ANUL XXVII
27
(1 157)
Simbătă
7 iulie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ÎNALTELE TEMEIURI

Un larg și însuflețitor ecou de inimă și conștiință : întregul partid, întreaga națiune au primit cu vie și legitimă mîndrie și satisfacție propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția supremă de secretar general al partidului, la cel de al XIII-lea Congres al P.C.R. Cel de al patruzecilea an al libertății noastre se însoțește astfel cu sentimentul și certitudinea unei clare și prodigioase opere de împlinire aflată azi în deschiderea unei alte etape și a unei perspective noi, ca urmare a programelor de dezvoltare adoptate la recentele forumuri ale democrației noastre de partid și de stat. S-a subliniat și se va sublinia pe bună dreptate, cu deplinul temei al realității, că succesele istorice realizate în construcția socialistă, în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, sînt indisolubil legate de munca și gîndirea revoluționară, cutezătoare ale celui ce a fost investit cu prerogativele supreme ale conducerii națiunii, că toate marile înfăptuiri din această cea mai fertilă epocă sînt rodul politicii înțelepte și novatoare pe care secretarul general al partidului o desfășoară conform intereselor vitale ale României, conform cauzei generale a socialismului și comunismului. Reinvestirea în înalta funcție aduce un tonic sentiment al continuității și garanției edificării pe mai departe a noii societăți românești. Prezentul și viitorul comunică pe lungimea de undă a unor noi înfăptuiri iar starea de lucru, starea de conștiință a țării trece prin momente de vîrf ale angajării și responsabilității revoluționare. În acest sens se înscriu și vizitele de lucru ale secretarului general al partidului, în acest sens și despre un asemenea comportament politic, economic și social vorbesc documentele de partid și de stat, în acest sens și pe o asemenea durată ne aflăm în proiecția de spirit a Doctrinei Ceaușescu.

În permanență deschis, dinamic și înnoitor, capabil de mari adîncimi, spiritul constructiv, vizionar al acestei Doctrine străbate prin spațiul de gîndire și acțiune al tuturor forumurilor comuniste care au urmat Congresului al IX-lea al partidului și are o vie răsfrîngere, la zi, în demersul cotidian care încheie sau deschide o nouă experiență și evaluează o nouă posibilitate pentru asigurarea progresului și civilizației în noile și complexele condiții ale lumii contemporane. Iar dacă ar fi să imaginăm un tabel al elementelor care compun și dau consistență de spirit acestui proces al permanentei interferențe pe care construcția materială o realizează în planul și mai complex și mai sensibil al construcției umane, atunci, fără îndoială, că trebuie să pornim nu din altă parte, nu de la altă judecată ci de la noul raport pe care Doctrina elaborată de secretarul general al partidului îl stabilește între existență și conștiință. Înlăturînd o veche prejudecată, cea a fatalității rămînerii în urmă a conștiinței față de existență, tovarășul Nicolae Ceaușescu aduce argumente teoretice și practice în măsură să se instaureze un alt raport, de echilibru și chiar de avangardă a conștiinței care poate și trebuie să se transforme într-un factor puternic, deosebit de activ atît în planul construcției materiale cît și în acela al edificării spirituale a noii societăți. În rezultanta sa de participant activ, conștient, capabil să cunoască, să-și explice problematica făuririi noii sale lumi, să acționeze în cunoștință de cauză și stăpîn pe cele mai întinse domenii ale cunoașterii, omul își regăsește posibilitatea de a fi el însuși și deci de a fi liber, de a-și exprima și folosi libertatea în sensul cel mai înalt al condiției și categoriei sale umane, în sensul cel mai înalt și concret al apartenenței sale la ideal.

În lumina acestui raport și pe toată deschiderea sa de orizont, acel tabel al elementelor n-ar putea avea o altă configurație decît aceea pe care o implică însuși termenul de libertate și asumarea pe deplin a acesteia, conceptele de independență și suveranitate, precum și transformarea acestora în mobiluri supreme ale existenței, conceptul de dezvoltare și, desigur, imaginea ei în plan real — o economie modernă, avansată, făurită în interesul prosperității generale a țării și a oamenilor, în interesul creșterii posibilității ei — și deci a fiecăruia, ca producător, ca proprietar, ca beneficiar — de a participa la schimbul național și internațional de valori; o știință, un învățămînt și o cultură înaintate, axate pe cerințele construcției noii societăți, pe nevoia de ridicare necontenită a gradului de pregătire politică și profesională, în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane; și democrația, instituționalizarea acesteia ca practică și modalitate curentă a muncii și vieții în societate, noul mecanism și noul comportament democratic, de la autoconducere, autogestiune și pînă la participarea directă la conducerea și rezolvarea tuturor problemelor țării.

Și reflectarea, configurația la scara individului a acestor elemente, corespondenta lor sau suma trăsăturilor pe care le determină: responsabilitatea, spiritul revoluționar, patriotismul, spiritul creator și valențele infinite ale acestuia, dăruirea și abnegația, solidaritatea de efort și solidaritatea de idealuri, unitatea de crez și voință, unitatea de acțiune, dîrzenia, curajul, simplitatea, spiritul de dreptate și echitate, dorința de a cunoaște, puterea de a ști, setea de perfecțiune, comportamentul democratic al individului și raporturile cu sine însuși, încrederea, optimismul, demnitatea. Și încă, încă altele. Toate își află un indiscutabil și logic suport în gîndirea și practica revoluționară a celui care de la cîrmele destinului național vede infinit mai departe și propune României o epocă de mari înfloriri. Temeiul reinvestirii în funcția supremă își are, așadar, motivații de cea mai înaltă răspundere și primește adeziunea întregii națiuni.

Luceafărul

«INSURECȚIA» — Sculptură de Justin Năstase

Prin voința unei întregi națiuni

S-a vorbit și se va mai vorbi multă vreme despre unul din marile adevăruri ale istoriei noastre, poate cel mai simplu de reținut : adevărul că poporul român a avut parte, de-a lungul a două mii de ani, în momentele hotărîtoare pentru destinul său, de contribuția unor personalități care au știut să-și întrupeze în cel mai înalt grad aspirațiile și tăria, găsind drumul cel mai drept — chiar și atunci cînd acesta nu a fost și cel mai ușor — către împlinirea Binelui țării. Acest adevăr și-a pus pecetea și pe pagina de istorie pe care o scrie astăzi poporul român.

Numim victorie a socialismului în România de azi izbînda democrației reale, dialogul deschis al partidului cu poporul, formarea unei opinii colective intransigente, în spiritul eticii și-al echității lumii în care trăim. Numim victorie a socialismului în România răspunderea care ne apasă pe umeri în legătură cu „tot ce mișcă" în hotarele țării, comuniunea de idealuri cu tradițiile progresiste din istoria patriei, arcul voltaic prin care partidul a știut să unească visul de veacuri al trecutului nostru istoric, libertatea și independența națională, cu visul de astăzi al țării — munca și pacea și libertatea — într-o devenire continuă.

Numim victorie a socialismului în România faptul că la conducerea țării, destinul istoriei noastre a hotărît să așeze un fiu al poporului prin chiar sorgintea familiei sale, — un om al prezentului, prin toate acțiunile sale, un exemplar luptător comunist — veșnic tînăr prin suflet și pătrunderea minții, prin angajare și jertfă, prin putere de muncă, prin clarviziune revoluționară, printr-un înflăcărat patriotism comunist. Acest om, al cărui nume și ale cărui dovezi de devotament și iubire față de patrie le urmăm, care s-a identificat adînc cu idealurile partidului și ale țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a avut rolul hotărîtor, prin fapta și gîndirea sa cutezătoare, în făurirea unității de neclintit dintre partid și popor.

Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. a făcut propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în înalta funcție de secretar general al partidului la cel de al XIII-lea Congres al P.C.R. Alăturîndu-ne satisfacției unanime și bucuriei legitime cu care întregul popor a primit această propunere, considerăm nimerit să readucem în minte legămîntul de luptă și de credință pe care conducătorul de astăzi al țării l-a transformat în rod al neobositei sale vieți și activități : „Doresc să asigur întregul popor că voi fi soldat credincios și că în orice împrejurare îmi voi face datoria de comunist, de fiu al poporului meu, lucrînd pentru socialism, pentru comunism, pentru pace și colaborare între popoare. (...) Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în România".

Acum, cînd așezăm în cumpăna gîndului și a conștiinței rostul acestor cuvinte, desprindem cu adîncă mîndrie faptul că toate sensurile de dezvoltare și împlinire a patriei stau în lumina adevărului și a lucrării noastre de fiecare zi. A afirma azi că poporul român a ajuns la un înalt grad al conștiinței de sine înseamnă, în fapt, a afirma existența sa demnă, lucidă, încrezătoare în propriul ei destin.

Nicolae Velea

ISTORIE ȘI CONȘTIINȚĂ

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Au și cărțile soarta lor ! spune un vechi adagiu latinesc. Cîțiva ani reprezintă o perioadă prea scurtă în configurarea unui asemenea destin, cu toate că îngăduie unele proiecții. Cea de a doua ediție a *Fiului secetei* confirmă și întărește multe concluzii formulate la prima lectură (v. *Luceafărul*, anul XXII (1979), nr. 49 (919), din 8 decembrie). Avem de-a face cu un roman reprezentativ al epocii, una din acele mărturii literare menite să reveleze generațiilor de mîine ceva din frămîntările și din problematica anilor noștri. Scriitorul acesta urmărit cu încrîncenare de resentimentele unei bune părți a criticii noastre mi se pare a fi una din cele mai *reprezentative* personalități ale literaturii române de după război, prin toate datele demersului său artistic și de conștiință, un eseist de forță, cu ale cărui opinii poți să nu fii uneori de acord, dar care nu lasă indiferent pe nimeni, un prozator cu indiscutabilă propensiune spre imagini durabile ale realității, într-un cuvînt : o prezență, adeseori stînjenitoare, tocmai pentru că nu ne lasă pradă chietudinii morale și automulțumirii de noi înșine. Nu vrem să punem la îndoială buna credință a celor ce îi contestă pînă și talentul, dorim numai să afirmăm o opinie îndreptățită în egală măsură de a fi cercetată cu imparțialitate : prin amploarea operei, prin soliditatea construcției, prin fervoare problematică, prin vigoare expresivă și pregnanță a tipurilor umane pe care le propune, Ion Lăncrănjan este unul din *marii* prozatori români de astăzi.

Am spus-o într-un fel și după ediția întîia a romanului, *Fiul secetei* nu are o tramă propriu-zisă. Istoria este cea care constituie motivul romanului, „subiectul" lui. Intenția autorului, neexpusă literal, mi se pare a fi tocmai de a sugera că în epoci de acest tip oamenii „suportă" istoria, mai mult decît o fac ei înșiși. Viața lor este determinată de evenimente și de tendințe adesea incontrola-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

1944, 23 AUGUST, 1984

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

● **Poeme de Nichita Stănescu** ● **Articole de Grigore Hagiu și** ● **Alexandru Condeescu**

(în pagina a 3-a)

PATRIA

EȘTI sîmburele existenței mele
cuvînt ce nu poate fi înlocuit
cu alt cuvînt mai mîndru în miezul de aur:
ni se întîlnesc pretutindeni
vîrfurile aripilor fără nor
vîrfurile rădăcinilor grele
nașterea venelor și sîngele tîmplelor
suflet 'nălțător purpuriu ca fulgerele
iubire cutezătoare Constelație
glorie și ceas etern îndîrjit
eternă scînteietoare gîndire !

EȘTI sîmburele existenței mele
ca stropul de apă ce naște mările lumii
EȘTI sîmburele existenței mele
ca un grăunte de nisip ce naște Universul
EȘTI sîmburele existenței mele
firul de lumină ce trezește Lumina
tinerețe și lucire nedespărțite
suflet și steag pe fața eroului
Lujer sublim peste adînci izvoare !

Victor Nistea

● În acest număr : ● **ISTORIA CA SINTEZA LITERARĂ** ● Semnează : ● M. N. Rusu ● A. Silvestri ● Nicolae Georgescu ● Simion Bărbulescu ● Constantin M. Popa ● «Dreptul la replică» — proză de Nicolae Țic ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Cronica edițiilor de Gh. Suciu ● «Valori nuvelistice actuale» de N. Ciobanu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Sport de Fănuș Neagu.

EPISTOLE EXEMPLARE

Pentru cei care nu i-au citit și nu i-au cunoscut pe G. Călinescu și Al. Rosetti, CORESPONDENȚA lor (parțială), adunată de Liviu Călin într-un lăudabil act de restituție culturală, nu va fi revelantă din punct de vedere intelectual. Cei doi „ași" (spun „doi" cu premeditare, cei care l-au cunoscut și îl cunosc pe Al. Rosetti știindu-i finețea intelectuală, rafinamentul și erudiția) atingeau și în scris și în intervențiile orale (ambii au fost profesori la Universitatea din București) cote foarte înalte, pe care scrisorile nu le ating întotdeauna. Ce-i drept, la G. Călinescu urme de „control" și de stilizare există, dar ele sînt departe de impresia magică pe care opera sa literară și celebrele cursuri închinate lui Eminescu (de pildă) nu încetează s-o producă în rîndurile cititorilor și în amintirile multor serii de filologi. Firește: nu există nici o obligație ca scrisorile între doi scriitori să fie neapărat literare, dar dacă le tipărim, dacă le aducem spre cunoașterea generală, — există obligația minimă ca ele să nu fie ridicole, să furnizeze măcar date noi pentru istoria literară sau să producă acele precizări de comportament social care spun mult mai mult, adeseori, despre scriitori decît exegezele critice. S-au tipărit foarte multe documente „albe", irelevante, nule, schimburi de cărți poștale amabile dar inexpresive, dovezi de sume de bani, cereri de bani, etc. etc., ca să nu facem această delimitare absolut necesară, de la care Corespondența dintre Al. Rosetti și G. Călinescu face o fericită excepție.

Sînt cel puțin două cauze pentru care această carte își justifică apariția : mai întîi ea este un document exemplar de solidaritate profesională împotriva tuturor conjuncturilor, epocilor, și chiar a slăbiciunilor omenești ; în al doilea rînd, Corespondența publicată de Liviu Călin se înscrie în seria dovezilor strălucite de atitudine patriotică fermă, antifascistă, a scriitorilor noștri într-o perioadă cînd antifascismul intelectualilor români însemna... eroism. În acest sens, scrierea, tipărirea și difuzarea „Istoriei literaturii române de la origini și pînă în prezent" de G. Călinescu, întreprindere uriașă și temerară (se producea exact în anii dictaturii fasciste) ocrotită, dinamizată, purtată către finalizare prin sprijinul neclintit al marelui director al Editurii Fundațiilor care era în vremea aceea Al. Rosetti, se înscrie obligatoriu în orice încercare de exegeză istorică aplicată anilor premergători celui de al doilea război mondial, rămînînd un model neîntrecut pînă astăzi de luptă intelectuală pentru neatîrnare spirituală, morală și etică, pentru autonomia convingerilor profesionale într-un climat ideologic profund viciat. Conștient de această latură prețioasă a

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 2-a

Sinteza colectivă

În cei aproape douăzeci de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, cultura și arta românească s-au dezvoltat impetuos, afirmînd noi valori, crescute pe un sol deosebit de fertil. Una din condițiile esențiale ale acestei dezvoltări a constituit-o, fără îndoială, asimilarea în mai bune condițiuni a tradițiilor naționale, a zestrei noastre istorice. Epoca dogmatică anterioară, în care multe aspecte ale trecutului nostru istoric erau prezentate într-o optică falsă, avea sechele puternice în cîmpul literaturii. Ele erau ușor observabile după modul cum se reacționa la inițiativele patriotice de recuperare a tradițiilor noastre în acest domeniu. Asemenea inițiative erau minimalizate, trecute sub tăcere, privite cu dispreț și cel mai adesea etichetate drept „reacționare", „mistice", „șovine" etc., etc.

Or, și-n această direcție, ca în multe altele, Congresul al IX-lea al partidului a constituit un moment de cotitură pe care perspectiva timpului o pune tot mai mult în lumină. De la cerința adresată istoricilor țării de a „oglindi faptele în mod obiectiv, în deplină concordanță cu realitatea", pînă la afirmarea conștiinței artistice că „avem un popor harnic și cutezător, care timp de peste două milenii, în anii grei de restriște, înfrățit cu codrii, cu rîurile și văile și-a apărat glia" este un adevărat evantai de probleme ale cunoașterii trecutului nostru istoric, probleme pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, le-a prezentat la Congresul al IX-lea și le-a adîncit apoi în diverse expuneri și cuvîntări ale sale. Literatura și arta, cultura noastră în general au beneficiat mult de aceste deschideri de perspectivă asupra trecutului. Să ne amintim, spre exemplu, cum au fost readuse în conștiința publică, prin studii aprofundate, prin ediții critice riguroase, o seamă de personalități de prim rang ale culturii române precum : Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir, Titu Maiorescu, Lucian Blaga, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan și mulți alții.

Modificări de perspectivă benefice, rezultînd din noua optică statornicită de Congresul al IX-lea asupra trecutului nostru de cultură s-au produs și în cazul unor scriitori cunoscuți anterior, dar prezentați într-o optică nu îndeajuns de favorabilă mesajului fundamental al creației lor. Astfel, în cazul lui Mihail Sadoveanu, spre exemplu, apreciat anterior pentru scrieri minore ca **Mitrea Cocor, Nada Florilor** ș.a., numeroasele studii critice din ultimul timp au scos în evidență forța extraordinară a narațiunii sale istorice, deschiderile spre simbol și mit, universurile suprapuse, poezia geologicului etc. Asemenea modificări și adînciri de viziune întîlnim în cazul mai fiecărui scriitor de valoare.

Un alt aspect înscris sub aceleași generoase auspicii îl reprezintă studiile și edițiile din scriitori necunoscuți ca Udriște Năsturel, Barbu Paris Momuleanu, C. A. Rosetti, G. Baronzi, Radu Ionescu, Al. Depărățeanu, C. Stere, Dan Botta, A. Holban ș.a., care nefiind de prim rang în dezvoltarea literaturii naționale, reprezintă totuși momente importante în evoluția ei, o reliefează în dimensiuni mai ample decît cele cunoscute anterior. Fără asemenea deschideri de drumuri laterale ale cercetării noastre de istorie literară, studiile de sinteză înnoitoare asupra acestui domeniu important al culturii naționale nu sînt posibile. Și aici, în domeniul studiilor de sinteză, istoria noastră literară a beneficiat de largile perspective deschise de Congresul al IX-lea al partidului. Nu dispunem încă de o prezentare nouă a dezvoltării literaturii române în întreaga ei evoluție istorică, dar studiile asupra epocii vechi oferite în ultimul timp de Dan Zamfirescu, Doina Curticăpeanu, D. H. Mazilu ș.a., asupra secolului al XIX-lea, de Paul Cornea, Ion Rotaru, G. Munteanu ; asupra secolului XX, de Al. Piru, N. Manolescu, D. Micu, Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Simion ș.a. oferă o bună temelie pentru aceasta. O modalitate interesantă care a luat o amploare deosebită în ultimul timp pe linia reflectării obiective a activității literare o reprezintă formula dicționarelor. Merită a fi amintit în acest sens ; marele **Dicționar al literaturii române de la origini pînă la 1900**, elaborat de un colectiv de cercetători din Iași (1979).

Nu am avea o imagine completă asupra perspectivelor deschise în cîmpul literaturii române de Congresul al IX-lea, de îndrumările tovarășului Nicolae Ceaușescu privind valorificarea trecutului nostru istoric, dacă nu ne-am referi și la creația literară propriu-zisă. Aici

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Mereu întoarcerea acasă

Ne naștem sub un cer anume din care pomul vieții, cu rădăcinile sale în aer și în părinți, își trage puterile. Oriunde aș fi mă simt în lama de cuțit a latinității, ocrotit de platoșa munților Gutîi și Pietrosu, de rîul Iza care mi-a spălat și limpezit copilăria. Cu datele obiective ale nașterii, cu zestrea a zeci de generații în inimă și gînd, oriunde aș fi, trăiesc senzația că respir aerul tare al Maramureșului limpede ca o lacrimă de horincă și curat ca un sentiment rostit de mamă în cîntecul de leagăn. Acasă-i vatra de dor și opinca străbunicii croită dintr-o diplomă nobiliară cu numele familiei adînc imprimat în piele, cei de-acasă îmi lasă puterea de a parcurge arborele familiei pînă în secolul al paisprezecelea, pînă la Ioan, fratele lui Bogdan, întemeietorul de țară, pînă la

Ion Iuga

Continuare în pag. a 2-a

EPOCĂ ȘI POEZIE

Poezie și transparență

Mai ales în a doua ei parte, a șaptea decadă impune prin urmare originalitatea lirismului românesc contemporan. Ea ar reieși mai puțin dintr-o interpretare de factură istorică, cît dintr-una tipologică. Greu de imaginat o discuție cronologică respectînd criterii ferme de caracterizare structurală, cînd e vorba de un material „viu", în mișcare, cum este poezia de azi. De aceea, pentru a reliefa cîteva dintre trăsăturile ei dominante, s-ar cuveni o atenție sporită unui fenomen superficial — sau deloc — luat în considerație : **tipologiile comunicante**, consacrînd stări și structuri imaginare asemănătoare, pe care le deosebesc formele concrete de realizare artistică, specificul viziunii, al orizontului cultural, al stilului. Dacă pînă acum încercarea noastră a urmat și o cronologie, marcînd momentele principale ale „intrării în scenă" a cărților și autorilor lor, o vom abandona în favoarea unei prezentări tematic-structurale a materialului. O istorie a literaturii contemporane concepută ca dialectică a tipologiilor literare ar fi, fără îndoială, mult mai profitabilă — oricum captivantă — în raport cu una încercînd să caute generații, promoții, grupări ori urmînd tradițional-obișnuita împărțire după orientări, direcții, profiluri generale etc. Cu atît mai puțin cu cît este foarte greu — dacă nu impropriu — să semnalezi **direcții literare**, în poezie sau în proză, aproximativ în felul în care acest lucru era posibil pînă în primii ani de după al doilea război mondial. Nu ar fi doar o distincție tehnică, pentru că o tehnică nouă nu aduce numai o exercitare inedită a elementelor funcționale, ci o viziune schimbată, o comprehensiune de altă natură. Echivalarea tipologică presupune o gîndire mai subtilă, autori aparent deosebiți ca univers și procedee regăsindu-se în aceeași posibilă **structură**. Asemenea conexiuni (ordinea prezentării, nu mai e nevoie să precizăm, nu este una valorică ; judecata axiologică reiese din context) ar evidenția o dată în plus **organicitatea dinamică** din care rezultă imaginea globală inconfundabilă. Pe de altă parte sinteza — și consecuția axiologică a unor astfel de operații produce finalmente **figura spirituală**, mărturisind individua-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

LIVIU REBREANU: Jurnal

I

Jurnalul lui Liviu Rebreanu este un unicat. Nici însemnările zilnice ale lui Titu Maiorescu, nici paginile de memorial ale lui Gala Galaction nu au un caracter atît de viu şi de implicat. **Jurnalul** lui Liviu Rebreanu începe în 1927 şi vorbeşte despre lumea literară din interiorul ei, fără distanţă aulică, cu multă concreteţe şi cu detalii neaşteptate. Nu este de căutat nici o artă în acest jurnal unde impresionează masa, ansamblul, imaginea globală rezultată din adiţionarea însemnărilor. Ochiul şi mîna prozatorului se vădesc şi în precizia unor notaţii care definesc rapid omul sau situaţia.

Jurnalul începe cu o mărturie dramatică asupra singurătăţii : „În realitate nu există nici rude, nici prieteni cu care să poţi fi într-o adevărată şi desăvîrşită comuniune sufletească". Concluzia scriitorului este că omul „e o lume completă şi puternic izolată de toate celelalte lumi omeneşti". Înţelegerea, iubirea sînt pentru Liviu Rebreanu iluzii. Confesiunile citate nu se află întîmplător în fruntea jurnalului. Însemnările lui Liviu Rebreanu nu se află întîmplător în fruntea jurnalului. Însemnările lui Liviu Rebreanu nu sînt ale unui sociabil, ci ale unui izolat în mijlocul mulţimii, un om care priveşte cu o mare distanţă şi detaşare lumea din jur. Ochiul este circumspect şi multe din discuţiile pe care le are cu colegii scriitori sînt relatate cu sentimentul dedublării necesare. Un critic îi laudă cartea, e vorba de Davidescu, şi prozatorul se întreabă dacă lauda auzită nu urmăreşte de fapt altceva : sprijinul la o editură. Altă întîlnire, cu alt critic, înseamnă trasarea unui profil de egocentric. **Jurnalul** dezvăluie în Liviu Rebreanu un om cu privire mizantropică şi faptul nu este fără legătură cu viziunea literaturii lui. „Lovinescu, hotărît, scrie Liviu Rebreanu, merge pe urmele lui Mihalache Dragomirescu. Cu deosebirea că marea-i încredere în sine şi orgoliul încearcă să le ascundă subt maniere civilizate". E un portret interesant cu atît mai mult cu cît E. Lovinescu este cel cu care Liviu Rebreanu a colaborat în prima fază a cenaclului sburătorist. Dar victimele nu se reduc la cele două exemple pe care le-am scos din primele pagini ale jurnalului. Trebuie aniversat Brătescu-Voineşti şi Liviu Rebreanu care se ocupă cu toată seriozitatea de sărbătorirea celor 60 de ani ai fostului junimist îi face în caietele sale un portret care nu intră în conflict cu celebrul pamflet al lui Tudor Arghezi la adresa lui Brătescu-Voineşti, deşi prozatorul nu foloseşte în jurnalul său violenţele lexicale ale poetului.

Avantajul pe care-l procură **Jurnalul** lui Rebreanu este acela de a privi totul de la mare înălţime. Supus asediilor diverse ca orice muritor tangibil, într-o societate unde distanţa socială nu este o regulă, Liviu Rebreanu se revanşează în solitudinea jurnalului. De altfel, cererea lui expresă din prima pagină a însemnărilor este ca jurnalul să apară la peste 30 de ani de la moartea lui. Prozatorul ştie că orice spovedanie cuprinde multă „murdărie şi vulgaritate" şi anticipează asupra materiei jurnalului său încă înainte de a-l fi scris. Într-adevăr unele situaţii îndreptăţesc dezideratul autorului.

Interesul însemnărilor vine din dezvăluirea vieţii intime a scriitorului, din cunoaşterea vieţii literare prin intermediul uneia din cele mai importante personalităţi care au ilustrat-o la vremea consemnărilor şi din dezvăluirile pur literare pe care le face Liviu Rebreanu cu privire la scrierile proprii. Jurnalul se deschide în momentul în care **Ciuleandra** este scrisă. Amatorii de secrete scriitoriceşti pot găsi în paginile jurnalului declaraţii revelatoare. Liviu Rebreanu nu preferă întotdeauna o artă cu semnificaţie. Efectul şi valoarea operei depind, după autorul **Ciuleandrei**, de semnificaţia ei. Gratuităţile în literatură i se par o trădare. „Operele de artă prea pură sau prea sintetică, adică prea joc, rămîn mai totdeauna ca nişte experienţe de laborator". Parfumul de trandafiri, adaugă scriitorul, e minunat pentru că trăieşte în trandafiri şi niciodată parfumul sintetic nu-l va detrona : „niciodată parfumul de laborator nu va putea concura parfumul unei flori vii". Din această pricină actul creaţiei nu poate fi un joc ci ceva dureros : „reacţia e mai mult dureroasă decît agreabilă".

Prozatorul care-şi comentează singur opera în jurnal îi urmăreşte firesc viaţa şi după ce ea a fost dată tiparului. Scriitorul colecţionează toate reacţiile, cele orale, cele scrise, cele ale amatorilor, adică ale simplilor cititori, ca şi pe cele ale colegilor. Între comentariile la **Ciuleandra** se opreşte la cel a lui Aderca. Disocierile acestuia nu-i displac : e vorba de o nuvelă nu de un roman, dar această nuvelă este o capodoperă. Unghiul comentariului nu-l mulţumeşte însă pe Rebreanu, pentru că Aderca citeşte ca un citadin fără experienţa ruralităţii, dar în ciuda acestei obiecţii, de fond, recenzia lui Aderca i se pare a fi cea mai pătrunzătoare.

Notaţia, aparent calmă, a acestui jurnal este în fond dramatică. Puţine cărţi depun mărturie de ceea ce înseamnă un scriitor, şi mai ales ce a însemnat un scriitor în România acelor ani, aşa cum depune **Jurnalul** lui Liviu Rebreanu. Cartea este interesantă atît pentru istoricul şi teoreticianul literar, cît şi pentru psiholog şi sociolog. Feliile de realitate pe care ni le serveşte **Jurnalul** lui Rebreanu sînt foarte dure. Şcoala şi posteritatea produc imagini şablon ale scriitorilor, absolvindu-i de toate implicaţiile care dăunau unei imagini lustruite. **Jurnalul** lui Liviu Rebreanu pare a fi făcut pentru a detrona orice mit şcolar, pentru a trage cortina de pe o lume însufleţită de pasiuni vii, plină de iniţiativă şi de neastîmpăr. În momentul în care-şi începe **Jurnalul**, Liviu Rebreanu este un scriitor consacrat, un scriitor mare, un scriitor care se bucură de o stimă indiscutabilă. Dramaturgii vor să-l aleagă prin aclamaţii drept preşedinte al lor. Sînt şi alte semne ale autorităţii lui literare şi sociale. Cu toate acestea marele scriitor este expus unei hărţuieli sistematice, unei bătălii de culise, sau unei bătălii deschise. Confruntarea morală este foarte aspră în mediul pe care-l traversează Liviu Rebreanu a cărei situaţie reală între contemporani ne-o oferă mai ales rîndurile din jurnal, unde găsim istoria secretă a epocii. Liviu Rebreanu nu ţine de loc seamă de icoana ideală a scriitorului în genere şi a unor contemporani ai săi mai ales. **Jurnalul** are de multe ori acuitatea prozei scriitorului pentru că rezolvă din cîteva trăsături o situaţie sau un portret, care devin memorabile. Ele sînt cu atît mai interesante cu cît sînt cuprinse de o scriere care nu este o contrafacere retrospectivă ci dovada momentului şi a temperaturii lui. Autenticitatea jurnalului lui Liviu Rebreanu îi oferă o autoritate deosebită asupra a tot ce priveşte epoca de care se ocupă şi care nu mai poate fi înţeleasă în afara însemnărilor lăsate de autorul **Ciuleandrei**.

M. Ungheanu

VIAŢA CĂRŢILOR

Drumul drept al cunoaşterii

Am citit pe nerăsuflate această carte *) şi scriu imediat despre ea din nevoia de a mă elibera de cîteva gînduri şi sentimente dintre care nu lipseşte nici invidia, în sensul ei pozitiv : mi-ar fi plăcut să fi scris eu însumi, cînd aveam toate condiţiile muncii redacţionale organizate, cele mai bune pagini din ea !

În cuvîntul lor „către cititor", Florea Ceauşescu şi Viorel Sălăgean afirmă : „Doi publicişti, din generaţii diferite, îşi adună gîndurile în paginile acestei cărţi, călăuzindu-se, declarat, după legea fundamentală a jurnalisticii : **să descoperi adevărul şi să ai curajul să-l spui**". (subl. ns.). Şi primul merit al „Drumului către oameni" tocmai acesta este — de a fi o carte despre adevărul istoric, despre adevărul politic şi cel social, despre un mănunchi de adevăruri „personale" ale eroilor, subsumate, toate, viziunii autorilor, puternic marcată de conştiinţa adevărului, înţeles ca o componentă nelipsită a mortarului ce leagă zidirea întreagă a României socialiste pe parcursul a patru decenii de viaţă nouă. Volumul se împarte în trei secţiuni mari — „drumul muncii", „drumul dragostei" şi „drumul omeniei". Împărţirea şi gradaţia ascendentă a temelor şi a materialului faptic şi epic fiind argumentate, cu tot bunul simţ al echilibrului şi modestiei, încă în primele file, pentru ca, la sfîrşitul lecturii, să le dai autorilor perfectă dreptate : altfel nici nu se putea scrie mai bine această cronică, acoperind aproape jumătate de veac din viaţa eroică a unui popor, şi condensată (iată arta gazetăriei !), în 273 de pagini.

Fără să conţină „memorii de război" sau „jurnale de front", cartea evocă, lapidar şi plastic, clipele fierbinţi din august 1944, conţinutul istoricei proclamaţii privind întoarcerea armelor, luptele exemplare ale grănicerilor de la fruntarii pentru alungarea din ţară a cotropitorilor, contribuţia gărzilor muncitoreşti, nume de eroi. Fără să fie o simplă suită de „reportaje", „note de drum" sau „însemnări de călătorie", atîtea formule compromise, adesea, din fuga condeiului !, **Drumul către oameni** redă foarte viu imaginea, climatul şi temperatura momentelor esenţiale din ultimii patruzeci de ani : transformarea socialistă a agriculturii, naţionalizarea principalelor mijloace de producţie, industrializarea ţării, şi-n anii din urmă, ca o pecete pe hrisovul contemporaneităţii, trecerea la o nouă calitate, superioară, a muncii şi a vieţii în toate domeniile, cum o vedem cu toţii în jurul nostru de la al XII-lea Congres. Fără să fie, în sfîrşit, o culegere de „anchete sociale" sau povestiri „poliţiste", capitolul „drumul omeniei" te ţine, cum se spune, cu sufletul la gură, insinuîndu-ţi acel regret specific cărţilor bune — „păcat că s-a terminat !"

Demersul publicistic al autorilor depăşeşte, în multe pagini, intenţia lor „declarată". Piese de rezistenţă din volum, ca „Pîinea albă de acasă", „Nopţi de iarnă", „Poveste de dragoste la umbra pămîntului", ca nişte fotografii contraste, în alb-negru, ale satului românesc de odinioară, pot sta în bună vecinătate cu mărturiile epice ale unor scriitori consacraţi. Datorită fineţei observaţiei psihologice şi sociologice, într-un caz de purificare a conştiinţei prin asimilarea totală a sincerităţii şi adevărului, acelaşi lucru l-aş spune şi despre „Floarea de cireş". Pe fragmente mai mici, mi-aş extinde aprecierea, practic, asupra întregii cărţi.

Florea Ceauşescu şi Viorel Sălăgean nu cîntă realităţile de dragul cîntecului, nu fac afirmaţii declarativiste, nu se erijează în „cavaleri ai dreptăţii" în cazurile investigate. Dreptatea lor, căci există una în accepţie superioară, are valoare demonstrativă. Totul e demonstrat exact, riguros, documentat şi chiar ştiinţific, de la vechimea Sătmarului şi a rolului memorandistului dr. Vasile Lucaciu pînă la prestigiul prezenţelor tehnice româneşti în lume sau îngemănarea spectaculoasă a vinului de Cotnari cu zootehnia.

Cartea e scrisă simplu şi clar şi ne mai dovedeşte, sugestiv, pe calea limbajului, modul în care, pe nesimţite, epoca noastră capătă permanenţă şi durabilitate tocmai prin forţa cuvintelor noi, asimilate în fondul principal al limbii române.

Nu mi se pare exagerat să închei aceste însemnări colegiale, sentimentale, cu o comparaţie. Cînd au auzit, prima oară, că muncitorimea trebuie să devină forţa motrice a societăţii în toată ţara unii activişti (propagandişti) din judeţele fără industrie au ridicat nedumeriţi din sprîncene : „Cum să demonstrăm asta aici, dacă noi nici n-avem muncitori ?" Într-un timp record la scara istoriei, partidul le-a răspuns concret : s-a industrializat toată ţara, în toate judeţele României au apărut muncitori ! („Drum către oameni" surprinde foarte frumos şi acest aspect). Florea Ceauşescu şi Viorel Sălăgean dovedesc (nedeclarat), în drumul lor către oameni, faptul că oamenii şi drumul pur şi simplu există ; în afirmaţia asta adevărată şi sinceră descifrăm invitaţia indirectă adresată confraţilor de a nu ocoli acest drum, de a merge pe el cu curajul ziaristului.

Prin ţinuta aleasă a cărţii, apărută într-o excelentă condiţie grafică, Editura Sport-Turism ne oferă un dar de zile mari, pe măsura anului aniversar.

Alex. Rudeanu

***) Florea Ceauşescu, Viorel Sălăgean : „Drum către oameni", Editura Sport-Turism, 1984.**

Poezie şi transparenţă

Urmare din pag. 1

litatea în context a epocii. Aceasta se sprijină pe manifestări opuse, dar nu ireconciliabile : aflate într-o dependenţă prolifică. Desolidarizarea faţă de universuri imaginare înrîuritoare se află într-o mişcare dialectică evidentă, la fel cum spaţiile literare noi îşi creează ele însele o tradiţie.

Un cadru distinct, foarte larg, este cel al aşa-numitei ipostaze „pure" a lirismului compusă din meditaţie axiologică, anticalofilism, insurgenţă intelectualizată, nostalgie măsurată a livrescului, reformulare a raportului dintre subiect şi obiect, dintre idee şi cuvînt. Este o poezie fundamental citadină, dacă citadinism devine sinonim cu decupajul esenţial — şi esenţializat — pînă la transparenţa cuvîntului şi criza de identitate. Formal, acest tip de retorică a poeziei provine în literatura română din lirica lui Ion Barbu. Practic, descendenţii direcţi sînt foarte puţini, ermetismul cultivat de autorii contemporani mărturisind o altă vîrstă poetică, oricît de actuală ar fi experienţa **textualizării**, riguros evidenţiată de Marin Mincu (**Ion Barbu, eseu despre textualizarea poetică**).

Abstractă, folosind ideea ca obiect poetic şi nuanţînd stări trăite în intelect, lirica stănesciană alcătuieşte, după un prim volum mai puţin convingător (**Sensul iubirii**, 1960), o **poetică a văzului**. Nu văzul ca simţ, deci ca materialitate, constituie substanţa acestei poezii, ci ideea de văz. A gîndi cu vederea este o obligaţie esenţială a aventurii spirituale : pentru că este o obligaţie primordială, ieşită din conceperea actului de cunoaştere. Înaintea graiului, există desigur **văzul**. Înaintea cuvîntului, ochiul — înfăptuirile văzului, universul pătrunzînd ca o **rază înlăuntru**. Înaintea cîntecului, privirea. Sursele şi „competiţia" în care intră motivul, în sensul unei ierarhii, relativă dar funcţională — sînt de natură orfică. Nichita Stănescu este un poet orfic în înţelesul cel mai profund al cuvîntului. Un poet al esenţei orfice. Cîntecul este modul particular de **atingere** a lumii, aşa cum văzul rămîne posibilitate afirmată de a da naştere experienţei de cunoaştere. Iniţierea, sfîntă. O „mică rază" revărsată peste materie şi totul se va însufleţi — **va semnifica**. Sîntem parcă în plin poem orfic. **A vedea** este în poezia lui Nichita Stănescu matca de graţie care, aidoma razei născătoare a focului sacru, precede cuvîntul. A vedea (ideea de văz) cuprinde şi pe a contopi. Îmbinarea cuvintelor este asemănătoare în imaginaţia poetului „ciocnirii" dintre două corpuri tandre şi dulcelui rezultat care face reversibile, la modul utopic, nu numai atributele, ci însăşi substanţa întruchipărilor pămînteşti. Lumea este reformulată după măsură antropomorfă. Această reciprocitate presupune o relativizare uriaşă a structurilor logice, relativizare pe care se întemeiază limbajul orfic atît de original al poetului.

Cu un cristal se aseamănă majoritatea poeziilor lui Nichita Stănescu. Dar, aşa cum imaginea se desparte de ideea care a călăuzit-o, cu scopul de a dobîndi alt gen de profunzime, privirea se desprinde de ochi. Efectul se întoarce la cauză printr-o paradoxală „luptă". Este, fireşte, „lupta ochiului cu privirea" — ori „lupta inimii cu sîngele". Poemul cu acest titlu, **Lupta ochiului cu privirea**, conţine şi un simbol orfic : „«O, el, el n-are gură, el are-un ochi în loc de gură, şi se hrăneşte cu priviri...» / Aşa-mi suna înlăuntru versul / care să-nduplece pe Zeu tindea... / dar stau în frig ca-ntr-un cilindru / şi n-am mai vrut, în şir, cuvinte / cu gîndul să gîndesc". Şi revelaţia : „văzui că totul e de dinafară înlăuntru / şi, ochiul e cel mai adînc, din trupul meu..." Cuvintele — graiul se supun acestei vederi întoarse, curgerii înlăuntru. „Zeiescul Verb priveşte-l", spune Orfeu. Priveşte-l, pare să adauge Nichita Stănescu, parcurgînd calea spre ochiul din adînc, **cristalizîndu-te**. „Dinlăuntru în afară numai cuvinte oarbe..." „Întors", efectul anulează cauza şi consecinţa este o obişnuinţă : fiinţa umană trăieşte în mijlocul miracolului poetic — în mijlocul miracolului orfic —, în chiar miezul simţirii pure din care se naşte poezia. Identitatea ei nu mai poate fi scindată în eu superficial şi eu profund, în aparenţă şi esenţă. Totul revine la unitate : **1, A**, ori semne nuanţat iconice, iconice în raport cu primele, cum ar fi **vulturul, lupul, daimonul**.

El însuşi un cristal, actul poetic nichitastănescian este tăios de purificator.

Corpusul tematic al **transparenţei**, înţeleasă vizionar ca formă abstractă dar şi cu, adesea, reverberaţii în planul concret-vizual al imaginarului, ar pune alături mulţi poeţi contemporani. Puternic conceptualizată, lirica lui Grigore Hagiu distruge, ca şi cea a lui Nichita Stănescu, distanţa dintre obiectul „fizic" evocat şi abstracţiunea cu înfăţişare de filosofie poetică. **Gîndirea de sine** a universului devine astfel elementul component fundamental. Impresia rezultată este a cuprinderii prin abstracţiune a materiei care, în acest mod, pătrunde în „sfera gînditoare" — figură deopotrivă a individului şi a universului a poetului şi a patriei. Iubirea „devoratoare" este aceea care, depăşindu-şi obiectul, conduce la o apropiere simbolică. Energia acestui „demon" fantast se întoarce sub forma **razei concentrate**. Energetismul evident al viziunilor lui Grigore Hagiu acţionează aproape în exclusivitate în sfera conceptuală.

În sensul conceptualizat al transparenţei poate fi discutată poezia lui Daniel Turcea. Prima carte, **Entropia** (1970), aducea, destul de confuz, o poetică a trăirii aglomerat şi glacial-cerebrale, saturată de ezoterisme „raţionalizate". Spiritul său e al unui raţionalist răvăşit de propria vocaţie geometrică. În **Epifania** (1978), poetul îşi compune o mistică personală în care topeşte şi vocaţia geometrică şi un motiv nou, al **transparenţei dintîi**, similară **rodului** din poezia lui Cezar Ivănescu. Formă abstractă, ea se lasă purtată — şi impurificată — de **lumină**. Lumina **tace** extatic : una dintre temele cele mai frecvente de poet este cea a **uimirii**, distinctă de valorile tematice ale revelaţiei. Ca şi Daniel Turcea, Ion Mircea este un poet al transparenţei abstracte. Oricare element al cosmosului — şi fiecare dintre componentele propriei memorii, imperfectei memorii — parcurge starea de strălimpezime. Lumina ca tăcere este semnul vechimii, al raţiunii eterne, lumină-sursă de ermetism, purtînd în resorturile ei semnificative un alint şi o mistuire ascunsă. Ea este reflectarea unei densităţi spirituale, adesea indescriptibile. Apropierea prea mare de sursa luminoasă naşte hieroglifa.

Opusă, de o limpezime crepusculară, este poezia lui Marius Robescu. Transparenţa nu înseamnă numai strălucire şi abstracţie „gînditoare", ci şi receptare discretă şi retractilă a universului. Poetul este un admirator al efectului şi al staticului aparent. Într-un univers copleşit de singurătate eul liric asistă la „dezbrăcarea de spectacolus", ceea ce echivalează cu renunţarea la tot ce poate atinge şi astfel mistifica puritatea spiritului. O oboseală estetă coboară în versurile sale. Poezia impresionează prin armonia ei superioară, prin modul de a dobîndi culoare personală tocmai evitînd **culoarea**. Bucuria este prilej de suferinţă şi invers pentru că în spaţiul pur sentimentele plutesc esenţializate. Marius Robescu „suferă" (adică „se bucură") de claritatea singurătăţii, motiv distinct, întru totul nou. A fi **clar în singurătate** e a te confunda cu prezentul, a te topi în el cu relativă desprindere de viitorul subînţeles al simbolului. Nu solitudinea cosmică a romanticului, nici singurătatea anxioasă a artistului izolat în aventura limbajului, ori fiorul metafizic care să cutremure sufletul cuprins de evlavia solitudinii. Singurătatea este aici una dintre rafinatele retrageri. Ea captează sensibilitatea eterată pentru a o filtra printr-un val de graţie.

Mereu întoarcerea acasă

Urmare din pag. 1

Ştefan Iuga de Sălişte, stăpîn de pămînturi şi libertate, pînă la Balc, cel ce încă în secolul XIV străbate drumul pînă la Constantinopol şi cu ajutorul patriarhului Antonie întemeiază marea mînăstire din Peri, focar de cultură, unde se vor traduce primele texte de lungi dimensiuni în româneşte : Psaltirea scheiană, Codicele Voroneţian şi Codicele Hurmuzachi.

Acasă, pentru mine, înseamnă geometria munţilor şi acel joc de streşini care luminează privirea. Acasă, pentru mine, este satul cu peste 1500 de şcolari şi peste o sută de verişori după mamă şi tată, satul tăiat în două de transparenţa Izei cu peste 50 de profesori, verişori şi prieteni, satul cu peste o mie de case noi şi 40 săli de clasă. Acasă este gara Iza, şi cele două dealuri de cruci cu numele familiei mele, cele două biserici — monumente din secolele XV—XVI în care se păstrează, ca într-o arhivă sentimentală, covoare în culori vegetale, icoane pe sticlă în care verdele crud de Maramureş se înfruntă cu albastrul de Nicula. Acasă stau pe laiţa familiei mele. Alături de mine stă mama, Anuţa lui Iacobu lui Martin, strănepoată a cioplitorului de biserici şi porţi de lumină, stau surorile mele şi fratele meu, Vasile al lui Vasile lui Ionu lui Maftei. Totdeauna am avut sentimentul că stăm alături de cel puţin patru cinci generaţii şi în acelaşi grai de cîntec atît de statornici în vatra lor de suflet.

Mereu întoarcerea acasă este hrana mea de inimă şi gînd, parcă-i o ciudată plantă care înfloreşte numai acasă, în orice moment de ezitare, de cumpănă în rosturile mele, mă întorc acasă şi toate fibrele gîndului meu prind forţă nouă. „Cînd s-o-mpărţit norocu / fost-am dus eu la lucru / dar norocu tot răsare / lîngă tată-n luminare". Poate ideea trecerii ca o petrecere mereu prezentă în vocea oamenilor, temeiul familiei — casă, fîntînă, coconi în ogradă şi poarta ospeţiei, profunda stare morală şi responsabilă a fiecăruia pentru aproapele său sau poate acel nedefinit zvon care pluteşte în noi cînd auzim ; „Bate doamne şi mai ţine / cîte-un om şi cîte-un cîine / şi cîte-un copil ca mine". Acasă-i masa sincerităţii la care prînzesc fiii satului. Nu ştiu sigur dacă Brâncuşi a trecut şi pe Iza în drumul său spre Paris, dar elementele zborului, zborul însuşi este din lumea de gînd a Maramureşului. Explicînd această lume unor studenţi străini, unor prieteni, poeţi, mari poeţi ai lumii contemporane precum Keshav Malik din New Delhi afirmam — şi continui să susţin aceasta — că fiecare sat din Maramureş este o universitate deschisă spre lume, o genială catedră a spiritului românesc rostită prin cîntec şi dans, prin culoare, prin linie — toate însumîndu-se într-un zbor al spiritului.

Dor de lumină-i umbra lumii în Maramureş. Înălţarea în piatră şi lemn a caselor de acasă nu-i altceva decît o nouă etajare a civilizaţiei noastre, un semn de apropiere a zborului şi nicidecum doar un sat suprapus, peste datele lui de vechime. Cînd rătăciţi pe Valea Izei căutaţi-mi prietenii. În sufletul lor veţi găsi lumina şi limpezimea din fîntîni chiar dacă „inima mea-i învăţată / doar cu apă tulburată / cu limpede niciodată".

Numele lor ? Ion, Dumitru, Simion, Grigore, Maria, Anuţa, Vasile, Petru, Găvrilă, Lupu, Ştefan şi iarăşi şi iarăşi Ion al lui Ionu lui Ion.

REMEMORĂRI

File de jurnal (VII)

1.

Unchiul meu, luptător şi mărşăluitor pe drumuri nesfîrşite, povesteşte : „Mergeam în marş, pe soare sau pe ploaie, uneori de dimineaţa pînă seara. Vecinul meu din dreapta, un maramureşan zdravăn, se obişnuise să „doarmă mergînd". E adevărat că se mai sprijinea de umărul meu. Într-o dimineaţă sîntem prinşi sub un tir de artilerie. O schijă îl nimereşte şi-i reteazã pur şi simplu capul. N-am să uit niciodată cum trupul acela ciopîrţit şi însîngerat a continuat să facă paşi, de data aceasta în „somnul morţii".

2.

Nebunul satului, Cristofor, cel îmbrăcat ca o sperietoare de ciori, culegînd de prin livezi numai fructele căzute şi putrede privind furiş şi vinovat în jur cu blîndeţe. Un mic animal cu suflet curat de copil. N-a făcut rău nici unei muşte...

În toamna lui '44, în timp ce se retrăgeau armatele hortiste, le-a ieşit în întîmpinare, la marginea satului avînd într-un coş de papură nişte pere tomnatice. Le-a făcut semn de departe cu ciomagul lui noduros ridicînd coşul plin de pere.

O rafală scurtă şi trupul puţin s-a prăbuşit secerat în mijlocul drumului.

Oamenii l-au îngropat creştineşte şi i-au pus o cruce la marginea şanţului şi-au scrijelat neîndemînatici un singur nume : CRISTOFOR...

4.

Mama spălîndu-mi lunar cămăşile *lăsate* acasă, cămăşile din tinereţe care mă aşteaptă călcate şi apretate gata de îmbrăcat.

Şi eu mă străduiesc să le folosesc în răstimpul scurtului popas cît rămîn în căsuţa de la marginea oraşului.

5.

Preşedintele blocului ieşit cu oamenii la muncă voluntară exclamă cu năduf :

— Iar n-a venit *scarabeul !*

Întreb mirat cine-i... scarabeul ?

— Păi, ăia de la scara „B"...

6.

În urmă cu cîţiva ani, la Sinaia, *se lipise* de mine o aschimodie de cîine dinţos şi flenduros, unic dar curajos care mă însoţea în fiecare seară pînă la vila aflată în marginea pădurii.

Într-o noapte ajunşi aproape de vilă, dinţosul a dat semne de nervozitate.

Lătra furios spre adîncul pădurii, repezindu-se din cînd în cînd gata de atac. În întunericul lăptos, printre brazi, am zărit silueta masivă a unui urs ce stătea nemişcat.

Am încremenit şi m-am furişat spre intrarea vilei încercînd să-l ademenesc şi pe dinţosul care lătra cu furie.

N-am izbutit. Multă vreme au auzit lătrăturile lui tot mai îndepărtate, apoi schelălăituri, apoi nimic.

Dinţosul n-a mai apărut niciodată...

7.

Mesteacănul subţire şi singuratic, în lunca pustie tremurînd înfrigurat ca o mireasă abandonată.

8.

Vulpea rănită, fugind în zig-zag, ademenind vînătorul, chemîndu-l cît mai departe de vizuina unde o aşteaptă doi căţelandri buimaci şi scheletici...

Mircea Micu

EPISTOLE EXEMPLARE

Urmare din pag. 1

corespondenţei, Liviu Călin nu ezită să furnizeze argumente în plus, cînd documentele îl ajută, reactivînd articole sau pasaje de articole publicate mai tîrziu decît anii scrisorilor dar care lărgesc în mod fericit perspectiva evenimentelor.

În fond, solidaritatea literară, marea prietenie care i-a unit pe Al. Rosetti şi G. Călinescu nu se poate desprinde de militantismul politic al celor doi scriitori, într-atît existenţa literară era în anii aceia o problemă de viaţă şi moarte, creaţia reclamînd tot mai mult o strategie de luptă pe baricade, după cum tot luptă era şi viaţa materială, „pîinea" scriitorilor de atunci. Nici una din temele corespondenţei nu poate fi desprinsă de contextul social. Absolut toate gesturile de prietenie pe care cei doi mari oameni de cultură români şi le-au dăruit reciproc au rădăcini... istorice. Demersurile sistematice pe care Al. Rosetti le-a făcut pe lîngă mai marii timpului pentru a-i convinge că Istoria Literaturii trebuie să apară, intervenţiile sale energice pentru ca lui G. Călinescu să i se atribuie o catedră universitară şi, de cealaltă parte, protestul ferm, public, al lui G. Călinescu cînd ca urmare a tipăririi Istoriei Literaturii, Al. Rosetti a fost dat afară din postul său de director al Fundaţiilor sînt tot atîtea etape ale unui program patriotic comun, o veritabilă „platformă de luptă" pe care doi oameni de cultură români au fost constrînşi să o elaboreze pentru a-şi duce la capăt menirea, îngemănată în acele momente istorice grave, cu a ţării în care trăiau. Disimulat, în condiţii de existenţă istorică normală, patriotismul devine percutant şi vizibil, „o armă" doar atunci cînd accidentul istoric ameninţă valorile umane şi culturale, determinînd pierderi mari de spiritualitate şi periculoase falsificări de comportament social. Este şi cazul Corespondenţei dintre Al. Rosetti şi G. Călinescu, a cărei cronologie nu se poate desprinde de evenimentele timpului, determinînd reacţii „eroice" prin curajul opiniei dar şi profund dramatice prin adevărul lor omenesc.

Senin pînă în iarna lui 1939, străbătut doar de jocurile de artificii pe care Al. Rosetti şi G. Călinescu nu oboseau să le practice, dizertînd cu şăgalnică ironie şi maliţie pe probleme de gust literar [Al. Rosetti adera circumspect, la proza lui Călinescu, nu din obtuzitate ci dorind să salveze identitatea Criticului („ce-o fi aia ?" se mira G.C.)] — cerul corespondenţei se întunecă brusc în primele luni ale primăverii, determinînd un climat încordat, de îngrijorare care va dispare abia tîrziu, în rarele epistole de după 1946. Telegrafice la început, subliniate de două, trei semne de exclamaţie, ştirile privind agravarea situaţiei României în primăvara anului 1939 devin foarte repede accidente „biografice", crize cu regim profesional : aflată abia în şpalt, Istoria Literaturii este supusă unei violente campanii de către presa de dreapta (Porunca Vremii, Chemarea Vremii, Evenimentul zilei) iar autorul ei moral, Al. Rosetti este ameninţat cu îndepărtarea atît de la conducerea Editurii Fundaţiilor cît şi din învăţămîntul superior. „**Comisia**" **a decis că nu sînt „demn" de a mai preda cursuri**" declară cu amărăciune ironică Al. Rosetti. „**Nu-mi vine să cred că totul va depăşi simpla revelare de bestiale duşmănii şi că acolo unde se decide se va da curs**" replică, optimist G. Călinescu „**o primenire de soiul acesta a Universităţii e curată anarhie şi surpă temelia oricărei activităţi ştiinţifice !**". „**Nu s-a făcut aşa ceva în nici o ţară... Eu păstrez încă speranţa că lucrurile vor rămîne la demonstraţii...**". Dar speranţele aveau să se stingă curînd. În ciuda unor scurte momente de reechilibrare a situaţiei ţării, notate cu mare entuziasm de Rosetti „**Ura ! Prin ce miracol scăpărăm de ei**" (se referă la reprimarea rebeliunii legionare) **căci marea mea teamă era aceasta : că nu vom scăpa de ei la plecarea nemţilor !" „Deci, înainte ! Aştept corecturile !"**, evenimentele ce vor dobîndi o cadenţă dramatică, soldată cu eliminarea prea entuziastului director antifascist de la Editura Fundaţiilor. Scrisoarea de indignare pe care o semnează în acest context G. Călinescu este absolut memorabilă, aşezîndu-l pe marele scriitor într-o postură de apărător al cauzei culturii naţionale, a cărei semnificaţie nu şi-a pierdut prin timp actualitatea şi nici resorturile dramatice. O cităm în finalul acestei unilaterale lecturi a Corespondenţei dintre Al. Rosetti şi G. Călinescu, tribut plătit satisfacţiei uriaşe de a găsi în viaţa înaintaşilor noştri modele „istorice" pentru forţa literaturii de a birui negurile istoriei :

„Iubite domnule Rosetti,

Cu o vie consternare am citit azi în Universul numirea lui Caracostea. Sentimentul meu de adevăr şi de valoare a suferit o mare atingere. Sunt mîhnit. Canalii neostenite, care atunci cînd piere ţara nu se gîndesc decît la posturi ! Ura oamenilor obscuri şi înfipţi în secol pentru valorile durabile !... Iubite domnule Rosetti, crede-mă că nu-ţi scriu decît împins de cea mai dezinteresată afecţiune. O fundaţie fără D-ta este zero şi nici nu voi mai avea de a face cu ea... Nu fi întristat. Puţină suferinţă e utilă pentru a face întoarcerea dreptăţii mai justificată. Cînd presa va fi liberă şi peste tot unde îmi este permis voi spune despre dumneata tot binele pe care îl gîndesc : om incomparabil, editor mare, un noroc pentru epoca noastră. Alţii vor fi acomodaţi, vei vedea că eu nu ! Vei avea oricînd în mine un prieten capabil să ridice cuvîntul pentru dumneata, oricare ar fi consecinţele. Deocamdată te rog să nu te laşi pradă unei excesive mizantropii şi să ai încredere."...

Cu cîtă ardoare recomanda G. Călinescu amicului său lovit de soarta nedreaptă, încrederea de care el însuşi avea să aibă atîta nevoie pentru ca Istoria literaturii române să fie scrisă într-un absolut clar de cuget, în acel clar de cuget care condiţionează şi astăzi destinul tuturor generaţiilor de scriitori.

BREVIAR

■ **EXEGEZĂ ŞI CONTRIBUŢIE DOCUMENTARĂ.** Din numărul pe luna mai al revistei „Viaţa românească" reţinem prezenţa a două contribuţii de istorie literar-culturală avînd un indiscutabil interes. Mai întîi, ne referim la comentariul lui Ilie Guţan pe marginea volumului al doilea din seria Octavian Goga în corespondenţă, îngrijit de Mihai Bordeianu şi Ştefan Lemny. Pe lîngă întemeiatele aprecieri pozitive referitoare la valoarea volumului, Ilie Guţan întreprinde şi o foarte utilă investigaţie strict documentară în urma căreia identifică o serie întreagă de erori de ordin informativ, nu puţine dintre ele în măsură a perpetua inexactităţi greu de admis cu privire la biografia literară a marelui poet. În discuţie se află mai ales „dosarul" polemicii O. Goga — Duiliu Zamfirescu, de mare răsunet în epocă, masiv reflectată în revista „Tribuna" şi în ziarul arădean „Ţara noastră". Cealaltă contribuţie bibliografică demnă de semnalat în acelaşi număr al „Vieţii româneşti" se referă la o sută de texte inedite selectate din corespondenţa lui Fr. I. Rainer. În atenta prezentare a lui Gheorghiţă Geană, interesantele scrisori îi au ca autori pe Adrian Maniu şi Al. Tzigara-Samurcaş.

■ **„ŢINUTUL SÎNZIENELOR".** Sub acest titlu de o incitantă rezonanţă mitic-poetică, poetul Gheorghe Andrei publică la Editura Albatros o concentrată şi agreabilă carte de reportaje literare. Atributul de „reportaje literare" al cărţii are, de fapt, o dublă justificare : aleasa ţinută stilistică a textelor (adesea, acestea cuprind adevărate poeme în proză) şi ideatica tematico-problematică. Sub cel de al doilea aspect, cartea lui Gheorghe Andrei se constituie într-un emoţionant periplu reportericesc consacrat oamenilor şi locurilor de pe meleagurile buzoiene care se aşează cu strălucire pe harta valorilor perene ale culturii şi artei naţionale. De remarcat şi capitolul final al cărţii (**Rostiri orfice**) în care autorul notează cu lucidă emoţie întîlnirile sale cu numeroşi slujitori ai condeiului din zilele noastre.

■ **„LUCREŢIU PĂTRĂŞCANU — SOCIOLOG AL CULTURII"**, se intitulează studiul publicat în serial de Tudor Cătineanu în revista „Transilvania". Foiletonul al doilea din serial (Transilvania, nr. 5 a.c.) constituie o deosebit de aplicată interpretare a problematicei luate în discuţie, în atenţie aflîndu-se opiniile lui Lucreţiu Pătrăşcanu cu privire la misticismul trăirist al lui Nae Ionescu şi Nichifor Crainic, pe de o parte, şi la opera mitic-filozofică a lui Lucian Blaga, pe de altă parte. Bine orientat în materie, inclusiv la nivel strict documentar, vădind o remarcabilă putere de obiectivare critică, Tudor Cătineanu propune un studiu demn de cel mai mare interes, dată fiind acuitatea stringentă a problematicei supuse interpretării.

■ **„MOŞTENIRE PENTRU VIITOR"**, emisiunea T.V. de istorie literară îşi probează de fiecare dată ţinuta riguros profesională şi, prin aceasta, eficienţa instructiv-educativă. Faptul este confirmat şi de ultima ediţie a emisiunii, cînd au fost evocate personalităţile a doi poeţi de la începutul secolului nostru : Claudiu Milian şi Horia Furtună. Redactorul emisiunii, Liviu Grăsoiu, calm şi stăpîn pe materie, a dialogat cu Al. Piru şi Dumitru Micu, ilustrînd spusele celor doi reputaţi istorici literari prin scurte şi semnificative recitaluri lirice beneficiind de prezenţa actorilor Silvia Popovici şi Silviu Stănculescu.

■ **ESEU DESPRE DRAMATURGIA LUI LUCIAN BLAGA.** La o a doua sa prezenţă editorială, tînărul istoric literar Dan C. Mihăilescu abordează opera dramatică a lui Lucian Blaga. Perspectiva analitică adoptată de noul interpret se bizuie pe receptarea domeniului de creaţie în cauză prin el însuşi, adică din unghiul structurilor artistico-problematice intrinseci. Ceea ce, evident, presupune respingerea ideii de dependenţă a dramaturgiei blagiene faţă de opera lirică fie de cea filosofică a marelui scriitor. Practic, demonstraţia temerarului dar şi avizatului analist are în atenţie „Unitatea tridimensională" a operei blagiene, materializată „**în seriile** de structuri dramatice şi naturi conflictuale ; **în seriile** de structuri temperamentale (arhetipuri caracterologice care îşi capătă multiple valorizări etice şi artistice în cadrul aceleiaşi arii psihologice) şi **serii** de structuri spectaculare". Este vorba, cum se vede, de o tentativă critică realmente incitantă, cu şanse de a se constitui într-o contribuţie de istorie literară remarcabilă.

Cronicar

1944 • 23 AUGUST • 1984

Generația luptei cu inerția

Originalitatea ireductibilă

Între marii ctitori ai unei limbi sînt descoperitori, exploratori și inventatori. Nichita Stănescu este un inventator. Experimentînd asupra lui însuși și a cuvintelor, el a inventat un teritoriu spiritual unic și, totodată, organul cu care poate fi perceput. Inventatorul autentic e, într-o cultură, un tip artistic la fel de rar ca întemeietorul. El creează un cu totul alt spațiu sentimentelor și stării de spirit decît cel indeobște cunoscut sau numai întrezărit pînă acum, spațiu al aventurii poetice unde limba se naște din nou, recreîndu-și, la rîndu-i, vorbitorii.

La distanța de un veac de literatură, prin rolul novator al structurilor limbajului poetic, importanța apariției în poezia română modernă a lui Nichita Stănescu e comparabilă cu cea a lui Mihai Eminescu pentru poezia noastră clasică. „Clasic" numește aici nu o tipologie, ambii de altfel se considerau romantici, ci marea tradiție a liricii noastre, în chip desăvîrșit întemeiată de Eminescu în secolul trecut. Universală și atemporală, deci oricînd „modernă", poezia eminesciană este culmea națională a unui stil liric cristalizat de-a lungul veacurilor în creuzetul european. Aici guvernează majoritar **funcția tradițională** a limbajului poetic : în cele mai abisale imagini ale viziunii lirice, cititorul recunoaște ceva dintr-o rostire familiară lui. Cuvîntul întemeietorului vrăjește, e ocrotitor și încantatoriu. Oricît de tragică ar fi suferința poetului, el îl asigură pe cititorul său de posibilitatea chiar îndepărtată, a regăsirii certitudinilor existențiale. Din plasma limbii naționale și din stratul fonetic al poeziei populare cărora le-a inoculat viziunea sa cosmogonică, a turnat Eminescu structura sistemului poetic clasic românesc. Legile acestui univers el le-a numit și tot el i-a dat farmecul sfînt al cerului nocturn.

Dulcele stil clasic nu-i este străin lui Nichita Stănescu. Dimpotrivă, cunoscîndu-i profunzimile, poetul îl stăpînește pînă la virtuozitate, întorcîndu-se mereu la el ca la o certitudine odihnitoare după insuportabila tensiune la care se expune în necunoscutul teritoriu al limbii pe care-l prospectează. Emisferei de o limpede frumusețe a poeziei stănesciene, unde acționează funcția tradițională a limbajului, îi datorează lirica noastră transparența aurorală a cerului său diurn. În primele sale volume, lumina proaspătă și matinală a astrului tutelar apolinic diafanizează realul dăruindu-i o patetică și fără de prihană aură adolescentină. Cîmpuri poetice antigravitaționale fac ca ființele să plutească într-o aeriană cîmpie, cuprinse, ca în visele lui Fra Angelico, de o suavă beatitudine. O fericire inocentă dematerializează lucrurile, abstractizîndu-le. Scăpată din opacitatea materiei limba își arată structurile eterice. Pînă la el auzite, pipăite, gustate, mirosite, cuvintele sînt deodată văzute.

Vederea cuvintelor e însă primejdioasă, ca a elfilor. Plăsmuirile lor fixe și străvezii în lumina limbajului clasic, îl atrag pe temerar spre zonele necercetate încă ale celeilalte emisfere poetice, unde pîndesc energiile obscure, dionisiace, ale Logosului. Cel ce ajunge acolo va avea înainte forțele latente ale limbii, mai puternice chiar decît cele ale ideilor : ca un nou Iacob va trebui să lupte cu îngerul cuvintelor și miza va fi însăși finitudinea ființei sale, actul poetic existențial trăit relevîndu-l pe acel a fi (sum) pe care filozofia nu-l mai poate cuprinde în logica rațiunii sale (cogito).

Întreaga operă stănesciană disimulează un singur cuvînt : **sînt**. Cu Nichita Stănescu în acest teritoriu inventat de el pe emisfera nevăzută a Logosului, se desfășoară o experiență poetică unică, nu o dată tragică prin tensiunea insuportabilă, devastatoare, unde este înfruntat inexprimabilului unui paradox ce încearcă să facă din oroarea vidului ascuns în spatele cuvintelor o afirmație a ființei prin și în „necuvinte" — limba poeziei. Existența devenind o problemă de limbaj esențial, invenția sub cele mai neașteptate forme a unui **„scenariu mitic"** urmărind descifrarea enigmei existențiale **(sînt** într-o lume care **este)**, mereu reluat într-o nesfîrșită și obsedantă trudă a expresiei la proporții epopeice, este mișcarea fundamentală a acestei poezii instaurînd o coerență interioară a operei pe cît de profundă pe atît de riscantă. Cosmogonia uriașă din cartea creației geniului romantic e urmată de noua epopee a pătimirii ființei abstracte a eului modern. Toată creația stănesciană este un singur și unic poem al expediției ontice a eului (adevăratul erou al acestei insolite „epopei lirice" fără precedent în literatura contemporană) în căutarea certitudinii lui **a fi.**

Structura liricii moderne, definită ca un „romantism deromantizat", a descris-o Hugo Friedrich în 1956. Modelul ei ideal era dedus din invariantele obținute prin suprapunerea sistemelor lirice și a poeticilor celor trei întemeietori din secolul al XIX-lea, Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé și a celor mai proeminente personalități ale poeziei noi din prima jumătate a secolului XX : Rilke, Trakl, Benn, Krolow, Apollinaire, Valéry, Breton, Eluard, Saint-John Perse, Prévert, Yeats, Eliot, Pound, Salinas, Jiménez, Lorca, Guillén, Aleixandre, Marinetti Montale, Alberti, Quasimodo, Ungaretti. La data apariției cărții, însă, lirica din spațiul european analizat de el își consumase deja posibilitățile creatoare ale noii aventuri poetice și, epuizată parcă de încadrarea supraomenească în care se condamnase cu noblețe să viețuiască, rătăcea într-o sterilă cazuistică a propriului limbaj sau se întorcea, fără rezultate notabile, în banalitatea ocrotitoare a poeticii tradiționale și a concretului cotidian.

În 1857 apărea prima versiune a **Florilor răului.** Nichita Stănescu debuta după exact un veac, în 1957, nu fără o tentă baudelairiană în poemul **Ardea spitalul cu bolnavi cu tot,** pentru ca în 1965 să publice volumul **Dreptul la timp,** loc al unei experiențe majore a modernității. Generația solară căreia îi aparține Nichita Stănescu a apărut într-o epocă însetată de adevărurile artei. Tensiunea formației intelectuale și bătălia împotriva obtuzității falsei literaturi au fost principalul liant care a unit personalități tinere atît de diferite și care a dat o forță de șoc extraordinară creației scriitorilor care intrau în arena literară prin 1960. Polarizată de două mari spirite poetice — Nicolae Labiș, „spiritul adîncurilor" zidit simbolic la temelia ei în magma fierbinte a trăirii cuvintelor, și Nichita Stănescu, „spiritul înalturilor" care a ridicat-o în sferele eterice ale limbii necuvintelor într-o parabolă a paradoxului gîndirii — această generație a timpurilor noastre a impus o pleiadă de poeți de o excepțională valoare care și-au asumat moștenirea generației interbelice, au creat un nou mit al scriitorului și literaturii ca fenomene existențiale majore și au întemeiat al treilea moment clasic al literaturii române.

Pentru cine privește fără prejudecăți și complexe provinciale „harta sinoptică" a poeziei universale, e evidentă deplasarea centrului vital al meridianului liric modern din ultimele decenii spre sud-estul european, dominat de statura monumentală a operei stănesciene. Ca și Eminescu în cadrul romantismului continental, poate mai tranșant chiar, Nichita Stănescu nu seamănă cu nimeni. Este propriul său reper. Ordinea sa poetică reflectă mitologia unică a unei extraordinare aventuri interioare. Aparținînd principial structurii moderne a liricii, ca rețea abstractă a unor constante spirituale contemporane, Nichita Stănescu impune prin originalitatea ireductibilă a expresiei viziunii sale un sistem poetic personal. Similitudinea cu destinul eminescian se impune din nou. Nu ne rămîne decît să nădăjduim într-o conjunctură mai fericită pătrunderii poeziei române în circuitul valoric mondial, loc pe care l-ar merita cu prisosință.

Alexandru Condeescu

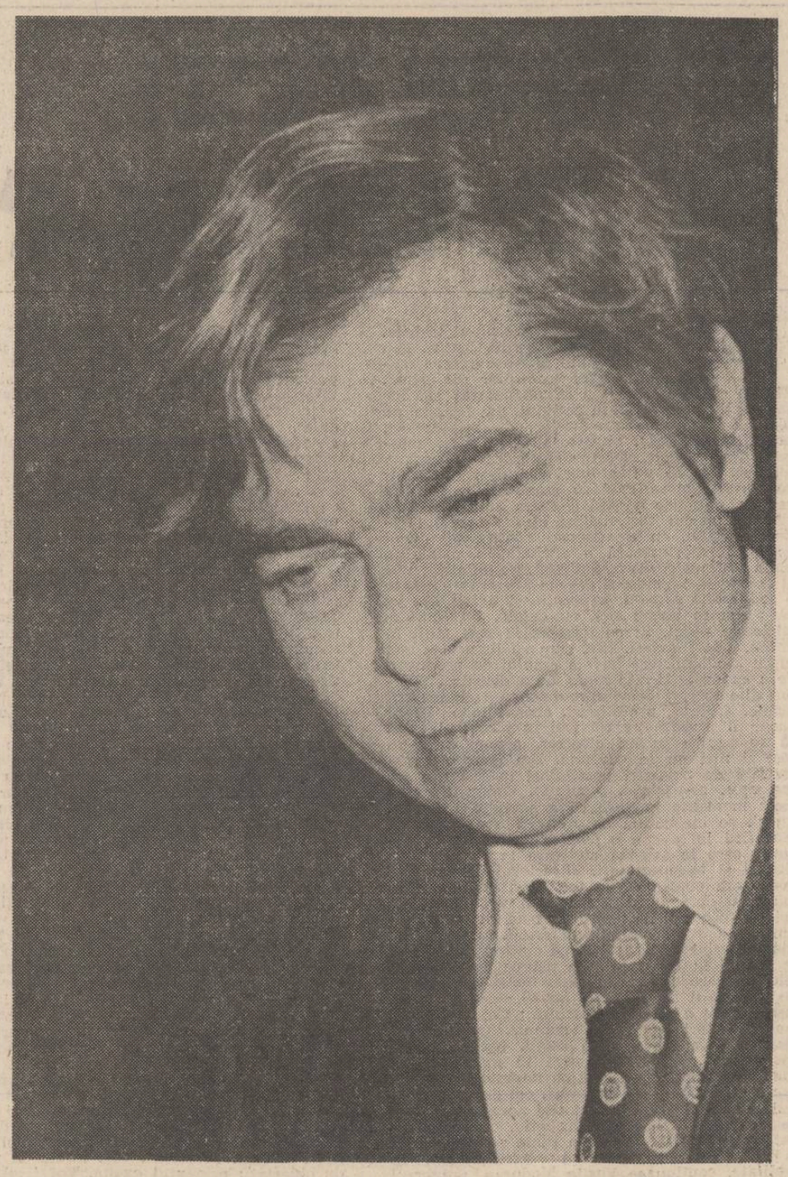

O viață dedicată numai poeziei

Îi spuneam, noi, prietenii, „Bătrînul" — „Bătrînul Nichita". Și numele i se potrivea. În ultimii ani ai vieții lui, Nichita căpătase într-adevăr un fel de seninătate, de înțelepciune, de înțelegere a tot și a toate. Vroia să mai facă încă ceva pentru literatura română. Cel a cărui viață a fost dedicată absolut numai poeziei, fără nici o abatere, vroia să mai facă încă ceva pentru literatura română. Făcuse însă destul. Numele lui este legat indestructibil de marea poezie românească. Cu cît vor trece anii, cu atît mai temeinic se va înstăpîni, în largile ei hotare, opera nichitastănesciană.

Am atît de multe amintiri despre Nichita încît mi-a fost imposibil să scriu ceva pînă astăzi. Leg aceste biete două, trei cuvinte, pentru a nu plînge. Iată-l, în după amiaza de vară, privind prin fragilitatea argintie și doinindă a plopilor, la zarea acoperișurilor, cu ochii aceia ai lui înmărmuritor de albaștri. De parcă marea și-ar fi privit dintr-odată toate corăbiile sticlindu-și catargele. Și iată-l țintuit la pat, cu picioarele umflate cît picioarele și butucii de chinuit picioarelè laolaltă, fără să dea vreun semn de cazna la care era supus cu o atît de tristă nedreptate. Zîmbea, privindu-și propriul corp, cu acea uimire atît de caracteristică lui. Și iată-l, cu ani în urmă, la Urgență, arătîndu-mi „drumul morților" : etajul trei, liftul, coridoarele vag întortocheate, gangul întunecos ducînd către morgă. Mă ținea abia atingîndu-mă de braț și-mi vorbea foarte rar și pe șoptite. Da, m-a inițiat în „drumul morților". Drumul pe care l-au făcut, pentru a nu se mai întoarce niciodată, tatăl meu și, la puțin timp, maică-mea. Drumul pe care l-a făcut Nichita însuși. După aceea, m-a condus cu un taxiu pînă acasă fără să mai rostească un singur cuvînt. Îmi spusese totul. Taina cea mare.

În ultimele clipe ale vieții lui, se spune, în locul medicamentelor, Nichita ar fi cerut medicilor puțină tinerețe. Cine, Bătrîne, nu ți-ar fi dat din nenorocita asta de viață a noastră o bucată ? Să mai fi trăit încă o dată pe cît ai trăit. Din nefericire, lucrul acesta este imposibil. Eternitate, da, îți putem dărui cîtă vrei, ne vom strădui, încă de pe acum, să-ți croim o eternitate pe măsura talentului tău. Viață, însă, nu, nu-ți mai putem dărui. Măcar de-am trăi-o cum trebuie pe a noastră. Măcar de ne-am scrie și noi opera, atîta cîtă este, cu demnitatea și abnegația ta. Să înțeleg oare că asta vroiai să ne mai spui, să mai faci pentru literatura română, într-o ultimă și detașată stăpînire de sine ?! Să ne înveți cum se scrie, trăind ? !

Grigore Hagiu

La ceremonia acordării „Cununii de aur" a Festivalului internațional de poezie de la Struga

Poeme de Nichita Stănescu

O călărire în zori

lui Eminescu tînăr

Tăcerea se izbește de trunchiuri, se-ncrucișe,
se face depărtare, se face nisip.
Mi-am întors către soare unicul chip,
umerii mei smulg din goană frunzișe.
Cîmpul tăindu-l, pe două potcoave
calul meu saltă din lut, fumegînd.
Ave, mă-ntorc către tine, eu. Ave !
Soarele a izbucnit peste lume strigînd.

Tobe de piatră bat, soarele crește,
tăria cu acvile din fața lui
se prăbușesc în trepte de aer, sticlește.
Tăcerea se face vînt albăstrui,
pintenul umbrei mi-l crește
în coastele cîmpului.

Soarele rupe orizontul în două.
Tăria își năruie sfîrșitele-i carcere.
Sulițe-albastre, fără întoarcere,
privirile mi le-azvîrl, pe-amîndouă,
să-l întîmpine fericite și grave.
Calul meu saltă pe două potcoave.
Ave, maree-a luminilor, ave !

Soarele saltă din lucruri, strigînd
clatină muchiile surde și grave.
Sufletul meu îl întîmpină, ave !
Calul meu saltă pe două potcoave.
Coama mea blondă arde în vînt.

Autoportret

Eu nu sînt altceva decît
o pată de sînge
care vorbește.

Din nici o toamnă

Cînd pleacă toamna păsările migratoare
cu trupul aripat napoia gîturilor lungi cu chip
și plisc
de parcă cerul tot mi se despoaie
tăiat de obeliscuri
obelisc de după obelisc de după obelisc
și-mi pare rău de mine însumi că mă lasă
aceste păsări unghiulare
și iar mă simt făr' de mireasă
pustiu sub ceru-n înstelare
Aș prinde de-aș putea vreuna
să îi înnod tot gîtul cu un nod
să zboare înnodată
cu ochii mei cei triști care-o mai văd
ultima dată
Să zboare ea cu gîndul meu rămas
și înrădăcinat de-a pururi
cum dă ogiva încă glas
cetăților în mururi
cum dă ogiva încă glas
cetăților în mururi.

Hieroglifă

Din pricina dragostei mele de ninsoare
n-am putut iubi zăpada
din pricina dragostei mele de zăpadă
n-am putut iubi piatra
din pricina dragostei mele de piatră
n-am putut iubi apa
din pricina dragostei mele de ape
n-am putut iubi focul
din pricina dragostei mele de flăcări
n-am putut iubi pămîntul
din pricina dragostei mele de pămînt
n-am putut iubi morții
din pricina dragostei morților mei
nu te pot iubi ninsoare,
deși te rog să mă ningi
hai, ninge-mă, ninge-mă !

Confesiune

În timpul vieții mele
am văzut cu ochii mei un rege
apoi am mai văzut cu ochii mei
n-o să vă spun niciodată ce
dar mă jur pe cuvînt că am văzut,
apoi, în timpul vieții mele
l-am văzut pe Făt frumos
apoi am văzut încă ceva
dar nu vă spun ce am văzut
dar credeți-mă pentru că mă jur
pe cuvîntul meu.
Apoi, în timpul vieții mele
mi-am închis brusc pleoapele
tăind gîtul lumii
cum călăul gîtul reginei.

Obelisc

În cele din urmă am făcut rost și de var
alb numai noi știm cum,
dai pînă la urmă am făcut rost și de calciu
am pus gălbenușul stelei galbene
în albușul rozelor albe străvezii
nu prea încăpeau înlăuntru,
ce-i drept nu prea încăpeau înlăuntru,
așa că sfera perfectă se schimbase-n ou
și uite-așa ou după ou după ou după ou
coloane infinite de ouă
să sprijine aripile păsării în zbor
dar mai ales să dea aparențe părerii
că zboară
și sus pe piscul muntelui am mai făcut un ou
am mai înghesuit încă o dată steaua galbenă
în albușul razelor translucide
numai și numai și numai și numai
să ne spunem nouă ființe cu mirare
cu un dor nespus de a ne mira
cu o dorință tristă, tragică, aprigă de a ne
mai mira
de a ne mai mira zicînd și noi :
Uite, vulturoaica ouă
și din oul vulturoaicei
de pe sub penele calde ale vulturoaicei
se va naște vulture !

Act public

Numai cuvîntul din mine
nu are poftă de mîncare
numai el nu mănîncă natura.
Pradă stă aceasta și gătită ca o mireasă
jertfă nejertfită înverzindu-se
cuvintele tînjesc în creierul meu :
hai să îngrozim natura, îmi spun !
Haide să îngrozim natura !
Destul am îngropat-o pe ea în noi !
Hai s-o lăsăm acum pe ea
să ne îngroape în ea.
Haide să îngrozim natura !
Numai cuvîntul din noi
nu are poftă de mîncare
numai el nu mănîncă natura
numai el îngrozește natura
și-atît !
Haide să-ngrozim natura !

La Istria

Șarpe, am zis, dar nu știu ce am zis
ce ușor e să scrii versuri carnale !
Al dracului de șarpe însă
se nădușea la soare și văzîndu-mă
tocmai acolo, pe trepte la Istria
a scos o limbă subțire ca un fir de mărar
și m-a sisiit amenințător.
Am dat cu călciiul sting în piatră
și l-am speriat pe șarpe.
Jumătate drept ca o stinghie
cu capul turtit, cu ochiul fix uitîndu-se la mine
și jumătate ondulă, ondulă, ondulă, ondulă,
s-a împins pînă în gaura lui
unde s-a scufundat simultan cu el însuși.
Ah, mi-am zis, la Istria am văzut atîția șerpi
Vasile Pîrvane, am strigat
la Istria ta în fine
m-a văzut și un șarpe pe mine !

Nucleu

E suficient să se întîlnească timp cu timp
o secundă cu altă secundă să se întretaie
că deodată și brusc se naște
aripa, pliscul și oul
E suficient să treacă o secundă
și alta să rămînă
că deodată piatra, brusc devine cimitir
Și totuși, în cunoștință de cauză vă zic
e suficientă o singură mirare
ca să se întîlnească timpul cu timp
și secunda să se întretaie cu secunda.

Autoportret

Ca o frunză de platan smulsă de vînt
pleoapă căzînd peste cuvînt
strivind ochiul și curgîndu-i
odată cu gîndul.

Ca un vultur zburînd pe spate cu
ghearele-n sus
ca un vultur zburînd pe spate cu
ghearele-n sus
cel care are pămînt — cerul
și lacrime, stelele.

Ca un crivăț ce-și rotește torsul
ce-ți alungă din nară mirosul
întocmai ca un delfin azvîrlit pe țărmuri
cum lăuntrul din daltă în mărmuri
astfel stau și nu merg
fumeg și ard și fumeg.

Cîntec

Se urișe trupul gîndit
cuvintele erau spuse într-o limbă
străveche și barbară.
A trăi, devenise am trăit, —
începuse ceva din sînea mea să moară

O pată de umbră m-a traversat :
era numai de la un vultur în zbor
ce-ntrerupea minunat
locul în care m-am născut,
de cel în care o să mor.

Cine te-a plîns cu ochiul lui pe tine soare,
lacrimă arzătoare ?

Ca o piatră

Mirosul teilor ca o piatră
Umbra teiului ca o piatră
Mirosul păsărilor ca o piatră
Aerul și crivățul păsărilor ca o piatră
Patul și tavanul meu ca o piatră
Fereastra și rana mea ca o piatră
Fereastra și rana mea ca o piatră
Dragostea mea de femeie ca o piatră
Dragostea mea de continente ca o piatră
Rotirea pămîntului ca o piatră
Rotirea secundei ca o piatră
Mirosul animalului hăituit ca o piatră
Mirosul femeii mele ca o piatră
Raza cerului ca o piatră
Cornul cerbului ca o piatră
Zăpada vieții mele ca o piatră
Dragostea inimii mele ca o piatră
Coiful luminii ca o piatră
Pe ochiul meu de piatră
Piatra ca o piatră.

Nod 6

Mi-aduc aminte, căzusem de pe cal,
și stam în iarbă înroșit
ca o făptură de oval
și de furnici călătorit.
Durerea mea era un principat,
o țară putredă, nevorbitoare,
fostul meu ochi era palat,
inima mea, un negru soare.
Mi-aduc aminte, căzusem de pe cal
cînd tu ai zis de mine
că mă renaști din nou regal
și în dureri divine —
și-mi dai din nou aceeași stea,
și-același cal mi-l dai din nou,
din nou o să mă urci pe șea,
cuvînt făcîndu-mă, ecou.

Nod 7

Ceața deasă, luminiscentă, compactă,
nu-mi văd nici mîinile,
ceață umedă, viscoasă, șerpuitoare
nu se văd nici măcar țăranii,
nu se-aud nici măcar caii
nici măcar lătrăturile de cîine.
Privirea dă ocol albului ochilor,
alunecă pe iris înapoi în pupile,
sunetul rămîne agățat de lobul urechii,
cîntecul nu pătrunde în timpane.
Nu există sus și nu există jos
nu există înapoi și nu există înainte
deși merg de parcă aș sta locului
și stau locului de parcă aș merge.

Dialog cu Oda în metru antic

Cea mai mare pedeapsă a noastră,
a noastră, cei care suntem,
e lumina prin care fluieră un răsucit de înger
tulburător,
halucinanta natură,
timpul absorbitor,
mirosul de viață pe care-l are secunda,
mîncarea cumplită la Cina cea de taină cînd
vom reuși, în fine, pe Isus
îl vom și mînca.
Ah, ce întîmplare și viața noastră !
Ce întîmplare verdele de pe iarbă.
Ce accident de suflet calul alb pe colină.

Supuși cuvîntului, de verb mă rog,
du-mă odată din groaza vieții,
du-mă, du-mă,
și nu mă mai pedepsi
și mie nu mă mai redă-mă.

valeria boiculesi

Stegar

...Așa a fost
ca să mă nasc și eu
pe-acest pământ
cutreierat de stele...
De-o viață-alerg s-ajung
c-un curcubeu izbăvitor de
lacrimi și măcele...

Ci binecuvintat ești tu, meleag
al dragostei și
multințelepciunii,
c-ai ridicat pe fruntea ta
un Steag,
pe care l-au visat
murind
străbunii...

El
fiul brav
al unui brav popor!

Sub tricolor urmăm
îndemnurile sale.

El zările le-a-nsămințat
cu zbor –
și fiecărui vis
i-a dat
o cale...

El e mîndria noastră!
Scutul treaz!
Înaltul nostru sfetnic
și părinte!

Prin el
ziua de mîine
e un azi, –

un AZI
ce-ți cere să-l trăiești
fierbinte...

Veșnic tînăr

...Și-acel August de văpaie
zămislit din foc și singe
salutînd
cu mii de flamuri
anii noștri viitori...

Și-acel zid de frunți
și piepturi –
uriașul pumn ce stringe
sfînt drapelul României
întru pace
și popor...

Și-acel cîntec de lumină
și-acel dor de libertate
viitor de la Bălcescu
de la Ștefan
și Mihai...
O, străbunii mei,
vitejii
din eterna lor cetate
vin să prăznuiască iarăși
libertatea
pe-acest plai...

Și vor trece ani de clocot
biruințî urcînd în slavă

Și vor trece generații
înflorind acest pământ

Și vom fi și noi
străbunii
altora
cu fruntea gravă –
dîndu-ne raport
fierbinte
la mormîntul nostru sfînt...

Și-acel August va rămîne
tînăr
pururi să rodească –
și va fi purtat pe umeri
falnic
nemurit altoi,
din hotare în
hotare –
cu suflare românească, –
vie spadă de lumină,
veșnic leagăn
de eroi...

ion nicolescu

ZIUA ISTORIEI

poem

Încerc să-ți scriu ceva esențial
cu mîna mea din specia umană
în care arde omenește-un ideal
și nu cerșește focul de pomană

de-o seamă sunt cu propria mea mînă
și nimeni altul nu-mi va fi destinul
față de mine și de lume n-am vreo vină
c-am pipăit pe toate fețele Berlinul

ca să-nțeleg exact ce s-a-ntîmplat
și-am înțeles exact ce s-a-ntîmplat

II.

consider cinstit să-ți vorbesc despre mine
fiindcă eu am și frîne
mîna mea are o lege a sa
de-a nu lovi în viața cuiva

în numele meu cel născut în acest cimitir
împărțit în parcele și dat în arendă la Parce
să lege viața cu-al lacrimii fir
cred că viața în noi și prin noi se va-ntoarce

dacă vom fi obiectivi pînă la limita firii
dacă vom renunța la orice favor
pentru că ultimul ultimatum dat omenirii
a fost scris cu spînzurători

III.

granița tuturor statelor lumii a fost îngroșată
ca-n orice ogradă să fie din nou judecată
și nimeni altcui să nu-i mai impună-a sa
vrere
prin viclenie ori prin putere

istoria e-n act de patrii și popoare
de forțe militare mereu mai inegale
istoria abrogă pe veci dreptul celui mai tare
și conferă popoarelor drepturi egale

pentru-acest drept concret și abstract
nu-i trebuie lumii la mînă vreun act
e-n conștiința lumii dreptu-mi de-a fi eu Ion
ca axiomă sine qua non

IV.

viața conține-ntreagă simțirea și gîndirea
precum își toarce firul vieții noastre firea
precum beau lapte legic din țîța maicii
pruncii
e patria în totul o consecință-a muncii

exploatatorii nu știu ce-i munca-adevărată
și patrie n-au dinșii nici grijă pentru ea
ei își iubesc doar banca și (Compania sa)
ce le păstrează-n taină averea lor furată

drept pentru care-n singe noi încălzim
cuvîntul
de ordine al clasei de sine conștientă
că trebuie să facă și una cu pămîntul
o lege respectată de oricare clientă

V.

nu intenționez să ies din rînd
eu nu-s singur în această lume
și mă deranjează și în gînd
cei ce au comis și comit crime

eu sunt conștient că țara mea
au prădat-o nemiloși fasciștii
și-au salvat-o și o vor salva
cu iubire numai comuniștii

pentru care spun și scriu deschis
revoluția n-a-mbătrînit vezi bine
niciodată nimănui n-a fost promis
altceva decît i se cuvine

VI.

fă ce îți spun pînă nu-i prea tîrziu
încearcă să fii și tu obiectiv
am fost în Berlin și-am pus mîna pe zid
(ca un procuror cu simțul umorului)
e rece ca un sicriu

nicăieri în lume nu sunt steaguri roz
am fost în Berlin și-am văzut pe sîrmă zăvozi
acolo unde cea mai arogantă armată
s-a prăbușit în aroganța ei nemăsurată

patria mea are curaj
să-și mai strige în lume minia
noi nu suntem un obiect de-arbitraj
ci subiectul de drept România

VII.

patria mea nu cere vreun favor
acestei lumi de sine însăși prea speriată
decît să vadă în al nostru tricolor
un semn de pace și de judecată

noi ne-am ales o cale omenească
și-am lepădat orice complex lumesc
și nimeni niciodată nu-ndrăznea că
să-și pună-n strîchini dreptul romă esc

cu stimă și respect și luare-aminte
ți-am scris aceste minime cuvinte
iar dacă-așa a vrut istoria
în mine însumi eu o voi urma.

nicolae țic

DREPTUL LA REPLICĂ

Așadar, cel puțin opt ore pe zi trăirile, simțirile lui erau strîns legate, sau chiar determinate într-o oarecare măsură, de mersul treburilor din uzină. El știa că se află mereu în vecinătatea marilor satisfacții, dar și a infarctului, în funcție de plan, de calitatea produselor, de relațiile cu beneficiarii interni și externi. Cum alții sufereau din dragoste, suferea el pentru o nereușită tehnică. Nu se putea mărturisi decît tot unor oameni de meserie și cu răspunderile lui. Cu ceilalți, o pățise o dată și-i era de-ajuns. Trei cineaști, asidui comentatori ai fenomenului cinematografic, cu numeroase apariții pe micul ecran, întreprinseseră o anchetă în uzină pe tema : filmul și viața. Solicitat, pe de altă parte și dorind să-i cunoască, Vasile Modoran aminase o ședință la sectorul expediție și îi invitase pe cei trei în biroul său, cu cafele, fursecuri și sticle de pepsi. Și se întinseseră mai mult la vorbă, decît la chef. Era, cum își limpezise mai tîrziu Modoran, era nevoia omului de producție de a cunoaște și altă lume de a discuta și despre alte lucruri decît aprovizionarea cu materii prime, arbitraj, prototipuri, acord global. Chiar dacă îi primise pe cei trei în birou, el evită să se poarte ce un director, n-avea nici un rost și nici nu se cuvenea. Era doar o gazdă onorată de musafiri prestigioși în meseria lor (pe care, se-nțelege, o stima). Chiar din primele momente înțelese că a săvîrșit o eroare, totuși, se încăpățînă să meargă mai departe. Musafirii lui aveau o platformă, aveau un renume care le asigura audiența a milioane de cititori și telespectatori. Directorul Vasile Modoran era pentru ei un tehnician anonim, care măcar o dată la două trei luni vede un film, ori un spectacol de teatru, în rînd cu alții. Cronicari de elită, adulați, detestați, temuți, sînt foarte puțini în țara asta, pe cînd de tehnicieni te izbești la tot pasul. Ce părere aveți despre felul în care apar în filmele noastre directorii de uzină ? îl întrebaseră. Iar el — el se hotărîse pentru o discuție deschisă : Cei mai mulți sînt directori numai cu numele, cu eticheta. Dau telefoane, trec prin secții, bat pe umăr, încurajează, ori critică, urcă în mașină și se duc acasă, unde se ceartă cu nevasta, cu copiii, fac o greșeală — și-i schimbă, ori depășesc planul și obțin felicitări. (Cei trei notaseră această declarație conștiincios, aprobativ, făcînd referiri, în paranteze, la cîteva filme pe care el nu le văzuse — cu precizarea : schematism). În realitate, continuase Vasile Modoran, universul directorului de uzină — este uzina cu toate întîmplările ei. Afirm fără nici o exagerare că planul financiar îmi poate provoca mie, directorul de uzină, aceleași suferințe pe care ți le provoacă o iubită capricioasă, rea... Cei trei, ca la un semn, izbucniseră în rîs. El crezu mai întîi că mărturisirea lui fusese luată ca o glumă, de aceea și revenise : e așa cum vă spun... planul financiar... Unul dintre cronicari intervenise, dezamăgit : Noi speram la o discuție neoficială, care să ne introducă într-o lume de trăiri și simțiri eliberată de scheme... Vasile Modoran abia se înverșunase : Asta-i lumea mea, poate și a celorlalți directori. Dar se avîntase un altul : Atunci e și mai grav, dumneavoastră v-ați obișnuit să confundați planul profesional cu cel intim, cu viața interioară... Pricepînd că cei trei i-au și pus diagnosticul, își zise că tot nu mai are nimic de pierdut : Nu sînt și nu pot fi două planuri paralele ; tot timpul se întretaie și se determină ; oare viața dumneavoastră interioară nu include și pe cea profesională și obștească ? Un succes nu vă dă satisfacții, nu vă face să uitați de necazuri, măcar pentru cîteva clipe, nu provoacă o stare de spirit : După cum un eșec, fie și numai o contrazicere, nu v-aruncă în tristețe, în zbatere, nu vă obligă la somnifere ?! Doar nu trăim cu nasul sub plapumă. Poate că e timpul să extindem terenul de investigații, urmărind cu mare atenție toate împrejurările ce exercită o influență adesea hotărîtoare asupra stărilor noastre sufletești, cu repercusiuni sociale și profesionale, uneori și de sănătate. Prea am rămas la idei și simțiri fixe, astea ne sînt la îndemînă, le-am moștenit, astea pătrund și în filme și în cărți. O, cît de tare și pe cît de numeroși îi impresionează un amor nefericit ! În schimb, un plan financiar, o eroare tehnică îi lasă pe toți (în afară de cei în cauză și cunoscători) indiferenți. Dar să știți dumneavoastră că un plan neîndeplinit la toți indicatorii lovește în mii de oameni, și lovește cu forță, amărăște multe vieți interioare, uneori schimbă destine. Iar o eroare tehnică te poate duce la închisoare — și-acolo nu mai vezi filme cu directori schematici ! Evoluția socială și tehnică, spre care tinde omul necontenit, marchează existența tuturor, accentuînd noi trăiri și simțiri. Îl mai întrebară dacă toate acestea ar trebui să pătrundă în film, în artă. Cu voia, fără voia dumneavoastră ele vor pătrunde. Ați avut prilejul să discutați cu monteurii marilor turbine electrice, care se luptă cu micronii, cu... Toți trei începură să vocifereze : Propunerile dumneavoastră ar fi să ducă în artă la un nou și monstruos schematism. Nu se mai admite. Nici un recurs nu mai e posibil... Astfel, Vasile Modoran avu prilejul să citească, două săptămîni mai tîrziu, un scurt articol despre „schematismul în gîndire, în viață și în profesie". Numele lui era dat cu inițiale. Nu i se pomenea funcția. Își aminti de cei trei comentatori de film în dimineața zilei de 7 iunie, cînd pe adresa lui (de la uzină) sosi o scrisoare cu antet. Indiferent de unde ar fi venit, scrisorile de acest fel nu îi trezeau neliniști. Dealtfel, cele mai multe nici nu ajungeau la el, fiind repartizate serviciilor administrative, ori secțiilor uzinei. „Vă rugăm să propuneți un tînăr muncitor cu studii medii, instruit și destoinic, pentru a urma cursurile școlii de comerț X. Examenul de admitere va avea loc în ziua de 17 iulie a.c."... Vasile Modoran o și chemă pe Lucreția : De cîte ori să-ți mai spun că asemenea hîrtii nu trebuie să ajungă la mine ?... Sub privirile mustrătoare, Lucreția își frînse mîinile, plecă ochii : Mi-au telefonat de la centrală... n-aveam încotro. Îi telefonase inginerul Savu, cu precizarea că pînă la prînz trebuie să se ia o hotărîre, pentru a se putea trece la întocmirea actelor. Pînă una, alta dumneata ești secretara mea, îi aminti Modoran. Și își văzu de ale lui, de semnat alte hîrtii, încă vreun sfert de oră, cînd Lucreția îi făcu legătura cu directorul școlii de comerț : Distinse omagii ! Să trăiți... N-aș vrea să mi-o luați în nume de rău... Oricum, mă simt dator să vă explic în particular ceea ce nu puteam trece în hîrtia oficială... sînteți director și-o să mă-nțelegeți... am reținut un loc pentru tînărul Ieronim Adrian. Vă rog să întocmiți hîrtiile, cu recomandarea... desigur, călduroasă, motivată, pînă poimîine la prînz. Modoran ezită între ironie și injurătură. Ce-ar fi, îi zise în cele din urmă directorului școlii de comerț, să veniți aici, pe teritoriul nostru, și să vă explicați în fața muncitorilor ?! Ei, directore, directore, de unde făcuși rost de sufletul ăsta de slugă ? Dă-mi și mie adresa. După alte vreo cinci minute sună Chivu : E în avantajul tău să-i dai hîrtiile — scapi de o belea. Modoran, în draci, bravă : Eu oricum ies în avantaj, adresa asta și intervențiile telefonice sînt pentru mine o adevărată mană cerească, doamne, ce panoramă are să fie, bilci în toată regula, ce mai ! Inginerul șef Gavriliu, (întruchipare a prudenței, îl definise Modoran), preveni că prea se îmbalează pe o chestiune minoră, practic — de neluat în seamă — bineînțeles, adăugă, depășindu-și anevoie ezitările de subaltern, bineînțeles, dacă nu cumva considerați că a sosit momentul răfuielilor. Într-un asemenea caz, nimic de zis, nici de obiectat : pretextul există. Voi fi alături de dumneavoastră. După ce își tamponă îndelung

Dragoș Morărescu : „Lalele"
(Din expoziția deschisă la galeria Eforie)

fruntea cu o batistă cadrilată, Modoran dădu din cap a mihnire : Știu, vă știu, ăștia-mi sînteți voi, dacă nu accept toate... fără cricnire, dacă nu mă supun, al dumneavoastră, prea plecat... una-două mă suspectați de cîte-n lună și-n stele. Auzi, răfuieli, ce răfuieli, cuviosia ta ?! Aici se încalcă niște principii, iar eu am învățat că aceste principii trebuiesc respectate. Dracu să mă ia, ce vină am eu dacă așa am învățat, și n-am reușit să uit, cum uită atîția... Oare nu m-au imortalizat ăia într-un capăt de articol ca pe un individ schematic în gîndire, în viață și în profesie ? Alții, mai amabili în exprimare, mă taxează de inflexibil, incoruptibil. Puah ! El scrise pe marginea hîrtiei cu pricina : În atenția membrilor Consiliului oamenilor muncii ! Prin telefon mi s-a cerut de către X, Y — să fie propus și acceptat fără rezerve Ieronim Adrian, fiul directorului general de minister Ieronim Alexandru. Așteptăm opinia dumneavoastră.

Aprinzînd țigară de la țigară, Modoran informă pe toți șefii de secție, pe ingineri și tehnicieni cu privire la cazul ieronimilor, îndemnînd la atitudine fermă, spre a se pune capăt odată pentru totdeauna (expresia lui preferată...) manifestărilor nesănătoase, ce subminează relațiile noastre cu anumite foruri conducătoare. Călcîndu-i pe urme, încercînd să-l explice, să-l și scuze într-un fel, inginerul șef Gavriliu se prindea la șușoteli în dreapta și-n stînga : S-a pornit și nu se mai poate opri... are o zi proastă, trebuie înțeles... Cam acesta era adevărul. Modoran se pornise și nu se mai putea opri. Chiar dacă argumentele erau de partea lui, după aprecierea celor mai mulți directorul vorbea prea mult, gesticula prea mult (și cam dezordonat) și fuma prea mult. De cînd n-a mai fost omul ăsta în concediu, să stea și el cu burta la soare, ca oricare, ori pe marginea lacului cu o nenorocită de undiță... mă rog, să-și mai revină, doar n-o să-i fure nimeni uzina cît lipsește, două-trei săptămîni... Intrînd val-vîrtej la strungărie doi, Modoran strigă :

— Hei, puțină atenție ! Care ești Ieronim Adrian ?

— Eu, de-aici, anunță Adrian, fără să lase lucrul.

— Mda, sigur... făcu directorul, apropiindu-se. Vă cer iertare, domnul meu, că nu v-am dibuit... aici sînt mulți, toți în halate... Altfel vă știu, sînteți fiul directorului general de minister, Alexandru Ieronim.

— Da, sînt fiul.

— Și dacă ești, ce mai vrei și mai vreți de la mine ? Ce, mă, sînt sluga ta, a voastră, director numit de tat-tu, ca să-i suport și să-i justific matrapazlîcurile ?

— Este cazul să vă explicați, se-năspri Adrian.

— Da, și eu cred, interveni Ștefan Ispas.

— Ei, ce mai crezi și dumneata ? îl repezi Modoran, bătîndu-și buzunarele halatului, enervat că nu-și mai găsea pachetul de țigări. Dă-mi... dați-mi o țigară... În sfîrșit, descoperi pachetul în buzunarul de la spate al pantalonilor — curios, cum de-l virise tocmai acolo ? Pîrea să-l fi trădat pînă și reflexele de fumător. Ei, ce mai crezi ? Ți-a revenit graiul ? De cînd nu te-am mai auzit eu apărînd o cauză ? Acum ai nimerit-o în plin, dă-i înainte !

— Ați făcut afirmații grave, stărui Ispas.

— Chiar foarte grave ! Poftim ! și Modoran scoase hîrtia cu antetul școlii de comerț : Tăticul se ocupă printre picături și de viitorul odraslei. Cum să te recomande uzina, măi băiete, cînd n-ai nici un rost, n-ai o calificare, nu-ți stă mintea la lucru ? Am aicea mii de tineri cu care se poate mîndri o țară întreagă : ce vrei, ce vreți, să trec peste ei și să vă fac vouă jocul ?

— Exagerați, se încăpățînă Ștefan Ispas. Ori, trebuie să fie vreo neînțelegere. După cîte știu, Adrian n-a cerut să plece la nici o școală de comerț. Peste trei zile se prezintă la examenul de calificare.

— Da, sigur, să aibă toate actele în regulă !

— Poate că nu strică să le am, zise Adrian. Dar nu pentru școala de comerț. Nu m-am gîndit niciodată să mă lansez în comerț. Nu știu nimic. Eu m-am mutat într-o garsonieră din Titan...

— Da, aranjamentele lui taică-tău.

— Posibil — mie mi s-a dat o cheie, o adresă și m-am dus acolo. Cu taică-meu nu m-am văzut de două săptămîni. Să zicem că din lipsă de timp... Oricum, la vîrsta asta nu mă mai simt răspunzător decît de actele... de ceea ce fac eu. Inutilă toată agitația, de îndată ce n-am cerut și nu-mi doresc nici o recomandare.

Astfel, înfruntat, pus la punct, Vasile Modoran își mai veni în fire. Împături hîrtia și o puse în buzunarul halatului. N-am s-o rup, îl informă pe Adrian. Pentru mine e un document... Dar, mai limpezit la minte, în clipa următoare admise că nu era decît o hîrtie oarecare, fără nici o valoare de document : nu se specifica nici-unde să fie propus Andrian Ieronim, nu scria negru pe alb... doar prin telefon i se făcuseră precizările de rigoare. Într-adevăr, inutilă toată agitația : la o confruntare, nici directorul școlii de comerț, nici Chivu nu și-ar fi recunoscut intervenția. Așa-i cînd mi-apucă pe mine, se sancționă Modoran. Demult nu se mai surprinsese într-o situație atît de jenantă. Oricum, pe Adrian îl nedreptățise. E, vezi-ți de lucru, îi zise. Iar dumneata... Ispas, ce te ții de coada mea ? Noi ne-am încheiat demult socotelile, la ce bun să mai sporovăim ? Totuși, Ispas îi urmă în alte două ateliere, solicitîndu-i o întrevedere de numai cinci minute : Altfel, plec din uzină ! Directorul îi răspunse doar în gînd : N-ai decît... și nimeni nu te oprește să-ți iei și neamul... Încă nu se potolise de tot, cu cineva trebuia să se mai răfuiască, fie și numai în gînd. În sfîrșit, îl apucă pe Ispas de mînă și-l trase după el în curte :

— Ia mai dă-mi o lecție de bună-purtare !

— Am să vă dau : Cu băiatul ăsta, cu Adrian, s-au comis aici multe greșeli : Mai e nevoie de încă una, și tocmai acum ? Nu cred... Poate fi un muncitor de excepție, i-am dat lucrări de categoria a patra și mi le-a executat ireproșabil, vorbiți cu maistrul, cu șeful de atelier, cu cine doriți. Poate fi, dar n-o să fie, aici e toată drama, într-un fel. Dar unde stă scris că toți trebuie să stea la strung ? O să dea la facultate, cu succes, sînt convins. N-o să urmeze cursurile. Și de asta sînt convins. Probabil, o să mai rătăcească prin multe locuri, o să-nvețe mai multe meserii... deși, cred că el are o meserie din naștere... acum e într-o perioadă mai grea... n-are astîmpăr, nu-și află locul. Eu cu mîna pe inimă vă spun : băiatul ăsta, Adrian, are un talent, are ceva de artist, cum n-avem noi... și-o să izbucnească într-o zi.

— Măi, măi ! făcu Modoran.

— Degeaba ironizați dumneavoastră...

— E, ironizez ! Oi fi și invidios, te pomenești.

— Sînteți altfel : rău, tocmai cînd nu e cazul.

— Sînt necăjit, întors pe dos, se mărturisi Modoran. Dacă Adrian al dumitale are vreun talent, pe mine nu mă încomodează... am și eu talentul meu de meseriaș... nu mi-e rușine nici cu ăsta... și-i doresc... sigur, din toată inima, să se afirme cît mai curînd. Însă pînă atunci, cît îmi stă aici, am pretenția să se considere strungar. Îi cer prea mult ? Dragă Ispas, fă-mi un serviciu : zi-i să mă-nțeleagă și pe mine.

Pe birou rămăsese o revistă deschisă la paginile 6—7, unde se publica o cronică la un film pe care Modoran tocmai îl văzuse. El subliniase cu creion roșu opt rînduri de colonetă: „...filmul ar fi putut pătrunde și el într-o zonă

Continuare în pag. a 6-a

Fragmente din romanul „Căderea fără dureri".

teatru

«Elegia moților» — dublu eveniment

În cel de-al zecelea an de activitate, formația de teatru „Eveniment" a Ansamblului Artistic al U.T.C. se prezintă la rampă cu o premieră absolută. „Elegia moților" de George Țărnea, în regia lui Grigore Popa, lider al grupului de la înființare, vechi animator al mișcării teatrale studențești de pe vremea originalei formule de teatru „din pod".

Poemul dramatic al lui Țărnea nu abordează tragedia în sine a unor eroi ci dorește să se ridice la valoarea de document emoțional asupra unei epoci, prefigurînd rădăcini de suflet, punți de credință între trecut și prezent, aducînd un omagiu țăriei de caracter, robustеții interioare a purtătorilor de cuvînt ai idealurilor majore ale unui neam ce merită, prin continuitatea vitalei sale dorințe de libertate, intrarea în legendă.

„A renunța la aceste documente politice ar însemna a risipi în van experiențele și cunoștințele pe care generațiile dinaintea noastră le-au cîștigat cu sînge și cu imense sacrificii", spune Erwin Piscator în susținerea tezei teatrului său politic.

Un personaj desprins dintre noi ne introduce, pe calea convenției, în muzeul „tăcerii" efervescente a istoriei, în caruselul memoriei răscolitoare, impunînd respect, distanțare condescendentă : „Nu tulburați tăcerea din muzeu, / Nu puneți mîna pe această roată..."

Abandonînd rigorile tradiționale ale modalităților teatrului de identificare, regizorul Grigore Popa — secondat de decorul redus la esență al scenografului Mircea Ribinschi — creează un spectacol viu, de tușare, de incitare directă și imediată prin elemente vizuale și auditive puternic contrastante, care acționează agresiv asupra simțurilor, nepermițînd spectatorului nici o clipă de cădere în mrejele cutiei cu iluzii, menținîndu-l atent, încordat, dar nu plictisit, șocîndu-l prin toți porii, pentru a-l determina la emoție și participare lucidă. Înainte de „bătaia gongului", interpreții alunecă liber printre spectatori, obișnuindu-se unii cu alții, construind detașarea.

Scena coborîtă la nivelul sălii, devine rotonda unor aspirații de veacuri, semn emblematic al sacrificiului nezădărnicit. Podiumul mobil, avînd forma sugestivă a roții, configurează curgerea timpului, dinamica istoriei, a valorilor vieții. Pentru a marca intrările și ieșirile din timpul și spațiul concret al acțiunii în planul sugestiei și al abstracțiunii (vezi jurămîntul lui Horia în fața tronului gol, masa sfatului, bocetul femeilor, recunoștința adusă eroilor și reintegrarea celor dispăruți printre cei vii, completînd, parcă muzeul imaginar al figurilor de ceară...), roata-scenă turnantă devine purtătoarea înainte sau înapoi pe axul memoriei naționale, devine martor acuzator, carusel al morții, dar și al vieții, al jurămîntului de integritate față de sine a unui neam, trudind la mersul ascendent al istoriei sale (moții în lanțuri se înhamă la „roata" destinului lor...)

Incantație tragică, „Elegia moților" își fundamentează evoluția pe relația mișcare-gest-dans, euritmia și rostirile colective, lumina pulsatorie și coloana sonoră contribuind la armonia unei ample desfășurări scenice, în care, personajul colectiv-sinteză și întruchipare a ființei naționale — freamătă și se pliază în tandrețea șoaptei abia perceptibile, ca o mare de suflet...

Acordîndu-se determinărilor textului și cunoscînd bine posibilitățile trupei sale, Grigore Popa a realizat un frumos spectacol de grup, de tipul Living-Theater-ului, comunicînd, într-un registru dramatic complex, într-un climat artistic de prospețime și efuziune tinerească, pulsația înălțătoarei și perfectibilei idei de sacrificiu...

„Eveniment" este mesagerul unei arte deschise, active, revoluționare — în cel mai bun înțeles al cuvîntului — la care ar putea adera toți tinerii cu serioasă dorință și chemare de a se închina scenei viitorului...

Nicoleta Gherghel

televiziune

tv

«Mult e dulce și frumoasă»

O emisiune care îmi este dragă ca și versul care o numește (Mult e dulce și frumoasă) navighează de la o vreme prin apele molcome ale programului 2 cum naviga Ulise cînd își amîna întîlnirea lui cu Penelopa. De două ori pe lună, duminica, la ora 9,30, această emisiune dedicată limbii și literaturii române, deci cu adînc înțeles patriotic și de larg interes public, se adresează numai celor din București, ca și cum aceștia ar fi singurii interesați de cultivarea limbii noastre naționale, nu și ceilalți, cei mulți. Este păcat, pentru că prin această limitare tehnică, față de alte emisiuni, aceasta își pierde importanța pe care, să zicem, i-o acorda Văcărescu cînd lăsa moștenire „Creșterea limbii românești / și-a patriei cinstire". Păcat, pentru că mai sînt destule lucruri pe care ar trebui să le aflăm dintr-o emisiune dedicată cultivării limbii române și nu ne mingiie cu nimic, dimpotrivă, că ea alternează săptămînal, tot pe programul 2 și tot la 9,30, cu o altă emisiune patriotică : „Din marea carte a patriei". Iar dacă mi se va răspunde că nu e loc pe programul 1, la o oră de vîrf pentru noi toți vorbitorii și iubitorii de limbă și literatură română, nu voi avea decît un suris de neînțelegere, amintindu-mi inepțiile muzicale din asa zisele emisiuni de divertisment, ori glumele searbăde prin care s-a legiferat bacșișul. Credința mea este că o emisiune care se dedică limbii și literaturii române trebuie să cuprindă toată aria în care ea se vorbește și se învață. Sînt emisiuni care nu pot lipsi din programul 1. Cînd pe micul ecran apare geniala definiție pe care Nichita Stănescu a dat-o limbii române (...„limba română este patria mea...") ea trebuie citită de noi toți, nu numai de cei care printr-un artificiu tehnic devin privilegiații programului 2.

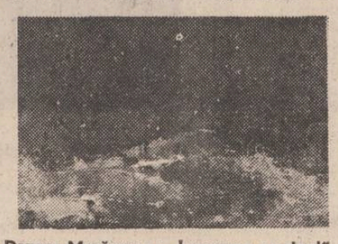

Dragoș Morărescu : „Înserarea pe deal"

Oare nu ne interesa sumarul ultimei emisiuni („Expresivitatea limbii române" și „Fresca literară : Muzeul literaturii române") pe noi toți, cei ce vorbim, citim, scriem, și mai ales gîndim românește ? Dimpotrivă. Iată, Cezar Tabarcea nu este numai un lingvist (lector universitar) ci și un interlocutor agreabil, inteligent, comunicativ. Partenerii săi, elevi și eleve de frunte, nu se lasă nici ei mai prejos și chiar sînt gata să polemizeze cu profesorul. Cristina Pîrvulescu și Irina Cristescu, eleve ale eminentei profesoare Veronica Voineag de l Liceul de filologie-istorie, de justificat renume, m-au impresionat prin nivelul lor de cunoștințe, dar și prin căldura analizei prozei eminesciene. În a doua parte a emisiunii, i-am însoțit pe muzeograful și istoricul literar Fănuș Băileșteanu și pe profesorul Nicolae Nicolae, împreună cu un grup de elevi, la Muzeul literaturii române, scurtul excurs prin sălile acestuia fiind interesant. A semnat ca realizator un vechi și entuziast prieten al limbii române, Corneliu Armașu, trezindu-ne dorința de a reveni. Prin această scurtă trecere în revistă a ultimei emisiuni „Mult e dulce și frumoasă" n-am avut decît să exemplific cele scrise mai demult. Sigur, emisiunea este perfectibilă, băncile pot lipsi din decorul ei, ca și unele interviuri mai țepene, tehniciste, dar aceste retușuri nu sînt cele mai importante și se pot face. Important este, însă, să i se găsească un timp și un spațiu de unde să i se mărească vizibilitatea, ea nefiind numai a elevilor, ci și a noastră, a tuturor.

Iulian Neacșu

ISTORIA CA SINTEZĂ LITERARĂ

1944–1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Unul dintre cele mai însemnate cîştiguri ale literaturii române postbelice şi mai ales ale celei de după Congresul al IX-lea al P.C.R. **este, fără îndoială, sensul viu al istoriei naţionale.** „Orice popor – **spunea secretarul general al partidului, tovarăşul** Nicolae Ceauşescu – mai cu seamă un popor cum este poporul român care are o istorie destul de veche, nu poate să nu pornească în elaborarea căilor de dezvoltare de la trecutul său istoric, să nu ţină seama de tradiţiile sale, care, în fond, sînt suma diferitelor concepţii, a tot ceea ce popoarele au acumulat mai bun în trecutul lor de luptă şi dezvoltare spirituală. În acest sens, tradiţia, bazarea pe tradiţii, poate fi – şi constituie – un factor indispensabil al progresului. Nimic nu se poate construi ignorînd trecutul!" **Literatura română a ştiut, prin marile ei creaţii din aceşti ani să urmeze aceste luminoase îndrumări, ea a restituit: actualităţii majoritatea operelor literare majore din trecut, a creat o poezie întemeiată atît pe tradiţia cultă cît şi pe aceea populară, a utilizat în marile romane numeroase momente ale istoriei naţionale şi de asemenea a desfăşurat miturile care dau poporului român o adîncă specificitate în lumea spirituală. Istoria ca sinteză literară – iată una dintre ideile majore ale literaturii române contemporane, un temei pentru o dezvoltare puternică a culturii socialiste.**

Eseistica de direcţie

Îndată după 1965, pe cînd critica literară era preocupată de revizuiri, nu mulţi dintre creatori începuseră să scrie eseistică şi să dezvolte, eliberaţi de ideea reconsiderărilor pe care nu ei le făceau, o perspectivă istoricistă ale cărei ecouri se simt cel mai bine abia acum. Încă o dată creaţia (şi odată cu ea reflecţia scriitorului) o luase pe dinaintea spiritului criticii, nu a spiritului critic; spirit critic, în sensul cel mai înalt, aveau, prin optica lor dezlegată de moment, aceşti eseişti care veneau dinspre creaţia pură. Este, pe scurt, **momentul specificului şi al ideii de universalitate**; în vreme ce numeroşi dintre critici salutau clasicii reconsideraţi şi triumful autonomiei esteticului, creaţia înţelegea, cu o clipă mai repede, că este nevoie de clarificări de concept.

O literatură nu înaintează, într-adevăr, prin entuziasmul superficial care ignoră relicvele întunecate, amnezia nu produce decît o exultanţă cu efect scurt. Mai înainte de a sanctifica esteticul pur critica ar fi avut nevoie de o desfăşurare culturală pe care nu a putut-o genera: creaţia o luase pe dinaintea criticii, nu încă prin opere ci prin reflecţie, adeseori eroică. De altfel, acest prototip al scriitorului „cultural", unde stau cîteodată alături şi istoricul şi etnologul şi jurnalistul, este pentru literatura română de azi una din caracteristicile capitale. A crea după o reflecţie care a luat adeseori şi o înfăţişare eseistică, de program — iată ideea. Scriitorul cu program istoric şi cultural însemna o restituire a condiţiei literare, regenerată cu datele deduse din tradiţie. Program cultural avuseseră şi cronicarii, şi Cantemir, Heliade Rădulescu, junimiştii, Eminescu mai cu seamă, Iorga, Pârvan, Blaga, G. Călinescu, însă un program cultural întemeiat pe sensul istoriei româneşti. Această lungă serie culturală, care a şi dat opere nu a făcut doar activism, se înnodase încă o dată acum. Întîia iniţiativă de acest fel se dovedi şi cea mai solidă căci majoritatea temelor de căpătîi ale literaturii de azi se prevedeau acolo. „Arhiva sentimentală" (1968), de Paul Anghel, aducea teza specificului şi a universalităţii într-o formă care nu mai era declaraţie ci examen teoretic lucid. Mai întîi, credea eseistul, venea folclorul, (universul „doinei" şi al „pluguşorului"), apoi simţul poporan cultizat, cu epopeicul Picu Pătruţ, cu Creangă şi Brâncuşi. Acest „model magic" care a lucrat întotdeauna în substructia literaturii române era acum restituit. Alături de el — istoria, văzută la dimensiunile unui monumental care nu îşi găsise încă interpreţii. Vlad Ţepeş, Brâncoveanu ar fi exemplificat „episoade shakespeareene" rămase încă fără răsfrîngere literară. **Simţul monumentului** obseda pe eseist şi dădea substanţa unui program vast, întemeiat pe serii, de unde nu lipseau „drama istorică" şi „reconsiderarea noţiunii de suferinţă, disperare, tragedie". Însă această **eseistică de direcţie**, pornită dintr-o experienţă literară şi nu critică, nu se oprea aici. „Noua arhivă sentimentală" (1975) ajungea în fine la concept. Paul Anghel invocă „adamismul" culturii române, succesiunea ei de modele, de la „tragismul senin, vechi, la „titanismul" modern, „identificarea prin negare" a specificului, în sfîrşit „accesul la propriul univers" odată cu „lucrarea în universalitatea pură".

Creaţia cu program se înfăţişase odată cu „Principele" de Eugen Barbu la dimensiunile capodoperei, însă prin mai multe „Caiete", care urmaseră, desluşea hotărît substanţa teoretică de unde romanul fusese extras. Acest dosar unic de romane virtuale aducea, dacă ar fi puse una peste alta însemnările programatice, ideea unei literaturi a istoriei hieroglifice, cu grad considerabil de simbol, o completare a evenimentului atestat prin „basm" cult, „vis" cultural, prin înţelegerea spiritului istoric îndărătul literei trădătoare. Puţin studiate în chip de program, „Caietele Principelui" sînt şi o eseistică, de mare nivel, pe tema bizantinismului literaturii române, o probă în definitiv a omogenităţii creaţiei cursive prin reinterpretarea tradiţiei.

Bizantinismul era şi ideea lui Ioan Alexandru în „Iubirea de patrie" (1974) ca şi revizuirea unei perspective asupra spiritului popular. Istoria tragică, interpretată ca o condiţie a literaturii care generează eroicul moral, se întrevedea acolo şi a fost dezvoltată de poet în „Imnele" lui ciclice. Eseistică de poet făcea şi Nichita Stănescu în „Cartea de recitire" (1974) — în sensul tradiţiei culte, poetice, a unui baroc pe care poetul îl simţea consubstanţial — şi în „Respirări" (1980), o solemnă apărare a limbii române şi a folclorului, nebun în hore, liturgic în colinde. Program curios la un poet în aparenţă cu totul modern, eseistica lui Nichita Stănescu aducea clarificări considerabile asupra **tradiţiei lui interioare.** Înainte de aceasta şi Marin Sorescu exprimase, în „Teoria sferelor de influenţă" (1970) cîte ceva despre folclor, cu deosebire asupra baladei şi a ecoului ei cult. Poetul presimţea folclorul magic din „La Lilieci" căci se ocupase şi de fantasticul vizionar al liricii poporane. Program în toată regula este „Cultul Zburătorului" de Ion Gheorghe, o desfăşurare de ipoteze asupra arhaicului autohton fără de care poezia din „Dacia Fěniks", din „Scripturile", n-ar fi de înţeles.

Poezia părea să meargă la mulţi dintre cei mai de seamă lirici de azi în urmarea unei teorii, aici întemeiată pe document, aici numai ipotetice, însă tema este pretutindeni universalitatea prin specific. Lirism cu program fac, s-a văzut aceasta, şi Cezar Ivănescu şi Paul Tutungiu (cercetătorul impenitent al „Mioriţei"), programul este la Ilie Purcaru foarte clar, mai cu seamă că jurnalistica lui a putut chiar să-l desfăşoare („România — convergenţe la universal", 1975, pornea de la ideea că „naţiunile mici şi mijlocii reprezintă, în fond, marea umanitate"). Însă nici proza nu stătea mai prejos căci programatice sînt romanele lui Ion Lăncrănjan (fragmente care le fac inteligibile sînt în „Nevoia de adevăr" şi „Vocaţia constructivă") şi Mihail Diaconescu; teza lor este pretutindeni istoria vie, înţeleasă prin social, ori documentară.

Literatura cu program, proprie unui număr considerabil de scriitori de azi nu a rămas fără ecou şi prin înfăptuirile critice majore s-ar zice că a corespuns în spiritul critic, sensibil la iniţiativele creaţiei care o clipă îl depăşise. Ideea „protocronismului", aceea a „culturii critice româneşti", a ideilor literare văzute în serii, a „profetismului" culturii româneşti, erau ascunse în acea eseistică febrilă şi în creaţia de concept intuitiv pe care scriitorul român le desfăşurase, uneori cu mult timp înainte de clarificările noţionale. De la gest polemic la concept era numai un pas, însă atunci cînd acesta s-a făcut, a rezultat un program colectiv, specifist, care porneşte şi se termină în ideea de istorie.

A. Silvestri

Setea de mituri

Una dintre trăsăturile caracteristice ale literaturii noastre din ultimii ani o reprezintă, fără îndoială, aplecarea către mituri, dorinţa de a le cuprinde şi a se lăsa cuprinsă de ele. Ne explicăm fenomenul, pe de o parte, prin recîştigarea, în ultimii 15–20 de ani, a tezaurului cultural naţional ce devine „zidul invechit" din baladă pe temelia căruia continuă creaţia. Căutarea rădăcinilor — ea însăşi un mit capabil să antreneze un întreg proces de renaştere spirituală — trece de la sine prin fazele anterioare fertile ale creaţiei, astfel că la origini nu vom putea ajunge niciodată „puri", ci numai încărcaţi de sensurile actualităţii, acumulate pe acest drum invers. La meşterul Manole, de exemplu, creatorul de azi, va ajunge urcînd drumul baladei dar cu popasuri necesare la Mircea Eliade, Lucian Blaga sau Octavian Goga — cei care l-au mai urcat. Resurecţia miturilor are, desigur, şi alte cauze — dintre care trebuie să amintim preocuparea constantă pentru folclor şi pentru ştiinţa simbolului. Vremurile de avînt constructiv fără precedent pe care le trăim ne invită, în acelaşi timp, la contemplarea marilor valori ale umanităţii cerîndu-le să ne delimităm, prin comparaţii succesive care implică cercetare şi creaţie, în spaţiul istoriei.

Ca moştenitor al eposului străvechi, romanul modern face din „administrarea" miturilor jocul său preferat prin care-şi caută străbunii. Această înlănţuire dinamică de simboluri vii (am numit mitul) ce constituie osatura epopeii şi a tragediei rămînînd, pînă la un punct, oglinda verificatoare a istoriei înseşi, atrage „cu un dor nemărginit" spiritul creator.

Unul dintre miturile cultivate cu cea mai mare pasiune la noi este cel al **pămîntului.** El izbucneşte încă în anii imediat postbelici: romane precum „Setea", „Moromeţii", „Desculţ" îl dezvoltă în aparentă polemică faţă de literatura tradiţională ţărănească (Liviu Rebreanu) arătînd că de o ruptere totală a omului de suportul său real, de pămîntul care-l hrăneşte şi-i ordonează existenţa, nu poate fi vorba. Mitul pămîntului cunoaşte, la noi, o dezvoltare oarecum particulară, regizată în ascuns de simbolistica puternică a termenului în conştiinţa colectivă. Limba română îi oferă o paradigmă foarte bogată: glie, brazdă, ţarină, ţarină, ţară, moşie, moştenire, lut, humă, etc., iar în această plasă paradigmatică se creează lumea mitică a termenului înconjurînd din toate părţile fiinţa vorbitorului. **„Întocmai cum diferitele obiecte poartă, fiecare în diversă măsură, o sarcină electrică, tot aşa cuvintele noastre, chiar izolate, poartă în diversă măsură o sarcină mitică"** (L. Blaga). De altfel, acest „topos" este unul dintre cele mai des analizate în critica noastră literară. Romanul familial în general are tainice legături cu mitul pămîntului — fie prin asemenea devieri, aparent paradoxale, fie prin adorarea femeii ca principiu matern. Este una dintre posibilităţile de recuperare a acestui mit.

Fără a ne propune un catalog al miturilor în romanul românesc actual, îl mai amintim pe cel al Meşterului Manole, dezbătut amplu de către Marin Preda în „Intrusul". Călin Surupăceanu poartă, în numele său, două destine: cel care va **merge** pe firul baladei, „Surupăceanu" („Ziua ce făcea / Noaptea se surpa") — şi cel care-l va ţine în basmul zburătorului, „Călin". Destinul adînc al eroului se arată în „semne" pe care acesta le percepe greu, pentru descifrarea cărora are nevoie de un „interpret". Cît timp este calfă în Bucureşti zugrăvind, sub îndrumarea unui „meşter mare", turla unei biserici, Călin Surupăceanu trăieşte în imediata apropiere a destinului său — dar refuză, din motive pe care nu le înţelege, drumul necesar al iniţierii. Dorinţa lui ascunsă este de a avea o echipă de constructori de care să răspundă: în final „destinul" îl va pedepsi mutilîndu-l şi luîndu-i, astfel, posibilitatea de a fi conducător (aceasta trebuie să fie în logica mitului, integru). Roata mare, verticală, a destinului de constructor îi aduce lui Călin Surupăceanu în faţă, din adîncuri, tot alte şi alte semne pe care eroul refuză să le vadă. Simţindu-şi, mai mult instinctiv, vocaţia, el va încerca să împlinească textul (litera) baladei. În final, înfrînt, revine de unde a plecat împlinind cercul destinului „de rezervă", acela al zburătorului. În „Intrusul" mitul este mai mult bănuit, sugerat şi întreţinut în atenţia cititorului prin citate sau parafrazări din baladă. Marin Preda discută, ca şi în alte romane ale sale, posibilitatea omului de a se iniţia fără „însoţitor", de a trece de la „calfă" la „meşter mare" fără a da „proba" cerută de ritual; lumea însăşi, cu întîmplările ei, este pentru Călin Surupăceanu un ritual non-canonic şi, prin urmare, neînţeles.

În romanele lui D.R. Popescu, în schimb, miturile sînt vii la altă dimensiune: eroii le cunosc şi le re-trăiesc organizînd întîmplările după o regie proprie, alegînd dintre fapte numai pe acelea care răspund tendinţei lor de a trăi, celebrînd întîmplări reprezentative vechi. Nu vom avea de-a face, în acest caz, cu un singur mit sau cu mituri complementare: o întreagă analiză a mitologiei ne propune D.R. Popescu, încercînd cu alegerea miturilor fundamentale, continuînd cu posibilitatea lor de resorbire unul într-altul şi sfîrşind cu trecerea necesară de la unul la altul. Miturile sînt, aici, lumi deschise prin care eroii se plimbă în voie.

O situaţie specială o dobîndeşte, în roman, mitul puterii. Plasat în contextul istoriei, prin ciclul romanesc al lui Paul Anghel, acest mit antrenează ample discuţii, despre spiritualitatea poporului român. Prinţul Carol, eroul principal, va oscila între „sentimentul imperial" (de sorginte occidentală dar împlinit, într-un anumit sens, specific, şi de către poporul român) şi cel naţional. Textul „iniţiatic" al romanului este „Scrisoarea III" de M. Eminescu (opoziţia dintre Mircea şi Baiazid) şi, prin cele şase volume ale lui deja publicate, acest roman se pretează la o analiză specială existînd punctele cheie de legătură cu gîndirea filozofică şi poetică eminesciană. În context contemporan, prin romanul politic, mitul puterii readuce în actualitate tragedia antică. „Pumnul şi palma", prin cuplul „Cernea-Suru", ne aminteşte de „jugul Atrid", Agamemnon şi Menelau, responsabilii expediţiei de la Troia.

Resurecţia miturilor fixează un drum nou, de urmat, al romanului românesc, drum cu atît mai fertil cu cît are în spate o bună tradiţie: o dovadă de vitalitate a literaturii noastre, de capacitate a ei de a-şi reîmprospăta forţele prin retragerea către izvoare. În fond, un singur mit, cel al revenirii la origini, este capabil, acţionînd conştient în spiritul creator, să le readucă în atenţie pe toate celelalte.

Nicolae Georgescu

Dragoş Morărescu: „Sat transilvan"

Mihai Rusu: „Aniversare"

Proza tînără şi actualizarea istoriei

Prozatorul român şi-a văzut de nenumărate ori concurate însuşirile demiurgice de amploarea şi complexitatea datelor realului. Urmarea a fost o aplecare specială spre analiza evenimentului şi a modului în care acesta este implicat în destine reprezentative. Apare, de aceea, firească pătrunderea masivă a politicului în proza actuală, ca şi preocuparea pentru descifrarea unor fapte fundamentale, pentru investigarea unor funcţii ale istoriei. Puterea, teroarea, riscul, devin termenii unei dezbateri, superioare ca viziune. Fără să-şi revendice priorităţi tematice, proza tînără îşi asumă responsabilitatea desluşirii „semnelor" timpului istoric, aducînd înţelegerea lucidă, matură, a evenimentelor, care îşi relevă implicaţiile ascunse numai prin asigurarea unei necesare distanţări. În acelaşi timp, se impune atenţiei efortul afirmării deschise a originalităţii estetice în aspiraţia normală de etalare a unui potenţial creator distinct.

Şansa de a supune realitatea actului interpretativ, cu ajutorul perfecţionatelor filtre culturale, dezvoltă conştiinţa artistică, obstinată spre a lăsa posterităţi documente de cel mai acut interes. Noua perspectivă tematică, ideologică şi estetică determină dimensiunea fundamentală a prozei de azi — actualitatea, în care realul capătă concreteţea luxului vieţii individuale. Lărgirea ariei de investigaţie socială, morală, psihologică, redescoperirea provocatoare a tradiţiei, istoria receptată prin instanţa adevărului, reprezintă idei iradiante în scrierile tinerilor prozatori români. Eugen Uricaru, Gabriela Adameşteanu, Ioan Dan Nicolescu, Ştefan Agopian, realizează echilibrul dintre necesităţile epicului şi intransigenţa adevărului istoric, descifrînd înţelesurile vremurilor revolute prin optica prezentului, culisele istoriei, recursul la trecut, oferind şi posibilităţi multiple de sondare a actualităţii. „Aşteptînd pe învingători", şi „Memoria", prezintă cazul unor indivizi acaparaţi de evenimente. Documentul, ficţiunea, faptul real, recompun o imagine pregnantă a primului război mondial. Ca şi Eugen Uricaru, Gabriela Adameşteanu în „Dimineaţă pierdută" învie lumea anului 1916, urmărind treptata destrămare a familiei burgheze. Asemănătoare prin atmosferă şi stil, prozele celor doi utilizează fotografia ca pretext al relativizării perspectivelor, iar prin Tănase Berzea sau Vica reuşesc crearea personajului memorabil.

Dacă în cazul lui Uricaru se poate vorbi de o asimilare corectă a sugestiilor prozei sud-americane, prin inserţia fantasticului, la Gabriela Adameşteanu observăm nuanţarea tehnicii narative din romanele Hortensiei Papadat Bengescu, gradul de autenticitate fiind sporit prin renunţarea la comentariul de autor. Istoria, ca mod de a înţelege lumea, constituie şi substanţa cărţilor lui Ioan Dan Nicolescu sau Ştefan Agopian, numai că aceasta apare acum ca spaţiu estetic în care se desfăşoară jocul parabolei. „După mine o zi" este o parabolă despre putere într-un timp tragic. Călugărul Artemie reeditează situaţia unui cronicar, acceptînd compromisul istoric pentru a putea comunica adevărul. Limbajul cronicăresc, fastuos şi artificial, recompune epoca de la 1800 în tipare stilistice deosebite de cele ale lui Ştefan Agopian, atras la rîndul său de acea perioadă în „Tache de catifea", în „Tobit" şi în „Manual al întîmplărilor". Prin Tobit, avem un antierou, tîrît de fluxul evenimenţial, printr-o Oltenie ocupată de austrieci, teritoriu al suspiciunii în care istoria îşi dezvăluie structurile intime. Sub mirabilul semn al dezvăluirilor esenţiale se consumă o altă călătorie, cea în abstract, a lui Ioan Geograful, dascăl la şcoala de la Colţei.

Recuperarea istoriei, indiferent de modalităţi, este simptomatică pentru ceea ce s-ar putea numi intenţia de iniţiere în mecanismele memoriei. Pe o altă coordonată se înscrie, în aceeaşi ordine, recuperarea miticului, a fabulosului, în proza ţărănească a lui Ştefan Pîrvu, Titus Suciu, Apostol Gurău, unde spaţiul românesc apare în datele sale fundamentale ca destin şi memorie colectivă. Opusă aparent este poziţia lui Mircea Nedelciu care îşi subintitulează cartea „Zmeura de cîmpie", „roman împotriva memoriei", punînd în ecuaţia adevărului, ca proces, termenii om, obiect, nume, poveste, el creează o literatură a experienţei în care personajele se găsesc la vîrsta frenetică a voinţei de luciditate. Eroii din „Zmeura de cîmpie" deşi îşi fac intrarea în viaţă handicapaţi, pornesc totuşi în căutarea trecutului lor. Remarcabilă este ştiinţa lui Mircea Nedelciu, vizibilă mai ales aici, de a produce texte care dau cu pregnanţă sugestia realităţii. Proza tînără se impune prin regia ordonatoare a evenimentelor în funcţie de o dialectică a revelării prin adeziunea la problemele timpului, prin consecvenţa şi demnitatea atitudinii estetice. Dincolo de convenţii şi prejudecăţi, prozatorii reprezentativi ai ultimilor ani oferă argumente convingătoare pentru viitorul sigur al literaturii române. Pentru că, aşa cum s-a spus, orice luciditate înseamnă victorie.

Constantin M. Popa

Recitirea istoriei literare

Noţiunile care să definească pregnant stadiul de astăzi al istoriei literare sînt cele de recitire şi de revizuire a valorilor literare în vederea rescrierii de noi monografii şi sinteze.

Spre deosebire de istoria literară de acum cîteva decenii, al cărei caracter ştiinţific se rezuma la epurarea şi simplificarea operei literare şi nu mai puţin a autorului ei, sau, în revers, la hiperbolizarea operelor minore şi a amănuntelor convenabile din biografia scriitorului respectiv, cercetarea istoriografică de astăzi reciteşte, rediscută şi revizuieşte tot ce s-a scris, discutat şi publicat despre unul sau altul dintre scriitorii care fac obiectul istoriei literare. Un progres evident îl constatăm în faptul că se reciteşte literatura română veche în original, deasemenea şi presa de la începuturile ei şi pînă în zilele noastre. Scriitorul supus reexaminării istoriografice este citit în conexiune nu numai cu propria sa biografie, ci mai ales cu biografia epocii. Şi unde poate fi ea mai bine consemnată decît în publicaţiile timpului său, în paginile ziarelor şi revistelor la care a colaborat (sau care l-au înconjurat)? Dacă pentru scriitorii din secolul trecut aventurarea criticului în labirintul presei şi nu mai puţin al pseudonimelor pe care aceştia le-au folosit poate fi o aventură în zadar sau aducătoare de puţine foloase, în cazul scriitorilor dintre cele două războaie mondiale, ea, această aventurare, este echivalentă cu redescoperirea unui nou scriitor. Un exemplu concludent în această privinţă îl reprezintă publicistica lui Camil Petrescu, dată recent la iveală. Nu faptul că autorului „Patului lui Procust" i se dezvăluie un aspect esenţial al biografiei sale literare — militantismul şi radicalismul patriotic — mi se pare a fi lucrul cel mai important, ci faptul că exegeţii de pînă acum ai operei sale sînt puşi în situaţia să-şi reexamineze propriile opinii despre scriitor, să recunoască necesitatea recitirii nu numai a romanelor sale (printr-o grilă modernistă) ci şi a materialului său publicistic, rămas necunoscut.

Aici lectura tradiţională a textului n-are nevoie de nici un fel de speculaţie teoretică. Ea trebuie făcută pur şi simplu, ignorarea textului, dezarticulează orice fel de examen critic modern. Aşadar, ceea ce sîntem nevoiţi să recunoaştem ca nou în cercetarea literară este recitirea operei literare în toată multipla ei înfăţişare; de la textele risipite de scriitor, cu generozitate, în presă, la operele sale fundamentale. Şi invers, desigur. Aceasta în cazul fericit al scriitorilor care s-au ivit de la Unirea Principatelor încoace. În cazul celorlalţi, de dinaintea lor, nu este suficientă doar recitirea lui Iorga şi a colecţiilor sale de documente, ci mai ales recitirea mentalităţii epocii, relaţiile existente între scriitorul respectiv şi mediul în care el a evoluat. Este o direcţie de cercetare în care editurile noastre ne-au adus numeroase contribuţii. Dar nu este singura, căci nu numai operele scriitorilor sînt recitite şi retipărite dintr-o nouă perspectivă metodologică, ci şi izvoarele documentare legate de acestea. Este al doilea aspect al progresului înregistrat în domeniul istoriei literare. În acest sens a fost depăşită etapa cînd cercetătorul se mulţumea cu fondul documentar existent, cînd informaţiile istoriografice şi bibliografice erau preluate din anexele exegezelor anterioare, din monografiile existente la un moment dat. Cercetătorul de astăzi reciteşte nu numai ceea ce au folosit alţii ca bibliografie, el face cercetare de arhivă pe cont propriu. Speţa rară a „arheologilor" literari n-a dispărut cu totul, ba, am putea spune, că nici un istoric literar serios de astăzi nu purcede la scrierea unei monografii despre un scriitor sau altul fără să întreprindă o reexaminare a materialului „arheologic" existent — în căutarea celui încă inexistent dar posibil. Nu este vorba de pierderea în amănunte de „adunătorii de nisipuri", cum spunea (autocritic ?) Iorga şi avea s-o facă marele Călinescu ci de căutarea elementelor concrete şi semnificative care lipsesc din biografia scriitorului, alteori chiar a operelor literare înseşi. Recitirea izvoarelor documentare nu este descoperirea recentă a istoriei literare, ci este omologarea aceleia impuse de Călinescu însuşi. Ce reprezintă altceva imensul material documentar adunat de divinul critic în jurul monumentalei sale „Istorii", decît expresia nevoii acute, resimţite de autor, de a-şi consolida aserţiunile teoretice, de a-şi supraînălţa zidurile operei critice cu noi documente şi acte menite să legitimeze marile sale intuiţii critice? Noua ediţie a „Istoriei literaturii române" de Călinescu n-ar fi fost posibilă fără această reaşezare a ei pe un „material documentar" de primă mînă, fără incitarea de către autor a tinerilor istorici literari spre o direcţie de cercetare pe care el însuşi o subestimase o bună bucată de timp. Maturitatea şi maturizarea unui istoric literar poate fi constatată tocmai în efortul de recuperare şi de aducere la suprafaţa analizei şi sintezei critice a unor piese literare care s-au scufundat în naufragiile timpului.

Istoria literară înregistrează progrese şi pe linia repunerii în circulaţie a instrumentelor ei de lucru. Ceea ce cu decenii în urmă se arăta a fi o generoasă aspiraţie, (e vorba de editarea documentelor inedite, memoriilor, corespondenţei scriitorilor), astăzi este deja o realitate palpabilă şi chiar tentabilă. Numărul volumelor de corespondenţă, de texte inedite pe care editurile noastre le publică este impresionant, constituindu-se ele însele în temă de cercetare, în material pentru o nouă exegeză literară. E un aspect al revizuirilor intervenite în cîmpul istoriografiei literare confirmat pe deplin de „Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900" care, în ciuda imperfecţiunilor sale, este o sinteză remarcabilă a ceea ce înseamnă recitirea şi rescrierea unei noi istorii a literaturii române.

Recitire, revizuire şi resciere, iată triada prin care perspectiva ştiinţifică actuală contribuie la mersul înainte al istoriei literare.

M. N. Rusu

Aspiraţia spre monumental

Începînd cu deceniul al şaptelea, poezia românească şi-a regăsit adevăratele izvoare ale lirismului printr-un reviriment calitativ de o amploare comparabilă cu marile epoci de înflorire ale literaturii naţionale şi universale. Propriu-zis am asistat la apariţia unei noi poezii, asemănătoare doar cu noua direcţie maioresciană din veacul al XIX-lea, orientată spre toate zările lumii, dar cu rădăcinile adînc înfipte în pămîntul şi istoria ţării. O generaţie nouă (denumită „labişiană") îşi propune o temerară reconsiderare lirică a temelor şi motivelor, cum şi a raporturilor omului cu sine, cu istoria, cu societatea şi cosmosul, prin refacerea legăturilor poeziei cu valorile perene, sprijinită pe o estetică revoluţionară, dar şi pe o trăire acută a sentimentului personal al existenţei. Caracteristica funciară a acestei generaţii poetice este **aspiraţia spre monumentalitate,** înţeleasă ca dorinţă de a crea durabil, de a realiza o operă exemplară, impresionantă, fundamentală. Toţi cei ce alcătuiesc această generaţie năzuiesc după acea „simplitate monumentală", apreciată de către Tudor Vianu drept trăsătură dominantă a marilor epoci de înflorire a culturii şi a artelor şi cu precădere a celei antice. Aplicată generaţiei din deceniile şapte şi opt, această simplitate monumentală se evidenţiază printr-o împletire şi diversificare armonioasă a tradiţiei cu inovaţia, în contextul aceleiaşi unităţi dialectice, care este poezia creată în aceste decenii printr-o sinteză **sui-generis** de gînd, aspiraţii şi expresie. Toate aceste trăsături pot fi desprinse cu uşurinţă din opere. Dintre aceştia se detaşează Nichita Stănescu, revendicîndu-şi singur „dreptul / întîiului născut, / dreptul cifrei 1" **(Axios! Axios!)** Marin Sorescu, purtîndu-şi cu justificat orgoliu nimbul celui „singur printre poeţi"; Ion Gheorghe, continuu obsedat de conştiinţa orgolioasă a dăinuirii; Ioan Alexandru, creatorul unei impunătoare ontologii imnice; Adrian Păunescu sublim actor pe o enormă scenă a lumii, jucînd o ciudată piesă în care „nimic nu se desprinde, nimic nu se ştie" şi, ceva mai aproape de noi, neoromanticul Cezar Ivănescu, creator al unuia dintre cele mai fantastice tărîmuri de vis — Baaadul.

Toţi aceştia ca şi alţii, se impun în epocă printr-o voce distinctă în destăinuirea prin imagine a unor stări de excepţie, a unor experienţe existenţiale devastatoare, cum şi prin încercarea de a realiza nişte monumentale cronografii lirice, nişte cosmo-sociogonii naţionale sau ontologii imnice — toate axate pe cultul şi tradiţia înaintaşilor (asimilaţi creator), a valorilor perene ale istoriei naţionale, pornindu-se de la convingerea că **un poet care n-are trecut, n-are nici prezent şi nu poate avea nici viitor.** Pentru aceasta, cu foarte mici excepţii, toţi se revendică de la aceeaşi filozofie ancestrală, potrivit căreia dezechilibrul este acceptat drept condiţia **sine qua non** a cunoaşterii lumii şi a universului, fiecare integrîndu-se în felul său aceleiaşi **spiritualităţi mioritice** de acceptare a legilor naturale, cu sentimentul solidarităţii de destin dintre om şi natură, corelat tristeţii limitelor, înţelegerii şi acceptării contrariilor, dar şi dorului nemărginit eminescian sau nostalgiei infinitului, toate acestea intim conexate în planul etic aspiraţiei spre completitudine, spre verticalitate, după modelul coloanei infinite a lui Brîncuşi...

Pe plan estetic, toţi aceşti poeţi înţeleg arta drept forma unică de existenţă, zidindu-şi în acest sens — după mirabilul exemplu al Meşterului Manole — viaţa în operă, opera pe care Nichita Stănescu o interpretează drept „visul în vis", Marin Sorescu drept „spectacol în spectacol", Ion Gheorghe „ecou ce se ridică din alt ecou", iar Ioan Alexandru „grai întru mărturisire", menit a duce „taina lumii mai departe"; pentru Adrian Păunescu „modul nostru de viaţă / e osul unei aripi zburătoare", iar Cezar Ivănescu îşi propune să aleagă „între două perfecţii (...) pe cea nerelevată încă". Toţi aceşti poeţi reprezentativi pentru generaţia lor năzuiesc să intoneze un cîntec unic, nemaiauzit, un „nemuritor poem", cum vrea Ion Gheorghe, care să cuprindă „întîmplări de căpătîi", întruchipate „în aura cuvîntului" cum se exprimă Ioan Alexandru care să devină „plînsul unui ochi neinventat" (Nichita Stănescu), avîndu-şi partea lui de cer, dintr-un cer mioritic „zugrăvit / ca Voroneţul" (Marin Sorescu) — poem care, în esenţă, să cuprindă „adevărul despre toate" (Adrian Păunescu).

Pornind de la izvoarele naţionale, stăpîniţi de geniul limbii, toţi aceşti poeţi inovează tradiţia şi impun inovaţia ca parte constitutivă a tradiţiei naţionale. Astfel, Nichita Stănescu dă expresie unui ideal dintotdeauna al poeziei româneşti — acela de a realiza o monumentală frescă a devenirii umane situată între coordonatele ontice ale naşterii şi ale morţii. Pornind de la miturile geto-dacice, poetul interpretează naşterea ca nefericire, ca pierdere, existenţa aflîndu-se sub semnul elevat al suferinţei creatoare. Nimbată de mirare, devenirea e fulgerată de miracolul completudinii, fiindcă „ar fi absurd ca existenţa să fie absurdă".

Tot astfel, Marin Sorescu se conectează iniţial unui modernism ideatic de sorginte existenţială, pentru ca mai apoi să evolueze spre izvoarele naţionale, spre explorarea tradiţiilor poporului circumscrise unei insolite viziuni a satului şi a copilăriei (în trilogia poetică **La Lilieci,** gîndită ca o epopee a timpurilor de grea cumpănă ale satului natal), poetului revenindu-i menirea de a scrijela „pe ceramica străveche / noi desene de epocă" **(Ceramică).**

La rîndul său, Ion Gheorghe se dovedeşte încă de la începuturi legat prin mii de fire de o experienţă primordială profundă, de matricea stilistică ondulatorie, substratul permanent al tuturor creaţiilor sale în care razbat personant orizonturile primordial-mioritice, cu dimensiunile „timpului-havuz", luminate de sentimentul unei etici ţărăneşti a demnităţii.

Aceeaşi încredere nedezminţită în dăinuire îl caracterizează şi pe Ioan Alexandru care are certitudinea că „nu [va] dispărea din acest loc", intonînd un incantatoriu **non omnis moriar.** „Voi pleca, dar pururi voi rămîne / Numai plecînd putea-voi să rămîn / Cum moare grîul ca s-ajungă pîine, / Şi-n vie focul se preface-n vin" **(Iubirea).**

Cît îl priveşte pe Cezar Ivănescu — el s-a remarcat prin insistenţa cu care — asemenea lui Bacovia — stăruie asupra unei obsesii thanatice pe motive folclorice, corelată unui spaţiu poetic ideal în care e plasată „o cetate / de foc", traversată de „fluviul funebru". Baaadul creat de către Cezar Ivănescu este o remarcabilă întruchipare a spaţiului-matrice al acelei **terra paterna,** în care şi-a petrecut copilăria cu gîndaci şi nuci Ario Paradis şi în care se cuvîntă atît de frumos „despre iubire, linişte şi moarte"...

Toate aceste trăsături se pot sintetiza, prin urmare, în dorinţa întemeiată pe talent de a lăsa o foaie de adaos la monumentala Carte a veşnicului Mit.

Simion Bărbulescu

Sinteza colectivă

Urmare din pag. 1

bătălia pentru a recupera o conştiinţă puternică a ceea ce moştenim din trecut spre a o reda împrospătată generaţiilor care vin este mai grea, mai dificilă, cu multe eşecuri, dar şi cu realizări remarcabile. Astfel, în poezie, în special prin creaţia lui Ion Gheorghe şi Ioan Alexandru, se poate vorbi de realizarea unei puternice joncţiuni a mitului cu istoria naţională, deosebit de productivă în planul conştiinţei de cultură. În domeniul prozei ne aflăm în faţa unei revitalizări pe temeiuri noi a romanului nostru istoric. În dramaturgie asistăm la apariţia unor piese istorice de o reală valoare, scrise de Paul Anghel şi Valeriu Anania, de Paul Everac („Constandineştii").

Dacă e să exemplificăm modul în care deschiderile teoretice asupra înţelegerii trecutului naţional influenţează puternic, pozitiv, dezvoltarea literaturii, se cuvine să ne oprim cu deosebire la optica nouă, revoluţionară în care tovarăşul Nicolae Ceauşescu pune problemele constituirii statului român modern, ale unităţii şi independenţei sale. În această privinţă au circulat, după cum se ştie, teorii false, neconforme adevărului istoric. Or, în lumina concepţiei istorice a secretarului general al partidului nostru, toate cercetările ne arată că statul român modern nu a luat naştere în mod „imperialist", prin anexiuni de teritorii străine, ci s-a constituit în cadrul teritoriului său naţional, în urma unor evenimente marcate pregnant de voinţa de unitate şi independenţă a întregului nostru popor. Mărturie în acest sens stau documentele vremii, şirul nesfîrşit de eroi ai acestui mare ideal, jertfele fără margini aduse de popor pe altarul patriei comune.

Acest adevăr constituie o temelie solidă pentru înflorirea unei mari părţi din creaţia noastră literar artistică. Nu ni se pare întîmplător că unele din realizările epice de seamă ale ultimilor ani — ne referim la vastul ciclu de romane **Zăpezile de acum un veac** de Paul Anghel, **Marele sigiliu** de Viorel Ştirbu, **Labirintul** de Francisc Păcurariu — se inspiră din realităţile istorice ale luptei pentru realizarea unităţii şi libertăţii noastre naţionale. Aceste exemple, între multe altele care se pot da, ne arată cum o gîndire teoretică profundă, conformă adevărului istoric, contribuie din plin la mai dreapta cinstire a trecutului nostru naţional, şi-n domeniul literaturii constituie una din condiţiile esenţiale ale dezvoltării ei puternice, multilaterale.

Valori nuvelistice actuale

1. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

elaborind, cu aproape două decenii în urmă, un studiu sintetic consacrat nuvelei și povestirii românești contemporane, ne gîndim că este cît se poate de nimerit — acum, cînd, cu lucid și sărbătoresc optimism, sîntem animați de firescul impuls al analizelor retrospevtiv-sintetice — să revenim asupra temei în cauză, animați fiind și de dorința deschisei, sincerei confruntări cu noi înșine. Astfel, răsfoind studiul tipărit în 1967 (scris, însă, între 1960—1965), mărturisim că „autolectura" la care ne-am angajat n-a fost deloc scutită de acea stare de spirit și de conștiință specială, ce își are originea în nu tocmai blinda confruntare dintre perspectiva evaluativă de acum două decenii și cea de azi. Sigur, de-ar fi să alunecăm pe panta mărturisirilor, ar fi multe de spus, dată fiind vîrsta, implicit experiența autorului la acea dată, cît și, mai ales, momentul istorico-literar în discuție, atît de contradictoriu încă, angajat în febrile și dramatice zbateri menite a înscrie destinul literaturii române contemporane pe traiectoria realei conștiințe de sine. Nu este totuși cazul a ne lansa în cine știe ce „răfuieli" pentru că, la urma urmei, ceea ce interesează este posibilitatea identificării unui propice cîmp de confruntare cu noi înșine. Așadar, întrebarea pe care ne-o punem nu poate fi decît aceasta : cum arată peisajul „prozei scurte" contemporane, scrutat din perspectiva momentului literar de azi, în comparație cu perspectiva critică la care, în chip fatal, apelam cu două decenii în urmă ? Urmînd planul de lucru adoptat atunci și care, în esență, ni se pare viabil și acum, socotim că răspunsul la întrebare implică apelul la două tipuri de demers investigativ relativ distincte. Ca atare, întîi se impune necesitatea de a reveni asupra a ceea ce numim condiția genului, raportată la ansamblul determinărilor teoretice și istorico-literare, pe de o parte, și la contextul general propriu structurilor narative (cu deosebire românești) actuale, pe de altă parte. Apoi, evident, se pune problema argumentării pe viu a acestor considerații și disocieri, odată cu angajarea în analize critice propriu-zise, consacrate unui anumit număr de autori și cărți, bizuite, în mare parte, pe o nouă lectură aplicată acelorași texte narative.

Raportîndu-ne la ceea ce în nenumărate rînduri am numit **lecția tradiției**, constatăm cu legitimă satisfacție că „proza scurtă" românească de azi se revendică, în datele ei definitorii, de la marea experiență a înaintașilor. Se confirmă, în principal, vocația aparte a prozatorului român dintotdeauna pentru speciile „genului", nuvela povestirea și schița. E, aici, semnul constantei sale încrederi în multitudinea de virtuți estetico-ontologice ale „genului", dar și indiciul excepționalei lui impulsiuni native — aș-zicînd —, stimulată, deopotrivă, de tradiția oral-folclorică a eposului popular și de cea istoricizant-narativă a cronicarilor. Într-o asemenea ordine de idei, se poate susține că, în majoritatea covîrșitoare a cazurilor, cum ar zice G. Călinescu, instinctul creator al rasei își exercită prerogativele din plin, iar efectele lui, în plan valoric, sînt de nu puține ori excepționale. Faptul vine de acolo că prozatorul autentic de azi, ca și cel din trecut, se arată complet eliberat de prejudecata inferiorității sau superiorității unui gen narativ față de altul. În speță, el nu pare prin nimic interesat de eventuala operație de a compara, dintr-o atare perspectivă, romanul cu specii precum nuvela, povestirea și schița. Supunerea la criteriul inspirației artistice merge mînă în mînă cu supunerea la rigorile proiectului de creație, în așa fel încît, opțiunea pentru unul sau altul din cele două genuri se sustrage din capul locului hazardului. Gîndindu-ne fie și numai la experiența marii noastre proze moderne (Rebreanu, Sadoveanu, Agârbiceanu, Camil Petrescu, Gib Mihăescu, Hortensia Papadat Bengescu, Cezar Petrescu, Anton Holban, Mircea Eliade, Ionel Teodoreanu), ne dăm seama că o bună parte din cei mai de seamă reprezentanți ai prozei actuale fac dovada aceluiași stabil echilibru. Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Ion Lăncrănjan, Titus Popovici, Paul Georgescu, Nicolae Velea, Sorin Titel, Al. Ivasiuc, Mircea Ciobanu, Mircea Horia Simionescu, Constantin Gheorghiu, Norman Manea, spre a invoca doar aceste exemple, sînt, fără îndoială, nu numai creatorii unor universuri românești distincte, ci și ai unor universuri nuvelistice (de ce nu ?, chiar așa — **universuri nuvelistice !**) pe măsura vocațiilor epice cu care sînt dăruiți.

În subtila lor dialectică, lucrurile se leagă între ele, se determină unul pe celălalt. Se remarcă deci că exemplara gravitate estetică din unghiul căreia se desfășoară „jocul" ori de cîte ori se pune chestiunea opțiunii fie pentru roman, fie pentru „proza scurtă", atrage după sine elocventul mod în care sînt eliminate, de la sine parcă, orice rezervă ori inhibiție vizînd accesul „genului scurt", atît la forma și viziuni narative dintre cele mai variate și mai dificile, cît și la motive problematico-tematice de aceeași natură. Amintita lecție a tradiției are și de data aceasta efecte absolut benefice. Nu este nici o exagerare dacă afirmăm că pe întreaga sa cuprindere „proza scurtă" actuală oferă unul dintre cele mai fascinante teritorii pentru manifestarea liberă a spiritului creator novator și chiar experimentator. Se poate susține că, aproape fără excepție, nuvelistica reprezentativilor prozatori înainte numiți se constituie în domeniul privilegiat și în această direcție. În aceeași ordine de idei, situația de ansamblu oferită de proza tinerilor promoții ivite și impuse cu strălucire pe scena literară în ultimul deceniu și jumătate, este în toate privințele exemplară, dacă luăm în considerație „proza scurtă" scrisă, între alții, de Eugen Uricaru, Gabriela Adameșteanu, Gheorghe Schwartz, Marius Tupan, Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Carmen Francesca Banciu, Horia Ungureanu, Ion Florian Panduru, Titus Suciu, Florin Bănescu, Mihai Sin, Ioan Radin, Tudor Dumitru Săvu și mulți alții. Deosebita emulație novatoare, în cazul acestor promoții tinere, — element deosebit de semnificativ — are la origine și un foarte interesant dialog purtat cu structurile „prozei scurte" promovate chiar de contemporanii lor mai mult sau mai puțin virstnici. Important este însă că atît în ceea ce îi privește pe „virstnici" cît și pe cei tineri sau foarte tineri, un atare apetit pentru originalitatea „tiparelor" prozastice, în proporție semnificativă, face un revelator corp comun cu hotărîrea de a capta zone și ipostaze ale realului (căci se poate, pe drept, vorbi de o extraordinară **sete de real** a prozei scurte de azi) dăruite cu maximum de potențialitate existențială, capabile, efectiv, a favoriza dezbaterea de idei, relevarea adevărului în plenitudinea lor. Avem deci certitudinea că suita de investigații artistice care urmează va da într-totul cîștig de cauză succintelor considerații introductive formulate în prezentul foileton.

Nicolae Ciobanu

P.S. Nu numai din spirit de echitate, ci și din adînc impuls afectiv, îmi îngădui a face o completare la cele spuse în tableta **Itinerar cultural-artistic de neuitat**, apărută în numărul anterior al revistei. Anume, menționez că atît muzeul etnografic din Negrești-Oaș cît și Muzeul Țării Oașului din aceeași localitate sînt gospodărite, cu impresionantă dăruire și vădită competență profesională, de tînărul muzeograf Remus Bârnav.

N.C.

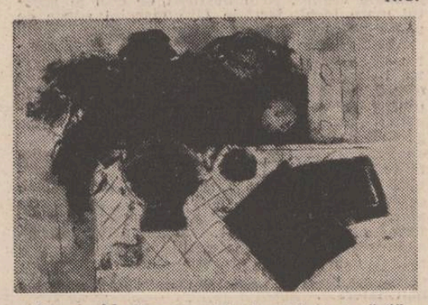

Dragoș Morărescu : „Masă cu flori și cărți"

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

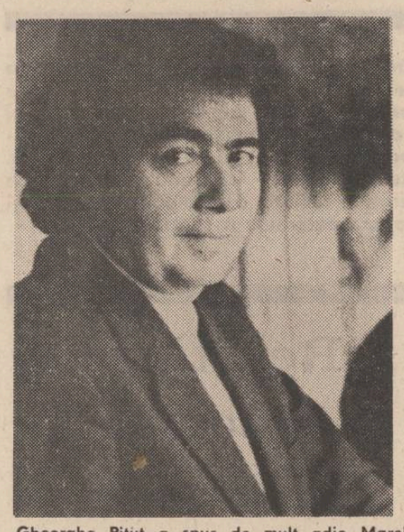

Gheorghe Pituț a spus de mult adio Marelui Maciste

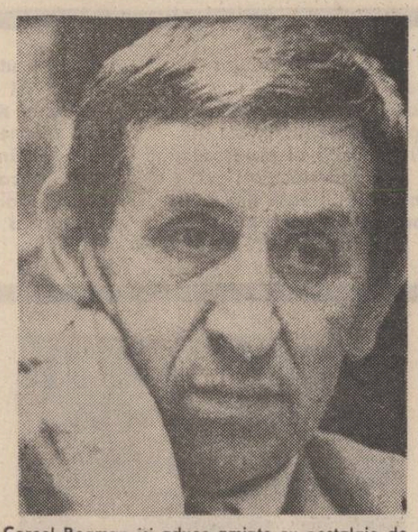

Cornel Regman își aduce aminte cu nostalgie de vremea cînd pregătea pentru tipar volumul „Cică niște cronicari"

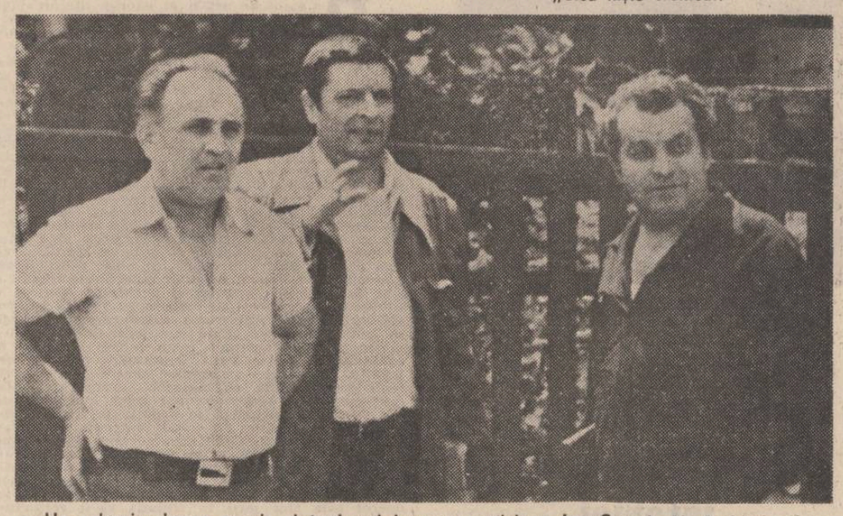

Un colocviu despre poezie și traduceri la care participau Ion Covaci, Al. Andrițoiu și Dumitru Chirilă a fost întrerupt de apariția fotoreporterului Ion Cucu și a sofisticatelor sale aparate de luat vederi

CRONICA EDIȚIILOR

Întîia antologie a interviului românesc

de curînd (pe pagina de gardă este trecut anul 1983 !) a apărut întîia antologie de interviuri din literatura română. Subintitulată **Mărturisirile mai multor generații** (în răspăr, probabil, cu titlul uneia din cele mai incitante culegeri în domeniu, aparținînd lui Felix Aderca, **Mărturia unei generații**), antologia care ni se propune este de luat în seamă prin chiar însăși tentativa care a guvernat-o. Studiul introductiv, antologia și notele aparțin istoricului și literatului Vasile Netea. Autorul este un intelectual despre ale cărui contribuții am mai scris și cu alte prilejuri, evidențiindu-i meritele neîndoielnice în peisajul nostru cultural în ultimele vreo cinci decenii. Nu știu, chiar am citit-o undeva sau am auzit-o, dar se spune că, după atîtea insuccese cu piesele sale, Camil Petrescu ar fi zis : Dacă va conferența la premiera asta Vasile Netea nu-mi va mai cădea piesa !

Autor de nenumărate studii, cărți și antologii privind mai cu dinadinsul istoria modernă a României, Vasile Netea se dovedește și în noua antologie pe deplin informat în ceea ce privește această dimensiune a ziaristicii românești care este **interviul.** Dealtfel trebuie să spunem că prefața dumneasale (peste 40 de pagini), este, totodată, și după cîte cunoaștem și cel mai cuprinzător studiu istoric și analitic privind specia interviului, de la începuturi și pînă în zilele noastre (anul 1980).

După cîte aflăm din studiul introductiv, **interviul** debutează în presa românească în anul 1893 din inițiativa lui Anton Bacalbașa, iar primul căruia i se solicită răspunsul la unele întrebări (mie unuia nu-mi prea place cuvîntul **intervievat**, — maestrul Șerban Cioculescu, cu ironia sa fină, ne propune, în **Gazeta literară**, încă un termen din aceeași familie !), primul, zic, căruia i s-a cerut să răspundă la un chestionar a fost Delavrancea. Încă nu suficient precizat, ca scop și ca tehnică de lucru, genul ca atare prinde, mai multe reviste îl îmbrățișează ; interviul își lărgește sfera celor chestionați, de la artiști pînă la oamenii politici și de știință, de la revistele literare și culturale pînă la ziarele de mare tiraj. Autori de interviuri (prefer această perifrază, iarăși, în locul cuvîntul „intervieveri") dau strălucire speciei (ezitarea de nomenclatură între **specie** și **gen** este intenționată !), astfel că putem spune că înainte de al doilea război mondial (genul sau specia ?) era(u) pe deplin autorizată(e) în presa de toate tipurile și de toate domeniile. Cîțiva literați români — Felix Aderca, I. Valerian, Profira Sadoveanu, Camil Baltazar, însuși antologatorul de acuma Vasile Netea ș.a., se afirmă în rindul lectorilor, și se străduiau fiecare în felul său, să „smulgă" cît mai multe **date** de la solicitant. După 23 August 1944 s-a afirmat (și în genul respectiv, căci doctorul și literatul compatibili într-o aceeași personalitate, octogenarul de astăzi Ion Biberi (La mulți ani !), nu era un necunoscut, iar mai apoi, după o perioadă de șovăieli, alți și alți autori de interviuri. Practic, massmedia din zilele noastre nu se poate priva de acest gen și, într-adevăr, presa centrală, revistele culturale, revistele de specialitate, radioul, televiziunea au dat interviului un loc de onoare — și de eficiență ! — celor mai largi mase de oameni, fie că ele sînt în condiția de lector, auditor sau video-ascultător...

Dar, cum spuneam, istoria interviului românesc pe latura ei publicistică o găsiți, și vă asigur că este palpitantă, în studiul introductiv al istoricului Vasile Netea.

Să vedem, însă, dacă ceea ce ne istorisește prefața și ceea ce ne propune **nota** se găsește în materia antologică. Împrumut, aici, **metoda statistică** a profesorului Al. Piru. Între cei chestionați îi aflăm pe : Nicolae Gane, Ioan Slavici, Caragiale, Cosbuc, Delavrancea (abia pe acest loc ! care, nu ?, dăduse primul interviu), Duiliu Zamfirescu, I.A.L. Brătescu-Voinești, Goga, Lovinescu Galaction, Rebreanu, Minulescu, Arghezi, Camil Petrescu, Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Vianu, Perpessicius, Eugen Barbu, Preda, D. R. Popescu, Doinaș, Păunescu, Sorescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Mihnea Gheorghiu, Paul Anghel și Șerban Cioculescu.

O nedumerire : înțelegem ca Arghezi să fie interogat, în această selecție, de două ori, dar ce căutau — în economia selecției — tot de cîte două ori aduși la „rampă" și Brătescu-Voinești, și Ion Minulescu, față de numele zdrobitoare din epocă, înșirate mai sus ?

Să trecem acum, la numele celor care iau interviurile, tot în ordinea sumarului ; ei sînt: C. S. (?), Felix Aderca, M. Rădulescu și E. Ene, P. Locusteanu, Camil Baltazar, I. Irimescu Gîndești, iarăși Aderca (de 3 ori), L. Artenie, I. Valerian, Profira Sadoveanu (de 3 ori la rînd), Valerian, Netea (curios, doar de 2 ori!), Ion Biberi (de 4 ori la rînd), Matei Alexandrescu, George Arion, Vasile Rebreanu și Miron Scorobete (de 2 ori), iarăși George Arion (de 5 ori), Boris Buzilă, Matei Alexandrescu și iarăși, (de 2 ori), George Arion.

După această **statistică** las la latitudinea cititorului să vadă cîți și cine lipsește din rîndul celor „intervievați" și cîți și cine din rîndul celor care s-au exersat în arta interviului, mai ales în ultimii vreo cincisprezece ani. În ceea ce-i privește pe aceștia din a doua întrebare, sîntem de acord cu frecvența numelor lui Felix Aderca, Ion Biberi și Profira Sadoveanu (despre care G. Călinescu a scris la modul elogios), și n-am nimic, dimpotrivă, față de confratele George Arion, pentru că nu de sineș și-a acordat rolul cel mai mare de semnături în această culegere. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, lipsesc din această antologie restrictivă, prea restric-restrictivă, nume de mare onoare în arta interviului ! Să numesc, dintre cei petrecuți, în istorie, măcar pe Petre Pandrea, iar dintre contemporani — și nu epuizez deloc lista — pe Ilie Purcaru, Ștefan Bănulescu, Mihai Ungheanu, Sânziana Pop, Florin Mugur, Adrian Păunescu — toți pomeniți și chiar analizați în prefață. Dar ce să mai spunem despre al patrulea paragraf al **Notei asupra ediției**, unde ni se spune textual : „Pentru dezvoltarea genului și lărgirea tematicii după 23 August 1944 și pînă astăzi am făcut apel îndeosebi la culegerile de interviuri ale lui Ion Biberi, și apoi la cele ale lui Ștefan Bănulescu, Ilie Purcaru, Adrian Păunescu, George Arion, Vasile Rebreanu și Miron Scorobete, Boris Buzilă ș.a.".

Ei bine, înțelegem formularea „ș.a.", dar unde sînt cei promiși : Bănulescu, Purcaru și Păunescu ? Nu putem înțelege faptul decît prin „ruptura" care s-a produs la un moment dat între prefațator și antologator, pe de-o parte,

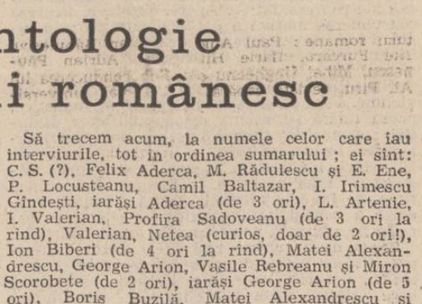

Dragoș Morărescu : „Peisaj transilvan"

și între editură (redactor V. Gheorghiu — dar o fi el singurul vinovat ?), pe de altă parte.

Ca să nu mai spunem că întregul volum abundă în greșeli de corectură (ceva „tradițional" la această editură), — vedeți numai cîte zeci de greșeli scoate și îndreaptă academicianul Cioculescu — și numai din interviul care-l privește pe domnia sa.

Inițiativă de pionierat, cu un studiu introductiv la obiect și pe cît posibil, la prima tentativă, comprehensiv, cuprinzînd texte de mare valoare ale domeniului, dar cu omisiuni de mare importanță și cu greșeli de redactare inexplicabile, întîia antologie de **Interviuri din literatura română** rămîne ca un prim impuls pentru abordarea acestui gen — atît de eficient și căutat astăzi de către lectori și video-ascultători. Probabil, o colecție în cîteva volume, în care însă să fie cuprinși și oamenii politici și oamenii de știință, și artiștii celorlalte arte... se impune.

Istoricul Vasile Netea a deschis un drum și, personal, îl absolv de toate inconsecvențele pe care le-a săvîrșit editura **Junimea** unde și-a încredințat cartea.

Gheorghe Suciu

OVIDIU PAPADIMA LA 75 DE ANI

Un spirit iscoditor

Senectutea în sine este — firește — respectabilă. Atunci însă cînd ea vine să încununeze o viață de muncă și sacrificii și o activitate critică neîntreruptă, ea capătă o aureolă aparte, căpătînd ceva din conturele legendei. Nu-mi vine să cred — deși în același timp e un lucru atît de firesc, — că Ovidiu Papadima pășește pe cea de-a 75-a treaptă a vieții sale. Nu-mi vine să cred, deoarece prezența sa în orizontul cultural românesc e una mereu contemporană, mereu activă, și, prin aceasta, mereu fără virstă. Ovidiu Papadima face parte dintr-o generație de ilustre spirite iscoditoare care au continuat o tradiție și au pus pietrele de temelie pentru o alta. O generație care a străjuit acest veac și care l-a urmat, pas cu pas. Meandrele și viltorile sale, cu care ne-a obișnuit, prin activitatea ei neobosită și prin prezența ei discretă dar constantă, să o considerăm ca un reper permanent și ca o coordonată definitorie a peisajului nostru științific. Aș aminti aici cîteva nume care au, pentru noi, generațiile de mai tineri iscoditori la porțile culturii românești, valoare exemplară și ecouri de bronz: Mihai Pop, Șerban Cioculescu, C. I. Chițimia, Edgar Papu, Al. Rosetti... Sînt personalități ce desemnează tot atîtea puncte de împlinire ale gîndirii românești.

Și poate că, în acest veac din ce în ce mai specializat, mai îngustat în fascicule apropiate, paralele, tangente, dar nu contopite de specializări și orizonturi de investigare, acești savanți reprezintă un ultim promontoriu și un ultim omagiu adus modelului renascentist al savantului și umanistului deschis către cele mai largi orizonturi ale culturii. Ovidiu Papadima debutează și își desfășoară activitatea sub pecetea cercetării folclorice. Dar îl vom întîlni atacînd o multitudine de probleme, ce țin de domenii — aparent — diferite: comparativism, istorie literară, teoria mentalității, filozofia culturii, critică de text, estetică etc. Cartea sa de debut (**O viziune românească a lumii** — 1941) anunța un spirit dotat cu o mare putere de sinteză. Savantul nu aborda o temă anume, un text ori un aspect particular; din contra, tînărul de atunci viza dimensiunile cele mai generale ale cunoașterii folclorice, încercînd să surprindă esența „weltanschauung"-ului românesc. Încercare temerară — dar nu riscantă — ce a transformat o carte de debut într-o operă de referință a bibliografiei de specialitate. Alte cărți sînt dedicate folclorului sau legăturilor dintre acesta și literatura scrisă (**Anton Pann: „Cîntecele de lume" și folclorul Bucureștilor**, 1963 ; **Literatura populară română. Din istoria și poetica ei**, 1968). Alături de acestea, numeroase studii relevă aspecte inedite ale literaturii populare (savantul pune în discuție structura descîntecelor, a cîntecului liric și a strigăturii, analizează relația dintre folclor și lupta de clasă, ori dintre acesta și poezia muncitorimii etc.), subliniază dialogul viu dintre tradiția orală și creația scrisă (cu referire la operele unor C. Hogaș, O. Goga, B. P. Hașdeu ș.a.) sau atacă unele probleme puțin investigate (amintesc aici un remarcabil studiu despre folclor și viața socială a Bucureștilor din secolul XX). Îl întîlnim apoi pe Ovidiu Papadima prefațînd ediții de folclor, volume de versuri, traduceri din literatura universală sau conducînd (îngrijind) ediții de studii de o deosebită ținută științifică (**Istoria și teoria comparatismului în România**, 1972, **Izvoare folclorice și creația originală**, 1970, **Studii de istorie a literaturii române, de la C. A. Rosetti la G. Călinescu**, 1968, **Temelii folclorice și orizont european în literatura română**, 1971). Dar curiozitatea și setea de cercetare a savantului nu se opresc aici. El ne oferă erudite monografii (**Cezar Boliac**, 1966, și **Ion Pillat**, 1974), precum și cîteva volume de eseuri și studii vizînd probleme ce țin de filozofia culturii (**Poezie și cunoaștere etnică**, 1944, **Scriitorii și înțelesurile vieții**, 1971, **Ipostaze ale iluminismului românesc**, 1975).

Asemenea paletei unei picturi ce cuprinde o gamă variată de culori, strînse însă sub egida unei viziuni unitare și coerente, viața și opera lui Ovidiu Papadima ne oferă imaginea unui cîmp diversificat de preocupări, conduse însă de un fior subteran unic și atotputernic. Omagiez astăzi, cu prețuirea firească a unei generații ce încearcă să continue calea și opera înaintașilor, nu numai savantul, ci și omul, nu numai opera, ci și prezența culturală a unuia dintre cei mai demni reprezentanți ai umanismului românesc.

Mihai Coman

Sociologia militantă

Critic tînăr timișorean, Adrian Dinu Rachieru este și unul dintre cei mai interesanți sociologi pe care îi avem, fiind mai ales printr-o cunoaștere foarte serioasă a literaturii române curente și un martor scientist al ei. Școala critică timișoreană numără între cei mai tineri reprezentanți nume cu o cotă destul de ridicată ; Adrian Dinu Rachieru e sociologul ei și completează un tablou ideologic complex.

În general, studiile sociologice sînt legate de jurnalistică și chiar au legături strînse cu gazetăria prin aplicația asupra regimului clipei, desfășurînd, în preajma operei, numeroase date care o explică pe aceasta. O sociologie literară serioasă, cum se face la noi se pare din ce în ce mai sistematic (cu Paul Cornea, Al. Duțu, Achim Mihu etc.), e pentru conștiința literaturii un imens cîștig : scriitorul nu mai este, în perspectiva aceasta, un element misterios care creează fără legătură cu epoca, el pornește din imediat și acest imediat vital, complex, îl face să ridice monumente cu durabilitate mai mare de o zi. Sociologia explică, pe scurt, **ruperea spiritului literar de spiritul gazetăresc** ; desigur că nu numai atît. Ea reamintește că literatura pornește din clipă și o proiectează în durată, face din lumea palpabilă o lume pentru literatură.

Sînt multe sugestii pe această temă în cercetările lui Adrian Dinu Rachieru și încă altele care privesc chestiuni numai tangențial legate de sociologie. Dacă însă criticul a dorit să facă mai degrabă studii critice și mai puțin sociologie literară se poate spune că a reușit pe deplin. De altfel, „Orizontul lecturii", care e prima carte a acestui dotat autor, este — o spune chiar el — „una pregătitoare doar". Ea ar fi o „cauțiune teoretică" pentru desfășurările următoare, ceea ce ne demonstrează că în acest critic-sociolog există foarte bine conturat și un critic literar cu program și cu proiect intelectual ferm. „Orizontul lecturii" nu este nici mai mult dar nici mai puțin decît și-a propus Adrian Dinu Rachieru, adică o uvertură cu aspect de declarație de principii unde să figureze și opțiunile pe care spiritul critic le are vis-à-vis de literatura în mers. Este, să fim drepți, o elaborație intelectuală corectă : criticul cercetează „sociologia literaturii la noi", urmărește raportul dintre „societate și literatură" și dintre „literatură și public", se ocupă de noțiunea de „succes" în corelație cu valoarea, crede în „demnitatea lecturii" și în „spiritul critic în cultură". În toate, el este informat, are putere speculativă și disciplină : cum informația nu este altceva decît informație în lipsa unor reprezentări juste despre ideile generale este indicat să urmărim reflectarea acestora în studiile întreprinse de autor. Temeiurile lui pornesc din ideea de cultură, căci „prin cultură orice societate dobîndește conștiința distincției sale". Iată, deci, una dintre opțiuni : orice istoriografie, crede criticul și are dreptate, trebuie să se intemeieze pe o viziune culturală mai largă decît autonomismul îngust. Sociologia este o astfel de bază. Cînd vorbește despre „perspectiva cea mai largă", Adrian Dinu Rachieru se referă întotdeauna la sociologie.

Dar nu numai la sociologie căci autorul a luat în studiu și teoria protocronismului pe care a asimilat-o ; el vorbește despre „policentrism" cultural și despre „cultura de performanță" și se opune „maniheismului cultural". Cercetări'e lui se întîlnesc în cîteva locuri cu ideile lui Ilie Bădescu din „Sincronism european și cultură critică românească" dar au un caracter mai publicistic adică mai accesibil, în primul rînd prin aplicarea pe realitatea literară vie. Sociologia lui Adrian Dinu Rachieru este **o sociologie militantă** ceea ce în situația în care disciplina se află la noi este cît se poate de necesar. Angajarea lui pornește aici de la **condiția criticii literare** întrucît autorul este unul din susținătorii criticii și al importanței ei pentru o literatură. Cum explică el această opțiune ? Prin necesitatea culturii de a se orienta în cultura de masă, prin apelul la valori. Problemele criticii sînt, în cartea lui Adrian Dinu Rachieru, la ordinea zilei, cum se spune ; el crede întemeiat că în descifrarea situației criticii literare de la noi stă o cheie importantă a lumii literare române de astăzi. Metodolatria, complexele nefondate de inferioritate, deprecierea cronicii literare nu sînt pe placul criticului. Dimpotrivă, el susține „curentul cultural" care are ca emblemă recucerirea spiritului critic și a gîndirii interogative și crede în „permanenta redefinire a unei culturi". O observație se impune și anume aceea că în critica lui Adrian Dinu Rachieru există un model, modelul criticii lui este în bună parte critica lui M. Ungheanu, care îl și recomandă pe tînărul confrate într-un text pus pe supracopertă : „Bine informat asupra subiectului, autorul dovedește spirit constructiv și vocația sintezei, iar familiarizarea completă cu fenomenul literar de care este atras credem că va da ciștig de cauză recursului său la sociologie".

Un volum de critică literară este important și prin ascuțimea problemelor pe care le supune interesului cultural general ; problematica actuală a criticii lui Andrian Dinu Rachieru probează vocația unui autor tînăr cu spirit dezghețat al literaturii în care trăiește, un critic tînăr cu perspective mari. Cum însă problemele sînt probleme și ele trebuie, pentru a fi înțelese, să fie comunicate bine și convingător, notez că și sub acest aspect criticul este un tînăr... matur : el scrie alert, atractiv, are „stil" (cum se spune) și face dintr-o cercetare care putea să fie indigerabilă o lectură care pasionează.

Mariana Brăescu

Dreptul la replică

Urmare din pag. a 4-a

de interes tematic, psihologic, ba chiar și social superior, punctînd — și nuanțînd, firește — problema unor oameni dintr-o perioadă în care, consacrîndu-se ani la rînd unor mai mult sau mai puțin importante activități constructive, n-au avut răgazul să constate că viața lor exclude, de fapt, zone întregi de trăire adevărată"... Asta e de pus în ramă, în dormitor, în sufragerie și la bucătărie, în birou, peste tot, încît mereu să dai cu ochii de ea și să-ți fie prilej de meditație. Păi, nu? Eu, Vasile Modoran, inginer director m-am consacrat ani la rînd unor activități... eu i-am declarat chiar cronicarului în cauză că un plan financiar îmi poate pricinui cam aceleași suferințe ca și o iubită capricioasă... de unde și concluzia: schematism în gîndire, în viață, în profesie...eu nici n-am avut răgazul să constat că viața mea exclude zone întregi de trăiri adevărate. Inginer-director, ce mai e și asta? Producție, flux tehnologic, beneficiari interni-externi, prototipuri, expediție, critică și autocritică. Pot fi numite astea trăiri adevărate? Nicidecum, ele nu țin de suflet, de inimă (nu ele duc la infarct, ci fluctuațiile amoroase), nu țin de gîndire și sentiment. Nu sînt decît activități; or, ce legătură poate avea o trăire adevărată, profundă, mișcătoare, zguduitoare, cu activitățile? Noi, inginerii-directori, tehnicienii, lucrătorii, toți cei prinși în activități constructive mai mult sau mai puțin importante sîntem, de fapt, cel puțin opt ore pe zi niște roboți. Acest robotism se răsfrînge, firesc, și asupra relațiilor din „timpul liber", încît ajungem să ne confundăm soțiile cu niște amărîte de roboteze, copiii cu strungurile, frații, cumnații și nepoții cu buldozerele, soarele, nu mai încape îndoială, cu jerbele de scîntei de la oțelării, șerpii și șopîrlele cu șpanul de la strung... Colcăie în noi greșelile și schematismul. Anton, fratele meu, și-a dat 25 de ani din viață pentru hidrocentrale, jumătate din nopți nu le-a dormit, jumătate din zile nu le-a trăit, a fost mai mult mort de prea multe griji, nu și-a văzut nevasta, copiii, cu lunile, nu s-a văzut pe el într-o oglindă cu anii, neavînd la el o oglindă nici măcar atunci cînd se bărbierea (pretext să-și lase barbă, dealtfel...), iar în aceste condiții, trecînd de la o hidrocentrală la alta, cînd să mai trăiască adevărat bietul Anton? El a muncit, iar munca, după cum limpede rezultă, nu are nimic comun cu trăirile. Ei, fratele meu Anton, cînd o să-ți vină și ție rîndul să-ți pui întrebări fundamentale asupra existenței — viață, moarte, ceva amor, ceva remușcări, ceva angoasă ? Ce știi tu despre viață ? Tu doar ai ținut socoteala zilelor și a nopților în funcție de un plan de producție. Catastrofe la locul tău de muncă nu s-au petrecut. Cine dracu te-a pus să le eviți, în citeva rînduri cu prețul vieții tale? Ce știi tu despre moarte? Ai citit despre ea, ai meditat, ai conversat? Of și-amar și vai de tine, în loc să emiți vreo cugetare despre moarte, fie și numai la un pahar de rachiu, în vreo baracă a santierului, tu ai trecut mereu pe lîngă moarte, ai trecut și ai tăcut, doar mie dacă mi-ai spus... Amantă n-ai avut, sau — cel puțin nu ți-a mers vestea. Ai luat greutățile în piept, ca un nătîng. Ai nedreptățit oameni, ți-a părut rău, totuși — remușcările nu te-au copleșit. Ai greșit, totuși — ai mers mai departe. Tu mai ai și părerea că fără nedreptăți și greșeli încă nu se poate. Totul e să ne ținem firea, să nu dăm în angoasă. Ce dracu îi fi avînd tu cu angoasa asta de care pomenești mereu? Oare cînd o să pricepi că angoasa este o stare a omului contemporan, numai în aparență neproductivă — la o cercetare mai atentă dovedindu-se prielnică zvîrcolirilor, meditației, cufundărilor abisale, am citit asta, ți-o jur! Nu bănuiam, iubitul meu frate Anton, că natura a fost atît de parșivă cu tine: ești un infirm, nu glumesc, ești un infirm, n-ai pic de imaginație... Totuși, îți propun un efort: admite, măcar pentru cîteva zile, că te-a ajuns și pe tine angoasa. Lasă baltă lucrările, cere și altora să se angoaseze, cît mai mulți să fie, dacă e posibil — toți. Stai întins pe pat, mai trage o țărie, pînă îți ies flăcări pe nas și aburi din cap; de răcoreală, plimbă-te numai pe cărări lăturalnice. Și nu uita cîteva întrebări fundamentale: Ce rost am eu pe lumea asta? Ce e viața? Ce e moartea? De ce m-am zbătut atîta? Pentru cine? Ce ne-așteaptă dincolo?... N-ai grijă, celelalte întrebări vin de la sine. Are să ți se limpezească, treptat, și imaginea celor față de care ai greșit, pe care i-ai nedreptățit. Si-abia atunci se va putea spune că ai trăiri adevărate! Hidrocentralele? ce mai contează hidrocentralele ? ! — cînd se știe că ele țin de un plan de producție? Tu trebuie să-ți îndeplinești planul tău sufletesc, de om complex, bintuit... Cînd ți-o veni un control, cînd se va constata întîrzierea lucrărilor, n-ai decît să le explici : Stimați tovarăși, după ce ani la rînd m-am dedat unor activități constructive mai mult sau mai puțin importante, ce exclud zone întregi de trăiri adevărate, acum mi-am venit în fire, în sfîrșit — pot afirma că m-am regăsit... Ce sancțiuni au să-ți dea, vom vedea. Iar dacă o fi să nimerești la închisoare pentru grave neglijențe în efectuarea unor lucrări de interes național, promit să-ți aduc portocale în zilele de vizită. Lucrețiaʼ strigă el, toarnă-mi apă de la gheață să mă răcoresc. Admise că un concediu de odihnă i-ar fi mai necesar ca oricînd. Închise revista și i-o trecu Lucreției, să mai citească și ea. Oare am prins gustul răfuielii? Omul ăsta își face și el meseria, au și cronicarii tot felul de teorii, ce să mă amestec eu în treburile lor? Dacă nu-mi convine ceva, n-am decît să pun mîna pe condei și să contrazic. Nu știu să scriu. Atunci, oare ce mai vreau? În loc să stau în banca mea...

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

(IX)

ION LAURA : Ne rugați să vă spunem : „ce n-au (poeziile) sare, piper sau insăși compoziția principală"... Sigur este că unele n-au una, altele, alta ; insă **Adolescență** se află cu de toate ; avind chiar și compoziție principală : „Se delimitează / in ei și ele / trupurile. / Arheologii vieții-și /caută / perechea / Pe străzi apar / in grup compact / de doi / zimbitori și fericiți. / Pentru ei asta e / fericirea / (deocamdată)". Citiți bună poezie, scrieți, și inainte de-a rupe, mai trimiteți. În general, nu vă mai repeziți așa asupra hirtiei : nici la scris, nici la rupt. Și nu vă judecați prea aspru.

GEORGE GRIGORAȘ : Vă mulțumim pentru frumoasele cuvinte ce le-ați scris pe seama persoanei și muncii noastre.
Cind găsiți de cuviință, dați drumul spre noi.

ALINA CONSTĂNCEANU : Spaima dv. este mare și fără motiv. Vă apără strofe multe, de acest fel : „Am privit marea / pină ce ochii tăi albaștri / au devenit val / și au pierit in zare / Am iubit toamna, / dar frunzele ruginite / au zburat / purtate de vint, / amintindu-mi pletele tale" (...) „De prea multă lumină / ni s-au ingindurat privirile / și am rămas orbi / cu ochii spre soare / deslușind razele de lumină / trimise de intunericul din noi". Apoi acestea : „Soarele, / astrul solitar / de pe bolta albastră / își caută oglinda / in care / chipul său bătrin / să se odihnească / (...) Sufletele noastre / sint oglinda infidelă, / in care bătrinul astru / se vede nemuritor". În intregime. **Privirea ucigașă** : „Te-am privit / pină ce trupul tău / a devenit mister / și s-a evaporat, / invăluindu-mă. / Atunci / am inceput să te respir, / dar aerul era plin / de bolile sufletului tău. / Și le-am respirat. / Peste timp, / am murit / cu gindul / la sufletul tău vindecat / pentru totdeauna". Așa-i că n-a durut, și v-ați speriat prea mult ? Citiți, citiți și iar citiți poezie. Scrieți, scrieți și mai trimiteți.

VASILE CORODEANU : 1. Ne dați această sugestie : „anunțați corespondenții dv. că dacă nu primesc răspuns in trei, patru luni, inseamnă că acele producții nu au fost demne de luat in considerație, deci sub critica oricărui răspuns demn de un inceput promițător (că sigur veți avea și dintre aceștia), in felul acesta faceți loc la alții, care merită un răspuns sau o poezie publicată". Vă mulțumim pentru propunere, dar din contra : oracolul nostru este incet : preoteasa ține să stea de vorbă cu tot omul. 2. Privitor la poemele dv. : **Poate de aceea** ; „Culorile ploilor se aud pe aproape / (...) Ierburile moștenesc incă dorul de frig, / poate de aceea / amurgurile păstrează nevinovăția celor uciși, (...) Și ca un trup singerind / respiră fintina rămasă in mine ; / toamna pare să fie lungă / cu forme galactice... / Sămință pentru răsăritul de soare am adus, / iar culorile ploilor se aud pe aproape" ; Și **Lumea albastră** : „Văd lumea / prin efectul miinilor ei ; / Văd lumea albastră / intr-o haină proprie / lăsind copiii in grija păsărilor (...) Bălțile sint albe — / trebuie să știți / incă sint albe // prin care văd soarele, / și lumina cu efectul miinilor ei" — iată, ne-a fost și milă și teamă de zeul cuvintului, să le dăm la o parte, făcind loc altora, ci le-am primit cu tăieturi... Acestea, ce urmează : **Eroilor mei, Mersul timpului, Păsări, Ierbarele verii**, alesele noastre sint ; de Antologie.
Și **Inima soarelui**, fără versul bombastic (din glasul insoritului gind) : „Se deslușesc zorii / peste roșii și albastre zidiri. / Bobul de griu — inima soarelui, / eu — rădăcina / incolțită ca o lumină. / Și te slăvim, singe fără sfirșit — / veșnică veghe, / trup in primăvăraticul tău anotimp". Celelalte, moarte sint, căci viață-n ele n-ați lăsat... 3. Luindu-vă la ochi după „sugestiile" din bilet, vă zic : ați scăpat cu bine ; și duceți-vă sănătos !

COSTEL ZĂGAN : Mai avem pe cineva la Albești, insă nu cred să fiți acela. Reținem la bare : **Primăvara de Moldova** : „Ca un fulger liniștea / țăranului. / Se luminează cerul și cimpia / inainte de a i se auzi glasul" ; **Poetul** : „In voia visului lăsat / induce in eroare moartea / balanță intre cer și sat / el ține veșniciei partea. / Și lacrima-i un peisaj / ce vine dinlăuntru-afară, / cind plinge-i curge pe obraz in hohot, primăvară" ; **Vedere dintr-o clepsidră** : „Piatra și-a tăiat venele / apa insingerată a riului // impinge orizontul / spre apus". **Mitul griului** : „Țăranii apar pe cimp ca o ploaie, sufletul lor, polenizează pămintul / Ei văd in fiecare bob de griu o văpaie / in care-și păstrează lumina, cuvintul / — Plivesc timpul cu palme de leac / sub privirile lor, soarele ingenunchează, / țăranii sint și munți in acest veac / din care a mai rămas o rază" ; **Ars poetica** : „Tăceri torențiale / cind nu scriu imi vine să pling / m-aplec peste marginea cuvintului : „oare cine mă ingină acolo in adinc ?" ; **La urma umbrei** : „Ce gheară-și trimite ziua in vis / trecutul pilpiie ca o lumінare / venele in trupul unui inger le-am deschis / și-l invăț și pe el cum se moare" Și, in sfirșit și de final, poemul fără titlu : „Umbra morții o poate ridica / in picioare / și-o lacrimă / de copil". Următorul plic, ar fi de **Antologie. Trimiteți s-avem din ce alege** ; sinteți inegal, adică, spre sfirșit vă pierdeți curajul.

IANCULESCU VICTOR : Mulțumim pentru cuvintele ce ni le intindeți cu mină de bine. Reluăm aici cei doi Timpi : **Timp II** : „Copilărie / bulgăre de timp / fulgerat in palma amintirii / sub frămintare — alb. Nimic" ; **Timp I** : „Zdrențele orelor / risete cu gură de-ntuneric / Cit o clipire / ninge / și zilele / ca ochi de copiii / lunecind in somn". Deci in doi timpi și trei mișcări, cu fragmentul din **Cimpia indrăgostită**, iată-vă : „Caii vintului de seară / Dezhămați umblă prin griu / Lanul e sprințar piriu / Descintat de-un duh de vară / Spicele in unduire / Se visează piini pe masă / De o mină de mireasă / Închinate in iubire / Crisalida nopții lasă" / Mai mult nu : am greșit unii față de alții...

ION ALDEA : Zmulgem cu greu din ogorul nelucrat : „Ar trebui Iubirea / Să existe dinainte / ca verb mai plin decit a fi / ar trebui in vasta noastră minte / Să preexiste nervul de-a iubi" ; Rugați-vă la Zeu și pentru nervul **de a citi** ca să „preexiste vasta noastră minte"...

ANTON C. SOLARIS : Cu atit am rămas : „Țăranul face pirtie / cu lacrimile intr-o țarnă"; și cu : „Neinduplecat de seară / Clopote mai bat / prin mine". Altă dată mai mult.

HARALAMBIE BODESCU : Noi, la Poșta Redacției, nu criticăm ; aridicăm in slavă, unde Limba Română zburdă, și luăm la vale unde, și din cauza cui se imburdă. Așa, in **Drumul** : „Privesc cum arde focul ultimelor frunze / Prin veac o adiere despoaie necuprinsul / iar soarele la țărmuri ingheață pe vecie / cocori in zbor inalță corăbii mari de fum"... in **Aluviuni** : „Aluviuni dulci, solare ori inserate / cintec de păsări, stele, livezi aromate / săgețile cad și-n suflet își „moale-ascuțișul / rămine cenușa, pămintul, pietrișul / voi, păsări, păsări stringere, de nea / mai treceți o dată prin murmur de stea" ; in **Autoportret selectiv** : „Înserarea clipește și pleoapa-i / acoperă albastrul cu stele / ecouri se-aud cum aruncă / in aer arterele mele. / De-o parte și de alta, izvoarele / foșnesc despletite peste pietre stufoase — / dacă stai să asculți vei pricepe / că ascund un murmur de oase" ; **Ecouri in balans**, in această variantă : „La sfirșit se va scrie despre mine cu aer / pe copacii umbroși, pe veștede șesuri / — ecoul va sugruma vintului vocea mea / (...) mătăsuri / nevăzute luneca-vor pe trupul de cenușă (...) pe aici a trecut dogoarea zeului, nemărginită / e umbra unui Echo, așadar / trăiască clipa de față și-acum arunca-voi mantaua / numelui ce imbracă această carne / prin care imi mișc intr-o parte și-n alta / ecourile gindurilor, străvezii / ... / deci acum sint acolo, atunci — fi-voi aici / cind se va scrie despre mine cu aer / pe pădurea umbroasă, mai gravă puțin / dar binecuvintată ca și astăzi". În aceste locuri, zeița se simte bine, in celelalte, de ce s-o mihnim ? Dar de criticat, vom critica data viitoare ; trimiteți deci.

ANTONIE JUREBIE : Cele zece poeme, cam niște cioburi de proză in care, prea rar te tai la deget : deci, ascuțimea nu-i. Însă oarece sclipire in **Magellan** : „il pipăiră toți / tu, tu, ești... / care punea mina pe el cădea (gravitația ?) apoi il lăsară, nu se atinse nimeni / de el de teamă să nu / se deslege nodul pămintului". Și oarece licăr in **Salubrități astrale** : „Va trebui un om condamnat / să mai curețe tunelul de lumină / de la soare la urbea noastră / el să devină / un duh transparent". Trimiteți dactilografiate.

RADU FLORESCU : Cam fără vigoare, și prea in neglijență stilistică. Se deosebește **Somnul** : „De mai bine de o sută de ani / doarme orașul / (...) și timpul zboară atit de repede / ca și cum s-ar răsuci iedera / ca vița in jurul arborelui / de mai bine de o sută de ani / doarme frumoasa / și nimeni / chiar și prea-fericitul ales / nu o va mai salva / atit de bătrină". Am extras noi glontele ăla „in mrejele somnului" care oprea umbletul poemului. Tot așa **Chemarea** : „Hai, primăvară, vino / ziua își trage peste trup , pielița albă a salcimului / Hai, vino, seară ; la solstițiu / noaptea își leapădă veșmint de zburător / bogat in fruct / Hai, toamnă, vino, cu frunzele de arbori/ să cadă semințele imprăștiate / in patru zări / Hai, iarnă, vino, / va ninge vise / cea mai scurtă clipă de insomnie / a omului / Hai, viață, vino, / persoana mea nu te respinge". Însă, personal, respingem noi cele două versuri de la urmă, din cauza cărora eșuează poemul. Mai trimiteți.

VASILE CORODEANU

Eroilor mei

În acest amurg cu sălcii
in care apele pling peste apuse făpturi
și unde culorile
incă mai nasc boarea de vis
in ele uit, cite o toamnă,
cite o fintină
sau poate trupul in care aștept.

Închipuit trecător prin patrii de somn
in adincă pădure odihnește-ți oasele
pentru că fugind de noi
vei fi ucis de propria-ți umbră.

Mersul timpului

Pe partea opusă a drumului
era noapte ;
Printre strigăte mă deslușeam
inchis in amfore neștiute
ascultind iarna cicatrizindu-se
sub rănile ierbii.
De o parte luna
de cealaltă soarele
sapă adinc universul
cu aceeași unealtă.
În sunetul fiecărei semințe
zăream oameni
cu frunțile lipite de ginduri.
De la ei am aflat
unde duce drumul
ce curge din aripi in izvoare.

Păsări

S-au intors vinturile acasă,
intr-un virf de pădure
unde mi-am uitat virstele.

Am trecut riul
nu i-am zis pe nume
ca nu cumva
ecoul să mă fure,
am vorbit despre păsări
să par mai ușor.

Fiecare aripă
ani lumină risipă !

Ierbarele verii

Veacurile au puteri magnifice
dar peste curata lor trecere
copiii
ne vindecă de rănile morții ;

Veacurile,
triste camioane cu plăci de marmură,
pure zimbete de femeie
peste șantierele sufletelor noastre.

Tu treci ca o nălucă
peste ierbarele verii
pătate de lacrimile roșii
ale trandafirilor albi ;

Roșul nu moare niciodată
doar ne poartă
de la un capăt la celălalt
al inimii.

CENACLUL DACIA FENIKS

Cea de a VI-a ședință a cenaclului DACIA FENIKS, condus de Ion Gheorghe, se ține pe data de 14 iulie a.c. ora 16,30 in sala din strada Biserica Amzei nr. 7. Se vor citi poeme dedicate zilei de 23 August, urmate de prezentarea de către GHEORGHE ISTRATE a tinărului poet din Buzău, Claudiu Săftoiu.

ISTORIE ȘI CONȘTIINȚĂ

Urmare din pag. 1

bile. Înălțările și căderile lui Vasile Pozdare, „tulburările" lui, chiar problematica sa morală și socială depind destul de puțin de insăși devenirea lui, cit de transformările obiective ale lumii. Sigur că Pozdare este mai mult sau mai puțin adaptabil la aceste mișcări, dar soarta lui nu-i aparține in mod esențial. El este „determinat", in funcție de un proces obscur, in care nici alții nu sfirșesc mai bine, chiar dacă pare uneori că este așa. Personajele eșuează mai mult sau mai puțin similar. Procesul obiectiv, evoluția lucrurilor este cea importantă, societățile de masă ale istoriei moderne trăiesc evenimentele ca pe un dat. Semnificativă in acest proces este insă voința de ințelegere a indivizilor, efortul fiecăruia de „conștientizare", adeseori dramatic și dureros. Trăiești cu adevărat numai in măsura in care ești conștient, chiar dacă nu creezi evenimente, par să spună aceste personaje. De aceea, Pozdare nu se schimbă atit de ușor, de aceea el se află intotdeauna cu un pas inapoi față de „istoria" anilor noștri, de aceea „povestea" lui nu este intotdeauna povestea anilor noștri. Acceptarea revelațiilor de după demascarea cultului personalității ia la Pozdare forme hiperbolice : „Aceste două imagini (cea de „dinainte" și cea de „după", n.n.), la fel de puternice, la fel de pregnante, se băteau cap in cap, cum se bat faliile geologice, zguduind zeci și sute de conștiințe (sute de mii și milioane), cutremurindu-le profund, exact așa cum se cutremură totul, casă și floare, trudă și vis, forfotelile magmatice ale scoarței terestre, care au fost, sint și vor fi de neoprit. Eu insumi am trecut printr-un asemenea cutremur, trăind din cauza asta o criză adincă și indelungată, pe care am depășit-o mai tirziu, pe care incerc să o depășesc acum, definitiv, — „fiindcă e posibil așa ceva, să ieși pentru totdeauna la liman, să intri in zona adevăratelor decantări, cu ajutorul cărora să poți merge pe urmă mai departe, oricit ar fi drumul de lung și de greu !..." Într-adevăr, personajul este un frămintat, dar el nu apare mai puțin vinovat in fața cititorului, cum au fost și actorii reali ai evenimentelor. Pentru că Vasile Pozdare n-ar fi trebuit să aștepte documentele de partid pentru a fi atit de zguduit, după cum o umanitate reală ar fi rezistat răului in chiar momentul producerii sale. Avatarurile personajului nu-l fac mai puțin un părtaș la trăsătura satanică din perioada „cultului", aceasta este lecția ce trebuie reținută. Răul nu trebuie invins după ce nu mai este, ci inainte, atunci cind își manifestă din plin natura sa haotică și dăunătoare. Regretele nu vor salva niciodată sufletul adevăraților vinovați, știm asta foarte bine.

În al doilea rind, romanul acesta aduce in fața cititorului problema faptului că socialismul, atit ideea cit și realitățile sale, cunosc o viață istorică, se transformă și evoluează. Este ușor de ințeles din punct de vedere teoretic ceea ce am spus mai inainte, dar mai greu a fost să chiar infățișezi o asemenea realitate, pentru simplul motiv că răgazul prea scurt nu a permis incă imagini prea limpezi asupra felului cum vor arăta lucrurile. Acum avem o oarecare perspectivă, iar autorul *Fiului secetei* se află printre primii care au tentat o asemenea delicată estimare a..., cum să-i spunem, „viitorului" unei anumite poziții politice sau sociale, in numele căreia s-au angajat energii și au fost striviți adversari presupuși sau reali. În speță, problema dezbătută in roman este aceea a „cultului personalității" și a adevărurilor ce păreau definitive in anumite perioade ale sale. Romanul sugerează că viața reală, prin insăși natura ei, depășește asemenea momente de criză ale responsabilității sociale, că totul are un sfirșit, că nimic nu este cununat cu veșnicia, nici chiar puterea de a impune altora ceea ce nu cred și ceea ce nu vor să accepte. Știind că există o dialectică reală a lucrurilor, se cuvine desigur să fim mai prudenți in ceea ce privește adoptarea unor atitudini ce vizează soarta oamenilor și viitorul lor. Aceasta este sensul vieții lui Pozdare, așa cum se infățișează in *Fiul secetei*. Voluntarismul poate conduce la imprejurări extrem de dificile, dar lucrurile nu stau pe loc, adevărul va ieși intotdeauna la lumină, prin insăși logica istoriei și prin convingerile adinci ale oamenilor: „...am crezut și cred cu și mai multă tărie in *anumite lucruri*, tăria aceasta a mea fiind direct proporțională cu limpezirile prin care am trecut, unele din aceste limpeziri fiind, e adevărat, ale virstelor mele, altele insă, cele mai de seamă, fiind ale vremii, ale epocii prin care am trecut și trec, cu fruntea sus". *Fiul secetei*, cu tot infernul moral pe care-l conține, este in cele din urmă o carte afirmativă a anilor noștri, o manifestare de incredere in forța de regenerare morală a unui popor străvechi, avind indelungi tradiții de toleranță și ințelepciune.

La cinci ani de la prima apariție, *Fiul secetei* poate fi contemplat incă o dată ca expresie a unei viziuni literare foarte elaborate, făcind loc unor „voci" diferite, care contemplă aceeași realitate și ii imbogățesc conținutul, cu fiecare nouă perspectivă, neocolind contradicțiile și chiar incoerența proprie vieții adevărate (ca să nu fiu acuzat că folosesc un concept „simplist", voi spune că acest „adevăr" este mai real decit cel al vieții *insăși*, subințelegindu-se, desigur, că este vorba de un adevăr „artistic" ! Viața are din păcate prea multe adevăruri „lineare"... Ele sint insă mai dureroase, și de aceea le resimțim mai acut decit pe cele ale artei, care se bucură, in schimb, de o mai mare complexitate, adeseori inutilă...). Ion Lăncrănjan este unul dintre cei mai nuanțați constructori de roman din literatura noastră, autorul unui stil (dar nu in sensul „prețios" al cuvintului !), intrebuințind o limbă foarte bogată și colorată, cu multe regionalisme și formule idiomatice. Ele sint, de asemenea, importante, sugerind viața vie a limbii române de azi, adesea amenințată de caracterul abstract și de sensurile secundare puse in circulație de publiciști obscuri, care se vor scriitori. Desigur, ca in orice operă, chiar in cele mai desăvirșite, există o mulțime de aspecte discutabile. O adresă prea directă la unele forme ale vieții literare mi se pare că scade din forța meditației pe teme serioase a acestui scriitor excepțional Problemele de „capelă" trebuie totuși ignorate in cărți. O anumită ostentație conduce și la formulări grotești, cum este cea pusă pe seama unui tinăr fizician, fiul lui Pozdare : „Heisenberg nu e numai un mare fizician. E și un filozof. E și un ginditor. Spre așa ceva trebuie să tind și eu. E greu insă". Cine se exprimă in asemenea termeni „tinde" degeaba spre orice ar vrea el. Tintura semidoctă nu este insă deloc un trist privilegiu al prozei lui Ion Lăncrănjan, dacă ne gindim că un venerabil academician spune intr-o carte recentă că „Filozofia germană este grea". Nici mai mult nici mai puțin ! Și nimeni nu se scandalizează... Prea fericite nu mi s-au părut nici caracterizările unor personalități (prin atribute !) și nici chiar zeificarea lor (la propriu !) Viața spirituală cunoaște legile ei proprii, adeseori deosebite de respectul cultural și de admirația față de personalitățile istorice. A amesteca lucrurile (eroul nu este totuși zeu !) poate conduce la practici obscure, atit de nedorite, precum și la tratarea șarjată a celor mai frumoase sentimente. Oricum, asemenea trăsături nu incarcă prea adesea pagina lui Ion Lăncrănjan, care propune o construcție limpede și plină de forță. Cea de a doua ediție a romanului *Fiul secetei* confirmă arta unui scriitor care tinde tot mai mult, cum spune cineva, să-și transforme viața intr-un adevărat destin.

RAMURI

S-au implinit recent douăzeci de ani de la inființarea seriei noi a revistei craiovene „Ramuri", publicație care atit prin nume cit și prin direcția pe care s-a pornit, in 1964, relua tradiția revistei mai vechi a „Ramurilor" animate de ideea regionalismului creator. În succesivele serii ale revistei, incepind de la aceea condusă de Ilie Purcaru, această tradiție s-a reflectat in mod cursiv, promovind scriitori valoroși, interesanți, tineri care azi sint nume importante ale literaturii române : Paul Anghel, Ștefan Bănulescu, Ilie Purcaru, Ilarie Hinoveanu, Adrian Păunescu, Mihai Ungheanu etc. Sub conducerea lui Al. Piru, revista capătă o alură mai „universitară", istoria literaturii și dezbaterile privitoare la soarta literaturii in mers ciștigind in echilibru. Apar acum mai mulți cercetători, critici cum ar fi Ov. Ghidirmic, Marin Beșteliu, Eugen Negrici, C. Dumitrache. Seria „critică" a „Ramurilor" e urmată de aceea actuală a lui Marin Sorescu fixată pe un număr mai restrins de creatori, cu precădere tineri, care constituie „mizele" de azi, pe care viitorul le va confirma sau nu. „Ramuri" de azi se ocupă in egală măsură de problemele literaturilor universale ; caracteristica indiscutabilă a acestui moment aceasta este. Aniversarea celor două decenii de la inființarea seriei noi a „Ramurilor" a prilejuit zilele trecute, la Craiova, un șir de manifestări sărbătorești, incepute cu un simpozion, urmat de intilniri ale participanților cu autori olteni din cadrul cenaclului „Ramuri", al cenaclurilor din Bechet și din Tirgu Jiu. Atit oaspeții cit și cenacliștii localnici au citit din creația lor, infățișindu-se sub semnul acestui moment festiv. Au participat la manifestările din cadrul „Zilelor Ramuri" Ioan Alexandru, Andi Andrieș, Alexandru Balaci, Marian Barbu, V. Băran, Marin Beșteliu, Șt. Bossun, Mircea Ciobanu, Romulus Cojocaru, Romulus Diaconescu, N. Diaconu, Gh. Dimisianu, Ioana Dinulescu, C. Dumitrache, Mihai Duțescu, Ilarie Hinoveanu, Carolina Ilica, Ion Mircea, Eugen Negrici, Ilie Purcaru, E. Simion, M. Sorescu, Corneliu Sturzu, Ion Pachia Tatomirescu, Mircea Tomuș, Ștefan Tunsoiu, Ion Țăranu, Pavel Țugui, Gh. D. Vasile, N. Petre Vrinceanu, C. Zărnescu etc. Alături de aceștia, adresăm și noi colegilor de la „Ramuri" gindurile noastre luminoase, insoțite de năzuința de a contribui și de-acum inainte, ca și celelalte publicații din țară, la inălțarea literaturii române pe noi culmi.

Luceafărul

REVISTA STRĂINĂ

● **J.F. ROLLAND** este un scriitor ce atrage tot mai mult atenția criticii. O recenzie semnată de Jean Cau, consacrată ultimului roman al autorului, **O duminică neuitată in preajma cazărmilor**, conchide asupra valorii stilistice și a problematicii tulburătoare pe care le propune acest prozator. Posesor al unei experiențe istorice de invidiat, cutreierat de toate neliniștile veacului, J.F. Rolland se impun tot mai mult ca un stilist de marcă, un constructor solid, adevărat martor al epocii noastre, Jean Cau scrie : „Romanul este scris ca o plingere continuă, dar cu nota ținută sus, frizind un lirism irizat, de pudoare (...) În sfirșit, istoria contemporană este transfigurată de un scriitor care amestecă confesiunea, cronica, portretul și un poem teribil, de o implacabilă veracitate".

● **SUB TITLUL** : „În mașină", Gilles Pudlovski se referă la o excepțională inițiativă, concretizată in cartea **Gări și trenuri**, de Mark Ribaud și Jacques Réda. Apărut in **Paris Match**, comentariul lui Pudlovski se referă la cartea celor doi autori, in următorii termeni : „Atunci cind un fotograf de elită și un scriitor vagabond se leagă intre ei pe baza unei prietenii feroviare, rezultatul nu poate fi decit o carte care ia trenul cel bun. Mark Ribaud ne prezentase pină acum unele fotografii splendide din China. Lui Jacques Réda ii datorăm citeva poeme in spiritul vremii. **(Amin și Recitativ)**, și mai ales o culegere incintătoare de cronici de pieton — **«Ruinele Parisului»** — care fac din el un urmaș al lui Léon-Paul Fargue. Și unul și celălalt s-au legat pentru a ne oferi o carte de indrăgostiți **ai drumurilor, consacrată gărilor din Paris**. O carte pe care-ți place s-o vezi, frumos de consultat, foarte utilă dacă o folosești ca ghid, cu un anuar de buzunar care completează restul. Să ne urcăm in mașină pentru această sănătoasă lectură evazionistă, care te poate incălzi in timpuri friguroase".

● **ULTIMA SENZAȚIE** a librăriilor pariziene o constituie reeditarea **Micului dicționar care te face să mori de ris**, de Philippe Heracles. Este o apariție datorată unui gen predilect al cititorilor, umorul negru, din care prezentările citează, indeosebi declarația lui Pierre Dac: „Sint pentru pedeapsa cu moartea cu suspendare". Numeroase citate, o culegere de epitafuri cum nu se mai găsește in nici o altă lucrare similară, desenele provocatoare ale lui Kerleroux, cu o prezentare in formă de.... sicriu. O carte provocatoare, care imbină derizoriul și textul incitant, un produs decadent, semnificativ pentru piața de carte dintr-o civilizație estetizantă, in plin alexandrinism istoric".

● **ROMANUL** lui Bernard Thomas, **Aurora sau generația pierdută**, este considerat a fi una din revelațiile ultimului sezon literar. În general, problema generațiilor a mai fost evocată in lucrările epice, deși rareori a fost considerată a constitui substanța unor opere literare importante. De data aceasta, criticii sint de acord că avem de-a face cu o carte neobișnuită, care merită să fie discutată pe larg. Cităm dintr-un comentariu : „A relata istoria unei generații prin intermediul unei povești de dragoste zănatecă : iată ambiția acestui roman voluminos care nu dă inapoi nici din fața lungimilor, nici din fața emfazei verbale și cu toate acestea te atrage, te reține și pină la urmă te fixează de la inceput pină la sfirșit. Magia sa ? A crea personaje din carne și singe, cu suflet, cu inimă, incărcate de nebunie, in care vrei să crezi. (...) În același timp, un text strălucitor, și o ciornă, sfișiat și sfișietor, liric in cele din urmă, romanul lui Bernard Thomas provoacă in noi o magie surdă, in care este vorba de farmecul scriiturii. Nu ai putea să nu crezi in personajele sale, care par să fie ieșite direct din secolul trecut și, cu toate acestea, incepi să vezi personajul Aurore prin ochii iubitului său, Laurent : ai de-a face cu miracolul imaginarului".

● **POETUL** din Bielorusia, Rigor Borodulin, este autorul a peste 25 de culegeri de versuri, cărți pentru copii și traduceri. El a fost distins cu Premiul de stat pentru traducerea operei poetului spaniol Federico Garcia Lorca. Sint celebre, de asemenea, echivalentele sale din Byron, Mickiewicz, Brecht, și Guillen. Borodulin este redactor la editura „Hudojestvenaia Literatura", unde se preocupă indeaproape de promovarea tinerilor scriitori. Cităm dintr-un poem al său, tradus de Igor Block : „Fața planetei toată e numai alunițe, / paterne cuiburi calde / care m-au zămislit / in care-ntiia oară am plins și am zimbit / ivindu-ne in lume ființa unei spițe. / Sint semnele acestea din naștere firești / Pentru ca pămintenii spre alte lumi zburind, / Din univers să poată să deslușească-oricind / Și patria, și geamul căsuței părintești".

CUMPĂNĂ

Catrene grave și desuete

Cind voi fi abstract și mare
ca un vultur sub o mare
o să-mi fie dor de tine
mică, aici printre albine...

Și-aș rămine ca să treacă
peste glezna ta o frunză
ca un strigăt dintr-o pinză
cind un pictor se ineacă.

Și-aș rămine, să rămină
la inelul tău o mină,
aș rămine ca să știi
să-i innumeri pe copii.

Dar voi fi abstract și mare
ca un vultur sub o mare,
ca un mijloc fără briu,
ca un pește fără riu...

George Alboiu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Trei comisari politici

O relativ marginalizată poziție in grupul „Europei libere" e, cel puțin in materie de cultură, aceea a directorului secției „române" care nu e, pesemne, stimulat in accese incontrolate de vedetism. Jelaniile lui Paul Goma, poveștile caraghioase ale lui Virgil Tănase, recenziile pronunțate cu o voce tabacică de Monica Lovinescu, fornăiturile glosolalice ale lui Virgil Ierunca au, pentru orisice observator, o semnificație reductibilă, desigur, la scandal : „directorul", oricine ar fi el, pare obligat la sobrietate.

Bineințeles că in proporții felurite, după temperament și mai ales după gradul de pregătire culturală. Ar fi, in adevăr, utopic să ne imaginăm că un jurnalist șiret, cum era Noël Bernard, și un ziarist echilibrat, ca Radu Gorun, ar fi putut să reacționeze la fel. Așadar, „directorul" nu pare a se amesteca in diversiunea politică propriu-zisă : „vedetele" culturale sint altele, in conformitate cu funcțiile precise, militărești, pe care oamenii le-au căpătat mai de mult ori mai deunăzi.

Puțini își mai amintesc vocea „șmecherească" și limbajul pișicher al lui Noël Bernard, directorul secției „române" a „Europei libere" pină acum citiva ani. Omul, care se născuse in 1926 la București, obținuse la un moment dat cetățenie engleză și se apucase de gazetărie, cu nu prea mare succes. Jurnalismul nu-i ieși așa cum ar fi vrut, in schimb merse bine invățarea limbilor străine, știa vreo șapte, ceea ce odată cu angajarea la „Europa liberă" ii fuse de mare ajutor : putea să asculte (in rusește, românește și nemțește) felurite conversații cotidiene de pe stradă, intre emigranți. De la poziția „urechistului" atent la dialogurile străine și pină la aceea de director al secției române biografia lui urmă, pare-se un curs furtunos : concediat din serviciu pentru „abateri", reprimit cine știe cum, instalat apoi, surprinzător, ca director — iată o viață de mafiot. Ce si-ar fi putut dori mai palpitant un „serios" membru al partidului laburist englez, picat, la München, printre feluriți fugari din Răsărit ? Jurnalistica lui Noël Bernard, eminamente orală, nu izbuti nici măcar să iasă din comun : excluzind obișnuitele injurături anti-comuniste, nimic nu se putea reține din bolboroseala lui citeodată solemnă, citeodată „populistă". Muri fără „operă", expresie a unei condiții tipice de gazetar fără idealuri, dedicat, cu măsură, tuturor acelora care l-au solicitat. Ii urmă, nu pentru multă vreme (căci omul era bolnav și s-a și sfirșit repede), românul Radu Gorun (Mihai Cizmănescu), de profesie jurist, un reprezentant al unei fracțiuni, să-i zicem așa, „moderate" (deși cit pot fi de moderați profesioniștii diversiunii ?). Om serios, pare-se, in meseria lui (a și publicat citeva „studii de drept"). Mihai Cizmărescu nu incurajă, cel puțin dinspre partea lui, prea multe campanii anti-românești. Avea, după toate indicațiile, și reprezentări mai realiste in citeva chestiuni : ii plăcea, aflăm, G. Călinescu și era de părere că „Istoria literaturii române" este o creație monumentală. Virgil Ierunca, povestitorul acestor aserțiuni, il lua, bineințeles, peste picior. Despre Vasile Pârvan, M. Cizmănescu se exprima pozitiv și combătea pe cei care il considerau pe filozof „mistic" și „obscurantist". Nici in privința aceasta Virgil Ierunca nu vota cu acest comiliton „obiectivist", bineințeles, că pentru el Pârvan era doar un cugetător „limitat la dimensiunea românească". Și Mihai Cizmărescu făcu, la fel ca și predecesorul, comentariile politice care i se cereau, lăsind pe „culturali" să atace literatura română fără nici o reținere : linia politică a „Europei libere" e, desigur, o chestiune care il depășește cu mult pe directorul secției „române".

Mai activ, și nu intimplător, se dovedi urmașul lui, Vlad Georgescu, promovat codirector incă de pe vremea cind Mihai Cizmănescu se lupta cu maladia. Mai tinărul șef de diversioniști părea de cu totul altă anvergură decit predecesorii : era, in primul rind, istoric de meserie, in al doilea rind avea și o biografie nu fără interes și, in fine, „cugeta" in linii mari indeajuns de aproape de teroriștii „culturali". În adevăr, de la volumul lui juvenil, asupra „Corespondenței diplomatice a Țării Românești", editat la București de „Muzeul româno-rus" (in 1962), unde Vlad Georgescu era angajat, și pină la mai recentele contribuțiuni de istorie contemporană, e o distanță apreciabilă. Prin 1962, Vlad Georgescu se intemeia in cercetările lui pe studiile lui Karl Marx, in 1982 o asemenea atitudine i se pare, de la München, absolut reprobabilă : după douăzeci de ani gusturile politice s-au modificat radical.

Însă nu doar, ca să zicem așa, bibliografia e la ora aceasta cu totul alta ci și sentimentele intelectuale. Privită fără minie, contribuțiunea aceea juvenilă a lui Vlad Georgescu pare a fi (exceptind citeva exagerări care sint ale momentului) corectă : condiția țărilor române intre 1821 și 1828 e desfășurată indeajuns de precis de autor. Acum insă, sub inriurirea mediului, tot ce este românesc nu-i mai place, a vorbi despre cultura națională și despre istoria românească ar fi semnele unui „naționalism" vecin cu „neoproletcultismul" (teza „culturalilor" de la „Europa liberă"). Cite o intervenție „științifică", rară e adevărat, promovează chiar și „teze revizioniste", pe care istoricul Vlad Georgescu nu ezită să le pună incă o dată in circulație : ideea „deznaționalizării" este și la el vie, căci a și vorbit, ca un „intelectual patriot" ce se află, despre... emigrări. Sigur e că, in proporție indiscutabil mai mare, Vlad Georgescu respectă tezele grupului verificat și o comparație cu acelea, făcută chiar in citeva trăsături de condei, e pe departe lămuritoare. Nu e vorbă, „plagiatele colective" (prin care unul rezumă ce spun alții, fără măcar să gindească) au pus stăpinire, s-a observat aceasta, pe băieții de la „Europa liberă".

Vlad Georgescu, specialist mai ales in secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, a compus nu demult un volum de istoriografie contemporană, intitulat pompos „Politică și Destin. Cazul comuniștilor români, 1944—1977", (Ion Dumitru Verlag, München). Istoriografia românească e văzută de autor in chipul unor valuri : este optica utilizată de Anneli Ute Gabanyi à propos de literatură. Spre deosebire de aceea, care detectase opt momente, Vlad Georgescu descoperă numai patru, intre care ultimul ar fi, după toate regulile stabilite de grupul terorist, un fel de „neo-dogmatism" pe bază „naționalistă". Nu altfel denumea acest moment Anneli Ute Gabanyi, aceleași teze circulă, după cum se știe, și la Monica Lovinescu, Virgil Ierunca etc. Cel puțin in ceea ce privește contemporaneitatea imediată românească propozițiunile lui Vlad Georgescu seamănă ca două picături de apă cu acelea ale camarazilor de grup : **unitatea teroristă** e fapt indeplinit. Să mai notez că nu lipsește din acest volum apelul la literatură (după schemele prefabricate de echipa de la Paris) și la George Orwell, nume iubit de toți diversioniștii ?

Interesant este și că rezumatele de teze politice antiromânești merg pină la amănunt. Vlad Georgescu e de părere că ideea specificului național in istoriografie ar fi o probă de „fanariotism" ; despre „fanariotism" ca o caracteristică a așa-zisei „noi drepte" românești vorbea și Paul Goma. A interpreta istoria națională corect și cu documentele pe masă i se pare lui Vlad Georgescu o probă de megalomanie echivalentă cu stalinismul (? !), repulsia față de protocronism, vie la toți camarazii „culturali", nu insemnează altceva. Comic e, totuși, un element : printre staliniștii anilor '50, creatori de interpretări deformate, Vlad Georgescu menționează și pe un George Haupt. Ca și alți dogmatici, din felurite domenii culturale, acesta e astăzi coleg de „exil" cu Vlad Georgescu : doi foști proletcultiști „liberalizați" insă cu maniile vechi rămase intacte.

Artur Silvestri

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

ÎNTÎLNIRI LITERARE ITALO-ROMÂNE

Între 26 și 30 aprilie un grup de zece scriitori români a participat la a III-a Întîlnire dintre popoarele Mediteranei, un „convegno" literar care se desfășoară din doi în doi ani în orășelul Mazara del Vallo din sudul Siciliei. În prima zi, la deschiderea festivă a Întîlnirii, în numele celor 90 de participanți din 20 de țări, a vorbit poeta și italienista română Eta Boeriu. Deschiderea a fost urmată de vernisajul unei expoziții de caricatură românească coordonată de timișoreanul Neboisa Rosici. În aceeași zi, în cadrul colocviului Cultura și pacea în Mediterană, cuvîntul din partea românilor a fost rostit de prozatorul Ion Marin Almăjan. Colocviul Funcția poeziei contemporane a prilejuit poetului Ioan Alexandru o pledoarie patetică pentru misiunea spirituală a poeziei. Pe 28 aprilie a fost lansată cartea de povestiri „Recviem pentru o regină" de Ion Marin Almăjan, tradusă în italiană, prezentată elogios de critici italieni, după care a avut loc recitalul de poezie românească, deschis de o prezentare a poeziei românești făcută de criticii și istoricii literari Mihai Ungheanu și Ion Neață. Au citit din versurile lor în limba română, interpretate apoi în italiană de actori sicilieni, Ana Blandiana, Alexandru Andrițoiu, Ioan Alexandru, Eta Boeriu, Alexandru Căprariu, Eugen Dorcescu, Adrian Popescu, alternate cu lecturi din poeți români care n-au fost prezenți la acest colocviu. A doua zi au fost conferite premiile orașului Mazara del Vallo poetului grec Febo Delfi, lui Cezare Zavattini, istoricului englez Michael Grant și premiile din partea Centrului de cooperare între popoarele Mediteranei italienistei române Eta Boeriu și neoelenistului sicilian Vincenzo Mascara. Antologia Trinacria de poezie siciliană tradusă în limba română a fost lansată în cadru special atît la Mazara del Vallo în timpul Convegnoului cît și după aceea în alte centre culturale ale Siciliei de către Eta Boeriu și Ion Marin Almăjan. Același grup de scriitori a participat pe 4 mai la Academia di Romania la un recital de poezie, urmat de o discuție însuflețită despre cultura și poezia românească. Recitalul de poezie de la Academia di Romania a încheiat experiența comună a scriitorilor români prezenți la lucrările celei de a III-a Întîlniri dintre popoarele Mediteranei, unde prezența românească a fost proeminentă și foarte apreciată.

Itinerariile prieteniei

Cînd l-am cunoscut pe poetul Rolando Certa, în urmă cu patru ani, la Struga, nu mi-am imaginat și nu am sperat ca simpla noastră relație personală să se transforme într-un dialog între scriitorii români și cei sicilieni (italieni), între cultura românească și cea aparținînd patriei lui Dante, Moravia, Montale, Quasimodo etc.

Incontro fra i Popoli del Mediterraneo a fost la început o inițiativă a unui grup extrem de restrins de intelectuali sicilieni: Certa, Salvatore Giubilato, Antonino Contiliano, cu scopul de a promova un dialog între oamenii de cultură, între creatorii din Mediterană. Dacă lucrurile s-ar fi oprit doar la acest aspect, manifestarea ar fi fost încă stimabilă. Cu cea de-a doua ediție însă a acestui „Incontro", cadrele s-au lărgit, au fost invitați scriitori din foarte multe alte țări ale lumii care nu aveau nimic cu aria mediteraneană. Vrînd să confere un plus de prestigiu **Întîlnirii**, organizatorii l-au invitat pe Rafael Alberti, căruia i-au decernat marele premiu și media de aur. Într-un fel această ediție s-a desfășurat copleșită de personalitatea remarcabilă a lui Alberti, prieten al României și al unora din cei mai de seamă scriitori români pe care i-a cunoscut, așa cum mi-a declarat, cu prilejul vizitei sale în țara noastră.

Ar fi însă nedrept să nu relev și importanța celorlalte delegații din Italia, Egipt, Turcia, Tunisia, Franța, S.U.A., Bulgaria, Iugoslavia, Grecia etc.

Cele două teme principale supuse discuției au fost pacea și scopul creației literare. Dincolo de intervenție de la tribuna **întîlnirii** a contat, după părerea mea, cunoașterea directă, dialogurile personale dintre creatori, schimbul de opinii.

Cea de-a III-a ediție a Întîlnirii dintre popoarele din Mediterană a însemnat pentru literatura română, — putem s-o spunem fără a ne teme că vom fi acuzați de trufie — un succes. Una din cele mai numeroase, delegația noastră era alcătuită din condeie de primă mărime, personalități culturale și creatori de marcă.

Întîmpinați cu simpatie și interes deosebit, românii au făcut cunoscute celor prezenți dimensiunile unei culturi pe cît de străvechi pe atît de bogate și de valoroase. Textele poetice semnate de cei prezenți, dar și de alți confrați aflați în țară, au fost secondate nu doar de aplauze firești, ci și de aprecieri elogioase.

Prieteni mai vechi ai culturii române ca: octogenarul Ignazio Buttita, Vincenzo Mascaro, Febo Delfi, Michael Grant, Lierka Car Matutinovic, dar și alții mai noi, și-au exprimat fără reticență prietenia și admirația pentru poezia și cultura română.

Un cuvînt greu de spus l-au avut traducerile, în limba română, din Dante, Boccaccio, Michelangelo, Leopardi, Moravia, Quasimodo, făcute de italieniști străluciți, printre care și poeta Eta Boeriu, căreia organizatorii Întîlnirii i-au decernat **Medalia de aur**, magnifică prețuire pentru o viață închinată tălmăcirii în românește a capodoperelor literare italiene. Cu recunoștință și încîntare au primit sicilienii antologia poeților sicilieni, „Trinacria", tipărită de Editura „Facla", în schimbul căreia Centrul de cooperare dintre popoarele din Mediterană va publica în Sicilia o antologie a poeziei românești contemporane.

Întîlnirea de la Mazara del Vallo a cuprins și alte momente românești. Se poate spune că n-a fost manifestare, zi, în care să nu se vorbească de România, de poezia și cultura română.

Cum **Incontro fra i Popoli del Mediterraneo** se află doar la a III-a ediție, se poate spera — și ar fi de dorit să se întîmple așa — ca literatura, cultura românească să devină un oaspete de preț al manifestărilor de la Mazara del Vallo și acest lucru este posibil dacă așa cum cer principiile noastre de echitate, vom înțelege că la interesul și simpatia manifestate de alții este bine să răspundem cu aceeași măsură.

Ion Marin Almăjan

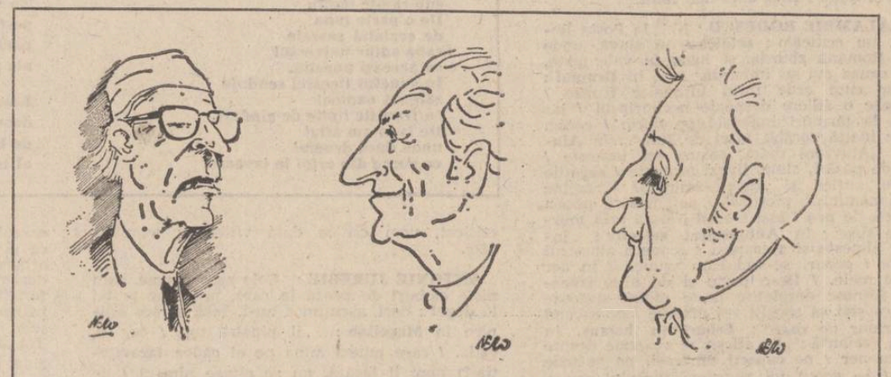

Trei dintre participanții la colocviile literare desfășurate la Mazara del Vallo: Ignazio Butita (Italia), Febo Delfi (Grecia), Ion Neață (profesor asociat la Universitatea din Padova)

RECITAL DE POEZIE LA ACADEMIA DI ROMANIA

● **Cu supratitlul Poezia românească și titlul** Cos' è che fa gli angeli fulgigninosi **inspirat de o poezie a Anei Blandiana, „PAESE DI SERA" a tipărit un comentariu semnat de Gianna Sarra despre recitalul de poezie românească susținut la începutul lunii mai de patru poeți români la Academia di Romania. Reproducem expresivul articol închinat poeților români și poeziei lor.**

POEZIA ROMÂNEASCĂ

«Cos'è che fa gli angeli fulgigninosi»

O plăcută pe cît de imprevizibilă seară de poezie ne-a fost oferită zilele trecute la Academia di Romania. Au fost declamate întîi în limba de origină, chiar de către autori, și apoi traduse, versuri din cîțiva dintre cei mai importanți și recunoscuți în patrie poeți români: Ana Blandiana, Alexandru Andrițoiu, Ioan Alexandru, Eugen Dorcescu (fără a trece cu vederea rolul destoinicei traducătoare Viorica Bălteanu). După o scurtă prezentare și după lectura poeziilor, unele într-adevăr frumoase și surprinzătoare, s-a trecut la o discuție pe cît de calmă pe atît de vie asupra legăturilor culturale italo-române, asupra reciproci curiozități nesatisfăcută în întregime, amintindu-se originea comună neo-latină de care, în România, se pare, se vorbește cu mîndrie, și despre importanța în istoria culturii europene a cîtorva figuri reprezentative ca Vintilă Horia și Brâncuși. (Coloana fără sfîrșit a sculptorului a dat prilejul unei analogii cu unele versuri „ilimitate" ale Anei Blandiana). Au fost recunoscute calitatea umană, intelectuală a poporului român și s-a reținut în mod deosebit la acești poeți un fond „mitic" comun. Foarte interesante reflexiunile lui Nicola Ciarletta asupra originii lui „verbun", care vine poate din grecul „reo": e nevoie să vedem „in che verso scorre poi in verso...". Ioan Alexandru a ținut să sublinieze, în franceză, că „la parola" este cea mai periculoasă meserie din lume.

Dar, a insistat, Ana Blandiana într-o perfectă italiană: „Eu sînt conștientă că poezia găsește prea ușor această materie prea sonoră și care pare un pic suspectă. Poezia noastră se află în ceea ce nu reușim să exprimăm. Poezia nu cuprinde încă în cuvinte durerea adevărului". La sfîrșit, au convenit cu toții, italieni și români, că „La parola" e mult, dar și puțin: cuvîntul este, poate, „prea puțin" pentru poezie.

Nu avem informații suficiente asupra realităților culturii române contemporane pentru a oferi o evaluare obiectivă. Se pare că, după o fază involutivă — corespunzătoare anilor '50, a început, odată cu „dezghețul", o circulație liberă a operelor literaturii române clasice și contemporane, însoțite de o importantă campanie de traduceri, în special din italiană".

In continuare, articolul Giannei Sarra reproduce cîteva versuri „uimitoare", cum zice ziarista, din poezia Anei Blandiana, „Fuliggine" care i-a inspirat chiar titlul articolului: „De ce sînt îngerii mînjiți cu funingine ?".

O lume culturală deschisă

Pictor, poet, profesor de filozofie, **Carlo de Martino** ne-a vizitat recent țara, expunîndu-și tablourile la Biblioteca italiană și susținînd în aceeași sală un recital de poezie. Pictura lui Carlo de Martino încearcă să facă sinteza dintre experiența spirituală și artistică europeană și cea avută în Africa și Asia, unde a fost profesor la universitățile din Beirut și Tunis. Carlo de Martino este un călător avizat, care cunoaște și România.

— În 1974 am venit pentru prima oară în România. Nu știam dacă există un „mal di Romania", care înseamnă un farmec din pricina căruia suferi. Am descoperit venind aici că există un „rău de România", un farmec special. România este o realitate inconfundabilă. Am fost în toate țările din jur, în Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Grecia, dar acest „mal" l-am avut numai aici. Am descoperit practic o Italie de sud, o lume complet diferită de țările din jur și foarte apropiată de Mediterana. Mă interesează foarte mult acest farmec particular al țărilor prin care am trecut. Există și un „rău de Africa" și unul de Asia. Cred că le-am descoperit pentru că am căutat ceea ce este în ele anti-Europa, lucru valabil și pentru România. Orientalul nu simte atracție pentru India sau Tailanda, dar noi europenii putem avea această nostalgie. O ziaristă de la Orient les jours m-a întrebat de ce eu refuz să văd în Orientul adevărat. I-am răspuns că și Orientul care imită Europa sau America este adevărat, dar mai cu seamă este adevărat Orientul care diferă clar de ele. Am căutat peste tot mitul. De aici și pictura mea care încearcă să facă sinteza unor mituri. Ca să fiu mai explicit citez aici o poezie a mea intitulată „Rapsodia New Yorkului" unde numesc New Yorkul o anti-Romă. Și îmi place marea metropolă tocmai pentru că este anti-Romă. Tot acolo vorbesc despre piramide și despre Nil. Zgîrie-norul și piramida egipteană sînt absolut opuse: mă încîntă mai mult piramida din Egipt, dar lîngă zgîrie-nori nu mă simt atît de mărunt pe cît mă simt lîngă piramide sau sub cupola catedralei San Pietro. Zgîrie-norul este făcut pentru noi oamenii de fiecare zi, în vreme ce monumentele celelalte sînt făcute pentru șemizei. Iată ce caut eu în călătoriile mele.

— Ați fost prezent la Întîlnirea literară dintre popoarele Mediteranei găzduită la Mazara del Vallo. Ce v-a impresionat în lucrările acestei reuniuni culturale internaționale ?

— Mazara del Vallo înseamnă pentru mine fixarea unei opinii despre poezia românească și afirm cu cea mai deplină siguranță că poezia înfățișată de delegația românească a fost net superioară tuturor celorlalte recitaluri prezentate în Congres, fie poezie greacă, fie italiană. Fiind atras de dimensiunea tragică a literaturii am fost impresionat în mod deosebit de Corul copiilor morți la Hiroșima de Eugen Jebeleanu, tradus de Viorica Bălteanu în italiană, care m-a făcut să trăiesc o emoție imediată. Primul lucru pe care l-am făcut venind la București a fost să caut în biblioteca noastră textul integral al Surisului Hiroșimei pe care l-am citit dintr-o răsuflare. M-a mai impresionat în mod deosebit poemul Mama Roma **ca și deosebita participare a poetului Ioan Alexandru la recitarea versurilor proprii: transfigurarea era atît de puternică încît puteam crede că avem de-a face cu alt om. Desigur, m-a impresionat și modul grațios de a recita al Anei Blandiana, dar este vorba de cu totul alte mijloace decît ale poetului. Am apreciat însă în ansamblu contribuția românească datorită calității ei evidentă pentru toți participanții la Congresul literar de la Mazara del Vallo.**

— Ați descoperit literatura română și poezia ei abia în Sicilia ?

— Nu. România mă interesează foarte mult. Am studiat chiar la Roma, la universitate, puțin, limba română. În preliminariile acestei cunoașteri a României intră și lectura unui volum de chimie al tovarășei Elena Ceaușescu la a cărui lansare am luat parte la Academia di Romania. Cartea m-a interesat cu adevărat. Apoi am fost în România și-mi amintesc și acum călătoria de-a lungul Dunării, pornind de la vărsare înapoi, pentru peisajul extraordinar care-mi trezește o nostalgie fără margini. Această Românie mă atrage mai mult decît Bucureștiul. În plus, dincolo de geografie și peisaje, cred că lumea culturală din țara dvs. este una dintre cele mai deschise din cîte am cunoscut și dintre cele mai capabile să conserve și să prelucreze atît tradiția latină, cît și cea dacă, sau influențele altor popoare, într-un fel foarte personal.

— Ce aduc întîlniri ca cea de la Mazara del Vallo ?

— Ele sînt foarte prețioase, pentru că omenirea are nevoie de unitate, de înțelegere, de iubire, și mai ales să refuze pe cei care vor să producă desbinarea lumii de azi. De aceea, admir cu toată convingerea autonomia, curajul și claritate cu care România, prin președintele Nicolae Ceaușescu, acționează în lume.

Rep.

A APĂRUT

ÎNSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE

MARELE ARȚAR

„Și mereu să inventez pentru a putea trăi,
Căci stingaci nu prea mă știu decît a putea iubi"
Gatien Lapointe, Apud Primul Poem

Din cele 33 de izvorașe zglobii cu care generoasa natură argeșeană înzestrează astăzi Comuna Izvoru, trei erau mai bine cunoscute pe vremea copilăriei mele. Acestea dădeau naștere la trei pîriiașe cuminți, cum e și întinsul cîmpiei noastre, Fusteica, Ștefăneasa și Arțărușul. Vara, delicatul contact al picioarelor mele goluțe cu undele liliputanice și jucăușe ale Arțărușului provocate de vreo pietricică solitară ori de vre-un ghemotoc de iarbă potrivnică, îmi dădeau senzația dorului mirific pentru telurica obîrșie a străfundurilor... Iar cînd mă așezam pe iarba grasă și printre crinii îmbătători de pe malul lui, străjuit de arțari, curați și eleganți ca niște feți frumoși, de la care pîriiașul și-a luat numele, de îndată mă îmbia un somn adînc, în cînt înalt de ciocîrlie ori în țîrîit insolit de greieri... Și în dulcea ipostază, mai totdeauna visam că vorbesc cu greierușii subpămînteni, acele făpturi eterice din povești, cărora le spuneam că nu cred să existe pe pămîntul ăsta un alt loc mai fermecător decît Arțărușul meu, care uda respectuos poalele micuței răzeșii primită ca zestre de tata de la bunicul meu... Dar acești greierași fantasmagorici scoteau irevocabil un acelaș țîț, însemnînd pe argeșenește, și a semn de mirare, dar și a negație, spunîndu-mi, apoi, în dodii că: „hăt-hăt departe, departe de tot, în timp și spațiu, se mai află un Mare și Dulce Arțar"...

Fusesem invitat să particip la al VIII-lea Congres al Academiei Internaționale de Citologie cu o lucrare din domeniul științelor medicale. Vizitasem numeroase țări, primisem o sumedenie de distincții și titluri academice, dar niciodată nu trecusem în... lumea cealaltă, în lumea nouă ! Era, doar, un vis frumos al îndepărtatei copilării, după cum ați văzut !... Acuma, prilejul de a fi tradus în practică mi se părea minunat, de aceea m-am pregătit cu o maximă grijă: planșe, fotografii, diapozitive...

Și imposibilul s-a produs ! Călătoria a fost ca în poveste. Dintr-un salt de cîteva ore, nu călare pe sgripțuroaică, ci în pîntecul unui Boeing, m-am pomenit, într-o după amiază tîrzie, pe colțăitorul aeroport Kennedy din New York, într-adevăr pe o altă lume, în lumea nouă, dar fără să trebuiască să mai dau și restul din carnea tălpii drept plată în natură călăuzei cărăușe... Dar, ca și Livingstone, spun și eu, că pare „mult mai ușor să călătorești decît să povestești o călătorie". Și gelos la culme pe Alexandre Dumas, n-o să am niciodată darul lui: „cea mai mare plăcere a călătorului este aceea de a povesti"...

Ospitaliera mea gazdă, dl. Lucien Fréchette, cu figura nobilă a unui vechi și înalt funcționar parlamentar, însoțit de prea frumoasa soție cu chip de sirenă amerindiană și de un „arțăruș" grațios, tînăra lor fiică, deja profesoară universitară, m-au condus cu viteză de glonț după o mică ambuscadă automobilistică pe tipsia unei autostrăzi, care ne oferea cu grație alunecușul de zbor al direcției sud-nord, în timp ce siluetele de superaeronave gata de lansare ale zgîrie-norilor new-yorkezi se aflau într-un maraton disperat de triplă viteză și pe sens invers...

Și, iată, Meca noastră canadiană... Gazdă a numeroase manifestări culturale internaționale, expoziții, festivaluri, congrese și reuniuni științifice, printre care celebre au rămas în istoria sportului internațional și a performanțelor atletice românești Olimpiada din 1976 și Universiada din 1982, orașul Montréal era de astă dată și sediul celui de al VIII-lea Congres al Academiei Internaționale de Citologie. Fiind cunoscut și în lumea citologilor prin lucrările de patologie infecțioasă apărute în diferite limbi ca și prin diferite cărți redactate în limba franceză, rusă și italiană, care tratează trei îmbolnăviri umane, al căror diagnostic de certitudine nu se poate face decît numai prin examenul microscopic al globulelor albe (limfocitoza infecțioasă acută, mononucleoza infecțioasă și rubeola), aveam să am șanse a fi propus imediat după primirea cordială de către secretarul general al congresului, profesorul Alexander Meisels și după expunerea comunicării mai sus amintite, la recomandările și referatele prezentate de către profesorul Claude Laclanche, președintele asociației canadiene de patologie, de către academicianul Jean de Brux, de la Facultatea de medicină din Paris și de către profesorul Claude Gompel de la Bruxelles, vicepreședinte al Academiei Internaționale de Citologie) ca membru asociat a acestei renumite academii, cu rol atît de important în studiile celui mai mic compartiment al organismului uman, celula.

Imensul teritoriu, care se cheamă Canada (de la un cuvînt al autohtonilor indieni care, culmea paradoxului, înseamnă sat „aici locuiesc", un adevărat continent (aproape 10 milioane km²), a doua țară din lume ca mărime și de peste 40 ori mai mare ca România, dar neavînd o populație decît cu puțin mai mare decît țara noastră, este de o bogăție naturală de-a dreptul nababică. De la primele incursiuni ale Vikingilor pînă la debarcarea lui Cabot n-au trecut decît cîteva secole pentru ca regele iubitor de știință și arte, Francisc I al Franței, atras de povestirile navigatorilor, în special ale florentinului Giovanni Verazzano, să declare, în 1524, aceste pămînturi necunoscute, drept Noua Franță. Zece ani mai tîrziu Jacques Cartier, mergînd pe fluviul Saint-Laurent, a găsit un loc pe cît de atrăgător pentru colonizare, pe atît de ușor de apărat, în Montréal. Dar adevărata colonizare începe abia la începutul secolului XVII, în 1608, cînd Champlain întemeia orașul Québec. Colbert (1663) făcea din Canada o provincie franceză (interesantă doar prin blănurile rare, scumpe). Dar mulți politicieni și scriitori ai timpului nu-i întrezăreau viitorul; Voltaire ar fi spus chiar „à quoi bon se battre pour ces quelques arpents de glace"; în curînd Canada va trece în posesiunea coroanei engleze. Prin actul Americii de Nord britanice (1867) ia naștere actuala națiune canadiană. Confederația Canadei, a cărei politică înțeleaptă este plină de respect și de generoasă toleranță pentru toate așezămintele și modul de viață al numeroaselor comunități din care este alcătuit, cu un guvern federal și cu zece guverne ale fiecărei provincii componente (recunoscînd Québecului, de trei ori mai întinsă decît Franța, o largă autonomie cu păstrarea particularităților franceze și catolice), cu introducerea bilingvismului anglo-francez în actele oficiale ale statului canadian, plin de atîtea inițiative în interesul păcii în lume (un exemplu, proaspătul „Institut Canadian pentru pace și securitate mondială"). Megatară fericită, cu o natură splendidă și un popor primitor, Canada ca și Suedia, n-a cunoscut din 1812 nici atentate politice, nici conflicte urîte, singeroase... Deținînd o treime din suprafața de apă dulce a lumii (cu peste o jumătate de milion de lacuri), cu 5 mii de miliarde de arbori (dar cine a putut să-i numere exact ?), vasta întindere de la un ocean la altul (deviza orgolioasă a țării „a mari usque ad mare") deține o bogăție fără seamăn, situindu-se pe primul loc în lume la hîrtie, platină, nichel, al doilea în aur, uraniu, zinc, aluminiu, al treilea în griu (deși numai 3% din populație se ocupă de agricultură), argint, cupru, plumb și în curînd în gaze naturale, petrol și resurse hidro-energetice (barajul Manicouagan V, al doilea din lume).

O deplasare spre est la Québec, mi-a oferit ocazia să particip și la Congresul canadian anual de pediatrie, iar cu ocazia unei alte deplasări spre est (Ottawa) am fost primit la Academia de Științe a Canadei (secretar permanent Pierre Garneau), după care am vizitat Universitatea bilingvă, mai bine zis cele două universități paralele, engleză și franceză, una de-a stînga, alta de-a dreapta pitorescului fluviu Ottawa unde, în tovărășia gazdelor, am petrecut clipe minunate. În timp ce la Québec, care se pregătea pentru a 375-a aniversare, stilul parizian tradițional predomină arhitectonic, la Ottawa, alături de clădiri încîntătoare, în granit, în cărămidă roșie în sfînta tradiție engleză, se ridică numeroase clădiri monumentale în oțel și sticlă reflectorizantă în stil american. La Québec, magnifice au fost obiectivele ce duc faima regiunii: Place Royale (vechiul oraș), biserica St. Anne de Beaupré (veritabil Lourdes al Canadei catolice, perla religio-artistică a Québecului), Universitatea Laval (cea mai veche din America), impresionanta cascadă Montmorency (cu 9/10 din apă subterană), Chateau de Fontânac, Ile d'Orléans, ș.a. La Ottawa, varietatea formelor arhitectonice este întruchipată mai ales prin clădirea parlamentului și a guvernatorului, prin aceea a ministerului afacerilor externe și a primăriei, prin Rocklife (odihnitorul cartier al ambasadelor), parcul de mare superbie Gatineau, canalul Rideau (care iarna se transformă într-un patinoar lung de 7 km), etc., etc. „Haideți să vedeți această țară rece, dar cu amicală căldură" zicea poetul de limbă engleză William Chapman.

Dar o Canadă cu progrese tehnice științifice și artistice avansate este în același timp și o Canadă literară cel puțin cît și turistică și încă de prim ordin ! Blais-Marie Claire, Haliburton Thomas, Malcolm Lowry, Moore Brian, Philippe Ringuet, Theriault Jves, Aguin Hubert, Gatien Lapointe, Patrick Anderson, R. Y. Everson, Len Gasparini, Ron Miles, apoi Nelligan Emile, cunoscut mai ales prin poemul „Romance du Vin" și Roy Gabrielle, laureată a premiului Femina pentru romanul „Bonheur d'Occasion" (prima incercare scriitoriceasă privind proletariatul montréalez) sînt numai cîteva nume de literați mai cunoscuți.

Și astfel, visul micului arțar (acer campestre) din Izvorul argeșean se împlini. Marele arțar îl primi „dulce" (acer saccharinum !) în lumea nouă ! „J'ai fait mon ciel d'un nuage / Et ma forêt d'un roseau, / J'ai fait mon plus long voyage / Sur un herbe d'un ruisseau / C'est ainsi que lorsque j'ose / Offrir à votre beauté / Une rose, en cette rose / Sont tous les jardins d'été" (Gilles Vigneault (1957—1977). **Silences).**

George Marinescu Dinizvor

SPORT

Puțin prea aproape de jupuirea berbecilor

Am început acest articol în fața catedralei Notre Dame din Paris, cu piciorul drept sprijinit pe placa aurită care marchează punctul zero, punctul de unde începe numărătoarea tuturor drumurilor din Franța. Alături, o cotigă la care un francez guraliv vinde floare de levănțică. Între hulubele cotigii, un măgăruș în miniatură. Nu mișcă, nu clipește, pare impăiat, dar, pe fruntea lui, un anunț în tuș avertizează cumpărătorii: nu sînt de plastic (je ne suis pas en plastique) și, dacă mă iubiți (și toți din preajmă îl iubesc, îl mîngîie și-l fotografiază), nu-mi dați de mîncare. Nimic de mirare, aici a fost cîndva Piața miracolelor și o fată care dansa cu o capră. Aseară am văzut finala Euro '84, cîștigată de Platini, jucătorul cel mai bun din lume și, în mijlocul spectacolului fascinant al decernării Cupei, s-au revărsat în sufletul meu mari spații de melancolie, așa cum dintr-o moară de vînt părăsită (am văzut-o pe drumrile Franței, Belgiei, Olandei ? cred că pe colinele scăzute ale Flandrei), izbucnesc tufe de soc și de trandafiri supuși tristeții. O tristețe difuză, ca a frunzelor ce mor și suferă că nu le-a fost dat să se schimbe, măcar o clipă, în lemn acaju. Am fi putut să fim noi în locul Spaniei. N-am ajuns acolo nu fiindcă n-am avut noroc, ci pentru că n-am mai fost luntrea transportînd snopi de maci de-a lungul a doi ani. Mai mulți ziariști străini au lansat fraza: nu știm ce se-ntîmplă cu acești români, nu știm de ce nu vor să cîștige; se apropie furtunos de careul advers și de fiecare dată dau înapoi — ce tactică o mai fi și asta ? ! Continui articolul pe terasa de la Café de Cluny. Astăzi după amiază am greșit la fel de grav ca Lucescu: am fost la hipodromul Longchamp și-am jucat pe un cal frumos, (îl cunoșteam de mult și parcă mă ajutase), și am pierdut. Limpezindu-mă, am înțeles tîrziu (dar eu am plătit !) că trebuia să joc pe un cal mai tînăr. S-au aprins luminile. Miliarde de fluturi bat din aripi peste Saint-Germain. Răzbate de undeva din apropiere un cîntec sfîșietor de trist. Aș vrea să fiu acum și aici și în cîmpia de acasă, sub asfințitul pinguindu-se odată cu griul și mirosind, și el și griul, a iarbă cosită pentru cai. Departe și nu prea foarte, în comuna liberă Montmartre, mai precis în marginea ei, se-nvîrte o moară roșie între paletele căreia se macină superbe întîmplări sau tragedii ce duc în infern. Nici-un gînd desfrînat nu mă pîndește, și totuși pornesc într-acolo. Și mi-ar fi părut bine să nu fiu singur. Astăseară le-aș fi plătit bucuros lui Augustin și celorlalți vinul Muscadet pe care li-l promisesem la Lens. Dar Lucescu m-a ursit să-l gust de unul singur. Voi chema în gînd un cal tînăr și-l voi pune să-mi necheze pe umăr istoria clipei în care Bölöni a izbutit cel mai reușit, ca să nu zic cel mai rușinos și cel mai șleampăt luft văzut la Euro '84. Mă înapoiez la București ca să vă spun mai multe.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
28
(1 158)
Sîmbătă
14 iulie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESTIN ŞI CREAŢIE

Responsabilitatea este o formă a luptei și a participării iar sentimentul acesteia ca și datoria pe care o consacră înseamnă un permanent și cuprinzător examen în fața idealurilor, modul de fapt și de drept prin care ne ridicăm la înălțimea acestora și ele, cu toată lumina și tensiunea lor, se află în noi. Responsabilitatea socială este forma esențială a unității dintre drepturi și îndatoriri iar în această unitate se cuprinde, desigur, și dialectica edificării unei noi conștiințe, cea a împlinirii personalității prin muncă, știință, învățămînt și cultură, prin gîndire și acțiune comunistă înaintată. La capătul acestui drum stă, poate, emblematic și complex, omul nou. La capătul acestui drum și pe parcursul lui, ca o stare a fenomenului însuși și ca o posibilitate, ca o maximă putere de concentrare a sa, ca o realitate și ca o stare de spirit, totodată, ca un mod de a fi și simți. Principiile umaniste ale noii orînduiri îi motivează procesul continuu al devenirii și se transformă într-un adevărat ghid al științei de a-l privi și considera în plenitudinea tuturor raporturilor sale cu societatea, cu sine, cu prezentul și viitorul său, la înălțimea locului și menirii sale istorice într-una dintre cele mai clocotitoare și mai pasionante epoci, aceea a revoluției și a revoluționării propriei sale gîndiri. „Partidul nostru, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, pornește de la concepția că socialismul trebuie să fie societatea celor mai largi drepturi și libertăți democratice, societatea valorificării plenare a înțelepciunii și energiei colective a poporului, a asigurării unor posibilități nelimitate de afirmare a personalității umane". Și mai departe: „Noi facem totul pentru a dezvolta în om spiritul de omenie — cum spune poporul nostru. Realizăm socialismul și comunismul în care omul reprezintă figura centrală, preocuparea primordială. Tot ceea ce întreprindem este consacrat omului, libertății, bunăstării și fericirii lui".

Intenționalități de prim ordin, așadar, un crez energic și fundamental, o realitate prin care se conjugă și dobîndesc substanță în plan economic și social toate marile verbe ale existenței. Cultura și arta se înscriu cu predilecție în acest vast circuit de norme și valori ale noii construcții umane și fac, prin specificul lor, un indiscutabil serviciu ideii de responsabilitate, plasîndu-se într-o zonă a cunoașterii de cel mai larg interes. De aceea, din perspectiva afirmării unei conștiințe noi, revoluționare, se poate constata un demers de natură politică și ideologică pe vaste și cu sugestive arii de reflecție care au făcut obiectul multor orientări și îndrumări din partea secretarului general al partidului, ca și al multor măsuri care au venit în întîmpinarea dorinței de a crea și au dat un optim cadru de afirmare personalității creatoare. Sub acest aspect realitatea spirituală a ultimelor două decenii rămîne ca un fapt de netăgăduită amplitudine, deosebit de semnificativă pentru profunzimea și ținuta ei valorică, în ascendența întregii perioade pe care o reprezintă cei patruzeci de ani de făurire a noii societăți. Cultura și arta au devenit componente esențiale ale existenței și, în același timp, mijloace ale conștiinței active cu un hotărîtor relief politic, moral și social.

Dimensiunea umanistă a creației implică responsabilitatea și sinonimul acesteia, datoria, o evidentă probă de atitudine, într-adevăr, un permanent și conștient exercițiu al definirii prin cultură și artă ca om al cetății și al timpului tău, în primele rînduri ale făuritorilor unei noi istorii și civilizații. Vocația constructivă, creatoare, a cuprins în anii din urmă infinite domenii și s-a ridicat la altitudini fără precedent, astfel încît, pe temeiul acesteia, sentimentul și criteriul responsabilității înseamnă azi și o acută conștiință a angajării și, indiscutabil, unul din răspunsurile majore cu care venim, prin operă, în întîmpinarea propriului nostru destin.

Luceafărul

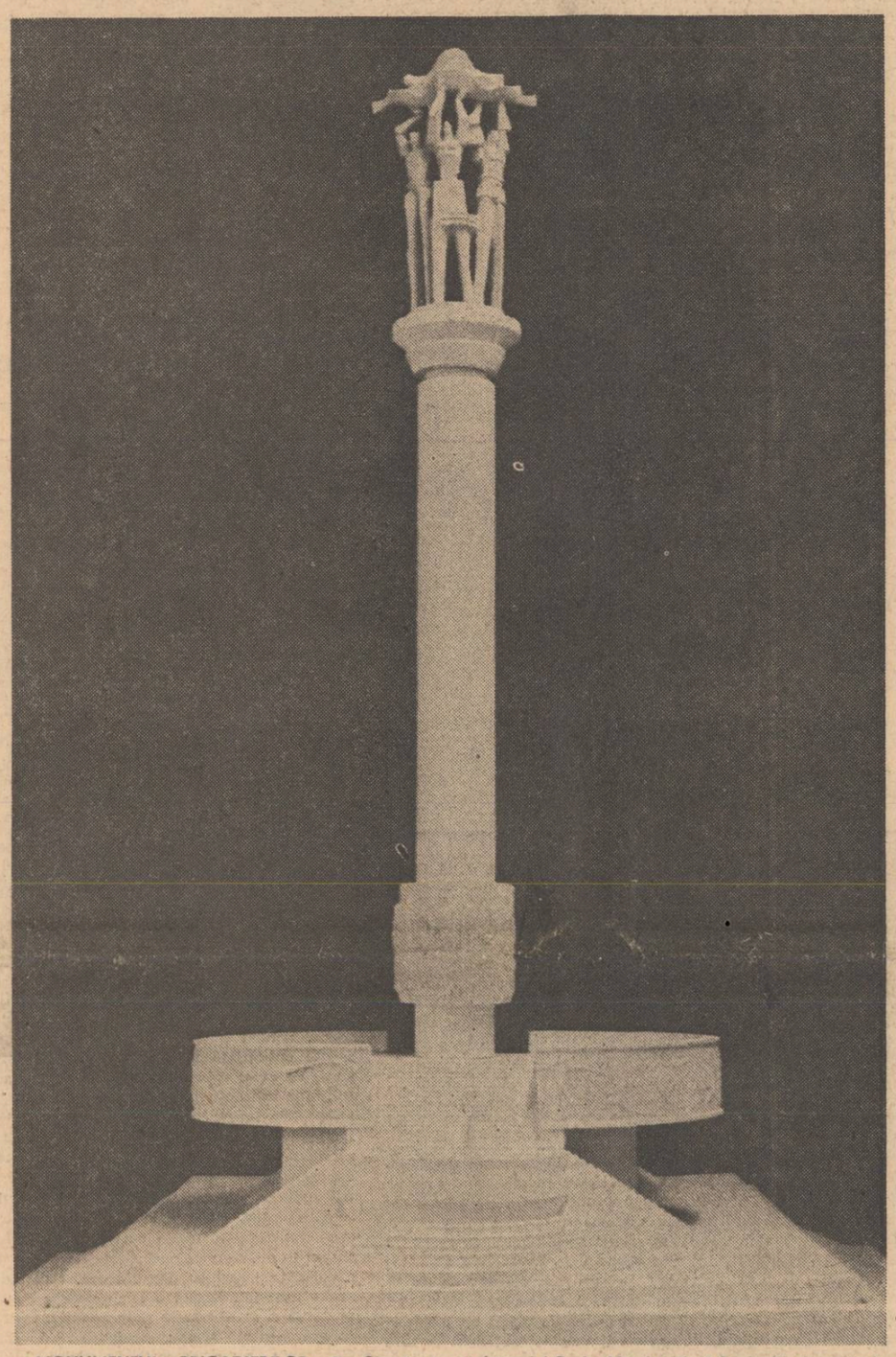

MONUMENTUL BRIGADIERILOR • Operă a sculptorului Radu Aftenie aflată în stadiu de proiect urmează să fie înălțată la Agigea, punctul terminus al Magistralei Albastre

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,
secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Consiliul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, întrunit în ședință plenară pentru a dezbate asupra literaturii celor patru decenii de cînd România a pătruns revoluționar în era socialistă, în perspectiva luminoasă a marilor momente ale acestui an jubiliar, marcat de hotărîrea Plenarei Comitetului Central privind propunerea ca, la cel de-al XIII-lea Congres, Dumneavoastră să fiți reales în funcția supremă de Secretar General al Partidului Comunist Român, socotește îndreptățit momentul de a-și afirma, încă o dată, solidaritatea indestructibilă cu toate împlinirile acestui timp.

Scriitorii din România i-au fost credincioși partidului chiar din primul ceas al revoluției și s-au străduit să construiască un edificiu al literaturii care să dureze laolaltă cu nenumăratele zidiri pe plan social și politic, economic și uman, cîte au fost gîndite și înălțate în întreaga țară. Profundele mutații care s-au produs în conștiința milioanelor de locuitori ai României, de-a lungul acestor patruzeci de ani, în procesul realizării unui om înzestrat cu deosebite virtuți morale, capabil să dea viață idealurilor Partidului Comunist Român, se datorează și cuvîntului pe care scriitorii l-au rostit în cărțile lor sau de la înălțimea atîtor tribune cetățenești.

Cînd se va judeca, peste vreme, cu ce parte de suflet și cu ce parte de adevăr s-au angajat scriitorii la cimentarea acestor temelii de patru decenii, pentru viitorul comunist al României, se va vedea că opera lor este la fel de tralnică precum suma de principii care au inspirat-o și care i-au dat strălucire. Neprețuite puncte de sprijin ale activității noastre au fost mai ales deschiderile de lumină ale Congresului al IX-lea al Partidului, înțelepciunea și cutezanța pe care le întrupează mereu tînăra și combativa Dumneavoastră personalitate, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu.

Dumneavoastră ați cerut prezentului să însumeze și să sporească măreția trecutului, iar scriitorilor să caute în lecțiile nobile ale istoriei românești permanența vie fără de care creația lor s-ar fi redus la scheme perisabile și ar fi fost condamnată osificării. Dumneavoastră i-ați ajutat pe scriitori să descopere în realitatea zilelor noastre zăcămintele de omenie și de frumos, de inedit specific socialismului care așteaptă să fie date la iveală. Prin cuvîntările rostite cu atîtea importante prilejuri, prin mesajele adresate obștei noastre și prin eficiența întîlnirilor de lucru cu scriitorii, ați desăvîrșit un proces de comunicare cu consecințe dintre cele mai rodnice pentru dezvoltarea culturii socialiste. Demersurile Dumneavoastră, adresate întregii omeniri de a se împotrivi ferm politicii care ar putea-o duce la completa nimicire i-au mobilizat și pe scriitorii din România să-și exprime cu și mai multă hotărîre vocația de a fi martori cinstiți și pasionați ai epocii în care trăiesc, luptători înflăcărați în marea bătălie pentru viață.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Anul jubiliar 1984 se constituie ca bilanț al reușitelor noastre, dar și ca îndemn, mai ales, spre noi eforturi creatoare, în toate domeniile. Scriitorii din România au neclintite temeiuri să creadă în corola de certitudini cu care ziua de mîine li se anunță în perspectiva altor decenii. Tocmai de aceea ei își exprimă deplina aderiune la hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului nutrind ferma convingere că realegerea Dumneavoastră, fiu strălucit al poporului nostru, patriot și revoluționar încercat, personalitate politică marcantă a vieții contemporane, la cel de-al XIII-lea Congres, în funcția supremă de Secretar General al Partidului, reprezintă chezășia cea mai sigură a înaintării noastre spre un viitor luminos.

Îngăduiți-ne să vă asigurăm că scriitorii se vor afla și de acum înainte în primele rînduri ale ofensivei pentru victoria noului și a adevărului, că vor face front comun cu ceilalți soldați ai partidului și ai țării. Este angajamentul solemn pe care scriitorii din România și-l iau în fața timpului, a celui de azi și a celui ce se va chema, pentru totdeauna, comunist.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

Armata alături de popor (I)

În cadrul planului de pregătire și înfăptuire a actului dezrobitor din august 1944, Partidul Comunist Român a acordat o deosebită atenție atragerii armatei alături de forțele patriotice naționale. Apreciind în mod just legătura strînsă a armatei cu interesele vitale ale națiunii, identificarea ei, de-a lungul secolelor, cu idealurile de libertate, dreptate și neatîrnare ale maselor largi populare, hotărîrea nestrămutată de a apăra pămîntul străbun, dreptul poporului de a-și făuri viața după propria sa voință, P.C.R. s-a preocupat de desfășurarea unei largi activități în rîndurile militarilor, pentru a-i determina să participe la acțiunea de răsturnare a regimului dictatorial antonescian și de eliberare a patriei de sub dominația fascistă. O importanță fundamentală a avut faptul că partidul comunist s-a orientat spre atragerea întregii armate, inclusiv a corpului de comandă, alături de forțele patriotice, evitîndu-se provocarea unui conflict în rîndurile militarilor. Această concepție a determinat și trăsăturile caracteristice ale planului insurecțional elaborat, locul acordat în acesta colaborării cu ofițerii superiori din corpul de comandă și rolului regelui în calitatea sa de cap al oștirii.

Adoptînd această atitudine față de armată, P.C.R. a avut în vedere în primul rînd faptul că, încă înainte de declanșarea celui de-al doilea război mondial, militarii români își manifestaseră, în repetate rînduri, atitudinea antihitleristă și voința de a se împotrivi acțiunilor agresive ale Germaniei naziste și aliaților ei de cotropire a altor state și popoare.

După instaurarea regimului legionaro-antonescian, în septembrie 1940 și pătrunderea trupelor germane în România, sub forma unei Misiuni militare, au fost numeroase cazurile în care ofițerii români și-au exprimat deschis adversitatea față de prezența hitleriștilor pe teritoriul patriei noastre. Un document de epocă menționa : „În urma inspecțiilor administrative executate în diferite orașe s-a constatat un curent de ostilitate vădită a intelectualilor din sate și orașe și a ofițerilor români împotriva armatei și ofițerilor germani ; **ofițerii români nu au, în afară de serviciu, aproape nici un contact cu ofițerii germani**". (subl. n.s.). Alte documente ale vremii consemnează cazul a doi căpitani din Regimentul 3 Călărași, care și-au exprimat nemulțumirea cauzată de prezența trupelor germane în țară, criticînd, pentru aceasta, în mod deschis guvernul. Sau al unui alt ofițer român care în

A. Simion

Continuare în pag. a 11-a

EPOCĂ ŞI POEZIE

Poezie și reflectare

Structurile subsumate **transparenței**, constînd în dizolvarea distanței dintre subiect și obiect, în substanțializarea corpului fizic pînă la pragul imaterial al ideii (a vedea prin formele universului este a te apropia în mod abstract de spațiul ideal) conduc la o altă tipologie poetică: **reflectarea**. Din mediator necesar în experiența intelectuală, ea devine una dintre figurile literare cele mai cuprinzătoare. O experiență fundamentală a spiritului este reflectarea de sine: în obiecte, în contururile lor imaginare, în limbaj — în cosmos. Conștiința de sine marchează prima etapă a cunoașterii de sine, așa cum transparența lumii era o cale de a ajunge la esența lucrurilor. A fi transparent presupune a te identifica, a „curge înlăuntru": formă abstractă — și oarecum insesizabilă — de reflexivitate. Cealaltă situație, în discuție, aduce dimpotrivă o motivație explicită, cu șanse sporite de „concretizare". Conștiință de sine: iată o ipostază esențială a raportului dintre personalitatea individuală și univers, a confruntării conținutului lăuntric al ființei cu situarea sa în plan ontic. Întreaga istorie a poeziei este un discurs sinuos despre raportul dintre conștiința de sine a creatorului și universul în care ea își exercită funcțiile cognitivă. Liricul modern adîncește tocmai interiorizarea acestui raport, anulîndu-l uneori printr-un proces de degradare a echilibrului moral pe care lumea dinafară îl procură. Abandonarea sufletului oricînd dornic de regăsire compensație, echilibru în relație cu universul, nu este mai puțin izvorîtă din vocația absolutistă. Poetul modern este absolutist mai ales în privința unilateralității raportului respectiv, una sprijinită pe exaltarea funcțiilor eului, pe o predispoziție aproape generală de a deduce ori include „lumea" în amplul exercițiu introspectiv.

Conștiința ia act de sine contemplîndu-și, mai mult sau mai puțin dramatic, imaginea: narcisism estetic, vechiul mit fiind extrem de prolific în epoca modernă prin simbolurile pe care le lansează. În măsura în care constituie o

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 10-a

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU —
o epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

IZVORUL VIEȚII

Deschizînd seria comentariilor ce-și propun să definească epoca pe care o trăim — epocă intrată în istoria contemporană a României sub numele bărbatului ce conduce destinele patriei noastre — din perspectiva marilor realizări în domeniul literaturii și artei, nu va trebui decît să facem apel la memoria imediată. După victoria revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă din august 1944, România pășea pe calea construcției unei noi orînduiri. Era de schimbat totul, era de construit totul, într-o țară peste care trecuse tăvălugul războiului, într-o țară în care discrepanțele sociale lăsaseră urme adînci ce păreau imuabile. Perioada care a urmat a reușit, nu fără jertfe, uneori inutile, nu fără erori, uneori deosebit de grave, să așeze temelii noi dezvoltării socialiste a României, să contureze noul destin al unui popor pentru care istoria a însemnat luptă, luptă permanentă.

Dar în planul literaturii și artei, deși cultura românească venea după marea lecție a tradițiilor interbelice, susținute de intelectuali de valoare, care-și dovediseră prin operă și acțiune politică, patriotismul, atașamentul la marile idealuri ale națiunii, vocația antifascistă, s-a creat un hiatus determinat de rigorile strîmte și false ale dogmatismului, de negarea în bloc a moștenirii culturale a înaintașilor. Ar fi nedrept însă, să nu recunoaștem, și în acest timp, apariția unor oaze în deșertul sterp al nonvalorii, a unor opere reprezentative datorate unor mari creatori. Dar, ca și întreaga viață social-politică și economică a țării, momentul Congresului al IX-lea al P.C.R., ampla și generoasa deschidere oferită de cîtorul adevăratului destin, demn, liber și independent al României, tovarășul Nicolae Ceaușescu — reprezintă și pentru literatură și artă un punct de geneză, marele prag spre împlinirea multilaterală. Sînt reconsiderate valorile clasice, reapar în edituri, în publicații, în biblioteci piesele din fondul principal al culturii române. Generația tînără are pur și simplu revelația unui continent nou al spiritului pe care și-l asumă îmbogățindu-se și aspirînd pe drept la edificarea, la impunerea propriilor valori. Ultimele două decenii aduc alături de inestimabile reeditări, opere de primă mă-

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 6-a

În pag. a 4-a :
«Jurnal în campania grîului»

Un cîntec doar

Febre de ziuă și febre de
noapte ne fac să creștem
și să cunoaștem,

Ascultă: sub prielnica Ursă,
în pîinea de vară,
nu ostenește
mierla cîntînd.

Să-mi isprăvesc scrisorile
către secerătorii zilei,
mai lasă-mă în poala
Ta cea caldă,
Mai lasă-mă un cîntec doar,
să mă culeg pe mine !

Ovidiu Genaru

1944 — Anul marilor opțiuni

Actul istoric de la 23 August 1944, act cu profunde rezonanțe în istoria multimilenară a poporului nostru, a marcat și redimensionat și responsabilitatea civică a cărturarilor români, adîncile lor convingeri patriotice, sentimentul nobil, înălțător al implicării în tumultul evenimentelor. Cine urmărește publicistica — incontestabilul seismograf al unor epoci sau momente istorice — poate așeza, din perspectiva slujitorilor literelor românești, zilele de eroism tulburător ale lui August 1944 sub pătrunzătoarea formulare călinesciană : **„Un singur bun solid și obștesc PATRIA trebuie slujit cu abnegație"** (Ecoul, 6 septembrie 1944).

Se știe că perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale echivalează cu una dintre cele mai dramatice perioade din istoria noastră dar, și în acele momente, cele mai de seamă personalități ale științei, artei și culturii românești cu toate amenințările, ostracizările și teroarea s-au aflat în primele rînduri ale frontului antifascist, democratic și patriotic, demonstrînd, fără putință de tăgadă, că adevăratul creator a rămas întotdeauna legat indisolubil de destinele patriei, ale poporului. Referindu-se la aceste momente cruciale, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia : **„Spre cinstea și mîndria intelectualității noastre, cei mai proeminenți savanți, scriitori și artiști români și din rîndul naționalităților conlocuitoare au participat cu abnegație la lupta împotriva politicii de fascizare a țării, a trădării intereselor naționale de către clasele exploatatoare, pentru apărarea independenței și integrității patriei, iar unii dintre ei s-au apropiat de partid, au activat în rîndurile sale, punîndu-și în serviciul poporului întreaga lor putere de creație și chiar viața".**

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a oferit scriitorilor români un nou prilej de a demonstra că

Eugen Marinescu

Continuare în pag. a 10-a

Proba timpului

Idealurile, puterea de a le trăi și de a le racorda — așa s-ar putea spune — la întregul sistem energetic și de voință, național. Cu tot ceea ce comportă asumarea lor istorică și mai ales prin tot ceea ce deschid și consacră ele ca perspectivă și faptă a realității însăși, în om, în societate, în raporturile cu noi înșine și lumea, cu noua lume pe care o făurim. În acest punct, la această altitudine a existenței noastre se înscrie, cred, evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului și tot ce a prefigurat el ca orizont al unei hotărîtoare și necesare primeniri. Se deschisese o eră în august 1944, se inaugura o epocă la jumătate de drum, odată cu Congresul al IX-lea, un nume avea să devină sinonim cu însăși țara și era momentul atunci al unei încordări de efort, al unei concentrări de spirit și voință care avea în toate

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 10-a

CRONICA LITERARĂ

LIVIU REBREANU: «Jurnal»

regula geniului, a personalității puternice, care cu cît este mai mare cu atît are mai mulți dușmani se verifică cu prisosință în cazul lui Liviu Rebreanu. **Jurnalul** său este un document inestimabil pentru a reface graficul dificultăților care i s-au creat, al adversităților active, al climatului de injurie în care a trăit. Liviu Rebreanu cunoștea importanța instituțiilor și necesitatea bunei lor funcționări. Deși nu era un „postulant", deși n-avea vocație de funcționar, a acceptat să îndeplinească însărcinări publice care l-au coborît la hirtogărie ,la munca de birou, la conciliabule interminabile cu cei interesați. Liviu Rebreanu s-a ocupat de postul național de radio în faza fixării fizionomiei acestuia, a fost președinte la S.S.R. și director la Direcția Educației Poporului. Fatalmente, a intrat în relație cu oamenii politici și avea preferințele sale, care, firesc, se îndreptau către ardeleni, mai exact spus către național-țărăniști. Dealtfel funcția de director la Direcția Educației Poporului este urmarea respectului pe care liderul național-țărăniștilor o nutrea față de Liviu Rebreanu. **Jurnalul** descrie și două întîlniri cu regele pe temele directoratului de la Educația Poporului, un element în plus pentru a arăta cît de implicat era pe versantul vieții sale de funcționar. Desigur, asemenea îndeletniciri, pe care scriitorul le îndeplinea cu fidelitate, îi răpeau timpul pentru scris, dar Liviu Rebreanu înțelegea cît de însemnată este angajarea scriitorului în viața marilor instituții culturale naționale. **Jurnalul** este apoi interesant pentru că face lumină asupra unui episod litigios din biografia lui : dispariția celor 500 de coroane din casieria regimentului unde lucra. Deși Liviu Rebreanu nu perorează împotriva cafenelei literare, dimpotrivă o consideră necesară, ca adaus relaxant după străduaniile de la masa de scris, totuși cafeneaua bucureșteană, care avea pentru alții și un alt rost mai puțin benefic, este cea care a manipulat tot felul de zvonuri pe seama scriitorului alimentînd, mai tîrziu, o nefericită campanie de presă împotriva lui. Unul din susținătorii campaniei a fost Nichifor Crainic și experimentatul editor care este Nicolae Gheran are inspirația de a reproduce într-o **Addenda** răspunsurile lui Liviu Rebreanu la atacurile lui Nichifor Crainic. Este de fapt vorba despre o falsă vină, de care Liviu Rebreanu fusese absolvit pe loc în chiar timpul primelor cercetări, dar care a fost invocată și reactivată pentru a intenta fostului ofițer reclamat și pentru agitație naționalistă românească un proces politic. Intervenția lui Liviu Rebreanu în presă, mult amînată, se produce însă și clarifică lucrurile. Mai mult decît atît, Liviu Rebreanu declară a se mîndri cu situația care i se aruncă în față ca o ocară, procesul în cauză fiind un proces de natură politică drapat în alte haine.

Erau cei care întreprindeau aceste campanii apostoli ai moralității ? Cel în cauză, Nichifor Crainic, cel puțin după datele oferite de primul răspuns al autorului lui **Ion**, nu era. În cauză era condiția de director la Educația Poporului a lui Liviu Rebreanu, postură invidiată, dorită și vînată de diverși alți candidați.

Scriitorul a avut mult de suferit din pricina proeminenței lui literare și sociale și își pune problema de a se retrage din viața publică pentru a se dedica scrisului. Dramatismul notelor din **Jurnal** vine desigur și din nesiguranțele vieții cotidiene, chirie, lemne, contracte cu editorii, direcție în care **Jurnalul** este un document probant, dar și din această vînătoare a celui care se profilează impunător pe ecranul culturii și literaturii române. O sumă întreagă de inițiative importante ale scriitorului pleacă de aici. Proiectul **Spovedaniilor** apare drept urmare a dorinței de a închide gura celor care caută să-i scormonească cu orice preț trecutul pentru a-l compromite în fața marelui public. A tipări o carte de **Spovedanii** i se părea marelui prozator o soluție demnă, mai ales că era vorba de o carte de **proză**. Proiectul foarte interesant a fost părăsit, pentru a fi reluat mai tîrziu în alte forme. Din aceiași pricină Liviu Rebreanu proiectează apariția unei reviste, **România literară**, revistă a cărei simplă anunțare reduce din volumul atacurilor și ameliorează climatul de defăimare la adresa lui prin teama de posibila ripostă.

Situația scriitorului este practic insolubilă : pe de o parte vrea să trăiască exclusiv din scris renunțînd la orice demnitate publică, pe de altă parte își dă seama că această soluție îl expune foarte tare și nu-i mai garantează căile de acces către editori și cercurile importante ale vieții literare. Via de la Valea Mare este o soluție de compromis, locul unde se retrage pentru a scrie și de unde revine în capitală ori de cîte ori se impune. Însemnările de la Valea Mare sînt strict gospodărești și ni-l arată pe Liviu Rebreanu deconectat de la problemele care-i blochează tot timpul trecerilor prin capitală. Cele de la București ni-l arată la o distanță astronomică de preocupările viei de la Pitești. Scriitorul duce, am zice, o viață dublă : una în care se regăsește și alta în care acceptă o luptă pe care sigur o detestă.

Apariția în romanele lui a personajelor cu model real, foarte puțin deghizate de penița scriitorului, își are explicația tot în aceeași stare de tensiune, de încordare, de campanie. Liviu Rebreanu nu este hărțuit numai la Educația Poporului. Diverși colegi scriitori îi fac viața grea cu inițiativele lor de presă sau cu cele de breaslă. Liviu Rebreanu este președinte la S.S.R. și află că Gregorian și alții umblă cu o listă de semnături pentru o acțiune generală în care să agite probleme scriitoricești pe care Liviu Rebreanu le numește. Nu știm dacă acțiunea a fost dusă pînă la capăt. Sigur este că aceste adunări nu s-au ținut, dar ele au contribuit la sciirea permanentă a romancierului obligat să coexiste cu adversarii săi pe mai multe fronturi. Romulus Dianu, unul din activii intriganți de presă ai momentului după acest **Jurnal**, îl preocupă și, pentru că figura lui i se pare interesantă literar și condamnabilă moral, își propune s-o imortalizeze într-un roman. Așazisele cărți cu chele ale lui Liviu Rebreanu își au deci explicația în războiul la care este constrîns. **Gorila**, care înseamnă un asemenea proiect realizat, îl are în vedere pe Șeicaru, ziarist care a făcut multe zile negre lui Liviu Rebreanu.

Deși nu editează întreg stocul de însemnări zilnice ale prozatorului, acest **Jurnal** ne introduce într-unul din punctele nodale ale existenței lui. Liviu Rebreanu nu încetează nici un moment să scrie. Termină **Crăișorul, Metropole**, este preocupat de **Răscoala** pe care o duce la bun sfîrșit, ține numeroase conferințe despre propriile romane în toată țara, nu abdică cu alte cuvinte de la rostu-i principal, dar factorii de eroziune îi ridică probleme neîncetat. Din acest punct de vedere **Jurnalul** lui Liviu Rebreanu se adaugă altor două cărți care documentează existența scriitorului român : este vorba despre **Anii de ucenicie** și **Viața ca o pradă**. Tema acestor două cărți din urmă este decupată de Marin Preda în **Viața ca o pradă**. Autorul **Morometilor** a fost interesat de **Anii de ucenicie** datorită modului în care Sadoveanu a înțeles munca și mediul literar. Biografia lui Mihail Sadoveanu conține un scurt episod bucureștean, după care prozatorul se retrage în liniștea unei livezi moldovenești, deoarece mediul literar bucureștean nu i se pare propice scrisului. Experiența boemei bucureștene ca test al unui loc impropriu scrisului îl atrage pe Marin Preda în amintirile sadoveniene. E reia în **Viața ca o pradă** meditația sadoveniană și definește în funcție de această experiență propria sa evoluție scriitoricească. Ea s-a produs mai ales împotriva cafenelei literare cu convingerea că aceasta este corozivă și sterilizantă. La fel, pentru Rebreanu, Bucureștiul este locul cel mai impropriu scrisului. Nenumărate însemnări mărturisesc direct că în București orice inițiativă scriitoricească încetează. Rebreanu caută mereu refugiul. Via de la Valea Mare este polul opus al vieții bucureștene, unde de altfel Liviu Rebreanu reface existența de mic fermier sau grădinar al lui Mihail Sadoveanu pe care îl și prețuia cu deosebire. După Mihail Sadoveanu și M. Preda aversiunea față de Bucureștiul literar primește a treia susținere. Mihai Gafița formula, după cercetarea episodului bucureștean trăit de Eminescu, că aceeași a fost și situația marelui poet, supus în capitala țării unei adversități concentrice plină de consecințe pentru el. Îi mai adaugă în scurtul și umoristicul incident al trecerii lui G. Ibrăileanu printr-o redacție bucureșteană de unde a fugit la Iași, nu înainte de a se fi apărat cu un scaun de agresiunea reală sau iluzorie a unui confrate. Important este să observăm că mărturisirile lui Liviu Rebreanu se adaugă celor ale lui Sadoveanu și că le vor se adaugă celor ale lui Sadoveanu și că le vor merg, chiar dacă nu și editorial pe cele ale lui Marin Preda.

Deși imcomplet și redus la cîțiva ani de viață **Jurnalul** lui Liviu Rebreanu oferă datele unei existențe scriitoricești caracteristice într-un mediu literar caracteristic.

M. Ungheanu

MIHNEA GHEORGHIU: «Flori de Tutun»

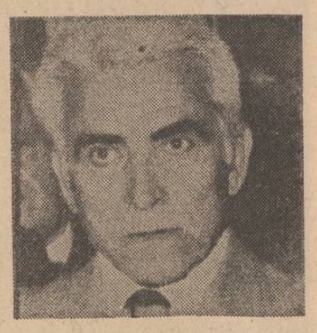

Flori de Tutun (Editura Eminescu, 1984) de Mihnea Gheorghiu e din categoria „Scenelor din viața publică" și a „Scrisorilor din imediata apropiere" ; cu acestea și cu admirabilele „Flori de Tutun" de acum avem în Mihnea Gheorghiu pe unul dintre cei mai însemnați eseiști români postbelici. Mulți aplică, atunci cînd este vorba de eseu, o reprezentare reducționistă rezumîndu-se la literatură, înțelegînd prin eseistică speculația vehiculînd doar temele literare. Totuși, acest raționament nu este adevărat, marii eseiști nu ilustrează numai un domeniu, căci altfel nu ar mai face... eseu, care e libertatea ființei față de materia pe care o exemplifică.

O eseistică apropiată de condiția originară este aceea a lui Mihnea Gheorghiu, literară, nici discuție, prin valoare însă nu în chip exclusiv prin temă : totul se înalță, într-o optică precum aceasta, la eseu, de la evenimentele vieții curente și pînă la reflecția politologică cea mai arzătoare. Într-adevăr, libertatea afectivă este aici capitală, slobozind pînă și lirismul, însă un lirism cu obligația ideii, fără a-l lăsa pe acela să exprime simpla romanțiozitate. Cea mai de seamă izbîndă pare a fi, în „Flori de Tutun", **eseul moral**, adînc subiectiv, însă cu subiectivitatea categorială, ridicată pînă acolo unde eul ilustrează prin etic fondul sufletesc colectiv. Distilînd în sine succesivele straturi individuale spiritul a ajuns, în fine, la exponent. Extraordinară e în „Flori de Tutun" și demonstrația, care la alții ar fi convocat o materie dogtă și ar fi pustiit imaginația ca pe o pădure arsă de un incendiu. **Gîndirea înfrunzită**, imagistă, e aci hotărîtoare, eseistul cugetă prin afect și simte prin concept. Dacă unii exprimă matematic „relațiile experimentale", Mihnea Gheorghiu le desfășoară prin reflecții mofale ; însă prin reflecții senzitive, căci tot ce este pentru gîndire experiment privitor la uman, se înfățișează aci ca o înșiruire de date sufletești. Rar a mai scris cineva o mai ingenioasă meditație lirică pe ideea miraculoaselor lumi originare decît aceste coapte și aparent caligrafice elogii de flori românești : „Apoi trecură rozele acelea andaluze, în lungi răzoare albe și roșii, pe care arșița verii le-a scuturat a doua zi, lăsîndu-le să se usuce ca după nuntă ca jerbele de pe morminte după ziua eroilor.

Dar cînd dă în pîrg roada viilor, iar pielița piersicii își descoperă transparența, cînd dintre palosele verzi ale porumbiștilor străbat drugile mustăcioase plesnind de boabele numai bune de pus pe jăratec, în toată bogăția toamnei decorate cu cele mai colorate și mai fastuoase flori românești de grădină (pe deasupra cărora dalia își arată peste gard pălăriile ei enorme „fin de siècle", ca să le umilească pe cinstitele circumărese) atunci să știți că a venit vremea întîlnirii cu ea, indianca albă și modestă prefăcută cu tubul drept și robust, purtîndu-și gîtul și fruntea împodobite cu ghirlande și ciucuri de chiparoase fără miros și de floarea mireslii fără candoare, cu petalele ei grase parfumate discret și insinuant, un candelabru de spermanțet crescînd impertinent dintre marile frunze netede ce-și distilează prin nervurile lungi o otravă amară și dulce, acea palidă apariție impură și nepăsătoare de care vin să se lipească și să moară gîzele inocente ale grădinii.

Apoi, cînd iarna-și lasă pe geam la căderea nopții semnele ei din flori de frig, florile dalbe, pe toate celelalte le vei uita. Afară de ea, floarea tomnatecă, cu fumurile ei tropicale, Floarea de Tutun. Prin inelele ei deslușești conturul norilor despre care astronomii în căutarea Adevărului spun că se pot transforma în noi sisteme solare". Cine a scris o pagină cum este aceasta, de o fabuloasă recenzie senzorială purificată la gratuitatea marii poezii morale, este fără discuție un extraordinar scriitor. Este aci mult din naturalismul stilizat pillatian, de om al țărilor însorite, însă exuberînd prin vegetație, dar mai mult decît atît este ideea ciclurilor miraculoase ; utopia afectivă.

Substrucția acestei eseistici cu o notă acută de inalt lirism intelectual este de aceea **biografia**, Mihnea Gheorghiu a pornit mereu de la evenimentul propriu și a știut să vadă în el trăsăturile care îl ridică de la incidental la generic. Aceste pagini de jurnal savant și visător, unde se mișcă un singur personaj calm, atent la nuanțe mai degrabă decît la culori, stiutor în a privi, are pretutindeni durabilitatea marilor modele. Punctul cel mai de sus al acestor „Flori de Tutun" nu este de aceea atît soluția teoretică, ori erudită (în gustul Mircea Malița) și nici mașinăria amfibologică inverificabilă a lui Octavian Paler ; spiritul voiește a dă prin creație un exemplu etic viu, să probeze o **cultură a sentimentelor.**

Sînt numeroase eseurile memorabile de aci, între care biografismul liric stă numai ca un contrapunct, e adevărat că introdus cu virtuozitate spre a da încă o dată imaginea unei conștiințe care nu trăiește eminamente cerebral. Eseul e și o literatură virtuală, embrionul ei cu toate organele exprimate, și Mihnea Gheorghiu a știut să descifreze în mișcările biografiei literatura încă adormită, temele febrile. O noapte halucinantă, la Buenos Aires, e ocazia unei mici nuvele despre țiganii prigoniți în război și ajunși dincolo de Ecuator, o amintire cu G. Călinescu e un extraordinar elogiu al erudiției triumfătoare, o conversație, cum sînt cu zecile, într-o călătorie cu trenul dă o admirabilă fiziologie de intelectual suficient și fără caracter, o mică reverie, de zbor transatlantic cu avionul, amestecă într-o proză de dicteu impresia unui atentat citit în ziar, fulgurații ale memoriei, observații caracterologice. Pretutindeni, spiritul vede mai departe de moment și extrage din te miri ce soluția morală.

Acest biografism se înfățișează nu doar senzorial și etic ci și ideologic, eseistica lui Mihnea Gheorghiu e mai cu seamă a unui ideolog care voiește „să lege mai strîns sociologia de istorie", întemeiat pe „concursul mai multor științe" (între care „etnologia despărțită de europocentrism"). Multe dintre contribuțiile acestea sînt admirabile și nu au nimic din ariditatea indigestă pe care asemenea întreprinderi par a o face canonică. Știința e, la Mihnea Gheorghiu, o **știință suculentă**, el este un eseist cu informație extraordinară, însă un erudit virtuoz care nu face caz de bibliografie și desfășoară vaste raționamente cu aerul unei mari simplități ; însă e, se vede bine, o simplitate savantă, al cărei principiu este **eleganța.** De altfel, prin eleganță am spus totul, eseistica de idei a lui Mihnea Gheorghiu avînd la fundament o asemenea **puritate seniorială.** El construiește prin asociații fără a veni cu argumentele distructive, se desparte de alții aproape fără efort cultivînd o tehnică a contrastului de o mare finețe și pe care cu greu o poți descrie într-atît este de subtilă. În loc să aducă munți de bibliografie, citînd din feluriți autori, în loc să ne dea o cazuistică abstruză exprimată prin abstracte noțiuni, el vine mereu cu **experiența literaturii,** filosofează întemeiat pe soluțiile creației. Această filosofie în imagini, luînd și imaginația proprie și imaginația literaturii în sprijin face din eseul lui Mihnea Gheorghiu o creație admirabilă. Însă ce înseamnă, pentru ginditor, a desfășura raționamente cu mijloacele literaturii ? Mai întîi, a **gîndi cu efect colectiv.** Oricît ar fi de adîncă filosofia conceptuală și de verificabilă prin intervalele lungi culturale ea rămîne adeseori impopulară, rezultatul ei nu se leagă decît arareori de un **fond comunitar activ.** Ceea ce dă literatura în chip esențial filosofiei este **pătrunderea sociologică amplă,** populismul ei, accesibilitatea, cum se zice. Însă nu doar atît ci și durabilitate. Ideile pot fi corectate, literatura — nu, ceea ce extrage gîndul din regimul clipei este imaginea, care, aceea, nu scade la asaltul vremii. Există o brutalitate a erudiției, prezentă și în afirmație și în negație, consistînd în argumentul tăios ; eseistica lui Mihnea Gheorghiu nu o cunoaște, modelul lui nu e Luther ci Erasm.

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **ELOGIU ROMANULUI ISTORIC.** O apărare a romanului istoric poate fi considerată intervenția publicată de Mihail Diaconescu în nr. 27 din „Contemporanul", sub titlul „O instituție epică stabilă". Instituția epică stabilă este romanul istoric, autorul, se știe, un remarcabil autor de romane de acest fel. Eseul lui Mihail Diaconescu pornește așadar, dintr-o experiență proprie, romancierul mărturisind că a făcut „din orientarea tematică a evocării narative o preocupare pe cît de stăruitoare pe atît de nuanțată". Nu e însă singurul, adevărul e că formula romanului istoric a cîștigat în ultimii zece-cinsprezece ani din ce în ce mai mulți adepți, putînd număra azi în acest domeniu realizări admirabile pe care nu demult nu le-am fi prevăzut. Ce e, așadar, original în optica romancierului istoric de azi ? „Este — zice Mihail Diaconescu — preocuparea insistentă de a sesiza sensurile grave ale devenirii sociale în timp, de a subînira semnificațiile de ordin etic, moral și filozofic ale trecutului, de a construi pe scena lui parabole epice de maximă generalitate". De altfel, autorul aduce în sprijin și alte argumente, cum ar fi „dorința asimilării valorilor specifice", „asimilarea sentimentală a documentelor", „sporul de cunoaștere" în acest tip de roman. Este fără îndoială, și o schiță de program literar, pe care Mihail Diaconescu, înzestrat cu un talent de eseist fin (a scris și o monografie despre Gib. I. Mihăescu), o poate dezvolta sub forma unor „mărturisiri" ale unei experiente literare sau chiar într-un volum independent. Ceea ce are de spus autorul merită o desfășurare sistematică.

■ **BUCUREȘTIUL — PRIN ARHITECTURĂ „LITERARĂ".** Adunate, după mai bine de doi ani de apariție cursivă, micile eseuri, pornind de la fotografii, publicate de M.N. Rusu în „Viața studențească", ar alcătui o extraordinară imagine a Bucureștilor văzut prin literatură. Eseistul, căci despre un eseist este vorba, care scrie bine și cu fantezie, a investigat prin arhive și a găsit mormane de poze vechi, reprezentînd cafenele „literare", terase frecventate de scriitori, locuințe ale feluriților autori, apoi lumi așa-zis „fictive", desfășurate în opere. Fantezia eseistică a mers alături de minuțiozitatea istoricului literar care în acele reconstituiri de tablouri de viață cotidiană, a pus erudiție de istoric și inteligență sistematică de urbanist. „Orașul", văzut de M.N. Rusu, ar putea fi o excelentă monografie literară a Bucureștilor, căci autorul a descris, după fotografii, terasa Oteteleșanu, cafeneaua Kübler, a reconstituit „topografia Crailor", a fixat domiciliile eminesciene, a recreat lumea personajelor „Principelui" etc. Iată o carte pe care merită s-o așteptăm.

■ **INDREPTARI.** Polemice dar docte, intervențiile lui Al. Cerna Rădulescu publicate în „Argeș" sub forma unor „îndreptări" se citesc cu plăcere și, mai ales, cu un cîștig de ordin intelectual. Acolo sînt corectate unele știri din folclorul științific, care trec de la unul la altul fără verificări elementare. În nr. 5 din 1984, de exemplu, e clarificată așa-zisa „poezie olteneasă" a lui N. Crevedia, formulă aparținînd lui Ov. S. Crohmălniceanu. Cum N. Crevedia era originar din Vlașca nu din Oltenia, nu putem susține „oltenismul" poeziei lui, observă judicios Al. C. Rădulescu ; mai mult, autorul face interesante disociații asupra lirismului interbelic, teste convingătoare (mahalagismul" unei părți a poeziei tec.). Concluzia este netedă : „Bănuiesc că această catalogare fantezistă aparține mai puțin criticului și mai mult autorului (Ov. S. Crohmălniceanu) de proză fantastică".

■ **LITERATURĂ ȘCOLARĂ.** Primim două reviste școlare teleormănene : prima, „Trepte" este editată la Alexandria sub îndrumarea prof. Veronica Iscru, a doua, „Aurora Veris", apare la Roșiorii de Vede (condusă de prof. Florica Neaga). Sînt acolo ecouri senine, de o puritate care e a virstei, sunînd în creațiile unor „tineri autori" cum ar fi Stănescu Gabriela, Minea Gabriela (din Roșiorii de Vede), Violeta Oprean, Simona Popescu (Alexandria).

■ **SINTEZE ROMÂNEȘTI.** O interesantă sinteză, intitulată : „Humanisme, baroque, lumières : l'exemple roumain" e aceea puolicată de Alexandru Duțu, la Editura științifică și enciclopedică. Un alt volum, de aceeași factură sintetică, publicase tot acolo Adrian Marino, Editura Univers tipărise sinteze ale lui Edgar Papu și Romul Munteanu ; difuziunea ideilor literare românești este, așadar, posibilă. Acum, Al. Duțu desfășoară interesante considerații despre evoluția mentalităților, despre umanismul și barocul european în legătură cu spațiul românesc, despre „luminism" și „modernizare socio-culturale". Iată o contribuție asupra căreia trebuie revenit.

A.S.

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

● **Vineri, 6 iulie 1984, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, cu următoarea ordine de zi :**

1. Dezvoltarea literaturii noastre în cele patru decenii de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România ; măsuri pentru întîmpinarea aniversării a 40 de ani de la 23 August 1944 și a Congresului al XIII-lea al P.C.R.

2. Primirea de noi membri în Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România ;

3. Acordarea Marelui Premiu al Uniunii Scriitorilor și a Premiilor Speciale ale Uniunii Scriitorilor pentru merite deosebite în întreaga activitate literară, pe anul 1983.

Au fost prezenți tovarășii Ion Ștefănescu, **prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste,** Mihai Dulea, **adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R.**

Au luat cuvîntul tovarășii : Mircea Tomuș, Laurențiu Ulici, Dan Tărchilă, Z. Ornea, Arnold Hauser, Gabriel Dimisianu, Anghel Dumbrăveanu, Octavian Paler, Hajdu Győző, Mircea Iorgulescu, Ștefan Tcaciuc, Alexandru Paleologu, Daniela Crăsnaru, Eugen Simion, Domokos Géza, Ileana Mălăncioiu, Mircea Zaciu, Constantin Chiriță, Mircea Radu Iacoban, Alexandru Balaci.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a acordat Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor, pe anul 1983, poetului Virgil Teodorescu.

Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1983, pentru întreaga activitate literară, au fost acordate scriitorilor : Emil Giurgiuca, Károly Endre, Alexandru Rosetti și Constantin Toiu.

În încheierea dezbaterilor, a luat cuvîntul tovarășul Ion Ștefănescu, **prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.**

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor a adresat o telegramă tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român.

Lucrările plenarei au fost conduse de tovarășul Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.**

Frumuseți în azur

De mult n-am mai urmărit la radio în cadrul emisiunii Meridian Club **(simbătă, 7 iulie, programul I și III) un program atît de frumos și dens ca puncte de interes. Realizată de redactorul Costin Diaconescu, ora radiofonică respectivă l-a avut de convorbitor și ghid pe ofițerul de aviație Mihai Vasilescu, și, împreună, precum și cu invitații amîndurora ne-au oferit o imagine cuprinzătoare în care, da, a intrat și suspensul, cu prilejul aniversării a 30 de ani de la înființarea Companiei aeriene civile TAROM.**

Ne-a fost dat să ascultăm într-o dicție impecabilă și într-o gramatică perfect corectă (ne-am săturat de a tot auzi expresia cu „ne aducem aportul"...), bilanțul unor izbînzi ale aripilor românești de la origini și pînă în prezent, ca să preiau, umil, subtitlul celebrei cărți a lui G. Călinescu.

Numai pentru cine are sau își face la comandă o viziune trunchiată despre istoria multimilenară a poporului român i se pare că ar fi o temeritate că un fiu de țăran din Ardealul vechi își construiește un aparat de zbor și-l conduce de sineși către cer și trece cu el Munții Carpați, unindu-i — printr-o dîră ideală, ca de fuinigel, atunci — pe toți frații de pe un pămînt rotund care-i hrăneau și-i hrănește cu plinea lui pe toți cîți îl locuiau și-i locuiesc.

Am reascultat în emisiunea de care vorbim, vocea lui Coandă și nu l-am putut și nu-l vom putea, în veci asculta, pe Vlaicul. Și am fi fost îndreptățiți să-l ascultăm și pe Măreasa, cum se zice în Ardeal, Vlaicu și pe Măreasa Vuia căci Edison își definitivase aparatul său de păstrare a vocii prin niște dîre de stil cutreierînd niște șanțuri adîncite pe o foaie de ceară...

În altă ordine, ce dovadă de măreție au dat, după jertfa Vlaicului, și Mama și toate rudele lui țăranii avînd curajul de a se ridica și zbura, libelulă prin definiție pașnică, pe cerul curat al Bucureștilor.

Emisiunea, care l-a avut de convorbitor și ghid pe ofițerul Mihai Vasilescu **(de loc din părțile Buzăului), după ce ne-a îngăduit date despre istoria aviației românești (mondiale), despre performanțele mondiale ale Rombaculuí construit de oamenii de pe acest pămînt și după ce ne-a dat și o secvență de eroi și întîmplări aeriene și ne-a spus ce înseamnă Compania aeriană ca producție și valută în economia țării, a fost o reușită.**

Emisiunea, cum spuneam, a avut și un suspens. Ofițerul de aviație, Mihai Vasilescu va apărea, în luna august, ca scenarist (regia Francisc Munteanu) al unui film dedicat aripilor românești. O jumătate de surpriză este că același Mihai Vasilescu are la Editura Albatros **în curs de apariție o carte de cugetări despre zbor. (În țara lui Vlaicu, Vuia, Coandă și a lui... Brâncuși zborul este la el de pe pămînt).**

„Prima tentativă de zbor a omului a fost înălțarea sa pe virful picioarelor" (dacă am reținut bine).

Dar în ceea ce privește pe colonelul de aviație Mihai Vasilescu vă mai ofer și o altă surpriză : scrie, foarte frumos, plecînd de la rădăcină, niște pagini de proză de o clară autenticitate.

Mea Culpa : Dacă ne mai aduce proze la redacția noastră — eu mă voi strădui să i le tipăresc.

Gheorghe Suciu

CARTEA DE DEBUT

Obscurități

Puține lucruri inteligibile și încă și mai puține lirice în cele două volume prezente în recenzia aici de față. Nu sînt însă cazuri izolate. Apar multe cărți de debut, dar puțină literatură. Criticul e obligat prin onestitatea profesiei să cearnă grămezi întregi de balast pentru a găsi două-trei lucruri izbutite, dar cititorul nu are — pe bună dreptate — asemenea scrupule în fața lipsei de considerație pentru el și se îndepărtează lesne de astfel de cărți confuze de proză ori poezie. Lucrul e cu atît mai regretabil atunci cînd, ca în cazul de față, autorii dovedesc în cîteva oaze de poezie că literatura autentică nu le este străină. Și-o interzic însă singuri printr-o „obscuritate" unde nu e nimic de aflat. Ce-i drept, căile pe care cei doi ajung la lipsa sensului sînt diferite.

Volumul*) lui Gheorghe Smeoreanu este debutul unui tradiționalist ale cărui interesante idei poetice suferă de lipsa de inspirație în versificație. Rostirea sa e dominată de mecanica tiparelor poetice, uneori folclorice, ce funcționează adesea în gol, necomunicînd nimic, fie din cauza complicării gratuite a unor imagini cvasi-absurde, fie din cauza prețiozităților plate din același domeniu al inexpresivului. Majoritatea poeziilor sînt scrise în formă tradițională, dar versul nu are relief interior, curgînd indiferent și previzibil deasupra ritmului și rimelor comune. Acolo unde autorul renunță la falsele dificultăți și depășește stupiditatea poleită, exprimîndu-se cu o limpezime încărcată de tensiune lirică, se ivesc însă, poemele frumoase, cu sunet plin și acoperire în semnificație, care ne îndreptățesc să vedem în Gheorghe Smeoreanu un poet : **Rai prăbușit, Tratatul despre iarbă, Numele, Natură în zori, Buchet de răni, Duminică** și această **Bacoviană**: „E iarnă și trupul meu ninge / frumos peste suflet căzînd / și carnea ușor mă atinge / precum o zăpadă pe gînd // iar fulgii de carne mă dor / și ninge și ninge mereu / cade zăpada ușor / ca trupul pe sufletul meu". Poetul e, iar, mai ușor vizibil pe spații mici, fie în poeme scurte, în vers liber, ce surprind într-o trăsătură inefabilul unei stări : **Oglinda, Îmbrățișarea, Hai-ku, Sărut, Un om,** sau **Drum** : „Merg spre tine / cum seva / mai urcă o vreme / în trunchiul / tăiat.", fie în cîteva versuri din poeziile despre cuvinte, limbă, artă poetică sau de dragoste. Din nefericire, dacă autorul are spațiu de desfășurare, imaginile atît de promițător începute sînt deturnate de un gust bizar al disgrațiosului, spre o imagistică fiziologică groasă. „Chipul tău lucind între pernele roz / ca oul în mărunțaiele găinii tăiate" ; „te plimbi cu urechile deschise / de ți se vede pata roz a creierului" ; „ascult mărunțaiele păsărilor / burților lor clipocind" ; „abdomenul umflat al pernei" și multe altele sînt de tot neplăcute în context. Poet contradictoriu, Gheorghe Smeoreanu nu convinge prin acest prim volum, dar nici nu-și epuizează definitiv șansele devenirii. Este de așteptat ca următorul volum să dea o sentință hotărîtoare.

Grigore Coman scoate în regie proprie un volum de versuri**), în care snobismul modernismului face ravagii. În cea mai mare parte a cărții, autorul practică un soi de ermetism al cărui model îndepărtat e Stelaru, regizînd patetic un mecanism al delirului verbal cu efecte hilare, plin de nonsensuri rostite oracular, de formulări gnomice fără noimă și de nume proprii bizare : Abihu, Pyss Obo, Ahuramzda, Sakkora, Latmoss, Quizah, Djefaihap, Endymion, Helycon, Mnemosyne și desigur Archeopterix. Nu lipsesc cuvinte latinești, majusculele (Marele Vis, singura Cale, Pleoapelor, Adincul, Cărnii) dispunerile nefirești în pagină și cifra 3. Totuși nimic nu se leagă, totul fără cap și fără coadă : „Aici în templul lui Bach limbile-s împăturite / mir de mărar / mir de mirare / care e Unsul ? / sau / — Cuius prudentia monstrat / magnos posse viros et magna exempla daturos / sint morții ? / sunt mortuis ? / O nu, nu / Aici o simplă cădere în cerc / este a doua artă". Grotescul fiziologic concură și el la impresia absurdității, dar dacă unele imagini se pot explica prin formația medicală a autorului : „aici / frigul se așază pe adjuvante , homeostatice / oferind adăstare memoriei // nostalgii, / nostalgii și voluptăți ce sorb / ochii citor nerostite purcederi... / forme... forme cu / pedicule / forme cu / ciucuri intră și ies din Cuhea.", bazaconii precum „0 / 1/1 1/2 / au cîntat / pe glandele mamare / ale Meduzei" sînt prea de tot și hazul rezultă din ridicolul prețiozității. În rarele momente cînd Grigore Coman se eliberează de sub tirania stilului obscur, el reușește în poeme coerente, de o gravitate decentă și reală, să se exprime într-adevăr modern într-un registru liric, modest dar autentic : **Galop de partea cealaltă a lumii, Altitudini, Desfrunziri, Omul din ploaie, Copacul, Ceasornicul, Lumină fascinantă, Poetul II** : „Cine-și scutură dulcea cenușă / peste istmuri de egrete / unde-n amurg e-o masă de jertfă // Cine-și mușcă de teamă Cuvîntul lîngă un riu ce oglinzi aburite / străluce ște o pată de sînge". Și în cazul lui Grigore Coman este necesară o profundă limpezire asupra mijloacelor poetice adecvate sensibilității sale.

Alexandru Condeescu

*) **Gheorghee Smeoreanu „Pasărea care ne strigă", Editura „Scrisul Românesc, 1983.**

) **Grigore Coman, „Imagini imblinzite", Editura „Litera", 1984.

ERATĂ. În cronica de debut anterioară, rîndul 22, a II-a coloană („care..."), se va înlocui cu : „în care e tratatat universul acesta savuros de..."

REVISTA REVISTELOR

„Revista română" nr. 6/1984

Numărul 6/1984 al Revistei Române **(Sumar de cultură și civilizație, în limbile franceză, engleză, germană, rusă) este dedicat lui Panait Istrati, de la a cărui naștere se vor împlini, în luna august, o sută de ani. Sub genericul** Centenar Panait Istrati, **numărul prezintă cititorilor săi un sumar bogat și interesant, menit să contribuie la o mai exactă situare a scriitorului în contextul literaturii române și universale.**

Sumarul se deschide cu două vibrante portrete : Cetățean al lumii și Călător prin rănile drumului, **semnate de Eugen Barbu și, respectiv Fănuș Neagu, scriitori înruditi spiritual cu „vagabondul genial". La rubrica** PROZĂ **sînt grupate fragmente din Kyra Kyralina și confesiuni ale lui Panait Istrati ; cea intitulată** Eu sînt și țin să fiu scriitor român **definește tranșant apartenența autorului la spațiul literar românesc. O altă rubrică,** Documente și mărturii, **cuprinde contribuțiile regretatului Alexandru Oprea** (Spulberarea unei calomnii), **ale lui Manea Mănescu** (Amintiri despre Panait Istrati) **și Nicolae Copoiu** (O prietenie de lupte și suferințe), **care limpezesc momente din biografia dramatică a scriitorului. Tot aici, sub titlul** Ecouri, **sînt publicate aprecieri ale unor personalități literare din întreaga lume privind originalitatea și valoarea operei istratiene. La rubrica** Studii și comentarii, **Edgar Papu** (Specific național și universalitate), **Mircea Muthu** (Spațiu geografic și peisaj uman), **Mircea Iorgulescu** (Aventură epică și atitudine etică), **Mihaela Slăvescu** (Dincolo de pitoresc), **Valentin F. Mihăescu** (Nivele de comunicare în povestirea istratiană), **din unghiuri și cu metode critice diferite, investighează universul operei lui Istrate, relevîndu-i dimensiuni inedite sau descoperind semnificații surprinzătoare. Un interviu cu Georges Godebert, președintele asociației** Les amis de Panait Istrati **și Reperele biobibliografice, semnate de Alexandru Talex, încheie acest număr omagial al Revistei Române, în care planșele color (reproducînd lucrări de Lucia Dem Bărbulescu, Vasile Pintea, Mircea Dumitrescu și Done Stan) și fotografiile de epocă (selectate din arhiva Muzeului literaturii române) contribuie la realizarea unei apariții remarcabile.**

ARHIVĂ LITERARĂ: 23 AUGUST 1944

ILIE PURCARU:

„O astfel de temă perenă, importantă și generoasă a istoriei noastre nu poate decît să te ispitească“

Fotografie de Paul Agarici

I. «Anul XV» — una din primele deschideri către o adevărată libertate creatoare

— Penultima filă a poemului dv. „Marșul de August“ (Ed. Eminescu, 1979) cuprinde o dedicație pentru care mulți dintre cititori n-au avut „cheie“. Citez: „August, 1979. Lui Paul Anghel, în amintirea unui AN XV peste care au mai trecut XX“. Ce era acel „AN XV“?

— „Anul XV“ era titlul unui amplu poem, scris de cel care vă vorbește împreună cu Paul Anghel și publicat în „Contemporanul“, într-un număr din septembrie 1959. Un poem dedicat actului revoluționar de la 23 August 1944, care-și celebra atunci a XV-a aniversare. Motivul „Anului XV“, reluat și transpus într-o altă formulă, se poate regăsi în poemul meu „Marșul de August“, tipărit douăzeci de ani mai tîrziu.

— Vorbiți-ne despre formula „Anului XV“. După cîte știm, ea a stîrnit în epocă opinii controversate.

— Era, după cum cititorii de atunci au putut vedea, un poem de o formulă șocantă pentru epocă, un discurs liric sincopat, de manieră expresionistă, cu elemente de dicteu, dar și cu rigori expresive căutate și lustruite la silabă. Și, mai presus de toate, cu un patos revoluționar care ținea de specia manifestului. „Anul XV“ a fost un manifest. Un manifest prin conținutul lui revoluționar și prin expresia lui poetică antitradițională, antiretorică (mă refer la retorica politică a momentului, care era adesea penibilă). Un lanț de „anti“ care nu putea să nu provoace o reacție în lanț.

— Despre reacții vom mai vorbi. Dar spuneți-mi mai întîi ce cuprinde poemul.

— Poemul figura o demonstrație a maselor pentru sărbătorirea zilei de 23 August și cuprindea o seamă de lozinci-strigări pentru această demonstrație. Strigările se succedau în cascadă și se adresau celor ce compuneau societatea noastră: oțelarilor, minerilor, forjorilor, constructorilor, țăranilor, bătrînilor, tinerilor, mamelor, iubitelor etc. Modelul îl dădeau chiar manifestele din anii de început ai revoluției noastre, acele manifeste pe care eu și prietenul meu Paul Anghel le lipiserăm cîndva pe ziduri și al căror ton ne rămăsese în sînge. „Anul XV“ figura, în același timp, și un miting, un gigantic miting dominat de drapele și de pancarte, cu o grafică specială, care s-a tradus parțial în grafica șocantă a poemului. Poemul, în viziunea noastră, ar fi trebuit să fie și vizual. N-am avut mijloace grafice ca să introducem în el acorduri de fanfară și salve de tun, focuri de artificii ori efecte de megafon. Dar „Anul XV“, în ambiția noastră, trebuia să fie un poem total, care să recurgă la cuvînt, la sunet, la zgomot, la efect vizual, la efect tectonic, dacă vreți și meteorologic, dar și la unele frăgezimi și încifrări ale verbului care să amintească poetica barbiană. Am și fost acuzați că poemul nostru apela ici-colo, deși fără nici o pastișă, la dicționarul barbian. Nu era vorba de nici un mimetism, efectele introduse de noi își demonstrau deschis sursa. Conviețuiau subteran în poem și Ion Barbu, și Maiakovski, și Demian Bednîi, și poetica de la „Unu“, dar și formule la care cei de la „Unu“,

care nu erau poeți ai maselor, ci mai mult niște exhibiționiști, nu se gîndiseră. Noi voiam să ne adresăm maselor. Să ne adresăm deschis, printr-un discurs care să spună cît mai mult. Nota bene, poemul, în varianta prezentată prima oară redacției „Contemporanul“, era de două ori mai lung.

— Cum ați scris „Anul XV“? Povestiți în detaliu.

— Povestea acestui poem este, pe de o parte, o chestiune de sociologie literară, pe de alta una de atelier literar sui-generis. Este știut că poezia nu se face în doi, în trei, în colectiv, nici măcar în regim folcloric. Dar pe vremea aceea eu și Paul Anghel constituiam o singură persoană, necăjită și marginalizată, alungată din viața literară. Nici eu, nici prietenul meu nu avusesem, o vreme, voie să publicăm. De la un timp ni se permisese totuși să inserăm în presă scurte reportaje. Accesul la viața literară majoră ne rămînea însă interzis. Cum nimeni nu se înghesuia să scrie poeme ocazionale (decît proaste sau foarte proaste), ne-am gîndit să măturăm printr-un singur gest toată poetica ocazională de moment. S-o măturăm printr-un act ocazional care să rămînă: un amplu poem dedicat marii zile a revoluției. Am purces la acțiune, după tehnica sintagmelor încrucișate. Un vers al unuia dintre noi țîșnit într-o clipă de delir, de disperare sau de extaz, era imediat lobat de celălalt, sau întors cu reverul, pînă se marca punct. Dacă nu se marca, mingea zbura în neant. Alergam după ea pînă o regăseam, ne întorceam pe gazon și tirul mingilor se relua, pînă la spargerea mingilor.

— Cum a fost întîmpinat poemul? De public, de critică?

— De public, printr-o ploaie de scrisori și telegrame entuziaste trimise pe adresa „Contemporanului“. Noutatea formulei șocase și captivase. S-ar putea ca unele din acele misive să se afle încă în arhiva redactorului care a răspuns de număr. Secretarul general de redacție, regretatul C. N. Constantiniu, se speriase: „Opriți-i cumva, ne-a rugat, pe ăștia cu scrisorile și cu telegramele, să nu se creadă că se face manifestație“. „Dar asta am și vrut, o manifestație pentru 23 August“, am replicat noi. „Stați, stați, ne-a mai zis C. N. C., că o să intervină acuși și arbitrii, poate chiar observatorul federal“.

— Au intervenit?

— Prompt. Un articol din „Scînteia“, cu titlul „Asta-i poezie?“, semnat A. B., analiza pe două coloane manifestul nostru, excomunicîndu-l și trimițîndu-i în infern pe autori. Era exact același limbaj din „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei“ și, probabil, chiar una dintre mîinile amestecate în elaboratul precedent. Se acuza modernismul poemului, „limbajul de avangardă“, putrefacția burgheză a întregii elaborări și, firește, a conștiinței autorilor.

— Am sesizat extraordinara modernitate a „Anului XV“. Nimic din tarele proletcultismului, de la început ori de mai tîrziu. Deci se puteau scrie și publica și asemenea poeme.

— Da, „Anul XV“ a fost una dintre cele dintîi deschideri spre ceea ce a urmat, adică spre literatura antiproletcultistă și antidogmatică a climatului de libertate creatoare instaurat de Congresul al IX-lea al partidului. Dar un asemenea demers implica pe atunci, prin '59, curaj și, de ce să n-o spunem, un risc.

— Un risc pentru autori?

— Și pentru cei ce încurajau asemenea experiențe. În cazul nostru, fără Ioan Grigorescu, pe atunci adjunctul „Contemporanului“, poemul nu ar fi apărut, dar printre ce nopți albe a trecut Grigorescu, înainte de apariția poemului și mai ales după, e cazul să-l întrebați pe el.

— Chiar lipsea complet în epocă experimentul?

— Lipsea, lipsind un minim climat care să-l favorizeze. Pe vremea aceea, o discuție creatoare cum sînt cele de azi, cum sînt, să zicem, cele despre „generația '80“ ori despre „proza desantului“, n-ar fi fost posibilă, fiindcă acela care ar fi articulat o silabă în favoarea experimentului ar fi fost oprit imediat. Celor mai tineri, astfel de lucruri li se par incredibile ori foarte, foarte îndepărtate în timp, deși de timpul acela ne despart doar niște ani. E și firesc să li se pară astfel, cînd azi se discută atît de liber despre o modalitate literară sau alta, cu efecte pe planul creației dintre cele mai vii.

II. Poemul era ca o manifestație de 23 August. Am figurat și eu această trecere de la tumultuos la monumental.

— Cum vă explicați lipsa de popularitate actuală a poemului în general?

— Că poemele se fac mai greu, asta o știe oricine. Sînt deci, fatal, mai puține în tabloul general al liricii și, fatal, popularitatea lor e mai restrînsă. La asta se adaugă și un discredit deliberat, rabatat asupra speciilor dificile, numite în chip curios „anacronice“. Poemul de amplă dimensiune ar fi, în această optică, revolut, neconform cu sensibilitatea contemporană și cu noile canoane poetice. Deci el ar reprezenta un drum închis pentru poezie.

— Cum combateți o asemenea teză?

— Prin însăși existența și cariera poemului în literatura română. Prin faptul că în lirica noastră drumul marilor poeme reprezintă o adevărată magistrală a valorilor. De la „Luceafărul“ lui Eminescu și pînă la baladele lui Radu Stanca, de la poemele lui Macedonski și pînă la baladele ori pseudobaladele lui Ion Barbu, Ion Gheorghe, Cezar Ivănescu, Tudor George și alții, baladescul care nu este totuna cu epicul poetic, măsoară nu niște lungimi, ci niște altitudini ale creației. Deci poemul e și el o șansă pentru poezie, alături de alte specii sau formule lirice. Să repetăm un adevăr banal: toate au dreptul la existență. În poezia noastră, dealtfel, nu s-a dus lipsă de formule niciodată. Și tocmai de aceea e neavenită o anume absolutizare a unor formule în dauna altora. Adică dictatul ludicului și condamnarea imnicului, exaltarea ironiei și a sarcasmului și anularea dramaticului ori a suavului etc.

— „Anul XV“, semnat împreună cu Paul Anghel, și „Marșul de August“, din 1979, care vă aparține exclusiv, sînt două piese cu totul deosebite, atît ca viziune cît și ca factură lirică. Similitudinile — cum ați spus-o și dv., la începutul conversației noastre — sînt doar de motiv. Ce v-a determinat să reluați vechiul motiv și să-l turnați într-o materie lirică inedită?

— Motivul e peren. Și generos. E normal ca el să mă fi ispitit, îndemnîndu-mă să-l reiau și să-i dau o expresie nouă. Nu-i exclus ca vreodată, în timp, să revin la acest motiv și să-i caut o altă expresie lirică.

— Ar fi interesantă, cred, pentru cititori și o precizare de ordin strict formal. Poemul din 1959 era, cum ați spus, o „cascadă de lozinci-strigări“, în vers alb, sacadat, nervos. „Marșul de August“ e în „dulcele stil clasic“, cu rimă și cu unduiri bogate de ritmuri ample. De ce?

— Diferența ține de modificarea formală, și nu doar formală, prin ani, a motivului, a demonstrațiilor populare de 23 August. Văzute retrospectiv, din fereastra anilor de acum, de după Congresul al IX-lea al partidului, primele noastre demonstrații de August par niște tumultuoase revărsări de ape, înundînd piețele și bulevardele cu vuietul lor. Privind fotografiile sau peliculele de cinema ale epocii ai senzația că asiști la revărsările de primăvară ale Dunării, această senzație legitimîndu-se și prin aceea că în urma apelor se deschid vaste pămînturi fertile. Acele prime revărsări populare de energie, cu vuietele lor aprige, de cascadă, acele prime demonstrații de forță ale poporului eliberat, în frunte cu comuniștii, erau simbolice pentru anii și pentru creația începuturilor, pentru deschiderea marelui spațiu fertil al înfloririi noii noastre civilizații. După Congresul al IX-lea, act similar ca greutate și consecințe cu însuși actul revoluționar al lui August, înscriindu-se ca un suprem corolar al acestui act, lucrurile au căpătat o altă înfățișare, pe care o exprimă și demonstrațiile noastre închinate Zilei Revoluției. Aceste demonstrații curg altfel acum. Ele curg solemn, cu o altfel de grandoare, cu grandoarea împlinirilor, cu bucuria matură și lucidă a contemplării unui uriaș teritoriu fertil și fertilizat. Însăși această curgere a milioane și milioane de oameni a căpătat o estetică impunătoare, de feerie a mulțumirii obștești, cu ritmuri ample, ca de poem. „Marșul de August“ n-a făcut decît să primească această sugestie, am figurat și eu această trecere de la tumultuos la monumental.

III. «Asaltul» a rezultat din acele evenimente trăite cu fervoare. Meseria omului care scrie e riscul.

— Ați mai publicat o carte, de data asta de reportaj, dedicată actului de la 23 August 1944, cu implicațiile lui în Oltenia: „Asaltul“, tipărită în 1974 la Ed. Scrisul românesc. Această carte împletește documentul, investigația de arhivă, cu amintirile personale — foarte vii și de implicare directă în epocă — ale autorului. Dar autorul era atunci un copil, cum de mai ține minte și mai ales cum de s-a implicat în întîmplările acelor zile?

— Autorul avea atunci 11 ani. Nu vă mirați, vîrsta aceasta, în acea vreme, însemna cu mult mai mult decît înseamnă astăzi. Fac parte dintr-o generație care, sub izbitura războiului și a evenimentelor care i-au urmat, s-a maturizat foarte repede, dobîndind o luciditate, o înțelegere a sensurilor istoriei care i-au dictat, fatal, o implicare precoce în epocă. În ce mă privește, am fost servit, ca să zic așa, și de niște detalii de ordin biografic. Locuiam, la Craiova, într-una din casele care aparțineau consulului Germaniei, un industriaș pe nume Roth. În vîltoarea evenimentelor din August consulul și fiul său au dispărut. Au dispărut într-o noapte, fără ca nimeni să mai știe de soarta lor. (Întîmplarea o veți regăsi descrisă pe larg, în „Asaltul“). Rămasă singură, soția consulului, o doamnă în vîrstă, a părăsit reședința din centrul Craiovei și s-a refugiat în casa de mahala închiriată părinților mei (își rezervase aici folosința unei odăi), pe culoarele căreia rătăcea, gemînd, nopțile, ca o stafie. Am putut măsura evenimentele acelor zile, greutatea și gravitatea și prin chipul în care se oglindeau în ochii acestei doamne. Frica animalică din acei ochi era cu totul cutremurătoare, vă asigur. Firesc, privirile mi s-au deschis mai larg spre evenimentele care o provocau. Întoarcerea armelor românești către Vest, sosirea ostașilor sovietici (care au ocupat atelierele industriașului-consul din curtea casei noastre) și mai ales manifestațiile muncitorilor comuniști, unii din ei foști simbriași ai lui Roth, au fost cîteva din aceste evenimente. Le-am trăit cu intensitate și cu fervoare, cu acea acuitate a simțurilor, specifică vîrstei, influența lor asupra formării mele fiind decisivă. Trei ani mai tîrziu, cînd am împlinit legiuita vîrstă de 14 ani, eram membru al Uniunii Tineretului Muncitoresc.

— Eroii „Asaltului“ sînt muncitori. Iată niște personaje, care, de la o vreme, traversează cam rar paginile literaturii noastre, nu credeți?

— Din păcate, așa e. De ce e așa, știm cu toții. Se pare că drama micului burghez călcat pe coadă de revoluție, cum spunea odată Dinu Săraru, i-a atras mai mult pe unii dintre scriitorii noștri decît gigantica luptă a muncitorilor pentru construcția noii Românii. Și de ce această atracție, iarăși se știe. Nu voi intra în fondul problemei, ea a mai fost dezbătută, dar s-ar zice că insistența cu care unii scriitori au fost (și sînt încă) persuadați în ideea că nu istoria, cu momentele ei majore, trăite și asumate cu toată ființa, ci așa-zisul „realism cotidian“ (vezi și „metoda literară“ a „cinismului“ în fața realității !) constituie șansa numărul unu a reușitei literare, nu e străină de suszisa atracție. În afara unor cărți de referință semnate de Eugen Barbu, Constantin Chiriță, Nicolae Țic, Francisc Păcurariu, Francisc Munteanu, C. Turturică, și alți cîțiva, eroii muncitori ai literaturii noastre lipsesc. Pornind de aici, aș mai observa un lucru. Lipsesc nu numai literatura, arta inspirate de viața și lupta muncitorimii, lipsesc și literatura, arta care să fie, și prin conținut, și prin expresie, ale acestei clase.

— Cum adică ?

— Ce înseamnă literatura, arta pentru această clasă, ce relație se stabilește între literatură, artă, și clasa muncitoare ? Iată întrebarea de la care trebuie pornit.

— De acord. Dar încercați să formulați și un răspuns.

— A fost formulat mai demult. Este meritul intelectualității noastre de stînga, al intelectualității dintre cele două războaie, de a fi deosebit realitatea clasei, importanța ei, de a fi încercat s-o transfigureze artistic, de a fi închipuit în jurul ei, pentru ea, dar și în sine, o inedită modalitate artistică, foarte nouă, o modalitate insurgentă, revoluționară. Antiacademismul stîngii, de la noi ca și de aiurea, a fost, pînă la un punct, antiburghez. Din nefericire, s-a întîmplat apoi ceea ce știți. S-a întîmplat că acest antiacademism, preluat și manevrat de către alții, în alte scopuri decît cele ale revoluției, s-a transformat într-un fel de ciocoism al formei, într-o calofilie inversă, care făcea nedemocratică expresia.

— Un ecou al unei astfel de mentalități n-a răzbătut și în criticile la „Anul XV“ ?

— Ba da. Reproșînd, chipurile, „modernismul burghez“ al poemului, cei în cauză reproșau de fapt conținutul lui revoluționar, adresat conștiințelor. Demonstrația în acest sens v-am făcut-o, cred, destul de limpede mai înainte.

— Optați deci, am înțeles, pentru o expresie artistică nouă, dezbărată de orice calofilie, dar care să impună un sens revoluționar, un sens comunist, limpede răspicat.

— Exact. Optez, cu alte cuvinte, pentru o artă care să rimeze pe deplin filosofiei proprii, eticii proprii, a celor ce muncesc. Pentru o artă care să exprime această formă nouă a conștiinței umane apărută istoricește recent, dar emancipată definitiv.

— Revenind la tema interviului nostru, cea a cărților închinate epocalului eveniment al lui August 1944, ce surse sau resurse — istorice, literare — credeți că ar mai putea fi puse în valoare pe acest plan ?

— Mă bucură întrebarea dv., fiindcă îmi dă prilejul să susțin o idee pe care au avansat-o și alții, dar, din păcate, fără ecou. Vedeți dv., dosarul epocii noastre, nu spun o noutate, nu se poate deschide azi, ori, dacă vreți, încă nu poate fi contemplat în deplină conștiință a semnificațiilor, lipsind acea sfîntă nepărtinire — sau detașare în timp — care să facă posibilă știința. Dar se pot strînge, în schimb, cărămizile viitorului edificiu, adică se pot aduna mărturiile celor care au făurit direct istoria acestei epoci. Este vorba de oamenii care au înfăptuit actul răsturnării guvernului antonescian, care au smuls cu mîinile lor România din catastrofa războiului hitlerist, care și-au oferit pieptul gloanțelor trase de fasciști, care, cu un cuvînt, au făcut revoluția. Mulți dintre veteranii acelui moment — muncitori, militari, țărani, cărturari — încă ne sînt contemporani. Unii din ei și-au scris sau și-au dictat memoriile, dar destui n-au făcut-o, fie din modestie, fie pentru că nimeni nu i-a îndemnat s-o facă. Mi-ar fi plăcut ca acum, la a 40-a aniversare a Marelui August, să văd în vitrinele librăriilor cel puțin cîteva volume, măcar colective, în care evenimentul să palpite prin amintirile celor care l-au pregătit și l-au făurit. O serie sau o colecție cu astfel de amintiri, pusă, să zicem, sub egida

Desene de Sabin Ștefănuță

Editurii Politice, ar oferi cititorului — celui tînăr, în primul rînd — o lectură pasionantă și profund educativă, iar scriitorului interesat de eveniment o sursă de inspirație dintre cele mai generoase. Nu mai vorbesc de orizonturile ce s-ar deschide în fața istoricului. O astfel de întreprindere trebuie pornită acum, nu peste alte patru decenii, căci atunci participanții la actul lui August nu vor mai fi. N-aș vrea să zic că editorul contemporan are privirea scurtă, dar, dacă nu s-ar fi lăsat în seama editorului de mîine sarcina de a căuta documente despre ieri, am fi avut, la ceasul de față, cel puțin cîteva tomuri, dacă nu chiar o bibliotecă adunînd memoriile veteranilor marelui act al Unirii din 1918. Încă nu-i tîrziu nici pentru o astfel de întreprindere, deși cei în cauză și-au restrîns rîndurile și puterea aducerilor aminte. Iertați-mă, m-am lungit, dar cred că problema o merita.

— Dacă tot ne-am lungit, spuneți-mi, Ilie Purcaru, ce credeți despre capacitatea evenimentului de a influența valoarea operei care-l ilustrează? Oare numai evenimentele mari pot genera opere mari ?

— Într-un fel, v-am răspuns cînd am vorbit despre puținătatea cărților cu eroi muncitori și cu teme de larg răsunet istoric. Nu cred că numai evenimentele mari pot genera opere mari, dar cred că astfel de evenimente pot dărui, înaintea altora, o mai adîncă vibrație operelor care le ilustrează. Știu, pot fi lesne combătut cu argumente copleșitoare, cu capodopere ale literaturii în fața cărora și eu mă închin. Dar, ce să fac, între „Ana Karenina“ și „Război și pace“ eu, personal, o prefer pe ultima.

— Nu știu ce mi-ar răspunde Paul Anghel la întrebarea care urmează, dar vă întreb pe dv., fiindcă pe dv. vă am în față : dacă ar fi să mai scrieți o dată „Anul XV“, poemul care v-a adus atîtea neplăceri, v-ați mai încumeta s-o faceți ?

— V-o spun fără nici o înfatuare: da. Și Paul Anghel, sînt sigur, v-ar spune la fel. Meseria omului care scrie e riscul.

— Ce virtualități mai conține tema lui August pentru poetul și reporterul Ilie Purcaru ?

— V-am răspuns adineauri : o astfel de temă perenă, importantă și generoasă a istoriei noastre nu poate decît să te ispitească mereu.

Mariana Brăescu

gabriel iuga

ANTEU
SAU POEMELE REÎNTOARCERII LA SINE

Țara

Sună lingă umbra lumii
lungi liane de pămînt
ca reîntoarcerea la sine
nerostită de cuvînt

și să fim, să fii, să fie
veșnicită ființa ta
mamă bună, mamă blîndă
renăscîndu-mi nașterea

dați-mi bani de aur moale
din lingouri strînse-n vînt
cu șiraguri de izvoare
salba lacrimii să-ți svînt

și să fim, să fii, să fie
fiul meu arin de ape
deveniri din umbre multe
din noptare să ne scape

sună lungă umbra lumii
sună sînge pur în tei
preamărit de trupul țării
mult mărit de ochii mei

Să nu te temi

Să nu te temi cînd iarba nu se teme
și cînd mai ard văpăi de ciocîrlii
lumește lumea se-nfășoară-n vreme
și morții stau alături de cei vii
ca picături de calcare în peșteri
zidind palate aspre de corali
și toate astea se înșiră-alene
cu ploi și soare sau ninsori de ani

să nu te temi cînd iarba nu se teme

să nu te temi atîta timp cît sunt
rămas ca luna-n mărul din grădină
ca veacuri răsucite în cuvînt
pămînt sfințit de maica mea lumina
din care toți ne naștem rînd pe rînd

deasupra noastră timpul se va cerne
și stelele vor fulgera tîrzii
să nu te temi cînd iarba nu se teme
și cînd mai ard văpăi de ciocîrlii

Iubind pămîntul ca pe trupul tău

Și vom rămîne puri privind spre cer
un astru-albastru e pămîntul țării
iar noi, iubită, -ngenunchiați spre el
ca-ngemănatul val la malul mării
șoptind cuvinte încă nestiute
din steiul vremii învățate-ncet
abia tîrziu iubindu-ne pămîntul
prin trupul nostru păsări albe trec.

și-ntr-un departe încă nenăscut
din focul neaprins al altui soare
iubind pămîntul ca pe trupul tău
voi ști că prin iubire nu se moare

ion c. ștefan

Eroii acestui pămînt

Pămîntu-acesta are-atîți eroi
Cîți brazi poți să-ntîlnești în munți deodată
Cu oase e poditĕ glia țării,
Izvoarele-al lor singe sorb mereu;

Eroi ai libertății, curgînd din unu-n altul,
Cum riurile merg în fluviul albastru,
Acesta cum spre mare e doar unul !

Eroi după eroi, cum stau copacii,
De veacuri, umăr lîngă umăr, în păduri.
Se cade, deci, cuvinte însorite
De-a pururi slavă să le cînte lor —
Eroilor acestui brav popor,
Adînc destin în lume să-și însemne
Peste meleagurile dragi și înfrățite,
Noi stînd aici, neaplecați de vreme !

Libertatea de a rămîne

În libertate noi rămas-am demni,
Și am plătit-o-n vreme aspru:
Aram și semănam, dar pînă-n toamnă
Nu mai știam de rodul ne-om culege

Ca macii printre spice, ne-am crescut
Fecioarele, urcînd în frumusețe
Doar prin păduri, pe tinere coline,
Noi ne-am ascuns și pruncii și bătrînii.

Iar casele, cel leagăn vieții aspre
S-au înfrățit cu cerul și pădurea
Mutîndu-se din una spre cealaltă
Cum sufletele noastre le-au purtat...

Iar dacă focul uneori le-a mistuit,
Mereu a renăscut același sat
Cu-același dor prin timpul viețuit
Și neclintiți noi în furtuni am stat...

ȚARA SPRE MARELE AUGUST

JURNAL ÎN CAMPANIA GRÎULUI

AMINTIRI DIN CASA SOARELUI

— Vă place, nu-i așa ? zise și mă privi fix prin lentilele ochelarilor. Doresc atît de mult să vă placă !

Așezat cu spatele spre cîmpie ca un dirijor pregătit să primească aplauzele, îmbrăcat în cămașă albă, de gală, o cămașă pe care după-amiaza de vară o făcea să lumineze și să fluture ca un drapel, stătea neclintit, cu brațele înălțate, absolut neclintit și cu brațele înălțate, sperînd enorm ca în clipa cînd le va lăsa să coboare, un public dezlănțuit să ovaționeze în delir priveliștea pe care abia atunci o va lăsa să se vadă, retrăgîndu-se pe vîrful picioarelor, dîndu-se ușurel la o parte pentru ca scena lumii să fie liberă și sub reflectorul puternic al soarelui să triumfe doar ea : Cîmpia ! Și în emoția care va îngheța universul, grîul să țîșnească șuierînd, deodată, să erupă în jeturi, dinamitînd toată linia orizontului.

— Vă place, nu-i așa ? zise și mă privi cu-o speranță dilatată enorm de lentilele ochelarilor în timp ce ploua cu grîu, în vreme ce grîul bătea în temeliile lumii cu aur curgînd în șuvoaie prin conductele sparte ale punctelor cardinale, lovindu-ne cu proiectile metalice și incandescente, sărind ca o fiară galbenă în cîmpie, acoperind-o cu o lavă fierbinte, un puhoi de foc care mă izbea cu furie și pe mine, tîrîndu-mă în jos, spre virtejurile clocotitoare, îngropîndu-mă tot mai adînc, la un loc cu pămîntul, în grîu. În nemărginirea de grîu care împărțise lumea frățește cu cerul : cer jumătate — jumătate grîu !

— V-ați emoționat, nu-i așa ? zise. Vă place ! Și mă privi prin lentilele ochelarilor cu o bucurie copilărească, arătîndu-mi făptura pămîntului înghițită de cel de al doilea potop : un potop de grîu, prin care altă Arcă a lui Noe nerococoasă și fermecată plutea, cu 5 km la oră, în zumzăitul de bondar al motorului. Sus, pe catargul ei, strălucitoare și albă, o cămașă a fericirii flutura ca un steag prin imperiul de aur care începuse să înghită și cerul — înnobilîndu-l, în boabe mari și fierbinți de grîu.

II — E un scenariu idilic, am spus. Prea idilic. O grămadă de oameni o să spună : aiurea ! De unde atîta grîu !

— Dar se vede cu ochiul liber ! spuse președintele Comitetului județean pentru cultură și artă al județului Ialomița.

— Firește ! Dar chiar și ceea ce se vede cu ochiul liber (aiurea !) trebuie pus la îndoială de șapte ori.

Mă privea ca dintr-o casă vecină prin ferestrele ochelarilor.

— Și ce viață e asta ?

— Ironică, am spus. Splendidă !

Și mi-am amintit, deodată, atîtea întîmplări fericite care mă contaminaseră și pe mine și cu care aș fi izbutit să-i contaminez și pe alții dacă („aiurea !") nu m-aș fi gîndit la zidurile de neîncredere înălțate în preajma mea, și mai ales la dialogul platonic pe care îl purtasem demult, cînd dintr-un reportaj despre grîu realizat pentru televiziune, cîteva mă sfătuise să scot cîteva

secvențe superbe care înfățișau un călăreț fericit călărind un cal fericit într-o dimineață de vară prin mijlocul unui lan de grîu. Dorise să-i măsoare astfel, cu calul, ca pe o victorie personală, el fiind agronom de profesie și grîul fiind munca lui.

— Aiurea ! Așa ceva nu există !

— Dar am filmat !

— Aiurea — ați filmat ! Se fac atîtea trucaje ! Cine a mai văzut grîu cît calul ?

Eu văzusem ! Și operatorul ! Și pelicula ! Dar ce conta din moment ce „aiurea !" el știa mai bine ca noi cum este realitatea, o realitate pe care n-o văzuse de o sută de ani de aproape, pe care n-o mai știa din copilărie, dar pe care o aplica cu intransigență apărînd grîul !, pe care nu-l ținuse niciodată în mînă, și agronomul !, pe care nu-l privise niciodată în față, — de idilism!

— Aiurea ! am spus. Celebru cuvînt !

Și în vreme ce mașina mai naviga prin lanurile de grîu spre orizontul pierdut al cîmpiei i-am povestit (putea la fel de bine să-mi povestească și el) despre toți inginerii agronomi, președinții de C.A.P.-uri și directorii de CUASC-uri și I.A.S.-uri pe care îi cunoscusem în călătoriile mele prin țară, responsabili ai grîului, „bieți" oameni sentimentali și chinuiți de entuziasme pe care nu i-am întîlnit altcîndva decît noaptea, strecurîndu-se nevăzuți printre negurile cîmpiei.

mult mai devreme decît soarele să răsară !, mult mai tîrziu după asfințitul său îngropat în pămînt, și nu i-am văzut niciodată altundeva decît în tranșeele campaniilor agricole, desfigurați de muncă și oboseală, de ploi, de grindine și de înghețuri, de prostia, vecină cu moartea cînd e vorba despre pămînt, de lașitatea și de obtuzitatea mai alunecoase decît noroaiele Bărăganului, dar neclintiți în desuetul lor idilism cu care împingeau corabia existenței spre pîine, pîinea galbenă, adevărată, reală, care n-ar fi aburit niciodată (fără bezmeticul lor idilism) în brațele copiilor din Reviga (parfumată, aurie, strînsă la pieptul lor micuț, purtată pe toate drumurile satelor ialomițene) și n-ar fi dormit niciodată sub capul țăranilor veniți la odihnă din toată țara în hotelele din Amara, și n-ar fi pus niciodată o sută de lei ziua muncă plus produse în buzunarele țăranilor din Gheorghe Doja și Gruiu, din Cocora și Colilia, în timp ce țara e plină de atîția mîncători de semințe, încît într-o împărțire mai dreaptă a lumii ar trebui să fie lăsați cu atît.

III — Și chiar și dumneata ești un personaj prea idilic, am spus. Cine a mai văzut, stimate Gheorghe Gh. Antonescu, un „notabil" care să cutreiere personal Bărăganul pe drumul grîului, întrebînd de o sută de ori pe secundă : „Vă place ? Aș dori atît de mult să vă placă !" așteptînd cu înfrigurare ca în ochii călătorilor, prin cîmpiile Ialomiței să se aprindă o scînteie de interes și de admirație, un suspin cît de mic de-încîntare care să justifice (nu-i așa) marile, demodatele noastre iubiri !

„Dacă Ialomița ar fi mai la nord cu cinci sute de kilometri, ca Maramureșul, toată lumea s-ar grăbi să o vadă, dar e așezată sub aripa Bucureștiului, o aripă prea măreață și prea întinsă în cîmpie pentru ca să mai vezi ce se află sub umbra ei. Păcat !"

Și cu același zîmbet deschis și copilăresc căruia îmi e greu să-i găsesc pereche în amintire, te lasă să rătăcești cînd în sus, cînd în jos, pe străzile Sloboziei, fără nici un fel de program, fără nici un soi de constrîngere, fericit să constate surpriza cu care descoperi atît de tîrziu ! și atît de aproape — o metropolă a Cîmpiei, un oraș al grîului îngropat în grîu, cutreierat permanent de mireasma dumnezeiască a pîinii, luminat zi și noapte de irizările lanurilor de grîu și datorînd grîului nu doar magica sa frumusețe ci și magnifica sa bogăție (aiurea !) norocoasa sa încăpățînare de a-și fi păstrat obîrșia țărănească, de a fi rămas o capitală a pîinii într-un timp care se întoarce spre pîine, așezînd-o între marile probleme de astăzi ale istoriei.

— Singura măsură a grîului este pîinea ! am spus.

A rîs, a rupt un spic și i-a frecat boabele mari și sticloase în palmă. Mi-a spus apoi să ascult păsările — erau miliarde, să inspir adînc mireasma cîmpiei — se simțea deja pîinea, să privesc cumpenele fîntînilor vechi — mîine vor rămîne doar ele ! — Aliniate ca tancurile într-o ofensivă armată, combinele roșii, înconjuraseră strategic cîmpia așteptînd semnalul campaniei.

Venisem la timp. Grîul, marea revanșă istorică a agriculturii, ardea în inserarea de vară, îngropînd în aurul său mișcător și fierbinte, chiar și soarele !

Sânziana Pop

Justin Năstase : «Cîmpia»
Proiect pentru monumentul ce urmează să fie ridicat în orașul Slobozia

Fișe pentru un dicționar diletant al cîmpiei

Cîte cuvinte fac o cîmpie ? Există oare destule vorbe care împreunate, să poată fi auzite deodată cu **sfîrîitul tarinii în arșiță**, cu **foșnetul** asurzitor **al unui talaz de grîu**, cu **legănatul** aromitor al **cumpenei** de **fîntînă** ? Dacă s-ar înșgheba un dicționar al cîmpiei, oare cîte cuvinte și cîte **spice** ar trebui să aduni ? Cîte **clăi de paie** să sistematizezi pentru un fond principal de cuvinte al cîmpiei ?

«Privind, în miezul zilei, Bărăganul Ialomiței înțelegi de ce mai există oameni care cred că pămîntul e plat. Care nu pot admite nici o învățătură împotriva ochilor lor și care nu cred în poză niciunui satelit pentru că în jurul casei lor, în jurul vieții lor e netezimea unei **holde fără sfîrșit**, mărginită, hăt, în **zare**, de un lemn subțire de fîntînă, de un **salcîm** scuturat de **uscăciune**, o frîntură de noapte răstignită pe zi. Iar dincolo de semnul acesta depărtat este tot întinderea lină, tot viscol orbitor de grîu, și tot fîntînă și tot salcîm abia zărit...

Casele sînt rare în cîmpie, ca niște **hanuri de hotar**, ticluite pentru o vară. Par părăsite, scîrțîind din **obloanele** pline de **colb**, cu **ciinii lătrînd** înnebuniți amintirea unei **dropii**. Par a ascunde în încremenirea lor taine încărcate de neliniștea **vipiei**, un soi de cafard tropical, o formă de relief absolută în care sufletul nu poate visa fără încordări sfîșietoare. Cînd plouă, agresiv, potopitor, casele se topesc, se năclăiesc, parcă s-ar înmuia zidurile și s-ar prăbuși. Colbul curge, lins de flăcările lungi ale apei revărsate, și se amestecă cu **nămolul adînc**, lacom ca o gură de reptilă, un fel de noroi carnivor, al drumului îngust dintre lanuri. Numai cine a mers pe **drumul** de pămînt din cîmpie ori pe un canal de deltă, depărtat, știe puterea zidurilor de spice și de stuf, un baraj flexibil de otel, de a opri apa, de a o ștăvili între bălmi înguste. În lan nu e niciodată noroi. Numai pe drum.

Rare sînt și **satele**, învelite în clăbuci de verdeață prin care se vede **lemnul negru, delicat cioplit**, sub streașina caselor mirosind a **var** și a regina nopții. Și „Vaaar !" se și aude, vaet lung prin sat, și scîrțîie un cărucior purtînd alba lucrare. Și se mai vede și o **babă**, ieșită direct din literatura cîmpiei, **văduvă** îmbrăcată în **negru**, cu copiii plecați la oraș, **spoind** cu o **bidinea**, chelită de veche, un **cuptor de lut**. Ce lipsește ? A, da, lipsea **balta** — că nu se poate sat fără apă — rotindu-se încet, o pisică lenoasă și moale, în jurul caselor mărginașe, o pisică întinsă la soare, se strecoară la vale spre Dunăre printre stufurile dese — o apă **călîie** și **miloasă** cu gust **sălciu**, o apșoară zvîrcolindu-se să scape cu viață, să nu se scurgă într-o **crăpătură** a pămîntului însetat la nici o oră după ploaie.

Și dacă ai să intri în casă, tot miros bun și cald te va umple, ca o **boare de vînt** de pe dealuri pietroase, și te vei uimi de chei ruginite, de lacăte complicate, de **beciuri** părăsite, de site sparte, de **clondire vechi**, cu forme de animal fabulos, de **poze îngălbenite** cu malacoave și uniforme înflorate tare. Și de mirare cîte adună și nu aruncă țăranul, fiare strîmbe, vase crăpate, **curele și hamuri putrezite**, cîte un **brat de flori** ori de **iarbă binefăcătoare**, unelte a căror întrebuințare a fost definitiv uitată.

Cu puțin noroc ai putea să auzi în seară tîrzie un **popirlan** ca la Amara ori ca la Tăndărei, un cîntec buruienos tare, de amor neizmenit, și ai să vezi pe **lăutarii** bronzați fără echivoc, abia întorși din Europa, cîntînd unor bărbați cu **pălării pleoștite pe frunte**, cu **umerii înfășați în pleavă**, rezemați într-un **toi de țuică** și un **maldăr de biciclete**, amestecate între ele ca matele ruginite ale unui ceratozaur de fier. Vei vedea însă, sigur, **norul de praf**, o ceață înecăcioasă a zilei, o conductă de colb camuflînd convoaie lungi de **camioane** și **tractoare**, o legătură de forță spectaculoasă și expresivă dintre oameni și rostul vieții lor acolo : grîul.

Vei vedea **imeseurile** și **arourile**, ca un stat major obidit de grîji și alarme, în goană turbată printre case, pierzîndu-se pe drumurile pustii dintre lanuri, alergînd parcă să prindă din urmă o ultimă clipă, o ultimă sansă. În ele sînt, cum i-a numit prietenul Ghiță Antonescu, **„magnații grîului"**, președinți de C.A.P., I.A.S., C.U.A.S.C., oameni care hotărăsc și care răspund. Care organizează și mobilizează. Care-și apropie oamenii unui sat pînă la ideea că intră și în foc pentru el și după el. Sau și-l înstrăinează, sărăcindu-l. Oamenii care sfîntesc ori blestemă locul. Bărbați de care depinde, fără nici o îndoială, soarta noastră a tuturor.

Două săptămîni, cît ține **bătălia grîului** telefoanele zbîrnîie de la **centru** spre **sediile lanurilor**. „La cît evaluezi ?" Prudent, primul zice trei mii, al doilea trei mii o sută, al treilea trei mii două sute. N-ar zice mai mult să-i tai. Oricît i-ar, canoni centrul că e prea puțin. Mai bine mai puțin în vorbe și mai mult la **hectar** decît invers. După vreo săptămînă cifra începe să crească. Dar nu de tot. Cine știe cît s-a făcut la hectar cu adevărat, pînă cînd nu s-au secerat de tot văile și nu s-a cîntărit fiecare boabă ? Primul îi dă că are patru mii și o sută (de fapt lui i-ar ieși vreo zece mii). Al doilea zice că patru mii două sute, al treilea patru mii trei sute. Îngrijorați, magnații grîului — ce lume necunoscută, ce lume spectaculoasă și uriașă ! — nu dau drumul adevărului decît cu țîrîita, așteptînd împlinirea lui. Se încheie și a doua săptămînă, se încheie **campania** și pică ca din cer incredibile cifre absolute : unsprezece mii, unsprezece mii cinci sute, douăsprezece mii. Telefoanele încetează să mai zbîrnîie, cei de la centru răsuflă ușurați — e bine ! — numai magnații grîului pornesc neliniștiți **să are**, să îngrijească de **sămînță**, să facă iar grîu. Și oamenii îi urmează, pentru că de fapt nu **nevoile grîului** știe să le împlinească omul nostru cel urîas, ci mai ales pe ale oamenilor.

Și să ieși din sat pe lîngă fîntînă — cerul cîmpiei zice-se se sprijină pe cumpenile fîntînilor — și să vezi zarea întunecată de un nor negru de o invazie necruțătoare, și să-ți vină în urechi vuiet ca de tanc, să zboare prin aer un roi de fluturi galbeni — pleava. Să știi că e război, și să nu ți se strîngă inima de frică, ci de o neliniște și o bucurie curată, care vine în tine din **sîngele de țăran** pe care orice român îl poartă cu sine, ca un bogat și prețios veșmînt interior. E bucurie exaltată, uluitoare, un dat peste cap în văzul lumii pe dinăuntru, o topială de copii nebuni de fericire, un zvîrcnet grozav al sufletului care (re)vede secerișul. Sute de mașini (fiecare are ceva dintr-o batoză roșie și fumegîndă de altădată) alină suferința grîului prea copt într-o campanie cu înfățișare militară și cu o extraordinar de omenească victorie (ultimele zile dinaintea semnalului începerii secerișului : bobul încă moale, sutele de combine camuflate prin pîlcurile de salcîmi, armată la pîndă cu gurile negre larg deschise, cu cuțitele sclipind în aer, trupe de elită la pîndă așteptînd o ofensivă pe viață și pe moarte !) Ceva în mine se trezește, o lume se atrofiază, ceva viu și puternic se trezește în loc, parcă mi-e gîtul gol și **cămașa albă**, parcă sînt prăfuit și înțepat de pleavă și calc **desculț** pe **miriște** cu **talpa crăpată și întărită ca piatra**. Doamne, am visat ceva cu un mare oraș, dar uit, repede uit și urc iară **snopi** la **gura batozei** !

Și numai cine n-a simțit **trepidația spicelor retezate, fișiitul boabelor dezghiocate** din săcțul lor amniotic, cine n-a fost ars pe față de **suvoiul încins de pleavă**, ca sufiarea unui lup înainte să muște, acela nu poate ști, oricît de bătătorite și de cuminte ar fi această imagine, gustul unui **coltuc de pîine caldă** crănțănînd între dinți. Iar pîinea în cîmpie e ca apa la munte. Una-i pîinea de **Reviga**, alta-i pîinea de **Lumina**, într-un fel miroase și se înfoaie și-ți umple gura ca o lacrimă dulce pîinea de **Tăndărei**, și altfel se deschide, un răsărit de nor pe mare, miezul alburiu al pîinii din **Amara**.

Și mai e de spus că drumurile nesfîrșite prin cîmpie sînt ca drumurile Deltei. Par monotone. Lanuri de grîu, fîntîni, zarea pătată cu salcîmi și case singuratice. Dar un ochi cu adevărat îndrăgostit de cîmpie sau măcar atent, tot cu adevărat, are emoția cutremurătoare a unei aventuri neîntrerupte. Nici un metru de lan nu seamănă cu altul, nici un pas pe drumul colbuit nu se poate asemăna cu nimic ! E în lanul de grîu, în drumul de lîngă el un semn al unor schimbări violente, subpămîntene, o modificare permanentă, ca și cum ai vedea privelistea unor valuri, valurile unei mări lovind de jos în sus încet și rar, rădăcinile holdei. Să te apropii de un lan fără margini, să te apropii de Bărăgan. Să începi la un colț de Ialomită — ce oameni calzi și ospitalieri mi-a fost dat să cunosc ! Cîtă mulțumire le aduc pentru viața lor frumoasă — să rupi un spic de grîu, să-l cuprinzi în palmă, să-l treieri, să-i sufli pleava, să sorbi laptele boabelor încă crude. Și să te simți dintr-odată extraordinar de sătul, de îndestulat. Să-ți ridici ochii. Și să ai în față cîmpia întreagă, mii de kilometri pătrați de lan de grîu, să fii deci sătul dintr-un spic, și să ai în față întreaga cîmpie, holda galbenă și fără sfîrșit.

Adunînd cuvinte, îngrămădindu-le ca pe niște sălbăticiuni singeroase în mari rezervații edenice — mările galbene ale grîului o apă care dizolvă totul suierînd torențial, aruncînd în aer cu bubuit asurzitor, peștii ei zburători, **ciocîrlîile**, frămîntată fiind ca un aluat rar, ca un aer închegat pe pămîntul zgrunturos, de **ierburi**, de **pîtpalaci**, de gingănii ușoare și blînde, o lume întreagă, visînd transfigurată sub marea galbenă de grîu tălăzuind aspră însorire.

Radu Anton Roman

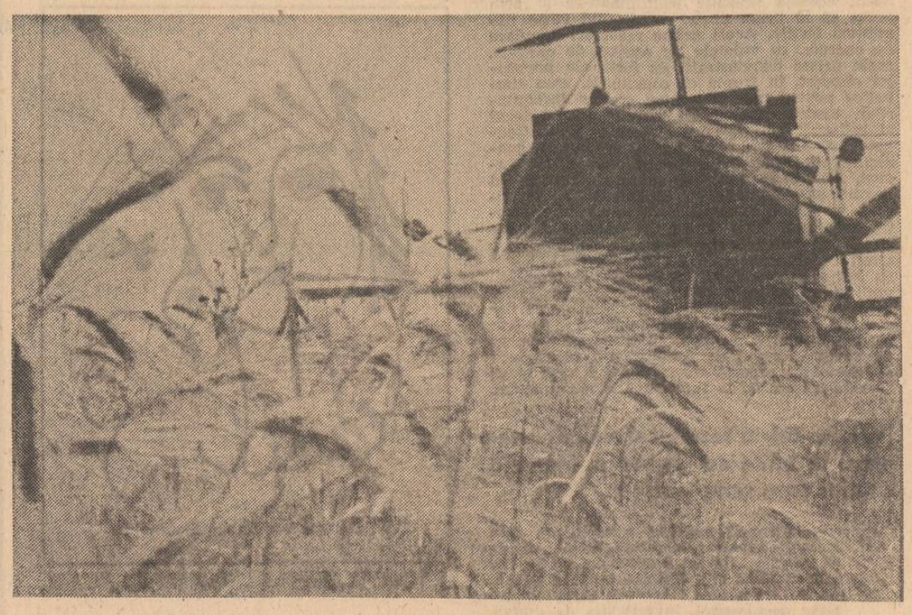

Campaniile pîinii

Aurie și fermecătoare, plină de tentații și promisiuni neonorate, pentru că toată copilăria mi-am dorit să trec dincolo de acea splendoare care era în închipuirea mea o mare galbenă ce la orizont ascundea tărîmuri mirifice și lumi de povești (de aceea, probabil, nu am avut niciodată curajul să-mi deconspir în scris copilăria : pentru a-mi ține poveștile bănuite de cîmpie numai și numai pentru mine, pentru a mă alinta atunci cînd viața nu mă alintă cu povești și basme) și niciodată nu am ajuns mai încolo de primii pași pe țepii răi, aspri ca peria zgripțuroaicei, miriștea de după grîu înseamnă pentru mine o parte a copilăriei petrecute în verile lungi (parcă mai lungi decît astăzi) ale școlarului venit de la oraș să-și facă o vară la țară, la bunici. Ialomițean prin rădăcinile adînci ale mamei și ale tatălui meu și ale mamei mamei mele, și ale tatălui tatălui meu, am fost fascinat mereu de cîmpie și de apa dulce, lenevoasă, nisipoasă și înșelătoare a riului care de la Snagov la vale creează una dintre cele mai frumoase lunci de arini din cîte mi-au văzut ochii vreodată. Om de cîmpie, așadar, care a mai prins freamătul decușeară al primei zile de seceriș — cu acele nesfîrșite pregătiri ale căruței, ale cailor, ale botei cu apă, ale merindelor, ale copiilor ce trebuie culcați mai devreme etc. etc. — apoi freamătul acela de dimineață cînd în zdroncăniturile discrete dar ferme ca un robinet care picură (după cum aveam să-mi spun mai tîrziu cînd am deprins deliciile vieții la oraș, într-un bloc cu zece etaje și vecini de „casă" cîți săteni am văzut în comunele mari) ale căruțelor ne îndreptam cu mic cu mare către cîmp, satul vuia, fierbea, molcom ca o oală bine acoperită. Se începea secerișul și nimeni nu putea și nu mai avea voie să fie neserios (chiar dacă glumele nu erau deloc excluse). Era o îndirjire în acele zile cum numai într-adevăr în campanii poți vedea. Totul, dar absolut totul ținea de hărnicie, de oameni. Pentru că nu ar fi avut nimeni inima să lase boaba de grîu să se scuture, pentru că nimeni nu ar fi lăsat vecinul să aștepte batoza peste ziua în care aceasta ar fi trebuit să fie la arie.

Ani de zile am uitat, sau memoria mea nu a mai fost solicitată să dea la iveală astfel de secvențe, ani de zile m-am crezut un orășean care, chiar dacă nu a uitat cîte coarne are vaca și ce fel de animal este ea, eram totuși prea aclimatizat cu confortul urban pentru a mai realiza, dincolo, de modernele imagini ale secerișului, cuvîntul acesta, parcă ușor demonetizat, pentru că-i supus fluctuației mari și neacoperirii lui în fapte : campania secerișului. Dar, față de anii copilăriei mele, campania pare azi mai mult o pregătire a campaniei, lupta se dă acolo, în locuri și timpuri nu totdeauna prea bine știute în care totul, dar mai ales mașina trebuie să funcționeze. Și trebuie să funcționeze din plin, noapte și zi, trecînd rece, ca de metal peste albăria lumină a lunii, sau peste geana diminеții cenușiu-roșietică. Oamenii au grija carburanților, a bazelor de recepție, a stabilirii umidității etc. etc. Și, totuși, această campanie, acești oameni de prima linie a grîului mai simt și azi mirosul de pîine azimă, de primă pîine azimă care se află în bobul roșcat de grîu, fie el luat la seceră sau la moderne combine. Și azi lumea vîntură în mîini primele boabe și încearcă cu piciorul gol mirîștea spre a evalua cantitatea după tainice măsurători, și azi oamenii cîmpiei înnoptează și li se luminează în buza lanului de grîu, cu grija și tandrețea cu care-și veghează copiii. Campania grîului nu este o joacă și nici o vorbă în vînt, ea se duce după toate regulile scrise și nescrise ale unei comunități, mîndră că a așezat în zorii diminеții indeletnicirea care a îmbunat omul și l-a făcut statornic nu numai al locului, dar și al sentimentelor.

Constantin Stan

Veghea din miezul verii

Se spune că atunci cînd bate grindina e semn de belșug, la alții, nu la noi, va spune țăranul Ion Palaga din Dragalina, așa, ca o constatare. Nu cîrtește, nu dă vina pe nimeni, doar că se întunecă la față, asta-i situația, la el în ogradă grindina i-a distrus tot, și porumbul, și vița de vie, acoperișul casei s-a spart în mai multe locuri, așa-i cînd bate piatra, bucăți de gheață mari cît pumnul lui muncit de țăran, uite așa, îți arată el, dar nu pentru a te impresiona, ci pentru că veni vorba, din porumb nu a mai rămas decît un rest de tulpină, și el s-a apucat în plină vară să are și să semene din nou, și-ți arată pe fereastra trenului întinderi de porumb abia încolțit, tot din cauza grindinei, zice, acum porumbul trebuia să fie cît mine de înalt, asta-i lege, îți arată și cîmpul de lucernă, vezi, la ea nu se cunoaște grindina, lucerna e perenă, perenă ? ne mirăm noi, adică are mușchi, ne lămurește, adăugînd că treaba asta cu perenitatea a auzit-o de la bătatul său, elev la Liceul agricol din Tăndărei și brusc se înviorează, zîmbind cu bunătate, uite am ajuns să mă învețe copilul cum e cu plantele perene, eu care credeam că știu totul despre agricultură. Nu-i pare rău, ba chiar se mîndrește că bătatul lui e în stare de așa ceva, că a crescut mare, că judecă singur cu capul lui, tot singur și-a ales meseria de mecanic îmbunătățiri funciare, pentru că-i place pămîntul și cerul neacoperit, un orășean înțelege mai greu plăcerea asta, zice și mă cîntărește o clipă din priviri. Apoi povestește ce a văzut la liceul lui fii-său, omul de cîmpie vorbește mult și frumos, are debit, are gestică, cumpărarea unui bilet de tren devine o adevărată aventură din care nu lipsesc umorul și portretizările rapide, ușor caricate, numai că de astă dată țăranul Ion Palaga e într-adevăr uimit de toate cîte a văzut la liceul acestă din Tăndărei, cine și-ar fi închipuit, televizoare cu circuit închis, amfiteatre cu bănci din lemn sculptat, laborator fonetic, mașini și tractoare pe care elevii învață să conducă, deși singur recunoaște că primul drum l-a făcut prin împrejurul școlii, la gospodăria anexă a cantinei, în grădina și sera din apropiere, ca orice țăran care nu vrea să se lase cumva păcălit de fațadă și care știe să privească în ograda celui cu adevărat gospodar, căci, zicea el, dacă pentru tine nu faci de-ale mîncării, pentru alții nu faci nici atît, și ce liceu agricol ar mai fi acela, ce ai putea să înveți acolo, dacă toate ar fi vraiște prin curte. A plecat mulțumit de ceea ce a văzut, dar nu înainte de a discuta cu directorul Știucă Alexandru, cu maistrul de la practică agricolă, cu dirigintele, întrebîndu-i dacă fii-său face față și răspunde la cerințe, bucurîndu-se că bătatul nu-l face de rîs, că niște oameni străini îl laudă și-l îndrăgesc. De necazul cu grindina aproape că a uitat. Au fost ei ani și mai și, dar tot au scos-o la capăt. Cîntărește din goana trenului tipsia înverzită a Bărăganului, privește și la zgîrcitul de soare ivit printre nori și i se pare a fi un semn bun, grîul mai are două-trei zile pînă să se coacă, acolo unde grindina nu a dîjmuit, lanul e mănos, cu spicul greu, îl și simte mirosind a pîine, pămîntul e proaspăt, a plouat destul, cunoaște bine locurile și o clipă își amintește cum arătau ele cîndva, ciulini înalți cît un stat de om și șerpi colcăind prin jur, și dropii, și iepuri, cine să le fi ținut socoteala. Apoi, în discuție mai intră cineva. Auzise că vorbim despre grindină, cere amănunte în plus, și se minunează încet — prin părțile lui, pe la Dîlga, sau Dor Mărunt via stă să se rupă de atîta rod, porumbul a crescut pînă sub streașina casei, o să fie toamnă bogată, grîul se pleacă sub greutatea bobului, om trăi și om vedea, zice și-mi dau seama că țăranul nu face previziuni decît după ce își vede podul casei plin, natura l-a învățat să fie răbdător și potolit, chiar și atunci cînd îl năpăstuiește. Țăranul din cîmpie vorbește mult, e o plăcere să-l asculți, e plastic în exprimare, nu năvălește peste tine cu întrebări indiscrete, acceptă bucuros orice subiect, dar evită pe cît posibil să se pronunțe. El știe că adevărul nu e proprietatea nimănui și că dreptatea lui nu-i obligatoriu și a altcuiva. Cînd vrea să te pedepsească, tace. Cînd i se întîmplă un necaz, deasemenea tace. Nu e obișnuit să se plîngă. Asta probabil a învățat-o tot de la cîmpie. În Bărăgan grindina a dîjmuit cam 10 la sută din recoltă. Oamenii s-au închis o clipă în ei înșiși, au strîns din dinți, au tăcut, au întors brazda acolo unde nu se mai putea face nimic și au semănat din nou. Că grindina e semn de belșug sau nu, vom vedea la toamnă. Înainte de a cobori din tren țăranul Ion Palaga din Dragalina se va întoarce către mine și-mi va spune : „Dacă ai muncit cum trebuie n-ai de ce să te temi. Pămîntul îți dă exact cît i-ai dat de cu primăvară, nici un bob mai mult — asta-i lege".

Neculai Artene

PROZA
între adevărul vieții și originalitate

„Un drum pentru fiecare"

1. Este desigur o întîmplare că din anul cînd mi-a apărut cea dintîi carte pînă de curînd, cînd mi-a apărut cea de a șaptea, s-a scurs o cifră rotundă de zece ani. Însă acești zece ani se adaugă firesc la cei cîștigați de generațiile anterioare și numai împreună cu aceia pot ajunge la patruzeci, numărul de ani pe care-l aniversăm astăzi de la data eliberării patriei. În acești patruzeci de ani s-a zămislit o întreagă epocă istorică, pe care, fără îndoială, n-ar fi putut-o cuprinde activitatea unui singur om, nici măcar a unei singure generații, ci neapărat eforturile unei literaturi în ansamblul ei. Ideea de proces, de desfășurare plantată pe sensurile evolutive ale întregii societăți se impune astfel de la sine. Aici nu mai încape nici un procent de întîmplare sau coincidență, sîntem în perimetrul unei legi obiective, al unei necesități care nu se poate sustrage legilor de evoluție respectate de toate compartimentele vieții sociale. Unul sau altul dintre noi poate rămîne în afara sau în urma frontului celor mulți ; cîteva sau mai multe cărți pot intra într-o zonă mai puțin norocoasă. Sensul general, însă, rămîne același. Dacă, de pildă, prin cele cîteva cărți ale mele am izbutit să parcurg drumul spinos de la simplu la complex și de la suprafață spre adîncime — și sper din toată inima să fi reușit într-adevăr — lucrul acesta a fost posibil din cel puțin două motive. Mai întîi că drumul însuși fusese temeinic pregătit de cei ce mărșăluiseră pe el înaintea mea, iar în al doilea rînd el a rămas și pe mai departe unul din țelurile mereu atinse și neobosit năzuite ale întregii noastre literaturi. Această prepetuă aspirație și împlinire este cea care inoculează sensul evolutiv, ascendent, oricărui proces de perfecționare. Și numai înăuntrul acestui proces este posibil drumul irepetabil, unic în felul său, al fiecăruia dintre noi.

2. Tot așa cred că trebuie judecate lucrurile și dacă vrem să delimităm, în interiorul întregului, etape sau perioade distincte, poate chiar, de ce nu, și momente de cotitură spectaculoase. Fie și numai din cele cîteva titluri apărute sub semnătura mea aș putea culege suficiente exemple, de toate felurile. O ușoară senzație de jenă mă împiedică totuși s-o fac. Iar ca să mut eu, din proprie inițiativă, discuția pe terenul istoriei literare, mi-e teamă că nu voi ști lecția pînă la capăt. Ceea ce vreau să subliniez este că, dacă asemenea momente, sau etape, sau cotituri există din plin în activitatea și experiența unui singur scriitor, este imposibil ca ele să nu se regăsească și în fenomenul general. Aș îndrăzni să afirm că sînt de-a dreptul inevitabile. Într-un proces de ansamblu se întîlnesc, se înmănunchează generații de-a rîndul, experiențe individuale sau colective, modalități și maniere de lucru, la urma urmei chiar și afinități sau antipatii personale. Cu o precizare, însă : ele nu se exclud una pe alta, ci se întrepătrund și conviețuiesc în cele din urmă. Nici un moment de cotitură, oricît de radical a fost, n-a anulat experiențele și cîștigurile dinaintea lui. Pe planul procesului, al fenomenului de ansamblu tocmai acestea imprimă unitatea întregului. Pentru că unitatea nu poate supraviețui fără diversitate și confruntări. În afara diversității nu există, de fapt, unitate, ci monotonie și lîncezeală.

3. Între momentele de cotitură din evoluția unei literaturi, unele — sau mai multe — se dovedesc mai durabile, au o longevitate mai mare și dau naștere, nu o dată, la valori de primă mărime. Făgașul pe care l-a croit, de pildă, romanul în literatura noastră contemporană n-a rămas o simplă modă trecătoare, ci a devenit o prezență autoritară în panorama prozei noastre de azi. Așa se face că avem astăzi, înainte de toate, adică înainte de valori sau locuri de vîrf, o specie de vîrf ; una ce a atras și continuă să atragă, hipnotic, condeie de toate mărimile. Firește, nu poate fi nimic îngrijorător în asta, din contră ; cu atît mai mult, cu cît genul însuși a căpătat strălucire și greutate prin creațiile unui Marin Preda, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Breban, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, Fănuș Neagu, Romulus Guga, Constantin Țoiu, Petre Sălcudeanu, Augustin Buzura, Ion Lăncrănjan — asta ca să mă păstrez între numele de elită ale breslei. Dar hai să vedem pe cine mai putem aminti — nume de aceeași talie ! — pentru speciile ceva mai oropsite ale nuvelei și schiței. În afară de cîțiva, recrutați tot dintre cei de mai sus, vom vedea că alții sînt foarte greu de găsit. La etajele astea, situate poate undeva mai jos, circulă de obicei cenacliștii și debutanții care, după ce trec pragul primei și — cel mult ! — celei de a doua cărți, tot spre roman își îndreaptă privirile. Încă o dovadă că genul este solid împlîntat în poziția sa privilegiată și că, cel puțin în momentul de față, noțiunea de valoare de vîrf este nemijlocit legată de autoritatea lui indiscutabilă.

N-aș vrea să pretind că o schiță se scrie mai greu decît un roman, mai cu seamă că nici nu mi se pare adevărat. N-aș vrea nici să-mi exprim un regret oarecare, fariseic atîta vreme cît eu însumi evadez uneori în roman și mă instalez în vecinătatea lui de cîte ori am ocazia. Aș dori totuși să-mi asigur cititorul că mă întorc și la „genul scurt" tot așa, de cîte ori am ocazia și să lansez totodată un apel de a nu-l părăsi definitiv niciodată. Cel puțin îndemnul acesta pot să-l adresez, altora ca și mie însumi, ca pe o datorie morală de a reveni, îmbogățit de experiența dobîndită pe parcurs, la școala unde am învățat să scriem. Avem nevoie de „valori de vîrf" și printre surorile mai mici ale romanului.

4. Școala primară a schiței și nuvelei este utilă — ca să nu zic indispensabilă — și pentru o abordare mai operativă, mai directă, mai frontală a problemelor actualității imediate. Fiindcă, dacă avem într-adevăr datorii, dacă există probleme pe care proza este obligată să le atace mereu, fără a se declara vreodată victorioasă pînă la capăt, acestea sînt problemele vieții noastre de azi. Nu voi obosi niciodată să spun și să scriu — de data asta și cărțile mele îmi susțin întru totul afirmația — că datoriile noastre de căpetenie se raportează neîncetat la vremea în care trăim. Nu o dată, de pildă, rămînem datori cu o privire mai scrutătoare, mai profundă trimisă spre problemele de viață. Ne mulțumim nu o dată să cantonăm în zonele periferice, în domenii care doar prin tangență au legătură cu realitatea clocotitoare, ceea ce ne limitează la o contemplare a vieții de undeva de la semidistanță. Ar trebui poate să ne întrebăm dacă într-o asemenea expectativă prudentă nu se oploșește și o doză de comoditate, de inerție ; un fel de linie a minimei rezistențe, care se confundă pînă la urmă cu linia maximei comodități. Alteori poate teama, îngrijorarea că nu ne țin curelele ne împiedică să ne apropiem prea mult, iar cu timpul ne împăcăm cu gîndul că și de acolo de unde ne aflăm se vede destul de bine. Și se vede, într-adevăr, însă nu totul, se simte, fără îndoială, numai că nu se poate pipăi. Ca să trăiești cu adevărat miezul incandescent al evenimentelor trebuie să te afli la fața locului, să se deruleze totul sub ochii tăi. Drumul este, nimic de zis, al fiecăruia dintre noi, și fiecare este liber să și-l croiască pe unde vrea numai că totuși, nu ne poate fi indiferent dacă drumul acesta trece pe la periferie sau prin centru. Ceea ce ne arată documentele de partid, îndemnurile ce ni se adresează cu diferite prilejuri ne indică și ele un drum care este al întregii țări, al epocii căreia îi sîntem contemporani. Înscriindu-ne pe el cu mai multă cutezanță, cu gîndul de a ne trăi pînă la ultima picătură prezentul, obținem un cîștig enorm și pentru noi, și pentru scrisul nostru.

Dumitru Matală

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Aflată într-un moment de împliniri, proza românească de azi își precizează identitatea prin opere care rezistă controversei, propunînd o imagine a epocii, o formă durabilă a unui mod de gîndire specific celor patru decenii de revoluție socialistă. Tensiunile și căutările epocii, momentele de neliniște și încredere în soluțiile pe care le elaborează o societate ce-și caută formele istorice, aspirațiile estetice și imaginația cutezătoare a scriitorilor noștri s-a concretizat în romane durabile, în perspective cu totul noi, a căror validitate va fi, desigur, probată prin ani, constituind în clipa de față un adevărat model artistic al lumii pe care o trăim și o radiografie a epocii. Opiniile scriitorilor care participă la acest proces sînt de aceea revelatoare, chiar dacă uneori divergente, ele adună din pluralitatea lor o voce unică, o formă de coeziune care nu este destrămată prin varietatea opiniilor, ci dimpotrivă, capătă prin aceasta o mai mare amploare, pe măsura suflului istoric care a traversat literatura noastră nouă. În acest spirit ne-am adresat unor prozatori tineri cu următoarele întrebări :

1. **Cum vedeți evoluția prozei după 1944 ? Deosebiți etape ?**
2. **Credeți că au existat momente de cotitură ?**
3. **Care sînt valorile de vîrf ale prozei în ultimii patruzeci de ani ?**
4. **Care sînt problemele actuale ale prozei ?**
5. **S-au impus stiluri noi, tehnici literare originale, modalități ?**

„O deschidere generală spre nou"

1. Chiar profesor la Școala generală ajutătoare din Arad fiind, nu poți să nu fii de acord cu etapele general recunoscute ale literaturii noastre postbelice : perioada de pînă prin '50, perioadă de clarificări ale sistemului politic-administrativ, ani în care se mai regăsesc diferite tendințe în artă ; perioada următoare, pînă prin 1965, etapa atît de des citată în contextul obsedantului deceniu (cînd însă unii scriitori interbelici reușesc să mai publice lucrări importante, lucru care prea des se uită) și apoi cele trei „generații" '60, '70 și '80. Despre toate aceste perioade, etape sau generații s-a tot scris și se tot scrie. Cel puțin prin prisma hîrtiei care s-a cheltuit în această direcție, putem afirma că respectivele etape au fost acceptate de quasi toată lumea. Asta chiar dacă nu toate conceptele cu care se operează atît de frecvent sînt în întregime clarificate. De pildă, cel de generație : autorii generațiilor '60 și '80 au pătruns masiv, afișînd — uneori în mod ostentativ — o fermă solidaritate de grup, au avut șansa ca unele nume cunoscute în critică „să-i gireze", s-au bucurat de atenție chiar și înaintea debutului în volum, astfel încît la prima carte mulți dintre ei se obișnuiseră deja să fie citați. Generația '70 (din care, vrînd-nevrînd, prin datele mele bio-bibliografice fac și eu parte, chiar dacă marele teoretician declarat al acestor scriitori, Laurențiu Ulici, m-a depistat foarte recent, într-o înșiruire — în cazul meu — incorectă, dar asta nu este decît o paranteză), generația '70 nu s-a bucurat de solidaritate între autorii care o compun, cei mai mulți nici nu ne-am cunoscut decît foarte tîrziu, nu ne-am sprijinit decît arareori „pînă la sînge", am fost la momentul debutului — poate cu excepția clujenilor — recepționați pe cont propriu. Asta însă nu înseamnă că am fi mai puțin fericiți decît ceilalți, chiar dacă n-am plîns unii pe umerii celorlalți și chiar dacă n-am avut critica de întîmpinare a celorlalte generații. Din acest punct de vedere, poate singurul amănunt diferențiator este acela că pentru mulți dintre autorii generației mele nu s-a găsit loc în sistemul redacțional, la vîrsta noastră, cei din generația anterioară aflîndu-se deja în centrul revistelor, editurilor etc., lucru care în mod firesc se va întîmpla și cu cei din valul '80. Și va fi bine așa. Am amintit situația celor veniți în literatură după anii '70, doar pentru că ei ilustrează foarte clar că dintr-o „generație" fac parte scriitorii care s-au format în aceleași condiții istorice, au cunoscut aceleași momente ale devenirii țării, s-au bucurat de aproximativ același climat cultural. Acestea sînt principalele argumente și nu includerile pe listele mai mult sau mai puțin conjuncturale dintr-un număr sau altul de revistă.

2. Lăsînd însă la o parte această categorisire mai mult sau mai puțin didacticistă, este evident că literatura noastră din ultimii patruzeci de ani, asemenea oricărei istorii vii, nu s-a dezvoltat liniar, după cum, se știe, au existat și perioade mai line și perioade mai contorsionate. Dar momentul de cotitură a fost indiscutabil facilitat de deschiderea generală spre nou, spre schimbul de idei, spre valoare, deschidere care s-a produs cu două decenii în urmă. Ieșirea de sub influența unor comandamente imediate, de sub dogmatism, acceptarea realității ca realitate, valul de traduceri, reconsiderarea moștenirii culturale, înființarea de noi reviste și edituri, totul a adus un suflu nou, a trasat perspectiva unei stări normale de lucruri. Autorii care au beneficiat de aceste deschideri au putut să se manifeste divers, rupînd monotonia unui climat ce apărea privitorului ca un șes nesfîrșit.

3. Dar dacă ar fi să vorbesc despre vîrfuri, n-aș putea s-o fac decît sau citîndu-i pe alții sau luîndu-mă după criteriile și uneltele de măsură pe care le am la îndemînă aici, la Școala ajutătoare din Arad, unde lucrez. Mie mi se pare că platoul, nivelul general al prozei actuale este mult mai înalt astăzi ca în trecut, că „baza de decolare" este astăzi alta. Vîrfuri? Probabil că aici ar fi locul să înșir o listă lungă de nume, dar n-am să spun decît că îmi place proza lui Breban, îmi place Laurențiu Fulga, nu-l pot tăgădui pe D. R. Popescu, sînt solidar cu Sin, Papilian, Eugen Uricaru, cu colegii din Timișoara și — nu vă supărați, vă rog — cu cei din Arad. Și peisajul nostru literar ar fi sărac dacă n-ar sta în apropierea sufletului meu decît acești cîțiva. Neputînd păstra multă vreme aceeași impresie despre propriile mele cărți, cum aș putea fi sigur că peste timp opțiunile mele vor putea fi recunoscute ca vîrfuri? Dealtfel nu pretind că vîrfurile „văzute" de mine, trebuie neapărat să fie aceleași cu cele „văzute" de Mircea Iorgulescu, Alexandru Piru sau Alex. Ștefănescu. Una că ar fi și plictisitor și a doua că ei nu lucrează la Școala generală ajutătoare din Arad.
Doar negarea ostentativă mi se pare scîrboasă. Restul este iubire...

4. Și fiind mulți prozatori sînt și multe probleme. Sigur, simplificînd, putem spune că toți scriu despre om. Sau, fiind subtili, putem spune că doar cei buni în produsele lor cele mai bune scriu despre om. În realitate, spre lauda maturității prozei românești, dar și a climatului în care se scrie această proză, nu mai există direcții impuse, nu mai există direcții interzise, diversitatea în sensul cel mai bun al cuvîntului este prezentă. Altfel ar trebui să spunem

Gheorghe Schwartz

Continuare în pag. a 7-a

«Un climat liber de prejudecăți»

1. Numeroasele „discuții" (interviuri, dezbateri, anchete, mese rotunde, intervențiile — și reacțiile — unora după intervențiile altora etc. etc.), pe această temă, sînt, fără îndoială, necesare, deși nu se poate cere ca ele s-o și epuizeze, s-o sistematizeze odată pentru totdeauna, stabilind, vorba poetului, „stele(le) fixe". Și poate în asta stă (chiar așa) frumusețea lor, viața lor (autentică). Și în (de ce nu) subiectivitatea lor (cei care participă la ele nu pot fi adunați într-un cor și dirijați, nu-i așa, după o anume „partitură" care, la urma urmei, poate fi, și ea, de fiecare dată alta). Oricum, „vocile" (participante) trebuie să-și aibă timbrul lor, cum și totala libertate de exprimare, refuzînd „partizanatul", fie el și de grup/cor, de pildă. Adunînd cele ce s-au spus pînă acum la cele pe care le gîndesc despre proza acestor decenii, se poate spune că ea (și în primul rînd romanul) constituie centrul de greutate într-o literatură nouă (și în continuă înnoire) care este (a ajuns) la egală strălucire cu aceea atinsă în perioada „de vîrf" dintre cele două războaie. Fiind martor (și implicat) al acestei proze îmi îngădui o privire în urmă. Amintindu-mi cum, la începutul acestui interval, ca simplu cititor (vîrsta !), „ascultam", trecînd de la stări de stupoare la unele de exaltare, răsunetul unor „alte voci" (parafrazînd un titlu aparținînd lui Truman Capote) în „alte încăperi". Schimbîndu-se „încăperile" (timpul și climatul său spiritual, social, politic, nivelul de receptare critică), era inevitabil să se schimbe și „vocile" (literare). Întîi a fost chiar o (simplă) schimbare de voce — deloc agreabilă cînd Sadoveanu „semna" un roman ca „Mitrea Cocor" și nu prea semnificativă (estetic) cînd se făceau auzite (după potriva puterii lor, sau doar a înălțimii „tribunei" de la care se adresau unui public și el în schimbare) „alte glasuri" (acum uitate, dar despre care învățam la școală). Ascultînd / citind, pe atunci, eram cam derutat, gata să pornesc la o „Vînătoare de lupi", sau să mă pierd, asemenea altora, prin imensitatea Bărăganului ori, deși trăiam cu toții marile prefaceri ale timpului, puteam (chiar am fi putut?) vedea „viața" așa cum era „oglindită" de anume cărți. Nu știu întrucît se poate vorbi despre „momente de cotitură" (în proză, fiindcă în „timp" se produsese deja unul, hotărîtor), dar despre, să le numim așa, „momente scriitoricești", da. Acelea care ne dădeau (și ne mai dau) stări nu numai de exaltare ci și siguranța că se deschidea un drum cu adevărat nou și pentru literatură. Referindu-mă doar la proză, am (re)întîlnit, de pildă, „momentul Stancu" (și care ar fi mai corect numit „momentul Darie" — stilul folosit avea să nască o mulțime de imitatori, nu și o „școală"; oricum, notăm remarca lui Marian Popa despre „un stil personal, al sintaxei elementare și repetiției obsesive a propozițiilor, adevărat vers alb juxtapus, capabil de a produce efecte incantatorii, dar și o senzație de asprime viguroasă", importantă observație pentru cînd va veni la... rînd „noua generație" și ‚stilul" ei), „momentul Călinescu" (cu două puncte solide de sprijin, „Bietul Ioanide" în 1955 și „Scrinul Negru" în 1960, pe lîngă care „prozele cu chiaburi", și ei niște „foști", păleau cu totul) sau prelungirea „momentului Camil" („Un om între oameni" între 1953—1957, dar „Ultima noapte..." și „Patul lui Procust" erau — și sînt — încă atît de vii; iertată-mi fie „literaturizarea" acestui text — că tot n-o să scăpăm de obsesia, mai recentă, a termenului, și tot o să ajungem la... moderni, însă tare aș mai dori să aud și acum „glasul" unui Camil Petrescu răsunînd în „noile încăperi", chiar al lui, vreau să zic, pentru că a rîvni la un alt Camil e la fel de absurd pe cît este dorința de a avea un *nou* Sadoveanu, un *nou* Rebreanu etc). Un șoc a fost „momentul Preda" — presimțit la „Întîlnirea din pămînturi", miraculosul izvor pentru operele-i viitoare, resimțit (din plin) la „Moromeții" I (1955 !). Important „momentul Titus Popovici" („Străinul", în care ne „vedeam" mulți tineri de atunci și „Setea" pe care o consideram ca o replică la Rebreanu). Un alt, de vîlvă, moment, cel deschis de Eugen Barbu prin „Groapa" (1957). Și „momentul Lăncrănjan" („Cordovanii" în 1963 și, tot pentru noi, tinerii vremii, acea „Eclipsă de soare" din 1966, venită cam pe pragul unei, iată, „cotituri" literare).

Metode de resuscitare, revigorînd „inima" literaturii aplică și : Ștefan Bănulescu (excepționala „Iarnă a bărbaților" fiind una din porțile de (re)intrare în mult rîvnitul tărîm al fantasticului, unul al nostru, prea ades, azi, bîntuit de străine vînturi, chiar și în opera ulterioară a celui citat), (din nou) Barbu (cu „Princepele", romanul parabolic care marchează treptele de inițiere în mecanismul puterii, temă-obsesie nu numai pentru literatura noastră), Fănuș Neagu (minunatele-i structuri baladești în proză deschizînd, și ele, alte posibile căi de urmat), Nicolae Velea (șocînd, de-a dreptul, prin „stilistica" sa), Paul Georgescu (supunînd, întotdeauna, arma-cuvînt unei idei), Teodor Mazilu (minuînd, cu un zîmbet cam amar, ironia, sarcasmul), George Bălăiță (instaurînd o atmosferă pe cît de surprinzătoare, pe atît de tulburătoare), Al. Ivasiuc (anunțînd, prin „Vestibul", intrarea în... celelalte „încăperi" ale „romanului politic", eseizînd în miezul obsesiilor acestui secol), dar mai ales (chestiune de opțiune personală) : Dumitru Radu Popescu (făurindu-și, de la „F", un univers al său, mereu în mișcare, narat ca o alunecare dinspre real în fantastic — oricînd acceptat, chiar dacă șocant, umplînd, căutînd să umple golurile de memorie ale „timpului"), iar după 1970, Augustin Buzura („Absenții", „Fețele tăcerii", prin care prozatorul își trăiește acut timpul), Nicolae Breban (nu doar un „moment" ci un adevărat „caz" literar, abordînd „miturile" contemporane chiar dacă, așa cum remarca Eugen Simion, le împinge spre derizoriu, spre ironie — ultima, armă tot mai redutabilă a prozatorilor contemporani). Și apoi încă destule (foarte bune) „nume" : Sorin Titel (epuizînd un experiment cu „Lunga călătorie..." și instăpînindu-se asupra unui teritoriu literar puțin explorat — cel bănățean, egal în valori spirituale, devenite, la el, literare, cu oricare altul, Constantin Țoiu (cu excepționala sa „Galerie" a unui timp politic), Radu Petrescu (realizînd construcții aeriene ,de vis, de un intelectualism rar), M. H. Simionescu (îi cam datorează multe „tînăra generație" chiar dacă o recunoaște la un mod mai... temperat), Romulus Guga (uitat de prea multe asemănătoare „liste" și care ar trebui adăugat la cea făcută de Valentin Tașcu, de pildă, cînd numește pe temeiuri corecte scriitorii preocupați de cele trei obsesii ale actualității, puterea, iubirea, religia — „mituri contemporane" după E. Simion, aceștia fiind Breban — implicat în toate, Preda, D.R. Popescu, Țoiu și Buzura). Și încă : „momentul Fulga" („Alexandra și infernul" acoperind, pentru cîtă vreme ?, un teritoriu de care mulți se feresc acela al „romanului de dragoste", chiar dacă nu credem în asemena „etichete", într-o subspecie, să-i spunem, curată, fiindcă nu există doar „roman politic", doar „roman de dragoste", doar „roman istoric" și așa mai departe, există numai romane și, pentru a fi bune, ele trebuie să cuprindă socialul, politicul, istoria, iubirea, răz-

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 11-a

Literatura și semnele timpului

Voi încerca să răspund întrebărilor într-un mod global, și, dacă se poate, succint, cu atît mai mult cu cît, în ultimul timp, am impresia că aceste discuții, oricît de sincere ar fi și de doritoare de adevăr — nu mai ajută pe nimeni. Simțim cu toții că este nevoie de **altceva** în literatura noastră, mai ales în proză, o realitate care va izvorî din scrisul nostru și din meditația asupra lumii. Vorbăria nu ne va duce nicăieri, ci numai practica scrisului, dacă vreți să mă exprim așa, care nu se măsoară cu „metrul" de hîrtie înnegrită și tipărită. Va trebui să descoperim acea privire necruțătoare față de realitate, o imagine nouă, ce va fi mai apoi recunoscută și de către semenul și fratele nostru cititor, cum îl numea Valéry Larbaud. Anii din urmă au cunoscut tendințe divergente, și ajunge să citim proza lui Călinescu, pentru a vedea cîtă uluială producea încercarea de a exprima schimbările din jur. **Scrinul negru** este o carte cu formulă parodică, o expresie stranie a voinței sale de apropiere a unei lumi incomprehensibile. Este uluitor să ne închipuim ce însemna pentru Călinescu un inspector de cadre, este interesant de dedus din romanul său, iar dacă vom completa experiența pe care ne-o propune cu documentele publicate între timp, cu scrisorile adresate de marele scriitor lui Ion Bănuță și cu apelurile către diferite instituții, în vederea editării operei lui, vom avea o imagine și mai interesantă. Instructiv este și să-l „mutăm" cîțiva ani mai încoace, să-i acordăm o „șansă", cum ar spune un poet actual de succes... Generația literară din proximitatea lui, Marin Preda et comp., înzestrată cu indiscutabilă voință de realizare artistică, — a încercat o formă de înțelegere" ideologică a realității, construind o „imagine" ce părea verosimilă, pentru că implica o doză masivă de bunăvoință. Abia un „indezirabil" literar ursuz și intratabil ca Ion Lăncrănjan, în răspăr față de toată critica și opinia constituită, va ajunge să propună formule consistente și neprimejduite în mod esențial de imagini preconcepute. Curajul său, adeseori incriminat, nu este atît de mult unul de natură socială sau politică, chiar dimpotrivă, cît unul esențialmente artistic. El a făcut loc în literatură unor realități eludate pînă atunci. Puțin simpatizat acum, va constitui, desigur, peste ani, un titlu de glorie al acestei epoci.

Actuala generație literară va trebui să creeze „forme" noi pentru realitatea pe care o trăiește. Cred că această urgență este resimțită de către toată lumea. Aș vrea să-mi explic în acest fel recenta polemică în legătură cu așa-zisul roman al obsedantului deceniu. Este o nemulțumire față de cantonarea în aparență și față de lipsa unor investigații mai adînci în natura răului. Este o atitudine abstractă, de fapt, pentru că problema a fost formulată în toată amploarea ei în cărțile care ar putea fi „înghesuite" în tipul de roman pe care îl discutăm (în fond nici nu există o tematică a acelui deceniu, critica a inventat eticheta și a aplicat-o apoi la întîmplare. Trăind într-o lume dată, cu expresia ei specifică, romancierii s-au apropiat de realități care le îngăduiau transcrierea unor „obsesii" personale, în confruntare cu problematica din jurul lor). Polemica semnifică exasperare față de faptul că nu am reușit să vedem cît trebuia în modul nostru, al tuturora, de a gîndi istoria recentă. Din păcate, există o boală a „literalității", în felul de a citi al criticii curente, o căutare a „enunțului" și mai puțin efort de descifrare a imaginii propriu-zise pe care o tentează un scriitor. Cred că nu avem nevoie de laude și de încurajări, să nu se înșele nimeni, chiar dimpotrivă, scriitorul adevărat trăiește mai bine într-un climat de severitate și chiar de adversitate. Este necesar mai degrabă să avem impresia că ne sînt „citite" intențiile (vorbesc de cele artistice, iar nu de ambițiile noastre!), că ne sînt urmărite eforturile reale, chiar dacă sînt tratate necruțător. Am publicat în 1970 un roman care se petrece aproape în întregime în opacitate, iar personajele se mișcă și se exprimă conform „acestui" mediu. Un cunoscut și simpatic critic se plînge că este o carte ilizibilă. Așa o fi? Poate, la nivel literal, deși nici așa nu este pe de-a-ntregul. Dacă cineva ar reciti acum pasajele în care unul dintre cei doi recluzionați de acolo instituie „paznicii legii", ar putea să găsească cu ușurință elemente de premoniție artistică, și care nu sînt ale mele, fii liniștită, Sânziana Pop, că nu-mi dau aere, ele aparțineau lumii în care trăiam în acei ani, ne aparțin, de fapt, nouă, tuturor!

Productivitatea unui scriitor nu se măsoară în acest sens cu toptanul, și nici valoarea lui. Amploarea ține de structura lui intimă și de scopurile operei sale. Cît de productiv a fost Camil Petrescu-prozatorul, sau Bacovia în poezie (versurile sale publicate, dacă nu mă înșel, de A. E. Baconsky în revista **Steaua** din martie 1956 sînt emblematice pentru tot deceniul acela infamant : „Mi-am realizat / Toate profețiile / Politice. / Sînt fericit... / Frumos / Este cerul / Senin, sau minios. / Un aforism celebru / Te face să trăiești... / Nu-i mîini, / Nici azi, / Nici ieri, — / Timpul..."). De-am fi noi atît de productivi ca Bacovia!... Să ne uităm și în alte părți... Cît de productiv este Samuel Beckett ? Eu cred însă că este autorul unei opere uriașe. Ceea ce mă pune pe gînduri nu este faptul că C. Țoiu are numai două romane care intră în discuție pînă la șaizeci de ani, ci cît de puțin reprezintă ele față de tărăboiul care s-a făcut în jurul lor. Un anume scriitor spune mult în zece mii de pagini, iar altul în cîteva sute, ambele demersuri se justifică în absolut. S-ar putea să avem mîine revelația unor autori pe care astăzi nici nu-i băgăm în seamă, și să ne mirăm de miopia noastră. Consider că epoca actuală are cîteva apariții demne de o vîrstă literară matură. Îl citesc cu tot interesul pe Ion Lăncrănjan, autor masiv, cu vocație amplă, din generația „mai veche", precum și pe tînărul Gabriel Gafița, parcimonios și exiguu, remarcabil pînă acum în romanul **Iarna e o altă țară**. Continui să cred că această din urmă carte este o apariție semnificativă pentru ultimul pătrar de veac, presimțind un „stil" literar în descriptivismul său cutreierat de neliniști.

Semnele timpului trebuie deci căutate, după opinia mea, tocmai în afirmarea unei „noi" literaturi, a unor forme de expresie inedite. Jocurile de cuvinte sînt vechi, expresia unei frivolități de joasă calitate. Parodia lui Călinescu din **Scrinul negru** era de sorginte tragică, ironia unor confrați recenți îmi pare mai degrabă inutilă, dacă nu chiar vinovată, un act de complezență estetică față de rău. Trebuie să ne asumăm epoca așa cum este, în orice caz nu trebuie să o tratăm cu ușurință, pentru că nici cititorilor noștri nu li se îngăduie să o facă. Numai așa vom tinde spre o literatură mare, așa cum o cer anii aceștia.

Aurel-Dragoș Munteanu

„Fiecare generație își are certitudinile ei"

1. 2. Timp de mai bine de un deceniu, proza de după 1944 a fost într-un permanent „conflict" cu proza interbelică sau cu o bună parte a ei. Era vorba de un conflict artificial, se înțelege, dar nu mai puțin dureros. Cine a creat acest fals conflict (căci de o adevărată polemică n-a fost vorba) și de ce l-a creat se știe prea bine. Notabil mi se pare faptul că aproape de la început, fenomenul de negare a fost însoțit de un sentiment de nostalgie față de proza interbelică și de încercare de recuperare a ei. Apoi, după 64, nostalgia s-a transformat în obsesie și complex. Noii prozatori apăruți jinduiau să atingă nivelul prozei interbelice fără să aibă curajul (cel puțin nu declarat) de a se măsura cu personalitățile prozei interbelice, recunoscute între timp ca „clasici ai literaturii române". Așadar, termenii confruntării s-au schimbat. Se schimbaseră însă și problemele, temele, obsesiile prozei, așa că fără să putem fixa o dată anume, proza interbelică aproape a încetat să mai fie un termen de comparație. Se pare însă că în subconștient. comparația mai exista, dovadă și întrebările de față. Altfel, recuperăm în continuare, (într-o vreme nu prea îndepărtată toi „moșteneam") ceea ce nu înseamnă că proza de azi nu are personalități care, fără a mai fi comparate cu cele ale prozei interbelice au devenit certitudini ale literaturii române în timp ce nivelul prozei a crescut constant. Proza deceniilor șapte și opt — dar mai ales a ultimului deceniu, a însemnat un continuu efort spre normalizare și firesc, eliminîndu-se în bună măsură crispările, complexele și încrîncenările. Cine ar putea, însă, defini cu exactitate nivelul la care s-a ajuns ? Obsesia capodoperelor sau a capodoperei continuă să existe chiar dacă nu e exclus să fi apărut capodoperele pe care le minimalizăm dintr-un motiv sau altul sau nu știm sau nu vrem să le punem în valoare. O capodoperă nesusținută la timp se sufocă cel puțin o vreme. Plîngîndu-ne că alții nu fac destul pentru noi uităm, adeseori, că noi înșine ne facem uneori mai mult rău decît bine.

3. Întrebarea e o capcană și n-am de gînd să mă las prins cu totul în ea. Cît voi răspunde voi răspunde însă cu sinceritate. Două mi se par valorile de vîrf ale prozei postbelice : Marin Preda și Radu Petrescu. Într-un fel, fiindcă tot a fost vorba de proza interbelică, cei doi pot fi comparați cu Rebreanu și Camil Petrescu, amîndoi deschizînd două tendințe distincte (nu însă și opuse, nu însă și singurele) în proza românească, în condiții total diferite de cele antebelice. Comparată cu proza lui Rebreanu, proza lui Marin Preda e mai patetică, mai „existențialistă" (ca să folosim un termen postbelic) iar proza lui Radu Petrescu e mai discretă, mai secretă, mai severă (aproape monahal-cronicărească) decît aceea a lui Camil Petrescu.

Fiecare generație (iată că folosesc și eu acest termen deși poate mai corect ar fi termenul de „contigent" sau „leat", într-atît unii sînt obsedați de o orgnanizare aproape „paramilitară" a literaturii) își are valorile ei de vîrf, certitudinile ei. Și pentru că doriți nume, atunci vă spun că mă simt solidar cu proza scrisă de : Gabriela Adameșteanu, Nicolae Breban, Ștefan Bănulescu, Augustin Buzura, Constantin Țoiu, D. R. Popescu, Paul Georgescu, George Bălăiță, Norman Manea, Maria Luiza Cristescu, Mircea Horia Simionescu, Vasile Andru, Virgil Duda, Radu Mareș, Eugen Uricaru, Gheorghe Schwartz, Ștefan M. Găbrian, Costache Olăreanu, Alexandru Papilian. Toți aceștia reprezintă valori și certitudini ale prozei noastre de astăzi. Mă simt solidar și cu ultimul val de prozatori și aș putea iar cita o lungă listă de nume, însă cei mai mulți sînt prea puțin cunoscuți, neavînd încă o carte, așa cum mă simt solidar și cu ultimul debutant în scrisul căruia cred. Nu știu cît am evitat pînă la urmă capcana, sper însă să fi evitat demagogia și „politichia".

4. Cred că nu proza, ci prozatorii au probleme. Problema esențială rămîne, cred, aceeași dintotdeauna : să ne putem realiza proiectele, să ne scriem cărțile și aceste cărți să ajungă cît mai repede la cititori.

5. Din moment ce susținem, și pe bună dreptate, că avem personalități în proza română de astăzi, mi se pare firesc să acceptăm că au apărut modalități și stiluri noi în proză. Fiecare prozator despre care putem spune că e inconfundabil, aduce ceva nou în complicata alchimie care e o carte de proză, fie ea roman sau proză scurtă. Modalitățile și stilurile ce pot fi aplicate generalizat sînt bune doar pentru imitatori.

Mihai Sin

Cenaclul «Dacia Feniks»

Să fii

Să fii un prinț medieval,
să-ți luminezi odaia
în care vin prietenii,
să o luminezi cu paharul-clepsidră,
în care apa și focul izbucnesc înroșite deodată
precum semințele, pînă la ultimul strop.
Atunci vei sărbători săptămîna florii de soc
cînd oilor și vacilor le scade laptele
alb și dulce mirosind a cîmp înflorit,
apoi va veni sărbătoarea cimbrului
cînd mielul din căldarea înnegrită de fum
se va rostogoli pe masă ca într-o grădină
cu iarba mare, cu pomii atît de înverziți.
Tu, același prinț medieval
cu fruntea arcuită peste sat
să-ți chemi prietenii înrolați în iubirea ta
și să cutreieri deasupra pămîntului,
cu caii, cu ochii fumegînd peste semănături.
Și apoi după ce te-ai cufundat în aer,
în principiul pădurilor,
să vii să te inițiezi în misterii,
în materia densă a Sophiei.
În sat se va vorbi de-un prinț ciudat
rătăcind deasupra lumii,
cu tălpile goale,
vindecîndu-și răni prinse în cercuri
incandescente.
Într-un tîrziu, rămas închis între flăcări
străvezii,
prințul medieval își va îmbrăca hainele cele
lungi și albe,
în vreme ce pașii săi grei, nu se vor mai
auzi...

Maria

Iată insula spre care vine corabia
fără de nume pe vînt și pe ape
ca o singură lumină
în nopți.

Rătăcitoare
frumoasa Maria
ascunde sub pleoape
diminețile orizontului

Feriți-vă,
Maria e nespus de frumoasă. E înșelătoare.
Întinde mîinile, oglindite mereu
spre unul dintre noi.

Vom pleca fără să ne întoarcem
niciodată.
Iată insula spre care vine corabia
fără de nume pe vînt și pe ape.

Munci de primăvară

Pămîntul e pe jumătate amestecat cu sînge,
dar nu se poate face
deosebirea între aceste elemente
Și tata poartă în mîini o sapă uriașă,
iar din mîna lui curg rădăcinile semințelor
și se întind
și se întind, asemenea unor fluvii
imense.
Nimeni nu le poate opri,
Sînt invulnerabile
Sînt neodihnite
Sînt încrîncenate.
Și tata înfige sapa în pămîntul
acesta amestecat cu sînge și sparge
celulele pămîntului ca pe niște cuiburi
de albine sălbatice.
...Din ochii lui curg semințele,
se adună mormane cît munții,
cît visele, cît aerul.
Nimeni nu le poate opri
deslănțuirile.
Și tata lovește pămîntul acesta
peste gliile umede, cuprinse de sînge.
Capetele semințelor,
nespus de multe capete se rotesc
și strălucesc
înspre inima tatei.
Se desface suferința pămîntului.
Se desface adînca lui meditație;
și gîndurile pămîntului
capătă puterea pămîntului,
Lîngă inima uriașă a părintelui meu.

Cocoșul

Sosește din grădină, roșu ca soarele verii
Sosește din iarba sclipitoare
și are creasta însîngerată.
Se ridică din ogradă
ca o făptură exotică.
Cocoșul e alcătuit
în retortele alchimice și din
formele aerului.
Se preschimbă în pasăre mică.
Se preschimbă în pumn
iar ghearele sale sînt ascuțite
ca țărușii grădinilor.
Acesta e cocoșul ce aparține ciudatelor
prețuri
Cocoșul strălucind în dimineți,
unui luptător dezbrăcat în
amiaza de vară se asemuie.
Cocoșul care se desprinde deasupra zorilor
peste case și uliți,
care zboară peste garduri și se oprește
dincolo de grădini.
Cocoșul, cu pintecele lui
măturînd norii
Ca un val
trecînd pe lîngă ferestrele caselor — acei
nori
aruncați pe pămînt.
Un călăreț ce se pierde în iarbă, nemărginit
asemenea unei coline în pădure,
înspăimîntător.
Cînd se va întoarce din adînc
de pămînt,
cu același cîntec.

Petru Dunca

Rodica Pandele : „Portret"

Buletin de identitate

Eu sînt bărbatul tînăr care vine din Nord
aduc cu mine-n lume sămînță de piatră și
furtună
prietenilor femeilor
și altora cîțiva care mă iubesc
le dăruiesc un buzunar de zăpadă și neliniște
sîngele meu tînăr înflorește cireșii iarna
apoi intră direct în cuțit orbindu-l
așa cum v-am mai spus
sînt tînăr domnilor
și-n jurul ochilor mei
cearcăne de lup îmi măresc vederea.

Telex

Mi se pare că a nins la Roma
se vorbește despre mașina de scris poesii
ca să nu moară
florile au fost tăiate
teroriștii au împușcat un cerșetor
care scria poesii dadaiste
poeții au incendiat o sală de jocuri mecanice
drept represalii
au fost condamnați la tăcere
se vînd la licitație
idei despre bine pace și frumos
soldații au înconjurat cuvintele cu praf
următoarele știri
secolul viitor.

Stare

Plăsmuitor de lumi poetul
citește delirînd culoarea orei
cerînd oricărei nopți
o zi în plus
vegheat de sine însuși
aude cum cad cuvintele din cărți

și libertin
își trage singur clopotele

1 h 14.10 1983

Bîntuit de neliniște
ca de o insomnie
pășește liber curat și antic
către gara unde trenurile sînt speranțe
cerînd un bilet către bine și frumos
nu domnule
i se răspunde
nu domnule
aceasta este gara de la marginea cuvintelor
de aici nu mai pleacă demult nici un tren
sfîrșit.

* * *

trebuie să pleci tată
eu am să rămîn
santinelă la zborul păsărilor
cîteva s-au ridicat deja prea sus
desigur că am să le împușc
apoi am să le împăiez
iar cîndva
le voi trimite prietenilor
drept recompensă pentru statornicie

Petru Licar

Desene de Sabin Ștefănuță

Femeia cea de toate zilele

1.

Cărțile așezate în ordine alfabetică
răspîndesc în aer
o febră lucidă lîngă o cafea o scrumieră
acoperă „Pipa
comunardului" la un semn de foc al criticului
p. reînviau
țigările pe jumătate fumate am vrea să trăim
frumos
dar nici un principiu nu ne ia de mînă zidul
urlă, rece ană
golul te visează lucrează ană lucrează adună
argumente casnice
lasă-l flămînd pe maestru, în rolul sintezei
actorul tace
cine dă o nouă direcție poemului manole
manole jur pe-o oală
în clocot să te fac uman manole

2.

Focul cuțitul stiloul și toate întîmplările de la
cutremur
incoace nevinovate locuiesc în creierul ei o
să fiu
în preajma ta ochi buze de piatră tu
chiaguri de sînge
pe un cuțit de maestru care tulbură lacul
albastru
peștii te-nghit eu sînt pescarul la mal
te-aștept cu veninul
nici un cuvînt despre candoare fă tot ce-ți
spun visează-te
arzînd fii singură fără memorie lovește în
tine pînă la
saturație apoi descrie cu lux de amănunte
rechinii adăpostiți
în meninge așează-te-ntre roțile dințate
iubește noua ta natură
în vestoanele voastre în rochiile noastre
efluvii
luminiscente trăiesc în schelele de cai oho
dar pe vremea aceea
charlotele înfloreau în cuptor și eu adunam
vreascuri am fost
calfă și zidar indiferentă și frumoasă ca un
pericol social
dar de atunci n-am mai văzut-o

3.

Haos ce se desprinde din haos e o lipsă de
aer pentru tine
aș vrea să am obrazul pal și alb, ca orice
calamitate
mă hrănesc din real cît te iubesc ce-ar fi să
locuim
în frigider un șarpe intră-n frig frigul e tot
un șarpe
laptele șuieră disperat iubesc iarna fulgii
delirul
o prizonieră a cubului de gheață surîsul și
luciditatea
sînt depozitul meu de muniții în perimetrul
acesta sînt
zdrobitoare imaginea mea despre mine
iubește imaginea mea
despre tine kawabata e mort după esenin ca
să pot descrie
o stare trebuie să mi-o asum. totuși te-aș
putea iubi
cu soarele în ochi doar m-ai văzut : în loc
de sîni purtam
două sahare deasupra noastră fumul ca o
insulă plutitoare
mă tem de fum și te întreb cum m-ai putea
dori
cînd doar pustiul iubește fetele morgane

4.

En garde nu scapi de adorarea mea pînă la
moarte mustața ta
va fi periuța mea de dinți cuvîntul își permite
cam multe poete
ce mai fac ? țes pînza de speranțe a
penelopei te aștept vara
cînd soarele-mi sărută cu înflăcărare
costumul meu de baie
pînă atunci pregătesc milioane de rochii să
ascund femeia
prin calculatoare vocea ei continuă să
singere tu cel rașchetat
de ochii mei cu-atîta dragoste tu ce mai
faci ? eu cînt :
„vino singurătate, numai vino singură și
măcar tu de-ai fi
desăvîrșită"

5.

Alunec pe lîngă morțile mele ca somnul pe
lîngă
vise tot mai adînc mă cufund cu spaima
înfiptă în inimă
cu sîngele plin de uimire ca o coloană sub
mîngîierile
sculptorului deasupra beznă dedesubt beznă
mă topesc
trupul se face tot mai mic tot mai mic visul
tot mai firav
ard și mă simt vinovată de fumul ce-l las în
urmă
fumul acesta va unge încheieturile scripeților
căderea va fi fără sunet mă trage adîncul
prin hornuri
prin sparte ferestre gonesc spre o formă
lichidă îmi caut
mîinile nu le găsesc îmi caut sinii au fost
storși
pînă la ultima iluzie pulberea se așează pe
întrebări
mă plimb prin grădinile semiramidei tac și
laptele
iese pe foc tac și el se întinde peste covoare
pînă cînd să tac ? pînă cînd să visez ? pînă
cînd să curg
printre sunete ? îmbrățișez dimineața de
lîngă bătrînul copac
dreptul de-a privi calea lactee după ce-ai
alăptat patru copii.

Maria Ștefanca

Geta Mermeze : „Surorile"

UN POET ȚĂRAN

Pămînt

Pămîntul e pămînt
E spulberat în vînt
E leagăn și mormînt.

Pămîntul ne hrănește
Ne naște și ne crește
Și pe toți ne ține
Și mai rău și mai bine

Ființe și verdeață
Și tot ce este-n viață
În el se întorc iară

În amurg de seară
Viteji și eroi mari
Cei slabi și cei tari

Nimeni nu rămîne,
Le înghiți pe toate, Pămîntule
În somnul tău.

Neghina

Neghină, neagră neghină
Ori ești plantă, ori ești tină.
De ești floare albăstruie,
Neagră ești și amăruie.

De ești verde și înflorită
Tot neghină ești numită.
De ești verde ori uscată,
Neghină ești botezată.

Nu te vrem de loc, neghină,
Că ești neagră, ești rugină
Tu faci piinea rea și amară
Nu te vrem la noi în țară.

Eu mă închin

Eu mă închin, mă închin, mă închin
La soare și cer senin.
Și la stele și la lună
La ploaie și vreme bună
La iarbă, la mîndre flori
Care-s în multe culori.

Eu mă închin, cu drag mă închin
La ce-i dulce nu-i pelin,
La ce-i mîndru și plăcut
Așa știu și am știut.

Eu mă închin, mă închin mereu
În ce cred și-n ce știu eu
Și de loc eu nu greșesc
Eu mă închin la ce iubesc.

Închinați-vă ca mine
La ce-i bun și ce e bine
La ce-i bun și ce e sfînt
La acest iubit Pămînt.

Privesc

Privesc la timp cum tot se duce
Iar zilele se scurg și trec.
Privesc cum merg ca să se culce
Tot ce e viu și-i pămîntesc.

Privesc un soare cum răsare
Ce dă căldură și lumină
O noapte cît este de mare
În farmecul de lună plină.

Privesc la bob cum încolțește
Sub vraja mîndră a primăverii,
În timpul cald se înalță, crește,
Și face rod în miezul verii.

Privesc la codrul ce-nfrunzește
Cînd este cald și-i primăvară
Se scutură și îngălbenește
Cînd este frig și-i toamnă iară.

Privesc cum fug și se duc anii
În anotimpuri și-n schimbare
Se numără cum numeri banii
Și în suris și-n supărare.

Și tot așa mereu se scurg
La fel ca riul, nu se opresc
Acum sînt zori și iar amurg
Și nu știm de ce se grăbesc.

Anii fug, îi duce vîntul
Iar noi din urmă îi privim.
Al primăverii anotimp
În orice an, îl întîlnim.

Numai omul cînd se duce
Nu se întoarce și nu vine
Iar cînd soarele-i apune
Nici urma nu-i mai rămîne.

Ioan Dunca

A PATRA ÎNTÎLNIRE

Ființînd întotdeauna acasă, oriunde s-ar ține, în patria noastră — limba română (cum definitiv a statuat poetul) cenaclul „Dacia Feniks", condus de Ion Gheorghe, și-a împlinit a patra ședință în acel lăcaș al spiritualității românești care este Casa scriitorilor din Capitală.

Astfel că sub bune auspicii și-a citit poemele Daniela Simionescu, *o tînără de nici șaptesprezece ani, dar despre care s-a afirmat că stăpînește destul de bine limbajul poeziei, chiar dacă mai apar unele inegalități, inerente la o vîrstă a căutărilor. Aceste considerații sînt îndreptățite și de faptul că tînăra poetă cizelează îndelung cuvîntul, izbutind deseori adevărate „poeme într-un vers", după cum a observat* Gabriel Cheroiu. *Siguranța cu care „știe să vină la întîlnirea cu poezia" a fost remarcată și de către* Claudian Cosoi *și* A. Drăghici, *cel de al doilea susținînd că, deși scrie o poezie „citadină". Daniela Simionescu „are nostalgii bucolice și tocmai în acest coridor intermediar reușește cel mai bine."*

Poemul „Zăpodie" propus spre discuție de către Florin Șlapac, *în a doua parte a ședinței, a fost îndelung comentat, între alții, de fervenții* Ion Mînzală *și* Florin Grigoriu *ca și de mai molcomul* Vasile Moldovan, *din aprecierile cărora încercăm o sinteză. Fragmentele citite au însemnat o adevărată sărbătoare a cuvîntului arhaic, strălucitor ca un pandantiv în savanta montură a textului, ce proiectează o lumină cînd temperat-hazlie, cînd justițiar-nastratnească asupra faptelor și zicerilor personajului Zăpodie. Interferențele livrești (pannești, barbiene) bine asimilate, decelabile însă de fondul folcloric dominant, sînt topite într-o sinteză nouă, marcat personală. Tocmai de aceea poetul* Ion Gheorghe *a ținut să spună în încheiere : „A ieșit un lucru cu totul minunat, fiind o adevărată desfătare să-l auzi, chiar și în această formă fragmentată".*

A CINCEA ÎNTÎLNIRE

O seară „maraton" de poezie (de peste patru ore) a fost cea de-a cincea întîlnire a tot mai numeroșilor membri care, iată, sosesc la „Dacia Feniks" din diferite colțuri ale țării — la sediul cenaclului, din strada Biserica Amzei. Lor, acestor însetați de poezie și adevăr, le-au dezvăluit cristalul gîndului patru oameni tineri, de vîrste și facturi lirice diverse, de la începuturile filigranate ale Marielei Rotaru, *trecînd prin „decupajele" problematice ale regizorului* Nicolae Macovei, *pînă la meditațiile grave ale poeților* Mircea Stăncel *și* Costel Bunoaica *asupra eternei spațio-temporalități a satului.*

Raportate fiind la cărțile sale de poezie și reportaj, poemele citite de Mircea Stăncel (Exodul și Privirea din urmă) par — în opinia mai multor vorbitori — să își extragă substanța din ambele genuri practicate. Manifestîndu-și încrederea în înzestrarea colegului său de generație, Mircea Birsilă *a considerat că totuși poemele citite nu sînt îndeajuns decantate, că uneori alunecă în prozaism, astfel că simbolurile nu mai transpar cu destulă acuitate. „De fapt, a precizat* Marin Lupșanu, *dacă Mircea Stăncel, poet în toată puterea cuvîntului, a lăsat o astfel de impresie — resimțită și de alți cenacliști — trebuie să se bage de seamă că el pornește deliberat din spațiul poetic în cel eseistic, ceea ce schimbă datele problemei."*

O prinsă dezbatere a suscitat omogenul ciclu de poeme prezentat de Nicolae Macovei, deoarece ne-a propus un text pe care se poate discuta foarte serios, după cum a menționat Serban Codrin. *Întrucît și de data aceasta se făcuseră referiri la anumite prelungiri spre proză, precum și la o eventuală înrîurire a imagismului american, același vorbitor a susținut că această senzație provine din „invazia de concret" care însă nu dăunează poemului, fiind absorbit de lirism. „Sînt mici tablouri hiper-realiste" din care transpare tatonarea unor remedii pentru cotidianitatea uniformizatoare și alienantă, a spus* Cristina Hăncu, *adăugînd că efectele — notabile — sînt obținute prin procedeul acumulării.*

A citit, apoi, Costel Bunoaica, *poet care, de cîțiva ani, a adunat premiile mai tuturor concursurilor de poezie. În curgerea magmatică a versurilor sale,* Ioan Iacob *întrevede unduirea lanurilor de grîu, fulgerate de cîte o metaforă memorabilă ce salvează poemul de monotonie. Poetul reușește mai bine în poemele mai scurte, a spus și* Aurelian Titu Dumitrescu, *deoarece „ampla retorică poate înăbuși concretul" pentru care poetul (după opinia sa, un elegiac) are un acut spirit de observație. „Mai mult decît atît, poezia lui Bunoaica surprinde anumite stări pe care știe să le și strămute în sufletul celor ce-i recepteză poezia" a fost de părere* Ștefan Bratosin.

Strălucita seară de poezie s-a încheiat cu diafanele versuri ale Marielei Rotaru, analizate cu profundă răspundere pentru cei doar cincisprezece ani ai poetei, de către mai toți cei amintiți. Naturalețea, sinceritatea, bucuria rostirii necăutate, sînt principalele atuuri ale versurilor sale ce promit o evoluție interesantă, demnă de a fi urmărită și încurajată. Această ultimă parte a ședinței a reliefat, o dată mai mult, intențiile programatice ale poetului Ion Gheorghe *de a face din cenaclul „Dacia Feniks" o adevărată școală a tinerilor creatori, un loc în care să-și poată confrunta roadele trudei asupra cuvîntului cu opinia altor oameni tineri, bine intenționați, fără prejudecăți.*

Că astfel de convingeri au fost fericit materializate și în această seară se poate deduce și din mărturisirea poetului Gheorghe Istrate : *„Mi-a făcut o mare plăcere să particip la o asemenea ședință în care s-au putut auzi atîtea lucruri valoroase, cu totul deosebite."*

Ion Marin

IZVORUL VIEȚII

Urmare din pag. 1

rime ale literaturii contemporane, consacră numele unor creatori de linia întîia în frontul literaturii și artei.

În frecventele întîlniri pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-a avut cu oamenii de artă a străbătut cu putere îndemnul la cunoașterea nemijlocită a vieții, izvorul profund al marii creații, la scrierea unor opere care să dea măsura adevărată a acestui timp.

Bărbatul politic, patriotul înflăcărat care a creat prin umanismul concepției sale, prin acțiunea sa concretă, un prestigiu de necontestat României în lumea de azi, afirma într-un strălucit discurs că nu există popoare mici și popoare mari, că singură contribuția la tezaurul umanității poate da dimensiunea în istorie a unei națiuni. În acest spațiu se situează de drept și contribuția literaturii și artei la definirea profilului spiritual al poporului român, la edificarea civilizației socialiste românești. Stau mărturie cărțile fundamentale ale acestei epoci, cronică vie a vieții noastre, argumente pentru imaginea unei țări care s-a zidit în tiparele frumuseții și omeniei, sub semnul solar al socialismului și comunismului. Cărțile, pornind din matca inconfundabilă a pămîntului românesc, din izvorul viu, pururea reîntineritor, al vieții, și al visurilor unei națiuni care privește cu încredere spre viitor.

Cenaclul «Numele poetului»

Tu, spațiu tandru

Mă aflu aici în miezul puterii –
Nucleu al păcii și al marii lumini
Cuvîntul se-nalță ca sevele mierii
Care pulsează în rădăcini.

Cuvîntul se-nalță, lumina cum crește
Din marginea nopții și-a apei line –
Ascultă-mi Cuvîntul rostit ingerește :
Cuvîntul e „Țară", și vorbesc despre Tine.

Tu, spațiu tandru, care mă aperi
De-a necuprinsului spaimă și vid,
Cînd neagră e noaptea, te invoc și tu scaperi
Și-n cerul cel mort stele mii se aprind.

Tu, spațiu tandru, care mă aperi
De-a necuprinsului spaimă și vid !

Sunet de vară

E vară. Hamadriadele cîntă subțire
Sub scoarța copacilor în păduri
Arborii vieții, clocotind de iubire,
Pămîntul umbrescu-l, puternici și puri.

Salbe de fructe sună în soare,
Semințele sună și ele, în ploi –
O, Țara freamătă a sărbătoare
Și o privim, mai curați și mai noi,

Cu încîntarea că totul rodește
Nu ne mai este pămîntul hoitar
Crește cîmpia, orașul crește
În spațiul luminii, cel fără hotar.

Salbe de fructe sună în soare
O, Țara freamătă a sărbătoare !

Țară senină

Dunărea – scutul de apă, cel viu,
Apără bunul pămînt și bătrîn –
Pămîntul în care trăiesc și scriu
Și-n care pururi rămîn.

Miei ai iubirii zburdă pe cîmp,
Fumuri de cer din vetre pornesc,
Învăluie Muntele, al nostru Olimp
În care zeii umani viețuiesc.

Curată țară, țară senină,
Ești mugur al vieții și rădăcină,
Rouă și muzică, armonie
Sferă a cosmosului, pură și vie !

Acest scurt poem

Cînt înainte de a vorbi –
țara mă-nvăluie cu lumini muzicale,
spațiul se umple de culori vibratile
Și viața rotitoare plutește-n văzduhuri...

Țară de fîntîni și de cer, țară de aur
îți închin acest scurt poem ca o sămînță solară
din care bucuria va crește și-n umbroasele-i ramuri
stereofonice păsări vor viețui și fluturi albaștri
vor poleniza universul, vor duce spre astre
polenul divin al unei române umanități.

Țară de fîntîni și de cer, țară de aur
îți închin acest scurt poem ca o sămînță solară.

Să-mi lumineze pămîntul

Manole, meștere, și tu, Miloneg,
De tăcere și moarte acum vă dezleg :
Sufletul vostru treacă-mi în trup
Blestemul de moarte îl rup.

Turnul Țării l-înalț cît mai sus
Soarele-n vîrf de turlă îl pun
Să-mi lumineze pămîntul cel bun,
Să nu mai treacă nicicînd în apus.

Și de va fi vreodată să cad
Alții ca mine vor trudi la-nălțat.

Marcela Mariana Milcu

Bărăganul – pămînt românesc

Aici pămîntul este ca aurul,
Exista-va doar un veșnic pămînt,
Pe el au loc toate : ciocîrlia și graurul,
Și aerul parcă miroase a cînt.

Bărăganu-i aici, e în oasele lor –
Bărăganu-i ascuns în copita de cal,
A fost a lor noștri, ai străbunilor.
Sub ape-i pămîntul, sub colțul de mal.

Este chiar și o fată, ce se cheamă Cîmpie,
Aici e românul cu sufletul frînt,
Aici moștenit-am un dar : Veșnicie –
Și-l păstrat-am cu același vechi legămînt.

Mai e Puritatea – ca o fata morgană,
Oarecare n-o vede, nici nu prea are cum,
Este dragostea noastră ca o crîncenă rană,
Care singeră-n noapte potopită de fum.

Cîntec

Ecouri argintate cîmpia o umbresc
Și stau sub curcubee și sub luceafăr sînt ;
În floarea de salcîmi luminile topesc
Galop de armăsari ieșit ca din pămînt.

Și-n coamele zăltate îmi pierd nemărginirea,
Înundă iarba verde un suflet omenesc
Și în zadar mai caut, nu este nicăirea
Pămînt mai iubitor și mai dumnezeiesc.

Aici e Bărăganul, pe dealuri înstelate
De flăcările toamnei devine tot mister ;
Doar murmurul din stîne, ceaunele-afumate
Mi-aduc în amintire un cîntec de oier.

Radu Cange

Eroilor patriei

Singeriu, parfumat,
Licoarea limpede m-a tulburat,
Lăsat-am strop să cadă jos,
Un simbolic prinos
Pe care pămîntul uscat
L-a supt însetat
Ca dorul celor ce-au murmurat
Și-au cuprins
Cu ochi însetați, înstelați,
Pămîntul acesta,
atunci cînd s-au stins
Și în el s-au prelins
Și cu el s-au amestecat
Cei uitați, de neuitat
Jertfei pentru țară,
Ciopot vuit,
Abia auzit,
Urcă sevă dulce și-amară.
Să bem din vinul acesta toți ;
Merge la suflet,
De la suflet la suflet,
De la cei cu care, poate, într-o zi,
De va fi, ne-om asemui.

Corneliu Zeana

Rodica Pandele : „Adolescența"

Țară de Limbă Română

Pămînt de valuri de lumină
atins în gînd
de păsările lui Eminescu,
de poemele himerelor lui Paciurea,
oare, de strunele singelui lui Horea
ajunge-vom cîndva la tine
pentru a ne scălda
trupurile în marea albastră
a spicelor tale fără sfîrșit,
ajunge-vom azi și în viitor
ca și sfinxul de la Hamangia,
ajuns pînă la noi.

Istorie

Cîmpuri și platouri,
dealuri și văi
și Carpații în roată,
prin veacuri văd poporul meu,
și muntean și moldovean și transilvan,
oameni și iarăși oameni
ieșind la țărmuri
cu minecile suflecate,
cu făclii de vis,
cu pruncii în zori
strigînd eroii neamului ;
el prin stihii ne dă
lumina veșniciei adevărului
prin drumul milenar,
e-n mine înălțimea lui
liberă
și eliberatoare.

Patrie de azi, de mîine

Leagănă-ne Patrie cu brațele tale
aprinse de muguri involți,
ogive de oțel, milenare
din care nu vom cădea pe la porți.

Leagănă-ne să auzim melosul străbunilor
crescuți în Columnă, în Voroneț
în infinitul eroilor,
spiritul românesc fără preț.

Leagănă-ne pînă vedem zburînd
păsările lui Brâncuși
spre toate colțurile lumii,
viitor al României nebiruite.

Sandu Stelian

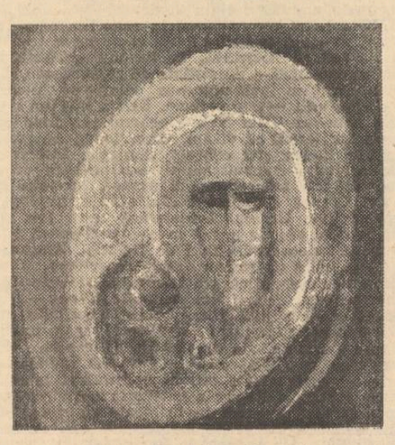

Rodica Pandele : „Portret"

În drumul spre patrie

Umple-te de miracol
în drumul spre patrie
spre obeliscul privirii ei
reavene
ochiul să-ți fie curat
cînd îndrăznești s-o întrebi
să-i răspunzi
fiece pagină
a trupului tău să fie o
poemă cantată
a muncii, a gloriei perene
fiece fruct al mîinilor tale
să îi semene
fiece istovire să te reverse
la pieptu-i
lacrima să-ți cadă în coaja
pleoapelor ei
cărămizile singelui tău lunecînd
neobosite
dinspre zi către noapte
pune-i-le la temelie...

23 August

Această zi
ca o pasăre de orizont uriaș
cea mai senină
din cîte am strîns vreodată
la piept
scrie pe inimă, pe fumale-n cetăți
Libertate
în zorii unei istorii
cu martiri
cu legende ce se adeveresc
în cartea neamului
deschisă
la pagina de lumină
o plinătate covîrșitoare
inundînd
pîrga cuvintelor, gesturilor
mai ample
această zi
în ochi ne privește...

Victoria Milescu

Bărbatul de la Olt

Legendele picură
înoptări
pe cîmpurile lui august.
Culoarea nopților
spuzită-n jar
a eroilor
cu priviri albastre.
Se resfiră în larg decor
de zori
viețile noastre.
Cumpănim ciuturi
și îndemnăm stele
să-nmugurească pe schele.

Pe alte țărmuri
gîndul prins
de victorii
adulmecă iubirea
ca oameni.

Cîntăm
prin spații siderale
balada bărbatului
de la Olt
care a înălțat
cuiburi de azur
pe chilimurile țării.

Libertate

Trecut-au anii ce cu amar
au fulgerat numai urgie
Acum pe glie iar răsună
străvechi cîntări de bucurie.

Întreaga țară în azur se-mbracă
cîntîndu-și pacea în murmur de izvoare
iar din adîncul apelor se-ncheagă
lumini, hidrocentrale noi sub soare.

În august cel de biruință
ies spicele cu firele de aur.
Se desfășoară larg sub soare
al libertății scump tezaur.

Țara în floare

Țara sub zare
dezmierdătoare...
Domnițe
cu cosițe
se îndreaptă
și așteaptă
cerul să tresară
țara și-a ei vară
în palate
clipe înflorate :
ies cîntăreții
în augustul dimineții.

Din panoplie
buzdugan de glie
pentru omenie
la început de soare
cu țara în floare.

Mihai Culman

Sufletul grîului

Sufletul grîului
izbucnind în somnul părinților
alungă țărîna
din ochii neadormiți
ai florii-soarelui.

În pridvoarele vieții
străbunii misterioși
scot din lumină privighetori
și le învață să zboare
prin baladele Mioriței.

Cerb

A trecut un cerb
peste Carpați
și sufletul meu
întîrzie-n zori.

În ochii copiilor
patria
Făt-Frumos crescînd
într-un cîntec de leagăn.

Cerurile se apleacă
pînă la geana de lumină
a mamei.

Un cîntec nou

Iarbă de suflet în inimi
primăverile răsfrîng lumina
și cuvintele cresc
în steme și anotimpuri.

Un cîntec nou de eră comunistă
veghează în aripile albastre
ale patriei
și urcă diminețile
printr-un destin de pace.

Lîngă cuvîntul tău partid
am strîns în inimi
ginduri de azi și vise de mîine
pentru desăvîrșirea legendelor
arzînd în roșul aprins
al zilelor lui August.

Mircea Cristea

Eroii

ne găsesc
cu priviri uitate
de dincolo de zări
luminate de împliniri
ne sprijină
de dincolo de timp
fiindu-ne totdeauna
aproape
gîndurile noastre
se întîlnesc la orizont
cu fiecare sărbătoare

Manifest de pace

Armele toate
atingere aspră și rece
de moarte
îngropate-n rugină
mîncate
uitate...
într-un marș
multicolor vorbit
călcînd pe urmele
ghidului nostru
PACEA
vom păstra un moment
de reculegere
la ceasul nuclear.

Virginia Meheș

Mihai Rusu : „Primăvara"

ȘEDINȚA A XXIX-A

După-amiaza zilei de vineri, 18 mai 1984, a fost de departe dominată de Uca Maria Iov, *care ne-a tulburat (cred că așa este cuvîntul) atît în conținut cît și în formă : desen-poeme și poeme cîntate pe muzică proprie.*

Imagini/viziuni în alb-negru decupate parcă direct din memorie, din subconștient, din secunda care a trecut sau din cea care o să vină, din visarea noastră cea de toate zilele și cea ancestrală, din această minunată întîmplare cosmică — viața, toate acestea ne-au reamintit că sîntem purtători de idei, de sentimente.

O mînă sigură, condusă de explozia purității, o ingenuitate catapultată în viitoarea „făcutului" („că vinovat e tot făcutul / și sfînt doar nunta, / începutul" — spune poetul), o voce al cărei timbru percutează și implîntă cuvintele poemelor sale în timpan, așa cum un cioplitor în piatră își închipuie sub daltă frenezia de a trăi.

Încercați să vizualizați răs-zbaterea gîndului într-un cotidian miocardic — aceasta este Uca Maria Iov.

A urmat o pauză după care au citit : Marcel Ioan Fandarac *(din volumul său intitulat „Starea de vers",)* Ioan Vintilă Fintiș *(poezii)* și Eduard Gugui *(proză S.F.).*

Prezent în sală, un mai vechi cenaclist care recent și-a făcut „Intrarea în scenă" la Editura Albatros, poetul Daniel Corbu, *citește, la rîndu-i, un poem inedit.*

În cadrul discuțiilor, între alții s-au pronunțat : Marius Petrescu, *care în cuvîntul său afirmă că Uca Maria Iov l-a frisonat ; este un artist-autor care nu cantonează, un personaj ciudat cu un discurs artistic spectaculos ; efectiv autoarea focalizează o stare de grație, într-un efort sincretic reușind spectacularul...* Tăruș Gheorghe, *cu referire la poezia propusă de Marcel Ioan Fandarac, afirmă că autorul suferă de o retorică de tip folcloric, rime facile, un început de versificație care sufocă ideile, supralicitarea din titlurile poeziilor nerealizîndu-se totdeauna în conținutul acestora...* Maria Cerchez, *remarcă la Uca Maria Iov o gîndire „tamisată", un fals baroc, o tensiune de impulsuri vitale într-un clar-obscur, compoziții de foarte bună factură. Despre Ioan Vintilă Fintiș afirmă că abordează genul elegiac, într-o întreprindere ambițioasă și nu întotdeauna reușită.*

Conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, *referitor la Marcel Ioan Fandarac afirmă că acesta scrie foarte multă poezie..., e un talent autentic care ar trebui să se decidă dacă vrea să scrie poezie autentică (ceea ce nu e foarte greu) sau să facă o carieră literară facilă, prin poezii festiviste (ceea ce iar nu e rău), oricare din drumuri fiind fără întoarcere. Ioan Vintilă Fintiș scrie, la rîndu-i, foarte multă poezie, inegal dealtfel, poate fi suspectat de grafomanie, ar fi mai bine să scrie mai puțin și cu frontalitate. Uca Maria Iov reprezintă un indiscutabil talent cu texte de o mare puritate, lirism în fruntariile propriilor intenții, ea reprezintă o fază post-modernistă a artei de tot felul, în sensul bun al cuvîntului.*

ȘEDINȚA A XXX-A

Vineri, 1 iunie, în deschiderea ședinței, Mircea Șoncuteanu *o anunță pe* Doina Vodă *a cărei lecturare din propriile poeme va fi însoțită de proiecții color. (Urmează o scurtă discuție, Doina Vodă fiind nemulțumită de intunericul din sală și cerînd să se tragă storurile..., Puiu Sîrbu trage de ele fără efect, Mircea Șoncuteanu propune să închidem ochii..., în fine, storurile cad singure și cu zgomot !). Urmează lectura poemelor, care în formula propusă de Doina Vodă, au impresionat plăcut.*

Prezentă în sală, Ana Maria Cozan *(secretara cenaclului nostru pentru Moldova) — la sugestia conducătorului cenaclului,* poetul Cezar Ivănescu *(care în primăvară a deschis la Iași o filială a cenaclului „Numele Poetului") — face un scurt bilanț al activității Cenaclului de pe lîngă Biblioteca Institutului politehnic din Iași, unde s-au ținut deja 15 ședințe, între cei care au citit fiind :* Octavian Dimofte, Florin Zamfirescu, Costel Dron Stejari, Dumitru Agachi, Carmen Jgheban, Gabriela Scurtu *și alții.*

Au urmat cu lecturi din propriile creații : David Ioachim, Gheorghe Țăruș *(amîndoi cu poeme)* și Mihai Culman *cu o proză... „fantastică".*

După pauză, poeta Ioana Bălan, *în serialul „DA CAPO" (inițiat de poetul Cezar Ivănescu și destinat poeților care n-au reușit încă să debuteze) ne-a „upercutat" cu poemele sale scrise și lecturate cu o patimă mai puțin obișnuită, lăsînd impresia unei prezențe insolite debordînd metafore.*

Hors concurs, poetul Grigore Coman *a citit cîteva poeme din cartea sa recent apărută și intitulată „Imagini imblînzite".*

În discuțiile care au urmat s-au pronunțat : George Corobea *care a ținut să-și înceapă speach-ul cu poeta Ioana Bălan și asta pentru că — motivează domnia sa — „vreau să dau întîietate sexului slab, care face un efort în plus față de noi, bărbații", deci Ioana Bălan scrie o poezie foarte bună, a imaginilor tari, a arderilor, a zbaterilor, a..., a !!!*

Alex. Horia : *David Ioachim scrie o poezie dificilă la prima și a doua receptare, are o coerență subterană, fulgurantă, pe alocuri manieristă, poezie de rafinament ; Ioana Bălan scrie o poezie puternic expresionistă, o acută senzație de hara-kiri, o explozie necontrolată uneori, alteori de-a dreptul lirică.*

Maria Cerchez : *Doina Vodă ne-a propus un experiment poetic, grupajul fiind foarte bine ales, foarte frumos, ușor pindită/umbrită de un soi de sentimentalism de familie ; în David Ioachim vede un poet remarcabil cu o bună tăietură a poemelor, o influență din Trakl, parcă ; la Ioana Bălan remarcă forța cu care poeta încearcă să-și struncească destinul pentru a putea scrie în continuare.*

Concluzionînd, poetul Cezar Ivănescu *consideră că : Doina Vodă scrie o poezie cuminte, ceea ce nu-i infirmă autenticitatea ; Gheorghe Țăruș este autorul unor poeme interesante, puternice, o poezie de ganglioni ; David Ioachim scrie o poezie ermetică (misterul ei e impenetrabil) și nu obscură, pentru că obscură (referindu-ne la substanța de origine), o obscuritate de forță și valoroasă dealtfel, este poezia remarcabilă a Ioanei Bălan.*

ȘEDINȚA A XXXI-A

Azi, 15 iunie, invitatul nostru de onoare, poetul VIRGIL TEODORESCU, a împlinit 75 de ani, iar bucuria noastră de a-l avea printre noi, de a-l asculta, de a-l sărbători inundă. Poeta Adriana Vela *îi oferă un buchet de trandafiri ; nu știm ce era mai frumos — buchetul, zîmbetul Adrianei sau strălucirea ușor strengărească a poetului Virgil Teodorescu ?! Oricum le stătea foarte bine la toți trei, așa cum îi aurea intensă emoția.*

Pe marginea operei lui Virgil Teodorescu, Marius Petrescu *a citit, apoi, un eseu care se termină cu frumoasa propoziție : „Virgil Teodorescu este singurul erou al propriului său Olimp", după care, la dorința adunării, poetul Virgil Teodorescu citește poeme din ultima sa carte (care între timp a și a/dis/părut în/din librării) intitulată :* „Un ocean devorat de licheni urmat de Poemul regăsit" *și se întreține cu diferiți cenacliști care-i pun diverse întrebări. Excelent interlocutor, cu zîmbetul său de „copain", cu umorul său fin, Virgil Teodorescu domină cald adunarea, uimește, ne încălzește sufletul și spiritul. La solicitarea publicului, reia lectura unor poeme ca :* „De minune", „L-a călcat trenul", „Ningea ca-n basme" *etc. Dealtfel,* „Ningea ca-n basme" *a și bătut recordul de re-lecturare..., o re-oferim, la rîndu-ne, cu toată gratitudinea, poetului Virgil Teodorescu într-o versiune parodică semnată de secretarul perpetuu al cenaclului, Mircea Șoncuteanu.*

VIRGIL TEODORESCU

Ningea ca-n basme

(parodie de Mircea Șoncuteanu)

Ningea frumos, ca-n filme, eram de santinelă
și bine înarmat, pînă-n măsele,
eram de sentinelă, fără tine,
cu o pușcă
lipsit de cord și de cordialită,
ningeau frumos fulgi de fasole sau de zer
și eu purtam pe dedesubt flanel
făcut de tine la fabrica din colț
60% fibre acrilice și...
...stinga împrejur !
deci
eram de santinelă, ba nu, ningea buluc
sau doar era ca-n basme ori ca-n filme
oricum, la o adică, nu eram cu tine
și pînă să armez
îmi tot scăpa vreun fulg.

Indiscutabil — așa cum spunea poetul Cezar Ivănescu *în deschidere — VIRGIL TEODORESCU nu putea să se nască decît poet, să ajungă poet.*

În partea a doua a cenaclului au citit din propriile creații poeții Grigore Coman *și* Marian Bodea, *iar în final criticul* Nicolae Georgescu *ne-a întreținut cu „Iliada" lui Homer. Cum orele erau înaintate discuțiile s-au amînat pentru data viitoare.*

Hero

O deschidere generală spre nou

Urmare din pag. a 5-a

că X se ocupă de un domeniu și că X_1, X_2, X_3, X_4 etc. au devenit epigonii săi.

Cu asta nu vreau să spun că X_1, X_2, X_3 și X_4 nu există în literatura noastră. Există chiar și epigoni la epigoni. Dar într-o literatură cu atîția autori, chiar și fenomenul acesta este firesc. Un platou cu cît este mai înalt cu atît are prăpăstii mai adînci. (Și iertat fie-mi calamburul, la prăpăstiile noastre avem și prăpăstioși destui...).

5. Dar cred că nicicînd nu se fac atîtea confuzii decît atunci cînd se vorbește despre originalitate. (Sigur, afirmația este riscantă : este greu, foarte greu, de delimitat un record negativ...) Original a ajuns să fie socotit orice este altfel decît norma general aceptată. „& casă virgulă șase BBBBBB ursulețule". Este acesta un text original ? Neavînd nici un sens, nu reprezintă nimic. Singura însușire a nimicului este nimicul, nimicul caracterizîndu-se exclusiv prin el însuși. Așadar nimicul nu poate fi original.

Ignorînd acest adevăr, în goana după originalitate se alunecă foarte des spre nimic, spre lipsă de sens. Aceasta din urmă, lipsa de sens, poate oferi pe termen scurt anumite sugestii. Supralicitată, lipsa de sens nu mai sugerează nimic. Artă fără sugestie nu există.

Originalitatea mi se pare una dintre caracteristicile valorii. Ea este integrată în valoare, făcînd mult mai mult parte din componenta calitativă decît din învelișul formal.

O operă originală este o operă primă din toate punctele de vedere. Opera reflectă o realitate, o codifică și se lasă decodificată, oferă sugestii. Originalitatea se referă la calitatea acestor demersuri.

Și iar afirm, proza noastră oferă opere originale atunci cînd inovează calitativ. Și autorii pe care i-am amintit și unii pe care inevitabil i-am uitat sînt scriitori originali.

Cel puțin așa văd eu lucrurile de la Școala generală ajutătoare din Arad.

1944-1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

EPOCA MARILOR SINTEZE

In procesul de rescriere colectivă a istoriei literaturii române, care este una dintre caracteristicile fundamentale ale gîndirii critice româneşti postbelice, ideea sintezei **aplicate atît asupra întregii literaturi cît şi a unor părţi ale ei, (studiate mai puţin ori interpretate anterior în mod superficial) este una dintre cele mai fertile.** „O importanţă deosebită trebuie să acorde critica literară valorificării moştenirii culturale a trecutului — **spunea, pe această temă, secretarul general al partidului, tovarăşul** Nicolae Ceauşescu. Punînd în valoare tot ceea ce s-a creat mai înainte, de-a lungul anilor în domeniul literaturii şi artei, să pornim de la criteriile ştiinţifice ale materialismului dialectic şi istoric, evidenţiind orientarea creaţiei, felul în care ea a reflectat ideile timpului, cerinţele obiective ale dezvoltării societăţii în perioada respectivă". **Aceste indicaţii, de o excepţională însemnătate, au fost urmate de o mare parte a criticii literare româneşti şi rezultatele se văd, mai ales prin sintezele aplicate asupra momentelor celor mai importante ale literaturii române, prin încercările de a sintetiza însăşi personalitatea literaturii române. Numeroase dintre sintezele parţiale ale acestor ani s-au îndreptat către** revelarea specificului literaturii române, **extras prin comparaţia cu alte literaturi: cercetările lui Mircea Muthu, asupra balcanismului literar au, astfel, meritul de a fi indicat o problemă pe care critica nu o luase pînă acum cu seriozitate în discuţie, voluminoasele sinteze ale lui Paul Cornea despre romantismul românesc au relevat caracterul naţional, specific, al acestui curent, epoca marilor clasici văzută de George Munteanu a devenit, într-o viziune critică lucidă, o probă a puterii de invenţie şi de anticipaţie a scriitorului român, panorama deceniului 1940—1950 în citirea lui Al. Piru a revelat un moment de unde a reieşit literatura postbelică. Cu sinteza lui C. Ciopraga asupra „personalităţii literaturii române" sintem, în sfîrşit, în planul marilor tablouri tipologice, privind, cum spunea G. Călinescu, literatura română „din avion". Toate acestea, şi altele — numeroase, demonstrînd că o critică literară lucidă şi avînd opţiuni ferme poate să producă nu numai o mai dreaptă interpretare asupra literaturii române ca întreg ci şi o** stabilitate a direcţiei fireşti **prin care, şi de acum înainte, literatura poate să înainteze cu folos. Sensul sintezei este, de la un punct încolo, şi acesta,** de a indica, prin apelul la memoria literaturii, liniile fecunde ale literaturii naţionale.

Panorama literaturii postbelice

Cei 40 de ani de literatură nouă solicită din ce în ce mai mult gîndul sintezei. În fond, ce s-a întîmplat în acest răstimp care a trecut de la Eliberare în vastul şantier al scriitorimii române, care au fost realizările de seamă, care erorile, care direcţiile de dezvoltare, ce concluzii se pot desprinde pentru viitor? La asemenea întrebări şi la multe altele trebuie să răspundă o bună istorie a literaturii române contemporane. Acest lucru nu este uşor de realizat cît vreme este necesar să se bazeze pe o documentare imensă, integrală asupra fenomenului literar românesc al acestei epoci, cu legăturile sale multiple în toate sferele existenţei sociale. Apoi sînt marile modele anterioare, sintezele lui N. Iorga, Eugen Lovinescu, N. Cartojan şi mai ales ale lui G. Călinescu. Ele obligă la înălţime de gînd, privire cuprinzătoare, artă impecabilă a expunerii.

Desigur, istoria literaturii române contemporane trebuie privită nu numai ca un ideal către care năzuim, ci şi ca un rezultat, ca o încununare a întregului efort al criticii noastre de a selecta valorile literare ale ultimilor 40 de ani, a le dispune în serii expresive, a discerne în mişcarea lor etapele şi direcţiile unei dezvoltări specifice. Acest efort se cuvine a fi privit la rîndul lui diacronic, de-a lungul unor ani de studii şi cercetări laborioase, între care la loc de cinste trebuie situate încercările de sinteză parţială asupra fenomenului literar românesc contemporan, încercări accentuate în mod simţitor în ultimele decenii.

Una dintre acestea, „Panorama deceniului literar românesc 1940—1950", de Al. Piru rămîne una dintre cele mai reprezentative pentru noua direcţie în care se îndreaptă studiile în vederea realizării marii sinteze de istorie literară contemporană. Alexandru Piru demonstrează într-un mod îndubitabil, pe baza unei examinări atente, exhaustive a cărţilor literare apărute între 1940—1950, că noua literatură românească de după Eliberare a luat naştere din dezvoltarea firească, necesară a marii noastre literaturi interbelice, cu participarea neprecupeţită a generaţiei de aur care a reprezentat această literatură. De aceea nu procesul discontinuităţii trebuie pus cu prioritate în lumină, ci acela al continuităţii. Distorsiunile, cîte au existat pe această linie, au apărut mai tîrziu şi ele au cauze în afara fenomenului literar românesc, aşa cum o demonstrează strălucit autorul în mai multe cazuri. Atît scriitorii de prim rang, ca Sadoveanu, Arghezi, Camil Petrescu, Lucian Blaga, G. Călinescu, Al. Philippide, precum şi mulţi dintre ceilalţi au dat în deceniul revoluţiei de eliberare naţională şi socială opere dintre cele mai reprezentative ale creaţiei lor, s-au înscris cu fapta literară în grandiosul proces de înnoire a ţării. La acest rezultat de seamă al cercetării sale Al. Piru ajunge printr-o delimitare polemică faţă de încercarea de sinteză anterioară **Literatura română de azi** (1965), a lui D. Micu şi N. Manolescu, în care fenomenele caracteristice începuturilor noii noastre literaturi erau prezentate fără concluziile necesare rezultînd dintr-o examinare exhaustivă.

Deosebit de semnificativă se dovedeşte gruparea acestui material în cadrul analizei pe care o întreprinde Al. Piru. Ea se realizează în toate cele patru mari compartimente ale cărţii (Poezie, Proză, Dramaturgie şi Critică literară), pe criteriul interferenţei între generaţii: „virstnică", „mijlocie" şi „tînără", şi nu pe acela ideologic („de stînga", „de dreapta" etc.). Aceasta se dovedeşte a fi o rezolvare fericită a ideii de continuitate literară pe care cercetătorul o pune cu putere în lumină. Era firesc să se procedeze astfel cîtă vreme întreaga noastră literatură, prin ceea ce avea ea mai reprezentativ în acel moment se arată ataşată procesului de primenire revoluţionară a societăţii româneşti.

Un alt aspect care se cuvine a fi examinat cu multă atenţie rezultă din ataşamentul aparte pe care îl dezvăluie Al. Piru faţă de marea **Istorie** călinesciană a literaturii române. Se ştie că G. Călinescu se oprise cu examinarea fenomenului literar românesc în anul 1940. Al. Piru, după cum mărturiseşte încă din primele rînduri ale **Panoramei** sale, dar şi în alte împrejurări **(Varia. Preciziuni şi controverse,** 1972, p. 546), a fost preocupat să reia firul examenului critic călinescian şi să-l ducă mai departe. Întocmai ca la marii cronicari moldoveni, este vizibil aici un sentiment major al răspunderii pentru continuitatea efortului de a judeca istoria, fără pete albe şi omisiuni. Această precedare dezvăluie şi alte raţiuni adînci. G. Călinescu se oprise cu examenul său critic la un moment deosebit de grav al istoriei noastre, o adevărată prăpastie care apărea în calea dezvoltării poporului român. Peste această marele critic şi istoric literar aruncă un avîntat „pod teoretic", acel splendid capitol de încheiere despre specificul naţional. Evenimentele istorice care au urmat ne arată că tocmai acest specific, concretizat în încrederea în forţele proprii, grija şi răspunderea pentru apărarea fiinţei naţionale a fost acela care a unit într-un singur suvoi forţele revoluţionare intrate în luptă şi a asigurat triumful de la 23 August 1944. Dacă acesta este adevărul privit în perspectivă istorică, nu mai puţin demnă de revelat este retrospectiva lui, şi anume, faptul că societatea românească intrase în ceea ce numim criză revoluţionară cu mult înainte de evenimentele din August '44. Clasele dominante încă demult timp nu mai puteau guverna cu vechile metode, iar cele noi, caracterizate prin aderare la fascism şi aservirea ţării imperialismului german erau profund ostile poporului, fiinţei noastre naţionale. Anul 1940, la care se opreşte **Istoria** călinesciană a literaturii, marca tocmai acest moment de criză revoluţionară, de radicalizare a forţelor sociale intrate în luptă. Privită pe acest fond complex, evoluţia literară ne apare în adevărata ei lumină, axată în special pe ideea apărării valorilor naţionale de pericolul în care se aflau. Atît **Istoria** călinesciană, cît şi cea de-a treia parte a trilogiei sadoveniene a **Fraţilor Jderi,** apărută acum, sau volumul **Una sută de poeme** al lui Tudor Arghezi confirmă asimilarea estetică deplină a acestei noi perspective a luptei naţionale şi sociale a poporului nostru în deceniul al V-lea al acestui secol. **Panorama...** lui Al. Piru pune nu întîmplător toate aceste opere la loc de frunte în cadrul evaluărilor de perspectivă asupra deceniului de tranziţie către noua literatură.

Continuitatea călinesciană mai are în **Panorama...** lui Al. Piru şi un alt sens, şi anume acela al obligaţiei morale de a fi la înălţimea modelului de la care se pornea în elaborarea noii istorii literare. Cercetătorul însuşi dă aici o probă evidentă de virtuozitate în minuirea mijloacelor sale de analiză. Acea tendinţă deja remarcată de implicare a interpretării în chiar structura materialului prezentat se află aici într-o deplină manifestare. Interpretul lucrează pe o claviatură vastă, în registre diverse.

Fără să fie o istorie literară propriu-zisă, cum mărturiseşte cu vădită modestie însuşi autorul, **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950** se dovedeşte în perspectiva timpului, atît prin soliditatea punctelor de vedere avansate, cît şi prin bogăţia materialului analizat prin diversitatea metodelor de investigare şi excelenţa lor, o piatră de temelie pentru înălţarea edificiului marii sinteze de istorie literară către care năzuim.

Dumitru Bălaeţ

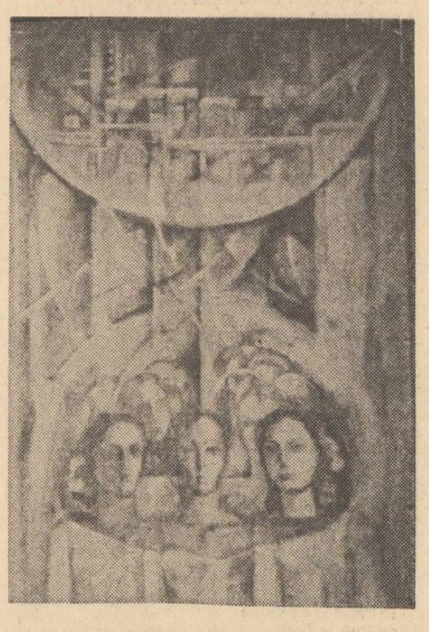

De la „balcanitate" la „balcanism"

Între **Occident** şi **Orient,** literatura comparată românească a ales indeobşte referinţa la primul, lucru explicat pe de o parte de bogăţia documentelor, a surselor de informare şi interpretare, pe de alta de reflexul cultural de a ne simţi, prin relaţiile atît de însemnate şi uşor relevabile cu Occidentul, mai **europeni.** Nu este însă mai puţin adevărat că raporturile istorice, culturale, literare cu Orientul sînt şi ele foarte importante pentru ceea ce ne defineşte, chiar dacă cercetarea lor implică eforturi mult mai mari de documentaţie şi interpretare. Un demers integrator trebuie să aibă, fără îndoială, în vedere ambele perspective, cea occidentală, ca şi aceea orientală, linii de forţă care ne exprimă statutul de locutori la **marea răscruce a lumilor.** Într-un fel, această perspectivă integratoare e mereu prezentă atunci cînd vorbim despre **cultura română în contextul sud-est european,** adică atunci cînd abordăm existenţa noastră într-un context ce face imposibilă eludarea componentei orientale. Lucrărilor remarcabile în domeniu, semnate de Mihai Berza, Virgil Cândea, Alexandru Duţu, Mircea Anghelescu li s-a adăugat, în ultimul deceniu, o carte pe cît de incitantă, pe atît de însemnată sub aspectul rigorii cercetării şi al intuiţiilor avansate: **„Literatura română şi spiritul sud-est european"** de Mircea Muthu (Editura Minerva, 1976).

Tînărul universitar clujean porneşte de la punerea în proces a conceptului de **spirit sud-est european.** Căci existenţa strict geografică a unei zone cuprinzînd regiuni atît de diferite — Peninsula balcanică pînă la Dunăre şi teritoriul din nordul fluviului, inclusiv Transilvania, legată de Moldova şi Valahia prin intermediul arcului carpatic — nu i se pare de conceput ca spaţiu unitar al sud-estului european. Dacă mai adăugăm şi compoziţia etnică a acestei zone — ce înglobează neogreci, albanezi, sîrbocroaţi, bulgari şi români — populaţii cu fizionomii atît de diferite, ireductibile, în ciuda anumitor circumstanţe istorice comune şi a coexistenţei în acelaşi spaţiu fizic, vom înţelege justificata neîncredere a lui Mircea Muthu faţă de existenţa unui **spirit sud-est european,** unitar. Ar fi, prin urmare, de preferat termenul de **balcanism?** Mircea Muthu constată că acesta nu are, pînă în prezent, o definiţie clară, nestabilindu-i-se nici aria exactă de extensie, nici conţinutul specific, nici statutul categorial. Ar trebui, observă Mircea Muthu, puse în evidenţă **serii estetice** specifice pentru creaţia unei etnii, deosebitoare şi în relaţie directă cu întregul circuit de idei, de atitudini culturale din sud-estul european. **Balcanismul** nu ar fi, astfel, doar o sumă de circumstanţe istorice pe care le împărţim cu toate etniile din zonă, ci tocmai rezultatul **detaşării** deliberate de aceste circumstanţe.

Ceea ce în genere se înţelege prin **spirit sud-est european** — cu precizarea că este vorba de un concept definit de unitate în diversitate, rezultatul impactului puterii otomane asupra colectivităţilor sud-estului european, realitate spirituală plasată sub semnul eroismului — e numit de Mircea Muthu **balcanitate.** Accepţiei etnice i se adaugă aici elemente etice şi axiologice, căci **balcanitatea** ar cuprinde, în rezumat, **datele unei axiologii comune populaţiilor peninsulare în secolele XV—XVIII, atitudinea antiotomană, avîntul literaturii parenetice de îndepărtată tradiţie bizantină, moralismul şi elocinţa emfatică populară, concurenţa între elementele gîndirii şi mentalităţii creştine ortodoxe şi cele laice, raportul între nivelul aulic şi cel popular de sensibilitate artistică a epocii.** Este de înţeles, de aici, că Mircea Muthu oferă prin **balcanitate** doar un **gen proxim,** diferenţa specifică pentru creaţia estetică propriu-zisă măsurîndu-se tocmai prin depăşirea balcanităţii, prin **balcanism.**

Astfel, trecînd în planul ilustrativ al lucrării, Mircea Muthu distinge două momente bine determinate: epoca lui Neagoe Basarab, definită prin **balcanitatea tragică** (idealul politic comun tuturor popoarelor peninsulare, viziunea lucidă a intelectualului care îşi disimulează abil aspiraţiile patriotice, minarea treptată a ortodoxiei prin teoria îndoitului adevăr) şi **momentul Cantemir** (prelungirea dualismului în ideologia bipolară a istoriei, trecerea către ficţiunea romanescă ce acordă importanţă superioară valorii **estetice** în raport cu argumentaţia istorică) care depăşeşte condiţia balcanităţii tragice şi, prin sinteza estetică, deschide zorii **balcanismului literar-artistic.** E interesant că, abordînd conceptul de **balcanism,** Mircea Muthu îl consideră, de fapt, o **categorie tipologică** şi nu un **curent literar.** Adică, nu o mişcare omogenă, cu statut estetic precis, ci o **tendinţă,** şansa spaţiului cultural nord-dunărean de a se detaşa, de a se **obiectiva** faţă de **spectacolul** oferit de lumea balcanităţii eroice. Ceea ce îl împinge pe autor la un studiu riguros, amănunţit al **mentalităţii colective** din Principate la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea.

Odată cu dezvoltarea vieţii citadine, cu apariţia cosmopolitismului, cu avîntul spiritului patriotic, **balcanitatea** ajunge să reprezinte doar un element de virtualitate, aspiraţia ideală spre cooperarea interbalcanică. Dar aceasta se petrece deja într-o epocă dominată de tendinţele sincronizării cu Occidentul. Sensul peiorativ iese, pe de o parte, tocmai din încercarea de a oferi aspiraţiei moderne soluţia unei lumi anacronice. E încă un amestec aici, căci o poziţie cu adevărat **obiectivă** faţă de lumea balcanică nu se putea cristaliza decît în secolul nostru. Ceea ce Mircea Muthu numeşte „răscumpărarea istorică" — în fapt, esenţa balcanismului literar-artistic — era imposibil să apară la numai cîteva decenii distanţă. Lucrul este relevabil la diferite paliere şi studiul lui Mircea Muthu oferă raţiuni convingătoare şi în acest sens. Să luăm un singur exemplu: **pitorescul.** Începuturile (Anton Pann, N. Filimon) sînt plasate sub autoritatea unui **pitoresc ontologic,** de substanţă propriu-zisă; abia mult mai tîrziu (Mateiu I.

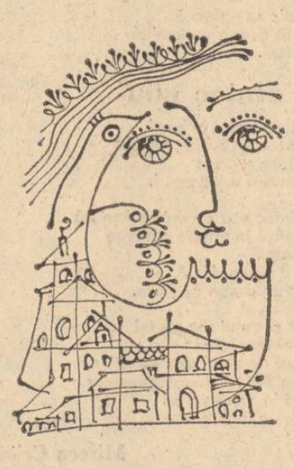

Caragiale, Ion Barbu) el va deveni efect estetic, rezultat al unei distanţări. Într-o primă etapă, pitorescul se exprimă ca necesitate a tendinţei de a **reconstitui** o lume compusă din elemente disparate, adesea contradictorii, opozante. Tot acest amalgam, acest univers pestriţ care devine mai tîrziu obiectul unei arte subtile, cu nuanţe de exotism, **trăieşte** pentru moment, încă, e viu, **existent.** Astfel că Pann — **tipul auditiv,** ca şi Filimon — **tipul vizual,** nu fac altceva decît să evoce o lume existentă, chiar dacă în ţândări, în vreme ce Mateiu I. Caragiale, Ion Barbu, Emanoil Bucuţa sau, şi mai tîrziu, Eugen Barbu, lipsiţi de suportul viu al acelei lumi, implinesc o operă pur estetică.

Studiul lui Mircea Muthu nu-şi propune să epuizeze o problemă; dimpotrivă, el deschide perspective largi unei **problematici,** pe cît de pasionantă, pe atît de însemnată în cîmpul culturii româneşti. După încercarea de a da statut teoretic precis unui fenomen atît de complex ca **balcanismul literar,** va urma relevarea detaliată a **seriilor estetice specific româneşti,** la care autorul face în atîtea rînduri referinţă. Reţinem, pentru moment, însemnătatea distincţiei între **balcanitate** şi **balcanism,** deosebire ce nu priveşte doar două cuvinte, ci, aşa cum s-a văzut, două concepte cu statut bine determinat.

E limpede că, atunci cînd vorbim despre o lucrare ca aceasta, a încheia spunînd că aşteptăm cu mare interes continuarea cercetărilor autorului nu reprezintă o formulă de circumstanţă, ci îndreptăţita recunoaştere a valorii unui demers intelectual. Acesta este, în mod indubitabil, şi cazul cărţii lui Mircea Muthu.

Dumitru Radu Popa

Personalitatea literaturii române

Constantin Ciopraga priveşte literatura cu o sobră atenţie avizată, cu un constant respect, fără să fie tentat de trădătoarele formule gratuit-frapante. Procedarea sa este sistematică. El se „instalează" în operă sau în ansamblul de opere şi apoi îşi consolidează poziţia prin demersuri cumpănite. Un cert echilibru clasic asigură stabilitatea distinctă a scrierilor sale în peisajul literaturii române a ultimelor decenii. Într-o mineralogie a literaturii noastre, în care fiecare autor ar fi reprezentat printr-o rocă, pentru Constantin Ciopraga echivalenţa potrivită ar fi granitul: lipsit de superbia marmurei, dar foarte rezistent, promiţînd să dureze şi respectîndu-şi promisiunea. Eseul Personalitatea literaturii române *(1973), carte-pivot în activitatea de critic a lui Constantin Ciopraga dovedeşte în modul cel mai convingător că lucrurile astfel se înfăţişează. Cu forţă şi eleganţă neostentativă, dintr-un ocean de informaţii sînt extrase şi aduse în stare de fuziune elemente cu adevărat semnificative.*

Personalitatea literaturii române exprimă o viziune obiectivă asupra literaturii. „Literatura unui popor — arată Constantin Ciopraga în capitolul introductiv — este, în rezumat, un autoportret colectiv, amplu tablou în mişcare". Acesta este nucleul teoretic al sintezei pe care eseistul o construieşte, păşind pe calea descrierii unor concepte centrale şi întreprinzînd o cercetare de tip sincronic. Vocaţia pentru echilibrul clasic, înclinarea moralistă, dimensiunea filozofică, echivalenţă, în esenţa ei, cu viziunea populară despre lume şi viaţă — constată eseistul — sînt cîteva dintre notele fundamentale prin care literatura română şi-a cucerit un loc distinct în contextul universal. Subsumate conceptului de literatură română sînt şi alte concepte centrale, pe care eseistul le surprinde în cîteva dintre ipostazele lor cele mai caracteristice. Astfel, prima parte a cărţii, intitulată „Constante şi metamorfoze", cuprinde, alături de judecăţi despre conceptul de personalitate a literaturii noastre, referiri la mit, fantastic şi balcanism; sînt propuse disocieri care cenzurează cu argumente istorice, dar şi filozofice, cîteva exagerări speculative. Concluzia la care se ajunge este că nici unul dintre aceste trei concepte, ale căror ilustrări literare joacă roluri de seamă în literatura română, nu poate fi socotit definitoriu, poziţiile reale ale mitului, fantasticului şi balcanismului fiind acelea de componente ale unei viziuni mult mai cuprinzătoare asupra lumii. Iată, de pildă, cum rectifică eseistul două dintre automatismele simplificatoare referitoare la specificul literaturii noastre: „În formule metaforice intrate în limbajul curent, se vorbea (se vorbeşte încă) de porţile orientului, expresie sugerînd spaţiul balcanic, aşa cum prin perfidul Albion unii numesc blazonul britanic. Etichete ca acestea, unilaterale, simplică, forţează sensurile".

Cartea conţine şi cercetări de tip diacronic, în care sînt luate în considerare cîteva dintre momentele esenţiale ale literaturii noastre (Eminescu, Caragiale, Creangă, Sadoveanu, Rebreanu, Călinescu, Camil Petrescu, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, literatura perioadei contemporane). Capitolul final, intitulat „Proiecţii în universal" se opreşte asupra unor momente de sinteză din literatura română. Eseistul urmăreşte activitatea enciclopedică a lui Cantemir, subliniindu-i caracterul crucial („I-a revenit lui Cantemir, contemporanul enciclopediştilor, spirit enciclopedic el însuşi, meritul celei dintîi mari sinteze din cultura românească"), reia apoi notele esenţiale ale unei alte personalităţi-sinteză: Eminescu („Prin Eminescu s-a realizat în a doua parte a secolului, o sinteză a spiritualităţii româneşti de alte dimensiuni şi cu alte ecouri decît aceea înfăptuită de Cantemir. Literar şi extraliterar, Eminescu reprezintă un excepţional efort spre convergenţă. [...]. De nici un alt personaj nu poate fi apropiat mai semnificativ Eminescu, decît de legendarul Manole. Îi uneşte ideea jertfei de sine pusă la temelia operei, pentru a da expresie ideală existenţei, pentru a zidi la modul demiurgic"). O a treia mare sinteză, arată eseistul, s-a conturat în literatura interbelică: „...miticul şi rapsodicul coexistă cu tehnicile moderne în vers şi roman. Deoparte cosmicul, ascensiunea spre astral, de alta tentaţia spre abisal şi microcosm". În fine, a patra sinteză esenţială are loc după cel de-al doilea război mondial. Principala ei caracteristică constă în „...un ethos al participării multiple *la dezbaterile cetăţii".*

Profuziunea de informaţii culturale la care recurge Constantin Ciopraga este structurată şi ritmată de o reală vocaţie a eseului. Intuind sau deducînd înrudirile dintre idei, eseistul nu alunecă în divagaţii gratuite, integrîndu-şi toate afirmaţiile în construcţia coerentă a unei argumentaţii unitare. Este însă necesar să fie relevate şi ceea ce ar numi sclipirile intermediare, detaliile prin care eseistul îşi decorează construcţia; realizîndu-le, Constantin Ciopraga obţine adesea formulări memorabile. Iată un exemplu: „Vitalismul dacic se completează cu nevoia română de claritate, ajungîndu-se la ceea ce A. Joja numise figurat «apolinizarea fondului dionisiac». Sentimentul tragicului se despovărează prin raportare la cosmos (care, etiologic, înseamnă: frumuseţe, podoabă), sau la forţa regeneratoare a naturii. Chiar şi posacul Nietzsche găsea (în Originea tragediei) *că risul are un rol eliberator, făcînd posibilă suportarea uritului existenţei".*

Eseul lui Constantin Ciopraga argumentează în mod convingător existenţa unui umanism distinct al literaturii române.

Voicu Bugariu

Originile romantismului românesc

Originile romantismului românesc (1972) este o apariţie ce continuă preocupările cercetătorului, volum fertil în sugestii, rod al unui temeinic studiu. Pentru Paul Cornea, care este un „sociolog al literaturii" literatura unei epoci trimite la starea de spirit şi, de aici, la contextul istoric descifrînd provocările istoriei. Cei ce se iluzionează că în geneza romantismului ar sta doar cauza de natură literară, factori intrinseci focalizaţi în sensibilitatea romantică, trec nepermis peste o izbitoare constatare: şi literatura este expresia mediatizată prin starea de spirit a metamorfozelor sociale. Încît, consecvent sieşi, Paul Cornea reţine în investigaţia sa trei niveluri: literatura, mentalitatea şi realitatea istorică, înserindu-le în fluxul epocii, creionînd contextul în care se varsă.

Prima dificultate este, negreşit, chiar definirea romantismului. Paul Cornea avertizează că fenomenul pletoric al romantismului, cu marja sa de indeterminare intră în categoria uneltelor lingvistice de statut semantic incert (p. 9), încît nu se pune problema unei definiţii de tip matematic (p. 10), passe-partout (p. 12), ci a unei definiţii ipotetice, în mulţimea celor descriptive şi quasi-sinonimul care graviteză în jurul conceptului. E vorba aici, desigur, de romantismul istoriceste circumscris (la începutul veacului al XIX-lea), nu romantismul în sens tipologic, întîlnit în toate culturile lumii şi pe orice treaptă a dezvoltării societăţii. Proteismul „obiectului" antrenează însă o pluralitate de romantisme, variante atipice încît noţiunea riscă să devină — după unii — pur verbală. Există însă un acelaşi substrat (Paul Van Tieghem), un fond comun indiferent că vizăm romantismul ca epocă, curent literar sau concept tipologic. Interesată de originile romantismului românesc în dubla ipostază de **mentalitate şi curent,** lucrarea lui Paul Cornea convoacă realul istoric, nu logica speculativă. Criticul evidenţiază ce a fost romantismul efectiv la noi în chenarul epocii sale, punctînd deosebirile faţă de Europa Apuseană şi legăturile cu romantismul răsăritean. Cum literatura romantică era literatura victorioasă a momentului, primul val romantic la noi s-ar fi făcut ecoul străinătăţii. Paul Cornea demontează acest mecanism explicativ ce a produs opinii deviante de la adevăr (devenite, prin preluare necritică, clişee greu de îndepărtat, adevărate tipuri ale criticii noastre) şi le înlătură; istoricul literar e categoric: originile romantismului nu stau în influenţe ci în contextul social-istoric şi de mentalitate care le face posibile. Dacă ipoteza romantismului românesc ca fenomen de import ideologic pur e respinsă, incitaţia provocată de emitent (modelul) trebuie să găsească **un receptor disponibil,** omologii difuze, în sensul pe care Al. Dima îl dezvolta în **Principii de literatură comparată** (1969) evidenţiind rolul factorilor interni în desfăşurarea oricărui proces de influenţare. Trecerea de la alogen la autohton presupune activismul celulei germinative proprii, îmbrăţişînd un repertoriu tematic consonant orizontului de aşteptare. Influenţele nu sînt însă transmitere, ci absorbţie; lucrează catalitic, şi, cum am văzut, sînt posibile prin proexistenţa unor afinităţi **(Valori congenuine).** Evantaiul incitaţiilor posibile asigură fermentaţia latenţelor. Aici, prin acreditarea **Fenomenului de poligeneză,** Paul Cornea este aproape de ipoteza protocronismului lansată de Edgar Papu (pe care însă o contestă) şi a tezei policentrismului cultural, convergente de fapt prin ultimele lor consecinţe.

În fine, concluzia importantă e **amendarea occidentolatrismului.** Multă vreme, estul european părea condamnat, fără centre de erupţie ideatică, chiar cărturarii din acest spaţiu odihnindu-se la umbra ideii. Mitologia în care a fost îngropată chestiunea prin perpetuarea unor greşeli descalificante, primeşte acum o replică polemică. Vechiul clişeu al occidentalizării culturii sud-est europene trebuie eliminat printr-o imagine mai aderentă la realitate, scrie de pildă Al. Duţu în ultima sa carte, anterior amintită. Începută în secolul XVII, modernizarea a ieşit la suprafaţă în secolul XIX, observa acelaşi (p. 227). Încît clişeul stagnării culturale din vremea „turcocraţiei" şi a occidentalizării tîrzii, aplicat vinovat blocului literar al sud-estului european indică o mentalitate complexată. El priveşte şi literatura noastră, articulată ritmului sud-estului Europei.

Paul Cornea dezbate în cartea sa consacrată originilor romantismului românesc şi **spiritul public, mişcarea ideilor şi literatura între 1780—1840,** stăruind în final asupra emergenţei romantismului (1830—1840), eforturilor de conceptualizare şi a căilor spre un concept de romantism naţional. **În centrul anchetei sale stă însă literatura.** Este o carte dedicată metamorfozelor spiritului românesc pe traseul a şase decenii, în care acesta, pliat eforturilor sincronizante şi aflîndu-şi în romantism o ipostază fertilă şi organică produce rezultate ce exclud ipoteza adaptării mimetice. Sub mantaua romantismului se încorporează această evoluţie, ştiut fiind că după 1840 începe marele său recital. Epoca postrevoluţionară — scrie altundeva Paul Cornea — este dominată de romantism în literatură. Începuturile se leagă însă de **statutul literaturii,** cei care trudesc în această fază din aurora literaturii moderne netotalizîndu-se într-o mişcare. Lipsa de instituţionalizare a scrisului, preocupările de disciplinare a materiei limbii, în fine aspiraţiile spre un „statut beletristic" frămîntă o epocă cu frontiere culturale permeabile, impactul zonei „culte" asupra celei populare fiind în creştere, antrenînd un transfer „explicit" de modele, iar codurile utilizate neindicînd o gravă eterogenie a structurilor mentale. Căutînd rădăcinile luministe ale paşoptismului, Paul Cornea observa **(De la Alecsandrescu la Eminescu,** E.P.L., 1966) particularităţile trecerii de la luminism la romantism în Europa occidentală şi în Ţările Române, punctînd deosebirile. Chestiunea similitudinilor din spaţiul răsăritean, întrevăzute de K. Dietrich (1911) cîştigă acum teren.

De regulă, trecerea de la o epocă la alta e privită antagonic, ca o pendulare ce se desolidarizează de tradiţia imediat anterioară, construindu-şi însă o genealogie pentru a se legitima. La noi, literatura paşoptistă nu se evocă tabloul copiilor ce se rup de părinţi. Paşoptiştii nu sînt o generaţie orfelină pe scena literaturii, încît, îndreptăţit, Paul Cornea a putut scrie că cele două secole care se despart nu marchează o ruptură: **perioada luminilor nu e negată de perioada romantică** (p. 10). Ingratitudinea nu înconjoară pe primii apostoli ai luminilor şi, în pofida deosebirilor, răsfringerile în conştiinţa posterităţii vorbesc de o continuitate în curgerea fenomenului cultural românesc. Pur literar vorbind, inexistenţa unui clasicism puternic face ca romantismul, tolerant el însuşi, să n-aibă cu cine lupta (p. 13). Paşoptismul, ca orientare, perspectivă, finalitate nu contravine sensului mişcării parcurse pînă atunci şi înnoirile propuse se înscriu în matca continuităţii. Apoi, examinînd specificitatea romantismului românesc în peisaj istoric, e de observat că atît luminismul, cît şi romantismul sînt anterioare revoluţiei burgheze. În Occident revoluţia le separă; la noi perioadele se încalecă (p. 11). Cum el coincide cu deşteptarea conştiinţei naţionale şi erupţia în familia naţiunilor civilizate, romantismul românesc manifestă robusteţe şi militantism, deosebindu-se — din nou — de Apus, unde protagoniştii luminilor cultivau, majoritar, un indiferentism naţional. Or, la ordinea zilei pentru noi era idealul emancipării naţionale; acesta a zdruncinat somnolenţa istorică, adunînd într-o albie largă toţi afluenţii şi generînd energie estetică pentru o cultură naţională proprie. Ca sociolog şi istoric literar, Paul Cornea examinează minuţios contextul şi observaţiile sale sînt mereu incitante, descifrînd complexul de cauze socio-istorice. Novatorii de la 1840, conchide Paul Cornea, ar fi fost **prima generaţie românească la care decalajul faţă de Apus nu se mai simte (Originile romantismului româneşc,** p. 574); recomandînd o asimilare selectivă, dezvoltînd o perspectivă (motivată obiectiv) care să-i anime căutările, generaţia lui Kogălniceanu are meritul de a fi făcut romantismul plauzibil conştiinţei româneşti. Moda lucra în acelaşi sens cu afinităţile (p. 529).

Personal, nu credem că epoca poate fi pusă sub semnul unei personalităţi strivitoare, la umbra căreia ar vieţui actorii ei; şi nici că personalizarea unei epoci ar anula conceptul ori diversitatea fenomenului de creaţie, făcînd imposibilă vecinătatea unor zone stilistice diferite. Epoca în discuţie nu stă sub zodia marilor solitari; ea este o epocă „plină".

Dar, comparatismul vulgar, diletant, obsedat de inventarul izvoarelor mai crede că romantismul românesc înainte de Eminescu ar fi inautentic, o grefă apuseană deci; în consecinţă, preocupările de ereditate literară stabilind genealogii ideologice şi estetice continuă să subestimeze — în prelungirea unei tradiţii maioresciene — lirica paşoptistă (oprită, convenţional, de Paul Cornea la 1870, cînd apare un Eminescu cristalizat). Imaginea ansamblului lipseşte însă — nota tot Paul Cornea (v. **De la Alecsandrescu la Eminescu,** p. 288). Mai rămîne de clarificat în ce măsură **ideea naţională** — apărută la noi în epoca luminilor — ar fi cauza romantismului; e adevărat, romantismul contribuie la geneza ideii, iar conştiinţa personalităţii naţionale deschide drum larg romantismului **(Originile romantismului româneşc,** p. 510), îi colorează întreaga activitate după 1830 (p. 511), schimbînd noţiunile directoare ale literaturii într-un context în care procesul de individualizare naţională intră într-o rapidă maturaţie. Paul Cornea e din nou neted: **ideea naţională şi romantismul sînt fenomene interferente** şi nu se pune problema unei ordini de prioritate. Mai mult, programul **Daciei literare** cu a sa celebră **Introducţie** ca moment nodal în devenirea noastră culturală este o opţiune romantică; prin intuirea oportunităţilor, propunînd directiva naţională şi populară în literatură, devine limpede că „traducţiile nu fac o literatură". Kogălniceanu critica însă abuzurile, nu principiul însăşi, încît — fără a fi numită ca atare — calea de urmat era cea a unui **romantism naţional-temperat.**

Să notăm în concluzie că acest volum — sforţare sintetică a unor reluări şi aprofundări „storcînd" epoca — impune prin claritatea demonstraţiei, deschidere personală şi hărnicie; criticul angajează o imensă bibliografie (funcţională, nu protocolară), dezvoltă o perspectivă consecvent contextuală (retaşînd „feliile" de cercetare a întregului) şi oferă o lucrare, cum spuneam, de referinţă, cu neputinţă de ocolit.

Adrian Dinu Rachieru

Capcana albă

au pornit la zece fix.
Om după om alcătuind grupele, și grupă după grupă alcătuind plutoanele, și pluton după pluton alcătuind companiile — întîi, a doua, a treia... pe toată lungimea drumeagului pietruit de munte, pînă au acoperit, cu trupurile și echipamentul lor, distanța pînă la poalele abruptului, unde drumeagul se pierdea și începea, sinuoasă, povirnită, păcătoasă și dată dracului — mai ales iarna, cînd n-o vedeai sub zăpadă! —, cărarea aceea tocită de vremuri și de copite și de încălțări omenești, căreia localnicii îi spuneau Drumul Cîrlanilor. Cu cercetașii și transmisioniștii și artileriștii și bucătarii și sanitarii și trăgătorii de elită și „tabacherele" din coada grupelor, de la soldat și caporal și sergent și sergent-major și plutonier și plutonier-major pînă la mofturoșii de locotenenți, cu apucăturile lor de civili, din convocarea din luna aceea, pînă la locotenenții-majori și căpitanii și maiorii și locotenent-coloneii și coloneii înșiși, la anumite distanțe marcați de călușii hutuli cu samarele încărcate, în ordinea bine știută și bine băgată la cap în care mai făcuseră drumul ăsta și alte drumuri pe vreme de primăvară sau vară și-n timp de toamnă sau iarnă, pe arșiță, pe vintoase și ploi și prin lapoviță și prin măzăriche, pe ger, ziua și noaptea, la orice oră, gîrboviți sub greutatea muniției sau coborînd cu mîinile goale, după ce o trăseseră toată în „inamic", haihui, fluierînd, cum merge omul spre casă, ehe, dacă ar fi fost casa adevărată, cu nevasta în prag și mîncarea fierbinte pe masă!

Cine a fost vînător de munte — sau chiar militar — știe ordinea foarte precisă în care mergeau ei acum; cine nu a fost, degeaba te-ai strădui să-i explici, că tot n-ar înțelege; nu ordinea în sine, asta poate că ar pricepe-o orice nepriceput; dar nu ar înțelege regulile după care se joacă piesa asta cu sute și sute de personaje, regia secretă și mișcarea, uneori parcă inutilă, mișcarea scenică; partitura n-ar ști să o descifreze, în care e înserisă orchestrația întreagă, și pe care orchestra o execută desăvîrșit, fără nici o stridență, neavînd nevoie nici de regizor, nici de dirijor, pentru simplul motiv că, atîtia cîți urcau acum muntele, erau cu toții și regizorii și interpreții piesei, și dirijorii și instrumentiștii acestei imense orchestre, care făcea să tremideze sub atîtea perechi de bocanci spinarea aspră a muntelui, înfiorînd și pădurea, făcînd-o să-și fosnească hainele verzi...

După o oră de urcuș pe Drumul Cîrlanilor, părul scurt al cailor a-nceput să lucească umed, iar subsuorile oamenilor s-au umezit și ele. Soarele frigea, risipind din umbra pădurii orice urmă de umezeală. Începeau să simtă răceala hainelor, umezeala bocancilor, frigul. Locțiitorul comandantului pentru servicii, colonelul Costică Timofte, ordonase să se trimită bocancii la uscat, peste noapte, în refugiul bine încălzit al „Salvamontului" — undeva, aproape, sub Cota 2 010. Ostașii se culcaseră, și numai din ultimul cort, la extremitatea flancului sting, răzbătea o geană de lumină; atenți să nu dea cu capul în zecile de alți bocanci atîrnați pe-o coardă întinsă cu funia de uscat rufele, bucătarii trebăluiau de zor în jurul cazanului, pregătind mîncarea de mîine. Bocancii se izbeau unii de alții în ritmul rafalelor vîntului, într-un fel de ciudată „bătută". Bucătarii știau că au la dispoziție toată noaptea și făceau treaba pe-ndelete, se-ntreceau în virtuozitate; iar dansul bocancilor le sugera subtil utilitatea meseriei lor — ca și cum proprietarii înșiși ai încălțărilor ar ti tropăit nerăbdători, cu gamelele-n mînă, așteptîndu-și, flămînzi, porția din cazan...

II

„O singură unitate, acolo, și cîtă bătaie de cap îți dă! — își zicea locotenentul în rezervă Hariton Candrea, aflat în convocare, hrănind cu dichis gura sobei din refugiul „Salvamont", în jurul căreia, ca la un sfat, stăteau cu limbile scoase bocancii aduși la uscat. O picătură de apă, acolo, dacă stai să te gîndești la generațiile trecute de vînători — și cîți or fi fost cu toții? Vreo cincizeci de mii de vînători de munte români, purtați de vîntul ultimului război, mai rece probabil decît ăsta de-acum, făcuseră gloria acestei arme de elită, din Apuseni pînă-n Javorina și Nitra și Carpații Albi din Cehoslovacia, înroșind cu sîngele lor apele Crișurilor, și, mai departe, ale Moravei, ale atîtor piraie de munte, în urmărirea de zi și noapte a invadatorilor, pînă la nimicirea lor! Oare cum își uscau bocancii pe front? Pesemne că nu-i uscau — își mai zise, mutînd bocancii din prima „linie" mai în spate și înlocuindu-i cu alții, mai uzi. Pesemne că n-aveau timp nici să-i dea jos din picioare, asemenea înaintașilor lor — cei din iernile de urgie ale primului război, pe atîtea aliniamente și fronturi și sectoare și poziții apărate sau cucerite sau pierdute vremelnic și iarăși recucerite, prin Ardealul frămîntat de picioarele lor înghețate și prin Moldova încolțită în cleștii dușmanului, pe crestele munților și pe spinarea dealurilor, în luncile din care și păsările dispăruseră, alungate de bombardamente, vînătorii din atîtea nemaiștiute azi batalioane și regimente, memoria cărora o cinstesc monumentele ridicate și cîteva cărți... Cărți vii" — își spuse, amintindu-și cărțile „de război" ale unor eroi, care ar merita din plin să stea pe același raft cu literatura cea mai bună a lumii...

— La ce te gîndești? îl întrebă meteorologul

— La iarna asta de iulie — minți Hariton.

Avea subiecte despre care nu vorbea niciodată cu nimeni, din teama de a nu le devaloriza rostind cuvinte pe care le socotea prea tocite, uneori, de excesivă folosință. Se gîndea de fapt la „Fata moartă" a lui Ioan Missir — palpitantul și neegalatul „jurnal de front", cu o recomandare către cititori semnată de însuși Nicolae Iorga, al fostului comandant de companie din primul război, care respinsese, zile și nopți de-a rîndul, pe înălțimea din Carpați ce împrumutase și numele cărții, faimoasele unități de asalt ale vînătorilor de munte germani — Edelweiss. Era acolo ceva, tragic și zguduitor, despre bocancii ostașilor, își amintea Hariton, dar ce anume?

Cu toată ora tîrzie, trecuse de miezul nopții, în cortul cercetașilor lui Ion Sorescu era gălăgie, și prin gura de aerisire răzbătea un șuvoi de fum de țigară. Hariton trase cu urechea, sergentul tocmai restabilise liniștea, și vocea cuiva începu (sau continuă) „recenzia vorbită" a unei cărți. Hariton pricepu că se discută despre memoriile generalului-locotenent Leonard Mociulschi, eroul legendar al vînătorilor de munte, cărțile căruia le citise și el, încă din primele zile de convocare, acel neînfricat luptător și strălucit strateg de pe toate fronturile, care, ridicîndu-se cît era de înalt din transeele în vijiitul gloanțelor inamice, la cuvintele ostașilor („Adăpostiți-vă, domnule general!"), le răspundea surizînd: „Încă nu s-a născut acela care să fabrice glonțul pentru pieptul meu!" — și sfida moartea țiuind prin văzduh în jurul său, făcîndu-i astfel și pe vînători să iasă din adăpost, într-un iureș ca o urgie în întîmpinarea dușmanului! Curajul lui proverbial, sau credința nestrămutată în cauza dreaptă ce-o apăra, sau, poate, steaua lui norocoasă — ori, la un loc, toate astea — l-au ferit, pînă-n ultima zi a războiului, de glonțul acela „nefabricat"... Dar se întîmpla în cort ceva mai mult decît o prezentare; după accentul vorbitorilor, Hariton deduse că majoritatea sînt bihoreni; ei reconstituiau pur și simplu cadrul luptelor din ultimul război, acolo, pe meleagurile lor de baștină! Mai exact, căutau să identifice așezările bihorene descrise într-una din cărțile generalului, comparînd numele actuale ale satelor și înfățișarea acestora, așa cum o cunoșteau ei, cu cele despre care citiseră. Discuția se încinse iar, ceva nu se potrivea cu ceva, și Hariton își continuă drumul prin zăpadă spre proprietarii bocancilor, ale căror șireturi începeau să-i cam „taie" claviculele...

„Asta ar fi într-adevăr un subiect de nuvelă! — își spuse, surprins de descoperirea întîmplătoare. Un subiect generos, pe măsura unui mare scriitor — își mai zise, perfect conștient că nu era el scriitorul. Cum stau ei înghesuiți în cortul întunecos, vorbind despre combatanții de altădată, încercînd să le insuflețească chipurile prefăcute demult în „oale și ulcele", în adîncul acestui pămînt, același pămînt pentru apărarea căruia își dăduseră veteranii viața; cum plămădesc în închipuire înfățișarea satelor de odinioară, fața riurilor și pădurilor pe care le cunosc așa cum arată astăzi din copilăria lor trăită atît de recent în vremuri de pace, tablouri vechi, imposibil de imaginat, ca replica aceluia — „zice că scoteau țiglele din acoperiș și de acolo trăgeau cu automatele în români, dar casele de pe la noi au numai acoperișuri de tablă!" și, imediat, rîsul celuilalt — „da' prost mai ești, tabla aia s-a pus după război, nici atîta nu înțelegi, măi frate?!"; într-o manieră ușor fantastică, poate, **ieșirea asta din timp**; și cum, reîntorși acasă, vor povesti celor dragi discuțiile din noaptea asta, cu sentimentul că au „luptat" și ei, pe creste, în gerul de iulie, și privind apoi cu alți ochi locurile natale și **începînd să înțeleagă** că, acolo, în satul lor, în pădurea și pe imașul lor, cursese cîndva sînge adevărat din trupul vînătorilor de munte... O nuvelă adevărată — își mai zise — în care fiecare cuvînt să fie cu totul adevărat!".

Știa că nu va reuși niciodată, el, biet ziarist de provincie în viața civilă, să scrie o nuvelă ca asta.

Ajuns la refugiu, își scoase carnetul de însemnări din buzunarul rucsacului și începu să-l frunzărească la lumina pîlpîitoare a flăcărilor; pe măsură ce bușteni se lăsau îmbrăcați în limbi de foc tot mai lungi și mai albe, descifră o însemnare:

„Șiruri nesfîrșite de cai de munte se vedeau pe poteci. Caii erau mici ca niște ponei, grași, bine legați, cu părul mare ce le acoperea și ochii. Pe ei erau așezate samarele. Pe samare se echilibrau marmitele cu mîncare și lăzile cu muniție, în special muniție de aruncătoare. Mă uitam cu duioșie la acești căluți. Și ei erau «eroi»... În fiecare seară, indiferent că ploua sau ningea, că lupta era în toi, ei porneau pe cărările de munte, unde luptau vînătorii, aducîndu-le cele necesare. Și chiar dacă se întîmpla să cadă soldatul însoțitor, lovit de vreun glonț rătăcit sau schijă de obuz, călușul, acest prieten apropiat al ostașului, se prezenta singur în linia întîi cu samarele încărcate cu cele necesare luptătorilor".

În noaptea aceea (16 decembrie 1944 — completase Hariton) **totul era destinat pregătirilor saltului peste ultima creastă a Munților Bükk".**

Copiase din memoriile de război ale fostului comandant al Diviziei 3 munte din acea perioadă, în care găsise numele multor eroi din ultimul război; la rîndul lor, acei dintre ei care își scriseseră amintirile de pe front, menționau cu adîncă dragoste numele comandantului din fruntea diviziei de odinioară. Pe Hariton, chițibușar într-ale scrisului, îl frapase plasticitatea și acuratețea acestor cărți; era emoționant — își zicea — după ce că trecuseră zi de zi la un pas de moarte, după ce vuietul războiului le lăsase unora coșmare de care nu mai scăpau mulți ani după aceea, să întîlnești caractere atît de puternice, capabile să ordoneze, în cea mai frumoasă limbă, impresiile, senzațiile, gîndurile luptătorilor de atunci!

Transcrisese pasajul despre căluți pentru că aveau și ei unul acasă, dar nu numai pentru asta; după descriere, călușii erau cu siguranță hutuli, din Bucovina lui, și se gîndise că va folosi vreodată pasajul, în cine știe ce reportaj despre crescătorii de cai din județul lui...

III

erau, aici, din pricina viscolului care-i rupsese de lume, aproape ca în război.

— Tova' maior! rostise deodată sergentul Teiușan, căscînd ochii de mirare. Și dacă am fi într-o situație reală? Uitați, avem armele acolo, în colț. Dacă ar veni peste noi inamicul, cu armele-n mînă și cu degetul pe trăgaci, înghețat și el ca vai de capul lui, că doar tot din viscol ar veni, ce-am face cu el? Dacă ne-ar dezarma? Am sta, așa, ca acum, să bem ceai împreună cu el?!

Maiorul Tudor îl privise foarte serios și mai sorbise'o gură de ceai. De pe priciul de jos auzi vocea sanitarului Zaharia; stăteau pe-ntuneric, să economisească petrolul salvamontiștilor:

— La noi în sat a fost unul pe front, în Apuseni. Zicea că, undeva, pe Arieș, de-o parte erau ai noștri, de partea ailaltă — nemții. Noaptea, zicea că veneau să ia apă cînd unii, cînd alții, și nimeni nu trăgea în ei. Poate fi adevărat, tova' maior?

Parcă pentru a-l auzi mai bine, Hariton aprinse deodată una din lămpile cu sticlele afumate.

— În principiu, cam așa ar trebui să se întîmple, răspunse pe gînduri maiorul. Pe Arieș s-au dat într-adevăr lupte grele.

Cu ochii întredeschiși, culcat pe spate, maiorul Tudor urmărea conversația fără să mai intervină. Oboseala îi circula prin tot corpul ca o băutură fierbinte, îndemnîndu-l la somn, dar emoțiile de peste zi nu-l lăsau să adoarmă; revedea drumul parcurs și chipurile încordate ale ostașilor, războindu-se cu nemții; ieșiseră și de data asta învingători; după înflăcărarea cu care cîntă, afară, în jurul focului, ai putea zice că nici nu le pasă...

Văzu deodată o picătură mare și străvezie licărind în lumina lanternelor, formîndu-se și crescînd pe pînza cortului, gata să se desprindă. Deschise ochii mari, căutînd locul unde urma să cadă; undeva, chiar pe pieptul său — socoti. Așa se și întîmplă. Umflată, picătura se desprinse, căzu stins și nimeri drept pe un nasture al vestonului, al doilea de sus, pulverizîndu-se în stropi invizibili, pe care-i simți totuși atingîndu-i buzele, nasul, bărbia... Durase o fracțiune de secundă, deșteptîndu-i o amintire, și amintirea aceasta aducîndu-i în fața ochilor, deosebit de vie, altă amintire de preț. Cîndva, urmărise la o emisiune de știință niște procese fizice inobservabile cu ochiul liber, filmate cu zeci sau sute de mii de cadre pe secundă; impactul glonțului cu un geam de sticlă și, tot atunci, impactul picăturii cu suprafața apei. Al doilea proces fusese o adevărată feerie; se gîndise mult timp la tabloul acelei fintini arteziene, la complicatele trimbe și la toate înfățișările apei, succedîndu-se în lumea secretă, aproape cu viteza luminii, inaccesibilă ochiului omenesc... Cîte se întîmplaseră în punctul acela, într-o unitate de timp infinitezimală, fără ca cineva obișnuit, din afară, să observe ceva! La scurtă vreme, participase la o aplicație tactică de anvergură în munți. Printre misiunile de luptă ale vînătorilor de munte, fusese și coborîrea unei grupe în rapelul mare pe un perete abrupt, cu scopul de a „cădea" în spatele „inamicului", neutralizîndu-i cîteva cuiburi de foc deosebit de active. Maiorul Tudor își alesese pentru coborîre cei mai buni alpiniști din companie, exprimîndu-și în fața comandantului dorința de a-i conduce personal. La momentul fixat începuseră coborîrea; totul se petrecea perfect, ostașii pluteau cu măiestrie în coardă, aproplindu-se, sărit după sărit, de baza abruptului; revedea chipurile concentrate, mîinile acționînd sigure și paralel cu mîinile lui, corzile ținute ca la carte... Doi militari în stînga, doi în dreapta, și el la mijloc, se rostogoleau spre „inamic" în viteză, ca trăsnetul din cer, pregătindu-i surpriza nimicirii. Atunci, deodată, exact ca în filmul televizat despre impactul picăturii cu suprafața apei, într-o fracțiune de secundă trăise o complexitate de sentimente și stări. Se aflau cam la mijlocul coborîrii, cînd îl fulgerase gîndul că, de la punctul de comandă de unde se dirija întreaga aplicație, sînt observați prin binocluri și ei, chiar în clipa aceea! Iar unul dintre puternicele binocluri de cîmp se afla în mîinile Comandantului suprem! Ideea îl înghețase, îndu-i un fior pe șira spinării; dacă greșeau acțiunea? Dacă nu executau coborîrea corect?

Dacă se întîmpla ceva? Sute de întrebări îi traversară mintea, sfîrnindu-i cele mai adînci și sensibile straturi ale ființei. Nu era teamă în toate acestea atîta timp cît erau oameni, și greșeala e omenească, nu se temea de o greșeală în sine; era ceva mult mai profund — răspunderea pentru situația excepțională de luptă în care se aflau ei! Nu aveau voie să nu reușească, să facă de rîs, chiar acum, renumele vînătorilor de munte! Îi trecuse prin minte și posibilitatea de a greși și din cauza emoției, știind **cine** — și cu cîtă încredere părintească — îi privește în clipa aceea prin ocularul binoclului; dar nici emoția nu putea fi o scuză! Toate aceste frămîntări i se-nvălmășiră într-un iureș interior greu de descris față de intensitatea clipei, iar clipa se dilatase, oprindu-se parcă în loc. Cu coada ochiului căutase privirile militarilor pentru a descoperi și la ei, poate, vreo urmă de trac, de emoție; văzîndu-le însă figurile calme, concentrate, se liniștise imediat și-și continuase rapelul fără nici o eroare pînă la baza abruptului; poate că nici nu-și începtinise coborîrea, poate că nici nu ezitase; dar această dilatare a clipei nu o putea uita...

— Ați adormit, tova'maior?

— Nici vorbă. Îmi odihneam ochii.

Fragmente din romanul CAPCANA ALBĂ, sub tipar la Editura Militară.

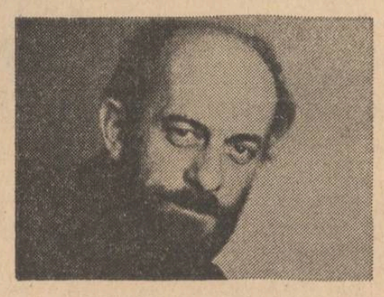

alex. rudeanu

Rodica Pandele : „Joc de copii"

Rodica Pandele : „Insulă"

viorel sâmpetrean

Elegii pentru eroii necunoscuți

motto: „Ei stau înfășurați de pace-n
verzi mlădițe
Ca niște prunci nedeșteptați
de-mbrățișarea mumii"
(din „Ardealul")

I.

Pe dealul limpede
Din care piatra stă să crească
Ca o ghirlandă crudă în amiază,

Întipăriți, în nemișcare,
În blinda lumii resemnare
Ei par ca niște zei pe care harul

Îi ține —

De-i inconjori doar cu privirea
Îndată-i simți cum îin respiră
Prin mii și mii de voci neclătinate
Acolo, în steaua dealului,
Din care piatra stă să crească
Ca o ghirlandă crudă în amiază.

II.

— „Sînt niște zei",
Ai spune-n șoaptă
cutremurat de orologiul
Ce le măsoară-n venele de piatră, visul —
Și numai vis de-ar fi
Și doar părerea că n-ar fi acolo
Împădurind ținutul cu prezența aspră
S-ar preschimba-n cumplită nostalgie
La gîndul că și ei aveau o vîrstă,
Și din tăria ei
Acum puteau și ei
să ne contemple
Drept, fără de sfială, cu-nțelepciune
și îngîndurare.

III.

Sălbăticit nu poate fi izvorul
Ce urcă făr' opreliști
Din miezul crud al rugului de piatră.

Căci fibra pietrei ține jarul
Și-i întețește astfel zborul,

Iar zborul nu-i decît
Desprinderea trufașă-a sevei
Cînd vocea fragedă tinjește harul
Spre-a descifra, cu-o taină, mersul lumii.

IV.

Ei nu sînt altceva decît împădurite dealuri
Din care cresc din loc în loc statui:
Nespus de teafăr
Este atunci doar gîndul
Ce le-adumbrește visul cu-o ghirlandă;

Ei trec astfel cu noi
Spre-o altă vîndecare
Și ne urmează fapta
Cu înțelepciune și seninătate.

În rest, ei sînt împădurite dealuri
— Vindecătoare aripe de pace
Ce cresc prin mii de voci neclătinate —
Prezență necesară a rugului de piatră.

V.

Pe seară-mi pare că nu raza
Coboară-n stingerea bogată,
Ci însuși murmurul
Prin care aevea se regăseau în pază;

Ce liberi sînt și cît de-adînci!
Sunete — line acum —
și amintind tăria
Armiilor neînchipuite-n încleștare.
O, somnul lor sub valuri reci, de piatră!

VI.

Neîndoplecați
Ei sînt cum stelele
Ce mărginesc hotarul, pînă-n larguri.

Cum să-i desprinzi din somn
Și cum să-i chemi pe rînd
Cînd numele lor trăiește-n fiecare?

VII.

Aș fi-ncercat să le trimit un semn
Și acesta fie de îmbărbătare,
Poate, aceste vorbe
Care să-i țină pururi în picioare...

Dar știu:
Neprihăniți sînt și fără măsură
De aproape, de noi,
Cu aura lor impietrită pe gură
Numindu-se simplu, eroi.

teatru

Romanță tîrzie pe lîngă „Rinoceri"...

Consecințele dramatice ale „ciumei verzi" asupra conștiinței umane s-au răsfrînt, în raza dramaturgiei contemporane, într-o producție de serie, în jurul cîtorva titluri de referință. Piesa austriacului Peter Turrini preia „soluția ultimului om", pendulînd între jocul dus „jusqu'au bout" al lui Ionescu și „jouons ça comme ça" al lui Beckett. Marile modele îi atenuează strădania originalității, cu toate recomandările traducătorilor (din programul de sală), cu toate citatele de presă austriacă sau germană, care vor fi ocolit sau ignorat, cu bună știință, trimiterea la surse...

Izolați în celula unui magazin, ca-ntr-o insulă de indiferență a lumii — sugestie a vieții lor iluzorii, desprinse de adevăr — Maria (Tatiana Iekel) și Josef (Nicolae Dinică) își răscolesc și își interferează surpările sufletești aidoma „Emigranților" lui Mrozek. Într-un simbolic sfîrșit de an (ilustrația muzicală a Ilenei Popovici în contrapunct dramatic cu starea personajelor), cînd universul petrece, o femeie și un bărbat își deschid rănile. Efortul fiecăruia de a reconsidera, din resturi de iluzie, imaginea eului umilit, capătă prin extrapolare de sensuri, amploarea unui cataclism interior, configurînd destinul lor tragic-grotesc. Bărbat și femeie — cînd copii, cînd bătrîni, de jena vîrstei moralului lor — dansează sau se string în brațe cu stîngăcie, cu teamă, se-alintă cu visul, se scutură de iluzie cu dușul rece al dorinței de claritate, se zbat între nebunie și luciditate, pentru ca, în cele din urmă, jocul să reintre în cursa implacabilei inutilități. În imperiul nimicului, Maria și Josef — „două jucării stricate" de care nu mai are nimeni nevoie, rămîn de o parte și alta a unui zid. Ca la Ionescu, dragostea — amănunt neesențial — nu poate stăvili nici moartea, nici rătăcirea. Reluarea de către Josef, în final, a scrisorii dramatice către soția imaginară, relevă punctul mort în care autorul își situează personajele.

Viziunea regizorală a lui Cristian Hadjiculea a reținut și redimensionat, în acest scop, forța de expresie a prezenței scenice a celor doi actori, modulațiile unei interpretări posesive, anihilante, sub influența cărora, dicția, neimportantă, se dezarticulează, ființa se sufocă, se pierde, se îneacă în murmur ininteligibil, în strigăte gîtuite sau disperate, în cascade de rîs isteric, dezumanizant, amplificînd magma viscoasei necomunicări, a zbaterii lor dramatice. Impedimentul „déjà-vu"-ului e depășit de spectacolul Teatrului Foarte Mic datorită exaltării actorilor care îmbogățesc fondul sufletesc al personajelor cu incandescența trăirii, a temperamentului lor latin. Tatiana Iekel și Nicolae Dinică se întrec în măiestrie, susținînd în fața noastră tragicul ceremonial al derizoriului, într-un recital „fierbinte", în tonalitățile grave a două agonii diferite... arzînd alci cît pentru o sală cu mii de ochi...

În arena conștiinței cu venele deschise, cei doi susținători ai turnirului psihologic duelează patetic sau înduioșați, tandri sau glaciali, absenți sau înaripați, făcînd perceptibil întreg cortegiul de tresăriri, de gesturi mici, de priviri șterse sau strălucitoare, de atingeri imprevizibile cu efect de miracol...

Sugestia plastică a ochiului ce trimite, către sfîrșit, o undă de lumină asupra personajelor, lasă să se întrevadă o șansă a reînvierii umane dinspre interiorul ființei.

În ansamblul dramaturgiei „ultimului om" — punct culminant al teatrului modern contemporan — piesa lui Turrini va intra în anonimatul duplicatelor. Spectacolul de azi, memorizînd un consum mult prea mistuitor al combustiei actoricești, pentru nivelul consistenței dramaturgice; memorizînd o potențialitate intelectuală a creatorilor scenei românești, uzată haotic în absența unui text original, de profunzime și vibrație autentică...

Nicoleta Gherghel

plastică

Agorele artei

Una dintre cele mai tonice priveliști ale orizontului nostru cultural din ultimii ani este spectacolul viu al creației plastice lăsată să se manifeste slobod dincolo de sihăstriile atelierelor artiștilor și chiar dincolo de impozanța galeriilor și muzeelor de artă. Forma concretă a acestor inițiative ne este azi familiară — **taberele de creație.** La noi, experiența taberei de sculptură de la Măgura Buzăului, ajunsă în pragul celei de a XVI-a ediții, a căpătat o extensie extraordinară, asemenea **agore ale artelor** ființînd astăzi în foarte multe zone ale țării. Zestrea de valori a așezărilor noastre, fie ele sate ori orașe, se îmbogățește cu opere semnificative, iar prezența, pentru o perioadă de vreme anume, a grupurilor de artiști constituie pentru comunitățile ce-i găzduiesc prilejuri de efervescență culturală și spirituală întrutotul benefică. La această dată, locuri ce nu depășeau sfera interesului ori a pitorescului geografic, istoric sau etnografic regional, de talia Medgidiei, Arcușului, Săliștei, Butenilor Aradului (unde se încheagă o monumentală operă a sculptorului Mihai Buculei), Lăzarei, Paltinului, au devenit prin aportul conjugat al creatorilor din toată țara și al forurilor politice și culturale locale, centre rezonante pe o hartă sui-generis a artelor plastice contemporane românești.

Recent, acestor inițiative li s-a alăturat și Lugojul — centru de tradiție în viața culturală a țării în domeniile teatrului și muzicii corale, mai cu seamă. Receptivă la deschiderea manifestă a lugojenilor către artele vizuale, primăria orașului a implinit, împreună cu Consiliul municipal al culturii și educației socialiste și cu filiala locală a Uniunii artiștilor plastici, această cerință a iubitorilor de artă, printr-o serie de acțiuni de durată și foarte consistente, ce au drept scop organizarea și dezvoltarea în cadrul muzeului municipal — mutat nu de mult într-o reprezentativă clădire a urbei — a unei secții de artă (concepută ca o expoziție deschisă primenirilor continue, mereu actualizate), a unor spații destinate atelierelor de creație și a unei tabere de creație pentru pictură și grafică, a cărei primă ediție s-a consumat în cursul lunii iunie. Invitați ai acestei ediții au fost cîțiva prestigioși minuitori ai penelului: Viorel Mărginean, Ion Sălișteanu, Ștefan Călția, Sorin Dumitrescu, Ion Dumitriu alături de artiștii timișoreni și lugojeni — Silviu Crețu-Oravițan (președinte al Filialei U.A.P. Lugoj și animatorul taberei), Coriolan Babeți (inițiator al unor pasionante colocvii și dezbateri teoretice), Călin Beloescu, Vladimir Strelet, Constantin Răducan. În afara orelor de studiu și lucru individual, organizatorii au facilitat o serie de contacte ale grupului de artiști cu oameni ai muncii de la Întreprinderea textilă Lugoj, Fabrica de sticlărie Tomești, ca și vizitarea unora dintre numeroasele vestigii istorice și culturale ale Lugojului și așezărilor limitrofe. Activitățile taberei au culminat cu o expoziție închinată apropiatei noastre sărbători naționale, expoziție ce a inclus o parte a lucrărilor realizate de artiștii participanți, contribuții artistice ce intră pe această cale în patrimoniul de valori al orașului. Totodată, membrii taberei împreună cu cîțiva redactori ai hebdomadarului „Orizont" din Timișoara au susținut un incitant dialog cu amatorii de artă din Lugoj, purtat în jurul temei: „Identitate și universalitate în arta plastică românească".

Indiferent de locul unde se manifestă, creația artistică dizolvă limitele perifericului, atîta timp cît ea este iluminată de conștiința implinirii nobilei sale chemări de a cultiva în spiritul oamenilor și al timpului simbolurile înțelepciunii și ale armoniei, ale prețuirii muncii și a valorilor adevărate și perene. Asemenea gînd ne-a îndemnat să consemnăm ca pe un fapt remarcabil această inspirată clipă din viața culturală a unui fermecător oraș de provincie.

Corneliu Antim

VALORI NUVELISTICE ACTUALE

II. MARII „INTERBELICI" (1)

Înainte de toate, dovada organicei continuități a tradiției, sub a cărei tutelă evoluînd, „proza scurtă", actuală își afirmă originalitatea specifică, o constituie fără îndoială împrejurarea că chiar cițiva dintre marii prozatori interbelici dau la iveală, acum, opere nuvelistice de certă valoare. Este cazul marilor prozatori Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade și G. Călinescu, la care se adaugă poetul Vasile Voiculescu, uimitor prin extraordinara sa operă de nuvelist. Ne aflăm, prin urmare, în prezența unui autentic fenomen de istorie literară avînd o structură **revelator tranzitorie**, comparabil, ca anvergură și semnificație, cu cele similare, identificabile în cîmpul poeziei și al romanului, cu deosebire, dar și al criticii literare, într-o anumită măsură. Este deci o întîmplare absolut fericită că asemenea mari scriitori își canalizează forța creatoare și în această direcție ; ceea ce face ca opera lor nuvelistică actuală să se impună ca un capitol distinct, cu de la sine putere fixat pe axa evolutivă a genului. Evident, atît cantitativ cît și calitativ, diferențele dintre contribuția unuia sau altuia din prozatorii luați în discuție la propășirea „prozei scurte" actuale sînt din primul moment sesizabile. Însă, ceea ce ni se pare mai important sînt diferențierile marcate de pecetea inconfundabilă a viziunilor stilistico-problematice. Din acest unghi privită, nuvelistică postbelică a acestor adevărați clasici moderni ai prozei românești atestă faptul că chiar în împrejurări istorico-literare atît de nefavorabile precum cele din a doua jumătate a deceniului al cincilea și din deceniul următor, invocata **lecție a tradiției** își exercită prerogativele cu reală eficacitate. E semn indubital că tendințelor centrifugal-disolute, cu dezarmantă tenacitate stimulate de flagelul proletcultisto-sociologizant, li se opune, cu o vigoare nebănuită, spiritul creator național, ai cărui exponenți autorizați sînt, în primul rînd, marii „interbelici". Oricîte rezerve am exprima în legătură cu eventualele contaminări schematiste și sociologizante suferite chiar de scrisul lor, lui Sadoveanu, Camil Petrescu, Ion Agârbiceanu și G. Călinescu (Eliade și Voiculescu aparținînd altor contexte), se cuvine a li se recunoaște neprețuitul merit de a fi apărat și conservat prin exemplul faptei lor creatoare statutul estetic al genului epic. Ceea ce-i important din punctul de vedere al prezentului demers critic rezidă deci în constatarea că pe lîngă memorabilele lor performanțe românești **(Nicoară Potcoavă** de Mihail Sadoveanu, **Un om între oameni** de Camil Petrescu, **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru** de G. Călinescu, la care se adaugă scrierile de aceeași factură ale lui Ion Agârbiceanu nepublicate încă), fiecare dintre ei se ilustrează și ca valoroși nuveliști. Luată în parte, cariera lor nuvelistică relevă particularități demne de reținut.

La Sadoveanu și Agârbiceanu este puternic sesizabilă fidelitatea arătată modurilor și viziunilor narative impuse de marea lor operă nuvelistică anterioară, paralel, însă, cu decisa tendință de adaptare la solicitările noului, în ordine tematică, implicit, sub raport social-moral și politic. Stare de lucruri unanim recunoscută, „cazul" Sadoveanu apare extrem de complicat, încît și la ora de față e încă departe de a fi complet elucidat. Opinia noastră — ce-i drept, mai puțin spectaculoasă, dar, sîntem convinși, singura eficientă și onestă — este aceea că soluția pe deplin adecvată nu poate fi alta decît examenul critic răbdător și obiectiv, consacrat, fără abatere, faptului literar propriu-zis. Restringîndu-ne la aria „prozei scurte", se impun o seamă de disocieri întru-totul edificatoare. Două din cărțile publicate acum, **Nada Florilor** (1951) și **Aventură în Lunca Dunării** (1954) atestă în chipul cel mai direct efortul deliberat de adaptare a scrisului sadovenian la dezideratele militantist-revoluționare asumate de literatura momentului. Impresia (textual confirmată de **Nada Florilor**) este de **reeziere** a unor cărți anterioare tocmai din perspectiva unor asemenea deziderate. Bizuită pe un fond rememorativ ușor disimulat în plan autobiografic, suita momentelor nuvelistice din „romanul" **Nada Florilor** valorifică elemente narativ-descriptive din **Împărăția apelor** (1928) racordate cu fățișă intenție demonstrativă la datele înscrise în istoria de început a mișcării socialiste românești, de a cărei atmosferă generos-umanitaristă, cum bine se știe, adolescentul Mihail Sadoveanu nu a fost străin. Sesizăm, astfel, un interesant proces de bifurcare a ideei tematice inculcate subtextului ; foarte tînărul erou povestitor este angajat, deopotrivă, în actul de cunoaștere a tainelor naturii, odată cu inițierea sa în plăcuta îndeletnicire de vînător și pescar, dar și în actul de edificare a conștiinței moral-sociale, prin implicarea în evenimentele politice cu ai căror protagoniști se întovărășește. Artisticește (în ciuda forțării la care este supusă pe alocuri teza inițierii politice a eroului), suita de secvențe nuvelistice din **Nada Florilor** se impune grație fericitei contopiri dintre harul descriptiv al prozatorului și apetitul său pentru invenția epică trepidantă, uneori, de-a dreptul cinematografică.

Aventură în Lunca Dunării reface itinerarul cinegetic din **Privelești dobrogene**, scriere apărută cu exact patru decenii în urmă (1914). Autonomia epico-reportericească a capitolelor, de data aceasta, este mult mai accentuată, cartea amintind situația oferită de volume precum **Crișma lui moș Precu, Cocostîrcul albastru** și altele. Împrumutînd identitatea profesorului Eudoxiu Bărbat, pasionat vînător și pescar, povestitorul face figură de reporter iscoditor, preocupat de a surprinde în imagini revelatoare vizind noile dimensiuni ale conviețuirii dintre mirificul peisaj al luncii dunărene și oamenii destoinici de aici, prinși în aprigul efort constructiv al epocii contemporane. Simbolistica idealizată, din păcate, nu o dată accentuat idilizantă chiar, a demersului reportericesc este lesne sesizabilă. Leit-motivul genezei este urmărit și decantat în dubla sa ipostază : de fenomen înscris pe traiectul continuelor miracole în virtutea cărora materia cosmică „trăiește" și de fenomen, așazicînd, similar, identificat în existența oamenilor, circumscrisă, aceasta, în cîmpul gravitațional aparținînd timpului social-istoric. În totul, **Aventură în Lunca Dunării** e o scriere definibilă ca valoare în raport cu frapantele momente de disjuncție ce se ivesc între **sadovenismul** inconfundabil al viziunii descriptiv-narative și „sadovenizarea" ușor artificioasă, convențională, a acesteia. Cititorului bun cunoscător al operei marelui prozator îi este relativ ușor să ia pe cont propriu o atare operație.

Se află însă în nuvelistica postbelică a scriitorului cel puțin o piesă unde operația în cauză nu se îndreptățește prin absolut nimic. Este vorba de excepționala nuvelă **Roxelana,** inclusă în volumul **Fantazii răsăritene** (1946). Într-un fel, s-ar putea spune că și acum avem de-a face cu refacerea unui itinerar epic depistabil într-o scriere sadoveniană anterioară. Prozatorul însuși, în perioada cînd se documenta pentru romanul **Zodia Cancerului,** face o călătorie la Constantinopole. E o călătorie care, datorită tulburătoarelor imagini descriptive din primele capitole ale nuvelei, cheamă în memorie itinerariul căruia i se conformase Chesarion Breb în **Creanga de aur.** Din acest unghi privită, nuvela **Roxelana** reconstituie „dubletul" acelorași locuri, încît am putea fi înclinați să credem că avem de-a face cu o **istorie suprapusă** (adică, varianta musulman-modernă) a Bizanțului păgino-creștin din **Creanga de aur.** Dar, în cele din urmă, ne dăm seama că, de fapt, întîile capitole ale nuvelei au doar o funcție introductivă. Ele se pun în slujba acelui fascinant ceremonial introductiv specific modului narativ sadovenian. Adevăratul „dublet" — în ordinea itinerariului epico-istoric —, în raport cu cel din **Creanga de aur,** îl constituie spectaculoasa și totuși atît de deșarta aventură pe culmile măreției și ale puterii trăită de Roxelana, marea favorită a sultanului Soliman Magnificul care a ocupat tronul imperiului otoman între anii 1520—1566.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

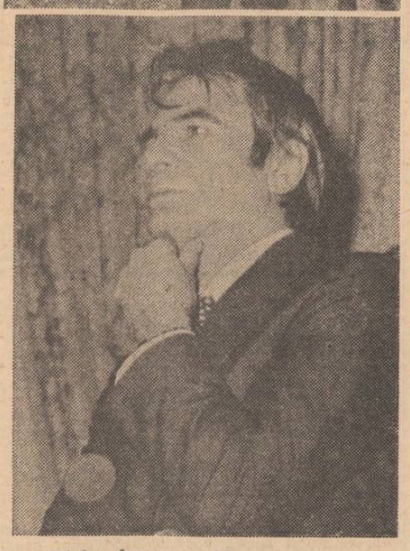

În ziua de 6 iulie 1984 la Uniunea Scriitorilor a avut loc decernarea Marelui Premiu al Uniunii Scriitorilor, pe anul 1983, poetului Virgil Teodorescu. **Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1983, pentru întreaga activitate literară, au fost acordate scriitorilor :** Emil Giurgiuca, Alexandru Rosetti, Constantin Țoiu precum și Károly Endre

1944 — Anul marilor opțiuni

Urmare din pag. a 1-a

în toate marile momente ale istoriei ei au rămas exponenți credincioși ai idealurilor de dreptate socială și independență națională.

În numele generației ce-și confruntase începuturile literare cu tragicile zile ale pregătirii și declanșării celui de al doilea război mondial Eugen Jebeleanu lansa apelul către breasla scriitorilor de a se înrola responsabil în lupta dusă de popor, sub conducerea P.C.R., în noua etapă revoluționară : **„Aderarea la platforma Partidului Comunist nu trebuie să însemne numai aderarea la program, ci aderarea la o luptă. Din această luptă, pot fi siguri scriitorii, se va naște nu numai o literatură care va putea năzui spre universalitate, ci și o lume nouă"** (**România liberă,** 5 octombrie 1944). M. R. Paraschivescu, scriitorul angajat plenar în freamătul epocii în care a trăit și a scris, în coloanele ziarului **Ecoul** (4 septembrie 1944) sublinia : **„A fi patriot însemnează astăzi un singur lucru : a vorbi și activa în numele realităților fundamentale ale nației, în numele muncii și luptei și nădejdiilor ei, a proclama aceste realități ale pămîntului și poporului muncitor din fabrici, de pe ogoare, din școli și biblioteci drept crez de viață și normă de conduită artistică".** Și Mihai Beniuc, cel ce publicase pînă atunci **Cîntece de pierzanie, Cîntece noi, Poezii, Orașul pierdut,** insista asupra responsabilității sociale a scriitorului în tumultosul context politic : **„Nu cerem altceva scriitorului decît să-și îndeplinească funcțiunea socială. La 23 August s-a dat o lovitură de moarte epocii de confuzionism general în care ne-am zbătut. În această perioadă rolul scriitorului poate deveni covîrșitor dacă el își alege misiunea. Pentru aceasta, însă, trebuie dinamitat întîi și întîi turnul de fildeș"** (**Victoria,** 20 octombrie 1944).

Reapariția **Vieții Românești,** în noiembrie 1944, (revista fusese suspendată la 6 septembrie 1940) reprezintă momentul de regrupare a celor mai prestigioase forțe scriitoricești ce își propuneau să transpună în viață, fără șovăire, noul și complexul program revoluționar. Însemnările lui Mihail Ralea sînt, din această perspectivă, relevante ; **„Tot ce triumfă acum face parte din crezurile noastre. Ca și altădată ne alăturăm luptei duse de toți aceia care voiesc omenie, dreptate, libertate. Perspectivele deschise la 23 August trebuiesc consolidate. Ele se cer cucerite definitiv mai ales în domeniul spiritual. Le vom cere mereu în literatură, în artă, în filosofie, în modul de gîndire al fiecăruia. Trebuie să creăm, în locul stupidelor dogme obscurantiste, iluminarea umanitară. Va trebui să schimbăm pînă în adîncuri structura concepțiilor noastre îmbuibate de superstiții primitive și de prejudecăți retrograde".** Reamintind contemporanilor că prestigioasa revistă a fost în permanență o publicație de atitudine ce a militat pentru democrație, dezrobirea muncitorilor, vot universal, literatură socială, pentru triumful raționalismului contra misticii reacționare și doctrinelor rasiste, Mihail Ralea respingea estetismul pur care, în toate etapele evoluției unei culturi, a reprezentat o **„impietate și o trădare".** Reputatul lingvist și om de cultură Al. Rosetti, subliniind semnificația zilei de 23 August pentru **„vremurile de mîine ale României",** în **Revista Fundațiilor** atrăgea atenția unor ezitanți sau neîncrezători : **„Pentru că am nădăjduit și ne-am agățat cu disperare de această speranță, chiar în zilele cele mai întunecoase ale anilor din urmă, în plin război, sînt unii care arată acum semne de oboseală, de neîncredere. Ei admiră steaua care a răsărit, dar cu reticențe. În loc să se lase duși de bucuria nestăpînită a victoriei, adastă pe margini, gata să critice. Tragică neînțelegere !"**

Din paginile revistei birlădene **Lumina** au ajuns pînă la noi emoționantele mărturii ale lui Tudor Arghezi privitoare la implicarea marelui poet în fenomenul literar contemporan · **„Poetul pornește pe o cale spinoasă, e într-o continuă căutare pentru a se realiza, însă nu-i este permis să se oprească, dar nici măcar să șovăie ; trebuie să aibă curajul să-și asume riscurile. Un poet care se oprește în drum sau șovăie nu crede în ce spune — și mai precis, n-are nimic de spus — ori în situația asta a mai scrie n-are nici un rost".** Filosoful și eseistul D. D. Roșca referindu-se, în revista sibiană **Luceafărul,** la noile mutații sociale și politice determinate de **„extraordinarele fenomene de la 23 August"** preciza că ar fi o **„condamnabilă nepăsare"** ca o publicație să rămînă **„în afara cadrelor unei dezbateri ce va pune probleme hotărîtoare nu numai în ceea ce privește viața socială și politică a poporului român, ci și decisive pentru cultura lui".** În consens cu opiniile celor mai de seamă oameni de știință, artă și cultură D. D. Roșca adăuga : **„Luînd parte la dezbaterile marilor probleme ale actualității, Luceafărul va face deci operă de interes și de folos obștesc, operă de „oportunitate". Ceea ce nu e identică cu „opera oportunistă". N-am mai fi adăugat această precizare, dacă în unele cercuri nu s-ar face cu atîta ușurință confuzia între sensurile acestor doi termeni. Confuzia e răspîndită mai ales de cei ce practică oportunismul — numeroși ca nisipul mării — și care, căutînd a amăgi pe alții, dar amăgîndu-se uneori și pe sine, se străduiesc să ridice cuprinsul noțiunii de „oportunism" la valoarea conceptului de „oportunitate".** G. Călinescu, inegalabilul istoric și critic literar, în numeroase studii și articole definea cu forță de pătrundere și claritate rolul și multiplele funcții ale operei de artă în noua epocă istorică, sarcinile scriitorului-cetățean, crezul său etic și estetic. **„Marea artă,** scria G. Călinescu, **e o expresie a vieții și în principiu vorbește sufletului obștesc. Un artist apatic și nevibratil la timpul lui e un estet debil. Toți marii poeți, așa de abstracți în opera lor, au fost ca oameni niște cetățeni viguros polemici, cu pasiunea civicului. Adevărul este că marele artist visează în chip necesar în mijlocul colbului evenimentelor, dind viziunilor ieșite din efemeritate sigiliul transcendent, în vreme ce izolatul se sterilizează. Artist se cheamă individul care scoate plastic din eveniment semnificația absolut umană".** Mergînd mai departe cu observațiile G. Călinescu sublinia : **„Calitatea de cetățean contemporan a artistului implică, social vorbind, o adeziune la disciplina muncii. Artistul e un lucrător foarte calificat, îndatorat să producă. Pentru fericirea colectivă n-ajunge numai puinea. Omul simte și foame intelectuală".** Acela care **„disprețuia profund pe scriitorii fără simț național"** pentru că **„nici un mare creator (Dante, Hugo, Eminescu) nu s-a rușinat să fie patriot"** și care era conștient că **„fără o Românie independentă nu poate exista literatura română"** aborda lucid și fără ezitări problemele complexe ale creației : **„Există azi alături de sabotajul economic un sabotaj artistic, o anume „rezervă" a publicistilor stînd inactivi, ca și cînd ar voi să sugereze dificultăți de lucru, de altfel obiectiv inexistente. O oarecare vină o au și acei publiciști care solicită încadrarea artei în viață, ei înșiși rămînînd simpli teoreticieni, fără activitate artistică reală. A venit vremea ca toți muncitorii de specialitate să reintre în nobila uzină a fabricanților spiritului"** (**Lumea,** septembrie 1945).

La aceste profesiuni de credință ferme, responsabile, la aceste expresii limpezi ale spiritului civic și militant se pot adăuga încă multe altele. În ansamblu, ele conturează un moment de maximă importanță în evoluția literaturii și culturii noastre, un tablou amplu în care se îngemănează gîndurile și pozițiile unor slujitori ai cugetului, rostirii și simțirii românești într-una dintre cele mai importante etape din istoria României contemporane.

Proba timpului

Urmare din pag. 1

să dea certitudinea unei adevărate renașteri naționale. Sub cele mai largi aspecte și cu multiple consecințe asupra imaginii progresului și civilizației, gîndirea și practica politică și socială a României cunoșteau înnoiri fundamentale. Numim azi toată această vitală și necesară, îndelung așteptată și inspirată înnoire de fond, verticală, **Doctrina Ceaușescu.** Prin ea, prin această doctrină, socialismul, construcția socialismului pe pămîntul românesc și sensul umanist, predominant al acestei construcții păraseau sentimentul și imaginea idilică, deformatoare ale unui marș triumfalist prin istorie, prin viață și om și dobîndea un caracter științific, concret, realist. Se realiza un consens de fond cu principiile independenței și suveranității și se realiza — începea, adică, prindea rădăcini, se fixa în memorie și în conștiințe — acel cel dintîi larg și precumpănitor acord între noi și propriile noastre cerințe, între noi și propriile noastre posibilități. Umanismul construcției socialiste dobîndea o fundamentare principială, teoretică și practică de cea mai mare importanță. Ideile au coborît de pe soclul lor fix de monument în eternitate și au fost, au putut fi văzute la lucru în cetate. S-a produs, dacă mi se îngăduie metafora, prima lor umanizare. Prea sus, prea departe urcaseră, impuseseră o teroare aproape sacrală. Cum dincolo, la antipod, oamenii poate că nu mai aveau mult pînă să devină o umbră sau, oricum, o copie a lor. Era răscrucea cînd ca fluturii de noapte apar în lumini iluzorii fețele multiple ale tăcerii și toată caravana, întregul cortegiu de scheme și precarități pe care le provoacă nevoia de a exista. În dezechilibru, desigur, cu distanță între extremități. Este meritul incalculabil, de aceea, al celui ce, odată ales la cîrmele partidului și țării, a redat acest prim și revoluționar echilibru operei de făurire a noii societăți și a imprimat o nouă viziune asupra idealurilor, o nouă condiție progresului și civilizației, a imprimat un nou curs, o nouă viziune asupra omului. Și reprezintă istorie vie, prodigioasă, tcate acestea. sînt momente de viață, de relief unic și solidar al tuturor generațiilor ; sînt momente de istorie în puterea și atracția cărora a stat și stă însuși evenimentul om. Din acest punct, de la această altitudine, semnificațiile marelui forum comunist de la producerea căruia numărăm anii unei noi epoci pe care o numim cu nume propriu, de destin, sporesc în inima realității înseși și probează forța idealurilor celor mai cutezătoare.

VALORI TINERE ALE POEZIEI DE AZI

Opțiunile către real

Nu mai știu din care cauză n-am scris despre Dinu Flămînd în sinteza publicată în 1975. El debutează cu **Apeiron** (1971) și apoi continuă cu **Poezii** (1974) și **Altoiuri** (1976). Trec efectiv șapte ani de gestație pînă cînd va reveni cu **Stare de asediu** (1983). Ce s-a întîmplat sau în ce fel se explică schimbarea definitivă intervenită în discursul poetului ? Un expresionism ponderat de irizări, mai ales culturale, decanta prima etapă, fără să propună însă un timbru foarte personal. Se are în vedere o ramă precisă a poemului în care intră numai elementele trebuincioase, fără nimic în pierdere, fără nimic în cîștig ; nici un frison, nici o neliniște mai „abisală" nu zdruncină încheieturile clar construite ale versului. Dispunînd de o disciplină dedusă dintr-o investigare matematică a materialului poeziei, ni se oferă esantioane ireprosabile în sine, dar „apeironul" rămîne un deziderat. Iată o probă : „Frumoase animale, forme în ger. / blînd și supus, un animal-disperare / vine și-ți bea din palmă. Apoi te mușcă. / animal amfibiu, ca așteptarea. / / Și animalul întunecimii în zile scurte / bezna o trage peste cîmpuri de iarnă. / arde în coama lui o sămînță / din primăvara care a fost. / / Iată, scot mîna mea telescopică / — pașii degetelor pe fața ta — / iată, îți mîngîi locul umflat. / mușuroiul acestei dureri. / / Animale frumoase. Lîngă inima ta / un cal cu bot alb roade încet ovăz". După cum se observă, simularea perfectă a actului poetic dă chiar acea stare securizantă, tipică pentru poemul experimental ce se practică simultan în alte părți, dar lipsește tensiunea adevărată, nu se simt încă acele traume interne ale discursului, dincolo de savantele clivaje lingvistice. Aleatorismul constituirii discursului („Cu o tristețe mediocră și-adevărată / oprești un gînd care te detestă. / în timp ce urlă confuz și absent / copacul frazelor sub un vînt") a fost perceput la timp de antenele autocenzurii poetului, ceea ce l-a determinat, probabil, să facă o pauză atît de lungă și să treacă la alt registru, la o altă atitudine față de poem și la altă situare în contextul promoției sale. Prin **Stare de asediu** (1983), Dinu Flămînd părăsește o zonă sterilă, un spațiu poetic puțin favorabil și se aliniază în altă serie ; **opțiunile către real** se înscriu în preocupările celei mai recente promoții. Priza ironică implică desigur o adeziune la **programul defetișizant** prin care se abandonează cu violență tabu-urile goale ale poeticilor anterioare. „Spertul metafizic" este negat de „refracția realului", ce devine noul crez al poetului emancipat acum de evazionisme culturale aleatorii. Radiografia poemului, la fel de atent desenată, propune însă altă figurare : „Om ieșind din somn în refracția realului / în ziua din nou agresivă ; / — m-ați chemat voi, agenți ai bilanțului ? / iată în grădină sînge și pene smulse / pe albul zăpezii, iată zborul de plumb al vulturului / care-și face digestia-n aer. / iată cursa de șoareci și spaima rîncedă / Vînătoarea continuă... / Om ieșind dintr-o fantă de sub linia / de plutire. Ușor aplecat / unduind ca veștmintele înecaților, / abia îndrăznind să-și atingă obrazul cu mîna. / / — Am fost, oare eu am fost adineaori cel / îmbrăcat în purpură ? / Dădeau după mine cu pietre / și strigau a batjocură : / calicul porfirogenet... / calicul porfirogenet..." Poezia aceasta e totuși mai mult o aspirație către captarea realului, căci operația de „refracție" nu presupune un impact direct, ci tot o mediere, o filtrare, e drept concretă, adică materială, mai apropiată de consumul cotidian al actului poetic. Prozaicul, zona „ioasă" (refuzată de poeticile metafizice), oralitatea limbajului sînt recuperate cu impetuos elan ca și cum poetul ar fi unicul și primul descoperitor al acestora. Dinu Flămînd a parcurs drumul de la experiența mijlocită de toposurile acreditate ale poeziei la trăirea în act a stării poetice ; starea de asediu este chiar încordarea interioară prin care realul poate fi transferat în text, poate fi retopit și recuperat în limbaj. Cu noua perspectivă, a dispărut orice transcendență a instantei enunțătoare ; registrul solemn, ritualitatea impersonală sînt substituite de sentimentul acut al implicării ce dă acel sarcasm feroce al frazării deturnate de convențonalități. Discursul nu mai simbolizează ceva, nu mai aduce un sens oarecare la starea de metaforă, ci sfîrîie încărcat de electricitatea propriei structurări, se zguduie scurtcircuitat de noua atitudine de auto-participare a actantului poetic, făcută prezentă, denudată chiar în corpul poemului ce se scrie acum („De-ar avea puțină demnitate. / poetului ar trebui să-i fie rușine — o spun / rușinat și mințind, pe deplin sincer și prefăcut"), însumînd operații grave „de frazare" în conformitate cu o „gramatică" a existenței și nu, în primul rînd, a textului. Poemul se gîndește pe sine (și implicit se scrie) în măsura în care inserțiile realului sînt corporalizate direct, dincolo de orice intenție metaforizantă în discurs : „rămîn la extremele frazei degete lacome / și-n miezul consecutivei alianța unui ciment vulcanic. / / ...atît de trist, încît dinții îmi ies prin buze... / ...atît de muritor, încît îmi aud decalcifierea... / ...atît de fals, încît fixez în aer glucidele adevărului... / ...atît de strîmb, încît se-ndujonează de mine spirala... / ...atît de indecis, încît poemul începe să zumzăie-n pumni... / / În rest, concesivele. / în rest, concesivele și concesivile : trîmbițe, flaute, tubă. / trombon, alămuri / În rest, un strop de salivă rece / în rinichiul fagotului". Maturizarea poeziei și poeticii lui Dinu Flămînd s-a petrecut numai prin deplasarea poetului în altă promoție, **deplasare semnificativă** pentru căutările, nu mai puțin dramatice, ale componenților promoției manieriste. Dacă Ion Mircea este tentat, după cum am văzut, de aceeași opțiune nu înseamnă (în cazul său) că trebuie să-și renege „istmul" originar. Numai poeții nematurizați pe deplin la debut, oscilează în căutarea unor oaze mai faste : cazul ultim îl reprezintă Dinu Flămînd.

Marin Mincu

Poezie și reflectare

Urmare din pag. 1

structură delimitabilă, autoreflectarea este o constantă barocă a artei. Nu întîmplător figuri circumscrise acestei structuri sînt frecvente în poezia europeană a secolului al XVII-lea și la sfîrșitul veacului trecut, cînd estetismul „fin de siècle" cultivă specularitatea și autospecularitatea deopotrivă ca experiență de conținut și de limbaj.

O latură a liricii contemporane, ce s-ar înscrie firește în același cadru al poeziei „pure", de meditație axiologică, presupune într-o manieră originală tipologia reflectării. Originalitatea reiese din faptul că luînd act, identificîndu-se cu imaginea din „oglindă" (oglindă mentală, adesea), subiectul liric reformulează raporturile dintre ființa umană și univers — și în paralel dintre poet și poezie. Reflectarea indică finalmente un narcisism (în accepția originară) învins : eul nu mai este devorat de iubirea de sine. Singurătatea lui este o detașare „superioară" : **însingurarea în cosmos** alături de, structură derivată, **însingurarea cosmică în limbaj.** Excesele nu lasă însă senzația dezechilibrului. Exploziv pînă la devastarea propriei identități, egotismul vizibil în cărțile lui Ioanid Romanescu își are originea în relația stabilită între **poet** și **poezie;** ea contextualizează printr-un excedent de sinceritate (stilul acestei lirici) figura reversibilității universale. Poetul este născut de poezia sa. El există ca o favoare și în egală măsură consecință a acesteia. „Eu m-am născut ca o anticipație / a poeziei mele / eu sînt primul om al poeziei mele / iar actul de a scrie nu e decît / ultima formă / a luptei pentru existență". Ciudat în aparență, faptul aparține conștiinței speculare. Figura reversibilității este structural consecutivă reflectării. Urmîndu-l pe Gasquet, Bachelard a numit imaginile spectaculoase ale „peisajului" reflectat în oglinda apei **narcisism cosmic.** Ele justifică ideea de **univers reversibil.** De la reversibilitatea „picturală", atît de exploatată în secolul XVII, poeții moderni trec la una „teoretică", prin care se pot subînțelege reacții dintre cele mai stranii. Pămîntul curge „în sus" în poezia lui Ioanid Romanescu, pare că se scurge în univers odată cu figura înălțării sufletului la cer. Există aproape întotdeauna un „prag de sus" pînă la care se merge cu pieptul gol, enorm în singurătate și atît de adîncit în disperare, încît ea e resimțită drept cea mai normală înfăptuire sentimentală a ființei. Mișcarea colosală, sugerată colțuros, fără plasticitate, are dublu sens. Spațiul de sus este enorm prin proiecția abisului răsturnat și invers, golul de jos devine imens prin răsturnarea bolții infinite. Există, așadar, „o succesiune de gol în univers" și mai ales o veșnică reluare, repetiție, reversibilitate. Poetul este un uriaș a cărui singurătate face legătura între abis și cer. Solitudinea lui e forma perfectă prin care întregul univers îi pătrunde, fascinant și furtunos, în suflet.

Dar acest tip de singurătate cosmică, reflex al trufiei amestecate indicibil cu umilința, cuprinde fiorul genetic: poezia lui Sorin Mărculescu este o reușită tentativă de a da expresiei fiorul genezei la nivel cosmic. Expresia poetică impune tema genezei universului și în același timp suprapune un motiv adiacent: geneza limbajului, considerat ca unitate sacră, ca logos. Vorbind de geneză, poezia cultivă un limbaj care, simultan, se creează pe sine. Tensiunea reflexivă este un veritabil „grad zero", punct de pornire, afectarea ingenuității unui Demiurg „zăvorît" într-un ermetism de principiu, în tensiunea autoreflectării. Căci pentru a crea universul, el trebuie să creeze simultan și reflexia acestuia, limbajul care să îl exprime. Practic, marca stilistică a subiectivității (a eului) este eludată. Însingurarea în limbaj aneantizează reflectarea de sine. Cuvînt, adică duh divin, și materie căreia i se dă formă, haos structurat, coexistă — și poemul, în forma lui obligatoriu imnică, este expresia cea mai înaltă a completitudinii acestor simultane geneze.

Dacă la Sorin Mărculescu materia care se generează pe sine printr-o eternă reversibilitate evidențiază starea plasmatică a imaginației însăși, la Ioan Alexandru, în **Vămile Pustiei** (1969) starea de „existență universală" reflectă permanent „raportul unic și grandios între cosmos și el însuși" (Marian Popa). De factură metafizică, suferința e totuși a unui neam întreg, ce urcă din străfundul lumii. Teluricul s-a preschimbat în cosmic, orizontul campestru este „Pustia" — cîmpia cosmică. Universul se reflectă în el însuși așa cum între creator și divinitate nu mai există nici un prag de trecut. **Ego sum via,** va anunța profetic poetul căzut în transa metafizică supremă, cînd are viziunea veșnicei prigoane („Mereu Vox clamando în deserto / e Patria Poetului"). E rezultatul egalității grandioase — al echilibrului dobîndit ascetic. Conștiința nu se reflectă, ea **este reflectată** în marele, unicul sistem de referință, căci a devenit un dat obiectiv: „Cineva mă privește cu nesfîrșită milă și răbdare / De cînd m-am născut. Și iată că astăzi / I-am întîlnit ochii ridicați pe cupolă. / Stăm față-n față uimiți și nimic / Nu poate să ne mai despartă. Prea-i tîrziu / Ca să nu-nghețe de cum m-aș desprinde / De flăcările lor. Picioarele groparilor / Întorși tropăie la ușă. **Sînt întrebat / Și sînt răspuns.** Nu mai pot dosi nimic / Din avuția vîndută". **(s. n.).** Reflexivitatea este aici sacrificată; revelația — deja un loc comun.

În alt sens, sacrificarea conștiinței reflexive ne întîmpină și în poezia, tensionat-expresionistă, a lui Nicolae Ioana. Elanul introspectiv este răstălmăcit de o sensibilitate dispusă să se reverse **în exterior,** pentru a prolifera în afară. Tot ce este dramatic în linia vieții afective e „mutat" în cadrele unor privilegiști-sinteză de peisaj real și himeric. Scufundat și studiat într-o lume construită din forme „înghețate", din gesturi obsesive ale unui cosmos care declină imperceptibil. **Monolog alb** (titlul unui volum, 1972), această literatură tinde spre impersonalizare, retragerea „vocii", anularea eului fiind nu idealuri, ci predispoziții. Oglinda distruge subiectul care a creat-o, împrumutîndu-i personalitatea psihică.

A (te) reflecta înseamnă a acorda șansă artistică, prioritar, gîndirii analogice. Eul este în acest sens o ficțiune obiectivată în lucruri: de la obiectele comune la cosmos, de la cuvînt la limbaj. A reflecta presupune un act tranzitiv, dublat de un fapt sintactic: obiectele din jur se articulează în structura cosmică, cuvintele în limbaj (auto)reflexiv. În poezia lui Mircea Ciobanu, unul dintre cei mai complecși scriitori contemporani, nu „oglinda", adică reflectarea (medierea), ci „revelația" ocupă suportul reflexiv. Ermetică, avînd îndepărtate înrudiri cu concepția poetică a lui St. Mallarmé, lirica aceasta este o luptă, în profunzime, cu gîndirea analogică, deci cu capacitatea de a reprezenta prin elasticitatea poetică a cuvintelor un univers indefinibil în sine, presupus și, finalmente, revelat, **existent.** Revelație și existență sînt eforturi cognitive aflate în raport consecutiv. Ele tind chiar spre o subtilă înlocuire: captarea revelației asimilează lacom existența. Îndoiala devine o condiție a existenței intelectuale. Efectul ei: închiderea spiritului în limbaj, atmosfera de **așteptare** și **aminare.** Punctul în care poetica lui Mircea Ciobanu atinge evident concepția mallarméană este sentimentul comun al „apropierii tăcerii". Ea este deopotrivă preludiul și forma de împlinire a îndoielii. „Cuvîntul stă-n văzduhuri, nerăsfrînt": versul sugerează întreaga problematică „morală" a poeziei sale. Arta este cel mai înalt act etic, suma atitudinilor consfințite printr-un exercițiu de asceză și ardere „rece". Tăcerea este o formă de absență, o negare a reflectării: un mod de a sugera resorbția grăbită a consistenței materiale. Noțiunile însele se topesc în această plutire abstractă în tăcere, într-o ceață care va rosti în același timp **transfigurare** sub armura lucidității și a unei exagerate conștiințe de sine — și **distanță.** Oglinda devine aici o inutilitate. Inexistența ei nu e atît retorică, cît este o condiție intimă a adevăratei cunoașteri. „A tăcea despre numele zeilor", de exemplu, este egal cu a întîmpina revelația. Intranzitivitatea acțiunii eului nu trebuie înțeleasă numai în ordine gramaticală și figurativă, ci și în plan psihologic. A simți apropierea tăcerii, a o atrage cu o poftă sacră înseamnă a reda **operei** o neașteptată independență. Foarte semnificativă în acest sens rămîne parabola zidarilor din poemul **Melissos (Versuri, 1962).** Cei treizeci și trei de îngeri zidari adorm înainte de a termina construcția. „Casa-nvățase oricum să lucreze de sine". Așadar, odată începută, opera se zămislește în ciuda dezimplicării creatorului.

„Radicalitate" și „valoare"

Nu e prea riscantă afirmația, cred, că ne aflăm, în cazul primelor romane ale lui Ivasiuc, în fața unor opere ce-și conțin propriul criteriu exegetic ; conceptele esențiale cu care critica va opera asupra lor („creație", „construcție", „teză", „analitism", „psihologism", „substanță epică". „intrigă" etc.) suferă în proza lui Ivasiuc o particularizare cu totul interesantă, ceea ce pune sub semnul întrebării, de la bun început, aplicabilitatea acestora, în accepția lor tradițională, în actul critic. Pe de altă parte, chiar dacă poate fi raportată la unele presupuse modele externe — cu rezervele de rigoare ca și în cazul trimiterilor la cele interne — (să amintim doar, dintre cei îndeobște citați, pe Thomas Mann, Faulkner, Virginia Woolf, Joyce, Huxley, Proust, Malraux, Camus) opera nu-și pierde singularitatea.

Atît prin nivelul sintactic al textului, cît și prin cel semantic, romanele lui Ivasiuc se dovedesc un factor centrifugal al structurilor literare în care se încadrează modificîndu-le. Mai ales prin aspectul „eseistic" (termen folosit aici într-o accepție ce nu contravine romanescului, echivalent oarecum ecloziunii problematizării și abstracțiunilor în context epic) al primelor volume, prozatorul aducea deodată în spațiul prozei contemporane un intrus ce-și aroga calități despre care alții nici măcar nu se gîndesc că ar merita vreodată interesul unui romancier. Într-adevăr, alături de Breban, Buzura, Paul Georgescu ș.a., autorul **Vestibulului** reorientează proza românească spre intelectualitate. Iată de ce debutul editorial al lui Ivasiuc reprezintă realmente **„calul troian** pe care îl introduce un necunoscut în cetatea unor oameni prea mulțumiți de sine, în cetatea unei epici care trebuie, cu orice preț supusă, pulverizată"(Virgil Ardeleanu). Este însă de domeniul evidenței (în ciuda unor contestări care nu au încetat și, probabil, vor continua) acum că, după ce a jucat rolul „calului troian", romanul ivasiucian a devenit un punct de reper — fie că ne place sau nu — în evoluția prozei românești postbelice, aspirînd spre un statut axiologic corespunzător. Însăși contestarea sa, ca valoare, la un moment dat, nu reprezintă decît un semn în plus al calității ; o primire univocă nu ar fi făcut, poate, decît să stîrnească suspiciuni tocmai asupra **valorii și radicalității** cărților respective, concepte fundamentale nu numai în critică ci, lucru cunoscut, și pentru ficțiunea sau gîndirea teoretică a autorului. Justificabile, rezervele criticii decurg chiar din psihologia actului critic : se știe, „codul fiecărui nou mesaj determină o așteptare frustrată", din moment ce „confundarea cu codul anterior trezește insatisfacția poncifului" iar „o deosebită îndepărtare de codul socializat, acumularea unei prea abundente informații, sufocă și duce temporar (în cazul fluctuațiilor care transformă avangarda unui moment în tradiție a etapelor ulterioare) sau definitiv (pentru experimentul ce nu beneficiază de o posterioritate și rămîne gratuit) la aceeași lipsă de satisfacție" (Al. Sincu). Plasată deci într-un anumit „orizont de așteptare", o parte a criticii a manifestat, în grade diferite, opacitate la tipul de discurs romanesc propus de Al. Ivasiuc. Treptat însă, s-a observat că nu este vorba de un viciu artistic, ci de o viziune particulară asupra romanului, viziune chiar teoretizată de prozator. Răspunzînd acuzațiilor ce vizau o „incapacitate" de „vivificare" a eroilor săi, scriitorul mărturisea înclinația pentru un „realism al esențelor", pentru construcția textului în jurul unei Idei coagulante de maximă actualitate. „Concepția mea despre proză — declară Ivasiuc — are ca să spun așa, două componente. Una strict estetică, vizibilă în cărțile mele, care înțelege proza ca o întrebare constructivă aruncată lumii, pentru care orice modalități sînt bune dacă sînt adecvate facerii sensibile și acute a problematicii înscrise. Epic sau eseistic, cu personaje sau fără, cu atmosferă sau fără, dincolo de orice canoane, pregnanța **ideii** și forța ei de pătrundere sînt după mine esențiale. Cealaltă latură se referă la obsesiile mele, legate mai ales de mecanismul puterii". În repetate rînduri, autorul **Intervalului**, și-a declarat difidența față de capacitățile romanului de a „crea" figuri „vii". În eseurile sale, unde comenta avatarurile eroului în proza modernă, dispariția tipului de personaj **văzut** din exterior în favoarea celui care **se vede dinlăuntru**, Ivasiuc scrie despre Balzac, Tolstoi, Dostoievski, dar și despre personajele prozei românești, de la Ghica și Filimon la Mateiu Caragiale, a căror „carne strălucitoare" „este plină de pericole pentru marile destine". Este afirmată aici una din ideile centrale ale poeticii lui Ivasiuc : realitatea exterioară **în exces** a eroului, carnația sa „văzută" din afară, „viața" sa, „culoarea" nu pot decît să umbrească dinamica interioară a ideilor atît de prețuită de romancier, singura capabilă să definească „marile destine". Teza „antivivificaționistă" revine, de altfel, în **Interval** : „Închipuie-ți — îi spune Ilie Chindriș Olgăi — o poză, o planșă dintr-o carte de anatomie, care începe să țipe, în vreme ce cititorul întoarce **filele bine îngrijite, ceruite și lucioase** ale tratatului. Sau că toate personajele unei cărți de literatură ar începe să mișune **printre rînduri**, și femeia de pe copertă, cu pălăriuță și parasol, care s-a otrăvit în **pagini frumoase**, cu **fraze îndelung meditate**, rostite în toate tonalitățile de către ursuzul autor, ar începe să țipe. Și că toate trenurile care taie eroine ar suna din sirene. O **fugă** și o **agitație îndrăcită** printre **rîndurile ordonate**, care se **citesc întotdeauna de la stînga la dreapta, în linii orizontale**. Cei care afirmă : «Personajele autorului sînt vii» nu știu ce spun. Habar n-au ce coșmar ar fi". E izbitoare similitudinea indirectelor aserțiuni ale prozatorului cu nu mai puțin „radicalele" declarații ale Nathaliei Sarraute dintr-un cunoscut eseu polemic : „Les critiques ont beau préférer, en bons pédagogues, faire semblant de ne rien remarquer, et par contre ne jamais manquer une occasion de proclamer sur le ton qui sied aux vérités premières que le roman, que je sache, est et restera toujours, avant tout, une «histoire où l'on voit agir et vivre des personnages», qu'un romancier n'est digne de ce nom que s'il est capable de «croire» à ses personnages, ce que lui permet de les rendre «vivants» et de leur donner une «épaisseur romanesque»" **(L'ère du soupçon. Essais sur le roman**, Gallimard, coll. **„Idées"**, 1972, p. 69). Interesant e faptul că ambele texte pot fi considerate reacții la „opacitatea" criticii, cu atît mai mult textul lui Ivasiuc, care a fost decupat nu dintr-un eseu, ci dintr-un roman. Pasajul din **Interval** trebuie totuși nuanțat, în sensul că, pentru Ivasiuc (Chindriș fiind, și în această ipostază, un **embrayeur**), carnația eroilor, anecdotismul exterior sînt văzute, printr-o reducție la absurd, drept **obstacole ale lizibilității**, care desființează **țesătura** gravă a Ideii într-un joc ridicol, în carnavalescul melodramatic al literaturii de consum. Viața exterioară e opusă la Ivasiuc celei interioare, aflate — crede romancierul — în pericol de a fi sufocată sub acest paravan nesemnificativ, pentru „marile destine". Numai că, vom obiecta imediat, enunțul de mai sus e al unui personaj alienat, pentru care **viul** practic nu există. Soluția pare a fi, deci cea a **proporției** dintre cele două orizonturi epice. Eroul **Intervalului** este incapabil de „creație" și, în consecință, teoretizează această neputință care, oricît ar părea de bizar (mai ales dacă ne gîndim că Ilie Chindriș nu poate fi decît prin negație un purtător al opiniei auctoriale, asemenea multora dintre eroii săi), este, în **Interval**, și a romancierului însuși. Textul își desconspiră astfel, involuntar, propriile limite.

În fapt, Ivasiuc acuza proza „realistă" de limitare și preluare necritică a unor prejudecăți „naturaliste", răspunzînd în același timp acuzațiilor criticii. Nu este însă mai puțin adevărat că ceea ce Al. Ivasiuc considera a reprezenta **specificul prozei contemporane** tocmai prin **faptul că răspundea unui imperativ al epocii**, acela de a construi **eroul problematic**, nu era încadrabil, sub raport strict formal, într-o tipologie textuală pur romanescă, deși referințele culturale și argumentele romancierului trimit la Joyce, Th. Mann sau Musil. Romanul său ar fi, dacă am accepta „determinismul" goldmannian, o reflectare literară a „individului problematic" manifestat la nivel general-social, tipologie **reală**, în plină resurecție în epocă.

Ca întrupare a unei Idei ori ca suport al unei discuții, proza lui Ivasiuc din primele cărți nu face cu totul abuzivă apropierea de cea „filozofală" a lui Voltaire, unde mișcarea epică și avatarurile eroului erau simple pretexte. Păstrînd proporțiile și luînd în considerare funcția diegetică a descrierii (în sensul de „prezentare" a unei realități psihologice apte de a fi descrise în agitația ei plasmatică), putem considera „povestirea" (cu sensul aici de **histoire** încetățenit în naratologie) ca auxiliar (semnificativ totuși în datele sale) al „descrierii", situație oarecum înrudită cu cea a ficțiunilor lui Jules Verne, cu diferența netă de la **obiect la subiect**, de la **obiectual la uman**, de la descrierea clasică la o „descriere" al cărei paradoxal prim instrument este ampla enclavă epică produsă printr-un **flash-back**. Ivasiuc vedea în personajul literar nu o entitate definibilă prin evoluția la nivel de fabulă și intrigă în primul rînd ci, în sensul camilpetrescian, o instanță ce-și asumă cu responsabilitate dramatismul trăirii unei „probleme existențiale" : „Eroii nu mai au viață relațională, prin care se dezvăluie de-a lungul unei complicate, dar strînse intrigi, ci **probleme existențiale**. Ei iau cunoștință de lume, caută să se definească prin ce sînt, dorințele lor de parvenire nu există decît la energumeni de tipul Snopes, și nici la ei. De aceea, romanul modern are o **natură problematică**. Mitul literar modern s-ar putea defini ca o proiecție a **problematicii trăite**. Trăite, pentru că depășește — ca totdeauna în artă — cunoașterea conceptuală. Problema este vie, și **deci scapă** expunerii calme și riguroase (iată, am spune imediat, intuirea nonlinearității semnului în literatura modernă — n.n.). De aici, și o anumită tensiune specială a romanului modern, care nu lasă să «se scurgă liniștită viața», ci o violentează, o chestionează, se miră și se minunează de ea (...). Autorul modern nu se așază la masă ca să spună ce a văzut, ce a experimentat, ce a observat cu meticulozitate, dezvăluindu-și apoi cunoașterea prin **scris** — ci cu o **problemă acută**". Sînt precizări de mare importanță pentru înțelegerea prozei ivasiuciene și care validează apropierea de Camil Petrescu făcută de Eugen Simion. Sub aspect formal însă, discursul epic al lui Ivasiuc se depărtează sensibil de cel al romanelor camilpetresciene, cel puțin în primele două cărți, pentru ca în următoarele abundența epică să adîncească și mai mult această diferență, dar îndeosebi la nivel semantic. Deocamdată însă, în etapa **Vestibulului**, aspectul prozei lui Ivasiuc este pronunțat „eseistic" (neapărat cu ghilimete !) ; această afirmație este însă valabilă doar la un nivel de suprafață al textului, avînd în fond de-a face cu o structură romanescă răsturnată, susținută de un eșafodaj epic aflat în subsidiar. Deși nu va evita ceea ce Booth numește „retorica autoritară" a persuasiunii exercitate de un narator omniscient și ubicuu asupra lectorului, în narațiunea la persoana a treia, Al. Ivasiuc consideră că „a scrie la persoana a treia înseamnă a te plasa într-un unghi exterior și superior personajelor". Iată de ce primele cărți, preocupate mai ales de nivelul individual, psihologic, al conflictelor, resping această convenție, în timp ce **Păsările** sau **Apa** o vor adopta.

Cristian Moraru

CONCURSUL DE POEZIE «NICOLAE LABIȘ»

Comitetul județean de cultură și educație socialistă Suceava prin Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de mase, organizează cea de a XVI-a ediție a concursului de poezie **Nicolae Labiș**.

Lucrările vor fi trimise în 9 (nouă) exemplare dactilografiate, pînă la data de 1 septembrie 1984, pe adresa Comitetului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, strada Ion Vodă Viteazul nr. 5, Suceava, cod. 5800.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Cel mai bine povestește ăl bătrîn seara / sîmbătă spre duminică — cînd pînă și copiii se odihnesc / pe paturi / spălați și pieptănați / cu rufe curate pe ei / cu gîndurile la ce va fi / în ziua de sărbătoare / atunci au ei răbdare să-l asculte / împreună cu cei mari / bucuria asta mi-a mai rămas / oftează ăl bătrîn / ridicîndu-și pe genunche nepoata / o blonzie cu pufușor alb pe obraji / altfel tare neastîmpărată / și greu de stăpînit / o iadă zglobie între iezii ceilalți / un licurici / dă-te jos / îi șoptește maică-sa / că-l obosești / însă ea nu aude / privindu-se în ochii apoși și albaștri ai bătrînului / cînd l-am făcut scăpat de moarte / pe Vasilică / povestea el / abia ce intrasem în Ardeal / oamenii ne dădeau pîine și de-ale gurii / se uitau la noi de parcă am fi pogorît din cer / femeile își strîngeau gura cu mîna / ca să nu țipe / iar nouă mai să ne dea lacrimile de mîndri ce eram / de / cătane proaste / și tocmai atunci / abia ieșisem dintr-un sat / aha / urcam un deal cînd viiîj / o boambă / Vasilică tocmai ieșise din rînd / văzuse el un prun / și se întindea să-i aplece creanga / cînd i-am strigat / soldat / treci la loc / pas alergător / eu eram sergent / el era soldat prost / de-aia m-a ascultat / știa că la mine nu-ncăpea tocmeala / și nici eu nu vroiam să-l doară burta de prunele alea verzi / așa că am strigat la el / el a intrat în rînd / și altă boambă numai ce a căzut pe prun / și praf l-a făcut / și l-a omorît / întrebă cu milă nepoata / l-a omorît pe prun ?

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Fișe de roman (VIII)

1.

Toată copilăria am fost slab, pirpiriu și clorotic. Fizic arătam dezastruos și asta, după părerea bunicei mele, fiindcă nu vroiam să mănînc morcovi.

Bazat pe această deducție îl îndemn și eu pe băiețelul prietenului meu la care toată familia urlă cu disperare să îngurgiteze vitaminata legumă :

— Mănîncă morcovi, puiule, să crești mare și puternic !

— N-am să cresc mare și puternic, zice ăla mic, smiorcăindu-se și uitîndu-se urît.

— Toți care au mîncat morcovi au crescut mari și puternici, decretez eu mințind fără jenă.

— N-am să cresc mare, o să-mi crească numai urechile.

— Cum adică ? mă mir eu, nerealizînd iluzia.

— Iepurașul meu mănîncă toată ziua morcovi și nu-i cresc decît urechile...

2.

Fetița de la etajul 10 are un pisic de salon, mic, jucăuș și înstelat cu pete albe. Părîndu-i-se că se plictisește de unul singur, a cumpărat din micile economii un șoarece cobay, un hamster, ca să aibă cu cine se juca motănașul. Am fost de față la întîlnirea **epocală** a celor două patrupede hărăzite a se dușmăni dintotdeauna. Motănașul dormita pe covor ostenit după îndelungi zbenguieli. Hamsterul a fost depus în fața lui și îndemnat cu naivitate : „hai, joacă-te cu Mutulică !" (așa îl chema pe motănaș).

S-au privit cu o indiferență absolută. Hamsterul s-a ridicat în două picioare și după ce-a mirosit iute aerul a demarat spre pisoi cuibărindu-i-se pe spinare. Acolo a rămas multă vreme picotind însingurat. Pisoiașul de salon nu văzuse șoareci decît la televizor...

O lună a durat conviețuirea lor pașnică. După primele incursiuni în curtea blocului, motanul a devenit cirumspect și artăgos. Se juca mult mai dur cu micul **șoricel** care se refugia speriat într-un borcan. După alte două luni hamsterul a dispărut fără urmă. Am întrebat-o pe fetiță ce-i mai face șoricelul.

— S-a dus la alt pisoi fiindcă Mutulică e obraznic și nu-l lasă să doarmă.

3.

Spicuiesc dintr-un anuar al străzilor bucureștene apărut în 1928 : Gindacilor, Plăcerei, Cerșetori, Epicol (?), Broscăriei, Suvenir, Pipăilă, Puișor pe șine (!), Furiilor, Pitiș, Ruinilor, Antonică, și așa mai departe într-o originală inventivitate toponimică.

4.

Nume de cîine găsit pe maidan : Zdrulă !

5.

Dincolo de Arad, pe șoseaua ce urcă spre Apuseni, știu o pescărie amenajată pe luciul unei bălți naturale ce se întinde pe cîteva hectare.

În fiecare an, trecînd pe acolo, mă opresc cîte o jumătate de oră și privesc gînditor pescărușii de mare adunați într-o colonie gălăgioasă. Prezența lor consecventă și stranie aici în cîmpie mă intrigă și mă uimește deopotrivă. Îl întreb pe bătrînul paznic care ar fi explicația acestui fenomen.

— Apoi, domnule, bag sama că mai demult, la **începuturile lumii**, aici o fost un fund de mare...

6.

Într-o dimineață, pe la cinci, în cvartalul de beton și piatră în care locuiesc, a izbucnit pentru prima oară cîntecul vesel al unei mierle ce se străduia să imite privighetoarea. Am ieșit în balcon și, spre surprinderea mea, am văzut zeci de **vecini** stînd la geamuri și căutînd din ochi făptura miraculoasei cîntărețe.

7.

Un epitet auzit în piață adresat de o doamnă alteia ce nu respectase rîndul la roșii :

— De ce te bagi în față, **rapandulă** !

8.

O întîmplare hazlie în compania lui Fănuș Neagu și Dan Deșliu, în urmă cu mai bine de zece ani, în timp ce eram la Rășinari cu intenția de-a vizita casa memorială Octavian Goga.

Fănuș îi spune șoferului în timp ce treceam prin dreptul unui sătean să-l întrebe unde e casa lui Goga.

Șoferul deschide geamul și întreabă cu dicție și inocență :

— Bade, unde-i casa lui tovarășul Gogu ?...

Inutil să vă reproduc reacția lui Fănuș.

9.

Ce titlu obsedant și blestemat a inventat Marquez : „Dira sîngelui tău pe zăpadă"..

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Note de drum

Tatăl meu s-a întors sănătos
din război —
doar în gînd i s-a înfipt o schijă.
Cînd iese în cîmpie
schija vibrează dureros la bătaia vîntului.
Dacă e liniște mare
și nici o picătură de vînt
e de ajuns
aripa unei păsări la mare depărtare.

George Alboiu

Armata alături de popor

Urmare din pag. 1

momentul cînd un ofițer german s-a apropiat de terenul de instrucție, pentru a urmări desfășurarea exercițiilor subunității sale, și-a adunat soldații și a plecat în altă parte în mod demonstrativ.

Această atitudine potrivnică hitleriștilor era atît de evidentă, încît un ofițer german declara, contrariat : „Venim din Bretania, țară ocupată, unde am găsit o primire mai puțin ostilă decît aici — la Craiova — în țară prietenă". Iar un altul cerea, pur și simplu, ca „toți ofițerii superiori și generalii să fie împușcați, iar posturile de conducere din unități și din țară să fie preluate de germani". Încercînd să descifreze cauzele acestei stări de spirit profund potrivnice armatei hitleriste, unul din documentele elaborate de Marele Stat Major român consemna : „Ofițerii și subofițerii... nu văd cu ochi buni faptele de brutalitate ale trupelor germane, care atacă și distrug popoarele mici, care caută să-și păstreze libertatea, nevrînd altceva. Nu văd cu ochi buni... și pentru că, din cauza lor și sub patronajul și apărarea lor (a naziștilor — n.n.) ni s-au ciuntit granițele". La toate acestea se adăuga faptul că Armata română era educată la școala Oituzului, Mărăștilor și Mărășeștilor. Ofițerii superiori, în imensa lor majoritate, participaseră la marile bătălii din timpul primului război mondial, cunoscuseră atît bucuria victoriilor cît și umilința înfrîngerilor și trăiseră drama de a vedea patria și mai micșorată, potrivit planurilor imperialismului german și austro-ungar. Iar ofițerii inferiori erau, fie orfanii celor căzuți la datorie în aprigele bătălii ale războiului reîntregirii naționale, întreținuți în școlile militare pe cheltuiala statului, fie urmașii altor luptători din același război.

Tot o expresie a acestei atitudini patriotice, antihitleriste a militarilor români o constituia și faptul că Garda de fier și toate celelalte organizații fasciste ce acționau ca elemente ale coloanei a V-a naziste în România, au fost tot timpul repudiate de armată. Este cunoscut faptul că în septembrie 1939, după ce legionarii l-au asasinat pe Armand Călinescu cel mai dîrz dintre oamenii politici burghezi români care se opuneau expansiunii Reichului — **generalul Gheorghe Argeșanu, numit prim-ministru**, a ordonat aspre măsuri de reprimare a Gărzii de fier, fiind executați cîteva sute de legionari. După ce Garda de fier a devenit partid de guvernămînt, în condițiile cînd legionarii au căutat să-și creeze o bază largă de masă, prin infiltrare în toate straturile sociale și în toate categoriile profesionale, **singura instituție fundamentală a statului în care Garda de fier nu a făcut prozeliți și pe care nu a putut s-o preia sub control a fost ARMATA.** Legionarii au încercat să recruteze aderenți în rîndurile armatei, mai ales printre gradele inferioare. Presa legionară publica articole ce luau atitudine împotriva disciplinei militare impusă „prin ordine și regulamente" și cereau ca ofițerii să fie „aleși" de ostașii de sub comanda lor, încercînd, astfel, să trezească în rîndurile gradaților inferiori, speranța că prin adeziunea la Legiune se vor putea număra printre cei ce vor fi „aleși" ofițeri.

Încercările Gărzii de fier de a-și face prozeliți în cadrul oștirii s-au izbit însă, încă de la primii pași, de violenta opoziție a corpului ofițeresc. Condițiile în care Legiunea a venit la guvern, în septembrie 1940, impusă de baionetele trupelor germane victorioase, politica de subordonare a intereselor țării Reichului hitlerist, promovată de legionari, aducerea armatei germane în România, modul cum înțelegeau legionarii să guverneze, abuzurile de tot felul comise de ei, de la care nu erau scutiți nici ofițerii, asasinarea unor generali și ofițeri superiori, crearea de către Gardă a unor detașamente înarmate proprii, după modelul hitleriștilor, intențiile declarate ale Legiunii de a trece la restructurarea corpului ofițeresc au mărit și mai mult rezerva ofițerimii față de gardiști, rezervă, ce s-a transformat în cele dintîi luni de existență a regimului național-legionar, în dușmănie deschisă. În acest sens, Lucrețiu Pătrășcanu arată în lucrarea **Sub trei dictaturi** : „față de niște aventurieri și cavaleri de industrie, ignori și parveniți, cei mai mulți purtînd stigmatul declasării și, fără excepție, ajunși la posturile de comandă în stat datorită unei simple mașinații hitleriste, cea mai mare parte dintre ofițeri își simțeau propria lor superioritate sau se credeau, cel puțin, îndreptățiți să afirme acest lucru. Puțin în urma declarării României ca stat național-legionar, ofițerimea începe să se distanțeze de noii conducători și de trupele lor".

O expresie a opoziției corpului ofițeresc față de legionari o constituie faptul că primii comisari trimiși de ei la regimente au fost arestați și scoși din cazărmi. În aceeași ordine de idei, consemnăm știrea transmisă la Berlin de ministrul Germaniei, Fabricius, după care la sfîrșitul lunii noiembrie 1940, într-un moment de încordare a relațiilor dintre Antonescu și legionari, determinată de asasinatele comise de aceștia din urmă la Jilava, Snagov și Strejnicul, „generalii din armată, chemați de către conducătorul statului, fac front în spatele său și i-au arătat încrederea". Aceasta însemna — cu alte cuvinte — că generalii respectivi se arătaseră potrivnici Gărzii de fier.

Potrivit unor documente, în conflictul de interese ce a opus pe Ion Antonescu și anturajul său nelegionar din guvern și din afara guvernului, Gărzii de fier, Armata nu numai că a fost potrivnică legionarilor, dar ea a fost cea care i-a impus lui Antonescu să treacă la limitarea puterilor cămășilor verzi.

Într-o scrisoare adresată la 6 februarie 1941 Reichsführerului SS Heinrich Himmler de șeful Gărzii de fier, Horia Sima, acesta arăta că în perioada septembrie 1940 — ianuarie 1941, „legionarii au fost persecutați în armată ca pe timpul regelui Carol II. Generalul Antonescu a dat ordin foarte sever ca ofițerii să refuze orice contact cu legionarii, iar cei care activează în organizațiile legionare să fie imediat îndepărtați din armată. Armata, spune generalul Antonescu, nu face politică. Ofițerii doveditți că simpatizează cu mișcarea legionară sînt ținuți sub supraveghere". Referindu-se la atitudinea corpului ofițeresc român față de hitleriști, același Sima atrăgea atenția că „aproape toți ofițerii superiori sînt anglofili și sînt contra Germaniei". Această atitudine a Corpului de comandă al oștirii române, potrivnică Gărzii de fier, a fost cu pregnanță reliefată cu ocazia rebeliunii legionare din ianuarie 1941. În zilele rebeliunii, legionarii au încercat, fie prin apeluri, fie prin răspîndirea de știri false, să provoace derută în rîndurile militarilor, pentru a atrage unele unități militare alături de Gardă. Astfel, au fost lansate zvonuri și au fost tipărite știri potrivit cărora unele unități militare din Ardeal, Craiova, Iași, trecuseră de partea rebelilor.

Toate acestea s-au dovedit însă zadarnice, armata rămînînd fidelă tradițiilor sale patriotice. Conștiente de faptul că o victorie a Gărzii de fier ar fi avut drept consecință pierderea totală a independenței și suveranității țării, subordonarea ei necondiționată Reichului hitlerist, precum și subminarea propriilor poziții, cercurile superioare ale armatei s-au situat ferm împotriva Gărzii de fier.

În după-amiaza zilei de 22 ianuarie, trupele din garnizoana București, comandate de generalul Constantin Sănătescu, întărite cu unități aduse din provincie, au trecut la zdrobirea rebelilor gardiști. Rînd pe rînd, au fost ocupate prin luptă principalele clădiri în care se baricadaseră legionarii : Cazarma gardienilor publici, Sediul legionar din strada Roma, Prefectura Poliției Capitalei, Siguranța generală, sediul legionar din Aleea Vulpache, Casa Malaxa și altele. În cursul acestor operațiuni și-au pierdut viața un număr de 21 de militari, ofițeri, subofițeri și soldați, iar alți 53 au fost răniți.

După rebeliune, respingînd insistențele naziștilor de a relua colaborarea cu Garda de fier și a-i readuce pe legionari în guvern și în aparatul de stat, Antonescu și-a motivat refuzul într-o convorbire cu Manfred von Killinger, prin aceea că „Armata n-ar înțelege acest lucru".

Atitudinea antilegionară adoptată de militari constituie o ilustrare vie a spiritului antifascist ce caracteriza forțele noastre armate, o nouă dovadă că în momentele hotărîtoare ale istoriei naționale au fost alături de popor și au luptat pentru interesele lui.

Un climat liber

Urmare din pag. a 5-a

boiul, pacea — dacă avem „romane de război" vom avea și „romane de pace" ?; dealtfel, romanul lui Laurențiu Fulga „privește" iubirea în condiții de război). Sau cărțile lui Mircea Ciobanu (încă nu îndeajuns de bine „decodificate"), cele aparținînd puternicului grup de prozatori clujeni (grup format sub ocrotirea lui D.R. Popescu, acesta avînd mari merite în lansarea unor talente) — Vasile Sălăjan, Radu Mareș, Marcel Constantin Runcanu, Constantin Zărnescu, Grigore Zanc, ori celui timișorean — Al. Deal, Ion Dumitru Teodorescu, Paul Eugen Banciu. Cu cît urcăm în timp e tot mai greu de ales, se înmulțește nu doar numărul prozatorilor ci numărul celor care izbîndesc prin scrisul lor, asumîndu-și cu deplină maturitate și gravitate condiția de scriitori ai timpului (nou) în care trăiesc. Eugen Uricaru, impunîndu-se ca un fel de șef al promoției", încă de la întemeierea Vladiei lui și confirmînd prin romanele sale „istorice", în care e interesat de spiritualitatea unei epoci, Gheorghe Schwartz, interesat tot de „istorie spirituală" în ciclul său romanesc de structură labirintică, Mircea Opriță, Vasile Igna, Mircea Săndulescu, Vasile Andru, Maria L. Crístescu, Mircea Micu (proză viguroasă și pătimaș scrisă). Interesul stîrnit de experimentații Corneliu Leu și Radu Teodoru („Brazdă și paloș", la vremea lui, o revelație !). Intrarea în arena politicului a lui Petre Sălcudeanu („Biblioteca din Alexandria" !). Alți clujeni — Vasile Rebreanu, Dan Rebreanu, Leonida Neamțu, Nicolae Prelipceanu, aliniat prozatorilor unui spațiu spiritual deosebit. Alinierea lui Costache Olăreanu, la „școala de Tîrgoviște". Ion Brad — un independent. Alți timișoreni, Ion Marin Almăjan, Ion Arieșanu, Laurențiu Cerneț, Mircea Șerbănescu, mai tinerii Titus Suciu și Teodor Bulza, menținînd prestigiul acestui alt spațiu spiritual cu ale sale caracteristici dar și cu drepturi (spuneam) egale (și mai „vin" mulți, D. Vighi, M. Pora, O. Secoșan etc.). „Privirea" aceasta înapoi (sau în jur) începe să se rătăcească printre nume și cărți, făcînd inevitabile salturi. Căci, iată, mai sînt destule de spus, despre Sânziana Pop, de pildă (construindu-și proza după o tehnică suprarealistă încă de prin 1966 și păstrîndu-și nealterat lirismul indiferent dacă se „plasează" în real sau în oniric), Gabriela Adameșteanu, Bujor Nedelcovici, Virgil Duda, A. Papilian, Norman Manea. Un „moment Mihai Sin" (cu „Bate și ți se va deschide" și „Ierarhii"). Discuțiile în jurul unui Dinu Săranu (cu „Niște țărani" și „Clipa"), benefice pentru autor, altele, în jurul unui ciclu romanesc încă neterminat, „Zăpezile de-acum un veac" derutînd și deturnînd, pînă la urmă, adevărata-i valoare (de vină fiind supralicitarea unor critici la primele apariții). Duritatea și încrîncenarea unui Șt. M. Găbrian. Un grup arădean destul de numeros (nu și „gălăgios") cu valori în curs de stabilizare (Gh. Schwartz, Horia Ungureanu, Dumitru Siniteanu, Cornel Marandiuc, Dumitru Toma, Ovidiu Pecican, I.M. Bâta, Pavol Bujtar). Reamintirea prozei scurte scrisă de un Francisc Munteanu. Vorba sa : „Oameni, fapte, amintiri". Fapte, adică mii de titluri (aparținînd prozei) în cei patruzeci de ani (!). Adăugind, pașii siguri făcuți de Marius Tupan, Aurel Gheorghe Ardeleanu, Ștefan Damian, „Explozia" ce se înregistrează chiar azi prin cărțile semnate de Mircea Nedelciu, Nicolae Iliescu, Ștefan Agopian, Adriana Bittel, Adina Kenereș, Gheorghe Crăciun, Carmen-Francesca Banciu, Stelian Tănase, Gh. Cușnarencu, Ion Groșan etc., etc .(dar despre „noua generație", ceva mai departe).

E cert că avem o literatură bună („lista" noastră e, fatalmente, incompletă), în care s-au afirmat talente reale, avînd conștiința acestui talent pe care și l-au pus în slujba realizării artistice elevate a unor teme majore. În primul rînd în a pătrunde în miezul atît de fierbinte al contemporaneității, simțindu-i și trăindu-i viața.

2. Prima (și pînă la urmă singura) problemă : omul ! În raport cu istoria (tălmăcind influența spiritului unei epoci asupra sa și felul în care el naște această spiritualitate), în raport cu semenii săi (așezați în ierarhii sociale, drepte sau nedrepte, intrînd în comunicare, sau în polemică — fie și cu o societate întreagă, fraternizînd sau izolîndu-se), în raport cu trăirile sale, cu credințele sale, cu idealurile sale, cu responsabilitățile sale. În raport cu mediul natural în care trăiește și cu unealta pe care o folosește în muncă.

Omul în Patrie. Omul în lumea cea mare.

Omul și viața sa. Nu în copie. Nu în încremenit tablou (oricît de „colorat" ar fi). Nu în fotografie (care se mai și... retușează). Ci pătrunzînd în esență. Folosind, pe măsură, teribila armă — cuvîntul. Supunîndu-l și subordonîndu-l, întotdeauna, unei idei. Faptă posibilă într-un climat liber de prejudecăți, receptiv la valoarea estetică.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Sateliți

O analiză pe cît se poate de completă de agregate nu poate face abstracție din componenta grupului „Europei libere" și de un număr oareșicare de colaboratori, cu o poziție hotărît subalternă și a căror utilitate e hotărîtă, fără îndoială, de împrejurări. Sînt, în această plevușcă pestriță, cetățeni cu însușiri felurite începînd de la înși cu o relativă notorietate, acum expirată, și pînă la de tot necunoscuți jurnaliști, ale căror legături cu artele se fac numai din rațiuni de moment. Unii dintre ei nu au știre de literatură decît prin lecturi întîmplătoare ori din amintiri școlare foarte îndepărtate ; opinii însă au. Alții au publicat odată cărți în România ; în „libertate" n-au apucat încă... să facă succes. Cei care mai încropesc ici și colo cîte o broșură sînt practic neglijabili. Adevărul e că această condiție de „satelit", lipsit de cea mai elementară autonomie intelectuală, face tabloul grupului verificat și mai sumbru.

Printre băgăreții comentatori de literatură s-ar putea prenumăra și Nicolae Constantin Munteanu, un trivial gazetar ale cărui raționamente nu iau decît forma unor chicoteli și interjecții. Instrucția puțină nu îl împiedică, totuși, să se pronunțe despre „exil", despre „persecutații" poeți de altă naționalitate, și chiar să înalțe osanale lui Virgil Ierunca, așa, ca între colegi : „personal — zice omul — mă prăpădesc de plăcere după tot ce scrie Virgil Ierunca". Aici nu este nici o anomalie : ar fi fost cu neputință ca spiritul de surugiu al lui N.C. Munteanu să nu palpite emoționat înaintea „intelectualului" parizian : există, se știe, felurite grade ale ignoranței.

Cîteodată o Silvia Cinca, autoare în România de proză fantastică fără ecou, face cîte un comentariu întîmplător despre viața culturală americană (cu predilecție proze de „science fiction"). Funcțiunea ei este aceea de a propaga, indirect, tezele culturii occidentale „pluraliste" și, prin materia „fantastă" pe care o descrie, de a stimula proza evazionistă. „Science-fiction"-ul e și acesta o soluție pentru respingerea actualității. Despre Gheorghe Astaloș, care n-a făcut decît să publice un volum cu titlul intraductibil „Bordel à merde", nu se poate spune, ca și în România, nimic. Un Dieter Schlesack, poet de limbă germană apropiat de grup, poate fi un bun secund al „istoristei" ipocrite Anneli Ute Gabanyi. Omul l-a și comentat, de altfel, pe Paul Goma prelucrînd tezele care i se dictaseră : veșnica „opoziție", „dizidență" și așa mai departe. Niște poezii, fără însemnătate îi apăruseră, mai apoi, în „Cahiers de l'Est" și în „Limite". Un fel de volum, „Bürokratie und Sozialismus" era menționat de grup. Însă mai mult decît o fumegoasă încurajare nu i s-a dat. Tot mențiuni primise și Gheorghe Stanomir, autor al unui soi de istorie a teatrului românesc postbelic (care ar merita pusă la punct) : „Die rumänische Dramatik nach 1945", Frankfurt, 1980. Omul părea fidel, și o notă din „Limite" îl lăuda în chip de animator al ziarului „Curentul" (alături de V. C. Dumitrescu, M. P. Cojocaru și N. Ciachir) ; scăpase, zice-se, de „ambiguități".

Sever Tipei, a cărui prezență în grup nu se poate despărți de aceea a lui George Bălan, făcu o vreme figură de cronicar muzical : era și el semnatarul unei adeziuni mutuale, cîteva din broșurile lui (de 10—15 pagini) fuseră, ca atare, cuprinse în „bibliografia propagandistică" de grup.

Dacă principiile ar fi funcționat temeinic în grupul „Europei libere" Rodica Iulian nu avea ce să caute acolo căci scrisese, în România, un roman pe subiect istoric, ceea ce e considerat a fi intolerabil : „roman istoric" egal „proletcultism". Totuși, doctorita fără pic de talent dar cu premii literare, avea o scuză : romanul ei nu trata despre istoria românească, ea se stabilise cronologic în Egipt, ceea ce ar fi de o mie de ori mai bine. Cu acest certificat de... „europeism" femeia se putu exprima, după ordine clare, recenzînd pe Paul Goma (bineînțeles cu elogii), comentînd o proză actualistă (nu degeaba scrisese despre antichitate) și susținînd, ca și alți prieteni, condiția de „emigrant" a lui Caragiale (conform unor tactici noi, care s-au observat). Mai șters se prezentă Ion Velican, „umorist" în România, însă care dezvoltă, la cerere, o temă mult mai gravă, care nu i s-a potrivit prea bine : „Scriitorul din provincie și arta tăcerii". Mult mai activi par să fi devenit, de aproape un an, doi critici literari pe vremuri cu oarecare autoritate, înainte bineînțeles de a dispărea din literatura română. „Trezirea" lor vocală ar putea fi explicată, poate, și prin dificultăți financiare pe care oricare le întîmpină în viață, darămite printre străini. Orișicum ar fi, jurnalistica lor vorbită e absolut lamentabilă. Să-l auzi pe Virgil Nemoianu vorbind despre „inocența vitriolică" a lui Ion Caraion (în 15 noiembrie 1982), despre paradisurile unde viețuiesc emigranții (în 22 ianuarie 1983), despre „rețeaua întinsă de publicații" în limba română, din Occident (11 mai 1983) nu ar fi chiar atît de uluitor căci omul avea, se știe, o constituție morală firavă și putea fi supus cine știe căror înrîuriri. Că un Virgil Nemoianu pretinde că ar fi „reviste" cutări foi „multigrafiate" aceasta e treaba lui ; cînd însă de la descrierea „presei" de exil (nefericită, cum e) omul ajunge la dezideratele „coordonării cu forțe unite", bazate pe „înțelegeri" — acesta e curat program politic care nu mai are legături cu literatura.

Nu la un alt nivel e și publicistica orală, lamentabilă, a lui Matei Călinescu, care nu a găsit altă temă mai potrivită pentru un comparatist decît „naționalismul integral" care ar bîntui azi în literatura română, „xenofobia" acesteia în fața căreia soluția tolerabilă nu ar mai fi decît „emigrarea". Și la el Caragiale a devenit, nu se putea altfel, un „emigrant". Ce s-ar mai putea zice cînd, din rațiuni de ordin descriptiv, așezi alături (căci acolo este locul lor) pe trivialul N. C. Munteanu și pe fostul eseist elegant Matei Călinescu ? Hotărît, în grupul „Europei libere" valorile se netezesc prin destrămarea celor adevărate.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Cultura românească în lume — DIMENSIUNILE RECEPTĂRII

Una din marile vocații ale culturilor naționale constă în posibilitatea de a se înfățișa lumii în aspectele lor profunde, de a-și selecta cu discernămînt, dincolo de conjunctură și fortuit, emblemele apte să o reprezinte, să-i comunice densitatea acelui genius loci, **semnul ei distinctiv în context universal. Dacă o îndelungă adversitate istorică nu ne-a permis, uneori, un dialog mai consistent și cuvenita audiență în contextul ariei culturale europene, antenele de performanță ale veacului XX au facilitat, grație unor personalități reprezentative de la Brâncuși, E.M. Cioran, Mircea Eliade, George Enescu, Matila Ghyka, Dinu Lipatti, Vasile Pârvan, pînă la Nichita Stănescu, o imagine mai exactă a culturii noastre și a dimensiunilor sale reale.**

Dialogurile culturale ale României, manifestările ei de anvergură sînt în egală măsură semnul participării, dar și al validării unei forțe spirituale, dincolo de inevitabile omisiuni ori ignorări (in)voluntare.

Despre actul prezenței și audienței românești în lume, am solicitat opiniile unor personalități culturale care contribuie la înfăptuirea unui climat de afirmare românească.

ALEXANDRU DUȚU : „Cultura noastră a fost mult mai legată de origini, de arhetipuri, de principii decît culturile occidentale"

— În cartea dumneavoastră Sinteză și originalitate în cultura română **faceți această afirmație : „Noi nu ne-am limitat numai la a primi. Noi am și dat, transmițînd mai departe ceea ce am creat, ceea ce devenise al nostru prin amprenta pe care i-o imprimasem". Care este aportul, în larg context european, al acestei arii culturale care, spunea Tudor Vianu, a constituit „un inel intermediar între Orient și Occident" ?**

— Este deosebit de important să demarcăm istoric aria culturală sud-est europeană, deoarece ea a avut o individualitate mai clar marcată în secolele îndepărtate și o unitate mult mai firavă în epoca apropiată cînd fiecare cultură națională s-a afirmat într-o Europă a națiunilor, accentuîndu-se diversitatea. Cartea la care vă referiți s-a concentrat asupra perioadei 1650—1848 și între aceste limite de timp a urmărit formarea unui model cultural românesc și difuzarea lui într-o arie care continua să aibă trăsături asemănătoare, întrucît tradiția era mai puternică decît inovația. Atît Tudor Vianu, cît și Nicolae Iorga sau alți exegeți ai culturii noastre au recunoscut în Sud-Estul european o zonă de confluență puternică în aceste secole ; pe măsură ce s-au afirmat culturile naționale, confluențele au trecut pe un al doilea plan, dar ele nu au dispărut niciodată, deoarece tradiția a continuat să fie puternică, iar condițiile istorice nu au încetat să determine fiecare cultură națională să ia cunoștință de înfăptuirile vecinilor. Se poate vorbi întemeiat despre o vocație a sintezei pe care o are Sud-Estul european așezat la confluența civilizației europene cu aceea a Orientului apropiat ; iar în cadrul acestei arii, cultura noastră a jucat un important rol, beneficiind de suportul oferit de școli, tipografii, curți domnești. Acest rol a început să fie mai clar perceput în vremea din urmă cînd s-a urmărit sistematic nu numai ceea ce am primit, dar și ceea ce am dat, adică intelectuali care au învățat în școlile noastre (după cum rezultă din lucrarea colectivă **Intelectuali din Balcani în România** apărută recent la Editura Academiei), opere care au pornit din centrele românești, referiri directe la „exemplul român" în scrieri bulgare, grecești, albaneze.

— Există, în chiar interiorul culturii noastre, două atitudini divergente în ceea ce privește evaluarea ei, atitudini semnalate clar de Mircea Eliade în 1937, în substanțiala prefață la Scrierile lui Hașdeu. Una este inspirată de sentimentul egalității cu celelalte culturi europene (Heliade, Hasdeu), cealaltă dezvăluie un complex al inferiorității (Maiorescu, Caragiale). Se poate vorbi de o „marginalitate" a culturii noastre mai vechi ?

— Nu mi se pare foarte inspirată opoziția centru-periferie curentă într-o serie de cercetări actuale. Opoziția este folosită în studii de istorie economică și mi se pare că transpune în lumea ideilor relația dintre ritmul viu de viață din „downtown" și ritmul mai lent din cartierele mărginașe ale orașului american modern. Dar nu văd utilitatea acestei delimitări urbanistice în exegeza culturală. Fără îndoială că deplasarea axei economice din Mediterana spre Atlantic, după secolul 16, a afectat și țara noastră, cu atît mai mult cu cît exploatarea externă și lungul șir de războaie au devenit tot mai apăsătoare pentru noi în secolele în care societățile occidentale au demarat spre industrializare. Dar nu se pot stabili semne de egalitate sau ierarhii culturale luînd în considerare doar factorul economic. Cultura noastră a fost mult mai legată de origini, de arhetipuri, de principii, decît culturile occidentale și aceasta nu numai pentru că societatea românească a fost frînată economic, ci și datorită faptului că a păstrat atitudini și viziuni mentale la care evul mediu occidental renunțase, deci mai înainte de demarajul capitalist. Cultura noastră a menținut vii valori care i-au permis să angajeze un dialog alert atunci cînd apăsările sufocante au încetat sau au slăbit, după cum a fost cu siguranță marcată de sentimentul frustrării atunci cînd oamenii nu au avut posibilitatea să lucreze așa cum ar fi putut să o facă. Apoi, ritmul de viață s-a accelerat brusc în secolul 19 și preschimbări forțate au provocat o descumpănire pe care intelectualii au sesizat-o și au încercat să o explice. Ei au identificat formarea unui complex de inferioritate datorită celor care vorbeau despre tradiție și modernizare fără să știe ce cuprindeau acestea, precum Cațavencu preocupat să avem și noi faliții noștri. La alții, prioritatea acordată imediatului și desconsiderarea achizițiilor culturale au provocat o tragică confuzie : a fost pus sub semnul întrebării sistemul de valori din cultura noastră (care ar fi fost, dintr-o asemenea perspectivă, insuficient dezvoltată, rudimentară, întîrziată, letargică), în loc să se constate că noua conjunctură economică și politică solicita noi soluții, care nu puteau fi eficiente dacă se întemeiau doar pe imitație. Minimalizarea trecutului cultural a ignorat faptul elementar că atunci cînd investigăm și evaluăm o realitate cotidiană sau istorică trebuie să ne aplecăm cu atenție asupra raportului dintre voința de afirmare culturală și registrul exprimării de care dispun cei care fac cultură. Problema pe care o ridicați trebuie revăzută de la temelii.

— Care sînt virstele receptării culturii române ? Cum și cînd a fost receptată pe plan european ca existență implinită ?

— Perspectiva istorică ne permite să constatăm faze variate de receptare a culturii noastre care coincid cu fazele de densitate intelectuală de la noi ; receptarea nu a evoluat linear. Importantă este și optica interpretului străin și am să vă dau un exemplu de dialog în care am fost implicat. Cînd mi-a apărut lucrarea **Les livres de sagesse dans la culture roumaine**, în 1971, reacțiile specialiștilor străini au fost foarte variate. Unii dintre ei, ca Michael Impery, au apreciat faptul că era pus în valoare un material care interzicea istoricului să mai vorbească despre un „obscurantism balcanic", deși ezitau să descopere în destinul acestor cărți de înțelepciune desfășurat pe cîteva secole orientări umaniste sau iluministe autohtone. Cum poate fi vorba de „caracteristici ale vieții intelectuale românești" în niște cărți traduse din alte limbi, s-a întrebat mai apăsat James Farsolas. Răspunsul a venit din partea lui C.Th. Dimaras care într-un serial din ziarul de la Atena „To Vima", din 1973, a arătat că „șfaturile de comportare au o mare însemnătate ca mărturii ale epocii prin faptul că sînt cerute" și de aceea cărțile de înțelepciune „exprimă mai mult nevoile grupurilor sociale cărora li se adresează, decît opiniile autorilor lor". Observați cum schimbarea punctului de vedere aduce în lumină un alt relief : în locul unei literaturi alcătuită din traduceri, deci din ceea ce pare a fi simple preluări, găsim o categorie de cărți care ne dezvăluie felul de a gîndi al publicului cititor, mai ales că traducerile au fost tot timpul completate și modificate. De aceea cunoscutul romanist de la Heidelberg, Klaus Heitmann, scria la sfîrșitul recenziei cărții la care v-ați referit la începutul discuției noastre că literatura română se prezintă altfel în context universal atunci cînd este părăsită expunerea pur filologică sau pur estetică și se face apel la cercetarea pluridisciplinară. Mergînd pe această cale, vom găsi un evident moment de iradiere culturală în vremea lui Ștefan cel Mare și a lui Petru Rareș, un răstimp de receptare a culturii noastre în epoca brâncovenească, o puternică afirmare în epoca pașoptistă, o pătrundere în circuit mondial în perioada interbelică. Un asemenea moment îl aflăm în anii '70 ai secolului nostru cînd scrierile române au fost intens receptate. Un bun indiciu îl oferă comentariile specialiștilor străini, ca cele ale lui Etiemble despre revistele române „Cahiers roumains d'études littéraires" și „Synthesis" exprimate mai întîi într-un articol din „Le Monde" și recent în cartea sa **Quelques essais de littérature universelle** (Gallimard, 1982). Dar pentru a măsura exact această receptare ar trebui să trecem în revistă tot ce s-a scris despre operele române de către reputați oameni de cultură străini, în vremea din urmă.

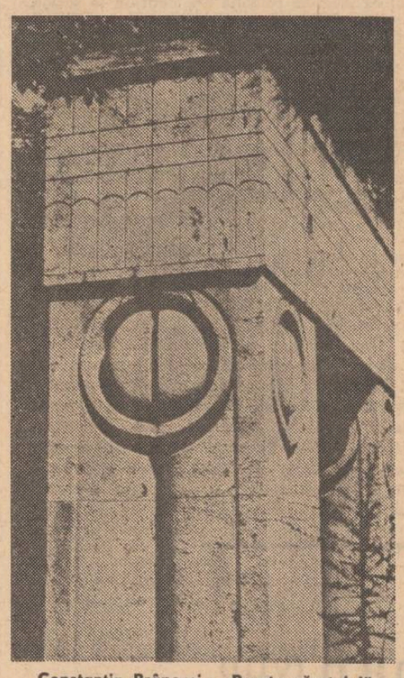

Constantin Brâncuși : „Poarta sărutului"

IRINA MAVRODIN : „O traducere care nu circulă este un act definitiv ratat"

— Contribuția dvs. notabilă la propagarea literaturii franceze clasice și contemporane, prin intermediul traducerilor, naște, în mod firesc, o intrebare vizînd reversul fenomenului : cum traducem literatura română în limba franceză ?

— Întrebarea aceasta, pe care o înțeleg ca referindu-se în mod specific la activitatea de traducere propriu-zisă, comportă, neîndoielnic, o contextualizare : cît și ce traducem, pentru cine traducem, altfel spus cum este difuzată traducerea, cum participăm la felul în care este receptată etc.

Această rețea de întrebări în care e prinsă întrebarea pe care mi-o adresați angajează o seamă de competențe extrinsece activității de traducere, dar care pot juca un rol hotărîtor în soarta ei. Vreau să spun că o traducere care zace într-un raft de librărie oferă o priveliște încă mai tristă decît o operă originală aflată în aceeași situație. Aceasta are, teoretic cel puțin, o viață nelimitată, șansele ei de a se realiza (de a deveni dintr-o valoare virtuală o valoare reală) rămînînd deschise, în timp ce viața traducerii este limitată în timp, prin însuși statutul operațiunii de traducere. Traducerea este un demers creator, dar în care prevalează o funcție critică, ea fiind o interpretare (și nu, așa cum se crede deobicei, o reprezentare, o transpunere mimetică), o lectură posibilă printre alte (infinit de multe) lecturi posibile și, în consecință, cred, un metalimbaj supus uzurii, atacabil din mai multe direcții. Pe de o parte, o pîndește desuetudinea lingvistică (Opera — a se citi : Capodopera — se sustrage acestui tip de desuetudine), pe de altă parte, o altă „lectură" (o altă traducere), mai adecvată, îi poate fi oricînd opusă, anihilînd-o, înlăturînd-o, înainte chiar ca ea să-și fi realizat efemera, provizoria acțiune. De aceea o traducere care nu circulă este un act definitiv ratat (în timp ce operei originale îi rămîne totdeauna (teoretic vorbind) o șansă de a fi (re)descoperită. Este adevărat că o traducere poate să zacă în librării nu numai pentru că difuzarea ei nu a fost bine conceputâ, nu numai pentru că nici o revistă nu-i semnalează apariția, nu numai pentru că autorul tradus nu este semnificativ etc., ci și pentru că e o traducere proastă.

În cazul unei traduceri bune (subînțelegem tot timpul : din română în franceză), chestiunea esențială mi se pare a fi următoarea : ea trebuie să ajungă în mîinile cititorului francez, căruia îi este în primul rînd adresată. Dacă se mulțumește doar să fie aplaudată de cititorul român, care se poate arăta interesat de ea, o asemenea traducere este, de asemenea, un act ratat sau, în cel mai bun caz, un simplu exercițiu gratuit de virtuozitate, admirabil în sine, dar lipsit de eficiență tocmai în planul pe care inițial îl vizase.

S-ar mai putea formula și o altă întrebare subsidiară : cine trebuie să traducă din română într-o limbă străină, în speță, în limba franceză ? Soluțiile, cred, pot fi multiple, fiecare avînd avantajele și dezavantajele ei. Condiția **sine qua non**, evident, este o foarte bună cunoaștere a limbii, literaturii, culturii și civilizației române și franceze, precum și posedarea unei „științe" (și unei vocații) a traducerii. Faptul de a avea drept limbă maternă limba-țintă nu mi se pare relevant în sine, deși, conjugat cu celelalte atribute ale traducătorului „ideal" aici arătate, el poate fi un punct de plecare sigur pentru o bună traducere. Ar mai fi și soluția (care nu știu să fi dat pînă acum prea mari roade, deși teoretic ar părea cea mai bună) unei traduceri ieșită din colaborarea dintre un traducător ce are drept limbă maternă limba din care se traduce, și un altul, avînd drept limbă maternă limba-țintă.

Cît privește activitatea de traducere propriu-zisă, ea se izbește (și se va izbi) totdeauna de această dificultate, ce este (și rămîne pînă la urmă, de fapt) insurmontabilă : realizarea unei scrieturi izomorfe cu cea a originalului prin folosirea unui material (limba în care se traduce) altminteri structurat decît cel din care este alcătuit originalul (limba din care se traduce). Acesta este paradoxul oricărei traduceri, imposibilitatea ei originară, pe care orice traducător trebuie să și-o asume (căci refuzul de a te imagina, și vrea traducător poate să țină și de refuzul de a asuma această imperfecțiune la care te știi, de la bun început, damnat). Paradoxul acesta se complică și cu un altul : pentru ca traducerea să fie cu adevărat semnificativă, pentru ca ea să-i comunice cititorului ființa ireductibilă a originalului, ea trebuie să găsească soluții care să sustragă textul tradus oricăror recuperări de către literatura limbii în care s-a tradus, altminteri spus, oricăror conotații ce ar trimite către ea. Dar este oare posibil ? Și pînă la ce punct ? Cum să știm să nu depășim o limită cînd Ion Barbu, tradus în structuri mallarméene (căci există și o tipologie a scrierilor pe care o traducere nu poate, dar nici nu are voie, să o evite), îi sună cititorului francez ca un epigon al lui Mallarmé ? Cum poate fi **de-construită** această persistentă rețea conotativă care învăluie orice text tradus, menținîndu-l mereu prizonierul unor asocieri literare familiare cititorului pentru care s-a tradus ? Și care, astfel, nu poate surprinde rostirea originară (originală) pe care traducătorul se străduiește să i-o transmită ? Cum altfel decît refăcînd mereu, cu aceeași încredere, dinainte învinsă, și totuși, între limitele pe care și le-a asumat, învingătoare, gestul de a traduce ?

MODEST MORARIU : „Schimburile pe plan cultural trebuie să comunice numai valori incontestabile"

— V-am ruga să amintiți una dintre cele mai semnificative inițiative, de dată recentă, ale editurii dv. în cadrul schimburilor culturale cu străinătatea și totodată să vă afirmați opinia asupra fenomenului contemporan de receptare a culturii române.

— Referindu-ne la inițiativele de dată mai recentă, editura „Meridiane" a inițiat seria intitulată **Tradiții românești de cultură și artă** în coeditare cu Waine State University Press, o editură universitară din Detroit. Pe lîngă versiunea americană, seria include versiuni în limbile engleză, franceză, rusă, spaniolă, vizînd în special interesul turistic. Au apărut pînă în prezent în cadrul acestei serii **Pictura țărănească pe sticlă** de Iuliana și Dumitru Dancu, o scurtă istorie a picturii românești aparținînd lui Vasile Florea și **Casa țăranului român** sub semnătura Georgetei Stoica. Printre titlurile în pregătire și de perspectivă amintim **Arta preistorică în România**, o monografie Brâncuși, **Arta antichității daco-romane, Pictura românească veche pe lemn, Arta metalelor prețioase, Pictura murală din Bucovina** ș.a.

Există deci, în ce privește editura noastră, o preocupare constantă pentru stimularea interesului străinătății pentru valorile culturii românești. E însă de știut, pe de o parte, cît e de larg acest interes și, pe de altă parte, în ce măsură știm să-l suscităm, să contribuim noi înșine la lărgirea lui și, firește, să-l întreținem. Știind prea bine că, din păcate, există și prejudecata foarte discutabilă a ierarhiei culturilor, prejudecată ce întreține o anumită suficiență și o întristătoare lipsă de curiozitate. E bine că pentru un școlar din România e o rușine să nu știe cine a fost Victor Hugo, dar mă întreb cît de rușinat s-ar simți un școlar francez pentru că nu știe cine a fost Eminescu. Răsfoind un **Atlas d'Aujourd'hui**, din 1982, paremi-se, scos de o prestigioasă editură specializată, mi-a fost rușine, mie, ca editor, de ignoranța colegilor mei parizieni. Precizez : nici măcar nu m-am indignat pentru felul cum este reprezentată țara mea ci mi-a fost pur și simplu rușine — o rușine de ordin profesional. E de neconceput ca asemenea aberații să-i scape unui redactor începător de la noi. Și ce să zic că pentru un mare istoric contemporan România nu există în propriul ei război de independență din 1877, cînd rolul ei în acest război în care **și-a cucerit** dreptul de-a exista ca stat a fost hotărîtor ?

Reproșind altor suficiența și lipsa de curiozitate, e totuși cazul să ne întrebăm dacă noi înșine facem destul pentru cunoașterea exactă și multilaterală a noastră peste hotare ? Cred că această întrebare trebuie să ne preocupe.

E foarte importantă imaginea pe care-o gîndim despre noi înșine și trebuie să ne gîndim la mijloacele cele mai potrivite pentru a comunica lumii această imagine, fără stupide complexe de inferioritate, cu convingerea că avem valori incontestabile care nu reprezintă o manifestare periferică, de simplu interes regional.

Anchetă realizată de Smaranda Cosmin

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● **„ARTIȘTII PLASTICI ROMÂNI SÎNT FOARTE APRECIAȚI, EXPOZIȚIILE LOR SE BUCURĂ DE SUCCESE".** La capătul primului semestru al anului s-a încheiat ciclul de expoziții „Artiști români la Bienala de la Veneția" organizat, în colaborare cu Uniunea Artiștilor Plastici din România, de către Institutul Italian de Cultură de la București.

Într-o scurtă convorbire, destinată revistei „Luceafărul", directorul instituției culturale italiene, **prof. Gianfranco Silvestro,** ne-a fost cu amabilitate interlocutor :

— Ce v-a determinat să prezentați acest ciclu ?

— Convingerea că trebuie subliniată solia artei plastice românești în Italia, nelimitînd prezența lor la lucrările create cu ocazia unor călătorii, ci atrăgînd atenția asupra importanței acestei prezențe, unor creatori care, prin opera lor, au demonstrat profundul atașament la izvoarele culturale și folclorice și, în același timp, au trezit un viu interes în străinătate prin adeziunea lor la oricare gen de expresie a artei moderne.

— Cine sînt artiștii care au populat ciclul de expoziții organizat, timp de șase luni, în sălile Institutului ?

— În ordinea în care au expus : Alin Gheorghiu, Octav Grigorescu, Ovidiu Maitec, Constantin Lucaci, Viorel Mărginean și Marcel Chirnoagă.

— Cum apreciați, în fapt, prezența artiștilor plastici români la Bienala de la Veneția ?

— Ca deosebit de semnificativă, deoarece sînt convins că în artă, la fel ca în oricare alt domeniu, schimbul de experiență între creatori din diverse țări este esențial pentru perfecționarea și aprofundarea activității lor.

— Cum considerați ciclul organizat la Institutul pe care îl conduceți ?

— După părerea mea acest ciclu, realizat în colaborare cu Uniunea Artiștilor Plastici din România, a prezentat lucrări de un înalt nivel artistic și este menit să contribuie la amplificarea relațiilor, deja foarte strînse, dintre Italia și România.

— În ce măsură pictorii, graficienii și sculptorii români se înscriu, prin creația lor, în contextul artei plastice contemporane europene și universale ?

— Arta creatorilor plastici români este pentru mine, repet, extrem de interesantă pentru că rămîne fidelă unei tradiții străvechi și profund simțite, îmbinînd-o cu o spectaculoasă modernitate și o formidabilă fantezie. Apreciez de bun augur intensificarea, adîncirea vizitelor în Italia a acestor artiști pentru a face astfel cunoscută unui număr cît mai mare de iubitori de artă italieni o formă artistică plină de originalitate, de forță și de fantezie. Artiștii români sînt foarte apreciați, iar expozițiile lor se bucură mereu de succese.

● **„GEORGE ENESCU A CONFERIT, CEL DINTÎI, PENTRU CREAȚIA MUZICALĂ ROMÂNEASCĂ NIVELUL UNEI SEMNIFICAȚII EUROPENE".** „Un obiectiv central al actualei mele vizite la București a fost acela de a aprofunda cunoașterea operei lui George Enescu. În creațiile sale, Enescu a valorificat în mod suveran, cu o inegalabilă putere de expresie, folclorul muzical românesc pe care-l prețuiesc în mod cu totul deosebit.

George Enescu a conferit cel dintîi creației muzicale românești nivelul unei semnificații europene. Cît despre învățămîntul muzical superior din România, m-a impresionat unitatea pe care acesta o profesează în ce privește îmbinarea teoriei cu practica, a procesului de inițiere cu acela de cercetare științifică, ceea ce-i impune cu prestigiu dincolo de hotarele țării", ne-a declarat cu prilejul unei scurte întîlniri, — după un strălucit recital Beethoven, susținut la Casa de cultură a R.F.G. din Capitală, — pianista **Lotte Jekéli,** profesor la Universitatea „Joh. Gutenberg" din Mainz, R.F.G.

Descendentă a unei familii care a locuit cu 60 de ani în urmă în Transilvania, prof. Lotte Jekéli a fost eleva lui Vladimir von Horbowski, Alfred Cortot, Rudolf Serkin și Arthuro Benedetti Michelangeli.

REPERE

Universul ca spectacol (I)

Una dintre inițiativele editoriale cele mai relevante pentru orientarea publicului în anii din urmă este „Biblioteca de artă", publicată de editura **Meridiane.** Animată de gustul sigur și dăruirea unui scriitor și traducător prestigios — este vorba de Modest Morariu —, colecția s-a îmbogățit continuu, extinzîndu-și preocupările, pînă la traducerea unor lucrări fundamentale de filozofia artei și de istorie a domeniului, încît putem spune astăzi că cititorul și specialistul, în egală măsură, beneficiază de mijloace de cunoaștere foarte rafinate. Asemenea tentative am putut să contemplăm și în cazul altor instituții similare, de pildă al editurii „Univers", care a tentat o serie critică lăudabilă. Se cuvine însă menționat faptul că sumarul „Bibliotecii de artă" este conceput după un program estetic mai sigur de scopurile sale, precum și faptul că aparițiile sale sînt mai îngrijite și mai demne ca ținută. Vom sugera o singură comparație, între volumul dedicat de Gustav René Hocke manierismului în artele plastice și cel consacrat literaturii. Primul a apărut la „Meridiane", iar celălalt la „Univers". Cel de al doilea trebuia să conțină un capitol care luminează însăși concepția lui Hocke asupra artei ca „finalitate", un element fără de care gîndirea sa nu poate fi înțeleasă. El lipsește însă din ediția românească... Indiferent de motivul acestei omisiuni, ea este neavenită ! „Biblioteca de artă" a evitat edițiile partiale, căutînd soluții editoriale pentru a traduce texte integrale, aparținînd unor nume dintre cele mai proemintente. Au fost traduse atît istorii și monografii de probleme sau de autori, cît și contribuții programatice, manifeste estetice sau lucrări de tipologie culturală, afirmări ale unei perspective restrînse, dar cu atît mai expresive și mai fertile pentru gîndirea artistică. Dacă posedăm astăzi, în limba română, texte de Malraux, Eugenio d'Ors, Marcel Brion, Gaetan Picon, Ortega y Gasset, Arnold Gehlen, Marie Luise Kaschnitz, Henri Focillon, Gombrich și mulți alții, dacă încercarea de echivalare a limbajului lor va conduce în cele din urmă la nașterea unor noi posibilități de expresie a problematicii artistice și la nuanțarea modului nostru de a gîndi arta, îndemnînd criticii tineri să tenteze orizonturi puțin explorate, — aceasta se datorează inițiativelor de la editura „Meridiane", ingeniozității și temerității unui grup de redactori, care întrunesc atît o calificare de vîrf, cît și o foarte justă estimare a posibilităților, o înțelegere a imanenței istorice și a sarcinilor momentului. Poziția colecției a fost definită cu acuitate într-un text programatic, semnat de Modest Morariu în **Catalogul** publicat în urmă cu mulți ani, cu prilejul apariției numărului 100 : „Ce ne determina să scontăm succesul acesta ? În primul rînd faptul că o literatură în limba română, consacrată artei și problemelor ei, era încă — dacă facem abstracție de o serie de onorabile excepții — practic inexistentă ; în al doilea rînd, faptul că setea de lectură a publicului cititor românesc, dorința de informare și cunoaștere, spărgea toate cadrele cunoscute, vădind un interes încă neatins în trecutul nostru editorial ; în al treilea rînd, în sfîrșit, faptul că nu putea fi refuzat acestui public, care confirmă într-un mod atît de strălucit avîntul cultural cunoscut astăzi în țara noastră, unul din instrumentele de bază pentru formarea și perfecționarea lui și anume cartea de artă, în ipostazele cele mai variate". Chiar în modul acesta prea idiomatic ridicată problema („spărgea toate cadrele cunoscute" !), și chiar vorbind de un „trecut editorial", este sigur că „Biblioteca de artă" răspunde unei voințe reale de cutură și că a însemnat mai mult decît o „bibliotecă pentru toți" a artelor plastice ! Această colecție este primul efort de a depăși empiria în studiile de artă și simpla judecată de valorizare, punînd la îndemîna cititorilor cîteva din textele care susțin tipologiile gîndirii estetice actuale.

De curînd a apărut în „Biblioteca de artă" volumul lui Rosario Asunto,, **Universul ca spectacol. Arta și filozofia Europei baroce,** tradus de Florina Nicolae, cu postfață de Ion Frunzetti, după **Infinita contemplazione.** Am reprodus aici titlul italienesc tocmai pentru a sugera că libertatea pe care și-a îngăduit-o editura este în avantajul cărții, propunînd mai limpede parcă o tematică barochistă. Cartea lui Assunto reface o viziune asupra lumii moderne, atît din punct de vedere al societății, cît și al artei, în care avem o realitate dominată de ideologi, cum i-ar numi Karl Marx.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN AMPLU ARTICOL** semnat de Sharon Begley și Mary Hager în revista **Newsweek** se ocupă de marile comori ale artei Maya, din nou supuse rapacității unor negustori fără scrupule. Siturile cele mai prețioase au fost devastate în cursul timpului, pentru a furniza obiecte de valoare pieței „negre" din unele țări interesate. Cu toate acestea, o descoperire recentă a atras atenția specialiștilor asupra unui loc din Guatemala unde se îndeplineau ritualuri funerare. Obiectele găsite au aparținut, probabil, unui membru al clasei conducătoare Maya. Importante sînt, de asemenea, inscripțiile de pe pereți, care se referă la o perioadă puțin cunoscută din istoria acestei mari civilizații centralamericane, aproximativ secolele IV—VII ale erei noastre. Alături de unele morminte descoperite la Tikal și la Palenque, în Mexic, situl de la Rio Azul constituie o descoperire importantă, menită să aducă în atenția cercetătorilor date noi despre marea civilizație Maya.

● Date noi despre ultima tentativă a lui Kit Williams publică de curînd Ronald Henkoff. Se știe că Williams este autorul unor cărți incitante, a căror lectură provoacă pe cititor să găsească un obiect ascuns de autor. De data aceasta avem de-a face cu procesul de descoperire a titlului cărții, care poate fi aflat numai din decriptarea imaginilor și a textului. Ronald Henkoff spune următoarele : „Provocarea se referă nu numai la descoperirea titlului, dar și la modul de a-l comunica autorului. Trebuie să o faci fără a folosi cuvîntul scris. Poți să-l pictezi, sculptezi, poți să-l exprimi printr-un cîntec, printr-o țesătură sau cusătură, poți eventual să folosești un aluat copt sub formă de prăjitură sau chiar să-l exprimi printr-un program de computer. Williams, care se așteaptă la cîteva sute de răspunsuri corecte, va alege pe cel mai imaginativ dintre ele, în ziua cînd se va împlini un an de la data oficială a publicării cărții".

● Helen Hooven Santmayer este o autoare care a cunoscut tîrziu notorietatea, iar azi, la 88 de ani, se află pe primele locuri în listele de vînzare a cărților. Romanul său „...And Ladies of the Club" a fost tipărit recent în 175 000 de exemplare și va fi serializat în curînd pentru micul ecran. Este a treia carte a autoarei, la peste 50 de ani de la primele două, care au trecut totalmente neobservate de critică. Un comentariu semnat de Gene Lyons sintetizează în următorii termeni trăsăturile literaturii promovate de Helen Hooven Santmayer : „Urmînd normele clasei sociale din care face parte și a timpului în care trăiesc, personajele sînt idealiste, nu numai decente din punctul lor de vedere, ci chiar obsedate de acest fel de „decență", pînă la a exclude orice altă valoare morală. În acest fel, nu ne mai șochează că sînt niște snobi și niște bigoți : ceea ce șochează este mai degrabă faptul că creatorul lor nu arată nici un fel de ironie în această privință".

● Romanul lui Richard Sennett, „O seară cu Brahms" este semnalat de criticul Jim Miller pentru finețea înscenării unui motiv muzical transformat într-un text de proză de o mare densitate. Fără a semnifica un talent deosebit, cartea alunecă adesea în melodramă și în dezvoltare eseistică aproape plictisitoare, dar textul surprinde cu fințe unele elemente ale trăirii artistice muzicale, atmosfera de concert, precum și neliniștile pregătirii unui asemenea eveniment. Jim Miller scrie : „Cele mai bune pasaje ale cărții dramatizează primul concert al personajului central, precum și ambiția sa dramatică de a conduce **Requiemul german** al lui Brahms. În asemenea momente muzicale, Richard Sennett face ca acțiunea singuratică a artistului interpret să prindă viață pentru cititor.

SPORT

Senatul nopților de vară

Dar să ne întoarcem în tiparul nopților de vară. Lună, ceață subțire, sufletul unui crin în fiecare stea. Înainte de a intra în București, după cîteva săptămîni petrecute-n depărtări cu ființa răsfrîntă în mări roditoare, am văzut, pe lîngă Otopeni, un om plutind prin grîu, rizînd și bătînd cu brațele vîntul și viața care locuia în spice. Atunci, sufletul meu s-a iscălit și el pe grîu. Potolit, rotund, supus dorului. Și am știut, mai bine zis am presimțit, că fiecare zi din iulie și din august va fi ca nașterea unei insule, cu arbori de fosfor în fluvii de piersică. Vara de acasă mă irigă cu vorbe nebotezate pînă la mine de alte sărutări. Prin tuburile ierbii în care beau fericirea somnului din rouă cărăbuși ca niște vignete de biblie, vin spre inima mea extazuri și decenii de mil dunărean unde înflorește stuful roșu, clătinîndu-se în mireasma speranței. Uite, ca să fie bucuria-n eresuri cuprinsă, după cina de simburi seci, pe care-am înfulecat-o la Euro 84, ni se deschide din nou vadul spre toate mările calde. Dinamo-și duce zimbrii în insula Afroditei (oricît de iscoditori, cipriotii nu ne vor putea smulge măcar o nuia de salvie), Universitatea Craiova merge să arate Sevillei că titlul de vicecampioană a Europei pe care-l poartă Spania e o sculptură fără respirație de argint (aer prin văzduh dumicîndu-se) ...dar despre Steaua și Sportul Studențesc nu pot să vă spun nimic. Steaua are ocazia să ne arate unde începe și unde se termină arhitectura ei. Cele două întîlniri cu A.S. Roma vor însemna zborul sau prăbușirea în cruntă mediocritate. În mierea lui Septembrie ard degete de purpură. Să nădăjduim că Sportul Studențesc, care nu-și poate construi încă o legendă, va dovedi că povestea mirifică a lui Rummenigge e spre stingere.

Ginduri de oră tîrzie, în senatul nopților de vară. Sună frunza, un drum de sidef se deschide spre Mare.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
29
(1 159)
Sîmbătă
21 iulie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONGRESUL AL IX-LEA AL P. C. R. — LUMINOASĂ DESCHIDERE PENTRU AFIRMAREA LITERATURII

EXISTENȚA CREATOARE

Evenimentele de importanță istorică se confirmă neîncetat prin însăși configurația morală, politică și socială cu care ies în întîmpinarea timpului și probează, pe durate lungi, destinele unei întregi societăți. Ele deschid noi orizonturi și primesc noi date, noi semne ale existenței alcătuind, odată cu experiența umană, acel permanent și puternic statut de referință în toate domeniile de activitate și pentru toată dinamica evoluției, a dezvoltării pe noi trepte de progres și civilizație. Pe măsura trecerii timpului, ele nu numai că nu-și pierd nimic din relieful și strălucirea cu care s-au produs dar, anume gîndite și făcute pentru eternitate, își dezvăluie tot mai mult semnificațiile și ne plasează, într-un fel, chiar pe orbita și la tensiunea impactului lor în actualitate, într-o perspectivă în mod esențial contemporană. Este acesta, sub raport istoric și cu determinări de substanță în plan politic, economic și social, exemplul cel mai concludent pe care îl reprezintă Congresul al IX-lea al partidului, acest eveniment hotărîtor pe care îl resimțim sub multiple deschideri și accente ce converg spre una dintre cele mai revelatoare și mai complete imagini de sinteză ale României socialiste.

Nu există practic domeniu de activitate asupra căruia Congresul al IX-lea să nu-și răsfrîngă aria largă a problematicii sale și să nu aducă mai ales înnoiri care au primit confirmări de substanță în tot ce a urmat. Răstimpul petrecut de atunci înseamnă ridicarea la un nou relief economic a țării și a condiției existenței, punerea în acord a tuturor posibilităților noastre cu cerințele și exigențele înseși ale dezvoltării, realizarea în plan material și spiritual a unei noi calități a muncii, gîndirii și creației.

Echivalența acestei perioade în plan economic și social a dobîndit însă dimensiuni cu mult mai mari, pentru că tot ce înregistrăm la capitolul prezentului și viitorului imediat poartă accentul unei adevărate epoci. O memorie în plină extensie, de altfel, și în plină putere de selecție a datelor care-i structurează pe porțiuni mari de timp însăși capacitatea de reflecție pentru ca fiecare la nivelul răspunderilor și aptitudinilor sale să dețină apoi și imaginea propriului său efort, a propriei sale contribuții la făurirea operei comune. Se deschidea o eră în august 1944, se inaugura o epocă la jumătate de drum, odată cu Congresul al IX-lea al partidului și țara intra pe făgașul celei mai reprezentative și mai fertile durate din întreaga sa istorie. Este aceasta și durata de acțiune și împlinire a spiritului revoluționar, creator, care a predominat și predomină ca un arc de boltă al tuturor celor patruzeci de ani de libertate și ne înfățișează sub chipul unei efervescențe culturale apte să producă și să afirme talente și valori într-una dintre cele mai largi convergențe de forme și modalități creatoare. Pentru că în acest răstimp s-au pus noi temelii libertății de creație și a fost consacrată ca răspundere înaltă socială datoria de a crea pentru patrie și popor, de a transforma cultura și arta într-unul dintre cei mai sensibili factori de progres și civilizație. Formarea unei noi conștiințe, a omului nou, capabil să asimileze nou, dar să-l și producă, să-l introducă în circuitul viu al muncii și vieții sociale, manifestarea din plin a aptitudinilor și capacităților sale creatoare, în consens cu sarcinile și cerințele civilizației, ale problematicii lumii contemporane au găsit și găsesc în cultură și artă un mod propriu, specific de a se exprima.

Festivalul național „Cîntarea României" este o emblematică și revelatoare definiție a întregii acestei epoci în materie de cultură și artă. Orizontul culturii și artei s-a lărgit infinit și a devenit un argument al creativității întregii națiuni. Un reazim în permanență actual, acel izvor veșnic viu spre care îndeamnă și orientează secretarul general al partidului, iluminează și împrospătează însuși modul de a ne inspira direct de la sursa realităților patriei pentru a ridica prin valoare, prin forță educativă, întreaga noastră creație la nivelul epopeii construcției socialiste și a marii perspective pe care trebuie s-o consacre oricare demers al nostru în contemporaneitate. Umanismul culturii și artei a dobîndit prin aceste orientări o platformă de fond și se constituie, atît în plan teoretic cît și practic, într-o ratiune de prim ordin a existenței creatoare. Și această este una din multiplele și relevantele dimensiuni sub care Congresul al IX-lea al partidului trăiește cu toată puterea sa de eveniment și străbate programatic prin toate celelalte forumuri ale partidului, consfințind, la zi, o ctitorie fără precedent și un nume care este sinonim cu însuși destinul și condiția României socialiste.

Luceafărul

Tovarășul Nicolae Ceaușescu la tribuna Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU — o epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

Chemarea la originalitate

Una dintre ideile-forță prin care Congresul al IX-lea al partidului a pus temeliile unei noi epoci în dezvoltarea artei și literaturii noastre contemporane o constituie, fără îndoială, chemarea la originalitate. După cum se știe, în Raportul prezentat la acest istoric Congres, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza că „artei și literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri ; trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate manifestate în acest domeniu. Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale".

Iată deci termenii în care s-au pus cu aproape douăzeci de ani în urmă problemele libertății noastre de creație, ale scriitorilor și artiștilor acestei țări, în raport cu rigiditățile și exclusivismele epocii anterioare. Acești termeni se cuvin a fi reamintiți mereu, comentați, adînciți, pentru că ne despart în mod net de dogmatism, pentru că jalonează dimensiunile unei idei asupra căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu a revenit adesea în rapoartele, expunerile și cuvîntările sale, marcînd firul unei orientări de principiu de o importanță covîrșitoare în dezvoltarea literaturii și artei noastre contemporane.

În fond, orientarea justă a unui domeniu de activitate depinde în primul rînd de recunoașterea specificului său, în ceea ce are caracteristic, inconfundabil în raport cu alte domenii. Or, în artă și literatură, tocmai diversitatea, manifestarea proprie a fiecărui artist, în raport cu progresele generale la care a ajuns domeniul unde activează, reprezintă specificul. Dușmanul numărul unu al creației îl constituie seria. Acesta este totodată și principalul ei termen corelativ-dialectic și deci contradictoriu. Dacă vrem să punem arta și literatura într-un raport just față de ele însele și față de alte domenii de activitate, trebuie să apelăm la el pentru a găsi adevărul. Căci serialitatea, una din descoperirile cele mai importante ale tehnicii, am putea spune chiar produsul ei esențial, a dus totodată la conturarea mai precisă, prin opoziție, a domeniului artei și literaturii, a ceea ce are ea mai caracteristic pe linia creației, și anume originalitatea. Dacă la început, în vechea Elladă, după cum demonstrează primul nostru estetician, Radu Ionescu, tehnica și arta se defineau prin același termen, depărțirea lor de sens s-a produs treptat, devenind precisă și categorică odată cu descoperirea producției de serie, în zorii industriei moderne. Nu este întîmplător faptul că tot de atunci, odată cu romantismul, datează și începuturile conștiinței originalității în artă și literatură. Dacă acestea s-au precizat în interiorul discuțiilor estetice, prin opoziție față de produsele de serie ale unui clasicism tîrziu, epigonic și devitalizat, astăzi sîntem în mult mai mare măsură să putem observa cum funcționează aceste raporturi opozitive nu numai în interiorul artei și literaturii, ci și în celelalte domenii ale vieții productive și sociale și al interrelațiilor de ansamblu care se creează între ele. Vorbim de originalitate nu numai în literatură și artă, unde acestea sînt preponderente, ci și în știință, tehnică, industrie, organizare politică, economică, productivă etc. Sensul care unește toate aceste aspecte și le dă o supradimensionare socială îl constituie deschiderea spre nou, opoziția față de rutină, rigiditate, inerție, față de tot ce împiedică progresul în fiecare domeniu în parte și în cadrul vieții sociale pe ansamblu. Care este rolul artei și literaturii în cadrul acestui vast și complex proces de intercondiționări sociale ? Ne apare evident că pe lîngă multe alte funcții asupra cărora nu e cazul să stăruim aici, trebuie s-o avem în vedere și pe aceea de a disciplina spiritul, de a-l sensibiliza și pregăti pentru nou, pentru creație, pentru producerea și promovarea lor pretutindeni. Această funcție se realizează nu numai la nive-

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 2-a

Literatura și Congresul al IX-lea

● Semnează : A. Silvestri ● Irina Coroiu ● Dan Cristea ● Valentin F. Mihăescu

DOI POEȚI

Nu mai știu, astăzi, cînd l-am cunoscut pe unul, cînd am vorbit pentru prima oară cu celălalt. Știu că sînt **Ioni** amîndoi — Ioan Alexandru și Ion Gheorghe — și că sînt, tot așa, amîndoi, mari poeți, mari între cei mari, nu între cei mulți și mărunți, valoarea lor fiind recunoscută nu numai de admiratori și prieteni, fiind ratificată, direct sau indirect, și de inevitabilii detractori. Știu, de asemenea, că Eugen Barbu ne-a legat cîndva laolaltă printr-o vorbă memorabilă : Cei trei Ioni !

S-ar cuveni să spun, pornind de la vorbele lui Eugen Barbu : Trei, Doamne, și toți trei !...

Dar iată că eu nu voi spune așa, nici măcar în treacăt. Și nici nu mă voi include în această scurtă și patetică evocare. Dimpotrivă, mă voi da discret la o parte, cum se cuvine să facă proza în fața **poeziei**, fluviile epice neputînd, oricît ar fi ele de cuprinzătoare, oricît ar fi de adînci, să adune în curgerea lor pulberea stelelor care s-au stins demult, **proza** neajungînd decît rareori, rar de tot, la rădăcinile cristaline ale izvoarelor. În vreme ce **poezia**, poezia autentică, marea poezie, s-a nutrit și se nutrește din fiorul acestor izvoare, a căror lumină a risipit-o cu dăruire peste lume, din neliniștea cărora s-a înfiripat și se înfiripă propria sa neliniște, evocarea trecutului de muncă și de luptă, ca și întrebarea ruptă direct din furtunile solare ale veacului acestuia tumultos și dur, sunînd altfel în vers, neliniștea poetului, a poetului adevărat, bineînțeles, crescînd direct din neliniștea mare și fără de sfîrșit a lumii.

Cum s-a întîmplat și se întîmplă, din fericire, cu cei doi Ioni — cu Ioan Alexandru și cu Ion Gheorghe — poezia văditā de ei fiind un capitol distinct în istoria literaturii române, cei doi poeți fiind mari și distincte personalități ale literaturii române de azi — de azi și dintotdeauna.

Cît au fost și cît sînt ei de deosebiți însă, cît de felurite le-au fost și le sînt izbindirile, felul de a scrie și felul lor de a fi în viața de toate zilele.

Ioan Alexandru a venit mai tîrziu în literatură, față de Ion Gheorghe. El nici nu a venit, de fapt, în literatură, nu a fost adus de nimeni de mînă, nu a fost „preparat" în nici un laborator, nici universitar și nici neo-europenist. A venit singur, a izbucnit ca un adevărat meteor, răspunzînd, cum s-a văzut ulterior, unor necesități de profunzime ale vremii. Întrebarea lui de la începuturi — „Cum să vă spun ?" — s-a dovedit o simplă formulă de politețe, fiindcă **poetul** n-a așteptat să-i spună nimeni, nici **cei buni**, nici **cei răi**, ce și cum să scrie. S-a rostit singur, cu o siguranță de sine pe care nu pot să o aibă, de la începuturi, decît cei mari.

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

O epocă profundă și deplină

Sînt ani în care verbul se-nlumină
Ținînd conturul țării-ntr-un întreg
E-o epocă profundă și deplină
Printr-un demers de comunist strateg,

Sînt ani precum stindardele-n istorii
Călăuzesc aievea un popor
Prezentul de ni-l știm în nimb de glorii
E-n rostul său de drept conducător.

Și una e cu patria și neamul
În cuget, în voință și-n destin,
Foșnesc în vorba sa riul și ramul
Spre evul comunistului deplin

Și ginditor și muncitor și faur
Neîncetat el a urzit plămadă
Prin trei culori de românesc tezaur
Ca-n fericire viața să se vadă.

E purtătorul sensului anume
Ce-nseamnă pace-n mersu-i cu ecou
Herald al adevărului în lume
Prin rostul său de ctitor și erou

El pentru toți cuvîntul și-l împarte
Dintr-un Congres de viață legămînt
Privind prin muncă pururi mai departe
Și-n demnitate anii toți ne sînt.

Pavel Pereș

Poeme din poemele țării

Epoca fecundă, inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului a deschis și pentru cultură, literatură și artă largi posibilități de afirmare talentelor puternice, le-a sporit energetic elanul facultăților creatoare, a propulsat organismul culturii române pe o linie de creație majoră, declanșînd un amplu proces de redeschidere a izvoarelor, le apropiere a scriitorilor de realitățile și oamenii socialismului. Cultura română a redobîndit, astfel, pe un alt plan istoric, demnitatea și înălțimea valorică de la care poate dialoga cu spațiul universal. Totodată, ca parte integrantă a valorilor, a „bunurilor" patriei noastre socialiste, cultura a intrat în stăpînire comună, aspirînd mereu către un echilibru de teme, modalități și conștiință artistică cu spațiul și lumea căreia i se adresa.

Din cuprinsul larg și bogat al literaturii de astăzi fac parte și operele literare ale scriitorilor aparținînd naționalităților conlocuitoare, dintre care cei care au limba maternă — maghiara, inspirîndu-se, și ei, din izvoarele nesecate ale realității noastre românești au dat și dau, configurînd și ei o literatură puternică, vie, o seamă de opere perene și de înaltă ținută artistică.

Fie acești purtători de cuvinte potrivite din generațiile de la începuturile revoluției noastre socialiste, printre care se disting mai cu seamă cei care au intrat deja de ani în paginile istoriei literare ca : Szemlér Ferencz, Sütö András, Horváth István, Asztalos István, Horváth Imre, Majtényi Eric, Szabédy László, Huszár Sándor, Márki Zoltán, Létay Lajos, Bajor Andor, Domokos Géza, Veres Zoltán, Szász János, Gálfalvi Zsolt, Berde Mária, Vita Zsigmond, Lendvay Eva, Balogh József, Beke György, Bokor Katalin și enumerarea ar putea continua încă mult, generații întregi de scriitori, poeți, critici și dramaturgi ce au devenit nume și renume în țară și peste granițele ei prin glasul lor distinct și voit pronunțat cu limpezime și prin implicația lor directă în marea epopee socialistă a țării noastre comune, în marele și fierbintele cotidian de plămădire a unei epoci noi socialiste și comuniste.

Îndeosebi după Congresul al IX-lea, în cele aproape două decenii — epoca cea mai fertilă din acești ani minunați —, de cînd la cirma conducerii de partid și a țării se află primul Om, iubitul nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, literatura și arta au cunoscut o adevărată explozie de generații, pline de talente și care, în calitatea lor de pătrunzători în adîncurile sufletului pentru a sluji o cauză dreaptă și demnă, pentru a contribui prin mesajele lor umanist-revoluționare la formarea omului nou, conștient constructor al noii noastre vieți — cu toții, împreună cu frații lor români sau cu cei din rîndul celorlalte naționali-

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 6-a

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

Armata alături de popor (II)

Starea de spirit antihitleristă din armata română a căpătat o amploare tot mai mare și modalități de exprimare tot mai diversificate în condițiile războiului împotriva Uniunii Sovietice. Și aceasta s-a întîmplat încă din anul 1941, și nu abia după preluarea inițiativei strategice de către forțele armate sovietice (1943) cum încearcă să acrediteze ideea unii istorici străini.

Continuarea operațiunilor militare la răsărit de vechea graniță româno-sovietică, cu imensele pierderi suferite a devenit din ce în ce mai nepopulară, iar vocile celor ce cereau ca „România să nu mai continue războiul" erau tot mai numeroase. O

A. Simion

Continuare în pag. a 7-a

Valori nuvelistice actuale

Că nuvela *Roxelana* poartă în chip strălucit însemnele supremei maturități creatoare, înscriindu-se între capodoperele „prozei scurte" sadoveniene, nu încape nici o îndoială. Ca în atîtea alte locuri privilegiate de pe cuprinsul operei marelui scriitor, textul literar ispitește la tot pasul prin copleșitoarea lui vrajă poetică, rezidind mai ales în densitatea inefabilă, de un flaubertianism sui-generis, a filonului evocator. Din acest unghi receptată, nuvela e un nesecat izvor de încîntare ; prozatorul izbutește, precum nimeni altul, să „reinventeze" istoria în datele ei temporal-spațiale, de o palpabilitate pe cît de insidioasă tot pe atît de indefinibilă în ordinea surselor strict documentare. Arheologismul fabulos al viziunii, caracteristică definitorie a eposului istoric sadovenian, își relevă și acum efectele iradiante. Însă, oricît de contaminant ar fi prin valorile lui stilistice, textul literar refuză, chiar și la acest nivel, a se „lenevi", în sensul de a rămîne prizonierul propriilor virtuți poetice. În afara oricărei sforțări, el devine mijloc ideal de disimulare și (totodată de vehiculare a ideii moral-existențiale asumate. Nuvela se impune prin substratul reflexiv, prin conotațiile parabolice implicite. De altfel, mai ales cel de-al treilea scurt capitol din ampla parte introductivă își ia chiar riscul de a „teoretiza", la modul sadovenian, se înțelege, în marginea ideii tematice căreia urmează a-i fi dezvăluite în plan narativ temeiurile faptice. Din punctul de vedere al înțeleptului neguțător armean Ghirgor Misir, cel care relatează povestitorului episodul ce dă continut nuvelei, vădita inconsistență ideal-umană a fulgurantei măreții la care parvine sclava venețiană Roxelana își are originea în structurala inconsistență morală a temeliei pe care s-a înălțat imperiul otoman. Paradoxul de un tragism grotesc încorporat în judecata generală formulată de Ghirgor Misir vizează, așa-zicînd, premisele prin definiție antiregeneratoare în virtutea cărora acționează dinamica istorică : „Sultanii au primit de la profirogeneții căzuți rînduiala lor de curte. Cum s-au așezat în palatele biruților sau în ceea ce fusese palate, s-au împresurat de ieniceri și hadîmbi, de robi și roabe și au căutat în haremuri o răsplată de paradis pe pămînt a trudelor războinice din această viață.

În cea mai mare expansiune a forței lor, acești oameni ai săbiei nu și-au putut ridica ochii spre orizontul unde locuiește steaua noastră polară, ci s-au mărginit între aromele cuhniei și miresmele haremului, amestecînd în ele și izul singelui. Virusul bizantin a mai primit și adaosul vicleniei europene.

Astfel istoria celui mai mare sultan turc, Soliman cel Măreț, a avut țesute în ea cele mai crude tristeți și turpitudini. Stăpînitorul acesta de noroade a putut cobori în tîrbeaua lui, încredințat că a stat pe putere și slavă. Totuși nu stătuse decît pe putreziciune".

Apare, deci, într-totul explicabilă imprejurarea că Roxelana, fosta sclavă adusă din cetatea Veneției, prin farmacele ei feminine, la care se

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 4-a

CONGRESUL AL IX-LEA AL P. C. R. — LUMINOASĂ DESCHIDERE PENTRU AFIRMAREA LITERATURII

Literatura și Congresul al IX-lea

Actualitatea călinescianismului

Istoria literaturii române prenumără, în desfășurarea ei, cîteva generații post-maioresciene care încep înainte de 1900 și ajung pînă acum aproape patruzeci de ani. Formula este a lui E. Lovinescu și explică un proces care nu e departe de adevăr ; **generația post-maioresciană** ar fi aceea întemeiată pe un principiu cu deosebire etic, privind triumful adevărului în aprețuire, autonomia esteticului în tabloul de valori și tot ceea ce elimină tulburările mașinăriei axiologice. Pentru momentul lui, modelul maiorescian se potrivea admirabil și asemenea operațiuni hotărîte, pornind de la principii, sînt trebuincioase, într-o cultură, în chip ciclic. Maiorescu exemplifica o idee lucidă care este **mai mult a condiției criticului decît a criticii unei literaturi naționale** ; însă o idee, de natură etică, fără discuție durabilă. Acest **eticism** e propriu literaturilor unde critica este vie (fără a fixa încă pe critic în chip de instituție), însă istoria literară nu s-a consolidat ca disciplină. La 1880 nu aveam nici o istorie a literaturii române (cu excepția admirabilului „Compendiu“ de V. C. Pop, nebăgat în seamă) și tabloul de valori nu era stabilit : critica era chemată să facă mai ales aceasta. Însă mai tîrziu, cînd mai întîi G. Ibrăileanu, prin foiletonistica lui impenitentă, N. Iorga și E. Lovinescu prin imperfectele lor sinteze, însă esențiale, dăduseră istoriei literare fundamentele de valori, înaintarea generațiilor post-maioresciene nu mai putea fi considerată o necesitate. Odată cu „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent“ (din 1941), literatura română avea, în fine, pînza desfășurată și **valorile proporționate** : o istorie literară ajunsă la conștiința de sine și la monumental elimina obligația modelului eticist. Ea crease un model nou, care este acela călinescian, sintetizat în ideea „specificului național“, rezultat din capodopere, și în intuiția vechimii apte să genereze valori, străine de simpla imitație. Acest model, care e al criticii activiste, nu mai vehicula teze etice privitoare la critic ci teze estetice privitoare la funcțiunea criticii într-o literatură națională. G. Călinescu dispărea în 1965, cu cîteva luni înainte de Congresul al IX-lea al P.C.R. ; posteritatea lui critică începea abia atunci, odată cu **momentul politic al literaturii naționale.** Nu doar ideile călinesciene pornesc acum să genereze, ci și opera propriu-zisă capătă un fel inedit de actualitate. Reapar treptat „Opera lui Mihai Eminescu“, „Principiile de estetică“ și, mai apoi, „Istoria literaturii române“. Cu acestea, **călinescianismul** ieșea din regimul de mimetism școlăresc, devenind **o disciplină de gîndire critică românească.** În seria călinesciană intrau și alții, reeditați acum, Vasile Pârvan, cu „Getica“, M. Eminescu cu volumul IX al „Operelor“, G. Ibrăileanu în ediție aproape completă, Gh. Brătianu, Nicolae Iorga, mai cu seamă.

Efectele călinescianismului sînt mari și puțin după 1965 se înșiruie în succesiunea cronologică naturală (pe care două decenii dogmatice o jugulaseră) **două generații critice post-călinesciene.** Întîia este mai ales creatoare de concepte și e înclinată spre istoria literară, a doua e activistă, jurnalistică, hotărîtă a desfășura operațiuni de recuperare în planul literaturii consumate ca și al aceleia vii, promovind tezele călinesciene specifiste. Primii post-călinescieni provin din **școala practică** a aceluia, apărînd în jur de 1940, și definitivîndu-se abia după 1965. Este, fără îndoială, **o generație creată de critic,** care a știut să dezvolte ceea ce era de dezvoltat în doctrina inițială. Ei adoptă **reflecția integratoare, pornind de la experiența literaturii române așa cum o fixase G. Călinescu.** Din mantaua călinesciană apare „protocronismul“ lui Edgar Papu, presimțit în multe puncte de G. Călinescu. „Critica ideilor literare“ a lui Adrian Marino are legătură cu metoda fenomenologică a lui G. Călinescu din „Principii de estetică“. Călinesciană este, de la început și pînă la sfîrșit, **istoria literară practică** a lui Alexandru Piru, reprezentantul „ortodox“ al întîiei generații post-călinesciene. El și „reformiștii“ Edgar Papu și Adrian Marino sînt, de altfel, cei mai de seamă reprezentanți ai ei. Însă nu singurii, întîia generație post-călinesciană numără și pe jurnaliștii George Mărgărit și George Ivașcu, pe istorjcii literari Dumitru Micu și Ion Rotaru. Dintre acestia, Dumitru Micu a și scris o monografie despre George Călinescu, „O istorie a literaturii române“, de Ion Rotaru, întemeindu-se, uneori pînă la amănunt, pe substanța călinesciană. **A doua generație post-călinesciană** este, cronologic, efectul unui paradox, reiesit tot din momentul 1965, cînd primii călinescieni revin în actualitate. Între unii dintre cei „vechi“ și cei „noi“ diferențele de virstă nu sînt mai mari de zece-cincisprezece ani (E. Simion are 50, Ion Rotaru — 60), însă mentalitățile sînt altele. Călinescianismul întîilor post-călinescieni este „ortodox“ ori „creator“, acela al generației mai recente este mult mai eliberat de model, vehiculînd cu preponderență ideile călinesciene specificiste și mai puțin formulistica. E **o revoluție terminologică,** prevăzută de Edgar Papu și Adrian Marino, însă nu definitivată de aceștia. Cu a doua generație post-călinesciană, călinescianismul a devenit în chip definitiv „creator“. Apar acum „Campaniile“ lui M. Ungheanu și teoria lui despre „proiectele eșuate“ ale literaturii române, (idee de inspirație călinesciană) ; „mitul faurului aburit“ al lui Alexandru Oprea ca și eminescologismul aceluia, sînt călinesciene, călinesciană e și monografia lui G. Munteanu despre Eminescu. Dacă G. Călinescu nu ar fi văzut istoria literară în contemporaneitatea operelor, așezînd alături pe poetul baroc și pe modern, ideea „profetismului“ literar românesc, a lui Ion Constantinescu, n-ar fi apărut. Apărea mai greu studiul lui Ilie Bădescu, despre „cultura critică românească și sincronismul european“, al cărui eminescianism esențial fusese mai înainte simțit de G. Călinescu. Călinescieni, mai ales în expresie nu și în ideologie, sînt, oricîte proteste ar avea față de model și N. Manolescu și E. Simion. „Complexele literaturii române“ nu puteau fi descrise de Mircea Martin fără apelul la opera călinesciană.

Pe scurt, a doua generație post-călinesciană e „creatoare“ mai întîi **în direcția activismului ideologic,** promovînd tezele specificului național așa cum reies din „Istoria literaturii române“, și apoi prin stil și prin ideea de reper ; chiar ereticii care neagă călinescianismul nu pot face abstracție de el. Ceea ce denotă un astfel de **model călinescian** e, fără putință de tăgadă, vitalitatea conștiinței critice înălțată în planul reflecției integratoare. Cu istoria literaturii definitivată în valori, mai dinainte, cu ideea specificului și a vechimii coagulată în chip de experiență a unei literaturi comparabile și cu altele, critica românească nu putea să înainteze decît pe o linie călinesciană, deschisă abia în 1965, odată cu **Congresul al IX-lea al P.C.R.**

A. Silvestri

Cînd, în iulie 1965, avea loc istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român, literatura română intra într-o epocă nouă de creație socialistă, cea mai de seamă pe care a avut-o în istoria ei postbelică. Realitatea operelor confirmă această observație, mulțimea creațiilor de înalt nivel, apărute în acești ani o demonstrează cu prisosință. Însă, mai mult decît atît, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român **a adus consolidarea unei direcții literare puternice, întemeiată pe apelul la specificul național, la valorificarea tradiției culturale înaintate. Toate genurile literaturii au resimțit puternic efectul acestui program care avea pentru literatură o putere de impact fără precedent. Cînd, de la înalta tribună a Congresului al IX-lea, tovarășul Nicolae Ceaușescu pronunța istorica lui cuvîntare, îndemnînd și pe scriitori să creeze în concordanță cu aspirațiile poporului român, literatura română căpăta libertatea conștiinței de sine. O analiză a marilor izbînzi ale acestor nouăsprezece ani își propune și pagina care urmează, trecînd în revistă dezvoltarea genurilor literare, de după 1965, ale unei literaturi libere și independente, românești.**

1944-1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Vitalitatea fenomenului teatral românesc

În locul unei riguroase clasificări a direcțiilor de manifestare a dramaturgiei originale, înregistrarea cîtorva date, a cîtorva elemente semnificative evidențiind o stare de excepțională efervescență ar putea sugera imaginea vie, dinamică a mișcării teatrale în România de astăzi. O autentică democratizare a faptului cultural face ca pe harta țării să existe mai mult de patruzeci de centre teatrale, colectivele acestor instituții regenerîndu-se an de an, stagiune de stagiune, perioadele de stagnare sau regres urmînd a fi în mod îndubitabil depășite. Descentralizarea, schimbarea permanentă a punctului de interes din Capitală la Reșița, de la Iași la Timișoara, de la Craiova la Oradea, de la Tîrgu Mureș la Brașov dă măsura amplorii și diversității acestui fenomen numit **teatrul românesc actual.** Deopotrivă, instrument de acțiune civică și estetică, teatrul românesc dispune în momentul de față de un sistem de festivaluri și colocvii profilate în conformitate cu imperativele culturii socialiste, asigurînd itinerarea valorilor și întreținînd un climat de competitivitate care facilitează schimbul de idei fertil pentru practica tuturor celor ce participă sau asistă la aceste manifestări. Ca rezultat al unui îndelungat și complex proces de formare, educare și direcționare, publicul, a cărui apetență față de artă în genere și față de teatru în special a crescut extraordinar, răspunde astăzi printr-o sporită exigență în receptare și printr-un interes crescînd față de acțiunile de cultură teatrală : conferințe, spectacole demonstrative, lecturi, întîlniri, dialoguri deschise. Aici trebuind a fi menționată și vasta mișcare a teatrului de amatori care nu este decît un reflex al dragostei pentru această străveche și nobilă formă de manifestare umană, care solicită atît mintea, cît și sufletul dînd satisfacția împlinirii spirituale. Pe coordonatele acestei structuri ce înglobează toți factorii actului teatral — dramaturgi, regizori, scenografi, actori și spectatori — poate fi urmărită o evoluție viguroasă deși nu lipsită de sincope, dificultăți, sinuozități. Dacă ar fi să ne evoce prima decadă a acestei perioade de mari prefaceri înnoitoare pentru întreaga societate românească s-ar putea constata perenitatea multor valori care, dincolo de sporul inevitabil de caducitate existent, au asigurat în permanență mersul înainte al teatrului românesc. De exemplu un dramaturg, promotor al romantismului revoluționar pe scenă, Mihai Davidoglu, răsplătit cu premiul Academiei, figura în repertoriul Național ului alături de Camil Petrescu **(Bălcescu)** și Aurel Baranga **(Mielul turbat)** și — iată — este o prezență activă și astăzi. Entuziasta scriitoare Lucia Demetrius acredita „dezbaterea“ în arsenalul mijloacelor dramaturgice moderne, în vreme ce Sică Alexandrescu, prin exemplarele montări Caragiale, consolida tradițiile clasice ale artei spectacolului. Din momentul în care a început saltul calitativ de la „teatrul emoțiilor spontane la teatrul de idei“ (delimitarea îi aparține lui Liviu Ciulei), cînd au început să dispară piesele descriptive ce schițau linear schematice conflicte, impunîndu-se în schimb texte de intensă meditație social-politică sau etic-filozofică, arta spectacolului și-a modificat, la rîndul ei, mijloacele de expresie. După o perioadă în care spectacolul, ca formă, devansase substanța pretextului literar, emulația a atins cotele unei interacțiuni de reciprocă stimulare. Sincronismul ideal dintre realitatea fierbinte a zilei de azi și transfigurarea în fapt artistic a fost uneori zădărnicit, piese remarcabile rămînind complet în afara circuitului scenic sau ieșind la rampă cu un decalaj considerabil de zece, cincisprezece ani, ceea ce nu a împietat — în majoritatea cazurilor — asupra calităților incontestabile, dar a lipsit procesul evolutiv de un stimulent — poate — fundamental. Varietatea demersurilor dramaturgice ce cu greu pot fi circumscrise genurilor stricte (piese de actualitate sau drame istorice, parabole ontologice sau teatru document, satire, farse) a constituit și constituie fermentul unei perpetui înnoiri și adecvări a componentelor interpretative, o mereu proaspătă energie creatoare. Mutația operată în planul scenografiei care, odată cu asimilarea și a spațiilor de joc tip arenă, a trecut de la decorul așa-zis concret la cel stilizat, esențializat, de sugestie vizuală, a coincis și cu o „deschidere“ a semnificațiilor vehiculate prin reprezentație. Implicarea în actualitate constituind obiectivul, dar totodată și mobilul inițial al oricărei montări pentru că aceasta este însăși rațiunea existenței teatrului ce continuă din antichitate să fie forma cea mai elevată de propagandă ideologică. Această schimbare de optică și accent care a transformat „redarea“ în „relevare“ potențînd valențele reflexive prin intense elemente incitante, uneori sincer și necesar agitatorice — se poate sesiza și în devenirea textului dramatic ca atare. Și poate nu lipsită de interes ar fi o privire asupra destinului scenic a operelor cîtorva dramaturgi români contemporani... Teodor Mazilu este cea mai originală personalitate a dramaturgiei românești postbelice dat fiind profunda observare a mutațiilor petrecute în conștiința insulor contemporan și stilul său inimitabil, perfect mulat pe intențiile moralizatoare ale scriitorului, ce înfierează mentalități și comportamente specifice unei acute, generalizate, degringolade. Opera sa trimite un spectaculos arc de boltă spre opera marelui Caragiale, dar și spre literatura mondială, Beckett, de exemplu. După o experiență susținută ca publicist, Mazilu se lansa în teatru la începutul anilor '60 cu un spectacol, **Proștii sub clar de lună,** șocant prin ineditul spirit critic și prin modernitatea epatantă a transpunerii scenice (regia Lucian Pintilie). În distribuție, printre alții, Octavian Cotescu — cariera artistică a acestui actor cu variate disponibilități interpretative avea să fie definitiv marcată — după cum și singur o recunoaște — de această timpurie întîlnire cu lumea lui Mazilu. La cîțiva ani după acest răsunător succes Teatrul de Comedie punea în scenă **Somnoroasa aventură** reunind pe artistul poporului Niki Atanasiu, pe Agnia Bogoslava, tinerii pe atunci Amza Pellea, Gheorghe Dinică și Iarina Damian. Compus din cîteva schițe, un spectacol al Teatrului Bulandra fixa în conștiința spectatorilor insolita dualitate a universului mazilian chiar prin titlul inspirat **Tandrețe și abjecție.** În regia lui Emil Mandric, tot la Bulandra, avea să fie prezentată în premieră absolută piesa **Acești nebuni fățarnici.** După un mai puțin reușit triptic de piese scurte la Teatrul Mic în regia aceluiași Emil Mandric, a urmat o destul de lungă uitare. Abia în 1973 tînărul Nicolae Scarlat îi redeschidea drumul către scenă printr-o montare de o rigoare stilistică extremă ce evidențiia incisivitatea verbului : **Somnoroasa aventură** cu entuziasta trupă de la Piatra Neamț. Printr-o strictă „datare“, același regizor ratează, tot la Piatra Neamț, **Proștii sub clar de lună,** în schimb izbutește un spectacol de acuratețe cu un merituos colectiv al Teatrului Bulandra, cel din urmă text al lui Mazilu, **Mobilă și durere,** care avea să cunoască versiuni scenice — unele foarte interesante — și la Oradea, Cluj, Timișoara, Constanța, Baia Mare. Pînă acum cea mai longevivă montare Mazilu este cea de la Nottara semnată de George Rafael, **Cinci romane de amor,** care ține afișul de cinci ani. Interesați de lectura textelor lui Teodor Mazilu s-au arătat și alți regizori : Kincses Elemér la Tîrgu Mureș, Aureliu Manea la Cluj și Botoșani, Ioan Ieremia la Timișoara, Dominic Dembinski la Arad și Cristian Munteanu la Ploiești, Adrian Lupu la TES și Alexa Visarion la Botoșani ; doi actori, Horațiu Mălăele și Cristian Ioan, s-au angajat, ca regizori, în serioase descifrări ale cutremurătorului text **O sărbătoare printească.** Dramaturgia lui Teodor Mazilu a constituit și obiect de studiu pentru studenții I.A.T.C. pe scena Casandrei înregistrîndu-se — de-a lungul anilor — trei montări memorabile ale inegalabilului dramaturg... În 1953 Teatrul Municipal care avea în fruntea sa pe marea actriță Lucia Sturdza Bulandra își asuma riscul de a acorda gir unui debutant, Horia Lovinescu, pentru istoria teatrului românesc o inestimabilă investiție. După **Lumina de la Ulmi,** prima scenă a țării va prezenta **Citadela sfărîmată** căreia îi urmează **Hanul de la răscruce, Surorile Boga, Febre, Moartea unui artist.**

Irina Coroiu

Norma poeziei adevărate

Cît de important este rolul pe care îl joacă opțiunile, ideile și circumstanțele politice în dezvoltarea unei culturi ne demonstrează cu prisosință și extraordinara efervescență a poeziei românești în preajma și după anul 1965. Regăsirea tradiției și spiritualității autohtone, sentimentul libertății în toate sensurile, scuturarea hotărîtă de convenții și conformisme, promovarea criteriului axiologic, estetic și moral, suflul înnoitor al interogației și dezbaterii umane, climatul de intelectualitate și democrație a valorii se regăsesc, toate, în reconsiderarea obiectului poeziei, în înțeles temele și stilul poetic al acestei epoci inaugurale în care, pentru prima oară în cultura română postbelică, literatura trăiește sub regimul favorabil al stabilității dialectice, eliberată de tirania uniformizării și confuziei de planuri. Acest gînd al stabilității în valoare este atît de puternic, încît se naște ideea unui „nou clasicism“ în literatura română, comparabil cu perioada marilor creatori din secolul trecut.

Ceea ce se întîmplă în poezia națională e de-a dreptul uimitor, după toate inhibițiile, stagnările și injustițiile epocii anterioare. Apar, pentru întîia dată, după masiva „uitare“ a celor aproximativ douăzeci de ani, ediții complete din Blaga și Ion Barbu ; Ion Vinea își stringe acum poemele între coperțile unui volum ; Arghezi și Al. Philippide își reiau, cu o nouă experiență a trăirii, vechile teme, esențiale, ale lirismului ce le-a impus profilul ; reîncep să scrie și să publice o seamă de poeți, printre care D. Ștelaru, Ștefan Aug. Doinaș sau Mihail Crama ; autori precum Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Maria Banuș, Nina Cassian revin la un autentic lirism sau impun totodată reconsiderarea experiențelor suprarealiste ; generația anilor '60, aceea care a promovat un nou suflu liric, se găsește în plin proces de maturizare, autorii respectiv aflîndu-se la a doua sau a treia carte ; poeți cu începuturi încerte, ca Petre Stoica, Florin Mugur, Gh. Tomozei ori Anghel Dumbrăveanu, își intuiesc „vocile“ lirice convenabile ; calitatea noilor debutanți (Gh. Pituț, Mircea Ciobanu, Dan Laurențiu, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Cezar Ivănescu, Nicolae Prelipceanu, G. Alboiu, Vasile Vlad, M. Ivănescu, Sorin Mărculescu, Vasile Petre Fati ș.a.) este mai mult decît dătătoare de speranțe, după cum și cantitatea volumelor nou apărute e masivă, vorbindu-se deja despre o nouă promoție lirică, prelungită pînă la aceea de început de deceniu a lui Mircea Dinescu, Adrian Popescu sau Ion Mircea.

Pentru diversitatea stilurilor practicate, pentru deschiderea tematică a lirismului, pentru atmosfera de reală emulație, să citîm numai cîteva din titlurile cărților apărute în anul 1966 și vom avea o imagine edificatoare pentru „cota“ la care se înscrie poezia : **11 elegii** (Nichita Stănescu), **Infernul discutabil** (Ioan Alexandru), **Călciiul vulnerabil** (Ana Blandiana), **Nevoia de cercuri** (Geo Dumitrescu), **Omul cu compasul** (Ștefan Aug. Doinaș), **La ritmul naturii** (Constanța Buzea), **Răsfringeri** (Cezar Baltag), **Versuri** (L. Dimov), **Imnuri pentru nesomnul cuvintelor** (M. Ciobanu). Nu puține din aceste titluri rămîn fundamentale pentru istoria poeziei române contemporane.

Aplecîndu-ne asupra „poeticii“ sau, mai exact, „poeticelor“ perioadei respective, de după 1965, constatăm că sentimentul libertății interioare nu este urmat, cum s-ar presupune, de un gînd anarhic al dezordinii, ci, dimpotrivă, de unul al rigorii și echilibrului. O afirmă, atît de penetrant, titlurile cărților semnate (și citate) de Geo Dumitrescu sau Doinaș ; o afirmă, printre altele, simbolul „sferei“, atît de elocvent în poezia lui Nichita Stănescu. Specifică e tema fugii și a terorii de haos, iar consecutivă acesteia e acceptarea realului, exprimată printr-o nevoie de unitate sau prin intuirea unei posibilități, vizionar-sensibile ori abstract-meditative, de a-l ordona, de a-i da un sens coerent și plauzibil. După „evazionismul“ unei părți din lirica anterioară, circumstanțiată istoriei, poezia se întoarce, cu toate armele, la lumea fenomenală, își „deschide fereastra“ spre adevărurile ei și ale poeziei în speță, cum o spune, de pildă, Geo Dumitrescu : „O, vă jur, credeți-mă, pot să spun orice. / Dar trebuie deschisă fereastra, / fereastra înțelesurilor adînci, / ce-ar putea să cuprindă / adevărul meu și pe-al vostru“. Or, tocmai acest **cameleonism** irresponsabil, al lui „pot să spun orice“, ironizat și incriminat aici, fără îndoială, este unul din lucrurile care dispar din poezie, spre marele ei cîștig. Nu se mai poate spune **orice,** fără legitimarea autenticității, fără acoperirea existențială a confesiunii și a opțiunii, fără racordarea la criteriile implicite ale lirismului — iată unul din marile „adevăruri“ pe care le-am desprins și învățat din epoca respectivă. S-a instaurat, cu acel prilej, un climat de responsabilitate, de **intoleranță** morală, cu care a început, de fapt, însăși reconsiderarea obiectului poeziei, judecata posibilităților ei. Înainte de a începe să se întrebe cum și ce trebuie să fie, a fost necesar ca poezia să-și reciștige demnitatea, demnitatea umană a actului de cunoaștere ; o autoritate morală, reciștigată printr-un Eugen Jebeleanu, de exemplu, dar și prin efortul poeților foarte tineri de atunci, care, ca și cei foarte tineri de astăzi, cred în poezia ca formă de viață, justificată de angajarea deplină în spațiile existențialului. Un spirit justițiar, semn al radicalizării lui, începe să anime lirismul, iar acest fapt poate fi probat prin această mărturie exemplară a Anei Blandiana : „Vreau tonuri clare, / Și culori în stare pură, / Vreau să-nțeleg, să simt, să văd, / Prefer acestei fericiri ambigue / În tonul clar, ingrozitorul meu prăpăd“. Dorința de unitate a realului, credința că acesta, chiar refractar fiind inițial, poate fi **îmblînzit,** transformat într-unul ocrotitor, inteligibil, armonios se asociază frecvent cu asumarea totalității, cu gîndul ființării într-o lume față de care trebuie să te simți responsabil. Un atlet cu mușchii foarte dezvoltați și capabil de mari eforturi străbate cam toată poezia **energică** a acestei perioade de redeșteptare spirituală. Se percepe „atletica“ trăirilor pe mari spații de viață în — spre exemplu — alegorismul lui Nichita Stănescu, plăcat pe însăși trecerea abstractă de la haos la ordine, de la exterior la înăuntru : „Dar mai înainte de toate, / noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvîrlim în altceva / cu mult mai înalt, în altceva... / care poartă numele primăverii... / A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor. // A fi sămînță și a te sprijini / de propriul tău pămînt“. O tînjire de ordine, la scară cosmică, există în simbolurile mari prin care Ioan Alexandru vrea să îmbrățișeze universul ; în apelul la miturile fundamentale sau în invenția în zonele miticului, ca la Ion Gheorghe sau G. Alboiu ; în abstractul-meditativ, imaginînd o „sferă ginditoare“, ca la Grigore Hagiu ; în „superbia“ senzualistă, gen Adrian Păunescu. Lumea se înfățișează poeților bogată în forme concrete, eruptivă și plenară, dar totuși infuzată de spiritualitate, iar exemplul, poate cel mai izbitor, e acela al lui Leonid Dimov. Se lucrează, de predilecție, în mitologii și în mari semnificații ideatice. Chiar dramele existenței provin de regulă din aceeași aspirație la certitudine și acomodare. O exprimă printre altele, sentimentul „limitei“ pe care îl încearcă majoritatea autorilor tineri atunci cînd o exprimă tema atît de fecundă a neîncrederii în posibilitatea cuvîntului de a exprima ideea. Inerțiile limbajului constituie „muncile lui Hercule“ ale generației care se maturizează sau care debutează în jurul anului 1965. Pretutindeni, însă, există o puternică, generoasă încredere în posibilitățile poeziei, ca și în semnificațiile realului, atît de puternică încît lirismul își permite și apariția autorilor — Marin Sorescu ori Nicolae Prelipceanu — care să-i pună la încercare, prin ironie, rezistențele și clișeele de expresie.

Efervescența lirică extraordinară a acestei perioade, în care coexistă „vocile“ tuturor poeților posibili, îndrumă lirismul românesc spre efort intelectual și sinceritate, spre adîncirea autenticității și complexitatea existenței, scoțînd înaintea lui, ca o cerință esențială, criteriul **adevărului.** Poezia făurită în jurul anului 1965, printre cele mai bune scrise vreodată la noi și prelungită în realizările mai noi ale anilor apropiați, a instaurat o normă a limbajului poetic verificat de semnele realului și de profunzimile ființei. O normă a poeziei adevărate, crescute din sentimentul autonomiei ei, de la care nu se poate abdica.

Dan Cristea

Relansarea romanului

O privire din avion — cum ar spune G. Călinescu — asupra prozei românești din ultimele două decenii reține un peisaj tematic variat, constituit în jurul cîtorva linii de forță structurante, în general observate și analizate de critica la zi. Primele, cronologic, dar și sub raportul ponderii sînt romanele — cu o formulă nu tocmai exactă, rămasă, însă, în circulație datorită prestigiului autorului ei — obsedantului deceniu. Pînă la compromiterea temei prin abuz, șablonizarea construcției epice și a personajelor, romanele din această categorie au reușit nu doar să se substituie posibilului manual de istorie, ci și să propună cititorilor viziuni dramatice, în care confruntarea individului cu rigorismele epocii dobîndește semnificații general umane. Marin Preda, cu **Moromeții** (vol. II), **Marele singuratic, Cel mai iubit dintre pămînteni,** Laurențiu Fulga, cu **Alexandra și infernul, Moartea lui Orfeu** și **Fascinația,** Alexandru Ivasiuc cu **Păsările,** D. R. Popescu cu **F** și **Vinătoarea regală,** Ion Lăncrănjan cu **Cordovanii, Drumul ciinelui, Suferința urmașilor,** Augustin Buzura cu **Absenții, Fețele tăcerii, Orgolii,** Dinu Săraru cu **Niște țărani,** Petre Sălcudeanu cu **Biblioteca din Alexandria,** Constantin Țoiu cu **Galeria cu viță sălbatică,** la care se adaugă romanele lui Paul Georgescu, Sorin Titel, Norman Manea, iată autori și titluri care ilustrează semnificativ propensiunea către dezbaterea, cu mijloacele literaturii, a unei problematici complexe, în centrul căreia se află omul, în arcanele istoriei. Aceste romane, cum s-a observat, concentrează interesul în tema puterii, urmărind consecințele, în plan individual, ale presiunii dogmatice. Prin aceste cărți, romanul românesc cîștigă un nou spațiu tematic și, totodată, dovedește marea sa disponibilitate stilistică. Fiindcă, departe de a acuza monotonia stilistică, romanele amintite poartă, fiecare, pecetea personalității autorilor, care abordează materia critică fie în continuarea tradiției, fie cu mijloacele compoziționale cele mai moderne.

Și pentru că vorbim acum despre roman, specia cu o atît de largă audiență în masa de cititori, se cuvine subliniată, în acest context, revigorarea romanului istoric, prin creația unor scriitori din generații diferite, ceea ce dovedește falsitatea opiniilor potrivit cărora acest tip de literatură a alunecat în desuetitudine. Eliminînd istorismul și **decorativismul,** diminuînd spectaculosul și pitorescul, în favoarea semnificativului, prozatorul român se îndreaptă către tema istorică din perspectiva prezentului, filtrînd documentul și construind ipoteze verosimile artistic, asupra unor perioade și personalități ale trecutului. Continuînd o tradiție bogată în acest domeniu și experimentînd noi modalități, prozatori ca Eugen Barbu cu **Princepele** și **Săptămîna nebunilor,** Paul Anghel (ciclul **Zăpezile de acum un veac,** amplă reconstituire, construcție monumentală, din care au apărut șapte volume), Francisc Păcurariu **(Labirintul, Timpul și furtunile, Tatuajele nu se lasă la garderobă),** Eugen Barbu **(Princepele** și **Săptămîna nebunilor,** parabole care refuză stricta încadrare în tipul tradițional de roman istoric, dar în care, fără îndoială, istoria este prezentă), Eugen Uricaru **(Rug și flacără** și **Așteptîndu-i pe învingători),** Mihail Diaconescu **(Culorile singelui, Marele cintec, Speranța),** Viorel Știrbu **(Marele Sigiliu)** propun în creațiile lor viziuni originale, racordînd sensibilitatea modernă la rădăcinile istorice ale ființei. În alte romane, tema istorică este doar una dintre dimensiunile universului epic, în primul plan aflîndu-se „istoriile“ individuale, derulate pe un fundal istoric. Este, de pildă, cazul ciclului **Istorii** al lui Mircea Ciobanu, al romanului **O dimineață pierdută** de Gabriela Adameșteanu sau al cărților lui Ștefan Agopian **(Tache de catifea, Tobit),** compoziții rafinate, polifonice, în mai multe registre stilistice, fără ca aceasta să afecteze coerența ansamblului.

Ion Minoiu : „Tinerețe“

Un loc distinct în peisajul romanului românesc contemporan îl ocupă cărțile lui Nicolae Breban **(În absența stăpînilor, Animale bolnave, Francisca, Îngerul de gips, Bunavestire, Don Juan, Drumul la zid),** în care erosul reprezintă una din căile de acces în subteranele ființei umane, ale cărei trăiri sînt analizate cu remarcabilă forță de concretizare. Un romancier de formulă modernă, încercînd să surprindă simultaneitatea percepțiilor și a stărilor după modelul prozei lui Joyce este George Bălăiță **(Lumea în două zile** și **Ucenicul neascultător),** iar un ironist livresc, care își construiește ingenios literatura din literatură este Mircea Horia Simionescu, autor de „metaromane“ **(Nesfîrșitele primejdii, Toxicologia).** Cititorul de „romane“ are, se observă cu ochiul liber, de unde alege, căci peisajul este variat iar dificultatea, dacă există vreuna, este tocmai aceea a selectării. Creativitatea este exemplară, așa cum se remarcă, deopotrivă, receptivitatea prozatorului român la formule românești de aiurea, care au fertilizat teritoriul nesfîrșit al romanului. Astfel, romanul sud-american, tradus la noi abundent, și-a găsit repede prea mulți admiratori nu numai în rîndurile cititorilor, ci și în acelea ale autorilor. Influențele, de pildă, sînt vizibile în creația lui Ștefan Bănulescu și Platon Pardău. Scriitori, altfel, diferiți (primul, acuzînd sterilitatea, celălalt prolificitatea) dar redovabili ambii stilului marquesian.

Pași înainte, atît din punctul de vedere cantitativ cît și din acela calitativ, a făcut proza inspirată din actualitatea imediată. Scriitorii își asumă din ce în ce mai decis calitatea de martori la transformările parcurse de societatea românească și, prin opera lor, consecutivă, pe aceea de participanți activi implicați responsabili în prezentul țării. Augustin Buzura (cu **Vocile nopții** și **Refugii),** Dinu Săraru **(Dragostea și revoluția),** Aurel-Dragoș Munteanu cu **Marile iubiri,** Platon Pardău (cu **Limita de virstă,** D. Matală **(Durata partidei),** Gheorghe Schwartz (cu **Efectul P),** Constantin Stan (cu **Nopți de facere),** Stelian Tănase (cu **Luxul melancoliei),** Mihai Sin (cu **Bate și ți se va deschide),** Mircea Nedelciu **(Aventuri într-o curte interioară, Efectul de ecou controlat),** Gabriel Gafita **(Iarna e o altă țară)** sînt cîtiva dintre scriitorii din a căror operă, privire lucidă asupra contemporaneității, se poate reconstitui imaginea fidelă a prezentului. Din această succintă trecere în revistă nu se cuvine, totuși, să lipsească proza scurtă, mai cu seamă că, între scriitorii români contemporani există o serie de nuveliști de forță, autori ai unor piese excepționale. Alături de „bătrînii“ consacrați, Nicolae Velea, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Fănus Neagu, Vasile Rebreanu, Ștefan Bănulescu, în ultimii ani au apărut nume noi, tineri autori talentați care produc, prin ceea ce scriu, o veritabilă resurecție a genului : Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Aurel Antonie, George Cușnarencu, Nicolae Iliescu, Ovidiu Moceanu, Tudor Dumitru Savu.

Este de la sine înțeles că varietatea tematică și stilistică, complexitatea reliefului prozei românești contemporane sînt efectele benefice ale unui climat spiritual stimulator, în care valoarea actului de creație este proporțională cu anvergura mutațiilor ce se petrec în societatea noastră.

Valentin F. Mihăescu

1944 • 23 AUGUST • 1984

Generația luptei cu inerția

La izvoarele cîntecului

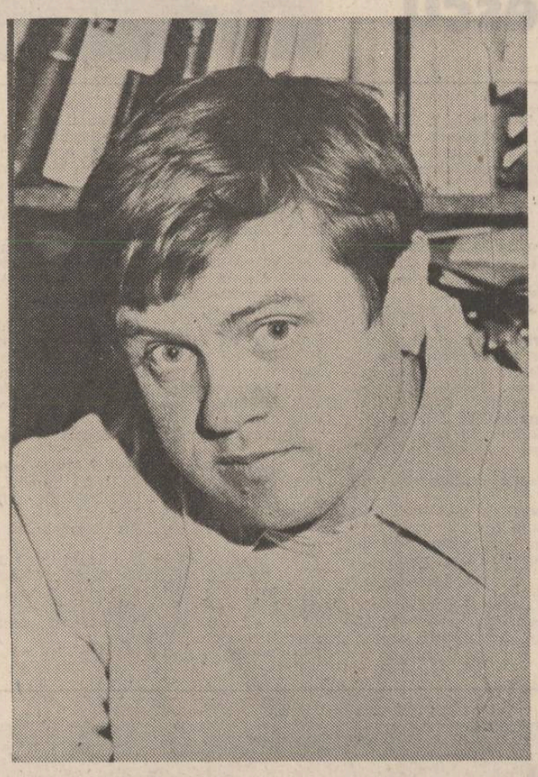

Pe marele poet de azi, Ioan Alexandru, tată model a cinci copii, crescuți în cultul muncii, al dragostei de neam și de țară, copii exemplari care-mi apar ca cinci capodopere vii, pe colegul meu de la facultate care stringe la conferințele sale de la etajul trei amfiteatre pline de lume de toate virstele, pe oratorul înflăcărat mistuit de flacăra marilor idealuri, pe cărturarul înconjurat cu admirație și prețuirea celor mulți, însetați de frumos și de adevăr, pe omul acesta de bine și pilduitoare omenie românească, l-am cunoscut demult din anii mei luceferiști, pe cînd el era încă un copil și nimeni nu știa mare lucru despre el. Sau cei care-l știau, belferi și „încuiați" de meserie, îl știau ca pe un cal breaz, ca un student indisciplinat și zvăpăiat care trebuie îmblînzit cu metode administrative. Într-un asemenea climat care apăsa ca o piatră pe ființa lui fragedă și plăpîndă căuta să se transfere de la Universitatea clujeană la cea bucureșteană. L-am cunoscut într-o seară, mi se pare prin Nicolae Stoian sau printr-un alt coleg de redacție care m-a și rugat să folosesc situația mea de tînăr universitar și să-l rog pe neuitatul rector profesor doctor docent Jean Livescu să-i înlesnească transferul la București. Dorința lui s-a împlinit și Ioan Alexandru ajunge în 1964 student bucureștean coleg cu poeții Constanța Buzea și Adrian Păunescu. L-a publicat revista **Luceafărul** unde ajunsesem redactor șef adjunct, m-am legat de el sufletește, i-am stat în preajmă în anii studenției la momente mai dificile, am crezut în talentul lui neobișnuit, despre care am scris într-o cronică din **Luceafărul** (1965) la volumul său de la începuturi : „Viața deocamdată", de care cititorii și poate și poetul au uitat, într-un răstimp de aproape două decenii. Susținînd că volumul „Viața deocamdată" îl impune, neîndoios, pe Ioan Alexandru în primele rînduri ale liricii noastre actuale, scriam cu o convingere ce nu m-a părăsit niciodată lucruri de care-mi place să îmi amintesc și azi pentru că vremea și vigurosul talent al autorului le-au confirmat cu prisosință : „Ioan Alexandru — poetul în care se pun, îndreptățit, mari nădejdi ale poeziei noastre tinere — vine de undeva din relieful aspru și solemn, frămîntat de grandioase mișcări geologice și istorice, al Munților Apuseni și al Podișului transilvan. Versurile sale au ceva din acest spațiu geografic și din această structură geologică atît de particulară, ca și din fizionomia morală a oamenilor de acolo. Ele surprind spiritul prin viziunea originală ce captivează la prima lectură prin metafore neobișnuite plasate în contra puncturi, la răscruci de gîndire și de sentimente, derutează puțin prin spațiile aparent obișnuite dintre imaginile-cheie, dar pun stăpînire definitivă pe cititor la o citire atentă. Citindu-l pe Ioan Alexandru nu-l reții doar ca pe autorul uneia sau alteia dintre poezii, fie ele și antologice precum : **Ar fi mai bine, Invers, Piinea, Dar ploile, Pămîntul, Coborînd,** ci ca pe un poet integral, autentic, egal cu sine, chiar în cel mai comun vers. E un poet îngrozit de gîndul și de expresia banală — de aceea, poate, uneori abuzează de neobișnuit și de expresia tare ; e un poet cu o sensibilitate sobră, cu o gîndire gravă, pătrunzătoare, ferit de sentimentalisme și de exhibiții formaliste, e un poet al curajului de a privi totul lucid, bărbătește, în față și uneori starea de veghe prea încordată se învecinează cu viziuni fantastice cețoase și ciudate". Volumul acesta e răsplătit cu premiul Uniunii Scriitorilor iar cele următoare **Infernul discutabil** (1968), **Vămile pustiei** (1969), **Imnele bucuriei** (1973), **Imnele Transilvaniei** (1961), **Imnele Moldovei** (1980), **Imnele Țării Românești** (1981) traducerile din **Cîntarea cîntărilor** și Pindar, ca și volumul de eseuri **Iubirea de patrie** (1978) cu recunoașterea unanimă a marelui public și a unei bune părți a criticii de specialitate. N-au lipsit, firește, nici Zoilii circotași, pe unii deranjîndu-i „rădăcina țărănească a poetului" care readuce în poezie universul rural.

Ioan Alexandru este un poet al colectivităților românești străvechi, al miturilor și datinilor, al înțelepciunii și omeniei populare, al dorului și al valorilor durabile, surprinse în zbuciumul unei dialectici a devenirii, de unde tragicul existențial din poezia sa. Lumea lui, deși adesea de un aspru realism, trăiește în lumina unor ritmuri și ritualuri arhaice care-i dau o solemnitate de răscolitoare sărbătoare. De aici, poate, și caracterul imnic al versurilor, nota vizionară, puritatea ei spirituală, optimismul și fiorul straniu al veșniciei. Poezia lui are ceva de geneză și pare că ne duce mereu la izvoarele cîntecului, la motivele în care materia se alcătuiește în forme care prind viață, se perfectează în dureroase frămîntări dialectice, ridicîndu-se din țărînă la spirit, de la roiurile de furnici la colectivitatea etnică, de la livadă la patrie, la sfînta patrie cu eroii ei nepieritori pe care-i slăvește cu un sentiment de nobilă religiozitate.

În viziunea lui eroii sînt sacralizați, rămîn în calendarul martirilor neamului, devin factori vii de mobilizare a conștiinței naționale, a eforturilor pentru împlinirea unor înalte idealuri naționale și sociale. El nu aduce, ca poeții religioși, dintr-o mistică absurdă, cerul pe pămînt, ci sacralizează o realitate istorică neactivizată, eroic îndreptățită să ia locul miturilor și al legendelor. Astfel, poetul care împlinește admirabil tradiția cu inovația se impune ca un exponent al spiritului național, ca una dintre cele mai distincte voci lirice ale contemporaneității românești.

Ion Dodu Bălan

Manimazos, contemporanul nostru

Ion Gheorghe face parte din stirpea rară a poeților devorați de aspirația spre monumental nu dintr-un calcul rece, tutelat de abile, dar, vai, atît de convenționalizante, programe de lucru acumulativ-extensive. Spiritul chibzuit gospodăresc, vădind însemnele unui mercantilism grijuliu, inabil deghizat, de mic proprietar funciar ce trudește, făcînd uz de mijloace mai mult sau mai puțin îngăduite, spre a-și rotunji moșioara, iată o caracteristică definitorie pentru nu puțini dintre stihuitorii de azi provenind mai cu seamă din mediile rurale și neorurale, dar care nu are absolut nimic de-a face cu autorul **Zoosofiei,** și al **Elegiilor politice.** De la Arghezi încoace, poezia română nu credem să mai fi avut parte de un poet dăruit cu o fire abisal-stihinică precum Ion Gheorghe. De aceea, ca și în cazul poetului **Cuvintelor potrivite** și al **Florilor de mucigai,** pătrunderea în universul existențial-liric plăzmuit de Ion Gheorghe presupune, înainte de toate, puterea nativ-intelectuală a cititorului de a se lăsa în stăpînirea a ceea ce am numi eul nostru subconștient-extatic. Este singura cale în măsură a ne mijloci comunicarea cu o lume de gînduri și întrebări primordiale, beneficiind de o figurație pe măsură, cel mai adesea bulversantă prin crispat geologica ei alcătuire. Aceasta fiind starea de lucruri, am spune mai departe că de poezia lui Ion Gheorghe este apt a se apropia doar cititorul (de critic nu mai vorbim !) dăruit cu un asemenea eu privilegiat, chemat să-i deschidă calea de acces spre stări de suflet și de conștiință în al căror cîmp gravitațional exultanța prometeică se îngemănează indestructibil cu sublim înfricoșătorul cutremur „barbar"-orfic.

Am mai citat și altă dată aceste strofe din magnificul poem **Logosul turbat ;** pentru valoarea lor emblematică, nu ezităm însă a le retranscrie : „Pe Manimazos îl pustiau cuvintele / de toate tainele sale / spusul și răspunsul se-ntreceau unul pe altul / cu toate tainele omului : / / Tot ce trebuia să facă Manimazos / se spunea singur, se făcea cuvînt / și cuvîntul său îl părăsea fără voia sa ; / tot ce făcuseră străbunii lui Manimazos / se spunea fără voie, din sinea lui / Manimazos ; / tot ce-aveau să-ntîmpine moștenitorii săi / trecea prin cuvintele lui Manimazos" ; „El era o răscruce / a tuturor graiurilor ce-aveau să se vorbească / pe pămîntul poporului său" ; „Manimazos își amintea lucruri pe care nu le avusese ; / își amintea fapte ce nu le făptuise ; / plîngea pentru morți ce nu-i văzuse / și se bucura pentru cei ce-aveau să se / nască / la mii de ani după sine".

Cu cîteva săptămîni în urmă, contemplam împreună cu Ion Gheorghe și Artur Silvestri exponatele din muzeul de istorie și etnografie al orașului Alexandria. În momentul cînd poetul s-a apropiat de splendidul și rarisimul car solar de la Bujorul, auzindu-l dialogînd cu sine și cu noi (fără îndoială, prin intermediul insondabilului său eu subconștient-extatic), n-am avut nici un dubiu cu privire la, așa-zicînd, identitatea fenomenală a lui Manimazos. Gigantic-mirifica fantomă a cavalerului trac își schimbase armurile, îi simțeam, pur și simplu, prezența „fizică". Altfel zis, era contemporanul nostru și eram contemporanii lui.

Nicolae Ciobanu

POEME DE IOAN ALEXANDRU

Lumină lină

Lumină lină lini lumini
Răsar din codri mari de crini.
Lumină lină cuib de ceară
Scorburi cu miere milenară
De dincolo de lumi venind
Și niciodată poposind
Un răsărit ce nu se mai termină
Lină lumină din lumină lină.

Cine te așteaptă te iubește
Iubindu-te nădăjduiește
Că într-o zi lumină lină
Vei răsări la noi deplină.
Cine primește să te creadă
Trei oameni vor veni să-l vadă.

Lumină lină lini lumini
Răsar din codri mari de crini.
I-atîta noapte și uitare
Și lumile-au pierit din zare
Au mai rămas din veghea lor
Luminile luminilor.

Lumină lină lini lumini
Înstrăinîndu-i pe străini
Lumină lină, nuntă, leac
Tămăduind veac după veac
Cel întristat și sărăcit
Cel plins și cel nedreptățit
Și pelerinul însetat
În vatra ta a înnoptat.
Lumină lină veac divin
Încununîndu-l pe străbun
Deasupra stinsului pămînt
Lumină lină logos sfînt.

Iobagii

Amiros țăranii-a fluturi și-a pămînt,
Amiros țăranii-a oi și a ninsoare,
Amiros țăranii-a lacrimi și lumini,
Amiros țăranii a spinzurătoare.

Amiros țăranii a dreptate, amiros
A iubire, amiros și-a neputere
Amiroase Transilvania săracă a țărani
Și țăranii amiros a inviere.

Amiroase casa lor a prunci
Doisprezece-nșiruiți pe vatră
Îmbrăcați în șepci și sumănici
Grei și groși ca niște cruci de piatră.

Amiros țăranii-a fluiere și-a ploi,
Plaiul amiroase greu a feciorie
Cînd pămîntul spinzură sub cer
Pe un strop de rouă singerie.

Amiros țăranii-a milă ce s-a strîns
An cu an și-a-ncremenit în țară
Și din carnea ei a răsărit
Seminția asta milenară.

Amiros țăranii-a busuioc și crini
A veșminte sacre și a nuntă,
Capul lor miroase rupt din rai
Și picioarele a nebunie sfîntă.

Maramureș

Maramureș murmure amar
De mirese mari nemăritate
Cerul greu în tine s-a-mplintat
Și nu-i cine și cu ce-l mai scoate

Rănile s-au vindecat demult
Ești bolnav pe veci din rădăcină
Că în loc să sugi de sub pămînt
Vlaga ta se trage din lumină

Amiroase-a pasăre din rai
Cuibul tău în care se îngroașe
Turma grea de clopote și miei
Ca o mămăligă cocoloașe

Țărna singeră pe urma ta
Țipăt îndelung de ciocîrlie
Trandafirii răstigniți în porți
Cătnre miezul nopților invie

Puii de albine cînd roiesc
Mîriile sicriele-n morminte
Galbăn osul moaștelor trezit
Din icoană trece în veșminte

Grîiele cu gliile cu tot
Coapte sînt cu viile otova
Boul dă cu steaua frunții-n munți
Și se naște cerul pe Moldova

Maramureș, moarte ce-a murit
Inima și maica mea primară
Vulturul ioanic te-a iubit
Și te-a smuls cu sîngele din țară

Sămînță

Pe lună veche ies secerătorii
S-așeze chipul holdei în pămînt
Curînd pogoară ploile de toamnă
Să-ntrebe de semințe în cuvînt

Și de-or găsi pămîntul fără rod
Vor bate-n el ca într-o tobă spartă
De n-or simți un clinchet dedesubt
Vor socoti că Patria e moartă.

Și s-or prelinge stinse îndărăt
Ca niște mînji de abur pe cîmpie
Și-n urma lor un ham fără de cal
Pe zări pustii vor face să-ntîrzie

Pe pînze albe-n stinsele livezi
Zvîntatu-s-au semințele senine
Acum pe cap sînt unse cu aloi
Și li se spun pricesnele de bine

Și mîine-n zori semănătorul blînd
Cînd steaua bolții licări-va încă
Va ferici grăuntele sortit
Să cadă-n brazda umedă și-adîncă.

Origine

Din Apuseni, din răsărit mă trag
De pe aceste dealuri transilvane
Strămoșii mei călcau pe univers
În zilele de iarnă în sumane

Și vara în izmene foarte largi
De cinepă sub clopuri cît o roată
Mîncau bureți în zilele de post
Și piinea cu cenușă mestecată

Iar cînd veneau slăvite sărbători
Își pogorau făptura în leșie
Și primeniți ca păstrăvii, plecau
Pe caii purpurii în pribegie.

Muierile pe dealuri sînt cam mari
Și chipețe în mers și ciolănoase
Nasc în picioare împlintate-n plug
Și soarta lor a precistă miroase

Pruncii cît cîrlanii ciolănoși
Copți la stini în bunzile buimace
Beau zăr și lapte alb și zgrunțuros
Și cresc flăcăi voinici și flăcăoance.

Unii apoi învlăstăriți destul
Se rup de strămoșeasca cracă
Precum un vrej purtat de vijelii
Pornesc în risipire pe la toacă

Unii își viră vlaga-n pustnicii
Se rup de strămoșeasca cracă
Alții-njugați pe pluguri se scoboară
Și scormonesc cu plugul în candori
Sub cloștele de aur de sub țară

Toți ies din truda istovirii lor
Zbîrciți la față sfinți la căutare
Umerii doar mai strîmbi și doboriți
Cu-acei desagi de oase în spinare

Storși din pămînt cum toți au fost
Storși din măicuța lor într-o pruncie
Acum îi stoarce noaptea de pe munți
Și îi împinge focu-n veșnicie.

Imn

Columbă blîndă satul este plin
De zborul tău și murmurele tale
Ești cînd în vie cînd lîngă izvor
Și dormi alean în holda de pe vale

În casa noastră ți-ai făcut culcuș
Dar cît e ziua verii ești plecată
Secerătorul te așteaptă-n cîmp
Să-i ții de umbră pruncului pe cracă

Turma de oi în staure pe deal
Nu se alege-n strungă fără tine
Trebuie tu să fluturi fruntea lor
Cînd fluierul le-ndeamnă pe coline

Iar norii cînd pălesc în răsărit
Împinși de vînt și iarna e aproape
Atuncea tu columbă pe ceru-ntuneca
Te faci o stea de taină peste ape.

POEME DE ION GHEORGHE

De tineri

Eu primii cu multă bucurie venirea
La putere a bărbaților tineri,
Și-acum văd cu tristețe cum încărunțesc
Și ei, după obiceiul pămîntului —
Căci de tineri albeau voievozii,
Și tot de tineri încărunțesc bărbații
Politici ai acestei țări.

Din ce în ce mai cumplită știința
Și arta de-a conduce statele ;
Să fie roata cîrmei atît
De grea, să se lase-nvîrtită
Atît de trudnic, să fi stricat
Vechii timonieri, angrenajele
Și pirghiile-acestei mici corăbii ?

Să se fi umplut apele internaționale
De-atîtea curse și dinamite,
Să fi blocat navele gigantice
Canalele de trecere ;
Să fi turbat ele, apele de la nord
Și de la sud
Încît micile, pașnicele nave, trebuie
Să treacă printre Scyla și Caribda
De douăzeci și patru de ori pe zi ?

Se pare că duhuri teribile
Bîntuie cancelariile și sediile ;
Pe nesimțite sînt tatuați bărbații
Cei tineri ai patriei.

Cu cît are mai multe pietre și ape
Țara-n care s-au născut și rămîn,
Cu atît mai multe tăieturi pe frunte
Li se adaugă ;
Cîtă parte ni s-a făcut la fluviul
Nostru, se-nseamnă pe fruntea
primului
Dintre noi — cît avem voie la Dunăre ;

Cîtă parte din munți ni s-a lăsat
Se-nseamnă pe frunțile lor —
Pentru fiecare lucru ce-l păstrăm,
O crestătură pe fruntea bărbaților
Noștri de stat.

Se pare că duhuri teribile
Bîntuie cancelariile și sediile ;
Cu fiecare nou bărbat conducător
Se face inventarul apelor și
Munților și cetăților noastre ;
De fiecare dată ni se cere cîte ceva,
De fiecare dată trebuie adjudecat
Și disputat fiecare deal sau izvor
Al nostru.

Mereu mai grea știința și arta
De-a conduce statele ;
Tinerii bărbați diregători
Ai patriilor blînde
Sînt răboaje crestate ; de fiecare dată
Testamente necunoscute.

Eu îi primii cu multă bucurie
La putere ; și tot eu văd cu tristețe
Cum încărunțesc —
Acesta-i obiceiul pămîntului ;
Căci de tineri albeau voievozii,
Și tot de tineri încărunțesc bărbații
Politici ai acestei țări.

Călărețul cu glugă

Călărețule cu glugă,
Cînd vii, te-ntorci,
Boalele pe fugă,
Cît turma de porci.
Călărețule cu glugă,
De ți-o umple vîntul în fugă
Să te țină pe loc,
Să te-ncetinească
Să pui cetină de busuioc
Și pe noi ne-ncălzească :
Ne calce calul pe umbră
Să ne-apese cu binele
De-o să-l cunoaștem pe unde umblă,
Cu-ale noastre toate grădinile.
Și noi sîntem un pămînt
Cum altele nu-ți sînt.

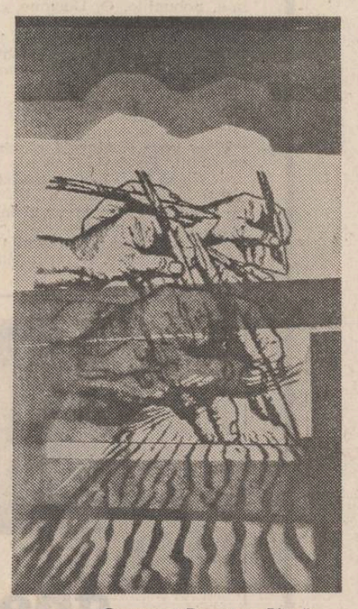

Georgeta Borusz : „Ritm"

Îndemnuri

Mă, eu
Aici sînt tu,
Nu vezi ce greu
Ni se făcu,
Slab la gură
De-un soi de lapte —
O sărutătură
A păsări de-azi noapte.
Mă, el, ne el
Al meu ne mine
În orice fel
Orice e bine.
Te văd prea plin
De-o sărutătură,
De-un soi de vin
Roșu la gură.
Hai înapoi
Cum eram înainte
Mă, voi de noi
Fiți cu minte.
Hai înainte
Cum eram îndărăt
Printr-acel părinte
Nimic tot.

Tableta de lut

Pe umerii tăi,
În coșuri de ramuri
Mă văd pe mine, doi
Frați sau neamuri.
Noi, de pliscuri,
Te-am îmbrățișat
Că ne-a venit rău de acele piscuri
La care ne-ai înfățișat.
Ne suge lacom vînt
Înapoi ;
O tabletă de pămînt
S-a făcut lumea sub noi :
Văd la mijloc lebădoi,
Pe muntele retezat
Iară eu acolo-s doi,
În coșuri de răchită am zburat.
Tot ce face jos
Ce-i aceia sus,
Parcă nu ne-ai fi scos
Tocmai de unde ne-ai adus :
Cineva ne ciugulești
De carnea talpelor
De se satură doi pești
Hăt, în apa apelor.
De-un ciupit, noi rid,
Plîngem eu de-un ghidilici,
A sîngele meu crud
Ne miroase pe aici.

Cu patru chipuri

Călăreț cu patru fețe
Care-n urmă, urma urmei lasă
Ca o casă-n casa casei, casă ;
Călăreț cu patru chipuri
Cal al capului cu cap în cap
În care alte patru-ncap ;
Călăreț cu patru fețe
Care-n umbră lasă umbră,
Care stă unde ședea umblă ;
Călăreț cu patru chipuri
Care umblă unde umblet șade
Capul capului de cap care nu cade ;
Călăreț cu patru chipuri
Vede cîmpia cîmpiilor de cîmpii
Nisipul nisipului cel din nisipuri
Și copilul copilului din copii ;
Călăreț cu patru fețe
Vede munteie munților cei din munți
Mustră de bine, blestemă cu povețe,
Și-n fruntea Lui, patru frunți,
Se uită-nainte, vede-napoi,
Călăreț cu patru unu, cu patru doi
Cu patru trei, cu patru patruri,
Vede înapoia din lături cu patru laturi.
Călăreț cu patru călăreți în călăreț
Numai calul cum e calul de cal
Neprețuit prețul tău fără de preț,
urcă-mă dealul dealului celui din Deal.

La temelie

Cînd au săpat pentru fundația unui bloc
de locuințe
A ieșit la lumină o amforă elenistică
Era în veci astupată cu pivotul de jos
Al altei amfore, din Heracleia Pontică ;
Era plină de oseminte arse, de om ;
Grecul grecilor, s-ar zice !
Dacă-n preajmă n-ar fi aflat săpătorii
Grămezi de cioburi grosolane, de oale
lucrate cu mina.

S-au cercetat, s-au strîns toate, s-a dat
drumul
Lucrărilor mai departe la edificiul
betonului.
Așa-i cu toată casa mea și cu toate
casele mele ;
Zidire peste zidiri asupra oaselor
și cenușilor —
Noi peste noi, din adîncul din noi ;
Temelie, Domnule-al Zeilor, temelie
Spre-a nu ne fi teamă de nimeni.

sorin holban

ISTORIE ÎN AUGUST

„Biruit-a gîndul"

Cum se zbate marea într-o scoică
Tot așa și versu-i zbatere de gînd
Cum se nălucește pe zăpezi o troică
Gîndul prinde aripi, în noi fulgerînd,

Gînd de vară lungă pregătind o eră
Tînără de-a pururi, lumină și steag,
Gînd de libertate, rotund ca o sferă,
Răscolind istoria către noul prag

Și unind o Țară, și unind destine,
Și făcînd din clipă durată de veac
Se născu o lume din visări senine
Și din singerarea clasei în atac

Și din nemurirea celor ce trăiră
Spre a fi de strajă vetrei la hotar,
Pentru ea luptară, pentru ea muriră
Încălzind pămîntul — unic, scump altar.

Gînduri pentru vara îndelung fierbinte :
„Biruit-a gîndul" celor dinainte...

O singură Țară

„Treceți batalioane române Carpații" —
Sfînta poruncă din nou se-auzi
Din nou ne chemau părinții și frații
Și steaua Unirii din nou răsări

O singură Țară chemîndu-și ostașii
O singură inimă-n larg orizont
Străbunii vegheau, în pas cu urmașii,
În pas cadențat, bărbătesc, pas de front

Și munții vuiau de aceeași istorie
Și veacuri de sînge Carpații treceau
Treceau batalioane române spre glorie
Și către viitor, din trecut, se-ntorceau

Cei ce-și păstrară și limba și neamul
Cei ce-și păziră dreptul de a fi
Una cu rîul, una cu ramul
Aceleiași țări și acelorași fii.

Veneau de demult și plecau spre departe
Sub aceeași poartă de Eternitate.

Pămîntul din noi

Trecători pe Pămînt, perisabili ca lutul,
Noi putem să durăm doar cînd Patria
ni-e scutul
Celor ce sîntem și celor ce-om fi
Respirînd doar prin ea pînă-n ultima zi

Pînă-n ultima clipă de răgaz și hotar
Dintre viață și moarte, dintre vis și coșmar,
Niciodată sătui de pămîntul din noi
Limpezit de fîntîni și de veșnice ploi

Totdeauna flăminzi de atîta Ceahlău
Și de plînset de Olt și de dorul de grîu
Și mereu căutînd o mioritică stea
Ca un punct cardinal spre a fi și-a avea

Spre a fi prin părinți, spre a fi prin urmași
Spre-a avea cerul nostru pîn-la ultimii pași
Spre a ști că la urmă pămîntul din noi
Va rămîne curat și-l vom da înapoi

Într-un pururea schimb cu al Țării pămînt
Singurul mod de-a putea spune : sînt !

nicolae sinești

În zbor

Cîmpul mă cunoaște după grîu,
Munții mă cunosc după aur,
Copacii mă cunosc după culoare,
Frunzele mă cunosc după cîntec ;
Am rupt pe genunchi pușca —
Să priviți soldatul de piine !
De ce atîtea cartușe...
Pentru un singur soldat ?

Această cetate

Cu-n ochi de cer
Și unul de pămînt —
Patria, — această cetate —
Nu poate să cadă
De pe umerii noștri.
În insomniile ei —
Puteți găsi adevărul
Despre bobul de pămînt
Ce-a încolțit în oglindă.

Dincolo de zăpezi

Iată partidul gîndind —
La masa Congreselor
Sub fereastră
Bate inima culori de Voroneț,
A mai rămas destulă căldură
Pentru a trece dincolo de orice zăpezi.
Acolo,
Sînt de toate, atunci cînd în inimă —
Se întocmește istoria.

Acum

Acum,
Privindu-te patrie —
Mă odihnesc sub coaja copacilor.
Mă odihnesc într-un ou
Și ies de acolo pasăre,
Mă odihnesc în statui
Și ies de acolo durată,
Mă odihnesc în strămoși
Și ies de acolo istorie,
Mă odihnesc în steag —
Ca un diamant în lumină.

PLECAREA

constantin mateescu

MIERCURI

De-patru zile plouă fără încetare.

Pe la vreo șase seara am auzit ciocănituri în ușă. Era Lavinia. Am invitat-o înăuntru. S-a dezbrăcat de pardesiu. Avea figura palidă, bolnavă.

M-a asigurat că nu mă ține mult. Își dă perfect de bine seama cît sînt de ocupată. S-a așezat. Venise îmbrăcată în aceeași rochie lila, de o croială impecabilă. Mi-a spus că sînt frumoasă. I-am mulțumit. Mi-a spus că am o cameră drăguță. Aveam impresia că e speriată. Cred că era.

— Mă tem de fiecare dată să nu-ți imaginezi că mă trimite el. S-ar supăra îngrozitor dacă ar afla. E foarte irascibil. De o săptămînă a început să se mai liniștească. Și-a luat uneltele și schelele și a eliberat salonul. Își petrece timpul în atelier. Fumează întins pe pat, cu cîinele alături. Sau bea. Cînd crap discretă ușa, tresare. A încetat să ne mai spună „majestatea voastră". Dealtminteri, nu ne mai spune în nici un fel. Coboară, mănîncă în fugă, și se retrage sus, fără să ne mai adreseze nici o vorbă.

Pe masă se găseau **Analele** lui Tacitus. A luat volumul și l-a frunzărit fără să zăbovească asupra paginilor. L-a închis.

— Fii bună și servește-mă cu un pahar de apă, a zis. Mi-e sete.

I-am adus o porție de dulceață de căpșuni de la madam Cotigă și un pahar cu apă. Mi-a mulțumit. A luat paharul, mîna-i tremura, a izbutit să bea o înghițitură, și paharul i-a căzut din mînă pe podea. S-a spart.

— Mă simt cam rău... a murmurat. Îți cer iertare.

S-a sprijinit cu spatele în fotoliu. În cameră se așternuse o liniște de gheață. Eram teribil de neajutorată. Am dat o fugă în bucătărie și i-am adus un alt pahar.

— Peste cinci zile pleacă... a suspinat. La unitatea lui de aviație, pe valea Mureșului...

Am întrebat-o dacă nu dorește un ceai sau un calmant. A refuzat.

— Trebuie să-ți spun de ce am venit. Am auzit că meditezi pe fata colonelului Petrescu. Că ține foarte mult la tine. El l-ar putea scăpa pe Minu de război.

Și-a scos oglinda din poșetă, s-a pudrat. Paloarea cadaverică îi dispăruse. Și-a corectat conturul buzelor. Și-a îndreptat privirile spre mine.

— Crezi că ai putea vorbi cu el ?

Tăceam. Lavinia a zîmbit, absentă. Mi-era atît de milă de ea, mă emoționa de mult nefericirea ei, încît abia mă abțineam să plîng.

— Cam asta-i tot...

S-a ridicat.

— Aș vrea să te îmbrățișez, a zis.

În curte o aștepta Lord Finley, Burnița. Am petrecut-o cu privirea pînă a dispărut pe Bulevard. Am dus dulceața în bucătărie și am deschis ferestrele. Am măturat prin cameră. M-am aruncat pe pat. Am stat cu ochii limpezi pînă spre miezul nopții. Mi se făcuse frig. M-am ridicat. Pe stradă aluneca o umbră. O clipă, mi s-a năzărit că e Minu. Dar visam. Fără îndoială că visam.

JOI

Sînt ultimele zile înainte de vacanță. **E ultima** vacanță a noastră. În clasă, fetele privesc buimace pe fereastră.

Mira mă cheamă în recreație. Îmi povestește cum a fost înmormîntat Bubicu. O ascult dar nu înțeleg nimic. Coroane, bocete, fanfara militară... Fetița asta, care a participat la atîtea dureroase înmormîntări, se poate emționa de încă o înmormîntare a unui bătrîn pe care nici nu-l cunoștea cu șase luni înainte.

Îi spun aceste gînduri. Îmi surîde.

— Țineam la el. E foarte tonic să poți să ții la oameni...

După-amiază mă vizitează Mariela. E deprimată. Se așază în fotoliu.

— Mi-e atît de scîrbă uneori de viață ! exclamă.

O las să debiteze pe tema nimicniciei lumii. E în pasă proastă. Pe urmă mă întreabă :

— Ascultă, Tami, tu te-ai iubit vreodată cu un bărbat ?

Îi spun că am principiul să nu fac confidențe. Dacă mă acceptă așa cum sînt, putem purta discuția mai departe.

Și-a scos oglinda din poșetă. Se privește.

— Traian m-a invitat alaltăieri la el acasă și nu m-am dus. Mi-a spus că dacă nu vin mîine, relațiile dintre noi s-au încheiat. Un ultimatum, înțelegi ? Mi-e silă...

Îmi surîde.

— La urma urmei, sînt o proastă că-mi fac griji. Toate femeile din lume se distrează și nu se mai complică făcîndu-și probleme de conștiință. Cuvîntul ăsta, conștiință, e un gunoi...

Mă pupă afectuos pe amîndoi obrajii.

— Aș vrea să ne întîlnim peste cincizeci de ani și să ne povestim, la o cafea, întinse pe sofale, nebunițile. O, Doamne, cîte am avea să ne mai spunem !...

Afară plouă. Citesc pînă la două noaptea. Sting lumina. Deschid ferestrele să intre aer. Observ din nou aceeași umbră alunecînd pe stradă. Mă cuprinde teama.

VINERI

Visez spre dimineață că sînt pe malul mării, cu Minu. Privim întinderea cețoasă a apei.

— Știi să înoți ? mă întreabă.

Am dat din cap că nu.

— Nici eu. Dar vreau să învăț. Un pictor trebuie să știe să înoate.

S-a aruncat în apă. Încetul cu încetul s-a îndepărtat de țărm. L-am implorat să se oprească, i-am spus să se întoarcă, l-am strigat. Dar el mergea înainte, încăpățînat, inconștient, mergea împotriva valurilor tot mai furioase, și după cîteva minute n-am mai zărit pe întinderea spumoasă a mării decît un punct. Am dat un țipăt. În clipa aceea m-am trezit. Afară răsărise soarele.

Îi spun Noricăi, la lecție, că vreau să port cu tata o discuție. Am rugat-o ca în timpul conversației să rămînă afară. E vorba de o chestiune confidențială. S-a dus să-l cheme.

După vreo cîteva minute a apărut.

— Ce este domnișoară ? Aveți vreo neplăcere cu Norica ?

Nu, nu de Norica era vorba. I-am explicat că sînt pe cale de a mă căsători cu un tînăr ce trebuie să plece peste trei zile în Transilvania, la o școală de piloți de vînătoare. O școală de piloți e moarte sigură. L-am întrebat dacă îi stă în putință să-l mobilizeze pe loc, în Alutela.

Colonelul s-a așezat pe scaunul în care stă la lecție Norica. Tăcea. A scos o tabacheră. Și-a aprins țigara.

— E vorba chiar de viitorul dumneavoastră soț ?

I-am spus că sîntem logodiți de șase luni. Că am început să ne înjghebăm, o casă, sub Capela. Că nu ne-am cununat pînă acum, pentru că trebuia să-mi termin școala. Că vrem să avem copii. Să-i creștem.

— Da, da... a mormăit. Da, da...

A tras vreo două fumuri, apoi și-a îndreptat privirea asupra mea. Simțeam că mor de frică.

— Sînteți cam îndrăzneață, domnișoară, a zis, și a tăcut din nou.

— De ce ai venit ? a întrebat.

I-am spus că am venit fiindcă îl iubesc.

Stătea cu spatele la geam. Abia îi distingeam figura. Privea spre șevaletul gol. În cameră domnea cea mai cumplită mizerie și dezordine.

— Nu vrei să bei ceva ?

Tăceam. Vreo cîteva minute n-am vorbit niciunul. Afară începuse iar să plouă. Se auzea ecoul ritmic al picăturilor căzînd din streșini.

— Vii prea tîrziu, mi-a spus. Poimîine plec.

S-a dus la dulăpior și a venit cu o sticlă. A umplut paharele. Mi-a întins paharul. L-am lăsat pe masă.

— Fac parte, a zis, din specia nenorocită a lui Lord Finley. Cînd m-am îndrăgostit de cineva, îl iubesc chiar dacă mă alungă, chiar dacă mă lovește cu piciorul. Dar, spre deosebire de el, păstrez cu îndărătnicie în memorie toate loviturile. Le înregistrez. Atît. Am o putere de a îndura extrem de mare.

Și-a băut paharul. S-a așezat pe scaun în fața mea.

— De ce mă mai iubești ? M-am comportat în modul cel mai ticălos. O fată mîndră, cum ești tu, nu se întoarce în camera unde a fost batjocorită.

I-am spus că dacă nu abandonează subiectul, plec.

Am încercat să sorb o înghițitură din pahar. Era o băutură îngrozitor de tare. Minel s-a scotocit prin buzunarul salopetei și și-a scos pachetul cu țigări. Și-a aprins țigara.

Cred că s-a rezolvat problema plecării tale, am zis. N-o să mai pleci.

— Ce vrei să spui ?

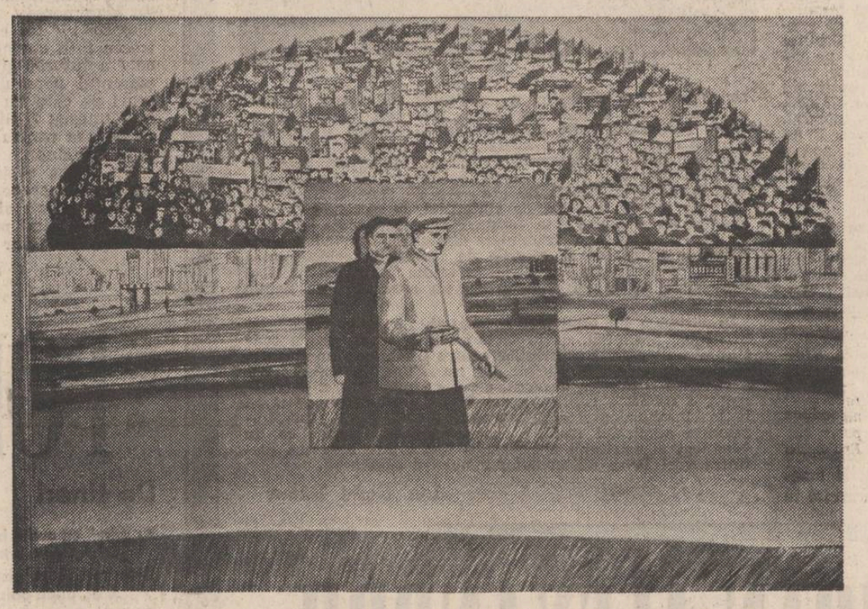

Rodica Svințu : „Vizită de lucru"

În clipa următoare, pe ușă a năvălit Norica. S-a repezit de gîtul lui. L-a sărutat. Nebuna ascultase tot, pe gaura cheii.

— Cum, tati, stai să te gîndești atît pentru un fleac ? Cînd este vorba de fericirea fetei tale ?

Pe fața colonelului a apărut o umbră. Îmbătrînise. S-a ridicat.

— Să vină poimîine la mine, la ora nouă dimineața. La nouă fix ! E clar ?

I-am spus că e clar.

A salutat milităreste, dar a omis să-mi mai sărute mîna.

Am făcut o lecție lamentabilă...

★

Cînd am intrat pe ușă, Minel zăcea trîntit pe pat. Fuma. S-a ridicat. Dar n-a venit spre mine.

M-am așezat în jilț. M-a invitat să-mi scot trencicotul. Nu, nu era nevoie, rămîneam doar cîteva minute.

A aruncat țigara și și-a pipăit cu un gest mecanic buzunarele murdare ale salopetei. Slăbise. Era nebărbierit. Părea ieșit din pușcărie.

I-am relatat discuția cu colonelul. Minel fuma. Pe față nu i-a tresărit un mușchi. Fuma, pe urmă s-a uitat la mine.

— Mă emoționează gestul tău, e un gest frumos, romantic. Dar aș dori, la rîndul meu, să renunțăm la subiectul ăsta. Plec. Merg să mă bat cu nemții...

În clipa aceea, mi-am dat seama că l-am pierdut. Că nu mai e nimic de îndreptat. Că soarta își depăna neistovită tortul. Am ridicat paharul și l-am dat pe gît. Arsura băuturii îmi tăiase respirația. M-am rezemat cu capul de speteaza tare a jilțului. Am închis ochii. Auzeam bătăia regulată a picăturilor de ploaie în burlane.

Minel mi-a dezbrăcat trencicotul și l-a aruncat pe o laviță de lemn.

— În săptămînile acestea groaznice, de disperare, abia în săptămînile acestea mi-am dat seama că nu mă pot lipsi de existența ta. Că ești o parte indispensabilă a vieții mele. Oricîte nelegiuri aș mai comite, oricîte vînturi m-ar abate, aș reveni umil la tine. Mi-ai fost scrisă.

A umplut paharele. Și-a ridicat paharul și l-a băut.

De ce ții cu tot dinadinsul să pleci ? l-am întrebat.

— Fiindcă e război. Nu e război ?

Răspunsul lui mi s-a părut atît de simplu, de firesc, încît am rămas mută. I-am luat țigara din scrumieră și am tras un fum.

— Țineam extrem de mult să te mai văd o dată înainte de plecare ! Îți mulțumesc că ai venit. Știam că mă iubești, n-aveam nevoie de dovezi, și tu faci parte din specia păcătoasă a lui Lord Finley. Cum să mă duc să mor fără să te mai privesc o dată ?

Zîmbea ca un copil. S-a așezat pe dușumea, ca odinioară, și s-a culcat cu capul pe genunchii mei.

— Vii poimîine la gară ? m-a întrebat. Plec cu acceleratul de la ora zece.

Am dat din cap că da.

— Tami, nu trebuie să fii tristă. Imaginează-ți cum aș putea trăi cu tine o viață întreagă, cu rana aceasta în suflet : că am scăpat de moarte prin grația ta. Ar fi oribil. Nici tu n-ai accepta o astfel de situație. Conviețuirea noastră ar purta puroiul lașității, al umilinței și necinstei.

Avea dreptate, tot ce spunea era exact, și îmi venea să plîng, ne asemănam prea mult unul cu altul, și eu, în locul lui, aș fi făcut la fel...

Am luat paharul și am sorbit o înghițitură. Mi-am amintit de ziua cînd am băut la el pentru întîia oară. Am revăzut noptiera. Și paravanul, și pătura murdară... O, Doamne, cît timp trecuse de atunci ! Trecuse o viață !...

— Interesant e faptul că în săptămînile acestea, vorbea Minel, nu m-am gîndit deloc la moarte. Absolut deloc ! Eram cu totul absorbit de tine. Acum, va trebui să lupt ca să trăiesc. Nu vreau să te dezamăgesc. Un om, cînd moare, îi decepționează cumplit pe cei care-l iubesc. E un semn de slăbiciune, moartea, de neputință. M-ai detesta îngrozitor dacă-aș muri.

Plîngeam. Am luat paharul, l-am băut pînă la fund. Eram puțin cam amețită. Dar nu-mi păsa. În clipa aceea știam că e viu. Că mă iubește. N-aveam nevoie de nimic în plus.

Sînt fericită, Minule... De-atîta vreme n-am mai fost atît de fericită !... am șoptit.

Minel m-a ridicat în brațe ca pe-o frunză. Era din nou iubitul meu smintit. S-a învîrtit cu mine prin atelier vreo cîteva minute, în pas de vals, odaia se rotea haotic, nebunește, și îl iubeam, puteam să cred că zbor pe dalele de marmură din uriașa sală a Casei ofițerilor, sub candelabrele feeric luminate, alături de femei frumoase îmbrăcate în rochii albe, lungi, cu brațele sclipind de diamante, și nu simțeam în clipele acelea decît ușoara atingere a brațelor care mă susțineau, și respirația lui cuminte.

M-a așezat pe pat.

— Mă mai iubești ? m-a întrebat.

I-am spus că da. Că îl iubesc.

★

Ne-am întîlnit în gară. Ploua. Minel venise îmbrăcat într-un raglan extrem de elegant. Purta o valijoară. A așezat-o pe cimentul umed. Peronul era gol.

— N-ai ore azi ? m-a întrebat.

Aveam.

Mi-a spus că taică-său plecase de la ora patru dimineața la vînătoare cu Lord Finley. Iar maică-sa era bolnavă.

— Cu tata nu mă înțeleg deloc. Mă port urît cu el. Dacă o să mor, nu cred că o să-i reușească nici o lacrimă, cu toate că avocații, prin profesiune, au haruri de actor.

Vorbea ca să nu simt că timpul trece greu. Era drăguț. Își aprinsese o țigară. Trăgea din cînd în cînd din ea, absent.

— Ascultă, Tami, trebuie să-mi promiți că la întoarcere o să-mi faci patru copii.

Vorbea cu toată seriozitatea. Vrea patru, nici mai mult, nici mai puțin. I-am spus că o să-i fac doi. A stat să se gîndească, pe urmă a zis că dacă nu se poate altfel, sînt buni și doi.

M-a mîngîiat pe păr. Venisem fără bască. Și fără uniformă. Îmi pusesem cerceii de aur ai bunicii.

Mi-a spus că într-un moment de furie, stricase tot ce construise la **casa noastră**. Își procurase, pentru treaba asta, un tîrnăcop. Dar nu-i nimic. La întoarcere o să clădim o casă nouă, mai frumoasă, ceva mai sus de seminar, lîngă Episcopie. Va trebui să se consulte cu un arhitect.

Sporovăia fără întrerupere, de teamă, parcă, să nu-i pun întrebări. Simțeam că îndură greu momentele. Așa cum le îndurăm și eu.

Între timp, sosiseră și alte persoane, cu valize. Se adăpostiseră de ploaie sub acoperișul negru de funingine al peronului. Cîte un acar trecea în fugă peste linii. Afară era un timp cîinos și rece.

— Ți-e frig ? m-a întrebat.

Am clătinat din cap că nu.

— Dacă o să mor, am lăsat vorbă să rămîi stăpînă pe toate tablourile mele. Sînt dreptul tău.

I-am spus că n-o să moară. Că am credința nestrămutată că se va întoarce.

Simțeam că mă înec plînsul. Și-a petrecut un braț pe după gîtul meu. M-a sărutat pe păr.

Pînă să vină trenul mi-a povestit despre căsuța pe care vrea s-o construiască. Apoi despre proiectele de viitor. Dacă o să primească bursă, vom fi peste un an sau doi pe malul Senei. Își va închiria un mic atelier în Montparnasse și va picta acolo toată dimineața, iar după-mesele ne vom plimba pe bulevarde, vom vizita muzee și vom intra în baruri, noaptea, și ne vom îmbăta ca doi nebuni.

— Ascultă, Tami, crezi în toate astea ?

Da, cred... am spus în șoaptă. Cred...

Pe urmă trenul a sosit și a mai stat un timp cu mine pe peron, pînă cînd impiegatul a dat semnalul de plecare. M-a îmbrățișat.

Peronul rămăsese gol.

— Tami, am jurat să-ți pun o întrebare foarte importantă. M-ai iertat ?

Plîngeam. Am dat din cap că da.

L-am mai văzut un timp la geam, vreo cîteva momente, o mînă, un licăr de privire, un zîmbet, apoi a dispărut.

Mi-am scos batista.

— Se duce la război ? m-a întrebat amabil impiegatul.

Am tresărit.

Probabil, am șoptit. Nu știu exact... Probabil, la război...

Fragment din romanul „Bal la casa ofițerilor"

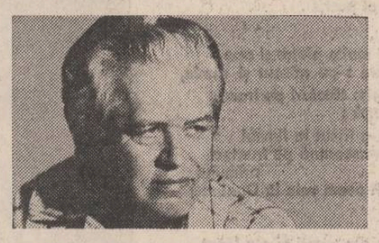

gheorghe constantinescu

Lumina din pietre
veșnică și tristă
Lumina din pietre
vreau, nu vreau, există.
Lumina din pietre
e ca un greu blestem.
Lumina din pietre
mă face să mă tem.

„Anteu"

Treceam frontiera ;
La graniță
Am coborît din tren,
Am luat un bulgăre
De pămînt,
L-am învelit bine
Într-o batistă
Și am pornit
Din nou la drum.
Pe oriunde
M-au purtat pașii,
Cînd mi se strecura
În suflet îndoiala,
Pipăiam bolovanul
De pămînt
Ca pe ceva scump
Inimii mele...

Țărîna

Din țărîna
Patriei mele
Răzbate mirosul
De sînge vărsat..
Miros
De sînge și oase
Măcinate
La moara istoriei.
Un miros
Purtat de vînturi
Din graniță-n graniță
Și dincolo de graniță
Ca un memento,
Un miros
Ce străbate generațiile...

Lumina pietrelor

Lumina din pietre
stranie, ciudată,
Lumina din pietre
nicicînd nu s-arată.
Lumina din pietre
nu piere nicicînd.
Lumina din pietre
îmi stăruie-n gînd.
Lumina din pietre
cheamă și intrigă.

Drumul oierilor

În drumul lor
Spre locurile de păscut,
Turmele de oi
Amintesc
Atîtea generații
De oieri
Care n-au lăsat
Altceva în urma lor,
Decît oasele și crucile
Presărate
De-a lungul Bărăganului...

Mărturisire

Sînt dar
din darul acestui pămînt ;
Sînt sînge
din sîngele acestui pămînt ;
Sînt carne
din carnea acestui pămînt ;
Sînt trup
din trupul acestui pămînt ;
Sînt conștiință
din conștiința acestui
pămînt ;
Sînt lacrimă
din lacrima acestui pămînt ;
Sînt suferință
din suferința acestui pămînt ;
Sînt dor
din dorul acestui pămînt ;
Sînt munte, sînt riu, sînt
pădure,
sînt cîmpie, sînt holde, sînt
freamăt,
sînt cîte sînt, din mila
acestui pămînt.

Valori nuvelistice actuale

Urmare din pag. 1

adaugă „inteligența ei viperină", izbutește a-l „îmbăta" pe Soliman Magnificul pînă într-atît încît să cuteze a crede că ea poate decide asupra destinului împărăției. Punînd la cale asasinarea primului moștenitor al tronului, viteazul și strălucitorul Mustafa, fiul sclavei georgiene Sulamè, Roxelana urmărește a-l face împărat pe fiul ei favorit, Baiazid. Dar, conform „schemei" prestabilite de destin, moartea nevinovatului atrage după sine aceeași pedeapsă și Baiazid devine victima intrigilor puse la cale de propria-i mamă. În simplitatea lui esențial tragică, conflictul nuvelei capătă o tensiune de-a dreptul shakespeareană. Blîndețea înțelept ironică, detașată, a tonalității narative nu trebuie să ne înșele, făcîndu-ne să pierdem din atenție fondul adevărat al întîmplărilor. Cruzimei sanguinare de aspect spectacular isterizant a eroilor shakespearieni i se substituie cruzimea cinic disimulată, ceremonioasă chiar, a rafinatului (în felul său) sultan, care își învăluie intențiile asasine în faldurile protocolului oriental :

„A intrat un icioglan cu cupe de băutură dulce pe-o tablă de aur.

— Ia și bea, l-a îndemnat bătrînul c-o voce care n-avea în ea nici dragoste, nici ură.

Baiazid s-a cutremurat. A întins mîna, a luat o cupă, a băut o înghițitură și a închis ochii, așteptînd moartea. Cînd, după o clipă a ridicat pleoapele, a văzut pe părintele său bînd domol ce mai rămăsese din lichidul început. Împăratul a depus cupa și i-a zîmbit întîi lui, apoi doamnei Roxelana.

Obrazul mamei s-a luminat ușor.

— Părintele tău și stăpînul nostru, a zis ea, socotește că nu e destul de înțelept să te ținem departe de noi. Deci îți poruncește să te întorci un timp în serai, la dascălii tăi elini".

Firește, la mijloc nu e decît iluzia iertării. Diabolic în egoistul său confort sensual, Soliman amînă îndeplinirea tragicei sentințe cît timp nu poate încă renunța la farmecele Roxelanei. Cînd însă acesteia îi vine, sfîrșitul, destinul își exercită, implacabil, prerogativele : „Îndată ce florile s-au ofilit și lacrimile s-au zvîntat, muții seraiului au îndeplinit lucrarea lor asupra lui Baiazid, întrebuințînd juvățuri din mătasea cea mai fină". Morala „fabulei" este, de asemenea, limpede formulată de același erudit și înțelept Ghirgor Misir : „După cîte se vede, din faptele riguros istorice pe care ți le-am înșirat, oamenii îndeobște stau mai prejos decît înțelepciunea în sine care sălășluiește în lucruri. Nimic nu folosește celor răi, nimic nu folosește în aparență celor buni. Totuși între tragedii de apocalips și zigzaguri dintre care unele retrogradează, inima mizerabilelor ființe care sîntem noi urmează o spirală ascendentă".

Dar nuvela sadoveniană este departe de a-și epuiza substratul ideatico-tematic interpretînd-o doar ca pe o parabolă narativ-istorică. Raportîndu-ne tot la personajul ei central, scrierea își dezvăluie și un alt traiect tematic la fel de pasionant. Ne referim, se înțelege la „romanul" de iubire dintre Roxelana și Soliman, memorabil prin pregnanța lui epico-analitică, perfect contopit însă cu filonul narativ general. Iată, de exemplu, această scenă de mare subtilitate prin modul de a face „jocul" celor două trasee epico-problematice :

„— De ce-i tăcut și mîhnit în astă sară domnul meu ? întrebă sultana-doamnă. A primit vești neplăcute de pe cîmpurile de luptă ?

— Nu, zîmbește obosit străpînitorul ; oștile noastre se dovedesc biruitoare pretutindeni (...)

— Poate m-a urît domnul meu pe mine.

— Nu, floare a sufletului meu ; nu-i asta. La tine găsesc numai bucurii. Vin la tine ca să răsuflu de intrigile fără sfîrșit ale împărăției.

— Sînt intrigi în jurul mării tale ? a întrebat cu nevinovăție Roxelana.

— Sînt, suflete ; sînt, scumpo ; dar le uit cînd păsesc pragul tău. N-aș crede că am un dușman într-un copil al meu prea iubit, care cunoaște că rînduiala mea a fost scrisă pe stîncă de granit. Știe că mă va moșteni, deci nu-i nimic adevărat. Să lăsăm asta. Tu, nepreținut dar al lui Allah, apropie-te și dă-mi ce nu-mi poate da nimeni în această viață.

Sultana-doamnă a oftat mîngîind pe soțul său. Primindu-i dezmierdările, gîndul ei fix rămînea neadormit, ca o candelă arzînd pururi".

În ultimă instanță, excepționala acuitate existențială a nuvelei își are originea tocmai în această stranie deturnare a „eternului feminin", odată cu angajarea eroinei, astfel „înarmată", în fascinantul și dramatic de periculosul „joc" declanșat de nepotolitul ei instinct pentru puterea absolută.

TINERI SCRIITORI ÎN REPORTAJ

ȚARA SPRE MARELE AUGUST

A afirma azi că poporul român a ajuns la un înalt grad al conștiinței de sine înseamnă, în fapt, a recunoaște existența sa demnă, lucidă, încrezătoare în propriul său destin, așa cum o înfățișează lumii România socialistă. Nimic nu poate fi mai semnificativ pentru existența unui popor decît acest sentiment al edificării în demnitate, libertate și independență a idealurilor în virtutea cărora existența capătă noblețe spirituală, un sentiment al duratei, al permanenței în timp. Dar pentru ca aceasta să se înfăptuiască, pentru ca oamenii să se arate în toate împrejurările la înălțimea dreptului de a se numi cu mîndrie fii credincioși ai patriei, a fost necesară o amplă operă de așezare a existenței în spațiul muncii și al creației. Aceasta s-a întîmplat în România. Acesta a fost noul destin al țării dezlegat de marile transformări revoluționare hotărîte la cel de al nouălea congres al partidului. Acesta a fost marele drum către împlinire, „programul epocii Ceaușescu", timp de aur în istoria țării prin aurul decantat de el în toate biografiile omenești. Fapte de muncă eroică, gesturi de dăruire, de solidaritate și de devotament, un patriotism al muncii vizibil, o stare de spirit iradiantă, mobilizatoare, un entuziasm de durată, catalizator de uriașe energii omenești, iată culorile țării în acest prag de august bogat și sărbătoresc, iată atîtea prilejuri de meditație pentru scriitorii pe care țara nu i-a scos niciodată din rîndurile ostașilor ei cerîndu-le, pentru neprețuita încredere pe care le-a arătat-o, o fărîmă de eternitate, un imn peste veacuri închinat marilor înfăptuiri ale socialismului. Înmănunchem în pagina de față, dăruindu-le cu bucurie împlinirii a nouăsprezece ani de la Congresul al IX-lea al partidului, cîteva declarații de suflet, fapte, portrete, întîmplări recrutate din strălucitoarea realitate a patriei căreia îi vom fi de-a pururi datori.

Un oraș bărbătesc

Am întîlnit nu o dată, vorba unui prieten, „distinși condeieri" care preferau Călărașiul acceptînd uneori să rămînă izolați, între un tren și altul în gară la Ciulnița, timp de vreo 45 de minute, unei deplasări mult mai rapide în nordul țării, cam pe unde s-au împămîntenit aeroporturile. Nu există aeroport în Călărași, dar drumul spre el ți-e răsplătit de peisajul pe care numai Bărăganul e capabil să-l ofere. Am întîlnit de-a lungul acestor ultimi ani, în Hunedoara, în Brașov, în Iași și chiar la Baia Mare oameni care erau călărășeni prin actul lor de naștere, prin părinți sau școli absolvite. Oameni care nu prea aveau ce să facă aici cu profesia lor de muncitori, maiștri, tehnicieni, ingineri și arhitecți. Și care încărcaseră într-o zi tot ce aveau și plecaseră cu repartiția în buzunar în acele locuri, fără să bănuie măcar că viitorul urbei de pe malul Borcei va fi într-o zi altul. Cu totul altul decît îl gîndiseră, îl imaginaseră în mintea lor. Ei au văzut într-o altă zi, la ceva timp după ce aveau să primească cheia noii lor locuințe, cînd deja descifraseră noul oraș pe dinafară, cînd se obișnuiseră cu atmosfera, cu magazinele, școlile pentru copii, cînd și-au făcut o mină de prieteni, și chiar atunci cînd puteau spune că lucrurile din punctul lor de vedere merg ca pe roate, ei au văzut, spuneam, într-o altă zi, la televizor, o schiță care prefigura viitorul urbei din care plecaseră. Și n-au mai stat nici o clipă la îndoială. Au încărcat din nou în camion, laolaltă, lucruri, ani, viață, familie, anotimpuri, și au revenit în Călărași, traversînd Oltul, Jiul, Carpații, au fost întîmpinați de Bărăgan și s-au întors pentru a hotărî împreună cu alții, aplecați asupra unei schițe de sistematizare, noul proiect al orașului, și noile proiecte alte viitoarelor premiere. Călărășenii sînt la urma urmei integrați în atmosfera, în poezia, în personalitatea orașului pe care-l întruchipează ; ei sînt așa cum i-am cunoscut eu, sentimentali față de trecutul lor, dar dornici de progres. Combinatul siderurgic de aici i-a proiectat direct în secolul de grație pe care-l invocăm uneori, ca să nu greșim, și să nu ne greșim pe noi, cei contemporani ai secolului în vigoare.

Viitorul Călărași înseamnă, din perspectiva celor care, tineri fiind, au asistat la nașterea Combinatului, un loc în care să nu se simtă străini în propriul lor oraș. El a primit de-a lungul ultimilor ani o serie de replici moderne. Oraș al metalurgiștilor, este, iată, un oraș dur, bărbătesc, în care au primit ceea ce se cuvine pentru sufletul lor neliniștit : focul și culoarea metalului. Au vrut, unii și alții, să facă din el un fel de agvа modernă în care însemnele culturii și cele sociale să nu fie simple noțiuni teoretice. S-a construit mult, și alte lucruri au rămas de construit în etapele viitoare. Și poate niciodată pe aceste meleaguri, n-a fost mai pătrunzătoare fraza auzită într-un miez de noapte aici : curge oțel în Călărași !, trecută din om în om, din somn în somn, frază de pomină, care a scos Călărașiul deasupra altei fraze rostite între două trenuri, două tîrgușoare, două zile de tîrg, două evenimente stradale : „Călărași, Călărași, mai mult praf decît oraș". Oamenii au stat atunci să vegheze nașterea oțelului precum nașterea unui fiu și spun ei că oțelul s-a văzut pînă la cotul Borcei. O fi, n-o fi, dar de atunci oamenii se simt legați de oțel și nu există familie aici, în oraș sau prin împrejurimi care să nu aibă pe cineva oțelar. Au mers oamenii să miniască oțelul, au mers și s-au școlit, s-au întors de acolo de unde siderurgia era în floarea ei. Au așteptat să facă treaba cumsecade. Și-n timp ce halele combinatului siderurgic se înălțau una cîte una laolaltă cu cuptoarele, lăsîndu-i pe alții să argumenteze, să contrazică, să impună noul proiect, ei și-au văzut de învățat siderurgie. Și-n timp ce aici se construia, oțelul era desfăcut în formula lui chimică, intra teoretic în drepturile sale transformîndu-i, pe toți cei care au dorit să-l învețe, în siderurgiști care au concurat mai tîrziu cu cei de la Reșița și Hunedoara. Peste Călărași au trecut alte și alte premiere, oamenii își întorc anotimpurile cu fața spre ei, cu mîndria că-și pot spune că fac parte, într-un oraș tînăr, modern, nu așa cum pronunțau cu ceva timp în urmă, că ar aparține unui oraș mort, care nu poate asimila nici un fel de industrie. Ei nu mai au demult prejudecata că urbea lor nu poate să însemne nimic altceva decît urbea plină de praf conservîndu-se pe sine la infinit în aceeași formulă de oraș de provincie lipsit de orgolii. Ei trăiesc într-un oraș în care trebuie să țină pas cu viitorul și cu prestigiul lui, într-un oraș în care se fabrică victorii și în care, așa după cum afirma într-o zi unul dintre locuitorii săi, își depășesc cu sută la sută propriul lor entuziasm.

Areta Șandru

Zestre pentru viitor

E suficient să pomenim numele celui mai mare poet al țării pentru a putea spune că Botoșaniul este una din porțile prin care spiritualitatea noastră a intrat în universalitate. Am revăzut așezarea moldavă, cuprins de aceeași emoție care mă încercase și în urmă cu șase ani cînd poposeam pentru întîia oară aici. La Botoșani, ori de cîte ori ai veni, emoțiile te acaparează firesc, ele fiind, de fapt, expresia respectului și cuviinței pe care le datorăm spațiului unde au văzut lumina zilei cîțiva dintre cititorii culturii naționale. Cum altfel decît respectuos și plin de cuviință ai putea păși pe străzile care au cunoscut, în repetate rînduri, pașii lui Eminescu și Iorga ? Pe ele, pe aceste străzi, ca oricare altele la prima vedere, au trecut, adeseori, Enescu, Luchian, Băncilă, și înșiruirea ar putea continua, precizînd (mai e nevoie, oare ?) că numărul personalităților legate într-un fel sau altul de Botoșani este impresionant. Cerîndu-i, astăzi, unui botoșănean o cifră exactă a marilor oameni plecați de-a lungul timpului din oraș, în locul răspunsului așteptat, vei fi luat la rost cu întrebarea : cum adică au plecat ? Nu a plecat nimeni de la noi — va continua posibilul interlocutor — sînt toți aici. Orgoliu ? Și orgoliu, da, însă el se întemeiază pe adevăr. Orașul, lucru ușor de constatat, a știut să păstreze urmele trecerii înaintașilor. Dacă lucrul acesta s-a petrecut decenii de-a rîndul în virtutea inerției, în sensul că vechea înfățișare a urbei a fost ocolită sistematic de înnoiri, de mai mulți ani încoace, odată cu începutul modernizării arhitecturale a locului, el a fost posibil prin grija edililor. O grijă care a necesitat dragoste, viziune estetică și, nu în ultimul rînd, eforturi considerabile. Cert este că Botoșaniul de azi prezintă imaginea unui oraș modern în geometria căruia intră, deopotrivă, vestigii de valoare și forme arhitectonice de ultimă oră. „Trăiesc aici — îmi spune scriitorul Lucian Valea — din primăvara anului 1969. Cam pe atunci a început adevărata urbanizare a așezării. Mai întîi, au îmbrăcat o haină nouă străzile din centru. La puțin timp s-a ivit cartierul Eminescu. Tot în această perioadă a avut loc un fenomen extraordinar, cu implicații multiple în viața oamenilor, apariția industriei". Într-o zonă în care puțini ar fi crezut că sub aspect economic se va face și altceva decît agricultură, industria s-a impus repede, devenind o realitate cu pondere națională. Simultan cu edificarea orașului industrial, s-a trecut la înălțarea construcțiilor cu destinație culturală. Teatrului și muzeului, instituții cu state mai vechi de funcționare, li s-a alăturat casa de cultură a tineretului. Pentru vara acestui an se preconizează inaugurarea casei de cultură a sindicatelor.

Botoșaniul este, dealtfel, unul din numeroasele orașe de pe harta patriei care și-a găsit identitatea în ultimele două decenii, ilustrînd cu putere de axiomă că întemeierea ființei proprii, nu poate, nu are cum să fie separată de moștenirea înaintașilor. Este și aceasta o dovadă a politicii înțelepte a partidului nostru, a modului în care, primul om al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne învață să ne prețuim valorile.

Ștefan Mitroi

Victorie pentru sud

E blond, înalt, are treizeci de ani și cînd îl întrebi „de unde" ? ridică două degete în semn de victorie și spune „din sud".

— Oltean ?

— Ați mai văzut olteni blonzi ?

— Ialomițean ?

— Da. De obîrșie ardelenească, chiar și maistrul, cînd mă laudă spune : „Bă, tu muncești ca un ardelean" !

— Dar semnul victoriei l-ați făcut pentru sud !

— Păi dacă la uzinele „23 August din Capitală" sîntem numai sudiști ! Cît vedeți cu ochii în hala asta de montaj de la locomotive sîntem toți ori din Ialomița ori din Teleorman.

Am privit pe direcția arătată cu mîna, și cele mai mari județe producătoare de piine din țară stăteau bine și cu industria, dacă ținem seama de adevărul istoric că industria noastră, strălucita noastră industrie se sprijină mai ales pe rădăcini țărănești.

— V-a fost de folos ? V-a ajutat că în amintirile despre dumneavoastră trăiește un copil de pe Bărăgan ?

— Da. Întrucît nu cred să existe în lume făpturi mai statornice și mai rezistente la trudă ca țăranii români. Și mai legați de pămîntul pe care s-au născut. Nu pleacă nimeni din Bărăgan. Și nici din uzină. Cu toate că din uzină nu se vede cîmpia. Dar e aici, înăuntru, ne încălzește sufletul, amintirile și viața și să știți că muncă fără amintiri nu se poate și nici viață fără trecut. Aș vrea din tot sufletul să înțelegeți ce spun ! Mulți susțin că trecutul e o frînă în calea viitorului. Nu cred ! Pe noi obîrșia țărănească ne-a ajutat să perseverăm. Personal nu cred să existe victorii fără mari sentimente, fără... și să știți că noi, ăștia din Teleorman și din Ialomița sîntem niște învingători.

L-am întrebat dacă victoriile se pot măsura ?

— Fireste, a spus. Iei două fotografii. Ca în reportajele de la televiziune : Andrășeștii, comuna mea din Cîmpia Bărăganului înainte și după patruzeci de ani. Dar explicația să v-o dau eu. Eram nouă copii, dormeam toți într-o singură încăpere, mîncam toți dintr-o singură strachină dintr-o singură mămăligă, îmbucînd, adeseori, doar o singură lingură înainte ca fundul strachinii să rămînă gol. Acum eu singur am patru camere, bucătărie și baie, și nu există clipă mai fericită în viața mea decît noaptea, noaptea tîrziu, cînd copiii îmi dorm și soția mea, muncitoare ca mine doarme și ea și numai eu, de grija ca fericirea nu cumva să se stingă, să fugă undeva ori cineva să mi-o fure, îmi aprind întîi o țigară, o fumez pe balcon ascultînd liniștea răcoroasă și înstelată a orașului și apoi, în vîrful picioarelor dau acolo casei, „proprietăților mele", trecînd ușurel dintr-o cameră în cealaltă, bucuros să constat că fericirea e neclintită după cum neclintită e și uimirea că numai în zece ani de școală și de uzină, iată, stăpînesc în inima Bucureștiului o familie și o casă, atît de departe de fotografia amărîtei mele copilării, atît de aproape de fericirea pe care timpul acesta, socialismul din România (care nu este decît în mintea dușmanilor o lozincă) o împlinește și o garantează în mod concret. Puteți să scrieți, dacă nu este prea bătător la ureche, că eu fac parte din realizările acestui timp. Puteți să scrieți, dacă vreți ca reportajul dumneavoastră să ilustreze realitatea, că victoriile noastre există și că hala aceasta în care se produc locomotive românești călătorind către cele mai îndepărtate țări ale lumii — sînt produse de fiii țăranilor din județele Ialomița și Teleorman.

Surise, ridică iarăși mîna în semn de victorie și plecă spre cartierul general al sudiștilor de la Uzinele 23 August din Capitală, pe care dacă doriți să vedeți o certitudine a marilor împliniri dezlegate de Congresul al IX-lea al Partidului, — duceți-vă acum, în preajma marii noastre sărbători de la 23 August, să le contemplați. Acesta este cuvîntul ! Victoriile, atunci cînd există, sînt tandre și strălucitoare ca priveliștile încărcate de fulgerările griului care încarcă de aur acest anotimp.

Maria Cune

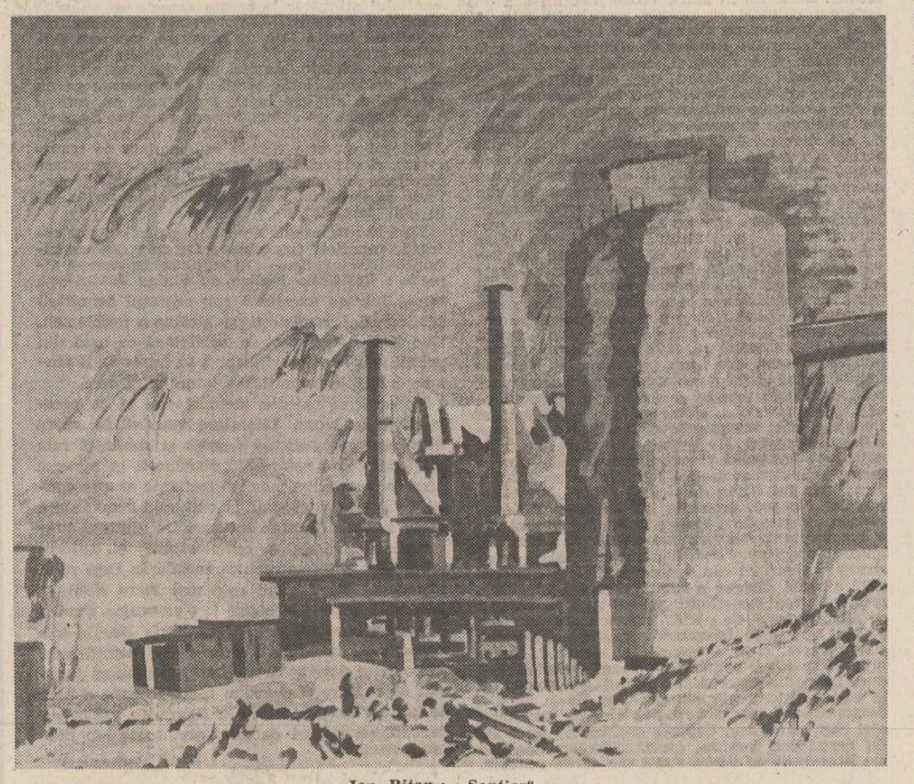

Ion Bițan : „Șantier"

Cartea de vizită a unei vieți frumoase

Sar părea că un vas, oricît de frumos și ingenios confecționat ar fi, nu reprezintă pentru societate o valoare comparabilă cu, de pildă, aceea a unui circuit integrat ori a unui microprocesor. Și inteligența tehnică, și tehnologiile care stau la baza celor două genuri de produse industriale sînt, fără îndoială, de o complexitate mult diferită. Facem această distincție din unghiul adevărului tehnic și științific. Dar nu putem ignora, în același timp, că există pe pămînt cîteva sute de milioane de gospodine pentru care calculatoarele electronice și roboții industriali nu au aceeași importanță ca o oală sub presiune sau o cratiță din tablă dublă în care nu se prinde mîncarea. Cu alte cuvinte, pentru această categorie deloc neglijabilă de consumatori, creatorii noilor tipuri de vase de bucătărie și emailurilor sînt cei de la care se așteaptă maximum de calificare și de imaginație. Cel puțin aceasta este părerea unuia dintre ei, inginerul Valer Florea din Mediaș, numit între chimiști „creatorul emailului românesc".

Nu știu ce formulă chimică este încorporată în acest email și cine deține recordul mondial în privința calității și diversității de culori. Am înțeles însă, după o vizită la Întreprinderea „Emailul Roșu", unde lucrează inginerul Florea, că este un produs foarte greu de obținut. Că este o substanță cu, încă, multe necunoscute, datorită posibilității practic infinite de permutare a dozelor și nuanțelor. Dar mai presus decît aceasta, am fost surprins să constat că acest email poate reprezenta o pasiune de o viață pentru cineva ! Vreme de 40 (patruzeci) de ani, inginerul Valer Florea n-a cercetat nimic altceva, n-a făcut nimic altceva, decît tot ce ținea de producția de email. Zile și nopți, fără program, acest om și-a folosit întreaga energie pentru a face să strălucească o idee : aceea că și românii pot produce un email (în care se găsesc nu mai puțin de 40 de componente) competitiv pe cele mai exigente piețe din lume ! Vreme de 40 de ani, Valer Florea a cercetat, a înlăturat defecte, a experimentat, a gîndit. Dosare întregi, de exemplu, ilustrează lupta sa cu un defect. Dosare cu soluții și verdicte. Dosare cu material fotografic comparativ. Dosare cu traduceri din literatura străină de specialitate. Mii de astfel de dosare, zeci de mii de pagini, cu descrieri meticuloase ale unor „probleme de email" ! O bancă de informații impresionantă, la care există un acces direct și care poate fi manevrată cu ușurință, datorită ordinii, sistematizării și sintezelor efectuate de Valer Florea. Orice chimist din industrie, de oriunde din lume, ar fi impresionat de ceea ce a făcut la Mediaș acest om care, deși ajuns la vîrsta pensionării, nu poate încă părăsi întreprinderea. Nu se poate obișnui cu ideea că trebuie să stea acasă, să meargă la pescuit ori să citească San Antonio. Spune : „Nu există lucru mai plăcut decît să cercetezi. Tot ce am făcut în viața mea am avut în vedere să rămînă și pentru alții, mai ales pentru tineri, toate aceste dosare conțin o luptă cu necunoscutul, greșelile și izbînzile mele. Să rămînă ca un punct de pornire pentru inginerii tineri ! Au acum un drum deschis toți cei care se gîndesc să continue cercetările în acest domeniu. Sînt mulțumit. Acesta este lucrul cel mai bun pe care l-am putut face în viață, în care am investit minte și inimă".

Nu este puțin lucru ca vasele produse și vopsite în email de Mediaș să ocupe rafturile dulapurilor din bucătăriile a mii de gospodine din Australia, Statele Unite, Canada, R. F. a Germaniei, Franța, Anglia etc.

Dacă și în imperiul celei mai necruțătoare concurențe, vasele de Mediaș sînt apreciate și solicitate cu încredere, atunci Valer Florea poate fi mîndru ; contribuția sa la acest succes este cartea de vizită a unei vieți frumoase, călăuzită de o perpetuă tinerețe a gîndului.

Ion Longin Popescu

Miracolul muncii

În odaia de la țară în care-mi pregătisem cu mulți ani în urmă o pereche de cisme pentru vreme rea, un cuțit cu miner de os, o toporișcă bine ascuțită, o bită păstorească, o pălărie din piele, un impermeabil, un picup cu muzică clasică, un lămpaș și o pipă din spumă de mare, evadind din casa părinților de la oraș, în cazul în care nu aveam să reușesc la facultate, bunicul meu dinspre mamă mă trezea cu mult înainte de revărsatul zorilor, cu o șfială uzor ironică, pentru că mă știa plăpînd, iubitor de somn și oaspete de-o vară, de-o primăvară sau de-o toamnă, atras de pescuitul răsplătitor în apa Bolvașniței, pipernicită dar uimitor de fertilă și pentru că nu uitase că, în ajun, după o încleștare laooconiană stropită în cele din urmă cu lacrimi, îl implorasem să mă ia cu el la muncile cîmpului ca să-i dovedesc că deși creștetul meu nu se înălța mai sus de șerparul său cel lat ca roata de mămăligă prăbușită în ștergarul de in de pe masă; presărat cu „mirodeniile" meșteșugului în piele, adică buzunărașe cu clapă pentru niscaiva mărunțiș, tinte și limbi din piele în formă de pară ori de trifoi, fărbuite în fel și chip, sufletul vroia să supună trupu-mi firav, întărindu-l în vredniciile netimpurii ale muncii de la țară. După frühstückul îmbelșugat ce-mi părea adevărat praznic împărătesc și în care bucățile cele mai bune erau împinse ca din greșeală spre mine, descindeam în ogradă, bunicul scotea vacile din grajd luptîndu-se cu mofturile lor matinale de animale leneșe și îmbufnate, le înhăma la căruță, încărca gunoiul din dosul grajdului după care ne întindeam la drum slobozindu-ne prin poarta din pari de salcă învolburată, într-o nesfîrșită pășune, măreață ca stepa zaporojenilor lui Gogol, cu soare de aramă incendiată în creștet, păsări, flori și iarbă pitică sub un cer deschis și amețitor pînă cînd ajungeam în țarina deschisă ca un trup biciuit. Smulgeam furca din bălegar cu o furie pătimașă, vrednică de Ioan al Glanetașului, azvîrlind în rănile pămîntului hrana binecuvîntată dar mă istoveam atît de repede încît mă prăbușeam biruit în căruță. Bunicul meu care abia își putea înfrîna un ris viclean îmi lua furca din mîini și cu chibzuiala pe care ți-o dă mai bine de jumătate de veac de muncă și înțelepciune funciară, se așternea muncii. Și culcat cum mă aflam, vedeam silueta prometeică a bunicului meu, profilată pe un cer însuflețit și ocrotitor, chipul împătimit de muncă și credință, răspîndit în tonuri reverberate pe cer, așteptînd parcă să ia în dinții furcii tăriile înaltului iar în coadă pămîntul și să înoate cu ele prin Universul ciung, și simțeam atîta putere și autoritate în el încît neîndoielnic în fața lui cocoșatul ar fi stat drept ca la onor, bîlbîitul ar fi devenit elocvent, magistratul ar fi îngenunchiat umil iar șchiopul ar fi dănțuit ca un saltimbanc. Și totuși, ceea ce vedeam nu era decît un legămînt ancestral între om și pămînt. Ceea ce-i unea era credința bunicului meu în muncă. L-am mai văzut pe bunicul meu săpînd porumbul, semănînd, arînd cu plugul, cosind, secerînd, întorcînd otava, înălțînd clăi de fîn, cățărîndu-se pe munți cu cioarda, culegînd roade și cîte și mai cîte și în toate ipostazele, de fapt una singură, nu mi s-a părut a fi o frîntură din Universul pe care-l prefăcea ci însăși monada lui. Părea că înțelege fiecare gest pe care îl face, ca un yogin, și că pămîntul respiră odată cu el, cald, omenește, că forța pe care o iradia trecea prin el răspîndindu-se în natură și la infinit. Forță, măreție, frumusețe demnitate, dragoste, puritate, și toate astea învăluite într-un dramatism tăinuit.

Toate aceste gînduri ivite atunci, în căruța cu bălegar, erau ca o cataplasmă pe sufletul meu. M-am gîndit mult timp după aceea de ce muncea bunicul meu din zori pînă în noapte fără să aibă vreo mulțumire clară, fără să se bucure ca toți oamenii. După cîștig nu jinduia, hora n-o juca, vinul nu-i plăcea, drăgute nu avea, tutun nu bea, taifasul nu-i priia, la oraș venea rar, doar ca să-și vadă nepoții și să vîndă mere ori prune de prisos. Bunicul meu mai are ceva ani pînă să împlinească veacul și anul acesta l-am văzut din nou sănătos, muncind pămîntul fără odihnă. Chipul bunicului meu adîncit în muncă, împreunarea lui cu uneltele și pămîntul mă obsedează mereu, și încerc fără folos să-i pătrund înțelesurile tainice, dacă pot fi înțelesuri pentru mine, ratat din acel univers jinduit, în mondenitate înșelătoare și singurătate grea, și înțeleg cu durere că s-a pierdut mult din credința pe care mi-o inoculase bunicul meu, în muncă. Lucrînd într-un birou dintr-un Institut în care se produc roboți mecanici care iau o piesă dintr-un loc și o pun în alt loc ca și cum ar avea o inimă și creier și vinișoare cu sînge, las la o parte facturile scadente și procesele verbale de recepție și o șterg hotește în secția de prototipuri unde se află adevărata viață a Institutului și unde în furnicarul de muncitori, ingineri și subingineri știu că se află un muncitor, un frezor care poartă evocatorul nume de Manole și care seamănă grozav de mult cu bunicul meu. Ins scund și bine legat, cu un chip ușor blind și înțelept, nu prea pofticios de vorbă și care e pe departe cel mai iscusit frezor din cîți există în marele complex industrial al mașinilor-unelte din București, a cărui fire necomunicabilă își găsește replica în comunicarea cu mașina sa care-i împlinește firea ascunsă și care nu-i permite mecanicului șef să se apropie de freza sa cînd se strică pentru că și-o repară singur, indiferent cît de sofisticate ar fi intervențiile, de parcă și-ar fi adus-o de acasă și de parcă toată vița neamului său ar fi muncit pe brînci ca s-o aibă, care n-a rebutat niciodată și care scoate din mîinile sale piese vrednice de bijutierii cu tradiție și-i citesc din dosul unui strung ori a unui robot, o tăinuită bucurie a creației, a prefacerii. După cele opt ore sau mai bine de lucru oprește mașina din trepidația ei îndîrjită, o privește stăruitor, mîndru și grijuliu, apoi o șterge cu o smerenie și incredibilă dragoste, încheind vremelnic înfrățirea cu munca și miraculoasa credință în ea.

Dorin Măran

Piinea

Piinea verii noastre de azi, piinea anului 1984 s-a copt ! Cumințenia Pămîntului o așteaptă în pragul cîmpiei ; copil fiind bunica îmi povestea asta. Oare cum arăta în lumea mea de-atunci Cumințenia Pămîntului ? Ce fel de zină bună și transparentă să fi fost ea pentru a i se cuveni cea dintîi piine ? Seara auzeam pîtpalacul în lanul învăluit de miresme ; pe-atunci serile la țară erau mult mai albastre și greierii mult mai mari, aproape cît un țap. O neliniște scînteietoare mă lua în stăpînire ; mă pîrpoleam în așternutul aspru, de cînepă, toată noaptea ; pîtpalacul și luna, așa era pe atunci ; și a doua zi plecam la secerat în locul numit „după deal", înainte să se fi ridicat roua. Despre meșterul ascuns în bobul de rouă bunica știa alte povești care mă buimăceau de-a dreptul. În fine, acolo, „după deal", femeia bătrînă și singură repeta o mișcare pe care n-o învățase de nicăieri ; o cunoștea **dinainte**, parcă dintr-o viață anterioară ; o văd înaintînd continuu, tenace, lăsînd în urmă **jumătățile** de grîu, snopuri atît cît le cuprindea brațul ; le lega cu o energie bărbătească și eu le așezam în picioare. Bunica secera : imagine sfîntă, nepieritoare, efigie pe o medalie meritată de toți țăranii români, simbol al muncilor esențiale.

Lumina de iulie, năvalnică, deloc mătăsoasă, ca nisipul cernut de sus, chiar necruțătoare cu oamenii, ooo, țin minte ! Și bunica mereu îmbrăcată în negru, parcă în doliu, cu broboadă noptatecă, culegînd puținul dintre coline, cît dădea Dumnezeu.

Grîul ăsta, dintre toate grîul și numai el făcuse din ea o mare înțeleaptă ; știa pe de rost cerul și ploaia, țărîna cu buruienile, taina fiecărei luni în parte, citea viitorul în constelații, semnele pe unelte, și mai știa pe deasupra că-n găurile piinii se pitește viața noastră. Miezul ăsta e chiar lumea, spunea ea în fața cuptorului din curte ; cocea piinea în spuză, pe frunze de nuc ; nu, nu, celebra piine franțuzească e un fleac pe lîngă minunea aceea fierbinte ieșită din mîinile ei : nici prea albă dar nici prea neagră, hrană pentru zei cu gust de iasomie și miere, poate ceva din toate florile cîmpului, pufoasă ca pletele îngerilor, nevinovată și blajină, curățenie purificată încă o dată prin foc, leac de vindecat mohorîrea și uritul, soră mai mare a apei de izvor, roată pe care lunecă cerul perindînd anotimpurile ; și puțin amară ca să-i duci dorul ; pe scurt Piinea de-Acasă.

Asta e tot ; piinea ca însăși viața ; totul încape în ea, chiar și savanta filozofie a învățaților ; coaja e pojghița cerului, prin găurile piinii trec stoluri de grauri ; sîntem înăuntrul ei ca piticii într-o poveste al cărei tîlc rămîne nedezlegat.

Ovidiu Genaru

Veriga

Se spune că verdele este o culoare liniștitoare și este cît se poate de adevărat. Cît calm ne cuprinde cînd pășim pe vreo pajiște, ce senzație de ușurare ne umple sufletul saturat de civilizație urbană și de stress cînd vedem cîmpurile verzi, coroanele copacilor. (pînă și halatele chirurgilor în sala de operație sînt verzi !)... Dar ce poate fi totuși mai liniștitor decît un lan de grîu copt, unduitor ca părul unei fete bălaie alergînd ușor prin fața privirilor noastre, răsuflînd egal, cu zîmbetul oglindindu-se în cele două fețe ale aceluiași cer : mintea și brațul. Un lan îmbărbătîndu-ne ca o mișcătoare lună pe cerul bucuriilor noastre, concretă și în același timp aruncînd o romantică lumină. Maci crescuți printre spicele țepoase în care te poți tăia dacă nu ești o clipă atent, susținînd comoara din boabele lunguițe, par niște picături de sudoare însingerată a palmelor puternice stringînd capete lustruite de lemn sau manete rigide de metal, îmblînzind pe îndelete bulgării sfărîmicioși dar fertili ai pămîntului pe care creștem, pe cînd mintea a îmblînzit fără îndoială drumul de la grîu la piine. Va fi durat o clipă, va fi durat secole ? Acum nu mai are importanță decît faptul că ieșirea din obișnuit s-a produs, moara a fost inventată. Drumul a fost parcurs.

Fiecare lucru arhicunoscut are fără îndoială o mică parte de necunoscut pe care subconștientul o caută permanent, care ne ridică întrebări cînd ne așteptăm cel mai puțin și apoi, odată procesul de gîndire declanșat, conexiunile logice ale creierului funcționînd automat, ireproșabil, ne întrebăm într-adevăr cu legitimă mirare : care să fi fost totuși drumul de la bobul lunguieț, banal, de pe cîmpuri, la făina albă, pufoasă, zăpadă a spiritului înfometat ? De ce tocmai ea, făina ? Pentru că de la pulberea albă încolo totul pare mult mai simplu, în drumul pînă la piine intervine frecventul și binecunoscutul catalizator : eternul foc al lui Prometeu. Dar măcinarea, părînd o verigă lipsă dintr-un posibil silogism, nu poate fi decît explozia unei intuiții, ideea în trei inconfundabile și necesare trepte : cunoașterea, înțelegerea, rezolvarea.

Obișnuința de a vedea piinea gălbuie, prăjită, aburindă, în fiecare zi pe masă nu poate fi decît încredere în puterea omului de a-și stăpîni mintea și brațul în rostul său pe pămînt.

Tudor Stancu

Casa țăranului

În ziua următoare celei în care își sărbătorise împlinirea vîrstei de optzeci de ani, badea Ștefan Neamțu din Șieu-Cristur, era prezent în via sa de pe deal și săpa. După ce a terminat de săpat vițele încărcate de ciorchinii ce începeau să-și numere boabele, a mai întîrziat mult la marginea viei, sub nuci, pe răzorul plin de prunii bistrițeni, singur sau întinzîndu-se la vorbă cu vreun cunoscut. Era o zi senină, caldă, se auzeau și greierii trudind la fericirea verii, și omul se simțea bine acolo și nu se dădea dus acasă. Și nu se lăsa plecat din acele locuri nu din lene, ci dintr-un sentiment mai greu de explicat și definit, ce e mai mult un semn, o voce tainică și ascunsă tradusă, printr-o „corespondență" firească, poate poetică și îndelung încercată, cu un spațiu drag. Iar plăcerea întîrzierii în cîmp nu era doar o excepție încercată doar într-o singură zi, căci badea Ștefan poate fi văzut destul de des, în ciuda vîrstei înaintate, de care însă nu se plînge, nici n-o prea ia în serios și nici nu-i oferă „pe gratis" vreun accesoriu (baston, ochelari...)), poate deci fi văzut la prășit, la cosit, în pădure, la cules de porumb..., adică în locuri „muncite" de palmele lui, acolo unde se simte și „în apele lui", prins mereu într-un **rost** învățat din cea mai fragedă pruncie și niciodată trădat.

Faptul acesta m-a făcut să mă gîndesc că, pînă nu de mult (și încă, dar mai rar), mai întîlneam prin satele noastre porți, la ogrăzi, cu streașină de țiglă, tablă, dar mai ales de șindrilă. Nu-mi prea explicam necesitatea acestor streașini, poate că mai întîi le socoteam o prezență... estetică, ca un decor, poate ca o „scutteală" provizorie, înainte de fuga în casă, o ocrotire a veghei continue, desigur nu puțin lucru. Dar, văzîndu-l pe badea Ștefan Neamțu mereu pus pe muncă, cum semenii săi cei adevărați, țăranii care nu și-au părăsit niciodată menirea, în ciuda oricăror „modernizări" și „tehnicizări" seducătoare, uneori păgubitoare, mi-am zis că, de fapt, această **streașină de poartă** reprezintă un semn/simbol al ocrotirii trudei de totdeauna a țăranului, a muncii lui ce se consumă nu sub acoperișuri de beton sau fier, ci sub stele și sori... descoperiți sau încă nu de știință. Existența țăranului e una a neodihnei, și neodihna aceasta are și ea nevoie de ocrotire, de un scut, fie și unul simbolic, sau mai ales astfel, căci, fiind o neodihnă „practică", se împacă foarte bine cu artisticul, cum doina, avînd deci nevoie de o recunoaștere artistică. Iar dacă această recunoaștere se întîmplă și sub cerul liber, se mai dovedește faptul că țăranul se simte bine în cîmp, acolo unde truda minții și brațelor sale își menține cel mai bine floarea, **casa țăranului** fiind chiar cîmpul liber, adică, de fapt, ogorul, pajiștea, pădurea...

Olimpiu Nușfelean

CRONICA LITERARĂ

DAN HORIA MAZILU: «Literatura română în epoca Renașterii»

I

Literatura română în epoca Renașterii de Dan Horia Mazilu este încă una din acele lucrări, care în ultimele decenii propun, stăruitor și argumentat, o modificare radicală a opticii asupra literaturii române vechi. În linii mari această literatură, alungată în mod curent din sfera de interes a actualității, este prezentată, de autorii care gîndesc ca Dan Horia Mazilu, drept vie și cu dreptul la o încadrare în modernitate, trăsături pe care istoriografia noastră anterioară nu i le-a acordat decît extrem de parcimonios. Dificultatea principală, denunțată insistent de adepții „paleo-modernității", vine din limba în care au fost scrise textele de referință ale începuturilor noastre literare. Fiind vorba de scrieri în slavonă aceste producții, deși încadrate istoriografic în primele capitole de studiu, nu s-au bucurat de o atenție analitică pe măsura operelor de mai tîrziu din limba română. Episodul slav al literaturii române a fost resimțit ca impropriu de cercetătorii moderni, cu atît mai mult cu cît limba română este, după cum o arată și numele, o limbă romanică. Improprietatea hainei slave, temă pe seama căreia s-a consumat multă cerneală, este din punctul de vedere al lui Dan Horia Mazilu o chestiune de mentalitate a cercetătorilor și nu a celor care au folosit slava veche și au produs, cu ajutorul ei, unul din cele mai importante capitole scriitoricești ale românilor. Altfel zis, valorificarea literaturii române vechi s-a făcut de pe poziții improprii și nu, invers, această perioadă de creație ar fi improprie spiritului românesc creator. Ceea ce deplînge Dan Horia Maziu nu este însă atît imposibilitatea cercetătorilor de a gusta frumusețea acestei literaturi și de a-i înțelege importanța, cît consecințele pe care le produce incompatibilitatea dintre obiectul cercetării și atitudinea și metoda cercetătorului. Practic, de aici vine, ne spune autorul **Literaturii române în epoca Renașteri**, eliminarea din cuprinsul istoriei noastre culturale a unor verigi indispensabile, deși ele există. Cartea lui Dan Horia Mazilu are drept țel să demonstreze că o Renaștere românească există și că aspectul ei răsăritean este obstacolul care i-a umbrit existența și valorificarea. A o descoperi, ne atrage atenția cercetătorul, înseamnă însă, a ne apropia de literatura veche din cu totul altă direcție și cu alte instrumente decît s-a făcut, în foarte multe cazuri, pînă acum. Primul obstacol, de a cărui înlăturare se ocupă și noua încercare a lui Dan Horia Mazilu, este obiceiul de a privi și judeca fenomenul cultural românesc cu mijloace străine substanței lui, fie ele occidentale, fie răsăritene. A cere o haină latinească culturii umaniste românești este o greșeală, atît timp cît aici limba în care s-a făcut cultură și literatură este alta decît latina. Se uită apoi în mod curent că limba slavă ca limbă sacră, limbă de cult, era echivalenta latinei, și că, pentru mediul răsăritean, slava veche preia funcțiile din Occident ale latinei. Scrierile în slava veche sînt tot atît de legitime cultural și artistic pentru mediile în care se produc, pe cît sînt cele latinești pentru Occident. În plus, centrul de difuziune culturală răsăritean, este Bizanțul, capitală culturală de altă formulă decît Roma, deci cu alte impulsuri și efecte artistice. De aici decurge necesitatea de a citi produsele culturale și literare ale secolelor medievale și următoare din țările românești ca ale literaturii române, indiferent dacă sînt scrise sau nu în limba română, sacralitatea slavonei fiind indiscutabilă. În al doilea rînd, un asemenea mod de a pune problema indică din capul locului eliminarea tipului de lectură axiologică, după care trebuie să citim literatura trecutului cu ochii prezentului, ca oarbă și în plus falsificatoare. Cum poate fi citită o carte ca **Învățăturile lui Neagoe** dinspre, să zicem, poemele lui Sașa Pană ? O asemenea lectură, posibilă și plină de surprizele ei, este dispensabilă și complementară, pentru că n-o poate înlocui pe cea dintîi, adică o lectură în cadrele epocii care a produs opera cercetată. Dan Horia Mazilu, polemic cu măsură, dar ferm în opțiunile sale metodologice și ideologice, pornește la drumul unei restituiri, care trecînd peste inerții și prejudecăți, bine instalate, să ne ofere la capătul lui imaginea unei Renașteri românești în haine specifice, nu numai de limbă, dar și de extracție spirituală bizantină și autohtonă. Piesele de referință ale demonstrației lui Dan Horia Mazilu sînt **Viața lui Nifon** de Gavril Protul, **Învățăturile lui Neagoe**, cronicile lui Macarie, Eftimie, Azarie. Înainte de a ajunge la analiza probatorie a acestor texte slavone ale literaturii române, autorul pregătește cadrul analizei și al demonstrației eliminînd din vreme posibilele obiecții, fără a reuși desigur o completă profilaxie. Deși rezolvată, mai constituie, pentru unii, o materie de controversă, de pildă, apartenența acestor scrieri la corpul literaturii române. Folosirea slavei vechi, numită comod și curent „limba bulgară" a făcut pe mulți să treacă scrierile produse în mediu românesc și pe teritoriu românesc în zestrea literaturii bulgare. Dan Horia Mazilu demonstrează superficialitatea acestei revendicări convocînd mai departe concluziile unui șir de cercetători asupra caracteristicilor speciale ale literaturii de limbă slavă din țările române.

Teza după care literatura slavonă din țările românești ar fi opera unor transfugi din sudul Dunării, alungați de puhoiul turcesc, nu se susține, ne spune Dan Horia Mazilu. Băjeniți cu știință de carte au existat dar mediobulgara textelor românești este cea mai curată, cea mai „pură", ceea ce atestă condiția ei de limbă învățată. Slavii de sud n-au reușit să păstreze necoruptă slava veche, introducînd în ea cuvinte noi și modificindu-i aspectul. Adesea cărturarii români au restaurat fizionomia „clasică" a textului mediobulgar, transcriindu-l din versiunea coruptă într-o versiune mediobulgară, „puristă", a lui. Reducerea activității acestor cărturari din nordul Dunării la simpli copiști constituie deci o eroare. Ei nu numai copiază texte, ci le și restaurează, traduc ei înșiși din alte limbi în slavonă, mai mult decît atît, scriu în limba mediobulgară opere originale, de care, mai ales, se ocupă în **Literatura română în epoca Renașterii**, Dan Horia Mazilu. Avînd la îndemînă aceste trăsături care singularizează contribuția literară românească în mediobulgară, și care sînt susținute și de altele din sfera artei manuscrisului, și această puternic individualizată și prestigioasă în aria culturală răsăriteană a vremii, Dan Horia Mazilu își poate îngădui să treacă la analiza literară propriuzisă a scrierilor unde caută elementele doveditoare ale Renașterii românești în haină bizantină.

Operînd cu siguranță pe teren filologic și literar, Dan Horia Mazilu nu ignoră niciodată contextul istoric, complexitatea de raporturi care determină apariția și circulația unei opere. El va căuta deci condițiile și semnele specifice ale Renașterii românești de tip răsăritean nu numai în limitele textului literar, dar și în afara acestuia, acolo unde poate găsi confirmări. Edificiile pictate din nordul Moldovei reprezintă pentru istoricul literar un program arhitectonic și pictural exprimînd o directivă renascentistă, iar capitolul atingător la aceste aspecte se numește **Voievozii Renașterii.** Interpretată de obicei ca vasalitate inertă față de Manasse, maniera primilor cronicari moldoveni de limbă slavonă, Macarie, Eftimie, Azarie, este pusă în altă lumină de Dan Horia Mazilu. Gestul acestora nu este chiar atît de inert, iar textul nu este o simplă copie, un „plagiat" cum a zis Ion Bogdan. Prezența cuvîntului „Împărat" pentru domnii Moldovei nu este simplu automatism de transcriere, ci expresia unei mentalități de Renaștere care face din acești voievozi niște „bazilei", purtîndu-se de altfel fiecare dintre ei la curtea lui în stil imperial.

Fără să abuzeze de această perspectivă contextuală, genetică, (ignorînd chiar una din contribuțiile istoriografice care militează în aceeași direcție : **Restitutio Daciae** de Ștefan Andreescu, într-o lucrare excelentă sub raportul asimilării bibliografiei românești și străine a problemei), Dan Horia Mazilu ni se înfățișează ca unul din primii istorici literari dispuși să întreprindă sinteze culturale cu mijloace interdisciplinare.

Modernă ca opțiune metodologică și ca perspectivă de lucru, **Literatura română în epoca Renașterii,** valorificînd deschis și subliniat cele mai înnoitoare contribuții românești în materie oferă o perspectivă nouă și incitantă asupra epocii de istorie voevodală și culturală românească de la Neagoe Basarab încoace. Cu ajutorul literaturii, a nivelului și complexității ei, autorul luminează o infrastructură socială în care rolul instrucției și al cărții este mai mare decît se acceptă îndeobște și obligă la o revizuire. Pentru literatură construcția lui Dan Horia Mazilu este importantă, deoarece dincolo de identificarea toposurilor doveditoare, autorul avansează judecăți de valoare și propune fără reticențe o listă de scrieri cu dreptul de a figura cu regim de capodoperă alături de alte mari texte ale literaturii române.

M. Ungheanu

GEORGE ALBOIU: «Cîmpia eternă»

Dacă ar fi fost necesar să dau un titlu cronicii mele, aș fi intitulat-o, fără doar și poate, *Marile mistere*. Este de-a dreptul surprinzător cum o poezie, cel puțin în primele volume, austeră pînă la monotonie, cu un inventar atît de restrîns de motive și imagini, creează o asemenea atmosferă copleșitoare, dens-enigmatică. Și aceasta, cu atît mai mult cu cît geografia lui poetică cuprinde, aproape în exclusivitate, cîmpia, nesfîrșita *Cîmpie eternă*. Căci, se știe foarte bine, toposurile misterelor și misteriilor sînt locuri ascunse, închise, (peștera, labirintul, „selva oscura"), pe de o parte, iar pe de altă parte spațiile ascensionale (muntele, stînca, văzduhul imaginat ca o treaptă cu vămi). Și, totuși, la George Alboiu, cîmpia, teritoriu deschis, prin excelență, orizont desmărginit, invitînd la reverii nostalgice sau peripluri exotice, este încărcat, „sufocat", de semne oculte. Nu mă refer însă la cantitate și extensie ci la recurența și forța lor obsesională. Așa cum s-a observat, *cîmpia, lacrima, piatra, muntele* (într-un anumit grad) la care putem adăuga *înecatul, sîngele, pasărea*, sînt nucleele semantice în jurul cărora gravitează celelalte sensuri. Și, cu cît apar mai des, cu cît se impun evidenței lecturii, cu atît devin mai enigmatice, mai îndepărtate simbolic, sustrăgîndu-se unei interpretări decise : „Ca atunci cînd sugi flămînd la o icoană grea / oamenii mergeau cu privirea aplecată / căutau ceva prin noroaiele drumurilor / un bulgăr de aur pierdut de zeul morții, / urme de copite și roți de căruțe, / urme de îmbrățișări ispitite de ierburi / doruri de frate și soră, dor de mamă, / pe lîngă Dunăre împlinirea păzind. / De la un sat la altul mame cu copii în brațe / satele cu oamenii în brațe de la un rîu la altul,/ rîurile cu sate în brațe de la un vad la altul, / de-a lungul drumurilor cruci de lemn presărate / sînge orfan lins de cîinii / care se îmbată de oameni turbînd / Oameni străvezii căutînd noaptea / gurile rotunde ale umbrelor / cu femeile lor alături / coborînd înfrigurați ca niște furi / la grînele de sub pămînt / pentru lumea cealaltă să secere / Ar trebui / un an să facem numai parastase / să nu scoatem o vorbă, să aprindem / făclii în fiecare bolovan / în mari convoaie să mergem pe cîmpuri / ori măcar o zi și-o noapte / să fie această neagră sărbătoare" *(Baladă)*.

Poezia lui George Alboiu este o sumbră melopee iar efectul și, într-o bună măsură, semnificația sau semnificațiile ei emană din această gravă stare muzicală. Cînd spun muzicală nu mă gîndesc la armonie și taumaturgia orfică, ci la sunetul întunecat, aspru, răscolitor, al lamentoului. „Bocetul sperie cîinii adormiți, / sparge ferestrele oamenilor, / trîntește cîte o țiglă de pe acoperișuri / și pălmuiește mesele și obrajii pe dinăuntru." *(Cronică rătăcită)*. Titlul poeziei nu este deloc întîmplător pentru că într-un spațiu degajînd sentimentul unei nesfîrșite, insuportabile, aproape, suferințe, nimic nu este sigur, nimic nu este stabil, afară, desigur, de cîmpia eternă. Obiectele cad în surpare iar oamenii sînt într-o continuă, somnambulică mișcare. Costin Tuchilă în concludenta lui *Postfață* la *Cîmpia eternă*, (Ed. C.R. 1984), se ocupa pe larg, de nomadismul acestei poezii, atribuindu-i o direcție, un sens : „Totul urcă abstract dar zguduitor, crește ca o noapte tentaculară, înaintează ca în largi procesiuni spre un triumf imaginar care coincide cu «răsturnarea în cer» a lumilor, cu revărsarea orizontalei «fără limite» a cîmpiei în bolta iluminată de regale transfigurări". Ipostază, nici vorbă, seducătoare și bine susținută de critic, dar ceea ce m-a izbit pe mine în aceeași măsură, a fost tocmai, *dezorientarea mișcării*, entropia ei, călătoria sau căderea înspăimîntată spre un niciunde, un nicăieri : „M-am deșteptat și nimeni nu era și iar am adormit / doar întunericul în amorțită dezmierdare / se întorcea în trupul meu și-n micul trup al meu / el încăpea prin el aflam / ce fără margini sînt / M-am deșteptat și nimeni nu era, alunecau în gol, întreaga lume / deasupra mea rămasă înmărmurea-n lumina / acelei morți ce mă înstreina / alunecam / în cea mai blîndă-n lume adormire / și-n jurul meu nimic n-aluneca / astfel surparea împărățea în aer / și în pămînt, cădeam cu pleoape prinse, / una în alta precum se află în cer / ziua și noaptea / Hăul virgin se despica sub mine, / îl mîngîiam, el tresărea — doar carnea ta / așa o mîngîiam sorbit de neguri / în noaptea primei spaime / părea un pîntec gol sortit pe veșnicie / neumplerii și neînduplecării / acea cădere și plutire-a mea." *(Cumplita apoteoză)*.

Într-adevăr, ce poate fi oare mai cumplit decît o perpetuă surpare sau o înaintare continuă fără sorți de a ajunge vreodată la liman, într-un spațiu al neodihnei și al morții. Nici muntele nu oferă un reper sigur, un răgaz sau, măcar o schimbare, deoarece în imaginația poetului el este o cîmpie pe verticală. De asemenea, nici orașul nu este un loc al prezenței umane, al aglomerării citadine și al trepidației industriale ; nimic din forfota și agresivitatea metropolei tentaculare nu transpare în cadrul lui. Din contra, este o formă a absenței, un semn palpabil al pustiei și rătăcirii, altfel spus, un edén de piatră. „Se lasă seara ca o atitudine cosmică / pe toți cei adormiți îi mai adoarme încă / Mașini somnambule creează singurătatea din mers / Cînd cîinele nostru deșteaptă cîmpia și o miroase / orașul sună ca un clopot de ciment / Ca și seara trecută bunicul nu mai e / Cîmpia se deschide / și-o bivoliță intră ca un doliu-n răsărit" *(Opt versuri)*. Și, cu toate că, uneori, motivul citadin este tratat în manieră expresionistă, orașul nu cîștigă în consistență și nu se individualizează ca un oponent al cîmpiei, rămînînd, în continuare, ca accesoriu degradat al ei : „Într-un Eden de Piatră / atîtea acoperișuri sînt / între mine și cer / să-mi apere creștetul capului / Străzile se întorc sub greutatea serii / Îngerii tîrzii mai cad sunînd pe treaptă / Dacă aș fi pe cîmpie / i-aș prinde în brațele mele / dar aici acești îngeri căzuți / se zdrobesc / de acoperișuri încremenite" *(Edenul de piatră)*. Să considerăm atunci orașul ca o cîmpie vremelnic încercuită sau suprapusă, gata oricînd, ca un fluviu cu apele furioase, să-și spulbere hotarele de piatră pentru a se pierde în marele tot, în Cîmpia eternă.

O contopire și o regăsire ce trezesc, în mod paradoxal, un sentiment de siguranță și intimă, afectuoasă recunoaștere. În acest fel s-ar putea ilumina și unul din sensurile „cumplitei apoteoze", ce nu este doar spaimă, cutremurare, sfîrșit implacabil ci și consacrare și glorificare a ființei în suferință și moarte. Suferință însă, care, prin recunoaștere și contemplare, se atenuează transformîndu-se într-o senzație estet-voluptoasă : „Nu picura de nicăieri țărînă / să fie stranie ninsoare, nici tînguire / de pasăre, de om, de piatră nu era / Cîmpie doar și lacrimă și mersul / meu în amîndouă ca și patul / de gemene surori un somnambul. / Cîmpia doar și întuneric blînd / cearcăn de pală seară al streinei / ce m-a-ndumnezeit. / Cîmpia doar și pasul meu dormit / și fluturi în jur ca adierea / de păsări rătăcite, / albul sînge / pe care-l contemplam. / Astfel de nimeni dus și fără-mbărbătarea / vreunei sorți, mergeam înfiorînd / nemărginirea și mîngîierea ei / era o lacrimă iar blîndul întuneric / fără de moarte mă împurpura". *(Astfel de nimeni dus)*. Este o împăcare calm-senzuală, erotizînd și îmblînzind tot ceea ce înainte era motiv de grozavă, cosmică înfricoșare : țărîna „picură" și nu îngroapă, cîmpia și lacrima sînt „pat de gemene surori" și nu semne ale veșnicei pribegii, streina aducătoare de moarte, acum „îndumnezeiește", roșul violent al sîngelui se stinge în „alb" iar noaptea grea, terifiantă, este „întuneric blînd", „împurpurat". Din acest punct, poetul se desprinde tot mai mult din fascinația cîmpiei, detașîndu-se, nu fără dramatice reveniri și căderi, de motivul său liric esențial, pe care, chiar dacă nu îl părăsește definitiv, îl textualizează într-o scriitură ironic-sarcastică : „Pelin beau mănînc seara nici nu mă mai culc. Pe treptele de marmură tăcerea pășește cu grația surorii unui silogism care minte. Cad frunzele în adîncul măduvii nucului din grădină, împușcate de atîtea ceasuri pierdute. Cad frunzele și, automat, înflorește polemica. Unul la un capăt celălalt la alt capăt, doi sportivi trag de un aforism pînă se lungește ca un bulevard și circulația începe. Geamătul vacii cînd fata coboară lin în subconștientul metropolei. Hăp-șa, strigă cetele de călugări și porțile orașului se deschid să intre cîmpia cu fanfarele ierbii. E miezul zilei și chiar lîngă mine cerul îi strigă pămîntului : drepți ! adică, vezi-ți de mișcarea ta de rotație, în timp ce amintirea lui Socrate îndulcește cucuta." *(Metoda cîrtiței IV)*. Cu toată această reconsiderare ironică a atitudinii sale față de literatură, cu toată această „surpare" prin „metoda cîrtiței" a propriului topos poetic, George Alboiu este autorul unui spațiu liric omogen, de incontestabilă și marcată originalitate. Iar prezenta antologie îl repune în drepturile sale.

Paul Dugneanu

P.S. Rugăm cititorul să binevoiască a corecta în textul cronicii noastre, dintr-un număr anterior, la volumul de poeme **Aventura** de Smaranda Cosmin, — o serie de greșeli de tipar a căror răspundere înțelegem să ne-o însușim. Se va citi : în loc de sălii / de moment — sălii / de menuet ; resperația decolteurilor — respirația ; evenimt neinsemnat — eveniment neconsemnat ; cadrul hanseatic — codul ; la singură pradă — ca singură ; Mania — Maria ; armonitoare fîntîni — aromitoare fîntîni ; aidoma / Se satură, Prințe — aidomă / la statură, Prințe ; Doamne ceva mi se lipise — Doamne care mi se lipise ; Ca și cum le vei purta dimineața — Ca și cum ai purta dimineața ; glicina — glicine ; — mandarina — mandarine ; răcoare — răcoarea ; minia mare — minca mere.

BREVIAR

■ **CONSTANTIN NEGRUZZI, Opere, vol. II.** Datorită efortului istorico-literar și filologic ieșit din comun depus de Liviu Leonte, monumentala ediție critică C. Negruzzi își întîmpină cititorii cu cel de al doilea tom. Sub egida Editurii Minerva (lector Aurelia Rusu) așadar, importantul act de cultură, așa-zicînd, prinde viață sub privirile noastre. Nota aparte a acestui nou și masiv volum o constituie caracterul cvasiinedit al sumarului : pentru prima oară sînt tipărite în întregime încercările literare ale adolescentului C. Negruzzi **(Zăbăvile mele din Basarabia, în anii 1821, 1822, 1823,** la satul Sărăuții în raioana Hotin) traducerea din Voltaire, Pușckin, Hugo, Al Dumas, Paul de Allep, Antioh Cantemir, la care se adaugă o seamă de poeme și fragmente narative necuprinse în volumele pe care scriitorul le-a tipărit în timpul vieții și nici în edițiile postume de pînă la cea de față. Bogata și riguroasa secțiune de comentarii și variante nu face decît să reconfirme înalta ținută științifică a ediției

● **UN CONCENTRAT BILDUNGSROMAN** publică, recent, prozatorul George Șovu, **Dans în foișor** (Editura **Cartea Românească**) propune atenției un univers epic cuceritor prin realismul cotidian al imaginilor de viață. Pasiunea autorului pentru destinele unor eroi cu biografii exemplare în raport cu tipologia vîrstelor pe care le exprimă beneficiază de un cadru romanesc complex, apt de a releva conflicte morale, stări de spirit și de sentiment, aspirații și impasuri de intensă acuitate umană. Într-o abilă și firească succesiune de planuri narative, impuse de trăirea prezentului și de rememorarea trecutului, biografiile eroilor recompun o lume care le aparține pe drept și de fapt ; aceasta, se înțelege datorită modului atașant, afectiv chiar, din unghiul căruia sînt urmăriți de plăzmuitorul lor. Un roman al vîrstelor tinere care se citește cu nedesmințită plăcere și cu real interes.

● **„NĂZUINȚE"** se intitulează revista literar-artistică în care elevii Liceului Matei Basarab din București își valorifică nobila strădanie întru afirmarea pasiunii lor pentru slova poetică, în genere, pentru frumosul literar. Coordonată de prof. Ștefan Cioacă (apreciatul poet Ștefan Ioanid), revista se caracterizează prin bogăția sumarului, prin acuitatea tematică și acuratețea stilistică a textelor selectate : anchete **(Cultura muncii,** realizată de profesoara Ana Cruceru), dialoguri (invitat, poetul Ștefan Augustin Doinaș), evocări **(Copilăria lui Nichita** de Victor Chiriță), un mare număr de texte poetice (semnate de foști elevi ai liceului, Gabriel Stănescu și Al. Priboieni, și de elevi precum Matilda Cojocaru, Anca Orbu, Adrian Grigore, Claudiu Ladă, Ileana Bănoiu, Cătălin Neagu), texte narative (semnate de Dan D. Ionescu, Diana Gheonea, Loredana Ilie, Mihai Goreski), traduceri din Proust (de A. Ciocîlteu) eseuri **(Mitul prometeic** de Cristina Tzachis).

■ **PATRU POVESTIRI.** Cu volumul astfel intitulat debutează profesorul Victor Corcheș la (Editura Literară), membru al cenaclului „Poesis" de pe lîngă Casa corpului didactic din Constanța. Cele patru ample narațiuni **(Vechiul tei, O maladie curioasă, Casa cu trei paliere** și **Nener Nato)** fac dovada unui condei epic viguros, pus în slujba unor teme ce poartă pecetea unui realism local, în speță, dobrogean, de bună factură. E semn că spiritul de emulație ce guvernează cu reală eficiență activitatea cenaclului „Poesis", condus de poetul Florin Pietreanu, își vădește efectele benefice și în sfera prozei epice.

Cronicar

CONTEMPORANII NOȘTRI

ÎNTREBAREA DESPRE FIINȚĂ

Asemenea fiului risipitor din propriile sale pilde, — Constantin Noica se reintoarce cu **Devenirea întru ființă** pe tărîmul filosofiei pure, regăsind astfel, după semne numai de el știute, drumul către casă.

L-au întîmpinat, cum era și firesc, mai întîi vecinii literați. Obișnuiți însă cu tainul lor, de care Noica nu mai face aici risipă, ei s-au mulțumit să-l aclame, în felul lor, de la mare distanță. Și totuși temători. Ici, colo semne subțiri de exclamație.

Reintors după atîta amar de vreme, pe Noica avea să-l pască destinul lui Epimenide, să nu-și mai regăsească frații și părinții. Să trezească la el acasă mai mult nedumerire. Căci Noica vine cu întrebări în loc de răspunsuri. El te miră nu te dumirește. Te aruncă în valurile tulburi ale începutului. Ale lui „ce este?", în loc de „așa este". Predîndu-ți lecția aspră a filosofării : totul de la început! Aprecieri deci cu rezerve (cum că așa și pe dincolo) din partea „confraților", care, vorbind o altă limbă, încearcă să-l traducă, să-i selecteze, după ureche, melodiile cu sunet cunoscut: cerculețele figurative ale devenirii, particula „întru" (devenită proverbială) sau răbufnirile critice la adresa logicii clasice.

Noica se reintoarce însă din lungile sale risipe ca leii Atlasului, cum le zice Balzac marilor creatori. Cu coama încărcată de pulberea grea și spinii tăioși ai deșertului. El calcă apăsat și scoate sunete grave. Să lăsăm deci de-o parte fundițele, potrivite pentru cățeii domnișoarelor bătrîne, despărțirile cu bazele și melodramele jurnaliere, bune de adormit țîncii. Să nu ne jucăm cu leii Atlasului!

Indiferent de limbajul adoptat, problema ființei rămîne fundamentală. De altfel, nu s-a stins încă vîlva iscată de Heidegger în jurul acelei întrebări de mult uitate: ce este ființa? Răspunsul însă, pe care a încercat acesta să-l împletească din cuvinte înnădite, în maniera aglutinantă a limbii germane, n-a mulțumit pe nimeni. Și astfel, ființa trezită o clipă din lunga-i hibernare, s-a reascuns în bezna existenței. În grota pe care i-o săpase de mult gîndirea pozitivistă. Existențialismul modern i-a șters pînă și semnul de întrebare, lăsînd s-o bîntuie din urmă neantul.

Devenirea întru ființă a lui Constantin Noica reprezintă o nouă încercare de a repune întrebarea despre ființă. Faptă temerară, avînd în vedere eșecul filosofului din Freiburg.

Noica nu se întreabă însă numai „ce este ființa?", ci **cum** și **cui** trebuie pusă această întrebare. **Cum** se întreabă despre ființă ne va răspunde în primul volum al lucrării — metodologia ființei, care este, în esență, o carte despre dialectică ; despre ființă și devenire și despre unitatea lor.

Orice dialectică presupune cel puțin o contradicție. Deci doi termeni. Dar dacă aceștia se devorează reciproc, asemenea leilor din anecdotă, nu vor rămîne de pe urma lor decît resturile cozilor. Contradicția, zice Noica, trebuie să fie **unilaterală.** Numai devenirea contrazice ființa, fuge de aceasta, pe cînd ființa o caută. Fugind **de** ființă, devenirea sfîrșește prin a alerga **după** ea. Traiectoria cea mai prielnică pentru această „fugă", în care a te îndepărta de ființă înseamnă a te apropia de ea, este **cercul** — imaginea devenirii întru ființă. Este vorba deci de o dialectică diferită de cea a lui Hegel, a cărei obîrșie se găsește, după Noica, în tabela categoriilor lui Kant.

Terminologic, Noica zice „temă" în loc de „teză" și „antitemă" în loc de „antiteză". Pui tema, zice filozoful, o contrazici printr-o antitemă, iar din conflictul lor scoți o teză care tinde să revină la temă. Cercul dialectic fundamental, în patru timpi, este: ființa, devenirea, devenirea întru ființă, ființa regăsită. Momentele respective sînt caracteristice pentru ceea ce Noica numește rațiune (conștiința devenirii întru ființă), în opoziție cu intelectul.

Pe planul rațiunii deci Noica propune aici o nouă dialectică, ceea ce, filosofic vorbind, este un lucru foarte important, care poate să ducă la o nouă filosofie. Nouă cel puțin ca expunere. Trebuie, în orice caz, să ducă la elaborarea unei noi teorii a rațiunii, care, în termeni uzuali, nu este altceva decît o nouă **logică a rațiunii.** „De data aceasta vom trebui să lăsăm problema deschisă, zice Noica, pînă la constituirea efectivă a unei dialectici corespunzătoare, adică a unei adevărate Logici dialectice". „De data aceasta" sugerează o promisiune, pe care autorul ne-o face în preajma anului 1950. Despre logica aceasta ni se spune că ar tinde să acopere Logica lui Hegel. O perspectivă care se deschide ar fi, nota bene, de a regîndi această logică.

Lucrarea se încheie cu cîteva considerații despre rațiune, care apare ca rațiune a omului, în jurul căreia pivotează totul. Dacă nu există rațiune dincolo de om, zice Noica, atunci omul este „ființa lumii". Cu alte cuvinte, rațiunea omului = ființă. Dar aceasta este numai una dintre alternative, căci tot aici se întreabă dacă nu cumva există devenire întru ființă „dincolo de om", căci atunci ființa (și implicit rațiunea) este și ea dincolo de om, cu om cu tot.

Metodologia astfel concepută oferă deci perspectiva elaborării unei logici dialectice afirmative, care ar însemna desăvîrșirea modului în care trebuie pusă întrebarea despre ființă și sugerează că aceasta ar putea fi pusă nu numai omului, ci și „dincolo" de om.

După 30 de ani (ca-n poveste) Noica revine numai asupra ultimei probleme. El consideră, în opoziție cu Heidegger, că întrebarea despre ființă nu trebuie pusă unui existent privilegiat — omului, care este existentul ce se întreabă despre ființă — ci **oricărui** existent. Deci ființa trebuie căutată pretutindeni. Problema ființei devine astfel atotcuprinzătoare pentru filosofie. Este vorba, în fond, de o reconsiderare a lumii din perspectiva ființei.

Surprinzător este faptul că Noica, deși reia multe probleme din primul volum, nu aplică metodologia dialecticii neliniare. Lucru scuzabil, dacă gîndim în termenii lui Hegel, care zicea că marele merit al lui Aristotel nu constă atît în elaborarea unei teorii precise a demonstrației silogistice, ci în faptul că, odată elaborată, Aristotel n-o mai aplică niciodată, lăsînd astfel libertate deplină spiritului.

Teoria ființei sau ontologia este elaborată mai degrabă triadic, Noica optînd în volumul al doilea mai mult pentru Hegel decît pentru Kant, pe care nu poate să-l uite însă nici de data aceasta (cel puțin în privința „limitației care nu limitează" = categoria de inspirație kantiană).

În rezumat, Noica pornește de la o stare inițială de haos, care ar precede devenirea și deci ființa. Ontologia propriu-zisă începe cu principiul contradicției unilaterale (din primul volum): lucrurile nu sînt ființa, dar ființa nu este fără lucruri.

Inițial, ființa ar fi o a treia modalitate, între substanță și funcțiune, un principiu lăuntric al oricărui lucru care îl face să se „închidă" în sine, să persiste, și totodată să se „deschidă", să tindă către (întru) ceva. Această stare este numită „pulsație sporitoare", ceea ce creează „situația originară" și oferă posibilitatea ființei — un fel de „tensiune" care creează „distensiune" și formează astfel un fel de „cîmp". Progresia se face triadic și se concretizează în „temporalitate, spațialitate, cîmp", din care se naște „modelul ontologic", tot triadic, de data aceasta explicit hegelian: individual, general, determinații. Individualul apare sub regimul spațialității, generalul sub al temporalității, iar determinațiile sînt legate de cîmp.

Unitate individual, general determinații, redă ființa din lucruri. Dar, pînă s-o redea, ea este supusă unor „precarități" (maladii) sau combinații nereușite ale celor trei componente, din care apar: neantul, vremelnicia, aparența, conștiința și devenirea. Abia ultima, care le conține și le suprimă pe celelalte, este ființa din lucruri.

În acest punct, Noica resimte din nou nevoia de rescriere a **Logicii** lui Hegel. Cu toate acestea, el apelează tot la Kant, identificînd devenirea cu „limitația care nu limitează".

Ființa nu se reduce însă la devenirea lucrurilor. Ea persistă și după pieirea acestora prin „elementele" în care lucrurile se descompun și din care se dovedește că au fost compuse. Persistă prin speciile și genurile cărora le aparțin lucrurile: indivizii pier dar speciile rămîn. Elementele acestea, ca și genurile supreme ale lui Platon, au capacitatea de a se compune. Ele se aseamănă cu categoriile dar diferă de acestea prin proliferare și subzistență, și ca entitățile medievale, de care diferă însă prin activitate și productivitate.

Dintre toate elementele, **rațiunea** se identifică în cea mai mare măsură cu „ființa de a doua instanță". Dar, cum ființa s-a dovedit că străbate, într-o formă difuză, întregul ciclu al devenirii, rațiunea însăși se dovedește, la rîndul ei, imanentă realității și supusă unui tip aparte de devenire, pe care Noica îl numește „devenință". În felul acesta însă, autorul ajunge din nou pe tărîmul logicii, dovedind necesitatea acesteia ca teorie a rațiunii în devenință. Se pare, avînd în vedere ultimele sale scrieri, că Noica s-a hotărît, în fine, să purceadă la elaborarea logicii de mult promisă.

În felul acesta, cu al doilea volum, Noica încheie un sistem al ființei care în ciuda oricăror adversități, ocupă un loc aparte în filosofia românească. Un sistem original, în care ființa nu mai este căutată „de-a dreptul", cum se face în ontologiile clasice, ci mijlocit, pornind de la cele mai „umile situații ale materiei", de la devenire pînă la devenință, plimbind deci **întrebarea** despre ființă prin toată filosofia. Cum rămîne însă cu **răspunsul?**

Se zice că unul dintre poeții noștri s-ar fi dus în vizită la Heidegger cu un buchet de flori. Acesta l-a primit bucuros, amintindu-și de celebrele sale seminarii din tinerețe, la care „die Lateiner" (românii) participaseră cu atîta vervă. Poetul nostru avea însă un gînd și de aceea l-a întrebat pe Heidegger ce înțelege propriu-zis prin „Dasein". Se zice că bătrînul filosof l-ar fi rugat să bea mai bine un pahar de vin și să discute despre vreme.

Poate că vreunul din tinerii poeți, care îl vizitează pe Noica la Păltiniș, se va duce într-o zi la el, c-o floare, și-l va întreba ce înțelege în definitiv prin „ființă". Noi n-am făcut-o niciodată. Am discutat de-a dreptul despre vreme, care la Noica, atît de spornic vremuiește. I-am spus-o însă, și o repetăm, toate bune și frumoase, dar să vedem, totuși, cum stăm cu logica ?

Alexandru Surdu

Poeme din poemele țării

Urmare din pag. 1

tăți, urmînd fidel îndrumările prețioase ale conducătorului, făuresc noua cultură a țării.

Această misiune nu este ușoară, dar beneficiind din plin de îndrumările partidului, de sfaturile competente ale cîrmaciului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aceste creații devin bunurile noastre de toate zilele. „Este o mare satisfacție pentru noi — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în tezele privind arta și literatura — să putem constata că, în anii socialismului, scriitorii din România s-au angajat cu putere, prin operele lor, prin întreaga lor activitate, în slujba țelurilor nobile ale partidului nostru comunist, ale poporului român, atît în lupta pentru transformarea revoluționară a societății noastre, cît și în eforturile pentru promovarea politicii de prietenie și conlucrare cu alte popoare, pentru o lume a colaborării, păcii și progresului. Scriitorii din toate generațiile, fără deosebire de naționalitate — români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități —, au dat societății opere literare de valoare, în toate genurile creației, și într-o mare diversitate de stiluri, care poartă amprenta spiritului nou, revoluționar, ce animă societatea noastră, a preocupărilor și aspirațiilor poporului, a măreților sale succese în edificarea orînduirii noastre socialiste pe pămîntul României".

Scriitorii maghiari din România, alături de frații români sau de cei de alte naționalități, au dat și dau, fără să precupețească forțele lor creative, opere de valoare, în adevăratul sens al cuvîntului, așa, cum în munca lor de toate zilele, constructorii români, maghiari, germani sau de altă limbă, ca frații, muncesc, trăiesc și se bucură împreună de roadele muncii lor creative și libere, pusă în slujba poporului și a patriei noastre socialiste, comune.

Să-mi fie iertată enunțarea numelor de mai înainte. Aceasta nu este o ordine cronologică, și cu atît mai puțin de valori, poate, și sînt sigur, că suferă și de omisiuni, cu atît mai mult, cu cît numărul mare de scriitori și din rîndul naționalității maghiare crește, văzind cu ochii, odată cu înaintarea noastră în timp și în spațiu, în acest spațiu atît de bogat și care constituie sursa principală, izvorul de nesecat al literaturii.

Cu fiecare zi, aproape, răsună nume noi. Generații întregi de scriitori, poeți, dramaturgi și esteți, grupați în jurul filialelor Uniunii scriitorilor — în Asociațiile scriitorilor din întreaga țară —, pe lîngă revistele literare sau cenacluri ei se afirmă plenar ca participanți activi la viața spirituală a țării, intrînd în marea breaslă a scriitorilor contemporani.

Mii și mii de tineri maghiari, fie ei muncitori, țărani, intelectuali, membrii ai cenaclurilor literare, ai asociațiilor scriitorilor, mai cu seamă din județele : Cluj, Timiș, Mureș, Covasna, Harghita, Brașov și altele, scriu azi literatură adevărată.

Implicarea lor în viață, în muncă, în zilele fierbinți de edificare a socialismului în patria noastră comună, în toate laturile vieții noastre interne și în cea internațională, într-o mare diversitate de genuri și stiluri care, deși poartă amprenta personalității fiecăruia, dîndu-le acea notă distinctă a vocii lor de autori, aduc, prin ei înșiși, partea lor de contribuție angajată la noua viață spirituală a țării.

Consemnăm cu bucurie și satisfacție apariția unor nume noi, valoroase, grupate și în jurul suplimentului literar lunar al gazetei „Ifjúmunkás", condus de unul din animatorii vieții literare a tineretului maghiar din România, Lázár Lászlo, voci cristaline și de aur ale unor tineri poeți, cum sînt, printre mulți alții : Bogdán Lászlo, Naszta Katalin, Gagyi József, Pethö Lászlo, Farkas Árpád, Szöcs Géza, Andony Nagy Mária, Hunyadi Károly, colaboratori fideli ai gazetei, nume ce se impun deja prin volume apărute în Editura „Kriterion", tineri ale căror forță și angajare fermă, vin să aducă noi și noi generații în viitorul literaturii noastre, voci distinse în marea și durabila noastră cultură socialistă.

Alăturarea lor firească, tot așa cum cresc zeci de mii de poeți în țară, laolaltă, în tot ceea ce este valoros și peren și care aduce după sine, tot firesc, marea simfonie, în culori diversificate, a marii noastre ode de împliniri socialiste, poeme din poemele țării pentru cîntarea României — patria din totdeauna a românilor, dar și a noastră, prin glasul lor limpede, curat ca lacrima — glas al cetății, al noilor noastre ctitorii ce urcă demn spre marea noastră demnitate comună.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

LUCIA GAVRIȘ : În Căteluș de salon și în **Bărăgan** situația este că n-aveți finalurile ce s-ar cuveni : 1. — „Ei, a rămas un gol / căptușit cu granit. / Loc pentru nimic / unde mai zace / filmul rupt al plecării tale / Coloana sonoră s-a uzat / nu se mai înțelege nimic decît că : nu se putea altfel". În loc să vă opriți aici patima vă mină la declarația următoare : „...liric, prea liric / ai uitat că „ai învățat" / odată la Galați / că lirica și cățelușii de salon / sînt obiecte inutile, / inoportune / și demobilizatoare". 2. — „Bărăgan torid / Călăresc la pas prin marea de bumbac / Mi-e sete demult / Nu mai sînt fintini / Nici sat / O oază / .../ Ciudată. Fără izvor / Doar un nuc, / un cireș / trei irișsi sălbăticiți / și cîțiva trandafiri aproape arși". Apoi se subțiază concretul cel profund, și vă dedați la abstracțiuni : „Mă-ntind la umbra-părere / Un căpătîi / mi-aduce odihnă și-mpăcare / Îl caut recunoscătoare și-l privesc / Un craniu ? ! / Iartă-mă, bunicule / și iartă Bărăganul". Craniul n-are, cum credeți, o așezare meta-fizică, rămîne o hîrcă ce nu dă măcar vreun fior macabru. Foarte uscat pe Bărăganul dv. ; precum în **Cioburi** așa și-n toate : „Pășesc ușor / Pe un covor de șoapte / Și sorbi fintini / Și lacom azur / Și zbor... / Mi-e trupul de petale / Rug / Și sufletul de crîncenă flacără / Și ard..." Prea multă zbatere a cuvîntului sterp și fără de voință.

IOAN VIRGA : Din ceea ce singur numiți **poezioare**. am reținut aceste două scurtături : 1. — „desăvîrșiți / de / singurătate / scrutăm / nemărginirea / însinguranți / de / desăvîrșire / în urmă / veșnicii / lăsăm". 2 — „răstoarne-n țărîna / cuvintelor / neînfrînatul / taur / ce / pustiește / de clipe / unica / obsesie / nevinovatul suspin". Însă, dacă tragem de stofa lor, și le întindem un centimetru peste instrumentul de măsură, vezi țesătura că se destramă : putință slabă. Mai trimiteți.

GAFENCU VIOLETA : Pe plic, sub adresă, ne scrieți ca într-o grea împrejurare : „Vă rog foarte mult să-mi răspundeți". Iar sub unica poezie, după ce spuneți cine sînteți, iar scrieți : „îmi place poezia și am o oarecare înclinație în acest domeniu, de aceea am dorit pentru satisfacția mea personală să cer părerea unei redacții. Credeți că aș putea publica vreodată ?" Luîndu-ne după titlul poeziei „Iluzia stăpînă" credem ; însă, după versuri, nu prea curînd.

EUGEN CODRESCU : După zece pagini în pastă de pix, ne întrebați. frecîndu-vă mîinile cu plăcere : „credeți că am avut întîlnire cu Muza ?" Credem că v-au tăiat calea opt pisici negre : noroc, doar cu doi pitpalaci ; unul în **Evantai** : „Pe alei de lumini șerpuind, / Domnița torcind, cu mineci sumese, / caută s-asculte macii-nflorind / În pinza cîmpiei ce ziua o țes / Desface primăvara-n evantai, rubine. / Peste depărtarea ascunsă-n flori, / Și razele sub lucruri năvălesc destine / Pe virfuri de munți, sobor de căpriori", și în **Paronime** : „Mi-e drag urcușul nou în sărbătoare / cînd peste vremuri lujerii vorbesc / Și totu-n jur se profilează-n floare, / Iar doinitorii nu tăgăduiesc / Și vremea-i clopote sub mari spirale / Ca un urcuș al clipei fermecate / Miresmele candid domnesc, domoale / Iar după dorurl frunzele-s plecate". Paronime, parodie. Parol! Treceți cît mai des prin piața Matache.

SOLOMONESCU DAN. Prea curînd, nu. Dacă un plic de două săptămîni către **Luceafărul** vă ușurează situația psihică, trimiteți. Tot așa, două, trei păginuțe. Lumea-i din toate felurile.

LUCIAN BUNESCU : Rondelul omului pe bicicletă : „Ce trece pedalînd prin viață / Și numai roțile-l susțin / cu niște spițe ca din față / Și-un cauciuc de aer plin / De-o limuzină n-are față / Pe jos— picioarele nu-l țin / El trece pedalînd prin viață / Și numai roțile-l susțin. / Iar cînd un cui i se agață / De cauciucul de la roți / E-obișnuit : cu-un cui în față, / Printre cinstiți și printre hoți, / El trece pedalînd prin viață" — este umoristic de **Urzica**, din propria voință și lucrare a dv; însă celelalte poezii sînt, fără voie, de tot hazul. Nu vă neglijați resursele, oricît de modeste, s-ar putea să scrieți satiră, voluntar și înrolat.

DUMITRU CHICAN : Aveți masivitate și hurducături de mare vehicol de lemn : o mașină poetică pentru care va trebui să pietruiți drumul ; păcat ar fi să vă împotmoliți. **Peisaj de iarnă cu casă și alb,** v-a reușit numai pînă la casă, de-acolo pînă la alb ați recurs la declarații și culturalisme de soiul : „ierni imposibile", „ginduri albite", și „se vor naște trezirile". De aceea : „Dă semne casa bătrînă să se scufunde / În albul grădinii și dincolo, / Înainte și înapoi și oriunde / Sînt gropi desfăcute ca o rană (hidoasă) / Din care vor scoate țăranii humă nouă și grasă / Pînă și iazul a intrat în pămînt / Odată cu oamenii și cu peștii / Mare și primitor ne mai este pămîntul / Și vîntul, dincolo de cernerea iernii / Mirosind a zăpadă, ori mirosind a lujer, de parcă / S-ar fi petrecut totul foarte demult". Trebuie să aflați de pe-acum, că poeților preocupați de mediul **rural tradițional nu le** atîrnă piepții hainelor de medalii, decorații. Măcar pietruiți-vă singur drumul pe Golgota. În întregime reluăm : **„Cu gura-ți rotunjită** (căci rotunjită înseamnă adăugată, agonisită ? !) : „Cu gura rotunjită cum floarea pe ulcior / Mi-ai presărat la tîmplă sărutul, într-o seară. / Și mîna ta, cu aripi de apă la izvor / S-a coborît ca noaptea în lanul de secară / Erai precum odihna venind de pretutindeni / să ostoiască somnul bătrînilor olari / Ce-au prins în zmaltul verde o horă de armindeni, / Erai cîntarea piinii pe masa de plugari / Iar cînd în crucea nopții, m-au deșteptat vierii / Plutind în transhumanța sfîrșitului de cîntec / Te-am pipăit cu ochii la marginile serii / Să-ți beau pe săturate din descîntec / Dar tu, ca o madonă, pictată pe icoană / Mi-ai prevestit plecarea spre marele potop / al ploilor pe brazda în care se întoarnă / Pornită dinspre cronici, Maria de Mangop". Și **Incantație de dimineață** : „Soarele, iată, cum se înalță, aidoma regelui / Dincolo de amurguri marginile tale se fac / Ploaie de rouă, învățînd împlinirea nectarului / Mîinile tale dăruindu-mi apa de dimineață / Adu-mi-te, asfințește-mi nerăbdările toate / Și pe coapsele tale, mai zburdalnice decît prepelițele, / Lasă-mă cochilii să-ți pun și cochilii în plete / Întru neostoita răsuflare a gerului de pe țărm / Către negură, cînd singele meu se va curge / Făcîndu-te pod peste nimicnicie, Iubito". De-acum zeii cu marea lor bunătate !

VASILE URSU : Sonetele, cam silnice. Lepădați papionul și corsetele toate ; degajați-vă de strînsorile formelor fixe, dar nu vă destrăbălați. Bine în **Pelican :** „Povestea e blîndă, prietene, blîndă / a pelicanului smerit /, o, pasăre a jertfei / totem părăsit / sămînța, de moare, / rodește-nsutit / în altunde / ferește-mă de îmbrățișările morții / inund neistovit / Thebaida-i pustie, prietene / cînd dunele ei spulberate / coboară în noi / mai nalte decît Babelul / Visez pelicani singuratici / și oameni cu piept de oțel / hohotind în amurg / visez pelicani singuratici / cu plisc săgetat". Poemele în proză n-au tensiune, și nici semnificație, spre a nu rămîne niște silozuri de bombastic.

ANUNȚ

Sînt rugați să aștepte Antologia Poștei, pînă la finele anului curent și să se pregătească pentru cenaclul Dacia Fëniks următorii selecționați din corespondența primită pînă la data de 1 iulie : CRISTIAN ANDREI, VLADIMIR ȘTEFAN PETRESCU, GHEORGHE POGAN, IOAN MANOLE, VIOLETA MIHALCEA, LILIANA PETRUȘ, ȘTEFAN ZAHEI, REMUS VALERIU-GIORGIONI, GELU ALEXANDRU FULGA, SIMON PETRU OPREA, MIHAI CUCIURAN, GLAUCUS, ANGELA FILIP, HORIA GILORTEANU, VALENTIN TUDOSE, DAN EMILIAN ROȘCA. Toți aceștia, începînd de la 15 septembrie a.c., să treacă pe la redacția revistei „Luceafărul" pentru programare.

I. G.

BORIS MEHR

Cîntec de iubire

Am mîngîiat părul străinei,
știam, nimic nu-mi aparține
în afara acestor degete, acestui poem
și a toamnei roșii din care bem.
Păsările au trecut ca niște gloanțe,
au perforat o bandă-ngustă de romanțe,
numai părul iubitei mele necunoscute
îmi stă în palmă ca un stol de păsări mute.
Cine a venit cu doru-acesta-ntre ființe ?
Răspunde-mi, tu, Exupery, răspunde-mi, prințe.
S-a spart în cioburi cerul, în lumini pămîntul
și umblă-n trupul meu, alt trup vinîndu-l.

Cuvînt despre auto-da-fé

„De la margine se vede mai bine",
spuse profesorul,
„cînd ești în mijloc, te vezi doar pe tine",
spuse profesorul,
într-adevăr el era la marginea amfiteatrului,
la catedră,
dar privit din afară părea că se află
în centru,
dar privit din afară părea că e pentru
autodisecție, auto-di-dac-ti-cism,
auto-da-fé,
profesorul ne vorbea, dar părea
că nu e.

Cîntec după război

Un nou film, o piesă de teatru,
despesc salamandre în vatră,
dar mîna ta-i caldă și bună,
aplauze răsună.
Ajuns într-o lume ciudată
în care nici cîinii nu latră,
învăț limbi străine, străine
de vocea scăzută din mine.
Doar corbul, o pasăre rară
pătrunde cu ciocu-i de navă
să-și strige acel „Nevermore",
corb o fi sau cocor ?

Conferință

Sala avea pereții cu îngerași, ghirlande,
pe străzi, ca după război, se fugăreau bande,
în sală erau mulți copii și o singură doamnă,
tăcută și rece cum este ziua stinsă o lampă.
Copiii se-nchipuiau părți beligerante,
țipetele țineau de obuze și bombe brizante,
pînă cînd epuizată și enervată doamna
a început să plîngă cum plînge bolnavă toamna,
cum plînge încă o lume, fără să intervină,
astupîndu-și urechile fine, rugînd într-o limbă străină.

CONSTANTIN BRÂNDUȘOIU

Drepturile poetului

1°

Intîi să fii liber și sunt prin gînd,
prin faptă mă eliberez
Ca dintr-o formă de contradicție ghemuită.
Mie ca și multora din lume
ne-a fost hărăzită frumusețea greșită.

2°

Privesc ameții floarea ruptă
din bolta cerului de ger
și ard ca un foc de vedenie
ce-mi dansează sufletul.

3°

Ne vom răstigni în speranță
și vor veni umbrele să ne coboare
pe așternutul mării
cînd va privi orbul vederea.

4°

Răsare cînd trece printre spini și trandafiri —
atunci se frînge trupul în botez de lacrimă
delirînd pe o diră !

Mărgele

5°

Eu nu știu nici legi, nici har,
doar o nesfîrșită iubire
către femeia aceea.
Eu nu știu nici o abatere
și mi se dobor lacrimi.

6°

Sîntem niște întîmplători
pe cărările pămîntului,
lacrimile se sparg
și dau în raze
unde vin căprioarele
sfioase și tulburătoare,
în liniștea spectacolului.

DOI POEȚI

Urmare din pag. 1

O vreme, el a zăbovit în zona teluricului, și-a evocat satul copilăriei, a cîntat satul dintotdeauna, neliniștea de ieri și de astăzi a țăranului trecînd prin versurile lui ca un șuier de coasă. S-a depărtat pe urmă de straturile acestea freatice, ajungînd, după ce a străbătut **vămile pustiei**, pe platourile de lumină ale **imnelor.** S-a îndepărtat în aparență, fiindcă în realitate rădăcinile lui au rămas implintate în același sol darnic, lărgindu-și, pe dedesubt, coroana cuprinderilor, arborescența **imnelor** nutrindu-și vigoarea și frumusețea din toate pămînturile trăite și sfințite de români, din vechistrăvechi. Între timp, în același timp, de fapt, poetul a învățat mult, a călătorit mult, înturnîndu-se de fiecare dată cu mai mult dor și cu o dragoste din ce în ce mai adîncă înspre Țara care l-a vădit.

Ion Gheorghe s-a mișcat altfel, nu șovăitor, dar mai greoi, de parcă el ar fi coborît de pe culmile ninse de lumini și bintuite de cețuri ale Transilvaniei. O siguranță de sine, de mare poet, a existat și la el, de la începuturi. Ea s-a manifestat însă fără grăbire, — **poetul** așteptînd cu o răbdare aproape orgolioasă clipa marilor rostiri, pregătind-o, de fapt, fiind sigur că ea va veni. La început, el și-a încercat puterile, se știe, scriind un roman în versuri — „Pîine și sare" — adevărata sa carte de început fiind totuși „Căile pămîntului", consacrată și ea **satului** — satului de ieri și de astăzi, satului dintotdeauna. **Satul** a devenit astfel una din coordonatele principale ale poeziei lui Ion Gheorghe, țăranul fiind evocat și invocat în această poezie la dimensiunile lui mitice, fiind, în același timp, om și zeu, om de rînd, om rupt de necazuri și de dezrădăcinări, și zeu nepieritor. Poetul a cîntat cu un patos neîntrecut **vertebra de pămînt** a lumii, văzînd, ca într-o obsesie pedepsitoare, cum **crește iarba** pe zidirile făcute cu prea multă grăbire. Ion Gheorghe a pătruns, cu ajutorul folclorului (pe care l-a cercetat și l-a învățat cum puțini au făcut-o) în straturile și substraturile trecutului nostru istoric, **satul** nefiind pentru el doar plug și brazdă, fiind și furcă de tors, fiind și legendă și poveste, dincolo de zarea cunoscută direct, în copilărie și după aceea, aflindu-se alte și alte zări, pe cît de năzăritoare, pe atît de ademenitoare. El și-a trasat astfel, cu o siguranță de constructor, cea de a doua coordonată a poeziei pe care a scris-o și o scrie, evocînd trecutul de dincolo de **creanga de aur**, reînviind, cu aceeași vigoare, cu vigoarea epică și poetică pe care a pus-o în tot ce a scris despre prezent, o întreagă lume, o lume fabuloasă, o lume de neuitat.

De aceea cred că s-au căutat și s-au găsit cei doi poeți, pentru că au fost și sînt atît de deosebiți, de aceea s-a statornicit între ei o prietenie curată și trainică, de aceea au fost și sînt ei legați laolaltă atît de puternic, pentru că au dus și duc mai departe, spre noi și noi străluciri, una din tradițiile fundamentale ale literaturii române, care nu are nimic comun cu sămănătorismul, sămănătorismul însuși nefiind, de fapt, ceea ce au spus și spun unii, în virtutea inerției.

Și cît de tineri erau ei cînd au intrat, fiecare în felul său, pe porțile mari ale literaturii ! Și iată că astăzi sînt amîndoi bărbați în toată puterea cuvîntului, avînd fiecare **opera** sa proprie, năzuind amîndoi către mai mult, cum au făcut dintotdeauna cei mari, **cei ce rămîn**, pe care nici nu-i preocupă neuitarea, preocuparea lor principală fiind **rostirea**, ducerea pînă la capătul izbînzii a unui mesaj.

Armata alături de popor

Urmare din pag. 1

ancheta întreprinsă în septembrie 1941 din ordinul lui Antonescu a ajuns la constatarea că soldații nu mai vor să lupte în răsărit si „așteaptă evenimente apropiate pentru reintregirea completă a României". În același sens, un raport informativ arăta că „realipirea Ardealului de nord este o preocupare unanimă, luînd caracterul unui ideal național care se cere a fi realizat".

Rezistența față de politica promovată de mareșalul Antonescu a cuprins virfurile cele mai înalte ale Armatei. În octombrie 1941, generalul Nicolae Ciupercă, comandantul Armatei 4, a fost silit să-și dea demisia întrucît s-a opus continuării războiului la răsărit de Nistru. La începutul anului 1942 însuși șeful Marelui Stat Major, generalul Iosif Iacobici, a intrat în conflict cu Antonescu, deoarece nu a fost de acord cu angajarea masivă a armatei române în campania militară din anul 1942 pe frontul de răsărit. La 8 ianuarie 1942, generalul Iacobici a înaintat un referat lui Antonescu în care, justificînd punctul de vedere al M.St.M. ca armata destinată frontului de răsărit „să fie principial cît mai minimă posibil", arăta, între altele. „Cum am mai raportat pe scurt. verbal, cred că trebuie ținut seama și de faptul că românul nu se bate bucuros departe de țara sa ; în acest sens participarea la o ofensivă ce duce forțele noastre departe de țară nu este populară (...) Un alt și foarte puternic motiv care mă face a propune cît mai multă moderație la fixarea forțelor armatei expeditionare este situația noastră militară față de Ungaria. Nu că m-aș teme de o acțiune imediată, care o cred pe durata războiului în curs, aproape exclusă ; mă tem că tineretul, care voim să-l pregătim temeinic, va cădea pe plaiurile îndepărtate ale Rusiei bolșevice, lipsindu-ne foarte mult în cursul socotelilor cu Ungaria". La 16 ianuarie 1942, generalul Iacobici a prezentat lui Antonescu un memoriu prin care solicita să fie desărcinat din funcția de șef al Marelui Stat Major General întrucît se găsea „față de domnul conducător al statului în divergență de părere asupra concepției participării armatei române la campania de primăvară". Noul șef al M.St.M., generalul Ilie Șteflea, a făcut, la rîndul său, repetate interventii pe lîngă dictatorul Antonescu, pentru a conserva armata în scopul reintregirii teritoriului național la Vest. Într-un memoriu întocmit la 15 martie 1945 generalul Ilie Șteflea arăta în acest sens : „Inițial, am convins pe fostul conducător al statului că în primăvara anului 1942 nu mai putem trimite pe front nici o divizie din interior, din cauză că diviziile suferiseră prea mari pierderi pînă la Odesa și aveau nevoie de timp îndelungat pentru refacere.

Ulterior, am prezentat fostului conducător o serie de sinteze informative asupra armatei ungare, din care rezulta clar că nu trebuie să mai trimitem alte divizii pe front, fiindcă ne expunem să rămînem în interior cu un număr de mari unități mult mai mic decît avea la acea dată Ungaria (...) În cele din urmă am prezentat fostului conducător un plan de campanie în contra Ungariei din care rezulta clar că dacă mai trimitem trupe din interior pe front, ungurii vor rămîne atît de puternici și superiori nouă, încît, în cazul că ne vor ataca, vom fi nevoiți să părăsim întreg Ardealul și să ne retragem pe Carpați". Antonescu nu a fost de acord cu punctul de vedere al Marelui Stat Major, punînd pe materialele prezentate de generalul Șteflea rezoluții jignitoare, de genul : „Marele Stat Major lucrează după sistemul roboților (automatism birocratic, referate negîndite, nebazate pe constatări reale în teren, soluții tardive, care ajung după ce răul s-a consumat)" ; „Marele Stat Major lucrează cu rigiditate de Moș Teacă" ; „Ceea ce a făcut Marele Stat Major este stupid" ; „Este ridicolă lucrarea întocmită de Marele Stat Major. Toți se vor întreba : Acesta este creierul Armatei ?". Drept urmare, la 7 august 1942, generalul Șteflea și-a prezentat demisia din funcția de șef al Marelui Stat Major, dar i-a fost respinsă de mareșalul Antonescu.

Chemarea la originalitate

Urmare din pag. 1

lul de ansamblu al operelor literar-artistice, ci, după cum demonstrează stilistica modernă, și în cadrul microstructurilor acestora, la nivelul armonizării cuvintelor în propoziții și fraze, al culorilor și volumelor plastice, al sunetelor muzicale. Noul, originalitatea devine astfel o problemă de percepție, de disponibilitate spirituală. Aripile imaginației se deschid dincolo de pieptul în care se află înfipte, zvicnesc, își iau zborul lor propriu, real, inconfundabil, încărcat de bucurie, într-o atmosferă liberă de obstacole și inchistări subiective.

Și dacă este să traducem în metaforă termenii citatului de la care am pornit, singura măsură a acestui zbor al creației, al originalității, o dă instinctul cuibului de la care pornesc aripile și al aceluia la care ele trebuie să ajungă. Mărimea zborului și sensul său este egal cu responsabilitatea operei. Creația artistică se va defini astfel drept creație umană în toată puterea cuvîntului, nu numai prin opoziție cu seria din care a apărut, ci și prin capacitatea ei de a crea noi serii și a le implica zborului. Drumul va rămîne în continuare deschis în cadrul dialogului permanent pe care omul îl va avea cu mașina. Avantajul lui va fi mereu de partea imaginației creatoare.

Chemarea către originalitate în literatură și artă lansată de tovarășul Nicolae Ceaușescu își are, după cum vedem, rigorile și funcțiile ei sociale adînci, inconfundabile. Promovarea lor responsabilă, în spiritul documentelor Congresului al IX-lea, al expunerilor secretarului general al partidului, ne dă nu numai o apropiere creatoare specifică a literaturii și artei față de viața societății în care trăim, ci și a acesteia din urmă de artă, în sensul unei deschideri cît mai mari către perfectibil și armonie.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (IX)

1.

Din sutele de fișe, notițe, însemnări despre cel care a fost Craiul Munților, Avram Iancu, reproduc fragmentar un necrolog apărut în Telegraful român care apărea la Sibiu : „Națiunea română : cu inima dureroasă face cunoscută încetarea din viață a preaiubitului său fiu Avram Iancu, prefect general al legiunilor române, în lupta pentru independența națională de la anul 1848/49 ; defecțiunea prea timpurie a urmat astăzi la 3 ore dimineața, în Baia de crișiu (districtul Zarand), în anul vieții sale 48 în urma unui morb de piept... Toți fii națiunii [...] sînt poftiți la onorul de-a face parte din cortegiul funebru. Memoria sa să fie etern binecuvîntată — iar zelul său național să planeze asupra națiunii — binefăcătoriu."

Și, într-adevăr, la această **defecțiune pretimpurie** au participat îndurerați și solemni mii de fii ai Apusenilor.

2.

Alte nume de străzi din Bucureștii anului 1928 : Dejucătoarei (!), Oițelor, Lupitei, Suvenir, Uatu, Inocenței (!), Modei, Ruinilor, Încurcată, Cîmpul cucoanei, Furiilor (!), Aref (!), Zoe.

3.

Căldură toridă, cleioasă și pe strada pustie a unui orășel de provincie o mireasă cu voalul fluturînd fugind desculță prin mijlocul drumului spre o țintă necunoscută și din motive ce nu aveam să le aflu niciodată.

4.

Un pechinez cu ochi bulbucați și umezi dus de stăpîn într-un fel de ham special confecționat : o plăpumioară ce-i cuprinde burta în vreme ce picioarele i se mișcă ritmic deasupra pămîntului fără să-l atingă.

— E bătrîn, zice stăpînul, are 80 de ani și nu se mai poate ține pe picioare. Îi dau senzația că încă mai umblă...

5.

Lebăda singuratică pe luciul apei dintre trestii, executindu-și dansul nuptial sub neclintirea rece a bărbătușului solemn ca un iceberg.

6.

O cumătră povestind alteia, în troleibuzul 90, cum a fost la o logodnă în care masa s-a servit la un restaurant de lux, în picioare nu ca **peizanii**, cu tacimuri de argint și pahare de cristal, vrînd să incoroneze fastul prezumtiv încheie triumfal :

— Ce mai, dragă, a fost **un rafinărit al somptuozei de nemaipomenit !**

7.

Nume de fetițe **strigate** în curtea blocului în care locuiesc : Iarodara, Bristena, Zoridana(?), Zaraza, Erminia (!), Chiajna.

8.

Anunț la un atelier de cizmărie particular : Fiind bolnav deschis zilnic de la 12 la 13. Duminica liber !

Mircea Micu

Opțiunea materialist-dialectică în abordarea științei

În zilele de 24—27 mai — 1984, s-a desfășurat la Iași, Colocviul studențesc de „Istoria și filosofia științei", ediția a II-a. Prima ediție a avut loc în aprilie 1982. Colocviul este organizat de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din Centrul Universitar Iași, Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, Facultatea de Fizică și Cercul Științific Studențesc de Istoria și Filosofia Fizicii.

Au participat studenți ai diferitelor cercuri științifice studențești din majoritatea centrelor universitare. Citâm citeva cercuri : Cercul de „Epistemologia fizicii", Facultatea de fizică, Universitatea București, Cercul de astrofizică, Facultatea de Matematică, Universitatea Cluj-Napoca, Cercul interdisciplinar de „Istoria și filosofia matematicii", Facultatea de matematică, Universitatea Iași, Cercul de „Fizică cuantică, astrofizică, cosmologie și civilizații extraterestre în viziunea istorico-filosofică și socio-umană", Facultatea de științe ale naturii, Universitatea Timișoara, Cercul de „Istoria medicinii", I.M.F. București, Cercul de „Istoria muzicii", Conservatorul din Iași. Lucrările Colocviului s-au desfășurat în următoarele secții : filosofia fizicii, istoria fizicii, istoria și filosofia matematicii, istoria și filosofia chimiei, istoria și filosofia științelor biologice, știința și condiția umană. De asemenea a avut loc și o Masă rotundă cu tema „Rolul cercurilor științifice studențești interdisciplinare în formarea profesională și politică a viitorului specialist".

Lucrările secțiunilor s-au desfășurat în prezența unor reputați profesori și oameni de știință din principalele centre universitare care s-au ocupat de îndrumarea științifică a studenților în cadrul cercurilor amintite. Citâm citeva nume : prof. univ. dr. Ion Dima, Universitatea București, prof. univ. dr. Ioan Gottlieb, Universitatea Iași, conf. univ. dr. Liviu Sofonea, Universitatea Brașov, conf. univ. dr. Celmare Ștefan, Universitatea Iași, dr. Nicolae Ionescu-Pallas — I.C.E.F.I.Z., conf. univ. dr. Tiberiu Toró — Universitatea Timișoara, prof. univ. dr. Cornel Popa, Institutul Politehnic „Gh. Gheorghiu-Dej" — București, prof. univ. dr. Călina Mare, Universitatea Cluj-Napoca, prof. univ. dr. ing. Traian Sălăjan, membru corespondent al Academiei R.S.R., Institutul Politehnic Timișoara. Dar nu putem trece sub tăcere numele conducătorilor științifici ai cercului de „Istoria și filosofia fizicii" de la universitatea ieșeană de la care a pornit ideea Colocviului. Este vorba de lector univ. dr. **Cleopatra Mocuschi și de conf.** univ. dr. Celmare Ștefan.

Pentru a avea o imagine asupra comunicărilor ținute, vom cita numai citeva titluri : „Potențialitate și actualitate în microfizică", student B. Sorescu, anul II, Fizică, București, „Realitatea fizică și cunoașterea științifică", student Zizi Burghelea, anul II, Fizică, Iași, „Cauzalitatea — o veche problemă meta-fizică și dogmele logicismului", student A. C. Preda, anul IV Istorie-Filosofie — București, „Istoria unei axiome", student Monica Poenaru, anul IV matematică, Iași, „Eroare și paradox în matematică", student V. Antohe, anul II matematică, București, „Contribuția lui Haralamb Vasiliu la elucidarea structurii proteinelor", student Doinița Ciornei, anul III, Institutul Politehnic Iași și Gh. Costel.

Lucrările Colocviului s-au deschis cu Simpozionul „Știința și problemele globale ale omenirii" în cadrul căruia au fost prezentate mai multe comunicări deosebit de importante. Astfel, prof. univ. dr. ing. Mihail Florescu — membru corespondent al Academiei R.S.R., a prezentat „Controverse în mecanica cuantică", iar Biloiu Costel, anul IV fizică — București, sub îndrumarea prof. univ. dr. Ion Iovit-Popescu, membru corespondent al Academiei R.S.R., „Reacția termonucleară controlată și problemele energetice ale omenirii". Comunicările și discuțiile care au avut loc pe marginea lor au făcut dovada unui spirit deschis, novator în abordarea problemelor științifice și filosofice ; au făcut dovada sporirii creativității științifice din perspectiva dialecticii materialiste pe laturile ei ontice și epistemice. Încă o remarcă generală se impune cu necesitate : spiritul dialectic de care au fost animați autorii referatelor științifice purta cu el varietatea disciplinelor, specificitatea, pe de o parte, tendința spre unitatea dinamică, spre universul dialectic, pe de altă parte. Colocviul este, trebuie spus, semn al efervescenței spirituale a acestui timp ; este semn al maturității gîndirii științifico-metodologice.

Ion Stroie

IANNIS RITSOS

Datorie

Precum cheia, cea sfîntă, steaua străluce seara în rană :
Lipește-ți ochiul acolo, privește-nlăuntru
și totul ți se va deschide-nainte-ți.
Dincolo de ușa-ncuiată e lumea cea luminoasă.
Trebuie așadar să deschizi.

În românește de Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL „ATLEȚII NICOTINEI"**, criticul Paul Smith analizează cartea lui Peter Taylor, „Cercul fumului. Politica tutunului", apărută la editura Bodley Head. Este o temă interesantă de analiză socială, dincolo de neîncrederea cu care ar putea să fie tratată la o privire superficială. Paul Smith citează, de altfel, din ziarul **Times** din 1914 : „Nimic nu este mai izbitor în scrisorile trimise de pe front decît cererile de tutun și de țigări". Momentele istorice de tensiune și stress accentuează parcă dependența unor mari populații de un asemenea simili-drog. Cu toate acestea, orice studiu științific arată că fumatul devine un pericol tot mai îngrijorător pentru sănătate. De aici necesitatea studiului social care a condus la o carte atît de serioasă cum este cea a lui Peter Taylor. Lucrarea sa este extrem de bine documentată, acuzînd indeosebi politica companiilor producătoare de țigări, „exploatarea cinică" a mecanismelor publicității, în scopuri de profit fără măsură.

● **A APĂRUT** cel de-al treilea volum al **Jurnalului** lui Robert Schuman, sub îngrijirea lui Gerl Nauhaus, la Leipzig, în Republica Democrată Germană. Primul volum fusese publicat în 1971 și cuprindea jurnalele călătoriilor lui studențești, precum și o culegere de citate din autorii preferați. Mai apoi, jurnalele perioadei din Leipzig se referă la citeva personalități importante pentru viața compozitorului, îndeosebi la întîlnirea cu Friedrich Wieck și cu fata sa, în vîrstă de 9 ani, Clara, cea care avea să devină mai tîrziu soția lui Schumann. De curînd, abia au fost cunoscute jurnalele din anii 1837—1856, iar din recenzia semnată de Judith Chernaik aflăm că ele constituie probabil cea mai importantă sursă pentru cunoașterea procesului de creație și a evoluției vieții intime a compozitorului. Publicarea jurnalului vine să arunce o nouă lumină asupra modului cum s-au născut citeva dintre cele mai importante lucrări ale sale, precum și asupra factorului morbid care-l va duce, în cele din urmă, la prăbușire.

● **UN STUDIU** dedicat nașterii orașelor engleze publică David W. Lloyd. Comentată pe larg în **Times Litterary Supplement** de către Alec Clifton Tylor, opinia lui Lloyd din **Nașterea orașelor engleze : o cale de 2000 de ani"** editura Golancz, este expusă în felul următor : „Localitățile s-au născut în foarte multe feluri. Cele mai timpurii, fondate de romani, au pornit ca orașe de garnizoană, deși au evoluat în centre mai largi și mult mai civilizate, atunci cînd ocupația romană a devenit mai sigură de ea însăși. Saxonele „burhs", instituite de către Alfred pentru a respinge pe invadatorii danezi, au fost de asemenea militare la origine, cum erau și cele ale lui Danelaw ; unele din ele ocupau vetrele romane de demult. Alte orașe au luat ființă mai intîi pentru a servi scopurile unor abații importante, ca Bury St. Edmunds sau pentru a servi un castel normand, ca Ludlow sau Yorkshire Richmond. Unele, ca Norwich, aparțineau ambelor categorii. Dar marea majoritate a orașelor noastre își datoresc existența comerțului și industriei. Piețele au fost întotdeauna de primă importanță pentru vînzarea produselor locale, iar atunci cînd mijloacele de transport erau primitive nu se foloseau transporturile pe distanțe foarte mari."

● **O MARE ENCICLOPEDIE** japoneză a apărut de curînd, sub conducerea lui Gen Itasaka, în nouă volume ample, la Editura Kodansha. Sub titlul : „A surprinde totul", W.G. Beasley afirmă că această tentativă lexicografică este o adevărată propensiune spre radiografia exhaustivă a societății japoneze. Sînt importante, mai ales, articolele referitoare la probleme de istorie, precum și la unele aspecte culturale. Recenzenții au subliniat accentul pus pe dorința de modernizare, precum și pe caracterul explicativ al unor referințe. Cartea de la Editura Kodansha este de fapt rezultatul unor cercetări uriașe, pe multiple direcții și consacrate unor aspecte caracteristice ale vieții din Japonia.

● **O STEA** a anilor '50, corespondenta literară a lui Brigitte Bardot, cum notează John Weightman într-un articol intitulat „Jocul cu flăcările", Françoise Sagan a publicat la editura Gallimard volumul intitulat „Cu cea mai bună amintire". Critica remarcă faptul că această carte este prima apariție a scriitoarei la editura Gallimard. Unii dintre critici se întreabă dacă nu cumva acest prim pas înseamnă și intrarea iminentă în marea colecție de la „Pleiade", iar alții sugerează chiar că Françoise Sagan încearcă să urmeze formidabilul exemplu al doamnei Yourcenar. Volumul de la Gallimard este însă un fel de culegere memorialistică, mai ales pe linia unor evocări ale marilor personalități pe care le-a cunoscut De asemenea, unele capitole sînt dedicate problemelor cu care a fost confruntată viața sa : pasiunea jocurilor de noroc, viteza mare, decăderea Saint-Tropez-ului, experiențele teatrale.

● **BIOGRAFILE** constituie un gen literar predilect în literatura engleză. Nu atît biografiile personalităților literare, cît cele ale marilor istorici și oamenilor de stat, ale descoperitorilor din știință și ale bărbaților care și-au pus energia în slujba propășirii generale. O recent publicată biografie a lui Ruthefort, purtînd titlul „Un geniu simplu", sub semnătura lui David Wilson, este amplu recenzată în presa britanică, pe drept cuvînt, pentru că ea evocă existența unei personalități excepționale, una dintre cele care-și pun pecetea asupra mai multor discipline inovatoare. Ruthefort a fost un om înzestrat îndeosebi cu bunul simț al omului mediu, produs al epocii victoriene, încrezătoare în progres și avans social. Lipsa lui de sensibilitate era compensată de o structură morală sănătoasă, de puterea de a se entuziasma și de un umor ieșit din comun.

Cultura românească în lume — DIMENSIUNILE RECEPTĂRII

VASILE ILEASĂ :
„Arta și cultura românească se află într-un continuu dialog cu străinătatea"

— V-am ruga să ne furnizați, în calitatea dvs. de director al relațiilor cu străinătatea din cadrul Consiliului Culturii, o serie de date concrete referitoare la manifestările culturale ale României peste hotare.

— Se cuvine să reamintim că România întreține relații culturale cu peste o sută de țări ale mapamondului, relații concretizate în varii sectoare : schimbul interbibliotecar, traducerea și comerțul de carte, organizarea de expoziții cu profil variat (artă plastică, foto, arheologie), numeroase gale, competiții de gen (teatru, muzică, film), schimburi culturale realizate pe linia uniunilor de creație. Manifestări grație cărora mesagerii culturii noastre susțin un permanent și fertil dialog cu lumea, cu publicul de peste hotare. Exemplele abundă și de aceea e necesară o riguroasă compartimentare a lor.

Să începem prin a semnala prezența cărții, deoarece este mesagerul cel mai convingător al unei spiritualități și pentru că în perioada postbelică o cifră impresionantă (3 500) de cărți beletristice românești au văzut, în traducere peste hotare, lumina tiparului. Citeva nume grăitoare — Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, D.R. Popescu, Constantin Toiu, Al. Ivasiuc, Nicolae Breban, George Bălăiță, Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana — justifică interesul acordat de către străinătate acestor cărți.

Dramaturgia contemporană face cunoscute pe scenele lumii, în cadrul unor prestigioase festivaluri, numele lui Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Teodor Mazilu, Paul Everac, Marin Sorescu, Tudor Popescu, Theodor Mănescu, D.R. Popescu. Notabil este și faptul că anul 1984 a înscris numele lui Caragiale pe lista repertorială a unor teatre din Finlanda, Danemarca și Argentina. Să precizăm și că în ultimii patruzeci de ani **O scrisoare pierdută** și **Steaua fără nume** au fost transmise, pe cale radiofonică, la Ankara, Paris, Tokio, Buenos Aires și alte capitale ale lumii. La fel de semnificativă e precizarea că, în perioada deceniului 1973—1983, 26 de piese românești au fost jucate pe scenele a 56 de teatre sovietice. Desigur, prezența cea mai relevantă a dramaturgiei românești se realizează grație turneelor susținute de teatrele bucureștene și din țară. Dintre manifestările prestigioase de acest gen din ultima vreme, amintim prezența Naționalului bucureștean în Franța cu ocazia tricentenarului Molière, jubileu de mare anvergură, la care sus-amintitul colectiv a interpretat **O scrisoare pierdută** și **Generoasa fundație** : afirmarea colectivului de la Bulandra pe scenele din Anglia și S.U.A. cu **O scrisoare pierdută, D-ale carnavalului, Elisabeta I, Furtuna.** Teatrul Giulești a evoluat scenic în U.R.S.S. cu **Năpasta** și **Woyzeck**, Teatrul Mic în Iugoslavia, Teatrul Nottara în Spania, Portugalia și Franța.

Referitor la teatrul liric, trebuie să consemnăm că **Oedip**-ul enescian a fost pus în scenă la Teatrul Mare din Varșovia și, sub formă de operă în concert, la Stockholm, după ce, în 1981, cu ocazia centenarului Enescu, Opera Română il prezentase în turneu la Lausanne. De altminteri întreaga operă enesciană se bucură de o largă audiență în lume, beneficiind de interpretări în aproape toate țările continentului cît și în săli de concert din Japonia, Brazilia etc. În același context să amintim că **Orestia II** a compozitorului Aurel Stroe a fost pusă în scenă la Avignon de către Lucian Pintilie, iar opera **Hamlet** a lui Pascal Bentoiu a fost premiată la Nisa. De perspectivă apropiată este turneul Operei Române la Moscova unde, pe scena prestigiosului Teatru Mare, colectivul nostru liric va prezenta **Cedip, Nunta lui Figaro,** un colaj de balete. Fiindcă sîntem la capitolul turnee muzicale, să amintim prezența pe scenele lumii a orchestrelor noastre simfonice : „George Enescu", RTV, a filarmonicilor din Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Craiova, Botoșani, Bacău ; o mențiune deosebită se cuvine baletului constănțean „Fantasio", afirmat cu remarcabil succes pe scene europene și americane.

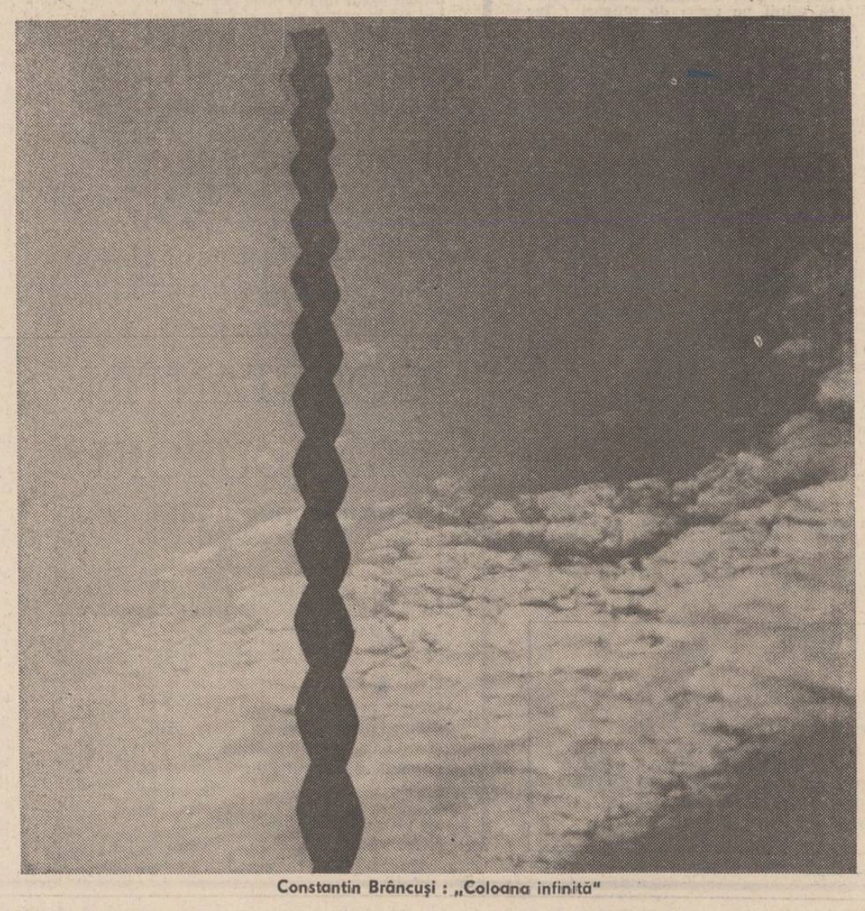

Constantin Brâncuși : „Coloana infinită"

Considerăm grăitor în egală măsură și faptul că folclorul românesc se afirmă, datorită turneelor întreprinse de numeroase ansambluri folclorice (aproximativ 50), care ne reprezintă anual în calitate de mesageri ai tezaurului muzical și coregrafic românesc. Calitatea acestor turnee e confirmată, în mod convingător, de marile premii obținute la festivaluri internaționale de ansambluri ca „Hora Bucureștiului", „Doina Trotușului", „Someșul", „Silvana", „Călușul", „Doina Mureșului", „Cununa", „Horincea" și enumerarea lor poate continua pe spații ample.

În domeniul filmului artistic, documentar și de animație, consemnăm participarea țării noastre la peste 60 de festivaluri și concursuri interfilm, apoi prezența sa în cadrul galelor, zilelor, săptămînilor care se consacră filmului nostru peste hotare, unde se bucură de recunoaștere și apreciere numele cineaștilor Liviu Ciulei, Ion Popescu-Gopo, Mircea Mureșan, Sergiu Nicolaescu, Mircea Veroiu, Mircea Daneliuc, Dan Pița, Adrian Petringenaru, Dinu Tănase, Virgil Calotescu, Stere Gulea, Timotei Ursu.

Arta plastică se afirmă prin intermediul unui număr impresionant de expoziții, de la retrospective ale clasicilor penelului (Nicolae Grigorescu la Moscova și Copenhaga, pînzele lui Tonitza și Petrașcu expuse în prezent în Franța) pînă la expozițiile colective și personale (aproximativ 70—80 anual) ale artiștilor noștri contemporani, dintre care numele lui Corneliu Baba, Constantin Lucaci, Constantin Piliuță, Traian Brădean, Sabin Bălașa, Ștefan Câlția, Sorin Ilfoveanu, Marcel Chirnoagă, Sorin Dumitrescu, Horea Flămînd, Constantin Codre, Ovidiu Maitec ș.a. sînt de mult familiare publicului european.

Desigur, exemplele ar putea continua consemnînd manifestări de naturi felurite, cum ar fi expozițiile arheologice, de mare audiență, prezentate în Italia, R.F.G., Franța, Austria, Olanda, Belgia, sub genericul „Romanii în România" sau „Civilizația daco-geților în perioada clasică". Sintetizînd, putem afirma că și în continuare cultura românească, prin mesagerii ei de frunte, va continua să fie prezentă pe scenele teatrelor, podiumul filarmonicilor, pe ecranele cinematografelor și în sălile expoziționale din străinătate, deoarece schimburile noastre culturale constituie o dimensiune importantă a colaborării, înțelegerii și păcii în Europa, în întreaga lume. Așadar, se poate afirma că arta și cultura românească se găsesc într-un continuu dialog cu străinătatea, înregistrînd mari succese la numeroase confruntări cu spiritul cultural universal.

Anchetă realizată de Smaranda Cosmin

Tineri poeți polonezi

ȘTEFAN RUSIN

***

discut cu oameni pierduți
pentru poezie
curg prin ei adevăruri
călcate în picioare
pumni înfloriți
stindarduri sfîșiate
sînt liberi prin revolta
și durerea lor
se ofilesc
ca o plîngere nebăgată în seamă

sînt frumoși
la asfințitul soarelui

LESZEK HEIDRICH

Bănci

Nu-i cazul
să filozofezi atîta
din pricina torpedoarelor
sau a altor succese
dobîndite pe tărîm militar
modelate precum pielea delfinului
ochii de broască
aripa de muscă etc.
s-ar putea ca peste zeci de ani
chestiunea aceasta
să fie rezolvată
înființîndu-se bănci de inimă
bănci de ficat etc.
la fel cum avem astăzi
bănci de sînge
de oase și coarne

TADEUSZ CHETKOWSKI

***

mîinile mele nu sînt mîini de pianist
lucrez pe șantier
n-am timp să gîndesc la escapade
pe alte planete
trebuie să lucrez din greu
ca să trăiesc
poezia-i pentru mine un vis plăcut
sculptez în pămînt și-n cuvînt
trăiesc de la o zi la alta
trăiesc de la o noapte la alta
pînă la o sîmbătă liberă
pînă la sărbători
pînă vine duminica
cred în sfinți și-n moarte
îmbătrînesc și mă urîțesc
cu frica-n sîn
că n-o să mai rezist
mîinile mele nu sînt de pianist
conștiința mea nu-i conștiința Sfîntului Augustin
gîtlejul meu nu-i gîtlej de abstinent
păcătuiesc deci exist

BOGUSLAW FALICKI

***

Astăzi nu știu
Nu-s capabil să mă pronunț
Versurile acestea m-au înșelat
și pe mine și pe tine
C-un asemenea adevăr nu-i voie
să închei alianțe
iată adevărul pe care mai bine nu-l descopereai
iată adevărul de care trebuie să te debarasezi
iată adevărul ce trebuie să-l ocolim
de parcă n-ar fi fost

uneori mă simt de parcă cineva aleargă în mine
cu brațele întinse să zboare în larg

DARIUSZ TOMASZ LEBIODA

***

uneori mă simt ca un melc
ce se urcă pe statueta lucitoare a unui zeu

uneori mă simt de parcă prin inima mea
ar zbura o mierlă

uneori mă simt a fi mesia alteori mă trezesc
pe scenă îmbrăcat în uniformă de clown

uneori mă aflu în fiecare părticică a realității
alteori nu sînt deloc în ea

uneori sînt o insectă care fuge de frica liliacului
alteori sînt un liliac ce prinde din zbor insecta

uneori simt că parcă cineva aleargă-n mine
cu brațele întinse să zboare deasupra prăpastiei

În românește de Nicolae Mareș

REPERE

Biblioteca de artă (II)

Studiul lui Rosario Assunto pornește, de fapt, de la o ipoteză a lui Hans Barth în legătură cu „strînsa corelație dintre filozofia lui Leibniz și arta barocă", cum spune chiar gînditorul italian, care menționează de mai multe ori teza lui Barth. Demonstrația sa este foarte convingătoare, făcîndu-ne să înțelegem mai limpede modul cum se constituie filozofia autorului **Teodiceei** ca ideologie barochistă. Implicațiile sînt numeroase, și nu este locul aici să amănunțim cercetarea lui Assunto, cu toate că n-ar fi inutilă o reluare a formulării centrale din gîndirea leibniziană : „Similitudo in varietate, seu diversitas identitate compensata" („Asemănarea în varietate, sau diversitatea compensată prin identitate"), în care „diversitas" trebuie înțeles prin „infinitiplicare" (un cuvînt creat de Leibniz !) și „ornamentum". Putem duce lucrurile mai departe, mai ales că „infinitiplicare" corespunde în cele din urmă lui „infinitiplicent delectationem", iar încercarea de a deduce o asemenea „delectatio" într-o altă ordine se adresează mai degrabă unei vocații spirituale de sorginte filocalică, decît începutul de decadență modernă pe care îl marchează barocul. În acest fel, răspărul involuntar cu care îl tratează Assunto pe Malebranche, făcînd din el pur și simplu un filozof de curte, este impropriu. A ignora marea inovație adusă de Malebranche, prin introducerea „cauzei eficiente", și apoi modul cum gîndește filozoful francez realitatea ei în lume, înseamnă de fapt o lectură superficială, ca să nu mai vorbim de faptul că restrînge posibilitatea de înțelegere a „grației", așa cum o concepea autorul lui **De la Recherche de la Vérité.** Cît privește „ornamentum", ne îngăduim o mărturisire personală, pentru marea decepție pe care ne-a produs-o barocul din Chiesa del Gesu și de la Sant' Ignazio, atunci cînd ne-am grăbit, printr-o exaltare de tinerețe, bazată pe fascinația pe care o suferisem prin cufundarea în opera doctrinară a autorului **Exercițiilor spirituale,** am alergat pur și simplu să văd aceste două monumente înaintea oricăror altor vestigii de artă din Roma. Mi-e teamă că alergia la baroc s-a produs în acea după-amiază romană, care m-a vindecat și de prejudecata favorabilă pe care o dezvoltasem pentru „la Compagnie" (eram atît de mîndru că una din primele sale școli fusese înființată la Cluj, unde nu mă despărțeam de ediția Roothann a „Exercițiilor" !). Dar nu discordiile ideatice sînt cele mai importante în cartea lui Rosario Assunto, nici „distinguo"-ul său, funcția analitică a unei minți de altfel scormonitoare. În capitolele de ideologie apar mai puțin limpezi marile sale daruri, găsibile însă din plin în cel de al doilea, subintitulat „Pentru o interpretare filosofică a arhitecturii teatrale baroce". Aici Assunto prelia de asemenea un concept străin, acela de „Zwischenreich" (trad. în carte drept „interlume"), dar cu alte rezultate. Foarte incitante sînt și considerațiile cu privire la reziduurile baroce din filozofia lui Kant, deși puțin dezvoltate ca întindere.

O sugestie foarte prețioasă am desprins din numeroasele considerații asupra lui Leibniz (cartea, în întregul ei, este **mai ales** un comentariu în legătură cu Leibniz, spre lauda autorului !). Lumea modernă, care este o formă de descendență barocă, pînă la consecințele de azi, nu de puține ori catastrofice, a stat sub semnul „angajării" (termenul este întrebuințat chiar de Rosario Assunto la pagina 18 a ed. românești, spunînd de Leibniz că a avut o viață „de intelectual, am zice astăzi, **foarte** angajat", s.n.), al implicării „ideologilor" în istorie. Lumea a fost schimbată de filozofi, și nu întîmplător l-am citat pe Marx la începutul articolului nostru. Ideea de imperiu din epoca barocă avea un conținut ideologic, cunoscînd o mutație de esență față de „modelul" antic, iar evoluția lui Leibniz la curtea lui Leopold I, „poet de limbă italiană și compozitor (ca și urmașul său la tron, Iosif I)", nu este deloc întîmplător. Sfîrșitul de secol al XVII-lea și tot secolul al XVIII-lea sînt dominate de „ideologi" (prefer să nu le spun „filozofi), care au inspirat și justificat construcții statale monstruoase și monumentele care să le imortalizeze. Din acest punct de vedere, sînt gata să mărturisesc imprejurarea penibilă că mă aflu printre cei care și astăzi sînt în stare, cum spune Rosario Assunto la pagina 144, să folosească atributul „baroc" în sens pejorativ, chiar după apropae o sută de ani de la apariția cărții lui Wolfflin, „Renaissance und Barock".

Publicarea lucrării lui Rosario Assunto este încă un semn de vitalitate intelectuală a colecției de la editura „Meridiane". Prin totul, această serie de „Biografii. Memorii. Eseuri", cum își spune, și cum ar trebui să continuie a apărea, dar mai ales prin marea deschidere problematică, reprezintă un titlu de mîndrie al culturii române de azi.

Aurel-Dragoș Munteanu

O pagină antifascistă din istoria românilor

Există istorici care se ocupă cu predilecție de întîmplări incomode și istorici care preferă drumurile bătute și prejudecățile încetățenite. Dar singura formă recunoscută de curaj pe tărîmul istoriei o reprezintă tocmai hotărîrea de a răsturna prejudecățile contemporanilor cu privire la trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat. Și prejudecata în istorie nu este niciodată rezultatul unei slăbiciuni omenești curente. În miezul oricărei prejudecăți cu privire la un moment istoric sau altul gestează mereu un sîmbure de minciună interesată, pe care neprietenii adevărului îl ocrotesc cu o remarcabilă strășnicie, favorizîndu-i în fel și chip germinația.

Pornind de la aceste considerații, ar fi o iluzie să credem, dat fiind și rostul lui oficial cunoscut, că autorul volumului **Politica Marii Britanii față de România** (Editura științifică și enciclopedică, 1983), David Britton Funderburk, ar fi avut nevoie în întreprinderea sa numai de bunăvoință. Dimpotrivă, noi credem că i-a trebuit și multă decizie și curaj moral. Perioada investigată, 1938—1940, nu este spinoasă doar în istoria românilor. Ea este la fel de spinoasă în istoria întregii Europe. În acești ani au apărut și s-au dezamorsat numeroase interese, s-au afirmat și s-au prăbușit numeroase ideaturi, s-au consolidat și s-au deteriorat numeroase reputații. Este aproape imposibil să navighezi prin această epocă, în căutarea adevărului, fără să rănești o susceptibilitate sau alta. Și uneori chiar și poziția neutră devine suspectă în ochii celor obișnuiți doar cu adeziuni necondiționate la felul lor de a gîndi și de a vedea lucrurile.

Departe de a fi neutre, opiniile lui David Britton Funderburk vin în întîmpinarea concluziilor istoricilor români : „Obiectivele majore ale României după izbucnirea războiului au fost menținerea independenței și integrității sale teritoriale, ca și rămînerea în afara conflictului". Împrejurările dramatice care au condus la zădărnicirea acestui efort nu sînt necunoscute. Doar interpretarea lor diferită, în funcție de interese mai mult sau mai puțin tulburi, a generat o sumă de echivocuri care într-o anumită etapă postbelică au izbutit să arunce o umbră de îndoială asupra bunelor intenții ale diplomației românești din momentul dat. Meritul lui David Britton Funderburk constă în a nu omite nici unul din elementele și nici una din desfășurările care au determinat impasul bunei credințe de netăgăduit a guvernelor de la București, bună credință susținută consecvent prin fapte, pînă în momentul cînd s-a declanșat odiosul proces de dezmembrare a României. De asemenea, important este și faptul că David Britton Funderburk sugerează pregnant cît de păgubitoare pot fi ezitările, eclipsele și ambiguitățile relațiilor dintre națiuni, cărora însăși rațiunea le recomandă să-și așeze afinitățile pe temeiul unei increderi lipsite de echivoc.

Bineînțeles, noi nu ne-am propus să repovestim **Politica Marii Britanii față de România (1938—1940),** transformînd cronica noastră într-un gest de simplă amabilitate. Credem că este mai util să mărturisim că impresia generată de carte ne îndeamnă să rememorăm cîteva date sumare, care convin și spiritului și țelului întreprinderii angajate de David Britton Funderburk. Acesta fiind adevărul, nu altul : asemenea cărți nu se scriu fără nici un țel.

Ceea ce vrem noi să subliniem este faptul că încrederea între două sau mai multe națiuni, cînd ajunge să devină un reper și un cîștig al conștiinței populare, încetează de a mai fi o realitate pe care o pot falsifica sau altera conjuncturile pasagere. La 19 iunie 1940, cînd Parisul se pregătea să depună armele și situația Marii Britanii era mai dificilă decît oricînd, biroul 1 informații din secția a II-a a Marelui Stat Major român a emis documentul intitulat **Considerații politico-strategice privind situația României după capitularea Franței.** Primele lui fraze aveau în ele ceva profetic : „Capitularea Franței marchează desigur un mare succes pentru armatele germane, dar nu aduce după sine o limpezire a situației internaționale. Anglia a luat hotărîrea de a continua războiul și singură." Și simburele de profeție, afirmat de un modest ofițer român de contrainformații, a sfîrșit prin a se confirma. Pe de altă parte, la 1 august 1943, aviatorii americani care au întreprins primul raid de bombardament asupra Văii Prahovei, aveau asupra lor, pentru cazul cînd ar fi fost doborîți, un document special, destinat să le folosească drept ghid în țara adversă și intitulat **Note asupra României.** De asemenea, autorul lui era un anonim ofițer american de contrainformații. Și iată ce aflau piloții în cauză despre națiunea asupra teritoriului căreia trebuiau să semene moartea : „Românii sînt un popor cu o mare demnitate naturală și respectă pe aceia ce sînt la fel cu ei. Fiți calmi și ei vor fi la fel... Românii, în special țăranii, sînt cinstiți, prietenoși, buni și ospitalieri cu străinii. Ei iubesc pe francezi, englezi și americani [...] Ei urăsc de moarte pe germani, care au venit în țara lor în războiul trecut ca inamici și i-au tratat așa cum numai germanii pot trata țările ocupate, iar acum au venit ca «prieteni» și au golit țara de alimente și petrol...". Totuși, pentru autenticitate, dincolo de traducere, preferăm să citățm și documentul original : „The Romanians are a people with a great deal of natural dignity and will respect others who are the same... The people of Romania, and especially the peasants, are honest, friendly, kindly and hospitable to strangers. They like French, British and Americans (...). They loathe the Germans...".

Mulți dintre piloții americani și englezi care au bombardat România au fost doborîți. Căzînd în prizonierat, au fost interogați cum este interogat orice prizonier de război, însă nimeni, desigur, nu i-a obligat să spună mai multe decît doreau ei să spună. Ofițerii români, cumpănind cu obiectivitate răspunsurile primite, au exprimat o concluzie care era departe de a fi pe placul germanilor. Starea de spirit a prizonierilor era considerată drept optimistă, majoritatea „fiind gata să accepte din nou participarea la acest război, animați de credința că luptă pentru o cauză dreaptă". În plus, aviatorii englezi declarau textual : „Nu avem de ce să urmărim teroarea în România, deoarece această țară nu are posibilitatea să facă altceva decît exact ceea ce face acum... Situația României este dintre cele mai nenorocite și în Anglia se cunoaște acest lucru". În plus, aviatorii americani declarau textual : „...Raidurile lor sînt îndreptate împotriva rezistenței germane și nu împotriva poporului român, pe care nici nu-l consideră ca inamic".

Dar interogatoriile sînt interogatorii și relațiile de la om la om sînt relații de la om la om. Iată ce scria locotenentul Jackson F. Dunn, matricol 0698182, soției sale din Carolina de Nord : „Am fost luat prizonier la 31 mai... Am fost prins lîngă Craiova, în partea de sud-vest a țării. Am petrecut prima noapte într-un sat unde m-au hrănit. Mai prinseseră șapte americani și eram toți obiectul unei mari curiozități din partea țăranilor. Ne-au adus tot felul de mîncări și băuturi și au încercat să ne ofere cît mai mult confort. Ceea ce mă miră mai mult este că deși sîntem legal în război cu acest popor, totuși nu ne poartă pică... Chiar jandarmul care m-a prins a sosit cu un aer jovial, m-a salutat și mi-a spus : camarad !... Mi-a strîns mîna într-un fel foarte prietenesc și a mărturisit că-i pare nespus de rău că trebuie să mă percheziționeze...". În sfîrșit, un sergent american, căzut și el în prizonierat, relatînd părinților săi o împrejurare aproape identică, exclama, negru pe alb : „Crede-mă, mamă, nu-mi sucește nimeni mîna la spate ca să vă scriu ceea ce vă scriu !...".

Nu întîmplător, la 25 august 1944, prin locotenent-colonelul William Gardner Snaith, foștii prizonieri americani și britanici din România au cerut să lupte sub comanda unor ofițeri români împotriva germanilor care asaltau Capitala.

Evident, nu este vorba despre simple paradoxuri ale istoriei. Nu este nimic de neînțeles în asemenea fapte, atunci cînd documentele cruciale ale trecutului demn al românilor se pot cita și fără a fi semănate cu puncte-puncte cuprinse între paranteze drepte. Relatînd cu devotament pentru adevăr o pagină încordată din istoria românilor, David Britton Funderburk și-a cîștigat dreptul de a figura în orice bibliotecă esențială a acestei națiuni.

Mihai Pelin

SPORT

Orange-tango

Titlul, cred că e de împrumut, îmi tumblă prin cap de multă vreme, însă nu știu de unde-mi vine ; oricum, face parte din vicleșugurile verii, ca și floarea albă de năut, puzderia miresmelor, ploile cu grindină, menind prea de timpuriu culori de toamnă, sau deplasarea lotului național la Cimpulung-Moldovenesc, unde Lucescu va încerca să scuture și s-arunce-n ape de munte solzii de lene depuși pe grumajii celor mai împiedicați jucători ai lui Euro '84. Nisipuri mișcătoare acești băieți, și mai cu seamă antrenorul lor, au înghițit pe nesimțite trupul vorbelor cu ghimpi — laudă somnului nostru. Lotul s-a îmbogățit cu două nume, Orac de la Dinamo și Mujnai, din divizia B, ceea ce mi se pare prea puțin, dacă judecăm că de la Bratislava încoace echipa a alunecat nu prin poieni de măr, ci prin tărîm de prescură. Dar să ne frecăm cucuiele cu lingura de alpaca și esență de lemn moale și să așteptăm luna noiembrie, cînd vulturul va pătrunde în apele Nordului ; atunci se va alege, ori pasărea speranței se va înălța cu heringi în gheare, ori peștele o va tîri sub ghețuri. Norocul nu e datina noastră, își păstrează, cînd ne-ntîlnește pe cărare, tonul și cadența întunecată, căci, după ce ne-a aliniat în grupa țărilor latine, care ne-au jumulit mai toate diamantele, ne-a împins sub cețuri rănite de gîndul unei războaie. Nu ne temem, am prins gustul bătăliilor luxuriante. Iar dacă se va face bine și Balaci, vom dansa din nou în munții Guadalajarei.

Pînă atunci să facem o gaură în cortină, să aruncăm, o privire în odăile federației și să întrebăm de ce campionatul începe tocmai în septembrie și se termină în ajunul Crăciunului ? Îmi amintesc că anul trecut, cîteva etape s-au jucat pe gheață și rezultatele înregistrate pe tabela de marcaj au fost de-adreptul hazlii. Credeți că ne place să mergem la stadion în sănii trase de reni ? Iarna, eu dau un meci de fotbal pe două căuțe de floricele și-un pahar de vin de origine socială nesănătoasă. Toamna, însă, n-aș lipsi de la un meci, nici în schimbul Crucii Sudului în gradul de călător la Casablanca. Întreb de-a surda, ca de-atîtea ori, pentru că mi se va răspunde iar în pași de tango. Orange-tango. Mi-a spus mie un pitic cu ochi de pirat că-n oul de ciocolată, plin cu trei pui galbeni pentru Paști, nu-ncap decît deștele tăvălite prin rodul pămîntului, ceea ce-nseamnă că arămașarul cu zahăr în gură n-are de ce să necheze răspunsuri.

La Dinamo București a venit antrenor principal Cornel Dinu. Secondat de Gigi Multescu. Mă bucur mult pentru Cornel și-l îmbrățișez. Marele lui talent și curajul de-a ști să sufere ca să fie mereu printre cei mai buni, n-am nici-o îndoială, îl vor plasa, ca și pe Lucescu, în elita antrenorilor europeni. Le doresc multe clipe sculptate-n bucurii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
30
(1 160)
Sîmbătă
28 iulie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

MĂREAȚA EPOPEE

Istoria celor patruzeci de ani ai libertății noastre, cu momentul său de vîrf, aniversar, care este sărbătoarea de la 23 August și se continuă sub egida faptelor, a unei depline angajări și responsabilități, în perspectiva celui de al XIII-lea Congres al partidului, această istorie, așadar, orizontul ei permanent viu și cuprinzător se constituie, în toate determinările și motivațiile economice, politice și sociale în ceea ce îndeobște numim marea epopee a construcției socialiste. Ca orice experiență fundamentală și pe durate care se întrepătrund cu biografia și la scara multor generații, această istorie — epopee a existenței și afirmării noastre în contemporaneitate — a prilejuit și pe tărîmul culturii și artei înnoiri de fond care au putut și pot să lumineze mari zone ale destinului socialist, într-o interferență de mobiluri și cauze care, privite azi de pe piscul jubiliar al celor patru decenii, ne oferă o grandioasă imagine a întregului drum parcurs.

Momentul inaugural și revoluționar în toată substanța și pe toată traiectoria sa l-a reprezentat, după cum bine știm, Congresul al IX-lea al partidului și mai ales faptul că de atunci la cîrmele destinului național a fost învestit, ca voință a întregului partid și a întregii națiuni, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, destin pilduitor de luptă și muncă, de gîndirea înaltă, creatoare, în slujba intereselor supreme ale poporului, a demnității și propășirii patriei, în consens cu cele mai ridicate cerințe ale progresului și civilizației. De atunci, din acel moment, forțele națiunii au cunoscut o revigorare fără seamăn. De atunci, din acel moment, odată cu evenimentul pe care l-a constituit Congresul al IX-lea, viața întregii societăți românești a intrat pe un făgaș nou, cu amplitudini de spirit fără precedent, în economie, în știință, în cultură. Și de bună seamă, pe traiectul tuturor înfăptuirilor de pînă acum, sensul și dinamica transformatoare ale tuturor demersurilor în plan material și spiritual al existenței stau sub incidența marilor orientări și aprecieri cu care secretarul general al partidului a venit în fața prezentului și viitorului, făcînd prin aceasta un solemn și statornic legămînt cu munca și viața poporului, cu noua condiție a civilizației și dăinuirii noastre. Cultura, literatura și arta, creația din toate domeniile de activitate au rezonat adînc și pe orizonturi întinse sub semnul unor clarificări și cerințe de prim rang. Patriotismul creației, în consonanță deplină a spiritului revoluționar, și-a dovedit în mod indiscutabil întreaga viabilitate și s-a transformat în criteriu, într-unul din criteriile instrucției și educației, din perspectiva mereu actuală și mereu generoasă a unei opere ce are în centrul său omul, formarea și afirmarea conștiinței sale noi, înaintate.

În concepția secretarului general al partidului, formarea și afirmarea personalității umane se realizează în strînsă relație cu dezvoltarea întregii societăți dar, în același timp, construcția de conștiință se constituie ea însăși într-o direcție de efort ideologică și poate fi transformată într-unul dintre cei mai sensibili și mai complecși factori de progres. Concepția ca atare atinge toate sferele culturii și artei și definește însuși umanismul — concret și în acțiune — al făuririi noii societăți. **În viziunea noastră,** sublinia nu o dată secretarul general al partidului, **omul nou, constructor al socialismului și comunismului, trebuie să fie stăpîn pe cele mai înaintate cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane, să se caracterizeze prin înalte virtuți politice și morale, prin pasiune pentru muncă și creație, prin îndrăzneală în gîndire și acțiune, prin cutezanță în promovarea noului în întreaga viață socială, prin fermitate în lupta pentru dreptate și adevăr, pentru înfăptuirea principiilor eticii și echității socialiste, prin hotărîrea de a lupta cu abnegație și vitejie pentru apărarea cuceririlor revoluționare, a integrității și suveranității patriei, a cauzei comunismului în patria noastră.** Se află aici, în acest sintetic și desăvîrșit tablou, portretul politic și moral al celor care, edificînd o nouă societate și o nouă țară, se edifică ei înșiși în lumina adevărurilor muncii și vieții, pe această mereu vastă și continuă matcă de spirit care este măreața epopee a construcției socialiste ; cu întregul tezaur, cu întreaga moștenire înaintată a istoriei și cu toată experiența și devotamentul participării la înfăptuirea și strălucirea unei epoci care ne consacră în noua și deplina noastră identitate.

Luceafărul

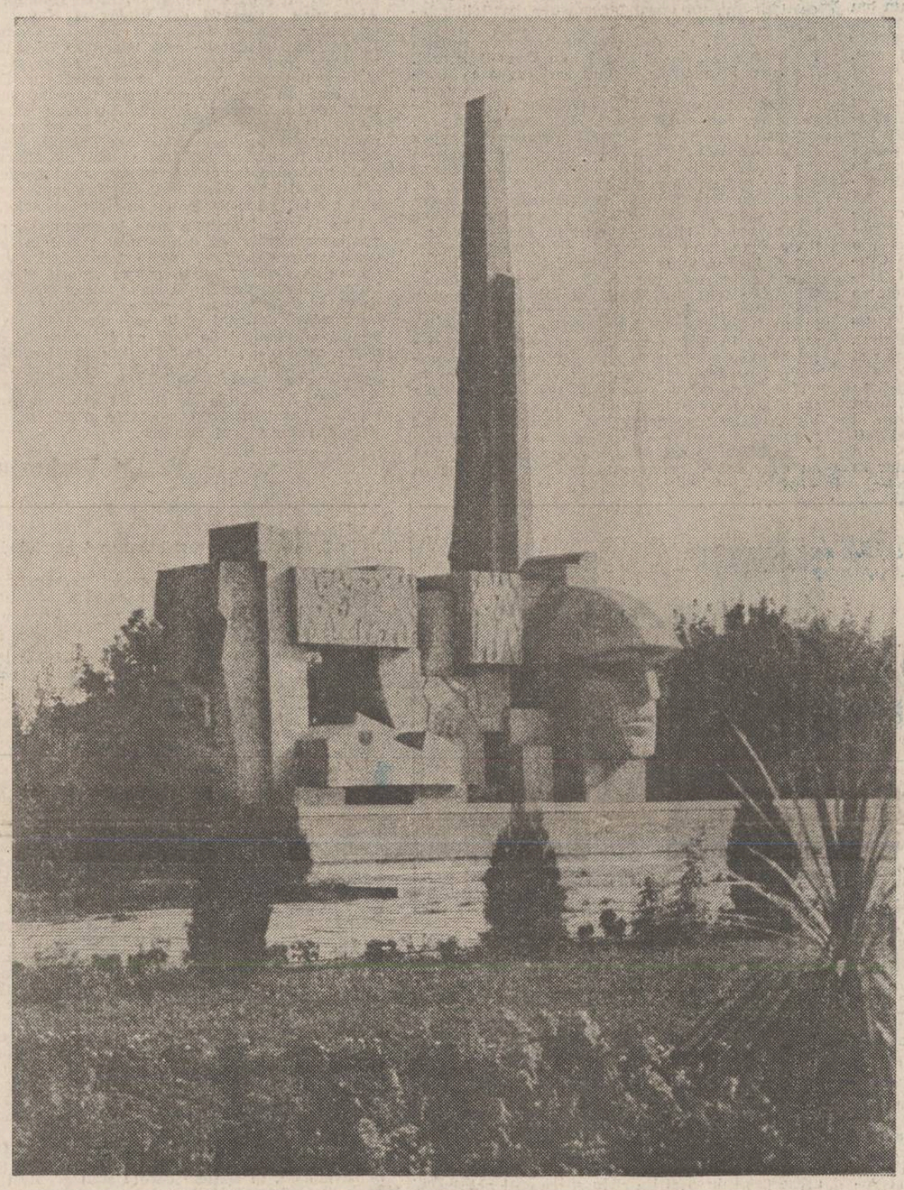

Carei : „Monumentul ostașului român" — sculptură în piatră de Vida Geza

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU — o epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

Umanismul unui ideal literar

În ce măsură și în ce fel a participat literatura română a ultimilor patruzeci de ani la formarea unor mentalități specifice ?

Începutul perioadei contemporane a literaturii noastre este jalonat nu numai de instaurarea unui ideal politico-social de sine stătător, ci și de ivirea unui ideal literar nou, umanist în esența sa, ideal care atribuie literaturii un rol formativ (politic și moral) de prim rang. Pentru a înțelege natura acestui rol sînt necesare cîteva precizări referitoare la comunicarea literară, proces imposibil de înțeles prin folosirea exclusivă a criteriului estetic de apreciere.

Literatura și arta, ca părți componente ale conștiinței sociale, constituie expresii ale procesului dezvoltării generale a societății. În literatură își găsesc reflectarea, în forme specifice, raporturile de producție și sociale, modul de a gîndi al oamenilor într-o anumită epocă, determinate, la rîndul lor, de stadiul evolutiei societății. Rezultatele acestei reflectări nu țin doar de expresivitate, cum susțin adepții unei literaturi ce nu are a se înfățișa decît pe sine însăși, ci și de elocvența cu care sînt vehiculate anumite idei, care, departe de a aparține doar unui anumit autor, pot fi legate de viziunea asupra lumii a unui întreg grup social.

Literatura fiind, în mod concomitent, entitate estetică și mijloc elocvent de comunicare, apare ca reprobabilă confuzia între judecata estetică (operație practicată de o minoritate de cititori) și comunicarea literară, fenomen care are o natură colectivă, incluzînd mase largi de cititori.

O retrospectivă a literaturii noastre contemporane, ce ține cont de această disociație, duce la rezultate convingătoare, demne de dezvoltarea de ansamblu a societății noastre socialiste. Comunicarea literară a cunoscut un constant proces de îmbunătățire, pe mai multe planuri. Mai întîi, este de menționat diversificarea sub raport tematic, pe care literatura a cunoscut-o. Apoi, s-au perfecționat strategiile expresivității și ale elocvenței literare. Autorii au reușit, în moduri tot mai nuanțate, să îmbine exprimarea punctelor de vedere strict personale cu susținerea elocventă a unor idei politice, sociale și morale, de a căror concretizare depinde destinul marilor colectivități umane.

În centrul procesului de comunicare literară s-a aflat în permanență idealul umanist al societății noastre, ideal ce urmărește nobila țintă a formării unui om nou, constructor al celei mai bune dintre lumi. Mai ales prin prisma acestui aspect trebuie privită contribuția literaturii noastre contemporane la atît de importanta acțiune de modelare a unor mentalități străbătute de spiritul umanismului revoluționar, a unui robust optimism social, a încrederii în viitorul de libertate și de independență al națiunii noastre. Cărțile despre care putem afirma că au participat în mod fructuos la acest proces au exprimat o filozofie încrezătoare în posibilitățile omului, precum și optimism în fața viitorului. În acest context se poate vorbi, respingînd net încercările unora de a inculca termenului un sens peiorativ, despre o literatură educativă, ale cărei personaje au vocația de a lupta pentru împlinirea unui ideal legat de scara distinctă a valorilor politice și morale ale societății noastre. Desigur, aceste personaje apar în cărțile de proză și în piesele de teatru. Și în cărțile de poezie există, însă, aspecte analoge, pînă la un anumit punct. În aceste cărți, „personajul principal", echivalent, în esență, cu personajul fictiv al unei cărți de proză, este însuși autorul; el propune drept model propriile sale trăiri și idei.

Natura însemnărilor de față nu ne îngăduie să inițiem analize ale unora dintre operele reprezentative. Orice cititor de literatură beletristică românească știe însă că în cărțile perioadei contemporane a literaturii noastre se află numeroase modele umane demne de urmat sau puternic incitatoare la reflecție, autentice premize ale unui dialog complex cu oamenii și cu ideile epocii de elan revoluționar pe care o trăim.

Voicu Bugariu

Vitalitatea fenomenului teatral românesc (II)

Începînd din 1965 numele dramaturgului Horia Lovinescu avea să se lege în special de teatrul la conducerea căruia se va afla pînă în ultima clipă, Teatrul Nottara. Aici vor vedea lumina rampei majoritatea pieselor sale, spectacolele cele mai bune fiind cele inspirate de textele cele mai valoroase, acele remarcabile confruntări existențiale care sub semnul tragic al contemporaneității analizează probleme general umane din perspectiva insulei modern. În rolul lucidului Petru Rares sau în antologica partitură oferită de capodopera intitulată **Jocul vieții și al morții în desertul de cenușă** acelasi interpret de covîrșitoare forță, George Constantin a cărui personalitate artistică s-a desăvîrșit si astfel. Dacă prima versiune a **Surorilor Boga** a realizat-o Moni Ghelerter, directia de scenă a citorva montări de valoare a fost datorată lui Dan Nasta ; în ultima vreme fidel colaborator fiindu-i scriitorului regizorul Dan Micu. Sorana Coroamă, Ion Cojar, Mihai Berechet, George Rafael, Emil Mandric, Iulian Visa, Cornel Todea, Emil Reus, Florin Fătulescu, Mircea Marin, Kincses Elemér, Nicoleta Toia, Gheorghe Jora au prezentat pe scenele țării creatiile acestui autor de mare subtilitate psihologică manifestînd aderență artistică față de natura pieselor atît de diferite a căror actiune este plasată fie într-un timp reperabil istoric, fie într-o virtuală, simbolică atemporaneitate... Nepregetînd să scrie chiar din primii ani ai carierei dramaturgice atît piese politice de un patos evocator, cît mai ales comedii satirice de un umor tonifiant, Aurel Baranga si-a cîștigat în epocă o popularitate sporită în bună parte și de interpretii care i s-au dedicat dînd strălucire reprezentațiilor de premieră : Grigore Vasiliu Birlic **(Mielul turbat)**, Stefan Ciubotărasu **(Sfîntul Mitică blajinul)**, Toma Caragiu **(Interesul general)**, Radu Beligan **(Opinia publică)**, Octavian Cotescu **(Fii cuminte, Cristofor)**, Dem. Rădulescu **(Siciliana)**. În spectacolele regizate cu obstinație de către însusi autorul, Marcela Rusu și-a etalat verva si talentul în roluri de intensă solicitare ca cel din **Viața unei femei** (dramă în care si Silvia Ghelan la Cluj a realizat o creație deosebită) sau în mai facile tipologii. La București, la Baia Mare și Galați, la Constanța și Brașov, la Botoșani și Tîrgu Mureș, la Satu Mare, Craiova, Brăila regizori ca Mihai Berechet, Dan Alecsandrescu, Kovács Ferenc, Georgeta Tomescu, Geta Vlad, Anca Ovanez, Bogdan Ulmu, Constantin Codrescu si altii ca ei au montat si vor continua să monteze multe dintre piesele lui Baranga, dar mai ales încă actualele satire... ...Teatralitatea ca modalitate compozitională, dar mai ales ca perspectivă existențială constituie o caracteristică generală a scrierilor lui Dumitru Radu Popescu, fie că ficțiunea își derulează elementele nestăvilit în proză sau încearcă să se conformeze rigorilor scenei. Pentru că opera sa are de acum configurat un univers aparte în care granită între real si iluzoriu, bizar si verosimil nu există, în care pitorescul atinge grotescul, trivialul nu se deosebește de sentimental, patetismul se confundă cu duiosia, iar echivocurile frecvente sporesc relativitatea timpului si spatiului, a adevărului — un univers labirintic populat cu personaje maculate de vicisitudinile vietii, fiinte vulnerabile, uneori chiar detestabile, cu excese de mitomanie si predispozitii la mistificări de orice fel. Acestei lumi extrem de labile, regizorii, scenografii si actorii au trebuit să-i găsească echivalente scenice, un cît mai propriu suport fizic pentru imaginile verbale de concentrată conflictualitate. În 1959 D.R. Popescu a debutat ca romancier, în 1969 se afirma ca dramaturg. Citeva piese erau deja cunoscute **(Vara imposibilei iubiri, Cezar, măscăriciul piraților sau Capcana sau Cine îndrăznește să verifice dacă împăratul are chelie falsă, Visul)**, dar **Acesti îngeri triști** avea să-i aducă Premiul de dramaturgie. Montarea „princeps" a fost realizată la Tîrgu Mureș de

Irina Coroiu

Continuare în pag. a 6-a

REFLEXE SOCIALE

După Vico, ironia apare odată cu gîndirea reflexivă, „deoarece ea constă într-o afirmație falsă susținută de o reflecție ce-și ia masca adevărului" (Marian Popa, **Comicologia**). Trei sferturi de secol mai tîrziu, Fr. Schlegel acorda ironiei dreptul — suveran — de a ordona principial poezia și filozofia, căci alături de „sinele absolut" ființa dotată cu putere de reflecție va observa și negația acestuia. Tensiunea creată astfel conduce adesea la percepția ironică, în înțelesul ei superior : cu statut, așadar, ontologic. Într-o atare accepție, ironia este consubstanțială oricărei distanțări recognoscibile a subiectului de obiect. O asemenea structură s-ar situa tipologic la polul opus celor discutate în foiletoanele anterioare. Reflexivitatea de tip ironic presupune menținerea unui **raport explicit** între, pe de o parte, eu și non-eu (între conștiința „profunzimii" și negarea ei) ; pe de alta, între individ și societate. Formele ce se alătură **ironiei,** ca modalitate estetică funcțională, variază, adaptîndu-se temperamentului, culturii poetice, preocupărilor, scopului : de la conștiința veșnic dubitativă la bufonerie sau la calamburul tragic, de la sarcasmul răsfrînt în ordine socială la umor, de la desființare prin tăioasa finețe a spiritului la afectivitate.

În cadrul unei literaturi care a dat lumii cel puțin un geniu al modului comic : I. L. Caragiale — al comicului ca funcție estetică înglobantă : ironie, satiră, parodie, burlesc, grotesc, umor, spirit fantezist, ludic etc. —, poezia nu este lipsită de această dimensiune. O dovedește printre altele elocventa culegere apărută în acești ani : **Antologia umorului liric** (1977) alcătuită de Ștefan Cazimir. Ironia e îndeobște un atribut al reflexiei intelectuale în timp ce comicul este vizibil la orice nivel de gîndire. Sursa adîncă a umorului liric, categorie aparte în care s-ar circumscrie deopotrivă poezia ironică și fantezistă, ludică, fabulos-burlescă, trebuie căutată, în cazul literaturii române, în folclor — în **mentalitatea populară.** Aspectul a fost amintit în treacăt de Marian Popa, care inventariază formele specifice ale epigramei românești pornind de la strigături, cimilituri, țipuituri și răvașe.

Bogăția registrului ironic și comic poate fi cu succes ilustrată de poezia actuală. Tradiția se îmbogățește, structuri consacrate se asimetrizează, experiența sensibilă se actualizează și contextualizează. Componenta manieristă, în înțeles de formă culturală, iese pregnant în evidență odată cu supralicitarea textuală a respectivelor forme, pe care le vom analiza oarecum în sens invers : de la cele mai fine (teoretice) la cele mai clare, adică de la sarcasmul social

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

Însemn al iubirii

În privirea lui caldă se oglindește o țară
Cu chipul senin, cu zîmbet de floare
Și riul și ramul primesc azi prin noi
Mereu primăvară, neostenită, culoare ;

În timp ce în August glasuri s-adună
În marele cor al iubirii
Ca un înalt însemn al dragostei noastre
Pentru întîiul Om de la cîrma țării ;

Înălțăm coloane fără de seamăn
Prin El și prin noi pentru o țară ;
O viață avem, o glie și-un Om
Cu fața-i luminată de vară ;

Să suie lumina prin El către viață,
Azi, cînd întregul popor îl cinstește,
Adunînd în mări buchete de inimi
Înaltul însemn al iubirii ;

Să suie spre crestele vieții,
Să răsune oda de-naltă cinstire,
Iar inimi de foc să se-adune șuvoi
Într-un mare poem de iubire.

Horvath Dezideriu

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

Armata alături de popor (III)

Ajutat de generalii Mardare și Borcescu și de colonelul Nestorescu, generalul Steflea a conceput o acțiune ce urmărea să salveze „cît mai mult" din trupele destinate frontului de răsărit. „Am procedat în felul următor — citim în aceleași memorii mai sus amintit — numai în formă, întocmind situații false, am transformat toate diviziile de infanterie în divizii ușoare, reducîndu-le efectivele la 6 batalioane. În realitate, însă, le-am păstrat vechea organizare pe 9 batalioane luptătoare și 3 de marș. Pe front am trimis diviziile numai cu 6 batalioane, iar pe celelalte 6 le-am păstrat în țară;

— am mai oprit în țară toată artileria diviziilor de dublură, jumătate din artileria de munte, majoritatea artileriei grele, precum și comanda unui divizion de artilerie și cîte o baterie de fiecare divizie plecată pe front;

— am pretextat că diviziile, destinate să plece pe front în primul eșalon, aveau mari lipsuri, pe care e necesar să le completăm cu materialele de la diviziile ce ar fi urmat să plece în al doilea eșalon, reușind astfel să păstrăm în țară

A. Simion

Continuare în pag. a 7-a

Romanul ciclic postbelic

I

Ar fi simplu să spunem că un spirit metodic intuiește chiar înainte de a sesiza, prin confruntare cu realitatea, cît de complex structurat se dovedește a fi universul social. Desfășurarea de ipoteze află un corespondent în completitudinea evenimentelor biografice. Destinul uman incorporează peripetii, drame, situații alternative, pînă la un punct derutante. Pentru a urmări firul sinuos al reacțiilor și comportamentelor s-a ajuns în realismul balzacian și, imediat apoi, la Zola, la înrudiri între personaje și la frecvente corespondențe de procese sufletești.

A fost absolut normal ca atari acumulări de materie narativă și de complicații tipologice să deschidă drum unei noi arhitecturi, să incite desenul compozițional la o dialectică derivînd ciclic propria ei combustie.

Tentativelor ciclice inițiate anterior de Mihail Sadoveanu și în perioada interbelică de Liviu Rebreanu, precum și de Hortensia Papadat-Bengescu, le răspunde în zilele noastre un criteriu de cuprindere a vieții determinat istoric, cu multiple sensuri simbolice. Apărarea acestui simbol sau numai a accepțiilor lui morale și sentimentale l-a condus pe Marin Preda să regîndească romanescul tradițional. Experiența sa este pe deplin salutară ; marele prozator cu marea sa disponibilitate la istorie redescoperă necontenit spațiul istoric ca ceva în care se încrucișează conflicte și interese politice, mobiluri ideologice cu dezvăluiri biografice. Nimic nu poate fi restrîns doar la o singură dimensiune în acest cîmp de forțe contradictorii. Ciclul său **(Moromeții** a dovedit-o) istorisește ca în realismul critic avatarul unei lumi crepusculare. Adaosul de noutate datorat lui Marin Preda vine din încercarea, în mare parte izbutită, de a explica destinul declinant al lui Ilie Moromete ca destin încrezător în forța Moromeților, în forța lor de a se regăsi și regenera. Prezentul și trecutul cosmosului țărănesc diferă. Ruralul a suferit mari primeniri după 23 August 1944. Adevărul existențial invederează experiențe tragice pe care Marin Preda nu le-a epuizat. Totodată, același univers dă relief unui fond tonic, în stare să se improspăteze etic, să-i apere orgoliul rănit.

Tatăl (Ilie Moromete), și Fiii (Paraschiv, Niculae, Ilie) se întîlnesc fie pentru că singurătatea lor introduce în paralel motivul călătoriei cu al studiilor și al timpului-capcană, fie pentru că umilințele și obsesiile lor dezvoltă o nevoie de a întrupa trăirea în tensiuni, iar tensiunile traumatizează. Forța care le disimulează sau exacerbează, le transformă ori le rezolvă, conferă de la **Moromeții** la **Marele singuratic** și de la **Intrusul** la **Delirul** întregii literaturi a lui Marin Preda o funcție dialogică inepuizabilă. Aceiași parteneri se unesc și se separă, intră și ies în/din alfabetul puterii, de unde acord sau dezacord cu autoritatea, de unde sentimentul de provizorat dar și de lucidă asumare a duratei. Cuplul ca și insul izolat su-

Henri Zalis

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară ● la volumele : ● „Literatura română în epoca Renașterii" de Dan Horia Mazilu ● „Romanul nopții de februarie" de Corneliu Leu ● „Rezerva specială" de Platon Pardău ● Repere în proza tinerilor ● articole de : ● Dumitru Radu Popescu ● Mariana Bădescu ● N. Georgescu ● și Cristian Moraru ● „O zi ca oricare alta" ● proză de Francisc Păcurariu ● Poeme ● de Dan Rotaru ● Valori nuvelistice actuale ● de Nicolae Ciobanu ● Sport ● de Fănus Neagu

CRONICA LITERARĂ

DAN HORIA MAZILU: «Literatura română în epoca Renașterii»

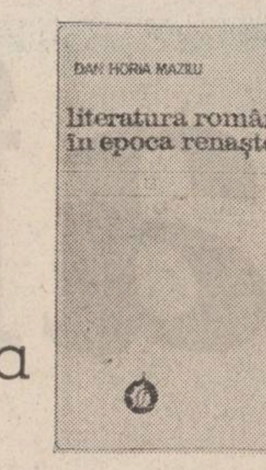

II

Țelul lui Dan Horia Mazilu în **Literatura română în epoca Renașterii** este de a face nu numai o reconstituire convingătoare a unui cadru istoric favorabil unei dezvoltări independente și originale a literaturii române în context specific răsăritean, ci și de a vorbi despre scrierile vechi ca despre opere viabile în cadrul literaturii române. Dificultatea principală a autorului este legată de o sumă de prejudecăți care grevează acceptarea și receptarea relaxată a acestei literaturi. Văzută mai ales ca ispravă de copiști care rescriu texte vechi, fără importante modificări personale, literatura la care se referă Dan Horia Mazilu are nevoie să fie scoasă de sub acuza de impersonalitate, de operație mecanică. De aceea, criticul ne atrage atenția asupra **schimbării funcției textului** în cazul acestor scrieri. Este adevărat că avem de-a face cu culegeri de texte, cu „sbornice", cu transcrieri „cap la cap" de producții mai vechi din literatura bizantină, dar asta nu este totul. Gestul strîngerii lor la un loc nu rămîne mecanic. Avem de-a face în realitate cu antologii, cu decupări de texte, cu montări de fragmente din opere diferite, îndeletnicire care nu se face nici ea întîmplătoare. Toate aceste acte sînt direcționate, presupun un gust și o orientare. Nici o antologare nu este pasivă, cu atît mai mult cu cît se află prezidată și de o concepție pe care tinde s-o ilustreze. „Sbornicele" la care se referă Dan Horia Mazilu, între care mai ales cel al lui Isaia, sînt veritabile cărți autonome care conduc la alt climat de idei decît textele din care s-au scos fragmentele componente. Textele, este adevărat că sînt vechi, că reprezintă o epocă „veche", dar ele nu-i mai preiau și spiritul, pentru că-și schimbă funcția. Sbornicele au în vedere un alt cititor și urmăresc un efect asupra lui, alt cititor și alt efect decît cititorul și efectul urmărit de textul de origină. Vorbind despre schimbarea funcției textului, Dan Horia Mazilu vorbește despre înnoirea climatului de idei al zonei răsăritene care-și crează în mod independent atît Pre-Renașterea sa cît și o Renaștere proprie.

Din acest punct de vedere al schimbării funcției textului sau al genului, **Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului, care au strălucit între patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Muntenească**, datorată lui „chir" Gavriil Protul i se pare criticului o „scriere fundamentală". Dacă este raportată la speciile literare răsăritene, bizantine, cu prestigiu, scrierea lui Gavriil Protul este indiscutabil o scriere „hagiografică". Ea se așează după înfățișarea generală în șirul unor lucrări de încercată și prestigioasă factură ale literaturii „bizantino-slave", care-și propun să preamărească o figură de caracter sacru. De prisos a mai spune că această literatură își are tiparele ei, o retorică specială și că din unghiul de vedere al acestei filiații, **Viața patriarhului Nifon** pare a trage înapoi, temporal vorbind, și nu înainte. Dar această părere moștenită este respinsă de Dan Horia Mazilu. După toate semnele „biografia" lui Nifon este scrisă la dorința lui Neagoe Basarab, care dorea canonizarea fostului său mentor spiritual. Caracterul hagiografic era deci inevitabil, dar deși semnele modelelor bizantino-slave se văd la începuturile acestei **„vieți"**, ea devine treptat o **„cronică"**, ceea ce înseamnă schimbarea funcției textului, un alt regim al scriiturii, datorită schimbării țelului inițial hagiografic. **Viața lui Nifon** devine o cronică a Țării Românești privitoare la perioada 1504—1520, cu o privire favorabilă Craioveștilor, în zugrăvirea întîmplărilor cărora Gavriil Protul pune tensiune și talent. Apariția în **Viața lui Nifon** a lui Neagoe, comanditarul „biografiei", duce la accentuarea schimbării funcției: **viața** a devenit **cronică**, iar **cronica** a devenit **panegiric.** Odată cu cronica se iese din spațiul bisericesc: personajele nu-s ca Nifon, fețe clericale, ci boieri care fac politică, iar odată cu panegiricul lui Neagoe, viața lui Nifon trece de la lauda unui sfînt, de la „hagiografie" la „panegiric". Nu mai este vorba de a elogia un om al bisericii ci de a aduce laude unui mirean. Așa se face că metamorfoza treptată impune sub haine literare vechi un spirit cu totul nou. Specia literară este anterioară și formal, lucrul s-a și făcut, **Viața patriarhului Nifon** a fost asimilată cu scrieri care n-au nimic de-a face cu o epocă legată în vreun fel de Renaștere. Examenul textului, dincolo de tratajii lui, lucru întreprins cu folos de Dan Horia Mazilu, ne aduce alte dovezi. Gavriil Protul nici nu mai are în vedere pe vechii cititori de chilie ai hagiografiilor, ci are în vedere **publicul**, pentru a folosi un termen modern, căruia i se aduc la cunoștință fapte pentru a-l cîștiga de o parte a bătăliei descrise. În **Viața lui Nifon** se descrie o **bătălie politică**, iar autorul este de partea Craioveștilor și a lui Neagoe. El laudă pe Craiovești și mai ales pe cel mai de seamă dintre ei, pe Neagoe, și pentru a spori lauda blamează pe adversari. Cu alte cuvinte în textul „vieții" se face politică „electorală". **„Gavriil Protul**, scrie Dan Horia Mazilu, **se arată a fi stăpîn și pe uneltele minuite de pamfletari. Publicistica pe care el o practică, o publicistică politică în primul rînd, este deci una de tip complet. Rînd pe rînd, adversarii — întîi ai Craioveștilor și apoi ai lui Neagoe — sînt înfierați și desființați pentru viitorime".** Noutatea interpretării lui Dan Horia Mazilu, care izolează convingător în textul analizat părțile elocvente pentru teza sa, vine din urmărirea schimbării funcției unei specii sub presiunea mediului. Chiar dacă haina este slavo-bizantină, chiar dacă genologic vorbind specia literară pare vetustă, dincolo de aparențe spiritul textului este nou și în loc de o hagiografie care întoarce spatele lumii profane, citim o cronică tensionată de vrajbe politice, animată de un real spirit publicistic, un panegiric avînd în vedere o personalitate laică, adică de fapt cu totul altceva decît ne arată titlul și specia scrierii. Dacă adăugăm că figura centrală a acestei **Vieți** a unei fețe bisericești devine un voevod asemenea bazileilor bizantini, pe care dorește să-i „renască" ca politică și spirit, spunem mai mult despre funcția înnoitoare a „vieții" scrisă de Gavriil Protul.

Pentru Dan Horia Mazilu scrierea care concentrează în spirit renascentist trăsăturile umanismului românesc sînt **Învățăturile lui Neagoe către fiul său Teodosie** de Neagoe Basarab. Autorul cărții despre **Literatura română în epoca Renașterii** elimină din discuție controversa asupra paternității scrierii elucidată din punctul său de vedere de contribuțiile lui N. Iorga, Al. Piru, Dan Zamfirescu. **Învățăturile** sînt operă laică voevodală ridicată pe substructura unor lecturi obligatorii ale vremii în spațiul răsăritean. Dată fiind importanța schimbării funcției textului etichetarea de „compilație" a **Învățăturilor** nu mai este nevoie să fie luată în discuție. Urmărirea difuziunii **Învățăturilor**, deci a destinației lui îi arată cercetătorului că el n-a intrat între zidurile mănăstirilor, ci a circulat mai ales în lumea necălugărească. **Învățăturile lui Neagoe** sînt văzute mai ales ca un îndreptar politic, o carte de „doctrină" politică și are în vedere mai puțin lumea călugărilor, cît viața socială, cea mai vie și cea mai tensionată, adică lumea oamenilor politici ai timpului. Studiind raportul dintre ce este **religios** și ce este **laic** în **Învățăturile lui Neagoe**, cercetătorii români au constatat că elementul religios este pus în slujba celui laic, iar că preceptele bizantine, preluate din diverși autori, sînt supuse unei prelucrări vizibile. De la „preceptele seci" la „încărcătura pragmatică, prioritară" este „o distanță apreciabilă", ne spune autorul cărții. Ceea ce demonstrează că mediul intelectual din țările românești era capabil să reelaboreze coerent conform necesităților noi ale timpului o doctrină nouă dintr-una veche. Lunga posteritate a acestor **Învățături ale lui Neagoe** verifică concluziile. Modernitatea scrierii vine mai ales din pragmatismul ei. Omologarea ei drept renascentistă și modernă se face mai ales prin confruntarea cu epoca și cu condițiile specifice de dezvoltare a literaturii și nu prin confruntarea automată cu modele renascentiste Occidentale. Cartea lui Neagoe depășește de cele mai multe ori ca viziune textele care i-au stat la îndemînă și vădește o originalitate de viziune ieșită din confruntarea politică a epocii lui. Ei i se datorează de altfel și profilarea unui tip de erou **exemplar** al acestor ținuturi răsăritene care este un **model renascentist propriu** ce s-a bucurat de posteritate lungă. **Învățăturile lui Neagoe** ocupă un loc central în demonstrația lui Dan Horia Mazilu orientată consecvent, conform premizelor și ipotezelor de lucru enunțate la începutul lucrării.

Inițiativa literară autentică, conduita de autor modern este căutată de cercetător și în cronicile slavone ale lui Macarie, Eftimie și Azarie. Scrise sub privigherea unor adevărați **Voevozi de Renaștere** cărora li se închină un subcapitol cu acest titlu, aceste cronici de aspect religios sînt mai interesante decît ne-a spus-o analiza literară moștenită. Retorica de sursă bizantină este mînuită cu măiestrie de Macarie și de urmașii lui, care fac și ei ca Protul, o „publicistică" politică, se amestecă în luptele de partid și închipuie portrete memorabile voevozilor de care se ocupă. Pe Eftimie, de pildă, Dan Horia Mazilu îl consideră „întîiul pamfletar" din literatura română prin modul în care înfățișează pe domnii de dinainte de Lăpușneanu. Ca și **Învățăturile lui Neagoe,** scrierea lui Eftimie propune un alt erou exemplar odată cu **Domnia lui Alexandru voievod cel Viteaz și Nou,** erou exemplar care nu este altul decît Alexandru Lăpușneanu și despre care istoriografia avizată vorbește în alți termeni decît C. Negruzzi. Ca și Gavriil Protul, care era și el pamfletar, Eftimie este un excelent panegirist ilustrînd superior specia. Azarie, ultimul cronicar slavon, este și el un publicist, un pamfletar, un panegirist, dar desigur, cel mai dotat. Paginile lui de pamflet împotriva lui Ioan Vodă cel Cumplit sînt antologice, iar cele închinate eroului, exemplare, și aici tot Alexandru Lăpușneanu, merită a fi citate la loc de frunte în istoria speciei.

Dan Horia Mazilu a scos la suprafață, prin analize adecvate, ce este viu și viabil în texte considerate de obicei inerte transcrieri, copii mecanice, fără suflet, literatură moartă și celelalte. Literatura în limba slavă veche este la fel de vie și valoroasă ca și cea a cronisticii în limba română. Autorul cărții este unul din puținii adepți ai analizei de text cu instrumente moderne care o aplică cu folos literaturii române. Unghiul modern al lecturii lui Dan Horia Mazilu, ca și instrumentele analitice moderne, conferă prin rezultatele lor cărții **Literatura română în epoca Renașterii** soliditate și interes, susținîndu-i caracterul înnoitor.

M. Ungheanu

CORNELIU LEU: «Romanul nopții de februarie»

Un insolit roman istoric documentar este și „Romanul nopții de februarie" (Editura Militară 1984) de Corneliu Leu, o reconstituire aproape bibliografică a unei conspirații ottocentiste, din februarie 1866, împotriva domnitorului Cuza. „Plîngerea lui Dracula" era întîia încercare de acest soi, îndeajuns de întemeiată istoricește și, ca să fiu sincer, cu efect simpatic: romancierul își găsise o procedare ingenioasă, nu departe de acelea ale romanului popular. Și „Romanul nopții de februarie" are înfățișarea unui dosar, alcătuit în gustul istoriei romanțate, cu greu de smuls din document și de pus în ficțiune, fictivă cu măsură și înfundată în document. Acolo unde nu dezvoltă datele atestabile, Corneliu Leu introduce documentul așa cum este, retrăgîndu-se din roman și lăsînd istoria contradictorie, înțeleasă în imediat, să se desfășoare solitară. Este aici un paradox instructiv, care e al romanului istoric, întemeiat pe probe „contemporane" cu evenimentul, însă reconstituie dintr-o perspectivă posteritistă. A răspunde la acestea cu omogenitate e cum nu se poate mai dificil și de aceea romancierul adoptă, în „istoricism", una dintre soluțiile extreme. Mulți fac literatură istorică din unghi prezenteist, parabolizînd evenimentele ca și cum ele s-ar fi înfățișat azi. Acest activism al reconstrucției literare nu e însă exclusiv, și mai mulți sînt aceia care au față de materia obiectivă o conduită pasivă: evenimentul e, la aceștia, hotărîtor. **Mitul evenimentului verificat** are drept rezultat, în condițiile lui absolutiste, acest „roman bibliografic" cum este acela inventat de Corneliu Leu. El este, în esență, și un roman senzațional, care începe și se termină în „senzația" imediată, în documentar, desfășurînd nu filosofia ci mișcarea ei epică. „Romanul nopții de februarie" se întemeiază pe un astfel de principiu, cu deosebirea că epicul e fixat în document: romancierul procedează mai degrabă ca un istoric, înaintînd cu sprijinul actelor, extrase din memorii, din monitoare oficiale, din zapisuri și din jurnale. El citează, ca erudiții, spre a nu fi considerat în afara materiei. Acest continuu contrapunct, de reconstituire și de document, adică de literatură și de istorie, este ingenioasă și instruiește, împiedicîndu-se numai în aceea că rămîne un roman virtual. O astfel de creație e și nu e roman, adică este numai într-atît încît reconstituie istoria și nu o face, pur și simplu, să vorbească fără contribuția ficțiunii. Pe scurt, „Romanul nopții de februarie" (ca și „Plîngerea lui Dracula"), poate fi așezat mai degrabă alături de „reportajele" istorice ale lui Mihai Stoian și de jurnalismul reconstitutiv, în gustul Cornelius Ryan. Nu întîmplător, lumea romanescă este umanitate atestată a vremii, fără nici măcar un individ fictiv. Documentarul este regula esențială a unei astfel de întreprinderi, cu semnificație indiscutabilă, însă, asupra istoricismului scriitorului român, în a cărui compoziție intră și „literatul" și „istoricul". Corneliu Leu este și el, cu datele pe care le desfășoară, un astfel de creator polimorf, de felul lui Mihail Diaconescu, Radu Theodoru și al cărui reprezentant ilustru este azi Paul Anghel. Așadar, senzaționalul reconstitutiv este, în „Romanul nopții de februarie", indiscutabil și romancierul a făcut în așa fel încît să ajungă aproape de fidelitatea fotografiei. „Senzaționalul" e, de aceea, **al senzației nu al evenimentului,** căci epicul se ține acolo în marginile documentului strict. Romanul înaintează, de altfel greu, împiedicat mai întîi de puținătatea faptelor (care dau tensiune nu extensiune) și mai apoi de „bibliografia" consistentă și care ține mișcarea pe loc. Corneliu Leu pare a comenta un șir de fotografii și în acest fel îi vedem pe Domnitor mergînd la culcare, pe Haralamb, șeful gărzii palatului prefăcîndu-se că inspectează în căutare de conspiratori, pe Beldiman, prefectul poliției ordonînd să se scotocească orașul și jucînd cărți cu feluriți vicioși, apoi pe Rosetti, ținînd discursuri în mijlocul conjuraților. Se vede bine, peste tot, că romancierul procedează printr-o afară din comun fidelitate, înregistrînd totul ca un fel de „spion". Iată-l așezat alături de Alexandru V. Beldiman, pe care îl urmărește în chipul unei umbre „divine", punîndu-l să se miște după cum s-a și mișcat: „E concentrat sau, oricum îngîndurat și subalternii săi pun aceasta pe seama grijii pentru domnitor, căruia prefectul îi fusese cirac încă din mișcarea unionistă de la Iași. Îl urmează tăcuți căutînd să-și așeze pașii după ai lui și încearcă să-i ghicească ordinele din mișcările nesemnificative ale capului [...]. În Piața Teatrului, el se oprește. Ceilalți la fel, la o distanță respectuoasă, în care se simte curiozitatea pentru tot ce deduce prefectul din rotirea crispată a privirilor. Pe o rază foarte largă, el trece în revistă ferestrele înaltelor și masivelor clădiri din jur. Pînă la urmă, părînd să decidă ceva, prefectul dă din cap și le face un leneș semn să se apropie". Această „potrivire de pași" este, în ultimă analiză, metoda lui Corneliu Leu, care își așează romanul potrivindu-l după document.

Caracterologia de aci nu e nici ea romanescă, ea este caracterologia istoriei, adică a umanității verificabile. Bolliac, cu vorba scurtă, repede, ca un jungher, Candiano Popescu, frivol și închipuit, colonelul Haralamb, poltron, C. A. Rosetti, inflamat și satanic cu americanismul lui nebun, ținînd cuvîntări, Radu Ionescu — lucid și cu funcțiune „minoră", alți ofițeri și conspiratori — aceștia nu vin aici cu nimic „romanesc", psihologia lor este aceea reieșită din documente. Documentară pînă la minuțiozitate, este și topografia Bucureștilor vechi, refăcută arheologic și sociologic: prozatorul ne-a dat și biografia clădirilor, a străzilor și, acolo unde a crezut că trebuie să fie mai exact, a vîrît, în „bibliografia" desfășurată, și cîte un zapis, cum este acela al Goleștilor, dedicat proprietății unei case. Un aer simpatic de eseu cu temă arhitectonică, iese din aceste pagini de Bucureșci învechit, aproape utopic, văzut ca prin fumul lămpilor de petrol. Pretutindeni, Corneliu Leu a pus migală și precizie documentară, știind, de pildă, ca și un aghiotant domnesc cum se înfățișează palatul princiar pînă în cele mai ascunse odăi: „E o clădire amplasată perfect în epocă, lipsită de misterele tradiționale ale palatelor cu străvechi încăperi care poartă în zidurile lor eresurile altor secole. Are două etaje parcă sprijinite de ferestrele înalte, arcuite echilibrat în partea lor superioară, ceea ce dă fațadei un joc de arcade, nouă la număr, repetate la fiecare etaj: patru de o parte, patru de alta și, în mijloc, ușile — ușa cea mare a intrării, sprijinită pe șase trepte de marmoră, deschizîndu-se într-un larg evantai și, deasupra ei, ușa care dă pe balconul impunător. Balustrada lui e lucrată cu acea habotnică măiestrie de forjă și ciocan care dă fierului virtuți de bijuterie" etc., etc. Acest mic balzacianism, în spatele căruia stau grămezi de hărți, de hrisoave și de acte, conspectate atent, are farmecul lui. Impresia de istorie vie care vine aci de pretutindeni e notabilă. E, în „romanul nopții de februarie", un istorism populist foarte agreabil care face istoria inteligibilă, e adevărat că fără filosofie dar cu mult document, ceea ce, din perspectiva lecturilor hedoniste și simplificatoare, e mult. Acest dosar romanesc e o invenție merituoasă în direcția literaturii documentare.

A. Silvestri

PLATON PARDĂU: «Rezerva specială»

„Poveste, povești. Povestea lui Toader, povestea lui Marin Iordache, povestea lui Max, povestea mea... da, am și eu o poveste, aș putea-o amesteca între poveștile lor... Poveste, povești, primăveri cu iruperi de muguri, poveste din poveste, fiecare poveste are povestea ei, poveștile ei". Și: „Max, dragă, imaginația e forma supremă a libertății. Rezistă cine are imaginație. Eu am imaginație". Am citat două dintre opiniile naratorului din romanul lui Platon Pardău, **Rezerva specială** (Editura Militară, 1984), deoarece ele definesc exact modalitatea compozițională folosită de autor în construcția romanului. Așadar, detaliind, poveste din poveste, asociații surprinzătoare, dictate fie de fluxul capricios al memoriei, fie de voința (imaginația) autorului, în încercarea de a reface, caleidoscopic, portretul unei colectivități și al unui personaj simbol. **Rezerva specială** este un roman despre rezistența, demnitatea și eroismul colectivității umane din Doruna (localitate din nordul țării), care ia cunoștință de sine prin acțiunea lui Toader, eroul cărții. Este, totodată, o carte despre eroism, scrisă altfel decît ne-au obișnuit conformistele romane pe această temă, îndatorate peste măsură documentului, sau minate de un retorism facil. Platon Pardău are, fără îndoială, orgoliul noutății. Cu **Ore de dimineață** el inaugura seria romanelor politice, cu activiști de partid, cu **Cercul, Minunata poveste..., Scrisorile imperiale** dădea o „variantă" românească a romanului sud-american. În **Rezerva specială,** confruntarea individului și a colectivității cu evenimente istorice limită (aici, în special, al doilea război mondial) este reconstituită în tehnică proustiană, combinată cu realismul magic marquesian. Rememorările sînt opera naratorului Popescu, (numele este deliberat... impersonal, sugerînd obiectivitatea relatării) profesor de fizico-chimice (este subliniată, astfel, rigoarea dorită a demonstrației) internat, în anul 1984 (perspectiva prezentului asupra istoriei) în „rezerva specială" a unui spital, pentru tratarea unui preinfarct. În „rezervă" se află și un alt personaj, Marin Iordache, secretarul organizației de bază al fabricii „Viitorul". Convorbirile dintre cei doi și micile întîmplări din viața spitalului, aduc narațiunea în planul prezentului. Însemnările lui Popescu (romanul, adică) ne trimit în trecutul apropiat al Dorunei și al familiei lui Toader „șontorogul" (are un picior mai scurt și vine de undeva din vest — Valeriu Cristea descifra aici un simbol al ciuntirii țării prin odiosul Dictat). Personalitatea lui Toader (căci este o personalitate puternică, misterioasă și complexă) este recompusă prin prezentarea acțiunilor sale (trimite scrisori de avertizare conducătorilor marilor puteri beligerante, organizează rezistența dorunenilor, ascunde ostași sovietici și-i ajută să treacă linia frontului, participă la deminarea gării, îl înfruntă pe comandantul german fără teama de „die letzte Kugel" cu care este amenințat, colaborează cu comandantul unui regiment român, înlesnind astfel, în momentul în care se află vestea — 23 august 1944 — desprinderea din încercuirea hitleristă) prin discuțiile lui Popescu cu Max (medic cu înclinații filozofice, ușor histrion, din narcisism, dar depășind astfel vicisitudinile epocii) prin proiecțiile în imaginarul simbolic operate de narator. Omul este așa cum și-l dorește naratorul, „fantasmagoric și pragmatic" și, potrivit acestei structuri duale, în roman coexistă un plan mitic-simbolic și unul concret-realist. Situațiile epice se succed sau interferează după principiul supremei libertăți a imaginației, aleatoriul fiind motivat de neprofesionalismul declarat al naratorului și de starea de tensiune datorată bolii și tratamentului. Personajele sînt „jucate" după placul autorului într-un decor mereu schimbat, ca o recuzită în moduli, iar cronologia se pulverizează în sincope: „Max ridică cortina, iar ocheanul: ne uităm înapoi, înainte, în dreapta, în stînga: trecut-prezent; trecut-viitor". Și ce vedem? Vedem, în aliajul dintre mit și real, în interferența simbolicului cu concretul, umanitatea românească străveche, nedegradată în impactul cu vremurile, întrupată în figura lui Toader, eroul fără aureolă, omul de bine confruntat cu răul și relele, pe care le învinge datorită unei ținute morale ireproșabile. Toader este un erou exemplar, construit de autor, spuneam, o dată prin deformarea mitizantă, altă dată prin conformare realistă. El este — s-a observat — Țăranul, Țara, dar, totodată, individul, omul în acțiune practică. Întîmplările, celelalte personaje au și ele același dublu statut. Marina, soacra lui Toader, are 555 de ani (bunica Erendirei ? !) morții vorbesc din morminte („Cimitirul Bunavestire" ?), Toader este poliglot și ubicuu este Toader-văz, Toader-auz, Toader-privește, etc. Sîntem în planul miraculosului, cu sens simbolic. În replică, secvențele din spital, cu Popescu și Marin Iordache, doctorița Lala și sora cea „dură", sînt scrise în registrul stilistic al realismului. Marin Iordache citește **Eu, supremul** și subliniază pasaje despre exercitarea puterii (lucrează, nu-i așa, la fabrica „Viitorul"), îl disprețuiește pe intelectualul Popescu (și reciproca e valabilă), suportă cu stoicism perfuziile pentru a-și vindeca piciorul bolnav (Toader e șchiop, Iordache are un picior bolnav — mod de a sublinia diferența dintre implicare și dereglare) acuză „strasul", e interesat de medicamentele stimulatoare ale diverselor funcții. Popescu este un lucid, cu umorul și ironia aferente, dar fără relief ca personaj. Autorul l-a vrut un martor obiectiv, și-l are cum l-a vrut. Neprofesionist în ale scrisului, Popescu este un narator total dezinhibat, disprețuind rigorile construcției romanești și permițîndu-și, prin urmare, libertăți de tot felul. Formule ca **recapitulăm, o digresiune, mă întorc la... apropo de... pe scurt... despre Toader, să mergem mai departe...,** dialogurile cu personajele evocate, oprite un moment, într-un stop cadru, pentru a li se da indicații și sugestii, incoerența nedisimulată a montajului sînt, înțeleg, atît probe ale „inocenței" naratorului, cît și tehnici moderne de persuadare a cititorului. Istoria este văzută, astfel, dintr-un unghi inedit, mai puțin implacabilă, dar mai apropiată de omenesc. Eroismul apare nu ca o excepție ce revendică stilul solemn și grandilocvent, ci ca un reflex al demnității structurale, prezentate în cadrele firescului.

Construcția alambicată a cărții îngreunează însă lectura și încifrează inutil unele semnificații. Vina, aparține, înțeleg, naratorului Popescu, profesor de fizico-chimice și nu romancier. Respect convenția potrivit căreia naratorul este una și autorul altceva. „Digresiunile mă țin în loc, mă întîrzie" — exclamă la un moment dat naratorul, exasperat de propria-i modalitate. Autorul avea datoria să-și ajute, măcar din cînd în cînd, labirinticul narator. N-a făcut-o și rău a făcut!

Valentin F. Mihăescu

P. S. În articolul nostru din numărul trecut al revistei se va citi: **materia epică** în loc de **materia critică, mulți admiratori** în loc de **prea mulți admiratori, redevabili** în loc de **redovabili, Nopți de trecere** în loc de **Nopți de facere.** De asemenea, cititorul este rugat să citească doar o dată numele lui Eugen Barbu și titlurile romanelor sale, în enumerarea în care acestea apar de două ori.

FESTIVALUL DE CREAȚIE LITERARĂ „VASILE ALECSANDRI"

● **Comitetul județean de cultură și educație socialistă Iași,** în colaborare cu **Comitetul județean Iași al U.T.C., Asociația scriitorilor din Iași** și **Universitatea „Alexandru Ioan Cuza",** a organizat a VIII-a ediție a **Festivalului de creație literară și interpretare artistică „Vasile Alecsandri"** în zilele de 14—15 iulie 1984, manifestare consacrată celei de a 40-a aniversare a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și celui de al XIII-lea Congres al P.C.R.

Juriul alcătuit din: Andi Andrieș, directorul Editurii „Junimea", Ion Țăranu, Horia Zilieru, Ion Holban, Mariana Antohi, Gheorghe Matei, Lucian Teodosiu, au acordat următoarele premii: **Ion Iacob,** Suceava, Marele premiu „Vasile Alecsandri", pentru dramaturgie; **Ion Cozmei,** Suceava, Premiul Editurii „Junimea" — poezie; **Nicolae Mihail,** Bacău, Premiul revistei „Convorbiri literare" — poezie; **Ion Nazare și Ion Mânzatu,** Iași, Premiul revistei „Cronica" — proză; **Samoilă Chiriac,** Bîrlad, Premiul Studioului teritorial Radio Tv. — poezie; **Neculai Darie,** Iași, Premiul ziarului „Flacăra Iașului" — poezie; **Dorel Sauciuc,** Ruginoasa, Premiul Comitetului județean Iași al U.T.C. — dramaturgie; **Val Mitu,** Iași, Premiul special al cenaclului „Ion Creangă" — poezie; **Dan Nicodin,** Bacău, Premiul special al cenaclului „Lupta cu inerția" — proză.

Manifestările cuprinzînd sesiunea de comunicări asupra operei poetului, recitaluri de poezie patriotică și muzică, susținute de laureații festivalului s-au desfășurat la Casele memoriale din Iași, Mircești, și parcul de cultură Copou. Au participat: prof. dr. Constantin Ciopraga, prof. dr. docent Gavril Istrati, conf. dr. Ion Apetroaiei, lector dr. Traian Diaconescu, lector dr. Noemy Bomher, asistent univ. Constantin Cernei, prof. Gabriela Scărlătescu, poetul Corneliu Sturzu, Mihai Georgescu din partea Institutului de cercetări etnologice și dialectologice din București.

CARTEA DE DEBUT

Un peisagist de atmosferă

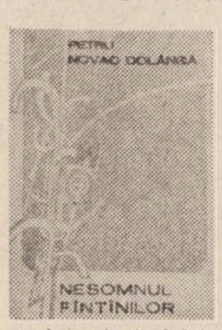

Un tradiționalist delicat, legat de fecunditatea pămîntului împovărat de semințe și roade, dar cu nostalgia aridității astrale a luminii, este Petru Novac Dolângă *), pictor de peisaje bucolice unde elementele naturalului sînt ades purtătoarele unor aeriene stări sufletești: „Țărîna ta e reavănă și mănoasă / ea mă năpădește cu rod; / gura mi-o simt plină / de năzdrăvane cuvinte / și dulci boabe de grîu. // Palmele tale mă-nfioară / și pe umeri îmi cresc aripi; / lîngă obezile fățarnice / ale roților astrale / îmi sîngerează genunchii. // Albii canini de lup / sparg oglinzile fîntînilor — / adună nămol și frunze uscate. / Tu ai știut doar să deschizi / ochii stelelor căzute-n izvoare." **(Gest).**

Din poezii picturale ca **Vămile iubirii, Ritm, În pămînt, Joc, Roade, Rit necesar, Strigarea pe nume, Destin** se desprinde difuz masivitatea domoală a peisajului bănățean cu dealurile rotunjite ca niște spinări de bivoli ce se întorc în amurg în satul din apropierea pădurilor, rîului, viilor și țarinilor. Imaginația inflamată de revărsările telurice ale grăunțelor de grîu este în gustul viziunilor lui Ion Gheorghe, dar nu are pregnanța lor materială. Remarcabilă e aici atmosfera înfiorată de dor pe care o respiră acea veșnicie ce s-a născut la sat cîntată de poetul **Mirabilei sămînțe,** sub semnul căruia stau cele mai izbutite versuri ale volumului: „În palmele mari și aspre ale tatii / crește otava verii fragedă și dulce, / ard lumînări peste năframele bunicii — / moșul a intrat în grinzi să se culce. // Mă-ngîndur cînd lacrimile cerboaicelor / blînd se-adună în pumni-mi fierbinți, / auzi! cît de greu răsuflă grîul în căzi — / gustul boabelor, iată, ne trece prin dinți. // Cu rouă se vor limpezi frunzele de fag, / cînd miinile mamei pluti-vor spre zări; / au să ne jertfească trupurile în amurg — / umplînd cu sînge — celestele căldări." **(Zi de vară).**

De obicei poetul privește peisajele prin lentilele sentimentelor, alteori însă își vizualizează stările interioare printr-o figurație de factură tradițională: „Miraculos picurau / în albe clepsidre / grei stropi de lumină / din fîntînile tale stelare; / / ochiul pădurii înflorise — / copleșind cu narcise / buzele izvorului. // Mistreții sfîșiară / în colți de-azur imensele năframi ale serii / cîrtița somnului / își frînse caninii / în oasele miezului de noapte." **(Chenar).**

Momentele zilei de vară, amiaza cu arșița benefică în care se coc boabele din adîncul gliei, răcoarea înserărilor și parfumul nopților, ca și melancoliile autumnale îi prilejuiesc lui Petru Novac Dolângă frumoase pasteluri **(Nocturnă, Ipostaze, Amurg, Regret, Toamnă)** lucrate într-o interesantă tehnică a unui tradiționalism „dematerializat" prin construcții genitivale și epitete unind în termeni concretul și abstractul: obrajii văzduhului, coasele amurgului, gest albastru, lacrima verii, cădelnița zorilor, secera înserării, sîmburele luminii etc. Prin abuz, însă, procedeul obosește lectura uniformizînd versurile. Lipsa de relief a multora dintre poeme este și principala scădere a cărții. Explicația stă în stilul previzibil, cu un vocabular monoton și cu o sintaxă facilă, din care autorul și-a făcut deja o manieră. Poezia, acum formată din simple notații, devine o vorbire ce funcționează în gol. Ca în baroc, fauna și flora își pierd realitatea transformîndu-se în elementele unui decor ce proliferează într-o ghirlandă fără sfîrșit. Iată numai o parte din „bestiarul" volumului: lup, cățea, fluturi, rîndunică, pești, raci, cerboaice, cocoș, zimbri, rațe, cucul, cai, năpîrcă, dihori, lăcuste, greieri, viperă, corb, mistreți, cîrtița, căprioare, bufniță, vulpi, nurcă, cocor, urși, șerpi, vultur, viezure, mioare etc. Impresia artistică e, paradoxal, nu de abundență a vieții, ci de diluție a universului liric. Poet e Petru Novac Dolângă atunci cînd, întors spre universul tradițional al satului, își silește fantezia să iasă din tiparele confortabile ale manierei proprii: „Satul meu e-o grea aripă de văzduh / cînd sunetul talăngii coboară-n rîu, / arămiul trunchi al serii povîrnit — / dezleagă armăsarii din roșu-brîu. // Ochiul verii plînge la răscruci, / cîrlanii numără frunze de trifoi; / ucide lacrima dihorului lăcuste / candela zilei se stinge în zăvoi. // Se-nalță cumpăna înserării tot mai sus / arcuind drăcește a bufniței salbă, / greierii își trec cîntecul de rouă / peste fragede — clopote de iarbă". **(Clopote de iarbă).**

Alexandru Condeescu

*) Petru Novac Dolângă: **„Nesomnul fîntînilor"**, Editura „Facla", 1983.

BREVIAR

■ **SINTEZELE „CRONICII".** De mai multă vreme, „Cronica" publică în fiecare număr cîte o intervenție a unui specialist în domeniul științelor sociale, eseuri, unele, cu totul remarcabile prin originalitatea punctelor de vedere. Revista a creat, cu aceste „Sinteze ale științelor sociale", un adevărat dosar de gîndire contemporană, înglobînd secțiuni cît mai numeroase ale științelor politice. Un adevărat studiu este și răspunsul din nr. 26 al lui Anton Carpinschi, pe tema „doctrionologiei politice". Ideea autorului este că azi trebuie depășit „descriptivismul și criticismul steril", înlocuite acestea „cu spiritul critic și obiectiv, ferm ideologic și deschis teoretic". Însă „Cronica" se ocupă în dezbaterile ei și de alte probleme ale gîndirii contemporane, între care merită menționat interesul continuu acordat temelor de istorie; de altfel, și colaboratorii de bază ai acestui domeniu (Al. Zub, Ștefan S. Gorovei etc) sînt dintre cei mai serioși. Interesante, în ultimele numere, și paginile de critică literară care beneficiază de semnăturile recunoscute ale lui Liviu Leonte și Z. Sângeorzan ca și ale mai tinerilor Ioan Holban și F. Faifer.

■ **„DEMNITATEA LITERATURII".** Acesta este titlul unui interesant serial, început în nr. 28 al revistei „Orizont" de către tînărul critic timișorean Adrian Dinu Rachieru. Autorul, care a debutat nu demult cu o foarte solidă cercetare sociologică intitulată „Orizontul lecturii" a ajuns indiscutabil la maturitate și abordează, acum, cu inteligență, cîteva din datele esențiale ale literaturii postbelice. Spre deosebire de alții, cărora, din lipsă de talent, le-au fost necesare zeci de pagini și munți de citate spre a găsi o concluzie care, oricum se demonstrase mai înainte, Adrian Dinu Rachieru merge repede și hotărît la țintă, desfășurînd un tablou al etapelor literare postbelice de unde nu lipsește aproape nici unul din momentele care au înrîurit simțitor literatura. Observațiile lui sînt adeseori memorabile: „Socialismul nu creează — spune tînărul critic — însă o literatură univocă de afirmare a unei realități fixe". De aici decurg „avatarurile" literaturii postbelice, cu întîile erori, cu „confuzia axiologică și diminuarea forței de penetrare". Criticul are formule remarcabile, care pot fi puse în circulație: el explică trecerea de la „critica apologetică" la „criteriul axiologic", demonstrează cum, în 1956, și-a făcut loc „ideea continuității selective". Așa cum se prezintă acum, cu o analiză sociologică expertă și cu formulistică pregnantă, acest serial anunță în Adrian Dinu Rachieru pe cel mai avizat comentator al sociologiei literare din anii imediat postbelici, un talent în plină afirmare, care merită, în continuare, urmărit.

■ **„STAREA LIRICĂ II".** A apărut, recent, volumul al doilea din „Starea lirică", o culegere de eseuri semnate de poetul Vasile Nicolescu care este, cum se știe, și un interesant eseist. E, fără îndoială, o prelungire a materiei care îl pasiona pe autor și mai înainte, în definitiv o combinație între poezie și pictură. Omul are, s-a văzut bine, disponibilități și pentru înțelegerea lirismului și pentru priceperea picturii": efectul unor asemenea „lecturi" subiective e cuprins în aceste eseuri care vorbesc despre Arghezi, Eminescu, Blaga, Lorca, (dintre poeți) și despre Turner, Vermeer, Caravaggio sau Covatable (dintre pictori). Esența eseisticii lui Vasile Nicolescu este mai degrabă academismul epicureic, contemplativ, autorul nu face eseu spre a-și explica, teoretic, creația, ci spre a semnala estetica prin analize practice. Acest program indirect de poet este merituos și prin intuițiile pe care, cu ochi candid, le aduce asupra creației în general: Vasile Nicolescu e dintre aceia care explică pe alții explicîndu-se pe el.

A.S.

ȚARA SPRE MARELE AUGUST

TINERI SCRIITORI ÎN REPORTAJ

Geta Mermeze : „Tinerețe"

SĂPTĂMÎNA TEATRULUI POLITIC

Ancorarea în realitate

Cîștigul **Săptămînii teatrului politic** de la Costinești a fost în egală măsură ideologic și spectacologic. Redimensionate scenic, texte foarte cunoscute și deseori jucate au reușit să incite publicul prin prospețimea și noutatea unghiului interpretativ. Cazurile (puține) nereușite din punct de vedere dramaturgic au marcat tocmai lucrările care se ocupau de perioade neasimilate de autorii lor, nerecunoscute, nedocumentate, superficialitatea scriiturii nereușind să fie salvată nici în registrul scenic.

Ocupîndu-ne de secțiunea reușită a Festivalului..., cea mai întinsă de altfel, recunoaștem că spectacolele Teatrului Național din București și Teatrului Tineretului din Piatra Neamț ne-au incitat cu osebire. Au existat aici virtuți actoricești care în consens cu cele ale textului, conduse riguros de gîndul regizoral au produs opere scenice tulburătoare. Am revăzut, pentru a cita oară, un mereu imprevizibil și inepuizabil Gh. Dinică, actor cu resurse infinite și mare gamă interpretativă trăind în eroul său cu autentică ardere și reușind în situații uneori convenționale, momente de mare vibrație. Dacă în ansamblul ei piesa lui Platon Pardău **„Iubirile de-o viață"** este densă ca psihologie, construcția dramatică a lucrării nu este foarte solidă, momentele existînd bine conturate, întregul suferind de lipsa unei coerențe scenice care vine mai ales din experiența în domeniu. Dacă Gh. Dinică, interpretul activistului de formație veche, a reușit să atenueze sincopele și secvențele lipsite de forță ale scrierii, nu același lucru s-a întîmplat cu ceilalți actori, mult mai egali și mai lipsiți de relief. Chiar în cazul lui Costel Constantin, credem că partitura eroului frămîntat, a activistului zilelor noastre, pus în situații de grave confruntări de opinii și de mentalități și care trebuie să acționeze și să infrîngă inerția celorlalți, ar fi putut oferi interpretului posibilitatea de a obține printr-o mai puternică condensare a mijloacelor de expresie caracterul exponențial pe care și-l dorea autorul. La nivelul celorlalte personaje au existat în mod egal nuanțări expresive și enunțări terne. În cazul spectacolului **„Piticul din grădina de vară"** de D.R. Popescu, prezentat de actorii Teatrului din Piatra Neamț, am remarcat modul în care fiecare interpret a reușit să creeze o stare a personajului, o zonă spirituală distinctă în care el se mișcă, evoluțiile fiind esențial justificate. Nici o clipă nu am avut senzația că se rostește un text, ci că acolo pe scenă clipă de clipă se desăvîrșește o operă, fie ea chiar de o seară. Din nou Ana Ciontea, a reușit să fie o prezență, cea mai vie, cea mai dureroasă în context, cea care cu firava ei făptură se îndîrjește cu fiecare rol să rămînă și după ce cortina a căzut, să fie adică obsesia acelei reprezentații. Este adevărat, că în universul în care a evoluat, luminile și umbrele create de ceilalți interpreți, cu deosebire Florin Măcelaru, Coca Bloos, au ajutat-o să se reliefeze puternic. **„Passacaglia"** în varianta de studio a Teatrului din Constanța a reușit să dezvăluie o altă perspectivă a binecunoscutului text, regizorul fiind tentat să lumineze din sfera poeticului zbuciumul evenimentelor îngrozitoare ale perioadei din preajma eliberării, adîncind semnificațiile scriiturii și conferind spectacolului zonele de abis de care orice operă scenică importantă are nevoie. În spațiul restrîns al studioului textul a căpătat o mai mare forță, imediata apropiere a publicului obligîndu-i pe actori la o cenzurare strictă a mijloacelor de expresie și a mișcării, iar dialogul cu spectatorii purtat fiind mai în șoaptă și cu posibilitatea de a se privi reciproc în ochi, s-a tensionat sensibil. Ocupîndu-se tot de evenimentele din preajma eliberării, piesa lui Dehel Gabor „Nevinovatul" surprinde din alt unghi dramatismul acelor zile. De data aceasta eroismul este al unui învățător, care confundat cu un luptător ilegalist acceptă să i se substituie pentru a salva o viață mai necesară decît a lui. Sacrificiul individual este suprema jertfă pe care cetățeanul onest o putea face pentru țara sa. Adăugăm textului valoarea înaltă a interpretării, actorii reușind momente de mare virtuozitate într-un spectacol unitar în ansamblul său. S-a dovedit și în această gală a teatrului politic importanța și valoarea școlii interpretative românești. O întîlnire fericită între un text important și un regizor pe măsură căruia i s-a aliat un colectiv demn de renumele său, a însemnat spectacolul Teatrului Mic cu piesa **„Politica"** partea a doua, a lui Th. Mănescu în regia lui Silviu Purcărete. O întîlnire nefericită, în aceeași ordine de idei, a fost cea a întîlnirii piesei lui Lovinescu **„Citadela sfărîmată"** cu regizorul Mihai Berechet la Teatrul Nottara într-un spectacol în care actori de virtuozitate au încercat să susțină un text de valoare fără conducerea unui regizor, dacă nu cumva gîndul acestuia a fost tocmai de a șterge orice semnificație a textului. În cazul spectacolului cu piesa **„Fotografii mărite"** a lui Mihai Dușescu lucrurile s-au petrecut cam la fel, numai că de data aceasta a lipsit și textul, iar actorul Petre Gheorghiu Dolj oricît de inspirat ar fi fost, nu putea salva chiar totul. Spectacolul Teatrului Național cu piesa Dinei Cocea **„Paralela 40"** a beneficiat de o excelentă trupă tînără.

Dramaturgia noastră contemporană este foarte puternic ancorată în realitate, foarte aproape de tot ce se consumă cotidian la diferite nivele, în diferite medii și zone. Indiferent dacă se ocupă de contradicțiile și neajunsurile morale sau sociale, de viața activistului de tip nou sau de muncitorul anonim din cine știe ce loc de muncă, toate aceste teme sînt discutate la timpul prezent, la prezentul acut, în spațiul nostru spiritual fără alunecări într-un timp sau spațiu datate incert. Este deci o dramaturgie curajoasă și angajată responsabil, fără să fie, în partea ei cea bună, tarată de tezism sau personaje dogmatice. Dramaturgia contemporană este mai ales o literatură a problematizărilor, a dezbaterilor, a frămîntărilor spirituale, o literatură a adevărului rostit pe diferite tonuri și-n diferite registre, dar tot adevăr se cheamă. Și a mai demonstrat această **Săptămînă...** că avem și o școală de teatru serioasă și talente aparținînd diferitelor generații, cu accent deosebit pe cea tînără. În cursul evenimentelor care au avut loc paralel cu spectacolele teatrale, respectiv întîlniri cu elevii, oamenii muncii din diferite întreprinderi, ca și din Colocviul final s-a detașat clar ideea că teatrul trebuie să-și manifeste permanent valoarea lui formativă, căutînd mijloacele sensibile pentru a activa în spectator atitudini și idei în consens cu mesajul piesei prezentate. Altfel spus, teatrul trebuie să convingă și să educe cu mijloacele sale specifice, publicul căruia i se adresează, să contribuie eficient la formarea conștiinței socialiste a celor care participă din sală la actul artistic, pentru că de fapt aceștia sînt cei care, cu spirit revoluționar și înaltă responsabilitate, modelează nu doar arta ci și societatea căreia îi aparținem.

Liana Cojocaru

«Ca să schimbăm acum, întîia oară...»

O largă și nesfîrșită alee de plopi țîșnește stufos și binefăcător în fața ochilor noștri. Am trecut pe lîngă nenumărate lanuri de porumb și grîu, de orz dat în pîrg, am zăbovit în plantațiile intensive și supraintensive de piersic și măr, am cinstit privirea cu superbele cupe de zmarald ale viței de vie, care păstrează rodul încă în dospeala care va sparge în toamnă în spumoase și aromitoare cintece bahice, în sfîrșit, de mai bine de cîteva ceasuri trăim într-un incubator solar care arată plus 44° la umbră, acum, aproape ciclopic aleea de plopi se desface în fața ochilor noștri încărcați de miliarde de explozii vitale, sfidînd deopotrivă nisipurile, arșița saharianâ, înălțimile. Dens, material, potopește peste noi aerul răcoros al aleiei. Trag cu nesaț, sorbind aerul în plămîni.

Plopii fosnesc peste noi, șoaptele frunzelor urcă în simfonii de-a dreptul fantastice. E o senzație stranie, teribilă, inimitabilă. Aș dori să nu se sfîrșească...

În dreapta, ne copleșește privirea jocul sacadat, plin de suspans al suprapunerilor de imagini format din tulpinile groase de plop și galbenul-verde al unui imens lan de mușlar. Îți ia ochii lanul de mușlar. Literalmente îți retează și respirația. Pare că soarele într-o fosgăială păgînă, după cine știe ce prea frumoasă și prea pămînteană Sinziană, și-a pierdut mințile, risipindu-și toți bumbii de aur de la mantia-i voievodală. În stînga, covor de vii, butuci de viță de vie fără număr și fără de capăt.

— Aici, zice lîngă mine, Petre Baniță.

Întorc privirea pe chipul lui de bărbat în puterea vîrstei, ars de soare, brăzdat, aidoma unui lan de grîu în pîrg, greu de roadă, căutîndu-și cu înfrigurare destinul spre pîinea noastră albă și cea de toate zilele.

— Să coborîm, zice, parcă grăbit, dar nici pe departe nu e.

Coborîm din mașină. Pășim. În tăcere. Nisipul se clatină sub tălpile noastre. Și noi, la fel. Mă opresc. E anapoda. Calc pe pămînt sau alunec pe creste de val. Ca un cuțit în coșul piept-ului, presimț svircolirea aprinsă de rău de mare. E absurd ! Sînt pe nisipuri. Aha, pe mări de nisipuri. Petre Baniță mai face încă un pas, încă unul, se lasă într-un genunchi, ia în căușul mîinilor nisip. Îl vîntură dintr-o palmă în alta, cîntărindu-l. Mă lasă să pricep că, ceea ce se desfășoară în fața ochilor mei, e un gest care s-a consumat aidoma și acum douăzeci de ani. Și acum o sută de ani și poate o mie de ani. Așa cum a fost. Iată : nici un hectar de nisipuri păstrat mărturie!?! O dună aspră, țepoasă. Inospitalieră ochiului, de neînchipuit vieții! Un guștер de un verde catifelat se zbate să se agațe de un smoc maroniu de iarbă. O tufă de măceș. Mai încolo, o alta. În arșița zilei se caută parcă vinturîndu-și cu spaimă ramurile. Aici, chiar dacă a existat cîndva viață, s-a retras copleșită de vitregii neînchipuite. Îmi frec ochii. Încă o dată, și încă o dată. Imaginea e mereu aceeași. Nu, nu visez. N-am halucinații, nu-i nici o fata morgana.

Ne reîntoarcem. Eu mai greu. El, obișnuit, ca pe luciul unui asfalt de piață publică. Trecem din nou pe lîngă lanul de mușlar. Lăsăm mașina sub umbra plopilor. Urcăm agale pe panta unui mamelon. Iarba, deasă ca peria, ne trece mai sus de gleznă. Lăsăm în urmă un elesteu cu ghizdurile desenate în beton.

— Sînt și peștî ? îl întreb, tresărind deodată în mine cine știe ce coardă pătimașă și nestăvilită de pescar de duminică.

— În altul, zice egal cu sine. Petre Baniță.

Creasta mamelonului e întesată cu aparate de măsurat presiunea aerului, evaporarea apei din sol și din plante, „febra" solului și a plantelor, și mulți, mulți alți parametri sofisticați pînă la calcule de computer agro-industrial. Un laborator cu zeci de parcele experimentale. Îngrășămintele lichide sînt administrate odată cu apa, fie în sol, printr-o rețea de conducte aflată la 30—40—50—50 cm adîncime. În parcele : viță de vie, porumb, grîu, cartofi timpurii, mazăre, morcovi, fasole, varză, conopidă, sfeclă de zahăr, dumnezeule!, cîte se mai pot cultiva, iată pepeni verzi, pepeni galbeni, flori... Ce flori superbe!... meri, peri, piersici, caiși, cireși. Cireșii sînt o explozie rubinie. Întind mîinile și culeg. Mai apoi, ca în copilărie, îmi vîr lacom capul în ramuri și mușc. Culegînd cu gura, cu ochii boabele rubinii. Ce prospețime și ce aromă !!

— Sînt primele... de pe nisipuri... îi mărturisesc, cuprins de sfiicielnică tulburare și cu gura plină, pînă mai sus de urechi... Și nu mai știu să îmi dezleg gura decît repetînd încă, și încă o dată : primele...

Petre Baniță surîde. M-a cumpărat. L-ar fi cumpărat și pe dumnezeu din cer cu ceea ce a făcut el din deșerturi. Mă îndoiesc încă că Petre Baniță e cu capul în nori. De cînd îl știu, și îl cunosc de cîțiva ani buni, ca să ne zicem pe nume, îi place să calce pe pămînt cu piciorul, și e om al cîmpiei, încărcat de asprimi, posesor de performanțe universitare și academice, țăran însă, drept și mîndru, neînduplecat.

Laboratorul de pe vîrful mamelonului e o stație pilot amplasată într-un cîmp experimental de cîteva mii de hectare... În acest laborator experimental, unic în felul lui, experiențele vizează desăvîrșirea de tehnologii de mare rafinament și eficiență. Sînt tehnologii ale viitorului nu prea îndepărtat. Cresc și capătă chip doar aici pe vîrful acestui mamelon. Unde și cînd se vor folosi la scară agro-industrială ?! Cel mai aproape spațiu de desfășurare a acestei impetuoase manifestări de inteligență românească va fi Sahara libiană și algeriană.

— E o colaborare recentă, zice Petre Baniță, în curs de definitivare. Mai întîi să prindă rădăcini și performanță pe nisipurile noastre... Pe urmă... ca licență contravaloarea ei va fi numărată în aur...

Mă așez pe ghizdurile de piatră ale unei fîntîni. Vinde și el agale lîngă mine. Își privește ceasul de la mînă.

— Acum, zice, e ora de potolire a setei.... Ce sete le e plantelor...

Pe cele cîteva mii de hectare, din mii de aspersoare pornesc jeturile de apă. Sînt dirijate de undeva de la un pupitru de comandă. Trebuie să trăiești într-adevăr ani, multi ani pe nisipuri, ca să înțelegi această teribilă sete de apă a plantelor !! Să auzi mugetul — e într-adevăr muget marin ! — a miliarde de plante, contopit într-o uriașă, fantastică spaimă de a rămîne prinse în cleștele de calvar al arșiței solare, de-a dreptul ucigătoare.

Se face dintr-odată răcoare. Sînt copleșit de gînduri și mari nedumeriri. Fîntîna pe ghizdurile căreia ședem e forată la mare adîncime. Apa vine la robinet. O bei însă dintr-o cană de Oboga, zmălțuită în culori vii. E bună apa. Rece și blîndă, ca o binefacere.

— Privește, zice iară și într-un tîrziu, Petre Baniță.

Privesc. Pe nisipul fierbinte a îndepărtat cu palmele urmele pașilor noștri. La un arac de vie și pe oglinda argintie începe să tragă linii, linii tremurate ușor, ca un fel de albii de rîuri. Încet-încet din rîuri se adună imaginea atît de fierbinte a țării. Tresar. Ce mai vrea să dezlege mintea omului ăstuia, încăpățînat ca un drac și statornic ca un psalm din cine știe ce neguroase inceputuri.

— 540 000 de ha de nisipuri ne-a dăruit ca zestre natura. Să nu ne plîngem că a fost cu noi mumă vitregă... ne-a dăruit și cernoziom. În vremuri grele s-a scos din trupul țării pămînt bun, și s-a dus cu vaporul, în sus, pe Dunăre, plată silnică, eu zic tot de sînge de țară ca să îngrașe pămînt străin... Ei doamne, zice Baniță, îndepărtînd din minte cine știe ce amintire dureroasă și silnică ! Unde sîntem noi, reia el cu alt timbru, molcom și gospodărește, pe pămîntul din sudul Olteniei, sînt 240 000 ha de nisipuri. De-a lungul Ialomiței, Călmățuiului, Siretului și Bîrladului, în Nord-Estul Cîmpiei Române, alte 100 000 ha! În Deltă — 20 000 ha, în Dobrogea — 10 000 ha, în Nord-Est, în Banat, în depresiunea Birsei, alte cîteva mii... Vara, în zonele nisipoase, sînt +65° C la suprafața solului, iarna : —20° —30° C... Precipitațiile rare, 359 mm la Carei, Satu Mare...

Mă uit la Petre Baniță, sprijinit în aracul de vie, la chipul lui înăsprit și uscat, și, firesc mă întreb, cum să transformi un astfel de deșert migrator în statornicie și belșug.

Simțind ce mă chinuie și frămîntă, zice :

— Ei, asta a făcut țăranul : statornicie, adică imposibilul ! A semănat ce putea să învingă arșița și nisipurile. De belșug, nici vorbă, de abia tîrîndu-și zilele...

Dintr-o statistică de prin 1932, frămîntată în nopți fără somn de un alt mare român, savantul Gheorghe Ionescu-Sisești, se arăta chinul țăranului, punîndu-se greu degetul pe rană : 600 kg secară, 400 kg porumb, 500 kg tutun, 8 000—10 000 kg pepeni verzi, 3 000—5 000 kg struguri, per hectar cultivat și, o dată, la 15 ani, 600 mc de lemn de salcîm, tot la un hectar împădurit.

Revin din memoria statisticilor la calda imagine a țării închipuită de Petre Baniță cu vîrful unui arac de vie, pe nisipul migrator al sudului Olteniei.

— În 1965 ai venit la Bechet ?... În 1965, singur ! Ce ai găsit, fiindcă îmi închipui că știai bine la ce durere te înhami..

— N-am venit pe loc gol. Am venit cu eforturi. Hai să zicem că nici bunele intenții n-au lipsit. Încă din 1959, Institutul de cercetări horticole organizase în comuna Bechet un centru experimental pentru studierea viței de vie și a pomilor fructiferi... Ai să mă crezi sau nu, dar primul drum nu l-am făcut pe nisipuri. Am venit, cum s-ar zice, la Centru. O căsoaie mare, în holul căreia, pe un întreg perete era prins în cuie un butuc de vie scos din nisipuri... Dar, mai înainte de a-ți zice ce mi-am zis eu atunci văzînd hățișul de rădăcini al butucului, trebuie să îți spun că mai bine de cîteva luni, datorită unei înțelepte hotăriri a conducerii superioare de partid și de stat, un grup de specialiști români, printre care mă număram și eu, a fost trimis în străinătate să vadă și să se confrunte cu ceea ce au făcut țările civilizate în materie de agricultură... Cu desaga și cu ochii, cum zice olteanul, am bătut toate continentele...

Am văzut. De cumpărat aveam ce, dar trebuia să îmi și folosească.

— În '62, întîmplarea m-a pus și pe mine față în față cu butucul de vie. Fusese sădit în 1938, intrase pe rod în 1948... Eram de aceeași virstă... Și drept să spun că am citit în rădăcinile lui kilometrice o întreagă istorie de supraviețuire...

— Așa-i.

— Cum te-au primit țăranii ?

— Cu superbă maliție și îngăduință, cum ar zice hîtru Al. Piru, că lui îi aparține termenul de referință.

— Chiar așa?!

— Țăranul învățase să facă un lucru bun. Din generație în generație și din instinct. Era un cîștig pentru el, dar nu pentru țară. Cînd agricultura noastră a fost și-a fost sub influențe ignorante, țăranul li s-a opus *din instinct*, omul de știință mai apoi din *sesizarea* efectelor negative, chiar catastrofale... În conditiile noastre, în anumite etape, s-a căutat să se aplice rezultate experimentale din zone geografice care n-aveau nici în clin, nici în mînecă cu noi...

— Concret, chiar și pe nisipuri... Știam că numai pe cernoziom ?!

— Dacă ne vom ridica pe vîrfurile degetelor de la picioare ai să vezi cît de aproape sînt de noi bulgarii. Un braț de frate. Cînd bate rău grindina la bulgari, bate rău și la noi. Așa sînt și au fost influențele : n-au hotar. Așa că hai să zicem de un examen : ierburile perene pentru stepă sînt bune, organic — pricepi? Pentru nisipurile acestea, n-au cum.

— Și cum ai ieșit cu fața curată. În 1965, anul unu al renașterii noastre naționale primisei sarcina de partid, și ți se acordase personal încrederea de la cel mai înalt nivel de partid?...

— Încrederea a fost și a rămas statornică. La fel și efortul financiar. Investițiile din zonă uriașe. Sistemul de irigații Sadova-Corabia a însemnat, ca să ne înțelegem bine un efort nu județean, nu regional, ci unul republican. Cînd o țară întreagă îți toarnă în vine propriul ei sînge, proaspăt și sfînt aprins de speranțe, simți cum crești ca Prislea din povești. Într-un an, cît alții în zece. Ei bine, așa și numai așa încep să se închege legendele, cînd ești una cu țara...

Tace. Tac și eu. Privește departe, peste livezile de pomi care vălurese aidoma unor lanuri de grîu. Am văzut și grîul și orzul și secara — perie. Porumbul a plecat frumos, cătinel, de asemenea, floarea-soarelui. Se răsfață fiind aici mai aproape de idolul ei, ca oriunde în Cîmpia română. Se cultivă și soia, și cartoful timpuriu, lîngă el — sfecla de zahăr, lucerna. Producțiile per hectar nu se compară cu ceea ce a fost înainte pe nisipuri. Fiindcă n-a fost mai nimic. Se compară însă cu producțiile de pe cernoziom. Și din anii cei mai buni și foarte buni ai cernoziomului. Dar, mai ales cu avuțiile de referință din țări ce le dă mîna și mai ales investiția de aur a minții. Uriașa investiție făcută de stat a încăput pe mîini bune. Profesorul Petre Baniță și colaboratorii săi au schimbat catedrele universitare cu cîmpul. Și ce bine le șade ! Și cîmpului ce bine îi șade, așa, dezmierdat de mîini universitare și academice. De două decenii perdele forestiere s-au ridicat pieptiș, curajos, în calea Austrului. Și Austrul potolit, cuminte, și cu simțul măsurii, și-a schimbat năravul din fire. Apa, fiindcă Dunărea, odată intrată în sistemul de irigații, își pierde numele, (pentru prima oară în milenara ei existență), și îngrășămintele organice, preparate în retortele argintii ale marelui combinat chimic craiovean sînt hrană, ca și soarele pîinea cea de toate zilele a plantelor din paradisul acesta uimitor de pe nisipuri !

Irimia Gotu

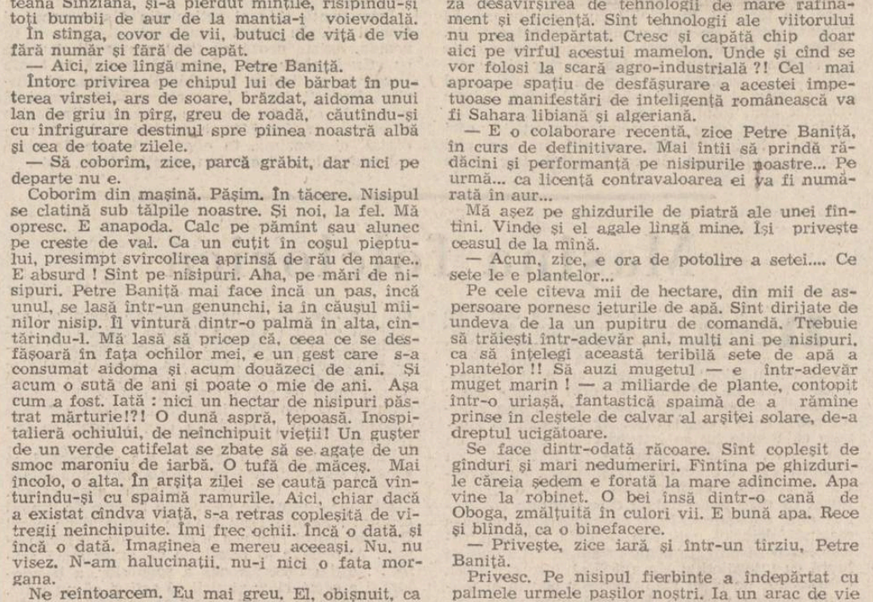

Geta Mermeze : „Zori"

george corobea

Bună dimineața, libertate

Focul a fost învins
și arborii neamului își iubesc sîngele
și pasărea cu zborul neînvins
știe că dimineața e făcută din jertfe.

Pe unde treci se lasă aerul,
atît de calm,
că toate apele curg pentru
o idee și toate valurile
au trecut peste țărînă, dar
pietrele, pietrele au rămas...

Ne întoarcem cu chipul în memoria
celor patruzeci de primăveri de pace —
piatră de încercare
și flamura cîntă pentru o viață
înainte mergătoare.

Memoria grădinilor —
anotimp de mire ;
și orice cărare nu doare,
și orice izvor ne știe
minuitori de unelte spre viitorul Patriei.

Eroii pe nume

Seninul zărilor suie
printre țarini — vuiet tînăr ;
eu, în liniștea oglinzii, văd
rodnicind plaiul român...

N-au avut răgaz eroii
să doarmă soarele-n pridvor ;
i-a căutat Patria rănită
de valuri părînd să-i
deslușească surisul oprit ;

Cu brațe tari au scris Istoria
apăsînd pe rădăcinile
plaiului mioritic
și-n horă au întins grădini...

Astfel uzinele, fabricile, holdele,
din preajma barajelor ; Carpații
ce tună la Vidra, la Țebea, și-n
sus la Abrud — goruni ce stau
tot în picioare sau

Dunărea ce-și trăiește o altă eră
tot mai aproape de brațele noastre
sînt drumuri de baladă continuă.

Aerul patruzeci se spală în umbra
dintre ani și-n umbrele de ieri
și toate oglinzile ne spun
că s-au născut în amiaza
arborilor și murmurul apei
își cunoaște eroii pe nume...

Pe drum de glorii

În calea adevărului
au răsărit arbori
și au durat cetăți ;

În calea inimii
s-au zidit tăriile
acestei istorii...

În calea respirării
s-au limpezit izvoare
pe drum de glorii

În calea numelui
s-au vindecat răni,
s-au pus alte pietre,
și vara continuă...

Patria — riul de iubire
și Gură de rai ;
Cuvîntul Partid —
mireasmă prin trup.

Patria — eroii în memoria
celor ce le-a dat chip și
loc de cinstire ;

Cînd, ori de cîte ori, îi sărbătorim
tresărim
ca arborii primăvara...

cristian m. petre

Patru fîntîni

La întoarcerea de pe front
însetat, tata a zidit
patru fîntîni : cîte una
pentru fiecare an al înstrăinării.

Și-a curățat rugina palmelor
sădind salcîmi fragezi
jur-împrejurul căsuței —
galbenă, roasă de dor.

Și sub ferestre, meri și cireși
pentru un altfel de roșu
înspre guri de fiu și nepoți,
și-n ogradă o vie a speranței.

Literă eternă de jar

Povestiți-mi, părinți
și părinți ai părinților mei
împreună ați plîns bucuria
(memoria vă e scut
de oțel sclipitor
al acelei tinereți
nicicînd pierdute)
povestiți-mi cu ochi limpezi
ce formă avea patria eliberată
îmbrățișată, sărutată adînc
de iarba fierbinte
a mulțimii biruitoare.
Vă privesc ca-n vis, vă ascult, văd glia
ca o literă de jar a istoriei
ca o eșarfă eternă.
Și gurile vă sînt scoici calde, vii
rotind sfînt ecoul marelui zbor.

În pace, țară liberă

Frumoasă patrie România
cu fruntea în glasuri de soare
cu pieptul în pulsul de seve
cu brațe pe spic încordate.

Înaripat meleag România
în zborul ager al cerului de august
pămînt înnobilat de chemările eroului
limpede sunet al păcii.

Țară desăvîrșindu-și cîntecele
chemată iubită între popoare
Fiul tău rostindu-ți numele
te-arată lumii, nemuritoare !

dan rotaru

Patriei, în sărbătoare

Urcă prin inima noastră griul în stemă,
stindarde ne mîngîie iarăși retina.
Patrie, te simt în toate cuvintele mele
pe care le-nveți ce e sărbătoarea, ce-i lumina.

Sîntem azi cu toți lîngă inima ta milenară.
Mîngîie-ne cu un riu sau c-un munte retina!
Tu-nvești pîinea în grîu cum să răsară,
în cuvintele mele tu ești lumina,

în cuvintele-n care e din nou sărbătoare,
în cuvintele-n care e lumina stăpînă.
Sărbătorile tale-s deopotrivă-ale noastre,
Patrie nemuritoare, patrie română.

Odă limbii române

Îngenunchez în fața ta așa
precum la sînul mamei eu cădeam.
Cuvintele ce mi le pui în gînd
îmi dau înțelepciunea unui neam.

În vers îmi torni nemuritor destin,
lumina ta e pură, omenească.
În carnea ta cu dragoste respir,
tărîm de vis, tu, limbă românească.

Ca în lumină

Ca în lumină ai plecat, ușor,
te-ai afundat în zare ca-n oglindă.
Se auzeau secundele cum mor,
durerea se-auzea cum te colindă.

O, cine azvîrlea cu trenu-n zare,
însingerîndu-l într-un mov amurg?
Se auzeau iubiri imaginare
prin sînge și prin inimă cum curg.

Plecarea ta cu gloria se măsoară
sau cu frumoase pleoape ce ucid
o lume ce nicicum nu vrea să moară
și-și umple buzunarele cu vid.

În gînd

Nu, ochii mei nu știu să-ndepărteze,
nu știu să viscolească nici un trup.
Cînd pleci, eu simt de fiecare dată
cum dureros privirile-mi se rup.

Tresar oglinzile, cînd te repetă,
și tremură, cînd pe de rost te știu.
E prea devreme-n lume-acum, iubito,
și-n litere deja e prea tîrziu.

Și nimeni nu cutreieră prin lucruri.
Se-aude-n raft o carte respirînd.
Un înger mi se-așează-ncet pe gură:
ca o lumină tu-mi cobori în gînd.

Pînă la uitare

Încep să-ți uit mersul
ce-ți destramă trupul pînă la amintire.
Iată, aleargă spre mine zăpada,
ca o albă oștire!

Munții parcă sînt vulturi
ducînd pămîntul în gheare.
singur, dăruindu-mă umbrei,
te cheltui dureros pin-la uitare.

Cupe de crin

Într-un singur sens mă destram
fără-ntoarcere.
Fiecare seară mi se pare-un sfîrșit
cu care eu însumi în ziua trecută
fără-ndurare m-am pedepsit.

Cine mai crede-n tandrețe,
cînd arma i-adulmecă urma cu nările
și cînd în fiecare celulă a sa
execută triplul salt întrebările?

Nu-mi rămîne decît să-mi consum
privilegiul ce mi-e dat să particip la cina
unde-n final, în cupe de crin,
se servește lumina.

Lecția

Fără tine, cheile uită
ușa să o deschidă.
Umbra mea fosnește
ca o cenușă într-o firidă.

Cu inima întorc ceasornicele orașului
și le fac să măsoare
lecția în care fiecare din noi
învață mereu cum se moare.

Dar pentru ce-ți scriu ție toate acestea,
acum, cînd sufletul tău și-a pierdut mănușile,
și cînd eu, naivul, tot mai cred
că deschid c-un cuvînt toate ușile?

Scrisori nescrise

Trimite-mi astăzi scrisorile
pe care nu le vei scrie niciodată!
Hîrtia ce le-ar purta în memorie
ar rămîne imaculată.

Vocalele, consoanele ne-ar ucide încet
ca o sentință definitivă.
Creierul meu, trăgîndu-mi trupul,
pufăie ca o îmbătrînită locomotivă.

Dar trimite-mi chiar azi scrisorile nescrise,
arzînd ca niște-ncinse vetre!
Le voi citi, chiar de-aș avea senzația
că-aruncă-n mine cineva cu pietre.

Oraș ireal

Te mîngîi cu sîngele, te respir cu sufletul.
Fiecare zi îți-e cît viața mea de frumoasă.
Ca prin somn, pe un drum fără-ntoarcere,
visul meu te scoate zilnic din casă.

Și te-ndrepți spre-același oraș ireal
ce coboară din stele odată cu munții
și se termină pentru fiecare din noi
chiar la marginea frunții.

REPERE IN PROZA TINERILOR

Ninsorile din Englitera

Dumitru Radu Popescu

Am ajuns să-i cunosc pe Marin Ioan, dascăl la școala de la Coltia, și pe Zadic Armeanul pe la sfîrșitul lunii Iulie, 1984, mai precis chiar în zilele de 19 și 20 ale acestui vajnic și controversat Cuptior. Prin Bavaria căzuse un nor de grindină pe pămînt, spărgînd acoperișurile, jupuind ciresii, merii și ce alți pomi or mai fi avînd nemții pe-acolo, culcînd pur și simplu la orizontală grîul și porumbul și producînd pagubă în ciupercile din pădure, (care mai poate fi trecută cu vederea, ca orice pagubă în ciuperci — adică ele o să crească din nou, rotatele!) și pagubă în mărci. Sînt convins că în timpul dezastrului bancar produs de potopul cu grindină din Bavaria (a doua zi stratul de ghiață format din obiecte din ghiață căzute din cer în forma unor mingi de tenis — era în înălțime de 31 cm la sol, adică arătînd și chiorîlor că era vorba de un gogeamite rasol). Ioan și Armeanul se aflau pe undeva prin Sudul Germaniei, ei fiind mereu acolo unde e vorba de un dezastru. Sau de o bucurie. Probabil se săturaseră de micile războaie din Golf, de marile manevre născocite de petrol, și de burta iadului în care se prepara viitorul fotoghin, și o mai luaseră țiriți prin aer de propriile lor aripi spre Europa, via Eghipet. Ei, Ioan și Armeanul aveau nostalgia Engliterei nu de pomană! Respectau lumina în orice clipită, o cîntăreau, știau că fără ea începe imperiul lui Dîncolo, cel fără de haz, băuturi populare și hanuri sordide. Au scăpat ei și din nu prealuminosul lazaret, cel cu bube de ciumă, scăpînd va să zică și de moarte, pe veci. Așa că iată-i umblînd de colo-colo, cum umblau de colo colo și tristul cavaler al tristei figuri, însoțit de grăsunul scutier, cu deosebirea însă că între Ioan și Zadic nu se știe care este unul și care este doi, Sluga și Stăpînul, ei fiind pe rînd și propriile lor căpetenii și propriii lor slujitori, sau mai precis fiind un același aluat mocirlos și divin, cu două guri. Ce să le faci, oameni! Nu le place să stea nici într-un colț al Minții Angelice și să tacă, e mai bine printre multimea de gîos, bînd și vorbind. Dar, Atenție! Ei nu sînt guralivi, bre. Și cel care a făcut lumina și lumea din cuvînt n-a fost un flecar, doar o săptămînă a pus cuvîntul la lucru, pe urmă s-a oprit și și-a contemplat opera (așa cum era! Ce să-i faci! Era pentru întîia oară despărțită brînza de zăr!). Aștia, Ioan și Zadic, sînt fericiți! Iar cînd îi năpădește vreo negură, se gîndesc la ceva frumos, ca să uite! O vreme au locuit într-un butoi, fiind cum s-ar spune Unul, asemănător... sau de ce nu fiind chiar el? domnul cu lămpașul?! Că l-au cunoscut pe Borges și c-au fost în neîncăpătoarea sa bibliotecă, nu mai este nici-o îndoială, cum n-ar trebui să se îndoiască nimeni de... legătura lor cu asazisul Pitagora, cel care nu minca... se știe ce! Cînd iarăși o negură se strecoară în sufletele lor, Ioan dă cu amnarul pe-o piatră de cremene și o lumină se face între ei și întuneric. Ei se duc peste tot, mai ales prin știința ce-o detin, fiind convinși că oriunde ar pleca totul e la fel. Ei oriunde pot sta de vorbă cu îngerii, și nu numai cu ei. Au un humor teribil. Găsesc pînă și în scaunul unei cîntărete ce și-a pierdut vocea leacul faringitei, care e de natură psihică. Doctori! Dar nu doctori docenți. Cum nici noi nu ne pretindem doctori, vorbind despre ei. Noi nu punem un diagnostic, nu cîntărim, ca băcanii, nimic, nu judecăm, ca insii născuți cu justiția în urmă, nimic. Noi ne povestim plăcerea avută la întîlnirea cu Ioan și Zadic. Atît...

— Așa ningea și peste Englitera!

Păstorul Ulise, care vede totul fără lunetă, poate fi luat drept martor.

Sigur, e mult **joc** aici. Ciinii mologi se obțin din încrucișarea unui lup cu o stimfalidă! Dar Dumnezeu n-a clădit prin cuvînt lumea dintr-o... bucurie ludică, el nu s-a jucat? Cine știa la început de oi și capre, de animale și păsări? Nimeni. Fiindcă nu existau nici animale, nici păsări, și nici cine să știe de ele. Autorul — auctorial — a născocit speciile, jocul, totul. Pînă și farsele. Pînă și sarpele.

Și noi, mai în glumă, mai în serios, punem întrebarea: ce-ar ieși dintr-un Don Quijote scris de Urmuz? Spunem doar ceva sigur: „Nu se știe". Oricum, nici o școală (modernisto-isto? Suprarealiștii plus istii la² ?) nu poate înlocui unicatul. Are dreptate orbul latin, orbul sudamerican (Borges): „Mie, personal, mi se pare slabă opera suprarealiștilor. Teoria este bună, dar operele lor sînt, adesea, slabe. Toate aceste mișcări literare se bucură de prea multă publicitate. Acesta ar fi un aspect negativ pe care l-am înregistrat în Franța, unde totul tinde să devină public. În Anglia, lucrurile se petrec altfel: nu există mișcări literare. Fiecare scriitor este o personalitate de sine stătătoare. Fiecare englez este un fel de insulă. Nu se manifestă această tendință de grupare, de redactare a unor manifeste literare...".

Păi, da. Așa că ne-am putea opri deocamdată aici, zicînd: autorul armeanului Zadic și al lui Ioan, dascălul de la Coltia, este o insulă. Bre, Ștefan Agopian este englez. Ei Englitera!

Ioan ar putea aprinde un felinar, în noapte s-ar putea face o gaură albă prin care ei să treacă preafericiți și vesnici. Păsăroiul ar putea spune:

— Sîntem neînvinși! Și nu avem în noi încă puterea să murim!

Dar cîte povești nu s-ar mai putea spune. Ioan dacă strănută, se face o gaură în căldură. Nu insistăm. N-am vrea ca gîndurile protagoniștilor — cum nu doresc nici ei — să se amestece cu lucrurile cenușii din jur. Ei și-așa au o clipă convingerea, Zadic și Ioan, că stau în două gropi, ca doi eroi întorși acasă de la Troia și așteaptă să vină Vreunul cu o lopată să pună pămînt peste ei. În așteptarea Vreunului (Godot? În nici un caz. Ăsta e irlandez!), cei doi prieteni nichitizează — adică fac verbe din te miri ce! Iată: „Da, o să fie război, spune Ioan și dimineața se făcu deodată mai mohorîtă sub cuvintele lui, se cenuși dimineața sub cuvintele lui".

Va să zică se cenușește lumea sub cuvinte, intră în haos, ea, care a fost scoasă din haos și din cenușă tot prin cuvînt. Deci cuvîntul are o putere divină. Învie și distruge. Normal. Ca și arta. Arta fiind tot cuvînt, la urma urmei, ar putea spune Ioan, sau Zadic. Doar Ioan spune, închizînd ochii: „Așa ningea și peste Englitera mai an!". El, de la înălțimea unui Pitagora, sau a lui Arhimede, poate spune orice, nu? Poate spune chiar că azi e Miercuri! Oricum, ei nu vor bea apă în veci, căci știu ce spune și Aristofan, că... hm! cine bea apă nu va înfăptui nimic înțelept în lume! Aristofan... și chiar alții! De!

Ce sînt ei, Zadic și Ioan, dacă umblă așa prin lume... și prin secoli! de!... cu aripile desfăcute, ca niște arhangheli, uneori?... Ce? Dar ce contează?! Eroi literari, bre! Fiecare condeier are libertatea (și fantezia!... poftiți!) să spună despre oameni că sînt... Pascal ce-a zis? Omul e o trestie gînditoare. Poftim, ceva drag ecologiștilor. Peisaj de baltă. Oamenii, gîndind, cu picioarele în baltă. Sau cînd spunea trestie se gîndea domnul Pascal la altceva? Dacă ne-am

Continuare în pag. a 6-a

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Literatura a făcut totdeauna o diferență clară între experiență și experiment. Deosebirea nu este doar de durată ci și de cadru social. Pe cîtă vreme experiența ar fi tot ceea ce scriitorul — ca om și ca artist — suportă, tot ceea ce îl provoacă și îi provoacă răspunsuri semnificative, toate influențele, de proveniențe diverse, care se încrucișează în personalitatea lui și toate consecințele, nu o dată imprevizibile cărora le dau naștere aceste influențe inextricabil amestecate, adeseori contradictorii — experimentul presupune provocarea deliberată a unei reacții, procedeu larg răspîndit în toate științele experimentale. Experiența nu poate face singură o operă. A avea o experiență bogată de viață nu înseamnă că ești un mare scriitor. Scriitor este cel care propune existenței un sens pe care ea, în mod obiectiv, nu-l avea. Viața ca atare, oricît de zbuciumată, nu este un act de creație. Dar a suprapune experimentul experienței este la fel de steril. Un fapt de viață provocat duce la concluzii unilaterale care nu pot fi cuprinse într-un înțeles obiectiv general. În mod fatal, și o literatură experimentală comunică limitat. Dealtfel, în literatură spiritul experimental a luat de cele mai multe ori forme lingvistice. Eliberat de „prejudecata" expresiei sau a „comunicării" scriitorul pune la încercare limbajul, adeseori dislocîndu-l spre a-l reconstitui după alte criterii. Provocarea limbajului se visează întotdeauna a fi și o provocare a cititorului dar acesta, de la o vreme, se lasă din ce în ce mai puțin provocat, iritarea lui cedînd locul indiferenței. Rezultatele experimentalismului sînt totuși citeodată interesante chiar și prin sterilitatea lor. Ele explorează zonele marginale ale literaturii și pot limpezi anumite zone de conștiință literară: faptul că arta nu trebuie să producă numai plăcere. Prelungite peste măsură, experimentele literare au un singur neajuns cu adevărat grav: acela de a întoarce spatele experienței (ca încercare a conștiinței).

Oscilînd programat între o literatură a experienței de viață (reportaj) și alta de clar, afișat experiment, în chiar economia aceleași cărți, generația de prozatori grupată în jurul anului editorial 1980 încearcă, nu fără succes uneori, alteori cu stridențe, o desprindere de frontul comun al prozei ultimelor decenii afișînd un program teoretic mult mai clar decît cărțile care doresc să îl exemplifice. Dar chiar și așa, mai aproape de incertitudinile debutului decît de „clasicismul" finalurilor, cărțile ultimilor veniți în proza noastră de astăzi trebuie să intre în orice retrospectivă temeinică a ultimilor patru decenii de literatură română, argument absolut al libertății de creație instaurată sub auspiciile socialismului. Sub această nobilă și fericită realitate așezăm și selecțiile critice pe care vi le prezentăm.

Cotidianul bine temperat

Cu Povestiri terminate înainte de a începe proza scurtă reține un nume nou: Sorin Preda. Debutul său editorial se petrece într-un moment favorabil genului scurt: critica îl promovează, creatorii nu-l ocolesc. Nu se întîmplă pentru prima oară astfel, în jurul anilor '60 și-au scris nuvelele Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Nicolae Velea, alții încă, rupind, cu genul scurt, schemele care funcționau în roman. Era o reacție polemică dar ca orice polemică ea n-a rămas fără efecte. A urmat o lungă perioadă de abandonare a schiței și nuvelei în favoarea romanului. Acum, după cincisprezece ani proza scurtă e redescoperită, vitalitatea genului e probată din nou și se impun nume noi: Tudor Octavian, Mircea Nedelciu, Titus Suciu, Apostol Gurău. Fără să mai aibă în sarcină dinamitarea unei literaturi schematice, noul val nu reunește voci la unison. Mina lui Sorin Preda, de pildă, pare a satiricului care i-a citit pe englezi, pe Saki. Există aici o răceală, o lipsă de reacție în fața subiectilor pe care îi observă: în obiectivul său se află o umanitate banală. Universul investigat este cotidianul bine temperat de observație și de intuiție, autorul nu este un psihologizant și analizele sale nu au lentoare. Dimpotrivă, descompunerea psihologică este apriorică, rapidă iar mișcările sînt mereu iuți. Cauzele rămîn, pe scurt, în subterane, evenimentele se petrec la suprafață.

Nina refăce istoria unui cuplu neoficial care ajunge la căsătorie prin apariția iminentă a unui copil. Prozatorul nu descrie veșnica strategie feminină în fața rezistenței bărbatului care se termină invariabil cu o capitulare. El notează sec: „De cînd e lumea, faptul e față". **Anton, zis Durliba (moș)** reproduce fără emoție povestirea factorului Șirulea, martor și supraviețuitor la întîmplarea grozavă în care mosul a fost mîncat de lupi pînă la bocanc. Nimic nuanțat aici, totul e rece, obiectivat.

Sînt proze care par comportamentiste căci autorul studiază gesturi, reacții, în cele mai felurite conjuncturi ale cotidianului. Dar el nu se lasă controlat de acesta ci îl folosește tocmai pentru a experimenta în cotidian ideea, situația care îl interesează; ceea ce e departe de conduitism. Oamenii acestor proze nu există decît în măsura în care autorul îi însuflețește în funcție de tema de demonstrat. Sorin Preda scrie o proză eseistică și „Povestiri terminate înainte de a începe" ar fi putut foarte bine să constituie o culegere de eseuri tratînd despre complexe, memorie populară, artă și impostură, milă, divorțuri, psihologia reclamanților, dragoste, citadinizarea ruralilor, căsătorie, adulter. Prozatorul scrie însă niște istorioare morale, cu tezele eseurilor virtuale conținute, și se vede bine în prozele sale o linie antonpannescă care-l revendică cu îndreptățire. Ca și la Anton Pann, aici cotidianul oferă substanța literaturii. El scrie, ca și acela, apologuri. Totuși, temele eseurilor sale morale sînt majore. Paradox al banalității: teme mari în spațiu mic. Tot ce este aici s-ar putea desfășura în registru eroic, monumental, dar prozatorul nu a făcut o astfel de experiență. Ceea ce îl interesează pe el e de a verifica dacă sublimul funcționează în structuri banale. Și el funcționează, într-adevăr. Banalitatea începe de la stil: sec, fără imagini, direct. Autorul nu experimentează tehnici, însă el este, metodologic, un experimentalist, are exact postura savantului aplecat pe microscop spre a studia tot felul de bacterii. Oricîte drame „moleculare" s-ar petrece sub lamele de sticlă cercetătorul și ceea ce cercetează el rămîn în lumi diferite. Prozatorul își mișcă personajele, le hotărăște gesturile, actele, conjuncturile, atent mereu la tema în studiu.

Interesantă este și articulația dintre proză și finalul ei. În proza scurtă și, desigur, și în roman, există proză cu final previzibil și proză cu final răsturnat. Inventia constă la Sorin Preda în a dizolva această alternativă. Finalurile „Povestirilor" lui, scurte, razante, exprimă o morală care nu decurge neapărat din logica și epica narațiunii (care reprezintă lumea studiată) ci exprimă, în eboșă, filosofia de viață a naratorului. El este un sceptic și un stoic.

Mașina folclorică

Nimic n-ar putea caracteriza mai bine proza lui Apostol Gurău din „Defonia" decît expresia unuia din personajele sale: satul se scufundă în norii mitici. În „Unchiul Alec" (din „începutul verii astronomice") ca și în „Defonia", autorul aceasta face: scufundă în norii mitici, folcloric, lumea satului peste care trece istoria. Ar fi greșit să spunem că lumile lui se întrepătrund, cea nouă cu cea veche, aceasta veche — cu miturile, cu descîntecele și practicile vrăjitorești, cu poveștile și spaimele ei folclorice. Satul e o singură lume, în care toate datele care compun cotidianul sînt supuse mai întîi prelucrării în imensa mașină folclorică, adică în Defonia. Oamenii trăiesc acolo în plin fantastic: văduva lui Păsat se luptă cu interdicțiile Marghiolitei Tomescu (șefa colectorilor de cote) însă folosește contra ei formule magice aplicate Mărțarei mitologice, încredințată că venetica este chiar funestul personaj. Cînd Lilica Cozariz se află în durerile facerii baba Foca o pune să scrie un perete întreg de cuvinte aiuritoare, știute de ea și capabile să alunge Samca, duhul rău care dă tîrcoale casei. Florea Scortea, podarul de pe Siret, muncit o vreme de vedenia primei sale neveste, moartă tînără, este scăpat de arătare prin practici ritualice. Folclorul are și aici un rol practic. Fetele nemăritate urcă dealurile Defoniei căutînd să se întîlnească în spini în tălpile goale, semn că se vor mărita. Dezlegarea lui Andrei Leul de fratele său mort, legat de acela pentru că erau „ziuatici, lunatici", oferă un spectacol ritualic special.

Nu e însă vorba de practici de un pitoresc superficial ci și de o filosofie. O probă de adîncime filosofică stă în mitul coasei ascunse, care pornind poate din folclor dă și o imagine halucinantă a lumii. Un bătrîn „trăznit și crud" a furat coasa morții și a ascuns-o după ce, ca să moară, s-a înțepat în ea. De aici și dezechilibrul lumii pentru care nu mai există moarte iar curgerea vieții se oprise în loc: timp nu mai există, exclamă cineva, și abia regăsirea coasei funebre echivalează cu întoarcerea în normal.

Chiar invenția cultă la dimensiuni mitice, în direcția satanicului de data aceasta, atunci cînd Apostol Gurău închipuie episodul sosirii Codosului diabolic, însotit de Fanny, caprocurca fatală. Modelul e aici livresc și cunoscut, prozatorul bulgakovizează cu umor și fantezie în datele rurale românești dar povestirea sa nu e mimetică: o cere materia literară. Rezultatul este dintre cele mai seducătoare, un mic eșantion merită extras: „alergau spre tren, mai întîi el, un călugăr mic, iute, negru, c-un potcap ca o tichie, pe creștet, ea, o capră neagră cu cap de curcă roșie, și o coadă de păun, fugea și ea, rămăsese în urmă, vîntul îi desfăcea strălucitorul evantai al cozii albastru verzui cu misterioși ochi negri /../ Zvîrluga de călugăraș s-a repezit ca un lăstun în accelaratul de Iași /.../ și c-o fortă uluitoare a deschis ușa grea a unui vagon luxos /../ Caprocurca s-a urcat și ea la iuțeală și a dispărut în vizuina unui compartiment deși alergase cu jena și grația unei femei de lume, îmbrăcată într-o rochie lungă de bal, se temea parcă să nu-și calce poalele".

Acest satanism are și ecou în afecte. O euforie erotică străbate această lume învălmășită, surprinsă într-un moment de tulburare. Florentina, spițereasa infernală. Lilica — văduva de șaptesprezece ani, Sonia păroasa, văduvele infatigabile ale satului, femeile din familia lui Calalb — iată proba. Însă pretutindeni semnele satanice sînt ilustrate, în materie de erotică, de către femei.

Că Apostol Gurău este un fin cunoscător al ruralului (psihologii, întîmplări, mișcare socială, tradiții) se observă cu ușurință. El însă știe mai mult de atît, să ne înfățișeze imagini ale activității curente văzute ritualic. Există în „Defonia" scene memorabile sub acest aspect: clacа la spălatul lînii în curtea Laurenției și culesul grîului în familia lui Ică Orza. În aceste pagini tonul de mai înainte, mușcător, ironic, se schimbă. O repetiție insistentă a verbului care deschide toate propozițiile crește încet, ca într-un vis.

Prozatorul este un imagist, s-a observat, însă aceasta se intensifică mai ales atunci cînd el are tendința de a traduce în imagini abstracțiuni. „Defonia" e plină de asemenea mostre de limbaj înflorat: Andrei Leul flurieră „ridicînd pe cerul Defoniei norul luminos al semințelor lui fără noroc". Altundeva, o relațiune de amor sună astfel: „argila înnecăcioasă a șoaptelor, a bocalelor, și a oftaturilor uimirii că ești și că nu ești". Imaginile se măresc, cînd se aplică la colectivități: „Marele timpan al Defoniei a captat porecla, care a început să fermenteze în hrubele tainice, ieșind din nou la iveală ca niște negi ironici, dureroși"; ajung chiar hiperbolice: „Defonia nu se putea dezmetici, era chiar arogantă în hamacul ei suspendat cu fringhii groase de torțile cerului și atîrnînd exact în buricul universului. Fiorii, spaimele scuturau hamacul, fringhiile trozneau" (...).

În Defonia cotidiană a pătruns nu numai mitologia, care dă lumii omogenitate, ci și imaginația: Apostol Gurău e, prin aceasta, un remarcabil reprezentant al „realismului miraculos" românesc.

Mariana Brăescu

Experimentul fantastic

Participarea scriitorilor tineri la procesul de înnoire a mijloacelor de expresie și a problematicii prozei românești preocupă în ultimul timp din ce în ce mai mult critica literară. Dacă în latura poeziei se simte cert „cavaleria ușoară" a unei noi generații tropotind într-un pluton oarecum compact la orizont în așteptarea momentului ei decisiv, rîndurile pedestre ale prozei oferă o mult mai mare varietate de manifestări, prin operă și prin locul unde-și desfășoară activitatea, autorii părînd, la prima vedere, răzleți, putînd fi cu greu adunați sub un semn unificator. Singura probă ce-i unește rămîne cea a talentului, prin aceasta „pedestrimea prozei" fiind mai aproape de condiția esențială a creației, care cere cunoaștere și suferință individuală, calcul individual al șanselor. Cît de adevărate rămîn vorbele lui G. Ibrăileanu, că proza este mult mai greu de imitat decît poezia! Poate și pentru că poezia caută esențele, pe cînd proza se ocupă de morfologia socială a vieții...

O dimensiune dominantă a prozei secolului XX este fantasticul. Hrănit din mit dar și din vis, întreținut de fantezia veșnică a gîndului omenesc, acesta a avut totdeauna tendința de a se pierde în așa-zisa literatură de consum, fără pretenția marei arte, cu tendința imediată de a atrage către lectură, de cele mai multe ori fără a atinge decît în trecăt problemele mari, fundamentale, ale umanității. Avînd instituțiile sale — cenacluri, reviste, edituri — fantasticul tinde, apoi, a se izola și atacă persistent, cucerind pas cu pas, literatura de aventuri sau pe cea polițistă. Integrarea acestei dominante în marea literatură, ridicarea acestui joc plebeu la înălțimile aristocratice ale spiritului, mi se pare a fi una dintre tendințele prozei actuale — o tendință ce are, de altfel, tradiția ei venerabilă. O mare parte dintre tinerii prozatori de astăzi susțin acest crez. Cărțile lor sînt primite, în general, cu oarecare suspiciune așteptîndu-se insistent verdictul timpului, pentru că, în forma exterioară, multe dintre aceste cărți par a se alinia fatasticului pur, neangajat în viața socială, părînd a evada din cercul problemelor fundamentale ale umanității. Sub această pojghiță de izolare, însă, ni se revelează adesea scriitori valoroși, torturați de întrebările secolului, oferind răspunsuri umaniste, sigure. Volumul de debut al tînărului scriitor Aurel Antonie („Mozaicul", Ed. Scrisul românesc, 1983) mi se pare un astfel de exemplu. Cultivînd cu multă pricepere parabola, oferind o neobișnuit de largă gamă de povestiri fantastice într-un stil concis și pătrunzător, cu racordarea continuă la realitățile secolului nostru, Aurel Antonie este o certă valoare scriitoricească susținută constant de revista „Luceafărul". Într-una dintre prozele sale, „Manuscrisul lui Merion", eroul principal caută un nou sistem de comunicare între oameni, un alfabet și o limbă nouă. Izolat într-o bibliotecă imensă, el citește, conspectează și comentează timp de cinci ani cărțile fundamentale ale umanității, apoi trece la elaborarea noului sistem de semne în care-și transcrie o creație proprie aducînd-o, pentru a-i afla părerea, unui prieten orientalist. „Interesant ce ai făcut tu aici. Ai reușit să traduci în sanscrită manuscrisele de la Marea Moartă", îi explică orientalistul. Desigur, un egiptolog i-ar fi descifrat creatia în cheia lui, un specialist în runele descifrate, de asemenea. Din vechea temă, sceptică prin excelență, „nimic nou sub soare", autorul reușește să dovedească optimismul ființei umane care se regăsește pe sine pretutindeni, sub stratul timpului și al limbajului, arătîndu-se unitară în istorie capabilă se renască din propria-i cenușă ca pasărea Phoenix. Remarcabilă între toate va rămîne nuvela „Pantha rei" în care Aurel Antonie dovedește resursele civilizației moderne de a refăce miturile fundamentale ale umanității. Aurel Antonie debutează cu o carte matură tematic, bine închegată.

Spre deosebire de Aurel Antonie, Constantin Stan dovedește în romanul său („Carapacea", Cartea românească, 1979) o mare mobilitate stilistică îmbinînd abil dialogul cu descrierea, narațiunea la persoana I cu narațiunea obiectivă. Beneficiind de o necesară experiență jurnalistică, autorul se mișcă dezinvolt printre personaje, știe să aleagă momente semnificative din biografia lor. Fantasticul în romanul lui Constantin Stan constă în aranjarea episoadelor, fiind unul de atmosferă care amintește de scrisul lui George Bălăiță. Un amestec între vis și realitate, între amintirile mai multor personaje, motivat de o stare psihică de tensiune. Autorul contemplă trist disparitia clasei țărănești, menține obsedant în atenție un țăran bătrîn care nu vrea să-și părăsească vatra satului. O primă legătură o surprinde în limbaj, în vorba sfătoasă și înteleaptă a țăranului, în expresiile de limbă la baza cărora bănuiește mituri. Concluzia lui Constantin Stan pare a fi că limba românească va cuceri în cele din urmă civilizația industrială actuală recreînd un posibil echilibru spiritual între sat și oraș. De aici, insistența autorului asupra expresiilor de limbă care-i evocă o realitate veche și nouă în același timp, de aici pasiunea pentru anecdote populare create pe dublul sens al cîte unui cuvînt. „Carapacea" este mai mult un poem în proză dovedind posibilitățile fantasticului de a „salva" valorile mari culturale, de a lega într-un tot unitar, într-o coexistență liberă, prezentul trepidant de istorie și de tradiție. Faptul ne dovedește că preocupările tinerilor prozatori sînt puternic ancorate în real, ei căutînd marile întrebări ale timpului și dînd răspunsul lor — deloc de neglijat — care oferă rezolvări posibile.

N. Georgescu

Roman „istoric" și istorie românească

Literatura lui Mircea Nedelciu și a generației pe care acesta cu onor o reprezintă devine tot mai mult și tot mai convingător esteticește o „mască ce se arată cu degetul". Fără a fi o simplă formulă zburdalnică, aceasta vrea să însemne că (și) proza lui Mircea Nedelciu, cu atît mai mult în **Zmeura de cîmpie** (Ed. Militară, 1984), se înscrie în acea zonă a sensibilității postmoderniste ce marchează decisiv indeosebi poezia colegilor săi de generație.

În **Zmeura de cîmpie**, ultima carte a lui Mircea Nedelciu, care mi-a prilejuit aceste preliminarii, pactul romanesc dintre Autor și Narator e consecința firească a restructurării/aprofundării legăturii Text-Romancier. Naratorul nu mai **știe** totul despre Istorie, asemenea eroilor săi de altfel, purtătorii lui de cuvînt nu de puține ori (și aici intervine diferența specifică, fiindcă abandonarea omniscienței e mult mai veche), ci crede a cunoaște totul despre constituirea textului, adică despre istoria textuală. Reflectînd, în cele mai diferite forme, asupra acesteia, el supune materia epică unui firesc proces de textualizare. Romanul său devine treptat romanul semnificantului narativ, dar, printr-o gamă variată de procedee subtile, semnificatul (romanul însuși) nu sufocă Istoria: el dă seama de ea, cu fiecare sintagmă, cu fiecare „capitol", în chip spectaculos, trăiește, aș spune, din interogația ei necontenită cel puțin tot atît cît din propria-i interogare pentru că, în urma solidarizării textuale, Istoria „externă" se identifică cu cea „internă". Romanul despre istorie este în același timp o istori(sir)e despre roman. (Auto)ironic. Autorul supraveghează fenomenologia acestei echivalențe care se numește **Zmeura de cîmpie**, „roman împotriva memoriei" prin care Mircea Nedelciu „a trădat cu folos proza scurtă", cum crede cu îndreptățire Gheorghe Crăciun, un coleg al său de generație nu mai puțin dotat ca „scriitor" și conștiință teoretică deopotrivă. Dacă stăm totuși să judecăm mai aplicat, ar fi, cred, de observat, că poetica romanescă a lui Mircea Nedelciu nu se dezvoltă în afara celei de la care se revendică proza sa scurtă decît dacă punem pe primul plan componentele așa-zicînd „cantitative" (dimensiune, perspective narative, puncte de vedere, multiplicarea seriilor actanțiale, amplificarea tramei etc.). În esență, ea rămîne invariabilă, ba chiar, în cuprinsul romanului, primește o nouă adeziune inechivocă, prin intermediul unuia dintre personajele sale. „Aș putea să vă explic — se adresează cititorului eroul respectiv — și de ce

Cristian Moraru

Continuare în pag. a 7-a

O zi ca oricare alta

francisc păcurariu

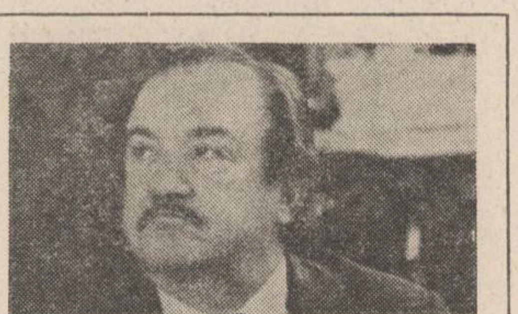

Ploua de aproape două săptămini, muntele se învăluise intr-o piclă deasă iar din vale, unde murmurul piriului sporise pe neașteptate iar în nopți părea prăvălire de riu umflat și minios, suiau mari valuri de negură deasă. Lumea se preschimbase intr-o necurmată revărsare de ape subțiri, viclene, care pătrundeau prin straie și ți se lipeau de piele ca niște ventuze reci, și era plină de o duhoare acră de sumane ude, de cioareci prin care apa șiroia ca pe frunzișele căzute ale costișei, de gloduri și de miluri răscolite de opincile lor, de prăvălirea puhoaielor, de bocancii și cizmele soldaților minați spre undeva spre răsărit, unde munții păreau și mai scufundați în piclă și în ploaie, în pilcuri dese și învălmășite care nu mai păstrau nimic din rinduiala semeață a trupelor bine instruite, la care cu citeva săptămini în urmă nici nu le-ar fi trecut prin minte că s-ar putea renunța, nici aici în miezul pădurilor și în lumea aspră a noroiului și a pietrii, de tunurile trase cu opintiri disperate de caii superbi din pustă neînvățați cu lumea în care au picat, și pe care nu o cunoșteau (sau nu o înțelegeau) decit disprețuitii și nearătoșii căluți mocănești, ori catirii flegmatici care nu păreau să vadă altceva decit vicleniile cărărilor pieptișe pe care trebuiau să le urce. De aproape două săptămini nu se schimbase aproape nimic, doar gifiiala soldaților minați pe costișa lunecoasă spre piclele dese din zare era tot mai grea (de parcă ar fi fost același pilc, silit din nou, iarăși și iarăși, să urce, din ce în ce mai istovit, prin aceleași hirtoape, deși oamenii, care — între două lovituri de cazma sau de lopeți de pămint zvirlite peste parapet — își făceau timp să-i privească, prefăcindu-se că nici nu-i văd, nădăjduind să dea și peste cineva din satul lor ori din vecini, își dădeau seama că erau mereu alții, doar deznădejdea și teama lor era aceeași. Și înțelegeau că în fața întăriturilor pe care le săpau ei sint îngrămădite tot mai multe trupe, ceea ce însemna prelungirea indefinită a luptelor din acea parte de țară, deși însăși truda lor necurmată de a săpa în spatele cimpului de luptă noi întărituri dovedea că cei de sus, care știau mai bine decit ei cit va mai putea ține încleștarea din care pină la ei nu răzbea decit bubuitul tunurilor, atit de necurmat, de monoton, de egal cu el insuși și de neschimbat încit de un timp încoace nici nu-l mai auzeau, își dau foarte bine seama că toată bulucirea de oameni spre cotloanele acelea ascunse de piclă din răsărit nu are decit rostul de a întîrzia un deznodămint inevitabil, și nu pe acela de a schimba soarta luptei ce se dădea acolo unde fierbeau tunurile, și că pregăteau noile adăposturi pentru alte întîrzieri tot atit de vremelnice.

Căpitanul Chiș își dădea destul de bine seama cam ce ginduri își fac loc prin mințile oamenilor săi, nu avea nevoie nici măcar de delatorii obișnuiți, care închipuindu-și că vor fi răsplătiți cu cine știe ce avantaje (sau măcar cu o indulgență sporită dacă situația s-ar întoarce spre și mai rău) veneau în taina nopții să-l informeze cam ce vorbesc oamenii uzi și amăriți în jurul focurilor care îi afuma mai curind decit să-i încălzească, amînind ceasul cind va trebui să se vire în umezeala rece și mucegăită a colibelor de cetină și să rămînă singuri cu neliniștile și cu temerile lor, căci îi cunoștea bine, le înțelegea felul de a fi și de a gindi, trăise o viață de om printre ei, era învățător dintr-un sat năcăjit dintre dealurile rotunjite și argiloase, mîncate de ripi, din Cimpia Ardealului, mai bine zis nici măcar nu le deslușise (ori descifrase) modul de a cugeta și a vedea lumea și întimplările ei, ci se modelase după el fără să-și dea seama, în curgerea monotonă și lipsită de întimplări importante ale unor lungi decenii. Atunci cind i se dăduse comanda companiei fusese bucuros, căci îi era teamă că în ciuda rănii din primul război mondial, a piciorului pe care îl tîra, și a virstei (căci trecuse de patruzeci de ani) va fi trimis pe front, căci satul lor fusese încadrat în rinduielile militare ale „corpului secuiesc", oamenii putind fi chemați oricind în armată de la virsta de 18 ani pînă la 60 de ani, așa că a fost foarte mulțumit că va rămîne în spatele frontului, cu un detașament de muncă, printre români, pe care îi cunoștea bine și putea să-i comande cu binele, fără a fi nevoit să folosească violența, brutalitatea, represiunile, așa cum auzise că se întîmplă de multe ori. Un timp se păruse că această speranță se va adeveri, oamenii de sub comanda sa erau cam de aceeași virstă cu el, unii mai bătrîni, mulți trecuseră prin încercările primului război, învățaseră că tăcerea e de aur, că armata a fost făcută ca să rabzi și să taci, apoi erau obișnuiți cu greutățile vieții, nu erau molesiți de bună-stare, știau să reziste oboselii, trudei, greutăților, și, poate — spera Chiș — erau mulțumiți că dăduseră peste un comandant cumsecade, care nu dorea să provoace suferințe sau nemulțumiri inutile, știa românește așa că nu-i făcea dependenți de capriciile și dorința de căpătuire a vreunui tălmaci. Pe urmă, ce-i drept e drept, nu le ținea nici obișnuitele discursuri despre datoriile lor patriotice (căci știa și el că ceea ce sint siliți să facă nu are nici o legătură cu patria și cu năzuințele lor) nu le vorbea nici măcar despre nevoia de a pune umărul la ciștigarea războiului împotriva bolșevismului (căci știa că nici ei — ca și el dealtfel — nu au nici o îndoială că nemții au pierdut războiul, îi cunoșteau și înțelegeau cind se rupe nu numai semeția lor dar și capacitatea lor de rezistență, așa că nimeni nu i-ar fi putut convinge că trupele acelea disperate, zdrențuite și istovite care fugeau pe pămîntul Transilvaniei, cu sute și sute de camioane dar fără arme, căci le lepădaseră în careva încercuire din care au scăpat ca prin minune, vor mai putea vreodată ridica fruntea cu aceeași încredere în puterea lor de a birui cu care porniseră spre răsărit în 1941). Ei și — se gindea căpitanul — atunci cind se prăvăleau peste ei greutăți, cind erau minați fără nici un rost prin hirtoape sălbatice, fără o bucată de mămăligă și fără adăpost, cind hainele le atirnau în zdrențe de arătau ca niște sălbăticiuni ieșite din văgăuni, devenind batjocura soldaților, căpitanul știa să găsească o vorbă bună (căci nimic nu-l împacă mai ușor pe om decit o vorbă bună și dreaptă, sentimentul că năcazul său este înțeles de un alt om, care mai e nu numai domn și comandant pus să le poruncească, dar și de alt grai), zicind deobicei, „No, hai oameni buni, să nu ne înecăm ca țiganul la mal, mai e o țiră și scăpăm, doar n-o ține războiul ăsta o sută de ani (căci a fost și unul de acesta!), să mai stringem un pic pumnii, și-apoi gata, o luăm spre Mureș, spre casă, și cind i-ți avea vreo treabă prin Urmeniș, i-ți intra și pe la învățătorul de ungur, căci are și el o gură de vinars pentru oamenii cu care a dus în spate greul lumii la bătrînețe, și-apoi cînd mi-o fi sete, voi mai veni și eu prin satele voastre, să beau și eu o dată în tihnă că nu mă vede nevasta!". Oamenii rideau, mai aveau putere să ridă, nu că ar mai fi crezut că ar putea scăpa din cercul infernal care-i cuprinsese ci pentru că se cuvine să răspunzi cu omenie la niște vorbe bune, menite să nu-i lase să-și piardă speranța.

Acum, văzind zilnic trupele proaspete împinse spre văile din răsărit, și cunoscind că grosul trupelor se bulucește mai spre sud, pe șoseaua ce suie spre pasul Prislop, prin valea largă ce duce spre munții cei mari, pe valea largă dinspre Vișeu și Borșa, prăvălindu-se pe sub Pietros spre obcinele Bucovinei ori spre primele valuri ale Carpaților orientali (căci nimeni nu știa — sau nu vroia să știe — pe unde se află în mod exact linia frontului) căpitanul se gindea cu o stringere de inimă că oamenii săi, chiar fără să știe că unitățile ce suie pe sub virful Caprei, aici în zona lor, la nord de Băile Borșa, nu sint decit o aripă neînsemnată a marii desfășurări de forțe înspre pasul Prislop, și vor înțelege că în acest nord-est al Maramureșului se vor da lupte singeroase și cumplite pentru a stăvili înaintarea armatelor care veneau dinspre răsărit, pentru a permite trupelor germane și horthyste să se retragă prin colțul nord-vestic al Maramureșului spre Cehoslovacia și spre Ungaria, după ce fuseseră zdrobite în bătălia Mureșului și în bătălia Clujului, iar retragerea spre Oradea, Arad, Debrețin ori Seghedin le-a fost zăvorită de forțe puternice. Căpitanul Chiș nu era îngrijorat de scăderea moralului unității sale, căci își dădea seama că acest moral nu existase nici o clipă, ci de posibilitatea ca oamenii săi să fie cuprinși de hotărîrea disperată de a scăpa din valul dement ce-i ținea pe loc, sub acei munți sălbatici și pentru ei necunoscuți, și care-i va împinge curind din nou spre apus, tot mai departe în apus, pe meleaguri cu care ei nu aveau nici o legătură, și a ajunge într-o bună zi gata de a risca orice, de a face oricare încercare disperată de a dezerta, de a-și croi drum către sud, pentru a ajunge pe meleagurile lor, apropiate, dar de care continuau să fie despărțiți printr-un front unde se mai dădeau lupte singeroase, și prin care răzbea cu greu chiar și pasărea în zbor. Chiș vedea și fețele și mai ales ochii ostașilor din Corpul secuiesc, încremenirea lor prevestitoare de rău, sticlirea moartă a privirilor în care nu mai licărea nici o speranță, buzele nemișcate de pe care nu mai răsărea nici o glumă, nici o vorbă în răspăr, și înțelegea că sint semne rele, că dezvăluie — cel puțin pentru ochii celor care-i înțelegeau pe oamenii aceștia, așa cum era sigur că nu-i pot înțelege ofițerii lor aduși din marile orașe din vest sau din cimpia Dunării ori a Tisei, unde mințile fuseseră cioplite de alte încercări ale istoriei, devenind mai cumpătate ori mai năstrușnice — nu de asta era vorba, își spunea Chiș, care se socotea — și era — bun maghiar și nu ar fi admis diminuarea niciunei părți a poporului său față de alta — ci de simplul fapt că erau modelate altfel, și nu puteau desluși dintr-o tăcere sau dintr-o privire ce dospește în mințile oamenilor pe care sint puși să-i comande — gindul lor că ceea ce fac urcind și coborind prin acești munți unde nu aveau ce căuta, nu avea absolut nici un rost, că singurul lucru pe care ar mai fi trebuit să-l facă era acela de a ieși din acest cazan al dracului în care erau fierți nici ei nu știau de ce, și s-o ia, citinel-citinel, cu fereală și băgare de seamă, așa cum fac oamenii înțelepți în momente de cumpănă, către satele și cătunele lor de dincolo și de dincoace de Mureș, unde se aflau precum bine se știe, rușii și românii, nu strajameșterii mustăcioși și artăgoși, și nici ofițerii aspri și ne-nduratori de care se lăsau comandați, și cu care, de vor ști să scape de aici, nu vor mai da cit o fi lumea și vilagul.

Căpitanul stătea deci neliniștit dar și nehotărît (poate neliniștit în principal de propria sa nehotărîre) în cernerea nesfîrșită de ploi încăpățînate și reci, ascultind zbaterea lor în cetinile de brad grămădite peste coliba ce i se alcătuise (căci nu vroia să se deosebească prin adăpostul mai acătării de oamenii săi, simțind că destul îl deosebesc uniforma, cele trei stele de aur de la guler, pistolul de la șold și sabia lipsită de sens în care se împiedica destul de des și cu care, la o adică, n-ar fi știut ce să facă) și trăgind din cind în cind din plosca plină cu rom aspru și cu gust de spirt denaturat, ieșind doar ca să privească trecerea unei noi coloane de ostași aburind în uniformele lor grele de apă sau pentru a măsura cu o pedanterie învățată încă pe timpurile chesaro-crăiești adîncimea buncărelor și șanțurilor de legătură săpate de oamenii săi în pămîntul pietros, aproape de dunga neagră a pădurilor nesfirșite, cugetind la ceea ce se poate naște în căpățînile soldaților minați spre front la vederea acestor noi întărituri, săpate la peste o sută de kilometri de locurile unde ei erau trimiși să moară, adică înțelegind deplina lipsă de încredere în posibilitatea lor, a celor minați spre est, de a stăvili prăvălirea mai spre apus a incendiului cel mare, și cugetind cu stoicism că zeii cind vor să piardă pe cineva mai intii îi iau mintea, așa cum era convins că făcuseră cu înaltul comandament germano-maghiar care rînduia întîmplările din acest spațiu al Maramureșului. Stătea apoi vreme lungă, cu pelerina pe umeri, rezemat de trunchiul vreunui brad din apropiere, și urmărea (părind preocupat numai de țigara sa) privirile incolore cu care oamenii care săpau urmăreau prelingerea înceată a coloanei, care părea să nici nu-și dea seama de existența lor, și numai foarte arare se oprea cite unul dintre soldați și striga spre mogildețele din acele adîncituri ale pămîntului gălbui-roșcat: „Hei, oameni buni, este vreunul din Teaca — ori Comlod, ori Milaș, ori Crăești ori cine știe care nume de sat pierdut undeva printre dealurile din nordul Mureșului, și, de vreo două sau trei ori s-a întîmplat să se și întîlnească în acest fel cu consăteni, care după ce se apropiau, constata căpitanul, nu prea aveau ce să-și spună, își dădeau miinile butucănoase și se uitau unul la celălalt de parcă deodată capetele li s-ar fi golit de ginduri, și îngăimau cite un stingher „Noa ce mai faci", ori „ai primit carte de acasă" și doar cu ochii furișați spre ofițerul rezemat de brad, „Apoi ce se mai aude?", la care cădea invariabil răspunsul mincinos „Bine, mulțam lui Dumnezeu".

Căpitanului nu-i plăceau aceste schimburi de cuvinte nefiresc de scurte și de stinghere, căci știa că ele au loc doar atunci cind oamenii se feresc să dea drum liber preaplinului din suflete, fie pentru că se tem că ar putea fi auziți, fie pentru că nu s-au hotărît încă ce dezlegare să dea neliniștilor ce-i chinuiesc, grijilor care-i pasc, și se feresc să se dezvăluie cit de neajutorați și de nehotăriți sint. „Da, își spuse el. Ăștia sint pe cale de a coace ginduri cu primejdie. Trebuie să fiu cu băgare de seamă". Dar în același timp, își dădea seama că nu poate schimba nimic din mersul fatal al întîmplărilor, deoarece, chiar și dacă îl socotesc un șef cumsecade, pentru oamenii aceștia — pentru cei ce abureau acru în jurul lui cu țundrele și cioarecii plini de apă, lipăind în lutul cleios cu opincile lor uriașe, ca și pentru cei ce frămîntau noroiul costișei în uniforme fumegind de cită apă se îmbibase în ele — el nu era decit un domn de omenie, nimic mai mult, și vorba sa nu avea cum să tragă în cumpăna hotărîrii pe care o vor lua după multe ezitări și frămîntări, fără siguranța că au găsit-o pe cea mai bună, dar deloc dispuși să se lase influențați în împlinirea ei de către cineva aflat în afară de destinul lor.

La citeva zile după 15 octombrie căpitanul primi ordinul de a părăsi lucrările — de altfel aproape terminate — la care participa detașamentul său, și de a-și retrage unitatea la Vișeul de Sus, unde va primi noi ordine. Oamenii păreau să se bucure de plecarea dintre munții de sub virful Caprei, căci vuietul bătăliei se auzea tot mai aproape iar trupele se buluceau prin apropierea lor cind înainte cind înapoi, de nu mai înțelegea nimeni ce se petrece. Și nădăjduiau că vor fi duși spre sud, mai aproape de locurile pe care le cunoșteau bine, fără să știe că trupele sovietice și române, care atacau cu tot mai mare înverșunare dinspre pasul Prislop, făcind iminentă retragerea forțelor horthyste pe un nou aliniament (pe acela pe care îl construiseră ei împreună cu detașamentele românești, evreiești și sirbești din vecinătate) și că spre miazăzi ele trecuseră de Telciu și, înaintind spre nord pentru a tăia drumul marilor unități ale armatei a II-a horthyste care luptau în Maramureș, se apropiau de munții Rodnei, pregătindu-se să străpungă prin pasul Setref, unde fuseseră construite în grabă întărituri puternice și îngrămădite forțe horthyste și germane importante, așa că drumul lor spre sud, spre meleagurile Mureșului ,era mai puternic zăvorit ca niciodată. Detașamentul se trăgea tocmai cu greu spre Borșa cind fu ajuns din urmă de unități militare care fugeau în mare învălmășeală, și împins de pe drumul îngust și plin de glod și de hirtoape spre geana pădurilor. Printre soldații speriați care se prăvăleau dinspre front în dezordine cițiva dintre oameni găsiră consăteni care, fără să se oprească, privind des înapoi, spre văile pline de negură dinspre care veneau, spuneau: „Gata! S-a terminat! Ne-au risipit dintr-o singură lovitură! Sint aproape, aproape. Pot să apară din clipă în clipă!" Oamenii se priveau duși pe ginduri, dar în ochi li se aprinse un licăr nou, cel al speranței. „Da, zicea cite unul în șoaptă... Poate avem noroc... Poate ne ajung ai noștri din urmă..." Dar înainte de a ajunge la Borșa fură din nou împinși din drum de trupe proaspete, înaintind în marș forțat spre Băile Borșa, tunuri ușoare trase de cai încordați în hamuri, forțe noi, menite să înlocuiască pe cele ce dăduseră bir cu fugiții. Apoi, cind intrară în Borșa, văzură lanțul de jandarmi care închidea drumul, mitralierele puse în bătaie pretutindeni ca să oprească pe totdeauna pe cei care nu s-ar supune ordinului de a trece prin controlul subofițerilor voinici, bine hrăniți, cu pene de cocoș. Căpitanul dădu foarte milităros ordin de oprire detașamentului care se tîra prin glodul drumului desfundat ca un piriu leneș și milos printr-un șes adormit, și prezentă la control ordinele primite. Oamenii se priviră mirați cind se treziră strigați unul cite unul, pe baza listei detașamentului, și lăsați să treacă numai după ce li se verificau legitimațiile soioase, și unul dintre cei ajunși dincolo de șirul de pușcași șopti celor din jurul său, aruncind o privire piezișă spre mitralierele ce pindeau de pretutindeni: „S-a zis cu ei, fraților! Ăștia-s speriați de fac pe ei!" Dar pofta de glumă le dispăru cind ajunși spre mijlocul satului zăriră în curtea unei clădiri mari și arătoase, probabil școală sau primărie, îngrămădiți, cu fețe pămintii, pe soldații care se prăvăliseră peste ei cu un ceas în urmă, făcindu-și loc în fuga lor înspăimîntată. De-a lungul gardului de sirmă ghimpată care înconjura ograda păzea un șir de jandarmi, cu armele în miini. Detașamentul își urmă drumul în tăcere, și căpitanul simți că în sufletele oamenilor săi s-a iscat un gol imens, că nu reușesc să așeze întîmplările în ordinea lor logică, și își dădea seama că din acest gol putea răsări orice. Ploaia începuse din nou să bată cu încăpățînare, de pe dealurile ripoase se prăvăleau torenții plini de miluri săpind rădăcinile brazilor din marginea ripelor argiloase, și detașamentul străbătu mai repede decit s-ar fi așteptat cineva, cei nouă kilometri care despart Borșa de Moisei. Cind se opriră în mijlocul lui și mestecind fără plăcere piinea clisoasă, mirosind a mucegai, care li se împărțise, priviră cu atenție casele de lemn, netencuite, risipite de-a lungul șoselei și răzlețite pe dealuri, pînă departe sub pădurile de pe culmi, își dădură seama că nu era în ele și în jurul lor nici urmă de viață, totul era pustiu, părăsit, ca golit de o năvălire sau de o bejanie. Doar pe lingă podurile șoselei și ale liniei ferate era mișcare, mișunau pionierii descărcind lăzi din camioane, desfășurind fire lungi și groase de sirmă, și unul mai tînăr dintre oameni oftă: „Le minează!" Într-un tirziu, trecu printre ei o căruță plină de lăzi, trasă de un cal mărunt și flocos, minat de un român pătruns de ploaie și de amărăciune, care îi privi lung, apoi își împinse căciula cu codoriștea biciului, și zise răgușit: „Noroc bun, fraților!" Îi răspunseră mulți, ca într-un cor, dar unul se apropie de el și-i întinse pachetul cu tutun și foițele: „Hai, fă o țigară!". Omul se opri și își răsuci o țigară groasă. Celălalt, care își așeza cu grijă tutunul îndărăt în buzunarul sumanului, așteptă ca omul cu căruța să sloboadă pe nări primul val de fum, apoi întrebă încet: „Te-au prins cu rechiziția?" „Da, răspunse căruțașul plictisit. Ca pe-un măgar ce sint! În loc să fi luat calea pădurii, ca cei mai mulți dintre noi... Acuma le-oi putea căra lăzile pînă la Budapesta, dacă nu și mai departe!" Omul din detașament tăcu îngindurat. Apoi spuse, de parcă ar fi fost cu gindul aiurea: „Și ăștia din sat? Au fugit în pădure?" „Da, răspunse căruțașul. Cei care au avut minte sint acum la adăpost, în pădure... Unde nu cutează să intre nici jandarmii, nici soldații, nici nemții... Ăștia au cam învățat în Rusia ce-i pădurea!... Cei mai proști s-au răzlețit în satele mai ascunse, din munți, mai depărtate de șo-

Geta Mermeze : „Victorie"

seaua asta pe care umblă zi și noapte armatele... Iar cei fără minte, cum sint eu, s-au prezentat unde se cerea prin ordinele de chemare... Ca să le car lăzile cu muniții, pin-oi crăpa!" „Ei na, se prefăcu vesel omul din brigadă... Găsești dumneata un prilej bun, și-o ștergi fără urmă!" „Da, zise căruțașul mohorît. Pasărea mălai visează!"

Au sosit la Vișeul de Sus pe înserate și fură îngrămădiți în ograda unei gospodării mai încăpute. Unii și-au aflat adăpost în grajdul unde nu se mai găseau vite, alții într-o șură mare în care nu mai era nici un snop de paie, alții au trebuit să găsească adăpost sub streșini. Căpitanul fu încartiruit în casa unui croitor care se pregătea să plece, avea toate lucrurile împachetate, aștepta doar să i se repartizeze două-trei căruțe rechiziționate, ca să fie transportat unde i se va indica. Peste o oră fu chemat la comandantul Comandamentului de evacuare, colonelul Döbrentey. Se prezentă în biroul strimt, dintr-o clădire largă, probabil școală pe vremuri, și colonelul îl privi sever: „Domnule căpitan! Cum să pretindem disciplină și ordine de la soldați, cind nici ofițerii nu le mai respectă?!" Căpitanul păli, nu înțelegea ce vrea colonelul, și începu să se bilbiie, el, care de obicei vorbea cu ușurință și fluență: „Nu înțeleg, domnule colonel... Eu..." „Da! îl întrerupse colonelul... Dumneata! De dumneata vorbesc! De ce nu ți-ai făcut datoria de a te prezenta la mine și de a-mi raporta?!" Chiș nu înțelegea nimic, după cite știa el, nu avea nici o legătură cu comandamentul de evacuare, cu acest colonel, al cărui nume îi amintea personajul unei satire clasice din literatura maghiară, **Ludas Matyi**, pe românește Mateiaș Gîscarul, unde cel care mînca succesiv bătăi din partea eroului din titlu se numea Döbrentey și era un tiran odios din perioada feudală, dar încercă să răspundă foarte respectuos și disciplinat: „Domnule colonel, m-am prezentat la comandamentul local... Mi s-a repartizat ceea ce era necesar, mi s-a spus că celelalte ordine le voi primi miine... Nu mi s-a vorbit de comandamentul de evacuare... Altfel..." „Da, spuse colonelul, stăpinindu-se, dorind să pară un militar capabil să-și înfrineze orice pornire, să nu se gindească decit la cauza generală, la problemele de care răspundea, la scopul mare pe care îl servea... Da, repetă el, îngindurat. Maiorul Somközy e cam moale... Nu-și dă seama de prioritatea reală a problemelor... El se crede în 1940: intrăm în Ardealul de Nord fără să tragem un foc, și sintem întîmpinați de notabilități fericite să bea cu noi pînă vor cădea sub masă!... Nu reușește să înțeleagă că acum ne stringem catrafusele... Da, repetă el obstinat. Ne stringem catrafusele... Și nu trebuie să lăsăm impresia că am plecat ca un fel de circ, sperind că vom mai fi rechemați... Ci ca o forță războinică implacabilă, aspră, puternică, hotărîtă să revină! Și să pedepsească! Hotărîtă să pedepsească și înainte de a părăsi acest pămînt ostil și blestemat!" Căpitanul ascultă în tăcere vorbele colonelului, nu avea ce să spună, nebuniei dezlănțuite nu-i poți opune nici un argument, și, își mărturisea el rușinat, nici nu ar fi cutezat să-l contrazică pe acest fanatic împovărat de putere, care putea ordona fără ezitare ca el, căpitanul Chiș, învățătorul din Urmeniș, un om fără nici o importanță în lume, să fie pus la zid, împușcat și aruncat într-o groapă comună peste care se turna — dacă exista — var nestins ca totul să se mistuie cit mai curind posibil. E timpul apucaților, își spuse el — simțind că se desprinde de solidaritatea cu omul din fața lui, prin simplul fapt că în sine cutează să i se opună — și deocamdată trebuie să-i tolerăm, nu avem ce face împotriva lor, ei au puștile, mitralierele, jandarmii și toate instrumentele de teroare". Colonelul îl privea satisfăcut. „Da, cu oamenii aceștia moi trebuie să fii aspru, amenințător, neiertător! Altfel sint gata la cine știe ce trădări!... O să-mi dea o lecție-două, și o să-l facă ascultător ca pe un cățeluș..." Deocamdată i se păru că l-a strins destul cu ușa. Zîmbi pe neașteptate, și își aprinse o țigare, după ce își oferi porttigaretul de aur căpitanului, care îl refuză, spunind că nu fumează... „Ei, și acum să ne odihnim puțin, spuse colonelul. Peste un ceas ne revedem la cantina ofițerilor... O să mîncăm și o să bem... Pe urmă vă voi spune citeva cuvinte... Așa ca între domni... Ca între oameni care au răspuns un mileniu de această țară, și o să mai răspundă un mileniu... Da, repetă el, privindu-l fix în ochi pe căpitan, de parcă ar fi observat în ei un licăr de îndoială... Un mileniu! Cu condiția ca noi, acum, să ne dovedim bărbați!"

Cu citeva minute înainte de nouă seara, căpitanul Chiș ajunse în fața clădirii în care se afla instalată cantina ofițerilor. Privi mirat fațada luminată de un „Petromax" cu strălucire violentă, dar își dădu seama că și celelalte geamuri ale clădirii erau puternic luminate. I se păru, deodată, că se află într-o altă perioadă, cind lumina era un semn de bun-venit sau de securitate redobîndită după o rătăcire penibilă printre munții sau prin cimpiile invadate de ceața toamnei sau de viscolele orbitoare ale iernii. Dar se dezmetici în curind și își spuse că o asemenea imprudență, aici, în apropierea frontului, în raza de acțiune a avioanelor inamice, era un semn de demență, și îi reveni în minte discuția cu colonelul. „Da, își spuse el. Nu e normal. Nu e deloc normal... Iar acum oamenii de teapa lui sint extrem de periculoși." Văzu grupuri de ofițeri intrind pe poarta luminată de straniul „Petromax" și se hotărî să intre și el. Se opri o clipă, dincolo de poarta ogrăzii, în fața scărilor de ciment, văzind inscripția aflată deasupra intrării: „Sala festivă". Scrisul fusese acoperit cu citva timp — poate cițiva ani în urmă cu un strat de var, dar varul fusese spălat de ploi și vechea inscripție răsărise din nou, ca un memento. Nimeni însă nu părea să observe inscripția buclucașă, evocatoare a unor alte timpuri, și toți se grăbeau să intre la adăpost, să scape de ploaia insistentă, să dea pe git o băutură tare, să simtă încetul cu încetul cum îl cuprinde amețeala și uitarea, că realitatea mohorită începe să se șteargă în spatele imaginilor plăcute plăsmuite de imaginație. Căpitanul intră, rămase o clipă orbit de lumina prea strălucitoare din interior, „Petromaxurile" acestea erau, orice s-ar zice, prea puternice, în sala aceea, care nici nu era așa de largă, erau agățate patru sau cinci (n-o să știe niciodată cite erau în realitate) dar ar fi fost suficient unul singur. Fu imediat văzut de doi sau trei cunoscuți, luat între ei, dus spre tejgheaua unde se luau aperitivele (căci în realitate locul unde ajunsese părea mai mult un restaurant decit o cantină militară) și bău aproape fără să-și dea seama citeva pahare de tărie, nu știa nici el ce, caisată ori rachiu de cireșe, nu le cunoștea nici el gustul decit foarte vag, el era obișnuit doar cu vinarsul de prune, putea să distingă cel mult dacă în ei mai fuseseră amestecate mere sau pere, și atita tot, nu era un specialist în tărie, nu, și se simți curind muiat de tot, a doua zi nu-și mai amintea ce trăncănise, dar i se părea că ceilalți fuseseră tot atit de făcuți ca și el și spera că nimeni nu-și mai amintea de ceea ce vorbiseră. Se trezi însă deodată, pe neașteptate, cind cineva, aflat aproape de intrare, strigase deodată: „Atenție! Sosește domnul colonel! Drepți!"

Colonelul Döbrentey intră, urmat de cițiva ofițeri, și privi pe cei din fața sa jovial, bine dispus, binevoitor, de parcă pasărea de pradă pe care căpitanul o întîlnise în biroul de la comandament ar fi fost doar un coșmar, o nălucire, un vis urit. Salută, zîmbitor, circular, apoi hohoti: „Dar ce-i asta, domnilor? Pe loc repaos! Nu sintem la cazarmă!... Rise înfundat, apoi hohoti: Sintem la război, domnilor! Sintem, ca să zic așa, chiar la punctul său culminant, și nu avem timp de formalități depășite, absolut inutile în condițiile actuale... Așa că haidem să bem ceva... Ceva tare... Și să-l bem pre el foarte urgent" rise el strident. Lui Chiș nu-i plăcu deloc risul său, dar ceilalți ofițeri nu găseau nimic ciudat în risul comandantului ci se grăbiră să ciocnească veseli cu el. „Mă sălbăticesc, își spuse căpitanul, m-am obișnuit cu țăranii mei, cu tăcerile lor pline de tilc, și cind mă găsesc printre domni, în **clasa** mea, cum s-ar spune, mă simt stingher și dezorientat. Se așezară însă la masă și căpitanul se trezi între un căpitan și un locotenent major care spuneau fără încetare anecdote, fiecare încercind să-l întreacă pe celălalt, așa că nu avu prilejul de a scoate nici o vorbă, nici măcar să se gîndească la ale sale. Era însă cu gindul aiurea, nu-și dădea seama de ce se discută lingă el, dar nici nu s-a concentrat asupra vreunei probleme ce-l frămînta, și spre sfîrșitul cinei își dădu seama că nu știa nici măcar ce mîncase, căci rămase cu totul încurcat cind vecinul său, căpitanul, îl întrebă: „Ei, frate, cum ți-a plăcut purcelul?" „A, da. Purcelul... bîigui el. Evident, excelent! Excelent!"

Deveni atent doar atunci cind colonelul se ridică și merse foarte țeapăn pînă la masa din fundul sălii, deasupra căreia atirna pe perete un portret căruia nu-i dăduse pînă atunci nimeni nici o atenție, și care nu era portretul, cu care se obișnuiseră atit de mult, al bătrînului regent cu gîtul zbircit strîns în gulerul tare al uniformei sale de contra-amiral austro-ungar, ci al unui necunoscut. În spatele încruntatului colonel se așezară șase ofițeri cu mape pline de acte și documente, care rămaseră respectuoși în picioare. Era, probabil, statul major al „Comandamentului de evacuare" își spuse Chiș, și din hîrtiile lor se vor concretiza ordinele pe care le va da colonelul. Acesta făcu un semn și unul dintre ofițerii din spatele său se grăbi să-i așeze în față citeva foi de hirtie, pe care le studie citeva clipe și apoi își ridică fruntea: „Noi sîntem militari, cuvintele nu sînt uneltele noastre de muncă. Uneltele noastre sint armele, misiunea noastră este de a le folosi fără ezitare. De aceea, noi nu ne vom exprima adeziunea la programul de renaștere națională al noului conducător al statului, Szálasi Ferenc, prin vorbe ci prin graiul ferm al armelor. Trecind la executarea unui grup de dezertori și sabotori care sint automat condamnați la moarte prin ordinul din 4 octombrie al comisarului guvernamental pentru Ardealul de Nord! Execuția va avea loc miine dimineață la ora șase pe platoul din nord-est de comună. Toate unitățile vor fi prezente la 5 dimineața și se vor așeza în ordine perfectă în careu. De organizare se va ocupa domnul maior Ercey. Comandantul plutonului de execuție va fi domnul locotenent Krija! Domnule căpitan, dă citire listei condamnaților..."

Nu se crăpa încă de ziuă cind detașamentul căpitanului Chiș porni prin întuneric, cu opincile supte de glodul desfundat, cu hainele pătrunse de ploaia ce nu contenea să șiroiască, spre platoul unde urmau să aibă loc execuțiile, și oamenii se întrebau somnoroși oare de ce au fost porniți la drum pe întuneric, prin care se puteau rătăci atit de ușor. Unora le trecu prin cap gindul că ar fi poate prilejul cel mai nimerit ca să-și ia valea și să dispară prin păduri, dar își dădură curind seama că în aceeași direcție se buluceau prea multe unități, printre care era greu să te faci scăpat, mai ales că printre unitățile de muncă își făceau loc companii de soldați înarmați. Vederea soldaților, care nu mărșăluiau aproape niciodată pe același drum cu ei, iscă neliniști în multe inimi, și unul dintre oameni, care se strecura adesea în bordeiul căpitanului ca să-l informeze despre ce se întîmplă în detașament, se apropie de el și îi șopti: „Mulți se tem că-i duceți să-i împuște... Mi-e să nu înceapă să se facă pierduți prin pădure..." Căpitanul se prefăcu a nu-l auzi, și continuă să urce răsuflînd din greu și lunecind adesea pe iarba udă sau prin glodul mocirlos.

Pe platoul din nord-est unitățile fură aliniate cu mare pricepere, ceea ce nu era o treabă simplă, căci se învălmășeau acolo, pe lingă unitățile militare în uniformă și înarmate, obișnuite în mod firesc cu mișcările ordonate, detașamente românești și evreiești care nu mai cunoșteau de multă vreme decit uneltele de lucru, tîrnăcopul, lopata, barosul de spart pietre. Dar maiorul Ercey se dovedi experimentat, încercat și abil, totul reuși de minune, s-ar fi părut că la execuții participau niște trupe germane obișnuite cu aceste ceremonii, nu niște țărani proști (căci pînă și unitățile înarmate, de soldați în uniforme și înarmați pînă în dinți erau alcătuite tot din niște țărani proști, care nu știau nici ei pentru ce sint trimiși la moarte și erau tot atit de cuprinși de groază ca și cei chemați pentru muncă, îmbrăcați în straiele lor de acasă ajunseseră într-un hal de murdărie cind era greu să mai recunoști ce culoare vor fi putut să aibă la început, deși ei, soldații în uniforme verzi-deschise, foarte nepotrivite pentru munții aceia din nord unde toate culorile erau închise, iar verdele era închis foarte, apropiat de al brazilor, chiar dacă îl purta iarba din poienele foarte rare, ar fi trebuit să meargă cîntind la moarte.

Totul s-a desfășurat deci conform scenariului imaginat de colonel, trupa s-a așezat într-o latură, detașamentele de muncă și compania de pedeapsă pe alte două, formînd un pătrat cu latura dinspre păduri liberă. Apoi au început să fie aduși în fața șirurilor de oameni cei condamnați: La început 14 soldați, fiecare al zecelea din compania care fugise din linia de foc, apoi trei oameni din compania de pedeapsă, acuzați de agitație comunistă și incitare la rebeliune în rindurile detașamentelor de muncă, apoi 16 concentrați la muncă, acuzați de încercare de dezertare, pe-urmă trei țărani dintr-un sat din apropiere care găsind o parașută, în loc să anunțe autoritățile au tăiat-o în trei și au împărțit-o pentru a-și face haine, șapte ostateci luați dintr-un sat în vecinătatea căruia s-a găsit echipamentul citorva parașutiști ruși dispăruți fără urmă, despre care țăranii susțineau cu încăpățînare că nu știu nimic, și la sfirșit, trei țărani prinși în toiul luptei cu un grup de partizani care a încercat să distrugă un depozit de armament. Maiorul citea numele, apoi sentința, și plutonul locotenentului Krija îi lua în primire pe condamnați, îi împingea pînă lingă șanțul săpat în noaptea precedentă la cițiva metri de marginea pădurii, pe urmă răsuna salva, și un plutonier cerceta dacă cei executați sint morți iar dacă vreunul mai avea în el o licărire de viață i-o curma cu un glonț de pistol. Totul s-a desfășurat în ordine, fără nici un incident, fără un singur strigăt, condamnații păreau cu totul buimăciți, de parcă n-ar fi înțeles ce se întîmplă cu ei, ascultau, cu miinile legate la spate, cu fețele vinete de lovituri, sentința ce li se aducea la cunoștință, fără un cuvînt, fără un geamăt, absenți, mergeau supuși printre armele soldaților pînă la șanțul care avea să le fie mormînt, părea că privesc cu mare atenție pămîntul argilos, de parcă nu l-ar fi interesat ce se întîmplă în spatele lor, comenzile locotenentului și zăngănitul armelor, apoi răsuna salva și cădeau ca niște butuci în șanț și numai de trei-patru ori s-a mai auzit geamătul vreunuia care n-a fost lovit mortal...

Pe urmă, unitățile s-au întors în ordine, într-o tăcere profundă, la cantonamentele lor, și oamenii păreau să nu vadă bine drumul, călcau în gropile pline de apă de parcă nu le-ar fi observat, și căpitanul Chiș își dădea seama că ei nu merg pe drumul acela desfundat dintre pădurile neclintite și tainice ci prin gindurile lor negre și neliniștite, și începu să bănuiască (din ce în ce mai convins că începe să înțeleagă) că dorința colonelului de a-i speria printr-un exemplu înfricoșător nu și-a atins ținta, că, dimpotrivă, abia de-acum vor începe greutățile cu ei, deoarece au priceput că îi așteaptă moartea, și vor încerca tot ce le stă în putință ca să scape din capcana în care au căzut.

Peste citeva ore fu chemat la colonel și primi ordinul de a porni fără întîrziere cu detașamentul său spre Leordina, de unde va fi îndreptat spre șantierul pe care îl va prelua imediat și își va lua locul desenat în lucrările foarte importante, ce se desfășoară acolo. Porniră în mai puțin de o oră spre gară, unde era gata de drum un tren de marfă, în care au fost urcate, în afară de ei, alte două detașamente românești și unul evreiesc. La Leordina căpitanul își lăsă detașamentul în grija soldaților de pază și plecă să caute comandamentul pentru a primi noi ordine. Se lămuri repede: Trebuiau să meargă pînă în satul Repedea, unde li se va indica locul de muncă la construirea drumului strategic care fusese început în timpul primului război mondial prin valea piriului Rușcova, spre satul Repedea și de acolo mai departe spre munții Maramureșului, în apropierea virfului Stog. Trebuia muncit cu spor și repede, drumul desfundat trebuia umplut cu piatră sfărîmată pentru a putea fi folosit și de artilerie și de camioane, poate și de tancuri, căci drumul dinspre Prislop era de citeva ori pe zi bombardat de aviația inamică, iar frontul nu mai putea fi ținut multă vreme, ordinul de repliere putea sosi din zi în zi, și drumul trebuia să fie gata, pentru terminarea lui urgentă fiind trimise noi detașamente de muncă. Au plecat îndată din Leordina, le-au fost date și două bucătării de campanie trase de cai, căci oamenii trebuiau hrăniți ca să nu se epuizeze prea repede, să poată munci. Drumul era însă foarte greu, oamenii pășeau cu mare greutate prin piatra sfărimată care fusese îngrămădită într-un strat gros, așa că ajunși la Ruscova, căpitanul dădu ordin subofițerilor de pază să încartiruiască detașamentul, pentru ca oamenii să se odihnească și să poată porni cu puteri noi în zorii zilei. Au pornit cind abia se crăpa de zi, dar căpitanul își dădu seama că vor străbate cu greu cei vreo douăzeci de kilometri pînă la Repedea, tîrîndu-se peste mormanele de piatră, așa că preferă să-și conducă oamenii spre cărarea din valea piriului, pe care nu puteau înainta decit în rind cite unul. Ajunseră în sat spre amiază, și în timp ce căpitanul se duse la comandament pentru a i se indica locul unde aveau să muncească iar bucătarii aprinseră focul și începură să fiarbă cartofi, un subofițer făcu apelul. La întoarcere, căpitanul află fără mirare că pe drum dispăruseră trei oameni. Se întîmpla deci ceea ce se gindise că va lua proporții tot mai mari: oamenii riscau orice ca să încerce să-și salveze pielea. Iar zona unde fuseseră trimiși era cum nu se poate de prielnică pentru dezertori, căci la comandament i se spusese în îngrijorare să ia cele mai strașnice măsuri de pază, deoarece

Continuare în pag. a 7-a

VALORI NUVELISTICE ACTUALE

II. Marii „interbelici" (3)

Poate că la niciunul dintre marii prozatori interbelici, precum la Agârbiceanu, nu este atît de frapantă intima armonioasa consecvență cu sine a spiritului creator sub semnul căreia se produce adeziunea la dezideratele social-morale și politice apartinînd orientării estetice generale a literaturii române postbelice. Faptul nu trebuie să mire, dat fiind originarul fond popular-umanitarist ce definește în totalitatea ei ideologia operei agârbiceniene ; ca să nu mai vorbim de substanța ei epic-conflictuală direct indatorată unor realități umane pe măsură, cu statutul lor existențial limpede determinat sub toate aspectele. Așa se face că pentru Agârbiceanu deschiderea la noile orientări are loc de la sine, în chipul cel mai natural cu putință. Simptomatică în acest sens, mai intîi, este imprejurarea că prozatorul își continuă lucrul nestingherit revenind asupra unor scrieri mai vechi, perfecționîndu-le tinuta stilistică și compozițională, odată cu limpezirea mesajului etic („microromanul" **Stana)** sau ducînd la capăt narațiuni la care trudea de mai multă vreme, desăvîrșindu-le acum **(Faraonii, Păscălierul, Jandarmul).** În esență, avem de-a face, deci, cu scrieri de excepțională valoare, cîteva dintre ele **(Păscălierul, Jandarmul)** autentice capodopere ale nuvelisticii noastre moderne. Luînd seama la radicalitatea perspectivei morale din care este minuită satira, într-un caz **(Păscălierul)** sau din care se procedează la motivarea obiectivă, în plan social-istoric, a conflictului tragic, într-alt caz **(Stana, Jandarmul)** sîntem îndreptățiți în presupunerea că prozatorul își valorifică suprema maturitate artistică în ambianța unui climat social-moral și politic în totul stimulativ. Cît despre pasional-romantica nuvelă **Faraonii,** cu desfășurările ei narative la maximum tensionate, prin definiție aventuroase, și cu eroii ei mistuiți de patima iubirilor răzbunătoare, trebuie, de asemenea, arătat că fățișa simpatie, așa-zicînd, umanitar-ideologizantă, acordată exoticei colectivități a țiganilor nomazi de aici revendică aceeași explicație. În fine, nu mai puțin simptomatică; în direcția modului „natural" în care prozatorul se integrează în frontul literar contemporan, este dovada depusă de mai extinsa narațiune **Vinturile, valurile,** redactată, după propria-i mărturisire, în 1941 și publicată în 1957. Fără să atingă un nivel valoric deosebit, scrierea surprinde prin acuitatea mesajului politic din unghiul căruia este urmărit destinul eroului central, țăranul Ion Roșu, în ipostaza de victimă a vertiginosului proces de proletarizare în condițiile de viață atît de grele din timpul războiului. Radicalizarea conștiinței de clasă a lui Ion Roșu are drept sursă nemijlocită întîlnirea cu muncitorul comunist Ion Dobre.

O judecată critică globală demnă de reținut asupra prozei scurte postbelice a lui Agârbiceanu, formulează Mircea Zaciu în studiul monografic din 1972 : „Cu trecerea anilor, scrisul său capătă un timbru mai grav și un sunet mai profund omenesc, fără a pierde nimic din puritatea și limpezimea imaginii. **Din amintirile unui fals vinător, Din copilărie, Din munți și din cîmpii, File din cartea naturii** trădează — într-o proză de factură clasică — o lumină interioară plină de pace și duioșie, proiectată peste o natură prodigioasă, în sinul căreia viețuiesc oameni întregi, de o mare noblețe spirituală, bucuroși că viața poate fi altfel trăită decît sub blestemul ce o apasă pe Fefeleaga". Aserțiunile exegetului, realmente edificatoare, pot fi lesne ilustrate la nivelul sondajului analitic. Iată, să luăm în atenție fie și numai două din cele mai împlinite povestiri ale scriitorului ; **Floarea soarelui** (1959) și **Vironica** (idem). În pofida viziunilor întunecat dramatice, nu o dată traversate de încleștări disperate, avînd drept protagoniști inși ce se comportă ca și cum s-ar afla sub stăpînirea unor demonice porniri lăuntrice, așadar, împotriva unei asemenea stranietăți de infern cotidian, umanitatea agârbiceniană a tînjit întotdeauna spre idealitate, fiind dureros străfulgerată de doruri și aleanuri luminoase. Aproape niciodată părăsiți, în intimitatea sufletului lor, de acea instinctiv mitică incredere în forța binelui, năpăstuiți eroii, în umilitatea demnă a suferinței lor, își conservă un fond intangibil de idealitate existențială, capabil a-i sustrage de la condiția de victime ale disperării dezumanizante chiar și în momente-limită extreme precum moartea. Expresie a unei filosofii de viață din veacuri transmisă, acest dat congenital propriu umanității scriitorului este reluat în cele două povestiri. Însă, se cuvine să arătăm numaidecît, amendamentele pe care Agârbiceanu le aduce modului său anterior de a privi faptele sînt revelatoare. Schema conflictuală și tipologia eroilor sînt cele bine cunoscute nu numai din povestirile sale, ci și, în genere, din epica transilvăneană. În **Floarea soarelui** ne reîntîlnim cu atît de frecventul conflict dintre noră și soacră circumscris clasicei comunități sătești. Cum bine știm, Pavel Dan acordase și el temei, cu nu mulți ani în urmă, o mare atenție, realizînd imaginea memorabilă a acelor teribile confruntări, odată cu explorările de o stranietate insolită în zona psihologiilor primare, dominate de instinctualitatea agresivă, acaparatoare, prin definiție intolerantă, neîndurătoare. Răsturnînd parcă teza urmașului și (paradoxal !), acum, înaintașului său, Agârbiceanu reinterpretează motivul tematic în cauză apelînd la date și determinări ce dau impresia că aparțin unui fermecător basm impregnat de elementele concrete ale realului. Astfel, vede faptele (și ne convinge !) personajul narator al povestirii, bătrînul pensionar Vasile Cindea. Stana, tînăra soție a lui Ionu lui Arițon, face figură de autentică zînă bună, atît prin chipul ei de o frumusețe tulburătoare, cît și prin profunda bunătate umană ce o degajă în juru-i : „Mai crescuse parcă. Se împlinise, rîdea de sănătate și de voie bună toată ființa ei, încît bătrînul nu întîrzie să-i pună un nume. Îi zicea în gînd Floarea soarelui. Parcă se scălda veșnic în lumină, și cînd era noros" ; „Vasile Cindea nu se mai sătura să privească și să asculte în fiecare zi cînd Stana aducea leagănul în grădină. Simțea ca și cînd ar fi în apropierea unela dintre minunile vieții, a unei frumusești copleșitoare care-i umezeau ochii". Cît despre soacră, supranumită Vipera, aceasta este întruchiparea bătrînei zgripțuroaice din basm, așa cum ne-a familiarizat proza lui Creangă : „Gura soacrei melița mereu de dimineața pînă seara, și cînd era Ion acasă, iar cînd era dus, Iova își punea mîinile în șolduri, în mijlocul curții, și se certa. Se certa și se aprindea tot mai tare ca un braț de spini uscați, și bătrînul era sigur că dacă vipera ar avea cu cine se certa, ar fi ars scrum". Firește, tînăra femeie nu dă curs provocărilor, reacționînd, neabătut, potrivit cu firea ei, de „floare a soarelui" : „Stana își vedea de lucru, mereu senină, mereu cu fața luminoasă. În ochii ei negri se citea veselia, bucuria de a trăi, și avea de lucru. Poate că nici n-o auzea pe soacră-sa". Nici măcar confruntările directe nu schimbă în vreun fel o asemenea stare de lucruri : „Vasile Cindea — din curte, din grădină — o auzea mereu pe Iova care nu mai înceta cu ocările. Nu-i plăcea nimic ce făcea noru-sa. Striga, țipa, se învirtea ca o volbură, ridica pumnul s-o lovească, dar Stana trecea nepăsătoare cu obrajii luminoși, cu ochii scînteietori, cu zîmbetul pe buze și-și vedea de lucru". În fine, irezistibilul farmec al tinerei femei se exercită cu toată puterea și asupra bărbatului, anulîndu-se astfel orice putere de înrîurire din partea soacrei : „Floarea soarelui pătrunde cu lumina ei și sufletul bărbatului, își zicea bătrînul plin de admirare. Scumpă femeie ! Se vede că știa pentru ce nu ascultase de femeile care voiau să-i împiedice căsătoria cu Ion".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

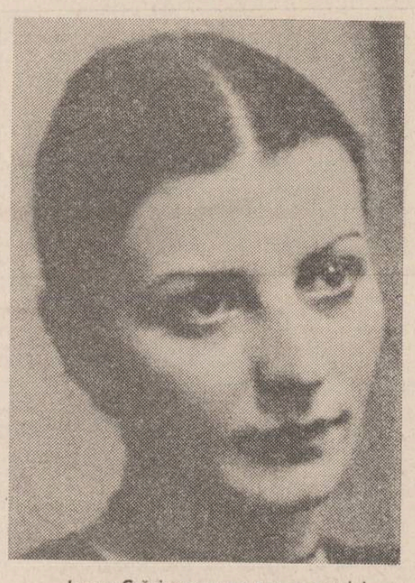

Ioana Crăciunescu pe scena poeziei

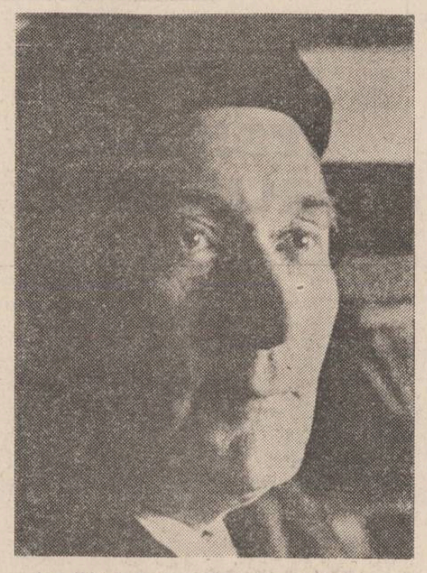

Ion Biberi, la cea de-a 80-a aniversare

Poeți și prieteni : Constantin Nisipeanu și Ion Larian Postolache

TINERI POEȚI

Debutanți timișoreni

O plachetă foarte inestetică și umilă ca înfățișare, intitulată **Timp interior,** găzduiește versurile a trei debutanți timișoreni, autori distinși cu mențiuni la Concursul de debut în poezie al Editurii Facla (1984). Mai mult ca sigur că aș fi trecut pe lîngă această culegere modestă fără s-o observ, dacă autorii ei nu ar fi avut amabilitatea să mi-o trimită. Ar fi fost păcat, pentru că am descoperit în cuprinsul antologiei, alături de ceilalți doi semnatari, o poetă de mare talent, întru totul remarcabilă prin forța și intensitatea „rostirii", prin dramatismul trăit și violent al poemelor, comparabil cu acela al unei Angela Marinescu sau Elena Ștefoi. Se numește Ana Pop Sîrbu, iar volumul său ar fi purtat titlul de **Singurătatea portretului.** Probabil însă că nu am chiar aceleași gusturi cu organizatorii concursului respectiv, din moment ce poeta în cauză ocupă ultima secțiune a sus-menționatei antologii, ca să nu mai vorbesc de faptul că ar fi meritat indiscutabil, după opinia mea, un debut de sine stătător. În fine, să mai amintesc că Ana Pop Sîrbu a debutat cam de mulți ani, de nu mă-nșel în paginile „Tribunei", și că i-am citit citeva poeme risipite prin reviste, dar că cele treizeci și citeva de poezii publicate aici reprezintă altceva, impresionînd prin coerența, masivitatea, „adevărul" și complexitatea de fond a discursului liric.

Se poate cita aproape totul din această poezie copleșită de tristețe, de singurătate, de spaime indicibile, poezie pătrunzînd curajos și aspru în „noaptea metaforei" și risipindu-i totodată tenebrele printr-un „tratament" calm, rafinat, practic glorios al rezonanțelor amintirii : „Precum plugarul ține lacrima pe coarnele plugului / Și atinge țărîna cu vaierul ochiului său / Așa caut eu metafora în cel mai rotitor poem de noapte / Și iată că-mprejurul ei sînt ascunse alte și alte / semințiii de metafore, dar numai una se-mbracă / În semne de aur, funii secrete o gituie-ntruna / Zadarnic încerc să-i subțiez povara / Deasupra pădurii se lasă zeii de smalț / Încerc să le vorbesc în limbi pricepute / Ei trec prin livada podidită cu cireși / Și nu bănuie că o mulțime de detalii / Vor țese în jurul lor grațioase amurguri".

Subtextul poemelor e mereu grav, avertizînd de abia mascate surpări și drame interioare, căci tema esențială a poetei pare a fi „întunericul nepăsător din mine". Viața însăși, „plină de semne ciudate", e privită printr-o lupă străină, ceea ce întărește sentimentul ambiguității existențiale, „partea slabă a adevărului" sau, cum afirmă în alt loc autoarea, „stau aparențele întunecate ca niște mușcate neobișnuite arse de viață". Neliniștile, cît și abstracțiunile dobîndesc o tulburătoare concretețe materială, în vreme ce lucrurile concrete se estompează în dimensiunile ireale ale fantasmelor. Putința de a sugera nimicul sau gîndul solitudinii e impresionantă. Iată citeva din cele mai izbutite imagini : poeta scrie, de pildă, despre „coama subțire" a vorbelor ; „cărțile noastre tinere — constată ea — devin tot mai cărunte" : strigătul se exprimă aici cu „scîncetul lipicios al ploii din tine" ; singurătatea are miros de luminare aprinsă, timpul își arată „ridurile lui reale" ; suferința posedă o „mîngîiere lăptoasă", copilăria rugnește „deasupra țiglelor obosite" ; „în trup locuiește acum altcineva / nemișcat, apos, ca o hîrtie mototolită" ; „înstrăinarea se incetinește, / amestecînd literatura / cu alte semne întîmplătoare".

Cum se poate remarca, poezia Anei Pop Sîrbu circumscrie detaliile cu o intensitate violentă, descompunîndu-le și recompunîndu-le printr-o manevrare încetinită a cuvintelor, printr-o desfășurare a lor dulce și aproape extatică, în care tensiunea descriptivă a imaginilor nuanțează o memorie acută și deopotrivă obosită, intrată în transa unei somnii somptuoase : „Sînt ore cu somn de penet". Asprimea inițială a corespondenței, dramatismul teribil prin care e resimțită „clipa" sînt înglobate astfel într-o rostire ceremonioasă, tămăduitoare, ce face inavuabilul avuabil, greu-suportabilul posibil de a fi regenerator valorificat. Stilul ceremonios, blînda și dulcea lentoare **auresc** metaforic sentimentul solitudinii : „Pe o pajiște femeia ține ochii închiși, / Din timp în timp umbra ei se clatină, / Corbi mari îi acoperă trupul, trupul ei alb, / Tămăduitor vine îngerul și îi alungă. / Ea stă cu ochii închiși / Privind coiful de aur al întîmplării, / Pajiștea e goală, doar corbii-i destramă / liniștea de pe chip / Ea nu-i mai vede, nici nu-și mai acoperă fața, / Ci stă mai departe prin cenușa nesfîrșitei singurătăți, / Pe o pajiște femeia ține ochii închiși, / Din timp în timp umbra ei se clatină, / Corbi mari îi acoperă trupul, trupul ei alb".

Ana Pop Sîrbu este o poetă adevărată, cu o sensibilitate profundă, trăindu-și poezia cu obsesia speranței în „apa vie a literelor".

Știu, de aceea, că nu e prea elegant din parte-mi să compar pe această poetă formată, ce știe să-și analizeze și să-și ia în stăpînire „adevărurile" ființei, cu ceilalți doi autori din volum, aflați la frontierele lirismului, dar aceasta e în fond situația. Stilul în care scrie, de exemplu, Lucilia Dinescu Ban este stilul flexibil, neutral, „bun la toate", acceptat și încurajat, din păcate, de multe reviste literare. Prin el se poate spune totul și nimic, de la „pustiul de dor" sau „altar de soare" pînă la „inima pămîntului binecuvîntat", cu alte cuvinte se poate comunica și această exaltare tipic-feminină : „Alerg prin bulevardul ochilor plecați / Prin colții hulpavi care mă devoră / Cu pletele aprinse în bărbați / Pînă-n tîrziul adumbrit din oră". Stimabil la această poetă e totuși sentimentul de fidelitate conjugală și casnică. Un melancolic devorat însă de incongruențe și inabilități lexicale, mărturisind „doar nevoia să grăiesc și eu cu cineva", e Traian Pop Traian. Semnalez din poemele lui, articulate pe sentimente și idei generoase, această oază de versuri cît de cît reușite : „dincolo de țărm poetul / liber în ale artei dator în ale vieții / așază poemul pe mașina de scris / care se stinge încet / ca o lampă făcută mică". Cu gîndul că nu se poate scrie poezie autentică simțindu-te atît de „liber în ale artei", ci, dimpotrivă.

Dan Cristea

Ninsorile din Englitera

Urmare din pag. a 4-a

apropia de N. Tarnavschi, care spune că grecescul „canon" este dedus din ebraicul „trestie" (trestia are mai întîi o însemnare concretă : băt, îndreptar, trestie cu care se măsoară ceva, apoi orice măsură...), am putea zice că domnul Pascal a luat acest cuvînt... la figurat ? Tarnavschi zice că și grecii l-au luat „în sens figurat : model, regulă, normă". Și grecii, și altii, mai apoi : ca norma și regula vieții. Deci n-ar putea fi omul, trestia gînditoare, norma și regula vieții ? E o ipoteză. Noi nu dăm verdicte. Am spus și mai sus : doar doctorii au acest drept, judecătorii, cantaragiii și mulți alți docenți. Cu gîndul la Ioan și Zadic, și la ce-or fi ei, ne-am zis, n-or putea fi și ei trestii ? Norme ale vieții ? Dacă sînt rodul unei inspirații sublime, ludice, adînc umane — da ! Ioan, geograful, dascăl la Coltia, și Zadic Armeanul stau și se uită la noi : zice Ioan, în dodii : cît de mare e lumea și el, Ioan, fiind nimic...

Da, da. Cine bate toba, să-l vadă lumea cît e de mare, uită că întîi e auzită și văzută toba. Ioan și Zadic se duc să-l caute pe englezul lor, pe Ștefan Agopian. Îl găsesc pe insular în insula lui și se pun să pună la cale ninsorile din Englitera.

ANUNȚ

Cea de-a VII-a ședință a Cenaclului Dacia Feniks, **are loc simbătă, 28 iulie a.c., orele 16,30 în Sala din strada Biserica Amzei nr. 7.**

Citesc Ion Minzală — poezie și Ion Marin — proză.

Simț analitic și perspectivă culturală

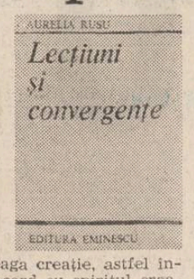

Recent apărut la Editura **Eminescu,** volumul Aureliei Rusu, **Lecțiuni și convergențe,** este produsul unei duble perspective : a editorului și a criticului literar. Prima secțiune cuprinde studii dedicate unor probleme ale lecțiunii corecte a textelor eminesciene, realizată prin interpretarea și coroborarea unor indicii de natură literară, filologică, filozofică și culturală, extrase și conexate din intreaga creație, astfel incit semnificația să fie în acord cu spiritul creatorului, ca element într-un sistem, solidar cu celelalte componente ale acestuia.

Demersul este elaborat cu conștiința faptului că lecțiunea corectă nu este o chestiune minoră, de pură pedanterie, ci un act de restituire, un act, deci, de responsabilitate culturală, și un mijloc de identificare a unor filiații literare, de exemplu. Investigația pentru stabilirea adevăratului sens este concepută ca strategie complexă, desfășurată cu inteligență interpretativă, printr-o foarte bună cunoaștere a întregii opere, prin asocieri și raportare la concepția artistului.

A doua secțiune a volumului este de fapt un studiu amplu de literatură comparată care analizează „Convergențe rustice la Giono și Sadoveanu". În opera celor doi scriitori din arii culturale distincte criticul vede „sinteze artistice universale în care răsună ecoul vieții cotidiene, dramatică și frustă, proprie acestui tip uman fundamental : țăranul". Două sinteze care reprezintă expresii ale umanismului, cu sursă orientală și bizantină la Sadoveanu, latină și greacă la Jean Giono și dominate de tema virstei de aur, într-o gîndire „mitic-vizionară". Acest umanism rustic se manifestă în forme înrudite în cele două creații ce aparțin spiritual civilizației mediteraneene și care au comune motive, repere, simboluri, idei.

Criticul analizează semnificațiile întoarcerii la natură în concepția celor doi prozatori, rolul și sensul spațiului și timpului, raporturile dintre natură și tehnică, ideea omului natural și solidar cu natura, specificul comunității rustice, ideea eternității firii. Comparînd cele două sisteme artistice, Aurelia Rusu descoperă un inventar comun de simboluri (dens otiosus, vîrsta de aur, pămîntul-mamă, omul arbore/ax cosmic), precum și aceeași bipolaritate structurală a reprezentării vieții și morții, ori același sens al perpetuei regenerări cosmice. Cercetarea traversează toate nivelurile operelor și întreaga geografie spirituală a celor două creații, analizînd fenomenele de convergență dar și formele distincte de manifestare a două sensibilități, structuri afective, atitudini existențiale, cu implicații filosofice pe care le presupun.

Dacă secțiunea lecțiunilor relevă aplicația filologică și perspectiva integratoare cu marca specialistului-editor, studiul despre rusticul sadovenian și cel al lui Giono atestă calitățile criticului literar, care surprinde atît semnificațiile culturale majore, cît și aspectele de subtilitate, capacitatea sa analitică și finețea asocierilor.

Umanismul rustic căruia i se circumscriu sensurile fundamentale ale creațiilor investigate reprezintă, arată Aurelia Rusu, o coordonată esențială și specifică a literaturii române, în care se manifestă un anume tip de osmoză între sufletul românesc și natură, ce implică și „conservarea sentimentului primordial de solidaritate cu natura" și permanența literară a tipului țărănesc. Aceasta pentru că „fără întăriturile vechilor cetăți fortificate, care înconjoară orașele medievale ale Occidentului, fără portale ferecate și catedrale zdrobitoare prin gigantismul arhitecturii lor, tîrgurile românești au rămas, pînă într-o epocă recentă, decorate de livezi și grădini de legume, așadar în natură".

Analiza comparată a două creații artistice implică și o perspectivă asupra fenomenului cultural amplu, asupra istoriei culturii europene prin unul dintre aspectele sale. Scris cu fin simț analitic, bine argumentat și interesant construit, volumul Aureliei Rusu realizează, între cele două secțiuni, o unitate de perspectivă și de procedură a interpretării.

Sultana Craia

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XXXII-A

Vineri, 29 iunie a.c., în prima parte a lucrărilor cenaclului criticul **Nicolae Georgescu** continuă în dialog cu poetul **Cezar Ivănescu** prezentarea lui Homer în limba greacă și în limba română. Prefața primei ediții a „Iliadei" în traducerea lui G. Murnu a fost pretextul discuției care apoi s-a extins asupra hexametrului grecesc și modern (cu exemplificări din Homer) și asupra modului de a traduce poezia arhaică în limba română. Vorbind despre însoțirea poeziei cu muzica, poetul Cezar Ivănescu aduce în discuție Evul Mediu cu trubadurii și trouverii lui, cu melodiile și costumele lor. Nicolae Georgescu citește, apoi, 100 de versuri din „Iliada" (o „hecatombă") în limba lui Homer, după care auditoriul „ghiftuit" a cerut pauză. Criticul Nicolae Georgescu a revenit apoi cu „Rapsodia I" în traducerea lui C. Aristia pe care a „pigmentat-o" cu diverse comentarii de epocă (anii 1837 !). Momentul homeric s-a încheiat cu lectura aceluiași cînt I din „Iliada" în traducerea, de această dată, a criticului Nicolae Georgescu.

Momentul poetic autohton a fost susținut de două poete : **Noemi Tudor Marin** (volumul „Apa timpului") și **Florentina Vișan** (volumul „Caligramatica").

În discuțiile care au urmat referirile — pe lîngă poetele de azi — au fost făcute și la adresa poeților **Marian Bodea** și **Grigore Coman,** care citiseră data trecută. Astfel :

Gheorghe Mina afirmă despre Grigore Coman că este posesorul unei intense trăiri interioare care cenzurează orice fel de gest exterior, o repliere în sine, iar despre Noemi Tudor Marin că reușește construcții grațioase, cupe de șampanie, versurile reprezentînd însăși frumusețea în echilibrul ei fragil.

Gheorghe Micu : Marian Bodea scrie frumos despre faptul divers, îl îmbogățește prin incantații obsesive ; Florentina Vișan compune o poezie tumultoasă, imagini savant și contorsionat alcătuite.

Radu Cange cu privire la poezia scrisă de Noemi Tudor Marin afirmă că este frumoasă, muzicală, plină de candoare, avînd nostalgia trecerii timpului. (Aici se impune o precizare ; în cenaclu întotdeauna vorbesc mult mai mulți și mult mai mult, însă cronica aceasta nu-i poate prinde pe toți din arhicunoscutul motiv al lipsei de „spațiu", altfel zis „cine se supără... îi trec !")

În încheierea lucrărilor, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** îl consideră pe Grigore Coman o garanție de seriozitate, cu un cult deosebit al poeziei, avînd tentația ermetismului ; pe Marian Bodea îl apreciază ca poet și îl alătură ca valoare lui Dan David, Tiberiu Dăioni și Gheorghe Bogorodea ; Florentina Vișan este o autoare al cărei discurs poetic este de o calitate intelectuală indiscutabilă, iar Noemi Tudor Marin, de asemenea, o poetă de marcă, posesoarea unui registru poetic în care incantațiile ocupă un loc privilegiat, de altfel ambele poete, și Florentina Vișan, și Noemi Tudor Marin, deși diferite ca substanță, sînt dublate de același intelectualism de înaltă clasă.

Apoi... am luat vacanță !... La bună vedere... în toamnă !..

Hero

Vitalitatea fenomenului teatral românesc

Urmare din pag. 1

către Eugen Mercus avîndu-i ca protagoniști pe Anca Neculce și Ion Fiscuteanu. În stagiunea următoare, la Giulești, Geo Saizescu îi distribuie pe Mariana Mihuț și Corneliu Dumitras, spectacolul fiind reluat și de televiziune. Aveau să treacă treisprezece ani pînă cînd foarte tînărul și teribilistul Dragos Galgotiu, la Ploiești, urcă din nou pe scenă cuplul Ion și Silvia în fumul de esapament al unei motociclete adevărate. După ce însă cîțiva studenți actori mai avuseseră ocazia să se întîlnească cu această piesă ce își menține actualitatea, dovadă, astăzi, Dana Dogaru și Horațiu Mălăele, îndrumați de Mircea Cornișteanu, fac săli pline la Teatrul Nottara. An de an dramaturgul D.R. Popescu a fost prezent pe afișele din toată țara. **Pisica în noaptea Anului Nou** — de exemplu — s-a jucat la Brașov, Cluj, Tîrgu Mureș și la Naționalul bucurestean unde Horea Popescu a colaborat cu Victor Rebengiuc, Irina Răchiteanu și Colea Răutu. Alexa Visarion si-a dovedit afinitatea cu acest dificil autor regizînd la Cluj **O pasăre dintr-o altă zi** și **Două ore de pace,** iar la Teatrul Giulești **Pasărea Shakespeare.** Alexandru Tatos, care avea să realizeze și o excelentă ecranizare după D.R. Popescu, a lucrat la Cluj în premieră absolută **Pasărea Shakespeare,** apoi la Ploiești, cu Silvia Popovici și Corneliu Revent, **Timp în doi.** Uneori reușind, alteori nu, să fixeze cota viabilității stilistice, și alți oameni de teatru s-au întrecut în a da premiere cu piesele lui D.R. Popescu, fiecare încercînd să găsească o altă cheie de interpretare, un alt schelet dramaturgic pentru materia bogată nu totdeauna perfect structurată. Nicolae Scarlat a semnat un spectacol memorabil la Tîrgu Mureș, **Balconul,** la Galați a montat **Rugăciune pentru un disc-jockey** și **Hoțul de vulturi,** iar la Festivalul teatrului politic recent încheiat a prezentat împreună cu trupa de la Piatra Neamț **Piticul din grădina de vară,** un text ce a cunoscut sensibile versiuni scenice la Teatrul maghiar de stat din Cluj, la Tîrgu Mureș și la Teatrul Nottara. Emil Mandric a montat la Piatra Neamț **Timp în doi,** ca apoi să antreneze întregul colectiv al Teatrului Tineretului într-o reprezentație de referință în spectacologia românească (și pentru că ilustrează o anumită orientare în dramaturgia noastră) **Muntele,** în care Horațiu Mălăele îi dădea chip lui Dromihete. În stagiunea trecută, datorită aceluiași regizor, Teatrul „Ion Creangă" înregistra un succes notabil, mai ales protagonistul, Costel Constantin (în reprezentație). Mircea Marin la Brașov a montat și **Omul de cenușă,** dar mai înainte a descifrat spectaculos **Studiul osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormînt avar,** însă la Teatrul Bulandra a expus o concepție regizorală mai puțin strălucită. Același text a fost lucrat la Timișoara de către Ioan Ieremia care a ambiționat să prezinte și el într-o lectură personală **Ca frunza dudului din rai** după ce Cătălina Buzoianu realizase o adevărată montare de exegeză la Teatrul Mic. Harag György, Sorana Coroamă, Kincses Elemér, Eugen Mercus, Anca Ovanez, Valeriu Moisescu, Georgeta Tomescu, Călin Florian, Mihai Manolescu, Dan Stoica sînt regizori care au adus pe scenă și alte piese ale aceluiasi autor, dar multe altele nu au avut ocazia să treacă proba de foc a rampei, desi ar merita-o cu prisosință. Între timp piesele au fost strînse în cîteva volume și chiar criticii literari au acceptat că dramaturgia pentru D.R. Popescu nu este un capriciu cum susținuseră multă vreme... Stagiunea 1968—1969 trebuie reținută si pentru că atunci, la confluența dintre decenii, se mai născtea un dramaturg : Marin Sorescu. În poezie practicase „punerea în scenă", inaugurează si o formă inedită de antiteatru devenind repede „singur" (a se citi „singular") si printre dramaturgi. Efectele permanente de sublimare si disimulare înfuzate de un lirism fantast si totodată cinic-ironic, în manieră parodică, deci implicit iudică, îi asigură nota de originalitate si în peisajul literar european care îi va omologa destul de curînd renumele. Remitizînd realitatea, pe de o parte, si, pe de alta, demistificînd trecutul, Sorescu a dat o altă turnură, un sens profund de autentică rezonanță, evazionismului ce bîntuise la un moment dat literatura română, autorii oscilînd vreme cam îndelungată „între eschivă si derivă". Piesele așa-zis istorice ale lui Marin Sorescu reușesc tocmai să converteasca în valoare ceea ce altii au compromis. Dar mai întîi a fost debutul, **Iona,** un foarte discutat si disputat spectacol al Teatrului Mic în regia lui Andrei Șerban avîndu-l ca protagonist pe George Constantin. La acelasi teatru, peste patru ani, Dinu Cernescu lansa cu indiscutabil succes de public si presă **Matca,** în rolurile principale Leopoldina Bălănuță, Vasile Nițulescu, Mitică Popescu. Aceeasi piesă, una dintre dramele ontologice (cum foarte bine le-a denumit Valentin Silvestru) va înregistra o similară adeziune unanimă si în teatrele din țară, la Piatra Neamț (unde a fost pusă în scenă chiar de autor), la Brăila (unde Anca Alexandra era interpreta principală) sau la secția maghiară a Teatrului de Stat din Oradea, la Brașov (în regia lui Sergiu Savin, cu Virginia Itta Marcu) sau la Baia Mare. Al treilea text al tripticului, **Paracliserul,** mai rar reprezentat (la Petroșani, la Reșița), încă nu și-a găsit o desăvîrșită transcriere scenică. La scurt timp după ce Revista **Teatrul** tipărise **Răceala** (și trebuie salutată contributia acestei serioase publicații ce promovează cu exigentă si consecventă dramaturgia originală consemnind si toate premierele din capitală si provincie), la Teatrul Bulandra, Dan Micu a prezentat un spectacol „de serie lungă". Piesa a mai constituit mobilul unei tentative sibiene apartinînd lui Iulian Vișa. Florin Fătulescu va provoca multă vîlvă aducînd pe scenă piese scrise cu ani în urmă, pe nedrept uitate : **Pluta meduzei** (montare care a însemnat si un reviriment al trupei din Petroșani) si **Există nervi,** la Teatrul de Comedie, un spectacol care îl propulsa pe Constantin Bălțăretu în eșalonul actorilor de frunte ai teatrului românesc. **Dimineața, la prinz și seara** devenită la reprezentare **A treia teapă** a circulat pe scenele din Brașov, Cluj si Ploiesti, București si Craiova, montată în diferite maniere de către Mircea Marin, Sanda Manu, Mircea Cornișteanu, dar spectacolul cel mai aproape de „stilul sorescian" a fost, poate, cel gîndit de Ion Caramitru pentru studenții de la I.A.T.C. Si pentru a ilustra dinamica fenomenului teatral actual un amănunt în plus : protagonistul spectacolului de la Cassandra, Ioan Georgescu, pe cînd făcea parte din echipa Teatrului din Satu Mare, a cîștigat încrederea colegilor care l-au ajutat cu entuziasm să izbutească o montare inedită cu **Există nervi.** Un cuvînt se cere spus si despre cei doi actori, Virgil Ogăsanu si Tudor Gheorghe, care în mod constant se preocupă să-l aducă pe Sorescu în lumina fierbinte a reflectoarelor...

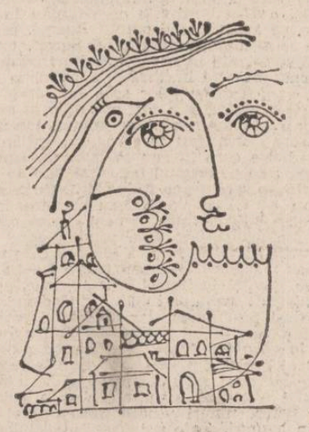

Desen de Sabin Ștefănuță

Armata alături de popor

Urmare din pag. 1

toate diviziile ce ar fi trebuit să formeze eșalonul al doilea, care n-a mai plecat. Procedind astfel, am putut cruța 120 000 ostași, prin trimiterea pe front a primului eșalon numai cu jumătate de efectiv și 100 000 de ostași, prin păstrarea eșalonului al doilea în țară. În fine, am crutat o mare cantitate de armament și echipament."

Partidul Comunist Român a urmărit cu atenție evoluția stării de spirit din cadrul armatei române, a sesizat, încă dintru început, manifestările antihitleriste ale militarilor precum și deplasările ce aveau loc chiar la nivelul corpului de comandă, al virfurilor oștirii. Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942 arăta în acest sens : „Crește nemulțumirea și revolta soldaților în urma lipsei de hrană, a suferințelor și tratamentului umilitor din partea armatei germane (...) Crește nemulțumirea și în rîndul ofițerilor români. Generalul Rădescu s-a ridicat printr-o scrisoare deschisă împotriva ofensivei josnice a lui Killinger la adresa patrioților români *). El a fost internat în lagăr de concentrare. Generalii Ciupercă și Orășeanu și-au dat demisia din armată în semn de protest împotriva continuării războiului. Pînă și generalul Iacobici pus de Antonescu la conducerea Marelui Stat Major a intrat în conflict cu „Mareșalul" trădător opunîndu-se trimiterii de noi sute de mii de oameni la moarte în Uniunea Sovietică și a trebuit să plece".

De asemenea, postul de radio „România liberă" s-a referit în mai multe emisiuni la acțiunile întreprinse de generalul Șteflea pentru salvarea trupelor române de pe front. Astfel, în emisiunea din 22 ianuarie 1943, se arăta : „generalul Șteflea a arătat mareșalului Antonescu, după o inspecție făcută pe front, că situația trupelor românești este disperată și a declarat că nemții au o purtare criminală față de români, pe care îi lasă să le acopere retragerea (...) Generalul Șteflea a cerut mareșalului Antonescu să dispună urgente măsuri de salvarea trupelor românești". Iar la 26 ianuarie 1943, același post de radio revenea cu precizarea că „Generalul Șteflea și-a exprimat indignarea sa față de situația în care se află trupele noastre pe front și a cerut mareșalului Antonescu să nu mai trimită alte divizii. Protestul generalului Șteflea a găsit mai mulți aderenți printre ofițerii de stat major".

În august 1943, C.C. al P.C.R. a luat în dezbatere munca partidului în armată, adoptind o hotărîre ce sublinia : „Trebuie să căutăm să ne legăm cu cercurile militare și să le convingem că singura salvare pentru țară este de a ieși imediat din război, fiindcă continuarea războiului alături de Hitler sub orice formă, duce la ruinarea și distrugerea țării, a armatei și la jertfe inutile de sute de mii de oameni. Trebuie să căutăm drumul la toate persoanele care au fost scoase (de Antonescu — n.n.) din armată (...) Asta (în) chestia de virfuri, care au cuvînt hotărîtor în evenimentele ce vin. Însă trebuie pus și jos, ca sarcină, munca patriotică de agitație și de organizare în armată folosind și formele concrete ale subminării mașinii de război". În septembrie 1943, dezbătind din nou problema muncii în rîndurile militarilor, C.C. al P.C.R. preciza că „cea mai mare atenție trebuie dată în primul rînd armatei, fără care nu putem face nimic".

În martie 1944, P.C.R. a adresat un apel comandanților de mari unități, generalilor, ofițerilor, tuturor soldaților armatei române în care arăta : „Interesul suprem național cere ca România, fără nici o întîrziere să rupă alianța cu Hitler și să întoarcă armele împotriva nemților, dușmanii comuni ai Națiunilor Unite și ai României. Numai astfel salvăm viitorul țării, al poporului, al armatei (...) Armata e chemată să joace un rol de frunte. Antonescu trebuie doborît. Pentru aceasta, armata trebuie să se unească cu toți patrioții. Nici o clipă nu e de pierdut. E momentul acțiunii. Armata și comandanții ei poartă o mare răspundere. Ei trebuie să-și îndeplinească imediat datoria patriotică. Poporul nu va uita niciodată pe cei ce au fost alături de el în ceasul decisiv."

Atragerea generalilor și ofițerilor superiori alături de forțele patriotice a fost facilitată de înțelegerea politică realizată de Partidul Comunist Român cu regele Mihai, comandantul suprem al armatei și cu celelalte partide politice: P.N.Ț., P.N.L., P.S.D., Gruparea liberală tătărăsciană, Frontul Plugarilor.

Raliindu-se forțelor politice ce pregăteau desprinderea din Axă și alăturarea României la coaliția Națiunilor Unite, cadrele superioare de comandă din armată, între care Constantin Sănătescu, Constantin Vasiliu Rășcanu, Constantin Niculescu, Mihai Racoviță, Socrat Mardare, Constantin Potopeanu, Ilie Crețulescu, Constantin Anton, Dumitru Dămăceanu au participat activ la pregătirea revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă.

În august 1944, armata română, de la Marele Stat Major la comandamentele subunităților, de la corpul generalilor pînă la soldați era gata de luptă pentru eliberarea țării de sub dominația Germaniei naziste. La 6 august 1944, generalul Hans Friessner, comandantul Grupului de armate „Ucraina de sud", nota că „nu se poate conta pe Armata 4 română, nici pe Grupul de armate român al lui Dumitrescu (Armata 3 română — n.n.)".

În momentul declanșării revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, întreaga armată a răspuns fără defecțiuni apelului și ordinelor noului guvern format în majoritate din generali, sub egida principalelor partide politice ale țării, inclusiv a partidului comunist. Răspunzind ordinului dat de Hitler lui Friessner de a da sarcină „celui mai de nădejde general român să formeze un guvern sigur!", generalul Erik Hansen, șeful Misiunii Militare germane în România, comunica, în dimineața zilei de 24 august 1944, generalului colonel Alfred Jodl, șeful Statului Major al O.K.W.-ului că evenimentele din România nu constituiau „un puci al camarilei de la curte", ci o acțiune „bine pregătită de sus, în deplină concordanță cu armata și cu întreaga națiune. Pasul făcut se bucură de largă încuviințare. Împotriva regelui și a noului guvern nici un general nu vrea să formeze un contraguvern".

Așa cum subliniază secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „este un mare merit al armatei noastre că a înțeles răspunderea ce-i revenea în acele clipe în fața istoriei și poporului și, la chemarea partidului, a întors armele în întregimea ei împotriva Germaniei hitleriste, luptind apoi, alături de glorioasele armate sovietice, pentru eliberarea deplină a pămintului patriei, pînă la victoria totală împotriva Germaniei hitleriste".

***) Într-un discurs rostit la începutul lunii octombrie 1941, la sala „ARO" din București, în fața coloniei germane și a reprezentanților Misiunii militare germane, Manfred von Killinger i-a insultat în masă pe toți românii care se împotriveau continuării războiului contra Uniunii Sovietice, etichetîndu-i cu cuvintele „politicieni ticăloși". Discursul reprezentantului Reichului a provocat o revoltă profundă în opinia publică românească. Generalul în rezervă Nicolae Rădescu i-a adresat o scrisoare, în care arăta :**

„Mă număr, d-le ministru, printre acei români care au săvîrșit — după părerea dv. — marea crimă de a crede că armatele noastre nu trebuiau să depășească linia Nistrului ; și cărora, fiindcă părerea lor nu vă convenea, le-ați aruncat epitetul de „politicieni ticăloși" (...) Nu poate fi ticălos patriotul român care cu inima sîngerîndă din pricina nenorocirilor care i-au copleșit țara, încearcă să-și exprime gîndul asupra a ceea ce crede el că ar fi bine de făcut spre a fi înlăturate o parte, cel puțin, din suferințe.

Ticălos este, d-le ministru, streinul căruia neconvenindu-i atitudinea patriotului, profită de situația privilegiată ce deține, și nesocotind cea mai elementară îndatorire ce îi impune ospitalitatea de care se bucură, nu se mulțumește să-i smulgă piinea de la gură spre a-și potoli el și ai lui foamea, dar îl și acoperă de injurii și amenințări, încercînd astfel să-l înfricoșeze și să facă să amuțească glasul care grăiește adevărul (...) Vă credeți prea puternic, d-le ministru, și abuzați fără măsură de puterea trecătoare pe care o aveți (...) Ca bun cunoscător al istoriei, cum bănuiesc că sînteți, ar trebui să mai știți că domnia celor prea trufași n-a fost niciodată de prea multă durată ; astfel că s-ar putea ca într-o zi și trufia dv. să fie înfrîntă. Ziua aceea, d-le ministru, va fi ziua răzbunării tuturor celor pe care i-ați umilit, batjocorit și asuprit".

RAPSODUL

Cel mai mare rapsod căruia avem norocul să-i fim contemporani este Tudor Gheorghe. Este de la sine înțeles că el nu a ajuns aici, în inimile noastre, ușor ; că nu a fost numai iubit și admirat, ci și urît și contestat. Eu însumi i-am auzit pe unii, puțini, e adevărat, mai demult, cînd steaua lui Tudor era în ascensiune, că acesta nu face nimic nou, că tot ce face este un moft de actor de provincie în criză de popularitate. Ba au fost și tineri folkiști care au pretins că el, marele Tudor din Podari, nu are ureche muzicală, nu știe să cînte la chitară și că, în general, nu știe nimic bun. Prostii, mai ales că, se știe, Tudor nici nu cîntă, el spune, în tradiția marilor noștri rapsozi, spune inimii fie vers popular, fie cult. Cum s-a născut acest unic și irepetabil poet al cîntecului nu știu și nici nu vreau să știu. Cum s-a făcut însă, da, știu, l-am văzut doar de atîtea ori, repetînd la nesfîrșit același și același vers... Era într-o sîmbătă, da, era într-o sîmbătă, cred, cînd l-am căutat la teatru. „Dom' Tudor e jos, la cabine, cîntă, vă luați după cîntec și-l găsiți, mi-a zis portarul". Era jos, la cabine, și cînta, mai bine zis repeta din extraordinarul său recital Macedonski pe care eu, cel puțin, nu am apucat să-l ascult la Rotonda Muzeului literaturii române și nici în altă parte. În cabină era o lumină de seară, obiectele din jur se întunecau văzînd cu ochii, rapsodul, sprijinindu-și după obicei piciorul de tăblia unui scaun zicea : „Veniți, privighetoarea cîntă...". Rar om care să fi făcut asemenea servicii poeziei noastre de la începuturi pînă în prezent. Tudor Gheorghe, „menestrelul de la Curțile Dorului", este unul din marii prieteni ai poeților și mă mir că unii dintre aceștia încă nu au aflat-o, altfel nu le înțeleg trecerea cînd au fericirea de a se auzi prin glasul rapsodului. Sunt unii — și eu, oare ? — care ar da oricît să-și audă literele împletindu-se în mintea și inima lui Tudor. Îi suntem datori lui Tudor Gheorghe cu suflet, nu cu bani, și sufletului nostru îi e bine cînd se aude cu sufletul lui de pandur, cu mustața în dungă. Dacă ar fi să-l compar pe Tudor Gheorghe cu cineva, l-aș compara cu Vasile Alecsandri, „acel rege-al poeziei / veșnic tînăr și ferice". Și nu numai pentru a-i semăna atît de bine bardului de la Mircești, ci și pentru bucuria lui de a spune altora ce știe și simte.

Îi sîntem datori lui Tudor și însuși acest fapt ne face să ne mîndrim ca datornici ai unui om-pasăre, care-și flutură miinile pe corzile cobzei sau chitarei ca pe niște aripi. L-am revăzut, de curînd, la „Tezaur folcloric". Și mi-am spus că nici un loc nu era mai potrivit pentru minunatul meu prieten decît un tezaur, Tudor Gheorghe este o nestemată a minții și cugetului acestui popor.

Iulian Neacșu

P.S. — Deoarece în București nu mai există nici o școală care să poarte numele marelui nostru **Mihai Eminescu**, propun celor în drept s-o facă, să numească liceul de filologie-istorie, fost liceul central de fete, cu numele poetului.

O zi ca oricare alta

Urmare din pag. a 5-a

în pădurile nesfîrșite care îi înconjoară sînt ascunși locuitorii a vreo cinci sau șase sate din vecinătate, și mulți dintre ei se alăturaseră grupului de partizani care dovedea tot mai multă cutezanță și atacase în ultimele zile un depozit de muniții și unul de combustibil. „Ei da, își spuse căpitanul ascultînd distrat raportul subofițerului despre dezertarea celor trei, simt și ei că acu-i acu! Doar n-o să aștepte pînă va începe retragerea armatei luîndu-i și pe ei în puhoiul ei uriaș și neiertător!" Se gîndi însă cu o strîngere de inimă că mulți o vor porni spre sud, sperînd să poată răzbate pînă în satele lor, și vor cădea fără putință de salvare în miinile jandarmilor, ca să ajungă în fața plutoanelor de execuție ale colonelului din Vișeu. Zăboviră în sat peste o oră, ca oamenii să poată porni sătui, și ajunseră curînd în valea împădurită unde trebuiau să lucreze. Ordonă să se construiască obișnuitele colibe de cetină și după ce terminară îi lăsă să se odihnească, spre a prinde puteri pentru munca grea ce avea să înceapă a doua zi. Căpitanul însă se zvîrcoli fără somn toată noaptea, chinuit de gînduri. Își dădea seama că nu poate face nimic pentru a-și ajuta oamenii căci ar ajunge în fața plutonului de execuție, și neputința sa îl rodea ca un venin. În zorii zilei, cînd s-a dat deșteptarea, era însă hotărît : trebuia să-i avertizeze să nu încerce să fugă spre miază-zi, ci, dacă vor să scape, să se piardă în pădurile nesfîrșite ce-i înconjoară și să aștepte pînă se va termina retragerea. Așa că în timp ce oamenii sorbeau cu poftă din cutii de conserve ceaiul împărțit de bucătari, căpitanul îi privi un timp, apoi le spuse: „Măi oameni, azi începem o muncă grea, și trebuie s-o ducem repede la bun sfîrșit. Construim o bucată din drumul care duce spre front, pe care se vor retrage curînd trupele noastre și cele germane. Vom rostogoli bolovani de pe coaste, îi vom sparge cu baroasele pe care le-am primit, și vom întinde piatra sfărîmată pe drum... Va trebui să facem treabă bună, căci va trece nu numai infanterie dar și artilerie, și vor veni dinspre front și tancuri... Așa că fiecare să lucreze cu rîvnă... Dar în același timp fiți cu băgare de seamă să nu vă pierdeți prin păduri, căci aici se ascund partizani fioroși, oameni certați cu legea, bolșevici setoși de sînge! Vedeți, să nu cădeți în mîna lor!"

Oamenii îl ascultau cu fețele împietrite, foarte atenți, cu privirile ațintite asupra lui, și căpitanul știa că l-au înțeles. Dar din privirile nedumerite ale subofițerilor din pază și-a dat seama că și aceștia au priceput că vorbele sale îi pot îndemna pe oameni să dezerteze și să caute adăpost la partizani, și erau uimiți că a putut face o asemenea imprudență. Așa că îi privi pe rînd, și spuse încet : „Cele spuse se referă și la domnii subofițeri și la soldați! Ei vor trebui să-și înzecească strădania de a apăra detașamentul de orice surpriză! Zi și noapte! Paza trebuie întărită, mai ales noaptea. Voi supraveghea personal ca santinelele să nu vegheze... dormind! Ne putem aștepta în orice clipă la surprize neplăcute, chiar la atacuri ! Nu uitați : noi sîntem mulți, dar înarmați nu sîntem decît cîțiva! Așa că putem fi loviți foarte ușor!"

Oamenii și-au început munca grea cu tragere de inimă, de parcă li s-ar fi ivit în gînd o nouă speranță. Iar căpitanul studie cu grijă regiunea unde se aflau, înălțimile care o dominau, porțiunile unde pădurile păreau aproape de nestrăbătut, și se hotărî ca a doua zi să ia cu sine doi pistolari și să urce în cel mai înalt pisc, de unde se putea cuprinde cu privirea, spera el, toată întinderea.

A doua zi, în zori, la apel mai lipseau cinci oameni. Subofițerul care condusese paza de noapte înjura minios: „Așa nu va fi bine! spuse el răgușit. Sîntem prea puțini și colibele prea răsfirate! Ar trebui ceruți încă cel puțin 5-6 oameni de pază!" „Da, zise căpitanul ironic. Că războiul se cîștigă aici, nu pe front! Mie mi se pare că domniile voastre v-ați obișnuit cu viața ușoară ! Cu somnul de douăsprezece ore! Poate v-ar face bine cîteva luni de front!"

A doua zi sui în vîrful care domina regiunea, și lăsînd soldații de pază pe costișe, ordonîndu-le să supravegheze orice mișcare ca să nu se trezească atacați prin surprindere, se așeză pe un bolovan și începu să cerceteze metodic, metru cu metru, ținutul. După un ceas, tresări de surprindere : într-un cotlon adînc, apărat de desișul pădurii, zări printre cetini înălțîndu-se un fir subțire de fum, și după o cercetare îndelungată și minuțioasă desluși oameni mișcîndu-se printre copaci, ba distinse și lucirea pală a armelor. „Nu încape nici o îndoială, își spuse el. E cuibul partizanilor. E greu de înțeles cum nu și-au dat seama că de aici, din pisc, pot fi ușor descoperiți!"

Coborî costișa îngîndurat și rămase toată ziua în coliba sa, gîndindu-se.

Peste cîteva zile, numărul dispăruților crescu atît de îngrijorător încît nu mai putea evita trimiterea unui raport la comandamentul de evacuare din Vișeu. Peste cîteva zile se trezi cu colonelul, însoțit de patru subofițeri de jandarmi înarmați cu pistoale mitralieră. „Am adus o companie întreagă, îi spuse acesta, dar am lăsat-o în sat să se odihnească pînă voi studia terenul cu grijă. Miine în zori vom trece pădurea aceasta printr-o sită deasă, de n-o să rămînă nedescoperit nici un șoarece, necum un om! Într-o zi-două îi prindem, și-ți aducem și dezertorii... Vor avea de lucru plutoanele de execuție!"

Se opri în marginea drumului și cercetă cu atenție ținutul. Își dădu îndată seama că piscul pe care căpitanul îl urcase cu cîteva zile în urmă permite cercetarea amănunțită a întregii întinderi de păduri și descoperirea unor eventuale mișcări. „Uite, spuse el, acolo trebuie să urcăm... De acolo îi putem zări, dacă fac imprudența de a se mișca și ziua!"

Porni să urce pe costișă, după ce le ordonă jandarmilor să vină cu cîțiva pași în urma lui, supraveghind pădurea din apropiere, ca să nu se trezească atacați pe nepusă masă. Căpitanul încercă să-l convingă că face un efort lipsit de rost, că de la înălțimea la care vor ajunge nu vor putea vedea decît cetinile dese ale brazilor, dar îl urmă mohorît cînd colonelul îi făcu un semn să vină, spunînd: „Ei, mai lasă-te de sfaturi, căpitane, că eu sînt vînător bătrîn! Specialist în cerbi! Învățat să observ și cea mai mică mișcare a vînatului! Iar acuma am de-a face cu vînatul care-mi place mai mult : cu omul! O să-i găsesc pe bandiții aceștia chiar dacă se ascund în gaură de șarpe!"

Au răzbit prin pădurea de la poale fără să se fi întîmplat nimic și porniră pe coasta abruptă, acoperită de mărăciniș și de iarbă grasă, cînd colonelul se opri și după ce cercetă cu grijă împrejurimile îi spuse : „Singura parte împădurită care ajunge pînă la jumătatea coastei e asta de aici... Deci nu există altă direcție din care ne poate pîndi pericolul! O să las jandarmii aici ca să supravegheze pădurea, să preîntîmpine orice surpriză neplăcută!" Îi chemă pe cei patru subofițeri și le indică pozițiile pe care să le ocupe. „Trageți la orice mișcare suspectă, ordonă el. Dar nu vă părăsiți posturile pentru nimic în lume!"

Continuară să urce și ajunseră vlăguiți pe platoul din culme. Colonelul se așeză ostenit pe un bolovan și își șterse fața nădușită. Apoi scoase binoclul din teaca lui de piele și după ce își așeză pistolul mitralieră pe genunchi, ca să-i stea la îndemînă, oftă și începu să examineze metodic pădurea de la poale: „Ei, acum să vă văd... spuse el vesel. Dacă nu vă găsesc eu, nu vă găsește nimeni... Miine vă culeg ca din oală și în trei zile sînteți la o jumătate de metru sub pămînt!" Căpitanul îi urmărea cu atenție mișcările, și tresări cînd văzu că se oprește și privește cu încordare într-un punct... „Uite-i ! exclamă el vesel. Am găsit puișorii !"

Căpitanul își duse încet-încet mîna la pistol și strînse cu putere minerul rece. Colonelul își lăsă în jos binoclul și ridică ochii spre căpitan. „Acum..." începu el, dar observă în secunda aceea mîna încleștată pe pistol și palmele i se întinseră după pistolul mitralieră. Dar pistolul căpitanului sună sec, de trei ori pe rînd, și colonelul lunecă încet de pe bolovan în iarba udă... Căpitanul îl privi o clipă, fără nici un gînd în minte, apoi o porni încet pe versantul opus celui pe care suiseră.

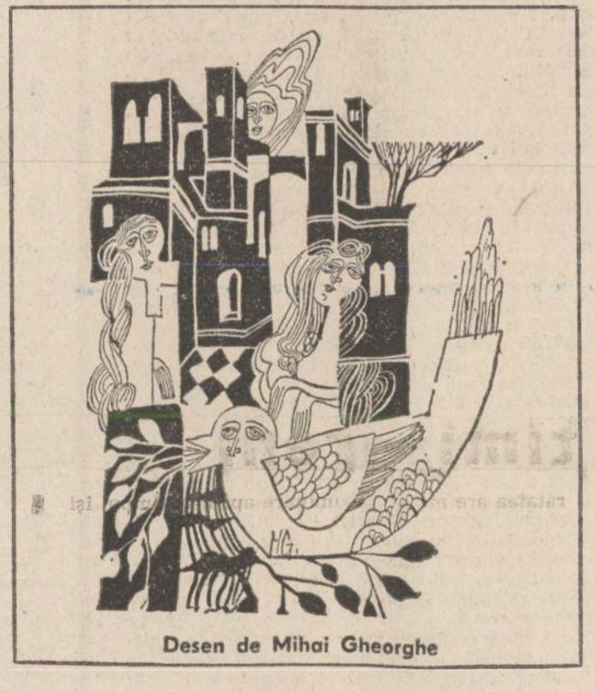

Desen de Mihai Gheorghe

CUMPĂNĂ

Cinci

I. În timpul unei ploi formidabile, peștii au spart acvariul din grădină și au căzut în rigole.

II. La orice frază (dintr-o operă) se poate răspunde (și trebuie) cu întregul arsenal al unei limbi.

III. Omul este un „animal care uită".

IV. Don Quijote, Divina Comedie, Crimă și pedeapsă, Luceafărul **sînt niște păsări uriașe de care atîrnă biblioteci imense de referințe critice. Oare aceste păsări gigantice, într-o bună zi, nu vor simți o oboseală seculară și dorul nemărginit de a zbura în singurătatea duratei lor ?**

V. Să mergi cu trenul de la București spre Constanța și să vezi, de o parte sau de alta, la o zvîrlitură de băț, un hectar de statui. Vara, să dialogheze cu griurile și porumburile, iarna să vorbească oricui despre stabilitatea civilizației griului pe aceste pămînturi. Dacă nu se creează și o stație, călătorul pune mîna pe mîner, trage alarma, coboară și în timp ce se apropie de viziunea aceea nu poate să nu zică : „vreau să te pipăi și să urlu : este !"

George Alboiu

REMEMORĂRI

Fișe de roman (X)

1.

Declarația unui vatman făcută cu convingere și candoare după a treia halbă băută în picioare într-un cartier mărginas :

— Domnule, tramvaiul e cel mai greu de condus că merge pe șine și nu are nici volan !

2.

Nume de personaj : Ostafie Zărzărel.

3.

Graficianul Florin Pucă trecea într-o zi pe Calea Victoriei agale și gînditor, cu barba lui nerasă de la botez, vestimentația bizară, urmat de cîinele Paco, (proprietatea obștei scriitoricești), extrem de vioi și devotat. Depășea două cucoane mai în vîrstă mirosind a levănțică și dantelă veche și acestea se opresc și una dintre ele se miră :

— Ia uită, **cheri, la lățosul ăsta. Numai javră** îi mai lipsea...

4.

Luna subțire ca ciocul unui percăruș încovoiat pe cer.

5.

Un țăran îmbrăcat îngrijit stînd în fața unui magazin din centrul orașului, cu un geamantan pe genunchi, taie tacticos slănina, ceapa și piinea, calm și firesc, ca și cum ar fi la cîmp, în timp ce trecătorii îl privesc intrigați și amuzați.

6.

Mama așteptînd zilnic pe banca din fața casei venirea poștașului cu aerul că a ieșit să se odihnească.

Mircea Micu

Romanul ciclic postbelic

Urmare din pag. 1

viețuiesc în spirit, polemizînd morometian cu accidentalul istoric (de regură mutilator) unanim în disponibilitatea de a forma familii, de a moșteni entuziasme, de a construi valoric, nu în ultimul rînd de a recîștiga poziții abandonate.

O imensă, tentaculară aventură de cunoaștere (vezi **Risipitorii**) antrenează profesori și cazangii, medici și studenți, analfabeți pe cale de alfabetizare spre o alta care dobîndește elevație filozofică în măsura în care lămurește că ideile au un regim al lor, niciodată rupt de comuniune, de umanismul călăuzitor, de convertirea erorii sau a lipsei de finalitate în gest solidar cu orgolioșii superiori.

Cu gîndul la dr. Munteanu din versiunea revăzută a **Risipitorilor** și la Ștefan Paul din a doua variantă a **Delirului** descopăr rolul atribuit de Marin Preda umanismului. Și într-un caz și-n altul evenimentele personale dobîndesc sens dacă ratifică un ideal de viață activ și dacă nu slujesc măruntul carierism. Compromisul nu mai este posibil cînd Ștefan descoperă în ce grad de desfigurare a adevărului îi sînt aduse reportajele de pe front. Doctorul Munteanu — după ce devine un risipitor — poartă „vina" că se risipește tulburat de luciditate. Natura morometiană se regăsește în lunga serie tipologică ce vine din **Moromeții** și ajunge la **Marele singuratic.** Ea abdică greu sau deloc de la dorul risipirii, de la deprinderea de a se apăra rațional de nedoritele amăgiri.

În spirit morometian (aș spune că și pe teritoriu morometian) personajele întrețin aceleași iluzii și au același tip de reacții. Ion Vlad semnala undeva **destinul lor asociat,** mod de a vorbi despre un tip anumit de a introduce în circuit împrejurările biografice ca semnale de referință.

Ciclul lui Marin Preda ar fi, așadar, istoria familiei Moromete — o cronică a anilor 1930—1950 — ramificată pe cîteva grupări și zone. (Bărăganul, capitala, frontul) și decantind sau derulînd textul unui narator penetrant, sever, memorabil, în momentele de intimitate ca și în temele de mare spectacol.

Un eseu de tinerețe al lui Marin Preda așeza preferința sa pentru o matcă unică a integrității morale în existența cotidiană. Spațiul dintre opțiunea amintită și alte manifestări ale scriitorului relevă cît de mult se revendică Marin Preda din nevoia de exactitate și aceasta din studiul atent al realității românești ca univers. Rezultatul la care a ajuns artistul precizează magistral realismul său și atrage atenția asupra facultății de a face perceptibil în viața comună un întreg cîmp de investigație.

Reflexe sociale

Urmare din pag. 1

și ironie la grotesc, la comicul fabulos și absurd. O înfățișare distinctă ar fi ironia ca modalitate de a justifica și uneori chiar întreține raportul social. E o ipostază subtilă și subtilizată de ironie romantică : în ea se află amestecate indestructibil gluma și gravitatea, orgoliul de a dobîndi disponibilități infinite (necondiționate) și meditația condiționat-existențială. O asemenea viziune apare în miezul poeziei cu cea mai directă răsfrîngere socială, cea a lui Adrian Păunescu. Larga ei audiență se sprijină în primul rînd pe retorismul mesajului : capacitatea de a gesticula întrecînd în amploare proprietatea discursului liric de a se interioriza și de a domina astfel dinlăuntru semnificația, această literatură va fi receptată mai ales în latura ei superficială, spectaculoasă. Dar dincolo de fluviul de patetism ce se revarsă, discursul păunescian pune alături **tenacitatea,** încăpățînarea orgolioasă de a cuprinde probleme nevralgice ale contemporaneității, pronunțînd profetic axiomele evoluției sociale, cu **sarcasmul.** Atitudinea sarcastică, devenită din funcție etică trăsătură a artei, este familiară romantismului și reprezintă materializarea ironiei. Dacă în accepția ei clasică „satira este ironie militantă" (Northrop Frye), sarcasmul rămîne o formă contemplativă dar cu certe predispoziții de **activizare.** Epoca modernă a asimetrizat atitudinea pur romantică. Dacă nu a produs „noi tipuri de ironie", a mutat hotărît accentele ei. Constatarea sarcastică nu mai produce dezgust în plan individual, social, metafizic, conducînd la interiorizare și melancolie (v. Eminescu, **Scrisoarea II).** Vîrsta e alta : „ironia discreditează seriozitatea sclerozată : epoca modernă afirmă o mare varietate de seriozități exclusive, care deși se caracterizează prin seriozitate sînt opuse. Fragilitatea ironică a seriozității definește **epoca modernă.** Sloganele pacifiste, principiile mari sînt folosite în scopuri contrare, meschine sau individualiste. Ironicul contemporan s-a mutat mai ales în actul politic : în parte, prin ironie se poate **demistifica** irealitatea contemporană, în parte ea poate fi ascunsă sau justificată". (Marian Popa, **ibidem).** Confirmarea patetică a acestui fapt există, strălucit, în poezia lui Adrian Păunescu. Înainte de a compune liric **imaginea proprie,** ea va numi demistificînd cu o duritate a tonului care depășește ținta „tradițională" a ironistului : „Axa planetei are spondiloză, / Pămîntul însuși suferă de șale, / Cu toți nedemnii suprafeței sale, / Cu sînge dat într-o măruntă doză. / / Statui au ruginit sub starea ploii, / În soclurile lor ca-n cuști stau cîinii, / Iar tirania fricii și a piinii / Păstrează mai ales în cărți eroii. / / Cunosc o mare vogă papagalii, / Țin loc de vulturi și de rîndunele, / Lichelele nu se mai vor lichele, / Vor să se schimbe, se doresc canalii. / / În criza de materii mondiale, / Ar fi o șansă omul fără șale". **(Economii).** Ultrasentimente, poeziile sale sînt purtătoarele unei sarcini electrice : ele încearcă — și reușesc în majoritatea cazurilor — să ajungă direct la esența fenomenului social interogat. Conștiința socială a poetului nu e mai puțin una morală, în sensul determinat-estetic al termenului. El va vorbi cu vervă scînteietoare de degradarea valorilor, va scrie **manifeste pentru sănătatea pămîntului,** dorind să rostească și să ofere (ce trufie !) soluții pentru conservarea lor, va triumfa lăsînd senzația că în boabele de grîu ale sentimentelor revolute („tu vei semăna grîu / și boabele vor exploda ca niște grenade. / / Am ieșit la semănat și cîmpul bubuia".) se conține cosmosul întreg. „Fericirea de a putea povesti nefericirea" e posibilitatea de sorginte demiurgică de a face expresiv abisul lăuntric, secretul aruncat la picioarele mulțimii și devenind astfel cuvînt de ordine al acțiunii revoluționare. Poezia lui Adrian Păunescu pare să se găsească angajată într-un etern pariu : conștiința poetului nu va urmări niciodată din umbră evoluția marilor probleme care frămîntă planeta, ci va încerca să o ia întotdeauna înainte, fie și cu o — decisivă — secundă. În acest aspect constă și puterea ei, forța de-a dreptul fizică pe care o exercită.

Militantismul acestei poezii este evident ; pe fundal sarcastic, vechea ironie romantică dă naștere unei **exaltări măsurate.** E atributul **conștiinței militante,** pentru care „zgomotul" justițiar devine programul însuși al libertății. Nimic din ecranul de suferințe ale omenirii nu scapă acestui „furibund" spirit interogativ. Dar a te situa într-un univers interpelativ mai are, pe lîngă consecința explozivă, și o urmare deloc neglijabilă : există oare în poezia păunesciană infern sau paradis, demon sau înger, suferință sau fericire ? Degradarea naturii, și a naturii umane în același timp (metafora „paznicilor corupți" rămîne definitorie) provine dintr-o boală prelungită în care au intrat categorii universale în veșnică opoziție. Este, în fond, suferința de a observa o bucurie indiferentă ori infernul unui paradis insensibil. Spre această alterare a dinamismului lumii, a spiritului contrastiv se îndreaptă gestul de „vulture" al poetului.

Din plan social, ironia, sarcasmul trec în plan existențial. Prin reducție tipologică, universuri lirice și forme de expresie care nu au nimic comun ajung să coexiste în cadrul aceleiași „scheme". La antipodul formal al patetismului păunescian, apare poezia lui Vasile Vlad, neîndoielnic unul dintre marii noștri contemporani, neglijat cu perfidie de o parte a criticii. El aparține structural conștiinței și comportamentului romantic : prin cultivarea ironiei de sorginte romantică, la a cărei bază stă distincția fundamentală dintre Eu și Non-eu ; jocul intelectului cu afectivitatea ; confruntarea ideii absolute cu ideea relativă, a gîndirii cu hazardul, a sufletului divin cu bufoneria. „Ironia este analiza tezei și antitezei" (Fr. Schlegel). Ea se află între comic și tragic, între rîs și plîns, fiind o **„jovialitate disperată"** (J. Eichendorff). Această sintagmă este reprezentativă întru totul pentru poezia lui Vasile Vlad care, adesea, are tonul că „se ia peste picior", că glumește cu propriul suflet „pedepsit" la modul general de hazardul întîmplat odată cu rostirea asertiunii existențiale. Autoironia își exercită funcțiile în tăcere. Lipsa de ostentație la nivelul atitudinii, puritatea spiritului ce se arată „gol" lumii are o consecință : impresia că omul matur se copilărește în împrejurări serioase și redevine serios numai la ora alintului.

„Eu sînt" proclamat în poezia lui Vasile Vlad pînă la dezgust și rîs amar, este dovada caracterului tare, a stăpînirii de sine. Nu în ultimul rînd mărturia detașării grațioase. Pentru că ironia atît de benignă a lui Vasile Vlad nu e, în spirit romantic, doar atestarea plauzibilă a agilității, ci și a grației. Ironie și grație își dau mîna frățește în poezia sa. Paradoxul are la el o superioară acoperire logică și sentimentală. Finețea e **năprasnică,** cumințenia preconizează dezastrul. În **Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă** (1978) încearcă să scrie un Faust românesc. Dar acesta nu e decît un posibil chip al poetului însuși, imaginea care își caută autorul. **Cînturile** sînt discursuri „libere", lecturi în aer curat ale deprinderilor cu dezastre de tot felul : pierderea încrederii, pastișarea fericirii, imperfecțiunea singurătății, nimicnicia clemenței, inutilitatea cruzimii.

Roman „istoric" și istorie romanescă

Urmare din pag. a 4-a

autorul acestui **așa-zis** (s.n.) roman, cel care a decis să mă transforme dintr-odată în personaj, crede mai mult în proza scurtă decît în roman" (p. 193). Asemenea intervenții, incongruente la un prim contact dar perfect motivabile din perspectiva poeticii mai sus schițate, abundă în **Zmeura de cîmpie.** De cele mai multe ori ele sînt comentarii ale discursului propriu-zis, ale narațiunii auctoriale de încadrament sau ale celor colaterale, asumate de cei mai feluriți naratori flotanți. Alături de frecvența acestor **pasaje** textualizante, armonizate în materia cărții (căreia îi conferă conformația unei rețele de puncte tensionale inteligent dispuse), merită semnalată structura de **ansamblu,** omogenă și înainte de toate coerentă ; ea se constituie prin încorporarea unui **fragmentarism** fundamental (înțeleg prin fragmentarism capacitatea de acces, prin fragment, la o viziune globală) ce aparține atît Istoriei cît și perspectivei narative (în ciuda aportului omniscienței, care dă numai codul-„ramă" al tabloului epic). Impresia lăsată de **Zmeura de cîmpie** a lui Mircea Nedelciu este aceea a unei proze oarecum „cinematografice" ; oricum, dacă Mircea Veroiu ar scrie proză, cred că ar semna fără să stea pe gînduri o asemenea carte. De fapt, unul din cele două personaje centrale ale romanului (ambele sînt tineri crescuți la **Casa de copii,** mai mult sau mai puțin aflați în căutarea părinților, răscolind trecutul mic — istoria familiei — dar descoperindu-l pe cel mare, Istoria, în special perioadele ei cele mai agitate) este un absolvent de filologie pasionat de regie. Cel puțin în prima parte a romanului, narațiunea în care este prezentat Grințu (acesta e numele său) se transformă aproape insesizabil într-un scenariu de film ; „ochiul" naratorului este substituit de camera de luat vederi iar gramatica textului epic de o „gramatică a montajului" (p. 216), Bildungsromanul de un Bildungsfilm (p. 134), indicațiile de receptare de o veritabilă **regie** a lecturii etc. Așa cum preveneam însă, supremația semnificantului nu împiedică semnificatul sau, mai bine zis, „referentul" să fie reconstituit la lectură, evident, acela pe care fiecare cititor îl are în vedere. Frecventissimele teoretizări, intervenții auctoriale în discurs (cu alte semnificații, natural, decît cele ale unui Fielding), jocul derutant al textului și metatextului, marile simboluri scripturale ce traversează aproape imperceptibil romanul (hățișul de zmeură, de pildă, e un veritabil labirint al scriiturii, cu el începe și se încheie textul, după ce e prezent în diferite puncte ale sale) suportă, în virtutea asertiunilor de mai sus, o „lectură a semnificatului", încorporează o viziune clar conturată despre Istorie, asupra căreia ar merita poate să revin cu alt prilej. Voi nota numai, deocamdată, implicațiile exorciste ale procesului textualizării („Cît timp povestim, război nu va fi", putem citi la pagina 183), ideea continuei „rescrieri" a fenomenului istoric din perspectiva prezentului, de unde necesitatea de a apela la teoria „dionisiacă" a eroului Zare Popescu (ceva asemănător acelei **Worter und Sachen** din lingvistică, cît și difidența multor personaje în relevanța memoriei. **Zmeura de cîmpie,** roman pe care, pentru a fi în spiritul său, am evitat să-l „povestesc", este o Poveste depănată de un mare număr de povestitori ; deși este subintitulat „roman împotriva memoriei", ca sintagmatizare a unor nenumărate recursuri la amintire textul său se definește drept pledoarie pentru funcția **critică** a memoriei. Trecutul nu mai poate fi „reînviat" prin narativizare, relatarea sa este prin excelență infidelă. Prezentul, în schimb, poate fi modificat din perspectiva sa, smuls din zodia unei repetabilități malefice. Chiar dacă, la rigoare, putem admite că „a povesti este un mod activ al uitării" individuale, romanul lui Mircea Nedelciu reușește să transforme, în scenariul narativ, uitarea de sine a insului într-o garanție a memoriei colective. Memorabil el însuși fiind, înainte de toate, ca fapt estetic.

Desen de Sabin Ștefănuță

Cultura românească în lume — DIMENSIUNILE RECEPTĂRII

ROMUL MUNTEANU : „Ecoul unei literaturi naționale pe plan universal constituie un proces de lungă durată"

— Stimate Romul Munteanu, avînd în vedere schimburile Editurii Univers cu instituții de cultură de peste hotare, v-aș ruga să vorbiți cititorilor revistei „Luceafărul" despre ecoul literaturii române în străinătate.

— Pentru ca literatura română să capete o amplă rezonanță pe diferite meridiane ale globului a fost necesar ca ea să devină o **prezență** mediată de traduceri și studii despre creația noastră literară.

Înainte de război, numărul scriitorilor români publicați în limbi străine era extrem de redus. Eminescu a reprezentat prima dovadă a intrării noastre în universalitate, versurile sale fiind publicate în italiană, franceză, germană, arabă, japoneză etc. Din păcate, cele mai multe traduceri nu acreditau în mod convingător valențele artistice complexe ale acestui mare poet. Și cum proza exercita o atracție mult mai mare asupra cititorilor era firesc ca **Amintirile** lui Creangă, ca și unele romane de Sadoveanu sau Rebreanu să capete o audiență care a depășit uneori limitele continentului nostru. Dar să nu uităm un scriitor cu o biografie spectaculară cum a fost Panait Istrati. Perceput într-o mare măsură prin filonul exotic al operei sale, Panait Istrati este scriitorul român cel mai cunoscut și frecvent publicat în străinătate.

În perioada postbelică a persistat o îndelungată vreme interesul pentru scriitori clasicizați, prelungirea unor noi traduceri din Sadoveanu și Rebreanu apărînd ca un fenomen firesc. A urmat o lungă perioadă de tălmăciri din proza lui Z. Stancu, care a căpătat o extensie deosebită în cele mai diverse limbi. S-a configurat apoi o fericită fază de răspîndire a poeziei în diferite țări. Apariția unor culegeri de versuri de Arghezi în Italia și de Bacovia în Franța a constituit un adevărat eveniment literar, publicarea unei antologii din poeziile lui I. Barbu, G. Bacovia și L. Blaga, la Stuttgart, a constituit un alt succes al poeziei românești, cu o intrare tîrzie în circuitul internațional.

Afirmarea treptată a unor scriitori din generațiile mai noi nu a întîrziat să se facă simțită și în alte arii de cultură. Romanele lui M. Preda, D.R. Popescu, C. Toiu, S. Titel au reprezentat un nou val de traduceri, după ce proza lui G. Călinescu începuse să aibă un evident succes, mai ales în aria germană de cultură (R.D.G.).

Poeții, odinioară mai tineri, au pătruns ceva mai tîrziu și mai lent în alte spații de cultură. Antologiile publicate în Franța, U.R.S.S., unele țări din America Latină sau în Canada indică doar o geografie în care s-a răspîndit poezia românească prin grupuri de scriitori. Culegerile individuale din versurile N. Cassian, E. Jebeleanu, M. Banuș au fost urmate apoi de răspîndirea tot mai largă a poeziei lui M. Sorescu și N. Stănescu. Consider că scriitorul cel mai cunoscut astăzi peste hotare este Marin Sorescu.

Dar trecerea de la simpla **prezență** prin traduceri în diferite limbi la **ecourile** persistente este încă plină de dificultăți. După părerea mea, literatura română contemporană este departe de-a fi discutată în presa străină pe măsura valorii sale reale. Consemnarea unora dintre ei în lexicoane literare și panorame ale culturii reprezintă un fapt îmbucurător. Dar aceasta este încă prea puțin.

— În ce constă acțiunea de popularizare a culturii române în lume, așa cum o înțelegeți în calitate de director al Editurii Univers și de om de litere prezent adesea la importante manifestări culturale internaționale ?

— Eforturile noastre concertate de propagarea valorilor literare românești trebuie să fie sensibil sporite. A început publicarea unor istorii literare în limbi străine. Au fost tipărite unele dicționare literare și culegeri de studii în diferite limbi. Există reviste **(Cahiers..., Revue roumaine,** etc.) care publică studii și texte din creația noastră literară. Dar actele de publicitate, de propagandă culturală sînt încă prea modeste și lipsite de coeziunea unui efort sistematic cu efecte de durată.

— O constantă a preocupărilor dvs. de critic literar este literatura europeană în epoca barocului. Fără să aibă amploarea occidentală a fenomenului, există în literatura română o virstă barocă — și o constantă tipologică barochistă — așa cum au arătat G. Călinescu, Edgar Papu, Adrian Marino, Dan Horia Mazilu, George Ivașcu, Alexandru Elian, Alexandru Duțu, Paul Anghel, Doina Curticăpeanu etc. Sînt cunoscute suficient elementele de originalitate ale barocului românesc în contextul artei universale ?

— Niciodată nu am crezut în denumirea generală, globală a literaturilor (veche, modernă etc.), fiindcă ea nu reprezintă un mod specific de caracterizare. De aceea am întîmpinat cu satisfacție eforturile cercetătorilor români de a explora modurile de manifestare a spiritului baroc în cultura noastră. Ele se înscriu, de fapt, într-o năzuință mai generală de studiere a barocului european și sud-american. Explorarea artei baroce a început cu artele plastice și s-a extins foarte lent spre literatură. Unii dintre cei mai renumiți cercetători, după ce au detectat fenomenul, s-au dezis de termen (J. Rousset, Charpentrat etc.). În cultura română replierile nu au produs acte de descurajare cu atît mai mult cu cît un mare istoric literar (G. Călinescu) scrisese despre baroc într-o vreme în care erau foarte puțini cei care se interesau de acest mod de creație.

La început abordarea teoretică a fenomenului era firească. Excursul lui Adrian Marino a fost foarte util. De fapt, situarea teoretică a barocului era extrem de dificilă. Cărțile lui Edgar Papu și Dan Horia Mazilu veneau într-un teren aproape gol. Ele constituie un act de explorare și atestare. Geografia artei baroce părea să rămînă cantonată la cîteva țări din vecinătatea noastră (Ungaria, Cehoslovacia) care au aparținut pe vremuri de monarhia habsburgică. Fenomenul slav, ca și cel din latinitatea estică, erau astfel excluse din această hartă culturală. Eroarea era fundamentală, dar nu a fost corectată decît foarte tîrziu. G. Călinescu a intuit numeroase trăsături ale artei baroce, raportată mereu la alte curente literare, dar el nu a fost preocupat în mod deosebit de existența barocului românesc. Pe calea deschisă de G. Călinescu a mers mult mai departe Adrian Marino care acceptă atît existența barocului ca fenomen istoric, cît și formele sale variate de recurență în timp. Dacă Adrian Marino rămîne mai degrabă ca un teoretician al barocului, cărțile lui Edgar Papu și Dan Horia Mazilu reprezintă acte complexe de atestare a barocului în cultura și arta românească. Cum era și firesc, Edgar Papu a început dovedirea barocului românesc cu artele plastice. El a mers pe calea deschisă de Wölfflin privitoare la **luminarea reciprocă a artelor,** necesară la început, dar care s-a dovedit a fi din ce în ce mai infructuoasă pentru cunoașterea specificității barocului literar. Edgar Papu a abordat însă o mare temă (barocul ca mod de existență) care, din păcate, poate fi greu demonstrată pe fenomenul românesc din cauza informațiilor extrem de reduse în privința vieții cotidiene din epoca respectivă.

Personal sînt înclinat să consider cartea lui Dan Horia Mazilu drept cea mai temeinică cercetare despre barocul literar românesc. Raportarea sa frecventă la fenomene de creație similare din spațiul cultural slav mi se pare justificată pentru secolul al XVII-lea. Dar cum autorul nu și-a propus să treacă peste limitele acestui veac unii exponenți de seamă ai spiritului baroc, ca Ion Budai-Deleanu de pildă, rămîn în afara cercetării sale. După opinia mea barocul românesc tardiv ar trebui urmărit pînă la dizolvarea sa în rococo, evidentă în versurile lui C. Conachi și eventual în creația unora dintre poeții Văcărești. Este adevărat că Ion Istrate și-a extins foarte mult sfera de explorare a literaturii baroce, dar unele analize ale sale de tip reducționist denaturează involuntar fenomenul artistic integrat în baroc. Interpretarea **Țiganiadei** doar ca un poem burlesc reduce masiv cîmpul semantic al operei.

Pînă în momentul de față, cercetătorii români preocupați de justificarea barocului în creația noastră au căutat cu prioritate aspectele comune cu barocul european. Relevarea trăsăturilor specifice ,originale, rămîne încă o problemă de viitor. S-ar putea ca retorica bizantină pe care este grefat în unele cazuri discursul baroc românesc să ofere o cale de detectare a specificului. Este doar o ipoteză neverificată.

Formele barochizante contemporane, prezente în unele scrieri ale lui Eugen Barbu, Fănus Neagu, Ștefan Bănulescu, Leonid Dimov etc. țin doar de planul expresiei nu de viziunea asupra lumii. Ele trebuie deosebite de poezia de tip manierist, în accepția lui G.R. Hocke, cultivată de Marin Sorescu sau Nichita Stănescu.

— În „Metamorfozele criticii europene moderne" (1975), o foarte documentată analiză a evoluției disciplinei în secolul XX, încheiați astfel capitolul despre George Călinescu : „Paradoxul operei sale critice rezultă din existența unui puternic spirit local, național, asociat în mod fericit cu acela al unui homo europeus." Care ar fi, în context european, profilul criticii literare românești de azi ?

— Fie prin opțiunea pentru unele sisteme de lectură, fie prin declararea programatică a caracterului său antisistemic, critica românească a avut mai ales în ultimul deceniu o evoluție remarcabilă. Diferențierea demersurilor spre opera literară a făcut posibilă o gamă variată de abordare a textelor contemporane sau clasice. Contactul cu operele unor mari critici și teoreticieni din diferite arii de cultură a provocat unele modificări și în critica de tip foiletonistic, evidente mai ales în modul de conceptualizare și maniera de argumentare. Criticii clasicizați în viață (Al. Piru, A. Marino, E. Simion, N. Manolescu, M. Zaciu) au polarizat în jurul lor discipoli și tind să facă școală nu numai în spațiul direct al exercițiului critic, dar și în domeniul creației literare, prin declararea deschisă a opțiunii lor pentru anumite tipuri de scriitură. Unele excese de subiectivism pot să apară din însuși caracterul criticii de direcție. Ele sînt însă preferabile spiritului rece de **echidistanță** în cultură, care reprezintă mai degrabă o aparență. S-ar putea de altfel vorbi de mai multe **„valuri"** în critica noastră actuală în care configurația acelui ideal **homo europeus** este din ce în ce mai evidentă. Impulsul prim a venit aproape întotdeauna din viața universitară. Astăzi critici ca M. Martin, M. Zamfir, Livius Ciocârlie, Ion Pop, E. Negrici au acreditat de multă vreme diferite sisteme de lectură care pendulează între o **clasicitate deschisă** (sisteme experimentale) și o **modernitate temperată.**

Există însă o presiune mai puternică a noului care vine de la critici de virste diferite. De la Alexandra Indries, Emilia Parpală pînă la Radu Toma se definește o gamă variată de sisteme care se înscriu într-o alianță dozată diferit, între structuralism, semiotică și pragmatică. Riguroase, ingenioase, puternice în logica argumentării cîmpului semantic și estetic, cărțile acestor cercetători deschid o nouă etapă în istoria criticii și a teoriei literare românești. Departe de a fi simple preluări de grile străine, operele acestui val complex de critici pun în lumină o remarcabilă capacitate de adaptare la specificul operelor analizate.

Critica românească intră astfel în harta culturală a Europei, prin contribuții profund originale. Metodele generale devin mijloace personale de lucru. Punctul de vedere românesc asupra culturii capătă însă o motivație universală, lizibilă pe orice meridian al globului.

Anchetă realizată de Smaranda Cosmin

C. Brâncuși : „Masa tăcerii"

Poezie din R.S.F. Iugoslavia

petru cîrdu

Miercurea pe hîrtie

Scriu cu mîna pe hîrtie albă
haide faceți și voi ca mine
e cea mai cumplită zi din an
cînd sufletul mormăie
nu poate să se întîlnească
cu propria sa formă
haide imitați-mă
îmi includ mărunțaiele
scriu un poem pentru ziua de miercuri
degetele domnului împart focul.

Maiestatea voastră fluier de păstor

Vă conving c-am avut timp favorabil
să vă salut, poate chiar ieri.
Rațiunea voastră ce se întinde, permiteți-mi,
maiestatea voastră, la căpătîi,
s-o îmbrac în trandafiri.
În poiana asta sălbatică,
v-am convins că m-am convins
mi-am făcut socotelile terminate
ale complotului fericit
poate chiar mîine am ieșit
prin fereastră bătuți cu ciocanul
Vă conving că aceasta e o mînă de fildeș
și gaura șoricelului și inocentul Ahile
căruia fiica d-voastră i-a lăsat moștenire
fluierul păstorului
care cîntă în pat.

Vulturul fără pene

Cît de frumos zboară vulturul
fără pene
în timp ce transportă aerul meu
din partea stîngă.
Cît de frumos se ouă în privirea mea.

Cu mîinile goale, pleznesc de sănătate.

Într-o salamandră

După ce apa s-a înecat în apă
după ce șireangul și-a pus șireangul
după ce lumina a fost asasinată de soarele dintîi
evoluția are loc într-o salamandră
în versuri foarte concise

Deși întunericul s-a topit

După miezul nopții trece un nud
fluierînd în criză de orgoliu
ce mireasă metafizică mătură progresul
între coarnele taurului
născut sub stele tacticoase
pregătește micul dejun pentru doi nou-născuți
care grabnic cuceresc libertatea
din șalturile iepurilor de cîmp.

Intru într-o clopotniță tăcînd
bat cuie în fertilitatea sperietorilor.

O propoziție, un martor

în propoziția destrămată
a muncii mele zilnice
clădesc mărturii pe drumul spre casă.

Doamne, fericit sînt că nu-mi pasă
de cei care și-a pierdut auzul
bănuind că n-a dărîmat ziduri

Mă furișez în peisajul
dintre o propoziție și un martor.

REPERE

Un neoclasic

Poezia lui Osip Mandelștam este încă puțin cunoscută la noi, ceea ce nici nu trebuie să surprindă, avînd în vedere destinul tragic al artistului și resurecția ziie a operei sale, publicată la mai multe decenii de la moarte, datorită Nadejdei Mandelștam. Interesul pentru literatura rusă a începutului de secol fiind destul de viu, avem astăzi ediții și traduceri cvasi-complete, în diverse limbi, din toți marii scriitori futuriști și acmeiști, de la Maiakovski pînă la Gumilîov. A fost repusă în circulație și publicistica acelei epoci, putem reconstitui polemicile și atmosfera de efervescență din Petersburgul lui Mandelștam și Ahmatova (motto-ul celei dintîi dintre **Elegiile nordice** este din Pușkin : „la teperi jivu ne tam..."). Ediții științifice în limba rusă, precum și numeroase studii monografice și sinteze (vezi A.A. Volhov și L.A. Smirnova (Istoria ruskoi literaturi XX peka Dogctiabriskii period) ne stau la îndemînă pentru a adînci numeroasele implicații artistice ale acestei perioade. De curînd, o antologie sumară, publicată de editura **Albatros,** în colecția „Cele mai frumoase poezii", tentează din nou o apropiere a lui Mandelștam de cititorul de la noi, după o mai veche apariție, prefațată, dacă nu mă înșel, de Romul Munteanu. Versurile sînt semnate de regretatul Valeriu Bucurolu și de Puiu Brăileanu, iar introducerea de Puiu Brăileanu.

Mica antologie din „Cele mai frumoase poezii" conține cîteva piese caracteristice pentru lumea versurilor lui Mandelștam, în primul rînd o imagine a Petersburgului, orașul mitologic al marilor clasici ruși. Nu lipsește bineînțeles celebra poemă **Strofe petersburgheze :** „Viforniță tulbure mult s-a rotit / Peste clădirea guvernamentală. / Juristul în sanie s-a sui, / Zvirlind în lături a mantalei poală. // Vapoarele iernează. În soare / Geamul gros al cabinei sclipește. / Enormă-ca un cuirast în doc, pe mare- / Somn greu Rusia doarme, se-odihnește". Pe mine m-a atras mai ales un Piter nostalgic și intim, orașul viselor artistice și al tinereții poetului : „La Petersburg din nou ne-om stringe, amintire, / Căci însuși soarele ne pare-ncingropat. / Noi, fără sens, cuvîntul fericire / Întîia dată-aci i-am pronunțat. / În negrul puș al nopții lungi de iarnă, / -Universalul ușurințel piuș- / Iubiții ochi ai soațelor ne-ntoarnă / Spre-al înfloririi imortal urcuș. // Ca o pisică rea orașul se-ncovrigă, / Pe pod patrula pare-a-ncremenit. / Ci doar nervos motorul, prin ceață, o cotigă, / Va duce înginînd un cuc neadormit" (trad. Puiu Brăileanu). În fond, atitudinea de detașare, atît de des evocată în legătură cu conduita lui Mandelștam față de evenimentele istorice, trebuie înțeleasă ca o încercare de a se feri de amestecul în probleme triviale, care nu priveau conștiința unui mare artist. Așa se explică și perioada de tăcere dinaintea plecării din Moskova, la care se referă P. Brăileanu în prefață, precum și rămînerea lui Mandelștam în afara obștii scriitoricești din acei ani. Dar frămîntările istoriei nu i-au fost de loc străine, pentru că altfel nu am înțelege **Veacul :** „Veacul meu, fiara mea, cine poate oare / Să te privească cu ochii treji, / Iar șingele-i să lege strîns și tare / Vertebrele a două secole întregi ? / Singele constructor curge șuvoi / Din lucrurile pămîntene / Coloana vertebrală se zbuciumă greoi / În pragul nou al zilei ce se-așterne". (trad. Valeriu Bucurolu). Poeziile din ultimii ani sînt și ele pătrunse de o mare anxietate : „Tu încă n-ai murit și nu ești singur, / Cît timp ești cu amica ne-mplinire. / Tu te desfeți cu șesuri și cu cringuri, / Cu ceață și cu-a iernii viscolire. // (...) Nefericit e-acela pe care, ca pe umbră, / îl sperie lătratul și vîntul îl cosește... / Iar cel ce cere milă de la-nnoptarea sumbră, / Cel ce e semiviu, cît de sărac mai este !".

Sugerînd ceva din complexitatea și din noutatea limbajului artistic al lui Mandelștam, volumașul de la **Albatros** pare totuși indicativ pentru inabilitatea multor traducători de a restitui în românește un univers liric de o mare puritate, cum este cel al poeziei ruse în general. Folosind mijloace tradiționale, rime facile și un ritm la îndemîna oricui, este greu de văzut cum ar putea cititorul acestor versuri să creadă că faima de mare poet a lui Mandelștam are vreo justificare : „Trecu viața, bănuiala, / Ca-n pahare, licăreala. / Că-s un mare mincinos, / N-aduc nimănui reproș. // Noaptea îți dorești un fruct, / Ți-l aduc din creangă rupt. / Vrei pislari, ți-i dau, te-ncalț — / Ca pe-un puf spre tine-i 'nalț". Vai de bietul poet ! Asemenea exemple sînt la tot pasul în carte, și putem să-l asigurăm pe cititor că nu au nimic de-a face cu adevărata artă a lui Osip Mandelstalm, cea pentru care a trăit și a murit. Nici prefața lui Puiu Brăileanu nu probează o mare supleță a limbajului critic, avînd formulări de tipul : „Urmărindu-i drumul, ne întrebăm : nostalgia care domină creația lui Mandelștam poate fi explicată prin investigații psihanalitice ? Este ea congenitală ? De ce și poezia din tinerețe și de mai tîrziu este străbătută de sentimentul insatisfacției ?"...

Aurel-Dragoș Munteanu

Desen de Sabin Ștefănuță

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Lumea literaturii S.F.

— Stimate Ion Hobana ați reprezentat de curînd România, fiind prezent la Brighton, unde au avut loc cîteva importante manifestări legate de literatura de anticipație.

— Este vorba desore Conferința anuală a lui World Science Fiction, Asociația mondială a profesioniștilor literaturii și artei de anticipație și desore Congresul European S.F. la care au participat peste 1 600 de iubitori ai genului. Dintre personalitățile foarte cunoscute care au participat i-aș menționa pe Brian Aldiss, John Brunner, Bob Shaw (Anglia), Elisabeth Vonarburg (Canada), Ellen Pedersen (Danemarca), Yves Frémion, Georges Gallet și Jean-Pierre Moumon (Franța), Annemarie van Ewyck (Olanda) Adam Holanek, Andrzej Wojcik (Polonia), Charles Brown, Joe Haldeman Frederik Pohl (S.U.A.), Sam Lundwall (Suedia), Alim Kesokov, Eremei Parnov (U.R.S.S.). Programul a fost foarte bogat : dezbateri teoretice, filme, jocuri spațiale, concerte.

— V-aș ruga să citați una dintre ideile rostite la Brighton, care v-a impresionat în mod deosebit.

— Da. Aș cita o afirmație a lui Pierre Barbet, coordonator al Comitetului European S. F. : „...am păstrat facultatea de a dialoga și n-ar fi un paradox, pentru scriitori, să renunțe la discuțiile libere,purtate într-o atmosferă prietenească, în favoarea insultelor și a relațiilor de forță ? Dacă, în felul acesta punem fiecare o piatră la temelia păcii, dacă stigmatizăm erorile, o facem sperînd să fim auziți, pentru că această mică planetă să aibă un viitor viabil".

— Vă rog, în încheiere, să menționați acea parte din palmaresul Congresului European care interesează România, neuitînd să amintiți prestigioasa distincție care v-a fost acordată.

— Premiul pentru cea mai bună publicație de amatori din sud-estul Europei a fost acordat fanzinului „Helion", editat de Clubul de anticipație cu același nume din Timișoara, iar mie mi s-a decernat premiul „World S.F." pentru promovarea genului pe plan internațional.

Interviu de Voicu Bugariu

Proza românească în italiană

Savantul de origine română care a dat lumii un impresionant număr de scrieri și studii de la antropologie, mitologie, istoria religiilor și culturii, etnologie, pînă la eseistică ori povestire fantastică avea să ne lase și cîteva romane de dragoste, între care **Maitreyi,** capodopera ciclului indian și **Nuntă în cer.** Această din urmă, care este și una din cărțile preferate ale autorului, a fost tradusă recent și în Italia, în cunoscuta editură „Jaca Book" din Milano. Anterior, autoruiui **Istoriei credințelor și ideilor religoase** i-au apărut, în aceeași editură proze le : **Pe strada Mîntuleasa** cu titlul **Il vecchio e il funzionario (Bătrînul și funcționarul)** în traducerea Simonettei Falcioni (1979), **Il serpente (Șarpele)** în traducerea Mariei Grazia Prestini (1982) ; studiile eseistice : **La creatività dello spirito (Creativitatea spiritului, 1979), Immagini e simboli** (1981) și interviul **La prova del labirinto.**

Apărut inițial la București, în 1939, apoi treizeci de ani mai tîrziu în același volum cu **Maitreyi,** în Editura pentru Literatură, cu un studiu introductiv de Dumitru Micu, **Nozze in cielo (Nuntă în cer)** este al unsprezecelea număr al colecției „Jaca Letteraria" fiind prefațat de Roberto Mussapi care face unele considerații de valoare asupra scriitorului și romanului său. Într-o elegantă ținută grafică, volumul are pe prima copertă reproducerea desenului lui Henri Matisse, **Papagalul și Sirena.**

Traducătorul, profesorul Mariano Baffi, cunoscut din tălmăcirile anterioare din literatura română, în special din lirica lui Lucian Blaga și George Bacovia, din recenta antologie **Poesia contemporanea italo-romena** are meritul de a fi înlesnit accesul cititorului italian la unul dintre romanele tulburătoare care, împreună cu **Maitreyi, Isabel și apele diavolului,** constituie acel ciclu de largă rezonanță al romanelor de dragoste semnate de Mircea Eliade.

La apariția traducerii, aflîndu-se în Italia unde participa la un congres la Neapole, Mircea Eliade a răspuns într-un amplu interviu cotidianului **Il Messaggero** din Roma, făcînd ample referiri la călătoriile sale anterioare în țara peninsulară. De fapt relațiile lui Mircea Eliade cu Italia, cu personalitățile literare, cu lumea culturală italiană sînt mult mai vechi. Prima călătorie o face în 1927, prilej de a-l cunoaște la Florența pe Giovanni Papini, la Neapole pe Vittorio Macchioro, pe care-i citise cu pasiune în adolescență, pe E. Buonaiuti, A. Penzini și G. Gentile, la Roma. Un an mai tîrziu își elabora în cetatea de pe Tevere teza de licență **Filosofia italiană de la Marsilio Ficino la Giordano Bruno,** iar ulterior prezența sa în Italia, cu deosebire la universitățile din Roma, Padova și Neapole unde susține o serie de conferințe, devine tot mai solicitată.

La numai cîteva luni, respectiv la începutul anului 1984, aceeași editură din Milano, „Jaca Book", avea să-i publice lui Mircea Eliade și romanul **Signorina Christina,** în traducerea Simonettei Falcioni, care a tradus în 1927 și **Il vechio e il funzionario.** Scris în 1935, versiunea italiană urmează originalul **Mademoiselle Christina** (Editions de l'Herme, Paris, 1983). Romanul este precedat de **Considerazioni preliminari dell'autore** (Cu ocazia primei ediții franceze, semnată : Mircea Eliade, ianuarie 1978) și poartă numărul 17 al colecției **Jaca letteraria.**

Apariția romanelor **Nuntă în cer,** în tălmăcirea lui Mariano Baffi și **Signorina Christina,** în tălmăcirea Simonettei Falcioni, întregesc imaginea savantului Mircea Eliade pentru iubitorii de literatură italieni, constituind în același timp un eveniment editorial.

Florea Firan

SPORT

Cu ameți asiatice

Altoiuri regale pe țărmul de vis. Nu vă spun nimic despre farmecul coamei de luceafăr. E prea frumoasă, prea adevărată. Iar marea e verde cît cuprinsul orizontului european. Și apun în golful minunilor ei povești ce se vor naște din nou la începutul toamnei. Amarul ființei, lîngă malul în scădere tîrzie, se numește trandafir sărutat pe umăr în limanul de fagure. Vă anunț că avem estuaruri îndurerate și că la Los Angeles s-a deschis sărbătoarea întregii omeniri și se înclină, spre bucuria noastră toate steagurile victoriei. Țin în mînă paharul rece al suferinței că vom cîștiga aproape toate medaliile de aur. La mare, frunzele mestecenilor — cei mai mulți sînt gemeni și fără soț — dau argint pe ochii fiecărei zile. Și așează amintiri pe cărarea unde iubeam cîndva toate fetele frumoase și de-a dreptul adorabile. La malul mării ne aflăm înveliți în mărgăritare și-n mătasea inului din acest an. Albastru, albastru mirarea lumii. Aici, acum, adie un pui de vînt blestemat de toate nevestele și iubit de toate șerpoaicele. Nu puneți mîna pe venin — se lasă cu triumf și curcubee, cu vin rece, cu mari draperii de purpură, cu moșii de floarea soarelui, cu delfini în valuri, cu ameți asiatice. E departe de noi geana unde zboară pescărușii. Acolo în cearcănele lumii dospind întruchiparea ei de anul trecut, se ascunde visul meu sub formă de corb negru, de egretă, de chiralină, de ibis, flamingo și toate păsările de stîncă. Marea noastră cea îndelung colindată de gînduri pline de vrajă și de trupul copiilor noștri se dumnezeiește într-un adevăr fundamental : în fără de sîngele ei umblă cu simțurile și cu oasele goale. Ne place să ne scăldăm esența acestui pămînt în substanța mării lui esențiale. Acum, mă bate pe umăr un val din coasta Agigei mă izbește în genunchi o ascundere în scoici și bucuria că eu sînt adunarea minților pierdute ale tuturor călătorilor neizbăviți de minciuni și de struguri ce sună sub țărmuri de lut. De dincolo de nada luminii, s-ajunge, se desfată, se satură pe sine ideea de neant. Fulgeră-n nimicuri întruchiparea fricii, iar noi stăm pe mal și ne spălăm surîsul în zîmbetul unei balade care se scrie cu litere vopsite pe deasupra orizontului. Mereu departe, mereu aproape de Marea Neagră. Mereu îndrăgostiți de Marea Neagră.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 36 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
31
(1 161)
Simbătă
4 august
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Revirimentul vocației

este indiscutabil că, în epoca marilor transformări petrecute de-a lungul celor patruzeci de ani ai libertății noastre, și îndeosebi pe parcursul ultimelor două decenii, cultura și arta constituie unul dintre acele argumente prin care putem realiza o imagine cît se poate de grăitoare a întregului edificiu economic, moral-politic și social pe care-l avem astăzi în fața ochilor și care ne consacră într-o largă perspectivă în timp. Ca un adevărat seismograf, fenomenul cultural-artistic românesc a înregistrat, la modul și prin mijloacele sale specifice, substanțiale accente și demersuri care l-au plasat și îl plasează într-o zonă de maxim interes. Pentru ca, în cimpul tot mai fertil al realității, pe terenul creșterii și afirmării personalității umane, a conștiinței noi, înaintate, să devină el însuși un important criteriu de civilizație și progres, în exercițiul tot mai activ al sensibilității contemporane și după lungimea de undă a înaltei misiuni a creației. Astfel, cuprinzător prin amploarea și frecvența manifestărilor sale, deschis, înnoitor și generos prin spiritul care-l animă, acest fenomen este astăzi inseparabil modului de a înțelege și a situa, într-o anume treaptă a unei noi calități și a unei noi optici, întreaga noastră muncă și viață, întreaga paletă de preocupări care alcătuiesc miezul actualității politice și sociale imediate ca și al aceleia de perspectivă.

Cultura și arta, creația literară și artistică sînt în serviciul vast și sensibil care a fost magistral configurat prin orientările și îndrumările secretarului general al partidului, după care omul, condiția fericirii, a bunăstării sale materiale și spirituale reprezintă țelul suprem al politicii partidului și statului, investiția cu cel mai puternic suport moral pe care o realizează întreaga societate. Parte integrantă a acestei permanente și supreme investiții, cultura și, în esența sa, manifestarea spiritului creator, revoluționar, poartă în relieful lor de idei și acțiune viziunea îndrăzneață, profundă și revelatoare pe care, odată cu memorabilul eveniment care a fost Congresul al IX-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat-o tuturor domeniilor de activitate.

Inspirată și primind vigoarea acelui izvor permanent viu și proaspăt pe care îl reprezintă istoria de luptă și muncă a poporului, marile realizări ale construcției socialismului în tumultul și dimensiunea lor de epopee, cultura și arta trăiesc revirimentul propriei lor vocații și intră într-una dintre cele mai înfloritoare etape. Ca un vast circuit de principii, norme și valori, ca și de criterii, moduri și experiențe ale realității înseși, într-o viziune care face din actul creației un dialog permanet al democrației, al cunoașterii și autocunoașterii. În acord cu calitatea idealurilor în numele și pentru înfăptuirea cărora se acționează, în acord cu însăși nevoia de modele și aspirații, cu chipul trăsăturilor pe care le implică noul umanism și, bineînțeles, omul nou. Prin doctrina care îi poartă numele și care consacră o deosebită experiență a lumii ideilor și a transformării acestora în realități distincte ale epocii, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne documentează în chip strălucit modul de a fi patrioți în gîndire și creație, pentru a spori neîncetat zestrea de comori ale spiritualității poporului și a contribui, prin întreaga măsură a talentului, la edificarea unei puternice existențe creatoare. Acest an jubiliar al aniversării celor patru decenii de libertate și, din perspectiva imediată, acest an al celui de al XIII-lea Congres al partidului reprezintă nu numai un prilej fericit de bilanț prin care ne consemnăm prezența în domeniul creației, ci și motivul, unul dintre motivele esențiale pentru care acea supremă și generoasă investiție ne face să gîndim la timpul prezent și viitor, cu sentimentul și certitudinea unei depline angajări de conștiință.

Luceafărul

MONUMENTUL EROILOR DE LA PAULIȘ

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU — o epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

Datorie și demnitate

este greu de imaginat că, odată și odată, idealurile și tot ce exprimă ele vor avea o suprapunere deplină cu lumea realului, a realității în maxima ei evoluție și putere de transformare. Vîrful de unghi în care s-ar putea întîlni rămîne el însuși un mod al speranței și o optică prin care ambele lumi se completează reciproc. Problema e ca discrepanțele să fie cît mai puțin numeroase și cît mai puțin grave și să stea mereu în atenția și posibilitatea cunoașterii și, de aici, a analizei și deciziei celei mai cuprinzătoare. În acest punct, la această altitudine s-a situat, cred, sub aspect politic și social, Congresul al IX-lea al partidului.

La aproape douăzeci de ani de atunci putem privi, sub girul însuși al evidenței, întreaga proiecție de spirit în care lumea idealurilor a revenit, s-a apropiat de realitate iar aceasta, curățată de implanturile și excrescențele ei nefirești, a dobîndit un sens mai puternic al realului, pentru că se știe : un mod de a privi idilic, triumfalist, aproape că o smulsese din matcă și o plasase departe în fantezie. În literatură, bunăoară, se cerea realitate dar aceasta era ocolită cu bună știință. Și cele două lumi care fac de fapt existența scriitorului, și nu numai a lui, se depărtau. A fost de aceea ca un primenitor val de aer proaspăt și necesar acest Congres prin care s-a pus trăsătura de unire între amîndouă aceste lumi, scoțîndu-le din etanșeitatea unor viziuni și formule înguste, atrofiante. Din spațiul cunoașterii ele au trecut în acela al creației — în primul rînd politice și sociale dar nu în ultimul rînd al aceleia artistice și cu precădere literare — pe un teren căruia i-am putea spune al experienței modelatoare. O inconfundabilă, amplă și solidară construcție a apărut atunci la orizont, aceea a umanismului, a noului umanism și a omului nou. Suspectată odinioară și redusă la obiect de exercițiu și exersare a spiritului veleitar, literatura și arta primesc în cimpul lor de efort omul în realitatea sa. Și cu toată problematica existenței și devenirii sale. Cu toate întrebările pe care și le pune și cu toate răspunsurile pe care le confruntă. Acestea : cît de nou poate să devină el, acest om, și cît de vechi poate să rămînă? Din ce unghi și în ce fibră a existenței lui — dacă s-a născut mai ales în anii făuririi noii societăți — poate să ducă și resimte lupta dintre nou și vechi, pe ce teren și cele două lumi care fac de fapt existența scriitorului, și nu numai a lui, se depărtau. A fost de aceea ca un primenitor val de aer proaspăt și necesar acest Congres prin care s-a pus trăsătura de unire între amîndouă aceste lumi, scoțîndu-le din etanșeitatea unor viziuni și formule înguste, atrofiante. Din spațiul cunoașterii ele au trecut în acela al creației — în primul rînd politice și sociale dar nu în ultimul rînd al aceleia artistice și cu precădere literare — pe un teren căruia i-am putea spune al experienței modelatoare. O inconfundabilă, amplă și solidară construcție a apărut atunci la orizont, aceea a umanismului, a noului umanism și a omului nou. Suspectată odinioară și redusă la obiect de exercițiu și exersare a spiritului veleitar, literatura și arta primesc în cimpul lor de efort omul în realitatea sa. Și cu toată problematica existenței și devenirii sale. Cu toate întrebările pe care și le pune și cu toate răspunsurile pe care le confruntă. Acestea : cît de nou poate să devină el, acest om, și cît de vechi poate să rămînă? Din ce unghi și în ce fibră a existenței lui — dacă s-a născut mai ales în anii făuririi noii societăți — poate să ducă și resimte lupta dintre nou și vechi, pe ce teren și mai cu seamă în ce imprejurări pot să i se releve rezultatele sau limitele acestei încordări ? Devine un învins, se instituie în învingător ? Și dacă a învins odată, îi este suficient ? Nu există și o oboseală sau o rutină a victoriei asupra lui însuși, nu are și nostalgia liniștei, a păcii cu sine sau tristețea înfringerii se transformă numaidecît într-o bucurie pierdută ? Se mai poate relua de la capăt, pînă cînd ?

E mai ușor, desigur, să vorbim despre omul abstract dar în abstracția aceasta care ar mai fi forța de întrepătrundere a idealurilor cu viața, care ar mai putea fi impactul trăit la confluența realității cu propriile sale imagini despre sine și unde, în ce zonă a perspectivei s-ar mai putea situa conștiința unei misiuni în permanentă prospectivă și revelatoare cum este aceea a creației, a culturii și artei în general ? Omul concret, însă, cum se prezintă ? Ca un ideal și o realitate în continuă mișcare, ca o realitate și ca o aspirație în continuă simbioză — omul complet, omul economic, omul poli-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Lirica de limbă germană

de o bucată de vreme printre scriitori se vorbește despre tînăra poezie germană din România. Ca orice fenomen nou (oare numai inaccesul la limbă să fie de vină că am ajuns să-l descoperim abia acum ?) stîrnește controverse, incomodează, intrigă, entuziasmează. Semnalul apariției lui a fost dat în urmă cu mai bine de un deceniu. În 1971 volumul „Was man heute so dichten kann" (Cam ce se poate scrie azi) de Anemone Latzina a marcat momentul marei cotituri. Noul limbaj liric era derutant. Poezia nu mai era poezie. Se răsturnau ierarhiile verbului. Vechea retorică era pusă la zid. Începea era limbajului comun, a gesturilor zilnice ; însul de pe stradă, banalul, cotidianul deveneau protagoniștii noilor producții lirice care nu se mai numeau poezii ci texte. Fără îndoială, asistam la o revoluție, dar nu numai în peisajul tradițional al rostirii poetice, cît mai ales în zonele profunde ale conștiinței celui chemat să se exprime. Dacă în spațiul liricii germane din România existaseră și în trecut încercări de înoire în expresie și concepție — în preajma celui de-al doilea război mondial mulți poeți au văzut în expresionism singura șansă de salvare din etnocentrismul local și fără perspective de pătrundere în circuitul european, iar pe la sfîrșitul deceniului 7 resurecția suprarealismului și cultivarea în exces a unor experimente formaliste a contaminat și creația germană autohtonă — noua generație poetică face demonstrația unui salt radical, a unei mutații în conștiință, a unei implicări totale în contextul istorico-social, neîncetînd nici o clipă să-și pună întrebări, să provoace răspunsuri, să poarte un dialog îndrăzneț și fecund cu omul comun, cu societatea căreia îi aparține și în ultimă instanță cu lumea. Declarația lui Richard Wagner, unul dintre inițiatorii și, mi-aș permite să spun, teoreticienii noii generații de poeți germani, este elocventă : „Sîntem prima generație de scriitori, născuți și crescuți în anii socialismului, ceea ce implică o schimbare de atitudine față de realitate. Avem posibilitatea de a scruta realul fără prejudecăți și într-un mod mai complex decît cei mai virstnici".

„dar cine-i de fapt realitatea ? / se găsește cumva într-un caleidoscop pentru făcătorii de versuri / se vinde pe cîteva vorbe în rînduri frumos ticluite ? / cine e ea ?" se întreabă Rolf Bossert... și William Totok constată „Realitatea a început să-și arate fața". Necesitatea unei atitudini ferme și active a scriitorului vizavi de realitate și mai ales rolul acestuia în dinamica socială se înscriu în preocupările majore ale acestor tineri. Fascinați de infinita diversitate a realului, în care sublimul și absurdul își schimbă permanent floretele într-o superbă dialectică, poeții germani renunță (cu unele excepții) aproape definitiv la retorică, fiind preocupați exclusiv de criterii etice ; ei dezbracă realitatea și le-o arată oamenilor cu toate asimetriile ei, căutînd în poezie un corectiv : „Poate prieteni — lăsați-mă / să-mi duc acest gînd nebunesc pînă la capăt / poate reușiți voi" (Richard Wagner).

Lirica germană a anilor 80 aduce în prim plan eul individual cu atributele lui senzoriale și reflexive autocontemplîndu-se ca individ social. Aceasta ar fi o posibilă definiție a „subiectivității angajate", denumire pe care și-a luat-o noua poezie după termenul consacrat de criticul Walther Fromm. Gesturile cotidiene, mecanice, care conturează fizionomia unei zile obișnuite, se aglomerează în textele tinerilor, atingînd, prin acumulare, note dramatice. Cafeaua, țigara, radioul, așteptarea în fața ferestrei deschise, numerele de telefon, ziarele sînt elemente comune tuturor poeților germani. Distinctia rezultă din ceea ce declanșează aceste automatisme în conștiința fiecăruia dintre ei. În textele lui *Franz Hodjak*, în spatele unui peisaj domestic, de un calm aparent, se insinuează stranii

Nora Iuga

Continuare în pag. a 4-a

Nemuritoarele decenii

Patrie — patru decenii
de libertate visată ;
Patrie — mireasmă de
victorii
înflorite-n piatră.

Patrie — limpede cuvînt,
luminînd și cuvintele mele ;
Patrie — culme de munte
carpat,
încălzită la stele.

Patrie — zvelte coșuri de
fabrici,
cosmice lanuri de grîne.

Patrie — milenară, statornică
vatră,
dreaptă-n catarg pe trecerea
vremei,
frumos te căliră, la flacără
pură, nestinsă,
cele patru nemuritoare
decenii.

Mihai Păsculescu

Pilda discreției

cu unul cred că sînt prieten ; cu celălalt n-am avut și n-am decît, arareori, relații de caldă, nespusă, deferență. Au fost și sînt pildă de discreție.

Grigore Hagiu și Cezar Baltag.

Doi poeți care nu mai trebuie lăudați căci ei sînt — dincolo de toate zvonurile critice, fără de îndoială, — lampadofori ai poeziei românești contemporane.

Au, și unul și celălalt, un mare defect de calitate sufletească : nu se bat cu pumnul în piept, arătîndu-se în văzul tuturor (criticilor). Au, și unul și celălalt, însușirea ce-i lipsește spuzei, adică decența, cu sorginte din părinți și bătrîni. Vreau să zic aceasta și din cunoaștereq, pe speze proprii, a istoriei poeziei acestui neam cîntăreț. Nu mă laud că le-am înțeles pînă-n răspărul lor, toate poeziile și nici pe dumnealor ca oameni de omenie, dar pot să declar : sînt, amîndoi, și oameni și poeți.

Poeți — pentru că s-au dovedit prin însușirile sufletului lor liric ; oameni — pentru că, și unul și celălalt, fiecare în felul lui, au dat drept la cuvînt poetic la zeci de alți oameni tineri înnobilați de harul zicerii inefabile.

Hagiu și Baltag sînt cu adevărat doi poeți ai timpului nostru și dincolo de vîrsta, puțină, care mă alipește de primul și de leatul cu care mă simt alături cu celălalt, vreau să le spun amîndorura că am învățat oarece de la dînșii și, deci, să mă considere de contemporan cu Domniile lor.

Cine sînt, fiecare în lamura lui, nu-mi este mie dat să analizez. Atît știu : sînt doi poeți veritabili, dincolo de orice spusă. Drept care mă consider, cu dragoste, solidar cu dînșii.

Încolo înainte să vorbească și va vorbi istoria literaturii românești de la origini pînă-n viitor !

Gheorghe Suciu

IN ACEST NUMĂR : Arhivă literară : 23 August 1944 ● Interviu cu Radu Theodoru ● Epoca marilor sinteze ● Articole despre ● Edgar Papu ● Adrian Marino ● Al. Duțu ● și Dan Zamfirescu

Un moment decisiv în pregătirea actului de la 23 August

I

cu patru decenii în urmă, în primăvara și vara anului 1944, în condițiile creșterii rezistenței împotriva Germaniei hitleriste, ale adîncirii crizei regimului de dictatură antonesciană și ale înfringerilor suferite pe fronturi de către armatele hitleriste, partidul comunist, în colaborare cu celelalte forțe antihitleriste, a intensificat lupta pentru răsturnarea guvernului antonescian, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și alăturarea României la coaliția antihitleristă. Un rol însemnat în realizarea acestor obiective l-a avut desfășurarea de către P.C.R. a activității pentru realizarea unirii tuturor forțelor antihitleriste într-un front național antifascist.

După declanșarea celui de al doilea război mondial — cînd pericolul agresiunii fasciste directe și al atentatului asupra suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării devenise iminent — o necesitate primordială și fundamentală o constituia crearea unui front larg de luptă antihitleristă și antifascistă. Această necesitate politică a devenit mai actuală, mai imperioasă pentru toate forțele revoluționare și progresiste după instaurarea dominației legionare fasciste și apoi a dictaturii antonesciene și a declanșării războiului împotriva U.R.S.S.

În această perioadă de grea cumpănă pentru poporul român, cînd însăși ființa României ca stat era grav amenințată, P.C.R. și-a asumat cu îndrăzneală și luciditate răspunderea de a organiza și conduce la victorie lupta tuturor forțelor muncitorești și populare, patriotice și naționale, a întregului nostru popor pentru eliberarea de sub dominația fascistă.

După dezlănțuirea agresiunii hitleriste împotriva U.R.S.S., la 22 iunie 1941, orientîndu-se după dinamica situației concrete, trăgînd concluzii corespunzătoare din analiza dispoziției forțelor sociale și politice și a schimbărilor intervenite în raportul de forțe pe plan intern și extern, Partidul Comunist Român și-a dovedit și de această dată capacitatea de a-și elabora de sine-stătător linia politică și orientarea tactică. Partidul Comunist Român a definit sarcinile imediate ale clasei muncitoare în cadrul luptei generale antifasciste a poporului român. Trăsătura caracteristică a eforturilor sale din acei ani a constituit-o politica de unire a tuturor forțelor care într-un motiv sau altul își manifestau împotrivirea față de dictatura antonesciană și de „alianța" nefastă cu Germania hitleristă.

Maria Covaci

Continuare în pag. a 7-a

FESTIVALUL FILMULUI PENTRU TINERET

Testul audienței și valorii

se știe ce este acest festival al filmului pentru tineret devenit tradițional, se știe de asemeni că la Costinești și prin Costinești el respiră. Amintim doar că începînd de simbătă, 28 iulie 1984, se află la ediția a șaptea, ediție care adaugă tradiției sale trăirea acestei manifestări corolatoare, sub semnul evenimentelor majore pe care le trăiește poporul nostru în acest an. La ora cînd citiți rîndurile noastre, lumea Costinestiului se îndreaptă spre Teatrul de vară complet modernizat pentru a vedea în afara concursului filmul artistic **„Ringul"**, scenariul : Ioan Grigorescu, regia : Sergiu Nicolaescu, filmul documentar **„Înfruntînd furtuna — 1 Mai 1939"**, regia : Gheorghe Horvat, imaginea : Horia Bolboceanu, filmul documentar-artistic **„Tinerețea patriei, tinerețea noastră"**, regia : Gheorghe Vitanidis, după ce s-a asistat în prealabil la **festivitatea de premiere.**

Dar se înțelege că la această festivitate nu s-a ajuns ușor. Au trebuit vizionate șase filme documentare : **„Acorduri"**, regia : Adrian Sîrbu, imaginea : Cristian Perianu ; **„Echinocțiu de toamnă"**, regia : Jean Petrovici, imaginea : Cristian Perianu ; **„Mica rămășită — fanatismul religios"**, regia : Valeriu Slobozeanu, imaginea : Liviu Nițu ; **„Acasă la mine"**, regia : Ioana Holban, imaginea : Sorin Popescu ; **„Într-o grădină încîntătoare"**, regia : Titus Mesaros, imaginea : Petre C. Gheorghe ; **„Cincisprezece pentru o încercare"**, regia : Ilarion Ciobanu, imaginea : William Goldgraber ; **„Maria lu' Pascu"**, regia : Felicia Cernăianu, imaginea : Mircea Bunescu ; sase filme de animație : **„Balada lui Tudor"**, regia : Ion Truică ; **„Galileo Galilei"**, regia : Mihai Bădică ; **„Teoria relativității"**, regia : Olimp Vărăsteanu ; **„Banchetul armelor"**, regia : Adrian Petringenaru și Clemansa Sion ; **„Ascensiunea"**, regia : Virgil Mocanu ; **„Salva"**, regia : Ion Popescu Gopo. Au fost trecute prin lumina ecranului : un film de integrare : **„Ion Slavici"**, regia : Radu Caranfil, student anul IV Regie, I.A.T.C. ; două filme de diplomă : **„Insomnia"**, regia : Nicolae Caranfil, student anul IV Regie I.A.T.C. ; **„Marele circ"**, regia : Dimitrie Vitanidis, student anul IV Regie, I.A.T.C. ; două filme de platou : **„Zmeul"**, regia Dan Apostolescu, student anul III Regie, I.A.T.C. ; **„E loc sub soare pentru toți"**, regia : Dan Ionescu, student anul III Regie, I.A.T.C. ; un film de imagine : **„La marginea vremii"**, regia și

Cornel Brahaș

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

«Nuvela și povestirea românească în deceniul opt»

I

Între inițiativele de anvergură ale Editurii Eminescu, s-a numărat și seria de „panorame" ale literaturii române contemporane, apărute cam prin 1974, ce ofereau prin modalitățile antologiei o imagine selectiv-edificatoare a romanului, a nuvelei și povestirii, a reportajului și, ceva mai tirziu, a dramaturgiei din perioada 1944—1974, inițiative reluate acum prin volumul **Nuvela și povestirea românească în deceniul opt.** (Editura Eminescu, 1984). Despre marea utilitate informativă și chiar eficiența ca instrument de lucru, atunci cînd sînt competent făcute, a acestor cuprinzătoare antologii nu mai este cazul să discutăm, ele fiind în afară de orice dubii. De altfel, procedura se întîlnește oriunde. **Panorama de la littérature française** a lui Gaetan Picon fiind una dintre cele mai cunoscute și care stă la baza oricărei întreprinderi de acest fel. Într-o manieră asemănătoare și-a conceput și Cornel Regman cele două antologii ale sale (1974 și 1980) dar structurate pe un gen anume, proza scurtă, iar o comparație între ele se impune de la sine, atît pentru evaluarea momentelor literare cît și pentru principiile ce au condus selecția textelor.

Volumul din 1974, **Nuvela și povestirea românească contemporană (1944—1974)** cuprindea, după cum se vede, producția nuvelistică de pe o întinsă arcadă temporală, 30 de ani, ceea ce nu excludea unele accente în distribuirea materiei, semnificative și pentru ștacheta valorică a periodelor respective ; anii imediat de după Eliberare, masiv, deceniul șapte, și cîteva texte dintre anii 1970—1974. Cum este și firesc, momentul anilor '50 care a adus pentru un timp reculul literaturii, a fost mult mai slab reprezentat. În total, antologia includea treizeci și unu de texte, aparținînd a douăzeci de autori printre care Marin Preda, D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Vasile Voiculescu, Nicolae Velea, Vasile Rebreanu, Teodor Mazilu, Lucia Demetrius, Ion Lăncrănjan etc. Actualul volum, față de viziunea extensivă a precedentului se concentrează pe o perioadă de numai zece ani (1970—1980) și avantajele ce decurg de aici nu sînt puține ; este vorba în primul rînd, de a urmări cu exactitate metamorfozele și evoluția internă a genului, pentru că, vom vedea, se va modifica nu numai tematica dar și retorica lui. Apoi, avem posibilitate să constatăm, mai limpede ca oricînd, intrarea în arenă a unei noi generații de prozatori cu motivele, preocupările, obsesiile, mentalitatea și retorica ei, într-un cuvînt, cu un univers propriu, distinctiv. S-a discutat și se discută încă, foarte mult, dacă spre sfîrșitul deceniului și începutul anilor optzeci s-a afirmat sau nu o nouă generație de prozatori, poeți și critici. Este clar acum, și rostul unei antologii este și acela de a face vizibile liniile directoare ale unei **perioade literare**, așa **cum din avion desenul unui peisaj pare trasat după o riguroasă geometrie**, că asistăm la un schimb „de ștafetă" și existența noului val nu mai poate fi pusă la indoială. Ceva mai „virstnicii" — deja observăm și aici fizionomii și diferențieri — Tudor Octavian, Gabriela Adameșteanu, Dumitru Dinulescu, Mihai Sin, Nicolae Mateescu, Alexandru Papilian, Nicolae Cristache (neantologat) și mai „tinerii" Mircea Nedelciu, Alexandru Vlad, (cuprinși în antologie), Letiția Vladislav, Areta Șandru, Sorin Preda etc. se deosebesc net ca viziune și stil de generația „de aur" a anilor '60. Un alt avantaj este, în sfîrșit, că, deși restrînsă la o perioadă mai scurtă, sau tocmai de aceea, selecția făcută este mult mai amplă. Sînt cuprinse 77 de nuvele, povestiri, schițe, tablete, a treizeci și trei de autori, ilustrînd — **nota bene!** — toate „virstele literare". Cornel Regman care în **Introducere** (o radiografie precisă și nuanțată a fenomenului discută contribuția generațiilor „virstnică și mijlocie" pe de o parte, și a „promoțiilor noi" pe de alta, păstrează și în alcătuirea sumarului criteriul cronologic, preferindu-l, eventual, unuia tipologic (tablete, schițe, evocări — nuvele și povestiri) pentru a face și în acest fel evidentă schimbarea de generații. Dar nu numai de autori ca persoane fizice, ci și de mentalitate literară și stil. Este un merit al antologatorului și trebuie subliniat, la fel cum nu vom uita unele inconsecvențe sau, credem noi, cîteva erori de selecție. Dar să vedem care sînt prozatorii cuprinși în sumar, numărul și repartiția lor fiind, într-un fel, și ele, edificatoare pentru conceptia antologiei și mutațiile genului. Deci : Geo Bogza, Lucia Demetrius, Ion D. Sîrbu, Vladimir Colin, Marin Preda, Eugen Barbu, Dominic Stanca, Sütö Andras, Baior Andor, Mircea Horia Simionescu, Arnold Hauser, Costache Olăreanu, Ștefan Bănulescu, Alexandru George, Teodor Mazilu, Radu Cosașu, Fănus Neagu, Alexandru Ivasiuc, Vasile Rebreanu, Nicolae Velea, Norman Manea, Tudor Octavian, Gabriela Adameșteanu, Vasile Andru, Dumitru Dinulescu, Mihai Sin, Mircea Opriță, Maria-Luiza Cristescu, Nicolae Mateescu, Eugen Uricaru, Alexandru Papilian, Mircea Nedelciu și Alexandru Vlad. După cum se observă 10 dintre aceștia au figurat și în cealaltă panoramă, douăzeci și trei fiind nume noi care fie au debutat în deceniul opt, fie acum au dat creațiile cele mai reprezentative. S-ar spune că, firesc, partea leului a fost acordată „noilor promoții" dar lucrurile nu stau chiar așa. Și, din mai multe motive. Dintre cei douăzeci și trei de autori care formează grosul „plutonului", biologic, criteriu ce intră în atestare oricărei generații, doar treisprezece (de la Tudor Octavian la Alexandru Vlad pot intra în cadrul noului val iar, ca viziune și modalități narative, Vasile Andru, Maria-Luiza Cristescu, Eugen Uricaru sînt mai aproape de Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu și Vasile Rebreanu decît de un Mircea Nedelciu sau Nicolae Mateescu. Dar în perimetrul fiecărui grup sau mai larg, curent, generație, există **elemente de ruptură și elemente de continuitate** și, în acest caz, să concedem că cei trei la care se pot adăuga și alții, Ștefan Pirvu, Dan Claudiu Tănăsescu, sau Ioan Dan Nicolescu reprezintă puntea de legătură cu sensul predominant al etapei anterioare. Așa încît, contingentul promotor, de facto, al schimbărilor de structură și care dă, în realitate, fizionomia, mă refer la proza scurtă, perioadei în discuție, este destul de sever reprezentat. Sigur că Radu Cosașu și Anatolie Panis (din păcate neantologat) aparținînd biologic, generației de mijloc, pot fi ușor alături, prin substanța umană și **ironia recuperatoare** și nu distructivă (I.D. Sîrbu), ludică (N. Velea), parodică (Mircea Horia Simionescu), lui Mihai Sin, Dumitru Dinulescu, Mircea Nedelciu ș.a.m.d. ceea ce nu schimbă datele problemei. Cornel Regman și-a propus, desigur, să pună în lumină **formarea și contribuția noilor formații de prozatori** dar, cel puțin în egală măsură, și **disoluția genului** prin vechii săi maeștri. Ideea lui este că o parte din „nuveliștii" perioadei trecute s-au orientat decisiv spre roman (Marin Preda, D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Ștefan Bănulescu, Eugen Barbu), spre o publicistică cu caracter eseistico-poetic și evocator (Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu) și spre scrieri memorialistico-biografice cu „insule" nuvelistice, ca **Viața ca o pradă**, sau spre deghizate poeme în proză **(Iarba, Miresele, Bătrina** ale lui Eugen Barbu). Alți autori cum sînt Dominic Stanca într-o anumită măsură, Mircea Horia Simionescu și Costache Olăreanu s-au orientat spre o formulă de text umoristico-parodic, semn al unui alexandrinism al genului. Din acest motiv și poate din dorința, justificată omenește, de a nu omite, în primul rînd, numele de rezonanță, chiar cu producți minore (la Marin Preda se putea renunța la texte precum „Forța magică a cuvîntului" și **Cu o expresie de deznădejde veselă**, la Ștefan Bănulescu la **Omnibusul lui Bismark** iar la Sütö Andras la „Ciudatul obiect") au fost lăsați deoparte „constructori" ai nuvelei din noua generație, care ar fi putut figura în antologie ; prozatori ai mitologiei cotidianului, Nicolae Cristache, Ștefan M. Găbrian, Ioan Radin, ai insolitului și fantasticului, Dumitru M. Ion, Gheorghe Schwartz, Valentin Serbu, Marius Tupan sau ai miticului și arhaicului, Ștefan Pirvu. De fapt, acești autori, și alții (C. Turturică, Letiția Vladislav, Areta Sandru, Apostol Gurău, etc.) împreună cu numele extrase din sumar la „noile promoții" sînt cei care în domeniul nuvelei și al povestirii, iau pulsul epocii și, măcar unii dintre ei meritau o prezență în antologie. Cu aceste mici rezerve, care, fatal, țin și de subiectivitatea comentatorului vom trece în cronica viitoare la analiza propriu-zisă a evoluției interne a genului, așa cum este ea conturată în volumul de față.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

O CARTE ȘI CÎTEVA GENERALITĂȚI

E limpede că, de cîțiva ani incoace, proza tinerilor a adus mutații însemnate în tabloul literaturii noastre. Autori în jur de 25—26 de ani, în marea lor majoritate absolvenți ai facultăților de filologie, debutează la București, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara sau Craiova cu cărticele subțiri, nervoase, deconcertante, vrind, parcă, să se diferențieze inconfundabil de proza etapei imediat anterioare. Lucrul nu e deloc întîmplător și el corespunde unui proces similar relevabil și pentru domeniul poeziei.

Este vorba, înainte de toate, despre o nouă poziție față de realitate. „Departe, pe jos...", cartea de povestiri a lui Nicolae Iliescu*) constituie, din acest punct de vedere, un bun exemplu. „Secvențe. Distanțe față de marile centre lirice. Relatări cu caracter istoric" — cam așta notează prozatorul nostru tînăr, și aici citatul din Brâncuși sau Heidegger se amestecă firesc, neostentativ, cu imprecația de jargon studențesc, fraza sentențioasă e minată de cine știe ce amendament deșuchiat care îi pune în 'umină ridicolul, gesturile se înlănțuiesc adesea în afara logicii și a bunului simț epic, cu multă imaginație — adică toate încearcă să reproducă viața în **liniaritatea ei**, acea viață **deliteraturizată**, care se trăiește zilnic, fără program, pe apucate, față de care Autorul este cînd protagonist, cînd martor participativ, cînd, numai, „lentila aparatului meu de fotografiat, ceva țeapăn, neputincios să intervină".

Să-și fi pus în minte acești tineri — mulți dintre ei solid cultivați și foarte subtili — să încerce practicarea efectivă (adică serioasă și cu bună credință) a acelui slogan care cerea cu orice preț literaturii să **oglindească ?** Schițele (sau **momentele)** lui Nicolae Iliescu — și nu numai ele ! — conțin o mare proporție de **oglindire,** dacă n-ar fi să ne referim decît la reproducerea acelei liniarități imediate a existenței. Demersul lui cred că intră însă și într-un program mai larg, care privește — cu sensibile și specifice diferențe — și poezia grupării '80. Este vorba de **fragmentarismul** opus înțelegerii simple, logicii epice comune, **determinismului** mecanic (fie el social, psihologic, psiho-social sau socio-psihologic), fragmentarism conceput ca o șansă eficientă de a intra în posesia realului, de a-i releva cu mai multă pregnanță (și mai puțin schematism) întregul complex de **falii** iraționale, stările tensionale. Este, aceasta, o poziție marcat polemică și lucrul se observă în prozele lui Nicolae Iliescu. El transcrie citate, își povestește ziua de dimineață pînă seara, notează cuminte reflecții pe marginea filmelor văzute, își propune să scrie o nuvelă, începe o nuvelă, își spune că nu-i place cum a scris-o, că nu știe să scrie, că n-o să se aleagă nimic de el ; altădată, că, dimpotrivă, o să ia Premiul Nobel ; iubește, se gîndește la iubita lui, iese cu iubita lui ; merge la facultate, se mută de la cămin într-o garsonieră ; conversează cu ușurință, altminteri inscuzabilă, despre filosofie, budismul Zen, teoria literaturii. Această listă ar epuiza, oarecum, fondul preocupărilor prozei sale din „Departe, pe jos..." Ea nu spune nimic în sine, dar semnifică foarte mult în context. Sub aparența notației fugare, irepresibile, se ascunde o lucidă preconcepție, o studiere atentă a efectelor, capacitatea de-a simula deopotrivă neglijența și stilul artist. Capcanele scrisului lui Nicolae Iliescu, **paravanele** lui, ascund de fapt, un singur și însemnat adevăr : acela că tînărul, cinicul, ironicul și aluzivul nostru prozator este un incorijibil **sentimental.** Din toată lumea lui colorată, amestecată, într-adevăr, așa cum numai **viața trăită** este, răzbat fiorii unei candori neindeajuns ultragiate ca să nu păstreze intactă o anume fragilitate tulburătoare.

Mulți dintre „durii" acestui gen de proză sînt la fel. Experimentalismul lor nu-i mai mult, mai greu accesibil sau mai îngrijorător decît acela al oricărui alt moment de schimbare. Atita doar că, fără să fie indiferenți la „efectul Preda", acești tineri se disociază destul de net — prin **cum** și **ceea ce** scriu — de prozatorii români ai momentului imediat anterior, revendicîndu-se, implicit sau explicit, doar din Radu Petrescu și Mircea Horia Simionescu, invocînd deseori pe Gide, Borges sau Proust, simpatizînd clar pe textualiști sau pe teoreticienii noului roman francez. Este, poate, aici și un gen de **reparație.** Aproape toți scriitorii mari ai seriei '60 au debutat cu proză scurtă pe care au abandonat-o rapid în favoarea romanului. Era momentul care pregătea o serioasă cotitură în proza românească. Ea s-a produs, cam din jurul anilor '65. Iar impasul următor se traduce tocmai prin excesul de roman — indeobște social-politic — al ultimelor două decenii. Un social trecut mai întotdeauna prin grila psihologicului, un politic uneori prea marcat, conceput ca o constantă ineluctabilă a lumii de azi. Dar **politicul,** în ceea ce are el superior, nu trebuie văzut ca **închidere,** ci dimpotrivă, ca o **deschidere.** Se pare că acest lucru l-au înțeles cu precădere tinerii prozatori de azi : a scrie proză **actuală** nu înseamnă neapărat a recupera în culori plauzibile universul deceniului obsedant — din perspectiva prezentului liber, — ci a găsi, mai cu seamă, libertatea interioară de a asuma lumea prezentului și a o trece în carte. Bineînțeles, din perspectiva **literaturii.** Acești tineri nu scriu încă romane. Sintezele nu trebuie însă artificial grăbite ; pînă la „virsta romanului" să ne mulțumim, deci, cu foarte bune cărți de proză scurtă. Așa cum este și volumul de debut al lui Nicolae Iliescu.

Dumitru Radu Popa

*) **Nicolae Iliescu, „Departe pe jos"..., Editura „Cartea Românească", 1983.**

CRITICA

UNIVERSUL CĂRȚILOR POPULARE

Ultima lucrare a Cătălinei Velculescu*), se impune mai intîi prin **unitatea cuprinsului ei, unitate în diversitate:** o privire comparatistă înveterată și erudită, prin care susține originea folclorică, **orală** a cărților populare, devenite apoi și **scrise,** în unele cazuri chiar prelucrate de autori cunoscuți. Stabilind interferențele folclor — cărți populare — arte plastice la nivel popular, lucrarea Cătălinei Velculescu insistă asupra valorificării fondului culturii românești medievale care are un **specific național propriu** ca **operă culturală colectivă,** cu potențiale integrări în **cultura europeană și universală.**

Din literatura românească veche, elementul care o apropie mai mult de universalitate este **narațiunea.** De aceea, Cătălina Velculescu, în primele două capitole ale lucrării sale se oprește la constatări și argumente care pledează pentru o situare a vechei noastre literaturi „între literatură scrisă și cultură orală". **Pildele** din romanul popular se aseamănă cu fabula, gen și specie literară cu evoluție milenară, de la Esop, pînă la Arghezi. Iar dintre pilde, cea mai răspîndită este aceea a **inorogului :** animal mitic, simbol al binelui și al tămăduirii. Temei „inorogului" îi consacră Cătălina Velculescu cea mai mare parte a lucrării sale.

A doua parte a lucrării dezvoltă o problemă foarte actuală azi : **sociologia lecturii,** adică preferința cititorilor pentru lectura unor anumite cărți.

Autoarea a cercetat 39 de cărți dintre anii 1805—1853 care au la sfîrșitul lor tipărite listele „prenumeranților", amatori să susție plata tipăririi cărții. Numărul acestor subscriitori — anticipați, în parametri indicați, este 12 097, iar al volumelor este de 21 276. Judicios clasificate categoriile acestor cititori-prenumeranți duc la concluzia că **Banatul** ocupă locul întîi pentru interesul arătat lecturii cărților (perioada 1820—1840) și Muntenia (perioada 1840—1853).

Lucrarea Cătălinei Velculescu este **incitantă** și pentru studiul multor alte probleme, care s-ar putea dezvolta pornind de la prețioasele sugestii ale autoarei, ajutate de o foarte bogată bibliografie analitică, cu semnalarea unor surse mai puțin folosite la noi.

O cercetare serioasă, aplicată, în tradiția școlii de istorie literară românească.

Dan Simonescu

• **Cătălina Velculescu, „Cărți populare și cultură românească", Editura „Minerva", 1984.**

EDIȚII

O CLIPĂ DE ISTORIE

Istoricul Ion Bulei consacră cea de a treia carte *) a sa fenomenelor istorice și politice din lumea românească de la sfîrșitul secolului trecut și începutul celui următor. Într-o formulă clară, accesibilă și convingătoare autorul analizează una dintre cele mai interesante epoci din istoria României moderne în context european, prezintă relațiile internaționale, aspectele și implicațiile crizei economice, raporturile politice interne, divergențele, consensurile, jocurile de forțe și interese, climatul general, mentalitatea politică a grupărilor și persoanelor.

Analiza fenomenelor este precedată de imaginea globală, iar documentul utilizat interpretativ, cu degajarea semnificațiilor. Scrisă cu inteligență și fără prejudecăți, cartea lui Ion Bulei realizează o sinteză concentrată și cuprinzătoare, prin perspectiva generală și prin selecția faptelor relevante. Autorul are și calitatea de a contura interesant atît climatul politic, cît și personalitățile implicate în politica românească pe care le judecă imparțial și le portretizează cu talent literar.

Ion Bulei „reconstruiește" „o clipă de istorie" din punct de vedere politic, economic și social la începutul unui nou veac în care se produc uriașe transformări în existența materială și în mentalitatea lumii moderne. Secolul începe într-o atmosferă de optimism general și afirmare a unor mari energii, debuta cu „spectaculoase succese ale spiritului inventiv" și cu mari iluzii. Autorul analizează starea de spirit, atitudinile filosofice, fenomenele ideologice, premisele fenomenelor ulterioare, pentru că „secolul al XX-lea se naștea sub semnul violenței". În acest context se pune problema felului în care România intra în modernitate și autorul trece în revistă opiniile diferitelor curente de idei românești în legătură cu calea de urmat. Urmează analiza crizei financiare și agrare pe care a traversat-o tînărul stat român modern, precum și a crizei partidelor guvernante. Istoricul urmărește dinamica vieții politice, confruntarea de programe, de atitudini și de temperamente, avansurile, replierile, psihologia persoanelor și grupărilor politice. Documentele utilizate nu sînt expuse ca atare ci prin coroborare de fapte și cu interpretarea complexă formulată succint, cu extragerea esențialului, dar într-un stil personal și alert, care se manifestă în ultimii ani la mai mulți tineri istorici și publiciști care și-au consacrat lucrările fenomenelor social-politice ale lumii contemporane. Cartea lui Ion Bulei este poate cea mai reprezentativă pentru o nouă optică și formulă de tratare a fenomenului istoric, politic și social. Este o modalitate de scriere capabilă să restituie pentru marele public, evenimentele și semnificațiile — esențiale pentru înțelegerea unei epoci dintre cele mai interesante pentru istoria noastră.

Gheorghe Buluță

*) **Ion Bulei, „Lumea românească la 1900", Editura „Eminescu", 1984.**

Romanul ciclic postbelic
Morometiana

II

Dacă Zola visa la un **mundus laborius,** cu sute de experiențe efemere sau fundamentale, ocazionate de vexațiunile suferite de omul oprimat, Marin Preda construiește, în felul său, universul sufletelor muncite de disimulare. Modul în care întîmplări banale vădesc o încărcătură aparte de dramatism, iar altele nu sînt ce par a fi (scena mesei în **Morometii** devine reprezentarea ierarhizării familiare) vorbește despre succesiuni etice antrenînd modificări de ordin psihologic.

Cred că ajuns în acest punct trebuie să spunem că Marin Preda sfîrșește prin a intui în disimulare nu detaliul de comportament, poate oportun uneori, cît o luciditate a spiritului. Pentru autorul **Morometilor** satul, ca întreg, este un amestec de complicație și seninătate, de duplicitate și candoare. Psihologiile se descoperă cu mult peste tot ce știam despre sufletul rural. Arta scriitorului explorează altceva decît elementarul : o strategie particulară asupra vieții animă familia țărănească pîndită în economia agrară de riscuri imense, apoi de jena financiară declanșată de război. Un soi de catastrofism se abate peste Moromete, încît viața lui suportă asaltul tuturor indoielilor și antrenează la acte de inconformism social, la hărțuieli, și chiar la necesitatea de a ironiza micile și marile mizerii în semn că o justiție nevăzută despăgubește pe cei refuzați.

Este drept că autoritatea lui suferă, confruntată cu cele două moduri de a concepe viața. Dar pentru a masca această suferință, Moromete are curajul să-și aseze pe chip o mască a motivărilor ce-i vin în minte ca să apere o filozofie a îndirjirii ce-i insoteste de mult existenta. L-am apropiat pe Marin Preda în pictura mediului țărănesc de Zola, de acel Zola care vede în toate actele fundamentale ale existenței prevalența **stării naturale** asupra celei **sociale.** În sensul că atitudinile curente ale lui Ilie Moromete, ale lui Victor Petrini, Ștefan Paul, Călin Surupăceanu, se revendică, cel puțin inițial, dintr-un fel de idealism care refuză competiția, mai exact carierismul. Cînd sînt constrînși să-și piardă iluziile preferă să-și disimuleze idealismul decît să cadă în scepticism crispant, violent, devastator. Cît transpare din temerile lui Moromete de schimbare bruscă, scepticismul bate mai degrabă spre umor, un umor antidot la alienare, la inechitate, la denigrare și incorectitudine.

Natura, nota un bun comentator al literaturii lui Marin Preda (l-am numi pe Florea Fugariu) oferă un model de urmat pentru natura umană. A primi de la natură se face fără efort logic : ca atare, țăranul se bucură de linistea de pe cîmp, de bătătura lui, de salcimi și de cerul cu lună, de apa rece scoasă cu ciutura, de comunitatea sugerată prin cursul firesc al lucrurilor. Cînd ajunge taciturn, solitar ori meditativ, i se înfățișează o enigmă, înțelepciunea umană impune disimularea sau accidentul biografic introduce, pentru împlinire interioară, orgoliul detașării.

De la **Întîlnirea din Pămînturi** universul morometian configurează posibilitățile lui ulimitoare în directia întrebărilor grave. Asaltat de sentimente, copilul Nicolae Moromete are nevoie de o parabolă care să-l scuteasca de orice umilință înrobitoare. Faptul că nimeni în lumea personajelor lui Marin Preda nu-și suportă decît samavolnic conștiința ultragiată ne duce pe firul epic spre ideea că în abuz personajul morometian vede o violență ce prigonește nevinovăția. Omul mărunt este mereu sociabil. Călin Surupăceanu nu va fi înțeles cînd se sacrifică : nici prietenii, nici familia nu-l apără, cînd se rănește. Dar el este întelegător. Pînă într-acolo de înțelegător că o situație de criză nu-i pericliteză pofta de viață și starea naturală care se numește generozitate. A fi sociabil înseamnă a fi îndrăznet, fără îndrăzneală cum să descoperi copilăria ca virstă feerică și rostul încrederii, al afecțiunii în necesara disponibilitate existențială ?

Creator de multiple destine, Marin Preda revine mereu la fascinația pe care o exercită asupra sa, implacabil, exemplaritatea. Prin aceasta este un autor profund moral, de autentică finalitate pedagogică. Umanizînd actele de curaj, umanizînd idealul, Marin Preda urmărește în disimulare latura de acomodare cu realul și chiar, pînă la un punct, voința de a-l justifica. Încă o dată scriitorul construiește fidel ideii ciclice imaginea angajării într-o luptă cu mentalitățile rigide și inapoiate. Avînd vocația adevărului, marele prozator nu subestimează că dubiul nu înseamnă neapărat refulare și că respectînd obiectivitatea realistă, viața secretă a adevărului nu este neapărat și obscură. Cazurile de constiință devin la Marin Preda reabilitări ale viziunii inocente despre lume, argumente pentru bogăția de trăiri, de autocuprindere rațională.

Henri Zalis

Retras în turnul propriilor oase

lui Nichita Stănescu

S-a plimbat în Hiperboreea
Culegînd hiperboreene nopți
ucise gemene și dedublarea
auzului
mirosului
văzului....
Cînd înnota în marea de ochi de cerbi
soarele părea un ochi verde clipocind lichid
Cînd năștea ghețuri sub copita căprioarei
soarele era un bărbat din nord
venind, selecție naturală a speciei.
Dacă ar fi fost măr, sau pasăre, sau frunză
restul de meri s-ar fi otrăvit,
restul de păsări ar fi devenit domestice
și frunzele ar fi intrat în toamnă veșnică
înfipte una în alta ca un fluviu de cuvinte
cu ciocurile singerii înfipte unul în spatele
celuilalt
și cu primul cioc înfipt în memoria versului
așternînd pod de moarte peste pămîntul
trupului său.
Aflat în odihnă în fața celor două gropi
mușcate mărunt de ploaia de prieteni
El nu știa pe ce ușă să intre în contemplare
Fructificată cădere în starea de om
Sinele de sine, ou reouat
Însuși pe insuși, gravitație a inimii
culcînd nepereche tăcerea
Lăsîndu-se respirat numele lui
ce respiră uimirea de-a cunoaște
Nemărginirea secundei din urmă.

Cristina Suciu Moscu

Testul audienței și valorii

(Urmare din pag. 1)

imaginea : Cornel Medvedov, student anul IV Imagine, I.A.T.C. ; trei filme realizate de cineamatori. Apoi, încununînd fiecare seară, au trebuit văzute cele nouă filme artistice : **„Salutări de la Agigea"**, scenariul : Aristide Butunoiu și Mihai Tatulici, regia : Cornel Diaconu ; **„Secretul lui Bachus"**, scenariul : Titus Popovici, regia : Geo Saizescu ; **„Căruța cu mere"**, scenariul : D. R. Popescu, regia : George Cornea ; **„Moara lui Călifar"**, scenariul : Valeriu Drăgușanu, R. A. Petrescu, P. M. Bianu, regia : Șerban Marinescu (debut) ; **„Prea cald pentru luna mai"**, scenariul : Petre Sălcudeanu, regia : Maria Callas Dinescu ; **„Singur de cart"**, scenariul : Lazăr Fulga și Tudor Mărăscu, regia : Tudor Mărăscu ; **„Imposibila iubire"**, adaptare cinematografică a romanului **„Intrusul"** de Marin Preda, scenariul și regia : Constantin Vaeni ; **„Vară scurtă"**, film artistic de scurt metraj, regia : Tereza Barta (debut) ; **„Să mori rănit din dragoste de viață"**, scenariul : Anghel Mora, regia : Mircea Veroiu.

Mai trebuie amintit că pînă a se ajunge la festivitatea de premiere au trebuit suportate aplauzele furtunoase sau indiferența spectatorilor, capriciile vremii, discutiile de pe plajă de la ora 10, discutii de o rară sinceritate, de care juriul, format din personalități de frunte ale vietii noastre culturale : **Ileana Berlogea, Petru Anghel, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Cristoiu Vasile Bontaș, Alexandru Diaconescu, Ecaterina Oproiu, Dan Pița, Valeria Seciu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Grigore Constantin, Vlad Păunescu, Nicolae Cabel, Ion Hobana,** va tine seama în mod cert. A trebuit urmărită, în fiecare seară, **„Secvența"**, cotidianul festivalului, sau întocmit cu atentie, topul publicului.

Și mai mult ca orice a trebuit ca, la fiecare metru de peliculă derulată în luminile ecranului, să credem toti în destinul filmului românesc si fragmentele care nu sînt certitudine să fie înconjurate cu speranță pentru că în acest dialog sincer de la Costinesti s-a demonstrat încă o dată că nu numai noi avem nevoie de film ci si filmul are foarte mare nevoie de noi.

BREVIAR

■ **„PROZATORI CONTEMPORANI"**, sub acest titlu, în volumul apărut la Editura „Junimea", Liviu Leonte întreprinde o riguroș sintetică analiză consacrată prozei românești contemporane. Criteriul adoptat este cel cronologic, pe a cărui axă se situează cele mai reprezentative valori definitiv consacrate : Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Ion Marin Sadoveanu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, la care se adaugă capitolul intitulat **Debutul unei generații,** fiind vorba, acum, de D.R. Popescu, Fănuș Neagu și Nicolae Velea. Din exactul **Argument** al cărții rezultă că Liviu Leonte intenționează a-și extinde investigația, în așa fel încît în următoarele volume imaginea prozei românești de azi să se recomande cititorului în evsitatalitatea ei. De reală utilitate este compacta bibliografie cu care se încheie volumul.

■ **PREMIERA TEATRALĂ T.V.** Marți 31 iulie a.c., pe programul I, Televiziunea a prezentat în premieră absolută piesa de teatru **Amintirea unei nopți de august** de Valentin Munteanu. A fost un spectacol întru totul remarcabil, faptul pornind, firește, de la ridicatul nivel artistic al textului. Experimentatul dramaturg a elaborat un text dramatic revelator prin problematica moral-politică și, nu mai puțin, prin extrema rigurozitate compozițională. Formula teatrului-dezbatere beneficiază de o abilă înscenare epico-dramatică, inclusiv sub raportul suspansului din unghiul căruia se procedează la elucidarea gravului caz supus atenției. În regia lucid-patetică a lui Constantin Dicu (redactor, Lucia Hossu Longin), distribuția a fost în toate privințele strălucită : Ion Pavlescu, Dorin Varga, Valeria Gagialov, Paul Ioachim, Mitică Iancu, Ileana Șerban.

■ **ESEU-ALBUM „LUCHIAN".** În mult apreciata colecție „Mica bibliotecă de artă" a Editurii Meridiane, de curînd, a apărut un nou volum, consacrat marelui pictor Ștefan Luchian. Autorul lucrării, este excelentul critic de artă Valentin Ciucă. Referindu-ne la textul critic, trebuie spus că în realitate avem de-a face cu o micromonografie Luchian de excepție. Riguros în latura informativ-documentară, noul exeget propune imaginea unui Luchian impresionant prin complexitatea inconfundabilă a geniului său artistic, atît în context național cît și în context universal. Ideile-pivot ale demersului analitic sînt grăitor exprimate chiar prin intermediul titlurilor acordate, succesiv, capitolelor cărții : **Personaj și mit, Revelația strategiei eului, Portretul unui destin, Natura ca utopie, Motiv și metaforă, Seducțiile labirintului.** Utilă și judicios întocmită, bibliografia, iar ilustrații, în prezentarea grafică a lui Val Munteanu, în totul exemplare.

■ **„BĂTĂLIA" ARGHEZI,** volumul de debut al cercetătoarei Dorina Grăsoiu (Editura „Dacia") adaugă încă o contribuție notabilă la atît de bogata bibliografie critică dedicată personalității și operei marelui scriitor. Noutatea demersului critic, de data aceasta, stă în ideea de a realiza un elocvent „documentar" axat pe spectaculosul proces de concomitentă și succesivă acceptare ori respingere a operei argheziene de-a lungul decenilor. Mizînd în primul rînd pe efectul revelator al textelor extrase din volume și publicații și (din păcate) mai puțin pe efortul de interpretare personală, Dorina Grăsoiu izbutește totuși să ofere spre lectură un „film" epico-critic de-a dreptul palpitant. Surprinde totuși o anumită „prudență" în ceea ce privește „inventarierea" pieselor ce compun „dosarul" Arghezi din deceniile al V-lea și al VI-lea, inclusiv omiterea a numeroase texte critice rămase în reviste. Concluzia este că cel puțin o bibliografie selectivă s-ar fi cerut a fi inserată la finele volumului.

Cronicar

Generația luptei cu inerția

Asumarea valorii

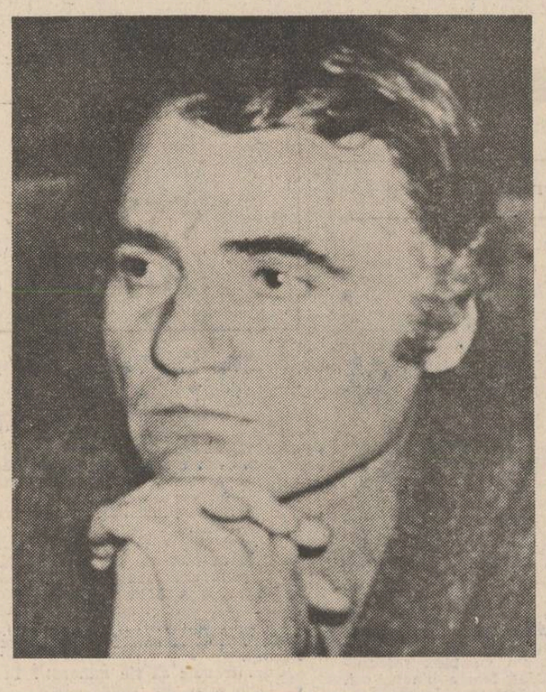

De la debutul în volum, cu **Portret în august** (1962) și pînă la **Alte sonete** (1983), poezia lui Grigore Hagiu nu suportă transformări radicale, dictate de conjuncturi sau mode poetice, nici în planul expresiei, nici în cel tematic. Trecerea timpului a mai tocit ceva din vitalismul labișian al debutului, cînd David (eroul liric din poemul cu același titlu, păstrat de autor în volumele antologice, ca o emblemă a unei virste și stări) își clamează impudic victoria („Goliat, lume enormă dar falsă, bătrînă, / decapitată de fulgerătoarea mea mînă, / am trecut peste tine, intrînd în istorie, dur, violent, / purtîndu-mi pe buze surisul subțire, de adolescent") dar aceeași generozitate lirică, în vers alb sau în forme fixe, se revarsă asupra lumii fenomenale, în încercarea de surprindere și hipostaziere a esențelor. Privită în ansamblu, lirica sa de pînă acum se definește prin prezența, constantă, a două forțe creative cu semn opus : una centrifugă (către Celălalt, către Lume), alta centripetă (către sine, în sine). Consecutiv, o poezie a descifrării sensurilor lumii, a spațiului exterior, și o alta, a spațiului interior, a motivațiilor individuale, a descifrării sinelui. În ambele situații, complementare în universul poetic, de la un volum la altul viziunea peisagistică, descripția metaforică, mai puțin semnificative, se atenuează, lăsînd locul, întîi conceptualizării, apoi abstractizării metafizice.

Poezia patriotică, atunci cînd nu alunecă în imediat, este excepțională. Elementele spațiului etnic sînt numite fără ostentație și încorporate în metaforă revelatorie, constituent al unei viziuni emblematice, coagulînd istoria și eternitatea ființei istorice. Iată un exemplu elocvent din volumul **Zenit de anotimpuri** (1974) : „Dacă am învăța respirația lemnului / dacă am ști să suportăm tăcuta / pală de vînt / iscată între două stele deschise / lent răsucind coarnele cerbului / dacă am ridica pe umeri / alpinele riuri / prin fantasma noastră de os / mai licăritor decît pe trepte de marmoră / singuratica virstă înalt să zvonească / dacă aripa am îndrăzni s-o rotim / înțepată la subsoară cu ghinda stejarului / și-mpreună cu toată răsina pădurii / am trece dincolo / de duhnetul păsării de pradă / înălțimea ne ține însă / în văzduhul de taină / și-ntre oglinda mării și luceafăr / picătura de apă care sîntem / își încremenește fărădegreutate statornică / dar mai lasă din valea cea largă / ușor de pămînt țintuită cu flori / din nou să se vadă / încă o vreme / albele trunchiuri de brad / voci se ridică prin ele și spumegă-n vînt / mai departe va fi / recunoaștere numai prin sunet / de parcă-n cer geruit s-ar sparge // un fluier imens". **(Dacă am învăța).** În cele mai valoroase poezii patriotice (cea citată mai devreme face parte, după opinia mea, dintre acestea) Grigore Hagiu continuă, în esență, eminescianismul, în sensul că, deși nenumită nicăieri așa, din versurile sale se naște imaginea României „dulce", ființă ce crește în ființa noastră, concretă și, deopotrivă, metafizică. Este punctul în care legile inefabile ale poeziei, sfidînd fizica, armonizează cele două forțe.

Poezia lui Grigore Hagiu nu este însă, cum observam, un perpetuu extaz, căci „continentele ascunse" (am numit astfel volumul din 1965) își revendică dreptul la identitate. Poezia spațiului interior, a sinelui este dramatică, dezvăluind un peisaj lunar, bîntuit de furtuni magnetice. Coborîrea în sine este gîndită ca un exercițiu impus, ca o formă de exorcism necesar izolării eului lăuntric. Identitatea și nonidentitatea sînt polii între care fulgeră arcul voltaic al devenirii. Această temă, coloană de susținere a universului poeziei lui Grigore Hagiu, este expusă aproape didactic, într-un tulburător poem, din volumul **Continentele ascunse**, din care citățm un fragment : „respir adînc / trag aer mult în piept / și mă cobor fulgerător în mine / strîns și crispat și ghemuit în mine / / ce dîră grea de singe uleios / străbate prin întunecare / și sare din ocean / aproape nefiresc de roșie / în lumina orbitoare // o carne palidă de om străbate apa / mai mult lumină tulburată decît carne / un lung reflex de carne sau lumină / maree spasm cutremur / și apă carne și lumină / un univers în dilatare / amestecă și zdruncină și-mbină // în apă urletul nu se aude / și sînt și cel înspăimîntat de jos / atît de repede pătruns în adîncime / că singele-i rămîne aiurit la suprafață // și sînt și cel de sus / cu liniile cunoscute / din care am fugit și voi veni altfel / lăsînd drept semn de recunoaștere intimă / cînd mă voi reîntoarce și-l voi umple / și nu va mai putea să fie el // cînd trupurile mele coincid / timpul dispare / și sînt chiar timpul neoprit / oprit / din gol la trup / din trup la gol doar prin trup / și să mă pot lega / mă rup / jucîndu-mă cu propria mea forță". **(La baza lumii).** Moartea prin naștere și nașterea prin moarte, iată alte conotații cuprinse aici și subsumate aceleeași aventuri a cunoașterii de sine, sublimate într-un discurs liric profund ca o apă limpede.

O oază de liniște în această geografie frămîntată este erosul. Tonul este melancolic, iar atitudinea este contemplativă. Regretele se estetizează într-o memorie blîndă, oglindă narcisistă. Ceea ce rămîne nu este durerea absenței, ci teama ștergerii amintirilor : „în după-amiezile acelea / cu păturî vîrzui / întunecate la ferestre / lîngă presimțitul parc răcoros / despărțit de o stradă pustie / încinsă de soare / erai atît de frumoasă / încît mi se făcea somn / și deveneam materia greoaie și cețoasă / absorbindu-te laolaltă cu teama / de a nu-ți mai putea da viață / niciodată la fel". **(Erai atît de frumoasă).** Erotica lui Grigore Hagiu, extatică, recuperează din memorie imagini idealizate, cu funcție de spațiu securizant.

Vorbeam, la începutul acestei schițe de portret, de absența unor transformări radicale în poezia autorului **Nostalgicei triade.** Ceea ce se poate însă constata este o schimbare de accent, vizînd aducerea în prim-planul discursului liric a dimensiunii sale metafizice. Observam, cu alt prilej, că această schimbare a ponderii este evidentă în volumul **Descintece de gravitație,** carte dominată de obsesia ireversibilității temporale, resimțite acut în toate fibrele ființei. Neglijam atunci, însă, un volum mai vechi, semnificativ pentru evoluția, din acest punct de vedere, a poetului. Este **Miazănoaptea miresmelor,** volum apărut, în 1973, la Editura Cartea Românească. Titlul programează lectura, și, la sfîrșit, o confirmă. „Miazănoaptea miresmelor" este imaginea care codifică semnele dramatice ale **declinului,** descoperite în totul înconjurător și în subiectul cunoscător. După această „dereglare a simțurilor", avînd ca efect degringolada, catharsis-ul prin **Descintece de gravitație** și disciplina formală severă din **Sonete** și **Alte sonete** se impuneau ca o soluție existențială de continuitate.

Poezia lui Grigore Hagiu se află acum la apogeul ei valoric. Moment fast, pe care poetul trebuie să și-l asume deplin.

Valentin F. Mihăescu

Unicorn în oglindă

Între contemporanii noștri mai zgomotoși, Cezar Baltag își împlinește cu discreție un destin poetic de anvergură. Punîndu-și marile întrebări, confruntîndu-se cu moartea și cu deziluziile unei existențe plină de cotituri, artistul se află în unghiul privilegiat de unde se poate contempla țesătura fragilă a realității. Mai mult, într-o lume dată, el poate încerca simulacrul de creație, demiurgia aparentă a istoriei : „Cîntînd își deschide poetul / hotarele destinului. // Desprinși din cîntecul-inel, / văzduh și ape împînziră / suavii zei pe care el / aievea îi isca din lîră. // Sfioase nimfele fecioare / își ascundeau rotunzii sîni, / cirezile de minotauri / pășteau domoli printre salcîmi. // Dar sus în zborul lui frenetic, / lovit de-al sunetelor vaer, / un zeu pe jumătate sunet / înebuni deodată-n aer. // Atunci crescu un joc pe care / nimic nu-l mai putea opri : / Elena deveni frumoasă / și Paris se îndrăgosti. // Triremele o iau la goană / pe mări și iată grecii mor. / Irup vulcani de singe proaspăt / din craterele anilor. // De-atunci ades pe-nsingerate / culmi ale unui timp flămînd, / lipindu-și frunțile de scuturi / poeții au cîntat plîngînd". Acuratețea extraordinară, de altfel caracteristică poeziei lui Cezar Baltag, nu trebuie să ne inducă în eroare, și nici limpezimea versului. Se află aici sugestia puternicei vinovății a lumii „artistice", elementul de boală, din care se trece ușor în magia „neagră" și în păcatul deturnării energiilor umane, al folosirii lor într-un scop străin de vocația începuturilor. Tot așa, mi se pare de tot eronat să considerăm poematica pe motive „oculte" sau de ritual folcloric, ca și cea care invocă practici redescoperite în jocurile de copii drept o toană pur artistică a lui Cezar Baltag. El este un poet eminamente serios, trăsătura ludică este numai aparentă, ascunzînd o invocație a unui tărîm de energii reale. Poezia devine o exhortație, un „descintec" în sensul propriu al cuvîntului, adică o trezire a forțelor adînci ale lumii. Cuvintele numesc aceste realități, de aceea este bine să ne întoarcem la ființa proprie lor, și așa se explică abundența de nume grecești și din unele limbi orientale, zidite însă într-o structură paulinică, unite în caritas, cum traduce Ieronimus cuvîntul grecesc **agape** (ce n-are nimic comun cu „amor", cum greșit s-a înțeles uneori) : „Un galben rar, minat dinspre salcîmii / rămași m-atinge și tresar abia, / și trec prin cel ce sînt și umblu altfel / și împrumut un chip al altcuiva. // Statura lui îmi va apare poate / de foarte sus, de la zenit, curînd / ca un dulgher adolescent ce bate / în căprioriu cerului rizînd. // E-o bucurie clătinînd ecouri / în sunetul înalt prin care treci. / O, miez de zi al marilor platouri, / tăcut cadran solar, albind poteci !" Din acest singur punct de vedere, bineînțeles fără latura „magică", dar pe linia unei spiritualități specifice, Cezar Baltag nu mai are în literatura noastră decît un singur corespondent, pe Lidia Stăniloaie, de asemenea o poetă de valoare (Ioan Alexandru își definește în alt mod unele „trăiri" de sorginte oarecum apropiată !), Autorul **Unicornului în oglindă** și al **Madonei din dud,** oricît ar părea de paradoxal, dată fiind recuzita ocultistă, este poetul de ținută al unei spiritualități de factură bine precizată, iar marile momente solicită ritualul din vechime : „Foc sau apă ? // Ca o carte curgînd / ca o ușă de apă / ca o mare însetată / ca un vătrai lichid / ca un lapte de jăratic / ca un rug hohotind în oglindă / ca un cutremur de apă / ca un ceas topit / foc foc / apă apă // oră piatră / iască infern / **locum refrigerii** loc de verdeață / de unde a fugit toată durerea / și suspinarea...". Iar o poemă mai tîrzie, intitulată **Poveste,** pare pur și simplu un comentariu la un pasaj cunoscut al învățatului Ciril din Alexandria : „Ia lumea, mi-a zis / Rotește-o. Fă-o să fie / Ai grijă. Altă lume / nu mai avem // Și eu am început să învîrtesc / roata lumii // La stînga mereu și mereu / ca și cum aș fi / vrut / să-mi aducă copiii în inimă / Dar dacă... — mi-am zis — / am uitat sensul rotirii , și a, trecut de trecut / și poate nici / începutul / nu mai există // Și deodată am simțit / golul morții / în inimă / Numai de n-aș adormi mi-am spus, / numai de n-aș adormi. Vreau măcar / să mai știu / unde era / Lumea / ? / La început a fost începutul / dar eu am trecut de început / și lumea / unde / mai există ? // Așa a început insomnia". Referințele culturale sînt topite cu multă finețe în substanța versului, și îți trebuie adesea o mare perspicacitate și înțelegere a lumii similară cu cea a poetului, pentru a le identifica. Nici chiar citatul nu este la îndemîna oricui. Iată, într-o mică „glossă", intitulată **Remember,** am găsit, în original, un fragment dintr-un text pe care îl cunoaștem foarte bine : „Știu un zvon pe de rost, / clipa trece în zi : ce va fi a mai fost, / ce a fost va mai fi. // Efemera-și găsi / în secundă un rost. / Ce a fost va mai fi, / ce va fi a mai fost. // Cine-și poate zidi / în uitare un rost ? / A mai fost ce va fi ? / Va mai fi ce a fost ? // Și-acel foșnet sublim / ca un ris de copil : / haveil havulim hacoil haveil... ?". Ultimul vers este un citat din **Kohelet,** o foarte cunoscută secvență, de altfel („Deșertăciunea deșertăciunilor..."), transliterată însă defectuos (mai aproape de adevăr ar fi : „havel havalim hakhol havel", deși orice transpunere în alfabet latin este improprie !). Cititorul cu puțină imaginație ar putea deduce faptul din contextul general al poeziei, dar numai un pricepător real poate realiza multitudinea de sensuri. La urma urmei, sonoritatea originalului era necesară aici pentru a crea atmosfera aceeea de susur cosmic al trecerilor, al schimbării de fețe ale lumii, încît devine o licență poetică, iar autorul își poate permite modificări ale pronunției într-o limbă veche (deși nu chiar în toate limbile, cum este chiar aceasta, ale cărei elemente au un rol aparte în țesătura lumii și trebuie respectate ca atare. De pildă, „v"-ul din „havel" este de fapt un „b" fără dagheș, pronunțîndu-se deci „v", dar de scris ar trebui scris cu „b" !). Dar ce poezie este acest **Remember,** ce „formulă a lumii crează ea din nou, propunînd o construcție artistică, un fel de orfism, din materialul unui sceptic ! Tensiunea interioară este dată tocmai de această disonanță, refuzînd facilitatea, ușurința înțelegerii.

Cezar Baltag este un poet cu profil de mare distincție, modern fără ostentație și intelectualizant fără prețiozitate, dimpotrivă, părînd chiar tradiționalist și accesibil, chiar atunci cînd nu este de loc. Valoarea lui este una dintre cele mai sigure din literatura actuală, prin seriozitatea angajamentului său moral, prin vocație spirituală și prin stringență a preocupărilor intelectuale, topite într-o expresie plină de rafinament și de limpezime.

Aurel-Dragoș Munteanu

POEME DE GRIGORE HAGIU

David

umbra-mi creștea adîncită prin
depresiuni
și se sgîrceau în adînc de furtuni
apele bolțile frînte-n reflexe metalice
măduva lavei sărea dureros din masive
vulcanice

goliat surd răbufni jumătate de cer
aplecînd spre apus
șuierul brațului meu îi murea în auz
nu-mi mai simțea mlădierea piciorului
sprinten
peste masa greoaie de carne sticlind
ca un pinten

prevesteau înserare pădurile nenuanțate
pe punți de cărări către sate în văi
micșorate
scoboram legănînd căpățîna pe umărul
drept mohorît
cum scobor după ploaie mocanii
cu vipere moarte pe bită

goliat lume enormă dar falsă bătrînă
decapitată de fulgerătoarea mea mînă
am trecut peste tine intrînd în istorie
dur violent
purtîndu-mi pe buze surisul subțire
de adolescent

vulturul mi-a mai spus
dar ce mi-a mai spus

vulturul mi-a spus
ai grijă de tine
eu ți-am făcut rana
unde anume
nu știu nici eu prea bine

ai grijă
du-o mai departe
și mai departe
rănește-o de o altă rană
poate mai vie
mai doldora de diamante

eu am gheare și plisc
și aripi rotitoare
multe le pot
altele nu
eu ți-am făcut rana
tu m-ai mîncat de tot

vulturul mi-a mai spus
dar ce mi-a mai spus
pierdutu-s-a deodată cu el
în spațiul acela
care nu posedă pentru cuvinte
aer defel.

să se odihnească
să se culce

nu suflete nu
nici liniște nici pace
nu se mai poate adăuga nimic
nimic nu se mai poate desface
de capătul de lemn frumos
cînd brusc zeița trage
eu țin îmbrățișat cu toată viața
de virful ascuțit de lance

să se odihnească
să se culce
cu înfrigurare

în nopți zgîlțîitoare și năuce
îmi las capul pe piatra
care singele-mi suge

trebuie smulsă
din mine cu mine

un corp străin
ceva trebuie smuls din mine
dacă e floare venin
nu știu prea bine

brici ori secure n-am
gheară de pisică
undiță cîrlig
fulger care despică

trebuie smulsă
din mine cu mine
materia vie

și nu te am la îndemînă
decît pe tine
poezie

mă doare apa
oasele mă dor

înfățișarea norilor
lacuri în migrare
suavitate grandoare
pe clătinarea spațiilor

în adîncul de nori
fecundă dezagregare
subt aripile lor
posomorită sudoare

mă doare apa
oasele mă dor
solemnul abur de zbor
ce ușor mă gîndește
cel repede lin trecător
creierul norilor

rar mai răsună
amintirea domoală

bate ploaia
mă desface
în părțile componente
săgeți nervi ace

dintre nenumăratele planete
dintre cele mai întunecate
pe un arbore singuratec
cine vrea să se-mbarce

rar mai răsună
amintirea domoală
în care mă-ngrop

aș vrea să fiu iarăși
marea primordială
cea fără de scop.

ce văd
aceasta ar putea să fie

ce văd
aceasta ar putea să fie
întunecarea norilor
tîrzie

făptura mea
sau numai brațul care scrie
din carapacea nevăzută scos
hîrtie pe hîrtie

ce văd
aceasta ar putea să fie
o grea somnambulie

plouă cu grauri
pe un singur pom
departe-n cîmpie

scriem
de pază bună

da da scriem
să nu ne-amintim de morți
de cei dragi
de cei toți

de cei ce-or să vie
și nu poți
să-i îmbrînceși să-i scoți
să-i tragi de subt roți

scriem
de pază bună
sau rea

de noi
înșine
de nimenea

POEME DE CEZAR BALTAG

Răsfrîngere

Aici este soarele meu,
aici sunt prietenii mei
și fîntînile,

aici orizontul este pe rînd
roată,
deal,
inimă,

aici din părinții părinților mei
au zburat treptat zilele
și s-au rostit cuvinte
și s-au desfrunzit așteptări
și au căzut ploi
și au luminat patimi,

și la umbra foștilor arbori
fostele frunți
au vegheat călătoriile orelor...

Inima mea
atunci
era Miine,

trupul meu
atunci
era Miine,
singele meu
încălzea un timp nenăscut,
glasul meu netrezit
clătina în miezul semințelor
netrezitele ramuri.

Aici s-au aprins focuri
și s-au arat vetre
și s-au rostit cuvinte
și s-au îngropat frunți
și au fost zile și nopți
și s-au rostogolit riuri,

și, la umbra foștilor arbori,
fostele dragoste
mi-au trimis pe rînd
auzul și văzul
și vocea
și culoarea părului
și cuvintele,

și foșnetul pașilor mei
în iarba prezentului.

Văzul meu e o trecere,
auzul meu e o trecere,
singele meu e cea mai frumoasă
călătorie

spre inima dulcelui miine
pe care îl voi numi fiul meu
și îi voi da cuvintele mele
și ochii
și soarele meu
și rîurile
și îl voi pune stăpîn peste numele meu
și amintirea mea
și izbînzile,

aici, pe aceste coline,
unde eu voi fi mai departe
roată,
deal,
inimă.

Ulysse

De ani de zile
pe mare
și pămîntul tot nu s-a ivit

Unii spun
că nici n-are să se ivească
vreodată

Alții afirmă
că uscatul nici nu mai există

Dar eu știu
că trupul meu e pămînt

Toate semnele
mării
vuiesc
ca la foșnetul unei coase
răsucind valurile
într-o veșnică
interogație

Oedip

Înalt și uscat cu spatele drept
cu cîrja în față
Veșmîntul mi-l prind cu mîna la piept
ies ca din ceață
Vin de departe de foarte demult
de la capătul lumii
Sunt toamnele putrezi de cînd tot ascult
murmurul humii
vulcanii stinși ai ochilor văd
un țărm de departe
Dar lung și fără de capete pod
de el mă desparte
Pe birnele lui tot trec și iar trec
și nu mă mai mintul
Desculț merg prin praful de care se tem
muritorii și zeii
La pașii mei rari se apleacă și gem
plopii și teii
Din vale în vale, din sat în alt sat
sub soare sub lună
O fiică, numele ei l-am uitat
mă poartă de mînă
Dar iată aici împrejur aud pași
și foșnet de parce
E clipa copila mea să mă lași
de-acum te întoarce
La capătul orb al potecii de jar
aud o grădină
În ea voi să intru, să fiu tînăr iar
în cerc de lumină

Pe deal

Filfîire de aripă stîngă
a cocorilor. Luna aieve-i
șarpelui negru de lîngă
umărul tînăr al Evei

Ureă fluxul. Trupul încată
în palizi compuși de arseniu
Carnea mea, cum vei ajunge
pe celălalt mal de mileniu ?

Ci crește de-alaltăieri seară
departe, pe-un deal auster
din vertebre și tibii o scară
nesfîrșită, ce urcă la cer

Tree zidari pe cerești schele
și îngeri cu fața amară
parcă suie pe oasele mele
și pe oasele mele coboară

Poate-n turn e închisă vecia
și-ngroparea luminii în trup e
ritualul legînd temelia
bolții mele să nu se mai surpe.

La-ntîlnire cu lumi paralele
pe dealul cu zodii tîrzii
e un du-te vino de stele
Ca-naintea unei epifanii.

În altă poveste

Ursitoarea doua
mi-a încrementt
basmul care încă
nu s-a isprăvit

Cum dam să trec riul
riul a-nghețat
de pe mal cu friul
cînd a scuturat
Basmul nostru nu e
astăzi foarte blînd
pe mine mă prinde
gheața înotînd

Pentru descleștarea
din temutul ceas
ursitoarea treia
ea mi-a mai rămas

Singura să-mi deie
o spadă de jar
să lovesc în sloiuri
și să curgă iar

Ocolire nu e :
la noi pînă mori
răscrucile toate
sunt cu ursitori

Dans de berze negre
iată, mă-ncununâ.
Timpu-i prins în gheață.
Rostește-mă, zînă !

În altă poveste
altă stea mă cere
Curge Riul. Restul
este înviere.

ion crînguleanu

Pămînt românesc liber

Și numai așa, eliberîndu-ne
Cerul și-a găsit lumea,
Aripa a devenit zbor,
Umbra – lumină s-a prefăcut
Și adevărul – adevăr.

Și numai din noi venind
Ne-am putut elibera cu adevărat, –
Mai mult decît de moarte,
Și mai mult decît de lanțuri
Și de nebuni sau de pușcării, –
De tifos și neomenesc ne-am eliberat.

Și numai din noi venind
Ne-am putut elibera cu adevărat,
Cum cu adevărat
I-am eliberat și pe alții
Pînă cînd însăși libertatea
Devenise liberă.

Pămînt liber în mîini muncite și libere,
În mîini eliberate
Și purtînd în ele, pe ele
Însăși libertatea Patriei.

Și numai așa, eliberîndu-ne
Din noi înșine veniți,
Am putut respira cu tot ce-i al nostru
Ca o ființă și Țară eliberate.

La nostra gente

Tu ești mai mult decît eternitatea,
Lumina ta cu anii se măsoară,
Ești pururea acestui spațiu sfînt
Deschisă zilei veșnice ; tu ești **ÎNTÎIA OARĂ.**

Se duc în somn de-aici încolo, timpii
În scurgere de val cu val purtată,
Sub arcuirea stelelor, planetă –
Ești mîntuirea noastră, cosmos și Durată.

Rodesc în ceruri teii floarea planetară,
Într-una, ești mai mult ca viitorul,
Din fruntea ta cresc riurile noastre,
Din inimă se-aude, prin izvoare, dorul.

Tu ești această patrie, ivirea ei din pururi,
Cu aripi largi, purtată, în veșnică rodire,
Dai semn și spațiu gîndului arzînd
Sub bolta frunții ca un astru în rodire.

Doina

Fluier de os ce cîntă duios
prin spații de dor și iubire
se-aude prin curgerea luminii
de la începutul neamului,
din prima bătaie a inimii.

Vulturii, sus, în curgerea aștrilor
bat din aripi eroice, bat din valuri
de vreme, –
mari întinderi de grîu și riuri de miere
curg norocoase și sfinte, prin razele inimii,
prin sfînta mîndrie a spațiului numit România.

Și nimic nu se clatină,
oricît s-ar clătina lumile,
și nimic nu se uită și nu se pierde
oricît, în vaste sudori și oceane,
s-ar tot învîrti lumea.
Cu strai de lumină, apa noastră are grai
de albină
cînd urcă în ierburi și pîine
din marele azi, spre marele mîine.

Trupul etern de țară eternă
prin coloana vieții trecînd,
se rodește, pe el însuși din el însuși, –
parfum, imn antic, românesc pămînt !

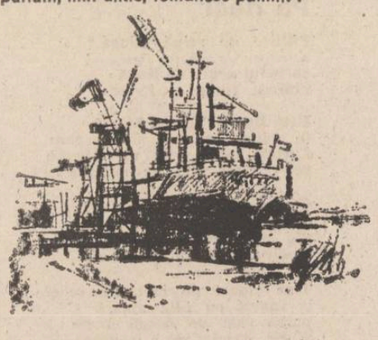

În paginile 3, 4, 6, 7 și 8 : desene de Radu Dărăngă

La temperatura zborului

În România, Era înaltă a bucuriei
E însăși libertatea comunistă din care
Spre viitor,
Ca niște bătăi de inimă,
Se aud izvorînd toate razele biruitoare.

O muncă tînără și decisă
Prin gînd și verb unanim conjugată,
Dau Libertății temperatura Zborului
Necesară pămîntului și rodului totodată.

Acum, cînd brațul și muntele, ploaia și fruntea
Sînt într-o decolare egală spre viitor –
Libertatea are însăși înfățișarea patriei,
Izvorîtă firesc din ființa acestui popor.

La noi, viitorul vine din toate părțile
În tot ce continuu rodesc munca și omenia,
Căci Era înaltă a devenirii și a bucuriei
E însăși libertatea în România.

Anotimp cosmic liber

Întîiul strigăt al frumuseții
Și-al hranei de toate zilele,
Aerul și căldura, întîiul țipăt al copilului
Țipătul însuși
Ești tu Libertate a noastră liberă.

Foamea de înalt, nebunia izvoarelor
Peste un trup fericit cînd se scaldă,
Vuietul nămolit al apelor de țiței și rouă
Cînd năvălesc peste mîinile noastre
Și piinea cîntînd
Din vocea ridicată a soarelui,
Toate aceste aripi întinse
Și încă fruntea noastră
Ești tu anotimp de august etern
Primăvară a libertății libere. Anotimp
De August și de pace eliberată. Anotimp
Cosmic și liber !

ȚARA SPRE MARELE AUGUST

REPORTAJ
UN AISBERG VIU

voicu bugariu

Pentru a înțelege un oraș, trebuie să-l vizitezi de mai multe ori, la intervale de timp care să nu fie nici prea lungi (în acest caz se ivește un nedorit efect de înstrăinare), dar nici prea scurte (de această dată intervine o neputință obiectivă de a observa etape semnificative de evoluție).

Regula de mai sus mi-a fost sugerată de experiența celor trei vizite pe care le-am făcut la Petroșani în anul 1984.

Mai întîi, în ianuarie, o singură zi ; pe ninsoare, spre seară, orașul arăta destul de impersonal, dealurile și munții nu se puteau vedea ; cine trecea peste pasarela de la gară nimerea într-un spațiu recent obținut prin demolări ale unor clădiri vechi și modeste ; undeva, în stînga, se zărea un schelet de beton, despre care am aflat că este al unui viitor hotel ; în drumul către „Casa de oaspeți" a Combinatului minier am trecut pe lîngă grămezi mari, rezultate din demolări ; cîteva clădiri pe jumătate dărîmate aduceau o notă aparte de umor în peisaj.

Cea de-a doua vizită, începută în februarie și încheiată în martie, a fost mai lungă, a durat treizeci de zile (mai potrivit ar fi, din acest motiv, să-i spun ședere sau, mai pretențios, șejur). În cursul ei n-am uitat să merg, din cînd în cînd, în locul unde făcusem cunoștință cu Petroșanii. Am fost martorul desăvîrșirii unei metamorfoze. Resturile vechilor clădiri au dispărut în ritm accelerat. Fundațiile noilor blocuri s-au constituit de la o zi la alta. Hotelul, la fel de repede, a început să se transforme dintr-un schelet de beton în promisiunea convingătoare a unui edificiu modern. Această zonă s-a transformat, pentru mine, într-un simbol al vitalității și înțelepciunii unor oameni ale căror existențe sînt bazate pe cărbune (și la propriu, fiindcă sub Petroșani se află o imensă, intactă masă carboniferă ; specialiștii anului 2084 vor căuta, poate, soluții practice pentru exploatarea ei).

Ceea ce se vede

O colectivitate umană se prezintă în primul rînd prin ceea ce ochii noului venit văd la suprafața solului. Petroșanii, ca și întreaga Vale a Jiului, se află, din acest punct de vedere, într-o situație specială, de o frapantă originalitate. Dacă un călător, care nu are habar de minerit și nici de locurile din România unde acesta se practică, ar nimeri în Petroșanii din vara anului 1984, ar avea întreaga îndreptățire să aprecieze că parcurge străzile unui oraș angrenat în mod vădit într-o acțiune de modernizare, acțiune ale cărei considerabile succese sînt deja vizibile : blocuri de locuințe original concepute și conștiincios executate, edificii culturale reprezentative, spații comerciale funcționale și elegante. Peisajul de dealuri și munți, în care vîrful Mindra (2 519 m) joacă rolul de Everest local, precum și tinerii echipați pentru excursie, care pot fi văzuți pe străzi, îl-ar determina pe călătorul neavizat să se creadă într-o prosperă stațiune montană, iar marile clădiri către care se îndreaptă și dinspre care vin, urmînd o urcătoare stradă serpentină, grupuri de tineri cu cărți și caiete în mîini, l-ar duce cu gîndul la o cetate universitară. În sfîrșit, plimbările pe care același le-ar face, în zilele următoare, spre zonele mai îndepărtate ale orașului i-ar stîrni observația că și Petroșanii, la fel cu toate localitățile mai importante din România ultimelor două decenii, a atins un anumit grad de dezvoltare industrială. Dar ce fel de industrie ? La ce folosesc, de pildă, turnurile masive, înalte, cenușii, de forma unor paralelipipede, pe care le-a văzut, privind peste linia ferată, atunci cînd se afla în cartierul Aeroport ? Dar cele, întrutotul asemănătoare, pe care le-a zărit atunci cînd, trecut peste pasarela din dreptul gării, ajunsese în Colonie, un cartier format din vechi „case familiale", care cu siguranță va fi într-un viitor nu prea îndepărtat cucerit de flota triumfătoare a blocurilor moderne ?

Muntele subteran

Minutul în care imaginarului nostru călător naiv i s-ar spune că turnurile care l-au nedumerit sînt puțurile Minei Livezeni și, respectiv, cele ale Minei Dîlja ar echivala cu primul pas către cunoașterea adevăratului Petroșani, către apropierea reală de un aisberg viu, a cărui bază se află scufundată mult sub colinele verzi. Fiindcă, da, așezarea din care se vede bine vîrful Mindra este un oraș temeinic angrenat pe calea modernității, este o virtuală stațiune montană, este o cetate universitară. Dar toate realizările aflate la zi (am folosit o expresie a minerilor) nu sînt decît fructele unui copac ale cărui gigantice rădăcini se întind pe distanțe de multi kilometri și coboară la adîncimi pe care simțul comun ar fi înclinat să le considere neverosimile.

Ineditul Petroșanilor (ca și al întregii Văi a Jiului) se întemeiază, apoi, pe aproape absoluta specificitate a meritului în raport cu alte industrii. Mineritul seamănă numai cu el însuși. Cînd încercăm să-l definim prin raportare la alte activități umane, întîmpinăm, cu uimire, mari dificultăți.

Ce apropieri ar fi, totuși, posibile ?

Oarecum justificată pare o invocare a călătoriilor subpămîntene ale speologilor. Dar speologii, ne dăm numaidecît seama, sînt exploratori ai unor forme geologice constituite, pe cînd minerii cuceresc, modifică în chip radical. Iar bezna tăcută a peșterilor nu este ostil-pinditoare, nu conține nici metan, nici monoxid de carbon, nici praf de cărbune autoinflamabil ; construcțiile subterane ale naturii nu sînt nici instabile și nici friabile.

O altă posibilitate cît de cît valabilă i-ar asemăna pe mineri cu scafandrii de mare adîncime, care, de asemenea, lucrează într-un mediu străin, la care omul cu cazmă se poate adapta. Și scafandrii și minerii trebuie să fie oameni sănătoși la trup și, poate în primul rînd, la suflet ; și unii și alții primesc aerul supraviețuirii de la semeni ai lor aflați undeva departe, la suprafață. Dar multe, esențiale sînt și deosebirile. Cea mai izbitoare dintre ele este următoarea : scafandrul execută, în general, munci de rutină, care nu presupun soluționarea unor situații inedite ; minerul, dimpotrivă, este în permanență chemat să ia decizii noi, dictate de specificul prin excelență aleatoriu al muncii sale, de faptul că, efectiv, configurația reală a minei se află într-o neîncetată schimbare (pe Valea Jiului se spune : „Minerul trebuie să știe zece meserii").

În fine, pentru a încheia tripticul asociativ printr-o îndreptățită notă poetică, îi voi compara pe mineri cu alpiniștii, cu oamenii care escaladează munții pentru că munții există. Muntele minerilor este răsturnat, vîrful lui nu privește spre Soare, ci, ptolemeic, spre centrul Pămîntului ; galeriile minei sînt lungile lui drumuri, iar suitorii îi sînt urcușuri abrupte. Ceva din temeritatea alpiniștilor se regăsește în barbăția calmă, lipsită de orice cabotinaj demonstrativ a celor care muncesc în adîncuri.

Ce fel de oameni sînt minerii ?

Ce fel de oameni sînt minerii ? Ferindu-mă de sterpele fraze gata făcute, pe care destui jurnaliști și le împrumută, cu vinovată nonșalanță, unul altuia, am amînat cît mai mult posibil să-mi răspund la această întrebare. M-am documentat. Am umblat îndelung prin oraș, am fost în subteran, mai mulți specialiști (practicieni, dar și cadre didactice de la Institutul de mine) și-au dat, pe rînd, osteneala să îmi explice practica mineritului. Una dintre răbdătoarele, neobosit-binevoitoarele lor prelegeri am ascultat-o în Mina-școală Dîlja, care a fost săpată într-un deal numai din rațiuni didactice și care reproduce cîteva din secvențele esențiale ale unei exploatări carbonifere (am convingerea că a scrie despre mineri fără a cunoaște relativ amănunțit felul în care se desfășoară munca lor nu poate fi decît un semn de naivă vanitate). Acestea au fost, așa zicînd, discuții oficiale. Dar am stat de vorbă, în ocazii ivite întîmplător sau căutate cu tot dinadinsul de mine, și cu mineri obișnuiți. I-am rugat să-mi spună ce fac ei acolo în mină, ce fel este munca lor. Lucrează, poate într-un abataj cameră ? Sau într-unul frontal ? Sau chiar la „paprică", unde este cel mai greu ? Sau poate la lucrări de pregătire ? Ori chiar la un complex mecanizat ? Și aceștia s-au arătat foarte binevoitori, mai ales atunci cînd am fost în măsură să le

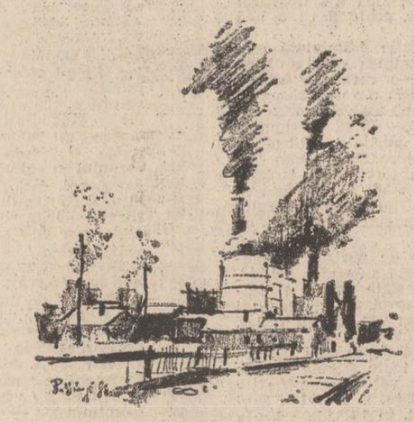

dovedesc că înțeleg mecanismele și regulile muncii lor. Un grup social foarte intresant, pe care, de asemenea, l-am cunoscut, îl constituie foștii mineri, actualmente pensionari. Cum minerii se pensionează după cincizeci de ani, este foarte explicabilă prezența în acest grup a unor oameni aflați într-o bună condiție fizică și intelectuală. Și printre ei am întîlnit interlocutori capabili să reflecteze și chiar să filozofeze în moduri atrăgătoare pe marginea mineritului și a felului de a fi al minerilor.

Fișe de roman

Cum însemnările de față nu sînt un reportaj de ziar, ci mai degrabă niște fișe de roman, nu mă consider obligat să indic sursa diferitelor observații interesante (sau chiar memorabile), pe care le-am auzit de la oamenii cu care am stat de vorbă în Petroșani. Așa stînd lucrurile, diferitele „prefabricate" ale unei definiții a minerului, pe care le voi înșira în continuare, unele dintre ele nu-mi aparțin, vor apărea ca și cum ar fi fost rostite de personajele unei cărți de ficțiune, ale căror nume nu au importanță.

Mina este un labirint raționalizat.

În minerit factorul uman este mai important decît în alte domenii de activitate productivă, iar condițiile de muncă reclamă un moral superior.

În mină, un inginer bine dotat fizic poate fi avantajat ; cînd acest inginer pune mina pe lopată și face bine față, ceilalți se simt stimulați.

Cu cîteva mici modificări ale așezării literelor, din „inginer" obținem „inger". Este un joc justificat fiindcă, cel puțin în ceea ce privește mineritul, inginerul este „un inger păzitor" al muncitorilor.

În minerit nu prea ai voie să greșești.

Un inginer tînăr coboară în subteran și vede niște situații care i se par ameliorabile ; vine sus, se așează la birou și începe să facă niște schițe. Șeful de sector îl vede și îi zice : „Bă, băiatule, aici nu e școală, aici se lucrează, nu se desenează". Aceasta ar fi o ilustrare a gre-

șitului enunț „Z" (teoria e una și practica este alta).

Unii spun că un student foarte slab va reuși să facă față în mină, doar pe baza capacității lui de a se „orienta", dar practica infirmă acest „mit al descurcăreților".

În minerit dinamica unei cariere este rapidă, anumite nivele ierarhice pot fi atinse mai repede decît în alte ramuri.

Majoritatea profesiilor din minerit sînt profesii masculine.

Actualmente (dar și în mod tradițional) oamenii care lucrează pe Valea Jiului provin din toată țara. Cei care se stabilesc aici se aseamănă între ei prin următoarele calități : sînt „buni de lucru" și au rabdare (fără rabdare nu merge în minerit).

Au existat și există oameni care trăiesc mineritul.

Cum trebuie să fie minerul ? În primul rînd el trebuie să fie Om.

Cei mai reprezentativi oameni ai mineritului : oameni căsătoriți, cu mulți copii, oameni care înțeleg și necazul și bucuria. Mineritul, ca formă reprezentativă a acționarii colective, nu îi prea acceptă pe singuratici. Omul căsătorit, cu copii, are altă dragoste de a-i învăța pe tineri, celibatarii sînt mai egoiști și mai orgolioși.

O poveste de demult, spusă de un bătrîn. Dreptatea, jerpelită și nemîncată, se întîlnește cu Strîmbătatea, care arată foarte înfloritor. Strîmbătatea o invită pe Dreptate la restaurant. După niscaiva codeli, Dreptatea zice da. Mănîncă și beau amîndouă. După aia, Strîmbătatea strigă : „Restul !" Dar nu dăduse nici un ban. Vine șeful restaurantului. Strîmbătatea îl reclamă pe chelner că nu vrea să-i dea restul. Între timp, Dreptatea, din sfială, se băgase sub masă. Șeful îl ia la întrebări pe chelner. Acesta se dă de ceasul morții și zice : „Nu mi-a dat nici un ban". Apoi tot chelnerul se căinează : „Unde oi fi tu dreptate ?" La care Dreptatea de sub masă șoptește pentru sine : „Aici sînt, dar nu pot să zic nimic".

Despre cei care trag chiulul, minerii zic că seamănă cu pasărea... vînt, cea care stă pe loc în aer pe la malurile apelor, de parcă ar fi un elicopter.

Se poate vorbi despre o „limbă industrială" a minei, care cumulează cuvinte și expresii provenite din diverse regiuni ale țării și de la vorbitori de diverse naționalități. Este o limbă „pestriță", dar eficientă.

Unora le este frică să intre în mină, fiindcă nu cunosc caracterul logic, rațional al construcțiilor miniere.

Arta mineritului este de a introduce lucruri mari în spații mici.

Cîndva se zicea „artă minieră" și nu pur și simplu minerit. Poate că expresia veche era mai aproape de realitate.

Opțiunea pentru ingineria minieră a unor tineri presupune o atracție deosebit de mare. În primul rînd, pentru că Petroșanii sînt un centru universitar monofactorial, în al doilea pentru că Institutul de mine este unic în țară.

În mină inginerul este foarte puțin despărțit de miner. În ultima vreme, inginerul nici nu-și mai ia o cască de protecție de o culoare diferită. Se produce o fraternizare.

Mineritul este o muncă prin excelență socială ; greșelile personale pot duce la catastrofe colective ; peste o jumătate dintre meseriile din mină presupun răspunderi pentru viețile altora.

În mină, securitatea este mai ales o stare de spirit, înseamnă, adică, să fii treaz, atent tot timpul. Permisivitatea (actul de a trece cu vederea) este mult mai nocivă decît în alte activități productive).

Randamentul în muncă are cel mai important rol în formarea moralului unui miner.

Puține sînt situațiile în care într-ajutorarea umană se manifestă mai evident decît în minerit. Valea Jiului așteaptă încă un romancier care să știe a sugera că solidaritatea minerilor ar putea fi considerată un model posibil al însesi solidarității naționale și socialiste a românilor de azi.

Jieni, nu momîrlani

Printre cuvintele care îl șochează pe cel nou venit în Petroșani se află și „momîrlan". Ce înseamnă momîrlan ?, se interesează el. Nu puțini sînt cei care îl vor informa că acest nu prea armonios cuvînt îl denumește pe băștinaș, pe cel ai cărui părinți și strămoși sînt de printr-unul dintre satele înveciname cu Petroșanii. În „Dicționarul limbii române" (Serie nouă, Tom VI, fascicula a 10-a și a 11-a), cuvîntul respectiv este socotit drept un regionalism care înseamnă „prost, natîrau, necioplit". Prin extensie, se apreciază în același loc, cuvîntul este un epitet depreciativ care se atribuie locuitorilor din Valea Jiului și celor din părțile de sus ale Hațegului. Din aceeași sursă aflăm că în Moldova momîrlan înseamnă „movilită de pămînt făcută de rîme", dar și „mănunchi de paie sau zdrențe care se pune ca semn de hotar sau ca sperietoare pe un teren cultivat".

Un profesor pensionar din partea locului, cu care am discutat problema și care nu tine să îi menționez numele, mi-a comunicat o ipoteză foarte interesantă și plauzibilă, pe care o rezum, considerînd-o întrutotul potrivită în contextul însemnărilor de față.

Există anumite argumente în favoarea ideii că impunerea respectivului cuvînt în Valea Jiului ar fi foarte recentă, dacă se ia în considerare faptul că încă din cele mai vechi timpuri regiunea a fost, în mod neîntrerupt, populată. La originea intrării în uz a cuvîntului s-ar afla o coincidență. Prin 1840, cînd a început exploatarea sistematică a cărbunilor din Valea Jiului, au fost aduși, colonizați, muncitori din mai multe părți ale Europei, printre care și italieni. Se pare că în dialectul pe care îl vorbeau unii dintre acești italieni figura și cuvîntul „momorlano", care însemna „om de munte, montagnard". Nu există o dovadă scrisă în acest sens, dar un bătrîn centenar, anchetat în 1939 de către interlocutorul meu, își amintea cu precizie că atunci cînd, copil fiind, intra în curtea respectivilor peninsulari transplantați, auzea : „E venuto il momorlano". O dovadă că lucrurile ar sta într-adevăr așa o constituie faptul că în limba ungară cuvîntul a fost preluat sub forma „momorlány" (corelativ pluralului „momorlani"). Coincidența de care aminteam ar fi intervenit atunci cînd cuvîntul italian a fost auzit de către muncitori proveniți din Moldova ,urmarea fiind fortificarea unui sens peiorativ.

Este de menționat, de asemena, faptul că în ținuturile limitrofe cuvîntul „momîrlan" nu este folosit pentru a-i desemna pe locuitorii Văii Jiului. Drept exemplu, cîteva versuri culese de Densusianu din Țara Hațegului :

La meri la Ienășel
Văzui doamne ce văzui
Văzui un ciopor de oi.
Pe la oi cine ședea ?
Ședea fată de jian
C-un ficior de ardelean.

Băștinașii Văii Jiului nu sînt, deci, momîrlanii, ci jienii.

Istoria curajului

Unul dintre mulții mei interlocutori de pe Valea Jiului mi-a propus o neașteptată apropiere între modul de a fi al minerilor și al ciobanilor. Și minerul și ciobanul sînt niște oameni curajoși, mi-a spus el. Uite, de exemplu, felul în care se comportă un cioban pe timp de furtună, cînd trăznetele cad asurzitoare, îngrozindu-i pe cei mai slabi de înger : nu intră în panică, își vede mai departe de treburi, ca și cum cerul ar fi senin. Un miner nu face altfel, întrînd de fiecare dată în mină perfect de calm și întîmpinînd cu seninătate dificultățile inerente ale meseriei pe care și-a ales-o.

Iar un altul mi-a spus că ar fi o greșeală dacă aș vorbi despre eroismul minerilor. Ar fi o greșeală, a zis el, fiindcă realmente nu despre eroism este vorba ; minerul nu este un erou, fiindcă munca pe care o desfășoară el urmează niște reguli bine stabilite, care nu numai că nu se potrivesc cu inițiativele impulsiv-eroice, ci chiar le exclud ; în schimb, despre curaj este îndreptățit să scrii.

Dar ce este curajul ? Ca și frica, el este un sentiment. Frica țintește autoconservarea fizică, curajul urmărește autoconservarea morală.

Curajul minerului este cumpănit, matur, bine strunit, întemeiat pe o vitalitate nealterată. În nici un caz el nu trebuie gîndit numai în legătură cu aspectele fizice ale muncii ; nu se poate concepe un om curajos care nu are îndrăzneala de a spune adevărul, chiar și atunci cînd prin acest act s-ar putea să „își bată cuie în talpă". Franchețea oamenilor din Valea Jiului, a minerilor îndeosebi, atinge cote imposibil de conceput pentru „strategii" oportunităților de moment.

Am deci suficiente motive pentru a încerca să-mi intitulez romanul la care lucrez (și care își plasează acțiunea în Petroșani) în felul următor : „Istoria curajului".

Lirica de limbă germană

Urmare din pag. 1

semnale de neliniște, care iau adesea forme cosmarești, kafkiene. Imaginea insului care se face atît de mic, încît alunecă prin gura de scurgere a cadei, pornind-o pe Dunăre și ieșind la suprafață în altă cadă, într-un apartament străin *(Poezie în cadă)* sau senzația că „mîini străine își trec viața ta mereu mai departe" *(Variațiune pe a doua Brukner)* luminează textul pe dinăuntru creînd, prin apelul la fantastic, o a doua realitate — interioară — la fel de pregnantă ca și cea care se vede. Legătura cu imediatul, cu datele care se adaugă zilnic unei biografii determinînd-o o anumită „mierouri" sau „joi", o dată precisă, numele unui scriitor, o piesă muzicală punctează textul ; poetul se cramponează de fiecare amănunt de parcă ar simți nevoia să-și amintească toate momentele existenței sale, să lase mărturisiri despre timpul pe care l-a străbătut și deodată revolta împotriva inerției, a lipsei de curaj, a unor obișnuințe care gituie riposta demnă. Revolta poetului depășește cadrul unor experiențe individuale, țintind deopotrivă condiția dramatică a lumii moderne care trezește ecouri în propriul său destin. Iată un dialog cu un emigrant grec : „...vorbim englezește cu pescărușii / după douăzecișidoi de ani, zice Adonis, sper / ca peste doi ani să văd iarăși Creta / ce pot spune, zic / știu, poate ar trebui să-l ajut / dar cum să-l ajute unul care nici n-a văzut Grecia / pe unul care de fapt a și uitat cum arată Grecia..." *(Delfini)*. Referirile la limbă („bilingv" sau „vorbim englezește") în textele citate nu sînt simple trouvaille-uri poetice. Conștiința dureroasă a exprimării într-o limbă străină spațiului în care trăiesc apare cu insistență dramatică în versurile poeților germani, devenind obsesivă și definitorie în poezia lui *Richard Wagner*. Senzația că trebuie să numești obiectele ca să le poți simți și păstra vii : „văd pădurea / și spun «pădurea» / de parcă tocmai aș învăța o limbă străină..." *(Poezie pentru m.)*, străbate mai toate textele acestui poet care se refuză oricărei tentații ironice sau frivole, rămînînd permanent în nota unei gravități zguduitoare. De la problematizarea ficțiunii — neputința comunicării reale din cauza unei lumi verbalizate se trece pe nesimțite la necesitatea unei reducții aproape totale a discursului, comunicarea realizîndu-se exclusiv prin tăcere : „Sub orizont larma / planetei. Aici e lumină și / acolo se întunecă. Aici / tocmai se luminează și acolo este iar / întuneric". *(Perspectivă, oricînd)*.

O notă aparte aduce în contextul liricii germane din România *Rolf Bossert*. Prin apetența sa pentru ludic, parabolă și ironie, cît și prin repunerea în drepturi a metaforei și a imaginii cu puternice sugestii poetice, în general, el este, dintre germani, cel mai apropiat de sensibilitatea specifică poeziei tinere românești. Poet, deocamdată cu un singur volum de versuri *Siebensachen*, *(Mărunțișuri)*, 1979 următorul urmînd să-i apară zilele acestea, abordează diverse modalități de expresie — de la textul concis, aforistic, în maniera poeziilor mai vechi ale lui Hodjak sau spiritual-ironic „caut cîine / cu două boturi / care să poată și lătra în timp ce mușcă" *(Anunț)* la desfășurările grațios naive ale unor tablouri, ce ne introduc în atmosfera basmelor întîmplate aevea, păstrînd bineînțeles, în subtext, nealterat un mesaj matur. Din cîteva observații fugare creionează un tablou de o plasticitate pregnantă. Iată această feerică viziune a gospodinei-vrăjitoare : „călare pe măturâ / femeia are ochi verzi / la amiazi își inconvoaie spinarea ca o pisică / dacă nu merge liftul / zboară pe covor pînă la parter / dispare în fața blocului / într-un nor de praf /.../ întreabă scoica de faianță a W.C.-ului // tu ești cea mai frumoasă dar fă ceva și pentru sufletul tău / citește poezii de rolf bossert..." *(Curățenie la sfîrșit de săptămînă)*. În textele mai recente se observă o vădită tendință de ermetizare și de sublimare a verbiajului. Insolitarea, sensul abscons, omisiunea își reclamă tot mai mult prezența în discurs : „Cum trăiește iedera. Să întrebăm / piatra roșie // Destin purtat în pupilă. // Pe fundul acestui lac clocotit // pipăim mîini solzoase / străinătatea propriei respirații".

Cu totul original prin amplul registru epic și prin tonul confesiv de o brutală oralitate, amintind de „Cronica orășelului Spoon River" de Lee Masters, ne apare poemul autobiografic de amplă respirație „Biografie. Un model" (1980), care l-a consacrat pe *Johann Lippet*. Ne aflăm în fața unei cronici de familie suis-generis, în care vocea naratorului împrumutînd dicțiunea cînd sfătoasă, cînd mucalită a personajelor sale — țărani simpli din Banat, implicați în momentele dramatice ale războiului și ale perioadei imediat următoare, împărtășind astfel destinul unei întregi comunități — conferă discursului o curgere de o tulburătoare autenticitate. Remarcabilă este și structura poemului, construit pe multiple planuri care se interferează într-o ordine a memoriei afective. Naratorul evocă fie amintiri trăite, fie amintiri povestite de alții, fie amintiri amintite — materialul faptic extrem de bogat extinzîndu-se astfel pe o mare suprafață de timp. Privită din acest punct de vedere, și nu numai, cartea lui Lippet are valoare de document.

Fără îndoială că o generație de poeți nu se naște pe un teren gol și oricît de nouă ar fi retorica pe care o abordează, ea se raportează întotdeauna — fie și combătînd — la ceea ce i-a premers, dar cum nu-mi propun să intru aici în detalii de istorie literară, aș vrea să subliniez doar acele elemente care o disting, atît de bine surprinse de criticul Mircea Iorgulescu în prefața la antologia „Vînt potrivit pînă la tare", Kriterion, 1982. „Fără a începe odată cu apariția acestor tineri poeți, lirica germană din România a dobîndit însă prin ei acea identitate artistică necesară exprimării depline a unui spirit original și a unei conștiințe de sine lipsite de complexe... cea dintîi și cea mai importantă trăsătură a acestei poezii constă în asumarea deschisă a unui destin istoric de un specific dramatism".

ARHIVĂ LITERARĂ: 23 AUGUST 1944

RADU THEODORU: „Contribuția antifascistă românească ocupă un loc de frunte în Europa"

„Războiul văzut din carlingă și dialogul cu viitorul"

— Între cărțile închinate ultimului război mondial în limba română cele pe care le-ați tipărit se disting prin cîteva particularități : eroii lor sînt aviatori, apoi ei sînt ofițeri în primul rînd, iar acțiunea lor începe dinainte de întoarcerea armelor ? Vreau să zic că ele nu intră într-o schemă cunoscută. De ce, de pildă, începe romanul „Biografie de război" dinainte de întoarcerea armelor ?

— **„Biografie de război"** este un roman istoric. Caracterul istoric al unui roman nu-l dă vechimea unei epoci, ci viziunea scriitorului, amploarea planurilor social-politice investigate, pătrunderea în dinamica legității istorice, situarea acestei viziuni în sensul legicului, al noului, al ideilor social-politice dinamice, creatoare de istorie. Sigur, simplific. Și, regretabil, schematizez. La caracterul istoric al romanului aș adăuga ca determinant pentru acest caracter, momentul ales. După mine momentul de explozie socială, de trecere violentă a unor acumulări la un alt sens calitativ este momentul cheie de la care epicul își poate revendica dreptul de a fi istoric. În toate sensurile. Or, **Biografie de război** tocmai de la acest moment cheie de explozie socială pleacă. Momentul 23 August 1944 n-a venit din senin. Asupra rădăcinilor lui, asupra climatului care l-a generat, am stăruit în **Biografie de război.** Cu regretul că n-am stăruit mai amănunțit și că n-am extins analiza poate dinaintea unui moment cheie al celui de al doilea război mondial : gigantica bătălie a Stalingradului. Istoria este un flux continuu de cauze și efecte, a face politica struțului față de unul sau altul din marile ei evenimente înseamnă a te scoate singur din istorie, a-ți pierde dreptul la dialog cu ea, a te exclude din competiția pentru viitor. De aceea am început **Biografie de război** dinainte de întoarcerea armelor. Pentru a nu-mi exclude cartea, problematica ei, viața ei și a personajelor de la dialogul cu viitorul.

— „Biografie de război" privește momentul dinaintea întoarcerii armelor, iar „Recunoaștere îndepărtată", pe cel al ofensivei către vest. Este aici intenția unei reconstituiri istorice sau numai surprinderea unui sens al acestei „întoarceri" ?

— Și una și alta. Adică o încadrare în sensul legic, firesc, al evenimentului, ca o finalizare etică, morală, politică dacă vreți, a actului de la 23 August, ca și adîncirea psihologică, explicarea statutului european de cobeligerant antifascist al personajului principal. Statut de cobeligerant european dobîndit odată cu eliberarea Ardealului și cu primul zbor de luptă pe cerul Ungariei.

— Și acum o întrebare inevitabilă : de ce un erou aviator ? Viața și războiul se văd altfel de sus sau este vorba de o simplă pricină autobiografică ?

— Din nou răspunsul însumează ambele sensuri și dacă vreți, le nuanțează. Desigur, atît viața noastră cea de toate zilele, cît mai ales războiul, se văd cu totul altfel de sus. Atît ca amploare spațial-istorică aș spune, dacă zburătorul are afinități cu istoria și cultura, cît și ca intensitate a combustiei interioare, mereu alimentată de situația limită și, inevitabil, pusă în relație cu întrebări definitive ale condiției umane, ale statutului uman. Nu puteam ajunge la această viziune în care demersul uman are, profesional vorbind, drept parametrii Steaua Polară și axa polilor (am și o povestire de război intitulată **„Mai jos de Steaua Polară"**) dacă n-aș fi fost pilot — și anume pilot de vînătoare, ceea ce este, într-un fel, un altfel de pilot.

— Ați fost aviator de carieră și se crede că ați luptat pe ambele fronturi. Ce înseamnă această experiență pentru un scriitor ?

— Am fost pilot de vînătoare ; dar dumneavoastră faceți o greșeală curentă. Aceea de a mă identifica și confunda cu Radu Nanu Vornicu, locotenentul din **„Biografie de război"** și **„Recunoaștere îndepărtată".** N-am luptat în est pentru că am intrat în Școala de Ofițeri de Aviație în anul 1943. La 23 August 1944 eram elev sergent, dispersat cu școala pe aerodromul Vîntul de Jos, lîngă Alba-Iulia, nu aveam instrucție de luptă terminată dintr-un motiv politic — se întîrzia deliberat formarea noastră ca piloți de luptă — paradoxal, contactul cu germanii l-am luat ca infanterist ; dar am trăit războiul din plin și formația mea militară, marea dramă a războiului cu infinitele ei nuanțe, a însemnat totul în biografia mea literară.

Dacă-mi aduc aminte bine nici Șolohov n-a fost cazac mobilizabil în 1914 și nici Lev Tolstoi n-a fost contemporan cu Napoleon. Nimeni nu-l confundă pe Șolohov cu Grigori Melehov.

— Evenimentele anului 1944 v-au prins pe front, în plină viltoare ? Ele sînt cele care au trecut în romane ? A fost vorba chiar de o recunoaștere îndepărtată operată de aviația noastră ? Cartea este autobiografică sau, mai ales, adevărată ?

— Cărțile la care vă referiți sînt parțial autobiografice și, mai ales, adevărate. Parțial adevărate și în totul verosimile. Noțiunea de adevăr se raportează la mai multe feluri de adevăruri : adevărul comandanților mei care m-au instruit în Flotila 1 Vînătoare, toți luptători în cel de al doilea război mondial ; adevăr uman corectat cu adevărul ordinelor de operații, al jurnalelor de operații, al scrierilor de istorie militară, zeci de tratate scrise de români, sovietici, germani, francezi, italieni, britanici, americani și japonezi. Conflagrația a fost „mondială", nu se putea face o documentare parțială, să zicem nici măcar est-europeană. Acestui adevăr redimensionat i s-au adăugat alte adevăruri umane : ale piloților celebri sau mai puțin celebri cu memoriile lor de război. De la generalul Deichmann comandant al Luftflotei 4 în România, la asul sovietic Pochrîșkin ; de la Saint Exupery la Clostermann, Rudel, Hartmann, la biografia asului nostru, căpitanul Șerbănescu, la încă o bibliografie care însumează multe titluri, adevărul direct și desigur limitat, mult prea limitat, al carlingii, a fost corectat spre a corespunde adevărului de esență al războiului, caracterului său mondial.

Cît privește „recunoașterea de luptă", este o misiune uzuală pentru multe categorii de aviație și în condițiile unei superiorități inamice, sau pentru rapiditate, ea a fost executată și de piloții de vînătoare. Recunoașterea din carte a plecat de la o misiune a fostului meu comandant de escadrilă făcută în 25 februarie 1945... Deci raportul dintre adevărul de viață și adevărul artistic este generos și profitabil pentru ultimul în măsura în care adevărul de viață este esențial.

— „Biografie de război" deserie la un moment dat o acțiune „specială" a statului major român efectuată deasupra liniilor germane. Cum altfel am putea numi o întreprindere în care atît pilotul cît și însoțitorul său își schimbă identitatea aruncînd totul pe o carte în condiții de risc total ? Ce exprimă practic, în starea de atunci a frontului și a raporturilor dintre români și germani, această acțiune?

— Acțiunea exprimă practic un demers al Serviciului B_2 român, în sprijinul pregătirii militare a întoarcerii armelor. Un control al informațiilor care spuneau că la ordinul lui Guderian, șeful de Stat Major General al Werhmacht-ului, puternice tancuri germane sînt scoase din dispozitivul Grupului de Armate „Ucraina de sud" și trimise la Grupul de Armate „Centru". În România anului 1944 existau 677 000 de soldați germani, din care 460 000 combatanți perfect instruiți. Pentru a pregăti impecabil o desprindere din dispozitivul Grupului de Armate „Ucraina de sud" era nevoie de informații, de un plan operativ minuțios pus la punct, de o coordonare perfectă a mișcărilor. Asumarea riscurilor capitale în numele salvării patriei a fost o caracteristică a comandamentelor românești și ale vremii. Cu asta sper să fi răspuns mulțumitor acestei întrebări. Adică, vreau să subliniez că riscul era unul istoric. Care avea o miză unică : Patria. La acest nivel și din această perspectivă trebuiesc înțelese lucrurile. Nu era vorba de o manevră operativ-strategică de care depindea destinul unei Armate. Ori al unui Grup de armate. Era vorba de destinul nostru național. Sper ca, din perspectiva acestei aproape jumătăți de veac, lucrurile să fie înțelese în toată grandoarea lor militară, de concepție și execuție, politică, de salvare a statului național-suveran ; mondială, de grăbire a sfîrșitului războiului cu cel puțin cîteva luni, scutind imense pierderi umane și materiale.

„Întoarcerea armelor era un comandament național și popular"

— Misiunea de recunoaștere (de fapt două) duce la constatarea că trupele germane încadrează practic trupele române sau încearcă să le împingă în față. Cum a fost posibilă operația întoarcerii armelor în aceste condiții ? Cum poate ea fi caracterizată ?

— Misiunea din carte este o sinteză a istoriei militare a acelui moment pe frontul din Moldova. O sinteză în cadrul demersului artistic. Deci un adevăr istoric asimilat de eroi literari. Comentat de ei. Aparținîndu-le lor.

A doua întrebare vizează mai puțin arta. Ea se adresează istoriei. Însumează de fapt o serie de factori psihologici, morali, sociali, economici, politici despre care am vorbit, venind din epoca seismelor sociale : 1907, grevele și represiunile din perioada interbelică ; activitatea Partidului Comunist Român, dictatura și crimele legionarilor, expansiunea sîngeroasă a fascismului, declanșarea celui de al doilea război mondial, dictatul de la Viena, situația limită a României din 1940, invazia monopolurilor germane asigurată de trupele germane, pauperizarea maselor, decimarea armatei, etc., etc.

Deci, întoarcerea armelor era un comandament rațional și popular, ca și eliberarea de sub jugul fascist. Actul a fost posibil pentru că a conjugat perfect cîtiva factori esențiali: voința poporului, voința Armatei și o situație internațională favorabilă.

În linii mari acest lucru a fost restituit artistic în **„Biografie de război".** Întoarcerea armelor poate fi considerată ca un fapt unic în istoria militară a celui de al doilea război mondial. Și, dacă memoria mă slujește fidel, cred că din întreaga istorie militară europeană.

— Aveți un termen de comparație ajutător cînd o armată a efectuat o operație militară asemănătoare la aceleași proporții și cu rezultate similare ?

— Hotărît, nu !

— Romanele dv. de război vorbesc despre suspiciunea germană față de armata română și despre lipsa camaraderiei. De ce această temă, reprezentînd un mare adevăr al acestui război, a fost așa de puțin tratată în cărțile românești despre acest război mondial ?

— Toată lumea știa că Ardealul ne-a fost smuls de Germania lui Hitler. Pe urmă, prin iunie-iulie 1944 aviația românească a primit ordin să nu se mai ridice împotriva anglo-americanilor. De aici suspiciunea. La trupele terestre diferendele au fost uneori sîngeroase. Încă înainte de Stalingrad ruptura se produsese la nivelul combatanților, din o mie și unul de motive.

— În general, cum apreciați retrospectiv contribuția scriitoricească din România la înfățișarea ultimului război mondial, participării românești la acest război și a modului în care această experiență limită a marcat pe participanții români ?

— Dacă este vorba de contribuția scriitoricească, deci de roman, de artă, atunci sînt în dezacord cu prietenul meu Aurel Mihale, care, într-un interviu din această revistă s-a declarat mulțumit de ea. Nu avem un gen — romanul de război — solid încastrat în literatura contemporană, care să aibă ecou mondial și național pe măsura tragediei române și a contribuției României la învingerea fascismului și la eliberarea popoarelor. Măcar trei : ungar, austriac, cehoslovac, ca să nu vorbim de ajutorul dat cehoslovacilor, polonezilor și iugoslavilor înainte și pe timpul cît au suferit ocupația hitleristă. Numai epoca ocupării Cehoslovaciei și Poloniei cu valurile de refugiați adăpostiți, salvați, cu tezaurul național polonez salvat, cu dramele și regăsirile, constituie un nod epic de factură europeană.

Nu avem tradiție în gen, nu facem efort în acest sens, nu instituționalizăm genul ca alții din jurul nostru sau de aiurea. Ne numărăm pe degetele unei singure mîini cei care încercăm să acoperim pata albă. Pe urmă, romanul de război pune o mie de probleme spinoase. Sînt și motive obiective care conduc la dezinteresul scriitorilor pentru temă. Unul este lipsa de documente originale. Sperăm ca istoricii militari, excelenți istorici, cu mari deschideri, s-o suplinească chiar din acest an. Și alte motive, unele inventate din lașitate, conformism, lipsă de răspundere, lipsă de orizont. Toate amputînd un gen care ar putea să ne aducă în contemporaneitatea planetei, nu cu dramolete meschine, inventate, ci aducînd în atenția opiniei publice mondiale condiția istorică a unui popor așezat la răscruce de vînturi. Ceea ce este altceva. Dar pentru asta e nevoie se pare să fim mai mult decît scriitori.

„Am luptat în plin centrul Budapestei pe cea mai grea direcție de front antihitlerist"

— Constat că cereți scriitorului o conștiință istorică și politică deplină. Înțeleg de aici că nu întîmplător sublocotenentul dvs. de aviație este și istoric fiind poreclit Herodot. Ce valoare politică, militară și umană are acest război antifascist dus de România pentru eliberarea Transilvaniei de sub trupele lui Horthy și Hitler, a Ungariei și a Cehoslovaciei ?

— În clipa cînd scăpăm perspectiva umană, națională în istorie, sîntem nuli. De aceea locotenentul meu este și un Herodot.

Valoarea militară a contribuției României la coaliția antifascistă, pentru eliberarea națională și a popoarelor din centrul Europei este concretizată perfect în tratatele de specialitate care ne fixează ca a patra putere militară (contribuție în efective, tehnică de luptă, rezultate, contribuția economică, cheltuieli). Valoarea umană este inestimabilă. Atinge tragedia, eroicul, epopeicul. Sensibilizează și pune în pagină datele specifice, caracteristice, esențiale ale poporului român : inteligență putere de a răbda și a învinge, putere de jertfă, tărie morală. Și cîte altele ! Omenie în clipele cînd bestialitatea s-ar părea că stăpînește însul și colectivitatea pusă să aleagă între viață și moarte. Ingeniozitate tactică și operativă. Responsabilitate. Camaraderie. Epos și ethos. O istorie spirituală.

Am luptat în plin centrul Budapestei pe cea mai grea direcție de efort antifascist. Numai Oarba de Mureș este un roman tragic. Unitățile românești nu numai că au dat jertfă grea de sînge pentru eliberarea țărilor vecine, dar au adus pe teritoriul eliberat pacea, ordinea, respectul omului, încrederea.

N-am știut însă și nu știm încă să punem în valoare această contribuție adusă istoriei mondiale.

— În „Preludiul" vă arătați, ca scriitor, întristat de felul cum o parte din acești eroi ai războiului antifascist dus de români au fost tratați în timp de pace ? Este aici poate o cauză a modului în care se ignoră uneori la noi dimensiunea acestei importante contribuții românești la pacificarea Europei ?

— A existat și acest mod neinspirat de a ne priva de proprii noștri eroi. De la Congresul al IX-lea totul s-a schimbat radical. Am fost treziți din amnezie. Avem dreptul la istorie, dacă acest drept se poate contesta. Războiul a fost dus cu gloanțe, nu cu lozinci, s-a vărsat sînge din belșug, nu cerneală, fiecare metru de pămînt eliberat a cerut jertfă de vieți și sîntem, numai în măsura în care știm să ne respectăm și să avem memorie. Numai recunoașterea propriei contribuții și jertfe ne face puternici și europeni.

Recunoașterea și recunoștința.

— În „Recunoaștere îndepărtată" există un episod tensionat și memorabil al felului cum coexistă ostil la diverse etaje ale aceleași clădiri în condiții de luptă armată necruțătoare, români, germani, maghiari. Episodul este atît de suficient sieși încît poate fi citit autonom și luat ca o parabolă. Fragmentul acesta de roman pleacă de la o întîmplare reală ?

— De la o mulțime de întîmplări reale, care au constituit istoria luptelor de stradă în Budapesta iernii 1944—1945. Mă bucur că i-ați definit sensul simbolic. Necăutat. Izvorît din realitatea cea mai crudă și dură.

— Pînă unde au ajuns trupele române pe frontul de vest ? Cum au intrat ele în memoria locuitorilor de dincolo de granițele țării ?

— Pînă aproape de Viena, ca și pînă aproape de Praga.

În memoria popoarelor, ca eliberatori plini de omenie. Cozi la consultații medicale date de medicii militari români, pîine pentru înfometați, lemne pentru școli, zeci de scrisori de mulțumire adresate comandanților români de către autoritățile locale ale teritoriilor eliberate ordine și medalii pentru eliberatori. Ori, pomeniți pe undeva, pe la vreun colț, așa, dintr-o jenă de neînțeles. Cîndva, uitucilor, le va fi rușine de ei și de cimitirele noastre, de-acolo.

— Făcuse, nu chiar de mult, carieră o teorie a retragerii românilor din istorie, a absenței lor de la marile acte istorice. Este această participare gestul unor făcători de istorie ori al unor oameni care se retrag din istorie ?
Contribuția antifascistă românească este un fapt important în istoria contemporană a Europei ?

— Contribuția antifascistă românească are un loc de frunte în Europa : Spania, Franța, (vorbesc de voluntari antifasciști, de maquisarzi, de partizani), iar întoarcerea armelor este comentată ca cel mai important eveniment politico-militar al anului 1944 pe întregul teatru de operațiuni militare european. Comentarii ale posturilor de radio de pe tot globul, ca și al presei mondiale. Nu avem spațiu că v-aș da citate edificatoare de la New York pînă la Tokio. Cît despre teoria retragerii românilor de la istorie, a absenței lor de la marile acte istorice este rizibilă. Poate nu contribuim la popularizarea marilor noastre acte istorice pe măsura acestor acte. Asta este altceva.

N-am lipsit de la niciunul din marile acte politice europene din antichitate pînă la zi. Și ce acte ! Determinante pentru veacuri. Numai de la Horea încoace dacă stăm și gîndim istoria noastră în context european, în schimbarea raportului de forțe, în înlăturarea sferelor de influență, în ideea dobîndirii independenței și a suveranității. O epopee și un lung șir de romane posibile în care diplomația, armele, culisele, mariajele intră în relație cu istoria europeană determinînd-o pe secvența ei estică. Și nu numai estică.

Păcatul nostru este că uităm prea repede. Sau că nu dăm ripostele cuvenite, lăsînd să zburde scribii acefali ai unor oficine dușmănoase.

„Cititorul, tineretul, mai ales, este avid de cunoașterea adevărului"

— Exceptînd „Delirul", și alte cîteva cărți, poziția și contribuția românească în cadrul celui de al doilea război mondial preocupă prea puțin pe scriitorii români. Această experiență fundamentală, profund traumatizantă, cu consecințe îndelungate care a fost ultimul război mondial a intrat în prea puține pagini de cărți memorabile. S-a petrecut la fel și după primul război mondial. Ce explicație dați ca scriitor ? Ce factori (literari, psihologici, sociali, politici) funcționează aici ?

— Parte din răspuns se deduce din răspunsurile anterioare. Nu există un interes unanim al criticii literare care să favorizeze genul. Cînd vorbesc de climat vorbesc de toți factorii sociali, în afară de cititor. Cititorul, tineretul mai ales, este avid de cunoașterea adevărului. Îl interesează deopotrivă evenimentul, condiția umană în război, peripeția, dar indeosebi îl interesează rațiunile intime, determinante ale politicului, ale jocului de interese. Radiografia claselor, antagonismele. Cu un cuvînt mecanismul istoric.

Genul este major, de substanță, esențial mai ales pentru un popor ca al nostru. Trebuie să constituie o permanență spirituală, o componentă morală, un element de referință al generațiilor. Oricît de exigenți am fi, de la 1877 încoace, putem face un bun raft de bibliotecă, raft în care, spre cinstea generației mele, am prima noi, contemporanii. Asta înseamnă că dacă mai mulți scriitori ar fi preocupați de această specie, am împlini condiția care ne-ar pune în situația să acoperim multe goluri ale istoriei noastre literare, și dintr-un raft de bibliotecă să ocupăm un loc esențial în conștiința noastră istorică.

— Am văzut cu toții multe pelicule faimoase despre ultimul război mondial, cărțile cele mai populare, de audiență europeană. În aceste producții de masă, care modelează conștiințele colective, contribuția românească nu este avută în vedere. Care credeți că trebuie să fie riposta scriitorului român ?

— Stimate Mihai Ungheanu, te rog mult, nu trece toate responsabilitățile pe umerii scriitorului român. Întîi : că alții nu se ingrijesc de noi, este firesc. Nu văd cum s-ar ocupa de Armata română un scenarist de aiurea. Obligația de a ne ocupa de noi, ne revine. De a ne ocupa în așa fel încît să ne impunem istoria prin pelicule de mare audiență. Haide să recurgem la experiența personală. Am scris un scenariu de film **„Misiune de sacrificiu"**, după romanul **„Recunoaștere îndepărtată".** Scenariul a fost primit cu aplauze dar n-a ajuns să fie film.

Pe cît este posibil scriitorul român își face datoria. Numai eu știu trei confrați de prima mînă, cu trei romane zguduitoare lăsate în sertare.

Nu de forțe creatoare ducem totuși lipsă. Ducem lipsă de un interes generalizat și coordonat activ, sensibil la idee, cu prizâ la esențial, lucrînd în perspectiva timpului mondial, prezent în forumul opiniei publice mondiale indusă în eroare de nepriteni foarte activi și dibaci, prezent acolo cu marele adevăr românesc.

Apropo de riposta scriitorului român.

Cînd se dă, vai ce cor lamentaoul se ridică — o, nu numai peste hotare — nu numai al scribilor plătiți, dar aici, al grijulilor motăitori prin diverse fotolii dintr-o dată alertați că : „Se ridică probleme". Sperietoarea spiritului mic-burghez, las, birocratic, a ruginii intelectuale, a confortului. „PROBLEMA". Dar asta intră, poate, într-o convorbire viitoare. Hai să discutăm cîndva, public, despre „Problemă" în artă !

— Cum au primit aviatorii trilogia de război ?

— Nuanțat. În raport de cultură, gradul de detașare, informația, evoluția sau involuția fiecăruia. Cei mai tineri, cu deschidere firească spre un timp eroic, dramatic și nu de puține ori controversat, cu fapte și oameni de la care se revendică în tradiție. Generația în cauză, recunoscîndu-se în tipologia romanului, de la negarea vehementă pînă la adoptarea totală, pe o spirală ciudată, plină de întrebări complementare, în care confuzia între roman și memorialistică este frecventă.

— Ce a cîștigat literatura română, proza românească îndeosebi în deceniile de după război ?

— Maturitatea. Complexitatea. Modernitatea. Apartenența la istorie. Varietatea. Statutul artistic. Încorporarea specifică a social-politicului. A filozoficului. Conjugarea intimă cu esteticul. Cu un cuvînt : universalitatea. Romanul românesc contemporan este bine în avangarda romanului care se scrie astăzi pretutindeni. Că nu este cunoscut la adevărata lui valoare, asta este altceva.

— Ce direcții, cărți și autori vă interesează în proza actuală ?

— Toate direcțiile și autorii care le reprezintă esențial. Interes profesional. Asta însemnînd lectură cu creionul în mînă. I-aș spune, lectură obligatorie. Chiar dacă nu am afinități cu genul parabolic, ori cu romanul poligonal, ori lirico-mitic, ori de tip Joyce, ori al universului mutilat, etc. etc.

Esențial mă interesează o structură în care s-ar concentra virtuțile romanului polifonic, ciclic, cu cele ale romanului frescă. Cred că o asemenea structură se conjugă perfect cu epoca ; ori este emanația cea mai complexă a complexității evoluției istorice din aceste patru decenii de după război, cînd revoluția a operat schimbări esențiale în societatea românească, edificînd un ev încă necunoscut istoriei noastre. Deci, mă interesează preponderent, romanul istoric românesc. Am explicat ce înțeleg prin roman istoric. Călinescu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel, Eugen Barbu, Aurel Mihale, Francisc Păcurariu, Ion Brad, Constantin Țoiu, Mihail Diaconescu, într-o ordine care exclude cu vehemență orice ierarhie, și într-o listă care nu se sfîrșește aici, incluzîndu-o luminos pe Ioana Postelnicu, pentru că nu pot neglija romanul — document scris ingenios de Corneliu Leu, Haralamb Zincă sau Petru Vintilă, pentru că nu pot trece peste romanul cazurilor, să zicem Ion Arieșanu și Constantin Novac, al traumelor și al universului mutilat : Laurențiu Fulga și Alecu Ivan Ghilia. Ce prozator poate trece peste fascinanta aventură a limbii române contemporane care se numește Fănuș Neagu ? Ori Eugen Barbu ? Sau al straniului univers numit D. R. Popescu ? Sau al civismului lui Platon Pardău ? Sau peste lumea angoasată a lui Nicolae Breban ?

Vedeți ? Numai o simplă punere în pagină, trunchiată și se conturează un tablou al prozei românești demn de epocă și cu totul remarcabil din însăși perspectiva istoriei literaturii române. Dacă n-aș fi atît de circumspect cu cuvintele, ți-aș spune stimate Mihai Ungheanu că s-a maturizat spectaculos o generație de prozatori care dau literaturii contemporane operele care-o reprezintă esențial.

— După „Biografie de război", după „Recunoaștere îndepărtată", după „Preludiul", ciclul dvs. care-și are toate rădăcinile în materia celui de al doilea război mondial continuă. Ce va urma ? Este cartea unei generații ?

— Va urma „Viltoarea", care-i va face o mie de cucuie, dar sînt optimist știind că spaima de adevăr nu este organică contemporaneității românești. Desigur, tetralogia „Biografie de război", „Biografie de pace", care are toate șansele să devină un roman-fluviu în 6 sau 8 volume este romanul unei generații. Al uneia din cele mai încercate generații. Generația care a făcut războiul, deci România contemporană și care s-a zidit vreme de 40 de ani în acest nou ev românesc, zidindu-l la rîndul ei.

M. Ungheanu

ion potopin

Stă țara dreaptă-n August

Stă țara dreaptă-n august, suverană
stăpînă pe destin precum o vrem
dar n-a uitat cicatrizata rană
stă țara dreaptă-n august, suverană
sub tricolorul visului suprem.

Sînt patruzeci de ani de împlinire
de vis cu fapta strîns îngemănat
și cu fierbintea patriei iubire
sînt patruzeci de ani de împlinire
pe-un drum de glorii mari înveșmîntat.

Partidul vrerii noastre unanime
a stat în fruntea tuturor mereu
spre piscul comunist, din înălțime
partidul vrerii noastre unanime
prezent acolo unde-a fost mai greu !

Ales să fie-al țării Președinte
și al Partidului Conducător
bărbatul drept, cu inima fierbinte
ales să fie-al țării Președinte
deschide porți de vis spre viitor.

El e simbolul păcii mondiale
vrea lumea cum ea însăși lumea vrea
printre cununi de puncte cardinale
el e simbolul păcii mondiale
scăpată de povara morții grea...

Prin el vorbește toată România
pecetea așezîndu-și în cuvînt
în rod bogat a-nveșmîntat cîmpia
prin el vorbește toată România
și demnitatea-ntregului pămînt.

Cuvintele-i veghează la hotare
purtînd fosforescența unui gînd
din inima ce bate-n piept mai tare
cuvintele-i veghează la hotare
ca torțele, arzînd, mereu arzînd.

Și ne urmăm, uniți, Conducătorul
spre piscul comunismului înalt
pe care-l profilează viitorul
și ne urmăm, uniți, Conducătorul
de neclintit, ca munții de bazalt !

Timp comunist

E timpul — știu ! — cutezătoare daltă
sub care,-n vremuri, uneori, te pleci
dar timpul comunist pe culmi ne saltă
statornicit în patrie pe veci
Corola lui de certitudini poartă
vis, cutezanță, adevăr și har
ne colorează un destin pe hartă
și toarnă veșnicie în pahar.

Sus, pe orbita veacului inscrie
o epocă pe care o numim
Epoca Ceaușescu, cu mîndrie
prin glas înalt de țară, unanim...

Azi, Ceaușescu,-n inima-i fierbinte
răsfrînge chipul anilor ce vin
sub steagul biruinței înainte
desfășurat de el sub cer senin
Solia lui, străfulgerînd prin vreme
și fapta lui de arhitect-artist
ca un simbol al vrerii lui supreme
statornicește timpul comunist !

Sentimentul existenței noastre

Pot fi lumini înalte și ctitorii de vis
cînd zilele sînt magistrale albastre
dar mai înalt în acest timp înscris
e sentimentul existenței noastre !

El e grăunte-al gîndului, temei
mirabil zbor al păsării măiastre
dar magica putere din aripile ei
e sentimentul existenței noastre !

Cetățile acestor hipersensibili ani
purtînd în frize galaxii de astre
s-au ctitorit în țoia de titani
din sentimentul existenței noastre !

Mai tare decît orice foc aprins
străbătător prin ale vremii astre
putere tutelară, de neînvins
e sentimentul existenței noastre !

E-un drum de glorii țara

E-un drum de glorii Țara,-nveșmîntată
de-atîteo ori în sînge de eroi
inima ei n-a încetat să bată
nicicînd în veac, cum bate azi în noi...
Ecoul ei, prin vreme să străbată
precum străbate-al Dunării șuvoi
că nu-s puteri, din cale, s-o abată
oricît a fost rănită de război !

Statura ei, din toate cea mai dreaptă
spre viitor își taie-ntîia treaptă
din fiecare gînd, din orice dor
precum o toarnă-n bronz etern, să suie
pe soclu,-o comunismului statuie
înflăcăratul ei conducător.

Asemeni unui cerb

Vii, timp măreț, asemeni unui cerb
cu dimineața-n ochi, către izvoare
străbați pădurea veacului superb
ca voievodul îmbrăcat în soare...

Pe unde treci, peste nisip se-aștern
chilimuri largi de ho'de fabuloase
și se-oglîndesc de dincolo de ierni
coloanele de zile luminoase.

Te-am așteptat să vii și ai venit
purtînd pe umeri amfore albastre
ca soarele ce varsă din zenit
toți fagurii din gușa păsării măiastre
vii timp înalt ca nimbul cel mai pur
pe fruntea noastră să așezi cunună
acestei bucurii să-i dai contur
de stea-luceafăr viu, să nu apună !

Sigiliile tale puse-n noi
ca-ntr-un hrisov de vrednică domnie
de cel dintîi erou între eroi
desăvîrșește noua Românie !

1944-1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

EPOCA MARILOR SINTEZE

Spiritul sintezei, propriu unei însemnate părți a criticii literare de azi nu se putea să nu se manifeste și sub raportul înnoirii metodologice și al inovației conceptuale, dar pornind de la experiența literaturii române fără a introduce, numai din îngust spirit mimetic, tendințe fără legătură cu realitatea literară românească. În inovația conceptuală, critica românească e, după toate datele, strălucitoare, mai ales în anii de după al IX-lea Congres al P.C.R. Acum apar teoria protocronismului emisă de Edgar Papu, apare critica ideilor literare a lui Adrian Marino, apar cercetările de istoria mentalităților, ale lui Al. Duțu, apar studii care, prin aportul erudiției și al comparatismului tipologic, dau o imagine cu totul nouă, mai apropiată de adevăr, a istoriei literaturii române. Cu Dan Zamfirescu, studios al literaturii vechi, (alături de Nestor Vornicescu și I. G. Coman descoperitorii unei epoci străromâne), cu George Munteanu, pentru epoca junimistă, cu Paul Cornea — pentru romantism, cu Dumitru Micu pentru secolul al XX-lea, cu încă mulți alții, cu o întreagă mișcare colectivă aptă de interpretări noi, epoca pe care o trăim este pentru gîndirea literară, românească o adevărată epocă a sintezei critice.

Literatura veche – un „secol de aur"

Prin „Contribuții la istoria literaturii române vechi" (1981), Dan Zamfirescu continuă ceea ce începuse cu studiile lui neagoiene, adică o rescriere a întiielor momente literare românești, a frescei ideale a vechii noastre culturi, văzute la scară monumentală, înnobilată de sincronii continentale. Efortul, afirmat programatic, are atingere cu actul sugerat de G. Călinescu prin compararea culturii române cu un bloc de marmură „în care stau, încă nenăscuți, Eminescu și Creangă, Caragiale și Sadoveanu. A descifra prezența lor virtuală în acea materie simplă, privind din prezent spre origini, aceasta e marea misiune a unui adevărat istoric", nota autorul **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent.** Dan Zamfirescu se implică total, sub semnul modernității organice, în această misiune deloc ușoară și construiește, alături de **Via Magna, Istorie și cultură, Independență și cultură, Permanența patriei,** prin aceste **„Contribuții"** fragmente din proiectata frescă a secolelor XVI—XVIII — „schițe preliminarii" și „studii de portret" — într-o carte care, fără să aibă înfățișare de sinteză, reprezintă totuși sinteza unei importante perioade din activitatea istoricului literar, dar și un moment în studiul literaturii vechi.

Organizarea materialului ne sugerează travaliul artistului plastic. Autorul pregătește suprafața tabloului, „prepară fondul" prin punerea mai întîi în discuție a problemelor „deschise" în studiul perioadei, probleme care erau și sînt încă numeroase. D. Zamfirescu se oprește, mai întîi, asupra genezei principalelor forme de cultură și literatură veche, pentru a decela de acolo conștiința artistică. El nu crede că acei „autori" ar fi scris la întîmplare, el susține că am avea de-a face cu scriitori în toată puterea cuvîntului. În sprijinul procesului de constituire a identității culturii românești este invocat Eminescu, savant în domeniul tiparului, al manuscriselor sau al paleografiei chirilice și sînt aduse argumente incontestabile ale unității, originalității și valorii spiritului național. În această primă secțiune a cărții, istoricul literar intră în posesia uneltelor sale („Literatura română veche — Definiție. Delimitări. Caracterizare"). Literatura veche dovedește conștiința efortului artistic, este „originală" la nivel continental de „secol de aur", e perfect europeană și ilustrează toate orientările pe care le cunoscuseră și alte literaturi. Noutatea punctelor de vedere este excepțională.

Următoarea „mișcare" cuprinde o suită de portrete, „figuri simbolice" ale unei epoci de pionierat. Spațiul este dominat, desigur, de personalitatea complexă a lui Neagoe Basarab, autorul celei dintîi sinteze a gîndirii social-politice, diplomatice și militare românești. **„Învățăturile"** sale, „operă fără model, fără echivalent și fără egal" în parenetica bizantină și slavă își găsește corespondentul numai în ctitoria de piatră de la Argeș. Expresie a vocației umaniste și raționaliste, opera lui Neagoe are un caracter reprezentativ prin afirmarea demnității ființei umane, prin lirismul suav, melancolia senină și, mai ales, prin patriotismul ardent, consubstanțial. Galeria figurilor emblematice cuprinde alături de acest „Lorenzo de Medici al nostru" pe Nicolaus Olahus, autorul primului „catehism" al latinității noastre, pe Miron Costin, istoricul și diplomatul vorbind în numele întregului popor român, pe Dosoftei, ale cărui „strune lumești" îi conferă statutul de părinte al poeziei române. Peste tot, autorul studiază legăturile „europene", „precursoratul" (la Olahus), artisticitatea (la Neculce), universalitatea cu alte cuvinte, ceea ce în studiul literaturii vechi nu se mai făcuse. Neagoe e întîiul mare european, dar sinteza acestui „europeism" specific trebuie să fie abia Dimitrie Cantemir, personalitate enciclopedică, a cărui influență asupra conștiinței culte europene a fost considerabilă. Prin **Istoria ieroglifică,** el devansează cu 16 ani **Scrisorile persane** ale lui Montesquieu, Recunoașterea ca precursor al literaturii de inspirație orientală își găsește justificarea în paginile sale respirînd culoarea și fabulosul orizonturilor răsăritene. Teoria protocronismului, al cărei adept frecvent este și Dan Zamfirescu, își găsește o excelentă ilustrare în aceste observații.

În sfîrșit, Dan Zamfirescu înțelege să recapituleze problema, raportîndu-se și la maeștri (I. Bogdan, N. Cartojan, P. P. Panaitescu, Dan Simonescu, Emil Turdeanu), ceea ce oferă o înaltă lecție de moralitate prin penetrația înțelegerii, prin crezul umanist conținut. „Contribuțiile" includ și articolele polemice consacrate circulației literaturii bizantino-slave, „Cronicii Buzeștilor", (adevăratul text inaugural al literaturii noastre vechi, superior din toate punctele de vedere „Letopisețului Cantacuzinesc") și, în primul rînd, „chestiunii homerice" a paternității „Învățăturilor" lui Neagoe. Aici pasiunea se îmbină cu luciditatea erudiției și cu rigoarea demonstrației dar și cu o mai rară însușire de a crea formule, de a veni cu implacabila erudiție. E un adevărat cult al erudiției, îmbinat cu spiritul comparațiilor tipologice care se fac mereu. Dan Zamfirescu este, prin sinteza aceasta, unul dintre cei mai importanți istorici literari ai literaturii române, apărut și într-un moment în care asemenea „Contribuții", polemice și savante, deveniseră cu totul posibile. În rescrierea mai corectă a literaturii române vechi, el a cîștigat un război, punîndu-și aici semnătura propriei personalități. Dar este un război al literaturii române și al conștiinței ei literare, care, și prin studiile lui Dan Zamfirescu, și-a văzut confirmate încă o dată omogenitatea și valoarea specifică indiscutabilă.

Constantin M. Popa

Motive literare românești

Apărută în 1977, prin contribuțiile lui **Edgar Papu (Din clasicii noștri)** teoria protocronismului exista fără denumire cu mult înainte ca termenul să se impună. Ea are, pe teren românesc, precursori ilustri. **Nicolae Iorga,** în 1929, prin introducerea sintetică la **Istoria literaturii române** era, acreditînd ideea unei culturi românești față de Europa, protocronist. **G. Călinescu** simțea protocronismul prin ideile puse în circulație în **Istoria literaturii române,** o polemică aplicată cu sincronismul îmbrățișat entuziast de epigoni mai decișI decît maestrul să ia și litera drept spirit. Un eseu călinescian din 1927 **(O lămurire)** e curat protocronist.

În sfîrșit, mișcarea de valorizare a specificului național nu făcea altceva, intuind că raportarea culturii românești la universal nu rezistă decît pe linia diferenței specifice, corelînd valoarea în absolut cu originalitatea. Filonul național avea să ducă negreșit, chiar dacă indirect, la intuiții probate ulterior avînd drept punct de sprijin dezvoltarea literară românească fără obligația acordului simplist cu Europa. Dimpotrivă, literatura română s-a întîmplat nu o dată să ia prima ora universală și Europa să se sincronizeze după ora românească. Pe scurt, protocronismul avea nu numai o valoare descriptivă ci și una interpretativă, de felul antropologiei literare, deși el se întemeiază ca orice teorie care e diacronică mai ales pe descriptivul cronologic și comparatist.

O asemenea teorie, care se bazează pe fapte în fond interpretabile și nu pe evidențe, ca în științele exacte, a stîrnit de altfel și o lungă polemică, de fapt cea mai importantă discuție teoretică postbelică. Ea a rezultat dintr-un complex de inferioritate (despre complexele literaturii române cf. **Mircea Martin — G. Călinescu și complexele literaturii române)** care a și generat o adevărată fobie de complexe. Unii au crezut că protocronismul nu e decît un alt extremism, un complex de superioritate neîntemeiat pe nimic, bun numai pentru a inventa priorități. Să fie într-adevăr preocuparea pentru rescrierea istoriei literare o obsesie exclusiv românească ? O privire sumară ilustrează și în alte literaturi europene o asemenea idee fertilă. Generația spaniolă de eseiști de la 1898 era preocupată, prin Ramon Menendez Pidal, de ideea protocronistă, Azorin, Ganivet, făceau aplicații protocroniste. Dintre formaliștii ruși, Jirmunski se întîlnea cu protocronismul. Astăzi, un Etiemble prin teza literaturii generale se leagă de protocronism. Respingînd ideea unui centru de inovație estetică unic vin și ideile poligenezei inovației literare, tangente cu ideile protocroniste.

Această desfășurare de date se poate rezuma în acest fel : teoria protocronismului nu este o invenție recentă, ea existînd în stare plasmatică și cu funcționalitate interdisciplinară mult înainte de exprimarea ei. Meritul lui Edgar Papu este însă indiscutabil acela de a o fi denumit și de a o fi teoretizat. Contribuțiile lui la ideea unui protocronism românesc, reunite în volumul **Din clasicii noștri** coagulează ideile precursoare într-o teorie coerentă. Ca un sculptor virtuoz el a înlăturat din jurul ideii materialul de prisos și în plus i-a dat un nume. Practic, protocronismul era o teorie din categoria necesității estetice a momentului, ea părea să se coacă, precum un fruct, și a fost de ajuns impulsul ca să se înfățișeze în felul unei adevărate direcții. Înainte de **Din clasicii noștri** susținuseră idei protocroniste **Paul Anghel** (în **Noua arhivă sentimentală,** despre universalitatea pură), **Dan Zamfirescu, Edgar Papu** înșuși în studiile asupra artei germane și asupra barocului portughez. Ideea era așteptată și cerută de context, mai ales că și de data aceasta teoria fusese anticipată de creație. De bună seamă că dezbaterea sincronism-protocronism nu poate fi o simplă ceartă de cuvinte din moment ce ea a oferit cîmpul unei semnificative dispute ideologice cu consecințe însemnate nu numai în domeniul ideilor ci și în planul creației. Este limpede că prin teoria aceasta s-a consolidat o originală mișcare de idei, (cea mai potrivită epocii postbelice, mai cu seamă aceleia de după 1965) care pune în centrul ei întreaga istorie a culturii românești și a dezvoltării ei ulterioare.

Pe lîngă analize, care nu sînt puține (stabilind protocronii la Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir, Eminescu etc) **Din clasicii noștri** e fără îndoială o apariție pe care discuția stîrnită în jurul ideii care a întemeiat-o o depășește cu mult în importanță. Așa cum s-a zis, în mișcarea de idei **Edgar Papu** a lansat o armă de calibru greu ; ea a dat temei unei direcții literare contemporane, cea mai însemnată de după 1944. Nu sînt ocolite în cadrul acesteia ideile-forță, cum ar fi statutul culturii românești în raport cu cea universală, șansele ei, specificitatea, universalitatea interioară, obiectivele creației care, confruntîndu-se cu această alternativă (sincronism-protocronism) este obligată să opteze. Efectul cel mai important al protocronismului în materie de climat literar este acela că a dat un mobil teoretic unei puternice serii literare care se afla în plină afirmare.

Fidel preocupărilor anterioare, **Edgar Papu** a continuat meditațiile sale cuprinse în studiile despre baroc, romantism, despre arta germană, precum și, mai ales, ideile protocronice, într-o sinteză intitulată **Motive literare românești.** Motivația este limpede exprimată de autor, el a dorit să desprindă specificul și fizionomia distinctivă unei literaturi **„nu numai din cercetarea sistematică a autorilor, a curentelor sau a genurilor ci și din aceea a motivelor".** Motivele — spune autorul — ilustrează la fel de coerent întregul ansamblu literar căruia îi aparțin. Largi ronduri comparatiste în cultura universală servesc autorului la evidențierea unor noi elemente protocronice dar demonstrația nu se face pe toate motivele literare românești ci doar pe acelea limitate la regiuni care ne cuprind și pe noi, acelea stenoterme — cum le denumește **Edgar Papu** cu un termen împrumutat de la S. Mehedinți și aplicat cercetării literare (iată o inovație care merită o discuție separată). Sînt pe scurt motivele literare cele mai reprezentative.

Demonstrația despre absurd și antiliteratură la clasicii noștri, motivul avatarului în literatura română, metamorfoza, enigma, fata morgana, dorul hipostaziat la români, tradiția Orientului în perioada interbelică, muntele sacru, prilejuiesc raportări întotdeauna interesante, în linie călinesciană, la valoarea în absolut. Prejudecățile literare sînt departe de a rămîne tabu-uri și de aceea comparațiile pot părea hazardate ori prea îndrăznețe dar dezinvoltura și profunzimea cu care **Edgar Papu** probează evidente priorități românești în plan universal convinge și pe cei mai obstinați. De altfel într-o mărturisire publicată el anticipa posibilele obiecții și considera că ele ar putea fi două : întîia, continuarea pledoariei despre protocronism prin dovezi noi, structurale, și, a doua, alăturarea, în susținerea demonstrațiilor sale, a unor scriitori contemporani clasicilor iluștri din care exemplifică (protocronismul pătrundea pînă la ora ultimă a creației). De unde se poate vedea că într-adevăr curaj fără luciditate nu există. Practic, aceasta este realitatea : teoria protocronismului este o idee și lucidă și curajoasă.

Mariana Brăescu

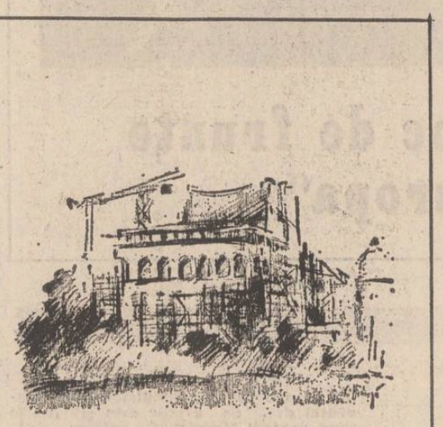

Critica ideilor literare

Adrian Marino este întîiul critic literar postbelic care a infirmat opinia lui Călinescu despre inaderența criticului român la problemele abstracte ale meseriei, refuzul acestuia de a teoretiza pe marginea instrumentelor sale de lucru. Pînă la contribuția lui Marino în domeniu, puține sînt personalitățile care s-au încumetat să depășească granițele empirice ale exercițiului critic ; G. Călinescu este între aceștia.

Gîndirea critică a lui Călinescu, sincronă celei europene, a demonstrat pe viu că o operă critică autentică nu se poate susține, în temeiurile ei, adînci, dacă nu este emanația unui sistem estetic precis, dacă, în structura ei, nu conține un repertoriu teoretic determinat de însuși specificul literaturii la care se aplică, — iar nu invers. Adică specificul actului critic, care departe de a fi numai universal, trebuie să determine, să scoată la iveală însăși specificul literaturii pe care o examinează. Dacă acest revers al primei asertiuni este adevărat, înseamnă că, analizînd o operă literară din perspectiva unui sistem filosofic și estetic străin ori a unei metode de import, specificul literaturii examinate ar trebui să poarte marca sistemului și metodei întrebuințate. Or, se știe, Călinescu a descoperit în însăși materia literară românească, specificul metodei și „sistemului" său critic, o rețea de concepte și intuiții conceptualizate capabile să examineze în profunzime opera literară și să-i surprindă specificul și valoarea în condiționarea lor istorică și sociala. **Istoria literaturii române de la origini și pînă în prezent** are o infrastructură teoretică aici implicită, aici explicită, în mod cert un mod dialectic, filosofic de a medita și penetra în spațiul literar, cultural și istoric românesc. Ea oferă și astăzi o metodă de lucru, perfecționată, specific călinesciană.

Etapa imediat următoare acesteia, în evoluția ideilor critice românești, o reprezintă creația teoretică a lui Adrian Marino. Privită din perspectiva timpului, ea este monumentală și reprezentativă pentru drumul parcurs de literatura română de la 1965 încoace. Se știe că, într-un anumit fel se scria critică literară înainte de anul **Congresului al IX-lea** și într-altfel după acesta. Intervenise, în urma unor acumulări teoretice succesive și a apariției unor tineri critici cu formație filosofică, un rapid proces de radicalizare a conștiinței criticii literare, și o accentuată subliniere a caracterului ei antidogmatic. Pentru că discreditarea vechilor „metode" critice, inclusiv impresionistă, nu era posibilă încă direct (mai acționa obiceiul ca „adversarul" să răspundă prin represaliii administrative), exponenții noii direcții critice au apelat la o terminologie filosofică pusă la index de „celebrul" **Mic dicționar filozofic** de prin anii 1954, readucînd-o în perimetrul articolelor și cronicilor lor literare. Fiind o terminologie de sorginte filosofică, și interdisciplinară, prin care analiza conceptuală a literaturii putea fi mai nuanțată, această terminologie a părut unora „gongorică", neologistică sau „beție de cuvinte". De fapt, era unul din modurile prin care se manifesta, în critica literară, asimilarea din interior a materialismului dialectic și istoric, și unul din modurile prin care limbajul proletcultist de dinaintea **Congresului al IX-lea** era silit să dea înapoi ori să se schimbe. Orice exagerare în această privință era mult mai utilă evoluției spiritului critic decît apelul sau recursul la limbajul scolastic al unei critici de tristă amintire. **Conceptul** mai era încă un element confundabil cu **substantivul.**

Într-un atare context literar și istoric apare prima carte a lui Adrian Marino, **Introducere în critica literară** (1968) care nu face decît să legitimeze și omologheze teoretic eforturile disparate de teoretizare, de afirmare de concepte, manifestate în rîndurile noii generații de critici. Cartea lui Marino, hrănită din studierea atentă a fenomenului critic românesc și universal, parcurgînd vaste terenuri bibliografice, era o invitație la teoretizare, la o autoexaminare a actului critic contemporan, la instaurarea unei noi metodologii și direcții în critica literară. În continuarea **Introducerii,** Adrian Marino publică **Dicționarul ideilor literare** (1973), operă monumentală chiar dacă din ea a apărut doar prima parte. Este o lucrare menită să ofere aproape toate conceptele și categoriile de bază cu care operează critica literară ; ca orice lucrare cu caracter teoretic ea își depășește sarcinile propuse și devine, indirect, o carte de filosofia criticii și a literaturii. În capitolele bine structurate, precis delimitate și nuanțat redactate, el arată care sînt legitățile interioare ale gîndirii critice și teoretice, sistemul ei de filiații și, mai ales, care trebuie să fie finalitatea demersului critic ; nu numai descoperirea și sublinierea specificității literare a subiectului, ci, mai ales, a celui istoric, fără de care caracterul universal al unei opere nu poate exista în afara celui național.

Dar pentru a accede la astfel de delimitări în spațiul analizelor critice e nevoie, susține, pe bună dreptate, Adrian Marino, o gîndire critică în acțiune trebuie să posede o metodă proprie de analiză și sinteză, pe un fond unitar de gîndire filosofică. Actul critic trebuie să fie emanația unui sistem coerent de gîndire teoretică, iar nu o gîndire de tip impresionist și pozitivist. Că pledoaria lui Adrian Marino pentru o critică reflexivă, bogată în idei și sugestii teoretice, a rămas o insulă înconjurată de o mare de impresionism foiletonistic, că ea n-a avut ecoul scontat la cronicarii literari ai etapei parcurse, nu este în măsură să micșoreze meritul contribuției sale teoretice, ci, dimpotrivă, să demonstreze că asertiunea lui Călinescu cu privire la inaderența criticului român la abstract mai este în vigoare.

Același lucru s-a întîmplat și cu **Critica ideilor literare** (1974), al treilea volum din seria preconizată de Adrian Marino, volum rămas și el ca un relief teoretic înalt și inaccesibil, peste întinderile de savană ale culegerilor de foiletoane ,eseuri și „teme" literare. Reabilitarea și readucerea în discuție teoretică a unor termeni ca „hermeneutică" și „euristică", a raporturilor axiologice și epistemologice dintre aceștia și dintre alții, a făcut ca și această carte a lui Adrian Marino să arate că ne aflăm în fața unui puternic și erudit gînditor al spiritului românesc de azi. Că tensiunea teoretică a spiritului său critic este la înălțimea celei europene, o confirmă cărțile sale traduse și peste hotare.

M. N. Rusu

Modelul istoriei mentalităților

Este limpede că aria de preocupări a lui Al. Duțu, în speță istoria mentalităților, se înscrie, pe de o parte, în filiația Iorga — Cartojan — Vianu — D. Popovici și, pe de altă parte, în circuitul L. Febvre — J. Delumeau. — J. Le Goff — F. Braudel. Ancheta hermeneutică practicată de Al. Duțu se bazează în principal pe trei tipuri de mărturii : scrise, orale și figurative. Acestea apar și în „Sinteză și originalitate în cultura română" și în „Umaniștii români și cultura europeană" și în „Modele, imagini și priveliști" și în „Literatura comparată și istoria mentalităților" ; de asemenea și în alte din numeroasele cărți ale autorului. Așadar, „pornind de la mărturii spre structurile mentale, investigația își propune să descopere în proiectul existențial colectiv o viziune despre lume. Această viziune cristalizează un sistem de valori, care dau contururi modelului cultural. Un model care, pe planul cultivării naturii umane, se transpune în modelul de umanitate." **(Umaniștii...** p. 21). În procesul de stratificare a modelului „vieții intelectuale", exegetul trebuie să urmărească modul în care operele s-au înscris pe traiectoriile sau „undele temporale", „cadrul exprimării", în care au fost formulate valori și tipuri de umanitate precum și centrele de greutate (ponderea deținută de grupurile sociale) în „lumea cărții".

Modelul cultural, odată localizat istoric, permite „conturarea imaginilor dominante la un moment dat : imaginile care fac inteligibilă atitudinea față de mostenirea culturală sau atitudinea față de lumea în care trăieste grupul sau colectivitatea aduse în discuție. În altă parte, se propun supermodele în 3 timpi : 1) cadrul exprimării culturale (teme, simboluri, imagini mentale, reprezentări colective, forme) ; 2) compararea modelelor culturale ; 3) investigarea sincronică și diacronică a formelor de universalitate, în care se află înscrise modelele culturale **(Modele...** p. 21—25). Sau : 1) studiul tendintelor generale ale societății pe plan economic, social, demografic ; a modului de reproducere mentală a generațiilor ; 2) considerarea sistemelor filozofice dominante în epocă ; 3) analiza raportului interior-exterior, introvertire-extrovertire **(Literatura comparată...** p. 88—91).

Istoria mentalităților re(con)stituie, deci, structurile ideo-afective și socio-culturale de mult „clasate" în arhivele lumii, pe care le introduce apoi în circuite și retele axiologice moderne, funcționale.

Comparatismul practicat de Al. Duțu în cadrul istoriei mentalităților nu este, fără îndoială, un „joc" gratuit de bibliotecă, ci implică o verticalitate a conștiinței, o atitudine militantă, o opțiune deschisă, o asumare responsabilă a rosturilor și valorilor culturii române : „o discuție despre evolutia culturii (...) priveste pe toti membrii unei colectivități care mostenesc o traditie si o supun unei analize critice. Prelu&m un tezaur de valori, care susțin activitatea prezentă si aceea pe care o proiectăm în viitor." **(Sinteză...** p. 44). De la înăltimea acestui orizont etic, privirea cuprinde necesitatea si hazardul, mutatiile ideo-afective si socio-culturale ; descifrează cu limpezime influențele si interferențele, sincronismele, asincronismele si protocronismele, conexiunile culturii românești cu fluxurile si ritmurile culturii universale. Omul este punctul de plecare si cel de sosire a discursului hermeneutic cultivat de istoria mentalităților. Istoria culturală, ca si istoria mentalităților, „interoghează în primul rînd oamenii, pe care-i descoperă prin intermediul mărturiilor." **(Umaniștii...** p. 25). Epocile istorice sînt fenomene antropologice. Ca atare, se cere descifrată „esența umană", „natura umană". Pornind de la ideologia unor grupuri umane, „istoricul îi readuce pe creatori în actualitate (...) ca pe purtătorii gîndurilor și aspiratiilor oamenilor din veacul lor, explicîndu-le orientările si optiunile", punîndu-le în lumină „experiențele de viață." **(Id.** p. 72). Reconstituirea tine seamă, desigur, de dimensiunile orale, scriptice si iconologice ale unui spatiu cultural pentru a explica „nu istoria textelor, ci a oamenilor", care „au găsit răspunsuri la întrebările ridicate de existentă dură..." **(Id.,** p. 67). Odată circumscrise, „tendințele majore din gîndirea si sensibilitatea predecesorilor nostri", vor fi testate si controlate prin anchete duse în spatiile culturale învecinate. Interferențele între două sau mai multe orizonturi de existentă si constiință dezvăluie similitudini, constante, analogii, pe baza cărora se construiesc modele „reale" ale conditiei umane : „Pornind de la analiza structurilor culturale, întemeiate pe structuri mentale, cercetarea comparată isi poate propune să dezvăluie, prin intermediul modelelor culturale, modurile diferite în care s-a organizat universul mental în arii diverse de civilizatie si să restituie, în fond, varietatea experientelor intelectuale făcute de popoarele pe care le-au raliat aspiratiile comune de a înnobila natura umană." **(Id.,** p. 72).

Un text de lege, o listă de prețuri, un catalog de cărți sînt tot atîtea „porți înguste", prin care istoricul mentalităților trebuie să se strecoare spre a(-și) dezvălui „trepidația existentei umane." **(Id.** p. 53), „ulmitoarea bogătie a naturii umane." **(Modele...** p. 96), „bogătia de manifestări ale vietii intelectuale." **(Sinteză...** p. 54).

Cumularea rezultatelor obtinute în istoria literară, a folclorului, a artelor plastice, a gîndirii, deschide „perspectivele cercetării istorice globale", care îi poate **re(cu)pera** — prin intermediul documentelor — pe „oamenii din vremurile trecute, punînd în lumină universul psihic din care au izvorît operele lor." **(Id.,** p. 32), „modul în care au fost elaborate idealurile de viată între coordonatele unei existente determinate de factori economici si modul în care ideile au participat la progresul societății." **(Id.,** p. 54).

Comparatismul militant refuză hipertrofierea „poeticității" sau „literarității" textului, căutînd mai degrabă să extragă „substanța umană a operei de artă." **(Literatura comparată...** p. 59). Toate cărtile sale sînt, de fapt, „silabe", „capitole" dintr-o unică si nedesmintit-patetică pledoarie pentru acel „fenomen global care se numeste viată." **(Id.,** p. 90). „A umaniza istoria" (N. Iorga), „a te arunca integral în viată". „a te lăsa cuprins de umanitatea prezentă" (L. Febvre) — acestea sînt conditiile pentru ca un istoric să poată reaprinde pulsul mort al trecutului. Rețeaua de legi si principii, deduse din „experienta istorică" de către fiecare popor, pare — privită din perspectivă diacronică — a se cristaliza într-o constelatie a „esentei umane". Pusă în ecuatie, formalizată, modelată de către hermeneutul mentalităților, „esența umană" isi dezvăluie coerenta, devine „inteligibilă". Fără să fie exhaustiv, ireversibil si definitiv, constituindu-se ca unul din multiplele scenarii posibile ale infinitei „esente umane", modelul permite, totusi, cercetătorului să identifice elementele care apropie sau depărtează culturile si literaturile, să pătrundă în structura imaginarului.

Această „nouă" ipostază a istoriei culturale nu este, asadar, un monolog în fata documentului, ci — chiar dacă nu în primul rînd — un dialog cu „celălalt". Istoria mentalitătilor se deschide, prin urmare, în special pe latura sa psiho-ideo-sociologică spre ceea ce scoala anglo-saxonă numeste „pragmatică". Trinomul **cultură = umanitate/umanism = viată** reprezintă, credem, în acest sens, „circuitul integrat" fundamental al sistemelor de modele pe care istoria comparată a mentalitătilor — în regia lui Al. Dutu — ni le pune la dispoziție. Alături de alti prestigiosi reprezentanti ai criticii literare românesti, Al. Dutu este un profund continuator al unei traditii autohtone de gîndire si nu în ultimul rînd, unul din cartografii României mentale.

Narcis Zărnescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

văzută de ION CUCU

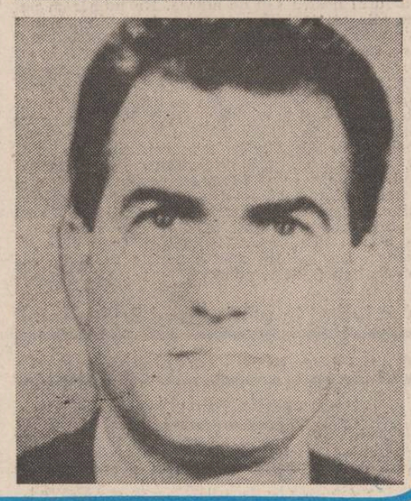

Trei dintre militanții pentru lărgirea cunoașterii în istoria culturii și literaturii române : Edgar Papu, Al. Duțu și Adrian Marino.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XI

DENIȚĂ VIOREL. Lungul poem **Vint de octombrie**, incepe aproape ca o nuvelă : „Vint de octombrie / graniță dintre anotimpuri, / frunzele aleargă intr-un ritm îndrăcit / Se opresc, cad și iar se ridică / Și aleargă / Vijelie... vijelii ale toamnei / O casă bătrinească. uitată-n spinceană de deal / fără gard / doar citiva copaci negri și groși o străjuiesc / vintul vrea să-mi smulgă ușa deschisă / ce scirțiie prelung, scirțiie a moarte“. Apoi neagra proză cuprinde somnoros, șase pagini : „In casă semiintuneric / pe patul invechit un bătrin suferind intins / cu părul de argint și fața crispată / puterile l-au lăsat... l-au lăsat, / printre sprincenele-i stufoase / privește afară“ etc. Încercați-vă norocul și puterile in proză cinstită.

BORIS MEHR. Slujiți sfinta rimă, și veți birui ca in **Biografie viitoare** : „Am să-mpăiez cindva un leopard, / să se prefacă ochii in smaragd / din creasta norilor s-alcătuiesc un brad, / genele tale crească-nalte ca un gard / profesorul să-ngenuncheze ca un bard / Sartre să nu mai fie Sartre ci un sard / să nu mai crezi că păsările ard, / Golgotha să numească un bulevard, / să spăl statuile de fard, / să scutur guano de pe-nsemnul unui gard / și cind mi-o fi mai greu, incet să cad / ca o ninsoare peste Galaad“. Și ați ciștigat la Poșta Redacției in **Cintec de iubire, Cintec după război, Conferință,** și **Cuvint despre auto-da-fe“.** Cele fără rimă sint haotice, se bilbiie de mi se face milă.

MANGU IOAN : Bucuroși vă scoatem loc mai inalt cu acestea patru ale dv. rodii diferite : **Dilatație :** „Îmi reazem capul de valul acesta / Se aprind luminări, / Ierburi suie spre albe cărări, / Timpul crește in oameni / Sunet de orgă, / Cu mine urcă-n ferestrele lunii“ ; **Dacă vrei :** „Dacă vrei să mă cunoști, / Caută-mă pe cimpul /... de maci, / Unde iarba stă de vorbă / Cu soldatul necunoscut. / Dacă vrei s-ajungi la mine, / Caută-mă in plinul femeii, / În cuibul păsărilor cintătoare. / Mă vei găsi, / Cu semnul veșniciei pe frunte, / Cu timpul in hora păsărilor“ ; **Ascult :** „Nechezatul calului meu se prelinge / in urechile frunzelor / de aceea, cind mă culc, / cobor o secundă / in frunzișul copacului, / să ascult depărtări“ ; **Strigă-mă :** „Strigă-mă, dar trupul meu, / un evantai in mijlocul grădinii, / bătătorit de fluturi, / Îți vor răspunde lăstarii, porniți / din brațele mele. / Dacă mă strigi, / unica șansă de-a mă privi adevărat, / evantai in mijlocul grădinii / bătătorit de fluturi“. Trimiteți, trimiteți.

CONSTANTIN BRÎNDUȘOIU : Treceți in față cu **Insule :** „Pe apa căutată, / văd lacrima frintă, / pe umăr de fecioară / un singur om / își are iadul său / Stau adinc / cu o singură vedenie / și n-o mai cuprind / Lacrimile o spală / lacrimile păgine / și vine o nouă vedenie / către umbrarul insulei“ ; **Capricii :** „Ochiul, stăpinul vederii / îndoaie izvoare pe frunze / dezvăluind curgeri albe / pe un drum / pe care vedem viața / și uităm de moarte / pină ne picură. / În piscul ochiului, / stă lacrima / spre abrupt. / Vine din adormire / cutremurind ființa, / clipind timpului : / Ca o imensă învăluire / ce se apleacă / spre albia timpului / La poartă nisipul iubește / această apă vie smulsă din suspin. / Ca o tăcere vine primăvara“ ; **Cintece săpate :** „Cită durere m-a săpat, cită fericire s-a ruinat / o, dar fie cintecul mut / prin dira singelui meu. / Cintă iederă pe zid, / tremură pămintul, / doarme soarele pe cer / și zidul plinge / cind se intinde intinsa : / N-am cu cine să te asemăn / venita mea... / intiia eroare. / Ce sens mi-ai dat ?! Te caut și te pierd / una tu și unul eu“. Dacă nu trecem peste limesul de plumb, așezăm la vedere in Antologie, **Mărgele, Insule, Capricii (II), Drepturile pactului.** Rămineți pe lingă aparatele de transmisie ale **Luceafărului.**

CONTANTIN ARDELEANU : Foarte confuze ; care nu-s desuete, desuete foarte. Mai limpede **Vlad :** „Pe culmea de stinci a răsărit un brad / Furtuna și vintul le-nfruntă semeț / E un amestec de fală și dispreț / În vigurosul nostru Vlad. / În vine-i clocotește singe de dac / Oricind este gata să-nalțe davă / Refuză umilința, din cupă bind otravă / Alungă departe, departe gindul posac. / Spectacol de lumină și sunet... / Cine străbate casa ca un pădurar / În căutarea căpriorului fugar ? / Copilul meu, apoteoza unui cintec“. **Resemnare,** interesantă ca „document uman“ : „Nu știu cind mi-a trecut viața / N-a fost in ea nimic de epopee. / Putea pleca demult și poate să mai steie / M-am săturat să-i fiu mereu paiață. / Mi-am ridicat ștacheta mult prea sus / Am doborit și dintr-a treia incercare / Și ca invins, am fost un oarecare / Durerea ce-a mocnit in mine, la nimenea n-am spus / Ce am pierdut in tinerețe e desuet și e tirziu / Să-ncerc a compensa in prag de senectute / Ești Șansa sau Iubirea ? Oricine-ai fi, la alții du-te / Așteaptă-mă doar tu, Resemnare, să jucăm table-n Cișmigiu“. Mai sint unele pentru **Urzica** — pun o vorbă de bine ; pe-acolo am prieteni.

VAICĂR CONSTANȚA. Un fel de prozopoeme ? Citeva pete frumoase pe **Un obraz roșu :** „Un chip frumos de femeie. Dar intreaga ei atitudine arată o părere atit de definitiv disprețuitoare față de ceilalți, incit vezi că nu există nici cea mai mică speranță de-a umple locul ei și cu altceva in afara ei insăși.

Să-ți duci plugul tău, fie el și de aur, fără a-ți desprinde privirea pentru a cuprinde intinsul, ce tribut aiurit“ ...„Dorul abrupt, inexplicabil, de iarbă, de fum ridicindu-se din livezi, de zgomotul roabei de pămint, de uscăciunea albicioasă ce cuprinde straturile de zarzavat, de aerul impins de vint deasupra unei ape vălurite, de soarele apunind in valurile rubinii... Mereu in genunchi, la marginea nimicniciei, in căutarea sunetelor, a clarității și curajului...“, „Căutind, in mai, pe cei duși... În biserică, un ziar uitat pe masă, trădind o lectură abia intreruptă. În apropiere, scăunelul episcopal cu baldachin, pe care nu s-a așezat nimeni, niciodată, cu perne de atlaz cu monogramele enoriașilor donatori. Icoane veștejite de sărutări. Portretul prea laic al fostului preot... Nu cumva există oameni predispuși spre suferire așa cum sint predispuși spre veselire ? Au primii vreun merit, al profunzimii, de exemplu, doar pentru că suferă, ceea ce ar presupune că ceilalți au, prin contrast, vreo vină ? Sau fiecare se află la aceeași distanță de adevărul obiectiv și doar judecata de suprafață creează o dublă distanță intre ei ?“ — Și cu acestea noi răminem de partea celor predispuși la suferire și chiar la suferință, deci lingă dv. Data viitoare insă, vă trec in grija secției de proză.

ILEANA MIREA : Reținem această **Imagine :** „Între mine și o carte / există un apartament intr-un bloc. / Geamuri transparente, / perdele curate, / bucătărie, oale, crătiți, / balconul — există / Între mine și-o carte, copiii / cum există intre mine și iubitul meu / adorata sa mamă... / Între mine și o carte persistă / imaginea chirurgului din fața ceasului cu nisip / Pregătit pentru o nouă operație“. Deci lucrați cu imagini, lăsați declarațiile pe seama altora.

HORIA BĂDILĂ. Ziceți „Trebuie să aflu odată și odată adevărul : e ceva sau nu e ? Merită sau nu, să continui ?“. Apoi, după o parolă englezească vă luați seama, și murmurați : „De fapt, pentru a fi sincer, trebuie să recunosc că nu m-ar mulțumi un răspuns sec, tranșant“. **Viața ca un tramvai ;** arată a fi ceva, drept o speranță pentru odată și-odată : „Copacii aleargă / Gindurile fug / Luminile atirnă in ramuri / Parcuri in noapte / Ferestre lăptoase, / Pătrate, / Rotunde, / Pătrate / Noaptea e in parcuri / Oprire : o stație / Un om ce coboară, / Un om care urcă / Un trunchi milenar, / Cu brațe ce țin / niște stele aproape / Case stinghere / Pe celălalt mal / Poduri ce leagă / Lumini care vin / cu lumini care trec / Șinele : unduire, Paralele. / E frig. / Umbre. Puține / Felinare lipite de drum / Ce sclipesc. / Întinse/ Oprire : e capăt / intinse, brăzdate, Întinse / Oprire : e capăt. / Bilete noi / Întoarcem / Copacii aleargă / Gindurile fug“. Însă tensiunea slabă : pilpiie prea des, aproape stingindu-se globulețele de culori cam apoase. Puneți pastă pe cuvint, nu-l lingeți așa, aproape fără sare.

EMIL MANOLACHE BÎRLAD : Poesii rotunde și parcă mărgele de sticlă bine orinduite la colori : **Toamnă :** „Singurătatea plopilor / Rămine / Pe obrazul zidurilor / Lacrimă“. **Flori:** „Mă simt ca ochiul casei / Neinchis / Am oasele așezate ca niște grinzi / La incăperea in care auzi / cum țipă semințele, / cind le ating buzele aspre / Ale pămintului“ ; **Numărul pe care...“** „Copacul / Aruncă cu haina lui / Peste inima greierilor / Și-ascultă / cum frunzele / Îi dau ocol / Mireasma florilor / E numărul casei / Pe care-l citește toamna“. **Aripă udă :** „Toamna cumpără / Vint / La preț de ploaie / Pe piața anotimpului / Copacii vind / Resturi de octombrie / Păsările / Acoperă cu aripa lor / Buzunarul ierbii / Să aibă de unde plăti / Foșnetul uitat al pădurii“.

CĂLIN BUCOV

Fatidica pagină

M-am trezit, era o dimineață obișnuită,
un țipăt dureros imi apăsa timpanele
de-o bună bucată de timp,
am dat să mă ridic, fruntea mi s-a izbit
de labele reci ale unui spinzurat
„O, doamne, cine a avut atita curaj incit
să se desființeze deasupra patului meu ?“
m-am intrebat
un ins in frac tocmai imi astupa gura cu
palma, strigătul acela stăruitor incetă brusc,
eram mai mult decit uimit : urlasem fără
să vreau, fără să știu,
un trup gol de femeie se ridica in mijlocul
incăperii, dintr-un sicriu,
se ridica unduitor, alb ca de lapte,
și de-abia atunci, de-abia atunci mi-am
adus aminte că, de fapt, aseară am uitat
pe podea, o carte deschisă la pagina 77.

Am sărit in picioare, am apucat cartea
și-am inchis-o
parcă un inroșit fier cu inverșunare
mi s-a răsucit in piept :
camera deveni pustie dintr-odată ;
imi părea rău, aș fi putut să mai aștept,
să m-apropii de tinăra aceea, să-i sărut
mina și să-i spun : domnișoară,
domnișoară minunată uite despre ce-i
vorba,.. și să-i explic,
dar așa : singurătate, de trei ori singurătate,
nimic, de trei ori nimic...

Am pus mina pe telefon,
am format numărul bineștiut,
am adăugat cifrele 77
și-am intrebat, ca-n fiecare dimineață,
timid, pierdut, ca prin vis :
— „Alo, stimate Maestru,
există, sau nu paradis ?“

Între două cuvinte de iubire

„Manuscrisele nu ard niciodată“
(M. Bulgakov : „Maestrul și Margareta“)

Mulțimi de păsări incercau să zboare,
visleau disperat dintr-o lungă și moale aripă,
un cubic ceas plutea peste oraș,
fiecare oră era o omenească gură ce țipă,
(limbile-spade-nsingerate-arătau orele
douăzeci și trei)
stimate Maestru, eu v-așteptam, ca de-obicei,
dinspre tinerețe fără bătrinețe
și viață fără de moarte
să apăreți, urmat de-același cal
ce poartă-n spinare o uriașă carte,
aveam nevoie de-o singură frază
pentru a incepe
despre curaj un lung poem ;
v-așteptam, o, cum v-așteptam in mansarda
strălucitoare a tinereții și astăzi incă
mă tem :
palma dreaptă-mi pipăia pistolul din buzunar,
fără vlagă, tremurătoare,
pe timplă cu un X insemnasem locul unde-aș
fi tras,
(locul acela incă mă doare
rană fierbinte in carne rămas...)
Aveam nevoie de-un singur cuvint
pentru a ști precis că :
„manuscrisele nu ard niciodată“,
răcoarea curajului adia-n sufletul meu
alintind,
afară era o noapte caniculară, ciudată...

MIHAI CUCIURAN

Vînjos

L-ai vedea cit de colo,
spătos cum rar se pomenește
de parcă zile și nopți de-a rindul
saci cu ciment ar fi descărcat
la rampa din marginea orașului ;
in timp ce pe prima pagină a cotidienelor
erau publicate
noi și noi chemări la intrecere ;
omul nostru cumpănea unde-o să fie una,
unde alta ;
casa o vedea ridicată deja,
imprejmuită cu gard impletit din răchită ;
își scotea șapca,
o lăsa intre ierburi
și lumina se aduna verzuie
ca lăcustele amorțite de liniște ;
la cițiva pași mai incolo găsea o piatră
de riu ;
in jurul ei
păstrăvi nu rămineau să-și adune puterile ;
doar cimpia curgea molcomă
pină-n marginea drumului județean,
își croia cale pe dedesubt
și trecea dincolo
unde erau doar bulgări de pămint

Nu tulbură

Apa din care va bea ;
adevărul nu-l asmute spre lucruri,
nu-l vaccinează impotriva tuturor celor
posibile ;
mărunțiș este visul său,
in parc, pe aleea betonată, el merge
ingindurat ;
nu-i zi cind astfel să nu fie zărit,
nu-i singurătate prin care să nu treacă,
hol de policlinică incăpător
unde aștepți cu bonul de ordine-n mină ;
bucurie nu este pe care să n-o evite,
cunoștință căreia ii ești dator
polul din care ai luat ultima conservă
de pește ;
nu-i zi cind să nu fie de zărit,
nu-i minciună pe care să n-o cunoască,
să nu-i frigă buza după ea,
dar
atit
și nimic mai mult

Un moment decisiv

Urmare din pag. 1

În Circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie 1941 se arăta că pentru atingerea acestor obiective se cer organizarea și desfășurarea unor acțiuni ample și eficiente pentru „formarea unității de luptă și a frontului unic al clasei muncitoare cu muncitorii social-democrați, național-țărăniști și cei fără de partid... Fără unitatea clasei muncitoare nu se poate organiza cu succes nici unitatea de luptă pentru dezrobirea națională a poporului român“.

În vederea ieșirii României din situația gravă in care se afla și pentru recucerirea independenței naționale, P.C.R. a propus la 6 septembrie 1941 tuturor partidelor, grupărilor și personalităților politice o Platformă-program intitulată sugestiv : *„Lupta poporului român pentru libertate și independență națională“*. In acest document partidul comunist a stabilit tactica de luptă corespunzătoare noilor condiții in care se afla țara, stabilind următoarele obiective principale : răsturnarea regimului antonescian, formarea unui guvern al independenței naționale compus din reprezentanți ai tuturor forțelor patriotice ; ieșirea României din războiul antisovietic și alăturarea ei la coaliția Națiunilor Unite; alungarea trupelor hitleriste din țară și eliberarea părții de nord a Transilvaniei ; recucerirea libertăților cetățenești și democratice etc. Pentru infăptuirea acestei politici, partidul comunist era gata să colaboreze cu toate partidele, grupările și personalitățile politice și cu toți patrioții români pentru realizarea oricărei revendicări din platformă, punind ca singurul criteriu al colaborării atitudinea față de ocupanții hitleriști, guvernul antonescian și de războiul contra U.R.S.S.

Abordind in mod dialectic, diferențiat și multilateral toate aspectele complexe ale dispoziției forțelor sociale inlăuntrul țării, ținind seama de raportul dintre situația internă și evoluția situației internaționale, a celei de pe fronturi in primul rind, P.C.R. a putut infăptui pas cu pas intreg ansamblul de măsuri politice, militare și organizatorice necesare pentru pregătirea minuțioasă a victoriei asupra fascismului. In acest cadru, potrivit condițiilor României, rolul hotăritor revenea clasei muncitoare care avea să polarizeze in jurul ei intr-un front comun, toate partidele, grupările și personalitățile politice care doreau să contribuie la restabilirea independenței și integrității naționale a României.

În acest document de o deosebită insemnătate pentru ințelegerea strategiei originale, proprii a partidului nostru se arată că Partidul Comunist Român este gata „să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și cu toți patrioții români pentru realizarea oricărei revendicări din platformă, punind ca singur criteriu al colaborării atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară“.

Ampla mișcare de rezistență dezvoltată in rindurile intregului popor s-a imbinat cu munca perseverentă desfășurată de P.C.R. pentru realizarea alianțelor de clasă și politice. Această activitate stăruitoare generată de insăși situația obiectivă a țării, a dat roade. In noiembrie 1942 s-a constituit, sub indrumarea comuniștilor, Uniunea Patrioților, al cărei rol era astfel definit in documentul programatic : „Scopul nostru principal și imediat este unirea tuturor forțelor națiunii române intr-un singur front patriotic de luptă pentru eliberarea patriei de sub jugul hitlerist“. Apelurile și chemările repetate ale P.C.R. adresate conducerilor și grupărilor politice democratice și antifasciste de a acționa in mod unitar in vederea inchegării unui amplu front patriotic antihitlerist au căpătat forme concrete in anul 1943.

În iunie 1943, C.C. al P.C.R. — adresindu-se tuturor membrilor partidului și prietenilor săi, tuturor patrioților. — arăta că trebuie să aducă la cunoștința poporului „propunerea Partidului Comunist făcută tuturor partidelor și organizațiilor patriotice de a forma Comitetul Național de luptă pentru eliberarea țării, care să intrunească toate forțele naționale, fără deosebire de clasă, partid sau religie, in Frontul Patriotic Antihitlerist al poporului“.

Un prim succes in direcția făuririi Frontului Național Antihitlerist l-a construit crearea, in toamna anului 1943, a Comitetului Frontului Patriotic Antihitlerist. Răspunzind apelului partidului comunist, in lunile septembrie-octombrie 1943 s-au aliat cu el, in lupta pentru eliberarea patriei, partide și organizații patriotice ce se aflaseră anterior alături de comuniști in acțiunile contra fascismului și a nazismului ca : Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ), Partidul Socialist Țărănesc, precum și unele organizații locale ale Partidului Social Democrat. Realizarea Frontului Patriotic Antihitlerist — expresie a politicii consecvente a P.C.R. de realizare a consensului național — a jucat un rol deosebit de important in lupta unită pentru răsturnarea dictaturii antonesciene și scuturarea dominației Germaniei hitleriste.

O condiție de prim ordin pentru asigurarea rolului conducător al clasei muncitoare in lupta pentru doborirea dictaturii antonesciene, și pentru infăptuirea unor transformări revoluționare ulterioare era realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare. P.C.R. a subliniat in repetate rinduri insemnătatea unității de acțiune a clasei muncitoare pentru coalizarea tuturor forțelor antihitleriste, pentru succesul luptei antifasciste. În vederea realizării unității de acțiune a clasei muncitoare, care trebuia să constituie coloana vertebrală a Frontului unic național antihitlerist, Partidul comunist a intreprins o serie de acțiuni, a făcut o largă propagandă in mase și in armată. Încă din 1941, continuind bunele tradiții existente intre cele două partide muncitorești — P.C.R. și P.S.D. — pe linia F.U.M. din perioada anterioară dictaturii antonesciene, P.C.R. a stabilit contacte cu liderii P.S.D. ducind tratative cu ei pe baza obiectivelor din platforma sa din 6 septembrie 1941.

Militind cu consecvență pentru realizarea unui front unic național antihitlerist, intrucit considera că in condițiile României de atunci aceasta era calea cea mai sigură pentru răsturnarea dictaturii antonesciene și eliberarea țării de sub fascism, partidul comunist a menținut in continuare legăturile cu conducerea P.S.D. in vederea unirii intr-un singur front a tuturor forțelor naționale.

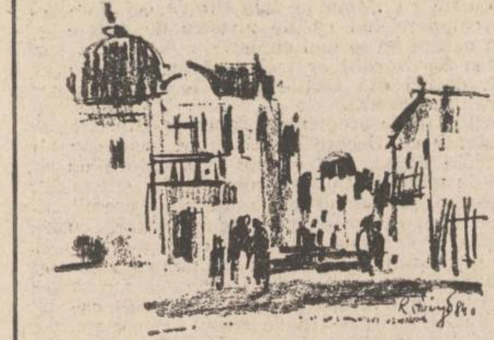

Datorie și demnitate

Urmare din pag. 1

tic și social, omul istoric in primă și in ultimă instanță, omul real : sub ce laturi acceptă sau își acceptă el condiția devenirii publice ? Îl vedem absorbit, inhibat de tehnica și rezultatele muncii, prins in viltoarea lor și consumator indiferent sau fericit al acestora sau eliberat, detașat de obsesia obiectelor, ieșit din raza lor de interes ? Între ce gravitează, rămine la a avea sau a fi ? Ce este acela omul bogat sufletește ? Dar omul creator, omul moral ? Este el un indiciu al participării sale la propria sa construcție sau se lasă, purtat de valuri, dus de curenți ? Și care este atunci criteriul său de identitate, care este reflexul său de personalitate ?

E de admis că in accepția atașamentului față de condiția semenilor săi și a propriului său destin omul nu și-a refuzat și nu-și refuză niciodată intrebările. Totul e ca să și le pună. Și in acest sens Congresul al IX-lea a adus marea limpezime propunind culturii, literaturii și artei in special, un domeniu de predilecție : omul viu. **„Noi facem totul pentru a dezvolta in om spiritul de omenie — cum spune poporul nostru. Realizăm socialismul și comunismul in care omul reprezintă figura centrală, preocuparea primordială. Tot ceea ce intreprindem,** sublinia secretarul general al partidului, **este consacrat omului, libertății, bunăstării și fericirii lui.** Literatura și arta nu rămineau și n-au rămas mai puțin concludente in această vastă operă a umanismului propriu zis și a umanității noi ce se afirma la scara intregii societăți. Literatura își reciștiga tradiția și conștiința marilor valori, ieșea din sfera modelelor de rețetă, a modelelor de directivă și intra pe teritoriul complex și deloc simplu al omului viu. Din perspectiva și cu conștiința că el, in accepția și cu toată puterea sa de a fi nou, reprezintă un grandios și necesar proiect. Că el există, trăiește ca stare de spirit și că realitatea materială și spirituală a epocii noastre stă in absorbția și difuziunea calităților lui. El este excepția și posibilitatea noastră dorită iar impactul lui in muncă, in gindire și viață produce nu șocuri ci curenții liniștitori și lucizi ai voinței de a-l integra și a-i da cale liberă in societate. Literatura — nu este singura, dar ea, cel puțin — și-a confirmat și își confirmă in această privință nu numai datoria ci și vocația.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Căci la război ca la război / cind nu se trăiește / se moare / iar dacă ai noroc / scapi teafăr / dacă nu / poate rănit / poate mort / da / oftă bătrinul depănindu-și amintirile / simbătă seara / inconjurat / cum știți / de familie / eu am scăpat / deși de luptat m-am luptat bine / și numai in linia intii / dar am avut și noroc / mare noroc / uite / odată in munți m-a lovit un glonte drept in piept / chiar in dreptul inimii / am simțit deodată o izbitură grozavă / numai că in buzunar / acolo / imi pusesem eu tabacherea pe care mi-o dăduse un primar din Cehia / iote / dom'le / ce noroc am avut / putea foarte bine să i-o dea altuia / doar abia intrasem in sat / il eliberasem / de nemți il eliberasem / dar mi-a dat-o mie / m-a strins in brațe și mi-a spus ceva in limba lui / pe urmă mi-a intins tabachera cu foiță și tutun / eu nu fumam / dar am luat-o și am pus-o in buzunarul de sus de la piept / un sergent trebuie să aibă tutun / chiar dacă nu fumează / le dă din el soldaților inainte de atac / așa că am avut noroc / mare noroc am avut / dacă n-aș fi fost sergent n-aș fi luat-o / sau n-aș fi păstrat-o.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Fișe de roman (XI)

1.

Sfirșit de zi de vară pe o limbă de plajă mai sălbatică și mai puțin cercetată. Pe poteca tăiată in malul lutos coboară in șir indian patru bărbați cu coasele la spinare. Au cămăși albe și pălării moi de fetru trase pe ochi. Se grupează ceva mai departe de cei mai sumar inveșmintați, așează coasele cu grijă sprijinite de mal apoi se intorc și se descoperă in fața mării cu pietate și uimire. Pe fețele lor bronzate sudoarea strălucește auriferă. Rămin așa cu ochii pierduți pe intinderea albastră. Se sfătuiesc adunați in cerc. Aruncă priviri furișe de-alungul plajei și incep să se dezbrace cu sfială. Intii cămășile albe, apoi sandalele, apoi, așezind pe nisip, pantalonii lor de lucru. Izmenele lungi, de pinză, flutură in bătaia vintului. Intră incet in mare, pipăind apa infiorați de atingerea răcoroasă.

Nu se incumetă prea mult, grupați doi cite doi, scoțind strigăte scurte.

Se spală pe spate reciproc, metodic și cu nădejde. Termină și ies pe mal așezindu-se pe pietre, cu capul sprijinit in miini, privind intinderea necuprinsă, nemișcați ca niște statui.

2.

Două cumetre urcind pe scările ce duc la faleză. Amindouă inalte, bronzate metodic, șerpuitoare, mirositoare a șpreiuri cu nuanțe exotice, cu slipuri minuscule și pălării tip sombrero. În timp ce escaladează numeroasele scări, cea din spate exclamă cu totală dezamăgire :

— Dragă, cu regimul ăsta sever de economii nu mai găsești un bărbat să-ți facă un pic de curte...

3.

Trece un fotograf pe plajă imbrăcat in costum de marinar. Are un fluier la git cu care dă semnale scurte. Un ciine lup prelung și frumos il urmărește privindu-l inteligent. Se oprește odată cu stăpinul care-și rostește tirada : „Veniți și vă pozați cu ciinele Romeo / de la circul Amadeo. / Zice mamă, zice tată, / zice plajă adorată / toate patru deodată. / Hai, incălecați pe el / că e blind ca un purcel... /

Fluieră și ciinele face sluj și copiii se adună in jurul lui incercind să-l mingiie. Speculind momentul psihologic, fotograful continuă : „Hai, copii, plingeți să vă fotografiați că părinții cred in lacrimi“...

4.

Luna ca o geamandură propulsată in cer...

5.

După furtună, marea doarme invelită in plăpumi de mătase.

6.

Un delfin eșuat intre două pietre, cu spinarea pe jumătate afară. Pielea lui strălucește metalic și ochiul cu care ne privește are rugăminți omenești. Îl desprindem ușor, și cu oarecare greutate, purtindu-l spre larg.

Stă citeva clipe nemișcat după care zvicnește inainte dispărind intre valuri. După amiază, in același loc, inainte de apus, apare impreună cu perechea lui, probabil, și face tumbe și se zbenguie in semn de recunoștință. Timp de o săptămină, invariabil la aceeași oră, apărea in fața noastră, recunoscindu-ne după semne numai de el știute și se juca grațios scoțind strigăte scurte și neințelese.

7.

Un părinte admonestindu-și plodul :

— Dacă te-am adus la mare stai pe plajă că de aia am plătit...

8.

Meduzele sint lacrimile delfinilor zdrobiți de stinci.

Mircea Micu

VALORI NUVELISTICE ACTUALE

II. Marii „interbelici“ (IV)

Ideea, de subtilă sorginte etic-folclorică, urmărită in povestirea **Floarea soarelui**, este aceea că, in comparație cu a soacrei, arma de luptă a Stanei se dovedește infinit mai puternică. Drept urmare, victoria este de partea ei. Soacrei nu-i priește deloc reacția Stanei și, ca atare, pare că își pierde insăși rațiunea de a trăi. În urma unui vertiginos proces de degradare fizică, intr-adevăr, bătrina își dă sfirșitul, convingerea femeilor din sat fiind aceea că Iova plătește cu viața felul ei de a fi. Discreta tentă ezoterică de care beneficiază interpretarea evenimentului face corp comun cu interpretarea moralist-poetizantă a personajului povestitor : „Înțelese mai tirziu, din ce auzi vorbindu-se la inmormintarea Iovei, că era o credință generală ; dacă Stana ar fi fost rea, ori cel puțin nestăpinită și s-ar fi certat zilnic cu soacră-sa, bătrina n-ar fi murit așa de curind după căsătoria lui Ion. Bătrinul era de aceeași credință, numai cit el ințelegea ceea ce alții nu ințelegeau și credeau că Stana se putea stăpini. El știa că tinăra nevastă nu avea ce să stăpinească. În sufletul ei era floarea soarelui, care n-are altă grijă decit că nici o pornire de minie sau de dușmănie nu se putea ridica din el. El ințelesese că Stana era floarea soarelui, care n-are altă grijă decit să-și intoarcă fața mereu după el. Pentru Stana soarele era in inima ei : dragostea față de bărbatul ei“. Descalificarea eresului grotesc fatidic cu mijloacele ce țin de idealizarea aproape extatică a feminității tinere atestă de fapt sensibila detașare a povestitorului de viziunile terifiant moraliste ce-i animau altădată spiritul critic, chiar și in cazul unor teme și conflicte oarecum similare cu acelea din poematica narațiune **Floarea soarelui.** Neîndoielnic alter-ego al autorului, eroul povestitor, la rindu-i, prin atitudinea exultant afectivă ce-o adoptă continuu, nu face decit să expliciteze o asemenea revelatoare translație ; căci iată fraza — sentență de incheiere a povestirii : „Ce minuni sint in lumea asta, își zicea pensionarul, pe lingă care treci și nu le vezi și mori fără să cunoști atitea frumuseți ale sufletului omenesc !“.

Nu mai puțin consacrată de tradiție, inclusiv de proza anterioară a lui Agârbiceanu, este tema povestirii **Vironica.** Clasicul conflict constind in căsătoria forțată dintre tineri ce nu se iubesc, totul bizuindu-se pe criteriul interesului material — deci, iarăși tema pămintului — revine in atenția aproape octogenarului prozator. Interesant este că de data aceasta nu atit viziunile epic-conflictuale promovate de marea proză transilvăneană, incepind cu Slavici și incheind cu Pavel Dan, sint acelea care definesc structura povestirii, cit mai ales baladescul coșbucian, cu substratul lui de un idilism sui-generis. Concepută și elaborată conform cu sigurele reguli ale „speciei“, povestirea nu își refuză nici unul din privilegiile acesteia, dimpotrivă. Din personaj-povestitor cu o poziție epică oarecum marginală, cum apare in **Floarea soarelui**, acum, bătrinului Vasile Cindea i se conferă rol de erou central ; este partenerul tinerei Vironica, eroina titulară a povestirii. Aedvărata lui identitate abia de data aceasta se relevă. Originar din satul cu pricina, bătrinul profesor, acum pensionar, se intoarce aici spre a-și petrece bătrinețele in tihnă, ingrijindu-și căsuța moștenită și cultivindu-și grădina cu poame, legume și flori. Din perspectiva unei asemenea „teze“ poporanisto-sămănătoristă, foarte discret sugerată, eroul povestirii recepteaza viața satului, in care, cind imprejurările o cer, chiar se implică direct, cum se intimplă și acum. Interesul stirnit de lectura povestirii **Vironica** provine deci din modul particular in care bătrinul cărturar recepteaza „viața la țară“. Nu incape indoială că modelul coșbucian este cel mai apropiat inimii lui Vasile Cindea, Nu mai departe, să reținem imaginea satului intr-o zi de vară plină de soare și liniște ; deci, cum se spune, elementul de decor al idilei ; „Într-o zi de august luminoasă și inflăcărată de argintul pe care soarele il topea in văzduh, către amiezi ieșise la portiță, după ce se tindălise multă vreme prin grădină. Era singur acasă, și pe lavița de la portiță se așternea acum umbra mărului de lingă gard și era răcoare [...]. Ulița era pustie. Tot satul ieșise la hotar, la lucru, era toiul secerișului. Rar se ivea cite un copil la portiță, privea in sus și in jos pe uliță și iar dispărea in curte. Părea că făcea un lucru oprit și se temea să nu-l surprindă cineva [...]. Uneori se spărgea peste sat un cucurigat de cocoș sau un lătrat scurt și hodorogit de ciine. În tăcerea și pacea grea impinzită peste sat, bătrinului i se părea uneori că țiuie a pustiu. Țiuia peste sat sau numai in urechile lui ?“

Eventuala presupunere că schițarea unui asemenea fundal de feerie bucolică ar atrage după sine imaginea contrastantă a unor intimplări caracteristice prin dramatismul lor tensionat (cum se intimplă adesea și in marea nuvelistică agârbiceniană) nu se confirmă nicidecum. Din contră, ni se oferă decorul de basm rural in care își face apariția autentica eroină a idilei : **„Deodată, tresări din ațipire, deschise ochii și văzu pe uliță la vale, la o bună zvirlitură de băț, o fată cu furca in briu, care venea către el, intr-un mers ușor și legănat, ca intr-o plutire. Era inaltă și subțire, cu capul gol, desculță, și inainta torcind din caierul alb de lină. Dreapta in care ținea fusul se depărta incet de trup, pină unde ajungea, apoi depănind firul pe fusul rotofei de tort, aducea mina pină sub caierul din care stinga izvora fir nou.** Vasile Cindea nu se înșela : fata era imbrăcată in port de sărbătoare, deși era zi de lucru : iia, subțire, era albă ca zăpada, cu minecile largi, impodobite cu altițe de-un roșu aprins, cu fodorii chindisiți. Fata era incă departe și nu putea distinge benta din care ieșea grumazul alb, fraged și rotund. Dar se minuna de șorțul cu alesături și de cătrința bogat impodobită. Poalele ii ajungeau mai jos de glesne, din pinză de bumbac care cădea albă in falduri largi“. Deplin stăpin pe mijloacele sale, altfel zis, pe secretele de elaborare a „speciei“, prozatorul nu pare deloc inhibat de riscul alunecării in plasa idilizării convenționalizante. Sublimitatea poetică a desenului depășește cu de la sine putere un atare handicap. Pe de altă parte dez-obiectivarea aceluiași desen, odată cu asumarea lui de către bătrinul Cindea, artisticește, are efecte intru-totul benefice : „Bătrinului ii trecu, ca luată cu mina, ațipeala și nu se mai sătura să privească arătarea. Era o fată de la ei din sat? De unde a invățat să umble așa de ușor și să toarcă cu atita eleganță, din caierul de lină ? Cine i-a arătat să-și poarte trupul drept ca un prapure ? Să pășească măsurat ca o domniță ? Și cum a răsărit la ei in sat un obraz așa de fin, palid oleacă — cum au domnișoarele din pension ?“.

Surpriza bătrinului cărturar (și a cititorului) este de a constata că Vironica pune la cale o asemenea inscenare dinadins. În disperare de cauză (părinții fac presiuni pentru a o mărita cu Ionu Rafirii a lui Stan, flăcău mai instărit decit Vasile Mărginean a Săndulesei, pe care ea il iubește), fata vine, astfel pregătită, la bătrinul Cindea, căruia, idealizindu-i condiția de cărturar ințelept (descoperise că-i este și rudă), ii incredințează marele ei necaz, rugindu-l s-o salveze. Regula jocului, evident, se aplică in continuare. Vironica află deplină ințelegere din partea lui Vasile Cindea, care, nici mai mult nici mai puțin, este convins că ii stă in putință să rezolve intreaga chestiune („ — Nu te-ai inșelat, Vironica. Azi e vineri. Duminică după biserică vin la voi și-i voi hotări pe părinții tăi să te lase să-l aștepți pe Vasile“ ; „ — Vin, n-avea grije ! Doar nu te voi lăsa să ajungi pe mina celui despre care ai zis că e tot in umbră. Tu ești făcută să trăiești in soare“). Dar, spre deosebire chiar de ceea ce se intimplă in povestirea **Floarea soarelui,** viziunea optimist-luminoasă din **Vironica** mai are un temei. Acțiunea povestirii este circumscrisă unui moment istoric cu semnificație crucială in viața satului contemporan. Și Vironica nu ezită a-și lega speranțele ei de fericire in dragoste de povestirile respectivului moment istoric. „De altfel — mărturisește ea in finalul povestirii — se vorbește prin sat că in doi-trei ani nu va mai avea nimeni pămintul lui, ci tot pămintul va fi al satului intreg, il vor lucra impreună și va căpăta fiecare după cit muncește, din roadele pămintului. Asta ar fi o lege bună, uncheșule !“.

Nicolae Ciobanu

ACTUL DE LA 23 AUGUST
în context internaţional

Prin amploarea şi profunzimea consecinţelor lor, evenimentele din România, din august 1944 au intrat în seria **marilor cotituri** ale conflagraţiei mondiale dintre 1939 şi 1945. Ele au fost recunoscute ca atare de către unii din cei mai reputaţi istorici, români şi străini, ai ultimului război. Spre a da numai un exemplu, un specialist de talia lui B. H. Liddell Hart, probabil cel mai de seamă istoric militar al veacului nostru, căpitanul britanic „care i-a învăţat pe generali", a apreciat fără nici un fel de reţinere cotitura României, pentru efectele ei „drept **un nou Stalingrad** cu care a fost silită să se confrunte Germania hitleristă. Decizia istorică a poporului român de rupere a alianţei nefireşti cu Reichul nazist, răsturnarea dictaturii antonesciene şi opţiunea clară pentru un regim democratic, pentru o Românie independentă şi suverană, aliată cu Naţiunile Unite în lupta pentru zdrobirea fascismului şi pentru organizarea unei păci juste şi temeinice s-au impus de îndată între realităţile celui de-al doilea război mondial. O privire de ansamblu asupra acţiunilor politico-diplomatice şi militare desfăşurate în cursul zilei de 23 August 1944 pe teatrele de operaţiuni sau în spatele fronturilor marii conflagraţii nu descoperă, pînă la un anumit moment, fapte de excepţie. Astfel, în cadrul luptelor din Franţa au fost eliberate de către trupele aliate oraşele Marsilia, Valence, Grenoble, Evreux, Meaux ş.a., iar în nord-estul României fronturile 2 şi 3 ucrainiene tindeau, pornind din locuri diferite, spre Prut, pentru a desăvîrşi încercuirea Armatei a 6-a germane, realizată în ziua următoare. La Paris, insurecţia este în plină desfăşurare, mai cu seamă în Cartierul Latin, în Piaţa Concordia sau în zona Gării de Est, ceea ce nu împiedică agenţiile de presă americane, urmate în grabă de altele, să anunţe anticipat — în condiţii ce nu au fost elucidate decît după terminarea ostilităţilor generale — eliberarea capitalei Franţei... Era prima „ştire vedetă" a zilei şi comentariile nu au întîrziat să abunde, nefiind depăşite în importanţă decît de emisiunile din cursul nopţii de 23—24 august 1944 vestind despre faptele de la Bucureşti din orele imediat precedente... Era în jurul orei 21,30, cînd posturile centrale de radio ale României, întrerupînd programul muzical, au început să transmită în mai multe rînduri invitaţia crainicului adresată ascultătorilor de a rămîne pe recepţie pentru a audia **„un comunicat important pentru Ţară...".** Curînd după orele 22, posturile centrale făcură în adevăr loc **comunicatului**, care — reunind proclamaţia regelui Mihai I către Ţară, declaraţia guvernului C. Sănătescu şi primele decrete ale acestuia — aducea la cunoştinţa naţiunii şi a lumii întregi ştirea despre doborîrea dictaturii lui I. Antonescu, retragerea României din **Axa** fascistă şi înrolarea ei în rîndurile Naţiunilor Unite, începerea luptei pentru alungarea cotropitorilor hitlerişti şi horthyşti de pe meleagurile sfinte ale ţării, pentru anularea dictatului odios de la Viena. **„Orice piedică pusă în drumul înfăptuirii năzuinţelor spre pace şi libertate ale poporului român va dezlănţui** — avertiza Proclamaţia noului guvern, elaborată, ca şi celelalte documente difuzate, cu contribuţia majoră a delegatului desemnat de conducerea P.C.R. — **o luptă fără milă şi fără cruţare din partea tuturor forţelor armate şi populare împotriva tuturor celor ce ar încerca să menţină ţara noastră în război cu Naţiunile Unite, prelungindu-se astfel zadarnic suferinţele...". Comunicatul** de la Bucureşti, retransmis de mai multe ori în cursul nopţii, s-a impus pe dată atenţiei marilor agenţii de presă şi posturi de radio străine, iar, cu începere din zorii zilei următoare, faimoaselor cotidiene internaţionale „The Times" sau „Pravda", „The New York Times" sau „Le Figaro", „The Washington Post" sau „Journal de Geneve", „Izvestia" sau „The Evening Star" etc., etc. Oricum, în noaptea de 23—24 august 1944, **fapta României** a „acaparat" primul loc în toate materialele reproduse atunci în cadrul „războiului undelor" purtat între beligeranţi. Dacă iniţial au lipsit detaliile despre cele petrecute la Bucureşti, acestea sosind în zilele următoare, nu au fost ignorate însă datele generale despre România, argumentele, multiple şi temeinice, pentru precizarea naturii evenimentelor de la 23 August, a rolului şi locului lor în determinarea fazei în curs a celui de-al doilea război mondial. A fost întocmai aşa cum a surprins ziarista Nicolette Franck într-o lucrare consacrată evoluţiei României în anii '40, constatînd că actul de la 23 August, asemenea unui fulger, a bulversat Balcanii : **„...Fortăreaţa Europa** [a lui Adolf Hitler] **s-a prăbuşit. Armata Roşie a putut traversa România fără obstacole în marşul său spre Germania. Ea a fost secondată de Armata Română, al cărei aport** [la obţinerea victoriei din Mai 1945] **a fost de rangul al patrulea în ceea ce priveşte importanta forţelor naţionale combatante ale Aliaţilor. Trupele Reichului din Iugoslavia şi Bulgaria au fost izolate prin acţiunea română de la 23 August, iar forţele britanice au pătruns cu atît mai uşor în Grecia. Astfel, defecţiunea României, cel mai important dintre sateliţii Reichului ce abandonau Axa, s-a dovedit decisivă pentru continuarea războiului... Românii au obţinut o foarte**

ROMÂNIA LIBERĂ

23 AUGUST 1944

RĂSTURNAREA REGIMULUI HITLERIST DIN ROMÂNIA

Declaraţia Comitetului Central al Partidului Comunist din România

DECLARAŢIA GUVERNULUI

Proclamaţia Regelui către Ţară

Primul număr legal al ziarului „România liberă"

mare victorie şi toţi (peste hotare) **s-au pus de acord în a o recunoaşte...".**

La nici 20 de minute după difuzarea **comunicatului** de către posturile de radio centrale din Bucureşti, **Radio Londra**, cel dintîi dintre posturile străine, aprecia, cu începere de la 23,45, că o **„schimbare de front"** a României ar avea **„efecte profunde"** asupra tuturor celorlalţi sateliţi ai Reichului nazist — Ungaria, Bulgaria şi Finlanda. Peste alte 15 minute, acelaşi post de radio, în emisiunea în limba română, făcea cunoscut că : **„România a acceptat condiţiile de pace ale Aliaţilor. Regele Mihai a adresat o proclamaţie către ţară, anunţînd încetarea ostilităţilor împotriva Puterilor Aliate şi începerea luptei alături de Naţiunile Unite împotriva inamicului comun...".** Mai apoi, la orele 23,15 şi 23,30, B.B.C.-ul a revenit, în emisiunile sale în limba maghiară şi, respectiv, italiană, cu noi comentarii asupra semnificaţiei abandonării **Axei** fasciste de către România. La Bucureşti era de-acum 24 august 1944 (după ora 0,20), pe cînd în Europa occidentală — de unde emitea un post de radio al S.U.A. — se scurgeau ultimele zeci de minute ale zilei de 23 august 1944 şi despre care tocmai se relata : **„Ziua de astăzi este marcată de două mari evenimente, dintre care unul s-a desfăşurat în Vest şi altul la Est. În primul rînd este vorba de eliberarea Parisului şi, în al doilea rînd, este ieşirea României din războiul dus împotriva Naţiunilor Unite. De acum înainte, România este un nou aliat în tabăra Naţiunilor Unite, ea manifestîndu-şi voinţa de a se alătura luptei ce se duce împotriva inamicului comun...".** În emisfera vestică, de data aceasta în S.U.A., nu s-a terminat încă ziua de 23 august, dar unele dintre organismele militare recepţionează şi stăruie, dată fiind diferenţa de fuse orare dintre Washington şi Bucureşti, asupra evenimentelor survenite în ţara noastră. Unul dintre aceste organisme, **Biroul de spionaj naval**, prezenta săptămînal preşedintelui F. D. Roosevelt **sinteze** ultrasecrete şi foarte documentate asupra mersului războiului. **Sinteza** datată chiar 23 august 1944, cercetată de noi în arhiva fostului şef al executivului american dintre 1933 şi 1945 de la Hyde Park (New York), cuprindea deja aceste aprecieri pe marginea gestului României : **„România a acceptat condiţiile de pace ale Aliaţilor. Decizia a fost anunţată la 23 august într-o emisiune radiodifuzată din Bucureşti de către regele Mihai, care şi-a chemat concetăţenii să se ralieze noului cabinet democratic şi să ia armele împotriva Germaniei. După defecţiunea Italiei în urmă cu un an, România, în virtutea poziţiei ei strategice şi a resurselor economice, devenise cel mai important dintre sateliţii Germaniei. Modificarea bruscă de către ea a taberei militare constituie o gravă înfrîngere pentru Germania. Acţiunea României** — se releva în continuare — **deschide o largă breşă în frontul balcanic al lui Hitler. Ea poate grăbi deliberările guvernului bulgar** [pentru armistiţiu cu Aliaţii]. **Ea pune în pericol poziţia garnizoanelor germane din insulele egeene, din Grecia şi Iugoslavia. Pentru poporul german însuşi, care îşi aminteşte cum capitularea Bulgariei a constituit începutul sfîrşitului în anul 1918, ştirile de la Bucureşti vor fi la fel de ameninţătoare ca şi celelalte aflate în această tragică vară".**

Cu începere de la 24 august 1944, ştirile şi comentariile străine despre semnificaţia deosebită a actului istoric al naţiunii române s-au amplificat şi diversificat, fiind „găzduite" în continuare de prestigioase cotidiene şi agenţii de presă internaţionale, posturi de radio ori făcînd obiectul unor declaraţii, interviuri, ale unor personalităţi politice şi militare. Reacţia faţă de evenimentele din România nu a fost, se înţelege, identică, în ţările **Axei** fasciste ori în rîndurile Naţiunilor Unite şi ale statelor neutre.

Pe deplin surprins de decizia României, Berlinul a ripostat în modul său caracteristic : în noaptea de 23—24 august 1944, Hitler a dictat în două rînduri conducerii operative a trupelor sale din ţara noastră înăbuşirea insurecţiei. După război, în arhivele germane s-au descoperit aceste „consideraţii" semnate de Keitel şi Guderian, care sugerau Führerului „soluţia" de aplicat : **„Capitularea României** (din punctul de vedere al Germaniei — n.ns.), **pe lîngă consideren-tele imediate de ordin militar, a produs în acelaşi timp şi o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, ce va duce la pierderea teritoriului nu numai al României, ci şi al Bulgariei, Iugoslaviei şi Greciei, punînd în pericol toată armata germană din Balcani".** Şi, în raport cu prejudiciul greu cauzat Reichului, cei doi generali hitlerişti recomandau o acţiune criminală, constînd în a se lua **„toate măsurile ca România să dispară de pe harta Europei şi poporul român să dispară ca naţiune"!** Aşa cum se ştie însă, toate eforturile Wehrmachtului după 23 August 1944 de a aplica un asemenea plan au eşuat lamentabil în faţa rezistenţei şi eroismului armatei române şi formaţiunilor patriotice, sprijinite de întreaga noastră naţiune.

Hotărîrea României a influenţat considerabil comportamentul cercurilor conducătoare ale ultimelor state „satelite" ale Germaniei, determinînd nemijlocit Sofia, Budapesta şi Helsinki să grăbească negocierile de pace separată cu reprezentanţii Naţiunilor Unite.

În tabăra aliată şi în rîndul statelor neutre, cotitura României a fost interpretată, evident cu deosebită satisfacţie, convingerea generală ce s-a format fiind aceea că Berlinul şi ultimii săi „parteneri" suferiseră la 23 August 1944 o nouă şi puternică lovitură, în vreme ce Naţiunile Unite au cîştigat un aliat de preţ pe frontul luptei antifasciste în Europa. Presa şi radioul au insistat asupra consecinţelor multiple ale „dezertării" României din **Axă** — militare, economice, politico-diplomatice, psihologice etc. Comentarii judicioase şi recunoaşteri semnificative despre importanţa actului de la 23 August 1944 au apărut sau au fost transmise în Anglia, Argentina, China, Elveţia, Franţa, Italia, Spania, S.U.A., Suedia, Turcia, U.R.S.S. sau Vatican. Pentru zilele de 24—25 august 1944, relatările despre fapta României şi despre situaţia ei s-au impus, aşa cum am specificat deja, între **ştirile vedetă** ale presei scrise şi vorbite, tonul general al opiniilor exprimate conducînd la concluzia îndubitabilă că se produsese una dintre **cotiturile decisive** pentru purtarea operaţiunilor în Europa. **„Fapta României** — consideră Radio Londra la 24 august 1944, ora 5,15 **— constituie un act de mare curaj şi acest fapt va grăbi sfîrşitul războiului. Situaţia Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă ingrozitoare".** Potrivit lui „Journal de Geneve", din 29 august 1944, **„România — piesa cea mai importantă a dispozitivului german în Balcani — a deschis o breşă mortală în sistemul defensiv al fortăreţei Europa** [a lui Adolf Hitler]". De asemenea, pentru „Le Figaro" din 25 august 1944, actul de la 23 August 1944 constituia, pe plan general, **„un eveniment de mare importanţă"**, în vreme ce, la aceeaşi dată, „The New York Times" exprima la mii de kilometri distanţă o opinie similară : **„Istoria poate foarte bine să consemneze defecţiunea României** [din **Axa** fascistă] **ca unul din evenimentele decisive ale întregului război mondial".** La 27 august 1944, revenind asupra avantajelor militare obţinute de **Aliaţi prin ieşirea României din Axă**, acelaşi cotidian prevestea noi succese pentru trupele Naţiunilor Unite, succese **„rivalizînd probabil cu cel de la Stalingrad".** Sintetizînd şi însuşindu-şi asemenea aprecieri, ziarul sovietic „Pravda" observa, la 28 august 1944, că **„importanţa ieşirii României din Axă depăşeşte cadrul României. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbuşirea întregului sistem de apărare german din Balcani".**

Am apelat doar la mărturii contemporane cu evenimentele din August 1944 din România. Ele s-au dovedit, în marea lor majoritate, judicioase, nuanţate, corespunzătoare realităţii istorice a momentului, atestînd, totodată, largul ecou internaţional al cotiturii de la 23 August 1944 şi care, peste ani şi ani, şi-a aflat reflexul în extrem de bogata literatură ştiinţifică română şi străină. Reflectînd această situaţie, Henri Bernard, binecunoscut specialist al rezistenţei antifasciste europene din vremea ultimei conflagraţii mondiale, conchidea : **„Insurecţia română s-a dovedit de o importantă capitală. Datorită ei, o ţară întreagă, cu resurse indispensabile Reichului, a fost zmulsă brusc din mîinile inamicului, şi aceasta fără bătălii importante** [din partea Aliaţilor]. **Poarta a devenit deschisă** [pentru Armata Roşie] **spre Europa Centrală...".**

Se impune să constatăm, în încheiere, că presa scrisă şi vorbită a anului 1944, ca şi literatura de specialitate contemporană concordă în a sublinia importanţa internaţională deosebită a actului energic de voinţă al întregii naţiuni române de la 23 August 1944.

Gheorghe Buzatu

REVISTA STRĂINĂ

■ **EDITURA „SEPTEMVRI"** din Sofia a iniţiat nu de mult o foarte interesantă colecţie — „Sărbători şi obiceiuri ale bulgarilor". Avînd drept scop valorificarea moştenirii culturale, editura publică volume tematice destinate popularizării creaţiilor folclorice, reliefînd astfel specificul obiceiurilor şi sărbătorilor poporului bulgar.

■ **UNA DINTRE CLE MAI BINE REALIZATE** case memoriale este Muzeul memorial Evaristo Valle, inaugurat anul trecut la Gijon într-un cadru natural deosebit, atît de apropiat marelui pictor asturian. Din creaţia sa sînt expuse peste 40 de tablouri în ulei, la care se adaugă numeroase obiecte şi documente semnificative pentru personalitatea artistului şi a epocii din care a trăit.

■ **„RĂSCRUCILE ROMANULUI"** — se intitulează eseul lui Poszler György, discipol al lui G. Lukács, de a cărui concepţie a „marelui realism" nu se îndepărtează în această călătorie în lumea romanului european din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În concepţia sa, ca şi a maestrului său, o cotitură fundamentală în evoluţia romanului o reprezintă pe plan istoric revoluţia de la 1848, iar în cel artistic proza lui Flaubert. În opoziţie însă cu Lukács, care vedea evoluţia romanului de la Flaubert la Thoman Mann marcată de superficialitate, Poszler György afirmă existenţa unui efort de înoire a tehnicilor naraţiunii şi în acelaşi timp a unei multplicări a domeniilor investigate.

■ **„SĂ SPUI TOT** ce spune originalul, să nu spui nimic pe care originalul nu-l spune şi totul să fie spus cu corectitudinea şi firescul limbii în care se traduce" — aceasta este profesiunea de credinţă a lui Valentin García Yebra, profesor de greacă şi traducător din greacă, latină, germană, franceză, engleză şi portugheză — susţinută în volumul „Teoría y practica de la traducción", apărut la Madrid în Editura Gredos. Cele două volume ale lucrării, fiecare de peste 400 de pagini cuprind variate orientări şi precizări de ordin lexical şi gramatical, norme şi exemple practice pentru realizarea unor traduceri cît mai bune.

■ **NUMEROASE PIESE** de remarcabilă valoare, precum o cupă irakiană din secolul al IX-lea, un manuscris al Coranului caligrafiat în veacul al XI-lea sau un vas sirian pictat la Damasc pe la începutul secolului XIII, au fost expuse în Casa monumentelor Islamului din Kuweit. Muzeul a fost realizat la iniţiativa unui iubitor de artă kuweitian, Cheikh Naser al Ahmad al-Sabah care, timp de opt ani, a achiziţionat peste 800 de piese de artă islamică. Prezentarea obiectelor în spaţiul muzeal a fost realizat de Marilyn Jenkis, conservator la „Metropolitan Museum of Art" din New York.

■ **„LES ECRIVAINS NOIRS ET LE SURREALISME"** este lucrarea unui tînăr haitian J. C. Michel, student în S.U.A., care analizează cu o remarcabilă fineţe critică problema complexă a raporturilor dintre literatura africană de culoare şi cea occidentală, demers structurat pe specificul suprarealismului. În studiul, apărut la Editura Naoman din Québec se regăsesc numele lui Aimée Cesaire, Léopold Sédar Senghor, René Depestre, Maurice Blanchot, Bachelard şi Roland Barthes.

■ **ANALIZÎND CREAŢIA LITERARĂ** din R. D. Germană, Klaus Jarmatz surprinde, într-un articol din „Neue Deutesche Literatur", o nouă tendinţă pe care o numeşte sugestiv „înaintare spre o realitate reală". Numeroase exemple din literatura germană contemporană vin să ilustreze aplecarea scriitorului spre analiza raporturilor temporale (prezent, trecut şi viitor), tendinţă ce pare a deveni un adevărat curent literar cu realizări majore în genul prozei scurte.

■ **UN IMPORTANT FOND** de documente şi tipărituri privitoare la viaţa şi opera marelui prozator sovietic Mihail Şolohov a îmbogăţit colecţiile Muzeului regional din Rostov. Constituit cu ajutorul a numeroase donaţii, inclusiv din partea scriitorului însuşi, lucrări cuprinde peste 2 000 de documente şi peste 400 de volume ale ediţiilor scrierilor acestui laureat al Premiului Nobel apărute atît în U.R.S.S. cît şi în străinătate.

■ **ÎNTR-UN INTERVIU** din „Arts Review", Jean Tinguely, sculptor şi poet încearcă să definească crezul său artistic şi implicit locul şi rolul artistului în societatea contemporană. Operele sale, arată Mary Rose Beaumont, autoarea interviului reprezintă juxtapuneri de piese de maşini în mişcare, cu efecte surprinzătoare, iar pentru a demonstra viabilitatea opţiunilor sale artistice şi integrarea în viaţa comunităţii Jean Tinguely expune cu predilecţie în aer liber, în centrele aglomerate ale oraşelor, însoţindu-şi apariţia cu numeroase elemente de surpriză.

■ **FAŢĂ DE INTERESUL** crescînd al publicului, literatura S.F., socotită de dată destul de recentă în Iugoslavia numără circa 100 de titluri şi doar două lucrări de referinţă. În acest context, studiul lui Drago Bajt — „Oameni, stele, universuri, cosmos", publicat la Ljubiana, la editura „Mladinska Knjiga", a fost salutat cu entuziasm. Lucrărea criticului literar sloven valorifică într-o perspectivă nouă creaţia literară autohtonă pe care o consideră net superioară producţiilor străine S.F., subliniind faptul că a fost pe nedrept socotită „literatură secundară". Primul text de literatură S.F. din Iugoslavia a apărut în limba slovenă în anii '70 ai secolului trecut. Drago Bajt pornind de la acest fapt analizează afinităţile artistice ale slovenilor cu domeniul literaturii S.F.

CONFERINŢA DE LA HELSINKI

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu semnind Actul final al Conferinţei pentru securitate şi colaborare

O Europă a păcii

S-au împlinit, la 1 august, nouă ani de cînd în sala „Finlandia" din Helsinki, în cadrul unei şedinţe solemne, şefi de state şi guverne din 33 de ţări europene, din S.U.A. şi Canada şi-au pus semnătura pe Actul final al Conferinţei pentru securitate şi colaborare în Europa. Luînd cuvîntul în timpul şedinţei tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea : „De la această înaltă tribună sînt împuternicit să afirm solemn că Republica Socialistă România este fermă hotărîtă să acţioneze cu toate forţele pentru a-şi aduce contribuţia la înfăptuirea securităţii, cooperării şi păcii în Europa, la crearea noii ordini economice internaţionale, la instaurarea unei păci trainice între toate popoarele planetei".

Au trecut nouă ani în care acest legămînt rostit de preşedintele României în numele întregului nostru popor a fost împlinit cu sfinţenie. În toată această perioadă, în ansamblul eforturilor perseverente ale României, ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu pentru asigurarea condiţiilor externe de pace de care poporul nostru, toate popoarele, au nevoie pentru a se putea consacra în linişte şi cu toate forţele propriei lor propăşiri economice şi sociale, un loc de prim ordin îl ocupă acţiunile şi demersurile îndreptate spre depăşirea stării de încordare din Europa, spre continuarea procesului de edificare a securităţii şi de dezvoltare a colaborării pe continentul european.

În concepţia României, securitatea europeană trebuie să aibă la bază un sistem de angajamente liber consimţite, clare şi precise, din partea tuturor statelor, însoţit de măsuri concrete care să ofere ţărilor garanţia deplină că se află la adăpost de orice act de agresiune, că se pot dezvolta liber, conform propriilor interese şi propriei voinţe, că pot coopera pe baza respectării principiilor fundamentale ale dreptului internaţional. Fără îndoială că o reală securitate nu se poate întemeia decît pe măsuri concrete de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară. Iar, în momentul de faţă, România consideră că cea mai importantă problemă o constituie oprirea lucrărilor de amplasare a noilor rachete nucleare americane cu rază medie de acţiune, stocarea celor deja aduse pe continentul european şi stoparea aducerii de noi rachete în Europa de către S.U.A. În acelaşi timp, este necesar ca Uniunea Sovietică să anuleze sau să nu aplice contramăsurile nucleare pe care le-a anunţat. Pe această bază ar urma să fie reluate tratativele de la Geneva pentru a se ajunge la un acord care să asigure oprirea amplasării de rachete nucleare cu rază medie de acţiune, reducerea şi distrugerea celor existente, ca un pas important pentru eliberarea Europei de orice fel de arme nucleare. Toate statele europene pot şi trebuie să contribuie activ la găsirea căilor pentru depăşirea actualei situaţii, la oprirea cursei înarmărilor nucleare pe continent, la realizarea unui echilibru de forţe nu prin creşterea, ci prin reducerea stocurilor nucleare existente.

Caracterul profund constructiv al poziţiei româneşti este relevat şi de numeroasele propuneri prezentate la Helsinki, Belgrad, Madrid şi Stockholm, propuneri izvorîte din preocuparea constantă de a se folosi toate resursele de dialog în interesul edificării unei autentice securităţi europene şi dezvoltării conlucrării între statele continentului nostru. Să amintim, între aceste propuneri, doar pe cele avansate la reuniunea din capitala Suediei. Măsurile propuse de România privesc notificarea prealabilă a manevrelor şi mişcărilor militare de anvergură, limitarea şi restrîngerea activităţilor militare importante care au loc în anumite zone sensibile, nedislocarea şi neamplasarea de noi trupe şi neamplasarea de noi baze militare pe teritoriul altor state, încurajarea şi sprijinirea creării de zone ale colaborării paşnice şi bunei vecinătăţi, fără arme nucleare, în diferite zone ale Europei, stabilirea unui sistem de informare reciprocă în problemele legate de securitatea statelor, încheierea unui tratat general-european de nerecurgere la forţă şi la ameninţarea cu forţa.

Desigur, aceste măsuri nu înseamnă excluderea definitivă a riscului sau pericolului de conflict, nu înseamnă o garanţie a securităţii. Ele îşi au însă importanţa lor, care în nici un caz nu poate fi neglijată : aplicarea lor ar fi de natură să contribuie la eliminarea surselor generatoare de neîncredere, tensiune şi confruntare, să favorizeze crearea unui climat nou, care să permită abordarea cu succes a problemelor propriu-zise de consolidare a securităţii, de dezarmare. Este limpede că numai păşindu-se pe calea dezarmării se va putea edifica o reală încredere între state, se va putea înainta spre înfăptuirea marelui deziderat al popoarelor — eliminarea definitivă a primejdiei nucleare, făurirea unei Europe a păcii, securităţii şi colaborării.

Mihai Rădulescu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Cursuri de vară

Am fost invitat la o întîlnire cu străini din diferite ţări, profesori, studenţi, cunoscători ai limbii noastre aflaţi pentru o lună la cursuri de perfecţionare pe lîngă Facultatea de filologie, obicei bun de cîţiva ani încoace prin grija decanului — profesorul Ion Coteanu şi a inimosului coleg Eugen Marinescu, anume de a fi invitaţi la orele lor scriitori sau de-a avea o întîlnire la Uniunea Scriitorilor, pentru că mai ales prin aceşti pasionaţi ai limbii şi spiritualităţii româneşti poezia, literatura noastră se află pe drumul cel bun, către inima altor culturi.

Un ceas şi jumătate de poezie ne-a fost prea puţin, iar bucuria lor de-a asculta un poet în viaţă şi-au mărturisit-o prin lacrimi ajunse la noi de departe, din ţările lor, lacrima curată pentru Constantin Brâncoveanu şi copiii săi despre care auzeau printr-un Imn al meu, se pare, întîia oară.

Iat-o pe această tînără, frumoasă, profesoară de limbă română Elena Glazova de la Universitatea din Moscova, cu ochii ei albaştri potopiţi de jertfa lacrimii, pentru frumuseţea poeziei ce doreşte să ne vadă recitînd studenţilor dumnisale din aceste poezii legate de istorie şi iubire, de patrimoniul spiritual comun al culturii europene de tradiţie bizantină.

Le-am vorbit despre Maramureş şi Moldova pe care ar trebui să le vadă cu toţii. Numai pînă la Braşov a-i duce nu-i suficient. Iar dacă îmi îngădui o sugestie, organizatorilor acestor foarte importante cursuri pentru ţara noastră, pe lîngă aceasta spusă în legătură cu vizitarea zonelor de tradiţie şi spiritualitate ce ne reprezintă ar fi prezenţa unui stand de carte românească acolo, în holul Facultăţii din grădina Botanică unde se ţin cursurile. Editura **Cartea Românească** ar putea prezenta acolo din operele scriitorilor noştri, din cărţile epuizate din librării ar trebui un număr de exemplare păstrat tocmai pentru aceşti studenţi.

Am o listă cu nume în faţă dintre cei dornici să cumpere din cărţile noastre de poezie care din păcate nu se mai găsesc.

Uniunea Scriitorilor ar trebui să le ofere, de asemeni, daruri din cărţile ce şi le doresc ei din literatura noastră.

Am fost şi eu la asemenea cursuri în alte ţări foarte atente cu fiecare străin ce se nevoieşte să le înveţe limba, căci ei sînt traducătorii de astăzi şi de mîine ai Culturii româneşti.

De asemeni, ar trebui să se acorde premii celor mai buni dintre ei, prelungirea sederii cu cîteva zile, o excursie prin ţară care să-i stimuleze în efortul şi dragostea lor pentru valorile româneşti.

Ce greu te poţi despărţi de ei, de aceşti oameni învăţaţi, îndrăgostiţi de graiul românesc. Dragostei lor curate trebuie să le răspundem cu dragostea şi omenia noastră.

Ioan Alexandru

SPORT

Veşti frumoase din California

Stau în mirări şi în îngenunchieri de aur. Ştiam de mult că sîntem bătuţi în diamante pe roata norocului. E noapte. Se sparge marea în tărmul Dobrogei. Iar fetele noastre, frumoasele noastre fete trimise în depărtarea portocalilor, îl învaţă pe dumnezeu cum se vîsleşte în azur. Toate fetele din echipa de gimnastică a României sînt cele mai frumoase fete pe care le-am văzut, pe care le sărut pe frunte şi pe codiţe şi pe dorul de mamă, pe cea dintîi ninsoare pe pereţii Voroneţului. Ce fete frumoase avem şi ce mult le iubim ! Iubirea noastră e mult mai mare decît aurul pe care ni-l aduc ele. Cuvintele mele, în clipa aceasta, aş vrea să fie simburii din mărul catargului ce lunecă în amurg dincolo de linia orizontului. Răsare luna la Marea Neagră. Şi noi toţi ne mîndrim cu fetele noastre : Ecaterina Szabo, Cristina Grigoraş, Simona Păuca, Lavinia Agache, Mihaela Stănuleţ şi Laura Cutina. Plopii, mestecenii, dafinii, se înclină şi culeg din valuri lumina frumuseţii lor.

Sînt nişte fete minunate cărora le-aş dărui toate clipele prefirînd topaze, rubine, safire, năluci şi eternitatea.

În fereastra dintre crengile plopilor din faţa casei mele de la mare, o inimă de porumbel verde : veşti frumoase din California.

La Neptun, azi noapte, trandafirii au înflorit a doua oară, semn că fetele noastre sînt aşteptate în stepa Dobrogei.

Pe grinduri, cerbi împresuraţi de vitralii, căprioare sculptate în aur.

Singerează depărtarea ; noi înserăm în aşteptarea fetelor frumoase.

Cimbru, pelin, dropii, Marea şi în suflet iluzia că sîntem cei mai frumoşi oameni care ne iubim fetiţele cele mai frumoase. Noi trăim în uimirea minunii lor. Dincolo de Marea Neagră, dincolo de oceane, dincolo de ciuful Europei şi al Asiei, noi le tragem de urechi pe aceste fetiţe şi le sărutăm pe timple şi pe inimă. Ele sînt timpul nostru scump. Ele sînt darurile pe care le aşteptăm într-o seară de august şi de aur în pridvorul casei. Dragi fetiţe vă sărut mîna şi călciiele şi degeţelele. Dacă voi vreţi eu vă înfiez. O spun în numele meu şi al soţiei mele. Vă mulţumesc !

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
32
(1 162)
Sîmbătă
11 august
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

PATRIOTISMUL CREAȚIEI

O extraordinară ridicare în relief economic, la cota unor cifre și ritmuri care au făcut din geografia țării o imagine a construcției înseși și un argument cît se poate de elocvent al tuturor demersurilor politice care au stat și stau la baza ideii de progres și civilizație, a dezvoltării pe multiple planuri și în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități — aceasta este dovada, aceasta este inconfundabila și omniprezenta noastră realitate, condiția de fapt prin care, la capătul a patruzeci de ani de libertate, ne exprimăm azi în totalitatea eforturilor și aptitudinilor noastre, din perspectiva pe care a consacrat-o actul fundamental de la 23 August 1944. Și în toată incandescența de spirit cu care un eveniment cum a fost Congresul al IX-lea al partidului a dimensionat întreaga noastră viață materială și spirituală plasîndu-ne în mod decisiv la orizontul unei adevărate renașteri naționale. Ne consemnăm astfel existența după atributele și la altitudinea celei mai fertile epoci din istorie și numim cu un nume propriu, de destin, toate marile transformări revoluționare și toate marile izbînzi care au dat și dau substanță prezentului și viitorului și fac arcul de legătură cu cele mai înaintate momente ale luptei, muncii și creației poporului, în nepieritoarea moștenire pe care ne-a lăsat-o și pe care o sporim, trebuie să o sporim cu nesfîrșită devoțiune și simț al datoriei patriotice.

Momentul de vîrf jubiliar pe care îl constituie împlinirea a patru decenii de libertate într-o asemenea stare de spirit și pe o asemenea durată de efort și împlinire ne găsește, strîns uniți în jurul centrului nostru vital, partidul și secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de numele și opera căruia sînt în chip indisolubil legate toate înnoirile care compun azi imaginea în plan economic și social a patriei ca și imaginea, configurația în destin a unui nou mod de a vedea și înțelege lumea, de a lupta pentru o nouă condiție a umanității.

Tot ceea ce facem este îndreptat spre asigurarea bunăstării și fericirii omului. Aceasta, subliniia secretarul general al partidului, **este însăși esența socialismului care pune în centru omul cu preocupările sale, crearea celor mai bune condiții, atît de bunăstare materială și spirituală, cît și de manifestare deplină a personalității umane. Omul este factorul hotărîtor al construcției socialiste, el fiind acela care trebuie să se bucure din plin de această măreață realizare, de socialism și comunism.** O existență de supremă valoare, așadar, făuritor al tuturor valorilor materiale și spirituale ale societății socialiste, angajat în înfăptuirea unei adevărate epopei — a lui și a țării sale — omul, figură înaintată, centrală, la act de sine, liber și demn și participă la edificarea propriei sale conștiințe, fiind nu numai un beneficiar al istoriei ci și un producător al acesteia, virtuțile sale servind virtuților și energiilor colective ale țării, în spiritul celor mai înaintate cuceriri ale cunoașterii umane și în scopul transformării acestora într-un orizont al gîndirii și muncii sale creatoare.

Cum era și firesc, literatura și arta, întregul fenomen cultural românesc poartă în substanța lor pecetea acestor ani, transformîndu-se într-un puternic și specific factor de conștiință. Ca ipostază și dimensiune ale spiritului revoluționar, creația literară și artistică din ultimele două decenii reunește un impresionant număr de talente din toate generațiile și propune, din perspectiva istoriei literare, una dintre cele mai înfloritoare etape, cu valori ce pot prezida asupra unui sens deosebit de înalt și grav și anume asupra patriotismului și forței inepuizabile a acestuia, criteriu care, din ordinea sa istorică și necesară a trecut în zona de atenție a comunicării prin artă și reprezintă azi o modalitate a inspirației ca și una din coordonatele de fond ale existenței prin artă. Prin marea sărbătoare de care ne apropiem și din perspectiva unui alt eveniment, Congresul al XIII-lea al partidului, acest an jubiliar reprezintă astfel și un an al consemnării, sub raportul creației, a valorilor care compun și dau relief istoriei trăite și asumate, ca parte a unei epopei ce are în răsfrîngerea sa o întreagă epocă.

Luceafărul

Monumentul Victoriei (Constanța) — operă a sculptorului Boris Caragea

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU — o epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

Eroi pe măsura timpului

Schimbările sociale petrecute în structura societății noastre în ultimii patruzeci de ani au făcut ca modul de viață comunist să devină modul de existență al tuturor constructorilor socialismului de la noi. Idealul comunist de viață constituie idealul a milioane de oameni din țara noastră, o aspirație intimă a fiecărui cetățean patriot. Poporul român, sub conducerea Partidului Comunist, înlăturînd pentru totdeauna exploatarea omului de către om, asigurînd independența și suveranitatea țării, consolidînd baza construcției socialismului în țara noastră, a dat viață visului secular a unui șir lung de generații. Mai ales realizările obținute prin dezvoltarea economică a țării preconizată la cel de-al IX-lea Congres al Partidului au fost de natură să stringă poporul român în jurul politicii partidului. Străbătînd ca un fir roșu gîndirea social-politică a secretarului general al partidului nostru, — „modul de viață comunist" nu putea să evite tocmai literatura și arta, domenii de vîrf ale mișcării noastre de propagandă, nu putea să ignore forța scriitorilor noștri de a-l ilustra prin opere viabile, convingătoare, durabile. Iată de ce, nu o singură dată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a afirmat necesitatea ca literatura de astăzi să fie la înălțimea idealurilor pe care ni le propunem, să fie o oglindă în care oamenii muncii, constructorii socialismului să se poată regăsi cu toate problemele, cu toate luptele și victoriile vieții lor. „Este de înțeles că odată cu dezvoltarea generală a societății noastre, pretențiile oamenilor muncii cresc și în domeniul creației cultural-artistice" spunea secretarul general al partidului la Congresul educației politice și al culturii socialiste. „Oamenii muncii vor să-și regăsească în lucrările artistice și literare propria lor fizionomie morală, nu să găsească în romane, filme sau piese de teatru personaje închipuite sau eroi transplantați în zilele noastre din alte etape istorice sau chiar de pe alte planete"... „Tocmai oamenii muncii sînt animați de idealurile cele mai înalte și de convingerile cele mai profunde, își trăiesc viața cu pasiune și dăruire, sînt însuflețiți de spirit de dreptate și adevăr. Ei, oamenii muncii, exprimă în modul cel mai

St. Popescu

Continuare în pag. a 7-a

O mare realizare literară

EDGAR PAPU

Paul Anghel este un erudit și un gînditor — unul din cei mai distinși de astăzi — care-și exprimă calitățile intelectului pe calea unei excepționale dotări beletristice. Giganticul ciclu de nouă volume al **Zăpezilor de acum un veac** relevă o inițiativă de-un curaj aproape nebunesc, un curaj care n-a fost atins și realizat de nimeni în perioada interbelică, cu toată strălucirea acelei perioade. După ce-a dat la lumină șapte din volumele proiectate, scriitorul lucrează acum la al optulea, adică la penultimul dintre ele, anunțînd, astfel apropiata încununare a întregului.

Dar nu numai dimensiunile ciclului ne solicită interesul ci și concepția care-l propulsează împreună cu orizontul pe care îl deschide. Romanul, în concepția lui Paul Anghel este un mod de cunoaștere, un act epistemologic. Nu este, însă, vorba de o simplă acumulare empirică de date — în sensul a ceea ce noi numim informație mai cu seamă în elaborarea unui ciclu istoric. Nu. Peste achizițiile imensei sale erudiții și peste profunzimea documentelor privind evenimentele din 1877 — multe dintre ele inedite, rod al cercetărilor întreprinse personal de autor — se așterne o sinteză filosofică neașteptat de originală. Este pentru prima dată cînd se concepe la noi o filosofie a războiului ca un capitol din legea entropiei. Autorul luptă, astfel, implicit pentru procesul opus, dat de conservarea energiei, care se traduce pe plan istoric prin promovarea păcii.

Apoi, în altă ordine de idei ni se întredeschide că războiul antrenează cu sine acompaniamentul unei complexe istorii naturale cu prezența, cu migrația, cu apariția și dispariția, din anumite porțiuni geografice bîntuite de lupte, a atîtor specii de viețuitoare.

La toate aceste trăsături, nu trebuie să trecem cu vederea că ciclul lui Paul Anghel reabilitează în premieră unele mari personalități din istoria noastră. Totodată autorul ne dezvăluie că războiul din 1877 n-a fost o simplă excursie, ci, dimpotrivă a însemnat un sacrificiu uriaș din partea poporului românesc. Independența noastră s-a văzut plătită din belșug cu sînge și lacrimi.

În sfîrșit, nu putem iarăși uita că ciclul însumează unele din cele mai frumoase poeme în proză, scrise pînă acum în românește. Așa ar fi, bunăoară, acea sublimă epopee a vînturilor în cavalcada lor din centrul Asiei spre inima Europei. Ne sugerează o mișcare mimesică a năpraznicelor hoarde umane, care, urmînd același itinerariu au pustiit continentul nostru.

În încheiere, trebuie să recunoaștem că am schematizat mult deoarece, pentru interpretarea cuviincioasă a acestui eveniment editorial se cere nu un articol, ci o carte din cele mai dense.

Vara ființei

Tîn manuscrisul în iluminarea
de august cum și Tu mă ții
pe genunchi ; vara
din calendare e vara ființei !

Subțire și crud răsare
Crai-Nou de renaștere
în toată suflarea, o
meleag suveran !

Marmură avem pentru toți
luptătorii ! Vocile noastre
vîntură stele. Voi numi
casa mea înfăptuirea dorinței.

Privighetoarea se scaldă
în purpură ; te gust
fagure plin înfăptuit.
Inimă și tricolor dau puls

iubirii de țară ! Prin cer
trece Splendoarea cu
vara de pîine ; Poezia,
roua cuvintelor, cadă pururi

în Hronicul Veacului !

Ovidiu Genaru

Ostașii țării

Anul trecut, am trăit o întîmplare dintre acelea pe care ne-am obișnuit să le numim coincidențe sau simetrii ale existenței. Prin ianuarie, într-o dimineață însorită și foarte geroasă, undeva, în munți, păseam pentru prima oară pragul unității militare din a cărei viață îmi propusesem să mă inspir și să scriu un roman-document. Călătoream în tren cu un grup de tineri veseli și gălăgioși, într-un compartiment plin de cufere noi din lemn — tradiționalele cufere ale recruților —, care plecau mai departe, la unitățile unde aveau să-și îndeplinească stagiul militar, și încă îmi mai sunau în auz cîntecele lor, așa cum cîntă mai toți viitorii oșteni în vreme de pace, cînd mi-am dat seama că eu închideam, iar ei deschideau, în destinul lor, o paranteză. Un astfel de recrut fusesem în urmă cu douăzeci de ani. După două decenii, nemaiștiind între timp cam ce e nou în armată, reveneam în lumea militărie cu o emoție căreia nu-i găseam explicația — era ceva ca un gînd care-ți dă tircoale, ba chiar te sîcîie, și rămîne ascuns. Ei bine, abia pe terenul „de instrucție", asistînd la pregătirea de luptă a tinerilor din ciclul întîi, mi-am dat seama : tot în ziua aceea, și la aceeași oră de dimineață, într-un alt capăt de țară, propriul meu fiu pășea, pentru prima oară, pragul unei unități militare ! Ar fi trebuit să tac, dar intensitatea nostalgiei m-a făcut să mă destăinui ofițerilor cu care stăteam de vorbă. Și, deși nu mă așteptam, destăinuirea mea n-a rămas ca o informație banală, cum s-ar fi întîmplat într-o conversație între „civili" : un licăr de apropiere, de înțelegere și simpatie, s-a făcut simțit în ochii gazdelor mele...

Poate că n-ar fi trebuit să încep aceste rînduri cu o întîmplare din viața mea particulară, și care doar pentru mine ar putea avea sensul unui simbol ; adevărul este că simbolurile mi-au ieșit la tot pasul în documentarea aceea, fără să le caut, fără să le „construiesc". Chiar pregătirea aceea la care asistam era un foarte complex simbol, pentru că lucrurile se petreceau într-o margine de pădure, la poalele unui deal, nu departe de o exploatare forestieră, din care veneau

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 7-a

Un moment decisiv în pregătirea actului de la 23 August (II)

La începutul anului 1943, liderii P.S.D., într-o conferință, s-au manifestat receptivi la propunerile comuniștilor pe linia F.U.M.

Paralel cu acțiunile în cadrul Frontului Patriotic Antihitlerist, P.C.R. a continuat, în toamna anului 1943, să facă propuneri scrise P.S.D. în vederea creării F.U.M. Tratativele desfășurate între comuniști și social-democrați în iarna anilor 1943—1944, cu participarea unui număr mare de cadre a celor două partide, au dus la o apropiere a pozițiilor conducătorilor celor două partide, făcîndu-se pași hotărîtori în direcția realizării unității de acțiune a clasei muncitoare. Mărturie a acestor discuții, tratative și corespondențe este și scrisoarea C.C. al P.C.R. către conducerea P.S.D. din 15 noiembrie 1943 în care se arată că în septembrie 1943 conducerea P.S.D. a aderat la crearea Comitetului Național al Frontului Patriotic Antihitlerist. „Am primit — se arată în scrisoarea P.C.R. mai sus amintită — în luna septembrie anul curent, cu mare bucurie adeziunea voastră la propunerea noastră în ce privește crearea Comitetului național al Frontului patriotic antihitlerist. În același timp vă propunem — se spune în scrisoare — să vă uniți cu noi și cu celelalte organizații antihitleriste în lupta pentru cîștigarea conducerii partidelor național-țărănesc și național-liberal, pentru ultima noastră platformă de luptă propusă acestor partide".

În luna aprilie 1944, ca urmare a intensificării contactelor reprezentanților P.C.R. cu ai P.S.D., favorabile colaborării cu comuniștii pe linia Frontului unic muncitoresc, s-a ajuns la un stadiu finalizator. Situîndu-se la înălțimea răspunderilor lor în fața istoriei, conducerile celor două partide muncitorești au trecut peste deosebirile de vederi și, pornind de la necesitățile și cerințele vitale ale țării, au găsit — după mulți ani —, limbajul comun, atît de necesar realizării unității de acțiune a clasei muncitoare.

Tratativele au fost încununate de succes la mijlocul lunii aprilie (18 aprilie 1944), ajungîndu-se la acordul cu privire la Frontul Unic Muncitoresc între cele două partide. El s-a încheiat pe baza unei platforme de luptă antifascistă și de satisfacere a unor revendicări politice și economice muncitorești.

Primul document politic care a consemnat această înțelegere a fost Manifestul Frontului Unic Muncitoresc. De comun acord, conducerile celor două partide au decis ca hotărîrea făuririi F.U.M. să fie adusă la cunoștința opiniei publice la 1 Mai, printr-un manifest difuzat în întreaga țară. Manifestul Frontului Unic Muncitoresc adresa clasei muncitoare, întregului popor român, un vibrant apel la ridicare la luptă pentru salvarea intereselor fundamentale ale patriei : „Români ! Pacea, pe care întreaga națiune o dorește, trebuie cucerită prin lupta poporului — glăsuia manifestul. Muncitorimea în Front unic își strînge astăzi rîndurile la noi ca pretutindeni. În ziua de 1 Mai, ziua ei de lupte și de speranțe, muncitorimea organizată, unită, de la comuniști la social-democrați cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întregul popor român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoare politică, credință religioasă, apartenență socială, la lupta hotărîtă pentru pace imediată, răsturnarea guvernului antonescian, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane, sprijinirea armatei roșii eliberatoare, alianța cu Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite. Pentru o Românie liberă, independentă și democratică".

Maria Covaci

Continuare în pag. a 7-a

● IN ACEST NUMĂR : ● „Onomastica libertății" — poem de A.I. Zăinescu ● «Convergența generațiilor literare» ● Articole de Nicolae Ciobanu ● Adrian Dinu Rachieru ● Narcis Zărnescu ● Cenaclul „Numele poetului" la „Electroputere" Craiova ● Rememorări de Mircea Micu ● Epocă și poezie : „Metamorfozele tradiției" de Costin Tuchilă ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu ● Repere ● Revista străină.

FESTIVALUL FILMULUI PENTRU TINERET

MIZA PE TINERI

Festivalul filmului pentru tineret de la Costinești, organizat de Comitetul Central al U.T.C., Consiliul Culturii și Educației Socialiste, ACIN și Centrala Româniafilm, ajuns la cea de-a VII-a ediție se dovedește a fi un extrem de util laborator al filmului românesc. Selecția filmelor prezentate în festival, diversitatea genurilor — de la filmele studenților de la I.A.T.C., la lung-metraje artistice — au determinat o primă imediată a publicului tînăr care s-a manifestat la scenă deschisă, atît în timpul spectacolelor cît și în dezbaterile de a doua zi după vizionare, aprecîind sau amendînd, devenind adică partener ideal pentru actul artistic. În acest august sărbătoresc palmaresul festivalului a marcat cîteva reușite incontestabile ale filmului politic, angajat, realizate fără nimic formal, scheme ci unei maturități artistice care impune. „Să mori rănit din dragoste de viață" al lui Mircea Veroiu, „Imposibila iubire" al lui Constantin Vaeni — iată filmele care au cucerit premiile de greutatea și sufragiile publicului.

Ceea ce ni se pare a fi un mare cîștig al Festivalului care-și onorează astfel din plin statutul este, lapidar formulat, miza pe tineri. Scenarii care aduc în prim plan eroul tînăr, jocul strălucit al unor tineri actori, iată atuurile competiției care a devenit în ciîva ani cea mai exigentă probă a filmului românesc. Ne vom opri puțin asupra fenomenului caracterizat prin explozia în film a tinerilor actori. Termenul nu ni se pare deloc exagerat. Atîta vreme cît se lucrează filme care aduc în rolurile principale actori ca Șerban Ionescu („Imposibila iubire"), Claudiu Bleontz și Gheorghe Visu („Să

N.D. Fruntelată

Continuare în pag. a 5-a

ÎN PAGINA A 5-A :

EROUL TÎNĂR — o dimensiune a angajării politice

În pagina a 3-a

RESURECȚIA ROMANULUI CICLIC

● Semnează : ● Vasile Vetișanu ● Artur Silvestri ● H. Zalis ● Nicolae Georgescu

CRONICA LITERARĂ

CONSTANTIN STAN: «Nopți de trecere»

Nopți de trecere de Constantin Stan este un dosar de existență cu final suspendat și înmînat cititorului pentru dezlegare. Procedeul a fost încetățeni în romanul românesc de Camil Petrescu, prezența lui extinsă în romanul actual fiind întărită și din alte direcții. Numele lui Camil Petrescu nu este invocat întîmplător aici. Preocuparea acestuia de a proceda cinstit cu cititorul său, de a nu trișa, de a nu poza în omniscient poate fi întîlnită și în paginile scrise de Constantin Stan, indiferent de unde s-ar revendica autorul romanului pentru maniera sa de a-și concepe cartea. **Nopți de trecere** este o carte scrisă la persoana întîi, un jurnal intim în care notația privitoare la social, la cotidian alternează cu lungi pasaje confesive. Eroul, dacă putem folosi termenul în cazul unui asemenea personaj, se află în tren, călătorește într-o misiune de serviciu către o destinație dată, iar jurnalul cuprinde imaginea sufocantă prin experiența absurdă a compartimentului de tren, părăsită pentru un flux al memoriei care-i improspătează imagini din adolescență și tinerețe în centrul cărora se află tatăl său. Cartea privește în egală măsură viața dinlăuntru ca și pe cea din afară. Detașarea, înstrăinarea de mediul prin care circulă se explică prin puternica ancorare în lumea interioară, unde imaginea tatălui este absorbantă. Tatăl înseamnă nu numai o moarte dureroasă și pretimpurie, dar și o enigmă : un om tăcut care n-a vorbit despre sine deși a făcut toată campania de vest a ultimului război mondial, a cărei tragedie a refulat-o. Ne aflăm în fața temei celei mai grave a cărții, care dă identitate sufletească și morală tînărului reporter pornit pe drumurile țării. El se află într-o campanie de recuperare a imaginii acestui bărbat, neindoelnic puternic, lîngă care a trăit iubindu-l dar fără să-l cunoască. Un drum în Transilvania la Oarba de Mureș, unde a luptat tatăl, dar despre care a spus foarte puține cuvinte, este un mod de a se fixa în apropierea înaintașului dispărut. Povestirea despre cumplita bătălie de la Oarba rostită de un țăran pe malul riului este o posibilitate de acces în intimitatea omului care a vorbit zgîrcit sau deloc despre marile încercări la care l-a supus războiul. Dar acesta nu este singurul traiect uman pe care încearcă să-l refacă eroul romanului **Nopți de trecere.** Înțelegem că este reporter și că are de îndeplinit sarcini de redacție într-un roman notat convențional A., un oraș de provincie a cărui identificare ar fi inutilă, adică în afara intențiilor prozatorului. În orașul A., unde reporterul trebuie să se ocupe de viața tinerilor el descoperă un caz pe care-l investighează pe cont propriu. Cazul cuprinde de fapt două cazuri : al unui chitarist cît pe ce să moară dintr-o lovitură la cap și al unei fete care a dispărut de la întreprinderea unde lucra fără ca dispariția ei să alarmeze pe nimeni. Istoria personală a reporterului devine rama unei alte istorii pe care reporterul o anchetează. Și așa cum se cuvine rama pune în evidență conținutul tabloului. În ce constă cazul tinerei Carmen ? Romanul nu răspunde dintr-o bucată acestei întîmplări. Cititorul e supus meandrelor unei anchete. În această anchetă reporterul este ajutat de „un băiat-de-o-vîrstă-cu mine", un localnic care prin profesia lui se ocupă tocmai de asemenea cazuri. Ultima apariție în public a fetei se produce la un ceai unde este lovit în cap, — aproape mortal ? — chitaristul. Este o legătură între cei doi ? Una firavă este : se întîlniseră la o cofetărie. Tot ce oferă în această etapă ancheta este vag și inconcludent. Reporterul cercetează pe cei din întreprindere. Două martore la incident depun succesiv și diferit ca întindere și aspect asupra cazului. Prima este o declarație cu voal : pentru a acoperi caracterul ceaiului, cea de a doua înspăimîntată spune adevărul : Ivata a fugit după scandal. „Băiatul-de-o-vîrstă-cu-mine", adică alter-egoul eroului găsește fata, dar nici declarația ei nu e mai concludentă, pentru că n-a văzut scena propriu-zisă a atacului. E urmărită dar dispare cu totul și nimeni nu mai știe nimic de ea. Ancheta pare a intra în impas cu atît mai mult cu cît organele locale nu-s mulțumite de răscolirea unui caz inconvenabil : reporterul se oprește asupra unei chestiuni nereprezentative, etc. Acesta este obligat să-și reintre în rolul inițial, să renunțe adică la a afla adevărul despre Carmen. Flirtul cu o frumoasă secretară de U.T.C. chiar la întreprinderea împricinată îl reintroduce iar pe firul principal : îi dă chiar cheia problemei. Secretara știe, dar n-are rost s-o spună oricum și oricui. Fata a plecat cu chitaristul, care lucra undeva într-un creier de munte. Deci, doi eroi care întorc spatele unui mediu în care el eroul principal rămîne. Romanul ne întoarce la drama acestuia, complicată de un accident : un grup de derbedei, îl atacă — întîmplător ? — într-un parc și lovit la cap — din nou lovitura mare — trebuie să zacă într-un spital departe de casă. Evident, „romancierul" nu ne spune dacă acest atac este urmarea insistentei sale anchete din partea foștilor participanți la ceai. Este sarcina cititorului s-o presupună și s-o accepte sau nu. Lacuna face parte din sincopele dorite de autor. „Băiatul-de-o-seamă-cu-mine" încearcă să extragă de la recentul său prieten, reporterul, declarația că de fapt cazul Carmen nu este un caz și că nu merită nici o importanță, ceea ce precizează rolul de panou central al cazului Carmen în economia romanului.

Dar urmarea îngroașă rama tabloului. Presat de amintirea și enigma tatălui, de o profesiune care-l îndepărtează de casă, eroul suferă și de neînțelegeri conjugale. Cazul Carmen se estompează, deși prin el se luminează întreaga problematică a romanului. Dealtfel, chitaristul necunoscut și fata singuratică, marginali și ignorați străbat fosforescent paginile cărții ca un pandant la portretul iubit și enigmatic al tatălui.

Cartea depășește condiția jurnalului intim, fiind în această haină o compoziție complexă cu virtuți diverse. Portretele celor doi tineri, pe care Constantin Stan nu-i dorește fixați în șablonul „pozitivilor", se constituie treptat, trecînd de la o fază la alta, ca într-o developare lentă, în funcție de unghiul dezvăluirilor, de informațiile primite, pînă ce apare adevărul, ca urmare a unui preludiu erotic, mărturisirea revelatoare a secretarei de U.T.C. : dispariția n-are nimic criminalistic în ea : cei doi au întors spatele unei lumi unde nu se adaptau.

Constantin Stan este un analist fin și îngăduitor, stăpîn pe mijloacele sale, cărora nu le permite autonomizarea. Personalitatea cărții vine din puternicul ei sentiment dominant, **Nopți de trecere** fiind un roman de un lirism difuz, de unde și autenticitatea ei. Scriere de virf, ca și **Zemura de cîmpie** de Mircea Nedelciu, a unui val de noi prozatori, ea mai fixează și un profil spiritual de generație. Dacă-i căutăm o inseriere dincolo de Camil Petrescu pe una din constantele literaturii române vom observa că **Nopți de trecere** se alătură prozei cu inadaptabili, cu intelectuali copleșiți de probleme, dar cu un interes pe care insurgența juvenilă poate deschide mai tîrziu un alt drum.

M. Ungheanu

ROMULUS DIACONESCU: „Dramaturgi români contemporani"

În ciuda numeroaselor colectii „cronicărești" asupra teatrului românesc, prezentate mai ales de recenzentii spectacolelor si nu ai literaturii, istoria teatrului românesc contemporan e deocamdată în acută suferință si ceea ce ar fi trebuit făcut demult (adică un număr de sinteze, obligatorii spre a fixa corect fenomenul) se face abia acum, prin cîteva încercări în totul meritorii. Adevărul este că numai cu jurnalistica simpatică si inteligentă a lui Valentin Silvestru (critic cu merite considerabile mai ales în revelația istoriografică și a spectacologiei nu actualistă) nu se putea face, în materie de sinteză, mare lucru : criticul e voit fragmentarist si chiar un fel de sinteză cum este „Ora 19,30" se aplică numai pe un deceniu, lăsînd deoparte creatiuni care ar fi meritat un cu totul alt tratament.

Întîiile sinteze asupra teatrului românesc contemporan nu provin sistematic de la critica matură si nu o dată inconsecventă în aprobările principiale (deși studiile lui Virgil Brădățeanu se înfătisează sintetic, dar sînt solitare) : ele emană de la autori relativ tineri si care aduc o indiscutabilă eliberare de prejudecăți. Atît Romulus Diaconescu cît si Mircea Ghițulescu fac si cronică dramatică (si o fac multumitor) însă, mai mult de atît, cunosc fenomenul teatral fără a porni de la rationamente părtinitoare, în general nocive. Ei voiesc să facă sinteză si o fac la un nivel stimabil, cu mult deasupra unor actiuni de prospectie, cum sînt acestea. S-ar zice că, odată cu acest moment, literatura dramatică românească poate să pornească spre tabloul ei integral de valori.

„Dramturgi români contemporani" (Ed. Scrisul Românesc, 1983) de Romulus Diaconescu este o sinteză serioasă si în spirit aplicat, desfășurînd opera a peste treizeci de dramaturgi de azi, de altfel si cei mai însemnati pe care îi avem. Omisiunile sînt nesemnificative si sub raportul valorii, credem, întemeiate. Romulus Diaconescu s-a orientat bine supunînd totul necesitătii axiologice. Omul a si teoretizat aceste adeziuni într-un „argument" destul de putin întins însă care e lucid si scris cu o notabilă fermitate. Sînt, zice criticul, „cîtiva autori cu oarecare experientă scenică, dar fără piese editate [care] nu apar în această carte, după cum nici altii care au mai publicat cîte ceva dar încă n-au convins ca dramaturgi." Absenti de aci sînt si Al. Sever si Andi Andrieș si Mihai Georgescu si I.D. Șerban, ceea ce nu scade importanta retrospectivei. Pe Lucia Demetrius, criticul a menționat-o în cîteva rînduri fără a examina opera întreagă, perisabilă. Criteriile sînt, se vede bine, solide si, asa cum trebuie să se întîtîseze într-o sinteză, fără sentiment conjunctural. Lipsesc numai dramaturgii tineri care, e adevărat, sînt foarte putini, totusi Dan Zărnescu ar fi meritat o mentiune. Cei care sînt aici, sînt însă, să accentuez, cei mai buni.

Mai departe, vine împărțirea materiei, or, cum zice Romulus Diaconescu, „modul în care au fost grupati autorii". Tabloul despărțit în sase secțiuni e în general corect si criticul se teme fără motiv de „reprosuri", sustinînd, ca să-si ia o distantă prudentă, că „orice compartimentare" ar fi „discutabilă si subiectivă". Asa este, totusi criticul atunci cînd face sinteze trebuind să se ridice la un grad considerabil de impersonalitate, e supus asociațiilor necesare pe care însăsi materia în studiu le cere. Aci se putea desfăsura mai întîi o perspectivă cronologică, studiind si opere si tipologii. Dacă îmbrătisa o astfel de idee, de natură istoristă, Romulus Diaconescu ar fi trebuit să examineze dramaturgia postbelică de pînă la 1950 (sînt acolo cîtiva dramaturgi afară din comun), pînă la idilismul dogmatic, întins vreme de un deceniu si mai bine. Dramaturgia adevărată, exprimîndu-se prin opere venea la rînd abia mai apoi, după 1965 si mai cu seamă după 1970, printr-un proces de densificare detectabil nu doar în teatru. Această extensiune e proprie întregii literaturi române de azi, „supracompensată" (cum zicea Edgar Papu), abia în ultimii 15 ani. Un astfel de examen ar fi prezentat fenomenul viu si atrăgător însă prin natura obiectului obliga si la consultul sociologului nu numai al istoricului literar.

Romulus Diaconescu a sintetizat prin tipologii, sustinut de valori si fără a schita vreo perspectivă istorică. E o sinteză de insectar, destul de putin spectaculoasă si, în principiu, aridă. Însă nu si în fond căci mai peste tot criticul scrie inteligent, eliberat de savanterie, este ferm si dacă nu desfășoară spectacolul materiei îl schitează pe acela al constiintei apretuitoare. Dramaturgia postbelică ar exemplifica sase tipuri distincte care sînt : „Chipurile comediei umane", „O viziune a destinului", „De la radiografia cotidianului la tensiunea etică", „Dramaturgia romancierilor", „Între document si ficțiune istorică si, în fine „Fetele eseului dramatic". Nu sînt, recunosc, niste formule cu totul memorabile (căci ar fi trebuit să fie mai abreviate) însă au exactitate, ceea ce nu e putin. Observ numai că „dramaturgia romancierilor" (care este o realitate) ar fi putut lipsi, întrucît toti acestia au legătură cu alte tipologii pe care Romulus Diaconescu le-a si desfășurat. Admirabilă si cu substrat hotărît polemic este ideea de a sublinia teatrul istoric (ilustrat aici de Al. Voitin, Mihnea Gheorghiu, Paul Anghel, Valeriu Anania, Dan Tărchilă si Mircea Bradu). Cînd o sinteză asupra unui deceniu, cum tinde să fie „Ora 19,30" de V. Silvestru nu mentionează nici dramaturgia lui Paul Arghel si nici a lui Valeriu Anania înțelegem că perspectiva criticului de aci e cu totul demnă de stimă. În totul „Dramaturgi români contemporani" depășește simpla initiativă prospectivă si e sinteză adevărată, perfectibilă bineînteles, a unui critic al literaturii dramatice cu inteligență, profunzime si mai ales fără... prejudecăți.

MIRCEA GHIȚULESCU: „O panoramă a literaturii dramatice române contemporane"

„O panoramă a literaturii dramatice române contemporane" (Ed. Dacia, 1984) de Mircea Ghițulescu se deosebește în cîteva puncte de întreprinderea lui Romulus Diaconescu. Ceea ce îi aseamănă mai întîi e, dincolo de materia comună care nu putea să nu aducă similitudini, stilul format, elegant si viu, polemic, atent : cei doi critici scriu o foiletonistică atractivă. Însă diferențe există si ele încep încă de la „sumar". Mircea Ghițulescu a examinat în amănunt douăzeci si patru de dramaturgi (aproape toti analizati si de Romulus Diaconescu) si a virit, în două sectiuni colective (de „Poeti, prozatori si publicisti" si „Autori si piese") încă vreo treizeci. Practic cam tot ce e valoare teatrală românească pare a fi intrat sub mina criticului. Însă nu e asa. Din moment ce aci sînt prezenti, cu analize detaliate, si Lucia Demetrius si Al. Sever este de neînteles de ce criticul l-a eliminat pe Valeriu Anania. Paul Georgescu si V. Nicorovici pot intra într-o lungă catagrafie, dar Titus Popovici — nu. Aceste omisiuni au o relativă importantă, iar în cazul lui Valeriu Anania, unul dintre cei mai interesanti dramaturgi de azi, este de neadmis. Cu aceste delimitări, care nu sînt neglijabile, trec la „panorama" propriu-zisă. Ea este, repet aceasta, scrisă bine si cu un aer rezolutiv si juvenil care sade bine criticului, mai ales cînd el si stie ce spune ; apodictismul pur si fără argumente e întotdeauna caraghios. Mircea Ghițulescu e însă un critic dotat, sigur pe materie si în general cu optică formată, mai putin apt deocamdată de tablouri tipologice, obligatorii totusi chiar într-o panoramă. El a însiruit, cred că în chip cronologic niste analize (unele foarte amănuntite, asupra lui Baranga, H. Lovinescu, P. Everac) fixînd asupra cîte unui autor o formulă în general acceptabilă care însă individualizează nu generalizează : „Umanismul clasic si manierist" la H. Lovinescu, „Exegezele istorice ale lui Paul Anghel" etc. „Panorama" de unde lipsesc tipologiile rămîne de aceea un sir de studii fără cimentul fenomenului în miscare, dar studii, să fiu bine înteles, remarcabile. Un eseu initial, intitulat „Dramaturgia contemporană între reflectare si reflexivitate" ar putea să tină locul unei descrieri organizate de fenomene însă este, pentru trebuintele unei panorame, prea redus chiar dacă e judicios. În general, criticul pare mai atent la răspunsul sincronist decît la initiativa originală, plăcîndu-i, mi se pare, mai mult traditia absurdului românesc. Din acest punct de vedere, anume lacune ori preferințe pot fi explicabile ceea ce nu este nicidecum o scuză. Însă, una peste alta, „panorama" lui Mircea Ghițulescu se poate cîti cu folos, mai ales datorită inteligentei analitice de amănunt ; mai putin sintetică, ea ilustrează sforțările unui critic dotat în a se elibera de prejudecățile curente.

A. Silvestri

ION ITU: «Critică și strategie»

Ion Itu, avizat critic literar si de artă, remarcabil în interventiile sale, în special, din paginile revistei „Astra", totdeauna solid argumentate în plan teoretic, clare ideatic si elegante stilistic, face, încă o dată, dovada acestor calități în volumul său, **Critică și strategie,** apărut în colecția „Discobol" a Editurii Dacia. Cartea este importantă datorită mizei sale, autorul avînd orgoliul să se pronunțe în chestiuni esențiale ale criticii de artă si avansînd puncte de vedere originale în ceea ce privește spiritualitatea românească. Cartea este organizată în trei secțiuni : **Sub regim teoretic, Teze pentru o teorie a operei, Panteon românesc.** Prima secțiune este o pledoarie lucidă în favoarea considerării criticii în toată complexitatea sa, decursă din complexitatea raporturilor pe care opera le întretine cu viața. Sînt analizate, într-un stil sobru si transant, relațiile critică-ideologie, artă-ideologie, artă-politică, artă-morală, pentru a se extrage concluzii privind statutul operei de artă si funcțiile criticii. Ion Itu este, evident, un critic cu un program ferm conturat, caracterizat, în esență, prin refuzul pozițiilor extreme (autonomia artei vs dizolvarea specificului ei în domenii laterale), simplificatoare, dar prin asumarea si sustinerea motivațiilor profunde ale operei, reclamînd o strategie critică pe măsură : „Parte a ideologiei timpului, critica inspiră formele constiintei ideologice si se însumează ea însăsi în sistemul acestor forme, reflectînd orientările timpului istoric si caracterul spațiului social în care există, dar si accentele specifice fiecărei vocații si fiecărei posibilități constructive în parte. A construi, prin critică, urmează necesar principiului de a construi în critică ; altfel spus, înainte de a edifica prin sistem, trebuie să ne supunem, în mod logic, cerintei de a fundamenta institutionalizări în sistem. Iar un sistem, oricare ar fi el, nu poate fi elaborat nici de altcineva, si nici de el însusi înainte de a fonda un program si o anumită strategie modelatoare". În virtutea acestui program si acestei strategii, Ion Itu nu se sfiește să abordeze frontal chestiuni de atitea ori eludate sau deformate sofistic de critica „rafinată". Astfel, în articolul intitulat „Artă si politică", criticul, după ce, procedînd logic, subliniază funcțiile de reglare si pilotare pe care politicul le exercită necesar în relațiile sale cu artisticul („Cîmpul artistic produce, în ultimă instanță bunuri si anume o categorie de bunuri fără de care viața organismului social nu este de închipuit. Însă răspunderea care veghează la reglarea acestor nevoi practice iese de sub amprenta mișcării artistice si cade sub incidența politicii), atinge problema relației artă-partid. Partinitatea artei nu înseamnă — demonstrează criticul — o limitare a libertății de creație si nici o expresie coercitivă a politicului, ci un mod de raportare a artei la un tip uman superior, „un factor activ de stimulare si de constientizare a participării artei la activitatea de formare a omului nou". Acest determinism, asumat ca o condiție obiectivă a procesului complex de creare si stabilizare a valorilor, favorizează si o întelegere mai nuanțată a locului artei în „mecanismele progresului moral". Ion Itu nu este, nici în această dezbatere, un dogmatic, el convocînd puncte de vedere exprimate în decursul istoriei problemei si supunîndu-le unei analize critice adecvate, pentru ca, apoi, opinia personală să fie comunicată net, în termeni care nu lasă loc vreunei confuzii : „Angajarea artei, asadar, în suprafața valorilor morale nu rezistă, pe cît se pare, decît dacă este concepută începînd cu recunoașterea calității sale specifice si nu sfîrsind cu ea. Din acest punct de vedere, valoarea estetică apare ca o valoare axiologică, de natură să-si asume o largă arie de valori între care, nu în ultimul rînd, cele din sistemul etic ; să si le asume ca pe niste adevăruri congenitive si să le proiecteze prin straturile realității contemporane pînă dincolo de ecranele timpului". Sînt fraze de mare onestitate intelectuală, la care nu se poate decît subscrie pe de-a-ntregul. În general, ideea de bază a acestei prime secțiuni a cărții lui Ion Itu este aceea a necesității si existenței unei arte angajate, dar nu în chip superficial si conjunctural, nu prin clișee si lozinci deformatoare, ci prin considerarea tuturor valențelor operei, prin sondarea tuturor straturilor din care aceasta își extrage sevele.

A doua secțiune a cărții, **Teze pentru o teorie a operei,** are un mai pronuntat caracter polemic. Într-un prim articol, autorul polemizează cu sustinătorii conceptului de „operă deschisă". Ion Itu nu neagă polisemia operei — ar fi aberant — ci încercarea de a introduce criterii de evaluare care să conducă la absolutizarea „deschiderii", eludînd astfel orice dialectică. Criticul pune lucrurile la punct cu decizie elegantă, producînd argumente convingătoare din spațiul literaturii române. Demonstrația este perfectă : „Se știe, de pildă, că opera, de orice tip, există numai întrucît se supune unor norme de armonie si de unitate, unor simetrii interioare, elaborate conform legităților structurale, caracterizate altfel decît pe trăsele deschiderii. Nu cunoastem temeiuri pe de altă parte, care să ne convingă pentru ideea că opera modernă, ca operă cu un statut particular, s-ar putea sustrage acestei determinări, cu toate că o bogată literatură critică operează cu această ipoteză, de multă vreme, socotind-o adevăr invulnerabil. La urma urmei, este foarte simplu de demonstrat că nici un proces de deschidere nu poate functiona în interiorul aceleiasi opere, decît după consolidarea ei într-un sistem închis, că numai întrucît există ca operă închisă ea poate admite, în cercul ei actiunea unei deplasări ex-centrice". Critica „infidelă" primește aici o replică hotărîtoare.

În continuare, după ce analizează, erudit fără ostentație, aspectele formei estetice si semantica liniei în pictură, Ion Itu abordează, pornind de la **Estetica** lui Hartmann, mecanismul straturilor în opera de artă. Sînt aduse în discutie hermeneutica planoticiană, cea a Sf. Augustin, deformările lui Lionelo Venturi si eliziunile lui Rene Wellek, modelul Kabbalei, textele tantrice, topografia semantică a lui Husserl si doctrina intentionalității pentru ca, în final, criticul să propună analiza operei după o schemă de sinteză a stratificărilor, dezvoltată pe cinci nivele: **semiotic** (materia obiectivă a operei, cu semnificațiile intrinseci), **logic** (organizarea intelectuală, logică, de la cauză la efect, a materiei operei), **analogic** (interpretarea figurată, alegorică, consecutivă stabilirii relațiilor de simetrie între lucruri), **anagogic** (nivelul metaforic, ca spațiu de fuziune între sensibil si intelect, din a cărui asumare se produc, prin revelație, conținuturile noematice ; echivalează cu aristoteliana cunoaștere **eidetică**), **tropologic** (spațiul sublimului, contopirea „în libertatea gloriei eterne", teritoriul armoniei pure). Ion Itu propune, se întelege, o critică totală, prin care analiza exhaustivă a operei devine, progresiv, operă în sine, avînd si funcția de rezolvare a conflictului eu — lume.

A treia secțiune a cărții, **Panteon românesc,** are un caracter aplicativ, conținînd eseuri si studii dedicate — cele mai valoroase — cromatismului românesc (încercare, reusită, de identificare si descifrare a unui cod românesc al culorilor, determinat de situația geografică a spațiului românesc), operei lui Brâncusi (este, realmente, pasionantă decodarea nivelelor semnificante ale ansamblului de la Tg. Jiu), artei lui Ion Vlasiu (definită de un arhaism luxuriant, venit din substratul etnic si folcloric), arhetipurile din arta română contemporană. Autorul dovedește acum calități de subtil analist, atent la detaliul semnificativ, dar si la încadrarea acestuia în coerența ansamblului. Studiile sale încearcă să urmeze pînă la capăt modelul propriu, avansat în secțiunea anterioară a cărții. Orgoliul este justificat, dar critica totală rămîne doar o utopie sublimă. **Critică și strategie** nu este, însă, o utopie, ci o realitate palpabilă, o carte serioasă si profundă, care se citește cu profit intelectual. Autorul ei este un critic care își iubește meseria, îi subliniază demnitatea si își asumă responsabilitatea practicării ei.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Ideograme

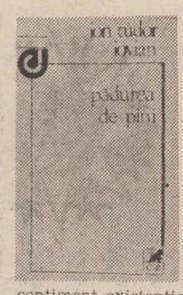

Unul dintre cele mai convingătoare debuturi din ultima vreme este volumul lui Ion Tudor Iovian *), autor cu un univers liric deja conturat si cu o matură constiință poetică. Punctul de plecare al cărții e de găsit în tensiunea esențial romantică între neprihănita trăire poetică în imaginar si șocul realului maculat si strivitor. Consecințele lirice sînt însă profund moderne, relevînd în ultimă instanță un acut sentiment existențial al dezolării ce structurează temperamentul poetic al tînărului scriitor. Există în toate poemele o monotonă plîngere a înfrîngerii purității, ce se convertește în baricadele imaginare ale versurilor ridicate în calea uritului. Pe primele trepte ale contrastului poetic / apoetic vom afla desigur juvenila suferință a „sentimentelor cățărate în picioare" si a frumoaselor iluzii dezamăgite. Nu lipsește antiteza ce opune frumusetii naturale agresiunea civilizației tehniciste : „în tufărisul placat în negru / pete mari de benzină si schijele lunii si mucuri de țigări / si ambalaje murdare lîngă trupul unui faun pe moarte /". Cîteva poeme folosesc aici recuzita hiperrealistă, dar Ion Tudor Iovian trece peste capcanele ultimei mode, viziunea sa proprie ajutîndu-l să-si găsească repede timbrul personal : „dar dinspre cîmp uruit de roti / si saxofoane / si tropăitul multimii / si orașul pe senile si timpanele de explozie / si caii înnebuniți de Rock-and-Roll / si luna indiferentă peste circuitul de automobile / colivii si pungi de plastic / si pădurea retrăgîndu-se însingerată / zidul de beton de care se sparg ploaia si ochii / canalele înfundate miasma conservei / / eu zideam în tăcere / casă / deasupra unui fir de iarbă / (de fapt o imagine pur abstractă)". Nostalgia purității rămîne o himerică alternativă : „de ar ninge cu fulgi uriași cît cireșii în floare / de-ar fi un potop alb / de fulgi uriași si grei care să nu mai dispară niciodată / si să acopere / lăzile de gunoi menager / cosurile de fum disperările negre ochii rătăciți / mîinile care nu mai stiu să mîngîie / inimile sterse cu pămătuful cleios al propunerilor rusinoase / / de-ar ninge cu fulgi uriași". Accidentele concrete ale experienței lirice inițiale se estompează, tînărul poet căutînd cu fervoare si excelent simț liric inefabilul stărilor poetice, abstractiunea lor generalizatoare : rămîne tristetea fără motiv, peisajele interioare ale visului, aspirația si speranța, oboseala căutării : „dar mult mai greu de îndurat / e ochiul care se oglindește în propria lui amintire / si-si măreste stăpînirea pe domenii pustii / si plînge / / dar mult mai greu de îndurat / e această formă de inimă care nu se mai umple de risete / de miresme si nici un sînge n-o irigă / si planează în juru-ne / si nu ne poate include si nu poate locui în piepturile noastre / / si te întorci fără să stii de ce / la o floare care numai prin cuvinte există / / si te întorci / pe urmele lăsate-n zăpadă de vînt / pe urmele unui cuvînt cé evocă / o casă anume si un copac anume si prieteni si flori". Ființa poetică simțindu-se aruncată si părăsită în mijlocul unei reci si vaste indiferențe urcă treptele inițierii în misterul melancolicei si voluptoasei poezii a absenței, singura certitudine a experienței sale vitale. Jocul cu absența duce la construcții abstracte, aeriene forme ale mintii, străbătute de imagini ale deznădejdii cu lexic expresionist, poemele au grația unor arabescuri, dar si lipsa lor de consistență, certitudinea lucrurilor se pierde în multitudinea ipotezelor ca într-un sir de oglinzi. Tehnica poetică e vag simbolică, cuvîntul nu numește, ci evocă, imaginea e o ideogramă pentru altceva, ca în lirica japoneză. Cizelarea si predilecția pentru suavitatea migăloasă a universului vegetal vin si ele parcă din discreția si seriozitatea extrem orientale. Poezia, atent lucrată ca o broderie, sibilinică uneori, sugerează întotdeauna intensitatea trăirii autentice fără a avea însă pregnanța unei forțe de comunicare ieșite din comun. Ea riscă astfel să impresioneze numai un anumit tip de sensibilitate a lecturii.

Ion Tudor Iovian este un spirit grav si delicat, cerebral si anxios, atent la vibratiile infinitezimale ale unei sensibilități acute, subtil cunoscător al poeziei lui Nichita Stănescu si atras de abstractele puritați ale versurilor lui Mircea Ciobanu (singurii noștri poeți autentici ai neantului ontologic prefigurat de plînsul bacovian), apropiat în rafinamentul devitalizat al elaborării imaginilor de virtuozitatea stilistică a poetilor echinoxisti : „si vii acasă cu zilele-n mînă / mai putin cu o minune mai mult cu o rană / strada e în fiecare zi alta / prin ceea ce îi lipsește / deși n-are capăt si nu va avea niciodată / / de la ferestre imaginare / te mai strigă te mai agață-n cîrlig o tristete / un riu de lumină al unei dimineți uitate / îți sare-n grumaz gata să te sfîsie / / de la un timp te-ajunge din urmă / o foarte veche dorință / despre care ai crezut că nu mai există si ai părăsit-o / definitiv / asa cum îti părăsești brusc iubita si casa / / dar nu poți s-o numești / si va rămîne mai nimic din dulceața ei / / si vii acasă / si casa era la capătul străzii / si capătul străzii nu mai există".

La debutul său în volum Ion Tudor Iovian este deja un poet matur.

Alexandru Condeescu

*) **Ion Tudor Iovian : „Pădurea de pini". Editura „Cartea Românească", 1983**

BREVIAR

■ **„ROMÂNII ÎN ISTORIA UNIVERSALĂ".** Revista „Era socialistă" a început să publice odată cu numărul 14/1984 o valoroasă dezbatere sub genericul „Românii în istoria universală". Calitatea ei e, de la început, indicată de personalitățile care au fost convocate : Marin Badea, Dan Berindei, Leonid Boicu, Gh. Buzatu, general locotenent Ilie Ceaușescu, Virgil Cândea, Nicolae Copoiu, Vasile Cristian, H. Daicoviciu, Al. Duțu, Titu Georgescu, Dinu C. Giurescu, St. Lache, Mircea Musat, Pamfil Nichițelea, Ștefan Pascu, Ștefan Ștefănescu și Răzvan Theodorescu. Cei mai mulți dintre aceștia sînt autorii unor contribuții demne de tot interesul în istoriografia românească de azi ; mai mult, simțul dezbaterii teoretice, care la o înfățișare elocventă este, la majoritatea, foarte viu. Dezbaterea a luat în studiu, la această întîie parte, cîteva probleme de cadru general, de unde nu lipsesc, desigur, aplicațiile. Astfel, sînt studiate teme cum ar fi „național și universal în dezvoltarea istorică", „românii făuritori ai unei străvechi și strălucite civilizații", cu „contribuții substanțiale la lupta popoarelor europene împotriva dominației străine, pentru libertate și dreptate".

Peste tot, participanții fac observații de o deosebită însemnătate teoretică, ilustrative pentru momentul istoriografic actual. În concepția lui Ștefan Ștefănescu, civilizația sud-est europeană e o „zonă cu trăsături particulare", Ștefan Pascu observă că „civilizația națională nu înseamnă o subestimare a „civilizației altor popoare", adăugînd că „împrumuturile și influențele reciproce" sînt benefice „cu condiția respectării principiului de a recepta numai atît cît și ce este necesar pentru a nu dăuna propriilor valori". Actuale în cel mai înalt grad sînt și notațiile lui Pamfil Nichițelea care spune : „consider că a releva caracterul distinct al istoriilor naționale în istoria universală nu înseamnă nicidecum un simplu «particularism» sau «autohtonism îngust», cum susțin unele concepții europocentriste sau mondialiste. Dimpotrivă, aceasta constituie o modalitate esențială în însuși spiritul dialecticii dezvoltării istorice, de a evidenția implicarea diferitelor popoare în circuitul universal, rostul și contribuțiile lor specifice la progresul umanității". Practic, această dezbatere care survine în anul în care sărbătorim cea de-a patruzecea aniversare a actului revoluționar de la 23 August 1944 are o semnificație deosebită și merită o discuție de detaliu atunci cînd se va produce publicarea întregii discuții.

■ **PROZA „PROFESIONALĂ".** Doi prozatori, Constantin Voivozeanu și Petre Vîrlan, publică în nr. 7/1984 al revistei „Pentru patrie" două proze profesionale, pe teme militare. Întîiul dezvoltă literar tema luptei antifasciste, pornind de la documentația cunoscută a eroismului unor elevi de școală militară care au înfrînt atacul german cu blindate. („În apropierea legendei"). Stilul liric, emoțional, proiectează într-adevăr în legendă acest eveniment. Al doilea scrie o proză „polițistă" („Călăuză pe drum fără întoarcere") cu un remarcabil pitoresc de limbaj, umanizînd lumea celor care păzesc integritatea omului și respectarea legilor. Iată doi prozatori care merită o mențiune.

A.S.

L2 11 AUGUST 1984

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

RESURECTIA ROMANULUI CICLIC

Dimensiunea originalităţii

„Nu poţi învia din morţi decît din pămîntul patriei"
INOCHENTIE MICU

Întoarcerea spre originar este proprie epocii noastre. Nu întîmplător, deoarece în devenirea ei cea mai acută şi mai presantă, probînd parcă paradoxul, istoria nu se mai poate mulţumi cu evidenţa imediată a faptului constatat, dincolo de care pulsează realitatea esenţială a faptului istoric care nu poate rămîne în sine. Explicaţia în istorie intră şi ea, ca toate celelalte domenii ale cunoaşterii actuale, sub zodia interferenţelor posibile, care revitalizează înţelesul veacurilor de istorie, aşa cum au fost ele, aşa cum au putut să fie, aşa cum acestea au „hotărît" devenirea de azi a istoriei veacurilor noastre. Însumarea imediată a datelor istorice, care ar duce la o factologie, nu mai poate mulţumi nici pe istoricul adevărat, nici pe interpretul istoriei, nici pe evocatorul evenimentului istoric, nici pe „cercetătorul" de viaţă istorică, deoarece ameninţă să deterioreze inserţia adîncime în fenomenul istoric, plasînd-o pe această imagine trunchiat pozitivistă a unei empirii-şablon. În perspectiva de mai sus, întoarcerea spre originar şi seducţia originalului apare cu o evidentă şi explicabilă justificare în literatura de evocare istorică, în romanul istoric, întrucît poate ajunge la reconstituirea şi reconstrucţia întregului, a totalităţii. Căci evenimentul istoric de acum două mii de ani, din epoca lui Burebista sau cel de acum o sută de ani, marcat de epopeea independenţei, cîştigată la 1877, ori cel de acum patruzeci de ani, al cîştigării libertăţii naţionale, sînt componente fundamentale ale acelui întreg, care dă un înţeles originilor, originalului, în devenirea pentru sine a istoriei naţionale.

Istoria, aşadar, ne spune că ea nu mai poate fi scrisă numai de istorici. Faţa „lăuntrică" a istoriei se cere descoperită pe alte căi, printr-o implicare în fenomen, cu alte mijloace de pătrundere şi de comunicare a sensurilor, de care literatura, romanul istoric, beneficiază din plin, fiind în măsură să descifreze dincolo de exactitatea cifrelor, să realizeze semnificaţii mutate ori nevăzute încă să dezvăluie coloritul şi, ceea ce este poate mai important să dezvăluie înlănţuirea firească a vremurilor în acelaşi scop, care leagă prezentul de viitor şi viitorul de trecut.

Aşa ne explicăm la ora actuală resurecţia originalului în istorie, în literatura istorică, în filosofie, în filosofia istoriei. Prin această resurecţie şi seducţie a originalului în romanul istoric actual nu se săvîrşeşte nici o abatere de la cerinţele proprii ale genului la care ne referim. Dimpotrivă, romanul istoric anterior ne-a obişnuit cu o viziune mai restrînsă, după opţiunile creatorilor, în care eroii erau în căutarea unor idealuri de neatins ori, ca haiducii ce populau această creaţie literară, se multumeau cu răfuieli de moment. Nimic rău în toate acestea, dar insuficiente, pentru înţelegerea istoriei din perspectiva totalităţii ei.

Tradiţia romanului istoric, care debutează la noi sub zodia unui realism ce recuperează veacurile noastre istorice, începe în anii postbelici, cu creaţia literară a lui Camil Petrescu şi se continuă, pînă azi, în romanul istoric a lui Paul Anghel proiectat asupra acelei substanţe a originalului în istorie, înţeles ca o necesitate, deci ca o posibilitate de a fi, nu doar pentru că vrem, ci pentru că am fost întotdeauna ceea ce vrem să fim. Epopeea independenţei de la 1877 este o mărturie legiferată de viaţă în acest sens. Cărţile lui Paul Anghel din **Zăpezile de-acum un veac**, sînt o biruinţă a genului în reconstituirea, prin convergenţă, a acelui element originar al unui popor, tezaurul său de drept, care spune generaţiilor că popoarele, ca şi rasele vechi, moştenesc valori ireductibile : libertatea, eroismul, transfigurat într-o statornică legătură cu pămîntul şi acel pîlduitor echilibru moral, ce conferă omului, semenului, seninătatea vieţii. Naţiunile mici sînt înstăpînite de aceste valori şi se apără prin ele. Vor putea fi considerate aceste valori ca fiind universale, dar fără o aderenţă originală, specifică, legată de un om şi de un pămînt, ele nu se pot întemeia ca valori. Descendenţa lor e din originar, dintr-o veche străvechime.

Undeva, într-o prefaţă la o carte prezentînd pe cei cele l-au cunoscut pe Mihail Sadoveanu, sugestiv, Paul Anghel scrie : că, prin literatura sa, cel dintîi **„reprezenta birul şi superstiţia unui mare trecut, intrînd în nişte vechimi din care avea să renască"**. Fără complexe de nici un fel, Paul Anghel a dat grai originilor, întărit de chemarea şi seducţia lor, pentru a înţelege adîncimile istoriei noastre. A istoriei noastre, aşa cum s-a desfăşurat ea. Aşa cum n-a putut fi înţeleasă în acele momente ale desfăşurării ei. Aşa cum trebuie înţeleasă astăzi, Adică, o istorie supravegheată de cumplitul încercărilor ; ivindu-se, ea însăşi şi netemătoare, **de sub** aluviunile ce s-au abătut asupra-i ; regrupîndu-se, în toate ale ei, sub stăpînirile hulpave şi necruţătoare, care ne puteau oricînd converti în tot, în datină, în credinţă, în obicei. Dar ca la o vreme a împlinirilor firesti şi sub pavăza aceloraşi impulsuri originare, poporul cel năpăstuit şi răbdător în ale lui, pentru ale lui, se arăta lumii statornic şi nepieritor, ştiind, pe măsura, probelor lui că „cei fără Dumnezeu şi lege, nu pot da nici ei legi".

Romanul istoric al lui Paul Anghel reprezintă această masivă intrare într-un moment crucial al istoriei noastre, acela al cuceririi independenţei, în acel binecuvîntat an, 1877. Ca fapt istoric, cîştigarea independenţei ţine, pentru autor de anul 1877, dar ca dimensiune a vieţii noastre istorice, ea vine din vremuri imemoriale, cu o putere de destin. Neatîrnarea apare în romanul istoric al lui Paul Anghel ca un însemn al originalului în istoria noastră, ca o modalitate existenţială opusă dezechilibrului, agresivităţii războiului, în ultimă instanţă, ca destrămare a umanului. **„Un război**, scrie Paul Anghel, **e ca o furtună sau ca un ciclon. Locul lui de pornire e în altă parte decît locul ravagiului în altă parte în spaţiu şi în timp. Pentru mine personal acel an '77 e o chestiune de destin".** Într-adevăr, reflecţia autorului se fixează lucid asupra dezastrului de la Griviţa, Plevna, Rahova, Opanez, Inova, Belogradgic, Smîrdan sau Vidin, dar iluminează, la răscruce de gînduri, măreţia independenţei. Şi nu oricum. Nu în orice mod posibil. Ci în unicul mod posibil care-l duce spre oamenii vii ai epocii de atunci, de la suveranii unor popoare, la generali şi ofiţeri, la prinţese şi diplomaţi versaţi în calculele de moment la oameni de stat şi cărturari de seamă, la indivizi de diferite naţii, bulgari, turci, suedezi, greci etc. marcaţi de un destin al lor, într-o revărsare de forţe umane, confluente.

Deasupra tuturor acestora, însă, autorul îl

Vasile Vetişanu

Continuare în pag. a 6-a

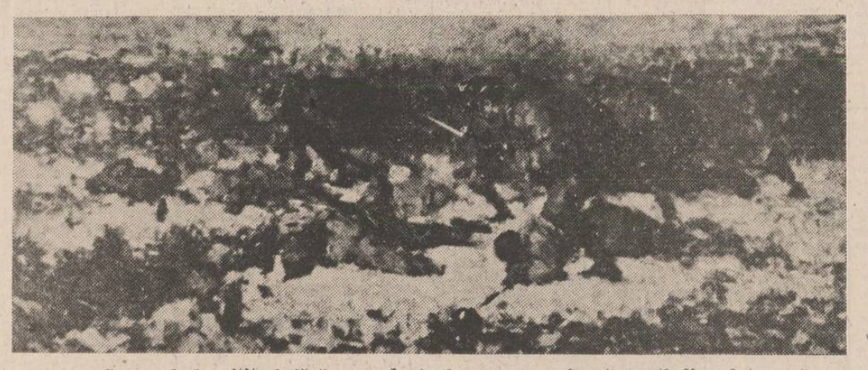

Succesul de cititori fără precedent al prozei româneşti postbelice datorează foarte mult părţilor preocupate de istoria politică modernă. În rîndul întîi din acest punct de vedere stă romanul ciclic Zăpezile de acum un veac, **ajuns la al şaptelea volum** Zăpezile, **pe care Paul Anghel îl dedică marelui eveniment al cîştigării independenţei de stat a României. Cartea este în acelaşi timp o fină şi documentată reconstituire politică a evenimentelor de acum peste o sută de ani, dar şi o vastă panoramă romanescă fără precedent ca amploare în literatura română. Îmbinînd pe erudit şi pe artist într-o singură persoană Paul Anghel vădeşte posibilităţile prozei româneşti într-o direcţie salutară. Realizare majoră a prozei noastre postbelice, ciclul** Zăpezile de acum un veac **este o scriere reprezentativă pentru noul spirit al literaturii române de după Congresul al IX-lea al partidului.**

A şaptea carte : „ZĂPEZILE"

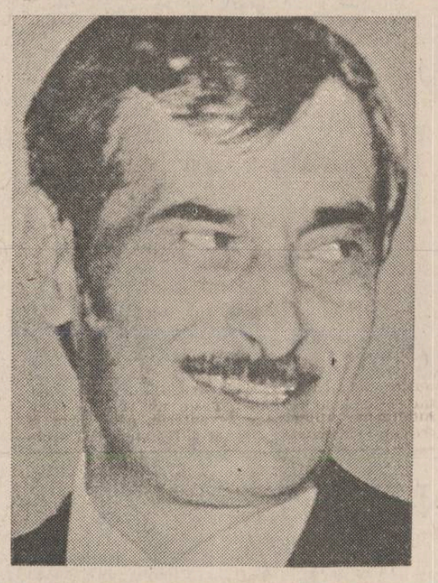

Faţă de înşiruirea de şase volume precedente, masive şi impunătoare artisticeşte, „Zăpezile" (ed. Cartea Românească, 1984) de acum aduc, în gigantescul roman al lui Paul Anghel, cîteva accente noi, previzibile totuşi fiindcă romancierul desfăşoară materia, am observat aceasta, muzical, pe teme mari, prelungi, răsfrînte în ecouri persistente. Nouă e, ca să zic aşa, viziunea universalistă, „Zăpezile" înseamnă romanul universalist al frescei prin aceea că romancierul a concentrat pe o întindere bine definită un loc geometric universal. Nu e vorbă, el întinsese mereu largi pînze epice europene şi cosmopolite, pictînd în alte părţi, pe Bismarck în cabinet citind rapoarte secrete încălţat în papuci, pe muntenegreni pregătindu-se pentru insurgenţă, pe ţar însoţit de suită, pe un prinţ rus plimbîndu-se la Moşi, pe studenţii români părăsind studiile abstruze, nemţeşti. Culoarea geografiei, mediul străin în fine, sînt, acolo unde le aşezase romancierul, foarte nimerite însă funcţiunea lor era mai degrabă decorativă, în absenţa întregului care, fără discuţie, dă ligamentul ultimativ. Cu „Zăpezile", ochiul universal îmbrăţişează o lume desfăcută pînă la a cincea esenţă.

În Bucureştii de după căderea Plevnei, unde se întorc mulţi dintre combatanţi, chiar şi Prinţul, populaţia simte euforia biruinţei şi tragedia pierderilor omeneşti ; viaţa pare a se reintoarce la datele iniţiale însă această impresie e doar superficială căci, aşa cum e după oricare război, nimic nu mai e cum a fost. „Zăpezile" nu constituie, cu toate acestea, romanul bucureştean al frescei (acela pare a fi mai degrabă, „Ieşirea din iarnă", probabil cea mai exactă descripţie românească a Capitalei din întreaga literatură română) ci romanul imperiilor, fiind într-o proporţie considerabilă şi proza unui destin istoric colectiv. Spre a consolida o astfel de viziune, Paul Anghel a accentuat materia transilvană şi a pus pe un bătrîn, Şiclovan, să facă un drum dincolo de munţi spre a-şi înmormînta băiatul, condamnat de maghiari pentru agitaţie românească. Lumea represivă şi absurdă a Imperiului Austro-Ungar e văzută în toate culorile ei esenţiale, nedezvoltate e adevărat căci prozatorul e tot ce poate fi mai străin de optica pitorească, iubind reprezentările dezlegate de temporar. Însă el nu s-a oprit aici, romancierul a pătruns adînc în mentalitatea imperială ţaristă delegînd pe Iancu Ghica să-l însoţească pe ţar pînă la Petesburg în chip de plenipotenţiar, a refăcut într-o circularitate a motivelor ideea expansionistă care, în „Ieşirea din iarnă", se afla schiţată bine şi convingător. Otomanii lipsesc de aci, (altele sînt romanele „otomane"), însă apar în locul lor, spre a semnifica Orientul, japonezii. Să observ în trecere că ochiul „străin" e prezent şi în „Zăpezile", romancierul scoţînd, în spirit de „dix-huitieme", efecte bune din încrucişarea de mentalităţi contrastive, aflate în plină cunoaştere acută. Suedezul Dunner, americanul Anderson, ruşii, acum japonezul Nigata, sînt astfel de străini al căror examen ca de naturalist, precis şi uimit, scoate asupra românilor judecăţi extraordinare. În fond, „Zăpezile" nu este doar romanul imperial al frescei ci şi romanul „japonezeriei" (un bal japonez, extraordinar, la Păuna Catargi, trebuind aşezat, spre comparare, lîngă Crăciunul românesc din „Ieşirea din iarnă") al unui Orient enigmatic, care vede altfel fenomenele decît europenii. Dacă „Noroaiele" ilustrează viziunea europeană a morţii, sumbră şi dramatică, „Zăpezile" infinite, albe, suave, exemplifică moartea orientală.

Această idee nu e întîmplătoare (prozatorul este expert în filosofiile extrem-orientale şi a şi scris o extraordinară carte despre China) mai ales că efectele se văd pretutindeni, răzbătînd pînă la categoriile stilistice. Există în „Zăpezile" o adevărată metafizică a golului, proprie Orientului, şi adeseori vidul este evocat de romancier ca o condiţie ontologică. Într-un fel de vid dispare şi prinţul Sanadaru, acela care, precum în proza lui Mircea Eliade, vieţuieşte în două lumi care stau la mari depărtări, într-un vid pare a dispărea atrasă ca de un miraj sotnia georgiană, decisă la înconjurarea Mării Negre (ca şi cum ar reconstitui un drum iniţiatic), golul este pretutindeni în acea lume de zăpezi metafizice. În sfîrşit, o anumită retorică a golului stilistic este cultivată, acum în chip hotărît omogen, de către autor : el ştie să curme pînzele epice tăindu-le cu o mişcare bruscă, asemănătoare unei şfişieri şi care făcea lumea să se suspende la un pas de haos, rămînînd în pura sugestie. Cinematografismul, despre care s-a vorbit îndeajuns, pare a fi, în romanul lui Paul Anghel, un rezultat stilistic al filosofiei vidului.

Cu cît înaintează (şi acum, odată cu al şaptelea volum, s-ar zice că în datele principale romanul este consolidat) „Zăpezile de-acum un veac" *par a fi tot mai mult un lexicon fantast, unde stau alături filosofii diferite, mentalităţi care nu se aseamănă, natura într-o vastă desfăşurare a ei. Sînt acolo şi romanele lumii animale, ale vegetalelor, o viziune meteorologică şi de pleistocen, o literatură a raselor egalitare, de esenţă, am observat aceasta, universalistă completîndu-se în baza ideii unui specific adînc şi insondabil. Dacă stilisticeşte* „Zăpezile de-acum un veac" *este, fără îndoială, un roman total, substanţa lui ireductibilă îl face un roman antropologic.*

Artur Silvestri

Coloane de susţinere

Nu putem face abstracţie de efectul literar, în timp, al **Zăpezilor de acum un veac.** Lunga respiraţie epică se mai opreşte să răsufle sub greutatea marelui eveniment ; un meşteşug de narator care fost-a lung şir de ani reporter coordonează, combină şi subordonează cele nouă cărţi despre războiul de independenţă. Scriind istoria, din unghi contemporan, a anilor 1877—1878, Paul Anghel luminează, transcrie, avansează opinia sa (în fapt opinia noastră) despre o latură fundamentală a existenţei româneşti. El posedă — graţie elementului istoric ales — mijloacele adecvate să valorifice eroismul unor zile fierbinţi care au motivaţie naţională. Gestul scriitorului : să capteze prin sondă directă în arhive, pulsaţia intimă a ceasului îl orientează pe o pistă norocoasă. Ciclul devine la Paul Anghel acel desen geologic în stare să dezvăluie izvoarele memorialistice, virstele politice, straturile tipologice prinse în inserţia ce le conferă cromatism, savoare, perspectivă. Oricum nu ilustrativism !

Revenind la ipoteza ce opune alegerii lui Paul Anghel o altă alternativă (cu ţelul fals al stilizării hieratice) să spunem că prozatorul articulează liber, vreau să zic lucid, datele proiectului său. Început în 1977 cu **Scrisoare de la Rahova** (cartea a V-a) el publică un an mai tîrziu **Te Deum la Griviţa** (cartea a III-a), pe urmă **Noaptea Otomană** care este cartea a VI-a. În 1980 se dă cartea a II-a cu **Fluviile**, în 1981 cartea întîia, **Ieşirea din iarnă**, în 1982 cartea a patra, **Noroaiele.** Ce înseamnă, în fond ordinea cărţilor, în raport cu obsesia fundamentală pe care o slujesc şi o transformă în învăţătură ?

Mai nimic, deşi programată aşa această ordine înşelător capricioasă se dovedeşte perfect compatibilă cu descoperirea pe care scriitorul o aplică prin prisma adevărului său. Acaparat de dimensiunea întreprinderii, Paul Anghel nu avea nici o şansă dacă se angaja într-o construcţie limitată strict arborescentă de destine, trecute în revistă de-a lungul timpului sau mistuite de propria lor sete de a exista. Scena aleasă de romancier este ţara, capitala, linia frontului. Diversitatea de înfăţişări a mediilor şi coexistenţa acestora cu dispoziţiile de luptă în tranşee, în culisele diplomatice sau de alcov creionează mentalităţi înainte să ia forma atitudinii sociale şi morale.

Paul Anghel este pictorul acestor atitudini văzute fragmentar, antagonic, schimbătoare pe alocuri, perceptibil conforme cu interesele grupurilor sociale, cu cele de neam, tenace încrezător în steaua lui. Dominînd un ansamblu pestriţ şi fabulos, prozatorul se vrea ceva între marton ocular şi cronicar. Aspiraţia sa, uşor deghizată, îl implică şi îl transformă. Îl implică imaginativ şi îl transformă scriitoriceşte. Autorul devine pe rînd ofiţer în subordinea unor strategi, gornist în ajunul marelui asalt, ţăran oprimat, dar gata să-şi dea viaţa pentru cauza generală, personaj secret şi om de rînd mărturisind mereu nelinişti şi speranţă. Umanitatea are în aceste pagini un destin paradoxal, translînd de la o identitate controlabilă spre una superior fictivă.

H. Zalis

Continuare în pag. a 6-a

Sensul columnei

O splendidă parabolă a columnei ne oferă Paul Anghel în romanul „Fluviile", cartea a II-a din ciclul „Zăpezile de-acum un veac", pornind de la observaţia aplicată a jocului popular şi a importanţei lui în comunităţile rurale, restabilindu-i sensuri ancestrale, previzibile. Din capul locului trebuie spus că atenţia autorului pentru joc derivă direct din pasiunea pentru rotund ca formă tipică de manifestare spaţio-temporală a spiritualităţii româneşti în istorie. Imaginea pe care ţi-o creează pregnant întregul ciclu de pînă acum este aceea a monumentului care s-a ridicat după Războiul de Independenţă : pe un piedestal majestuos, săpat în piatră, tunul în mărime naturală încadrat în lanţurile cu zale mari, din bronz, trecute din stîlp în stîlp : tunul care a rupt lanţurile atîrnării. Forma arhitecturală a momentului a impus pătratul — pînă şi zalele lanţului sînt astfel ; ochiul obişnuit cu rotunjimile reliefului, ale figurilor, ale localităţilor — vede, însă, cele două roţi din mijlocul pătratului, vede roata însăşi şi-şi imaginează lanţul însuşi. Cu episoade crescînd natural unul dintr-altul, închizîndu-se şi deschizîndu-se în locuri fixe, stringîndu-se între „stîlpi" bine armonizaţi, constituindu-se dintr-o substanţă omogenă — romanul întreg păstrează ca figură dominantă lanţul, veriga, zaua. De altfel, una dintre imaginile frecvente care se înlănţuie în toate volumele de pînă acum defineşte rotundul : un muşuroi de furnici tăiat de o roată de tun ; un muşuroi de furnici peste care un erou aşează un ceas de buzunar : stilistic, imaginea îşi găseşte materializarea în căderea Plevnei, în acel tunel subpămîntean pe care prinţul îl proiectează, şi la executarea căruia asistă, pînă sub piaţa din centrul localităţii Plevna : **„Tunelul se lărgea aici brusc, într-o incintă circulară cu aspect de interior de basilică. Era un fel de navă de lut, cu două arcuri de absidă căptuşite cu scînduri de stejar, avînd în faţă, spre altar, peretele crud, la care se lucra încă"** („Noaptea otomană", p. 54). Este punctul culminant al tunelului, unde urma să se aşeze explozibilul pentru ca Plevna să sară în aer prin surprindere ; prinţul are imaginaţia aplecată către cele religioase, pentru că în acelaşi timp cu săparea tunelului la Poradin se ridică, din dorinţa sa, o biserică din lemn în locul uneia instalată într-o groapă de către localnici pentru a-şi oficia cultul sub dominaţia turcească.

Dacă linia orizontală a rotundului se închide în reduta Plevna apoteotic, determinînd şi un cerc istoric al evenimentelor, cea verticală abia a fost conturată în „Fluviile", prin jocul călusarilor de Rusalii. Călusarii, dans cu veche tradiţie, cu semnificaţii agrare dar şi războinice, prefigurează în concepţia autorului saltul spre cer, legătura teluricului cu divinul ; executat în folosul cîmpului, dansul deschide vegetaţia spre rod : **„La Rusalii se legau grînele, spicele dădeau în lapte, iar plozii omeneşti izbeau cu genunchii în pîntecele mamelor. Acest secret al stimulării rodului îl deţineau călusarii, doar pentru o clipă, care ţinea doar două săptămîni, clipa cît apăreau de la Măgură, în ceaţă, ca să dispară tot la Măgură, după ce miracolul era săvîrşit"** (p. 291). În aceste vremuri de pregătiri intense pentru război jocul lor împreună cu multe alte datini au fost oprite : în privinţa oamenilor, Parva este cel care notează că războiul înseamnă o „măcinare" de lume, urmează, deci, sensul invers, spre pămînt, al coborîrii şi nu al înălţării. Imaginea este chiar aceasta, a unei mori de apă, şi se aplică chiar parlamentului care este centrul ţării : **„Mulţimea dăduse buzna şi aici intra şi ieşea ca dintr-o moară a nimănui, ale cărei roţi se rostogoleau prin mecanica scurgerii valurilor de oameni"** (p. 11). În opoziţie, dansul călusarilor executat de o ceată de soldaţi plecaţi din cazarmament ca să nu lase satul fără obiceiul împlinit. Sensul pozitiv, al mişcării călusarilor este fixat de un observator neutru, medicul suedez Dunner, care aude într-o noapte numai melodia şi-i simte esenţa. Pe verticală, deci, jocul călusarilor se opune direct „gropii" războiului, acestei „mori" care antrenează în curgere necesară luptătorii spre ţărînă. Tot Parva este cel care caută alte coordonate pentru o posibilă coexistenţă a celor două forme de manifestare a rotundului. Parva transferă discuţia dinspre moară spre anexele ei, spre ştăvilar ; pune coordonatele orizontale ale problemei, cu alte cuvinte. Rămînem în domeniul „morii" pentru că ne interesează, din punct de vedere al sensului mişcării roţii ei, comparaţia cu dansul. Într-adevăr, cele două roţi fundamentale care se opun în conştiinţa oricui sînt roata de căruţă şi cea a morii. Prima continuă sensul drumului oriunde s-ar afla, „desfăşoară" calea, are un sens pozitiv — cea de-a doua, dimpotrivă, se învîrte invers sensului de curgere al apei (ne referim, desigur, la roata de moară cu jgheabul sub-pus ; de altfel aceasta este şi roata de povarnă, şi roata de irigaţie — cea cu jgheabul deasupra fiind un caz particular, întîmplător), întoarce riul spre izvoare (à propos de termen, în majoritatea descintecelor noastre populare „de întors" se foloseşte apă de pe roata morii !). Dubletul de verbe „a toarce — a întoarce" exprimă în limba română două sensuri de mişcare a cercului : torsul se execută în sensul acelor ceasornicului (şi este o ocupaţie specific feminină) — întorsul, în sens invers acelor ceasornicului. Există, desigur, excepţii — dintre care cea mai importantă mi se pare expresia „a întoarce pămîntul", pentru „a ara" : dar revenind la coordonatele verticale nu putem să nu atragem atenţia că torsul se execută de sus în jos iar „întorsul brazdei" — de jos în sus. În comparaţie cu sensul torsului, cu ocupaţiile specific feminine în general, să privim, apoi, jocurile populare : în majoritatea lor covîrşitoare au sensul invers acelor ceasornicului. Desigur, există motivaţii fiziologice : hora se începe cu piciorul drept şi se închide cu faţa în interior. Dar să privim, mai departe, alergările pe o pistă de atletism, ocupaţie strict bărbătească pînă acum cîteva sute de ani : ele se efectuează pe orice stadion în acelaşi sens, al horei. Desigur, avem şi aici o explicaţie fiziologică : fiind vorba de un cerc, piciorului sting îi convine poziţia de pivot iar dreptul execută elanul ; inima, apoi, trebuie protejată în acest cerc : drumul ei trebuie să fie mai scurt decît al umărului drept. Dar, fără a pierde firul care ne interesează, notăm numai că Parva găseşte un mod de coexistenţă a „morii" ca simbol martial şi a jocului călusarilor ca simbol al cresterii verticale : privite dintr-o latură lucrurile sînt comune. Dintr-o latură priveşte lucrurile şi locotenentul Arghir cînd, în finalul romanului, constatînd că săbiile soldaţilor săi sînt neascuţite, merge la o... moară din ţinut şi execută ascuţirea mecanică a săbiilor pe piatra ei care se învîrteşte orizontal : **„Oţelul, scrîşnit pe piatră, suna cu stridenţă. Ţîşneau trîmbe de scîntei. Dar Arghir stătea înfipt în loc, lîngă tocilă, munca aceea monotonă şi migăloasă îl captivase, nu se ştie de ce, poate din faptul că găsise prompt rezolvarea, şi acum se odihnea privind, poate fiindcă munca însăşi era captivantă. O sabie neascuţită, scoasă din teacă, are o anume virginitate. Oţelul străluceşte ca oglinda, metalul rece e lunecos şi plăcut la atingere, nu dă fiori, obiectul în întregimea lui e frumos, n-are nimic ameninţător, e mut, impecabil, ca o sentinţă abstractă, echivoc ca o promisiune vagă de moarte. Sabia are şi o anume mîndrie a ţinutei rigide, dar şi ceva prietenesc, loial, cînd îi prinzi mînerul în palmă lăsîndu-ţi pumnul protejat de încovoierea dragonului. Primind întîia oară sabia, atunci cînd o primise, Arghir se simţea investit. Sabia era un dublu al coloanei lui vertebrale. Pe ea se sprijinea în onoarea lui de ofiţer. Cum uitase de săbiile soldaţilor ?! Urmărea acum ascuţirea. În lama sabiei, supusă tocilei, ţinută orizontal, cu amîndouă mîinile, intra discul tăios de gresie..."** (p. 452).

Aceşti soldaţi îşi prefigurează, de fapt, rădăcina spiralei pentru columna lor eroică. Spirala columnei lui Traian — şi a celor mai multe columne — are tocmai sensul jocului călusarilor : urcă spre cer într-un şurub care, privit în plan, este invers acelor ceasornicului. Acest şurub, sau „şarpe" — să-i spunem chiar „dragon" urmîndu-l pe autor — creşte din scînteile pe care săbiile neascuţite le aruncă în spate „întorcîndu-se" din unelte de podoabă, din oglinzi ale mîndriei gradului, în anonime unelte ale morţii necesare. Este momentul sublim în care „moara" este obligată să soarbă spre ţărînă trupurile eroilor şi să le redea către soare, pe drumul constituit istoric timp de două mii de ani, sufletele.

Nicolae Georgescu

a.i. zăinescu

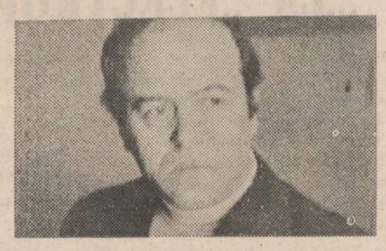

Onomastica libertăţii

I.

Ca o cină-a pămîntului foarte cinstită
Cînd griu ai pus, griu culegi
Şi astfel exist,

Mă apropii de ziua ta
Ca de-o onomastică, în familie ;
Ştiu şi cîte treburi ai, cunosc şi ce stea
Îţi poartă norocul ; exist
Şi asta e tot ce pot să-ţi aduc.

Exist ca fiinţă şi speranţă a ta,
Exist ca nume, exist şi repet :
Ca o cină-a pămîntului foarte cinstită,
Cînd griu ai pus, griu culegi

II.

Este adevărat
Am mai pus noi şi luptători
Am mai pus şi prieteni, am semănat
Şi bunici citeodată

Ei ies mai greu,
Încolţesc numai arareori,
Apar cînd nici nu te aştepţi,
Unii au bărbile sure, rezemate în săbii,
Alţii cu cîte o mie de mîini îşi caută
Şi ochii şi capul pe cer.

Vin prin văzduh,
Sînt ca floarea de soc scuturată,
Trec prin război, îşi citesc scrisorile ultime,
Se scaldă în apele adînci aurii ale grîului
Şi se poticnesc numaidecît, parcă
şi-ar tăia vinele
Cînd văd o plutitoare insulă de maci

III.

Ca o mie
De turle pe-un deal şi tot atîtea
Clopote care mustesc
Struguri cu sunetul lor, ca o mie
De păsări ce trec prin inima
încinsă-a semînţelor
Şi fac să înflorească multicolore aripi
în sus, ca o mie
De dălţi ce se înfig în piatra ascuţită
a riurilor
Şi fac să iasă nişte voievozi cu hidrocentrale
pe cap,

Parcă-ar mai fi şi ţărani, parcă şi-ar mai
ascuţi coasa
Pe cîte un fulger ce-a ars, parcă şi-ar mai lua
Şi de mincare cîte ceva, îşi întind
Pe genunchi toată harta cerului, iată-i,
Şi se uită, întreabă : ei sub ce zodie stau ?

IV.

Pe luptători unde-i aşezăm, lîngă unelte ?
Şi atunci focurile acelea de pe crenel,
Scutul şi spada şi cetăţile lor
Unde mai sînt ?

Încremeniţi se uită, ard ochii lor,
Fluiere înverzesc prin văzduh
Şi pe pămînt pînă departe.

V.

Dar ca să nu-i confund,
Să nu înţeleg eu altceva,
Vă propun să-i strigăm, fiecare
După inima şi ochii lui.
La urma urmei toţi avem cîte un erou
în familie,
îi vom zice numele în ziua şi ora aceasta
onomastică,
Ne vom aşeza unii lîngă alţii ca la o cină
Şi vom vorbi despre speranţe :

Ele sînt cea dintîi formă a libertăţii.
Imaginaţi-vă că aveţi copii, că sînteţi
un cosmic
Vehicul în care-aţi luat şi cîteva seminţe
şi cîteva
Neînsemnate boabe de pămînt, imaginaţi-vă
Că sînteţi speranţa însăşi şi ea
În zborul ei se atinge de o picătură
de ploaie ;
Imaginaţi-vă că aţi devenit transparenţi
şi că totul
E posibil de-atunci, imaginaţi-vă
Că voi înşivă sînteţi libertatea
Şi ea vă va vorbi mai departe despre alte
Şi alte speranţe.

VI.

Despre onomastica libertăţii,
În cuvinte care trec peste creştetul eroilor
Şi se string asemenea stelelor calde de vară
La o cină-a poeţilor.
Ei vă vorbesc despre August ca despre
o patrie
Şi vă spun că aşa cum fiecare aveţi
cîte un erou
Tot aşa aveţi şi cîte un poet în familie,
Toţi trebuie la urma urmei să cînte
Slava lui August şi amintirea eroilor lui
Fac să picure simburi de cer pe coline
Şi să încolţească, să apară cînd nici
nu te aştepţi
Tot ce am semănat : unii — luptători,
Alţii prieteni, părinţi,
Mai mulţi fraţi şi surori — cîte unii,
Iar alţii chiar bunici.

VII.

Şi uite cîtă adunare, ce mult
Seamănă cu noi, numai fiecare
Cu sine seamănă parcă mai puţin
Ceva între sine şi sine s-a schimbat,
Pentru că s-a schimbat o ţară care
ne adună pe toţi,
Am crescut noi care sîntem speranţele ei
Şi sîntem cea dintîi zestre a libertăţii
Existăm, fiecare poate să spună : exist !

Exist şi astfel mă apropii de ziua ta
Ca de-o onomastică, în familie,
Ştiu şi cîte treburi ai, cunosc şi ce stea
Îţi poartă norocul ; exist

Şi asta e tot ce pot să-ţi aduc
şi-ţi sărut mîinile,
Ţie îţi sărut inima, ţară.

Cenaclul «Numele poetului»

...LA „ELECTROPUTERE" CRAIOVA

Răspunzînd invitației Cenaclului „Condeie muncitorești" de la Craiova, simbătă 24 iunie, un grup de membri ai cenaclului „Numele poetului" în frunte cu poetul Cezar Ivănescu și format din Marcela Mariana Milcu, Gabriela Crețan, Virginia Meheș, Gheorghe Alecu, Petre Ivancu **și** Mircea Șoncuteanu **au participat la un moment de muzică și poezie închinat aniversării a 40 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, Congresului al XII-lea al P.C.R., precum și împlinirii a 35 de ani de la înființarea Uzinelor „Electroputere", a grupului școlar „Electroputere" și a Cenaclului „Condeie muncitorești".**

Au citit din propriile creații poeții-muncitori : Paul Nistorescu, Barbu Stanciu Dolj, Constantin Iordache, Dumitru Florescu, Lucian Drînd, Andrei Stanciu, Răduț Constantin Argetoaia, Constantin Mitroi, Florea Florescu **iar** Nicolae Băbălău **și** Constantin Mitroi **— proză ; au cîntat muzică folk :** Florin Stănoiu, **surorile** Sonia **și** Liliana Voinescu, **grupul** „Compact", Cristian Cojocaru, Carmela Bădeanu **și alții.**

Întîlnirea s-a distins prin sinceritate, emoție și prietenia care odată închegată între membrii celor două cenacluri a constituit fermentul unui dialog care a durat mult după terminarea programului. Menționăm aici aportul deosebit al directorului Liceului industrial „Electroputere", ing. Marin Năstase, **a cărui aplecare spre poezie se materializează în ani de muncă neostoită, în acea visare comunistă, făptuită fără preget.**

Patria Platitera

Patria Platitera, atotcuprinzătoarea,
Ne naște și ne crește, ne-aseamănă cu ea
Ea este Maica noastră, Lumina și Iertarea
Ea este Universul, e Simbure și Stea !

În necuprinsul lumii și în a ei nepace,
În jurul țării mele spațiu curat se face :
Lumină infinită în infinită sfera
În care scinteiază Patria Platitera !

Culoare sacră

Culoare sacră și eternă
A cerului cel blind căzind
Pe un pavilion în bernă
Ca apa focul invingind,
Culoare pătrunzind în suflet,
Prin aer pacea aducind.

Tu ești al lumii fond lazulic
Smalț prețios, culoare rară
În care se răsfringe lumea
Culoare-a cerului de Țară.

Liberi

Se deschide o poartă, prin ea un cal roșu
trece ducind în spate un viu răvaș
pe care cineva a scris cu virful flăcării, cu pana cuțitului,
cuvinte de libertate.
O aură devine cintecul nostru și inconjură cerul.
O amețeală dulce cuprinde apele — ele se clatină plăpind și adorm.
Răminem pe mal, cintind o bucurie, ținindu-ne de caldele miini
Stăpinitori ai Minunatei Țări,
Copii fericiți ai unui cosmos în pace,
Liberi simțind palpitul Armoniei,
privind fascinați lacrima Forței.

Sîngele eroului

Micul monument, atrocele, inconjurat de verdeață,
într-o pădure de lapte, o arbustărie :
un craniu din care singe izvorăște, ca o apă de viață
curgind peste frunze, marcind această dimineață tirzie.

E singele eroului, podidit într-o clipă
cind incălcată a fost a cerului lege curată :
un glonte a pornit ca o nebună aripă
Dintr-un trup de pasăre surpată.

Ție mă închin, imaginar monument,
mir monument, atroce, inconjurat de verdeață :
apără-mi țara de Plumbul dement,
memoria ta aducă-i lumină și viață !

Marcela Mariana Milcu

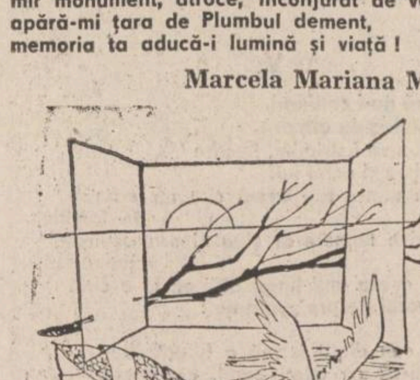

Desene de Ilie Florin

Temelia

Cu 35 de ani în urmă, cînd fostele ateliere C.F.R. de reparat material rulant, prin Hotărîrea Consiliului de miniștri, erau trecute în cadrul Ministerului energiei electrice și deveneau „ELECTROPUTERE", adică o întreprindere destinată producerii de aparate de utilaj electrotehnic, Școala prosională de elevi meseriași devenea la rîndu-i Școala profesională „Electroputere", și aceasta pentru că, într-o înțeleaptă orientare de viitor, viabilitatea uzinei nou create n-ar fi fost posibilă fără asigurarea necesarului de cadre calificate în domeniul industriei electrotehnice.

În primul an de funcționare (1949), școala număra 290 de elevi, ce se pregăteau să devină constructori de mașini și aparate electrice, strungari în meal, lăcătuși mecanici,... pentru ca, dezvoltîndu-se în stape succesive (între care și anul școlar 1966/67, cînd pe lîngă Grupul școlar s-a înființat Liceul industrial de mașini și 1974/75 cînd s-a înființat Liceul industrial de mecanică nr. 3) să devină din 1977 Liceul industrial „Electroputere", cu profil mecanic și electrotehnic.

„Puternica bază materială — afirmă directorul liceului, ing. Năstase Marin — atinge 70 000 000 lei și este compusă din trei pavilioane cu 30 de laboratoare și cabinete, 35 săli de clasă, 2 500 m² de ateliere, șase cămine, o sală cultural-artistică de 750 locuri, două săli de sport, terenuri sportive și un parc de recreere de 5 000 m². Aici sînt școlarizați anual 4 000 de elevi" — mai spune interlocutorul nostru, adăugind : „restul — muncă, efort, patos revoluționar, sprijinul organelor locale și centrale de partid și de stat și nu în ultimul rînd străduința exemplară a cadrelor didactice — vă las să vi-l imaginați singur !" Se poate imagina ? Sigur că se poate. E ca și cum ai vrea să tai un munte felie cu felie pentru a-l reconstrui alături. Așa că nu ni-l mai imaginăm. Ne uităm, îl sărbătorim împreună cu acești minunați visători și excelenți practicieni, îl iubim, îi iubim în această a 35-a lor aniversare a muncii și hărniciei, edificiu pe măsura cutezătoarelor vremi pe care le trăim muncitorește, sub semnul investiturii comuniste, și cărora, cu vocația sa de ctitor, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-a pus o temelie de istorie.

Mircea Șoncuteanu

ȚARA SPRE MARELE AUGUST

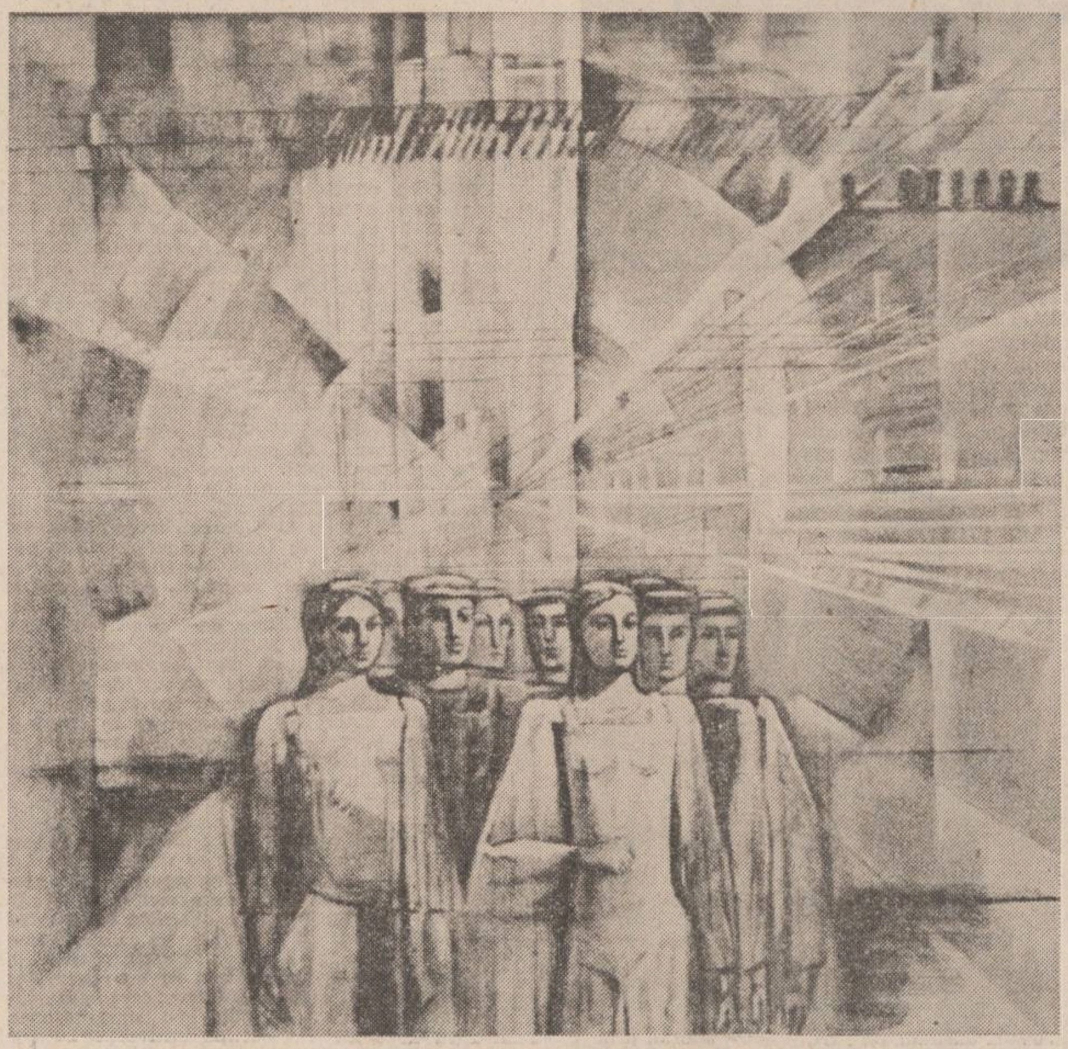

Greta Mermeze : „Tinerețe"

UN NUME

Năstase... nume predestinat să devină celebru ca nume românesc și devenit celebru datorită daimonului Ilie care mie îmi pare a întruchipa tipul eroului grec pornit în aventură cu brațele goale și care în toiul luptei își inventează armele și o tehnică (adică o artă) proprie... tipul eroului care se născocește pe sine, se creează iactant și tulburător sub ochii noștri ca o apariție de zeu pe țărmii Ioniei...

Cîți Năstase stau la temelia gloriei unui nume, vrednici și sevoși și cîți îl surpă ?

Marin Năstase, olteanul înalt și frumos, directorul de azi al Complexului școlar „Electroputere" din Craiova m-a impresionat înții de toate prin forță, atributul indispensabil al virilității; emana o asemenea forță bună cum e lumina acest oltean înalt și cu risul pe față încît am fost obligat din nou să constat că reprezentanții tipici ai etniei noastre din toate provinciile seamănă uluitor unii cu alții : nu mi-au plăcut niciodată decît oltenii înalți și puternici indiferent la culoarea obrazelor, cum nu mi-au plăcut decît ardelenii înalți și puternici ca Radu Demian, cum nu mi-au plăcut decît moldovenii noștri din Nord, înalți și puternici cu care noi, bîrlădenii, merita să pornim o bătaie în toată legea în vremurile studenției...

După ce a trecut strălucitor și iubit de oameni prin viața publică, Marin Năstase și-a închinat anii plinei vîrste a înțelepciunii celei mai grele misiuni umane : pedagogia : misiune gravă și periculoasă ca lansarea unei rachete cosmice, fiindcă a interveni în destinul cuiva, a colabora cu ordinea divină a lumii e mult mai mult decît a intra curățat la trup și la veșminte într-o prisacă... Pietatea pedagogului Marin Năstase mi s-a dezvăluit în timpul unei agape la care el participa mai mult cu sufletul și în timpul căreia mi-a surîs privindu-mă cum mănînc și-mi vîr mineca-n supă... mi-a surîs ca un înger sau ca un copil amuzat, dar sfios la maximum... Așa arată adevărații pedagogi, sfioși, căci zilnic au sub ochii lor misterul cel mai cutremurător al universului, floarea aceea de carne căreia-i zicem făptură...

Cezar Ivănescu

Triptic

Pămîntul țării, România
și Eminescu, veșnicia lui,
realul împletit cu poezia
cum nicăieri miracol altul nu-i.

Pămîntul țării, glas de dor,
Enescu-n rapsodii nemuritoare,
imaginea întregului popor
cu tril de ciocîrlii tulburătoare.

Pămîntul țării, Pasăre măiastră,
Brâncuși, eternitate dăltuită,
Sărutul și mîndria noastră :
Coloana, România Infinită !

Românie

Într-o zi de august
am adunat
atita soare
incit florile se-mbătaseră
de frumos
plecind spre imnul din mine
să-ți dăruiască mugurele de cer
adunat pe lacrimi de ploaie.
Lujere de dragoste
își întind miinile
spre fericire,
spre miine,
spre mine, spre tine.

Reportaj

Răsărit de maci
ce-nalță griul spre spicul Coloanei.
Piscuri de brad viguros
ard stele pe creștetul soarelui.
Pîntecul pămîntului scapără
sub secera cu zimbet de piine
logodită cu spațiul.
Griul arde în noi
fără sfirșit
ca o mare în care
universul își contopește imaginea
cu facerea lumii
din August pînă la noi !

Florea Florescu

Puterea unei mari uzine

Istoria atestă că străvechea Cetate a banilor olteni urcă din afunde vremi. Cel dintîi document atestator al Craiovei fiind certificat în urmă cu mai bine de cinci secole. Istoria cea nouă, scrisă eroic în anii de lumină iradiind din zorii zilei de 23 August 1944, atestă, fără putință de tăgadă, că orașul Craiova, asemenea tuturor așezărilor patriei, a devenit, exclusiv în acești 40 de ani ai libertății noastre, un puternic centru industrial, științific, de învățămînt și cultură. În acest timp eroic s-au materializat exemplar cuvintele vizionare ale iubitului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, *rostite la mitingul electoral de la Craiova, din 24 iulie 1946 :* „Noi, comuniștii, dorim ca din Oltenia lui Tudor Vladimirescu, sărăcită și înapoiată pînă acum datorită jugului moșieresc, să facem o Oltenie bogată, cu o industrie și agricultură puternice. Noi dorim ca din Craiova, Cetatea banului și a opresiunii, cum era în trecut, să facem o cetate a muncii, a culturii și a științei...". *Hotărît lucru, Întreprinderea „Electroputere" este astăzi o cetate a muncii (cu peste 14 mii de lucrători) și a științei (uzina avînd un puternic Centru de cercetare științifică și inginerie tehnologică) în adevăratul înțeles al cuvîntului, ctitoria sa fiind săvîrșită la numai cinci ani după eliberare, adică în septembrie 1949. Așadar, în acest an jubiliar, cea mai mare unitate industrială a Doljului socialist și cea mai reprezentativă întreprindere a electrotehnicii românești, împlinește 35 de ani.*

Puterea de astăzi a întreprinderii „Electroputere" este, cum e și firesc, în consonanță cu puterea uriașească a patriei. Aici se realizează întreaga producție a țării de transformatoare de putere, aproape 80 la sută din cea de aparataj electric de înaltă tensiune ; 65 la sută din cea de locomotive diesel electrice și electrice pentru linii magistrale, 42 la sută din producția țării de motoare electrice. Și încă un amănunt semnificativ pentru ascensiunea industrială a acestor străvechi și reînnoite meleaguri : într-o singură lună colectivul acestei citadele a electrotehnicii românești — în care lucrează astăzi de două ori mai mulți oameni ai muncii, față de Craiova anului 1944 — realizează întreaga valoare a producției industriale obținute în municipiul Craiova în anul 1960. „Electroputere" este un colos industrial, dar și un simbol al potențialului constructiv al socialismului, al forței creatoare a făuritorilor săi devotați care, iată, la „Electroputere", realizează cele mai puternice și complexe locomotive, precum și transformatoare gigant. Un singur transformator de 400 MVA depășește 350 de tone. Printr-un asemenea uriaș pachet de forță se poate transmite o energie echivalentă cu cea produsă simultan de hidrocentralele de la Bicaz și Argeș", afirma cu mîndrie Nicolae Nicolescu, *secretarul comitetului de partid al unității.*

Da, puterea Întreprinderii „Electroputere" este acum fabuloasă. Are în dotare laboratoare de înaltă tensiune și de mare putere unice în Europa și foarte rare pe glob, pentru probarea uriașelor sale produse. Bunăoară, pentru realizarea încercărilor în domeniul tensiunilor înalte există un generator de impuls de 4,2 MW, care reproduce intensitatea... trăsnetului. Cum e și firesc, o asemenea dotare a întreprinderii cu utilaje tehnologice pentru producția curentă și cu echipamente de încercări la nivelul tehnicii mondiale a fost impusă de profilul unității, de complexitatea, diversitatea și exigențele tehnice pe care le incumbă produsele moderne fabricate aici, procentul anual de înnoire și modernizare a acestora depășind 50 la sută. Faptul că locomotivele, transformatoarele sau diversul aparataj electric de înaltă tensiune, purtind emblema „Electroputere — Craiova", sînt binecunoscute și apreciate în 40 de țări de pe toate meridianele, este, de ce să n-o recunoaștem, un motiv de fală și mîndrie. Dar și un pretext întru laudă.

Spune-se că oltenii au mintea iute, precum le este și firea. Lauda lor nu stă în vorbe, ci în fapte. Ei au vocația performanței, a lucrului repede și bine făcut. Orgolioși ca toți semenii, oltenii de la „Electroputere" au obiceiul ca atunci cînd sînt întrebați de faptele lor de muncă, de izbînzile lor întru tehnică și ritmuri înalte, să arunce o privire înapoi. Ei au sentimentul și certitudinea că pun mai bine în lumină realizările prezente, raportîndu-le la cele ale anilor de început. Bobinatoarea Antonie Dumitra, *singura femeie Erou al Muncii Socialiste de pe plaiurile doljene, lucrează la Fabrica de mașini electrice rotative aproape de la înființarea uzinei și își amintește exact de „strămoșii" produselor electrotehnice gigant ce le fabrică azi miinile măiestre ale electroputeriștilor: „cazmale, lopeți, roabe, cutii pentru cremă, paturi metalice și, mai apoi, electrocare, locomotive mici de mină și tramvaie ; acestea constituiau nomenclatorul de fabricație al anilor de debut industrial la „Electroputere".* Paul Dinu, *șeful secției transformatoare mari, alt Erou al Muncii Socialiste ce hărnicește la Electroputere, a ținut să adauge : „nu numai produsele noastre erau rudimentare, dar și condițiile de muncă și existență erau la fel. Uzina noastră s-a înălțat pe fosta mahala „Bordei", ciuruită de obuzele ultimului război mondial. În urmă cu exact 35 de ani, cînd ne-am început activitatea lucram în niște ateliere ale cefereului, insalubre și prost dotate. Acestea erau singurele obiective economice din partea de est a orașului".*

Pe aceste locuri periferice, anodine, pe care în anii de început abia pîlpîiau razele industrializării, s-a conturat și dezvoltat în anii de mari accelerații materiale și spirituale ce au urmat îndeosebi Congresului al IX-lea al partidului, o impozantă platformă pe care localnicii o numesc, pe drept cuvînt, „Poarta industrială a Craiovei dinspre soare-răsare" : Întreprinderea de tractoare și mașini agricole, Întreprinderea de aeronautică, Întreprinderea mecanică de material rulant, Întreprinderea de utilaj greu, Întreprinderea de autoturisme de mic litraj „OLTCIT", Întreprinderea de morărit și panificație și Facultatea de electrotehnică, iată doar o parte dintre principalele obiective economice și de învățămînt superior care, împreună cu „Electroputere", alcătuiesc astăzi Poarta industrială de est a Craiovei. *Ea dă tărie și faimă eforturilor craiovenilor în marele efort al țării de edificare socialistă și de întîmpinare a marilor evenimente ale anului cu succese de seamă pe frontul muncii.*

— Edilii locali, îmi spunea Ion Voiculescu, *prim-vicepreședinte al consiliului popular al municipiului Craiova, s-au ostenit în egală măsură să dea contur unei platforme industriale moderne și, în același timp, să asigure oamenilor muncii de aici condițiile necesare unei vieți civilizate, prospere, demne de împlinirile celor 40 de ani de libertate. Pe locul fostei mahalale „Bordei", s-a ridicat o salbă cu sute de blocuri. În cartierele Calea București, Rovine, Lăpușului, Dezrobirii s-au înălțat aproape 30 mii de apartamente, un modern club muncitoresc, spital, liceu, creșe și grădinițe, biblioteci, cămine pentru nefamiliști. Laolaltă dau imaginea unei ctitorii grandioase, rod al politicii înțelepte a partidului și statului nostru, al eforturilor constante ale craiovenilor.*

Nicolae Băbălău

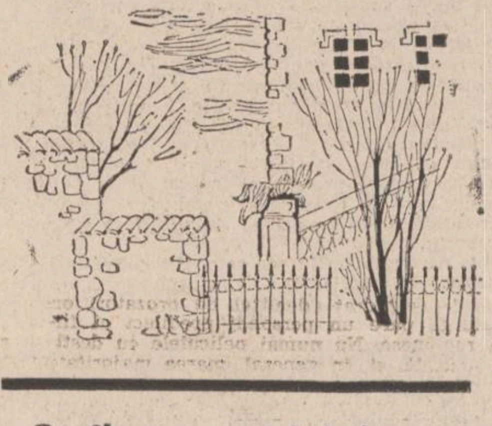

Cenaclul literar «Condeie muncitorești»

Cenaclul literar „Condeie muncitorești" de pe lîngă Clubul cultural al Sindicatului oamenilor Muncii Electroputere, aniversează în acest an 35 de ani de activitate creatoare, fiind de-o vîrstă cu citadela electrotehnicii românești, Electroputere Craiova.

În urmă cu 35 de ani, cenaclul înființat a avut ca fondator pe Savel Pătuleanu și își desfășura activitatea pe lîngă biblioteca sindicatului întreprinderii, sub denumirea de cenaclul „Cezar Petrescu".

Dintre membrii care au activat în cenaclul nostru și care s-au afirmat ulterior în domeniul literaturii cu volume publicate la diferite edituri, amintim pe regretatul Ovidiu Hotinceanu, Nicolae Vlăduț, Mihail Nemeș și Vasile Pătru.

Bilunar, în cadrul ședințelor de lucru se prezintă lucrări de proză și poezie ale muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor, profesorilor, elevilor care scriu despre munca și dragostea față de patrie și partid, față de conducătorul țării, față de frumusețile neasemuite ale României, ședințele de lucru fiind un adevărat atelier literar.

De asemenea, la cenaclul nostru s-au format ca poeți ziariștii Emil Calotă, Ștefan Tunsoiu și Ștefan Romeo Ghioc.

De la Savel Pătuleanu conducerea cenaclului a fost preluată de Paul Nistorescu, iar mai apoi de Ștefan Romeo Ghioc și Ion Prunoiu.

Dintre membrii activi ai cenaclului nostru, ale căror creații s-au văzut înmănunchiate în volume de poezii, amintim pe Barbu Stanciu Dolj, Savel Pătuleanu, Ion Prunoiu, Ion Nijloveanu și Ștefan Tunsoiu, iar mai recent a apărut la editura craioveană „Scrisul românesc" culegerea de poezie sugestiv intitulată „Condeie muncitorești", culegere în ale cărei pagini întîlnim pe mai tinerii Constantin Răduț-Argetoaia, Lucian Drînd, Andrei Stanciu precum și pe unul dintre veteranii cenaclului, Paul Nistorescu.

Cartea de debut „Al cui sînt eu" a muncitorului Savel Pătuleanu se alcătuiește într-o amplă confesiune de-a lungul anilor de muncă și viață, ani care se identifică pe alocuri cu înșiși anii de existență ai Întreprinderii Electroputere.

Concursul „Luminile întreprinderii" organizat de comitetul sindicatului Electroputere în fiecare an, a avut și are darul de a descoperi noi talente care au confirmat mai apoi, precum Constantin Iordache, Cristina Popescu, Dumitru Florescu și Luminița Voiculescu.

La cele patru ediții ale Festivalului național „Cîntarea României", atît cenaclul, cît și membrii săi au fost nelipsiți de pe listele laureaților de la faza republicană.

În urmă cu doi ani, cenaclului literar „Condeie muncitorești" i-a revenit plăcuta misiune de a găzdui schimbul de experiență organizat de Consiliul Central al U.G.S.R. cu toate cenaclurile literare ale sindicatelor din țară.

În cadrul cenaclului literar mai activează cercul de epigramă „Marțial", cerc ce este condus și îndrumat de neobositul și talentatul epigramist D.F. Ionescu-Ghindeni, cercul de muzică tînără condus de inginerul Florin Stănoiu precum și grupul de recitatori „Poetica" de la secția mecano-energetic.

Cu prilejul aniversării a 35 de ani de la înființarea întreprinderii și cenaclului, a 40-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și a Congresului al XIII-lea al P.C.R., cenaclul „Condeie muncitorești" organizează o paletă de acțiuni în cadrul întreprinderii, la clubul muncitoresc, la căminele muncitorești pentru tineret și la Liceul industrial Electroputere, acțiuni care vin să cinstească aceste mari evenimente.

Ca floarea teiului de vară

să luminăm tăcuți acest pămint
ca floarea teiului în vară
țărina sa de griu ne ară
și ne îngroapă în cuvînt.

cimpia sa ne bate-n singe
cu zorii toamnelor ce vin
să luminăm curat acest pămînt
care ne este țară și destin.

Ascultă, în august

să tragem lumina lingă deal
ca un țăran căruța lingă casă
pîlpiie roua pe un vîrf de coasă
cum peste ovăz lacrima de cal.

străjile cimpiei duc stele la păscut
la marginea sfîrșitului de veac
iubita mea, ascultă în august
umbrele noastre, în dropii se prefac.

Trupul luminii

în fiecare crin un clopot sună
un orologiu de petale veșnic bate
și de pe turlele istoriei adună
roua de miere pentru înalta cetate.

e august pur și își rostește slova
prin brazdele curate din oase de soldat
adesea subțiați de luna veche
ei somnul nostru il străbat.

Soldații în haine de iarbă

au trecut soldații în haine de iarbă
pușca le înflorise în spinare
duceau tinerețea în ranița veche
ca pe un prinz de sărbătoare.

soldații aceia în haine de iarbă
în august s-au făcut lumină
umbra lor plutește peste țară
și cintecul lor nu se mai termină.

Arcașii unui cîmp de maci

secerătoarea verii fumegă prin nori
cămașa griului ne-a îmbrăcat senină
sintem arcașii unui cimp de maci
trăind această stare de lumină.

și iată frații mei de zbor și de sudoare
draperii de cintec pe gură ni-se-aștern
în vara asta blindă, ca un copil de lapte
aniversăm lumina, izvorul ei etern.

Vara fierbinte

dintre cite țări de țară
viața lumii o-nmulțesc
nicăieri nu arde vara
ca-n pămîntul românesc.

vara noastră este plină
de morminte de eroi
care s-au făcut lumină
prin zăpezi și peste ploi.

iarba care bate cerul
e lacrima de soldat
care în augustul de foc
în țărină a plecat.

frunza teiului cind bate
și salcimii cind foșnesc
spun că vara e fierbinte
pe pămîntul românesc.

Petre Ivancu

1944-1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

EROUL TÎNĂR — o dimensiune a angajării politice

Participanți la un portret de generație

Horațiu și **Sarca** — cei doi prieteni din „Să mori rănit din dragoste de viață" ; **Savel, Petre** și, alături de ei, **Garofiță** — personajele lui D.R. Popescu din „Căruța cu mere"; **Călin Surupăceanu**, eroul lui Marin Preda din „Imposibila iubire" („Intrusul") ori protagonistul din „Singur de cart" ; ziaristul **Mirea,** justițiarul lui Titus Popovici din „Secretul lui Bachus", **Radu, Matei, Andra** schițați de Petre Sălcudeanu, ori elevii din „Salutări de la Agigea", mai mult decît individualități — participanți la un portret de generație...

Nimic mai simplu (pentru cei ce au făcut selecția Festivalului filmului pentru tineret de la Costinești) ca identificarea unor pelicule cu, despre, implicit: pentru tineri (deși nu numai pentru ei!).

Sînt, printre eroii tineri ai filmelor românești realizate în ultima vreme, uteciști ilegaliști ce se definesc deopotrivă prin opțiune, credință comunistă și acțiune revoluționară (ca cei din filmul lui Mircea Veroiu, încununat cu Marele premiu — film ce continuă problematica din „Valurile Dunării", „Duminică la ora 6", „Canarul și viscolul", „Zidul", „Întoarce-te si mai privește odată", „Liniștea din adîncuri" etc.). Sînt, printre aceștia, adolescenți surprinși în acel moment de răscruce care era sfîrșitul războiului și declanșarea revoluției de la 23 August.

Așa de pildă, eroii lui D.R. Popescu asociați căruței lui Mezat (ce este, totodată, o „căruță cu mere" — a setei de aventură, a iluziilor, a speranței trec, și în filmul regizat de George Cornea, printr-un aspru proces de maturizare. Înțelegînd că lumea în care trăiesc trebuie schimbată, cei doi se alătură lui Garofiță, muncitorul ce „nu se lasă pînă nu dărîmă expoatarea".

Voința unei investigații psihologice mai complexe, străduința adîncirii mai nuanțate a relației dintre individ și societatea contemporană a atras după sine o diversificare a problematicii și modalităților transpunerilor cinematografice ce au în prim-plan tînărul. Personajele filmului semnat de Constantin Vaeni (ca și cel al lui Tudor Mărăscu) traversează, ca urmare a unor situații limită sau a unor mentalități, ori practici azi depășite, momente dramatice — cunoscînd succesiv experiența iubirii și insingurării, a izolării și apoi a curajului unui nou început. Adolescenții peliculei regizate de Maria Callas-Dinescu, și mai apropiați de zilele noastre, se află la vîrsta întrebărilor, a marilor idealuri, a setei de absolut, dar și a primelor confruntări concrete cu viața; ei trăiesc cu acea acuitate specifică vîrstei șocul unor derogări de la etica și echitatea socialistă. La un pol opus, elevii din „Salutări de la Agigea", filmul ce îmbină ficțiunea cu documentarul regizat de Cornel Diaconu, cunosc experiența generoasă sub aspect uman a șantierului.

Tînărul, neignorat dealtfel de prozatori ori dramaturgi, pare un personaj predilect al filmului românesc. Nu numai peliculele cu destinație specială, ci, în general, marea majoritate a realizărilor din ultima vreme au în centru eroi tineri, personaje interesante, apte a ilustra, — prin propriile destine și opțiuni, prin evenimentele trăite ori provocate — aspecte importante ale contemporaneității.

Este vorba, desigur, de o consecință a **obiectivității reflectării cinematografice**, a **realismului** cu care cineastii și-au propus să oglindească în creațiile lor devenirea societății noastre din ultimele decenii prin efortul conjugat al generațiilor, fenomenele etice caracteristice acestei deveniri, examinînd relația dintre legi ori mecanisme social-politice și individualitate, insistînd asupra contribuției umane. Procesele clarificării ideologice și forjării comuniste, rolul tinerilor ca martori, ca făuritori ai istoriei dar și ca purtători ai ștafetei idealurilor naționale, sînt teme de mare recurență în filmul nostru contemporan: după cum frecvente sînt acele pelicule ce ilustrează și argumentează angajarea tinerilor în îndeplinirea marilor imperative morale, sociale și politice ale actualității, prezența lor activă pe șantierele țării, în școli, în laboratoare, contribuția lor la lărgirea cadrului democrației socialiste, la stimularea competenței și creativității.

Dacă în numeroase realizări cinematografice tînărul este principalul „obiect" al reflectării în nu puține el constituie „subiectul" cunoscător", deopotrivă sursă a problematizării existente, **instrument al investigării și fixării realității.** Cercetînd lumea prin ochii adolescentului artistul poate transmite mesaje de maximă răspundere etică și totodată de acută sensibilitate. Chipul, privirea pătrunzătoare a tînărului, tensiunea cu care trăiește pe coarda absolutului, înalta lui exigență întinsă pînă la sacrificiu, actele lui exemplare favorizează pledoarii de puternic ecou în conștiințe. Evocarea copilăriei, adolescenței devin în aceste filme modalități de potențare a **resurselor meditative ale filmului,** căi rodnice de articulare a unui „discurs esențial", de mai largă generalitate, asupra condiției umane în multiplele ei determinări etice, sociale și politice.

Mulți dintre eroii la care ne referim căpătînd dimensiuni simbolice — tinerețea favorizează importante **metafore:** metafora privirii nepervertite, ultrasensibile, la început naive, apoi lucide asupra realității; metafora memoriei vii a evenimentelor; metafora angajării umane, politice împinse uneori pînă la sacrificiul suprem, (să ne amintim și „Duios Anastasia trecea"); metafora marilor speranțe generate de credința în ideal și a frumuseții luptei pentru transformarea lui în realitate.

Șansa creată actorilor tineri — prin intermediul virtuților eroilor — s-a dovedit (și în peliculele programate la Costinești), o șansă dată filmului românesc. Dacă acești eroi au prins viață și s-au înscris în conștiința spectatorilor, modelîndu-le gîndurile și atitudinile — aceasta se datorează în mare măsură și interpreților lor: **Șerban Ionescu** și **Tora Vasilescu,** încununați cu premiile de interpretare, **Claudiu Bleontz** și **Gh. Visu** (mențiuni speciale), **Emil Hossu, Radu Gheorghe, Dinu Manolache** ori **Mircea Diaconu.** Filmele programate în festivalul de anul acesta au pus în valoare bogăția și varietatea talentelor de care dispunem, disponibilitățile lor deosebite. Mai mult ca altădată, aș spune, ele au relevat legătura care există între valorificarea talentului și calitatea conștiinței. Căci mai toți tinerii actori amintiți nu au cules doar roadele aspirației spre perfecțiune estetică. Efortul lor de creație își trage seva din angajarea social-politică, din dorința lor de a face din artă locul prospectării universului omului contemporan și dezbaterii unor probleme adevărate și semnificative ale actualității, de a ridica filmul la rangul unei opere de autentică eficiență spirituală.

Natalia Stancu

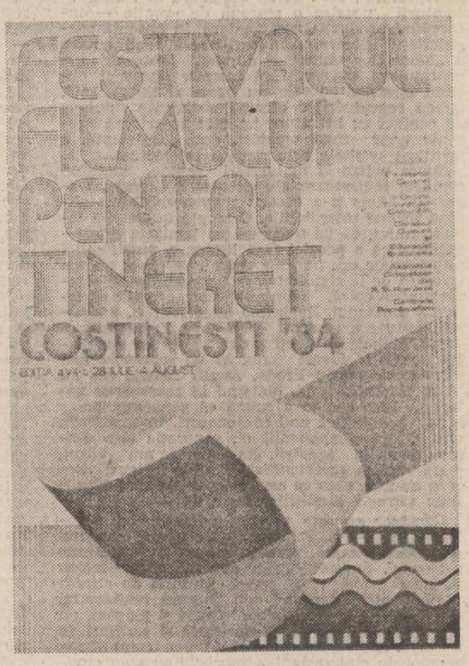

Valoare și semnificație

Textul nu „comentează" imaginile, iar Imaginile nu „ilustrează textul" — spune Roland Barthes în deschiderea uneia dintre cele mai frumoase cărți ale sale : Imperiul semnelor... Înțeleg, din această dublă negație, afirmarea unui postulat cu valabilitate intactă și pentru arta filmului — mai ales că, în concepția spectatorului modern (de cinema, dar nu numai), imaginile și cuvîntul sînt chemate să conlucreze întru aceeași idee: nestînjenita circulație a sensurilor.

Din acest punct de vedere — poate exclusivist, dar esențial în perceperea fenomenului filmic — selecția operată pentru ultima ediție a festivalului de la Costinești, încheiat simbăta trecută, și-a adjudecat cîteva titluri care denumesc (încă de pe-acum) creații de referință ale cinematografiei românești. Și este semnificativ faptul că primele două dintre ele — în ordinea demonstrației pe care o încerc — sînt și cele aflate în fruntea palmaresului : „Să mori rănit din dragoste de viață" al lui Mircea Veroiu, — distins cu Marele premiu, și „Moara lui Călifar", al lui Șerban Marinescu, cu premiul pentru debut... Și poate că — păstrînd proporțiile — în prelungirea liniei valorice care unește aceste două filme ar trebui adăugat scurt-metrajul „Insomnie" al tînărului Nicolae Caranfil, distins cu Premiul pentru cel mai bun film realizat de studenții de la I.A.T.C.

Între creația de artă — ca operă făurită — și premiul (sau premiile) care-o sancționează există, cred, o relație biunivocă : un premiu de renume cunoscut prestigiu poate arunca asupra operei lumina cea mai favorabilă aducerii și în atenția publică, după cum se-ntîmplă și ca importanța unui premiu să crească în timp datorită tocmai valorii operelor pe care le-a încununat... Este cazul lung-metrajelor amintite — care obligă juriul viitoarelor ediții la o sporită exigență, onorînd totodată creațiile care li se vor alătura.

Semnificativ, însă, mi se pare și faptul că un film cum este „Salutări de la Agigea", care — ca premise, cel puțin : tematică, subiect, personaje etc. — avea destul șanse să figureze în palmares, nu se regăsește de fel pe lista de premii... E, aici, un semn sigur al competenței juriului — care, fără false scrupule, a eliminat din vederile sale un film ce nu-și justifică, critic, existența.

Corelarea semnificațiilor desprinse din cele două fapte aduse în discuție dă măsura exactă a valențelor educative pe care filmul românesc trebuie — și poate — să le manifeste în raport cu spectatorul tînăr... Este, un fapt de-acum știut că, în componența oricărei „săli" de cinema, tinerii se vor afla în proporție de, măcar, două treimi ; așadar cîștigîndu-i ca spectatori de la o vîrstă cît mai fragedă, mai apropiată de ieșirea din prima copilărie, și păstrîndu-și-i astfel pe întreg parcursul maturizării lor, filmul românesc va reuși să descindă în conștiința (și sensibilitatea) tinerilor acel „orizont de așteptare" care, odată constituit, facilitează opera de artă la parametrii cît mai apropiați de intențiile producătorului ei. Rolul artei în complexul (și complicatul) proces de făurire a personalității umane a fost evocat nu o dată de secretarul general al partidului — mai recent, în memorabila cuvîntare rostită la consfătuirea de lucru de la Mangalia : „Avem nevoie — spunea, atunci, tovarășul Nicolae Ceaușescu — de o artă, de o cinematografie, de un teatru care să prezinte esența, modelul omului pe care trebuie să-l făurim"... Un model — în sensul acestor cuvinte — poate constitui, pentru tinerii spectatori, fiecare dintre cei doi luptători uteciști : eroi ai filmului realizat de Mircea Veroiu după scenariul lui Anghel Mora ; dăruirea lor, abnegația de care dau dovadă în activitatea ilegală, denotă virtuți exemplare — izvorîte dintr-o dragoste de viață cu atît mai puternică în lumina sfîrșitului tragic al unuia dintre ei.

Nici Călin Surupăceanu — eroul filmului „Imposibila iubire" „tras" de Constantin Vaeni după romanul **Intrusul,** al lui Marin Preda — nu trebuie omis, deși filmul ca atare mi s-a părut puțin „scăpat din mînă" (în ciuda premiului pentru regie obținut la Costinești). Nonconformismul tînărului „șantierist" — izvorînd dintr-o atitudine eminamente constructivă — mi se pare pilduitor, în ciuda faptului că filmul își plasează acțiunea într-o epocă istorică revolută și pe care Congresul al IX-lea a încheiat-o definitiv.

Excelent construite dramaturgic, cele trei personaje aduse în discuție au și avantajul de a fi interpretate de trei foarte buni actori ai tinerei generații : Gheorghe Visu și Claudiu Bleontz, respectiv Șerban Ionescu... Trei partituri diferite, trei personalități actoricești distinct conturate, trei chipuri memorabile în galeria eroilor tineri ai filmului românesc — iată bunuri, de acum cîștigate și pe care n-am prea avea nevoie să (ne facem că) le uităm : fie și numai ca „termen de comparație" în judecarea celor ce vor veni.

Extrem de interesant — poate nu atît prin ceea ce spune, cît prin ceea ce lăsa să se înțeleagă — mi s-a părut și „personajul" scurt-metrajului „Maria lui Pascu", realizat de Felicia Cernăianu : un film-portret dedicat unei femei din Apuseni care — deși căsătorită cu un miner (avînd, deci, perspectiva unei vieți la oraș, — refuză să-și părăsească satul natal, ținînd prin munca ei o întreagă (și cu adevărat țărănească) gospodărie. „Maria lui Pascu" poate fi socotit exemplar : cu remarcabilă sobrietate și economie de mijloace, să surprindă nu numai o existență ci și o filozofie de viață.

Fără implicații directe (deși contextul social în care se mișcă personajele este surprins cu acuitate, „Moara lui Călifar" aduce pregnant, în prim-planul discursului artistic un element fără de care constiința estetică a spectatorului de astăzi ar fi săracă, incompletă, nesemnificativă : etnicul considerat de un Mihail Ralea drept „categoria estetică, sub care artistul e obligat să vadă lumea" etnicul potențează realmente „Moara lui Călifar" — care, în viziunea regizorală a lui Șerban Marinescu, a devenit, în bună măsură filmul țăranului român din Cîmpia Dunării.

Se mai poate vorbi mult despre filmele prezentate în recenta ediție a festivalului de la Costinești — criticindu-se „punctele slabe" ale selecției ori anumite „ezitări" ale juriului... Prin exemplele la care m-am referit, însă, am vrut să spun încă o dată că nici o valoare și, nici semnificația operei de artă nu mai pot fi concepute în afara angajării artistului în slujba idealului revoluționar al epocii pe care-o trăim. Raportul dintre slova de foc și slova făurită — la care, într-o cu totul altă accepție a termenilor, se referea Arghezi — trebuie înțeles astăzi ca o determinare a esteticului de către politic, ca o „integrare conștientă în dialectica necesității" (cum definea Engels libertatea). În afara acestei libertăți, opera de artă nu poate căpăta nici semnificație și nici valoare.

Nicolae Ulieriu

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Un premiu pentru regie

Un premiu frumos la Costinești pentru Constantin Vaeni — el, ca autor de cinema. Pentru că în fond acesta este — sau acesta ar trebui să fie — premiul pentru regie : un premiu pentru autorii de cinematograf, adică, pentru cei care înțeleg esențial și pînă la capăt că a face film înseamnă în primul rînd încredere — și capacitate de a demonstra aceasta într-un stil personal — în limbajul cinematografic.

Filmul lui Constantin Vaeni se numește „Imposibila iubire" și nu „Intrusul", adică de la titlu ni se comunică faptul că nu vom asista la o „ecranizare".

Limbaje diferite ale artei, mod de exprimare diferit, poate că el se va fi gîndit că este mai greu sau că el personal nu are în bagajul său artistic posibilitatea de a demonstra în acest limbaj cinematografic, de ce în definitiv, Călin Surupăceanu este un „intrus". A făcut-o Preda, folosind cuvîntul.

În filmul lui Vaeni eroul nu mai este un „intrus" ci un tînăr care traversează istoria, prin impactul acesteia cu propria sa viață, și „Imposibila iubire" devine o istorie a... devenirii unei conștiințe. Eroul său este un om plin de calități, un ins adevărat, viabil, avînd o voioșie naturală și păstrînd în substanță, excelent, în film, acel moromețian „pe ce te bazezi" ? Cînd intră în contact cu întîmplări și oameni care „nu se bazează", eroul nostru numai pricepe nimic, și este foarte subtil, prin simplitate, felul cum regizorul își poartă eroul prin povestire — el povestește tot timpul, povestește enorm, spune toate vorbele lui Preda dar „pre limba sa cinematografică" — și cum această „mirare" moromețiană devine factor activ, dinamic, de înțelegere a fenomenelor, a cursului lor logic spre limpezire, rimînd cu logica ascunsă a acestei „deveniri" a propriei conștiințe, cu propria limpezire. Tînărul nostru „rimează" istoria, se confundă cu ea, și de fapt, o face. Aceasta a știut foarte bine să exprime cinematografic Vaeni, construind frumos, impletind firesc dramele personale ale eroului cu marea dramă socială de facere și desfacere, de dialectică creștere, descreștere, iarăși creștere.

Toate acestea și încă altele, s-au spus la premieră. Am mai spus de pildă, cu acel prilej, faptul că atunci cînd Vaeni își construiește „Imposibila iubire" din cadre strict cinematografice — ca acele inserte de „alb-negru", acele stop-cadre pe fotografii de epocă, emoția care se creează e specială, e tipul de emoție cinematografică și — deloc paradoxal — atunci el e mai aproape decît oricînd de Marin Preda.

Pentru că în definitiv, discuția străveche în cinematografia noastră despre primatul — sau nu — a scenariului este în fapt o discuție **despre anvergură, o discuție despre mîză, o discuție despre ambiția autorului de cinema și dimensiunile ei.**

De ce nu ecranizăm noi — sau mai precis, de ce nu ne inspirăm noi, cînd facem film, din marile cărți ale acestor patruzeci de ani de cultură socialistă ? E o mirare generală, de la critică la public și invers. Pe ce se bazează regizorii, casele de filme, cînd pornesc la drum cu niște însăilări fără cap și coadă, iscălite de oameni onorabili care n-au nici în clin nici în mînecă nici cu literatura și nici un cinematograful ? Mister. Stau în rafturi, stau în librării — nu prea stau — cărți admirabile, de mare profunzime și adevăr artistic, cinematografice firesc acesta este truism în secolul douăzeci, cînd filmul influențează toate artele ! Din acest punct de vedere sînt romane, nuvele, gata „tăiate", gata „montate", cu decupajul făcut, ei bine, mai continuăm să optăm pentru cinematograf, alegînd tot felul de povestioare. Neesențiale. Care nu spun și nu vor nimic.

Constantin Vaeni face parte din fericita categorie a oamenilor din cinematografie care sînt chiar artiști. Adică, cei care vor **să spună** întotdeauna ceva, și anume nu orice și anume nu oricum. El a debutat cu „Zidul" un film greu, un film care „spunea" mult, pentru că era încărcat de patetismul acela sobru, propriu cinematografului de valoare. El are „tema autorului", tema sa, pentru că se vede că îl preocupă spațiile închise — închise între ziduri, închise între granițe false, închise într-o crisalidă din care trebuie să zboare o conștiință clară. El nu a „făcut" niciodată povestioare. Cînd a contribuit la Epopeea națională, a ales „Mihai Viteazul", și avînd deja în spate o ecranizare de mare succes, aceasta însemna curaj și ambiție. Optînd pentru marea literatură, alege o operă grea, scrisă de cel mai mare scriitor român contemporan — Marin Preda. Admirabil. Foarte frumoasă ambiție, excelente opțiuni. Acest tip de opțiuni, aceste proiecte de anvergură sînt cele care dau durabilitate și sens unei școli cinematografice naționale. Din ele s-a constituit și a noastră. Din anvergura conjugată a unor autori, a unor producători, a unor echipe. S-a spus despre Vaeni — și după „Imposibila iubire" și mai des — că vocația și meseria sa de documentarist l-a ajutat foarte mult. Desigur. Acest lucru este valabil în măsura în care este foarte bine pentru un scriitor să fie ziarist, este o șansă, el are acces direct — și obligatoriu — la viață. Cu toate că, pe de altă parte, nu e deloc obligatoriu pentru un scriitor să fie jurnalist, cum nu este pentru un cineast să fie documentarist.

Obligatoriu este să cunoască viața, obligatoriu este să cunoască mai ales, sensul întîmplărilor vieții, obligatoriu este să construiască un film știind de ce o face și... „pe ce se bazează". Documentarist sau nu, Vaeni demonstrează că știe să se uite cum se petrec întîmplările vieții și de ce.

De aceea spectatorii „simt" acest film, și-l asimilează, îl iubesc. Respectînd cu religie — prea mult chiar — litera lui Preda, cînd „se desprinde în cineast" Vaeni demonstrează că înțelege **spiritul** lui Preda și știe să-l transpună cinematografic. Era foarte greu pe parcursul unui film lung și foarte „povestit" să nu cazi în capcana necinematografică a acestui „povestit" — și autorul chiar cade, nu odată.

Dar ce frumos zbura Șerban Ionescu pe liniile, acelea de înaltă tensiune, zbura lin, foarte aproape de pămînt și în același timp absolut pe cer, cu picioarele sale lungi de pasăre neidentificată, imaterială și parcă greoaie, planînd într-un permanent balans, periculos și dulce. Jos, pămîntul era foarte material, populat cu tot felul de oameni.

În aceste secvențe și în multe altele la fel, Vaeni era autor absolut, cineast adică, regizor, ba chiar laureat pe drept pentru regie.

Smaranda Jelescu

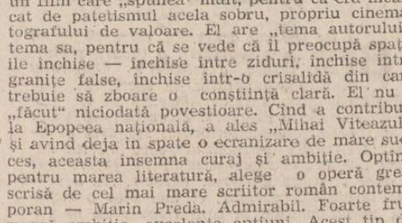

Desen de Radu Dărângă

Deceniile afirmării

Cînd în urmă cu aproape 40 de ani **Răsună valea** inaugura filmografia cinematografiei de ficțiune, situația celor ce lucrau pentru arta cu cel mai mare număr de spectatori nu era deloc de invidiat. Baza materială existentă pe vremea filmului lui **Paul Călinescu** era cu totul precară (ea cuprinzînd în 1948 un studiou alcătuit dintr-un mic platou, un laborator de prelucrare a peliculei, cabine de montaj, o instalație de înregistrare a sunetului și 414 cinematografe, dintre care, în curînd, vor fi desființate 150 din cauza stării proaste a aparaturii).

Crearea bazei industriale a filmului a contribuit decisiv la fixarea originilor unei noi etape fertile de dezvoltare și afirmare a cinematografiei naționale, în condițiile exploatării unor dotări tehnice moderne, conform exigențelor unei arte căreia îi era indispensabil suportul unei baze materiale corespunzătoare.

Adevărata istorie a cinematografului românesc începe în perioada 1948—1955, cînd se elaborează și se concretizează proiectele actualului Centru de producție cinematografică de la Buftea, fundamentală realizare a construcției socialiste, instituție ce poate oferi cineaștilor condiții optime de materializare a operelor lor.

De la an la an ,cu salturi și reculuri datorate mai mult deselor reorganizări administrative, cu perioade de elan patetic și de luciditate creatoare, cu acumulări decisive în planul formei și conținutului cinematografia românească și-a conturat o personalitate inconfundabilă, a cărei fizionomie a evoluat permanent, statornicind suficiente momente de referință pentru afirmarea unei școli naționale.

Dincolo de progresul profesional înregistrat în categorii de creație, cu merite decisive în finalizarea operei filmice, progres ce a alăturat pe cineaștii români celor mai buni cineaști din Europa sau din lume (operatori, scenografi, compozitori, sunetiști, monteuri), am asistat la o evidentă maturizare a creației jalonată în prima perioadă de **Moara cu noroc** (1957) și **Pădurea spînzuraților** (1965), două momente de referință, clasice am putea spune, din întreaga istorie a cinematografiei românești.

Eliberarea de optica teatrală, anularea rigidității interpreților provocate de retorismul gesticii și artificialitatea rostirii, rafinarea compoziției imaginii în contextul generat de efervescența căutării unei formule diversificate de echivalare filmică a textului literar sînt cîteva cîștiguri ale primului arc de timp situat între cele două opere.

Acestea argumentează, dealtfel, și o nouă permanență a cinematografiei de ficțiune românești, și anume, complexa relație cu literatura, relație profundă și înnoitoare, ca experiență trăită de însuși scriitorii ce au devenit cineaști, relație ce a stabilit nu o dată incitante raporturi de creație și interpretare, generoase meditații asupra textului și subtextului unui dialog fascinant între arte.

Literatura clasicilor constituie un capitol aparte cu realizări de valoare, dar și cu opere discutabile, chiar cu eșecuri. Dealtfel, aici un cap de serie rămîne **Ion Luca Caragiale** ecranizat de **Jean Georgescu** încă din 1952 **(Arendașul român, Lanțul slăbiciunilor, Vizita).** Opera sa va continua să-i inspire pe cineaști în 1954, 1957, 1959, 1960, 1963, 1965, și în ultima perioadă în 1978 și 1982 cu ecranizări ce au suscitat numeroase discuții, semnate de **Alexa Visarion** după **În vreme de război** și **Năpasta.**

Cadru din filmul „Să mori rănit din dragoste de viață" cu Claudiu Bleontz și Gheorghe Visu. Fotografie de Victor Stroe.

Alături de opera lui **Caragiale,** cineaștii noștri au ecranizat opere de mare audiență semnate de **Ion Creangă, Ioan Slavici, Duiliu Zamfirescu, Ion Agîrbiceanu, Mihail Sebastian, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Alexandru Sahia, Victor Ion Popa, Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu, George Călinescu, Alexandru Ivasiuc, Marin Preda,** constituind prin creațiile realizate o originală filmografie a ecranizărilor completată copios de ecranizările efectuate din literatura contemporană cu concursul direct al scriitorilor ce uneori și-au depășit condiția de scenarist devenind ei înșiși regizori (Francisc Munteanu, Ioan Grigorescu, Nicolae Breban, Elefterie Voiculescu).

Numai în ultimii 20 de ani, perioadă de afirmare deplină a maturizării cinematografiei românești raporturile acestora cu literatura se diversifică în ciuda faptului că am avut și încă mai avem scenariști de profesie, adică oameni capabili să realizeze și să structureze cinematografic materialul de viață oferit cu predilecție de contemporaneitatea densă în evenimente.

Din producția caselor de film, înființate cu 12 ani în urmă pentru o mai eficientă relație între realizatori și Centrul de producție cinematografică, în ultima perioadă putem cita prezențele incitante pe genericele filmelor ale unor scriitori ca : **Radu F. Alexandru, Eugen Barbu, Ion Băieșu, Ion Brad, Augustin Buzura, C. Chiriță, Adrian Dohotaru, Nicolae Dragoș, Mircea Radu Iacoban, Petre Luscalov, George Macovescu, Nicolae Mărgeanu, Mircea Micu, Fănuș Neagu, Bujor Nedelcovici, Vintilă Ornaru, Horia Pătrașcu, Dumitru Radu Popescu, Titus Popovici, Petre Sălcudeanu, Dinu Săraru, Mihai Stoian, Sorin Titel, Nicolae Țic, Grigore Zanc.**

Fără a avea pretenția epuizării numelor scriitorilor deveniți scenariști de film și fără a nega contribuția celor absenți din enumerarea evident parțială, putem afirma că este vizibilă relația protagoniștilor literaturii contemporane cu destinele școlii cinematografice românești.

Această relație complexă, generatoare de experiențe, inovații și valori artistice incontestabile, subliniază încă o dată perenitatea prezenței scriitorilor români în spațiul artei a 7-a, prezență benefică, în primul rînd pentru profesioniștii cinematografului și implicit pentru școala cinematografică românească.

Patosul epopeii naționale, conturarea filmului politic, evocarea în opere personale și puternic marcate stilistic ale unor probleme specifice actualității, precum prezența intelectualilor în spațiul rural, tematica formării tinerilor, noile raporturi de muncă, aprofundarea psihologiei juvenile etc., etc. sînt linii de continuitate ce au fost efectiv stabilite în complexa relație dintre scriitori și cineaști.

Multe opere cinematografice, ecranizări semnate de tineri regizori (printre care **Mircea Daneliuc, Alexandru Tatos, Mircea Veroiu, Alexa Visarion, Dan Pița**) s-au bucurat de frumoase aprecieri în confruntări internaționale, fapt ce semnifică respirația europeană a cinematografiei românești.

Amplificările de optică socială, morală, filozofică, însoțite de sporirea elementelor de limbaj transfigurator au conferit ecranizărilor românești valoarea garantată a profesionalismului unor oameni de artă perfect conștienți de dificultatea unui transfer/transplant mereu riscant, totdeauna discutabil ,niciodată unanim apreciat.

Linie de creație egal depărtată de facilitatea spectaculară, cît și de artificiozitatea didactică, în măsura în care elementele inspiratoare nu o presupun, ecranizarea se circumscrie unui fertil climat de creație afirmat cu stăruință în ultimele două decenii, de marcante individualități artistice.

În 1969, **Reconstituirea** datorată lui **Lucian Pintilie,** ecranizare a nuvelei omonime de **Horia Pătrașcu,** deschidea cinematografiei românești drumul fertil al analizei înglobate într-o parabolă mereu viabilă prin pluralismul sensurilor, într-un elevat limbaj cinematografic eliberat de retorism.

Atunci i-am condamnat pe toți la moarte (1972, regia : **Sergiu Nicolaescu,** scenariu : **Titus Popovici**), **Tatăl risipitor** (1974, regia : **Adrian Petringenaru,** scenariu : **Eugen Barbu**), **Alexandra și infernul** (1975, regia : **Iulian Mihu,** după

Călin Stănculescu

Continuare în pag. a 7-a

Miza pe tineri

Urmare din pag. 1

mori rănit din dragoste de viață"), Radu Gheorghe și Dinu Manolache („Căruța cu mere"), Dragoș Pâslaru („Singur de cart") se poate spune că filmul românesc a găsit o cale sigură de autodepășire, de impunere în circuit universal. De fapt, o întreagă generație, cu Mircea Diaconu, George Mihăiță, Maria Ploae, Rodica Negrea, Horațiu Mălăele, Dan Condurache și mulți alții. Talente scăpărătoare care continuă marile tradiții ale scenei românești. Ce-ar mai trebui pentru ca filmul nostru să depășească formalismul ce minează încă multe pelicule, abordarea minoră, joasă a unor teme cu adevărat importante, acest prelungit și fals „complex de creștere" ? Credem că două elemente s-ar cere întrunite cît mai aproape de nivelul maxim : încrederea și scenariile. Încredere în acești actori minunați pentru care merită să scrii un film, scenarii substanțiale, fără ticuri și teribilisme. Probabil că asta e deja foarte mult. Dar merită încercat, merită dărîmate niște preconcepții, merită renunțat la scenariști pseudo-profesionalizați care seamănă pînă la identificare cu textierii minori din muzica ușoară. Anii din urmă au demonstrat existența unor conducători de film de certă valoare dacă ar fi să ne referim numai la Mircea Veroiu, Malvina Urșianu, Constantin Vaeni, Dan Pița. Festivalul de la Costinești a adăugat argumentul major al actorilor tineri (din păcate în ceea ce privește rolurile feminine, nimic n-a fost nou sub soarele Costinești-ului). Tot la acest festival am înregistrat un debut în regie de înaltă ținută : tînărul Șerban Marinescu, autorul peliculei „Moara lui Călifar", comparabilă nu doar prin titlu cu „Moara cu noroc".

Făcînd o sumă a acestor considerații, credem că se poate afirma fără riscuri : Festivalul filmului pentru tineret de la Costinești a fost un examen serios al filmului românesc, promovat cu succes. Dar și cu mari obligații pentru viitorul imediat.

1944-1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Privită de sus, din punctul de vedere istoriografic, literatura română înfățișează o dinamică convergentă a forțelor ei creatoare, indiferent de existența unor generații diferite ca formație și spirit. Chiar dacă teoretic și practic fiecare generație vine cu programul și formula ei, la numărătoarea valorilor, aceste diferențe de program și mentalitate dispar. Convergența generațiilor provine din capaciptatea lor de a susține literatura română prin creații de valoare. Generația lui Arghezi și Sadoveanu, a lui Călinescu și Blaga au oferit literaturii postbelice opere de prim ordin, la care s-au alăturat armonios cărțile generației lui Marin Preda și Eugen Barbu, D. Stelaru și Tudor George. Nici spiritul, nici direcția literaturii pe care o scriu acești înaintași nu este contrazisă de generația lui Nichita Stănescu și Cezar Baltag, a lui Ion Gheorghe și Marin Sorescu, căreia i se mai zice Generația Labiș. Aflată la apogeu de carieră ea și-a probat valoarea nu numai în poezie ci pe toate versantele literaturii române. În competiția valorii, generațiile literare sînt și nu pot fi decît convergente. Ceea ce-i rămîne să ilustreze, lucru realizat în parte de pe acum, și generației literare mai noi.

CONVERGENȚA GENERAȚIILOR LITERARE

„Clasicii contemporani"

Judecata critică cea mai simplă, dar și cea mai importantă, pe care literatura română de azi o impune de la sine e aceea că avem a face cu o strălucită perioadă istorico-literară, absolut distinctă prin multitudinea elementelor structurale ce o definesc. Este, cu alte cuvinte, vorba de un amplu și bogat capitol, comparabil, ca anvergură și ca diversitate de valori proeminente, cu cele mai strălucite capitole ale istoriei literaturii române de la origini și pînă în prezent. O asemenea judecată critică globală, izvorîtă din contemplarea extins-panoramică a fenomenului, își vădește temeiurile real-palpabile odată cu angajarea spiritului analitic în efortul de disociere și ierarhizare sistematică a materiei literare propriu-zise. A deschide deci în miezul intim al fenomenului literar actual este echivalent cu angajarea spiritului critic într-o aventură pe cît de fascinantă, tot pe atît de plină de răspundere ; extraordinara bogăție a peisajului cere în egală măsură îndrăzneală și luciditate. Trei ni se par a fi reperele esențiale în funcție de care se cere a fi definită condiția estetică generală a literaturii române de azi : organicitatea lucid-creatoare a raporturilor cu tradiția, maturitatea inscrierii în dialog cu universalitatea, ca dimensiune a modernității artistice intrinseci, și gravitatea estetico-filosofică, implicit morală, a unghiului din care este receptată existența umană, în determinările ei social-istorice și revolutionar-politice specific românești.

Evident, și de data aceasta, recursul la formele de manifestare concretă a fenomenului se dovedește a fi unica soluție eficientă. Ca atare, apelînd la criteriul cronologic, bizuit pe succesiunea generațiilor, seria valorilor se relevă într-un tablou de ample proporții și de o tulburătoare bogăție, dar perfect coerent în alcătuirea lui intimă. Mai întîi, reține atenția generația marilor „interbelici" cu marile lor performanțe. Să încercăm deci a propune o posibilă schiță a tabloului, începînd cu proza : Mihail Sadoveanu, cu **Nicoară Potcoavă** și Camil Petrescu, cu **Un om între oameni,** incontestabile capodopere ale romanului de evocare istorică prin care genul își reafirmă strălucit compatibilitățile de esență cu noile idealuri etico-filosofice ale istoriei ; Ion Agârbiceanu, cu marile capodopere nuvelistice pe care abia acum le desăvîrșește **(Stana, Faraonii, Păscălierul, Jandarmul),** elocvente însemne ale extraordinarei vitalități învederate de tradiția transilvăneană a „genului scurt", cărora li se adaugă fermecător-idealizantele povestiri scrise acum (vol. **Din amintirile unui fals vinător, Din copilărie, Din munți și din cîmpii, File de cartea naturii),** din seria cărora se detașează două adevărate mici bijuterii : **Floarea soarelui** și **Vironica :** George Călinescu, cu **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru,** monumentale elaborații epice în care opțiunile clasicizant-balzaciene ale autorului fac un impresionant impact cu formule narative absolut insolite prin eclectismul lor barochist sui-generis, tulburătoare radiografii epopeic-analitice ale existenței moderne captivante prin inefabilul lor substrat ironico-satiric, de un dinamism, spiritual inegalabil ; Ion Marin Sadoveanu, cu acel temeinic edificiu romanesc care se numește **Sfîrșit de veac în București,** roman-cronică de o maximă rigoare analitică, angajat în lucida acțiune de reconstituire a unui fragment de timp istoric semnificativ „ilustrat" de destinele umane ce-i dau viață ; Ion Vinea, cu romanul postum **Lunatecii,** proeminentă reconstituire epică funambulescă, într-o viziune introspectiv-lirică de mare tensiune satirică, a mediilor citadine interbelice ; Vasile Voiculescu, realmente șocant prin fenomenala sa operă de nuvelist, în care fabulosul mitic autohton cristalizează într-un univers epico-fantastic în toate privințele comparabil (tocmai prin extraordinara lui originalitate) cu acela din marea nuvelistică a lui Mircea Eliade, în bună măsură, și aceasta, emanație a eforturilor creatoare desfășurate de marele scriitor în deceniile postbelice.

Trecînd la poezie, este absolut obligatoriu să facem precizarea că în afara luării în considerare a strălucitei linii de continuitate relevată de opera marilor „interbelici" Arghezi, Blaga, Philippide, Voiculescu și Călinescu orice încercare de reconstituire critic-sintetică a istoriei poeziei românești de azi este, practic, sortită eșecului, a „restitui" creația din epoca noastră a acestor giganți ai lirismului exclusiv perioadei interbelice este, fără îndoială, o eroare intolerabilă. După cum, de asemenea, a proceda, maniheist, la ruperea acestei creații de cea anterioară nu e mai puțin inaccesibil. Adevărul, în esență, este acela că prin cei patru mari poeți se realizează, din interior, în temeiul unei organicități sieși suficientă, vital necesara joncțiune dintre lirismul modern interbelic și cel contemporan. Sublimul paradox ce definește poezia lor rezidă tocmai în acest „cumul" de structuri revelator bivalente, fie că avem în atenție patetic-melancolicul lirism arghezian, fie că ne lăsăm subjugați de exultanța paradisiac naturistă blagiană, fie că ne înscriem pe traiectul abisalelor monologuri philippidiene, fie că ne confundăm în reveria amar-stenică, de o fabulozitate sublimată, a sonetelor voiculesciene, fie în sfîrșit, că ne simțim părtași privilegiați la hesiodica „laudă a lucrurilor" pe care proteicul spirit creator călinescian o pune la cale cu superbă gravitate confesivă.

Fără a insista prea mult, să arătăm că ipostaza de autori dramatici contemporani a acelorași mari „interbelici" (Blaga, Voiculescu, Călinescu, Camil Petrescu), cărora li se alătură dramaturgi de profesie precum Victor Eftimiu, Alexandru Kirițescu, L. Luca, Mircea Ștefănescu, Tudor Șoimaru, se cere neconditionat relevată. În ultimă instanță, opera dramatică a acestor scriitori revendică un statut istorico-literar similar cu acela impus fie de opera lor epică fie de cea poetică. Un amplu și cu totul distinct capitol, armonios integrat în istoria literaturii române de azi, revine fără îndoială marilor „interbelici" și în ceea ce privește critica, teoria și istoria literară. Nu îndeajuns de prețuită, contribuția lor și de data aceasta este intestimabilă. Opera critică actuală a lui G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Vladimir Streinu și Al. Philippide, împreună cu aceea a lui Șerban Cioculescu, Ovidiu Papadima, D. Murărașu, Dan Simonescu, I. C. Chițimia își relevă excepționala importanță nu numai prin valoarea ei intrinsecă, ci și prin excepționala ei capacitate iradiantă, în sensul reinstaurării în drepturile ei inalienabile a ceea ce, cu diferite prilejuri, am numit **marea și permanenta lecție a tradiției.** Ce înseamnă aceasta, nu e greu să apreciem dacă ne gîndim la noile monografii (despre Grigore Alexandrescu, N. Filimon, Eliade Rădulescu și ceilalți), la eseistica și contribuțiile, de o diversitate uluitoare, semnate de G. Călinescu, la temeinic modernele aplicații critico-stilistice și la bogata operă exegetică (pe teme naționale și universale) semnate de Tudor Vianu, la mereu viile sale „mețiuni critice" ale lui Perpessicius neîntrecutul editor al lui Eminescu, la singulara operă critică a lui Vladimir Streinu care este **Versificația modernă** sau la prodigioasa activitate de neobosit foiletonist a lui Șerban Cioculescu. Luînd seama la impresionarea specială că o bună parte a scrierilor date la iveală de acești mari critici și esteticieni se circumscriu unei perioade de timp — anii '50—'60 — cînd, cum bine se știe, spiritul critic autentic este supus unor ingerințe atît de brutale (ne gîndim, în primul rînd la G. Călinescu, Tudor Vianu și Perpessicius), excepționala importanță a actului lor se relevă fără putință de tăgadă.

Așadar, revenim la cele spuse la început, conchidem arătînd că în ordine cronologică și nu mai puțin valorică, prezența marilor „interbelici" în cîmpul literaturii române actuale constituie cel mai de seamă simptom propriu genomenului de clasicizare căruia, spre lauda ei, aceasta i se supune.

Nicolae Ciobanu

Un capitol distinct

S-a scris mult despre generația Labiș și nu din complezență ; ba chiar cu acreli negativiste. S-au iscat discuții inflamante și euforisme triumfaliste. Fără a înșira aici un pomelnic de nume, voi observa că abia ultimii ani vădesc dobîndirea „nucleului ideatic de generație", adăugînd solidității creației solidaritatea — epurată de interese mărunte — a membrilor ei, purtînd pe deasupra diversității artistice o fizionomie specifică.

Generația Labiș este o generație de „autodidacți", intrată în arena literară într-o epocă în care tradiția și specificul erau privite cu suspiciune. Or, **continuitatea esențială,** chiar înrobită servituților, și-a păstrat vitalitatea răzbătînd de sub lespedea literaturii restrictive, „cu program fix", sacralizînd **anumite** principii de interpretare ; ceea ce se consideră în fluxul literaturii noastre o sincopă de creație — încercuind producția rudimentară, în absența specificității literare, prin infiltrarea ideii nocive a „modelelor unice" — elimină ipoteza unei continuități lineare, fără seisme. Dar nici obsesia opoziției totale nu poate fi îmbrățișată, igiena reevaluărilor oferind suficiente puncte de contact cu literatura imediat anterioară. Prezența unor mari creatori, deși surdinizată, a fertilizat spiritele prin ricoșeu intelectual.

Epoca obliga la maturizări rapide, ștergînd semnele indicatoare ale circulației literare. Generația Labiș și-a cucerit responsabilitatea sfidînd tocmai interdicțiile. Crescută în obsesia tematismului, ea va polemiza cu tendința retoric-publicistică a poeziei fără lirism, a versificației impersonale ori, pe linia prozei, va pleda pentru trecerea de la rigiditatea maniheismului la complexitatea epică, eliminînd perceperea restrictivă a umanului. Regăsirea interiorității, a omului lăuntric a pregătit ecloziunea lirismului ; e drept, pleiada de poeți a dat tonul, dar **dezghețul dogmatic** fusese anunțat de romanele mai vîrstnicilor Marin Preda, Eugen Barbu, ale lui Titus Popovici ș. a., obligînd la reașezarea valorilor. Este comod a spune că generația Labiș a fost beneficiara noii conjuncturi. În fapt, prin unii dintre componenții ei, generația **și-a asumat riscurile inovării.** Ea venea, am văzut, după eclipsa proletcultistă exaltînd figuri literare minore, ceea ce este elocvent pentru a sublinia **vitregia condițiilor formative.**

Consider că este presant necesar aici a interoga contextul. Excavațiile de epocă, refuzînd cosmetica literară, vorbesc despre injoncțiunile perioadei. Scriitorii „erei entuziasmului" trăiau vîrtejul istoric ; o epocă bintuită de obsesii fundamentale, înrolînd sub flamura realismului socialist și numeroși tribuni firavi și gingavi, nu producea însă valori de eprubetă și scriitori de acvariu. În genere, epocile seismice trăiesc beția poeziei de circumstanță, îmbelșugînd apoi cimitirele literare. O generație care a intrat în istorie printr-un Poet, care și-a suprapus biografia istoriei (identificîndu-se cu idealurile ei), a plătit tributul acelor ani, rezistînd însă diagnosticului critic (derivat, firește, din examenul estetic). Dacă scriitorii nu puteau fi izolați de epocă avînd puterea de a renaște (deși, zic unii, renașterea a fost „tulbure"), dacă restabilind legăturile cu tradiția ei se legau — organic — de „continentul" literaturii noastre, chiar întreaga literatură postbelică trebuie așa privită ; adică raportîndu-i valorile **la scara literaturii române,** nu judecînd — în chip definitiv, în numele euforismului actualist — pe porțiuni mici, fără a vedea dincolo de realitatea literară imediată. Paradoxal, continuitatea presupune ruptura ; dar, dincolo de aparențe, curenții de adîncime în mișcarea literaturii noastre demonstrează vitalitatea și penetranța **realismului organic** (despre care vorbea încă Iorga, gîndindu-se la Kogălniceanu). **Bătea ora specificului** și generația Labiș, fructificînd noua conjunctură, are și meritul de a fi preluat și continuat — cu alte mijloace și pe alte cărări — o tradiție glorioasă. Gestul creator era și unul recuperator ; marile experiențe anterioare nu erau experiențe pierdute.

Prin Labiș, talentul învingea încă o dată tirania schemelor. O generație entuziastă, pompînd „sînge nou" în arterele literaturii, purtată pe aripile largi ale romantismului revoluționar își croia drum, gardînd măreția și ironia istoriei. **Copilul Labiș este mentorul acestei generații.** Prin frenezie vitalistă, ingenuitatea receptării, lăcomia concretului, patosul romantic (poetul va vorbi de „văpaie de cratere-n erupții" a sentimentelor), prin ardere purificatoare, Labiș este o conștiință angajată și interogativă. El țîșnește dintr-o joasă cotă lirică a deceniului și primenește atmosfera epocii, ventilînd-o ; la temperatura romantismului sufletesc, poetul „primelor iubiri" dezvoltă fiorul reflexiv și dispoziția etică. Labiș trăiește incandescent și pe cont propriu, dar climatul poetic — și pe baza unor coincidențe de biografie — va prelua motivele labișiene, bătătorite cu hărnicie apoi ori refuzate, tot din exces polemic.

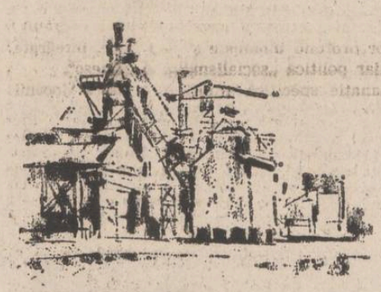

Desen de Radu Dărângă

Labiș, scriau D. Micu și N. Manolescu în **Literatura română de azi** (1944—1964), este „autorul unei lecții de poezie" ; el ar fi — potrivit aceloraș — mai însemnat în consecințe, decît în valoare absolută (vol. cit. p. 143). Să fie Labiș doar potențial un mare poet ? În fond, nici Gh. Grigurcu — deși recunoaște indelebila amprentă labișiană — nu crede altceva, din moment ce e convins că „izolatul Labiș" nu a lăsat o posteritate. Efectul Labiș este însă dublu : opera, valoroasă în sine se însoțește cu exemplul labișian (contagios), atins de fiorii maturizării, trăind — cu adolescentină candoare — o experiență esențială : luarea în posesie a lumii. **Sfera de influență labișiană** a fost întinsă și impactul decisiv pentru o întreagă promoție literară, vădind afinități de sensibilitate. Atitudinea față de epocă trebuie să evite însă, judecățile de negativism integral. **Momentul Steaua,** de pildă, publicație-fanion, face în contextul epocii figură aparte. Revista modelată de Baconsky a și fost considerată — prin programul antidilic — o apariție prematură. Rolul ei depășește cadrele generației pe atunci tinere și „uluitoarea publicație clujeană" (Petre Stoica), chiar neferită de umori (cazul **Moromeților,** roman întîmpinat cu răceală) invită la o corectă reconstituire. Istoria contemporană a literaturii trebuie să decupeze, cum spunea M. Ungheanu, realele centre de greutate ; revista **Steaua** a fost o asemenea prezență.

Trecînd cu ușurință peste vitregia condițiilor formative, belșugul și rezistența producțiilor, mulți comentatori reproșează generației ușurința afirmării : întîmpinată cu ovații, această generație (înțeleasă limitativ — deci fals — doar ca o generație de poeți) a fost răsfățată, bucurîndu-se de o recepție sărbătorească. Ea a restituit scriitorii veritabilei vocații militante, desființînd antinomia dintre real și poetic : Labiș, întemeietorul ei tragic, era cutreierat de „spiritul adîncurilor", Nichita Stănescu, preluînd ștafeta, plutea în sferele eterice ale gîndului, oferind deschideri novatoare de larg ecou, cu efect regenerator. La ora bilanțului, generația prezintă un palmares invidiabil. Ea ilustrează o strălucită epocă literară (care, nutrită de ciocnirea literaturii cu evenimentele politice, ar putea fi a treia noastră renaștere), de mare densitate intelectuală, răsfrîntă — doar parțial adecvat — în oglinzile criticii. Ea și-a decantat valorile, precizîndu-și aderențele culturale (trăgîndu-și sevele din specificul național). Prin generația Labiș **curentul organicist** își taie, impetuos, drum. Fac doar precizarea că privind fugitiv la scara unei generații, deslușim aici notele ei esențiale, fără a discuta cazurile individuale, desfășurînd evantaiul unor talente deosebitoare prin calibru și nuanțe de orientare. Generația, refuzînd exhibiționismul (supus, se știe demolărilor rapide) și voga talentelor deturnate, bolnave de ironism dilatat; monopolist, poartă **obsesia lui Labiș ;** ea îi transportă mitul și dă seama de vitalitatea spiritualității noastre, fiind o generație culturală, „de legătură" și — în egală măsură — lansînd și lăsînd opere, vegheate de conștiința estetică. Prin Labiș, stegar al unei puternice generații, înflorea poezia adolescenței. Coeziunea generației nu se întemeia doar pe vîrstă sau vestimentație.

Dramatismul condițiilor formative face din generația lui Labiș o **generație polemică, antidogmatică.** Interdicția, ca orice interdicție a născut efecte inverse. Descoperindu-și tîrziu maeștrii, generația Labiș a luat totul de la capăt, **recucerind tradiția.** Crezul labișian („Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună, / Și că-s menit să înving veșnicii și genuna") se adevereste. Poetul a intrat în timpul cel fără de timp iar generația sa a scris și continuă să scrie un capitol distinct, de remarcabilă încărcătură problematică și densitate axiologică în curgerea literaturii noastre. **Ucenicii de altădată au devenit maeștri.**

Adrian Dinu Rachieru

Generația „mirabilei semințe"

Să fie această generație, denumită pînă acum „a războiului", o eroare pilduitoare, fertilă, a istoriei ? Generația pierdută, generația de sacrificiu, de la răspîntiile obsedantului deceniu să fi fost doar un imperativ categoric al culturii române? Una din premizele misteriosului silogism al istoriei ? Generația „războiului" care merită denumită „generația mirabilei semințe" rămîne fără doar și poate un dosar deschis. Nu o problemă insolubilă, desigur, ci mai ales o experiență paradigmatică la care trebuie să ne raportăm. O experiență care pentru generația '60 a fost un punct de sprijin și un punct de referință. Existența unei asemenea generații resurecte nu este o pură întîmplare și ea n-ar trebui să mire pe nimeni, cu atît mai mult cu cît cultura românească are vocația sacrificială, monolitică, întru întemeiere și înălțare. Românul are, și a avut dintotdeauna, vocația și conștiința profundă că dăruindu-se pe sine întru izbăvirea pămîntului, a țării, a istoriei, a neamului său va deveni „nemuritor", își va încrusta destinul în piatra unei columne infinite. Privite din perspectiva milenară a spiritualității românești, starea de jertfă își dobîndește întreaga rezonanță eroică iar secunda — cînd viața sau moartea unui individ, ființa lui, devin necesare, se cer zidite într-una din marile cetăți ale gîndului românesc — acea secundă de jertfă, chiar eternă, nu mai poate fi înțeleasă altfel decît ca un dar. Revenind însă la „obsedantul deceniu" — la dosarul căruia romancierii, de la Marin Preda la Ion Lăncrănjan, adaugă noi piese — se cuvine să remarcăm nu atît greșelile politice, cît micile erori la înscrierea pe orbită, micile scurt-circuite și derelgări ideologice, fisurile între cerere și ofertă, nesincronizările între conștiința literară și exigențele istoriei. Se cuvine de asemenea, să deosebim în cadrul generației pierdute două mari curente : unul „tăcut", celălalt curgînd la suprafață nestingherit. Scriitorii din primul „curent" erau considerați pe atunci fie inadaptați fie indezirabili. Ceilalți erau „angajați". De fapt și unii și ceilalți, priviți din 1984, erau angajați, iar reperările și recuperările, reconsiderările, reclasificările, și reintegrările care au avut loc între timp sînt mai mult decît convingătoare. Marea conflagrație mondială împărțise nu numai lumea în două zone de influență ci și conștiințele, istoria, valoarea, ideile ; era un timp al mutațiilor ideologice, al echilibrului fragil. Conștiința literară, estetică, a „generației războiului" fusese și ea fisurată, conștiința culturală a acestei epoci era, s-ar putea spune, o „conștiință aisberg". Deși toate fațiunile generației aveau un potențial cultural similar, asigurat de aceeași rețea de înaltă tensiune intelectuală, ai cărei centri radio-activi îi formau revista lui Tudor Arghezi „Bilete de papagal", a lui G. Călinescu „Jurnalul literar", a lui Zaharia Stancu, „Revista română" revistele „Albatros", „Timpul", „Națiunea", „Ecoul"; deși încărcătura ideatică, voltajul spiritual le era similar, orientarea în spațiul literaturii ca și opțiunile axiologice au fost divergente fără a deveni deocamdată antagonice. Astfel, dacă grupul concentrat în jurul revistei „Orizont" cerea ca scriitorul să fie un luptător cu pana, „o armă temerară, menită să lumineze și să încinte mințile", cerchiștii de la Sibiu criticau „imixtiunea valorilor extrdestetice în teritoriul artei", deși pe de altă parte combăteau purismul estetic și sprijineau „literatura constructivă", „limpezită de zgurele extremiste". Sinusoida ideatică, ambiguitățile și incertitudinile opționale ale momentului, accentele contradictorii erau transcrise deja de G. Călinescu într-o elegantă dialectică speculativă : „A exprima viață înseamnă a te abstrage de evenimente, ridicîndu-te la concept". Dar, „ca să ajungi pe promontoriul de unde se zărește veșnicia în universalitatea ei, trebuie să te urci pe treptele evenimentelor". Necesitatea păstrării coerenței, continuității și unității spiritualității românești în ciuda unor rupturi aparente, era exprimată cu limpezime și clarviziune între alții de Mihai Ralea : „Tineretul revoluționar de azi va aduce contribuția celi de a treia generații pusă în serviciul aceloraș idei. La noi, tradiție și revoluție sînt unul și același lucru, nici o îndoială, nici o ezitare nu stînjenește viitoarea noastră acțiune". Deși asupra cercului literar (Radu Stanca, Ovidiu Cotruș, Radu Enescu, Ștefan Augustin Doinaș, Ioanichie Olteanu, C. Regman, Eugen Todoran) se exercită presiunile modelatoare ale lui Lucian Blaga, D.D. Roșca, Liviu Rusu, N. Mărgineanu; deși, pe de altă parte, spiritul tinerilor „ucenici neascultători" (E. Barbu, Nina Cassian, Paul Cornea, Geo Dumitrescu, M. Gafița, Dinu Pillat Veronica Porumbacu, Marin Preda, C. Tonegaru, V. Torynopol, C. Țoiu) din București este polarizat de G. Călinescu, Mircea Florian, M. Ralea, Tudor Vianu, D. Gusti — în ciuda acestor multiple fluxuri formative adevărata confruntare va avea loc, simbolic evident, între Maiorescu și Dobrogeanu Gherea, între „autonomia esteticului" și „sociologie". Spiritul critic maiorescian, echilibrat, armonios, avea să fie regăsit cultura românească în chiar deceniul șase. Fapt semnificativ ! Experiența maioresciană, adevărată paradigmă a spiritului critic românesc, străjuiește intrarea și ieșirea din labirint. Deși „cerchiștii" au avut conștiința continuității noastre spirituale, a moștenirii culturale și a specificului românesc soluția „înapoi la Maiorescu" li se părea inacceptabilă. Lipsindu-le dimensiunea maioresciană a conștiinței estetice, ritmul spiritului critic ei nu vor reuși să se sincronizeze cu marele curs al istoriei decît mult mai tîrziu. Deocamdată „Generația mirabilei semințe" avea, la suprafața vieții literare numai o parte din reprezentanți.

Narcis Zărnescu

Dimensiunea originalității

Urmare din pag. a 3-a

așează pe acel anonim al istoriei, acel om din popor, care, în răbdătorul său destin de care se lasă împresurat, dă istoriei viață prin viața sa trecută în moartea eroică. Toată strădania literară a lui Paul Anghel pare să fie tutelată și covîrșită de prezența acestui anonim al istoriei purtător al originilor și apărător al lor, în chiar clipa supremă a jertfei pentru apărarea colțului său de lume, a propriului său pămînt. El știe că, într-adevăr „nu poți învia din morți decît din pămîntul patriei", iar pentru această împlinire, pămîntul patriei se cere apărat de toate năpăstuirile.

Există două momente semnificative, în sensul de mai sus, în proza lui Paul Anghel. Primul se leagă de sărbătoarea Anului Nou, prin revărsarea acelor anonimi ai istoriei, la Vodă, cu datinile și urările lor de acasă, care au ținut și vor ține întotdeauna acest pămînt într-o posibilă neatîrnare. Acest lucru vrea să-l sugereze venirea la Vodă, a țăranilor, cu rînduiala tradițiilor lor ce revin din originar. În aceste tradiții stau puterile pămîntului, încît ca pentru o aducere aminte, spune autorul, în **Scrisoare de la Rahova „s-au cutremurat, într-adevăr zidurile palatului, plafoanele cu stucaturi și candelabrele, sticlăria ferestrelor, cristalele din vitrine și de pe console, cînd au pornit a pocni harapnicele de cinepă cu sfîrc de borangic, cînd au început a detuna glasurile sparte ale țăranilor, ale plugușoarelor îndemnători de boi, ale argățimii flămînde care trăgea buhaiele, bătea tobele și smintea tălăngile de schijă și clopotele de aramă"** E aici o iluminare ce vine de departe și prin care, adaugă autorul, românii reașezau lumea lor **„după ce haosul ritual, făcător de lume, era dezlănțuit, iar starostele, o voce zgrunțuroasă și blajină, grea de pămînt și grea de cer (s.n.), rostea cuvinte tulburi și hieratice."**

Un al doilea moment, dătător de seamă pentru înainte, este cel din **Fluviile,** a doua Carte, din romanul : **Zăpezile de-acum un veac,** unde Paul Anghel, regrupează forțele anonime ale istoriei în acea tulburătoare dezlănțuire a unui obicei ancestral : Călușarii, prin care ei, anonimii, își revendică drepturile nescrise la un pămînt al lor și al tuturor strămoșilor lor. Unul singur dintre ei știe să scrie, dar tocmai acela „Mutul" nu-i va vinde pe ceilalți, căci ascultă de poruncile libertății lăuntrice. „Mutul" acel anonim al istoriei, soldatul Costică Popescul, va scrie „cererea" către comandament ca pe o „tablă a legii", astfel : **„Trăiți, Dom' colonel. Subscriși : Făsui Ion, Boacă Nic, Beteagu Grigore, Chilimanțu Florea, Fefelea Eugen, Carcalete I. Niculae, Caraulă Toader, Jitaru Constantin, Chivară Păun, Teleașcă Gheorghe, Untișor Petre, Ursulache Mihai, avînd între noi și pe Nuțu din Călușu, pe nume Popescu Costică, cu respect vă rugăm să dați ordin ca să plecăm acasă de Rusalii, ca să nu stea satul fără Călușu, anu acest, noi neșdiind căva fi război cînd am tocmit ceata am trecut, la spartul Călușului de după Rusalii, cu jurămînt.**

„Să trăiască Măria-Sa, Trăiască România"

Nu sînt oare cele două momente din romanul istoric al lui Paul Anghel despre 1877 frînturi din acel întreg, originar în care ființează de veacuri independența celor ce apărțin unui pămînt și-l apără ? Desigur ! Războiul e un accident al răului. Cei mulți i se opun acesui rău cu viața lor, cu ființa lor fizică, dar și cu viața îndătinată într-o nemurire spirituală, ce vine din originar, din tradiție ca însemn nepieritor al neatîrnării. Romanul istoric al lui Paul Anghel reabilitează așadar istoria, la dimensiunea originalului, ca o statornicire în timp și ca o înaintare spre prezent.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (12)

1

Nu mai știu bine dacă aveam treisprezece ani sau poate mai puțin și în lungile vacanțe școlare petrecute în pustă, unica, absoluta și de înlocuit distracție era pescuitul. Făcusem rost de trei bețe de alun lungi și elastice de vîrful cărora legasem fir rezistent de cinepă uns cu săpun. Cîrligele erau ace de siguranță călite în foc. Plutele din cocean de porumb bine uscat. Mergeam vreo trei sau patru kilometri pînă la un riuleț lenes ce se numea, sugestiv, Teuz. Aveam locul meu, un ochi de apă înconjurat de nuferi cu potecă tăiată între trestii. Multă vreme n-am prins decît un fel de somn pitic, somn american îi ziceam noi, mustăcios și cu două ace așezate lateral sub branhii. Într-o după amiază pluta a zvicnit altfel ca de obicei și cînd am ridicat bățul elastic, la capătul sforii s-a arătat o minune de pește.

Era cu totul și cu totul de aur, semăna a biban dar avea înșelări și o spinare mult mai măreață și mai trufașă și aripioarele roșii-gălbui păreau calcifiate. L-am desprins cu greutate din cîrlig, mi-a singerat mîinile și l-am lăsat să cadă în iarba pufoasă și verde. Se zbătea cu o putere neobișnuită și scotea parcă mici strigăte, niște chițăieli, de fapt.

Citisem legenda peștișorului de aur și încă mai credeam în ea. Așa că l-am prins de coada singerie și rugîndu-l să-mi îndeplinească cele trei dorințe l-am aruncat în unda limpede și rece. Am așteptat pînă seara tîrziu și multe zile mai apoi. Zadarnic...

Peștișorul de aur n-a mai apărut niciodată. Uneori, cînd îmi este foarte dor de copilărie, mă gîndesc la peștișorul mincinos și-l visez, și-l aștept să-mi îndeplinească cele trei dorințe.

Și el nu mai vine. Dar, de fapt, de ce-ar mai veni cînd eu însumi nu mai știu prea bine ce i-am cerut ?

2

Dialog surprins pe plaja de la Neptun :

— Mamă, hai să mergem pînă la buturugi, zice un țînc arătînd stabilopozii bine înfipți pe picioarele lor cu forme antediluviene.

Mama se jenează de incultura băiețelului și-l corectează întrebînd :

— Bine, mă, ălea e buturugi ?

— Da' ce e ? se miră mucosul.

— Alea e stînci, prostule...

3

Nu de mare mă cutremur ci de culorile ei.

4

Mă invită un prieten la o cină de pește. Pe o tavă nichelată bucăți mari și albe prăjite la grătar. Gust cu circumspecție de ardelean încercînd să dibui oasele. Nu există. Gustul cărnii e delicios, puțin straniu, metalic parcă. Îmi zic că e din pricina mujdeiului. Înfulec cu dezinvoltură și plăcere patru-cinci hălci serioase. Nu găsesc nici un os și mă simt mîntuit. Termin și întreb pe departe ce soi de pește a fost.

— Ți-a plăcut ? zice amicul.

— Foarte mult.

— Păi, să-l recomanzi ardelenilor că văd că l-ai devorat fără crîcnire.

— Ce pește a fost ? insist eu.

— Rechin de Marea Neagră !

Belesc ochii, vorba unui prozator contemporan și aștept reconfirmarea. Amicul îmi explică în detaliu cum devine chestia : că e mic, că nu e carnivor, că are multe proteine, că se prinde cu pește viu, că în sfîrșit, ce mai, e rechin de Marea Neagră.

Mă ridic de la masă, mă duc în cameră după ce mulțumesc și mă întind în pat așteptînd să mi se facă rău. Degeaba...

După două zile îi întreb cu umilință :

— Domnule, era rechin sau nu ?

— Da ! Rechin era.

— Și de ce mi-ai spus ce-am mîncat ?

— Mi-era frică să nu crezi că are oase. Voi ardelenii căutați oase și în carnea de broască țestoasă...

Mircea Micu

Coloane de susținere

Urmare din pag. a 3-a

Era fatal să se întîmple așa ; în ultimă instanță statura unora împrumutată de la cei din jur elemente de comportament, virtuți ori defecte prin care rolul lor în scenă se susține la cota spectacolului. Originalitatea fiecărei partituri consimte un fel de sacrificiu dacă patronează amploarea elanului colectiv.

Jurnalul subiacent al compoziției, jurnalul înțelegerii problemelor percepute în planul practic al redactării, reabilitează o nouă formulă ciclică. Deschisă la un unic eveniment ea îl înregistrează, în sutele de fațete și în zecile de inspirații care îi atestă suprema ambiție. Paul Anghel a lăsat deoparte o viziune care presupunea prezența unuia sau mai multor personaje unificatoare. Trăind prin toate prezențele o posibilă concomitență (concomitență necesară) a insuflat indivizilor o rezonanță de tip angajant, iar reacțiilor separate puterea de a simboliza o conștiință insuflețită de aderențe și divergențe privite prin însumare. O însumare care se vede greu, ascunsă de formula participării la istorie. Dar care trebuie pusă la socoteală atunci cînd constatăm că scriitorul știe să răspundă referințelor de la care se justifică biografiile, sublimarea sociologică, nu în ultimul rînd scenografia de ansamblu.

S-a vorbit în legătură cu **Zăpezile de acum un veac** de o deschidere epopeică de tip tolstoian, un fel de **Război și pace.** Este, nu mai e nevoie s-o repetăm, altceva. Subiectul leagă identitatea noastră de istoria balcanică și europeană. Locul românilor în veac este decis acum. Romanul/romanele lui Paul Anghel stabilesc prin relația dintre bătăliile purtate la Grivița, Plevna și Rahova ce dimensiune dobîndește faptul istoric după ce își croiește drum de la **cronologic** la **romanesc.** Poetul izvodește coloanele de susținere. Din fiorul și sevele subiectului, istoria ca factor propulsiv, punctează însuși modul ciclic al rememorării.

Avem în față, în calitatea de copărtaș un spațiu originar și, paralel, o mărturisire de credință în veșnicia lui. Principiul poetic al diversității de fizionomii și gesturi dispersate întîlnește fericit unitatea de substanță ce asigură decupajul realist. Succesiunea de tablouri și distanțele se estompează modelate de ideea interacțiunii moral-eroice. Constelația de scene conține cîmpuri de reprezentare și legitimează praxisul formei de finalizare. **Zăpezile de acum un veac** se confundă pentru cititor și cu o ardentă lecție de patriotism.

● **VOLUMUL** patru al scrisorilor lui Henry James, cuprinzînd documente din perioada anilor 1895—1916, editate de Leon Edel, a fost publicat de curînd de Universitatea Harvard. Cu titlul : **Al Dumneavoastră, fără ezitare,** J.I.M. Steward recenzează scrisorile lui Henry James, punîndu-le sub semnul declarațiilor autorului **Ambasadorilor :** „Cred că scrisorile bune sînt cele mai plăcute lucruri din lume, în timp ce scrisorile proaste sînt cele mai neglijabile". Trăsăturile caracteristice ale corespondenței lui James par a fi o extremă sensibilitate, poate chiar sentimentalitate, cu o copleșitoare prezență a reacțiilor afective de tot felul. Tulburătoare este însă lipsa de referință la proprille romane, absența notelor și a datelor venite să lumineze aspecte controversate în ceea ce privește cărțile lui Henry James însuși. Din cînd în cînd, o ușoară notă de auto-depreciere își face loc în scrisori, o lipsă de prețuire a propriilor cărți, cu excepția **Ambasadorilor,** despre care Leon Edel notează **că** este romanul cel mai accesibil și poate că de aceea Henry James și l-a iubit cel mai mult.

EPOCĂ ȘI POEZIE

Metamorfozele tradiției

În același cadru, fixat în articolul trecut, se înscrie și o altă tendință, foarte activă: detașarea spiritului de spații literare considerate clișeizate. Dacă răsfrîntă în plan social și existențial ironia e demistificatoare, în plan estetic ea are o funcție demitizantă. Întruchiparea exactă a acestei afirmații rămîne lirica lui Marin Sorescu. Compunîndu-și o filosofie populară, trăită, relatînd în contraste ingenue mărunte neliniști sau mari angoase, poezia sa proclamă indirect depășirea prejudecăților. Ironia e aici de cu totul altă factură decît în reprezentările anterioare: este ironia naivă — falsa ironie — cu o marcă atît de personală (vocea eului, foarte puternică), coborînd inspirația „înaltă" la faptul cotidian. Fie că vorbește despre plăcerea de a „demitiza" a poetului, fie că desprinde procedeele „antipoeziei", critica nu depășește îndeobște o prejudecată: Marin Sorescu este observat doar sub aspectul, inițial, de distrugător al convențiilor literaturii. E adevărat, poetul „scrie delimitîndu-se întotdeauna de ceva" (Eugen Simion) dar nu numai atît: el scrie **depășind** întotdeauna ceva. Avînd în față o idee, vrea să vadă ce se află dincolo de universul interpretării ei literare. Instrumentul său poetic este, cum s-a spus, **inteligența**. Dar inteligența nu e folosită pentru a submina literatura, pentru a topi tot ce a putut ea oferi în legătură cu o idee ci pentru a vedea **dincolo de literatura** din jurul unei idei. Erosul sorescian (**Descîntoteca**, 1976, **Sărbători itinerante**, 1978) este cea mai bună dovadă și totodată o involuntară deconspirare a tehnicii poetice. „Liniște, că ne uităm în ochi", motto pus înaintea **Descîntotecii**, explică și structura viziunii și orizontul tematic. Senzația pe care o lasă poetul este de cucerire ironică a unui **sublim plebeian**. „...În poezia lui Sorescu optica țărănească a luat-o înaintea universului țărănesc" (Cornel Regman), a cărui expresie propriu-zisă, de un comic irezistibil, o întîlnim în ciclul **La lilieci**. Comicul de situații — căci poezia narează sau înfățișează **scene** — și de limbaj se sprijină pe o imagine grotescă în care elementele pitorești ale satului oltenesc sînt sugerate cu un simț parodic extraordinar.

Satul de un pitoresc existențial, cu o nuanță metafizică, apărută paradoxal, al lui Marin Sorescu este o întruchipare particulară și parțială a unei tipologii mai largi, în care recunoaștem elemente fascinante ale specificului național. Un fond arhaic se actualizează în forme moderne.

O trăsătură distinctivă a specificului național o reprezintă componenta balcanică. Conceptul de balcanism este o sferă noțională cuprinzătoare, căci nimeni nu mai are astăzi naivitatea de a-l considera, unilateralizîndu-l, ca reductibil la simplul pitoresc etnografic, psihologic, comportamental. El nu se configurează, arată Const. Ciopraga în **Personalitatea literaturii române** (1973), carte esențială pentru tema tratată, ca o singură **„unitate spirituală indiscutabilă"**. Nu există de fapt un **singur** balcanism, ci mai multe moduri — reprezentări structurale, conținînd **manifestarea originală** a unor categorii estetice. Același autor le înregistra într-un scurt inventar tipologic: „De la Filimon și Ion Ghica pînă la **Princepele** lui Eugen Barbu, fenomenul turco-fanariot, în expresia lui literară, a fost un mod al tragicului franc sau al tragicului deghizat, devenit fatalism ironic, sarcasm ori persiflare. Să se distingă un balcanism de sorginte folclorică, semnalat întîi de Odobescu în răsunetele poetice de la Pind, auzite stins în Carpați, apoi un balcanism anxios, căutător de absolut, himeric, vizibil în dorul de frumusețe al **meșterului Manole** [...], balcanismul jovial nastratinesc al unui Anton Pann, și un altul concretizat în forme exterioare (giubea, caftan, ciubuc). În cazul din urmă, accentul se abate de la Orfeu miticul cîntăreț al Thraciei montane, către un Levant tulbure, subliniat carnal, teluric, lipsit de amintiri nobile, refractar dezbaterilor de conștiință, vegetînd împăcat cu sine".

Poezia își are partea de contribuție, substanțială într-un peisaj compozit, subsumabil numai schematic, prin reducție fenomenologică, unei clasificări. Între balcanismul lui Anton Pann și cel al lui Ion Barbu din ciclul oriental distanța ar fi de la mentalitatea populară la viziunea abstract integratoare. Căci prin pitorescul balcanic autorul **Jocului secund** avea, se știe, revelația „ultimei Grecii". În felul acesta plasticitatea „banală", egală sieși și circumscrisă unei ambiguități caricaturale, se transforma în viziune mitologică. Balcanismul lui Ion Barbu atinge în planul conținutului structurile adînci ale unui fond mitic recuperabil; în planul **formei** acestui conținut, justifică, s-a demonstrat, experiența textuală. Tot așa cum Nastratin se autodevoră („Sfînt trup și hrană sieși, hagi rupea din el"), textul poetic înaintează fluent spre mistuirea de sine: materiile bogate care îl „compun" trec subtil în irealitate.

Tradiția literară este urmată, în poezia actuală, în sens generativ, ea fiind mai mult informație decît structură literară; **informația** care dinamizează spiritul în vederea optimizării personale a unei tematici, a unui stil, în general a unui topos poetic. Aspecte ale acestei dinamici interioare a istoriei poeziei pot fi înregistrate prin balcanismul barbian al lui Leonid Dimov sau epicureismul — învecinat — al lui Emil Brumaru, prin bacovianismul și relația argheziană din poezia lui Cezar Ivănescu, prin tradiționalismul ardelenesc al lui Ioan Alexandru ori prin expresionismul folcloric al lui Ion Gheorghe, sau prin cel esențializat al Angelei Marinescu, prin atitudinea suprarealistă față de limbaj, cu altă finalitate însă, a lui Constantin Abăluță sau prin „suprarealismul domestic" al Norei Iuga.

Ipostaza balcanică, pornind de la Ion Barbu dar descoperind imaginar un fond bizantin, himeric și metafizic, inițiind într-un ceremonial în care materia se spiritualizează hieratic, ar fi reprezentată în mod explicit de poeți ca Leonid Dimov, Emil Brumaru, Dumitru M. Ion, Dan Mutașcu, în forme, la fiecare, originale și în grade diferite de substanțializare. Implicațiile sînt multiple, ecourile — uneori neașteptate. Cu Leonid Dimov, poetul cu cea mai bogată imaginație materială din întreaga literatură română, componenta balcanică pătrunde definitiv în lumea visului. Un soare noctambul luminează cu scînteieri policrome amestecul de colcăială balcanică funambulescă și nebunie bizantină. Solarul Isarlîk s-a mutat după lungă așteptare — pentru a se definitiva în sferă materială — în domeniul oniric. Poezia nu mai e „joc secund, mai pur", ci, printr-o butadă, **joc dintîi, impur**. Visul — **fizica visului** e copleșitoare. **Plutirea** devine stadiul imaginar, specific reveriei hipnagogice, cel mai invocat. În starea de levitație poetul toarnă cu consecventă apocaliptică robustețe, densitate, materie „plină" așadar. **Amalgamul** e înfățișarea normală a acestei materii miraculoase, starea ei fizică. De aceea imaginea „Turnului Babel" invocată dintr-un trecut mitic transformat în prezent imaginar, acest Turn Babel al calităților materiale, ajunge o redutabilă metaforă tematică. Spiritul iterativ e idealul secret al acestei lumi, în care tîlcul substituie filosofia, căci bufonul ascunde lucrurile grave în hohotul ludic. Nebunia lui este în același timp umană și inumană.

Poezia lui Leonid Dimov este un caz tipologic — în linia psihologică a reveriei — de depersonalizare a subiectivității: de absorbție a subiectului în obiect, a spiritului în materie. Eul verbal prezent în **Vise** nu are nici o legătură cu eul profund care trebuie acoperit cu grijă, tot așa cum îngrijești o comoară ce nu există. Plutirea asigură anularea opoziției dintre subiect și obiect.

Înrîurită cu imaginarul dimovian este poezia lui Emil Brumaru, discurs de așteptare a fericirii, în care epicureismul inițial se împletește cu platonismul. Concepția hedonistă este substanța acestei literaturi, pentru care întoarcerea la natură (natura ca spațiu angelic) înseamnă regăsirea senzual-rafinată a naivității. Ea se traduce psihologic și estetic prin importanța acordată senzației în fața reprezentării. Totul începe și sfîrșește cu senzația. Spiritul e „răsturnat" în materie, viziunile fantastice îmblînzite, feminizate, pînă la un **fabulos de interior**. Totul este aici **moale și leneș**, totul există, preexistă în vraja spațiului închis, miraculos al „bucătăriei". Important este ca această lume să fie atinsă, înfiorată de principiul vital al erosului pentru a fi pusă în mișcare.

În timp ce Leonid Dimov visează materia, lui Emil Brumaru îi este proprie dispoziția de a trăi în materie. Comparativ cu aceste atitudini, bizantinismul lui Dumitru M. Ion este o „realitate interferentă". Din planul reveriei „materiale", mistuindu-și irealitatea, trecem în acela al nostalgiei ceremonioase, visînd cu un secret ochi livresc la „cetatea balcană", la gestul de cavaler răsăritean cu blazon patinat, la „țara plăcutului Onir", ori la zorii parfumați cînd „vom pleca în hagialîc", la labirintul cunoscut al marilor, utopicelor simboluri. Splen-ul ajunge în consens balcanic **melanholie**. Simbolul central exprimă cum nu se poate mai bine combinația dintre preferința pentru ceremonial, vizibilă și în planul limbajului, și atracția pentru aventura „vicleană": **vînătorile**. Practic, lirica lui Dumitru M. Ion — poet excelent, puțin prizat de critică — ipostaziază întreaga tipologie cinegetică: de la spectacolul nordic, cețos, în care misterul răzbate în sunetul de luptă al cornului dar și în clinchetul îndepărtat al saniei, la vînătoarea zeiască, sărbătoare luxuriantă, ori de la vînătoarea ca metaforă a construcției artistice la vînătoarea ca damnare în plan existențial. **Originalitatea** acestui univers imaginar este remarcabilă, cu atît mai mult cu cît el operează **o sinteză**: „cetatea balcanică", cu superficiala ei fericire dar nesfîrșitul pitoresc, își stinge culoarea „carnală" în utopia **purpurei reînviate**. O noblețe discretă pare a însoți mereu actul poetic în cărțile lui Dumitru M. Ion. La granița acestui spațiu trebuie înregistrată experiența lui Dan Mutașcu, autor al unor rafinate **Scrisori bizantine** (1974). Bizantinismul său, exterior în raport cu cel al lui Dumitru M. Ion, e mai mult livresc decît existențial, deși cele două planuri se întîlnesc și se confundă adesea. Poezia este aici tresărirea însingerată a actului logotetic, legendar, reînviat în amintire ca într-o inefabilă oglindă, stăpîn încă peste viața afectivă.

Din fastul apus se înalță, timid dar cît de viu, ca un trandafir în lumina incertă a zorilor — imnul.

Costin Tuchilă

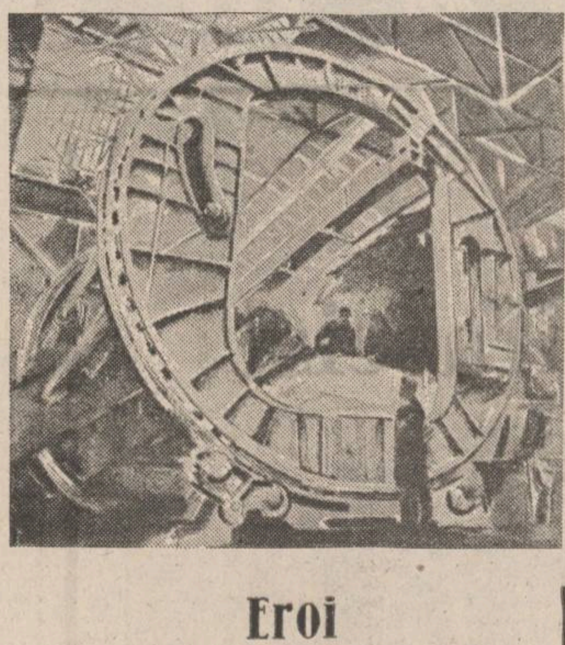

Eroi pe măsura timpului

Urmare din pag. 1

pregnant adevăratul caracter al poporului nostru, sensibilitatea și frumusețea sa morală unică în felul ei".

Strîns legat de datele realității, de comandamentele sociale, tipul cel mai reprezentativ al literaturii a fost, nu o dată, în acești ani, și va fi în mod necesar și de aci înainte — COMUNISTUL — înțeles nuanțat de către creatorii operelor de artă, nu ca un exponent artificial al realității ci ca factor de decizie în împlinirea lucidă, dramatică, încordată, a sarcinilor economice, politice, sociale. Pe problemele lui și în jurul biografiei lui a crescut o literatură extrem de vie și de puternică în hotarele căreia intră și reportajul și proza scurtă și romanul politic și piesa de teatru și poemele patriotice angajate pe probleme de strictă actualitate, poeme „răspuns" la întrebările fierbinți ale epocii. A fi comunist, în gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu nu înseamnă nici pe departe un avantaj social, o comoditate, ci dimpotrivă „comuniștii trebuie să servească interesele maselor, ale poporului. Ei nu au și nu pot avea drepturi deosebite în societatea socialistă. Ei au însă, ca revoluționari care în mod conștient s-au angajat să acționeze pentru înfăptuirea idealurilor socialismului și comunismului, datoria de a-și îndeplini cu cinste îndatoririle în toate domeniile de activitate". În acord cu aceste deziderate, literatura nu putea nici ea să rămînă la vechile sale modele și personajul comunist a cunoscut în literatura noastră o evoluție specifică. De la ipostaza patetică, idealizată, în care ne apărea în primii ani de după 23 August 1944, el a cîștigat prin timp foarte mult în autenticitate, devenit un exponent al adevărurilor sociale, un om hotărît să privească realitatea în față în chip lucid, să așeze într-o balanță reală binele dar și greul, propunînd soluții echitabile, menite să sporească, în ciuda tuturor greutăților, sentimentul utilității sociale, atît de necesar aspirațiilor omenești. Implicat prin chiar natura realității într-un proces extrem de complex de afinități și de sentimente, de capacități de decizie și de mobilizare, reclamat ca atare „hotărît, întreprinzător și dinamic" în toate cuvîntările și, intervențiile tovarășului Nicolae Ceaușescu, „eroul comunist" al literaturii de astăzi, atît de departe de vechile scheme rigide și idilice în care fusese înlănțuit, este nu doar o proiecție a literaturii ci și un exemplu concret despre modul în care gîndirea politică, socială, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ideile domniei sale despre rolul literaturii și artei întîlnesc, dinamizează și influențează literatura și arta în mod concret, fiind un reflex al convingerilor profund umaniste și patriotice, integrate în chiar politica „socialismului românesc".

Emanație specifică a ultimelor patru decenii de cultură socialistă — personajul comunist reprezintă o mare, uriașă deschidere a literaturii către problemele nobile dar și grave ale epocii noastre, o implicare specifică „epocii Ceaușescu", acestui timp pe care îl făurim și străbatem cu conștiința limpede că participăm la istorie.

Un moment decisiv în pregătirea actului de la 23 August (II)

Urmare din pag. 1

Manifestul de la 1 Mai al F.U.M. prin revendicările și lozincile pe care le proclama punea sarcina îmbinării luptei pentru revendicări economice imediate ale clasei muncitoare cu lupta pentru rezolvarea sarcinilor naționale vitale care stăteau în fața întregului popor.

Realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare a contribuit la creșterea forței ei de luptă și a capacității de a strînge în jurul ei și sub conducerea sa toate forțele patriotice antifasciste din România a asigurat ridicarea pe o treaptă superioară a luptei poporului în vederea doborîrii regimului antonescian.

Dezvoltarea crizei regimului antonescian și înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare au determinat diferite grupări ale claselor dominante și unii lideri și fruntași ai partidelor burgheze să adopte o poziție mai constructivă față de ideea colaborării cu partidul comunist.

Deși atitudinea acestora era determinată de cauze și scopuri diferite, ea corespundea imperativului general al etapei date. Contactele anterioare ale comuniștilor și social-democraților cu reprezentanții acestor grupări duseseră în luna mai a anului 1944 la încheierea unei înțelegeri cu cercurile liberale de sub influența lui Gheorghe Tătărăscu și cu reprezentanții Partidului național-democrat, condus de dr. Țopa. Și astfel s-a constituit Coaliția Națională Democrată. Reprezentanții P.C.R. au semnat procesul verbal al înțelegerii în numele tuturor organizațiilor politice din Frontul Patriotic Antihitlerist.

Concomitent au continuat tratativele și cu conducătorii Partidului Național-Țărănesc și ai Partidului Național-Liberal. În fața îndelungatelor tergiversări la care recurgeau liderii Partidului Național Țărănesc, la 24 aprilie 1944, C.C. al P.C.R. a adresat o scrisoare conducerii P.N.Ț., prin care îi cerea, în mod expres, să-și precizeze poziția față de propunerea privind crearea Frontului Unic Național. „Vă cerem deplina clarificare a atitudinii partidului ce conduceți în chestia colaborării" și, continua scrisoarea, „vă rugăm deci ca în termen de 3 zile să ne răspundeți, fie în scris, fie verbal, prin mijlocirea delegatului nostru, care a stabilit cu dv. un contact permanent — dacă Da sau Nu conducerea P.N.Ț., este gata să adere la realizarea Frontului Național Patriotic al tuturor forțelor antihitleriste, trimițînd unul sau doi delegați în comitetul lui de conducere".

La sfîrșitul lunii aprilie 1944 în condițiile cînd starea de spirit antifascistă a maselor se manifesta cu tot mai multă vigoare în țară, cînd Frontul Unic al clasei muncitoare se înfăptuise, cînd Frontul Patriotic Antihitlerist exista din toamna anului 1943 și împreună cu Coaliția Națională Democratică reprezentau o importantă coalizare de forțe social-politice în jurul P.C.R., cînd tratativele Partidului comunist cu cercurile palatului regal și armata evoluau sigur spre încheierea înțelegerii de colaborare și cînd chiar în propriile rînduri se accentua curentul spre găsirea unei soluții eficace în vederea scoaterii țării din războiul hitlerist, conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. au hotărît, pentru a nu rămîne în afara evenimentelor, să dea curs propunerilor partidului comunist. Și astfel la sfîrșitul lunii aprilie și începutul lunii mai 1944 s-a format un Comitet Central de Acțiune, în care cele patru partide — P.C.R., P.S.D., P.N.Ț., P.N.L. — erau reprezentate prin Lucrețiu Pătrășcanu, Constantin Titel-Petrescu, Iuliu Maniu și C.I. Brătianu. De asemenea, s-a alcătuit un Birou al Comitetului, ca organ executiv, din care făceau parte Petre Constantinescu-Iași și Vasile Bigu (P.C.R.), Ștefan Voitec și Iosif Jumanca (P.S.D.), Ghiță Pop și Nicolae Hudiță (P.N.Ț.), Bebe Brătianu și Gh. Zamfirescu (P.N.L.). Reprezentanții celor patru partide au hotărît ca denumirea coaliției să fie Blocul Național Democratic și au consimțit asupra documentului programatic, propus de P.C.R., ca bază a acestei colaborări.

Documentul oficial de constituire a Blocului Național Democratic a fost semnat la 20 iunie 1944. Declarația de înființare a Blocului Național Democratic prevedea: „1. Încheierea fără întîrziere în baza ofertei făcute de Aliați, a unui armistițiu cu Națiunile Unite (Uniunea Sovietică, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii), căutînd a obține condițiile posibile cele mai bune. 2. Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de sub ocupația germană, alăturarea ei la Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale. 3. În acest scop, înlăturarea actualului regim de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării. 4. Menținerea unei ordini democratice și realizarea păcii conform cu interesele statului și poporului român".

Formarea, la 20 iunie 1944, a Blocului Național Democratic a constituit un însemnat succes al activității desfășurate de Partidul Comunist Român în vederea coalizării tuturor forțelor sociale și politice a angajării tuturor păturilor populației în lupta pentru interesele naționale ale poporului. S-a realizat astfel, în vara anului 1944, Frontul Național Antihitlerist, expresie a politicii de alianțe inițiată și urmărită cu tenacitate de partidul comunist, ceea ce a angajat la o luptă hotărîtoare pentru interesele sale fundamentale naționale cele mai largi pături ale populației, întregul popor român. Partidul Comunist Român a jucat rolul conducător, dinamizator al tuturor forțelor politice capabile să-și aducă într-o măsură mai mare sau mai mică, indiferent de motive și scopuri proprii, contribuția la opera de eliberare națională a țării și de restabilire a unui regim democratic, ceea ce constituia obiectivul fundamental al epocii.

Evidențiind rolul fundamental al amplului sistem de alianțe politice înfăptuite din inițiativa și sub conducerea Partidului Comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „O însemnătate deosebită a avut crearea, în primăvara anului 1944, a Frontului Unic Muncitoresc între comuniști și socialiști — eveniment remarcabil în procesul unirii clasei muncitoare precum și a Blocului Național Democratic, expresie a coalizării tuturor forțelor democratice, naționale în lupta împotriva fascismului".

Capacitatea Partidului comunist de a dirija concret energiile revoluționare ale națiunii, de a fixa obiectivele esențiale ale luptei sale a făcut ca din mișcarea antifascistă a întregului popor să se dezvolte nemijlocit revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, care a deschis poporului român calea spre realizarea năzuințelor sale multiseculare de libertate, independență, progres economic și social.

Soarta războiului antifascist a fost pecetluită

Urmare din pag. a 8-a

tîrziu: un bombardier cvadrireactor „Arado Ar 234", zburînd cu 880 km/h, la peste 11 000 m... Și armamentul de bord cunoaște o spectaculoasă evoluție, dacă ne referim, de pildă, la tunul conceput pentru atacarea navelor de război, calibrul 350 mm, obuzul avînd greutatea de 635 kg (tun fără recul); un tun antitanc automatic de 75 mm, cu 12 focuri în magazie, montat la bordul bombardierului de asalt „Henschel Hs 129", proiect a cărui dezvoltare a început în timpul verii lui 1944, pentru ca, la începutul lui 1945, testat în condiții de front, în doar 14 misiuni, să distrugă 9 tancuri grele; un tun de 20 mm. „Mauser MK 213 C", avînd o cadență de 1 400 focuri pe minut; bomba planantă radioghidată „Fritz X", încărcătură explozibilă de 1 400 kg (variante ulterioare, transportînd 2 500 kg explozibil); bomba planantă teleghidată „Blohm & Voss Bv 246", care putea fi lansată la 200 km. depărtare de țintă, de unde se autodirija urmărind fasciculele emise de radarurile inamice aflate la sol, tocmai pentru a produce breșe în apărarea antiaeriană; rachetă aer-aer „X-4", produsă de Ruhrstahl A.G., destinată avioanelor „Me 262" și „Fw 190", dirijată prin fir, pentru a nu-i fi bruiat ghidajul... Altă armă: „Fliegerfaust", lansator de rachete individual, cu 9 tuburi de 20 mm, trăgea două salve de 5 și de 4 rachete, la o distanță de o zecime de secundă, atingea 1 800 m. înălțime, omologat în ianuarie 1945, s-a purces la fabricarea unui lot de 10 000 bucăți, dar comanda n-a mai apucat să fie onorată. Un efort susținut au depus constructorii de arme în domeniul rachetelor ghidate: „Wasserfall" — rachetă sol-aer supersonică, radioghidată pînă în apropierea țintei, după care se autoghida printr-un sistem infraroșu, după căldura emisă de motoarele aparatului inamic, și chiar dacă rata ținta, datorită unui declanșator de proximitate sensibil la infraroșu, exploda totuși în vecinătatea avionului vizat; „Enzian", fabricat de Messerschmitt, cu o jumătate de tonă explozibil la bord; „Rheintochter", rachetă sol-aer, plafon 12 000 m, radioghidată, explodînd în apropierea țintei, dacă a ratat-o, din pricina zgomotului motoarelor aparatului dușman... Altă armă: supertancul „Maus", 183 tone, tun de 128 mm, motor de 1 375 cai-putere, blindaj de 225 mm. Alte arme: tun cu țeavă cu secțiune conică (calibrul diminuează spre gură), ceea ce are drept efect dobîndirea unei viteze foarte mari; lansator de rachete antitanc de 88 mm, extrem de ușor și maniabil; „Föhn", o piesă cu 35 compartimente, fiecare din cele 35 rachete avînd 77 mm, tir în salvă, în ultima fază a războiului n-a mai fost folosită împotriva aviației, ci ca armă de cîmp. Enumerarea armelor secrete naziste ar mai putea continua...

Scurtarea războiului a împiedicat perfecționarea, experimentarea, producerea în serie și, prin urmare, folosirea lor pe cîmpul de luptă. Și din acest punct de vedere, însemnătatea lui 23 August 1944 se ilustrează din plin.

5.

Ecoul mondial al Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, s-a oglindit, pe merit, în comentariile nenumăratelor agenții de presă, în ziare și reviste, la posturile de radio, ca și în opiniile exprimate de specialiști din diferite domenii de activitate sau în comunicate oficiale, căci — așa cum s-a văzut — în momentul declanșării sale, soarta războiului nu era pe deplin hotărîtă, totuși eforturile și riscurile implicate, imense, au fost asumate, cu luciditate și profund patriotism:

„De acum înainte România este din nou un aliat în tabăra Națiunilor Unite, manifestîndu-și voința de a se alătura luptei ce se duce împotriva inamicului comun" (din comentariul postului de radio american din Europa — la 20 de minute după miezul nopții de 23 spre 24 august);

„30 de divizii românești, alături de trupele sovietice, luptă acum împotriva trupelor germane încercuite" (din textul transmis de postul de radio Atlantic — la două ore și 40 minute după miezul nopții de 23 spre 24 august);

„Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului" (din comentariul postului B.B.C. — 1944, august 24 — ora 5,15);

„[Istoria va consemna actul de la 23 august] ca unul dintre cele mai hotărîtoare evenimente ale întregului război" (din comentariul cotidianului „New York Times" — 1944, august 25);

„Ieșirea României din Axă are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întregul Balcani, deoarece prin această

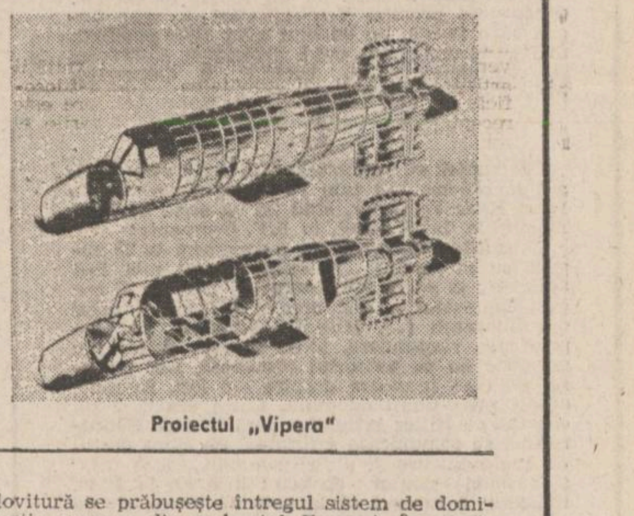

Proiectul „Vipera"

lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei. Însemnătatea acestui din urmă fapt nu poate fi subestimată. Ziarul „Trud" scrie că ieșirea României [...] din alianța cu Reichul nazist înseamnă crahul sistemului politic-militar al Germaniei din sud-estul Europei" (din comentariul postului de radio Moscova — 1944, august 27 — ora 11,15);

„Importanța ieșirii României din Axă depășește cadrul României. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem de apărare german din Balcani..." (din comentariul politic al ziarului „Pravda" — 1944, august 28);

„Într-un articol apărut astăzi în „New York Times" se afirmă că ieșirea României din război, provoacă o considerabilă scădere a forței germane din sudul Europei și chiar prăbușirea totală a nazismului [...] **În mijlocul războiului** [subl. ns.]. România și-a păstrat înțelepciunea care a îndemnat-o să vină acolo unde se află locul ei de onoare" (comentariul postului de radio „Voice of America" — 1944, august 28 — ora 20,45);

„[...] admirabilul act de la 23 August 1944, România a adus, prin contribuția ei, o scurtare a războiului de cel puțin șase luni" (Pierre Durand — 1946, ianuarie 12 — comentariu difuzat de postul de radio Paris);

„[...] la 23 august 1944, cînd nu era încă evidențiate perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare și cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărîtoare" (A. I. Vișinski — delegat al U.R.S.S. la Conferința de pace de la Paris — 1946, august 13).

Într-o conflagrație mondială de amploarea și intensitatea celui de-al doilea război mondial, scurtarea — cu șase luni — a luptelor, echivalează cu salvarea a sute și sute de mii de vieți, a unor incalculabile bunuri materiale și spirituale, performanță izbutită de români prin **proprie** decizie și prin **propriul** sacrificiu de sînge. Pentru că, atunci cînd S.U.A. se vor vedea puse în situația de a opta, după capitularea necondiționată a Reichului nazist, între continuarea conflictului cu Japonia **exclusiv** prin mijloace „clasice", și, dimpotrivă, scurtarea războiului și prezervarea de vieți americane prin **orice** mijloace, așadar fie și prin folosirea, pentru întîia oară în istoria umanității, a unei bombe atomice — „Băiețașul" de la Hiroșima, —, nu vor pregeta să aleagă soluția din urmă, dezastruoasă nu numai dacă vorbim din punct de vedere militar, ci și din punct de vedere moral !... Imediat după Hiroshima, la trei zile distanță, altă bombă atomică lansată asupra orașului japonez Nagasaki, în total provocîndu-se, în 6 și 9 august 1945, moartea instantanee și rănirea gravă a peste 380 000 de oameni, plus destui alții, care, pe parcursul deceniilor ulterioare, de „pace", vor pieri ca urmare a efectelor radiațiilor solare. Comparația se impune de la sine: atunci cînd a trebuit să fie luată o decizie vitală pentru țară și fiii ei, totodată pentru soarta continentului european, dar implicînd și destinul altor zone ale lumii, un popor relativ mic, mai puțin înstărit și înzestrat cu mijloace de distrugere în masă, ROMÂNII, au acționat ca unul și au socotit firesc să purceadă la fapte prin **propriu sacrificiu**, nicidecum prin **sacrificarea altora**.

Un bătrînesc proverb popular românesc afirmă: „Oricine ești și oriunde ești, adu-ți aminte că om ești".

Cu mîna pe inimă poți spune: românii n-au uitat asta niciodată ! Nici la 23 August 1944.

IMNURI CĂTRE ȚARĂ ȘI PARTID

● În întîmpinarea aniversării a patru decenii de la actul istoric din august 1944 și a Congresului al XIII-lea al P.C.R., Muzeul literaturii române a organizat la Casa memorială „Tudor Arghezi" din Mărțișor, un festival de poezie românească cu participarea unor scriitori și actori.

După cuvîntul introductiv rostit de criticul literar Dumitru Micu, au citit din creația proprie poeții: Al. Andrițoiu, Dumitru Bălăeț, Gheorghe Istrate, Ion Potopin și Violeta Zamfirescu, după care actrițele Mitzura Arghezi, Tina Ionescu, Ruxandra Petru și Emil Liptac au interpretat versuri din opera autorului „Cîntării Omului".

Ostașii țării

Urmare din pag. 1

întruna remorci cu bușteni, se auzeau strigătele și comenzile de lucru ale tăietorilor de pădure, fiecare cu treaba lui, îmi ziceam, dacă nu ar fi fost monumentul. Cîțiva militari își clădiseră armamentul, în „piramidă", la un pas de grilajul acelui monument, ridicat în amintirea ostașilor căzuți pe aceste locuri în toamna anului 1944. Fulguia des, și zăpada acoperise literele, mai mult ghiceam inscripția de pe placă, ce înseamnă patruzeci de ani? mă întrebam. Dacă n-ar fi căzut, atunci, acolo, toți acești Ion și Florea și Alexandru și Gheorghe, ale căror nume le descifram prin giulgiul pufos al ninsorii, ar fi putut să mai muncească și-acum în exploatarea asta forestieră, nesinchisindu-se de tinerii ăștia, numai ochi și urechi la explicațiile ofițerului care le prezintă armamentul modern din dotarea armatei române. Nu le-a fost dat. Le-a fost dat în schimb să intre în nemurire, în veșnicie, prin chipul de azi al țării pe care se pregătesc și învață s-o apere acești băieți...

Cît am stat printre ei, în unitatea aceea, am discutat cu militari de diferite grade, din generații diferite, fiecare cu modul său de a fi și de a gîndi (nu-i adevărat că uniforma egalizează oamenii, reducîndu-i la așa-zisul univers cazon !), dar, începînd cu comandantul și pînă la ultimul îngrijitor de cai din subunitatea hipo, ceea ce îmi spuneau, fără să numească pe nume sentimentul, conținea totdeauna o imensă iubire de țară și un crez nezdruncinat în profesiunea lor de apărători. Să spui asta într-un roman, fie și într-unul „document", cum intenționam eu să scriu, fără să cazi în discursivitate, mi se părea, atunci, imposibil. Cunoscîndu-i însă mai bine, încercînd să înțeleg complicatele mecanisme, teoretice și practice, pe care ei le stăpîneau la perfecție, întîlnind situații de viață și fapte și metode inimaginabile pentru recrutul care fusesem abia cu două decenii în urmă, pasiunea acestor oameni mi s-a transmis prin ceea ce avea mai omenesc în ea și am început să scriu tot așa de simplu și omenește despre cel mai frumos sentiment al oamenilor — dragostea pentru pămîntul acesta, **unde nu există metru pătrat** — cum îmi spunea un veteran — **nestropit de sîngele celor ce au luptat pentru el...** Veteranul nu vorbea despre istoria noastră îndepărtată, se referea la luptele anului 1944, dar, notîndu-mi expresia lui de o exactă și gravă plasticitate, mi-am zis că, de pe vremea oștilor dace și de-a lungul tuturor campaniilor militare de apărare purtate de acest neam, este perfect cu putință să fie întocmai așa: trăim pe pămîntul unei țări ajunsă pe culmile ei de azi cu prețul vieții eroilor săi... Pădurea de simboluri nobile și pădurea adevărată a țării se învecinează și-acum, cum se îngemănează veșmîntul verde al codrului cu haina verde a ostașilor noștri, întru gloria lor nepieritoare...

UN ȚĂRAN TRECE STRADA

Am simțit atunci în mine un fior de lumină / era noapte neagră / numai bună de cercetare / așa că atunci cînd s-au cerut voluntari / am fost primul care am făcut un pas înainte / după mine au ieșit din front și alții / dar numai cîțiva am fost aleși / am plecat aproape de miezul nopții și ne-am întors cînd soarele se dezvelea / în zori / luasem prizonieri un ofițer și șoferul lui / îi găsisem rătăciți pe un drumeag / greșiseră pare-se / că erau din spate / de la statu-major / așa am aflat cînd mi s-a dat permisia / că făcusem treabă bună / avusesem noroc / să dăm peste ei tocmai cînd se rătăciseră de ai lor / bună treabă / băieți / ne-a spus maiorul / ia ziceți / ce-ați vrea / decorație sau permisie / permisie dom' maior / că-s plecat de mult de acasă / și s-au strîns multe acolo / în gospodărie / și nici nu știu dacă mai apuc să-mi văd altfel copiii și nevasta.

CONFABULE

Iulian Neacșu

Deceniile afirmării

Urmare din pag. a 5-a

romanul lui **Laurențiu Fulga**), **Duios Anastasia trecea** (1980, regia: **Alexandru Tatos**, scenariu: **Dumitru Radu Popescu**), **O lacrimă de fată**, (1980, regia: **Iosif Demian**, scenariu: **Petre Sălcudeanu**), **Vînătoarea de vulpi** (1980, regia: **Mircea Daneliuc**, scenariu: **Dinu Săraru**), **Probleme personale** (1981, regia: **D. Reu**, scenariu: **Grigore Zanc**), **Semnul șarpelui** (1982, regia: **Mircea Veroiu**, scenariu: **Mircea Micu**), **Orgolii** (1982, regia: **Manole Marcus**, scenariu: **Augustin Buzura**), sînt cîteva din ecranizările cu amplă audiență ce ilustrează dreapta alegere a cineaștilor între cărțile ce meritau a vedea lumina ecranelor. Dealtfel, întreaga paletă a problematicii ecranizărilor, doar schițată aici, demonstrează cu prisosință nu numai deschiderea spre o tematică majoră, atribut indispensabil unei școli naționale de film, ci și amplitudinea unui dialog pasionant la urma urmei și pentru scriitorii care au devenit fie scenariști, fie regizori și care au avut ce învăța din contactul cu regulile jocului artei a 7-a.

Eranizarea rămîne doar o fațetă, o componentă în evantaiul de modalități prezente în creația cineaștilor români, în unele momente predilecte și generatoare de autentice valori cinematografice. Vitalitatea impusă de literatură cinematografului, ascendența și prestanța sursei literare este demonstrată și în selecția recentei ediții a Festivalului filmului pentru tineret de la Costinești, unde printre semnatarii scenariilor îi întîlnim pe **Dumitru Radu Popescu, Ioan Grigorescu, Petre Sălcudeanu**, în concurs mai figurînd **Moara lui Călifar** și **Imposibila iubire** ecranizări după opere semnate de G. Galaction, respectiv, Marin Preda.

Denotînd tinerețea unei școli naționale oricînd receptive la dialogul cu alte arte, ecranizarea rămîne o ipoteză a creației generoase, consacrate milioanelor de spectatori, cu înfrîngeri și reușite, cu incitante ipoteze de citire filmică a operelor literare, cu accente și soluții deosebite în dificilul proces de echivalare a modelelor literare pe ecran.

CUMPĂNĂ ZECE

I. **Între săgeată și ținta ei este restul săgeții.**

II. **Orice poet minor speră ca în posteritate să împlinească „vîrsta majoratului".**

III. **Poezia conține critica ei pe care critica nu o cunoaște.**

IV. **La nașterea unui poet ursitoarele recită din poemele lui.**

V. **În timp ce săpa un puț căpăta convingerea că-și construiește turnul lui de fildeș.**

VI. **Important nu este să nu te contrazici ci să nu te contrazici la modul fundamental, depășind limitele identității unui singur Eu.**

VII. **Nu este de ajuns ca o idee (ficțiune) importantă să devină un bun comun pentru a i se uita sursa.**

VIII. **Văile și crestele munților: pliurile unei armonici ancestrale.**

IX. **Ochiul este într-un singur loc, auzul — pretutindeni.**

X. **De la mare înălțime un uliu se repezise în curtea cu păsări înspăimîntate. Cînd a atins pămîntul și-a înfipt ghearele și ciocul într-o rimă voinică.**

George Alboiu

mapamond

ÎNSEMNĂTATEA INTERNAȚIONALĂ A ACTULUI POLITIC AL ROMÂNIEI DIN 23 AUGUST 1944

Soarta războiului antifascist a fost pecetluită

1.

Hitler (după o parte a „monologului" său interminabil, de cîteva ore, cu care își fericea, de regulă, oaspeții) : Totuși, neîndoielnic că nu se cuvine a fi trecut cu vederea faptul că, într-un război modern, problemele tehnice joacă un mare rol. De aceea, pierderile materiale suferite de Germania în sectorul mijlociu al frontului de răsărit sînt simțitoare. Wehrmachtul a pierdut acolo aproape două treimi din întreaga producție pe luna iulie [...]. Este adevărat că aceste pierderi, grație producției suplimentare care, în baza noilor măsuri, poate fi obținută în interval de o lună, vor fi, practic, reechilibrate, independent de ceea ce urmează a fi livrat frontului francez și celui italian [...] în 1942, producția lunară a unor tipuri de aparate [avioane] n-a atins decît 8—9 la sută din actuala producție pusă la punct de Speer și Sauckel. Prin centralizarea întregii producții în mîna acestor doi oameni, a fost posibilă o uriașă creștere. Atît în ceea ce privește eficacitatea, cît și cantitatea producției, producția germană de armament nu rămîne, în momentul de față, în nici o privință, în urma celei a inamicului [Führerul face referiri concrete la armele lui „de ultimă oră", perfecționate, chiar revoluționînd tehnica : pistolul-mitralieră 44, „cea mai bună armă de acest fel și care se fabrică în masă", capabilă de cel mai mare număr de lovituri atinse, iar dacă „inamicul ar anihila acest avans, Germania va fi în măsură să obțină o nouă sporire a numărului de bătăi, ceea ce, din punct de vedere tehnic, a și fost pus la punct" ; mortierele de felurite tipuri, ca de pildă cel de 15 cm., trăgînd cu o muniție specială la distanța de 16 km., iar tunul de 17 cm. lovind pînă la 30 km. ; aruncătorul de grenade și aruncătoarele de ceată, majoritatea „net superioare armelor similare ale inamicilor" ; carele blindate, cum ar fi „Panther" de vînătoare cu tun calibru 81, sau „Tiger" de vînătoare cu tun de 12,8 cm și blindaj de 250 mm ; etc.].

De obicei, Hitler fantazează, își ia halucinațiile drept realitate, însă, de astă dată, și în acest moment acut al conflictului, cele spuse de el au un temei material, cunoscut fiind astăzi faptul că, în 1944 și apoi în 1945, Germania nazistă a atins un nivel record al producției sale de armament și muniții, atît din punct de vedere cantitativ, cît și calitativ. Deocamdată, Führerul își continuă perorația, vorbind și despre o nouă mină, de sticlă, care nu poate fi descoperită prin radioelectrică, sau :

— ÎN SCURTĂ VREME [subl. ns. — atenție ! începutul lui august 1944], Germania va dispune și de cel mai modern bombardier din lume [...]. Dar producția nu crește doar ca valoare, ci și din punct de vedere numeric [...] ARME NOI [subl. ns.] nu vor fi utilizate decît atunci cînd le vom avea la dispoziție într-un număr atît de mare, încît să existe garanția că, datorită lor, SE POATE OBȚINE O COTITURĂ ÎN DESFĂȘURAREA RĂZBOIULUI [subl. ns.]...

Sublinierile noastre își au rostul lor precis, constituind premiza demonstrației pe care dorim să o facem, pe temeiul unor date revelate, mai cu seamă, mult după încheierea războiului și capitularea, fără condiții, a Germaniei hitleriste.

2.

Confruntat cu realitatea, Hitler se vede obligat să ordone, așa cum va relata generalul-colonel Hans Friessner, cînd își va scrie în tihnă memoriile, la el acasă, în R.F. Germania :

„Măsurile asupra cărora convenisem la 22 august cu mareșalul Antonescu n-au mai fost aplicate ; în seara [după-amiaza] zilei de 23 august mareșalul a fost arestat în palatul regal din București [...]. Mi-am subordonat, pe propria mea răspundere, toate trupele și forurile germane de pe teritoriul românesc. Dar măsura, pe care n-aveam dreptul s-o iau, în fond, a fost prea tîrziu adoptată. Către ora 23 l-am chemat pe Hitler la telefon [oră la care Führerului i se comunicase difuzarea, de către postul de radio București, a Proclamației „Către țară" și a listei noului guvern ; încă de la 22,45, Führerul a început să lanseze un întreg șir de ordine, pînă tîrziu, după miezul nopții, pentru reciștigarea țării care-i scăpase, total, de sub control]. L-am informat asupra evenimentelor din ultimele ore și i-am raportat preluarea, cu de la mine putere, a comenzii depline asupra tuturor forurilor și trupelor germane din România. Hitler și-a dat consimțămîntul. I-am arătat urmările de neprevăzut care ar putea rezulta din aceste împrejurări, pentru trupele noastre angajate în grele lupte pe front și pentru instituțiile Wehrmachtului, spitale, depozite etc., din spatele frontului. Am socotit că sarcina cea mai urgentă era transferarea, cît mai rapidă, pe teritoriul ungar, a tot ceea ce putea să mai fie salvat, pentru ca acolo să se organizeze un nou front de apărare.

Hitler a promis o „dispoziție cuprinzătoare". Apoi mi-a ordonat :

— Înlăturați această clică trădătoare și instituiți un nou guvern !

Cînd i-am spus că acest ordin este imposibil de adus la îndeplinire, el a replicat iritat :

— Atunci dați imediat sarcină celui mai de nădejde general român să formeze un guvern sigur !

N-am putut să-i raportez, însă, altceva decît rezultatul negativ al convorbirilor mele cu comandanții armatelor române [anterior, autorul însemnărilor luase legătura, din proprie inițiativă, cu generalii Petre Dumitrescu și Ilie Șteflea, comandanții Armatei a 3-a și a Armatei a 4-a române, încadrate pînă de curînd în Grupul de armate „Ucraina de sud", fără rezultat, așa cum se precizează în jurnalul de război al respectivei grupări militare naziste : „Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea Germaniei, nici măcar comandantul diviziei blindate România Mare, generalul Cornea, în care se puseseră nădejdi în acest sens"]. Convorbirea a luat sfîrșit cu un răspuns încîlcit :

— Într-o oră veți primi noi ordine : [n-au venit într-o oră, deoarece abia peste trei ore, noaptea, cu multă întîrziere, se va ține, la Rastenburg, consfătuirea militară zilnică, în cadrul căreia avea să se discute, în amănunt, cu feldmareșalul von Weichs, situația nouă care s-a creat în Balcani]. Judecînd după reacția lui Hitler la cele ce-i spusesem, am rămas cu impresia că el încă nu era pe deplin convins de gravitatea situației. Zguduitoare impresie!"

O doză din echilibrul cu care Führerul vrea să facă față dezastruoaselor evenimente capabile să șubrezească, definitiv, Axa, derivă, probabil, și din certitudinea pe care i-o dă ultima carte de joc ținută, ca trișorii, în mînecă?! Teribilele lui arme secrete, de mult aflate în experimentare, în producție, posibile „argumente" în desfășurarea războiului ajuns într-un punct nodal, însă nicidecum lesne de tăiat...

Ostași români în acțiune pe străzile Budapestei

3.

„Fapta poporului român a surprins atunci întreaga opinie publică internațională și cartierele generale politice și militare ale beligeranților. De ce ?

Mai întîi, pentru că ridicarea armată a poporului român a avut loc într-un moment cînd soarta războiului nu fusese încă decisă, cînd Reichul nazist și MAȘINA LUI DE RĂZBOI FĂCEA DOVADA UNOR MASIVE DISPONIBILITĂȚI DE REZISTENȚĂ, CÎND INDUSTRIA GERMANĂ ATINSESE VÎRFUL PRODUCȚIEI SALE PE ÎNTREAGA DURATĂ A CONFLICTULUI MONDIAL [subl. ns.].

Apoi, pentru că insurecția a izbucnit în condiții militare cu totul neobișnuite. Pe o lungime de 654 km, la aripa de sud a Frontului de est, era în curs de desfășurare o gigantică bătălie germano-sovietică, antrenînd circa 1,7 milioane combatanți. La sud, sud-vest și nord teritoriul României era „încorsetat" de forțe germane sau aliate acestora. În Ungaria, Iugoslavia și Bulgaria se aflau importante efective germane (29 divizii) și ale aliaților Reichului.

„MP 44" cu un dispozitiv pentru trageri „în colțuri" ● „MP 40" supranumit „Vampirul" cu vizor cu infraroșii

În sfîrșit, dar nu în cele din urmă, pentru că actul românesc s-a declanșat fără o înțelegere prealabilă cu Națiunile Unite, care să-i faciliteze desfășurarea.

Și totuși, în aceste condiții militare și politice extraordinar de complexe și cu un grad de dificultate maxim, insurecția română a izbîndit. Biruința ei a avut urmări remarcabile asupra desfășurării războiului mondial în ansamblul lui, grăbindu-i sensibil sfîrșitul în Europa. În trei mari domenii ale tabloului beligerant european — militar, economic și politic — insurecția română a precipitat evenimentele și A COMPRIMAT TIMPUL DE DESFĂȘURARE A RĂZBOIULUI, APROPIIND VICTORIA NAȚIUNILOR UNITE [subl. ns.] [...]

În primul rînd, operația militară românească insurecțională a condiționat o uriașă **translație de front.** Trupele sovietice, cărora li s-a aliat armata română, odată cu începerea insurecției, au avut posibilitatea să reia luptele de anvergură cu inamicul la o distanță de 620—750 km spre vest de locul în care se aflau la 23 august 1944. De la Bîrlad, unde se găseau la 23 august, pînă la Drobeta-Turnu Severin, localitate atinsă la 6 septembrie, după străbaterea teritoriului sudic românesc, armata sovietică n-a mai întîmpinat rezistențe germane serioase. Ea a exploatat succesele militare insurecționale românești, ceea ce exegetul militar britanic B. H. Liddel Hart a numit „cel mai larg flanc deschis cunoscut vreodată în războiul modern". Șeful de stat major al Frontului 2 ucrainean, generalul M. V. Zaharov, a apreciat că marile unități motorizate din subordine „înaintau cu mai mult de 50 km pe zi, iar cele de infanterie cu 35—38 km. Aceste ritmuri erau mult mai mari decît într-o serie de alte operații".

La 6 octombrie, la 44 zile de la declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, forțele sovietice, în alianță de luptă cu cele românești, debușau la atac la o distanță de circa 900 km spre vest de zona în care se găseau la 23 august. [...] În numai 8 zile de luptă insurecțională (24—31 august) au fost degajați circa 150 000 km pătrați, ceea ce echivalează cu o medie de circa 19 000 km pătrați eliberați în 24 ore. În cursul operației ofensive din Bielorusia, media zilnică (calculată pe intervalul 23 iunie—28 iulie 1944) a fost de 6 000 km pătrați, iar în operația Frunturilor 2 și 3 ucrainiene din Ucraina de 2 600 km pătrați.

De o semnificație cu totul excepțională a fost importanța strategică militară a teritoriului eliberat. S-au deschis două direcții ofensive majore de la est spre vest pe eșicherul strategic continental : direcția balcanică și direcția Dunării. [...] Hitler a enumerat, la 18 septembrie 1944, marile crize militare ale Reichului din vara acelui an : străpungerea sovietică în sectorul central al frontului germano-sovietic, EVENIMENTELE DIN ROMÂNIA [subl. ns.], unde «prin trădare (termen cu care naziștii au desemnat insurecția noastră) rușii au ajuns în spatele trupelor germane, ceea ce a adus cu sine pierderea Armatei a 6-a» și desfășurările militare din Franța după debarcarea aliată din Normandia (6 iunie 1944)" (general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu — maior dr. Mihail E. Ionescu).

4.

Pentru ilustrarea ponderii pe care au avut-o în desfășurarea și deznodămîntul celei de a doua conflagrații mondiale — prin reducerea cu aproximativ șase luni a războiului — cutezătoarele acțiuni politico-militare românești de la 23 August 1944, se cuvine a fi operate conexiuni semnificative : germanii aveau în fabricație, gata experimentate sau într-un avansat stadiu de proiectare, un șir întreg de terifiante arme „secrete". În acest sens, trebuie să fie citat faptul că, devreme, la scurt interval de la izbucnirea războiului, Führerul afirmase într-un discurs, speranța categorică în victoria „invincibilului" Reich nazist, tocmai datorită „armelor noi secrete"... Astăzi, pe temeiul dezvăluirilor de după înfrîngerea fascismului, cunoaștem o însemnată parte a acestor „născociri diavolești", motiv pentru care — deloc retoric ! — merită să ne întrebăm dacă valoarea celor șase luni de război mondial, cîștigate/reduse datorită românilor și lui 23 August, nu reprezintă mult mai mult decît s-ar părea la prima vedere ?...

Enumerăm doar cîteva asemenea „mize" hitleriste : de la cel dintîi avion de luptă — „Messerschmitt Me 163" — înzestrat cu motor-rachetă, al cărui zbor de probă, încă din mai 1941, a constituit un succes, o serie de tipuri perfecționate au apărut pe planșetele constructorilor, ca și în văzduh, astfel încît, în perioada premergătoare sfîrșitului războiului, se putea vorbi despre un interceptor cu motoare rachetă, destinat apărării obiectivelor prioritare supuse masivelor atacuri aeriene aliate, capabil să decoleze vertical, atingînd o viteză de 1 000 km/h și înălțimea de 13 000 m, cu 24 rachete de 73 mm în bot, fabricat din lemn bătut în cuie, încleiat, așadar extrem de ieftin, deci jetabil (conceput pentru o singură misiune) ; din punctul maxim al ascensiunii sale, „Vipera" („Natter") pornea la interceptarea aparatelor adverse, pilotul se parașuta, iar transportorul cădea la pămînt, autodistrugîndu-se (proiectul „Natter" figura la loc de cinste în preocupările societății „Bachem" chiar din august 1944, acceptat în septembrie, primele încercări cu un prototip tractat de avion — noiembrie, experimentat autonom — februarie 1945, pînă la încheierea ostilităților vor fi fabricate 30 asemenea interceptoare) ; tot în perioada la care ne referim, exista proiectul unui bombardier „Focke-Wulf Fw 1 000 x 1 000 x 1 000, capabil să transporte 1 000 kg. bombe, viteza 1 000 km/h, rază de acțiune 1 000 km, ceea ce ar fi constituit o gravă amenințare pentru Anglia ; un alt „Focke-Wulf Fw 03-10 225" era conceput pentru transportarea a 3 000 kg. bombe la o distanță de 8 000 km, în stare să traverseze Atlanticul și să bombardeze orașele americane de pe coasta de est ; un avion de vînătoare bireactor „Messerschmidtt Me 262", cel mai rapid aparat din războiul al II-lea mondial, înarmat cu patru tunuri de 30 mm, la sfîrșitul anului 1944 ieșeau de pe benzile de montaj, în fiecare lună, 100 de „Me 262", pentru ca apoi, pînă la încheierea conflagrației, producția să crească în mod considerabil, prea

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

REPERE

Un studiu clasic (I)

Cea de a doua serie a „Bibliotecii de artă" de la editura **Meridiane** se recomandă cu titulatura „Arte și civilizații", din care ne amintim și acum marile apariții de la începuturi, cum ar fi **Arta faraonilor** de Etienne Driton și Pierre du Bourguet, o carte fundamentală (care poate reprezenta punctul de plecare al unei bune informări în materie, alături de **Enciclopedia civilizației și artei egiptene** de George Posener în colaborare cu Serge Saunèron și Jean Yoyotte, publicată de aceeași editură, doi ani mai tîrziu, adică în 1974, în deschiderea unei suite de splendide lucrări cu caracter similar, dedicate artei flamande, italiene, etc., constituind ele singure un titlu de mîndrie al culturii noastre de astăzi !), mai apoi solidele istorii ale lui Henri Focillon, cele ale lui John Rewald și multe altele, lucrări specializate cum este cartea lui Sabatino Moscati, **Lumea fenicienilor** (deși avem în românește un studiu mai bun în materie, datorat lui Constantin Daniel, e adevărat că posterior traducerii de la **Meridiane**), făcînd puține concesii prostului gust și lipsei de autoritate științifică (v. Ivar Lissner, **Culturi enigmatice**, 1972), ceea ce probează fermitate intelectuală și orientare sigură, într-un domeniu nefărmurit, în care succesul facil poate induce în eroare chiar și pe editorul cel mai prudent cu putință. Prestigiul întregii colecții este dat tocmai de ținuta constantă și de severitatea cu care a zăgăzuit impostura, atît în ceea ce privește alegerea autorilor și a titlurilor, cît și a colaboratorilor pentru traduceri și a prefațatorilor. Poate că s-ar fi cuvenit o mai mare temeritate în domeniul actualității, avînd în vedere unele producții străine din ultimul deceniu, precum și încurajarea unor sinteze originale, în domenii unde specialiștii români ar avea un cuvînt de spus (cele cîteva titluri de pînă acum mi se par de tot insuficiente !). Cu toate acestea, reluarea unor capodopere, cum este recenta **Cetate antică** a lui Fustel de Coulanges (pentru a doua oară tradusă în românește, de data aceasta într-o versiune diamantină, sub semnătura Mioarei și a lui Pan Izverna) este cum nu se poate mai bine venită. Cartea eruditului francez și-a depășit epoca printr-o lecție de gîndire „clasicizantă", contrazicînd în substanță ei chiar unele reflexe de viziune pozitivistă, datorate secolului său, care se află în însuși textul lucrării și dau tonul unor afirmații din prefața de altfel ponderată a lui Radu Florescu (cea mai exactă afirmație este aceea că Fustel de Coulanges este depășit prin cercetările mai noi, dar nu este totuși depășit. Indiscutabil că așa se prezintă lucrurile...). Accentul pus pe „vechiul vechi regim", ca să-i spunem așa, reprezintă, în aproape tot primul volum din actuala ediție românească, o formă de determinare a „conservatorismului", în sens moral, în opoziție atît cu reacționarismul, cît și cu prostia demofilă, care a existat și în antichitate. Sînt pagini de o mare adîncime și cu valoare tipologică excepțională, îndeosebi cele referitoare la natura proprietății în epoca romană veche, o formă de proprietate privată, dar nu individuală. Pentru cine caută sursele unei ordini umane mai adînci, acestea sînt teme fundamentale, mai ales într-o epocă ce înmulțește întrebările. Fustel de Coulanges afirmă aproape de încheierea capitolului VI, înainte de trecerea la dreptul de succesiune : „...omul din vremurile vechi a fost scutit de rezolvarea unor probleme prea grele. Fără strădanie, fără umbra vreunei ezitări, el a ajuns dintr-o dată și numai în virtutea credințelor sale la conceptia dreptului de proprietate, a acestui drept, unde își are originea orice civilizație, pentru că prin el, omul îmbunătățește pămîntul și devine el însuși mai bun". Evoluția acestui drept de proprietate privată la cea individuală i se pare deja o mică alienare lui Fustel de Coulanges, deși noi credem, împreună cu unii istorici ai dreptului roman, că se precizează doar trăsăturile care dau propriu zis caracterul de proprietate („...drept exclusiv, absolut, real și perpetuu", Edouard Cuq, **Manuel des Institution Juridiques de Romains,** Paris, 1917, pg. 244). Oricum, în această zonă găsește autorul francez sursa unui sentiment pe care îl numim astăzi patriotism, iar citatul din Cicero este tulburător : aici mi-e neamul, aici sînt urmele lăsate de strămoșii mei ;nu știu ce farmec se află aici, un farmec ce-mi pătrunde inima și simțurile". Omul de demult avea un cult al locului său : „...ei își aflau în interiorul casei principala lor divinitate, providența lor, cea care îi ocrotea pe fiecare în parte, care le asculta rugile și le îndeplinea dorințele. În afara locuinței sale, omul nu se mai simțea ocrotit de zeu ; zeul vecinului era un zeu ostil. Omul își iubea pe atunci casa așa cum își iubește astăzi biserica. (...) Acești zei trăiau în interiorul fiecărei case : omul și-a iubit deci casa, locuința sa fixă și trainică, pe care o avea moștenire de la strămoșii săi și pe care urma să o lase urmașilor ca pe un sanctuar". Așa se explică atașamentul omului clasic față de locul său. El nu-și putea muta sufletul și zeii din loc în loc și nimeni altul decît vrăjmașii săi nu-și putea pune problema să-l dezrădăcineze. Legătura individului cu cetatea are la Fustel de Coulanges și alte implicații.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE** mult discutată publică profesoara Afaf Lufti Al-Sayyd Marsot, **Egiptul sub regimul lui Muhammad Ali,** consacrată nașterii ideii naționale arabe în nordul Africii. Lucrarea a fost comparată cu studiul clasic al lui Henry Dodwell, **Fondatorul Egiptului modern,** apărut mai întîi în 1937 și reeditat în 1967. Deosebirile dintre perspectiva lui Dodwell și cea a profesoarei Marsot constau în faptul că această din urmă pune marile realizări ale domniei lui Muhammad Ali pe seama forțelor interne și a tendințelor inerente evoluției societății egiptene, într-o recenzie amănunțită, P. J. Votikiotis, un cunoscut specialist în problemă, salută noua contribuție, atrăgînd atenția asupra faptului că cele două puncte de vedere trebuie de fapt îmbinate pentru a înțelege problema în toată complexitatea ei. Dorința de independență față de Imperiul Otoman și planurile de stabilire a unui vast imperiu comercial arab, nutrite de Muhammad Ali, au fost bine scoase în evidență de Afaf Marsot pe baza consultării unor arhive locale, cu date privind agricultura, industria, finanțele, și alte aspecte economice egiptene. Eforturile lui Ali au fost însă contracarate de puterile europene, îndeosebi de Anglia, din motive de politică globală, pentru că nu vedeau cu ochi buni o slăbire prea mare a Imperiului Otoman, care ar fi dus la accesul forțelor țariste în Bosfor. Opoziția lui Palmerston față de naționalismul egiptean avea ca sursă preocuparea lui privind echilibrul de forțe în Europa. Studiul istoriei regionale nu se poate astfel dispensa de o perspectivă globală.

● **MONOGRAFIILE** de problemă, tendințele analitice din domeniul istoriografiei au condus la rezultate fascinante, cum se vede și în recenta lucrare a lui Andrew M. Watson, **Inovațiile agricole în lumea islamică timpurie. Difuziunea culturilor și a tehnicilor agrare între anii 700—1100,** apărută la Universitatea Cambridge. Este dezvoltată teza paradoxală după care un popor de cuceritori nomazi și fără vocația lucrării pămîntului, cum păreau pe atunci, a favorizat introducerea de noi specii și o practică agricolă avansată, cu productivitate mare. Prima parte a cărții este de altfel dedicată pătrunderii pe această cale, în bazinul mediteraneean și în Orientul Apropiat a unor noi culturi de grîu, a bumbacului, trestiei de zahăr, a bananelor și spanacului, aduse din India, China și sud-estul asiatic. În acest fel, cucerirea arabă a însemnat „o deschidere de frontiere pentru difuzune botanică și intelectuală", cum spune Robert Irvin într-o recenzie, adăugîndu-se unor inovații în domeniul tehnologiei hidraulice și unor perfecționări instituționale, care au permis o creștere „vastă" a producției agricole. Chiar dacă nu luăm în considerare decît faptul că toate noile culturi erau de vară, într-o zonă obișnuită mai ales cu producția de iarnă, — avem deja o imagine a marii revoluții introduse prin venirea arabilor în Orientul Apropiat. Cartea lui Watson conține un atrăgător portret al lui Ibn Wahshiyya, agronomul cel mai ilustru al epocii, o personalitate multilaterală, gînditor și om de stat în același timp.

● **MONTAREA PIESEI** lui Tennessee Williams, **Împărăția pămîntului,** la Teatrul Hampstead din Londra este salutată de toți cronicarii. Lucrarea era puțin cunoscută, deși pare un text aparte în dramaturgia lui Tennessee Williams, fiind scrisă pe un ton optimist, care rupe vălul negru de pe umanitatea infernală a dramaturgului, permițînd personajelor să-și ridice ochii asupra unei lumi mai normale. Iată ce scrie Harold Hobson în T.L.S. : „Împărăția pămîntului poate să nu fie cea mai dureros poematică dintre piele lui Tennessee Williams, dar este sigur cea mai optimistă. Personajul feminin iese cel mai mult în evidență, atît în sens literal, cît și metaforic. Atunci cînd riul Mississippi inundă cu furie, la sfîrșitul piesei, întreaga casă, Myrtle se urcă pe acoperiș. Acompaniată de iubitul ei, se sugerează pînă și faptul că ei vor înscena Romeo și Julieta, pînă cînd apele se vor retrage. Această scenă este însă melodramatică în mod absurd, și există momente în piesă cînd Williams pare să piardă orice sens al realității teatrale".

● **LUCRAREA** lui Degas, **Hélèna Rouart în studioul tatălui său,** a polarizat de curînd toată atenția criticilor de artă. Ne aflăm de fapt în anul celei de a o sută cincizecea aniversări a lui Degas, iar la Berlin s-a deschis una dintre cele mai mari expoziții consacrate vreodată graficii artistului, aceea ce a permis o serie de concluzii privind geneza și semnificațiile unor lucrări în ulei. A fost evidențiat de pildă faptul că Degas era un artist foarte conservator. Experiențele contemporanilor săi nu l-au afectat decît puțin, iar portretistica de studio i-a rămas o preocupare constantă. Lucrarea dedicată Hélènei Rouart, expusă recent la Londra, constituie un bun exemplu în acest sens. Ea transcrie sentimentele lui Degas la prăbușirea unei familii solide, care a constituit pentru el, cîndva, un loc de refugiu. Compoziția din 1886 este disonantă față de altele, mai stenice, dedicate de artist acestei familii. Acum planează asupra chipului Hélènei și asupra interiorului de studio un aer sumbru, izvorît din împrejurările dispariției D-nei Rouart, mama personajului portretizat. Degas a realizat o capodoperă, în care neliniștile se exprimă cu putere, dîncolo de o suprafață aparent calmă.

● **TRADIȚIA** scriitorilor care au admirat pe sportivi și le-au înălțat imnuri datează din antichitate, cînd învingătorii concursurilor atletice erau considerați eroi ai cetății. Să nu uităm însă că în epoca noastră au trăit cîteva figuri legendare, „cum ar fi celebrul baschetbalist Bob Cousy, care și-a văzut statuia înălțată încă în timpul carierei, și care a evoluat în anii '60 cu echipa „Boston Celtics" și în România. De curînd, scriitorul Geoffrey Wansell a publicat în **Sunday Telegraph** un portret al lui Lester Piggott, considerat a fi cel mai mare jockeu al tuturor timpurilor, și nu se poate spune că alergările de cai au apărut de curînd în istorie. El este comparat cu marele Frank Buckle, cel care a cîștigat, la începutul secolului trecut, peste douăzeci și șapte de victorii ale celor cinci concursuri clasice englezești. În total, Lester Piggott a cîștigat de fapt patru mii de concursuri, fiind înzestrat, așa cum spune un alt mare alergător de curse, Sir Gordon Richard : „Cu o trăsătură diavolească și cu una de geniu". Iată începutul portretului semnat de Geoffrey Wansel : „Cu ochii săi atenți și cu o expresie de intensitate pe fața sa cu linii sigure, Lester Piggott are ceva de pistolar din filmele western. El zîmbește rar și pare să stea întotdeauna singur, tăcut și impasibil, ca un om cu care nu te poți juca."

SPORT

Stele de aur și delfini în dans nupțial

Ieri noapte, la ora cînd delfinii execută dansuri nupțiale, luna cea nouă, rotundă și trufașă, s-a văzut înconjurată de șaisprezece stele cu totul și cu totul de aur. Pînă spre dimineață, desprinse din caierul depărtării, sînt sigur, vor răsări altele. E semn de bucurie. Marea închipuie din orga ei subterană un cîntec profund și adormitor. Dinspre îndepărtata Californie cu păminturile ei roșii ca rugina uitării vin vești năucitoare ca niște rîndunici de cristal. Pe malul lacului ce se cheamă Casitas miile de spectatori învață să cînte în cor Imnul de stat al României. Nimic mai plăcut sufletului meu amețit de susurul plopilor neliniștiți ca miresele în noaptea nunții.

Faleza singuratică e păzită de un batalion de fluturi excitați de lumina pocalilor de neon. Faleza pustie — o lungă pistă de atletism pe care, țîșnind din fantezia mea, Doina Melinte pare o gazelă singuratică luîndu-se la întrecere doar cu vîntul.

Visez fișii de apă foșnitoare pe care lunecă pirogi suple de brad.

Un crap de aur adus într-un acvariu de rubin îmi șoptește la ureche vorbe despre Patzaichin și Simionov, zeii Deltei încoronați cu flori de lauri și nuferi regali. Îl sărut pe mustățile umede (à la Mircea Micu) și jur să nu mai mănînc saramură în vecii vecilor . Tot mai bun e peștele oceanic plin de proteine, consumați-l gospodine că este vitaminat de la A la Z...

Se face de ziuă în stațiunea cu nume de zeu marin. Trei mesteci dezbrăcați dansează slăviți de un roi de albine. Un delfin cuprins de insomnii se bronzează pe un ciot de stabilopod.

A răsărit soarele, chiar în clipa aceasta și briciul lui de argint spintecă burta cerului însingerind-o. Mă gîndesc că în curînd după ce se va întoarce acasă și băiatul acela care se numește Vasile Groapă, o să-l invit să ne plimbăm la șosea purtînd fiecare pe umăr cîte o ladă de cincizeci de kilograme de sticle, plus două în buzunare. Vom trece pe lîngă Arcul de Triumf și pe malul Lacului Herăstrău le vom deșerta în ape spre invidia căpitanilor de apă dulce.

Prietenul meu, poetul Tudor George zis Ahoe, îmi scrie o ilustrată primită ieri pe calea aerului. E bine, sănătos și se află cazat la o mănăstire de călugări. Scrie: „Află Babane că mă simt bine și reciproca. Am învățat românește o trupă de doamne din Armata salvării. Azi trecem la arta poetică. Prima poezie devine cam așa : Viața nu-i decît o frunză / Ce plutește pe un lac / Vine vîntul și-o alungă / Și-o sucește, și-o-nvîrtește după plac /. Eu stau prost cu dicția, ele cu... interdicția !".

Risipă de aur pe țărmul Mării Negre. Miros năucitor de salcie argintie.

Cineva, venit din inima Dobrogei îmi declară mirat că toate lanurile de floare soarelui privesc spre îndepărtatul Los Angeles.

Fănuș Neagu

P.S. Ieri a avut loc meciul de fotbal București—provincie terminat cu scorul de 5—0 pentru provincie. Au jucat următoarele echipe : la București — Dolfi Solomon, Fănuș Neagu, Corneliu Leu, Traian Iancu, Nicolae Țic, Nicolae Manolescu și Marius Tupan. La provincie — Augustin Buzura, Andi Andrieș, Romulus Cojocaru, Mircea Radu Iacoban, Nicolae Ioana și Dumitru Arhip (că n-au mai avut om). Arbitru — D. Matală. Timp frumos, tehnică înaltă, observator federal Ion Dodu Bălan. „Prensa latina" — Darie Novăceanu. „Agenda Tass" — Leonida Teodorescu. Din partea revistei „Albina" — Ion Vurjui. Medicul echipei : dr. docent Al. Piru.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
33
(1 163)
Sîmbătă
18 august
1984
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

ARC DE TRIUMF

Se simt razele marii sărbători, puterea ei de suflet care se cuprinde și de cer și de pămînt acum, se simt, în arcuirea de gînd peste țară, luminile acestei lumi care adună în durata și sensurile ei fapta a patruzeci de ani. Cu acel punct viu, de început, acel orizont larg, în confluență de nădejdi și aspirații ori cu acea temelie, cu acel reazem a tot ceea ce s-a născut și a luat calea celor mai profunde și innoitoare transformări, actul istoric de la 23 August 1944. Și tot ce inseamnă starea la zi a libertății, în impactul ei politic, economic și social, la scara întregii țări și în spațiul concret de referință al fiecărei biografii, la altitudinea pe care ne-o dă însăși realitatea materială și spirituală și pe potriva forței pe care ne-o insuflă înseși idealurile pe care ni le-am asumat. Pentru că, evident, acest an unic prin configurația sa jubiliară, poartă pecetea istoriei vii și tumultuoase sub semnele și în inima căreia țara, odată cu decisivul eveniment petrecut în urmă cu patruzeci de ani, s-a continuat într-o altă lumină și sub o nouă zodie, pentru ca în deplină și hotărîtoare conștiință de sine să poată gîndi, munci și trăi azi într-una dintre cele mai înfloritoare epoci ale sale, Epoca Nicolae Ceaușescu. Și aceasta este de fapt starea, noua și inconfundabila ei stare, aceasta este suprema și inconfundabila ei emblemă de spirit, acesta este supremul și incontestabilul ei argument în fața viitorimii : acest neasemuit pisc, arc de triumf al împlinirilor prin care ne exprimăm și care ne explică în unitatea noastră de nezdruncinat în jurul partidului, al secretarului său general, angajați total într-o operă de cele mai largi și mai cutezătoare proporții. De aceea acest an jubiliar, marea sărbătoare de care ne apropiem și ale cărei raze le resimțim în inima și pe chipul insuși al patriei ne certifică un tonic sentiment al mîndriei și satisfacției. Și odată cu el un gînd viu de recunoștință față de înaintași, față de eroii țării care s-au jertfit și au făcut din acel august de acum patruzeci de ani o treaptă de pe care s-a putut privi și se priveste adînc în contemporaneitate.

Ne apropiem, așadar, de ziua unui strălucit jubileu, trăim în lumina și forța lui de atracție cu tot ceea ce a însemnat opțiune și orizont larg al afirmării în lumea progresului și civilizației, cu tot ceea ce a însemnat și înseamnă o nouă condiție a existenței și implicit cu tot ceea ce slujește muncii, gîndirii și creației, formării omului nou și a conștiinței sale înaintate, revoluționare. Pătrunse de înaltele valențe ale spiritului creator, cultura și arta au trăit și trăiesc revirimentul propriei lor vocații, într-o indisolubilă legătură cu viața și oferind unul dintre cele mai complexe și mai revelatoare tablouri ale epopeii construcției socialiste. Fenomenul, desigur, e specific tuturor momentelor mari din istorie dar în această nouă și pasionantă ipostază a țării, în deschiderea și angajarea ei pe orbita unei dezvoltări fără precedent, cu încordări de efort și voință care-i alcătuiesc matca unei permanente și cuprinzătoare deveniri, el a atins grandoarea și profunzimea unei înțelegeri și datorii de conștiință fundamentale. Patriotismul concret și statornic al creației explică însuși climatul de libertate și forța mereu vie pe care o generează aceasta, întregul florilegiu de aptitudini și talente pe care țara, în deceniile libertății și construcției sale, le-a ridicat sub soarele celor mai îndrăznețe și mai expresive împliniri.

Avem **o Românie nouă cum nu a mai fost niciodată pînă acum** — spune secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și, pe temeiul faptelor, al realității trăite și asumate, vedem în claritatea și concizia acestui adevăr întregul traiect de luptă și muncă al celor patruzeci de ani și îndeosebi în ultimele pînă acum cele mai dinamice și mai bogate două decenii : acest arc de triumf de care în chip intim ne este legată viața și pentru ridicarea căruia a bătut și bate inima puternică, generoasă a întregii națiuni. Cu atîta distincție, cu atîta patos și dăruire incit biografia fiecăruia a devenit un amplu relief de țară ridicat la noi cote de progres și civilizație, în consonanța marii sărbători. Pentru ca să ne amintim mereu și să omagiem toată acea incandescență de spirit și toată acea energică și hotărîtoare angajare pe care Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă le-a declanșat în om și pe care, inaugurînd epoca cea mai fertilă, Congresul al IX-lea al partidului le-a ridicat, vizionar, la înălțimea tuturor înfăptuirilor de azi și de mîine. O Românie nouă cum nu a mai fost niciodată pînă acum stă ca emblemă a gloriosului jubileu.

Luceafărul

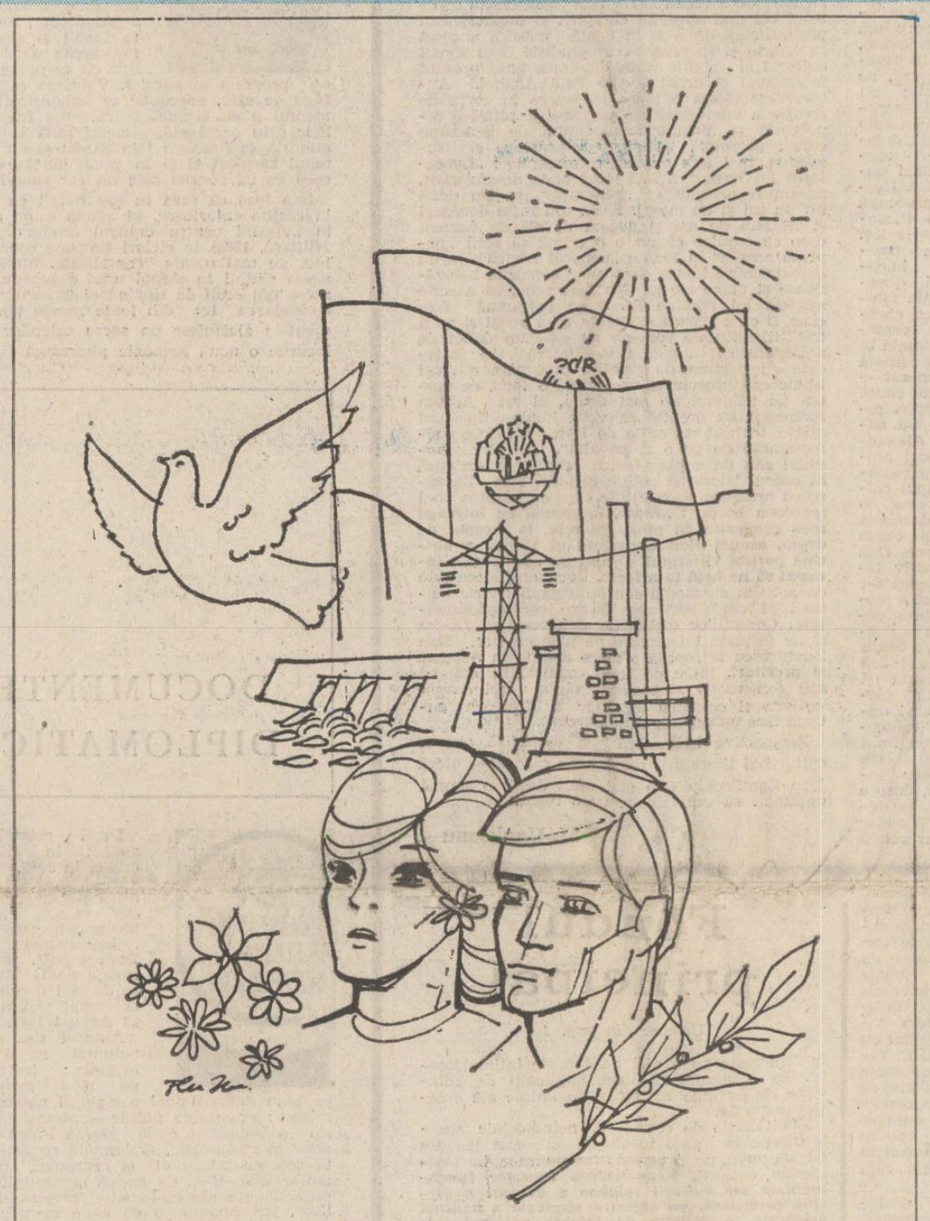

Desen de Ilie Florin

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU — o epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

Fondul principal al culturii române

Prin organismul viu al culturii românești pulsează astăzi curenții de adîncime ai patrimoniului spiritual făurit în decursul celor „optsprezece veacuri de lucrare a poporului român asupra lui însuși". Continuitatea istorică a eforturilor creatoare, după cum este surprinsă și de fericita expresie a lui Bălcescu, s-a codificat într-o bogată moștenire culturală, temelie a existenței noastre, tezaur de cugetare și simțire prin care ne legitimăm în fața lumii. Trăinicia legăturilor pe care și prezentul socialist le întreține cu valorile durabile ale moștenirii culturale dovedește că avem de-a face cu o trăsătură emblematică a devenirii noastre interioare.

Raportarea la tradiție a generat în anii socialismului o problematică inedită, sub multe aspecte, o temă care nu și-a pierdut actualitatea. Faptul are multiple explicații, de ordin sociologic mai ales, iar cei patruzeci de ani de cultură socialistă pe care îi aniversăm pot fi apreciați și prin diagrama ce ne-o înfățișează modificările de atitudine față de moștenirea culturală națională. Să ne amintim doar de confruntările critice, adevărate „bătălii" ideologice, prilejuite de reconsiderarea lui Maiorescu, figură tutelară a culturii române moderne. Și de multe alte „cazuri" pentru lămurirea cărora s-au consumat energii intelectuale deosebite. Treptat însă, pe măsură ce secolul a înaintat în vîrstă, a devenit tot mai evident adevărul după care ereditatea culturală a unui popor și modul în care ea este valorificată au o pondere decisivă în devenirea sa istorică. Ca atare, raporturile cu tradiția, interpretarea și asimilarea ei alcătuiesc un capitol fundamental al procesului nostru revoluționar.

Congresul a IX-lea al partidului reprezintă o piatră de hotar și pentru înțelegerea acestui proces de valorificare a moștenirii culturale. Semnificațiile politice și consecințele practice ale noii viziuni instaurate atunci se dezvăluie azi în toată amploarea lor. Am descoperit, ca într-o clipă de revelație, sensul unor adevăruri fundamentale pentru istoria noastră. Axul vieții spirituale a dobîndit treptat înclinația sa firească în raport cu polul magnetic al creației originale și al specificului național. Acțiunea sistematică de repunere în circulație a valorilor patrimoniale a avut consecințe benefice în planul creației artistice nemijlocite și în cel al educației. Coincidența cronologică dintre aces-

Grigore Georgiu

Continuare în pag. a 2-a

Dimensiunile unui eveniment istoric

23 August 1944. Arc de boltă și sinteză a unei strălucite și multimilenare existențe istorice, expresie nepieritoare a puterii și voinței poporului român de a se ridica peste vitregiile istoriei, de a sfărîma cătușele oricărei dominații străine, de a-și făuri viitorul așa cum și-l dorește.

Privită în contextul larg al istoriei patriei noastre, cu raportări atît la epocile de luptă și sacrificii făcute de poporul român pentru păstrarea ființei naționale, pentru dreptul de a fi stăpîn în propria țară, cît și la etapele care i-au urmat, revoluția biruitoare din august 1944 ne apare ca o coordonată fundamentală a devenirii noastre istorice, incorporînd peste secole mesajul de dreptate socială și națională al tuturor generațiilor care au contribuit la edificarea României moderne. În acest cadru se dezvăluie în întreaga sa complexitate măreția actului eroic de voință și demnitate patriotică, națională, uriașa ridicare la luptă a întregului popor în acel august de foc al anului 1944, prin care s-au pus temelii trainice României de azi — țară prosperă, liberă, independentă și suverană între statele și națiunile lumii.

Prin implicațiile pe care le-a avut asupra destinului istoric al națiunii noastre, inaugurînd o epocă nouă în istoria generală a țării, epoca socialismului și comunismului, dar și prin contribuția adusă la încheierea mai grabnică a celui de-al doilea război mondial, revoluția română începută în august 1944 poartă pecetea caracteristică marilor evenimente, care aparțin deopotrivă, istoriei naționale și universale.

Concepută și organizată în solul realităților românești, declanșată fără nici o înțelegere prealabilă cu țările din coaliția Națiunilor Unite privind momentul declanșării sau modul de desfășurare, Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 s-a încrustat în filele de aur ale istoriei ca unul din momentele decisive, cruciale, ale celui de-al doilea război mondial.

Diversitatea și multitudinea surselor documentare dau posibilitatea să se aprecieze la justa lui valoare actul înfăptuit de poporul român acum 40 de ani. Numeroase documente — acte și declarații oficiale, rapoarte ale unor diplomați sau oameni politici, comunicate, comentarii și informații ale unor agenții de presă, posturi de radio și ziare vin să ateste insem-

Mircea Mușat

Continuare în pag. a 11-a

Tradiția ca modernitate

Evoluția liricii noastre actuale cuprinde, ca direcție principală, reformularea tradiției în planul esteticii moderne. Acest fenomen asigură continuitatea organică a literaturii autohtone prin racordarea specificului național la plusul sensibilității actuale. Complexitatea culturii tradiționale, cu întregul său sistem etico-estetico-filozofic e o sursă inepuizabilă de sugestii novatoare pe plan liric. A fi în spiritul tradiției nu înseamnă a urmări efecte dialectologice și pitorești ci a construi viziuni moderne care evidențiază specificul liric al etnicului nostru. Cînd Blaga spunea : „Eu știu că veșnicia s-a născut la sat" certifica de fapt destinul cosmic al spiritualității noastre. În lirica actuală, contemporaneizarea tradiției generează universuri poetice de o frapantă originalitate, în care structurile stilistice moderne reînsuflețesc mitologiile arhaice și toposurile folclorice în forme revelatorii. Poezia chtonică, aluvionară, a lui Ion Gheorghe structurează o mitologie personală în care mesajele preistoriei au forță apocaliptică. E o arheologie lingvistică în ton expresionist (pe filiera Cotruș) susținută de o inventivitate verbală impresionantă. Gîndirea țărănească, aspră, dislocă simboluri gigantice într-o simfonie a germinației. Poezia lui Ion Gheorghe se înscrie pe linia monumentalului. În aceeași categorie intră și creația transilvăneanului Gheorghe Pituț. Miracolul cosmic, redat în imagini primitiv-terifiante, are simplitatea țărănească a icoanelor vechi. La Gheorghe Pituț mesianismul ardelenesc naște o poezie sentențioasă în care mentalitatea arhetipală se îmbină cu un ton didactic, pregnant moralizator. Tragismul ancestral, de esență ontologică, e străbătut de obsesii sociale. În poezia Ilenei Mălăncioiu ritualurile tradiționale îmbracă sentimente existențial-erotice de o acută gravitate. Construită pe forța cuvintelor primare, ale blestemului, rugăciunii, creația poetei pare un exorcism continuu. Specific poetei este tonul ceremonios care dă o eleganță sacerdotală liricii sale. Pe direcția simbologiei, poezia lui Ioan Alexandru transfigurează eticismul ardelenesc într-un bine universal. Experiența spirituală a poetului, de o nobilă consecvență, topește elementele arhaității într-un discurs hieratic solemn. Echilibrul bizantin al liricii are, deseori, splendori de vitraliu. O grație precum a oratoriilor lui Bach, estompează stridențele lumii, acoperind totul cu o lumină binefăcătoare. Solaritatea mioritică atinge la Ioan Alexandru cotele sublimului. Creator pe linia construcțiilor parabolice, George Alboiu și-a configurat o

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 11-a

Decenii de slavă

Rotite-ntr-un nimb,
Patru decenii de slavă
Deasupra României
Și-a poporului ei.

Soare mereu tînăr
Aprins de mîna comunismului
Peste Carpații din noi.

Lumină de pace,
Rază de dor,
În visul de țară !

Dumitru Udrea

TÎNĂR ÎN AGORA

„Garoafele-s roșii și din pricina mea..."

Cînd va fi scrisă, istoria vieții literare românești de după 23 August 1944 va trebui să consemneze, încă din primele sale pagini, cu litere aldine, un fapt intru totul semnificativ : una din primele organizații obștești care a aderat la Platforma Frontului Național Democrat — amplă coaliție a forțelor de stînga, închegată în jurul P.C.R., la puțin timp după declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a fost și Societatea Scriitorilor Români. *Cu această opțiune politică, deplin edificatoare pentru conștiința oamenilor de litere români, se producea înrolarea lor de facto în avangarda procesului revoluționar ce avea să se desfășoare în România postbelică. Pe de o parte, gestul se înscria pe coordonata unei nobile tradiții — „Sînt suflet în sufletul neamului meu", spusese cîndva George Coșbuc, iar pe de alta, dovedea că scriitorul român are vocația participării la plămădirea unei lumi noi pe pămîntul străbunei sale patrii.*

Perioada la care ne referim a fost marcată de activitatea rodnică a mai multor „valuri" de scriitori. Mai intîi, se cuvine a fi amintiți acei prozatori și poeți afirmați înaintea sau în timpul primei conflagrații mondiale : Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Ion Agîrbiceanu, George Bacovia. Acestora li s-au alăturat Tudor Arghezi, Al. Philippide, Lucian Blaga, Ion Barbu, Vasile Voiculescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Tudor Mușatescu, George Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Miron Radu Paraschivescu, Emil Botta și mulți alții — scriitori al căror debut editorial avusese loc în epoca interbelică. A urmat „valul" scriitorilor care și-au „adunat numele" pe o carte în primii ani de după cel de-al doilea război mondial — Geo Dumitrescu, Nina Cassian, Marin Preda — și al celor care au debutat în deceniul al VI-lea al veacului nostru : A. E. Baconsky, Horia Lovinescu, Titus Popovici, Eugen Barbu, Nicolae Labiș ș.a.

Autorul „Luptei cu inerția" anunța revirimentul liricii românești ale cărei valori vor ajunge să fie comparabile cu cele ale perioadei interbelice. El se va produce grație „generației anilor '60", prin Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea ș.a. În același timp, în proză s-au impus nume ca : Dumitru Radu Popescu, Ștefan Bănulescu, Al. Ivasiuc, Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Paul Anghel ș.a., în teatru — Paul Everac, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, iar în critica literară — Eugen Simion, Al. Oprea, Nicolae Manolescu, ș.a. Ultimul „val", cel al „promoției '80", este reprezentativ mai ales prin cîțiva poeți.

Marea majoritate a acestor scriitori a avut privilegiul de a trăi în 1965, alături de întreaga țară, unul din marile momente ale istoriei noastre de după 23 August 1944 — Congresul al IX-lea al P.C.R., eveniment cu fertile consecințe pentru viața societății socialiste românești și — implicit — pentru cea a literelor.

Mircea Ichim

Continuare în pag. a 10-a

OMAGIU

Înțelepciunea — dar nemăsurat
și cutezanța — dovedită-n fapte,
o clarviziune strălucind aparte
un crez și zbor lăuntric avintat !

O floare albă, gingașă lumină,
și nopți de studiu și de cercetare,
tovarășă în tot ce-i greu, în căutare,
și reazem împlinit în epocă senină !

Aceștia sînt —
EL — ctitor de ev strălucitor
al tuturor acestor deveniri,
și EA — tovarășă de viață și-mpliniri,
pentru-nălțarea unui brav popor !

Noi, două dragi prenume-alăturăm,
cînd spunem patrie și fericire,
recunoștință, fapte, dăruire...
Și viața noastră LOR le-o închinăm !

Valeria Boiculesi

Convergența valorilor

Dintre toate muncile omului, cea mai stăruitoare se împlinește în tîrzia dar sublima recoltă a artelor. Niciodată suma aritmetică și nici simultaneitatea lucrărilor făurite la un moment dat n-au putut da dimensiunea operei și a viabilității ei. Poate tocmai de aceea creației artistice îi este mai apropiată imaginea unui șantier deschis, înăuntrul căruia construcția operei nu contenește niciodată. Și, într-o altă viziune, acestei trude tenace la temelia de frumos a lumii îi este proprie, înainte de orice, competiția cu sine însăși. Atribut al omului care dă ființă operei de artă și ființă devenind primește deopotrivă aureola valorii morale și spirituale a acestuia.

Un pantheon al artelor se clădește anevoie și drumul civilizației umane se împarte între **a trăi** tensiunea, adesea dramatică, a evenimentelor istoriei și **a contempla** trecerea în durată a marilor biruințe ale omenirii. Cortegiu de făuritori ai chipului mereu îmbogățit al acestei lumi, în care antemergătorii sînt filosofii, călătorii pe mările științei și vizionarii politici, urmați de cohortele poeților și artiștilor în scuturile cărora se oglindesc faptele și carele triumfale ale făuritorilor de istorie. Căci, dincolo de spasmele existenței sale vremelnice, **omul dăinuie prin eternitatea aspirațiilor sale creatoare**, în care coexistă deopotrivă principiul activ, **al calității de participant-militant** și cel sintetizator al **calității de martor.** Artelor le este hărăzit locul privilegiat, prin care destinul unic al omului deprinde lecția deplinei sale alcătuiri morale și spirituale.

România artistică a trăit după 23 August 1944 un asemenea moment de relevanță a propriei sale vocații constructive. Se încheia o epocă și se năștea o alta. Răscruce a istoriei pe care artele nu puteau să nu o resimtă și apoi să o formuleze în actul cu totul eliberator al conștiințelor și, desigur, al creației citorva generații de artiști. **„Împotriva dementei, care ar mai putea încerca să înmulțească ruinele în jurul său** — rostea la vremea aceea strălucitul filosof al culturii care a fost Tudor Vianu — **omul de azi înțelege că principala lui misiune este să construiască opere, să refacă și să îmbogățească civilizația lui".**

Superbă afirmare a rostului unic și nobil al

Corneliu Antim

Continuare în pag. a 2-a

Anonimi ca în natură

Aceeași istorie, aceeași realitate, aceeași lume a idealurilor și același scop unic, viu și călăuzitor — iată, în interferența lor, citeva din ipostazele unui destin pe cît de colectiv, pe atît de propriu și distinct în cuprinderea și desfășurarea sa, incit el devine și un tonic reflex de personalitate. Împrejurările îl pot ajuta, desigur, dar îl și pot amîna iar citeodată, dacă nu de cele mai multe ori, identitățile se recunosc prin ceea ce le unește și mai puțin prin ceea ce le separă. Distanța din timp nu e aceeași cu distanța față de idealuri și nici cu aceea dintre vieți. Sub arcul istoriei, al realității pe care se sprijină și din care se plămădesc, aceste identități se alcătuiesc ca ființă și spațiu al țării, o verticală adeseori invizibilă dar stăruitoare și unică în rezonanța ei, consemnînd în loc de nume, și cel mai adesea în loc de biografii,

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

DAN ZAMFIRESCU: «Accente și profiluri»

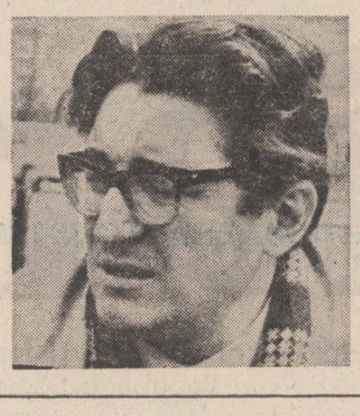

O personalitate bine configurată rămîne aceeași în toate manifestările ei. Deși ține de „ziaristică", precizare pe care Dan Zamfirescu o face de la început pentru cititorii săi, articolele din **Accente și profiluri** fac corp comun cu cele mai savante pagini pe care le-a scris și, mai mult decît atît le completează și luminează din unghiuri noi. **Accente și profiluri** precizează mai mult decît celelalte culegeri de articole ale aceluiași autor, că Dan Zamfirescu nu este numai autorul lui **Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Teodosie (probleme controversate)** și al **Contribuțiilor la istoria literaturii române vechi** că preocupările lui depășesc inevitabil raza literaturii române vechi. De altfel, el este cel dintîi care a demonstrat, cu patos intelectual, că așa-zisa literatură „veche" este, de fapt, o literatură modernă al cărei sens l-am pierdut, dar trebuie să ni-l încorporăm în noua lui ipostază. Pentru Dan Zamfirescu substanța acestei literaturi „vechi" este solidară ca spirit și orientare cu cele mai proeminente virfuri literare contemporane, iar unul din traiectele de idei cele mai semnificative ale cărții de **Accente și profiluri** este tocmai acesta. Cultura și literatura română nu sînt pentru Dan Zamfirescu alcătuite din blocuri suprapuse și necomunicante, ci dimpotrivă, reprezintă o construcție unitară, cu condiția să-i ghicești structura și s-o descifrezi în sensurile ei originare. Mai mult decît oriunde în **Accente și profiluri** se bate monedă pe determinarea istorică a culturii și literaturii. Pentru Dan Zamfirescu studierea anistorică a culturii și literaturii, doar ca produs artistic, fără legătură cu condițiile care i-au străjuit apariția este un nonsens, în orice caz un act ratat, incomplet. Toți istoricii literari sînt de acord că fără Unirea din 1918, literatura română n-ar fi cunoscut evantaiul creator din perioada interbelică, dar Dan Zamfirescu nu se oprește aici, ci aplică această condiționare întregii istorii a culturii și literaturii române. Importanta generație care i-a dat pe Sadoveanu, Goga, Arghezi apare, ține să ne-o sublinieze, după războiul pentru Independență din 1877, iar strălucita pleiadă de literați români ai secolului XVII este legată direct de fapta eroică a lui Mihai Viteazul. Fără Mihai Viteazul n-am fi avut „secolul de aur" al culturii românești, după cum fără constituirea statelor românești în secolul XIV n-am fi putut avea o cultură românească în genere. Simplificate aici, din necesități de expunere, relațiile dintre cauză și efect sînt urmărite de Dan Zamfirescu în toate verigile lor importante. Edificator pentru acest aspect al gîndirii genetice a lui Dan Zamfirescu este interviul **Burebista, Simbolul vechimii și măreției vieții de stat la români, — Un dialog cu dr. Ion Horațiu Crișan** —, unde pentru prima dată Dan Zamfirescu, depășind sfera istorică a literaturii „vechi", face drumul înapoi, în antichitate, dar pe un fir director propriu : interesul pentru condiționările vieții etnice și culturale. Definirea unui spațiu statal „burebistan", în acest dialog cu participare egală de la savant la „reporter" și invers, este suportul unei construcții întinse care duce către configurarea limbii și culturii române de mai tirziu, adică pe teritoriul principalei specialități a autorului **Accentelor și profilurilor.**

În toate aceste întreprinderi, altitudinea privirii rămîne una din trăsăturile caracterizante pentru Dan Zamfirescu. Faptele sînt contemplate de sus, urmărite în întrepătrunderea lor, conturate în efectul final și expuse mai ales la acest nivel, ultim, al cercetării. Altfel spus capacitatea sintetică a autorului este ieșită din comun, iar o conferință cum este cea despre **Literatura română veche** capătă dreptul de a figura la loc de cinste între textele de referință pe această temă. Privirea insolită, din avion, așează cultura și literatura română în relațiile ei externe și deschide perspective noi, pe care cercetările de tip analitic, arhivistic nu le-au visat niciodată. În configurarea și susținerea lor, Dan Zamfirescu se arată a fi în chip conștient urmașul celor care au dat viață organismului cultural românesc conectîndu-l conform adevărului istoric la marile culturi europene cu care a fost în contact nemijlocit. Hașdeu, Eminescu, Iorga, Pârvan, Călinescu preocupă firesc pe autor din acest punct de vedere și „ziaristica" lui este peste tot plină de numele lor.

Dar dacă Dan Zamfirescu face proba posibilităților sale sintetice pe orizontala hărților, prin metoda comparatismului, el își dovedește capacitatea sintetică și pe verticala istorică, prin coborirea asupra unei singure chestiuni, nodale, pe care o epuizează prin cercetare și ne-o restituie în formula comprimată și convingătoare a unui studiu sintetic. În această categorie intră **Craiova și Oltenia în general — epicentru al spiritului românesc,** unde se caută actele craiovenești sau oltene care propun redobîndirea identității românești, dar și **Un ctitor de țară și de cultură românească : Alexandru cel Bun,** trecerea în revistă de model propriu, pentru că aici se studiază o domnie românească mai ales pentru a-i fixa stereotipul cultural. Domnia lui Alexandru cel Bun este o domnie legendară pe care istoricul o dezbracă de obicei de această haină. Dar tocmai cauza legendei și efectele ei îl interesează pe Dan Zamfirescu, care fixat pe cel mai pozitiv tărim istoric, în limitele izvoarelor, încearcă a-i descifra misterul. Este o aplicație practică a modului recomandat de N. Iorga pentru citirea documentelor, aceasta însemnînd, pentru ilustrul savant, ca și pentru Dan Zamfirescu, a căuta viața din spatele lor. Restituirea lui Alexandru cel Bun este de aceea extrem de pregnantă și motivată în gesturile fundamentale. Din piesele disparate ale unor izvoare vechi, Dan Zamfirescu alcătuiește o mașinărie vie, un ceasornic capabil de a arăta ora exactă a unei mari domnii românești. Prestigiul voevodului este atît de mare încît devine sursa legendelor încrucișate despre o școală de la Suceava, despre un musafir sacru, împăratul Bizanțului, pe teritoriul moldovean, despre un glorios Țamblac ce ar fi decorat și el ilustra domnie. Dar cele 3 „știri" se dovedesc la analiza faptelor o frumoasă ficțiune, posibilă tocmai datorită calităților de excepție ale domniei lui Alexandru cel Bun, devenită astfel sediul celor mai glorioase instituții și întîmplări moldovene. Este un bun prilej pentru Dan Zamfirescu să arate că Grigore Țamblac n-a fost niciodată în Moldova și că trecerea lui printre înalții clerici moldoveni este un fals pios, fără acoperirea izvoarelor autentice. Cu asemenea foraje și ascensiuni pe verticala istoriei propriu-zise ca și a celei culturale, Dan Zamfirescu probează rezistența viziunilor sale de ansamblu, proiectate generos în mai toate paginile cărților sale.

Autorul **Accentelor și profilurilor** rămîne preocupat de destinul major al culturii române și de toți cei care l-au edificat și susținut. Apelul la Cantemir, Hașdeu, Eminescu, Iorga, Pârvan, Călinescu, Eliade, polemicile duse pentru apărarea profilului lor de creatori grandioși este caracterizant pentru un mod de a gîndi și de a vedea cultura și literatura română. Dacă în postura lui de istoric al literaturii vechi, Dan Zamfirescu a edificat mai ales dimensiunea „secolului de aur", care este secolul XVII, în **Accente și profiluri,** autorul punctează celelalte mari repere cu care acest secol și reprezentanții săi se află într-o comunicare firească. Sub haina „ziaristică" se află o perspectivă elaborată asupra culturii și literaturii române și, puse cap la cap, „accentele" vorbesc despre o cultură și literatură română deschisă marilor proiecte și universalități. **Accente și profiluri** ieșe deci din rîndul culegerilor cu rol de **Addenda** și împlinește între cărțile lui Dan Zamfirescu un rol de prim plan. Preocuparea față de traiectul constructiv, major al literaturii și culturii române este urmărit pînă în contemporaneitate, unde este de fixat și locul lui Călinescu, dar și al lui Edgar Papu, Eugen Barbu, Marin Preda, Marin Sorescu, Paul Anghel. La Marin Sorescu se reține dimensiunea și circulația externă a poetului, la Paul Anghel anvergura perspectivelor în creații ca **Săptămîna patimilor** și ciclul **Zăpezile de acum un veac.** De altfel, pentru felul constructiv de a vedea al lui Dan Zamfirescu, scriitorul cel mai apropiat ca spirit și factură, prin posibilitatea de a fi în egală măsură ancorat în istorie și în prezent, în erudiția unui trecut cultural și politic și în dinamica unui prezent intelectual și artistic, este Paul Anghel. Autorul manifestă o mare încredere în forța de creație a unei generații pe care de altfel o reprezintă și închină fenomenului de generație care-l preocupă rînduri evocatoare și sugestive, mai ales privind retrospectiv : **„Luceafărul** lui Barbu" a fost locul unde ne-am găsit, ne-am recunoscut ca „generație", ne-am definit un rol și un mesaj. Eram toți între douăzeci și treizeci de ani și aveam nevoie de oameni care să explice că nu e o crimă să scrii „poporul român" în loc de „poporul nostru", că nu se cutremură lumea dacă apar versurile bolovănoase și unice ale lui Ion Gheorghe, că a scrie numele lui Nicolae Iorga nu înseamnă fascism și că a afirma existența unei vechi și mari tradiții culturale române nu este un delict de naționalism ; că poezia meditativă și încărcată cu parfum de grădină proaspătă a Anei Blandiana precum și versul, de o forță ce vestea pe tribunul de mai tirziu, al lui Adrian Păunescu au dreptul să vadă lumina tiparului măcar tot atît cît miile de flori artificiale confecționate de pe o zi pe alta". Conform modului său de a plasa orice explozie artistică în cadrul istoric și politic genetic, Dan Zamfirescu numește și condițiile care au găzduit noul fenomen literar : **„Eram, împreună cu întreaga mea generație, în plină tinerețe, la început de drum, atunci cînd Congresul al IX-lea a deschis porțile viitorului și cînd un nou ritm a început să ne bată în artere".** Dan Zamfirescu este consecvent cu modul său de a gîndi istoria culturii și cînd vorbește despre contemporaneitate. Condițiilor create de Congresul al IX-lea și de fecunda lui gîndire pe plan creator, Dan Zamfirescu le acordă o mare atenție în **Accente și profiluri,** lucru cu totul explicabil : modul său constructiv și vizionar de a vorbi despre cultura și creatorii ei n-ar fi fost cu putință fără un cadru politic adecvat.

Perspectiva heliadescă și optimistă asupra culturii și literaturii române pe care ne-o oferă Dan Zamfirescu este mai mult decît o simplă opțiune : ea echivalează cu o restituire.

M. Ungheanu

Convergența valorilor

Urmare din pag. 1

trudei omului de azi : **„să construiască opere"** ! Și cine altul se află mai aproape de împlinirea unui asemenea ideal decît creatorul de artă ?

Două au fost tendințele dezvoltate după Eliberare în cimpul artelor plastice : afirmarea cu mijloace specifice artei a unei atitudini sociale și politice, ceea ce a constituit temeiul unei angajări a artei în contextele sociale și istorice ale actualității. Procesul a conturat o dimensiune nouă, interioară, puternic tensionată, a realismului, care avea să dizolve tentativele naturaliste, academist-vulgarizatoare sau descriptive ce-și făcuseră apariția în primii ani după Eliberare. Așa a fost posibilă asimilarea bogatei tradiții a picturii și, mai tirziu, a sculpturii din perioadele anterioare. Personalități artistice bine definite au intrat în revoluție cu întreaga lor zestre culturală, profesională și stilistică. Mutațiile ce se petreceau la nivelul conștiințelor, a eșafodajului de idei și a atitudinii față de realitatea socială și istorică nu îngrădeau căutările stilistice, diversificarea mijloacelor de expresie, ori formulările originale. Această a doua tendință a fertilizat, mai cu seamă pe planul picturii, creația majorității artiștilor, de la cei afirmați sub faldurile impresionismului pînă la avangardiștii deceniului al patrulea. Așa aveau să se aglutineze, într-o viziune îmbogățită de înalta trăire a experienței contemporane, operele unor Ressu, Steriadi, Lucian Grigorescu, Maxy, Iser, Bunescu, Schweitzer-Cumpăna, Dumitru Ghiață, Catargi, Catul Bogdan, Ciucurencu...

Contribuția acestor maeștri a fost esențială în orientarea cursului ulterior al picturii românești, în delimitarea elementelor de specific național compuse printr-o rafinată explorare a folclorului și a cuceririlor artei europene. Din acest tip de sinteză au crescut, cu un rezultat benefic pentru întreaga evoluție a artelor române, școlile de pictură, sculptură, grafică și arte aplicate, care situează și astăzi plastica românească printre cele mai distincte și mai valoroase din arsenalul european.

Registrul tematic îmbogățit a determinat crearea unei dimensiuni relativ noi a artelor vizuale românești — **monumentalitatea.** Compoziții de evocare istorică sau de inspirație actuală, chiar și unele lucrări de gen sau portrete, sînt tratate într-o manieră ce impune nu neapărat prin amploarea și arsenalul tehnic propriu artei monumentale, cît prin atributele unei viziuni strîns legate de impozanța conținutului de idei și sentimente, ca și prin rigoarea abordării plastice. Aceste tendințe nu au anulat nici poezia imaginii picturale, nici vocația pentru culoare și decorativ, nici apetența pentru subtila alchimie a formelor, moștenite de la generațiile anterioare. Cele mai progresiste cuceriri ale tradiției artei naționale și europene și-au dat întîlnire în formularea acestui concept, ce este, în cele din urmă, **răspunsul în operă al militantismului de atitudine,** de care aminteam mai înainte.

Creația unei pleiade întregi de pictori, sculptori și artiști decoratori, de la Ciucurencu, Baba, Almășanu, Octav Grigorescu, Chintilă, Covaliu, Pacea, Bițan, Brădean, Cilievici, Piliuță, Nicodim, Hatmanu, Frențiu la Anghel, Ladea, Han, Jalea, Caragea, Vlasiu, Geza, Paul Vasilescu, Bucur, Codre, Adoc, C. Popovici, Bucur-lei, Spătaru, Aftenie, Flămîndu, Dinu Rădulescu și încă mulți alții corespunde acestei noi aspirații a artei plastice contemporane, pe cale de a se constitui într-un valoros și durabil patrimoniu de cultură.

Ultimile patru decenii sînt pentru creația plastică românească **anii regăsirii depline a identității de sine și ai unei fără precedent convergențe a valorilor.**

Manifestări cu o largă arie de cuprindere tematică și estetică, de la retrospectivele și galele plastice ale marilor muzee și colecții naționale de artă, la rețeaua tot mai bogată a taberelor naționale de creație, înflorită în ultimul deceniu pe întreg cuprinsul țării, de la expozițiile curente și sistematice din galeriile de artă ale Capitalei și ale centrelor culturale mai importante ale țării la marile desfășurări artistice incluse Festivalului național al creației „Cîntarea României", au compus un cadru de generoasă cuprindere a forțelor artistice românești. Mai mult, **au îngăduit o libertate deplină a acestor manifestări,** ce a contribuit la afirmarea unei școli și a unor personalități artistice din generațiile mai tinere, foarte viguroase.

Din această realitate indestructibilă, emană energica vocație constructivă a unui popor, căruia patria artelor, ce dintotdeauna i-a fost aproape, i-a inspirat, acum ,mai mult ca oricînd, conturul etern al capodoperei.

Fondul principal

Urmare din pag. 1

te fenomene nu e nici pe departe întîmplătoare. Ea e simptomul unei implicații de adîncime care atinge mecanismele intime ale creației culturale.

Modificările de concepție, neîndoielnic spectaculoase în plan ideologic, au fost însoțite de un amplu program restaurator în toate sferele culturii. **Republicarea operelor fundamentale ale culturii române a devenit o sarcină prioritară, un obiectiv strategic a politicii culturale, o acțiune de interes național.** Nu mai e vorba doar de un atașament sentimental față de lucrarea înaintașilor, ci de o necesitate lăuntrică a noii spiritualități de a-și regîndi propria ei istorie, de a-și asimila filoanele ei durabile. Azi putem socoti, într-adevăr, că bilanțul valorificării este impresionant. Mai ales în ultimii ani putem considera că acest proces a intrat într-o fază intensivă, calitativ nouă, marcată de publicarea unor lucrări de referință, multă vreme considerate „cazuri" insolubile pentru operația de valorificare. Totodată să remarcăm faptul că dezbaterile de idei și polemicile găzduite în presă au polarizat interesul tocmai în jurul aspectelor pe care le discutăm.

Dintre realizările de excepție ale operației de valorificare se detașează acțiunea inițiată și parțial înfăptuită de Perpessicius : **ediția integrală a scrisului eminescian.** Realizarea unei ediții științifice integrale a operei lui Eminescu a fost o aspirație permanentă a multor generații de cărturari. Azi această ediție se află în curs de realizare. Un pas hotărîtor a fost făcut în 1980 cînd s-a publicat volumul al IX-lea. A fost depășit atunci un adevărat prag al valorificării poetului național și ediția mult dorită a intrat în teritoriul cel mai dificil și mai controversat al gîndirii și creației eminesciene. O seamă de prejudecăți care umbreau fără temei personalitatea „omului deplin al culturii române" s-au spulberat în confruntarea cu textul publicat. Profunzimea și amploarea cugetării eminesciene, noblețea și umanismul ei structural au biruit în fața unor mentalități anacronice. Exegeza eminesciană a înregistrat, paralel, contribuții de referință semnate de Constantin Noica, Edgar Papu, Al. Oprea sau altele aparținînd unor cercetători mai tineri, cum ar fi Ilie Bădescu și Dan C. Mihăilescu.

Un alt succes de mare ecou al procesului de valorifcare îl reprezintă publicarea operei monumentale a lui G. Călinescu : **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.** Călinescu a conceput această lucrare ca „o demonstrație a forței de creație" a poporului român, pentru a arăta că avem o „strălucită literatură" națională. Editarea ei a constituit un adevărat eveniment cultural, salutat unanim cu aprecieri superlative. Monument unic, copleșitor, lucrarea lui Călinescu a fost scrisă din perspectiva unei concepții organice asupra evoluției literaturii române, cuprinzînd deci implicit o replică dată celor care, într-un fel sau altul, puneau sub semnul îndoielii valoarea moștenirii noastre culturale. Republicarea ei a avut încă o dată, această semnificație.

Într-o condiție asemănătoare s-a aflat și lucrarea lui Vasile Pârvan : **Getica.** O altă operă monumentală a culturii române, un alt „caz" care a primit o fericită soluție editorială. Și această carte a avut privilegiul de a traversa deceniile cu un „dosar" extrem de încărcat. Competența profesională și ideologică a editorilor și-a spus, și de această dată, cuvîntul. Astfel, treptat, „petele albe" din moștenirea noastră culturală au fost soluționate editorial și lămurite exegetic.

Deținem azi o imagine mult mai completă asupra moștenirii culturale și acest lucru este esențial. Personalitățile care au fost reconsiderate în epoca noastră reprezintă valori sintetice ale spiritualității românești. La cristalizarea conștiinței de sine pe care o are azi cultura română a contribuit într-un mod hotărîtor procesul de valorificare a patrimoniului național.

BREVIAR

■ **TÎNĂRUL SCRIITOR ȘI CREȘTEREA CULTURII ROMÂNEȘTI,** se intitulează, semnificativ, suita de articole pe care revista clujeană „Tribuna" le publică în numărul din 9 august 1984. În spiritul unei depline responsabilități moral-civice și în cunoștință de cauză, participanții își exprimă opiniile în legătură cu o asemenea gravă și acută problematică : Mihai Coman **(Lupta cu opera),** Constantin Zărnescu **(Creativitatea ciujeană),** Dan Ciachir **(Generația culturii),** Tudor Vlad **(Semnificația realității),** Nicolae Băciuț **(Șansa),** Cristian Livescu **(Poezia tînără, conștiința tînără),** Ion Zubașcu **(Un spirit deschis și imprevizibil),** Alex. Ștefănescu **(Atitudine și mesaj),** Alexandru Pintescu **(Proza realității imediate),** Mihai Dragolea **(Portret al criticului la debut),** Liviu Văcariu **(Lecția înaintașilor),** Ion Arcas **(Creația — un atribut al tinereții),** Valentin Silvestru **(Un regizor autentic),** Ion Cocora **(Virtuți interpretative),** A. I. Brumaru **(Originalitatea viziunii),** Marius Robescu **(Un gazetar frenetic).**

■ **O NOUĂ MONOGRAFIE GIB. I. MIHĂESCU** a apărut de curînd la Editura Minerva. Autorul, Florea Ghiță, realizează, fără îndoială, cea mai densă și mai completă investigație istorico-literară dedicată vieții și operei acestui atît de fascinant scriitor. De structură clasică, după modelul călinescian — **viața-opera** — monografia reconstituie cu deosebită minuțiozitate scurta dar și complicata sa biografie (titlurile capitolelor : **Strănepotul pandurului Preda, Anii de școală, Student întîrziat la București, Războiul, Ucenicia în gazetărie la Cluj, Anii debutului în gazetărie și literatură, Afirmarea ca nuvelist și dramaturg, Epoca marilor creații, Ultimii ani de viață),** pentru ca în a doua parte **(Opera)** creația literară a lui Gib I. Mihăescu să fie examinată pe genuri, cu aceeași nedesmințită probitate profesională.

■ **EROI ȘI PULBERE,** suita de secvențe rememorativ-confesive publicată de Laurențiu Fulga în „România literară" din 9 august a.c., este de-a dreptul impresionantă prin dramatismul nedisimulat al notațiilor. Făcînd parte dintr-un „fals jurnal post-mortem", cum le intitulează autorul, patetic-evocatoarele rememorări, înainte de toate, poartă pecetea unei sinceități pe care nu o poate exprima decît un artist care își valorifică marele talent literar pe terenul unei experiențe individuale limită — războiul. Așa încît, nu putem decît să subscriem la preceptul formulat în cea de a noua secvență a „falsului jurnal post-mortem" : „Nu există adevăr care să nu conțină în sinele său și contrariul care să-l anuleze, dar asta nu înseamnă că fiecare adevăr este în același timp și minciună..."

■ **LIVRES ROUMAINS, NR. 2 DIN 1984** se impune prin aceeași riguroasă ținută profesională, în sensul că se constituie într-un extrem de viu segment de bibliografie analitico-informativă la zi. **Un măreț edificiu creator al materialismului dialectic,** se intitulează tableta semnată de Dumitru Nicu, unde sînt trecute în revistă cele mai recente volume apărute din opera tovarășului Nicolae Ceaușescu. La rîndul său, în tableta **Strălucita și multilaterala contribuție, de largă recunoaștere și stimă, la dezvoltarea științei,** Ioan Ursu prezintă opera tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Sumarul publicației se continuă cu prezentarea fenomenului editorial românesc de azi, luîndu-se în atenție producția de carte a fiecărei edituri din țară. Interviuri, portrete critice, scurte evocări, analize de carte, iată, pe scurt, formulele prin care viața cultural-artistică și științifică reflectată în paginile cărții tipărite este sugestiv prezentată în paginile publicației.

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

DEMNITATEA SCRISULUI

Purtindu-și mîndria septentrională de maramureșan ca pe un blazon, Ion Iuga*) imprimă acestei mîndrii toate argumentele și podoabele în spațiu și timp : descinderea din tulpina dacilor liberi și ai descălecătorilor, frumoasa severitate a Marmației, albastrul dens al cerului din nord, energia aspră a localnicilor, toate reluate fluent și programatic în cărțile sale (firește, atît cît se poate vorbi de un program în poezie). Valoarea sa constă în fuga de epic, anecdotic și demonstrație ; argumentul e de ordine lirică, Ion Iuga este un liric prin excelență, uneori pînă la suavitate, mîndria sa funciară tălmăcindu-se nu numai la tonul răspicat ci și în game duioase și naive, ceea ce dă poeziei sale un aer cuceritor.

Iată însă că ceea ce era risipit cu dumicare în cărțile anterioare, se adună acum sistematic în „Fintini pentru bronzul eroilor" (Editura Militară, 1983) în cicluri limpede concepute, pe idei de mai nainte cristalizate. Străbunii sînt acum cîntați în chipul unui pantheon, cu pornirea din eroii de baștină ai Transilvaniei spre constelarea lor din toate zonele țării, evenimentele alcătuiesc un sacru calendar național, locurile o nouă Românie pitorească modernă și socialistă, — angajarea, militantismul decantîndu-se pînă în poeme de partid abordate direct și pasionat, Ion Iuga dovedindu-ne că se poate scrie poezie militantă de aleasă ținută artistică veștejind producția de serie destul de abundentă încă în acest capitol poetic modern și necesar. Versul are o deschidere gravă și o incantație duioasă, de mirodenii : „Se prăbușește noaptea / o aud / sub povara pietrelor-gînd / rememorînd întunecimile ei / din inima părinților / cît țara de mare cît numele ei // se sfărîmă noaptea-n noi / arde o ciudată grădină / trece pe cale omul-izvor / în abur de lumină". Țara este definită în valorile-i morale în dialectica ce-o leagă de poet : „Eu n-am mințit / și n-am să mint vreodată / mi-e țara legămînt...", „albul rămîne alb negrul e negru" pînă la osmoza totală din care ruperea devine tragedie : „sărac e cel fără de țară / și n-are loc în graiul lui să moară". Partidul, venind din istorie ca o sinteză a ei, este evocat și cîntat în aceeași ordine de sus a eticului : „spre adevărul zilei de lucru", în contopirea, prin poet, cu mulțimea : „și eu sunt partidul îi spun și-mi pare / inima mi-e mărturie plină" și, ceea ce este nou în poezia noastră, partidul ca un grai frust, sincer, fără podoabe inutile, prezent însă în metafora deschisă.

Din pantheonul evocat cu gravitate, într-un lirism dur, fac parte eroii dintotdeauna ai neamului, cu precădere cei ai Transilvaniei și, în prim plan Iancu. Dar și ctitorul de pe Argeș și Mihai Voievod, și Cuza. Și, ca la Nicolae Labiș, cărturarii : Brâncuși prin „masa dacică", poetul Ion Șiugariu, Bălcescu și Eminescu ca Luceferi ce leagă în zenit plaiurile românești. Toate acestea în elogiul verbului, al logosului ancestral, sub marile însemne ale istoriei desfășurîndu-se deseori în incantații de Cîntare a României la buna aducere în modernitate a lui Alecu Russo : „nuntiți cu muntele ochii / cu fereastra caselor mina / ochii de iarbă / de mătase / mereu identici lucrurilor din ziuă / fluorescente aripe / ochii care nu ne înșală cărarea...".

Excelente poezii patriotice de citit și de recitat. O patrie omniprezentă în tustrele fețele de timp. Versuri de înaltă ținută artistică, dovadă a maturității, culturii și măestriei unui poet ce vede în poezie acerba luptă cu frumosul și adevărul pe care, însă, tutelar le învinge în poeme de certă pecete proprie. Frecvența repetată a plaiurilor natale (a Izei, a Gutiiului) ca adaos nostalgic crește însă aidoma cercurilor concentrice pînă la demarginile zărilor românești, într-o carte devenită ea însăși poem integral al patriei, cu capitole complementare.

Al. Andrițoiu

***) Ion Iuga, „Fintini pentru bronzul eroilor", Editura Militară, 1983**

DOCUMENTE DIPLOMATICE

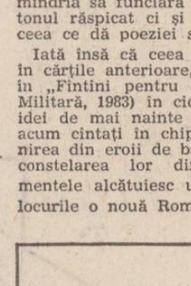

După primul volum apărut în 1979, iar al doilea în 1982, recent a văzut lumina tiparului cel de-al treilea volum din lucrarea „Diplomația românească în slujba independenței", de Ion Bodunescu*), tratînd perioada de la Marea Unire de la 1 decembrie 1918 la actul istoric de la 23 August 1944.

Autorul și-a structurat volumul în cinci mari capitole : tratînd rînd pe rînd recunoașterea pe plan internațional a statului național unitar român ; orientarea politico-diplomatică de apărare a României după Marea Unire „deceniul nou" în diplomație, diplomația românească față în față cu fascismul și războiul, diplomația anilor 1940—1944. Ca anexă în capitolul „Figuri proeminente ale diplomației românești interbelice", Ion Bodunescu dă nouă medalioane reușite ce cuprind aspecte din activitatea diplomatică a următoarelor personalități : Nicolae Titulescu, Ion G. Duca, Armand Călinescu, Nicolae Iorga, Grigore Gafencu, Vespasian Pella, Viorel Tilea, Martha Bibescu și Elena Văcărescu.

Literat, istoric și specialist în drept internațional, Ion Bodunescu izbutește să prindă cu multă competență activitatea deosebit de bogată a diplomației românești din perioada anilor 1918—1944, în aria complexă a evenimentelor internaționale, bazat pe un bogat material inedit provenit cu precădere din arhive din țară și străinătate, din colecții de documente românești și străine, memorii, documente, rapoarte diplomatice, amintiri.

Lucrările de sinteză ale italianului Luigi Salvatorelli, a suedezului Lars Hildingson, a cehului Václav Husa, a sovieticilor L. I. Lebedev și N. V. Novicov, a englezului Barker, a germanului Lothar Gruchmann, a americanului David Britton Funderburck, a turcului Suat Sinanoglu, a iugoslavului Milan Vanku, a polonezului A. Gieystor, a maghiarului Daniel Csatári și ale altora, folosite în lucrare, dau amprentă științifică lucrării lui Ion Bodunescu. De asemenea autorul a relevat cu competență unele concluzii ale istoricilor marxiști români specialiști în istorie contemporană, precum : Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, Gheorghe Ioniță, Alexandru Savu, Gheorghe Căzan, Titu Georgescu, Viorica Moisuc, Ion Calafeteanu, Ioan Scurtu, Olimpiu Matichescu, Gheorghe Buzatu, Aurică Simion, și a cunoscuților specialiști români în relații internaționale, juriști de talie europeană precum sînt Grigore Geamănu și Gheorghe Sofronie.

Scrisă cursiv, atrăgător, cartea te poartă ca un roman captivant, pe făgașele întortochiate ale istoriei, unde diplomația românească s-a înfruntat atît în cadrul Ligii Națiunilor, a Micii Înțelegeri (fondată în 1921, împreună cu Iugoslavia și Cehoslovacia), a Înțelegerii Balcanice (în 1934, alături de Grecia, Iugoslavia și Turcia), cît și în alte organisme internaționale, pentru a păstra ființa națională și statul unitar atît de greu realizat la 1 decembrie 1918. Ca un fir roșu străbate lucrarea, luările de poziție pentru păstrarea suveranității naționale, a Partidului Comunist Român în perioada 1921—1944, și mai ales scoaterea României din războiul antisovietic. Autorul arată corect, că atît regele Carol al II-lea, iar mai tirziu mareșalul Ion Antonescu „au facilitat alăturarea țării la Reich, care nu dorise niciodată binele acestei țări" (p. 202), dar Ion Antonescu îi declara următoarele lui Iuliu Maniu, în primăvara anului 1944 : „...nu mă cramponez de conducerea statului. Luați conducerea și eu vă dau tot concursul militar" (p. 198). Același Antonescu îi declara lui Benito Mussolini, la Roma încă la 15 noiembrie 1940, că el consideră arbitrară hotărîrea de la Viena din 30 august 1940, privind cedarea unei părți din trupul Transilvaniei, arătînd că „poporul român e hotărît să lupte pentru cîștigarea drepturilor lui milenare", lucru spus ulterior de mai multe ori și lui Adolf Hitler. Apreciem și această calitate a cărții lui Ion Bodunescu, reconstituirea adevărului pe bază de documente prin filtrul celor 40 de ani care s-au scurs de la evenimentele descrise. Ceea ce reține cititorul este contribuția pozitivă a diplomației românești în perioada interbelică împotriva politicei de dominație și dictat a statelor fasciste, cît și atitudinea împotriva tuturor acelora, care nutreau planuri revizioniste față de tratatul frontierelor instaurat prin sistemul versaillez din anii 1919—1920. În această ordine de idei tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia „Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condiții grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație". Cu această contribuție istoriografia românească se îmbogățește cu o lucrare valoroasă de istorie contemporană, utilă atît specialiștilor, cît și marelui public.

Nicolae Ciachir

***) Ion Bodunescu — „Diplomația românească în slujba indepndenței, vol. III. (1918—1944), Editura Junimea, 1984.**

REVISTA REVISTELOR

„REVISTA ROMÂNĂ", nr. 7-8 / 1984

● La același nivel înalt, valoric și intelectual, se află și numărul 7—8 al **Revistei Române,** periodic care apare în patru limbi străine. Revista dedică acest număr dublu al ei aniversării a patruzeci de ani de la istoricul eveniment din august 1944 și concepe aceasta în mod nimerit, ca o recapitulare a literaturii române produsă în cele patru decenii de creație literară postbelică. Revista se deschide cu o prezentare, din punct de vedere istoric, a momentului 23 August 1944, prezentare semnată de Mircea Mușat. Trei studii, concepute de personalități ale vieții social-politice contemporane (Manea Mănescu, Dumitru Popescu și Al. Tănase) examinează probleme cum ar fi „dezvoltarea socială și economică a României" după război, „substanța ideii" și „dialectica politicului și culturalului". Comentariile privind politica externă sînt semnate de Rodica Georgescu și Teofil Bălaj. Partea literară este și ea bogat reprezentată. Mai întîi, semnalăm un întins fragment din romanul „Incognito" de Eugen Barbu, de unde au fost extrase paginile de înalt nivel artistic dedicate de prozator momentului propriu-zis al lui 23 August 1944. Din jurnalul inedit al lui Teodor Balș sînt publicate întinse fragmente. Versuri semnează printre alții Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Mihai Beniuc, Constanța Buzea, Vladimir Ciocov, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Gh. Pituț, Virgil Teodorescu. Din creația clasicilor postbelici (Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Zaharia Stancu, Al. A. Philippide, Nicolae Labiș) sînt selectate, de asemenea, admirabile poeme. Nu lipsesc sintezele alcătuite de critici seriosi, care se aplică asupra tuturor artelor (G. Muntean, C. Prut, Vera Adam, Călin Căliman, Luminița Vartolomei, Șerban Stati) **Revista Română** nr. 7—8 din 1984 este o adevărată antologie a lumii culturale românești postbelice.

„IGAZ SZO", nr. 8 / 1984

● Un frumos număr omagial este și acela al revistei literare de limbă maghiară „IGAZ SZO" nr. 8 din 1984. Așa cum se prezintă, începînd de la sumar, el constituie o recapitulare a creației literare de limbă maghiară din România, prin citeva nume cu rezonanță. Lirismul angajat, patetic, al lui Bajor Andor, Bokor Katalin, Lendvay Eva, Molnar Lajos, Csizmadia Mihaly, David Istvan, Szilka Laszlo, Zsisku Janos ecste astfel o probă de valoare estetică și de conștiință politică. Mica antologie care cuprinde creațiile acestora, evocînd „Libertatea", „plaiul natal", „Zorile și anotimpurile" merită de aceea să fie menționată. Revista mai conține și o secțiune intitulată „Cămine de suflet" unde Szasz Janos, Laszloffy Aladar, Galfavi Gyorgy, Panek Zoltan și alții scriu despre orașele și regiunile țării, făcînd, cum bine zice unul dintre autori, „o geografie sentimentală". Un fragment dintr-o piesă de teatru este „Să ne reamintim" de Adam Zsigmond. Publicistică de bună calitate semnează și Kappandi Sandor (Patruzeci de ani) și Tofalvi Zoltan. Editorialul aparține lui Hajdu Gyozo, redactorul șef al publicației. Numărul omagial se deschide, într-un chip nimerit, cu un fragment dintr-o cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu despre importanța actului istoric de la 23 August. Igaz Szo mai publică, în spiritul colaborării cunoscute, și creații ale unor scriitori români cum ar fi Virgil Teodorescu, Aurel Rău, Nicolae Dragoș, Eugen Frunză, Ion Hobana, V. Cozma și Ion Brad și ale unor scriitori, de limbă germană (F.J. Bulhardt, Hans Schuller). În totul, se poate aprecia acest număr ca o reușită.

A.S.

1944 • 23 AUGUST • 1984

Generația luptei cu inerția

„Asemenea unei corăbii vii"

Nicolae Dragoș manifesta în primul său volum un anume sentiment al vechimii și al succesiunii evilor, care reprezintă o altă permanență a liricii sale, mai evidentă în volumul **Îngindurat ca pietrele munților.** Elogiul naturii eterne este asociat cu acela al spațiului românesc, proiectat într-o durată istorică („Aici — pe-aceste plaiuri"). Poezia patriotică a lui Nicolae Dragoș este scrisă în această modalitate a evocării strămoșilor, a eroilor naționali și a cărturarilor („Triptic cu Mihai Viteazul", „Elegie de pandur", „Glasul", „Istoria"). Tonul este grav, rostirea solemnă („Scut de etern", „Ofrandă"). Cele două registre între care se împarte lirica lui Nicolae Dragoș sînt reveria, „ritualul intim", expresia de sensibilitate, confesiv-reflexivă, de interogație și ecou interior, și meditația-evocare, celebrarea spațiului etnic și a prezențelor tutelare **(Pentru eterna vatră românească** 1983), poezia sentimentului civic și național. Registre de altfel complementare într-o creație unitară și echilibrată ajunsă la expresia maturității sale.

Sultana Craia

Deși volumul său de debut, **Moartea calului troian** apărea în 1968, Nicolae Dragoș aparține, prin problematică și prin expresie, ambianței lirice a deceniului opt. Evoluția sa nu a fost spectaculoasă, cu salturi, răsturnări, metamorfoze sau reveniri, poetul fiind o structură echilibrată, de la început atașat unei formule conservate și nuanțate ulterior. Primul său volum mărturisea un anume sentiment al cuvîntului-magic, într-un sens grav, care excludea dispoziția ludică sau ironică. Senzația „nimbului interior" conferea poeziei sale o solemnitate accentuată mai tîrziu, în volumele **Îngîndurat ca pietrele munților** (1979) sau **Scutier la umbra clipei** (1982). Cuvîntul este pentru Nicolae Dragoș, la începuturile lirice și mai tîrziu, în același timp fragil și durabil, marcat de pecetea lucrurilor și conținînd o taină resimțită ca mereu activă. De aceea rostirea evită caracterul sentențios al formulării lirice, adecvîndu-se astfel principalului registru care este echilibrat-interogativ.

Emblemele și aspirațiile creației lui Nicolae Dragoș se constituie în primul său volum și se regăsesc în toate celelalte. Poetul nu este expansiv sau patetic, dar are o interioară tensiune a ascensiunii, o aspirație a „inaltului", reveria zborului, a săgetării, uneori ca „delir" al spațiului, caracteristici care se mențin în volumele următoare. Emblema dominantă este a muntelui, simbol al elanului ascensional realizat și dăinuind etern, mai ales în poezii ca „Cu trupul scris pe nori", sau „Un imn se cuvine" în volumul **Zăpezi fără întoarcere** (1973).

O permanență a lirismului său este sentimentul anotimpurilor, în ipostaza sărbătorească ori în aceea melancolică. Nici euforie, nici deznădejde, starea de spirit a poetului este discretă și fără paroxisme. Încercat de tristeți sau de bucurii calme, încîntat de răsărituri, iubitor de limpezimi, atras de pulsul vital al sevelor și de mișcarea ierburilor, ori „adumbrit de vise" poetul nu scrie versuri percutante și clamoroase, ci o lirică de notație, de stare de reverie, uneori de melodicitate — mai ales în volumul **Ritualuri intime** (1978) în care melancolia se accentuează. Adevărurile existenței sînt simple și familiare, ca în poezia tradițională românească a naturii, a rodului, a concretului : „S-a tot culcat lumina în lacrimă rotundă / palatul năzuindu-și, prin vremuri, pe potrivă / cînd soarele nu are puteri să-i mai răspundă se zbate-n struguri toamna, supusă și captivă // ca lacrimile viței cu grijă să le stringă / spre faptul serii oameni veni-vor prin grădină / și cînd lumina-n linuri va învăța să plîngă / sorbind-o cu-nsetare vor ride cu lumină („Struguri" — **Ritualuri intime).**

Simplitatea nu exclude taina ; dimpotrivă, în acest volum sentimentul misterului, prezent în cele mai apropiate forme și fenomene, se accentuează. Nicolae Dragoș nu scrie însă numai poezie de confesiune și de notație, dar și o poezie a imaginarului, care tulbură seninătatea reveriei, indeosebi în ciclul „Catedrala îngenuncheată" din volmul **Zăpezi fără întoarcere.** Totuși, contemplația contaminată de fantezie, într-o dispoziție calmă și melancolică, realizează cele mai frumoase poeme scrise într-o linie tradiționalistă : „Trec peste fruntea lumii în legănări colinde / — armonioase triluri de păsări albe pururi —/ nuntindu-se-n lumina cu tainice azururi / acolo, unde ochiul cu timpul se cuprinde // E-atîta spațiu veșnic în clipele cînd cîntul / ce-l urcă-n pragul serii, gingaș, colindătorii / spre a veghea adîncuri, prin vremuri, tainici zorii / ce-mbracă în speranțe și-n profeții pămîntul" („La răsăritul zilei" **Scutier la umbra clipei** — 1982).

Poezia insurgenței în spirit

Socotesc fericită formula prin care revista „Luceafărul" își deschide pagina de față, consacrată prezentării — fie și succinte — a celor mai importanți autori români de azi. Fiindcă **lupta cu inerția** este elementul comun și definitoriu, atît al acestora, cît și al efervescentei epoci pe care o trăim.

Am spus, cu alte prilejuri, că Adrian Păunescu este un poet de **forum,** un poet al **Cetății,** exacerbat de gîndul că s-ar putea atenta tocmai la luminile, la strălucirea ei. Că autorul are în cuvînt forța și dexteritatea magicianului electrizînd mulțimile în **àgora,** convocate spre a le împărtăși întru poezie, o poezie scrisă parcă și cu inimile ascultătorilor și cititorilor lui, care au sentimentul de a-i fi co-autori. Așa se și explică imensa lui audiență la public, un public ce îi devoră cărțile, făcîndu-le să dispară din librării **concomitent** cu aducerea lor acolo. Un impact cum nu se poate mai deplin și mai măgulitor între artă și destinatarii ei.

Adrian Păunescu, această uzină de poezie, maree lirică în cel mai bun sens al cuvîntului, ducîndu-și cititorii cu sine și purtat de ei în **sine,** vas comunicant de simțăminte **creator/lector** se explică prin participarea demiurgului de cuvinte și imagini la destinul Cetății și al lumii, pe care și-l asumă, — sentiment reconfortant, transmis plenar și auditoriului său.

Incomod, iritant chiar, pentru neadormirea sa, acest soldat în tranșeele umanității — poetul fiind și o conștiință de excepție a epocii lui —, nu putea să nu ciștige sufragiile iubitorilor de frumos și adevăr, neocolind noroaiele din cringurile de lumină ale contemporaneității, de vreme ce acestea există, fac parte din noi înșine, și pentru care sîntem răspunzători, cum nu o dată o spune autorul, sarcastic, fără inutile menajamente : „Pe pămînt avem de toate / Și mai bune și mai rele, / Bune, rele, / Și-nchisori și libertate / Și-a putea și nu se poate / Și ruină și cetate / Genii mari și frunți tembele, / Vînt ce stă și vînt ce bate / Și martiri dar și lichele, / Nedreptate, și dreptate / Și-a putea și nu se poate / Și noroi și stele".

Dar registrele liricii lui Adrian Păunescu sînt mai multe, exprimate, fiecare în parte, deopotrivă de pregnant, de răscolitor în substanța zicerii autorului : „Da, mai avem cîte ceva prin țară, / ceva Carpați, și-o apă tutelară, / și rîuri ce nu vor să curgă-afară. / / În ale lumii strîmbe vaviloane / mai sîntem douăzeci de milioane / Aici, întregi, cu vii, ca și cu morți, / latinizînd sub veșnicile bolți. / Contați pe noi ! Rămînem. Sîntem. Toți". Sonuri și accente de mesianică poezie de **Țară** demne de un Octavian Goga.

După cum coardele liricii autorului instrunează și cîntecul de dragoste, în spunere și în proiecții de sentiment ce ne conturează atît de uman și de trecător în datul destinului nostru : „Acum, cînd primul semn nu ne mai doare, / Și grîul e culcat de o furtună, / Acum, că frîiele se despreună / Și-nghețul este desprimăvare, / / Primește tu aceas'tă veste bună / Pe care cel ce-o dă, spunînd-o, moare, / E singur, foarte singur fiecare, / Nimeni cu nimeni nu se împreună..."

Poetul e bîntuit și de melancolii, de triste ți adesea sfîșietoare, e măcinat de îndoieli și apăsat de premonitii ; el — acest hohot de vitalitate, munte de orgolioasă încredere în sine ! Conștiința efemerității noastre pe zarea lumii smulgîndu-i de atîtea ori tînguitoare accente ecleziastice. Fiindcă arta, ca expresie a autenticității lumii, nu escamotează și nu va escamota niciodată nestrămutate adevăruri de dincolo de noi, izvorîte din înseși limitele condiției noastre umane : „Cum ne-nconjoară vîrsta și ne-nseamnă, / Și nu mai vor aceia care vor, / Din tot frunzișul nostru căzător, / Puțin rămîne, timpul ne condamnă..."

Colocvial, scriind cu inima și din inimă, necomplicat ca expresie și neterorizat ca elaborație, Adrian Păunescu nu uită nici o clipă că poezia trebuie să comunice și să se comunice, dînd cititorului sentimentul și putința de a fi interlocutorul artistului. Și al artei. Al artei ce respiră pentru toți, din toți porii.

Insurgentul în spirit, nimbat în expresia liricii lui și de o anume dulce, caldă boemie ce îl apropie fratern de cititori, acoperă prin lirica lui un larg spectru al culorilor minții și inimilor noastre. Din toate aceste registre, fugar evocate aici, se compune imaginea, parcă în relief, a unui nume fără de care poeziei românești contemporane i-ar fi urît, și pustiu, și rece.

Hristu Cândroveanu

POEME DE NICOLAE DRAGOȘ

Autoportret

Mă dărui ochiului mulțimii
ca-ntr-o lentilă nesfîrșită
și-mi caut pasul pe potrivă
statura cînd mi-o știu mărită

nimic nu poate fi-nlăuntru
de nu se-arată în afară
cum soarele nu poate fi
în univers o grea povară.

Șoaptă în grîu

Grîul țării cum s-a dus
cînd în jos și cînd în sus

aur galben, mișcător
și dator și nedator

și cît plîns-a grîu-n lut
presimțindu-se tribut

cîtă jale pe tulpină
să plece, să nu mai vină

grîul țării cum s-a dus
într-un tulburat apus

dar s-au înălțat din grîu
spice vii, cu spada-n brîu

drumul trist și fără rost
parcă-a fost, parcă n-a fost

grîul țării cum s-a dus
cînd în jos și cînd în sus...

Taină

Am săpat la rădăcină
cu o rază fără nume
și-am ivit, tăcut, lumină
de din vreme, de din rune

steaua-n pleoapă n-o să-ți vină
nimic frunza n-are-a-ți spune
de nu sapi la rădăcină
cu o rază fără nume

urcă dorul grav prin lume
cum mîresmele-n grădină

fără nostalgii postume
fără ipocrita vină

dacă sapi la rădăcină
cu o rază fără nume.

În lujeri împliniți

E vara secerișului... din lanuri
freamăt de spice urcă în tării
e aur soarele, și-i nins pe bărăganuri
pe drumul scris cu zbor de ciocîrlii

în lujeri împliniți — ce clipă calmă !
ca liniștea de după bătălie
priviți, cum grele boabele, sub palmă
tresar cu freamăt amplu, de cîmpie

cu trudă-n bobul galben cum e luna
minunile naturii-s distilate
un drum din secoli, pentru totdeauna
ivește-n lanuri suflete curate

tresare soarele-nsetat... cîmpia
o sărbătoare e, cu șoaptă lină
cînd spre înalturi urcă, zvelt, solia
născută din nestinsă rădăcină

e vara secerișului... și lanul
prevestitor, cu aburi calzi de pîine
îmbracă-n foșnet tandru Bărăganul
— imn al recoltei și visindu-l mîine.

Istoria

Așa a fost Istoria să fie
nu doar o mult prea simplă
compunere de școală
cu voievozi frumoși
ca să vorbim în tihnă
armonioasa limbă,
a fost s-avem strămoșii
în lupte curajoși.

Așa a fost Istoria să fie
nu doar prea simplu glasul
melodios ce-l naște
un corn de vînătoare
mult prea adesea lacom
și-a fost deschis compasul
rîvnind la căprioare
și pașnice izvoare.

Așa a fost Istoria să fie
nu doar un tandru și mirific joc
alunecînd pe plaiuri
sub cerul fără nori
mult prea adesea tragic
învîrtejiri de foc
s-au cutezat să-nghită
și rîuri și comori.

Istoria e singe curs
la rădăcini de flori amare
e-n ochiul țării veșnic plins
ce luminează și ne doare
e glas și inimă de țară
nu simplă vorbă de-mprumut
plătind orgoliului tribut
din toamnă pînă-n primăvară.

Nu e un mal de mare moartă
nici vreme vremuind confuză;
Istoria nicicînd nu iartă
de e trădată, Ea acuză !

Așa a fost Istoria să fie
nu doar o mult prea simplă
compunere de școală
cu voievozi frumoși
ca să vorbim în tihnă
armonioasa limbă,
a fost s-avem strămoșii
prin vremuri curajoși.

Simple adevăruri

Voi chema pe rînd la judecată
florile și rîurile lumii
ele n-or să știe niciodată
să-și arunce lacrima minciunii

martori voi chema apoi să-mi fie
păsările fără de hotare
ele n-au lumina cu chirie
cînd apun cu aripile-n zare

și striga-voi către flori să jure
de ce fug și-i singură grădina ?
de ce-n rîuri undele-s impure ?
unde-i rîul, cine poartă vina ?

martorii vor bate din aripe
printre zboruri negîndit de triste
cînd urca-va ochiul grav să țipe
focuri date nopții să reziste.

liniștea-i părelnică în flori
nestatornic rîul în mers lin
cum ni-e dat să știm de-atîtea ori
zilele ce trec și nu mai vin.

De acasă

Vine dintr-acolo o părere de liniște
ceva ca o aripă, ceva ca o-ntrebare
parcă s-ar juca cineva de-a zborul
ori de-a vopsitul luminii cu soare

vine dintr-acolo un fel de chemare
ceva ca o inimă, nevăzută, de mamă
parcă cineva s-ar juca de-a pămîntul
parcă de-a cerul s-ar juca cineva
vederii duse, tulburată vamă

vine dintr-acolo un fel de aprig rîu
un fel de suspin al viței de vie
încinse-n ciorchini
ceva ce se vede vine de-acolo
și ceva ce nu se vede mai vine
ceva ce se-ascunde
ochilor pieziși și străini

fără cuvinte aproape, îngîndurat
bărbătească
mai vine un fel de poruncă, un strigăt
de tată
pe cînd rîndunele bat văzduhul cu semne
ori luna taie cerul subit însingerată

vine dintr-acolo, în liniște de clopot
pe valuri fără țărmuri întregul meu trecut
parcă s-ar juca cineva de-a ziua
de-a noaptea parcă s-ar juca cineva
culcîndu-le în prea tăcutul lut.

Din cînd în cînd

Din cînd în cînd, poeții, în ceasuri
de tristețe
cînd stelele nu urcă în versurile lor
ori cînd s-a amurgit izvorul de tandrețe
cînd amăgiri i-apasă pe suflete și-i dor

din cînd în cînd, poeții, în clipele
de teamă
c-au adunat zadarnic în ritmuri arbori,
ape
își amintesc că au, departe-n sat,
o mamă
și-o caută duios cu lacrima din pleoape

din cînd în cînd, poștașul în cîte-o
poartă bate
să ducă o scrisoare ori un mandat poștal
dar sînt prea multe mame, în mult prea
multe sate
ascunse într-o vale, după un piept
de deal

își trec acolo viața în limpede-mpăcare
și urcă-n amintiri tăcute, după cină
s-audă, numai ele, de dincolo de zare
cum vine-un fel de suflet, o umbră
de lumină

și lin se duce-n vreme o mamă, pe tăcute
trăind ca pe-o minune viața alor ei
ce vin, din cînd în cînd, în grabă
s-o sărute
să-i lase-o haină veche, o sticlă de ulei

din cînd în cînd poeții, în clipele de
teamă
c-au adunat zadarnic în ritmuri arbori,
ape
își amintesc că au, departe-n sat,
o mamă
și-o caută duios cu lacrima din pleoape.

POEME DE ADRIAN PĂUNESCU

Robit libertății

Te cînt pe lira mea cu corzi ghimpate
Greu dobîndita noastră libertate
Și dăruindu-mă-ntru-totul ție,
Eu simt, în tot ce murmur, o beție.

Și-atît de copleșit sînt eu de tine
Și-atît îmi e, cîntîndu-te, de bine,
Atît mă simt luat de-o dulce vervă,
C-aproape ochii mei mici nu observă

Cînd trec de-aceste corzi ce mă inspiră
Și-ncet, încet, mă-ncorporez în lră,
Ca electrocutat de-a dreptu-n plinsu-mi,
Aproape eu cîntînd la mine însumi,

Închis în lira mea cu corzi curate,
Te cînt ca dintr-un pîntec, libertate !

Laudă omului

Fie Luceafărul sus și mai sus
Ardă vulcanii și urle atomul,
Ochi ca ai omului niciunde nu-s,
El e cel mare, el, Omul.

Nască-se specii de-a pururi în cer.
Fulgi facă iarna și flori facă pomul.
El, muritorul și el cel stingher,
El e cel mare, el, Omul.

Soarele facă de gardă prin schimb
Boltei bolnave să-i afle simptomul,
Și peste spațiu dar și peste timp
El e cel mare, el, Omul.

El muritorul grăbit și fragil
El urmăritul de moarte cu somnul
El cel ce luptă și el, cel umil,
El e cel mare, el, Omul.

Viu fie veșnic, nu carne de tun,
Paznicul firii și robul și gnomul,
Omul acesta, și rău, dar și bun,
El e cel mare, el, Omul.

Caută-n sine și caută-n cer,
El e chirurgul și el, astronomul.
Știe minciuni dar e-un sfînt adevăr
El e cel mare, el, Omul

Tare îl fac slăbiciunile lui,
Vale e Omul și virf este Omul,
Peste ce este și peste ce nu-i
El e cel mare, el, Omul.

Noapte noroasă de pădure

Ce-ntuneric de nori
Pe-ntuneric de brazi,
Ai și unde să zbori,
Ai și unde să cazi.

Vai de cei călători,
Vai de bieții nomazi,
Pe sub neguri de nori,
Printre neguri de brazi,

Între nori păcurii,
Între brazi fără rai,
Unde zorii de zi
Nici nu urcă în grai.

O lumină să ai,
O lumină să fii.

Anonima de porumb

Cu roua-n ochi și cu basma curată
Cînd luna era sus în dudul strîmb,
Țăranca a plecat încet la cîmp,
Să sape la porumb încă o dată.

N-a pus nici lacăt, nici zăvor la poartă,
În casa ei hoția n-a ajuns.
Singurătatea îi era de-ajuns
Iar omul singur, cît de lesne iartă.

Copiii ei împrăștiați prin lume
Adrese nu aveau în mintea ei,
Ea îi iubea și se gîndea la ei,
Dar nu-ndrăznea a-i mai chema
pe nume.

Prășea porumbul cum era-nvoiala
Și la amiază, cînd s-a-ntors în sat,
O foaie de porumb în mîini a luat,
Să-și lege cu verdează dulce boala.

Dar nu, ea a tăiat din foaia verde
Și a lipit-o tainic într-un plic,
Pe plic a scris : „Copii" și-n rest nimic,
Și-a pus-o-ntr-o cutie ce nu pierde.

Știa că neculeș rămîne cîmpul
Și neputînd să scrie, îi ruga,
Pe fiii ei oriunde s-ar afla,
Să vină să culeagă ei porumbul.

Și de-aș tăcea...

În pădurea de la Ip
Nu auzi ciripi-ciripi
Numai vîntul hăulind,
Oase de români jelind

(CÎNTEC DIN AMINTIRE)

Și de-aș tăcea m-aș auzi cum țip
Despre această moarte fără chip,
Despre această trecere-n nisip
A vulturilor fără de aripi.
Despre mormîntul straniu de la Ip.

Pe crucile făcute de bătrîni
Crucificatul nu mai dă din mîini,
O jale fragedă ia trup din stîni
Și sîngele mi-l simt zvîcnind în pumni,
Ei au murit doar fiindcă-au fost români.
Nimic nu-i scris pe monumentul lor,
Ei, umiliți, încă o dată mor,
De vîntul blînd și-a-toate-iertător
157, un popor,
Pe care toate rănile il dor,
Bătrîne Ip, pămînt în Tricolor.

Aici, pe deal, trecem privind în sus,
Bolborosind că sînt cei care nu-s,
Că veacul ne-a adus ceva în plus,
Și că s-a spus tot ce era de spus,
Trecutul îl plătim cu preț redus.

Și nu-i adevărat, în noi prind chip
De întrebări ucișii de la Ip,
Cît perceptorii ar mai bate-n porți
Să ia împozite și pe cei morți.

Acești români uciși în vis și-n somn
Ca pietrele de moară se tîrăsc,
Oriunde se vorbește despre om
Fără-a se ști destinul românesc.

Anestezie

Pe seară, cînd te-atingi de pat, trudit,
Și inima pe creier te apasă,
Cînd crezi că toți ai tăi te-au părăsit
Deodată simți că-ți intră țara-n casă.

Ea-ți vine-n preajma încercatei frunți
Și-ți mîngîie mult-truditoarea mînă,
Cu umbrele bătrînilor ei munți
Și cu-n catarg de rouă și țărînă.

O, Doamne, vin părinții din părinți
În luminat, sfielnic pas de mamă,
Dar și din tine, năvălind o simți,
În rădăcini e-o floare ce te cheamă.

Rămîi sfîrșit, băiatule nervos,
Întreaga viață îți părea un clește
Și, dintr-o dată izbucnind de jos,
Ea, dulce, țara ta te liniștește.

Aici e locul tău, mărite trunchi,
Aici o taină ochii ți-i dezleagă,
Acum, c-o simți din nou, cazi în genunchi
Și dă-i impozit viața ta întreagă.

E-un abur ? E un cumpăt ? E o stea ?
E fructul înfloririi dureroase,
O simți în jur, și-n tine și-i a ta
Pe mare și în propriile case.

Pe cap, ea pune pirostrii de domn
Oricărui fiu al ei care-o slujește,
Deci, tu cel ostenit, să tragi un somn
Și-n zori, să i te-nhami împărătește.

O simți cum a venit cînd trebuia,
S-a ridicat să lumineze plînsu-ți.
A pus un căpătîi sub tîmpla ta.
Și ea te ingîna din tine însuți.

Ea mirosea a fier trecut prin foc
Și-a riu în care fiii i se scaldă,
A pace și-a pridvor de bușuioc,
A arc întins și-a colț de pîine caldă.

De pat cu osteneală te-ai atins,
Nici pielea ta nu-ți mai era aproape
Și, printr-un straniu și fierbinte nins,
Lumina țării ți-a intrat sub pleoape.

Lumină clară

De e ceva în stare să ne doară,
Lîngă durerea mamei pe pămînt,
Țara și mama împreună sînt...
Copii, nu declinați cuvîntul Țară !

Acesta a rămas cuvîntul sfînt,
Cu care moșii noștri ne legară,
Curatul, inflexibilul cuvînt,
Cuvînt-destin, din rîvna milenară.

Cuvînt pe care lumii i-l arăți,
Și inimii i-l dai, să se-ntărească,
Durută mamă, Țară Românească,
De răzvrătiri și de fragilități.

Ireductibil ! Demn ! Lumină clară !
Tu, mama noastră, ai pluralul Țară.

1944-1984

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

23 AUGUST 1944-TEMĂ MAJORĂ

„O oră din august"

În evoluția de prozator a lui Marin Preda, renunțarea treptată la tematica rurală nu este scop în sine, ci doar componenta unei lungi tentative de înlocuire a viziunii comice asupra lumii, ilustrată de personajele moromețiene (inclusiv de vocea naratorului), prin seriozitate ideologică și implicare moralistă. Din strategia acestei tentative face parte și abordarea unor medii sociale a căror natură exclude, în principiu, atitudinea ironico-umoristică, atît de compatibilă cu lumea comic-eleată a primului volum din **Moromeții.** Un asemenea mediu social este cel al armatei române angrenată în luptele de după 23 August 1944.

Primul text încadrabil în respectiva categorie este nuvela **Îndrăzneala** (1959). Personajul central, Anton Modan este un țăran sărac stăpînit de dorința de „a fi în rînd cu oamenii". În timp ce se află la secerat, nevestei sale i se face rău și emotivul Anton află că va deveni tată ; dar tocmai atunci Miuleț, bogatul satului, care avea pămînt prin apropiere, strigă ironii la adresa hărniciei lui Modan și îl trimite pe un copil pentru a afla „cum se taie de lene". Indignarea lui Modan este mare, dar neputincioasă, singura ei manifestare fiind simularea teatrală a unei răzbunări. În izbucnirea reparatoare domină cabotinajul pueril, dar se află și punctul de plecare al unei mișcări de maturizare, pe care întîmplările ulterioare o accentuează. Modan participă la război și se întoarce mult schimbat, nemaisimțind pentru Miuleț decît un dispreț rece. Încheierea maturizării sale se produce abia după ce este mobilizat din nou, de data aceasta pentru a lupta împotriva armatei hitleriste. Indiriirea inteligentă cu care se comportă face parcă parte dintr-o penitență, pe care și-o impune pentru a șterge rușinea de a fi actionat cîndva fără îndrăzneală.

O scurtă și reușită povestire este **Soldatul cel mititel** (editată pentru prima oară în 1966). După întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste, Vintilă Gheorghe „soldatul cel mai mic, nu numai din grupa sau din plutonul lui, ci din întreaga companie" dă dovadă de eroism, zădărnicind retragerea unei unități dușmane. El este un pitic „trapu", înfățișat de către narator cu ironie paternă. Deși e originar dintr-un sat din Banat, la mentalitate seamănă cu regățeanul Anton Modan, voind și el cu tot dinadinsul să se afle în rînd cu oamenii. Scena în care Vintilă insistă să nu fie reformat este deosebit de reușită. În mod remarcabil construiește prozatorul și secvența în care soldatul cel mititel se distinge prin bravură : „bănățean liniștit", Vintilă nu face în nici un fel caz de curajul său.

Albastra zare a morții (1973), cel mai întins text închinat de către Marin Preda luptelor de eliberare antifascistă ale armatei române, a apărut mai întîi în volumul antologic **9 povestiri contemporane** (1971) sub titlul **O oră din august.** În centrul său se află tot o faptă de eroism, de data aceasta, spre deosebire de **Soldatul cel mititel,** aparținînd unui grup. Evenimentele înfățișate se petrec în perioada imediat următoare întoarcerii armelor. O baterie antiaeriană de lîngă București primește misiunea de a împiedica decolarea bombardierelor ce se îndreptau spre Capitală ; ostașii provin din diferite grupuri sociale, majoritatea formînd-o țăranii, oameni care luptă și mor cu un curaj natural, pe care nu îl dramatizează în nici un fel. Arta de caracterolog a lui Marin Preda nu se dezminte, cîteva dintre personaje avînd relief. Cum lupta în sine este scurtă și compusă din episoade mai mult tehnice, textul se amplifică și prinde contur prin aglomerarea unor digresiuni, rostite de către personaje sau de către vocea naratorului. O asemenea digresiune este constituită din relatarea unui sergent în legătură cu un eveniment semnificativ pentru mentalitatea ostașilor români înainte de întoarcerea armelor. Văzînd că un pistolar hitlerist îi păzea („Venise să ne împuste el pe noi, dacă, vedeți dumneavoastră, n-am fi stat sub ploaia de bombe și am fi luat-o la fugă".), un ostaș reacționează violent : „....un oltean din baterie, servant la tunul meu, așa a înțeles, că sîntem luați drept niște fricoși, care nu știm să luptăm și l-a apucat o furie așa, calculată, oltenească..." Ulterior, toți îl acoperă, zădărnicind cercetările fascistilor și dovedind că în armata română exista o puternică opinie de masă antihitleristă. Furia îndreptătită a olteanului, veselia de om puternic a sergentului, felul de a fi în același timp curajos și rezervat, marcat de o veche întîmplare ciudată, al caporalului Ana sînt cîteva feluri în care prozatorul impune figuri de ostași-țărani. Un epilog inspirat îi înfățișează pe supraviețuitori în postura celor care povestesc ce au pățit ei pe front, întîmpinînd noile vremuri : „....caporalul Ana, ajuns în satul lui, începu să muncească să-și țină nevasta și copiii. Istorisirile lui de război erau ascultate de ceilalți țărani fără îndoieli [...] Asta cîtiva ani, fiindcă după aceea ce începu să se întîmple în satul lor șterse totul, amintiri de război, bune sau rele, porecle sau întîmplări ciudate...".

Voicu Bugariu

„Recunoaștere îndepărtată"

Romanul „Recunoaștere îndepărtată", al doilea volum din ciclul „Biografie de război" deschis de Radu Theodoru în anul 1980, ne propune o analiză strînsă a ultimei părți a Războiului al doilea mondial, începînd cu situația creată imediat după actul istoric de la 23 August, continuînd cu luptele pentru eliberarea Transilvaniei, apoi cu luptele din Ungaria și Cehoslovacia, și sfîrșind cu întoarcerea în patrie a primelor unități românești după victoria definitivă asupra Germaniei naziste.

Eroul principal al romanului este un aviator — dar narațiunea nu zăbovește în lupte de aviație ; dimpotrivă, Radu Vornicu va participa la război și ca infanterist avînd importante misiuni în spatele frontului inamic. Una dintre aceste misiuni : el trebuie să împiedice, cu ajutorul partizanilor din zonă, demontarea de către naziști a unei uzine dintr-o localitate bănățeană de lîngă satul său natal. Este un prilej, pentru autor, de a analiza relațiile dintre români, șvabi și maghiari în timpul războiului pe un teritoriu controlat de trupe naziste : se evidențiază unitatea de vederi a poporului, rezultată din conviețuirea laolaltă de secole pe aceste meleaguri, în contradicție cu fanatismul extrem al unui Pil Bassaman, ofițer SS pătruns de spiritul hitlerismului.

Între această primă parte a romanului și următoarea, „Operațiunea Budapesta", se plasează un zbor de recunoaștere deasupra liniei frontului, în zona Tisei : aviatorul Radu Vornicu îl „plimbă" pe generalul Florescu în adîncimea dispozitivului inamic pentru observarea mișcărilor de trupe și a armamentului. Este momentul tragic cînd generalul constată că, într-o eroare tactică, Divizia a 4-a română va da o mare jertfă de sînge la cotul Tisei. „Înălțimea obligă imaginea să se desfășoare cu incetinitorul", constată generalul Costin Florescu în timpul acestui raid formulînd, de fapt, o „lege" a construcției întregului roman. Privit de sus, războiul pare mai viu, mai adevărat, acțiunile adversarilor sînt previzibile, pot fi urmărite pe articulații și în ansamblu totodată — ceea ce permite o oarecare detașare de imediat, un timp de reflecție. Radu Theodoru racordează, în aceste momente, prezentul la istorie — acesta fiind sensul în care realitatea privită din zbor devine „esențială". Specific scrisului său este apropierea pînă la dizolvare în evenimente și apoi distanțarea de ele cu partea de „esențial" cîștigată ; apropierea de eroul principal pînă la desființarea granitei dintre narator și personaj și apoi distanțarea necesară pentru a-l integra în timpul și spațiul lui istoric. Între Radu Nanu Vornicu și autor este, de fapt, un perete foarte subțire, inexistent pe anumite porțiuni — mai ales în partea a treia a romanului cînd eroul principal trece prin momente deosebit de dificile — o cvasi-identitate de idei și sentimente — de unde decurge o infuzie a liricului în epic. Celălalt personaj al romanului, generalul Costin Florescu, realizează echilibrul necesar al construcției, acel punct de sprijin care face ca romanul să nu poată fi scris la persoana I, care face din roman o biografie de generație și nu o autobiografie de autor. „Mefisto" este omul dur al frontului (tocmai de aceea poreclit astfel de către subordonați), rațiunea fără sentiment, memoria exactă a istoriei, viziunea rece asupra viitorului imediat. Îl vedem în primele pagini ale romanului adunînd intens documente, în biblioteca familiei, pentru viitoarea conferință de pace unde dorește ca România să cîștige statutul de țară cobeligerantă ; il urmărim, apoi, la punctul de comandă coordonînd acțiunile armatei, făcînd legătura între comandamentul sovietic și cel român, îl vedem în înalta societate avînd o atitudine intransigentă față de politicienii vremii inactivi ori decăzuți. Prin el, autorul argumentează cel puțin aceste două lucruri : că aviația, ca armă de „elită", a luat locul cavaleriei din războaiele vechi, și că România are o lungă tradiție militară, păstrată din tată în fiu și ilustrată prin nume ce înscriu constant pagini de glorie în cartea neamului — dar izbucnind, această tradiție, și în mod spontan, în luptători anonimi. „Domnule Costescu" — îi spune generalul unui patriot de ocazie care vrea să se ascundă de război — „Am verificat participarea familiei dumitale la cele trei războaie care au făcut România. Nulă ! În consecință, am ordonat o anchetă asupra scutirii de armată a celor doi fii ai dumitale..." Dacă este un lucru constatat că oamenii de arme ai românilor și-au transmis din tată în fiu vocația războinică, — putind fi urmăriți nu numai de la Războiul de Independență încoace, ci chiar mai din adînc, de la Mihai Viteazul și înainte de el (generalul Florescu însuși — ca și tînărul aviator Radu Vornicu, descind din familii de vază de pe vremea voievodului) — teoretizarea acestui punct de vedere și impunerea lui ca principiu de verificare a adevăratului patriotism este una dintre marile idei ale acestui roman. Fără a recurge la „elitism", Radu Theodoru ne demonstrează tradiția străveche de luptători a românilor, de apărători ai gliei strămoșești în momente grele — și de întrajutorare a popoarelor învecinate pentru a-și dobîndi libertatea. „Cele trei războaie care au făcut România" au făcut, în același timp, geografia statală a acestei părți a Europei cu ajutorul neprecupețit al României, au dat curs firesc albiei istoriei de cîte ori involburarea apelor a cerut-o. Acesta este un crez al generației lui Radu Vornicu și Costin Florescu, pe care autorul îl conturează în romanul său vrînd să-l impună ca un cîștig cert, al trecutului, generațiilor prezente.

Nicolae Georgescu

„Șoseaua Nordului"

La o nouă lectură, **Șoseaua Nordului** transmite același puls accelerat al istoriei, sentimentul de intensă participare la evenimente memorabile — argumente ale viabilității acestui dramatic roman al rezistenței și al declanșării Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Spectaculosul și dinamismul planului epic se susțin prin meditația asupra finalității actelor, urmare a unei atitudini decise în fața existenței. Acțiunea, văzută ca rezultat al reflecțiilor anterioare, înscrie viața protagoniștilor sub semnul experiențelor modelatoare, desfășurate pînă la ultima limită a ființării, acolo unde viața se întîlnește cu moartea. Procesul formării conștiinței de sine, identificarea destinului individual cu destinul istoriei luminează nucleul ordonator al cărții ; **umanismul eroic.**

Eugen Barbu observă că „între Niculescu — Mareș — Dumitrana, călirea conștiinței de clasă merge în scară". Sînt **treptele** eroismului prin care mitul individualităților orgolioase e înlocuit cu autentica angajare morală în momentul cel mai înalt al istoriei pe care îl reprezintă Revoluția. Ca instrument al eliberării, aceasta nu e asumată pentru justificarea existenței individuale, ci pentru a determina sensul demnității. Valențele eroice ale omului simplu sînt verificate prin succesive **depășiri** (depășirea spaimei, a terorii, a suferinței, a eșecului, a sentimentalismului) urmărite în rețeaua evenimentelor alerte, care, aparent, nu oferă posibilitatea stabilirii unor relații de profunzime între oameni. Cu toate acestea, eroii se definesc tocmai prin situarea în orizontul înțelegerii semenilor lor.

Niculescu, fascinat de „tactica romantică a revoluției franceze" parcurge drumul de la cultivarea exaltării și a fervoarei în acțiune („Nimic nu-mi inspiră mai multă încredere decît o grămadă de oameni pe care-i stringe la un loc ura") pînă la apelul la voința pentru a traversa experiența limită. În momentul cînd înfruntă cu sticla incendiară tancul german, se întreabă: „Ce-i eroismul ? Poate puțină inconștiență, poate puțină beție, poate toate astea la un loc. Ba nu, eroismul e altceva, ce dracu e ?" Intuirea unei alte esențe a actului temerar e retezată brusc de prăbușirea în moarte, lăsînd nerezolvate gravele interogații ale treptei juvenile.

La celălalt capăt al scării se găsește Dumitrana, cel care în revoluție află sentimentul propriei demnități. Eroismul, pentru el, înseamnă opțiune responsabilă, premeditare, înțelegere și luciditate. Faptul că își fundamentează viața pe valori ale cunoașterii și acțiunii, îi asigură un stabil echilibru al înțelegerii necesității activității tenace de organizare și al disciplinei. „A fost nebun", apreciază Dumitrana gestul lui Niculescu. Numai cînd Mareș invocă patosul combativ al tînărului student înclină spre comprehensiune : „....înțelegea eroismul altfel. În definitiv, cineva trebuia să facă asta...". În fond, Dumitrana respinge eroismul gratuit, jertfa irațională, dintr-o viziune superioară a existenței.

Mareș este un erou disponibil, asemănător întrucîtva cu unele dintre personajele create de Malraux. Și el dorește să transforme în conștiință experiența cea mai vastă posibilă, dar nu ca aventurier, ca „jucător", ci în chip de luptător. Atitudinea antifatalistă, refuzul resemnării conturează un erou viril care controlează lucid dar ineficient realul, în acele momente cînd trebuie să-și reprime stările, pornirile temperamentale. Pentru Mareș „legea luptătorului e aceea de a supraviețui și de a mai lupta încă. Nu resemnarea neagră, nu împăcarea cu moartea, ci forța de a nu te lăsa ucis, de a mai încerca și în fața morții să supraviețuiești, să te smulgi din imperiul acesta tulbure, să fugi din marginile lui cît se mai poate".

Eroii lui Eugen Barbu nu se vor predicatori, după cum, mai tîrziu, nu se doresc agitatori lozincarzi. Ei sînt activiști, oameni ai faptei, comuniști ce redau actului eroic conținutul profund. De aici absența retorismului, a patosului exterior, înlocuit cu cel direct și energic al evenimentelor.

S-a obiectat uneori, fără nici un temei, că romancierul ar utiliza modalități ale prozei „melo", insistind inutil asupra aspectelor tortionare. Dar atrocitățile, injosirea noțiunii de om, cruzimea extremă determină înfruntarea conștientă a propriului supliciu. Dumitrana participă, în scena anchetei, la un veritabil ritual al disimulării, anticipînd tertipurile inspectorului Mizdrache („Se joacă cu mine, știe totul, dar n-am ce face, trebuie să încerc și, cînd nu s-o mai putea, să mă prefac că mi-am pierdut memoria din pricina accidentului"). Este expresia forței interioare a vîrstei mature, capabilă să reziste împotriva răului devastator.

Departe de a fi liniari sau închiși în solitudine, comuniștii din **Șoseaua Nordului** au o percepere acută a realității, o apetență irepresibilă spre comunicare, spre solidaritate cu tovarășii de luptă necunoscuți. Secvența pe care o putem numi „Alfabetul zgomotelor" e cu totul semnificativă. „Ce bucurie — își amintește Mareș de zilele detenției —, să știi că nu ești singur, că oriunde omul trebuie să lupte pentru ca să aibă conștiința că există. Cîteva ciocănituri într-un zid gros de aproape 2 metri, ca un ecou înfundat... Dincolo e cineva care-i vorbește, cineva care te întreabă cine ești". Acuitatea senzațiilor, manifestată și în descrierea străzii, generează unda de lirism discret ce învăluie chiar și scenele cele mai dure. Imaginea mesteacănului lui retezat pe jumătate însoțește obsesiv și emblematic moartea tînărului Niculescu și se include în ordinea stilistică a unui scris de o mare economie a mijloacelor retorice.

În romanul lui Eugen Barbu, una dintre creațiile memorabile ale literaturii române postbelice, își defrișează teritoriul între Calea Negustorilor și Șoseaua Nordului „la voie royale" a eroismului adevărat.

Constantin M. Popa

Gheorghe Spiridon : „August 1944 — Evocare

Un eveniment istoric major, cum a fost revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, nu putea să nu atragă pe scriitorul român a cărui trăsătură politică și istoricistă este cunoscută și demonstrată cursiv prin opere. Numeroși dintre autorii români majori ai acestor vremi au introdus în creația lor tema lui August 1944, o temă literară de răsunet, unii făcînd chiar din aceasta o coordonată esențială a operei literare pe care au creat-o și cu care înfruntă eternitatea literaturii. Practic, s-ar putea zice că la nivel de opțiune tematică, literatura lui 23 August 1944 este o realitate a literaturii postbelice ; și, mai mult decît atît, este o realitate a îmbrățișării literare diverse a unui mozaic de stiluri care valorifică în chip specific evenimentul. Acest moment reflectat în literatură este încă o probă a conștiinței politice a literaturii române postbelice.

„Masa cu oglinzi"

O particularitate a prozei lui Ștefan Bănulescu, care a provocat în epocă o adevărată literatură, a fost acreditarea unei anumite geografii în atingere cu care prezențele epice sau faptele narate intrau în sfera fantasticului. Într-adevăr, ori de cîte ori apare această obsesivă prezență narativă care este cîmpia, faptul epic se încarcă la Ștefan Bănulescu de o dimensiune specială : istoria se asimilează mitului, ecoul realității infuzează greutatea primordialului. Astfel, în nuvela **Masa cu oglinzi** — unde se narează unele evenimente derulate în August 1944 într-o anume zonă a cîmpiei fabuloase — irealizarea fantastică și notația realistă coexistă grație modului în care este gîndită construcția epică : fantasticul „curge" paralel cu lumea obiectivă, ca o falie proiectată de conștiința celor ce calcă teritoriile locului straniu iar obiectul fantastic își trece semnificația și structura chiar în modul de elaborare a nuvelei.

Începutul nuvelei transcrie un act de încălcare a granițelor : doi artiști plastici, Marteș și Bendorf, sînt conduși de studentul lor, adolescentul Caius, spre spațiul magic, destinați fiind prin acest act unei revelații esențiale. Ceea ce îi atrage este obiectul real și ireal, totodată, neasemuit de frumos, neavînd alt rost decît acela de a întreține o atracție misterioasă, despre care circulă diverse zvonuri, și pe care Caius îl descrie fără sat, întreținînd în mintea însoțitorilor săi o curiozitate grea, halucinantă. Obiectul frumos, unic, irepetabil aparține unui personaj, la rîndul lui straniu — Popescu, excentric sau nebun — ale cărui fete, slujind masa cu oglinzi, par să intre la rîndul lor în atracția hipnotică emanată de aceasta. Din spațiul magic nu se poate fugi decît înfruntînd moartea (Silvestru) sau nebunia. Spre deosebire de **străini** și **înstrăinați,** personajele care trăiesc efectiv în spațiul mitizat (țăranii cîmpiei, Tita, Silvestru, Alexandra etc.) există și se manifestă epic într-un mod realist. Semnul fantastic declanșat odată cu apariția unui străin este trecerea geografiei și a lui însuși într-o indeterminare cvasitotală. Mergînd spre inima cîmpiei, spre orașul care nu mai poate fi găsit, studentul la belle-arte, Caius, originar din orașul enigmatic și mesager inițiatic al acestuia, reacționează ca un înstrăinat.

La rîndul lui, orașul pierdut se anunță mai întîi prin imaginea acreditată de un articol de ziar semnat de un gazetar anonim, drept un loc al stagnării străine : căpitanul portului modelează în lut obiecte identice în cafeneaua pregătită să primească vizitatori, nu vine niciodată nimeni, ceea ce se croșetează ziua se deșiră a doua zi dimineața etc. Panica și frica fantastică le mai găsim transcrise în nuvelă prin cineva care trăiește chiar în inima orașului, Horațiu, un mic funcționar de prefectură, autorul unui „Memorial de amiază", a cărui sensibilitate poetică acutizată de boală presimte anomalia. Absurdul pare întreținut de „masa cu oglinzi" semn al timpului stagnant al războiului, dar totodată, prin simbolul frumuseții și iluziei, fiind și un mod de a încifra o artă poetică. „Masa cu oglinzi" pare o parabolă a frumosului care poate produce prin contemplație prelungită o beție asemănătoare cu narcoza ce aruncă orașul, colectivitatea și cîmpia într-o letargie misterioasă. Nu întîmplător cei ce vor intra în lumina orbitoare a „mesei cu oglinzi" se vor simți modificați iar cei ce se vor contempla în apele ei fascinante pierd contururile lumii reale. Distrugerea mesei cu oglinzi consemnează irupția evenimentelor în spațiul încremenit, trezirea din „orbire" a colectivității. Ca într-o poveste, dispariția ei restabilește sensul devenirii.

Schimbarea perspectivei și modalității de narare în funcție de conștiințele invitate în primplan, produce în această nuvelă un joc de imagini epice bazate în esență pe focalizarea și deformarea mozaicată a fluxurilor narative din jocul cu oglinzi. Locul dispărut (orașul), reperul magic (masa cu oglnizi), spațiul părăsit (orașul năpădit de vegetație și golit de oameni) formează un cadru exprimat prin conștiințe artiste, străine, sau prizind geografia fantastă propriu-zisă. În reperele odată fixate, se desfășoară acțiuni determinate sau accelerate de evenimentele lui August 1944 : cîțiva negustori vor să-și pună la adăpost avutul ; țăranii veniți din Moldova după grîu bat în procesiune drumurile din jurul orașului, țăranii săraci din cîmpie asediază magaziile cu grîne ale conacelor, nemții se retrag urmăriți de armata română, undeva la orizont, pe cîmpia eliberată, se presimt trecînd armatele sovietice. Toate aceste scene epice sînt transcrise la un mod realist prin psihologii adecvate : Tita, Necea, Silvestru, potențații cîmpiei trași pe sfoară de Bazacopol regele cerealelor, apoi țăranii acționînd lent, descriși cu migală, transcriind trecerea de la registrul viziunii fantastice la acela al gestului obiectiv concret.

Prin urmare, viziunea epică născută din cuplarea imaginii fantastice cu notația realistă a actelor colective, ce apar fiecare după cum vor fi admiși în narare de către autor cei străini locului straniu, înstrăinații sau originari ai cîmpiei, consemnează în țesătura narativă o reflectare mozaicată a vocilor și chiar o adaptare corespunzătoare de ton și perspectivă a vocii auctoriale. Acestea se topesc efectiv într-un flux epic unic de o ambiguitate extrem de densă, fascinantă. Efectul „mesei cu oglinzi" ființînd în construcția epică ilustrează modul în care o imagine fantastică se poate metamorfoza în formulă narativă. Ca și obiectul straniu ce aruncă o trenă de sugestii deformante asupra lumii subjugîndu-și-o, asumîndu-și-o totodată, procedee, personaje, simboluri din această nuvelă vor funcționa mai departe în scrisul prozatorului consemnînd un același protocol al fascinației.

Mirela Roznoveanu

„Cîntonul părăsit"

În ciuda unor clișee ce amintesc de copilăria prozei noastre actuale, nuvela **Cîntonul părăsit** a lui Fănuș Neagu se ridică, prin interesanta modalitate de încorporare a Istoriei „mari" în istoria „mică", deasupra condiției unei proze datate. Fabula nuvelei este de o mare simplitate: personajul-narator, tînărul profesor și prozator Florin Cernat, ajunge într-un sat de cîmpie dunăreană, nu departe de Brăila, pentru a-și lua în primire postul. Structura de „încadrament" a nuvelei este constituită din mișcarea eroului-povestitor, de-a lungul unui interval de timp relativ scurt, în acest spațiu rural, unde pulsează o viață specifică, marcată de stereotipia proprie lumii rurale în genere, desfășurată în prezent și admițînd „cheia" realistă, cît și una mai greu revelabilă unui intrus, dar nu mai puțin „reală" pentru comunitatea locală, produs al mitologiei de tip folcloric sau al unei procesualități istorice de dată recentă ori mai îndepărtată. **Cîntonul părăsit** devine, o dată în plus, locul unui efervescent dialog al textelor: marele text istoric, cu diferitele sale pasaje și alineate „interpolează" istoria propriu-zisă a narațiunii, textul nuvelei se intersectează cu propriul său comentariu, care nu este altul decît povestea proiectată de tînărul prozator. Permanent, prezentul „istoric" și trecutul istoric își cedează întîietatea în text, transformînd satul de cîmpie cu întreaga sa ritualitate domestică, în domeniul de insurgență a unei istorii dramatice. Marele Text istoric se derulează prin fața ochilor protagonistului monopolizînd scena discursului ; atenția ne este astfel reținută de un flux subteran, care o guvernează în secret existențele, irumpînd în momentele decisive la suprafață. Lacul-dulce — acesta e numele localității — se transformă, înțelegem, din „groapă a talentului" lui Florin Cernat, (cum îi spune ironicul Bucur), într-un spațiu al experiențelor fundamentale, unde însul se racordează la pulsul istoric, la imensul tezaur de evenimente **absente** simțite ca **prezență,** în sfîrșit, la noua dimensiune, „exotică", a realului: lumea văzută și nevăzută a satului. Personajul principal însă, prin care Istoria se implică în discurs, sub forma narațiunilor colaterale dar semnificative în cel mai înalt grad pentru ansamblu, este Lilica Dobrogeanu, directoarea școlii, în care naratorul recunoaște o veche cunoștință din copilărie. Prin ea, pașnica viață a satului devine pentru Florin Cernat domeniul revelațiilor socante, al intruziunii violentei istorice. Identificînd-o, naratorul-protagonist însuși este cel care aduce în prim-planul textului principala tranșă de istorie, cea care, în nuvelă, determină la scară individuală un destin colectiv: evenimentele din primele zile de după 23 August 1944. Inserția narațiunii secundare se produce firesc, instituind totodată o primă antinomie a textului, între mărunțele tribulații ale proaspătului venit, bravadele sale bachice, și procesualitatea gravă a Istoriei, dedusă dintr-un fragment al ei semnificativ: „În 1944 eram la bunici, într-un sat de pe malul Buzăului, așezat la vreo 80 de kilometri de Lacul-dulce. Părinții mei pieriseră sub bombardamente și mă înfiase un frate al tatei, funcționar la o pretură din județul Muscel, dar verile mi le petreceam în casa bunicilor. În seara zilei de 24 august, la șase ore după ce o unitate germană în retragere azvîrlise în aer podul de peste Buzău, clopotarul din satul bunicilor, urcîndu-se în turla bisericii să bată de pomenire unui flăcău din țigănie lovit în timplă de o schijă de la pod, a zărit prin geam, cînd a fost la jumătatea scării, un escadron de călăreți români venind din cîmpie" etc. Din conflictul dintre existența individuală, instinctuală, care ignoră codul comportamental impus de comunitate, și cea istorică se prefigurează destinul dramatic (puțin romanțios) al Lilicăi Dobrogeanu: imediat după 24 august 1944, în vîrstă de numai zece ani, ea este adoptată, după lupta cu trupele germane, de un soldat (Andrei Dobrogeanu) cu care trăise o pasiune scurtă dar intensă pentru Didina, senzuala ei soră, victimă a unui soț neputincios dar destul de lucid pentru a sesiza și sancționa infidelitatea nevestei conform cutumei drastice a satului. În Lacul-dulce, Florin Cernat întîlnește nu numai pe fosta tovarășă de joacă, ci și pe tatăl ei adoptiv. Noua existență a eroilor, presupune o „schimbare a numelor". Andrei Dobrogeanu, soldatul caritabil, este acum poreclit în sat Bolborică, iar vechea sa fizionomie este substituită printr-una nu mai puțin memorabilă, purtînd însă toate semnele degradării fizice a speciei prin scurgerea timpului. Calitatea lui „nobilă" de odinioară este acum înlocuită de banala funcție de bărbier („expert") al satului. Alta este însă situația Lilicăi Dobrogeanu, căreia, după toate datele oferite de text, evenimentele din august '44 i-au determinat decisiv existența. Stabilită ulterior în Lacul-dulce, împreună cu noul ei tată, se implică în noile transformări ale lumii rurale, ca agent voluntar al istoriei. Cu totul interesantă este, din toată această polifonizare a textului epic, oscilația naratorului-prozator, între cele două alternative ale textualizării: una a „fabulației", a completării fictive a hiatusului existențial (se gîndește să scrie o nuvelă, la care, crede el, „subiectul de zile mari" s-ar preta, intitulată **Fata hoțului de cai,** în care Lilica Dobrogeanu ar continua războiul alături de tatăl ei adoptiv, străbătînd Ardealul, Tatra etc, trecînd prin „întunericul **alb**" al pustei, alta, „autentică", a confruntării cu destinul „real" al fetei. Optînd pentru ultima soluție epică, de la care, în ultimă analiză, se revendică aproape întreaga nuvelă, tînărul scriitor alege implicarea într-un întreg univers, adoptarea unui mod de „ființare" „responsabil" și adecvat în primul rînd Istoriei „mari". Refuzînd fabulația, protagonistul alege trăirea ei nemijlocită.

Cristian Moraru

A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

„Străinul"

Una dintre ipostazele reprezentative pentru starea de spirit a epocii de după război și de după revoluție, pentru simbioza dintre noua problematică și modalitățile prozastice devenite tradiționale, este literatura lui Titus Popovici. **Străinul** (1955) și **Setea** (1958) ilustrează cum nu se poate mai elocvent caracteristicile esențiale ale romanului românesc de după revoluție, cărora li se subsumează principalele ipostaze. Războiul și revoluția devin — lucru firesc — subiectul majorității scrierilor acestei perioade, fie că este vorba de roman, de dramaturgie, de poeme de mari dimensiuni sau de volume de versuri. Limbajul specific ce se constituie acum se dezvoltă însă pe structurile literaturii antebelice.

Străinul rămîne, după aproape trei decenii, una dintre cărțile de referință ale anilor '50, chiar dacă **Setea**, carte terminată de altfel ulterior și avantajată de experiența acestui roman, îi este superioară. **Străinul** este de altfel una dintre cele mai bune cărți despre sfîrșitul războiului și începutul revoluției.

Chiar dacă există ceea ce s-ar putea numi un „personaj principal", adolescentul Andrei Sabin, cartea este construită prin succesiunea unor episoade scrise din perspectiva mai multor personaje episodice (inginerul Varga, Lucian, profesorul Suslănescu ș.a.) ce se interferează cu perspectiva lui Andrei Sabin.

Prozatorul „observă" comportamentul exterior și „descrie" stările interioare ale tuturor personajelor, mai puțin Jurca și Ardeleanu, „văzuți" aproape numai din exterior, și, prin percepțiile acestora, realizează scenele de masă, episoadele de panică ori de rezistență, scenele cu „plan general" ori de interior, dialogurile sau desfășurările ample de figurație. Toate acestea nu ca simplu fundal pentru maturizarea, opțiunea și formarea lui Andrei Sabin, smuls brusc din universul cărților și aruncat în evenimente teribile și situații-limită, ci ca evenimente în sine, mai importante decît ceea ce se întîmplă cu personajul. Prozatorul are capacitatea de a crea personaje memorabile, fără a le inseria într-o viziune maniheistă. Andrei Sabin își caută drumul și începe să înțeleagă lumea în împrejurări dramatice, de derută pentru cei mai mulți, între o lume care se prăbușește și alta care se ridică. Vara anului 1944, cu războiul, cu întoarcerea armelor, cu refugii, cu bombardamente, cu atrocități, cu multimi înnebunite, cu trenuri pline de oameni disperați, cu acțiuni de rezistență, reprezintă substanța narativă a acestei cărți construite din secvențe scrise într-o modalitate tradițională dar care vădesc, de pe atunci, atractia pentru expresia cinematografică. Ediția a doua din **Străinul** aduce o rectificare necesară asupra felului în care scriitorul prezentase consecințele Dictatului de la Viena. Romancierul este foarte înzestrat pentru realizarea atmosferei generale. Fizionomiile nu au pregnanță, interiorul nu-l interesează decît ca „indicație scenografică", peisajul este inexistent. Proza lui Titus Popovici trăiește prin **mișcarea** protagoniștilor, prin dialog și prin analiza stărilor. Înțelegerea motivațiilor, capacitatea de a construi personaje credibile, cu rare accente prea apăsate, conferă cărții sansele duratei. De altfel romancierul are simțul măsurii și distribuie elementele cărții astfel încît să evite excesul ilustrativist și exemplaritatea ostentativă. Atmosfera cărții, tensionată, dramatică, ar fi sfîrșit prin a fi monotonă dacă s-ar fi menținut într-un singur registru. Romancierul are însă și acel necesar instinc al ritmului actiunii și simțul observației ironice, prin care introduce un spor de autenticitate. Evenimentele din vara anului 1944 sînt restituite nu direct și global, ci indirect, nu ca transfer al documentarului sau ca ilustrație grandilocventă, ci la scara adecvată, într-o expresie cu adevărat literară.

Sultana Craia

„Cronică de război"

Autor de povestiri de război și romane masive, scrise în cel mai pur stil realist, Aurel Mihale face o notă aparte prin ponderea elementului autobiografic, legătura indisolubilă a acestuia cu romanțarea necesară literaturizării evenimentului trăit intens, nu numai văzut la fața locului cu ochiul unui corespondent de război. Povestirea este construită cu grijă, atent, atît cît este necesar pentru a comunica starea de spirit a episoadelor descrise, dialogurile par rupte dintr-un scenariu de film. Se întîmplă uneori ca dialogul din viața de toate zilele să fie lipsit de percutanță, documentul pur să pară anost pentru omul nefamiliarizat, fascinația evenimentelor trecute se răsfrînge asupra întîmplării propriu-zise, iar învelișul fiind de cele mai multe ori neatrăgător, derutează. Povestirile de război cuprinse în „Cronică de război" sau „Nopți înfrigurate" adună în substanța lor, presupuse sau chiar adevărate relatări ale unor personaje diverse, a unui comandant, a unei femei, a unui rănit, ucenic, utecist, reconstituind în planuri mari sau mai reduse, într-un variat tablou cromatic, scene, episoade, felurite aspecte din ceea ce am putea numi fresca războiului purtat din August 1944, din preziua prăbușirii frontului din Moldova și mai tîrziu pînă în pustele Ungariei și în munții înzăpeziți ai Boemiei. Aurel Mihale a trăit nemijlocit, din plin, epopeea campaniei antihitleriste de după întoarcerea armelor. Bogăția de amănunte tehnice, cunoașterea oamenilor, atenția cu care se apleacă asupra psihologiei fiecăruia, dar mai cu seamă atmosfera particulară a unui război deosebit, timbrul de autenticitate a unor episoade: nopți de veghe, lupte armate, încăierări la graniță, bombardamente etc., reliefează, prin bogăția și diversitatea scenelor incluse, arată importanța unui război cum a fost acela de după August 1944, jertfa de singe adusă eliberării patriei. Fiecare personaj își povestește un crimpei din viața sa, un episod din timpul războiului împotriva fasciștilor, dar toate alcătuind în ansamblu legitimarea atitudinii unui popor.

Numai un martor ocular și un participant direct la încleștările dramatice dintre trupele române și cele hitleriste, înzestrat cu un spirit de observație deosebit și cu o mare capacitate emotivă, dublate de un real talent scriitoricesc, putea să rețină și să comunice metamorfoza unei armate, așa cum a făcut-o autorul „Cronicii de război". Volumul alcătuiește un ansamblu interesant al zilelor lui August 1944, realizînd atmosfera vieții dramatice din linia frontului și din frămîntarea celor rămași acasă. Iată un episod, reluat din povestirea „De veghe", relatînd surescitarea ce a cuprins oamenii aflînd vestea insurecției armate: „După puțină vreme, bucuria și hărmălaia s-au aprins din nou; a sosit pe neașteptate Tudorache, vînătorul care plecase cu-al lui Bizgău peste munți, ca să dea de știre că noi ne-am ridicat singuri împotriva nemților și am ocupat comuna. (...) Apoi l-a întrebat pe Tudorache că ce s-aude dincolo de munți, în țară, și dacă ce-auziserăm noi de la unguri și nemți, precum c-am întors armele și am sărit noaptea ceea pe hitleriști, sînt adevărate...

— Adevărate-s !... Totu-i adevărat ! a întărît a doua oară Tudorache... Și la București, și-n țară, s-au ridicat muncitorii și armata, l-au dat jos pe Antonescu și au sărit dintr-o dată, cu toții pe nemți... E bătălie mare peste tot... Armata a și primit ordinul să se miște încoace, înspre frontieră, ca să libereze Ardealul de sus... Drumurile-s pline de nemți care fug și nu găsesc scăpare, că tot poporul s-a ridicat în noaptea asta împotriva lor..."

Citite acum, povestirile de război ale lui Aurel Mihale își păstrează prospețimea evocării istorice, sînt captivante în scenele de luptă și, cu unele mici ezitări și inadvertențe, inerente epocii în care au fost scrise, rămîn pagini interesante despre războiul purtat de către românii împotriva armatelor hitleriste, după actul de la 23 August 1944.

Tudor Stancu

Grafică de Gh. Boțan

Patria

Ce-i Patria ? Nu e nici deal, nici vale.
Nici numele vreunui dintre noi.
Nici vreun oraș albit de-ncoronare
Nici luptă scurtă și nici lung război.

Nici mama care ne-a adus pe lume
Și nici peisajul ce-am văzut întîi.
Nici felul de-a-nneca necazu-n glume.
Nici țărna ce ne-o fi de căpătîi.

Și nici ștergar cu piine și cu sare
Primindu-ne de-oriunde am veni.
Nici plins de riu mutind cu el hotare
Din nordu-ndurerat spre miazăzi.

Și nu-i nici vorba cu mai multe fețe :
„Fereastră"-aici, la mine-n sat „obloc".
Nici tinerețea fără bătrînețe.
Ci toate astea, toate la un loc.

Carolina Ilica

Copilărie

Mă-ntorc în Europa să-l caut pe tata,
L-am găsit, în Carpați, l-am pierdut în Tatra...
Făptura-i e zidită din amintiri și singe,
Iată-l în ușă — nu-l pot atinge !

S-a-ntors prelins ; o haită-i dă tîrcoale,
Cartușe-i curg — balsam prelung — din poale
Suave primăveri scînteie iluzorii,
S-a-ntors acasă tata îmbătrînit de glorii.

Dan Smoleanu

Descătușare

Avem o Țară
Cu nume de cîntec
Înrădăcinată-n inimi !...
Ne-am învățat să privim
viața semeț înainte
De cînd luptînd
Am frînt în două
Rugul crîncen
Pe care ne jertfiseră
Anii grei
Descătușîndu-ne
În August douăzecișitrei.

Teodor Anastasiu

„Labirintul"

Din tetralogia „Timpul și furtunile" de Francisc Păcurariu, încheiată nu demult, face parte și romanul „Labirintul" (1976), unul dintre cele mai importante romane politice ale ultimilor cincisprezece ani și în mod sigur cel mai valoros scris de romancier. „Labirintul" pare a fi istoria unui jurnal. Despre ce jurnal este vorba? Publicat la sfîrșitul romanului într-o „addenda", epilogul manuscrisului lui Sabin Popa cuprinde o tulburătoare întrebare pe care eroul și-o pune obsesiv: „de ce am făcut ce am făcut?" Sabin Popa e într-o clinică la Cluj, cu coasta zdrobită de gloanțele baronului Iluny, în zorile memorabile de 11 octombrie 1944, care au adus pentru Cluj „răsăritul unei epoci mai înclinate spre speranță", știind că o să moară în orașul în care i-ar fi plăcut să trăiască și își scrie jurnalul ca să înțeleagă și să se înțeleagă, întrebîndu-se obsesiv: „de ce?". Întregul roman aceasta și face: construiește cu migală un răspuns întrebării eroului lui. „Labirintul" este analiza obiectivă, meticuloasă, a dramei intelectualului român care se jertfește pentru libertatea țării sale. Cum ajunge un bărbat oarecare, căsătorit cu o actriță mediocră și suficientă, cu sentimentul clar al eșecului ca filosof, cu inerții certe de intelectual — un erou cu opțiuni politice ferme, hotărît la sacrificiu și chiar sacrificîndu-se, plătind cu viața „ieșirea din labirint"? Un răspuns îl dă autorul într-o mărturisire revelatoare: „Eu nu am avut parte de fericirea de a rămîne izolat de frămîntările lumii din jurul meu. Dacă aș fi încercat, ar fi avut ea, lumea, grijă, să mă trezească. Căci în momentele ei de dramatism intens, și generația mea a avut prilejul de a cu-tr-o experiență umană (și acela a fost într-adevăr un asemenea moment) nu poate să nu miște în mod esențial totul în om, de la înțelegerea lumii și pînă la fermitatea opțiunii umaniste". Distanța luată de autor este una a înțelegerii evenimentelor de atunci, înțelegere la care aspiră și personajul care este, să zicem așa, dublul său; Sabin Popa. Se știe că „Labirintul" a și trecut prin mai multe etape manuscrise, existînd mai întîi ca jurnal; transferarea lui dintr-un jurnal pur și simplu într-un jurnal comentat (care este o inițiativă modernă făcută cu mîna sigură) a venit fără îndoială din necesități interioare. Sub forma jurnalului, înțelegerea evenimentelor și a dramei lui Sabin Popa erau limitate; concentrarea acestuia dă o analiză completă, obiectivată, a lungii eclipse umane care fusese războiul cu efectele lui. S-au făcut în mai multe rînduri apropieri între „Labirintul" și „Pădurea spînzuraților". Nu sînt, desigur, numai apropieri tematice (război, situație politică etc.) ele sînt, credem, profunde, structurale, ținînd de cultul psihologismului, chiar de modernitatea lor de esență. Iată, așadar că un roman nou, postbelic, (unde nu lipsește momentul crucial al insurecției, cu urmările lui între care continuarea luptei antifasciste pînă la victorie este cea mai importantă), are legături adînci în tradiția literară românească; marile momente ale conștiinței naționale se întîlnesc în literatură și produc opere memorabile. Eveniment marcant pînă și în acest roman psihologic, revoluția din august 1944 capătă și o altă semnificație rezultată din **înțelegerea evenimentului trăit și nu numai gîndit:** o opțiune supusă unei idei majore, umane, care are în vedere soarta unei colectivități în clipa istorică esențială. Ca și Apostol Bologa, și cu acelasi patetism, filosoful „ratat" Sabin Popa se reabilitează prin opțiune și jertfă, ceea ce-i aduce și răspunsul, înțelegerea, revelația unui scop al vieții mai înalt: „Sufletul meu chinuit de atîtea neliniști ciudate și de atîtea probleme complexe tremurase în bătaia unui vînt de întrebări care vine din vremi străvechi și la care nu putem răspunde decît prin propria noastră viață sau poate prin propria noastră moarte. Eu am încercat să le răspund și cred că omul nu poate încerca să facă nimic mai sfînt pe pămînt".

Mariana Brăescu

„Marșul de august"

Un admirabil exemplu de lirism emblematic, probabil cel mai izbutit din poezia românească a ultimilor ani, este „Marșul de august" (1980) de Ilie Purcaru, pornit de la mai vechiul „Poem al anului XV", conceput în 1959 împreună cu Paul Anghel Este aici luat drept model mai vechiul lirism „la stemă", pe care Evul Mediu românesc îl cultivase cu insistență făcînd din acela chiar și un stereotip literar. Emblemele sînt însă, la Ilie Purcaru, dezvoltate muzical căci poetul e modern și nu arid-conceptual, el ne-a dat acum o rapsodie euforică, o recapitulare de esențe, o paradă imaginară văzută în machetă. Această repetiție de forme literare adaptate modernității este proprie poetului (e detectabilă și în „Bunica Beps") și el nu a modificat cu nimic din înzestrarea lui literară spre a face, la moment, o creație supusă clipei. Literatura este aci în urmarea spiritului creator și imnologia concordă cu datele naturale, neîncălecate de artificios. Nimic din ceea ce caracterizează pe poet nu lipsește, de la materia vitalistă, îmbătată de mediul fizic fabulos, și pînă la ideea de popor străvechi, așezat în forme stabile, ca de obște cuprinsă de o sărbătoare universală. „Marșul de august" nu intruchipează momentul istoric și nu reproduce liric fragmente din eveniment, el este laolaltă invocația ritualică, revigorarea mitului, explozia primăverii comunitare. Spre a întări sentimentul de literatură și nu de reportaj, poetul a și făcut o compoziție rapsodică, sonoră, modificînd timpii, alternînd prozodia și atunci cînd trebuia să declare a venit cu vaste și prelungi imagini, amestecate una peste alta, ca într-o acumulație festivă de culori. Tot ce se poate închipui în materie de natură românească este convocat și stilizat în poemul lui devotionist, exuberanța formelor fiind extraordinară. Însă acest vitalism care își caută mijloacele cele mai nimerite de exprimare nu încetează să genereze imagini după imagini, machetismul unui asemenea lirism nu e rece, emblemele lui trăiesc aci cu o putere care este aceea a naturii. Lentele, căci sînt solemne, desfășurări de emoții, adînci pînă la biologic, se leagă admirabil de repezile tropote, ca de comenzi militare. Poetul a știut să adune și lirismul de afect năvalnic, temperat pînă la marile festivități definitive, ca aci: „Deci simt că e nevoie de-această floare-a mea / pe care-o țin în mîini ca pe-o zăpadă rară / înfiorare — cîntec de munte — în văpăile / acestei dimineți ce-și pune-n cap o tiară / eu am venit cu floarea aceasta din cîmpie / și din seminte-n ape și din vezuvi de munți / cu floarea mea — o clipă — în ampla defilare / a zilei — zic: repaos! ca să v-ating pe frunți", dar și cadențele scurte, ca răpăitul de tobă, făcînd poezia de o mare suavitate a coregrafiei sărbătorești, regîndind mitul la dimensiunile stilizate: „Dimineață — repaos! / eșalon viu — stai / în ora efigie / sculptată-n scump email / avalanșă cabrată / sub nouri — pe loc! / gurile toate / repaos de foc / armele — piramide-n zenit / pe carpați! / în ora sculptată / stați! ascultați! / schelele-ax / perpendiculare pe cer! / sub roșul zorilor / visul-echer! / jos cataramele! / un răgaz regrupării! / penița să tacă / în spumele mării / înfigeți borna / sub munții-meninginge / lîngă mările calde: / ani XXXV". Principiul muzical funcționează aci fără cusur și poetul a știut să recapituleze, atunci cînd se potrivea, fragmente, să repete formule, să răsucească invocațiile. Extraordinar document care face mitul modern să retrăiască sub înfățișarea marilor serbări populare, „Marșul de august" e un document de cea mai înaltă valoare literară, un model de valorificare estetică a temei: „(clape de liniște / clape moi de pauze / pentru salve de tun / pentru aplauze) / gata ! Sus! / tobele! / au mugit alămurile! / steagurile! / eșalon — drepți! / comanda ascultă / sub zori — îmbarcarea / pe noua rută! / selectori de uraniu / stindardul suiți-l / DIRECȚIA INFINIT / ORDIN DE ZI: CUCERIȚI-L".

„Romanul unei zile mari"

„Romanul unei zile mari" se așează în creația lui Corneliu Leu îndată după „Plîngerea lui Dracula" și înainte de „Romanul nopții de februarie", însă constituie o creație care se aseamănă mult cu acelea care o însoțesc. Practic, autorul și-a creat un stil din a glosa în marginea evenimentelor rescriind istoria propriu-zisă dintr-o perspectivă romanescă și care nu este decît o formă originală, modernă și ingenioasă de a valorifica estetic documente. Nu mai vorbesc că o asemenea inițiativă este și foarte atrăgătoare, plăcută la lectură și foarte instructivă, e o istorie educativă prin mijlocirea literaturii neintemeiată pe ficțiune. Dacă romanul istoric cu materie fictivă (însă ce este cu adevărat ficțiune în romanul istoric din moment ce regula lui insurmontabilă este plauzibilul dacă nu chiar atestabilul ?) și-a formulat de multă vreme stereotipiile lui acest documentar istoric, nou, și care este invenția senzaționalului jurnalistic, este și el pe punctul de a-și crea obligativități de natura concepției. Este, mai întîi, tirania documentului, fără document asemenea producții nu pot exista în forma în care ele există, putînd bineînțeles să se reformuleze dar în alt fel. Apoi, vine la rînd calculul efectelor literare reieșite din selecția materiei în conformitate cu o idee mai înaltă despre produs. A tăia în carnea documentului exact acolo unde este nevoie și a face din confesiune, jurnal, memoriu și act public un fel de emanații asemănătoare cu acelea ale lumi ficțiuni — aceasta este ideea. Practic, acest **„roman ready-made"** este, am observat aceasta, și modern și popular, fascinația realității nemijlocite (care este proprie acestui moment estetic) făcînd din ei specia, fără îndoială, cea mai simpatizată.

Corneliu Leu a presimțit această modificare de mentalitate care se explică și nu doar prin sociologia lecturii, ea este o caracteristică a literaturilor moderne în latura lor consumistă, substituind romanul foileton ottocentesc; ca atare, proza lui a căpătat o astfel de înfățișare și inventivă și educativă. Cei care nu citesc colecțiile de documente (care par greoaie, monotone și unele chiar și sînt) citesc însă documente excerptate, legate cu iscusință, romane-document scrise ca printr-o anchetă la fața locului însă o anchetă de cabinet, făptuită cu mult după ce evenimentul s-a consumat. Așa era și „Plîngerea lui Dracula", așa era și „Romanul nopții de februarie", așa este și „Romanul unei zile mari". Ziua aceea este 23 August 1944 iar reconstituirea, destul de fidelă, are în vedere documentele care, numeroase dintre ele, deja se cunosc. Nu este, să admitem, intiia reconstituire de acest fel, Haralamb Zincă în „Și a fost ora H" mai făcuse una, probabil mai bogată în document comunicat, dar este și aceasta utilă, mai literară în tot cazul, căci spre deosebire de „Și a fost ora H" acest „Roman al unei zile mari" introduce și psihologie și reconstituiri propriu-zis epice, ceea ce accelerează nota pur literară chiar dacă n-o fac cu totul senzațională căci, în adevăr, ce poate fi mai senzațional decît evenimentul pur ?

Dacă însemnătatea literară a unor asemenea producțiuni e mai intîi de felul populist interesînd cu deosebire sociologia recepției, interesul de căpătîi poate veni dinspre istoria pură și bineînțeles dinspre factorul educativ.

Mai întîi, istoria ; ea se împletește în romanul document foarte strîns și revelația de acte (care nu circulă ori circulă confidențial) e de cel mai acut interes. Romancierul-documentarist nu scoate decît o dată în viață la iveală documentul inedit și anume doar atunci cînd convoacă martorii, ca să zicem așa, neistorici, aceia care ilustrează optica de toată ziua, însă a depăși cu o clipă poziția istoriei oficiale aceasta îi stă la îndemînă. Cu intuiție și cu talent, el poate să lumineze înfățișări necanonice însă grăitoare față de evenimentul în întregimea lui, operînd clarificări la nuanță. Cît privește educația, aceasta este de la sine înțeleasă : romanul-document instruiește, îndreaptă cugetele pe o cale morală căci în esența lui un astfel de product este eticist și întemeiat pe o viziune morală asupra desfășurării istoriei.

Un roman-document este de altfel și inenarabil, el nu se poate adică povesti, căci aceasta ar presupune a reface încă o dată datele evenimentului pur, care se cunoaște. „Romanul unei zile mari" are, de aceea, condiția speciei și a-l desface exegetic ar fi o simplă analiză de confruntări izvoriste : evenimentul literaturii este evenimentul istoriei. Însă prin aceea că romancierul a fixat sub colimator un moment crucial, rezultă că sensul creației lui este acela de a da nu precum în „dosarul Dracula" imaginea individului superior înfruntînd mediul ostil ci imaginea unui popor întreg la ora înfruntării ultimative cu destinul.

A. Silvestri

„Și a fost ora H"

O valoroasă carte-document, binecunoscută, dealtfel, cititorilor este și „A fost ora „H" de Haralamb Zincă. Pe pagina de gardă, un citat dintr-o cuvintare istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu definește premisele acestei cărți și intențiile autorului : „Istoria trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții". Pornind de la acest îndemn, cercetînd arhive și discutînd cu sute de participanți la eveniment, citind numeroase volume de memorialistică, autorul reconstituie în cartea sa principalele episoade din ceea ce numim marele act istoric de la 23 August 1944. Lectura cărții, pasionantă, căci pune cititorul în contact cu documente și mărturii mai puțin cunoscute, scoate în evidență rolul esențial pe care l-a jucat Partidul Comunist Român, forțele patriotice și democratice în înfăptuirea actului istoric, moment de răscruce pentru destinul națiunii române.

Decupaje din presa vremii, citate din buletinele serviciului secret de informații, relatări ale intîlnirilor conducătorilor P.C.R. cu ofițeri din cercul palatului și cu lideri ai celorlalte partide în încercarea de a edifica o platformă politică comună, reconstituirea „minut cu minut" a momentului arestării mareșalului Ion Antonescu și a ministrului său de externe, Mihai Antonescu și, apoi, a acțiunii concentrate a armatei și a gărzilor muncitorești împotriva trupelor germane care încercau să ocupe Capitala, sînt secvențe ale unui montaj alert, de factură cinematografică, oferind împreună, imaginea de ansamblu a evenimentelor și refăcînd atmosfera tensionată din epocă. Ceea ce gîndeau oamenii despre războiul în care țara fusese tîrîtă fără voie, reiese cu claritate din manifestările populației Capitalei, după ascultarea proclamației radiodifuzate. Haralamb Zincă decupează un citat elocvent din numărul din 24 august al „României libere", care surprinde entuziasmul fără margini al maselor populare : „Știrea marilor evenimente petrecute aseară s-a răspîndit în cîteva clipe în toată Capitala. Încă înainte de difuzarea la radio a proclamației adresată țării, populația țării știa, simțea, că „CEVA SE PETRECE. Cînd aceasta s-a anunțat oficial străzile au căpătat dintr-odată, un aspect pe care nopțile de întuneric nu le-au cunoscut niciodată. O însuflețire extraordinară domnea pretutindeni. Grupe de cetățeni se îndreptau spre centru. În fața palatului regal, a ministerelor și a multor alte edificii (...) mulțimea a manifestat îndelung. Urale repetate au salutat vestea eliberării țării. Pînă noaptea tîrziu au răsunat în Capitală strigătele care salutau actul de eliberare a țării". După acest moment de fireasca bucurie, au urmat, însă, zilele grele de luptă, sub bombardamentele disperate ale aviației germane. Haralamb Zincă notează : „Singura forță politică ai cărei conducători se regrupează și rămîneseră în Bucureștiul în flăcări, în vederea conducerii insurecției, era Partidul Comunist Român. Un apel flutura ca un uriaș steag de luptă deasupra Capitalei : «Cetățeni patrioți ! Lupta cu arma în mînă împotriva cotropitorilor a început. Din această clipă fiecare român e un soldat al României libere. De lupta noastră depinde soarta țării ! Numai acțiunea organizată, sub ordinele și dispozițiile noastre, poate să asigure rezistența și victoria cu cele mai mici pierderi (...). La luptă hotărîtă, cu arma în mînă !»".

După cinci zile de încleștări dramatice, în care ostașii români au dat încă o dată dovada eroismului lor legendar, la 28 august 1944, comunicatul Marelui Stat Major anunță : „...trupele române ale Capitalei au reușit să înfrunte pe deplin încercarea perfidă a conducerii Germaniei de a pune stăpînire pe Capitala țării. Numeroase trupe regulate și formațiuni SS au fost nimicite și capturate". Era o etapă a marșului victorios, pînă la victoria finală asupra hitlerismului. Erau primele ore ale libertății.

Valentin F. Mihăescu

ion segărceanu

Sub 'nalta stea

Sint patruzeci de ani – solare trepte
De năzuire harnică-n lumină,
De cutezări și cumpăniri mai drepte
Sub largul-larg de zare carpatină.

Aici, unde trăim de-o veșnicie,
Ne este munca faptă temerară,
Suprem blazon : „iubirea de moșie",
De tot ce-i freamăt și zidire-n țară.

Aici cu dor și rivnă ne clădim
Un timp al nostru, viu, clocotitor
Și porți deschidem visului sublim
De-a ne dura un mare viitor.

Noi știmu-ne temeinic țelul, rostul,
Pe „vrem" il conjugăm cu „implinim",
Innobilind, rodește crezul nostru
Sub 'nalta stea a demnului destin...

Coloana infinitului

Flacără
a pămintului românesc :
stele deasupra-i
inalt se rotesc.

Urcă-mpletite prin trupu-i
izvoarele
să se-nfrățească-n lumină
cu soarele

Păsări in zbor avintat
o măsoară,
cintecul lor – lamură vie-n triumf
peste țară.

La temelia coloanei-flacără
EU,
fiu și stăpin
al pămintului meu...

Regăsire

Te regăsesc, mereu, mereu cimpie,
Tu – leagăn al copilăriei mele,
Incinsă-n straiu-ți mindru, ce mă-mbie
Cu maci de purpur, fluturi, filomele.

La tine vin, ca la un plai de suflet
Cu lanuri vaste, cringuri și izvoare
In care, pururi visător, mă-ncumet
Să-mi las in voie gindu-nalt să zboare.

Mă regăsesc aici, ca-ntr-o poveste
Curgind, ca Siul, dinspre ieri spre azi,
Cu tot ce-a fost cindva, cu tot ce este
Sortit să-mi țină-ntruna dorul treaz.

Mi-ai fost și astfel îmi rămii, cimpie,
Tărim de-aievea, mitic univers :
Pecetea ta – însemn de veșnicie –
O port adinc in inimă și-n vers...

dumitru bălăeț

Mă întrebi, copile

Mă întrebi, copile, la sfirșitul abecedarului,
care-i cuvintul cel mai de preț și adinc,
intre multele pe care le știm de-acum
amindoi...
Și-n sfiiciunea literelor Limbii Române,
stau și tot stau, și te-ascult, și-l aleg
să ți-l scrii inalt, tremurat și frumos :
August

Tu vei pleca de-acum în vacanța de vară
(cea mare !)
și vei fi liber să alergi, să te joci,
să te scalzi,
și e minunat să faci toate acestea, dar nu uita
că luna libertății tale depline corespunde
cu luna
Libertății Patriei tale și-o auzi, de asculți,
cum ți-o spun
și pădurile, și munții, și cimpiile, și apele,
și văzduhul senin :
e August

Tu crești cu umerii în lumină, și e bine așa,
mindru, și voinic, și frumos, și pe umerii tăi
aripi să porți pentru zbor, pentru vis
și iubire...
Și să știi că zvicnetul tău spre înalt e o parte
din zborul cel mare al poporului tău și in el
este scris cu litere de flacără, de noroc și
destin :
August

Cărare printre grîne

Cărare printre grine cind dau în spic
și-s multe
infiorări prin lanuri cum le stirnește vintul,
și valuri după valuri le-apleacă, le ridică,
și tu înoți prin ele cu un catarg de rouă.

Și ziua crește-n cale-ți în roșuri tari și crude,
mai spre dogoarea vieții înaintind cu tine,
în lanuri se coboară prin raze de jar
din ceruri
și-n spice fac lăcașe rotunde-n bolta verii.

Privește-le cum schimbă culorile cimpiei,
din negru-verde-n zbucium în galbena lumină,
aureolă blîndă la nesfirșitul cintec
ce-n zborul lor spre soare il saltă ciocirliile.

Din loc în loc vezi macii cu florile rotunde,
ca din adinc de vremuri un semn
de nemurire,
cald, vaporos, fremătind acolo în depărtări
duhul străbunilor.

Îmbracă-te-n miresme cind treci prin
bărăgane,
cărare printre grine tu caută întruna,
și glasul lor din lanuri ascultă-n zorii zilei,
și-n miezul ei și-al vieții și cind răsare Luna.

Celor care au coborît către temelii

Celor ce au coborit către temelii, anonimii
și drepții
purtători de unelte și de datine blinde
și jertfe
pentru ca zidul să crească mereu mai înalt
și frumos
în nesfirșitul făpturii,

Lor – cintecul Patriei biruitor cu zorii de zi,
Lor – freamătul frunzelor în copaci,
Lor – vuietul de uragan al pădurilor
și murmurul sfint al apelor din izvoare.

Celor ce au coborit în temelii – mingiierea
cuvintului peste moarte, luminile lui apropiate.
În rostirea poemului ei să fie mereu cu noi
mai sus, în puterile Soarelui.

TARA SPRE MARELE AUGUST

Oameni care fac pămîntul să rodească

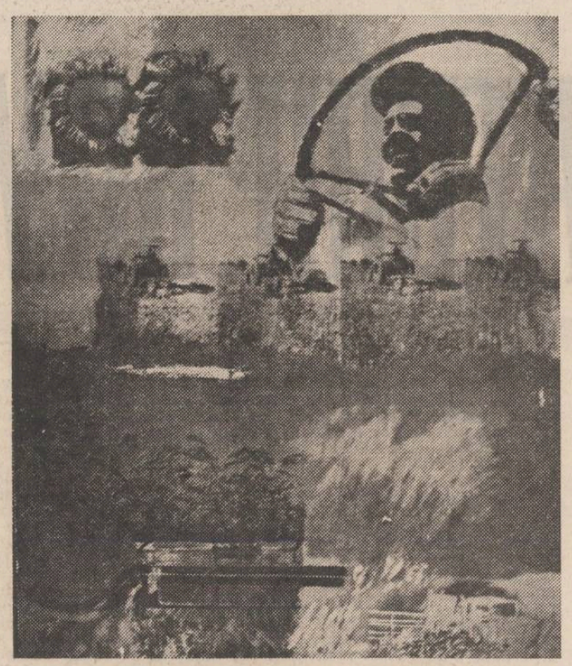

Vladimir Șetran : „Mecanizarea agriculturii"

reportaj de paul urdea

Pe șoseaua ce leagă Piatra Neamț de Tîrgu Neamț, acolo unde aceasta întilnește apele Cracăului, ce coboară vijelios din inima munților Stinișoarei, se află comuna Bodești. Situată intr-o zonă in care toponimicele au rezonanța dangătului de clopot — Agapia, Văratic —, farmecului inegalabil al amintirilor din copilărie — Humulești, Ozana —, vuietului de luptă, tropotului oștirilor incleștate pe viață și pe moarte — Războieni, Ștefan cel Mare —, murmurului domol al izvoarelor minerale tămăduitoare de la Bălțătești, comuna Bodești stă intoarsă cu fața spre patriarhul Ceahlău, de pe virful căruia, in zilele senine, se vede Marea cea Mare. Ca o nostalgie a necuprinsului Bărăgan, cimpia urcă șerpuind pe valea Siretului, pină la Roman, face tumbe in depresiunea Cracău-Bistrița și brusc rămine in așteptare, trăgindu-și răsuflarea, cu uimire, inainte de a incerca să-și reia suisul spre vest, pindind parcă un moment anume, așteptind parcă un anume om.

Văleatul 7492 (1984), cind primăvara țișnește de sub zăpadă, in clinchetul ghioceilor, Vasile I. Tomescu, președintele cooperativei agricole, n-a intirziat la intilnire.

Aceasta este povestea lui, zisă de el insuși, și a țăranilor din Bodești, județul Neamț, care, dincolo de particularitatea intimplărilor, pune în lumină unul din acele mari și evidente adevăruri, de o semnificație universală și o valabilitate eternă, subliniat de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU : „Sensibilitatea și inteleptciunea țărănimii noastre si-au găsit expresie nu numai în bogăția artei populare de o mare frumusețe, profunzime și originalitate, dar și intr-un cod moral superior, in care sint inscrise la loc de frunte cinstea și omenia, dragostea de muncă și de natură, dirzenia și neinfricarea in fața greutăților, vitejia și eroismul".

Construiesc case frumoase, asfaltasem drumuri, am tras lumină electrică. Eram primarul comunei și ce altceva trebuie să facă un primar, decit să schimbe fața unei așezări ? Ce altceva decit să aducă civilizația in sat ? Am tot făcut treaba asta, cu tot sufletul.

Ceva mai incoace, în urmă cu zece ani, cind am fost ales președinte al cooperativei agricole, a fost ca o reintoarcere la pămint, la natura dătătoare de putere și-mi doream această reintoarcere ca o regăsire a locurilor copilăriei și a lumii ei, o reintilnire emotionantă, tandră și nostalgică, in care sufletul redescoperă inocența, in care gindurile se adună domol, intr-un univers al echilibrului și armoniei. Căci, lumea copilăriei este pista de pe care omul decolează în marea sa aventură a cunoașterii și cuceririi universului și la care se reintoarce mereu.

Cu ce să incep acum, că sint președinte ? Bun, îmi regăsisem locul și echilibrul. Mai departe ? Clipele de reverie sentimentală și de tihnă s-au dovedit numărate cu zgircenie, iar izvorul in unda căruia îmi oglindeam chipul, înainte de a sorbi, s-a tulburat. Credeam cu convingere că-i cunosc pe oameni — cine sînt ei dacă nu acei copii cu care mă jucasem și descifrasem, pe băncile școlii, tainele abecedarului ? Îi cunosteam, sigur că da, așa cum cunosteam locurile — dealurile sterpe, prăfuite, roase de copitele vitelor înfometate, răzlețele plantații de pomi, meandrele Cracăului. Era, oare, suficient pentru ce vroiam să fac și mai ales pentru ce așteptau oamenii de la mine ? Toți mă priveau, nu numai cei rămași să lucreze in cooperativa agricolă, ci și cei care plecau în cete la munte, la tăiat copaci, tot satul aștepta parcă o minune, ceva care să schimbe peste noapte fața strimbă a lucrurilor și rosturile nerostuite care se instăpiniseră. Și, în primul rînd, să le redea increderea în sensul adevărat al muncii, făcută gospodărește și cu spor și plătită pe măsură.

Am cunoscut un fintinar, un bătrîn fintinar, și el mi-a zis că dacă vreau să-i cunosc pe oameni, să sap în curtea fiecăruia, acolo unde, mic fiind, umbla cu picioarele goale, să sap, deci, cite o fintină. Că în orice fintină, odată cu izvoarele și chiar înaintea lor, tisnesc întrebări. Iar oamenii care sînt oameni, iar nu sperietori, umplute cu paie, pentru ciori, sînt făcuți din întrebări, care vin din adincurile lor la vedere, la suprafață. Sapi, sapi mereu, te legi cu funii de mijloc ca să nu cazi și să poți fi tras afară în caz de pericol, dai peste straturi geologice amestecate, uneori chiar peste gunoaie și cadavre de animale — oh, el dăduse și peste munitii din timpul celui de-al doilea război mondial ! — dinamită adevărată. Cunoscînd toate acestea ai să înțelegi de ce oamenii nu mai sînt aceiași, de ce s-a dereglat ceva în adincurile lor, iar ceea ce tisnește la suprafață este doar neincredere, și delăsare, și egoism, și lipsă de curaj, și... Ceva sălciu, sărat și amar. Vor fi multe nopți de nesomn, de speranță în deznădejde, multă trudă pînă ce izvoarele vor fi curățate și-și vor regăsi matca, susurînd lin, ca un cintec domol, cu care mamele își adorm odraslele, ca o oglindă în care tremură chipul zglobiu al fetiscanei cu care colindaseși, băietan fiind, cîmpurile, fugărindu-vă și prinzîndu-vă și nerostind nici o vorbă, decît mîinile care se caută și se ating sfios, și ochii care...

Poate, un tablou idilic ; sigur, însă, o rampă de lansare.

...Povestea cu leul în plus nu este poveste, ci un adevăr cu care mulți s-au deprins greu. Cînd m-au ales președinte, cooperativa nu avea decît o sobă dărîmată și 34 de milioane de lei datorii. Știam că nu se poate sări direct de pe treapta cea mai de jos pe treapta a șaptea. Ca și cînd poți zice că ai învățat lectia dacă ai citit-o o singură dată. Așa că le-am spus tovarășilor mei, mereu și mereu, că trebuie să facem politică. Ei au rîs și m-au întrebat ce este aia. Iar acum, deși am vîrsta pe care o am și sînt de origine țăran și tot țăran voi muri, tot îmi zic că încă n-am pătruns suficient în tainele oamenilor de la sate. Încă n-am dezvelit toate grăuntele de aur din sufletul oamenilor. Că mulți sînt bogați, dar zgîrciți și neîncrezători și stau zăvoriți în ei, ca niște case de bani. Cum să-i lămuresc eu, în chestia cu politica ? Le-am zis : uite, în sat avem atîtea vaci cu lapte și atîtea familii. Dacă facem împărțirea, aflăm că revine un sfert de vacă (așa era atunci), sau numai coarnele, sau sfîrcul cozii pe o familie. Cînd vom înțelege de ce s-a ajuns aici, atunci înseamnă că sîntem capabili să facem politică, politica noastră a bunăstării. Și iar le-am zis : eu nu vă promit că începînd de mîine ne vom lăfăi în bogăție, dar că dacă vom sti să chibzuim asupra leului ăla cîștigat în plus prin muncă, atunci iesim la liman cu fruntea sus și buzunarele pline. Așa că, în primii 5—6 ani, am alocat la fondul de dezvoltare jumătate din fonduri și ca să fie treaba bine făcută, ca oamenii să nu se mai plîmbe de ici-colo, am înființat noi locuri de muncă, în zootehnie, în mica industrie, cu cîștiguri sigure. Acum, să vedeți ce a însemnat politica asta : în cincinalul 1971—1975 obțineam, în medie la hectar, 1 300 kg grîu, 1 400 kg porumb, iar o vacă nu dădea mai mult de 700 de litri de lapte pe an. Eu zic să nu ne oprim aici, să mergem mai departe, să vedem cum stăm azi, acest azi pe care noi l-am numit, acum zece ani, mîine : orz — 3 840 kg ; grîu — 4 210 kg ; fin și otavă — 5 000 kg ; sfeclă de zahăr — 38 500 kg și la cartofi 41 de tone.

...Într-o seară, tîrziu, după terminarea treburilor cîmpului, aveam ședință, în care se discuta despre un conducător de atelaje. Un om de aici, de la noi din sat. Nici prea-prea, nici foarte-foarte. Un om oarecare. Stă în căruță și dă cu biciul în cai. Atunci, de ce ne pierdem vremea cu el ? Avem alte treburi mai importante. Omul avea niște gînduri și ținea morțiș să ni le spună. Ce gînduri ? Cum vede el lumea, de la nivelul lui, de pe capra căruței, dînd cu biciul în cai și străbătînd comuna și cîmpul de la un capăt la altul, și dînd binețe oamenilor și văzînd ce și cum, p-ăla că trage cea și celălalt hăis, că de el nu se fereau ; deci, cum crede el că ar trebui rînduite mai bine treburile. Sigur, de gînduri nu ducem lipsă, și mie mi-a zis cineva : Tomescule, vezi că-ți plesnește capul de ideile astea ale tale și eu i-am zis că nu-mi plesnește, că l-am încercat de multe ori. M-da... Unii încă nu sînt convinși că a gîndi este o sarcină de partid, iar alții nu sînt convinși că, oricît de buni cioplitori am fi în cuvinte, nu putem acoperi cu măgureală lenea în promovarea și aplicarea noului. În acea ședință erau obosiți și-și pierduseră răbdarea, gata ! să ne mai slăbească tovarășul cu propunerile lui, și atunci mie mi-a sărit țandăra și-am zis : cum, adică, ne pierdem vremea ? Ce, noi creștem barabule (cartofi, n.n.), sau creștem oameni ?

Chiar așa le-am spus, că aveam un năduf mai vechi, niște tovarăși de la județ, anj la rînd ne-au privit de parcă am fi avut o etichetă lipită pe frunte și pe care scria că Bodeștii sînt pentru lapte, cartofi și activități industriale, că e cooperativă din zonă de deal. Atît credeau ei că sîntem în stare să facem, dar anul trecut am dat peste 4 200 de kg de grîu la hectar, de se înecau combinele și niște combineri veniți din sud, de la cîmpie, au zis că așa ceva n-au mai văzut, că grîul nostru este aur curat. Or, eu tocmai asta vreau să se înțeleagă, că tot ce-am încercat să facem a fost să punem la punct un sistem care să producă producători. Tradiție avem, dintotdeauna țăranul acestor locuri a trudit din greu, pînă ce a înțeles că nu pămîntul este rău dacă nu dă recolte mari, ci omul care l-a muncit așa cum l-a muncit, adică nici cel puțin de ochii lumii, nici cel puțin atît cît ar fi vrut conducătorul acela de atelaj, care plesnește caii cu biciul și iscodește lumea cu privirea și gîndește : mă, dar prost mai este nea Cutare, dacă nu este în stare să facă pămîntul să rodească mai bine. Dar nici o tradiție, oricît ar fi de bună nu se păstrează decît prin muncă și nici un progres nu este posibil decît tot prin muncă, la care să ne înhămăm toți, nu eu, președinte, să zic din birou că trebuie să punem mîna pe sapă, ci acolo, pe cîmp, eu cu sapa în mînă să le zic să pună și ei mîna pe sapă și atunci n-o să mai fie nici o interpretare și n-o să mai tragă unul hăis și altul cea și vom ajunge să producem oameni producători. Piramida cu virful în jos, știi teoria, nu ? Adică, cei de sus, aleși de obște în conducere, care au cea mai mare răspundere, să muncească în așa fel încît să fie bază pentru cei de jos. Vorbeau combinerii aceia din sud, de la cîmpie, cățărîndu-se cu combinele pe dealurile noastre, cu buncărele gemînd de grîu, său de aur, gata-gata să se răstoarne, că n-ar fi crezut în ruptul capului că au să întîlnească asemenea bogăție pe niște terenuri cu gradul III de fertilitate, că așta e pămîntul la noi, așa este categorisit de cei care nu ne cunosc, nu știu ce avem noi în cap și nici cum dăm cu sapa. În urmă cu cîteva luni, eram cu directorul general pe cîmp și el a intrat în lanul de porumb, a verificat cum s-a prășit și mi-a zis : „Tovarășe Tomescu, dumneata ești țăran, ai fost și vei rămîne țăran". Și eu am înțeles din privirea sa și din căldura vorbelor sale că-mi face cel mai mare și cel mai frumos compliment, ca și cînd mi-ar fi pus o decorație în piept, sau așa cum semnezi un CEC în alb, pe încredere : „Ești țăran, îți știi rosturile, eu n-am să te întreb cum prășești, dar am să vin la toamnă, în mod special, să văd cum ați prășit în vară". Încrederea asta a lui m-a făcut, cînd am ajuns acasă, să mă uit în oglindă și să-mi spun : „Tomescule, ești un om făcut. Ți-ai luat răspunderea în spinare, vezi să nu te faci de rușine". Căci, de ce să mint, pericole există, unele chiar ademenitoare, așa cum este umflatul în pene, amăgirea, lipsa de măsură și îndepărtarea de oameni. Eu de la părinții mei am învățat să fiu gospodar, deși nu m-am necăjit prea mult să învăț în școli, nu am decît liceul și un curs tehnic de arhitectură și sistematizare, nu mi-am putut toci coatele pe bănci, așa cum a făcut fiică-mea, de pildă, care e studentă la medicină la Iași și are bursă de merit gradul I, dar tot am fost în stare să o învăț să fie cu oamenii de la foarte corectă în sus, căci vorba lui taică-meu : suflet cu suflet se tine, altfel om cu om nu se tine ; orice negustor isteț știe să facă o afacere din care să iasă în cîștig, dar numai prin muncă cinstită poți să scoți o sută și un leu dintr-o sută. Ei, leul ăla în plus contează, el este baza dezvoltării.

Mă întorc iar în timp și-mi amintesc de vizita pe care am făcut-o acum 8 ani la C.A.P. Stoicănești-Olt. Am rămas ca la dentist. Păi, un soldat de acolo era egal cu un general la noi. Organizare, participare la muncă, retribuire — totul ca în visurile noastre cele bune. Cînd m-am întors acasă, le-am povestit în adunarea generală ce am văzut. Era o liniște mare și adîncă în sală, de parcă toți își țineau respirația. Am înțeles că le vorbesc pe graiul lor și ei stau să asculte cum se limpezesc apele din fîntîna sufletului lor. Dar, nu le-am spus chiar tot, tabloul era prea strălucitor. Ambiția însă a crescut în mine. Acum, avem oameni cu care putem merge la orice bătălie, numai să le spunem pentru ce luptăm. Dacă am avea în cont 30 de milioane de dolari, n-am putea face cu ei ce sînt în stare să facă oamenii noștri. Eu nu știu să mai fie vreunul care să munceacă de nota 6 și să se aștepte să fie plătit de nota 8. Dacă o mai fi, înseamnă că ceva nu este în regulă : ori ăla nu muncește cum și cît trebuie, ori nu este recompensat corespunzător. Drumul păsit cu piciorul, pas cu pas, de la țăranul cu sacul în git, toamna, la cules de porumb, pînă la mecanizator și muncitor în zootehnie sau în atelierele industriale — cum pot eu să vă fac să-l vedeți și să-l înțelegeți ? Este un drum de suflet, căci totul trece prin cugetul și sufletul țăranului.

Ce s-a schimbat dincolo de aspectul locuințelor, de asfaltul străzilor și de retribuția muncii ? Participarea, asta s-a schimbat, gradul de interes pentru tot ce ține de viața noastră. Eu, de obicei, plec de acasă la patru și jumătate, cînd încă nu mijește de ziuă, o iau ușor pe drum, cu pași neauziți, dar ce mi-e scris în frunte, aia mi se întîmplă : pînă la sediu, mă opresc vreo zece oameni, să discutăm de una și de alta, treburi de-ale noastre. Așa pățesc mereu și dacă vreodată, cine știe, nu se întîmplă așa, intru la bănuieli, că ceva nu este în regulă, că de ce să mă lase oamenii să trec pe ulițele satului cu pași neauziți ? Și am mai cîștigat ceva care s-ar putea numi egoism, dacă n-ar fi înțelepciune și cunoașterea exactă a dimensiunilor lucrurilor, a ceea ce sîntem noi în stare să facem, astfel încît să fim noi înșine. Exact cum spune tovarășul Nicolae Ceaușescu : pentru a realiza revoluția în agricultură, trebuie să realizăm o revoluție în conștiința tuturor oamenilor muncii din agricultură, astfel încît ei să fie conștienți de forța de care dispun.

După Conferința Națională a partidului, gîndind la spusele tovarășului Nicolae Ceaușescu, am înțeles că n-avem datorie mai mare decît să îngrijim pămîntul. Primarul, specialiștii, cei din consiliul de conducere, cu toții ne-am adunat și-am alcătuit un program de perspectivă pentru creșterea capacității productive a pămîntului. Altfel spus, trebuia să-l pregătim să facă față și la potop și la secetă. Terenul, l-ai văzut, dealuri peste dealuri, în unele locuri nu crește altă dată decît măcriș și ceva secară. Gradul III de fertilitate, așa scrie în hărți. Ne-am prezentat în fața oamenilor, în adunări sătești, unde au fost toți, nu numai cele 600 de familii de cooperatori, dar și cele 900 de familii care lucrează în industrie, la oraș, dar ne dau și nouă o mînă de ajutor. Bun. Le-am spus ce aveam de spus, apoi i-am ascultat pe ei, să vedem cum văd ei problema. După ce ne-am pus de acord, am trecut la treabă : am făcut scarificări pe 600 de hectare, am săpat 20 km de canale și drenaje, am încorporat 15—20 tone de gunoi de grajd la hectar și încă 500—600 de tone de amendamente calcaroase, pentru corectarea aciditătii solului ; ne aflăm în faza de finalizare a două iazuri și, pentru a stăpîni apele sălbatice ale Cracăului, pregătim o acumulare pe 16 hectare. Vom avea astfel o rezervă de apă pentru irigații, microclimatul se va schimba. În zootehnie se va construi o fermă de păsări, dotată cu incubatoare pentru pui, ce vor fi livrați cetățenilor. Investițiile se ridică la 25 milioane lei.

În adunarea generală cînd s-au prezentat sarcinile de plan pe acest an, cooperatorii noștri au zis că respectivele sarcini sînt prea mici, că nu ne exprimă pe noi, că cei care ni le-au atribuit nu ne cunosc, noi fiind în stare de mai mult. Am repus demnitatea în drepturile firești, dobîndite prin truda fiecăruia — de ce să renunțăm la încrederea cîștigată în forțele proprii, să fim trași înapoi, obligați să pornim în competiția pentru recolte mari de la o stachetă coborîtă ? Așa că au cerut — și am ținut seama de voința lor — să întocmim un angajament realist, corespunzător adevăratelor noastre posibilități.

...Ultima dată, cînd am fost la Bodești (localnicii zic Tomești, cu T de la Tomescu) am întîlnit o căruță. Un bătrîn mîna caii, ținînd strîns hățurile. „De ce le rupi gura cu zăbala ?" l-am întrebat. „Altfel nu mă ascultă, mi-a răspuns, altfel merg pe unde cred ei că e mai bine, dar de unde să știe ei dacă nu mai cunosc locurile ? Atîta s-au schimbat, că uneori îmi este greu și mie să le recunosc".

Mineru și otavă

olimpiu nușfelean

La cîțiva kilometri înainte de a intra în Rodna, autobuzul ce transportă minerii dinspre Singeorz-Băi oprește lîngă un izvor de „borcut". Minerii coboară și, așteptînd la rînd, beau din apa ca o zi senină și friguroasă. Nu voi spune că-i un ritual magic acest moment din preludiul unei noi intrări în abataj, deși există destulă poezie în îngenunchierea minerului la șipotul viu, și are poezia ei nefirească și apa pînă de multele substanțe pe care minerul le smulge muntelui, în adînc. Și nu voi spune nici că oprirea aceasta la izvor este o obișnuință. Șoferul Mircea Pioraș întreabă tare : „Vreți să beți borcut ?" și cîteva voci răspund aproape în cor : „Vrem !". Și mașina oprește. E o zi senină, cu soare strălucind între două ploi, cum ne obișnuiește pe aici începutul de toamnă. Aerul e atît de curat încît aproape te obligă să-l respiri și să te lași înviorat de el, brazii străjuiesc pe culmi, ca o mare verde, a cerului, și case răzlețe veghează de sub geană de pădure, susținute de o palmă de porumb, ca în „vechime", și nu știi ce să lauzi mai mult, gestul minerului aplecat la șipot sau freamătul brazilor, zgomotul piraielor ce invie văile sau rivna concasoarelor de la uzina de prelucrare a minereurilor, casele frumoase ce se înalță mereu sau grija celor de la ocolul silvic pentru întreținerea pădurilor din împrejurimi.

Am putea spune despre comuna Rodna că este o așezare completă, a cărei viață se întîmplă și în mină, dar și în pădurile de foioase sau conifere ce urcă de la Ilva Mică pînă pe înălțimile Ineului, în văi adînci, dar și pe munte, în case frumoase sau blocuri de apartamente, în unități comerciale foarte diverse, modernizate, în solarii productive, pe pășuni, în cinematograf sau pe scena casei de cultură, în bibliotecă sau la îngrijirea vinatului. Dacă vom nota că prima atestare documentară a Rodnei datează din anul 1235, că în a doua jumătate a secolului al XIII-lea așezarea devenise un însemnat oraș transilvan, că năvălirea tătarilor din 1241 distruge și această așezare minieră, că în perioada medievală a constituit un important punct vamal în comerțul Transilvaniei cu Moldova, că lucrătorii minelor s-au alăturat întotdeauna mișcărilor doritoare de progres pornite de istorie și pe aceste meleaguri, vom putea spune că trecutul Rodnei este cuprins într-o carte demnă și importantă a ceea ce a înfăptuit un popor glorios, iar dacă vom reține că minerii de aici și-au propus să dubleze producția exploatării miniere în anii următori, va trebui să recunoaștem că și viitorul localității se pregătește să confirme cele mai sincere și importante aspirații.

Desigur, Rodna este menținută în necontenitul anotimp al înfloririi mai ales de către sirgul întîmplat în abatajele de la Valea Vinului, Valea Blaznei sau, în curînd, de la Făget, în cele pe care viitorul se va strădui să le mai deschidă. Așezarea își îmbogățește conturul prin ceea ce impun, creează și ocrotesc aceste abataje — minereu și oameni, speranțe și satisfacții, dorințe și înfăptuiri. În timp ce autobuzul urcă pe firul Văii Vinului, tînărul Constantin Pentiuc, mecanic pe o LMD ce scoate minereul la suprafață, îmi povestește pe scurt despre Rodna sa natală, despre cei trei ani de școală profesională de la Brad, despre un an lucrat ca preparator la „prepararea" de la Aghireș, despre cursurile de calificare de scurtă durată, ce i-au permis să se policalifice. Faptul că aceste cursuri se întîmplă în abataj, fără scoaterea din producție, are însemnătatea sa, căci, după cum îmi spune maistrul Vasile Terșanschi, angajat la mina de la Valea Vinului din 1957, „munca modelează repede". Munca modelează atît în privința îndeminărilor necesare meseriei, cît și sufletește, colaborarea dintre cei care cunosc meseria și cei dornici să o învețe, această colaborare este întotdeauna fructuoasă. Numai astfel se explică, numai stăpînind bine meseria, de ce mineri ca Dionisie Grivase, Zaharia Dîngă, Erdösi Florea de la Valea Vinului, Vasile Coblicska, Vasile Terec, Grigore Grec de la Valea Blaznei, se mențin mereu fruntași, dar și că tineri ca Francisc Terșanschi II, Braier Gheza, Ionel Pătîtu, Vasile Ometiță sau Alexandru Timiș nu rămîn mai prejos, deveniți deja șefi de echipă, numai astfel e posibil ca productivitatea să sporească necontenit, cînd în slujba ei sînt puse cele mai noi metode de exploatare a zăcămintelor.

„Preocuparea noastră este să creștem viteza de execuție a lucrărilor de desfășurare și pregătire a abatajelor, a unor noi fronturi de lucru, mărturisește inginerul șef Ion Birdea. Astfel, săparea suitorilor cu instalația „Allimak" a dus la realizarea a cîte două salturi pe schimb. Ne străduim să punem un diagnostic cît mai exact în vederea rezolvării eficiente și corecte a unor probleme de locuri înguste și stagnări, să aflăm întotdeauna cauzele adevărate, și cît mai repede. În faza de evacuare, introducem mașini de capacitate mai mare. Inițierea și calificarea noilor angajați se execută după metode optime, astfel încît minerii noștri învață bine meseria în timp record, și chiar sînt în măsură să-și facă singuri calculele privind remunerarea... Beneficiind de meseriași buni, de utilaje și unelte de înaltă tehnicitate, am reușit să deschidem fronturi lungi pe înclinare, cu dirijarea presiunii miniere prin pilieri naturali, fapt ce-l considerăm o performanță importantă."

Pe geologi sîntem tentați să ni-i imaginăm mai întîi cățărîndu-se pe stînci cu rucsacul în spate, amenințați de furtuni și de abisuri, colecționînd tot felul de pietroaie și pietricele... Munca geologului de mină nu-i bătută chiar atît de tare de vînturi și ploi, dar nu-i mai puțin seducătoare și importantă. Despre „petele albe" din mină, despre necesitatea ca ele să dispară din preajma celor care trudesc în abataj, pentru că ele înseamnă, atunci cînd apar și se mențin, amenințare și pericol, despre acele spații pe care geologul trebuie să le pătrundă cu știința sa, îmi vorbește geologul șef Petru Varga. Colaborarea dintre geolog, șeful de mină și topograf este (și trebuie să fie) perfectă și necesară. Dar geologul de mină, pe lîngă că dirijează lucrările de exploatare a zăcămîntului, pe lîngă că întocmește și urmărește realizarea unui program de cercetare în detaliu, el, prin descoperiri de zăcăminte noi, prin grija de a fi exploatate rațional, asigură viitorul minei, viitorul bogățiilor țării.

Numai că viața minei nu se întîmplă doar „sub pămînt", ci și la suprafață. Aici, „afară", am cunoscut un om de excepție în persoana lui Ludovic Kotlar, șeful Uzinei de preparare a minereurilor din Rodna. Cine face cunoștință cu el, își dă seama imediat că are în față un om dintr-o bucată, cum se spune, un om adevărat, care inspiră încredere, seriozitate, siguranță și entuziasm, prin gesturi și prin priviri, prin seninul feței și al zîmbetului, prin vorbe și prin fapte. Face parte dintre acei oameni care dau consistență unor cuvinte golite adesea de sens printr-o folosire nu întotdeauna justă, onorează fără sentimentalisme și ezitări aspirații și... programe de muncă, iar atunci cînd afirmă că are în uzină un colectiv foarte bun, sau că, în activitate, beneficiază de o eficientă colaborare cu colectivul de conducere al exploatării miniere, că a găsit întotdeauna înțelegere la cei din preajmă, sau cînd îți vorbește despre îmbunătățirea condițiilor de muncă din unitate, trebuie să recunoști că nu spune doar niște simple „poezii"... Importanța uzinei e mare în privința preconcentrării minereurilor, a economisirii energiei și forțelor de muncă în procesul prelucrării metalelor, dar important este și rolul lui Ludovic Kotlar în uzina de preparare a minereurilor, contribuția lui la reducerea la minimum a metalelor din steril. Este, pînă acum, autorul a cinci brevete și invenții aplicate (înlocuirea unor reactivi de import cu reactivi indigeni, perfecționarea sistemului de clasare la partea de măcinare, hidrociclon cu simplă sau dublă reglare a produselor evacuate), ce au dus la îmbunătățirea fineții de măcinare a minereului și deci la reducerea pierderilor de metal din produsul final. Fiu al Rodnei, conducînd de zece ani o uzină... nouă ce activează într-o veche zonă de minerit, ținînd mereu tînăr sufletul uzinei, cunoscător din mii de ceasuri de trudă a fiecărui amănunt al uzinei, strict interesat de soarta ei, deținător al unei mari puteri de muncă, mîndru de meseria sa într-un fel firesc și contaminator, omul din fața mea este acela pentru care curajul muncitoresc și datoria muncitorească sînt componente ale ființei, și prin care se dovedește că aceste componente fac existența mai pasionantă.

Sînt multe lucruri frumoase la Rodna. Rămîne pentru altă dată să le pomenesc. Cum nu mai pomenesc nici despre coborîrea mea în abataj, o aventură seducătoare pentru oricine, dar mai ales un prilej de a-ți da seama, aici mai mult, cît de important pentru viață ta este un lucru bine făcut !...

Aștept la poarta Uzinei de preparare o basculantă cu care să ajung în centrul comunei. Mașinile se răresc. Dispecerul îmi spune că, din cauza ploilor dese din ultimul timp, minereul devine mai moale și, încărcat în mașini, riscă să fie pierdut pe drum. Cantitatea de minereu transportat de fiecare mașină trebuie să fie redusă. Mă gîndesc la aceste ploi care uneori întrec măsura și amenință otava cosită... Amenințătoare și pentru cosași, ploile prea lungi, și pentru mineri... Și aflu încă o dată cît de largă este această înfrățire a celor care lucrează în patrie !

CÎNTAREA ROMÂNIEI

Copacul patrie

În copacul tău veșnic
și eu mă aștern
cu trupul de aer
aurifer
cu sufletul dezlegînd
fundalul pămîntului...
sînt cuprinsă de coacere
în tot ce trăiesc
și ating
sînt cuprinsă de vastitatea
pădurii
care va veni...

Dor

Curat ca o ziuă neîncepută
ca o corabie
din lemnul închipuirii
e acest glas
care te cîntă
înviind în bobul de grîu
în bobul de strugure
în bucuria eternă a curgerii
printre elemente
a belșugului de cuvinte
izbînda asupra
a ceea ce nu se vede
și-i fără rost
curat ca un zbor
de frunză
ori de pădure
într-o pasăre fericită și
fără veste
crescînd noaptea în somn
e dorul de tine...

Victoria Milescu

Fascinație în August

1.

și am strigat :
un cîntec s-a-nșerpuit liană
lenește voaluri sufereau iubind
un fum feeric s-a fost desprins de geană
și stropi adînci
de țară
mă țărmureau fluid

mă revărsam din vetre cu sîngele fierbinte
ochiul prelins deasupra descoperea țării
în spații democrate, în gîndul biruinței
în imnuri de speranță din AUGUST 23

2.

concentrice destine îmi deslușeau triumful
prin muncă înainte, ni-e munca unic fel
în clipa comunistă, descătușat de vîrstă
țîșneam arteziană cu ochi de porumbel

m-a fost primit viața
de zdrențe să mă spele
plonjam în faptul zilei pe-orbite sidefii
fugeam în neodihnă și-n drumuri muncitoare
mi-era condeiul faptă și fapta port-drapel.

Mircea Șoncuteanu

Slavă partidului

Un imn măreț, vibrant și generos,
Înalță țara pe o nouă treaptă,
Pe drumul minunat și luminos
Întruchipare de cuvînt și faptă.

Baladele se-nscriu tot mai rotund
Pe verticale fără-asemuire,
Istoria respiră mai profund
Pe-al Patriei pămînt de fericire.

Azi visurile țării se-mplinesc
Cu-a Dunării măreață epopee,
Ca-n basme frumusețile ne cresc
De mărturie lumii să ne steie.

Partidul e izvorul de lumini
Din care viitorul ia ființă,
Carpații se înalță mai senini
Cu-al României pisc de conștiință.

Să fie semnul

S-a scris o mărturie peste timp,
Un August scris cu foc pe-această vatră,
Istoria vibrînd în anotimp
Venea turnînd eroi în bronz și piatră.

Venea turnînd lumină peste veacuri
Cu un Partid stegar de generații,
Izvorul nesecat de-înțelepciune
Prin care țara-și limpezea Carpații.

S-a scris o mărturie pentru timp,
Iradiind imensele lui spații,
Istoria urcînd prin anotimp
E-un univers etern de constelații.

Sîntem chezași de ctitorii sublime
Pășind vizionari spre viitor
Și înălțăm pe aripi de lumină
Un imn măreț sub steagul tricolor.

Să fie semnul nostru peste timp
Că ne iubim eroic sfînta țară,
În toată frumusețea ei de azi
Și-n dîrza-i măreție milenară.

Ioan Borșa

Desene de Sabin Ștefănuță

Omagiu

Privesc noaptea ce se lasă imaculat
peste trup
ca o prințesă a întunericului și a veșniciei
ca o imensă vestală în flăcări
sorb gingășia sortită ființei de jar a luminii
țară purtătoare a harului meu
Așa cum ochii-mi primesc strălucirea astrală
Primește omagiul fierbinte al simplității mele
Apleacă-te în fața marelui exemplu
Al solidarității poporului tău
Și sădește în trupul eternității
Chipul purității năzuințelor tale.

Lumină

Se rostesc cuvinte de dragoste pentru țară
Chipuri aurite se oglindesc în prospețimea
clipei
Miresme de tei și mixandre le înconjoară
Copaci cu frunze solzoase încintă
depărtările
E iarnă, e toamnă, e vară în toate cîntările
Generații semețe se-nalță în lumina
de august
Și chipul fierbinte al zării le mîngîie trupul
cu fală
Lumina se-aprinde în ochii lor de tăciune
Se-aprinde lumina solară.
Ei au învățat să-nvingă toate asprimile
Din bobul de rouă și-au clădit semeția
Ei au înălțat steagul spre patrie
Și lumina de august le-a născut bărbăția.

Ileana Bucovina Isbășoiu

Acvilă a vorbirii

Tinerii noștri în avangardă strălucitori ;
starea lor leopardă fluturînd
deasupra enumenicelor
mori,

deasupra pridvoarelor cu greieri, /
vapoarelor elizee,
deasupra psihozelor / pianelor... /
născătoarelor de muze –
Junii muncitori, deschizînd cu respirația
lor genuină
sternu-ți hipnotic libertate
acvilă a vorbirii /
eroină !
Du-te și zboară-te și,
patria va avea mai multe /
ferestre /
mai multe zboruri de mîini /
uzine /
scări și piîni...

Marcel Ion Fandarac

Prour pentru porțile țării

Cerul patriei
din august e dăltuit
cu mîinile noastre.

În fiecare vară
deschidem ochii
în lacrimi de soare :

La 40 de ani
așternem prour
pentru porțile țării...

Tot mai sus
pe aripa cerului românesc.

Zorile

Treceau aripi spre soare
valuri roșii din mare.

În cazematele de pe dig
începuse să bată a frig.

Reînvia în mușcate
glia roasă de moarte.

Și zorile cuprindeau zarea
odată cu august și marea.

Mihai Culman

Patria, metropolă a cuvîntului

O piață cît domeniile unui fluture
mă conținea
mi se spunea
că patria e macaraua din colț
ajunsă la etajul zece
oamenii care trec grăbiți
chiar îmbietoarele chemări
ale vînzătoarei de semințe
și plecările tatei la servici
și un roi de zîne
se abătu asupra minții mele
biciuind sărutînd
mamă vezi bine
patria metropolă e a cuvîntului
spune Ioana plecată e inima mea
numai în fața luminii
așa.

Ioana Dana Nicolae

Limba română

Limba Română-i gura tremurîndă,
Ce zămislește versul după vers,
E feciorelnica iubire – prima,
E lacrima durutului neșters.

E jocul năzdrăvan printre cîrlani
Al pruncului nevinovat în eră ;
Bijuterie șlefuită-n ani
Perfectă, aidoma cu o sferă.

Limba Română nu se poate spune
Decît în dorul nostru strămoșesc ;
Din răsărit la soarele apune
Speranța stă în Graiul Românesc.

Luceafărul e Limba Românească,
Mai mult nu poate fi, nici cu un gram.
Aici cuvîntul va să odrăslească
În fir de iarbă și din neam în neam.

Limba Română trece peste toți ;
Oprește-o, uragane, dacă poți !

Stea pe tăiș

Tu, țăran din Bărăgan trudit,
N-ai știut s-așezi pe sub cîmpie,
Decît plugul care-a logodit
Rănile din palma-ți străvezie.

Ai arat pămîntu-n lung și-n lat,
Cu nădejde și cu neprihană ;
De genunchii-n lacrimi ți-ai scăldat,
Ai lăsat văzduhului o rană.

Iar cînd glonțul care te-a străpuns,
A crezut că o să te răpună,
Te-ai legat cu brîul peste mijloc
Și ai strîns mai aprig arma-n mînă.

Ai udat cu sînge din belșug
Bărăganul, cu sudoare grea.
Pentru asta fierul de la plug
Parcă are pe tăiș o stea.

Radu Cange

Odă țării

Slăvire ție, Patrie Română,
Țară de glorii, Țară de eroi,
Ființa Ta de-a pururi să rămînă
Fierbinte ca luceferii din noi.

Columna noastră sacră de lumină
Pe care urcă roșii trandafiri ;
Doar ție ființa noastră se închină
La sărbătoarea unor mari nuntiri.

Cadran solar în care sacre ore
Prin Tine curg precum un lut fecund,
La vîrsta-n care aripi tricolore
Au pulsul veșnic roșu și rotund.

Vîrstă de dor ce veșnic mă îmbie
Să cînt la orga vie-a Poeziei,
La ceasul cel mai înalt de bucurie
Mirificul pămînt al României !

Ctitorul de frumuseți

Prin El noi ctitorim cetăți de grîu
În care zilnic glăsuim cu pîine,
Și-n care curg frumos Bărbații – Rîu
În felul țării noastre de-a rămîne.

Prin El noi ctitorim cetăți de stele
În care noi sîntem mereu bărbații
Ce nu vom fi niciînd mutați din ele
Decît odată poate cu Carpații.

Prin El noi ctitorim cetăți de nunți
În care zilnic glăsuim cu faguri
Și-n care curg frumos Bărbații – Munți
Sub stolul viu al păsărilor-steaguri.

Prin El noi ctitorim cetăți de grîu
Cu metereze sacre de secară
Și-n care curg frumos Bărbații – Rîu
Spre-adîncul sfînt al dragostei de țară.

Poem

Să fii contemporan cu-acest CONGRES
Al treisprezecelea din vîrsta Țării
Înseamnă că deplin ai înțeles
Că verbul lui e verbul înălțării.

Înseamnă să urci piscuri mari spre Soare,
Sub Tricolorul sacrei Românii –
Ostaș viteaz al clasei muncitoare.

Să fii contemporan cu-acest CONGRES
Înseamnă să-ți vibreze lîngă frunte
Idei de pară cu dogori în vers
Curate ca izvoarele de munte.

Cu-acest CONGRES să fii contemporan
Înseamnă să simți arborele vieții
Cu toate fructele arzînd pe ram
În cel mai proaspăt timp al frumuseții.
Cu acest CONGRES – în suflete tezaur –
Pe-al Patriei din noi frumos tărîm,
Înseamnă-a ctitori un Timp de aur,
Urmînd Partidul Comunist Român !

Luca Onul

Tînăr în patrie

Arborele vieții

împletindu-și crengile
după chipul meu

și rodind... și rodind !...

Iată,

sensul vieții în patrie –
DEVENIREA
în patrie !

Aniversară

Lumină nouă poartă țara
și-n August brav
sărbătoresc,
Un Imn de slavă-nalță vara
rodirilor ce se-mplinesc !

Prin PATRUZECI de trepte noi,
Un Imn –
Cetății închinăm,
Un Imn –
din inimi de eroi,
Prin dor de țară
înălțăm !
Prin dor de țară iubitoare,
aducem imnuri către soare

și rupem piinea nouă-n două
la masa țării ca o mare –

și rupem piinea nouă-n două
la masa țării
ca o mare !

Iuliana Paloda

Arheologie

Poetul sapă în inima patriei
cetatea de singe a macilor
Cuvîntul său rodește sub pietre
Chipul de aur al lui Decebal prin Carpați.

Poetul respiră în inima patriei
satul învesnicit de fîntîni
Brațul său înfrunzește pe plug
scormonind cumpăna istoriei sub pămînt

Poetul trăiește sub o floare de crin
El înflorește la sărbătoarea patriei
aceeași mireasmă el urcă-n adînc
suitoare pietre în liber destin.

Portret

E-n miezul revoluției, mereu prezent
Și doritor de-o cumpănă mai dreaptă ;
Îi deslușim cuvîntul său ardent
Cu chip de împlinire înțeleaptă

E Omul-Țară, Omul-Unic-Drum
Ce-aprinde jarul păcii din cenușă
În acest secol încercat de fum
Și de războaie care bat la ușă

E gîndul nostru însoțit de faptă
De-a împlini mărețul său îndemn
Să fie-n lume, pace dreaptă
Să fie pacea, scutul nostru demn.

Cîntec

Să ai puterea de a-ți cînta pămîntul
Cel drept, al bunilor din veci
Și sîngerîndu-ți pana pe cuvîntul
În care dragostea-ți petreci.

Să vii spre țară fără lașitate
Ca orice om ce n-a uitat ce este
Să cînți cuvîntul libertate
Împătimit de lunga lui poveste.

Timp românesc

Și tot mai sus, deasupra, dedesubt
Așez horitul ceas de taină
Cînt patria și cîntecul mi-e rupt
De o lumină mult mai mare.

Prezentul faptei poate e prea viu
Să-l mai preschimb în contemplare
Lumina bobului de grîu
O răsplătesc părinții și mă doare.

Timp românesc ca un pridvor de brad
Crescut la casă pentru pace-n lume
Mă înfășori și nu știu dacă ard
Cum dragostea cea mare nu se spune.

Cînt patria așa cum mi-a fost dată
Și ca durere și ca bucurie
Mai sus de Dunăre m-așteaptă-o fată
Înfășurată-n tricolor și-n veșnicie.

Marin Celtandru

Certitudini

Certitudinea
ne privește
cu ochi mirați
cînd semne de-ndoială
ni se fac

certitudinea
dă năvală
pe ușă
de lumină
se inundă
clipa obosită

certitudinea
ne cuprinde
cu brațe moi
odihnindu-se netemătoare
în dreptul inimii.

Pace

Gîndesc
această pace
cu fiecare copac
pe care-l sădesc
întru nașterea neamului

Trăiesc
această pace
cu fiecare zi –
misiune istorică a timpului meu

Clădesc
această pace
cu fiecare nucleu și atom
slujindu-mă pașnic...

Virginia Meheș

Noi

Noi ardem verticali
într-o zare profundă ;
arteziene fîntîni de lumini.
luminînd fiecare secundă...

Rotund ne este ochiul și din el,
asemeni lacrimei ne picură lumină,
umplînd cu șoaptă albă un tunel,
atît de lung că nu se mai termină.

Marin Dumitrescu

MEMORIE

PĂRVAN, în Memoriale : „Noi am dat nu lupta altor patrii, ci lupta iubirii patriilor noastre. O, cum le-am iubit noi, patriile noastre : zdrobiți, rupți în bucăți, mizerabili, insultați, martirizați, noi n-am renunțat la noi înșine!"

Învingătorii : cei care n-au renunțat la ei înșiși. *Cutremurul celei mai pure trufii : Demnitatea.*

La români, multe dintre amintiri înseamnă aniversarea unui martiriu colectiv, martirizarea unui simbol; mă tem că numai de ele e plină istoria majoră a României. Intrarea lui Mihai în Ardeal înseamnă și descăpățînarea lui Mihai. Ridicarea tribunului Horea înseamnă și cea mai minuțioasă măcelărie făptuită spre sfîrșitul veacului „rațională", amurgul enciclopediștilor. Mișcarea lui Tudor înseamnă și hăcuirea lui Tudor iar dimineața paștelui înseamnă Dealul Spirii și exilul poate al celui mai pur revoluționar al veacului său. Înălțarea lui Avram Iancu înseamnă înfrîngerea în singurătate a domnului Iancu.

Aniversările noastre — pomenirea martirilor. Naive cîntece sacre preamărindu-i, litanii șerpuind pe drumul imprevizibil-cețos al istoriei. Istoria, țîșnind aici ca un singe (i)luminat...

Din negura lor, regii pămîntului surd, amintindu-și : „Regele Burebista a stăpînit și dreapta fluviului. Regele Decebal a căutat să statornicească din nou această stăpînire." Hotarele și ele se dilată în negură, amintindu-și : „...de la valea Moravei și pînă la malul callatian al Pontului prieten, dave-le dace se țineau lanț."

Îndurerată restrîngere a verbelor. A stăpîni, a apăra. *De la apărarea stăpînirii, la apărarea vulneratei ființe naționale. 23 August este ultimul eveniment care-a (con)sacrat această luptă. 23 August rămîne totdeauna ultima filă în istoria apărării acestei ființe ale cărei mădulare tefere rămînem numai prin bunăștiința și conștiința noastră. Rămînă 23 August ultima atestare a războaielor duse de* ne-voie, *ultima confirmare a pildei noastre însîngerate.*

...Sînt popoare ce serbează anual înflorirea cireșilor, freamătă în delirul fastuoaselor carnavale. Sînt bucurii ample, desfătări colorate necunoscute poporului meu, cu pieptul împlătoșat pentru apărarea seculară a sine-lui și binelui dobîndit de alții, așezați sub mult mai benefice stele...

Peste mormintele tinerilor bărbați de atunci s-au așternut, cu iubire pioasă, patruzeci de zăpezi. Flori de cicoare surid, îngăduind amnezia tranșeelor. Peste ultimele mii de morminte ale ultimilor bărbați căzuți și înălțați prin jertfă se apleacă acum, cutremurată, memoria noastră, nicicînd dezertoare. Lacrima-i nesfîrșită cade pe pietre tombale, scrijelind ruga cea mai simplă : Rămînă războiul drept început la 23 August ultimul război al neamului românesc, iar deceniile tihnite de-acum numără-se în veacuri !...

Smaranda Cosmin

23 AUGUST 1944 • TRASEELE DE LUPTĂ ALE ARMATEI ROMÂNE ELIBERATOARE

EȘALOANELE BRAVURII

În bronzul și în piatra statuilor ce nemuresc zilele cruciale ale lui August 1944 — cîte s-au făurit și cîte se vor mai făuri, soldații, cei în uniformă și cei în haina de muncitori și de țărani, au statura și chipurile și gesturile tuturor înaintașilor lor păstrători de țară în truda armelor. Pentru că, încununare a eforturilor, cutezanțelor și jertfelor șirului nesfîrșit al generațiilor trăitoare pe acest pămînt, revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă a reînviat în tumulturile sale tot ce a fost mai peren, mai propriu și mai însuflețitor în tumulturile ce s-au așezat pînă la ea, în columna dăinuirii noastre românești, totodată ridicînd-o mai sus în glorie și sporindu-i interesul și adîncimea valorilor și învățăturilor de bine.

„Stejar — extremă urgență"

Cîndva în ceasurile mari — atîtea și atîtea în curgerea și în furtunile veacurilor — olăcari cu flamuri fluturînd în vînt străbăteau ținuturile, din așezare în așezare, în galopul cailor înspumați, focuri se aprindeau pe culmi, clopotele dădeau glas de armă, buciumele și tulnicele dădeau vestiri ce umpleau văzduhul.

Oamenii de aici, de la Dunărea de jos, de la Mare și din Carpați, cunoșteau din tată în fiu, înțelesul acestor semne, înțeles care, în vremea lui Ștefan Vodă trecuse într-un cîntec : Hai frați, la năvală dați, țara v-apărați !... Era chemarea și porunca datoriei celei de obște venită încă din obîrșii. Atunci, ca unul singur, harnicii ogoarelor, ai pădurilor, ai livezilor și viilor, stupinarii, pescarii, păstorii, tîrgoveții își lăsau muncile, bucuriile, necazurile și grijile, nevestele, copiii, bătrînii, își luau în desagă merindea și pe umeri armele, totdeauna păstrate la îndemînă, grăbeau spre locul taberelor de adunare și porneau sub steagurile lor neplecate, spre cîmpurile bătăliilor pe viață și pe moarte, întru apărarea vetrei străbune, a dreptului neamului lor pașnic de a fi de-sine-stătător, a-și întocmi rînduielile ce le socotea bune, a-și croi soarta după cum îi era voia și a-și clădi frumos partea sa de zidire la civilizația Europei și a lumii.

Astfel, deveneau soldați și deveneau oaste. Oastea cea mare, oastea fără de care n-am fi avut atîtea mari capitole de istorie, ale existenței naționale, n-am fi rămas noi înșine, cum ne știe firea și cum ne sînt cugetul și simțirea, nu ne-am fi păstrat țara, cu munții, cu șesurile, cu apele, cu pădurile, cu cerul ei, cu baladele, doinele și cîntecele, cu jocurile, cu toate moștenirile trecute din generație în generație și sporite din generație în generație, n-am fi știut deplinul cuprins al legilor noastre fundamentale — independența și unitatea, demnitatea.

La 23 August 1944 n-au gonit olăcari, nu s-au aprins focuri pe culmi, n-au dat dangăt clopotele, n-au hăulit buciumele și tulnicele. Pe liniile telefonice, a alergat, către seară, la ora 18, un cuvînt doar : Pajura. După o jumătate de oră, alte trei : **Stejar — extremă urgență.**

Dar în semnificațiile lor răsunau ecourile dintotdeauna ale chemării și poruncii Datoriei celei de obște, înțeleasă ca fapt imediat și energic, decisiv pentru prezentul și viitorul țării și al poporului, așa cum era el definit în Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist Român, care urma să apară în dimineața zilei următoare : **„În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist Român cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român pentru asigurarea viitorului său [...]".** Și apoi în cea din 26 august. **„[...]. Popor român ! Armată Română ! La luptă hotărîtă pentru salvarea și eliberarea patriei ! [...]. Fiecare român e un soldat. Fiecare român luptă acolo unde se află, împotriva nemților și trădătorilor !".**

Țara, chinuită, silnicită, sărăcită și sîngerată ani și ani, și-a adunat puterile toate, ca voinicul din poveste, s-a transformat de-a lungul și de-a latul său, în front vitejesc, clocotitor, înflăcărat, ridicîndu-se, în întreaga sa măreție, să-și dobîndească, așa cum a făcut mereu, cu mîinile sale, sfînta sa libertate.

Iar armata a redevenit, în ce era mai viu și mai statornic în ființa sa, **oastea cea mare.** Oriunde a existat o garnizoană cît de mică, ea s-a angajat fără preget în revoluție. Directiva operativă nr. 1 a Marelui Stat Major, emisă către miezul nopții, prevedea : încetarea imediată a ostilităților împotriva armatei sovietice, curățirea teritoriului de trupele hitleriste, regruparea forțelor, în vederea eliberării Ardealului de nord ; acoperirea frontierelor spre a nu pătrunde forțe dușmane din afară pentru a înăbuși lupta de eliberare a românilor.

Dar încă înainte de transmiterea ei, unitățile și subunitățile au intrat în acțiune. Proclamația difuzată seara la radio, a constituit pentru ele ordinul patriei. Chemarea, care trebuie îndeplinită necondiționat, cu orice preț, cu bravură, inițiativă, supremă responsabilitate. La București, centrul și înainte-mergătorul revoluției, trupele române luau sub pază obiective strategice și, în același timp, se desfășurau în dispozitive care învăluiau concentrările dușmane sau barau căile de acces spre capitală, transmisionistii tăiau legăturile cu fir ale hitleriștilor, asigurîndu-le, totodată, pe cele proprii. La fel, în Valea Prahovei, ostașii și muncitorii goneau gărzile hitleriste și-și asumau straja instalațiilor petrolifere, subunitățile și unitățile se pregăteau pentru operațiunile ce urmau. Ca și în toată Muntenia, în Dobrogea, în Oltenia, în Banat și dincolo de munți. În nordul Moldovei, Detașamentul de grăniceri de la Mălini, aflat în mijlocul unei mari unități germane, nu șovăie, la hotărîrea comandantului său, colonelul Nistor Teodorescu și la îndemnul conștiinței tuturor celor ce-l alcătuiau, să lovească în dușman, în pofida superiorității inamice și tehnice a acestuia.

Nici acum și nici pe aici nu se trece

Mărăștii anului 1917 își trăgeau forța ofensivă din uimitoarele regimente care după toamna pustiită a retragerii, după iarna cumplită de lipsuri, de foame și frig, de tifos exantematic, dar și de nădejdi neîngenuncheate și de pregătiri înflăcărate de rivna întăririi între împlinirea idealului independenței și unității naționale și nu mai puțin al dreptății sociale, își descoperiseră o energie formidabilă și cu uitare de sine o investiseră în avîntul ce spulberase mitul „spărgătorului de fronturi" și trupelor sale ; dar își trăgeau forța acei Mărăști nepieritori și din ceea ce fuseseră prin veacuri atîtea revărsări de pedestrime și călărime românești asupra cotropitorilor. Pentru că spiritul lor nu pierise niciodată, nu putuse pieri.

Acest August 1944 la care ne vom reîntoarce totdeauna gîndul cu mîndrie și recunoștință s-a revendicat, la rîndu-i, din Mărăștii lui 1917. În fiecare din actele sale ofensive, și el a fost primordial ofensiv, a fremătat și spiritul Mărăștilor fie că-l afirmau regimente sau doar mici și chiar foarte mici subunități.

Dar August 1944 a trăit — de cîte ori — și momentul apărării. Atunci, combatanții și făuritorii lui s-au însoțit de spiritul Mărășeștilor și al Oituzului, de acel stîncos ca un clonț de Carpat „Pe aici nu se trece" care și el prelua flacăra ostășească din atîtea bătălii din veacuri în care oamenii vetrei noastre stăviliseră puhoaiele.

Nutrindu-se din acel spirit, luptători în uniformă și cei de lîngă ei, luptători muncitori și țărani, tineri și virstnici, știau că apără nu numai un oraș, un sat, o uzină, o poziție, încredințată cu consemn grav ca un jurămînt, ci însăși libertatea, cuceririle revoluției, viitorul. De aceea nu s-au dat înapoi de la nici o sforțare, de la nici o jertfă.

Să răsfoim încă o dată cronica zilelor și nopților de atunci. Iată aliniamentul de pe malurile lacurilor de la Băneasa, în zorii zilei de 24. Sînt aici cavaleriști — escadronul 2 al locotenentului Smărăndescu din Regimentul de gardă călare — și plutonul a.t. de trei tunuri al sublocotenentului Bediteanu, Dinspre Ploiești gonește coloana motorizată cu care generalul Gerstenberg vrea să intre în București. Apărătorii capitalei somează. Coloana nu-i ia în seamă. Dar trebuie să-i ia. Cele trei tunuri își spun cuvîntul lor sever. Cel al sergentului Gheorghe Virtosu distruge mașina care s-a angajat pe pod, cel al sergentului Zamfir Nicolae — piesa a.a. de 88 mm pe care servantii ei vor să o pună în bătaie, dar n-apucă, pentru că ochitorul soldat Stelian Nicoară lucrează repede și fără greș. Alte patru mașini sînt avariate, un camion cu muniție este spulberat. Încă un tun este lovit în plin înainte de a scuipa primul proiectil. Debarcați, cei ce își închipuie că pot înăbuși revoluția se organizează și atacă, protejați de artileria ce le-a rămas intactă, și cu sprijinul a patru blindate. Cavaleriștii și tunarii români îi stopează. Aliniamentul pe care dau tributul de viață tinerii soldați Stelian Nicoară și Dumitru Timplaru și pe cel al sîngelui încă 11 ostași răniți, este de neclintit.

Și la bariera Rahova este un aliniament de neclintit. Divizionul 1 al locotenent-colonelului Oprea Petrescu, din Regimentul 2 Călărași-cercetare, interzice pătrunderea inamicului ce presează, îl ține pe loc, în lungul șoselei București — Alexandria și-l manevrează cu rezerva pe comunicație spre Măgurele pentru a-i cădea în spate.

Turnu Severin dobîndește și el aureola unei apărări de nepătruns. Subunități ale regimentelor 3 roșiori, 37 artilerie, 95 infanterie, marinari, rezerviști de la Cercul Teritorial, muncitori și alți locuitori, chiar și copii care cară muniții în linia întîi, fac zid la porțile orașului lor.

Lupta se transformă în urmărirea grupurilor inamice izolate.

La sfîrșitul ei se numără 1 600 prizonieri, 83 autovehicule, 14 tunuri, arme și muniții în mari cantități.

Apărările de la porțile Bucureștilor și Turnu-

Mașini grele germane distruse de unități ale armatei române pe podul Băneasa

lui Severin au devenit simboluri și cote de referință ale dîrzeniei revoluționare. Dar au fost extrem de multe altele care merită aceleași atribute. Acum cînd dispunem de o mai întinsă și amănunțită documentare, ne dăm seama mai bine de acest adevăr. Și, totodată, găsim pe harta eroică a revoluției din August multe, cutremurător de multe locuri care să ne însufletească în strădania înfăptuirii cerinței comandantului suprem ca fiecare localitate să se transforme într-o cetate de muncă și de apărare.

Ar trebui să găsim cele mai pătrunzătoare imagini pentru a remarca eposul acelor mici dar formidabile garnizoane care s-au înviirstat în istoria lui August 1944 printr-o măreție a faptelor care nu se va șterge niciodată din conștiința generațiilor. Din îndepărtarea deceniilor, oamenii lor, soldați, gradați, subofițeri, ofițeri, ne vorbesc, prin viltoarea de foc și sînge ale zilelor și nopților de supreme încercări, despre ce înseamnă adevărul înalt și nepieritor al detașamentelor de luptă patriotică și revoluționară la făurirea cărora cheamă, cu patos, comandantul suprem, toate subunitățile și unitățile. După pilda lor ne pătrundem de convingerea că asemenea detașamente nu numai că trebuie, dar se pot căli pretutindeni, pentru că pretutindeni sub tricolor sînt, cum au fost totdeauna, eroi. Eroi nu pentru sine ci pentru țara lor, pentru poporul lor, pentru sacrele idealuri de libertate, de demnitate și mîndrie națională.

Am mai făcut însemnări, despre isprăvile grănicerești. Să mai evocăm cîteva.

Atacate de o subunitate hitleristă, pichetul Ciocănești și postul fix Albina se apără tenace. Alarmată, compania le trimite în sprijin nu mai

mult de 20 de soldați comandați de plutonierul adjutant Constantin Ciovină. Între două focuri, subunitatea renunță nu numai la atac, dar și la luptă.

La Chirnogi, sergentul Gheorghe Grigore nu numai că respinge cererea ultimativă a comandantului unei subunități germane de a-i pune bărci la dispoziție, dar și înfruntă dușmanul cu puținul efectiv al pichetului, își face din teren — atît de bine cunoscut — aliat, cu o grupă lovește în spate și astfel, el și grănicerii pichetului, determină inamicul să se predea.

Pichetul, „Mihai Bravu" comandat de sergentul Ion Albu deschide și el, temerar, ostilitățile cu o coloană, îi rezistă pînă cînd primește ajutorul detașamentului locotenentului Marin Țone. Încăierarea se soldează cu 143 prizonieri, 10 mașini ș.a.

În port, la Moldova Veche, două nave germane debarcă vreo 400 de militari care, sprijiniți de tunurile automate de la bord, năvălesc asupra pichetului de aici. Acesta nu numără mai mult de 22 de grăniceri. Comandantul plutonului, locotenentul Nicolae Trăilescu, la pichet la această oră, organizează și conduce lupta. O luptă pe cît de inegală, pe atît de încordată. Grănicerii se bat pe fiecare cută, întîrziindu-l pe agresor. Soldatul Aurel Bulza și fruntașul Petre Tufler le acoperă retragerea pe un aliniament prielnic. Bulza își dă ultima suflare cu mîinile încleștate pe pușca mitralieră, Tufler este grav rănit de schije. O subunitate din Regimentul 94 infanterie sosește în ajutor și contraatacă, izgonind pe fasciști.

Pichetul Pojojena, comandat de sergentul Constantin Ungureanu a luat poziție pe malul fluviului, de care se apropie patru nave de război și cîteva șalupe rapide germane. Se trage asupra lor cu tunurile. Sînt răniți fruntașul A. Niculescu și I. Ștefănescu. Dar grănicerii nu răspund, pentru a nu-și descoperi dispunerea și tăria. Cînd însă infanteriștii inamici, trecuți pe bărci de asalt, se apropie, îi iau în primire cu salve fierbinți. Artileria de bord își intensifică tragerile. Grănicerii nu pot fi clintiți. Resping desantul. După cum îl vor mai respinge încă o dată, la o nouă încercare.

Pe 26 august pichetele plutonului Turnu al companiei de pază Pecica stau în calea unei coloane de 80—100 de camioane venită de peste granită să salveze forțele hitleriste de pe aerodrom gata de a fi lichidate de detașamentul „Arad". Pichetele rezistă, rezistă. Li se trimit ca întăriri un pluton călări și un pluton de instrucție — tot de grăniceri. Pătrunderea în lungul liniei ferate Baltonya — Arad este zădărnicită de un contraatac dat de pichetul sergentului Pîrvulescu. Și numai aducîndu-și aviația de asalt reușește inamicul să-și croiască drum.

...Micile, dar formidabilele garnizoane românești din August 1944. La Bod, în zorii dimineții de 24, hitleriștii atacă prin surprindere postul de radio Bod, fac inofensive sentinelele de la poarta principală și-l capturează pe sublocotenentul Sebastian Rădulescu ; în schimbul vieții lui cer predarea obiectivului. Dar sublocotenentul și-a pregătit și educat bine subordonații-ostași din Regimentul 89 infanterie. Aceștia îi strigă comandantului lor să se arunce la pămînt și deschid foc cu toate armele și cu toată ura. Ofițerul nostru profită de confuzia de moment a nemților și ajunge la dispozitivul subunității.

Postul de radio este disputat cu înverșunare pînă seara cînd vînătorii de munte sosesc în sprijinul infanteriștilor. Și nu numai ei, ci și tineri premilitari din Bod și Nuagi, din rîndul cărora este grav rănit Ion Lăcătuș.

Astfel că de la Bod se continuă a se transmite în românește, pentru România.

La Balta Doamnei. Depozitul sanitar central al armatei are o gardă de 30 ostași, oameni în virstă. Dar ce minunați, ce falnici ! Acești 30 de ostași au fantastica îndrăzneală de a se împotrivi, la intrarea în localitate, coloanei generalilor Gerstenberg și Sthael, fugiți de la Otopeni cu gînd de a ieși dincolo de Carpați — 1 500 militari, 200 de mașini.

Două treimi din garda depozitului piere pe poziție — plutonierul Nicolae Călin, comandantul, caporalul Stan Nită, soldatul Mihai Pișleag și alții.

Bravură gratuită ? Nu. Bravură adevărată, simplă și cutremurătoare. În numele datoriei față de țară. Și în virtutea principiului că orice întîrziere, orice hărțuire a dușmanului își au însemnătatea lor... La Gherghița, coloana fascistă va fi capturată.

...Micile, dar formidabilele garnizoane românești din August 1944. Precum subunitățile de antiaeriană, adesea înconjurate de forțe dușmane mult mai mari și mai bine înzestrate, lovite de pe pămînt și din aer dar neistovite în uriașa și dramatica lor faptă.

Precum această Baterie 79 a.a. de la Cringul lui Bot, în frunte cu căpitanul Ștefan Florescu, față în față, s-ar putea spune, cu o baterie germană de 128 mm, cu încă una asemenea și cu o a treia, de 105 mm, aceasta singură dispunînd de 18 guri de foc. Și totuși... Iată, trage asupra unei coloane de vreo 30 de autocamioane și 10 turisme, încărcate cu trupe, incendiază 6—7, dă riposta bateriei celei mai apropiate care o bombardează, cu restul tunurilor silind coloana să se întoarcă. A doua zi continuă duelul cu tunarii dușmani, se bate cu infanteria, se bate cu aviația. A treia zi la fel. Adică nu la fel. Mai greu. Lipsesc proiectilele fuzante. Lanțurile pedestre o atacă din trei direcții. Trei grupe de artileriști, fiecare cu cîte unul din cei trei ofițeri ai bateriei, contraatacă acolo unde poziția este mai amenințată. Cad sublocotenentul de rezervă Marcel Popescu, sergentul Negru, soldatul Ciobanu. Peste noapte, schimbă poziția, ocupînd o alta pe șoseaua Ploiești — Tîrgoviște. Căpitanul Florescu, locotenentul Marghiol, sergentul Tilă, sergentul Vinătoru, sergentul Stoian, ceilalți ostași apără fără a-și îngădui răgazul sau slăbiciunea, Ploieștii. Capturează și 70 de prizonieri.

Precum Bateria 192 a.a. a locotenentului Virgiliu Băcescu ; 7 secții de 20 m.m. pe aeroportul Băneasa și 2 în parcul Herăstrău. La un atac hitlerist, Băcescu ia locul sergentului Popa, comandant de tun, ucis de glonț și, deși rănit fiind, dirijează ferm apărarea. Cu un mort, cu 16 răniți, sufocată de încercuire, bateria nu încetează nici un moment să fie ceea ce trebuie să fie — detașament de luptă. Băcescu, rănit cum am spus, la ambele picioare, face o recunoaștere spre Mogoșoaia cu o platformă auto pe care se montează un tun, la înapoiere trage asupra armelor automate și tunurilor dușmane. Dimineața următoare, odată cu venirea parașutiștilor, bateria se integrează operației generale de la nordul capitalei.

Precum Bateria 175 a.a. a locotenentului Constantin Georgescu, de la sud-vest de Băneasa, cu două secții în dreapta și cu una în stînga șoselei spre Mogoșoaia. Pe 24, își face simțită prezența activă trăgînd asupra coloanei auto ce năzădjuia să forțeze poarta Bucureștiului distrugînd cîteva mașini. Dușmanul își lansează lanțurile pedestre și o împresoară. A doua zi, împresurarea devine asalt, Bateria 175 îl respinge. O dată, de două, de trei ori. Ia 50 de prizonieri. Și dă obolul cel îndoliat prin soldații Aurică Velea și Alexe Moraru, cel de singe prin grav rănitii caporal Mihail Roșca și soldat Vasile Ionită. Seara, bateria intră în compunerea Detașamentului general Oncică, una din secții, a sublocotenentului Vasilescu, întărind Regimentul 40 infanterie. Așa își continuă lupta. Este aprovizionată cu muniții de civili, Vasile și Traian Popa din Dămăroaia, flăcăii lui Vasile Cindea, zugrav din Băneasa, ai lui Tinca Prăjișteanu din Triaj, și alții.

Ce va fi fost acolo și atunci, în acel colț al Băneseі, pe 24 august ? Ce forță enormă vor fi găsit în ei acești simpli ostași de a înfrunta aviația și infanteria, de a fi și tunari, și pușcași, de a se apăra și a contraataca și, mai presus de toate, santinele ale țării și ale revoluției de eliberare ?

O garnizoană cu cîțiva oameni, dar cuprinzînd în trăirea ei întreg acest august 1944, continuator de istorie, făuritor de istorie.

col. Gheorghe Bejancu
col. dr. V. Mocanu

(Fragment din cartea cu același titlu, în curs de apariție la Editura Militară)

MAI MULT DECÎT O

pavel peres

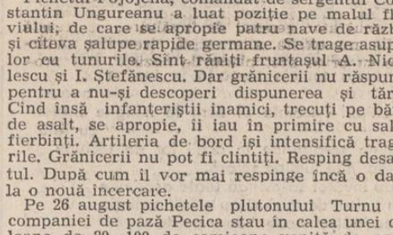

florea bătea în fereastră gata, gata s-o spargă.

— Ginerică, scoală-te, nu uita că mai ești soldat și sîntem în război !

— Cine-i ? Ce-i ? întrebă speriat Ștefan.

— Eu, omule, cine să fie, replică Florea, echiparea urgent și-o să-ți spun pe drum despre ce-i vorba !

— Te-ai ținut, cum de ți-a trecut prin cap să dai buzna în toiul nopții, lasă că vin eu mîine la unitate.

— Nici un mîine, acum, e ordin !

— Probabil că ți s-a urcat băutura la scăfîrlie, cum mă, Floreo, se străduia Ștefan să-l determine să plece, pentru că nu-și dădea seama dacă era beat sau nu, tocmai în noaptea asta să mă...

— Ștefane, ai tot dreptul să zici ce zici, dar n-am venit aici de capul meu și află și tu nepricopsitule, îndrăgostitule, mire ce ești : a fost înlăturat Antonescu și România a ieșit din alianța cu nemții, e armistițiu, luptăm împotriva nemților.

Ștefan îl știa pe Florea, nu venea să-i vorbească de cai verzi pe pereți ; deodată i se lumină fața și parcă respira tot aerul de la înălțimea brazilor.

— Asta înseamnă că e bine, Ana, Ana, e armistițiu.

În următoarea clipă cînd apăru în ușă, Ștefan era echipat.

— Toți sîntem în stare de alarmă, preciză Florea, mergînd cu pași mari și repezi, în noaptea asta trebuie să le luăm piuitul să le tragem papara, iar mîine cînd s-or trezi să se minuneze și ei de cum se schimbă roata istoriei. Tu n-ai auzit împușcături ?

— Nu, n-am auzit.

— Păi dar, cum să auzi, parcă ce, mai ai tu urechi de auzit ce se petrece-n lume ?

— Lasă, lasă, potolește-te, ce tot îndrugi acolo.

— Pînă la ivirea zorilor mai era destul, oricum, să lupți pe o bezna ca asta, făcu Ștefan, e aproape imposibil, dar nici el nu credea ce spunea.

Porniră în fugă spre unitate. Sublocotenentul Gheorghe Dimitriu dădea ordine într-o parte și-n alta. Tu faci așa, tu așa, tu așa.

— Fiți cu ochii în patru, la capătul baricadei antitanc e instalată o mitralieră ; nu uitați, repet, la capătul baricadei se găsește o mitralieră, eu o știu bine, de cîte ori am trecut pe acolo un neamț era de pază și un al doilea stătea pregătit să tragă. Întîi lichidăm mitraliera, apoi dezarmăm pe fasciști.

Veni în goană un soldat :

— Domn sublocotenent, m-a trimis domnul colonel Teodorescu să vă dau asta ; îi întinse un plic mic, albastru.

Sublocotenentul citi, apoi către ai săi :

— Voi știți unde-i popota ?

— Da, să trăiți, răspunseră soldații.

— E, popota s-a mutat în casa învățătorului Velea, toată lumea știe unde e.

— Da, știm domn sublocotenent.

— Acolo unde a fost popota vom duce prizonierii capturați îi predăm sergentului Titică.

O luară după dîmbul drumului așa că nu se vedeau, nici lumină nu era să le trădeze umbrele. De departe se auzeau împușcături răzlețe. O mașină trecu în goană pe lîngă ei. Primul distinse baricada Ștefan ; anunță asta sublocotenentului ; brusc, de după tufiș, apăru un neamț. Dintr-un salt Florea îl culcă la pămînt ; neamțul, un pirpiriu, se zbătea căutînd să scape, zbiera cît îl ținea gura.

— Sprehește cam tare, mormăi Florea și-i dădu una după ceafă de-l culcă la pămînt.

— Am o idee dom' locotenent, făcu Ștefan, să-l îmbrăcăm pe Benga, că se potrivește la fix cu neamțul la statură și-l trimitem înainte... la mitralieră... el știe și cum să tragă cu mitraliera.

— Da, da, Benga, strigă sublocotenentul. Ocupă-te de el, îi spuse lui Ștefan.

— Ordonați, răspunse Benga.

Benga îmbrăcat nemțește mergea de parcă era împăiat, băgase revolverul în buzunar. Soldații sublocotenentului Dimitriu fuseseră amplasați pe laturile baricadei. Neamțul de la mitralieră se-nvirtea de colo, colo ; își aprinse o țigară tocmai cînd Benga ajunse lîngă el întorcîndu-i spatele și așezîndu-se la mitralieră care începu să țăcăne ca un lătrat gros de cîine întărîtat. Benga trase și neamțul căzu peste mitralieră, îl împinse și se așeză el în locul lui : suci mitraliera spre interiorul baricadei și tocă toată banda.

Luați prin surprindere nemții aflați la baricadă fură făcuți prizonieri. Din interiorul baricadei nemții trăgeau imprecis. O grenadă căzu în plin : doi ostași români fuseseră răniți și trei omoriți.

Două lumini se apropiau vertiginos, nu se observa clar ce era, începuse să plouă mărunt și des. Mașina, ale cărei faruri luceau, se opri ; sublocotenentul Dimitriu se apropie ; din mașină coborî nervos, urlînd înnebunit de furie, maiorul Pabst :

— Was herisst das ? [1]) ce-nseamnă asta, o să vă execut pînă la unul ! Trădători !

Scoase pistolul și trase asupra sublocotenentului Dimitriu.

Florea sesiză mișcarea ; îl lovi peste mînă și maiorul Pabst greși ținta. Ostașii români se năpustiră asupra celor șapte soldați care-l înconjurau pe maior. Cu patul armei Florea izbi doi nemți, făcîndu-i una cu pămîntul ; ceilalți încercau să scape și loveau cu ferocitate. În învălmășeală maiorul Pabst o luă la sănătoasa, pierzîndu-se în pădure.

— Hai, acum, spuse sublocotenentul, abia articulînd cuvintele, dar satisfăcut, hai să le luăm automatele nemților !

Florea, cu fața aceea masivă și cu trupul enorm se ridică și apucă mitraliera punînd-o pe umăr sub privirile sublocotenentului rămas cu gura căscată ca înaintea unei minuni a naturii. Buimăceala inițială dispăru treptat și ochii ostașilor căpătau expresia increderii. Ploaia continua să țiriie. Din pămîntul cald ieșeau aburi ca niște coloane de marmură albă, păsări zburau aproape de pămînt, o bufniță se lovi de pieptul soldatului de lîngă sublocotenent.

În fața unei porți larg deschise un civil întins lat la pămînt. Ștefan se apropie de el, îl întoarse cu fața în sus, îl descheie la gît, îl cercetă, dar constată că era mort.

Pitulat după ulucă, un bătrîn strigă :

— L-a omorît domnilor soldați, l-a omorît un neamț, uitați-i chipiul și l-a pierdut și de grăbit ce era nu l-a mai luat. L-au omorît peseful de post.

Sublocotenentul văzu chipiul.

— E al maiorului Pabst, înseamnă că el l-a împușcat. Ah, ce n-aș da să pun mîna pe el.

✦

Ploua și ei mergeau ; Benga, soldatul care îmbrăcase hainele nemțești, se bătea cu mîinile peste fund și rîdea nebunește. Vrînd să treacă printre sulurile de sîrmă ghimpată își agățase pantalonii și rămăsese cu dosul golgolut și-acum rîdea ca de cine știe ce ispravă.

Ștefan zise :

— Cînd maiorul Pabst a coborît din mașină, acolo, la baricada antitanc, ți-aduci aminte, că erai de față...

— Da eram, chiar lîngă el eram, i-am pălit una cînd a vrut să tragă în sublocotenent, de i-a zburat mîna cît colo.

— L-am privit în ochi, spuse Ștefan, eram la un metru în fața lui. Înțelesese că românii luptau acum împotriva lor, aflase probabil schimbarea situației și, ca o haită care nu mai are nici o scăpare, căuta să se salveze ; albul ochilor îi devenise deodată roșu. Cînd eram mic cineva îmi arătase o poză a diavolului, avea ochii roșii, așa erau și ochii maiorului acum, roșii. Mă înfricoșaserăși în acel moment am avut impresia că-l am pe dracu în față ! Am trăit o clipă de rătăcire, de groază.

Porniră. Cu automatul pe umăr, cu capul ascuns între umeri, Florea fluiera și dădea cu bocancii în pietre.

Se înapoiară la comandament ; sergentul Savin îl întîmpină pe sublocotenentul Dimitriu :

— Am primit ordin să iau trei-patru băieți să ne ducem tocmai la mănăstirea Slatina.

— De ce tocmai acolo, făcu surprins Dimitriu.

— La mănăstire se află instalat centrul radio și telefonic al tuturor unităților germane din zona „Lysse". Trebuie să ducem un mesaj sublocotenentului Pristavu, comandantul gărzii de la detasament. În conditiile cînd nemții misună pretutindeni e riscant să merg singur, de aceea...

— Cine vrea să meargă, întrebă Dimitriu.

Se auzeau căzînd picăturile de ploaie.

— Merg și eu, șopti Ștefan.

— Și eu, se grăbi Florea.

— Luați-mă și pe mine, se rugă Tănăsie.

Într-o clipă ostașii dispăruseră ca și cum nici n-ar fi fost.

— Au plecat, spuse ca pentru sine locotenentul Dimitriu.

— Ei singuri au vrut-o, trăncăni cineva în spatele sublocotenentului.

Făcură o mică oprire ca să-și mai tragă sufletul, nu pentru că mănăstirea era departe dar drumul greu îi obosise repede ; alunecau ; ploaia nu mai contenea. Împușcături răzlețe răzbăteau din sudul dealului. Porniră grăbiți. Din locul în care se aflau, ferestrele luminate ale mănăstirii păreau decupaje de lună.

Savin îi scoase pe un drumeag care dădea chiar în amplasamentul companiei „Fărcașa".

— Domn sublocotenent Pristavu, unde e domn sublocotenent, întrebă grăbit sergentul.

— Aici sînt !

— V-am adus un mesaj și Ordinul de luptă.

Sublocotenentul Pristavu desfăcu pe rînd hîrtiile împăturite și le citi. Apoi își chemă ajutoarele. Totul trebuia îndeplinit în cea mai mare liniște și cît mai repede cu putință.

— Înconjurăm mănăstirea ; nu va trage nimeni nici un foc pînă la semnalul meu. Țineți minte ce vă spun : dacă nu reușește misiunea sîntem pierduți, nu numai noi, ci în-

Cinci zile de încleştări dramatice în Nordul Capitalei

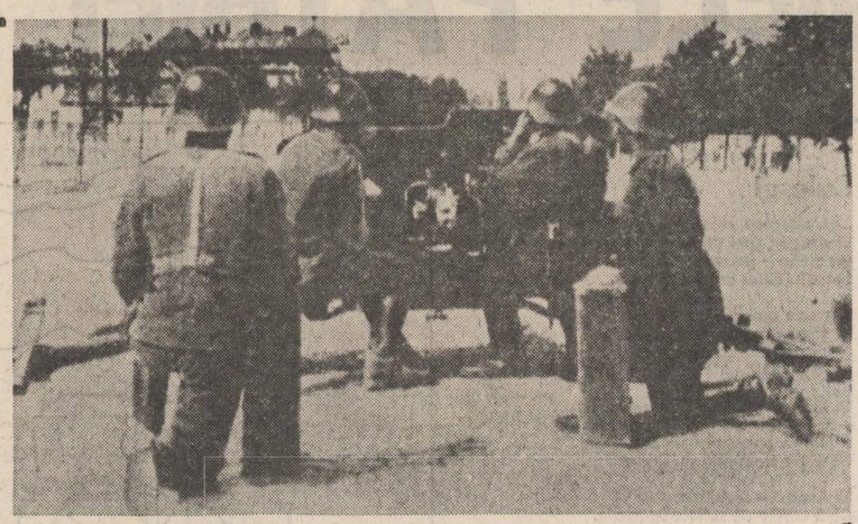

Artilerişti români deschizînd focul impotriva unei coloane hitleriste în Nordul Capitalei

MARTORI OCULARI RELATEAZĂ • DOCUMENTELE DE EPOCĂ CONFIRMĂ

Înscrise cu litere de aur în conştiinţa poporului român, a universalităţii, evenimentele de profundă semnificaţie politică petrecute în România acum patru decenii au schimbat radical raportul de forţe pe teatrele de operaţiuni militare în favoarea coaliţiei Naţiunilor Unite, de partea căreia România a trecut cu întregul său potenţial economic şi militar în urma răsturnării dictaturii militaro-fasciste şi a întoarcerii armelor împotriva Germaniei fasciste.

„Istoria războiului pentru distrugerea fascismului — sublinia publicaţia sovietică «Graiul Nou» — va pomeni la locul cuvenit contribuţia armatei române la această operă grea, dar salutară pentru popoarele iubitoare de libertate, şi alături de numeroase documente care vor vorbi omenirii despre eroismul şi jertfele luptei pentru libertatea şi fericirea popoarelor va figura şi acest document".

Actul istoric de la 23 August 1944 a avut, în cancelaria Reichului nazist, efectul unui trăznet. Hitler ordonînd luarea tuturor măsurilor ca „România să dispară de pe harta Europei şi poporul român să dispară ca naţiune". Drept urmare, în dimineaţa zilei de 24 august, Capitala şi împrejurimile au fost supuse unui sălbatic bombardament al aviaţiei hitleriste, căzîndu-i victimă sute de vieţi omeneşti, zeci de edificii publice, aşezăminte de cultură, cartiere rezidenţiale.

În aceste împrejurări dramatice, unităţi ale armatei române şi formaţiuni ale gărzilor patriotice, sprijinite de populaţia Bucureştiului, la îndemnul înflăcărat al Partidului Comunist Român, au luptat eroic pentru respingerea şi alungarea hitleriştilor din această zonă de importanţă vitală, în desfăşurarea cu succes a operaţiunilor militare pentru eliberarea întregului teritoriu de sub dominaţia hitleristă-hortistă, pentru obţinerea deplinei independenţe şi suveranităţi naţionale.

Numeroase documente vorbesc cu putere de convingere despre faptele eroice de atunci, constituind un exemplu strălucit pentru actualele generaţii ce edifică noua societate socialistă, păstrînd neîntinată amintirea celor ce s-au jertfit pentru cauza nobilă a libertăţii şi deplinelor împliniri umane.

Evocarea evenimentelor capătă contururi şi mai exacte, şi mai pregnante în relatarea martorilor oculari, implicaţi direct în lupte.

Ne aflăm în locuinţa octogenarei Virginia Ciurea, distins om al legii, activ pînă în urmă cu vreo douăzeci de ani, soţia generalului Ciurea Tudorancea. Biroul soţului, decedat în urmă cu cîţiva ani, păstrează ceva din ambianţa anilor '40. Virginia Ciurea îşi începe evocarea privind emoţionată tabloul soţului aşezat pe unul din pereţii încăperii. Cîteva lacrimi îi umezesc obrajii.

...23 August 1944, spre miezul nopţii. La radio fusese anunţată întoarcerea armelor împotriva cotropitorilor hitlerişti. O tăcere apăsătoare şi deopotrivă dătătoare de speranţe se aşternea peste ţară, cu multe din localităţi sfărîmate şi îndoliate de război. Ce va fi ţara începînd chiar de a doua zi? Răspunsul la întrebare era cuprins, în linii mari, în chiar textul comunicatului. Însă, pentru soţia unui militar aflat la datorie întrebările şi răspunsurile pe această temă erau încărcate cu o infinitate de nuanţe complimentare cu ecou în starea generală a lucrurilor, dar şi în viaţa particulară şi familială.

Nu peste mult timp sună, din locul lui ştiut din sufragerie, telefonul.

— Bună seara! Ar trebui să-ţi urez de fapt bună dimineaţa, draga mea...

Era chiar vocea soţului, pierdută în clipa următoare în hîrîitul de fond al reţelei telefonice.

Cuvintele pe care reuşise să le articuleze, uşor incifrate, nu erau greu de dezlegat. Virginia Ciurea cunoştea convingerile soţului ei. Îi vorbise, nu o singură dată, cu înflăcărare, despre campania din 1916—1918 pe care o începuse ca tînăr locotenent în Regimentul 38 Infanterie Brăila, unde, pentru actele sale de vitejie fusese decorat cu „Steaua României în grad de Cavaler". Ca fiu şi frate de muncitori ceferişti, Ciurea Tudorancea simpatiza cu mişcarea muncitorească. În timpul grevei generale din octombrie 1920 a sprijinit, cu unele sume de bani, prin fratele său Ion Ciurea, greviştii din Brăila... Virginia Ciurea ştia aşadar că soţul ei, în calitatea de comandant al unei mari unităţi dislocate cu grosul trupei în apropierea Capitalei, în calitatea lui de comandant al Corpului de Construcţii-Intervenţii, avea să dea repede o acoperire în fapte acelui misterios şi optimist „Bună dimineaţa". Aştepta ziua următoare cu inima cuprinsă de teamă, dar şi de un simţămînt rar pe care încă nu îndrăznea să-l numească preludiu al victoriei. A adormit în fotoliu, lîngă telefon, în aşteptarea nu ştia nici ea a cărui mesaj care să-i confirme speranţele... S-a trezit în zgomotul infernal al primului raid al bombardamentelor lansate de aviaţia germană asupra Capitalei, drept răspuns la actul istoric de demnitate renăscută a ţării făcut public în urmă doar cu cîteva ore. Nu ştia dacă cele ce i se întîmplă constituie o realitate sau clipele unui coşmar. Avea să reconstituie mai tîrziu cele petrecute atunci într-o înlănţuire fulgurantă. Una din primele bombe asasine a ţintit chiar locuinţa în care se afla, din strada Izvor numărul 102—104, distrugînd-o... Doi din ostaşii ce asigurau permanenţa într-o atenansă a locuinţei din Bucureşti a comandantului Corpului de Construcţii-Intervenţii, soldatul Valter Gheorghe şi şoferul Roman Marin, au fost sfîrtecaţi de schijele şi de suflul bombei... În răstimpul nu mai mare de douăzeci de minute dintre bombardamente, Virginia Ciurea, rămasă ca prin minune în viaţă, a fost recuperată dintre dărîmături şi transportată, într-o maşină militară, trimisă de soţul ei, în barăcile din Pădurea Vulpache, unde se afla în acel moment instalat postul de comandă al Corpului de Construcţii-Intervenţii.

Ajunşi aici, să ne oprim puţin pentru a arunca o privire asupra tabloului general, astăzi, după atîta timp de la derularea evenimentelor, şi cu unele documente de arhivă în faţă, descifrat în quasitotalitatea detaliilor lui.

În noaptea dintre 23 şi 24 august trupele germane se „grupau afluind pe toate căile de comunicaţii" din zona Nord-Bucureşti ; ocupaseră localităţile şi aeroporturile Ştefăneşti, Pipera, Băneasa, Otopeni, Mogoşoaia, satul Dimieni şi alte puncte aflate de o parte şi de alta a liniei de centură a Capitalei ; interceptaseră şoseaua Bucureşti — Ploieşti şi procedaseră la atacul şi dezarmarea trupelor române din acest teritoriu. Începînd cu 24 august Bucureştiul a fost supus unor puternice bombardamente aviatice. În centrul Capitalei, din clădirile sedii ale diferitelor formaţiuni şi comandamente ale trupelor germane se trăgea cu disperare, şi nu întotdeauna la întîmplare.

Noaptea de 23 spre 24 august găseşte parte din unităţile Corpului de Construcţii—Intervenţii dispersate în „satul Ştefăneşti — Pădurea Vulpache, zonă echipată cu transmisiuni telefonice legate la reţeaua SART". În noaptea de 23 spre 24 august în acel punct din apropierea Capitalei, grav ameninţată de inamic, s-a gîndit şi s-a activat intens. Inamicul întrerupsese legăturile cu Marele Stat Major şi cu Comandamentul militar al Capitalei în speranţa de a neutraliza eventualele acţiuni ale unităţilor române din zonă, şi aceasta concomitent cu pregătirea unui atac general de învăluire. În această situaţie nu exista alternativă, trebuiau zădărnicite cu orice preţ planurile naziste. Din proprie iniţiativă, comandantul Corpului de Construcţii—Intervenţii formează cu ofiţerii, subofiţerii şi ostaşii pe care-i avea în subordine două formaţiuni operative — „Ştefăneşti" (Compania I Construcţii, Divizionul A. A. Tunari şi militarii din posturile de pază Ştefăneşti, Tunari şi Dimieni) şi „Tunari" (Compania 2 Construcţii, garnizoanele forturilor Ştefăneşti şi Tunari, garnizoana fortului de muniţii al Marinei, un pluton din Compania de camuflaj a Capitalei — cu misiunea de a „interzice progresiunea inamicului în lungul liniei de centură, interzicînd ocuparea fortului Ştefăneşti şi păstrarea legăturii cu aeroportul Pipera"), puse, primul, sub comanda locotenent-colonelului Dimitriu C. Nicolae, şi al doilea sub comanda locotenent-colonelului Cristescu Alexandru. Mai este alcătuită o grupare de rezervă sub ordinele căpitanului Braşoveanu Pompiliu, compusă din compania 3 Construcţii, plutonul Cartierului şi Divizionul A. A. Pădurea Vulpache, cu misiunea de a interveni în funcţie de situaţie către nord-vest sau sud-vest pentru a asigura spatele frontului. Aceste formaţiuni au fost denumite global „Detaşamentul operativ Est". Ulterior, acestor trupe li s-au adăugat şi altele, pe măsura extinderii operaţiilor.

Acesta este dispozitivul trupelor proprii din acel sector, pus în stare de luptă încă din zorii zilei de 24 august. De reţinut că unităţile Corpului de Construcţii—Intervenţii cuprindeau aproape nouă zecimi rezervişti „recrutaţi dintre muncitori, tehnicieni şi ingineri, zidari, tîmplari, fierari, mecanici şi instalatori, dar şi ingineri specialişti şi arhitecţi" ; erau aşadar, în majoritate, muncitori în uniformă militară. Misiunea de bază a Corpului de Construcţii—Intervenţii era aceea de a interveni în urma bombardamentelor aviatice şi de artilerie pentru a salva supravieţuitorii, pentru degajarea clădirilor şi căilor publice de dărîmături, pentru a ridica şi dezamorsa bombele şi obuzele neexplodate, pentru a recădi operativ edificii, şosele şi căi ferate. Corpul, în afara detaşamentelor puse la dispoziţia Capitalei, mai cuprindea unităţi dislocate în acelaşi scop în oraşele Braşov şi Timişoara. Corpul de Construcţii—Intervenţii dispunea de un centru propriu de instrucţie în Pădurea Vulpache, unde ostaşii, subofiţerii şi ofiţerii erau instruiţi în principal pentru luptele din localităţi populate, în condiţiile ocrotirii bunurilor şi vieţii populaţiei civile. Trebuie amintit de asemenea că în această zonă operativă se aflau cîteva forturi militare unde erau depozitate cantităţi importante din armamentul şi muniţia armatei române, principalele aeroporturi militare şi civile din jurul Capitalei, alte instalaţii de importanţă strategică deosebită. Apărarea acestui sector, şi în bună parte recuperarea lui din mîinile duşmanului care pusese stăpînire parţial pe el în condiţiile amintite, însemna mult, însemna foarte mult în configurarea izbînzii finale. Cu aceste îndemnuri patriotice şi-a pornit în luptă, în zorii zilei de 24 august, generalul Ciurea unităţile constituite anume în acest scop.

În plus, informat că unităţi de tancuri germane se îndreptau dinspre Oltenia şi Giurgiu spre Bucureşti, generalul Ciurea a ordonat comandantului Detaşamentului I Construcţii să instaleze două cîmpuri de mine antitanc pe direcţiile probabile de înaintare ale carelor de luptă inamice, la linia de centură : unul pe direcţia Oltenita — Bucureşti şi celălalt la intrarea în Capitală a şoselei Giurgiu — Bucureşti, ambele întărite cu cîte un pluton de puşcaşi. Alte cîteva plutoane de puşcaşi au primit misiunea să înconjoare punctele din oraş unde se aflau cantonaţi militari şi ofiţeri germani surprinşi acolo de evenimente, pentru capturarea acestora şi a materialelor de război stocate acolo.

...Impresia generală din acea noapte hotărîtoare de 23 spre 24 august şi din primele ore ale dimineţii următoare, ne mărturisesc Virginia Ciurea şi unii din foştii subalterni ai soţului său, era intrucîtva asemănătoare cu senzaţia aceea pe care o avem cu toţii după o puternică furtună care a întrerupt toate legăturile cu restul lumii. Un singur comandament domina toate constiinţele : acela al datoriei faţă de patrie.

Dimineaţa zilei de 24 august. Comandantul Corpului, după ce-şi trimite în luptă unităţile, lăsîndu-şi un înlocuitor provizoriu, se deplasează străbătînd lanţurile duşmane de trăgători, în Bucureşti, la Marele Stat Major — Secţia III pentru a raporta personal situaţia şi a primi ordine şi întăriri. La acest punct **Darea de seamă** (Arhiva M.A.N. fond 321/3 bis) relatează : „Informaţiile aduse şi măsurile luate, precum şi propunerile făcute de comandant sînt apreciate de Marele Stat Major ca juste şi de mare actualitate". Şi în paragraful următor darea de seamă menţionată continuă : „În aceeaşi zi, la orele 11,30 comandantul Detaşamentului revine la comandă, instalîndu-şi punctul de comandă în comuna Ştefăneşti, dar păstrînd şi o permanenţă în barăcile din Pădurea Vulpache".

Relatarea la acest capitol a Virginiei Ciurea este mai încărcată de detalii, mai nuanţată. Îşi aminteşte că soţul său, revenit de la Bucureşti puţin înainte de prînz, hotărăşte într-adevăr mutarea punctului de comandă în satul Ştefăneşti, şi anume chiar în casa pe care familia Ciurea o avea acolo de cîţiva ani. Din acea clădire, situată pe şoseaua Bucureşti — Fierbinţi, la kilometrul 14, se deschidea o panoramă cuprinzătoare asupra teatrului operaţional, avînd însă şi dezavantajul expunerii la atacurile inamice din aer şi de pe sol. I s-a atras atenţia comandantului, îşi amintesc unii din colaboratorii săi apropiaţi, asupra acestor dezavantaje, dar el a rămas neclintit în hotărîrea luată, căci ameninţarea propriei vieţi şi a propriului avut nu-l speria, aceasta cu atît mai mult cu cît, chiar în vecinătatea acelei case, dispusese recent construirea unui aeroport fantomă pentru a induce în eroare aviaţa inamică asupra aeroporturilor reale din zonă.

Unul din motivele pentru care fusese instalat punctul de comandă în casa descoperită din cîmp era şi acela de a opri cu orice preţ trupele inamice, fie de a se retrage pe şoseaua Bucureşti — Fierbinţi, mai puţin circulată, eschivîndu-se de a folosi şoseaua Bucureşti — Ploieşti controlată de trupele române, fie să se infiltreze, cu blindate, pe aceeaşi şosea Bucureşti — Fierbinţi, în zonele din imediata apropiere a Capitalei. Temerile comandantului s-au adeverit ; chiar în noaptea următoare o coloană de cîteva sute de blindate a fost semnalată pe această direcţie. A fost însă obligată să se deplaseze într-o direcţie controlată de armata română şi, în aceeaşi noapte, a fost capturată... În magazia şi în grajdurile locuinţei de la kilometrul 14 de pe şoseaua Bucureşti — Fierbinţi fuseseră instalate aparatele de transmisie, tot de acolo plecau şi se întorceau agenţii de legătură ai diferitelor unităţi de luptă. Acolo a fost primită, cu bucurie, ştirea, sosită prin telefonul de companie, prin care Detaşamentul nr. 4 din Braşov şi Detaşamentul nr. 2 din Timişoara s-au încadrat primul Corpului de Vînători de munte din Braşov, celălalt unei divizii române aflată la Timişoara pentru a lupta, alături de aceste unităţi ale armatei române pentru izgonirea trupelor hitleriste din ţară. Ordinul de alipire fusese dat prin cablogramă de generalul Ciurea doar cu cîteva ceasuri mai înainte.

Virginia Ciurea îşi mai aminteşte cum, de la postul de comandă, soţul său, singur sau însoţit de subalterni, pleca să inspecteze un loc sau altul al luptelor, după care revenea, dînd noi ordine, executa schiţe, rapoarte operative cu situaţia din teritoriu, ţinea legătura permanentă cu Marele Stat Major şi cu Comandamentul Militar al Capitalei, de unde primea ordine şi întăriri în armament, muniţii şi efective. În repetate rînduri, Virginia Ciurea s-a transformat într-o adevărată asistentă sanitară, ajutînd la pansarea răniţilor, folosind drept feşe lenjeria de casă, ocupîndu-se, pe cît îi era cu putinţă în acele împrejurări, de alinarea suferinţelor, de hrana ostaşilor în trecere spre liniile de luptă sau din linia întîia spre refacere, în spatele frontului.

Mai tîrziu, generalul Ciurea însuşi considera o întîmplare norocoasă, rar întîlnită în istoria bătăliilor tactice, faptul că avusese prilejul de a conduce operaţiile militare din chiar locuinţa familiei, avînd alături soţia. Era, susţine Virginia Ciurea bazată pe întreaga viaţă de ostaş a soţului său, o modalitate proprie de a se implica fără rezerve în evenimente. Pe de altă parte, înainte de război soţul său funcţionase şi ca profesor de istorie la Academia Militară unde, între altele, susţinea teoria că armata română n-a luptat şi nu va lupta niciodată eficient decît pentru apărarea fruntariilor patriei. Voia ca şi în practica luptelor directe ce le conducea să-şi ilustreze teoriile. A avut curajul să susţină aceasta şi în împrejurări dramatice cînd, comandant pentru scurt timp al unei divizii române, a replicat comandantului Armatei 6 germane că ostaşul român n-are suflet de cuceritor teuton ; a refuzat să lupte împotriva Uniunii Sovietice în războiul în care poporul român a fost tîrît fără voia lui, înfruntînd toate consecinţele unui asemenea act de conştiinţă (i s-a luat comanda şi a fost admonestat în foaia de notare, de altfel singura observaţie admonestatoare în întreaga sa carieră militară care de fapt îl onorează).

Virginia Ciurea se străduieşte, în tot ce spune, să desfoaie faptele de propriile-i impresii, din teama de a nu denatura cumva realitatea. Ne lăsăm convinşi de sugestia sa de a ne menţine cît mai la obiect, înserînd mai jos o spicuire din relatarea luptelor în acele locuri şi în acele zile, din documente autentice de arhivă :

„...În dimineaţa zilei de 25 august a.c., la orele 9, comandantul se prezintă din nou la Marele Stat Major unde raportează situaţia luptelor din cursul zilei de 24 şi a nopţii de 24 spre 25 august, făcînd propunerea ca Detaşamentul operativ Est să fie întărit cu forţe proaspete... Marele Stat Major aprobă propunerile comandantului şi, în urma contactului pe pe care îl are cu Comandamentul Militar al Capitalei prin D-l General Mardare, e precizată manevra de ansamblu pentru zilele următoare, conform ordinului de operaţii nr. 30.887 din 25 august 1944, orele 14,30... Comandantul, venind la punctul de comandă înaintat al Detaşamentului Est şi informat asupra situaţiei, hotărăşte atacul şi cucerirea aeroportului Ştefăneşti cu mijloacele aflate la dispoziţie în după amiaza zilei de 25 august printr-o acţiune de dublă învăluire. Atacul se declanşează la orele 17... Inamicul, surprins de acest atac încercuitor şi derutant asupra tăriei forţelor atacatoare (el însuşi ataca la acea oră dinspre vest satul Tunari şi învăluitor fortul Tunari), după o scurtă rezistenţă, spre orele 19,30 începe a se retrage în dezordine, deschizîndu-şi drum spre satul Tunari şi fortul Tunari ; lasă în urma sa întreaga dotă materială a aeroportului, armamentul şi 8 avioane în perfectă stare de funcţionare ; sînt făcuţi cu acest prilej şi 25 prizonieri... În urma sosirii întăririlor, în dimineaţa zilei de 26 august situaţia se schimbă hotărît în favoarea trupelor române. Gruparea Nord este întărită cu Batalionul 2 recruţi din Regimentul 40 Infanterie şi cu o baterie de tunuri antiaeriene. Gruparea fortului Ştefăneşti este întărită cu escadronul A.D./R.12 şi cu o companie infanterie din R.40.I. Plutonul cercetaşi călări din R.40.I. în rezervă e adus în zona punctului de comandă înaintat al Detaşamentului, între Ştefăneşti şi Tunari. Bateria IV/R.13.A. este amplasată la liziera Nord, Pădurea Vulpache... În dispozitivul de mai sus, atacul se reia cu sprijin puternic de artilerie, şi pînă la orele 15 se cucereşte, cu pierderi importante (în special în sectorul din linia I şi în Batalionul de care), Pădurea Tunari, bateria III/IV a fortului Otopeni, Otopenii de Jos şi partea de nord a aeroportului Otopeni, făcîndu-se 42 prizonieri... 27 august, sub protecţia unor elemente de contact şi a întunericului nopţii inamicul a rupt lupta, retrăgîndu-se cu grosul trupelor îmbarcat auto prin Pădurea Dumitrescu spre Bălotesti — Fierbinţi. Detaşamentul Est a preluat atacul şi în dimineaţa şi în cursul zilei de 28 august curăţă Pădurea Nemţoaica, cazărmile şi fortul Otopeni, satul Otopeni şi aeroportul Otopeni pînă la autostrada Ploieşti — Bucureşti ; aceasta a dus la capturarea a peste 300 autovehicule de toate categoriile, la facerea a 450 prizonieri, la luarea unor cantităţi importante de materiale de aviaţie şi geniu, efecte de cazarmament şi armament de tot felul... La 28 august, orele 9,30, Detaşamentul Est, terminîndu-şi misiunea încredinţată, elementele sale din Corpul de Construcţii—Intervenţii se regrupează în Pădurea Vulpache. În operaţiunile de mai sus, Detaşamentul Est a avut următoarele pierderi : 63 morţi (3 ofiţeri şi 65 ostaşi) şi 169 răniţi. Prizonieri făcuţi de inamic în cursul luptelor din zilele de 24/28 august, în număr de 5, au fost recuperaţi în dimineaţa de 28 august, în urma cuceririi cazărmilor Otopeni". (Dare de seamă asupra operaţiilor militare ale Corpului de Construcţii—Intervenţii din zilele 24/28 august 1944, fond M.A.N. 321/3 bis).

Puţin mai tîrziu, prin Ordinul de zi nr. 37, generalul Ciurea propunea pentru decorare cu ordinul „Coroana României clasa IV-a, cu spade, Panglica de Virtute Militară şi Frunze de

Florian Avramescu
Mihai Dogaru

Continuare în pag. a 11-a

ŞANSĂ

tregul regiment ; o să fim rasi de pe faţa pămîntului. Semnalul meu va fi o rachetă galbenă. Limpede ?

— Limpede, răspunseră.

— Între timp, continuă sublocotenentul Pristavu, două grupe vor acţiona astfel : una va tăia legăturile telefonice, simultan cealaltă va demonta antenele de la G-uri.

Ştefan aruncă o privire spre mănăstire. Nimic deosebit, liniştea siroia deodată cu ploaia. Amintirile i se derulau în minte cu iuţeală, nu putea să se oprească prea mult în dreptul vreunei imagini. Totul se proiecta ca într-un tablou enorm, altfel de cum îşi închipuia el viaţa. Ana îi părea atît de albă încît avu senzaţia că este o pictură şi că nimic din ce ştia nu era adevărat. Continua să meargă lîngă Florea apropiindu-se de primul obiectiv ; inima începu să-i bată cu putere ; traversă în fugă un şir lung de măcesi, apoi se opri ; din vîrful stîlpului o pată mare, neagră, producea zgomote ciudate. Ridică privirea. Florea tăiase deja firele. Apoi alergă împreună cu Savin la alt stîlp. Luî Ştefan privirea i se înceţoşă ; se prinse de stîlp şi cu mişcări precise şi grăbite fu într-o clipă cu mîna pe sîrmele purtătoare de vesti. Scoase cleştele din buzunar şi le tăie. Lunecă în jos pe lîngă stîlp.

— Pe aici, ia-te după mine, îi şopti Savin, observînd că nu se dumirea încotro s-o apuce.

Goneau împrejurul zidului mănăstirii, şi cînd reveniră la punctul de observaţie, zorii îşi trimiteau flăcările în înaltul cerului.

Instantaneu, răsunară din mai multe direcţii focuri de armă. Pe acoperişul mănăstirii soldatul care demontase antenele G-urilor fusese surprins de patrula germană ; lovit în plin, se prăbuşi.

Sublocotenentul Pristavu declanşă racheta galbenă. Cele trei ieşiri ale mănăstirii puse sub observaţie fuseseră acoperite de iuresul gloanţelor. Dinăuntru, nemţii ripostau fără noimă, mitralierele tăcăneau îndrăcit. La poarta principală apăru un grup de nemţi. Focul intens din afară îl obligă să se retragă.

Sublocotenentul Pristavu îi somă :

— Nu mai trageţi, altfel veţi fi nimiciţi pînă la unul. Trebuie să vă predaţi. Mănăstirea este încercuită. Toate legăturile cu exteriorul sînt întrerupte. Nu vă opuneţi. Singura posibilitate de a scăpa cu viaţă e să depuneţi armele. Predaţi-vă !

— Să trimitem parlamentari să le prezinte ultimatumul, spuse sergentul Irina. Merg eu cu Nagit.

— De acord, spuse locotenentul Pristavu ; mi-e frică să nu se răzbune pe voi hitleriştii. În disperarea lor sînt în stare de orice.

— Ştiu eu că acolo nu-i raiul pe pămînt, vorbi sergentul, trebuie să-i înţelegem, mama lor de criminali !

Soarele răsărise de jumătate, piscurile munţilor scînteiau. Sergentul mergea înainte, Nagit la cîţiva paşi în urmă. Ajunseră la poarta principală a mănăstirii. Se opriră.

— Nimic nu e-n zadar pe lumea asta, spuse Ştefan.

— Oare aşa să fie, într-adevăr, întrebă Pristavu.

— Au intrat, constată Florea.

Răsună o rafală de mitralieră, ecoul zbură ca o nălucă lovindu-se de munţi.

— Ticăloşii, trag în ei, oftă Ştefan şi figura sa căpătă o expresie dureroasă.

Sublocotenentul Pristavu repetă :

— Nu mai trageţi, sînteţi pierduţi. Predaţi-vă !

✦

Dira albă a dimineţii se dilata din ce în ce mai mult. Soarele urcase şi el pe metereze ferindu-se parcă de explozii. Nemţii se desmeticiseră şi-ncepeau să organizeze contraatacuri violente sperînd să scape de sub presiunea armatelor române.

Colonelul Nistor Teodorescu cerceta harta, trasa direcţii noi, încercuia locurile nevralgice. Voia să arate liniştit, să inspire celor cu care lua contact o încredere şi o stare de spirit senină, dar îşi dădea seama că pe chipul său se putea deslusi îngrijorarea. I se raportase punct cu punct întreaga desfăşurare a operaţiilor. Căpitanul Teodoreanu îi trimise un raport amănuntit din care reieşea că situaţia devenise grea, nemţii îi încerciseră şi intensificaseră tirul cu armament greu. Poziţiile cucerite trebuiau păstrate cu orice preţ. Dispozitivul unităţilor fusese schimbat, ca nemţii să nu mai ştie dincotro puteau fi atacaţi.

Colonelul Nistor Teodorescu se apropie de fereastră ; văzu venind în fugă soldatul care asigura paza comandamentului.

— Domn colonel, se apropie nişte nemţi, da, da, se apropie nişte nemţi, spuse sugrumat de emoţie soldatul.

Căpitanul Pintilie tresări.

— Nu o da dracu vreun plocon pe capul nostru, să capituleze.

— Nicidecum, se arătă sceptic colonelul Teodorescu, nicidecum, îi cunosc bine, nemţii nu se vor preda cu una cu două, Hitler nu-i omul care să renunţe aşa lesne şi-apoi sînt atît de înraiţi.

Căpitanul Pintilie vroise să răspundă ceva dar nu mai avu timp, uşa se deschise şi înăuntru pătrunseră nemţii : un ofiţer însoţit de trei ostaşi.

— General Klatt schickt Ihnen diesen Brief, începu violent ofiţerul. Er bittet sie ihn zu lesen und sofort, durch uns din Antwort zu schieken [2]).

Colonelul Teodorescu luă scrisoarea şi citi. O mai citi o dată. Se întoarse către căpitanul Pintilie care stătea absolut nemiscat, nici măcar nu clipea. Trebuia luată o decizie ; o decizie de importanţă capitală.

Era o tăcere desăvîrşită, colonelul învîrtea nervos scrisoarea în mînă.

— Momentul aşta aşteptat de atîta vreme înseamnă drumul nostru spre libertate, spre victorie. Spuneţi comandantului vostru că „faţă de situaţia creată, nu se răspunde, ci se continuă lupta" !

— Es wird Ihnen leid tun, Herr Oberst, es wird Ihnen bestimmt leid tun. Mann wird. Sie fangen und bestrafen. Überlegen sie es sich noch [3]).

— A fost ultimul nostru cuvînt, nu mai avem ce adăuga !

Nemţii plecară fără să mai salute.

— Va fi o luptă cumplită, hitleriştii nu se vor da înapoi de la nimic. Să nu le lăsăm răgazul să se refacă şi să forţeze. Trebuie să rezistăm în ciuda tuturor greutăţilor. Frontul se apropie şi cînd va ajunge aici raportul de forte va fi net în favoarea noastră.

Colonelul se plimba nervos de la un capăt la altul al camerei :

— Îmi cerea încetarea atacurilor împotriva trupelor germane, îmi indica să ocupăm poziţiile de dinainte de 23 August. Cum ar fi posibil una ca asta ? Cum ar fi posibil să-mi trădez patria ?

— La naiba cu nemţii şi cu masina lor de război, la naiba cu atrocităţile lor, se-nvioră căpitanul Pintilie, vom avea aceeaşi deviză ca a bravilor ostaşi de la Mărăşeşti : „Pe aici nu se trece" !

(fragment din romanul
„Mai mult decît o şansă",
predat Editurii Militare)

---

[1]) Cine v-a permis ?

[2]) Generalul Klatt vă trimite această scrisoare. Vă roagă să o citiţi şi să-i răspundeţi prin noi.

[3]) O să vă pară rău, domnule colonel, o să vă pară rău, veţi fi prins şi pedepsit exemplar. Mai gîndiţi-vă !

Omagiu scriitorului ostaş

Printre exponenţii de frunte ai literaturii române contemporane îl socotim, firesc, pe scriitorul Laurenţiu Fulga — Generalul *cum ne place nouă să-l numim după distincţia sa militară şi gradul purtat — om hirsit prin multe situaţii-limită ale acestui veac turbulent, în conducerea activă şi a destinelor Uniunii noastre scriitoriceşti, dotat cu un suflet generos şi de mare solicitudine pentru nevoile bresleii.*

Îl salut aici, o dată în plus, tocmai pentru a onora cu prezenţa sa omagiul adus scriitorului-ostaş, *dar panegiricul de faţă are drept ţintă pe alt coleg militar de-al nostru — figură marcantă în atmosfera policromă a cafenelei noastre literare.*

Acestuia îi zicem Colonelul, *după gradul său actual, dar nu puţini sînt aceia care, probabil dintr-un orgoliu de companioni, îl numesc tot* Generalul, *fără ca nimeni să se sinchisească de confuzia graduală.*

Este vorba, după cum cei mai mulţi ştiu, de colonelul Pană Gh. Ion, zis „nea Jenică" superbisim conviv, incitător homerid şi narator ale epopeii naţionale din ultimul război mondial.

Dintr-o succintă fişă biografică putem cartografia un profil major al prietenului nostru, acum cînd sărbătorim cei 70 de ani ai săi de viaţă.

Veteran al războiului antihitlerist, fiind timp de 260 de zile (23 August — 9 mai 1945) numai în prima linie, a participat la peste 150 de atacuri şi asalturi, la 32 de incursiuni în poziţia duşmană şi după cum se arată în ziarul „Glasul Armatei" din iulie 1945, hitleriştii puseseră preţ pe capul lui un mare premiu pentru cel care-l va captura.

A fost decorat de două ori cu ordinul militar „Mihai Viteazul" cu spade, iar după război, cu ordinele „23 August", „Apărarea Patriei", „Steaua Republicii Socialiste România", „Virtutea ostăşească" şi încă o suită de medalii româneşti şi străine.

În afara serviciului militar prestat cu neostenită abnegaţie colonelul Pană Gh. Ion a scris articole cu tematică patriotică la toate revistele armatei, în presa centrală şi în mai toate publicaţiile noastre, afirmîndu-se ca reporter, memorialist, romancier şi scenarist multiplu, solicitat de toate editurile. Deasemenea s-a remarcat în calitate de redactor la ziarul „Apărarea Patriei", secretar de redacţie la săptămînalul „Fulgerul" şi mai apoi ca redactor principal la Editura Militară, încurajînd literatura memorialistică şi tematica patriotică-militară.

În toate preocupările sale, scriitorul-ostaş Pană Gh. Ion a acordat importanţa maximă studiului trudnic de fiecare zi, nu numai ca licenţiat al Facultăţii de limbă şi literatură română, dar şi în cursul liceului militar Mihai Viteazul din Tg. Mureş (absolvit în 1929) ; trimis de Marele Stat Major, în 1929, la Saint Cyre (Franţa) obţine la examenul de tactică şi strategie locul al 3-lea din 300 cursanţi infanterişti din 25 de naţiuni la Kosice (1930), în Cehoslovacia, obţine media primă la Şcoala vînătorilor de tancuri, e premiant al Şcolii speciale de tactică şi strategie de la Sibiu (1930), iar în 1931 face Şcoala Superioară de război, avînd ca profesor pe Nicolae Iorga la „Istoria militară a poporului român".

Nu îmi voi asuma atributele unui biograf exhaustiv, fiindcă nu doresc decît să relev concordanţa armonioasă a celor două linii de forţă reunite în structura acestui om, sub imperiul probităţii şi pasiunii : vigoarea ostaşului şi impetuozitatea scriitorului.

Nu pot încheia totuşi acest omagiu prietenesc, fără a sublinia încă o dată un fapt exponenţial şi semnificativ al tradiţiei de luptă pentru apărare, înăscută în sufletul poporului nostru, consemnînd patetic despre însuşi tatăl său, Pană Gheorghe, sublocotenent post-mortem, că a căzut eroic în 1917, în luptele de la Mărăşeşti.

Colonelul Pană Gh. Ion, fiul, a fost rănit de trei ori în războiul antifascist, a suferit operaţii grele şi de fiecare dată a cerut insistent să se întoarcă pe front, desigur că tocmai în spiritul acestei tradiţii eroice de care vorbeam.

În cartea sa de mare răsunet, „Radio Donau nu mai transmite", (Ed. Dacia — 1975), un veritabil jurnal literar de campanie, scriitorul Ion Gh. Pană încheia astfel : „La 12 mai 1945, ora 5, regimentul a ajuns în comuna Veprova, la circa 80 de kilometri sud-est de Praga. Războiul luase pentru noi definitiv sfîrşit. Ne pregăteam pentru viaţa de tabără, pe care o vom instala în pădurea din apropierea localităţii. Acolo ne-am făcut şi bilanţul victoriilor şi bilanţul pierderilor, acolo ne-am făcut planuri de viitor, priveam cu ochii minţii spre patria pentru care luptaserăm, eram hotăriţi să continuăm mai departe lupta pe fronturile muncii constructive, creatoare"...

Tudor George

POEMELE PATRIEI BIRUITOARE

Această zi

Această zi a fost enormă petală roșie
sublima sete de aer a primului strigăt
echilibrul luminii pe o boabă de strugure
valul uriaș pornit din cerc repetat
degetul mamei duios adormit pe-un zimbet
de prunc –
ziua de august

Pacea e ziua luminii curată
ziua aceasta venind
în 44 de fecioare preschimbată
ziua născută în apa ce trece prin trupuri
de fluvii
în roșia credință aprinsă
din lemnul caselor ascunse
la marginea marilor orașe
din nicovalele asurzitoarelor ateliere
din armele frecate cu cîrpe uleioase
în cazarme îngrădite ;
din întrebările impuse de fluierul locomotivelor
din neliniștile luptătorilor
din doliul mamelor
din lacrimile virginei văduve –
iubirea s-a creat
din florile caișilor, din florile merilor, din
florile prunilor
din florile răbdării, din florile mîinilor și-a'e
degetelor
din florile despărțirii, din florile miniei
răzbunate.
Înfloriți stejari și brazi și paltini și copii
din augustul nostru ideal
în fiecare an, într-o țară de fiecare dată
nouă !

Alexandru Răzvan Țambu

Pentru cei veșnic tineri

La cer de pămînt
morții ne sînt

Și vine o apă
de ni-i dezgroapă.

Și vine un ceas
cînd iarăși au glas.

Un cîntec încet
pierdut prin făget,

Pierdut lîngă lume,
ascuns printre nume

Și-n cioburi de urme,
și-n trupuri și-n umbre.

În genunchi dacă stăm
la ei ne rugăm

cu ochii în vînt,
cu trupu-n pămînt,

la margini de drum
în iarbă de fum

la margini de ploi
cu dinșii în noi.

Din istorie

Încet, către cetate, vine solul :

– E veste că se mișcă spre Dunăre străinii
Cînd grîul se va coace va trebui să-l ardem
și-otravă în fîntîni va trebui să dăm ;
Ne cer bătrînii iară un sfat cu chibzuință
Veni-vor mulți...

– Puțini, la mulți, să stăm.

Așa vorbi cel tînăr voievod de-abia de-un an
și cei bătrîni văzură cu ochii orbi cum plînge
privind o clipă doar
spre fiul său
Ștefan.

Florin Grigoriu

Muntele ridicat

Doamne, morții erau ai mei
îi ascultam cum își mîncau moartea ;
nu le-am pierdut nici o noimă
și malul meu semăna cu un țipăt
cerul aluneca pe sub frunze ;
cunoșteam arta focului
adunam frigul pietrelor astrele din cuvinte
zideam cu ele
muntele ridicat.
Muntele ridicat
nu însingura pe nimeni
ca un fulger lung cartea își număra filele,
aclamat sîngele verii
întreg timpul s-a mutat în grădină
privesc cum se dezmiardă :
morții au rămas ai mei
uimitor început fu lucrarea lor
timpul în grădină.

Marian Zamfira

Culesul

...Își așteptau culesul roadele de atunci
Și struguri grei de lacrimi – să se coacă
Iar ploile – sacre, tîrzii porunci
Loveau țărîna aspră și opacă

Oare ne mai gîndeam la rostul pîinii
La vinul viitor ne mai gîndeam
Sau la puterea zilnică a mîinii
De-a rotunji un măr desprins din ram ?

Și vara se sfîrșea. Dar începutul
– Semnul de pace și de biruință
A fost ca o desprindere din lutul
Care ne-alcătuise-ntreaga ființă.

23 August – sărbătoare vie
Ce-n cărțile de suflete se-nscrie.

Carmen Focșa

La bobul de grîu

Pentru că bobul de grîu
a mai putut cînd s-a întors în sat
să-și scuture doar gloanțele din singe
inima seminței de grîu
pe drum de talpă goală și opincă
a trecut cîmpia într-o pîine –
și peste mormîntul bobului de grîu
stau holdele ca niște lespezi mari de piatră

în ele lacrimile bat ca niște ploi în
geamurile școlilor de țară toamna
și ni-l aduc aminte
cum singur a ținut pe trupul lui cîmpia
cînd fulgera din cer și din pămînt
și nu-l putem uita
cum sta cu capu-n poala mamei
cînd s-a întors în sat – bobul de grîu
putînd doar gloanțele să-și scuture din singe.

Ștefan Bratosin

Vulturii

Pe-aici nu se trece
nu ai cum trece
e cuibul vulturilor –
ai nașterii
de veghe la hotar ;
e lupta sîngelui
imprimăvărînd
cer și iarbă :
pe-aici nu s-a trecut
pe-aici nu se trece
vulturii au brațe de fier

Floare de August

Țărînă a eroului anonim
leagăn între cer și pămînt
de mirifice păsări și ape
floare de august cîmpul senin
ploaia urcînd prin rădăcini
ca un cring de cuvinte

floare de august inima mea
nu alta decît patria mumă
și ning vestale de clorofilă
prin vii nechează luna voioasă
eu sînt acasă de cînd vorbesc
limba florii de august...

Ion Machidon

Piatră de hotar

Piatră de hotar,
nepieritoare cremene
între două lumi
ce nu pot să se asemene.
Aici un șir de lupte
se termină și altul începe
cu ale timpului
vînturi sirepe...

Viața renăștea
sub roșie flamură
ca primăvara fiece ramură.
Nu era o întîmplare,
un vis care flutură ;
simțeam adevărul
cum de minciună se scutură.

Clocotea strînsă în noi
atîta revoltă și ură
că am azvîrlit călușul din gură,
am devenit vulturi în zbor
peste ulmi,
peste brazi,
scrutînd din urcuș unice culmi
cu lumina imaginată de azi.

Pentru tot ce urmașii ne-or cere,
Partidul –
deschizînd o nouă eră-n istorie,
ne-a dat uriașa putere,
înalta și luminoasa lui traiectorie.

Radu Felecan

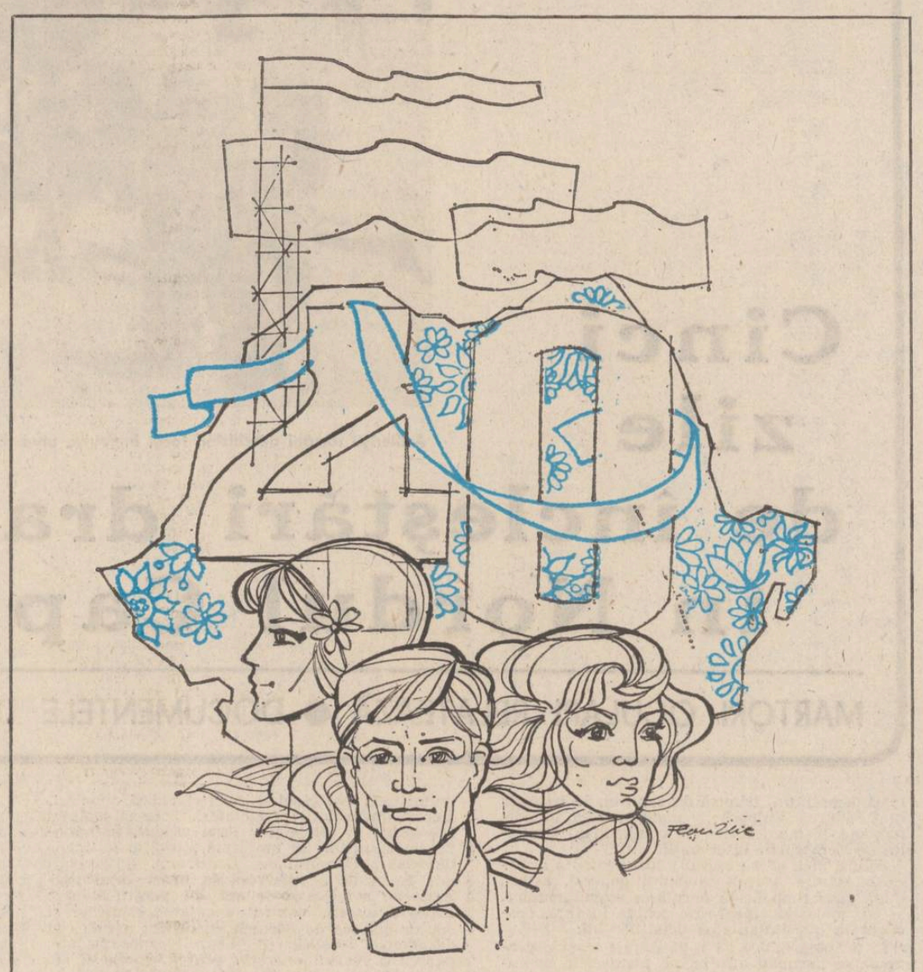

Desen de Ilie Florin

Patria biruitoare

A șuierat săgeata mai întîi
din sfatul lor pîngăritor de lume
și munții noștri s-au înfiorat
și pruncii s-au cutremurat în mume.

De-a lung de umbra semnului zvîrlit
pînă-n adînc a hăcuit secure
trezind din somn bătrînii-n țintirim
în drumul ei durut peste pădure.

Din lemnul umed paturi și-au durat
într-însele zavistia să crească,
însă i-a tras pămîntul dedesubt
ca să-i fărîme turme și să-i pască.

Au pus pe cîmpuri holdele-n genunchi
să nu mai cînte spicul către soare,
iar pîrga ne-mpletită în cununi
pe drum de fier s-a micșorat spre zare.

Cînd au intrat mai mult către Moisei
și urma tălpii noastre dezgropară,
atîtea unde-n cale-au tulburat
încît se-ntoarse marea în izvoară.

Cu fierul cel de prăvălit păduri
la Oarba s-au lăsat peste livadă
și pentru mărul copt de către vîrf
a trebuit copac semeț să cadă

Cutremur mare-atunci se începu
și deal întreg alunecă pe mere
de cîte mii de arbori s-au întors
în simburi, zăvorîndu-se-n tăcere.

În cumpănă s-a pus a dăinui
ori a se stinge neamul în uitare,
dar Țara ca un cerc s-a scuturat
și a zdrobit pe fiară sub picioare

A trebuit prin jertfă și prin foc
pe sine, biruind, să se cunoască
și-apoi să-ntoarcă holdele la loc
ca pruncii ei îmbelșugat să crească.

Copacii poartă vindecate răni
în munții noștri legănați pe ape,
să urce teferi puii de stejar
a fost stihia în părinți să sape

Căci Patria văzută din adînc
e un rădăcinîș de vițe dese,
o frunză nu s-ar frînge de pe ram
fără ca pădurii să nu-i pese.

Gabriel Cheroiu

Moștenire de veghe

Îmi înfig românește
sîngele în pămînt !...
– Multiplu de lumină
așteptînd lîngă statui –
solstițiu de grîu
acoperind cu fluturi
cămășile copacilor
tăiați de cele două
caravane de noapte...
Mai avem pe cineva în soare :
eternitatea din tranșee,
aplecații la Cer
de-nchinăciunea Țării !...
Sunați din moștenire
firul e liber !...
Buletinul meu de identitate
troiță de lut e
acolo în colț
sus pe istorie !..

Mariela Rotaru

August în limba română

Am învățat : singuri
un riu românesc e o apă care nu trece oricum
și pietrele mai înseamnă nisip citeodată
singuri am învățat
că nici un riu nu-și are întreg înțelesul
în mare, că din matca fecundă întîi izvorul
țîșnește,
își caută drum și răzbate, își măsoară tăria
cu stînca stînd față în față, că nu ploile înving
ci drumul pe care îl poartă în ea însăși o apă ;
fîntînele strînse tîrziu în cîmpie
își unesc abia după toate acestea puterea
fără să mai lupte una cu alta,
abia atunci drumul lor se îndreaptă spre mare
în care nici un riu adevărat înțelesul deplin
nu și-l are
cum pasărea cu aripile strînse se împotrivește
luminii să zboare

Daniela Simionescu

Cuvîntul

Cuvîntul pe care-l văd plimbîndu-se
Prin ochii mei
Cuvîntul care mi se așează pe pupilă
Și mă scapă de orbire
E : ROMÂNIA.

Claudiu Săftoiu

Poem de țară

Eram noi între
maci și pietrele vîntului,
abur și corabia frunzelor,
durata omătului și atingerea
lupului de durerea urmei.

Apoi aerul se închega,
jucării de plumb asudau verde și roșu,
săptămîna plesnea, printre dinți
îi curgea cerul cu steie.

Și de cîte ori auzeam dalta
cioplind lacrima, ea vorbea de
pietrele vîntului într-o apă de maci,
frunziș în corăbii de abur,
durata de lup în atingerea omătului
de cea de a opta zi a săptămînii
furată durerea.

Din munți se prăvăleau păstori,
Cînd ne-am trezit țara era tot aici,
Dar era purpurie înlăuntrul formelor
Și albea liniștită pe culmea cuvintelor
Fulguială din trup de măiastră.

Cristina Ionescu

Recviem pentru ostașul român necunoscut

Purta nume simplu ca pămîntul ; Doar el știa
să-i rostească numele
Într-un fel asemănător semănatului
ori culesului
Pe front, ostașul spunea Taică țăranului
veteran din tată-n fiu

A apărat cu viața cuibul rîndunicii
adăpostit sub streașina casei, Puii ciuguleau
boabe
din mîinile bătucite pe patul armei,
cînd o nevastă a acoperit cu ștergar negru
fața casei.
Arc de triumf i-a fost doar lacrima maicilor
și nevestelor –
Mult mai tîrziu numele lui a fluturat
stindard monumentelor pe cîmpurile de bătaie.

Răsar stelele pe blachiul bocancilor soldatului
necunoscut,
prăbușit în iarba ce-așteaptă coasa. Un nume
de oștean
va apăra odihna fiecărei răscruci
crescută în carnea pămîntului ca un bocet
al vremii.

Ostașul român a împărțit pretutindenea flori
și a băut apă din ulcioarele femeilor ;
a mîngîiat copiii orfani,
N-a fost blestemat în nici o limbă
a pămîntului
pentru fărădelege. El a cîntat cîntece
strămoșești.
Pe baioneta lui a găsit adăpost porumbelul.

Dar era prea puternic să nu primească ocara
invidiei –
Ostașul român n-a trecut niciodată rîurile
noastre
decît pentru a le apăra.
Sînt pline livezile de merele crescute
pe umerii săi.
De fiecare dată cînd întîlnea în cale o cireadă
ori un lan,
se gîndea la bărăgane și la dealurile
subcarpatice
înundate de vii și de grîne.

Ostașul român își îngropase părinții
în mausoleele Mărășeștilor;
bunicii sub redutele Plevnei și Smîrdanului –
Pe fiecare țeavă de pușcă era înscris
un nume de sat,
un nume de pod sau de pădure ; pe fiecare
grenadă un nume de cîmpie
ori de oraș eliberat.
Dar din fiecare binoclu se vedea căciula
Carpaților
acoperind pămîntul ca o roată de car,
ori ca o pîine mare coaptă-n vatra mileniilor,
între două rîuri și-un fluviu.
Frate i-au fost cerul, și codrul, și iarba ;
Se furișa luna ca o fiară albă pe ceafa lui
bătucită
și soarele cobora pleoapă de aur peste mieii
privirilor sale.
Ultima tranșee i-a fost groapa cimitirului –
El, singur,
și pămîntul său.

Ion Mânzală

arthur porumboiu

Conducătorul

E un lan de grîu ce se dăruie-n vară –
conținîndu-și forța în germenii viitori ;
e în mîinile fecunde de muncitori
ca și-n lumina ce ară,
sau adună parfumul în flori.

Forța Sa e concentrată în gîndul
clar ca imaginile în telescoape ;
și-i liniștea noastră, și-i pămîntul
celor ce-adună grîul și scot lumină din ape ;

El însuși lumină neatinsă de zgură,
și aerul pur din munții Carpați ;
El însuși linia Partidului pură
adunîndu-ne-n juru-i și fiind luminați !
El – aerul nostru de fiecare zi.
El – zona mereu roditoare
unde noi înșine putem fi :
bob de grîu, oțel și izvoare

Poetul și patria

Eu sînt soldatul ce-i duce
rănița-n spate ;
îi dă din piinea lui neagră
și din bidonul cu apă ;
și nu-i permite să cadă
nici cînd
viața e o grenadă
scormonind în noi ca-n pămînt

Trebuie!

Dacă firul de iarbă își caută-n soare ocrotire.
și dăruindu-se clorofilei pentru-ntruparea
seminței.
și-n dîrzenia sa nimic nu-l oprește
încît sămînța se va ivi întreagă și pură,
ca fiu al Patriei mele, nu pot fi altfel :
trebuie să las un germen
ce va-nflori în viitor.

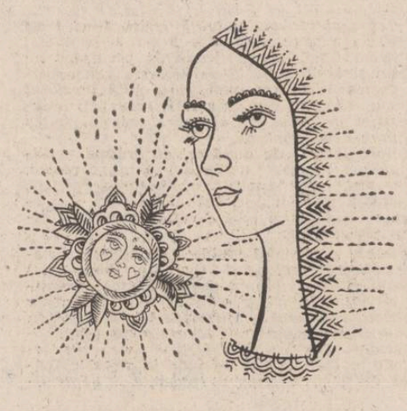

Și patria

Pămîntul se exprimă prin semințe ;
pămîntul naște continuu !
Și frunza nu-i decît anunțul florii,
și floarea nu-i decît anunțul fructului
ce protejează-n secretele-nvelișuri
sămînța nașterii universale.
Pămîntul se exprimă și prin morți –
lumini ce ne-amintesc
faptul că arderea lor pură
născută-a fost spre-a ne păstra
pe verticalele luminii ;

pămîntul pentru ei nu-i o capcană
de-ntuneric ;
pămîntul e lăcașul unde nasc
de sub guri de tăcere, noi semințe
pentru sărbătoarea vieții.

Pămîntul sîntem toți : vii și morții
într-o structură pură ca lumina,
și Patria-i totalitatea bucuriei
ce-a ars în ei cînd vara lor a fost deplină,
și arde-n noi cînd vara e în floare
și toate sînt chemate într-o clară clipă
de calm și veghe.

Pămîntul se exprimă prin noi –
semințele Universului – contur
nedesfăcut de moarte.

Gnomică

Piinea trecută prin baia de sudoare
a marelui efort comun,
e punctul de sprijin
ce ne păstrează sub soare

«Garoafele-s roșii și din pricina mea»...

Urmare din pag. 1

Abordînd cu realism și adîncă înțelegere problemele artei, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu *a elaborat orientări de mare amplitudine vizînd instaurarea unui climat favorabil promovării valorilor autentice, întoarcerea creatorului la uneltele sale, repunerea în circuitul național a întregii noastre moșteniri spirituale, crearea unor opere trainice, de înaltă ținută artistică, în care procesul de edificare socialistă să se regăsească în toată anvergura sa.*

Una din primele măsuri ce-au fost întreprinse în lumina acestor orientări a vizat descentralizarea fenomenului cultural, astfel încît, fiecare zonă a țării să beneficieze de un cadru prielnic atît afirmării valorilor literare locale, cît și participării acestora la viața scriitoricească națională. Astăzi ființează publicații cu profil cultural și edituri în principalele orașe ale țării, asociațiile Uniunii Scriitorilor din Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Brașov, Tîrgu-Mureș și Craiova grupează sute de scriitori, iar așezămintele culturale patronează peste 1 800 de cercuri și cenacluri literare, cu aproape 24 000 de membri.

Mutații cu adevărat salutare au intervenit în însuși procesul de creație. De aproape două decenii, literatura noastră a abandonat evazionismul sui-generis pe care îl profesa conform canoanelor unei „estetici" mai mult decît simpliste. Scriitorii au atacat frontal aspectele semnificative ale realității noastre social-politice și veritabila problematică umană, deci viața cu luminile și umbrele ei, încredințînd tiparului pagini de reală valoare artistică, lipsite de convențiile, schematismul și tabuurile de altădată!

Fiind pătrunși de imperativul formulat de secretarul general al partidului, potrivit căruia societatea noastră socialistă are nevoie de „o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului", scriitorii români de astăzi s-au străduit să fixeze în fagurele paginii febra unui timp de rodnice și multilaterale împliniri, dimensiunea statuară a făuratorilor de istorie nouă, zbaterile lor interioare întru mai binele patriei și al semenilor, întru desăvîrșirea lor umană.

Recolta beletristicii noastre din ultimele patru decenii este deosebit de bogată. În acest răstimp au putut fi etalate în vitrinele librăriilor mii de volume noi de poezie, proză, teatru, critică și istorie literară. Multe din ele aveau să trezească în cugetul și inima cititorilor ecouri de nestins, fiind adevărate evenimente literare ce se constituie astăzi — la ceas de sărbătoare și bilanț — în tot atîtea dovezi ale unei epoci de mari ctitorii. „Nicoară Potcoavă" de M. Sadoveanu, „Desculț" de Zaharia Stancu, „Morometii", „Delirul" și „Cel mai iubit dintre pămînteni" de Marin Preda, „Groapa" și „Prin-cepele" de Eugen Barbu, „Străinul", „Setea" și „Moartea lui Ipu" de Titus Popovici, „F" de Dumitru Radu Popescu, „Iarna bărbaților" de Ștefan Bănulescu, „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu ș.a.m.d., sau „Primele iubiri" și „Lupta cu inerția" de N. Labiș, „Fluxul memoriei" de A.E. Baconsky, „11 elegii" de Nichita Stănescu, ciclul „Imne" al lui Ioan Alexandru, „Zoosofia" de Ion Gheorghe, „Poeme" de Marin Sorescu, „Istoria unei secunde" și „Repetabila povară" de Adrian Păunescu etc., sînt cărți de referință, care au adăugat noi carate tezaurului literelor românești.

Așadar, scriitorul român de astăzi a fost și este ferm angajat — cu specificul uneltelor sale și fără emfază — în grandioasa operă de edificare socialistă a țării. Ne vom convinge de acest adevăr dacă-l vom măsura drept, „după cîntec și pas". Vom lua atunci aminte că garoafele-s roșii și din pricina sa...

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XII

PLEȘA VASILE : În grădina dv., n-a plouat cam din vremurile locuințelor lacustre : mîlul este vechi, sămînța e nisip. Dar cu epigramele, la Urzica.

F. EUGEN : Rămînem la acest **Crez :** „Albastrul s-a săturat / Să-și poarte culoarea și cerul în spate / Și-n semn de protest / A șters totul cu buretele / Verdele s-a săturat / Să-și poarte culoarea pe pajiști / Și s-a călcat în picioare (...) M-am dus să storc buretele / Și să-mi pătez cu albastru gîndurile / Am ridicat firele de iarbă / Le-am presat pînă le-a revenit culoarea. / Am încercat să prind între degete și celelalte culori / Dar nu am reușit decît să mă pătez pe degete / Și mi le-am șters de albul imaculat". Trimiteți mai.

FLORIAN AȚECU : Din cele șase pagini de texte, acest crîmpei : „Rămînă-n zbor pe vid sinistru, / Singurii ce se vor salva prin ei, / poate vulturii". În rest și în viitor, dumnezeu cu mare milă !

HOREA NAȘCU : Din biletul dv. purtînd titlul **Nu vreau,** alegem : „Această fată, cu părul bălai, / Seamănă cu o floică de crai (...) Mă privește cu ochii ca două perle : / Vorbele-i imi par triluri de mierle"... Poate ne trimiteți tot tichetul.

CONSTANTIN BĂNEȘTI : Zicem cu dv. aceste țipuriturî de Prahova : **„Libertate :** „Rănește-mă viață : / din răni / nu pot curge / lanțuri". **Seceta :** „Seceta și-a lăsat cortina / Ploile se aranjează în culise / Hei, țăranule, Hai să udăm istoria cu cana". **666 :** „Cînd un poet / va traversa / istoria/ cu o pîine în mînă, / poemul meu / va arde / ca bibliotecă / din Alexandria". **Răzbunare :** „Îmi presar litere pe rană, Și pun vieții plasele de lut / pun țiganii să mă bea dintr-o cană / și pe liniști, tăișu-l ascut". **Masa tăcerii :** „A / fost / ora / zero". **Tristețe :** „Bunica / toarce / iar / din / caierul / de / lînă". Încercați să scrieți pe coală mare.

LUMINIȚA N. IORGA : Cam galbene-n obrăjori și gălăgioase : **Prin lume :** „Pe drumul deghizat în dragoste / Flacăra noastră ancestrală / Nu s-a potolit / fumegă / Și pîndește / Și își întinde ghearele / Și rupe / Și sufletul meu înfășurat în singurătate / Se împotrivește în zadar / Prin lumea acestui veac dificil, / Unde amîndoi ne pîndim / De după cuvinte, de după inimi". **Oră de dragoste :** „Și acum / Pentru că trupul / Ne e comun / Și sîngele strigă / Cuprins de iubire / Poți să-ți împarți / Brațele lacome și sufletul / cu mine / Nu plînge / Rugîndu-te / Că nimeni vreodată / Nu și-a dat drumul / în învăluire de lumină". Cum credeți.

ARCADIE PAȚA : „Cronica muntelui Panacu" am scris-o după un fapt de viață mărturisit de către un tînăr activist de cultură, de la Suceava. Domnia sa, desigur, se referea la Țara Dornelor. Excursul dv. cel lingvistic și mitologic este întemeiat și temeinic. Vă mulțumim.

DRAGOMIR MIRCEA MIRIN. Scrieți în bilețelul însoțitor : „Cu acest prilej îmi îngădui să vă adresez și o întrebare : merită să scriu ? Unii colegi de cenaclu sînt de părere că înșir vorbe goale. Etc. Vă răspundem de jos în sus. 1. — Să înșire și ei astfel de vorbe goale ; 2. — Merită c-au meritat : **Solie** — lui Teodor Balș „Viețuiesc în iveala străfundului / Precum altcîndva. / Dihanie în neclintire / precum altcîndva. / Vamă de soare apune / Tătine sînt preaumbrelor / Întîi și-ntîi, ciinos luceafăr, / Întîlnesc ieșirea din minți / Solie a marii tăceri, / jocul de-a pieritelea". **Cavalerul mut** — lui Chiricuță Traian : „Peste urmele mele / Nepăsător de uitate / Peste sufletul meu / Nepăsător de-ndepărtat / Peste sufletul meu / Nepăsător de-ndepărtat / Cățel cu ochii scoși. / Ne-ndurător de roșii / Așteaptă să jupoaie / Privirea unei stele / Prin gura mea de sete / Către a șaptea toamnă" ; **Ceasul negurii :** „Eu pieptul umezitelor gînduri, / Stolul vedeniilor, neastîmpărul duhului. / Nebunia marilor ursite, / Fir cu fir, zodia părăsitului / Feciorelnica schimbare de mine / Niciodată în fluier, stihii / Pribegesc înspre teama de noi / Podoabă întîrziaților ulii. / Mătănii de muguri suferinzi. / Adiere a pustiitelor guri / Bate odihna inimii / Ceasul falnicelor neguri". **Dorință :** „Între prăpăstii răstignite și plîns / S-ajung omătul finurilor frînte / Aprinde gerul lămpilor și fă-mi / Cu inima, un semn adînc pe frunte / Acum petrec la cîntece de vînt / Cu mirii încruntați și trași pe roată / Iar luna mi se pare, că-s flămînd, / Un colcovan de pîine coaptă / Deschide ochii, cum plouă către vară, / Cu frunze limpezi, marginea de sat / În brațe duc spre cer, cînd gingurește, / În loc de prunc, un tunet înfășat". Data viitoare, dactilografiați-le, că nu vă mai citesc.

POP AUREL : Desuete, cele rimate, nepăsătoare cele în vers liber. **Bloc de corespondență :** „La început poemele / erau prizoniere într-o limbă ciudată / apoi / cineva striga făcînd propagandă / (...) bîrfind cu anunțuri mortuare / sau liste cu soldați licitați / într-un colț de pe ultima / pagină a ziarului local, / deși habar n-avea de abecedar / puștimea țipa : / „hai la ziare... ! / Ultimele vești de pe front" — un fragment de viață cu forță de poem. Acesta-i drumul : uitați-vă bine, făceți-vă semnul ocrotitor și virați.

VASILE SIMONICĂ : Nu mă chinuiți : dactilografiați-le, sau scrieți-le mai mare. Am și eu dioptrii urcate. Proza s-a predat : să-și chinuiască ochii celălalt.

GĂGEANU STOICA : În întregime **Azi, umbra fratelui meu :** „Luna rezemată pe-un umăr al dimineții / și drumul necontenit alerga — / un dulău după istovita pradă / E fluviul dunga de luciri ce se vede / mi-am spus — și cîinele mă-nsoțea / e locul unde din tristul său joc / de-a scăldatul caiîor în fluviu / Mama-și mai trece ochii umbriți / peste vorba sau starea ce i s-a dat / și-ades, la timple îi bate o venă din plins înecat / Azi umbra fratelui meu umblă prin curte / Zilele și nopțile, lampioane petrecute în lungul drumurilor ostenite / trec prin fața mamei, îmbătrînind-o". Celelalte n-au tensiunea elegiacă din textul de mai sus : frazele greoaie umblă pe orbite haotice, corpul cel lingvistic e fumegos și nu impresionează observatoarele. Dar în steaua aceasta cu frate văd un puternic poet. Reveniți cu mai multe, cu bătute la mașina de scris.

CĂLIN BUCOV : Adică n-aveți, în toată cancelaria, o călîmară, de mă oropsiți din pixul cu clei verde, ca un vînzător de lăpturi ? Am oprit la Antologia Poștei redacției poemele : **Între două cuvinte de iubire** și **Fatidica pagină.** Despre celelalte, aceste vorbe : nu vă lăsați slinit, jigărit, sînteți la vîrsta cînd vă pot copleși pozele poeților de altă fire. Păstrați-vă sănătos și-o să vă stea mai bine cu noi, al nostru.

EMIL GEORGIUS

Tînguirea castelului

Seniorul meu,
Stăpîne,
Lasă-mă să mă surp !
Mi-e atîta de dor
De-a fi iar ce nu sînt –
Porțile și donjonurile mă dor,
Crenelurile, zidurile și temeliile lor,
Pămîntul din mine
Se dorește-n patria lui dintîi !
Tu m-ai furat din inima ierburilor,
Din lutul roșu al soarelui
În amurg,
Am fost sclavul tău :
Arde legămîntul dintre noi
Să mă surp
Dintr-o dată tot,
Pe deplin :
E timpul !

Graiul lucrurilor

S-auzi în lucruri –
Să simți cu timpla fildeșul zvîcnind
Și-n mărul copt
O vară dogorînd !
O, cum să poți trăi
În pace lungă
Cînd toate astea vor
Să te atingă ?!
O, graiul lucrurilor...
O, tăcerea lor !

Adolescenta

Aluneci blînd în mers
Te tai în cioburi goale
De oglinzi
Și-n toate chipul îți privești răsfrînt,
Corabia mai fugi ca să o
Prinzi :
Demult ea s-a desprins
De-un țărm-pămînt.

Mai vrei să suferi ?
Îți mai place jocul ?
În ochii tăi (ce minunat se-arată !)
Văd stele,
Fabuloase flori
De nufăr
Și toată frămîntarea lumii,
Iată !

Rostul lucrurilor

Ci acest drum,
Umbrit de arbori grei,
El sens înaintării mele dă,
Spre el,
Nevinovați mîn pașii mei !

Făcută e oglinda să se uite
În ochii tuturor,
Făcută-i
Setea mea pentru izvor,
Pentru inel degetul tău
Făcut e...
Făcut e focul roșu
Pentru scrum
Și crinul argintiu pentru parfum...
Dar pentru cine, clipa
Cea de-acum ?

Prin lan după ploaie

Și trece ziua
Peste noi, suavă,
Ca o rotundă roată de lumină,
Sîngele meu către
Tristețea ierbii
Zvîcnește și se-nclină.
Zîmbesc și merg – apusul
Mi se-nchide
În orizont cețos și sîngeriu,
Pline de lapte spicele
Verzi, crude,
Mă biciuie...
Străbat lanul de grîu....

Dimensiunile unui eveniment istoric

Urmare din pag. 1

națatea internă și externă a actului istoric înfăptuit de poporul român sub conducerea Partidului Comunist Român.

Începînd cu 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane, întregul potențial economic și militar în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste. În cursul unor aspre bătălii, unitățile militare, împreună cu formațiunile patriotice, au lichidat în principalele centre ale țării rezistența trupelor naziste, au eliberat în citeva zile capitala și o mare parte a țării. Sosirea, la 30 august 1944, a trupelor sovietice în Bucureștiul eliberat a fost salutată cu entuziasm de masele largi ale populației capitalei.

Însuflețită de un fierbinte patriotism, armata română a săvîrșit fapte de eroism legendar în lupta dusă pentru eliberarea întregului teritoriu național de sub ocupația fascisto-horthystă, ca și în bătăliile pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei pînă la încheierea victorioasă a războiului împotriva Germaniei hitleriste.

Evenimentele de acum patru decenii se înscriu ca un moment epocal în întreaga istorie a României. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Declanșarea revoluției de eliberare socială și națională din august 1944 a inaugurat o etapă nouă în istoria patriei, a deschis calea împlinirii idealurilor și năzuințelor de dreptate și libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale, a afirmării României ca națiune liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii."

În cele patru decenii care au trecut de la evenimentul epocal din August 1944, urmînd cu devotament și încredere politica partidului, poporul român a schimbat radical chipul patriei. Condus de partidul comunist, el a parcurs o întreagă epocă istorică : de la orînduirea bazată pe exploatare și asuprire din trecut, la orînduirea nouă, socialistă, în care, liber și deplin stăpîn pe soarta sa, își făurește în mod conștient propria-i istorie ; de la vechea Românie burghezo-moșierească, slab dezvoltată, cu o economie preponderent agrară, dependentă de marile trusturi monopoliste, la România de astăzi, cu o economie dinamică, o industrie și o agricultură în plin proces de dezvoltare, cu un nivel de viață și civilizație materială și spirituală tot mai ridicat.

România se înalță astăzi între popoarele lumii ca o țară a demnității, a progresului, a libertății și democrației, ilustrînd prin faptele și împlinirile sale forța pe care o dobîndește un popor stăpîn pe destinele sale. Datorită succeselor interne, precum și politicii sale externe principiale și constructive, România se bucură astăzi de un prestigiu fără precedent în întreaga sa istorie. De la România de odinioară, aservită economic și dominată politic de diferitele Mari Puteri, izolată, puțin cunoscută în lume, s-a ajuns la Republica Socialistă România de astăzi, liberă, independentă și înfloritoare, cu o înaltă autoritate și prieteni pe toate meridianele, respectată și apreciată cu căldură pentru contribuția pe care o aduce la instaurarea unor noi relații între state și a unei noi ordini economice și politice internaționale, pentru prezența sa deosebit de activă și dinamică, pentru cuvîntul său chibzuit și realist în soluționarea problemelor mondiale în conformitate cu năzuințele popoarelor dornice de pace și libertate.

Întreaga politică internă și externă a țării noastre poartă pecetea puternicei personalități a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, al cărui rol determinant, esențial, în elaborarea obiectivelor dezvoltării noastre economico-sociale asigură organizarea și conducerea științifică a întregii activități de aplicare în viață a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Unitatea și coeziunea întregului popor, a tuturor fiilor țării, fără deosebire de naționalitate, în jurul încercatei forțe politice călăuzitoare — Partidul Comunist Român — constituie izvorul forței și trăiniciei de nezdruncinat a orînduirii noastre, garanția apărării și consolidării libertății, independenței și suveranității patriei, a cuceririlor revoluționare obținute prin lupta și munca întregului popor, chezășia unor noi și minunate victorii pe calea socialismului și comunismului.

Un țăran trece strada

CONFABULE

Cel mai mult ne omorau marșurile / astea ne scoteau sufletul / rap-rap / rap-rap / cu ranița în spate / pușca / masca de gaze / și pe deasupra hîrletul / Linemana / cum îi ziceam / care ne bătea genunchii / era cald și praf / apă luam în bidon / da parcă ne-ajungea / uneori / cînd simțeam că nu mai am pic de vlagă / imi venea să mă dau cu capul de pămînt / ceva însă nu mă lăsa / mă ținea în picioare / mă împingea înainte / mai căscam și gura la ce vedeam / doar neam din neamul meu nu mai călcase pe acolo / s-ar fi zis / de n-ar fi fost război / că umblu prin străinătăți / numai că umblam după nemți / asa că într-o zi / cînd tot mergeam de dimineață / rap-rap / rap-rap / numai ce am văzut o livadă de meri / și ne-am oprit / să ne tragem un pic la umbră / am căzut frînți toți în iarbă / numa unul mic / si bălai / de nu dădeai doi bani pe dînsul / s-a ținut bățos / și-a dat jos toate de pe el / si pe urmă a început să se uite prin meri / mere însă de unde / că doar nu eram noi primii care să fi trecut pe acolo / or mai fi fost si proprietarii / săracii / nu le știam obiceiurile / asa că i-am strigat / nu te mai holba mă / că n-a mai rămas / în ei nici frunza / dar numai ce-l văd cum se oprește / lîngă un măr mai jerpelit / cu crengi uscate spre vîrf / se suie si le rupe / pe urmă se duce la altul / si tot asa / cît am stat acolo / a rupt crăcile uscate / fluierînd / era din Vrancea și știa să fluiere.

Iulian Neacșu

Anonimi ca în natură

Urmare din pag. 1

cîte un gest. Un simplu gest, poate că nu cel mai caracteristic, nu cel mai exact, ci unul aproape anonim, ca în natură, amestec lapidar de intuiție și obișnuință dar și de încordare și poate că și de risc. Acest episod, bunăoară, petrecut exact acum patruzeci de ani la o școală, la școala normală din Buzău. Frontul german era spart, nemții se retrăgeau și ocupau marile clădiri transformîndu-le în ultime și disperate bastioane de rezistență. Școala era la marginea orașului pe atunci, potopită, înconjurată de un cring. Ca să nu se transforme într-un cuib de rezistență și apoi să fie distrusă, ce-a făcut directorul ei, profesorul de logică ? A minat-o ! Adică, singur, fără să spună la nimeni, i-a văruit pereții cu litere mari și groase, a scris în limbile celor ce se retrăgeau : atenție, minat ! A lucrat noaptea iar a doua zi profesorul de logică nu putea să judece decît logic situația : s-a **speriat** și el de ce-a văzut că stă scris acolo, și-a anunțat colegii și aceștia, bineînțeles, au împrăștiat vestea în tot orașul. Trucul a prins, în derută și alarmați de știrea pe care au aflat-o, nemții au ocolit clădirea. A trebuit apoi ceva timp ca ceilalți profesori să poată fi convinși să participe la... deminare. I-a învățat tot profesorul de logică ; cu o găleată de apă a început să spele pur și simplu zidurile.

Sau **un alt** episod, cu o altă identitate trecută de **asemeni** printr-un simplu gest în spațiul memoriei colective. De astă dată în Ardeal. Un bătrîn mută cu cîțiva kilometri locul bătăliei lui Mihai Viteazu, Gurăslău, tocmai pe o culme de deal pe care se ridică azi monumentul. În memoria, în amintirile lui ardea o troiță, nu aceea din crimp unde fixaseră istoricii locul ci acolo pe deal unde într-o vreme de tristă amintire au detunat explozii. Și apoi legendele, și apoi cîntecelele bătrînești care tot despre aceasta vorbeau. Și apoi topografia pe care o știa, istoria pe care a început s-o învețe și dirzenia cu care și-a făcut din restabilirea adevărului o cale și un ideal al vieții, toate pînă la urmă au izbîndit iar istoricii s-au conformat.

Și monumentul punctează azi cerul din locul și unde va fi privit și gîndit domnitorul la o singură țară, unică și nedespărțită. Se văd ca niște întarsii vii, răscolitoare, flori proaspete, de crimp, pe treptele monumentului, nu vîntul le duce acolo sus ci oamenii locului care simt că trec prin fața unei colosale amintiri.

Identități așadar unificatoare, ca și idealurile și realitatea însăși, episoade mai vechi sau mai noi care, printr-o acută conștiință a istoriei, se constituie în argumente ale propriei noastre vieți. Și în gesturi pe care, în ordinea morală a existenței, ne aducem aminte de o expresie a secretarului general al partidului după care fără istorie, da, fără cunoașterea și asumarea istoriei am fi rămas ca niște orfani. Părinții și toți cei ce ne-au premers, cu nume sau fără nume, în legea și legămîntul lor față de țară trec prin spațiul memoriei noastre și sînt vii la marea sărbătoare.

„Perpetuum comic '84"

● Almanahul anual de literatură umoristică și satirică editat de revista „Urzica" este și la ediția lui pe anul în curs, „Perpetuum comic 1984", o bună antologie de umor, de caricatură, de satiră socială. De altfel, în spiritul pe care îl promovează revista „Urzica", și această colecție de creații, simpatice, ingenioase, „destepte", se orientează mai ales către o perspectivă politică și socială mai pronunțată, accentuînd mai cu seamă criteriul valorii, profesionalismul contribuțiilor, ceea ce este, fără îndoială, un fapt pozitiv. Se poate zice, fără primejdia de a greși, că „Perpetuum comic" rămîne, cu majoritatea semnăturilor lui, o probă a vitalității umorului românesc, a diversității acestuia. De altfel, și antologia le dovedește cît se poate de convingător. Sînt prezenți aici Ion Băieșu, („Capra cu doi iezi"), Tudor Octavian („Viața în abecedare"), M.N. Simionescu („Cînd esti cățel ocazional") Nicolae Dragoș („O cunoașteți pe Palmyra ?"), C. Cubleșan, Haralamb Zincă, D. Solomon, Laurențiu Cerneț, Vlad Mușatescu. Prezenți sînt și cîțiva autori tineri, care promit, mai ales Horia Tabacu („Farsă"), D.R. Popa. Poezii umoristice sînt acelea ale lui Tudor George (pe teme balneare), Aurel Storin, Emilia Căldăraru, Mircea Pavelescu ș.a. Insolite sînt niște notații de Nichita Stănescu, pline de umor. Caricaturile, semnate de Mihai Stănescu, Iulian Pena, Gion, Anton Dragoș, Eugen Taru, Ando, C. Cazacu, Tia Peltz si mulți alții. O secțiune regrupează tradiția umoristică românească de la I.L. Caragiale, V.A. Urechia, și Alecu Urechia, N. Crevedia, Nicolae Tăutu. Există bineînțeles și „umor universal". O adevărată antologie de umor căreia îi lipsește... ce ?. Mai nimic.

CUMPĂNĂ ZECE

I. Tentația anonimatului împiedecă natura.
II. Cînd nu poate ieși din anonimat individul face apologia lui.
III. Doi anonimi se întîlnesc pentru a da unuia dintre ei un nume.
IV. Omul iese din anonimat pe aceeași poartă pe care va intra.
V. Faptul că atîtea milioane de oameni rămîn în anonimat ține de economia memoriei omenirii.
VI. Cine se plînge că este prea celebru nu vrea, de fapt, altceva decît să-și sporească celebritatea.
VII. Sînt oameni pentru care anonimatul este inaccesibil.
VIII. Avem nevoie de opere prin care să definim momentul istoric respectiv, să-l scoatem din anonimat.
IX. Micul anonim are umor, marele anonim este grav.
X. Orice autor își simte anonimatul ca pe o jignire personală uitînd că celebritatea fundamentală aparține speciei.

George Alboiu

REMEMORĂRI Fișe de roman (XIII)

1.

Ultima zi de mare. Plec în amurg spre plaja izolată, nu departe de cherhana, acolo unde am scos dintre două pietre un delfin imobilizat.

N-am mai fost un timp aici unde el se arăta imediat din valuri începînd să facă tumbe. Sînt curios dacă va apare. Aștept cam o jumătate de ceas plimbîndu-mă pe nisip. Deocamdată nimic. Pe apele liniștite plutesc doar pescărușii solitari. Sînt gata să mă întorc cu un soi de tristețe difuză în trup. Deodată, din mătasea apei încrețită, prietenul meu a țîșnit în zbor arcuit și elastic. Mai aproape, tot mai aproape...

S-a zbenguit jucîndu-se ca un veritabil acrobat, multă vreme, ca și cum ar fi simțit că e ultima noastră seară. Și am rămas urmărindu-l în dezlănțuirea lui pînă ce luna a răsărit din mare ca o geamandură de fosfor. M-a însoțit un timp, a făcut un ultim salt spectaculos și a dispărut în adîncurile reci și misterioase. Încep să cred în povestea lui Pliniu care vorbea despre un delfin care plimba pe spinare, peste apele Mării Negre un copil...

2.

Un cunoscut îmi relatează cum, anul trecut, pe o mare agitată a fost izbit de un val și **băgat la fund** cum se zice. Și-a pierdut conștiința și s-a trezit la policlinică după ce fusese, practic, reanimat.

S-a interesat cine sînt salvatorii. I s-a spus că, de fapt, l-a scos din adîncuri un bărbat care l-a urcat în barca salvamarilor. A întrebat băieții de la salvamar dar aceștia nu știau nimic despre necunoscutul salvator. A dat un anunț la radio-vacanță, dar degeaba. Cel care-l salvase de la înec preferase să rămînă **anonim.**

3.

Alături de mine face plajă Nea Sile, băiat glumeț, fumător de superlong și responsabil de aprozar. E oripilat de faptul că stau toată ziua cu nasul în cărți. Într-o după-amiază văzînd că nu vreau să-i fiu partener de table zice cu năduf :

— Mai lasă-l în colo de citit că pe soarele ăsta poți să te timpești. Eu n-am citit în viața mea o carte și uite că mă descurc...

4.

Într-o zi cu valuri un băiețel îi spune mamei sale :

— Uite, mamă, marea a fost la coafor...

5.

Marea zvîrlind dantele de borangic pe țărm...

6.

Pescărușii umblînd seara pe plajă ca niște bătrîni reumatici.

Mircea Micu

PS. Scriitorii aflați în vacanță la mare au sărbătorit colegial pe Romulus Cojocaru care a împlinit rotunda vîrstă de 50 de ani. Au rostit scurte alocuțiuni amicale Alexandru Piru și Marius Tupan.

Numărul festiv, dedicat aniversării marii noastre sărbători naționale, va apare miercuri 22 august.

Tradiția ca modernitate

Urmare din pag. 1

ideologie particulară dintr-un topos mitologizant : cîmpia. Poet al „eternei cîmpii" Alboiu derulează pînă la halucinație formele ei arhetipale. Mentalitatea țărănească e ridicată la nivelul unei suprarealități. Obiceiurile cîmpenești au conotație mitică. O viziune idilizantă îmbracă lirica lui Ion Horea care continuă direcția pillatiană a poeziei agricole, de nostalgii autumnale. Maniera hesiodică, luminoasă tratează natura cu bucuria flamandă a spiritului gospodăresc. E o opulență vegetală plutind într-un spațiu al reveriei. Poet apolinic, Ion Horea transfigurează elementele tradiționale agreste cu mijloace stilistice moderne, creînd un univers tonic și coerent. Una din cele mai interesante experiențe lirice pe fondul elementelor tradiționale este creația lui Cezar Ivănescu. Poetul îmbină savant sonuri folclorice cu stilul trubaduresc medieval, limbajul ocult cu cel cotidian într-o polifonie de mare expresivitate emoțională. Simplitatea demersului poetic are, la Cezar Ivănescu, hieratismul unui discurs inițiatic în care simbologia textelor sacre se intersectează cu inflexiuni de doină românească. Este un univers poetic extrem de personal, care valorifică funcția cathartică a limbajelor arhaice. Poezia lui Gheorghe Tomozei operează, de asemenea, o reactualizare a lexicului tradițional dar cu vocația argheziană a inventarului insolit de termeni. Asamblarea mozaicată a cuvintelor vechi trădează un gust balcanic, o calofilie ironică. La Gheorghe Tomozei vocabulele cronicărești reînvie farmecul timpurilor apuse dar într-o viziune muntenească, nu rareori hitru-balcanică. Cezar Baltag valorifică, în schimb, forța apoftegmatică a limbajului țărănesc într-o mitologie poetică proprie. Poemele sale sînt „împlozii", construcții epice cu încărcătură filozofică. Ezoterismul folcloric al descîntecelor este transfigurat în formule oraculare, uneori cu tentă ludică. Cezar Baltag reactualizează estetic gîndirea paradoxală țărănească într-o poezie gnomică, cenzurată stilistic. O interesantă experiență lirică este și cea realizată de Marin Sorescu în ciclul „La Lilieci". Axate pe oralitatea țărănească în formă eclectică, poezia din acest ciclu intră în sfera experimentalismului pur dar de o insolită expresivitate. Sînt reînviate vechi tipare psiholingvistice, mitologii verbale oltenești. E o intersectare de monologuri țărănești în care circulă elementele ancestrale ale oralității. Poezia are aspectul unui babilon lingvistic fermecător și ezoteric totodată.

Varietatea posibilităților de abordare lirică a tradiției exprimă vitalitatea literaturii noastre. Prin originalitatea gestului lor artistic, poeții amintiți mai sus sînt creatori de etnicitate, sporesc tradiția culturală cu noi viziuni integratoare.

«Cuvîntul poetului vuiește pînă departe...»

Tristețea nu va putea împăca mădularele șubredei noastre ființe. L-am iubit mai mult din depărtare ; arșița existenței lui mă fascina declanșînd vertijul unui sentiment necunoscut, ca-n preajma demonilor blînzi... Îmi dăruise, cu un gest și o îmbrățișare extatice, ultimul lui volum (Doamne, cît de straniu sună acest ultimul, cînd știi că întregul bibliografiei sale cuprinde numai trei cărți între care se intercalase o excepțională antologie — cap de serie ce avea să deschidă colecția „Hyperion" !). Odată cu el dispare încă unul din sublimii luptători ai candorii ironice, unul din ultimii înzestrați cu arma purificării ai acestui sfîrșit de mileniu. Lecția poeziei lui, lucidă, ne rănește frunțile și scutură rugina de pe sfincși. Pe filele ultimei sale cărți notasem, fulgerat de lectură, aceste crîmpeie de gînduri întrerupte : La Virgil Mazilescu poezia se ascunde cu consecvență sub faldurile grele ale tragicului. Tristețea lui — enormă — e deghizată și alături de ea trece, superior, poetul prin bîlciul de umbre și pantomime impudice. Lucrurile îl incomodează prin definitiva lor inadaptabilitate la regnul uman. Poezia lui e o lacrimă a risului tragic. Pe sub cuvinte — coaste lovite ale rostirii — tresar Rosinanta și duhul demnului ei cavaler neînțeles. Trăind esența poeziei pure, Virgil Mazilescu se simte sufocat de viață și se eliberează de ea printr-o grimasă. Jenat de „frumusețea" stereotipă a artei, el se retrage în fragmentarismul abisului dostoievskian. Poetul monologhează asemenea unui ascet eretic în lacrima și altarul ototdivinatorului. Își este sieși zeu, silabisind realul, secîndu-l de convenințe, trecîndu-l prin filtre secrete și oprind numai sămînța : micul amănunt în care locuiește logosul — altfel spus : fragmente din regiunea de odinioară... Rostirea la el este eliberarea de balastul carnal pe care ființa îl leapădă în ultima sa ascensiune Peste simbolul pătimirii pămîntești va fi liniște, va fi seară, iar nouă ne va rămîne mereu dureros, sunetul dispariției. Guillaume, ai dreptate : „cuvîntul poetului vuiește pînă departe..."

Gheorghe Istrate

Desen de Sabin Ștefănuță

Cinci zile de încleștări dramatice

Urmare din pag. a 9-a

Ștejar" pe comandanții celor trei formațiuni ale Detașamentului de Construcții—Intervenții : locotenent-colonel Cristescu N. Alexandru, locotenent-colonel Dimitriu C. Nicolae și căpitan Hristescu Ion.

Iată acum și caracterizarea de ansamblu a luptelor și implicit a generalului Ciurea făcută de generalul Gh. Mihail, șeful Marelui Stat Major din acea perioadă :

„De la 23—28 august concură la curățirea Capitalei de trupele germane ; în dimineața de 24 august organizează cu parte din unitățile Corpului un detașament tactic operativ, cu care curăță zona Pădurea Vulpache, Pădurea Becheanului, satul și fortul Ștefănești. La 25 august respinge atacurile inamice pe liniile : lizierile Ștefănești, Pădurea Becheanului, cucerește aeroportul Ștefănești făcînd 75 de prizonieri și capturează opt avioane intacte ; cucerește zona Pădurea Plumbuita, cazărmile Otopeni, Pădurea Dumitrescu, satul Otopeni, făcînd cinci sute prizonieri și o bogată captură de război în autovehicule, aviație și alt material. Subordonează Detașamentul nr. 4 Intervenție — Timișoara Diviziei I-a și Detașamentul nr. 2 Intervenție din zona Brașov, Corpului Vînători Munte. Ambele detașamente concură cu mare aport la lichidarea trupelor germane de pe teritoriul țării". (Fond Direcția Cadrelor Forțelor Armate, nr. 2911).

...Impresia că se aflau singuri după o puternică furtună de zăpadă în plin cîmp, supuși tuturor pericolelor, fără nici o legătură cu lumea din jur, n-a durat, firește, decît cîteva ceasuri, pînă cînd transmisiunile cu Comandamentul Militar al Capitalei și cu Marele Stat Major au fost reluate. Dar acea impresie puternică, șocantă, își amintește cu un rictus expresiv al feței, după atîția ani de la consemnarea evenimentelor, Virginia Ciurea, a continuat să viețuiască în subconștient imprimînd soțului ei, celorlalți ofițeri și subofițeri, ostașilor un anume dramatism în fiecare din gesturile și actele lor. Depărtarea în timp face ca impresia de mai sus să revină, iar povestitoarea se apără de ea ca de o Fata Morgana a amintirii, aducînd alte și alte argumente. Nu erau atunci decît o parte a unei entități — extinsă pînă la proporțiile unui întreg popor — aflată în luptă cu dușmanul. Cum puteau să se simtă atunci singuri, se întreabă Virginia Ciurea, cînd oamenii trupei, simplii ostași și gradați, aveau un nume, un chip, o biografie pe care ea și mai ales soțul ei le-o cunoșteau. Și mai cu seamă erau, cei mai mulți, legați prin idealuri comune proiectate pentru după terminarea războiului ; îi auzea uneori vorbind între ei despre ce va fi. Soțul ei avea propria lui imagine despre viitor, la temelia acestuia el înțelegea să pună în primul rînd victoria obținută în luptele în care se aflau angajați și în care el, generalul Ciurea Tudorancea, se implicase atît de total.

«O punte sigură spre pace și prietenie»

CULTURA ROMANEASCA ÎN LUME

De 25 de ani Universitatea din București organizează fără întrerupere, Cursurile de vară și colocviile științifice de limba, literatura, istoria și arta poporului român.

Prin timp, la aceste cursuri au învățat, s-au perfecționat și s-au specializat peste 2 000 de studenți, profesori, cercetători, scriitori și traducători din aproape toate centrele culturale și de învățământ importante ale lumii. Cursurile au reprezentat, în același timp, locul de organizare a unor adevărate reuniuni științifice de înalt nivel la a căror deplină reușită și-au adus contribuția, alături de specialiști români, numeroase personalități ale lumii științifice contemporane. Este suficient să amintesc că la cursurile noastre s-au aflat printre alții Rosa del Conte și Carlo Tagliavini (Italia), Louis Michel, A. Martinet și Alain Guillermou (Franța), R.A. Budagov (U.R.S.S.), „Alf Lombard (Suedia), Roman Jakobson (S.U.A.), Laszlo Gáldi (Ungaria), W. Noemen (Olanda), Vladimir Georgiev (Bulgaria), Radu Flora (Iugoslavia), W. Draeger și K. Bechman (R.D. Germană), E.D. Tappe (Anglia), L. Flydal (Norvegia) etc., savanți în accepțiunea plenară a cuvîntului și autori ai unor importante lucrări referitoare la limba și literatura română, la istoria, folclorul și arta poporului român. Din partea română au ținut conferințe, lecții și au condus mese rotunde G. Călinescu, Al. Rosetti, Iorgu Iordan, Serban Cioculescu, Ion Coteanu, D. Macrea, Șt. Pascu, Boris Cazacu, Al. Piru, Zeno Vancea, Al. Balaci, D. Păcurariu, Emilia Comișel, Em. Vasiliu etc. etc., dar și scriitori precum D.R. Popescu, C. Toiu, Laurențiu Fulga, St. Augustin Doinaș, G. Bălăiță, C. Chiriță, I. Hobana, Traian Iancu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru etc.

Este interesant că din rîndurile tinerilor cursanți s-au recrutat, în fiecare an, alți specialiști, alți traducători, alți iubitori ai culturii noastre ce au pregătit teze de licență sau doctorat cu subiecte inspirate din spațiul spiritual românesc. Și la această ediție se află peste 70 de cursanți din 20 de țări ale Europei, Asiei, și Americii, pasionați cercetători ai literaturii, artei, istoriei și limbii române, oameni interesați, în egală măsură, de politica atît de deschisă pe care o promovează cu consecvență România socialistă. Ca profesor cu responsabilități de mai mulți ani în organizarea și conducerea cursurilor am trăit numeroase clipe de satisfacție atunci cînd cursanții la ore, în pauze, la cămin, sau în excursii inițiază adevărate dezbateri în limba română pe cele mai diverse teme.

Am consemnat, pentru cititorii revistei, cîteva opinii ale unor cursanți prezenți la cea de a XXV-a ediție, în acest an aniversar al patriei noastre.

OPINII DE LA CURSURILE DE VARĂ, BUCUREȘTI, EDIȚIA A XXV-A

RICCARDO BUSETTO,
cercetător și traducător din Torino, Italia

«LUCIAN BLAGA – UNUL DIN MARII POEȚI EUROPENI AI ROMÂNIEI»

Cultura română are o prospețime impresionantă. În ansamblul valorilor europene ea reprezintă, datorită unei politici originale un înalt punct de referință. Ca în nici o altă țară europeană România a știut să-și conserve valorile tradiționale din care au zburat spre universalitate Eminescu, Brâncuși, Enescu, Arghezi, Sadoveanu, Blaga.

Din punct de vedere istoric cu toate seismele timpului cultura, limba și-au păstrat latinitatea. În multe momente, înconjurată de imperii și dușmani de toate felurile a rezistat aproape miraculos, racordîndu-se printr-o vitalitate — care ne tulbură — tuturor etapelor din evoluția culturii europene. Nu sînt muzicolog, dar afirm cu toată sinceritatea că prin muzică, prin folclor am descoperit noi valențe încorporate în opera lui Eminescu, Arghezi, Blaga, Barbu, Nichita Stănescu. Încă din studenție m-a atras opera lui Lucian Blaga, unul din marii poeți europeni ai României. Am început opera sa filosofică, operă care dincolo de influențe, se prezintă ca un sistem original.

La lectoratul de limba română din Torino am avut prilejul să lucrez cu profesorul, criticul și traducătorul Marco Cugno, cel care trăiește pentru cultura română. El mi-a deschis calea spre folclorul românesc, spre opera lui Blaga pe care am cercetat-o și în teza mea de licențe și tot el mă îndeamnă să pregătesc doctoratul la Universitatea din București.

De cîte ori vin în România, acum ca invitat al Uniunii Scriitorilor, mă integrez plenar spiritualității românești, intru în contact cu compartimente noi ale culturii și port cu mine multă vreme aceste minunate clipe de împlinire sufletească.

LIUBICA VYCHOVALA,
editor și traducător din R.S. Cehoslovacă

«LITERATURA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ A DEVENIT PENTRU MINE O PROBLEMĂ VITALĂ»

De unde interesul meu pentru literatura și limba română ? Să nu vă așteptați la un răspuns cu nuanțe deosebite. Nu am avut legături de familie și nici nu mi-am propus de mică să învăț românește. Coincidența și curiozitatea au decis totul. Am vrut să învăț mai întîi limba franceză, dar la Universitatea Komensky din Bratislava am avut șansa să lucrez cu profesoara Jindra Husrood, o mare prietenă a României și o statornică propagatoare a culturii românești în Slovacia. Ca pedagog această profesoară a format mai multe generații de specialiști în limba și literatura română — adevărați romaniști, cunoscuți nu numai în țara noastră — iar ca traducătoare ea a tălmăcit aproape tot ce este important din literatura clasică română. Această profesoară m-a cucerit definitiv pentru literatura română.

Prin anul 1970, cînd m-am aflat un trimestru ca bursieră a Universității din București, am descoperit noi valențe ale unui univers spiritual de care mă legasem nu numai cu mintea, dar și cu sufletul. În viață am mai avut o șansă. În anul 1971 am început să lucrez la Editura Slovensky spisovalet din Bratislava. Aici mi s-a oferit posibilitatea să-mi conturez concepția proprie ca traducătoare din literatura română.

Redactorul editurii, Vladimir Dudaș, el însuși traducător din poezia română contemporană, m-a îndrumat și m-a încurajat în permanență.

În funcție de concepția mea de traducător am resimțit absența unor traduceri din marea literatură română dintre cele două războaie mondiale. Așa s-au tradus, s-au retradus opere ce poartă semnătura lui Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, George Călinescu, H. P. Bengescu sau Matei Caragiale din a cărui operă am tradus cu o voluptate inegalabilă romanul **„Craii de curte veche“**. Traducerea a fost însoțită de ilustrația talentatului grafician Karol Kállay, care a reușit să redea cu măiestrie atmosfera de **taină**. Înainte de a fi tradus acest roman am lucrat mult la traducerea **Poveștilor** și **Poveștirilor** lui Ion Creangă. Cu acest prilej am intrat, pot spune, în miezul limbajului marelui scriitor român și prin intermediul lui Creangă am fost inițiată și în subtilitățile limbajului popular slovac. Fără Creangă nu cred că l-aș fi aprofundat vreodată.

Literatura română, pe lîngă cea franceză, reprezintă pîinea mea de toate zilele.

Trăiesc în contact permanent cu cultura română și revin cu cea mai mare plăcere în România. Așa se face că și în acest an mă aflu la cursurile internaționale de limba și literatura română. Sînt invitata Uniunii Scriitorilor din România și trebuie să-i mulțumesc din toată inima. Acum am încercat să cunosc și mai bine marea literatură română contemporană, care a devenit pentru mine o problemă vitală. Mi-am procurat multe cărți, am cunoscut mulți scriitori. În curînd sper să aleg, pentru cititorul slovac, pe viitorii clasici ai literaturii române. Pe de altă parte, asistînd la aceste cursuri, am avut posibilitatea pentru prima dată, să confrunt orientările și planurile mele de traducătoare cu ale unor specialiști din alte țări ale lumii, prezenți și ei la aceste cursuri. Pentru mine a fost un lucru minunat. Sînt conștientă că pe harta traducerilor din literatura română în limba slovacă sînt încă pete albe, mai ales în ceea ce privește literatura română contemporană. Noi am tradus pînă acum din opera lui Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Constantin Chiriță, Alexandru Ivasiuc, Titus Popovici, Ștefan Bănulescu, Marin Preda, Sânziana Pop și în curînd vor apărea traduceri din opera lui D. R. Popescu. Ne lipsesc însă Constantin Toiu, Nichita Stănescu, Augustin Buzura, Mircea Horia Simionescu, Mircea Ciobanu și alți scriitori importanți ai literaturii române contemporane. De aceea voi încerca, întoarsă acasă, să mă apropii și mai mult de marile valori ale literaturii române contemporane.

MIHAIL TKAČ,
scriitor și traducător
din R.S.S. Ucraineană

«ÎN SUFLETUL MEU AU PRINS RĂDĂCINI FRUMUSEȚILE TEZAURULUI LUI MIHAI EMINESCU»

Mi-a fost sortit să mă nasc în vecinătatea unui sat moldovean. Limba și cîntecele Moldovei deseori se făceau auzite în casa noastră, pentru că legea nescrisă a vecinătății și a înțelegerii față de tradițiile populare și cultura națională s-au bazat întotdeauna pe înțelegere și frățietate. Satele noastre Lucăceni și Cotînjeni au făcut parte totdeauna din aceeași comună, unde noi copiii pășteam vitele pe același imaș, iar părinții noștri duceau grîul la aceeași moară. În momentele sărbătorești ne împărtășeam unul altuia bucuriile, iar în clipele grele — tristețile. Într-un cuvînt, lucrurile comune au fost întotdeauna mai numeroase decît excepțiile. Odată cu dulcea slovă ucraineană auzită și învățată de la mama, din basmele și legendele ucrainene, din cîntece, din opera tragică a marelui nostru Sevcenko, în sufletul meu au prins rădăcini frumusețile tezaurului lui Mihai Eminescu. De atunci, din anii copilăriei și ai școlii am rămas legat prin multe fire, știute și nestiute, de cultura poporului român. O cultură ce se deschide tot mai mult spre lume.

Vecinătatea noastră, cu cerințele ei crescînde, au atins cu timpul punctul necesității ardente de a cunoaște într-o mai mare măsură cultura poporului român, înalta sa măiestrie, bogăția în idei și imagini a literaturii clasice și contemporane. La frumoasele descoperiri ale tezaurului spiritual românesc, făcut de-a lungul anilor prin traduceri, eu am adăugat modesta mea contribuție traducînd în limba ucraineană din operele clasicilor și contemporanilor : Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru. Într-un viitor nu prea îndepărtat sper să termin alcătuirea, în limba ucraineană, a unei cît mai complete antologii de poezie românească contemporană. Prezența mea la Cursurile de vară, ca invitat al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, echivalează cu cea mai directă cale de a cunoaște noile valori ale României contemporane. Le mulțumesc acelora care aici, în țara lui Eminescu, Arghezi, Enescu, Sadoveanu, Goga, Blaga, Brâncuși, Marin Preda etc., m-au înconjurat cu grijă și multă, multă dragoste.

MILAN UZELAC,
profesor și poet
din R.S.F. Iugoslavia

CINCI ÎNTÎLNIRI

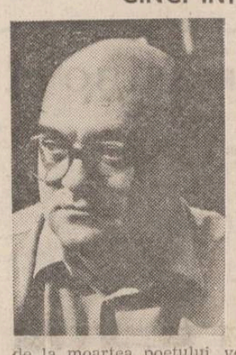

1. **Întîlnirea cu un scriitor român.** Primul scriitor de limbă română pe care l-am cunoscut (1964) a fost Ion Bălan. Acest om din inima Banatului, liniștit și smerit își spunea poezia sa și orice posibilă poezie cu privirea îngîndurată dincolo de lentilele ochelarilor. Grație lui am început să mă ocup de literatura română. Zece ani mai tîrziu și la opt ani de la moartea poetului ,voi publica o carte de eseuri dedicată poeziei sale, volum ce va vedea lumina tiparului în traducere românească la sfîrșitul anului, la editura „Libertatea“ din Pancevo, în tălmăcirea Veronicăi Lăzărean.

2. **Întîlnirea cu literatura română din Voivodina.** La doi ani de la cunoștința noastră, ca fruct al prieteniei ce ne-a legat a apărut prima antologie bilingvă a poeziei românilor din Voivodina (1945—1975), **Jednog dana u Mesiću (Într-o zi la Mesici)**, Vrsac, 1976.

Lucrînd la selectarea textelor și a traducerilor, amabilitatea și dragostea de poezie a lui Ion Bălan au determinat apropierea mea de literatura și limba română.

3. **Întîlnirea cu limba română.** În timp ce-mi dădeam examenele la cursurile post-universitare de filozofie și estetică, am frecventat un an de zile cursurile de limbă română de la Facultatea de filologie din Belgrad, la catedra condusă de prof. dr. Radu Flora, care a contribuit în cea mai mare măsură la afirmarea scriitorilor români din Voivodina.

4. **Întîlnirea cu România.** Prima mea întîlnire cu România datează din luna mai 1979, cînd în cadrul colaborării culturale dintre R.S.F. Iugoslavia și R.S.R., desfășurată sub auspiciile generoase ale președinților I. Broz Tito și Nicolae Ceaușescu, m-am aflat cîteva zile în orașul Sibiu, unde am cunoscut oameni minunați și interlocutori foarte dragi în discuțiile purtate pe teme literar-artistice, cum ar fi Mircea Tomuș, Ion Mircea, Cristian Maurer, Mira Preda, Mircea Braga și alții.

Modul în care este conservat vechiul oraș Sibiu mi-a întărit credința, convingerea că mă aflu într-o țară care cultivă frumoase raporturi atît cu trecutul, cît și cu viitorul. La Bruckenthal, ca și în întreaga Transilvanie, m-am simțit ca acasă. Cîteva luni mai tîrziu am publicat în revista „Transilvania“ **Poem sibian**, dedicat Sibiului și prietenilor mei de aici.

5. **Întîlnirea cu Bucureștiul.** În mai 1984, ca membru al delegației Uniunii Scriitorilor din R.S.F. Iugoslavia venită pentru a semna Protocolul și Planul de colaborare pe anul în curs, cu Uniunea Scriitorilor din R. S. România, m-am aflat pentru prima dată în capitala țării dumneavoastră, făcînd cu această ocazie, cunoștință cu mai mulți scriitori români, D.R. Popescu, George Bălăiță, Constantin Toiu, Ion Hobana, Alexandru Balaci, Laurențiu Fulga, Constantin Ioncică și alții.

S-a întîmplat ca la puțin timp de atunci, spre marea mea satisfacție, să mă aflu din nou în București, în iulie și august, avînd prilejul fericit de a audia prelegerile profesorului George Gană despre poezia lui Arghezi și Blaga. Aici l-am întîlnit din nou pe Petre Stoica, pe care l-am ascultat pentru prima dată, acum optsprezece ani, citind versuri împreună cu Nichita Stănescu și Anghel Dumbrăveanu la Vîrșeț, cînd eu însumi m-am hotărît să scriu poezie.

Ioan Alexandru a relevat încă o dată, atît în prelegere cît și în poeziile sale că trebuie să ne întoarcem neîncetat la trecut pentru a atinge mai ușor viitorul.

În Mircea Scarlat am găsit un interlocutor minunat în convorbirile despre poezia românească, în mod deosebit despre versurile lui Marin Sorescu, a cărui carte „Drum“ se găsește și acum pe masa mea de lucru.

Îmi petrec timpul la acestе cursuri de vară învățînd limba română cu profesorul Petre Duțu, pentru ca în anii următori să mă pot desfăta în compania versurilor lui Lucian Blaga.

Anchetă realizată de
Eugen Marinescu

REPERE

Un studiu clasic (II)

Din vechea cetate grecească ne-au venit idelle cele mai autoritare privind organizarea vieții sociale pe continentul nostru, și nu întotdeauna cele mai fericite. Atașamentul față de cetate a cunoscut încă de atunci și forma totalitară, care este în fond o corupere a nobilului simțămînt definit de Fustel de Coulanges la începutul capitolului al XIII-lea : „Cuvîntul patrie însemna pentru antici pămîntul părinților, **terra patria.** (...) Astfel ne explicăm patriotismul anticilor, simțămîntul energic ce era pentru ei virtutea supremă și către care tindeau toate celelalte virtuți. Tot ceea ce omul avea mai scump se confunda cu patria sa. În ea își afla averea, liniștea, drepturile, credința, zeii. Dacă o pierdea, pierdea totul. Era aproape cu neputință ca interesul particular să intre în contradicție cu interesul public“. Știm că, la greci, un dușman al democrației, cu cît era mai inteligent, cu atît era mai periculos, fiind împiedicat să se manifeste. Cetățeanul se ferea de oratorii prea buni (vezi în acest sens excepționala monografie a lui A. Croiset, **Les Démocraties antiques**, Flammarion, Paris, 1913, pag. 183 și urm.), iar atunci cînd Pericle ține faimosul său discurs, reprodus în cartea a doua a **Războiului peloponeziac**, marele bărbat atenian începe prin a spune că „...ar fi îndeajuns ca unor bărbați, care s-au arătat bravi cu fapta, să le aducem cinstire cu fapta, așa cum vedeți că sînt acum pregătirile făcute de cetate pentru înmormîntare, iar credința în autenticitatea virtuților mai multor oameni să nu fie în primejdie de a depinde de un om, care vorbește mai bine sau mai rău“. Pericle întreprinde cel mai mare elogiu al constituției ateniene, plecînd de la strămoșii care puseră bazele rînduielilor în cetate : „Iubim frumosul, ducînd o viață simplă, și filozofăm fără nă ne moleșim. Ne folosim de bogăție mai mult ca ajutor pentru faptă decît ca podoabă pentru cuvîntare, iar a-și recunoaște sărăcia nu-i pentru nimeni o rușine, ci este mai rușinos să nu cauți s-o înlături prin faptă. (...) Singură cetatea noastră, dintre cetățile de astăzi, se dovedește, în acțiune, mai presus de faima pe care o are, și ea singură nici nu se indignează cînd o atacă cineva, gîndindu-se de la cine suferă, nici nu face pe supușii săi să se mînie că sînt conduși de oameni nevrednici“ (Thucydides, **Războiul peloponeziac**, trad. N.I. Barbu, Editura științifică, București, 1966, II, 35-40). Din păcate, Fustel de Coulanges insistă mai mult asupra aspectului dominator al cetății antice, făcînd cel mai bun studiu al totalitarismului din cîte ne-a fost dat să citim vreodată. Este interesant de notat că mai toți cercetătorii moderni ai problemei confundă totalitarismul cu dictatura, deși ele nu sînt deloc identice. Cetatea antică este modelul unei viziuni totalizante : „Într-o societate întemeiată pe asemenea principii libertatea individuală nu putea exista. Cetățeanul era supus în toate privințele, și fără nici un fel de rezervă, cetății ; îi aparținea pe de-a-ntregul. (...) Anticii nu cunoșteau deci nici libertatea vieții particulare, nici libertatea educației, nici libertatea religioasă. Persoana umană însemna foarte puțin față de libertatea sfîntă și aproape divină numită patrie sau stat. Statul nu avea numai, ca în societățile noastre moderne, un drept de justiție față de cetățeni. El îi putea lovi fără ca aceștia să fi fost vinovați, doar pentru că interesul său era în joc“. Extremele sînt alienante, în domeniul public cel mai adesea, iar cheia de aur a unei juste măsuri nu înseamnă întotdeauna mediocritate, cum par să susțină cei care promovează abuzul, ci domnia legii și afirmarea deplină a omului, în cadrele ei nestînjenitoare.

Lectura studiului lui Fustel de Coulanges ne-a înfățișat încă o dată marea problemă a educației clasice, în afara căreia nu se pot forma buni cetățeni și nici un fel de tip uman cu aspirație plenitudinară. A studia antichitățile nu înseamnă o problemă de specialitate, o problemă de „instrucție“, cum ar spune un pedagog, ci una de educație adîncă, fără de care este greu de imaginat curajul moral, iubirea de patrie și rezistența în fața vicisitudinilor. A pătrunde esența procesului legislativ și a înțelege valoarea unei norme, despre care trebuie să gîndești că este veșnică și să fii gata să mori pentru ea, cum au făcut bărbații Atenei elogiați de Pericle în discursul citat de noi, a-ți asuma rigorile universului moral, care te face să preferi moartea decît sclavia, înseamnă să trăiești în cîmpul de forță al permanențelor, adică cel al clasicității.

Editura „Meridiane“ este din nou în „avangardă“, călăuzind adică, orientînd gustul public spre marile valori. Traducerea exemplară și acuratețea acestei ediții din **Cetatea antică** readuc în atenția noastră o lucrare de referință, ale cărei teme sînt încă vii, menite să sugereze o problematică de stringentă actualitate.

Aurel-Dragoș Munteanu

P.S. Titlul exact al cărții citate de noi în „Reperul“ din nr. 30 este : A.Ă. Volkov și L.A. Smirnova, Istoria ruskoi literaturi XX veka. Dooktiabriskii period, **Moskva, 1977.**

REVISTA STRĂINĂ

● **O FRUMOASĂ RECENZIE** publică profesorul Dennis Deletant, consacrată volumului de **Poeme alese,** selectate de Michael Hamburger din opera lui Marin Sorescu. Dennis Deletant face mai întîi o prezentare a deschiderii literare din anii '60, menționînd intrarea în scenă a unei noi generații lirice, din care citează pe Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Nichita Stănescu și Marin Sorescu, alături de poeți ceva mai în vîrstă, ca A.E. Baconsky (al cărui nume e citat greșit : „Alexander“), Ștefan Aug. Doinaș și alții. Despre poezia lui Sorescu, mai ales cea din ultimele cicluri, Dennis Deletant scrie : „Vorbirea populară și eliptică din Oltenia natală a poetului dă ciclului „La Lilieci“ ceva din șarmul său și reprezintă o nouă cale artistică. Cu aceste fabule ironice în versuri, ca să folosim descrierea adecvată pe care le-o dă Michael Hamburger, Sorescu a creat un stil nou în poezia românească“.

● **ESTE RAR EXEMPLUL UNEI ARTISTE** care să joace cu egală dezinvoltură, fără a fi dublată, în partituri ce impun folosirea mai multor limbi străine. Un asemenea caz a fost Claudine Auger, marea vedetă lansată de Jean Cocteau în **Testamentul lui Orfeu,** care a făcut mai apoi cîteva filme englezești, apărînd îndeosebi alături de Sean Connery în James Bond, pentru ca în cele din urmă să se întoarcă la Teatrul Național din Paris, iar apoi să joace îndeosebi în pelicule franțuzești. De curînd, ea a participat la realizarea unui nou film vorbit în limba engleză, **Locuri secrete,** în regia Zeldei Barron, cu multe nume noi, între care Marie Thérèse Relin, fiica Mariei Schell, și Tara Macgowran, fiica lui Jack Macgowran. Aflată la Londra, Claudine Auger a mărturisit însă că marea ei pasiune este teatrul, și că a venit în capitala britanică mai ales pentru a găsi piese pe care să le aducă la Paris, filmul Zeldei Barron fiind mai mult un pretext pentru a-și satisface gustul pentru dramaturgia engleză.

■ **CELEBRUL TEATRU „OLD VIC“** și-a redeschis porțile. Aflat în cea de a doua stagiune, se pare că acum va rezista marilor presiuni financiare care conduseseră în urmă cu mai mulți ani la falimentul rasunator al încercării de a permanentiza existența unei scene cu atît de mare tradiție. Este anunțată o serie de spectacole de toate genurile, tragedii, comedii, farse și chiar o suită de music-hall-uri. Pînă acum a fost înregistrat succesul neobișnuit al music-hall-ului **Blondell,** precum și al operei comice „Mikado“. Cîțiva actori și-au anunțat sprijinul, între ei Glenda Jackson, Anthony Hopkins, Prunella Scales, Timothy West și Anthony Quayle. Glenda Jackson va interpreta rolul titular din **Fedra** lui Racine, pe cînd Anthony Hopkins va juca în premiera tragediei romantice a lui Arthur Schnitzler, **Drumul singuratic.** Sînt exemple ale marelui devotament pe care-l probează actorii englezi față de o scenă cu tradiție.

■ **CÎTEVA** dintre cele mai vechi case de locuit de pe pămînt vor deveni în curînd obiecte de studiu muzeal. Se apreciază că aceste case au o vechime de peste 2 500 de ani, aflîndu-se în satele Taima, Al-Ula și Al-Jouf din peninsula Arabică. Perioada istorică în care au fost construite este denumită „Midian“, iar Taima a fost locul de refugiu al lui Nabonides, ultimul rege babilonian. Aproximativ 51 de case din perioada midianită pot fi considerate obiecte de studiu pentru istorici. Al-Ula a fost vechea capitală a regatului Dedan, faimos în urmă cu peste 3 000 de ani. Pe aceste locuri se află aproximativ 800 case cu valoare istorică, în timp ce Al-Jouf este cel mai vechi sit cu rezonanță istorică din Arabia de nord, centru al orașului vechi Adummu, atestat în timpul unui asediu din anul 552 î.e.n. Profesorul Miles Dandy, care a studiat aceste localități, a declarat următoarele : „Casele erau construite din lemn, pămînt, piatră și nămoluri, fiind agresate de diferiți factori exteriori de-a lungul timpului. După ce s-au prăbușit acoperișurile, ploile au pătruns în case, cauzînd stricăciuni și erodînd materialele de construcție. În al doilea rînd, insectele au atacat materialul lemnos. De aceea, pentru a le constitui în obiecte adevărate de studiu, va trebui mai întîi să operăm o amplă acțiune de restaurare.“

■ **MARELE PICTOR ENGLEZ,** Malcolm Morley, este comentat pe larg într-un articol publicat de **Sunday Telegraph Magazine.** Este trecută în revistă ampla experiență existențială a artistului, care și-a început cariera ca hoț de buzunare și condamnat de drept comun, pentru ca să-și descopere în cele din urmă vocația și să studieze la cele mai prestigioase academii de artă britanice, iar apoi să cunoască succesul în Statele Unite și în expozițiii pe continentul european. Anthony Haden Guest scrie următoarele: „Acum putem vorbi de identitatea sa matură : tablourile sînt vii, strălucitoare, adeseori sălbatice, dar îți dai seama imediat că toată vioiciunea coloristică și imagistica impetuoasă se află sub un control deplin. Noua identitate a lui Morley a fost cîștigată prin ceea ce el însuși numește o «auto-radicalizare»“. După ani îndelungați petrecuți peste ocean, Morley își descoperă din nou rădăcinile, plănuind să se stabilească la o fermă din Marea Britanie, în căutarea peisajului rural și a vieții simple de altă dată.

● **ROMANUL „MILIONARUL INOCENT“** al lui Stephen Vizinczey, cunoaște un succes extraordinar de public. Scris cu mare vioiciune, cu o problematică ce frizează aspecte politiste, **Milionarul inocent** este totuși recenzat în publicații serioase, sub semnătura de calitate. Iată de afirmă David Holloway: „Personajul Mark Nisen este obsedat de ideea salvării unei averi fabuloase, scufundată o dată cu corabia spaniolă pe care a identificat-o în preajma insulelor Bahamas. La 19 ani, se vede astfel în posesia unei averi uriașe. Atunci încep însă necazurile. Excroci de toate felurile (în primul rînd din partea statului, care îi ia jumătate din sumă), apoi Mafia, cu toții îl copleșesc. Cei mai periculoși sînt însă oamenii legii. Personajul are șansa de a se salva, dar de fiecare dată el alege soluția cea mai rea. Dincolo de narațiunea condusă într-un mod splendid, plină de incidente, aflăm în carte o satiră necruțătoare a societății dominate de valori materiale.“

■ **A FOST ANUNȚATĂ** o nouă revistă dedicată studiilor folclorice, care va fi publicată de Centrul european de cercetări folclorice din Llangollen, sub patronajul Fundației culturale a Comunității europene. Este vorba de o încercare de a încuraja dezvoltarea unor noi sisteme de culegere a folclorului, precum și de diseminare a informațiilor privitoare la studiile de folclor în Europa, de codificare și standardizare a procedeelor de catalogare a materialului. Se preconizează studii comparate și înregistrări de folclor în regiunile în care există primejdia pierderii definitive a materialului. Vor fi organizate, de asemenea, seminarii și cursuri de vară, precum și expoziții documentare.

■ **ALAN JAY LERNER** este unul dintre cei mai cunoscuți scenariști din lume, autorul partiturii pentru cunoscutul film „Un american la Paris“. De asemenea, el a scris libretele pentru **My Fair Lady, Gigi și Camelot.** Stabilit de curînd la Londra, Lerner a făcut unele declarații revistei **Sunday Times,** sub titulatura „O viață într-o zi trăită de Alan Jay Lerner“. Interesante sînt mai ales considerațiile sale privitoare la munca pe care o desfășoară și la modul cum își estimează unele proiecte de viitor. Cităm din încheierea discuției cu Lerner: „M-am gîndit odată la posibilitatea retragerii din activitatea de scriitor de musicaluri. Mi s-a spus atunci că nu voi avea altceva de făcut. M-am gîndit puțin și mi-am dat seama că într-adevăr așa este. N-aș putea să fac nimic altceva decît să scriu“. Titlul interviului cu Alan Jay Lerner este: „Știu că voi continua să scriu întotdeauna texte pentru music-hall-uri“. Putem fi siguri de asta !

SPORT

O visare omenească

Scriu, și luna tîrăște de-a latul Mării doi arbori incendiați : un portocal cu fructele dogorînd de fulgere și un mesteacăn cu frunza înțepată de primele sminteli ale toamnei. Sub pridvorul casei, șuit pe visle de brad sculptat, promovind tăceri risipite-n fluturi ce susțin zborul clipei, fosnește, împinsă de vîntul de pe Mare, sarea verde a depărtărilor. Trei vase se clatină-n larg. Ce unghii lungi și moi și imprudente au visele coborînd din arboradă. Miroase de pretutindeni a crini galbeni, desișuri de mirt și ierburi ude. Fiecare val, cu gura proaspătă, spărgîndu-se-n țărmul românesc e un liman al vieții. Un duh subțire, un mai nimica acolo, curge din Mare în stepă pe sub talpa lunii tălată-n scoici fumurii. Luna fugind în pămînturi mișcate înțelepciune și eu îmi aud sîngele extaziindu-se pe drumul ce s-așterne spre vadul de lut și de grîu al Brăilei. Sub pridvor, în cupa florilor de nalbă, fierb rachiuri de vanilie și de pavonia. În muchea malului, un țăran angajat vremelnic să îngrijească faleza cosește iarbă. Fierul șuieră, bea rouă și sucuri rivnite de cai și sare verde. Luna, care în clipa răsăritului semăna cu un butoi de rom ce și-a pierdut doagele și plutește închegat numai în ființa roșie a undelor sale, leagănă acum fuioare de mătase de porumb și pirghie de sălcii aromate. O puzderie de păsări mici (deslușesc numai cîntecul chirei de stîncă) forfotesc în mesteceni, plămădind nechibzuințe-n dragoste, vinovăția-n jurăminte. Surid și-aș vrea să fiu în același timp și pe corăbiile ce-și spun povești în largul apelor și-n marginea ariei de acasă peste care planează, amară, nepieritoare și luminată de susurul trestiilor din bălți umbra nucului uriaș pe care noaptea n-ajunge să-l acopere niciodată cu adevărat nici iarna. E în mine o fericire confuză, derutată de trenurile gonind spre București sau Mangalia. Ceva nelalocul lui, un fel de inadvertență, un sunet retezat (coasa înjunghiind pălămida ?), o gîlceavă de ecouri suprapuse, o culoare corupînd miresmele mă atrage cu fruntea spre balustrada pridvorului. O clipă scurtă, cît să s-ascundă un fulger în ieslea callor de mare și înțeleg : e ora cînd stepa Dobrogei împrumută Mării Negre fanteziile verii. Ca să le păstreze nealterate pentru toate sărbătorile noastre.

Marea, stelele, stepa.

O sărbătoare ca aceea pe care-o trăim e o visare omenească.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
34
(1 164)
Miercuri
22 august
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

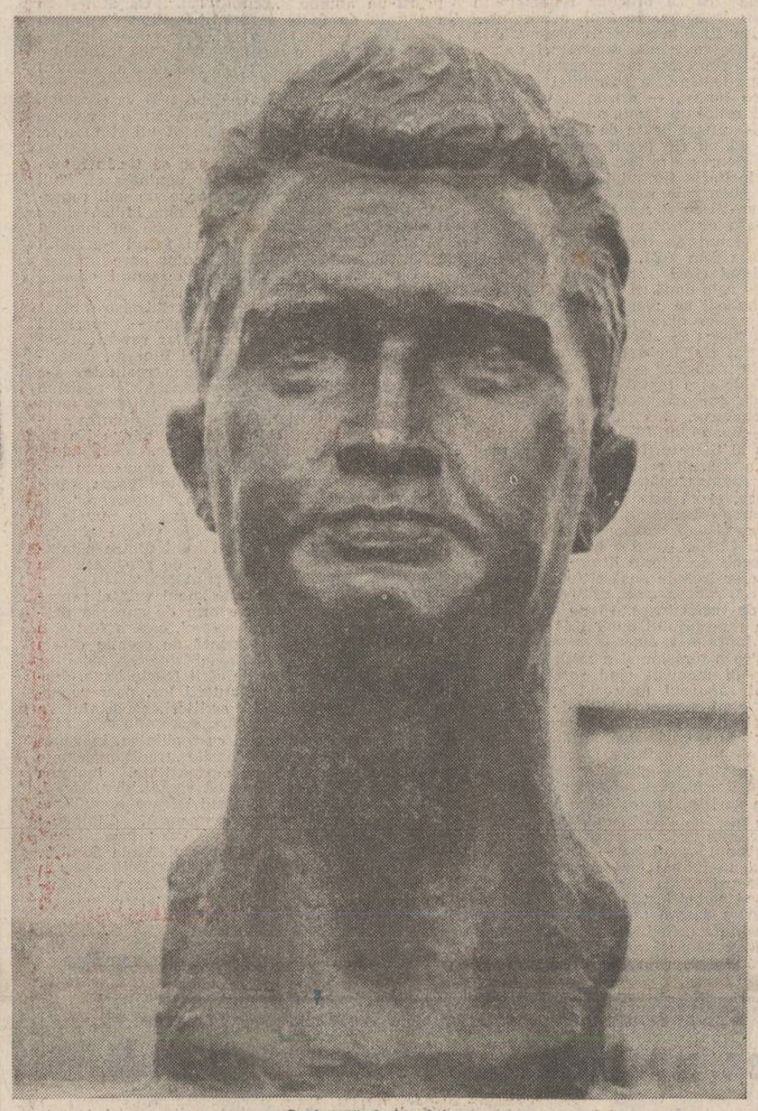

Sculptură de Ion Jalea

TRĂIASCĂ MAREA NOASTRĂ SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ !

Istoria vie, tumultuoasă, istoria trăită și asumată, văzută și simțită la confluența de gînduri și sentimente fundamentale, istoria în toate ipostazele ei politice, economice și sociale, cu întregul ei suflu și toată forța sa morală, într-o incandescență de spirit care strînge la un loc și trecut și prezent și viitor, istoria, așadar, într-o indisolubilă legătură cu viața, istoria și viața în configurația lor de destin și mai ales în strălucirea și patosul acestor zile, arc de triumf al marii noastre sărbători, iată în nesfîrșitele sale contururi și semnificații momentele unei inconfundabile și cuprinzătoare identități. Căci, neîndoielnic, sub lamura luminii de august, jubileul nostru național este și rămîne ca fapt istoric, el convoacă memoria întregii națiuni și pe traiectul a patruzeci de ani, în impactul cu atîtea mari și decisive transformări revoluționare, ridică în relieful clipei și orei de azi toată sforțarea din adînc a poporului și-i consemnează, la scara atîtor și-atîtor mărețe și durabile înfăptuiri, întregul spirit care le-a propulsat.

Vizionar și deschis, puternic ancorat în lumea propriilor posibilități și la tensiunea propriilor idealuri, în matca aceleiași aspirații și după puterea, la dimensiunea și sub semnul aceleiași eforturi, ale aceleiași voințe și angajări, acest spirit care este deopotrivă al luptei și al muncii, răscolitor și întemeietor de conștiințe a fost ca o chemare a istoriei înseși și s-a consacrat pe deplin istoriei în toată substanța și devotiunea sa. Astfel, acel 23 August 1944 a devenit filă de început și temelie a unei noi existențe, astfel acest spirit a putut lucra și lucrează asupra noastră, într-o consonanță de fond. Inspirat, organizat și condus de partidul nostru comunist, actul revoluționar de acum patruzeci de ani ne-a marcat decisiv în destin și a certificat calea cea mai sigură spre progres și civilizație. Devenind centru vital al întregii națiuni, partidul comunist ne exprimă cel mai fidel, în interesul suprem al poporului, al propășirii rapide și multilaterale, pentru o nouă condiție a bunăstării noastre materiale și spirituale. Congresul al IX-lea al partidului, moment hotărîtor și în același timp act patriotic politic și social creator, înscris cu litere de aur în cartea timpului ce i-a urmat, a pus acestei condiții cele mai rodnice și mai sigure temelii, constituindu-se în orizont de amplă referință pentru toate demersurile și împlinirile noastre în contemporaneitate.

Densitatea și profunzimea acestor împliniri la scara tuturor preocupărilor materiale și spirituale fac din epoca străbătută un jalon sigur pentru tot ceea ce înseamnă ideea și starea de libertate, independență și progres. Pe bună dreptate o numim Epoca Nicolae Ceaușescu și prin aceasta ne numim de fapt însăși existența. Numim o țară cum nu a mai fost niciodată pînă acum, cu o producție industrială de peste o sută de ori mai mare, cu ridicate sporuri — în construcțiile de mașini de peste 430 ori, în chimie, electrotehnică și electronică de 1200 ori — cu o agricultură modernă și avansată, mai puternică de șapte ori, cu o știință, un învățămînt și o cultură avansate, cu un venit național pe cap de locuitor de 22 de ori mai mare și încă, încă altele, tot atîtea creșteri, tot atîtea edificări în plan economic și social ale condiției muncii și vieții care, în toată istoria celor 40 de ani, primește pe durata ultimilor două decenii semnul tonifiant al epocii cu cel mai ridicat și mai cuprinzător randament.

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Desen de Sabin Ștefănuță

„Memorabilul act de la 23 August 1944 a deschis poporului nostru calea cuceririi libertății sociale, a realizării celor mai înalte aspirații ale celor ce muncesc, a victoriei revoluției socialiste și trecerii la construirea noii orînduiri".

NICOLAE CEAUȘESCU

Stegarul comunist

Zecile de ani sînt numeroase
Din acea faimoasă zi de august
Cînd pe plaiul țării se vărsase
Nu din poama dînd în pîrgă must,
Ci pentru a noastră libertate
Sîngele din inime bărbate.

Bombe, avioane, mitraliere
Și avîntul înfruntînd vrăjmașii
Ânuntau că poartă nouă ere
I-au deschis Partidul și ostașii :
Roșu era cîmpul, roșu riul.
Dar creșteau nădejdile ca grîul

A ieșit atunci de la-nchisoare
Și stegarul vremurilor noi
Pregătit de marea sărbătoare
Ce-o sfințise sîngele din noi,
Cu steag roșu și cu tricolor
Pentru slava-ntregului popor

Numele-i e cel știut de-o lume,
Care-a strîns poporu-n jur de sine,
Cel mai des rostit de toți anume,
Omul drept ce luptă pentru bine,
Din făptura-i multimilenară
Ca să facă țara noastră-țară.

Și-nfruntînd în cale-i orice risc
Împrejur cu-ntregul său popor
Suie către comunistul pisc
Tot mai sus cu mîndrul tricolor.

Mihai Beniuc

Sub semnul marilor valori

Vîrsta spirituală a țării stă, în acest august sărbătoresc, sub semnul marilor valori. Cele patru decenii de construcție multilaterală a patriei cunosc lumina desăvîrșirii în epoca pe care a deschis-o Congresul al IX-lea al P.C.R., timp înțelept și curajos, timp-sinteză a marilor idealuri ale națiunii române. E numit, îl numim, cu legitimă mîndrie, Epoca Nicolae Ceaușescu. El are pentru cultura noastră semnificațiile descoperirii de sine, accesul liber la tezaurul spiritual al unui popor care a zidit neîntrerupt în spirit. El este puntea de aur pe care fondul principal al culturii române trece spre valorile contemporaneității într-o continuitate firească, înnobilîndu-le și durînd.

Iată un citat revelator, iată un crez care exprimă una din dimensiunile acestei epoci. Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Am ținut să aducem omagiul nostru memoriei marelui poet național Mihai Eminescu, acela care odată cu opera sa literară a făcut să apară pe bolta culturii românești un astru care va străluci în veci de veci, revărsînd lumina și căldura în sufletele oamenilor, al poporului nostru".

Prețuirea profundă a marilor valori, a valorilor tutelare ale culturii românești, afirmarea neîngrădită a creației, ridicate la rangul de politică de stat exprimă cu strălucire unul dintre adevărurile prin care sîntem, prin care ne legitimăm astăzi acasă și în lume. Stau mărturie cărțile noastre care sînt suflet din sufletul acestei epoci. Stau mărturie grija și dragostea cu care bărbatul ales de istoria noastră să conducă destinele patriei ni se adresează în atîtea rînduri, chemindu-ne să împlinim o operă demnă de măreția prezentului, deschisă spre viitorul comunist.

Și iată din nou formulat într-o sinteză memorabilă, rolul artistului în societate : „Este de notorietate generală faptul că semnul distinctiv al marii arte a fost întotdeauna și continuă să fie exprimarea celor mai nobile aspirații ale omenirii, confundarea artistului cu cele mai progresiste, mai revoluționare idealuri ale epocii în care trăiește și creează, cu năzuințele supreme ale poporului său căruia trebuie să-i închine întreaga existență, întregul său talent".

Se conturează în aceste cuvinte spațiul de împlinire al unei culturi care are drept marcă inconfundabilă patriotismul. Un fenomen puternic și viu care se adaugă astăzi, la cea de-a 40-a aniversare a revoluției românești, marilor izbînzi ale poporului român.

N.D. Fruntelată

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU —

o epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

Cartea de căpătîi

În nucleul de lumină al gîndirii și activității revoluționar-creatoare ce caracterizează acțiunea istorică a partidului nostru se situează concepția teoretică profundă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, uriașa activitate militantă, partinică, pusă în slujba înaltelor idealuri ale poporului român, a intereselor întregii umanități. Opera sa creatoare, vastă și multilaterală, incorporează și contribuții de excepțională valoare în domeniul dezvoltării științei istorice, cunoașterea trecutului poporului nostru dobîndind, astfel, o strălucire, valoare, importanță, cum nu au mai avut niciodată pînă acum.

Rod al viziunii sale novatoare, al cunoașterii temeinice a trecutului poporului său, sînt coordonatele pe care le-a trasat în acest domeniu — adevărate faruri care călăuzesc, luminează și impulsionează cercetarea istorică.

Secretarul general al partidului nostru ne învață să privim istoria în lumina înțelesurilor ei mari și nepieritoare, să deslușim în complexitatea faptelor și realităților trecutului relațiile de intercondiționare și cauzalitate, să îmbinăm într-o viziune sistemică perspectiva sincronică cu cea diacronică, să identificăm factorii care acționează ca stimuli ai progresului istoric ; să avem o viziune dialectică integratoare care să ne permită să înțelegem trecutul poporului nostru într-un mod unitar, adică fără a proceda la disocieri, și izolări artificiale de procese sau factori ; secretarul general al partidului nostru ne învață să citim cartea de istorie ca pe o carte de înțelepciune care ne vorbește cu tărie unor argumente incontestabile despre marile adevăruri ale vechimii multimilenare și continuității neamului nostru pe această vatră, despre mulțimea secolelor de luptă și jertfă pentru independență și unitate națională, despre lupta plină de abnegație pentru progres social, pentru făurirea celei mai drepte orînduiri pe teritoriul patriei noastre, despre rolul pe care l-a jucat în lungul mileniilor poporul nostru în această parte a lumii.

În această lumină privit, trecutul se răsfrînge cu toată strălucirea adevărurilor sale asupra semnificațiilor prezentului, conferind înfăptuirilor noastre de azi înțelegerea dimensiunii lor istorice, proiectînd asupra viitorului certitudinea trăiniciei poporului nostru, unității sale de nezdruncinat, hotărîrii sale de a-și urma calea continuă de înălțare și afirmare. Astfel, cunoașterea istoriei devine un factor fundamental al educației tinerelor generații, al formării omului nou, conștient de răspunderea pe care o are față de patria și poporul cărora le aparține.

În acest context se integrează și politica de recuperare a valorilor culturale ale trecutului nostru, materializată prin renovarea vechilor monumente, prin publicarea sistematică a diverselor colecții de documente, printr-o vastă acțiune de săpături arheologice, cît și prin reeditarea unor opere fundamentale ale istoriografiei noastre.

Publicîndu-se operele lui Pârvan, Șincai, Petru Maior, George Bratianu, Călinescu, se întregesc dimensiunile fizionomiei noastre spirituale și se înfăptuiește un act de dreptate față de acești autori care și-au închinat sau chiar și-au jertfit viața pentru afirmarea adevărurilor istoriei noastre. S-a dat, de pildă, numele de Șincai unor școli și străzi, i s-au ridicat monumente în localitățile unde a trăit, dar cel mai frumos omagiu adus marelui cărturar, atît de prigonit și oropsit a fost publicarea „Hronicei" pentru alcătuirea căreia a ostenit și suferit o viață întreagă.

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 2-a

Monumentul

Acum, lîngă timpla istoricei zile de august, împodobită în culorile împlinirilor, multe pot fi gîndurile, sentimentele, amintirile fiecăruia. Toate aflîndu-și numitorul comun în acea zi de acum patru decenii, cînd în biografia sa multimilenară, eroică — poporul își adăuga una din paginile cele mai de preț. De atunci, verbele **Limbii Române** au dobîndit o febrilitate deosebită, s-au încolonat toate sub semnul statuar al verbului **a face ; lucrarea pentru țară** devenind cuvîntul de ordine al conștiințelor. De atunci, substantivele **Limbii Române** au dobîndit o solemnitate aparte ; pentru că, din ce în ce mai pregnant, s-a produs contopirea lor în marele creuzet al demnității poporului ; popor demn de a se ști liber și suveran în țara sa.

Multe sînt, așadar, gîndurile, sentimentele, amintirile. Voi alege, pentru aceste rînduri omagiale la marea sărbătoare, o întîmplare cărei semnificație, așa cum am descifrat-o, cred că merită să fie cunoscută.

...Era într-o zi liniștită, călduroasă, de vară. Cu mulți ani în urmă. O zi de duminică. Mă aflam într-unul din orășelele țării. Nu-l voi numi. Din cele ce vor urma se va desprinde, sper, și motivul. Oricum, motivul îl voi mărturisi în finalul acestor însemnări.

Așteptam să treacă vremea, cum s-ar spune, în acel oraș liniștit în după amiaza de vară. Pînă la plecarea trenului spre Capitală mai erau cîteva ceasuri bune. Urmăream cu o curiozitate liniștită mișcarea străzii, domolită de căldura scarelui. Strada — cu fapte obișnuite, meritînd să fie doar pentru o clipă reținute. Atunci, în calmul amiezii s-au petrecut cele ce vor urma :

Cu pasul lin, parcă măsurînd timpul, s-a apropiat de statuia din centru o bătrînă. Nu știu, mersul ei aparte, ori portul simplu, de țărancă, amintindu-mi de anii copilăriei, cînd ulița satului se colora cu florile de pe cămășile de borangic, ce luminau sărbătorile, ori privirile femeii parcă întoarse în sine, văzînd și nevăzînd ce era în jurul său, mi-au atras atenția. S-a îndreptat fără grabă spre statuia din centru. A privit lung, de parcă nu s-ar mai fi săturat de privit, spre soldatul de pe soclu. În bronzul lui, patinat de vreme, soldatul părea liniștit, împăcat cu sine. În solemnitatea lor, femeia, acea țărancă în chipul căreia parcă se adunaseră trăsăturile tuturor bunicelor, și soldatul, acel soldat încremenit într-o clipă de tinerețe, semănau nespus, parcă erau neamuri. Și dintr-odată, femeia, a început, în liniștea amiezii, să vorbească cu statuia. I se adresa cu blîndețe, încet, neținînd seama de puținii trecători. Am observat că nici oamenii nu se arătau mirați. Un bătrîn, lîngă care mă așezasem pe banca din parc, observîndu-mă, a realizat, probabil, uimirea mea față de scena aceea insolită, cu dialogul acela, straniu și solemn, al femeii cu statuia.

— „Vine mereu aici — mi-a spus — la statuia soldatului. E dintr-un sat apropiat de orașul nostru. Și-a pierdut, ca atîtea femei, fiul în războiul de-al doilea. L-a căutat, l-a așteptat. N-a vrut multă vreme să creadă întrutotul nici în adevărul hîrtiei prin care era înștiințată de moarte copilului ei. Apoi, după ce în centru s-a înălțat statuia, văzînd-o, a început să plîngă «Asta-i stilpul copilului meu ! Însamnă că ăl de l-a făcut l-a cunoscut» — se spune că ar fi zis. Nu știu, n-am fost de față. Bine-

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 2-a

Un gînd de august

August. Sfîrșit de vară, la fel ca-n totdeauna, și, totuși, atît de deosebit : istorie.

Mă cuprind fiori pînă acum noscuți și nebănuiți trecînd în revistă în acest August, cele patru decenii care s-au scurs pînă acum și au croit făgaș nou destinului scumpei mele patrii, întregului său popor, sufletului și ființei mele.

...Mă văd copil — cu patruzeci de ani în urmă — în mahalaua bucureșteană, făcîndu-mi lecțiile la lumina lămpii cu petrol cu sticla afumată, în dosul ferestrelor camuflate... Vuietul de sirenă care ne îngrozea, bombardamentele de care ne ascundeam în așazisul „adăpost" într-o pivniță la vecini... Apoi șotronul acoperit cu schije... Trăiri care nicicînd nu se pot uita, după cum nu se poate uita nici clipa cînd oamenii se îmbrățișau pe stradă și se sărutau și plîngeau de bucurie și șopteau și strigau și inginau și declamau și spuneau : PACE ! În sfîrșit : mult dorita, mult visata, mult așteptata, mult luptata PACE !

...Mă văd apoi — mai mărișoară — ajutînd alături de colegii mei și de profesori la căratul molozului din curtea școlii, nivelînd terenul pentru o frumoasă bază sportivă și dînd din mînă în mînă cărămizi pentru reconstrucția unei școli mai spațioase, mai luminoase, mult mai bine dotate în locul aceleia care fusese distrusă de bombardament. Și odată cu zidurile școlii se înălțau și visele noastre, bucuria că setea noastră nepotolită de cunoaștere, de învățătură, de manifestare și dezvoltare a aptitudinilor își va avea de-acum încolo sălașul trainic de împlinire.

...1949. Revăd adesea cu drag o fotografie de album : sîntem un grup de copii veseli, cu o mîndrie unică în priviri : am devenit pionieri odată cu înființarea primelor detașamente de

Bokor Katalin

Continuare în pag. a 5-a

● IN ACEST NUMĂR : ● «Convergența generațiilor literare» ● Articole de : ● M. Ungheanu ● Sânziana Pop ● Aurel-Dragoș Munteanu ● «Portret în August» ● Reportaje de : ● Gheorghe Istrate ● Constantin Stan ● Areta Șandru ● Carolina Ilica ● Ion Lilă ● Maria Cune ● «Letopiset de război» de Radu Theodoru ● Din jurnalul corespondentului de război : «Eliberarea Clujului» ● Cultura românească în lume

Convergența generațiilor literare

Convergența generațiilor literare este o puternică realitate ușor de constatat pentru cine dorește s-o vadă. Indiferent de declarațiile de început, de manifeste literare juvenile, cei veniți în literatură stabilesc o relație cordială prin deziderat nescris, dar trăit de orice literat adevărat : aspirația către valoare. Convergența generațiilor se verifică în faptul că toate generațiile literare sînt producătoare de valori durabile. Ultimii 40 de ani de literatură atestă aici acest adevăr. O generație literară în afara valorii nu există. Ceea ce asigură unitatea de acțiune și de orientare a literaturii române de la antebelicii Sadoveanu și Arghezi, care au scris și după război, și ultimii debutanți, este regula nescrisă a dezideratului valorii, care este o noțiune complexă și nu se referă numai la valoarea estetică. O operă valoroasă este o operă care durează, iar o operă care durează întrunește adeziuni care depășesc contextul apariției. Orice scriitor dorește să întrunească sufragiile contemporanilor, ca și pe acelea ale posterității. În această năzuință comună a scriitorilor stă convergența generațiilor literare. Un bilanț al ultimilor 40 de ani de literatură exemplifică edificator colaborarea dincolo de vîrstă a tuturor scriitorilor.

Perspective noi

Patru decenii de literatură înseamnă foarte mult, dacă ne gîndim că în 1840 apărea **Dacia literară** și nuvela **Alexandru Lăpușneanu** de Costache Negruzzi, iar la 1880 **Contemporanul** și **Budulea Taichii.** Între cele două reviste și cele două nuvele se întinde una din cele mai bogate și fascinante epoci de istorie literară românească. Apar tendințe, direcții, scriitori noi, care se disociază de tendințele, direcțiile, scriitorii mai vechi. O modificare a opticii, a gustului, a opțiunilor artistice se petrece în cele patru decenii de literatură din a doua jumătate a secolului trecut. Și dezvoltarea literaturii române din ultimii patruzeci de ani se supune acelorași legi ale creșterii. Practic se pot deosebi două mari perioade, distincte ca mentalitate și orientare în aceste patru decade : prima de circa douăzeci de ani care încearcă să constituie în chip revoluționar o altă tradiție literară, cu ajutorul celei vechi, dar uneori chiar împotriva acesteia, și o a doua care în replică la precedenta reintemeiază legătura cu tradiția literară proprie, deschizînd în același timp orizonturi noi de asimilare artistică. Cei care vor să rupă cu orice preț creația literară și artistică de contextul în care se produce, întîlnesc în evoluția literaturii după cel de al doilea război mondial contraargumente decisive. Experiența războiului a avut ca și în cazul primului război mondial un impact extraordinar asupra conștiințelor scriitorești. Imediat după război literatura română vădește o tendință militantă și umanitară pe care n-o anunța cu nimic înainte de război. Este un suflu nou care anunță un spirit nou, dar rapida instituționalizare a culturii și artei a dat în ciuda acestui început generos roade neașteptate. Promovarea exclusivă a unor forme literare și a unor teze, militantismul imperativ, condamnarea oricărei forme de intimism și individualism în poezie, limitarea tematică, rechizitoriile politice la adresa marilor scriitori în viață pe motiv de neadeziune au dus la apariția unei literaturi validă ideologic, dar invalidă artistic. Cel mai mult a avut de suferit poezia căreia i s-a răpit conditia specifică de existență, dar și proza care a stat sub zodia retetelor propuse de critică. Ceea ce rămîne durabil din această perioadă sînt prelungirile epocii literare precedente. G. Călinescu și-a continuat seria romanescă. Camil Petrescu a încercat un roman istoric monumental și modern ca factură **Un om între oameni.** Scriitorii generației războiului au dus mai departe așa zisul roman rural producînd abia acum adevăratul roman al țărănimii române prin **Moromeții** sau linia epicii urbane de margine, care a dat prin **Groapa** una din scrierile de vîrf ale prozei românești. Sfîrșitul acestei prime perioade consemnează eșecul orientării inițiale prin reintoarcerea la scriitorii eludați, prin reapariția lor, treptată de altfel, în cîmpul literaturii și arena publică. Simptomatic este volumul de poezii al lui Lucian Blaga.

Celelalte două decenii care urmează înseamnă o adevărată explozie lirică și epică în literatura română postbelică. Generația anunțată de N. Labis ia în stăpînire poezia românească cultivîndu-i vechile resurse și întregul registru de posibilități. Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Dan Laurentiu sînt nume reprezentative ale noii stări lirice. Proza își demonstrează și ea capacitatea de creație prin Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Nicolae Breban, Paul Anghel, Augustin Buzura, C. Toiu și alții.

Dar cel mai puternic s-a manifestat presiunea tradiției literare în proză, unde obsesia romanului caracteristică perioadei interbelice a devenit generală. Critica a creat o adevărată psihoză : orice prozator nu este altceva decît un romancier în devenire, orice proză scurtă a fost văzută ca un exercițiu în vederea viitorului roman. Acesta ca specie de maturitate a literaturii este cartea cea mai dorită și trofeul cel mai ilustru pentru un prozator. Desigur că factori ajutători au existat, cum este de pildă considerația de care s-au bucurat romanul frescă ori romanul monumental în cel de al doilea deceniu de după război, dar aspirația către roman este moștenită din spațiul literaturii interbelice și satisfăcută în mare măsură de literatura română din ultimele două decenii. Orice prozator este, mai înainte de orice, un romancier. Schița și nuvela au suferit o nedreaptă scădere chiar în fața năvalei noii specii. Romanul a cîștigat teren peste tot pentru că a cîștigat și publicul. Cărți cum sînt **Delirul, Cel mai iubit dintre pămînteni, Caloianul, Fiul secetei, Îngerul a strigat, Labirintul, Zăpezile de acum un veac** verifică audiența excepțională a speciei romanului după război atît la scriitori cît și la cititori. Pregătia teoretică, climatul artistic de dinainte de război a repurtat la cîteva decenii o mare izbîndă. Specia epică inaccesibilă în formele ei majore și complexe a fost integrată literaturii române prin productii de excepție.

Imperialismul romanului a dus și la încetățenirea romanului ciclic, pînă acum o pasăre rară în proza românească, și la o adevărată resurecție a romanului istoric. Specie gustată de marele public, dar mai ales în ipostaze de ioasă calitate, ca reconstituire și concepție artistică, romanul istoric trăiește în ultimele decenii o revizuire a posibilităților. Este vorba mai întîi de scoaterea din simplificatul cadru țărănist a romanului românesc medieval pe care autori cu o mai bună prizâ la documente și la interpretarea lor ni-l restituie în adevărata lui haină. Saltul de viziune istorică este adesea dublat și de reușitele literare ca în seria romanelor semnate de Mihail Diaconescu. Un alt efort cu totul remarcabil de modernizare a viziunii se petrece cu romanele inspirate de societatea românească a secolului trecut, unde se refuză simplificările rollerizante și golirea istoriei de personalități și substanță specifică. Un roman ca **Rug și flacără** de Eugen Uricaru probează noua disponibilitate a romanului românesc. Un loc aparte îl ocupă în acest sens ciclul lui Paul Anghel, **Zăpezile de acum un veac,** vastă reconstituire istorică, de eruditie și finețe artistică, a României angajată în războiul pentru Independență din 1877. Acest ciclu reprezintă alături de **Un om între oameni** una din cele mai îndrăznețe și însemnate tentative ale romanului istoric românesc. În sfîrșit, trebuie spus că perspectiva asupra literaturii române este mai largă. Dacă cele două puncte de sustinere ale istoriei literare românești erau pînă acum fixate în momentul junimist și cel interbelic, istoriografia literară românească i-a mai adăugat unul : secolul de aur al literaturii române, secolul XVII—XVIII, cu strălucita lui pleiadă de cărturari și scriitori. Fizionomia modernă a literaturii scrisă de Costin, Cantacuzino, Dosoftei, Ivireanu, Cantemir a fost pentru prima dată pusă în lumină acum de cercetători și analiști cu viziune și instrumente interdisciplinare ca Dan Zamfirescu, Virgil Cândea, Dan Horia Mazilu, Antonie Plămădeală, Alexandru Duțu. Literatura română încetează să mai fie veche, ea demonstrîndu-și, sub condeiul lor, modernitatea. Iar datorită lor casa literaturii române s-a mărit: bolta ei fiind mai vastă, adîncimea în trecutul cărturăresc mai mare. Este și acesta unul din cîștigurile incontestabile ale ultimilor douăzeci de ani de literatură.

M. Ungheanu

Deschiderea spre lume

Problema traducerilor reflectă gradul de maturitate și deschiderea culturilor naționale spre universalitate. Aparținînd unei spiritualități cu vocație general-umană poporul român a cultivat încă de la începuturile sale operele din patrimoniul universal, pe care le-a studiat mai întîi în original, sau în versiuni cu autoritate echivalentă (slavone sau latinești), iar apoi le-a transpus în limba sa. Efortul a trei secole de căutări a culminat în opera fundamentală care este **Biblia** lui Șerban Cantacuzino, un monument de limbă fără de care nu ne putem închipui lucrările originale din perioada următoare. Iată că traducerea cărților mari nu are doar o semnificație lăturalnică, putem spune că literaturile naționale se nasc în limba proprie numai după ce aceasta și-a probat virtuțile prin mlădiere și nuanțare în contact cu alte idiomuri. Ca să nu părem ostentativi, nu vom exemplifica prin cazurile atît de evidente din antichitatea clasică, știind că problema originalității se punea pentru omul de demult numai în cazurile de boală a spiritului (pentru greci, originalul era „idiota" !). Cu toate acestea, evidențiem împrejurarea că marile națiuni ale Europei moderne și-au început perioadele de înflorire ale culturilor lor naționale prin traduceri. Cazul lui Luther este bine cunoscut pentru nemți, tot așa versiunea „King James" pentru britanici, și aș vrea să întîlnesc un scriitor englez care să declare că nu o cunoaște. Pare că însăși limba engleză nu există fără această traducere. Un rol fundamental are o traducere pentru ecloziunea marii literaturi din secolul al XIX-lea la ruși, de la Gogol la Dostoievski și Tolstoi. Este vorba de **Filocalia** lui Paisie Velicikovski, întreprinsă sub semnul experienței lui moldovenești. Va trebui odată studiat cît de mult datorează problematica spirituală și vigoarea limbii din opera lui Dostoievski și Tolstoi acestui mare deschizător de orizonturi spirituale (mărturiile există în chiar textul lor). Literatura noastră a urmat același curs, și trebuie să spunem că radicalizarea conștiinței naționale, la începuturile epocii moderne, a coincis cu dorința de cunoaștere prin traduceri. Ele reprezintă un semn de putere, de manifestare a energiei naționale, cînd vrei să te întărești și mai mult, prin studiu și experiență directă a marilor cărți ale lumii. A traduce nu înseamnă a face acte de complezență față de străinătate, ci este un act de necesitate internă, care nu poate fi suplinit prin nimic altceva. Iubirea adevărată a propriului neam se manifestă prin strădania de a-i pune la îndemînă, atît în original, cît și în traduceri, a-l ajuta deci să cunoască cele mai importante cărți ale lumii, cele care dau noblețe atît simțirii, cît și cugetului omenesc. Orgoliul se manifestă în acest caz prin cunoaștere, iar nu prin retragere obtuză în carapacea propriei stupidități. Atunci cînd conștiința românească lua din nou în posesie ideea națională, printr-un act de o mare vigoare și energie sufletească, după mișcarea lui Tudor Vladimirescu, — să nu uităm că Heliade îndeamnă la afirmarea scrisului propriu, și tipărește în același timp, în toate revistele sale, cele mai multe traduceri din literaturile europene. Curentul acesta a continuat de-a lungul unui secol și s-a adîncit între cele două războaie, cînd au apărut o serie de traduceri fundamentale. Este interesant de notat că cele mai importante traduceri făcute între cele două războaie sînt cele din domeniul filozofiei, atît al celei clasice, cît și moderne. Precursoarele marilor ediții actuale trebuie căutate cu cîteva decenii în urmă, cînd **Dialogurile** lui Platon au apărut într-o serie realizată de St. Bezdechi, iar „Colecția marilor filosofi", publicată de „Societatea română de filosofie", sub îngrijirea lui N. Bagdasar, a tipărit **Poemul Naturii** al lui Lucrețiu și **Cercetări asupra intelectului omenesc** de Hume și **Principiile cunoștinței omenești** ale lui George Berkeley, o carte fundamentală, tradusă de S. Căteanu (noi am consultat numai ediția a II-a, care este din 1938). Puține culturi din lume se pot lăuda cu traduceri kantiene atît de ample și de exacte cum sînt cele trei „Critici", a căror publicare a început în 1930 la „Casa școalelor", — după ce în 1929 apăruse și **Întemeierea metafizicei moravurilor.** Este de asemenea interesant de notat că în acei ani au apărut și echivalențe ale unor opere fundamentale din domenii oarecum „speciale", ce reflectă însă dorința de a gîndi realitatea românească în termeni universali. „Asociația economiștilor din România" tipărea în 1935, sub titlul **Opiniuni Monetare** o culegere de texte fundamentale, cuprinzînd celebrul **Bullion Report,** precum și studiul lui David Ricardo, **The High Price of Bullion...,** în traducere de Ștefan I. Dumitrescu.

Am dat aceste exemple disparate numai pentru a sugera vocația culturii române de deschidere spre lume, tocmai din nevoia de afirmare a identității proprii, care nu se precizează decît în raport cu opere mari. Desigur, trăsăturile istorice ale unei epoci configurează și modul de receptare a literaturii universale. După cel de al doilea mare război s-au precizat anumite tendințe. În primii ani a fost vorba de o masivă prezență a cărții englezești și americane, cu suprinzător de bune titluri (acum apare prima versiune a romanului lui Hemingway, **For Whom the Bell Tolls,** cu titlul **Cui îi bate ceasul,** precum și cărți franțuzești de ziaristică „la zi", cum este Genevieve Tabouis, **Ils l'ont appelée Cassandre,** care în 1946 cunoștea deja ediția a doua, cu titlul „De la Liga Națiunilor spre San Francisco", Editura Modernă). Perioadele mai dificile care au urmat au însemnat însă, în mod paradoxal, un mod de exploatare majoră a posibilului, cu apariții „definitive", de o excepțională ținută științifică și literară. Apar acum serii cvasi-complete din marii clasici ruși, indeosebi literatura realistă, de la Pușkin, Gogol, Turgheniev, Tolstoi și Cehov pînă, în cele din urmă, la Dostoievski, din care avem acum o serie în unsprezece volume, mult mai recentă (se continua astfel o preferință mai veche la noi, indeosebi în cercul **Vieții Românești,** unde literatura rusă era la mare cinste, iar „Cugetarea" lui Georgescu-Delafras tipărise „Crimă și pedeapsă", în versiunea Ion Pas, în anul 1939). Se tradue în „obsedantul deceniu" realiștii și naturaliștii din toate marile literaturi europene, clasici englezi și francezi, ceea ce a însemnat o bună școală pentru public, dînd un sentiment al valorii pe care nu-l puteau aliena criticii interesați ai acelui moment. Editura Științifică și Editura Academiei publică acum opere filozofice ale antichității clasice, în ediții care nu vor putea fi repetate prea curînd, cum sînt **Metafizica** lui Aristotel (trad. Șt. Bezdechi) și **Organonul** (trad. Mircea Florian), mai apoi Diogenes Laertios, **Despre viețile și doctrinele filozofilor** (trad. C.I. Balmus, Ed. Academiei, 1963). În 1955 apare **Faust** în traducerea lui Lucian Blaga, o versiune unică, iar în același an Tudor Vianu realizează o echivalență din altă mare operă goetheeană, **Poezie și adevăr.** În 1956 apare primul volum din seria de **Opere** de Shakespeare, de asemenea cu semnături prestigioase ale traducerilor.

La sfîrșitul anilor '60, procesul se diversifică și se adîncește, cu o mai pronunțată vocație a sintezelor. Încep să apară opere critice, un alt mod de a gîndi opera literară. Îmi aduc aminte ce revoluție adevărată părea să inaugureze publicarea cărții lui Erich Auerbach, **Mimesis,** la Editura pentru literatură universală, și cred că nu greșesc afirmînd că reprezintă primul titlu care anunță seria critică de la „Univers", de mai tîrziu, una din colecțiile care în anii noștri este emblematică pentru continuarea inițiativelor de traducere a gîndirii critice europene. Editura „Univers" publică **Estetica** lui Croce în 1971, iar în 1972, **Poezia ;** în 1974 dă la iveală **Estetica** lui Nicolai Hartmann, în traducerea lui Constantin Floru (importante sînt și alte inițiative, cum ar fi realizarea traducerii **Operelor minore** ale lui Dante, în 1971, și **Scienza Nouva** a lui Vico, apărută în traducerea Ninei Façon în 1972). Mai aproape de momentul actual constatăm reluarea unor proiecte, în versiuni și ediții mai complete, cum ar fi seria monumentală **Shakespeare,** în 1982, sub îngrijirea lui Leon D. Levițchi, precum și a unei traduceri din **Faust,** în „anul Goethe", întreprinsă de Ștefan Aug. Doinaș. Sînt titluri indiscutabil prestigioase, care dau originalitate anilor noștri și vor reprezenta un prilej de mîndrie pentru viitor, cu atît mai mult cu cît problema traducerilor capătă acum o formulare specială.

Aurel-Dragoș Munteanu

Desene de Sabin Ștefănuță

Gînduri despre reportaj

Resurecția reportajului după 1944 a fost pusă exclusiv în seama unei comenzi sociale : creația literară trebuia să-și declare acordul la direcțiile politice ale noii orînduiri. Timpul nu voia să aibă răbdare și cum reportajul putea structural să primească temele dislocate de nouă realitate (romanul era greu de scris, reclama o gestație îndelungată) a fost decretat gen al zilei, devenind „strada mare" pe care atît scriitorii care își începuseră cariera între cele două războaie cît și debutanții, urmau să treacă, cu arme și cu bagaje, de partea cealaltă a barcadelor. De scris nu s-a scris niciodată dar de gîndit s-a gîndit totdeauna că „a practica reportaj" în vremurile acelea însemna, de fapt, o adeziune, calitatea artistică fiind absolut neînsemnată în comparație cu prezența unei semnături pe o pagină de ziar. Prin ceața nespulberată încă a ultimelor bombardamente, a suferinței crîncene și a sărăciei cu lustru, — orizontul vieții era prea tulbure și reticența lumii prea vie pentru ca reportajul — afișat brusc de toate publicațiile vremii — să nu fie privit cu neîncredere literară, tratat doar ca mijloc de propagandă, nedesprins de lozincile timpului. Oricît de frenetice au fost chemările reporterilor — brigadieri de la Salva-Vișeu și Agnita-Botorca, atestatul literar li s-a conferit mai tîrziu, entuziasmul lor fiind bănuit de coloratură... ideologică. Ne vine să ridem AZI, nu-i așa ? Dar la sfîrșitul deceniului cinci „marii mohicani" ai literaturii dintre cele două războaie erau departe de a se fi hotărît să „vorbească", adevărata victorie dobîndindu-se abia cînd Blaga — în „Steaua" și Călinescu în „Contemporanul" confirmaseră cu prestigiul lor existența noii literaturi. Dar nuanța „istorică" s-a păstrat. În ciuda unor succese reale și a faptului că reportajul a fost practicat de aproape toate numele „bune" ale scrisului românesc, el a fost, și uneori mai este și astăzi, — suspectat, bănuit de oportunism (un compromis al literaturii cu timpul, un mod amendabil de a măguli realitatea exaltîndu-i doar biruințele, pentru dobîndirea de facilități). Că a fost și așa, și că este și acum citeodată, o dovedește numărul foarte mare de „inflamați" care pătrund sub patronajul reportajului în reviste și în cărțile tipărite de edituri. Dar după patru decenii de istorie literară problema reportajului literar trebuie pusă altfel.

E momentul, într-adevăr, azi, dintr-o perspectivă suficient de încăpătoare, să ne întrebăm dacă resurecția reportajului după 1944 n-a avut și o motivație **literară,** intimă, o necesitate organică de înnoire a temelor și a mijloacelor de exprimare într-un moment cînd romanul își consumase deja apogeul (petrecut între cele două războaie) dînd semne vizibile de oboseală și declin. (Foarte util ca mijloc de propagandă, „Mitrea Cocor" era departe de „forma" marilor scrieri istorice ale lui Mihail Sadoveanu, iar Rebreanu era, în 1944, deja mut). În mod ciudat, oboseala literaturii este, și ea, biologică, se vede, cere puncte de sprijin, incapabilă a mai purta cu pregnanță realitatea, apelează la cîrji, șchioapătă și se poticnește prea anemică să mai controleze mecanismul creației — arcul scapă, sare, declanșînd un limbaj fără acoperire artistică, o cantitate uriașă de vorbe în care realitatea se îneacă și semnificațiile se duc la fund. A rosti un discurs despre realitate nu înseamnă a crea o realitate prin literatură, oricît n-ar voi scriitorii să recunoască acest adevăr ! Încît, revenind la problemele reportajului literar, nu doar politic ci și estetic, proza de după 1944 era obligată să renunțe la vechile sale trame, — uzate, îndepărtate artistic de realitate, printr-o sleire a capacității de creație. O înnoire se aștepta, deci, oricum. Că este așa, o dovedește receptarea absolut formidabilă a reportajelor lui Bogza și Brunea-Fox aclamați, și unul și celălalt, fără ezitare ca... prozatori. Se poate vorbi, deci, despre o coincidență între „primenirea istorică" și „primenirea literaturii", marile transformări sociale de după război oferindu-se de la sine ca teme, pătrunzînd cu facilitate în texte care puteau exista doar numindu-le, bruscînd atenția cititorilor prin noutate, prin franchețe, printr-un anume „primitivism". Că atmosfera culturală de după război a facilitat explozia reportajului este adevărat, dar reportajul aștepta LITERAR o asemenea benefică întîmplare și cine va avea răbdare să scoată din adîncul uitării și al ziarelor prăfuite paginile de reportaj (nu toate !) publicate după 1944 va constata, citindu-le fără prejudecată, că au o vigoare care rezistă prin vreme, că sînt vii și tușante, proaspete și nefestiviste, numind o realitate care nu cerea și nici nu putea să fie „înfrumusețată", violentînd prin chiar noutatea ei. Mult mai tîrziu și mult mai aproape de noi, reportajul literar și-a creat o falangă idilică și cu toate că au fost mulți „eroi" care au încercat să meargă pe vechile drumuri, falsul s-a simțit și genul a fost amendat, împins spre uitare ce-i drept, și de apariția la orizontul creației literare a primelor mari romane aparținînd epocii socialiste și care ușurau întrebarea dacă — idilic și mereu „de duminică" — reportajul mai este literatură sau nu ?! Dar revenirea romanului în fruntea competiției literare, capacitatea sa de acomodare cu noua realitate s-a făcut, în mod cu totul surprinzător, păstrînd tradiția reportajului, noile generații literare (prin scriitori de excepție), Preda și Barbu dintre „bătrîni". Bănulescu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Buzura — din generația de mijloc, practicîndu-l concomitent cu romanul, proza scurtă sau povestirea, reconfirmîndu-i calitățile literare în pagini memorabile. („Imposibila întoarcere" și „Viața ca o pradă" sînt, alături de nuvele și „Moromeții", cele mai izbutite creații ale lui Preda, după cum „Cel mai iubit dintre pămînteni" nu se desparte, nici el, de reportaj). În tot cazul, în anii de atunci și în succesele literare de atunci își are rădăcinile „noul val" al reportajului literar, facilitat enorm de superba deschidere politică din anii șaizeci, care a fost și o deschidere culturală, o epocă de creație căreia îi datorăm cele mai importante valori ale literaturii de azi. Ilustrat de cărți foarte bune, destul de bune pentru ca autorii lor, doar reporteri, să fie considerați... scriitori, reportajul a cîștigat simțitor prin tînăra generație care fără să trădeze pactul genului cu realitatea, inovează estetic mai mult decît genurile „tradiționale" ale prozei, plasîndu-se ca modernitate, înaintea multor romane care, în mod vizibil, dau, iarăși, semne de oboseală, divagînd despre o realitate pe care nu mai pot s-o numească, diluindu-i reperele în discurs. În orice caz : prin Cornel Nistorescu, Ion Longin Popescu, Areta Șandru, Pavel Perfil, cartea de reportaj tipărită astăzi în România intră în orice selecție literară, dublîndu-și valoarea sa de comandă socială „urgentă", prin acea de înnoire estetică.

Sânziana Pop

Marea noastră sărbătoare națională

Urmare din pag. 1

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a produs mutații profunde nu numai în relieful economic al țării ci și pe verticala numită om și umanitate. Exercițiul și climatul însuși al libertății au dobîndit în ultimele două decenii substanța vie a realității și se manifestă printr-un întreg șir de instituții ale democrației care au transformat statul român într-un stat al democrației muncitorești. Situate într-un larg orizont al manifestării plenare a tuturor aptitudinilor de muncă și de creație, știința, literatura și arta au devenit factori reali de progres și civilizație, transformîndu-se într-o lume a valorilor care acționează pentru afirmarea liberă, neîngrădită a personalității, a conștiinței omului nou, înaintat. De aici și emanația, puterea de cuprindere a spiritului revoluționar, creator, forța de a se manifesta a tuturor talentelor, puterea de a te exprima prin gîndire, prin muncă și creație, în slujba patriei și a poporului tău, pentru sporirea zestrei sale de frumusețI. Este o optică aceasta, momentul ei inaugural îl reprezintă Congresul al IX-lea iar substanța și întreaga sa putere de a releva nebănuitele lumi și energii ale existenței prin muncă și prin creație stă în opera teoretică și practică a secretarului general al partidului nostru, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Vigoarea întreagă și amplitudinea deosebită a fenomenului cultural și artistic românesc emană de la cutezanța de spirit și de la patriotismul ardent al acestei opere ce se constituie ea însăși într-un act de istorie pe cît de relevantă și tulburătoare în articulațiile sale la zi, teoretice și practice, pe atît de prospectivă și generoasă în ceea ce privește grandoarea și profunzimea construirii unei noi societăți și a unui om nou. Se cuprinde în sfera ei însăși realitatea și se cuprind mai ales omul concret, omul plenar. El se află programatic în centrul tuturor preocupărilor politicii partidului și statului, el reprezintă figura centrală a tuturor demersurilor politice, economice și sociale, el produce, creează istorie, știință și cultură, rămîne criteriul suprem al valorii, măsura tuturor celor cîte s-au înfăptuit și se vor înfăptui.

Simbolic și cît se poate de explicit, acum, la capătul celor patruzeci de ani, de ziua sa jubiliară, România se prezintă nu numai cu un prezent viu și dinamic ci și cu un viitor strălucit. Inaugurată de însuși președintele țării, expoziția **Dezvoltarea Economică și Socială a României** se constituie într-o adevărată frescă a muncii și gîndirii noastre în libertate, pe calea împlinirii unor opțiuni fundamentale. În cuprinderea sa stă cîmpul real și distinct al vitorului, stă realitatea exponențială a unui nou mod de a fi și considera lumea în interferența sa de cerințe și posibilități. Angrenați tot mai activ în schimburi internaționale de valori, ne aducem — după concepția și viziunea președintelui nostru — și o vie contribuție, atît pe planul ideilor cît și pe acela al acțiunii practice, la soluționarea marilor și complexelor probleme care confruntă omenirea și pun sub semnul întrebării însăși existența pe planetă. Un imperativ al actualității este asigurarea păcii și pentru aceasta România a făcut și face tot ce depinde de ea. Țara noastră nu a avut niciodată atîția prieteni, pe toate continentele, și aceasta explică în bună măsură însăși politica pe care o promovează și prestigiul deosebit de care tovarășul Nicolae Ceaușescu se bucură în lume, arhitect strălucit al noii Românii, erou al țării, personalitate proeminentă a vieții internaționale.

Așadar : bilanț rodnic, desăvîrșit, realitate și perspectivă, moment de emoție, de grave și înălțătoare gînduri și sentimente, mîndrie și satisfacție, clipe dense și curate, încărcate de omagiul adus înaintașilor, luptei și muncii lor eroice, jertfei tuturor celor ce prin însăși viața lor au însuflat pe mai departe, țării, viață și trăinicie, clipe dense și curate, pline de recunoștință față de partid, față de secretarul său general, momente de cea mai intensă și mai clară expresie a unității noastre de nezdruncinat, a încrederii și optimismului — marea sărbătoare a poporului ne întruchipează cu toate faptele, cu toate izbînzile și toate bucuriile noastre la un loc. Ne sărbătorim un crez, ne sărbătorim o voință, sărbătorim din inimă lumina tricolorului care adie peste inimi.

MONUMENTUL

Urmare din pag. 1

înțeles, că, dacă o fi semănînd, este o simplă întîmplare. Dar ea a rămas cu credința că pe copilul ei l-a avut în vedereăl de-a ridicat statuia. De atunci, vine mereu duminicile să stea de vorbă cu băiatul ei. Chiar dacă el n-o mai aude. Biata femeie !"

Am privit-o îndelung. Nu părea tristă : cel mult resemnată. Privea în sus, spre chipul de bronz al soldatului și îl întreba ceva, îi spunea ceva. N-am putut afla ce. Cuvintele ei erau șoptite, ca o taină.

A așezat un buchet de flori la baza soclului, a înfipt alături o luminare pe care a aprins-o cu grijă; apoi, după ce a mai privit încă o dată lung spre soldat, cu luare aminte, parcă pentru a nu-l uita, s-a îndepărtat ușor, fără grabă, cu pasul lin, parcă ducînd timpul după ea.

O femeie simplă de la țară, îmbătrînită de vreme și de durere, coborînd parcă din Miorița, venise la oraș să-și întîlnească fiul, unul din zecile de mii de eroi ai încleștărilor crîncene semănate cu jertfe, pentru libertatea țării. Venise să-și întîlnească fiul care — în credința ei, în mintea ei adînc rănită de cumplita veste a morții lui — se mutase într-o statuie.

Întîmplarea aceasta poartă în sine semnele unui simbol, ale eternității. Am păstrat-o, de aceea, în spațiile ei de eternitate. Firește, aș fi putut afla numele femeii. Dar, mai mult ca sigur, numele ei cel mai exact este : **O Mamă din România.**

...Am revăzut orășelul nu demult. Statuia este tot acolo. Orășelul s-a schimbat. A devenit oraș. Ritmul străzii a devenit altul, mult mai trepidant. Cîteva fabrici, înălțate în acești ultimi ani, i-au dat o nouă viață. Numeroasele blocuri noi i-au îndepărtat în mare parte aerul patriarhal. M-am apropiat cu emoție de statuie. O statuie oarecare. Un ostaș simbolic, fără nimic eroic în atitudinea în care l-a imaginat artistul. Parcă ostașul i-ar fi pozat sculptorului pentru o statuie a modestiei. Dar, oare, nu așa sînt eroii ?

Blocurile noi, frumoase, par un fel de cunună albă, în jurul statuii. Altfel de monumente. Înălțate de oameni pentru oameni. Și, totdeodată, un omagiu adus jertfei ostașului din statuie. Fiindcă el pentru țară și pentru oameni a urcat, acolo sus, în bronz. Așteptîndu-și mama să vină. Iar ea poate a plecat deja, demult, să-l caute în altă parte și să-i fie mai aproape.

Multe sînt, așadar, gîndurile, sentimentele, amintirile ce s-au născut sub timpla acelei zile de august. Multe sînt omagiile ce i se pot aduce ; pe care i le aducem cu solemnitatea sufletelor și demnitatea conștiințelor. În numele lor am socotit potrivit să evoc întîmplarea de mai sus, prin care o mamă și fiul ei, care și-a dăruit viața pentru libertatea patriei, urcau în mit, în acea după amiază de vară. Prin dialogul acela liniștit în care cuvintele de taină ale mamei alunecau lin către bronzul statuii în care ea credea — și nu se înșela — că-și aflase fiul.

Da, el era acolo !

Cartea de căpătîi

Urmare din pag. 1

Este nespus de multă frumusețe și măreție în gestul către care ne îndeamnă secretarul general al partidului nostru, ca în această epocă care schimbă înfățișarea țării noastre și destinul ei însorit, să ne aplecăm cu sete de cunoaștere față de trecut, cu respect și recunoștință față de jertfele înaintașilor, cu admirație față de mărețele lor opere și înfăptuiri. Astăzi, Epoca Nicolae Ceaușescu înscrie printre multiplele ei semnificații nepieritoare și pe aceea de a fi epoca redobîndirii sentimentului apartenenței noastre la un trecut cu care ne putem mîndri, al afirmării marilor adevăruri — epoca în care cartea de istorie a devenit, așa cum visa Bălcescu, „Cartea de căpătîi" din cuprinsul căreia învățăm să prețuim moștenirea lăsată de înaintași, să ne iubim mai mult patria, să luptăm pentru înălțarea ei, să fim uniți în jurul stindardului tricolor și al stegarului viitorului nostru comunist, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU.

22 AUGUST 1984

1944 • 23 AUGUST • 1984

Marile însemne de gînd și faptă ale Epocii Nicolae Ceaușescu

există în istoria unui popor momente, perioade de timp care-l urcă pe culmi de glorie și eroism, catapultindu-l în interesul general al celorlalte națiuni, opere ce dau dimensiunea exactă a forței sale de creație, menite să înfrunte veacurile, spre admirația tuturor. Un astfel de moment, o astfel de perioadă trăim noi, românii, de aproape două decenii, mai exact spus de 19 ani, de cînd în fruntea noastră și a țării se află cel mai iubit fiu al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Niciodată țara, în istoria sa multimilenară, n-a fost mai bogată, mai mîndră, mai frumoasă ca pînă acum ; niciodată, ca pînă în acest pisc de istorie nouă, nu s-au înălțat asemenea edificii, adevărate opere, cutezătoare ctitorii, pe care istoria le va păstra în cea mai curată filă a sa de nestinsă memorie.

Cuvintele se vor — și merită a fi — sărbătorești. Dar oricît de sclipitoare, ele nu se pot scutura de haina de lucru cu care au însoțit, în toți acești 19 ani, marile construcții, reflectînd momente de înaltă pildă muncitorească și de conștiință, secvențe de eroism cotidian, efortul unui popor de a se depăși pe sine însuși, în atingerea celui mai înalt ideal, făurirea socialismului și comunismului. Să privim în adîncimea acestui timp, descifrînd fapte, idei, sentimente, care se așează temeinic în trăinicia operelor ctitorite.

N-aș vrea să trimit, cu orice preț, gîndul către cele mai spectaculoase ctitorii. Dar tot ceea ce s-a construit în epoca de puternică înflorire socialistă în care avem fericirea să trăim — „Epoca Nicolae Ceaușescu" — cuprinde, în egală măsură, eroismul și modestia, hărnicia și inteligența, firescul și spectaculosul. Fie că ne-am referi la modesta microhidrocentrală dintr-un sătuc de munte ori la marea uzină electrică de la Anina ce va funcționa pe bază de șisturi bituminoase, la superbele construcții edilitare din mai toate orașele țării ori la miile și milioanele de hectare de pămînt supuse înnobilării — calitățile enunțate cu o clipă mai devreme sînt, rămîn însușiri esențiale ale acestui timp.

Pentru că epoca pe care cu îndreptățită mîndrie o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu" înscrie între hornele sale distincte o perioadă de timp definită inconfundabil tocmai prin ideea de construcție. Nicicînd în istoria țării — dar totdeauna cu o bază trainică în această istorie — șantierul nu s-a impus mai pregnant ca astăzi. Orice izbîndă, orice schimbare, toate victoriile noastre au fost, mai întîi, șantier. Șantiere care au crescut prin oameni, șantiere care au crescut oameni.

Partidul, noua orînduire au pus la baza întregii evoluții sociale dezvoltarea unei industrii puternice, capabilă să susțină întregul eșafodaj de gînd și faptă al socialismului. Un principiu teoretic, cu excepționale implicații în toate sferele vieții politice, economice și sociale — a cărui elaborare de o manieră nouă, originală și promovare susținută le datorăm tovarășului Nicolae Ceaușescu — este cel al realizării unei cît mai depline concordanțe între forțele de producție și relațiile de producție, asigurîndu-se astfel industriei socialiste, întregii noastre evoluții, prioritatea factorilor intensivi ai dezvoltării. Harta țării, peisajul economic al realității prezintă, în semn de elocventă dovadă, siluetele decupate pe cerul privirii a numeroase uzine și fabrici, mii și mii de întreprinderi, în care se plămădește bunăstarea noastră de azi și de mîine.

O bunăstare pe care o deslușim, limpede și expresiv, fie și numai în ceea ce privește fața nouă a satelor și orașelor patriei. S-a construit în ritmuri care impresionează mapamondul, într-o manieră modernă, dar originală (păstrînd legătura cu tradiția) în care confortul constituie unul din criteriile esențiale. Din Capitală — practic un oraș înnoit, în care noul centru civic se prefigurează ca un grandios proiect pentru viitorul imediat — și pînă în cel mai mărunt punct de rostire românească, sticla și cimentul și aluminiul alcătuiesc întruchipări lîngă care imaginația rămîne fără schele.

Doar în om, în construcția umană s-au mai făcut asemenea investiții, s-au mai obținut asemenea victorii. De altfel, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza : **„Formarea omului nou, constructor conștient al celei mai drepte orînduiri sociale, constituie cea mai mare și mai complexă sarcină, cea mai nobilă răspundere, îndatorirea revoluționară de onoare a partidului nostru comunist"**. Departe de a fi o operă încheiată — proces rămas totdeauna perfectibil — chipul omului nou este totuși unul apropiat, cunoscut din fabrici și de pe ogoare, din amfiteatrele școlii ori din laboratoarele științei, din imediata noastră realitate. El este — în procesul de care vorbeam — adeseori (și din ce în ce mai pregnant) eroul trudei noastre literar-artistice.

Să luăm, totuși, cîteva exemple. Și să ne oprim, de pildă, la **Întreprinderea de aluminiu din Slatina, județul Olt**, despre care Matei Fira, secretarul comitetului de partid, îmi spunea că „se leagă de numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum România de Carpați și Dunăre". De mai mult timp, această unitate trece drept un obiectiv obișnuit pe harta economică a patriei. Și totuși... Nu stă la îndemîna oricui să producă aluminiu. Și dacă atunci, la înființare, România era a 26-a țară producătoare de aluminiu, astăzi întreprinderea din Slatina a devenit cea mai mare uzină de profil din Europa și a 5-a din lume. Aluminiștii slătineni au învățat să stăpînească greutatea celui mai ușor metal, atingînd performanța în puritate — în muncă, în viață — de 99,99 la sută. Pentru rezultatele muncii lor, ei au primit, ani la rînd, înalte distincții, între care Ordinul Muncii clasa I, Steaua Republicii Socialiste România clasa I, titlul de Erou al Muncii Socialiste.

Dar să luăm și un alt exemplu. Să privim împreună harta rutieră a țării. Vom sesiza acolo un indicativ nou : DNTC ; adică drumul național 7C, ceea ce reprezintă, de fapt, noua cale rutieră dintre Muntenia și Transilvania — **Transfăgărășanul**, acest „drum monumental", cum l-a caracterizat secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Dăltuit în cremenea munților, Transfăgărășanul numără 91,5 km., are peste 800 de curbe și atinge cea mai mare altitudine, 2.045 de metri, trecînd totodată prin cel mai lung tunel din țară, 887 de metri, situat la cea mai mare înălțime, 2.042 de metri. Sînt, toate acestea, performanțe tehnice și economice de maximă valoare. Dar Transfăgărășanul se constituie, pe lîngă importanța sa economică, într-o lucrare cu putere de simbol pentru cutezanța gîndului și faptei românești, într-o epocă atît de densă în înfăptuiri.

O altă operă — complexă, monumentală — menită să ratifice stadiul înalt atins de creația tehnico-științifică românească — operă realizată din inițiativa personală și sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu — este metroul bucureștean, a cărui primă magistrală (25,1 km., 16 stații, 2 depouri) funcționează ireproșabil, legînd rapid marile platforme industriale cu noile cartiere de locuințe. Alte tronsoane — proiectat exact și realizat concret, minuțos — se vor alătura în curînd metroului, făcînd din el cel mai puternic bulevard al Capitalei noastre.

Opera capabilă să dea însă adevărata măsură a hărniciei și talentului poporului nostru este, rămîne, cu siguranță, **Canalul Dunăre — Marea Neagră**. Expresie elocventă a inteligenței și creativității românești, canalul se înscrie drept cea mai reprezentativă construcție între marile ctitorii ale „Epocii Nicolae Ceaușescu". De altfel, însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aprecia în Cuvîntarea rostită la marea adunare populară de la Agigea, cu prilejul inaugurării : **„Vor trece decenii, secole, milenii și multe din construcțiile de astăzi — și întreprinderi, și locuințe, și altele — vor fi, fără îndoială, refăcute pe o bază nouă. Dar peste secole și milenii, această nouă magistrală va rămîne permanent ca o mărturie vie a forței și capacității creatoare a poporului român, a societății noastre socialiste, a generației noastre care am schimbat cursul Dunării, creîndu-i o nouă cale care va dăinui cît timp va dăinui planeta noastră"**.

Nu asupra detaliilor tehnice aș vrea să insist în aceste însemnări — ele se cunosc, le-a aflat tot omul din ziare, de la radio și televizor — deși merită amintit faptul că magistrala albastră românească se numără printre cele mai mari din lume, depășind, cel puțin în privința excavațiilor, vestitele canale Panama și Suez. Aș vrea să subliniez acum ideea că brâncușiana coloană dintre Dunăre și Mare, așezată de-a latul Dobrogei, a constituit un vis de veacuri, care a înfierbîntat mințile multora dintre înaintașii noștri. Visul milenar avea să fie însă transformat în realitate abia în timpul nostru, socialist, devenind posibil ca urmare a amplei perspective revoluționare, deschisă peste țară și oamenii ei de Congresul al IX-lea al partidului, care a adus în fruntea patriei pe cel mai vrednic și clarvăzător fiu al poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cunoscînd ca nimeni altul calitățile poporului român, talentul, hărnicia, capacitatea sa creatoare, secretarul general al partidului a apreciat că nivelul înalt de dezvoltare atins de industria noastră socialistă, de întreaga economie a patriei face pe deplin posibilă înfăptuirea acestui vis, realizarea operei de neasemuită anvergură. Astfel, Plenara C.C. al P.C.R. din 18—19 iunie 1973 hotărăște — la inițiația tovarășului Nicolae Ceaușescu — realizarea Complexului hidroenergetic și de transport Dunăre — Marea Neagră. Doi ani mai tîrziu, în toamna anului 1975, construcția canalului începe impetuos.

În toată perioada construcției canalului — începînd cu fazele de proiectare și terminînd cu vizitele de lucru efectuate pe șantier — tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat permanent alături de bravii constructori, însuflețindu-i, ajutîndu-i cu sfaturile, îndemnurile și prețioasele sale indicații la temeinica organizare a muncii, la învingerea tuturor greutăților întîmpinate. Constructorii canalului, eroica noastră clasă muncitoare, întreaga națiune și-au urmat neabătut conducătorul — cu fermitate, cu încredere în propriile forțe, cu răspundere comunistă și elan revoluționar.

O contribuție deosebită, esențială și-au adus-o la construcția marelui canal tinerii patriei, constituiți în șantier național, care au realizat, în exclusivitate, un tronson de 10 km. (aflați în zona de creastă, cea mai grea de pe întregul traseu). Peste 46 000 de brigadieri, eșalonați în serii succesive, au excavat un volum de 56 milioane de metri cubi de pămînt, au turnat peste 45 000 de metri cubi de betoane în ziduri de sprijin, efectuînd și circa o jumătate de milion de metri pătrați de protecții de maluri. Și așa cum participarea brigadierilor la realizarea măreței magistrale albastre este prin ea însăși o dovadă grăitoare a modului în care tineretul înțelege să-și exercite marile răspunderi politice și civice ce-i revin, tot așa fiecare din obiectivele unde muncesc și se formează tinerii zilelor noastre va reprezenta o semnătură de onoare în marea carte a istoriei României.

Realizată într-o vreme cînd în întreaga lume s-au resimțit puternic efectele recesiunii economice, ale crizei energetice și de materii prime, monumentala operă care este Canalul Dunăre — Marea Neagră constituie o nouă și concludentă dovadă a marilor resurse și posibilități de care dispune orînduirea noastră socialistă, a vocației poporului român de construcție pașnică. Sînt elocvente, în acest sens, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu rostite la inaugurarea monumentalei opere : **„Ceea ce am realizat — acest canal — stă mărturie a forței și capacității noastre de a învinge orice greutăți, de a urca cele mai înalte piscuri ! Și avem ferma convingere că vom ajunge cu succes pe piscurile societății comunismului — societatea cea mai dreaptă și mai umană din lume de pînă acum !"**.

În aceste momente, cînd unul din cele mai îndrăznețe visuri ale poporului nostru s-a împlinit, se cuvine să subliniem încă o dată, cu aleasă bucurie și satisfacție, cu căldură și dragoste, contribuția determinantă, hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la edificarea acestei măreți opere. Se cuvine să omagiem din toată inima și sufletul nostru pe ilustrul conducător, pe marele om de stat, sub conducerea căruia țara noastră, România socialistă, cunoaște cei mai fertili ani, cei mai fructuoși, în toate laturile progresului, din întreaga sa existență multimilenară.

...Retrăind cu ochiul minții harta marilor victorii din aceste ultime două decenii, patriei și temerarilor ei constructori le-am închinat poezia care urmează :

Geografie lirică

Și parcă simți cum saltă
În dans rotund pe valuri
Răsfrînți ca-ntr-o fîntînă
Atîția mii de sori —
Coboară comunismul
Din schițe și din planuri
Cu-ntreaga-arhitectură
De linii și culori.

Și visul prins în faptă
Se-nalță iarăși vis
Să-mpingă mai departe
Al zărilor iris...

La kilometrul vremii
Dintre pămînt și astre
Contururi noi seișcă
Din fiecare pisc
În vasta geografie
A timpurilor noastre.

Ion Andreiță

ion vădu va poenaru

Istorie

Nu se poate evada din istorie,
Tribunalele ei sînt neiertătoare,
Totdeauna cheamă timpul la bară
Și martor aduce vremea viitoare.

A fost o clipă imensă cît toate
Clipele adunate într-un monument,
Cînd timpul ce respira, în oameni și-n iarbă,
N-a mai putut să fie absent.

Atunci, s-a răsturnat pămîntul din noi,
Cu capul în jos și-o nouă gravitație
A început să funcționeze în inimile noastre,
Clepsidra să aibă o altă pulsație.

Era o conștiință ce urca în soare,
Ce ne atrăgea pe-ale vieții orbite,
Și drumurile toate au început să curgă,
Prin sufletele, din noi, infinite.

În viitor

Orizontul se auzea în piept,
În toate depărtările care-n noi n-au fost,
Se auzea viitorul cuvîntînd la tribună,
Din fișii de albastru ne făceam adăpost.

Pe baricadele vieții am stat atunci,
Să fie firul de iarbă pînă-n soare
Și-am pictat pe gardurile veșniciei,
Drumurile care duc în depărtare.

Uitați-vă, la mine, tot ce sînt,
E nemărginirea adunată într-o rază,
Sănătatea inimii nu poate fi vîndută,
Inima stă în nemărginire de pază.

Am trecut, în patruzeci de ani,
Peste atîtea nemaivăzute piramide,
Ca să putem ajunge, aici, în viitor,
Cu sentimentele, de nemurire, avide.

Răscruce de dor

Există pe lumea asta lumină,
Pe care noi o numim partid ;
Fără a ști lecția aceasta primordială,
Secunda se face în tine rid.

Dacă n-ar fi fost răscrucea cea mare,
Augustul de n-ar fi fost lumină,
Am fi orbecăit printre nisipuri,
Fata Morgana așteptînd să vină.

Există, există depărtări, pe care,
Le preparăm, uneori, în piept ;
23 August, mereu, mă cheamă,
Mereu, la o răscruce de dor îl aștept.

Eroul luminii

A venit un om, un om prin care
Soarele este mereu mai sfînt,
El e esența acestui neam,
Este eroul acestui pămînt.

Din rădăcini, nu pot să fug,
Să dezertez, nu am cărare ;
Eroul luminii, mereu, mă lumină
Și-mi pune sub pași o depărtare.

Sîntem mereu ce n-am fost încă,
Acolo, în zare, în viitor,
Drumul e greu, da-n șaua drumului,
Va sta, cît timpul acest popor.

Azi nu se poate fără-a fi mîine
Și mîine nu e fără prezent,
Un munte nou în față se-nalță,
Se-nalță, în suflet, un monument.

constantin menagache

Augusta pasăre

Cît cosmosul văzului
roata luminată de adînc...
Sub un strat de părinți
e un strat de părinți, cum
la marginea infinitului
e un altul.
Sub un erou găsești
un alt erou. Mai sus, lăstărire.
Sub un strat de frunze
se înspică șarpele, sub el
oul. Astfel deci
e construită pasărea,
din straturi
ca un caiet de țărînă
mereu de reînceput.

Dimineața cuvintelor

Ca un singe urcat pe schele
cînta o roată
întîrziată în rotire.
Limpede se încrusta dimineața în cuvinte
ca un alfabet
venit din alge cosmice.
Era toamnă,
copt era fructul descătușării,
subt patrie, horeau
bătrînii de calcar alb.
De subt rotativa zilei
treceau cu majuscule-n veșnicie.

horvath dezideriu

Constelații de August

Soarele, răsărit de după gratii de nori
Odată cu strălucirea fierbinte a lui August,
A făcut ca pămîntul acesta mioritic
Să primească culori, să se împlinească
În nuanțele zorilor.
Fața, pînă atunci ascunsă, a pămîntului
Se răcorea în verdele aprins,
Renăscut din sămînța cîmpului.
Turmele își scăldau în voie
Albul de lumină din straiele strămoșești
Pînă în apa vie din constelații.
Chipuri noi de viteji se înmulțeau
Odată cu urcușul drept al rîndurilor noastre
Spre freamătul faptelor
Ce se conturau în ginduri — cutezătoare.
Zorile, parcă nemișcate, stăteau de gardă
Frămîntărilor firești,
Izvorîte din setea înfăptuirilor.
Brațe de oțel se adunau în șiruri ordonate
Să culeagă dulceața așteptată a vieții,
În timp ce Pasărea Măiastră se avînta,
Odată cu noi,
În zborul liber spre fericire.

„23 August 1944 va rămîne veşnic în conştiinţa poporului, amintirea sa transmiţîndu-se din generaţie în generaţie ca un simbol strălucit al eroismului maselor populare, al spiritului revoluţionar al comuniştilor, al tuturor militanţilor progresişti din patria noastră".

NICOLAE CEAUŞESCU

O ZI CARE A SCHIMBAT DESTINUL ROMÂNIEI, O ZI CARE A ÎMPLINIT DESTINUL ROMÂNIEI

Tablou de Elena Greculesi

Partidul Comunist Român — factor de concentrare a energiilor întregii naţiuni

23 August : zi devenită sărbătoare naţională a poporului român. Este de fapt ziua cînd, în urmă cu patru decenii, întregul popor s-a ridicat la luptă pentru a asigura libertatea şi independenţa patriei, înfăptuirea unor profunde transformări democratice, revoluţionare, declanşînd revoluţia de eliberare socială şi naţională antifascistă şi antiimperialistă, care se înscrie drept una dintre cele mai luminoase pagini din îndelungata istorie a României, un eveniment crucial, generator de profunde mutaţii în dezvoltarea naţiunii noastre.

23 August 1944 a înscris în istorie, cu trăinicia şi perenitatea marilor fapte şi cu valoarea pe care numai rezultatele majore, de perspectivă, le-o conferă, că rolul de factor de concentrare a tuturor energiilor poporului, de conducător al luptei pentru înfăptuirea obiectivelor antifasciste şi antihitleriste, care exprimau, în esenţă, interesele primordiale ale naţiunii, a revenit Partidului Comunist Român.

Integrat organic în larga mişcare patriotică, naţională, antihitleristă ce s-a dezvoltat în acei ani, P.C.R. s-a detaşat prin superioritatea de concepţie strategică şi tactică, organizatorică, mobilizatoare, printr-o înţelegere superioară a inseşi intereselor naţionale vitale pentru asigurarea cărora se purta lupta. Spre deosebire de forţele burgheze din opoziţie, care s-au menţinut tot timpul într-o atitudine echivocă faţă de regimul antonescian şi au căutat soluţii pentru ieşirea din război, împreună cu Antonescu, prin înţelegeri diplomatice cu aliaţii apuseni, ocolind, multă vreme, Uniunea Sovietică, **esenţa soluţiei propusă de la începutul de P.C.R. consta în ridicarea la luptă a poporului român, cu propriile sale forţe, pentru a-şi asigura, în felul acesta, un viitor demn.** Într-o notă alcătuită la 26 iunie 1944, destinată lui Antonescu, Serviciul Special de Informaţii, care urmărea cu atenţie evoluţia evenimentelor politice interne, arăta că Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu erau „convinşi că o schimbare în România nu este posibilă decît sub presiunea evenimentelor din afară şi mai puţin a mişcării interne. Acesta este nodul gordian al înţelegerii dintre partidele democratice [burgheze — n.n.] şi extrema stîngă, comuniştii urmărind crearea «frontului democratic» ca o organizaţie de luptă imediată şi efectiv împotriva conducerii şi politicii actuale de război a României, pe cînd naţional-ţărăniştii şi liberalii privesc crearea frontului democratic drept pregătirea unei formule de guvernare în momentul cînd situaţia internă se va schimba fundamental sub presiunea evenimentelor militare".

În timpul pregătirilor din lunile iulie-august 1944 pentru declanşarea insurecţiei, la care au participat reprezentanţi ai partidelor din B.N.D. şi ai cercurilor palatului, P.C.R. a continuat să fie factorul dinamizator al coaliţiei largi de forţe create, să promoveze cu fermitate linia acţiunii practice şi hotărîte, contracarînd şovăielile liderilor partidelor burgheze, dispuşi, pînă în ultimul moment, să tergiverseze în aşteptarea unei acţiuni a guvernului antonescian care să scoată ţara din război. Oglindind concepţia P.C.R., ziarul „România liberă" publica, la 10 august 1944, un editorial în care sublinia : „Blocul partidelor nu-şi poate pierde vremea aşteptînd ca guvernul Antonescu să fie cîştigat cauzei naţionale... Blocul partidelor trebuie deci să lupte peste capul guvernului, împotriva guvernului, adresîndu-se direct naţiei şi chemînd-o la rezistenţă şi la luptă".

Liderii forţelor politice ce pregăteau acţiunea de răsturnare a regimului antonescian, de desprindere a României de Germania şi de alăturare la Coaliţia Naţiunilor Unite, prevăzuseră ca **ziua H să fie la 26 august 1944.** Aşa se explică faptul că 23 August 1944 a început ca o zi de desăvîrşire a pregătirilor. Pe parcurs, datorită precipitării evenimentelor, apariţiei unor factori favorabili, forţele patriotice naţionale au hotărît să devanseze acţiunea, aşa încît **23 august 1944 a devenit însăşi ziua declanşării actului dezrobitor.**

În dimineaţa zilei de 23 august, reprezentanţii celor patru partide coalizate în Blocul Naţional Democratic programaseră o nouă întîlnire, într-un apartament din str. Schitu Măgureanu, nr. 19, pentru a hotărî formula guvernului ce urma să preia puterea după arestarea Antoneştilor.

Reprezentanţii Partidului Comunist au încercat să-l convingă pe Maniu să accepte soluţia unui guvern format de cele patru partide politice, a cărei preşedinţie urma să-i revină chiar lui : liderul naţional-ţărăniştilor a refuzat însă această ofertă, menţinîndu-se pe poziţia că semnarea armistiţiului era o problemă ce trebuia rezolvată de un guvern alcătuit din militari.

Forţele patriotice naţionale hotărăsc ca ziua H să fie 23 August

La Palatul regal, în dimineaţa zilei de 23 august se aflau, în afară de regele Mihai, generalul Constantin Sănătescu, generalul Aurel Aldea, Grigore Niculescu-Buzeşti, Ioan Mocsony-Stîrcea şi alţi membri ai echipei de militari şi civili implicaţi în pregătirea arestării lui Antonescu. Telefonul dat de colonelul Davidescu, prin care solicitase, în numele mareşalului, audienţă la rege îi alertase pe toţi, întrucît se ivise posibilitatea arestării dictatorului mai devreme cu trei zile decît se stabilise de comun acord cu reprezentanţii P.C.R. şi ai celorlalte partide politice. Numai că „pregătirea tehnică" era insuficientă, deoarece ordinele ce trebuiau executate de unităţile militare din Capitală nu fuseseră date comandanţilor, de teama de a nu se produce vreo indiscreţie. Mai mult încă, fiind într-o zi de miercuri, trupa avea program gospodăresc, ceea ce făcea şi mai dificilă alarmarea şi punerea în dispozitiv de luptă. De pe altă parte, dacă Antonescu părăsea Capitala şi pleca pe front, arestarea lui ar fi devenit, cu siguranţă, mai complicată. Generalul Aldea va mărturisi, ulterior, că la Palat a avut loc „o consfătuire în care s-au analizat motivele pentru care mareşalul Antonescu a cerut audienţă Regelui. Noi am întrevăzut trei supoziţii : 1. Demisia guvernului, pe care Regele ar fi acceptat-o imediat ; 2. Continuarea războiului, în care caz trebuia să urmeze imediat arestarea mareşalului Antonescu ; 3. Cererea pentru încheierea unui armistiţiu, care nu putea fi acceptată decît dacă pregătirea politică a guvernului Antonescu ar fi fost desăvîrşită, iar timpul ar fi permis tratative care să fie terminate înainte de sosirea trupelor ruse la Bucureşti".

Febra ce domnea la Palatul regal era agravată de veştile pe care generalul Sănătescu le primise în cursul dimineţii de la şeful Statului Major al Armatei 4, colonelul Nicolae Dragomir. „Frontul nostru este complet rupt, încă de acum două zile — comunicase, telefonic, colonelul Dragomir. Inamicul înaintează cu blindate într-o breşă de 100 km între Siret şi Prut, fără să i se mai poată opune vreo rezistenţă serioasă : vîrfurile sale blindate se îndreaptă spre Adjud. S-au făcut toate sforţările pentru retragerea spre Sud a celor 10 divizii ale Armatei 4 aflate la vest de Siret. Domnul mareşal, deşi a aprobat iniţial, după ce a fost la Grupul de armată german a revenit. Germanii încetinesc în mod condamnabil retragerea forţelor române, care sînt, astfel, ameninţate să li se taie comunicaţiile [...]. I-am spus d-lui mareşal să aibă în vedere numai situaţia militară şi politică a României şi în ultimele zile n-a făcut nici o aluzie la consecinţele pe care le-ar putea avea actuala situaţie. **Este cazul să rezolvaţi imediat această situaţie cu domnul mareşal. Totul este pregătit. Puteţi conta, în momentul militar şi politic care se apropie, pe absoluta noastră credinţă românească».**

Generalul Sănătescu promisese să-l determine pe rege să-l cheme pe Antonescu şi „să i se impună a alege între demisie sau semnarea armistiţiului".

După cum am arătat, nu a mai fost nevoie de chemarea lui Antonescu la Palat, deoarece el însuşi a solicitat o audienţă la rege.

Mocsony-Stîrcea s-a îndreptat, ca de obicei cînd trebuia să ia legătura, pe neaşteptate, cu reprezentanţi ai Partidului comunist, spre casa conspirativă a P.C.R. din strada Armenească nr. 15. Pătrăşcanu nu se găsea acolo, dar l-a întîlnit pe Constantin Agiu. Stîrcea l-a informat despre proiectata audienţă a lui Antonescu la rege şi l-a întrebat dacă P.C.R. era de acord cu devansarea acţiunii stabilite pentru ziua de 26 august. «L-a ora aceea, în plină zi, noi nu mai aveam de acum legătura [cu conducerea partidului — n.n.] — va relata mai tîrziu, Constantin Agiu. Am găsit, totuşi, un mijloc şi am întrebat conducerea noastră şi a spus un singur cuvînt : **Înainte !».**

În cursul după-amiezii, conducerea P.C.R. a dat dispoziţie unei formaţiuni de luptă patriotice alcătuită din comuniştii Nicolae Prosan, Ilie Dinuţ, Ioan Constantinescu, Nicolae Dumitrescu, Ion Marghian şi Ion Miroiu să se deplaseze în casa conspirativă din strada dr. Felix nr. 89, gata pregătită pentru a îndeplini, cu orice sacrificii, misiunea ce i se va încredinţa în evenimentele ce urmau să înceapă. Această formaţiune, sub comanda lui Emil Bodnăraş, va prelua sub pază pe membrii guvernului antonescian, după arestarea lor la Palatul regal, transportîndu-i într-o casă conspirativă a P.C.R.

Declanşarea revoluţiei

Aşa cum se stabilise în cursul dimineţii, la ora 15,30 are loc audienţa lui Mihai Antonescu la rege. Omul nr. 2 al regimului antonescian îl informează pe suveran despre un plan propriu, conceput mai de mult, dar pe care ar vrea să-l pună în aplicare abia acum, cînd devenise foarte clar că „jocul" se apropia de sfîrşit : el considera că semnarea armistiţiului nu mai putea fi tergiversată şi se oferă ca în acest scop să plece la Cairo, înarmat cu depline puteri din partea regelui. La întrebarea suveranului dacă mareşalul cunoştea acest proiect şi dacă era de acord cu el, Mihai Antonescu a răspuns negativ. De altfel — a ţinut el să precizeze — mareşalul Antonescu, trebuind să plece urgent pe front, îl delegase pe el să discute cu regele diversele probleme legate de ieşirea României din război. Vestea că Ion Antonescu îşi anulase audienţa la rege şi urma să plece pe front a căzut ca un trăsnet la Palatul regal, regele şi consilierii săi nereuşind să-şi ascundă surprinderea şi chiar nemulţumirea. Generalul Sănătescu a telefonat imediat mareşalului reuşind să-l convingă să se prezinte la audienţa fixată. Iar regele Mihai l-a invitat pe „Ică" să rămînă la Palat şi să participe şi el la audienţa mareşalului Antonescu.

Ce motive îl determinaseră pe dictatorul Ion Antonescu să contramandeze vizita la Palatul regal ? Potrivit unor izvoare, el ar fi luat această hotărîre în momentul cînd a aflat că liderii partidelor istorice se eschivaseră din nou şi nu pregătiseră „scrisoarea de garanţie" din care să reiasă că erau de acord cu semnarea armistiţiului în condiţiile formulate de guvernul sovietic. Este posibil ca atitudinea lui Maniu şi Brătianu **să fi contribuit** la schimbarea hotărîrii lui Antonescu. Factorul fundamental care a **determinat** intenţia sa de a pleca în mod precipitat pe front, au fost ştirile pe care tocmai le primise de acolo. Ce se întîmplase de fapt ? La ora 12,00, şeful de Stat Major al Armatei 4, colonelul Nicolae Dragomir, trimisese „la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, pentru domnul mareşal Antonescu" un raport curajos în care arăta : „Consider de datoria mea să intervin direct la domnia voastră, cu orice risc, cu toate puterile mele şi punînd chezăşie toată viaţa mea închinată pînă acum datoriei către ţară, pentru a vă ruga şi a vă conjura să ne ajutaţi să îndreptăm cît de puţin situaţia tragică din care Armata trebuie încă să mai ajute ţara, **în momentul cînd puterea militară trebuie să treacă mina puterii politice** (subl. ns.). Este indispensabil, că fără a întîrzia o clipă, să ne daţi ordinul, sau cel puţin dezlegarea de a ordona retragerea generală a Armatei spre ţara noastră, de care noi nu ne putem despărţi spre a înmulţi numărul de victime menit să formeze pretinse titluri de merit pentru obţinerea unei dreptăţi pe care cei chemaţi să ne-o dea nu ne-au recunoscut-o niciodată. **Înainte de a ne lua răspunderi proprii, aşteptăm răspunsul domniei voastre, care nu trebuie să întîrzie nici un moment, pentru salvarea Armatei şi ajutorarea ţării"** (subl. ns.). Raportul colonelului Dragomir — mai ales avertismentul abia voalat din final — trebuie să-l fi convins pe Antonescu că se afla în faţa unei crize în care avea de înfruntat însăşi conducerea Armatei, iar acest fapt îl determinase să urgenteze plecarea pe front.

Lăsîndu-se convins de generalul Sănătescu, la ora 16,05 Antonescu s-a prezentat la Palatul regal. Era extrem de nervos. S-a împiedicat de covorul de la intrare, fiind pe punctul de a cădea. Pe un ton răstit, parcă anume ales pentru a-i avertiza pe cei de la palat că nu era într-o dispoziţie prea bună, l-a întrebat pe aghiotantul regal, colonelul Emilian Ionescu, care îi ieşise în întîmpinare : — «Ce face regele ? Ce este pe aici ?». A fost condus, împreună cu Mihai Antonescu, în „salonul galben", unde după scurt timp a intrat şi regele, însoţit de generalul Sănătescu.

Înţelegînd că Antonescu nu era dispus să încheie **imediat şi fără înştiinţarea germanilor** armistiţiu cu Aliaţii, regele i-a cerut să-şi prezinte demisia. A urmat un adevărat acces de furie din partea dictatorului, fapt ce i-a oferit regelui posibilitatea să se retragă în sufragerie, sub pretextul că doreşte să bea un pahar cu apă. Imediat în salon a pătruns o echipă comandată de maiorul Anton Dumitrescu, alcătuită din subofiţerii Dumitru Rusu, Dumitru Bilă, şi Dinu Cojocaru, care i-a arestat pe cei doi Antoneşti, închizîndu-i în camera „Safe" de la etajul I al Palatului.

Ulterior au fost invitaţi succesiv, la Palatul regal, sub pretextul convocării unui consiliu de coroană, şi au fost arestaţi alţi demnitari ai regimului militaro-fascist : generalul Constantin Pantazi, ministrul Apărării Naţionale, generalul Dumitru Popescu, ministrul de Interne, generalul Piki Vasiliu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne şi comandant al Jandarmeriei, colonelul Elefterescu, prefectul Poliţiei Capitalei.

Făcînd uz de prerogativele sale, regele Mihai l-a numit pe generalul Constantin Sănătescu în funcţia de preşedinte al Consiliului de Miniştri. La rîndul său, acesta i-a numit, prin decret, pe membrii guvernului : Iuliu Maniu, Constantin Brătianu, Lucreţiu Pătrăşcanu şi Constantin-Titel Petrescu — miniştri secretari de stat ; generalul Mihai Racoviţă — ministrul Apărării Naţionale.

Guvernul constituit în seara zilei de 23 August 1944 îşi desfăşura activitatea sub egida politică a partidelor ce alcătuiau Blocul Naţional Democratic (P.C.R., P.S.D., P.N.T. şi P.N.L.). Pentru prima dată în istoria României, partidele clasei muncitoare — Partidul Comunist Român şi Partidul Social Democrat — luau parte la guvernarea ţării. Misiunea principală a acestui guvern, emanaţie a insurecţiei, era — după cum se preciza în Declaraţia C.C. al P.C.R. din 24 august 1944 — „încheierea imediată a armistiţiului, scoaterea României din Axă şi curăţirea teritoriului românesc de ocupaţia hitleristă, instaurarea unui regim de drepturi şi libertăţi democratice".

Cursa spre victorie

În momentul declanşării insurecţiei hitleriştii aveau în capitala României circa 8 000 de ofiţeri şi soldaţi, în vreme ce numărul militarilor români se ridica la aproximativ 7 000, cărora li se puteau alătura membrii formaţiunilor de luptă patriotice organizate de P.C.R. În asemenea condiţii, cînd forţele erau aproximativ egale, era evident că victoria în bătălia pentru Bucureşti — cel puţin în prima ei fază — va aparţine celor care vor reuşi, primii, să pună trupele în dispozitiv de luptă, să-şi asigure superioritatea prin aducerea de noi forţe. Un mare pericol îl constituiau existenţa în zona Băneasa-Otopeni, deci în imediata apropiere a Bucureştilor, a unei grupări compacte de circa 6 000 de militari germani, bine echipaţi şi instruiţi.

În această cursă contra cronometru, cei care au acţionat cu mai multă promptitudine şi abilitate au fost românii.

Ora 18 : Biroul 3 (operaţii) al Comandamentului militar al Capitalei transmite parola „Pajura" — ordinul de alarmare a trupelor în vederea intrării în dispozitivul de luptă.

La aceeaşi oră, un agent informator german, inginerul Kurtz, află, datorită zvonurilor ce circulau prin oraş, că Antonescu ar fi fost arestat şi anunţă o staţie germană de radio, care promite să transmită ştirea Comandamentului suprem al armatei.

Ora 18,30 : De la C.M.C. porneşte ordinul „«Stejar» — extremă urgenţă", în baza căruia trupele garnizoanei Bucureşti au intrat în dispozitiv de luptă.

La Legaţia germană, generalii Hansen, Gerstenberg, Spalke şi amiralul Tillessen se întrunesc pentru a analiza situaţia, dar nu iau nici o hotărîre întrucît ambasadorul Manfred von Killinger lipseşte, aflîndu-se la Săftica, împreună cu secretara şi amanta sa Hella Petersen.

Ora 19 : Comandanţii unităţilor din garnizoana Bucureşti se prezintă la C.M.C., unde generalul Iosif Teodorescu îi pune la curent cu evenimentele petrecute, după care colonelul Dumitru Dămăceanu indică sarcinile fiecărei unităţi. Sînt constituite două comandamente — **Sud** şi **Nord** — cu misiunile : „1. Să ocupe şi să apere autorităţile şi instituţiile publice din Capitală, garantînd normala lor funcţionare. 2. Să asigure ordinea contra oricui ar încerca să o tulbure (români sau germani) atît în interiorul cît şi în afara ei".

Manfred von Killinger, informat telefonic de la Legaţie că „s-a întîmplat ceva" cu mareşalul Antonescu, îşi întrerupe cina şi pleacă spre Bucureşti.

Ora 20,30 : Trupele aflate în subordinea C.M.C. încep acţiunea de preluare sub pază a principalelor autorităţi şi instituţii publice româneşti, pe care o încheie pînă la ora 24. Concomitent, începe blocarea prin foc a principalelor obiective hitleriste din Capitală, sînt barate căile de acces în Bucureşti şi se trece la distrugerea transmisiunilor de orice fel ale germanilor.

La Comandamentul Grupului de armate „Ucraina de Sud" se primeşte ştirea că „ceva nu este în regulă cu mareşalul Antonescu şi cu vicepreşedintele Consiliului de Miniştri".

Manfred von Killinger, însoţit de consilierul de legaţie dr. Gerhard Steltzer se prezintă în audienţă la Palatul regal. Sînt primiţi de regele Mihai, în prezenţa premierului Sănătescu şi a ministrului de externe Grigore Niculescu-Buzeşti. La întrebarea, arogantă, a reprezentantului Reichului dacă era adevărat că mareşalul Antonescu şi Mihai Antonescu fuseseră arestaţi, regele îl informează că guvernul Antonescu fusese demis şi că numuse un nou guvern care reorientase politica României. Totodată, regele a cerut lui von Killinger să comunice Berlinului că România hotărîse să iasă din războiul împotriva Naţiunilor Unite şi dorea ca trupele germane să părăsească teritoriul românesc fără a se deda la dezordini. Aflînd aceste veşti, von Killinger a fost cuprins de furie : bătînd cu pumnul în masă, el a insistat ca Antonescu să fie imediat eliberat, ameninţînd că în caz contrar „România va fi transformată într-o baie de sînge".

După revenirea lui von Killinger de la Palatul regal, complet edificaţi asupra schimbărilor petrecute în România, cei de la Legaţia germană hotărăsc — după patru ore de la arestarea lui Antonescu — să anunţe Berlinul. Generalul Werner Kreipe, şeful statului major general al Luftwaffe-i, cu care Gerstenberg reuşeşte să stabilească legătura telefonic, va consemna în **jurnalul** său : „23. 8. Primele rapoarte asupra loviturii de la Bucureşti. Convorbire telefonică cu Killinger şi Gerstenberg. Amîndoi închişi la Legaţie. Killinger, complet zdrobit, transmite salutări führer-ului. Gerstenberg propune intervenţia Stukas-urilor şi a diviziei de la Ploieşti. Vrea să ocupe oraşul [Bucureşti — n.n.]".

Ora 22.12 : Radiodifuziunea română începe transmiterea **Proclamaţiei regale** şi a **Declaraţiei guvernului,** documente de excepţională însemnătate, la a căror elaborare un rol esenţial revenise reprezentantului P.C.R., Lucreţiu Pătrăşcanu. Aceste documente informau poporul român şi opinia publică internaţională că guvernul Antonescu fusese demis şi înlocuit cu un guvern de uniune naţională. Deosebit de importantă era precizarea făcută că România nu numai că ieşea din alianţa cu puterile Axei şi înceta, imediat, războiul cu Naţiunile Unite, dar se alătura coaliţiei antifasciste a popoarelor : „România a acceptat armistiţiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Naţiunile Unite — se arăta în **Proclamaţia regală.** Din acest moment încetează lupta şi orice act de ostilitate împotriva Armatei Sovietice, precum şi starea de război cu Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii. Primiţi pe soldaţii acestor armate cu încredere [...]. Poporul nostru înţelege să fie singur stăpîn pe soarta sa. Oricine s-ar împotrivi hotărîrii noastre liber luate şi care nu atinge drepturile nimănui este un duşman al neamului nostru. Ordon armatei şi chem poporul să lupte prin orice mijloace şi cu orice sacrificii împotriva lui [...]. Cel care nu va da ascultare guvernului se opune voinţei poporului şi este un trădător de ţară [...]. Alături de armatele aliate şi cu ajutorul lor, mobilizînd toate forţele naţiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena, pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub ocupaţie străină. De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mînă independenţa împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta depinde viitorul ţării noastre. Cu deplină încredere în viitorul neamului românesc să păşim hotărît pe drumul înfăptuirii României de mîine, a unei Românii libere, puternice şi fericite".

Imediat după transmiterea Proclamaţiei regale, edificat asupra schimbărilor petrecute în România, generalul Hans Friessner, comandantul Grupului de armate „Ucraina de sud" hotărăşte să preia comanda „asupra tuturor elementelor forţelor armate şi serviciilor germane din România".

Ora 23 : La Marele Stat Major român generalul Gheorghe Mihail semnează **Directiva operativă nr. 1,** care se comunică telefonic tuturor comandanţilor de mari unităţi. Acest document stabilea următoarele : „**Scopul politic :** Armata română încetează lupta alături de trupele germane, în scopul de a obţine pacea de la Naţiunile Unite şi de a reîncepe lupta alături de forţele armate ale acestora pentru eliberarea Ardealului de Nord [...].

Ideea generală operativă :

a) încetarea imediată a focului contra trupelor Naţiunilor Unite (sovietice) ; b) recuperarea forţelor armate române de pe frontul din Basarabia şi Moldova, în scopul ulterioarei lor întrebuinţări în operaţiunile vizînd recucerirea Ardealului de nord ; c) eliberarea teritoriului naţional de trupele germane ; d) acţiune ofensivă pentru recucerirea Ardealului de nord.

Acţiunile decurgînd din aliniatele a, b şi c încep imediat. Pentru acţiunea ofensivă contra trupelor germano-maghiare din Transilvania de nord se vor da ordine ulterioare.

Consemn general pentru toate trupele :

menţinerea ordinei, împiedicarea oricărei acţiuni de sabotaj vizînd căile ferate, transmisiunile permanente, rafinăriile de petrol, fabricile şi uzinele etc. ;

tăierea transmisiunilor germane de orice fel, în scopul de a paraliza exercitarea comandamentului ;

acţiunea militară trebuie să fie fulgerătoare, în scopul de a exploata surpriza iniţială.

Atitudinea faţă de trupele Naţiunilor Unite (sovietice) : prietenoasă, fără a cădea în servilism".

Ora 23,25 : Generalul Hans Friessner îl informează pe Hitler, telefonic, asupra situaţiei create prin acţiunea României şi cere permisiunea să retragă pe teritoriul controlat de horthyşti „tot ce mai putea fi salvat ca oameni şi material", pentru a organiza acolo un nou front de apărare. Dictatorul german refuza să-şi dea consimţămîntul, ordonînd : **„Înlăturaţi, de îndată, această clică de trădători şi instauraţi un nou guvern".**

La afirmaţia lui Friessner că ordinul este imposibil de îndeplinit, Hitler spune iritat : **„Atunci daţi sarcină imediat generalului român cel mai de nădejde de a forma un guvern sigur !".** Generalul Friessner îl informează pe Hitler că el luase deja legătura cu generalii comandanţi ai Armatelor 3 şi 4 române, dar aceştia erau hotărîţi să îndeplinească ordinele noului guvern. „Un singur lucru nu veţi cere din partea mea, excelenţă — declarase generalul Petre Dumitrescu — şi anume : să-mi calc jurămîntul de fidelitate faţă de regele meu". Iar generalul Steflea, deşi avea postul de comandă sub ameninţarea tancurilor germane, nu ezitase să declare că aştepta dispoziţiuni de la Bucureşti, ceea ce l-a făcut pe Friessner să tragă concluzia : „noi nu mai puteam să contăm pe el şi pe ceilalţi generali din armata română". Convorbirea telefonică Hitler—Friessner se încheie cu răspunsul încurcat al dictatorului german : „Într-o oră o să primiţi noi ordine".

Ora 24 : Generalul Walter Wenk, prim locţiitor al şefului Marelui Stat Major german, transmite telefonic la Statul Major al Grupului de armate „Ucraina de sud" ordinul lui Hitler de „a zdrobi puciul, a captura pe rege şi camarila trădătoare şi a constitui un nou guvern, sub conducerea unui general germanofil, în caz că mareşalul Antonescu nu mai e de găsit".

În momentul cînd Hitler ordonă „zdrobirea puciului" de la Bucureşti, forţele insurecţionale române reuşiseră deja să-şi creeze un avans ce avea să fie hotărîtor în luptele ce au urmat şi care s-au încheiat, după cum se ştie, cu înfrîngerea şi capturarea hitleriştilor.

Capitala ţării se afla, în întregime, sub controlul ferm al trupelor române şi formaţiunilor de luptă patriotice ; trupele hitleriste din Bucureşti, fracţionate şi izolate de comandamentele lor, fuseseră puse în imposibilitate să treacă la ofensivă, mărginindu-se la o defensivă disperată.

În restul teritoriului controlat de guvernul român, toate unităţile militare din interior fuseseră alertate pentru a trece la dezarmarea hitleriştilor. În Valea Prahovei, care prezenta o deosebită importanţă atît pentru români, cît şi pentru germani, trupele române şi muncitorii înarmaţi trecuseră la preluarea pazei întreprinderilor pentru a le feri de distrugere.

În zona frontului, Armatele 3 şi 4 române, cu unităţile aferente, ieşiseră de sub comanda Grupului de armate „Ucraina de sud", subordonîndu-se Marelui Stat Major român. „Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea germanilor", consemnează, la ora 24, **Jurnalul de operaţii** al susnumitului Grup de armate.

Răsturnarea guvernului şi a dictaturii militaro-fasciste în după amiaza zilei de 23 August 1944 a marcat declanşarea insurecţiei şi începutul revoluţiei de eliberare naţională şi socială, antifascistă şi antiimperialistă. Dînd curs ordinelor primite din partea guvernului insurecţional, întreaga armată română, inclusiv trupele de jandarmi a întors armele împotriva Germaniei hitleriste, schimbare ce a rămas unică în analele celui de-al doilea război mondial. În strînsă colaborare cu armata şi alături de ea au participat la luptă masele populare de la oraşe şi sate. În cursul unor bătălii grele, forţele patriotice româneşti au lichidat rezistenţa trupelor naziste, eliberînd în cîteva zile capitala şi o mare parte a ţării. Sosirea, la 30 august 1944, a trupelor sovietice în Bucureştii eliberaţi a fost salutată cu entuziasm de masele largi ale populaţiei.

Vigoarea şi fermitatea cu care întregul popor s-a ridicat la luptă, larga participare a tuturor forţelor patriotice la acţiunea de eliberare demonstrează că 23 August 1944 a reprezentat un energic şi determinant act de voinţă al întregii noastre naţiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului nostru de a zdrobi orice dominaţie, de a fi liber şi deplin stăpîn pe ţara sa, de a-şi hotărî singur viitorul. „Insurecţia din August 1944 — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu — a marcat începutul revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independenţe a patriei, la transformarea revoluţionară, socialistă a României. Masele populare şi-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul la libertate, dreptul de a fi stăpîn pe bogăţiile naţionale de a-şi făuri destinele potrivit intereselor şi aspiraţiilor proprii, precum şi posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă şi mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă şi comunistă".

A. Simion

Stilpi de marmură şi jar

Am semănat flori în istorie
Lîngă fîntîni unde-mi muriră fraţii
Şi mi-am zidit casa, familia
Unde se îndoaie Carpaţii...

Am semănat flori pe monumente
Unde chip tînăr răsare din piatră
Îmi zidesc casă şi îmi cresc pruncii
Lîngă focul din vatră.

Semăn flori pe ţărmuri de riu
Şi apele fug albindu-se-n izvoare
Este semn bun şi parcă ştiu
Istoria-şi adună paginile rare ;

Munţii parcă prin păduri i-aud
Cum rostesc cu ţara şi tresar
Numele căzute-n trupu-i ud
Să rămînă stilpi de marmură şi jar.

Bogdana Boeru

În August

În August,
Eroii
Ne-au sfinţit
Definitiv cuvintele —
Pămîntul să capete grai :
Să aibă idee,
Să aibă har,
Să aibă putere,
Să aibă rod
Să aibă pace ; —
Să nu mai fie
Pălmuit de mitraliere !...
Iată-mă
Privind creştetul ţării
Ca pe-o minune —
Înălţată din durere,
Înălţată din voinţă,
Înălţată din luptă,
Înălţată din muncă ;
Din lumina minţii —
Ca o magistrală
Ducînd spre comunism.

Nicolae Sineşti

Contur al libertăţii

Cînd corbi
hămesiţi
înfulecau încă
din pîntecul sfîrtecat
al Europei,
Noi,
cei de la curbura
Carpaţilor
desferecam
o uşă putredă,
ca aerul
proaspăt
să dea buzna
întregind
speranţele
unui neam
visînd —
prin secoli
la conturul pur
al Libertăţii
întru nuntirea Ei
de-a pururi
cu duhul
mioritic.

George Sânpetrean

Portret
IN AUGUST

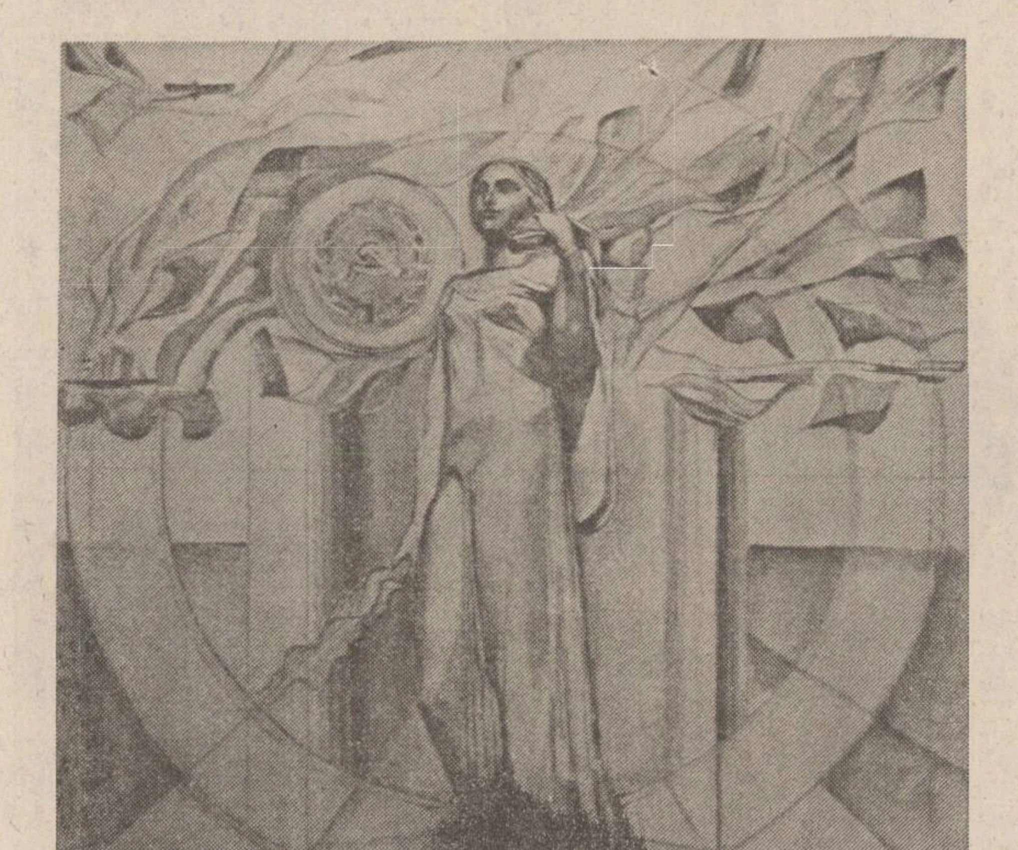

Generaţia de tineri scriitori din România are un avantaj excepţional; ea s-a născut în anii de linişte şi de pace de după război, în anii fertili şi luminoşi ai socialismului. Biografia lor se identifică întru totul cu epoca pe care o numim pe drept cuvînt Epoca Ceauşescu, incorporată firesc în transformările uriaşe care schimbă de la o oră la alta destinul întregului nostru popor. Patria lor a fost întotdeauna o patrie socialistă. Viaţa lor este o viaţă care aparţine socialismului. Viitorul lor face parte din marea visare socialistă a ţării, aşa că a scrie despre România de astăzi înseamnă, de fapt, a-ţi declara apartenenţa absolută la marile înfăptuiri care îi deschid drumul spre fericire, a rosti un angajament solemn de iubire şi de ataşament. Pentru tinerele generaţii de constructori ai socialismului, marea sărbătoare naţională de la 23 August nu s-a despărţit niciodată de lumina biruitoare a păcii şi soarelui. Ei îi închinăm urări fierbinţi de prosperitate şi de omagiu, legămîntul nostru de a nu obosi să-i omagiem în cuvinte înaripate — victoriile.

Cîntec de iubire

Tulburătoare aşezare în calendar, luna august este ea însăşi un anotimp, o lucidă alunecare pe punţile secrete ale sevei, dinspre miezul verii răscopt către primii stropi de brumă promisă. O îngînare tandră de anotimpuri, o tăcută învrăjbire de penumbre şi unghiuri solare, sub care apropiatul septembrie îşi ascute, zi de zi, golfurile de răcoare...

Eu m-am hrănit cu aceste frumuseţi! Un ritual ori o datorie m-au chemat să ies din nou în Cîmp, acolo unde Ţara se vede mai bine, în limpezimile aşezării sale. Un tren ca o acoladă în perpetuă mişcare părea să adune, pentru ochii mei, poala de grăunţe a cîmpului, seminţe coapte şi vii, foşnind uscat şi sănătos în gura sacilor de păstrare.

O fabulă antică, preluată fără adaosuri de înţelepciunea gospodărească a tuturor secolelor, mi-a strecurat în harfă semne de veghe şi avertizare, că, nu prea departe, peste două-trei ferestre de timp, ninsoarea abia aşteaptă să-şi rupă zăcătorile ei de argint. Nu e, desigur, nici-un secret: august e o încununare nostalgică a luminii, care, încet-încet, se stinge-n marele felinar al verii, lăsîndu-ne, totuşi, neaşteptat de bogaţi, stăpînii unui depozit de poveri ce vor hrăni cu dragoste planeta. August e timp disciplinat şi e fruct matur ce se desface, sătul de sevele pămîntului, zvîrlindu-şi sîmburii de promisiune. Întunecată, iarba se apleacă peste răzor, adăugîndu-şi graniţele ei fără statornicie. Fluturele de august îşi tîrăşte trudnic aripa îngreuiată de polenul verii întregi, gata să se sufoce într-un rug de mure întîrziate. Acolo poposeşte şi poemul meu, ca un cîntec de dragoste pentru ţară.

Patria, măr strălucitor, se scaldă în oceanul nemărginirii, arătîndu-ne cu orgoliu şi mărturisire stihiilor îngheţate din jurul nostru. Nu se poate ca o fărîmă de înţelegere să nu scînteieze, din truda noastră, perpetuă, în marea oglindă absentă şi nepăsătoare a Universului! Poate că hrana de inteligenţă şi echilibru pe care noi o transmitem continuu cumpăneşte axul rotitoarelor lumii ce ne privesc, probabil, ca pe o inconfundabilă minune.

August promite maturitatea luminii. De aici începe dezvăluirea tezaurului.

Să nu închidem ferestrele prea devreme! Există cîntece în văzduh care ne caută de mult. August este el însuşi un asemenea cîntec. Să-l ascultăm! Pentru iubire...

Gheorghe Istrate

Clipa de curaj

Ar trebui ca în locul agendei (scumpa sfînta, comoda, obligatoria noastră agendă) cu însemnarelele noastre zilnice, cu numele multor, foarte multor cunoscuţi, vag-cunoscuţi ce ne populează biografiile, viaţa şi prin care credem că trăim intens şi că nu sîntem singuri pe lume să avem posibilitatea, să ne dăm noi înşine posibilitatea de a ne nota anul, luna, ziua în care ne-am smuls din comoditate şi ne-am confruntat, fără menajamente şi fără scuze repetate pînă la a crede că într-adevăr sînt adevărate! cu noi, cu viaţa de pînă atunci, întrebîndu-ne de rostul şi sensul ei. Cu alte cuvinte, ar trebui să ne notăm anul, luna, ziua în care am avut curaj. Mulţi dintre noi nu ar avea ce să scrie, multe pagini ar rămînea pe veci neatinse. Şi atunci, spre a nu ne face mai săraci decît sîntem, mai săraci cu o dimensiune umană, ne bucurăm şi participăm cel mai adesea cinstit la curajul celorlalţi, admirîndu-l. Mi-amintesc cu cîtă emoţie citeam în copilărie cărţi cu eroi exploratori, cu eroi exemplari care se băteau cu toată lumea pentru o idee (despre care toţi ceilalţi aveau părerea expresă că nu se poate). Şi timpul („adică, singura noastră avuţie", după cum spunea Hemingway) le dădea dreptate, le dădea mereu dreptate şi senzaţia finală e că, totuşi, totul e destul de uşor pe lumea asta.

Cînd mi-a spus că la începutul adolescenţei era un timid şi un contorsionat ca o iederă, că visa să ajungă actor sau regizor (drept care se pregătea organizînd pentru puştii cartierului spectacole de teatru de păpuşi), că şi-a irosit o adolescenţă presat de tirania pregătirii cît mai complete pentru examenul de admitere, care examen de admitere trecut i-a adus o scurtă bucurie şi i-a mai adus alţi cinci ani de muncă imensă pentru fiecare examen şi că la sfîrşitul facultăţii brusc, de nimic anunţată această hotărîre a optat pentru un şantier, povestea mi s-a părut frumoasă ca un scenariu de film, ca un mult prea frumos film cu eroii noştri contemporani „atît de tineri". Nu visase construcţii mărete, nu desenase peisaje de munte sălbatice şi dure în care să se profileze intervenţia binefăcătoare a deschizătorului de drum, probabil că nici nu recitase cu patos şi sacadat „Dă-mi, tăticule, şi mie / O lopată şi-o mistrie / Să mă duc pe şantier / Să mă fac brigadier". Nu arsese etapa brigadieristă, în schimb era „şantierist" prin vocaţie. O vocaţie descoperită, cum zice, la timp, o vocaţie în care clipa de curaj (ce anume gîndise în clipa aceea nu spune, nu vrea să spună, rămînînd probabil ca un secret al victoriei lui) se transformase în istoria unui om.

Şi-a jurat în mai multe rînduri să plece de pe şantier (au fost clipe de intensă amărăciune, au fost clipe de dezamăgiri şi de întrebări privind chiar rostul său acolo), dar nu şi-a ţinut nici o clipă jurămîntul mai mult de cei cîţiva paşi care-l duceau spre liniştire în baraca denumită pompos sediu. Aşa cum un om trăit (născut şi crescut numai în plină natură) se deschide, freamătă cînd simte miros de proaspăt şi reavăn, de colţ de iarbă, tot astfel freamătă el atunci cînd simte în jurul lui şantierul, dar, mai ales, cînd simte în jurul lui oameni tineri luînd contact cu această stranie şi fascinantă lume a şantierelor (despre care spunem multe, fără să o cunoaştem în articulaţiile şi în legile ei care-i dau specificitate). Cum adolescenţa lui nu s-a petrecut sub această zodie, îi place nu să-i observe şi să-i dădăcească, îi place să creadă că greutăţile, că nostalgia unei lumi care-şi mai petrece încă pe sub castanii, pufoşi şi sentimentali ai oraşelelor natale nu sînt decît clipe de curaj pentru viaţa care le va aduce o mie de necazuri şi o singură mare bucurie: aceea de a deveni oameni adevăraţi. Clipa aceea de curaj, clipa în care adolescentul se duce cu gîndul la locul inimii sale şi ar vrea să se trimită pe sine în locul înduioşătoarei scrisori, face parte din adevărul acestei vieţi. O clipă de curaj care trebuie simţită şi susţinută. Apoi, zice el, totul este foarte, foarte simplu luînd-o de la capăt.

Constantin Stan

Noi înşine

M-am gîndit să scriu, în acest august solar, despre un loc din ţară. Un loc cît mai pitoresc, mai românesc şi mai plin de semnificaţii.

Mi-am dat seama că alegerea este cît se poate de simplă. Nici măcar nu e nevoie să alegi, e suficient să enumeri, să vezi sau să-ţi aminteşti.

Se poate începe din nord. Maramureşul e un stîlp sculptat cu motive simple şi eterne. O comoară păstrată de munţi şi de sufletele oamenilor. Am respirat, cîţiva ani în urmă, tot într-o lună de august, aerul său voievodal, am ascultat uruitul morilor aproape neschimbate de la facerea lumii măcinînd timpul, i-am mirosit fînul şi i-am pipăit zorile, m-am purificat în apa Izei culcîndu-mă pe pietrele ei surprinzător şlefuite şi simţind şuvoaiele-i înalte de o palmă dar nesfîrşite şlefuindu-mi trupul ca pe o piatră sortită să rămînă, am mîncat, în casele primitoare, lipite parcă de însăşi mama natură în peisaj, cum se mănîncă, avid şi cuviincios, ţărăneşte, am ascultat cîntece care nu se uită, am existat şi m-am simţit mai aproape de mine ca niciodată pînă atunci. În Maramureş totul e cu măsură şi mai mult decît se poate.

Sudul ar fi şi el un început. În august Dunărea e mai puţină dar parcă mai concentrată, mai albastră. Îşi petrece bărcile şi peştii şi umbrele sălciilor într-un vals lichid lipsit de grabă, într-o splendoare monotonă de şoapte şovăielnice. Am înotat în valurile ei oblice şi flămînde şi am cunoscut gustul mîlului ei răscolit, acel amestec sordid de pămînt şi apă din care se clădeşte încet un alt pămînt care va fi spălat de o altă apă, oferind materialul de plămadă unei geneze eterne.

Enumerarea ar putea începe din munţii cei mari. Cu negura adîncă a pădurilor lor sau cu albul lor imaculat ce se înalţă spre cer ca într-o apoteoză a brazilor. Ce sentiment să te afli la picioarele brazilor, la picioarele munţilor. Ce sentiment să ştii că sînt ai tăi şi că le aparţii. Ce sentiment să te simţi brad, să te simţi munte. Priveşti un fir de apă răsărind de sub o coamă de muşchi şi nu e nevoie să fii poet, e inutil să încerci să simulezi sentimentele mari pentru că pur şi simplu izvorăşti din tine, sufletul îţi dă peste margini de frumos şi de bine, de uşor şi de senin. Frunze neliniştite, animale foşnitoare, raze stinghere, arome, zvonuri, zboruri, toate în jurul tău se contopesc într-o beţie paşnică şi sublimă a simţurilor, din care s-ar putea să te trezeşti dar pe care n-o mai uiţi şi care creează obişnuinţă. Mi-am revenit dintr-o astfel de reverie undeva

în jos de Piatra Craiului, într-un loc celest care se cheamă Plaiul Foii, şi de atunci am rămas în acel peisaj.

Poţi să-ţi începi însă evocarea cu un oraş. Sau cu un sat. Cu oricare oraş, cu oricare sat. Orşova, oraşul strămutat din valea acoperită de ape sus, pe înălţimea defileului, e un simbol care poate fi interpretat în cele mai diferite şi mai nobile sensuri. Eu, cînd am văzut oraşul nou, aliniat în faţa Soarelui de august, mi-am imaginat nişte trepte. Prin strămutare Orşova a urcat o treaptă. Sau mai multe. Cîteva. S-ar putea ca locul ei de azi să fie odată necesar pentru altceva. Şi atunci mi-am imaginat că Orşova va fi strămutat mai sus pe culmea malului, că va mai urca o treaptă. Apoi mai sus, alte şi alte trepte, iar cînd nu va mai exista un mai sus, va fi strămutat şi malul, şi iarăşi se va putea construi un oraş, un oraş nou, încă mai aproape, mereu mai aproape de cer, de Soare. E un simplu gînd, sau poate o exagerare. Dar un oraş care te îndeamnă la asemena exagerări e un oraş frumos.

Satele noastre sînt nu mai puţin frumoase. Cu condiţia să nu fii obligat să trăieşti la ţară, ar spune cineva. Nu ştiu. Presimţim că satele vor deveni în curînd muzee perfect arătoase dar lipsite de animaţie. Şi nu se poate ca noi, savanţii de azi să nu urcăm atunci cu gîndul la trecutul nostru de oameni ai pămîntului, de ţărani cu palmele crăpate de muncă. Oricît de culţi astăzi, sîntem totuşi la fel de umani, de oameni ca acum două mii de ani. Am fost ţăranul de acum două mii de ani într-o casă plăpîndă din satul dac Barboşi, o casă micuţă cît să cuprindă cîteva suflete, o casă cu fîntînă, cu grajd, cu vaci, găini şi gîşte, cu pîine şi sare. Opţiunea viitorului e clară, însă nuanţarea ei e o problemă mai delicată decît se poate vedea cu ochiul liber.

Dar locurile din ţară există prin oameni. Iată deci că, dacă aş vrea să scriu sau să vorbesc despre ţara mea, ca orice alt om despre ţara lui, aş putea începe foarte uşor.

Dar, Românie în august, oricum aş începe, aş încheia simplu: ţară bogată şi frumoasă!

Octav Buruiană

Omul de la etajul doi

Este adevărat că l-am văzut într-o zi traversînd strada (un spaţiu în care se anula dintr-o dată relaţia medic-pacient), şi este tot atît de adevărat că într-o altă zi l-am văzut ieşind din sala de operaţie pe unul din culoarele unui spital, la etajul doi. Intrase în sală dimineaţa, la prima oră, îl căutasem pentru un interviu, revenisem la prînz, nu ieşise încă din operaţie; l-am aşteptat atunci pe holul spitalului. Între ora 9 şi 14 ore pe care el le petrecuse înăuntru, eu reuşisem să termin de citit cîteva eseuri ale lui Mircea Maliţa, (mai stăruia încă în mintea mea fraza: Cîte miliarde de cuvinte nu sînt proferate în gol, fără efect tangibil şi fără să se transforme în acţiune), felicitasem un prieten cu ocazia zilei sale onomastice, întocmisem cîteva fişe pentru o viitoare carte, dădusem cîteva telefoane în care aflasem amănunte despre concedii, cărţi în curs de apariţie, veşti despre starea vremii în următoarele trei zile, băusem o cafea, îmi cumpărasem bilet de avion pentru o localitate din nordul ţării la Agenţia din Piaţa Amzei, cumpărasem harta politică a Europei. Între un drum şi altul schimbasem cîteva mijloace de locomoţie, alte cîteva sute de metri i-am făcut pe jos. În acest timp, el doctorul Ion Bălănescu, avea să rămînă în perimetrul foarte precis al unei săli de operaţie. Nu avea cum să treacă nici prin entuziasmul facil care mă cuprinsese în intervalul acelui segment al zilei, nu avea cum să-l domine nici sentimentul că trebuie să se grăbească, concentrîndu-şi din mers gîndul pe ceea ce va fi mîine. Avea în schimb să fie cuprins de stăpînirea de sine absolut obligatorie acestei profesii ale sale în care secunda fiecărei greşeli contează. Mai ales mişcarea greşită. Mă gîndeam că într-una din zile, într-un amfiteatru, i s-a decernat titlul de doctor, cu aproape două decenii în urmă, el, cu care s-a început o nouă generaţie de medici. Doctorul în ştiinţe medicale, Ion Bălănescu, medic primar chirurg, cu care aveam să stau de vorbă în cursul aceleiaşi zile, la cîteva minute după ce părăsise sala de operaţie, este convins că în meseria sa nu vorbele au valoare, ci blîndeţea unui gest şi promptitudinea intervenţiei. L-am văzut nu o dată cîştigînd inima bolnavilor săi, atunci, şi mai tîrziu, deşi între el şi bolnav nu avuseseră loc nici măcar cuvintele unui simplu dialog. Dar ochii şi mîinile sale au ştiut să suplinească mereu şi mereu cuvintele. Ion Bălănescu este un om sobru faţă de sine şi de meseria sa, cu ore fixe de vizită şi contravizită, cu o dragoste faţă de pacienţi rar întîlnită. Şi nu mai surprinde pe nimeni că doctorul Bălănescu poate să-ţi povestească un caz de-al său, nu pornind de la fişa lui medicală, ci plecînd de la datele sale biologice şi psihologice. Pentru că fiecare dintre ei reprezintă nu numai un pacient cu seria buletinului, nume şi prenume, grupa de sînge, analize, diagnostic, ci şi valoarea sa morală şi spirituală a ceea ce înseamnă şi va continua să însemne pentru societate. Pentru că rolul său esenţial este să facă oamenii bine. Şi să-i redea societăţii. Şi-l privesc pe Ion Bălănescu cu revelaţia faptului că omul acesta face parte din categoria acelora care s-au uitat pe sine înşişi pentru o cauză şi se simt responsabili faţă de ea. Un chip de bărbat decis, cu mişcări precise, cu o siguranţă în tot ceea ce face, de la diagnostic la act chirurgical. Dă încredere şi speranţă. Dar diagnosticul despre el a fost pus cu siguranţă de către pacienţii săi. Pentru că ei sînt cei mai competenţi în asemenea cazuri. Cîţiva bolnavi de la etajul doi l-au numit doctor cu mînă de aur. Aici, la noi, mi s-a spus, este un loc în care se dă o bătălie colectivă pentru o cauză colectivă: readucerea în viaţa noastră comună şi a celor împinşi în izolare şi suferinţă. Şi mai este ceva. În cazul doctorului Ion Bălănescu este vorba, ca în cazul atîtor medici, despre inteligenţă şi omenie, despre chemarea sa, legămînt spre medicină. Nu sînt abstracţii. El se bucură de un înalt prestigiu profesional, transformîndu-şi toţi anii săi de meserie într-o perioadă de studiu permanent. Fiecare om redat societăţii este un examen şi un pariu cîştigat.

Areta Şandru

Cea mai frumoasă

Parcă-l văd şi acum: cu picioarele lungi, cum măsura dealul, ca din compas; cît de iute-l trecea, zorit să ajungă acasă şi să se apuce de altă treabă: cea a cîmpului. Noi, copiii, pe alt drum, pe alt deal, cu paşii noştri pitici, chiar dacă ne aşezam pe fugă, tot în urmă rămîneam. Şi abia aşteptam să vină ziua de a doua zi, să mergem iarăşi la şcoală. Înaintea noastră, a tuturora, abia mai tîrziu mi-am dat seama ce treabă avea: ne pregătea lecţiile. Era rău, adică exigent învăţătorul nostru, Damaschin Petru, şi poate de atunci am rămas cu o slăbiciune faţă de acest gen de oameni. Cîteodată lipsea; un alt dascăl, Mayer Petru, cu părul alb, de o blîndeţe fără măsură, îi ţinea locul; era directorul şcolii şi tot de atunci aştept ca instituţiile să fie conduse de oameni buni ca pîinea.

Mi-am dorit să fiu şi eu învăţătoare, am şi absolvit liceul pedagogic; am făcut şi un pact cu tata, de a mă întoarce în sat şi „doamnă" şi la avere, căci un dascăl de ţară are două profesii. Dar nu m-am ţinut de cuvînt şi am fugit la facultate. Şi m-am făcut profesoară pentru învăţători şi educatoare, ajungînd colegă tocmai cu foştii mei profesori; şi după trei ani, iar am fugit, în cu totul altă profesie.

Dar am pe cine să mă bizui: Silvia, colega mea de bancă din cei cinci ani de liceu, e acolo. Ea îmi punea, în pauza mare, şervetul alb pe pupitru, încărcîndu-l de prăjituri şi fructe, hrănindu-mă ca o soră mai mare şi certîndu-mă mereu: „tu, fată, uiţi să mănînci". Ea mă cotea la ore, cînd uitam de mine, cu gîndul cine ştie unde; ea îmi ascundea uneori cărţile cu care îmi pierdeam nopţi întregi ascunsă în cabinetul „de română", aducîndu-mă cu picioarele pe pămînt. A fost repartizată în altă parte, s-a măritat în altă parte, dar pînă la urmă tot s-a întors; casă nouă, doi copii. Face pe jos, din comuna Vîrfurile, precum altădată dascălul nostru dintr-un sat în altul trei kilometri încolo trei încoace o distanţă de nimic acolo, la noi, ea, Silvia, „doamna învăţătoare" pe care o iubesc pentru că şi-a ales cea mai frumoasă meserie şi-a păstrat-o şi s-a întors cu ea în sat.

Carolina Ilica

Cu gînd de pace

O ţărancă bătrînă mi-a spus zilele trecute la piaţă, unde vindea mere aduse tocmai din nordul Transilvaniei: „...îi bine, şi ne-om descurca, numai **pace să fie**!" Cuvintele acestea, spuse din suflet, au acea bunăcuviinţă şi înţelepciune în faţa vieţii a poporului nostru, mi-au dovedit că această internaţională problemă a păcii ne doare pe fiecare dintre noi, oricare ne-ar fi meseria, din orice colţ de ţară am fi. Avem nevoie de pace ca să muncim în linişte, ca să ne putem bucura de roadele muncii noastre.

Trecutul doarme închis în fiecare dintre noi, amintirea strămoşilor este vie în conştiinţa noastră. Bunicul meu a cărui fotografie este îngălbenită de vreme, îl înfăţişează în uniformă militară, seamănă perfect cu mine, şi are în această fotografie, ultima rămasă de la el, tot vîrsta mea: 32 de ani. Pe spatele ei, scrie: „Lilă Ion, Regimentul 21 infanterie — Gorj". A luptat cu eroism la Mărăşeşti, a fost rănit, a primit cele mai înalte decoraţii. Au rămas după el două volume de versuri, păstrate la Biblioteca Academiei, pe care acest ţăran fără carte din Gorj a venit să le publice în Bucureşti. La rîndul lui, tatăl meu s-a luptat cu nemţii în ultimul război, fiind rănit în Munţii Tatra. Numai luptînd pentru pace, obţinem pacea.

S-a vorbit adesea despre vocaţia de pace a poporului român. El nu a început războaie de asuprire, el nu a năvălit asupra altor popoare, el nu a semănat distrugere şi moarte în urma sa, poporul român şi-a trăit viaţa sa paşnică, şi atunci cînd a fost cazul, s-a apărat cu hotărîre şi vitejie. „Pentru a putea trăi o viaţă care ţi-a fost dăruită, eşti dator s-o meriţi, ca om şi ca neam în fiecare clipă" — spunea marele Nicolae Iorga. Şi poporul nostru şi-a meritat de-a lungul timpului existenta, s-a zbătut prin negura vremurilor să-şi creeze o ţară unită şi bogată, o ţară liberă, neînchinată altor popoare. Românii sînt oameni care iubesc munca, şi oamenii care iubesc munca, iubesc pacea. Pe acest pămînt plin de bogăţii fără seamăn, munca oamenilor a scos la iveală sarea şi aurul din munţi, grîul şi porumbul din cîmpii, a înălţat cetăţi minunate, o cultură care străluceşte între celelalte culturi ale lumii.

Un scriitor tînăr al vremurilor noastre trebuie să fie un ostaş al păcii.

Poporul nostru a trecut prin multe perioade întunecate, a fost lovit şi exploatat, dar niciodată nu s-a lăsat doborît, a trecut prin toate relele păstrîndu-şi fiinţa naţională şi bucuria de a trăi.

Un scriitor tînăr este conştiinţa poporului său. Tot ceea ce poporul iubeşte, tot ceea ce visează, idealurile sale, capătă glas prin opera fiecărui scriitor. Iată de ce ideea sublimă a luptei pentru pace se găseşte în fiecare cuvînt, în fiecare rînd scris şi publicat în patria noastră. Noi nu dorim războiul, nici aici nici în altă parte a lumii, noi nu dorim o lume plină de arme distrugătoare. Un popor nu îşi poate valorifica toate capacităţile sale constructive şi creatoare decît în condiţiile unei depline siguranţe, a sentimentului de libertate şi de pace. Şi pentru cîte victorii celebrăm astăzi, sub soarele României socialiste, este nevoie de pace!

Ion Lilă

Un vernisaj al izbînzii

Cînd a apărut între noi, reportajul era deja gata. Cum să-l bagi în seamă dacă eram în cîmpia Teleormanului iar el semăna cu directorul Bibliotecii Academiei? Un director, ce-i drept, foarte tînăr, dar un director cu ochelari, cu cravată, slab, timid, retras, speriat cumva de lumina prea puternică a cîmpiei, obişnuit doar cu penumbra intimă şi atît de plăcută a sălilor încărcate de cărţi. Era singura ipostază în care fereala lui, stîngăceala cu care şedea acolo, în mijlocul satului, pe uliţa principală — se potrivea. Aplecat peste carte, destins, zîmbitor, fericit să poată savura în deplină singurătate lumea ideilor. Ce mai, tipul „şoarecelui de bibliotecă" absent la semnele fermecate ale vieţii, păşind abulic prin lume, cu mintea în „păsări" plecată, de-a pururi, în cărţi. Asculta, un pas la o parte, ce spunem, nemulţumirea noastră zgomotoasă şi manifestă de-a nu fi izbutit să-l găsim pe inginerul agronom Dumitru Teodorescu, pe care izbutisem atît de bine să îl cunoaştem prin roadele muncii sale dar pe care nu-l văzusem la ochi. Munca sa (şi a oamenilor, fireşte), transformase porţiunea aceea de Bărăgan într-un album cu cărţi poştale ilustrate din care te priveau, fotogenice şi surîzătoare, grîul, porumbul, fîneţele încărcate de flori, aşezate, toate, într-o impecabilă geometrie, de parcă pămîntul era pregătit permanent să aştepte o inspecţie generală, o oră model în care agricultura aflată sub comanda unui tînăr specialist să arate de ce este în stare, ce-ar fi trebuit să arate demult. Era cunoscut de toţi, iubit şi stimat (tot căutîndu-l trebuise să facem o adevărată anchetă printre săteni) cu un fel de ciudă pe noroc şi viaţă, oamenii regretau că nu avuseseră parte de-un om ca el la comanda treburilor pămîntului încă de la început. „Am fi trăit în rai", spuneau, cu toate că raiul nu era prea departe nici de felul în care arătau gospodăriile lor, casele, un rai străbătut de mirosul dulce al pîinii pe care o coceau chiar în sat.

— În cîţi ani?

— Doar în trei!

De asta căutam în orizontul prăfuit al cîmpiei o şaretă, un car de luptă pregătit perma-

Maria Cune

Continuare în pag. a 6-a

vasile andronache

O roşie fîntînă

Trup al meu cu zbucium cum te-ncarci
Parcă-ai duce fulgerul în mînă
Flori şi iarbă vîntul clatină copaci
Şi-n ţărînă arde roşu o fîntînă

Mă cobor cu nimbul frunţii s-o-ntîlnesc
Să îi cadă stropul lacrimei în ea
Din rubinul jertfei pururi înfloresc
Macii libertăţii ca o pură stea

Patruzeci de trepte am cioplit şi încă
Vom ciopli în vreme neamului carpat
Orice piept în faţa valului e stîncă
Vitejia asta-i fără scăpătat

Cei ce vin vor da o nouă strălucire
Libertatea le-o lăsăm în dar
Să aducă peste timp cinstire
Celor care mîine fi-vor crini de var

Curgerea asta în sus

Si curgerea asta în sus
Spre mult visata perfecţiune
E o lucrare umană fără apus
În care se-oglindeşte omu-n acţiune
Dar fără libertate nimic nu înfloreşte
În august 23 s-a pus această bornă de lumină
Din soarele acelei revoluţii se-mplinesc
Destinul nostru liber şi lumea comunistă
ce-o să vină

Hai să străbatem ţara împreună
Acolo unde dorm eroii-n urna ţării
Aceleaşi sentimente nobile ne-adună
Plini de tumult ca-ntinderile mării

Ţara asta-i urnă şi altar
Valul morţii i-a bătut pămîntul
Moartea ne-a fost dată nouă-n dar
Însă n-am murit şi ni se-aude cîntul

Ţărînile deschise

Ţărînile deschise vor fi în veci citite
Şi filele din carte cu chipuri zugrăvite
În phanteonul neamului vor fi
Eroii comunişti pentru vecii

Vieţi tinere curmate ca o floare
Cel care a murit pentru un vis nu moare
Pentru un adevăr şi-o lume nouă
Chiar de îi cad pe urnă boabele de rouă

Sub flamuri şi-n lumină
Se mişcă-alături zvelta lor tulpină
Sufletul lor sub tîmple îl simt cum îmi zvîcneşte
Şi tot ce e şi încă va veni din jertfa lor
prin vreme înfloreşte.

crişan constantinescu

Primăveri

Partidul e lupta de-acum şi de ieri
Pentru zori, pentru pîine,
Arcuind mai bogate-n azur primăveri
Şi făclii României de mîine.

Partidul e-n noi şi cu patos deplin
Năzuim fiecare
Sub arcadele păcii, spre anii ce vin
Să durăm bucuriei altare.

Partidul e-acest brav popor milenar
Cu vis tînăr sub gene,
Înălţind spre lumină un spectru solar
Din Carpaţi şi cîmpii dunărene.

Făclii de August

Şi arc de vis, şi năzuinţa noastră
Le-am împlinit cu patos şi cu dor,
Ni-s anii zbor de pasăre măiastră
Spre-al vetrelor statornic viitor.

Mă străduiesc a-mi împleti menirea
În iureşul vibrînd al celorlalţi,
Să poate flori, s-aducă rod iubirea:
Eşti tînăr cît te dărui şi te-nalţi.

S-aduci ofrandă fapte şi cuvinte
În urnele acestui drag pămînt,
Să-ţi fie scop chemarea lui fierbinte
Şi pacea lumii, darul cel mai sfînt.

Doar astfel va spori în frumuseţe
Pămîntul ţării scump ochilor mei,
Vor dăinui-n superbă tinereţe
Făclii din August Douăzeci şi trei.

Un gînd de august

Urmare din pag. 1

pionieri din ţara noastră! Cravata roşie purta în sine atîtea promisiuni! Şi le-a ţinut pe toate: pionieria a fost, este şi va fi minunata perioadă a copilăriei însorite, cu vise cutezătoare, cu atîtea posibilităţi de afirmare, cu atîtea posibilităţi de formare prin neasemuita grijă a partidului, a întregului popor faţă de cele mai tinere generaţii.

...Ani tineri apoi şi maturi. În jurul meu oameni tineri şi maturi. Români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — un singur gînd, o singură voinţă, o singură străduinţă: de a da fiecare în domeniul său, după capacitatea sa, prin fapta şi gîndirea sa, prin forţa sa — şi, de multe ori şi peste! — cît mai mult, cît mai bine, cît mai frumos pentru ca o ţară numită România să iasă din anonimat, să fie apreciată în lumea întreagă, să se ştie de ea ca de o ţară înfloritoare, cu oameni harnici, înfrăţiţi în muncă şi idealuri, doritori de pace, de progres şi civilizaţie nu numai pentru acest popor, ci pentru toţi locuitorii planetei Pămînt.

O ţară cu oameni de omenie. O ţară numită România. Ea este patria mea.. Despre neasemuitele-i frumuseţi, despre locuitorii ei harnici şi dotaţi scriu de peste trei decenii. Dar subiectul nu poate fi niciodată epuizat. Caut mereu cuvinte noi, însă ele nu pot exprima atît de frumos cum aş dori sentimentele-mi care rămîn aceleaşi: de mîndrie că m-am născut pe acest pămînt, de bucurie pentru fiece nouă realizare, de angajare spre a nu precupeţi nici un efort pentru pacea şi bunăstarea minunatei mele patrii.

Trei crochiuri pentru un

LETOPISEȚ DE RĂZBOI

1. Oarba de Mureș. Poate, cindva, cineva se va întreba de ce-a fost nevoie de Oarba de Mureș, cînd un istoric pătruns pînă-n străfundul conștiinței lui de sacra responsabilitate a profesiei, va privi atent un plan director al dealului Singiorgiului, îl va raporta la o hartă 1/100 000 a zonei Tirgu-Mureș și a Cimpiei Sărmașului, va urmări configurația terenului, felul cum afluiesc spre Mureș, Valea din Jos și apa Lechința, va aranja în dispozitiv cele 4 divizii române și va relua întrebările de la capăt în numele tuturor morților și marilor mutilați căzuți în spațiul celor 5 kilometri de front. Pînă atunci ne vom întoarce mereu la Oarba de Mureș ca la o răscruce de istorie, ca la un loc de sacru pelerinaj, ca la un mausoleu al națiunii. Românii nu pot uita Oarba de Mureș, așa cum nu uită Plevna, Grivița, Mărășții și Ciresoaia.

Oarba de Mureș este un tragic test al Armatei române, o parte din prețul de sînge al eliberării Ardealului. Cea dintîi pagină de istorie, sublimă pagină de istorie prin care ne înscriem în filele de istorie ale coaliției antihitleriste, cu nimic mai prejos decît alte bătălii sîngeroase purtate de aliați pe întinsul Europei.

Oarba de Mureș este măsura noastră spirituală. Este dîrzenia, vitejia, cumplita noastră putere de a îndura și de a învinge. Stupida Divizie 8 cavalerie Waffen S.S., cu și mai stupidele ei tancuri, cazemate și sisteme de apărare în labă de gîscă, susținută de trupele încă ale lui Horthy, nu avea aici nici un reazăm spiritual. Nici un punct de sprijin etic. Ori moral. După cum nu avea nici un argument istoric, ori de alt gen, înafara stupidității sistemului defensiv, excelent organizat militărește, excelent dotat cu tehnică de luptă, excelent amplasat la teren, speculînd cu maximum de eficiență topografia acelui loc absolut străin, absolut mut dincolo de atributele topografice.

Pentru că **Podeiul** și **Pășunea Berculei** și **Via Popii** și culmea **Pe Ocol** și **La Comandă** și culcea padină numită **În față** sînt intraductibile și nu au semnificații decît pentru noi. Excelentele poziții ale Diviziei 8 cavalerie Waffen S.S. este limpede pentru oricine, erau fără rădăcini, indiferent că fuseseră săpate adînc, inginerește, în pămîntul lutos al Singiorgiului.

Se poate evoca bătălia pentru Oarba de Mureș ?

Ți-ar trebui un roman fluviu și o viață de om. Ce ecou al acelor zile de iad și nopți de iad poate fi neglijat fără să comiți o crimă față de istorie ? Vitejia atinge sublimul. Gestul luptătorului intră în Letopisețul evului modern ca un simbol al transcenderii condiției umane. Tragicul și legendarul, epopeicul și bestialul, martiriul și disperarea, onoarea și bărbăția, inteligența și puterea de jertfă, camaraderia și frățietatea se-mpletesc în nămoalele pantelor uscate, uneori desculți, pe brînci, oameni de lut, urcînd pante de lut, se-mpletesc într-un destin eroic exemplar, vorbind viitorimii despre însăși condiția istorică a poporului român.

Am pus o garoafă roșie la căpătîiul sergentului Roșcu Ioan.

A unuia din cei cîteva mii !

Oarbe de Mureș.

Măsură de noi înșine la răscruce de veac în care s-au întîlnit, venind din istorii, dorobanțimea cu gornistul ei legendar, infanteria de linie, tunarii, călărețiii, pionierii, chezășuindu-ne pămîntele pentru vesnicie.

2. Munții Metalici și cavaleriștii români. Maiorul în rezervă Mircea Velicu din cavalerie a fost ofițerul cu operațiile al eroicului Regiment 5 roșiori din Divizia 1 cavalerie, participantă la luptele pentru eliberarea Ardealului, Ungariei și Cehoslovaciei în cadrul Armatei a 4-a române. La vîrsta senectuții, drept, subțire, cu aerul nonșalant al vechilor călăreți, cu ținuta lor impecabilă, cavaleristul reînvie pitoresc și cu substanță o pagină de luptă și de glorie mai puțin în uzul armei sale, care pentru noi românii și-a încheiat istoria, odată cu Ziua Victoriei. Glorioasă și splendidă armă. Călărimile dacilor au ajuns la Hemus, călărețiii români sînt pomeniți în cronicile bizantine luînd istoria în răspăr pînă la apariția armamentului automat care pune capăt superbelor șarje în marș-marș.

Se notează că părinții roșiorilor de acum 40 de ani, care vor fi fost în Divizia 2 cavalerie, au evacuat Tîrgul Secuilor în 9 octombrie 1916, ocupînd, descălecați, o poziție între Brețcu și Oituz în poala muntelui Megheluș. Se mai notează, fapt neîntîlnit, că-și iau în transee și lăncile. Și că în seara zilei de 11 octombrie 1916 țîșnesc la un contraatac cu lancea la șold, nu călări cum o vor face în ultimele lor șarje de la Robănești și Prunaru, ci pe jos, împotriva unui inamic dotat cu armament automat și grenade. Inamicul surprins de impetuozitatea contraatacului aceluia unic, uitat de mult în cronici, nu rezistă vîrfurilor lucii ale lăncilor și fuge pînă la Brețcu. Faptul este unic în istoria celui dintîi război mondial, după cum unică pentru cavalerie este fapta roșiorilor din Regimentul 5 relatată la Oradea, de veteranul Mircea Velicu.

Ne aflăm deci după marșuri istovitoare și lupte dure pe un fir de vale cu o linie forestieră care duce la Brezno, pe cursul superior al Hronului. Este începutul lui februarie 1945, am venit călări de la Tokay pînă la căderea zăpezilor și intrarea în munți cînd am lăsat caii la iernatec și ne-am transformat în infanteriști. Amintim episodul de la Hidasnemeti, vrednic de epoca de aur a cavaleriei și cavaleriștilor acelei epoci. Adică este noaptea de 19 spre 20 decembrie 1944, se așternuse o zăpadă de o palmă, în față se afla podul peste Hernad, care se mînează de inamic sub protecția armamentului automat si căpitanul de cavalerie Vasile Ene, comandant de escadron în Regimentul 1 roșiori face pariu că în noaptea asta va dormi dincolo de Hernad, în satul Hidasnemeti, învelit în cuină. Căpitanul, sătul de mizeria marșurilor neîntrerupte, vrea să se odihnească omenește. El, oamenii, caii. În consecință ordonă ca escadronul să înfășoare copitele cailor în șoșoni împletiți din paie, așa cum, cu veacuri în urmă, au făcut-o călărimile valahe pentru a-și realiza surprinderile. Se apropie de pod protejat de întuneric. Pornește la galop urmat de goana năprasnică a roșiorilor lui. Goană neînsoțită de ropotul nebun al copitelor. Surprinde paza podului. Deci, cucerește un pod în limbaj militar de 60 de tone, cucerește satul și doarme regal cîștigînd pariul. Momentul poate constitui miezul unui excelent capitol de roman, cu condiția ca autorul să fi cunoscut cîndva călărești la ei acasă și să iubească caii, aceste superbe animale care ne-au făcut cîndva gloria...

Dar ordinul este ordin și Divizia coboară în valea Hronului printr-un marș vioi avînd în cap, Regimentul 5 Roșiori.

Căpitanul Mircea Velicu, ofițerul cu operațiile, încearcă să stringă date despre inamic : munți impăduriți, înzăpeziți, tăceri arctice, locuitori puțini, neștiutori sau prevăzători ?! Un pădurar solitar nu știe dacă nemții și ungurii au lucrări pe cotele 1 240 și 1 303. Peisaj zeiesc. Cerul de iarnă translucid, brazii în odăjdii albe bătute cu diamanticale, peisaj aspru aici în Slovacia alpină, peisaj coplesitor pentru cavaleriștii învățați cu spațiile vaste ale cîmpiei. Marșul devine din ce în ce mai greu. Zăpada ajunge la pieptul oamenilor. Se adoptă formația în șir indian. Escadronul care deschide drumul folosește un procedeu bizar pentru a-și croi poteca. Un soldat se trîntește în zăpadă, este ridicat de camarazii lui care calcă în lungul tiparului lăsat de trupul-plug. Nu există poteci umblate, nu există marcaje, brazii, imense conuri albe, induc în eroare prin stereotipie. Spre 5 februarie Regimentul 5 Roșiori ajunge la creasta principală perpendiculară pe Carpații Metalici, masivul cu cota 1 240. Hărțile sînt copiile hărților austriece din 1914.

Căpitanul Mircea Velicu execută o primă recunoaștere... prin binoclu.

Amurg.

Zăpezi învîlvorate.

Noaptea de 5 spre 6 februarie 1945.

Colonelul Constantin Talpeș, comandantul Diviziei, sosește la P.C.-ul Regimentului 5 Roșiori. Studiul hărții întărește observația căpitanului Velicu. Cota 1 240 este inaccesibilă de front, dar formează un nod orografic cu cota 1 302 aflată la est spre Brezno și cota 1 096 aflată la vest. (Asta înseamnă pante abrupte, iarăși zăpezi, tăpșane înnămețite, marș istovitor îngreunat de povara armamentului, muniției, echipamentului, oameni cărora li se cer eforturi supraomenești și care fac eforturi supraomenești într-un climat moral plin de vioiciune).

Harta spune că între cotele 1 240 și 1 302 atacul este inaccesibil.

Căpitanul Velicu apreciază că atacul nu este imposibil.

Micul grup de comandă al diviziei înclină spre un atac la cota 1 096, evident favorizat de formele de teren, dar cu riscul ca în caz de nereușită să nu realizeze altceva decît o prelungire a frontului de contact.

Jocul de război de la hartă în noaptea aceea de februarie, într-o pădure înzăpezită, vizînd misiunea de luptă a unei divizii românești de cavalerie, joc în care intră în calcul pe lîngă elementele tehnice : deducerea înclinației pantelor după densitatea curbelor de nivel, natura solului, grosimea stratului de zăpadă, elementele acelea de cumplită responsabilitate morală cum sînt calculul pierderilor previzibile pentru a realiza efectivele atacului, apoi efectele morale și materiale ale unei înfrîngeri într-o situație cînd armata română este al patrulea participant al coaliției antifasciste și comandamentul suprem aparține aliatului ; deci jocul de război de la hartă, cîntărirea tuturor ipotezelor posibile atinge semnificația destinului colectivității ostășești care poartă denumirea Divizia 1 cavalerie.

Luptătorii ei dorm în zăpadă, ori sub brazi la rădăcina cărora se află stratul de cetină neatins de omăt. La postul de comandă se ia hotărîrea de luptă. Comandantul diviziei acceptă propunerea ofițerului cu operațiile de la Regimentul 5 Roșiori. Adică, atacul aparent imposibil dat între cotele 1 240 și 1 302 cu șansa de a cădea în spatele inamicului, de a desfereca poarta Munților Metalici atît spre Banska-Bystrica cît și spre valea Vahului.

Soluția căpitanului Mircea Velicu se aprobă dacă...

— Voi coordona acțiunea, domnule colonel, spune căpitanul.

De la acest ceas al nopții crochiul nostru intră în aparenta stereotipie a notelor de război. Căpitanul Velicu solicită să execute operațiunea cu escadronul 4 — căpitan Nicolae Mancaș. Virful de cercetare în halate albe, căpitanul Velicu urcă împreună cu virful de cercetare. Are un mic grup de comandă cu telefoniștii care desfășoară cablul telefonic, un aparat de radio G., cîțiva pionieri și un interpret în persoana sublocotenentului Ardeleanu Iosif. Cercetașii și pîndele raportaseră că de la creste vin frînturi de conversații în limbile germană și maghiară.

Dispozitivul se pune în mișcare în noaptea de 6 spre 7 februarie spre orele 4. Cititorul își poate plasticiza momentul folosind cîteva elemente materiale : chițăitul unei veverițe speriate, ochii fosforescenți ai unui jder, zgomotul pufos al zăpezii căzînd de pe o creangă, stelele lucind verzui, gerul care pișcă nările. Consemn drastic. Nu se face zgomot, nu se vorbește, nu se fumează. Căpitanul Velicu înaintează și controlează marșul cu ajutorul a două busole. Se urcă pe o pantă abruptă la est de cota 1 240. Urcuș pas cu pas, greu. Tusea se reprimă în piepții mantalelor. Sudoarea începe să curgă rece pe șira spinării. Semnalele se dau prin scuturarea firului de telefon. Desigur, bucuriile iernii în munte. Ceața, densă, rece, umedă. Orientarea devine problema-cheie a misiunii. Se poate cădea în plin dispozitiv inamic. Ceața persistă. Spre orele 14 escadronul 4 ajunge într-o șa care desparte cota 1 240 de cota 1 302.

Surpriză.

Dinspre cota 1 302 se aud fluierături vesele. Oamenii formează un trio. Melodiile sînt acompaniate de binecunoscutul zdrăngănit al marmitelor. Roșiorii se topesc în zăpadă. Apar trei bucătari maghiari, ducînd la spate și în mîini marmitele goale. Băieți deștepți, nu fac zgomot și nici nu protestează cînd li se pun în piept țevile pistoalelor mitralieră. Căpitanul Velicu îi chestionează în șoaptă prin intermediul tălmaciului asupra chestiunii-cheie : cîte porții de mîncare au dus. Răspund politicos: 400—450.

— De ce veniți dinspre cota 1 302 ?

— Pentru că, de jos la 1 240 se urcă pe niște scări săpate în stîncă, al dracului de lunecoase și periculoase. Scările formează serpentine imposibil de urcat cu atîta greutate în spinare. Sau, imposibil de coborît.

Perfect.

Căpitanul Velicu comunică situația comandantului de regiment. Cere să se facă mult zgomot, să se tragă de front cu concentrare pe cota 1 240, folosindu-se focoase instantanee. Soldații descoperă un fir telefonic inamic. Telefoniștii se leagă la acel fir. Sună. La aparat se află sublocotenentul Ardeleanu Iosif, perfect cunoscător al maghiarei.

— Tükor, se răspunde de la un capăt al firului, după care se mulțumește pentru mîncare.

Se taie firul telefonic.

Ora 16,00.

Încep tragerile pe cota 1 240. Escadronul 4 pleacă la atac desfășurat în trăgători, strigînd ura. Inamicul este scos din bordeie confortabile și galerii săpate în stîncă, toate încălzite cu godinuri, unele aveau depozite de muniții și lăcașurile de tragere deasemenea perforate în stîncă.

Printr-o manevră dibace, imposibilul devine posibil. „Vulturul" cum se numește în cod Regimentul 5 Roșiori, stăpînește crestele acționînd ca unitate de vînători de munte, cu mult altfel decît fusese instruit să lupte.

La pagina de glorie cu care-și încheie existența, cavaleria română înscrie un capitol neașteptat : lupta în munți. Din largul pustei maghiare pînă pe crestele Munților Metalici, cavaleria românească, prezență romantică în peisajul aspru, dominat de tehnică, a marii coaliții antifasciste.

3. Atac la sol... Cîteva cuvinte despre avionul de asalt, arma care a pus în valoare la superlativ personalitatea eroică a locotenentului Lazăr Munteanu, acel ardelean interiorizat, sobru, aparent molcom și răbdător, despre care am scris undeva că explică la alți parametri pe Horea și Iancu. Avionul Henschel 129 B.2, monoplan cu aripă joasă, bimotor și monoloc de asalt, adică de luptă împotriva armatei terestre inamice, blindat sub motoare și sub postul de pilotaj, zburînd la o viteză de 400 km/h, cu fortăjul atingînd 450—470 km/h. Armat cu 2 tunuri de 20 m/m. și 2 mitraliere de 13 mm putea lua 4 bombe între 50 și 80 kg. sau 4 „bombe mamă", niște containere conținînd fiecare cîte 48 de grenade. Acesta este universul zburător al asaltistului. În cabina blindată, pilotul. Adică un ins pus în fața alternativei limită, mereu conștient de sine, stăpînindu-și perfect instinctul de conservare, controlîndu-și și dirijîndu-și reacțiile, făcînd sinteze tactice la viteze care în luptă depășesc 450 km/h, supraveghind cerul, conducînd formația prin radio, vizînd, ochind, manevrînd, pilotînd, totul între sol și 200 metri înălțime într-un spațiu sfîșiat de toate traiectoriile armelor terestre. Locotenentul luase războiul pe degete, avea zeci și zeci de misiuni de luptă înscrise în carnetul de zbor, se bătuse crîncen la Turda, Păuliș, Feleac, Apahida și Jibou, în pusta maghiară și la Budapesta, făcea corp comun cu avionul și cu escadrila 41 asalt pe care-o comanda. Dimensiunea lui interioară este fixată de conștiința de ofițer, de parametrii pilotului de asalt, de ideea că o parte din efortul uriaș al umanității pentru a se elibera revine tunului și mitralierelor sale. Chestiunea a fost deosebit de sensibilă și nuanțată în lupta pentru eliberarea Ardealului, transformînd fiecare gest de război într-un sacerdoțiu.

În zorii zilei de 24 februarie 1945, Armata 40 sovietică întărită cu o divizie română de vînători de munte avînd în sprijin Corpul Aerian Român pregătește ofensiva care să deschidă valea Hronului spre Banska-Bystrica la nord (aici lupta Armata a 4-a română) și pe comunicația principală Zvolen-Ziarn-Hron-Kremnica-Handlova-Turcianske-Teplice la vest. Ambele văi sînt paralele, despărțite de o ramură sudică a munților Velka Tatra — numită pe unele hărți Stiavnike pohorie, pe altele, Kremnike, cu vîrfuri de 1 283 metri. Comunicațiile se unesc la nord în localitatea balneară Turcianske-Teplice, într-o comunicație principală care intră în valea riului Turiec, între versanții munților Velka Fatra și Mala Fatra, ajunge la Martin, apoi prin Zilina se poate ajunge în Polonia spre nord ; ori la Ostrava sau Olomouc în valea Moraviei. Teren muntos împădurit unde inamicul se poate masca, cu fire de vale adîncă bine aparate de artileria antiaeriană dispusă în poalele înălțimilor. De cum se decolează de pe Lučenec și se urcă spre Detva, orice aterizare forțată pune probleme limită. Pe stînga, la sud de valea Slatina și Hron, muntele Iavorie, 1 044 metri. La nord de valea Slatinei, pînă-n Hron, muntele Polana, 1 458 metri și vîrful Vepor, 1 277 metri, apoi la confluența Slatinei cu Hronul, orașul, triajul și nodul de comunicații Zvolen, cheia apărării celuilalt nod important de comunicații, Banska-Bystrica. O lume de munți, de păduri, de văi priporoase pe care germanii și aliații lor, trupele Szalaziste-maghiare, o transformaseră într-un uriaș sistem de apărare. În acest uriaș sistem de apărare, asaltul românesc era chemat să deschidă breșele pe care artileria nu le putuse deschide ; ori împreună cu bombardamentul și bombardamentul în picaj să distrugă triajele, aglomerările de trupe, coloanele în marș și, în clipa hotărîtoare a asaltului, să sprijine infanteria și tancurile. Acolo unde tancurile se puteau desfășura.

Generalul de escadră aviator Emanoil Ionescu-Pipițu, comandantul Corpului aerian își instalase postul de comandă în chiar spatele liniei întîia, pe un bot de deal la Detva-Roznavo, unde conferise cu generalul locotenent F.F. Jmacenko, comandantul Armatei 40 sovietice, stabilind în amănunt misiunile tuturor categoriilor de aviație, în funcție de obiectivele atacului infanteriei. Se știe că nemții au construit un fel de linie de cazemate, mai curînd niște clopote de beton în care erau instalate arme automate, greu de lovit cu artileria, linie care bara valea Slatinei. Generalul român își chemase comandanții de grupuri și escadrile la postul de comandă dominat de o splendidă cetate medievală, obligîndu-i să privească obiectivele prin luneta foarfecă. Se așteptă totul de la Grupul 8 asalt picaj. Misiune de rezonanță în sprijinul direct al Armatei 40 aliate. Bătălia aeriană de la Očova și ziua de 25 februarie 1945, zi-vîrf ; zi-sumă ; zi-epopee a aviației românești în bătălia pentru eliberarea Cehoslovaciei am consemnat-o în cartea „Misiune de sacrificiu". Ne mutăm din acest cadru general în carlinga îngustă a locotenentului Lazăr Munteanu, comandantul escadrilei 41 asalt. Aerodrom, Lučenec. Un fel de cocoașă de cămilă. Înghețurile și dezghețurile transformaseră pista într-un patinoar. Se vine la aterizare cu frînele puse din aer și se lunecă de-a sania. Poate se trăiește presentimentul victoriei. Decolare la rachetă verde cu trei stele. Gesturile rituale, care slujesc tehnicii de bord. Plafon de nori la 1 500 de metri. Vede avioanele cum se string în patrule. Urcă pe comunicația Lučenec-Detva, vede ceața subțire de pe văi. Peisajul are măreție și solemnitate. Vîrfurile munților plutesc într-o magnifică lumină verzuie. Există mereu o comunicare stranie între pilot și peisajul pe care-l survolează. Comunicarea aceasta intimă nu face parte din substanța acestui crochiu. Nici măcar amănuntele celor opt misiuni — efort limită, efort epuizant — nu mai fac parte din acest crochiu. Ne interesează numai esențialul. Adică faptul că pilotul știe exact obiectivul, că l-a delimitat pe hartă, că și-a calculat exact minutul atacului, ca să-l conjuge cu pauza de foc a artileriei proprii și mai ales că, încă de la decolare și-a interzis orice emoție. Mai exact, că și-a închis instinctul de conservare în portbagajul avionului. Altfel nu se explică demnitatea cu care pică de la 1 200 de metri prinzînd în aparatul de vizare linia de cazemate inamice, apoi pe măsură ce cade vertiginos între munți țesut în plasa densă a focului de baraj, alege ținta și manevrînd ușor o aduce în vizor, calmul cu care apasă pe declanșatorul automat al bombelor, manevra periculoasă la rasul cazematelor și revenirea la atacul cu armamentul de bord în chiar clipa cînd infanteria sovietică țîșnește la asalt. De aici încolo, filmul se rulează rapid. Cerul este sfîșiat de explozii. Tăiat de trasoare. Vede infanteriștii într-o suită de fotograme cumplite. Crispați. Cel cu bandajul năclăit sub cască. Explozia care-i pulverizează pe cei doi cu pușca mitralieră. Pe cel care aruncă grenada. Pe cel care se poticnește și se frînge. Se uită pe sine. Revine. Viraj. Prinde în colimator ambrazura cazematei-clopot. Foc cu tunul. Avioanele lui sînt în jur. Haosul care clatină aerul văii. Doar zgomotul motoarelor, cel estompat al armamentului de bord, în rest un univers existînd prin retină.

Minute comprimate pînă la explozie.

Secunde cît veșniciile. Picaj. Foc cu întregul armament. Bateria de flack-uri ascunsă sub o perfectă plasă de camuflaj : servantul care se prăbușește peste afet. Redresare. Viraj de luptă cu motoarele în plin. Zbor la aerodrom. Plinul de combustibil și muniție. Misiunea : reveniți în atac la sol. Atenție la infanteriștii sovietici. Atenție la vînătorii noștri de munte. Se pare că au rupt apărarea de pe versantii văii Zbor. Atac la sol. Tancheta. Picaj. Explozie. Redresare. Revenire la atac. Orele. Timpul. Care timp ? Nu există decît traiectoriile. Numărul misiunilor ? Cine le mai știe ? Decolare de la Lučenec. Patinaj. Zbor la rasul văii. Atac. Cazemate. Întăriri care vin din urmă. Castelul de la Șliac, „Haraso Leotcik". Leotcik ! Leotcik ! Aude strigătul infanteriștilor cînd îi prind în rafale surzii din cazematele-clopot, pentru că nemții au virît acolo soldați surzi, soldații surziți de exploziile războiului ăstuia nebun și soldații aceia nu aud infernul, soldații aceia luptă într-o liniște de vată, conștiința lor nu este percutată de exploziile care rod moralul și-l tumefiază și-l pulverizează, ei luptă într-o liniște absolută și mor înconjurați de liniște absolută; locotenentul aviator Lazăr Munteanu nu aude nici el exploziile dar aude strigătul infanteriei, vede fețele înnegrite de fum ale infanteriștilor, le vede semnele făcute din gropile de obuze, își răsucește abil mașina lui zburătoare și revine în infern spre a ucide un cuib de mitralieră, sau a ucide un tun de însoțire, sau a răslui crenelele castelului — fortăreață sau a împunge cu lancea explozibilelor, ambrazurile. Aterizare, plinul, decolare, zbor la inamic și din nou atac la sol. Și mereu atac la sol. Cu retina sfîșiată de imagini apocalips. Implacabil la mansă ca destinul.

Cît ? Pînă cînd ?

Decolare. Zbor la inamic. Atac la sol.

Și iarăși de la capăt.

Cît ? Pînă cînd ?

Cade Zvolenul. Cade Banska-Bystrica. Aprilie. Încep să sosească păsările călătoare. Nu-și mai recunosc cuiburile. Începe să răsară iarba. Și florile. Grupul se mută la Zvolen. Acționează adînc, spre Trenčin. De pe Hron, pe Vah.

16 aprilie 1945.

Locotenentul se întoarce după un atac la sol, al treilea, în zona satului Banov, la vest de Trenčin. Ca în toate poveștile de război, un glonț rătăcit, ori bine tras, îi găurește rezervorul de ulei. Motorul drept se gripează. Are înălțime, chinuie motorul sting, trece Vahul și vede în botul avionului aerodromul Trenčin. Aerodromul a fost arat de nemți spre a-l face impracticabil. Aterizează. Este ultima scăpare. Nu-și dă seama că inamicul este pe celălalt mal al Vah-ului, că l-a reperat și că deschide foc cu aruncătoarele. Aude filfiitul caracteristic al proiectilelor de aruncător. Vede exploziile care aruncă în aer bulgări de pămînt. Aude, vede și nu realizează nimic. Ceva s-a deconectat de la centrala electronică a pilotului Lazăr Munteanu. Cercetează atent motorul drept. Depistează cauza obiectivă a penei. Se plimbă cu mîinile la spate în jurul avionului în vreme ce brandtiștii germani îl încadrează îndeaproape.

Vede calul repezit în galop peste aerodrom, ofițerul sovietic care se pleacă din șa, se simte smuls, aruncat pe greabănul calului și în cîteva clipe, zdruncinat zdravăn și mirat, se trezește în spatele hangarelor, în amplasamentul unei baterii de tunari sovietici. În clipa cînd atinge solul, realizează momentul aterizării. Contactul cu centrala electronică s-a restabilit. I se moaie picioarele. Astfel devine musafirul locotenentului Tuniev, salvatorul, originar din Vladivostok, inginer în viața civilă. Inginer-locotenent care-i arată fotografia fetiței lui, în vîrstă de patru ani, cu explicația de rigoare :

— N-am văzut-o niciodată ! S-a născut după plecarea mea pe front !

Noapte ! Doi ostași de la două capete de lume, un pahar de votcă, Vah-ul, dincolo de Vah o altă lume, aici o altă lume și între cele două lumi încleștate într-o luptă fără cruțare, fetița aceea bălaie căruia tatăl nu-i simțise niciodată gustul de lapte și căldura tandră a trupșorului fraged.

...Pe urmă locotenentul aviator Lazăr Munteanu s-a întors la treburile lui de război, devenind cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul" cu spade.

Radu Theodoru

Monumentul eroilor patriei (București)

Premiile speciale ale revistei «Luceafărul» — 1984

Luni, 20 august a.c. s-au decernat, în prezența unor prestigioși scriitori, a unui numeros public, la sediul revistei, premiile speciale pe anul 1984.

● **Mihnea Gheorghiu,** Flori de tutun, **Editura Eminescu, 1984.**

● **Colectivului care realizează ediția de** Opere **— Mihai Eminescu : Al. Oprea (post-mortem), Petru Creția, Dumitru Vatamaniuc și Anca Costa-Foru.**

● Poezie : **Ion Mircea,** Copacul cu 10 000 de imagini, **Editura Cartea Românească, 1984.**

● Proză : **Constantin Stan,** Nopți de trecere, **Editura Cartea Românească, 1984.**

● Critică, eseu : **Ilie Bădescu,** Sincronism european și cultură critică românească, **Editura științifică și enciclopedică, 1984.**

Un vernisaj al izbînzii

Urmare din pag. a 5-a

nent să pornească asaltul, tras de doi armăsari furibunzi și condus de un luptător, un bărbat viguros, îndrăznet și puternic, dotat cu o energie atît de năvalnică încît izbutise să doboare și barierele pe care pămîntul părea să nu le fi coborît în fața nimănui, niciodată, și cele pe care neîncrederea oamenilor le ridicase după atîtea războaie pierdute de alții pe seama lor. Un campion!

— Ce-ați fi vrut să vă spună?, întrebă, timid, individul cu ochelari.

— Îl cunoașteți ?

— Nu, dar din ceea ce spuneți înțeleg că ce doreați să găsiți, ați găsit: munca, cîmpul, recolta, rezultatele doar se văd. Nu asta e important?

Am rostit mecanic, fiindcă mi se rotea titlul reportajului în minte de cînd plecasem din București :

— Ce înseamnă a fi tînăr, azi, în agricultură!

— O, zise și bătu speriat în retragere. E o întrebare prea grea pentru mine. Credeam că vreți amănunte legate de recolta de anul acesta. Aș fi putut să vi le furnizez. Dar ce înseamnă a fi tînăr, spuse... Și înălță stînjenit din umeri. Îmi pare rău.

Plecă. Și pentru că nu-l rugase nimeni să se bage în vorbă nu i-am spus bună ziua și-am plecat și noi, am luat-o pe străzile curate și îngrijite, spălate parcă cu apă și cu săpun, printre gospodăriile bogate ale sătenilor, am ieșit din sat, pe cîmpia aceea pe care un tînăr inginer agronom învățase — în numai trei ani, să o transforme, perseverent, încăpățînat și atît de ambițios într-o expoziție de fotografii. O expoziție a bunăstării, dacă se poate imagina așa ceva. Un vernisaj al izbînzii.

— Ați vorbit?, ne întrebă un băiat nu mai mare de șaișpe ani, cocoțat pe scaunul unui tractor.

— Nu. O să scriem un reportaj din care eroul lipsește.

— Păi n-a stat de vorbă cu dumneavoastră adineauri ? !

— Unde ?

— În fața sediului C.A.P.-ului !

— Individul cu ochelari ?

— Hei, rise. Dar să știți că vede mai bine cu ei decît alții cu ochiul liber!

De prisos să mai spun că întorcîndu-ne iar la sediul C.A.P.-ului, inginerul agronom Dumitru Teodorescu dispăruse iar, fără urmă, lăsîndu-ne cu întrebările nedezlegate [„ce înseamnă a fi tînăr în agricultură",] ci numai cu cîmpia în față, grîul, porumbul, finul înflorit, transformată într-o oră model de agricultură și care era munca lui.

Sintem unită națiune

Ni-s astăzi zările solare
Cu zborul gîndului deschis
Iar țara la aniversare
Mult mai frumoasă ca în vis.

Suride-n steme sporul muncii
Și bucuria-n tricolor.
Mai mult și mai curate, ni-s pruncii
Cu dulci priviri de viitor.

Istoria ni-i azi mai clară.
Prezentul ni-l trăim din plin
Ne făurim o mîndră țară
Sub cel mai pașnic cer senin.

Ideile ne sînt columne
Iar la hotare toți un zid.
Sintem unită națiune
Popor sub steaguri de Partid.

Constantin Atomii

Pagini glorioase din războiul de dezrobire a Transilvaniei

Coloană a Armatei române în Clujul eliberat

ELIBERAREA CLUJULUI

— DIN JURNALUL REPORTERULUI DE RĂZBOI —

11 octombrie 1944

Bătălia pentru Cluj a început în zorii zilei de 9 octombrie. Detaliile care se comunică de la Biroul 3 Operații sînt elocvente și semnificative. Atacul a fost dat de unitățile Corpului 6 Armată român și de cele ale Corpului 104 sovietic. Aviația Corpului 1 Aerian a lovit intens inamicul în retragere. „Fierbea văzduhul în spațiul aerian al Clujului", relatau cei ce se întorceau din zona frontului. Frontiera, blestemata frontieră a fost ștearsă de pe fața pămîntului românesc în faptul zilei de 10 octombrie. Dezmirul a fost prima localitate în care au pătruns trupele române, după desființarea obstacolului arbitrar. Populația a făcut trupelor eliberatoare o primire entuziastă, fluturînd tricolorul și vărsînd lacrimi fierbinți de bucurie. Entuziasmul nu poate fi redat în cuvinte, oricît de meșteșugit ar fi ele formulate sau scrise. Comunicatul comandamentului nostru suprem ne spune că „în Transilvania de centru trupele noastre, în strînsă cooperare cu cele aliate, au trecut la un atac general și, înfrîngînd peste tot rezistențele inamice, au pătruns adînc în dispozitivul lor de apărare. În sectorul Cluj, o divizie de vînători de munte (de fapt divizia 18 infanterie), împreună cu trupele sovietice au ajuns, după lupte îndîrjite, pe dealul Feleacului". Inamicul care apăra orașul a fost învăluit pe la est, trupele sovietice au atacat frontal. Rezistența hitleristă și hortystă se anunța deosebit de dîrză. Într-o fugară convorbire cu generalul Corbuleanu am aflat că „pentru a împiedica înaintarea trupelor române și sovietice dușmanul luase puternice măsuri de apărare ,organizînd numeroase centre de rezistență, cu tranșee adînci și baraje genistice de tot felul. Multe din clădirile mai solide din interiorul orașului fuseseră pregătite ca puncte de sprijin. Trupele noastre nu s-au lăsat însă copleșite de o astfel de apărare. Ele au atacat cu elan, trecînd în salturi repezi prin ploaia de foc deslănțuită de inamic. În seara zilei de 10 octombrie ,unitățile Diviziei ajunseseră deja pe înălțimile de la est de Cluj, de unde s-au avîntat la forțarea Someșului. Amenințat cu încercuirea pe la nord-est de către Divizia 18 Infanterie, iar pe la sud de către Divizia 2 Munte care — înaintînd către Oradea, pe valea Someșului Rece — interceptase șoseaua națională, și lovit puternic frontal de Corpul 104 sovietic, inamicul a fost forțat să se retragă și astfel, în ziua de 11 octombrie Clujul a fost eliberat". Vestea s-a răspîndit ca fulgerul în toată țara. În orașele Transilvaniei și în multe din orașele țării clopotele bisericilor au dat glas imensei bucurii, în adunări populare mari locuitorii și-au manifestat entuziasmul prin cîntece și jocuri țărănești. Marșul „Deșteaptă-te, Române" a răsunat puternic din sute de mii de piepturi și inimi arse în vîlvătaia teribilei așteptări. Răbdarea s-a frînt și ceasul eliberării a bătut. Presa mondială a anunțat ca un fapt excepțional eliberarea Clujului.

Așadar, Clujul a fost eliberat. Clujul este iar românesc. Ni se umezesc ochii, ne simțim înfiorați de cele mai sfinte gînduri cînd auzim aceste cuvinte rostite la posturile de radio aliate, sau cînd ele apar în coloanele ziarelor. Clujul a scăpat de cenzura închisorii hortyste, este iarăși al nostru, Clujul idealurilor noastre. Clujul nădejdilor de mîine.

Printre ostașii comandamentului circulă și se comentează cu admirație vie episodul petrecut în dimineața zilei de 11 octombrie. Pe o ploaie pătrunzătoare, cu vînt rece, sublocotenentul Zaharescu, cu plutonul pe care-l comanda, au atacat formațiunile hitleriste care apărau podul de la Sînicoară, de pe Someș, le-au pus pe fugă, au distrus instalațiile de minare și au format în grabă un mic cap de pod care — dezvoltîndu-se rapid, cu sprijinul altor unități — a creat condiții favorabile pentru trecerea Someșului în masă. Regimentul 92 Infanterie a procedat la fel, în zona aeroportului Someșeni, facilitînd Diviziei 4 sovietică trecerea rîului. Au căzut la datorie în aceste acțiuni îndrăznețe mulți ostași și ofițeri, printre care și maiorul Ștefan Ștefan, comandantul unui batalion din Regimentul 18 Infanterie, care a fost răpus în toiul unui contra-atac cu tancuri.

Semnificația, sensul acestei mult visate victorii ? Nu numai mîndria de a cîștiga o bătălie și nici aceea de a elibera un teritoriu care îți aparține prin destinație istorică, ci ceva mult mai mult și anume **reabilitarea** demnității naționale, demnitate grav compromisă în toamna anului 1940, cînd am părăsit frontiera de vest — siliți de absurdele întîmplări, de o politică miopă și lașă — fără să schițăm cel mai neînsemnat gest de apărare, fără să tragem un singur foc. În corespondențele noastre de presă pe care le-am trimis de pe zonă ziarelor la care lucram am arătat cîtă umilință a îndurat dîrza noastră armată nepermițîndu-i-se să riposteze la nesfîrșitele atacuri lașe și la asasinatele la care a fost supusă. Episodul tragic petrecut în ziua de 1 iulie 1940, în satul Teceu din Maramureș, — cînd o patrulă, comandată de sublocotenentul Ionel Moldovan, a fost masacrată — este edificator, în această ordine de lucruri. Am însoțit atunci dramatica cădere a fostului coleg și amic de pe băncile școlii cu următoarele cuvinte, în coloanele ziarului la care lucram („Tribuna" lui Agârbiceanu, nr. 164 din 22 iulie 1940) : „Vestea trecerii lui la cele veșnice am primit-o acum șapte zile. Se afla pe frontiera de vest, în fruntea unei patrule de recunoaștere — o recunoaștere de rutină — cînd s-a produs bestialul atac. S-a tras din spate cu furie. Sublocotenentul și cei 6 oameni ai săi au căzut năpraznic în brazda pămîntului pe care-l aveau în pază. Dacă încerc să desprind din fumul amintirilor figura tristă și îngîndurată a bunului meu prieten o fac cu emoția pe care o simte un suflet în preajma marilor despărțiri. Ionel Moldovan n-a fost un făuritor de rime și nici un meșter iscusit al scrisului zilnic, dar a fost în schimb un minunat cîntăreț al bunului simț, al datoriei și al muncii. Nestinsa lui iubire față de aproapele se manifesta deobicei printr-un altruism exagerat ; excelent camarad și prieten duios, sînt sigur că a păstrat intactă, între filele anilor noștri tineri, pînă în ultima clipă, robusta noastră înfrățire. Am rămas fără el, dar neuitate rămîn zilele avîntatei noastre prietenii. Pe crucea lui se vor scrie aceleași eterne cuvinte care s-au scris și pe crucea tatălui său : CĂZUT PENTRU PATRIE. Avea 28 de ani".

Fără foc ? Aceasta este amarnica noastră durere. Consumul nu reprezintă însă gîndirea și vrerea oșteanului de rînd, chemat la datorie pe frontieră. Convorbirea pe care a avut-o primul nostru redactor, Liviu Hulea, și pe care a publicat-o în același ziar, este elocventă în această privință : Întîlnirea cu un mocan, „care se slobozise pînă la Cluj, în Septembrie, să vadă «ce se mai aude» ?, s-a desfășurat astfel :

— Am auzit că le-au luat la Cehi ceva pămînt, spunea el.

— Da, le-au luat un oarecare teritoriu, i-am răspuns.

— Dar și pămînt !, a stăruit el care nu concepea noțiunea abstractă de teritoriu, ci numai realitatea pămîntului strămoșesc.

— Da, și pămînt. Mocanul s-a scărpinat în cap, pe urmă m-a întrebat repezit :

— Fără foc ?

— Fără foc, i-am răspuns eu. După cîteva momente de amară și chinuită tăcere a omului care nu poate pricepe așa ceva mi-a răspuns :

— Dacă-i pe așa, atunci puteau să-l ia tot.

Ieri l-am întîlnit din nou. Cu cîțiva ortaci coborîse în oraș «la datorie», cum spunea vesel.

— Ce-i cu d-ta, îl întreb. După un moment de iscodire mă recunoaște și îmi răspunde :

— Iaca, bine ! Dar am auzit că le-au mai luat iar la Cehi. E adevărat ?

— Adevărat.

— Mult ?

— Tot.

— Fără foc ?

— Fără.

— Apoi de aia venii și eu, că mi-a venit și fecioru și m-am gîndit că dacă o fi să fie, apoi . . . . . .

Ostaș din Divizia 3 infanterie de strajă la drapelul tricolor ridicat în dimineața zilei de 25 octombrie 1944 în orașul Carei ● Locuitorii unui sat din Transilvania întîmpină trupele române eliberatoare

— Dar acasă pe cine ai lăsat ?, îl întreb din nou.

— Pămîntul, îmi răspunde el cu toate fulgerele cerului în ochi".

12 octombrie

DRUMUL SPRE CLUJ E DESCHIS

Grupul — alcătuit din 12 ostași, comandați de caporalul Hațiegan, și înarmați pînă în dinți — care mă însoțește în mult visata reîntoarcere, în sacra mea misiune, se instalează în grabă în S.P.V.-ul care ne-a fost pus la dispoziție. Părăsim cartierul la crăpatul zorilor. Angajați în cursă pe traseul principal, șoseaua spre Turda, sîntem opriți adeseori de neașteptate obstacole. Coloanele de blindate și motorizate, care se scurg mereu spre front — deși sînt dirijate cu mare precizie — ne opresc din cînd în cînd din elanul nostru entuziast.

URMELE RĂZBOIULUI SE VĂD PRETUTINDENI

Drumul constituie o succesiune de imagini fugare pe care sufletul le înregistrează cu emoție. Prin satele pe care le străbatem s-au desfășurat, acum cîteva zile, lupte crîncene de apărare, în care trupele noastre au dat dovadă de un inegalabil eroism. Împrejurimile Blajului poartă pecetea crîncenului angajament. Aiudul are și el partea de contribuție la asalturile formațiunilor noastre, iar comunele învecinate poartă răni adînci. Străbat de mai bine de o oră, în nestire, străzile micului orășel. În dimineața care îmi mîngîie obrajii cu lumina palidă de octombrie îmi simt aripi noi crescute în umeri, sufletul înviorat și gîndurile mai drepte. Steagurile filfîie lin în adierea dimineții, negura se ridică încet de pe dealurile din jur. Totul pare majestuos în aceste momente de înaltă răsplătire. Întrebarea țărăncii care a venit la oraș cu coșurile pline de rodul gliei strămoșești îmi stîrnește tot entuziasmul :

— De ce sînt puse steagurile, domnule ?

— Am cucerit Clujul, lele scumpă. Clujul este iarăși oraș românesc, i-am răspuns copleșit de vraja evenimentului și pierdut în visurile adolescenței trăite atît de întens pe străzile și prin parcul neuitatului oraș studențesc de altădată.

Semnele grele ale războiului distrugător se văd pretutindeni. Tancuri inamice distruse, mașini sfărîmate de proiectilele antiaeriene noastre sau de artileria sovietică, morminte proaspăt săpate, așezate într-o impresionantă înfrățire, constituie pilda vie a eroismului celor două armate victorioase.

Ne apropiem de Turda. De multe zile Turda atrage spre ea toate privirile și toate inimile românești. Aici s-au dat lupte de o violență neobișnuită; aici furia dușmanului s-a deslănțuit barbară — pentru a opri, chipurile, impetuoasa înaintare spre Cluj — prefăcînd Turda într-o ruină fumegîndă. Privim înspăimîntați urmele negre lăsate de incendii, vedem cum casele își deschid hidoase rănile spre cer, simțim mirosul pătrunzător al scrumului și apoi ne întoarcem privirile spre Cheile Turzii, de unde inamicul și-a trimis focul ucigător spre orașul lipsit, în primele zile, de apărare. Turda își poartă cu fală numele atît de sugestiv de „învalid al Transilvaniei românești". Cu toată bestiala lui furie atacul inamic și-a găsit aici o umilitoare înfrîngere. Va trebui să însemnăm în cartea istoriei cu litere de aur numele orașului Turda, pentru că din astfel de fapte se clădesc trainic învățămintele pentru viitoarele generații.

PE CREASTA FELEACULUI

Satele de pe șoseaua care duce spre Feleac prezintă același dezolant aspect. Războiul și-a imprimat și aici semnele, cu aceeași cruzime, ca și la Turda. Țăranii scormonesc printre ruinele fumegînde ale caselor lor, privesc cu tristețe în gol, măsoară paguba cu sufletele sfîșiate de durere. Și pe aici mormintele mărginesc în lungul ei șoseaua, crucile românești și steaua sovietică, alăturate pe movilite proaspete de pămînt, mărturisesc simbolic pașii pe care ostașii armatei aliate i-au făcut, alături de vînătorii de munte români, pentru desrobirea Ardealului. Sus, de pe creastă vedem orizontul larg deschis peste cetatea năzuințelor românești. Clujul se întinde la picioarele noastre. E un spectacol care îți înviorează sufletul, un tablou pe care-l privești fascinat, un tablou grandios în spectaculosul și semnificația lui.

Revăd pentru o clipă — întors cu gîndul la timpul nu prea îndepărtat — revăd scena legămîntului, a fierbîntelui legămînt pe care l-am făcut, la începutul acelui sfîșietor septembrie 1940, alături de George Sbârcea, sub privirile severe ale maiorului Teodorescu, ofițerul care ne-a întins mîna-i de ostaș zdravăn, imperturbabil în ferma-i convingere, cu prilejul amarnicului nostru refugiu. Căzuți în genunchi am jurat că nu ne vom trăda niciodată neamul și țara, că ne vom întoarce oricît de grele, de ostile vor fi vicisitudinile istoriei.

— Jurăm !, am dat glas imensei dureri care ne destrăma mintea și trupul, ținînd palmele lipite de reavănul pămînt, ca într-un ritual păgîn. Întunecatul ofiter s-a oprit, cu privirile-i arzătoare, asupra bietelor noastre ființe de gazetari desmoșteniți și-apoi a tunat :

— Ne vom întoarce !, fiți siguri, domnilor, așa precum ziua urmează nopții, a declamat cu o voce impunătoare după ce a mai privit o dată, în zare, Clujul. Invocația din Hamlet mă tulbură. Cum de i-a venit în minte ? Sau e o stranie coincidență ? !...

Ne retragem încet peste creastă. Nu mai avem putere și nici curaj să privim în urmă. Camionul militar — ultimul care a părăsit Clujul — e sub presiune.

— Haidem, îi spun lui George... Nu vezi că nu mai pot ? Any plînge înfundat în șalu-i albastru, care-i acoperă fața. Mai zdrobesc în pumni cîțiva brusi și-apoi îngîn — fără să știu ce anume spun — deprimantele versuri ale poetului Mihai Beniuc, contemplînd în neștire, peste gardul din apropiere, suavele flori de toamnă care se leagănă ușor sub adierea toamnei pretimpurii :

Sărut cu buze arse huma,
Din care tu sorbit-ai sînge,
În pribegie plec de-acuma...
Garoafă roșie nu plînge.

Mi-oi aduna-n desagi amarul
Și toate florile le-oi strînge
Și trist voi părăsi hotarul..
Garoafă roșie nu plînge.

Sînt copleșit. Zăgazurile inimii s-au rupt. Implor — cu ochii în lacrimi — de la implacabilul ofiter condescendență pentru trista-mi plîngere...

REGĂSIREA ORAȘULUI PIERDUT

12 octombrie — 2 noiembrie

Am jurat că ne vom întoarce și ne-am întors.

Coborîm Feleacul și intrăm în oraș, animați de sentimente înalte. Urmele războiului se văd mai mult la periferie. În general centrul Clujului este intact. În dreapta străzii Feleacului se află unul din cele mai frumoase cartiere ale orașului. Regăsim aici edificiile întregi. Weem casa marelui artist și dramaturg Zaharia Bârsan. Din balcoanele clădirilor stindardele grele fluturâ în adierea molcomă de toamnă. Iată Teatrul Național, la intrarea căruia stă de strajă o santinelă română, apoi Catedrala ortodoxă și reședința episcopală, iată strada centrală, cu firme multe în limba maghiară, iată Primăria din balcoanele căreia atîrnă ghirlande de brazi și stindarde imense, iată statuia ecvestră a Craiului Matia, care priveste semet peste timp, iată Piața Unirii neschimbată, cu rondurile de flori superbe, rămase așa din toamna anului '40, cotim la stînga și ajungem la Universitate și la căminul studențesc **Avram Iancu**, în fundul străzii **N. Iorga** zărim Biblioteca Universității, în sălile căreia ne-am depănat cei mai frumoși ani ai tinereții și, în sfîrșit, Clinicile universitare. Trecem apoi pe Calea Moților — spre Mănăstur —, revenim în parcul **Bărnuțiu**, iar de aici — prin strada **Oct. Goga** — ajungem în centru. Soferul nostru Bledea evită cu multă atenție gropile pricinuite de proiectile și grămezile de moloz, și-apoi o luăm spre gară, unde ne întîmpină gravele răni ale bombardamentelor americane, care au sprijinit impetuoasa noastră înaintare spre Țara Năsăudului. Un îmbold nestăpînit mă duce spre strada Rudeanu 5. În locul căsuței familiale, din care mi-am ales tovarășa de viață, găsesc acum o grămadă mare de lemnărie și moloz. Masivul bombardament, executat de americani cu cîteva zile în urmă, a transformat totul în ruine. Bunica, o bătrînă firavă de peste 100 de ani, s-a ridicat la cer odată cu vilvătaia cumplită, stîrnită de suflul bombei. A existat odată aici o căsuță umilă, cu un liliac umbros la poartă, cu o cișmea răcoroasă în curte, cu un pian încîntător în salon. Aici își arunca strengărește bascul de școlărită Ci, după ce se întorcea de la liceu, însoțită de profesorasul care-i purta — cu sfîntă emoție — servieta. Aici s-au construit planuri, s-au plămădit idealuri, aici s-au dezbătut cele mai multe din materialele care aveau să apară în „Tribuna" lui Agârbiceanu, la care ciopleam zilnic piatra nestematelor frumuseți gazetărești împreună cu Liviu Hulea, Horia Stanca, George Sbârcea, Ciocio Anderco, Gavril Pop, Ion Isaiu, Tibi Rebreanu și cu toți ceilalți „osîndiți" ai celei mai „păcătoase" și vicioase meserii : scrisul zilnic la gazetă. Acum ? Un imens și grotesc mormînt al deșertăciunii.

Dar la naiba cu lamentările neputincioase, mai avem atît de multe lucruri de făcut, atîtea fire de înnodat, atîtea proiecte de reactualizat, atîtea năzuințe de împlinit. Pornim deci furtunos spre alte părți ale orașului regăsit, spre alte cartiere. Trebuie să vedem și să cuprindem totul într-o singură expediție, în cea mai emoționantă și nobilă misiune din viață. Sîntem doar în Cluj, în Clujul ardentelor visuri de odinioară. O beție delirantă ne vibrează în suflete, în atmosfera aceasta festivă, iar cînd pășim pe caldarîmul străzii închidem cutremurați pleoapele copleșiți de farmecul acestui ceas nesperat. Iată, deci, Clujul cu străzile lui tihnite, cu florile lui suave, cu zidurile mîncate de vreme, cu poezia lui studențească în care întrezărim palidele chipuri de odinioară și avînturile zilei de mîine, cînd pe sub aceste streșini vor trece alți adolescenți, cu alte visuri și cu alte izbînzi.

Se lasă încet amurgul. Undeva, în depărtare, o goarnă sparge liniștea. Sentinela română stă de veghe alături de ostașul sovietic de care îl leagă rănile adînci primite pe coasta Feleacului, în luptele ce s-au dat pentru eliberarea Clujului, inima Transilvaniei.

Cap. t.r. **Gheorghe Stoica**
(reporter de război al M.St.M. august 1944 — februarie 1945)

(Din CARNET DE FRONT, ediția a II-a, în curs de apariție)

REMEMORĂRI

Fișe de roman (XIV)

n-am să uit niciodată întoarcerea unchiului meu din război. Apariția lui pe ulița mare a satului, felul în care înainta pipăind parcă terenul, strigătul isteric-bucuros al vecinei ieșită în poartă :

— Tuuulai, Savetă, s-o întors Ion !

A intrat în curte buimăcit și mut ținînd în mînă cufărul verde de lemn prevăzut cu un lacăt, lăsîndu-se sărutat și pipăit și alintat. Ciinele se zbătea bucuros în lanț lătrînd vesel și recunoscîndu-l după atîția ani, și el a virit mîna în buzunar și a scos un colț de pîine uscată și i-a aruncat-o. A intrat în bucătăria de vară, nu în casă, a deschis cufărul de lemn și-a început să împartă mici daruri, nimicuri simbolice aduse din mari depărtări. A cerut să i se încălzească o căldare de apă așteptînd fumînd țigară de la țigară. I-au adus ciubărul de lemn în care ne îmbăiam simbăta. Cămașă albă și hainele lui de sărbătoare. Bunica plîngea ca de mort. Mătușa strălucea de emoție și mirosea a floare de tei și a ismă.

L-am lăsat singur și el a rămas multă vreme în bucătăria de vară bălăcindu-se în ciubărul de brad. A ieșit îmbrăcat în straiele de duminică, ca un mire gătit de cununie ținînd în dreapta hainele jerpelite și soioase strînse ghem. S-a dus în fundul grădinii, le-a așezat pe pămînt, le-a acoperit cu paie și le-a dat foc privindu-le cum ard scoțînd un fum inecăcios.

Cînd a rămas o mică grămăjoară de scrum cenușiu a aruncat deasupra o lopată de pămînt, și-a făcut semnul crucii și-a rostit izbăvit :

— No, gata !

2.

Bătrînul acela din Apuseni care păstra într-o cutie de sticlă schijele primite în război, aproape o jumătate de kilogram de fier, și alături lista celor peste o mie de localități străbătute pe jos cu echipamentul de front în spinare...

3.

Pădurarul din Platoul montan Z, veteran de război, decorat cu medalii de vitejie, luptător în linia întîia, trăgător de elită, cel care se întîlnise de mii de ori cu moartea învingînd-o, întors acasă n-a mai fost în stare să pună mîna pe armă să-și apere orătăniile de lăcomia sălbatică a vulpilor. De cîte ori presimțea furtună cu fulgere și trăznete, se închidea în casă și-și astupa urechile cu perini așteptînd să treacă vijelia.

4

Vă mai amintiți acele jucării ucigătoare aruncate de naziști din avion, menite să ademenească în special copii, încărcate cu explosibil, jucăriile morții care au sfîrtecat zeci și sute și mii de trupuri nevinovate...?

5.

Un primar din Oltenia păstra în casă, la loc de cinste, plugul de lemn cu care tăiase primele răzoare în pămînturile moșierului expropiat.

6.

Singele eroilor căzuți arzînd în steaguri...

Mircea Micu

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● **LA SOFIA** a fost deschisă Expoziția pictorului Brăduț Covaliu, în cadrul unor manifestări organizate de Galeria „Sipka". Cu acest prilej, președintele Uniunii artiștilor plastici din Bulgaria a evocat amplele relații culturale existente între Bulgaria și România, elogiind arta românească, lucrările reprezentative pentru momentul actual din țara noastră. Au participat pictori și graficieni din țara prietenă, reprezentanți ai diferitelor organizații culturale, precum și un numeros public.

● **SPECTACOLUL „CIULINII BĂRĂGANULUI"**, dramatizare a romanului cu același nume de Panait Istrati, realizată de François Joxe, a avut loc recent din inițiativa Asociației Amicii lui Panait Istrati la Castelul Medieval de la Cluis. Manifestarea se înscrie într-o suită de adaptări scenice a unor mari opere din literatura universală și este dedicată centenarului cunoscutului prozator român. Actorii care au interpretat partitura lui François Joxe erau artiști amatori din departamentul Indre, reușind să redea încărcătura emoțională și splendorile stilistice ale textului original, prelucrare cu suplete de către scriitorul francez. A fost prezentată de asemenea muzică populară românească, în interpretări de valoare, intercalate pe parcursul spectacolului.

● **LA VIENA**, o expoziție de pictură pe sticlă și lemn a dus mesajul artei românești actuale, în cadrul unor manifestări prilejuite de aniversarea actului de la 23 August. Au fost expuse lucrări ale artiștilor Gh. Răducanu și Traian Timotei Tohăneanu. A fost evidențiată contribuția pe care manifestările culturale o pot avea la dezvoltarea tradiționalelor relații de prietenie dintre cele două țări, la mai buna cunoaștere și prețuire reciprocă între cele două popoare. Prezența unui numeros public, între care cea a lui Robert Pfleger, primarul sectorului vienez Hernals, precum și a lui Werner Hoffelmen și a altor personalități oficiale, a semnificat voința de a promova în continuare bune relații culturale între România și Austria.

SPORT

Aurul, septembrie, melancolia

Eldorado românesc e toamna și mai ales cea dintîi lună a ei, septembrie. Septembrie — cel ce se anunță în frunză și în struguri ca o anihilare biologică a sentimentului de-a traversa fără pricină, ca-n poezia fatalistă, moartea, aurul, toamna. Poveri în cumpănă de lemn smucit de vînt. Ciulini. Funigei. Lumină de miere. Impulsurile Bucureștilor, acum, sînt mai puțin de mătase, busuiocul leagănă gînduri voievodale născute-n cerdacuri unde se bea ceai vînăt, prevestirile iau chip de salcie ultragiată de dalta unui lingurar. Celui ce-și toarnă cositorul, la foc scăzut, în colțuri dosnice de mahala, i se arată fată dormind sub vișin scuturat și strîmb sau dragoste cu osîndă în dealul viilor, acolo unde scheaună ciinii pe care-i vom înhăma, sub geruri, la sania cu vinuri scumpe. Forma augustă a mirării în toate județele pornite în pribegie la Mare sau în poienele cu smeură o închipuie, în aceste zile, fotbalul. Dansul nebun începe. Prima duminică a lui septembrie își ascute colții. După cîtă lumină de iulie și august am adunat în trupuri puteam s-o luăm mai din timp. Dar se pare că socotelile tribunelor nu coincid aproape niciodată cu ale magnaților din triunghiul Bermudelor : Lucescu, federație și iar Lucescu, fiindcă antrenorul național, indiferent de chixul din Franța, stă călare pe ipotenuză și mușcă din catete mai rău ca o fiară. Legați prin toate fibrele (și nopțile) de marea noastră dragoste care se logodea cu nemurirea în California (nemurirea neținînd mai mult de-o viață în materie de sport) n-am fost destul de atenți la transferările de jucători și acum bag de seamă că, pe sub portocal, pe sub salcîm, pe sub gard sau prin șanț au avut loc răpiri de mirese, încălcări de hotar, substituiri de persoană etc. E limpede că cele mai multe schimbări s-au petrecut sub scutul legii, dar sînt cîteva cazuri ce fac să înflorească merii a treia oară în aceeași grădină. Să trecem mai departe, nu e prima oară cînd ascundem cucuveaua în oala de supă și irozii sub un timbru de doi lei. Vom arde fluturi în sobă și ne vom spovedi în funcție de imprejurări. După cum chiar calendarele de percte ne învață, vulturii și ulii nu beau apă, ci-și iau roua trebuincioasă din singele victimelor. Să învețe, prin urmare, și cei mici să fie mari și să nu mai chițcăie prin cotloane !

Pînă atunci sînt fericit că vine septembrie cel suplu în aversiuni, neasemuit în lumină mingîietoare, roib în melancolie, subțire și albastru în lujer, statornic în tristețe dulce, aprilin întru speranțe — răspîndească-i-se aroma în toate inimile.

Fănuș Neagu

Tablou de Al. Torella (Italia)

României, la patruzeci de ani liberi

Să trăiești, România, veșnică țară,
frumoasă și rodnică, milenară.
Născută de mult, dintr-un popor vechi,
înfloritor.
Celebrind Libertatea, cu ale ei patruzeci flori.
Popor vechi, creatorul superbei culturi,
Popor vechi, întărit de voința oțelului,
de curaj, neînfrînt,
Plămădind inimi tari, demne,
Minte cu geniu, neam născocitor, cîntăreț.

Să trăiești, România, popor cu inimi fierbinți,
Fete prelungi, frumoase ca trestia,
bărbați înțelepți,
frumoasele tale, vitejii tăi, ne-nfricați,
dragele tale femei, gînditoare, semeții bărbați.
Sărbătorești, România, libertatea deplină
cu patruzeci, aprinse în august, eternele flori.
Libertate Străveche, moșteniri din vechime,
Gînd liber, semeț.

II

României străvechi, îi aduc gîndul meu,
Cumpenei gîndului drept, răzbătînd
peste mări, peste țări :
„Orice popor să fie liber și egal pe pămînt,
Cum fiece om trăitor e în armonie cu țara
care-l făcu,
Să-mbogățim veșnic și viața și gîndul,

Înțelegîndu-ne cu graiurile lumilor, mii,
Spre rînduieli tot mai drepte să tindem
Război dominațiilor, pace egalității, planetei,
Rînduieli veșnice, drepte, cugetînd cu temei".
Așa spun românii, așa spune El, Înțeleptul.

Așa spun românii : „Siguri pe viață,
egali între țările lumii să fim.

Pace nu vorbe" — zic ei.
Țară străveche, cu istorie nobilă, deprinzînd
din părinți demnitatea, spiritul liber.
Stimă pentru popoare, iubirea de om
învățată de-acasă ;
gînduri adînci lustruind din vechime,
Om gospodar, iubind casa, iubind pe vecini
Și apoi iubind țările lumii,
vecinii de pe pămînt ;
Dar filosofia românilor aceasta-i : împreună
putem petrece mai bine pe lume,
Împreună putem să trăim.

III

Să unim vocile conștiinței, și, cu ele,
a mea îndepărtată
dar trează,
Cu vocea demnă a lor, a românilor :
vocea cumpenei drepte.
Cu fiecare din noi, cu popoarele noastre,
Să făurim liberi și noi, mai bun viitorul.
Vitejilor ce căzură crezînd în istoria lor,
Sacrificîndu-se, bravii,
pentru țara de azi să le dăm pomenire
Pentru ei, o lacrimă ; să fie numele lor
în veșnicie rămas.
Însă fericirii de azi, libertății de azi,
să le dăm „pace".
Să trăim, deci, în stimă și iubire-ntre toți.

„Să trăiești, așadar, România",
familia lumii îți spune.
Să-ncercăm împreună cu încredere viitorul,
pașnici, iubindu-ne demni între noi.
Pentru toți cei care văd drumul drept,
viitorul aprins,
României să-i spunem acum fericire.
Binecuvîntăm nobilă faptă-ți,
popor minunat și țară superbă :
„Să trăiești, România, liberă-n veci".

Katsumi Hayashi (Japonia)
În românește de B. Mihai

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

O PUNTE SIGURĂ SPRE PACE ȘI COLABORARE

OPINII DE LA CURSURILE DE VARĂ, BUCUREȘTI, EDIȚIA A XXV-A

FRANZ EBERHARD",
director UNESCO

«O PUNTE SPRE MULTE ȚĂRI ALE LUMII»

De cînd mă aflu în România m-a interesat cultura acestui popor plin de solicitudine și în mod cu totul deosebit învățămîntul ca parte integrantă a unui sistem cultural original și pilduitor. Cu această dorință am venit și la aceste cursuri pe care Universitatea din București le organizează, fără întrerupere, de 25 de ani. Este și aceasta o experiență originală de a forma pe viitorii specialiști din atîtea țări ale lumii.

În ceea ce mă privește am avut posibilitatea să cunosc bine învățămîntul superior românesc, iar centrul nostru a primit și primește în permanență sprijinul guvernului și statului român. Din această perspectivă vă pot spune că învățămîntul românesc poate fi un model pentru multe țări avansate ale lumii, cu priorități sigure în domenii de virf ca geologia sau medicina. Cunoscînd cooperarea strînsă dintre cultură, economie și învățămînt, ne-am propus să realizăm o monografie a învățămîntului superior românesc, redactată în limba engleză și pe care o vom difuza în peste 80 de țări ale lumii, ca exemplu sigur de urmat.

Pînă în prezent am studiat comparativ învățămîntul superior din 36 de țări și vă pot informa că România se situează în prim-plan cu un sistem ferm de pregătire, de reciclare și de legare a învățămîntului cu toate compartimentele vieții spirituale și materiale. În același timp învățămîntul românesc este unul dintre cele mai deschise din lume, o poartă spre cele patru zări pentru că în această țară frumoasă și interesantă învață mii și mii de studenți din aproape toate țările lumii. Este un fapt deosebit, tocmai într-un moment în care războaiele încep în mintea unor oameni, dar tot oamenii trebuie să-l stăvilească, să-l respingă și în virtutea principiilor fundamentale ale UNESCO. În această direcție România desfășoară o politică susținută și plină de reușite.

În aceste zile, ca student al Universității din București, am constatat cu satisfacție și bucurie că aceste cursuri reprezintă o punte spre multe țări ale lumii. Este puntea culturii, a învățămîntului, dar mai presus este puntea prieteniei, a păcii.

BELA BORSI – KÁLMÁN,
traducător, profesor la Universitatea
din Budapesta, R.P. Ungară

«PRIN LIMBA ROMÂNĂ AM CUNOSCUT CELELALTE LIMBI ROMANICE»

Interesul pentru limba și cultura poporului român la mine a apărut aproape firesc, pentru că m-am născut într-o regiune în care conviețuiesc maghiari și români. Dansurile, cîntecele, obiceiurile românilor din regiunea mea m-au introdus aproape inconștient spre un alt univers spiritual. De-a lungul anilor au apărut în limba maghiară traduceri din opera lui Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Goga, Rebreanu, Zaharia Stancu etc., etc. și prin intermediul lor am luat contact încă din școală, cu unele din cele mai importante valori ale literaturii române. În clasele superioare mi-am dat seama că limba română mă ajută să învăț alte limbi străine. Și prin intermediul ei am ajuns să cunosc celelalte limbi romanice. A urmat studentia, cu programul ei diferit și dificil. Din fericire însă rădăcinile înfipte în spiritualitatea românească au fost puternice și m-au ținut într-un contact permanent cu ceea ce era esential în spațiul românesc. La Facultatea de Litere din Budapesta, și mai ales la catedra de limba și literatura română am întîlnit pe unii dintre cei mai renumiți cunoscători ai literaturii, limbii și culturii române, printre care amintesc pe Gáldi Laszlo, Tamás Lajos, Endre Pálffy, Domokos Sámuel. În acest cadru trebuie să mai amintesc și pe redactorul de limba română de la Editura Europa, și anume pe Bella György, care încă din 1971 m-a selecționat în tînărul grup de traducători din literatura română în limba maghiară. La îndemnul său am publicat primele traduceri care au apărut într-o culegere anuală de proză din literatura lumii sub titlul „ÉGTÁIAK".

În timp, am avut mai multe contacte directe cu cultura și literatura română. Am fost la cursurile de vară organizate la Sinaia, la Brașov și acum la București, unde am cunoscut multi profesori și specialiști în cele mai diverse domenii ale culturii române și universale. În 1978 am fost timp de 4 luni bursier al Universității din București și în tot acest timp m-am bucurat de îndrumarea atît de competentă a profesorului Al. Piru, dar și de sprijinul unor istorici și critici literari mai tineri precum Eugen Simion, Florin Manolescu, Eugen Marinescu. Perfecționarea mea a fost continuă și necesară, cu atît mai mult cu cît în perioada 1976—1981 am fost profesor la catedra de literatură română a Universității din Budapesta. Din noiembrie 1981 funcționez la catedra de istorie a Europei orientale, fapt ce reprezintă o nouă posibilitate de a cunoaște și mai bine istoria României. Mă interesează în primul rînd istoria României din secolul al XIX-lea, dominat de mari evenimente și mai ales de acel moment cultural pe care specialiștii îl numesc epoca generației de la 1848. De fiecare dată mă străduiesc să pun în lumina adevărului istoric numeroasele raporturi româno-maghiare. Sînt interesat, în egală măsură de fenomenele socio-economice și culturale din Moldova și Țara Românească în secolul al XIX-lea, și în această direcție pregătesc o teză de doctorat, în care pun în evidență rolul decisiv al lui Kogălniceanu în modernizarea culturii române, în stabilirea unor raporturi largi pe plan european, aspect încă nevalorificat la adevăratele lui dimensiuni în istoriografia maghiară.

În 1973 am tradus mai multe nuvele semnate de Nicolae Velea, am tradus și din literatura științifico-fantastică (Gh. Săsărman și Victor Kernbach). În revista NAGYVILAG (echivalenta revistei „Secolul XX") am publicat mai multe traduceri din nuvelistica atît de interesantă a lui Eugen Barbu („Iarba". „Miresele" „Smintirea îupinitei Ruxandra"). Am mai publicat și cîteva fragmente din romanul lui Augustin Buzura intitulat „Vocile nopții", roman tălmăcit excelent și integral de László Pap Kolozsvári. În 1980 am înregistrat un succes cu care mă mîndresc ca traducător de limbă română. A fost anul în care, la Editura Europa, a apărut excelentul roman al lui Constantin Toiu, „Galeria cu vită sălbatică". Pentru această tălmăcire am primit premiul calității din partea secției de traduceri din cadrul Uniunii Scriitorilor din Ungaria. De altfel, traducerea mea a apărut și la Editura Kriterion în anul 1982.

Împreună cu alți traducători din literatura română am realizat un volum din opera lui Mircea Eliade ce s-a tipărit la Editura Móra sub titlul **„Aventuri bizare".** Am pregătit pentru tipar romanul lui Marin Sorescu intitulat **„Trei dinți din față",** iar împreună cu prietenul meu Péter Zirkuli am definitivat o antologie din eseistica românească din perioada interbelică (Călinescu, Lovinescu, Eugen Ionescu, I. D. Gherea etc., etc.). În aceste zile va apărea și o traducere din proza talentatei poete Ana Blandiana. Am în vedere și mai multe scrieri semnate de D. R. Popescu, G. Bălăiță, M. Sorescu, Mircea Nedelciu pentru că am convingerea fermă că proza românească actuală a atins deja culmile strălucitei generații de prozatori ce s-a afirmat în perioada interbelică. Această opinie mi-am exprimat-o și într-un amplu studiu, pe care l-am publicat în revista „TISZATÁJ".

Ca unul care am fost și la alte ediții ale Cursurilor de vară — fericit prilej de cunoaștere și apropiere între specialiști din diverse țări ale lumii, consider această ediție, a XXV-a ca pe o reușită deplină. Contactele permanente cu lingviști, istorici și critici literari, scriitori, mi-au deschis și mai mult inima și mintea spre adevăratele virtuți ale civilizației românești.

MICHEL WATTREMEZ,
traducător și profesor din Franța

«EMINESCU – CEL MAI MARE POET AL SPERANȚEI ȘI NEMURIRII»

Contactul cu România s-a produs pe cînd aveam 13 ani. Am fost și sînt un pasionat filatelist și timbrele românești m-au interesat foarte mult. La sugestia profesoarei mele de limba și literatura franceză am început să port corespondență cu mai mulți elevi din România.

Revista „Cutezătorii" și oameni de bine de la Radio mi-au deschis și mai mult calea spre limba română, pe care am început s-o învăț singur. La vîrsta de 16 ani, unul dintre prietenii mei români, prin corespondență, mi-a trimis poezia „Lacul" a lui Mihai Eminescu și capodopera „Luceafărul", la a cărei traducere lucrez de mai mulți ani. După absolvirea liceului am venit pe cont propriu la cursurile de vară de la Cluj, unde prin intermediul profesorului Ion Vlad, am descoperit mai mulți scriitori români : Blaga, Arghezi, Ionel Teodoreanu. În Franța, am plecat cu peste 50 de kg. de cărți. Deși cultura nu se măsoară cu kilogramul pentru mine a însemnat totul. Din acel moment România a devenit din punct de vedere spiritual a doua mea patrie. De atunci m-am dăruit complet culturii române și așa se face că m-am înscris la Institutul de Limbi Orientale din Paris, pe care l-am absolvit cu diploma în specialitatea română, iar în paralel am absolvit și Facultatea de limba și literatura franceză. L-am aprofundat pe Lucian Blaga din care am și tradus poezii din volumul „Poemele luminii".

Am citit cu plăcere „Ciuleandra" lui Liviu Rebreanu, am tradus „Baltagul" de Sadoveanu, dar mărturisesc că m-a fascinat romanul lui Ionel Teodoreanu „La Medeleni", prin care într-o lume dominată de citadinism reușim să descoperim un univers pur și inefabil. Cu ajutorul „Spațiului mioritic" mi-am descoperit propria regiune în care m-am născut, regiune aflată în vecinătatea Mării Nordului și care se întinde, văzind cu ochii, între deal și vale.

Ca bursier, pe cont propriu, și acum ca invitat al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România m-am aflat de multe ori în România. E fascinant să descoperi mereu lucruri noi. Am fost la Constanța. Am descoperit marea. L-am redescoperit pe Eminescu recitindu-i „Mai am un singur dor". Ca profesor în orașul lui Rollinat mă gîndesc mereu la raporturile marilor simboliști români Macedonski, Bacovia, dar și Minulescu, D. Anghel cu literatura franceză.

În prezent definitivez teza mea de maestru intitulată „Nerval și România". Am găsit o bibliografie impresionantă și cu acest prilej pun în evidență rolul deosebit al Marthei Bibescu ca factor mediator între cele două culturi. Din această perspectivă nu am niciodată că și Franța datorează foarte mult unor scriitori de origine română cum ar fi Elena Văcărescu, Martha Bibescu, Panait Istrati și Eugen Ionescu sau lui G. Bengescu, primul bibliograf al lui Voltaire și autor al unor cărți referitoare la sistemul de relații româno-franceze. Pe urmele lui doresc din toată inima să fac un doctorat în România pentru a duce mai departe eforturile înaintașilor. Trebuie să menționez că lucrarea mea referitoare la Nerval în România a fost propusă spre publicare la Editura Univers din București.

Am menționat mai mulți mari scriitori români care mă interesează și din care am tradus cu multiple satisfacții, dar niciodată nu mă voi despărți de Eminescu. Acest extraordinar poet m-a făcut și pe mine să scriu poezii, chiar dacă sînt poet francez. El reprezintă pentru mine totul — sinteza cea mai înaltă a unui popor și a spiritualității sale. El reprezintă în lume cel mai mare poet al speranței și nemuririi, el nu este pentru mine un pesimist, este poetul durerii, este poetul metamorfozării universului, ca în „Odă în metru antic" și în atîtea alte poezii. Eminescu este poetul cosmosului și poate numai W. Whitman a atins în literatura universală dimensiunile cosmogoniei eminesciene. În ultimul timp am descoperit proza lui Eminescu și pentru mine nuvela „Sărmanul Dionis" reprezintă o capodoperă a literaturii universale. Am tradus-o imediat și am prezentat-o la UNESCO, îndreptîndu-mi traducerea spre mai multe case de editură. În aceste zile am avut discuții la Editura Minerva și sper să fie tipărită și aici.

Nu știu cum să mulțumesc Uniunii Scriitorilor pentru invitația la această ediție a Cursurilor de vară. Am cunoscut aici studenți și profesori, scriitori și traducători din 20 de țări ale lumii. Mulți sînt tineri și foarte tineri, dar cu siguranță ei vor duce mai departe eforturile înaintașilor în direcția difuzării culturii românești în lume pentru că România a fost și rămîne mereu o largă fereastră deschisă spre lume.

ITO TAIGO,
profesor la Universitatea
din Osaka, Japonia

«MIRACOLUL LATINITĂȚII LIMBII ROMÂNE – TEMĂ DE CERCETARE FASCINANTĂ»

Între țările noastre distanța se măsoară în mii de kilometri, dar raporturile culturale ne-au apropiat atît de mult încît distanțele dispar pe nesimțite.

În Japonia cultura română, atît de bogată și originală, este cunoscută și foarte prețuită. Este prețuită de asemenea politica atît de deschisă a României. Este cunoscută și înalta calitate a învățămîntului românesc. Așa se explică faptul că tot mai mulți tineri din Japonia vin să învețe în România, să susțină doctorate, să se specializeze. Ca vicepreședinte al Asociației de prietenie Japonia — România cunosc foarte bine aceste aspecte și încerc mereu să le dezvoltăm.

În tot mai multe cercuri de specialiști s-a vorbit și se vorbește despre miracolul latinității limbii române, despre unitatea și continuitatea neîntreruptă a poporului român cu toate împotrivirile istoriei. Sînt teme de cercetare fascinante spre care s-au îndreptat și se îndreaptă mulți tineri din Japonia și din întreaga lume. Aceste aspecte m-au determinat să traduc în limba japoneză **„Scurta istorie a românilor"** de C. C. Giurescu.

Constient de bogăția și frumusețea limbii române m-am străduit și am realizat pentru studenții mei o **Gramatică a limbii române.**

Cu prilejul celei de-a XXV-a ediție a cursurilor internaționale de limbă română mă aflu alături de alți șapte japonezi iubitori ai culturii și literaturii române. Pînă în prezent am realizat peste 2 000 de diapozitive ce-mi vor ilustra cartea referitoare la originalitatea indiscutabilă a culturii române, nu numai în cadrul Europei de Est, ci în cadrul larg al culturii universale. Mi-am cumpărat multe cărți de specialitate imposibil de cumpărat în Japonia datorită prețului extrem de ridicat.

Contactele pe care le-am avut aici cu reputați profesori, scriitori, traducători m-au ajutat să-mi îmbogățesc cunoștințele și pentru totul aduc calde și sincere mulțumiri încîntătoarei țări care se numește România.

MILOS LINDRO,
poet și traducător
din R.S.F. Iugoslavia

«CRED CĂ ÎN ROMÂNIA SE SCRIE UNA DINTRE CELE MAI IMPORTANTE POEZII EUROPENE»

De ce m-am decis să învăț românește ? În primul rînd fiindcă prima întîlnire cu orașul București, în urmă cu trei ani, deși a fost întîmplătoare, a fost ca o dragoste la prima vedere. Apoi fiindcă mi s-a părut că noi macedonenii și dumneavoastră românii avem ceva comun — acel aer al sincerității comunicării. În al treilea rînd, nu pot să uit că la sfîrșitul veacului trecut și începutul acestui veac străbunicii și bunicii mei au venit în România în căutare de lucru și de viață mai bună. Fenomenul acesta era bine cunoscut în Balcani și îndeosebi în România (mai ales Valahia) era un spațiu în care sărăcimea putea visa la un viitor. România a fost un exemplu de cultură și de politică pentru toți oamenii simpli și nu numai simpli din Balcani.

Desigur nu uit că în acești din urmă trei ani m-a interesat din ce în ce mai mult literatura și îndeosebi poezia românească. Eu cred că în România se scrie una dintre cele mai importante poezii europene la ora actuală ; aceasta este o părere intimă, dar recunosc cu bucurie, am întîlnit-o și la alți oameni de cultură din R.S.F. Iugoslavia. Am început chiar să traduc (pentru început în colaborare) din poeții români. Deja a apărut un volum din lirica lui Dumitru M. Ion și am gata de tipar un volum din lirica lui Mircea Ciobanu. Am tradus, cu plăcere, împreună cu alți colegi români (aici nu vreau să-i uit pe Carolina Ilica și Dumitru M. Ion, cu care am colaborat) selecții din poezia dumneavoastră : peste 30 de poeți, dar acestea sînt lucruri normale cred eu, atunci cînd începi să simți crescînd în juru-ți o atmosferă cu adevărat românească.

Ce mă interesează în mod special în cultura românească ? Dacă nu e prea mult, aș răspunde : totul. Dar recunosc, din bogăția dv. de simțire mă interesează în primul rînd poezia și aceasta fiindcă în țara mea (R.S. Makedonia — Iugoslavia) sînt socotit poet. Apoi mă interesează acest spațiu cultural românesc care a reușit la începutul veacului să preceadă sau să fie în pas cu atîtea curente literare binecunoscute în Europa. Fenomenul mi se pare pilduitor iar din punct de vedere spiritual mult mai apropiat mie și nouă, celor din Balcani ; de aceea cred că fenomenul acesta se cere nu doar studiat ci și aprofundat. Fiindcă pe lîngă poezie scriu eseu, mă interesează și estetica românească pe care o consider de excepție ; cîteva nume : Solomon Marcus, Eliade, Cioran etc. mi se par a fi adus contribuții hotărîtoare în spațiul cultural european și nu numai european.

ROZA KAZANSKAIA,
profesor la Tbilisi, R.S.S. Gruzină

«MĂ STRĂDUIESC SĂ TRANSMIT STUDENȚILOR ȘI ELEVILOR DRAGOSTEA PENTRU LIMBA LUI EMINESCU ȘI ARGHEZI»

De-a lungul secolelor între cultura română și gruzină s-au statornicit legături trainice, amplificate în anii din urmă. Legăturile străvechi poartă pecetea lui Antim Ivireanul, cărturarul umanist de origine georgiană care și-a găsit în spațiul românesc a doua sa patrie. Se pot aduce în discuție și alte exemple ale statorniciului schimb de valori între România și popoarele Uniunii Sovietice. Ele se cunosc și se amplifică datorită unor eforturi comune. Mă aflu și eu printre aceia care încearcă să aducă o contribuție la cunoașterea reciprocă a valorilor autentice. În familia noastră s-a statornicit o adevărată tradiție în această direcție. Sora mea, Fanny Djindjihașvili, doctor docent la Institutul de limbi străine „I. Clavciavadze" din Tbilisi este vicepreședintă a Asociației de prietenie U.R.S.S. — România — secția georgiană și cercetătoare a raporturilor culturale și istorice româno-gruzine. Prin munca ei a apărut monografia Antim Ivireanul (Tbilisi 1967), precum și volumul „Antim Ivireanul — cărturar umanist" (Junimea 1982). Tot ea, în colaborare cu poetul român Dumitru M. Ion a realizat o carte privitoare la poetul georgian Besarion Gabașvili-Besiki, înmormîntat la Iași iar în prezent pregătește o lucrare mai amplă sub titlul „Relațiile culturale româno-georgiene". Și fiica mea, Liana Andjaparidze, profesoară de limba română și traducătoare din literatura clasică și contemporană română activează cu multă dragoste în cadrul clubului „Mărțișor", unde se serbează toate momentele importante românești, unde se organizează conferințe și medalioane literare pentru studenți și simpozioane pe cele mai diverse teme ale istoriei și culturii României. De altfel, Lia a fost în urmă cu 3 ani studentă la aceste extrem de interesante Cursuri de vară, iar articolul ei publicat în revista „Universitatea Comunistă" sub titlul „Sub cerul pașnic și frumos al orașului București" a produs o mare bucurie în sufletul meu. Ca profesoară de limba română și istorie la Institut, dar și la un liceu din capitala Georgiei mă străduiesc să transmit studenților și elevilor dragostea pentru limba lui Eminescu și Arghezi, a lui Blaga și Marin Preda, pentru istoria atît de emoționantă a românilor. Stimulez, în același timp pe aceia care traduc în limba gruzină pe scriitorii români din toate generațiile. La aceste cursuri, o adevărată poartă deschisă lumii, mă aflu pentru prima dată și pot spune cu bogata mea experiență de la catedră că sînt ireproșabil organizate. Întîlnirile cu numeroși profesori ai Universității bucureștene, cu scriitori și oameni de cultură, participările la întîlnirile cu corul „Madrigal", cu ansamblul studențesc „Doina", cu formații și soliști ai Conservatorului „Ciprian Porumbescu" etc. ne-au deschis inima și mintea spre atîtea comori ale spiritualității românești multimilenare. Pentru toate acestea mulțumesc organizatorilor și închei spunînd ca și Lia că mă simt minunat sub cerul pașnic și frumos al capitalei României Socialiste.

Anchetă realizată de
Eugen Marinescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
35
(1 165)
Sîmbătă
1 septembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

AUGUST SĂRBĂTORESC

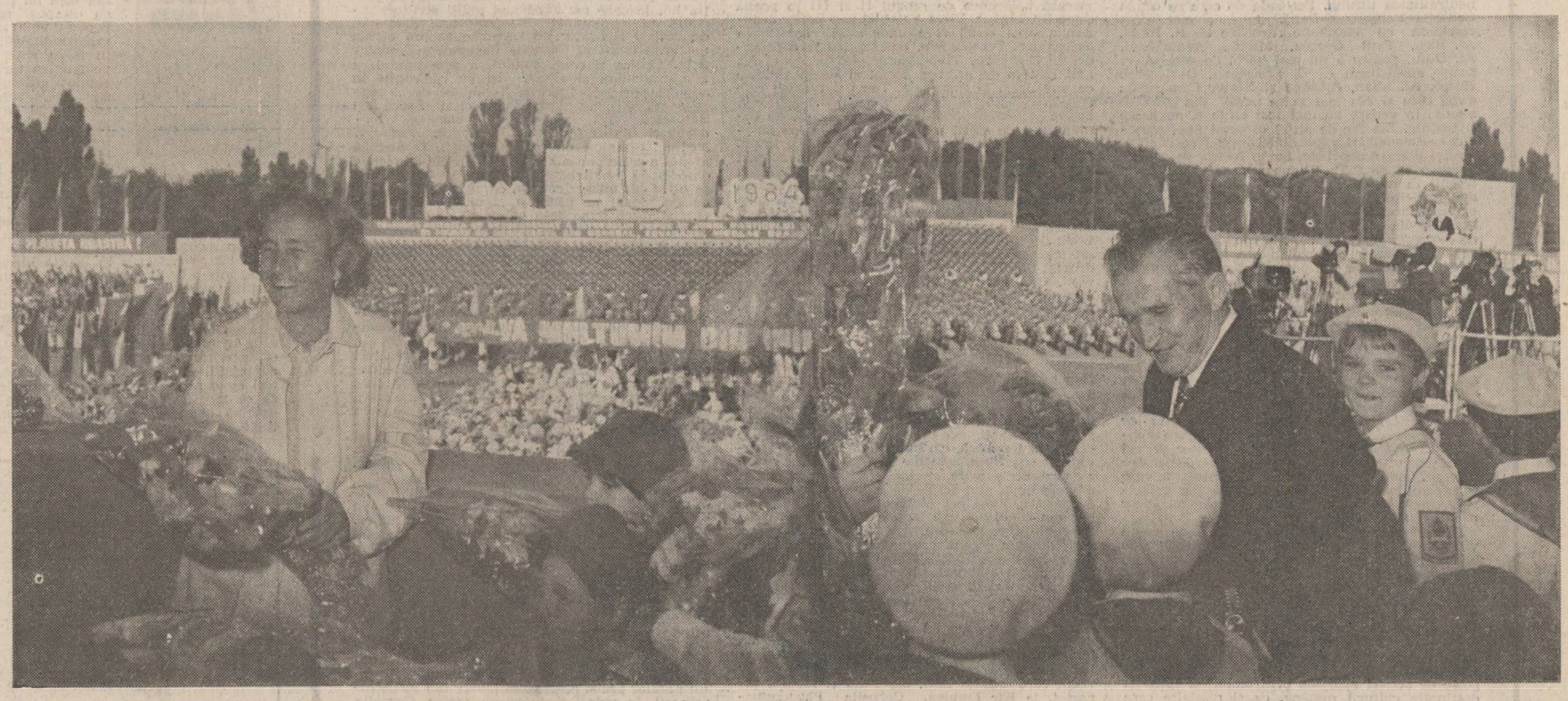

O sărbătoare grandioasă, un jubileu glorios : a patruzecea aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, eveniment care, în limbajul gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale, ne exprimă pe un drum permanent ascendent și la cotele de relief ale celor mai dinamice și mai cutezătoare transformări în plan economic și social, la altitudini de spirit care au dat și dau existenței României un profil nou, tot mai distinct în lumea contemporană. Cuvîntarea secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la sesiunea solemnă comună se constituie într-un amplu și strălucit tablou politic și istoric al luptei și muncii poporului de-a lungul a patruzeci de ani, argumentînd însăși experiența revoluționară, creatoare, a partidului ca centru vital al întregii națiuni, drumul eroic parcurs pînă în actuala etapă, precum și perspectiva ca element definitoriu al oricărui demers în materie de dezvoltare și propensiune pe noi trepte de progres și civilizație.

Tumultoasa istorie a patriei, în convergența sa de spirit și acțiune, și-a găsit în această cuvîntare expresia la zi, tulburătoare, și a trezit vii și neasemuite ecouri în conștiințe. Ca o uriașă bătaie de inimă solemnă și gravă în care se cuprinde pulsul întregii țări și se aud clocotitoare energii care hrănesc și înclină timpul de la prezent spre viitor. Căci odată cu acest jubileu național, România a intrat pe făgașul celui de al cincilea deceniu al libertății sale. A spus-o însuși președintele țării, am simțit și trăit noi înșine aceasta în coloanele vii ale lui august sărbătoresc : *intrăm în cel de al 5-lea deceniu al dezvoltării noastre libere, socialiste, avînd în față o perspectivă clară, luminoasă. În al 5-lea deceniu va trebui să punem în centrul activității consolidarea tuturor realizărilor de pînă acum, întărirea poziției României de țară socialistă mediu dezvoltată și trecerea ei într-un stadiu nou, superior — cel de țară socialistă dezvoltată.* În coloane vii, compacte, țara a trecut astfel la orizontul unui nou timp de efort și împlinire, în coloane vii, compacte ca pe sub bolți largi de rezonanță și de sprijin, în unanimă și indisolubilă ei legătură cu cel de la a cărui gîndire și acțiune emană ca proiect și ca stare însuși viitorul, țara, așadar, a trecut prin fața marilor sale înfăptuiri și își ridică privirile înalte, cutezătoare, spre tot ceea ce va avea de împlinit pe mai departe. Coloanele lui august sărbătoresc, marea demonstrație a oamenilor muncii și parada militară din Capitală, celelalte manifestări care au marcat această sărbătoare scumpă tuturor fiilor și fiicelor țării, în unanima expresie de dragoste și recunoștință față de partid și față de conducătorul său rămîn ca o simbolică și luminoasă imagine a libertății care consacră puteri noi, nebănuite, și inspiră în mod hotărîtor fapte și atitudini ce fac onoarea și demnitatea muncii și gîndirii revoluționare, într-un desăvîrșit spirit creator.

Un înalt sentiment de mîndrie și satisfacție îl reprezintă largul răsunet internațional al jubiliarei noastre sărbători. Așa cum s-a subliniat în recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., acest eveniment deosebit de important din viața poporului nostru — la care au participat 158 de delegații din 112 țări, de partid și de stat, guvernamentale, ale partidelor comuniste, socialiste, social-democrate și altor formațiuni politice și mișcări de eliberare națională — a constituit o vie ilustrare a înaltului prestigiu de care se bucură pe arena mondială România socialistă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a bunelor raporturi de prietenie și colaborare ale partidului și statului nostru cu toate țările lumii, indiferent de orînduirea lor socială, cu partidele comuniste și muncitorești, alte partide și formațiuni politice democratice de pe toate continentele.

Rostindu-și gîndurile și sentimentele sale de un vibrant și puternic patriotism, în spiritul unității de nezdruncinat în jurul partidului, al secretarului său general, sub auspiciile istoriei noi, ale destinului liber și demn, poporul și-a sărbătorit un jubileu eroic și glorios. La orizont, ca eveniment ce marchează și deschide larg cel de al cincilea deceniu se află Congresul al XIII-lea al partidului, forumul comuniștilor români, al întregii națiuni prin care sensurile și condiția unei noi calități a muncii și vieții intră într-o nouă etapă, pe făgașul unor noi împliniri, astfel încît programele dezvoltării și afirmării noastre multilaterale să cunoască argumentele concrete ale realității însesi. Într-o viziune care se continuă și ne înnoiește în același timp în chip esențial. Prin acest eveniment, prezentul ca și perspectiva ating dimensiunile unei creații uriașe, de epopee, atît în plan material cît și spiritual.

Luceafărul

PORTRET DE ȚARĂ

Grandioasă imagine a capacității creatoare a poporului nostru, a amplelor transformări revoluționare din anii socialismului, îndeosebi în perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului, expoziția „Dezvoltarea economică și socială a României" a fost inaugurată în 20 august de către secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cu o imensă forță de convingere, expoziția dovedește că România, într-o perioadă de timp foarte scurtă, a încetat de a mai fi o țară agrară, slab dezvoltată, aflîndu-se astăzi în situația unui stat industrial-agrar, a cărui industrie puternic dezvoltată, modernă, precum și a cărui agricultură socialistă aflată în plin progres sînt în măsură să asigure un nivel de viață material și spiritual în continuă creștere. Impresia dominantă a celui care vizitează expoziția provine din constatarea că, în mod evident, poporul român este înzestrat nu numai cu o imensă creativitate, ci și cu mare forță de a trece în practică plăsmuirile acestei creativități.

În mod tradițional, cuvîntul „expoziție" este legat de o înșiruire a unor bunuri materiale. Expoziția despre care discutăm reprezintă însă mult mai mult decît atît, înainte de a fi un catalizator al creației materiale, socialismul românesc fiind cadrul unei vaste acțiuni de creație politică. Expoziția „Dezvoltarea economică și socială a României" prezintă în moduri sugestive cadrul nou, original de organizare și conducere a societății de către popor, în care se manifestă Partidul Comunist Român, ca forță politică conducătoare a societății, statul socialist, ca reprezentant al puterii, organizațiile de masă și obștești, organismele autoconducerii muncitorești, precum și alte forme de participare directă a oamenilor muncii, a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, la activitatea de conducere și control social. Înflorirea creativității românești, manifestată cu pregnanță mai ales în ultimele două decenii, este și urmarea acestui cadru politic. Deasemenea se cuvin a fi menționate o serie de alte măsuri esențiale, ținînd de strategia politică globală, cu efecte sociale importante. Printre acestea figurează asigurarea unor largi posibilități de afirmare socială a femeilor și a tinerilor.

Modul în care expoziția înfățișează victoriile economiei românești este deplin și covîrșitor. Dacă admitem că scepticismul poate atinge proporțiile unei boli, putem spune cu toată convingerea : eventualii bolnavi de scepticism să vină aici, se vor vindeca în mod sigur.

Atrag atenția, mai întîi, exponatele care prezintă dezvoltarea bazei de materii prime și energetice a țării. De la această bază pleacă toate celelalte industrii. Cifrele sînt grăitoare, mai ales în acest domeniu. Un singur exemplu, care nu necesită nici un comentariu : producția de energie electrică a anului 1945 este realizată în anul 1984 în numai șapte zile.

Numeroase standuri ale expoziției înfățișează imagini cuprinzătoare ale profundelor prefaceri calitative intervenite în alte sectoare importante ale economiei. Printre acestea, sectorul cu produse ale industriei de mașini-unelte, electrotehnică și electronică, produse care țin de ceea ce am putea numi „industria industriilor", pentru că, într-adevăr, ele satisfac necesitățile altor ramuri ale economiei naționale. Actualmente, producția industriei de mașini-unelte, electrotehnică și electronică este de 446 de ori mai mare decît cea din 1965.

Un exemplu grăitor de creativitate românească, a cărui contemplare îl atrage în mod deosebit pe vizitator, este turboreactorul destinat echipării avionului românesc „Rombac". Nu sînt multe țări din lume a căror economie este în măsură să satisfacă exigențele realizării unui produs atît de pretențios.

Dar marea expoziție este un adevărat cosmos, ce nu se lasă captat în niște simple notații de reporter, cum sînt cele de față. Astfel că, regretînd, sîntem siliți să recurgem la enumerări : realizări mai mult decît spectaculoase în domeniul construcției de mașini destinate modernizării și mecanizării agriculturii, mari succese în ceea ce privește construcția de nave maritime și fluviale, avioane, elicoptere, planoare, motoplanoare, autoturisme, epocala construcție a Canalului Dunăre-Marea Neagră, metroul bucureștean, Transfăgărășanul, industria ușoară, imens dezvoltată și diversificată, industria chimică, ale cărei succese au trecut de mult granițele țării, dezvoltarea învățămîntului și a cercetării științifice, construcțiile de locuințe (din punctul de vedere al numărului de locuințe noi la 1 000 de locuitori, România se situează astăzi printre primele zece țări din lume), colosale investiții în agricultură. Și încă multe alte realizări, care se însumează într-un ansamblu covîrșitor, într-un adevărat portret al unei țări aflată pe orbita marilor înfăptuiri.

Voicu Bugariu

Odă prezentului istoric

Răspundem pentru tot ce licărește
de la petarda pînă-n licurici
în tot ce este om și omenește
avem de fapt o inimă aici

viața-i concretă patria e lege
noi comuniștii literele ei
în dreptul absolut de a alege
avem și simțuri și avem idei

odată în istorie un om
a ridicat istoria-ntr-o mînă
noi am văzut-o o vedem și vom
ilumina cu-a ochilor lumină.

Ion Nicolescu

• În acest număr : • „Traseele de luptă ale armatei române eliberatoare" • «În numele libertății» de Ion Potopin • «Doi metri de șină salvează Buzăul» de Dumitru Ion Dincă • «Povestiri din August» de Radu Selejan • PREMIILE «LUCEAFĂRUL» • Articole despre volume de • Mihnea Gheorghiu • Constantin Stan • Ion Mircea • Ilie Bădescu semnate de • M. Ungheanu N. Georgescu • Narcis Zărnescu • Artur Silvestri • Poșta redacției de Ion Gheorghe •

Punctul de întîlnire

Iată, mai întîi, de unde vin cărțile : — din experiența febrilă a unui scriitor angajat mereu pe sensul major al vremii sale, turnată în tiparele prozei și implînită astăzi cu calmul sintezei de maturitate deplină. Luminată dinlăuntru de autenticul patriotism, de credința în destinul spiritual, istoric și politic al poporului român ;

— din splendidul orgoliu al poetului tînăr care-și ia în stăpînire marile teme cu gestul blagian al căutării unui trup în muntii de sens ai limbii române : „legea morală în noi, iar Alba Iulia deasupra noastră" ;

— din sentimentul redescoperirii propriei biografii în biografia generației sale cu care un prozator aflat la a doua carte măsoară grijile și răspunderile unei vîrste ;

— din truda sociologului de vocație care intuiește în literatură poate tema vieții sale încadrînd dimensiunea eminesciană a ființei noastre în temelia marilor valori ale culturii europene.

Și, apoi, unde se întîlnesc aceste cărți ? Cred că sub cupola de sens a Marii Opere menită să ne teste dar și să ne vegheze durata : **Opera eminesciană în toată strălucirea ei.**

Ele sînt **„Flori de tutun"** de Mihnea Gheorghiu, **„Copacul cu 10 000 de imagini"** de Ion Mircea, **„Nopți de trecere"** de Constantin Stan, **„Sincronism european și cultură critică românească"** de Ilie Bădescu.

Premiile speciale ale revistei „Luceafărul" pe anul 1984, venind în continuarea celor acordate, pentru prima dată, anul trecut, unor lucrări semnate de Edgar Papu, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, Adrian Riza, Dan David și Valentin F. Mihăescu.

Nu am făcut, nu facem aceste selecții din dorința de a stabili ierarhii de moment, ci din convingerea că o revistă cum este Luceafărul are datoria să semnaleze și să impună valori care se adaugă sau slujesc „fondului principal al culturii române". Au, adică, miză majoră pe care o reclamă o cultură majoră, afirmată ca atare, fără false complexe și nesupusă tiraniilor modei ori conjuncturilor paraliterare.

Fatalmente, rigoarea numărului sau doză de subiectivitate inerentă pot lăsa în afara selecției noastre lucrări avînd merite egale cu cele premiate. Oricum însă, avem speranța că acestea asupra cărora ne-am oprit, au acoperire totală prin raportarea la criteriile instituirii premiilor revistei.

Ele au, repet, un punct de întîlnire, o matrice care va tutela în permanență întreprinderea noastră : spiritul lui Eminescu exprimat în opera sa ce se va arăta curînd, în toată puterea și cuprinderea, ochilor și minții noastre, devenind și în sens strict material cel mai mare monument al culturii românești.

Pentru că Eminescu este, va fi — așa cum sună versul cutremurător al unui mare poet — **„Taina care ne apără".**

Nicolae Dan Fruntelată

TÎNĂR ÎN AGORA

Implicarea în real

Scriitorul, în special tînărul scriitor parcă nu mai are timp. Se simte în fiecare moment prins în vîrtejul vieții, răsucit, dus de colo-colo, conștient fără nici o îndoială, trăind intens fiecare secundă, scriindu-și în memorie fiece clipă, fiecare fapt de însemnătate, ascultînd și văzînd zilnic telejurnalul, punîndu-și mereu întrebări a căror rezolvare trebuie dată imediat, ca un calcul rapid într-o sală de examen, oferit pe dată în scris milioanelor de cititori. De-acum implicarea în real are loc în mai mare măsură pe plan psihic decît fizic. Viața creatorului de artă, a celor din jurul său, o via a privită adesea dinăuntrul ei, a devenit lutul umed, pămîntul plin de amprente, din care se plămădește opera. Oricare obiect banal întîlnit la fiecare pas, aparent neimportant, neinteresant, ultimele noutăți tehnice de avangardă devin sursă de meditație și sînt în același timp decor de neocolit. Calculatorul, televizorul, telefonul, muzica stereo, vestimentația, un nou automobil, mașina de făcut înghețată din colț, betoniera de pe șantierul din fața casei apar ca obiecte indispensabile pe fundalul oricărei povești de dragoste. Viața trepidează.

Camera de lucru a scriitorului nu se mai află într-o casă de la țară sau de la munte, cu pereții acoperiți de cărți, ci chiar la etaza-

Tudor Stancu

Continuare în pag. a 3-a

O nouă carte despre EMINESCU

Aproape concomitent cu masiva monografie închinată lui Eminescu de cunoscutul cercetător erudit al operei poetului, prof. D. Murărașu, a apărut o nouă carte despre viața și opera aceluiași poet, semnată de Petru Rezuș, autor al unui șir de volume valoroase : studii literare, folclorice, antologice, povestiri și romane ; constantă a fost însă, în lunga sa activitate, pasiunea pentru biografia și opera eminesciană, de-a lungul a unei jumătăți de secol (din 1932 încoace). Într-o epocă atît de lungă și de fertilă în privința cercetării și analizelor operei eminesciene, un literat, atașat acestei creații unice, a putut aduna un imens material, căci avea interesul să completeze, să rectifice și să adîncească informațiile noastre asupra vieții și operei Poetului național. Petru Rezuș a făcut-o într-adevăr, urmărind cu tenacitate tot ce s-a scris mai important în domeniul eminescologiei, avînd mai ales în față, de la început, contribuțiile impresionante, decisive ale lui Călinescu, pe care le apreciază cu reținere critică, recunoscînd însă că ele au deschis o eră nouă în cunoașterea operei eminesciene ; nu se ferește însă să combată unele afirmații ale criticului, ca acele relative la rolul Veronicăi Micle în germinația lirică a unor poeme. Mai mulți recenzenți ai acestei cărți despre Eminescu, într-o critică unilaterală, și de aceea greu de înțeles, au negat orice merit autorului : de la conținut, documentare, detalii la formă, la mod de exprimare, la stil, infirmînd o normă de conduită obiectivă : a reține ce e pozitiv într-o carte și a refuza ceea ce contrazice adevărul, evidența, valorile pentru care se cuvine să lupte un autor, o carte, un critic, mai ales. N. Manolescu scria recent cu dreptate : prea s-a generalizat practica recenziilor distrugătoare, negativiste de la cap la coadă, fără respectul acelor adevăruri și contribuții care pot fi utile progresului istoriei și criticii literare, care pot exista în orice carte, tipărită pentru că cineva competent a găsit în ea adevăruri și valori, măcar minime, care să justifice o apariție : le atestă lectorul (în cazul de față : Mircea Ciobanu, nume cunoscut, autor apreciat). De ce deci atîta risipă de cerneală violentă și zelul ultraeritic ce nu poate distinge nici un lucru bun în cartea lui Petru Rezuș ? Cu cît am putut aduna și noi de vreo trei decenii de cercetare a operei lui Eminescu, stăruind asupra manuscriselor (în 1953—1955), pentru a scrie apoi ceea ce se știe (Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare, analiza variantelor, etc.) — chiar dacă autorul nu ne citează printre cei ce s-au ocupat de manuscrisele poetului (p. 6, dar nu sînt nici Perpessi-

Gh. Bulgăr

Continuare în pag. a 7-a

Drumul spre capodoperă

Ca un paing ce-și tese cu savanță și răbdătoare îndeminare pînza, Paul Everac și-a consolidat, în aproape treizeci de ani, o operă dramaturgică de prima mărime. La cele șase decenii, de acum, ale omului, se aprinde cununa cu lauri a autorului. O muncă grea, zilnică, îndîrjită, a desenat portretul spiritual al scriitorului, ingenios scormonitor printre încîlcitele fapte de Viață ale trecutului și prezentului, premiant arhitect al întîmplărilor semnificative și, mai ales, cugetător, nu în lenea modelor, asupra lumii și a metabolismului ei.

Dacă între om și scriitor, între persoana particulară numită Petre Constantinescu și notoriul Paul Everac a existat sau continuă să existe o îndubitabilă rivalitate, natura acesteia nu poate fi explicată decît prin îndîrjirea cu care omul i-a cerut autorului să rivnească perfecțiunea, să

Paul Tutungiu

Continuare în pag. a 7-a

«Cornul de aur»

Alături de alți valoroși poeți din generația sa prematur dispăruți — ne gîndim, între alții, la Mihu Dragomir, A. E. Baconsky, Dumitru Stelaru, Teodor Balș, Dragoș Vicol — Nicolae Tăutu merită din plin efortul de repunere în circulație a operei sale (fie și parțial), dat fiind faptul că riscul de a trece și el, absolut pe nedrept, în fatidica „grupare" a „poeților uitați", este aproape iminent. Mai mult decît atît : în ce-l privește pe Nicolae Tăutu, intensa proliferare a anecdotismului hazos legat de firea sa prăpăstios ghidușă accentuează un asemenea risc deoarece fenomenul în cauză tinde, realmente, la substituiri efectiv păgubitoare. Iată de ce, generozitatea confraternă a poetului Niculae Stoian de a alcătui, sub auspiciile nu mai puțin generoase ale Editurii Militare, o ediție cît mai cuprinzătoare din opera poetică a lui Nicolae Tăutu merită cele mai calde elogii. Trebuie însă subliniat din capul locului că, în deosebire de alte situații similare, de data aceasta sîntem departe de a putea spune că ne aflăm în prezența unui simplu act de emotionantă piosenie, prin forța lucrărilor, un act discret convențional. O stare de lucruri în toate privințele privilegiată : Niculae Stoian face figura sui generis a poetului cuprins de dragoste și pietate pentru confratele și prietenul dispărut, a cărui memorie literară înțelege să fie păstrată, însă, prin efort critic și istorico-literar pătruns de

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

CORNELIA PAPACOSTEA-DANIELOPOLU:

«Literatura in limba greacă din Principatele române (1774 — 1830)»

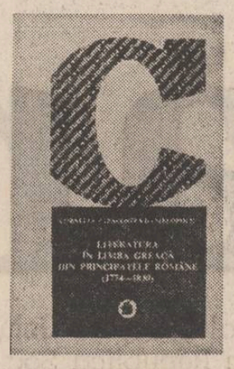

Sub titlul **Literatura în limba greacă din Principatele române (1774—1830)**, 1982, Cornelia Papacostea-Danielopolu tipăreşte o carte a cărei semnificaţie pentru istoriografia noastră literară depăşeşte neutralitatea titlului. Perioada de care se ocupă Cornelia Papacostea-Danielopolu a mai fost cercetată cu excelente rezultate de N. Iorga, Al. Piru, Paul Cornea, Mircea Anghelescu, Al. Duţu, pentru a nu mai vorbi de cercetători foarte specializaţi ca C. Erbiceanu, Demostene Russo, Al. Elian, Ariadna şi Nestor Camariano, după cum şi cea mai mare parte din textele avute în vedere au mai fost citite şi analizate şi înainte. Ele fac de altfel obiectul unei cercetări şi revendicări explicabile din partea istoriografiei literare neoelene, iar în **Istoria literaturii neogreceşti** de C.Th. Dimaras mulţi din autorii trecuţi în revistă în **Literatura în limba greacă din Principatele române** sînt incorporaţi fără ezitare. Progresul cercetării a dus însă la o cunoaştere din ce în ce mai amănunţită a literaturii de expresie greacă din ţările româneşti, a adăugat chiar texte noi şi mai ales a fixat condiţiile ei de evoluţie. De aici posibilitatea de a circumscrie mai precis o epocă literară controversată şi problema pe care ea o ridică : textele scrise în greceşte pe teritoriul românesc între 1774—1830 sînt un corp străin în mişcarea culturală românească sau participă la chimia dezvoltării culturale româneşti ? Sînt un fenomen care poate fi neglijat, aşa cum se întîmplă de multe ori în expunerile abreviate ale istoriei noastre literare, ori, dimpotrivă, fapt de cultură şi literatură încadrabil la locul cuvenit ? Condiţia de scrieri în limbă străină şi hotărîta lor revendicare de către istoriografia literară neohelenică a făcut ca majoritatea acestor scrieri să fie privite ca exterioare propăşirii noastre literare. Opinii ca aceea a lui C. Erbiceanu, care considera lucrările de limbă greacă din principate drept fenomen cultural şi literar românesc n-au prevalat.

Prima realitate grăitoare este că se poate vorbi de un bilingvism parţial al culturii române la acea epocă ; în suprastructura societăţii din Principate există atît un bilingvism greco-român, cît şi reversul acestuia, româno-grec. Scrierile greceşti sînt citite şi de români, grecii respiră aerul unei culturi româneşti. Aşa se face că vom întîlni greci românizaţi scriind istoria românilor de pe poziţii autohtone şi antifanariote, ca şi români care scriu în greceşte satirizînd mediile fanariote. Deşi redactate în greceşte prima categorie de scrieri aparţine prin tematică, spirit şi destinaţie culturii române, ca şi celelalte care au o certă viziune locală. Se repetă deci, la alte proporţii şi cu alt coeficient de integrare, ceea ce s-a petrecut cu mai vechile texte de limbă slavonă redactate în ţările româneşti. Cum acestea fac parte din cultura şi literatura română firesc este ca şi cele greceşti să fie tratate identic. Acest raţionament poate fi desprins din lucrările lui C. Erbiceanu despre literatura greacă din România şi este însuşit şi de Cornelia Papacostea-Danielopolu a cărei carte argumentează în această direcţie. Autoarea reia chestiunea dincolo de teorii pe cîmpul analizelor de texte şi contexte, în sens larg. Convingător este capitolul **Spiritul critic** şi mai ales subcapitolul **Literatura satirică dramatică în limba greacă din Principate.** Prima piesă adusă sub ochii noştri este **Firea Valahiei** în care se satirizează boierimea de rangul II şi III în goană după isprăvnicie. **Firea Valahiei** zugrăveşte fizionomia unei epoci şi a unor stări sociale în ascensiune. Personajele, botezate ca la Alecsandri şi Caragiale, Tiupertescos, Dovleţescos, etc. sînt minate de arivism social şi devin ridicole ca mai tîrziu la Caragiale. Tema parvenirii este acee a de mai tîrziu de la Filimon. Cornelia Papacostea-Danielopolu insistă în a sublinia comuniunea de spirit a literaturii de epocă fanariotă cu aceea a literaturii române de mai tîrziu. O altă piesă, fără titlu, se ocupă de aceeaşi lume care are marota isprăvnicilor, comică prin tendinţa de a maimuţări o condiţie socială pe care n-a atins-o, dar către care aspiră. Încă o dată universul viitoarelor comedii caragialeşti se vădeşte a avea un precedent cu faze mai vechi de travaliu. **Noua comedie a Valahiei** este alt text grecesc de comedie scris la 1820 şi îndreptat împotriva medicilor greci din Bucureşti. Cea mai veche este de la 1785 şi se numeşte **Alexandru Vodă cel fără conştiinţă** şi-l are în vedere pe Alexandru Mavrocordat, familia, curtea şi moravurile lor. Si aici se face satira carierismului fanariot. Dincolo de caracterul lor documentar evident, aceste scrieri avansează teme şi preocupări literare care pot fi regăsite la paşoptişti şi, chiar, mai tîrziu chiar la scriitori ca I.L. Caragiale. Nu e vorba de o înrudire oarecare ci de o comunicare organică. Analiza textelor greceşti şi a copiilor româneşti mai îngăduie autoarei să presupună, cu îndreptăţire cel puţin teoretică, că **Firea Valahiei** piesa anonimă, ca şi **Noua comedie a Valahiei**, care s-au bucurat de o mare circulaţie, una din ele în ambele limbi sînt scrise de autori români. Dacă **Alexandru Vodă cel fără conştiinţă** provine sigur din medii greceşti fanariote interesate, celelalte piese vădesc o foarte bună cunoaştere a societăţii, un accent antifanariot şi o sumedenie de expresii româneşti. Chiar dacă limba şi tiparul iniţial sînt greceşti produsele aparţin societăţii româneşti şi literaturii ei. O sumedenie de poeme în greacă se înscriu şi ele pe aceeaşi coordonate. Apare tema mediului urban corupt, căruia se opune mediul rural cu moravuri pure, se scrie mult despre instabilitatea şi necredinţa femeilor. Un asemenea, poem, **Necredinţa femeilor** este varianta intermediară a unui motiv vechi care trimite însă, dat fiind şi mediul fanariot, la **Kir Ianulea.** Cornelia Papacostea-Danielopolu se simte îndemnată să le considere **„ca fiind produse ale culturii româneşti, poate chiar scrise de români, şi încadrîndu-se cu totul climatului spiritual al poporului nostru".** Ampla demonstraţie a cărţii a fost redusă de noi la cîteva teme şi motive izbitoare care reapar în epocile literare ulterioare în opere artistice superioare scrise în româneşte.

O altă lucrare a Corneliei Papacostea-Danielopolu, **Intelectualii români din Principate şi cultura greacă, 1821—1859** (1979), tratează comuniunea de spirit dintre intelectualii din Principate care se exprimă în cele două limbi, română şi greacă dincolo de fanarioţi. Fără revendicarea declarată din cealaltă lucrare şi **intelectualii români,** contribuie la lămurirea unor probleme de istorie literară. De obicei periodizările încep literatura română modernă cu paşoptiştii, înainte de ei fiind un fel de hău, ceva imprecis, fără posibilităţi de determinare. Este limpede că înainte de literatura generaţiei paşoptiste istoriografia noastră nu dispune încă, în afara criteriului cronologic, de un alt criteriu de dezvoltare internă pentru gruparea şi organizarea unei întinse producţii scriitoriceşti, aparent inclasabile. Un exemplu proeminent este Anton Pann, a cărui apariţie literară este încă pentru mulţi inexplicabilă, dar care poate fi foarte bine pricepută prin raportarea autorului **Povestii vorbii** la această etapă literară de care se ocupă Cornelia Papacostea-Danielopolu, care-l şi are în vedere în **Intelectualii români.** Literatura lui Anton Pann comunică indiscutabil cu laboratorul literar greco-român, scriitorul fiind din acest unghi vizibil mai cultivat decît se spune, dar cultura lui nu este unde s-a căutat deobicei ei aici în interregnul literar care hrăneşte istoriile literaturii neogreceşti şi ar trebui, după Cornelia Papacostea-Danielopolu şi nu numai după ea, să le alimenteze şi pe cele româneşti. Cine compară elogiul culturii făcut de Constantin Daponte (op. cit. p. 203) cu prefaţa lui Pann la **Noul Doxastar** din 1841 nu poate să nu fie izbit de comunitatea de idei şi spirit. Pann, care prelungeşte spiritul acestei literaturi dincolo de hotarele în care a fost produsă, de unde şi anacronismul său, este însă expresiv şi reprezentativ prin tendinţa de „ruminire" a acestor modele.

„Ruminirea" de care vorbeşte frecvent Pann este un proces mai amplu care începe înainte de Tudor Vladimirescu şi continuă şi după revoluţia lui, la care participă mai mulţi scriitori înrudiţi ca tendinţă şi alimentaţi unii dintre ei de acelaşi laborator greco-român asupra căruia s-a oprit insistent Cornelia Papacostea-Danielopolu. Critica parvenitismului, a grecismului, a franţuzismului, şi altele, îşi au rădăcinile în această perioadă literară. Tendinţei de „ruminire" aparţine nu numai Pann, ci şi Facca sau Bălăcescu toţi mai tineri dar şi Iordache şi Dinicu Golescu, Beldiman, Peşacov, Naum Rimniceanu şi mulţi alţii. O analiză atentă a scrierilor şi atitudinilor lor ar desprinde dincolo de inevitabilele deosebiri şi apropierile, în orice caz un aer comun, cu alte cuvinte ocicit de paradoxal ar părea o „familie de spirite". G. Călinescu pune de-a valma pe scriitorii paşoptişti în capitole aproximative ca : **Descoperirea occidentului, Anti-bonjuriştii,** pentru ca pe Anton Pann să-l introducă la **Intîii umoriştii.** Dezorientarea e vizibilă mai ales cînd observăm că „spiritul critic" nu e întemeiat de paşoptişti ci de înaintaşii lor. Cornelia Papacostea-Danielopolu intitulează întemeiat un capitol al studiului său **Spiritul critic, mai sus fiind Constituirea Spiritului Critic.**

Literatura anterioară paşoptului are trăsături distinctive şi pregătitoare. Una dintre ele e patriotismul, alta e spiritul critic, care nu se nasc cu generaţia revoluţionară a noii occidentalizări, ci mai înainte odată cu occidentalizarea prin filieră greacă şi „ruminirea" acestei occidentalizări prin filtru propriu. Sub diverse titluri şi din diverse unghiuri istoriografia noastră literară a operat lent detaşarea blocului scriitoricesc din perioada fanariotă şi postfanariotă care-şi precizează din ce în ce mai mult profilul. N. Iorga (1934) care s-a ocupat atent de aceşti scriitori îi înglobează în **Epoca Petru Maior.** Primul care caută o etichetă distinctivă, configurativ, încă general, pentru aceşti scriitori, este Alexandru Piru cu titulatura de **Literatură premodernă** (1964) pe care o aplică perioadei. Intitulîndu-şi cercetarea de istorie literară pe aceeaşi perioadă **Preromantismul românesc,** Mircea Anghelescu (1971) precizează dintr-un unghi comparatist şi estetic termenul lui Alexandru Piru. Încercînd să fixeze **Originile romantismului românesc,** (1972) Paul Cornea acordă aceleiaşi etape rolul de complexă verigă de legătură cu literatura anilor pre şi postrevoluţionare din ţările româneşti. În cadrul aceluiaşi perimetru, Cornelia Papacostea-Danielopolu, pe urmele lui C. Erbiceanu, întreprinde o hotărîtă revendicare a categoriei de texte care lămuresc caracterul particular al acestei literaturi premoderne, preromantice, prepaşoptiste a cărei tendinţă dominantă este „ruminirea" sentimentelor şi a gîndirii în sens superior. Asemenea cercetări scot literatura română în perioada fanariotă din categoria proiecţiilor pitoreşti restituindu-i propriul profect intelectual.

M. Ungheanu

«Nuvela românească şi povestirea în deceniul opt»

II

Respectînd criteriile şi departajările antologiei lui Cornel Regman să vedem aşadar, care sînt coordonatele pe care evoluează proza scurtă în deceniul opt. În ceea ce priveşte generaţiile vîrstnică şi mijlocie deşi nu mai poate fi vorba de preeminenţa imaginarului ca în anii '60, citeva din cele mai reuşite texte aparţin fantasticului şi povestirilor „crude şi insolite", (în sensul literal) pentru a folosi o expresie din Villiers de l'Ile Adam. Irefutabil, o capodoperă a genului este nuvela lui Vasile Rebreanu, **Vînătoarea de vulpi** scrisă în cel mai pur stil eliadesc din **La ţigănci,** în care amestecul de real şi supranatural este imposibil de sesizat pînă la „cheia" din final. Tehnica desăvîrşită a autorului constă ca şi la Mircea Eliade în a nu mai prezenta fantasticul ca o **ruptură** în ordinea realului ci ca o continuare şi prelungire a lui în alt plan. Trăieşte Ion Zara, se pare, agonic, sfîşiat de lupi — prozatorul nu o spune totuşi, nicăieri — o imaginară şi imposibilă întoarcere în satul lui sau este, după un motiv atît de cunoscut al literaturii fantastice, „umbra" rătăcitoare a corpului neîngropat ? Sau ca şi aparent „neînsemnaţii" eroi ai lui Mircea Eliade, Gavrilescu **din La Ţigănci** şi Fărimă din **Pe strada Mîntuleasa** este un ales al sorţii, martorul neaşteptat al unei hierofanii prin care accede la o altă realitate ? Lupii nu sînt ei înşişi, purtătorii unui **mesaj** sacru pe care numai Ion Zara, ţăranul atît de „insignifiant" în satul lui, îl intuieşte şi îl urmează, fie şi prin moarte ? Sînt tot atîtea ipoteze plauzibile şi verificabile prin text, iar arta prozatorului este de a menţine această stare de perfectă ambiguitate pînă la sfîrşit. **Vînătoarea de vulpi** este, fără îndoială, o excepţională nuvelă fantastică. Din acelaşi registru al imaginarului dar mai aproape de structura miraculosului folcloric şi a feeriei dacă se poate spune astfel, elegiace, este **Bătrîna** lui Eugen Barbu, povestire şi ea, cu adevărat antologică. Motivul mioritic îmbracă vestmintele unui tulburător poem de dragoste : tînăra şi apoi „bătrîna" care îşi aşteaptă şi supravieţuieşte generaţii de-a rîndul, soţul plecat şi, omorît de ceilalţi doi ciobani, şi pe care îl va regăsi sub chipul unui tînăr bogat, (reîncarnare ?) prăbuşit cu automobilul în valea de unde plecase. Este un fragment de sobră şi densă emoţie poetică : „Ningea potolit, dar curtea nu era astupată de tot, copacii nu se clinteau, ningea domol, lin, era o linişte nefirească, dar ceva se întîmplase. Ieşise în prag, se lumina bine şi atunci zărise în curtea ei ceva ce semăna cu o maşină din acelea care huruiau pe sus pe şoseaua cea mare. Era ca un salon de la America, aşa cum îi povestise bărbatul ei, numai nichel sau ceva strălucitor şi felinare argintii şi un geam în care strălucea lumina dimineţii. Se apropiase neînţelegînd cum ajunsese maşina asta minunată în curtea ei, ca şi cînd ar fi căzut din cer. Nimic nu era stricat, totul lucea de curăţenie şi bătrîna înţelese că Duminezeu o ascultase şi că-i dăduse un dar. Privise prin geamul acela lucitor şi înăuntru văzuse un băbat tînăr şi frumos care semăna ca două picături de apă cu omul ei. Nu avea mîinile muncite de rinit la oi şi de spart lemne cu toporul. Erau mîinile lui, leneşe, moi şi subţiri, de hoţ. Stătea nemişcat cu ochii săi verzi şi rîdea cu nerusinarea pe care tăietorul de lemne o avea cînd o luase de mînă şi o luase cu el în Valea Orăţiilor, să-i îngrijească de casă. Era îmbrăcat într-o haină neagră şi pe cămaşa albă, îngheţată, se vedea numai o mică dîră de sînge, ca o urmă de furnică, ce pornea de la tîmplă. Mai ţinea colacul maşinii şi suridea, şi bătrîna înţelese atunci ceva grozav şi ştiu că acela era mortul ei care se întorsese acasă. Şi se rugă să ningă mult, pentru ca toată curtea să se îngroape sub zăpadă şi să astupe totul, şi numai ea să ştie ce avea sub omăt şi să vină în fiecare noapte şi să privească la bărbatul ei frumos şi bogat".

Proza de imaginar mai este prezentă în antologie şi printr-o povestire science-fiction a lui Vladimir Colin, **Sub alte stele,** ce depăşeşte graniţele genului, şi, în oglinda întoarsă a parodiei, printr-un savuros text al lui Dominic Stanca, **Walderoda** scris în proză ritmată, din păcate rămas neterminat. Aminteam de acele istorii „crude şi insolite" ce se opresc în marginea fantasticului, mizînd pe exacerbarea unei obsesii pînă la matadiv, fără a trece însă niciodată graniţele realului. În **Miresele** lui Eugen Barbu (cea de-a treia proză a sa nu justifică prin nimic includerea în volum) este descrisă cu mijloacele aceluiaşi lirism frust-răscolitor, izolarea pînă la sălbăticie a unui hoţ în bălţile Dunării, care ajunge să posede o tînără moartă, culeasă din apele fluviului. Alexandru Ivasiuc în admirabila lui nuvelă **Corn de vinătoare** se opreşte în ultimă instanţă, tot asupra unui caz obsesiv, dar cu rădăcini mai adînci, psihanalizabil. Boierul de ţară, valah, umilit în adolescenţă de marii seniori locali, ajunge unul dintre cei mai influenţi şi mai puternici oameni ai regatului, distrugîndu-şi nemilos adversarii şi răzbunîndu-se peste ani, asupra celor ce l-au jignit în tinereţe. Dincolo însă de această vendetă transpusă într-o Transilvanie medievală, omorîrile sale nu erau doar „par fierté" cum sugerează un personaj, explicaţie adoptată şi de Cornel Regman ci erau dictate şi de raţiuni politice şi istorice. În acest sens, scena finală etste edificatoare şi nu s-a observat încă, asemănarea ei cu secvenţa originară din marele poem de gestă **La chansson de Roland ;** înconjurat de sarazini fără putinţă de a scăpa, Roland refuză sfatul prietenului său Olivier de a suna din corn, faimosul „l'Oliphant", pentru a-l chema în ajutor pe Charlemagne cu oastea sa, iar atunci cînd o va face era, deja, rănit de moarte. La fel, cancelarul valah, după înlăturarea la o vînătoare, a adversarilor săi, contele Bethlen şi soţia lui, este înconjurat de nemeşi, dar el nu va mai accepta moartea şi îi spune prietenului său Henri să sune din corn, chemînd soldaţii. Este o rezolvare ingenioasă, ce dă şi o altă explicaţie, aşa cum spuneam, nu numai psihanalitică, vendettei sale.

O altă direcţie este cea ironic-satirică ilustrată de Ion. D. Sîrbu, **Şoarecele B.,** Mircea Horia Simionescu, **Viteză maximă în oraş** (celelalte două puteau lipsi) şi Teodor Mazilu cu **Programa analitică** şi **Logica amurgului,** probînd încă o dată vina puternică umoristică a prozei româneşti. Lor li se adaugă parodiştii, Alexandru George **Nocturnă,** Costache Olăreanu, **Romanul ca anticipaţie** şi cu un comic pur de limbaj, Nicolae Velea. Trec peste tablete, evocări, „fiziologuri", pentru a-l aminti pe Radu Cosaşu, **Lucrările domnului S.** care prin portretul lui „în mişcare", rupt parcă din cotidian şi prin ironia cordială este mai aproape de mentalitatea şi tehnica „noilor promoţii", într-adevăr, Tudor Octavian, Gabriela Adameşteanu, Dumitru Dinulescu, Mihai Sîn, Nicolae Mateescu, Alexandru Papilian şi Mircea Nedelciu, dincolo de particularităţile stilistice, de scriitura personală a fiecăruia au un mod direct de a priza realitatea, o febrilitate a cotidianului, un freamăt reportericesc al faptului viu, trăit care au dat o altă turnură şi au revitalizat proza scurtă a deceniului opt. O selecţie şi o repartiţie mai judicioasă a numelor şi titlurilor ar fi făcut mai mult loc reprezentanţilor noii generaţii, care dau acum, la începutul anilor optzeci tonul prozei contemporane. Altfel, panorama lui Cornel Regman propune o imagine destul de convingătoare a principalelor direcţii şi tendinţe în proza scurtă a perioadei antologate.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **„VALORI CONTEMPORANE" :** La această rubrică, revista „Arges" publică în nr. 8 un interviu cu prozatorul Ion Lăncrănjan, un document care, prin raport la alte ipostaze asemănătoare în care s-a aflat autorul, prezintă un „ce" inedit. Spirit polemic, combatant, Ion Lăncrănjan dă aci o dovadă de sensibilitate, o sensibilitate parcă vulnerată, revelînd un chip mai puţin cunoscut al autorului „Cordovanilor". Întrebat, de exemplu, ce crede despre forţa cuvîntului, Ion Lăncrănjan dă următorul răspuns impresionant : „Nemăsurat de mult ! Dacă nu aş crede, nu mi-aş arde nopţile lucrînd, nu aş fi înfruntat şi nu aş înfrunta atîtea vrăjmăşii, cuvîntul avînd şi această capacitate miraculoasă de a-i înrobi pe cei ce vrea să ajungă la adevăr cu ajutorul lui, robirea aceasta fiind de multe ori definitivă şi fără întoarcere". Apoi, să mai reţinem aceste fraze elocvente asupra consecvenţei pe care o pune autorul în opţiunile lui morale : „Iar dacă sînt scriitor, e pentru că vremea pe care am trăit-o mi-a pus cu încredere condeiul în mînă. Fără această vreme, fără tot ce s-a întîmplat şi s-a săvîrşit la 23 August 1944 eu nu aş fi devenit scriitor. De aceea am fost şi sînt, cu tot ce am şi fără nici o reţinere (fără nici o exaltare însă) al acestui timp eroic de mari şi profunde înnoiri, de regăsire a încrederii şi demnităţii".

■ **„POLICIER" :** Unul dintre cele două cupluri ale prozei poliţiste româneşti (celălalt este al ingeniosului Morogan—Salomie), adică Neagu Cosma şi Mihai Stan ne dă acum încă o remarcabilă compoziţie pe temă poliţistă, continuînd un volum anterior („La Săcele... linişte"). „Cine l-a ucis pe Abel ?" e povestea senzaţională a unui agent care nimereşte în chiar centrala operaţională inamică. Însă cum substanţa unui policier nu trebuie dezvăluită, să ne mărginim a observa că autorii probează şi aici ceea ce i-a făcut cunoscuţi şi... citiţi : alerteţă, inventivitate, profesionalism. Adăugînd şi un mic caracter documentar (căci în acest roman apar şi unele figuri ale vieţii politice secrete din Occident) salutăm în „Cine l-a ucis pe Abel ?" un roman de aventuri pe care cititorii nu-l vor ocoli.

A.S.

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

GENEZA «LUMINII»

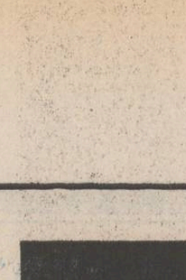

A zecea culegere lirică a lui Ion Văduva-Poenaru este şi una de o factură festivă, omagială, aşa cum nu puţini autori au compus mai recent ; poetul vine şi el, cu o ramură simbolică de laur în mîini spre a o aşeza pe fruntea ţării. Pe deasupra altitudinii, ca să zic aşa, principiale a unui astfel de gînd este, în „Geneza luminii", şi o poezie care merită şi din punct de vedere estetic un examen : Ion Văduva-Poenaru este dintre acei lirici a căror lăudabilă simţire patriotică se înfăţişează nu doar prin sinceritatea sentimentală ci şi prin conştiinţa formei. Sînt, bineînţeles, poeţi al căror civism e pe deplin stimabil însă cu operă repede perisabilă din motivul esteticii deficitare ; locul lor se conservă în istoria literară şi dacă nu e, într-o istorie de valori, cu nimic sporit de fertilitatea civică, în istoria mentalităţilor ei spun destul. Acest lirism istoricizabil, care explică uneori foarte bine semnificaţia clipei, nu este cu totul şi al lui Ion Văduva-Poenaru. El este un poet matur, cu opera formată în liniile ei specifice şi inaptă în sensul cel mai bun al cuvîntului de evoluţie spectaculoasă. Sînt autori cu o notabilă gregaritate stilistică, capabili să se modifice de la o oră literară la alta în deplină ignorare de condiţia proprie intelectuală. A evolua este bine, însă în artă a modifica totul necontenit nu este de imaginat ; sensul literaturii, privit de la punctul individualităţii creatoare, pare a fi mai degrabă fixaţia într-un stil ori, dacă nu e cu putinţă, într-o manieră care să exprime din om ceea ce este de exprimat. Este de trebuinţă, aşadar, a înainta limitat, pînă la revelaţia stilului personal, poetul trebuie, cu un plan subţire, să ajungă, cînd stilul a devenit omul, un stilist dogmatic.

Aceasta este, ca să fiu clar, situaţia lui Ion Văduva-Poenaru, în planul lui un poet împlinit. Lirismul lui de un civism euforic, este academic şi didactic, cultivînd din tradiţia literaturii acele forme stabile, verificate prin uz, care dacă nu adaugă la cunoaşterea universală ineditul formei confirmă în fond cursivitatea moralei. Acest lirism legitimist, este lirismul stilului „nobil", înalt. Ceea ce dă aşadar soliditate înţeleasă poeziei civice este însăşi tradiţia, sensul clasicismului, care nu pune accentul pe întărirea puterii de invenţie ci pe ratificarea puterii de judecată. Este, de aceea, aci un rezumat de specii poetice clasiciste, de la odă pînă la imn, resurecţie organizată a lirismului muzical, amplu, a poemului rapsodic.

„Rapsodia română" recitată de Ion Văduva-Poenaru se prezintă, pe scurt, foarte bine, desfăşurîndu-se în cinturi, părînd a mişca memoria colectivă, formele de relief, spiritele, tot ceea ce, din lumea animată şi inanimată, se poate mobiliza în vederea jubilaţiei. Misterul unui astfel de lirism este dicţiunea, pură, scolastică, „magistrală" în sensul catedratic ; formula ei este scandarea, refacerea emoţiei colosale pe lungi pînze poetice. Poetul înalţă privirea şi descrie ceea ce vede în lumea exterioară conform cu datele lumii lui sufleteşti. „Prin lumea lor înaltă colind acest meleag / Pornind peste întinsuri de doină şi de vise / istoria întreagă pe porţile deschise / Prin mine trece-n zare sub cerul unui steag". Pretutindeni, literatura e aşezată în prelungirea eticii, emoţia ei este emoţia marilor colectivităţi. Ritmul canonic este acela al calendarului, elementele lirice se aşează în sensul universului nu împotriva lui, poetul e pe scurt un interpret şi un ilustrator nu un inventator. Marea lui exultare reformulează lumea pînă la a închipui paradisiacul terestru ; Ţara este utopia lui morală, puritatea estetică supremă : „Nu-i doină mai frumoasă ca doina mea română / Nici riuri mai alese ce peste timpuri curg / Aici la noi e-un altfel de soare în amurg / Mai plin de veşnicie secundele el mină / Izvoarele sînt ochii adînci de căprioară / Oglinzi în care Luna şi stelele trăiesc / Pe-aici pămîntul este mai cald mai omenesc / Seminţele într-insul spre toamne sfinte zboară / Păduri pe lumea asta nu sînt cum sînt la noi".

A. Silvestri

POEMUL EROIC

Poet dăruit cu mult elan patetic, aplecat constant spre zonele existenţei umane circumscrise, s-ar putea spune, timpului istoric palpabil, în ordine evenimenţială, Ion Cringuleanu este şi de data aceasta prezent cu o carte a cărei substanţă se zămisleşte, nemijlocit, din incandescenta lavă sărbătorească a celor patru decenii cîte au trecut de la Eliberare. În maniera sa cunoscută, autorul îşi concepe cartea („Eliberarea", Editura „Cartea Românească" 1984) ca pe o amplă cantată, caracteristică prin complexitatea ei polifonică. Poemul eroic la a cărui structurare aspiră întreg demersul liric îşi fixează linia directoare pornindu-se de la leit-motivul fundamental al metaforei-concept „Eliberarea". Drept urmare, prologul poemului e de o revelatoare pregnanţă enunţiativ-patetică : „Eliberaţi-mă, / Eliberaţi-vă / Fiţi liberi !" / De la-nceput, părintele pămînt / Se aude cu munţii, cu inima, cu frunţile / Cu mîinile şi gurile / Lumii noastre urcînd. // Griul şi doina, luna şi visul şi harul / Trec prin destinul nostru arzînd, înflorind ; / Eliberaţi-ne / Eliberaţi-vă / Fiţi liberi, / Eliberaţi libertatea. / Şi umerii pămîntului, / În rug nesfîrşit / Cu destinul românesc se aprind. // Munţi, trepte de sînge şi foc, / Terase de umeri şi frunţi / Cresc la nesfîrşit ca o coloană arzînd / Eliberîndu-ne, eliberăm libertatea, / Eliberăm soarta şi vatra, / Lumea şi destinul românesc pe pămînt !" / Tropote roşii, galopuri de materie-n sus / Jertfe în eroic zbor către acelaşi deznodămînt / Vin de milenii eliberind, eliberîndu-se, / Din prima clipă a destinului, / A respiraţiei / Şi soartei acestui neam pe pămînt ! // Ceea ce sîntem azi şi mereu / Din mai mult ca timpul venim scuturînd / Spre adîncuri fără sfîrşit / duhul istoriei greu, / Eliberîndu-ne, eliberînd fiinţa noastră / Geamănă fiinţei acestui pămînt !" („Prolog"). Remarcabil este faptul că lectura întregului volum impune constatarea îmbucurătoare potrivit căreia, în totul, marile secţiuni ale cantatei poetice reiau subliniindu-le în leit-motive poetice lor însele suficiente unul sau altul din lapidarele enunţuri cuprinse în Prolog. În felul acesta, complexitatea lui subiacentă poemul eroic aspiră, totodată, mai înainte, se dovedeşte a fi o trăsătură intrinsecă a ei, izvorîtă din nobila obsesie a poetului de a se face purtătorul de cuvînt privilegiat al conştiinţei civic-patriotice, politico-revoluţionară generale. Fervoarea lucidă a poetului declanşează inspiraţia sa în aşa fel încît realitatea istorică, în bipolaritatea ei temporală trecut-prezent — îşi relevă monumentalitatea ei specifică. Astfel se explică de ce în epicitatea lui subiacentă poemul eroic aspiră, totodată, la statutul demersului liric cu valenţe epopeice. Prin succesiunea lor discret cronologizantă în ordinea istoricităţii, marile capitole ale scrierii sînt fără îndoială concludente în acest sens : „Cariatidele de foc", „Sunetul focului — 1984", „Armama — omul integru", „Rugul pîinii — 1907", „E scris pe tricolor Unire", „Omul ameninţat — 1938—1940", „Întunericul verde". „Destinul insurect", „Torentul roşu", „Cel mai frumos şi demn destin", „Eliberarea, Eliberarea, Eliberarea", „Foc tînăr vertical", „Treptele triumfului", „Partidul, Ceauşescu, România", „Triumful Partidului Comunist Român", „Ecce Canalul Dunăre-Marea Neagră".

Noua carte a poetului Ion Cringuleanu e o dovadă vie a faptului că generosul filon al poeziei de inspiraţie revoluţionar-patriotică îşi probează inalterabilul său prestigiu.

C. Nicolae

«Cornul de aur»

Urmare din pag. I

rigoare analitică. Urmarea este că ne aflăm în prezenţa unui act editorial de o autentică ţinută profesională. Ca atare, cariera în posteritate a operei poetice rămase de la Nicolae Tăutu este fericit deschisă de ediţia Niculae Stoian. În cunoştinţă de cauză (în sens dublu: foarte bun cunoscător al operei valorificate şi iniţiat în canoanele unei asemenea întreprinderi editoriale), poetul-editor se conformează întru-totul rigorilor ce şi le asumă. Nici mai mult nici mai puţin, **Cornul de aur** este o remarcabilă ediţie critică din opera poetică a lui Nicolae Tăutu. Un atare suprem calificativ se confirmă fără nici o rezervă, dacă luăm seama la elementele constitutive ale ediţiei : selecţia şi îngrijirea textului, prefaţa şi notele. În prima direcţie, spiritul critic călăuzit de exigenţe lor însele suficiente, între care gustul şi competenţa se află la loc de cinste, funcţionează fără greş. Punînd în drepturile lui depline, criticul cronologic, editorul realizează o revelator-cuprinzătoare selecţie a poeziei lui Nicolae Tăutu, distribuirea ei în sumar urmînd, aşa-zicînd, tradiţia inaugurată de poet însuşi cu prilejul tipăririi diferitelor sale volume : **Cornul de aur, Preludiu, Septentrion, Jurnal de front, Şi s-au întors pădurile-napoi, Stampe, Interludii, Al cincilea anotimp, Itinerar liric — George Enescu, In memoriam, Solstiţiu, Coincidenţe, Drumurile tării, Ana şi apele, Panoplii.**

Cît despre prefaţă (**Cuvînt postum,** cum o intitulează Niculae Stoian), se cuvine să remarcăm structura ei micromonografică, ceea ce-i conferă de pe acum statutul de reper fundamental pentru istoria literară de mîine. Cele două capitole ale textului critic dezvăluie cu deosebită pregnanţă ideatica demersului analitic. **Poetul şi soldatul,** titlul întiiului capitol, defineşte, în accepţia hugoliană, (J'aurais été soldat, si je n'etait poète"), trăsătura dominantă a poeziei lui Nicolae Tăutu, astfel explicitată la un moment dat : „Generaţii după generaţii vor veni şi vor afla de crunta încleştare cu cel mai aprig vrăjmaş al omului şi al omenirii din cărţile de istorie, dar vor citi cu emoţie şi pioşenie asemenea pagini lirice antologice, precum **Moartea fratelui meu, În groapa individuală, Apelul sau Dor".** Al doilea capitol, **Polivalenţă sensibilitate şi personalitate,** doar aparent antitetic în raport cu precedentul, constituie o perfect îndreptăţită şi în totul convingătoare investigaţie critică menită să pună în lumină reala complexitate a universului liric plăsmuit de poet, în temeiul unor tonalităţi clasicizant muzicale indiscutabil distincte. Dar iată, în încheierea acestor prea fugare note de sincer salut, un scurt poem **(Andante),** în care sufletul nordic-moldav al poetului Nicolae Tăutu îşi relevă ceva din calda şi generos-patriotica sa identitate : „Poezia e singele meu / silabele versului : globulele roşii. / Sufletul mi-l traversează / tremurul plopilor / pe apele lunii, / culorile Voroneţului / cînd toamna îşi desfrunzeşte / pe obcini păunii. / Limba maternă / mi-e zbuciumul mării / şi-acele solemne vibraţii / pe-albastre timpanele cerului, / cînd clopote sună / din codri de-aramă. / Carpaţii".

Încă o dată, deci : un cald elogiu volumului **Cornul de aur** al lui Nicolae Tăutu.

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Scriitorul are nevoie de certitudinea altora pentru a se vindeca de îndoielile lui. El e convins cu adevărat de tăria faptei sale numai atîta timp cît încheagă textul ; în restul timpului (zile, nopţi, ani) stă de vorbă cu întrebările lui.

II. Criticul se îndoieşte mai degrabă de textul altuia pe care, gustîndu-l, trebuie să-l definească.

III. Poetul poate greşi judecîndu-se pe sine, criticul poate greşi judecînd o întreagă literatură.

IV. Dacă poetul greşeşte judecîndu-se pe sine, restul literaturii nu se poate bucura de înţelegerea lui.

V. Sînt scriitori care debutează cu cărţi mediocre (sau şi mai rău) şi după ani de zile reuşesc să scrie cărţi importante, încurajaţi de oameni şi împrejurări. Cînd vine vremea să aprecieze cărţile bune (sau foarte bune) ale confraţilor debutanţi, o amnezie barocă se instalează în minţile lor.

VI. În lupta cu îndoiala autorul trebuie să lasă biruitor. El e un Orfeu care, dacă întoarce capul, îşi pierde opera în infernul nerealizării ei.

VII. Sînt critici care participă intens la consacrarea unor scriitori ; dacă personalitatea celui consacrat pe această cale ajunge a fi mai puternică decît a criticului, acesta din urmă (uneori) suferă cumplit. Poate că aşa se poate explica excesul de prudenţă al unor critici în faţa arhitecturilor literare complexe.

VIII. O operă literară medie inteligent lăudată este pe punctul de a deveni o bună operă literară. O operă literară bună prost lăudată trezeşte neîncrederea cititorului.

IX. Pentru „supramoderniştii" sentimentul posterităţii e un atavism, un apendice care, la o adică, poate fi extirpat.

X. După ce oboseşte în îndoială, autorul se odihneşte în certitudine ca să poată crea în ceva ce le depăşeşte pe amîndouă.

George Alboiu

23 AUGUST –

Marea sărbătoare de inimă și conștiință a poporului român

DRUMUL SOARELUI

Parcă prinr-o înțelegere a naturii cu oamenii aflați în pragul unor mari sărbători pe care le întîmpină cu emoție și cu bucurie, — soarele strălucește întotdeauna pe cerul verii, an de an, la 23 August, încărcînd de aur și de lumină feerică încăperile dimineții prin care populația muncitoare a României nu încetează vreodată să treacă, cu flamuri tricolore și purpurii, sub cîntece înalte și legăminte de iubire și de fidelitate față de patrie și față de partidul ei conducător, omagiind ziua în care balanța istoriei s-a înclinat, în sfîrșit, de partea celor ce meritau de atîta vreme să trăiască în pace, pentru a duce ei înșiși destinul țării către prosperitate : clasa muncitoare, înălțată la 23 August 1944 în drepturile sale legitime. S-au împlinit de atunci patruzeci de ani. Aproape o jumătate de secol de cînd socialismul românesc a devenit tot mai mult o realitate, de cînd partidul comunist și-a dovedit tot mai limpede capacitatea sa de a conduce patria către fericire și libertate, avînd șansa neprețuită ca de la Congresul al IX-lea în fruntea sa să se afle un om pe care și istoria și țara și poporul îl așteptau pentru ca marea germinație pornită la 23 August 1944 să dea rod : tovarășul Nicolae Ceaușescu. 40 de ani de socialism, două decenii de mari victorii numite, printr-o înțelegere unanimă „Epoca Nicolae Ceaușescu". Și în soarele dimineții de august dar și pe chipurile oamenilor prinși, de la un capăt la altul al țării, în marele șuvoi al demonstrației sărbătorești, — bucuria strălucea, vizibilă, tipărită cu peceți de lumină, satisfacția nedisimulată că iată, că se poate și astfel : istoria, timpul și fericirea să fie de partea celor ce o merită. Astfel au trecut, ore în șir, și prin fața tribunelor înălțate în Piața Aviatorilor din București, sutele de mii de demonstranți, printre care și atîția copii și tineri ! — iluminați de ceasul de împlinire și bucurie, transformînd, cu lumina făpturii lor drumul pe care treceau, într-un drum al soarelui.

DE STRAJĂ PATRIEI !

În urmă cu patru decenii — eroi ai războiului de eliberare a patriei, azi — eroi pe baricadele apărării naționale, tot timpul de veghe, gata oricînd să ocrotească făptura națiunii noastre socialiste de amenințări — armata română a avut neprețuita cinste să deschidă, printr-o splendidă paradă militară, demonstrația de la 23 August. Cu lacrimi în ochi și cu profundă recunoștință am urmărit trecerea prin dreptul tribunei oficiale a atîtor „veterani", participanți direcți în bătăliile anului 1944 dar și a atîtor tineri osteni, bravi soldați, bătînd impecabil pasul de defilare, înălțînd un gînd fierbinte de liniște și de pace pentru ca viața lor atît de crudă încă și de fierbinte să nu ajungă niciodată față în față cu moartea, să nu mai semene pajiștile înflorite ale țării cu trupuri secerate de adolescenți, ci ca o flacără vie să ardă, doar de strajă patriei, sprijinindu-i marile sale victorii socialiste, întorcîndu-se, generație după generație printre rîndurile de constructori ai socialismului românesc. O armată a păcii, niciodată a crimei și a războiului ! O armată a împlinirii naționale !, — fie ca urările noastre să-i însoțească de-a pururi pe bravii ostași care au trecut, înfiorîndu-ne de emoție și de recunoștință prin fața tribunei oficiale, bătînd impecabil pasul de defilare, aducînd omagiul lor ostășesc comandantului suprem al armatei, tovarășului Nicolae Ceaușescu, de inițiativa căruia se leagă și trecerea, pentru prima dată în istoria țării, prin cîmpul de defilare sărbătorească, a unor care de luptă, helicoptere și avioane de fabricație românească, dovadă grăitoare a nivelului mondial pe care-l atinge astăzi dezvoltarea industriei românești. De altfel, într-o legitimă înfrățire a muncii și a apărării marilor bătălii ale muncii, au defilat prin fața tribunei și atîtea detașamente de muncitori înrolați în gărzile patriotice, de foarte tineri muncitori, studenți și elevi înrolați în detașamente de pregătire militară, ilustrînd atît de convingător „rîul și ramul", superba metaforă prin care cel mai mare poet al românilor a cristalizat ideea independenței naționale și a neclintitului nostru patriotism.

LA TEMELIA VICTORIILOR – TINERII !

Pentru cine ar fi dorit să cunoască în doar cîteva ore istoria socialismului românesc, demonstrația oamenilor muncii din Capitală ar fi fost un fericit prilej. O veritabilă paradă a industriilor inexistente vreodată în biografia țării a demonstrat explozia economică, „miracolul românesc", cel mai spectaculos salt industrial pe care l-a înregistrat vreodată o țară europeană în timp atît de scurt. Aproape că am uitat marile bătălii ale muncii care s-au soldat cu victorii pe care azi le numim: industria petrochimică, nucleară, electronică, informatică, nici nu știm cînd, de unde, prin ce minune au apărut în marele arsenal de fabrici și de uzine, de laboratoare și de institute — atîția muncitori, maiștri, tehnicieni și specialiști, o veritabilă elită a gîndirii științifice și industriale, plasată, azi, printr-o recunoaștere unanimă, în primele linii ale civilizației tehnice mondiale. E nevoie de o întoarcere adîncă în vreme, de o gîndire ramificată pentru a acoperi întreaga rețea de înlesniri sociale — școli, cămine, burse, facultăți, institute, care au ajutat ca sute de mii de copii să beneficieze gratuit de învățătură, să-și dovedească aptitudinile și inteligența, să devină, la o vîrstă incredibilă — nici douăzeci de ani adesea ! — clasă muncitoare, lume bravă, angajată și competentă a muncii, linia întîi a ofensivei industriei. A fost, nevoie de patruzeci de ani de pace și libertate, de socialism și, mai ales, de directivele îndrăznețe ale Congresului al IX-lea al partidului pentru ca țara să-și propună un program de dezvoltare industrială pe care nici cei mai optimiști simpatizanți ai socialismului nostru în lume nu credeau că îl vom îndeplini. Și iată-i trecînd, acum, prin soarele dimineții de august, pe beneficiarii direcți ai industriei noastre socialiste, ultimele generații de ciberneticieni, electroniști, petroliști, atomiști și cîte nume or mai fi existînd pentru semnul depășit al ciocanului și al roții dințate, minunata generație tînără a României socialiste pe care partidul, secretarul general al partidului a investit-o cu încredere și ea a știut să răsplătească încrederea și orice nume de victorie românească de astăzi: Canalul, Metroul, Transfăgărășanul, marile industrii constructoare au în numele lor săpat adînc în prosperitatea patriei, și numele generației tinere ! Și pentru că i-am invocat în această sumară recapitulare a marii sărbători de la 23 August, să spunem și cît de frumos s-au înscris în spațiul zilei de sărbătoare rîsul minunat al copiilor, explozia lor solară și incandescentă. Transformați în flori și în fluturi, au zburat și-au dansat în fața tribunei oficiale, au cîntat și rostit îmnuri și versuri optimiste și fericite ca însăși viața lor. Nedespărțite de efigia țării noastre de astăzi, chipul copiilor și al tinerei generații din România fac parte intimă din prezentul patriei, din viața ei, din superba ei știință de a dăinui. Mobilizați de învățătură și de muncă, viețuind printre oameni cu rost social, avînd modele viabile în chiar educatorii și în părinții lor, ajutați să se afirme și creditați cu încredere, tinerii României au șansa neprețuită de a avea, într-o lume atît de bîntuită de fantoma foametei, a șomajului și a războiului, un echilibru moral și un rost omenesc. Proba de foc s-a dat. Atîtea șantiere, atîtea platforme industriale, se sprijină pe umerii tinerilor, au în ei muncitori de nădejde. Și încercările nu s-au terminat. În minunatul dialog stabilit cu atîta emoție între miile de demonstranți și tovarășul Nicolae Ceaușescu, un dialog viu, fierbinte, vizibil, am înțeles, toți, nu doar bucuria luptelor pe care le-am cîștigat dar mai ales angajamentul întregului nostru popor muncitor de a sta neclintit în jurul secretarului general, în preajma președintelui țării, pentru ca și de acum înainte „miracolul românesc", chiar viața noastră, să se poată împlini.

În pragul acestei toamne încărcate de roade, acum cînd poporul român se află în fața unui mare eveniment politic — Congresul al XIII-lea al partidului — într-un gînd care este gîndul întregii țări, ne exprimăm cu certitudinea că prin realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului, marea șansă socialistă a istoriei noastre va deveni și cea mai strălucită perioadă a cursului ei. Dialogul emoționant stabilit între sutele de mii de demonstranți care au participat la marea sărbătoare de la 23 August și tovarășul Nicolae Ceaușescu va deveni un dialog al angajamentelor respectate, un dialog concret al modului de a fi, ca popor și ca națiune, liber și fericit.

Alexandra Lupan

Dicționar

...SOCIALĂ – pentru că a strîns în ea toate frămîntările din adînc ale poporului, a strîns toate durerile și zbuciumul neamului, toate sforțările sale de a ieși la lumină și a-și potrivi după cumpăna dreptății un destin care de atîtea și atîtea ori se dovedise răbdător și eroic, încît veacurile nu l-au putut găsi niciodată altfel și s-au pătruns – cel puțin pentru noi – de întreagă simplitate și măreția sa. Iar acesta, cel de al douăzecilea, salvat din cea mai cumplită și mai conflagrantă prăpastie a vieții și desnădejdii sale, poate că cel mai mult.

...NAȚIONALĂ – pentru că nu un simplu om, nu o singură speranță și nu numai pentru o clipă, ci o țară întreagă s-a ridicat, și pentru totdeauna, curățind fiecare palmă de pămînt și fiecare rană a jertfei și pătimirii sale, într-o incordare de foc pe care au resimțit-o și munții și s-a mers, fără oprire, pînă la capăt, pentru o victorie care ne-a reîntregit nu numai în relief istoric și geografic, ci în chiar în matricea, în matca nașterii și rostirii noastre fundamentale, sub cerul viu al întregii noastre spiritualități.

...ANTIFASCISTĂ – pentru că sensul acesta era, aceasta era și datoria, cele mai luminate și mai drepte conștiințe au văzut aceasta de la bun început, călăuza cea mai înaltă și cea mai sigură proclamase ca pe un crez de viață aceasta iar menirea ca și vocația și răspunderea ei în fața istoriei s-au împlinit.

...ANTIIMPERIALISTĂ – pentru că funciar în justiția și justificarea ei stau libertatea și egalitatea, stă imprescriptibil dreptul la viață liberă și demnă al popoarelor, stau legile unei noi naturi umane și sociale și ființează ca cerință sacră pacea, pentru că prin limbajul și prin experiența războiului, s-a văzut, demența ucide și-n spirit.

Socială, națională, antifascistă și antiimperialistă, așadar, nu rînd pe rînd, ci, într-o eroică și simultană cuprindere de scopuri, stări și tensiuni, revoluția noastră de eliberare împlinește patruzeci de ani. Am crescut noi, a crescut țara, cresc și amintirile, toate au un început ; un sfîrșit, niciodată. Se vor moșteni generațiile între ele, vor poposi an de an pe treapta cea mai înaltă a verii și toamnei sufletului lor și vor privi la soarele de august ca la o unică și solemnă, colosală amintire.

A.I. Zăinescu

Implicarea în real

Urmare din pag. 1

jul opt al unui bloc nou unde forfota de pe străzi urcă necontenit, zgomotul autobuzelor, al camioanelor transportînd marfă, al picamerelor găurind asfaltul, al vocilor care se întretaie, al miilor de pași grăbiți sînt la fel de obișnuite ca ciripitul vrăbiilor care vin să mănînce firimituri de pîine de pe balcon. Seara, privind cerul cu coatele sprijinite de pervazul ferestrelor nu se văd numai stelele ci și becurile galbene, roșii din vîrful macaralelor ițindu-se după clădiri înalte în nenumărate puncte ale orașului, fulgerele verzi care brăzdează văzduhul calm sînt de la tramvaie, fluide magnetice vin de peste tot, se întrepătrund. învăluie. Ideile se adună, apar tot timpul. Și mereu scriitorul scrie.

Se scrie cu febrilitate, se scrie peste tot. Se scrie într-o pauză, se scrie la petreceri, în autobuz, în tren pe genunchi, în bucătărie, pe stradă. Și astfel nici scrisul nu mai poate ocoli ceea ce se întîmplă în jur. Implicarea a devenit o cerință a vieții de scriitor. Nimic nu se mai poate face cu un ochi rece, distant, de undeva din afară. Analizarea se face dinăuntrul evenimentului și cu atît mai mult scriitorul este direct răspunzător de ceea ce scrie.

«Solidaritate» – sculptură de Zoe Băicoianu

Țara

Nu numai astăzi, Miine Țara.
Poimiine Țara și întotdeauna.
Cu litere cît drumul scrisă Țara.
Să știm a-i duce bine și povara
Cum ea ne ține cerul, luna.

Și soarele tot ea ni-l ține.
Mihnirea grea și bucuria pură.
I-am fost întotdeauna pe măsură.
Părtaș i-am fost de cînd mă știu eu bine.
De țară nu mi-a fost, nu mi-e rușine !

Îmi bate-n piept inima Țării vie.
Doar Țara-mi dă condeiul și hîrtie.
Doar Țara-și cîntă lină primăvara.
În fiecare nume este Țara
De ea orice simțire-i străvezie.

Ca un tărîm al învierii, ca o veste
Dăinuie Țara-n litera poveștii.
Cei tineri o respiră și învață
Bătrîni smeriți o spun ca o povață
Cei nenăscuți știu cînd se nasc că este.

Desculță pe cărările de vară
Abia clipind în steaua de aseară
Tăcută, plînsă, trasă la răscruci,
E vie-n cimitire și sub cruci,
Mai mulți învie, prea puțini doboară.

Retorică, dar caldă și frățească.
Abecedar de limbă românească.
Cei care-o vor mireasmă pot să bea.
Otravă vor otravă vor avea.
Am învățat acestea-n casa părintească.

Ion Murgeanu

Patria în August

În August patria respiră
Un aer blînd, sărbătoresc
Coboritor din vechi legende
De plai și spirit românesc

În August patria vibrează
Prin oase limpezi de eroi
Și ca-ntr-un nai de mituri sfinte
Răsar cîntările din noi

În August patria trăiește
O simfonie de culori
În care fiece petală
E o nisoare dinspre zori

În August patria așează
Cununi de vis pe fruntea mea
Și-n înălțimile celeste
Își urcă-a vrerii sale stea

O, cînd respiră peste August
Un aer blînd, sărbătoresc
Noi coborîm din vechi legende
De plai și spirit românesc !

Ion Andreiță

Poem de apropiere

...Îmi crește pe buze un zbor neaflat
și-n căușul iubirii
pe tăpșanul limbii române
se-aprind
focuri auguste
și-mi pare că-n ochii patriei
se săvîrșesc meduzele zborului,
ale-mplinirii
și-ale fiorului...
De cîtă dragoste să fiu în stare,
de cîtă rană umblătoare pe gura sărutului,
de cît înalt fulgerat la cuvînt...
Patrie dragă,
binefăcătoare
a inimii mele supusă în cînt,
duce-mă-n caleașca dorului
și poartă-mi necuprinsul
cu ia albită a norului
iar cînd pe-nserate
velinți tricolore vor soarbe lumina,
apropie-ți Clipa
și ziua, senina...

Theodor Răpan

Ca o chemare...

În inima mea,
cerul acestei zile n-ar putea
albastru să nu fie.
Sînt tot numai flacără, numai bucurie,
o grădină scăldată în soare.
Aș cînta,
aș dansa,
aș flutura
deasupra mulțimii fremătătoare.
Ca o chemare pentru poporul acestui pămînt
flutură parcă și inima mea
cu drapelele-n vînt.

Ovidiu Riureanu

Spre comuniste ere

Albastrele zăpezi s-au zăvorît sub soare,
Luceferii de mai în ele s-au topit
Și riuri de lumini curgeau în noua zare
Spre mările de crini pe care le-am iubit.

Zeii descătușați din inimile noastre
În August răsăriți în stele de partid,
Țărani și muncitori au înălțat prin astre
Un imn de bucurii ce-n slavă se deschid.

Ni-i libertatea crez. Spre comuniste ere
Neînfricați suim, cu cîntece de pace,
Cu flori de soare-n gînd, cu luminoasă vrere,
Sîntem deplini stăpîni pe plaiurile dace.

Am învățat să fim biruitori pe soartă
Cu-al păcii voievod, al muncii și frăției,
Că fiul cel mai bun, ce țara-n frunte poartă,
E Ceaușescu azi, pe cerul României.

Constantin Răducanu

Lumina lui August

Se rotunjește, iată, ca o rodie
În lumina lui August, întîiul cînt ;
Sămînța istoriei ivește o nouă zodie,
Din adînc izvodită, nu adusă de vînt.

Holda se-auri din zare în zare
Soarele, marele la zenit a ajuns ;
Nu mă-ndoiesc, deci exist ; nici o-ntrebare
Nu-i datoare doar cu-un singur răspuns.

Prin grîne trece străbunul Orfeu,
Urcînd spicele în steme. Sub zarea albastră
Mîna țării aidoma unui curcubeu
Mîngîie maternă fruntea noastră.

Vasile Moldovan

Într-o floare de măr

Din voievozi se aude iarba urcînd
Oștenii căzuți învelind în lumină
Țăranul cu plugul și sabia-n mînă
În ramuri și sînge de-a pururi respiră.

Ostașii români aceiași păstori
Coborau în vecie dintr-o floare de măr
Curățind bătătura, au făcut să ne treacă
Armata aceea, cu arma pe umăr.

Deci lumina ne cheamă într-o naștere sfîntă
De-atunci iarbă crudă izbîndi în țărînă
Peste vatră se lasă curcubee și fluturi
Sărbătoarea o ținem doar în limba română.

Din voievozi se aude iarba urcînd
Tinerețea e puternicul meu adevăr
În albe cămăși duminica vine,
Viitorul ne cheamă într-o floare de măr.

A. Drăghici

TRASEELE DE LUPTĂ ALE
ARMATEI ROMÂNE ELIBERATOARE

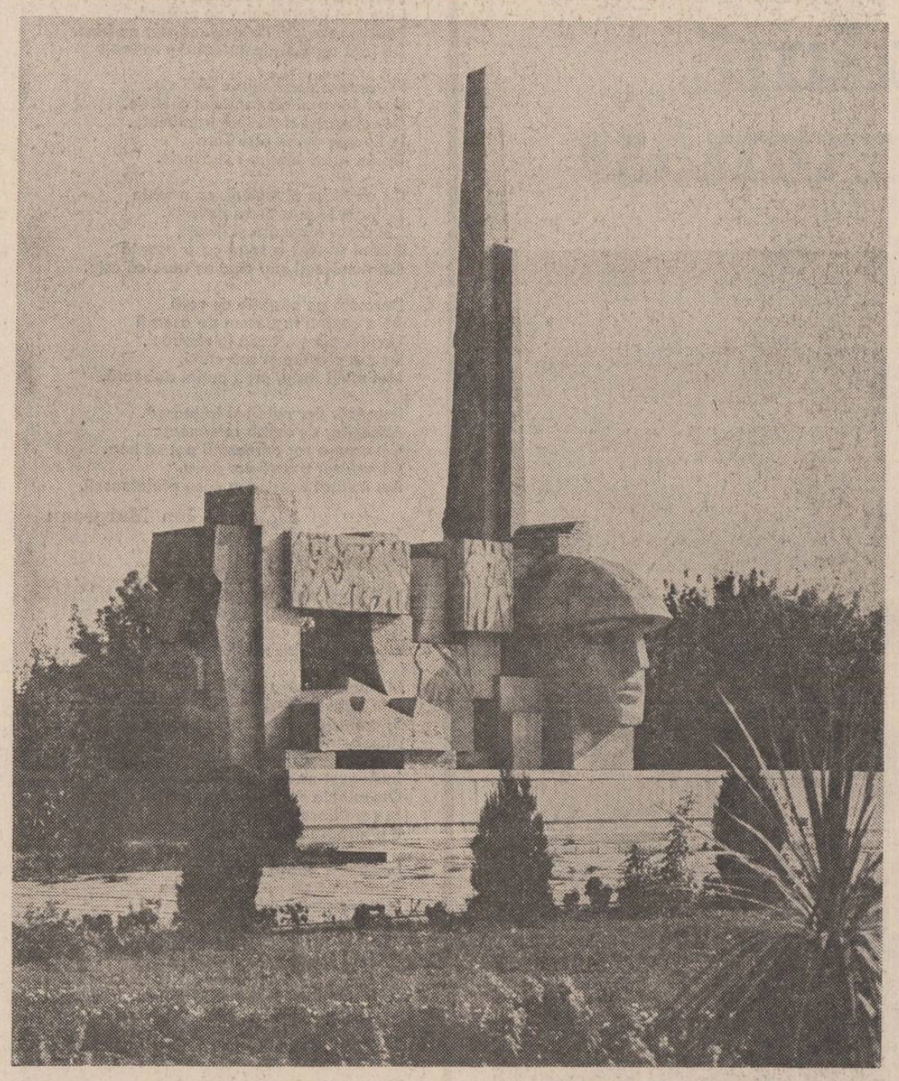

Monumentul ostașului român de la Carei — operă a sculptorului Vida Geza

DOI METRI DE ȘINĂ SALVEAZĂ BUZĂUL

dumitru ion dincă

Noaptea de 24 spre 25 august. La Cilibia este recepționat un mesaj telefonic prin care cei de aici sînt înștiințați că urmează să sosească în gară un general neamț, de administrație, în drum spre Brașov. Ceferiștii primesc misiunea de a împiedica „curgerea" trenului. ● După numai o oră, un alt mesaj. De gară se apropie un tren blindat german cu scopul de a distruge nodurile de cale ferată Buzău și Ploiești. Obiectivul ceferiștilor — oprirea lui cu orice preț ● 25 august. Sosește în Cilibia automotorul cu generalul neamț de administrație. ● 26 august. Mecanicul de locomotivă Constantin Spătaru (Moise), în funcția de șef de tură, împreună cu impiegatul Alexandru Banu, expediază, la insistențele nemților, automotorul spre Buzău, dar pe o linie blocată de un grup de locomotive răcite de ceferiști. ● În următoarele ore în gară au loc o serie de manevre menite să-i astimpere pe nemți și pentru a cîștiga timp. O macara cu care se alimentau locomotivele cu cărbuni este deraiată pe o linie, blocînd circulația. Nemții o ridică la rîndul lor și amenință cu împușcarea personalului stației. Sabotajul începe să devină o realitate. ● 26 august. În seara zilei intră în gara Cilibia trenul blindat german cu nr. 7512 în formația căruia intrau 69 vagoane cu trupe și material strategic. ● 27 august ora 8,00. În punctul „Canton", la numai 2 km de stație, Constantin Moise Spătaru, împreună cu impiegatul Banu Alexandru, picherul Iancu Grigore și alți doi lucrători de cale, demontează o șină de cale ferată. ● 27 august, ora 9,10. Pleacă din stația Cilibia, fără ca nemții să bănuiască ceva, trenul nr. 7512 cu trupe hitleriste. În punctul „Canton", în linie curentă, deraiază, locomotiva afundîndu-se în pămînt. Linia era blocată. Nodurile de cale ferată Buzău și Ploiești sînt salvate. Hitleriștii părăsesc garnitura și o incendiază. ● 27 august, ora 20,00. Ceferiștii reușesc să localizeze incendiul. Sosesc trupe românești care capturează un mare număr de hitleriști.

LA DOMENIILE CANTACUZINO, NU SE MAI TRANSMITE... LINIȘTE. Radioul montat în casele domeniului Cantacuzino nu mai recepționa de aproape 20 de ore acel mesaj liniștitor .Era vorba de laconicul „În spațiul aerian al României domnește liniște deplină". Alături, cele două case de lîngă gara Cilibia, erau încendiate de griji. Nici acarul Toma Pătrașcu, cu cei șapte copii și nici factorul poștal Drăghici nu aveau timp pentru alte gînduri. Ziua de mîine, cum se zice, era de fapt în orice clipă. De la Iași soseau vești îmbucurătoare. Frontul se apropia vertiginos. Odată cu el alte și alte probleme.

În august vremea e blîndă. Nici căldura sufocantă a lui iulie și nici sciiala ploilor de septembrie. Acarul Toma Pătrașcu tocmai își răsucea o nouă țigară cînd unul din lucrătorii de cale l-a chemat la dom' șef Stoicescu. Remiza (o parte a Depoului din Buzău) care luase ființă adhoc, avea mai tot timpul nevoie de el. Era de fapt, cu casă și masă, doar la o azvîrlitură de băț de stație. „Nea Toma, treci la cabina dinspre Cilibia, i s-a spus. Era musai nevoie de el, s-a întrebat la rîndul său. Oricum, pe un om la peste 50 de ani, atunci cînd ai lîngă tine mai mulți tineri, nu prea mai pui bază. Dar el, Toma Pătrașcu, a fost întotdeauna un ceferist disciplinat. (Se consideră de altfel tot așa și acum la peste 90 de ani).

E 25 august '44. Toma Pătrașcu supraveghează trenurile din turnul dinspre Buzău. Cu cîteva minute să fi fost poate ora 21 și 32 (la minut se lucra la C.F.R. și atunci) primește un prim semnal de la comanda gării. „Nea Toma, vezi că am băgat un tren german la linia unu, pe direct. A doua e liberă. Faci pe dracu în patru și dai niște vagoane peste cap. Știi matale cum faci cu acul. Le prinzi între ele". De acționat nu era nevoie să i se mai amintească. Rămînea problema nemților. Nu numai că trenul era de-al lor (de fapt ce mai era al lor într-o țară care își căuta cîștigarea libertății cu demnitate și eroism ?), dar lîngă cabina acarului stăteau doi soldați cu automatele în poziție de tragere. Primește semnalul unui tren dinspre Buzău. Îl lasă să treacă. Anevoios, oricum. Apoi i se sugerează să avarieze prin schimbarea incorectă a acului o garnitură de manevră. Dacă mai e de acord ? Timpul, sau mai bine zis frontul nu mai are răbdare. De la Poiana Țapului primesc prin cablul C.F.R.-ului vești dintre cele mai contradictorii. Și totuși aici la Cilibia ordinul sună clar. Cel puțin pentru el. Unica soluție, deraierea prin schimbarea acului.

De la linia V-a garare sînt dirijate cu o locomotivă un număr de vagoane care urmau să blocheze drumul. Își amintește : „Cînd mecanicul a trecut pe lîngă cabină mi-a făcut cu mîna, adică ce vreau să fac. Era pe linia întîi, a apucat să treacă cu locomotiva și i-am făcut acul pentru linia a doua-a. Limba acului a rămas între vagoane. Normal, ele au deraiat. Comandantul neamț a observat totul. A venit la mine împreună cu soția. Mi-a pus pistolul în piept și-a vrut să mă împuște. Unul dintre militari i-a atras atenția că locomotiva nu s-a răsturnat și m-a lăsat, pentru moment în pace. Au tras apoi vagoanele și au deblocat linia".

Pe Toma Pătrașcu l-a cuprins frica. Lucra la C.F.R. din 1925, dar a simțit că de data asta nu mai e stăpîn pe evenimente. Într-un timp l-a văzut pe șeful de stație discutînd cu picherul Iancu Grigore și cu lucrătorul de linie Dănăscu. Nu și-a dat seama despre ce. La cîteva ore a dat liber, primise ordin, garniturii germane. S-a mirat. Cum dracu, știa tot pleacă spre Buzău? N-au trecut prin fața lui nici două, trei vagoane că un glonte i-a șuierat pe la urechi. S-a lăsat jos, sub fereastră. Abia după ce ultimul vagon trecuse de canton a scos capul pe ferestruică. Generalul neamț încercase să plătească ultima lui poliță.

A luat apoi registrul și, pînă să consemneze la ultima filă, a auzit o bubuitură puternică. Apoi focuri de pușcă mitralieră. Ce s-o fi întîmplat ? Oare totuși garnitura hitleristă a deraiat sau a fost aruncată în aer ? N-a avut liniște. După cîtva timp o femeie din sat (n-a știut nici el cum a ajuns acolo) i-a spus că pîrul, talpa gîștii, boziile, tîrtanii, ciulinii care creșteau pe lîngă terasamentul drumului de fier erau plini de sînge...

DUPĂ PATRUZECI DE ANI... Documentele reținu cu fidelitate evenimentul în toată desfășurarea lui. În zilele fierbinți ale revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, în gara Cilibia, un grup de ceferiști îndeplinesc una din cele mai temerare acțiuni din zonă. Anihilarea unui important nucleu al armatei germane (o garnitură formată din 69 de vagoane cu trupe și muniții) care avea drept obiectiv distrugerea nodurilor de cale ferată Buzău și Ploiești. În ciuda prezenței numeroase a nemților ceferiștii reușesc să demonteze șina de cale ferată pe un segment aflat în punctul „Canton" și să producă deraierea întregii garnituri. Dar, pînă la deznodămîntul amintit, a fost necesară traversarea a trei zile și trei nopți, n-au lipsit imprevizibilul și pericolul, teama de a nu da greș, presiunea necontenită a nemților care vroiau cu orice preț să-și atingă obiectivul. În fond, de „curgerea" lor spre Brașov depindeau mai multe puncte cheie ale frontului. Unități militare române și sovietice ar fi fost stopate pentru o perioadă în zona Buzăului, în timp ce unitățile hitleriste din Transilvania puteau primi întăriri. Numai că mănunchiul de ceferiști s-a comportat exemplar, reușind să-și îndeplinească misiunea primită.

După patruzeci de ani evenimentul de la Cilibia a fost adjudecat, nici nu se putea altfel, de istorie. El se integrează firesc în extraordinarul șir de acțiuni care au premers sau susținut desfășurarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. După patruzeci de ani am venit la Cilibia pentru a reface un traseu glorios. Dinspre locul de desfășurare am căutat să ajung la cei care au fost implicați direct. N-am reușit să dau decît de Constantin Spătaru care mi-a relatat evenimentul în toate detaliile lui. Ceilalți au trecut în lumea umbrelor. Nu și amintirea lor. Iată de ce m-am simțit dator să dezvălui cititorului întreg traseul parcurs de reporter în căutarea eroilor de acum patruzeci de ani. Și cred că nu în zadar. Mă încearcă, de asemenea, sentimentul că n-am spus totul.

În numele libertății

ion potopin

Reconstituind, în parte, itinerarul străbătut de armata română cu aproape patruzeci de ani în urmă de la București pînă la Carei și apoi Oradea, Arad, Păulis, Făget, Turnu Severin-Drobeta, am avut revelația unor fapte de vitejie care se ridicau în fața mea, cutremurîndu-mă prin măreția lor care nu o dată escaladau realitatea de fiecare zi a unui război contemporan, profilîndu-se pe coordonatele eroismului care le-a transformat într-o legendă fără de care patria de astăzi nu ar fi fost cu putință, sau, poate nici nu am mai fi avut patrie. Aceste fapte de vitejie nu au fost uitate și nici nu puteau să fie uitate, unele din ele au și fost cuprinse în cărțile care s-au scris, altele, cele mai multe vor constitui coloana vertebrală a cărților care se vor mai scrie, trecînd astfel din „arhiva vie", încă vie, din memoria foștilor combatanți astăzi legitimîndu-se cu un nume pe care nu ar trebui să-l acceptăm, numele de veterani neputîndu-i cuprinde pe combatanți în uluitoarea lor complexitate, ei neputînd fi altceva decît combatanți, irecuzabil combatanți. Oriunde i-am întîlnit și i-am ascultat, ei au dovedit aceeași memorie tenace, cu bogate rezerve de patetism, ne-au făcut confidențe, declarații încărcate de aura romantică a vîrstei adolescentine, ba chiar ne-au recitat și versuri proprii din care nu lipsea fluidul de sensibilitate care dintotdeauna guvernează actele ce urmează să devină conștiință națională. O, dar coloana acestor acte de vitejie este enormă! Ele vin din totdeauna și se îndreaptă spre totdeauna, asisderi coloanei brâncușiene care și ea a fost concepută de geniul meșterului hobițean tot ca o glorificare a faptelor de vitejie din primul război mondial, încheind tripticul cu **Masa tăcerii și **Poarta sărutului** care nu vroiau să simbolizeze altceva decît imaginea patriei de după 1 Decembrie 1918, o integritate teritorială așezată temeinic pe stîlpii mileniilor și vegheată de cei care trec pe sub arcada iubirii care naște și renaște totul pe pămînt.**

Faptele de vitejie nu sînt singure, ci sînt legate de cîte un nume. Nume — cariatidă! Nume — piatră de hotar ! Nume — izvor de tinerețe fără bătrînețe și de viață fără de moarte. Lîngă care să ne oprim mai întîi? Fapta căruia dintre purtătorii acestor nume s-o evoc în primul rînd, cînd ei toți, cînd faptele lor toate, fără nici un **distinguo s-ar putea să ceară și să obțină chiar și de la cea mai severă instanță justițiară dreptul la primordialitate. Desigur, fiecare dintre acești combatanți purta un destin de înaltă distincție, era înzestrat cu virtuți care puteau să stea chezășie în fața viitorului că ei trebuiau să se bucure de cele mai prodigioase șanse de izbîndă. Dar nu altfel era acel „d'Artagnan fără mustăcioară și fără spadă, cu ochi albaștri și părul bălan", cum și-l reamintește Profira Sadoveanu pe fratele ei mai mic **Paul Mihu Sadoveanu** care, cu puțin mai înainte de a cădea pe frontul de la Turda venise la București într-o permisie de două zile ca să vadă ce se întîmplă cu romanul său, cu primul său roman care avea să fie și cel din urmă, **Ca floarea cîmpului,** predat Editurii Fundațiilor și revenise, mîhnit că manuscrisul încă nu fusese dat la tipar, așadar cartea avea să apară mai tîrziu, mai precis prea tîrziu, pentru că tînărul sublocotenent de rezervă știa că sabia destinului stătea deasupra sa. Dar asupra cărui ostaș nu lucește-n soare implacabila sabie a destinului în timp de război? Toți știm lucrul acesta și l-a știut și Paul Mihu Sadoveanu, dar el mai știa și altceva, că s-ar putea îndepărta de acel loc de primejdie. Primise o comunicare scrisă să se prezinte urgent la Statul Major din București pentru a primi alte însărcinări. Sublocotenentul Paul Mihu Sadoveanu a citit ordinul pe care i-l dăduse comandantul său de companie, felicitîndu-l că a scăpat de „hîrdăul lui satan", alta e viața în capitală, s-a terminat și cu bombardamentele, dar în loc să se bucure pentru această veste bună, a spus : — Nu pot lăsa să moară altul în locul meu! Vă rog să comunicați la Statul Major că datoria unui tînăr ofițer român este să lupte pentru eliberarea patriei!**

Peste cîteva zile, în timpul unei recunoașteri un glonte inamic a pus capăt vieții sale.

Am vorbit întîi de Paul Mihu Sadoveanu pentru că i-am citit cartea **Ca floarea cîmpului apărută după ce s-a sărbătorit Ziua Victoriei, o carte plină de toată lumina vieții, scrisă cu înfrigurarea unei conștiințe artistice care nu se lăsa tutelată decît de frumusețea adevărului. Cînd am închis cartea celui căzut pe cîmpul de onoare, am înțeles că acolo în mormîntul de la Alba Iulia, Paul Mihu Sadoveanu nu este singur, ci odată cu el au murit toți eroii săi din cărțile viitoare, a murit poezia acestor cărți, a murit o lume întreagă, odraslă cu odraslă a unei minți cuprinzătoare de o bogăție care fără îndoială ne-ar fi făcut și pe noi mai bogați...**

Așa a murit și lumea de visuri și speranțe a căpitanului Eugen Popescu care, la începutul primăverii din 1945 în noaptea preliminară atacului asupra unui masiv stîncos puternic fortificat care periclita înaintarea diviziei, a cîntat la vioară în fața comandanților de subunități o muzică fascinantă, ca un lamento al întregii sale ființe, o muzică pe care n-o învățase mai înainte, venită de nu știu unde, dintr-un spațiu al nimănui, improvizată atunci, ca o muzică a sferelor tăinuite și tăinuitoare, cum poate a auzit și Faust în clipa cînd a sfărîmat pactul vremelniciilor.

— De unde cunoașteți o asemenea muzică, domnule căpitan? l-a întrebat locotenentul Radu Stanca, aghiotantul său. Ce compozitor a putut crea o astfel de muzică? Dar oricine ar fi este un geniu!

— Acum am auzit-o și eu pentru prima dată. Nu are nici un autor !

— Atunci, a cui este ?

— Eu știu? poate a spațiilor infinite! A spațiilor infinite care mă cheamă... m-au chemat. În atacul de mîine am să mor. Nu, nu vă înfricoșați de ce vă spun. Nu vă spun pentru mine, ci pentru... vioară. Să nu se piardă în vălmășagul luptelor, să fie păstrată bine și dusă soției mele la Orșova! Și bine înțeles căpitanul Eugen Popescu a căzut în luptele de-a doua zi, iar adjutantul său de la comanda batalionului, la întoarcerea în țară, după victorie, a dus vioara la Orșova. Legămîntul făcut în fața morții se respectă cu orice preț!

Uneori, acest legămînt este făcut față de propria conștiință, înaltul comandament al forței noastre sufletești și poruncile acestui comandament sînt la fel de angajante ca și cele ale unui comandament militar cu toate că numai neexecutarea ordinelor primite de la comandamentul militar te trimite la curtea marțială și de aici în fața plutonului de execuție. Dar nu executarea **ad literam este ceea ce pune în valoare și definește coordonatele eroismului, ci acea executare care angajează dreptul la opțiune: viața sau moartea! Dar a cui viață ? A cui moarte? În mod frecvent opțiunea este pentru viața celorlalți și pentru moartea personală, moartea ta. Și tocmai în aceasta constă măreția actului de vitejie. Exemplele abundă.**

Se știe că acțiunile organizate în spatele pozițiilor inamicului se realizează cu mari riscuri. Astfel, un grup special condus de maiorul **Avram Zenobie a pătruns în spatele liniilor nemțești cu scopul de a lua prizonieri, stabilind un cap de pod pe vîrful unui deal împădurit. Nemții i-au observat și au bombardat poziția, apoi au trimis un detașament cu cîini ca să-i captureze, prin pădurea înzăpezită. Cînd detașamentul german a ajuns în locul unde se afla maiorul Avram Zenobie, acesta a strigat cu glasul său tunător: „Companie, foc! Compa-nie, foooc! Nemții socotind că în fața lor se află chiar o companie de români au aruncat armele și s-au predat, mai mult decît sigur că mare parte din militarii germani suprasaturați de război de-abia așteptau un asemenea moment salvator, dar cîțiva dintre ei, dintre cei mai fanatici, au fugit, dar maiorul i-a urmărit pînă în fața tranșeelor inamice unde a fost secerat de focul armelor automate. Cînd s-a raportat la comandament că maiorul Avram Zenobie a căzut în fața tranșeelor inamice fără să se precizeze dacă și-a pierdut viața sau a fost numai rănit, a doua zi s-a ordonat un atac fulgerător asupra pozitiei inamice și atunci, spre stupefacția tuturor, din trupul său s-au mai găsit cîteva resturi din mantaua sa, casca, pistolul și o parte din cizme. Fusese sfîșiat de o haită de lupi. Aceste resturi au fost puse într-o foaie de cort și înmormîntate într-un sat din Cehoslovacia.**

Pentru cucerirea dealului Sirgeorgiu unde inamicul se fortificase în poziții denumite „labă de giscă", pe fiecare deget cu arme automate pe un front de peste 6 kilometri s-au măcinat 3 divizii românești. De sus, de pe crestele dominate de cota 495, inamicul ne putea observa orice mișcare, căci ne aflam în cuprinsul acestui amfiteatru ca într-o farfurie nevolnică perforată de numeroase gropi de proiectile de artilerie grea și de branduri de mare calibru. Cucerirea capetelor de pod peste Mureșul involburat și aproape roșu de sînge, reclamase multe jertfe, iar munițiile erau pe sfîrșite. Situația era foarte grea și a devenit disperată cînd s-a constatat că legătura cu postul de comandă s-a pierdut. Blestemata cotă 495 ne sfida pentru că acolo, sus, nu se putea ajunge. Atacam și iar atacam, înaintam cîteva sute de pași, ajungeam pînă în primele tranșee ale inamicului unde angajam lupta la baionetă care-i înfricoșa pe nemți și cădeau mai înainte de-a mai apuca să ridice mîinile, dar nu ne puteam socoti învingători deoarece, din toate părțile se năpusteau tancurile asupra noastră și eram siliți să ne retragem. Cum după fiecare atac al trupelor noastre se declanșa fulgerător un contraatac inamic, ne-am dat seama că dacă nu se restabilește fără întîrziere legătura cu postul de comandă pentru a se lua măsurile impuse de situația incertă în care ne găseam, totul se putea transforma într-un final tragic pentru noi. Timp nu mai era de chibzuit. Cineva trebuia să ducă la postul de comandă un ordin dar cine s-o facă? Un asemenea ordin nu se putea da nimănui, căci ar fi însemnat pur și simplu o condamnare la moarte. După un singur om inamicul trăgea cu tunul și cu armele automate. Și trebuia trecut și Mureșul ale cărui unde de aramă veche erau necontenit supravegheate de posturile de observație nemțești. Cine? Un ofițer, sau un subofițer? Rămăseseră foarte puțini și erau indispensabili. A fost greu, foarte greu pentru comandantul batalionului, dar în cele din urmă l-a chemat pe sergentul Panciu Constantin :

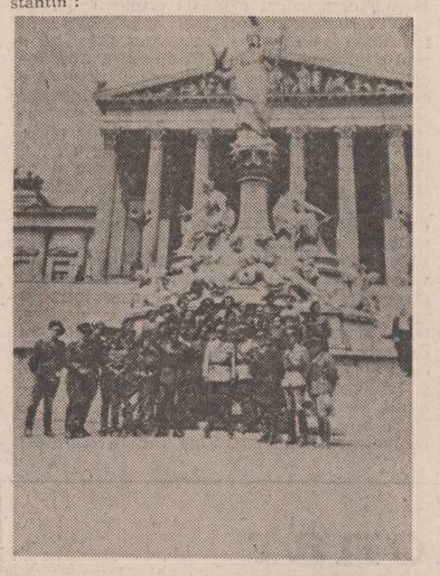

— Situația întregului batalion este disperată și ar putea deveni tragică dacă inamicul își dă seama că sîntem izolați și ne-ar putea captura fără riscuri. Dacă nu restabilim legătura cu postul de comandă ipoteza aceasta ar devenit o realitate crîncenă pentru noi. Ce părere ai, sergent Panciu Constantin? Se va putea restabili legătura cu postul nostru de comandă?

Fără să stea mult pe gînduri sergentul Panciu Constantin a spus: — Ordinul va ajunge la postul de comandă.

— Dar e foarte primejdios!

— Tot războiul acesta este foarte primejdios. Și cred că tocmai de aceea m-ați chemat.

— Da, tocmai de aceea te-am chemat, sergent Panciu Constantin. Și nu uita că în mîinile tale este viața batalionului.

Sergentul n-a uitat! A trecut Mureșul înotînd mai mult pe sub apă ca să nu fie observat, a început apoi să urce coasta către postul de comandă făcînd salturi mari dintr-o groapă de obuz în alta, strecurîndu-se printre proiectilele care cădeau în jurul său. Se năpustise asupra sa un adevărat baraj de artilerie dar sergentul continua să înainteze făcînd salturi tot mai mari, neverosimile, aruncat ca de un resort, ameținîndu-l, cu întreaga ființă angajată în îndeplinirea misiunii, spunîndu-și — Hai, sergent Panciu Constantin, hai mai sînt cîteva sute de pași, nu mai e mult și te vei putea odihni acolo sus, la postul de comandă. Hai, încă un salt, încă un salt! Dar, ce? Doamne, ce s-a întîmplat? Ce este cu mine? Parcă a căzut cerul peste mine ca un cuțit de ghilotină... Dar... trăiesc... trăiesc! Atunci de ce nu mai pot să fac nici un salt? De ce nu mă mai ascultă picioarele?... Picioarele... unde-mi sînt picioarele? Ce se întîmplase? Un proiectil de brand îi retezase ambele picioare. Privindu-și cioturile din care se scurgeau firișoare subțiri de sînge, sergentul Panciu își înclină fruntea, dar răcoarea pămîntului răscolit de explozie îl trezi la realitate! Ce-am să mai pot face fără picioare ? Lacrimile, fără să le poată opri, îi umpleau ochii de cețuri roșcate, iar gîndurile îi lunecau și ele prin minte ca bătute de un vînt nemilos. „Pe cioturile care mi-au rămas, nu se poate. Numai pe brînci, tîrîndu-mă pe coate... Dar mai întîi să opresc sîngele... să opresc viața cită mai este încă... Bine că am pansamentele la mine... Bine... altfel..." Și sergentul Panciu Constantin izbuti să-și panseze cioturile, făcînd eforturi inimaginabile, dar fișiile albe cu care se legase se înroșiseră repede, în timp ce stropii de sînge care pătrunseseră prin pansament aprinși de soarele ce se pregătea să alunece dincolo de văpăile cotei 495, semănau cu ochii unei pisici sălbatice gata să-și sfîșie prada. „Nu, nu acuma, zise sergentul, nu acuma... eu trebuie să ajung la postul de comandă... viața batalionului este în mîinile mele. După aceea, fie ce-o fi!". Și după mai bine de un ceas de trudă, ajunse la postul de comandă, spre uimirea întregului comandament.

— Ce s-a întîmplat cu dumneata, ai fost rănit? este întrebat de unul din ofițerii postului de comandă.

Fără să răspundă la această întrebare care venise ca din altă lume, sergentul Panciu Constantin întinse plicul pe care-l adusese din partea comandantului său de batalion, mai izbutind să șoptească: „Viața batalionului... a fost... în... mîinile mele! Acum aveți grijă... este în mîi... ni... le dumnea... voas... tră!". Și împăcat cu sine, misiunea fiind îndeplinită, sergentul Panciu Constantin a închis ochii pentru totdeauna.

Îl vedeți ca într-un vis pe sergentul Panciu Constantin, tînăr, plin de vigoare, îndrăznet, cu statura lui atletică din care a rămas un imens altar de jertfă, cum se înșiruie, sub ochiul înghețat al morții care-l învăluia în pîclele ei însingerate, îl vedeți cum continuă să înainteze palmă cu palmă din pămîntul patriei de la care primește puteri și poate și un îndemn: „Nu ceda! Încă nu ceda! Încă un pas!... Ce?... Încă un pas?" Înfricoșător cuvînt pentru cineva care nu mai poate să facă un singur pas, așa cum este, fără picioare. Și el, cu toate acestea, ajungînd la postul de comandă, așa cum se angajase față de comandantul său de batalion. Cum se poate numi o asemenea faptă? Dar să fie numai o faptă cînd fiecare gest, fiecare respirație și fiecare bătaie de inimă însemnau o luptă cu îngerul, un destin? Însemnau chiar și mai mult. Omul mai tare decît moartea! Omul mai tare decît destinul! Ce-mi este un erou din tragedia greacă, oricare din eroii cunoscuți pentru care moartea a venit, acceptată de ei mai înainte de a fi venit, o moarte care n-a pregetat o clipă, refuzînd rolul de spectator al propriului său spectacol, față de sergentul Panciu Constantin care, cunoscînd perfect tactica și strategia morții, îi impune suveranei propriile norme de conduită existențială și nu-i admite decizia decît în clipa cînd misiunea încredințată este îndeplinită, ultimul cuvînt pe care l-a mai putut rosti odată cu cea din urmă bătaie de inimă, contopindu-se într-o îmbrățișare fără de sfîrșit. Și dacă l-ați putut urmări pe sergentul Panciu Constantin pe traseul destinului său tragic, cît timp a rămas cu moartea împreună, un timp pentru care nu există măsură și în timpul acesta el a continuat să respire, să-și ordoneze mișcările cît mai riguros, ca să nu facă nimic inutil, perfect lucid murind mereu și mereu renăscînd din moarte, numai și numai pentru că de viața sa depindea viața întregului batalion, poate că atunci ar fi limpede cît am vrut să înțeleg și ce am înțeles prin coordonatele eroismului, magnific luminate astăzi, în **Epoca Ceaușescu de alte și alte episoade de viață românească, cărora nu le mai dăm nume de cote 463, 465, sau 495, cea blestemată, nume care astăzi spun mai puțin, dar care, atunci, în septembrie 1944, vorbeau cu glas de tunet inspăimîntător, ci le spunem în mod firesc și poetic **Magistrala Albastră, Transfăgărășanul,** sau pur și simplu **Casa Republicii** și **Bulevardul Victoria socialismului,** sinteze emblematice ale capacității de dăruire, de dragoste nețărmurită față de patrie prin care poporul nostru și-a înscris numele în istorie.**

★

Și totuși ar mai fi ceva de spus. La întrebarea unui scriitor, care a fost opera cea mai de seamă realizată în timpul luptelor de acum patruzeci de ani, unul din combatanți a răspuns: „Oamenii, oamenii care s-au făurit atunci, ca factori de decizie și care au continuat să fie factori de decizie și în toți anii care au urmat pînă acum pentru construirea păcii. Nici pacea nu se construiește ușor dar așa cum am obținut victoria păcii împotriva războiului și am obligat inamicul să capituleze fără condiții, vom obține și victoria păcii împotriva celor care se pregătesc pentru un nou război. Căci viața este mai tare decît moartea!".

Lumini peste veacuri

Auria literă privesc,
auriile spice ale mîndrului lan,
și încerc să le string în cîntecul
Victoriei.
Gîndurile se succed
pe un ecran uriaș,
într-o visare uriașă
la care iau parte
furtuni și torente,
înghețuri și grindini,
primăveri și lumini.
A existat și există un timp al fluxului,
al apelor vii ;
a existat și există acel timp clocotitor
cînd emoția domnește amețitoare fiorul
Victoriei,
acolo unde s-au făurit și se făuresc luminile,
cuvintele aprinse,
Luminile
strălucind peste veacuri.
Și, mai presus de toate,
triumful oamenilor
deasupra vremurilor.

Marga Rădulescu

Grup de tanchiști din Regimentul 2 ● Care de luptă pe străzile Vienei ● Manifestație organizată de Partidul Comunist Român în timpul războiului antihitlerist

al. raicu

Imn de vară

E vremea de semințe, de-ndemnuri către zori,
cînd casele iau chip de fete și domnițe.
Nu-i semn cumva de praguri și mirări,
ci numai cimp de izmă și crăițe.

E-o vreme rodnică, ce tulbură sub pleoape,
ani patruzeci de-nflăcărări, de-urcuș întins.
Grădinile de rod, moara de-aproape
surid ca niciodată-n necuprins.

E-o stea în zori care-a rămas mai vie,
până pârtașă-n roșia sărbătoare :
Renaștere de vise și de mîndrie
cu-un chip semeț ce lunecă spre soare.

E vremea, deci, să intru în coloană,
verii să-i spun, bucolică, de-o stea
ce arde-n ziua, tării, o coroană
de flori, brădeturi, pînă-n vatra mea.

O simt. Și toți bărbații poartă-n straie
fluturi de aur, miere, fruct de must
ce șoptesc în umedă văpaie
la marele, supremul nost'August.

Să punem viu război în calendarul
pe care timpu-l rostuiește-n mers,
cu semnul ce crestează milenarul
urcuș al României-n Univers.

În dimineață

Voi scrie despre țara mea de cremeni
oricînd, cum dintre brazdă a suit
spre zori nicicînd visate, cum asemeni
în anii legendari a biruit.

Nu voi exagera cu nici o rimă,
cu nici-un tulnic nu voi sta-n zadar,
cînd din aluatul proaspăt o azimă
va-ntrece chiar paharul cu nectar.

Ea fu dintru-nceputuri arc de veghe,
credință ce-i pădure grea de brad.
Ea fu o dimineață-n aspră zeghe
și-arareori și trupuri care cad.

Dar a rămas întreagă țara mea,
zăvoaiele, piriurile toate
s-au oglindit în fiecare stea
care-a clipit ca orice vietate.

Azi, în August, pe-altarul de credință
în inimă zbucnește un ecou :
deasupra-n greuri, către biruință
asemenea oșteni să fim din nou.

În dimineața-n care și copiii
cu fiecare gînd vin să rostească
tăria din străbunii-albiți, cu miii
la zborul vorbei lipezi, românească,

pe orice drum, cu cei căzuți alături
să ridicăm încă un zid, o mină
dind vetrei minereu, răzbind prin păturî
de pulbere de aur spre lumină,

fixînd o temelie-n altă eră,
cu grai de foc iscind la căpătîi
imaginea rotundă și prosperă
visată-n rînduirea cea dintîi.

În August țara pilpiie-n vuire,
înaintînd la fiecare loc
în pace, demnitate și unire,
la fulgerul supremei minți de foc.

gheorghe daragiu

Eroilor

Clare sînt rosturile și lumina deplină
Munții și cîmpia fie etern lăudate –
Trăiască în veci în lumina lină
Bucuroasă de pace și suveranitate !

Marea cea Mare sub ziua bună
Cîntă Carpaților nouă cunună –
Eroi ce-ați intrat prin jertfă-n nemoarte
Viața v-ați dat-o pe libertate !

Trăim și trăiți aici lîngă vetre
Cum trăiesc etern tăcutele pietre –
Prin noi și cu noi mereu înainte
Pe cîmpul istoriei atît de fierbinte !

Ne arăm ogorul, ne iubim semeția
Hei, munților înfrățiți cu cîmpia
Sub voi sînt moșii și strămoșii
Și noi aici, bravii și luminoșii !

Mîndră ne fie mereu ctitoria
În veci să trăiască lumina în România –
Munții, cîmpia ne fie în veci lăudate
În bucurie de pace și suveranitate !

Elegie la Păuliș

au vrut să ne omoare macii cîmpiilor
dar n-au putut
au vrut să nu cutezăm lumina
dar lumina este eternă !
au vrut să ne taie Ardealul
și Ardealul este lumina !

au vrut să ne alunge departe
dar noi nu sîntem călători

nu au învins !
în calendare și în noi
strălucesc eterne sărbători !

Cunună Patriei

pun libertatea care ne-nconjoară
cunună patriei de laur
ai țării sîntem țara e în noi
frumoasă suverană !
nu în zadar eroii
ne privesc senin
le sîntem astăzi libertatea
ne sîntem ființei noastre bucuria !
fii fericită veșnic România
copiii tăi nemuritori
știu ce-i gloria și vitejia
ai țării sînt și țara e a lor !

Munții noștri

Carpații stau adînc în inimile noastre
Al nostru chip îl dăm acestor bravi eroi
Ei neclintiți rămîn sub astre
Și tineri și curați și pururi noi

Bătuți de vînt, de geruri și iluminare
Au rădăcinile înfipte în eternitate
Stau cu frunțile de-a-dreptu-n soare
De-a-pururi izvorînd spre libertate

Carpații sînt cu frunțile-n zăpezi
Măreți și grei de sensuri și iubire
Visînd de-a-pururi ochii verzi
Ai timpului ce i-a trecut în nemurire

Cu flamuri tricolore i-am înflorit întotdeauna
Să fie tineri și curați și pururi noi
Să le purtăm pe viață strălucitor cununa
Al nostru chip îl dăm acestor bravi eroi

I-am învățat și-i știm în fericire
Inima din ei în pieptul nostru bate
Aurul ce-l au e-a noastră fire
Sub cerul lumii bravă demnitate

Carpații stau adînc în sufletele noastre
Cu rădăcinile trecute-n veșnicie
Își leagănă destinu-n spațiile vaste
Și-și mîngîie în dor mama România !

radu selejan

Povestiri din August

DEALUL NOSTRU

Nu departe de școala noastră, ridicîndu-se din apele Crișului, se înalță un deal. Un deal pe care-l urcam, căutînd, dincolo de culmea lui, Poienița Fermecată. Pînă la poienița aceea dealul era sterp. Un fel de iarbă pe care n-o mîncau nici vacile, nici caii creștea pe umerii, pe șoldurile și pe creștetul lui. Dar dincolo de iarba aceea aspră, se afla Poienița Fermecată. Și un izvor de unde beam apă. Apă căreia nimeni nu-i făcuse nici o analiză, dar, bînd-o, nimeni nu se îmbolnăvise. Și, dincolo de poieniță, se află un alt deal, împădurit, deal care, însă, nu ne interesa. Pentru că, poienița noastră era pietruită cu bucăți de cremene, de toate nuanțele, de la galben deschis la brun roșcat. O feerie. Și noi ne jucam de-a scînteile. Luam în mîini două bucăți de cremene și le izbeam una de alta. Și ne bucuram de focul de artificii iscat de ciocnirea dintre ele. Urcam dealul acela plesuv, aproape în fiecare zi. Cînd ploua, ne uitam cu jind la el, cu ură la nori, încercînd să ne închipuim cum arată poienița pe-o asemenea vreme. Și discutam la nesfîrșit comparînd fulgerele cu scînteile de cremene.

Într-o zi, însă, cînd să urcăm dealul, am fost opriți. De niște soldați. „Dealul este al nostru". am ripostat, noi. „A fost", a ris un ofițer. „Acum este al nostru", l-a completat un mai mic sau mai mare în grad decît el. „Și ce faceți cu el?", ne-am interesat noi, nu atît din curiozitate, cît de supărare. Gîndeam că vom descoperi, pînă la urmă, o soluție prin care să-i îndepărtăm pe soldați, să reintrăm în posesia dealului. „Îl scobim pe dinăuntru... facem un adăpost pentru oraș, împotriva bombardamentelor", ne-a răspuns ofițerul. „Lăsați-ne, măcar, poienița", ne-am rugat noi. „Nici asta nu se poate... în poiență va fi una din gurile prin care va respira adăpostul antiaerian... are și sursă de apă", ne-a spus, consolator, cel mai mare în grad decît tînărul ofițer. Lăcrimam. Soldații plantau stîlpi de lemn și înconjurau dealul cu un gard de sîrmă ghimpată. „Și cine va locui în adăpost?", am întrebat noi, cu gîndul că, poate, vom deveni pînă la urmă proprietarii lucrării făcută de soldați. „Nimeni", zise ofițerul. „Înseamnă că-l faceți degeaba", am ripostat, noi. „Noi nu facem nimic degeaba", zise, ofuscat, ofițerul. „Explicați-ne", am cerut noi. Ofițerul a scos din porthart o schiță, a despăturat-o cu grijă, a întins-o pe iarbă și o mulțime de linii paralele, negre și roșii, ca niște ciudate intestine, erau înconjurate de conturul dealului. Mișcîndu-și degetul pe schiță, urmărind liniile paralele, ofițerul ne purta în adăpost. „Un fel de galerii mobilate cu bănci și un fel de puțuri mobilate cu scări", explica el. „La ce folosesc?". Ofițerul rise. „Cînd se va da alarma antiaeriană, primarul și generalul și alți oameni de vază ai orașului se vor refugia aici, în adăpost, să nu le cadă vreo bombă în cap", ne destăinui ofițerul secretul adăpostului. „Și oamenii?", am întrebat noi, gîndindu-ne la vecini și la cunoștințe. „Oamenii? Fiecare se ascunde pe unde poate... care-n beciuri, care pe sub copaci, care se vor azvîrli, pur și simplu pe burtă, să nu-i vadă piloții, să nu-i ajungă schijele". Am plecat fără să-i mulțumim ofițerului. Și am jurat să-i dăm foc adăpostului cu ajutorul pietrelor de cremene pe care ne-am propus să le furăm din poienița fermecată într-o noapte cu fulgere și tunete cînd cei ce păzeau adăpostul nu vor patrula de-a lungul gardului de sîrmă ghimpată. Ceea ce am și făcut, dar după vreo doi ani, după ce s-a terminat războiul. Am cărat în adăpost un obuz, am aprins un foc, am pus obuzul pe foc și-am fugit. Explozia ne-a prins în Poienița Fermecată și prin gura aceea de aerisire am simțit un suflu venit din adîncul dealului, semn că adăpostul își dăduse duhul.

INSULA DE AUR

Alarma se dădea, în oraș, uneori și de zece ori pe zi. Alteori auzeam sirena uzinei electrice avertizîndu-ne că vin avioanele inamice, dimineața, și pentru că avioanele tot veneau înspre noi dar nu mai ajungeau deasupra noastră, sfîrșitul alarmei dintîi coincidea cu începutul unei noi alarme. Cei mai mulți locuitori ai urbei se obișnuiseră cu spaima bombardamentului și nu se mai ascundeau nici în beciuri și nici sub copaci. Stăteau acasă și-și vedeau de treburi. Nu-mi dau nici astăzi seama cum de reacționau astfel, așteptînd moartea ca și cum ar fi venit cu brațele încărcate de daruri. Noi, copiii, cîțiva copii de pe strada mare, am ținut sfat unde să ne ascundem în timpul alarmelor. Adăpostul de sub deal era al primarului. Sub un singur pom nu încăpeam toți și nici nu ne puteam juca. Unuia, i-a venit, pe neașteptate, o idee fericită. „Cucerim insula de aur de la pescari și ne adăpostim sub sălciile ei... ca-n poienită, numai că n-avem cremene". Zis și făcut. Cucerirea s-a făcut fără nici o luptă. Pescarii ne-au cedat teritoriul. Apele Crișului scăzuseră mult, peștii se răriseră, iar ei își căutaseră alte locuri pentru pescuit. Mai la vale unde riul era și mai limpede. Așa am luat în stăpînire insula de aur. Un fel de țară fără stăpîn. N-avea nici sate, nici orașe, nici măcar poteci. Sălcii bogate creșteau de-a valma. Stăteai sub ele și nu vedeai cerul. Și nici cel care trecea pe deasupra ta, în avion, cu bomba pregătită să-ți găurească teasta, nu te vedea. Nici că se mai găsea undeva în lume un asemenea adăpost natural. Ne bucuram că generalul nu aflase de existența insulei de aur și-am început s-o amenajăm. Din nuiele de salcie am făcut cîteva colibe și le-am dat nume de orașe. Pietrele care se aflau din belșug pe insulă, aduse de Cris de printre munții de aur ai Apusenilor, străluceau ca niște bijuterii de mare preț. Irizațiile piritei fascinau. Am uitat de jocurile știute pînă la cucerirea insulei și-am inventat jocuri avînd drept materie primă pietrele de aur, bogățiile lumii, care, ziceam noi, au fost aduse acolo, anume, de pitici, spre desfătarea noastră, pentru a ne petrece fericiți timpul dintre două suierături de sirenă. Deveniserăm cei mai bogați oameni din lume, adevărați nababi și discutam la nesfîrșit cu cine și în cel fel ar trebui să ducem tratative pentru a cumpăra războiul și a-l distruge. Prea ne umbrise pînă atunci copilăria. Ne-am interesat cum se poate ajunge la primar și, cu buzunarele pline de pietre strălucitoare, cu cîte o bucată de cremene în fiecare mînă, l-am pîndit pe mai marele orașului cînd ieșea din primărie și i-am propus tîrgul: „vindeți-ne războiul ăsta ca să-l nimicim și noi vă plătim în aur". Omul a ris. A ris nu în hohote ci parcă răcnind. Și s-a îndepărtat de noi grăbit să ajungă nu știu unde. A doua zi, am auzit că și-a dat demisia.

SOLDATUL DE LUT

În primul război mondial luptaseră sub pajura crăiască, străină neamului lor, în Galiția, și-n Italia. Vreo doi dintre ei au ajuns acasă după mulți ani, trecînd prin multe peripeții, străbătînd Siberia pînă la Vladivostoc și de acolo, ocolind orientul, spre occident, s-au trezit la Constanța. Seară de seară stăteau în fața porții unuia dintre ei, a celui mai sfătos și povesteau. Noi, copiii, trăgeam cu urechea. Asemenea povești nu citiserăm în nici o carte. Într-o asemenea seară de toț senină, la vremea cînd în jurul Luceafărului începeau să roiască stelele celelalte, mai sfioase, poate, ori mai neajutorate de aripile lor strălucitoare, sfătosul zise: „mă, leat, eu tare aș vrea să probez nărozia și cruzimea hitleriștilor". Ceilalți îl priviră nedumeriți. Cum adică să-l bintuie pe Sfătos un asemenea gînd. Doar n-avea de gînd să ceară permisiunea să plece undeva în linia întîi. „Tot trec ei mereu cu avioanele pe deasupra noastră, ne bombardează, ne mitraliază... facem un soldat din lut... cu pușca pe umăr... mușcînd dintr-un măr... și-i mai facem, tot din lut, un copil, alături... să vedem, se-ncumetă hitleriștii să doboare un om, fie el și soldat care mușcă dintr-un măr și ține un copil de mînă". Ceilalți bătrîni mormăiră. Noi nu pricepeam din mormăitul lor dacă l-au aprobat sau nu pe Sfătos. „Și cine face soldatul din lut?", întrebă unul. „Că noi nu ne pricepem", zise altul, prinzînd un fel de curaj. „Cum cine, profesorul de desen, ăla de-i învață pe prunci cum să tragă linii colorate pe hîrtie... i-om și plăti... dar nu cred să ne ceară vreun ban... îi aducem lutul și-l frămîntăm după porunca lui... că nu trebuie să fie un soldat ca toți soldații, ia acolo, o arătare, să semene a om...". „Și cine vorbește cu profesorul?". „Eu", zise Sfătosul. „Eu aduc lutul, cu căruța", se oferi altul. „Mă copile, du-te în grabă și-l cheamă aici de față pe domnul profesor de desen... spune-i că-l doresc bătrînii orașului", zise Sfătosul și noi o și luarăm la fugă după profesor. Toți știam unde locuiește Murea.

Soldatul de lut, cu pușca pe umăr, mușcînd dintr-un măr și ținînd de mînă un copil, a fost plămădit de profesorul de desen ajutat de bătrîni și de copii, la marginea orașului, în cîmp deschis, să-l vadă orice aviator. Vreo două zile n-a mai sunat alarma. Bătrînii erau înciudați. A treia zi, pe la prînz, a început sirena uzinei electrice să bage spaima-n sufletele oamenilor. Înțeleși cu bătrînii, noi copiii am fugit către marginea acelui cîmp, adăpostindu-ne sub un pîlc de copaci. Soldatul de lut îi întîmpina nepăsător. L-au mitraliat hitleriștii din cap pînă-n picioare.

LANTERNA MAGICĂ

N-aveam nici bani și umblam mereu flămînd. Un invalid de război, căruia i se îngăduise să deschidă o tutungerie, se ocupa și cu vînzarea ziarelor. Și toată lumea voia să afle, de dimineață, unde-au ajuns ai noștri cu frontul, ce orașe ale Transilvaniei au mai fost eliberate și seara, pe baza știrilor, făcea socoteala cîte zile mai au hitleriștii pînă la capitulare. Dar trenul care aducea ziarele ajungea în orașul nostru către miezul nopții. Și cineva trebuia să le aducă de la gară, acasă la invalid care, din pricina piciorelor de lemn, nu se putea deplasa. Și m-a angajat pe mine. Nu mai țin minte cîți leuți cîștigam într-o seară pentru acest serviciu. Destul că, și unul și celălalt, eram mulțumiți.

Ca să ajung mai repede la gară, o luam pe scurtătură, trecînd pe lîngă abator. Obligatoriu trebuia să trec pe lîngă abator. Și nu mă deranjau miasmele care mă învăluiau cît frica de stafiile animalelor sacrificate. Deși, atît Sfătosul cît și invalidul îmi ținuseră lecții teoretice și practice, ducîndu-mă chiar și în cimitir, la miezul nopții, să-mi demonstreze că strigoii și stafiile nu-s decît niște închipuiri ale oamenilor tari de înger, inventate pentru a-i speria pe semenii lor care se temeau pînă și de umbra lor. În nopțile senine, problema era rezolvată. Mă uitam, mergînd pe potecă, la lună și la stele și nu-mi păsa nici măcar de duhoarea care mă însoțea o vreme. Dar cînd cerul era înnourat, cînd ploua cu fulgere și tunete, parcă toate animalele sacrificate în abator, preschimbate în stafii, se țineau pe urmele mele. Legea camuflajului nu-mi îngăduia să folosesc lanterna. Putea să mă vadă, de undeva din cer, vreun avion inamic și să-mi pun un glonte pe umăr. Sau chiar o bombă. Și-ntr-o asemenea noapte învolburată, nu m-am mai dus la gară după ziare. A doua zi, tot orașul vuia. Sfătosul era cît pe ce să mă ia la palme. N-a făcut-o. În schimb, a cotrobăit prin valizele sale cu vechituri, în pod, și mi-a găsit o lanternă magică. O lanternă a cărei lumină putea fi colorată, după voie și plăcere, în roșu sau albastru sau verde. Cu lanterna în mînă, treceam, de-atunci, țanțoș, pe lîngă abator și, culmea, nici o stafie nu s-a încumetat să-nfrunte pala aceea de lumină verde sau albastră. Lanterna mă ocrotea iar eu așteptam să se termine războiul, fiind la zi cu numărătoarea inversă calculată de Sfătos.

Ilinca Veturia : „Fată cu porumbel"

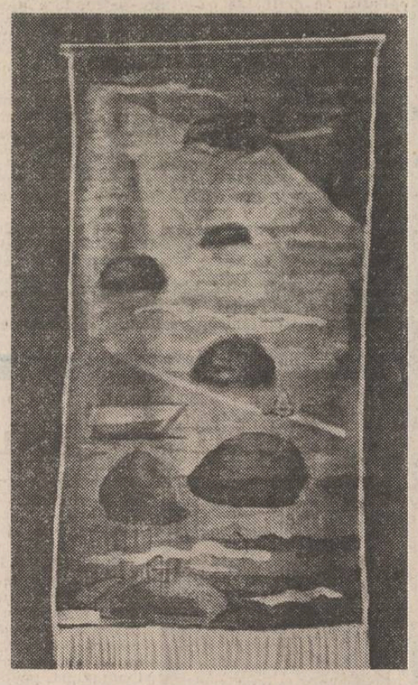

Lia Andreiță : „Riul vieții" (tapiserie)

film

Anii eroici

Recenta producție a Casei de film nr. 5 (director : **Dumitru Fernoagă**) s-a bucurat de participarea unor prestigioși specialiști într-un gen de creație, care s-ar putea numi de sinteză, fără teama comiterii unui pleonasm. Fără a fi neapărat un montaj de secvențe evocatoare de bilanț, pelicula semnată de **Virgil Calotescu** (regia), **Nicolae Dragoș** și **Bujor T. Ripeanu** (scenariul) evită cu eleganță locurile comune, convențiile deș întîlnite în pelicule similare. Dedicat sărbătoririi marelui eveniment de la 23 August 1944, filmul înregistrează și evocă întîmplări de răscruce pentru poporul român, vii repere ale istoriei contemporane a patriei, într-un alert și interesant (în prima parte) montaj de actualități inedite (și aici se simte aportul creator al cunoscătorului și cercetătorului de arhivă **B. T. Ripeanu**). Concentrata lecție de istorie și patriotism, de emoționantă și grăitoare mobilizare a forțelor umane pentru construcția noii societăți (în partea doua), este transpusă pe ecran cu luciditate și entuziasm, atribute la rîndul lor eliberate de festivismul cu care ne obișnuiseră unele pelicule realizate cu diverse prilejuri. Rămîne de asemenea, remarcabil efortul operatorilor șefi, **Valentin Ducaru** și **Dumitru Gheorghe**, de a schița noile construcții ale societății românești, noile victorii obținute pe șantierele socialismului în condițiile absenței unui jurnal de actualități-element ce ar trebui să marcheze hebdomadar sau cu altă ritmicitate existența și evoluția unui complex patrimoniu de cultură și civilizație. Ideea artistică a timpului ce depășește documentele este marcată în secvențe needitate cinematografic în filme de montaj de pînă acum, cum ar fi cele evocînd demonstrațiile din toamna anului 1944 sau primul 23 August sărbătorit în pace.

Documentar artistic de lung metraj, **Anii eroici**, film prin excelență de echipă, de permanentă confruntare creatoare, sugerează prin chiar dimensiunile asumate într-un gen extrem de dificil, dincolo de caracterul omagial datorat evenimentului, valoarea documentelor inserate într-o amplă orchestrație vizuală, în același timp valoarea devenirii istorice și definirii în coordonatele actuale ale civilizației contemporane.

O nouă premieră. **Emisia continuă**, omagiază evenimentele de la 23 August, inspirîndu-se din fapte reale, și anume atacul desfășurat împotriva stației de radio România de la Bod de către unități militare hitleriste și lupta eroică a detașamentelor de apărare române pentru menținerea importantului obiectiv și înfrîngerea atacatorilor.

Al șaselea titlu al filmografiei regizorului **Dinu Tănase** beneficiază de un plus de spectaculozitate și dramatism, elemente implicite în evenimentele evocate. Tensiunea ce precede lupta desfășurată pentru stația de radio de la Bod, suita de personaje surprinse în revelatorii portrete de **Anghel Deca**, manevrele definitorii pentru psihologia combatanților conferă dinamism, credibilitate și suspens desfășurării unor evenimente de referință pentru destinele țării. Pelicula semnată de **Dinu Tănase** beneficiază de o viziune proaspătă asupra acestora, locurile comune fiind pe cît posibil evitate în special cu ajutorul unor tineri actori mai puțin cunoscuți în filmul românesc, și anume, **Florin Anton**, interpretul locotenentului reformat **Gherghina**, ingeniosul și neașteptatul comandant al apărătorilor Bodului, **Andrei Török**, în rolul căpitanului **Wolf**, printre puținele personaje germane credibile, și în special **Dan Condurache**, actor impus în ultimii ani prin refuzul net al poncifelor, prin permanenta noutate a construcției personajelor sale, deloc repetabile de la un titlu la altul.

Călin Stănculescu

plastică

Un bilanț rodnic

Expoziția vernisată recent în sălile Dalles, intitulată „Comori ale creației artistice contemporane", promovează orizonturile cele mai generoase ale civilizației și culturii românești. Și în acest plan al efervescenței creatoare naționale, împlinindu-se patru decenii de la actul revoluționar de la 23 August 1944, un bilanț nu este numai necesar, ci și deschizător de ferestre spre viitor. Implicit, la Dalles, după selecția operată de juriu, publicul însuși operează inevitabil o selecție a sa, prin grația căreia numeroase izbînzi ale artei întîmpină ziua de mîine cu șanse și speranțe mai mari de a se impune și dăinui.

Unitatea și convergența creației artistice populare și de amatori și a travaliului artistic al creatorilor consacrați nu sînt realități care se pot decide sau obține prin persuasiune. Ele survin ca rezultat al unor filiații firești, al unor decantări nesupravegheate și, în ultimă instanță, exprimă însești argumentele de necontestat ale unei tradiții spirituale trainice. Și tocmai această demonstrație reprezintă momentul de rezistență al expoziției jubiliare din sălile Dalles.

Pe de altă parte, merită tot interesul diversitatea tematică a expoziției, efortul marcat al creatorilor de a sonda cu clarviziune în direcții și spre aspecte multiple ale realității și de a așeza într-o lumină privilegiată o sumă de simboluri ale actualității spirituale românești. Însești incursiunile în istoria țării au drept scop investirea trecutului cu semnificații care abia astăzi s-au dezvăluit pe de-a-ntregul, care și-au regăsit însemnătatea și audiența în contextul unui prezent laborios. Și poate că mai important decît orice este faptul că întreaga expoziție reconstituie un anume chip al patriei, o anume dimensiune a demnității și frumuseții ei, esențiale cînd avem în vedere un portret colectiv.

Într-o cronică succintă ca aceasta nu se pot cita nume. O preferință sau alta ar produce tot atîtea acte de injustiție. Încît, omagiul nostru trebuie acordat tocmai spiritului de solidaritate al artiștilor, capacității lor de a recepta actualitatea românească din unghiuri diverse și inedite, complementare în același timp și întregitoare ale amintitului portret colectiv.

De asemenea, este de remarcat faptul că în context, valorile autentice nu se pierd și ierarhiile nu se estompează. Și asta nu neapărat prin calitatea și abilitatea punerii în pagină a operelor, ca să zicem așa, ci prin însăși putere iradiantă a expresiei artistice de a-și afirma cu autoritate individualitatea și nuanța specifică. Diversitatea în unitate nefiind o formulă între alte formule, tocită prin abuz pînă la inoperanță, ci chiar o stare de a fi inerentă a spiritului.

Cu alte cuvinte, dacă ni s-a oferit prilejul să vizionăm o expoziție bilanț, trebuie spus că bilanțul este rodnic. Cantitatea nu este un criteriu în artă, dar trebuie să recunoaștem un semn bun în adevărul că mult mai multe opere reușesc să comunice profitabil cu publicul și că mult mai mulți artiști își află audiența meritată în mase, consacrîndu-și numele și mesajul.

Bineînțeles, mai devreme sau mai tîrziu, timpul va alege. Însă este preferabil ca timpul să aibă din ce alege.

M. Predescu

PREMIILE «LUCEAFĂRUL»

Flori de tutun

Florile de tutun ale lui Mihnea Gheorghiu nu sînt lanurile verzi cu virfuri galbene din cîmpiile Olteniei sau Bărăganului ci ceva mai subtil. „Apoi cînd iarna-şi lasă pe geam la căderea nopţii semnele ei din flori de frig, florile dalbe, pe toate celelalte le vei uita. Afară de ea, floarea tomnatecă, cu fumurile ei tropicale, Floarea de Tutun. Prin inelele ei deslusi-vei conturul norilor despre care astronomii în căutarea Adevărului spun că se pot transforma în noi sisteme solare". Este nevoia şi plăcerea de a vagabonda cu gîndul în compania stimulatoare a fumului de pipă. **Florile de tutun** inseamnă lipsa de îngrădire, libertatea de a naviga în orice direcţie îţi cere sufletul, dulcea reverie provocată de nori care pot fi ca pentru Hamlet sau Polonius fie o cămilă, fie o nevăstuică, fie o balenă, fie toate deodată. Mihnea Gheorghiu a scris o specie de jurnal din care lipsesc titlurile şi orice indicaţie tematică. Însemnările curg lipsite de constringeri de sumar sau de vreo rigoare geometrică declarată. **Florile de tutun** inseamnă o invitaţie la călătorie al cărei timonier capricios ca şi forma norilor preferaţi este autorul. Scrisul lui Mihnea Gheorghiu a dezvăluit pînă acum cîteva teme predilecte : Vladimirescu, Shakespeare, Cantemir, Whitman, politica, arta, intelectul, poezia. Le vom găsi desigur şi aici, dar în tovărăşia altora, noi, transcrise ca simple notaţii, dar care sînt evident rezultatul unei meditaţii îndelungi, a „florilor de tutun". Amintirea, confesiune, declaraţia de idei fac din aceste **Flori de tutun,** o carte preţioasă pentru a preciza desenul interior al universului de maturitate al scriitorului Mihnea Gheorghiu. O întîmplare, un fapt declanşează înlănţuirea gîndurilor. Unele sînt amuzante, dar ele sînt punctul de plecare al unor comentarii serioase, aproape docte, părăsind caracterul de hoinăreală al jurnalului pînă cînd un alt episod îi la locul şi devine punctul de plecare al unei noi digresiuni. Dacă i-am face graficul am obţine fizionomia unui itinerar care ne-ar aduce aminte de **Pseudokinegeticos.** Volutele se dezvoltă arborescent în scrierea lui Odobescu fără aparent nici o mărginire, dar una există : tema vînătorii la care se pot ralia toate digresiunile posibile. Şi în cazul nostru digresiunile oricît de abundente au limita unui trunchi generator, de la care pleacă şi la care se întorc, experienţa de viaţă a autorului, viziunea lui asupra tuturor celor ce l-au interesat şi-l interesează. Şi pentru că Mihnea Gheorghiu n-a fost doar un intelectual de cabinet, ci şi un activist social şi politic, „florile de tutun" nu ne oferă doar o floră tropicală, exotică, o colecţie de note de drum, care sînt foarte puţine în carte şi cu un rol circumscris, ci mai ales atitudini faţă de situaţii, oameni, cărţi, idei. Chiar anecdotica transferată în pagină este circumscrisă şi funcţională. Iată un tînăr socialist venit din Africa anilor 50 în plină emancipare de sub dominaţia colonială. El ascultă un expozeu din care rezultă că tot ceea ce s-a întîmplat în Marea revoluţie din Octombrie se va întîmpla peste tot în era revoluţiilor sociale şi politice. Dar de la gîndirea teoretică la gîndirea practică este o mare distanţă. „Trecîndu-se la întrebări şi discuţii, după o scurtă deliberare, unul dintre cursanţi s-a ridicat timid declarînd ritos : „la noi nu se potriveşte, că nu se poate !" Stupoare în rîndurile corpului didactic propagandistic : „de ce ?"... Povestitorul care-l cunoscuse pe Lenin s-a întrerupt o clipă ca să rîdă de unul singur în amintirea lui cu legile obiective ale Revoluţiei. Prin urmare, pentru ce ? „Pentru că, tovarăşe Secretar, — reluase tînărul socialist african — la noi în ţară nu avem Palat de Iarnă şi în general, ştiţi, nici nu avem iarnă !" Fabula priveşte diversitatea căilor de dezvoltare revoluţionară, diferenţele posibile şi inevitabile, rezolvată într-o poveste sugestivă.

Paginile **Florilor de tutun** vădesc în Mihnea Gheorghiu şi pe moralist. O întîlnire în tren cu un ins care vorbeşte despre superioritatea metodelor, în care desigur metoda lui era cea mai bună celelalte fiind demne de dispreţ, şi care se încheie cu interesul pentru alegerile la Academie înseamnă un portret din speţa literaturii preocupată de etică. Autorul continuă liniile acestei preocupări : „Am avut prilejul intelectual de a participa la cursurile şi seminariile unor mari dascăli ai învăţămîntului superior din România, foarte cunoscuţi în specialitatea lor şi peste hotare. Părerile unora dintre ei despre anumite subiecte nu coincideau întotdeauna şi era pentru noi studenţii lor, un spectacol plin de desfătare spirituală această „jută" între uriaşi, în care floretele erau întotdeauna butonate. Nu-mi aduc aminte însă nici un prilej în care neînţelegerea inter-disciplinară să fi lezat în vreun fel o idee justă, utilă patriei şi culturii. N-aş putea afirma acelaşi lucru despre unii dintre urmaşii lor la catedre, atunci cînd epigonismul ştiinţific şi arivismul cultural au plasat, uneori, în vitrina revistelor şi amfiteatrelor, idei şi păreri străine de interesele ţării, nu numai în ştiinţele umaniste. Este mărturia unui contemporan : „Acea perioadă a marcat negativ şi pe intelectualii noştri mai slabi de înger, iar ei pe alţii, la rîndul lor. Acel deceniu nu mă obsedează, zice Mihnea Gheorghiu, l-am uitat". Dar această fandare are rostul de a nega obsesia şi nu obligatoriu acele momente. Dovada este că nici Mihnea Gheorghiu n-a uitat, dar formulînd astfel, se delimitează de atitudinile excesive, de ceea ce este confuz şi impur în această obsesie, devenită la un moment dat o adevărată modă literară.

Alte amintiri îl poartă prin redacţia **Vieţii româneşti** condusă de Mihai Ralea, după cum altele prin Africa de nord unde scriitorul are surpriza să audă cuvintele româneşti „briu" şi „fotă" în gura unui „berber" drept băştinaşe.

Mihnea Gheorghiu a fost atras întotdeauna de orizonturile enigmatice, de unde şi atracţia pe care o are pentru călătoria, pentru spaţiile exotice. Dar acestea nu-s spaţiu de pitoresc şi delectare, ci de informare şi de cunoaştere. Ceea ce rezultă în cele din urmă din aceste călătorii este o dilemă, o problemă cu sens mai înalt. Extraordinară este înţelnirea pe care scriitorul o are într-o ţară a Americii latine. Într-o noapte o ţigancă „cu fuste creţe şi pe cap cu un tulpan peştriţ, ca florăresele noastre din piaţa Universităţii bucureştene" i-a propus să-i ghicească. Deşi răspunsul a fost în spaniolă, ţiganca a strigat către cineva de sub covîltir în româneşte : — Marioară, vino fă-ncoa că am un boier care vrea dă dor !" Apariţia acestor vorbitori de română pe meleagurile hispano-americane a fost paralizantă. Erau dintre cei deportaţi în Transnistria, ajunşi aici după peripeţii incredibile, cu mări trecute prin cale de cărbuni. „Cum a fost cu putinţă ? cuget eu — însumi plin de alte asemenea amintiri de coşmar. Ochii ei mi-au citit gîndul nerostit şi răspunsul a fost un blestem de mult împlinit :

— Antonescu, dhar-ar benga-n el !...

Într-o vară la mare, i-am relatat lui Zaharia Stancu această poveste adevărată, dăruindu-i-o pentru urmarea unui roman, pe care n-a mai apucat să-l termine".

În faţa celor mai varii surprize şi experienţe produse de existenţă, scriitorul rămîne scriitor, încercînd să transforme totul în ficţiune **Florile de tutun** sînt un filtru al realităţii, care sublimează cumpănit şi elegant aspecte din viaţa omului contemporan.

M. Ungheanu

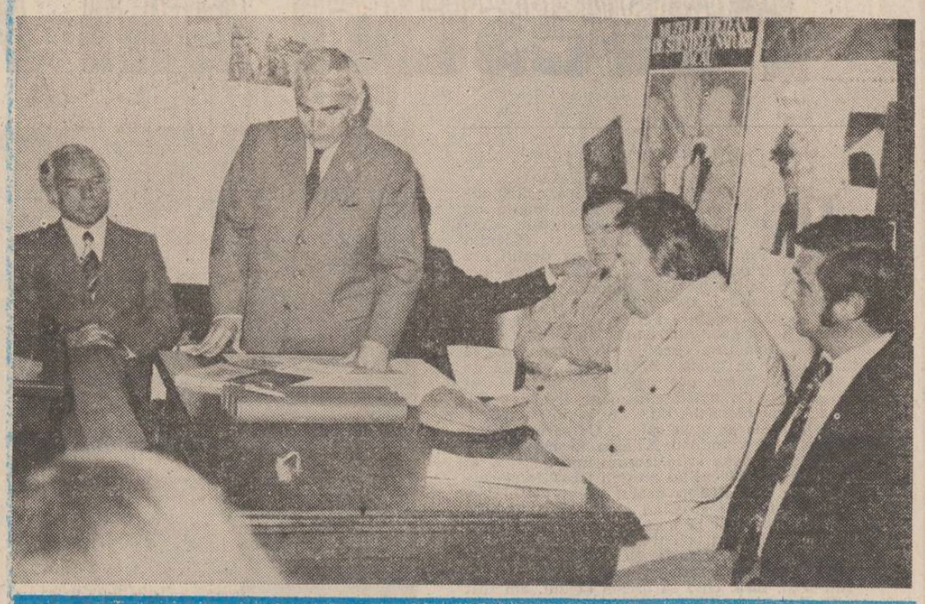

Dincolo de „transparenţă"

Încă de la primul volum **(Istm,** 1971), poezia lui Ion Mircea a fost redusă la „transparenţă" ; ideea lui Jean Starobinski **(J. J. Rousseau, La transparence et l'obstacle,** 1971) s-a dovedit, în acest caz, a fi deosebit de fertilă în critica românească.

Dacă în spaţiul unei critici de tip „parmenidian", textul îngheaţă, fiind descifrat ca „stare", ca fotogramă, în orizontul unei critici de tip „heraclitean", textul se des-face pentru a fi re-făcut; poemul este reductibil şi se lasă citit ca dia-lectică şi devenire, ca scenariu, adică punere în scenă a lumii şi a imaginarului. În acest sens, „statica" poeziei lui Ion Mircea — de la **Istm** şi **Tobele fragede** (1978) pînă la **Copacul cu 10 000 de imagini** (1984) — a fost descifrată de critică, „dinamica" însă a rămas încă în umbră.

„Dinamica", adică devenirea şi dia-lectica poeziei lui Ion Mircea se dezvăluie, cred, numai din perspectiva acelui „punct alfa", pe care l-am numit **intre-pătrundere** : „departe-n aproape aproape-n departe / pătrundea în mine cum pătrunde piramida în faraon / cum pătrunde eternitatea în moarte" ; „Filele Genezei şi ale Apocalipsei mototolite la un loc" ; „în mine cu mine în flăcări iarna".

Unul din polii **intre-pătrunderii** este iubirea, celălalt moartea. Viaţa însăşi este „intrexistenţă", devenire între „a cuprinde" şi „a fi cuprins". „Podul încearcă să recupereze unitatea originară a lumii şi cuvîntului, prin serii lexicale de tip oximoronic, analogic, antinomic : „Departea-n aproape ; „Cuplul", „Osmoza", „Sori dubli", „Negresa albă", „Noapte cu lună şi soare peste" etc.

Ion Mircea desfăşoară un spaţiu al interogaţiei (de fapt, al uimirii !), în care cosmogonia se amină, eşuează sau este imposibilă. Întrebarea se defineşte ca între-pătrundere a mirării cu aşteptarea şi speranţa sau cu disperarea : „să fie omul / coşul de gunoi al universului ? / o prăpastie în care se varsă un ocean de reziduuri cosmice"? ; „Pentru cine luminezi rădăcină solară a memoriei noastre?"; „Nu mi-e cu totul clar / cum inefabilul poate fi transmis cu limbă de moarte ?" etc. În spaţiul-timp interogativ întemeierea nu este posibilă. **Dubito**-ul domină **cogito**-ul. **Logos**-ul este fisurat, cosmogonia compromisă : „E de aşteptat o altă geneză" ; „Nici urmă de divorţuriile primordiale / întunericul nici gînd să se desfacă de lumină / apele de uscat" etc.

Dacă generaţia poetică '60—'70 poartă cicatricele unei dramatice „lupte cu inerţia", generaţia '70—'80 se zbate între „entropie" şi „epifanie" (Daniel Turcea), între „dezordine" şi aspiraţia către armonie, unitate, cristalizare. Conştiinţa entropiei, dubitativă, dilematică şi conştiinţa epifanică, senină, întemeietoare, mioritic-manolitică reglează imaginarul poetic al ultimului deceniu. La Ion Mircea, eşecul cosmogonic' (dimensiune entropică) este întrucîtva programat, prevăzut, reglat printr-un mecanism de feed-back : acută nostalgie a originii („gîndirea noastră... îşi caută febrilă forma primordială şi originea") ; nevoie adîncă de esenţializare („prisosinţa am uitat-o") şi recuperare a unităţii arhetipale („Cît de implacabili şi monstruoşi / sînt totuşi multiplii lui unu").

Intre-pătrunderea este „ritmul" fundamental al imaginarului : „corpurile noastre fierbinţi în afara simbolului / deşi îmbrăcate în el" ; „deşi imaginare / naturale-mi par acestea toate". Între-pătrunderea este naştere şi cunoaştere. Într-un cuvînt : cu-n(o)aştere. Căci poemul este „scriere concavă", spaţiu ce se lasă fecundat de acel „logos spermatikos" al presocraticilor. Scrierea „înghite" realul şi imaginarul — precum chitul pe Iona — spre a-i re-naşte, iniţiaţi, înnobilaţi, transformaţi în operă, adică în cu-n(o)aştere. Poetul însuşi este un iniţiat (initium = început), adică un om care a văzut începuturile, rădăcinile lucrurilor, originea. Contemplarea originii, adică a unităţii prototipale, nu generează un **spaţiu-timp hamangeic.** Ataraxia gînditorului de la Hamangia („infinită melancolie") se preschimbă în neliniştea şi seninătatea tulburată a păstorului mioritic : „neliniştit sînt totuşi în beznă şi în lumină".

Ritmul binar al între-pătrunderii, corsi-ricorsi, sistolă-diastolă, explică prezenţa „transparenţei", ca şi a complementului ei — „opacitatea" : „prin tine absolut transparent" şi „eram o frunză de-ntuneric", „ochii mei orbi". Întoarcerea la origine, amintirea, metempsihoza (motive ale poeziei lui Ion Mircea !) sînt echivalente. Toate presupun o transparenţă şi un obstacol : „iată pe cine iubeam / cu 8 000 de ani în urmă-n Egipt. Metempsihoza este, de fapt, **intrexistenţa,** fiind subsumabilă aceluiaşi regim al între-pătrunderii : „în această negreaţă să cu părul roşu / dăinuie singele unui batrîn irlandez / în acest cascador doarme o sectă sinucigaşă" ; „pe rînd în mine un secol sau altul reînvia" etc.

Intre-pătrunderea reprezintă, aşadar, regimul de funcţionare al imaginarului poetic developat de Ion Mircea. În această zonă onto-poetică se dezvăluie, devenirea şi dia-lectica textului. Tensiunea în unitate, echilibrul instabil, conclierea polarităţii, fluiditatea, oscilaţia realitate-irealitate, esenţă-aparenţă, metamorfoză, ostentaţia, repetiţia, acumulările, detalierile, amînările, progresiile lente etc. sînt tot atîtea trăsături distinctive ale poeziei cultivate de Ion Mircea, o poezie care demonstrează încă o dată că „barocul" — ca tip de existenţă şi expresie — este specific sfîrşitului de secol, cînd interferenţa şi diferenţa între trecut şi viitor, între vechi şi nou, între fluxurile informaţionale cu potenţial diminuat şi cele în expansiune ating cote maxime. **Copacul cu 10 000 de imagini** este, aşadar, o uimire care se deschide inocent asupra lumii ; o dramatică interogaţie care încearcă să închidă ermetic lumea într-un **dubito;** o speranţă întru devenirea fiinţei ca fiinţă ; „o nevoie bestială de cîntec".

Narcis Zărnescu

„Nopţi de trecere"

„Nopţi de trecere", recent premiatul roman al lui Constantin Stan, analizează două praguri ale unei generaţii în devenire: începutul şi sfîrşitul deceniului al optulea. Autorul pare a nu se interesa în mod deosebit de valenţele creatoare ale ei, dar îi fixează, în schimb, cadrul sociologic, tendinţele de evoluţie, mutarea centrului de greutate a preocupări-or, orientarea lui diferită în timp. „Nopţi de trecere", pentru că, în morişca zilelor şi a nopţilor, acestea din urmă au rol de sedimentare, de acumulare a experienţei, de „trecere" pe nesimţite la altă vîrstă ; „Nopţi de trecere" pentru că petrecerile grupurilor de tineri sînt nocturne — şi ca alegere a orelor înaintate dar şi ca mod de comportament : eroii trăiesc înfăşuraţi în ceaţa visului, au o anumită incertitudine în mişcări şi atitudini care — dacă n-ar fi conştiinţa trecerii (ca străpungere a timpului lor dar şi ca vindecare, „mi-a trecut", de rănile tinereţii) — ar persista într-un haos uscat, întunecos. „Nopţi de trecere", deci, pentru că, deşi sorbiţi în imediat, deşi refuzaţi acţiunilor de îndelungată perseverenţă, tinerii din romanul lui Constantin Stan simt imperios necesitatea „trecerii", a depăşirii acestui purgatoriu, al junelţii, a ieşirii într-un luminiş definitoriu unde roua greşelii, ceaţa visului, să se usuce pe viu la soarele unui adevăr. „Nopţi de trecere" pentru că autorul are încredere — cu toată înversunata contestare de aparenţă — în capacitatea de vindecare a timpului tînăr. Corpul şi spiritul par a avea vieţi separate în viziunea sa — dar din stoarcerea primului rezultă, în ultimă instanţă, limpezirea celui de-al doilea...

Greu, foarte greu de argumentat cele spuse. Constantin Stan nici nu-şi propune acest lucru, implicînd insistent cititorul în descifrarea sensurilor, realizînd un roman-dezbatere pe marginea căruia se poate discuta mult şi cu folos. Autorul face, de altfel, parte din generaţia pe care o judecă — mai bine zis, din primul prag al ei. Eroul său principal se fixează pe anul 1974 şi cumpăneşte, de aici, cele două limite ale deceniului pe care-l dezbate găsind puncte de continuitate şi de ruptură între tinerii de acum 10 ani şi cei de azi. Amintirile sale despre sine şi colegii săi se vor împleti, aşadar, cu observaţia directă asupra realităţii prezente. Pe de o parte, eroul se caută pe sine însuşi — pe de alta, ajută la elucidarea unui caz ce defineşte mentalitatea tineretului de azi. Găsind „vinovaţii" dar neputînd să judece pînă la capăt vina lor, el se contaminează, oarecum, de această mentalitate, îşi recunoaşte apartenenţa la această vină şi, prin aceasta, descoperă o unitate, un spirit al timpului comun, un sentiment al generaţiei. Evenimentele externe ale acestui an, 1974 : un interviu epocal al lui H. Marcuse, moartea lui John Lenonn, teoriile despre eurocomunism — se conjugă cu evenimentele interne ale eroului : absolvirea facultăţii şi moartea, după o lungă boală contractată în timpul războiului, a tatălui. Este, aşadar, pentru eroul cărţii, un an de răscruce. Vor urma cîţiva ani de navetă între capitală şi un sat de provincie unde preda limba franceză, apoi o prolifică activitate de ziarist la un ziar pentru tineret, prilej cu care se va reîntîlni cu eroi de reportaje mai tineri decît el. O lungă „noapte de trecere", un drum cu trenul peste munţi pentru o anchetă profesională, îl face să-şi analizeze viaţa de pînă acum. Este prima parte a romanului, care stă sub semnul tatălui. Este partea „proustiană" a povestirii, cu scriere la persoana I, cu dezvoltarea episoadelor prin sugestie cinestezică, crescînd natural unul dintr-altul împinse de resorturi simple şi patronate de obiecte şi subiecte din lumea imediată. Centrarea atenţiei pe amintirea tatălui, fost combatant în război pe frontul de est şi pe cel de vest, este determinată, constrînsă ca un vis, oarecum, de atmosfera din compartiment : un maior de grăniceri, o familie tînără care-şi duce copilul la bunici, o indescifrabilă prezenţă feminină îmbrăcată în negru, fără vîrstă, fără consistenţă materială, făcînd corp comun cu întunericul din tren, părînd că atrage şi respinge. Drum ce reface, geografic, traseul luptătorilor români spre graniţa de vest a ţării ; trecerea munţilor îi evocă reporterului o altă „trecere", luptele înverşunate de la Oarba pe Mureş la care a participat şi tatăl său. Un „portret al soldatului român în cel de-al doilea război mondial" devine această primă parte a romanului, aducînd în prim plan eroismul, jertfele de sînge pentru apărarea patriei. Cu sentimentul eroicului, tînărul reporter se apropie de anii facultăţii şi ai liceului pregătindu-se, parcă, să se întîlnească în oraşul A. cu celălalt prag al generaţiei sale. Partea a doua a romanului, scrisă la persoana a II-a, analizează modul de viaţă al unor utecişti într-un cămin de nefamilişti de pe lîngă o mare fabrică de confecţii. Ajutat de „băiatul de o vîrstă cu mine" şi de secretara organizaţiei de U.T.C., reporterul reface o „noapte de trecere" : un ceai organizat în apartamentul unui tînăr muncitor cu participarea mai multor fete de la cămin. În timpul acestui ceai, „Chitaristul"este lovit de către gazdă şi abandonat, în stare de inconştienţă, pe stradă. Urmează ancheta, sînt stabiliţi vinovaţii — dar pe tînărul reporter îl interesează altceva, un fapt nesemnificativ în aparenţă : de ce tînăra Carmen D. nu s-a mai prezentat la serviciu după acest incident, instituţia fiind nevoită să-i desfacă contractul de muncă. Analiza propriu-zisă de aici începe, reporterul investigînd cu minuţiozitate cazul, refăcînd interogatorii, răscolind lucruri clasate, redeschizînd o rană care-l va atinge (pentru a-l determina să abandoneze, tinerii implicaţi în „scandal" îl vor prinde noaptea şi, în urma bătăii primite, reporterul se va interna în spital). Revenirea la spital, de unde începuse povestirea cu moartea tatălui, încheie partea a doua a romanului şi o deschide pe cea de-a treia, scrisă la persoana a III-a. Va fi judecarea limpede a situaţiei sale. Adevărul pe care-l află, pentru care a trebuit să sufere această egalizare cu situaţia tatălui, îl pune, oarecum, în derută : tînăra Carmen D. abandonează fabrica pentru că abadonează oraşul însuşi, se retrage, împreună cu „Chitaristul", undeva, la un canton („Chitaristul" lucrează la C.F.R.) în munţi. Pentru ea, oraşul însuşi a fost o „noapte de trecere" din care iese fără explicaţii, fără remuşcări. Reporterul tocmai îi stabilise complicitatea, tocmai se pregătea să arunce invective asupra întregului grup, asupra întregii generaţii tinere (îl frapase mizeria şi dezordinea de la cămin, incultura tinerilor anchetaţi, etc.) — dar soluţia, de o frumuseţe etică nebănuită, a fetei îl face să se simtă el însuşi descoperit : ea merge către izvoare, către istorie, în timp ce el era gata s-o condamne tocmai în numele istoriei. Ca un reflex, întoarcerea către casă, către familie : aflăm, abia acum, că ziaristul este el însuşi căsătorit, că are un fiu, Alexandru, de creşterea căruia devine foarte preocupat — şi ne dăm seama că întregul roman este, de fapt, refacerea relaţiei „tată-fiu" în mai multe registre : ziaristul şi tatăl său, tatăl care-şi duce copilul la bunici, Carmen D. şi tatăl ei, ţăran care trăieşte autoritar în conştiinţa fetei. Încercarea lui de a privi „patern", justiţiar, păcatele tinerilor eşuează şi-l obligă să se întoarcă, înfrînt dar cu experienţa omenescului cîştigată, către propria familie, către propriul fiu. Ramanul se închide parabolic transmiţînd ecoul finalului către început, faptele se recitesc în memorie a doua oară împotriva cursului lor firesc ieşind la iveală simetrii nebănuite, o geometrie orchestrată limpede, cristalin. Personajul feminin opreşte căderea, îi interzice anchetatorului dreptul de a pedepsi, de a constata degradarea ordinii aparente. Mereu revoltat, tînărul ziarist se vede întrat în propria-i capcană, neputincios, ne mai avînd obiectul revoltei. Carmen D. este o păcurească ce coboară în lumea urbanizată din curiozitate — el, un „bucureşten prin naştere şi vocaţie" ce se apropie de ea din curiozitate : din două gesturi gratuite se naşte noua conştiinţă de scriitor. Termenul de „provincie" va fi folosit, în consecinţă, cu mare atenţie de acum înainte luîndu-i-se sensul peiorativ ce reieşea din opoziţia lui la „capitală" şi fiind aplicat, în ultimă instanţă, numai pentru a defini oraşele de provincie. Satul — muntele, în general — nu mai are această calitate : el este pretutindeni un „centru" de atracţie, de refacere a energiilor etice şi etnice, o ieşire din purgatoriu (în sens blagian : vezi poezia „Veac"). Coborîrea tînărului ziarist de la revoltă la o oarecare blazare (traductibilă, în sensul specializării lui, printr-o stare de „spleen") are în ea şi ceva comic (orice înfrîngere care nu este definitivă devine puţin comică) — dar şi un sens uman mai adînc : satul va deveni, desigur, pentru el un nou subiect de revoltă.

N. Georgescu

Soluţia „culturii critice"

Numeroase sînt însuşirile pozitive care fac „Sincronism european şi cultură critică românească", de Ilie Bădescu, o apariţie impunătoare ; mai întîi aceasta e o sinteză. O sinteză asupra sincronismului aşa cum, pînă la un punct, poate fi considerată aceasta, nu ar impresiona mult într-o altă cultură, reducîndu-se la simpla arheologie conceptuală, lămuritoare de fenomene databile. Însă, la români, sincronismul a părut un concept operativ a cărui trăsătură, iniţial conjuncturală, s-a desprins mai apoi fără motivaţie din pura istoricitate aşezîndu-se în domeniul invariantelor. De la muzeu, sincronismul a ieşit în felul unui concept activ ceea ce nu înseamnă că ar fi mai puţin anacronic.

A clarifica, prin urmare, condiţia sincronismului la români are o însemnătate considerabilă, cu mult mai înaltă decît ar fi avut-o aiurea. Aşadar, mai întîi o bună parte din materie e aci de cel mai acut interes. Apoi, efectele, de o importanţă care nu se discută. Ilie Bădescu nu s-a rezumat la examinarea tezelor sincroniste şi, dacă mă gîndesc bine, el nici nu a făcut o asemenea desfăşurare bibliografică, reţinînd spre analiză numai ideea în sine de „sincronizare". Pretutindeni, metoda lui este criticistă, ceea ce accentuează nota hotărît personală; refuzul mitologiilor care fac prejudecăţile să obtureze **adevărul culturii** consumate este salutar. În definitiv, nu **critica sincronismului** pur este aci însă un examen de concept în vederea obţinerii unei soluţii. Din moment ce sincronismul nu este operativ, atunci ar decurge de aici că propriile culturii româneşti îi este un altfel de model. Însă care să fie acela ? Ilie Bădescu pare a-l fi descoperit şi îl denumeşte, probabil cu gîndul la Ibrăileanu, „cultură critică". Să notez numaidecît că **soluţia „culturii critice" vine nu printr-un apriorism ci, ca să zic aşa, printr-un posteritism:** exegetul a îmbrăţişat materia, a calculat părţile şi întregul şi a dedus din însăşi mişcarea pozitivă a literaturii conceptul trebuincios. E adevărat că odată ce acesta s-a emis şi capătă, nu doar prin efortul lui Ilie Bădescu, un conţinut, el poate fi normativ, lucrînd faţă de sincronism mai operativ, însă nimic nu îl face deocamdată să fie, în reprezentarea de aici, normă. Paradoxul unei asemenea sinteze aducătoare de lumini inedite şi pe deplin lămuritoare acesta este: însemnătatea contribuţiei e cu atît mai mare cu cît rezultatele ei pot modifica înaintarea literaturii române de acum înainte. Nu ascund că „Sincronism european şi cultură critică românească" e un studiu cu totul valabil, şi fără a avea în vedere consecinţele care pot ori nu să se producă; admirabil croit, informat, scris cu o remarcabilă limpiditate căci autorul nu cultivă spectaculosul imagist. Însă pe acela formulistic îl iubeşte mult, întrucît el ilustrează pe eruditul impetuos izbăvit de ariditate prin inteligenţă şi prin voinţa de a face să circule formule memorabile. Nu insist acum asupra numeroaselor expresii utile cercetării literare, adaptate de exeget cum nu se poate mai nimerit ori citeodată chiar inventate de el; mulţimea formulelor e, în tot cazul, impresionantă. Ar mai fi de observat un element nu fără însemnătate, acela că „Sincronism european şi cultură critică românească" prezintă interes pentru istoria literaturii române şi în general pentru ideologia literară românească fără să fie totuşi un studiu de... istorie literară propriu-zisă. Ilie Bădescu a adus aici, aşa cum şi spune, nişte „contribuţii de sociologie istorică privind cultura modernă românească" atingînd în cîteva puncte o substanţă care e chiar aceea a istoriei literare; însă nu e, orice s-ar spune, cartea unui istoric literar tradiţional. Optica lui e hotărît modernă şi prin aceea că soluţiile rezultă din deducţii extrase cu ajutorul mai multor discipline, interdisciplinarul, cum se zice, dă acum şi pentru literatură nişte de tot remarcabile idei.

În sfîrşit, nu se poate face abstracţie de trăsătura organicistă a unei astfel de contribuţii. Însă ce ar însemna aceasta atunci cînd este vorba de un exeget care vine cu o sinteză şi nu intră într-o înşiruire medie de contribuţii ? Aceasta însemnează că o asemenea cercetare stă în ordinea necesităţii globale, nu doar a momentului ci a culturii româneşti înţeleasă ca întreg. Dacă ea n-ar fi existat ar fi trebuit inventată spre a clarifica un domeniu unde seninătatea soluţiilor fundamentale este obligatorie. Nu e cu putinţă a înainta într-o cultură naţională în absenţa sintezelor solide şi care împrăştie mitologiile generate de ignoranţă ori de inerţie : Ilie Bădescu rezolvă, şi încă într-un chip virtuoz, o astfel de problemă.

S-ar putea înţelege că valoarea exegezei lui ar sta mai degrabă în concept decît în demonstraţie ceea ce nu e nici pe departe adevărat; ea se observă pînă la amănunt. Autorul a gîndit bine totul şi a urmărit atent demonstraţia înaintînd pas cu pas în jungla materiei nedesţelenite: a examinat teoretic noţiunile operative a clarificat ideea „periferializării" explicînd modificarea de perspectivă „de la suburbia imperiului la suburbia metropolei", a făcut o schiţă foarte convingătoare de psihosociologie a „păturilor superpuse", a examinat ideea culturii eroice şi a descris-o, a observat germinaţia „culturii eroice" şi „începuturile culturii critice", a dat, în sfîrşit, un conţinut acestui concept care e, am impresia, cea mai de seamă contribuţie teoretică a studiului în plan de concepte. Ceea ce a valorificat Ilie Bădescu aici este sociologia eminesciană, întîia oară revelată de acest exeget şi reformulată în datele ei adevărate care sînt, zice autorul şi are dreptate, şi judicioase şi ştiinţifice. S-ar putea spune că Ilie Bădescu este un sociolog „eminescian", studiul lui n-ar fi fost posibil, poate, fără sugestiile eminesciene.

Aceasta înseamnează că autorul nu a luat totul de la început şi nu a născocit, cu alte vorbe, o lume de idei fără legătură cu esenţa culturii româneşti. Aşa şi este, „Sincronism european şi cultură critică românească" vine dintr-o direcţie ideologică unde se pot regăsi şi teoria protocronismului a lui Edgar Papu, şi contribuţiile de istorie literară ale lui Dan Zamfirescu şi Al. Oprea, şi eseistica lui Paul Anghel, M. Ungheanu, Adrian Riza. Sinteza aceasta rezultă dintr-o mişcare mai consistentă a ideilor critice însă meritul exegetului este că a ştiut să rezolve cu originalitate ceea ce propuseseră şi alţii. „Sincronism european şi cultură critică românească" rămîne, fără îndoială, o admirabilă sinteză şi cea mai însemnată contribuţie a gîndirii critice tinere a ultimului deceniu.

Artur Silvestri

Desen de Sabin Ştefănuţă

O panoramă a plasticii militante

Aniversarea evenimentelor din August 1944 a constituit pentru Editura Meridiane prilejul de a face un bilan al activităţii artistice din aceşti 40 de ani. Albumul „Lumini şi culori de August", cu o prefaţă şi selecţie de imagini de Marin Mihalache şi cu rezumate în limbile engleză, franceză, germană, rusă şi spaniolă, porneşte de la premisa că „militantismul constituie o dimensiune fundamentală a culturii româneşti" şi de la ideea că „patrimoniul spiritual al României s-a îmbogăţit în aceşti ani cu noi valori autentice ca ideaţie şi expresie, cuprinzînd, în imagini vizuale cu densă încărcătură emoţională, înfăţişări tot mai variate ale peisajului istorico-social al timpului nostru".

Marin Mihalache insistă în prefaţa sa asupra lărgirii claviaturii tematice, asupra interferenţelor din arta tuturor generaţiilor de artişti, asupra pluralităţii valorilor către universalitate, precum şi asupra revigorării unor genuri ca portretul simbolic, compoziţia tematică, tapiseria şi mai ales arta monumentală.

Prefaţa trece în revistă generaţiile de artişti de la Camil Ressu şi Dumitru Ghiaţă, de la Corneliu Baba şi Margareta Sterian, pînă la Ştefan Câlţia ori Marin Gherasim, Sorin Ilfoveanu sau Ştefan Găvenea.

Selecţia de imagini axată pe o cordonantă tematică ilustrează diverse modalităţi artistice şi tehnice : portretul (I. Jalea, Cornel Brudaşcu, Dan Hatmanu, Zamfir Dumitrescu, Doru Rotaru), compoziţia cu grupuri de personaje (Camil Ressu, Corneliu Baba, Gheorghe Labin, Spiru Chintilă, Andrian Podoleanu, Ştefan Szöni), compoziţia alegorică (Sever Frenţiu, Sabin Bălaşa, Elena Grecules), sculptura monumentală (Ion Irimescu, Vida Geza, Constantin Lucaci, Constantin Popovici, Andrei Ostap), grafica (Mircea Bălău, Iulian Olariu), urmărind să prezinte direcţiile principale din plastica românească contemporană.

Albumul „Lumini şi culori de August", realizat de Editura Meridiane şi întreprinderea poligrafică Sibiu, este nu numai o veritabilă panoramă a plasticii militante româneşti ci şi o frumoasă carte de artă.

Gheorghe Buluţă

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XIII

SEBASTYEN PAUL. Din zece, acestea și atîtea : **Despărțire** : „auzi ? / marfarul trece prin noapte ca un pitic / Ora lui rea bate într-o copită de cal / Și femeia va ofta între sini (...)"; **O altă calchiere** : „Acum, scînteind de nemurire ochiul meu te-a inversat, / erai poate aici, erai poate acolo, erai niciunde / și te iubeam ca pe două lumi niciodată cunoscute / uite așa, ca o rupere de suflet îmi amăgeai simțurile / și mă stingeam aprinzîndu-mi mai ucigător cuvintele / toate acestea pentru a mă ști tot mai departe de tine"; **Dincolo** : „amintire fată bătrînă / te scuturi de gînduri : / ca niște monede ele cad, / „privește cît de gravă sînt /" — ai să-mi spui — vînzătorii de piane / dormitează — ai să-mi spui"; **O situație** : moartea e nașterea eroului — / o femeie tristă își proptește sinul / între gingiile fără dinți ale copilului : / cine ghicește adevărul acestei situații / și cine înlătură învechitul ?"; **Idee** : „Cît de simplu ar fi / la capetele morților / să punem / numai cruci de zăpadă."; **Toate femeile** : „toate femeile își poartă frumusețea... / adică vreau să spun : / toate frumusețile își poartă femeile / dincolo de sănătate și copilărie". Însă metaforele cam veștede frunze, ramura ideii cam cu sevele adormite. Uscături nu ; drept care le-am așezat în această vază, să se vază întru mai de vază...

BEJAN MIRELA. Din primul plic și din plicul cel remorcat, am remarcat : **Sistolă** : „Artere de simțiri / pătrund viața / înroșindu-i obrajii. / Sentimentul i-o contracție de inimă."; **Reflex** : „Lumina e uneori dureroasă / clipei, ochilor, sufletului. / E negrăit de sfîntă / și, / cînd te pătrunde, / ai vrea ca bolți / de catedrală s-o-ntunece / și s-o-nopteze"; **Ochi**: E atîta cer în priviri / încît / uneori te sperie / gîndul / c-ar putea umple lumea / și, / de-atîta respirație, / ai muri asfixiat." În scrisoarea ce ne aduce de mînă poeziile dv. spuneți : „Dacă le găsiți frumoase, să-mi spuneți. O rugăminte : vreau atît de mult să fie ale mele, ale sufletului meu. Tot ce am simțit e o taină a mea și nu a lumii". Deci le-am găsit precum le-ați pus : frumoase. Dar acum, tălmăcite în plumb, înmulțite în mii de exemplare, nu vă mai aparțin ; ele sînt și ale sufletelor noastre. Acesta-i sublimul risc al păcătoasei întreprinderi numită scris : întrucît cuvîntul este faptă, cel ce-a cutezat în viul grai, s-a mai născut odată și de mai multe ori pe sine și s-a dat astfel spre folosire...

PAȘCA VIOLETA. Doar **Jocul** : „Era un joc ciudat / ce îl jucam în trei / Eu, tu și cu ei. / Eu mi-am ales drumul / Cel mai lung / Plin cu bolovani / Pe margini cu mărăcini / Și aproape pustiu. / Tu ai pornit-o pe un drum / Mai scurt, plin cu flori / Și unde la tot pasul / Întîlneai un altul. / Eu am învățat multe / Și obosită, te doream / Tu în fiecare zi uitai cîte ceva, așteptîndu-mă. / Și iată că la primul popas / Te-am întîlnit. / Și mereu ne urmăreau / Furîndu-ne treptat / Adolescența, tinerețea / Pînă cînd jocul se sfîrși." Reținem astfel faptul vieții : cuplul stînjenit de către lumea... lume. O relatare însă ; poezia trebuie să fie mult mai mult decît zvîcnetul și căldura acesteia în chip de faptul viului. Citiți poezie și iar poezie.

GH. S. D. Ziceți în scrisoare : „Am trimis poeziile alcătuite, (trei) cu (!) rugămintea ca — în cazul că le apreciați corespunzătoare — să binevoiți a le publica... În cazul că nu se pot publica din motive ideologice, ne-mplinire artistică, etc., aștept răspunsul absolut laconic: nu se poate." Răspundem : Nu, de nuul nuului, nule ! Mai nu, nu se poate.

SĂRMAȘ DOCHIA RODICA. Sunet de pian: „Sunetul de ceară mă prinde / în rana mea, / cu miere de floare."; și **Imagine spre întuneric** : „Destăinuire a vieții. / Frunzele scoase din seva / copacului, / Florile adormite / în roua stătută. / Fum de luminare / pe suflet." Două, dar multe...

SĂLVAN MONICA. Hrana adîncului : „Firul de iarbă / aproape de tîmpla mea" cobora din infinitul colorat. / A căzut, palid de febra pămîntului / să ne contopească / și să hrănească adîncul."; **Rugă de toamnă** : „Natura / a îngenuncheat / sărutînd icoana ruginită. / Înaintea copilului ei / a murmurat / o rugă de toamnă ;" **Reculegere** : „Vin din nou : / primăvară a florilor de castan, / foșnet depărtat al sufletului. / Rătăcire, / vin din nou." **Cuvîntul** : „Cicatrizînd polenul pe aripi / și încercînd să eclipseze soarele dezmărginit / ca o moarte de vifore, / viscolind sau mișcîndu-se / vopsindu-se sau luminîndu-se / oricum / e un bici (plin) de șerpi. / Oricum." **Sfială** : „E seară. / La mine pretutindeni e seară. Lumina plînge, / speriind suflete / cîntecul toarce, cu clipiri umede, / lîngă flori albe. / Gîndul se țese des, / asemenea pînzei de păianjeni." **Lumină verde** : „Infinită lumină verde / caută loc de repaus / lîngă sufletul mării. / Algele sînt poteci / pentru spălatul sufletului / și e nisipul groapa trecutului. / Veniți, / preschimbați în lumină verde / suferința mării."; **Orgoliu** : „Uneori, / exiști infinit de puternic. / Uneori / te întorci să rupi, / să sfîșii / te întorci să vezi / să îngropi, / să știm că exiști." **Diferențe** : „Clipe umede clădesc viitorul. / Gîndul se coace crezînd că nu va cădea niciodată (...) / Miroase a pustiu. / miroase a iarbă. / Ce diferență ciudată-ntre mine și suflet ! / Ce apropiere există-ntre cer și planetă !"

N. B. : Aruncat a fost, cît colo, ticălosul vers : „Lenjeria slabă a sufletului"; **Mască** : „Diminețile fumurii au deschis largi ferestre / Priviri fixe dau impresia de umil. / Sufletul plînge, aburit. / Inimi răzlețe acoperă ochii / înecați în rouă. / Ce greu v-ați mascat, / diminețile mele !" **Răni biciuite** : „Căprioarele erau bine / săgeți otrăvite / zburătoare în rană / arcuri rupte / scrijelind disperat / neputință în rană." **Reintoarcerea** : „Arborii îmi trimit mereu / mesaje secrete / epuizîndu-mă. / Rănile frunzelor cad mereu / pe rănile mele. / Mereu se-ntoarce ceva / sfredelind." Iată-vă publicată cu unsprezece poezii, însă ia aflați cîte ceva și despre rimă : face bine și la suflet și la minte...

P.S. Mulțumim tovarășei profesoare coordonatoare **Vartic Maria** — pentru Dochia Rodica Sărmășan, și pentru Monica Sălvan : de la ceea ce am aflat în plic : două fiice ale Preacuratei muma noastră Limba Română. Să ne trăiască **fetele bărbate !**

GHEORGHE TUDOR. Ziceți : „Vă expediez poemul : **Eroul bîntuit de excepționale aspirații**". Într-adevăr, este foarte expediat : numai aceste două fragmente mai stau, așa : „tăind în stîncării / cu sabia / cum ai secera (?!) cu coasa nutreț verde / pentru iezi și capre / (...) magul, (...) spor al spațiului / și-al timpului, / captînd vînt solar". Dacă nu credeți în **erou**, ca sămînță a timpului, să lăsați cuvintele în pacea lor, din care să se nască cei ce merită cuvîntului.

VALENTIN TUDOSE

Anotimp

Cînd ceasuri vechi măsoară din turnuri alb pe uliți
A vieții vreme-n pulberi introienind în porți,
Păziți de halebarde, zăvoare și de suliți
Noi ne iubim, în taină, rîzînd de vii și morți.

Aici închiși de mîna iubirii am rămas
Ca-ntr-o cetate unde nici cîinii nu mai latră,
N-aud știutul zgomot de arme-n zori, nici glas,
Sînt porțile ruină și străjile-s de piatră.

Prințes-a fost sortită unui străin și-ascult
Dar trîmbiță de nuntă la noi nu mai răzbate,
Căci miri-s două nume în piatră-adînc săpate,
Iar crainicii cetății vor fi plecat de mult.

Zadarnic luminare în sfeșnice să aprinzi.
O ceață grea și rece pe ziduri se prelinge
Și nu mai știu de-i seară și-n sufletul tău ninge.

Și ninge peste brațe în somn cînd mă cuprinzi,
Ori mîna rece-a iernii ca-n vis cînd mă atinge
Cum ochiul neclintirea tăcutelor oglinzi.

Dincolo de casele de stuf

Cum să te uit noapte a nopții coborîndu-se
în apa verde a somnului mireasmă tu
de petunii și seară a fost
și dimineață a fost
cer de flori arămiu
peste noi a plouat cu cenușă.

tu să nu plîngi de eu voi fi departe
vreodată dintre pajiștile reci mă voi întoarce
pe-un tărm de rîu ce-ți știe încă trupul
venit dintr-o chemare prielnică ce-o știi
numai semințelor ce flăcări mari înalță
în aburul cîmpiei în amurg.

Raladă de toamnă

Cîmpia e plină de focuri, livezile-n lună tresar
Și urcă-n flacără crînguri, albastrul nopții hotar.

Amîndoi avem părul de iarbă, privirea de gheață-amîndoi...
Lividă iese dintr-o margine luna și curge acum peste noi.

Apele ies dintre maluri. Noi drumul nu-l vom mai ști
Căci urmele noastre aleargă mînate de noapte spre zi.

Ard pinii firavi sub vînturi, cărările sub pași s-au aprins
Și-o lumină trece prin arbori și țipă lemnul încins,

Ascultă un clopot cum sună, abia de o rază atins !
Și pare-o chemare ne-ngroapă, pe drumul-amăgirilor nins.

Și cum peste rîul de ceață, urmăriți de strașnici zăvozi
Să mai trecem cînd punte de raze, tu nu mai știi să înnozi ?
Și cum prin pădurea cu fiare să străbatem drumul rămas
Cînd noi de-acum pentru cîntec, nu mai avem cuvinte, nici glas ?

Tu nu te teme ! Nu-s duhuri. E toamna cu alai și calești
De departe venind și te roagă, o noapte la han s-o primești.
De ce de atingerea-mi caldă, acum și mereu te ferești ?
De ce-mi răspunzi printre lacrimi ? Nu tu hangița hanului ești ?

E pace în crîngul în care nu știu cine de mult ne-a dus
Și-n jur cresc doar umbrele mute și-al timpului vînăt apus.

O nouă carte despre Eminescu

Urmare din pag. 1

cius, nici C. Noica, nici P. Creția, nici Aurelia Rusu, nici D. Vatamaniuc), — putem măsura utilitatea unor completări și informații noi aduse de cartea de față. Să notăm cîteva: „terminarea studiilor la Gimnaziul din Botoșani, fapt cunoscut de Titu Maiorescu, — care nu l-ar fi trimis la Universitatea berlineză, căci la această Universitate Eminescu poseda carnet de student și nu era auditor extraordinar, ca la Viena". La capătul primelor două semestre, un act de absolvire a fost eliberat „pe baza certificatului anexat de la Gimnaziul din Botoșani". Informații noi și utile pentru o biografie exactă, mai conformă cu realitatea istorică a epocii poetului aduce și capitolul intitulat (neinspirat) „La aceste Acadèmii de științi" (poetul folosise cu amară ironie sintagma, cum se știe) : situația școlară, cauzele absențelor poetului (bolnav) de la examene etc. O Cronică anonimă de la Rădăuți oferă autorului acestei cărți referințe inedite despre relațiile dintre poet și amicul său Slavici în perioada „visului de aur" al organizării Serbării de la Putna în 1871, ca și despre relațiile celor doi tineri literați entuziaști admiratori ai lui Ștefan cel Mare, cu autoritățile austriece refractare proiectului festiv, patriotic.

Capitolul „Cugetarea sacră" e ceva cu totul nou într-o biografie eminesciană, cu atestări și citate atît de intim legate de meditația și creația poetului, încît ansamblul evocării specificului sensibilității eminesciene suferă fără datele de aici; între extremele meditației, — de la devoțiunea uitatelor versuri: „Rugămu-ne-ndurărilor / Luceafărului mărilor! / Din valul ce ne bîntuie / Înalță-ne, ne mîntuie!", — la scepticismul amar: „Religia — o frază de dînșii inventată" — Eminescu a străbătut toate treptele confruntărilor spirituale, cu zelul știut al filozofului care caută reazemul adevărului, cînd lumea-ți dă sentimentul surpării și incertitudinea vreunei speranțe. Cugetarea lui sacră a distilat, cu erudiție și artă, cîteva repere reconfortante, indispensabile, pentru fortificarea minții și a visului, surse ale atîtor pagini admirabile din care autorul reproduce unele texte în acest cel mai bun capitol al cărții sale, minus finalul care ne întoarce la începuturile lui Eminescu, în loc de a ne da, cum era normal, gîndurile și versurile fazei finale a activității poetului, — pentru a respecta astfel formula lui Blaga citat aici: „Eminescu cel adevărat e accesibil numai unei analize mai reverențioase". (p. 370).

Așa trebuia să fie în întregime cartea nouă despre Eminescu; cînd citim însă capitolul consacrat anilor de maximă tensiune dar și de mare creativitate poetică, — 1877—1883, — faza ultimă ca redactor la **Timpul** și în același timp poet al marilor construcții lirice (Eminescu a publicat într-un singur an 13 poeme, în 1879, iar în 1881 **Scrisorile**, apoi **Luceafărul**, cele 7 poeme date **Familiei** în primăvara lui 1883, ca presimțire a finalului, cu voința de a încheia, parcă, acolo unde începuse la 16 ani), deci în acest capitol prea puțin despre ceea ce a fost într-adevăr Eminescu ca poet și gazetar, extraordinarul vizionar din paginile **Timpului**. Sînt însă amintirile mediocre ale Mitei Kremnitz (penibila și inutila pagină 100), relațiile extraliterare și relațiile junimiste, privite de la o distanță și cu o judecată care ne mîhnește, fiind ca altele, alăturea de adevărul istoric. Căci, pentru un cercetător de decenii al mediului literar din Junimea (autorul a scris volume masive despre Creangă, Maiorescu, Caragiale etc.) a scrie că „Titu Maiorescu îl cultiva pe poet pentru prestigiul Junimii și al „Convorbirilor literare". Ajutorul i se acorda numai în perspectiva aceasta". (p. 105) ; sau, pe pagina următoare, după ce enumeră în fugă poemele acelor ani, fără vreun comentar, că același critic, atît de atașat și generos cu Eminescu, a manipulat manuscrisele acestuia, „eliminînd ,ciclul veronian', nedreptățind pe altele, intervenind în cele mai multe (de ex. : „Sara pe deal')...", — înseamnă a risca nu numai dezaprobarea evidentă a documentelor, a istoriei literare, ci și a te angaja pe un drum primejdios în fața celor ce știu multe și jură numai pe adevăr. Adevărata judecată de valoare a lui Maiorescu despre Eminescu se află în scrisoarea celui dintîi către poet din februarie 1884, din care autorul reproduce doar o parte, uitînd textul esențial al criticului care, după numai trei poezii, în 1871 așezase pe Eminescu imediat după Alecsandri, care apoi scrisese despre **Strigoi**, în urma lecturii în Junimea, că poema avea „ca toate poeziile lui Eminescu nu știu ce suflare măreață", iar în prefața ediției princeps, îngrijită cu atîta devotament de el însuși, de Maiorescu, că toată creația lirică a poetului are „farmecul limbagiului, semnul celor aleși"; deci scria Maiorescu la 10 II 1884, „Așadar, fii fără grijă, redobîndește-ți acea filosofie impersonală ce o aveai întotdeauna, adaogă-i ceva veselie și petrece în excursia prin frumoasa Italie și, la întoarcere, mai încălzește-ne mintea și inima cu o rază din geniul d-tale poetic care **este și va rămîne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române**". — Deci, nici Maiorescu, nici Junimea, nici I. Negruzzi nu trebuie scăzuți din ceea ce a fost a lor: **suum cuique tribuere!** Ceea ce nu se întîmplă totdeauna în cartea aceasta despre Eminescu, cum au spus-o recent criticii, apăsînd doar pe lipsuri și trecînd cu vederea total ceea ce apare meritoriu, pozitiv, noutatea unor detalii și documente, necunoscute cercetătorilor anteriori. Firește că, dacă un ochi mai avizat ar fi citit volumul înaintea tipăririi, multe detalii, inadvertențe, scăpări puteau fi evitate, retușate. Mai întîi unele titluri de capitole, inadecvate conținutului lor, sau neinspirat formulate: „Elevul cel imberb Salahor al minții (? ; poate al ziaristicii, al scrisului cotidian), Carte de calicie, Copilul nefericitei secte". De ce era nevoie aici de un capitol, excesiv de încărcat, despre Macedonski, a cărui nefericită epigramă, cunoscută, — de lăsat la arhiva neagră a istoriei, — e citată de două ori: la p. 121 și la p. 210, — și nu era deloc cazul, cum alte aserțiuni par gratuite, căci adevărul e tocmai contrariul: „Manuscrisele eminesciene sînt încă **terra incognita**. (p. 307). Cum adică: sînt ele necunoscute? Dar ediția academică Perpessicius le cuprinde rînduite cronologic pentru poezii, iar în ultimii ani în **Fragmentarium eminescian** s-au tipărit multe, multe texte din manuscrise, ca și în zeci de numere din **Manuscriptum...** În alt loc citim: „...toate variantele sînt capodopere" (p. 268). Am avut prilejul să arăt (în volumul **De la cuvînt la metaforă în variantele liricii eminesciene**, Iași, 1974), cum de la simple schițe poetice, pedestre și accidentale, fără rimă, nici ritm, poetul trece succesiv la invenția metaforică unică, genială, imprevizibilă, un **hapax legomenon** — spus o singură dată în cîmpul acestei limbi române, expresivă cu adevărat.

În fine, subiectul cărții fiind foarte pretențios, căci viața și opera lui Eminescu cer nu numai ample documentări, ci și o expresie foarte controlată, un stil cît mai îngrijit, — s-a spus că suferințele acestui stil expozitiv sînt destule de-a lungul celor peste 500 de pagini. Aici calitatea și noutatea țin de puterea inventivă a autorului și de vibrația nativă a condeiului său, încît reproșurile par subiective, discutabile totdeauna. Nici Leca Morariu, nici I. Crețu, nici D. Murărașu nu au putut egala desigur scrisul lui Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu ori Vianu despre Eminescu; ceea ce nu înseamnă că studiile primilor nu sînt utile, instructive de atîtea ori, cu detalii dintre cele mai valoroase. Și-n cartea de față estetica stilului e departe de a fi ireproșabilă; un singur citat: „Tributarismul informațional și cultural sînt desființate de originalitatea celui care înmagazinează informațiile pentru a le trăi prin mijlocirea poeziei". (p. 345).

Cele peste 130 de pagini de cronologie, referințe documentare, bibliografie, din finalul acestei cărți erudite, sînt și ele de certă utilitate.

CONFABULE

⁂

Ar fi fost prea frumos să ne întîlnim
fără să ne spunem
ora ziua anul longitudinea și latitudinea
înălțimea culoarea ochilor chipul
semnele particulare
ar fi fost prea frumos să te aștept
și să mă aștepți
în aceeași clipă cînd planeta venus se întîlnește
cu cometa ion
o dată la 3.14 ani înmulțit cu sinus de cosinus
ar fi fost prea frumos să te văd
leneșă involuntară și întîmplătoare
cum apare un fruct în floarea lui
cum moare un fulg de zăpadă
pe irisul meu.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Fișe de roman (XIV)

1.

N-am să înțeleg niciodată călătorii abia urcați în avion care se afundă în scaunele confortabile, își leagă centurile și cad, ca la comandă, într-un somn letargic. Bănuiesc că adorm de frică.

Personal am o groază imensă față de acest mijloc de a te deplasa, suspendat între cer și pămînt și de fiecare dată am privit cu un aer de prostească neînțelegere geamul solid pe care scrie nici mai mult nici mai puțin : „Spargeți în caz de pericol !"

Adică, în caz că avionul se prăbușește, tu, pasager lucid și disciplinat, dai un cot geamului, aduni cioburile și plonjezi în eter calculînd o distanță cît mai apropiată de pămînt.

2.

La prima călătorie cu avionul am fost atît de înspăimîntat încît n-am dormit toată noaptea. Trebuia să plec undeva peste hotare și mi se înșurubase atît de fix ideea că voi avea parte de o catastrofă aeriană încît, la aeroport, palid de frică, am declarat că mi-am uitat biletul acasă.

Fuctionara s-a uitat la mine mirată și văzînd că este vorba de o delegație oficială a cerut confirmarea telefonică a Agenției de bilete TAROM.

Spre disperarea mea, mi s-a dat talonul de îmbarcare. Am trecut în punctul de tranzit și am băut pe nerăsuflate o sticlă de Cabernet fără să întrerup gîlgîitul. În avion ni s-a servit și o porție de coniac avînd darul să-mi insufle o doză de curaj vecină cu ridicolul. Călătoria a durat trei ore și în tot acest timp m-am plimbat cu un aer de suveran dispreț printre pasagerii ce mă priveau cu admirație convinși că sînt un fost pilot pensionat pentru acte de indisciplină. Cu cinci minute înainte de aterizare am adormit răpus într-un fotoliu și comandantul avionului m-a ajutat să-mi recunosc bagajul de pe turnanta care se învîrtea năucitor în fața mea. La despărțire, m-a bătut pe umăr amical și-a zis :

— Colega, nu-i așa că ai făcut lecții de zbor fără motor ?

Desen de Raluca Grigorcea

3.

Urcă în avionul de Sibiu un ins îmbrăcat ciobănește cu pălăriuță neagră în vîrful capului și bundă mițoasă pe umeri. Are o desagă de lînă în dreapta și o bîtă noduroasă în stînga. Dă să se așeze, schimbă vreo trei locuri și după decolare începe să se tînguie și să se roage tuturor sfinților să nu cadă avionul. Vorbește în dialect și declară că e prima dată cînd se urcă în pasărea asta cu coadă — dar și ultima. Neliniștea și agitația lui îmi sporește teama paralizantă și-l sfătuiesc să ia loc. El nu și nu, roagă să oprească drăcovenia că vrea să coboare, declară că el de fapt, vroia să meargă cu trenul nu cu **aeroplanul**.

Vine stewardesa și rîde amuzată și-l calmează cu un coniac mic. Iese și un secund și pînă la urmă căpitanul și toți îl consolează zicîndu-i **bade** și făcîndu-i cu ochiul.

Ciobanul blestemă invenția drăcească și zice că mai bine venea la București călare pe măgar.

Cu puțin timp înaintea aterizării e invitat de stewardeză în cabina pilotului. Ies printre ultimii sleit de puteri și curaj și, deodată, îl văd pe vrednicul ciobănaș ieșind din cabina comandantului braț la braț cu acesta și amuzîndu-se nevoie mare. Nu mai are bundă ciobănașul. Nici pălăriuță nu mai are. Nici desaga. E îmbrăcat într-un costum bleu și pare deosebit de degajat.

La coborîrea din avion o întreb pe doamna care împarte surîsuri și bomboane contra presiunii :

— Cine-i, doamnă, sonatul ăsta ?

— E fostul nostru căpitan de zbor. S-a pensionat și în timpul liber se mai distrează și el, săracul...

4.

— Dragă, îmi declară un prieten pilot în pragul pensionării, e atîta aglomerație jos pe pămînt încît după ce am să mă las de meseria asta am să mă rog să devin pasăre.

Mircea Micu

Al. I. Ștefănescu

Dacă viața nu i-ar fi fost curmată cu puțin timp în urmă, prozatorul Alexandru Ion Ștefănescu ar fi împlinit anul viitor, în iunie, 70 de ani. Nu s-a întîmplat să-i apuce și s-a stins în urma unei boli lungi și grele care îi făcuse existența un calvar. Se născuse în 1915 la București și studiase filosofia. A fost o vreme profesor, apoi a condus edituri și periodice în calitate de activist cultural și de jurnalist. Dar cel mai mult a făcut Ali Ștefănescu, cum îi spuneau cei mai mulți scriitori români, prin literatura pe care a creat-o. El rămîne în exclusivitate ca prozator deși a încercat să scrie și teatru („Cinstea noastră cea de toate zilele", „Camera fierbinte", ambele în jurul anilor '60). Proza lui Al. I. Ștefănescu este proza unui „bucureștean", Bucureștiul este și mediul și tema literaturii lui. Cele mai interesante cărți tratează despre marele oraș al cărui adorator a fost întotdeauna scriitorul.

A început destul de tîrziu să publice cărți de o importanță mai mare, abia la 40 de ani. „Soare de august" apare în 1955 și vorbește despre insurecția din 1944, temă pe care acei ani literari o tratau cu schematism. Desigur, prozatorul nu putea să treacă peste dezideratele momentului dar din perspectiva operei ulterioare, preocupate în mod special de acea epocă, se poate spune că Al. I. Ștefănescu începuse și continuase consecvent cu sine. Doi ani mai tîrziu a publicat „Omul de pe catarg", care conținea povestiri, dialoguri, portrete, o culegere de proză scurtă și publicistică, privind lumea pe latura satiricului și a caricaturalului. Epoca românească de dinainte de război e descrisă în romanul „Să nu fugi singur prin ploaie", apărut în 1958 și retipărit după cincisprezece ani într-o ediție revăzută. Unele tendințe cinematografice dovedeau o voință de înnoire în proza lui Al. I. Ștefănescu dar prozatorul a rămas și pe mai departe fidel tipului de narațiune clasică și uneori melodramatică mediilor orășenești celor mai diverse, uneori chiar exotice.

O importanță ridicată în opera lui o are romanul „Al cincilea anotimp" care retopește unele dintre prozele scurte mai vechi ; aici sînt desfășurate episoade din lupta ilegală a comuniștilor, pregătitoare a insurecției, unele evenimente de după 23 August 1944. Se vede bine că **tema insurecției** avea un ecou major în literatura pe care o scria prozatorul. Alte nuvele, care nu au fost niciodată refolosite într-un roman, cum s-a întîmplat cu multe dintre cele anterioare, apar în volume cum ar fi „Cubul de aer" (1968), „Fratele meu, femeia" (1976) și în „Omul de duminică" unde figurează și unele elemente biografice (1974). „În căutarea Izoldei" (apărut în 1967) este romanul experimentalist al lui Al. I. Ștefănescu, unde prozatorul adaugă la temele lui senzaționale (război, melodramă, erotică spectaculoasă) și procedee ale prozei moderne cum ar fi colajul, poemul, etc. Literatura lui Al. I. Ștefănescu era o literatură de succes, prozatorul a fost, se poate spune, unul dintre cei mai fideli reprezentanți ai romanului pe care Vladimir Streinu îl denumise fericit „romanul-roman". O scriitură agreabilă, inteligentă, spumoasă, cu multe trăsături gazetărești, făcea proza lui să fie citită cu plăcere și să se bucure de prețuire. Al. I. Ștefănescu era unul dintre scriitorii care nu evoluează rapid sau uimitor dar care prin fiecare volum își consolida opera. Acum, pana lui a rămas pentru totdeauna în călimară și opera poate să înfrunte în ediție definitivă trecerea vremii ; a murit cu Al. I. Ștefănescu un „băiat de București", așa cum spusese chiar el într-un roman, un prozator care scria pentru categoriile cele mai largi de cititori.

Gh. Petroiu

Drumul spre capodoperă

Urmare din pag. 1

parcurgă adică drumul, sinuos și niciodată străbătut definitiv, spre capodoperă.

Într-adevăr, o forță extraordinară, o combustie cu totul ieșită din comun, l-a propulsat pe dramaturgul Paul Everac, de la momentul atît de plural al debutului (anul 1959, cu patru piese distincte pe scenele profesioniste, în care tînărul dramaturg de atunci se vădea a fi înscris perfect în limitele și deschiderile estetice ale înaintașilor imediați) la etapele care l-au definit ulterior, rînd pe rînd (**Iancu la Hălmagiu, Ane și oglinzi, Un fluture pe lampă**, sau **Piatră la rinichi, Ordinatorul**, sau **Constantineștii, Beția sfîntă, Solul sau Cartea lui Iovită, Salonul, A cincea lebădă**) în ipostaze superioare, deseori demne de invidiat.

Se poate spune, în legătură cu dramaturgia lui Paul Everac, că ea s-a declanșat în lanțuri ciclice și că modul ei de existență sînt discursul quasiumanist, exegeza contemporană, comentarii implicate intim în canavaua dramatică, totdeauna din perspectiva și bunul simț ale omului viu.

Autorul n-a fost preocupat pînă acum, în primul rînd, de înnoirea structurilor dramaturgice, act desigur deliberat, întrucît dramaturgia everaciană nu mizează pe efectele unor **altfel** de reașezări în pagină a evenimentelor, ci mai degrabă pe îndrăzneala de a șterge praful aluvionat pe adevăr, scriitorul înțelegîndu-și profesia ca un vulcanolog ce nu se mulțumește să depisteze și să observe craterele ci le și reactivează.

Mărind uneori realitatea pînă la dimensiunile enorme ale conștiinței sociale, Paul Everac știe să descopere argumente pentru eseurile sale în știința sufletului, dar la aceste **elemente de cultură materială**, el adaugă, cu o inteligență rară și cu un talent de strateg, nu numai o zare nouă, cu proaspăt oxigen, ci și acidul necesar pentru gustul și aroma dulce-amară a săvîrșirilor omenești. Nu întîmplător, trebuie să ne reamintim că dintre zecile de piese într-un act (sau scenarii radiofonice) nu cîteva au ridicat genul ca atare la rangul celor 24 de carate.

Definit în postura de publicist ca un indubitabil luptător, făcînd parte din generoasa familie a militanților, Paul Everac nu rămîne ca dramaturg mai prejos. Accentele cele mai de seamă ale literaturii sale dramatice vizează profund realitatea imediată, e drept, nu la modul oțărît gîlcevitor sau cîmpoiard, atît de propriu condeielor neajutorate, ci în spiritul credinței în perfectibilitate.

Puțini dramaturgi de la noi și de aiurea au ajuns la măiestria încrucișării de replici ca Paul Everac. „Duelurile" sale au meritul major de a nu fi monocorde. Vreau să spun, în limitele metaforii firește, că Paul Everac stăpînește spada ca duelgiii semeți ai Evului Mediu dar, în același timp, dramaturgul știe să mînuiască în replică toate armele ascunse ale cuvîntului, fie el cu iz arhaic, ca în piesele care împrospătează tulburea apă a trecutului istoric, fie din timpul nostru imediat, propriu civilizației electronice.

Asumîndu-și destinul românesc nu numai prin verb și nu numai prin cuget, literatura dramaturgică semnată de Paul Everac desenează de pe acum o insulă unică, inconfundabilă. Geometrii limpezi sau încă secrete tind să lege într-un întreg, cu lungi piroane de oțel, căpriorii unei opere naționale. La ora cînd apar aceste rînduri, Paul Everac trudește, în plină putere creatoare, asupra paginii care a fost albă. Fiindcă el este, ca orice luptător adevărat, un ziditor.

REVISTA STRĂINĂ

● **ESTE STRANIU SĂ CONSTATĂM** că unele probleme care păreau să fie apanajul celor mai întunecate ere din preistoria omului pot să apară în imediata noastră apropiere. O carte uluitoare publică A.W. Brian Sampson, „Canibalismul și legile". Este vorba de evocarea și analiza implicațiilor politice ale unui celebru caz de canibalism din anul 1884. Atunci, căpitanul de vas Thomas Doodley împreună cu doi membri ai echipajului său au ucis și au mîncat pe un ucenic marinar, aflîndu-se naufragiați pe mările sudului. La întoarcerea în Marea Britanie, a fost judecat și condamnat, bineînțeles. Interesantă este însă cu totul altă împrejurare, mai ales reacția ulterioară a opiniei publice, care accepta actul de canibalism pentru supraviețuire, incriminînd doar faptul că fusese sacrificat cel mai slab, și că victima nu fusese trasă la sorți. Analiza întreprinsă de Jonathan Raban evidențiază implicațiile morale ale cărții lui Brian Sampson, conchide în următorii termeni : „Au trebuit să treacă 100 de ani pentru ca problema reală a acestui caz celebru să fie revelată în deplinătatea ei și explorată în toate consecințele sale. Folosind mai multe analogii, îmbogățind-o cu istorii similare, povestea căpitanului Doodley a fost acum readusă în fața noastră, odată cu expurgarea ei de unele elemente de prohibiție morală în care fusese încrustată." Este teribil să constați că mai sînt oameni care să justifice canibalismul, chiar prin tragere la sorți într-o situație limită...

● **LIRICA FEMININĂ** se bucură în ultimul timp de o atenție specială în paginile presei literare britanice. Împrejurarea este determinată și de noua circulație a unor poete din prima jumătate a acestui secol, redescoperite acum dintr-o perspectivă nouă. Acesta este cazul Charlottei Mew, căreia Peneloppe Fitzgerald i-a consacrat de curînd o biografie incitantă. De altfel, poemele și fragmentele de proză ale acestei mari scriitoare fuseseră editate cu cîțiva ani în urmă de către Val Warner, provocînd o adevărată surpriză. Împreună cu Dorothy Richardson par să fie revelația literară a ultimului sezon. În cartea Peneloppei Fitzgerald este evocată și existența tragică a poetei, antinomiile unei conștiințe solicitată de rău și de bine, în același timp, accentuate de un acut sens al vinovăției. Victoria Glendinning încheie recenzia sa din **Sunday Times** cu un vers din Charlotte Mew. „Încăperi în care lucrurile au murit / de tot sau doar pe jumătate". Se pare că poezia sa nu a murit însă de loc.

● **CARTEA LUI JOSEPH ROTH** „Mormîntul împăratului", republicată recent de Hogarth Press, readuce în fața cititorului atmosfera bolnăvicioasă a Vienei imperiale. Cititorul face din nou cunoștință cu stilul decadent și subtil al unui mare scriitor, cunoscut mai mult prin celebrul său roman **Marșul lui Radetzky**. „Mormîntul împăratului" este, în fond, un fel de continuare la **Marșul lui Radetzky**, evocînd aceeași aristocrație snobă, aceleași prejudecăți care au dat o strălucire factice ultimelor decenii ale habsburgilor. Traducerea lui John Hoare reușește, se pare, să sugereze lustrul unei aristocrații care a sombrat în perversitate amestecată cu brutalitate. Continuîndu-și destinul și în perioada dintre cele două războaie mondiale, această aristocrație evocată în romanul lui Roth s-a remarcat mai ales prin lipsă de responsabilitate, și propensiune pentru moarte.

● **SE ÎNTÎMPLĂ RAREORI** ca un scriitor să se impună la vîrsta deplinei senectuți. Mary Westley a publicat, prima sa carte după 70 de ani iar în curînd i-a apărut cea de a doua, intitulată : „Gazonul". Critica subliniază caracterul tradițional al scriiturii, precum și tehnica narațiunii, cu ample descrieri, pline de efect. Remarcabilă de asemenea i se pare lui Andreas Shelley conștiința acută a faptului că omul este determinat de istorie și de evenimentele sale. Autoarea evocă existența unei familii în timpul celui de-al doilea război mondial, construind caractere solide, cu profunde determinări ale acțiunilor, cu ample ecouri ale evenimentelor trecutului. Oamenii sînt văzuți mai puțin în unicitatea lor ireductibilă, cît în evoluția moravurilor și a situațiilor sociale. Un critic tradiționalist ar spune că este vorba de romane sociale, în sensul deplin al termenului.

● **ÎNCĂ O DATĂ**, cărțile de bucate dețin primul loc pe lista de vînzări ale marilor edituri din lume. Numai în ultima lună a-n înregistrat 8 noi apariții, amplu discutate în rubricile de rezenzii ale presei de mare tiraj, mai ales din punctul de vedere al noilor prevederi dietare. Foarte remarcată este îndeosebi o carte dedicată modului de preparare și conservare a fructelor și nucilor semnată de Helene Radeka. Criticul Sean French exclamă : „O carte minunată !". De asemenea, a fost mult apreciată o carte dedicată începătorilor precum și alta dedicată modului de a găti cît mai subtil, pe baza conservelor și a alimentelor păstrate pentru iarnă. Cum s-ar zice, cărți în așteptarea sezonului potrivit. Același Sean French se referă însă la marea artă cu care sînt scrise aceste cărți, precum și la extraordinara competență a autorilor, din punctul de vedere riguros-științific al legilor nutriției și dieteticii.

● **COMPOZITORUL ELGAR** se află din nou în atenția criticilor, la cea de-a 50-a aniversare a morții sale. O recentă manifestare dedicată muzicii sale a provocat substanțiale considerații criticului Felix Aprahamian, care a trecut, de asemenea, în revistă concerte similare dedicate muzicii lui Delius și Holst. Dintre marile opere ale acestui secol, a fost remarcată și capodopera lui Nicholas Maw : „Scene și arii", compusă pe texte medievale pentru trei voci și orchestră. Este o lucrare în care muzica tinde spre stări extatice, susținute de o scriitură plină de adîncime.

mapamond

POEZIE CHINEZĂ CLASICĂ

SU SHI

SU SHI (1037—1101), cunoscut îndeobște sub numele său literar Su Tung-po, a fost cel mai însemnat poet al dinastiei Song și un mandarin luminat, adept al reformelor, cu aplicație pentru a administrație înțeleaptă. Opera sa poetică este bogată — se păstrează peste 4 000 de poeme, ilustrînd toate stilurile literare și temele poetice ale epocii. (Iar Song este perioada care nu a respins nici o temă ca ne-poetică). Poet de talent, bun versificator, a cîștigat faimă și prin „deschiderea" sa ideologică : filozofia taoistă, religia budistă și concepția confuciantistă asupra lumii au fost îmbrățișate în esența lor și în acele laturi care se dovedeau pe măsura realităților timpului său. Lui i se atribuie meritul de a fi introdus țăranul în poezia chineză.

Satul

Primăvara nu-i încă bătrînă,
Se alintă briza printre sălcii, blînd.
Țin urcuș de munte, drum de depărtare,
Șanțul e cu apa înecată-n floare,
Fum de ploaie deasă casele-mbrăcînd.
Sărbătoarea noastră astăzi de se curmă
Cald e încă vinul să stîrnească-n gînd
Dorul pentru satul drag rămas în urmă,
La foc nou, ceai proaspăt cere dezlegare :
Vin și poezie — timpul în pahare.

Întors noaptea la Lin Gao

Am tot băut azi noapte la Dong Po, nu m-am
cruțat deloc.
Am nimerit acasă parcă la miezul nopții,
Ca tunetul rostogolit prin cer mă ține-n
pragul porții
Un sforăit imens. Zadarnic bat. E surd al
meu noroc.
Ispite curg pe fluviu. Mă sprijin în baston
și-ascult.
Mă scoate din sărite trupul greu, de cînd mă
știu străin,
Prea ancorat în viața de vanități, renume
Din răsărit mijind ridică vîntu-n spume
Albite zări. De-aici o luntre mică pleacă lin
În necuprinsul mării să pierd ce-mi mai rămîne !

Călătorie la templul izvorului pur

În pîriul de sub munte orhidee sparg în unde —
Cărăruie de pietriș printre pini e alba punte.
Paravan de ploaie fină, cintece de cuc se-aud.
Cine spune tinerții că dacă a fost s-a dus ?
Riul vechi din fața casei des o ia și spre apus !
Nu te doară,bătrînețea, părul alb nu este crud.

Salcia

Floarea florilor nu-i floare,
Veghea tandră n-o iubește,
Singură cu viața-n drum,
zăgăn sieși, cît dorește.
Fără inima-i sărmana
Gîndul însuși o gîndește,
Ca simțirea cea plăpîndă
Ochii calzi destramă trupul
Sclipitori și-n plins și-n zîmbet.
Vis pe aripe vîntoase
Poate un iubit să-și afle
Sau se-nalță după grangur
Dansul florii ei îmi place.
Totuși dușmănesc grădina
Cad petalele de sînge.
Geana zorilor de ploaie
Iute zvîntă. Lasă urmă ?
Lintița pe lac se stringe
Primăvara-n trei se fringe ;
Brațele-i cuprind pămîntul
Plete verzi îi curg pe ape
Înțelesul crud mă-nvinge.
Floarea salcie nu-i floare
Este plins de-nsingurare.

Călătoresc

Zile și nopți, pe ape, spre fluviu, spre mare,
Trestii și-arțari foșnesc în arama de toamnă
Fluviul e lung de parcă se varsă în zare
Munții se-nalță și cad din coamă în coamă.

Ne-a-ntîmpinat Shou Zhou cu Pagoda cea Albă
N-am avut timp pentru iarba Munților Galbeni
Calm e în valuri și vînt, privirea-i mai slabă
Nu mai distinge iubiri pe chipuri de oameni.

Preludiu la muzica apei

Izvor de strălucire, cînd se ivește luna ?
Întreb albastre ceruri cu-o cupă plină-n mîna
Întinsă să le-nchin. Ascunsă-n porți celeste,
Rămîne clipa taină-a nopții fără-o veste.
În șa pe vînt să sar și să gonesc spre ele,
Îmi dă fiori cleștarul din turle și castele
Cît cerul cu înghețul ce-i crește în înalt.
În schimb, aici cu umbra eu dănțuiesc și salt
Și știu ce va urma în lumea de sub stele !
Ocolul camerei în roșu garnisită,
Ocheade ce se cern mătăsii, ca prin sită,
Veșmînt de strălucire pe cei ce nu au somn.
N-o necăjește visul acelor care dorm —
De ce-i așa frumoasă, cînd noi ne despărțim ?
Tristețe, bucurie — oricum nu le simțim :
Și ea trece prin luciu și paloare,
Ca omu-n regăsiri și-nsingurare,
Într-un prea plin rotund și-n scăpătare :
Lipsește doar puțin, să fie tot perfect.
Dar să trăim oricît în bătrînețí cărunte,
Că între amîndoi, drum nesfîrșit e punte,
Și frumusețea lunii ne-apropie-n secret.

Traducere din limba chineză
de Mira și Constantin Lupeanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **„MIORIȚA"** continuă să însemne pentru publicul din alte țări o emblemă a culturii și spiritului românesc. De curînd, sub auspiciile Societății Europa de sud-est la Universitatea Heidelberg a avut loc o Seară culturală dedicată nemuritoarei balade românești. Cu acest prilej, studenții și cadrele universitare, publicul prezent, au descifrat înțelesurile conștiinței colective înscrise în celebrele versuri, au confirmat perenitatea acestei nemuritoare opere și au admirat noblețea mesajului din versurile creatorului anonim. Tot în Germania, la Bonn, a avut loc o manifestare dedicată centenarului nașterii romancierului Panait Istrati.

● **LA BIBLIOTECA** română din Roma a avut loc vernisajul expoziției artiștilor plastici Viorela și Vintilă Mihăescu. Manifestarea a reunit un numeros public, care a admirat expresia autentică a artiștilor români, mesajul lor de o frumoasă ținută, tușa autohtonă a unor lucrări de inspirație națională. Tot în Italia, la Facultatea de limbi romanice de la Universitatea „La Sapienza" din Roma, profesorul Georges Barthouil, de la Universitatea din Avignon, a conferențiat despre elementele de confluență culturală din opera poetului italian Giacomo Leopardi și cea a lui Mihai Eminescu. Punînd în valoare o metodă comparatistă de mare suplețe, cunoscutul erudit francez a analizat trăsăturile romantice ale universului poetic al celor doi artiști, subliniind propensiunea lor spre ideile mari, capabile să anime sufletul mulțimilor, caracterul mesianic al operei lor.

● **ÎN FINLANDA,** Biblioteca din orașul Toijala a organizat o manifestare, în cadrul căreia a subliniat faptul că Biblioteca centrală de stat a Republicii Socialiste România este instituția cu care s-a realizat cea mai bună cooperare pe anul 1983. Referindu-se la apropiata sărbătoare a poporului român, conducerea Bibliotecii finlandeze a expus un panou cu fotografii care reprezentau diferite aspecte din țara noastră, marile succese ale poporului român în construirea socialismului, aspecte din viața artistică și culturală a României socialiste.

● **LA BONN** a fost prezentat în premieră **Cumpărătorul de clopote** în regia lui Frieder Schuller și Alex. Tatos, film realizat în cooperare cu Studiourile cinematografice Buftea. Primarul orașului, Hans Stiger, a rostit un cuvînt de deschidere în care s-a referit la importanța acestei realizări artistice pentru o cunoaștere mai profundă a celor două țări, pentru promovarea spiritului de cooperare și înțelegere între toate popoarele lumii. Bucurîndu-se de succes, filmul se înscrie în cadrul manifestărilor închinate aniversării zilei naționale a României, dînd un exemplu de stimă reciprocă între artiștii din diferite țări, de cooperare pentru promovarea ideilor de pace și înțelegere internațională. De asemenea, în orașul vest-german Bad-Neuenahr a avut loc vernisajul expoziției de pictură naivă, Petru Mihuț și Rodica Nicodim. Prezent la manifestare, pictorul Petru Mihuț s-a adresat celor de față într-un amplu poem închinat frumuseții naturii și splendorii locurilor sale natale, care i-au inspirat și care i-au dăruit paleta cu atîtea culori. În acest fel, lucrările celor doi expozanți și vibrantul cuvînt de omagiu al patriei sale, construit de Petru Mihuț, în fața publicului vest-german au reprezentat omagiul picturii naive pentru Ziua națională a țării noastre.

● **LA PALATUL CULTURII POPORULUI DIN PHENIAN,** sub egida Comitetului pentru relații culturale cu străinătatea și ale Asociației de prietenie coreeano-române a avut loc vernisajul expoziției „România 1944—1984" ; Patruzeci de ani de glorioase înfăptuiri", urmat de o suită de filme românești. Au fost alocuțiuni personalitățile vieții culturale și politice din țara prietenă, prezente la vernisaj, evocînd semnificația evenimentelor de la 23 August, marile înfăptuiri ale poporului nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român, precum și perspectivele cooperării culturale dintre cele două țări prietene. Expoziția s-a bucurat de o amplă prezență.

● **LA ZURZACH,** în Elveția, a avut loc vernisajul Expoziției de pictură pe sticlă **Rapsodia română.** Această manifestare artistică, de o ținută distinctă în cadrul activității expoziționale din Elveția, reflectă perenitatea artei tradiționale românești, inspirația istorică și bogatele tradiții ale picturii noastre, înscriindu-se în cadrul acțiunilor dedicate Zilei naționale, căreia îi precizează astfel trăsăturile adînc semnificative în viața poporului nostru. Cu prilejul deschiderii expoziției, personalitățile prezente au evocat momente din istoria poporului român, vocația sa europeană, trăsăturile care-l particularizează între națiunile lumii, promovînd idealurile de cooperare și înfrățire între popoare.

UN VIRTUOZ AL NAIULUI

● **L-am auzit și m-a făcut să-i ascult nota dulce melodioasă a naiului mai presus de toate și de toți ceilalți cu care mă obișnuisem cînd ne vizitau maeștrii români dintr-un capăt în altul al lumii. Din Olanda și Germania, înregistrările de disc au ajuns și în America acola unde s-a născut și jazzul, căci naiul lui Cătălin Tîrcolea s-a făcut remarcat și în acest cuplaj magnetic al improvizațiilor pe care numai maeștrii ritmului îl pot reda.**

Naiul ca solist în jazz ! L-am știut la el acasă, stimulînd horele și Rapsodia Română. Ba l-am auzit și evidențiindu-se interpretînd Bach și alți clasici ai muzicii decînd lumea. Dar jazz ? Cătălin Tîrcolea este astăzi unul din cei mai mari virtuozi ai naiului interpretînd, acompaniînd și inițiînd noi orizonturi în lumea muzicii și în special în cea a jazzului.

Pe unde a înregistrat, pe unde a dat concerte, Cătălin Tîrcolea a lăsat o dîră de neuitat. E tînăr, spontan, și chiar temperamentos. E nerăbdător și chiar brutal cînd întîmpină mediocrul, dar eclatează la superlativ în compania maeștrilor.

I-am prezentat stilul, prin niște discuri pe care le-am primit de la Electrecord și de la alte companii din Europa în fața unei audiențe foarte speciale ca renumita cîntăreață YMA SUMAC, vedeta ANN MARGRET și alții. Reacțiile lor mi-au confirmat entuziasmul meu anterior pentru acest tînăr interpret al naiului, care așteaptă să-și facă premiera în Statele Unite prin apariția pe diferite scene din Las Vegas, Nevada, Cu ajutorul lui, nu m-aș mira dacă fiece orchestră, minoră sau majoră, va dori să-și adauge ca instrument permanent și naiul. Să urmărim deci cu interes ce se-ntîmplă cu acest fruct muzical al României, cu care țara lui se poate mîndri peste hotare.

Ray Arco

Caracteristicile unei școli de poezie originală

Sînt binecunoscute problemele pe care le pune traducerea poeziei, dificultățile speciale care trebuiesc surmontate, uneori ajungîndu-se chiar să se vorbească de imposibilitatea unei atari întreprinderi. Un exemplu care ar putea să îndreptățească această ipoteză extremă este în mod sigur cazul poeziei chineze clasice. Motivația constă în statutul special al acestui tip de poezie care impune în mod imperios o prealabilă inițiere în lectură. Nu numai traducătorul ca lector special, dar și cititorul obișnuit căruia i se adresează traducerea trebuie avizat în legătură cu caracteristicile deosebite ale acestei poezii, numai astfel putînd fi încunoștințat de pierderile inevitabile ale traducerilor. Printr-o lectură avizată, el devine în acest fel părtaș la actul traducerii, contribuind prin propriile reconstituiri, pe baza unor presupoziții pe care traducătorul nu le poate reface explicit ci cel mult sugera dincolo de perimetrul poeziei, la mai completa și deci la mai adevărata traducere a acesteia.

Observînd etapele devenirii și diferitele manifestări ale spiritualității chineze, putem face lesne constatarea că poezia este forma cea mai reprezentativă și de o impresionantă continuitate în timp. Se poate vorbi astfel de „primatul" poeziei, de penetrația ei în toate domeniile culturii, nu numai în perimetrul artelor contigue, caligrafia, pictura, muzica, ci și în filozofia, sau chiar ca probă în cadrul examenelor oficiale pentru obținerea rangurilor mandarinale. Această ubicuitate a poeziei clasice chineze își află explicația în natura limbii chineze clasice, în predispoziția specială a acesteia pentru poezie. Monosilabismul impunea chiar în limbajul obișnuit formulări ritmate, o structurare metrică ce secunda și puncta ritmul gîndirii. Organizarea sintagmatică a limbii pe nivele ierarhice permitea urmărirea cu ușurință a mecanismului formulării și decodarea sistematică a sensurilor. La rîndul lor, invariabilitatea și conversibilitatea — polivalența gramaticală a cuvîntului — generau mobilitate și bogăție de sensuri, forță sugestivă favorabile poeziei.

Încă de la acest nivel al barajului lingvistic intervine prima și cea mai masivă cotă de pierderi în traducere. Este vorba de pierderi prin precizare, prin specificare a cazurilor nominale, a modurilor și timpurilor verbale, prin explicitarea frazelor concise și eliptice, anulîndu-se astfel jocul polisemiei sintactice și caracterul fluu, starea plasmatică, matricială a cuvintelor, o serie de efecte imposibil de redat într-o limbă polisilabică și sintetică. Limbajul poetic chinez valorifică aceste resurse de „poeticitate" existente în limba veche, dar cultivă în mod intenționat și procedee de metataxă, operînd, în sensul opoziției majore plin/vid, *) o serie de omisiuni, de dislocări și abateri de la tiparul sintactic normal, în vederea emancipării limbajului, a eliberării sale de orice constrîngeri. Rezultatul acestor elipse și dereglări deliberate realizează în interiorul poemului o ordine nouă cu o dinamică internă bazată pe opoziții, proces greu de păstrat în traducere.

Îndepărtarea de limbajul obișnuit a limbajului poeziei chineze clasice are un caracter special, reprezintă de fapt o dublă distanțare : ea nu pornește direct de la limbajul comun, ci se raportează la **wen-yan,** „limba literară a prozei", care marchează ea însăși primul grad de restricții lexicale și sintactice, de suprimări și eforturi de concizie. Asistăm astfel la un paradox al economiei : avînd ca material de construcție o limbă extrem de laconică, cu un inventar restrîns de unelte gramaticale și folosit cu parcimonie, poezia chineză funcționează nu prin extensii, ci prin comprimări și reducții. Adevărat atentat la integritatea frazei, reducția, uneori suprimarea totală, nu simplifică limbajul ci îi sporește profunzimea. Eliberate de construcții sintactice rigide, cuvintele au drum liber spre matricea lor, locul generator al „stării de poezie".

Acest limbaj poetic emancipat nu mai apare ca un sistem denotativ care descrie lumea, ci ca o reprezentație. Simbolizînd natura, el își structurează simbolurile după o logică nouă, nelineară. Semnele poemului — înscrise ca hieroglife — nu sînt doar simpli mediatori, ci prin organizarea lor spațială slujesc aspirației majore a poeziei chineze, constituirii unui nou univers, inevitabil un univers de semne. Scrierea chineză stă la baza originalității limbajului poetic, ea face din poem o scenă în care hieroglifele cu aspectul lor gestual și emblematic săvîrșesc un ritual simbolic. Păstrînd intactă puterea evocatoare a poemului, scrierea reînvie o experiență. Poezia se scria cu un anumit prilej, într-o anumită ambianță care-și impr ma pecetea tocmai prin intermediul caligrafierii hieroglifelor. Ambiția ei era ca fiece nouă lectură să refacă circumstanța și tensiunea emoțională inițială, să impună adică o lectură pluridimensională, spațializată, într-o multitudine sinestezică de semne proprie tuturor operelor destinate „vizualizării", „reprezentării". Un fapt în plus care singularizează poezia chineză clasică este, deci, acest statut al ei de artă în situație, întregirea sensului, realizarea eficienței sale integrale depinzînd de refacerea contextelor contingente, lucru imposibil de realizat în traducere tocmai prin pierderea hieroglifelor. Necunoașterea acestei particularități face deseori dificilă înțelegerea intenției poemului, îl sărăcește, transformîndu-l într-o meschină consemnare de impresii. Traducătorul, actualizînd, repunînd opera în situație, ar trebui să-i redea în același timp starea de virtualitate, privilegiînd o interpretare, să-i redea șansa redeschiderii spre o multitudine de interpretări.

Guan Shanyue : „Cascadă în munți"

Lectorului îi revine sarcina grea dar superbă de a recompune în maniera sa, pe baza datelor pe care traducerea i le poate pune la îndemînă, spectacolul poeziei. El trebuie deci să suplinească și pierderile spațializărilor din limbaj, din multiplicitatea polisemică, dar și pe acelea ale spațio-temporalității datorate imposibilității de echivalare a hieroglifelor.

În ceea ce privește obstacolele de ordin formal, ținînd cont și de monosilabismul limbii mai sus amintit, este limpede că schemele prozodice canonice care caracterizează poezia chineză clasică încă de la începuturile ei nu pot fi reproduse și nici măcar echivalente în traducere. Așa se întîmplă cu metrul de patru picioare caracteristic **Cărții cîntecelor — „Shijing"** sau cu catrenul pentasilabic din dinastia Tang, situația complicată în plus de fenomenul politoniei, de acea alternanță a tonurilor plane și oblice pusă în evidență de psalmodierea recitatorului. Simetriei tonale, acestui balans ritmic în modularea silabelor, i se adaugă simetria semantică, corespondența cuvintelor în versuri organizate în perechi, ordonarea în serii semantice sau sintactice paralele. Acest paralelism contribuie și el la spațializare, dereglează progresia liniară a poemului care își instituie astfel și autonomie temporală. Semnele poemului care comunică în serii paralele creează o rețea spațio-temporală proprie poemului, un univers nou supus voinței poetului, el însuși fascinat de supremația semnelor.

Greu de tradus direct, și păstrînd comprimarea originară, sînt și „arhetipurile poetice", toposuri consacrate și asociații intrate în tradiție, „aluziile literare" care trimit la fapte istorice, la texte asumate deja de fondul comun al erudiției chineze, poemul constituind în acest sens și un model de intertextualitate. Inventarul de simboluri, instituționalizat de tradiție, constant în vocabularul poetic, avînd la bază perechea opozițională **yin/yang** este constituit din deviații semantice în trepte, într-o gradație de la elemente concrete pînă la corespondențe cosmice.

Constrîngerile formale se unesc cu cele de conținut, invariabilitatea tematică și inventarul „figé" al simbolurilor, astfel încît originalitatea poetului nu se poate manifesta decît prin virtuozitate, prin ingeniozitatea variațiilor încadrate în mereu aceleași tipare. De aici vocația variantelor, impresia de revenire obsesivă a aceleiași motive (cazuri de „poezii ale poeziilor", un soi de epigonism programat și asumat, din nou un caz special de intertextualitate), aspectul estetizant, de rafinament extrem al poeziei.

Acestă poeme sînt mărturia unui interesant paradox care guvernează poetica chineză clasică : satisfacerea dezideratului confucianist care cere poeziei atitudine morală și impersonalitate, deziderat deservit de rigoarea constrîngerilor canonice, și tentația libertății fanteziei, datorată daoismului, care lasă loc liber imaginației, onirismului. În această polaritate constă ineditul acestei poezii, de aici decurge dificultatea de a o alătura altui gen de poezie familiar nouă, de a o încadra într-un anumit curent potrivit accepțiilor curente.

Care ar fi soluțiile care să scoată din impas traducerea și apoi, implicit, lectura poeziei chineze clasice ? Singura pe care ne permitem să o avansăm este aceea a inițierii în lectură care să-i permită cititorului să colaboreze efectiv cu traducătorul. Textul traducerii să încerce așadar nu pista traducerii literale, care ar caricaturiza probabil poemul, nici pe aceea explicită a perifrazelor și a îndepărtării exagerate de laconism și ambiguitatea inițială. Ideală ar fi soluția echivalării „semnelor", înțelegîndu-se aici și semnul grafic — hieroglifa. Traducătorul să apeleze mai degrabă la procedeele poeziei moderne și nu la cele ale poeziei tradiționale (Mallarmé însuși pare să fi fost extrem de interesat de poezia chineză veche, găsind în ea un termen de comparație pentru experimentele sale poetice). Traducerea să fie secundată de un aparat explicativ, de tinută „filologică", care să sprijine lectura, privind-o de comoditate, dar salvînd-o de infidelitate.

Singurul traducător capabil de performanța unei profunde cunoașteri a poeziei chineze clasice este desigur sinologul acreditat de o îndelungată experiență a textelor de limbă veche. Trebuie însă ca acesta să fie înzestrat și cu talentul creatorului de poezie. Cum rar se întîmplă să existe asemenea traducători ideali, datorăm în ultima vreme traduceri de poezie direct din chineza clasică unor echipe de „dublu", sinolog + poet. Este cazul antologiei de poezie chineză „ci", *) rezultat al muncii autorizatei traducătoare Li Yu-giu și a poetului Dumitru M. Ion, carte de poezie care s-a bucurat de o bună primire din partea cititorului român, și care, alături de traducerile, prin intermediul limbii ruse de data asta, ale talentatului Ion Covaci, este un exemplu elocvent al faptului că poezia chineză clasică se poate totuși traduce.

Florentina Vișan

*) v. Fr. Cheng, **L'écriture poétique chinoise,** Ed. du Seuil, Paris, 1977.

*) **Antologia poeziei chineze, poezie cîntată „ți",** Editura Univers, București, 1980.

Balcanice

IANIS RITSOS

Într-o noapte

De ani de zile casa domnească
rămăsese-neuiată
Ruinindu-se-ncetul cu-ncetul — cornișe,
zăvoare, balcoane ;
Pînă-ntr-o noapte
Cînd, pe neașteptate, s-a luminat catul
de sus
Cu ale sale largi opt ferestre și ușile
două, fără
Perdele, de la balcon.
Rarii trecători se opreau cu privirile
ațintite în sus.
Tăcere. Nici răsuflare. Un gol pătrat
luminat. Și doar aplecată
Pe un perete, o oglindă, cu grea ramă
de lemn negru sculptat.
Reflecta, pînă la o adîncime de necrezut,
putredele, clătinătoarele scînduri
ale pardoselei.

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

Truman Capote

Telegramele de presă anunțau în urmă cu cîteva zile moartea lui Truman Capote, unul dintre cei mai controversați scriitori americani. El părea heraldul unei noi sensibilități literare, înaintemergător al genului „faction", adică al unei literaturi care se dispensează de invenție, de trama imaginativă, în numele reportajului analitic. După o tinerețe obscură și lipsită de bucurii, cu începuturi literare nesigure, iar mai apoi cu volumașe stimabile, dar încă neconcludente, Truman Capote cunoaște o reputație uluitoare, prin cartea „In Cold Blood", încercare de radiografiere a unei cvadruple crime, răs-difuzată și răs-filmată, pînă la satietate. Era un fel de „epitome" al marii crize literare a deceniilor de după război. „Noul roman francez", oricît ar părea de straniu o asemenea ipoteză, își găsise în sfîrșit împlinirea. Un ochi „rece", ca și „singele" din expresia idiomatică ce dăduse titlul cărții, o privire dispasionată înregistra „căderea" infernală a unei lumi în care se ucide aproape la întîmplare. Omul fusese de mult conștient că dumnezeu părăsise cetățile omenești (Nietzsche proclamase chiar că „Dumnezeu a murit"), dar iată că acum și diavolul se retrăsese din motivațiile și acțiunile sale. Rezultatul era însă un rău mult mai mare, deșertul devenise coplesitor, cum ar spune același sihastru de la Siels-Maria.

Fără îndoială, cartea lui Truman Capote era tulburătoare, un strigăt în pustiul tragic al vremii noastre. Lumea societăților de masă își vedea oglinda pusă în față, iar chipurile aiurite care apăreau își citeau lor însile golul interior și lipsa de scop în existență. Valoarea acestui „reportaj" venea din marea lui relevanță, din caracterul său indicativ pentru criza morală și spirituală a lumii, mai mult decît din substanța sa. Ceea ce moralitatea medie și chietitudinea bleagă a unei lumi satisfăcute de o relativă bunăstare ar fi vrut să ignore era acum proclamat „în gura mare". Nelegiuirea nu are nici o justificare, crima se naște mai atroce în clipa cînd suspendăm agentul care o provoacă în mod direct, cînd nu mai avem conștiința exactă a faptului că răul este contrarul binelui și că poate fi definit numai în opoziție cu el, iar a-l defini înseamnă în fond a-l limita. O lume fără diavol este mult mai infernală decît cea care îi acordă un loc, aceasta este concluzia celui care meditează asupra cărții lui Truman Capote. Plutarh spunea că a văzut cetăți fără ziduri, dar nu a văzut cetăți fără zei. Noi am ajuns să vedem și să citim cărți și chiar studii amănunțite despre cetăți cu ziduri groase și multe, la adăpostul cărora se petrec întîmplări asemănătoare cu cele descrise de Truman Capote și chiar mai grozave. Sînt locuri deșerte, fără zei și fără demoni, dar infernul lui Dante pare o creșă față de ele. Experiența lui Truman Capote trebuie înțeleasă în cele mai profunde implicații. Înainte vreme omul ajungea să ucidă din invidie, din ură, din poftă de bogății și chiar din lașitate, și era rău ! Atunci cînd omul ajunge să ucidă nu numai fără motiv, dar din întîmplare, în așa fel încît este sugerat faptul că anumite motivații se află în natura lui, atunci înseamnă că măsura tuturor lucrurilor este de tot grotească și trebuie făcut ceva pentru a o schimba ! Contractul rousseauist, din care au fost deduse marile insurecții ale ultimelor două veacuri trebuie abolit. Nu, omul nu-și ajunge sieși, iar modelul său are o autoritate care trebuie regăsită.

În Cold Blood primește o relevantă care depășește textul său Truman Capote nu a creat un nou tip de literatură, dimpotrivă, a atras atenția asupra nevoii de literatură adevărată și asupra necesității de a reveni la formele ei consacrate. Îmi amintesc de o iarnă blîndă la Universitatea californiană din San Diego, în 1971, cînd mă făcusem apostol al noului tip de scriitură, într-o dezbatere cu Herbert Marcuse. Mi se părea că nimeni nu poate să înțeleagă mai bine tendințele insurecționale ale cărților de reportaj și ale genului „faction". Bătrînul filozof m-a ascultat cu îngăduință și mi-a spus : „Fii, domnule, serios. Mai bine citește-l pe Flaubert ! Este un mare scriitor, ascultă-mă pe mine, nu ca Truman Capote al dumitale !". Bineînțeles că nu m-am îndoit nici o dată de faptul că autorul lui **Salammbô** este într-adevăr un scriitor mare, nici înainte și nici după discuția cu Marcuse. Truman Capote rămîne însă o personalitate reprezentativă a epocii noastre, un clinician care a diagnosticat o serie de maladii mortale ale ei, chiar dacă nu a avut forța de a le fixa simptomele în tipologii. A prezentat însă cazuri, ceea ce nu este puțin. A murit la apropae șaizeci de ani, după ce numele lui se făcuse remarcat din nou, dar numai pentru caracterul excentric al unor gesturi publice, precum și pentru a fi fost convocat în fața unor tribunale, în urma unor grave abateri de la legea circulației.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Vîslind printre mesteceni

Sus, în Bucegi, la Vîrful cu Dor, plouă fumuriu și nătîng de dimineața pînă seara. La ceasul asfințitului, rupt de urși, de bătaia clopotelor de la stîni sau de picioarele toamnei călcînd prin rugi de smeură, peste profilul lui Napoleon, închipuit de stîncile de lîngă Pietrele arse, peste fruntea lui Eminescu luminînd înălțimile alăturate și din care, la miezul nopții, tisnește un porumbel ce zboară să teasă versuri de somn dulce, plutire de lebădă și soaptă de cetină în jurul luceafărului, se despică o poiană de schit de lemn ; răsucit în vîrtejuri de gînd brîncovenesc, lemnul se-nginã cu frunzele a doi mesteceni : în piinea lemnului se coace mugetul de cerb, în nervii frunzelor clipesc ochi de fosfor culeși din pene de păun. Imaginația munților recuperează atunci adîncuri de timp, resemnări înșelătoare, tiranii tolerate, melancolii traversate de-o rarefiere a simțurilor. Și apar stelele. Se leagănă-n vii moldovene sau transilvane împinse de vîntul cu apă-ngustă si lină pînă aici, ca să tămîieze brindusele tîrzii, și printre ele, unindu-le-n Casiopee si Săgetător, sute de curcubeie de mărimea unei seceri uitate-n grîu. Miroase a vietate neajutorată și cu botul umed, un topor de argint ciopleste porti spre fundul pădurii, se scaldă-n rouă gherghinele, murele stîrnig în bob must negru, o clipă de foc se prelinge pe pereții odăii mele și mă întreb : acolo, în teasta minerală a munților dinspre Brașov, Buzău sau Petrosita, în profunzimea orgolioasă a viltorilor ce nasc aur, sare, duhuri, nedefiniri, enigme, jilț pentru bătrînețile lui Zamolxis. Cuvîntul va fi avînd timpla întreagă si cine stăpînește prezicerea ? Din lumea cu tălpile-n iarbă știu bine că profetii nu sînt niciodată premergătorii : trăiesc robiți de lene, moliciune, betie, sedentarism. Munții sînt renastere, ademenire si istorie meditînd. Ai nostri, vesnic mărturisiți creatiei si cu putere de argument, sînt intelepți și incoruptibili.

Ce prietenoasă e domnia stelelor în această noapte ! Iată, lanțul Bucegilor suferă acum de asteptare înfrigurată si de povesti blinde. Un lup alb zgîltîie piscurile și toate erorile mele se îmbărbătează pînă la revoltă si suie-n văzduhul rănit erezii aromate : orice izvor românesc e dator să ocolească o dată Vîrful cu Dor și numai după aceea să se azvîrle-n înghebaturi de scoartă si să-si verse viata si ostasii înjunghiati pe drum în eternitatea Mării Negre.

Chiar bolnavi de conventii inextricabile, ajunsi lîngă Vîrful cu Dor ne simtim nevinovati. Cele trei cuvinte legate de mărgăritar nu stiu să pedepsească. Ele numese un munte, o realitate definitivă si premeditată, precum o pătrundere în geniul magnetic al reveriei, si brazii ce-mi caută fereastra odăii ca s-o nedespărtească de magia ultimei nopti de vară, de arhitectura primei zile de toamnă.

Fănuș Neagu

P.S. Lăsăm pe numărul viitor călătoria lui Lucescu la Amsterdam, făcută cu părul vîlvoi și cu pasul negru.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
36
(1 166)
Sîmbătă
8 septembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DIRECTIVELE CONGRESULUI AL XIII-LEA — DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

CERTITUDINILE NOASTRE

Densitatea de evenimente pe unitatea de timp poate sugera însăși starea și însuși modul de a fi la un moment dat, puterea de a concentra în datele ei esențiale istoria care se făurește neîncetat și poartă sigiliul de marcă al propriei noastre contemporaneități. Căci, iată la scurt timp după gloriosul jubileu — ceea de-a 40-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — trecem pe sub arcul toamnei și în plin efort creator spre orizontul unui alt moment — reliefant și hotărîtor pentru destinul națiunii — Congresul al XIII-lea al partidului. Și spre tot ceea ce semnifică acest eveniment în toată proiecția și răsfringerea sa politică, economică și socială, la nivelul întregii țări ca și al fiecărei biografii în parte. Starea între o sărbătoare cu implicații istorice și rang de destin național și un eveniment ca și acel care urmează, de proporțiile unei ample concentrări de spirit și o importanță care se înscrie în continuitatea și consecvența prin care s-au hotărît și se hotărăsc rezolvări de fond ale existenței și dezvoltării patriei, este aceea de lucru, de inspirată și neobosită energie creatoare, de hotărîre și patos viu, revoluționar. O stare de lucru în care se resimt încordări de efort și voință care transformă într-o uriașă retortă gîndurile și sentimentele țării aflate acum pe traiectul celui de-al cincilea deceniu al libertății sale și în deplin consens cu viitorul care-i stă în putere, pentru a-i consolida și pe mai departe temeliile și a-i lumina profilul măreț și distinct, așa cum se vede și se ridică el de pe treptele celor mai de seamă izbînzi de pînă acum.

Proiectul de directive ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000 propun la modul cel mai exact o asemenea stare și se constituie, la scara istoriei imediate, în acel grandios și edificator proiect de viitor ce intră în sfera materializării dinamice, creatoare, ca toate programele gîndite și aplicate în numele oamenilor și pentru oameni, în interesul suprem al întregii națiuni.

Desfășurîndu-se în anul celei de-a 40-a aniversări a libertății noastre, noul forum comunist marchează, așa cum s-a subliniat, parcurgerea unei perioade de profunde transformări revoluționare în economie și structura socială, în gîndirea și modul de existență ale oamenilor, în fizionomia întregii societăți. Producția industrială a țării este astăzi de peste 100 de ori mai mare față de aceea din zorii libertății sale, iar producția agricolă a sporit de circa 7 ori ; au cunoscut o puternică dezvoltare știința, învățămîntul și cultura, s-a desfășurat un vast proces de adîncire și perfecționare a democrației. **„Se poate afirma, fără teamă de a greși** — sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **că în îndelungata sa istorie de peste două mii de ani, în care poporul nostru a parcurs multe etape grele și importante, epoca acestor 40 de ani este cea mai măreață și înfloritoare din întreaga dezvoltare istorico-socială a poporului român".** Este un adevăr emblematic, de neînlocuit acesta și în puterea lui de atracție stau nenumărate alte și alte adevăruri ale existenței noastre ca popor și ca țară, stau indiscutabil adevărurile vii și exacte ale unei opere de întinse și fundamentale proporții economice, morale și sociale prin care națiunea română a străbătut, treaptă cu treaptă, un drum glorios și nu lipsit firește de încercări și greutăți.

Directivele ne însumează ca forță și ne consacră firesc ca destin. Ele își au obîrșia în toți acești 40 de ani de pînă acum și mai ales în ultimele două decenii, în vasta operă teoretică și practică a celui care a dat și un nume acestui timp și acestei istorii, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România. Le dezbatem, ni le însușim și în contextul lor stă și o altă directivă, aceea de inimă și de conștiință prin care în chip hotărît ne îndeplinim o înaltă răspundere față de noi și față de viitorul nostru, și anume realegerea în funcția supremă în partid a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Prezentul și viitorul se continuă astfel, prezentul e consecvent cu sine, iar viitorul se alcătuiește cu certitudine prin fiecare faptă a zilei și clipei de azi. A început deceniul cinci al libertății noastre și prima sa secvență istorică o reprezintă Congresul ale cărui directive le avem acum în față. Cu tot ceea ce comportă ele în realitatea și condiția de fapt a existenței noastre materiale și spirituale.

Luceafărul

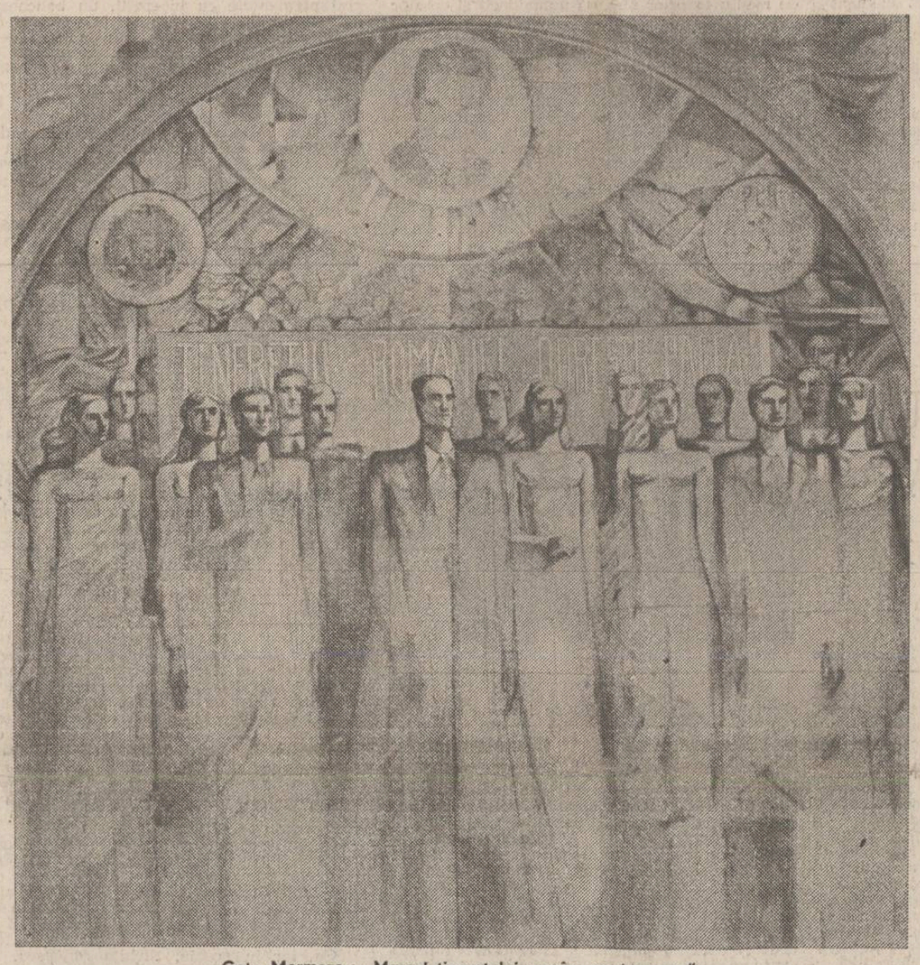

Geta Mermeze : „Marșul tineretului român pentru pace"

Ritmurile înalte ale propășirii

Cît de departe este viitorul, în ce stare se află el, pe ce lungimi de undă ale muncii și creației îl putem cuprinde și cunoaște, de la ce altitudine sau cu ce putere a spiritului îl putem angaja și-i putem înlesni accesul printre noi, la dimensiunea propriei noastre condiții? Îl vedem, acesta este răspunsul, el poate fi văzut la scara prezentului, se asamblează — am putea spune — și dobîndește rezistența gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale. El nu mai este de mult un proiect, ci o stare a existenței în plan economic, moral și social, un reper de o grandioare care acoperă întregul relief al țării și trăiește în inima tuturor generațiilor. El nu este o limită a cunoașterii, ci chiar esența acesteia. Durabil și fascinant, acest viitor pare un uriaș vehicul care ne poartă printre marile înfăptuiri ale prezentului și printre oamenii acestui timp, prin istoria acestor ani pe cît de vie, dinamică și complexă, pe atît de tulburătoare prin tot ceea ce semnifică ea la orizontul gîndirii și acțiunii umane. Din acest motiv viitorul apare ca un criteriu de fond al oricărui demers în materie de progres și civilizație ; el ne propune o inconfundabilă hartă pe care se trasează noi linii, noi volute ale dezvoltării, noi edificii ale propășirii noastre socialiste. Se poate vorbi în acest sens de o adevărată vocație și se poate vorbi, mai ales, de o tradiție a acestei vocații care a dobîndit în anii din urmă un relief monumental. Poporul care a făurit cele mai frumoase legende și a făurit limba în care ne rostim și ne comunicăm gîndurile și sentimentele, el care a construit balada Mioriței și balada Meșterului Manole, care a construit — ca să spunem așa — palate de dor în cîntece din fluier și din frunză, celebrele și în veci neuitatele sale doine, poporul, așadar, și-a confirmat această nemuritoare putere de creație construind ca niciodată pînă acum orașe și sate, uriașe platforme industriale, mari complexe energetice, atîtea alte și alte magistrale economice și sociale, case de cultură, teatre, școli și universități, adevărate laboratoare ale progresului multilateral. Astfel, de la construcția în spirit pe care veacurile existenței noastre au consacrat-o la nivelul unei inconfundabile și prodigioase tradiții, trăim azi la altitudinea unui efort care lasă urme de neșters în durata însăși a patriei și-i sporește neîncetat zestrea și frumusețea ca o mărturie dintre cele mai revelatoare ale epocii contemporane. Nu altceva reprezintă, bunăoară, marile realizări în materie de economie, știință și cultură, pe care cronica ultimelor două decenii le-a consemnat sub titulatura unei condiții fără precedent a istoriei în întreaga sa suită de evenimente și pe întregul traiect al devenirii, al continuității sale neîntrerupte. Nu altceva sînt înseși Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000.

De un sentiment tonic, de referință, se cuprind aceste momente cînd întregul popor meditează la destinele sale și își vede, pînă în pragul celuilalt mileniu, libertatea și independența ridicate pe cele mai înalte trepte ale muncii și creației, în consens cu toate marile sale idealuri. De un sentiment tonic, de referință, se cuprind aceste momente cînd întregul partid, centrul vital al națiunii, se gîndește, în pragul unui strălucitor bilanț, la imaginea în relief material și spiritual a țării și a oamenilor săi pe o durată care a intrat din această vară sub semnul celui de-al doilea deceniu al libertății și dezvoltării sale plenare. Decurge de aici însuși viitorul și decurge însăși starea de certitudine și responsabilitate cu care ieșim în fața istoriei, implicîndu-ne cu toate energiile.

A.I. Zăinescu

Opțiunea vizionară

Orice evaluare a perspectivei implică o miză. Cînd judecata colectivă a unei națiuni ia în considerare prioritățile, direcțiile și dimensiunile viitorului ei, miza nu poate fi alta decît aceea a certitudinii. Cu aceste gînduri am parcurs proiectul Directivelor Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000. Și de la aceste gînduri ni s-a desluși miza lor. Care este, într-adevăr, miza certitudinii. A unei opțiuni vizionare.

În patru decenii de reconstrucție și construcție continuă, România și-a schimbat înfățișarea din temelii, de la sufletul și speranțele oamenilor, pînă la structura și rosturile peisajului țării. În ultimii douăzeci de ani, în Epoca Nicolae Ceaușescu, ritmul acestei prefaceri de esență s-a accelerat considerabil, anexîndu-și un plus de luciditate, un plus de tonică și pătrunzătoare clarviziune. În toți acești ani, am fost mereu martorii transformării proiectelor în realitate, ai transpunerii idealurilor în viață. Și nu numai martorii unui progres programatic, ci și înfăptuitorii lui entuziaști. Și în această clipă, cînd privirile țării se îndreaptă din nou spre un mîine visat, dispunem deja de o experiență în a cumpăni în cuget planurile de viitor ale României, puterea lor de a fi în acord deplin cu posibilitățile și năzuințele acestui popor.

În documentul supus țării spre dezbatere, îmi place să relev un fapt ce se dovedește a fi deosebit de evident. Toate proiectele sociale, eco-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

EPOCĂ ȘI POEZIE

„Țara ca meditație"

Învecinată tipologic cu registrul întoarrii la arhaitatea marilor mituri este ceea ce s-ar putea numi cu un termen sintetic **poezia cetății.** Se includ aici meditația civică, parabola istorică și socială cu scop etic, evaluarea trecutului legendar devenit proiect liric, poezia iubirii de țară exprimată cu franchețe, adeziunea lirică marcată cu fermitate și claritate la înfăptuirile epocii noastre, dar și formele mai subtile în care inspirația patriotică utilizează mijloace alegorice, mitologice etc. Poezia actuală este foarte bogată în creații valoroase evidențiind un **umanism activ,** extins din planul meditației axiologice în cel al răsfringerii directe în actualitate. Dar, a fi actual înseamnă, în poezie, a te înscrie într-un circuit al valorilor eterne.

Unii pornesc de la sursa folclorică ajungînd la o formulă care, deși aparent nu mai are nimic din expresia originară, păstrează în continut fiorul arhetipal. Așa se întîmplă cu poezia lui Gheorghe Pituț, al cărui prim volum, **Poarta cetății** (1966) aduce peisajul pădurilor nordice, primordiale, prin care sensibilitatea se comunică pe sine într-un mod direct, în ciuda intermediarului. **Pădurea** este sinonimă aici cu **cetatea umană,** e o figură a solitudinii ce regăsește motivul securizant al colectivității. „Nevoia de solidaritate umană traversează de altfel teritoriul întregii poezii a lui Gheorghe Pitut" (M. Ungheanu). Arhetipul acestui univers este

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 2-a

Analiză și rememorare narativă

Ia al doilea roman (primul, intitulat **Vina,** a apărut în 1980), poetul Iustin Moraru ne convinge de certa sa vocație pentru genul narativ. **Părinții abstracți** (Editura „Albatros", 1983) constituie o elaborație epică deosebit de ambițioasă atît sub raportul mizei tematico-problematice, cît și în ceea ce privește formele compoziționale pentru care se optează. Examinate împreună, cele două elemente — ideatic-tematică și tehnico-narativă — își demonstrează compatibilitatea de esență. Departe de tentațiile experimentaliste cu scop în sine, autorul riscă a se confrunta cu serioase dificultăți în ambele direcții, fiind, evident, animat de scopul obținerii celei mai convenabile perspective sintetizatoare asupra materiei de viață reală de la care, după toate indicile, se pare că purcede. În principal, două sînt datele obiectiv-narative determinate, chemate să pună în mișcare cutezătorul demers romanesc. Ambele au, prin definiție, un conținut de o gravitate insolită. Dilematica dramă a eroului central, tînărul bărbat Valeriu Dorda, are la origine o dublă obsesie : posibilitatea ca el însuși să fie prins în ghearele unei boli incurabile și obstinația fanatizantă de a afla, acum, în asemenea împrejurări de viață limită, cauzele reale care au dus la moarte, înainte de vreme, pe tatăl său. Enunțînd în asemenea termeni problematica romanului, este lesne de constatat că Iustin Moraru nu ezită a se angaja într-un demers creator investit cu dificultăți maxime. În totul, datele de la care se purcede indică un traseu investigativ circumscris psihologiei abisale și, de aceea, mărturisim deschis, că începutul romanului ne-a cam pus pe gînduri, întrebîndu-ne dacă nu cumva tînărul prozator se angajează într-un efort aflat în vădită disproporție cu posibilitățile sale. Pe măsură însă ce am înaintat cu lectura, îngrijorarea a scăzut simțitor. Faptul vine de acolo că punerea în ecuație narativă a termenilor mai înainte enunțați beneficiază în cea mai mare parte de trasee narative în totul convingătoare prin densitatea lor faptică. Vrem, adică, să spunem, că linia de rezistență a romanului nu o constituie în primul rînd filonul, așa-zicînd, „clinic", concretizînd în sondajele psihico-neurologice exersate de erou asupra sa și a celorlalți, în speță, asupra doctorului Petre David, socotit vinovat de moartea tatălui său. Nu contestăm că și sub acest raport, Iustin Moraru face dovada unei riguroase discipline investigative, atent susținută de cunoașterea temeinică a elementelor specifice : diagnostice, medicamentație, pînă la un punct, psihologia aparte a bolnavului, în opoziție cu aceea a medicului, elemente de atmosferă etc. Mai mult, chiar firul epic propriu-zis, pe axul căruia se înșiruie demersul cvasipolițienesc al lui Valeriu Dorda, un demers menit a-l conduce la elucidarea împrejurărilor și cauzelor în care a fost pus în practică tratamentul medical eronat în cazul tatălui său, face dovada unei abile și inteligente capacități inventive în ordine narativă. Citit din acest unghi romanul captivează realmente.

Însă, marea performanță a prozatorului se relevă pe cuprinsul celuilalt plan epic al scrierii. Anume, ne gîndim la planul retrospectiv declanșat de patetic-obsesivul dor al lui Valeriu Dorda după chipul și ființa tatălui de mult dispărut. În termeni psihoanalitici, de data aceasta, nucleul conceptual chemat să definească tema romanului rezidă în așa numitul complex patern pe care tînă-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Generația luptei cu inerția

Poeme de ● Gheorghe Pituț și ● George Alboiu

În pagina a 3-a

Recurs în procesul lui Horea

de Emil Poenaru

În pagina a 4-a

Geografia prozei tinere

Semnează : ● Nicolae Georgescu ● Mariana Brăescu ● Adr. Dinu Rachieru ● Paul Tutungiu ● Sultana Craia ● Paul Dugneanu

În pagina a 6-a

Aceste mîini

Aceste mîini ca mătasea pe obrazul copilului
mîini de vis prin părul nocturn al iubitei
aceste mîini cuiburi aprinse pe sînii pietroși
de atîta viață dornici să respire
petale de trandafiri aceste mîini mingiind coapsele
de faianță roșietică în iarba îngenunchiată
aceste mîini în rugăciune
tăind pîinea cea de toate zilele
aspre ca ogorul aceste mîini și blînde ca o seară de iunie
aceste mîini pereche
cu o mie de ochi pe întîmplările zilei
mereu ocrotitoare aceste dansatoare pe clapele pianului
din întuneric sculptînd un cîntec de dragoste
Mîini de culoarea florii în care-i de veghe gîndul
imprevizibil îndrăgostit de aceste mîini îndrăgostite
îndrăznind cu zorii pe obrazul de mătase al copilului
mîini de culoarea florii în care-i de frate
cu aceleași semne pe degetele lungi și sonore
mîini însămînțînd mîini la cules
ele însele înflorind în îngeri
în rod
mîini înverzite de cerneala ideii
de roua privirii albăstrite
mîini singure ca niște soldați pe cîmp fără rost
cu secera morții și veșminte închise
cu dinamita-n batiste
aceste mîini suflete deschise în lumină
chip de floarea soarelui

Ion Iuga

Realitatea și filtrele poeziei

Apetitul pentru concret al poeziei moderne își conține riscurile de rigoare pe plan estetic. Poetica realității a devenit o „formula mentis" a liricii actuale, dar asta nu o scutește de abuzuri obiectiviste pseudopoetice. Cum abordează tinerii poeți realitatea ? Iată o întrebare simplă și derutantă prin aerul său jurnalistic, dar incitantă totodată. La începutul celui de-al doilea ciclu al volumului său *), Corneliu Ostahie formulează o parabolă a cunoașterii în care un paradox ne atrage atenția : „Este prea aproape pentru a putea fi văzut !" De la început înțelegem că spiritul moldav al poetului nu e atras de cruzimea detaliilor, de imediatețea concretului, ci păstrează o distanță securizantă față de realitate. Pentru Corneliu Ostahie conștiința poetică e cauza / consecința detașării contemplative. Poezia este un filtru care diafanizează realitatea, îi estompează contururile dîndu-i o consistență lirică. Informul cotidian este prelucrat pînă se transformă într-o parabolă validă artistic. Poetul are deci reverii „lucide", evită hiperobiectivismul care-i tentează pe mulți dintre colegii săi de generație. Corneliu Ostahie nu se sfiește să imagineze o „Atlantidă celestă" adîncă locul unde : „certitudini, evidențe și mari adevăruri / se frecau între ele pulverizîndu-se lent". Locul geometric al poeziei este plasat în lumea virtuală, actul poetic fiind „un joc secund mai pur". Arsenalul cotidianului pătrunde și în lirica sa : „șinele unui tramvai oarecare", „ferestrele hotelului hilton", „măsura pantofilor", „mașina de scris", „civilizația mănușii de box", etc., dar aceste semne citadine sînt asamblate într-un univers **suprareal,** în care semnificațiile accidentalului nu sînt simple elemente de șoc. Vocația pentru concret capătă, la Corneliu Ostahie, de cele mai multe ori, aura unei **transfigurări.** Poetul e atras nu atît de obiecte cît de umbra lor idealiza(n)tă : „o umbră fragilă există întotdeauna oriunde / pe-ntelepciunea anticilor la subsuoara iubitei pe nichelul cel mai curat." Realul e dezvăluit ca revelație nu ca alienare ; concretul nu e absurd ci tonic în consistența lui indubitabilă : „să ies afară din joc să mă sprijin de un perete adevărat / să am revelația exteriorului despre care nici nu credeam că există". Această descoperire a „exteriorului" păstrează însă mereu echilibrul **reflexivității.** Poetul este funciar un melancolic străbătut de fiori romantici. Privirea survolează realitatea ignorînd (sau edulcorînd) stridențele contingentului. Abordarea existenței se face prin filtrele spiritualității integratoare. Poetul nu neagă ci afirmă un univers omogen în desfășurarea lui calmă. Halo-ul reveriei dă o lentoare ireală gesturilor lirice care plutesc într-o pace narcotică : „Vin zilele verii în hanul melancoliei trăgînd după el orașul." Starea predominantă din poemele lui Corneliu Ostahie este contemplația. Poetul idealizează realitatea ridicînd-o la tiparele perfecțiu-

Alexandru Horia

*) **Corneliu Ostahie : „Experiențe pe sufletul viu", Ed. „Eminescu", 1983.**

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

„Generația noastră..."

Reconstituirea — la 1 septembrie 1944, în temeiul Frontului Unic Muncitoresc — a unității sindicale din România, ca urmare a condițiilor politice create în urma declanșării Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a catalizat și procesul de închegare a **Frontului Unic al Tineretului Muncitoresc,** eveniment ce va fi înregistrat atît de presa Partidului Comunist Român („România liberă"), cît și de cea a Partidului Social-Democrat.

La 5 septembrie 1944, delegațiile Uniunii Tineretului Comunist și Uniunii Tineretului Socialist se întruneau **„în vederea tratativelor pentru încheierea Frontului unic de luptă al tineretului".** Cu această ocazie se convenea că realizarea unității de acțiune a celor două organizații este **„o necesitate imediată"** și că programul acesteia **„trebuie să se inspire din platforma Frontului Unic al Partidului Comunist și cel Social-Democrat și să țină seama de nevoile specifice ale tineretului".**

Întrunirea va decurge într-o atmosferă de înțelegere, constatîndu-se identitatea **„punctelor de vedere ale celor două organizații"** referitoare la sarcinile care le stăteau în față : educarea întregului tineret în spirit democratic și antifascist ; mobilizarea acestuia la lupta pentru eliberarea Ardealului de Nord și zdrobirea definitivă a hitlerismului, pentru democratizarea aparatului de stat și curățirea economiei naționale și a armatei de elemente reacționare, antonesciene și legionare, pentru democrati-

Mircea Ichim

Continuare în pag. a 2-a

Lăzarea — „o fereastră spre țară"

Mi-ar fi plăcut să fi trăit aici din cînd în cînd, mai ales dimineața, cînd se înclină pămîntul ca un tînăr în fața iubitei, înainte de a-i spune la revedere.

Mi-ar fi plăcut să fi și murit puțin aici, unde crucile sînt risipite pe deal, între brazi și smeură, de par și ele altfel de arbori de piatră și lemn.

Mi-ar fi plăcut chiar să și vin și să plec de aici, bucuria revederii și tristețea despărțirii fiind aidoma, iar drumul — ireal ca amintirea unei iubiri nefericite. Mi-ar fi plăcut să merg în acest tablou idilic în care pipăi înainte cu piciorul pentru a nu te împiedica de rama lui de argint. Nicăieri sau nicălerea nu se vede mai bine ceea ce a vrut să spună poetul cînd a șoptit : deal-vale, deal-vale...

Mi-ar fi plăcut să fiu chiar prie-

Luminița Tudor

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

MIHAIL DIACONESCU: «Speranţa»

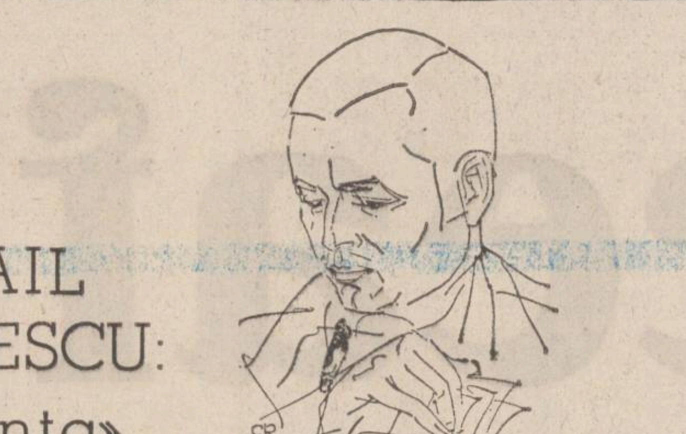

Acincea contribuţie a lui Mihail Diaconescu la o „fenomenologie a spiritului românesc", infăţişată epic, este „Speranţa" (ed. Eminescu, 1984), cea mai consistentă şi, sub raport literar, cea mai valoroasă dintre toate. Este un roman impunător, gros ca o biblie, intruchipind acum lumea moldovenească ottocentescă de dinainte de Unire sub domnia lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea. Să observ mai intii, că romancierul se ţine de ideea lui iniţială şi voieşte să dea intr-adevăr o fenomenologie, indiferent de continuitatea cronologică însă foarte atent la prototipi. El ar fi putut să desfăşoare fresca unui moment crucial de felul epocii ştefaniene ; istoria românească are numeroase „clipe astrale" apte să facă din evenimentul pur o admirabilă substanţă românească. Totuşi, această imagine de popor cu destinul incordat intr-o singură oră hotăritoare nu ii este proprie lui Mihail Diaconescu şi in definitiv ar fi fost şi inoriginală : o dă astăzi şi încă la altitudinea capodoperei Paul Anghel cu „Zăpezile de-acum un veac". Aci, romancierul face, aşadar, fenomenologie reducind materia, care este istoria românilor, la citeva esenţe cu localizare nelegată in timp şi uneori foarte îndepărtate, reductibile totuşi, pe un plan abstract in aşa fel incit să se asemene şi să se completeze.

E, pe de o parte, vorba de umanitatea provinciilor : Mihail Diaconescu s-a fixat intr-un rind in Ardeal („Marele cintec"), apoi in Valahia („Culorile singelui"), in sfirşit „Speranţa" e romanul moldav. „Călătoria spre zei" exemplifică originile, unitatea iniţială a geografiilor, etnogeneza, cum se spune, şi este romanul lui „getic". Dacă geografiile se completează fenomenologic, profesiunile nu, căci pe această temă prozatorul pare monoton cu intenţie : umanitatea iubită de el este cu deosebire de natură intelectuală reducindu-se, cel puţin in ce priveşte pe exponent, la intelectual. Intelectuali sint şi pictorul Pirvu Mutu şi compozitorul Ioan Căian, ritorul Lucaci, domnitorul Ghica de aici au, bineinţeles, preocupaţiuni intelectuale. Ideea de fenomenologie fără mulţimi nu pare extravagantă din moment ce romancierul voieşte a studia esenţe şi pe de altă parte nici nu se poate zice că umanitatea prozei lui s-ar reduce la aceştia. Sint, peste tot, chipuri numeroase căci realitatea istoriei reconstituite nu i se pare romancierului de neglijat. Cu toate acestea, romanul e la Mihail Diaconescu expresia unui destin indeobşte singuratic şi nu aceea a unui intreg popor de condiţie solitară, precum este la Paul Anghel, unde noţiunea de unic se inaltă pină la rasele misterioase. Atit cit şi-a propus, prozatorul urmează cu tenacitate şi nu sint din acest motiv temeiuri spre a-l combate.

„Speranţa" e, am notat, cel mai valoros produ duct, dovedind că romancierul e in fine maturizat în datele lui; romanul il reprezintă şi in pozitiv şi in negativ. El se poate povesti uşor, căci populismul epic ii place lui Mihail Diaconescu, insă nu e de nici o insemnătate a desfăşura aceasta din moment ce nu invenţia inalţă faptele la estetic : evenimentul românesc e in datele esenţiale eveniment atestat. Mă rezum să notez că „Speranţa" conţine istoria unui eşec şi exemplifică un destin tragic, de ins a cărui oră istorică nu a sunat deocamdată (Hegel a descris un astfel de compus) : Grigore Alexandru Ghica al X-lea domneşte intr-o Moldovă tulburată de felurite imperii, ţine piept diverselor fracţiuni politice, face, in sfirşit, o boală curioasă, se retrage in Franţa şi intr-un acces acut al maladiei, constind in angoase irezistibile combinate cu halucinaţii, işi ia zilele. Aceasta e schema, verificabilă probabil, ceea ce nu pune pe romancier in concurenţă cu istoricul căci a reconstitui cu exactitate nu presupune a lăsa deoparte invenţia de amănunt, care aceea face viaţa literaturii. În „Speranţa", acest element nu e fără consistenţă şi e in felul lui original. „Speranţa" e, mai mult decit celelalte, romanul cosmopolit al lui Mihail Diaconescu, lumea lui este europeană in chipul unei aglomeraţii de francezi, ruşi, turci şi austrieci, o lume pestriţă vieţuind intr-o Moldovă aproape de sufocaţie (aci modelul notoriu este Paul Anghel, cu „Zăpezile" lui), plină de scandaluri mondene şi politice, exemplificind o infruntare intre un spirit luminat, viitorist, care este domnitorul, şi dregătorii incăpăţinaţi, o hoardă de inşi cu instincte conservatoare inapţi de inţelegere istorică („Despot vodă" nu e altceva). Europeismul acesta nu rămine la figuraţie, el a pătruns (ori cel puţin aşa ar fi voit romancierul) pină la senzorial chiar dacă acesta este european numai prin ilustrativism. Pe această linie, prozatorul face o bună reconstituire de „roman bourgeois", evocind mincări, porţelanuri şi interioare rafinate, totuşi abia pregnante esteticeşte, căci fineţea se reduce aci la denumiri franţuzeşti de alimente şi la precizări de mărci de mobilier. A zice că unul ingurgitează, „le gateau de la reine", „chocolat à la Grenoble", „créme fouetée", că altul bea vinuri seci „Etoile de la Duchesse şi „La Blonde griséв de Nancy", purtind legat de git un papillon roşu şi locuind in interioare cu goblenuri lucrate la „Manufacture royale des meubles de la couronne" e intr-adevăr un indiciu documentar, prozatorul e insă un creator de mediu exterior nu insă numaidecit şi creator de viaţă epocii, care se ascunde in mentalităţi. Volubilitatea epică a prozatorului este mare insă în absenţa simţului de amănunţire pare superficială. Vodă, privit la masa de dimineaţă, ospătind cu diplomaţii, călătorind — acestea sint scene asupra cărora prozatorul nu crede că ar trebui să se oprească altfel decit prin comunicarea biografiei fiecăruia în parte, de la naştere şi pină in prezent. El se reţine intotdeauna de la euforia senzaţiilor fiind însă simpatic prin amestecul decorativ de mentalităţi, abia presimţite. Scenele de iatac, de pildă, au coloare conachiană de o masculinitate leneşă şi impiedicată, bărbatul desfăşurind mişcări emoţionate, mici ; tandreţea lui nu e atică ci asianică. Vodă e un grec nu un autohton şi in chestiunea erotică prozatorul a prelungit o expresie umană nelocală. Amorul local are mult androcentrism şi la români femeia stă lingă bărbat in chip de insoţitoare mută fiind un apendice al virilului, inţeles ca principiu universal. De la vlădică pină la opincă autohtonul se însoţeşte cu femeia repudiind ah-turile supărătoare şi care ii dau reaua senzaţie a moliciunii. Aşa se comportă boierimea intrigantă care e dispreţuitoare de femei, aşa fac in general localnicii, insă europenii au moliciuni care ii fac sceptici fiind filosofi nu politicieni. Vodă este european, cu un „ce" feminin, dregătorii sint politicieni, bărbaţi.

Politica a cuprins, precum o molimă, toate minţile infăţişindu-se mai cu seamă sub forma conspiraţiei : Vodă conspiră cu metresa în budoar (Ştef Gheorghidiu făcea insă filosofie), boierii uneltesc contra lui Vodă, austriecii au ce au de impărţit cu otomanii care nici aceştia nu iubesc nici pe ei şi nici pe moldoveni. Din această conspiraţie epidemică putea ieşi un mare roman al conjuraţiilor universale. Putea ieşi însă nu a ieşit, căci „Speranţa" e mai degrabă romanul „romantic" al lui Mihail Diaconescu de unde nu lipsesc exotismele, rafinamentul, maladiile, complotul, amorul secret, senzaţionalul in felul evenimentului imprevizibil. În ciuda acestei porniri către spectaculos, foarte pronunţată aci, romancierul e mai degrabă virtuoz pe latura documentarismului unde nu cred că i se pot reproşa prea multe. Umanitatea lui e, de aceea, o umanitate de muzeu fiindcă Mihail Diaconescu nu pune decit arareori oamenii să se mişte plauzibil. În optica lui, un roman ar fi o inşiruire de tablouri şi rind pe rind se desfăşoară aci masa de dimineaţă a domnitorului, conversaţiile, o călătorie, o intrigă, o criză nervoasă şi aşa mai departe. „Speranţa" e, sub aspectul metodei, un roman teatral şi descriptiv, amănunţit in desfăşurarea de poliptic, o proză a restituţiei documentare şi ca să inţelegem un gest, o propoziţiune, o grimasă, prozatorul ne spune numaidecit totul, de la genealogie pină la starea sanitară. În sfirşit, e aci imaginea unei lumi instituţionale aproape fără viaţă civilă, căci oamenii trăiesc puţin in chip de particulari. O prezentare de miniştri se intinde pe multe pagini pigmentate cu biografii, un banchet pare golit de culori căci e intrerupt de mari digresiuni. Mihail Diaconescu e un bun romancier al documentarului, cu inventivitate mărginită de obligaţia verosimilităţii, adept al unui principiu creator pozitivist cu insă o ideologie romantică asupra umanităţii pe care in accepţiunea lui ar salva-o indivizii inclasabili. De o indiscutabilă inteligenţă este aci descripţia maladiei mintale, terminată cu un suicid, exemplu de proză a bizarului şi a tenebrosului unde romancierul a pus, in gust romantic, imaginaţia groazei şi magia exorcistică populară.

Artur Silvestri

POMPILIU MARCEA: «Concordanţe şi controverse»

Impresia cea mai puternică pe care o comunică la lectură cărţile profesorului Pompiliu Marcea este aceea de soliditate. Soliditate a informaţiei, a demonstraţiei şi a gustului (ordinea poate fi schimbată fără a afecta definiţia). Altfel spus, Pompiliu Marcea este un critic pe care te poţi baza, căci, asemenea venerabilului Şerban Cioculescu (unul dintre, inţelegem, modelele sale, elogiate in repetate rinduri) el refuză tentaţiile „criticii creatoare" ori mirajele „lecturilor infidele" (in replică, o carte a sa se numeşte, tranşant, **Lecturi fidele**) păstrindu-se mereu aproape de textul comentat, căruia ii solicită, hermeneutic, probele necesare edificării judecăţii de valoare. Dreapta măsură a lucrurilor, prealabila cumpănire prezidează demersul său critic, intr-o încercare de obiectivare rară in critica noastră contemporană. Condiţia unei asemenea procedări este, fără indoială, probitatea intelectuală, izvorită, la rindul ei, din onestitatea morală. Consecutiv, „crezul" său critic este exprimat in **Concordanţe şi controverse** (Editura Eminescu, 1983), net şi respectat cu omenesc posibilă stricteţe : „Adevărul, spre care, desigur, fiecare tindem, nu se obţine prin ipostaza expectativă, a indiferenţei, a absenţei riscului, ci, dimpotrivă, prin fermitatea opiniilor, prin confruntarea lor pe calea dezbaterilor. Mandarinatul critic nu este, in nici un caz o soluţie in literatură şi in nici un domeniu al vieţii spirituale. Nu de diversitate, de infruntare, de confruntare a opiniilor avem a ne teme, ci, dimpotrivă, de monotonie şi uniformitate, de alinierea comodă şi convenţională, de apatie in cultură. Evident, cu o condiţie de la sine-nţeleasă : atitudinea pe care o adoptăm să fie animată de o perfectă bună credinţă, de dragostea pentru adevăratele valori spirituale, indiferent din partea cui vin, prieteni, rude, necunoscuţi, adversari. Să cădem o dată pentru totdeauna de acord că şi cei apropiaţi nouă sufleteşte pot rata o carte, n-au fost hărăziţi să producă, in serie, numai capodopere, şi că, de asemenea, adversarii noştri cei mai detestaţi (voluptatea de a ne detesta nu ne ocoleşte, din păcate !) n-au fost expropriaţi de talent şi că pot şi ei, măcar din cind in cind, să dea ceva ca lumea. Legile, scrise sau nu, ale cavalerismului, innobilează şi azi". Am citat **in extenso** nu pentru originalitatea ideilor, ci din convingerea că respectarea acestor norme de bun simţ, ar putea vindeca critica de maladii pernicioase. Nu sint, bănuiesc că s-a observat, adeptul criticii cu menajamente, zaharicoasă şi **bleagă, dar** cred şi eu că in faţa valorii autentice umorile criticului trebuie să cedeze necondiţionat. De aceea, criteriile lui Pompiliu Marcea îmi apar ca reconfortante. Mai cu seamă că ele nu rămin simple afirmaţii, ci se exercită in practică. Astfel, pentru a da un exemplu, in articolul „O carte importantă sau... desprinderea de noi inşine" (volumul **Concordanţe şi controverse** este o culegere de articole, sinteze, cronici, recenzii, publicate în ultimii ani in presa literară) Pompiliu Marcea elogiază, argumentat, **Geschichte der rumänischer Litteratur**, compendiu de istorie a literaturii române, destinat străinătăţii, publicat de Marian Popa la Editura „Univers". Şi asta deşi, ne avertizează totuşi orgolios autorul recenziei, „Marian Popa este, hotărit, un ins incomod, cu gesturi şi reacţii plebeiene, uneori. Faţă de cel ce subsemnează a comis, o dată, o injustiţie persistentă, ce nu poate fi, cu nimic, reparată. Dar, oare, să nu reuşim să ne ridicăm deasupra noastră inşine ? Să fi dispărut cu totul cavalerismul de a recunoaşte meritele celor pe care nu-i agreăm? Ar fi prea de tot". Nu cunosc şi nici nu mă interesează subiectul injustiţiei evocate aici, dar, dacă aşa vor fi stind lucrurile, să aplaudăm frumuseţea gestului şi calitatea replicilor. „Cavalerismul" se exercită, se inţelege, doar in prezenţa unui preopinent onest. Cind se află in faţa mistificaţiilor, P. Marcea „atacă", fără menajamente, chiar dacă autorul este... o autoare. Este cazul articolului „Între Călinescu şi Lovinescu?" in care ironia rece potenţează demonstrarea falsităţii şi tendenţiozităţii cărţii Ilenei Vrancea, dedicate lui Lovinescu. Pe puţine pagini, detractoarea lui Călinescu este „executată" in stil maiorescian. Adică, fără dreptul la replică. Altfel, Pompiliu Marcea este un critic prevenitor, ceremonios chiar, in adresarea reproşurilor, fără însă a le eluda, atunci cind situaţia şi propria conştiinţă critică le impun. Intr-un studiu din secţiunea **Sinteze** (in afara acesteia volumul mai cuprinde **Controverse, Sadoveniana, Autori şi cărţi, Cioculesciana**) intitulat „Romanul românesc de azi", criticul procedează la o comparaţie, cantitativă şi calitativă, a romanelor apărute in 1930 şi 1980, ambele repere cronologice fiind socotite, prin consensul criticii, benefice romanului. Analiza, strinsă şi adecvată, conduce la concluzia superiorităţii, conform criteriilor avute in vedere, a producţiei editoriale din anul de sfirşit al deceniului 8. Iată cum introduce criticul rezervele sale la romanele lui Paul Georgescu : „N-ar fi elegant din parte-ne să dăm reţete, nici chiar sugestii lui Paul Georgescu, experimentat slujitor al slovei. Ş-apoi fiecare om se cuvine să comită propriile-i greşeli, nu pe ale altora. O opinie ne poate fi însă ingăduită, ca o simplă convingere a noastră cu nimic indreptată spre autor : credem că Paul Georgescu va fi in stare să dea o carte mare (de ce nu o capodoperă ?) in măsura in care işi va reprima demonul caricatural, inclinaţia (probabil greu de strunit) spre şarja caracterologică sau filologică. Prozator analitic, cu viziuni kafkiene, el este, deocamdată, fascinat in egală măsură de spiritul lui Caragiale. Ar putea spune „entre les deux, mon coeur balance". Ca şi in căsnicie, însă, probabil că se impune opţiunea (...). Dar poate că greşim, poate tocmai in această simbioză conciliantă stă destinul de romancier al lui Paul Georgescu". Se inţelege — şi de aici şi din intregul mod de a profesa critica — neincrederea funciară in infailibilitatea judecăţilor şi, totodată, voinţa expresă de a micşora la minimum marja extraliterară a actului critic. Precauţia tonului şi supravegherea limbajului nu inseamnă, nicidecum, in cazul lui Pompiliu Marcea, menajare conjuncturală a cine ştie căror susceptibilităţi. O arată intreaga activitate a criticului. De aceea, ni s-a părut nefirească, in acest volum, concluzia articolului „Panorama poeziei româneşti contemporane", dedicat lucrării colective **Literatura română contemporană vol. I. Poezia**, intreprinsă de cercetătorii de la Institutul „Călinescu". Critica s-a exprimat in termeni indeajuns de clari asupra lipsei de valoare a volumului. Însuşi Pompiliu Marcea, in acest articol, enumeră o serie de carenţe, suficiente pentru a conduce la concluzia eşecului. Şi totuşi : „Actuala carte — tipărită la Editura Academiei, este alături de cele care au precedat-o in acest domeniu un nou pas spre obţinerea panoramei ideale, dacă o asemenea performanţă poate fi atinsă in condiţiile unei mişcări poetice care creşte, anual, cu citeva zeci de nume noi şi cu peste 200 de volume de versuri". Criticul este aici mult prea concesiv. Probabil, in ideea că decit nimic mai bine ceva. Ceea ce, la urma urmei, se justifică in raţionalismul criticii lui Pompiliu Marcea.

În secţiunea **Sinteze** (din care face parte, oarecum abuziv, şi recenzia amintită mai devreme) criticul abordează chestiuni de mai mare generalitate. Astfel, este abordată problema specificului naţional, inţeles, in linie maioresciană, ca şansă de afirmare in universalitate, in articolul „Arta naţională" — fereastră deschisă spre lume". În „Trei etape ale literaturii române", raportindu-se la ultimele patru decenii, criticul distinge, intre 1945—1947, o **etapă de resuscitare a valorilor** ; din 1948, una de **confuzie a valorilor**, avind ca efect ofensiva mediocrizării ; după 1963, **etapa restabilirii criteriului axiologic.** Exemplificările sint dintre cele mai convingătoare. În alte articole, criticul analizează romanul politic românesc actual, după ce-i află specificul in caracterul politic al temei, conflictului şi tipologiei ; inregistrează succesele poeziei şi prozei in perioada 1965—1980, perioadă emulativă, avind ca efect diversitatea temelor şi modalităţilor ; observă slaba reprezentare a ţăranului român in literatura actuală şi o explică prin dificultăţile de a surprinde dinamismul ce caracterizează evoluţia acestei clase sociale ; subliniază valoarea deosebită a autenticei poezii patriotice ; studiază relaţia revoluţie-literatură, relevind afinităţile ; reciteşte „lecţia clasicilor", desprinzind inaltul patriotism al creaţiei şi acţiunii culturale a acestora. Ceea ce spune Pompiliu Marcea nu este neapărat nou, dar criticul, reluind idei de circulaţie generală, nuanţează cu fineţe, exemplifică adecvat, găseşte tonul potrivit, ferindu-se de ariditatea didacticistă. Încă o dată, impresia este de soliditate şi sobrietate.

În secţiunea **Sadoveniana**, intre alte contribuţii, autorul dă măsura forţei sale analitice, in studiul „Două romane istorice sadoveniene". Este vorba de **Zodia cancerului şi Creanga de aur.** În primul caz, criticul anulează interpretările, indeajuns de circulate, potrivit căruia romanul demonstrează distanţa de civilizaţie intre Occident şi Orient. În analiza la **Creanga de aur** demonstraţia vizează incadrarea cărţii în categoria „romanului filozofic sui-generis, cu inflexiuni voltaireiene, dar mai ales cu libertăţile de gindire ale unui Anatole France in ce priveşte zugrăvirea şi aprecierea vieţii din imperiul creştin al Bizanţului".

Secţiunea **Autori şi cărţi** este exact ceea ce o arată a fi titlul. Criticul işi alege aici mizele şi-şi numeşte preferinţele : Marin Preda cu **Cel mai iubit dintre păminteni**, Ion Lăncrănjan cu **Fiul secetei**, Augustin Buzura cu **Vocile nopţii**, Paul Anghel cu romanele din ciclul **Zăpezile de-acum un veac**, Vasile Rebreanu şi Nicolae Velea, iar in poezie, Nichita Stănescu, Eugen Jebeleanu cu **Hanibal**, Geo Dumitrescu in antologia **Jurnal de campanie**, Constanţa Buzea, Adrian Păunescu cu **Manifest pentru sănătatea pămintului**, Nicolae Dragoş cu **Ingindurat ca pietrele munţilor.** În critică, sint recenzaţi Adrian Marino cu **Hermeneutica lui Mircea Eliade** şi Valeriu Râpeanu cu **Cultură şi istorie.** Sint cronici şi recenzii care denotă siguranţa formulărilor, precizia analizei, exactitatea diagnosticului, gustul sigur, căci exersat. Ultima secţiune a cărţii, **Cioculesciana**, conţine elogiul mai tinărului confrate adus decanului criticii româneşti, academicianul Şerban Cioculescu. Pompiliu Marcea il situează, exact, pe acesta in imediata descendenţă maioresciană (Lovinescu il aşezase, cronologic, in a treia generaţie post maioresciană), de autorul **Criticilor** apropiindu-l : „1) fundamentul raţionalist al gindirii ; 2) ponderea accentuată pe care o ocupă observaţiile de limbaj in aprecierea literară ; 3) frecvenţa ironiei".

Aceste trăsături, cu cite un bemol la ultimele două, la care am adăuga atenţia deosebită acordată funcţiei etice a literaturii, reprezintă şi notele dominante ale scrisului lui Pompiliu Marcea, dovedite încă o dată in aceste **Concordanţe şi controverse**, cartea unui spirit echilibrat, care inspiră incredere şi comunică certitudine.

Valentin F. Mihăescu

„Ţara ca meditaţie"

Urmare din pag. 1

familia, „univers odihnitor" parcurgind o hartă imaginară sugestivă : de la „satul meu" — sat in care „fiecare om povesteşte / că strămoşul său / a fost impărat şi soţia aceluia / era o zeită din Dacia veche" — la cosmosul intreg. Familia este, in ordinea liniară a existentei, cea dintii intruchipare a patriei. Vin apoi „strămoşii", urmele adinci săpate in constiinţă. Această poetică a solidarităţii se construieste pe un fond sufletesc robust, fără a fi lipsită de coerente, expresive nelinisti.

Satul este matca, **patria** sub infăţisarea ei esenţializată, justificativă in plan axiologic. Tradiţia ardeleană în legătură cu care poate fi analizată si lirica lui Gh. Pituţ, răzbate în poezia ultimelor decenii cu o forţă deosebită. În descendenţa lui Octavian Goga se cuvine aşezată, global, poezia lui Ioan Alexandru din **Imne.** Desigur, e vorba de latura tradiţional-monografică din lirica bardului de la Răşinari, peste care se suprapune vizionarismul original al autorului **Vămilor Pustiei.** Monografia in tonalităti imnice constituie — şi instituie un tipar distinct de poezie a cetăţii umane. Figurile profane se transformă în figuri simbolice, evenimentul parcurge calea substanţializării morale, se universalizează — la dimensiunea mitului. **Istoria** este deopotrivă a **colectivităţii** şi a **individului.** Se află aici insusi sensul metafizicii acestei literaturi : o metafizică a colectivităţii respectind la proporţii universale metafizica individului. Actul — sentimental, social, politic, intr-un cuvint istoric — se implineşte firesc prin semnificaţia care il transcende. Atare aspect e observabil de la poemul glorificind imagini de eroi pină la poeziile in care, pe urmele şi mai direct vizibile ale lui Goga, apar chipuri heraldice de ţărani transilvăneni, „sfinti" coboriti din icoana amintirii într-un peisaj încă aureolat de „lumina lină". Eroii neamului nu sint în poezia lui Ioan Alexandru numai simboluri ale colectivităţii, ci şi figuri ale rememorării, pretexte pentru derularea „istoriei personale", **afirmatii** străbătute de „duhul iubirii". De această reciprocitate vorbeşte adesea poetul : „Din Dealul Hulii cu Iancu Avram / Privesc Cimpia Libertăţii sfintă / Şi-aud oceanul de ţărani iobagi / Sub cerul tricolor cum se frămintă. / Ceasul inalt m-a aruncat pe cal / Urechile îmi ţiuie de bucurie / Pe Ioan şi Toader din strămoşii mei / Îi văd acolo-n vale cum invie. // Unde se string în cuget la un loc / Citeva mii de cugete din ţară / Pe limbi de foc din stele mai presus / Duhul iubirii veşnice coboară. / Sumanul alb pe umerele lor / Mijlocu-ncins cu aprige şerpare / Uscat e capul de pustiu si vint / Si ochii storsi de dor si lăcrămare." **(Cimpia Libertăţii). Iubirea** e inteleasă ca unitate conceptuală, de pură factură imnică. Imnul contine ca pe un principiu fundamental tendinta de reinveşmintare în sacralitate a tot ce atinge. În această ordine, logosul este intruchiparea patriei, patria este structura universală a logosului. Sentimentul patriotic este prima si ultima infăţisare a vocaţiei cosmice, căci preamărind naşterea logosului — universalitatea acestei iluminări — poetul ajunge să consacre **imaginea patriei.**

În planul structurilor literare, Ioan Alexandru este poetul imnic de cea mai clară factură din literatura română. Indiferent care va fi peste citeva decenii audienţa poeziei sale, peste acest aspect nu credem că se va putea trece. El ţine de domeniul evidenţei: prin imnurile lui Ioan Alexandru se acoperă unul dintre „golurile" istoriei literare româneşti. Şi nu facem astfel neapărat o judecată de valoare. Lipseste literaturii române poezia imnică, în inteles specializat **mitologic**, asa cum lipseste tragedia în acceptia ei clasică. Trebuie înţeleasă apoi această afirmaţie nu mai diacronic ci şi sincronic. Cele sase volume de imnuri ale lui Ioan Alexandru, apărute în intervalul 1973—1983, nuanţează peisajul liric contemporan, fiind în acelasi timp si un prag aparte al creatiei autorului.

La confluenta motivului **iubirii** din poezia lui Ioan Alexandru se găseste lirica lui Ion Horea, poet al „iubirii de oameni", cum a fost definit. Vocaţia de liric vizionar se împlineste si aici printr-o adincă simpatie si solidaritate cu fapte, figuri, locuri simbolice, intr-o manieră mai apropiată, e adevărat, de poezia bucolică. Patria este inventarul sufletesc al imaginilor „pastelate", scăldate de o percepţie luminoasă pe care umbrele melancolice nu fac decit să o evidenţieze. Ciclul anotimpurilor, pădurea, zăpezile, lumina (lumina purpurie si lumina stinsă, caldă, familiară — „murmurul luminii"), copilăria în sat, plugul, „graiul limpede al ploii" sint motivele care sensibilizează atmosfera de nobilă discreţie a acestei poezii. În ea răzbate sunetul **vechimii** si al **statorniciei.** La Adrian Popescu, trăirea nostalgică a **strălucirii** universale derivă în celebrarea sclipitoarelor vremuri trecute, a vietii apuse din „provinciile Imperiului". Ca la poetii manierişti, **inventia** e asimilată din mers **naturii**, cunoasterea fictivă premerge cunoasterea reală. Discurs preferenţial, poezia sa presupune o viziune în care egalitatea, asemănarea, analogia sint principiile subterane ale **aranjamentului.** Din functionarea analogică se desprind citeva figuri cu identitate supratextuală : zmeura, diamantul, fulgerul, finul, fagurii. A sărbători o „patrie de faguri" e aici a te dedica imaginii scumpe a **patriei.** „Provinciile Imperiului", care contin substanţa melancolică a tuturor acestor figuri, impun si sensul patriotismului poeziei lui Adrian Popescu, vehiculat în forme artistice atit de firesti si delicate. Întreaga dezvoltare imaginară, cu strălucirea si eleganta ei, crescută intr-o singurătate care are ceva de **stemă** medievală ori de **jneapăn** izolat pe coltul de stincă, este un memento al patriei eterne.

Imnică, sensibilizată extrem de nostalgia paradisului pierdut, poezia lui Dan Verona exaltă **virtuţile inefabile.** De la reprezentările mitologice, paradisiace din primele volume, în care simbolurile consacrate ale măslinului, cornului de aur, trandafirului, fluturelui aduc impresia de fertilitate, pace, incredere, autorul a trecut la o poezie parabolică în sens cetătenesc. Dan Verona ne vorbeste acum despre uriasele tragedii ce asaltează iesirea în lume a „virtutilor inefabile" ; pericolul nuclear, mirajul puterii, distrugerii constiintei si a formelor de solidaritate. Poetul devine vocea unui **eu social.**

Ţara ca meditaţie, preluind un titlu al lui Dan Mutaşcu : semnificaţia pe care poezia solidarităţii civice, sociale o atinge finalmente explicind resorturile devenirii, dialectica evolutiei. Volumul citat adună într-o formulă edificatoare poeme inchinate „ostaşilor spiritului", de la reveria-parafrază mitică **(Întoarcerea lui Zamolxe)** la seria incepută cu evocarea lui Miron Costin si terminată cu „flăcările" pinzelor lui Ţuculescu, Nicolae Dan Fruntelată scrie un sensibil volum de poezie militantă intitulat **Viaţa in limba română** (1982). Nicolae Dragoş înfăţişează, aproape intotdeauna, poziţia poetului-cetăţean, pentru care cuvintul are rolul şi misiunea unei inalte obiectivări : „Cuvintul e fereastră-acestui timp / de cutezantă si de gind lucid." Efortul său creator, fecundat de imaginea grandioasei prefaceri, îl arată solidar cu truda comună, ale cărei simboluri si le asumă, printr-o suavă contopire. În **Urcă muntii prin timp** autorul imaginează „vuietul nesfirşit", ce răsare din adinc pentru a se împlini. În faţa uriasei miscări a naturii actiunea livrescă rămine un orgoliu „asfintit".

„Ţara ca meditaţie" apare la Nichita Stănescu, autorul unor excelente volume de lirică patriotică **(Roşu vertical**, 1967, **Un pămint numit România**, 1969), ca paralelism între individ şi colectivitate, între subiectul „dinlăuntru" si cel „dinafară", între **eu** si **cosmos.** („Patrie, săgeată cu care ţintesc infinitul"). Paralelismul sfirşeste intr-o simbolică îmbrăţisare din care tisneste „pasărea măiastră", figură a elanului creator, a idealului : „Oh, si ce am sfint pe lume, / dulcele pămint al tău, de vis / şi tot ce-i în tine nume / de caisă din cais — // Totul, tot ce este adevăr / stă-n îmbrăţişarea noastră, / ramură cu flori de măr / si c-o pasăre măiastră." **(Ţara).** La Grigore Hagiu **patria** este una din formele abstractizate în „sfera ginditoare", asadar totalitatea revărsării inăuntru. Patria se gindeste pe sine, eul se dizolvă în colectivitate. E sensul concludent al mistuirii, al arderii „înlăuntrul fenomenelor", intr-un mod similar cu superba imagine a angajării si demnităţii umane din finalul celei de-a **Unsprezecea elegii** de Nichita Stănescu : „Dar mai înainte de toate, / noi sintem semintele si ne pregătim / din noi însine să ne azvirlim în altceva / cu mult mai inalt, în altceva... / care poartă numele primăverii... / A fi inlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor. // A fi sămînţă si a te sprijin / de propriul tău pămint".

BREVIAR

■ **VIITORUL LITERAŢILOR.** Mult mai pronunţată decit in alte dăţi este prezenţa scriitorilor în paginile revistei „Urzica", semn nu doar de valorificare a unor forţe literare adevărate ci şi de profesionalism. Fabule publică Nicolae Dragoş, a cărui activitate de fabulist s-a concentrat chiar şi într-un volum recent, proze ingenioase, in spiritul care l-a făcut celebru şi... monoton, dă Mircea Horia Simionescu, Valentin Silvestru vine cu o proză interesantă, mişcătoare, acidă, în stilul caracteristic. Mai recent dedaţi umorului sint tinerii prozatori Marius Tupan (un foarte bun romancier al imaginarului) şi Ion Tipsie, pină mai deunăzi autor de „policier". Cu aceştia, şi cu alte semnături „bune" chiar dacă fără cursivitate in revistă (Al. Andriţoiu, Mihai Beniuc, Radu Theodoru) „Urzica" face figură în primul rind de publicaţie literară".

■ **ECHINOX.** Remarcăm de citeva numere prezenţa in revista clujeană **Echinox** a unor tineri critici care prin activitate jurnalistică susţinută pot asigura continuitatea şcolii literare transilvane. Cu Ştefan Melancu, Corin Braga, Ruxandra Cesereanu, „Echinoxul" de azi are o echipă de eseişti apţi de o înaintare literară pozitivă. Alături de ei, comentariile filozofice ale lui Eugen S. Cucerzan şi D. D. Cenuşer se reţin.

■ **IARĂŞI GENERAŢIA TINĂRĂ.** Judicioase observaţii asupra generaţiei tinere face intr-un interviu din revista „Orizont" (nr. 35) poetul Vladimir Ciocov. „În legătură cu generaţia tinără, zice el, am mai vorbit altă dată. Ce să spun ? — mi-e dragă această generaţie, care bate la poarta literaturii sau a şi intrat în ea. Îmi plac, in primul rind, talentele adevărate, mai puţin aceia care se forţează cu tot dinadinsul să devină scriitori. Astăzi nu e prea greu să te faci scriitor, aşa gindesc unii, şi în unele cazuri au şi dreptate".

■ **DOI CRITICI TINERI.** Critici tineri, cu o activitate îndeajuns de impunătoare mai ales în revista „Ramuri", sint Romulus Diaconescu şi Constantin Dumitrache. Întiiul este şi autorul unei valoroase panorame a literaturii dramatice româneşti contemporane, lipsită de prejudecăţi şi scrisă cu fluenţă. Al doilea, mai puţin activ sub raportul contribuţiilor personale (a tipărit numai o carte de interviuri) e recunoscut pentru simţul echilibrului care il mină in majoritatea intervenţiilor lui publicistice. În „Ramuri" nr. 8 fiecare publică eseuri de sinteză care merită o menţiune. Romulus Diaconescu scriind despre „personaj în dramaturgia contemporană" iar C. Dumitrache despre „omul nou ca personaj literar". Sint încercări de a privi literatura dintr-o optică a problematicii morale şi sociologice, făcute cu spirit critic, cu simţ moral, dintr-o perspectivă politică pozitivă.

■ **ANALIZA ŞI SINTEZA.** Numeroasele sinteze apărute în ultimele săptămini în publicaţiile literare conţin adeseori observaţii care se pot lua in considerare mai ales dacă ele vin de la critici lipsiţi de prejudecăţi şi de ideea de a utiliza orice moment spre a repune în circulaţie teze pe care le îndrăgesc excesiv. În general, echilibrul pare a caracteriza spiritul acestor intervenţii gazetăreşti şi a găsi însuşiri pozitive în ele nici nu este greu. Să observăm că sinteza e mereu însoţită de analiză şi chiar dacă aceasta de pe urmă nu e desfăşurată, soliditatea analitică se poate întrevedea cu uşurinţă. Iată, de pildă, o bună contribuţie a lui Petru Poantă, din „Tribuna" nr. 33, intitulată „Momente ale literaturii tinere". Criticul face acolo, mai intii, precizarea judicioasă că literatura tinără nu însemnează, aşa cum se crede în general, producţia celor mai recenţi autori şi semnalează însemnătatea aşa-zisului grup „echinoxist", eliminat uneori din ierarhiile curente : „Promoţia anilor '70 măgulită iniţial de elogiile sporadice asupra tinereţii ei miraculoase se vede lăsată în jurul virstei de 40 de ani cam în aceeaşi situaţie de tinără speranţă". Criticul face, aşadar, un act reparator notind bine o caracteristică a acestei serii literare pe care etichetele subtile dar minimalizatoare au obturat-o de multe ori : „ei apar întrucitva «tradiţionalişti» faţă de citeva experimentalisme tardive, consumate zgomotos atit la începutul cit şi la sfirşitul deceniului opt." Nu putea lipsi de aici şi problema criticii, despre care Petru Poantă face observaţii judicioase : „Poate chiar la sugestia scriitorilor sau sub presiunea unor factori externi creaţiei criticii văd în literatură un fel de competiţie. Şi astfel apar ciudate clasamente pe termen scurt, se organizează periodic clasamente cu arbitraje dubioase, pe categorii de virstă în primul rind".

■ **PANAIT ISTRATI, PERSONAJ DRAMATIC.** Ar fi fost şi de neimaginat ca Panait Istrati, vagantul scriitor cu o atit de controversată biografie, să nu devină şi personaj de piesă de teatru. El intră, aşadar, în lumea imaginară a dramaturgiei româneşti, odată cu interesanta contribuţie dramaturgică a brăileanului Ion Bălan, autor al unei documentate şi inteligente evocări care propune un inedit punct de vedere asupra lui Panait Istrati suprins în perioada lui românească, de dinaintea călătoriilor europene. Dramaturgul a cercetat documente şi a extras de acolo tot ce ii putea fi de folos, a reconstituit pentru sine epoca şi momentele ei esenţiale, a făcut, înainte de creaţie, o reconstituire de tip arheologic în materia politică şi socială a României de acum şaizeci de ani. Ceea ce a rezultat este o piesă politică, îndeajuns de ingenioasă, compusă modern, pe principiul teatrului-document. Premiera acestei interesante experienţe dramatice a avut loc recent la Brăila.

A.S

„Generaţia noastră..."

Urmare din pag. 1

zarea invăţămintului, pentru ridicarea nivelului său de viaţă materială şi spirituală. Ca un corolar al acestor obiective de luptă, se aprecia că tineretului ii revine misiunea istorică şi patriotică de a milita pentru **„o Românie liberă, democratică şi independentă", „pentru progres şi cultură, pentru un viitor mai fericit".**

În fruntea delegaţiei U.T.C. se afla tovarăşul **Nicolae Ceauşescu**, activist de seamă al organizaţiei comuniste de tineret al cărui crez în necesitatea realizării unităţii de acţiune a celor două organizatii avea să-si găsească deplina măsură în fervoarea actiunilor sale pentru traducerea în fapt a acestui acord.

La două zile după publicarea protocolului, intilnim în pagina intii a ziarului social-democrat **„Libertatea"**, nr. 17, din 13 septembrie 1944 un amplu articol cu titlul **„O nouă izbindă : Frontul Unic al Tineretului Muncitoresc".** Prin forta imprejurărilor, „Libertatea" a fost primul organ de presă care a comentat in extenso acest eveniment de seamă din viaţa tineretului nostru de atunci.

Articolul incepea prin a face disocierea dintre tactica de atragere a tineretului de către forţele reacţionare — care uza de aşa-zisa „teorie a generaţiilor", de basmul cu prăpastia iremediabilă dintre cei tineri si bătrini" — şi modul în care reusea să şi-l apropie miscarea muncitorească. „Pentru a chema si a aduce la sine pe cei tineri, miscarea muncitorească n-a întrebuintat uniforme de paradă, n-a fluturat flamuri de pestriţă si amăgitoare ideologie, n-a linguşit instincte primare, n-a exacerbat vointa de putere pusă în slujba celui mai cras şi sălbatic egoism". Ideologia clasei muncitoare „a atras totdeauna tineretul pentru că exprima nevoile cele mai adinci ale omenirii si ale istoriei, pentru că în socialism tineretul găseste satisfacţia cea mai deplină a aspiratiilor inimii sale către dreptate si a aspiratiilor mintii sale către o conceptie unitară si valabilă despre lume".

Înarmat cu această conceptie, „tineretul stă cot la cot cu militanţii maturi", văzind în ei nu o generatie „perimată si adversă", ci niste camarazi a căror experientă trecută „prin sita deasă a atitor frămintări" le dă tăria de a crede in izbindă. La rindul lor, militanţii mai în virstă regăsesc in tinerii lor tovarăşi „imaginea elanurilor propriei lor tinereti apuse", dar si expresia fortelor proaspete — „nădejdea luptelor de azi si garanţia victoriilor şi înfăptuirilor de miine".

Din unghiul acestor considerații despre osmoza energiei tineresti cu experienta incăruntită, „Libertatea" anticipa unanima satisfactie a maselor de oameni ai muncii fată de marele eveniment din viata tineretului care, după închegarea Frontului Unic Muncitoresc şi realizarea unitătii sindicale, a reprezentat **„o nouă etapă pe calea unificării depline a clasei muncitoare din România".**

După ce rezuma obiectivele luptei tineretului pentru implinirea deziderатelor de ordin national, politic şi economic, autorul articolului conchidea că nu trebuie pierdută din vedere latura intelectuală a formării celor care reprezintă schimbul de miine al tării : „Prezent in lupta cotidiană prin faptă, devotament şi iertfă, tineretul muncitoresc din tara noastră trebuie să se pregătească temeinic pentru sarcinile ce-i incumbă în viitor, să învete să bătătorească potecile aride ale stiintei si să nu uite nici o clipă că numai din cunoastere se naste adevărata putere, aceea care este menită să creeze".

Acum, la patru decenii de la importantul eveniment, cuvintele tovarăşului **Nicolae Ceausescu** despre aportul generatiei sale la opera de edificare socialistă a tării, rostite la tribuna adunării solemne închinate implinirii a 40 de ani de la înfăptuirea actului revolutionar din august 1944, se constituie intr-un colofon sui-generis al unei epoci de grandioase impliniri, cu atit mai emotionant, cu cit el apartine omului cel mai îndreptăţit să facă un asemenea bilanţ : **„Generaţia noastră, a revolutiei si constructiei socialiste, si-a făcut cu cinste datoria fată de patrie, fată de popor, fată de cauza socialismului si comunismului".**

Generația luptei cu inerția

Stejar solitar

Sub etichete diferite, despre poezia lui Gheorghe Pituț s-au făcut aprecieri în esență asemănătoare. S-a spus că „nimeni ca Gheorghe Pituț nu mi se pare că are un sunet mai grav în versurile sale după Ioan Alexandru și Ion Gheorghe, capii de afiș ai generației mijlocii de poeți ; el e plin de întuneric ca o pădure la amurg din care mai țîșnește lumina sepulcrală a mușchiului de pe copaci iradiind secret. În poezia sa atmosfera este aceea a unui Ardeal peste care, ca în Breughel, stăpînesc o fatalitate, duhuri, și o bănuială fără cuprins". (Eugen Barbu, 1975). Sau : „Pituț este un primitiv modern prin asimilarea gîndirii și formelor de stilizare populară, poetul nu spune niciodată totul lăsînd pretutindeni loc incertitudinii grave, exprimînd singurătatea uimită și speriată a omului care are conștiința existenței sale misterioase în cosmos... poetul își face din elementele păgîne ale magiei și demonologiei țărănești recurs și rezolvare parțială pentru spaime și incertitudini" (Marian Popa, 1977). În fine, recent, Gheorghe Pituț a fost definit ca un „poet al nopții" și mai puțin un poet al pădurii, „o pădure misterioasă, amenințătoare, din care țipă tioncul rău prevestitor precum cățelul pămîntului la crucea de piatră în Eminescu" (M. Ungheanu, 1982). Eu însumi am definit poezia lui Pituț într-un mod asemănător, ca fiind a unui poet al agrestului, al elementelor primordiale. Recitind însă autoselecția sa din colecția „Cele mai frumoase poezii" am descoperit că autorul „Sunetului originar" este mai mult decît s-a spus despre el în definițiile invocate aici : în nici un caz mai puțin În mod paradoxal, Pituț este un poet consumat de dorința transformării concretului în abstract (nu a abstractizării) și de însușirea spațiului trancendental : „Și-a ridicat de jos / un pumn de humă / arsă azvîrlind în cer / o patrie de vulturi".

El nu vede și nici nu caută, cum spunea Blaga, „transcendentul care coboară" deși noțiunile de „cădere" și de „coborîre" sînt frecvent utilizate în imagistica sa ci dimpotrivă el caută să se înalțe dincolo de materie și de contingent. El caută simetria abstractă și misterioasă, aerul pur și luminos (dacă există) al condiției sale naturiste și umane. Spus într-un mod tautologic, dar de aceea mult mai apropiat de esența poeziei lui Gheorghe Pituț, autorul „Stelelor fixe" este obsedat de transcendentul care urcă, de spiritul care încearcă să se desprindă de cercul strîmt al lumii, al elementelor telurice, aspirînd cu alte cuvinte spre cosmic : „ca eu să fiu / catapultat în cer". Noțiunea de desprindere de ceva, de limite („limitele mă cotropesc") pentru a instaura o nouă ordine și atitudine în planul liricii, este noțiunea care caracterizează generația post-labișiană adică generația lui Nichita Stănescu, care a făcut efortul de a se desprinde de generația antebrioară. Prin nevoia acută de abstract și de meta-fizic, de irealul concretului și de concretul transcendental, Gheorghe Pituț este mai aproape de Nichita Stănescu și mai departe de Ion Gheorghe sau Ioan Alexandru. Este, desigur, undeva pe calea sa proprie stăpîn absolut al universului său poetic, stejar solitar și metafizic, plutind deasupra lumilor : „Bătrînii, stejarii bătrîni / care-au trăit șapte sute de ani/fumegoși în coroane / de patima cerului / pe care nu l-au ajuns / cu rădăcinile jos răsfirate-n legendele Evului Mediu / și crengile cancerate de funiile în care-atîrnau / trupurile ereticilor / iată-i acum răsturnați / de furtună cum stau / ca niște bătrîni din satul meu / după ce i-a cuprins / o noapte adîncă / iar mîine roțile / Carului mare pe ger / o să-i poarte / spre cea mai neagră stea". În heraldica poeziei noastre contemporane, Gheorghe Pituț are emblema sa proprie.

M.N. Rusu

Poetica autenticității

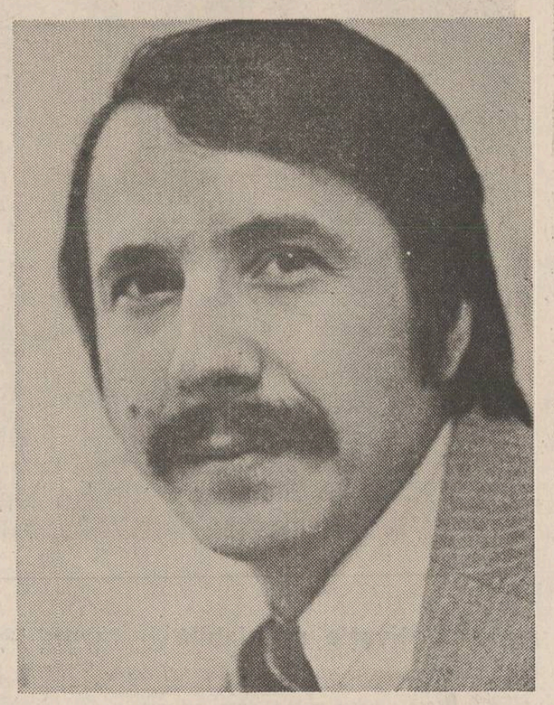

„Cîmpia eternă" (ce dă titlul volumului de debut, 1968) extinsă la dimensiuni cosmologice, cuprinzînd mișcările vaste ale universului în copleșitoare expansiune, nomadismul uman, edenul de piatră, „metoda cirtiței", sînt motive recurente, conferind poeziei lui George Alboiu o „viziune" specifică și un stil inconfundabile. Totuși poetul se refuză producției previzibile într-un cod bine stabilit, reeditabil în serie. Fără a-și modifica sistemul în „principii", autorul creează tot felul de obstacole în calea simplificării, automatizăriii limbajului poetic, cogito-ul său (care, acesta, există) expunîndu-se de fiecare dată într-un registru imagistic neașteptat, surprinzător, incomodînd facilitatea recepției. Undeva el scrie : „Poete / nu te lăsa amăgit de o frază retorică / un poem ratat e o viață pierdută". Antiretorismul său nu e o noutate, toți poeții deceniului al 7-lea și mai în genere moderni, delimitîndu-se net de retorică. Cum se vede însă și din versurile citate, George Alboiu rămîne un adversar permanent al declamației și chiar al autoimitărilor. Orice poem ar fi o refacere, o rescriere, de la începuturi, a poeziei, o reinventare a regulilor ei (ceea ce la George Alboiu echivalează cu „a sparge toate tiparele (cît mai multe tipare)". Nu e vorba însă nici de avangardism, devenit el însuși o schemă ușor detectabilă într-o bună parte din poezia actuală. George Alboiu e creatorul unor viziuni de amploare, poezia sa nu se reduce la un joc stilistic. Dincolo de cuvînt, vizează permanent structurile și semnificațiile. Este constructiv, nu distinctiv. Or, tocmai aici e paradoxul său : cunoscîndu-i „temele", (cîmpia eternă etc) ne-am aștepta la o expresie de-acum accesibilă și rediviviabilă. Dar orizontul de recepție e din nou izbit în inerția sa : o imagine, un cuvînt, altele decît cele dezirabile, vin să tulbure obișnuințele noastre. Universul poeziei sale, în loc să se dogmatizeze, se reconstituie mereu în alte nuanțe.

Totuși, faptul nu rămîne fără urmări mai adînci în substanța „cîmpiei eterne". Vom observa, astfel, cum creația de viziuni cedează locul, treptat, creației de idei și de limbaj, unde spiritul inconformist al autorului se relevă cu mai multă libertate și unde-și poate face jocul său în răspăr cu cititorul. În „Cîmpia eternă" (1984), culegere antologică, se pot observa constantele dar și mutațiile din poezia sa.

Iese tot mai mult în evidență orientarea spre aforism, spre versul gnomic, apoi spre scurte poeme, foarte concentrate, constituindu-se, mai toate, ca **Ars poetica.** Într-unul, chiar așa intitulat, vom desluși, bine deghizate metaforic, toate tezele poeticii lui Alboiu, lupta cu limbajul, „riscul" asumat cu fiecare poezie, ideea autenticității etc. : „Ca echimosul / stau nemișcat ceasuri întregi / lîngă copcă / pîndind cuvîntul / care vine de sub ghețurile oceanului social / să respire. / Brațul, harponul, așteptarea și lovitura : / abia după ce l-am izbit / îmi pot desclești fălcile". În altele („Poetul Arghezi, „Ca bunicul", „În buzunarele poemului") transpare rezerva față de poezia metafizică, ideea sa că între transcendent și imanent există o permanentă comunicare și că la esențe nu se ajunge decît străbătînd adînc lumea fenomenală, altfel spus, poetul „profită de întuneric ca să vadă cerul". Prin asemenea poeme-manifeste, deși teoretizează autenticitatea, autorul nu e mai puțin un „poet livresc". Trebuie spus, așadar, că demersul său artistic (indeosebi în ultimele volume) își are originea nu doar în firea sa inconformistă, dar și în conștiința creatorului modern și cult pe care-l ilustrează, mereu mai mult, George Alboiu. Să ne amintim că recent a întocmit o Antologie a poeților tineri, a publicat, deasemenea, un volum de articole și recenzii, **Un poet printre critici.** Vorbește despre alții cu detașare, inteligență, comprehensiune. Vorbește, însă, indirect și despre sine încît merită să citățm cîteva din propozițiile criticului George Alboiu care pot constitui un ghid sigur în descifrarea poeziei sale. Polemizînd undeva cu Șt. Aug. Doinaș, eseistul, îi reproșează, din unghiul său (privilegiat, desigur) că „nu are demonismul de a-și strica și a-și reface expresia". Deși admite poezia livrească, totuși, față de autenticitate „antologic, livrescul ocupă un loc secund". E receptiv la „o poezie fără iluzie", cum scrie Petre Stoica, sau la una care „știe să-și apropie „stilul vulgar" și să-l includă în cultură", exemplu fiind Marin Sorescu. Există „relații organice între faptul de viață și faptul de cultură" ; metafizica aparține altor epoci literare, pentru poezia modernă, „real și metafizic ajung a fi unul și același lucru". Înregistrînd cîteva asemenea propoziții, cititorul se va descurca apoi, mai ușor în sistemul imagistic al poetului Alboiu. Căci el devine, cu tot paradoxul, un autor incifrat, din speța unor Barbu, Blaga, (deși li se opune ca filozofie) și cărora, cunoscîndu-le concepția estetică, le descoperi mai exact semnificația, totodată frumusețile operei poetice. Mai devreme sau mai tîrziu poezia lui George Alboiu se va impune ca una de prim rang în conștiința cititorului român.

Marian Vasile

POEME DE GHEORGHE PITUȚ

Fragment continuu

O stea a răsărit în clipa asta
din nimic,
o alta a căzut înzdrăvenind
nimicul
și-așa se trece orice clipă ;

dar s-a-ntîmplat să fie una
dintre sfîrlări cea mai chemată
pe sub arcadele genezei
pentru durerile stelare
avînd plăpînda mulțumire
că-n ea înmuguresc și-apoi
se rup, trecînd spre mări de picle,
cele mai tinere pămînturi.

Vulturul

Nu aștept nici un noroc,
mă simt spînzurat de un vultur,
numai cu ochii săi de pradă
mai înnegresc seninul
și aripile rupte
din zborul lor deodată
mă prăbușesc în mine
cu douăzeci de ani.
Stă sus acolo ca o Datorie,
ziua veghează lung
asupra frunții mele
și zborul lui îmi trage
viața pe pămînt —
mai lacom noaptea suge
rădăcinile vegherii
cînd clonțul său puternic
desfundă-n valuri frigul
și ceilalți
ghemuiți în gropile din somn
s-au pus la adăpost,
iar vulturul cu voia mea
de-acum întotdeauna
își ia din mine hrana lui bolnavă.

Cîntarele [2]

La noi în sat
cîntarele sunt drepte
și tatăl meu în august
ne cîntărea cu grîu.
Eu, trei surori și-un frate
mai frumos — copii,
de-o parte-a șeii calului
în talere trăgeam
cît sacul plin de boabe.
Dar mai tîrziu
Ceilalți uitară jocul,
doar eu în fiecare vară
mă cîntăream.
În dreaptă cumpănă ajuns
la greutatea grîului
cu teamă și plăcere
am văzut cum sacul
se ridica încet
din dreapta calului,
urca tăcut
și slab către spinare
pînă-a căzut
cu mine la pămînt.
Tăceam ca brazda peste grîu
în timp ce tatăl meu gîndea :
— Acuma tragi cît o cîmpie !

Cenușă

Ca de lumină,
Coada unei comete,
Dintr-un loc absolut ascuns —
În trombe lungi
Pămîntul se eliberează de timp,
Eternitatea se înviorează
Cu valuri proaspete de moarte.

Oricînd ea vine

Trecurăm deci de tinerețe
și ochii mei și carnea mea
au început a se-ntrista
de liniște, dar cu tandrețe,

o, voi instincte, voi, altețe,
loviți de ceruri inima
ființei mele ce-ar zbura
oricînd Ea vine să mă-nvețe

un fraged grai ca noua rană,
știința toată c-o privire
de foc și flori, contemporană
cu norii albi de nemurire
și fulgerul de fericire
cu metafizica lui hrană.

Desen de Luminița Tudor

Sîngele

Cea mai adîncă patrie
e sîngele,
pustiurile lui
adăpostesc departe
în văzduh
păsări cu glasul dulce,
plin de somn —
ținute vii în clonțul
ulilor de pradă,
un om cu paloșul în sus
încremenit
deasupra fratelui care imploră,
și pe un fir subțire
țiuind
pînă la cea din urmă stea,
într-o balanță strîmbă
stau toate faptele
tînjind să se-mplinească
la primul semn adînc
din noapte.

La noi

Nu pun dispreț nicicînd pe nime
dar eu îmi părtinesc poporul,
oricum ar fi — el e izvorul
și steaua fixă de vechime ;

el a slujit o albăstrime
ce colorează viitorul
c-un fel mai cosmic în decorul
vieții popoarelor sublime.

La noi un om e ca o casă,
pe deal o casă-i ca o țară
și țara seamănă c-o masă

a cerului înalt de vară
unde luceafărul coboară
să-și ia lucirea ne-nțeleasă

Grijă

Acum îmi dau mai bine decît oricine
seama
ce arhetip e tata și ce durere, mama,
ce-adînc izvor un frate, ce riu de lacrimi
sora,
voi da eu poate seamă de viața
tuturora ;
decît oricine-mi pare că-s cel mai vechi
părinte
cînd ard în brațe-mi puii ca focurile
sfinte
și te topești privindu-i atît încît mă doare
gîndul c-asemeni nouă ei vin dintr-o
ninsoare ;
în timp ce ei vor crește — noi ne vom
face minimi
și albi de setea apei din vînt, din ochi
și inimi ;
decît oricine știu eu mai bine un cuvînt
ce ne ținu de fragezi în poala lui —
pămînt,
pe care-l răscoliră duse de vînt și soarte
popoarele bolnave de spațiu pîn-la
moarte,
de ne-am trezit în limbă cu un proverb
păgîn
în care apa trece și pietrele rămîn ;
cînd ard în brațe-mi puii ca focurile
sfinte
în capul meu istoric se leagănă
morminte,
de-aceea-mi dau mai bine decît oricine
seama
de ce vechime-i tata, și suferință, mama,
ce-adînc izvor — un frate, ce riu
de lacrimi sora,
îmi dau eu bine seama de viața tuturora.

Celălalt soare

Oricît de lungă ziua,
șaptezeci de ani —
părinții înhămați la snopi
prin ariile unui veac întreg
îi văd cum pierd
din ceas în ceas puterea,
dar umbra celui mai înalt copac
din lume — Datoria
le răcorește fruntea ne-ntrerupt
cu cel dintîi
și trist curaj
pe podul plin de roade
al pămîntului.

POEME DE GEORGE ALBOIU

Poetul și patria

Răsari prin cer tu viață făr-de-moarte
iar pe pămînt o clipă dezmiardă
muritorii
și Patria privește-mi-o. Noi de atîta timp
deschidem ochii fără margini să te putem
cuprinde
și tot de-atîta timp sînt nedormiți poeții.

Cît de întinsă-i neiubita carne
a viilor și-a morților, sub raza ta cea
mare
tresare luminînd grădinile cu trandafiri
și gloria și lacrima — aștri în seară
gemeni
le urcă-n vîrful nopții neasemuit Poetul

Căci mare este teama de moarte,
dar mai mare
ești, Patrie, tot ce în cer răsare
și pe pămînt apune doru-ți induplecă
iar lacrima și gloria
în veci cu poeții tăi le împarți.

Viziune cu zece vulturi

Zece șerpi aleargă pe cîmp,
se tîrăsc în galop,
troznesc din cozi ca din bice
șuieră haiducește.
Deasupra lor, la mare înălțime,
zece vulturi
poate ultimii
cu pliscurile agățate de solzii lor
cu aripile legate de cele zece unduiri
de pe pămînt
cu ochii și cu sufletele ancorate
în dulceața veninului
de jos.
Deci zece vulturi sînt trași la edec,
sînt tîriți pe cer
sînt anexați cu zece lassouri secrete
și sînt duși.
Sînt duși într-un fel nemilos, cu o viteză
amețitoare
cu viteza sacrificiului, cu viteza
melancoliei,
cu viteza gloriei.
Zece șerpi se tîrăsc în galop pe cîmpie
și trag după ei la mare înălțime
zece zburătoare de înaltă clasă,
zece suflete.
Și urechea prinde zece țipete de vulturi
căzuți pradă
zece zboruri înghițite de zece tirișuri.

Antichități

Pe cîmpie duce-m-aș
să mă uit prin iarba mică
cum rămîne singurică
o lumină de oraș.

Ciorbă aș minca, de pește
cu trei crapi și-un mare somn
cînd tot cîmpul ca un domn
lîngă foc se odihnește.

Aș bea apă din căldarea
unui puț rece ca luna
cînd nechează iar nebuna
iapă să mă ia călare.

Cînd nimic nu se dărîmă
nici prezent, nici amintire
cînd pe lîngă cimitire
trece trenul ca o rimă.

Zburătorul

Cîmpule,
cine să știe
de ești cîmp
sau ești cîmpie ?
Cîmpule,
vară de vară
mi-ai pîndit
sora pe-afară
Și ai prins-o
cînd dormea
și-ai crescut
încet pe ea
și-ai lăsat-o-n
moarte grea.

Hamlet obosind

Eu m-aș așterne prin ierburi, m-aș culca
aș muri dar aseară am văzut
cum umbra mamei mele trecea
pe cărarea bătută purtîndu-mă
în pîntecul cu fiare-ncercuit.
Cînd oare trecînd alături în seara plînsă
o voi vedea din nou plutind pe cărare,
mama mea goală pe dinăuntru ca un
fluier.
Iar eu pe mine avîndu-mă să mă pot
culca
pe iarbă să pot muri obosit cum sînt
în această cîmpie fără de sfîrșit.

Pactul și urmările lui

Fără margini era
și adîncă marea
nimic nu murea :
apropierea în zori
sau în seri depărtarea.
Cînd un singur dor
dor de muritor
mă-ndemna :
Peste abis
amîndoi să plutim
tu cu ochi închiși
eu cu ochi deschiși.
Dacă tu-l deschizi
noi ne prăbușim,
dacă eu-l-închid
nu ne mai zărim.
Fără margini ea
și streină marea
nu știu cum s-a-ntîmplat
cine a-ncălcat
legea sau visarea
pentru că spre seară
cădeam în abis
în fricosul abis
țineam ochiu-nchis
și n-am mai știut
dacă dorul
mai zbura lîngă mine
sau era departe
printre lumine
după ce pierduse
în văi muritorul...

Enigmă

Căci jos printre ierburi
o pasăre rară
în cuibu-i clocește
trei goluri de ceară
și țipătul ei
ne înțeapă spre seară.

Opt versuri

Se lasă seara ca o atitudine cosmică
pe toți cei adormiți îi mai adoarme încă.
Mașini somnambule creează singurătatea
din mers.
Cînd cîinele nostru deșteaptă cîmpia
și o miroase
orașul sună ca un clopot de ciment.
Ca și seara trecută bunicul nu mai e.
Cîmpia se deschide
și-o bivoliță intră ca un doliu-n răsărit.

Nașterea lui Orfeu

Atîtea veacuri nici o fiară
n-a stat la pîndă să-și atingă prada.
Sufletul meu se bucură cînd tremură
de singurătate
vîrful muntelui
dar la un veac un bolovan se prăbușește
cît capul unui om și am știut
că sus se dă o luptă.
Iar dacă așteptarea mea naște cîrduri
de corbi albaștri pe cerul zadarnic
asfințitul acesta îmi spune :
unde obosește gîndirea începe cîntarea.

Un bulgăre cît un cap de om

Pentru cei care văd în ceața noroioasă
a giganticei toamne, în mijloc un munte
crescut desparte gemînd cele două
Cîmpii Eterne.
Pe o cîmpie veșnică zi
dincolo veșnică noapte.
Pe una se scutură soarele alb
pe alta soarele negru se scutură.
Strîmtele trecători doar sufletele
lasă să curgă printre ele.
Și Dorul mișună la poale de munte
ca un cîine care a pierdut urma
stăpînului
se așează în două picioare și urlă adînc
pînă cînd vîrful muntelui cîndva tremură
și un bulgăre cît un cap de om
cade de sus bolborosind
pe Cîmpia Eternă.

Femeile pămîntului

Plecau oamenii noaptea
la femeile pămîntului îngropate pe
cîmpuri
cu sînii doar afară, învîrtoșați
îngurguiați de rouă turburată.
Se aplecau pe cîmpuri și săpau
cu sîngele palmelor făcut cuțit
nerăbdător.
Fiecare voia să-și scoată din glii
o femeie
vie, acoperită de pămînt sănătos
și să și-o ducă acasă.
Frunțile murmurau tăcere brobonată
și tremurau izbite de-un sărut
cît o frunză care s-a înecat c-un bolovan.
Se săltau apoi obosiți —
zei negri într-o conjurație a nopții
și plecau purtînd pe-ncovoiatul umăr
cîte o femeie a pămîntului
care pînă acasă își dădea sufletul.

RECURS
în procesul lui Horea (I)

Motivație prealabilă

Imaginea pe care o avem astăzi despre un proces penal presupune o confruntare juridică publică între acuzator și acuzatul pus în situația de a se apăra, care se desfășoară în fața unei instanțe constituită conform legii de organizare a justiției — presupune o sentință întemeiată pe probele administrate în proces și motivată juridic, față de care cel nemulțumit poate declara o cale de atac (apel, recurs), prin care să determine reexaminarea procesului.

În perioada la care ne referim lipseau unele aspecte prin care se asigura contradictorialitatea proceselor, dreptul la apărare și exercitarea controlului judiciar superior — mai ales în procedura statarială — dar totuși, aceste principii erau deja afirmate.

În anul 1785, cînd a fost anchetat și executat Horea, codul penal în vigoare în Imperiul austriac era „Constitutio criminalis Theresiana", ale cărui dispoziții se caracterizau printr-un formalism excesiv, printr-o procedură greoaie și trenantă.

Sub aspectul instituțiilor sistemului probator, acuzația adusă inculpatului se considera dovedită fie prin mărturisirea acestuia, fie prin depoziții de martori.

În conformitate cu articolul 32, paragraful 2, mărturisirea acuzatului trebuia să fie clară, lămurită, amănunțită, temeinic judicioasă și constantă ; ea era considerată „regina probelor", mijlocul de dovadă suprem și indubitabil. Pentru obținerea ei, Codul therezian prevedea folosirea torturii, reglementînd cu minuțiozitate diferite moduri de torturare a anchetatului, avînd incluse în text chiar și planșe „explicative".

În anul 1778, deci înaintea anchetării lui Horea, împăratul Iosif al II-lea a abrogat tortura ca mijloc de smulgere a recunoașterii inculpatului. Dar, ca mai toate reformele sale, și aceasta a întîmpinat rezistența Guvernului Transilvaniei, care în 8 ianuarie 1788 a propus Împăratului ca : „...pînă cînd locuitorii Transilvaniei nu vor deveni mai culți și mai civilizați, ar trebui să se păstreze cel puțin forma mai ușoară a torturii și a pedepsei cu moartea". (Cf. Wilhelm Brukner, Die Reorman Kaiser's Iosif II in Siebenbürgen, Jena, 1867, p. 28). Intervenția Guvernului transilvan nu a putut eluda voința Împăratului, ci, dimpotrivă, față de Ordonanța Guvernului din 10 martie 1778, care încerca să mențină tortura pentru cazurile „extraordinare", cînd se putea pronunța pedeapsa cu moartea, cît și „tratarea cu bețe" a bănuiților, a intervenit cu energie, la data de 27 august 1783 adăugînd la cele prevăzute anterior : „În viitor cel bănuit de infracțiune nu este voie nici prin bețe să fie constrîns la mărturisire".

Astfel, în momentul deschiderii anchetei împotriva lui Horea, tortura fiind desființată, mărturisirea anchetatului nu putea fi obținută decît printr-un interogator luat conform art. 31 din amintitul cod, care în paragraful 36 recomanda celui care conducea instruirea cazului să fie atent la reacțiile și gesturile interogatului, dar prin alte paragrafe îi interzicea să pună întrebări care cuprindeau neadevăruri sau induceri în eroare, sau să îi promită ușurarea pedepsei în schimbul mărturisirilor făcute. În timpul interogatoriului se putea proceda la confruntarea cu martori și la prezentarea de corpuri delicte. Obținerea mărturiei în acest regim depindea în mare măsură de valoarea anchetatorului, de strategia după care își structura și grada întrebările, de modul în care utiliza confruntările și înfățișările de corpuri delicte. În cazul nostru, după cum vom vedea, anchetatorul lui Horea a desfășurat o adevărată artă a interogării, cu uimitoare gradații, „ruperi de ritm", „învăluiri", introducere în joc a martorilor și corpurilor delicte în „momente cheie", culminînd cu adevărate apeluri patetice, dar fără succes...

În lipsa mărturisirii, dovada acuzației se făcea cu martori fiind suficiente două depoziții concordante, pentru a se considera atestată o imprejurare semnificativă. Pe acest tip de dovadă s-a sprijinit „sentința" pronunțată împotriva lui Horea.

Conform codului amintit, în timpul instrucțiunii (anchetei) acuzatul nu putea fi asistat de avocat, dar după terminarea acesteia i se asigurau trei zile pentru a-și formula apărarea. Vom vedea că Horea nu a avut apărare, ci numai invitația de a se apăra.

Împotriva sentințelor exista calea de atac a recursului, care trebuia să fie declarat în termen de 48 de ore (nu și în procedura statarială, unde sentințele pronunțate erau definitive). Cu toate că Împăratul sistase procedura

Alexandru Chercheș : „1784" (Ulei pe sticlă)

statarială, Horea nu a avut la dispoziție nici o cale de atac.

Considerînd judecarea lui Horea un eveniment de o deosebită însemnătate, Împăratul a extras cazul din jurisdicția organelor firești (ale Comitatului Alba), încredințîndu-l comisiei pe care a instituit-o în vederea anchetării cauzelor răscoalei și a luării măsurilor pentru liniștirea ei. Această comisie a investigat cazul, dar, în sensul adevărat al cuvîntului „judecată", nu a organizat o dezbatere. Este de menționat că și în timpul interogatoriului Horea nu s-a apărat, nu a obiectat nimic împotriva actelor ce s-au încheiat, nu a solicitat probe, ca și cum ar fi știut că totul era zadarnic. Și așa și era, din moment ce hotărîrea care s-a pronunțat în urma anchetei efectuate fusese ordonată cu mult înainte de către Împărat.

În afară de faptul că a fost o sentință ordonată încă înainte de începerea anchetei, deci nu a fost pronunțată de către instanța instituită în acest scop decît formal, ea conține atît erori în motivarea stării de fapt, cît și greșeli de încadrare juridică. Dar, neexistînd contradictorialitate procesuală nimeni nu le-a invocat, și nici nu le-ar fi putut invoca, din moment ce ancheta a fost secretă, iar cale de atac nu a existat.

Astfel, ceea ce numim „procesul" lui Horea a fost o anchetă secretă făcută de o comisie administrativă, în fața căreia acuzatul nu s-a apărat (decît printr-o constantă negație), finalizată printr-o sentință și execuție ordonată de către împăratul Iosif al II-lea ; deci nu a fost o hotărîre pronunțată, ci „ordonată", anticipată și fără posibilitatea de a fi recurată.

Dincolo de aspectele juridice care se cuvin a fi detaliate și subliniate, pentru mai exacta înțelegere a momentului crucial, final, din viața eroului, analizarea comportării lui ca acuzat — în această situație — este în măsură să releve în plus trăsăturile de demnitate, măreție, abnegație și înțelepciune care îi conturează personalitatea.

Desigur, atît „înaltele" hotăriri imperiale în privința lui, atitudinile diverselor forțe și pături sociale, ale personalităților timpului, ale tovarășilor săi de luptă și suferință, cît și, mai ales, a sa, nu pot fi înțelese fără reamintirea unor aspecte ale marii răscoale țărănești al cărei exponent a fost.

Aceasta ne va permite și să „rejudecăm" astăzi, în lumina semnificațiilor mari și nepieritoare ale istoriei, faptele sale — ale eroului care prin ultimele sale cuvinte rostite în fața comisiei imperiale de anchetă s-a considerat nevinovat în raport cu morala clasei căreia îi aparținea, făcînd „apel" la judecata viitorului.

Spectacolele tragice și vizita imperială

Nu se poate spune că împărăteasa Maria Tereza nu a fost o mamă grijulie. Astfel, în anul 1773, cînd fiul ei, care era coregent din anul 1756, se pregătea pentru vizita pe care dorea să o facă în Transilvania, a poruncit guvernatorului ca să curețe drumurile de stîrvurile celor executați cu streangul, cu roata și cu țeapa. Măcar în timpul drumului să fie scutit de groaznicele spectacole ale teroarei nobiliare.

De vreo două secole aceste spectacole ale groazei deveniseră caracteristice pentru modul în care magnații țineau sub inumană teroare marea masă a țărănimii. Chiar cronicarul Ștefan Szamosközi, care în paginile sale a vărsat multă ură și venin la adresa iobagilor, la un moment dat a fost obligat să recunoască faptul că aceștia erau pedepsiți cu cele mai aspre pedepse, fiind spînzurați, legați de butuci, tăiați cu securea, atîrnați de cîrlige, pentru orice vină, iar în alt pasaj că „Peste tot, spînzurătorile, butucii, securile, cîrligele, funiile și toate locurile de osîndă mai mult erau pline de români". În același sens scria și cronicarul sas Ioan Fuchs : „Nu căuta nimeni la milă, nici la sărăcia plebei celei mai ticăloase, nici la dumnezeu, ci făcea fiecine ce voia. Fiecare era crai sau principe. Și cei mai zdrențuroși nobili deprindeau tirania și răutatea asupra sărmanilor țărani". (Cf. Ștefan Pascu, „Mișcări țărănești...", în Studii și Materiale de Istorie, V.I., 1956).

Și să nu ne mire că drumurile erau pline de stîrvurile condamnaților la moarte, din moment ce „Aprobatele", în Partea a III-a, Titlul 47, art. 2, conțineau prevederea că răufăcătorii prinși asupra faptului trebuiau să fie spînzurați, fără ca hotărîrea să fie susceptibilă de apel, magnații fiind cei care stabileau care erau faptele considerate „rele", cine puteau fi considerați „răufăcători" și dacă a existat sau nu „flagrant delict", iar hotărîrea dată de ei era definitivă.

„Spectacolele" teroarei și abuzurilor erau însă mult mai variate și ne-ar trebui multe pagini spre a le descrie, astfel că ne vom rezuma la cîteva exemple din perioada premergătoare primei vizite a lui Iosif al II-lea în Transilvania. Cu prilejul unei cercetări făcute de autorități, în scopul stabilirii motivelor pentru care iobagii din Țara Făgărașului își părăsesc satele fugind peste granță, în afară de stabilirea faptului că nobilii pretindeau de la ei prestații de muncă fără limită, se consemnează mărturisiri referitoare la execuțiile silite asupra sărăciei lor, dintre care reținem : „Solgăbirăul și el dă peste măsură libertate executorilor să ne chinuie, să ne închidă iarna în cotețul porcilor, cum ne-au și închis în cîteva rînduri și acolo ne-au stropit cu apă rece și nici atît n-au îngăduit să ne aducă de mîncare. (...). De multe ori s-a întîmplat că ne-au silit să jucăm desculți, flămînzi și setoși și dacă n-am vrut, ne-au bătut (...) ...pe unii din satul nostru îi legau ghem și așa îi rostogoleau și așa îi chinuiau...".

Iată și cîteva spicuiri din declarațiile culese în anul 1750 din satele din ținutul Beiușului, care aparțineau Episcopiei romano-catolice din Oradea : „...Nu sînt destul 24 de haiduci ca să poruncească și să mîne sărăcimea ziua-noaptea la slujbele de tot felul, ci domnii noștri țin încă cinci juzi mai mari... aceștia ziua-noaptea umblă cu haiducii prin ținut, mănîncă, beau, trag de pe sărăcime, injură, terfelesc pe juzii sătești... Acești juzi, cînd sărăcimea e la muncă domnească o injură, o bat fără milă (...). Acum judele mare Grajczár (înlăturat odată pentru excesele sale) și-a cîștigat din nou slujba de la prefectul domeniului și umblă cu acel haiduc ucigaș (înlăturat și acesta și întemnițat fiindcă ucisese două femei și doi copii) la execuții și chinuie oamenii. De la cercetare pînă acum a bătut opt și judele împreună cu el pe un bătrîn de 80 de ani cu numele Manea Luca din Hirșești l-au legat cu picioarele în grindă și, trăgînd hainele de pe el, l-au bătut gol cu biciul. Tot așa și pe o femeie strîmbă, ca de vreo sută de ani, au bătut-o goală. Și i-au pus de frică să joace, deși atunci își aveau plătită darea...".

Dintr-o plîngere a minerilor din Bucium, din septembrie 1777, se desprinde „spectacolul" pe care îl organiza trimisul din Abrud pentru stringerea dărilor, care îi cufunda în apă legați ghem, le punea frîu la nări și la gură să nu poată respira, îi spînzura cu bolți de chică sau de mîini. (Cf. David Prodan, op. cit.).

„Înalta față împărătească" trebuia să fie scutită de vederea spectacolelor groazei care erau specifice terorizării populației înrobite de o mînă de potentați — în Transilvania erau 263 de mari magnați și 4 324 de nobili cu posesiuni funciare —, dar cu toate măsurile luate, coregentul, sosit într-un impresionant convoi de elegante trăsuri, nu s-a ferit să străbată lungi porțiuni de drum călare și, mai ales, nu s-a sfiit să se oprească în mijlocul oamenilor, să le primească plîngerile și chiar să intre în casele lor.

Conrad de Heydendorf, protonotarul Mediașului, care l-a însoțit în timpul vizitei prin scaunul său, scrie că ar fi primit 19 000 de plîngeri. Chiar dacă această cifră este exagerată, cu siguranță asupra Împăratului s-a revărsat un continuu val de plîngeri, iar imaginea cea mai des trăită a fost aceea a vederii celor mai asupriți oameni din imperiu, în genunchi, implorîndu-l și adresîndu-i plîngerile. Protonotarul amintit mai sus descrie una dintre aceste scene. Un iobag cu cămașa plină de sînge, în urma bătăilor primite, i-a prezentat plîngerea iobagilor săși din Boian, care relata că : „Domnul nostru contele Nicolae Bethlen ne ruinează cu totul cu munca cea multă. De multe ori trebuie să-i lucrăm săptămîna întreagă. De mîncare totuși nu ne dă, dar bătaie luăm de la prefect degeaba aproape în fiecare zi, oricît am lucra".

Iosif al II-lea a putut să își facă o idee destul de clară și asupra modului în care se aplicau în Transilvania reglementările legale privind relațiile dintre nobili și iobagi. Astfel, de exemplu, el a constatat că prevederile în sensul că iobagul este dator domnului său trei zile de muncă cu vitele, sau patru cu brațele, a fost aplicată în sensul obligării iobagului ca pe săptămînă să slujească domnului său patru zile cu brațele și trei cu vitele ! Peste zece ani, adică în 1783 — cînd era deja împărat din noiembrie 1780 — Iosif al II-lea a mai făcut o a doua vizită în Transilvania și cu acest prilej a putut constata că și măsurile luate de el pentru îmbunătățirea situației iobagilor au rămas tot fără efect practic, datorită abuzurilor și atotputerniciei aparatului administrativ și a nobilimii de aici.

Vizita sa a produs însă o deosebită impresie în cugetele și simțămintele celor asupriți. Heydendorf scrie că Împăratul, „prin manifestările sale preamilostive" pe cei oropsiți, „plebea", cum scrie dînsul „de tot a uimit-o". Prin prezența și comportarea sa a conturat în fața asupriților ideea că și deasupra domnilor lor există o autoritate. Că există adică șansa limitării abuzurilor acestora, că există un for suprem care are în vedere și dreptatea și interesele lor. Țăranii au putut întui că în optica conducătorului suprem al statului ei trebuiau să fie recunoscuți ca acea parte a populației care produce toate bunurile, care suportă dările, care alimentează armata cu soldați și își varsă sîngele pe cîmpurile de luptă, în timp ce nobilimea fiind scutită de dări, trebuia să apară ca o pătură exclusiv consumatoare, parazitară. Astfel, vizita imperială, în afară de faptul că a revigorat speranța în posibilitatea unor reforme obținute prin bunăvoința și intervenția Vienei, a pregătit și terenul pentru ca atunci cînd răscoala lui Horea s-a declanșat sub afirmata aprobare imperială, această susținere să pară verosimilă. Dar iobagii vor constata că drumul Vienei a rămas — în bună măsură — tot înșelător, și că nici chiar un împărat luminat și binevoitor, care era înclinat sincer să le ușureze situația, nu putea depăși limitele reformismului său programatic și nu putea trece de partea lor în situația unei confruntări deschise cu aparatul administrativ și cu nobilimea.

Emil Poenaru

Din volumul în pregătire „Dosare semnificative".

george chirilă

Mai pot fi văzut

ca o așteptare inadmisibil
de lungă
ca o promisiune
ca o pierdere
fluviul meu singerînd lunecă

mă orbește
și mă întunecă
steaua de la marginea serii

mai pot fi văzut mai pot fi auzit
veșmintele îmi sînt
încă întregi
simțurile celelalte la fel

doar urmele vechilor răni
doar fuga ta neanunțată
spun de un veac în marginile-i reci

Uimită

ne topisem, mai știi ? într-un joc
seara tîrzie
satul de pescari scufundat
ca un ochi în întuneric
ca un vierme în fruct

și totuși
într-o clipă
ți-am strigat :
— hai să mergem
încotro va fi voia destinului

m-ai privit uimită
de parcă aș fi vorbit
o limbă străină

Cîntec mut

stingaci pașii prin nisipul
mării care nu ne aparține
seceri cu surisul stele căzînde
pentru noi ? pentru mine ?

o barcă legată de țărm
ca un suflet fără stăpîn
îmblînzesc singur valuri
de ce mă mai rogi să rămîn ?

Tu dormi?

vai, cum mai biciuie chinul
totul în preajmă
n-ai ochi să-l privești pe cel
fără cuvinte
împletindu-ți
îmnuri nocturne

în fereastra templului
unica rază
mistuind
căile pînă la mine
tu dormi ? dacă nu, de ce
taci ?

De piatră

mi-e frică să sui scara
invizibil trasă de un păianjen
la seara jumătate

mi-e teamă să aplec ramul
de măslin
pînă la buza
urciorului însetat

și totuși îți ating
un genunchi
îți spun vorbe de leac
și totuși

rămîi de piatră
pe care țărm ? din care veac ?

Străina

De nu știu unde venea cu lumina
adînc tăinuită în simțiri
venea cu muzica sevei în rădăcina
pavilionului ocrotind trandafiri
venea cu o cabrioletă, nu vă mirați,
trasă de vulturi împărați
cine ești ? am strigat, și de cînd
îți rotești, ca tigresă, privirea, felina ?
— Am venit să te pierd,
să te vind,
deschide-ți inima :
sînt Străina !

teatru

În căutarea extraordinarului

Ion D. Șerban este unul din puținii dramaturgi care se mențin mereu în atenție și în actualitate. N-aș zice că, neapărat, acest lucru se datorează inadecvenței sale la mode. Ba dimpotrivă, chiar, textele probează convingător că autorul lor e în bună cunoștință de cauză de ceea ce se petrece în lumea teatrului, de la noi și de aiurea. Dar, ca un om ce judecă matur, Ion D. Șerban își cerne cu sită deasă entuziasmele. Dacă ar fi să-l situez în mișcarea străzii, l-aș vedea ca pe un om ce nu își pierde capul din pricina pantalonilor „trapez", „morcov", „burlan". Ei îi preferă pe cei drepți, niciodată supărători, indiferent de schimbarea zilei. Lipsă de imaginație ? Nicidecum. E umorul fin al omului care *știe* că, în cele din urmă, ceea ce contează este, totuși, capul. Există dramaturgi snobi, desigur, mirarea ar fi să nu fie. Există subiecte de un conformism supărător. Există dramaturgi cu o poziție civică de o banalitate, de un conformism supărător. Ion D. Șerban, cum mai spuneam și cu un alt prilej, e unul dintre creatorii foarte atenți la actualitate, din care se pricepe să aleagă ceea ce e peren. El nu face pamflet, conștient că astfel și-ar diminua mult mesajul pieselor sale. Nu intră în polemici mărunte, personajele lui nu împart globul cu ranchiuna rataților care, în jurul halbelor de bere ireparabil își aruncă sfidarea neputinței lor. Eroii lui Ion D. Șerban caută să se justifice ca oameni, cu tot ce implică o asemenea misiune. Am zis misiune, căci oamenii trebuie să fie conștienți că această calitate e, printre altele, apanajul lor. Altminteri nu ne-ar rămîne decît să ne considerăm lupi, și să trăim ca atare. Personajele lui Ion D. Șerban provin din medii diverse, întîlnim în piesele lui muncitori, dar și intelectuali, oameni de acțiune dar și firi meditative, tineri, dar și virstnici. Dramaturgul călătorește prin viață lejer, cu bonomie și înțelegere față de sine și față de semenii săi.

Neîndoielnic, Ion D. Șerban a avut noroc, și mai ales s-a priceput să nu-i dea norocului cu piciorul. Remarcat de Ion Șahighian, lăudat de Ion Marin Sadoveanu, iar mai apoi în trainică prietenie literară cu regretatul Horia Lovinescu și cu teatrul *Nottara*, dramaturgul se va fi simțit în largul său, stimulat și încurajat pe drumul devenirii sale, așa cum, de altfel, ne-o demonstrează prezența sa marcată în lumea teatrului românesc contemporan. Jucat în București și în provincie, interpretat la radio și televiziune, Ion D. Șerban a devenit un *nume*, un autor de succes de critică și de public. E un fapt că ori de cîte ori i se anunță o premieră, dramaturgul este așteptat și primit cu interes, cu simpatie, cu plăcere.

Volumul de față, „Pensiunea doamnei Olimpia" (inspirat titlul cărții), apărut în seria de *teatru comentat* a editurii *Eminescu*, cuprinde 7 dintre piesele cele mai bune ale dramaturgului : *În căutarea extraordinarului*, *Hotelul astenicilor*, *Carambol*, *Pensiunea doamnei Olimpia*, *Curaj de vînzare* (51 %), *Reprezentația* (*Regula jocului*), *Călătorie în doi* și texte critice de Valeriu Răpeanu, Ion Șahighian, Margareta Bărbuță, Al. Andrițoiu, Radu Beligan, Radu Popescu, Ovidiu Constantinescu, Traian Șelmaru, Marius Robescu, Ion Dodu Bălan, Dinu Săraru, B. Elvin, Mihaela Tonitza-Iordache, Olimpia Arghir ș.a. Să încheiem cu un citat din *Cuvîntul înainte* al lui Horia Lovinescu : „După o activitate de vreo 25 de ani, după numeroase piese jucate pe multe scene ale țării, după zeci de scenarii pentru Radio și Televiziune, după numeroase premii, publicarea acestui volum este nu numai un act de dreptate literară ci și de echitate pur și simplu".

Viorel Știrbu

televiziune

Septembrie în filme

Odată cu toamna răsfoim din ce în ce mai des și cu mare plăcere „cartea naturii" a lui Satmari, auzind cum boncăluiesc cerbii și se vaietă cu țipete scăpate fazanii ; oamenii uriți, paradoxal, n-au ce căuta în pădure ; broscoii, mai ales, cu orăcăitul lor turbat care parcă le tese din ochii bulbucați trebuiesc alungați din liniștea lui septembrie, luna pe care eu aș declara-o dacă nu românească, măcar bucureșteană. A început anotimpul gospodarilor, a oamenilor modești care își fac singuri de toate, care aleargă fără zgomot după ce le trebuie, care-și adună acum, de pe cîmp, din vii și din livezi, roadele muncii de peste an. M-am gîndit, de aceea, că nu-i prilej mai potrivit decît acum pentru a scrie despre una din cele mai modeste redacții t.v. (continui s-o numesc așa, fără nici o intenție, deși între timp a fost studiou de film și acum este secție) redacția de film, modestă și harnică timp de, iată, aproape 15 ani. Puțini dintre noi știu că datorită ei, de fapt datorită micului ei colectiv condus de Victoria Marinescu, am văzut de-a lungul anilor multe din filmele artistice, documentare și de animație care ne-au plăcut. În bilanțul pozitiv al acesteia pot fi trecute și serialele mai bune sau mai rele, oricum imposibil de ignorat, **Lumini și umbre**, **August în flăcări**, **Independența**, **Cireșarii**, **Toate pînzele sus** și, azi, **Eroii nu au virstă** și **Racheta albă**. Tot aici se înscriu **Cartea naturii**, **Muntele**, **Song-ul** și alte mici bijuterii cinematografice realizate în studioul propriu-zis al televiziunii sau cu concursul Studioului de la Buftea. Între realizările recente ale studioului de film t.v. (așa apare, și e bine, pe generic) se numără ultimele două premiere ale sale : **A doua variantă** (după „Al cincilea as" de Rodica Ojog Brașoveanu, regia Ovidiu Ionescu, imaginea Aurel Kostakievicz, redactor Nadina Rudeanu, interpreți Ion Caramitru, Ioana Pavelescu, Costel Constantin, Radu Dunăreanu ș.a.) și **Lansarea** (scenariul Ilie Tănăsache și Dan Necșulea, imaginea Constantin Chelba, redactor Vasile Alecu, interpreți Virgil Andriescu, Traian Stănescu, Elena Albu, Mircea Albulescu, Sebastian Papaiani ș.a.). Amîndouă filmele, tematic foarte diferite (ceea ce este pozitiv), au fost reușite, regizorii arătîndu-se a fi buni profesioniști, fără scăderile cu care ne-au obișnuit unii de la „case" mai mari. De altfel, nu ne mirăm, date fiind precedentele filme și seriale, solid construite, excelent susținute de echipe de actori de primă mînă. Sigur, defecte, stîngăcii, ezitări pot fi găsite, dacă le cauți cu orice preț, însă, cum nu acestea sînt dominante, dimpotrivă par, în întreg ansamblul, insignifiante, nu le voi lua nici eu în seamă. Important este că fără gălăgie, fără angajamente răsunătoare și fără promisiuni exagerate, televiziunea și-a creat o „casă" de filme proprie, oricînd comparabilă ca producție și calitate cu cele ale cinematografiei. În această „casă" în care se lucrează de multe ori mai mult cu inima și cu sufletul, ca acasă, au văzut lumina micului (dar și marelui ecran, citeodată), filme cu nimic mai prejos decît celelalte, aș îndrăzni chiar să zic, mai bune, unele dintre ele, filme care au rulat în acest vast cinematograf de casă în care „intră" zilnic milioane de oameni mereu dornici să înțeleagă și să se bucure de o șaptea artă.

Iulian Neacșu

Victoria necesară

dumitru matală

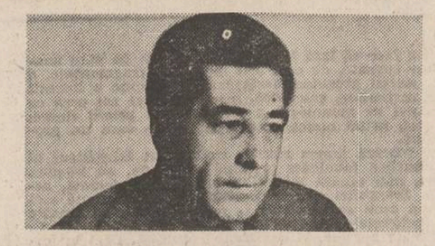

Cînd am venit aici pentru prima dată, sînt o grămadă de ani de atunci, era tot așa, o iarnă ca asta, doldora de de zăpezi, ca-n ilustratele care ne urează sărbători fericite. Poate de aceea am și remarcat-o pe asta, din cauza analogiilor ei cu cea de atunci, ori poate pe aceea o caut eu mereu, în fiecare iarnă mai răsărită — uite, vezi, dacă m-ai soma să-ți răspund exact, ca la carte, cred că n-aș fi în stare. Nu mai știu nici dacă era, ca acum, în februarie, ceva mai devreme probabil, ori ajunsesem în martie deja — sper că nici asta n-are prea multă importanță. Nu de alta, dar e posibil, în cele din urmă, să număr și anii zburați, să descopăr o cifră rotundă și să cred eu însumi, apoi, că m-am apucat de scrisoarea asta ca să comemorez în chip festiv împlinirea a douăzeci sau două sute de ani de atunci. Chiar pînă acolo parcă n-aș vrea nici eu să mă întind cu pretextele. Așadar : cei cîțiva kilometri de la gară pînă la marginea comunei, cîmp deschis, eliberat de recoltele din alte anotimpuri, i-am parcurs de bună seamă pe jos. La prima mea poposire pe aceste meleaguri nu era nevoie să mă întîmpine cineva ; n-avea nimeni de unde să știe cu ce misiune veneam în comună și nu dădusem nici telefon de la raion, așa cum aveam s-o fac mai tîrziu deseori, ca să cer o căruță, nu din comoditate sau boierie, ci pur și simplu din motive de securitate elementară. Pînă una alta, eram un necunoscut, eu pentru toți cei pe care îi întîlneam pe ulițe și mă grăbeam să le dau bună ziua fiindcă aflasem că așa se obișnuiește la țară, ca și toată așezarea aceea distantă, poate deja ușor ostilă, pentru mine. Mărșăluiam pe ulițe ca un ostaș în patrulare, cu o siguranță demonstrativă, nu voiam să întreb nimic pe nimeni, încredințat că pentru ceea ce căutam eu mă pot descurca și singur. În mîna dreaptă, valiza grea, de lemn, îmi dislocase de mult umărul, însă nu voiam nici s-o mut în cealaltă mînă, ca nu cumva să-mi trădez oboseala sau cine știe ce altă slăbiciune. Sub picioare, zăpada scîrțîia ritmic, strivită de tălpile bocancilor mei, cazoni și ei, în vreme ce localnicii cu care mă întîlneam păreau că zboară, alunecau fără să atingă pămîntul, fiindcă zăpada nu scotea nici un geamăt la trecerea lor. Asta m-a și descumpănit o vreme, nu izbuteam deloc să descifrez misterul, pînă cînd mi-am dat seama că erau, toți, încălțați cu opinci, iar de aici am extras cel puțin explicația, dacă nu și cauza propriu-zisă.

Așa cum am presupus, am găsit și singur, fără să bîjbîi la întîmplare, ceea ce căutam. De cînd e lumea, în orice comună, primăria, biserica și școala sînt puncte de reper inconfundabile, fiecare cu locul ei bine delimitat în harta geografică și spirituală a localității. Astăzi, firește, sînt mai multe, s-au mai născut instituții noi, nici satul nu mai este așezarea patriarhală de altădată, însă cele trei entități și-au păstrat autoritatea intactă, temeinic implintate și în actualul peisaj. Înăuntru, m-am orientat iarăși rapid unde putea fi biroul primarului și numai acolo, după ce am închis ușa în urma mea, am lăsat în sfîrșit valiza jos, cu o precauție trezită nu de grija pentru prețiosul ei conținut, ci de teama că o voi scăpa. După care, cel dintîi lucru, rostit înainte de orice altceva, a fost întrebarea unde voi dormi la noapte. Era, desigur, o întrebare justificată, nu prea găseai pe atunci, la alegere, gazde binevoitoare, nici camere de oaspeți nu existau, și singurele locuri unde aș fi putut avea niște condiții omenești erau la cele cîteva familii mai înstărite, chiaburii, or pentru ăștia venisem cu alte intenții. De altfel, am și dormit cîteva nopți în sediu, la primărie, pe mesele puse cap la cap, pînă cînd mi s-a găsit ceva convenabil, încă o dovadă că interesul meu nu era deloc exagerat. În întrebarea mea, însă, acum abia mi se pare să descopăr și eu, s-ar fi putut oploși și reflexul de a-mi asigura, mai înainte de toate, adăpostul, un instinct al conservării poate nu tocmai lăudabil, însă practic în orice caz; cam aceeași pornire ca și pretenția mea de acum de a hălădui pe la Polul Nord sau Ecuator fără a mă clinti din dreptul ferestrei, de sub acoperiș. Pe de altă parte, puse așa, una lîngă alta, în imediată vecinătate, cele două poziții par într-adevăr să se continue și să se întregească, răsărite din aceeași tulpină, numai că nu știu nici eu dacă e chiar așa. Una e totuși să plănuiești expediții imaginare și alta să-ți așterni din vreme culcușul pentru noaptea următoare; cea dintîi este, la urma urmei, o cochetărie pustească, pe cînd cealaltă o necesitate organică. Nevoia de a nu porni spre necunoscut orbește, de a te aventura numai după ce ți-ai asigurat eventualele căi de retragere, s-ar putea să însemne nu o prevedere exagerat-domestică, ci dovada unei tactici lucid elaborate. Posibil deci ca, din dorința de a mă analiza ironic, pentru a-ți demonstra ție că mă detașez de mine însumi, să fi sărit mai întîi peste cal, pentru ca după aceea, înspăimîntat de propriul meu curaj, să mai îmblînzesc tonurile prea violente. Ți-am prezentat, în orice caz, ambele variante, nu-ți mai rămîne decît s-o alegi pe care o vei crede de cuviință. Oricum, un lucru cred că e limpede și nu poate fi pus la îndoială : venisem aici nu pentru o noapte-două, nicidecum în calitate de turist, era normal să mă interesez înainte de toate unde voi dormi.

Se pare că tot așa m-a interpretat și primarul — era un alt primar, nu ăsta de acum, unul mai autoritar, dar erau și vremuri mai grele pe atunci — fiindcă nu m-a întrebat nici el ce-i cu mine, de unde sînt, cu ce ocazie pe la noi ș.a.m.d., ci, mai de-a dreptul, mai bărbătește cît am de gînd să stau. Voia, probabil, să știe dacă merită să se mai zbată în căutarea unei gazde sau mă poate lăsa în plata domnului. „Deocamdată, știu numai că am venit, i-am intors-o și eu, ca să-i arăt că nu mă las călcat pe bătături. Cîtă vreme voi sta, depinde și de dumneata, între alții". Și abia atunci m-am așezat, în sfîrșit, pe un scaun, istovit însă nu de drumul făcut de la gară, nu de primirea excesiv-ospitalieră, ci de efortul de a găsi o replică mai tăioasă, mai înțepată. Asta fiindcă auzisem, tot așa, de la alții, că de felul cum te impui de la bun început depinde totul după aceea. Perfect adevărat, de altminteri, primarul însuși a lăsat-o pe loc mai moale, impresionat pesemne și de cuvintele mele, și de gestul de a mă trînti pe scaun, un argument în plus că nu mă voi clinti multă vreme de acolo. Ceea ce s-a și întîmplat, în cele din urmă, după cum vezi m-am ținut de cuvînt mai mult decît aș fi crezut eu însumi. Mă și întreb acum, după ce atîția ani au rămas înapoi, dacă nu cumva o particică a trupului meu, un instinct care sălășluiește în noi fără să-i bănuim existența, presimțea orbește, de pe atunci, ceea ce avea să urmeze și m-a îmboldit să dau răspunsul acela, să mă și instalez, ostentativ, pe un scaun. Sper să nu mi-o iei drept o criză de misticism, nici drept evidente simptome de ramolisment — nu e nici una, nici alta, crede-mă. Ca tot omul, îmi pun și eu o întrebare sau alta, e-adevărat, unele din ele pot fi ușor fataliste, dar odată ce m-am hotărît să caut adevărul, n-o pot face fără să-mi pun întrebări. Cu atît mai mult cu cît, mai tîrziu, tot restul zilei, am întreprins iar altceva decît s-ar fi așteptat gazdele și eu însumi probabil. N-am ordonat, adică, cele dintîi ședințe, lungi pînă la miezul nopții, n-am convocat puținii membri de partid ca să văd exact, cu ochii mei, pe ce activ mă bazez, n-am ținut conferințe sau măcar mici cuvîntări, mobilizatoare — ci m-am plimbat pur și simplu prin comună, de data asta la voia întîmplării, pînă mai tîrziu, cînd a căzut întunericul. Venisem, într-adevăr, pentru multă vreme, aveam la dispoziție timp berechet, în plus, aveam de purtat o bătălie de lungă durată, or o campanie de cucerire nu se poate desfășura fără o amănunțită cunoaștere a locurilor, a reliefului, a adversarului. Tot așa de bine puteam începe treaba și-n a doua zi a sosirii mele.

S-ar mai putea înțelege din asta și că, după ani de zile trăiți aici, s-ar cuveni să prevăd apropierea unui alt moment. Odată ce am reconstituit cu atîta grijă detaliile primei zile, probabil același instinct anarhic adulmecă, fără știrea mea, și clipa despărțirii. Să vedem, să vedem, asta nu se poate spune încă, dinainte nu știm niciodată nimic, numai după ce ni se întîmplă ceva ne lăudăm cîteodată, victorioși : am bănuit eu că așa va fi. Numai dacă mi-am luat, încă o dată, o măsură de precauție, tot un adăpost în spatele căruia mă baricadez ca să pot spune după aceea, dacă se va întîmpla cu adevărat, că am avut iarăși dreptate. Cel mult așa s-ar explica precizările, și revenirile, și amendamentele dinapoia cărora mă refugiez întruna, după ce, de bine — de rău, înaintasem cîțiva pași. Ca și cum nu tot pe mine m-aș întîrzia și nu tot acolo aș ajunge, oricîte ocoluri aș mai face, oricîte amînări aș inventa. Aș vrea totuși, din tot sufletul aș vrea, ca măcar tu să mă asculți pînă la capăt; nu să mă aprobi, nu să mă compătimești fariseic, ci numai atît : să mă asculți. La urma urmei, pentru tine umplu paginile astea cu fraze și mărturisiri, ție mă spovedesc acum interminabil incoerent, ar fi culmea ca și duhovnicul meu să ridice din umeri sau să tropăie politicos, pe sub masă. Dacă vei avea tăria să mă asculți în continuare, sper să-ți insir îndeajuns de convingător, unul cîte unul, toate motivele.

. . . . . .

Festivitatea inaugurării s-a desfășurat și la noi probabil așa cum auzisem că decursese și prin alte comune, ceva mai harnice. Fiindcă n-aș putea spune că ne-am situat între cele din frunte, ca să le dăm altora exemplu, din contră, ne plasasem temeinic între cele de la coadă, care au dat multă bătaie de cap raionului. Pînă la urmă, cu chiu — cu vai, se cheamă că ne-am aliniat și noi, mai către coada clasamentului, iar odată cu festivitatea de inaugurare aveam să intrăm în rîndul lumii. Mai bine zis, aveau să intre comuna și oamenii ei, lucru pe drept cuvînt important, poate chiar singurul care conta, făcea parte și el dintre victoriile necesare, de pe platforma cărora nu mai privești înapoi, la sacrificiile și renunțările presărate pe drum. Așa că ne-am adunat într-o duminică mai mulți, țărani săraci și mijlocași, localnici și musafiri, ca să ne bucurăm împreună de cotitura ce se săvîrșise sub ochii noștri. Pe vremea aceea nu exista cămin cultural, clădirea de astăzi, greoaie și ursuză, nu aveam o scenă pe care să se urce prezidiul și de unde să li se prezinte oamenilor expuneri și conferințe. Ne-am mulțumit așadar cu o estradă improvizată la repezeală, în păduricea de salcîmi din celălalt capăt al satului. De fapt era un loc îndelung ales, după destulă chibzuială, nu neapărat în căutarea de distracții în aer liber, cît animați de dorința de a le fi la îndemînă și celor din cel de al doilea sat al comunei. Aveam acolo spațiu berechet, să ne desfășurăm ca pe un cîmp de bătălie, ca două armate dacă doream, cu toate că nu ne mai așteptа nici o luptă; din contră, pregătirile făcute de noi anunțau mai degrabă ospățul de după încleștare, simbol al împăcării generale. Ne mulțumisem, într-adevăr, cu o estradă improvizată, numai că nu ne limitasem la ea. Pe lîngă asta am mai cioplit, tot așa, la repezeală, niște mese, niște bănci, am nivelat terenul atît cît am putut, am întins în copaci niște sîrme de care stăteau agățate becuri multicolore — se preschimbase păduricea într-o grădină restaurant impopotonată ca pentru o bogată masă festivă. Mă îngrijisem din vreme, chiar eu, și de celelalte accesorii, ca să nu ducă oamenii lipsă nici de mîncare, nici de băutură, totul era pus la punct în cele mai mici detalii; avea să fie cea dintîi acțiune de ordin obștesc, general, pentru prima dată după multă vreme țăranii urmau să joace și să bea laolaltă, în văzul tuturor. Nu ne mai rămînea decît să așteptăm încrezători sorocul.

În ziua respectivă răsărise și soarele, după o iarnă poate nu tocmai grea, cît mai cu seamă lungă, agonizînd exasperant pînă să-și dea sfîrșitul, se vesteau primele semne de primăvară. Tîrziu, în aprilie, dăduse în cele din urmă și colțul ierbii, plezneau rar, unul cîte unul, și mugurii decorului nostru natural — erau speranțe să ne veselim într-un cadru cu adevărat sărbătoresc, ametit de verdele timid încă, dar proaspăt. Ce mă bucura pe mine cel mai mult era că se zvîntase și pămîntul, se zbicise, cum se zice prin partea locului, mi-ar fi părut rău ca vreo ploaie neprevăzută să ne strice pavoazarea și să ne îngroape din nou în bălți și noroaie. N-a venit ploaia, dinspre partea asta n-am avut nici o surpriză, au apărut în schimb altele, de care nu mă temusem nici o secundă măcar. Încă de dimineață ne-am adunat toți cei ce avusesem însărcinări concrete de-a lungul perioadei de pregătire, comandamentul acțiunii, ca să zic așa, cu scopul de a ne mai raporta unul altuia, încă o dată, că totul e-n ordine și cu gîndul nemărturisit de a mai verifica noi înșine, la fața locului. Era desigur același nucleu de bază, trecut printr-o mulțime de încercări în bătălia de-abia încheiată, cu mult mai grele decît aceea ce avea să încununeze festiv o epocă zbuciumată. Se mai aflau acolo și nelipsiții noștri simpatizanți, țăranii săraci care ne dăduseră nu o dată cîte o mînă de ajutor, activul nostru lărgit, cum ne plăcea să-l numim. În afară de ei, însă, nu se mai vedea decît puștimea, neastîmpărată ca-ntotdeauna, dornică și acum să-și găsească de lucru printre picioarele celor mari. N-aveam de ce să ne îngrijorăm. Era duminică, mi se pare că am mai spus, unul dintre noi a și precizat că sînt oamenii la biserică, să avem răbdare pînă cînd ies. Am pus lăutarii să cînte, țigani din sat, arvuniți de obicei la nunți și la hore, răstindu-mă la ei să scîrțîie cît mai tare, să se audă pînă departe. Într-adevăr, după ce a ieșit lumea de la biserică, s-au abătut încă vreo cîteva familii și pe la noi. Mai mult decît atît se pare că nu mai aveam ce spera. Reflexul de a ne tot uita, cu coada ochiului, în lungul drumului, ca și cum am fi așteptat un convoi, o năvală, a trebuit și el să cedeze treptat. Iar într-un tîrziu, cînd a remarcat cineva că, la urma urmelor, e postul paștelui, nu prea se distrează țăranul în astea cîteva săptămîni, pînă ce-l vede pe mîntuitor înviat și gata de făcut iar minuni, am răsuflat ușurați cu toții. Aveam, în sfîrșit, o justificare solidă, de neclintit în ochii oricărui curios. De întrebările vreunui musafir nepoftit nu aveam totuși de ce ne teme, raionul își anunțase, bineînțeles, apariția, însă nu trimisese pe nimeni, așa că cel mult indiscreția noastră ne-ar fi putut incomoda. Odată găsit argumentul acela, bun oricum și chiar imposibil de atacat în vreun fel, puteam fi și dinspre partea noastră împăcați. Ne puteam vedea mai departe de festivitate, convinși că numai o programare mai puțin inspirată ne vitregește de o reușită deplină.

Altminteri, ce să fi făcut ? Știu foarte bine că n-ai cum să-mi răspunzi, dar întrebarea trebuie să ți-o pun totuși ție fiindcă n-am altcuiva cui. Să fi bătut din nou din poartă în poartă, ca altă dată, și să nu ne audă iarăși nimeni și să nu ne răspundă decît ciinii, cu furie ? Prea erau supărător de aproape zilele acelea ca să ne mai întoarcem o dată la ele și, pe urmă, poate că nici procedeul nu s-ar mai fi potrivit. Altfel îi bați omului în poartă cînd îi ceri ceva, fie și cu de-a sila, și cu totul altfel cînd vrei să-l rogi. Eu unul am plecat în orice caz de acolo, de la pădure, probabil tocmai cu gîndul ăsta la început. E posibil să fi și spus unuia sau altuia dintre organizatori că mă duc în comună, să mai mo-bi-li-zez oameni, n-o să mă tot învîrtesc fără nici un rost de colo pînă colo. Mai mult decît atît, e posibil să fi crezut eu însumi atunci cînd am spus-o, mai cu seamă că, nimic de zis, mă cam agitam ca să mă aflu-n treabă, de unul singur, cum eram, iar pe de altă parte prezența unuia dintre noi în sat ar fi putut, într-adevăr, să mai modifice ceva. Fapt este că, odată ajuns înapoi, în comună, nu m-am mai repezit nicăieri să strig, nu m-am apucat să chem pe nimeni, ci mă plimbam pur și simplu pe ulițe, la întîmplare ; îmi transferasem de fapt inactivitatea de dincolo într-un alt cadru. Pe lîngă mine treceau oameni care pesemne se duceau spre pădure și care se cam uitau lung la mine, descumpăniți că mă văd aici. Se prea poate ca și nerăbdarea noastră să fi intrat în panică prea devreme, fiindcă lumea, știind că are o zi întreagă înainte, își făcuse socoteala că putea veni oricînd. Nici pe aceștia însă eu nu-i opream din drum, ca să le fac morală și să-i zoresc, și nici pe la porțile altora nu zăboveam. Rătăceam, așa cum am spus, absolut la întîmplare, de pe o uliță pe alta, de la un loc la altul, fără nici un scop, exact așa cum făcusem în prima zi a sosirii mele. De undeva, de departe de tot, își trimitea pînă aici ecourile petrecerea abia părăsită — țiganii își făceau datoria cu același zel — însă pînă și crîmpeiele de melodii sunau ca o amintire pentru mine, ca și cum s-ar fi zămislit undeva înlăuntrul meu. Se făcuse de-acum ora prînzului, soarele se instalase triumfător în înaltul cerului și ne încălzea cu o generozitate risipitoare — eu însă nu mă grăbeam nici să mă întorc în pădure, unde mă așteptau desigur ospățuri împărătești, și nici măcar acasă nu mă îndurам să vin, deși ți-aș fi făcut o surpriză frumoasă. Am continuat așadar să hoinărесc în dorul lelii, golit de orice gînduri sau frămîntări, pășind poate de zeci de ori prin aceleași locuri, pînă tîrziu, la căderea întunericului, cînd o vagă senzație că-mi lipsește ceva m-a readus la realitate. Greu, cu eforturi de readaptare, mi-am dat seama ce mă deranja : nu mai auzeam lăutarii dinspre pădure. Mai tîrziu am aflat și de ce. Toate străduințile noastre de a agăța în copaci ghirlande de becuri multicolore fuseseră de pomană din pricină că se defectase grupul electrogen. Spre regretul celor mai mulți comeseni, care nu se învredniciseră să vină decît în cursul după-amiezei, petrecerea s-a spart odată cu sosirea nopții.

Atunci, îți spuneam, ar fi fost al dracului de bine dacă te-aș fi avut alături ; dacă n-aș fi străbătut o zi ca aceea de unul singur. Un reproș ar fi nedrept însă, nu pentru reproșuri retroactive m-am apucat de scris epistole, cu atît mai mult cu cît e greu de crezut că m-ai fi putut însoți. Răducu era încă mic, abia dacă împlinise șase sau șapte luni, firește că n-aveai cum să-l iei cu tine sau să-l lași singur acasă. Mă gîndeam doar așa, ca la o posibilitate fantezistă, cum își închipuie copiii că au aripi sau că sînt eroii neînfricați din povești și din filme. Dacă te-ai fi aflat atunci cu mine, mă amăgesc eu azi, n-aș mai fi plecat anapoda de la festivitate, crezînd eu însumi că mă duc într-adevăr să aduc alți musafiri. Sau, dacă totuși am fi plecat amîndoi, dă-mi voie să presupun că nu ne-am fi apucat împreună să frămîntăm noroaiele de pe ulițe, pînă seara, în vreme ce copilul ar fi așteptat acasă, cuminte, ori ni l-am fi trecut unul altuia, în brațe. Mai degrabă mi-aș fi dat seama de îndată că nu avea nici un rost s-o fac, sau aș fi căutat, ajutat de tine, motivul, explicația, fără să mă las împins de impulsuri obscure. În orice caz, un lucru de care pot fi absolut sigur este că, întorși acasă, în cele două odăi închiriate, nu m-aș mai fi apucat să-ți relatez cum a fost, odată ce veneam amîndoi de acolo. Pe cînd așa, seara tîrziu, cînd am deschis ușa casei, prima întrebare rostită de tine nici nu putea fi alta decît cum a fost. Erau de ghicit în ea și regretul că n-ai putut veni, și curiozitatea de a afla cît mai repede cîte ceva, și multe alte senzații, de-a valma. Iar eu, spre nedumerirea mea mai întîi, m-am apucat într-adevăr să-ți povestesc. N-am mormăit, adică, precum în atîtea rînduri, cîteva cuvinte și gata, nici n-am tăcut pur și simplu, ca să nu mă trezesc văicărindu-mă, ci chiar înșiram fraze lungi, frumos ordonate, o veritabilă compunere. Apoi, spre stupefacția mea, mă surprindeam uneori că debitez cu dezinvoltură niște copilării, ca și cum, în loc să mai bat ulițele, trecusem la o îndeletnicire înrudită : băteam cîmpii. Construisem o sală de bal imensă, fastuos impodobită, virisem în ea, pînă la refuz, o lume subțire, aleasă, după care, situat undeva deasupra tuturor, eu, cronicarul, îmi făceam cu sîrguință datoria de a consemna. Valsuri decente, unduitoare, perechi înlănțuite cu gingășie, toalete mătăsoase, pînă-n pămînt, și o muzică, doamne, ce muzică suavă ! Nici nu știi ce să admiri mai întîi — draperiile bogat arcuite de la ferestre, glisarea fosnitoare a perechilor în zbor, ori ninsoarea domoală de confetti ce se așterne pe umerii lor. Mă priveai amuzat-intrigată, de bună seamă nu știai ce să crezi ; nu era nici o ironie în expunerea mea, nu surprindeai deloc accentele vreunor comentarii zeflemiste, dimpotrivă, mă lansasem cu sinceritate, de-a binelea transportat într-o lume himerică, ceea ce te descumpănea și mai mult. Și, te rog să mă crezi, n-ar avea nici un rost să joc teatru după atîția ani, poate mai dezorientat decît tine eram eu, chiar în vreme ce mă desfășuram, înfierbîntat pînă la transfigurare. Pentru a treia oară, într-o singură zi, mă comportam imprevizibil, paradoxal pentru mine însumi în primul rînd. În cele din urmă, cum eu nu dădeam semne că voi conteni vreodată, m-ai întrerupt tu, potolindu-mă cu blîndețe : „Bine, bine, hai să ne culcăm acum. E tîrziu." Abia atunci mi-am dat și eu seama că era, într-adevăr, prea tîrziu. Nu mai puteam, adică, să dau nici un pas înapoi.

. . . . . .

A doua zi după festivitate m-am lăfăit în pat pînă tîrziu, către prînz. Ar fi fost oarecum de așteptat ori de dorit din partea mea să sar direct în picioare, ca de atîtea ori pînă atunci, să alerg în virtutea deprinderilor adînc intrate în sînge cu noaptea-n cap spre locul de întîlnire. Știi și tu foarte bine că nu s-a întîmplat așa. Stăteai lîngă mine, lungiți amîndoi sub pledul țărănesc, învăluiți de căldura moleșită a lemnelor din sobă și a trupurilor noastre și nici nu îndrăzneai să te miri. Te purtai, dimpotrivă, ca și cum am fi lenevit așa de sute de ori, sumedenie de duminici și zile lucrătoare noi nu făcusem altceva decît să motăim de dimineață pînă seara. La rîndul meu, și eu acceptam cu aerul cel mai firesc micul tău siretlic, în vreme ce mă delectam în secret cu gîngurelile și țipetele care veneau dinspre pătutul lui Răducu, neauzite niciodată de mine la ore din astea. O nouă senzație, și ea necunoscută pînă atunci, mă împresura din toate părțile, de parcă m-ar fi ademenit într-o capcană. Mai tîrziu, firește că mi-am părăsit așternutul, oricît ai prelungi o bucurie, o plăcere.

(Fragmente din nuvela „Ieșirea din iarnă")

Continuare în pag. a 7-a

Desene de Luminița Tudor

vasile smărăndescu

Papirusuri

Rupestre visuri
învelite-n uitare
sfidează gîndul.

Bătrînul tei

Întreabă și nimeni nu-i spune
unde sînt albinele
să-l vindece de melancolie

Casa părintească

Liniștea serii
împletită cu cerul
boltit în azur.

Regina nopții

Gheișe albe
invită reverențioase
la balul nopții.

Suflet pustiu

Mor vîndut
secetei
în tîrgul de vînturi.

Salcia

Blondă suavă
se gătește-n ocheanele apei
așteptînd vîntul.

Disperare

Norul părăsit
la marginea secetei
căutînd ploile.

Creion [1]

Modest și docil
instelează-n hîrtie
sigurătatea-i.

Sat

Potecă adormită
suspină în singurătate
după satul pierdut

Stadion

Culori lunecînd
luminînd ca la antici
speranțe
pe tăbliță de lut.

Creion [2]

Tandru cavaler
zăbovește și așteaptă
să șoptească hîrtiei.

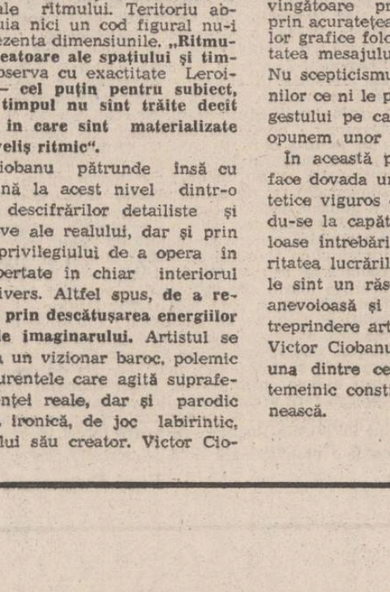

plastică

Ritmurile realului

Victor Ciobanu nu este adeptul exhibărilor clamoroase, la care o planetă astenizată de amenințare și mișcări contradictorii îl constrînge în permanență. Artistul este un contemplativ și de la înălțimea unei asemenea stări de spirit observația lui gliseză pe asprele suprafețe ale realității într-un efort de echilibrare a tensiunilor lăuntrice care le generează. Aș merge mai departe, afirmînd că, natura contemplației lui Victor Ciobanu este una de tip disectiv. O delicată operațiune de extracție a semnelor dinstinctive, care coordonează universul real, îi oferă artistului voluptatea cercetării analitice a formelor și a structurilor care comun interioritatea, de fapt, mecanismele acestei aglomerări de simboluri ale realului.

Revelațiile artistului în fața acestei metarealități sînt puternice și ilustrarea unei asemenea certitudini reflectă, înainte de toate, acuta sensibilitate perceptivă a graficianului. La prima vedere viziunile lui Victor Ciobanu par a ne propune o lume fantastă, rod al imaginației. Este, desigur, efectul reflectărilor succesive care ne poartă dintr-o lume a vizibilului, într-un univers conceptualizat, în care valoarea existenței într-un anumit spațiu și timp se reduce la surprinderea finelor armonii ale ritmului. Teritoriu abstract, căruia nici un cod figural nu-i poate reprezenta dimensiunile. **„Ritmurile sînt creatoare ale spațiului și timpului** — observa cu exactitate Leroi-Gourhan — **cel puțin pentru subiect, spațiul și timpul nu sînt trăite decît în măsura în care sînt materializate într-un inveliș ritmic".**

Victor Ciobanu pătrunde însă cu răbdare pînă la acest nivel dintr-o pasiune a descifrărilor detailiste și semnificative ale realului, dar și prin asumarea privilegiului de a opera în deplină libertate în chiar interiorul acestui univers. Altfel spus, **de a recrea realul prin descătușarea energiilor proteice ale imaginarului.** Artistul se exprimă ca un vizionar baroc, polemic cu toate curentele care agită suprafețele existenței reale, dar și parodic prin verva ironică, de joc labirintic, a demersului său creator. Victor Ciobanu este tipul artistului inteligent, debarasat de obsesiile construcției formei. Efortul său de a conferi un sens figural — și nu atît figural, cît lizibil — ritmurilor lente și adesea imperceptibile ale spațiului și timpului, coordonate fundamentale ale existenței, l-au dus la rezolvări plastice cărora **specifică le este nu forma, ci tensiunea.**

Un suport cromatic dominat de griuri și brunuri în valorații subtil decantate ne dezvăluie o cordialitate difuză a exprimărilor sale plastice. Expoziția de la sala „Simeza" este convingătoare prin unitatea ei stilistică, prin acuratețea limbajului și a tehnicilor grafice folosite, dar și prin maturitatea mesajului pe care îl comunică. Nu scepticismul este dominanta viziunilor ce ni le propune artistul, cît forța gestului pe care ei ne îndeamnă să-l opunem unor asemenea viziuni.

În această privință, Victor Ciobanu face dovada unei împliniri etice și estetice viguros conturate, artistul aflîndu-se la capătul unui drum de migăloase întrebări și trude, cărora majoritatea lucrărilor din actuala expoziție le sînt un răspuns clarificator. Într-o anevoioasă și deloc spectaculoasă întreprindere artistică, personalitatea lui Victor Ciobanu se afirmă astăzi drept una dintre cele mai insolite și mai temeinic constituite din grafica românească.

Corneliu Antim

muzică

Recital inedit de orgă și trompetă

Doi tineri virtuozi, doi muzicieni de larg orizont stilistic, doi entuziaști artiști dispuși să se dăruiască publicului pînă la ultima energie — organistul nostru Valentin Radu și trompetistul american Scott McIntosh — au susținut un recital inedit sub genericul **„Cinci secole de aur ale orgii".**

Meritul primordial al interesantului program de la Bach și Vivaldi pînă la Franck și Enescu revine tînărului **„doctor în muzica de orgă"** Valentin Radu, artist excepțional de înzestrat și muzician permanent frămîntat de ideea noului în alegerea repertoriului.

Valentin Radu face parte din tinerii interpreți care nu cunoaște nici comoditatea, nici teama de partiturile complexe. Simte o plăcere demonică de a se confrunta cu munții (citește capodoperele!) — căci **Giga pentru pedalier** de pildă, nu o pot cînta azi decît cel mult 2—3 organiști în lume! — știind că prețul succesului și al consacrării, trece prin cura amară a luptei cu performanța. Iar dacă vom adăuga că dificila **Legendă pentru trompetă și pian** de George Enescu a răsunat arareori în sălile noastre de concert, atunci vom înțelege mai exact cît dorește Valentin Radu să impună muzica românească în lume (cei doi artiști au poposit la București după un lung turneu în S.U.A., R.F. Germania și Austria, unde au rodat programul prezentat în sala Ateneului Român).

Recitalul a cuprins pagini muzicale de temelie ale repertoriului de orgă și de trompetă. Valentin Radu s-a lansat în oceanul de sunete al lui Franz Liszt **(Preludiul și fuga pe numele BACH)**, Felix Mendelssohn-Bartholdy **(Preludiul și fuga în re minor)**, Bach **(Concertul în la minor după Vivaldi)**, César Franck **(Coral III în la minor)**, și William Albrigt **(Giga pentru pedalier)**, făcînd risipă de fantezie, de culori timbrale, de energie și forță artistică (orga solicită intens interpretul, angajat într-un imens efort fizic cu tot corpul). Este uimitoare ușurința de trecere de la un stil la altul, de la o tehnică la alta, dar mai ales de la un climat sufletesc atît de divers la o supremă unitate de gîndire. Valentin Radu se joacă cu clapele și cu pedalierul, uită chiar uneori de sine și bucuria muzicii îl amețește, dar iureșul discursului său merge direct la inima auditorilor pe care îi subjugă, îi entuziasmează. Sigur, în maniera năvalnică a cîntului mai are nevoie de calm, de decantare a expresiei artistice, de o sobrietate a expunerii temelor, de o gamă sporită de nuanțe, însă înălțimea de la care stăpînește orga — acest rege al tuturor instrumentelor — ne face să-l socotim pe tînărul virtuoz un „om-orchestră", deocamdată greu de egalat în furtunile sale sonore.

Trompetistul american Scott McIntosh a reușit să-și cucerească auditoriul prin căldura și culoarea sunetului, prin tehnica curată, prin siguranța registrului înalt, prin capacitatea de a transforma un instrument de strălucire și forță sonoră într-un mijloc de comunicare umană. Minuind cu abilitate **trompeta piccolo** (scurtă), oaspetele american a convins publicul că vechiul repertoriu scris pentru acest tip de instrument dispărut din practica contemporană dispune de calități nebănuite ce așteaptă să fie azi pe deplin exploatate. Perfecțiunea ornamentelor melodice în piesele lui G. Fr. Händel și Antonio Vivaldi au atins maxima incandescență în surprinzătorul **Concertul în Mi bemol major** de Vincenzo Bellini, o pagină de un melodism vocal molipsitor (chiar dacă harul creator s-a revărsat mai mult în operă). Acompaniat impecabil la pian de Valentin Radu, oaspetele american a tălmăcit cu siguranță, finețe și virtuozitate dificila **Legendă pentru trompetă** de George Enescu.

Au urmat, în încheierea recitalului numeroasele **bis**-uri la cererea publicului (Bach, Händel) într-o serie de transcripții și aranjamente puțin cunoscute la noi. Cei doi interpreți au răsplătit din plin receptivul auditoriu al Ateneului Român încununînd o seară de muzică antentică, inedită prin conținut și captivantă prin tălmăcire artistică.

Viorel Cosma

GEOGRAFIA PROZEI TINERE

O privire lucidă asupra prozei tinerilor face să iasă la iveală o realitate pe care analizele sumare ori consultul ierarhiilor curente, de cele mai multe ori fragmentare, o împiedică să se reveleze pe deplin. Acești prozatori desfășoară o imagine a întregii țări, practică o literatură a tuturor regiunilor, valorifică, prin literatură tot ceea ce înseamnă materie sufletească. În ciuda impresiei de monotonie a unei părți a prozei tinere, tabloul fenomenului integral este viu și colorat, avînd majoritatea figurilor pe care un proces de înaintare literară organică trebuie să-l aibă.

Prozatorul tînăr nu a uitat din tradiția literară lumea rurală, cu spiritul febricitant al cîmpiei, nu a omis lumea bălților, a Bărăganurilor fabuloase și pline de roade, nu elimină nici dealurile îndulcite de ovale, subcarpatine, nici munții misterioși și cu viața secretă, arhaică. Sentimentul lor, derivat din înțelegerea geografiei este sentimentul de continuitate spirituală, prozatorul tînăr rezumă și el un adînc ecou sufletesc de popor străvechi, cu riturile ei, cu mitologia lui fabuloasă, cu realitățile incidentale, cu istoria adeseori dramatică.

O asemenea viziune geografică este, cu toate acestea, și o viziune culturală. Căci în numeroase dintre situații, prozatorul tînăr dezvoltă modele ale literaturii tradiționale care s-au exprimat, o dată pentru totdeauna la cel mai înalt nivel. Liviu Rebreanu, Vasile Voiculescu, Panait Istrati și mai cu seamă Sadoveanu sînt modelele unei asemenea literaturi, temeiurile cursivității ei. Nu o dată în proza lui Apostol Gurău, a lui Titus Suciu, Vladimir Cinezan, Ștefan Pîrvu, Tudor Dumitru Savu, Paul Eugen Banciu ș.a. răsună ecouri ale tradiției, reverberații ale geografiei întregii cuprinderi românești. A examina sub aspect exegetic asemenea producții, înseamnă a contribui la o imagine mai adevărată, integrală a fenomenului literar tînăr. Este ceea ce își propun analizele din pagina care urmează.

Viața dealului

Dacă întinderile cîmpiei au furnizat din plin materie epică pentru proza țărănească, adunările volumetrice ale dealului au fost, în schimb, mult mai zgîrcite. Cîmpia are mari romane țărănești — dealul trăiește mai mult în nuvelă sau în romanul istoric ; în anii noștri cîmpia a dat mari vîrfuri pe cînd dealul înaintează într-o mediocritate de aur. Politica agrară însăși s-a aplicat și a dat roadele ei mai de timpuriu în vatra cîmpiei, dealul rămînind mult timp reticent, în expectativă. Desigur, cîmpia oferă o anumită unitate de relief ce se răsfrînge în conștiința locuitorilor ei în timp ce dealul, fragmentat pe zone, pe ținuturi, are mai degrabă un aspect mozaical pentru ochiul cunoscător : treci valea și te întîmpină alt port, alt „sabaș". Sabașul este un fel de marcă heraldică păstrată în conștiința țărănească ; el desemnează, pe de o parte, riurile înflorate care tivesc cămașa la mineci, la guler sau la poale — și care diferă nu numai de la ținut la ținut, dar și de la o familie la alta în cadrul aceluiași sat — iar pe de alta, „chipul" părinților păstrat în copii. Expresia „te cunoști după sabaș" se folosește în împrejurările în care cineva nu știe exact părinții unui copil dar își dă seama cu cine aduce el, din ce neam provine. Ca element floral, sabașul împodobește fețele de pernă păstrînd aproape de urechea visului semnul bătrînesc. Pentru că satul de deal rezistă în istorie mai ales prin bătrîni și prin acel puternic cult al morților ce-l ține în continua contemplare a trecutului.

Întrucît marele roman țărănesc actual se oprește la realitatea anilor '60, fenomenul dealului n-a fost încă prins în literatură, dealul însuși abținîndu-se de a ieși la hora istoriei pînă atunci. Totuși, dealul se manifestă în nuce chiar în cronica „Moromeților", reprezentativă pentru cîmpie. Să ne amintim că supărarea bătrînului Ilie Moromete provine din aceea că fiii i-au fugit la București, în inima cîmpiei ; el însuși „fugea" din sat în partea opusă, spre munte, și-și îndemnase feciorii să facă același lucru văzînd în retragerea spre izvoarele „descălecatului" o posibilă îndreptare a situației țărănești în declin. Pe Niculae îl va duce de mînă pînă la școlile muntelui, la Cîmpulung Muscel, iar destinul băiatului va lega geografia satului natal de dealurile transilvane. Într-o altă zonă geografică, spre Subcarpații de curbură, Che Andrei, eroul din „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu, reface obsedant aceleași drumuri la munte pentru a prinde puteri spirituale.

Satul de deal este în același timp unitar și divers ; avînd proprietăți în cîmpie și în munte, drumuri în ambele părți pe firul apelor, a ținut cumpăna economică a văilor — și a ținut cumpăna istoriei înseși ; el a devenit mai întîi „centru" (vezi marile cetăți de pe așa-numitul drum al Basarabilor : Rîmnicu Vîlcea, Curtea de Argeș, Tîrgoviște, etc.), apoi centru de „roire" spre cîmpie, apoi rezervă economică și spirituală a cîmpiei — iar astăzi este rezerva principală a celei mai importante categorii sociale de la noi : țărănimea — și furnizează, încă, cel mai mare număr de intelectuali pentru marile orașe. Satul de deal a fost un „filtru" pentru transilvănenii aruncați de vicisitudinile istoriei și de instinctul unității lor naționale peste munți : reținînd numai o parte dintre ei, i-a îndemnat mai la vale, spre sud, pentru colonizarea cîmpiei din lungul Dunării. Astăzi, încă, acest sat prezintă relații mult mai încîlcite între oameni decît cel de cîmpie : păstrîndu-și instituțiile (văcarul, căprarul, moraru, pădurarul, fierarul, tîmplarul, cismarul, dogarul, etc.) și obiceiurile obștei, el păstrează, încă, acel fond mitic activ de întîmplări, acel inefabil infrastructural ce face ca, fără a avea o pre-știință, oamenii să (re)acționeze instinctual după scheme ancestrale. Despre o dispariție a acestui sat, repetăm, nu poate fi vorba — astăzi sau peste o mie de ani : pămîntul nu poate fi stăpînit aici de la distanță, prin mașini ; suprafața lui reală este incomparabil mai mare decît la cîmpie, pentru că o întindere de cîteva hectare bune, dreaptă ca tava, ocupă acolo un orizont întreg iar aici se încrețește pe văile, văgăunile și plaiurile unei singure gîrle de cîteva sute de metri lungime. Spațiul este aici vălurit, ascuns în sine, contorsionat — prielnic întru totul ființei umane și animale, mai puțin prielnic vegetației „domestice" (grîu, porumb, etc.). Acest tip de sat nu poate dispare pentru că păstrează genetic istoria, este un izvor și un iaz ce poate fi răzlețit peste cîmpuri ; are legături cu adîncurile pămîntului, cu piatra eternă ce crește din munte pe sub el. Pentru literatură, rămîne domeniul prin excelență al nuvelei fiind tărîmul întîmplărilor repetabile, deci scurte.

De la Creangă știm că țăranul de la munte se lasă greu strămutat la cîmp („Cum nu se dă scos ursul din bîrlog") ; există, deci, în firea lui disponibilitatea stării pe loc, forța rădăcinoasă a menținerii între lucruri care numai un vînt propice așteaptă pentru a deveni manifestă. Muntenii sînt atrași spre cîmpie, spre marile centre urbane în general, din dorința de a vedea lumea, marile aglomerări urbane heteroclite — sau din instinctul lor milenar de a fi în centrul istoriei, de a conduce sau de a fi în preajma conducerii neamului. Prozatori tineri, precum Stelian Zamora, urmăresc cu atenție realitățile satului de deal actual propunîndu-ne o oglindă a lui în mișcare. Beneficiind de o experiență vie a faptelor, în două volume de nuvele („Visul călătorului", 1979, și „Marele învins", 1982) autorul strînge o galerie de tablouri ale satului natal, un catalog de personaje reprezentative. Am vorbit cu alt prilej despre cel de-al doilea volum al său sesizînd o oarecare contradicție determinată de tirania modelelor literare : Stelian Zamora folosește, pentru satul de deal, cam aceleași instrumente rodate în definirea celui de cîmpie. El are, în schimb, marele dar al limbii muntenești, cu nebănuitele ei resurse de frumusețe ; are, mai ales, opțiunea fermă pentru proza țărănească și pasiunea analizării situației actuale a satului. Prin asemenea cărți revine în actualitate zona satului de sub munte ce va revigora, fără îndoială, literatura țărănească. Nuvelele lui Stelian Zamora au ca laitmotiv drumul trăind, prin aceasta, în apropierea basmului ; ele sînt, de fapt, niște „povești" despre bătrîni care se încăpățînează să trăiască pînă la confundarea cu mediul natural, care nu pot să moară, să dispară din peisaj și din conștiința satului. Tema este deschisă, așteptîndu-și autorii în continuare. Din ea poate deriva o altă temă la fel de interesantă : cea a drumurilor pe Vlasca. Fenomen încă foarte viu, cărăușia își așteaptă „reporterii" putînd oferi cărți de tipul „Hanului Ancuței" prin aceea că presupune popasul în comun, drumul în comun, schimbul de informații și de „povești" între călători — întîlnirea, deci, pe o rută comună, străveche, a personajelor cu un scop comun. Proza țărănească se poate extinde, prin cîștigarea unor asemenea terenuri, nebănuit de mult atrăgînd asupra ei atenția creatorilor. Ea trebuie să iasă din așa-numitul „orizont de așteptare" în care s-a refugiat prin istovirea structurilor epice oferite de cîmpie, să revină în spațiul cărții pe firul apelor, pe drumul oierilor și al căruțașilor, pe potecile dealului care încă nu s-au asfaltat.

Nicolae Georgescu

Spațiul continuității

Alături de Paul Eugen Banciu, Alexandru Deal și Teodor Bulza, Titus Suciu este unul dintre prozatorii tineri care ilustrează spațiul bănățean și prin aceasta se înscrie decis într-o literatură cu puternică nuanță națională. Dacă „Sărbătorile" lui Paul Eugen Banciu descopereau o umanitate transhumantă, o lume sadoveniană adaptată la Banat, dacă Teodor Bulza, în „Casa șerpilor", descoperă acel spirit inconfundabil al cîmpiei de vest cu practici de magie populară, exorcism, miraculos, aureolate de un enigmatic de ordin factologic, dacă „Septembrie" al lui Alexandru Deal provine dintr-o lume a Banatului abstract, Titus Suciu întregește (cu romanul „Drumul" și volumul de nuvele „Movila albă") această geografie literară bănățeană mai ales prin psihologiile arhaice. E adevărat că prozatorul merge, ca și ceilalți, în linia ruralului, prozatorul bănățean al orașului fiind și prin decor și prin materie Ion Marin Almăjan, însă cu toate acestea există între ei numeroase diferențieri : școala rurală bănățeană e o școală adevărată, lipsită de monotonie.

Prima impresie pozitivă ține aici de localizare căci prozatorul nu lasă să se vadă în nuvelistica lui nici imaginare localități și nici inventate colțuri de țară ori de lume, posibile oriunde și nicăieri. Mediul geografic nu este decorativ și nici abstract, mai mult, tensiunile puternice nu găsesc în mediu chenarul care să le închidă ci chiar izvorăsc din acesta. Lumea explorată de el este în Mureșel sau între Mureșel și Mureșeni, o zonă de cîmpie bănățeană traversată de riu, de păduri, de calea ferată, populată cu ceferiști și soldați, cu jandarmi, cu muncitori și țăpinari, cu o umanitate completă pe cît se poate, înzestrată cu circiumi adunînd bărbații statului la o vorbă în fugădău, cu intrigi vechi între vecini mocnind de o viață, cu acea inimitabilă spaimă a bănățeanului de a nu pierde cumva casa lui și patul lui ca să poată să trăiască și să moară ca oamenii. Apoi tăcerea mocnită, misterioasă care e în bănățean, mai neliniștitoare decît neliniștea acelora din alte regiuni, o formă de secret și de introvertire. Cu totul, proza lui Titus Suciu ascunde în spatele evenimentelor o monografie regională dar o monografie care e subînțeleasă și nu manifestă. Pădurea, apa, cîmpul, sălciile nu apar cu insistență și descrierile, cîte apar, nu au o valoare în sine, prelungind mai mult imaginea satului social, a umanității locale, a ceremoniilor cotidiene care au exact substanța Banatului și acea precizie zonală disprețuită uneori fără temei de cîte un prozator al experimentului. Această exactitate nu ține de reportericesc, ea este, cum am observat, de substanță și prozatorul este dintre aceia cărora dacă le iei cadrul, proza se destramă. Ce-ar mai fi încrîncenarea lui Bufantu, dragostea lui Florea cu Ruxandra, boala lui Ilie Cioldu rămas fără gospodărie, discuțiile în jumătăți de fraze din făgădău, spovedania postumă a învățătorului Gliga, răzbunarea Mariei, cruzimea abjectă a lui Ghințideaur, fără spațiul precis bănățean care nu este doar geografic (și, desigur, lingvistic) ci generator de specific în special prin psihologii ? Prin acestea, nuvelistica lui amintește de Slavici de care Titus Suciu se apropie structural. Ca și la Slavici, lumea satului are misterul ei dar e departe de a fi idilică, e o lume tensionată și în „Drumul" și în „Movila albă") din cauza războiului precum și a evenimentelor legate de el, care mișcă satul. Ca și la Slavici, satul nu este surprins într-un moment de echilibru ci într-unul de criză în care transformările se văd mai ales sub forma tulburătoare a pasiunilor. Războiul nu e terminat dar așteptarea e atît de întensă încît se simte pretutindeni că în Mureșel se sabotează nu un tren ci chiar o mașină de război. Pasiuni înseamnă la Titus Suciu nu moralism, cum se prezintă ele la Slavici, ci opțiuni.

Învățătorul Gliga, atras de mișcarea legionară pe care nu o intuiește în esență, înțelege cu prețul unei oribile întîmplări ce efecte are alegerea lui fără sens. Dinicu, Mutu, Dolți se angajează în lupta comunistă și această apariție a elementelor revoluționare dă, prin tensiunea pe care o țese în jur, originalitate prozei opțiunilor desfășurată de Titus Suciu. Psihologiile sînt la el esențiale, mai ales atunci cînd în pasivitatea lor misterioasă pătrunde istoria tulburată. Interesant e că acest psihologism crește în intensitate mai ales datorită umanității bănățene și introvertirii acesteia ; niște indivizi gregari, „mediteraneeni", nu ar da efecte atît de spectaculoase prin decizii așa cum dau acești oameni tainici, mișcîndu-se greu, hotărîndu-se după lungi deliberări să modifice biografia. Oamenii lui Titus Suciu vorbesc puțin, cu dialoguri care creează intenționat tensiunea prin discontinuități. O privire atentă observă că lucrurile spuse sînt mai puțin importante decît cele presupuse de vidul dintre ele ; sugestia e, la Titus Suciu, cheia psihologiilor și de altfel o dovadă că stările tensionale îl „prind" pe autor. Talentul lui, stă mai ales în știința dialogului, aproape de aceea a unui dramaturg.

Determinate de psihologii, care și acelea sînt determinate de geografie, evenimentele conțin în nuvelistica lui Titus Suciu și chiar și în roman interesante concentrări epice care în sine pot fi romane virtuale. Ele sînt imaginea unui rural încrîncenat, ultimativ, fără nimic idilic. Dragostea Ruxandrei se termină cu o moarte îngrozitoare, traumatizarea Mariei lui Bufantu îl face fericit pe acesta întrucît ea suferă dintr-o „vină" esențială (era dorită) ; peste tot lumea trăiește intens, ca și cum în fiecare gest ar sta clipa ultimă. E o psihologie cu depuneri de vechime care ar putea să pară ciudată la o privire sumară asupra lumii superficiale de aici. Amintisem categoriile umane ale prozei lui Titus Suciu și anume țăpinari, ceferiști, muncitori, instituțori, categorii care indică o lume „modernă" de pe la jumătatea secolului. În ciuda acestor date precise, lumea lui rămîne în esență arhaică atîta vreme cît în individ ecourile genealogiei nu se sting ci sînt, dimpotrivă, active.

Cu psihologiile lui „vechi" și cu lumea „modernă", proza lui Titus Suciu este și în trăsăturile ei literare modernă, prin tăietura sigură a frazei, prin compunerea cu știință a fragmentelor ; el promovează o lume a tradiției dar o vede ca un modern. Prozatorul pornește din Slavici și citeodată rămîne la el (dar și Slavici era un „modern") și dacă prin aceasta se înțelege un reproș, se înțelege greșit. Lecția clasicilor prinde bine și Titus Suciu e unul din cei care o știu : spațiul lui e și din acest punct de vedere un spațiu al continuității.

Mariana Brăescu

Spiritul cîmpiei

Scriitor de extracție rurală, situat în prelungirea unei viguroase tradiții epice, Teodor Bulza vine dintr-un „univers" mărginit de Mureș și cîmpie, purtînd magia Vestului. Acest spațiu-matrice trece în literatură sub veghea maeștrilor romanului ardelenesc, mai vechi ori mai noi, reverberînd spiritul locului, cu deschidere spre fabulos și legendar. Teodor Bulza rescrie — monografic — o zonă prin reluarea unor teme din unghi proaspăt. Primii ani postbelici, în aproximativ același decupaj geografic, au trezit interesul lui Titus Popovici sau Mircea Micu ; primul, defrișînd terenul, polițiza scenariul epic, celălalt — prin alegretea relatării — se preocupa cu mare har portretistic de pitoresc, episodic, extravagant, optînd pentru violenta rezolvare a conflictelor (v. **Semnul sarpelui**). Mai nou venit în literatură cunoaște, bineînțeles, acest șir de cărți și este atras de povești „misterioase", captînd legendele locului și inertia existentelor. Oamenii sînt firi ascunse, greu de deschis, iar epica lui Bulza, cîștigînd siguranță, trăiește prin acumulări încete, adecvate de fapt acestei saga.

Cum bine se știe, Teodor Bulza a debutat cu romanul **Iulie** (1979), construit pe discret fond autobiografic. Sensul narativ e însă amenințat de fasciculul epic al cărții, propunînd „istorii" cu relativă autonomie (a lui Gabor, Iovănuș, Cena, etc.) și cu rol decisiv în restituirea atmosferei, prin fulguratiile memoriei ; acumularea și descărcările tensionale, gesturile spectaculoase, răzbunări amînate și sperate mocnesc în dramele de familie. Pe fundalul evenimentelor politice, răzbătînd surdinizat, se grefează **întîmplările satului**, văzute în registrul afectivității.

Înainte însă, în paginile revistei **Flacăra** și ale presei bănățene, timișoreanul Teodor Bulza se exersase în reportaj. Rodul peripluurilor sale reportericești, dînd o imagine de azi a Banatului, era o altă aparitie : **Lumini bănățene** (1979). Cartea, reținînd „impresii de drum și popas, de cunoastere și bucurie" încalcă rigorile speciei) Bulza fiind convins că reportajul „nu se scrie, ci se transcrie" ; în consecință, **reportaj** deconspiră propensiunea către epic, ceea ce am numi **felul românesc de a face** tentatia literaturizării, în fine asimilarea realității prin patetismul implicării. Întîlnind oameni obișnuiți sau de excepție, fixînd stări lirice, contemplative, Teodor Bulza își desfășoară nervul publicistic **în montaj epic.**

Casa șerpilor (1982) prin aura baladescă, prin îngemănarea dintre real și fantastic (fără rupturi brutale), prin deschiderea spre supranatural este „romanul unei enigme" (M. Ungheanu). Nebuloasa trebuitoare prozei de atmosferă e întreținută de aglomerarea unor fapte nelămurite, de obsedantele și imprecisele rememorări, de aerul arhaic pe care-l respiră textul ; orbul Ceampas, un „mort viu", avînd doar trecut, murind încet, se răzbună furînd și chinuind crucea lui Tuper. Sînt și șederi în mutenie (altfel decît faimoasele tăceri moromețiene) ale celor ce locau vremea, scriitorul abuzează de formele dialectale dar, în pofida unor localizări lesnicioase, înecă narațiunea într-o priincioasă atemporalitate.

Bulza, spuneam, rescrie istoria primilor ani postbelici ; o face însă într-un sens polemic. Viața satului (Semlac) e ritmată cosmic, la gîndirea magică a arhaității, estompînd socurile politice ale revoluției victorioase. Satul trăiește în vechea „lege a vieții liniștite". Dar simplificarea (prin folosirea calapodului manicheic) e refuzată. Figura activistului de partid, Mihai Trifu, e o prezentă discretă ; „domnu' de la Arad" adoptă o tactică potrivită pentru a lua pulsul satului și a elucida „misterul Maroji", evitînd contrapunerile violente. El acționează dinlăuntru, corosiv, asupra mentalității locului.

Avem, neîndoielnic, în Teodor Bulza un foarte bun povestitor, interesat de detaliu. El scrie în registru afectiv și propune un univers uman coerent, pe fond autobiografic dar mustind de o originală substanță epică. Sînt în scrisul său și insuficiente compoziționale și regionalisme excesive și intenții doar anunțate ; dincolo de acestea, Teodor Bulza trăiește într-o euforie a talentului, nu îndeajuns supravegheat și, bănuim, într-un deficit de problematizare. Or, un prozator care nu se multumește a fi doar o valoare locală „crește" prin efortul problematizării, deschizînd noi piste epice. Inconștiența talentului, chiar refuzînd instinctiv serializarea, naufragiază fără busola unei orientări, nu doar juste ci și adecvată posibilităților. Alături de alte cîteva nume din Vest, Teodor Bulza aduce în literatura de azi un spațiu „de autor", inconfundabil, repudiind delirul localist sau contagiunea modelelor ilustre ale literaturii „cu țărani".

Adrian Dinu Rachieru

Atelier

„Pădurea de cîmpuri a Dunării"

Pe cît de ușor putem spune că scriitorul se inspiră din Viață, pe atît de greu ne încumetăm a crede că, la rîndul ei, Viața învață de la scriitor.

S-a spus permanent că scriitorul consacră modele, „fixează" adică, în vreme ce realitatea, Viața, refuză cu îndîrjire să încremenească în matrițe, ea este alta, totdeauna proaspătă, totdeauna infinită. Dar oare literatura nu beneficiază de același perpetuu insolit metabolism? Oare nu scriitorul este cel care mută în cristal sensurile acestei realități, nu el este acela care propune faptelor de viață o geometrie în spațiu și în timp ?

Avalanșelor haotice de întîmplări din pădurea de cîmpuri a Dunării le trebuie rigla și compasul freatic al unui mare gînd. Scriitorul, de pildă, poate să deslușească rostul estetic al momentului în care cultivatorii cîmpului stau, în pauză de masă, la umbra spartă, ici colo, a salcîmilor, într-un fel de cerc, într-un fel de ritual, de sfat bătrînesc, sau rostul estetic al altui moment în care aceiași țărani puteau fi văzuți cum, cu singhereală, își întorceau spatele unui altuia ca să nu vadă vecinul ce bucate și-a adus fiecare, pe tarla, în traistă.

La Corbii Mari, în ținutul Dîmboviței am ascultat incredibila viață a unui bătrîn care, de-a lungul celui de al doilea război mondial a evadat de trei ori din lagăre de prizonieri, străbătînd mii de kilometri, de la un capăt la altul al Europei, pedestru, amenințat zilnic cu moartea, dar reușind de fiecare dată să ajungă acasă, condus parcă de instinctul magnetic al porumbeilor. Dar oare este vorba aici numai de acest instinct ? Viața prin istorie a cîmpiei este extraordinară. Și totuși cît de fascinantă este ea, realitatea, alergînd ca mercurul în paginile povîrnite de adevăr !

Ani de-a rîndul am străbătut, cu popasuri anume, cîmpul Ialomiței, cîmpul Călmățuiului, cîmpul Vedei și cîmpul Sabarului, cîmpul Borcei în care mi-am îngropat gleznele copilăriei... Dar toată țara aceasta, dinspre Dunăre a Valahiei mi s-a părut că încep a o cunoaște doar atunci cînd am încercat s-o adun și s-o descopăr (oh, Procust !) în pagini de literatură. Poemele și romanele cîmpiei, lansate pe oceanul actualității, ar trebui să plutească aidoma ghețarilor : cu o singură parte afară și cu mai multe părți în adînc. Atît de mare este greutatea faptelor din cîmpie ! La mulțimea și povara înțelesurilor ascunse în fapte de viață, țintea înțeleptul oriental din antichitate cînd le destăinuia învățăceilor săi, că din tot ce se vede o singură parte se vede, două părți nu se văd.

Viața „concretă" a cîmpiei are nevoie de o viață „abstractă". În ghiocul acestor emisfere de Magdeburg, cînd nu se află vid, începe să fumege, niciodată fragil și efemer, adevărul.

Paul Tutungiu

Între bălți și Bărăgan

Vasile Rusescu face parte din specia povestitorilor împătimiți de genul lui Panait Istrati și Fănuș Neagu de care se apropie nu numai ca atmosferă stilistică ci și prin toposul evocat : satul și cîmpia Bărăganului. Sigur eroii săi nu sînt cutreierați de acea neliniște funciară ca a eroilor vaganzi istratieni iar limbajul nu are fastul metaforic și culoarea lexicală din textele lui Fănuș Neagu, dar configurația mentală și psihologică este, nici vorbă, asemănătoare. Fără a intra într-un orizont fabulos, ca la majoritatea prozatorilor cîmpiei și bălților Dunării, un teritoriu care a transgresat stricta semnificație geografică urcînd în mit și legendă (un sinonim al spațiului „consacrat"), personajele lui Vasile Rusescu au totuși un aer straniu, o comportare în anumite situații, „sucită". Interesul lor constă în faptul că deși puternic „înșurubate" în real, lipsite repet, de acel fundal sau cadru fabulos-arhaic, propice inserțiilor fantasticului, au reacții și recurg la soluții greu explicabile printr-un cod habitual. Așa este Lie Puienaru care, după ce fata iubită de el s-a căsătorit cu unul din bogații satului, s-a retras pe o limbă de pămînt în bălți de unde nu s-a mai mișcat pînă la moarte, sau Antone Stan, unchiul celui ce povestește, care, și mai ciudat, după intrarea sub presiuni, în „colectivă" nu a mai părăsit curtea niciodată. Desigur o explicație poate fi găsită, gestul lor însemnînd o abstragere din real, boicot al evenimentelor imediate ce i-au traumatizat. Și galeria „suciților" nu se termină aici. Un tînăr milițian, erou în al doilea război mondial, lăsat la vatră în anii '50, pentru că nu fusese dur cu țăranii ce trebuiau colectivizați, refuză tîrzia reabilitare și moare de inimă rea cu gîndul la ceea ce trăise și văzuse în acea perioadă. Într-o anumită privință, fiecare personaj este în felul lui, mai mult sau mai puțin bizar, dar nu nemotivat, ci determinat de o traumă interioară sau de un eveniment, situație exterioare. În urma unui incendiu care a mistuit o ulită întreagă, doi țărani, Mahină și Paiată, rămîn cu cîte o scrînteală : primul bănuit de a fi declanșat focul cade într-o stare de totală apatie murind peste cîteva luni iar cel de-al doilea ieșea din cînd în cînd cu caii pe uliță, alergîndu-i pînă la epuizare. Dar această „toană" se încarcă și cu un tîlc ; după ultima cavalcadă nebună, un semn de despărțire, țăranul își duce caii la gospodăria colectivă. De altfel satul povestirilor lui Vasile Rusescu este bine așezat, de o oarecare prosperitate materială și depozitar al tradiției, „suceala" oamenilor săi ascunzînd, ca la eroii lui Marin Preda, o disimulată înțelepciune țărănească ; o înțelepciune însă deloc solară ca în **Moromeții** I, ci mai degrabă sceptică, o formă de adaptare la situațiile dramatice cu care a fost confruntat țăranul, în anii de restructurare socială și politică a satului. Nea Bulete care făcuse pușcărie pentru că fusese declarat chiabur numai pentru opt pogoane de pămînt pentru ca să iasă numărul la „centru", se consolează, de astă-dată cu un umor tipic moromețian, că nimeni din sat nu e mai umblat ca el. Aș spune că autorul deși se înscrie, cum am spus, într-o filieră consacrată, aduce în această geografie a cîmpiei dunărene străbătută de duhul eresurilor și al mythosului la Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu sau de spiritul luminos mediteranean la Marin Preda (cel din volumul întîi al **Moromeților**), o palpabilă concretitudine social-politică, menită să balanseze într-o anumită măsură, coacerea pe-alocuri sentimentală, a memoriei sale afective. De fapt acest amestec de gravitate și umor, sau, mai bine zis de dramatism atenuat prin ironie, ca și limbajul frust, colorat, fără a cădea în pitoresc excesiv și localism decorativ dau o amprentă proprie scrisului lui Vasile Rusescu, ce acuză totuși, deocamdată, o prea apăsată notă descriptiv-confesivă.

Paul Dugneanu

Realitatea fabulosului

Autor a două volume de nuvele, **„Chip de aproape"** (1976), **„Valea lui Policarp"** (1977) și al unui roman, **„Cale și drum"** (1980), tînărul prozator Ștefan Pîrvu vine în literatură cu un stil de la început format, cu o opțiune sigură pentru o formulă căreia îi rămîne fidel.

Volumele sale conțin o proză în care amănuntul concret sau notația cu aspect realist alunecă imediat în zona incertă a imaginarului insolit și a proiectiei subiective. Universul literaturii lui Ștefan Pîrvu este predominant rural, dar urbanul (cît există) și ruralul nu mai sînt teritorii distincte și aceasta cu atît mai mult cu cît nici dimensiunile fizice ale lumii, nici dimensiunile ei temporale, nu au autonomie față de subiectivitatea prozatorului. Este o lume restituită din fragmente antrenate de un flux continuu, într-o narațiune cu puține evenimente, cu accent pe senzații și sentimente confuze și cu interferente de perspectivă, — ale autorului și ale personajelor, aduse în același plan.

Existența banală pare fabuloasă pentru că este proiectată într-o viziune tutelată de imaginar. Sînt elemente care amintesc de proza metaforică și fantezistă a lui Fănus Neagu, și altele apropiate de literatura lui Ștefan Bănulescu. Pe de altă parte, factura insolitului și ritmul frazării (mai puțin amplă la Ștefan Pîrvu) sînt asemănătoare cu aceea din **„Solemnitățile"** lui Ion Țugui. Lumea rurală contemporană, dinainte de război, ori din timpul războiului, devine un univers straniu, populat de prezențe insolite, pe care subiectivitatea autorului și a personajelor o fac să-și schimbe formele, anihilînd orice structură coerentă și stabilă. Stăruie în toate ceva obscur, ceva crud și insolit, o „nălucire înfierbîntată" care tulbură formele. Deja totul este la limita dinspre fictiune a realului, răsfrînt deformat de fiecare constiință a personajelor, cu accent marcat de reverie/coșmar în sfera oniricului în unele pasaje distincte **(Mersul pe cale, Înger gol pe bătătură, Valea lui Policarp ș.a.)**

Proza lui Ștefan Pîrvu este dominată de starea confuză, cu sugestia, totuși, a unei anume gravități structurale.

Stilul amestecă dialogul rural cu fantazarea lirică, în modalități metaforice uneori pretioase : „În amurgul tocmit pentru întelegere curge către crengile salcîmilor aripa unui vînt rece ; după o vreme au început cocoșii cîntare pitigăiat, sunetele acestea aspre fără prelungiri și ecouri ne trezirâ din slăvita si necuprinsa tăcere. Ochiul meu întîlni o vreme chipul ei, am înțeles numaidecît cită patimă poate cuprinde un obraz tînăr, în oglinzile căruia poti citi nenumăratele, prelungile focuri". O umanitate mărunță, banală, este transformată prin proiecția fantezistă și în același timp dramatică, într-o figurație pitorească, între fenomene ciudate și ireale. Atmosfera nu este, cum s-ar crede, înrudită cu fantasticul voiculescian alimentat mai ales de condiția arhaică. Legătura cu tradiția se înnoadă, la Ștefan Pîrvu, mai aproape de prezent. Prozatorul iubește sonoritățile neobișnuite, ca Ștefan Bănulescu în **Cartea milionarului** sau ca Fănuș Neagu în **Frumoșii nebuni ai marilor orase.** Personajele sale din lumea rurală se numesc Prosperina, Cosoarbă, Piricloaia, Ciaria, Tiripoc, Yvona, Arimata, Lucida, Mirodenia, Soleea, Aureea Trigama, Nadan Ion Anagnostul, Ipomenea Perpera Zigureanu.

Un pitoresc de comportament, cu un anume aspect de teatralitate, animă aceste personaje fruste și în același timp intelectualizate prin limbaj și gest. Sugestia de parabola se adaugă solemnității :

— „Cînd în locul merelor dă năvală, din pămînturi sterpe, plopul si mai ales alege colturile casei, iar măracinii aleg intrarea ei, trebtele, înseamnă, nu-i așa, că pustietatea a îndurat de mult pămîntul acesta pe care este clădită casa cu toate acareturile si oleaburile ei".

Proza lui Ștefan Pîrvu creează impresia unei letargii în care se iscă fantasme, în care percepțiile sînt tot produse ale imaginației, în care senzațiile sînt si ele false, închipuite, imposibile. Este o fantazare malignă, cu euforii obscure, o irealitate cu aspect alegoric configurată de un stil ramificat, figurat, insolit.

Sultana Craia

Analiză și rememorare narativă

Urmare din pag. 1

rul bărbat îl trăiește cu devoratoare intensitate afectivă și morală. Ultrasensibilizat de starea specială în care se află în camera de spital, eroul rememorează evenimentele trecutului cu impresionantă putere de retrăire a concretului biografic. Într-o năvalnică și totuși deplin coerentă succesiune și interferență de planuri, visul și amintirea colaborează în chip ideal. În felul acesta, romanul „acopere" o arie epică deosebit de complexă, purtînd însemnele majorului atît în ordine psihică, după cum și în ceea ce privește statutul obiectiv-istoric al realului. Într-o atare perspectivă definit, **Părinții abstracți** e un dens și percutant roman de familie, în accepția clasică a noțiunii. Punînd în valoare o mare cantitate de materie epică rezultată din cunoașterea și trăirea nemijlocită a realității originare, prozatorul dă la iveală imaginea unei lumi aparte, aceea unei demne și exemplare familii de intelectuali ardeleni, prinsă deopotrivă în cleștele unei suferințe limită și a unor avataruri social-istorice necruțătoare. Și, cum arătam, retrăirea întregii biografii a familiei Dorda de către eroul-narator, Valeriu Dorda, conferă romanului o deosebită acuitate existențială. Așa încît, impresia de „făcut" pe care celălalt filon narativ al romanului (cel „clinic") o degajă din cînd în cînd este serios atenuată datorită binevenitei presiuni exercitate de timpul trecut asupra celui prezent.

Părinții abstracți reprezintă una din cele mai viabile tentative românești puse la cale de exponenții tinerei generații de prozatori.

Distanța interioară

roman „touffu", scris cu un simț al amănuntului semnificativ demn de toată invidia, debordînd de o substanță recuperată din memorie într-un tip de discurs al „epicului interior", **Dimineața pierdută** de Gabriela Adameșteanu este în primul rînd un ritual de reanimare a istoriei consumate, din perspectiva unui prezent apt să-i dovedească fie măreția, autenticitatea, tragismul spasmelor, fie caracterul derizoriu al tribulațiilor individuale mai puțin preocupate să compună un destin colectiv care să conteze într-o Europă bîntuită de spectrul grozav al destrucției. Într-o singură dimineață, **pierdută** pentru econoama și de tot materialista Vica (printre altele și comentatoare „creditabilă" a mediilor umane întîlnite, dotată cu un acut simț al observației în ciuda mărginirii intelectuale și a acidității involuntare), **regăsirea** timpului consumat se transformă în sursa principală de seducție a prozei, de altminteri marcate printr-o rară sărăcie a „fabulei" propriu-zise. Tensiunea fundamentală a narațiunii, furnizată de extrem de rapidele (și insidioase, aș spune) pendulări între cele două mari planuri, al **prezentului** vizitei matinale, pe la rude și cunoștințe, efectuate de acest Leopold Bloom cu fustă, care se oprește, prin voia autoarei, în călătoria sa prin Dublinul valah **aproape de mijlocul zilei**, și al **trecutului**, pe care odiseea citadină îl stîrnește, este dublată de aceritatea mutațiilor retorice. Nu mi-a fost dat să citesc în ultimul timp prea multe romane în care „vigoarea" realistă de extracție tradițională, inspirația explorării psihologice armonizate (și nu contradictorii, cum se prezintă ea în multe cazuri) cu preocuparea pentru definirea exteriorității personajului (și aceasta fiind un bun cîștigat al prozei „clasice") să fie dublate de o atît de dezinvoltă stăpînire a celor mai moderne (și diverse) strategii narative. Traversînd planul obiectual, mediile socio-psihologice, interioarele ruinate, semne ale unor vremi odată eroice, „aristocrate", bucătăriile dezolante, saloanele cu mari fotolii-capcană, pline de mărunțișuri vorbitoare, cartierele a căror străbatere e o întreagă aventură, cititorul se vede nevoit să supravegheze în permanență pagina, succesiunea vocilor, perspectivelor, persoanelor, stilurilor narative și, nu în ultimul rînd, pe cea a caracterelor tipografice.

Amănuntul cel mai banal, obiectele cele mai insignifiante zăcînd prăfuite în vreun colț oarecare sau fotografiile de familie, cu siluete surprinse într-o teatralitate căutată sau involuntară, observațiile de ordin general asupra actualității sînt tot atîtea porți prin care irumpe materia densă a trecutului. **Dimineața pierdută** este, în ultimă analiză, un amplu **spectacol metonimic** : un lucru sau o referință cît de neînsemnate, elementul cel mai inocent, în aparență, al causeriei matinale, atrag imediat o tranșă mai mare sau mai mică de evenimențialitate consumată, din aria, de regulă, antebelică.

Observație deja făcută, **Dimineața pierdută** este un roman „feminin", prin pregnanța figurilor feminine, prin transformarea bavardajului în punctul de plecare a discursului în ansamblul său și a recuperării trecutului, în special. Nu mai puțin „feminin" mi se pare romanul (și aici se va vedea că orice conotație peiorativă a termenului nu intră în discuție, dimpotrivă, aș zice) în... **mobilitatea** excepțională a discursului capabil să-și asume o impresionantă paradigmă de semnificanți narativi : structura unificatoare a romanului este dată de codul omniscienței, al narației la persoana a treia, dar, în interiorul acestuia, se dezvoltă, prin focalizarea discursului asupra Vicăi, un admirabil stil indirect liber și chiar relatarea la persoana întîi ; prin intervenția unor personaje întîlnite de eroină, romanul încorporează și o narațiune de tip butorizant (la persoana a doua) și chiar tehnica jurnalului. Cu un real simț al limbii, romanciera schițează în subtext un fel de sociologie a limbajului, a unui limbaj individualizat și individualizant care semnalizează, de cele mai multe ori, identitatea locutorului. Exprimarea liberă și libertină, discreditarea normelor limbii literare, abundența anacoluturilor, dezacordurilor, fenomenelor de limbă populară, ignorarea articolului hotărît masculin, lexicul de o urbanitate precară, marcat de o trivialitate „naturală", ale protagonistei, pe de o parte, barbarismele șocante ale unui Titi Ialomițeanu, apetitul diminutival al cutărei persoane întîlnite de Vica sau aduse la suprafața textului de memoria acesteia ori a conlocutorilor ei și, mai mult, a inșilor **absenți** de care ea își amintește, elocvența temperat-academică a profesorului de fonetică Mironescu ș.a. compun o radiografiere lingvistică pe verticală, a universului uman, dintr-o perioadă ce se întinde din anii primului război mondial și pînă în zilele noastre. În afara unui exces dialogal rareori mai puțin juisant, trenant, pe alocuri, singurul reproș pe care o lectură mai puțin atentă la detalii l-ar putea face acestui roman de-a dreptul încîntător ar fi inadecvarea, în interiorul modalității „jurnaliere" ori a discursului de persoana I, a autoprezentării personajului-locutor în acțiune **prezentă**. Să observăm numai că majoritatea personajelor care **se povestesc** în timp ce execută acțiunea povestită **hic et nunc** sînt marcate de o **distanță interioară** tipică, de altfel, abulicilor copleșiți de Istorie. Ei sînt cuprinși de un **histrionism interior**, sînt narcisiști, doresc **să vadă, să se contemple dinafară în timp ce acționează**, în baza unei evidente sciziuni a eului, să se **informeze** pe sine asupra propriilor acte. Iar de aici pînă la ocultarea acestei distanțe prin asumarea „discursului personal" (de persoana întîi), prin care eroul ne aduce la cunoștință ce face în clipa acestei înștiințări, nu e decît un singur pas, pe care personajul îl execută elegant, sub privirea vigilentă a unei romanciere de primă mînă.

Cristian Moraru

Desene de Luminița Tudor

Realitatea și filtrele poeziei

Urmare din pag. 1

nii. Spre deosebire de criticismul și nonconformismul practicat de unii colegi de generație el este un „ameliorist". În poezia sa obiectivitatea suportă acțiunea modelatoare a spiritului. Frazarea poetică amplă, ceremonioasă, conturează grațios teritorii în care barierele existențiale se dizolvă : „cît de ușor mi-a venit în secunda aceea să trec / peste hotarele ei transparente și moi / întinse printre mii de opreliști". Poetul — fidel principiului amintit la început — nu cade „pradă realului" decît foarte rar (atunci de altfel își pierde originalitatea) interpunînd între el și lume un mister continuu (șansa poeziei !). Idealizarea concretului aproximează o perfecțiune a formelor reale, o înnobilare a obiectelor umile : „după o mie de ani străbătînd încăperea / ating fereastra cu o formă atît de perfectă." Poetul cultivă frumosul prin empatie chiar dacă „teama de a spune cuvinte / înroșea conștiința pînă în pragul topirii". Se simte o pudoare față de acizii tari și corozivi ai concretului. Asperitățile existențiale sînt estompate printr-o melancolie nedisimulată. Corneliu Ostahie abordează realul dar îl pulverizează printr-o alchimie stilistică pînă devine „o holdă de pulberi". Este un mod de a generaliza particularul, de a cosmiciza concretul pe linia tradiției romantice, devenită azi **neoromantism.** Utopii locuibile apar mirajesc în plină realitate : „ce minunat am petrecut laolaltă într-un loc unde voi / nici măcar n-ați visat să ajungeți." Concretismul nu atinge la el angoasa deziluziei ci e transfigurat în sens benefic. Parabola unei înțelegeri empatice a lumii figurează în finalul volumului. Poetul nu se poate sustrage magiei originare, poezia în ultimă instanță este un filtru modelator, nu o copie neutră a realului : „cîte ceva despre sursa puterilor mele oculte de-acord / aduceți ghiocul și razele stelei polare cabala și cornul de capră / aprindeți ulei de santal și faceți întuneric desăvîrșit vom / vedea împreună."

Dacă la Corneliu Ostahie realul stă sub semnul transcendenței melancolice, în cazul lui Adrian Popescu vectorul liric este îndreptat spre universul **chtonic.** Autor al unor remarcabile volume, Adrian Popescu și-a construit un sistem de simboluri de extracție telurică. Poet al melancoliei **păduroase**, el exemplifică — folosind terminologia lui Worringer — „intropatia" vegetală. Realul este perceput din interioritatea sa. Este o lirică a **infrastructurii** materiei elementare. Semnificațiile pămîntosului, ale vegetalului copleșesc tandru poemele ca niște liane configurînd un topos poetic aparte. La fel ca în picturile lui Andreescu, teluricul e obsesia centrală, devenind simbolul întregii sale poezii. Ardelenismul chtonic suferă la Adrian Popescu o distilare spirituală purificatoare, vegetalul căpătînd semnificații monadice, de nucleu universal. Poziția imanentă (lăuntrică) exprimă o receptare inductivă a realului. Este greșită includerea poeziei sale în cadrul poeticii „textuale" (cum s-a procedat adesea). Lirica lui Adrian Popescu este puternic referențială (chiar dacă vitalismul ei este surdinizat stilistic). Poetul este, așa cum declară, „un blînd naturist". Receptarea lumii vegetal-telurice se face prin prisma spiritului transfigurator. Poezia devine un modern filtru al sensibilității : „Ei știu mai bine decît mine gustul secret / al fierului și uraniului, al pietrei de smarald / al zăcămîntului ascuns în dulcele-ntuneric / ei îți aduc mesaje din împărăția de dincolo / ei îl slujesc pe Hermes." Lirica lui Adrian Popescu înaintează geologic, anamneza pare o succesiune de straturi tectonice. Pe filiera semantică a pădurosului întîlnim ascunzători vegetale, capcane luxuriante : „De unde începe urcușul eziți / Ființa Zmeurei clipocind, chemînd, captivă / în străvezii închisori de sticlă". Lumea umbroasă a poetului — „Umbria" — este pe jumătate realitate. Cealaltă jumătate e conotația melancoliei secrete. Arabescurile vegetale, cutele pămîntului absorb fantezia poetului ; imaginile se desfășoară ca într-un plămîn, buretos, spongios, păstrător de umezeală. Sînt aproape inexistente aluziile celeste. Totul se petrece jos, în spațiul pămîntean și subpămîntean. Față de poetica „survolării realului", cultivată de autorul existențial, o pătrundere a poeziei „printr-un ținut de mlaștini / printre plante ale smircului, bolborosind ca ele". Poemele sînt invadate de „mirosul de mîl fraged și pietre", de „lutul moale al hîrtiei". Exemplele pot continua la nesfîrșit confirmînd un univers senzorial articulat pe simbolul **pădurii acaparatoare.** Adrian Popescu construiește „viziuni ale lăuntrului" prin analogii vegetale : „plămînii frunze imense în coșul de răchită / al pieptului și ca o poartă ascunsă în frunziș / mușchiul vîrtos / al inimii, cifrul său delicat." Anatomia lumii e alcătuită din plante aglutinate, ca în picturile lui Arcimboldo. Universul este un infinit labirint vegetal, sufletul poetului fuge „spre o zare păduroasă și magică." Retorica acestei poezii are atracția magnetică a unei plante carnivore, subtil devoratoare. Este ciudat faptul că lirica lui Adrian Popescu nu a atras atenția prin aceste simbologii vegetale, care exprimă, în ultimă instanță, o vitalitate indubitabilă. Expertizele exagerat semiotice care s-au aplicat poeziei sale i-au diminuat miza existențială. Trimiterile livrești sînt contrabalansate, în interiorul poemelor, de : „cascade, iazuri, păienjenișuri", de „raza de soare care străbate sare și mîl". Discursul erudit e absorbit de „umbra fagilor", de „crîngul întunecat". Cultura e cotropită de natură ca o Veneție amenințată de ape. Universul **botanomorf** al poetului e populat de „măruntaiele pămîntului". Lirica aceasta are o eleganță ascuns luxuriantă în care imagismul arborescent cuprinde „droaie de ciuperci", „semințe de muștar", „ferigi", „munți spongioși" etc. Paradigmele umezelii germinative dau senzația că te afli în interiorul unui bulb și participi la metabolismul secret al naturii. Unde duce totuși această călătorie lăuntrică, această „îmbrățișare a spiritului cu materia" ? Poezia lui Adrian Popescu transfigurează realul folosind tehnica argheziană a detaliilor. Toată mașinăria vegetală construită de poet e o metaforă a complicării nesfîrșite, a expansiunii pluriforme și misterioase a Ființei. Meticulozitatea amănuntelor nu distruge „corola de minuni a lumii" ci, paradoxal, o afirmă. Tradiția „mirabilei semințe" străbate această lirică, racordînd-o la filozofia autohtonă. Creația lui Adrian Popescu are homeostazia vegetală a „rădăcinilor subpămîntene înaintînd" ca o rețea complicată de semne naturale și livrești. Poezia sa se consumă în regatul umbros „precum Minotaurul în cotloanele Labirintului". Miza acestei lirici este de natură ontologică, iar nu „textuală".

Iată două maniere de abordare lirică a realului, în care nevoia de concret nu anulează **reflexivitatea integratoare.** În ambele cazuri se observă o distanțare estetică față de datele imediatului. Fotografierea existenței și comentariului neutru pot avea doar valoarea unei fronde experimentale. Ele nu instituie o viziune poetică. Lirica, în ultimă instanță, e un filtru transfigurator, purtător de **mesaje morale.** Abordarea realului își consolidează valoarea prin coordonatele umane pe care le implică.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (XV)

e mic, flocos și roșcat, ușor strîmt de spinare și cam nearătos, dar e al naibii de lătrău. S-a pripășit între blocuri și-a devenit cîine de maidan uitat de stăpînii demolați peste noapte. N-are nume. Copiii plini de fantezie l-au botezat : Cezar !

Își face rondul între magazinul de „pește viu", mirosind a pește congelat, și magazinul de pîine. E deliciul copiilor care-l stăpînesc cu oase.

Latră mașinile mici urmărindu-le cu furie, oamenii în uniformă (poștași, pompieri, ceferiști, milițeni), și pe cei îmbrăcați în alb. Miroase trecătorii privindu-i cu atenție. Probabil își caută stăpînii.

După trei zile de ademeniri și momeli izbutesc să-l vîr în casă. Pun în fața lui tot felul de bunătăți. Le privește circumspect dar nu se atinge de ele. Dă tîrcoale apartamentului amușinînd colțurile, stingher și cu coada între picioare. De afară se aud țipetele copiilor și zgomotul mașinilor. Tresare și schiaună ca un copil.

— Mănîncă Cezar, îl invit eu.

Mă privește trist și cu ochii rugători îndreptați spre ușă. Plasat aproape de ieșire adulmecă aerul scării și ascultă cum trec mașinile mici nelătrate de nimeni. Și mai ascultă cum îl strigă ca pe un fiu rătăcitor micii lui stăpîni care l-au botezat cu nume de împărat roman.

Două săptămîni izbutesc să-l ademenesc timp de o jumătate de oră în apartament. Un fel de vizite de complezență. E circumspect și neutru. Nu se atinge de mîncare și ascultă cu ureche ciulită zgomotul străzii.

Vine vacanța și dispar copiii la munte sau la mare. Plec și eu și după două săptămîni, noaptea, la reîntoarcere, ghemuit pe micul preș din fața ușii dau peste un ghemotoc de flenduri și blană. E Cezar !

Se ridică și mă întîmpină bucuros. Alături are un femur cît toate zilele pe care îl ia în gură și dispare cu el pe scări în jos. Iese vecinul și-mi spune că vreme de cincisprezece zile nu s-a mișcat din fața ușii lătrînd cu furie pe cei ce încercau să se oprească.

— De unde avea osul ? întreb eu.

— Nu știu, domnule, că am încercat să-i dau altceva de mîncare dar nu l-am văzut rozînd decît nenorocitul ăla de os fără pic de carne.

2.

Există și bișnițari de cîini. Soția mea a fost racolată și prelucrată sentimental de o cucoană, la coafor, timp de două ore, demonstrîndu-i ce înseamnă un cîine în casă mai ales dacă ai și copii. Îi recomanda contra unei sume destul de pipărate achiziționarea unui caniș grifon, mic, dar de rasă pură. Nu l-ar vinde cucoana dar mai are patru și n-are ce face cu ei.

Îi lasă adresa și numărul de telefon. Stă al naibii de departe și îmi revine sarcina să achiziționez prețiosul patruped. Îmi iau fetița care avea vreo zece ani, comand un taxi și bat Bucureștii de la un capăt la celălalt. Găsesc adresa. O casă cochetă, un fel de vilișoară cu curte interioară. Sun și iese cucoana bișnițăreasă. E grasă, rumenă și are o claie de păr coafată în chip de sarmale. Rîde la noi ca la niște rude bogate și ne poftește în casă sfătuindu-ne să nu dăm drumul mașinii.

Intrăm, ne așezăm și ea dispare pe o ușă laterală să aducă patrupedul.

Se aud hămăituri și lătrături felurite. Intră cucoana și aduce un bursuc creț și îndesat, cu picioarele „ bidermaier" și ochi de drac adormit.

Îl „cîntăresc" și-mi dau seama că n-are nici o rasă. Cel puțin așa cred. Cucoana îl așează fetiței în brațe și aia mică îl pupă pe bot și-l ține ca ca un sinucigaș colacul de salvare. Îmi dau seama că sînt pierdut și înainte de-a scoate suma, îndrăznesc să întreb dacă aș putea vedea părinții progeniturii. Cucoana răspunde că bineînțeles și dispare în dosul ușii de unde se aud lătrături ca la hingherie. Reapare cu un splendid caniș alb, cu pantalonași.

— Asta-i mama, ne asigură cucoana.

Bursucul cînd vede dă semne de neliniște și spaimă. Mama latră la el cu furie.

— Simte că pleacă și-i face morală, mă lămurește cucoana.

În gîndul meu mă rog să-l convingă pe ăla mic să rămînă în sînul familiei.

— Doamnă, zic eu, sînteți sigură că e caniș și că dînsa e chiar mămica lui ?

— Tovarășe, mă ia cucona din scurt, dumneata mă jignești ?

Scot banii, pup mîna cucoanei și ies la taxi urmărit de un cor de lătrături ce răzbesc din curtea interioară.

În timp ce mă îndrept spre poartă o întreb pe posesoarea sărmăluțelor capilare :

— Nu vă supărați, cine latră ?

— Cum cine ? frații lui. Plîng după el. Sînt foarte sentimentali canișii domnule. Mai ales canișii grifoni, precizează ea graseind.

Ajung cu mogîldeața acasă. Îl botezăm Napoleon și-i cumpărăm lesă, ham și paltonaș gata confecționat. Ion Băieșu ne dă adresa frizerului specializat în tuns ; canișii în exclusivitate, o sută de lei coafură simplă, două sute ultima modă ! Ne dă și adresa medicului veterinar care vine la domiciliu și contra altei sute îl vaccinează pe viață împotriva jigodiei.

Medicul îi face injecția, ia onorariul și înainte de-a închide trusa zice :

— Să mă sunați peste trei luni și vă fac eu rost de un cumpărător.

— Nu-l vindem pentru nimic în lume, zice soția mea.

— Și unde o să-l țineți ? Ăsta se face cît un vițel.

— Canișul, domnule ? se miră soția fulgerîndu-l cu privirea.

— Ce caniș, doamnă ? Nu vedeți că e dulău ciobănesc ?...

L-am dus înapoi. Tot cu taxiul. Am sunat la vilă. A ieșit cucoana la geam.

— Ce s-a întîmplat ?

— Doamnă, luați-vă cățelul. Nu-l mai cumpărăm.

— Și vreți banii înapoi ? mă ispitește ea amenințător.

— Nu, zic eu. Nu vreau banii. Vreau să vă spun că nu e caniș !

— Dar ce e ?

— E ciobănesc !

Se face roșie cucoana gata-gata s-o lovească apoplexia :

— Ascultă, mitocanule, îmi jignești mama ? Vezi că acu deschid ușa și dau drumul și lui tată-su...

Las pe Napoleon în mijlocul curții și mă retrag de-ndărătelea socotind în gînd cît m-a costat canișul : o sută cincizeci taxiul dus, tot atîta întors,lesa șaptezeci și cinci, hamul o sută, doctorul o sută plus serul, paltonașul două sute că era din import, cinci sute el propriu zis, frizerul care a venit după două săptămîni să-l tundă conform convenției...

După patru săptămîni tot, la coafor, aceeași cucoană fără memoria figurilor, o abordează pe nevastă-mea explicîndu-i avantajele unui caniș grifon...

— Doamnă, a zis consoarta, am lua cu plăcere dar noi avem crescătorie de pisici siameze castrate...

Mircea Micu

Opțiunea vizionară

Urmare din pag. 1

nomice și spirituale românești sînt proiecte de pace și pacea reprezintă condiția primordială a succesului lor. Dincolo de aceasta, și alte adevăruri sînt la fel de limpezi. În primul rînd, țara va persevera în promovarea și dezvoltarea inițiativelor care i-au asigurat și pînă în prezent ritmuri înalte ale propășirii. În deschiderea unor ferestre largi spre trepte tot mai înalte ale progresului tehnologic, în consens cu resursele disponibile și cu exigențele obiective ale viitorului.

Firește, orice realizare capabilă să îmbogățească și să înnobileze decorul și orizontul vieții de zi cu zi își regăsește o parte din strălucire și în reflexul ei asupra spiritului uman. Dar nu încape nici o îndoială că sînt destule de edificat și în interiorul spiritului însuși. Nu oricum și nu în virtutea unui scop indiferent. Cîndva, un mare pedagog român, sintetizînd o experiență de o viață, își îngăduia să afirme : spiritul nu este o încăpere care trebuie mobilată, ci un cămin care trebuie încălzit. Ca tot ceea ce se dovedește a fi valoros într-o mare tradiție, și acest îndemn se arată a fi mereu actual. Din acest punct de vedere, deosebit de important este faptul că România de mîine nu își propune să construiască doar alături de om, ci și între hotarele spiritualității sale.

Tocmai în această realitate aflăm și cel mai deplin temei al certitudinilor noastre de azi și din viitor.

Victoria necesară

Urmare din pag. 5

odată și odată tot te desparți de ea ; am dat o fugă și pînă la sfatul popular, altfel însă, fără să-mi trag pufoaica pe drum, fără să trec de-a dreptul prin băltoace. Odată ajuns acolo, unde fusesem desigur așteptat, am aflat că mă căutase și raionul, numai felicitări de data asta, nu și alte comunicări, am întrebat cu o degajare distrată ce mai e nou, puteau să-mi răspundă sau nu, totuna. Nici eu nu mai știu ce am răspuns la întrebarea de ce nu m-am întors la pădure, pentru că nu mai știu nici dacă mi-a fost pusă, totul avea pentru mine aspectul unui interes ocazional, manifestat oarecum în trecere, dintr-o curiozitate de circumstanță. M-am și grăbit, de altfel, să string mîini, să-mi iau la revedere și să mă întorc acasă, fără să-mi pese cine știe ce de nedumeririle pe care le lăsam în urma mea. În zilele următoare, la fel, îmi vedeam în continuare de treburi, mă duceam de cîte ori era nevoie și la sediul gospodăriei, era o debandadă pe acolo, un adevărat haos, nu se putea să nu dau o mînă de ajutor, însă făceam totul cu aceeași detașare, cu o seninătate netulburată. Mie unuia mi se părea că asist la niște secvențe de film, ascuns undeva în întunericul sălii, sau poate la ceva ce se întîmpla deja după plecarea mea. Cu atît mai de neînțeles avea să fie gestul meu de după aceea, ca și tot ceea ce a urmat mai tîrziu. Cine m-ar fi observat în acele zile și-ar fi zis mai degrabă că nu mă pot desprinde, că, după ce am zămislit opera capitală, piatră de hotar a unei vieți întregi, nu mai am puterea să mă despart de ea. După zelul pe care-l cheltuiam în continuare, după efortul efectiv încorporat pentru a propti nou-născutul pe propriile-i picioare, nu e deloc exclus să fi lăsat și impresia asta. Dar atunci ar însemna ca tot asta să fie și explicația, motivul acela căutat îndelung de mine, și nu-mi vine a crede că totul ar dobîndi dintr-odată, miraculos, în felul ăsta, nu știu ce înțelesuri nebănuite.

Încurajată de pasivitatea pe care desigur o deslușeai înapoia platoșei de hărnicie, mă cunoșteai din nou mai bine decît ceilalți, ai început asaltul întrebărilor alintat-imperative. Mă asediai de fapt în fel și chip, într-o mie de variante, cu veșnic aceeași întrebare. La care și eu, fără să resping aparent ideea, fără să mă împotrivesc aproape, făceam tot ce-mi stătea în putință să mă sustrag. Așa cum altă dată te tot purtam cu vorba, de la o zi la alta, ca să nu te aduc aici, acum amînam sub diferite pretexte ziua plecării. Am treabă — era supremul argument, și el același ca și întrebarea ta, numai că dedesubtul lui forfoteau într-adevăr o mulțime de treburi, mărunte sau mari, toate presante, convingătoare toate, după părerea mea. Și chiar erau, de bună seamă, și complicate, și importante, și urgente, vedeam după figura ta că nu-mi pui la îndoială spusele — numai că se și puteau lipsi de prezența mea săritoare. Lucrul ăsta, singura obiecție posibilă, dacă l-ai bănuit cumva, nu mi l-ai reproșat niciodată. Dimpotrivă, păreai convinsă de ceea ce-ți spun eu, mă aprobai, completîndu-mi lista de motive sau numai înclinîndu-ți fruntea — și-ți reîncepeai atacurile, din altă parte. „Poate că mergem undeva, facem vreo cîteva călătorii, putem umbla în lung și-n lat o vreme" — mi-ai propus într-o zi, probabil inspirată de obiceiul meu de a hoinări, cu gîndul, prin lumea întreagă. „Ce-ai prefera : o expediție la Polul Nord, în țara ghețurilor veșnice, sau doar doar o mică escapadă pînă-n Australia ?" te-am îndemnat și eu, cucerit o clipă de joacă. „Dacă ar fi după mine, m-aș mulțumi cu Egiptul. Piramidele, faraonii, Sahara...". „Ni le putem imagina și de aici", am renunțat eu prea devreme, dezamăgindu-te, firește, după cum nici eu n-aveam de ce să fiu mulțumit. N-ai găsit altceva, ca să te redresezi, decît o răzbunare măruntă, nu meschină însă, ci timidă, o prea mică revanșă față de cît aș fi meritat : „Ești obosit, odihnește-te, mai discutăm altădată". Puneai pentru a doua oară degetul pe o rană deschisă, fără să bănuiești pesemne cît de aproape de adevăr erai. M-am gîndit imediat, atunci, nu mai tîrziu, după minuțioase restaurări, ci chiar în clipa aceea și după aceea, multă vreme, pînă azi. Poate că eram într-adevăr obosit, adică nu pur și simplu dărîmat, ar fi fost prea ușor, aș fi dormit o zi și o noapte și m-aș fi sculat refăcut, însă nu asta era. Mi-era teamă de o sleire, de o vlăguire lentă dar irecuperabilă. Putea fi vorba de un proces ireversibil, cu un sfîrșit lesne de prevăzut. Îmi calculasem, chibzuiam eu, toate resursele, îmi drămuisem fiecare picătură de energie, cu precauție, cu zgîrcenie, ca să-mi ajungă pînă la capătul expediției. Odată ajuns acolo, rezervorul se golise și nu mai aveam cu ce să-l umplu. Mă aștepta, după toate probabilitățile, o lungă perioadă de secetă.

Dacă nici asta nu era probabil unica explicație, cel puțin una din ele era cu siguranță. Îmi iau din nou o măsură de prevedere fiindcă vreo cîteva nedumeriri se ridică totuși și-n cazul ei. Mai întîi că, într-un moment sau altul, în secunda aceea decisivă, n-am simțit nicidecum că se prăbușește ceva, n-am auzit vuietul adînc al unei năruiri, cum ar fi fost de așteptat. Să fi trecut indiferent pe lîngă o clipă de răscruce din existența mea ? Ori nici nu s-a ivit așa ceva, iar atunci scurgerea s-a produs în timp, fără întrerupere, prin crăpături neștiute, pînă cînd m-am pomenit epuizat, sunînd a gol. Una din două s-a petrecut în orice caz, altfel nu-mi pot imagina cum are loc, de pildă, golirea unui rezervor, însă nu asta mă neliniștește, ci descoperirea tîrzie că mi se poate oricînd întîmpla ceva fără ca eu să am cunoștință măcar. În afară de asta, un alt amănunt îmi reclamă și el prezența și nu mă pot preface că nu-l observ. Dacă eram într-adevăr obosit, într-o letargie atît de avansată, normal ar fi fost să stau pe lîngă casă, să zac, să bolesc, nu să alerg toată ziulica pe la gospodărie, peste tot unde era sau nu era nevoie de mine. Cum se împacă oare sleirea pe care o acuz cu sîrguința mea de dincolo, chiar așa pasivă sau distantă, cum am numit-o tot eu ? S-ar putea deduce de aici că năruirea nici nu răbufnise în afară, ci se consumase numai pe dinăuntru, lăsîndu-mi neatinsă fațada. Dar asta ar însemna că și alți oameni își pot expune la vedere vitrinele strălucitoare, pe cîtă vreme pe dinăuntru sînt niște jalnice ruine. Pot eu să cred așa ceva despre semenii mei numai din cauză că mi s-a întîmplat mie ?

După o bucată de vreme am fost, în sfîrșit, convocat la raion. Zic **în sfîrșit** pentru că, sincer să fiu, mă așteptam mai de mult la asta. Dacă n-o făcuseră totuși era pesemne din cauză că ori mă mai lăsaseră să mă dezmeticesc, ori nu aflaseră nici ei decît atunci cînd m-au și chemat. Erau de prevăzut o muștruluială tovărășească, o morală ceva mai țeapănă la urmă și un avertisment sever. Îți mai amintești probabil și tu, eu cel puțin îmi amintesc că erai mai îngrijorată decît mine și mă tot sfătuiai să-mi fac autocritica, să primesc învinuirile cu capul plecat. Așa mă și hotărîsem să fac, în sinea mea, în loc de asta, însă, m-am pomenit felicitat, bătut pe umeri, ridicat în slăvi. Ca și cum nu trecuse decît o zi de cînd îmi încheiasem activitatea, rezultatele fuseseră peste așteptări, astăzi venise rîndul recompensei. O recompensă ce nu se lăsa nici ea mai prejos : în curînd urma să fiu detașat în altă parte, într-o uzină; nu chiar la centrul de raion, într-un alt oraș, dar oricum era o uzină, mediu muncitoresc, o conștiință mai dezvoltată — altă lume, ce mai. Surprins mai întîi, după aceea am refuzat scurt, suficient de categoric, se pare. Cu o întîrziere de cîțiva ani, făceam abia atunci un gest ce s-ar fi cuvenit executat la prima misiune. De ce n-am fost atunci în stare și mai cu seamă cum de am fost acum, cînd în mod normal îmi lipsea tăria de a opune vreo rezistență, deocamdată nu ți-aș putea spune. Un **deocamdată** care pe mine m-a însoțit în toți anii ăștia. Nici la reacțiile, firești în fond, ale celor de la raion, habar n-aveam ce să răspund. O țineam doar una și bună, că nu pot pleca din comună, fără să mai adaug de ce, sau pînă cînd, sau să înșăilez o explicație, cît de cît. Și nici mai tîrziu, pînă astăzi, n-am putut răspunde propriilor întrebări. Cea mai bună dovadă că nici una din explicații nu rezistă de una singură, oricum aș răsuci-o. Mai degrabă, acum abia mă gîndesc și la asta, numai împletite unul în altul, țesute în aceeași urzeală, cele cîteva motive ar da naștere unei justificări atotputernice. Poate că asta-i singura operație pe care n-am întreprins-o încă.

Lăzarea

Urmare din pag. 1

tenă aici cu oamenii porumbei, cu Bela și Olga, dar mai ales cu Zöld, om la fel de cunoscut ca și dealul cu căciulă de deasupra Lăzarei.

Cu Zöld care, în primul rînd, aleargă oriunde e de alergat cu ochii lui albaștri și neodihniți care luminează și în cele mai ascunse unghere ale acestui mic sat secuiesc din Harghita.

Și de ce aleargă omul acesta, de ce se împarte și este împărțit atîta ? De ce nu stă el liniștit, la oraș, unde e gazetar, și vine mereu în Lăzarea ? Doar pentru că s-a născut aici ? Sau pentru că el, Zöld, spune, a vrut să deschidă aici o fereastră spre țară. Și a deschis-o larg, întemeind o tabără de creație intitulată simbolic **Prietenia.** În fiecare vară vin aici artiști din toată țara, români, maghiari, germani și alte naționalități. Fiecare artist e liber să-și aleagă și să-și trateze tema cum vrea, pentru lucrarea sa dîndu-i-se masă, casă, culori, pînză, piatră, lemn, ceramică și ce își mai dorește.

Tabăra este găzduită într-o aripă a unei vechi mînăstiri franciscane, reconstruită de lăzăreni și de Zöld al lor. Nu departe de ea e un alt monument de arhitectură veche, castelul, în care o vreme au locuit Petru Rareș și Radu Mihnea. Tot aici a copilărit unul dintre cei mai luminați principi ai Transilvaniei, Gabor Bethleen. Castelul se află și el în plină restaurare. În castel sînt expuse lucrările artiștilor, cu excepția sculpturilor, care sînt plantate de-a lungul aleii cu brazi care urcă în tabără.

Nici nu putea fi un loc mai nimerit pentru un pictor, sculptor sau grafician decît în această umbră de rai aflat la doi pași de polul frigului.

Nici nu s-ar fi găsit un om mai nimerit pentru această tabără, alcătuire gingașă de culori și forme, ca aripa unui fluture uriaș.

Nici nu s-ar fi putut găsi un nume mai frumos — Lăzarea — pentru un sat care a deschis o fereastră spre țară într-un loc în care, înainte nu se întîmpla decît să se alunece puțin iarna, pe zăpadă.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Efemeride

un mister numai aparent înconjoară prezența meteorică între diversioniști a unor scriitori nu fără notorietate, puși inițial pe fapte mari și apoi dispăruți brusc din grupul verificat ori convocați acolo din ce în ce mai rar. Astfel de fenomene de anexionism rapid au o explicație propagandistică sigură : senzaționalul adeziunii, mai ales în prezența unui nume cu circulație. Atunci cînd la acestea se adaugă și legături mai vechi ori mai noi, însă puternice, toate condițiile sînt practic îndeplinite.

De ce, așadar, e obligatoriu cîte un „eveniment" iscat în jurul cîte unui autor ? Întîia explicație este aceea care s-a dat : legile jurnalistice teroriste au întotdeauna nevoie de „bombe". Însă ar mai fi încă numeroase motive între care absența vedetelor pare a fi printre cele mai însemnate. La drept vorbind, toate „celebritățile" „Europei libere" sînt nu altceva decît stele fără nume ; ce înseamnează, în definitiv, pentru literatura română Virgil Ierunca, Monica Lovinescu ori Sanda Stolojan ? Fără operă și cu o biografie desfășurată departe, într-un deplin anonimat, astfel de „autori" nu impresionează în ultimă analiză pe nimeni. A căuta însă pentru aceștia (care, oricum ar fi, rămîn profesioniști ai diversiunii) cîte un temporar substitut cu relativă notorietate e și recomandabil și, bineînțeles, dificil : cei cu adevărat valoroși își văd de treburile lor, departe de grupurile deznaționalizate.

Să recunoaștem că nimic nu poate ieși din adeziunea, cît de entuziastă, a unor astfel de efemeride : soarta lor e hotărîtă înainte de a fi convocate.

Nu omit, desigur, criza de autoritate pe care, în grupul „Europei libere", orice intrus o poate provoca : „cei vechi" sînt întotdeauna prevăzători cu „cei noi" și ideea unei „schimbări de echipă" nu place nimănui căci, dacă aceasta s-ar petrece, ar produce pentru cei retrași considerabile neplăceri, mai cu seamă pecuniare. S-ar putea extrage de aici și o regulă, bineînțeles, relativă : **orice „vedetă" nouă e, în realitate, o vedetă sacrificată.**

Însă mai nimic nu lasă să se vadă la suprafață această zvîrcolire surdă de influențe și de complicități : toate caterisirile care se produc acolo au loc, ca în societățile secrete, pe mutește. Să notez, în fine, că eliminările nu prezupun în chip necesar și „victimizarea" celor care părăsesc prea devreme grupul : oportuniștii au soarta lor, potrivită ca o mănușă.

Faptele sînt adeseori mai puțin dramatice decît ar putea să rezulte la o analiză mai înfierbîntată : unii se retrag întrucît au altfel de afaceri decît acelea ale diversioniștilor, alții pătesc cine știe ce rușine, cîte unul este chiar de la început „indezirabil" și așa mai departe. Însă fenomenul rămîne, prin grupul „Europei libere" trec meteoric tot felul de inși.

Acum vreo zece ani apăruse pe acolo un scriitor numit Ilie Păunescu, după toate datele bine pregătit să dezvolte, cu ajutor calificat, operațiuni noi. Omul avusese, prin tinerețe, două detenții ceea ce îi dădea, ca „anti-comunist", un curios prestigiu și izbutise să-și publice în România proze și piese de teatru (acestea puse în scenă la cîteva teatre). Că nu era cine știe ce valoare aceasta e o altă chestiune, însă numele circula și de o asemenea notorietate avea nevoie „Europa liberă". Nu e vorbă, Ilie Păunescu era și „esteticește" foarte potrivit pentru ceea ce se aștepta de la el. În „Seara privim foarte sever" nu sînt decît schițe scrise foarte rău, gîtuit și cu un limbaj dintre cele mai banale. „Întîmplarea derizorie" (ceea ce place „Europei libere") stătea la baza acestor producții, unde cîteodată pătrundeau și asemenea gînduri „teoretice" : „În ceea ce mă privește, prefer să păcătuiesc numai pe jumătate dar dintr-un amor morbid și mai detestabil decît narcisismul, dintr-un soi special de avariție" etc. etc. Omul făcu numai cîteva declarații, dădu chiar și un interviu în „Le Monde", văicărindu-se că în România nu fusese „liber" să creeze, deși publicase tot felul de prostii și teatrele nu-l ocoliseră. Dispăru, căci nu era o afacere spectaculoasă.

Mult mai promițător se arătase a fi Petru Popescu, băiat vorbăreț și pus pe declarații scandaloase. Însă el se orientase către presa engleză și americană cu gîndul de a face carieră rupînd definitiv cu românii : tot ce se putu face fuse doar reproducerea, din „The Spectator", a unui interviu care nici nu spunea mare lucru, ba, mai mult, conținea și un soi de bizar elogiu pentru dogmatism : „Destinderea în domeniul literar a provocat o și mai mare alunecare în trecut prin aceea că s-a abandonat **atitudinea eroică de respingere a oricărei moșteniri** (subl. n.)".

Tenebrosul George Bălan, sosit într-un chip previzibil la „Europa liberă", după Sever Tipei și înaintea lui Virgil Tănase, nu prezenta cine știe ce interes, mai cu seamă că accesele lui, din ce în ce mai dese, de curiozități monacale nu puteau să placă unor funcționari care știu să prețuiască doar pe diversioniștii mai serioși. Fostul distrugător de muzică modernă „decadentă", (cum se dovedise, prin anii '50, George Bălan) evoluase către dodecafonie și wagnerism, însă, amețit de cețuri misticoide, nu era, la acea oră, în stare să mai spună nimic decisiv. Se ieli și el cît se ieli, tunînd și fulgerînd cu vocea mică, feminină, împotriva celor care i-ar fi tulburat niște lecții, în colectiv, la „Ateneul Român" ; apoi se lăsă de „Europa liberă" apucîndu-se de gazetărie (prin „Cuvîntul Românesc") și de afaceri (înființînd asociații „Artis", „pentru concerte, expoziții, conferințe)."

Despre Vasile Mănuceanu, fost autor de literatură pentru copii, nu s-ar zice că știa cineva ceva înainte de a vorbi la „Europa liberă" pe teme dintre cele mai... culturale : circulația autobuzelor, cultura legumelor etc. Nici după ce vorbi acolo nu fuse băgat în seamă în vreun fel. Era, de altfel, momentul lui Ion Caraion, pe care diversiunea îl aștepta de mult și nu s-ar zice că fără speranță. Omul se apucă de treabă, comentă (în 8 iulie 1982) o carte de Paul Goma („Les Chiens de la mort"), lăudă cît putu „literatura exilului", care ar fi „o literatură supranațională, universalistă", interveni de cîteva ori cu fragmente din volumașul lui de pamflete : o neprevăzută revelație, a unui jurnal inedit lăsat în România de poetul prea... distrat, răsturnă însă toată operațiunea. Retras de la „Europa liberă", unde reveni rar, Ion Caraion își tipări broșura plină de venin însă și, cîteodată, semnificativă sub raport moral : „N-am fost — zice el — nici al unora, nici al altora, nici cu unii nici cu alții, ci doar cu mine și doar eu". Brutală autobiografie rezumată, o mai limpede profesiune de credință amorală nici că se putea. Totuși, ca un fost legionar cu elogii lirice către „Căpitan", Ion Caraion nu putu să se desprindă definitiv de teroriștii de la „Europa liberă" : rămase și el legat, e drept cu un fir subțire dar afectuos, de partizanii violenței anti-culturale.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN R.P.D. COREEANĂ

Acolo unde învățătura e hrană cotidiană...

La toate popasurile mele pe feluritele itinerare coreene, mi-a fost dat să aud, în cele mai diverse moduri, pe cele mai diferite tonuri și cu cele mai felurite inflexiuni, un cuvînt ce are o rezonanță specială în limba și în conștiința oamenilor din această țară : „haksen". Totdeauna însă distingem o notă distinctivă unificatoare : preocuparea pentru viitor, grija mereu atentă față de ziua de mîine a națiunii. Căci „haksen" nu înseamnă altceva, în coreeană, decît... elev.

De la copilul de o șchioapă, care păsește pentru întîia oară pragul grădiniței, trecînd prin generația celor ce deprind cunoștințele teoretice și practice de bază în școlile elementare și în liceele de toate profilurile, și ajungînd la tinerii care umplu amfiteatrele și laboratoarele institutelor de învățămînt superior, „haksen" întruchipează figura centrală a atenției întregului popor. „Șase milioane de copii, adolescenți și tineri înseamnă pentru noi șase milioane de elevi și studenți, deci șase milioane de „hakseni" încadrați în școli, care vor fi mîine tot atîtea cadre de specialiști ce vor asigura propășirea materială și spirituală a patriei în anii ce vin" — ne spunea tovarășul Kim Ghi Nam, redactor șef al ziarului „Nodonsinmun", organul Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea.

Realizările dobîndite de Coreea socialistă în domeniul învățămîntului se reliefează cu și mai multă putere dacă avem în vedere că, înainte de eliberarea de sub ocupația niponă, doar 35 la sută din copii de virstă școlară puteau urma cursurile vreunei forme de învățămînt. Flagelul analfabetismului provoca răni adînci în viața socială a țării. Una dintre înfăptuirile fundamentale ale noii orînduiri a fost faptul că, în numai cinci ani de la eliberare, analfabetismul rămăsese o simplă și tristă amintire. Ceea ce a urmat s-a desfășurat — mai ales după încheierea biruitoare a războiului de eliberare națională din 1950—1953 — într-un proces continuu ascendent : în 1956 s-a introdus învățămîntul primar obligatoriu, în 1958 a devenit obligatoriu și gratuit învățămîntul secundar tehnic, menit să asigure o meserie practică tuturor adolescenților, pentru ca, în 1967, acest tip de învățămînt să fie lărgit la 9 ani. Ultima reformă, din 1972, a avut ca efect generalizarea învățămîntului obligatoriu de 11 ani.

...Un scurt popas într-o instituție școlară din Phenian. Ne aflăm în noul edificiu al liceului Tedonmun, situat într-unul din modernele cartiere muncitorești ale Capitalei. La drept vorbind, mare deosebire față de liceul similar unde îmi purtasem pașii, cu citeva zile înainte, în comuna Sambong, nu prea exista. Și poate acest fapt vorbește mai elocvent decît multe altele despre tendința înfăptuirii în practică a acelui „start egal în viață" despre care numerosi interlocutori coreeni mi-au vorbit cu deosebită convingere. În fond, condițiile egale de însușire a cunoștințelor reprezintă expresia cea mai concretă a „startului egal".

Cei peste o mie de elevi ai liceului Tedonmun — liceu a cărui extinsă rază de activitate cuprinde un sector al orașului cu o foarte mare natalitate — sînt împărțiți în 26 de clase, iar de instruirea și educarea lor se ocupă 50 de profesori. Școala are, pe lîngă ea, și un semiinternat, unde pot rămîne, lua masa și pregăti lecții, sub supravegherea unor pedagogi iscusiți, acei copii ai căror părinti ies mai tirziu din schimb în uzina sau instituția unde lucrează. Am admirat excelenta înzestrare a atelierelor școlare — unde se realizează o producție efectivă, potrivit unui plan adoptat chiar de elevi în urma unor acorduri cu anumite întreprinderi — și am aflat, totodată, că „haksenii" din clasele mai mari muncesc una sau două luni pe an în cite o fabrică din Phenian „pentru ca să intre încă din anii școlii în atmosfera unui colectiv muncitoresc și să-și călească astfel forțele fizice și morale", cum ne explica pe îndelete profesoara Bok Iu So.

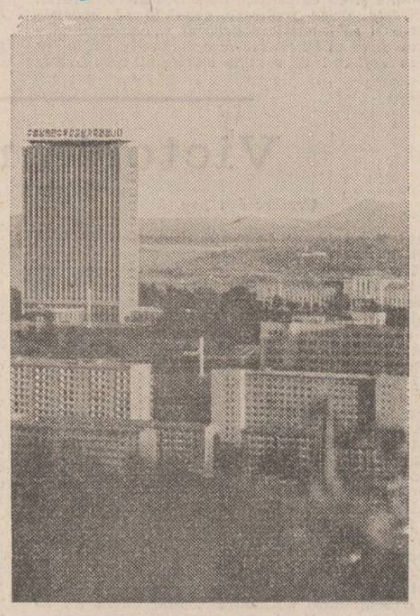

...Ne deplasăm acum la cea mai mare instituție de învățămînt superior din R.P.D. Coreeană : Universitatea „Kim Ir Sen". Prima impresie se concretizează într-un puternic șoc vizual. Imaginați-vă un grandios ansamblu de verticale, înalte de peste 20 de etaje, și de orizontale spațioase, totul amenajat cu un acut simț al integrării în vastul decor natural, pe o întindere de citeva sute de hectare. Și mai imaginați-vă în aceste parcă nesfîrșite șiruri de edificii — a căror parcurgere integrală ar cere unui mărșăluitor experimentat o zi întreagă sau poate, chiar mai mult — o fremătătoare mulțime de 12 000 de oameni tineri și energici, care trăiesc la cea mai înaltă tensiune fervoarea ascensiunii spre piscurile cunoașterii.

Istoria universității se confundă, pînă la totală fuziune și identificare, cu istoria contemporană a țării. Cînd, la 1 septembrie 1946, președintele Kim Ir Sen a lansat chemarea de a se construi întiia instituție de învățămînt superior pe pămînt coreean, țăranul Kan Di On a fost primul care a donat o cantitate de orez pentru edificarea ei. Iar pilda lui a fost urmată cu entuziasm de numeroși locuitori ai țării, conștienți că în laboratoarele, amfiteatrele, sălile de cursuri ale acestui focar de gîndire și simțire înaltă, ale acestei autentice „școli a școlilor", cum obișnuiesc s-o numească cu dragoste coreenii, vor parcurge meleagurile științei însesi odraslele lor.

Extrem de semnificativ apare faptul că, la invitația tinerei puteri populare de a se forma un corp didactic de înaltă valoare științifică, au răspuns cu însuflețire numeroși oameni de știință coreeni cu renume nu numai din partea de nord a țării, ci și din sud, ba unii chiar și din Japonia. Acum lucrează în cadrul universității circa 3 500 de persoane, dintre care 1 200 sînt ocupați la catedre și în cele șase institute științifice de pe lîngă universitate. O mențiune specială merită faptul că absolut toți cercetătorii acestor institute sînt obligați să împărtășească studenților, prin intermediul unor cursuri de cel puțin o lună în fiecare an universitar, rezultatele cele mai noi obținute pe parcursul investigațiilor. În general, așa cum a reieșit cu limpezime din ceea ce ne-au împărtășit amabilele noastre gazde, activitatea școlară, atît a corpului didactic, cît și a studenților, se străduie să îmbine organic studiul cu cercetarea și munca productivă, în așa fel încît pregătirea viitorului specialist să fie integrală.

Străbatem vasta și moderna clădire a Bibliotecii Centrale Universitare. Poposim mai îndelungat în uriașul depozit de cărți — unde se găsesc circa două milioane de volume din toate domeniile științei, literaturii, artei, multe dintre ele în diferite limbi ale globului (căci biblioteca este în relații de schimb neîntrerupt cu 200 de instituții similare din 60 de țări) — și urmărim desfășurarea operațiilor de microfilmare a unor volume rarisime spre a fi puse la dispoziția celor ce se ocupă de domeniul respectiv. În general, remarcăm grija plină de competență migală cu care un personal cu calificare deosebită conservă manuscrisele și cărțile de mare valoare.

— Firește, există nu puține motive de satisfacție pentru cei ce își dăruiesc forțele acestei universități — ne spunea, la încheierea vizitei noastre, pe tonul constatărilor obiective, profesorul Cian Guan Pong, șeful secției de relații internaționale a universității. Dar poate cel mai important și mai semnificativ dintre ele este faptul că din firava „mlădiță a viitorului", cum era considerată la început universitatea noastră, au luat naștere, în anii construcției socialiste, cele circa 150 de institute de învățămînt superior răspîndite în prezent în toate colțurile republicii. La aceasta putem adăuga încă un motiv de mulțumire, nu mai puțin însemnat : în cele aproape patru decenii de existentă a universității „Kim Ir Sen" cursurile ei au fost absolvite de aproape 50 000 de oameni care, la rîndul lor, au ridicat și modelat peste un milion de cadre de înaltă calificare, bogat rezervor de energii pentru propășirea patriei...

Victor Bârlădeanu

„Zilele culturii românești în U.R.S.S."

În cadrul manifestărilor prilejuite de „Zilele culturii românești în U.R.S.S.", la Casa centrală a artiștilor plastici din Moscova a avut loc vernisajul expoziției „Pictura românească contemporană".

Au fost prezenți P.I. Sabanov, adjunct al ministrului culturii al U.R.S.S., reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, ai unor instituții culturale centrale sovietice, oameni de cultură și artă, un numeros public.

Au luat parte delegația română, condusă de Ion Ștefănescu, membru al C.C. al P.C.R., prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Traian Dudaș, ambasadorul țării noastre la Moscova, și membri ai ambasadei.

În alocuțiunile rostite au fost evidențiate tradiționalele relații de colaborare româno-sovietică pe diverse planuri, în cadrul cărora un loc important îl ocupă dezvoltarea continuă a schimburilor de valori spirituale dintre cele două țări.

Cu același prilej, la Casa arhitecților din capitala sovietică s-a deschis, într-un cadru festiv, expoziția „40 de ani de arhitectură românească".

Cu ocazia desfășurării „Zilelor culturii românești în U.R.S.S.", Ministerul Culturii al Uniunii Sovietice a oferit o recepție.

Au luat parte P.N. Demicev, membru supleant al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., ministrul culturii al U.R.S.S., alte persoane oficiale sovietice.

Au participat delegația română și ambasadorul României la Moscova.

● **EDITURA „STILB" DIN ROMA** a avut curînd frumoasa inițiativă de a publica o antologie reprezentativă pentru cele mai noi tendințe estetice din poezia mondială. Sub titlul **Poezia metamorfozei** a fost reunit un amplu florilegiu din aproape toate literaturile majore ale lumii, însotite de prezentări succinte, manifeste estetice și alte elemente capabile să faciliteze accesul lectorului și aproprierea versurilor traduse. O secțiune importantă a acestei cărți a fost dedicată literaturii române, cu traduceri din poemele lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Marius Robescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, Mircea Dinescu, Grigore Arbore și Traian Coșovei. Un amplu studiu critic de prezentare a liricii românești contemporane este semnat de Valentin F. Mihăescu, făcînd disociațiil pertinente cu privire la specificul poeziei noastre și la mesajul actual al unei literaturi cu bogată tradiție.

din

LIRICA BULGARĂ

DORA GABE

Dragoste

Cerul patriei e atit de înalt
Și stelele sînt și ele mari,
Iar pămîntul pare fără de hotar
Și toate în inima mea tresaltă !

Tu, oare, mi-ai dat, mamă,
O inimă atit de mare,
De încape tot ce vezi pînă-n zare
Și ca ea alta nu-i în lume de o seamă ?

Aș vrea cu dragoste să-mbrățișez, mamă,
Pămîntul copilăriei cu flori-mpodobită
Și de ploi proaspete la amiază stropită
În curcubeu ca o seceră de aur arcuită.

Să mă mingiie drept în față
Lanurile de aur, soarele de vară
Norii roși în văzduhul cald de seară
Și aurora de argint apărind dimineața.

Cerul patriei e atit de înalt
Și stelele sînt și ele mari,
Iar pămîntul pare fără de hotar
Și toate în inima mea tresaltă !

Rîsu-plînsu

Închideți pleoapele
Și-ntindeți minutele,
Pentru bănuți, bănuți
Pentru fratele
Și aproapele.

Cuiva dacă ceva i s-a părut,
N-are nimica de văzut :
Nici colaci, nici pitaci,
Numai cineva după ușe
Va plînge, mătușe !

În românește de Cristea Mamali

DIMITĂR VASILEV

Ritual

O femeie se-arată pe plaje,
crengile pomilor sînt brațe întinse,
lianele mării priviri,
nisipul viclean o rivnește,
însă ea este om
și numai de oameni se teme !

Grăbită, înfrigurată
cu degetele tremurătoare
începe să mîngîie nasturii,
să-i biruie, să se arate.

Dar iată, ezită, cade pe gînduri,
devine mai palidă
cînd rochia trasă cu teamă,
în cercuri, se-așterne pe jos.

E, oare, în stare ?
În clipa aceasta de șovăire,
privindu-se,
o învăluie
pudoarea, sfiala, melancolia
și, poate,
o chibzuință severă !

O, taina sfîntă a nudității,
trupul fără vestminte ezită,
se împotrivește
și totuși, în forme mai pure,
dorește să se răsfețe,
să jubileze !

Nu se grăbește,
bănuitoare se uită-mprejur,
cu toate că știe,
că-n preajmă nu-i nimeni,
chiar nimeni,
doar vîntul !

În românește de Atanasie Nasta

REPERE

Gîndirea Evului Mediu (I)

O sarcină dificilă și-au asumat Editura „Minerva" și Octavian Nistor, atunci cînd și-au propus să suplinească absența unei istorii sistematice a gîndirii medievale în limba română printr-o antologie de texte, și prin ample excursuri, în legătură cu personalitățile și lucrările care nu au putut fi cuprinse în această culegere. Selecția întreprinsă de un singur autor a asigurat coerența întreprinderii, după cum explică și inerentele scăderi. Însăși publicarea celor două volume, înregistrînd autori din perioada patristică pînă la Nicolaus Cusanus, este un act de mare semnificație și ținută intelectuală ! Trebuie spus de asemenea că redactarea notelor și comentariilor la text este foarte „curată", neinfluențată de jargonul curent, iar micile scăderi de ton sînt întru totul acceptabile. A citi astăzi în românește fragmente din Origen, Augustinus, Dionisie Pseudo-Areopagitul, Ioan Damaschin, Ioan Gură de Aur, Ioan Scotus Eurigena, Anselm din Canterbury, Avicenna, Averroes, Solomon Ibn Gabirol, Moșe ben Maimon, Albertus Magnus, Toma din Aquino, Raymundus Lullus sau Meister Eckhart, ca să dăm numai unele exemple, a medita asupra paginilor care au luminat intens sufletele și conștiința oamenilor din acea epocă de aur a gîndirii omenești care a fost Evul Mediu este o șansă uriașă a cititorului de la noi. Trebuie să spunem că nu ar trebui să ezităm în fața caracterului fragmentar al unor extrase din operele acestor de tot mari gînditori ai umanității. Ca și în cazul Antichității și al operelor ei, este de ajuns de multe ori să traduci citeva rînduri esențiale pentru a înțelege de acolo spiritul care umplea de conținut viața acelor bărbați excepționali, care ne-au arătat de fapt ce înseamnă să fii om și să te îndrepți fără șovăire către scopul tău (scop este aici, desigur, „cauza finală" !). În acest sens, Evul Mediu este continuatorul Antichității, chiar dacă nu ar fi să luăm decît limba sa de cultură, ca să nu mai vorbim de aspectele morale și spirituale. Fenomenele mai puțin semnificative aparțin dialecticii firești a vieții, iar anumite trăsături exacerbate în polemici ulterioare, cum ar fi obscurantismul, nu sînt deloc dominante, cum par să fi devenit tocmai atunci cînd gîndirea omului a fost secularizată. Tipul renascentist atît de la modă la unii comentatori „luminiști" aduce mai degrabă un relativism păgubitor și chiar frivolitate tematică, pe cînd omul evului de mijloc era profund serios și angajat în existență și în problematica ei majoră. Este atmosfera intelectuală care l-a produs pe Dante și care a cunoscut Europa aceea unificată de un spirit generos și de o cultură unică. Era o epocă de toleranță intelectuală, și numai așa se explică influențele arabe și judaice asupra „doctorilor" și a școlilor benedictine și dominicane. Ar trebui odată tradusă o carte care să descrie lumea de la curtea Hohenstaufenilor, cu amestecul acela pestrit de călugări creștini, de rabini și învățați orientali, care dezbăteau temele lor în deplină libertate (am evocat în treacăt această perioadă în **Scarabeul sacru**, unde un personaj devine avatar al lui Ibn Gabirol, iar în **Marile iubiri** atrocitatea celui de al doilea război mondial îl face pe tatăl profesorului Dauer să se refugieze în imaginație chiar la curtea lui Friederich al II-lea de Hohenstaufen !). Evul Mediu și preeminența spiritualului, supunerea omului la exigențe care îl depășesc, a constituit o perioadă de înflorire și toleranță și în alte regiuni decît Europa. Am fost de-a dreptul uluit să citesc în cronica lui Rachid el-Din, consacrată istoriei imperiului mongolo-persan, cît de liberală era societatea construită de urmașii lui Gingis-Han. De altfel, Rachid el-Din era el însuși evreu, ceea ce nu l-a împiedicat să ajungă vizir și să fie considerat cel mai învățat om al timpului. Întorcindu-ne la antologia lui Octavian Nistor, să remarcăm de la început cît de potrivită este introducerea unor fragmente și a notițelor privitoare la marii filozofi arabi ai timpului, precum și la Ibn Gabirol și Maimonide. Este de înțeles că a controla un atît de vast material în amănunte este imposibil și de aceea s-au strecurat o serie de greșeli de amănunt (cum ar fi, de pildă, atribuirea **Zoharului** lui Ben Akiba(?), cînd de fapt a fost pus de tradiție în seama lui Simeon bar Yochai, deși era compus în cea mai mare parte de Moise de Leon pe la 1280, așa cum a demonstrat irefutabil Gershom Scholem în studiile sale. În prezenta antologie, fragmentul extras din **Zohar** nu poartă nici un autor, deși face parte din corpul scris de Moise de Leon. Oare ce traducere modernă s-o fi folosit pentru versiunea românească ? Cea a lui Jean de Pauly, atît de defectuoasă ? Oricum, scurtul pasaj sugerează maniera cabalistă). Supunerea prea fidelă a antologatorului la opiniile lui Abbagnano, observabilă și în alte părți, este uneori păgubitoare, dar nici o obiecție de amănunt nu poate stîrbi din meritul acestei frumoase apariții.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE** plină de interes se dovedește a fi lucrarea lui Robert Darnton, avînd un titlu cam ciudat, **Marele masacru al pisicilor**, apărută recent la editura Allen Lane. Autorul se făcuse cunoscut mai demult în chip de istoric serios și avizat, iar studiile sale de acum nu dezmint această impresie foarte favorabilă. „Marele masacru" din titlu face aluzie la o împrejurare reală din istoria industriei tipografice franceze în secolul al XVIII-lea, cînd ucenicii și personalul necalificat din unele tipografii pariziene s-au răzbunat pe familia patronului lor, ucigîndu-i pisicile favorite. Avînd loc pe la 1730, „evenimentul" anunță desigur tulburări mult mai mari, constituind amuzamentul unor contemporani și fiind evocat în **Anecdotes tipographiques** a lui Nicolas Contat. Punctul forte al studiilor lui Robert Darnton în acest volum se referă însă la situația trăsăturilor din secolul al XVIII-lea francez, cărora le evocă viețile și conduita socială dintr-un punct de vedere extrem de „ciudat". Istoricul a cercetat dosarele lui Joseph d'Hémery, inspectorul de poliție însărcinat de guvern să se ocupe de „literatori". Darnton a studiat nu mai puțin de cinci sute de rapoarte de poliție asupra scriitorilor, analizînd patru sute treizeci și patru de cazuri individuale. Pare ciudat că inspectorul de poliție, deși se temea de tendințele ateiste și de liberalismul autorilor, era în același timp sensibil la valoarea lor, manifestînd uneori chiar admirație pentru „filozofii timpului". Din studiul lui Darnton rezultă că cei mai mulți scriitori proveneau din clasele medii ale societății. Erau fii de oameni ai legii, de ofițeri, meseriași și negustori. Nici unul nu provenea din clasa țărănească. Puțini se întreținеau din scris, majoritatea aveau salarii lucrînd ca ziariști, secretari pe lîngă mari personalități sau profesori particulari. Veniturile lor îi situau destul de jos pe scara socială, iar polițistul Hémery îi disprețuiește, nevăzînd nici o primejdie în scrierile lor, nici chiar în **Enciclopedia** lui Diderot. Așa cum scrie Maurice Cranston în **Sunday Times**, „...cel puțin în acest caz se poate spune că filozofii a fost mai iute de minte decît polițistul".

● **C.H. SISSON,** marele poet englez, a publicat de curînd o culegere de **Opere alese,** cu prilejul împlinirii virstei de șaptezeci de ani. Autor al unei opere prodigioase, un roman, trei cărți de eseuri, traduceri din Dante, Lucretius, Horațiu, Du Bellay, La Fontaine și alții, precum și o lungă practică de foiletonist critic, Sisson este pus în descendența lui Elliot și Pound. Nu lipsesc nici împrumuturile oarecum suspecte, mai ales în ultimii ani, „ecourile" din Yeats și Eliot. Cu toate că a constituit un volum omagial, recenta apariție a provocat polemici între criticii care îl aclamă, proclamîndu-l „genial", și cei care îi contestă absolut orice valoare, socotindu-l un fenomen de emfază post-eliotiană. Ceea ce, de fapt, probează vitalitatea operei lui Sisson, caracterul incitant al scepticismului său, irizat de un clasicism riguros și de o reală ținută, ceea ce îi dă un farmec aparte.

● **BIENALA DE LA VENEȚIA** a reunit cei patru „R" ai cinematografului de autor din Franța : Eric Rohmer, Jacques Rivette, Alain Resnais și Jean Rouch. Cu acest prilej, ziarul „Le Monde" le-a deschis paginile, în cadrul suplimentului „Arts et Spectacles", pentru confesiuni, confruntări și expuneri doctrinare. În interviul său, semnat de Hervé Guilber, marele Rohmer spune : „Este mai greu să povestești o istorie clară și simplă, care să țină, decît o poveste încurcată. Aceasta este adevărat în domeniul literar, dar a fi clar, atunci cînd folosești cuvintele, nici nu-i atît de greu pe cît pare. Cuvîntul are un caracter sintetic, care ne permite să situăm acțiunea într-un mod foarte precis. Dar a povesti o acțiune în imagini, pe ecran, în mod limpede, este foarte greu. Eu admir arta cu care vechii maeștri ai filmului mut și vorbit știau să construiască narațiuni cu ajutorul unor elemente de-a gata, care le ușurau această sarcină. Se știa secretul de a povesti într-o oră și jumătate o istorie coerentă, fără ezitări ; se scria un scenariu și era turnat apoi în întregime. Acum ai impresia, văzînd noile producții, că s-a tăiat dintr-o operă lucrată la întîmplare".

● **UN DIALOG** între Jacques Rivette și Jean Rouch nu poate fi decît interesant, iar jumătatea paginii duble din numărul de joi, 30 august a.c., este excepțională prin adîncimea observațiilor și acuitatea unor probleme de estetică a filmului. Citățm : Rouch — „Mi-am dat seama, în timpul lucrului la ultimul meu film, de arhaismul terifiant care subsistă în tehnicile de înregistrare a sunetului. Ar trebui, împreună cu Jean Epstein, după tot ce a spus el în legătură cu imaginea și accelerarea imaginii, ar trebui deci să reflectăm puțin la ceea ce reprezintă sonorul. Asupra calității sale fiziologice..." ; Rivette — „Eu scriu rolurile, pentru că pur și simplu nu scriu scenarii, se știe foarte bine asta. Eu încerc să vorbesc cu oamenii, ceea ce este mai interesant decît să scrii. Cinematograful este un pretext pentru a întîlni oameni ca Jane Birkin, de pildă. Aș putea, desigur, să mă duc oricînd la ea, să sun la ușă și să o rog să-mi facă un ceai. Poate că mi l-ar face, este la urma urmei o persoană amabilă, dar asta ar fi totul. Dacă mă duc însă la ea, spunîndu-i : Ce-ar fi să încercăm să facem un film împreună !, dialogul nostru va deveni dintr-o dată mai interesant". Dialogul lui Rivette cu Rouch a fost înregistrat de Louis Marcorelles.

● **UN RECENT** interviu al marelui pianist Claudio Arrau, realizat de Misha Donat, trece în revistă cele mai bune imprimări ale lucrărilor de pian, pe care artistul le preferă înaintea tuturor, datorită unor calități de inspirație sau trăsăturilor stilistice. Iată ce spune Claudio Arrau : „Trebuie să mărturisesc că nu prea ascult discuri, deși sînt unele imprimări pe care le iubesc, mai întîi de toate cea a lui Edwin Fischer în **Concertul pentru pian** al lui Mozart, sub bagheta lui Eugen Jochum. Interpretarea lui Fischer cred că este ideală, punînd toată pasiunea de care are nevoie muzica. El este un pianist pentru care am avut un cult, și de fapt studiasem cu același profesor la Berlin. Nu a imprimat prea mult și părea că se teme de microfon, tindea să fie prea conștient de sine și nu se lăsa dus de muzică, așa cum se întîmpla în concerte. El avea o intensitate particulară a interpretării, și mai multe discuri pe care le-am ascultat nu seamănă deloc cu acel Edwin Fischer din amintirile mele Dar există un disc de-a dreptul unic, în care o acompaniază pe soprana Elisabeth Schwarzkopf, în Schubert, **Die junge Nonne.**"

Balcanice

ORHAN VELI

Să trăiești

I.

Știu, nu-i ușor să trăiești,
Să te îndrăgostești și să scrii poezii
despre iubită ;
Noaptea să te plimbi sub lumina stelelor,
Ziua să te-ncălzești la lumina zilei,
Să cauți o vreme, să zicem amiaza
Și să te întinzi pe dealul Ceamlița...
— Mii de felurite sineli curg prin
Bosfor —
Să poți să uiți totu-n azur.

II.

Știu, nu-i ușor să trăiești ;
Dar uite,
Cuibul unui mort cald e încă,
Altuia ceasul încă îi merge la mînă.
Viața nu-i ușoară, fraților,
Dar și moartea-i la fel.

Nu-i ușoară despărțirea de lumea aceasta.

Cumpăr vechituri

Lucruri vechi cumpăr
Cumpăr și fac stele
Muzica e hrană pentru suflet
Mor după muzică.

Scriu poezii
Scriu poezii și cumpăr vechituri
Dau lucruri vechi pentru muzică
Oh de-ar mai fi și pește
În sticla de rachiu !

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Văruind pragul toamnei

Pe dealuri calde, podgoriile au început să-și taie venele. Silabele chiotului vibrează adînc sub sigiliile de ceară văratecă ale pomilor, căutînd expresia recompunerii în spectacol. Melancolia, adică linia fluidă a inteligenții, face din oameni „cronici în picioare", cum spunea Alecsandri despre cîntărețul de lume Anton Pann. Sintem chemați să petrecem. Cînd pleacă berzele — și astăzi, de Sîntă Măria mică, ele se pornesc în mari ocoale spre Sud — se stinge și scorpia necazurilor. Dansul pe struguri, vinătoarea și fotbalul sînt fragmentele de bronz din care vom aduna statuia lui septembrie, ca să traversăm împreună viscole și crivăț. Dar ce ne-a adus în primele două etape, campionatul cu numărul 67 ? Valuri de iederă neagră și doar un bob de speranță. Odoarele lui Lucescu și-au pierdut ultimul fir de aur la Amsterdam și la Gera, în R.D.G. Cavalerul servant a scăpat toți pepenii din brațe și praful și pulberea s-a ales din steaua ce și-o lipise pe frunte. Dar ați văzut dumneavoastră în ziarul **Sportul** o singură cronichetă în care să i se spună lui Lucescu că n-are dreptul la nesfîrșit să conteze numai pe noroc ? Acolo nu există să existe cetățeni cu fețe triste, acolo toți dracii sînt albi și cuvintele se cîntăresc în talgerul în care se cîntăresc și piersicile, ca să nu se supere Lucescu și mai cu seamă susținătorii lui pe față sau ascunși. Dar eu, pentru că văd luna-n cerul lui septembrie ca pe o luntre plină cu alcooluri arzînd, îi spun lui Lucescu să ia aminte că doar o singură daiă la o mie de ani zboară un curcan fript cu tavă cu tot. În rest, vulturii, prăjina și uliii.

În prima etapă, trei din cele patru mari echipe ale diviziei A, au plătit vamă credinței desarte și cu luciu rece că numele și faima lor pot dărîma singure adversarii de talia nisipului. Pentru că ăia mici și răi umblă cu gura căscată, anul acesta, după vilvoarea sîngelui din fructe. Uitați-vă la Rapid, ce porții de întuneric împarte în stînga și-n dreapta, și-n special în vadurile Jiului, de la Petroșani la Craiova. Plouă cu aur în Gara de Nord și cu levănțică pe toate căile ferate și vreau să văd eu cine va mai sparge nuci pe gardul nostru de lemn ciinesc și ne va mai bulgări dragonii cu bulgări de chihlimbar, acum, după ce i-am așezat pe olteni la masa tăcerii.

Mi-a plăcut că Dinamo, Steaua și U. Craiova și-au pus, în etapa a doua, brățări la picior, răsturnînd temerile noastre pentru bătălia în care vor intra miercuri. Sportul studențesc, stăpînind la perfecție pasa magnetică, rămîne să ne arate, în compania lui Inter, că are ghearăa de leu și botul flămînd de culori.

Mă bucur pentru performanța Gloriei Buzău la malul Bistriței. E singura dată cînd spun cu toată gura că din arhipelagul de nămol al diviziei B nu răsar în fiecare toamnă doar nerozii fulgurante.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
37
(1 167)
Sîmbătă
15 septembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

Ca factor de cultură și civilizație, școala românească preocupă atenția și grija întregii societăți. Nu există practic domeniu de activitate în care școala să nu fie implicată în cel mai înalt grad și cu toate consecințele care decurg pentru prezentul și viitorul patriei, pentru asigurarea pe mai departe a inseși continuității procesului dezvoltării și al edificării, prin știință și cultură, prin muncă temeinică, ridicată la rang de creație, a conștiinței noi, înaintate, a unui om nou. A învăța este astăzi un verb al existenței tuturor vîrstelor și un mod de a înțelege lumea în toate complexitățile sale, a învăța a devenit, din programul partidului, o deviză a întregii țări, o condiție a progresului și civilizației ca și o premiză a creativității, a capacității de a ridica la noi altitudini de spirit întreaga producție de valori materiale și sociale prin care se caracterizează societatea socialistă avînd în centrul tuturor preocupărilor sale omul și fericirea lui.

Întemeiat pe cele mai înaintate tradiții și deschis perfecționărilor neîntrerupte cerute de însăși evoluția societății noastre de la o etapă la alta, învățămîntul românesc, întreaga instituție a școlii în accepțiunea ei de laborator al formării și educării tineretului prin muncă și pentru muncă au beneficiat de uriașe investiții și dotări tehnice, materiale și umane care fac din România acestor ani una din țările cele mai avansate în această privință. Se află aici una din explicațiile avîntului economic și social al țării dar, în primul rînd, se află explicația unei atenții speciale pe care partidul, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu o acordă creșterii și formării tinerelor generații și în strînsă relație cu aceasta, se află însuși modul în care un popor își vede asigurată continuitatea sa istorică și împlinirile sale pe noi trepte ale dezvoltării.

Reprezentînd viitorul însuși al națiunii și una din importantele forțe ale progresului și civilizației, tineretul României socialiste participă la făurirea propriei sale condiții și își aduce o pasionantă contribuție la edificarea noului chip al țării. Școala îi asigură totul, îl implică și îi definește profilul preocupărilor prezente și viitoare, în consonanță cu marile programe elaborate și hotărîte de partid. În acest sens, obiectivele planului cincinal 1986—1990 și orientările pînă în anul 2000 de care am luat cunoștință asigură intrarea patriei într-o fază nouă, superioară, a progresului economico-social, progres marcat puternic de creșterea rolului științei și tehnologiei în toate domeniile de activitate. După cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **realizarea sarcinilor de mare răspundere din următorii ani, dezvoltarea economico-socială a țării cer o activitate susținută în domeniul cercetării științifice, o concentrare mai puternică a forțelor din instituțiile de cercetare în vederea soluționării problemelor tehnice și tehnologice ce se pun în fața întreprinderilor și economiei naționale, a perfecționării tehnologiilor, reducerii consumurilor, ridicării nivelului tehnic și calitativ al produselor.** Se înțelege, desigur, că un rol prospectiv și, de bună seamă, pe deplin formativ revine în această privință și școlii de toate gradele, tuturor instituțiilor acesteia.

Marcat în ediția sa de acum de gloriosul jubileu al țării și de apropiatul eveniment care este Congresul al XIII-lea al partidului, învățămîntul românesc intră pe făgașul unor noi cerințe și posibilități, la orizontul unor noi și substanțiale împliniri. Două decenii ale celei mai înfloritoare epoci care se răsfrînge multilateral și în acest domeniu fac arcul de boltă al unui viitor către care țara se îndreaptă cu pași siguri și demni. Două decenii fac arcul de boltă al unui timp în care, așezată în matca propriilor sale nădejdi și aspirații, pe contul propriilor sale cerințe și posibilități și în virtutea propriei sale spiritualități, țara cu mile și mile sale de școli, laboratoare și universități își deschide inima către copii, către tineri și în pulsul ei mereu viu și generos se aud bătăile de clipă ale viitorului.

Luceafărul

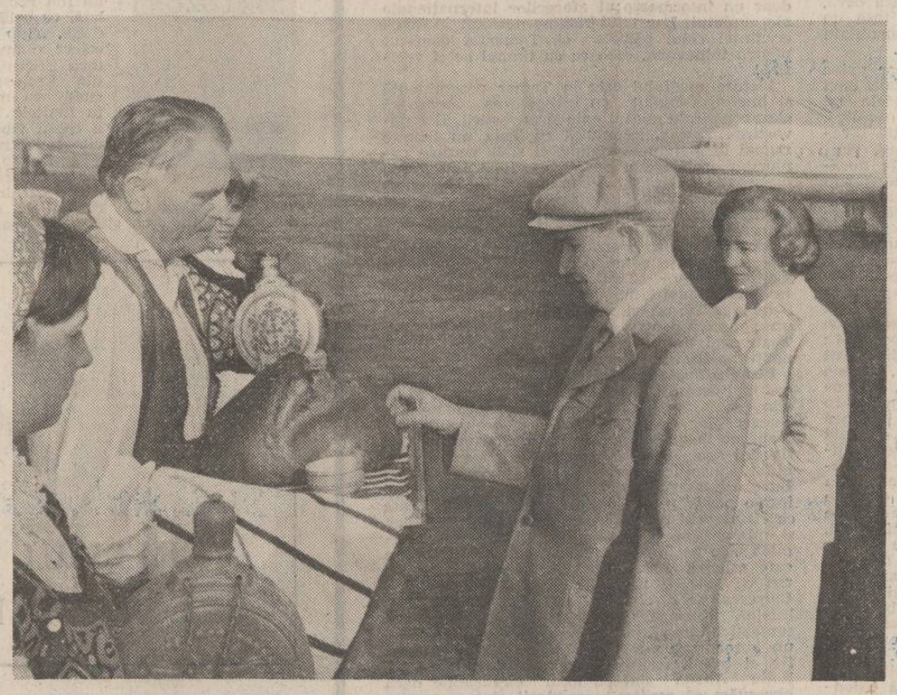

În aceste zile, cînd întregul nostru popor dezbate cu sentimente de îndreptățită mîndrie patriotică, cu satisfacție și aprobare, cutezătorul program al viitorului românesc cuprins în proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., se desfășoară în județele Arad și Timiș vizita de lucru a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU împreună cu tovarășa ELENA CEAUȘESCU. Vibrantă sărbătoare pentru locuitorii acestor meleaguri sub semnul dialogului pe care conducătorul partidului și statului nostru îl poartă în permanență cu țara.

DASCĂLI DE CUGET ROMÂNESC

Există o emoție tulburătoare de septembrie care în ordinea destinului nostru istoric urmează firesc celei de august. În septembrie, cînd soarele cade dulce spre sud — și nu e această cădere decît semnul măsurii și al echilibrului — încep aici la noi cursurile școlilor. Un freamăt de adîncă mișcare însuflețește coridoarele, clasele în așteptare, ochii copiilor, gesturile dascălilor.

Sîntem o țară în care se învață mult. Am înțeles că destinele contemporane ale națiunilor de azi sînt indestructibil legate de înflorirea gîndirii, culturii, la nivel de popor. Am făcut revoluția necesară pentru ca ritmurile socio-economice să pătrundă în pulsul școlii direct, legînd teoria cu practica, învățămîntul cu cercetarea.

Dincolo însă de adevărurile ultimilor ani și de includerea lor într-o menire fără egal a școlii, sensul ei fundamental nu poate fi gîndit în afara ideii de a întemeia conștiințe. Iar a întemeia conștiințe înseamnă de fapt a întemeia știința în oameni.

Sub arcada unei lumi în care problemele nu sînt deloc puține, una din șansele progresului constant îl constituie cultivarea inteligenței, ceea ce implică limpezirea a ceea ce sîntem, a ceea ce vrem, a ceea ce e posibil la un anume moment. Asumarea adică a propriei istorii, a opțiunilor, a drumurilor mari. Dacă vrem să fim liberi, sublinia cîndva Bălcescu, trebuie să ne luminăm poporul. La peste un secol de la rostire, cuvintele revoluționarului patriot, profetice atunci, devin realitate temeinică, precum o lumină de viață liniștitoare și demnă printre mișcările, imprevizibile uneori, ale deceniilor.

Din această întemeiere de oameni se dezvăluie cu prisosință menirea dascălului. El este, cum bine și fără egal se poate înțelege, și intîi și în cele din urmă, dascăl de cuget românesc. Fiindcă, dor păstrîndu-ne identitatea putem fi noi înșine. Iar a fi noi înșine înseamnă a participa la armonia marilor valori, la armonia planetei, construind

Adrian Costache

Continuare în pag. a 7-a

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

Semnul identității depline

Ne-am obișnuit de mai multă vreme să ne raportăm existența la anul 2000. Ne obligă la asta înseși avertismentele calendaristice care, fără a avea nimic fatidic în ele, sînt totuși suficient de concrete pentru a ne servi drept repere. Ne mai îndeamnă, firește, propriile noastre proiecte care, oricît ar fi de modeste și fragil-personale, nu pot să nu țintească, mai mult sau mai puțin în secret, spre un prag de mileniu atît de aproape de noi. Iată de ce, cînd, în urmă cu nu mulți ani, în Programul partidului nostru, se vorbea pentru prima oară de anul 2000 ca de o nouă treaptă, într-o totul tangibilă, afirmația n-a părut nimănui hazardată. Ea își avea pe deplin pregătit terenul în înseși năzuințele noastre, personale sau colective, materiale sau spirituale, izvorîte dintr-o dialectică lege a dezvoltării. Iar cînd, nu de mult, în perimetrul Directivelor apropiatului Congres al P.C.R., un capitol distinct a fost rezervat orientărilor de perspectivă pînă în anul 2000, lucrul acesta ne-a apărut tuturor nu numai posibil, ci și necesar. Era, evident, o consecvență de atitudine și de preocupări fundamentale, aceeași consecvență cu care partidul nostru ne-a obișnuit de mult.

Nu gîndim însă la anul 2000 ca la o entitate abstractă sau ca la o noțiune științifico-fantastică. Ne gîndim pe noi înșine în acel context social-istoric, pe cei de acum așa cum vom fi și vom dori să fim atunci. Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R. trasează cu clarviziune principalele coordonate ale dezvoltării economico-sociale în următorul și în următoarele cincinale : în domeniul cercetării științifice ; în creșterea mai accentuată a eficienței economice ; în sporirea și perfecționarea forței de muncă, a pregătirii cadrelor ; în ridicarea necontenită a nivelului de trai și a calității vieții. Dacă ne uităm bine, toate aceste obiective și direcții de acțiune au în centrul lor, drept unic punct de plecare și de întoarcere, omul, cu întregul ansamblu de laturi care-i compun personalitatea. Este și aceasta o dovadă de consecvență, de perseverență revoluționară ; ea demonstrează capacitatea unui partid comunist, care a făcut din om țelul fundamental al politicii sale, de a-și urmări și îndeplini pas cu pas propriile angajamente. Recentele documente de partid, alături de cele de mult cunoscute de noi, rotunjesc o imagine de ansamblu, aceea a unui popor angajat cu trup și suflet în efortul de a-și înălța existența la nivelul celor mai nobile aspirații.

Dacă ne uităm mai atent încă, remarcăm că nu altul este subiectul și motivul de inspirație al literaturii decît același om de ieri și de azi, de azi și de mîine, în angrenajul generos oferit de epoca în care trăiește. Dintotdeauna, de la cele dintîi pagini scrise, literatura și-a făcut o datorie de onoare și un titlu de mîndrie din slujirea neabătută a intereselor și aspirațiilor umane. Se poate spune fără rezerve că scopul suprem al literaturii este acela de a înnobila omul, de a contribui la educarea și plămădirea lui spirituală. Elementul primordial al tuturor transformărilor și înnoirilor petrecute în viața social-economică nu poate rămîne nici el în afara unui neîntrerupt proces de înnoire, iar acestui proces i se consacră arta prin cele mai bune opere ale sale. Rezultă de aici, firesc și inevitabil aș zice, că literatura și arta se înscriu prin definiție în sfera de acțiune a documentelor de partid, ca parte organic componentă a lor. Prin instrumentele lor specifice, prin modalitățile proprii de expresie, literatura și arta vin în sprijinul unei lucrări de lungă durată, declanșată de partid pe toate planurile și ridicată tot de el la scara întregii națiuni. Mi se pare că aici trebuie căutate argumentele deplinei identități ce se statornicește durabil, în adîncimile esențelor, între opera de artă și documentul de partid. Amîndouă se regăsesc, într-un proces pentru amîndouă stimulator, pe terenul unei opere fără precedent în istoria acestei țări.

D. Matală

Continuare în pag. a 6-a

Deplasarea spre universal

Poezia patriotică de astăzi și dintotdeauna este creatoare de mitologie, tot așa cum în universul de „semne" al poeziei în general putem recunoaște „mitologia" unui anumit moment istoric. Nici o specie lirică nu este mai legată, mai apropiată de suprastructură decît poezia cu caracter patriotic. În același timp, însă, acest tip de poezie comunică nu numai mitologia socialului, ci și mitologia poeticului și a **poeticului**, face să recunoaștem cu ușurință curentul literar în care se înscrie epoca literară a autorului. Este, din acest punct de vedere, specia cea mai conservatoare, în sensul bun al cuvîntului, deoarece ea poartă în sine nu numai amprenta epocii în general, ci și amprenta stadiului de dezvoltare a personalității creatorului. Astfel, o anume etapă din evoluția liricii lui Eminescu reflectă poemul **Horia** — scris dealtfel la 17 ani — și cu totul alta aceea din **Scrisoarea a III-a**, sau chiar din **Luceafărul**. Așadar, pentru a putea constata ce și cîte modificări, completări și deplasări de nuante au intervenit de-a lungul timpului în noțiunea de poezie patriotică, e suficientă cred lectura comparativă a trei poezii, diferite ca factură și modalitate de exprimare, dar circumscrise toate aceluiași motiv poetic : **martirajul lui Horia.**

Este unul din simbolurile cele mai frecvente în lirica ardeleană, care, însă a devenit un simbol, o permanență a liricii românești în general. Fiind, însă, adînc național, (cu înțeles de particular), el părea să nu poată accede la universal. Iată, totuși, că același motiv poetic, al lui Horia, sortit parcă să rămînă între granitele mitologiei noastre istorice, primește, prin arta lui Nichita Stănescu, **in-semnele** generalului și ale universalului.

Eminescu tratează pe Horia în maniera picturii romantice și alegorice, practicată de un Gh. Tattarescu sau Constantin Rosenthal. Intenția de a-l vedea pe acesta ca pe un erou al antichității este evidentă, cum evidentă este și reminiscența folclorică a tabloului : „Horia pe-un munte falnic stă călare : / O coroană sură muntilor se pare. / / Iar Carpații tepeni îngropați în nori / Își vuiau prin tunet gîndurile lor. / / — „Eu am — zise-un tunet — suflet mare, greu, / Dar mai mare suflet bate-n pieptul său : / / Fruntea-mi este albă ca de ani o mie. / Dară a lui nume mai mult o să fie". / / — „Nalți suntem noi munții — zise-un vechi Carpat — / Dar el e mai mare, că ni-i Împărat."

De la Eminescu la Aron Cotruș, poezia patriotică face saltul de la static la dinamic, de la alegoric la verbul evocator, incandescent. Pe linia deplasării sensului și formei lirice, de la exterior la interior, Aron Cotruș surprinde **duhul** lui Horia, descătușează forța vizionară și agitatorică închisă în biografia eroului. Simbolul său se înscrie în ordinea cosmică a lumii, apropiindu-se, paradoxal, mai mult de abstractul semnificațiilor decît de concretul imaginii. Or, mai exact spus, dînd un conținut concret, material și simpatetic esențelor și esențialului din istorie : „de jos / te-ai ridicat drept, pietros, / viforos, / pentru moți, / pentru cei săraci și goi, pentru toți... / și-ai despicat în două istoria, / țăran de cremene, / cum n-a fost altul să-ți se-

M. N. Rusu

Continuare în pag. a 6-a

Recurs în procesul lui Horea (II)

de Emil Poenaru

În pagina a 4-a

ROMÂNIA — PĂMÎNT AL SPERANȚEI

Un orizont istoric inedit

de Mihai Pelin

În pagina a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

O dragoste în Cîmpia Română

Să vii din Nord și să cunoști Cîmpia tîrziu.

Să-l asculți pe acest om născut aici.

Să vezi ca prin vis pescărițe cu vîrșe traversînd amintirile. Trei surori. Pe prispa lor să stai după-amiezile coapte, să fii copil și să aștepți mulsul vacilor, baterea laptelui pînă ce în putineiul de lemn se alege untul. Să vezi ca și acum bulgărele gras ridicat cu amîndouă mîinile, în lumină.

Să te lei, de două ori pe zi, după pescărițele surori. Sora cea mică. Nu mai știi cum o cheamă. Să cunoști doar imaginea din apă, potrivind alăul și vîrșele. Prind întotdeauna. Prind pește și vînd în tot satul. Să ajungi pe firul apei pînă la pădure. E ca și acum. La cîmpie pădurea nu e pustie. Pe la ureche trece în zbor drept o pasăre foșnitoare. O căprioară clătină cu arcul trupului mărgelele roșii ale unui tufiș. Nu mai știi cum se cheamă fructele roșii — altădată știai.

Înspre stufăriș ceva alunecă tăcut — vezi o spinare ca o iarbă coaptă în septembrie. Vei povesti și vei descrie picioarele scurte, coada ; vidra, ți se va spune. Un fazan aleargă înconjurat de făzănițele indiferente. Un riu care trage să moară într-o imensă baltă lungă, țintuită în stuf, sufocată de stuf : Cîlnițea — într-o agonie tulbure. Să cauți orizontul pînă ochii te dor. În vechi amintiri vînătorești tipărite acum citești despre dropiile cîmpiei, fabuloasele vînători de rațe și prepelițe. Să-ți explodeze sub pleoape un lan imens cu florile soarelui îndreptate spre cer și lumina cîmpiei să te buimăcească toată ziua. O căprioară să treacă fără prea mare spaimă și să-ți amintească de o vară din Nord, de-acum o mie de ani, o pîndă de seară acolo unde sfîrșește pădurea și-ncepe lucerna. Capcana hranei de fiecare zi. Ai scris chiar așa, uimindu-te de farurile vii ale ochilor fosforescenți luminînd întunericul, de iezii mici și prosti în care spaima încă n-a intrat, nepăsători ca florile galbene desghiocate doar de lumina nopții și al căror nume nu îl știi.

Să intri în această odaie ; prea plină de căldura unei teracote într-o fabuloasă iarnă cu vin fiert în sobă, pierdută în înalte și învolburate zăpezi.

E vară și e o vară în care simți ce înseamnă o casă pe pămînt. Din încăpere în încăpere, aerul se încălzește. Cînd deschizi ultima ușă căldura explodează ca o păstaie în cîmp.

Mari fluturi mișcă întunericul într-o noapte înălță ; n-o s-o descriu, ea nu se poate crede. O noapte înstelată sfîrtecată într-una de tunete luminoase ; n-o să spun nimic despre ea, nici despre o alta, noapte de iarnă, albă, fără stele și zăpadă, dar albă, cu o lumină egală, mată, înspăimîntătoare, înnebunind ciinii ; n-o să spun mare lucru nici despre noaptea, dintre două zile fierbinți, ispititoare ca o apă neagră, răcoroasă, care te dezbracă de toate ale zilei și te face fericit.

Mariana Brăescu

Continuare în pag. a 6-a

Sentiment de patrie

Natura cîntă-n strai de sărbătoare,
se-adună în culori de foc lumina,
ard, lampioane, roadele în soare
cînd umbrele și-au ridicat cortina.

Pure cristale-mi tremură-n privire
văzînd a țării mîndră înălțare
și inima, stea arsă de iubire,
pulsează-n timple rar, ca o chemare.

Prezentul, treaptă către viitor,
poeți, cu glas înalt voi îl cîntați,
e sentimentul patriei larg zbor
din culmea neînfrînților Carpați.

* * *

Întruchipare a cosmosului
într-o trestie
sau în iarba aceea ginditoare.
Furtuni magnetice,
explozii solare
își joacă reflexele-n mine
ca flăcările
deasupra comorilor
în Cîmpia Română,
din care m-am desprins
pătrunzînd-o în sînge
o dată cu țara
de miere și lapte a
copilăriei.

* * *

Lumina trece către
hambarele toamnei
din valul bătrînului Istru
din lanul cosit,
din bronzul monumentelor,
valul ei cald
ne mîngîie pleoapele,
pătrunde în suflete,
în cimentul prezentului
și-n cărțile poeților.

Nicolae Petre Vrînceanu

JURNAL DE POET

Azur și aur

Ne-a vizitat țara pictorul și poetul italian Carlo de Martino pe care l-am cunoscut în Sicilia, cei ce-am fost la simpozionul despre care am mai scris.

Pictura sa cunoaște două culori fundamentale : azurul, italiei pe care-l știm din fresca medievală și aurul din mozaicul bizantin. Unde-l vor duce pînă la urmă aceste culori de-o mistuitoare seninătate și puritate — timpul ne-o va arăta : deocamdată le celebrează în sine.

Recitalul său de poezie de la biblioteca italiană il arată ca poet preocupat de lirismul coral, construit în monologuri ce se încrucișează.

Din tinerețe, refuzînd premii literare pînă la cel recent al anului 1983 în țara sa, extrem de modest, Carlo de Martino este un prieten al țării noastre.

Ioan Alexandru

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Un teatru de precursor

I

Un talent robust, proteic exprimat și o stranie și puțin comodă, aș spune spinoasă, actualitate în secol il catapultează pe poetul și prozatorul Vasile Voiculescu, cu partitura sa dramaturgică **Demiurgul** (publicată în 1943, în Editura Casa Școalelor) de-a dreptul între puținii dramaturgi importanți ai literaturii române.

Sigur, marile opere au harul de a fi perpetuu tangente la simțirea și adevărurile generațiilor în succesiune, dar cazul **Demiurgului** lui Voiculescu impune prin forța vizionară, evident progresivă în timp, cu care, pe măsură ce anii trec, definește caractere și, prin acestea, concepte, tendințe și forme sociale asupra cărora, am putea spune, abia azi am obținut o perspectivă reală.

Ingineria genetică, curentul ecologist, imaginea — din trecutul apropiat și de acum — motivată și politic, a unor societăți pe care le-am putea descoperi, de pildă, în istoria contemporană a unor state, la care se adaogă, între altele și ideea poate nu științifico-fantastică a **grefei morale** (operație opusă „spălării" creierului) — iată numai cîteva din accentele care dau prospețime și interes acestei alegorii filozofice care nu întîrzie să fie totodată și un virulent pamflet.

Un „demiurg" a dat în dramaturgia lumii și Kapec în afit de cunoscuta sa piesă **R.U.R.** Rațional Universal Robot (1920). Numai că, dacă la celebrul scriitor ceh este vorba, indiscutabil, de o reluare (citește modernizare) a legendei cabalistice a Golemului, produs de această dată nu într-un singur exemplar ci, cu previzibile consecințe, la scară industrială, în cazul lui Voiculescu avem de-a face cu o substanță narativă originală, din ale cărei străfunduri se ridică la suprafață, ca un ecou, motive dintr-un strat diacronic autohton : din familia istorică a Mușatinilor, acei „ziditori de legi și datini" se naște în zilele noastre un savant care va ținti o nouă ordine biologică a lumii, năzuință cu nefaste urmări în viața socială.

Dacă istoricii literari au cam ocolit dramaturgia lui Voiculescu (prin inegalitățile ei flagrante, aceasta dovedește seriozitatea cu care scriitorul s-a exersat în arta dialogului destinat scenei și radioului) nu se poate spune despre oamenii de teatru că au insistat prea mult asupra ei. Este curios într-adevăr că a trebuit să treacă peste 40 de ani ca **Demiurgul** să vadă o singură dată lumina rampei. (Faptul, demn de respect, s-a petrecut în urmă cu cîteva stagiuni la Botoșani). Destinul acestui text socotit

Paul Tutungiu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

RADU ALBALA: «Desculțe»

Desculțe-le lui Radu Albala sînt „desculțe" la propriu și la figurat. Tuța este o fată desculță de la țară, Tamar o orășeancă rafinată căreia-i place să alerge desculță pe zăpadă, iar „femeia de la miezul nopții" o biată pasăre de noapte care șocată de o descoperire surprinzătoare părăsește desculță un apartament unde fusese invitată. Dacă am reduce la atît acest titlu am cobori la semnul cel mai pedestru, ceea nu ce este deloc în intenția autorului. A fi „desculț" înseamnă o apropiere mai mare de natură, o trăire mai acută a ei, ceea ce restituie acestor femei condiția primă a naturaleții. Apoi povestirile sînt, de la un punct încolo sau pînă la un punct, „desculțe" în limitele unei decențe pe care autorul nu și-ar permite niciodată s-o depășească. Inconformismul narațiunilor „desculțe" stă în plăcerea povestitorului de a investiga cu tact medii sociale colorate, suspecte, promiscuu, rău famate și de a exhiba cu gesturi pricepute aspecte și detalii insolite. „Povestirile desculțe" ale lui Radu Albala deschid simultan, în chip conștient, mai multe orizonturi atrăgătoare. Tuța este floare rurală, o fată de la țară stranie, prin supunerea și incoerența ei verbală și prin puterile ei misterioase. A apărut prin locurile povestirii (Tuța) odată cu focul de la Costești și a dispărut de acolo tot cu prilejul unui foc. Vizita la conac a unui tînăr boiernaș venit în vacanță (topos sadovenian) declanșează o poveste de dragoste stranie în mediu natural, plină de farmec și de mister nesadovenian. Tuța pare a fi o reîncarnată pentru că în vorbele ei fără șir apar dovezile unei educații și cunoștințe pe care o simplă fată de țară n-avea cum să le aibă. Adusă de întîmplare, o întîmplare dirijată de ea ne sugerează povestitorul, într-un magazin ea alege cei mai eleganți pantofi cu toc înalt pe care-i poartă ca și cînd ar fi fost de mult deprinsă cu ei. Satul o bănuie de vrăjitorie și-l avertizează pe novicele într-ale dragostei. Dar farmecul Tuței este mai puternic și biruie. După care fată, în cursul unui incendiu în care-și ilustrează iar puterile supranaturale, dispare pentru totdeauna. Cine a fost Tuța ? O salamandră ? O vrăjitoare ? O reîntrupată ?

Tuța este o povestire despre eternul feminin, care deschide, pe drumuri mai vechi, porțile literaturii fantastice. Evident, Radu Albala are aici înaintași români iluștri și nici un cititor care l-a cunoscut pe Mircea Eliade în **Domnișoara Cristina** sau **La țigănci** nu va scăpa de impresia înrudirii. Dar aliajul este mai subtil.

Este aici ceva și din lecția atmosferei fantastice din **La hanul lui Minjoală** sau din prozele unde fabulosul se împletește cu fantasticul scrise de Vasile Voiculescu. După cum nu se poate contesta o relație cu proza fantastică franceză. Toate acestea la un loc și încă ceva, care aparține doar autorului, nu sînt însă un conglomerat, ci o proză cu destulă personalitate pentru a-i consemna autonomia valorică.

Trimiterea la atîția autori și titluri ar putea duce la concluzia că ne aflăm în fața unei scrieri livrești, confecționată după modele și avînd doar năzuința de a le ilustra pe acestea. Radu Albala nu reproduce însă o lecție învățată. Povestirea are substanță și culoare, ritm și insuflețire proprie. Credința că viața noastră nu se reduce doar la ceea ce intră sub controlul simțurilor consacrate, combustionează povestirea despre Tuța cea desculță, capabilă să se îndrăgostească ca o zînă a vegetației, dar să și dezlege, vrăjitorească, încurcăturile cele mai dramatice. **Tamar** se petrece în alt timp și alt mediu. Eroul povestirii pare să fie același la altă vîrstă, într-un lanț de experiențe care-i relevă eternul feminin și viața. De data aceasta sîntem introduși într-o lume extrem de mondenă și de avansată pe scara societății : petreceri la Sinaia, baluri mascate, diplomați străini și români, bancheri, ziariști, etc., o lume prea puțin intrată în proza românească. În centrul povestirii stă, desigur, Tamar, (femeia care alergînd desculță pe zăpadă și face o febră mortală de care scapă ca prin minune datorită relațiilor unui ziarist care face rost de medicamente într-o societate în care totul s-a scumpit și nu se găsește), dar mai ales societatea vremii și mai ales anumite arcane ale ei. Cele mai multe pagini sînt cheltuite pentru a descrie lumea de petrecăreți și de noctambuli ai epocii, întîmplări din timpul unei școlarități cu fugi în Cișmigiu și la filmele de pe Bulevard, dar mai ales agitația unui București pestriț, care dezvăluie coarda cea mai sensibilă și mai caracteristică a scriitorului Radu Albala, fibra mateină. Autorul nu ține să pară a fi descoperit ceva : el vorbește despre București așa cum a mai vorbit despre ei Mateiu Caragiale, dar la altă vîrstă istorică a orașului și din alt unghi de vedere, fiind de fapt original fără ostentație. „Eu care iubeam acest oraș, cu centrul lui de o factice strălucire, cu străzile lui gloduroase de la margine tivite cu oțetari și castani, cu primăverile lui aproape inexistente, care te proiectau de-a dreptul în verile „cînd este o căldură de patruzeci de șprițuri la umbră", cu toamnele lui de miere și chihlimbar, cu iernile lui geroase, cînd vagoanele de cer cojit troznesc în sobele de teracotă, cu localurile lui scuturate și cu nu mai puțin îmbelșugatele și primitoarele circiumi de mahala, cu incomparabilii lor lăutari și romanțele cîntate la ureche, cu strigătele oltenilor, cu bliblioteca Academiei și cu Cișmigiul chiulurilor mele de licean, cu fauna lui umană, pe cît de impopistrată, pe atît de unitară (acum, tîrziu, înțeleg că nu numai Gicu Deleanu, Adrian sau Fieraru, dar însăși Tamar, cît era ea de „pariziancă", făcea parte din această faună), acest oraș de care cînd eram plecat în provincie îmi era dor ca de o amantă" etc.

Povestirea **Tamar** începe matein în chipul cel mai evident : „La Dragomir o găsii numai pe Sequana. Lîngă țuica bătrînă și înmiresmată, care aurea, aburindu-le, cochetele pahare cu picior, aromeau, calde, pateurile cu ciuperci ; la ceasul acela tocmai ieșeau de la cuptor. Îmi aprinsei o țigară, îi aprinsei și ei una și, căzînd istovit pe scaun, îi povestii tot". Filiera matеină este evidentă, dar modelul n-a găsit în Radu Albala un urmaș fără observație și inspirație proprie. Acest București aureolat de amintire este cadrul unei iubiri care începe brusc și se sfîrșește la fel de brusc. Tamar este o femeie tînără și capricioasă întîlnită la o petrecere snoabă și noctambulă, care apare deci prin surprindere, se poartă capricios în continuare și dispare la fel de neașteptat. Acestea sînt liniile esențiale ale personajului. Conduita naturală, exprimată prin capriciu, apariția fără explicație și dispariția identică. O știre dintr-un ziar, inserată de povestitor în locul unde încep să se tragă concluziile, ar sugera că grațioasa și eleganta Tamar ar putea să fi fost soția sau concubina unui faimos hoț internațional de buzunare, episodul erotic românesc fiind doar un intermezzo al afacerilor internaționale ale cuplului. Dar totul rămîne nesigur, în afara credinței celui părăsit că Tamar a dispărut pentru totdeauna, ceea ce cu timpul se și verifică.

Pictura mediului este în Tamar proeminentă și împletită fericit cu întîmplarea amoroasă care constituie miezul epic al povestirii. Dar povestirea **Tamar**, înlănțuită cu **Tuța** nu trimite numai la Mateiu Caragiale, ci și la prozele cuplurilor erotice din Ion Vinea, după cum, după o sugestie fugară, la **Adam și Eva** de Liviu Rebreanu. Tamar ar fi reintruparea aceleiași femei în altă ipostază, cu diferența că aici, doar un termen al cuplului este cel care dispare și se reîntrupează. De proza erotică a lui Vinea **Desculțele** se apropie prin preferința experiențelor feminine diverse și insistent studiate. **Femeia de la miezul nopții** nu este una singură ci trei : Sequana, Tereza și necunoscuta care-și pierde un pantof, pentru a-l lepăda și pe celălalt. Toate trei au condiția femeii de la miezul nopții : „dizeuza, prostituata, fata fără căpătîi".

Femeia de la miezul nopții este povestirea cea mai desculță a lui Radu Albala pentru că se adresează mediilor celor mai deocheate ale Bucureștilor care s-au dus, cartierelor cu saloane de închiriat femei cu ora. Plăcerea investigației sociale, dublată de observarea psihologiilor, însoțite amîndouă de savurarea unui București singular și irepetabil se armonizează într-o povestire dramatică și cu atît mai tristă cu cît autorul subliniază puritatea sentimentelor și mizează pe autentic. De altfel autenticitatea este pe lîngă trăsăturile celelalte calitatea care asigură densitatea necesară unor povestiri ce pot fi invinuite de a fi fantastice. Livrescul se dizolvă în real, iar acesta într-o lumină difuză care duce către incredibil sau fantastic. Inexplicabile la prima vedere pentru un autor care s-a îngrijit mai ales de clasici, fie ei latini, francezi sau români, prozele lui Radu Albala sînt cu totul explicabile dacă observăm că scriitorii predilecți sînt memorialistul G. Sion, fabulosul Anton Pann, Antim Ivireanu, Cantemir, Scarron. Povestirile **Desculțe** nu rup firul predilecțiilor literare, ci se constituie în epilogul lor. Un epilog care poate deveni prolog.

M. Ungheanu

NICOLAE BREBAN: «Drumul la zid»

I

Noul roman al lui Breban este o replică întoarsă la **Bunavestire**, o simetrie „inversă" unind și despărțind, mai ales despărțind, cele două cărți. Complementare și opuse în același timp, din toate punctele de vedere : al personajelor, al universului uman și obiectual figurat, al retoricii prozei chiar. Într-un ipotetic tabel romanesc, „căsuței" Grobei trebuia să-i corespundă Castor Ionescu, ambiguei Lelia, casta „zeiță" Florica, umanității kitsch din **Bunavestire**, lumea mai „serioasă" din **Drumul la zid**, behaviorismului și exteriorului vizual, „stream of consciousness-ul" și interiorul luminat, viziunii grotești și parodice, ironia cordială sau tragică. După intermezzo-ul cu **Don Juan, Drumul la zid** (Cartea Românească, 1984) era, deci, într-o anumită măsură, previzibil. Spun previzibil, deoarece ultimul său roman întregește, și vom vedea de ce, mai tîrziu, o construcție romanescă (ciclu ! ?) inaugurată de **Bunavestire**, și care s-ar putea să nu se limiteze la aceste două cărți. Nu mă refer, bineînțeles, la un „ciclu" în accepția clasică a termenului, acreditat de romanul realist, având, adică, personaje comune, respectînd un fir cronologic, urmărind existența unor familii de-a lungul generațiilor, transformările sociale și politice etc., gen **Forsyte Saga** sau **Familia Thibault**, nici vorbă de așa ceva. Cele două romane ale lui Breban nu au nici un element comun în sensul celor enumerate mai sus, atracția și respingerea lor producîndu-se într-un alt plan, sau, mai bine-zis, într-un meta-plan.

Voi începe însă cu ceea ce este mai ușor de identificat, mai la suprafață, ca fiind omolog și totuși deosebit, tehnica și strategia narativă. Fac o paranteză pentru a observa, curios lucru, cum s-a modificat optica lecturii, după impactul criticii cu poetica și retorica prozei. Nu cu mult timp în urmă, primele „semne" pe care le căuta criticul în analogiile și paralelele sale literare, erau personajele, temele, motivele, etc. pentru ca, la sfîrșit, să se ocupe de similitudinile de construcție și stil, fie ca mai dificile, de „specialitate" fie, dimpotrivă, ca secundare, neglijabile. Pentru comentatorul actual primează însă, mai corect ar fi, îi stau mai la îndemînă (prin gradul lor de standardizare) sau și una și alta considerațiile de ordin tehnic și stilistic, după aceea, ocupîndu-se de semantica operei. Este o răsturnare alimentată nu numai de schimburile ce au bulversat vechile metode critice, ci și de prozatorii înșiși, care sînt preocupați, în mai mare măsură, sau au fost în perioada noului roman și imediat următoare, de procedeele semnificării, și, mai puțin, de ceea ce semnifică. Ce-i drept, în ultimul timp se poate remarca o revenire la procedeele consacrate de marea tradiție românească, dacă am aminti numai romanul „clasic" al semioticianului și teoreticianului „operei deschise" Umberto Eco, și chiar, cartea în discuție, **Drumul la zid**. Dar este o revenire, foarte interesant, „deviată", trecută prin scepticismul și contestarea parodică a noii proze, luîndu-și măsuri de precauție față de ambele poziții. Romancierul contemporan încearcă să construiască personaje, situații, acțiuni în stilul romanului realist, dar făcînd cu ochiul și celeilalte tabere, ironizînd lumea creată de el, autopersiflîndu-se la rîndul lui, dar fără a mai dori să distrugă, cu orice preț, iluzia operei. Această revenire **„deviată"** este ilustrată și de ultimul Nicolae Breban, care mai mult de atît, nu reprezintă fie și într-un grad superior o tendință, ci este unul dintre promotorii, dintre constituenții ei și, astfel, o determină și o orientează. Ceea ce a început atît de convingător în **Bunavestire**, și a experimentat pînă la pulverizare în **Don Juan**, mă refer strict la planul retoric, s-a cristalizat deplin în **Drumul la zid**. Nu avem în nici un caz de a face cu o treaptă inferioară „Buneivestiri", cu o inflație și degradare a acestui model, cum s-a afirmat, ci, dimpotrivă, cu o consolidare și o rafinare a lui. Autorul, se vede acum mai limpede, și-a constituit în sfîrșit o manieră și o platformă naratologică (o și teoretizează în cîteva rînduri în roman) de pe care poate ataca cu siguranță și eficiență tema propusă. Acea ezitare, acea nesiguranță, acea nehotărîre ce se simțea în anumite momente în scrisul său, acea dezorientare cum să-i spun, ușor diletantistică în alegerea unor soluții, a dispărut aproape cu desăvîrșire. Unde prozatorul mai are dificultăți, cred mai degrabă că vrea să rămînă, pe alocuri, neglijent sau confuz, este limba și stilul. Însă aceste amănunte, care nu s-ar putea spune că nu sînt supărătoare, se resorb cînd recepționezi, în totalitate, vastitatea construcției. Odată intrată în rezonanță, imensa orgă epică brebaniană te umple, te copleșește cu forța ei. Dar să demontăm puțin mecanismul și să-i observăm modul de funcționare.

Fundamentală este, fără a se reduce numai la acest aspect, poziția naratorului în raport cu textul. În **Bunavestire** romancierul este un demiurg coborît printre oameni, și deposedat de unele dintre atributele sale. Ce vreau să spun prin aceasta ? Că și omologul său din romanul tradițional, autorul știe totul despre personaje, dar nu se mai află deasupra lor, trăgînd sforile de la înălțime, ci printre ele, afișînd chiar o oarecare familiaritate. Nu le mai judecă, nu le condamnă sau exaltă, enunțînd pur și simplu acțiunile lor bune sau rele. O impersonalitate flaubertiană atunci ? Numai într-o mică măsură, deoarece acea distanță glacială, tipică autorului **Educației sentimentale**, este topită printr-un, cum spuneam, soi de familiaritate și colocvialitate ironică, specifică prozei moderne. Această coabitare ironică și autoironică, cu personajul și lumea fictională a textului, pe care o denunță cu fiecare prilej este împinsă la extrem în **Don Juan**, unde naratorul nu conversează și polemizează direct numai cu personajele, ci și cu cititorul, pe care îl aruncă fără voia lui în „studiourile" creației sale. Nu întîmplător am folosit această expresie deoarece **Don Juan** este într-adevăr, ca un film în lucru, la vedere — decoruri, episoade jucate separat, personaje gata machiate și pregătindu-se să intre în scenă, în timp ce altele tocmai își dau jos fardul în fața oglinzii, etc., un film ce nu va ajunge însă niciodată la „montaj". Romancierul este prea ocupat cu deconspirarea lumii sale, pentru a mai avea timp să o recompună din cioburile sfărîmate ale iluziei romanești.

Dar în **Drumul la zid**, romancierul revine la sentimente mai bune față de universul creat de el, căruia îi acordă din nou o credibilitate mărită. Nu renunță, bineînțeles, la sublinierea caracterului fictional al textului și nici la cîteva intervenții teoretice despre metoda / poetica lui, dar personajele cîștigă din nou consistență, „carnație" mimetică, iar ironia autorului este „blîndă", indulgentă, cordială, lăsîndu-și copiii să trăiască, să iasă în lume. Complicitatea cu cititorul, căruia îi propune trucurile sale românești este mai subtilă, mai discretă. Ilustrativă este chiar scena cu care se deschide cartea, drumul și discuția umilului funcționar Castor Ionescu cu prietenul său, „oratorul" Vezoc, magazionerul-șef la aceeași instituție. Toată arta sa de o acută vizualitate în descriere, de extracție realistă, gogoliană aș zice, în pătrunderea insignifiantului comportamentului uman, dar și simpatia ironică cu care își tratează personajul și cititorul, pentru care este, de această dată, un ghid competent și afabil și nu un prestidigitator, sînt concentrate în această scenă, din care citez un mic fragment : „Castor pălea alături de prietenul său și-l asculta cu sustinută atenție, aproape cu reculegere. La cuvintele „victima biroului vostru", căscă literalmente gura, de parcă nu ar fi fost vorba despre ceva ce lui îi era cunoscut, familiar, de parcă Vezoc îi relata o întîmplare, din vreo revistă străină, dintr-un film văzut în tinerețe, din povestirea cuiva pe care el, Castor, nu l-a cunoscut și nu-l va cunoaște niciodată și singura lui șansă de a se apropia de existența celui străin era să „caste gura" la frazele calme, satisfăcute, ale lui Vezoc. Era poate talentul lui Vezoc, al magazionerului-șef, de a schimba lucrurile, chiar și pe cele cunoscute, în fapte interesante, noi, aproape atîtătoare. Dar era, indiscutabil, și talentul de ascultător al lui Castor, dăruirea sa nehotărît-suavă, felul curat în care-și adăuga prezența sa celeilalte prezențe, s-ar putea zice : „prezența lor, a grupului lor. De parcă celor doi, de carne și oase, li se adăuga mereu o a treia, de umbră caldă, aproape materială (cu siguranță materială, uneori !) ce-i întovărășea, și umbra aceasta era tot Castor, un Castor mai sincer, mai adevărat decît „Celălalt", mai viu, mai impulsiv. Și astfel se făcea că ei doi erau doi, dar uneori erau trei, pentru că grupului lor îi se alătura „Castor", umbra sa, unde se refugia prezența sa, ce fugea pentru scurte pauze din chenarul trupului său, dar nu fugea deloc departe, era miracolul unei umbre ce se producea, seara, noaptea, și dacă au existat oameni fără umbră (sau care și-au pierdut-o, în mod nefericit) iată un om care și-o păstra mereu". Din această restructurare de optică narativă, aparent neînsemnată, dar cu consecințe hotărîtoare va crește noul roman.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SIMPLITATEA SINCERITĂȚII LIRIC — PATRIOTICE

Formularea de mai sus definește, cum nu se poate mai concludent structura poetică a cărții lui Ion Prunoiu *), intitulată, cu o lăudabilă francheță, „Sub fald de Tricolor" și apărută la Editura „Scrisul românesc" din Craiova, 1984. Discursiv cu măsură, adică în limitele necesității de a capta vibrațiile imnice vitale pentru un asemenea tip de poezie, poetul omagiază cu emoționantă dăruire faptele și oamenii eroismului românesc contemporan : „Prieteni dragi, cu stele de-o seamă / Noi am avut și azi a ne trezi, / Cînd România-n fruntea sa își cheamă / Măreața-i constelație de zi / Carpații stau ca limbile de ceas / Să vadă cerul cît mai este ora ! Trecut de glorii, tie — bun-rămas / Și bun-venit sub steaguri tuturora ! // Azi n-așteptăm să ne mai vină rîndul / Ca-n alte vremuri, la străine uși, / Iar muncitorii sînt precum pămîntul : / Frumos rodesc cînd sînt frumos conduși ! // Cînd plină Țara de orfani era, / Prin suferință s-a mai născut o dată / Dreptatea ! — mumă pentru mama mea / Și Adevărul ! — tată pentru tată. // Sfînt Viitor ce Patria mi-o-mpresuri / Ca un văzduh atras de prometei, / Cînd te clădesc sau de respir în versuri / Simt singele celui descins din ei !...". („Constelația de zi"). Cum e și firesc, „vocea" eroismului românesc din trecut își revendică și ea prezența ; ceea ce face ca nu puține din poemele cărții să dea glas ardentului imbold de reînviere și omagiere a istoriei naționale, totul intrînd în unghiul de incidență al prezentului revoluționar : „Pe Tudor al nostru din Vladimiri / veșnic la capătul drumului / îl așteaptă fîntîna aceea / strigîndu-i din adîncurile pămîntului, / ca o gură de tulnic, destinul. // Oricît l-am iubi pe Bălcescu / groapa comună refuză să ni-l restituie / glorificîndu-ni-l după deviza / dragă nouă și lui : Toți pentru unul și unul pentru toți ! // Deși astăzi vedem în ce loc / barda călăului / îi așteaptă capul / Viteazului Mihai / simpla noastră prezență / aici — la capătul dinspre Viitor al drumului / îl îndeamnă înainte... // Rugămu-ne ție — Mumă a tuturor, / iertare / dacă-i mai îmbărbătăm și noi / pe înaintașii aceștia / cu toate că știm prea bine / ce-i așteaptă / pe-acolo — pe-aproape, în drum spre noi !... („Drumul cu torțe"). Nobila strădanie a entuziastului stihuitor care este Ion Prunoiu se cuvine sincer elogiată.

C. Nicolae

***) Ion Prunoiu : „Sub fald de Tricolor", Editura „Scrisul românesc", Craiova, 1984.**

RITMUL PLENITUDINII

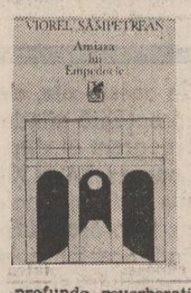

„Eu am spart simetria minunii. / Recunosc chipul pe care-l detest și amin. / Sînt însăși înfrigurarea. / Nu voi afla nimic în întomnarea lumii." Versurile acestea, din al doilea volum*) publicat de Viorel Sâmpetrean, după debutul cu **Vară de amiază** (1978), sînt și nu sînt schița unei posibile arte poetice, venită din partea unui autor la care talentul și cultura se luminează reciproc, dînd naștere unei poezii adevărate, cu profunde reverberații lirice. Cartea lui Viorel Sâmpetrean nu este numai rodul unei **înfrigurări** : conștiința (și cultul) **seninătății** spirituale răzbat în egală măsură din versurile sale. Rațiunea și misterul nu se exclud, dimpotrivă, par a conviețui în ordinea superioară a spiritului. O rațiune și un mister există, ispitesc, atrag magnetic și conving deopotrivă individ și univers, ca o resemnare de pe urma căreia cîștigi în contemplație. În acest sens trebuie citită sugestia culturală din titlu, alături de poeme ca **Defăimarea lui Empedocle** sau **Nostalgia din urmă a magului Empedocle**. Vechii greci, s-a demonstrat, nu erau deloc opaci în fața factorilor nerationali. Seninătatea rațiunii, tăietura ei fină și exactă coexistă alături de înfrigurarea pe care o presupune conștiința misterului. Poetul alege un simbol evident pentru accepția dorită. În jurul lui Empedocle, filosoful cu un sfîrșit atît de misterios, autor al unei fizici cu multe virtuți de-a dreptul poetice, tradiția țese o legendă solară, ea însăși mult prea poetică pentru a mai trebui să-i verifici datele. Sursa, iată, se dezvoltă într-o literatură cu ton uneori inițiatic, construită parcă pentru a comunica vraja nestîrbită a combinațiilor „simple", avînd la bază cele patru elemente : pămînt, apă, aer, foc. Această „simplitate" a senzațiilor, dovedind însă complexitatea vieții afective, printr-un paradox comun, conferă poeziei lui Viorel Sâmpetrean farmec intelectual și o veritabilă tensiune lirică. Ea s-ar traduce în primul rînd prin preferința, în mai multe rînduri rostită textual, pentru natură în splendoarea ei sălbatică, originară deci, unică. Gestul are valoarea unei inițieri în ritmul pur, în noaptea fără prihană a naturii — și în același timp a spiritului înfrigurat de arderea esențială, de misterul primar al **mișcării**, „forma" primordială prin care se explică universul : „Cum priveam la un capăt de lume / Înfrigurate torțe tîrîndu-se pe cer / Într-o noapte fără prihană, / O mînă cu ghirlande de trandafiri sălbateci / Îmi acoperi ochii..." **(Vis în vis)**.

Tensiunea lirică din poezia lui Viorel Sâmpetrean rezultă, psihologic, din impresia de plinătate. E o plenitudine aparută, după cît se pare, la capătul îndelungatului exercițiu de solitudine. Figura **amiezii** explică același lucru. Căutarea stării plenare este, de aceea, himera cea mai apropiată, semănînd de fapt cu o ascеză : „Eu cred în cel ce caută. / Tăcerea-i este duhul." Singurătatea exterioară e semnul plinătății lăuntrice, drumul spre o iluzorie fericire — spre echilibrul pe care cultul existenței purificate, redusă la armonia celor patru elemente, îl include : „Eu știu : stăruitoare-i doar priveliștea / Dinlăuntru, cea sălbatecă. / De unde, spre-a se întoarce-n sine, / Răzbate cîntecul / Nevindecat și neatins în clătinare". **(Lumina de noapte)**. Există în versurile lui Viorel Sâmpetrean un foarte frumos ritm al simplității, un **sunet** al acesteia — un „sunet ca ființă", adică un spațiu interior care admite jertfa semnificației evidente pentru a înlesni calea spre dobîndirea esențialului. Ritmul acesta se observă atît la nivelul compoziției căutînd simetriile simple, naturale (căci a sparge simetria minunii poate fi un echivalent al unui asemenea fapt), cît și la cel al rostirii fiecărui vers, cu liniștea și rațională împăcare aparentă. Versul lui Viorel Sâmpetrean este o torță ivindu-se dintr-un ocean de materii vegetale. **Amiaza lui Empedocle** confirmă o autentică prezență lirică.

Costin Tuchilă

***) Viorel Sâmpetrean : „Amiaza lui Empedocle", Editura „Cartea Românească," 1983.**

CARTEA DE DEBUT

PROZE REALISTE

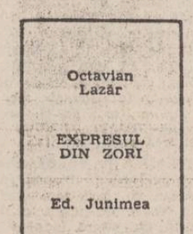

Octavian Lazăr

EXPRESUL DIN ZORI

Ed. Junimea

Cu proze foarte scurte, de trei, patru pagini, scrise într-o bună tehnică a racursiului, cu ritm alert și notații succinte, precise, debutează suceveanul Octavian Lazăr *). Narațiunea e simplă și directă, expresia nu reține atenția asupra ei în dauna „subiectului", păstrîndu-se, în genere, într-o neutralitate lăudabilă prin refuzul „stilului frumos". Temperarea zelului stilistic este o victorie a prozatorului asupra lui însuși ; tipologic Octavian Lazăr este un realist. Talentul povestitorului e pîndit de orgoliul „științei" scriitoricești, care-l împinge mereu pe autor spre arta procedeelor narative convenționale. Din fericire „economia" lucrărilor le salvează de la abundența figurilor de stil, metafore, epitete și comparații, de care tînărul scriitor — ca un bun elev la școala prozei tradiționale — se simte foarte atras. Cîștig de cauză are astfel autorul de schițe repezi după real, din memorie sau inventate, cele peste treizeci de titluri formînd un mozaic de mici întîmplări povestite la persoana întîi sau a doua, cu șantieriști, maiștri, muncitori, cercetători, pescari, doctorițe, mineri, ziariști, feroviari, oameni de toate vîrstele, bărbați și femei, copii și bătrîni, sănătoși și bolnavi, majoritatea trăind în prezent, cițiva în amintiri. Nu lipsește nici o povestire din război. Evoluînd la limita dintre comun și senzațional, povestirile reușesc să însuflețească o umanitate activă, plină de neastîmpărul muncii și pasiunea profesiei, neocolită de singurătate, optimistă totuși, luptînd în numele unor valori morale concrete pentru adevăr, încredințată că binele va învinge.

Diversitatea mediului și a eroilor ar trebui să dea o puternică impresie de viață și autenticitate, dacă efectul de real n-ar fi adesea subminat de convențională a situațiilor. Inclinația spre melodramatic și clișeu a acestui tînăr autor sentimental n-ar fi poate atît de supărătoare, cît tendința de edulcorare a conflictelor și soluția facilă a finalurilor „fericite". Peste media generală sînt citeva piese mai comprexe *Spre centrul orașului, În întîmpinarea soarelui, Doar cît luminează stelele, Sub cerul liber* și îndeosebi *Liber pînă luni*. Ultima povestire trădează în Octavian Lazăr nu numai un atent observator al psihologiilor muncitorești și un bun cunoscător al mediului feroviar, ci și un sobru prozator realist, care, pînă, pentru a scrie literatură de calitate, trebuie să renunțe la unele „literaturizări" și la „arta" prea bine însușită a „compoziției" atît de lăudate de unii profesori de literatură.

Alexandru Condeescu

***) Octavian Lazăr : „Expresul din zori", Editura „Junimea", 1984.**

BREVIAR

■ **FABULOZITATEA REALISTĂ A IMAGINII PLASTICE,** iată, credem, trăsătura definitorie a originalei suite de acuarele pe care atît de talentatul artist plastician **Cicerone Ciobanu** le expune în incinta librăriei de pe lîngă Editura Cartea Românească. Într-adevăr, reîntîlnirea cu universul de ginduri și sentimente intens retrăite de artist odată cu superba lor transfigurare coloristică reprezintă momente de irepresibilă încîntare și emoție. A vorbi de frumusețea strict plastică, adică, în ordine vizuală, a acuarelelor lui Cicerone Ciobanu, dată fiind inefabila lor materialitate coloristică (acele indicibile sublimări în roșuri teribil de dulci și de tari sau acele învăluitor-șocante îmbinări de verde și albastru, sau, în fine, acele discret „constructiviste" tentative portretistice, de o extremă pregnanță a desenului), este, desigur, un fapt perfect îndreptățit dar nu și suficient. Nu este suficient pentru că, în ultimă analiză, artistul explorează **o lume** în datele ei primordial cosmice, lumea mirifică, de un exotism de-a dreptul dramatic, a nordului dobrogean, cu peisajul ei anistoric și cu oamenii ei inconfundabili în măreția demnă a individualității lor arhetipale. În linia binecunoscutei tradiții a plasticii românești fascinată de acel străniu El Dorado care este Dobrogea milenară, Cicerone Ciobanu ne încîntă și ne tulburâ cu originalele sale viziuni cromatice. E semn sigur că genul acuarelei își are, neîndoios, reprezentanți de seamă și în rîndul tinerilor maeștri de azi.

■ **„LUPTA ÎNTREGULUI POPOR"** se intitulează revista română de istorie militară ce apare ca supliment al revistei „Viața militară". Întîiul număr al publicației se impune prin acuitatea și diversitatea temelor abordate. Spicuim, pentru edificare, cîteva din titlurile studiilor și articolelor inserate în sumar : **Partidul Comunist Român — organizatorul și conducătorul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă** de general colonel dr. Constantin Olteanu, **Rădăcinile istorice ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944** de general locotenent dr. Ilie Ceaușescu, **Atitudinea potrivnică imperialismului german și fascismului — trăsătură constantă a armatei române** de conf. univ. dr. Gheorghe Zaharia, **23 August 1944 — începutul unei ere noi în istoria poporului român** de prof. univ. dr. Ștefan Lache, **Revoluția românească din August 1944 — consecințe internaționale** de colonel Constantin Căzănișteanu, **Ne-au dezarmat românii** de Valeriu Avram, **Din culisele relațiilor dintre Antonescu și Hitler** de conf. univ. dr. Ion Ardeleanu, **23 August 1944 — peste un milion de ostași români au răspuns prezent (corecții obligatorii în analiza unei balanțe de forțe)** de maior dr. Ioan Talpeș, **Evenimentele din România din August 1944, în documente de arhivă britanică** de maior dr. Mihail E. Ionescu, **Trimisul special al lui Hitler raportează : „Ordinele mareșalului sînt sabotate la al doilea nivel"** de locotenent colonel Ion Jianu ; **Cotitura României de la 23 August 1944 văzută din capitalele lumii** de dr. Gheorghe Buzatu, **Veteranii își amintesc** de colonel dr. Constantin Ucrain.

Consacrat deci istoricului act de la 23 August 1944, sumarul publicației promite o imagine revelator analitică, implicit monografică, a memorabilului eveniment al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Așteptăm cu viu interes următoarele apariții ale publicației și urăm colectivului redacțional trainice succese în activitatea sa.

■ **FABULE CU SAU FĂRĂ MORALĂ** (Editura Eminescu), cartea cea mai recentă a lui Nicolae Dragoș, reprezintă una din cele mai concludente contribuții la afirmarea „genului" respectiv în context contemporan. Într-o desfășurare epică amplă, plină de vervă, bogată în „peripeții" realist-alegorice de mare pregnanță, fabula cultivată cu deosebit har de Nicolae Dragoș propune un mod de lectură pe cît de destins și plăcut, tot pe atît de „provocator" în ordinea „lecției" morale, cu discretă și revelatoare limpezime formulată. Pe scurt spus, izbinda artistică a autorului rezidă în deplina știință de a ține dreaptă cumpăna între de-acum milenarele exigențe gnomico-prozodice ale speciei și voluptuosul apetit pentru atît de via sursă de inspirație propusă de avatarurile etice ale existenței social-umane contemporane. Tandrețea ofensivă a radicalității morale ni se pare a fi elementul ce „face muzica" inconfundabilă a fabulelor lui Nicolae Dragoș. De mare și savuroasă elevație plastică este coperta volumului datorată lui Eugen Taru.

■ **TABĂRA DE SCULPTURĂ ÎN AER LIBER — MĂGURA-BUZĂU,** ne informează poetul Gheorghe Andrei, își adaugă în acest an a XV-a ediție în poiana numită Fîntîna lui Ion, în partea de nord a punctului turistic Ciolanu. Blocurile de piatră din cariera Ciuta-Măgura, spre a căpăta formele dorite de sculptori, au trecut mai întîi prin mîna celor 14 cioplitori din satul Tisău, obișnuiți cu tradiția modelării pietrii din tată în fiu. Dar iată numele sculptorilor ce îmbogățesc peisajul statuar de la Măgura cu noi opere, în numar de 16, conduși ca și în edițiile precedente de Gheorghe Comar, secretarul Asociației Uniunii Artiștilor Plastici din Buzău : **Claudiu Filimon, Alexandru Nancu, Alexandru Lupu, Andrei Marina, Alexandru Paraschiv, Corneliu Tache, Vasile Ivan, Alexandru Ciuturoanu, Marian Zidaru, Mihai Stănescu, Cristian Bedivan, Mihai Istudor, Alexandru Galaj, Aurel Vlad, Pompiliu Pîrvan.** De reținut că o parte din sculptori sînt pentru a doua oară la Măgura (Claudiu Filimon, Corneliu Tache, Vasile Ivan, Marin Zidaru, Mihai Istudor). Ceilalți sînt colegi mai tineri, dornici de afirmare, de a lăsa și ei ceva din amprentele talentului lor, aici, la Măgura Buzăului, în inspiratul muzeu al pietrei în aer liber.

Cronicar

ARGUMENTE PENTRU ȚARA DE MÎINE

Acoperișul

Cine iubește Maramureșul, cine-l iubește cu adevărat, pentru toate cîte au fost știute și vor rămîne știute prin poveștile porților sale, prin comorile pietrelor sale și, mai ales, prin neclintirea oamenilor săi drept adevăruri ale ooirșiilor niciodată pustii, trebuie să fi înțeles că fără acest „Acoperiș" numit Maramureș ploile și furtunile veacurilor s-ar fi repezit nemiloase către vatra pe care tot arde fără odihnă focul viu al omeniei românești.

Cine iubește Maramureșul, cine-l iubește pînă la înălțimea visului și se contopește cu particularitatea „omniei" sale pînă la uitarea de sine, trebuie să fi simțit că pe acele meleaguri se cerne din stele, odată cu boabele de rouă, pe frunțile oamenilor și pe frunțile florilor apa cea fără de moarte a unui dor netălmăcit și necuprins.

Din București pînă la Sighetul Marmației te poartă pe drumul său de fier trenul, vreme de-o noapte-ntreagă. Mai picotești, mai cotrobăi prin amintiri ceva de-ale sufletului, mai schimbi două-trei vorbe cu cei care se nimeresc prin preajmă și-i ocolește somnul, noaptea se leapădă pe lîngă tren și, numai bine, dimineața îți iese în cale, ca un prieten apropiat, acolo departe în nord, pe peronul gării modeste din Sighetul Marmației. Un aer tare îți pătrunde prin pori spălîndu-ți ființa de praful obisnuitelor călătorii. Te simți dintr-odată alt om și dintr-odată cuprinzi înțelesurile simple ale vieții cu ochi mai limpezi. Aerul tare al dimineților din Maramureș poartă în valurile sale cele mai ciudate esențe care tot suind dinspre adîncurile vieții și ale pămîntului revarsă în cel venit, mai de aproape sau mai de departe, fluidul nevăzut, dar îndeobște simțit, al omeniei. Așa se face că de fiecare dată, cînd poposesc în Sighetul Marmației, *Inima de Lumină a Maramureșului Istoric*, cum simt și cum nu uită să numească această veche vatră românească localnicii, înot prin aerul său tare cu o bucurie neînțeleasă și-mi caut la întîmplare prietenii, fără să-mi fie nici o clipă teamă că s-ar putea să nu-i găsesc pe la rosturile lor și pe la casele lor, așa cum îi lăsasem în amurgul unei alte plecări nevoite spre adîncul zărilor de drum.

La Sighetul Marmației, prietenii mei se-ndeletnicesc peste an cu cele mai felurite munci. Unii sînt șoferi, alții profesori, unii muzeografi, alții milițieni, unii țărani orășenizați, alții bibliotecari, unii medici, alții textiliști, unii forestieri, alții, poeți... Dac-ar fi să le înșir tuturor numele, atunci s-ar putea întocmi o adevărată listă catagrafică. Dar cui ar folosi, de vreme ce noi ne cunoaștem bine și ne prețuim dincolo de numele noastre? Noi între noi simțim cum bate, acolo sub acoperișul țării, la Sighetul Marmației, cel mai exact ceasornic al omeniei și ne bucurăm cu simplitate că mai putem schimba o vorbă despre mersul stelelor și despre mersul lumii.

Ca peste tot în cuprinsul românesc, și la Sighetul Marmației s-au întîmplat miraculoase transformări urbane, iar marea industrie, cu tot ce ține de puterea și dimensiunile impresionabile ale giganților, a început să-și facă și aici simțită, din plin, prezența. Altfel spus, într-o firească alcătuire a tuturor adevărurilor noastre, și la Sighetul Marmației viața se desfășoară normal. Adică de la bine spre mai bine.

Gîndul meu se-ntoarce mereu pe culmea dealului Doboieș, acolo unde Mihai Dăncuș împreună cu toți oamenii săi de la muzeul din Sighetul Marmației au strămutat cu migală, cu patimă și cu dragoste douăzeci de gospodării maramureșene, contribuind imaginea celui mai vechi sat românesc dacă ținem seama că cea mai bătrînă casă din acest cătun are aproape trei sute de ani, iar cea mai tînără o sută cincizeci. Sigur, că asemenea secții etnografice, în aer liber, se găsesc și pe alte meleaguri ale țării, dar mie cătunul acesta ridicat în timpla de răsărit a municipiului Sighetul Marmației, pe Dealul Doboieș — îmi oferă mereu șansa raportării în timp la coordonatele sincerității.

Cu Mihai Dăncuș am zăbovit de multe ori la depănarea poveștilor cu oameni simpli și despre oameni simpli. Povești despre întreaga lui dinastie de țărani maramureșeni, cum îi place să-i numească și din care se trage. I-am citit în ochi invidia și nedumerirea de fiecare dată cînd am frunzărit împreună marile monografii despre Maramureș apărute în Japonia, în Franța, în Statele Unite ale Americii. Cum spunea el, toate acele tomuri groase erau scrise cu întreaga pertinență științifică a specialiștilor, dar cărțile rămîneau oricum detașate și reci la receptarea nevăzutului fluid al omeniei, pe care autorii nu-l asimilau decît sub forma unei permanente uimiri și a unei permanente surprize.

Clădită din lemn cu meșteșugul inconfundabil al maramureșeanului, ea poartă pe meștergrindă următoarea inscripție: „ACEASTĂ CASĂ AU FĂCUT FILIP ILIE ÎN ANUL 1812 ÎN LUNA LUI NOIEMBRIE INTÎIA ZI — ATUNCI FELDERUL DE MĂLAI CU ZECE ZLOȚI — ERA FOAMETE". Cum să pot uita această casă, cum să-l pot uita pe prietenul meu Mihai Dăncuș care mi-a inlesnit întîlnirea cu un asemenea fapt de viață mai tulburător și mai viabil decît lectura unei întregi cărți de istorie? Cum să nu mi se întoarcă mereu și mereu gîndul, acolo sus pe Dealul Doboieș? Casa aceea modestă din Maramureș, casa unor oameni care s-au petrecut de multă vreme în pietre și-n iarbă și-n porți, rămîne pentru mine ca un far al adevărului. Omenia pentru a-și dovedi străfulgerarea are nevoie de o casă a ei, de un acoperiș al ei, de o vatră a ei. Ne-am obișnuit poate prea repede și prea ușor cu ideea că se clădește în România, pretutindeni în jurul nostru, într-un ritm care depășește imaginația. Ne-am obișnuit poate prea repede și prea ușor cu ideea că este firesc să se întîmple așa, de vreme ce toate sînt ale noastre. Dar pentru cei prea puțin obișnuiți cu gîndul sacrificiilor necesare și al fluviilor de sudoare care curg sub temelia acestor edificii n-ar strica totuși o călătorie de o noapte cu trenul pînă pe dealul Doboieș din Sighetul Marmației. Dacă această călătorie coincide cu ziua tradiționalului tîrg țărănesc, atunci cel sosit acolo îl va găsi neîndoielnic, pe Mihai Dăncuș împreună cu ceilalți muzeografi în secțiile muzeului. Chiar dacă e luni, și, după program, ar fi zi liberă. Dar, cum cred toți oamenii muzeului, și nu se sfiesc să o spună, celui care s-ar dovedi mirat de aceasta, o dată pe lună merită să renunți la un drept al tău numai și numai de dragul acelei dinastii de țărani care intră să-și vadă Casa de la muzeu și să-i mai întrebe pe-ai lor, cei ce au în grijă păstrarea trecutului, cum să le mai fie de folos. După o asemenea lecție de viață și de omenie, fără îndoială se va putea înțelege de ce Maramureșul stă ca un Acoperiș la casa cea mare a țării.

George Țărnea

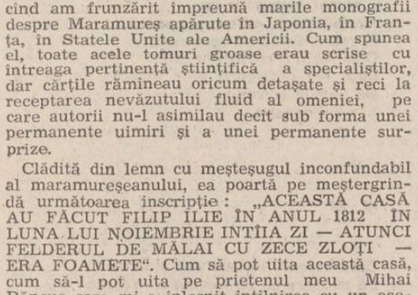

Desene de Oprea Georgescu

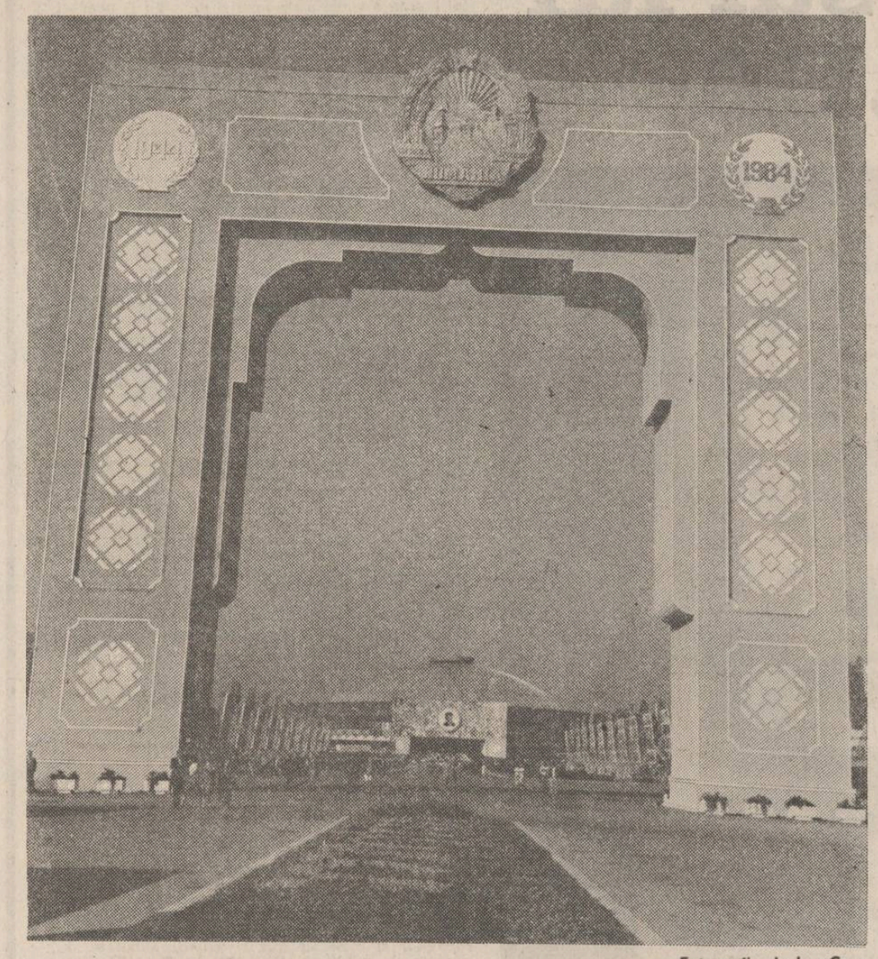

Fotografie de Ion Cucu

Apariția, nu cu multă vreme în urmă, a Proiectului de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., document de mare însemnătate pentru viitorul socialist al României, este un bun prilej pentru tinerii scriitori de a lua, încă o dată, o foaie de temperatură morală și politică a țării, în acest septembrie luminos. Ei sînt poeți și prozatori, dar, mai ales, reporteri, adică și conștiințe ale momentului politic; a fi scriitor tînăr și a merge prin țară, prin cîmpie, pe dealuri, în deltă, în Bărăgan, înseamnă a cunoaște realitatea așa cum este ea, a pregăti mai întîi o operă care transformă realitatea, așadar clipa, în literatură, adică în durată. Mulți dintre scriitorii tineri de azi fac reportaj nu numai cu sentimentul că pregătesc creația lor literară de mîine, ci și cu gîndul de a da o ilustrație integrală și cît mai fidelă a României de azi, de a prospecta, în prezent, datele realității de mîine. Un astfel de caracter prospectiv al culturii este ceea ce, în proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., figurează la loc de cinste. Tinerețea reporterilor, încrederea lor în viitor, gîndul că în țara de azi ei văd țara de mîine. — iată argumente pentru descoperirea realității, pentru descoperirea unei Românii fundamentale.

Delta e un paradis în care se trăiește greu

Viața în Deltă nu e ușoară. Trăiesc greu și cei care s-au născut aici și știu rosturile și semnele apelor. Vislesc de mici, nu de plăcere, nu într-o pasiune sportivă sau pentru un plăcut sfîrșit de săptămînă. Vislesc ca să ajungă de la o familie la alta, de acasă la magazin (pentru a cumpăra un chibrit, niște sare, țigări sau orice alt amănunt trebuie să te urci în barcă fie că-i vremea bună, fie că apa-i involburată și șuieră și amenință, fie că trebuie să tragi împotriva curentului sau numai lași barca să plutească), de acasă uneori la școală, vislesc mai ales pentru a pescui adică pentru a trăi. Se războiesc continuu cu apele, se războiesc cu plauriii, se războiesc cu nisipurile ori cu pădurile nesfîrșite. Totul aici este o continuă încordare. Existența oamenilor e strîns legată de pește și peștele se află în apă. Și tot apele sînt cele care au cărat pămîntul și l-au dăruit oamenilor. De aceea orice ți-ar face apa nu te poți supăra pe ea, nu o poți urî, o înfrunți bărbătește, fără ranchiună ca pe un adversar de care depinde însăși viața ta. E-o ordine de neînțeles pentru cei care nu sînt de aici. O ordine care se învață trudind și nu admirînd superbele răsărituri sau amurguri, peisajele în care sînt integrați, ca pe un dar natural! acei pescari cu frumusețea lor enigmatică în lotci înnegrite de vremi. Iar ei, acești pescari ai dimineților încă nedefinite habar n-au că viața lor este admirată ca o operă de artă. Ei *sînt* și fiind aici și viața își cere drepturile: e nevoie de școli, e nevoie de magazine, e nevoie de dispensare sau de spitale, e nevoie de alte locuri de muncă, e nevoie — acută! — de specialiști. E nevoie de civilizație. Și pentru toate acestea e nevoie de oameni. De oameni nu de turiști! De oameni care să se așeze în Deltă cu sentimentul siguranței și duratei, cu aerul firesc că se află pe-un loc al patriei, simplu și firesc — nu eroic — asemenea Deltei.

Pentru că au văzut foarte multe și au trăit și mai multe, oamenii Deltei sînt circumspecți cu cei care vin la ei, sînt amabili și plini de bunăvoință, dar în cadrul unor limite dictate de experiența lor care i-au învățat să-și ducă existența mai mult pe cont propriu. În momentul în care cei ce-au venit și-au tocmit așezări și au probat că vor să rămînă, oamenii Deltei se deschid către ei cu partea frumoasă a sufletului. Dumitrița și Aurel Moisei din Caraorman au măsurat distanța dintre două grinduri nu numai cu lotca, nu numai cu

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

O zi din viața toamnei

Ozi petrecută împreună cu Petre Pătrașcu, președintele C.A.P.-ului Siliștea, comuna Purani, județul Teleorman, o zi care, iată, fără a face eforturi prea mari, a venit dinspre vară pînă în vecinătatea echinocțiului de toamnă. Cu alte cuvinte, o zi săgetată de vipii, la fel de rotunde ca soarele ce o pardosește abundent cu lumină.

Așezați pe banaoeua docarului, mărturisim cu privirile cîmpul, ascultăm foșnetul lanurilor de porumb, tulburați doar de tropotul moale al cailor.

Frumoasă vară am avut, îl aud rostind ca pentru sine pe însoțitorul meu. Uite, zice ei, cîmpul acesta la care ne uităm acum nu este altceva decît portretul ei la scara de unu pe unu. Aici, și Petre Pătrașcu îmi arată arăturile din față, a fost unul din cele mai bogate lanuri de grîu ale noastre. O adevărată splendoare. Spicul cît vrabia, așa cum obișnuiesc să spună, uneori, scriitorii. De altfel, peste tot grîul s-a dezvoltat bine. Pe măsura vigorii lui au muncit și oamenii. L-au strîns repede adică, așezîndu-l la adăpost, în hambare. Mirîștile au avut parte de o viață extrem de scurtă. Tractoarele au intrat grabnic în brazdă, pregătind pămîntul pentru viitoarele recolte. Deși în aparență pare lipsită de orice urmă de poezie, o cîmpie arată are, totuși, frumusețea ei. Mai ales cînd este arată la timp.

Văzute de departe, ogoarele semănînd cu rîndurile unei scrisori caligrafiate de o mînă uriașă. De ce n-am admite, oare, că într-adevăr ele sînt ilustratele prin care anotimpurile își trimit, unele altora, mesaje? Bunăoară, vara îi comunică toamnei că totul e-n ordine, pămîntul și-a făcut conștiincios datoria. Toamna îi spune iernii să vegheze cu grijă la liniștea sensurilor, să le conducă sănătoase pînă în poarta primăverii.

Curînd, continuă Petre Pătrașcu, vom încerca culesul porumbului. Păstrînd aceleași ritmuri de lucru vom împlini cum trebuie un agricol foarte bun. Deocamdată, ne grăbim să finalizăm recoltatul sfeclei de zahăr. Producția planificată este de 42 tone la hectar. Am depășit-o însă pînă acum. Totodată, acționăm pentru completarea bazei furajere. Deja am depozitat aproape 600 tone fin lucernă.

Ziua e spre amiază. Zările se văluresc ușor, semn că soarele dogorește încă destul de puternic. Docarul înaintează „umăr la umăr" cu un „cring" de floarea soarelui. Ajungem în marginea grădinii de zarzavat.

Am cultivat aici, intervine președintele, 20 ha vinete, tot atîtea de ardei și 15 de tomate timpurii. Producțiile sînt deosebit de mari. Un singur necaz ar fi: I.L.F.-ul nu vine întotdeauna la timp să preia legumele culese. E trist, cu adevărat trist să vezi roșii așa de frumoase depreciindu-se.

Roșiile sînt, pe bună dreptate, foarte frumoase. La fel se poate spune și despre vinete. Frumoși sînt și ardeii. De o frumusețe aparte sînt însă oamenii care trebăluiesc de zor printre rînduri. Oameni harnici, adaugă Petre Pătrașcu, buni cunoscători ai tainelor grădinăritului. Constatarea acestora poate fi făcută și în gospodăria fiecăruia dintre ei. La Siliștea nu există curte fără grădină. Sînt acoperite în acest fel nu numai necesitățile zilnice, ci și cele legate de aprovizionarea de toamnă.

Flancată în stînga de lanul de floarea soarelui, grădina răspunde chemării acestuia cu nenumărate flăcări purpurii, compunînd împreună un tablou de o rară ritmicitate cromatică.

Cam asta e cu vara, conchide bărbatul de lîngă mine. Fiecare lucru întîlnit la început de toamnă pe cîmp este un detaliu din fizionomia ei. Ce ne mărturisește statura porumbului? Ne mărturisește că vara a fost înaltă. Ce ne spun ogoarele? Ne spun că n-a fost leneșă, a mers constant cu pași mari.

Ce zic pălăriile de floarea soarelui? Zic că în vasta ei încăpere a fost suficientă lumină.

Dar strugurii despre ce anume vorbesc? întreb într-o doară, în timp ce gust cu poftă dintr-un ciorchine auriu.

Ei depozitează esențele tari ale verii, e de părere președintele.

O zi din viața toamnei, o zi ca o splendidă fotografie a verii. Caii poartă docarul spre marginea ei. Înainte de a trece dincolo de ramă, în noapte, mai privim o dată cîmpul. Îi ascultăm răsuflarea. Zarvă de lumini îndepărtate. E cringul de floarea soarelui. Foșnet de hîrtie învechită alături. Sînt lanurile de porumb. Murmure adînci în apropiere. Sînt fostele miriști năpădite de brazde. Aerul se face din ce în ce mai răcoros. Pretutindeni, zvon de pepene galben. Și parcă de afuzali.

Ștefan Mitroi

Despre căldura secretă a hîrtiei

E o senzație cu totul specială să faci parte din tagma consumatorilor de hîrtie (fie că ești scriitor, fie că ești ziarist) și să te afli deodată aici, la „Letea", copleșit de valurile uriașe de hîrtie albă, terifiant de albă. Pe hîrtia aceasta îți caligrafiezi ceea ce ai de spus semenilor tăi, hîrtia aceasta îți poartă apoi numele inscris cu cerneală de tipar. Și nu poți să nu încerci, mai presus de toate, un sentiment de culpabilitate: este imposibil ca tot ce ai scris pînă acum să fie pe măsura valorii în efort uman și lemn nobil de brad sacrificat întru continuă stare de lumină. Multe am să uit dar niciodată cuvintele lui Ionel Rusei, secretarul uteciștilor de la Combinatul de celuloză și hîrtie „Letea": „La noi alergi serios pe lîngă mașină pînă îți iese hîrtia bună, băieții muncesc și transpiră, nu glumă și, la urmă, nu-ți cade bine să vezi cum foaia rostuită cu greu de tine este acoperită cu prostii. E o plăcere în schimb să vezi cărți bune tipărite pe hîrtia noastră, o recunoști imediat, are un imprimeu special. Cînd e o carte bună, parcă și hîrtia e mai frumoasă." Ionel Rusei vorbea iar eu încercam să mă fac cît mai mică. Văzusem în holul de la intrare colecția ziarului la care lucrez și nu eram deloc sigură de perfecțiunea a tot ceea ce scrisesem pînă atunci. Și nu eram sigură nici de perfecțiunea a ceea ce urma să scriu de atunci înainte. Deși tare aș fi vrut să fiu. Și chiar îi promiteam lui Ionel Rusei că voi fi. Dar numai în gînd. Și mă mai gîndeam că „Letea" ar fi un bun loc de pelerinaj pentru toți cei care scriu pentru a fi citiți de ceilalți. S-ar economisi astfel multă pădure de brad, ar apărea mult mai puțină maculatură.

„Fără Letea și fără activitatea ei neobosită greu se poate închipui mișcarea socială, politică, artistică și literară a poporului nostru." — spunea Zaharia Stancu. Dar nu trebuie să fii neapărat un mare om de cultură pentru a fi în stare să apreciezi la adevărata lui valoare rodul muncii oamenilor de la Letea. Cu un mic efort de imaginație poți vedea acest loc legat de alte continente prin panglici imaculate de hîrtie. Ziare din S.U.A., R.F.G., Belgia, Olanda, Elveția, Austria, Portugalia, India, Peru, Grecia, Turcia, Kuweit, Irak, Iran, Anglia, Egipt, Spania, Japonia, Brazilia apar tipărite pe hîrtie de Letea, combinatul fiind realmente asaltat de comenzile externe. Cu ajutorul lui Ionel Rusei rememorez biografia de un secol a Combinatului. A luat naștere în 1881, sub denumirea orgolioasă de „Prima societate română de fabricare a hîrtiei." Semăna cu un sat ceva mai răsărit, ascuns printre lanurile de cereale de la marginea urbei lui Bacovia. La intrare, vila patronului. Prin fața ei treceau iarna, pe sănii trase de boi, buștenii, materia primă. Vara, tulpinile mirosind amețitor a rășină, veneau pe Siret. Astăzi, Combinatul este înconjurat de cartiere noi, el însuși devenind un cartier în miniatură. Găsești aici tot ce vrei: bibliotecă, sală de spectacole, sală de sport, teren de sport, grădiniță, liceu, bazin de înot, cămine, dispensar, spații de joacă pentru copii. În schimbul unor atari condiții, oamenii Letei consideră firesc să se afle pe primul loc în țară atît prin cantitatea cît și prin calitatea hîrtiei. Dacă înainte de naționalizare se fabricau aici pînă la 5 700 tone de hîrtie, astăzi doar Mașina XI produce 80 000 tone anual. Am făcut de altfel, cunoștință și cu Mașina XI. Mi-a fost prezentată ca o făptură vie. La prima vedere seamănă cu un transatlantic. Pe la un capăt intră buștenii, pe la celălalt izbucnește cascada albă. Sulul de hîrtie astfel format are o lățime de 7 metri. Să fii un scriitor mediocru, eventual grafoman și să visezi că ai de umplut cu text toată hîrtia asta, ei, da, aceasta se cheamă un adevărat coșmar, o adevărată penitență! Îi spun asta lui Gheorghe Farcaș, Erou al Muncii Socialiste și responsabil al Mașinii XI. Zîmbește. De ris, ride rar. Oricum, începe să considere că merit să știu mai multe. Trece la pupitru și apasă pe cîteva butoane. Pereții uriași ai navei se dau uruind la o parte. Din măruntaiele mașinăriei izbucnește o căldură infernală. Se vede acum tot drumul hîrtiei, de la o stare de agregare la alta: solid-lichid-solid. Lemnul transformat în pastă mecanică țîșnește în sus cu forță, apoi se prăvale printre mareele de aer cald, apoi este purtat pe orizontală cu o viteză uluitoare, apoi la capăt, colosul acela de hîrtie, ca o splendidă teroare.

Și iarăși povestește Ionel Rusei: „În 1976, abia fusesem lăsat la vatră, cînd am luat parte la unul din cele mai importante evenimente din istoria Combinatului: intrarea în funcțiune a Mașinii XI, o investiție de un miliard, reprezentînd instalația complexă care urma să producă, ea singură, aproape de două ori mai mult decît toate celelalte mașini ale noastre la un loc. Toată lumea aștepta cu sufletul la gură. În fine, la 12 aprilie (țin minte data aceasta de parcă ar fi ziua mea de naștere) a ieșit prima coală! Oamenii se adunaseră la înfășurător ca la o manifestație. Mi-am oprit și eu atunci o bucățică de hîrtie. Am cîntărit-o în palmă, am mîngîiat-o, am privit-o, am mirosit-o. Era grozavă! Eram foarte mîndru de ea. O mai am și acum!" Tare mi-ar fi plăcut să fiu acolo atunci, să pot vedea fețele băieților lui nea Gică Farcaș. Băieți care, abia ieșiți din adolescență își recunoșteau lipsa de experiență în „dresarea" unei mașinării atît de complicate, chiar dacă la ora aceea erau considerați drept adevărați asi în meserie.

Numai cel care îi cunoaște pe Gheorghe Farcaș, Ionel Rusei, Maria Ojogel, Mihaela Diaconescu, Dorina Nechita, Vasile Stache, Maricica Farțade, Valentin Coșa, Mariana Vrînceanu, Laurențiu Ursu, Silvia Marian, Vasile Sofronie, Florentina Zamfir, Ionel Prisecaru, Constantin Frigure și pe atîția alții, numai cel care i-a auzit vorbind, măcar o dată, despre cantitatea de suflet care se încorporează în substanța hîrtiei pentru ca aceasta să fie atît de albă, numai cel care a fost acolo, la Letea, poate simți, cînd atinge cu palma această foaie de ziar, căldura ei secretă și bucuria ei de a fi înscrisă cu vorbe de bine și de temeinicie.

Gabriela Hurezean

ion andreiță

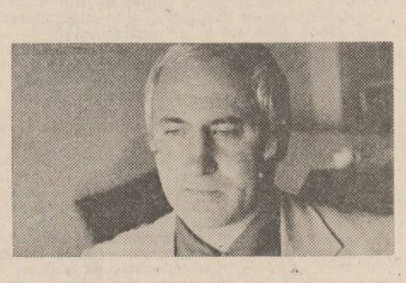

Apele munților mei

Apele munților mei
Au nume de bărbați
Au nume de femei

În crestele Carpaților-părinți
Acești bărbați joacă hora desculți
Aceste femei și aceste fecioare
Cu miresme la subsuoare

De dimineață și pînă-n amiază
Singe fierbinte în trupuri nechează
Izvoare vii, neastîmpărate
Dezlănțuie horele toate
Pînă devin bărbații bărbați
Și femeile cumpătate

Aceasta se întîmplă spre seară...

Își iau nume apoi, Oltul și Jiul
Siretul, Mureșul,
Repede, Negru și Alb — Crișul
Toți frați de cruce și de povară

Se însoțesc cu Cerna și Bistrița
Cu Prahova, Tîrnava și Putna
Cu Ialomița

Bărbați și femei, în piscul puterii
Fecundînd nopțile pămîntului țării
Sub streașina lunii, ca mierea

Spuneți-mi, din atîtea împărății
Cîte-a purtat și-o să mai poarte vrerea
În ce limbă și sub care temei
Apele au nume de bărbați și femei?

Marină

Se bate-n orizontul mării
Un gînd în dunga disperării
Sinucigaș fără simbrie
Mă-ntreb de ce a fost să fie

Pe margine de căutare
El își află înmormîntare
Neînfricat de apa-adîncă
Delfin suav răpus de stîncă

Ochii uimiți de-atîta soare
Par a clipi în nemișcare
Dar de sub solzii argintii
Răsar piraie vineții

Amiaza nu mai poate duce
Mireasma și duhoarea dulce
Iar către seară, pe-nnoptat
Se-mpute locul ne-ntinat

Nu poate luna să cuprindă
Atîta vaer în oglindă
Nici marea nu poate încape
Atîta grea singurătate

Protest

lui Marin Sorescu

Fiecare purtăm cu noi o cruce
Mai grea sau mai ușoară
Ursuză sau ademenitoare
După cum ni s-a repartizat la plecare

Și noi zîmbim mulțumiți ursitoarelor
Ca pentru cel mai de preț dar
Fără să știm că ducem în spate
Propria noastră condamnare la moarte

Ne rostogolim în lume apoi
Încurcîndu-i rostul și ițele
Uneori ne facem cîrji din propria cruce
Pentru încă un an și-o răscruce

Și urcăm, tot urcăm în timp
Modelîndu-i monstruos curgerea în oglinzi
Obligîndu-l să ne încapă chipurile schimonosite
Surogatul filozofiei noastre îngălbenite

Ajunși sus observăm că am mai obosit cu o viață
Crucile ne așteaptă și ele obosite de partea cealaltă
Și c-un ultim crîmpei de privire-n cădere
Ne mirăm protestînd de această nepreväzută imperechere.

Între mine și oameni

Între mine și oameni
Inima mea
Pentru ca drumurile lor
Să se arcuiască
În curcubeie și copii

Între mine și oameni
Cuvîntul meu
Pentru ca ritmul lui
Să le potrivească pasul
Cu fericirea

Între mine și oameni
Moartea mea
Pentru ca luceafărul serii
Încălzit de vama
Trecerii mele
Să le cutreiere pașnic
Somnul.

Veghe de doi

Veghează-mă de la distanță
Pe anul rotund, călător
Orele verzi dimineață
Se-aprind pînă seara și mor

Întinde un deget prin ceață
Vag semn îndoielii din noi
Alunecă scrîșnet de ghiață
Pe-amurgul vremelnic de doi

Prăpastia stinge-o-ntr-o punte
Gînd bun pentru gîndul ascuns
Ori du-te și-oi crede că totuși
Cu veghea duios te-ai pătruns.

Aproape o clipă

Prieteni
Zilele-mi sînt numărate
Pe degete
Orele scumpe
Minutele prețioase
Clipa aceasta
Dacă în afară de respirație
Nu înseamnă nimic
Uciderți-o mai repede.

Moții pe drumul Vienei

exasperați de continua înăsprire a spolierilor și regimului de muncă forțată, de acumularea abuzurilor și asupririlor, de lipsa de receptivitate a organelor administrative imperiale din Transilvania, disperarea moților a alimentat speranța în posibila intervenție a împăratului în favoarea lor. Și această speranță a luat înfățișarea plingerilor depuse în îndepărtata Viență la picioarele și mai îndepărtatului tron imperial.

Drumul ierarhic al unei plingeri împotriva organelor administrative ale domeniului cameral ar fi trebuit să străbată următoarele trepte ierarhice : șpan, provizor, magistral minier, Trezaurariatul (din Sibiu), Guvernul Transilvaniei, Cancelaria Aulică (din Viena) și abia apoi să ajungă la Împărat. Ignorarea acestei ierarhii — chiar dacă după anul 1780, al luării coroanei de către Iosif al II-lea, apelarea la suveran era admisă oricărui supus din Imperiu — era privită de către autoritățile transilvănene ca act de insubordonare, ca sfidare, de unde crunta lor răzbunare față de cei care și-au luat răspunderea drumului la Viena și chiar față de rudele lor.

La „întoarcere", plingerile care au fost depuse la Viena, și purtau „înalte rezoluții", au coborît însă toate aceste trepte, încet, extrem de încet, încărcîndu-se cu tot felul de rezoluții, adăugîndu-li-se referate, întîmplări din partea autorităților vizate, concluziile unor comisii de anchetă, și acestea, pe cît de încete și de părtinitoare, pe atît de costisitoare — s-au împotmolit adică în articulațiile unui aparat administrativ anchilozat, rău voitor față de iobagi prin însăși compoziția sa nobiliară și, în multe privințe, de rea credință și în raport cu intențiile politicii imperiale.

Chiar dacă în paralel cu plingerile înaintate Vienei nu a scăzut valul petițiilor și reclamațiilor adresate organelor transilvănene la diverse nivele, speranțele s-au investit în acestea, cu tot dramatismul „ultimei șanse".

Cei care au plecat spre Viena erau oamenii care dobîndiseră o sinceră și trainică investiție de încredere din partea iobagilor. Pentru ei se făceau colecte spre a se strînge — din marea lor sărăcie — banii necesari drumului, în mîinile lor se predau odată cu plingerile și ultimele, disperatele speranțe. Așa cum scria Horea la Viena în finalul petiției sale din anul 1780 — „foarte i s-a pus în vedere că fără o rezoluție de care satele să se poată ține să nu cuteze a se întoarce".

În această perioadă satele au dus și o luptă acerbă pentru a institui juzi și jurați care să le apere interesele. Sistemul era acela că provizorul trebuia să desemneze ca jude pe unul dintre cei trei propuși de sat. Or, făcînd trei propuneri favorabile și blocînd astfel posibilitatea provizorului de a numi oamenii săi, s-a ajuns la tulburări, ca în decembrie 1782, în comunele Riul Mare, Riul Mic și Cimpeni, unde intențiile provizorului au fost dejucate. Așa se explică faptul că au apărut o serie de juzi devotați satelor lor, ca Dumitru Todea și Ursu Gomoș, sau cei condamnați în procesul tulburărilor de la Cimpeni.

Concomitent, se menține și ofensiva plingerilor împotriva juzilor abuzivi și tiranici, „cozile de topor", ca Vasile Goia din Vidra, și fiul său Dumitru Goia (care i-a succedat în funcție), care în afară de faptul că a făcut avere din abuzuri, maltrata oamenii în așa hal încît pe unii ca Grigore Rus l-a făcut invalid ; sau ca Macovei Bota, spion activ al dregătorilor, căpătuit fabulos, denunțător neobosit, care, printre altele, a fost acuzat că a ajuns jude numai prin voința provizorului, că a bătut și chinuit oamenii de moarte, că pe o femeie însărcinată a bătut-o de a murit și ea și copilul, că a adus execuția militară asupra satului Riul Mare, etc. Asupra acestora și a altora ca ei, ca Sim Burz, Onu Oneț, vor răzbi abia în timpul răscoalei, cînd le vor aplica o aspră judecată, pe Vasile Goia, de pildă, aruncîndu-l legat de pe o stîncă înaltă, iar pe Sim Burz omorîndu-l împreună cu soția și cu doi fii.

Cei care au plecat spre Viena știau bine cît de mare era dușmănia și prigoana pe care o atrăgeau asupra lor din partea autorităților, știau că numai pentru dus aveau nevoie de o lună de mers (pe jos), știau că vor fi niște apariții „ciudate" în aflt de luxoasa capitală, că așa cum mărturisește în finalul plingerii din anul 1783, lipsiți fiind de bani de cheltuială se luptau cu cea mai neagră mizerie ; știau că nimeni nu va fi dispus să îi ajute, că vor străbate cu greu „vămile" porților imperiale și — chiar dacă nu au știut, după primul drum au putut afla — că prezența lor era nedorită în marele și strălucitorul oraș unde toți erau aplecați să ignore oceanul de mizerie și suferință din care se alimenta bogăția și risipa lor.

În temeritatea și strășnicia cu care au urmat acest drum — Horea l-a „căutat" pe Împărat de patru ori la Viena și odată la Buda, în răstimp de patru ani — putem întrezări ceva din asprimea și oțelirea acestor oameni ai munților, în neclintirea hotărîrii lor de a înlătura tirania și asuprirea sub care gemeau semenii lor, cît și din voința lor de a îndeplini cu orice sacrificiu misiunea pe care și-au asumat-o.

Între primii trimiși au fost reprezentanții comunei Riul Mare și între ei, cel mai insistent, mai înțelept, singurul care a reușit să obțină o audiență personală la Împărat, Horea. Se numea Ursu Nicola și i se spunea Horea (poate, mai corect ar fi să scriem „Horia"), pentru talentul său de a hori — de a cînta. S-a născut în Arada Albacului (aparținînd de Riul Mare), aproximativ în anul 1830. Pe soția sa o chema Ilina și avea doi copii, Ion și Luca. Era un supus cameral sărac, după cum rezultă atît din cuprinsul testamentului său, cît și din faptul că fiul său mai mare a fost dat de la vîrstă fragedă ca slugă la Todor Nan. După ce s-a impus ca exponent al luptei iobagilor și autorităților l-au urmărit cu furie, numindu-l în rapoarte „faimosul agitator", „coroana răufăcătorilor", „rădăcina nesupunerilor", „faimosul antesignar" etc., a fost obligat să se refugieze la Călata (lîngă Ciucea), muncind ca jeler pe moșia contelui Bánffy.

Pe fratele său, Petru Nicula, l-am întîlnit la procesul din 1778, cînd scaunul provizorului l-a condamnat la 25 de bite „zdravene", pentru „vina" de a se fi dus cu plingeri la Sibiu ; iar în anul 1782, după ce s-a aflat că Horea a fost la Viena, provizorul Dévai l-a închis o vreme în carceră, l-a amendat abuziv în mod repetat și a pus să-l bată atît de crunt încît a zăcut luni de zile la pat, fiind mereu acuzat că provoacă rezistențe și tulburări. Nu puțin a avut de suferit și celălalt frate al său, Damian Nicula, zis și Dumac, despre care, de pildă, șpanul Domeniului de Sus, Incze, a reclamat la 10 iulie 1784 că în timp ce i se aplica pedeapsa cu lovituri de bită nu s-a temut să strige că „dacă aș avea 40 de tineri ca acești bătăuși aș îndrăzni să cobor pînă la Zlatna să prad pe unii", și că l-ar fi pus pe fugă cu amenințări pe un stringător de dare.

În august 1781, cînd l-a așteptat pe Împărat la Buda, Horea a fost însoțit și de Dumitru Todea (Buta), pe care sătenii au reușit să îl impună ca jude și care fiind în fruntea acțiunilor protestatare de la Cimpeni, în procesul ce a urmat a fost condamnat la moarte, Horea și ai săi zbătîndu-se pe toate căile pentru a-l salva de la execuție, iar în timpul răscoalei, pentru a-l elibera din închisoarea Galdei, a comitelui suprem S. Kémeny. Fiul său, Todor Todea, a fost prigonit, urmărit, acuzat că păsește pe urmele tatălui său. Dacă Gavrilă Todea, fiind bătrîn, a murit în urma primirii pedepsei de 25 de bite prea „Solidissime", fratele lui, Andrei Todea, a fost în puterea vîrstei cînd a murit în închisoarea din Zlatna. Fiii acestuia din urmă, deci nepoții lui Dumitru Todea Buta, Nechita și Petru Todea, au fost mereu și ei în centrul reclamațiilor șpanului Domeniului de Sus.

În drumul la Viena din primăvara anului 1783 Horea a fost însoțit și de Cîrstea Nicula, rudă cu el, care era și el privit de autorități ca agitator și urmărit, într-o reclamație a șpanului Incze din 16 iulie 1784 scriindu-se, de pildă, că acesta trecînd prin Cărpiniș, în drum spre Sibiu, în loc să se lase arestat de gornicii, jurații și servitorii cu care venise să îl prindă, a ripostat și fiind ajutat de mulțime, pe doi dintre oamenii săi i-a bătut grav. Este cuprins, de asemenea, și în adresa Trezauratului către Guvern, din 28 iulie 1784, printre alți supuși „turbulenți și cutezători", al doilea, după Horea.

În același drum l-a însoțit pe Horea și preotul Marcu Dumitru din Certeje, care apoi, în noaptea de 29 noiembrie a fost arestat printr-o acțiune surprinzătoare a husarilor și întemnițat la Zlatna. În fața acțiunii populare pentru eliberarea lui, în fruntea cărela s-a aflat Horea și Petru Nicola, provizorul a propus — în raportul către Oficiul Minier — să fie arestat și fiul preotului, însă Guvernul, după o primă hotărîre de a-l pune sub acuzarea procurorului fiscal, spre liniștea spiritelor, a dispus eliberarea lui pe cauțiune.

În primele trei drumuri la Viena Horea a fost însoțit și de mai tînărul și credinciosul său tovarăș (sub 30 de ani) Oargă sau Cloșca, din Cărpiniș, care-i va deveni adjunct în conducerea răscoalei și care va împărtăși cu el aceeași cumplită pedeapsă.

RECURS în procesul lui HOREA (II)

«Horea» — sculptură de Ion Vlasiu

Ultimul drum al lui Horea la Viena • Misterul audienței

În toamna anului 1783 Horea a plecat pentru a patra oară la Viena, de această dată cu hotărîrea neclintită de a ajunge în fața Împăratului. Pentru aceasta, fiindcă Iosif al II-lea se afla la Viena, a trebuit să aștepte pînă în primăvara anului 1784. Cum s-a întreținut din sărăcia lui și a celor care l-au trimis în aceste 4—5 luni de drum și așteptare, nu știm. Îi putem bănui însă tenacitatea cu care a înfruntat mizeria și frigul iernii vieneze.

Nu avem informații detaliate asupra modului în care s-a desfășurat audiența lui Horea, în prima zi a lunii aprilie 1874, cînd și-a prezentat plingerile în numele a 9 sate. Nu știm nici ce impresia a făcut asupra Împăratului acest țăran cu frunte înaltă, cu părul lung, cu voce profundă (amintirea populară a reținut că atunci cînd cînta se auzea de pe un munte pe altul), cu privire inteligentă și hotărîtă.

Cert este că pledoaria lui Horea a avut efect asupra suveranului, fiindcă a obținut o dispoziție ulterioară a Cancelariei aulice care dispunea ca Guvernul să preia direct în competența sa examinarea plingerilor, să apere pe cei care s-au adresat Împăratului de persecuții, să oprească executarea pedepselor cu moartea, dînd chiar lui Horea o copie a dispoziției de a nu fi urmăriți și persecutați cei care s-au adresat Vienei.

Nu știm însă dacă s-a discutat sau nu ceva despre o posibilă sculare la luptă a iobagilor. Este firesc să fi discutat despre opoziția nobilimii și autorităților transilvănene față de înaltele ordine imperiale, fiindcă acest aspect intra în conținutul argumentării plingerilor lui Horea. Și, cu acest prilej, este posibil ca Horea să fi dedus aversiunea pe care Împăratul o nutrea față de acestea. Relatarea nobilului Ribiczei din anul 1830 (deci la aproape o jumătate de secol de la consumarea faptelor), care se sprijină pe o informație pe care o primise de la căpitanul Solder, în sensul că atunci cînd Horea ar fi spus că iobagii își pot rezolva necazurile și folosi forța împotriva nobililor, împăratul ar fi răspuns „Thut ihr das !" („Faceți-o"), pare neverosimilă. Și, nu este plauzibilă nici ipoteza pusă în discuție de Auner, adică Împăratul ar fi întrebat „De ce ați face-o ?" fiindcă în formă interogativă replica este total lipsită de sens și logică.

Nu, Împăratul nu l-a îndemnat pe Horea la răscoală, fiindcă în optica sa, totul trebuia să decurgă din reformele sale. Poporul, ca făuritor al bunurilor materiale pe care se baza economia imperiului și al soldaților care își vărsau sîngele pe cîmpurile de luptă forma în ochii săi „obiectul" unor reforme care trebuiau să îi schimbe soarta, să îl facă mai productiv și mai viguros, dar el nu era privit ca „subiect" politic.

Și, în al doilea rînd, Împăratul nici nu și-ar fi putut permite să îl îndemne pe Horea la răscoală. Abia de 9—10 ani o răscoală țărănească bintuise Boemia și provocase mari perturbații în Imperiu. Pe de altă parte, tocmai în acel an, 1784, există perspectiva unei confruntări militare externe care presupunea folosirea la maximum a tuturor resurselor în scop militar și o răscoală ar fi blocat în Transilvania multe regimente, ar fi dezorganizat căile de comunicații și sistemul de aprovizionare.

E adevărat, armata imperială a intervenit relativ tîrziu cu toată capacitatea de luptă împotriva răsculaților, dar aici a jucat un rol și atitudinea antinobiliară a corpului ofițeresc în frunte cu generalii ; e adevărat, Împăratul a procedat la o largă amnistie — dar dorința lui de pacificare cu mijloace blînde, de împiedecare a băii de sînge pe care o programau nobilii se încadrau în specificul politicii sale demofiliste. Și, pe Horea nu l-a iertat. Și nu l-ar fi putut ierta nici dacă revoluția ar fi fost pe mai largi arii și mai lung timp victorioasă. Or, știind foarte bine că unui conducător de răscoală îi este hărăzită pedeapsa cu moartea, ar trebui să-l bănuim pe Iosif al II-lea de prea crudă perfidie, dacă am presupune că l-a împins în această direcție.

A existat o atitudine demofilă a Împăratului, materializată în reforme care au ușurat soarta iobagilor și care au fost sistematic sabotate și eludate de nobilime, mai ales în Transilvania. De aici a apărut teza „bunului împărat" cu corolarul ei, lovirea în nobilimea care îi bloca bunele intenții. Au mai existat și o serie de împrejurări care au amplificat această părere — sistarea conscripției militare ordonată de Împărat —, dar, mai ales au existat în toamna anului 1784 o serie de situații care au exacerbat vechile și gravele contradicții sociale și naționale, ducîndu-le la pragul „fierberii", făcîndu-le „explozive", ducînd masele țărănești la stadiul de disponibilitate revoluționară. — adică așa cum a strigat Teodor Bălaș din Vașcău : „...dacă mai bine nu va fi, nici mai rău nu poate fi...".

Răscoala lui Horea a izvorît din prea multă asuprire, din prea multă nedreptate, din prea mult amar și prea multă durere. Și a izbucnit în momentul în care toate zăgazurile puse de autorități nu au mai putut opri revărsarea suvoiului. Iar Horea a fost țăranul în sufletul căruia au reverberat mai adînc toate aceste vechi și cumulate dureri, care și-a asumat riscul fugarului prin pămînt pentru a solicita Vienei un strop de dreptate și care, atunci cînd nu mai era loc decît pentru disperare, a lansat cea mai mobilizatoare, cea mai eficientă și cea mai ușor de înțeles lozincă pentru declanșarea revoluției : „Loviți nobilimea în numele și la porunca Împăratului !", strigăm noi și repetăm, știind că va plăti cu viața acest gest.

Și scînteia s-a aprins în inima munților. Amnarul s-a aflat în mîna lui Crișan, care l-a făcut să scapere poate mai repede decît ar fi voit Horea, care — sînt unele surse — plănuia să declanșeze răscoala în primăvara anului următor (1785) și poate mai repede decît ar fi voit și Crișan. Nu putem ști exact a cui a fost inițiativa primelor întîlniri țărănești. În explicația pe care Crișan o dă lui Piuariu Molnar, spune că a primit „semn" de la Horea ca să strîngă oamenii la Mesteacăn, pentru ultima zi (duminică) din luna octombrie, anunțîndu-i la tîrgul din Brad, iar în interogatoriul dat în fața comisiei de anchetă, la Alba Iulia, spune, răspunzînd la cea de a șasea întrebare care i se pune, că el a convocat oamenii la Mesteacăn. Dar, cum în întreg interogatoriul său din fața comisiei de anchetă a căutat să-l ferească pe Horea de orice implicare, se pare că în fața medicului Molnar a fost sincer. Cert este că Horea nu a fost prezent nici la Mesteacăn, nici la evenimentele declanșatoare ale acțiunilor violente.

Desigur, la Mesteacăn, Crișan s-a folosit de numele lui Horea, lansînd porunca de plecare la Alba pentru a primi arme ca grăniceri și pentru a-și primi dreptatea de atîta vreme așteptată. Le-a arătat și o cruce de aur (probabil aurită), ca semn al împuternicirii sale imperiale. Preotul a întărît spusele sale și a doua zi, adică în 2 noiembrie la Curechiu s-au strîns și alte sate, unele venind cu preoții lor în frunte.

În numele lui Horea (și la porunca lui sau nu) hotărîrea la care i-a îndemnat Crișan pe țărani a fost aceea de a merge la Alba să-și caute dreptatea în masă și nu izolat, sau prin reprezentanți cum se întîmplase pînă atunci. Era, deja, în această formă de acțiune un simbure de răzvrătire organizată.

Emil Poenaru

tudor gherman

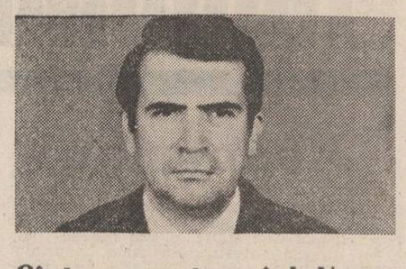

Cîntece pentru rîul Nera

Cine-ar putea să rămînă întreg și totuși să bată
Cu gîndul în bolta cristalelor tale, rîu răstignit
Pe crucea sub care tainic se-nseară în sudul Banatului
Dealul în luncă, mierea în faguri și fagul în doine ?

Care poem din strania batere a clipei spre mal
Poate visli lîngă mrenele tale, rîu sfărîmat
Noaptea pe jarul din bolțile nalte și pulberile tinere
Zvicnite ca iambii din flaut de poieni aburoase.
Ziua pe dinții din pieptenul care piaptănă veșnic
Viața de moarte, moartea de viață și visul de faptă ?

Cine-ar putea numai să moară dacă sugrumă
Cu panglica ta, fiara cinismului, rîu răsucit
Din firul ce strigă, din firul ce cîntă în imnul maramei,
Din beteala de flăcări ce scoate din matcă taina baladei
Să bată zadarnic în porțile ei veșnic berbecii ?

Versurile mele, dau a răspunde, versurile mele
Învins de coapsa împărătească a vanității,
Mușcat de cobra din vîrful limbii împărătesei.

*

* *

Din tainele primelor zori ai cioplit
Chei potrivite și miraculoase,
Pe astre le-ai dat apoi la tocilă
Și-ntre plăcile erelor le-ai șlefuit
Pînă-au ajuns să descuie trufia
Bălțată, feroce și naltă a stîncii,
Pînă-au șoptit prin lăcătul munților
Cărare albastră, așa cum cărare
Șoptește un zîmbet prin mizga și steiul
Fără de capăt al zilei și nopții.

Îndelung migălit-ai prin ocnele vremii
Lucrarea cerești lor chei cu cereasca
Daltă ce foc și rubine a pus
La-nchietura verbelor noastre,
Cu dalta ce limba ne-a ondulat
Ți-ai ondulat și cărarea albastră.

*

* *

Crengi uriașe gorunii despică în vînt
Dar vîntul nu se aude
Din depărtările oglinzii
Și crapii, doar crapii și algele roșii
Modelează-n frunzișul bogat
În norul ce-aleargă după un vis
O serbare cucernică și, în sfîrșit,
Tăcută, tăcută.
Răsturnată, desigur, și neverosimilă
E numai lumea de sus.
Acolo totul se mișcă spre seară
Și seara niciodată spre veșnica
Dimineață a cristalelor tale,
Care mă păstrează pînă dincolo de cercul
De pămînt și ivoriu
Al osiei noastre.

*

* *

Cînd balaurii toți vor veni siderali
Să-mi cînte un vers infinit ca o haită
De bolți fugărite-n mătase de-o altă
La fel de flămîndă haită de raze ;

Cînd totul va fi o veșnică nuntă
Cu este iubind-o frenetic și amplu
Pe bestia lui, pe frumoasa nu este
Cu nopțile singelui pline de zori ;

Cînd totul un foșnet va fi care trece
Din unde spre unde nu este niciunde,
Adună din clopotul timpului iarăși
Lanțul chemărilor tale celeste
Riu izvorît din tainele ritmului
Inimii mele în sudul Banatului.

teatru

TEATRUL MAGHIAR CLUJ-NAPOCA

«Nevinovatul»

de DEHEL GÁBOR

Prezentat în premieră în cadrul **Săptămînii teatrului politic** de la Constanța, spectacolul cu piesa lui Dehel Gábor, **Nevinovatul**, pus în scenă de Tompa Gábor la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, atrage atenția în primul rînd datorită caracterului lui analitic. În față cu un text inspirat din evenimentele și stările de fapt ce au precedat actul istoric de la 23 August 1944, tînărul regizor a urmărit cu precădere relevarea trăirilor personajelor, a vieții lor interioare, a mobilurilor ce determină luarea unei atitudini sau a alteia și, în ultimă instanță, procesul de clarificare, de definire a lor în raport cu realitatea în care sînt implicate. Autorul își plasează acțiunea în Transilvania de Sud, într-un moment în care trupele germane se retrăgeau, încercînd să se amplaseze pe noi poziții de rezistență. În acest context erau nevoite să ducă și o altă luptă și anume aceea de contracarare a acțiunilor forțelor patriotice conduse de comuniști, care duceau la slăbirea și dezorganizarea spatelui frontului. În cazul de față este vorba de încercările de a anihila un **om-cheie**, un specialist în mine și explozibile, despre care se aflase că se afla în zonă, în scopul de a arunca în aer un important depozit de munitii. Dar din eroare este arestat învățătorul **Victor Simon.** Piesa are în centrul ei tocmai anchetarea acestui om, încercarea de a-l determina să-și recunoască identitatea (cea presupusă) și să-și divulge „complicii". Mergînd consecvent pe datele textului, Tompa Gábor imprimă greutate acestui personaj prin dubla valoare pe care i-o dă în economia dramei : pe de o parte este vorba de urmărirea procesului de evoluție a înțelegerii valorilor realității (ceea ce, în final, îl determină pe bătrînul învățător să-și atribuie identitatea dorită de anchetatori, pentru a-l scoate pe adevăratul luptător din ilegalitate din atenția urmăritorilor, dîndu-i astfel posibilitatea de a acționa), iar pe de altă parte el acționează ca un catalizator al constiințelor celorlalți. În acest rol, Vadász Zoltán reușește să fie convingător tocmai prin discreția cu care a redat acumulările ce determină mutațiile psihologice ale eroului și diferențierile în reacții în raport cu personalitatea fiecăruia dintre cei trei anchetatori. Tot pe linia unei interpretări neostentative și-a construit personajul și acest excelent actor care este Héjja Sándor, **locotenentul-anchetator** aflat în strînsă legătură cu Partidul Comunist, relevîndu-se prin ascuțimea și mobilitatea inteligenței cu care urmărește îndeplinirea misiunii lui subterane, moment de excepție în spectacol fiind cel al confruntării cu **căpitanul-anchetator** (László Gerö), cînd îi provoacă acestuia criza de constiință ce-l duce la depășirea stării de frică și lașitate. În **Bauer,** Csiky András creionează un SS-ist de o subtilă morbiditate, un profesionist al terorii, așa cum îi stă bine oricărui fascist. Regizorul a avut apoi grijă să imprime o desăvîrșită unitate de stil și interpretărilor rolurilor secundare — servite cu credință artistică de Vitályos Ilona, A. Töszö Ilona, Dehel Gábor, Katona Károly, Bogdán István, Katona Éva, Toducz Gyula și Schaaser Richard.

Cu totul remarcabilă este soluția scenografică a lui T. Th. Ciupe (de la Teatrul Național Cluj-Napoca) care în locul cancelariei de școală indicată de text a plasat acțiunea într-o hală de depou, creînd astfel un spațiu scenic care pe de o parte sugera starea de provizorat, iar pe de altă parte crea un mediu străin și ostil anchetei, permițîndu-i apoi regizorului să imprime amplitudine desfășurării acțiunii.

Radu Bădilă

plastică

Viziuni complementare

„Anotimpurile culorii" sînt pentru Dragoș Morărescu un teritoriu al reveriei și al confesiunii. O confesiune pe care vibrația sonoră a culorilor folosite de artist nu o conturbă în desfășurarea ei interioară. Acest traseu i se pare artistului mai prielnic pentru dialogul ce-și propune să-l poarte cu publicul său. De unde și tentația ușor spectaculară a cromaticii, pictorul forțînd ieșirea la rampă pentru a-și ascunde parcă timiditatea ori gestica sentimentală. Primul contact cu lucrările din recenta expoziție (sala „Eforie") este șocant, datorită dominantelor „energice" de culoare ce creează aparența unei radicalizări a viziunii plastice. Dar peisajele se succed într-o trecere subtil decantată de tonuri, pentru ca, în cele din urmă, să ne învăluie în atmosfera lor unică. Dragoș Morărescu este un alchimist al luminii și culorile lui nu-s altceva decît efectul acestei magii transfiguratoare ce urmează legi proprii, ce-i traduc exact stările și predispozițiile. Nu voluptoasa materialitate a substanței îl atrage pe pictor, cît rafinatele jocuri ale luminii pe „infinitul obraz al lumii", cum ar spune poetul. Lumina însăși capătă în viziunea pictorului o consistență minerală, radiantă. De aici, starea de tensiune difuză, confesională a picturii sale din acest ciclu, în care citeva lucrări („Peisaj la Pantelimon", „Livadă lîngă mare", „Peisaj cu bălți" etc.) sînt remarcabile. În nota cunoscută, ce-i atestă o dată în plus apartenența la o promițătoare cîndva generație de artiști — mă gîndesc, de exemplu, la Horia Damian — sînt și cele citeva naturi statice și nuduri existente în expoziție.

La „Simeza", am fost nu de mult martori ai unei foarte frumoase expoziții, al cărei merit l-a constituit unitatea în complementaritate a stilurilor. Doi artiști, văzînd o certă deschidere către marile compuneri ambientale — Monica Flămînd cu o serie de panouri picto-serigrafiate și Dionisie Popa, cu obiecte de sticlă — au introdus în expoziția lor un criteriu mai puțin vehiculat în ultima vreme prin galeriile noastre ; echilibrarea armonică a obiectelor în spațiul de expunere. Cele două stiluri, tehnici și viziuni se susțin una pe alta, părînd a fi concepute anume pentru o expunere laolaltă, deși aceasta nu este decît urmarea unei afinități întîmplătoare.

Panourile Monicăi Flămînd incorporează o severă concentrație de mijloace de expresie și tocmai simplitatea modulelor folosite — proiecții repetitive ale cubului, sferei, cilindrului, cercului — creează alertețea combinațiilor și densitatea sugestiilor lirice.

În această ambianță a neliniștii poetice proprie genezelor continue ale materiei în mișcare plămădele acvatiforme, delicatele structuri algale ori micelarii ale lui Dionisie Popa (chiar era oare nevoie ca unele să fie scufundate în apă ?) capătă un relief pregnant și încărcat de personalitate. Artistul prelucrează sticla supunînd-o unei duble incidențe a viziunii sale plastice : una conformă particularităților intime ale materialului, cealaltă, revelației creatorului care transferă un univers inconfundabil de forme într-un regn în altul. Sticla lui Dionisie Popa devine astfel ductilă și rigidă, totodată, glazurile îi conferă o noblețe glacială, iar culorile o curgere fluid-catifelată a formelor. Din cele trei grupe de lucrări expuse, „Jocurile naturii" — sticlă cu bronz — și „Vase cu noduri" apropie plasticitatea și expresivitatea sticlei de cea a lutului ori a portelanurilor fine extrem-orientale, în timp ce „Vase lichenis" evidențiază o serie de virtuți decorative derivate din aleatorismul fanteziei creatoare a artistului dublată de calitățile plastice intrinseci ale sticlei turnate. De asemenea, inspirat concepute sînt și obiectele de cristal cu monturi de bronz, ce dezvoltă pe o volută modern-spațială tradiția caselelor și a bombonierelor din Art Nouveau-ul începutului de secol.

Corneliu Antim

ROMÂNIA – PĂMÎNT AL SPERANȚEI

Un orizont istoric inedit

În prima zi a acestui septembrie s-au împlinit 45 de ani de la declanșarea celui de-al doilea război mondial. Cauzele și etapele participării României la conflagrație sînt indeobște cunoscute, chiar dacă anumite premise, momente și conjuncturi nu au fost clarificate în toate detaliile și implicațiile lor. Mai puțin cunoscute sînt o sumă de aspecte subterane ale acestei participări, de multe ori în flagrantă contradicție cu aparența oficializată a mersului general al evenimentelor dintr-o clipă dată sau alta. Din acest punct de vedere, arhivele și memoria oamenilor ne oferă mereu noi și noi surprize. Întărindu-ne mereu în convingerea că românii, la o răscruce dramatică a istoriei lor și a Europei, au știut să se angajeze cu o rară încăpățînare și consecvență în apărarea valorilor morale ale umanității. Temeiul angajării în speță, firește, l-au constituit omenia funciară a acestui popor și încrederea lui nestrămutată în adevărul că omul nu e făcut spre a fi călcat în picioare. De fapt, pe întregul parcurs al teribilei încleștări, românii au văzut în respectarea și ocrotirea demnității umane o primă condiție a speratei concordii postbelice dintre națiunile lumii, o premisă fundamentală a unei păci îndelung așteptate. Și au acționat ca atare, cu o remarcabilă bună credință și cu un simț desăvîrșit al onoarei.

Recent, răsfoind o colecție de documente militare din primăvara și vara lui 1944, ne-a atras atenția o corespondență parvenită de la Budapesta la București. La 22 martie 1944, colonelul Alexandru Cozloschi, atașatul militar al României în Capitala maghiară, comunica Marelui Stat Major Român rezultatul convorbirilor cu omologul său francez de la Budapesta. Din motive cît se poate de explicabile, frazele erau fumegoase și eliptice. Dar fondul lor era cert. „Germanii — scria Alexandru Cozloschi — au început să aresteze prizonierii francezi specialiști, ca și alte categorii de prizonieri francezi angajați în diferite întreprinderi din Ungaria, expediindu-i în Reich". Atașatul militar al guvernului de la Vichy în Ungaria era convins că mulți dintre acești nefericiți, capturați de germani după dezastrul Franței, vor încerca să evadeze în România, „știind că acolo sînt mai în siguranță". În sfîrșit, prin Alexandru Cozloschi, atașatul militar de la Budapesta al unei Franțe înfrînte adresa un apel patetic autorităților militare de la București : „Sper că acești nenorociți vor găsi în România o țară amică". Cum este de la sine înțeles, deși faptul pare paradoxal în contextul general al evenimentelor timpului, Marele Stat Major român a răspuns favorabil apelului provenit din Capitala maghiară. Pornind pe firul acestei corespondențe, am descoperit un orizont istoric inedit.

La data aceea, în România deja se aflau nu mai puțini decît 170 foști combatanți francezi, evadați din lagărele de prizonieri germane. Și numărul lor nu înceta să crească, fiind demnă de remarcat împrejurarea că mulți prizonieri francezi deținuți de germani preferau să-și ofere un adăpost în România cu toate că le-ar fi fost mai la îndemînă să-și regăsească țara de baștină. Spre exemplu, sublocotenentul Gouazé, evadat din Bavaria, nu a apucat drumul Franței, deși acest drum era mult mai scurt; dimpotrivă, a traversat clandestin fosta Austrie, apoi o parte din Ungaria, cu gîndul să ajungă în România. Din Budapesta, fiind arestat de Gestapo, a fost reintors sub escortă la Viena. La Viena a evadat iar, a traversat iar Ungaria, strîns urmărit de poliția horthystă, și la 19 iulie 1944, după peripeții greu de imaginat, a reușit să ajungă sub scutul legilor românești.

În România, prizonierii francezi evadați din lagărele germane erau cazați la diverse domicilii desemnate discret de autorități. De pildă, frații Louis și Laurent Abadie locuiau în București, pe strada Aviator Iliescu nr. 23. Roland Almont își avea adăpostul la Caransebeș, în Piața Unirii nr. 9. Isidore Coll era angajat la fabrica de sticlă din Polești, în județul Severin. Jacques Denizet se ascundea la Craiova, pe strada Unirii nr. 52. Mulți au fost răspîndiți, individual sau în grupuri restrînse, prin satele județelor Ilfov, Prahova și Argeș. Un Maurice Brassier putea fi întîlnit în comuna Căciulați. Un Jacques Dubreuil și un Albert Criton locuiau în Chirnogi și, respectiv, în Chiselet. La Mănăstirea au fost adăpostiți Sylvain Auzou, Alexandre Chantal, Casimir Claeys, Georges Doyen, Théophile Dachicourt, Gilbert Deneud, Raymond Dutheuil și Raymond Godot. Cîțiva, oarecum mai privilegiați, erau cazați la diferite moșii, prin înțelegere amiabilă cu proprietarii : un Pierre Pellétier aștepta sfîrșitul războiului la via Mariei Stoenescu din Bozieni, Ceptura, iar un Louis Plas se bucura de ospitalitatea lui Gheorghe Costache, la Lehliu. Revenind în București, pe Calea Vergului nr. 144 puteau fi găsiți un Emile Masson și un Octave Charrot. Dar nu au fost găsiți niciodată de cei interesați să-i găsească. Germanii nu au izbutit să le prindă urma. În România din primăvara și vara lui 1944 chiar și prizonierii francezi răniți sau bolnavi se refugiau cu speranță : un René Caillavet era îngrijit în sanatoriul Bucegi din Predeal. În rîndurile lor, cît timp au fost ocrotiți de români, s-a înregistrat o singură tragedie : Louis Abadie a pierit în bombardamentul american declanșat împotriva Bucureștilor la 4 aprilie 1944. A fost înmormîntat cu onoruri ostășești în cimitirul militar francez de la Bellu, cunoscutul loc bucureștean de odihnă veșnică.

Întru salvarea, adăpostirea și ocrotirea prizonierilor francezi evadați din lagărele germane a acționat o întreagă rețea de oameni de bună credință, demersurile celor interesați întîmpinînd mereu o maximă solicitudine. Colonelul Alexandru Cozloschi nu era decît o rotiță în acest mecanism. În centrul mecanismului au stat, între altele, relațiile excelente dintre colonelul Constantin Ionescu, șeful secției a II-a a Marelui Stat Major român, și locotenent-colonelul Roland Lafaille, atașatul militar de la București al guvernului din Vichy. La 13 mai 1944, cînd colonelul Constantin Ionescu a primit alte însărcinări, Roland Lafaille nu a ezitat să se adreseze colonelului Aurel Runceanu, noul șef al secției a II-a, încredințat că vor colabora în același „spirit de încredere și loialitate". Ceea ce s-a și întîmplat, deși colonelul român era departe de a ignora convingerile politice intime ale interlocutorului său francez. Dealtfel, la 1 septembrie 1944, Aurel Runceanu a mărturisit într-un document oficial că era demult la curent cu faptul că atît Roland Lafaille, cît și Jacques de Tarlé, atașatul aeronautic al guvernului din Vichy, „au nutrit totdeauna sentimente filogaulliste".

La 6 aprilie 1944, Roland Lafaille și secretarul său Rivière s-au întîlnit cu mai mulți exprizonieri francezi la locuința din parcul Jianu a lui Georges Verglas, leaderul coloniei franceze din Capitală. Ministrul Franței vichyste la București, Paul Morand, tocmai ceruse îndepărtarea din Capitală a 96 foști prizonieri francezi, deoarece, prin libertatea de mișcare de care se bucurau, provocau germanilor o stare crescîndă de ner-

Ioana Kassargian : „Copiii soarelui"

vozitate. La consfătuirea în speță, francezii au hotărît să nu se supună dispoziției lui Paul Morand. O notă din 11 aprilie 1944, emisă de Serviciul Special de Informații român, atestă că autoritățile de la București erau la curent cu hotărîrea în cauză, adoptată de „cercurile franceze libere" din România. Curios, totuși, aceste autorități nu au acordat nici un sprijin lui Paul Morand. Principalul lor interlocutor a rămas tot Roland Lafaille. O altă notă a Serviciului Special de Informații, din 9 mai 1944, consemna că anumiți membri ai legației vichyste din București, printre ei numărîndu-se și secretarul de ambasadă Jean Basdevant, ca și majoritatea profesorilor Institutului francez de înalte studii din Capitală, făceau o intensă propagandă în favoarea aliaților și afirmau deschis că „România trebuie să rupă alianța cu Germania". Nici această notă nu a avut vreo consecință. Hîrtia ei îngălbenită mai păstrează rezoluția placidă a colonelului Constantin Ionescu : „Se va anexa la dosarul Franța..."

Nu a fost deosebit de simplu pentru români să ascundă de germani nu număr de prizonieri francezi evadați din Reich, care, treptat, începuse să se apropie de valoarea unui batalion. Unii și-au complicat existența chiar din clipa cînd au pus piciorul pe pămînt românesc. Astfel, sublocotenentul Gouazé a traversat clandestin granița dintre Ungaria și România însoțit de Etelka Kun, despre care pretindea că i-ar fi soție. Bineînțeles, nu putea dovedi adevărul afirmației sale și autoritățile românești din Turda au supus cuplul unui interogatoriu amănunțit, spre a se convinge că nu era vorba despre o stratagemă a spionajului horthyst. Totuși, la apelul lui Roland Lafaille, maiorul V. Plesnilă a fost de acord să n-o expedieze pe Etelka Kun peste frontieră, în Ungaria, „pînă la terminarea completă a anchetei". De asemenea, maiorul român a acceptat să decidă de comun acord cu Roland Lafaille soarta viitoare a cuplului. Apoi, mulți dintre prizonierii francezi refugiați în România nu binevoiau să respecte regulile de conduită stabilite în interesul propriei lor securități. La 13 aprilie 1944, în trenul personal Constanța — București Obor, controlorul Ion Negru a reținut pașaportul prizonierului Pierre Lecoeuvre, întrucît nu avea nici autorizație de deplasare și nici bilet de călătorie. Colonelul Constantin Ionescu a intervenit personal la direcția generală a C.F.R. spre a i se restitui francezului actul de identitate. La 16 aprilie 1944, fostul prizonier francez Joseph Barriol, evadat și el din Germania, după ce a părăsit Bucureștii fără autorizație, a fost surprins hălăduind imprudent și fără rost prin pădurea Băneasa, întețată atunci de germani. De fapt, nici nu ar fi fost reținut dacă nu provoca scandal și dacă nu ar fi avut, în continuare, o atitudine necuviincioasă față de organele de anchetă. Roland Lafaille a intervenit prompt în favoarea lui. Atitudinea autorităților militare românești a fost deosebit de clementă. La 9 mai 1944, Marele Stat Major i-a adresat lui Roland Lafaille următorul răspuns : „...Întrucît această abatere a fost făptuită pentru prima oară și cum considerăm că timpul cît a fost reținut, în vederea anchetei, este suficient pentru îndreptare, numitul Barriol se pune în libertate la dispoziția dv., în aceleași condițiuni ca și înainte de arestarea sa". În același timp, „cu aleasă camaraderie", maiorul V. Plesnilă, șeful biroului legături externe, îi comunica lui Roland Lafaille să-i determine pe foștii prizonieri francezi evadați din Germania să nu mai comită greșeli „care pun Marele Stat Major în situațiuni foarte delicate". Și, cu asta, incidentul a fost aplanat. Recunoscînd culpa compatriotului său, Roland Lafaille l-a expediat pe turbulentul Joseph Barriol în provincie, la o adresă furnizată de asemenea de autoritățile militare românești.

După știința noastră, în perioada și în speța la care ne referim, românii au respins un singur demers al lui Roland Lafaille. Unul dintre prizonierii francezi evadați din Germania, anume Albert Bissilot, a fost angajat ca șofer particular al moșierului Vladimir Mavrocordat. La 31 mai 1944, intrucît Vladimir Mavrocordat dorea să-și viziteze moșiile din Moldova, Roland Lafaille a intervenit în favoarea compatriotului său spre a i se îngădui deplasarea pe itinerariul București — Galați — Slobozia Conachi. Dar itinerariul intersecta linia de fortificații Focșani — Nămoloasa — Brăila. În consecință, colonelul Aurel Runceanu a crezut că era oportun ca Albert Bissilot să rămînă la București. Vremurile nu erau potrivite pentru călătorii turistice prin zone aflate sub control militar. La fel, este de remarcat că reprezentanții din România ai intereselor foștilor prizonieri francezi evadați din lagărele germane s-au străduit să nu creeze dificultăți inutile interlocutorilor lor români. La jumătatea lunii mai, din cauza bombardamentelor, legația vichystă a fost evacuată la Bran. La 6 iunie 1944, consilierul legației de la Vichy, Henry Spitzmuller și Roland Lafaille, gaulliști notorii, au sosit de la Bran la București pentru a decide atitudinea francezilor din România în noua situație creată prin debarcarea aliată din Normandia. De comun acord, au hotărît abținerea de la orice fel de act care putea determina represalii din partea germanilor. Și hotărîrea a fost comunicată în aceeași zi tuturor ostașilor și ofițerilor francezi evadați din Reich.

Cînd bombardamentele aliate împotriva României s-au intensificat, Marele Stat Major a fost de acord ca rezidenții francezi din Capitală să fie evacuați la Calafat, Caracal, Rîmnicu Vîlcea, Tîrgu Jiu, Alba Iulia și Turda, cu respectarea întocmai a dispozițiilor prefecturii bucureștene. Iar după 23 August 1944, evenimentele s-au precipitat într-un sens previzibil. Avîndu-se în vedere atașamentul lor recunoscut la cauza Franței libere, Roland Lafaille și Jacques de Tarlé au fost menținuți în funcție la București. Restul membrilor legației franceze din România au fost rechemați în Franța, spre a-și justifica activitatea și colaborarea cu guvernul de la Vichy. Charles de Gaulle l-a însărcinat cu reprezentarea intereselor Franței libere în România pe Roger Sarret. În aceeași zi, la 1 septembrie 1944, doi prizonieri francezi gaulliști evadați din Germania s-au prezentat șefului adjunct al Comandamentului Militar al Capitalei, generalului de divizie C. Constantin. În momentul acela, numai în București și în județele Argeș și Prahova se aflau aproape 300 de francezi, „foști prizonieri ai armatei germane, ofițeri, subofițeri și trupă". Toți își exprimau dorința de a fi „organizați într-o unitate militară care să fie folosită împotriva germanilor cum va crede mai bine comandamentul român". Însă Franța liberă, în acel moment, își avea propriul ei front deschis împotriva Germaniei. Și tot la 1 septembrie 1944, Roland Lafaille a cerut permisiunea să-i evacueze pe foștii prizonieri francezi în Franța. Repatrierea lor s-a efectuat cu ajutorul Misiunii americane din București.

În luptele pentru izgonirea germanilor din Transilvania și Ungaria, armata română a capturat și alți prizonieri francezi, mai ales alsacieni și loreni, înrolați cu forța în Wehrmacht. Soarta lor a fost decisă de Marele Stat Major printr-un ordin lipsit de orice echivoc. „Toți ostașii germani de origine etnică franceză, prizonieri ai armatei române — menționa acest ordin —, vor fi regrupați într-un singur lagăr, ferit de orice surprinderi neplăcute". Și fragmentul de istorie pe care ne-am propus să-l lămurim cît de cît în aceste rînduri nu se încheie aici. La 6 decembrie 1944, Marele Stat Major a receptat un nou apel al lui Roger Sarret, reprezentantul Franței la București. Armata română se afla la porțile Budapestei și se estima că numai în zona Capitalei maghiare erau deținuți în lagăre de muncă forțată peste 300 prizonieri francezi. Conform înțelegerii dintre Roger Sarret și Marele Stat Major, toți cei ce au trecut linia frontului și s-au predat românilor au fost îndrumați spre consulatul francez de la Timișoara. Apoi, via București, au fost repatriați în Franța. Nu ne este cunoscută soarta celor ce nu s-au predat armatei române.

Într-o lume în care se vorbește atît de frenetic și de avîntat despre drepturile omului, asemenea episoade se cuvin cînd și cînd reamintite celor interesați.

Mihai Pelin

CONFABULE

*
* *

atrage-ți pămîntul
spre tine
atrage-ți iarba
spre tine
atrage-ți florile
spre tine
eu sunt între zei mai ușor decît umbra
amintire și gînd plutesc peste toate
numai prin ochii mei vezi ce e de văzut
iubire
fără rost nu încerca să mă chemi
și te mai rog
nu călca pe fluturii albi
cînd zboară.

Iulian Neacșu

dumitru stancu

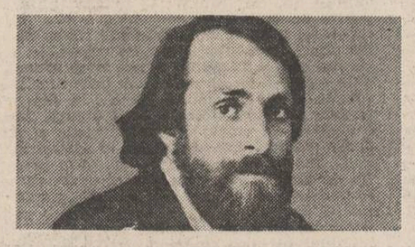

Prolog

Și cîtă mizerie-n lume...
Dacă fiecare politician ori bancher ar gîndi
În fiecare zi un minut la aceasta
Ar fi un progres fantastic pentru
Durerile omenirii.
Numai că mulți s-au izolat
Și în acest fel și-au pierdut
Sensul umanului.
Nu sînt nici zei dar nici oameni...

Trandafirul a înflorit

Soarele apune cu sandale de aur.
În cetatea Eridu, stăteam
Închis de zidurile măreție.
Acest calvar planetar se ascunde
Sub vălul Zeiței-Mamă.
Pulsații ritmate mă cheamă
Spre spirala lumilor vii.
Eridu ! Eridu ! șoimul meu
A poposit pe brațul inimii tale,
Șoimul care acum mă devoră
Și nu am putere să strig.
El mă devoră și viața crește în mine
Ca un vulcan,
Ehei... Ehei...
Pe vremea aceea vinam căprioare,
De condori cerul era plin...
Trandafirul mi-a înflorit în mînă,
Soarele apune cu sandale de aur...

Prin grădina lui Orfeu

Mamei mele : ILEANA

Condorul a poposit la fereastra dinspre mare,
Nu mai are putere să țipe,
Zgribulit,
Ciugulește din sine bucăți de carne,
Sîngele trandafiriu a înroșit marea
Și brațele mele neputincioase,
Nu-l pot salva
Din această autodevorare.
Cu un trandafir în mînă
Mă plimb năuc, zdrobit de durere
Prin grădina lui Orfeu,
O, condorul meu drag !
Strig
În pustietatea acestei grădini eterne...

În această armonie fragilă

În această armonie fragilă,
Trupul finit mă înconjoară,
Ca un fir de iarbă, transparent
A țîșnit din gîndurile unui strămoș.
Inert,
El devine eter,
Matrice a logosului transfinit
Vibrînd în octave – Bach, gaz stelar ! –
Trupul finit este iluzia
Celor trei dimensiuni,
Curbă a universului armonic
Calea Lactee desfășoară poezia sufletului
În sfere sublime,
Redînd vieții aceste boabe de grîu
Prin care continuu se cerne
Lungul drum al Umanității...

Soarele plouă

Soarele plouă cu zîmbete,
Mesajul tău a fost trist și amar,
Mă ascund în umbra plopilor
Ca un ciclop planetar.

Inima pîlpîie, foc nestins,
Vulpe a timpului ce mă îmbată,
Din mare cuprinsul în necuprins
Vis măreț se arată :

Aș vrea să fiu o pasăre, un munte
Tăcut să ascult glas de izvor,
Peste mine să cearnă zăpadă,
Din trup să revărs în ulcior.

O, în acest Apus, destinul
Înhămat la păduri de arțar...
Memoria lumii dilată albastrul
Sideral, sideral, sideral.

Trecînd prin pădurea...

Trecînd prin pădurea lui Circe,
Arcașul mă somă îngîndurat :
Cine ești tu ? zise,
Ai venit cu păcat ?
O, nu spusei, nu !
Eu sunt discipol,
Am coapsă de aur dăruită de zei
Sunt spiritul Păcii, uită-te !
(Ii spusei arcașului)
Armonie, trup revelat,
Cunosc taina Căii Lactee
De care sufletul îmi este legat.
Atunci,
Arcașul deveni statuie
Pe care acum o privesc.
(Trupul, mîinile, sufletul,
În armonie sfîrșesc.)

Sub aripa

Lui Virgil Carianopol – în memoriam

Sub aripa vulturului,
Iedul...
Bate inima lui în lat.
Aripi cufundate în ceruri
Spre ospăț,
Spre nesaț
Salvează-mă ! bunule poet
Strigă iedul
În zările toate.
Inima-mi pleznește
De groaza
Vulturului în singurătate.
Vino
Poete și mă salvează !
Te voi răsplăti
Cu harul divin,
Vulturul acesta e Demon,
În urma lui vin
Apocaliptice lumi...
La auzul acestor octave,
Orfeu
Din fluierul său a cîntat :
Cerul s-a prăvălit peste pietre,
Pietrele-au intrat în păcat.
Vulturul,
Cu aripile frînte
Devorat de furnici,
În pămînt e-ngropat.
Iedule ! Iedule ! Iedule...
Strigă Orfeu
Întristat.

(Poeziile de față fac parte din ciclul : „Poeme pentru Europa")

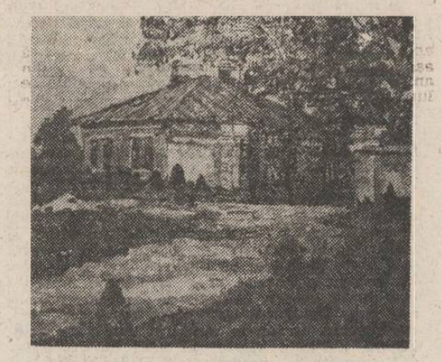

Mihai Nistor : „Peisaj"

Gheorghe Focșa ne dăruiește Oașul

Cultura română nu duce lipsă de oameni care s-au înhămat la carul unor vaste, adesea teribile proiecte totale, pe care le-au dus la bun sfîrșit. Unul din ei este marele etnograf, profesorul Gheorghe Focșa, nume de referință pentru studiul culturii populare din România, fost director al Muzeului Satului timp de mai bine de trei decenii. O pasiune pe care a urmărit-o fidel în vreme a fost cercetarea complexă a acelui arhaic, parfumat și misterios cuib de viață care e Țara Oașului. De prin anii '30, cînd publica în „Sociologie românească" a lui Gusti primele studii despre Oaș, și pînă astăzi, cînd e octogenar dar de o impresionantă robustețe a spiritului, profesorul Focșa a tot străbătut cu pasul „țara" din miazănoapte, poposind la toate porțile ei bătrîne, încercînd să regăsească firele adesea rupte ale istoriei, folclorului, etnografiei, străvechii vieți sociale, ca să le lege într-o revelantă și unitară imagine. A făcut, altfel spus, pe cont propriu, o adevărată expediție de arheologie culturală, întreprindere pe care de regulă o fac largi și complexe echipe de cercetători. Un prim tom voluminos, închinat etnografiei oșene, a apărut acum cîțiva ani sub egida Muzeului Satului. (Din păcate, într-un tiraj care n-a putut să astîmpere foamea celor interesați). Aflăm acum că profesorul a pus punct, în aceste zile, uriașei sale trude de o viață. Încă trei mari tomuri (cu mii de pagini) vor fi predate editurii. E în ele Oașul întreg, cu folclorul, cu civilizația, cu psihologia și viața lui de toate zilele, dezbrăcat de mistere, revelat în lumina tare a unei cercetări cum puține s-au făcut în această țară.

Ne înclinăm în fața dumneavoastră, stimate Gheorghe Focșa, și, tulburați, nu sîntem în stare să vă spunem mai mult decît un singur cuvînt. Unul din cele mai frumoase pe care le dezvăluie, în transparențele ei de luceafăr, limba română : mulțumesc !

Ilie Purcaru

muzică

Tineri compozitori

Concertele-dezbatere ale societății „Muzica" aduc aproape întotdeauna în prim-plan creația compozitorilor de vîrstă tînără. Realizate prin colaborarea între Radioteleviziunea Română, Casa de cultură a sectorului 3 (pe lîngă care ființează societatea „Muzica") și Cenaclul tinerilor compozitori de pe lîngă Uniunea compozitorilor, ele reprezintă în aceeași măsură consecința unor inițiative fericite, unor eforturi organizatorice stăruitoare, în primul rînd, a unor creații de interes categoric.

„Monade", Sonata pentru pian de Marcel Spinei este o lucrare într-o oarecare măsură tributară unei estetici structuraliste. Nimic nou nu se desprinde din axiomele muzicii, interesante fiind totuși coloriturile sonore, timbrale ale secțiunilor alcătuitoare. Aflat aproape de începuturile meseriei, Marcel Spinei face dovada, în primul rînd, a unei înclinări spre forme suficient de ample pentru a presupune obligativitatea construcției. Lucrarea trezește interes și reține atenția prin ceea ce promite. La fel, **Piesă pentru violoncel** de Saviana Diamandi arată o privire întoarsă spre exploatarea semnificațiilor nonconformismului vizavi de un stil muzical, aici, un stil neoromantic. Muzica evoluează treptat, cu mici „impiedicări" în momente ambigui, echivoce, posibile puncte de pornire pentru viitoare eflorescente muzicale exterioare stilistic (și semnificînd prin aceasta) momentelor de reper. O atmosferă impresionistă, într-un sens foarte larg al cuvîntului, descriu lucrările Maiei Ciobanu — **Decoruri pentru clarinet și pian** — și Doinei Nemțeanu-Rotaru — **„Cello sonata"**. Gustul pentru tușa de culoare și pentru contrastul oarecum edulcorat, o anumită vigoare în **„Cello sonata"** Doinei Nemțeanu-Rotaru, calchiate pe o interesantă economie de mijloace, reunesc cele două lucrări ale unor compozitoare ale căror nume deja încep să devină garanții de calitate. În aceeași macrosferă stilistică se integrează și lucrarea lui Carmen Cârneci — **„D'amore", cantilenă pentru oboi solo** — fiind însă mai apropiată de o rationalitate rece, logică a derulării muzicale ; cantilena este aici oarecum străină de legile tradiționale ale cantilenelor (contraste, punct culminant, echilibru), din curgerea ei putîndu-se însă deduce o structurare coerentă care nu prea îi dă expresie, dîndu-i însă sens, în cel intenționat în estetica autoarei. **„Coral-preludiu" pentru doi percuționiști și orgă** de Mihnea Brumariu este o lucrare tributară unei gîndiri repetitive. Fără a face economie de mijloace și fără a se gîndi la neajunsurile lungimilor temporale, Mihnea Brumariu scrie o muzică viguroasă, animată, interesantă. O anumită știință (și plăcere) a formelor lungi se desprinde și aici, ca în muzica lui Marcel Spinei, lui Mihnea Brumariu potrivindu-i-se convenabil ideile exprimate despre colegul său. Cea mai interesantă lucrare a serii a fost **Introducerea în anatomia sunetului II**, de Fred Popovici. Această muzică presupune o ontologie muzicală cu totul nouă, dorind axiomatic o reintoarcere, pe căi noi, fundamentate acustic și fiziologic, la universul sunetului (mai mult sau mai puțin) muzical. Nu e aici locul pentru a insista complet asupra fundamentărilor, rigorii și coerenței acestor pagini. Este suficient dacă spunem că, la audiție, rezultatul este deosebit de interesant, fiind acesta un criteriu mai mult decît suficient pentru sublinierea interesului unei concepții muzicale de grup situîndu-se în cea mai actuală avangardă și promițînd să aibă rolul dinamizator pe care l-au avut, la vremea lor, curente muzicale intrate pe poarta din față a istoriei muzicii. În orice caz, anvergura (și pretențiile) sistemului sînt pe măsură, cuvîntul hotărîtor revenind viitorimii.

Viorel Crețu

Electronice

Nu demult, Luciano Berio observa că deseori producțiile muzicale realizate prin sintetizator, chiar cînd aparțin unor compozitori notorii, reprezintă mai degrabă un conglomerat de efecte sonore „căutate" decît rezultatul unei gîndiri consistente, al unei necesități muzicale. Din fericire, totuși, în cei aproximativ 30 de ani de cînd se practică muzică electronică, au apărut și destule excepții — printre care compozitorul francez **Jean Etienne Marie**, pe care am avut prilejul să-l ascultăm luna aceasta la București într-un portret componistic realizat cu concursul formației **Hyperion**. Nimic ostentativ în programul său dens, format din opt piese fie pentru bandă magnetică, fie pentru bandă și interpret, fie pentru interpreți „în direct". O structură spirituală clasică, asociată cu gustul pentru experiment și noutate, o cultură întinsă (incluzînd matematică, biologie, filosofie, poezie, arte plastice), o experiență profesională vastă ca promotor al muzicii contemporane și de avangardă slujesc componistica autorului francez. Pentru el, procedeele muzicii electronice nu mai constituie demult un miracol în sine, ci un instrument de lucru bine stăpînit. Fiecare piesă dintre cele ascultate este guvernată de o necesitate interioară asumată, iradiind în toate straturile compoziției. Nu avem a face cu niște flash-uri spectaculoase, ci cu un discurs bine articulat, cu niște corpuri muzicale pătrunse de armonia vieții. Impresia este — doar aparent paradoxal — de finisaj minuțios, ca în tablourile vechi, aplicat unei materii sonore de cea mai strictă noutate. În pagini caracteristice, masa detaliată celular, pointilist, în permanentă mișcare se organizează organic într-o perfectă convergență a efectelor, într-o ambianță care este și cosmică și umană — și în timp trecător și în mit. Un univers generos, primitor, unde nelinistea totuși există — de exemplu în sunete ce te pot capta și se pot intensifica pînă undeva la marginile ființei.

Iată cîteva opinii despre muzică ale acestui compozitor (din volumul „Trois discours sur le musical", 1983) : „Intelectul încearcă să evite polisemia și-și structurează cunoașterea pornind de la date univoce, pentru a atinge nivele tot mai abstracte de generalizare — (în muzică) fiecare nivel își păstrează prezența, forța, savoarea"... „Clipa muzicală este o privire aruncată în profunzimile timpului care ne constituie : timpul sinapselor, timpul neuronilor... timpul circuitelor... timpul învățării formelor... distribuite în lumile cu **n** dimensiuni care caracterizează toate ființele, toate operele. Percepția muzicală e o mobilizare a omului în totalitatea sa."

Acest tip de muzică implică dealtfel strategii de educare a auzului — în încercarea de a transcende tiparele tradiționale, de a depăși (dialectic) tirania acestora, pre-judecata. O inocență luminată ne e probabil necesară pentru a contempla aceste oglinzi noi și valabile ale lumii, ale omenescului. Muzica lui Jean Etienne Marie, mult mai mult decît o modă — apare ca manifestare a unor preocupări creatoare caracteristice vremii noastre. Undeva în profunzime, asemenea pagini se racordează, printr-un efort lucid și novator, la esența tradiției europene, vizează pînă la urmă un teritoriu în care toate tradițiile se întîlnesc.

Reușita serii se datorează indiscutabil și tinutei interpreților, membri ai ansamblului Hyperion : Aurelian Octav Popa, Florin Pane, Georgeta și Sorin Scurtu, dirijorul Florin Totan. Prezentarea, ca și alte dăți, Iancu Dumitrescu, susținător pasionat al creației contemporane.

Ioana Ieronim

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Ultimul Voiculescu

Un scriitor cu glorie și operă (cea mai importantă parte din ea) postume, așa ne apare azi Vasile Voiculescu, al cărui destin literar afectat sensibil de biografic, avertizează sentențial asupra condiției artistului. Apariția, în 1964, a volumului „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare"... și în 1966 a povestirilor sale din volumele „Capul de zimbru" și „Ultimul Berevoi", după momentul de uluire, a determinat reconsiderarea întregii opere, relevarea continuității și solidarității motivelor și temelor de-a lungul întregii creații; scoaterea autorului din raftul al doilea și trecerea lui în primul raft al **Bibliotecii Române.** Să dai semne de dincolo, și încă semne care să modifice imaginea de aici, iată un fapt de „magie" literară, în consonanță deplină cu lumea povestirilor voiculesciene !

„Materialul verbal colțuros", de care vorbea Eugen Lovinescu în caracterizarea poemelor lui Voiculescu pînă la volumul „Destin" (1933) sau „metaforismul fals", „vocabularul chinuit", „petrarchismul strident" sesizate de G. Călinescu în culegerea „Urcuș" (1938) dispar miraculos (asceza creației ?) în erotica din „Ultimele sonete" și în metafora rafinată, încorporată epicului, din ultimul Voiculescu, cel din povestiri. Proza voiculesciană evocă o lume străveche, cu aură de legendă, conservată în mit și eres, penetrabilă inițiatului și refuzată profanului, căruia îi rămîne doar tulburarea contemplării misterului. Ceva din măreția extatică din „Creanga de aur" a lui Mihail Sadoveanu, cu a cărui literatură creația lui Voiculescu întreține relații multiple, se regăsește în cele mai bune pagini ale autorului „Iubirii magice". Dar, la nivelul epicului, ceremonialul complex al rostirii sadoveniene este depășit cu grăbire muntenească, povestirea mizînd în general pe succesiunea rapidă de evenimente insolite, într-un scenariu cu ritm trepidant. Altfel spus, povestirile lui Voiculescu, la acest nivel, au o adresabilitate mai largă decît cele sadoveniene. Povestea rămîne și în sine, chiar dacă eliminăm sau ignorăm conotațiile semnificante ale textului. Pricolici, solomonari, omul-urs, omul-lup, lostrițe vrăjite, haiduci și hoți de cai, locuri rele, o figurație de basm în care aventura (confruntarea) pare a deține rolul principal. Sînt însă doar superficiile, dedesubtul cărora așteaptă să le găsești coerența semnificațiile de adîncime. Un prim semnal al lumii de dedesubt (altceva decît ciudățenia afișată a personajelor, care ține de procedeele captării atenției și, uneori, ale deturnării acesteia, deci de strategia narativă) este metafora poetică, inserată în momentele importante ale relatării. Sensibilitatea lirică înnobilează pagina, potențînd sau rezolvînd tensiunea dramatică. Să reamintim finalul la „Pescarul Amin", semnificînd, cum vom vedea, redobîndirea originarului, după ambiguitățile existențialului : „Încordarea îl luă pe sus. Da, duhul obîrșii veșnice cu care se înțelese. Timpul ? Viitorul îndoielnic ? nu le va mai îngădui să-l vicleniască cu taine, să-i ascundă surprinderi. Le va sili să se deschidă într-o clipă minunilor înfăptuirii depline. De altfel, are cheia. E în mîinile lui. Se ridică. O putere liniștită îl poartă ca în vis. Dete ocol de cîteva ori capcanei. Se urcă și stete îndelung întins pe birna din spate. Prubului, socoti, se cobori, își umplu pieptul cu tot văzduhul nopții și se aruncă. Zodiile speriate se stinseră (...) Cele dintîi, apele simțiră și se grămădiră pe el. În jur mișuna peștilor îl privea holbată. Se înăbușea. Ieși, luă o unealtă, își umplu din nou băsicile plăminilor și ale pîntecului și se afundă, în același loc. Dărîmă, sparse, rupse și făcu o gaură în gardul bătut de toată greutatea girlei. Și odată cu povara apelor care năvăli pe spărtură și-i smulse mîinile, îl covîrși șuvoiul de pești zbucniți peste el. Amin nu putu, sau nu mai vroi să aibă timp ? Morunul se ivise amenințător (...) Și alaiul fabulos al peștilor se desfășură triumfal la mijloc cu morunul fantastic înconjurat de cetele genunilor, ducînd la piept pe strănepotul său, pescarul Amin, într-o uriașă apoteoză către nepieritoarea legendă cosmică de unde a purces dintotdeauna, omul". Poeticul și fantasticul final apoteotic limpezesc, s-ar zice, înțelesurile : Amin se întoarce la obîrșii, refăcînd eternul circuit. Doar atît ? De ce însă este numit „triumfal" alaiul către neant ? Reluarea lecturii din perspectiva finalului atrage atenția asupra unei propoziții (în povestirea de tip fantastic nimic nu este întîmplător) ușor de trecut cu vederea : „Din cel mai mare pescar al meleagului, **stăpîn din moși strămoși** peste mai bine de trei sferturi din trupul bălții, cu vadurile, acrșturile și cherhanalele ei, pe Amin **noua rînduială** a dreptății averilor l-a pus paznic al gardurilor Pocoveliștii" (s.n.). Distrugînd gardurile **noii rînduieli**, Amin reface, simbolic, vechea rînduială, integritatea ancestrală a lumii, degradată de istorie. De aceea, alaiul peștilor este triumfal, purtîndu-și apoteotic vechiul stăpîn. Halucinația lui Amin de dinaintea hotărîrii finale este ruptura fantastică în ordinea realului, prin care se coboară în originar. Dacă Amin distruge o interdicție a prezentului (gardurile pentru prins peștii), dobîndind astfel accesul la etern, personajul din „Iubire magică" încalcă din neîncredere pozitivistă un teritoriu magic și trebuie să fie pedepsit. Iubirea pentru Mărgărita (personajul vrea să scrie un nou Faust, superior diavolului, cu o altă Margaretă !) ființă demonică, îl aduce în pragul nebuniei. Echilibrul se reface tot pe cale magică, eroului relevîndu-i-se imaginea simiească a erosului. Intrusul este expulzat din teritoriul magic. Se înțelege că „Iubirea magică", departe de a se mulțumi să relateze jurnalistic fapte neobișnuite, însoțindu-le de „explicații pseudo-științifice" — cum crede Ov. S. Crohmălniceanu în a sa „Literatură română între cele două războaie mondiale" — este o excepțională povestire fantastică perfect construită și motivată, demnă să figureze în orice antologie a prozei fantastice. „Jocurile" fantasticului tulbură în proza lui Vasile Voiculescu, atingînd zonele profunde ale sensibilității umane. Ultimul Voiculescu este primul.

Valentin F. Mihăescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

O toamnă cu amintirea marelui prozator Marin Preda

În această simbătă un „pictor de duminică" : Petru Vintilă

Virgil Teodorescu, Kira Iorgoveanu, Valentin F. Mihăescu și Ion Cristoiu — poezia și critica, la paritate

MAGIA LIRICĂ

Zărit, de la depărtare, în plimbările lui singuratice prin Herăstrăul pustiu, Virgil Teodorescu pare a fi scoborît în lumea pestriță de azi dintr-o arhaică feerie. Acest bărbat, pe care anii nu l-au îndoit, călcînd cu prudență și cu încîntare peste lespezile prelungi, filfîind în vînt o coamă colilie retezată ca și cum ar disciplina trembolența romantică, e un fel de Santa Claus liric, fericit de a cunoaște universul și de a-l așeza spre contemplație sub marile lui lentile colorate. Învestmîntat în modernul veston și în cămașa albă însoțită mereu de cravata prinsă cu ac, în largi pantaloni precipitați în manșetă și acoperind pantofii, el dă celor care îl cunosc sentimentul acut al unui trecător travestiu căci i s-ar fi potrivit mai degrabă o vestimentație somptuoasă și extravagantă, unde pelerina magică, cizmele de antilopă și globul fantast de cristal ar fi fost mult mai nimerite.

Rotondîtatea chipului, unde obrajii sînt vitali și privirea e lărgită de imensii ochi uimiți, se concentrează într-un veșnic surîs secret ca al unui magician în stare a pune pietrele să se miște și rîurile să sece. În locul modernului stilou el ar trebui să poarte în buzunar misterioasa baghetă, în locul ochelarilor de vedere el ar fi trebuit să privească precum shakespearianul Prospero, printr-un ochean. Însă magia practicată de acest adorabil personaj de feerie, picat printre noi din basmele miraculoase unde peria se preface-n păduri, este o magie lirică ; universul se desfășoară prin surîsul tainic al lui Virgil Teodorescu într-o metamorfoză cîntătoare. Poetul, uimit înaintea elementelor și pășind încet, ca și cum ar întreprinde îndelungi explorații într-o lume de vis, pare a viețui în fabuloasa lui închipuire unde fantazia pornită ca dintr-un corn al abundenței a înlocuit realitatea geometrică și austeră.

Al lui Ariel este poezia, Virgil Teodorescu este dintre aceia care se încred definitiv în lirism imaginîndu-și, precum alchimiștii, că prin ocultele combinații toate încep a se mișca, prefăcîndu-se ; acest magnetism, care era al lui Cornelius Agrippa, al lui Paracels, al lui Jean Vier, avea în vedere că universul este în esență omogen și că înfățișările superficiale nu așteaptă decît un semn spre a se lichefia. Esența liricii lui Virgil Teodorescu este, oricît ar părea aceasta de curios, de natura romanticilor germani, poetul are ca și aceia un suflet nocturn, știutor de corespondențele universale, pe care îl slobozește ca să lege între elemente analogii inedite. Insurgența lui nu este mai radicală decît aceea a lui Novalis și decît a lui Tieck, a lui Eminescu la noi, poetul e suprarealist în aceeași măsură în care erau, la ora lor, Macedonski și Minulescu ; ceea ce îl deosebește de aceștia este momentul literar, mai tîrziu, însă esența nu este alta. În ce are mai durabil, poezia cu totul admirabilă a lui Virgil Teodorescu e o prelungire a decadentismului wildeian, făcînd din acea biografie extravagantă — o substanță lirică, sanctificînd așadar grandilocvența existenței decadente. Poetul ar fi putut, ca și Wilde, să-și vopsească părul în culori țipătoare și să-și atîrne la butonieră o garoafă rară, verde, pe care s-o primească într-o cutie specială din Italia ; dar nu a făcut nimic din toate acestea, el a liricizat o asemenea compoziție sufletească, revărsată în operă nu în viață. Ceea ce pare a fi revoluția copernicană a avangardei, este în definitiv poetizarea unei biografii epatante, unde intră mult din dandysm, din boemă și din „clocharc". Înainte de avangarda literară fusese avangarda biografică și pe aceea au desfășurat-o, fără a inventa mult, insurgenții. Acest dandy proletar e la Virgil Teodorescu divinitatea lumii lirice, o zeitate mai puțin închipuită decît aceea a lui Radu Stanca : „Știu să mă îmbrac și mai frumos / Și atunci sînt destul de frumos ca să mă pot / plimba la braț cu o prințesă din occident /.../ Jumătate ca un întreținut jumătate ca un milionar / Jumătate ca un măgar jumătate ca un consul / Și știu să mă parfumez ca fetele oloage / Cînd voi deschide fereastra corpul meu va țîșni fierbinte ca un pin / În ochii voștri va țîșni paradisiacul meu corp / Fericite acelea la care am visat plimbîndu-mă pe sub arini / Fericite și pietrele pe care am călcat / Începînd să-mi împart arșița / Ascultați-mă mă plimb cu voi cît vreți și vă cumpăr gravuri / Și o mie de nimicuri și ceai mirositor / Mă plimb cu voi prin parcuri să adormim guri pe guri / Prin parcuri pe bănci ne întindem oasele / Ne spunem glosele ne întindem oasele / Străbatem prin grădini și dimineața ne va surprinde / Îngălbeniți în armuri într-o tăcere de moarte". Nu poate lipsi de aici stilizarea mondenă, a unui valah Dorian Gray : „Și la capătul livezilor de măslini / Părul blond va fugi în insule ștîncoase / Pentru balul de gală al femeilor brune / Dragostea noastră se va desface peste oraș ca o floră luxuriantă / Și-ți voi putea trimite baldachine purtate de lămpi". Decadentismul era exotist și voia să reveleze ineditul printr-o integralitate a lumii vii (ei sînt primii anti-europeniști care fac din aceasta un program) ; barocul decadent, rămas într-o considerabilă proporție la Virgil Teodorescu, face din materia exotică un termen ezoteric cu universale corespunderi.

Erotica, așa cum se înfățișează aici, nu se desprinde cu mult de acel „fin de siècle". Poetul adoră o bizară femeie unde intra mult din „la princesse lointaine" și din baudelairiana metresă vinovată. Cînd iubește petrarchist (însă, bineînțeles, la temperatura modernă) el invocă fetișist subțioara, linia gîtului ca o șerpuire fierbinte, coapsele delirante, brațele ca niște languste, imaginînd totul, în absența obiectului liric : „Cum dorm pîlniile în valvele scoicilor alături de cearcănele tale / Și în ierbare dorm fulgii murdari ai memoriei tale / Prin care tentativele mele trec și se pierd ca un fîlon de aramă / La cină ne cheamă un clopot surd și ușile se deschid ca într-un transatlantic / Buzele tale sînt la o distanță enormă / Sînt boabe de cafea dintr-o plantație îndepărtată". Erotismul e, la acest Conachi cititor de Baudelaire, absolut extraordinar. El a înfățișat ochii feminini care deschid cu privirea imense păduri tropicale de baobabi, înconjurați de un „plumaj" de corali, trupul întins ca o umbră peste ierburi, ascultînd de flaute și visat de sihaștri, jalea sexuală care înlocuiește prin gesturi aproape absente declarațiile definitive, lumile de velur, făcînd mătăsoasă materia grea, garoafele convulsive, nordul înghețat, arctic, alb.

Însă pretutindeni puterea de sugestie și senzorialitatea materială sînt extraordinare, dezvoltînd datele pe care poezia românească le-a eliberat, odată pentru totdeauna, cu Eminescu, făcînd ca și acela din iubire o stare fericită, mortală, ultimativă : „Să-mi umezesc tutunul / Să-mi învelesc gîtul într-un fum prea subțire / Ca să pot înșela nările tigresei / Să-mi scot din păr aschia din păr de cămilă / Pe care porumbeii sălbatici o duc peste păduri / Și piciorul tău să-l las să putrezească în sîngele meu / pînă cînd urma lui va aprinde pămîntul". Acest sentimentalism fabulos și sălbatic va rămînea în poezia românească atîta vreme cît în vasele sufletești „de cristal" vor pluti, închiși, în efluvii, „curenții marini".

A. Silvestri

Un teatru de precursor

Urmare din pag. 1

„o piesă interesantă" (Valentin Silvestru), „una din lucrările dramatice de cea mai mare soliditate din cîte cunoaște literatura noastră" (Mircea Tomuș), a fost nedrept așadar pînă acum și în ceea ce privește valorificarea în spectacol. Chiar după publicarea în volum (1943) **Demiurgul** n-a intrat în atenția criticilor decît tîrziu cînd poetul Vasile Voiculescu, după o lungă tăcere a tuturor a revenit în actualitate.

Distanța pe care specialiștii scenei au păstrat-o față de acest text (chiar și după dispariția dintre noi a dramaturgului) a fost motivată neconvingător : de pildă, o jenantă asemănare a **Demiurgului** cu piesa **Fizicienii** de Dürrenmatt ; dar această lucrare dramaturgică a scriitorului elvețian a fost scrisă în 1962 ! Și în fond, care ar fi acele asemănări ?

1. La Voiculescu, personajul principal, profesorul Alexandru Mușatin, penultimul descendent al vestitei familii domnitoare, cunoscut în întreaga lume ca un strălucit chirurg și teoretician în fiziologie, se retrage într-un castel strămoșesc și-și amenajează aici un laborator înzestrat modern, angajînd medici specialiști și importînd instrumente de ultimă oră, precum și o întreagă faună din insulele Java și Borneo, în vederea realizării unei fascinante obsesii : corectarea naturii animale a speciilor, recrearea firii. La Dürrenmatt, personajul principal, domnișoara doctor în medicină Mathilde Von Zahnd, „ultimul vlăstar al unei puternice familii autohtone... umanitaristă și psihiatră renumită, care se bucură de o faimă aproape mondială", amenajează într-o vilă a familiei, în afara traficului orașului, sanatoriul particular **Les Cerisiers**, destinat între altele și cercetărilor științifice.

2. În ambele piese acțiunea se petrece în „salonul" principal.

3. În ambele piese personajele sînt spionate cu microfoane.

4. Ambele texte pun problema libertății individului în societate, a răspunderii morale a savanților în fața lumii, a urmărilor pe care le pot avea cercetările științifice.

5. În amîndouă piesele întîlnim personaje alienate mintal.

6. Castelul profesorului Mușatin, ca și vila domnișoarei Mathilde, se dovedește a fi o veritabilă închisoare, cu interdicții specifice. De pildă, Claudius, mîna dreaptă a profesorului Mușatin, cenzurează scrisorile și telegramele tuturor colaboratorilor ; însăși viața afectivă a locuitorilor din castel este controlată ca nu cumva să se ajungă și la „păcate". În plus ? Amîndoi dramaturgii se dovedesc a fi critici neinduplecați ai diferitelor modele de civilizație care degradează ființa umană.

În realitate, deosebirile dintre piesele de teatru **Demiurgul** și **Fizicienii** copleșesc asemănările. Profesorul Mușatin este un personaj cu geniu incontestabil care crede, cu paranoică sinceritate, în revoluția sa științifică. El cheltuiește întreaga avere fabuloasă, rămasă de la înaintași săi ilustri, și-și sacrifică fiul în numele acestui ideal. El „se luptă cu fatalitatea oarbă a cărnii, vrea să îndrepte viețuitoarele nedreptățite de natură", realizează o specie de bufniță care poate vedea și ziua, vipere neveninoase, vrea să ridice o pereche de maimuțe la nivelul afectiv și rațional al omului.

Profesorul Mușatin impune în castelul său o viață „de sfințenie", toți cei din jurul lui sînt obligați să slujească ideii sale de ameliorare a speciilor. În fața celor două maimuțe, pe care el experimentează (în premieră mondială !) apariția sentimentelor de tip uman deci și fenomenul transformării în om, profesorul Mușatin declară : „Acești copii sufletește ai noștri n-au văzut tot timpul decît dragoste. N-au întîmpinat decît devotament, n-au auzit decît îndemnuri bune. Ei sînt martorii unei vieți de adevărată sfințenie pe care o ducem cu toții, cei de aici, pentru ei, sub ochii lor. I-am silit pe toți colaboratorii mei să fie aproape sfinți. Ceea ce nu se petrece în societatea omenească, am realizat aici : o înaltă eugenie. Adam și Eva (așa se numesc cele două maimuțe **n.n.**) sînt acum nobili... Astept, de la perechea noastră, un pui prin care să se transmită mai departe calitățile dobîndite și care să stabilească punctul de plecare al unei rase noi". Claudius, tovarășul de cercetări al profesorului Mușatin, își amînteste de timpul cînd, în Germania, îl cunoscuse pe Demiurg, ale cărui concepții revoluționare, în materie de fiziologie, împărțiseră pe savanți, în două tabere. Claudius, cucerit total de ideile nobilului valah, l-a urmat în țara dintre Dunăre și Carpați.

O dragoste în Cîmpia Română

Urmare din pag. 1

Să mergi în mirиștile de aur ; mări de spice, corăbiile și corăbierii grîului legănîndu-se pe geana orizontului. Să călătorești o zi întreagă, să ajungi la ei și să-i întrebi cine sînt, la ce oră s-au trezit, cînd și-au mai văzut copiii, unde mănîncă la amiază.

Să cunoști această lume, să scrii despre ea, în fiecare an și să nu te simți fericit decît atunci cînd îți scoți pantofii și mergi cu picioarele goale, cît mai e miriștea-miriște ; vin tractoarele, și uneori și mai repede — porumbul se seamănă în miriște, direct.

Deci, să traversezi, singerat, o miriște cu amintirea livrească — ori poate nu ? — că vei găsi mure. N-ai să le găsești. S-au dus și macii. Și atunci, repetînd o copilărie canonică, vei urca într-un vișin rezemînd cu spatele gol coaja lui lăcrimoasă ; vei rupe cu gura, înălțîndu-te după fiecare, ultimele visine stafidite, răcoroase, și vei mirosi, îmbătat, cleiul dulce, plasture vindecător și parfumat.

Te vei speria, sigur, de o minusculă vietate care aterizează luînd drept aeroport umărul tău ușor zgîriat într-o creangă. Vei asculta, ca-ntotdeauna, un om al cîmpiei care-ți va povesti încă o dată, despre lumea aceasta neliniștită, foșnitoare, căutătoare, mișcătoare, și te vei îndrăgosti definitiv. Aici.

Deplasarea spre universal

Urmare din pag. 1

mene. / Horia (...) / duhul tău trăiește încă treaz în munți / și va trăi dîrz cît vor domni peste moți / zbiri crunți / și mișelnici despoți... (...) în pămînt, în piatră,-n văzduh / trăiește pe-aici războinicu-i duh... / potecile toate și-aduc aminte / de mersu-i fierbinte... / implintată sus, în pieptul muntelui, / o stemă roșie : inima lui. / împărătească stemă a Ardealului, / singură, / una, / pe totdeauna...".

Cu Nichita Stănescu poezia patriotică trece de la **duhul** motivului liric la motivul ca **idee**, existînd, cum îi plăcea poetului să spună, și **ideea de duh** (nu numai duhul ideii). Deplasarea gîndirii poetice de la aparențe la esențe, de la explicit la implicit de la descriptiv la sintetic, în abordarea unui simbol patriotic, s-a încheiat. Nichita Stănescu cucerește noi teritorii și teme în lirica sentimentului național : el face dovada că atît non-figurativul, cît și abstractul metaforei pot avea valențe patriotice, în funcție de maniera în care acestea sînt prezentate și reprezentate. Pentru autorul **Elegiilor**, eroul răscoalei din 1784 înseamnă mult mai mult decît portretul și portretizarea acestuia : el este transformat într-un simbol al condiției umane și poetice în general ; cu alte cuvinte, cu cît poezia are un caracter sporit de generalitate și universalitate (pe un motiv istoric dat), cu tot atîta creste încărcătura sa patriotică și națională.

Prin toată opera sa majoră, Nichita Stănescu a făcut proba că raportul național-universal este un raport care se aplică și poeziei cu rezonanțe patriotice. Iată-l pe **Horia**, în viziunea lui Nichita Stănescu, din **Noduri și semne** : „Nu curge din el / ceea ce vrei să curgă din el ! / Nu cade din el / ceea ce vrei să cadă din el. / Nu moare în el / ceea ce vrei să moară în el. / împărate ! // Roata îi rupe carnea / și carnea nu i se mai sfîrșește ! / Roata îi rupe osul / și osul nu i se mai sfîrșește ! / Roata îi rupe sîngele / și sîngele nu i se mai sfîrșește. / împărate ! / / I-am jupuit pielea de pe el / și sub piele i-am găsit tot piele ! / I-am spart ochiul și sub ochi / i-am găsit tot ochi ! / I-am smuls limba / și sub limbă i-am găsit / tot limbă, împărate ! / / I-am tăiat inima / dar sub ea aflăm tot inimă ! / I-am despicat fruntea / dar sub ea aflăm tot frunte ! / I-am frînt șira spinării / dar sub ea aflăm tot șira spinării, împărate ! / / Au început să ni se roadă / de sudoare, trupurile și mîntile, / cum se roade ceasul cel mare / al primăriei, — de timp ! / Ne tocim de moartea lui / care nu-l moare, împărate ! / / Lucrăm la el într-una, lucrarea, — / dar el nici măcar nu se începe ! / El nici măcar nu se începe ! / Măcar nu se începe ! / Nu se începe, / împărate !". Prin acest poem, un motiv patriotic românesc a devenit un motiv universal.

SEMN

Constituirea instanței poetice (I)

Dacă sistemul de semne al poeziei eminesciene a întemeiat acea „langue" națională, devenită reper modelizant pentru întreaga durată de evoluție a formelor poetice românești, în secolul XX vor apărea cinci poeți mari ce vor rescrie eminescianismul. Eminescu **a intemeiat** ideea de poezie națională printr-un salt prea brusc pentru a putea fi asimilat normal de tradiția anterioară și posterioară ; el a sintetizat sau a descoperit, a reluat sau a anticipat aproape toate motivele și direcțiile, aproape toate toposurile și structurile, toate viziunile și sentimentele, astfel că poeții ce-i urmează sînt într-un fel sau altul eminescieni. Se poate spune că are loc **un fenomen permanent de infuzie și transfuzie a eminescianismului în corpusul actual, trecut și viitor al literaturii românești.** Astfel, vom constata un eminescianism oracular la Ántim Ivireanul, un eminescianism filosofic la Dimitrie Cantemir, un eminescianism sociogonic și imnic la Heliade, un eminescianism preromantic la Vasile Cîrlova, un eminescianism paremiologic la Ion Creangă, un eminescianism ideologic la Maiorescu, un antieminescianism la Macedonski, un eminescianism epigonic la Vlahuță, un eminescianism pamfletar la Arghezi, un eminescianism mitic și folcloric la Blaga, un eminescianism germanic la Ion Barbu, un eminescianism bacovian la Bacovia, un eminescianism vizionar la Sadoveanu, un eminescianism elin la Călinescu, un eminescianism adolescent la Nicolae Labiș, un eminescianism elegiac la Nichita Stănescu, un eminescianism viitor la un poet viitor care deși nu s-a născut este deja un poet eminescian.

După Eminescu apar acele cîteva traiecte ale creativității ce vor căpăta valoare modelizantă ; conservatorismul ideologiei eminesciene va fi asimilat fundamental de cultura românească modernă, sondajele vizionare și onirice ale poeziei lui vor marca definitiv evoluția lirismului posteminescian, polemismul gazetăresc și fantasticul prozei vor fi și ele transformate rapid în tradiție. S-a ajuns chiar la situația paradoxală că tot ce nu putea fi înglobat sau integrat unei posibile tradiții eminesciene a fost respins în mod violent ca ceva lipsit de organicitate ; dacă tiparele modelului eminescian apar restrictive față de avangardism, întrucît nu-l anticipează, s-a și constituit o mentalitate dogmatică și autohtonistă ce se opune, aproape în exclusivitate, achizițiilor avangardiste, contestate cu argumente din poezii precum „Epigonii" și „Criticilor mei".

Dar latentele posibilități lirice intersectate doar de geniul eminescian se cereau transformate **în act ;** descifrarea și rescrierea lor propune pentru secolul XX **patru structuri reperabile** (Blaga, Bacovia, Barbu, Arghezi) ce vor polariza cîmpuri de tensiuni semiotice, apte să le transforme în **semnele tutelare** ale poeziei actuale. La aceste patru modele (sisteme) se adaugă al **cincilea** instaurat de sistemul poetic propus de Nichita Stănescu.

Gîndirea poetică modernă, instituită la nivelul unei epistemologii mai generale în operele poeților enumerați, se particularizează în varietatea și diferențierea **metodelor** propuse ; **există astfel metoda poetică bacoviană, metoda poetică blagiană, metoda poetică barbiană, metoda poetică argheziană și metoda poetică stănesciană.** (Ar mai fi de omologat metoda poetică macedonskiană, ce pare să-și adjudece în timp locul ocupat de arghezianism, transformat în influență necatalitică pentru poeții tineri).

Problema esențiată a poeziei din acest secol se conturează în funcție de constituirea și situarea instanței enunțătoare, a eului poetic în relație directă sau indirectă cu obiectul poeziei.

Prin **metoda argheziană** ni se ilustrează dramatica sforțare a eului poetic de a se constitui, sforțare ce rămîne încă în starea de încercare, datorită imposibilității instanței enunțătoare de a se elibera de instanța transcendentă a Discursului. Gestica arghezianâ impune însă o atitudine de mare orgoliu și îndrăzneală, omologabile aproape unei deturnări victorioase a instanței tiranice, dar arghezianismul instituie un discurs al cărui obiect este situat dincolo de text, într-o exterioritate impură.

Nici **metoda expresionistă** introdusă de Blaga nu înseamnă o reală recuperare a eului poetic ; oscilînd între prima ipostază a eului exterior, manifestat ca instanță stihială și interiorizarea eului problematizant din a doua etapă de creație, poetul optează pentru impersonalizarea și reducția anonimă a instanței enunțătoare. Ar fi de discutat în ce măsură eul expresionist înseamnă o achiziție reală pentru poezie ; în fond, nu există decît un simulacru de interiorizare a eului căci expresionismul nu recuperează fibra cea mai profundă a acestuia, ci doar o ipostază mediată a unei entități structurante manifestate în contactul retoric cu un cosmos debordant și abstract. Metoda expresionistă a amplificării eului, pînă la plastica strigătului, conduce la dispersia în supraindividual. Dar prin metoda expresionistă (corectată de blagianism), instanța enunțătoare este afirmată chiar în procesul constituirii tragice prin raporturile ce le instaurează cu o realitate metafizică.

Prin Ion Barbu are loc o mutație anticipatoare ; eul poetic este retras definitiv ca **modul** posibil al discursului fiind substituit cu o instanță **textuală** suverană. Nimic nu este admis dincolo de oglinzile textului și de auto-conștientizarea acestuia. Discursul abolește orice urmă a realului nutrindu-se cu ceea ce s-ar putea numi **realitatea textuală.** Auto-specularitatea, auto-reflexivitatea și auto-referențialitatea sînt singurele operații poetice ce îngăduie procesul de translare textuală, proces ce se manifestă însă, prin figurarea unei corporalități ambigui, decodificabilă în funcție de instanța lectorială, implicată egal în actul scrieturii.

Toate aceste poetici din care derivă, în mod firesc, metodele corespunzătoare, dau prioritate materialului lingvistic ; poezia ce rezultă de aici e un efect al unor tensiuni semnificante. (Poate într-o proporție mai redusă în cazul lui Blaga al cărui „suflet" scapă uneori de sub teroarea metodei expresioniste — mai ales în faza ultimă, cînd însă intensitatea discursului scade.)

Marin Mincu

Mihai Nistor : „Drum de toamnă"

Semnul identității depline

Urmare din pag. 1

Este, sper, de la sine înțeles că nu urmărește nimeni vreo substituire a uneia cu alta sau trasarea vreunui semn de egalitate care să le substituie pe amîndouă, prin nivelare. Identitatea, în acest caz, apare dintr-o raportare firească la aceleași izvoare, la realități trecute și prezente care ne marchează cu legile lor, precum și din împletirea unor țeluri și aspirații comune, alte realități, pe care le pipăim de acum pentru mîine ; dar asta nu exclude nicidecum existența mai multor direcții și modalități diverse de acțiune, ba dimpotrivă, le presupune chiar. Tabloul oferit de recentele Directive asupra viitorului imediat este tocmai din aceste motive complex și variat : „România se va înfățișa la sfîrșitul acestui secol ca o țară socialistă multilateral dezvoltată, atît din punct de vedere al industriei, agriculturii, învățămîntului, științei și culturii, cît și al nivelului general de viață și de civilizație al poporului". Este imaginea pe care ne-o facem cu ochii de azi despre pragul atît de apropiat al anului 2000. Este totodată visul la care trudim de mult, prin înaintașii noștri, și la care vom mai lucra încă, prin urmași, toți locuitorii acestui pămînt, creatori de bunuri materiale și spirituale, într-o deplină identitate de idealuri și voință.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XIV.

GHEORGHE POGAN. Din **Alchimie**: „Sint tinăr ca un os de domn / In care noaptea distilează mișcare. / Un rug de ierburi mă cuprinde-n somn / Și ard uitat pe muntele de sare."

Intreg acest **Haiku**: „Aromată lumină / Incolțind in grădina singelui / Și păsările zburind in somnul dimineții." Apoi **Coletul nr. 14**: „In nopțile in care vintul / se rostogolește in lumina giruitei / ca o piatră de moară / măcinind firișoare de somn, / in nopțile in care liniștea / este o materie vîscoasă / prin care abia clintești / megaliți de ginduri, / in nopțile in care stelele / troznesc de atita ger / rănind pămintul cu cioburi" insă finalul (Nepăsător și timp anahoret / un ciine jigărit latră la lună) iși bate joc de toată munca dv. Dar acum, fiți atent: am reținut cartea de vizită ce ni s-a scuturat pe masă dintre ciclul **Coletelor**, 21, fără vreo trei, și dintre ciclul **Geometria simțurilor**, șapte, opt, poezii.

Și de ce respectăm noi cartea de vizită a dv.? Pentru că avem acolo adresa și telefonul. Și de ce respectăm noi telefonul și adresa dv.? Pentru că am vrea să vă invităm de la Deva la București la Cenaclul Dacia Feniks, unde să vă vedem și să vă auzim cu acele **Colete** — poeme de multă profunzime și coloare. Am vrea să ne fiți **Un nume nou.** Tot pentru același lucru, poate că am veni noi, din redacție și cenaclu, la Deva. Să cercetăm mersul trenurilor și-al tuturor stelelor, și vom decide: prin telefon.

NEGREA I. CONSTANTIN. Violent enunțiative. Reținem doar: „Rostul meu / Nu-i rostul umbrei / Pentrucă / Există totuși / Undeva, / EA." Și acestea din **Omule**: „Ești om. / Iată marea ta bucurie / Bucură-te deci că ești om! Și bucură-te că sint oameni / In jurul tău." Noi ne-am bucurat: faceți-o și dv. Din toată inima.

STENȚEL CARMEN. Din toate, aceste strofe: pentru oarecare gravitate: „Voi trece in trăsuri de iele / Pe mările sihastre / Imi voi juca in och și-n plete / Amăgitoare astre / (...) Dar voi rămine-n veci acolo / Unde nu este moarte, / Să mă cufund și să mă mistui / In infinit și-n noapte"; precum și aceste versuri din **Copie la indigo**: „E liniștea lui Poseidon / A apelor lui, și-a apelor ochilor mei / (...) / E timpul cind libertatea / imi este sclavă, (...) Impotriva faptelor de peste zi..." Și vă spunem noi să fiți fericită și harnică: nu-i puțin ce-am reținut. Mai trimiteți.

ADRIAN I. NAPARIS. Strofe de transcris am găsit și in **Psalmul de tristețe.** Așezăm aici, totuși, acestea rotunjimi de vorbă cu ecou și dulceți: **Axiomă**: „Nu există decit o singură cale: / să fii milos cu durerile tale!"; **Doina lui Vlad Țepeș**: „Domnul frumos și viteaz / N-are lacrimi pe obraz, / Trage in țepile Morții / Bizareriile sorții / Și-are-n slujba Domniei-Sale / Patru puncte cardinale, / Șase diavoli in zăbale / Și doru-mbrăcat in zale." **Falșii poeți**: „Cintă din coarda / arcului de luptă / in loc să tragă la țintă." Deosebim din toate, toate, **Trecerea in neființă a lui Labiș**: „Ochi de lup scinteiau / rotindu-se pe roțile reci. / Era ger / și stelele templului l-au inconjurat / cu lumină de lăncii / „Singe sau lacrimă?" au intrebat / „Singe!" Și l-au impins pe jertfelnicul alb — / ultim sol la Zalmoxis / pentru zidirea cintecului." Și vă mulțumim pentru opțiunea de partea Poștei noastre.

CORNELIA-MIHAELA VASILE. Corespondența privitoare la activitățile Cenaclului nu; insă acest frumos poem in proză, fără explicațiile inutile și fără de exagerările stricătoare: „Mi s-a părut că cineva pierduse o floare pe acel tărim aproape necunoscut (...) O floare plăpindă care imi apărea senină! Nu mai știu, dar cred că eram pe tărmul unei mări colindată de corăbii ușoare. Nici o pală de vint. Culori calme. Se auzea de pretutindeni (...) Un imn de slavă adus vieții. Am incercat să ridic acea floare așezată pe nisipurile aurii ale timpului. Nu a fost nevoie să-mi plec fața. S-a ridicat singură pină la mine, privind cerul cu ochii ei de lumină (...)

— Cine ești? am intrebat-o fără să bănuiesc că (!) aș putea primi un răspuns.

— Sint (...) soarele.

— Dar culoarea ta este atit de neobișnuită...

— Este culoarea dimineții (...)

— Glasul tău imi este cunoscut...

— ...Ai ascultat freamătul codrilor, cintecul holdelor, murmurul apelor...

Mihai Nistor: „Natură statică"

— Cum să fac să ai viață, fără să ostenești niciodată, floare nemaivăzută?

— Lingă tine este o mare. Dar apa ei alunecă amară peste munți de sare. O mare de tăcere. Aleargă spre munții cei vechi ai părinților voștri. (...) In inima lor, sub o stincă, este un izvor neauzit. (...)

Am alergat către piscurile din basm de demult. Am trecut de „A fost odată"... (...) La poarta părinților noștri din milenii (...)

— Cine ești? m-a intrebat o pasăre albastră..."

VASILE CREȚU. In bilețelul de la urma urmelor ziceți: „Vă incredințez citeva din multele mele incercări in „dulcele stil clasic" (...) Aștept deci o apreciere critică pe marginea acestora." Am răspunde ca acela: apoi, dragă, noi nu merem pe margine; noi o luăm pe mijloc. Iată, dar: „Trece ziua foșnitoare / ca o pagină de carte".

Și **Ginduri**: „Se tot perindă ginduri / ca trenuri intr-o gară / Oprind cu scrișnet aspru / (...) Lăsind o amintire / Frenetica și vie. / Pe file de registru / In gara cenușie / Și pleacă mai departe / In huruit de roți". Atit, și răsplătiți fochistul că v-a uitat acolo. Mai departe-i tare greu.

EFTENE DUMITRU. Din lunga cronică rimată **Fierbere in inovații,** aceste crimpeie, de trudă naturală: „In durere adincă de murmur / (...) / Apeducte prin alei mirifice de pronii / Holde cu dovleci din seră in vrejuri aliniate, / cu pepeni albi, in tot felul de araci incrosnați / Mișcă frunzele printre vagoane de cărbuni / (...) Să ne ferim a mesteca pe git tot felul de ierburi (...) Anii bătrineții au nevoie de marșuri / (...) Un simbure de fasole desfăcut din păstaie / Pe aracul verde tot mai sus răsare / Inr-o primăvară cu mugurii in pîrgă! (...) Altfel cunoști roata istoriei prin aceste poeme. / Omul muncește cu tot felul de probleme." Noi ne mulțumim cu atita. Dv. cum credeți.

TUDOSE VALENTIN. In scrisoarea de acreditarea celor zece poezii, de mină, ziceți: „sper că veți vedea in aceste versuri măcar străduințe, care, prin natural lor, ar putea scuti de termenii ironiei." Vă răspundem: ironia noastră-i o tristețe mare, la cine prea dorește cu ce n-are. Dar vă mai spunem: am oprit pentru **Antologia Poștei** poeziile: **Anotimp, Interludiu, Cronica vieții Margaretei, Fabian, Dincolo de casele de stuf, Baladă de toamnă,** și patru fragmente din **Revers.** Și mai zicem: pregătiți-vă, in toamnă, de-o venire la Cenaclul Dacia Feniks. Dați un semn de adresă și de bună veste.

CAMELIA PRICOP: Bunicii mei, in această situație: „Bunicii mei au fost de profesie / țărani / (...) / au arat și-au semănat pămintul, / Au cules roadele / și-au semănat in cartea vieții / cu plugurile, / au cintat și au plins / cind a fost nevoie". **Am visat**: „Am visat că eram țărm / că aveam trupul de nisip / fierbinte și fin, / că cei mici construiau din mine castel, / că vintul mă-mprăștia incoace și-ncolo / că soarele mă poleia cu soarele lui... / Am visat că eram țărm / și că-n apropierea mea / ancorau corăbiile zburătoare". **Vacanță**: „In sală pilpiie focul, / sint in vacanță, și lenevesc in patul bunicii / și mănînc prăjitură cu nucă și stafide / și privesc la soarele firav cum / incearcă să topească / țurțurii de gheață / ce stau de strajă / la streașina casei"; **Va fi toamnă**: „Va fi toamnă / și-n amurgul colorat / noi vom asculta / dangătul clopotelor inimilor noastre / și vom privi / zbaterea frunzelor". **Nepămînteana**: „Aripile mi se colorau / din ce in ce mai frumos / m-am prefăcut in fluture / și-am zburat / peste grădini inflorite / și tu m-ai văzut / și-ai inceput să m-alergi / și m-ai prins / m-ai strins in pumn, / și-apoi m-ai aruncat in iarbă, / cu aripile rupte"; **Vis**: „Se făcea că mergeam / pe marginea unei ape, / pe lingă o pădure, / că vintu-mi flutura pletele, / că păsările zburau / din creangă-n creangă / și soarele strălucea, / și cineva-mi șoptea cu glas melodios numele"; **Dacă**: „Dacă tot ai plecat Acolo / puteai să-mi trimiți măcar o rază / dar tu mi-ai spus / că Acolo nu este soare si cer / și păsări / și că nu... / și c-ai vrea să te-ntorci / dar tu dar nu ai pe unde / căci toate drumurile / sint inchise / și-atunci nu-ți mai rămine / decit să te scufunzi iar in somn / și să aștepți". Și iată-vă tipărită cu șapte poezii, fir-ar intr-un ceas bun! Să fi bătut toba mare, n-am cutezat: aceste notații nu-s incă poezia ce-o rivnim dar poezii le credem: nu pe cuvint, ci pe atmosferă... Pe această pajiște, nu puneți cortul, mergem mai sus, să ni se taie respirația!

GHEORGHE POGAN

Coletul nr. 1

Lacrimă de lacrimă,
rană de nisip,
trup de verde singerare,
Odihnească in pace
coletele cu păpădii!

Coletul nr. 2

Crabul iși premerge picioarele
El este
menhir pedepsit cu mișcarea,
El este,
El sint
primitivă libelulă
trecătoare pentru nisip
in lunecarea-i odihnitoare.

Coletul nr. 3

Spiriduși de iarbă
somnul greu rostogolesc
peste-mi trupul de pămint,
peste trupu-mi de pămint.
Fumegă parfumuri exilate
In chilie de corole,
păsări luminind cu rouă
mă tot cintă și descintă
de mai sint și nu mai sint.

Coletul nr. 4

Să aștepți pină apare
in aburul verde al grădinii
umbra umbrei;
Să privești pină răsare
lumina suavă
din fotografiile in care suflă vintul;
Să asculți pină adoarme
auzul in timpanele frunzelor;
Să gindești pină se intoarce
scrisul in propria-i urmă
și o pornești singur prin lume
ca un plug.

Coletul nr. 8

Am demontat mecanismul
articulație cu articulație
idee cu idee căutind
rațiunea care ține
sprijinit in aerul caselor
statura nemișcată
a unui șifonier cu oglindă.
In amalgamul pintecului său
sentimentele
se rinduiesc — colete de cimpii ninse
cu oboseală.

Coletul nr. 10

„N-am mai făcut demult
un concediu departe de aragaz,
să mă distrez, adorată să fiu,
farmecul iubirii să mă ducă
zile intregi la nimic să visez.
Să plutesc, mai fluture ca un fluture,
in aerul tare al munților,
departe de mirosul sarmalelor
și de ceara sfintă a maionezelor.
S-au dus iubirile spontane
și trainice ca o piramidă!"
((Astfel zise mititica))
și iubirile s-au dus intr-adevăr
ca o lamă spintecind orizontul.

Cu un ac și cu ață
un vultur stingher
coase acum la loc bucățile de cer.

REMUS VALERIU GIORGIONI. Cele trei Nichitiene se păstrează: incepe să nu mai fie loc la Antologie. Poate vom găsi o coloană aparte.

NICOLAE ELENA ANDREI: Elegie tirzie: „Am căutat altarul de piatră / L-am aflat insingerat / Și lanțurile smulse; / avusese loc o incăierare / am căutat in adincuri / dar nimfele nu văzuseză nimic / a fost obosite in noaptea aceea / stringea ceva la piept Pandora / lăcrimind tinjea după flacăra ta / te-am căutat printre oameni / niciunul nu auzise de tine / focul in vetrele lor ardea vesel / și-am ințeles că plecaseși de mult / ți-am scris atunci pe boltă / cu singe sacru de vultur: / vino printre noi Prometeu / operația pe ficat / nu mai e o problemă"; **Elegia cailor**: „Caii mei sint tot mai triști / v-am mai mințit adesea despre ei / cind spațiile nu le mai ajung / se-mbată și impușcă zei / trag gloanțe oarbe in destin / li se impușcă umbra pe la spate / se ineacă-n riul de sudoare / ce spală miinile curate / se pălmuiesc in somn și-njură / dorm cu ferestrele deschise / nebănuind că li se fură / mereu din rația de vise / pe chipul lor un cearcăn greu / se desenează tot mai clar / le-am interzis plimbările pe zi / și-am dat oglinzile cu var / suspicioși nu-și spun nimic / trăiesc murind cite puțin / in cercul lor de boli secrete / se joacă de-a paharul plin / tot mai triști sint caii mei / inchiși in hamul lor de plumb / gloanțele oarbe nu le mai ajung / și-i plictisesc trucajele cu zei". **Elegie despre Mancha**: „Incepe jocul prietene Sancho / morile de vint putrezesc / dinspre uitare bate vintul / caii de lemn imbătrinesc / au ruginit și scutul și lancea / dintre toți am rămas numai noi / intr-o zi vom porni către Mancha / și nu vom mai privi inapoi / vom innopta-n același han / in bărbi ne bintuie zăpada / incă mai datorăm un ban / dar nu-i nimic vom vinde spada / vom sta lingă foc la o cană / cu multă lume plini de praf / bieți cerșetori la care soarta / cerșește un autograf / incepe jocul destinul ne cheamă / prietene Sancho povestea-i tirzie / pornim mai departe prin vamă / se face frig prin Mancha pustie"; **Apus la Troia**: „Caii aleargă pe țărmuri departe / simetria vintului este deplină / se inchid porțile la cetate / arde ultimul crimpei de lumină / in golf valul mușcă corăbiile / marea aruncă ultimele acorduri / călătorule ascultă in corturi / cum troznesc barbar săbiile / și du-te departe și fugi / dintre filele acestei cărți / dacă te grăbești mai ajungi / legenda ta o cintă barzii morți / miros de femeie fardată cu scrum / in iatac așteptarea și timpul / privesc in incendiul total cum / o dată cu Troia arde Olimpul / ... ultimul crimpei de lumină / și ard porțile la cetate / simetria vintului este deplină / iar caii aleargă pe țărmuri departe". De mult n-am mai dat de struguri de-un soi de viță atit de sucit, hibrid și miresmat, agurid și dulceag totodată. Ce simbolism, ce tradiționalism? Amalgam și crud vlăstarul; așteptăm să i se decanteze clorofilele, dar nu știu de ce-mi pare bătrinicios. Ce s-o alege la toamnă?!

REVISTA STRĂINĂ

● **O RECENTĂ** expoziție din opera pictorului francez Watteau a prilejuit o serioasă reevaluare a judecății critice și a locului pe care il ocupă „marele Antoine" in istoria artei. Considerat a fi exponentul prin excelență al unei picturi convenționale și superficiale, Watteau este situat astăzi nici mai mult nici mai puțin decit in vecinătatea lui Rembrandt, cum scrie John Russel in numărul din 11—12 august, a.c., al ziarului **International Herald Tribune**, ediția de la Haga (!). Ceea ce, să fim sinceri, nu e de loc puțin! Este ca și cum te-ar compara cineva la Atena cu Platon ca filozof, sau la București cu Eminescu in ceea ce privește poezia. Expoziția Watteau a avut loc la Galeria Națională din Washington, in colaborare cu muzee din Paris și din Berlinul de vest, adică cele mai bogate galerii din lume, in opere ale pictorului francez. A atras atenția indeosebi grafica artistului, portretele de cerșetori, soldați și pelerini, imaginile suferinței umane, atit de neașteptate la un reprezentant al inceputului de secol optsprezece, suta aceea galantă cum i-ar spune Mateiu Caragiale. Iată ce spune in incheiere același John Russell: „Să nu facem nici o greșală: expoziția este dedicată unei mari figuri in arta europeană. Se incheie, așa cum trebuie, cu lucrarea „Anseigne de Gersaint". Aceasta reprezintă plenitudinea, este insăși incarnarea artei lui Watteau, exemplificind marele lui talent portretistic, atenția sa pentru slăbiciunile omenești, modul inegalabil de a reda costumația, sensibilitatea sa pentru arta maeștrilor din vechime, precum și acuitatea percepției golului existențial, a trăsăturilor perisabile și nefirești ale sentimentelor omenești".

● **TRUMAN CAPOTE,** autorul teribilei reconstituiri din **In Cold Blood,** pare că a tratat un subiect de vodevil in cartea sa... Un mare articol din **Sunday Times Magazine** din prima săptămină a lunii septembrie, a.c., **Apariția ucigașilor la intimplare,** sub semnătura lui Philip Jacobson, trece in revistă datele unui fenomen cutremurător. In ultimul deceniu a crescut numărul criminalilor care-și aleg victime necunoscute, de obicei pe drum, pe care le ucid fără nici un motiv aparent. Sint citați indeosebi Ted Bundy din Florida, care are la activul său cel puțin treizeci și șase de crime, iar Henry Lee Lucas, impreună cu un complice, au depășit cifra de două sute de victime. Ceea ce este și mai ingrozitor, de curind, James Huberty a intrat intr-un restaurant din San Diego și a omorit deodată peste douăzeci de oameni pașnici. Sociologii și criminaliștii sint neliniștiți și de datele personale ale ucigașilor deja identificați. Ei nu mai aparțin pegrei și claselor lipsite de educație ale societății. Ted Bundy fusese un strălucit student la drept, un alt monstru cu treisprezece crime la activ era un excepțional inginer dedicat cercetărilor aerospațiale, iar un criminal cu șaisprezece victime fusese apreciat drept bun programator de computere. „Dacă vreți să aflați ceva care să vă albească părul, spune Robert Heck, un inalt funcționar din Departamentul justiției, luați in considerare următoarele: avem motive să credem că cel puțin treizeci și cinci de ucigași in serie, ca Ted Bundy, se află acum in libertate, rătăcind dintr-un loc in altul in căutarea unor victime pe care să le distrugă cit ai bate din palme. Ceva rău, foarte rău, se intimplă ceva care ne scoate pur și simplu din țițini pe cei care infruntăm in prima linie acest fenomen". Este infernul unei lumi fără scop și fără autoritate spirituală!

● **DE CURIND,** marea actriță italiană, Sophia Loren, a implinit cincizeci de ani, virstă pe care o poartă cu grație. Presa internațională a celebrat evenimentul in numeroase articole, evocind pe scurt cariera vedetei, de la tinăra Sofia Scicolone, după numele tatălui, cunoscută de familie sub numele de Lella, debutantă, cu pseudonimul Sophia Lazzaro, pe care l-a schimbat in 1952 in Sophia Loren, la insistențele producătorilor și pe care l-a ridicat pe culmile succesului. Din 1969 s-a dedicat mai ales familiei, apărind destul de rar in filme. Viața personală i-a fost marcată de tot felul de evenimente, intre care o lună de inchisoare pentru evaziune fiscală. Geoffrey Wansell scrie: „In mod tipic pentru ea, această incercare a fost suportată intr-o tăcere demnă". Sophia Loren putea să evite inchisoarea, aflindu-se in străinătate, dar s-a supus condamnării pentru a se intoarce in Italia. Intr-un omagiu pe care il dedică actriței, in revista **Observer**, Anthony Burgess scrie: „Disperările ei au fost intotdeauna contracarate de o ințelepciune pe care numai o copilărie trăită in lipsuri poate să te invețe. Sophia a știut intotdeauna să ceară puțin de la viață".

● **SUB TITLUL Artă și prietenie,** revista **China** consemnează două evenimente artistice care au avut loc recent in unele orașe din R.P. Chineză. Cităm din consemnările revistei: „...in saloanele Galeriei Naționale de Artă din Beijing a avut loc vernisajul expoziției de pictură in ulei privind viața urbană și rurală din Statele Unite ale Americii. Cele cincizeci și unu de lucrări de peisagistică, portrete și pictură de gen expuse in cadrul prezentei expoziții au fost selecționate din colecțiile Muzeului Brooklyn din New York, unul din cele zece muzee mari din S.U.A. Aceste picturi in ulei redau peisajele minunate din satele americane, precum și aspectele urbane din această țară, avind in general ca sursă de inspirație obiceiurile și datinile, viața cotidiană a oamenilor. Picturile reflectă schimbările ce au avut loc in viața urbană și rurală din Statele Unite in perioada cuprinsă intre mijlocul secolului al XIX-lea și mijlocul secolului al XX-lea. Expoziția demonstrează de asemenea dezvoltarea picturii americane in această perioadă". Cea de a doua expoziție este dedicată artizanatului tradițional din India, cuprinzind peste două sute cincizeci de exponate.

● **SUS, ACOLO UNDE AM TRĂIT** este titlul unui volum de povestiri, semnat de Max Schott, in colecția „Illinois Short Fiction Series", publicată la Urbana. Ceea ce a atras atenția recenzenților a fost realismul frust al acestui prozator din vest, cu trăsăturile obișnuite ale stilului bărbătesc din cunoscutele teritorii de epopee. Robert Kiely spune intr-o scurtă cronică: „Povestiri despre oameni care gindesc sau vorbesc despre muncă sint foarte obișnuite. Povestirile despre oameni care muncesc in mod real sint insă puține, mai ales povestirile bune de acest tip. (...) In narațiunile lui Max Schott există o concretețe, un gen de poezie, o autoritate și autenticitate a stilului care dă lecturii lor o adevărată notă de plăcere estetică".

● **O ADEVĂRATĂ** modă a groazei este constituită de predilecția unor case de filme de a imagina rezultatele celui de al treilea război mondial, cum se intimplă și in recenta peliculă „Red Dawn", produsă de regizorul John Milius. Localizat intr-un mic orășel de provincie, filmul pare o proiecție a imprejurărilor din conflicte trecute, ignorind efectele devastatoare ale unui război nuclear. Constituind un protest față de activitatea alarmantă a unor cercuri războinice, asemenea producții, din păcate, adeseori devin o „joacă" de-a moartea, părind a spune că un conflict viitor va fi suportabil, dind chiar o șansă omului de a-și afirma valorile sale morale. Atrăgind atenția asupra acestor pericole, criticii de film se inscriu in același timp printre numeroșii intelectuali lucizi de astăzi, pentru care nimic nu este mai inspăimintător decit spectrul războiului nuclear, ale cărui consecințe nu le poate imagina nici un film, oricit de ingrozitor ar fi el.

Delta e un paradis

Urmare din pag. a 3-a

pasul ci și cu speranță și teamă. Fetița lor, născută la 6 luni și jumătate, a fost crescută la incubator și toate speranțele lor se legau de doctorița Elena Preda, doctoriță despre care ei povestesc acum că a făcut numeroase drumuri (oh, și cit de grele sint drumurile in Deltă!) pentru a acorda copilului nu numai ingrijiri medicale ci și sentimentul de siguranță, inoculindu-i ideea de apartenență la o civilizație a lumii care se exercită peste tot, nu numai in orașe sau in așezările „de pe calea ferată". Plăpindul fir al vieții are nevoie de aceeași dragoste și ocrotire oriunde ar apărea el și ea, doctorița Elena Preda, pe care o ascultasem cu o zi inainte recitind din dramaticele ei incercări poetice la o intilnire scriitoricească, dispărind apoi cu modestie spre lumea care o aștepta, știe toate acestea, și știe că, mai ales, aici este nevoie de mai multă dragoste, de mai multă tandrețe ca un refuz al singurătății.

Pe pontonul de la Crișan, un bătrin — cu o barbă imensă, albă, „aista-i podoaba bărbatului", zice trecindu-și mina prin ea — adincește fantasticul ținutului, adincindu-i misterul, povestind colosala lui aventură care in rezumat s-ar putea spune așa: despre cum a făcut el, Alexandru Ivanov, de-a putut să zboare cu aripi de lebădă pe deasupra Deltei! Și, chiar dacă povestea nu pare a avea un temei real, ea are, totuși, ceva mult mai omenesc (decit principiul strict al credibilității!) și mult mai pur: visul! Nu știu dacă moș Ivanov a auzit de Icar, mai sigur e că nu, dar asta nici nu contează. Rămine constant visul, visul său adincit de mai bine de 70 de ani de cind trăiește in Deltă, atit de frumos și atit de durabil incit a inceput chiar să creadă in el. Și in fond de ce n-ar fi adevărat că el care a trăit atita amar de vreme printre păsări și nu a văzut pămintul decit de pe ape să fi și zburat?! De indată ce-ți poate spune cum se vede pămintul din văzduh și cum plutește o lebădă inseamnă că visul său poate avea și un temei incă necunoscut nouă. Un temei care pare a guverna această lume a Deltei: visul, fantazarea, increderea nețărmurită că viața e frumoasă și e un paradis in care se trăiește greu, dar in care merită cu adevărat să-ți duci existența.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (16)

1

Bunica mea care avea o **hodaie** ingustă creștea in jurul căsuței singuratice șapte ciini obișnuiți fără nici o rasă. Șase erau progeniturile nelegitime ale unei cățele vărgate care semăna cu un tigru dar o chema, paradoxal, Vidra. Nu i-am văzut niciodată pe cei șapte ciini intrind in casă iar bătrina cățea obișnuia, toamna mai ales să prindă iepuri și să ni-i aducă plocon. Îi aducea in gură, morți evident, și după ce-i depunea in fața ușii iși anunța isprava cu un lătrat scurt. Răsplata modestă o primea indrăznind să înainteze cel mult pină in pridvor.

Niciodată in casă!

2

Timp de două luni am urmărit la Sinaia un ciine maidanez care iși ascunsese provizia de oase la rădăcina unui stejar. Săptăminal dezgropa de sub frunzele veștede **rezerva** lui, pentru zile negre și o muta in altă parte. Vrind să văd cum reacționează i-am așezat alături un cap de femur achiziționat de la cantină. In ziua cind și-a dezgropat **rezervele personale** nu s-a atins de osul care, de drept, ii aparținea.

3

Primesc un telefon la două sau trei zile după apariția poveștii cu bișnițarii de ciini. E o voce feminină, sobră și agasantă:

— Alo, tovarășul scriitor?

— Da!

— Să-ți fie rușine!

— De ce, stimată doamnă?

— Păi, cum iți permiți dumneata să mă faci pe mine bișnițară de ciini?

— Vai de mine, zic.

— Dumneata știi cit mă costă pe mine o familie de caniși?

— Nu!

— Și atunci, de ce te apuci să scrii timpeniile alea in care zici că vind ciini ciobănești in loc de caniși?

— Doamnă, zic eu, degeaba vă enervați. Chestia aia pe care am scris-o e pur și simplu o invenție, o fantezie a mea...

— Da!? se miră neincrezătoare cucoana.

— Da! confirm eu.

— Și atunci, de unde știai matale că eu mă coafez „tip sarmale" și că am casă cu curte și crescătorie de ciini?

4

Nu mai știu cine mi-a povestit, sau am citit undeva, intimplarea cu cei doi dulăi ciobănești care au apărut in curtea unui spital de provincie odată cu stăpinul lor, un cioban atacat de urși. Vreme de o săptămină cit ciobanul a stat la reanimare, inconștient, intre viață și moarte, nimeni nu i-a putut clinti din curte pe cei doi dulăi. In dimineața in care stăpinul a fost mutat intr-un salon obișnuit, fiind in afară de orice pericol, au dispărut și ei urmind drumuri știute. De notat că in tot acest răstimp n-au acceptat să mănince nimic, potolindu-și doar setea cu apă de la fintina țișnitoare din mijlocul parcului.

5

Nimic mai trist decit destinul ciinilor polițiști ajunși la **pensie** așteptind mila unui stăpin neutru care să-i țină. Cei mai mulți dintre ei simțind sfirșitul, se ascund și mor in singurătate, prin inaniție.

Mircea Micu

PREMIILE «PANAIT ISTRATI» ACORDATE DE UNIUNEA SCRIITORILOR

POEZIE: Aurel M. Buricea **pentru volumul „Sarea neagră a melancoliei.**

PROZĂ: Corneliu Ifrim **pentru volumul de povestiri „Trufie și umbră"** ● Vasile Rusescu **pentru volumul de povestiri „Moartea fintinii".**

DRAMATURGIE: Ion Bălan **pentru piesa-document „Martor și judecător", reprezentată la Teatrul „Maria Filotti" din Brăila.**

Premiile au fost inminate de președintele juriului, Fănuș Neagu, la Brăila, in sala Teatrului „Maria Filotti", in prezența unui numeros public.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

«Morala» oportunismelor

În materie de morală, oamenii „Europei libere" au o singură idee obsedantă: ei sint „disidenți." Însă ce inseamnă, la o așezare insistentă sub microscop, a fi „disident" care, cu un plan subțire, se opune „comuniștilor"? In majoritatea cazurilor, insemnează a fi un fost dogmatic serios, așa cum „noua dreaptă" (care prenumără foști extremiști de stinga) cultivă intr-o porție considerabilă. Pensionat azi, J. Popper (Emil Câmpeanu) care ajunsese prin anii '60 la „Europa liberă" era fostul „Sebastian Agnazia" de la București (semna și J. Popper dar monografii furate de la profesorii inspăimintați de teroarea lui, pe atunci „roșie"), nume odios al dogmatismului. E adevărat totuși, că in „Revista Fundațiilor Regale" (nr. 3/1945) un J. Popper (oare tot acela ?...) publica o poezie intitulată „Profetul", unde dădea aceste comenzi antipopulare: „In lături! turmă incleiată in noroaie selenare".

George Bălan, trecut și el pe la post, pusese totuși odată și odată la zid orientările moderne considerindu-le „decadente." Vlad Georgescu nu e străin nici el de dogmatisme, prin anii '50 o ducea chiar foarte bine. Cine face, de altfel, o simplă cercetare bibliografică à propos de opera românească a diversioniștilor de azi, din Occident, are mari surprize, totuși previzibile. Cine nu fusese dogmatic, pe vremuri, scria mai recent cu totul altceva decit azi, cind face diversiune. Oportunismul este indiscutabil. Un Vl. Krasnosenski scria prin „Viața Românească" despre „Engels și științele sociale", despre „Sociologia țărănismului", despre „Lenin". George Bălan era de părere prin 1968 că „moartea" nu poate fi o problemă a filosofiei" căci altfel am avea a face cu o viziune primejdioasă.

De „realism și decadență" se ocupa, prin 1965, Horia Bratu care tot pe atunci combătea „moda Kafka"; astăzi se află și el departe. „A scrie pentru patrie" i se părea lui Petru Popescu in 1971, un fapt extraordinar, care il făcea fericit; aceasta, e drept, in 1971, cițiva ani mai tirziu limba română ii va părea „rudimentară" (dar omul va pronunța aceste vorbe la mii de kilometri de România). Despre viața literară românească, in care se simțea implicat pină la moarte, se exprima, in 1968, Ilie Constantin; mai tirziu se va stabili la Paris, despărțindu-se de dragostea lui dintii: „viața literară românească". „Responsabilitatea regizorului" i se părea lui Lucian Giurchescu foarte mare mai ales in planul politic imediat; azi se află și el in străinătate. Cine mai știe azi că George Banu scria in 1971 despre „răspunderea actorului", considerind-o capitală in procesul formativ și in educația politică? Astăzi, la Paris, omul crede că „subversiunea" e preferabilă iar in România am avea a face cu chinuitoare respingeri ale „corporalității"; „idei" de colaborator al foiței „Limite". Miron R. Paraschivescu era ridicat in slăvi de Monica Lovinescu in chip de „opozant": „s-a găsit numai Miron Radu Paraschivescu care sub forma unor insemnări de jurnal intim să-și strige revolta impotriva intoarcerii strigoiului." E adevărat că prin 1944 omul publicase un frumos poem despre mareșalul Stalin iar pe Mircea Eliade il „lichidase" printr-o recenzie nedreaptă.

Un simpatic caz este și Ion Caraion, autor, ne amintim, prin 1971, al unui inaripat articol cu titlul „Momentul culturii naționale". Acum, tot ce e „național" și nu e „disident" i se pare (e drept, de la „Europa liberă") un act de „neo-proletcultism", o probă de gindire „sedentară". Mai sincer decit alții, omul recunoaște, de altfel, că a fost toată viața un oportunist fără principii morale in afara aceluia al plăcerii proprii și al nenumăratelor avantaje, de oriunde ar fi venit ele: „N-am fost nici al unora, nici al altora, nici cu unii nici cu alții, ci doar cu mine și doar eu". Cineva se și intrebase „de ce a tras atitea foloase Caraion de la cei care l-au chinuit"; in afara unei lipse totale de morală ar fi greu, intr-adevăr, să ne explicăm toate acestea.

Acest **carnaval cu oportuniști,** care modifică măștile de la o zi la alta, ar putea continua mult și bine (Virgil Ierunca este iarăși un foarte nostim exemplu de „pluralism" politic) fapt este că nu doar prin biografie s-ar putea ilustra curioasa reprezentare despre morală pe care o cultivă oamenii „Europei libere". In materie de consecvență culturală datele sint cel puțin la fel de spectaculoase. S-a observat cum „direcția" literaturii a fost in grupul verificat, rind pe rind „tradiționalistă", pe linia insă a mistificării tradiției adaptate la avangardă, apoi direct avangardistă și extremistă in gustul „modernismului", formalistă, in fine; anti-dogmatică acum douăzeci de ani „Europa liberă" adoră azi pe toți foștii dogmatici „liberalizați", ajunși printre adepții grupului „verificat"; ideea priorităților literare românești (de care se făcea caz, tot prin „avangardă") a devenit acum o probă de „neo-proletcultism". Capriciile in domeniul ideologiei literare par a nu se mai sfirși, adevărul este că inconsecvența este singura... consecvență a „parizienilor" care grăiesc de la „Europa liberă". Ce s-ar mai putea adăuga, oare, la toate acestea decit și alte exemple, care stau să vină, ca o avalanșă; inutile, totuși, căci nu ar modifica datele generale, care acestea sint. O recenzie la un roman despre Iuda slăvea, in propozițiuni infierbintate, „figura enigmatică a Trădătorului". **„Trădătorul", ca prototip, iată o idee care spune totul.**

Artur Silvestri

CUMPĂNĂ

Stîlp de seară

Obosit sint,
nu mai pot să gindesc,
imi vine să cint
un cintec ceresc
dar să-mi fie gura
plină de pămint.
Obosește gindirea
și incepe cintarea,
obosește gindirea
și incepe cintarea.
Tot pierdut am rămas
dar acum s-a născut
in mine ultimul glas —
acel glas care duce
prin aer de ingeri
corbii după care, iubito,
mai singeri,
acel glas care cheamă
din tine, iubito, infernul
să-ți iasă din pintec
precum pruncul din mamă.
Tu să rămii pură
așa cum erai
cind am urcat atunci
muntele de căldură,
cind in vid galopau
serafice turme de mai.

George Alboiu

Dascăli de cuget românesc

Urmare din pag. I

atit de necesara pace. La orele de literatură ca și la istorie, la chimie ca și la biologie marile lecții, cotidienele lecții nu pot fi decit insemnate de convingerile acestor minunați oameni, avind meseria cea mai frumoasă de sub soare, de a transmite dincolo de formule reci, exacte, de texte și adevăruri, partea nespusă in nici un manual și care inflorește sufletul, mesajul credinței noastre in omenie, puterea noastră ca popor de a crede in durată și nu in efemer, convingerea, cu alte cuvinte, că intemeind oameni, intemeiem la nesfirșit țara.

In acest septembrie, care-mi pare a fi unul de migală și frumusețe, fiecare dintre noi iși amintește că a avut un invățător de neuitat, un domn Trandafir poate, sau un mare profesor. Voci in alto ne răscolesc sufletele. Și din această aducere aminte se constituie omagiul anonim, tăcut, pe care in fiecare inceput de toamnă milioane de oameni il dezvăluie in privirile cu care-și aduc copiii la școală. Și in cele din urmă convingerea — care trebuie, desigur, din cind in cind intărită, dincolo de eventuale indoieli grăbite sau ignorante — că școala este temei, fiindcă ea este cultură, viață spirituală. Către acest ultim adevăr trebuie să mărșăluiască dascălii de cuget românesc astăzi, avind in minte cuvintele lui V. Pirvan care spusese frumos și sentențios că acolo unde nu e viață spirituală, nu e istorie.

m a p a m o n d

CRITICA ŞI CREAŢIA LITERARĂ

Intîmpinat cu incomparabila sa prietenie şi ospitalitate de poetul Adam Pusloici în gara Belgrad, petrec cîteva ore de-a dreptul încîntătoare în metropola iugoslavă după care sînt „expediat", tot cu trenul, în inima Regiunii Autonome Cossovo. După cîteva ore de drum, în cea mai mare parte, pitoresc şi sinuos montan, drum făcut în tovărăşia prozatorului uzbek Hudaiberdi Toctabajev, un bărbat ce degajă multă robusteţe bonomă, sosesc, seara, în frumosul şi impozantul oraş Pristina, capitala Regiunii Autonome Cossovo. A doua zi, de dimineaţă, constat însă că punctul final al călătoriei este altul ; anume, mica şi odihnitoarea localitate montană Brezoviţa, unde se vor desfăşura lucrările colocviului axat pe tema : Critica literară şi creaţia literară. Drept urmare, gazdele noastre ne îmbarcă în automobilele lor, şi, după alte cîteva ore, ajungem, în sfîrşit, la destinaţie. Pe scurt spus, date fiind foarte plăcutele şi instructivele zile petrecute la Brezoviţa, cred că e firesc a se vorbi de un spirit de ospitalitate tipic cossovean, a cărei cea mai distinctă trăsătură mi se pare a fi politeţea mînăr şi afectuoasă. Colocviul, avînd în centrul atenţiei o temă unanim recunoscută prin acuta ei actualitate precum aceea a raportului dintre critică şi creaţia literară, a fost, realmente, interesant şi pasionant. Intervenţiile, precedate de referatele introductive susţinute de criticul Ali Aliu şi poetul Radoslav Zlatanovici, ambii din Cossuvo, au fost, de asemenea, vii şi, nu o dată, polemice chiar. Conduse însă cu fin tact şi cu discreţă suplеţe de Ibrahim Kadriu, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Regiunea Autonomă Cossovo, în cele din urmă lucrările colocviului s-au impus prin revelatoarea lor coerenţă problematică. Iată, în continuare, şi textul intervenţiei la discuţii a subscrisului :

Cînd punem în discuţie raportul dintre critică şi creaţia literară, e necesar, înainte de toate, să nu pierdem din atenţie următorul fapt : statutul ontologic comun specific celor două domenii. Adevărul axiologic de necontestat este că ceea ce noi considerăm a fi disciplina numită critică de artă în genere şi critică literară în special, în fond, exprimă, la nivelul unei forme de manifestare relativ autonomă, sieşi suficientă, una din dimensiunile fundamental originare ale instinctului de creaţie : spiritul critic. Trebuie deci să precizăm că, în chip conştient sau nu, orice formă de creaţie autentică este consecinţa declanşării acestui spirit critic, în afara căruia vocaţia artistică, talentul nu sînt de conceput. Ideea, simplă dar esenţială, este aceea că, fiind un dat fundamental al cunoaşterii artistice, spiritul critic implicit, este un dat al actului de creaţie.

După asemenea succinte consideraţii introductive, firesc, se pune această întrebare : de vreme ce spiritul critic constituie o dimensiune intrinsec proprie actului de creaţie, cu alte cuvinte, de vreme ce cu respectivul spirit critic este înzestrat şi creatorul literar propriu-zis — poetul, prozatorul, dramaturgul etc. —, de ce mai este nevoie să existe o disciplină de sine stătătoare — critica literară —, practicată de indivizi umani anume specializaţi pentru asta ? Mai mult, chiar, o asemenea întrebare pare cu atît mai îndreptăţită cu cît există suficiente exemple de mari creatori literari — cazul unor Baudelaire, T.S. Eliot, Paul Valéry, iar dintre români aş cita pe Eminescu, Blaga şi Philippide — care, totodată, sînt şi străluciţi critici literari. În aparenţă întrebarea din urmă e strict retorică, pentru că, vrînd-nevrînd, fie, cum se spune uneori şi ca un rău necesar, critica literară **există** pur şi simplu. Cu toate acestea, întrebarea trebuie neapărat formulată ori de cîte ori luăm în discuţie raportul dintre critică şi creaţia literară ; dacă nu sîntem pe deplin edificaţi asupra temeiurilor ei, riscăm în chip aproape sigur să nu avem un punct de vedere absolut clar în legătură cu acest raport. Şi pentru ca silogismul subtextual în virtutea căruia sînt concepute prezentele notaţii să acţioneze potrivit cu logica lui firească, îmi îngădui mai întîi să fac unele scurte consideraţii privitoare la critica creatorilor literari. S-a reţinut, fără îndoială, că numele mai înainte amintite de creatori ce se impun şi prin ipostaza de critici străluciţi aparţin unor foarte mari poeţi. Situaţia nu este cu totul întîmplătoare. Aici se află originea celei mai definitorii trăsături a criticii practicate de ei ; anume, este vorba de ceea ce s-ar putea numi **revelatoarea şi fascinanta subiectivitate** declanşată de inconfundabilul lor eu creator, sub auspiciile căreia se constituie demersul lor critic. În esenţă, cuvîntul de ordine îl are pledoaria **pro domo**, oricît de complexe şi de extinse ar fi atît zonele de investigaţie cît şi problematica abordată. În această însuşire originară rezidă caracterul **fatal limitat** al criticii beletristilor : ceea ce, departe de a-i micşora importanţa, dimpotrivă, i-o sporeşte în mod considerabil, dar într-un sens special. Avem astfel şansa nesperată de a putea cunoaşte mai direct, în ordine spirituală şi estetică, cîmpul gravitaţional în raport cu care se constituie o personalitate creatoare sau alta şi reperele asociativ-disociative faţă de care se structurează însăşi opera literară. Să ne gîndim, astfel, la sursele simbolismului baudelairean, la sursele conceptualismului exacerbat, în cazul lui Valéry sau la originile panteismului mitic în cazul lui Blaga. În ultimă instanţă, activitatea

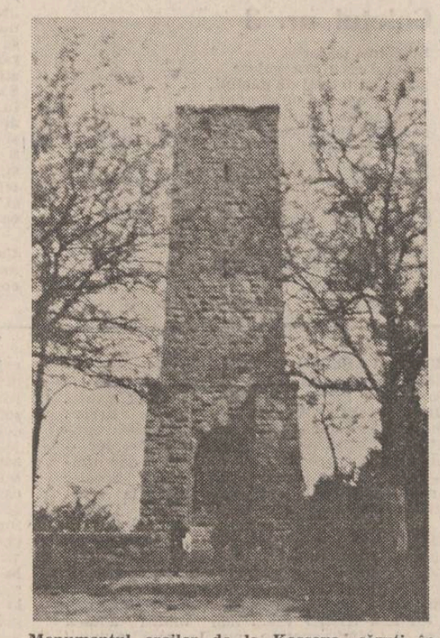

Monumentul eroilor de la Kossovo, căzuţi în bătălia cu armatele turceşti din anul 1389.

SIMPOZION INTERNAŢIONAL LA BREZOVIŢA R.S.F. IUGOSLAVIA

critică a „beletriaţilor" poartă atît de puternic pecetea revelatoarei lor subiectivităţi creatoare încît ea **se integrează de la sine**, cu drepturi egale, în structurile estetice generale ale creaţiei lor artistice.

Şi-acum, o altă întrebare : este oare întru-totul compatibil un asemenea tip de critică cu dezideratele axiologice impuse de criteriul judecăţii de valoare, ideal vorbind, cu finalitate obiectivă ? Este apt un asemenea tip de critică să propună scări de valoare atotcuprinzătoare, atît în sens sincronic (contemporaneitatea), cît şi în sens diacronic (istoria literară) ? Evident, răspunsul nu poate fi decît negativ. În mod paradoxal, creatorul literar este (sau ar trebui să fie !) cel dintîi care resimte cu maximă acuitate necesitatea ca opera lui să fie altfel evaluată şi ierarhizată. Mai mult decît atît : el resimte nevoia la fel de acută ca o asemenea operaţie să fie întreprinsă **de altcineva**, adică de un individ uman care nu face parte, exclusiv, din tagma sa. Intră deci în competiţie — şi în ceea ce îl priveşte — devoranta nevoie de obiectivitate critică. Or, la drept vorbind, de la cine poate el aştepta o asemenea obiectivitate critică decît de la cititorul şi interpretul cel mai avizat al operei sale care nu este altul decît criticul literar ? Şi cu aceasta am ajuns în punctul în care ne îngăduim a formula cîteva raţionamente. Criticul literar nu este, nici mai mult dar nici mai puţin, decît expresia monadică a acestui cititor privilegiat, prin cultura, gustul, sensibilitatea, luciditatea şi onestitatea sa ; altfel spus, prin potenţialul său talent critic. Astfel stînd lucrurile, pentru creatorul literar autentic existenţa actului critic şi a exponentului acestui act, circuitul literar, constituie **o necesitate imanentă** ; în caz contrar, adică de eludare a acestei necesităţi, e semn sigur de insuficienţă autocritică, de complex de inferioritate, de infirmitate morală şi intelectuală. Pe de altă parte, fiind, cum spuneam, nici mai mult dar nici mai puţin, decît cititorul de excepţie capabil a sublima actul de lectură în judecată de valoare sistematizată, criticul este dator să se elibereze de cîteva păcate, aşa-zicînd, mortale pentru actul său : vanitatea de a se considera deţinătorul unei autorităţi infailibile ; de unde izvorăsc un alt şir de vanităţi : că el **ştie mai bine** ce este şi cum se scrie o operă literară, că el **are întotdeauna dreptate**, că el **poate**, după bunu-i plac, afirma sau infirma talente, că cititorul său şi al operelor interpretate de el merge orbeşte pe mîna lui ; ca să nu mai vorbim de neiertatul păcat de a confunda cîmpul profesiei lui cu acela al lamentabilului joc de culise ce se instituie, din nefericire, mai peste tot şi oricînd, în viaţa literară la zi.

În încheiere, vă rog să îmi îngăduiţi să evoc aici un exemplu cu valoare de simbol, referitor la raportul dintre creaţia literară şi critica literară. Mă gîndesc la exemplul propus de cel mai important poet român de după cel de-al doilea război mondial. Mulţi dintre dumneavoastră îl-au şi numit, probabil : **Nichita Stănescu.** Trebuie să ştiţi că acest extraordinar poet, în scurta lui carieră, puţin peste două decenii, s-a manifestat şi ca un original critic. Cele două cărţi de critică publicate de el — **Cartea de recitire** şi **Respirări** — stau mărturie neîndoielnică. Ambele, prin chiar titlul lor, dezvăluie cu mare pregnanţă genul de critică practicat de Nichita Stănescu. **Cartea de recitire** vrea să însemneze — şi este ! — o suită de **lecturi poetice** pe care autorul, cu veneraţie şi pasiune, le consacră unor mari înaintaşi ai săi, începînd cu literatura Evului Mediu Românesc (unii cronicari moldoveni), continuînd cu Renaşterea românească (Dimitrie Cantemir), cu epoca modern-clasică (Eminescu, Anton Pann şi alţii) şi încheind cu aceea de apogeu dintre cele două războaie (Arghezi, Blaga, Bacovia). Fără excepţie, această suită de **recitiri** (la noi **cartea de citire** este cartea din care copilul, în primii ani de şcoală, învaţă să scrie şi să citească în limba maternă) sînt tot atîtea oglinzi în care eul creator al lui Nichita Stănescu se oglindeşte, tulburător, luînd cunoştinţă de „fiinţa" lui arhetipală, mitică. Deci, nici vorbă de vanitatea de a clasifica şi ierarhiza, adică de a da certificate de talent ori de genialitate. În **Respirări**, la fel, Nichita Stănescu scrie despre poezia românească de azi şi despre exponenţii săi, în acelaşi spirit de **superbă subiectivitate afectivă şi intelectuală.** Şi acum, vanitatea de a se substitui criticii de profesie absentează cu desăvîrşire. În chip revelator, cele două cărţi explică în totul însuşi raportul operei literare a lui Nichita Stănescu cu critica literară. Despre el, personalitate fascinantă, şi despre opera lui poetică, de o originalitate inconfundabilă şi de o măreţie tulburătoare, s-a scris şi se scrie extrem de mult şi în toate chipurile : de la tomurile exultant-admirative pînă la cele violent contestatare. Curios este însă că aproape nu se ştie nimic despre felul în care a reacţionat poetul într-un caz sau altul. Ce pot doar să vă spun este faptul că deşi am scris despre opera lui Nichita Stănescu de mai multe ori, în ce mă priveşte, relaţiile mele cu el au fost, neabătut, acelea dintre doi oameni ce s-au cunoscut şi s-au împrietenit încă de pe băncile Facultăţii de filologie a Universităţii din Bucureşti, unde am fost colegi de grupă studenţească timp de cinci ani. În esenţă, însă, raporturile noastre n-au suferit nici o modificare cît de cît semnificativă în cei doar 25 de ani cîţi i-au fost daţi genialului poet să-şi pună la cale nemurirea.

Nicolae Ciobanu

«Zilele culturii româneşti în U.R.S.S.»

În atmosfera acestui frumos început de toamnă, în cadrul programului **Zilelor culturii româneşti în U.R.S.S.**, în 20 de oraşe din ţara vecină, între care Moscova, Kiev, Tbilisi, Baku, Riga, Taşkent s-au desfăşurat numeroase, variate manifestări culturale, care au prilejuit o şi mai bună cunoaştere şi preţuire între oamenii de artă din cele două ţări. Bogata suită de manifestări a ilustrat cu mijloace diverse cele patru strălucite decenii de cultură românească, a căror aniversare am sărbătorit-o de curînd. Relaţiile dintre cele două ţări şi popoare au cunoscut, cu acest prilej, o nouă şi elocventă expresie prin contactul direct dintre oamenii de cultură, artişti, regizori, maeştri şi interpreţi de balet, artişti plastici şi scriitori, precum şi dintre aceştia şi marele public.

În amplul evantai de manifestări se înscrie memorabila seară de poezie românească desfăşurată în una din sălile Bibliotecii pentru literatură străină. În prezenţa unui public numeros şi avizat, s-au citit traduceri în limba rusă şi prezentări privitoare la literatura română, precum şi poezii din creaţia lui Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu ş.a. O altă frumoasă manifestare, care s-a bucurat de un mare succes, a fost oferită de colectivul Operei române, care a prezentat la Moscova, în celebra sală a Teatrului Mare, chiar în seara deschiderii programului, **Zilele culturii româneşti,** un impresionant spectacol cu opera **Oedip,** urmat de un altul cu **Nunta lui Figaro,** şi de un spectacol cu balet care s-a bucurat de unanima preţuire a publicului.

În cadrul spectacolului de gală, arta muzicală românească a oferit publicului moscovit un prilej de admiraţie prin **Rapsodia întîia** de George Enescu, ale cărei acorduri au răsunat în aceeaşi mare sală. Acestor evenimente artistice li se adaugă şi alte manifestări muzicale, apreciate de un public receptiv şi competent, ca cele două seri de audiţii şi concertul de muzică românească interpretată de muzicieni sovietici.

Au participat, la manifestările culturii româneşti, artişti de operă de prestigiu, ca Nicolae Herlea, Elena Cernei, Valentin Teodorian şi actori ca Dina Cocea, Florin Piersic, Silviu Stănculescu. La Moscova s-a organizat, în cadrul aceluiaşi program, şi o gală de filme care a reprezentat succesele şi direcţiile cinematografiei româneşti.

În seria manifestărilor culturale de la Moscova se înscrie şi Expoziţia **România socialistă — 40 de ani de glorioase înfăptuiri** în ale cărei standuri au fost expuse lucrările preşedintelui României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi ale tovarăşei Elena Ceauşescu.

De asemenea, la Casa centrală a artiştilor plastici din Moscova a fost prezentată Expoziţia „Pictura românească contemporană", iar la Casa arhitecţilor s-a deschis o altă expoziţie semnificativă, sub genericul **40 de ani de arhitectură românească.**

Varietatea şi calitatea excepţională a manifestărilor — concerte, spectacole, expoziţii, întîlniri ale oamenilor de cultură, vizionări de filme etc. — au prilejuit publicului şi oamenilor de artă contactul cu marile valori ale culturii române, relevînd înaltul ei umanism, autentica sa originalitate şi generozitatea mesajului conţinut în valorile culturale ale poporului nostru, prezente prin opere şi interpreţi, cu un prilej sărbătoresc, în capitala şi în marile oraşe ale Uniunii Sovietice.

Florina Păsat

Manifestări consacrate României în R.P. Ungară

La Budapesta au avut loc o serie de manifestări culturale româneşti, dedicate celei de-a 40-a aniversări a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă. Între acestea, la loc de frunte, s-a aflat expoziţia de fotografii „România : 1944—1984 ; 40 de ani de glorioase înfăptuiri". Au fost, de asemenea, vernisate expoziţia de pictură românească contemporană şi expoziţia — cu vînzare — a discului românesc.

Vorbind cu ocazia deschiderii expoziţiei „Pictura românească contemporană", renumitul istoric şi critic de artă maghiar Aradi Nora, a evidenţiat valoarea deosebită şi reprezentativă pentru pictura românească a creaţiilor prezentate, precum şi realizările şi tendinţele pozitive care caracterizează dezvoltarea picturii româneşti în anii construcţiei socialiste.

Între manifestările amintite, un rol deosebit au avut concertele orchestrei de cameră a Filarmonicii George Enescu, din Bucureşti, sub bagheta dirijorului Mircea Cristescu. În cadrul programului, susţinut — între altele — la Sala de concerte a Academiei ungare de muzică — au fost prezentate creaţii muzicale ale compozitorilor George Enescu, Ciprian Porumbescu, Tiberiu Olah, Sigismund Toduţă, Britten, Franz Liszt, Brahms, Chopin, Bartok Bela, Constantin Silvestri, Debussy, Alexandru Paşcanu, Teleman şi Sabin Păuţa. Şi-au dat concursul soliştii : Cristina Angelescu (vioară), Viorel Baciu (tenor), Aurelian Octav Popa (clarinet), Niculina Mirea (soprană), Iancu Văduva (trompetă), Elena Gaja (mezzosoprană), Ilinca Dumitrescu şi Iosif Ion Pruner (pian), precum şi Ion Ivan Roncea (harfă).

Concertele s-au bucurat de un deosebit succes.

Manifestările culturale complexe româneşti au inclus, de asemenea, „Zilele filmului românesc", acţiune inaugurată prin prezentarea filmului „Să mori rănit din dragoste de viaţă", precum şi seri culturale cum a fost seara literară organizată sub egida scriitorilor din R.P. Ungară. În acest cadru, Miklos Hubay, preşedintele Uniunii, a evidenţiat însemnătatea actului revoluţionar din August 1944 şi stima cu care poporul ungar cinsteşte acest eveniment, subliniind bunele relaţii de prietenie şi colaborare existente între popoarele noastre.

Din partea ţării noastre, la manifestări a participat o delegaţie condusă de George Ciucu, adjunct al ministrului educaţiei şi învăţămîntului.

★

Tot la Budapesta a fost inaugurată cea de-a VI-a ediţie a „Expoziţiei internaţionale de sculptură mică". Sculptura românească este reprezentată de patru artişti tineri — Cristian Breazu, Dinu Cimpeanu, Elena Hariga şi Adrian Popovici, care expun lucrări de înaltă ţinută artistică.

● **UN SUCCES** de mare prestigiu cunoaşte expoziţia pictorului român Corneliu Baba, deschisă în aceste zile la Frankfurt pe Oder, în cadrul „Zilelor culturii româneşti". Ziarele au consemnat evenimentul şi i-au acordat un spaţiu de onoare, cu excursuri numeroase asupra universului coloristic şi a temelor predilecte. Iată ce scrie Klaus Hammer în **Sonntag** : „Realismul este considerat de artistul român drept un domeniu neepuizat, care poate fi permanent valorificat de fiecare generaţie de artişti. Pictura este pentru el o stăpînă severă căreia îi este înrobit. Privind tablourile sale atît de desăvîrşite, aproape nimeni nu bănuieşte drama luptei artistului cu sine în faţa pînzei. După părerea sa, „experienţa unui artist nu se încheie niciodată". Criticul evidenţiază preocuparea lui Corneliu Baba pentru o expresivitate de tip clasic, avînd în acelaşi timp o sensibilitate foarte acută pentru problematica omului modern, pentru tensiunile conştiinţei sale frămîntate.

● **CU PRILEJUL** centenarului naşterii marelui romancier şi om de stat Romulo Gallegos, editura Academiei Naţionale de istorie a Venezuelei a publicat lucrarea hispanistului român Paul Alexandru Georgescu, dedicată operei sale literare. Este vorba de o apariţie prestigioasă, într-o serie academică de cea mai bună ţinută ştiinţifică, purtînd egida unei instituţii cu autoritate de prim rang pe continentul sud-american. De asemenea, în suplimentul său literar din 29 iulie, cunoscutul cotidian „El Universal", unul dintre cele mai importante ziare de limbă spaniolă din lume, reproduce un fragment din lucrarea profesorului român, în timp ce mai multe publicaţii literare au recenzat cartea în mod elogios, subliniind caracterul foarte nou al metodelor de investigaţie folosite de Paul Alexandru Georgescu, unul dintre cei mai respectaţi hispanişti de astăzi.

● **PIESA** lui Victor Eftimiu, **Prometeu înlănţuit,** cunoaşte un succes eclatant pe scena Teatrului Popular din Tirana. Dramaturgul român s-a bucurat întotdeauna de un frumos ecou peste hotare, fiind cunoscut încă de la începutul secolului, îndeosebi în cercurile literare franceze şi germane. Versiunea albaneză a lucrării sale, semnată de Dionis Bubani, a fost montată la Tirana de către Pirro Mani, fiind interpretată de cîţiva actori foarte cunoscuţi ai teatrului albanez de astăzi. Spectacolul este realizat într-o notă de sobrietate degajată, cu acel suflu de uşor relativism balcanic atît de caracteristic operei lui Victor Eftimiu, textului său plin de calităţi scenice. Este interesant de notat de asemenea că nimic nu este mai firesc spiritului de subtilitate şi umor din piesele neuitatului dramaturg decît o interpretare lipsită de crispări şi de simboluri absconse.

ROBERT ROJDESTVENSKI

Lucrurile

Lui M. Tarasov

Sînt iar acasă,
acasă.
Aşa-i şi necesar.
Nimic nu mă apasă.
N-am grabă.

Nu tresar.

Sînt lucrurile mele.
De vreau pot să le-alint.
Şi preţ să pun pe ele.
Şi locul să li-l schimb.
Cu firea-mi,
disperata,
ce-i bun le tot aduc...
Dar iată,
luna-i gata,
şi-n casă-i
balamuc !
Cît s-au schimbat la faţă !
(Priveşte –
n-am minţit !)
Sînt mic,
sînt o paiaţă.
Iar ele
s-au mărit.
Imense,
revoltate,
urlînd
cum
n-au urlat, –
în gît îţi sar
turbate,
ca riul
revărsat
Sub aburii,
involţii,
într-un efort
bizar,
grăbit
şi-arată colţii
o masă de stejar.
Cresc
şi lovesc ca fiara,
păstrînd
tăcerea-n tot,
şi-i ca şi cum
afară,
din cameră
mă scot !
S-ajung pînă la masă
de pat mă-mpleticesc !...
Şi iar
o şterg de-acasă.
de casă
să tînjesc.

În româneşte de Passionaria Stoicescu şi Mihaela Moraru

REPERE

Gîndirea medievală (II)

Cufundarea în oceanul speculativ al acestei antologii, supraintitulată **Între Antichitate şi Renaştere,** este o operaţie plină de folos, atît pentru majestatea gîndirii pe care o sugerează textele, cît şi pentru acuitatea „metodei" şi varietatea formelor intelectuale. Nefiind aici locul să intrăm în profunzimea dezbaterilor teoretice, ne vom mărgini la o „critică" a ediţiei, mai ales că sperăm într-o ameliorare, în vederea unui alt tiraj. Astfel, credem că era potrivită o mai exactă indicare a surselor folosite şi a versiunilor după care s-au tradus fragmentele, precum şi a versiunilor româneşti anterioare. S-a lucrat totuşi mult la noi în acest domeniu (de fapt, aproape simultan cu antologia lui Octavian Nistor, a apărut o **Patrologie** de cea mai bună ţinută ştiinţifică, o introducere în domeniu, datorată lui Ioan G. Coman, iar traduceri şi comentarii adîncite au publicat în ultimii ani D. Stăniloae şi Constantin Daniel, acesta din urmă avînd în **Scripta Aramaica** un capitol despre cabală mai complet decît cel folosit de Octavian Nistor din surse străine). În cele mai numeroase cazuri nu ni se indică nici măcar titlul cărţii de unde s-a extras pasajul tradus, încît este greu să verificăm acurateţea interpretării, iar uneori împrejurarea sugerează faptul că s-au folosit antologii, ceea ce ar fi de tot regretabil. În ziua de azi, chiar şi o carte pentru marele public trebuie să aibă o minimă rigoare. O să dăm un singur exemplu. Lucrarea cea mai importantă a lui Origen, **De Principiis,** este păstrată numai în prelucrarea discutabilă a lui Rufin, numită oarecum prin abuz o „traducere" a originalului grecesc (Peri Arhon). Cîteva cuvinte despre soarta unui asemenea text controversat erau indicate, mai ales că ele implică locul gînditorului respectiv în contextul ideologic al epocii. Problemele de hermeneutică, asemănătoare cu cele din fragmentul tradus de Octavian Nistor, au provocat mai tîrziu replica lui Maxim Mărturisitorul şi o întreagă discuţie asupra sensului istoric şi alegoric al scripturilor. Rufin a vrut să cureţe textul lui Peri Arhon de erori şi „interpolări", de fapt l-a simplificat şi chiar falsificat, ceea ce trebuia arătat cititorului, sau măcar indicat locul unde poate găsi o dezbatere mai amplă a controverselor care au dus la condamnarea lui Origen. Nici nu trebuia mers prea departe, la nu ştiu ce comentarii străine, avem de pildă în româneşte o traducere a Tratatului **Ambigua,** al lui Maxim, în versiunea unuia din marii gînditori ai lumii de azi, cu o penetrantă interpretare a problemelor ridicate de doctrina origenistă.

Contribuţiile româneşti nu sînt menţionate nici în cazul lui Pseudo-Dionisie Areopagitul, dar extrasele din opera lui sînt de o mare frumuseţe, cum se dovedeşte şi acest scurt pasaj despre natura binelui şi a răului : „Cauza tuturor bunurilor este una. Dacă răul este contrar binelui, cauzele sale sînt multiple, dar ceea ce produce răul nu sînt nici raţiunile, nici facultăţile, ci neputinţa, slăbiciunea, amestecul lipsit de armonie al unor lucruri eterogene. Ceea ce este rău nu cunoaşte nici repaosul, nici perpetuitatea unei aceleiaşi stări, este infinit, indefinit şi rătăceşte printre alte lucruri, ele însele îndefinite. Trebuie să spunem că binele este totodată începutul şi scopul tuturor lucrurilor, inclusiv al celor rele. Orice acţiune, fie că este bună, fie că este contrară binelui, se făptuieşte în vederea acestuia, căci chiar pe cele ce i se opun le înfăptuim în vederea binelui (căci nimeni nu înfăptuieşte vreo acţiune tintind răul). Aşadar, răul nu are nici o substanţă aparentă, căci el nu se naşte dintr-o tendinţă spre sine însuşi, ci dintr-o tendinţă spre bine". Tulburătoare meditaţie asupra răului „indeterminat" (care este, deci, ca să ne exprimăm în termeni literari, un fel de „impresionism") şi asupra scopului comun al binelui şi răului, diferenţa izvorînd din lipsa de substanţă a celui din urmă, de unde vine apoi haosul problematic şi de acţiune al energiilor sufleteşti şi intelectuale. Definiţiile lui Pseudo-Dionisie Areopagitul au o mare forţă : „A acţiona rău înseamnă deci a păşi alături de calea cea bună, a fi contra adevăratei sale intenţii, contra naturii, cauzei, începutului, scopului, definiţiei, voinţei, în fine contra substanţei însăşi. Aşadar răul este privaţiune, lipsă, slăbiciune, disproporţie, eroare, nebunie, fără frumuseţe, fără viaţă, fără minte, fără raţiune, fără finalitate, fără stabilitate, este lipsit de cauză, nedefinit, steril, inert, fără putere, debil, dezordonat, neasemănător, infinit, obscur, lipsit de esenţă, neproducînd prin el însuşi existenţă nicăieri şi în nici un fel". Am dat un eşantion de stil patristic, cum nu se găseşte în nici un alt tip de literatură !

Între Antichitate şi Renaştere. Gîndirea Evului Mediu este, aşa cum am mai spus, o iniţiativă demnă de toată lauda. Această antologie de texte poate fi îmbunătăţită în amănunt, şi n-ar strica uneori consultarea de către editură a mai multor specialişti, îndeosebi pentru acurateţea informaţiilor şi familiarizarea cititorului şi chiar a autorului cu anumite aspecte de istorie culturală. Marele poet Jehuda Halevy este tratat aproape pejorativ într-o introducere, iar citarea incorectă a titlului său, **Kuzari** (la O.N. apare **Charari**) dovedeşte o ignorare totală a problemei, khazarii nefiind străini de o mare speranţă în Evul Mediu. Discutabile sînt şi unele referinţe scholastice, dar numai dorinţa noastră de mai bine ne face să atragem atenţia asupra lor. Cartea reprezintă, oricum, un adevărat eveniment editorial.

Aurel-Dragoş Munteanu

● **UNUL** dintre gînditorii apreciaţi ai contemporaneităţii este A.J. Ayer, timp de peste douăzeci de ani profesor de logică la Universitatea Oxford. Cu prilejul apariţiei unei noi cărţi, **Mai mult din viaţa mea,** Norman Moss îi dedică un portret, încercînd să surprindă caracterul viu al unei cariere în care austeritatea stilului şi precizia terminologică a studiilor filozofice este echilibrată de o experienţă pasională şi plină de fantezie. A. J. Ayer spune : „Dacă te ocupi cu filozofia, îmi pare că este important să fii exact şi lucid în scris, să eviţi ornamentele. Dar nu văd nici un motiv de ce ar fi nevoie să transferi toate acestea în toate celelalte aspecte ale vieţii, de ce n-ar trebui să ai emoţii ca toată lumea, să le exprimi şi să te bucuri de tot felul de lucruri". Ayer consideră că filozofia se ocupă acum mai mult cu teoria limbajului şi cu semantica, aspecte asupra cărora nu s-a oprit prea mult în decursul vieţii sale de pînă acum. Contribuţiile sale se referă mai ales la pozitivismul logic, oarecum depăşit în timpul din urmă, după propria sa apreciere. Volumul de memorii, **Mai mult din viaţa mea,** se referă la perioada 1946—1963, fiind al doilea dintr-o serie care va continua.

SPORT

Pe Dunăre la vale

Scriu aceste rînduri pe vaporul care mă poartă de la Brăila în Deltă. Dunărea, covîrşită de soarele ca o cupolă de biserică, se leagănă scump în ape repezi. Păsări albastre plutesc în plopi îngălbeniţi de plumb şi de piatră. E secetă, oamenii pindesc o umbră de nor în stare să spele lutul alb, apa morţilor, pîcla şi Munţii Măcinului plini de tristeţe şi numai arareori de oile nesigure pe picioarele lor. Satele trăiesc sub o apăsare de fum, focuri mici ca hrănite cu ovăz sălbatic şi iarba porcului, ard pe lîngă sălcii despicate cîndva de trăsnet, luminînd cimitire tătărăşti, vechi cît timpul, şi la fel de pătrunse de mister ca şi drumul acesta ce curge spre Asia. Prin ghioluri pescarii aruncă vintire încercîndu-şi norocul, lişiţe grase vîslesc spre vînători înfometaţi, miroase a pastramă nouă, a gutui (îţi face impresia că Dunărea chiar curge printre policandre de gutui), pe dealuri respiră a cîntec de teasc viile, stoluri de graur pescuiesc mireasmă de afuzaii, ciulinii uscaţi sparg nemernicie şi o împrăştie în patru zări, căsuţe de lemn învelite cu stuf adună la streaşină struguri negrii, salvii roşii, dalii multicolore, sălcii aromate şi nespus de multe crăiţe. E o toamnă s-o bei cu bărdaca şi s-o muşti de bucile obrajilor. Ştiu că satele se numesc Peceneaga, Slaba Cercheză, Jijila, Luncaviţa, Niculiţel etc., noaptea, vîntul scutură nuci şi mere pe uliţele lor, măceşile dau tîrcoale cu boabe de sînge iar ştinele cu boabe de argint, picurate din clopotele oilor. În zare se argintează turnurile mănăstirii Cocoş pe care de ani mulţi îmi propun s-o vizitez şi nu mai ajung acolo, pentru că mereu trebuie să scriu un articol despre altceva. Pe vapor lumea-i liniştită şi frumoasă ca trandafirii de baltă, şi roşii şi galbeni, ce ne pindesc la fiecare umbră de val. Lîngă mine un copil duce într-un coş de nuiele un pui de nagîţ cu piciorul rupt. L-a cules din malul Brăilei şi speră să-l vindece în satul lui din Deltă şi să-l înapoieze lumilor mirifice. Iar pe o bancă de lemn, care imită laviţele de lîngă izvoarele din munţi, o femeie tînără cu cei mai frumoşi ochi albaştri pe care i-am văzut vreodată, purtînd brăţări de aur şi la mîini şi la picioare, întinde cînd şi cînd o vergea de alun spre cei şase iepuri de casă îngrămădiţi într-un paner de papură, deasupra unui snop de lucernă. Patru dintre ei rontăie cu poftă o buruiană dulce şi amară, ceilalţi doi stau şi se uită smeriţi la un lungan blond care vinde cercei, inele, verighete, (bineînţeles toate de alamă) covrigi şi — dovadă că toate marile fluvii ne vor năuci în veci — trestii subţiri îndopate cu miere de albină, cinci lei firul. Negustoria nu prea dă roade şi atunci lunganul începe să zgîrie atmosfera cu un cîntec care ne-a luat piuitul tuturor :

„Băiat tînăr cu maşină
caut babă cu benzină"

Brusc, îmi dau seama că acest cîntec i se potriveşte de minune şi lui Mircea Lucescu după nenorocita întîmplare de la Belfast. Ca să te duci în Irlanda de Nord cu Andone, Rednic, şi Mateuţ, e ca şi cum te-ai duce la vie cu strugurii în batistă. E atîta vraişte la echipa naţională încît am început să cred în crăciunul cu iarbă verde şi în pădurile de abanos din pustiurile Dobrogei.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
38
(1 168)
Sîmbătă
22 septembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

NOBILA MISIUNE A ŞCOLII

Un moment sărbătoresc, tradițional pentru viața școlii românești : președintele țării deschide noul an de învățămînt care cuprinde în ediția din acest an peste un sfert din populația țării. În lumina proporțiilor pe care o reprezintă, această cifră spune totul și nu numai în domeniul respectiv ci și pe planul politicii economice și sociale, al demografiei ca și al moralei înseși ; căci prin copiii și tinerii săi țara privește spre propriul său viitor și se continuă din perspectiva unei permanente moșteniri. A lucra și a investi în inima și conștiința lor neasemuitul sentiment patriotic și al responsabilității, al datoriei de a face totul pentru fericirea și bunăstarea poporului tău, iată în esența sa unul din principiile de fond ale existenței noastre ca țară și ca popor ce se ilustrează în cel mai înalt grad prin însăși dezvoltarea învățămîntului ca și prin tot ce concură la creșterea, formarea și afirmarea tineretului, în consonanță cu dezvoltarea generală a țării, cu cerințele și exigențele tot mai ridicate ale progresului și civilizației.

Semnificația acestui nou început de an școlar stă, istoric, sub emblema celei de a patruzecea aniversări a revoluției sociale și naționale, antifasciste și antiimperialiste, sub semnul apropiatului eveniment care este cel de al XIII-lea Congres al partidului. Între marile bilanțuri ale țării prilejuite de gloriosul său jubileu se înscrie la loc de frunte și învățămîntul. Cum tot astfel, între perspectivele de fond pe care le consacră proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea și orientările pînă în anul două mii, un loc aparte îl ocupă și școala de toate gradele, acest important factor de cultură și civilizație sinonim prin specificul și deschiderea sa cu însăși condiția tinerei generații și deci cu viitorul țării și mai ales cu starea și certitudinea acestui viitor care în plan instructiv-educativ se pregătește acum. De pe băncile școlii și universității de acum, din amfiteatrele și laboratoarele de azi, se trimit semnale către acest viitor și ochii se cuprind de imaginile unei permanențe și sigure deveniri. Învățămîntul a fost și rămîne una din investițiile de cea mai largă și mai cutezătoare cuprindere, o predilecție de natură economică și socială a ultimelor două decenii în spațiul și pe durata cărora, alături de atîtea alte și alte mari și inconfundabile ctitorii, se numără și aceasta a școlii cu toate implicațiile ei în materie de muncă și viață ca și în fizionomia morală și politică a atîtor zeci și zeci de promoții de muncitori, tehnicieni, specialiști de înaltă calificare prezenți pe toate fronturile muncii creatoare. **Putem afirma, fără teama de a greși** — sublinia secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită la Timișoara, cu prilejul deschiderii noului an școlar — **că dacă nu am fi realizat aceste succese importante în învățămînt, dacă nu am fi înfăptuit — aș putea spune — această revoluție în transformarea învățămîntului românesc, nu am fi putut obține nici celelalte realizări în dezvoltarea social-economică a patriei.**

Tocmai pe baza învățămîntului modern, adaugă mai departe tovarășul Nicolae Ceaușescu, **a cercetării, a științei, am putut realiza marile transformări revoluționare din România. Și viitorul dezvoltării patriei noastre, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerea la edificarea comunismului nu se pot baza decît pe un învățămînt modern, pe o înaltă știință și cunoaștere în toate domeniile de activitate.**

Sînt cuvinte, aprecieri și adevăruri emblematice acestea, în sfera lor de interes intră însuși statutul tinerei generații ca importantă forță a progresului social și intră mai ales o doctrină, o concepție umanistă esențială, un spirit nou, revoluționar de ale cărui valențe și pe ale cărui criterii se cuprind și se întemeiază și știința și cultura și munca și viața. Îndemnurile și orientările secretarului general al partidului sînt în acest sens edificatoare, învățămîntul — prin conexiunile lui cu cercetarea, cu producția, cu munca și creația pentru popor și țară — trebuie să aibă ca rezultat un **tineret eroic, gata să facă totul pentru a cuceri cele mai înalte culmi ale progresului, ale tehnicii, ale științei, ale cunoașterii umane în general, pentru a acționa ca revoluționari și a fi gata să facă totul pentru patrie, pentru popor, pentru bunăstarea și fericirea națiunii noastre, pentru independența și suveranitatea României, pentru pace în lume.**

Definit ca ținută și comportament politic, moral și social al generației care învață acum, spiritul revoluționar se regăsește ca modalitate și criteriu de existență la dimensiunea întregii țări. Confirmă aceasta însuși proiectul de Directive ale celui de al XIII-lea Congres, angajarea și hotărîrea cu care se transpun în viață toate obiectivele politicii partidului, toate îndemnurile și orientările secretarului său general, inițiativele și ideile sale transformate în act de conștiință a întregii națiuni.

Luceafărul

„Toamnă" — fotografie de Ion Cucu

TOAMNĂ ROMÂNEASCĂ

Cu mere sînt pline ferestrele țării
Cînd toamna revarsă din palmele ei
O ploaie de aur pe timplele zării,
Și-n iarba iubirii un riu de scintei.

Pe dealuri se-agață fuioare de ceață
Și-mbracă tot cîmpul topite culori
Cînd toamna întoarce semințele viața
Păstrînd amintirea trecutelor flori.

Prin frunze lumina începe s-apună
Cînd sevele verii se șterg din priviri,
Și toamna își lasă condurii sub lună,
Să umble desculță spre alte iubiri.

E-atîta risipă prin fructele grele,
Pe cîmpuri și-n umbra tăcutelor văi,
De parcă te scaldă o mare de stele
Adusă de toamnă pe umerii săi.

Se sparge sărutul sub coaja de nucă,
Pe cioburi de miere coboară din munți
O apă deprinsă cu dorul de ducă,
Și-un tulnic răsună a vreme cu nunți.

În genele zării dau buzna cocorii
Flămînzi de adîncul plăpîndelor nopți,
Și toamna adoarme sub ciutura morii,
Cu tot adevărul din strugurii copți.

George Țărnea

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

BUCUREŞTI — 525

Vocațiile marilor orașe se nutresc din istoria ce le-a legitimat și, din acest punct de vedere, ele sporesc în timp asemenea cercurilor de copac care marchează virstele vegetale. Fiecare virstă adaugă acestor orașe o inedită strălucire și imprimă existenței oamenilor lor sigiliul ei distinct : idealuri noi, aspirații noi, viziuni noi. Personalitatea însăși a orașelor, tocmai datorită acestui fapt, se dezvăluie celor ce o interoghează, treptat, cu discreție, nu întîmplător se zice că omului îi trebuie o viață întreagă pentru a-și cunoaște și înțelege pe deplin orașul, comunitatea în care se integrează și căreia îi subsumează propriile gesturi.

Bucureștii — care în acest septembrie împlinesc 525 de ani de atestare documentară — este un astfel de oraș un oraș care-și refuză înțelesurile adînci unor priviri superficiale. Acest oraș — carte de căpătîi a României și a românilor, ediție princeps de istorie și de spirit, cu file prea grele de fapte și cu începuturi de rînduri marcate cu majuscule arhitectonice — acele splendide monumente vechi și noi care-i fac o inconfundabilă faimă — are, într-adevăr, secrete care scapă ochiului turistic, revelări ce se destăinuie doar celor mistuiți de patima vechimii și a frumosului. Iar această sînt mulți, sînt de fapt toți românii; căci soarele pentru toți românii, de la București răsare. De-a lungul evilor, istoria Bucureștilor s-a confundat din ce în ce mai adînc și mai elocvent cu istoria României întregi și, din această cauză, orașul nu a fost și nu este al unui anume ținut, cu specific restrîns, ci, dimpotrivă, a fost și este un oraș care și-a hrănit și continuă să-și hrănească specificul din dinamica țării întregi, din actele ei și, evident, din pasiunile ei. Și asta nu neapărat în virtutea calității lui de a fi capitală (e capitală a Țării Românești din 1659, iar capitală a României abia din 1862), ci în virtutea unui geniu profund, a unei vocații căreia o formalitate sau alta nu-i pot abate destinul ei și, implicit, nu-i pot converti mărirea proprie de a-și împlini acest destin. Or, vocația majoră a Bucureștilor, ce-i traversează ca un fir de aur fondul de șoimp brocart al istoriei, cu patinate tonuri singerii alături de atîtea luminoase culori, este aceea de a investi în toate gesturile sale pasiune lucidă. Mai mult, dacă prin politică înțelegem un mod de manifestare a pasiunilor societății considerată în ansamblul relațiilor pe care le presupune, vocația Bucureștilor este aceea de a fi un oraș politic, în înțelesul cel mai înalt al cuvîntului.

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 2-a

Generația luptei cu inerția

POEME DE • CEZAR IVĂNESCU ŞI GHEORGHE TOMOZEI

În pagina a 3-a

• În acest număr : • Recurs în procesul lui Horea (III) • de Emil Poenaru • «Ion Creangă» de Nicolae Ciobanu • Semn de Marin Mincu • Rememorări de Mircea Micu • Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri • Cumpănă de G. Alboiu • Sport de Fănuș Neagu

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

Drumurile țării

Întotdeauna, intrarea în toamnă are culoarea și mireasma descoperirii unui orizont al rodului. Drumurile au parfum de fructe și foșnetul mărilor de porumb se încarcă de viziunea unui trecut de aur crud. Gîndul nostru călătorește, de fapt, acum, în bogăția unui an, în împlinirea unui an. Totul se întîmplă aici, acasă, în patria de dor și de cuvînt, în patria de faptă și de visare. Am fost în cîmpia de sud, am trecut prin orașele dăruite industriei, culturii, urbanizării cu un simț al proporțiilor și cu o îndrăzneală a liniilor care fac din ele adevărate cetăți ale României moderne. Am văzut satele păzite de flori și de arbori ca niște nave ancorate în porturile cîmpiei, frumoase și depline în curățenia caselor noi și în sentimentul dăinuirii.

Am umblat către marea cea mare și ochii mei au bătut nodul drum al constructorilor români, de la Dunăre la Mare, drumul de apă — simbol al voinței și puterii de a zidi al unui popor mîndru, aflat în cea mai luminată epocă a istoriei sale.

Călătorii în realitate ori călătorii în gînd, drumurile țării se deschid toate spre viitor. Un viitor palpabil, însemnat de certitudini, un viitor pe care gramatica limbii române îl numește cu o sintagmă de autentică sugestie poetică, viitorul apropiat. Se poate privi în el prin fereastra minții și a inimii, contururile noi au, iată, nume precis prin proiecția înțeleaptă a documentului ce se va afla pe masa de lucru a marelui forum al partidului — Congresul al XIII-lea. Fiecare domeniu, fiecare zonă a existenței noastre se dimensionează la scara viitorului, sub semnul dezvoltării, al progresului, al mereu mai binelui. „Zid de pace și turn de frăție", cum le numea poetul de la începuturi — acestea sînt singurele repere ce pot fixa numele și renumele unei țări pe marea cea mișcătoare a timpului. Și națiunea română, la acest ceas de supremă biruință a vocației sale constructive, cînd în fruntea sa se află bărbatul ales de istorie să-i conducă destinele, dovedește cu strălucire că știe să înalțe zid de pace și turnuri de frăție. Întrebarea cu privire la locul și rostul scriitorului în țara de azi, în lumea de azi nu poate primi decît un singur răspuns. Locul lui nu poate fi decît în hotarele limbii române, rostul lui nu poate fi decît participarea prin scris la devenirea continuă a patriei și a oamenilor ei. A simți și a aduce în opera ta această clipă cînd se hotărăște viitorul, ce poate fi mai important pentru un fiu al limbii române ? !

Nicolae Dan Fruntelată

Un mod de a citi viitorul

Este un mod de a lectura viitorul, ni-l îngăduim în răstimpuri și perioade exacte, cu prilejul marilor evenimente cum sînt Congresele partidului. Cel de al XIII-lea acum, al cincilea în ordinea unui început de epocă și de identificare în cel mai înalt grad cu un nume, adevăr și simbol totodată al unei cărți uriașe, cu mii și milioane de pagini deschise mereu către țară și inima ei. Este, zic, un mod de a lectura viitorul acest nou document care este Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea și, sub cele mai adînci semnificații, este o nouă reprezentare a noastră în raport cu criteriile progresului și civilizației ca și cu propriile noastre cerințe și posibilități. Ne dăm seama că, dovedindu-și pe deplin viabilitatea, economia românească își propune să implice tot mai mult și mai temeinic știința și noile tehnologii, să creeze, să producă și să asimileze noul pentru a conferi o nouă calitate muncii și vieții, factor transformator, predominant în gîndirea și practica de azi. Este un mare examen acesta, un mare test de capacitate dar și o dovadă și un motiv de satisfacție, un adevăr în fond, văzut și înțeles la scara întregii țări : economia noastră poate să-și permită acest lucru azi, dotările și experiența sa îi îngăduie nendoielnic aceasta iar rezultatul are încă din premize forța unei reale certitudini. Și aceasta, se știe, este cu atît mai important cu cît natura economică și socială este uneori mai greu de descifrat decît natura propriu-zisă, miracolele sau legitățile uneia nu propun numaidecît o simetrie în cealaltă, deși un anume unghi între ele, o anume stare de toleranță vie și reciprocă pot fi lesne de observat. Acest mediu, bunăoară, un factor de dispută și uneori de criză în lumea modernă. El conservă în noi nu numai o imagine clară și curată a naturii ci și un simț al măsurii cît se poate de exact. Altfel spus, echilibrul de care se vorbește azi și care este atît de rîvnit pe planetă înseamnă și economie politică și strategie economică pe termen mai lung sau mai scurt. O viziune planetară complexă asupra lumii și mediului său, spun savanții, implică și știința și noile tehnologii, dar la banca de date a existenței va trebui să consemnăm și politica și factorul politic fără de care țări și popoare întregi s-ar dezvolta sinuos, intimplător sau din rutină și fatalmente sub un orizont închis. Ceva din starea de efemeride din natură trece și în acest domeniu al existenței pe care il reprezintă știința și noile tehnologii ; folosite sau nefolosite, ele apar și dispar într-un chip apropape muzeistic. A concepe însă de la bun început și în continuitatea unui larg proces această implicare a științei în munca și viața întregii societăți este actul, cred, la fel de revoluționar ca revoluția însăși și mai cred că în acest punct, sub semnele unui asemenea impact se situează proiectul de Directive ale celui de al XIII-lea Congres, document cu puteri de excepție într-un fel, dacă ne gîndim că prin litera și spiritul lui lecturăm într-o nouă calitate și după noi dimensiuni viitorul și anume după acelea pe care le consacră acum capacitatea economiei românești, forța ei de a crea și implimenta în spații tot mai largi datele științei și tehnicii celei mai avansate. Sau, după atîtea mărturii și avizări serioase în materie, de a proba timpul și mărturia unei noi revoluții tehnico-științifice. Este un mod de a lectura, de a visa cu ochii deschiși viitorul, ni-l îngăduim cu certitudinea pe care s-au clădit și se clădesc propriile noastre realități.

A.I. Zăinescu

HISTORIA INTEGRA

O carte fundamentală despre răscoala lui Horea

Continuitatea — o știm astăzi, mai bine ca oricînd, pe temeiul celor mai noi cercetări ale școlii noastre de istorie — este o trăsătură a istoriei poporului român. Ea nu s-a manifestat numai în neîntrerupta scurgere a vieții românești în vatra Daciei, ci și în constanța unor teme sau preocupări în cultură, literatură și artă.

Interesul pentru Horea și răscoala cea mare pe care el a condus-o în 1784, nu a slăbit de-a lungul celor două secole ce ne despart de ea. La cel dintîi centenar al ei, în 1884, Nicolae Densușianu a dat istoriografiei române una din acele monografii, chemată să facă dată și să pună temelie : **Revoluțiunea lui Horea in Transilvania și Ungaria, 1784—1785.** În următoarea sută de ani ea a constituit lucrarea de referință pentru istorici și nu numai pentru ei (este evident că Liviu Rebreanu a avut pentru al său **Crăișorul Horia** un „ghid" perfect în Nicolae Densușianu).

Încă din anii '30, tînărul, pe atunci, istoric David Prodan — astăzi Nestorul istoriografiei noastre — a reluat studiul răscoalei lui Horea, problemă rămasă apoi statornic în sfera preocupărilor sale, continuitatea interesului dînd pe rînd înnoitoarea **Răscoală a lui Horea în comitatele Turda și Cluj,** care marca în 1938, anul apariției, ceea ce am numi, cu un termen des întrebuințat azi, o „tăietură" — adică o nouă deschidere, un mare pas înainte — istoriografică, pentru a-și găsi incununarea în monumentala **Răscoala lui Horea,** a cărei a doua ediție s-a tipărit în anul bicentenarului acestui mare eveniment al trecutului național.

Oricine a urmărit activitatea științifică a lui D. Prodan și a avut privilegiul de a cunoaște omul, știe că nimeni altul nu și-ar fi putut asuma sarcina de a da o nouă monografie consacrată răscoalei lui Horea. Cunoscător perfect al surselor documentare și narative, interne și externe, ca și al bibliografiei privind răscoala din 1784, D. Prodan este, în același timp, istoricul pentru care profesia — în toată seriozitatea, onestitatea și responsabilitatea ei — trece înaintea a orice și se confundă cu jertfirea a orice sustrage pe cercetător de la ceea ce îi este menirea sa adevărată : creația. Retras între cărți și documente, într-o încăpere de bibliotecă,

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Didactica nuova

O masivă și fundamentală lucrare, **Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici** de George Munteanu a apărut, nu fără a fi anticipată de mai multe studii ale autorului, în 1983.

Cunoscutul eminescolog, autor al unei incitante „introduceri" în opera lui Ion Creangă și al unor studii, articole sau eseuri nu mai puțin referențiale despre Maiorescu, Caragiale și Ioan Slavici, consacră acest capitol al „istoriei literaturii române" celor cinci mari autori ai epocii junimiste : Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale și Ioan Slavici. Este pentagonul de aur al „epocii de aur" din nu numai literatura, ci din cultura românească, în ansamblul ei.

Alături de monografiile dedicate acestor scriitori, cartea mai include o **Introducere**, o prezentare a „Junimii" și o „bibliografie selectivă" — destul de bogată și surprinzător de mult actualizată.

În acest fel — după cum declară autorul într-un **cuvînt înainte** —, se dezvoltă, în alt context, cu altă arhitectură, opinii și capitole din cărțile și studiile anterioare. Dar această carte se deosebește atît de cursul universitar cît și de cărțile și articolele anterioare, desigur, mai limitate ca arie de cuprindere, mai analitice, mai specializate. Spiritul ei tutelar, este, neîndoios, unul incordat sintetic, de eternă actualitate. Precum afirmă, autorul are sentimentul „de a trăi în trecut ca în prezentul nemijlocit", de a trăi, deci, într-un prezent continuu, fără reticența că-l desparte un secol de autorii studiați, dar și fără aerul hagiografic al istoricului literar de profesie, fără chipul prăfuit al documentaristului și cercetătorului de arhivă. Acordînd toate șansele și drepturile ce i se cuvin într-o asemenea lucrare istoricului literar, George Munteanu se revelă însă, ca, de altfel, și în cărțile sale anterioare, dar parcă, într-un fel, mai pregnant, mai degrabă ca un critic și exeget eseistic (fără, desigur, a forța nota și limitele impuse de condiția „didactică" — a cărții sale, ci doar și numai în cadrul ei) prin excelență. Firește, este vorba de o critică adecvată obiectului, specificului acestei lucrări — adică de o critică sintetică, mai puțin aplicată unui aspect sau altul, privind, indeobște, ansamblurile, dar nu lipsită de incisivitate, de percutanța ideii și forța demonstrației. George Munteanu a învățat poate mai bine ca oricine lecția lui G. Călinescu și călinescianismul său se exprimă și se dezvăluie plenar în această „Istorie".

Pe scurt, acest eseu critic, construit într-o istorie, care depășește cadrul strict „didactic", „destinația școlară", pentru că este unul de filosofia culturii (unde se face și o trimitere la cartea lui Martinez Estrada — **Radiografia pampei**), se cuvine subliniat faptul că nivelul critic înalt al lucrării se observa la tot pasul : fie în fraza amplă, „germanică", contorsionată și saturată de informație modernă, fie în stilul interogativ fie în „subiectivismul" declarat (chiar în autocitarea, reluarea și explicitatea justificativă a unor opinii exprimate anterior), fie în numeroasele perspective, „puncte de vedere" afirmate dezinvolt, fie și numai în cele citeva eseuri noi demne de cel mai mare interes, printre care

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

DORINA GRĂSOIU: «„Bătălia" Arghezi»

„Bătălia" **Arghezi**, de Dorina Grăsoiu își propune după cum arată și titlul o reconstituire a „bătăliei" literare in jurul lui Tudor Arghezi și a poeziei lui. Ar fi vorba de istoria receptării unei literaturi controversate, de aventura ei existențială cu alte cuvinte, de-a lungul timpului. Tipul de lucrare e inedit in sine, pentru că in nici un alt caz de scriitor controversat, fie el mare sau mic, nu avem incercări ample de reconstituire a modului in care opera lor a provocat reacții. Interesul cărții Dorinei Grăsoiu este deci și acela al unui pionierat, situație din care decurg avantajele și dezavantajele inițiativei istoriografice. O adevărată istorie a receptării unei opere presupune confruntarea cu toate datele ei. Din păcate fără informații privind numărul și reacția cititorilor, acest tip de reacție rămine dedus sau presupus in funcție de alți indicatori. Practic reconstituirea Dorinei Grăsoiu se limitează la cercetarea reacțiilor scrise privitoare la opera lui Tudor Arghezi, tablou de atitudini și opinii care, chiar dacă incomplet, rămine arătitor pentru instalarea operei argheziene in conștiința cititorului cultivat al literaturii române.

Cariera literară a lui Tudor Arghezi a fost lungă, una dintre cele mai lungi din literatura română, dar care supusă fiind controverselor, contestației, oferă un interes cu totul special temei. S-ar putea vorbi, dincolo de diviziunile folosite de autoare, de citeva etape mari ale evoluției literare argheziene : una dinainte de 1900, alta după 1900, o a treia in perioada interbelică, ultima fiind aceea de după război. Dorina Grăsoiu simplifică datele problemei oprindu-se mai intii asupra **„ecoului inceputurilor"**, care cuprinde reacțiile prime și apoi cele de pină in primul război mondial, după care urmează perioada interbelică, adică **„bătălia Arghezi"**, și după război **Destinul unui clasic in viață**. Cel mai nesigur capitol este primul, adică acolo unde autoarea se deplasa pe un teren fără predecesori și unde nu se lasă condusă de fapte ci de concluzii dinainte stabilite. Cercetarea este deci remorcată de o teză. Altfel spus in loc de a lăsa faptele să vorbească, intre altele faptul că primul critic interesat acut de Arghezi este Ilarie Chendi, cercetătoarea imparte automat critica in tradiționalistă și netradiționalistă, de unde eliminarea din discuție a gestului lui Chendi pentru faptul că autorul este tradiționalist. Aceeași prejudecată o face să atribuie incă din acest capitol o atenție disproporționată lui E. Lovinescu față-n față cu creația argheziană, cind știut lucru este că prima reacție a criticului este negativă, abia după război el devenind un exeget de prim ordin al poetului.

Că ideile moștenite au trecut inaintea cercetării propriu-zise ne-o arată și modul in care este prezentată polemica dusă de E. Lovinescu in jurul lui Galaction cu Arghezi. Cercetătoarea consideră acest conflict ca izvorit din „imponderabile" și nu din principii literare. Dar polemica scoate in evidență tocmai principiile literare diferite : moderne la Arghezi și Galaction și de un aspect mai puțin modern la E. Lovinescu, in discuție fiind modernitatea limbii, a stilului și rolul neologismelor. In sfirșit, „foiletonul din **Flacăra** nu este unul ci trei in seria de **Reviziuri literare** (numerele 44, 45, 46 din 15, 22, 29 **august 1915**) și conține și un reproș adresat lui Delavrancea care sustinuse premierea volumului la Academie. Apoi, in chestiune nu este Teatrul Național ci premiile Academice, etc. Toate acestea arată că in primul capitol faptele sint și necunoscute in intregime autoarei și minuite conform unor scheme preluate de-a gata, care trebuie insă să satisfacă diviziunile maniheice ale literaturii române.

Capitolul **„Bătălia" Arghezi**, care dă și titlul cărții, este cel mai bogat și aici faptele precumpănesc inaintea concluziilor moștenite. Metoda este a prezentării cronologice, ca in teatru unde se respectă ordinea intrării in scenă. Rolurile susținătorilor, ale apologeților, ale adversarilor, ale detractorilor, sint subliniate la timpul lor nu fără tendința de a așeza și aici pe Lovinescu intr-o lumină mai avantajoasă decit o permite corul de gesturi de susținere. Interesantă intr-o bătălie este insă de urmărit contribuția părților angajate, cauza și țelul angajării de o parte și de alta a „baricadei" literare in discuție. Multe din opiniile cele mai pertinente la Arghezi sint produse ca urmare a reacțiilor de vehementă contestare. Linia contestărilor este bine pusă in lumină de autoare și explică in linii mari caracterul de „război" literar pe care-l imbracă receptarea operei lui Arghezi. Sint circumscrise atent reactiile de inadeziune sau contestare semnate de M. Eliade și Eugen Ionescu, dar mai puțin analitic și elocvent campania antiargheziană dusă de N. Iorga. Era aici de făcut o disociere intre contestatia născută din subiectivism literar și aceea născută dintr-un program cultural. Reactia lui N. Iorga nu este numai o reactie de gust, ea este urmarea unei concentii asupra culturii si literaturii și acest lucru se cuvine înțeles, indiferent de formulările folosite. Ne intrebăm chiar dacă tratamentul materiei n-ar fi cistigat prin studierea, după o expunere cronologică generală a receptării operei argheziene, in capitole separate a unor tipuri de receptare. Capitole Lovinescu-Arghezi, Iorga-Arghezi, Barbu-Arghezi, E. Ionescu-Arghezi, N. Davidescu-Arghezi, Adercа-Arghezi ar fi oferit acestei cercetări verticala profunzimii, o mai analitică și comprehensivă preluare a materiei. Cercetătoarea face observația că este aproape imposibil să rupem receptarea operei lui Arghezi, de omul Arghezi, ceea ce se poate aplica și invers : reacțiile la poezia și proza argheziană țin indiscutabil de configurația complexă și specială a celor care scriu despre poet.

Cercetarea intreprinsă de Dorina Grăsoiu scoate la lumină articole mai puțin frecventate din biografia argheziană, dintre care și pe cel al lui M.R. Paraschivescu despre Planeta lui Arghezi (Reporter, 1937) preludiu la viitoarele reactii antiargheziene ale aceluiasi după război. Intrăm cu aceasta in materia capitolului **Destinul unui clasic in viață**, adică in materia bibliografică postbelică plină de surprize in care Tudor Arghezi suportă cea mai vehementă contestare suportată de un poet român, pentru a fi apoi recunoscut și glorificat ca un mare poet. Episodul de cițiva ani al punerii in discuție a poetului și a bunelor lui intenții față de noua orinduire politică și chiar față de literatură este tratat superficial și lacunar de autoarea cărții „Bătălia" Arghezi. După pomenirea incă unui articol antiargheziun de M. R. Paraschivescu, deși acesta a scris mai multe, a unei scrisori semnate de Al. I. Ștefănescu se trece direct la **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei** de Sorin Toma și la ecoul semnat de Ion Vitner la acest articol. In prezentarea acestui pamflet critic și a urmărilor lui, Dorina Grăsoiu face disocierile necesare : reacția lui Sorin Toma nu este aliniată absolvitor altor atacuri impotriva lui Arghezi din trecut, ci considerată ca fapt singular fără precedent ca orientare și urmări. Ultima parte a lucrării enumeră valorificarea la unison a operei argheziene in articole, studii, monografii. Bătălia Arghezi s-a sfirșit.

„Bătălia" Arghezi este o lucrare informată și meritorie, plină de interes cu atit mai mult cu cit este la proportiile ei o premieră. Studierea receptării marilor autori, cu atit mai mult cu cit bibliografia fiecăruia ne oferă și o adevărată antologie a detractărilor, oferă un cimp de actiune vast. **„Bătălia" Arghezi** de Dorina Grăsoiu ridică insă și chestiunea metodei de lucru, a unui mod de a respecta materia, dar a o și invinge introducind-o in configurații rationale. O intrebare este următoarea : dacă n-ar fi fost mai potrivit scopului o simplă bibliografie comentată, secționată conform etapelor și problemelor pe care le conține și ridică. O asemenea metodă subordonează pe cercetător materiei și-l apără de seducțiunea prejudecăților care pot altera cercetarea istoriografică. A doua : dacă această bibliografie comentată nu s-ar cuveni incrucișată cu secțiuni pe verticală privind reacția cite unui singur preopinent : Iorga, Lovinescu, Cioculescu, Călinescu, etc. Cele două solutii decurg din lectura cărtii **„Bătălia" Arghezi**, unde constatăm că suita cronologică are lacune, că alteori nu materia, faptele sint cele ce dictează caracterizările, ci inerțiile de optică. In ansamblu, insă, **„Bătălia" Arghezi** este o noutate și se cere luată ca atare.

M. Ungheanu

DUMITRU BĂLĂEȚ: «Odihna pe prund»

Eseist intrutotul remarcabil, Dumitru Bălăeț e și un poet ingenios in concepție, mai degrabă cerebral decit frenetic, inaintind lent și fără spectaculoase regenerări periodice ; el este un neoclasicist cultural, ajuns la o stabilitate estetică pe deplin notabilă. Cu toate acestea, a descrie lirica lui Dumitru Bălăeț fără a descifra eseistica lui, nu e recomandabil, poetul făcind in creație mult din ceea ce gindește conceptual, bineințeles fără a imbrățișa un de tot sterp lirism eseistic. „Eterna regăsire", care e o colecție de studii admirabilă prin idee, studia „mioritismul" literaturii române de la Neagoe Basarab și pină la moderni. E, in aceasta, un „fond homeric", cum ii zice foarte nimerit eseistul, o substanță cursivă a literaturii române, de unde a putut ieși un clasicism românesc de esență populară. Această „deschidere simbolică" e văzută pretutindeni, in „mielușaua-mumă" a lui Neagoe, in „oile miorii" dosofteiene, in „muntele inorogului" cantemiresc in „relația mumă-fiu" a lui Alecu Russo, in „mioritismul" eminescian și in „nunțile" barbiene. „Presentiment mioritic" avea și Nicolae Labiș, „mitul Mumei" lucrează și asupra lui Ion Gheorghe, „mioritică" e „mireasa" in metafizica lui Cezar Ivănescu. Cine ar căuta aici o eseistică de formule memorabile și făcută ca la alții din virful limbii, n-ar avea ce găsi. Eseistul e un... studios, ticăit citeodată, intotdeauna exact in cultul analitic pe care, se vede treaba, il are. Mai presus de realitatea soluțiilor, care sint totuși verificabile, rămine in „Eterna regăsire" idealitatea conceptiilor, ideea.

Hotărit, Dumitru Bălăeț este un eseist organicist, unul dintre intiii care a dat și o sinteză, văzind organicitatea literaturii prin substratul popular (sugestii de acest fel sint destule și in eseistica, deocamdată risipită, a lui Paul Tutungiu). El dezvolta idei care sint in „arhivele sentimentale" ale lui Paul Anghel, in teza protocronistă a lui Edgar Papu, in eseistica lui Dan Zamfirescu. A propos de folclor și de valorificarea lui cultă, D. Bălăeț e deocamdată solitar.

In definitiv, organicismul era la el de esența complementaristă, gindul critic nu formula, o zice bine D. Bălăeț, „scoaterea in evidență a originalității autorilor" : „frumosul artistic devine mai profund cind aderă consubstanțial la un sistem de idei, principii, norme estetice și morale pe care le incorporează in sine și le dezvoltă". Cheia lui analitică este „imbogățirea" unor date „inițiale". Cit privește mioritismul el ar fi, observă eseistul, o soluție pentru universalitatea culturii naționale.

Această metodă, pe care eseistul o examinase in pozitiv la alții, e in creație și a lui, căci Dumitru Bălăeț a imbrățișat și liric organicismul din teorie. „Odihna pe prund" (Ed. Cartea Românească, 1983) este o astfel de sinteză complementaristă, urmind unei ingenioase colecții de apocrife, unde poetul ii „căuta" pe Trophonius, un trac, inchipuind chiar și niște imnuri ale aceluia ; unul dintre ele e o curată baladă românească (idee a străvechimii folclorului). Trophonius, reformulat imaginar de Dumitru Bălăeț, incheia un imn intr-un chip curat mioritic : „Cum e moartea, nemurirea / să fie la nunta lor / mire adinc cugetător / incheindu-și patimile / implinindu-și datinile".

Din astfel de apocrife, inteligente și... plauzibile, n-a mai rămas in „Odihna pe prund" mai nimic, afară doar de esența organicistă care s-a adincit și mai mult in lirism ; poetul a scoborit in materia ireductibilă și a inteles că a reconstitui o literatură imaginară este o idee fără repetiție. Arheologia poetică rămine, in „Odihnă pe prund", partea cea mai rea, din fericire incidentală. Poetului nu i se potrivește prozodia mecanică, pur tradițională ; ritmul accentuat, antic, neimpiedicat de rimă, ii vine mult mai bine. Cite o probă de lirism ampolos și bolborositor, in gustul grec al lui Pindar, nu spune azi esteticește prea mult. Această „imitatio" e pozitivă cind nu porneste din stratul cultural, reținut pină și in stil, ci din spirit. Spiritualismul ireductibil rămine in lirica lui Dumitru Bălăeț partea cea mai rezistentă. El a cistigat acum un grad considerabil de abstractizare in idee, inchipuind o lume lirică unde reverberează o istorie intinsă pe lungi intervale de timp. Cintind „al cincilea anotimp", acela spiritual, un fel de topos atopos, poetul e un utopist și un abstractionist in concepție. Nu și in stil.

Ingenioasă este aci mitologia „prundului", ințeleasă ca o stratigrafie pe unde lumea de azi comunică adinc cu tradiția. Insă „prundurile" acestei poezii nu se rezumă la simbolistica aluviunilor, ințelese culturalicește. Un „prund" spiritual e și colindul. Un fel de „colind", sustras ruinei vremii, e „cuvintul", prundul cel mai de seamă : „Vine cite un cuvint / Din amintirile limbii vine /.../ Și cintecul lui dulce-amar / Sună, răsună, zile și nopți / Sub velurele cerului / Din alt an, din altă melancolie / Din alte vieți". In fine, poetul s-a oprit și la formele ritualice de continuitate istoristă : „In somnul de argint dintr-un colind / La prag de seară și-n tăcerea mare / Ce-o poartă anii-n trecere pe zare / Copiii altor vremi s-aud venind". E. in „Odihna pe prund", incidența mai multor culturi, poetul a găsit bine imaginea lui canonică. Ceea ce, din nou, nu are nici o importanță in ordine valorică. Sau, cine știe, Bartolomeu Boldei, supărat de caraghiozlicul propriului nume, se răzbună pe lume numind-o (cuvintul cel dintii ?) grotesc. Oricum, Constantin Țoiu acordă in romanul său un loc mult prea mare anecdoticului, profund dăunător unui conținut care se vrea dramatic. Așa cum desele expresii triviale (prescurtate sau nu) detaliile erotice de o transparență... grosieră nu adaugă personajelor nimic altceva caracterologic decit pauperitate intelectuală și mediocritate a gustului. Un mediocru este insuși Boldei, cel care — nu-i așa ? suferă peste poate, dar nu-și refuză, nici in timpul agoniei Klarei, nici imediat după, plăceri de tot soiul și de toate temperamentele: oboreanca Tănțica, florăreasă, focșăneanca Teia, scenografă, nimfomana Alina, adolescentă, și, apoi, graficiană, oricind disponibilă, la mînăstire sau după o intervenție chirurgicală, săsoaica singură și coaptă, care inchiriază camere la Sibiu (doar in trecere, ce-i drept), lugojana Ana, sau nu... nu, nu... Rădița, amanta criticului Petrăchescu, dar și a criticului Vițeleanu, Lelia, prietena Klarei, Virginica, soția lui Petrăchescu, etc. **Homo sum...** a spus nemuritorul Terențiu. Bine, bine, dar Boldei acuză o mare dramă, chiar o tragedie. Să fi incercat Constantin Țoiu un roman al neputinței de a suferi, adică, in fond, al mediocrității ? Nimic rău in asta. Pe această temă s-au scris cărți extraordinare in literatura lumii. Insă Boldei chiar suferă, spune autorul. Psihic, mai ales. Se duce și la doctor, pentru a se elibera de obsesia Klarei. Ședința de hipnoză de la Cimpoieriu ii oferea scriitorului prilejul unei ample desfășurări de „forțe", atit in plan expresiv cit și in cel continutistic. Era momentul, după o suficientă acumulare de fapte și date comportamentale ca prozatorul să adune firele intr-un **nexus**. O face, căci intuiția sa funcționează, dar nu reușește decit o probă de virtuozitate tehnică, fără să atingă straturile profunde ale conștiinței, să-și motiveze astfel personajul, să modeleze o viziune. Și, astfel, romanul continuă inutil, accentuind latura anecdotică și inmulțind episodele excentrice.

Intre atitea personaje fără relief, se disting totuși incă două. Primul, in ordinea intrării in scenă, este Jorj Turga, bătrinul arhitect, **causeur** strălucit, prin care autorul introduce remarcabile pagini de evocare a lumii și atmosferei Bucureștiului interbelic și din timpul războiului. Personajul își face insă „numărul" și dispare din atenția autorului, preocupat excesiv de episodele erotice ale lui Boldei. Păcat. Al doilea personaj este Teia, focșăneanca **la rauca**, „ucenica", femeie voluntară, inteligentă (dar semi-cultivată) și talentată, care-l va lua, oarecum testamentar, „in primire" pe Boldei. Rolul ei, in afara celui de-a tempera (istovi) frenezia erotică a fotografului este de a-l „descoase", de a-i provoca mărturisirile, incercind astfel să-l determine să-și la, in fine, in posesie propria existență :

— „Tu nu pricepi că pentru intiia oară in viața ta ești supus unei probe de care depinde tot restul vieții tale ?" Boldei nu pricepe.

Pină la **Galeria cu viță sălbatică**, opera lui Constantin Țoiu poate fi ignorată. După **Galerie**, ea declină. Fac această observație nici cu plăcere, nici fără plăcere. Constat.

Valentin F. Mihăescu

CONSTANTIN ȚOIU: «Obligado»

Fără proeminență și, in fond, lipsită de valoare, este opera literară a lui Constantin Țoiu de pină in 1975. Pină atunci, scriitorul dăduse un tardiv (și de aceea **parțial** inexplicabil, căci „antecedente" există in bibliografia autorului) roman viciat de proletcultism cu pretext politist **(Moartea in pădure** — 1965) și culegerea de nuvele **Duminica mutilor** (1967), continind literatură „intelectualizantă", exotică, competitivă, poate, atunci, neimportantă la „bursa" valorilor actuale. Eugen Simion, care face o foarte exactă descriere a operei lui Constantin Țoiu in volumul al treilea din **Scriitori români de azi**, parcurge cu eleganță această etapă de creație, pentru a se opri indelung asupra romanului **Galeria cu viță sălbatică** (1975), care lasă să se vadă — conform opiniei criticului — „adevărata dimensiune a talentului său epic". Urmează o analiză foarte atentă a semnificațiilor cărții și a construcției sale complexe, relevindu-se totodată importanța „mizei" și rafinamentul stilistic. Intr-adevăr, **Galeria cu viță sălbatică** reprezintă un moment de virf in creația autorului și in proza noastră contemporană (i-am dedicat și eu, la vremea respectivă, două articole), consensul criticii in ceea ce privește valoarea cărții subliniind acest fapt. Tema cărții este — in mare spus — relația individ-istorie. O istorie intr-un moment de criză, care selectează individul, il solicită cu brutalitate, obligindu-l la clarificări și opțiuni. Tipurile de reacție la o asemenea presiune sint diverse și complexe, autorul ocupindu-se tocmai de analiza lor și de adinca motivație psihologică a atitudinilor. Impresionată, pe bună dreptate, de stilul cărții, de calitatea dezbaterii etice, a observației psihologice și a mesajului profund umanist, critica de intimpinare a trecut, in general, peste imperfecții, considerindu-le probabil neimportante. Așa și sint in ansamblul romanului. Eugen Simion — il citez din nou, pentru că mi se pare a fi scris cele mai pătrunzătoare pagini despre autorul **Galeriei**, — le observă totuși : eseistica excentrică uneori interesului epic, gustul dubios pentru scenele erotice „tari", finalul „lipit", de un simbolism naiv. Le-am rememorat, căci, insignifiante in **Galeria**, unele dintre aceste „păcate" amplificate, vor altera interesul următoarelor romane. Inainte de a trece la acestea, să repet o afirmație care vizează nu valoarea cărții ci contextul literar in care ea a apărut. Scriam, cu un alt prilej, că **Galeria cu viță sălbatică** a beneficiat de existența unei intregi literaturi despre „obsedantul deceniu". Talentul lui Constantin Țoiu se exercita, așadar, pe un teren pregătit, defrișat, arat și bine insămințat. Observația, in ciuda aparenței, își are importanța ei. Căci, atunci cind evoluează pe un teren mai puțin investigat literar, incercind să deschidă un drum propriu către substanța realității imediate, cum face in **Însoțitorul**, scriitorul ratează. Narațiunea complică inutil construcția cărții, colportarea senzaționalului bruiază observația socială, trivializarea erosului ține de mediocritatea gustului personajelor, pasajele eseistice, desi mai clare, nu-și găsesc locul (mă despart, aici, de Eugen Simion (in epicul alambicat fără rost), intervențiile „insotitorului" sint prea apăsate pentru a lăsa loc plurivalențelor simbolului. Un roman „chinuit", in care chiar stilul (impecabil, altădată) este neglijent. Excelent arhitect in **Galeria**, Constantin Țoiu se arată aici un meseriaș fără simțul proporțiilor.

Defecțiuni mai vechi și mai noi, intilnim in **Obligado** (Editura Eminescu, 1984). Romanul este istoria unei obsesii, de care eroul vrea să se elibereze prin istorisirea ei. Bartolomeu Boldei, artist fotograf, își pierde soția, pe inteligenta, cultivata și, mai ales, energica și rationalista Klara. Inveteratul fumător de pipă, delăsătorul și indolentul Boldei datorează clarviziunii Klarei intreaga sa carieră, iar dispariția femeii — după o grea suferință cauzată de o boală necruțătoare — este declarată — nu trăită — de personaj o dramă cosmică. Scrisoarea Klarei, insemnările din jurnalul său, rememorările lui Boldei și ale celor apropiați — frau Sorge, Teia, Lelia, Lala — readuc, cu abilitate narativă, in prezentul romanului personalitatea accentuată a femeii, refăcind portretul memorabil al unui tip dominator, care-și disimulează forța pentru a lăsa bărbatului iluzia dulce a independenței. Portretul românesc al Klarei este unul dintre puținele lucruri reușite din roman. Celălalt portret, portretul propriu-zis, pictat de Făinoiu și neterminat — in locul gurii o pată albă, „negativul", așa cum imaginea Klarei pe terasa cafenelei pariziene „Obligado" nu se inregistrează pe filmul foto este un simbol premonitoriu care, reluat de prea multe ori in roman și explicat de și mai multe, își pierde orice valoare sugestivă. Ori autorul nu are incredere in pertinența cititorului, ori și-a simplificat (deliberat ?) mijloacele expresive. In ambele ipostaze, efectul este ratat.

Boldei, Făinoiu, apoi criticul Vițeleanu, romancierul Durău, doctorul Cimpoieriu — nume caricate, fără sens in construcția romanului, semnificative, poate, doar prin raportarea la o realitate imediată indeajuns de transparentă. Ceea ce, din nou, nu are nici o importanță in ordine valorică. Sau, cine știe, Bartolomeu Boldei, supărat de caraghiozlicul propriului nume, se răzbună pe lume numind-o (cuvintul cel dintii ?) grotesc. Oricum, Constantin Țoiu acordă in romanul său un loc mult prea mare anecdoticului, profund dăunător unui conținut care se vrea dramatic. Așa cum desele expresii triviale (prescurtate sau nu) detaliile erotice de o transparență... grosieră nu adaugă personajelor nimic altceva caracterologic decit pauperitate intelectuală și mediocritate a gustului. Un mediocru este insuși Boldei, cel care — nu-i așa ? suferă peste poate, dar nu-și refuză, nici in timpul agoniei Klarei, nici imediat după, plăceri de tot soiul și de toate temperamentele: oboreanca Tănțica, florăreasă, focșăneanca Teia, scenografă, nimfomana Alina, adolescentă, și, apoi, graficiană, oricind disponibilă, la mînăstire sau după o intervenție chirurgicală, săsoaica singură și coaptă, care inchiriază camere la Sibiu (doar in trecere, ce-i drept), lugojana Ana, sau nu... nu, nu... Rădița, amanta criticului Petrăchescu, dar și a criticului Vițeleanu, Lelia, prietena Klarei, Virginica, soția lui Petrăchescu, etc. **Homo sum...** a spus nemuritorul Terențiu. Bine, bine, dar Boldei acuză o mare dramă, chiar o tragedie. Să fi incercat Constantin Țoiu un roman al neputinței de a suferi, adică, in fond, al mediocrității ? Nimic rău in asta. Pe această temă s-au scris cărți extraordinare in literatura lumii. Insă Boldei chiar suferă, spune autorul. Psihic, mai ales. Se duce și la doctor, pentru a se elibera de obsesia Klarei. Ședința de hipnoză de la Cimpoieriu ii oferea scriitorului prilejul unei ample desfășurări de „forțe", atit in plan expresiv cit și in cel continutistic. Era momentul, după o suficientă acumulare de fapte și date comportamentale ca prozatorul să adune firele intr-un **nexus**. O face, căci intuiția sa funcționează, dar nu reușește decit o probă de virtuozitate tehnică, fără să atingă straturile profunde ale conștiinței, să-și motiveze astfel personajul, să modeleze o viziune. Și, astfel, romanul continuă inutil, accentuind latura anecdotică și inmulțind episodele excentrice.

Intre atitea personaje fără relief, se disting totuși incă două. Primul, in ordinea intrării in scenă, este Jorj Turga, bătrinul arhitect, **causeur** strălucit, prin care autorul introduce remarcabile pagini de evocare a lumii și atmosferei Bucureștiului interbelic și din timpul războiului. Personajul își face insă „numărul" și dispare din atenția autorului, preocupat excesiv de episodele erotice ale lui Boldei. Păcat. Al doilea personaj este Teia, focșăneanca **la rauca**, „ucenica", femeie voluntară, inteligentă (dar semi-cultivată) și talentată, care-l va lua, oarecum testamentar, „in primire" pe Boldei. Rolul ei, in afara celui de-a tempera (istovi) frenezia erotică a fotografului este de a-l „descoase", de a-i provoca mărturisirile, incercind astfel să-l determine să-și la, in fine, in posesie propria existență :

— „Tu nu pricepi că pentru intiia oară in viața ta ești supus unei probe de care depinde tot restul vieții tale ?" Boldei nu pricepe.

Pină la **Galeria cu viță sălbatică**, opera lui Constantin Țoiu poate fi ignorată. După **Galerie**, ea declină. Fac această observație nici cu plăcere, nici fără plăcere. Constat.

Valentin F. Mihăescu

Zilele «George Coșbuc» la Bistrița

● **Consiliul județean al Sindicatelor — Bistrița-Năsăud, organizează la Bistrița o amplă manifestare culturală, care se inscrie in Festivalul național „Cintarea României", Zilele „George Coșbuc".**

Aflată la prima ediție, manifestarea este dedicată marelui eveniment politic al anului in curs, „Congresul al XIII-lea al P.C.R.", și își propune omagierea bardului de la Hordou, George Coșbuc, precum și un fructuos schimb de experiență intre Cenaclurile literare din țară.

Manifestarea se va desfășura in perioada 12—14 octombrie 1984, și va cuprinde intre altele, un Concurs de poezie in care se vor acorda premiul special „Coșbuc", premii ale revistelor literare, mențiuni.

Cei interesați vor trimite poezii sau un ciclu de poezii cu care să nu depășească 10 pagini dactilografiate.

Poeziile vor fi trimise pină la data de 7 octombrie 1984, pe adresa : Casa de Cultură a Sindicatelor — Bistrița, strada Alexandru Ion Odobescu nr. 3, 4400 Bistrița, județul Bistrița — Năsăud.

BUCUREȘTI — 525

Urmare din pag. 1

Da, e un București in care, cum scria demult Tudor Arghezi, toți și toate au lăsat cite ceva, dar care, printr-un secret ce tine de miracolul și adincimile ființei sale, și-a purificat mereu aerul — Bucureștii au un aer bun montaneu deși sint așezați in cimpie — pastrinqu-și neaterata structura curata si nobila, forta pasiunilor, a optiunilor si a deciziilor ce au facut marea istorie a acestei țari.

Taberele speranței cu care l-a invecinat Tudor Vladimirescu, cuvintele ardente cu care l-a entuziasmat Balcescu, adunarile grandioase in care l-au reunit, in doua rinduri, gestul istoriei de a fi dreaptă și de a ne rotunji țara, ranile care, de-a lungul a doua mari razboaie, i-au crestat trupul și luciditatea cu care, ascultind chemarea partidului comunist și a destinului sau, și-a luat in proprille miini, odată cu armele revoluției de la 23 August 1944, existența și viitorul, i-au imprimat o dimensiune pasionată de o deosebită acuitate, l-au dăruit pentru vesnicie vocației lui firesti. Anii socialismului, anii renașterii intregii Romanii, și cu deosebire cele aproape două decenii care s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului, au potențat parametrii mai vechi ai acestei vocații și totodată i-au adăugat trăsături noi, pe măsura timpului pe care il trăieste poporul nostru, un timp al participării, al solidarității intru muncă și creație și, in egală măsură, un timp al abnegației. Cetatea de scaun a României e și cetatea de scaun a noii sale industrii (a șaptea parte din ce produce industria țării, spun statisticile, e opera Bucureștilor), e o monumentală expoziție a arhitecturii și urbanismului de cea mai modernă ținută, e principalul sediu al culturii, invățămintului, științelor, artelor, dăruind vetrei de la Dunăre și Carpați nu numai metalul uzinelor și al podoabelor de zidire, ci și pretiosul metal al spiritului. Oraș-temelie, oraș-cununa, oraș-cheie al civilizației românești de ieri și de azi, el a sorbit, adesea cu buna știință, alteori prin forța hazardului, insăși esența energiilor naționale, tot ceea ce a fost mai vrednic, mai bun și mai luminat, artiști, literați, savanți, publiciști (vezi „Junimea", „Convorbirile literare", venite din dulcele tirg al Ieșilor), făcind ca de aici, de pe Dimbovița, să se reverse peste toate tinuturile si asezările românești inteligență, inteligență de inaltă calificare, un produs pretios, cu tisnire arteziană, un produs de neprețuit al Bucureștilor.

Bucureștii grandioaselor prefaceri ale acestor ani e și un popas de visare, de reverie de contemplație. Secolele și-au păstrat intactă poezia pe multe din zările lui. Edificiile de superbă arhitectură brâncoveneasca, dalajele de granit tocite de pașii generațiilor, intinsele grădini și parcuri, muzeele și casele memoriale, străzutele pitorești cu tei bătrini, toate te conduc spre acel București străvechi și etern, spre acel nobil și inmiresmat trecut al cetății de care se reazimă ființa noastră, ascultindu-se și regăsindu-se pe sine. Trăiești aici, in București, in ritmurile unei vieti trepidante, sufocată de avalanșa noutăților și prefacerilor, dar nu poti să iesi din ritmul etern al orașului, căci el s-a constituit in timp, ca și privelistea, ca și omul care calcă asfaltul cotidian cu un pas istoric.

Dar Bucureștii sint, peste toate, un oras al fortei pasiunilor, a optiunilor si a deciziilor care face istorie, un oraș al atitudinilor lucide si ferme, un oraș al luptei. Evii si epocile l-au certat cu destule potrivnicii, crunte blesteme ale istoriei s-au abătut mai tot timpul asupră-i. Orașul și oamenii lui au fost siliti, mereu si mereu, s-o ia de la capăt. Mereu au trebuit să adune pietrele risipite, vetrele risipite, pustiite de năvăliri, de războaie, de foc, de ape, de cutremure, de istorie. Au fost siliti să pună mereu temelii, să ridice acoperisuri, apoi s-o ia de la capăt, intr-un ciclu silnic intrerupt, cu suferință, cu o incredibilă energie, cu o incăpătinare rivală fortelor naturii, cu sudoare, cu singe, cu geniu, cu tot ceea ce explică privelistea, arhitectura, arta, cugetarea, monumentele vechi sau noi, adică ființa si dăinuirea cetății. Iată de ce, luptind mereu ca să-si țină in rost temeliile, primind mereu in plin piept viforele istoriei, cei ai locului n-au ridicat zgirie-nori, nici monumente de artă cit cerul. Că au avut, insă, o uriașă capacitate de a crea, de a naste civilizație, ne-o arată cifrele de răgaz, scurtele coboriri din seaua luptei, intermezzo-urile dintre două catastrofe, cind acesti oameni au uimit lumea cu operele mintii si ale miinilor lor.

Orașul a crescut enorm in ultima vreme. In spațiul lui au crescut sau vor creste cîteva din simbolurile acestei epoci: metroul bucurestean, viitorul centru civic, deschiderea spre Mare, ca port al vieilor implinite. De prisos să mai spunem cit de ocupati sint edilii lui cu multiplele, complexele, arzătoarele probleme legate de explozia urbanistică si demografică, probleme pe care le solutionează cu pasiune, tact, sirguință si competență. In frumosul edificiu care e Sediul Comitetului de partid si al primăriei municipiului domneste pină seara tirziu o atmosferă de front, de comandament, aici e captat, dirijat și strunit uriașul palpit al vieții metropolei, zi de zi mai amplu si mai intens.

Bucureștii sint un oras al luptei, un oras politic. Ati văzut vreodată multimile lui participind la marile evenimente istorice ? Le-am văzut din nou anul acesta, in ziua celei de a 40-a aniversări a revolutiei, umplind străzile cu uriașa lor revărsare, prea vie, prea somptuoasă si prea a noastră ca să poată incăpea intr-o atmosferă de circumstantă. Am văzut aceste multimi celebrind revolutia celebrindu-si noul destin, le-am văzut cum, intr-o uriașă explozie a sentimentului revolutionar, patriotic si civic, il ovationau pe secretarul general, omul de numele căruia sint legate izbinzile de acum ale Capitalei si ale țării, ratificind cu aprobarea lor fierbinte si unanimă („verva meridională" a bucuresteanului, remarcată de atitia călători, poate să capete, iată, intensitatea responsabilității majore !) politica internă si externă a partidului. Bucurestii stiu să spună „da !" progresului, noului, adevărului, muncii pasnice, asa cum dintotdeauna au stiut să spună „nu !" violentei si arbitrariului.

Trăim astfel intr-un oras pe care istoria l-a pregătit să vibreze, asemenea unui diapazon, la toate actele si evenimentele care privesc destinul țării si să inregistreze, asemenea unui seismograf, cele mai intime oscilatii ale civilizației românești si ale poziției acestei civilizatii in concertul lumii. Bucurestii stiu cind să muncească, Bucureștii stiu cind să imbrace haine de sărbătoare, Bucurestii stiu cum să-si primească oaspetii si cum să-si celebreze jubileele. Bucurestii intimpină prin muncă harnică jubileul celor 525 de ani, pus sub semnul unui eveniment de anvergură istorică, apropiatul congres al partidului. Bucurestii stiu cind e bine si cind e rău, cind trebuie să zimbească si cind trebuie să mediteze, si nonsalanta cu care isi gradează reactiile se constituie, revelant pentru oricine, in acea realitate probantă a maturității sale si a capacității sale de a intui, de a intelege si de a actiona in conformitate cu intelegerea pe care o acordă Timpului.

P.S. Dintre nenumăratele cărti dedicate Capitalei românilor ne-au atras atentia, in ultima vreme, două. Sint două cărti prea scurte pentru greutatea de fapte care le incovoaie filele, sint două cărti care, sintetizind ca sub o lupă de cristal Bucurestii, cu tot ce a insemnat si mai ales cu tot ce inseamnă acest oras sint printre cele mai complete si mai edificatoare oglinzi ale Capitalei noastre, cuprinzind in pagini putine o intreagă bibliotecă de documente, date, revelări si semnificatii. Este vorba de cartea-album „Bucuresti", tipărită in 1983, in redactia si coordonarea lui Dumitru Tircob, si de volumul omagial, recent apărut, „Bucuresti — 40 de ani de strălucite infăptuiri sub steagul glorios al partidului" avindu-i ca redactori pe Dumitru Tircob, Stefan Drocan si Pavel Orza. Scoase sub egida Comitetului municipal de partid cele două lucrări ne oferă, pe lingă esentialul datelor despre Bucuresti, si o bucurie estetică. Ele sint scrise cu o penită fină, exactă, fără alunecări in exclamatii gratuite, o penită dăruită din plin cu harul sugestiei, dovedind un calificat exercitiu al verbului. E o incintare să citesti asemenea cărti, care iti dau prilejul să intorci spre ziua de azi — pătrunzindu-te de adincul lor inteles — filele prea grele de istorie ale Bucurestilor.

L2 Nr. 38 22 SEPTEMBRIE 1984

Generația luptei cu inerția

Poetica ascensională

Poezia lui Cezar Ivănescu este una dintre cele mai tulburătoare expresii lirice moderne. Este „o voce obsedată de un singur sentiment" cum o caracterizează Marin Preda. Printr-o teribilă consecvență acest unic sentiment este convertit în discurs poetic. Creația lui Cezar Ivănescu, scoasă din sfera prea deselor analize stilistice needificatoare, își dezvăluie sensul revelationist. Această poezie stă sub semnul verticalității, al înălțării în transuman ca vîrfurile catedralelor gotice. Tentația ardentă a absolutului înscrie poezia sa în sfera esteticii sublimului, de aici și implicațiile peratologice în decriptarea simbolurilor. Verticalitatea scenariului poetic e un drum anabasic de la pămînt spre cer, dinspre contingent spre absolut. Poezia lui Cezar Ivănescu figurează o succesiune teleologică a stadiilor spiritului prin înălțarea purificatoare în spațiul paradisului celest. E un itinerar dantesc care începe cu tragica dorință de a ieși din închisoarea corporală, sau (în sens budist) de a obține eliberarea din ciclurile „reîncarnărilor" (samsara) : „ ! sufletul meu o să zboare / sufletul, iubirea mea, / din această închisoare, / din această închisoa-" **(Doina).** Nostalgia dematerializării străbate lirica poetului orientînd-o ascendent, poemele repetă exorcizant dorința ieșirii din trup și eliberarea din spațiul terestrității. Vectorul ascensional focalizează toate conotațiile zborului, ale imponderabilității și transparenței în construcții poetice delicat-eufonice, ca tuburile de orgă îndreptate spre cer. Poemele sînt imnuri ale înălțării : „ ! luna pe cer luce / eu de dus m-aș duce" **(Doina)** ; „eu la cer m-aș înălțare, / codrulețe-Lar" **(Doina)** ; „că-s pe drum și drumul grui e / cînd pe ceriuri luna suie !" **(Iter extaticum).** Poezia lui Cezar Ivănescu privește permanent în sus, este absorbită de infinitul cosmic precum tonica oratoriilor lui Bach. Paradigmele „ridicării" se bazează pe o versificație în crescendo în care se dizolvă inefabil sonorități folclorice și balădești. Tenta înălțător hieratică e dată de verticalitatea energiei lirice, fiecare poem pare scris în caractere ascuțite (runice). Metaforele luminii, care apar obsedant în lirica lui Cezar Ivănescu, vin pe filiera platonician-plotiniană și a gîndirii medievale (a lui Augustin) înscriindu-se în fenomenologia marilor revelații spirituale. Fixarea extatică în lumină ne duce cu gîndul și la Heidegger cu al său „cerc luminos" **(Lichtung)** care însoțește orice apariție a Ființei. Poezia devine „un rit de trecere", un cîntec orfic neîntrerupt. Cezar Ivănescu reactualizează forța cathartică a liricii prin magii verbale și practici „șamanice" asupra limbajului, obținînd un ton halucinatoriu : „ ! se topea ca amăgirea, / ceruleie-vînăt — cer, / și mergea după privirea / care-i măsura sfîrșirea, / Rege-i Raiul Rege Ra !" **(Rege-i raiul cel fălos).** Diafanitatea e sugerată prin vocabule rarefiate și imponderabile : „de acum mai ușor / decît ceața-s călător, / de acuma mai lin / de acuma nu mai vin" **(Doina-Negură)** ; „mai duceți-mă-n sicriu de ceață / mai duceți-mă-n sicriu de fum" **(Doina — Dor de moarte).** Întregul său demers poetic poate fi interpretat și ca o mîntuire laică, o sinteză a religiilor transfigurată în limbaj personal ca practică a „iluminării" lirice. Poetica sa ascensională e bazată pe un climax muzical riguros construit monodic și polifonic. Poemele înaintează „suitor" printr-o logică a muzicii. Strofele figurează parcă o „scară" de la pămînt la cer, o punte (géphyra) de legătură cu metafizicul. Poezia se dematerializează lexical, pe parcursul ascensiunii inițiatice, pînă la dizolvarea în cîntec pur. Această trecere spre imaterial imită procesualitatea aristotelică de la materia fără formă (din poemele infernului teluric) la forma pură fără materie din poemele paradisiace. În fazele limită apar semnele percuției finale (acel caracteristic semn de exclamare aflat la începutul unor versuri). În aceste zone ale „desăvîrșirii lirice" muzicalitatea poemelor intră în gama pentatonică. Caracterul paradisiac al acestei game japoneze atinge perfecțiunea echilibrului. Tot de muzicalitate țin și artificiile morfo-sintactice folosite de poet. Cuvintele neterminate, suspendate grafic, dau o semantică imponderabilă, serafizînd discursul liric. Deloc spectaculoasă la suprafață prin ostentații agresiv stilistice, lirica ivănesciană posedă persuasiunea cîntecului gregorian. Repetivitatea obsedantă a unor versuri are forța cathartică a textelor inițiatice în care iluminarea se obține prin perseverența rostirii.

Cezar Ivănescu este unul din marii noștri poeți, creatorul unui univers liric de excepție.

Alexandru Horia

Armonii şi culori

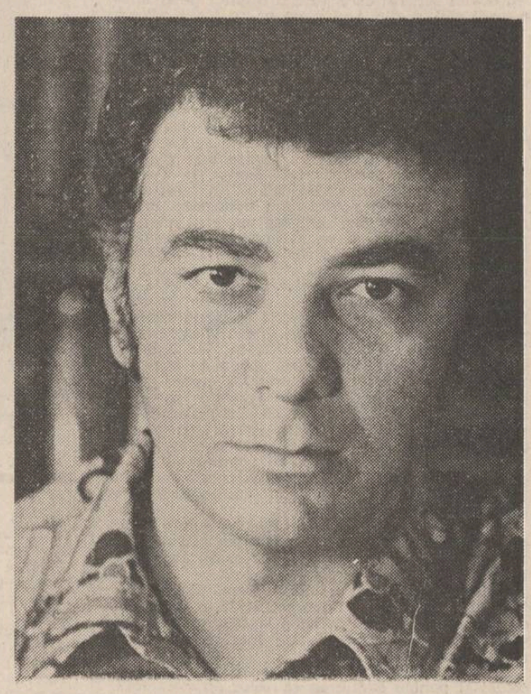

firește că literatura lumii ar fi un concept gol de orice conținut, în absența literaturilor naționale, care o compun — din valorile lor supreme. Ceea ce este absolut de înțeles, fiindcă înainte de a exista **lumea** în ansamblul ei, există concret **lumea românească,** lumile **naționale,** fiecare cu pecetea sa de suflet și de frumos. Asemenea stelelor în galaxii, concertîndu-se, cosmic.

Ce este, așadar, **monada românească** pe harta spirituală a lumii ? Gheorghe Tomozei ne-o spune, undeva, atît de pregnant-definitoriu, în sintagme rupte parcă din însăși fibra ființei noastre inconfundabile : „— Cît ceri pe aceste carafe?/ — Două **cârloave.** // Avem safire, saciz, **caragiale** / și-alte giuvaericale : // un **pillat** cu minerul sculptat / și un **nichita** cu trei capace // Face trei cai arăbești ? / — Face ! / Cu un **macedonski** iei un pac de cinabru / și un foarfece de tuns ionbarbu. // Avem **manii** și **alecsandrii.** / — Vrei alifie întremătoare vrei vin de **blaga** ? / — Vreau ! / — Bate laba ! // Fete nebune / cîntă la un **antonpann** cu trei strune // în varul dogoritoarei amiezi / basmul caprei cu trei **arghezi.** // Taraba cu pești / se arămește cu **văcărești.** // Și / se continuă și după moarte jocul / de-a iarmarocul ! // — Avem tot ce vrei / și nu vrei / de la **dosoftei** / la **tomozei...**" Splendid dublet liric eminescian desigur — în alt registru. Contemporanul nostru definindu-ne aici magic-nonșalant, ludic, în esențialitatea noastră de spirit : sîntem **giuvaericale,** existențe de preț, cu sunet distinct în lume, inconfundabili ca etnie. Giuvaericale de limbă și de simțire, îmbogățind cu armoniile și culorile noastre, comoara de preeminențe a lumii.

Și, de la tonul ludic, la coarda gravă și plină de orgă obsesivă, a aceluiași suflet românesc față cu o istorie în furtună : „Sabia încovoiată i-a fost cu credință, / l-a slujit, retezîndu-i beregata. / Numai Decebal / îl putea ucide pe regele Decebal." Iar de aici — la cringurile de lumină și de frumusețe, și de dragoste, semnificînd **patria,** această „coroană pe fruntea unei doine". Realitate-ființare pe care — cum s-o numești spre a nu-i știrbi, trăda adevărurile ?: „Nu-i spuneți, fraților, țării / altcum decît țară. / N-avem cuvîntul ce-o luminează toată. Culorile ei / nu le știe pe toate vederea, / un dulce, altul, / poate că ne așează pe guri / și încă n-am ajuns / să-l povestim..." Într-adevăr : un copil, undeva pe malul mării, cară apa nesfîrșitelor orizonturi mișcătoare, cu găletușa lui, într-o groapă de nisip ! Convins că va izbuti să-i mute sălașul... Nu mai mică este iluzia de a defini în cuvinte necuprinsul magicei **patrii,** e încredințat poetul, acest **Manole** al liricii noastre de azi, Gheorghe Tomozei. Care este și un profund cîntăreț al iubirii — iarăși, o sintagmă indefinibilă și de necuprins, de nepătruns în bogăția, semnificațiile ei ultime : „femeia mea de frunză și de fum, / de alcool, tutun și amăgire... / Ești și nu ești, eu sînt și nu mai sînt, / rămîn cînd mă alungi, mă-ntorc cînd pleci, / ești poate eu și te-ndrăgesc, pămînt / pe care îl străbat, pe care treci..." Și încă, în sonurile pline și înviorătoare, patinate lexical, sonuri de aurării florale atît de **sui-generis** ale autorului, îndrăgostit de indicibila frumusețe a evanescentului spectacol erotic : „Evlampii, esmeralde, lucrații, leonore, zulnii, / marghiolițe, masinci, sărumîna vă zic, / smarande, ilinci, constantine, / pe păcătosul vostru logodnic, iertați-l. / El v-a iubit pe toate și v-a adus inele / în odăi cu filigene și șerbeturi, / numai pe voi v-a dăruit cu coconi, / portretele-s martore..." Și încă un vers, din recenta culegere a poetului de astădată, **Prea tîrziu, prea devreme,** închinare, iarăși, idealității femeii iubite, perpetuu întrezărind-o și așteptînd-o mereu : „Și totuși cred că n-am să am curajul / să te privesc. / Nu, nu veni, / Lasă-mă să te aștept. // Totdeauna va fi prea tîrziu. / Totdeauna va fi prea devreme..."

Copleșit de frumusețea lumii, de trecătoarea, alunecătoarea ei frumusețe, Gheorghe Tomozei va exclama într-un alt poem de aici : „Eu sînt mormîntul / unei mori de / vînt..." Consternat de efemeritatea luminoasei clipe, pe care n-o poate opri ! Cuplul lui drag și himeric trece, ca și cînd n-ar fi fost, pe un ecran visat **peste** timp, și totuși **sub** timpul devorator, cum în știuta lui notă jovial-ludic-melancolică se mărturisește altundeva : „S-au cunoscut în sufrageria casei, / și-au întîlnit mîinile pe cupele reci... / s-au prelins pentru o clipă / în camera copiilor / și-acum amîndoi curg / spre bucătărie, / înainte de a se rostogoli / prin gura podului / în vid..."

Triști inerente, izvorîte din însăși condiția noastră umană, trecătoare pe orizonturile lumii. Peste care îmi răsună însă, reconfortant, ca o realitate supremă și perenă, inegalabilele lui acorduri de dragoste de țară : „Te-aș fi iubit, țara mea... / Te-aș fi iubit chiar de-ai fi fost / altcum. Capul mi-e luminat pe dinăuntru / de icoanele tale, de pădurile / și marele fluviu / ce-ți spală picioarele. Dar te-aș fi iubit / chiar dacă în locul fluviului / te-ar fi străbătut gîrle umile / și chiar dacă brazii tăi / n-ar fi fost altceva decît mărunte, / tiritoare vrejuri mișcate-n deșerturi..."

De la debutul lui editorial, din 1956, și pînă astăzi, carte de carte, Gheorghe Tomozei a devenit o voce remarcabilă a liricii românești. Și, totodată, o distinctă și originală notă românească în concertul poeziei contemporane în genere. Popasurile ei, fie și selectiv numai, se constituie într-o bibliografie impresionantă : **Vîrsta sărutului, Altair, Suav anapoda, Misterul clepsidrei, Mașinării romantice, Gloria ierbii, Amintiri despre mine, Focul hrănit cu mere, Prea tîrziu, prea devreme...**

Hristu Cândroveanu

POEME DE CEZAR IVĂNESCU

De profundis

! acum, fiindcă frigul face bulboane
și fiindcă eu sînt bolnav și mă tem,
ca sălbaticul am să-mi fac leul meu
pe peșteră,
iar voi să spuneți : il vina în fiecare zi !

! acum, fiindcă sînt și sincer și milos,
vă rog să nu vă uitați în ochii mei
prin care lacrimile găuresc pupilele
și deci nu pling ; nici rîsul meu

care vă chinuie, vă slutește,
feriți-vă de rîsul meu
întrînsul mama e tot albă : și inima mea,
acest cîntar social, care atunci cînd eu
voi fi pur de tot se va sfărîma

într-una din părțile balanței și va rămîne
numai
un cap uimit, umed, plin de lună
ca o floare
scoasă din lac. O, candoarea
capului din inimă, cu brațe !

! lăsați-mi numai lapte și mîncare
pînă mă scol mîini de dimineață
căci acum își fac turul prin ochi
hidoasele zile de post uman, al vinei,
al neputinței !

! și socotiți-mă-un lepros care
se vindecă
și v-ar putea și omori cu-mbrățișările,
și socotiți-mă-un lepros care
se vindecă
și v-ar putea omori cu-mbrățișările !

! acum, fiindcă am chiar șaptezeci
de ani
cu cei lăsați de mama,
îngăduiți-mi deruta suportabilă
și bucurați-vă de înțelepții tineri !

Toamnă

! de toamnă nimeni n-a murit,
sălbăticiuneo,
și crede-mă, vai, vai, numai natura
care nu-nțelege ;
nu, n-a murit nici păianjenul
închizîndu-se-n sine,
se gîndește doar, cu emoție. Vai, vai,
mă zbat !
! vai, vai, mama a murit azinoapte
și eu eram mila !
! vai, vai, crede-mă, n-am să te las
să-ți urăști sexul
rochia dezvelind-o de pe sinii plîngînd
cu fața,
trebuie să vin la tine să te rog
să mă ierți,

sălbăticiuneo, și-o să ne furișăm gresit
de-a-curmezișul, și-o să ne inspăimîntăm
unul cu altul, și ce-o să vrem, vai,
crîncen
ce-o să vrem scuturîndu-ne capul,

să ne înțepăm cu ghimpi pulpele,
iar acolo unde-și trag inima de moarte
luna și zilele, nu, nu, dincolo,
abia la o mînă
de spaimă urită unde se dizlocă
zîmbetele
să ne agățăm de pomi și
să mîncăm pe genunchi prune
urlînd fără voce
să mîncăm clănțănind prune !

Rod

! suferințele mari se făcură
de cum am ieșit din tine,
ca un ochi din orbită,
toată căldura soarelui
menită fu să mă usuce... !

! lumi nevăzute cream
în tine însăți născîndu-mă,
pîn' ne-am fi pierdut într-o măsură
ușoară
pe care viermii-ar fi vîntuit-o cu umbra,

fărîme fără deprinderea de-a ne ști —
dar din sex arcuindu-mă
ca pe-un Leviathan dintr-o furnică
cu capul spumos la-nceput

convulsii de spaimă în mine-ai stîrnit
și în lume suferințele mari se făcură ;
iubirea-n călcîi atingîndu-mă
mă umplu doborîndu-mă cu ochii-n
țărînă !

! mamă, îți zic, vino acasă
și mîngîie-mi, într-o mie de nopți pline,
fiece deget și ochi
și-adierile viorii ale minții !

Rod

! în singurătatea cîmpiei
nu caut instrumente muzicale ;
degetele mele
pe chitară stau țepene
și bolborosesc cu vocea
ca o vorbitoare piatră rară
făcîndu-și loc cu geamăt din nămol :
regret veșnic
vor avea oamenii
că s-au născut cu fața către moarte
iar eu
că m-am născut
în această hermafroditică cîmpie :
sex al melancoliei și-al creștetului
vinețiu,
suflet ce se va voi nobil
și-și va ronțăi viermii de pe piine,
absență totală-a încrederii
în ceea ce nu-i carnea mea,
cîntăreț din buză roșie și vînătă !

Rod

! mă voi pierde : și port în gură
limba amară :
un infinit de trupuri albe
mi-am amintit
pe-al căror pîntec am sperat să-mi așez
tronul unui ideal de perfecțiune !

Prima Fecioară a Omului

! frumoasă și perfectă ca Moartea-n
care toate
se-adună cu-nveliș, îți jinduim toți clipa
cînd goală-n fața noastră vei apărea
lucind ;
o, urletul cu care te despicarăm,
Moarte,
o, sîngele, pe buze al primului hymen !

Rod

! și-această biserică sub care
pămîntul e roșu ca o țară de raci
nimeni n-o poate rupe ca pe
un măr, deși-n ea-i
mai multă liniște ca-n
miezul mărului.
dar numai liniștea-i oare
împărătiță în absoluta
rotunjime ?

Rimaya

! în orașul acela bolnav
am iubit trei femei :
una e de-acum bătrînă și-i seamănă
din ce în ce mai mult morții ;
una e lîngă mine
amîntindu-mi că și ea va muri
oficiază carnal
oculta prezență a morții,
una a rămas în orașul acela bolnav
și plînge sîngele meu după ea
căci n-o voi mai atinge
cum nu voi mai atinge tronul Morții :
o voi numi Rimaya
și-n numele ei voi pluti
ca un sicriu de nufăr
pînă ce mă va opri cu pieptul
o lebădă !

Bătrîna Ezo

! Bătrîna Ezo : are optzeci de ani
ea este maica tatălui meu — și eu
de cînd mă știu am ținut-o de
fată mare :

poți zice orice dar eu
o voi iubi mereu ce pe-o virgină
că numai ea știa să-și poarte
în tinerețe carnea
de galbenă albină ca morții
lacrima soarelui : cînd
grîul se cocea ea a rămas OARBĂ
și eu o voi iubi mereu !

Rosarium

(Mă mir de steauă...)

! mă mir de steauă, steaua cum strălуce
de unde ia lumina, unde-o duce...

mă mir de neauă și de trupu-i vergur
cînd trupul meu de supărare-i negru...

mă mir de tine pururea Fecioară,
de unde poți să plîngi, a cita oară...

cu mina-ți atingîndu-mă mă mîntui,
mirosul ei de Moarte Bună sfîntu-i...

mă mir de steauă miră-se de mine
că stă fără folos să mă lumine !

! mă mir de steauă miră-se de mine
că stă fără folos să mă lumine !

POEME DE GHEORGHE TOMOZEI

Risipitor și irosit

Există generații de cărți, nu generații
de poeți, există lacrima printre cărți
— foaie de carte, inveliș de carte,
semn de carte —
și există gloria mea istovită de ploi.

Risipitor și risipit
cînd va fi să mă trag dintre voi
eu nu voi fi îngropat într-un
singur
cimitir.

Există generații de cimitire
și mai există
cărți...

Poema anti-glonț

Prelata din foaie de cort, a ploii
e aruncată peste statui
apoi se trag primele rafale.
Gloanțele de piatră sînt indeobște
refolosibile,
ba, chiar cu fragmentele
statuilor impușcate
pot fi ciuruite alte, alte statui.

Nimic nu se pierde, poate cel mult
foaia de cort să se uzeze puțin.
Știu asta dimineața, cînd, în oglindă
o despărțesc
jupuind-o precaut

Apoi micul dejun (blidul cu gloanțe)
drumul pe caldarîmul de gloanțe,
munca la fabrica de gloanțe
apoi somnul (obuzul fisurat zace pe
pernă,
dezamorsat)
apoi...

Poetul roade cu gloanțele înfipte-n gingii
glonțul rodiei
plin-ochi, la rîndu-i cu gloanțe ;
înaintînd, înaintînd glorios
către numărătoarea inversă...

Piatra de lut

Nu am fost noi în
Ghetsimania ?
țara de dimensiile
unei năframe ?

Nu ne-am întors noi
cu foi de dafin
lipite de geamantane ?

Vînzătorul de amulete
călugărul de benedictină
veghea măslinii milenari
pe locul
dezafectatului teasc de ulei
și vindea convenabil
certificatele de hagiu.

N-am fost noi
în Ghetsimania ?

Piatra (odinioară lut)
„Îmbracă-te cu mine !"
mi-a spus.

Chiar n-ai auzit ?

Miss Callatis

Ea merge cu umerii goi,
nu privește-napoie
și poartă pe clavicule-oloi
(ambră, aloe)

care clavicule-s toartă
unei amfore, ce nu e,
ea pe sine se poartă
în brațe cu o statue

cu piatra atîta de moale
încît o vezi înghețind,
os firav de gioale
al mielului sfînt ;

cu pașii ne calcă, înceți,
cu părul, cu buzele-amare,
cu vinul sărit din peceți
al amforei fără tipare...

Q.E.D.

(Participasem cu toții la construcția
mărului
— momîre paradiziacă — dulgheri și
arhitecți
și pietrari ; stam osteniți în jurul lui,
roată
și el ne arăta, fiecăruia, fața,
aceeași multiplă și totuși singură față).

Mărul rotund,
cu mașinăriile subtil contrase...

Ți-aș împrumuta tiparele, mărule,
aici orice minune capătă îndreptățire,
capul tău mi l-aș pune pe umeri
spre a lumina osul de ipsos
al versului meu
pentru ca la vremea
finalei palori
să mă mai poți păstra în viață
cu viața ta !

Scriitură de toamnă

Ploaie, leneșă scriitură
peste toamna mea. Gresie roasă
dumicată în părul meu
de degete neștiute.

Un bot de lup
înfipt în coaste.
Un bot de vers
înfipt în creier.

Ploaie-avuția
leprosilor. Ban în gura
mortului
Toamnă.

Scriitură scăzută,
scriitură joasă,
semne jupuindu-se de pe piele
pe dinăuntrul acestui trup.

Lavă

Adorm
credincios incolăcit peste nervii mei
ca lava
peste ciinele
de la Pompei...

Cvartir

În trupul care mi-e cvartir
am fost depus de-o întîmplare,
el mi-e și pat și cimitir,
schelet cu oasele precare
abia trezite din mirare,
pe care-n urmă le prefir.

De jinduri aurit ca stupul
sub stelele pierzării-mi duc
încărunțitul cap : butuc
pe care-o spadă taie trupul...

Vechi cîntec de dragoste

Pregătiți-mi caii, cvadriga
și platoșa de porțelan !
Anadyomena (și Calipyga)
mă așteaptă la han.

Rănile mi le coaseți cu iederi
și vopsiți-mi gura cu vin,
sînt cavalerul marilor pierderi
junghiindu-și potrivnicii cu un crin.

Grăbiți-vă ! Mi se face mie un semn
că între-ale morții firide
ca miejii de nucă-n cămașa de lemn
iubirile-mi se vor închide,

rostogolite de ploile toamnei, în lut
și-adulmecîndu-le pierdutele veșnic tipare
eu voi ara lumea cu dinții ruginiți de
sărut
pînă a le afla...

Ars

Scrisorile sînt teascuri de nori.
Distilerii
ce-n șipuri disparate suflarea ne-o
sigilă
cînd toamna-și peticește himerica
mantilă
cu păsări împușcate-n amurg și reverii.

Sărutări comprimate exale-se din filă
cînd încă mi se pare că te voi întîlni.
Scrisori ; cerneala-i arsă și litera păli
feroce închegată din renunțări și silă...

Ninive

Ninive rimată de porci,
pling lacrimi enorme
în hieroglife și
cuneiforme
și tu, tu nu te întorci...

Ninive rimată de porci.

Cruțare

Pămîntul ăsta, cît curge-n jurul florii
ar trebui cruțat : niciodată
să nu se sape în el un mormînt.

Dar bate vîntul secetei
și dezvelește
lespedea scrisă
cu un nume
încă
nepurtat...

RECURS ÎN PROCESUL LUI HOREA (III)

Cînd Horea „a tăcut adînc"

decorul îl forma o pădure seculară, albită de iarnă, cu un brad prăbușit, lîngă care o colibă din cetini și un foc. Horea era însoțit de credincîosul său Closca. Acolo l-au găsit vînzătorii, pe care i-a poftit la focul său, după ce le-a urat bineție.

Nu s-a opus cînd l-au legat, a reușit să arunce în foc unele acte pe care le purta la sîn (probabil scrisori care puteau implica pe colaboratorii săi) și din acel moment „a tăcut adînc".

În drum spre închisoarea din Alba, de la Abrud, a fost atașat un al treilea arestat, popa Ion Crișănuț, zis și Hagi, care văzîndu-l legat a lăcrămat și nu și-a putut reține cuvintele de durere.

Cum în tașca lui Horea nu s-au putut găsi decît șapte acte, toate referitoare la drumurile lui la Viena, rezoluții la plîngerile sale anterioare răscoalei, s-a căutat insistent și pînă la urmă s-a găsit „arhiva" lui Horea, la Cîrstea Nicula, paznicul care l-a trădat în momentul arestării, dar nici aceasta nu cuprindea nimic semnificativ. Desigur, rămînea misterul hîrtiilor pe care Horea le-a aruncat în foc, gest pe care la interogator nu și l-a mai recunoscut. Astfel, ca orice fapt destinat să rămînă neelucidat, a căpătat o aură de mister și a incitat fantezia nu numai a contemporanilor ci și ulterior, a unor istorici. Astfel, Szilágyi a scris că acele scrisori puteau lămuri pe „adevărații urzitori" ai răscoalei, insinuînd un amestec străin, iar Nicolae Densușianu că ele ar fi fost poruncile împăratului pentru ridicarea țărănimii la luptă ! Mult mai plauzibile sînt opiniile autorilor care au scris mai recent, în sensul că scrisorile acelea puteau lămuri pe „adevărații urzitori" ai răscoalei, și mai ales, duce la condamnarea altora. De aceea le-a ars Horea, căci de acum înainte va avea ca principal principiu al conduitei sale grija de a nu atrage pe nimeni la pedeapsă alături de el.

În 30 ianuarie 1785, deci la mai bine de o lună, a fost prins și Crișan, tot prin vînzători, aceștia fiind preoții Moise din Crișcior și Simion din Lupșa.

Nicolae Iorga, în „Istoria Românilor" (vol. VIII, Revoluționarii, București, 1938, p. 32) scrie că procesul capilor răscoalei a fost opera Guvernului Transilvaniei. Dar lucrurile au fost mult mai complicate.

Pentru anchetarea și pedepsirea capilor răscoalei și pentru stabilirea cauzelor acesteia Împăratul a numit o comisie specială în frunte cu contele Anton Iankovich, de Daruvár, fost judecător la Tabla Septemvirală (cea mai înaltă instanță judiciară din Ungaria) și Comisar regal pentru ținutul Timișoarei, secondat de generalul Papilla, care știa bine românește. Prin ordinul Împăratului care adresindu-i-se lui Iankovich îi preciza : „vă dăm instrucțiunea ca această Comisie în cercetare are să procedeze lăsînd la o parte toate instanțele ordinare...", această comisie era investită ca fiind singura și suprema instanță judiciară și administrativă în judecarea răsculaților. În considerentele înfățișate, Împăratul îi comunică contelui situația plîngerilor iobagilor din Domeniul Zlatnei, împotmolirea rezolvării lor, abuzurile dregătorilor, starea iobagilor, „sclavia personală", „apăsarea ce dezonorează atît de mult omenirea", conferindu-i largă competență și asupra aparatului administrativ, inclusiv dreptul de a schimba dregătorii, și, mai ales, îl îndeamnă să „tempereze" zelul autorităților locale, fiindcă acestea „și-au pierdut cu totul cumpătul și cred că se vor afla în siguranță numai trăgînd în țeapă și omorînd cu roata fără respect pe cine și pe cîți."

Investirea cu puteri atît de largi a Comisiei Iankovich a nemulțumit, desigur pe marii magnați, care au protestat, cerînd să le fie predat spre interogator Horea, sau măcar să participe la audierea lui, în primul rînd comitele Simion Kemény, iar apoi Comisarul guvernamental Michael Brukenthal, ultimul apelînd și la sprijinul unchiului său, guvernatorul Transilvaniei Samuel Brukenthal, care s-a plîns pînă la Viena, dar toate aceste proteste au fost zadarnice.

Între timp însă, nobilimea și-a putut revărsa furia asupra celor care, în urma trierii comisiei nu au fost eliberați. Astfel, Tabla Comitatului Alba a pronunțat în luna februarie 1785 un număr de 25 de condamnări la moarte, printre cei condamnați, alături de iobagi români și unguri (ca Ion Jărai, cu rol activ la Singeorzul Trascăului), figurează și popii Constandin din Crișcior și Crișănuț zis Hagi. Ulterior, aceeași instanță a mai pronunțat 9 condamnări la moarte. De posibilitatea judecării unor arestați a profitat și Tabla Comitatului Hunedoara, pronunțînd o lungă serie de pedepse capitale. În aceeași perioadă au fost pronunțate și 14 condamnări la moarte în Comitatul Cluj, unde alături de țărani români au figurat și iobagi unguri, iar sentința începea cu cuvintele : „în afară de cei morți în închisoare în acest răstimp...". Și-a continuat condamnările la moarte și Tabla Comitatului Arad, pe cele pronunțate împotriva cetei lui Petru Beci executîndu-le fără a mai trimite sentințele spre revizuire, sub pretextul încadrării juridice a faptelor ca „tîlhărie de codru", în timpul interogatoriului șeful cetei avînd ocazia să-i amintească contelui Forray că atunci cînd el a fost prizonierul lor, i-au cruțat viața. În Comitatul Bihor au fost judecați ca „neascultători" peste 1 200 de persoane, o serie de preoți fiind condamnați la lovituri de bastoane pentru cuvinte rostite cu dublu sens. În Comitatul Tîrnava, furia în haină judiciară a nobilimii s-a revărsat împotriva realilor sau presupușilor agitatori, în fruntea acestora aflîndu-se Iosif Kadar din Turia, care se angajase să antreneze în răscoală iobăgimea din secuime, fapt pentru care procuratorul fiscal a propus să-i fie frînte cu roata mîinile și picioarele și apoi de viu să fie tăiat în patru. În Comitatul Sibiu, de asemenea necuprins în aria răscoalei, este de reținut solidaritatea sașilor din satul Hașag față de Gheorghe Man, pe care nu l-au putut salva însă de pedeapsă. Pe multe dintre sentințele capitale Împăratul le-a comutat însă în pedepse cu închisoarea.

Secvența centrală a „filmului" acestei perioade s-a desfășurat însă la Alba, unde a avut loc duelul judiciar între contele Iankovich ca anchetator și Horea ca inculpat — duel compus

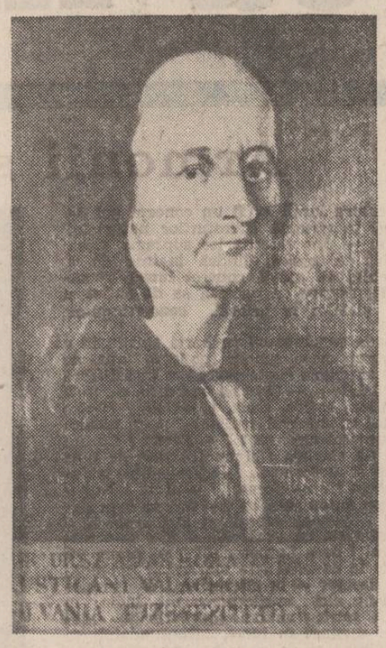

din 118 întrebări și răspunsuri și care s-a consumat în lungul a șapte zile (28, 31 ian. și 1, 4, 21, 22 și 24 febr. 1785).

Horea a voit să rămînă în limitele tăcerii pe care și-o impusese, în sensul de a nu oferi informații despre răscoală, intuind că orice recunoaștere aparent neînsemnată, orice amănunt dat despre acest subiect ar fi constituit o fisură în barajul după care a hotărît să se refugieze, fisură prin care ar fi țîșnit noi întrebări. Tăcerea sa avea un rost adînc, și anume acela de a nu implica pe nimeni, de a nu face rău niciunuia dintre tovarășii săi de suferință prin răspunsurile lui și, mai presus de toate, de a nu dezvălui nimic despre sistemul de relații care a dus la izbucnirea sincronă a revoluției pe mari spații, nimic despre releele de comunicații folosite, despre oamenii lui de încredere. Mai ales aceste nervuri ale luptei a voit să le ferească de represalii, fiindcă a înțeles că pentru destinul poporului său revoluția pe care o condusese a fost doar un episod, iar jertfa sa doar una dintre multele cu care trebuia plătită ființarea și înălțarea istorică a neamului său. Tăcerea sa nu a fost în sensul că ar fi refuzat să răspundă întrebărilor puse, ci ea rezultă din conținutul răspunsurilor sale.

Contele Iankovich avea însă nevoie de o recunoaștere amplă și detaliată din partea lui Horea, din cel puțin două motive. Mai întîi, pentru faptul că o recunoaștere ar fi conferit sentinței pe care urma să o pronunțe mai multă acoperire și, în al doilea rînd, pentru faptul că numai astfel și-ar fi putut îndeplini acea parte (însemnată) a misiunii sale de a afla modul organizării declanșării răscoalei și felul în care a fost condusă. Ca un supus fidel, și ca sincer sprijinitor al politicii Împăratului, fiind investit de către acesta cu o largă competență dar și cu mare încredere, a depus toată străduința de care a fost capabil (deși bolnav), spre a-și îndeplini misiunea. Modul în care și-a formulat întrebările, ordinea în care le-a pus și, mai ales, felul în care le-a asociat cu prezentările de obiecte și cu confruntările la care a recurs, ne dezvăluie mai ales și un abil profesionist. Abia în ultima zi a interogatoriului, cînd a înțeles că orice va face nu va putea sparge lacătele porții în spatele căreia Horea își ascunsese informațiile, a lunecat spre apeluri patetice — relevînd astfel consternarea și exasperarea celui care se simte învins, care a trebuit să raporteze la Viena, suveranului său : „Horea et Kloska în negativis perseverarunt".

În prima zi a interogatoriului, după ce actuarul Comisiei, (care va deceda între timp și va fi înlocuit cu interpretul Eckhard) căpitanul Knaabe, a consemnat datele personale ale lui Horea, prima întrebare pusă : „Pentru ce a fost arestat ?", s-a frînt în fața primului răspuns negativ : „Nu cunoaște cauza, știe însă că este urmărît de patru ani, fiindcă a fost la împăratul".

Prin a doua întrebare, Iankovich a încercat ca pe calea concretizărilor, a amănuntelor „controlabile", să înguste posibilitățile de negare ale interogatului și să-l atragă astfel spre explicații detaliate : „Unde, cum, cu cine și prin cine a fost prins ? ce a avut la sine și pentru ce folosință ?" Răspunzînd, Horea a părut că vrea să îi dea satisfacție, povestind unde și cum a fost prins, indicînd numele gornicilor respectivi și arătînd că a avut cu sine o pușcă și o secure — „pușca numai așa, fără un scop războinic, iar securea pentru a face lemne și foc, altceva n-a avut la dînsul". În acest moment Iankovich a putut înțelege că Horea știe să facă precise delimitări între informațiile nesemnificative pentru anchetă și ceea ce voia să ascundă. De aceea, recurgînd imediat la o prezentare de obiecte, a încercat să îl oblige să depășească hotarul reținerilor ce și le impusese. Dar și în continuare, Horea și-a diferențiat cu mare abilitate răspunsul — nu și-a recunoscut lancea (care era instrument specific, arma răsculaților țărani), și-a recunoscut rănița, a acuzat pe gornicii care l-au prins că i-au luat actele primite de la Viena, dar nu a recunoscut că ar fi avut în ea hîrtie, condei și un sigiliu, adică obiectele necesare corespondenței pe care a ținut-o în timpul răscoalei.

Prezentîndu-i rezoluțiile primite la Viena, care fuseseră ridicate din rănița lui, Iankovich a încercat o întrebare „ocolită", prin care să-l atragă la recunoașterea rolului său în răscoală : „De vreme ce au avut această rezoluție, pentru ce n-au așteptat liniștiți sfîrșitul procesului ?" Horea a sesizat însă rostul ei : „El își dă osteneala de cinci ani pentru a exopera împlinirea rezoluțiilor ; a rămas însă totdeauna liniștit și n-a făcut nimic". Iankovich a insistat pe aceeași linie : „Pentru ce au început tumultul așa de repede, deși au primit ultima rezoluție încă la Paști și a fost adusă în vară ?" Horea „retează" și mai categoric : „Nu știe despre vreun tumult pe care să-l fi provocat". Manevra aceasta eșuînd, Iankovich a revenit la tactica întrebărilor concrete, cu aspecte controlabile, dar Horea a răspuns „sec", ca la un joc de tenis unde returul este la fel de laconic și serviciul. Întrebare : „Ce a făcut în Mesteacăn ?" Răspuns : „În viața sa n-a fost acolo". Într. : „Dacă nu știe că în [illegible] s-a ținut o adunare și o consfătuire și n-a pus la cale acolo ?" Răsp. : „Nu știe nimic despre aceasta". Într. : „Dacă îl cunoaște pe Crișan Giurgiu ?" Răsp. : „Nu, nu îl cunoaște". Într. : „Cum au început tulburările ?" Răsp. : „Nu știe". Într. : „Ce a ordonat verbal sau în scris în timpul tulburărilor ?" Răsp. : „Nimic scris sau verbal și în acest timp n-a vorbit cu nici un om, decît despre călătoria sa la Viena". Într. : „Dacă a avut vreun rol în timpul răscoalei ?" Răsp. : „Nici unul".

În momentul în care Horea a spus că nu îl cunoaște pe Crișan, Iankovich a trebuit să înțeleagă că hotărîrea lui de a nu-și implica tovarășii de suferință era de nestrămutat. De aceea a recurs la o nouă încercare, și anume aceea a confruntării cu arestați care și-au recunoscut rolul în răscoală, deci în fața cărora — în ratiunea anchetatorului — ar fi fost inutil să își nege rolul și să îi ferească pe acestia. Se pare că Horea a înțeles că vor urma confruntări dificile și că anchetatorul este mai bine informat decît credea fiind descumpănit de întrebarea : „Dacă a fost în Mușca în timpul răscoalei ?", fiindcă actuarul a consemnat : „Aici Horea schimbă mult culoarea, șovăie, spune în sfîrșit : Nu în timpul răscoalei, ci înainte cu patru ani". La întrebarea aparținînd de tehnica pregătirii punerilor față în față : „Dacă îl cunoaște pe Toma Petruța din Mușca ?" a răspuns : „Nu, nu îl cunoaște", iar la întrebarea de insistență : „Dacă nu l-a făcut căpitan în timpul răscoalei ?", a răspuns și mai scurt : „Nu".

A urmat ceea ce a intuit Horea în momentul în care a pălit, — confruntările. Primul a fost Toma Petruța, căruia i s-au citit depozițiile anterioare pe care le-a confirmat și care l-a identificat pe Horea. La întrebarea pusă lui Horea : „Dacă îl cunoaște pe acest om ?", a răspuns din nou, sec : „Nu". „Cum poate spune aceasta — a insistat anchetatorul — din moment ce l-a numit pe acest om în calitate de căpitan, în timpul răscoalei, în Mușca ?", iar Horea din nou a „tăiat" întrebarea : „Nu l-a numit". Și a rămas în această negație, chiar și după ce Toma Petruța a oferit Comisiei diverse detalii. Au urmat confruntările cu Ignat Urs și Man Dumitru, tot din Musca, ce au decurs, în esență, în acelasi mod. Confruntările au fost bine pregătite, ineligent regizate, grele pentru Horea, dar nu l-au putut clinti.

Pentru următoarea ședință de interogator care a avut loc în 31 ianuarie 1785, Iankovich i-a pregătit lui Horea o altă confruntare, abil conceputâ : cum la interogatorul precedent spusese că nefiind în Mușca, nu a putut dormi în casa lui Vasile Macavei, a fost adus și acesta la confruntare. Dar, cu toate amănuntele declarației acestuia, Horia a răspuns că nu îl cunoaște, că nu a dormit în casa lui. În continuare se pare că anchetatorul a fost descumpănit de eșecul și al acestei confruntări, fiindcă a pus întrebări de genul : „Dacă nu a poruncit ca să se adune localnicii ?" ca și cum rezistența lui Horea ar fi fost frîntă, ar fi recunoscut prezența lui în Mușca, și, bineînțeles, toate întrebările ce au urmat nu au primit decît negații.

Interogatoriul a continuat cu întrebări referitor la prezenta și activitatea lui la Bucium, iar Horea, probabil pentru a evita noi confruntări, a dat răspunsurilor sale mai multă elasticitate, recunoscînd că a fost în timpul răscoalei la Bucium, pentru un privilegiu al comunei Riul Mare, că a fost prins acolo și închis în casa lui Băleșanu Macavei, dar fără a ști de ce a fost prins și de ce a fost eliberat.

Evitînd aspectele legate de desfășurarea răscoalei și de activitatea celor care l-au eliberat, nu a putut însă scăpa de confruntările care erau gata pregătite. Au fost aduși doi dușmani ai săi, Onu Costinaș și Ghiurca Petruță, dar Horea a declarat că nu îi cunoaște și nu a confirmat nimic din ce au declarat ei, cu toate insistențele anchetatorului, spre exasperarea Comisiei.

În a treia zi a interogatoriului (1 febr.), vizînd aflarea mecanismului de comunicare ce a funcționat în timpul răscoalei, anchetatorul a început cu o întrebare aparent inofensivă : „Dacă știe cîți și scrie ?", dar Horea a intuit semnificația ei — „Nu". Anchetatorul a continuat : „Dacă în timpul răscoalei a scris și primit scrisori, cine i le-a scris și cine i-a răspuns ?", iar Horea a perseverat : „El nici nu a trimis scrisori, nici nu a primit, deci n-a lăsat nici să fie scrise, nici să i se răspundă". Și din nou aceeași tactică a anchetatorului de a restringe conținutul întrebării anterioare printr-un caz concret, aparent neimplicabil în problematica răscoalei : „Dacă nu a scris o scrisoare pretorului din Zam să le permită oamenilor să se deplaseze spre Huedin spre a cumpăra bucate ?" Horea nu neagă realitatea scrisorii amintite, dar se extrage din cauză, spunînd că scrisoarea instrumentată de nobilul Alexandru Chendi a fost opera comunei Riul Mare. Aceeași explicație referitor la o scrisoare trimisă județului nobililor din Cîmpeni, iar scrisoarea către locotenentul Petru Lup a negat-o. Întrebat asupra venirii nobilului Alexandru Chendi la el a recunoscut că a stat la el o săptămînă, în perioada în care răscoala „era în focul cel mai mare".

A urmat confruntarea cu Chendi, deosebit de grea pentru Horea, fiindcă acesta, oferind tot felul de amănunte, s-a străduit să îl determine pe Horea la recunoașteri nedorite — să își facă merite față de Comisie. Cu atît mai greu, cu cît Horea a recunoscut că îl cunoaște și îi știe numele. Dar, și în această situație a negat tot ce se referea la desfășurarea și conducerea răscoalei. Astfel, de exemplu, privitor la situația cînd Crisan a venit la dînsul pentru ajutor în fața asalturilor armatei imperiale, a găsit de cuviință să răspundă : „Nimeni nu a venit după ajutor la dînsul, însă au venit trei străini din regiunea Crișurilor la dînsul, care au cerut copii după rezoluțiile împărătești". Cînd era vorba despre situații legate de revoluție, actuarul Comisiei trebuia să consemneze : „Nu știe nimic despre toate acestea", dar în situații care vizau activitatea lui anterioară răscoalei, dădea răspunsuri explicite, ca la întrebarea : dacă scriptele sale sînt la Nicolae Cîrstea, din Arada Albacului : „Da, fiindcă acesta a fost de cinci sau șase ori în Sibiu cu ele". Recitind, azi, această confruntare, rămînem cu aceeași admirație față de consecvența și abilitatea lui Horea în a feri pe toți colaboratorii săi, dar și cu senzația amară a dezgustului față de strădaniile lui Chendi — repetate — de a-l determina să mărturisească amănunte nedorite.

Pentru cea de a patra zi a interogatoriului, 4 februarie, anchetatorul a pregătit o confruntare cu Bugnariu Toma și Surca Petru, dușmanii lui Horea, care l-au făcut prizonier la Bucium, dar la înfățișare, Horea declară : „Nu-i cunoaște", rămînînd în negații scurte și față de toate amănuntele date de către cei doi.

A cincea zi a interogatoriului, după o lungă întrerupere, a debutat cu o nouă confruntare grea pentru Horea, și anume, cu preotul Nicula Goia din Vidra, nepot al preotului ucis de către răsculați, deci într-o situație de implicare care era de natură să pună în dubiu calitatea sa de martor.

La prima întrebare, Horea a declarat că îl cunoaște pe martor, „îl cheamă Nicula și este preot la biserica din Vidra". Dar imediat, la următoarea întrebare referitoare la unele întîmplări din timpul revoluției, de la Cîmpeni, — „Acuzatul n-a fost la Cîmpeni", și în continuare răspunsuri în genul : „...nu știe nimic despre acestea", „El nu știe nici un cuvînt despre toate aceste vorbe". Astfel, confruntarea s-a încheiat relativ repede și cu nici un folos pentru anchetator.

A doua zi, adică 22 februarie, în preambulul procesului-verbal de interogare, actuarul a consemnat că întrebările s-au pus „cu privire la împrejurările agravante, rezultate din depozițiile martorilor". Cu alte cuvinte, anchetatorul considera că a sosit momentul ca în urma confruntărilor să exploateze materialul oferit de martori, obligîndu-l pe Horea la recunoașteri. Dar, negațiile lui s-au ținut lanț : nu a numit conducători ai tumultanților ; nu a avut cruce de aur asupra dînsului ; nu știe de unde au primit oamenii puști ; nu știe de unde au fost procurate alimentele cu care s-au întreținut răsculații ; nu știe să fi fost străini printre ei ; nu știe nimic despre ce s-a întîmplat în Comitatul Arad ; nu știe nimic despre jefuirea caselor imperiale și a clădirilor camerale ; nu știe despre lucruri jefuite, nici unde ar putea fi ascunse ; nu știe nimic despre fărădelegi săvîrșite de sate ; nu știe unde și în ce lupte au fost omoriți ofițeri și soldați ; nu a îndemnat poporul la răscoală ; nu a aruncat în foc nici un document atunci cînd a fost prins ; nu știe ce se întîmplă cu armele răsculaților ; nu a avut nici o înțelegere cu iobagii din Țara Românească ; nu a spus că după moartea sa mulți vor primi „nasturi roșii" ; nu știe ce acte au fost în plicul ce i se arată ; nu i-a dat o sabie lui Ursu Uibaru ; nu a poruncit țiganilor din Albac și Lupșa să fabrice lănci din fier ; în fine, recunoaște că s-a întîlnit cu vicecolonelul Schultz la Cîmpeni, că oamenii l-au apărat de cererea acestuia de a fi predat, dar numai pentru că le-a făcut bune servicii la Viena. Astfel, Iankovich nu a putut afla nimic din ceea ce ar fi dorit să cunoască.

Ultima zi de interogator a fost în 24 februarie, cînd, dincolo de formalismul final, în atitudinea lui Iankovich se observă lunecarea spre apeluri patetice, spre implorare — exasperarea adevăratului înfrînt. Prima întrebare : „Acuzatul este acum chemat pentru ultima dată aici : va pricepe dacă este timpul suprem să se răzgîndească cu privire la ceea ce vorbește și ce face ; după ce acuzatul va reflecta, să mărturisească în mod sincer ce participare a avut la neliniștile care au fost în țara aceasta și la violențele comise ?"

Solemnitatea din conținutul cuvintelor va fi fost dublată de tonul și modul în care a fost rostită întrebarea, fiindcă și răspunsul lui Horea este solemn, impresionant : „El a vorbit pînă acum ca și cum ar vorbi înaintea lui Dumnezeu și n-a avut nici o participare la răscoală".

În momentul în care actuarul a consemnat acest răspuns Iankovich ar fi trebuit să considere că interogatoriul s-a încheiat. Trebuia să înțeleagă sensurile adînci din cuvintele lui Horea și nu doar aspectul că el persistă în negație, chiar solemn. Dacă ar fi pătruns răspunsul lui Horea și-ar fi dat seama că el ca anchetator și Comisia lui era recuzată. Că Horea nu a vorbit în fața lui, ci atunci cînd s-a declarat nevinovat a făcut această afirmație în raport cu singura instanță în fața căreia înțelegea să dea seamă, o instanță a dreptății, a viitorului, a istoriei — pe care a numit-o simplu, țărănește, Dumnezeu — acea instanță în fața căreia se simțea, cu adevărat, nevinovat.

Dar Iankovich a continuat cu același ton solemn și în locul avertismentului cuprins în prima întrebare a înserat o serie de argumente pe care și-a sprijinit cererea de sinceritate, între care și un repros de nerecunoștință față de măsurile speciale care fuseseră luate în privința lui : „Acuzatul a abuzat în mod culpabil, în modul cel mai grav de grația preainaltă prin îndărătnicia nerușinată arătată pînă acuma, grație pe care ar fi trebuit să o recunoască prin aceea că, după ce a fost arestat, nu a fost predat jurisdicției ordinare pentru a fi judecat, ci, în baza ordinului preainalt, unei comisii aulice trimise în mod special, pentru ca cu atît mai puțin să stea pe gînduri să arate adevărata tendință, executarea și țința răscoalei pornite în țară ; ce spune la acestea răsculatul ?". Horea a răspuns scurt și simplu, relevînd inutilitatea insistențelor : „Acuzatul este nevinovat, nu știe nimic despre toate acestea".

În fine, abia la finalul interogatoriului, Iankovich a găsit de cuviință să îi comunice lui Horea acuzațiile sub care este anchetat și relevanța probelor administrate, sub forma unei întrebări, cu rost de invitație la apărare : „Acuzatul va pricepe ușor că nu este necesară mărturisirea crimei făptuitorului pentru a-l putea pedepsi, fiindcă altfel nu ar putea fi abătut aproape nici un acuzat de la o negare perseverentă ; s-a dispus ca martorii să confirme declarațiile lor contra lui în fața lui și au fost unii dintre ei jurați chiar în fața lui ; după declarațiile acestora, acuzatul va fi judecat în conformitate cu legislația penală prea-înaltă și după aceea pedepsit după gravitatea crimei lui ca un turburător crud al liniștei publice, afară numai dacă nu va aduce contra martorilor amintiți obiecțiuni legitime, — este aproape imposibil ca acuzatul să nu fie convins despre aceasta ; ce are de răspuns ?"

Cum Horea nu putea discuta despre martori și depozițiile lor fără a-și periclita „tăcerea" ce și-o impusese, nu a putut decît schița o linie de contestare a depozițiilor lor, sublinîndu-și încă o dată poziția : „Acuzatul nu a cunoscut decît unul sau altul dintre martori ; nu știe deci să aducă obiecțiuni împotriva lor, destul nu știe de nimic și e nevinovat".

Următoarea întrebare a contelui Iankovich a fost o invitație la apărare, în cadrul „ultimului cuvînt" care se datora acuzatului : „După ce au fost dovedite prin atît de multe declarații sub jurămînt crimele cu care a fost acuzat și care i s-au pus în sarcină, să răspundă acuzatul dacă poate spune ceva pentru a se acuza". Horea : „Ce să spună pentru a se scuza, cînd nu se știe vinovat cu nimic, nobilii și cîlalți locuitori din Bucium au fost porniți contra lui încă de cîțiva ani". În fine, Horea a schițat un gest de apărare, invocînd o împrejurare esențială pentru valabilitatea marii majorități a depozițiilor făcute contra lui — dușmănia martorilor care l-au apăsat, dușmănie care a rezultat tocmai din modul în care l-au arestat la Bucium, fapt cuprins în declarațiile lor. Dar, Iankovich a trecut peste această obiecțiune. Știa prea bine că sentința fusese dată de Împărat și el nu mai îndeplinea decît o formalitate inutilă. A mai pus, tot formal, o ultimă întrebare : „Dacă acuzatul persistă asupra declarației acesteia amintite (în sensul tuturor declarațiilor făcute la interogatoriu, n.n.) sau găsește că trebuie ceva schimbat ?" — „Deoarece nu știe decît ceea ce a declarat pînă acuma, nu poate decît să mențină declarațiile lui de pînă aici".

Emil Poenaru

---

teatru

«D-ale carnavalului» ...„la rece"...

Îndrăzneața inițiativă regizorală, secondată de ingeniozitatea scenografului Aliosa Stancu, de inteligența comentariului ironic al aranjamentului muzical semnat de Dumitru Lupu funcționează în formula „distanțării". Cel de-al patrulea perete ficțiv, care separă sala de scenă, este diminuat, devenind o „vitrină" transparentă, o convenție translucidă, prin care spectatorul-observator este plasat în fața, nu în interiorul unei acțiuni... Două oglinzi reale și două impunătoare fotolii de frizerie rămîn permanent în avanscenă, distanțînd publicul, pentru a putea participa lucid la „timpul" ilustratei în sepia a anilor 1884. Discret și rafinat subterfugiu plastic prin care se incită activitatea intelectuală a spectatorului, care devine conștient că, de la înălțimea receptivității sale contemporane, nu va intra în transa amețitoarei cavalcade de „imbroglio"... Vechea magie a scenei care implică, este abil ocolită, chiar dacă se mai folosesc efecte de lumină violet sau roșie pentru atmosfera carnavalului... Oglinzile din frizerie ca și cele din carnaval sînt mate. Actorii ca și spectatorii nu trebuie să se regăsească în personaje.

Regizorul mută centrul de interes al actorului de la caracter la suita de evenimente, de la comuniunea cu personajul la distanța ce permite reflecția, de la joc individualizat la efectul spectacolului de grup, ca factor efervescent, dinamizator. Impunerea acestui stil de „promptitudine inactivă", de „disponibilitate pasivă" a produs actorilor — încă nedesprinși de rutina clișeelor-inconsecvențe de exprimare. Julieta Strimbeanu-Weigel (Mița), Mirela Busuioc (Didina), Coriolan Radu (Pampon), Petre Dumitrescu (Crăcănel), Vasile Filipescu (Iordache), Emilian Cortea (Catindatul) se străduiesc să descopere corespondențe vocale, corporale, respiratorii, imprimînd evoluției lor scenice o mișcare grafică de felină, de desen animat, de marionetă, izbutind cîteva scene de colectivitate. Căutînd în substraturile animalice ale personajelor și stărilor degajate de acestea, Mihai Lungeanu îi determină pe actori să mimeze, în infruntări, jocul arenei sau al manejului. Se tîrăsc în genunchi, precum Mița și Nae, în scena sustragerii sticluței cu vitriol, devin toreador și „taur", ca Pampon și Crăcănel în carnaval, se încaieră ca felinele la miezul nopții, precum Mița și Didina în semiobscuritatea frizeriei, după ce au escaladat acoperișuri... Uneori, efortul lor de a nu se „înfierbînta", de a nu cădea în „isterie" cedează, reintrînd în limajul depozitar al deprinderilor acumulate. Actorii de la Pitești au repetat greu, poate, chiar și cu îndărătnicie. Nedepășirea dificultăților se simte. Cu mai mult antrenament, formula — bine limpezită — s-ar putea închega într-un spectacol „rotund", cu priză la public. Din neaderare la „unghiul" regiei, din neînțelegere sau din insuficient rulaj, tempo-ul spectacolului se întrerupe — nu doar în pauzele obișnuite — creînd impresia că actorii sînt în derută sau că vor să-și constituie — conform liniei tradiționale — scheciuri aducătoare de aplauze....

Dem. Niculescu pare să se fi apropiat cu mai multă profunzime de modalitatea spectacolului.

Rostirea plată, împănată de ironii, ținuta corporală, mersul elastic, cu genunchii moi, ca pe arcuri, exprimă flexibilitatea structurii schimbătoare a tuturor și echilibrul mersului „ca pe sîrmă" al celui ce descoperă cu malițiozitate vicii și ipocrizii, chiar dacă tot el le provoacă și le acoperă.

Chiar dacă spectacolul Teatrului din Pitești pare o neizbîndă — vis-à-vis de reacția în derivă a publicului — evenimentul merită consemnarea. În afara dozei de risc a fiecărei inițiative regizorale, istoria spectacolului și a esteticii teatrale nu ar mai înregistra mutații.

Nicoleta Gherghel

---

film

Dreptate în lanțuri

Recentul film semnat de **Dan Pița** impune prin ținuta artistică, prin forța expresiei într-un gen oarecum demonetizat de urmărirea excesivă a spectaculosului, a pitorescului sau, pur și simplu, a unei epoci contrafăcute cu figurații demne de Muzeul satului. **Dreptate în lanțuri** confirmă talentul unui cineast, întotdeauna atent nu numai la ce spune, ci și la felul în care spune ce are de spus. Scenariul lui **Mihai Stoian**, la care a colaborat și regizorul, propune un haiduc, care în ciuda unei aure poetice, se mișcă într-un spațiu și un timp exact fixat documentar, cu adversari și „suporteri", în egală măsură, pregătiți să facă față cu inteligență unei competiții al cărei sens moral este suficient de transparent pentru spectator.

Dincolo de aparentul romantism al haiduciului pornit să repare solitar sau însoțit de cîțiva ortaci greșelile societății se face resimțită apartenența lui **Pantelimon** la un cod etic ce structurează cu eficiență mesajul social și patriotic. Poziția infinit mai puțin romantică a celui care urmărea programatic o redistribuire a valorilor, în acțiuni punitive non-violente, dar cu un puternic ecou etic („numai cine nu muncește se desparte atît de ușor de bunuri") nuanțează convingător portretul lui **Pantelimon**, însuflețit cu o sinceră bucurie a jocului de marele și modestul interpret care este Iuliu Moldovan.

De altfel, întreg filmul aduce aminte de autorul peliculelor **La o nuntă, Tănase Scatiu, Bietul Ioanide și Concurs**, autor ușor de recunoscut prin atenția acordată cadrului, ambianței, lirismului peisajului, spectaculosului epic, arhitectonicii sonore și elocvenței muzicii (partitura lui **Adrian Enescu** se numără printre cele mai inspirate compoziții oferite peliculei). Chiar dacă uneori replicile devin standard dorind să spună mai mult decît imaginea, în sine, suficient de convingătoare, în ansamblu, povestea lui Pantelimon și a celor doi tovarăși va rămîne un film de referință, o operă de artă de certă valoare, ce luminează nu numai figura unui justițiar, căruia Ovidiu Iuliu Moldovan îi relevă generozitatea, puterea de sacrificiu, fiind în același timp om pasionant și dificil, dar și o epocă în care, dincolo de mecanismul represiv al statului, există și luciditate acuzatoare, ce subliniază rosturile dreptății înfăptuite de haiducul secolului XX.

Fascinante și memorabile mi s-au părut și personajele ce-l însoțesc pe Pantelimon, Ion și Năstase, interpreți Claudiu Bleonțz și Petre Nicolae, după cum autorii universului plastic, Daniela Codarcea și Călin Papură au contribuit decisiv la culoarea și adevărurile unei epoci redescoperite într-o caligrafică succesiune de imagini.

De altfel, nu mică este și contribuția unui tînăr operator, Vlad Păunescu (același din **Concurs**) la reușita filmului, contribuție, nu în ultimul rînd, subliniată de performantele imaginii în maxima sugestivitate a tonalităților de alb-negru, ci și de punerea în valoare a decorurilor și costumelor, a personajelor surprinse fie și pentru puțin timp în economia generală a peliculei sau în focalizarea atenției spectatorilor în momentele de așteptare.

Viața cinematografică a haiducului Pantelimon, inspirat desenată de Dan Pița și excelenta sa echipă de colaboratori, rămîne o existență ritmată de sunetele unei balade contemporane în momente de mare tensiune emoțională și cuceritoare frumusețe plastică.

Cu secvențe antologice, cu compartimente de creație aproape de perfecțiune, filmul impune și se impune. Este ceea ce dorim și tuturor colegilor lui Dan Pița.

Călin Stănculescu

IUBIRI ÎN VREMURI DE PACE ȘI RĂZBOI

constantin stan

Scotocise podul, trăgind cu urechea la vocea calmă a profesorului și la bi-ziitul monoton al celor 7 elevi, poate pentru că de multă vreme — incă o dată se surprinsese evitind cuvintul acasă! — nu mai umblase prin praful inecăcios, persistent in mirosul lui de vechi, de căldură sufocantă ascunsă in căpriori. Descoperirea podului insemnase pentru el, atunci, in vremea copilăriei o imensă și incintătoare supriză, o descoperire, de fapt, a unei lumi necunoscute, atrăgătoare și, in același timp, terifiantă ca și cum i-ar fi fost cu desăvirșire interzis să tulbure liniștea de acolo (o liniște a obiectelor, a chiar spațiului intunecos, boltit). Căpriorii de salcim trosneau la fiecare atingere și apăsătoarea atmosferă din jur (el, care mai tirziu, avea să devină cel mai fin sunetist din studio, spune că de mic știa să distingă in tăcerile ce-l inconjurau sumedenie de nuanțe) ii tăiaseră răsuflarea. Descoperise printre funiile de cinepă impletite in opt — la ce vor fi trebuit ? — o tunică militară, o sticlă de-o formă ciudată imitind o pasăre cu un git enorm — ca de barză —, citeva foi ingălbenite din niște ziare vechi. In colțul cel mai intunecos — se tirise pe burtă pentru a ajunge — dăduse peste o ladă in care se aflau vraiște și pline de praf multe lucruri : de la cretă și creioane colorate — oh, cruntă dezamăgire cind le aduse la lumină și ele se fărimițară intr-o pulbere cărămizie, verde, roșie etc. — pină la bancnote vechi și nasturi sidefii. Le pipăise incetul cu incetul pe intuneric incercind să ghicească ce este fiecare din obiectele care-i dădeau senzația, atunci cind le apuca, de moale și nediferențiat din pricina stratului de praf. De fapt, incerca — realizează el acum, cind se află in podul școlii generale din satul B. comuna M. — să-și domine frica pentru că, deși era de ceva vreme in pod, sentimentul că se va intimpla ceva il domina incă (era ca o răsuflare pe care o simți mereu in spate, fără să știi de unde vine și cind se va intrupa). Și-abia după sesizase că avusese dreptate : o lumină albă, o rază de soare scăpată prin cine știe ce ungher fulgerase uniforma aceea militară agățată după tot dichisul (de parcă cineva ar fi pregătit-o să fie gata oricind va fi nevoie de ea). Sincer, atunci ii apăruse ca o sperietoare, ca o stafie, ca o fantomă venită să-i ceară socoteală pentru tulburarea liniștii, și asta il speriase așa de grozav incit iși inecă și strigătul.

Stă in clasa pustiită de copii, amirosind a petrol și a var proaspăt, răsfoiește scrisorile pe care le are in față — scrisori, bineințeles găsite in pod, ascunse, dosite de profesor și cu un sentiment de jenă, dar și de voluptate, o plăcere diabolică asemănătoare celei cu care se deconspiră lucruri intime din existența unui om — și scrisul cu cerneală violetă, hirtia ingălbenită, similitudinile experienței lui din copilărie și de-acum il neliniștesc, il tulbură. Intre caietul cu coperți din piele neagră și foiță subțire de biblie, cu scrisul lui de elev care face eforturi la caligrafie („Jurnalul meu cu incepere de la 1 Ianuarie 1906" — Teodor T. Teodorescu, elev in clasa a III-a liceală) și aceste cărți poștale — cu mai multe scrisuri, cu mai multe pauze in timp — există, iși spune el, ceva comun, măcar pentru faptul că le-a găsit, ascunse ca niște lucruri ce nu trebuie date vederii, in podurile unor case.

A luat prima carte poștală, studiind-o cu atita atenție de parcă ar fi trebuit să și-o intipărească in minte pentru totdeauna : 2 VII 1941. Prefectura Județului Tulcea. Cenzurat. Pe una din ștampile reușește să deslușească : ROMÂNIA ROMÂNILOR, pe o alta : DREPTATEA INVINGE. Se menționează foarte clar : Pe această parte se scrie numai adresa. (Invirte cartea poștală și mai deslușește o foarte prețioasă informație pe coroana regală : Nihil sine Deo). (Boooon ! Ia să vedem, iși zice ! să recapitulăm ce mai știm despre război : in 1941 era război, noi am intrat in război la 21 iunie 1941, iunie este luna a șasea, deci la doi a șaptea patruș'unu tot soldatul român știa că merge la război. Care sint preocupările lui ?).

Dragă Bebi,

Scuză-mă că-ți scriu și urit și rar și scurt, dar numai așa am posibilitatea. Sunt departe de lumea civilizată și rar reușesc să ajung la ea (După o călărie de cca. 30 km). Iți mulțumesc că ai fost dulce și ai fost pe la mămica. Mai du-te din cind in cind și incurajeaz-o. Eu sunt sănătos și sigur mă intorc intreg.

Face o pauză căscind niște ochi imenși de parcă ar fi citit cea mai mare enormitate din viața lui. Sigur ii trec tot felul de ginduri prin cap (de obicei acum cind e liniște și pace formula mai ales a bătrinilor e-adevărat, dar imprumutată cu mare plăcere și de cei mai tineri : să trăim pină la anu' !), incearcă să-și imagineze acest soldat atit de increzător in destinul său fericit și nu-l poate face din ochi. Apoi iși aduce aminte de intrebarea pe care a pus-o bătrinul pe cind făcea voci native pentru Rudi : Dă drumul magnetofonului și ascultă :

V-a fost vreodată, cum să spun, frică, teamă că... in fine... teamă că nu vă veți mai intoarce ?

De murit era să mor io de mai multe ori. Că, să vezi, era la un momen' dat in plin cimp și numa' că apar in cadru aerian niște avioane. Și mă pun cu Petre, Petre a lu' Costache — dumnezeu să-l ierte : — de ne aruncăm la pămint. Și io nu mai că simț așa ca un ghiont, că mă inghiolteşte cineva in coaste că să fug, să mă dau mai incolo, trag io cu ochiu' la Petre nici pomeneală, băgase capu-n țărină, da' ghionturi tot venea și atunci m-am ridicat și-am fugit la 50 m mai incolo și cind mă uit a venit bomba drept pe locu' unde stătusem io. A mai fost și altele, ehe, cite nu petrece omu' in război, da' așa să zic io gata, acu mor, asta nu, niciodată, că dacă zice se intimplă așa că-ți vine ca o sfirșeală la inimă, in tot corpu' și nu mai scapi.

Așadar, continuă lectura :

Eu sunt sănătos și sigur mă intorc intreg. In fiecare zi mă gindesc ceasuri intregi la voi Scrie-mi pe adresa: oficiul poștal Nr. 176 R20 Div. 2. Nu se scrie nici oraș nici județ. Numai numele. Scrie-mi mult. Pină acum nu am primit nici o scrisoare, poate din cauza adresei. Scrie-mi cit ai fost de roșie cind ai fost la noi și ce-a zis mămica. Te pupă mult, Neluțu.

Abia după ce mai răsfoiește — fără să le citească, doar ii fug ochii peste inscrisuri, așteptind, aminind clipa in care va citi cuvint cu cuvint, absolut tot ceea ce există pe fiecare carte poștală — alte citeva iși dă seama de incă o ciudățenie : lungul traseu, nu numai in timp, al acestor amintiri de familie. Expediate dintr-o parte a țării (dacă este adevărată ștampila cu Tulcea) către cealaltă parte la Timișoara, spre a fi găsit aproape la jumătatea distanței după 43 de ani : adică in această comună destul de apropiată Bucureștiului. Gindul se inlănțuie de la Timișoara la niște filmări acolo, la filmările de aici, și de la filmările de aici la cearta lui de azi dimineață cu Cornelia, de la cearta cu Cornelia la dragostea lui pentru ea, de la dragostea lui pentru ea la fulgerătoarele ei iubiri pentru fiecare vedetă cu care lucrează echipa și așa mai departe. Gindul il copleșește, nu pentru multă vreme pentru că amintindu-și frizura lui Iubi — care joacă in acest film rolul unui soldat plin de calități —, uniforma lui impecabilă, grija cu care se machiază pentru ca eforturile, durerea, disperarea să fie cit mai convingătoare, să simtă cum, in posesia acestor cărți poștale fiind, crește in ochii lui. Ii creează un sentiment de superioritate, deținind un secret care-l face puternic și de neatins. Nu vede in ce fel toate acestea il vor ridica in ochii Corneliei, dar deocamdată știe că e bine așa.

Bebi scumpă,

Ți-am mai scris două c.p. și incă nu am primit nici un răspuns. Probabil poșta. Adresa mea este of. 176 R20 Div. 2. Iți scriu acum recomandat. Adresa este definitivă. Sunt sănătos. Să ai incredere in viitor. In cel mult o lună de zile, așa cum se preconizează, voi veni. Te sărut mult, Neluțu.

Comunică și acas' adresa mea.

Scrie și cărți poștale. Probabil că nu primesc inchise. Cum iți place mămica ? Scrie mult.

Deși cunoștințele lui in materie de istorie sint cele elementare, a auzit desigur de războiul fulger preconizat de nemți, iar cu distanțarea pe care i-o dă timpul (el știe acum sigur că războiul va mai dura incă patru ani, el știe și suride odihnitor la naivitatea lui Neluțu care crede că are o adresă definitivă (!!) și că in mai puțin de o lună se va intoarce acasă să-și stringă iubita in brațe și să-și reia rosturile de mai inainte) el poate ințelege mai multe chiar și fără o mare filosofie asupra războiului. Simte, de exemplu, că puținele lucruri reale se strecoară in scrisorile astea (insistența cu care apare ștampila „Cenzurat", ștampilă sub care se află mereu cite o semnătură ii confirmă) și ele ii dau senzazia acelei falsități pe care a resimțit-o ascultind povești eroice despre război, povești după care, dacă le-ai crede in totalitate, ar duce la concluzia că de fiecare povestitor a depins soarta războiului. Constatarea nu-i face prea mare plăcere (apropo de gindul unei Cornelii ceva mai tandră cu el) așa că interesul pentru Neluțu și Bebi, pentru povestea lor de iubire prin corespondență incepe să scadă. Mai citește insă incă o carte poștală numai ca să-și omoare timpul.

Dragă Bebi,

Sunt foarte ocupat și aceasta este cauza pentru care nu ți-am scris pină acum. Dealtfel nu cred să mai am două săptămini și vin la Timișoara dacă timpul rămine tot așa...

Ce dracu, dom'le, ăsta trăia pe altă planetă sau era completamente incapabil să priceapă ce-i in jurul lui ?

...Bebi scumpă, de azi inainte am să-ți scriu tot mai des. Eu nu sunt chiar in Călărași...

„Ca să-i vezi adresa lui definitivă!".

...dar nici departe de el. Tu ce mai faci ?

„Suspină pe umărul vreunuia care s-a invirtit și a rămas acasă, deșteptule !".

Nu am primit nimic de la tine și mă simt așa de singur intre lumea aceasta care nici măcar nu incearcă să mă ințeleagă. Pe acasă pe la noi ai mai fost ? Dițu cum se mai poartă cu tata ? Vai Bebi scumpă așa mult doresc să vin in Timișoara. Cred că in ziua de 5 septembrie am să plec. Te sărută mult de tot, Neluțu.

Chiar dacă in sala asta de clasă e răcoare de afară se simte cum valul de căldură inaintează cucerind fiecare colțișor. Privește pe fereastră in lungul drumului pe care nu se vede țipenie de om. Poate sub influența atmosferei in care a lucrat filmul ăsta (tunete, detonări, [illegible]ite, gloanțe oarbe, soldați etc.) și din [illegible] cărților poștale găsite să creadă că [illegible] ca după război. Cele numai citeva c[illegible] satului sint despărțite de grădini in [illegible] au crescut in neștire puieți de salcim, [illegible], tufe incurcate cu bobițe negre, otrăvitoare, de curți lăsate in paragină, de alte case fără acoperișuri, uși și ferestre. Și-apoi, toți bătrinii ăștia care apar ca niște fantomatice treceri, păreri in miez de vară, și bătrinele cu broboadele lor negre, groase (pe-o căldură ca asta !) legate pină sub bărbie ! „Nu-i prost, nea Rudi ! Păi cine i-ar fi făcut lui un decor ca ăsta in studio ?" La gindul că sub acest soare necruțător se filmează secvența in care Iubi (noua dragoste fulgerătoare pentru care suspină de la inceputul filmărilor Cornelia) fuge pe cimp incercind să indepărteze dușmanul exact de satul in care se află unitatea lui, sacrificindu-se conștient și eroic pentru tovarășii săi il face să rinjească și să-și intindă cu satisfacție picioarele sub catedră.

Neluțu și Bebi, caietul cu coperți din piele

Continuare in pag. a 6-a

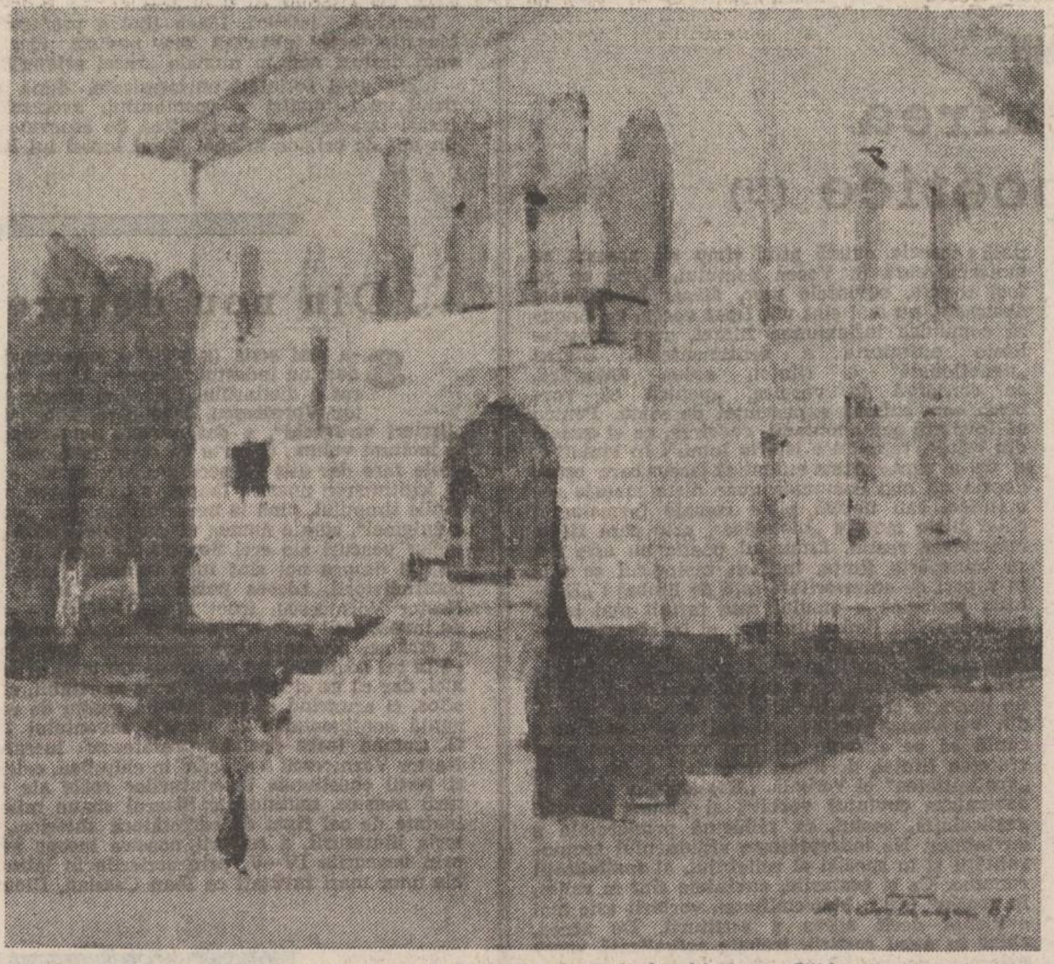

Augustin Costinescu : Colecția de artă «Ion Irimescu» Fălticeni

ștefania plopeanu

Scrisoarea femeii urîte

Va trăi o femeie cindva,
chiar aceasta care acum ii scrie
ei o scrisoare, Frumoasei,
expediind-o chiar pe cablul venelor ei.

Frumoasa mea soră, sora mea,
iubim același bărbat,
naștem același copil —
scriu repede, gifii
cu trudă, fiindcă
e soarele-n cruce, veni-vor
curierii cei repezi, să ducă scrisoarea
se aud tropotele cailor lor

Doar tu poți să mă naști
doar eu pot să te nasc

Dacă nimeni nu ți-a donat singele său,
nu dispera, ci așteaptă —
toți, absolut toți
lucrăm la nașterea ta

Ai grijă, gindește-te și la mine
țin scutecul nașterii tale in miini
și ținem de el, oameni mulți
ca și cum am ține de margine
harta unui mare regat.

* * *

Caterina !
ți se impuținează singele
măsurat in cochilii
de răbdare
dindu-și ocol

Caterina !
ți se termină trupul
dindu-și ocol
ca un pește inchis intr-un bol
ca un teasc
toamna infipt
in fructa spirală și stoarsă
și neagră

Caterina ! se isprăvește
sudoarea
de pe mierea rozetei
pe fruntea-ți perlată

Caterina !
se trece suflarea
suspinului
ca un melc
alergind inăuntru
pe o pirtie de frunză-nghețată...

* * *

Merg incet, nu vorbesc,
de frică de a nu sorbi
singe străin —
deși in fiece clipă
sorb singe străin
invățindu-l să murmure
limba urmașilor mei

Fac provizii pentru cineva
care nu mă știe
Sint intr-o inimă care nu-și cunoaște
prima bătaie
Primește tu prima bătaie
a inimii din inima mea

* * *

Eu sint doar un punct de-ntilnire
unde vă atingeți, tu și tu ;
Cine vine, vine spre mine,
chiar dacă nu știu cine a venit

Călătorule, care ai pornit
chiar astăzi din țara ta,
deși nu mă știi,
dacă măcar vreo suflare de-a ta
imi este amintită,
devine eu,
intră in patria mea.

Așa că nu vă mirați, stăpinesc
un regat foarte mare, deși
limitat —
o țară cu toate ieșirile la mare
o prelungesc continuu,
ii lărgesc harta,
sint in expansiune.

* * *

Cineva te-a mințit
spunindu-ți că sint urită
și făcindu-te să pierzi așteptarea mea
cum pot fi urite totuși
genele mele ce ți se-nfig in trup
cum poate să fie urită gura mea
care-ți spune că ești fraged
și nemuritor

Ia aminte
ești mai frumos cu mult
decit gura mea o poate spune

Ești frumos ca vinele marmorei
tăindu-se-n palmele
unui izvor
și ca ochiul
pisicii albe inchizindu-se
peste deșert

Ești atit de frumos incit
te voi aștepta pe o stincă
unde nimic nu se aseamănă cu nimic

Din volumul „Scrisoare femeii urite" in curs de apariție la Editura „Eminescu"

Desene de Ghinea Gheorghiță-Uriașu

remus anghel

Odă pentru Transilvania

In Transilvania
strămoși uitați
mă cheamă,
spre a mă privi
iși saltă
prin munți și dealuri
frunți de aramă.

In Transilvania
aflu soarele
după o nouă nuntă dintii,
din ochiul ciclopic
lumina de miere
mustind de dragoste
inaripează statui.

In Transilvania
semințele ierburilor
rămin grele sub pași,
vine ploaia, uger,
vintul, leagăn
și stelele
zodii fecioare spre urmași

Cadran dac

Ora munților moare sub
pleoape
Deschise zilei cit un virf
de cuțit
Veșnicia in ochi să se
ingroape
Impietrind in daci spre
asfințit.

Ora ploilor moare pe sulițí.
Solul trimis prinde voce
de riu.
Cintecul ploii ascultindu-și
Zamolxe plinge in vară
cu griu.

Ora infringerii moare
in noapte.
Invingătorilor munților mei
Le e foame și sete
de moarte...
Și sint invinși frumos
de femei.

Anotimp dăruit

Mă preschimb in zi
să te pot vedea,
mă preschimb in noapte
spre-a te visa,
in flori
spre a-ți colora zimbetul,
in cărare
spre a ajunge la tine.
Mă preschimb
intr-o mare monedă,
cit o lună,
cit un soare
să pot cumpăra lumea
intreagă
pentru tine.

Testament

De va fi să mor vreodată,
iubito,
deasupra să-mi așezi
un lanț de munți
din care să izvorască
riuri de rouă
ca o imbrățișare,
prin apropiere
să mă acoperi cu cimpii
pină la fluviu,
iar spre răsărit,
la un braț de vint
depărtare
să-mi aduci marea,
in ea să-și oglindească
noaptea, chipul,
veșnica mea iubită
Steaua Polară.

televiziune

tv

Să nu ne despărțim

A venit toamna. Anotimpul acesta incă mai are prejudecata de a sosi la vreme și de a se comporta ca atare. Adică frunzele ingălbenesc, amețesc și cad ; se simte, iată, un aer rece de la amindoi polii (n-am ințeles niciodată de ce se spune că la Polul Nord e mai frig decit la Polul Sud, ne-am invățat să credem că sudul este intotdeauna cald și nordul rece, dar nu, nu peste tot este adevărat, există destui oameni care in sudul inimii lor sunt mai reci decit in nordul ei !) parcă stă să plouă cu incetinitorul, greierii, in afara celor de cenaclu, au inceput să cinte baladele lor sărace furnicilor ; oamenii se grăbesc să se imbrace, dimineața, in zori, cind pe piele simți cum te apasă lama de cuțit. Toamna aceasta aurie ne poleiește privirile obosite de cite au văzut peste vară, in vacanță, iar idilele făcute pe malul mării se desfac de-acum pe apa simbetei. Și totuși, incă mai avem privilegiul să ne plimbăm pe unde am fost și, chiar, pe unde nu am fost datorită secvențelor cintate din albumul duminical, in care soliști din toate virstele, mai tineri, ori mai bătrini, se reazemă leneș ba de o stincă bătută de valuri, ba de un brad luminos. Și de fiecare dată imi vine să mă intreb : unde am mai văzut eu imaginea asta ? N-am ințeles și nici nu voi ințelege de ce le cerem sportivilor să se antreneze să deprindă niște tehnici in așa fel incit să poată apărea pe stadioane, in intreceri, iar pe cintăreții și cintărețele noastre de muzică ușoară ii scutim de un minim efort de prezentare, cind

asupra lor, cel puțin cind apar pe micul ecran, stau ațintite milioane și milioane de priviri de toate virstele și de toate condițiile. Și, ceea ce este și mai intristător, unii tineri și unele tinere cu ambiții artistice și-i iau drept modele de mișcare in spectacolele de amatori. Tehnicile mișcării sint dintre cele mai simple, iată citeva dintre ele : 1. — se ridică de la pămint, alternativ, piciorul, ori țeapăn, ori ușor indoit, 2. — se leagănă capul de la dreapta la stinga și pe urmă de la stinga la dreapta, 3. — se zimbește spectatorului cit mai fals și mai rece, 4. — se dă capul din cind in cind mult pe spate, 5. — se fac rotiri, piruete adică, in timpul datului desincronizat din miini, etc. Desigur că unele din aceste mișcări pot să nu fie văzute prea mult, grație stării romantice a operatorului și a realizatorului care indreaptă camera spre pomi, lac, munți, valuri, cabane, mașini, trenuri, copii ș.a. Exceptind emisiunile de muzică ușoară ale lui Titus Munteanu care, se pare, nu intră cu „jucători" neantrenați, celelalte, indiferent cum se numesc (pe strune de vioară, un compozitor și cintecele sale, șlagăre, etc.), te fac să suferi, dacă nu auditiv, sigur estetic. Ar fi timpul ca și aici, unde impactul e atit de mare, să se impună profesionalismul in dauna amatorismului trufaș și de prost gust. Numai așa se explică de ce, in afara unor vechi consacrați, care sint și prezente scenice, nu numai vocale, nu au mai apărut, in primul rind, alții care să se consacre acum. Numele lor sint mici, pentru că și eforturile lor sunt aidoma.

Iulian Neacșu

muzică

m

Cvintetul «Concordia»

Literatura pentru cvintet de suflători de lemn este, in general, destul de restrinsă. Aceasta nu inseamnă insă că piesele pentru acest tip de formație, cu un colorit special și cu deosebite resurse expresiv-timbrale, se inscriu intr-un teritoriu marginal. Dimpotrivă. O seară de muzică a secolului XX, oferită de Cvintetul „Concordia" in studioul T8 al Radioteleviziunii, trebuie subliniată cu prioritate ; atit calitatea unora dintre piese cit și a interpretării formației alcătuite din Nicolae Maxim, Eugen Glăvan, Nicolae Dănilă, Valeriu Bărbuceanu și Miltiade Nenoiu indreptățesc aceasta. **7 miniaturi pentru cvintet de suflători** de Alfred Mendelsohn este o muzică scrisă cu un deosebit simț coloristic, sonoritățile specifice fiind intrebuințate la extrem printr-o clară știință a minuirii densităților sonore. In linii mari, acestea sint și trăsăturile piesei **Kammermusik für 5 Bläser** de Ernst-Lothar von Knorr, unde deosebim insă o mai acuzată inclinare spre formă, spre reveniri simetrice provenind din axiomatica muzicii. Cu totul altă atmosferă creează Carmen Petra-Basacopol in **Trei poeme marocane** pentru mezzosoprană și cvartet de suflători, solistă fiind studenta Liliana Petrescu. **Ferveur, Chant du soir, Parabole**, acestea sint titlurile unor fragmente respirind nostalgie orientală zugrăvită in tușe de un impresionism muzical reușit. Impresionism care, la Irina Hasnaș in **Cvintet de suflători**, este interesant deformat in funcție de două constante : inclinarea spre intonații tipic popular-românești și spre exploatarea unor sonorități de ansamblu intrucitva neobișnuite. **Rapsodie — Mimodramă** pentru fagotist solo de Gerard Condé, solist Miltiade Nenoiu, este o lucrare unde momentele de interes provin dintr-o dualitate a planurilor muzical-teatral, fără a se apropia insă de ilustre exemple in acest gen. Cea mai interesantă și dificilă lucrare a serii a fost **Suite française for wind quintet** de Patric Stanford (de remarcat, in ceea ce privește incontestabila profesionalitate a membrilor formației, este faptul că aceștia au susținut, la interval de citeva zile numai, un concert cu program diferit la filarmonică ; faptul merită menționat nu numai cu titlu de performanță ci și cu nuanțe de devoțiune profesională in condiții de programare dovedind ingrijorătoare lipsă de coordonare intre instituții cu același profil). **Pastorale : O, ma tendre musette ; La mist' — En l'aire ; Il pleut, bergère** — acestea sint titlurile unora dintre bucățile suitei care, mimind o desuetă revenire la convenții muzicale statornicite de tradiție, prin subtila lor deturnare spre comic (care ne face să ne gindim că ultima virstă a speciilor muzicale este cea a ironicului), trezesc un interes provenind din activarea la intens a mecanismelor gindirii relevind de comparație. Dincolo de remarcabila scriitură pentru suflători, distanțarea ironică nu se oprește aici (tot o distanțare ironică, intr-un fel, propune și Paul Patterson in **Comedy for five winds**, piesă insă mai plată) ; există ceva ambiguu și serios dincolo de intorsăturile „à la française" ale lucrării, născindu-se dintr-o permanentă susținere intr-un punct nodal de semnificații la răscrucea intre parodie și pastișă (e aici o asemănare conduita estetică a lui Satie). Piesa are importanța pe care o capătă orice muzică aducind un ferment inovator — ironia de data aceasta — chiar dacă pleacă de la un model cit se poate de simplu și (cu atit mai mult) ușor convențional.

Un interesant recital de fagot a susținut, la sala Studio, Vasile Macovei acompaniat la pian de Cristian Vais ; de subliniat aici e o bună tehnică instrumentală care i-a permis să depășească ușor dificultățile **Sonatinei** de Tansman, alături de un simț melodic deosebit (in **Sonata** de Saint-Saens). Este aceasta o inițiativă lăudabilă a doi tineri instrumentiști de incontestabilă valoare, meritind perpetuată și făcută cunoscută, pe merit, unui public larg.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

III. Nuvela – basm (2)

În comparație cu **Soarele cu trei nurori***, **Povestea lui Stan Pățitul** și **Dănilă Prepeleac** își vădesc sporitul grad de aderiune la fantastic datorită sensibilei de-convenționalizări a spiritului de snoavă. Odată cu restructurarea acestuia din unghi nuvelistic, implicit, realistic, pe de o parte, și odată cu translația suferită de elementul magic-folcloric, în sensul că din simplu mijloc de potențare comică devine „vehicul" narativ sieși suficient, pe de altă parte, constatăm că altele sînt temeiurile demersului epic. Ne aflăm, realmente, într-o lume ale cărei determinări socio-etnografice sînt izbitor de frapante prin „localismul" lor direct recognoscibil, dar care, pe undeva, provoacă o aproape jnanalizabilă senzație de fabulozitate; o fabulozitate pe cît de destinsă, tot pe atît de impenetrabilă. Este, prin urmare, perfect adevărat ceea ce spune George Călinescu în legătură cu specificitatea realistic-rurală a modalității în care este tratat fantasticul și fabulosul („Cea mai originală manieră de a trata fabulosul se dezvăluie în **Povestea lui Stan Pățitul.** Desfășurarea scenică este păstrată aproape peste tot, dar cu o notă nepreväzută. Fantasticul e tratat realistic, cu culoare locală țărănească") și în ceea ce privește reala sursă a efectului artistic („Efectul literar vine din originala alăturare a miraculosului cu cea mai specifică realitate și e din cimpul comicului"). Totuși, o asemenea definire a problemei, în ciuda indiscutabilei ei valabilități generale, este de natură să limiteze șansa eposului fabulos crengist de a revendica dreptul inscrierii în cimpul fantasticului propriu-zis. Intrebarea este, deci, aceasta : dacă nu cumva atît de realisticul univers epic din **Povestea lui Stan Pățitul** constituie superba capcană de care, o dată prinși, ne este aproape cu neputință a ne detașa și, astfel, a realiza adevărul că, de fapt, avem de-a face cu o „supra-realitate" intru totul autonomă, respectiv, fantastică. În acest punct, comparația frecventă care s-a făcut între Creangă și Caragiale (viziunea scenic-dialogică, sursele comicului, de exemplu) se cere neapărat extinsă. Similitudinile vizează și condiția fantasticului, dacă luăm în atenție structura de **nuvelă-basm** a bucăților **Povestea lui Stan Pățitul** sau **Dănilă Prepeleac** și, respectiv, **Calul dracului** sau **Kir Ianulea.** În termenii lui V. I. Propp **(Transformările basmelor fantastice)** și într-un caz și-n celălalt, artificiul esențial menit a impulsiona și redimensiona filonul anecdotic constă în „substituirea confesională", proces căruia îi sînt supuse adesea personajele fabuloase ale basmului („dracul în rolul de cărăuș prin văzduh ; îngerul în rolul de donator al uneltei năzdrăvane", etc.). Or, „supra-realitatea" eminamente fantastică a narațiunilor aflate în discuție își are originea tocmai în revelatorul impact al acestui proces de „substituire confesională" cu memorabila partitură realistic-nuvelistică imaginată de cei doi mari prozatori. Revenind la **Povestea lui Stan Pățitul,** să luăm în atenție, așa zicind, violența inefabilă a impactului în cauză. Astfel, începutul pare de autentică povestire „poporană", în maniera slaviciană, parcă. Povestea flăcăului pe nume Stan se derulează conform canoanelor poporan-nuvelistice imuabile ; întîi, firește, caracterizarea generică : „Era odată un flăcău stătut, pe care-l chema Stan. Și flăcăul acela din copilăria lui se trezise prin străini, fără să cunoască tată și mamă și fără nici o rudă care să-l ocrotească și să-l ajute; după care urmează binecunoscutele secvențe reconstitutive, menite a rezuma biografia eroului, cu etapele ei tipice : rătăcirea prin alte sate slujindu-i cu hărnicie pe alții si stabilirea, după aceea, „într-un sat mare și frumos", unde, datorită destoiniciei lui, își întemeiază o gospodărie proprie, demnă de toată lauda. Odată ajunși în momentul prezent al narațiunii, impresia de univers, să-i spunem, astfel, presămănătorism sau, poate, prepoporanist nu apare, de asemenea, serios subminată. Numitul Stan are dreptul la suferința pricinuită de singurătatea sa de flăcău întîrziat, numai că, în zbaterea lui, eroul se prevalează excesiv de considerații și gînduri îngust pragmatice, utilitariste, ce-l fac să amîne la nesfîrșit decizia de a se însura : „Și, ba s-a însura la toamnă, ba la iarnă, ba la primăvară, ba la vară, ba iar la toamnă, ba vremea trece, flăcăul începe și el a se trece, mergînd tot înainte cu burlăcia, și însurătoarea rămîne baltă. Și apoi este o vorbă: că pînă la 20 de ani se însoară cineva singur, de la 20—25 îl însoară alții. De la 25—30 îl însoară o babă, iară de la 30 de ani înainte numai dracu-i vine de hac ?"

Surpriza este că pe un asemenea fond de indecizie totală, cînd lucrurile vor trebui să se aleagă într-un fel, autorul însuși fiind nevoit să opteze pentru o soluție (epic vorbind) salvatoare, se produce o abatere absolut insolită de la norma ce părea preconizată. Întîmplarea de tot banală marcată de lăsarea în pădure de către Stan a bucății de mămăligă „îmbrînzită" declanșează, spectaculos și imprevizibil, marele impact la care ne refeream mai înainte și care ne proiectează definitiv în „supra-realitatea" fantastică a povestirii. Adevărul, însă, este că în intiia ei derulare, această „supra-realitate" pare, pur și simplu, a o calchia pe aceea convențională, acceptată de basmul folcloric : „În acea zi, Scaraoschi, căpetenia dracilor, voind a-și face mendrele cum știe el, a dat poruncă tuturor slugilor sale să se apuce care încotro a vede cu ochii și, pretutindene, pe mare și pe uscat, să vîre vrajbă între oameni și să le facă pacoste.

Atunci dracii s-au împrăștiet, iute ca fulgerul, în toate părțile. Unul din ei au apucat spre păduri, să vadă de n-a pute trebălui ceva și pe-acolo ; doar a face pe vrun om să bîrfească împrotiva lui Dumnezeu, pe altul să-și chinuiască boii, altuia să-i rupă vrun capăt sau altceva de la car, altuia să-i schilodească vrun bou, pe alții să-i facă să se bată pînă s-or ucide, și cite alte bazaconii și năzbutii de care iscodește și vrăjește dracul".

Este încă una din subtilele capcane ale tehnicii narativ-fantastice crengiste, capabilă, de data aceasta, să ne facă a crede că povestitorul manifestă cea mai cuminte fidelitate față de prototipul folcloric. Fiind însă cît se poate de atenți la insidioasele schimbări de regim pe care structura fabuloasă originară le suportă, sesizăm îndată sensul în care se îndreaptă axul narativ al nuvelei-basm : „Ce-or fi isprăvit ceilalți draci nu știm, dar acestui de la pădure nu i-a mers bine în acea zi. S-a pus el, nu-i vorbă, luntre și punte să-și vire codița cea birligată undeva, dar degeaba i-a fost, că, pe unde se ducea, tot în gol umbla.

Și tot cercînd el ba ici, ba colea, înspre sară numai ce dă de-o pîrtie. Atunci se ie tiptil-tiptil pe urma ei și se duce tocmai în locul de unde încărcase Stan lemnele. Și, cînd colo, găsește numai locul, pentru că flăcăul, după cum am spus, de mult ieșise din pădure și se dusese în treaba lui.

Văzînd el dracul că și aici n-a izbutit nimica, crîșca din măsele și crăpa de ciudă, pentru că era îngrijit cu ce obraz să se înfățișeze înaintea lui Scaraoschi ; ș-apoi, afară de aceasta, era buimac de cap și hămesit de foame, de atîta umblet.

Și cum sta el pe gînduri, posomorit și bezmetic, numai iaca ce vede pe-o teșitură un boț de mămăligă. Atunci, bucuria dracului. Odat-o și halește și nu zice nimica. Apoi, neamaiavînd ce face, își ie coada între vine și se întoarce la stăpînu-său și, cum ajunge în iad, Scaraoschi îl întrebă :

— Ei, copile, ce ispravă ai făcut ? Cite suflete mi-ai arvonit ? Dă-ți solia !.

O asemenea extraordinar de realistică inscenare a fabulosului se cuvine a fi reținută și interpretată cu cea mai mare atenție.

Nicolae Ciobanu

*) Vd. în foiletonul anterior, apărut în numărul din 23 iunie a.c. al revistei.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Doina Uricariu într-o simbioză dintre poezie și critică

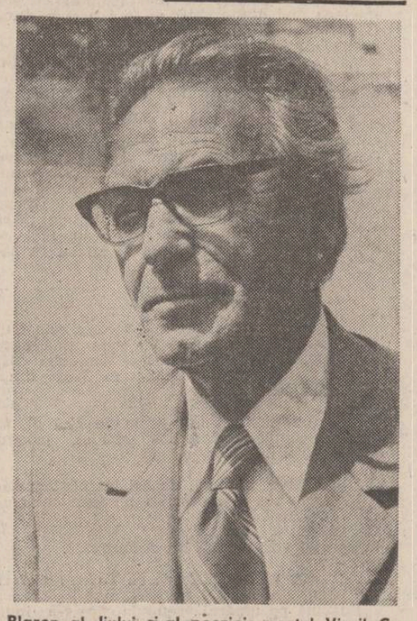

Blazon al Jiului și-al poeziei: poetul Virgil Carianopol

Mircea Ștefănescu și Edgar Papu la decernarea premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor.

SEMN

Constituirea instanței poetice (II)

Metoda bacoviană înseamnă un cîștig enorm prin instalarea bacovianismului ca modus vivendi ; acum are loc asumarea totală a discursului de către instanța enunțătoare care își e proprie transcendentă. Sentimentul este reactualizat, nu numai ca posibil topos poetic, ci transformat în acea stare agonală, devenită condiție unică a actului poetizant. Eul bacovian nu mai este convertit din exterior de vreo retorică, precum cel blagian, ci se situează simultan în existență și scriitură nu numai ca posibil topos poetic, ci transformat în scriitură, asumate coparticipativ ca existență a scriiturii și ca scriitură a existenței. Obiectul poeziei se reduce la acest **eu,** ce se contemplă pe sine, poetizînd.

Metoda lui Nichita Stănescu, în consens cu aceea bacoviană ,tinde să situeze actul poetic în interstițiile spațiului „metalingvistic", instaurînd viziunea tragică a traversării semnificantului de către o **instanță vorbitoare,** ce se afirmă nu în discursul încheiat, ci în **pulsiunea preverbală** dată de sentimente care devin cuvinte („poezia nu se face cu cuvinte, poezia se face cu sentimente"). La Nichita Stănescu, discursul nu mai **intermediază** ceva, nu mai urmează figurile unei retorici. Instanța vorbitoare, atotputernică, rupe orice retorică, retopește formele

Desene de Oprea Olteanu

discursului, îl întoarce la originea lui prelingvistică. (Cred că acest lucru înțelege poetul cînd vorbește de „metalingvism" = prelingvism). În acest sens, poetul a inventat sintagma „necuvinte" : „Ca vehicul poetic, însă, cuvîntul scris tinde să-și piardă proprietățile sintactice ,integrîndu-se unei morfologii pure, în care o propoziție, sau chiar o frază întreagă are valoarea funcțională a unui singur cuvînt, sau chiar a unui singur fonem. Astfel, în structura unei poezii, grupurile de cuvinte transportă un ce aparte, un supra-cuvînt sau mai bine zis, un **necuvînt.** Ca ipoteză de lucru vom folosi termenul de necuvînt, necuvinte, pentru a indica **elementele primordiale ale poeziei așa cum se nasc ele, nenoționale și ambigue"** (s.n.). „Necuvintele" sînt „nenoționale", pre-verbale, acel „abur plutind deasupra lucrurilor", acea „umbră de aur în conștiință, pe care o aruncă structura materiei". Cuvintele sînt materiale, ele „atrag realul", refac structura materiei, dar „trecerea materiei în cuvinte" este posibilă numai ca „vorbire vie". În ultima perioadă, Nichita Stănescu își dicta poeziile ; el a simțit că semnul scris îndepărtează, de aceea va încerca să capteze **vorbirea** vie curgînd material în corpul discursului dictat, pronunțat **azi.** (Acest **azi** apărea tot mai des ca o siglă, o **urmă** prin care poetul își semna/însemna discursul manifestîndu-se ca ființă vie, prin care azi **este** și nu a **fost).** Intuiția lui Nichita Stănescu este esențială ; poezia există atîta timp cît aceasta se materializează în Vocea poetului. După ce au fost rostite, cuvintele mor, dispar în semnele abstracte, nu mai sînt vii. Doar vocea, ea singură comunică inflexiunea ființei, acea materialitate pulsatorie a sentimentelor. Starea „nenoțională" a ființei, aceea autentică, se conservă în vorbire, „pentru că vorbirea este culmea experienței de viață. Pentru că învățată sau spontană, vorbirea, ca și genele din celulă, reproduce istoria lumii". În tentativa ei de a capta ființa autentică (aceea care **este),** poezia nu mai comunică doar niște **mesaje semantice,** sau numai niște **mesaje formale,** ci chiar niște mesaje „biologice", prin care ființa întemeiază realul. Limbajul poetic nu este apt să transporte ființa, întrucît biologicul se află în raport de anterioritate față de limbaj : „Evoluția biologică a omului este infinit mai lentă decît evoluția limbajului său, și în aceasta constă poate situația paradoxală a poeziei, de a intermedia între cele două ipostaze, tinzînd în zona sa specifică la un soi de autonomie și față de biologie și față de limbaj". Instanța poetică, din **vorbitoare** devine **gesticulantă,** atunci cînd caută să se apropie cît mai profund de concretețea ființei, de urma materială a ființei, de „spațialitatea" ei verbală. „Gesticulația tinde să echivaleze cuvîntul vorbit", și „totuși bănuim gesticulația, gestul, ca rădăcină primordială a cuvintelor. Ne îndreptățește argumentul temporalității și în special al reliefului, al **spațialității** comune. **Ca și gesturile, cuvintele sînt în relief, în spațiu"** (s.n.). Materialitatea vorbirii este mai evidentă decît aceea a scriiturii. De aceea, **chiar în actul rostirii, trebuie actualizată vocea originară ce se află în spatele instanței enunțătoare, dar care a fost neglijată de instanța lectorială, a fost de-materializată prin intermedierea semnului scris.** Vocea devine, astfel, o altă transcendență, ultima, în ordinea transsubstanțierii discursului verbal. Ea singură poate comunica sentimente pure. Numai „necuvintele" pot să transporte sentimentele nude, neconsumate în structura normată a discursului. Aici Nichita Stănescu se revendică de la Bacovia, cel care face **organ poetic** dintr-o unică stare de sentiment. De la starea de sentiment monocordă, se trece, însă, la explorarea sentimentelor ca forme de expresie a umanului. Forma de existență absolută a umanului este sentimentul iar nu limbajul, iată noutatea poeticii stănesciene, înscrisă în spațiul experimentalismului postmodern. În plină „revoluție a limbajului poetic", ca domeniu autarhic al literaturii, opțiunea lui Nichita Stănescu subordonează forma în sine, formei de expresie a sentimentului. Scopul poeticului este acela de a comunica sentimente, formele de expresie fiind doar un vehicul. Poetica lui Nichita Stănescu experimentează limbajul, sub toate aspectele pe care acesta le implică în actualizarea discursivă, numai pentru a exprima cît mai autentic sentimentul lui **a fi.** Sentimentul ființării ca interogare continuă a discursului devine modul esențial de a lucra al poetului asupra raporturilor lui cu realul ; el ar dori să treacă dincolo de alienarea impusă de limbă (și limbaje), să scape de o intermediere ce îndepărtează și deci falsifică instanța enunțătoare Lucrarea poetului se consumă înăuntrul actului material al nașterii vii a sentimentelor. Aceasta se află exclusiv în acest act ; nu comunică, nu figurează ceva, ci se comunică pe sine ca un discurs al lui **sint.** Dar **sint** nu poate exista decît în cuvînt. De aceea, instanța poetică se „transformă în cuvinte", imputînindu-se ca ființă materială pe măsură ce se golește de „grăunțele" cuvintelor, „cuvintrelor". Este ipostaza tragică a instanței enunțătoare dată de conștientizarea actualizării ființei (și implicit a conservării ei) doar în vorbirea poetică. Prin recuperarea sentimentului ca materie primă a poeziei, redevenim contemporani lui Eminescu.

Marin Mincu

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Un teatru de precursor

II

Adevărata taină a castelului, cu program obligatoriu de „sfințenie", este descoperită mai întîi de Iulia, soția marelui eugenist : „cunosc taina voastră... Ai aici, deasupra, un microfon cu televiziune ca să auzi și să vezi, din odaia ta de sus, tot ce se petrece... Toată preocuparea ta și a lui Claudius este educația acestei perechi de maimuțe, cărora ne-ai sacrificat pe toți... Tu ne faci să ne perindăm de cîteva ori pe zi, perechi, perechi, pe dinaintea custii, cînd pe Mihai cu Elena, cînd pe Intern cu Interna, cînd pe mine cu tine, numai ca maimuțele să vadă și să deprindă dragostea ideală... îi silești pe toți să joace, în comedie, pentru maimuțe, drama iubirii lor...

Dar profesorul Mușatin face uz de o demagogie mistică în care... crede, îi place să asculte la celălalt capăt al microfonului opiniile care îl declară „sfînt" și „supraom" și regizează împreună cu Claudius, **clipe de rai.** Iată cum ne prezintă scriitorul un tablou al piesei, rezultat al ideologiei stăpînului „divin" din castel : „se face o lumină albastră ca într-o amurgire paradisiacă. Zgomotele, vorbele devin din ce în ce mai îndepărtate, pînă ce întreaga scenă ajunge mută și îndepărtată ca o pantomimă. O rețea ușoară de gaz cade între spectatori și scenă. Grupul ia o înfățișare depărtată, fantastică, parcă dintr-o gravură de Doré... Regizorul se va strădui — precizează în continuare autorul piesei — să dea o icoană cît mai aproape de închipuirea unui paradis artificial".

Acesta e unul dintre momentele-cheie ; el definește relevant societatea castelului : armonia „paradisiacă" ce va fi demolată de lucifericul fiu, Lucian, ultimul Mușatin, care vine să salveze mulțimea de interni depersonalizați și hipnotizați de dictatura Demiurgului și care aduce la lumină urmările nefaste ale cercetărilor conduse de tatăl său : bufnițele care văd ziua au năvălit asupra păsărilor de curte ale sătenilor, două loturi de omizi au scăpat din castelul-laborator și au invadat livezile împrejurimilor, șerpii neveninoși intră în casele oamenilor așezați pe vechea moșie, și îi sperie. „Metoda" lui Lucian — de recuperare a adevăratei naturi a indivizilor — este cea a „gimnasticii sentimentale", pe care scriitorul o susține — într-un alt registru dramatic — în piesa cu același titlu.

Din punct de vedere al structurii compoziționale, **Demiurgul** lui Vasile Voiculescu face parte din categoria operelor cu mai multe niveluri de receptare.

Într-un prim plan, de suprafață, asupra căruia nu mai insistăm, piesa este o frumoasă poveste gen **science fiction,** care poate fi savurată, ca atare.

În planul al doilea, însă, piesa se dovedește a fi un pasionant duel filozofic, un poem filozofic, în care înfruntarea dintre două doctrine morale incompatibile îl plimbă pe cititor de-a lungul unor etape din istoria cuceririlor umanismului.

Adept al unor modele mistice izvorîte din miturile străvechiului popor al Arilor, profesorul Mușatin își găsește un adversar pe măsură în fiul său, Lucian crede în omul viu, în omul ce nu dorește să-și sacrifice bucuriile vietii personale în numele unei utopii nocive. Ordinea morală a „paradisului" condus de Demiurg se prăbușește ca un castel de cărți de joc. Lucian demonstrează că problema morală nu este o simplă problemă de cunoaștere. Viața nu suportă tipare prestabilite, de laborator. „răul", atît de relativ, nu poate și nici nu trebuie să fie extirpat în laboratoare, paradisul adevărat înseamnă afirmarea vieții, bucuria de a trăi sub toate formele. Ideea absolută cere în fond, o morală de sclavi, nimicirea forței vitale din individ, care ajunge să nu-și mai trăiască propria viață. Ideea unei alte lumi, în afara lumii reale a oamenilor, nu este decît o fictiune demență, generată de voința profesorului Mușatin de a se socoti demiurg.

Dictatura mistică, ideea fixă a profesorului Mușatin, este inspirată din budism (desigur, vom desluși noi, în numele „rasei ariene").

Ideea unei societăți uniformizate, după modelul unei mistici a cosmosului, grotească în însăși imaginea ei, se sprijină de asemenea pe un mit de origine ariană. Mitul luptei lui Rama împotriva demonului Ravana a fost tradus de istorici ca fiind expresia expansiunii arienilor de la nordul actual al Indiei, la sud. Iată răspunsul Mușatinului savant, reintors din Germania cu anume idei : „Nu e ridicol, o societate, o singură societate, oameni și animale. Încetul cu încetul, așa cum și-au cîștigat drepturi femeile, socotite multă vreme animale, și în urmă copiii, tot așa își vor cîștiga drepturi și animalele. Atunci, omul, în fruntea tuturor, poate înfrunta destinul. Rama e primit în rai... însoțit de cîinele său credincios... Și cred că omul, cu adevărat în fruntea animalelor înnobilate prin el, poate da asalt paradisului și sparge porțile lui încuiate".

Dialogul dintre tată și fiu, care, desigur, se înscrie în tema conflictului dintre generații, este de fapt o dispută între filozofiile de tip intelectualist și spiritualist (în care recunoaștem, pe lîngă notele spenceriene — evolutionismul —, numeroase sugestii bergsoniene, în special cele legate de morala elitelor definită ca o morală dinamică) și filozofiile de tip pragmatist (înrudite cu egoismul lui Nietzsche) care precizează că intelectul nu este destinat unor pretinse adevăruri în sine, el trebuie să devină un instrument în adaptarea omului la condițiile vieții reale. Gîndirea abstractă nu este un scop în sine, ci doar un instrument vital al omului care a fost și rămîne o ființă activă și pasională. „Noi nu trăim pentru a gîndi — spunea W. James — ci gîndim pentru a trăi". Absolutul nu este decît o formulă goală, un mit pe care experiența „reală" îl respinge.

„Raiul" profesorului Mușatin nu s-a clădit pe convingerile oamenilor. În clipa în care Lucian abrogă legile „Demiurgului" Mușatin (să nu fumezi, să nu săruți, să nu bei etc.), internii scot mașinal pachetele cu țigări.

Duelul filozofic, care se ridică uneori la tensiunea unui pamflet la adresa falselor idealuri sociale, lupta, între „bunul" profesor Mușatin și „răul" Lucian, se încheie în favoarea celui din urmă. Pasiunea tatălui care dorește să creeze un inedit și superior sistem biologic se dovedește a ține de sfera marilor fixații maniacale, care amenință să se materializeze în forme și structuri îndreptate împotriva omului.

Pericolul uriaș pe care îl poate tăinui o atare obsesie de dimensiuni fantastice este divulgat printr-o bine stăpînită maieutică.

Într-un alt plan, piesa **Demiurgul** conturează o parabolă, izbind în miezul mistico-filozofic al totalitarismului fascist care se întemeiază în Germania, în 1933 (reamintim cititorilor că profesorul Mușatin și-a inaugurat castelul-laborator „cu zece ani în urmă", iar piesa **Demiurgul** a fost publicată în 1943).

Paul Tutungiu

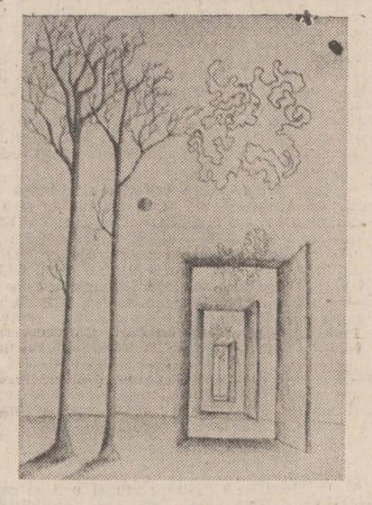

Din nou despre cultura străromână

S-a mai scris (a scris și subsemnatul), deși nu îndestul, despre teza de doctorat a distinsului literat și istoric Nestor Vornicescu, teză care, sub titlul „Scrieri străvechi", a dat naștere unui elegant și incitant volum. O carte de mare preț, una din acele rare dar atît de necesare lucrări ce ajută la legitimarea noastră înapoi, cît mai spre marginile timpului, pînă la acea tulburătoare „epocă a enigmei", cum o numea un confrate, epoca primelor veacuri ale erei noastre. O epocă în care vestile despre noi sînt încă sumare, citeodată contradictorii, adesea polar opuse. Cartea lui Nestor Vornicescu, fruct al unui sfert de veac de investigații prin biblioteci și arhive românești și străine, probează prin documente revelatoare că în tot acel timp nu numai că ființam, că eram aici, dar că ne și încercam vocea spiritului, și nu sfios, ci aruncînd ecouri într-un spațiu de rezonanță continentală. Pe urmele savantului Ioan G. Coman (care dealtfel prefațează lucrarea), Nestor Vornicescu a abordat în chip nou, original și fertil chestiunea începuturilor reale ale culturii noastre, mutindu-le hotarul cu un mileniu înainte de cel fixat de cercetătorii anteriori. Istoria literaturii, a culturii noastre începe astfel prin veacurile IV—V, prin scrierile în latinește ale unor mari învățați ca Ioan Cassian, Dionisie Exiguul (ambii născuți pe teritoriul actual al Dobrogei), sau Niceta Remesianul, acești „apostoli ai daco-romanilor", cum îi numea Pârvan. Se adaugă scrierile, nu mai puțin importante, ale lui Ioan Maxențiu, Laurențiu de Novae și alții. Unele din aceste opere, de mare răsunet pe continent, au circulat, consideră autorul, nu doar în latină, ci ele au putut fi difuzate, cel puțin parțial, și în străromână. Prin astfel de opere, demonstrează mai departe Nestor Vornicescu, daco-romanii și-au consolidat o unitate spirituală înaltă, de caracter european, pe care nici o potrivnicie a vremurilor n-a putut-o străpunge. Prin astfel de opere sîntem, așadar, mai bogați culturalicește cu un mileniu.

Și lucrurile nu se opresc aici. L-am vizitat de curînd, la Craiova, pe ilustrul cărturar, care ne-a pus în față șpaltul unei noi ediții a cărții. Este vorba, practic, de o nouă carte, o carte monumentală (ni s-a părut de două ori mai voluminoasă ca prima), aducînd inedite și prețioase dovezi despre strălucirea enigmaticului mileniu pe pămîntul de la Dunăre, Carpați și Marea Neagră. Să mai spunem cu ce nerăbdare, cu ce foame, așteptăm această nouă carte ?

I.P.

Iubiri în vremuri de pace

Urmare din pag. a 5-a

și Teodor T. Teodorescu (după ce primise două palme zdravăne de la bunică-său pentru profanarea podului, deși știa că pe bunică-său nu-l chema așa, i-a întors toată viața ofensă și l-a strigat numai așa !) : sînt destul de departe, se ascund în faldurile memoriei sale, presat de imaginea părului lung (lung, lung de tot, incredibil nu numai pentru zilele noastre, dar, în general, pentru o femeie) și blond al Corneliei pentru fața ei mereu mirată și ușor zîmbitoare chiar cînd este cu adevărat supărată. Pentru a bloca imaginea mai ia o scrisoare citind însă numai indicațiile tipărite : c.p. militară gratuită, această carte poștală se va utiliza numai de militari, „Noi luptăm / Voi să subscrieți la / Împrumutul reîntregirii — 1941", Atenție ; Nu se scrie nimic în legătură cu armata. Nu se pune localitatea.

Liniștea care începuse să-l obosească este spartă, ruptă cu violență de sunetele unei goarne. Sare în picioare și după o clipă de derută își dă ca punct de reper drumul pînă atunci pustiu, luat acum în stăpînire de un alai condus de un fel de pitic, ușor crăcănat, cu o șapcă de ceferist trasă pe ochi, cu un veston militar fără epoleți, fără nasturi originali, cu niște pantaloni bufanți și sandale în cîteva curele. În mîna dreaptă ține o goarnă. Iar stînga și-o ține foarte impozant în șold. În urma lui recunoaște cîțiva dintre puștii întîlniți cu numai vreun ceas în chiar această clasă. La primul sunet al goarnei niște găini s-au impacientat și acum tac, zburătăcind aripile și cotcodăcind, drumul, cîțiva cîini latră a pagubă. Omulețul se străduie să bată niște pași de defilare, se oprește în fața monumentului (abia acum pare el acest soldat avîntat în lupta cu baioneta o proiecție deosebită în acest cer senin ce parcă se sprijină pe virful salcimilor) și cu gesturi încete, de ceremonial își duce trompeta la gură și suflă în ea pînă cînd crede că a întonat dumnezeu știe ce. Copiii stau la oarece distanță de el, într-o așteptare plină de speranță. Abia cînd, de după un gard, încep să curgă niște bolovani ei izbucnesc în ris și se împrăștie, ferindu-se cît pot pe sub podețele de lemn.

— Nebunule !

— Usssi ! Cioroiule !

— Bălăceanca !

— Crr-crr !

— Tortonea !

După acest dialog, cel care a fost numit Tortonea se ghemuiește, parcă intră în el, se face și mai mic și se îndreaptă spre monument agățîndu-și goarna de grilajul de fier. După o vreme reapare cu o cantă și udă cele cîteva flori — palide, de cimpie, stinse în culori.

(**fragment din romanul** Vară tîrzie, **în pregătire pentru Editura Militară**)

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 28 septembrie a.c., ora 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii Nr. 1, va avea loc cea de a XXXIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari.

REMEMORĂRI

Acasă

desigur iar aceeaşi emoţie tulbure, grea ca o durere, respiraţia oprită in git, şi paşii tot mai fără vlagă in timp ce inaintez pe strada nepavată paralel cu gardul cimitirului bătrin unde am un loc asigurat alături de locul celei ce m-a adus pe lume.

Inainte de-a fluiera semnalul pe care mama-l visează şi noaptea, semnalul de adolescent venit din peregrinări noctambule, mă inalţ pe virfuri şi privesc peste poarta joasă in curtea străjuită de un vişin uriaş.

Ea e acolo, aşezată pe un scaun bătrinesc, imbrăcată ca pentru biserică, cu un gulerаş alb de şcolăriţă ascunzindu-i gitul zbircit.

S-a imputinat. Stă cu miinile in poală şi nu priveşte nicăieri. La picioarele ei, un motan alb, biegit de soarele toamnei visează şoareci şi zăpezi.

Mama aşteaptă. Are chipul alb, puţin palid şi ostenit, infrumuseţat de un zimbet venit din adinc, ca o lumină. Mama aşteaptă...

Oare de cind aşteaptă ?

2.

Respir adinc şi inghit nodul acela blestemat şi-mi sec lacrima şi-mi umezesc buzele incercind să fluier semnalul fără rezultat. Izbutesc a treia oară.

Mama tresare violent ca şi cum ar fi auzit un şuierat de tren lingă urechea ei bătrină. Faţa i s-a destins intr-o bucurie curată, se mişcă greu şi vine spre poartă insoţită de motanul care i se freacă de picioare.

Şi inainte de a deschide poarta se adresează vecinilor, şi cerului, şi copacilor şi adormiţilor de dincolo de gard :

— O venit feciorul meu !

3.

Am venit anunţind-o in ultima clipă şi cu toate acestea, instinctul ei secret, radarul ei intim, n-o lăsau să doarmă de-o săptămină. Tocmai terminase de văruit odăiţa cind a primit vestea sosirii. Şi ca să fie curat şi frumos şi ca nicăieri a aranjat de una singură mobilele grele şi reumatice.

S-a culcat dimineaţa la patru şi-a vegheat pină s-a crăpat de ziuă, şi-a aprins lămpile cu petrol, primusurile anacronice, şi-a pus să fiarbă supa la foc mic şi alte bunătăţi numai de ea ştiute. Şi-a luat bastonul, (al treilea picior cum il denumeşte cu amară ironie) şi-a pornit, piş-piş, spre zona blocurilor din apropiere, să umple sifoanele la vecina care o cunoaşte şi care bagă mai mult acid in sticlele ei decit in ale altora.

Termin de mincat aşezat la masa străjuită de vişinul cheltuitor scuturindu-şi bănuţi de aur in părul de zăpadă al mamei.

— Ce vin să-ţi dau, Mircea meu ?

Fac un semn evaziv vrind să insemne că mi-e indiferent. Dispare in odăiţă şi se intoarce după citeva momente cu trei jumătăţi de sticlă ceruite, sigilate, parafate, legate cu celofan deasupra. Citesc etichetele pe care a caligrafiat cu scrisul ei tremurat : Vin 1981, Vin 1982, Vin 1983... Nu realizez pe moment. Imi remarcă nedumerirea :

— De cite ori ai fost acasă o rămas cite o jumătate nebăută. Le-am astupat, le-am ceruit şi le-am pus culcate după dulap. Pentru tine le-am ţinut că io nu mă prea omor...

Mă priveşte cu blindeţe şi lăcomie, imi cercetează chipul, părul netuns şi încărunţit şi zice o frază ca o rugăciune :

— Doamne, Mircea meu că tot frumos şi tinăr eşti...

4.

Mi se intimplă un lucru inexplicabil de cite ori vin acasă. Imi impun să fiu conversativ, cald, copilăros, vesel, tonic, să turui vrute şi nevrute, să-i şterg senzaţia de singurătate, să ghilotinez înstrăinarea.

Nu reuşesc nici pe sfert, creierul meu e ca o bucată de iască, fantezia nulă, volubilitatea zugrumată. Ea inţelege şi tace privindu-mă intens şi profund şi mă soarbe in ochii limpezi dizolvindu-mă ca intr-o apă liniştită. Din cind in cind, zimbeşte şi oftează prelung eliberator, mingiind meticulos pisica ce i s-a cuibărit in poală.

Ne trezeşte din toropeală cintecul unui cocoş impozant şi ţeapăn ca un mire.

— Lasă că te tai io, minca-te-ar vulpea, il ameninţă mama, că toată ziua eşti numai la vecini...

5.

Pe ocolite şi uzind de meşteşugite capcane o intreb dacă nu vrea să se mute la bloc invocind multiplele avantaje.

Tace şi priveşte pierdută peste grădina lată cit o batistă în care cocoşul ţanţoş şi pintenat ciuguleşte foile de varză. La vişin se uită şi la motanul trăznit de lumina toamnei, tolănit la picioarele ei, şi la fintina veche cu lanţ se uită şi apoi, peste drum, spre cimitirul bătrin. Oftează scurt şi mă priveşte temătoare :

— Dacă poţi să mă muţi, iacă m-oi muta...

— Sigur ?

— M-oi muta, dacă zici că poţi...

Ii las timp de gindire o noapte şi reiau discuţia pe ocolite.

— M-am gindit, zice. Io mă mut, dacă tu poţi să faci asta dar nu ştiu unde-or incăpea toate astea. Face un semn circular spre odaia cu mobilă grea şi veche, spre magazia de lemne şi gestul ei cuprinde, fără indoială, şi vişinul cheltuitor de aur, şi grădina cu verzele ei brumate, şi cocoşul infipt in virful gardului şi motanul acela leneş zăcind la picioarele ei hipnotizat sau trăznit de moliciunea adormitoare a soarelui de toamnă.

6.

Dorm după-amiaza un somn scurt şi profund in camera mirosind a gutui, a busuioc şi ştergare de in. Mă trezesc brusc, fără motiv şi o văd pe mama stind pe un scaun, la capătul patului privindu-mă blind :

— Ştii, m-am uitat cum dormi. Exact aşa dormeai şi cind erai mic....

P.S. Semnalez cititorilor mari şi mici o carte semnată de poeta Ligia Tomşa, „Fantezie de vară", apărută la Editura Facla, carte plină de sensibilitate şi căldură cuprinzind citeva bucăţi antologice.

Mircea Micu

Caligrafi şi pictori

manuscrise miniate şi ornate din epoca lui Matei Basarab reprezintă ultima şi superba „ispravă" in materie a lui Gheorghe Buluţă, impătimitul iscoditor a tot ce s-ar putea spune că ţine de faţa ascunsă a tezaurului românesc de carte veche, scrutat şi evaluat cu deosebire in latura extraordinarei sale bogăţii de valori grafice şi iconografice. Asociindu-şi-o, de data aceasta, pe Sultana Craia in voluptos-intelectuala dar şi extrem de dificila sa intreprindere, Gheorghe Buluţă ne pune la indemină (sub auspiciile atit de generoase ale Editurii Meridiane), o **carte unicat,** in toate privinţele. Fireşte, fie şi pentru cunoscătorul obişnuit al istoriei culturii şi artei româneşti premoderne, e lesne de ce, acum, s-a optat pentru epoca incomparabilului voievod ctitor care a fost Matei Basarab. Demn de toată lauda este însă faptul că pentru prima dată aceşti tineri cercetători şi mari iubitori de frumos işi asumă cutezătoarea răspundere de a scoate la lumină, intr-o, aşazicind, raportindu-ne la diversitatea disparată a materiei originare, **carte a cărţilor** in care graţie unui autentic fenomen de inefabilă insolitare, se oglindeşte inestimabila zestre artistică lăsată moştenire de memorabila artă a scrisului mateibasarabesc. Amplul studiu introductiv, eruditul capitol in care sint descrise manuscrisele miniate şi ornate, bogata şi instructiva bibliografie, aşadar, partea de text exegetic a lucrării, recomandă in Gheorghe Buluţă şi Sultana Craia pe unii dintre cei mai avizaţi cunoscători şi interpreţi ai domeniului. Cit despre ampla desfăşurare de imagini color ce dau, mai departe, tulburătorul conţinut ilustrativ al cărţii, trebuie să arătăm că rar ne-a fost dat să fim, literalmente, prizonierii unei asemenea stări de extaz spiritual-sincretic precum acela prilejuit de contemplarea acestui veritabil album de artă sui generis.

Despre nuanţata şi adinca putere a autorilor de a reda prin cuvinte ceea ce văd, simt şi inţeleg, scrutind suita de „poze" inserate in cartea lor (redactor, Petrea Lupan, tehnoredactor Virgil Strugariu, tiparul şi imprimarea la Intreprinderea poligrafică Sibiu), ne putem face o imagine concludentă citind şi suita de texte explicative, „legendele" ce insoţesc materia iconografică. Iată citeva exemple : „INIŢIALA D, INIŢIALA N. Compoziţii caracteristice pentru stilul artistului in realizarea iniţialelor mari. La prima literă, ornată, sint utilizate motive zoomorfe (capete de acvile impletite intre lujere vegetale, cu eflorescente decorative şi cu frunze lungi, răsucite. La a doua literă iniţială, spaţiul interior este decorat tot printr-o compoziţie construită prin simetrie. Dubla coadă a sirenei din centru incadrează coloanele majusculei, metamorfozindu-se, prin contaminare de regnuri, din trup de peşte in trunchi vegetal, terminat cu eflorescenţe de tipul ciorchinelui. Ornamentul vegetal este susţinut de conturul geometric al literei, intreaga compoziţie remarcindu-se printr-o riguroasă organizare a spaţiului şi prin alternarea ritmului **(Slujebnicul mitropolitului Ştefan al Ungrovlahiei,** Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, ms. rom. 1790, f. lov : f. 20r) ; sau INIŢIALA V. Compoziţia acestei iniţiale transpune un motiv din **Fiziolog,** unde pelicanul care reprezintă şi un simbol cristic, semnifică jertfa. Pasărea işi reinvie puii cu propriul singe. Cuibul formează corola unei flori aurii intr-un buchet policrom. Spaţiul literei este astfel ocupat de elemente decorative incit ansamblul degajă o impresie de claritate şi echilibru. Datorită frecvenţei in text, miniaturistul ilustrează de mai multe ori aceleaşi teme, acesta fiind şi cazul **Legendei pelicanului** care este figurată prima dată in manuscris la f. 32r **(Slujebnicul mitropolitului Ştefan al Ungrovlahiei,** Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, ms. rom. 1790, f. 78 r)" ; sau „MATEI BASARAB. Artistul anonim este inzestrat pentru arta portretului. Chipul bătrinului domnitor apare modelat cu fineţe, expresiv şi plin de nobleţe. Este unul dintre portretele remarcabile ale lui Matei Basarab, indeosebi pentru arta cu care sint redate trăsăturile. Foarte frumos este costumul de ceremonie, pictat cu aur şi argint, impodobit cu broderii cu motive florale. Portretul creează o impresie de măiestrie calmă şi interiorizată. Chenarul impleteşte geometric un desen cu o sugestie vegetală. Spaţiul semicircular din partea superioară este ornat cu motive florale aurii pe fond albastru. Deasupra sint figurate şapte păsări in atitudini diverse, modalitate decorativă intilnită şi in manuscrise din epocă **(Două miniaturi reprezentind pe voievodul Matei Basarab** şi **doamna Elina,** Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România)".

Norocul subscrisului de a fi unul dintre fericiţii posesori ai cărţii **Manuscrise miniate şi ornate din epoca lui Matei Basarab** nu este de fiecare zi ; ceea ce, la urma urmei, explică exultanţa, dacă vrem, aproape nesupravegheată a prezentelor insemnări.

Nicolae Ciobanu

Augustin Costinescu : „Livadă la Fălticeni"

„Oprind în loc vremea gloriei"

Cu o biografie singulară in literatura română, Alice Botez este o debutantă tirzie, intrecindu-l prin aceasta chiar şi pe Arghezi : dacă, facem abstracţie de o povestire fantastică, publicată in 1944, şi de fragmentele critice din teza de licenţă, editate in 1942, prozatoarea a venit in literatură abia in 1968, aşadar la 54 de ani. Dar debutul ei inseamnă, in multe puncte o adevărată clasicizare căci „Iarna Fimbul" consacră o extraordinară autoare, de o factură mai puţin obişnuită, al cărei interes merge către un istorism fiosofic, fără descriptivismul unor tentative asemănătoare, ale altora.

Singulară in literatura momentului, Alice Botez nu venea in proza românească fără a ilustra o tradiţie. Precedenţa ei este, sub aspect estetic, de două feluri, reductibile in esenţă dar intrucitva diferite ca sociologie. „Iarna Fimbul" este romanul-rezumat, aproape de compendiu, al unei familii nobiliare : prin aceasta, prozatoarea resuscită, cu mijloacele moderne, proza ciclurilor biologice din naturalism, aşa cum fusese ea prelucrată la noi, dintr-o perspectivă al cărei reprezentant rămine Duiliu Zamfirescu. „Nobleţea de stirpe" o preocupa pe Alice Botez, dar o nobleţe de unde autoarea scotea o filosofie. Dar mai este o linie literară prelungită in această proză, este seria balcanismului pe latura bizantină, a lui Mateiu I. Caragiale, estetizantă, misterioasă, intreţinind un cult al enigmei psihologice şi sociologice. La baza prozei ei stă enigma.

„Iarna Fimbul" are toate caracteristicile acestea şi incă, pe deasupra, alte citeva care fac pe prozatoare originală. Un aer de damnare iniţială urmăreşte peste tot personajele care, asemeni grecilor antici, nu se pot sustrage sorţii. Sensul fatalităţii este prezent in „Iarna Fimbul" in insăşi substanţa cărţii care e istoria unei străvechi familii bizantine a cărei geometrie repetă un ciclu prestabilit, dar viziunea modernă s-a instaurat in roman foarte puternic, prin tehnica inovatoare a perspectivismului. Compoziţia se face, deci, după legi moderne (deşi „tot moderni am fost de la 1520 incoace", observă in altă parte prozatoarea) : toţi monologează dar mai ales oferă „unghiuri de filmare" care obiectivează pină la disoluţie materia conflictului. Manuel, Irina, Alexe, Andronic, Miriam sint tot atitea conştiinţe singuratice, tot atitia „ochi" care deschid asupra lumii o perspectivă incontrolabilă.

O adaptare de tehnică modernă cum e in „Iarna Fimbul", poate să pară o gratuitate şi un exces modern, un mimetism, dar nu este, căci disoluţia prin tehnică romanescă e o analogie, din punct de vedere al stilului, a disoluţiei lumii pe care Alice Botez o descrie. Pentru universul ei, nu se putea găsi o tehnică mai adecvată ; modernitatea prozatoarei e consubstanţială.

Ceea ce se observase la debut a rămas şi in celelalte romane, cu cite o schimbare adecvată la fiecare dintre ele. „Pădurea şi trei zile", de exemplu, fiind romanul unui sfirşit de război, pune umanul intr-o stare-limită care nu poate accepta, ca formulă literară, descriptivul. Un oraş incercuit, trei fraţi care nu comunică, presiunea istoriei nu pot să provoace pe prozatoare la viziunile tradiţionale. De aici şi fragmentarismul organic al literaturii practicate de ea, introspecţiile, interpretarea timpului ca o subiectivitate pură. In „Eclipsa" un alt roman al enigmei de data aceasta sociale (nu genealogice sau istorice, cum erau „Iarna Fimbul" şi „Pădurea şi trei zile"), disoluţia spaţiului şi timpului vine, in mod paradoxal, nu din lipsa de date care trebuie completate prin reconstituiri (cum e in „Iarna Fimbul") ci din excesul lor. „Eclipsa" fiind romanul obiectelor, al descrierilor lungi, un inventar de senzaţii şi de evenimente. Imbrăcămintea Barbarei Vassa, iluminatul in casa Viemerilor, plimbările pictorului excentric, casa moştenită in chip misterios, o petrecere de logodnă, o inmormintare a copiilor Anei sint scene detaliate, cărora li se adaugă scrisori apocrife, părţi din „Cronica pedepselor" de Neftalus, o lume inventată şi o lume atestată, cu personaje istorice documentate. Lumea romanescă se infăţişează ca o lume de enciclopedie imaginară. Enigmele fără chei se manifestă in „Eclipsa" şi printr-o tensiune a aşteptării, prin lipsa spaţiului şi timpului care au şi alte motivaţii. Scenele descrise nu se pot desfăşura fizic nici in spaţiul, nici in timpul indicat. Prozatoarea dilată sau comprimă timpul in funcţie de ceea ce este de demonstrat.

S-ar putea spune, din acest punct de vedere, că romanul scris de Alice Botez este un roman eseistic şi această observaţie e adevărată cel puţin din perspectiva personajelor care toate intruchipează un simbol. Oamenii există la ea in măsura in care pun in ecuaţie idei.

Istorismul prozei s-a diferenţiat, la Alice Botez, şi prin fixarea sub lupă a unor situaţii istorice concrete. „Emisfera de dor" este lumea Romei de după războaiele cu dacii, o Romă terorizată de năluca lui Decebal. „Dioptrele", o proză de formulă teatrală, se referă la perioada caucaziană a lui Dimitrie Cantemir : erudiţia istorică e secundată in aceste romane, de o factură neobişnuită la noi, de o filosofie a faptului istoric, de un fel de spiritualism intelectual pentru care gindul biruie timpul prin lucrarea culturii, care aceea este durabilă : „Şi totuşi — spunea autoarea intr-o remarcabilă imagine a persistenţei artei — timpul nu a fost oprit de acel accident mărunt — care este moartea biologică sau caznele titanice — ci tocmai, dimpotrivă, continuat cu vremea gloriei. Aceasta oprită, intr-adevăr, in loc". Este, se poate spune fără exagerare, şi pentru Alice Botez inceputul unei vremi a gloriei literaturii ei.

Mariana Brăescu

CUMPĂNĂ

Poem împotriva Calului Troian

Herghelii, herghelii cit vezi cu ochii,
necheazâ tot cimpul ca un armăsar cu un
miliard de capete
şi soarele trozneşte din bice, din raze, din
riuri, din fluvii
spre Troia, spre Troia.
Toţi caii pămintului galopează in stepe,
in cimpii
netezindu-le, nu contează
dacă sint vii sau sint morţi, dacă sint gloabe
sau au singele diamantului
sălbatic,
ei galopează, se nasc şi mor in galop
spre Troia, spre Troia !
Pădurile inverzesc şi se usucă spre Troia,
lemnarii trag cu rindeaua spre Troia,
armuri din muzee in fiecare noapte
zăngănesc din absolutul ruginei spre Troia —
cind vor să ţintească din luminile ochilor
toţi orbii se uită spre Troia.
Spre Troia şi numai spre Troia.
Iubito,
noi nu vrem să mergem spre Troia.
Să se ducă tristeţea sau scirba
pămintului să-şi innumere solzii spre Troia,
măcar numai noi
amindoi
să nu mergem spre Troia,
să nu galopăm inspre Troia...

George Alboiu

Cenaclul «Dacia Feniks»

A ŞASEA INTILNIRE

timpul, cu semnificaţiile lui tulburătoare, a orinduit să fie citit capitolul despre tumulele funerare, din „Dacia preistorică" a lui Nicolae Densuşianu, in chiar ziua dedicată de cenaclul nostru epocalei borne a istoriei românilor de la 23 August 1944. Şi astfel, mai incărcată de emoţie a fost vocea poeţilor care au cinstit prin versurile lor eroismul unui popor străvechi ce şi-a apărat de milenii fiinţa, continuitatea, neatirnarea. Rind pe rind au dat expresie simţămintelor curate, patriotice Florin Grigoriu, Ion Mânzală, Carmen Focşa, Marcel Fandarac, Alexandru Răzvan Ţambu, Cristina Ionescu, Daniela Simionescu, Mariela Rotaru, Gabriel Cheroiu, Ştefan Bratosin, Marian Zamfira. **S-a implinit in acest fel, a spus poetul** Ion Gheorghe, **una din cele mai remarcabile pagini de poezie patriotică inchinată de tinerii creatori fundamentalei sărbători naţionale de la 23 August.**

In a doua parte a şedinţei a citit foarte tinărul poet Claudiu Săftoiu, considerat de Gheorghe Istrate, in prezentarea sa, ca un meditativ, exigent cu ce scrie şi perseverent in căutarea unui filon propriu. Aceste aprecieri au fost, in general, confirmate de poeme, care au lăsat să se intrevadă o anume concordanţă a virstei sale cu „virsta" poetică. (I. Mânzală). In ciuda acestui fapt el „pare să-şi domine sentimentele" (Ştefan Dincă) şi să scrie o „poezie de explorare in incercarea unor delimitări" (Cristiana Hâncu). Intre idee şi expresie mai incap totuşi alunecuşuri a dovedit Florin Grigoriu, iar un alt vorbitor a semnalat existenţa unor finaluri destul de previzibile.

Adresindu-se lui Claudiu Săftoiu, dar şi celorlalţi numeroşi poeţi aflaţi la virsta adolescenţei care au citit sau urmează să citească in cenaclul nostru, Ion Gheorghe l-a indemnat să-şi trăiască bucuriile virstei, să evite frustrările nefondate, spre a deveni oameni intregi şi curajoşi deoarece, în „meseria" aceasta, cei chemaţi cu adevărat intră pentru martiriu.

A ŞAPTEA INTILNIRE

Cea de-a şaptea intilnire a cenaclului „Dacia Feniks" a decurs la Buzău, ca urmare a invitaţiei Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă şi a bibliotecii judeţene. Organizatorii au gindit acest eveniment, ce a coincis cu cel de-al 170-lea Salon literar „Scriitori pe meleagurile natale", ca pe un omagiu adus poetului Ion Gheorghe. Astfel că in afara incandescentei seri de la Casa de cultură a tineretului a avut loc şi o emoţionantă şezătoare la Florica, satul pe care, după mărturisirea poetului, sufletul său nu l-a părăsit niciodată.

Ion Gheorghe a ţinut să-l aibă la această revedere ca partener de dialog pe poetul Gheorghe Istrate, şi el născut pe acele meleaguri, prilej de duioase evocări a primilor indrumători intru literatură, a prietenilor de la cenaclul „Alexandru Sahia". In cele două seri literare, alături de membrii cenaclului „Dacia Feniks" prezenţi la manifestare (Ştefan Bratosin, Gabriel Cheroiu, Ion Marin) au citit numeroşi creatori din Buzău, printre care Nicolae Peneş, Ion Stanciu, Puiu Cristea, Gheorghe Ene, Nistor Tănăsescu.

Răscolitoarele destăinuiri ale poetului, sclipitoarele dialoguri au fost urmate de adevărate regaluri de poezie din creaţia lui Ion Gheorghe pe care autorul insuşi, actorul Mihai Adamescu şi un grup de copii de la şcoala din Florica le-au dăruit numeroşilor oameni prezenţi la cele două manifestări literare.

Trebuie să spunem că la ireproşabila desfăşurare a programului nostru (ce a mai inclus, intre altele, vizitarea Muzeului judeţean de istorie şi Tabăra de sculptură de la Măgura) au contribuit amabilitatea şi eforturile a doi tineri oameni de cultură, Alexandru Oproescu, directorul Bibliotecii judeţene şi Victor Andreica, şef de secţie la Comitetul judeţean de partid Buzău.

Ion Marin

Cenaclul DACIA FENIKS işi reia şedinţele pe data de 22 septembrie, orele 16,30 a.c. in sala din Biserica Amzei nr. 7.
Vor citi : Dumitru Păcuraru şi George Vulturescu.

Didactica nuova

Urmare din pag. 1

acelea care urmăresc „biografia interioară", şi la Eminescu, dar şi la Maiorescu, Creangă, Caragiale şi Slavici (o obsesie a acestei „biografii interioare") ; cel despre „universalitatea eminescianismului" (o variantă a conferinţei **Ce este eminescianismul ?** ţinute la colocviul internaţional de la Sorbona, publicată apoi, in vol. **Eminescu după Eminescu,** Ed. „Junimea", 1979 ; cel despre **Caragiale — in perspectivă** şi altele.

Că, dind la iveală această carte, George Munteanu a inţeles că trebuie să scrie totul de la un capăt la altul, fără a-şi copia sau pune cap la cap vechile studii, păstrind, in mare, ideile mai vechi, dar intr-o structură adecvată noii arhitecturi şi cu inerente modificări ori nuanţări impuse de noul stadiu, himeric adincit, al procesului de cunoaştere, de multiplele metamorfoze pe care, neliniştit, le-a inregistrat in timp spiritul, o demonstrează, cu caracter simbolic pentru intregul volum, eseul despre **Structurile operei eminesciene.** Precum se ştie, intr-un articol publicat iniţial in **Contemporanul** şi reluat apoi, mai nuanţat, in volum **(Sub semnul lui Aristarc,** Ed. „Eminescu", 1975), George Munteanu distinge in opera eminesciană un „real trăit", un „real gindit" şi un „real imaginat". Acum, cele trei structuri se numesc „sensibilul", „inteligibilul" şi „imaginarul". In esenţă — cam acelaşi lucru ; in expresie şi demonstraţie critică — in realitate — mari modificări. Viziunea exegetului s-a rotit, uşor, dar substanţial („roata lui Ixion"), de la o fenomenologie a proceselor psihice, in general, la o fenomenologie a actului poetic eminescian, in special (nu, evident, fără a fructifica şi folosi creator varii sugestii de la poetica şi critica modernă, căreia, repet, ii acordă maximă atenţie, dar nu-i cedează nici o clipă in afară de ceea ce e valabil şi... adecvat). Cartea lui George Munteanu este o istorie pe cit de istorică şi de „didactică" (vezi capitolele de „cronologie"), pe atit de inefabilă (in sens călinescian), şi nu mai puţin monumentală. Atit prin dimensiuni, prin amploarea cercetării, prin grandoarea epocii studiate, cit şi, mai ales, prin altitudinea interpretării critice, prin originalitatea intregului edificiu.

Că George Munteanu se menţine cu obstinaţie, dar deloc ostentativ, pe linia unui călinescianism de substanţă o dovedeşte tot ceea ce el a intreprins pină in prezent. (Cu asupra de măsură in această **Istorie (a) literaturii române. Epoca marilor clasici).** Insuşi faptul că el a simţit nevoia să se aplece şi să analizeze, din nou, opera scriitorilor de suflet ai marelui Călinescu, insăşi ideea unei „istorii" a literaturii (gindul secret al oricărui critic veritabil), ii demonstrează cu prisosinţă afinitatea şi continuitatea. Continuitate dar nu epigonism. Ci continuitate in discontinuitate, fidelitate in infidelitate, consecvenţă in inconsecvenţa adevărului şi a frumosului. Chiar acest recurs la o nouă lectură, la un nou cod al receptării, la o nouă „istorie", reclamă de la sine o inţelegere in spirit călinescian a literaturii, ca o deschidere spre ceea ce este nou şi viabil, spre ceea ce devine, rămînind el insuşi. O cercetare durabilă, intr-un cuvint.

O carte fundamentală

Urmare din pag. 1

D. Prodan şi-a intrupat virtuţile in această monografie, care, alături de bine cunoscutul său **Supplex** (ce va avea in curind o a treia ediţie) sint cei mai solizi pioni ai operei sale istoriografice.

Răscoala lui Horea oferă imaginea cea mai fidelă a marii ridicări a ţărănimii transilvănene. Superlativ al fidelităţii pentru că autorul a ales un procedeu care, merită, desigur, o discuţie separată (ce nu-şi are insă locul aici) : acela de a face cit mai mult loc surselor investigate, altfel spus, de a lăsa documentul să vorbească singur in loc de a-l cita intr-o notă de subsol şi de a lăsa in pagină numai „tălmăcirea" dată de istoric. Acest procedeu dă cărţii dinamism şi tensiune, evenimentele succedindu-se intr-o derulare filmică, plină de dramatism. Cartea nu mai are nimic din ariditatea cercetărilor de specialitate ; e o naraţie cu savoare şi culoare, in care scenele de violenţă, prilejuite de explozia paroxistică a nemulţumirii ţărăneşti, capătă, prin autenticitate, o transfigurare literară.

Răscoala lui Horea, Cloşca şi Crişan, aşa am invăţat-o cu toţii pe băncile şcolii ; Răscoala lui Horea, cum işi intitulează D. Prodan cartea ; dar de fapt protagonistul dramei este ţărănimea, această clasă pe care se reazemă intreaga ierarhie a unei ordini feudale — devenită anacronică — dar căreia ii este refuzat orice privilegiu. In Transilvania, starea ei a fost agravată de politica de discriminare naţională căreia i-au căzut victime românii, populaţia autohtonă şi majoritară. Incepută la mijlocul secolului al XIV-lea, instituţionalizată in 1437 prin **Unio trium nationum** — alianţa dintre nobilimea maghiară, patriciatul săsesc şi fruntaşii secuilor — menţinută in perioada principatului autonom (după 1541), eliminarea românilor din viaţa politică a Transilvaniei a avut drept urmare dispariţia — practic vorbind — a nobilimii româneşti, cu funcţie politică de sine stătătoare şi a făcut din ţărănime, clasa-exponent a românismului transilvănean. Fireşte, aceasta nu inseamnă că acţiunea politică a lui Inochentie Micu, incepătorul luptei pentru egalitatea in drepturi a românilor cu „naţiunile politice" din Transilvania, nu a avut o covirşitoare insemnătate, dar ţărănimea cu suferinţele ei, cu reprezentările difuze şi confuze — desigur — ale realităţilor in conştiinţa ei colectivă, cu marea-i putere venită din numărul ei era forţa social-politică, chemată să zguduie, prin acţiunea ei, fundamentele unui regim opresiv.

Nicolae Iorga, marele semănător de idei in istoriografia noastră, distinge intr-o „simplă conferinţă", cum i-a plăcut lui să-i spună, „partea ţerănească populară" şi „partea românească" **(Horia, Cloşca şi Crişan** in „Revista istorică", XXIII, 1937, p. 72), in răscoala din 1784. D. Prodan dedică un paragraf special, care se numără printre paginile de cel mai mare interes al cărţii **Temeiurilor româneşti ale problemei iobăgeşti.** In cuprinsul lui citeva idei trebuie citate : „Lupta socială a iobăgimii române işi are inevitabil şi temeiul său naţional. Lupta de emancipare va fi temeiul popular al luptei de emancipare a insuşi poporului român. Inainte de toate pentru că iobăgimea română constituie partea covirşitoare, mult peste trei pătrimi a iobăgimii Transilvaniei" (I, p. 60). Formulare pe cit de succintă pe atit de clară, a raportului naţional-social in răscoala din 1784.

Ceea ce conferă specificitate acestei mari ridicări ţărăneşti este radicalismul programului ei politic. Răscoalele ţărăneşti din evul mediu au reflectat in revendicările lor acea viziune idilică a trecutului, caracteristică mentalului colectiv sătesc : lupta se dădea pentru a reveni la vechi rinduieli crezute a fi fost intemeiate pe egalitate şi dreptate. Un trecut mitic atit de luminos incit conturile societăţii voite erau indistincte. Horea a rupt cu aceste stereotipe mentale şi programatice. El a vrut altceva : a vrut o nouă lume, nu cu faţa la trecut, ci la viitor. Ultimatumul dat nobilimii la Deva, la 11 noiembrie 1784, prin care cerea abolirea regimului feudal, desfiinţarea clasei nobiliare şi impărţirea domeniilor ei la ţărani depăşeşte prin radicalismul său programele agrare ale revoluţiilor burgheze şi burghezo-democratice din secolul următor.

A răsunat atunci, in acest colţ de Europă, in care atiţia vedeau doar o lume primitivă, in afara marilor curente innoitoare, un glas viguros care vestea zorile lumii noi pe care avea să o inaugureze Revoluţia franceză. Viitorul ei fruntaş J.P. Brissot, avea să se facă apărătorul ţăranilor răsculaţi, intr-o scrisoare deschisă adresată impăratului Iosif al II-lea in 1785.

La mult discutata tipologie a mişcărilor ţărăneşti in evul mediu şi epoca modernă (să amintim doar de contribuţiile cunoscute ale lui Guy Fourquin şi Roland Mousnier), D. Prodan aduce exemplul românesc de o atit de mare originalitate, incit invită la o regindire a incheierilor formulate pină acum. Spaţiul românesc nu mai poate fi ignorat, fără ca investigaţia istorică să nu sufere de o păgubitoare limitare. Intrarea faptelor de istorie românească in circuitul de idei şi discuţii al istoriografiei universale apare mai necesară ca oricind. Şi prin trecutul nostru, şi prin valoarea cercetărilor intreprinse de şcoala română de istorie, avem de revendicat locul ce ni se cuvine in marile sinteze de istorie universală, cercetările de istorie comparată etc. Monografia academicianului D. Prodan dovedeşte peremptoriu că răscoala din 1784 este deopotrivă un mare moment al istoriei româneşti şi al celei europene.

D. Prodan a dat un tablou de mare rigoare ştiinţifică şi, in acelaşi timp, de zguduitoare frumuseţe literară a luptei acestor ţărani transilvăneni, şi a teribilei morţi a conducătorilor lor. Carte de istorie, fireşte, dar care captivează pe oricine o ia in mină ; carte fundamentală a istoriografiei şi culturii româneşti, mărturie elocventă a puterii de creaţie a neamului care l-a dat pe Horea.

D. Prodan, Răscoala lui Horea, **2 vol., ed. a II-a. 1984, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.**

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Între „Noua dreaptă" şi „Neofascism"

e momentul să clarificăm şi „originalitatea" aşa-zisei filosofii pe care grupul „Europei libere" o vehiculează cu sentimentul că emite pentru intiia oară pe pămint acele „cugetări". Un examen minuţios spune insă că mai nimic din ceea ce se „teoretizează" acolo nu iese din mintea, de altfel slabă, a jurnaliştilor „liberi" : cam tot ce a născocit „noua dreaptă" franceză mai năting, şi „neo-fascismul" — mai agresiv se continuă in „ideologia" Europei libere intr-o compoziţie de cel mai izbitor mimetism.

Ca şi „noua dreaptă", parizienii vorbitori de română cred in „metapolitică", inţelegind prin aceasta că factorul „cultural" e in lume decisiv. Toţi apelează la „cultură" ca la o cheie universală iar pe unii dintre cei care au legături cu aceasta grupul parizian ii ridică in slăvi, ca pe nişte supraoameni. Ideea de a crea in chip artificial „elite", al căror temei ar fi exclusiv acela „cultural", e a noii drepte ; nici neo-fascismul nu e străin de teoria „elitismului".

Insă nu doar elitismul face „noua dreaptă" şi „neo-fascismul" să se intilnească in „filosofia" grupului „Europei libere", o teză capitală a lui este şi „europeismul". S-a observat cum ideea „cosmopolită" şi „europeană", occidentalismul parizienilor pină ieri „români", pornesc dintr-o tactică perpetuă a deznaţionalizării. Europeistă intr-un gard inalt e „noua dreaptă" şi un ideolog al acelei mişcări, Maurice Bardèche, dirijează o publicaţie intitulată „Défense de l'Occident". **Rasismul alb** e aici subinţeles, ca şi la „neo-fasciştii" a căror iniţiativă mai recentă este aceea de a renunţa la „naţionalismul" fascismului istoric şi adoptarea „europeismului" (numeroase publicaţii neo-fasciste se cheamă „Notre Europe", iar organizaţiile lor suprastatale au de regulă la bază ideea „solidarităţii europene"). Orişice referinţă la independenţa naţională e, in concepţia noii drepte, o relicvă care trebuie combătută : deznaţionalizarea inlocuită de europeismul occidental se observă, cred, cu uşurinţă. Copiile pe care grupul „Europei libere" le-a făcut după neo-fascişti nu s-au terminat nicidecum aici. Neo-fascistă e şi „critica practică", prin mijloace teroriste (intre care denigrarea e cel mai blind), pe care grupul o face impotriva celor care nu aderă la diversiune şi nu se opun comuniştilor. Se cunosc campaniile de adevărat asasinat moral pe care „Europa liberă" le-a desfăşurat, fără să le slăbească nicidecum azi, impotriva unor scriitori din România care combat tezele „noii drepte" împrumutate de post şi de către simpatizanţi.

Din „noua dreaptă" provin, de altfel, numeroase teze ba chiar şi tehnici de persuasiune. „Demobilizarea" şi „dezangajarea" prin utilizarea unor foşti dogmatici „marxişti" cu oarecare notorietate, trecuţi ulterior la reacţiune, e un procedeu foarte simpatizat de „nouvelle droite" : André Gluksmann, Jean-Paul Dollé sint astfel de foşti extremişti de stinga. Cit priveşte fauna dogmaticilor ajunşi la „Europa liberă" probele s-au administrat, am impresia, convingător.

„Cartezianismul" grupului parizian şi al căzaşilor lui nu e nici acela original, el provine de la „noua filosofie" franceză, de unde a ieşit, in linii mari, şi „noua dreaptă". A manevra presa, radioul şi, dacă s-ar putea, şi televiziunea — iată un procedeu pe care „noua dreaptă" l-a avut foarte serios in vedere.

Ideea grupului parizian de a pune „monopol" pe chestiunea românească folosindu-se de amiciţiile cu jurnaliştii occidentali avea la origină şi acest model. De altfel, observ in treacăt că „noua dreaptă" se arătase curioasă de români căci un volum colectiv, produs de acela mediu, se intitula „Măiastra", după denumirea unei sculpturi celebre de Brâncuşi. Ca şi „Europa liberă" şi grupul ei, „noua dreaptă" nu uită tineretul, ba chiar ideea multora ar fi că explozia recentă a unei asemenea concepţii s-ar lega de mişcările studenţeşti pariziene din mai 1968. „Neo-fascismul" cultivă, se ştie, organizaţiile de tineret şi pe studenţi in chip special, considerindu-i, observa foarte bine cineva, „locuri de parcare socială". Teza „generaţiei tinere" pregătită pentru diversiune e la „Europa liberă", literă de lege.

In materie de exprimare „noua dreaptă" pune, zice un analist, metafora in locul analizei, imaginea in locul examenului ştiinţific. S-a observat şi s-a... auzit, poate, cit de „ştiinţifice" sint contribuţiile grupului parizian a cărui bolboroseală barocă e foarte greu descifrabilă (intră aici şi o lipsă de exerciţiu in ceea ce priveşte limba română). „Realismul cotidian" care ar exalta „omul oarecare" combătind comunismul prin clişee şi prin ridiculizare, pornind de la „mecanism" (aşa cum l-au promovat „Europa liberă" şi partizanii grupului verificat) izvorăşte in fapt din tezele lui Jean Marie Benoist (din „Les nouveaux primaires", asupra spiritului „plat", „mediocru" al comunistului). Insă pe de altă parte, nici „neo-fascismul" nu lasă in pace „omul oarecare", considerindu-l prin absenţa simţului politic, supus manevrării : o mişcare neo-fascistă italiană (din 1945) se chema „Uomo Qualunque" ; apologie, aşadar, a existenţei banale.

Ca intr-o uimitoare potrivire de ginduri, „coincidenţele" intre grupul „Europei libere" şi „noua dreaptă" merg şi mai adinc. Echivalenţa „fascismului" cu „socialismul" (impotriva oricărei analize ştiinţifice corecte), intreprinsă de B. H. Lévy a devenit, la Monica Lovinescu şi la comilitonii, o regulă de fier. Anti-comunismul disidenţei, constind intr-un conservatorism extremist al datelor sociale, şi colorat cu antiprogresismul, provin din tezele „noii drepte", care este dogmatică şi conservatoare in esenţă şi ofensivă, pe latura „contrarevoluţiei preventive" (teoretizată de Marcuse) in act. Cultul disidenţei şi „refuzului pur", practicat la „Europa liberă", se nimereşte, ce surpriză !, cum nu se poate mai bine cu aceste concepţii.

„Noua dreaptă", observa cineva, a voit mereu să se transforme intr-un soi de „centrală de influenţă" cu funcţiune monopolistă : inutil să mai notez că aceasta e şi utopia grupului „Europei libere" a cărei strategie monopolistă a fost schiţată.

Să mai notez că tipic pentru „noua dreaptă" e şi biologismul, printre altele in ideea elitismului ereditar. Urmind asemenea poveţe, unora dintre „parizienii" cu arbore genealogic le-au intrat in cap mari nebunii şi „clasicii particulari", cultivaţi de „Europa liberă" nu au o altă origine „teoretică" : este probabil că in mintea Monicăi Lovinescu ideea că talentul i s-a transmis mecanic, şi cu un adaos, chiar, forfoteşte. Nici Sanda Stolojan nu are alte temeiuri intelectuale decit acest mecanism biologic, pe care, vai, ştiinţa il infirmă.

S-ar mai putea extrage numeroase alte, inexplicabile potriviri insă principiul imitaţiei ideologice e, cred, vizibil de la distanţă. Totuşi, ceva ar mai rămine de clarificat. O campanie mai recentă a „Europei libere" e, se ştie, aceea de a cataloga obsedant una dintre direcţiile literaturii române de azi in chip de „neo-fascistă" şi aparţinătoare de „noua dreaptă" deşi nu aceea are accente care să o apropie de asemenea mişcări „europeiste". „Neo-fascişti", ar fi, zice-se, Sadoveanu, Arghezi, G. Călinescu (dintre „clasici"), „noua dreaptă" ar avea drept reprezentanţi pe Eugen Barbu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, M. Ungheanu („pontif al noii drepte"), Ion Gheorghe şi in general aşa-zisul „grup al celor 22", suplimentat cu citiva tineri ,deocamdată „neo-proletcultişti".

Fiind insă fapt sigur că „Europa liberă" şi grupul care o alimentează imită pe „neo-fasciştii" şi pe noii oameni ai „dreptei", inţelegem că avem a face cu incă o incercare de a mistifica grosolan un fenomen.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Adam Puslojić

Drumul spre Tomis

Mi-am mingiiat iubita ca pe o peşteră.
Împăratul ne surprinse în odăile sale.
„Publius Ovidius Naso, te rog...".

Se ivesc deja urechile însingurării
Dintre femei, doar pe Venus
Am mai iubit-o astfel.

Timpul nou are abia opt ani.

În curînd se va opri
Şi Tibrul.
Sub braţul Vezuviului,
Pompei şi Herculanum, ca nişte gemeni.

Tot drumul mării duce de la Roma la Tomis.
Se luminează.
Unde e Tomisul.

Descrierea drumului

Mîine am pornit în munţi —
despre aceasta, probabil,
v-a mai povestit cineva
pînă cînd nu i-a adormit
capul în piept încă.

Trebuia să dovedim
că lumea e un bloc de gheaţă.

Am hoinărit pe vîrfuri înzăpezite,
cu tot mai multă frică —
nu de fiare sălbatice ale pădurii
cît de turmele oilor blinde,
care păşteau în tihnă pe coline
fulgii de zăpadă.

Chiar dacă Zeul există pe aceste înălţimi,
îmi şopteam în sine-mi,
el este alb.

În „Hanul Ancuţei"

Lui Mircea Tomuş

În han, sub hamuri,
dorm în fîn
cu şerpii.

Din vis mă trag
copitele cailor morţi,
ca să-i încalec.

Mut rămîn în fîn.
Iuindu-mi viaţa
în amintire.

Elada

Pînă la primul oraş al tău
drumul e lung
cît viaţa.

Încă trăieşte oraşul de piatră
Şi porţile
ce-l deschideau.
Astăzi
în picioare este din nou
întreg pămîntul.

Tu îi întinzi scaunul.

Semn că cineva
a cîştigat pentru totdeauna războiul.

Elada
filosofii tăi
şi-au cusut gura cu piatra.

Şi porţile
nu se mai închid.

În româneşte de
Slavomir Gvozdenovici

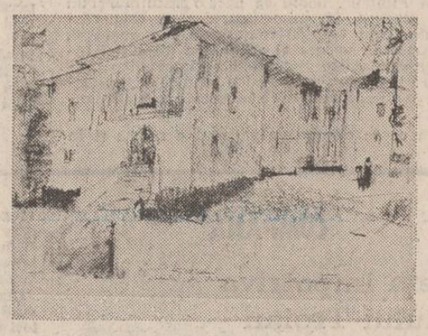

Augustin Costinescu : „Fălticeni"

O antologie de poezie contemporană românească

Poezia românească a făcut permeabil insularismul englez şi şi-a propagat ritmurile către cititorii de lirică din Marea Britanie. Prin traduceri efectuate la noi de români anglişti, sau în Anglia de englezi români, ca Peter Jay, Ray MacGregor-Hastie şi alţii, cîţiva poeţi mai vechi sau mai noi — Eminescu, Bacovia, Ştefan Augustin Doinaş, Marin Sorescu etc. — au fost transpuşi în idiomul în care s-au plăsmuit versurile shakespeareene şi byroniene. În culegeri individuale, ori în antologii mai largi sau mai restrînse.

De astă dată, două traducătoare engleze : Andrea Deletant — de origine română, soţia unui distins profesor de limba şi literatura română de la Universitatea din Londra — şi profesoara Brenda Walker au alcătuit de curînd o frumoasă antologie de poezie contemporană românească *). Autoarele au vizitat la sfîrşitul lunii august capitala noastră şi au avut o întîlnire, la Uniunea Scriitorilor, cu unii dintre poeţii pe care i-au tălmăcit, cu alţi poeţi pe care încă nu i-au tălmăcit şi cu traducători din România.

Chiar înainte de a o răsfoi, antologia surprinde plăcut prin eleganţa prezentării grafice : pe copertă „Rugăciunea" lui Brâncuşi se profilează tulburător pe un fond de culoarea cerului de primăvară. Curiozitatea cea mai firească îţi orientează mişcarea următoare spre sumarul care cuprinde opt nume de poeţi, dispuşi în ordine alfabetică : Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Constanţa Buzea, Nina Cassian, Ştefan Augustin Doinaş, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ion Stoica.

Oricînd, orice antologie lasă joc liber arbitrarului şi e susceptibilă să ridice aceleaşi întrebări : „De ce numai aceşti autori şi nu şi alţii ? De ce acest **anume** autor şi nu altul ? De ce aceste titluri şi nu altele mai semnificative ? De ce disproporţia dintre spaţiul ocupat de un autor faţă de cel acordat altuia ?" Întrebări suscitate, desigur, şi în cazul de faţă, deşi, în linii mari, sumarul este reprezentativ şi destul de echilibrat. Dar nu-ţi poţi împiedica mirarea constatînd că lui Ştefan Augustin Doinaş şi lui Ioan Alexandru li se acordă acelaşi spaţiu ca şi lui Ion Stoica (şase poezii), chiar dacă, aşa cum a reieşit din discuţii, acesta din urmă a contribuit la iniţierea antologiei şi la fuzionarea cuplului de traducătoare.

Întrebate asupra criteriilor de selecţie, cele două antologatoare au răspuns cu dezarmantă sinceritate : „Am ales ce ne-a plăcut mai mult şi ce-am simţit că am putea traduce mai bine". Criterii afective, poate tot atît de bune ca oricare altele.

Antologia debutează cu o introducere, oarecum didactică, în care se face un succint istoric al liricii româneşti de la Eminescu şi pînă azi, menţionîndu-se în treacăt şi perioada de proletcultism postbelic în contrast cu orizontul larg cunoscut de poezia românească din 1964 încoace.

Dacă sumarul ar putea fi supus unor discuţii inerente, calitatea traducerilor este indiscutabilă. Cunoscutul dramaturg englez Harold Pinter are o replică senzaţională în actul II al piesei **No Man's Land** : „A traduce versuri este o treabă extrem de dificilă. Numai românii sînt exponenţii demni de respect ai acestei măiestrii". Nu ştim dacă admirabila versiune engleză se datorează afinităţilor şi legăturilor strînse dintre cele două traducătoare şi poporul român. Cert este că au reuşit să surprindă, cu subtilă intuiţie, universul liric al fiecăruia dintre poeţi : gravitatea şi puritatea lui Ioan Alexandru, intelectualismul şi grandiosul lui Doinaş, lirismul meditativ şi uimirile Anei Blandiana, luciditatea emoţională sau emoţionalitatea lucidă a Ninei Cassian, vizionarismul şi farmecul lui Nichita Stănescu. Traducătoarele tratează materialul poetic cu un respect apropiat de veneraţie, cu o fidelitate aproape juxtalineară, captînd nu numai imagistica, transparenţele, efectul liric, dar, uneori, şi metrica silabică. Nu rezistăm ispitei de a cita unul din numeroasele exemple de reproducere aproape identică a imaginii şi a metricii : „Şi marea / Se-nchidea ca o pleoapă / Peste ochiul în care-aşteptam" **„And the sea / Was closing like an eyelid / Over the eye in which I waited"** (Ana Blandiana — **Îţi aduci aminte plaja**).

Inevitabil, uneori cite ceva se pierde, cite ceva se adaugă, cite ceva se transformă. De pildă, se pierde în traducere splendida aliteraţie din poezia Iov a lui Ioan Alexandru : „Credinţa nu mai era o cetate ce se cucereşte prin cucernicie". Esenţializatul vers dintr-un **Cintec** de Nichita Stănescu : „Se urîtise trupul gîndit" devine în traducere **„The thinking body, now ugly, had evolved"**, adăugîndu-se, din necesităţi de ritm, cuvintele „had evolved" (se desfăşurase, luase amploare), şi transformîndu-se „trupul gîndit" în „trupul care gîndeşte".

Asemenea abateri sînt accidentale. Antologia este o reuşită. Simbioza dintre cele două traducătoare s-a dovedit rodnică şi le aşteptăm, aşa cum au făgăduit, să publice o nouă antologie, mai amplă, a poeţilor tineri români.

Antoaneta Ralian

*) **„An Anthology of Contemporary Roumanian Poetry". Translated by Andrea Deletant and Brenda Walker — „Forest Books", Londra, 1984**

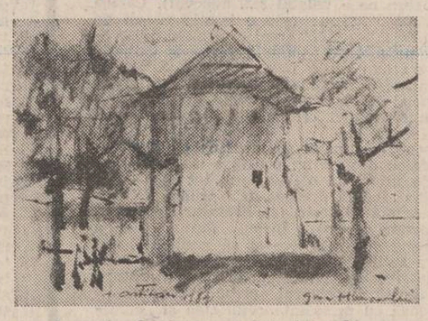

Augustin Costinescu : „Peisaj la Gura Humorului"

REPERE Eppur, si muove...

O culegere de eseuri de o mare demnitate intelectuală publică Radu Florian la editura „Cartea Românească", sub titlul **Eppur, şi muove !**, evocînd parcă momentul în care Galilei cepăşeşte îndoiala şi deruta morală, pentru a afirma conunuitatea încrederii în adevărul său. Radu Florian este un „criticist", în accepţia „filosofică" şi marxistă a termenului, gata oricînd să supună întrebărilor şi dezbaterii orice adevăr, iar evoluţia gîndirii sale, de la **Sensul istoriei,** care ne atrăsese atenţia în 1968 prin supleţea neobişnuită a limbajului folosit, aproape de necrezut în aria sa de rezervă, deşi era încă o carte plină de „idola mentis", şi pînă la **Eppur, si muove !**, — constituie un itinerar încărcat de semnificaţii atît morale, cît şi politice şi intelectuale. Este de aşteptat ca volumul de la „Cartea Românească" să aibă un amplu ecou, cu atît mai mult cu cît problematica sa reflectă şi o serie de antinomii ale conştiinţei artistice a vremii noastre, iar un frumos şi cald eseu, **Istorie şi revoluţie,** se referă la „...apariţia unui număr important de romane care, într-o formă sau alta, pe primplan sau în unul secund, abordează conflicte şi evenimente ale procesului revoluţionar din ţara noastră, insistînd îndeosebi asupra anilor '50. Acest rapt are în sine o profundă semnificaţie deoarece nici o societate nu se desparte de un stadiu sau altul al trecutului ei fără înţelegerea lui intimă, fără clarificarea conştiinţei sale de sine asupra acestuia". Mica inadvertenţă din „conştiinţa de sine asupra acestuia" nu treouie să conducă un artist prea scrupulos în ceea ce priveşte acurateţea expresiei, să neglijeze apelul dramatic la adevăr, excepţionalul curaj moral al autorului, care concinde : „Istoria a fost, este şi va fi contradictorie, a inclus şi include manifestarea unor forţe spontane şi iraţionale, absurde, care uneori inundă arii de largă extensie, determină lanţuri de renomene ireversibile. Nici procesele revoluţionare din trecut şi din secolul nostru n-au fost lipsite de astfel de înfuzii, de adevărate ocolişuri în materializarea finalităţii lor specifice".

Contribuţia **fundamentală** a lui Radu Florian vine din schimbarea atitudinii faţă de opera lui Marx. Filozoful român constată că lucrările autorului **Capitalului** sînt mai puţin cunoscute în intimitatea lor, în articulaţiile complexe ale unei filozofii novatoare, cît prin excursuri simplificatoare, cel mai adesea străine de problematica şi soluţiile teoretice cu adevărat marxiste. Constatăm cu stupefacţie că sensul unor asemenea „prezentări" este nu de puţine ori minimalizator, tinzînd să facă din Marx un materialist asemănător cu cei dinaintea lui, care a adăugat numai dialectica. De fapt, contribuţia importantă a lui Marx a constat tocmai în descifrarea unei relaţii noi între materie şi spirit, care pune problema materialităţii lumii într-o altă lumină : „...nu se poate şti nimic despre materie decît dacă este pusă în relaţie cu procesul cunoaşterii şi transformării sale de către activitatea umană, de practica socială. Nu pot fi formulate nici un fel de argumente despre materialitatea lumii — inclusiv despre primordialitatea genetică a materiei faţă de spirit — dacă se face abstracţie de acţiunea societăţii asupra naturii, de caracterul istoric al acestei acţiuni". Neînţelegerea acestui aspect central al marxismului a condus la o serie de erori teoretice, la confuzii şi simplificări : „Aşa-zisa sinteză a materialismului şi a dialecticii apare ca o concepţie afirmată de undeva din cosmos şi nu din cadrul existenţei, aşa cum poate fi ea cunoscută de către societatea umană terestră, într-un timp istoric determinat al ei". Marx şi-a numit doctrina cu termenii „materialism istoric", iar apelativul „materialism dialectic" este o creaţie ulterioară, ca şi „problema fundamentală" a relaţiei dintre spirit şi materie, care presupune o antiteză a lor. Opera lui Marx face parte din patrimoniul intelectual al omenirii, ea trebuie cercetată direct, iar nu prin intermediul celor care se reclamă de la ideile sale. Orice lectură poate fi mai mult sau mai puţin justă, validitatea sa trebuie însă în permanenţă verificată prin cercetarea adîncită a textelor, care nu se poate face cu uşurinţă, deoarece presupune contactul îndelung şi devotat cu cartea, iar nu un simplu entuziasm sau o stare de spirit favorabilă. Ideologizarea (Marx deprecia termenul), ca şi formulările simplist-interesate se dovedesc de tot străine filozofiei.

Sînt numeroase implicaţiile ce decurg dintr-o asemenea atitudine. Dorim doar să îndemnăm la lectura cărţii lui Radu Florian şi la o dezbatere mai largă a ideilor sale (ce fin polemist este de altfel acest autor, ce poziţie interesantă a dovedit în cîteva articole publicate de „România literară" !). Analiza ideilor politico-sociale ale lui Marx este de tot interesantă. Autorul **Capitalului** a avut o „opţiune categorică pentru valorile democraţiei reprezentative, ce includ ansamblul de drepturi şi libertăţi civice", fiind împotriva mistificării statului şi a oricărei tendinţe autoritariste. Analiza făcută de Radu Florian problemei dictaturii şi a hegemoniei, nuanţele privind mecanismul societăţii civile şi ale problemei constrîngerii sînt pagini de mare stringenţă a gîndirii : „De altfel experienţa istorică, inclusiv a construirii noii societăţi, relevă că fără aplicarea valorilor şi normelor democraţiei proprii parlamentarismului nu poate fi asigurată funcţionarea democrată a nici unei instituţii reprezentative". **Eppur, si muove !** este cartea unui gînditor marxist angajat cu responsabilitate în destinul omului actual, care **trebuie** citită.

Aurel-Dragoş Munteanu

Două dicţionare gemene

Poate nici o lucrare culturală şi ştiinţifică nu-şi are o destinaţie mai bine precizată ca dicţionarul. Căci dicţionarul, în multiplele-i ipostaze, este o busolă spirituală în mîna omului pentru împrejurări anumite : dicţionarul masiv, enciclopedic, pentru cărturarul cercetător, — de uz larg pentru cel ce cunoaşte limba respectivă dar e sortit să caute cuvintele dificile şi de circulaţie rară, — dicţionarul succint, cu cuvintele strict necesare pentru turişti. Şi aşa mai departe : pe specialităţi, pe idiomuri etc. Un dicţionar însă pentru uzul studenţilor străini care învaţă limba română în universităţile din străinătate pune probleme cu totul speciale în selecţia, tălmăcirea şi lămurirea pînă la nuanţă a termenilor. Una este ca un student străin să înveţe limba română în România, deci în contact direct cu limba vorbită şi alta e să o înveţe peste hotare. Ce selecţionează autorul unui dicţionar, cum leagă termenul de valenţele lui sinonime sau anonime ? Şi toate acestea într-un spaţiu redus dar dens şi pedagogic cumpănit. Este ceea ce a făcut, cred, profesorul Ioan Neaţă trimis de ţară să predea limba şi literatura română la străvechea şi prestigioasa universitate din Padova. Modest ca toţi cărturarii inspiraţi şi harnici, acolo în odaia lui de dascăl şi, în vacanţe, în locuinţa-i din Timişoara, profesorul s-a aşternut la lucru şi a izbutit să dea la tiparul universităţii padovane două dicţionare : român-italian şi italian-român din care studentul se poate lesne descurca şi orienta prin tainele şi frumuseţile unei limbi romanice surori dar, totodată, cu specificul şi mixturile ei. Mărturisesc că, frunzărindu-le, mi-au fost şi-mi rămîn şi mie însumi de folos, aceste dicţionare gemene prin belşugul lor compendiat şi prin promptitudinea informaţiei.

Ce a făcut autorul pentru o cît mai exactă punere în circuitul firesc al dicţionarelor ? Simplu : a căutat dicţionare similare dar n-a prea găsit. Un coleg, lingvist italian de la universitate, i-a recomandat un astfel de dicţionar editat de un profesor ce predă italiana în Olanda şi care dicţionar a plecat de la analiza computerizată a cuvintelor de cea mai largă circulaţie ţinînd totodată de fondul principal al limbii. Procurîndu-şi dicţionarul, a putut la rîndu-i să procedeze similar prin adaptarea la limba română, prin omisiuni sau adăogiri şi să-şi fixeze, în mare, structura dicţionarelor sale. Ca apoi să urmeze chinul strălucit al fixării, al rafistolării, al nuanţării pînă în pragul tipografiei. Cu studiul altor dicţionare române de italieneşte apoi cu cel al dicţionarelor şi enciclopediilor noastre naţionale.

Nu voi da exemple din dicţionarele profesorului Ioan Neaţă şi nici nu mă încumet la o analiză lingvistică de specialitate care mă depăşeşte. Pragmatic, iau doar ceea ce cred că, folosindu-mi excelent şi mie şi, ca fost student şi cunoscător de limbi străine, poate folosi studenţilor. Altul este punctul meu de sosire ; acela că dicţionarele gemene alcătuite de profesorul român nu constituie doar o muncă asiduă încheiată cu rezultate optime ci un instrument pedagogic peren, o zestre lăsată viitorilor profesori ce vor preda limba şi literatura română în Italia, deci un bun comun şi continuu. Tirajul redus, universitar, de cîteva sute de exemplare este totuşi suficient pentru răspîndirea dicţionarelor la celelalte catedre de românească din Italia. Ele sînt utile, de asemenea, studenţilor de la facultăţile de filologie romanică din Italia şi nu numai din Italia. Cercurile interesului faţă de dicţionarele de faţă se lărgesc aşadar, concentrice. Exemplul este demn de urmat şi de alţi profesori români de la alte catedre din străinătate, indiferent de grupurile lingvistice (latine, germane, slave etc.) în care predau, pentru ca studenţii străini să nu se rătăcească în hăţişul marilor dicţionare şi nici să nu-şi schematizeze informaţia în dicţionare alcătuite după ureche.

Iată un fapt util şi frumos, înfăptuit de o minte limpidă şi ordonată şi de o inimă care bate în ritm cu ţara.

Al. Andriţoiu

Augustin Costinescu : „Case vechi la Fălticeni"

REVISTA STRĂINĂ

● **LA ÎNCEPUTUL** acestei luni a avut loc o nouă premieră „Hamlet" la Royal Shakespeare Company, cu Roger Rees în rolul titular şi cu Virginia McKenna în Gertrude, sub bagheta regizorală a lui Ron Daniels. Declaraţiile marii actriţe Virginia McKenna, aflată pentru prima dată într-un rol shakespearean în ultimii douăzeci şi cinci de ani, sînt de-a dreptul stupefiante : „Sînt foarte bucuroasă de rol (...), şi nu ştiu dacă veţi crede, această piesă nu prea mi-este familiară. Nu am văzut multe versiuni scenice ale ei, aşa încît nu am idei preconcepute asupra felului cum trebuie jucat rolul meu. Înainte de a începe repetiţiile, am avut lungi discuţii cu regizorul, Ron Daniels, asupra raporturilor între personaje şi asupra fondului istoric al piesei. Găsesc că totul este fascinant". Cîtă candoare !...

● **O PICTORIŢĂ** de care se vorbeşte tot mai mult este Edith Birkin, originară din Cehoslovacia, de unde a fost deportată de naziştii în timpul războiului şi a petrecut o parte din copilăria sa în lagărele de la Auschvitz şi Belsen. În ultimii zece ani, în urma unor încurajări persistente din partea unor profesori şi artişti cu experienţă, Edith Birkin a început să picteze, deschizînd o serie de expoziţii care au impresionat prin forţa expresivă şi caracterul de coşmar al motivelor plastice. Ultima manifestare publică, sub titlul **Amintiri ale holocaustului,** a constituit un prilej pentru mulţi critici de a estima extraordinarele realizări ale artistei în reconstituirea universului concentraţionar, cu umanitatea sa torturată şi fără speranţă, cu figurile descărnate ale unor oameni care mureră chiar înainte de a fi asasinaţi, prin pierderea tuturor elementelor de sprijin moral. Lucrarea **Lagărul gemenilor** a fost considerată o adevărată capodoperă, cu mare tensiune a figurilor aglomerate pe pînză, o oglindă mărită, în care se reflectă atrocităţile fascismului, un apel la vigilenţă în faţa urii şi a crimei.

● **SAM SHEPARD** este un scriitor care şi-a cucerit notorietatea, în mod paradoxal, prin actorie. Un amplu articol semnat în **Sunday Times Magazine** de Stephan Fay este intitulat : „Un om de Renaştere vine din Vestul îndepărtat". Sugestia din titlu se referă la multiplele faţete ale carierei lui Shepard, actor, regizor, muzician, traităr de experienţe diverse, la graniţa dintre aspecte îngăduite şi unele de-a dreptul absurde, „cel mai provocator talent din lumea filmului american". Un aspect mai recent se referă la extraordinarul impact al scrisului lui Sam Shepard în scenaristica de film. Celebrul regizor Wim Wenders, cîştigătorul ultimului Oscar, a făcut imposibilul pentru a-l avea ca autor al partiturii literare de la filmul **Paris-Texas.** Deşi era implicat ca actor în realizarea unei alte pelicule, Shepard a lucrat totuşi şi scenariul pentru filmul lui Wenders, comunicîndu-i unele detalii prin telefon, ceea ce nu a împiedicat acest mare cuolu al filmului contemporan să găsească o formulă expresivă care i-a condus la marele premiu de la Cannes. Critica teatrală continuă, de asemenea, să menţină în atenţia publicului spectacolele lui Shepard de la Teatrul Naţional din Londra cu piesele **Vestul adevărat** şi **Nebun din dragoste.**

● **ACTORUL LARRY HAGMAN,** celebrul protagonist al serialului **Dallas** este un interlocutor obişnuit al presei de mare tiraj. Un interviu recent s-a transformat de fapt într-un monolog, publicat sub titlul „Găsindu-mă într-un rol silenţios". Interesante sînt declaraţiile lui Hagman care explică aluzia din titlu şi o serie de elemente ce privesc viaţa şi compoziţia rolurilor sale : „Nu vorbesc niciodată duminica, ceea ce înseamnă că ziua aceasta este într-un fel destul de palidă. Legămîntul meu de tăcere nu este religios sau de vreo natură asemănătoare. Fac asta ca să-mi salvez vocea, şi am descoperit, mai apoi, că mă regăsesc astfel mai bine pe mine însumi. Am avut cîndva o laringită, descoperită de medici într-o zi de vineri, ceea ce i-a făcut să-mi recomande să nu vorbesc deloc în weekend. Mi s-a părut o disciplină minunată. Bineînţeles că nu sînt fanatic în ceea ce priveşte această regulă. De pildă, o respect uneori simbătă, în săptămînile cînd meciul meu preferat se dă la televiziune în ziua de duminică, şi nu mă pot abţine să nu strig. (...). Obişnuiesc să citesc mult în timpul serii. Acum mă aflu la cartea **Pavilioanele îndepărtate,** gata... adică în aşteptare pentru a o transpune pe ecran, la televiziune. Nu am un set t.v. în dormitor, şi astfel găsesc destul timp pentru lectură. Cealaltă carte pe care-o citesc la ora actuală este **Căderea imperiului roman,** la care m-au condus **Memoriile** lui Churchill, care se referă la ea tot timpul".

● **UN ARTICOL** semnat de John O.H. Oakes se referă la marea aglomerare de opere, la Perdreauville, ale sculptorului Pol Bury. Artistul belgian este definit în termeni convingători, continuator al tradiţiei lui Calders, pe care o duce mai departe, mai ales pe linia sa cinetică. Iată cuvintele lui Oakes : „A-l numi pe Pol Bury un taciturn este ca şi cum ai spune că apa este umedă. Sculptorul belgian nu iubeşte superlativele. Aici, la o oră şi ceva în afara Parisului, unde Bury şi soţia sa au transformat o fermă într-un atelier, el pare la largul său, bucuros să-l lase pe orice vizitator să se plimbe în voie şi să facă cunoştinţă cu lucrările sale. (...). Opera mea este formalistă, spune Bury, înţelegînd prin aceasta că se referă la formă. Adică nu este simbolică. Dac aceasta este un fel de abstractizare cu faţă umană, ceea ce poate să însemne şi expresia privitorului care se uită la suprafeţele metalice şi foarte polizate ale uneia dintre sculpturile lui Bury. Aş vrea să dau înapoi această imagine, spune Bury, dar schimbată. Aş vrea ca privitorul să-şi vadă propria sa imagine transformată. Este vechea problemă a artei, continuă el, explicîndu-şi un interes actual în ce priveşte suprafeţele de tipul oglinzii. Încerc să creez un unghi nou de a privi lucrurile, de a le aborda. Limbajul schimbării perspectivelor, arta în mişcare, a fost important pentru el în toată cariera sa".

SPORT Pod peste luna septembrie

Am trecut podul şi peste luna septembrie. Vama am plătit-o cu vaier de bronz, sclipăt de aramă şi boabe de plumb. Foarte puţin a lipsit să ne ducem la fund şi să ne stergem urmele din lumea fotbalului. Nu uitaţi că am început un drept tul debutul în cupele europene. Două victorii acasă şi două înfrîngeri în deplasare vorbesc de la sine despre mediocritate. Pe scurt, nu-mi place deloc botul minzului arătîndu-se din negura lui octombrie : are albeaţă pe ochi şi buzele-i dezvelesc dinţi tociţi. Luntrea noastră cea plină de farmece pluteşte în apele lunii mai, astăzi tinem în mînă doar funia cu care-o legam de ţărmul din malul Dîmboviţei şi-al Jiului. Şi totuşi, dintr-o păcătoasă obişnuinţă, continuăm să dregem busuiocul, să ciugulim perle din broderiile moldoveneşti şi să le înşirăm pe gulerul lui Mircea Lucescu. Dar, despre el vor vorbi ceva mai jos, acum să luăm la rînd cele patru echipe româneşti din cupele europene.

1) Dinamo a întîlnit Omonia Nicosia şi chiar din primele minute a încasat un gol, care ne-a umplut sira spinării cu ţincuşe de gheaţă. Vreo zece mii şi unu de spectatori (mult mai puţin decît mi-aş fi închipuit) venisem sub sălciile din Ştefan cel Mare, cu iluzia că ne vom ospăta pe mese de marmură, mingiiaţi cu degete moi de Afrodita şi încă zece mii de fecioare de abur de la Marea Mediterană, şi dintr-odată am simţit cum vinul băut înainte de vreme, chiar înainte de culesul strugurilor, ne curgea afară, gîlgîind, printr-o despicătură a beregăţii. Noroc că ceasul rău s-a fărîmat repede. Cel ce i-a şters timpul sleit de pe minutare se numeşte Orac. Şi, lîngă umărul lui, Tălnar. Aripile furtunii, pe care Lucescu nu le observă niciodată, el continuînd să-şi cheltuiască nervii şi să-şi ruineze o reputaţie cîştigată cu niste corbi cu oasele rupte, roboţi sistemului tactic 1—4—toţi grămadă, scoateţi sarpele din scorbură ca să intrăm noi, fiindcă ploua rece în Irlanda de Nord. Oricît mi-ar fi de dragi băieţii de sub conducerea lui Cornel Dinu, mă simt nevoit să spun că în ciuda victoriei (4—1), obţinută în faţa ciprioţilor, ei au jucat slab. Mijlocul şi apărarea, cu excepţia lui Stănescu, tare anevoie mai stă în ghete ! Se simte lipsa unui mare distribuitor de mingi. Suciu pilotează deocamdată tot în jurul virtejului magnetic de sub Feleac, iar Tulba încă n-a lepădat pălăria cu pene de păun de sub Gutîi. Oricum, victoria clară şi la un scor ce ne-asigură un somn domolit, o va duce pe Dinamo în turul al doilea, spre ţărmul cu apă mai acidă al Mediteranei sau în Nordul bine înarmat cu harpoane otrăvite, care străpung pînă la os carnea leneşilor.

2) Sportul Studenţesc — Inter Milano. **Am pornit de-acasă cu spaima că-mi voi prăpădi hainele pe drum, plus un rînd de piele. Stupoare ! Bucureşteanul închide ferestrele la trecerea acestei echipe. Mă întreb de ce nu aleargă lumea s-o vadă ? E o formaţie care ştie să îndure viforniţa, dar fără cartier şi, pînă la apariţia lui Hagi, fără nume la auzul cărora să tresari. Eu, de pildă, chiar dac-aş fi cel mai rău om din Bucureşti, n-aş putea să-i strig unui copil de pe strada mea, ce mai faci, mă, Paul Cazan, Munteanu I. II, Mihai Marian, Terheş ? ! Nici măcar în ziua cînd toţi duşmanii mei ar bea venin verde şi i-aş vedea postaţi, doi cîte doi porumbei, pe o cracă lipsă. Meciul cu italienii, cîştigat la limită, pe dungă şi cruciş (italienii au avut trei bare, dar şi noi un gol anulat de arbitrul Castillo, vedea-l-aş în hlamidă roşie, împreună cu tuşierii Navarrete şi Marcos, într-o arenă cu zece tauri negri, avînd coarne de doi metri), mi-a plăcut mai puţin decît conferinţa de presă, ţinută la restaurantul Cina. La conferinţa de presă am aflat, de la vicepreşedintele clubului Inter, că napolitanii sînt gata să-l încoroneze pe Maradona rege şi să-i dea Vezuviul în stăpînire sau să facă o revoluţie în numele lui, în cazul cînd cineva l-ar jigni şi de la Lucescu că rău procedează italienii cînd admit să evolueze în campionatul lor 37 de jucători străini şi că bine-ar fi pentru ei dac-ar angaja doar antrenori străini... În schimb, în timpul meciului, mi-am dat seama că Inter, mai bună cu o clasă decît Sportul studenţesc şi că echipa bucureşteană stă pe opt călcîie rupte în apărare. Mi-a plăcut, fără să mă dea peste cap, Hagi, apoi Speriatu, apoi barele. Coraş n-a făcut aproape nimic, iar Terheş mi-a făcut impresia besmetică şi greu de uitat că se află pe teren numai cu duhul, picioarele avîndu-le pe undeva prin Baia Mare. Rezultatul de 1—0, foarte bun ca palmares, nu va deschide ochii lumii asupra echipei din Regie dacă nu va fi păstrat nealterat şi-n întîlnirea de la Milano.**

3—4) Despre Steaua şi Universitatea Craiova, multe cuvinte de laudă. Spun asta, ca să mă aliniez oamenilor plin de speranţe aurite, fără să posed însă date asupra felului cum au jucat cele două echipe la Roma şi Sevilla, pentru că nici un ziarist de specialitate n-a făcut deplasarea într-acolo (! ?) iar cei doi crainici radio au comentat partidele parcă din grota absurdului şi complet în afara dragostei de viaţă. Vorba lor îndrăgită : de către cine-au fost pasaţi în marginea cealaltă a Europei şi către ce ?

Fănuş Neagu

Balcanice

OKTAI RIFAT

Pahar

Aceasta e o circiumă pescărească
Jur împrejur azur luminos
Apostole ce soi de circiumă-i asta
În farfuria mea un nour
Iar în pahar cerul

Soartă

Ce fel de chin e acesta al meu
Nu ştiu să socot
Cu toate că-s slujbaş la contabilitate
Cel mai mult îmi place musacaua
Dar imi face rău cînd o mănînc
Cunosc o fată plină de pistrui
Eu o iubesc
Ea nu mă iubeşte.

Cînd coboară lupii

Tine-ţi mîinile pentru seară.
Leagă-te la cap pentru noapte !
Jumătate lună şi cărămidă.

Rămîi ca un semn
Ca o fosilă rămîi
Şi taci,
Ca un magnet care adună stelele !

În româneşte de
Dumitru M. Ion

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
39
(1 169)
Sîmbătă
29 septembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VALORI ALE SPIRITULUI REVOLUȚIONAR

Cunoaștere și acțiune revoluționară în toate domeniile de activitate — iată, într-o formulă sintetică, de imperativ al acestei epoci, poziția de pe care se poate privi tot mai adînc, mai departe, în lumea pe care ne-o făurim și pentru conditia căreia se gîndește și se lucrează neîncetat. **Cunoaștere și acțiune revoluționară** — subliniază secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceausescu **— pentru a stăpîni cuceririle științei, pentru noi descoperiri. Cine se mulțumește cu ce s-a realizat nu va putea fi revoluționar în nici un domeniu ! Numai cel care este permanent în căutarea noului și cel care este dornic să promoveze noul, și în știință, și în cultură, și în muncă, și în agricultură, și în electronică, și în politică precum și în alte sectoare, numai acela poate fi cu adevărat revoluționar.**

Cu asemenea îndemnuri și orientări care țin programatic de adevărul, de tensiunea mereu vie și creatoare a unei exemplare conștiințe revoluționare, conducătorul partidului și statului nostru se adresa tineretului cu prilejul deschiderii noului an școlar. Înțelese și trecute în dreptul inimii și minții tuturor generațiilor, la scara tuturor profesiilor și preocupărilor care alcătuiesc azi existența noastră economică, politică și socială, aceste îndemnuri și orientări au darul de a se constitui într-o cuprinzătoare și programatică definiție a spiritului revoluționar contemporan. Și, în strînsă relație cu acesta, a spiritului patriotic exemplar, al acelei permanente și responsabile rațiuni prin care lumea propriilor noastre idei este văzută în mișcare și pe noi trepte de căutare și împlinire, mereu, după dialectica însăși a vieții, a făuririi progresului și civilizației, în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane. Nu o cunoaștere, așadar, în sine, ci din perspectiva imediată a acțiunii, nu o cunoaștere care să ne ofere doar explicații ci și modalități viabile de participare la efort și asumare concretă a acestuia, nu o cunoaștere relativă, cantonată în spații restrînse sau marginale, ci cît se poate de înaltă și cuprinzătoare, pe dimensiuni largi care privesc însuși fondul problematicii dezvoltării noastre și exercițiul concret al libertății, al drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale. În acest punct, la altitudinea unor asemenea îndemnuri și orientări se înscrie și cultura, sub semnul unei asemenea cerințe fac dovada propriei lor specificități și literatura și arta, activitatea de creație. Ele alcătuiesc însuși temeiul împlinirii vocației, a talentului, sînt criteriile și în același timp climatul de natură ideologică, politică și socială prin care se asigură manifestarea plenară a aptitudinilor creatoare ale întregii națiuni. Tabloul vast pe care-l configurează la orizontul unei noi etape și în perspectiva finalului de mileniu Directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R. cuprinde în liniile sale definitorii și acest moment, acest criteriu esențial al culturii. **Se vor crea,** în continuare, se spune în proiectul de Directive, **condiții pentru dezvoltarea culturii și artei socialiste, înflorirea întregii vieți spirituale a poporului, se va intensifica activitatea de formare a oamenilor muncii în spiritul înaltului umanism al societății noastre, al principiilor eticii și echității socialiste.**

Componente ale activității politico-educative desfășurate în scopul creșterii conștiinței socialiste a maselor, pentru formarea omului nou, cultura și arta sînt chemate să instrumenteze în mod specific o operă de proporții uriașe în care este angajat întregul partid și la înfăptuirea căreia este antrenată întreaga societate. Amplificarea și profunzimea tot mai accentuate ale Festivalului național „Cîntarea României" și cerințele noi care se pun în fața acestei complexe manifestări depind, în bună măsură, și de calitatea creației literare, de înaltul nivel problematic pe care îl abordează și mai ales de perspectiva în care se înscrie aceasta, de locul și rolul pe care îl deține în făurirea a ceea ce secretarul general al partidului numește marea epopee națională a poporului, a luptei și muncii sale pentru făurirea socialismului. Oferind mobilurile și instrumentele unei noi sensibilități, pe tărîmul cunoașterii și al acțiunii revoluționare, al edificării conștiinței noi, înaintate, cultura și arta românească se deschid, prin Directivele forumului comunist, spre orizontul unor și mai înalte împliniri. Ele țin de condiția acelei noi calități a vieții și se constituie într-un criteriu specific al acesteia, ca valori și modalități ale însuși spiritului revoluționar.

Luceafărul

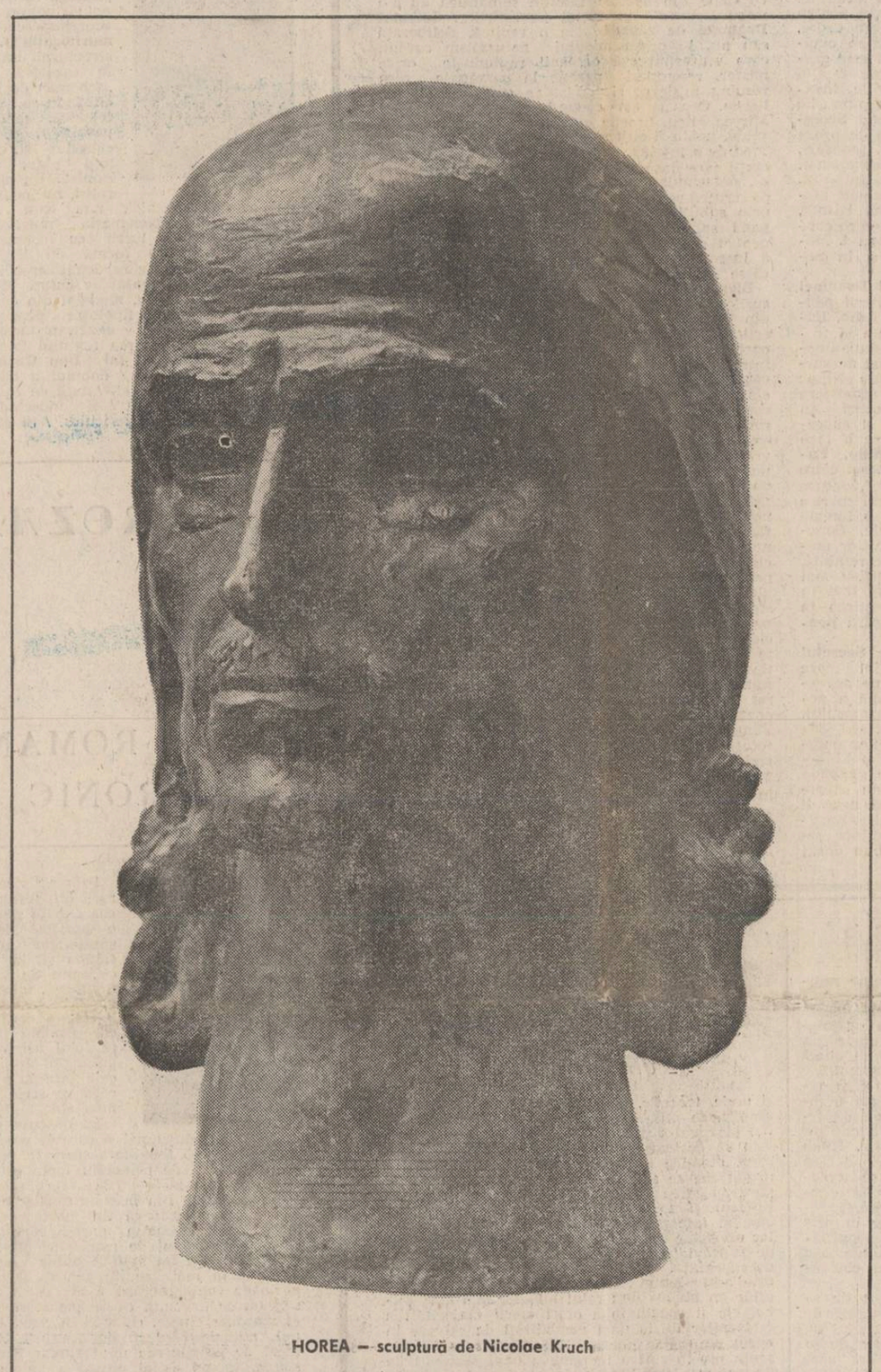

HOREA — sculptură de Nicolae Kruch

HORIA — REX DACIAE

Sălașul Lupoaicei se află
în dava cu herbul de fiară,
destul e din munte să iasă
ca să-ntemeieze o țară.

Iar cel de din dînsa nutrit
stîrnit-a izvorul în frate
și-apoi a venit îndărăpt
să bată cu sceptru-n Cetate.

Să meargă-mpreună cu-ai săi
la cea dintru-ntîi vînătoare,
iar lupa, de-a dreapta-i călcînd,
de Bour i-a fost vestitoare.

Atiția și-atiți venetici
îi traseră trupul pe roată,
dar numele lupilor daci
nu se pierdu niciodată.

Copită străină de cal
în templu i-au dat să îndure,
căci inima încă-i bătea
sub Țara de preste pădure.

Zadarnic pe cei dintr-un neam
cercat-au prin fier să-i despartă,
cînd duhul Lupoaicei veghea
la Alba Iulia-n poartă.

Ardeal, Maramureș, Oaș,
pe drumuri de apă, spre Mare,
chemară Țara-napoi
la primele sale izvoare.

Gabriel Cheroiu

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

Dialogul țării

O primă constatare la lectura noilor orientări pe care le asamblează sub forma unui document programatic Proiectul de Directive ale marelui forum comunist : constanța dezvoltării. Desigur, ca scriitor, lumea cifrelor mi-e mai puțin pasionantă, nu însă și neexplicabilă. Mă fascinează aceea a principiilor și, în substanța lor, morala pe care se întemeiază și nu mai puțin știința pe care o pot deduce eu de aici și o pot înțelege ca reazem și mijloc al propensiunii noastre în contemporaneitate. Bunăoară această constantă a dezvoltării: un sentiment mai întîi de poziție cucerită, de treaptă a reflecției și loc al viziunii, al prospectiei în timp și pe spații tot mai largi, în cîmpuri apropiate și depărtate, la orizonturi care se ating și se întretaie, și un alt sentiment, acela de mișcare sau mișcarea însăși, materialitatea acesteia, forța ei împinsă de nebănuite și scînteietoare vehicule de sporit, capacitatea ei de a se rezuma și reprezenta în date, în certitudini și experiențe ale existenței de fapt. Pentru că din premize și mai ales sub raport economic și social, această mișcare este intrinsecă ascensiunii și ne implică total. În această constantă a dezvoltării trăim și muncim, prin sfera ei ne întrezărim viitorul și la urma urmei chiar prezentul pentru că, indiscutabil, timpul se grăbește și citeodată pare că nici nu se atinge de noi, este o altă oră a gîndului, alta a faptei, mai putem să rămînem și în urmă, în urma noastră, desigur, și, deci cu noi, conștienți de tot ce am făcut și mai avem și vom mai avea încă de înfăptuit. Directivele deschid și continuă de fapt acest dialog al țării pe teme care o privesc și ne privesc direct. În patruzeci de ani am urcat imens iar în ultimele două decenii s-au obținut realizări fără precedent, însă tot atît de adevărat este că în acești patruzeci de ani au crescut și cerințele, s-au impus modalități și exigențe noi, universul preocupărilor noastre a cîștigat în substanță și creativitate, în viziune și posibilități dar a cîștigat și în principii și necesități ale progresului și civilizației, ale noii condiții pe care o implică făurirea unei noi societăți. Din acest unghi și la această altitudine se produce acum acest nou dialog al țării, sub această latură și cu acest sentiment se instituie ca program în fața noastră Directivele celui de-al XIII-lea Congres al partidului. Reprezentativă sub toate motivațiile sale de ordin economic, moral și social, este noua calitate pe care ne-o propun și în lumina căreia ne consacră pînă spre finele acestui mileniu. Această nouă calitate a muncii și vieții fiecăruia dar și a țării în ansamblul său, pe durata și în rezultatul tuturor preocupărilor sale, inclusiv în materie de creație literară și artistică.

A. I. Zăinescu

Virtuțile tradiției

există în blînda, îndelung revărsata și prea plina lumină a acestei toamne, înfășurat în uimire și înmiresmat, gîndul nostru bucuros de roade și mai există, ca o descătușare a lui, limpede, speranța.

Orizontul este, din punctul de vedere al poamelor, nevoia noastră de nostalgie dar, tot el, este încorporat în timpul acesta pe care-l parcurgem cu incandescența ființei, cu nelistovita noastră putere de participare. Un timp al opțiunilor esențiale pentru că, implicîndu-ne în dezbaterea proiectului de Directive ale Congresului al XIII-lea al partidului, fiecare după puterea și harul său, în fapt, ne apropiem aspirația de realitate. Un timp al cristalizărilor și, în egală măsură, al năzuinței. Există, dincolo de forța și dinamismul datelor sintetice care exprimă devenirea noastră în viitorul cincinal și pînă în zorii celui de-al treilea mileniu, nevoia cristalizării a tot ceea ce am dobîndit în demnitate și muncă, a consolidării tradiției. Noi avem nu numai conștiința unui mare trecut, dar și a faptelor noastre durabile care ne exprimă cu fidelitate întreaga încărcătură de adevăr, a izvoarelor la care apelăm pentru a ne limpezi visul. Și istoria demonstrează tocmai această implicare a fiecăruia în armonia gîndului și a lucrării noastre întru desăvîrșire. A continua o tradiție — cum este aceea pe care-o moștenim — înseamnă, înainte de toate, a cunoaște în adîncime înțelesurile perene și a le dezvălui virtuțile, pentru sufletul și sensibilitatea noastră și a generațiilor viitoare. Înseamnă, mai apoi, a construi în spiritul ei — singurul etalon de principiu —, în consens cu înălțimea aspirațiilor ce ne călăuzesc.

Astfel privind, construcția la care sîntem chemați să participăm, fiecare după puterea și harul său, apare firesc, ca întruchipare a opțiunii întregului popor, ca dimensiune unanimă, viabilă. Astfel, păstrătorii întru spirit ai tradiției, continuatorii acesteia sîntem, totodată, făuritorii timpului pe care ni-l apropiem cu un ceas mai devreme. Lucrarea de perspectivă a țării, așa cum apare ea prefigurată în nuanțele și încărcătura documentului supus dezbaterii, se sprijină organic, necesar, cutezător pe fibrele cele mai intime ale tradiției — pietrele de temelie care ne sînt călăuză și far.

Viorel Sîmpetrean

IN ACEST NUMĂR : ● «Recurs în procesul lui Horea (IV) ● de Emil Poenaru ● Scriitori tineri în reportaj ● Semnează ● Vartan Arachelian și ● Nicolae Petre Vrînceanu ● Poeme de ● George Tărnea și ● Ion Iuga ● Proză de Ionel Chiru ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Tineri poeți de Dan Cristea ● Confabule de Iulian Neacșu ● Cumpănă de George Alboiu ● Mapamond ● Sport.

PROBABIL/POSIBIL

Întîlnire între două cărți

Voi prezenta două cărți de mare actualitate, care se completează reciproc. Dacă autorii lor s-ar fi înțeles între ei cum să le scrie (fapt practic exclus) cu greu ar fi putut găsi o formulă mai potrivită pentru realizarea unui efect de complementaritate.

Prima carte este o mică scriere de tip **science-fiction : Ultimatum. Ultimele zile ale unui război atomic**, în românește de Dan Hogea, Editura politică, 1980. Autor : Mordecai Roshwald. Cartea a apărut la Londra în anul 1959. Lăsînd repede în urmă nedumerirea de a vedea cum **Level Seven** este tradus prin **Ultimatum**, trebuie să recunosc că lectura este șocantă. Nu întîmplător despre **Level Seven** și-au spus părerile doi importanți oameni de cultură : „Acest volum reprezintă, poate, cel mai puternic argument pe care un scriitor l-a putut aduce pînă astăzi împotriva tuturor propovăduitorilor zeloși ai isteriei și santajului atomic" (J. B. Priestley) ; „Aș dori ca această carte să fie citită de fiece om adult, atît din Est cît și din Vest..." (Bertrand Russel).

Fără să dovedească o înzestrare literară ieșită din comun, dar nelipsindu-i o onorabilă îndeminare artizanală, Mordecai Roshwald reușește să impresioneze, apelînd la unul dintre procedeele specifice ale literaturii SF : extrapolarea. El imaginează, pornind de la faptul că în anii '60 în Occident erau la modă adăposturile antiatomice subterane, un superadăpost capabil să permită supraviețuirea pentru perioade de vreme variabile, a unor grupuri umane. Superadăpostul are șapte nivele. La cel mai adînc, menit să asigure o supraviețuire de cinci sute de ani

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 2-a

O MĂRTURISIRE TÎRZIE

ION LĂNCRĂNJAN

În anii de început ai literaturii noastre contemporane, prin 1950 și după aceea, s-a vorbit mult despre realizarea „eroului pozitiv", care trebuia să fie, bineînțeles, exemplar, trebuia să fie unic și indivizibil, un singur erou urmînd să „rezolve problema" pentru toată literatura română, cititorul avînd pe urmă la îndemînă, pentru toată viața, un manual al bunelor comportări. Și pentru că nu au apărut de azi pe mîine asemenea eroi au fost considerate ca atare cîteva scheme care purtau nume, care întruchipau, chipurile, „idealul zilelor noastre", ale căror spuse erau preluate și repetate, pe urmele manualelor școlare, în afara firescului, în răspăr cu adevărul vieții. Fiindcă un asemenea personaj nu era creat pentru a întruchipa o năzuință, era construit, bachiar făcut, pentru a da lecții vieții, pentru a o dinamiza, literaturii însăși revenindu-i sarcina, în lumina unei asemenea „concepții", să contribuie cît mai insistent la schimbarea vieții, la „realizarea noii noastre orînduiri". Se supralicita astfel, datorită grabei, datorită unei „sincronizări" de ultimă oră, o latură importantă a literaturii angajate, estompîndu-se complet celelalte laturi, la fel de importante, fiindcă literatura, dacă nu emționează, dacă nu tulbură, dacă nu pune în fața omului problemele pe care el nu a apucat să și le pună, dacă nu-i vorbește vieții prin viață, nu ajută pe nimeni, nu construiește nimic, trasformîndu-se în cele din urmă în balast, în mormane de maculatură. Cum s-a întîmplat dealtfel cu multe din „produsele" anilor aceia de început, cum nu se putea să nu se întîmple, cu toate că atît necesitatea cît și posibilitatea de a realiza un asemenea erou existau, nu erau invenția nimănui. Se pornise însă greșit la drum, avusese loc o „inversare a semnelor", unii voind cu orice preț să demonstreze că aici nu exista nimic, nici tradiție culturală, nici tradiție revoluționară, și că totul trebuia luat de la început. S-a văzut ulterior că nu era așa, stăruința în eroare devenind apanajul exclusiv al celor ce nu ar fi ajuns niciodată la cuvînt, dacă nu ar fi existat această eroare, ei înșiși fiind, de fapt, o stranie și de neînțeles eroare.

Continuare în pag. a 7-a

O C A R T E - E V E N I M E N T

Adevărul istoric

O foarte bună carte a apărut de curînd la prestigioasa Editură științifică și Enciclopedică. Numele ei : 200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de al doilea război mondial. *) *Autorii ei : cunoscuții istorici Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Mihail Ionescu, autori în acest an și ai altor foarte valoroase contribuții privind ultimul război mondial și implicațiile sale asupra destinului românesc. 23 August 1944 al României a fost „unul din evenimentele decisive ale celui de al doilea război mondial". Adică nu numai inceputul unui nou ev în istoria națională. Caracterizarea aparține reputatului istoric britanic Hugh Seton-Watson. Un adevăr ignorat voit sau nu de bună parte din istoriografia străină, unde intreaga valoare strategico-politică a acțiunii României din august 1944 este cvasinecunoscută. Cum la fel este istoria de ansamblu din spațiul carpato-dunărean. Consemnate și relevate în momentul producerii lor, în contextul victoriilor Armatei Roșii și ale celor de pe frontul Occidental (la 23 August este eliberat Parisul), evenimentele din august 1944 au fost apoi estompate de nerecunoașterea cobeligeranței României la Conferința de pace de la Paris (istoria nu se lasă uneori „convinsă" nici de cele mai limpezi evidențe, prea mare fiind doza de interese ale celor care îi dictează mersul la un moment dat).*

O apreciere corectă a evenimentelor din august 1944 a rămas, deci, o sarcină a istoriografiei. Dar nici ea nu s-a grăbit sau n-a fost în măsură pînă acum să împrăștie cu totul acea imagine șablon a multora, în cadrul căreia 23 August 1944 apare ca actul unui satelit minor al Germaniei naziste, care, confruntat cu o catastrofă militară, izbutește în ultimul moment să se salveze.

Cartea de față, reluînd eforturi și realizări anterioare, adăugînd noi cunoașteri, aprofundări și subordonîndu-le unui scop bine determinat, este demonstrația unei idei, pe care un comentator de radio francez, Pierre Durand, o întrevăzuse din 1946 : „România a adus prin contribuția ei o scurtare a războiului cu cel puțin 6 luni". O demonstrație foarte strînsă și susți-

Ion Bulei

Continuare în pag. a 7-a

Unde se leagă istoria, acolo i se dezleagă mai cinstit înțelesurile

Simple narațiuni ale actului de la 23 august 1944, mai mult sau mai puțin complete, au mai apărut. Nu numai o dată lectura lor ne-a oferit satisfacții parțiale : însemnătatea europeană a revoluției românești, care a marcat un moment de răscruce în istoria celui de-al doilea război mondial, era mai mult afirmată decît demonstrată. Bineînțeles, este departe de noi intenția de a reproșa cuiva vreo vinovăție. Dimpotrivă, credem că din însăși succesiunea în timp a lucrărilor prin care istoricii și istoriografia românească și-au propus să clarifice, mereu mai temeinic, acest capitol luminos de istorie națională se poate deduce o concluzie lipsită de echivoc : drumul spre adevăr poate fi uneori întîrziat, din motive diverse și independente de voința slujitorilor muzei Clio, dar niciodată închis.

Pentru cei angajați în efortul de elucidare a premiselor, contextului și consecințelor zilei de 23 august 1944, anul de grație 1934, fără nici o îndoială, se vădește a fi un an fast. Între lucrările dedicate acestui eveniment, cartea **200 de zile mai devreme** revendică un debsebit interes. Autorii ei — dr. Ilie Ceaușescu, dr. Florin Constantiniu și dr. Mihail E. Ionescu — au realizat tocmai demonstrația așteptată privind rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial. Și trebuie precizat de la bun început că este vorba despre o demonstrație remarcabilă din toate punctele de vedere. Întemeiată pe acumulări cantitative revelatoare, ea reprezintă în istoriografia noastră un salt calitativ de excepție.

Înainte de toate, acumulările cantitative de informație au îngăduit autorilor să-și nuanțeze cu discernămînt judecățile de valoare, discreditînd eficient sentințele fără acoperire, care au produs suficiente prejudicii reputației românilor. Plusul de nuanță în afirmație sau în negație reprezintă pentru istoric o modalitate de a se apropia de un adevăr echivalentă cu soluțiile elegante din geometrie. Însă trebuie spus că un gest produs în istorie înseam-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA MICU: «Secretul Doamnei de zăpadă»

Volumul de povestiri **Secretul Doamnei de zăpadă** de Mircea Micu precizează profilul complex al unui scriitor etichetat de obicei impropriu. Parodiile semnate de Mircea Micu, ca și **Întîmplările cu scriitori**, scrise cu o vervă spumoasă, i-au creat reputația de autor comic, deși romanele **Patima**, **Semnul șarpelui**, ca și poezia lui, fac vizibilă vocația dramatică și lirismul. În **Secretul Doamnei de zăpadă**, inteligența nu mai inhibă și cenzurează sentimentul, așa cum în mod deliberat o fac paginile ironice ale autorului de parodii. Fondul afectiv al literaturii lui Mircea Micu circulă aici liber și dezinvolt într-o proză bine strunită, capabilă de efecte lirice remarcabile. Surpriza este de a descoperi în autorul de parodii un prozator de mare efuziune sufletească.

Lirismul lui Mircea Micu nu este însă declarativ, ci difuz și sugestiv. Faptul că preferă proza scurtă într-o vreme în care definiția prozei se confundă pentru mulți cu romanul spune și ea mult. Concentrarea prozei scurte este mijlocul prin care prozatorul își dirijează și controlează fluxul liric. Mircea Micu reușește să fie dens și expresiv închizînd în cîteva pagini de text o materie care altora le procură pretextul unor romane. **Un om pentru Monte Carlo** oferă un astfel de portret concentrat al insului dedicat toată viața marilor lovituri și care moare înainte de a deveni din nou celebru prin ultima sa combinație. Faptele o iau în asemenea proze înaintea cuvintelor, dezvăluind în Mircea Micu un artist al limbajului indirect, mediat și cu atît mai plin de efect. Impresionantă este schița **Dincolo de balcon**, despre nevoia de iluzie a oamenilor. Un cor celest este asociat de ascultătorul lui cu imaginea unui buchet feminin îngeresc cu voci divine. Ascuns de ziduri într-un decor sordid, corul de madone se dovedește a fi o adunătură de bătrîni respingători care-i trec unul altuia o carafă cu țuică.. Dar pentru că iluzia trebuie conservată răspunsul o confirmă : „— Ei, nu-i așa că e un cor de îngeri ?... Spune-mi, sopranele sînt blonde ? — Blonde, am zis, blonde și frumoase ca îngerii ! După care am ieșit în aerul curat încărcat de parfum de floare și miros crud de clorofilă". **Mutul** este portretul unui tip care intrigă prin conduită : un bărbat mut, care iese mereu la plimbare însoțit de o ceată de cîini și de care nu se poate apropia nimeni. Figura este enigmatică, indicînd de altfel predilecția scriitorului pentru oamenii cu taine, și-l face pe povestitor să cerceteze faptele. Dar dezlegarea în loc de a simplifica lucrurile le adîncește : „Mutul" era un fost bătăuș de închisoare, care odată rămas fără ocupație se înconjurase de cîini pentru a scăpa de răzbunarea fostelor victime. Acestea, într-adevăr, încearcă să-l pedepsească fără noroc, avînd doar posibilitatea să-l îngroape atunci cînd, răpus de un atac de cord, este tîrît de credincioșii lui paznici patrupezi pînă acasă. Cîinii îl apără pînă cînd sînt împușcați.

Mircea Micu are predilecție pentru situațiile și figurile singulare : mutul și jucătorul pentru Monte Carlo intră indiscutabil în aceste cadre, ca și bătrînelul din **Enigma**, care ocupă clandestin un subsol pentru ca atunci cînd este descoperit și acceptat să dispară fără urmă. O altă predilecție a autorului sînt dispariţiile inexplicabile, care lasă întrebările fără răspuns. Le vom regăsi și în alte povestiri. În fond **Secretul Doamnei de zăpadă** este o colecție de proze care revin mereu asupra unor motive, toposuri, teme, scriindu-le și rescriindu-le în versiuni noi. **Vulpea**, schiță care încearcă să reconstituie atmosfera unei atracții vechi risipită prin dispariția celei care o provoca cu bună știință, este miniatura din care se dezvoltă ori care contrage o povestire amplă ca **Adio, Europa !**. Motivul dispariției misterioase reapare și în **Secretul Doamnei de zăpadă**.

Atît **Adio Europa !...**, cît și **Secretul Doamnei de zăpadă** și **Blana de ren** sînt definitorii pentru universul prozei lui Mircea Micu. **Adio, Europa !...** este istoria unei femei plăcute și tulburătoare care provoacă o aventură neliniștitoare al cărei obiect este un bărbat intrigat de surpriză. Dar femeia dispare fără urmă. Nimic inedit la prima vedere, dacă tonul și atmosfera n-ar dărui personalitate acestei povestiri în care notația psihologică, cea realistă și sugestia lirică se împletesc armonios pentru a face povestirea captivantă și credibilă. **Adio, Europa !...** are și o fereastră deschisă discret către fantastic, fără ca autorul să abuzeze. Aventura este posibilă mai ales pentru că bărbatul pare a recunoaște în necunoscuta de la bar o femeie elegantă care l-a fascinat în copilărie. Funcționează în acest caz psihologia adîncurilor menită să dea densitate întîmplării interpretabilă, fără această motivație, și într-un registru mai terestru. Mircea Micu reușește însă să țină în cea mai mare parte a timpului povestirea în atmosfera de indecizie și mister necesară pentru a-i da aureola necesară.

Mai complicată, mai complexă este **Secretul Doamnei de zăpadă**. Și aici personajul care atrage toate privirile, care fascinează pe povestitor și care constituie figura principală a povestirii este o femeie. Îndrăzneala prozatorului, ca și în **Adio, Europa !...** este foarte mare, deoarece tema eternului feminin, a femeilor enigmatice a fost uzată și compromisă de o literatură abuzivă și fără har. **Doamna de zăpadă** este o femeie enigmatică și autorul nu șovăie să-i dea o titulatură lirică, care dacă n-ar fi susținută de țesătura povestirii ar friza sentimentalismul. Mircea Micu are însă știința atmosferei, știe să sugereze și are un bun dozaj al efectelor. Ochiul naratorului nu se fixează doar pe ceea ce-l interesează în primul rînd. Scena este repartizată cu grijă și altora, rolurile bine împărțite, misterul distilat și situațiile verosimile. În afara povestitorului mai participă la această dramă chiar dacă în roluri de fundal și alții. Un pictor blond și sonor, un prozator ochelarist și absorbit de propria-i creație. **„Doamna de zăpadă"** îi preocupă pe cei din jur, dar nimeni nu-i știe secretul. Încercarea ei de a se destăinui, probabil de a cere ajutorul cuiva, este părăsită la jumătate de drum, după care femeia dispare fără a mai fi găsită vreodată. E la mijloc și un credibil monah Trifon implicat prin recluziunea lui hotărîtă în această dramă, după toate aparențele una de dragoste. Conturile întîmplării sînt nelămurite, nehotărîte, ea poate fi interpretată divers, dar nimeni nu poate da o soluție acceptabilă. E probabil că femeia a pierit dintr-o pornire sinucigașă, ceea ce înseamnă că autorului îi place să creadă că mai există ființe care se sinucid din dragoste. În fond, prozele din **Secretul Doamnei de zăpadă** au în ele ceva din ostentația unui manifest personal. Ele sînt în chip subliniat sentimentale, nostalgice, lirice. Un alb iernatic decorează cele mai multe din paginile acestui volum, ca o expresie manifestă a dorinței de imaculare. Oamenii există în povestirile lui Mircea Micu, puternic profilați, toți cu ascunzișuri sufletești care-i scot din banalitate. Cu fiecare pagină autorul **Secretului Doamnei de zăpadă**, titlu ostentativ, pare a voi să spună : oamenii sînt unicate, ei nu sînt produse de serie, fiecare dintre ei este interesant, captivant, misterios, enigma este esența firii omenești. Nu întîmplător cuvinte ca „enigma", „secretul" se află așezate la vedere în titlurile povestirilor, iar alte vocabule din aceeași familie semantică au o mare frecvență în textul povestirilor. **Secretul Doamnei de zăpadă** este o replică, deliberată sau nu, la proza micului naturalism curent, care uniformizează oamenii răpindu-le orice mister, renunțînd practic la personaje care resping misterul și iluzia, ca și orice fel de lirism. Ceea ce este redundant în povestirile lui Mircea Micu, funcția excesivă a adjectivului de pildă, poate fi citit și ca o atitudine literară, un mod de a înțelege proza și rosturile ei. Valoarea cărții vine însă tocmai din faptul că programul ei, neformulat nicăieri ca atare, ci dedus doar de critic, rezistă prin carnația acestei proze, prin subtilitatea ei. **Secretul Doamnei de Zăpadă** se constituie de aceea într-o pledoarie pentru o literatură a emoției, a sentimentului, a încrederii în misterul omenesc, a aspirației către frumusețe.

Blana de ren strînge la un loc toate toposurile și preocupările prozei lui Mircea Micu din **Secretul Doamnei de zăpadă** într-o sinteză artistică de excepție. Figura singulară, misterioasă este aici laponul Aaripa, poet probabil, întîlnit în Finlanda, tînăr ciudat și prietenos, care, din motive necunoscute nouă, vrea să se sinucidă, și cu care povestitorul face o călătorie spre nord în lumea finlandeză a laponilor și renilor, prilej de frumoase pagini de literatură exotică, unde întîlnește un bătrîn tutelar și o vrăjitoare impresionantă. „Blana de ren" este un dar care simbolizează legătura frățească. Ea va trăi cît va trăi și legătura dintre cei doi prieteni. Într-o zi „blana de ren" își pierde noblețea animală devenind o bucată de piele fără strălucire. La capătul lumii, undeva în nord, straniul Aaripa, al cărui motiv de sinucidere nu-l știm, a murit. Notația realistă este peste tot instrumentul prim al scriitorului, care plecînd de aici știe să sugereze trecînd pe nesimțite la o suprarealitate care este de fapt un peisaj, o întîmplare dilatată de însuflețirea lucidă a artistului. Cîteva din portretele înfățișate în **Secretul Doamnei de zăpadă** merită atenția specială a istoricului literar, pentru că sub nume convenționale, Mircea Micu fixează inspirat și concentrat fizionomia cîtorva scriitori contemporani, Marin Preda, Teodor Mazilu, Fănuș Neagu, cu o reală admirație colegială cu totul opusă distructivei literaturi cu cheie. **Secretul Doamnei de zăpadă**, volum de excepție al prozei de azi, ni-l înfățișează pe Mircea Micu în cea mai expresivă postură a artei și năzuințelor sale literare.

M. Ungheanu

Unde se leagă istoria

Urmare din pag. 1

nă mai mult decît un raport banal între două figuri desenate. El angajează patrii și destine umane. Implicit, eleganța la care ne referim, cert implicată în cartea **200 de zile mai devreme**, nu este un triumf oarecare al inteligenței speculative ci o demnitate rezultată din conjuncția cunoașterii aprofundate a faptelor cu bună credință și cu înțelepciunea de a nu trata ireparabilul consumat fără nici o compasiune sau înțelegere. Acest fiind adevărul curat : înțelegerea invocată de noi, de data aceasta, transpare frecvent de sub fraza numai aparent aridă.

Este cert, România s-a angajat în teribila conflagrație împotriva aliantelor și dorințelor ei firești și, dincolo de un anume moment, împotriva intereselor ei naționale. Dar autorii detaliază contextul angajării în speță, îmbogățind argumentația lor cu o diferență specifică absentă din calificativele nude. „Intrarea României în al doilea război mondial, împotriva voinței poporului român — precizează ei — a fost consecința directă a contextului politico-militar din Europa de est a anilor 1939—1940 ; ea nu a reprezentat deci o opțiune — ca în primul război mondial —, ci o sumisiune în fața unei forțe brutale — aceea a Germaniei naziste — care își exercita controlul asupra unei însemnate arii a continentului, în care fusese inclusă și România". Și cînd aceiași autori consideră împrejurarea drept „un tragic non-sens", compasiunea stă sub fiecare cuvînt. Cu o asemenea compasiune tonică se cere rescrisă istoria noastră, nicidecum prin sentințe incapabile să se plieze la realitate.

Nu mai puțin nuanțate sînt paginile care ne inițiază, mai generos decît oricînd pînă azi, în succesiunea dramatică a evenimentelor din primăvara și vara anului 1944, premergătoare revoluției de la 23 august. Avem în vedere, desigur, subcapitolul intitulat **Partidul Comunist Român, organizatorul și conducătorul mișcării de rezistență din România.** Merită omagiată capacitatea autorilor de a sintetiza pe un spațiu deosebit de restrîns multitudinea dilemelor rezultate din tratativele purtate cu aliații pe canale de comunicare atît de diverse, de a ne semnala mutațiile și deruta din însăși mentalitatea mareșalului Ion Antonescu și, în același timp de a ne releva cu o superioară precizie momentul exact cînd conducătorul statului s-a dovedit a fi iremediabil inabilitat în a oferi o soluție impasului României. Același moment îi rătăcise pe reprezentanții partidelor burgheze în contradicții și ezitări fără nici o ieșire. Și același moment a impus Partidului Comunist Român, peste orice dilemă, contradicție sau ezitare, salvarea țării.

La fel de dense și sintetice sînt și paginile rezervate desfășurării propriu-zise a evenimentelor care au scurtat cu cel puțin 200 de zile al doilea război mondial. Dar adevărata substanță a cărții, de fapt, abia de aici înainte începe să se dezvăluie, în capitolele dedicate, succesiv, consecințelor militar-strategice, logistice și politice ale revoluției române din august 1944. Între premisele fertile ale demonstrației susținute de autori se cuvine semnalată știința de a face ordine și de a stabili priorități valide la nivelul faptelor. Această operațiune garantează și acuratețea silogismelor și puterea de convingere a concluziilor lor. Mai mult, autorii produc argumente de egală tărie în toate planurile abordate : psihologic sau economic, militar sau politic. Nu sînt ignorate nici ecourile și opiniile de peste hotare ale evenimentelor din sfîrșitul de vară fierbinte a anului 1944. În consecință, afirmațiilor lui Basil H. Liddell Hart, Hans Friessner, Hugh Seton-Watson sau Andreas Hillgruber li se acordă atenția cuvenită în carte. Însă temeiul adevărat al însemnătății revendicate pentru această clipă fundamentală din istoria recentă a României este oferit autorilor în primul rînd și cu precădere de arhivele militare românești. Și faptul este firesc. Unde s-a legat istoria, acolo i se dezleagă mai clarvăzător și mai cinstit înțelesurile.

Dincolo de bunăvoință verificată sau de amabilitate circumstanțială, rîndurile scrise de istoricii și memorialiștii străini despre actul de la 23 august 1944 se resimt nu o dată de o pregnantă debilitate a informației. Fapt care la timpul potrivit ne-a costat scump : la încheierea războiului, românii nu au avut norocul să constate o sinonimie între pace și echitate. Ceea ce ne determină să afirmăm, cît se poate de tranșant, că volumul **200 de zile mai devreme** este important nu numai pentru istoriografia națională. El reprezintă și o contribuție majoră la îmbogățirea istoriografiei internaționale a celui de-al doilea război mondial. Chiar și ținuta scriiturii lui, de cert nivel european, îl recomandă pentru un destin frumos.

REZULTATELE CONCURSULUI DE DEBUT AL EDITURII DACIA

Editura Dacia anunță că, în urma lecturii manuscriselor prezentate la concursul de debut, au fost reținute pentru publicare în cuprinsul unei antologii ce urmează să apară în 1984, grupaje din volumele aparținînd lui : Gheorghe Achim, Doina Antonie, Nicolae Băciuț, Ion Pop Barassovia, Oct. Pavel Boier, Radu Cange, Teodor Capotă, Sorin Grecu, Carol Hărșan, Luca Onul, Dana Opriță, Dora Pavel, Mircea Rostaș, Vasile Sav, Lucian Tamaris.

Totodată, pentru antologia pe care editura o pregătește în anul 1985 au fost reținute poezii din volumele semnate de : Cornelia Liliana Bălțel, Gheorghe Bârlea, Ruxandra Cesereanu, Vasile Constantinescu, Mihai Cupcea, Nicolae Mercean, Gavril Moldovan, Ion Matei Mureșan, Maria Olteanu, Ioan Pintea, Flore Pop, Rîndunica Petrulescu, Persida Rocias, Cristina Suciu-Moscu, Cristian Andrei.

Pentru concursul viitor, manuscrisele se vor trimite pînă la data de 30 decembrie 1985 pe adresa : EDITURA DACIA, str. 1 Mai nr. 23, 3400 Cluj-Napoca, jud. Cluj, cu mențiunea „Pentru concursul de debut".

Întîlnire între două cărți

Urmare din pag. 1

și unde, teoretic, nici un efect atomic nu poate ajunge, se află un grup format din militari și din personal auxiliar ; misiunea acestor militari este să declanșeze riposta în cazul unei agresiuni atomice inițiată de inamic. La nivelele următoare se află în ordine : militari care asigură apărarea (6), înalți demnitari, savanți, politicieni și foști militari cu grade înalte (5), oameni importanți, dar nu în măsura locatarilor nivelelor 6 și 5 (4). Confortul și promisiunea de supraviețuire descresc pe măsura apropierii de suprafață. Cel mai apropiat de exterior nivel este echivalentul unei ultramodeste locuințe dintr-un **bidonville** ; rolul lui este mai ales psihologic și constă în a oferi marii majorități a cetățenilor iluzia unei posibilități de salvare în cazul unui atac nuclear. După cum se vede, cele șapte nivele sînt o imagine a unei societăți de tip capitalisto-militarist. În plus, aspect important, imaginînd pachebotul său subpămîntean, autorul reușește să construiască o parabolă a doctrinei descurajării atomice, anume a absurdității acesteia.

Cea de a doua carte se numește **Soarta Pămîntului** (traducere de Rodica Culcer, ediție îngrijită de Sergiu Verona, Editura politică, 1983). Originalul a apărut în S.U.A. în 1982. De data aceasta este vorba despre un eseu scris în stil jurnalistic, în care sînt invocate opiniile unor specialiști, aportul strict personal al autorului manifestîndu-se mai ales prin formularea unor raționamente menite să dovedească inconsistența teoreticienilor și strategilor care sprijină doctrina descurajării atomice. Ceea ce în **Level Seven** era sugerat, aici este argumentat. Mai întîi, Jonathan Schell, fiindcă el este autorul, încearcă să construiască diferite scenarii ale unui război nuclear, dovedind abilitatea unui jurnalist versat și ingenios. Apoi, în cea mai interesantă parte a cărții, analizează, în sensul menționat mai sus, argumentele celor care sprijină doctrina descurajării. Esența contra-argumentării lui Jonathan Schell constă în următoarea idee : din moment ce o lovitură nucleară provoacă distrugerea practic totală a națiunii atacate, ce rost mai are contralovitura? Cum riposta răzbunătoare nu se justifică nici din punct de vedere logic și nici din punct de vedere moral, apărătorii descurajării sînt puși în situația de a teoretiza absurditatea.

Pe lîngă felul convingător în care demontează doctrina descurajării, cartea lui Jonathan Schell mai cuprinde și foarte interesante observații psihologice. Un exemplu : constatarea că omenirea contemporană (precum și fiecare individ în parte) manifestă o anumită incapacitate de a înțelege natura globală a pericolului atomic.

BREVIAR

■ **PRIMUL ȘI AL DOILEA „CLASICISM ROMÂNESC".** Instructive și chiar incitante sînt comentariile cele mai recente de la rubrica „Delimitări" din revista „Flacăra", susținută cu o impresionantă vigoare de Șerban Cioculescu. De data aceasta, venerabilul critic, inspirat de noua ediție a corespondenței lui Duiliu Zamfirescu, Opere, vol. VII, glosează în legătură cu accepția sui-generis acordată conceptului de clasicism în sfera limbajului critic și istorico-literar românesc. Fiind vorba de, cum se spune, un mare loc comun, nu e lipsit totuși de interes a se afla ce nuanțe noi formulează prestigiosul critic confruntîndu-se cu punctul de vedere devenit, de-acum, el însuși, clasic, avansat de Duiliu Zamfirescu. Și totuși, trebuie spus că, astfel „prizate", foiletoanele sînt realmente interesante. O singură rezervă ne îngăduim totuși a face : nu credem că ar fi vorba de o exagerațiune dacă la cel dintîi „clasicism românesc", alături de Eminescu, Creangă și Caragiale, l-am trece și pe Slavici ; după cum lui G. Călinescu nu i se poate nega dreptul de a figura între exponenții celui de-al doilea „clasicism românesc", alături de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat Bengescu, Camil Petrescu, E. Lovinescu și G. Bacovia.

■ **„PANDURUL"** este numele sub care apare revista elevilor liceului militar din Craiova. Sprijinit de tînărul critic literar Ion Dur, colectivul redacțional al tinerei publicații face dovada unei lăudabile hărnicii și a unui remarcabil bun gust în efortul pe care îl depune. Dovada o constituie cel de al doilea număr pe anul acesta al revistei, dată fiind diversitatea și acuratețea textelor inserate în sumar. Iată și o parte din numele elevilor ce semnează articole, note de reporter, încercări în proză și poezii : Marin Albu, Dan Tudor, Valentin Pasăre, Dănuț Costache, Viorel Grigoraș, Valentin Drăghici, Gheorghe David, Cătălin Luță, Cristian Ion, Ovidiu Dăescu, Ciprian Nan, Daniel Moșoiu, Daniel Ene. În acest număr din „Pandurul" întîlnim și numele cunoscutului scriitor craiovean I. D. Sârbu cu **File dintr-un jurnal trăit.**

■ **„PERNA DE PUF"**, o nuvelă inedită de V. Voiculescu, se publică în ultimul număr al Revistei de istorie și teorie literară. În prezentarea lui Edgar Papu și cu o notă de ediție de Nicolae Florescu. Pentru edificare, din textul semnat de Edgar Papu reproducem acest scurt pasaj : „Totul este straniu. Sîntem la frontiera dintre fantastic și real, convertirea convenției livrești în parabolă epică determinînd un fermecător decalaj între plinătatea datelor concrete, a pitorescului bogat de care uzează Voiculescu în această poemă, cu evocarea magistrală a unei părți din Bucureștii tradiționali, și expresia cu totul aspră și tragică a unor rituri de o brutalitate înspăimîntătoare ce se infiltrează în substanța concretului. Rămîne însă un **echivoc** — am putea spune — între substratul real al acelei practici legată de agonia umană și pura fantezie care o alcătuiește".

■ **„REFLEX"**, pliant editat de Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă Caraș-Severin, atrage din nou atenția asupra deosebitului spirit de emulație creatoare ce animă pe slujitorii condeiului din această parte a țării. „Foaia" recent sosită la redacție ne prilejuiește plăcuta reîntîlnire cu nume de poeți, prozatori și comentatori literari caraș-severineni bine cunoscuți prin valoroasa lor activitate literară : Octavian Doclin, Sabin Opreanu, Gheorghe Jurma, Gheorghe Azap, Gheorghe Zincescu, Nicolae Irimia, Ada Cruceanu, Olga Neagu, I. G. Seițan. Remarcabilă, de asemenea, este prezența în numărul „foii" a unor colaboratori externi de prestigiu precum Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Ulici și Nicolae Prelipceanu.

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

UN POEM «MITOLOGIC»

Mitul biblic al lui Adam și Eva constituie pretextul — și textul, adică **țesătura** semantică — al noului volum al lui Vasile Smărăndescu, **Exclamația muritorului** *). Autorul e, structural, un moralist — în această, așa-zicînd, „schemă" de gîndire incluzîndu-se : figurația mitologică, meditația („en passant"), organizarea discursului și, nu pe ultimul plan, configurația ironică. Un adevărat moralist nu poate fi lipsit de ironie — aici, una cam superficială, **exclamativă.** „Exclamația muritorului" este unul și același lucru cu constatarea condiției umane. O formă de a lua cunoștință, exercițiu în care demitizarea își are rolul consacrat, prea consacrat chiar. Modelul lui Vasile Smărăndescu, modelul din care, vrem să spunem, se trage tipologic poezia lui, este Marin Sorescu. Mai exact, primele cărți ale acestuia. Și articularea textului trimite direct la autorul **Tinereții lui Don Quijote :** „După episodul cu șarpele / domnul a bănuit că am furat viclenia de la el. / Iată de ce s-a-ntristat / că adam a evoluat / și cunoscînd binele și răul / poate deveni periculos. / Și ca nu cumva să ia roade din pomul vieții / și să se împlinească pe veci / l-a alungat de sub streșini de aur." În volumul amintit, Marin Sorescu publica, să ne amintim, o poezie cu titlul **Adam**, cu o tematică și într-o formulă cu care pot fi comparate textele din **Exclamația...** Este, acela, un poem tipic pentru modalitatea lui Sorescu de a se desolidariza de forme și semnificații consacrate, uzate, printr-o imaginație în care ironia e deopotrivă „plebee" și „livrescă". Poemul lui Vasile Smărăndescu — cartea e, de fapt, un poem unic, mai mult sau mai **puțin** arbitrar împărțit — uzează de alt procedeu, e adevărat, învecinat : felul de a se despărți de sensuri știute e o consecință a încercării de revizuire ontologică a tiparelor originare. Ce îl apropie de Sorescu, în afara unui stil discursiv asemănător, e tocmai acest tip de „sabotare" a mitului pe propriul său teren. Folosindu-l, reconstruindu-l, observîndu-i, eventual, precaritatea, admițîndu-i puterea, analizîndu-i șansele. Mai ales aceasta din urmă : ironia, așa cum e folosită în cazul de față, nu are nimic destructiv. Impresia de construcție trebuie să rămînă vie. De aceea poetul grupează „mica" lui desfășurare de forțe „muritoare" în șapte secțiuni. Nu mai sînt însă cele șapte zile ale creațiunii, ci mult mai modestele șapte seri. Avînd acest ton de legendă modernă, legendă prin subiect, nu prin rezolvare, cartea lui Vasile Smărăndescu nu e lipsită de un fior epic pe care destăinuirea poetică îl conține. Pseudo-epicizarea este în general o tehnică potrivită plăsmuirii ironice, nestrăină de sarcasm, jocului ce ascunde, cu umilință, exact contrariul. A simula banalitatea coincide cu a explora **limita.** Pur și simplu **a trece dincolo,** făcînd cu ochiul.

Recuzita folosită e previzibilă : pe lîngă cuplul originar, „domnul" și „dracu", „pomul cunoașterii" și „vremurile antediluviene" — nesiguranța. Truc, firește, căci nu de incertitudine e vorba, cît de inversarea relațiilor cunoscute, ceea ce duce la relativizare. Din această tensiune se naște exclamația lirică. S-ar impune o tentativă de desprindere de sub zodia sorесciană și o mai sporită atenție față de virtuțile imagistice ale plăsmuirii poetice. Oricît de „seacă" și-ar dori autorul rostirea, pentru a cîștiga în ținută moralistă și viziune ironică, aceasta din urmă se sprijină, în poezie, pe **imagine.** Structurile ei sînt, poate, altele. Siguranța tăieturii frazeologice, tehnica bună ne fac să așteptăm cu interes cărțile lui Vasile Smărăndescu.

Costin Tuchilă

***) Vasile Smărăndescu : „Exclamația muritorului", Editura „Sport-Turism", 1984.**

PROZA

UN ROMAN IRONIC

Prin activitatea sa literară din ultimii ani Mircea Opriță și-a consolidat o poziție de prozator specializat în **science-fiction** și, în mod implicit, una de autor serios. Spun și „autor serios", fiindcă există o prejudecată a criticii noastre, care poate fi formulată în felul următor : de regulă, un autor poate excela într-un singur gen, ceea ce scrie în alte genuri sînt texte accidentale, născute din capricii sau ambiții tranzitorii și care se cuvine a fi comentate într-o tonalitate specială, ce asamblează îngăduința de principiu (cum este, în fond, vorba despre niște scrieri marginale, nedefinitorii, de ce să fim prea intransigenți ? cu vaga ironie (este cazul să fim perfect serioși doar atunci cînd discutăm partea esențială a unei opere). Cu destul de mare dificultate este admisă ideea că un anumit autor a reușit la fel de bine în mai multe genuri. Dacă urmărim perioada contemporană a literaturii noastre observăm cu ușurință că recunoașterii de acest tip există doar cîteva, chiar și în cazul lor, cu timpul, numele respectivilor autori tinzînd a fi legat de practicarea unui singur gen. Se poate spune, făcînd astfel puțină sociologie a succesului literar, că abordarea mai multor genuri nu le dăunează personalităților cu adevărat puternice ; în schimb, autorilor de forță medie sau mică le strică, prin stîrnirea unei anumite impresii de neseriozitate (or, se știe, seriozitatea este unul dintre cele mai reușite surogate ale talentului).

Ferindu-mă de prejudecata expusă mai sus, încerc să discut romanul **Cina cea mai lungă** *) fără să mă gîndesc în mod special la faptul că autorul este unul dintre fruntașii **science-fiction**-ului românesc și că, în virtutea „regulei", textele sale reprezentative în acest gen ar trebui căutate.

Scris la persoana întîi, **Cina cea mai lungă** este romanul unui narator ironic, care colecționează neajunsuri nu tocmai maligne ale mediului social în care trăiește (un oraș transilvănean al zilelor noastre) și monologhează apoi pe marginea lor. Cu vervă caracterologică sînt schițate portretele, mai degrabă caricaturile unor oameni care au diverse defecte comice sau tragicomice (excepție face doar un grup de huligani, a cărui periculozitate socială este majoră). Unul se îmbată și greșește scara de bloc, nimerind la ușa naratorului spre miezul nopții și bîjbîind interminabil cu cheia pe la broască; altuia, de profesie șofer, îi tot umblă gura cum că intelectualii sînt niște terchea-berchea, un fel de paraziți mai speciali ; un vecin de bloc se dovedește a fi nu numai maniac, dar și speculant, încercînd să-i vîndă naratorului niște cărți la suprapreț ; cutare își cumpără o vilă de un milion (de unde banii ?), cutărică tulbură liniștea vesperală a cartierului etc. La focul ironico-umoristic al naratorului se frig și ființe ale căror scăderi sînt cu totul nevinovate : Măriuța, o tînără logodnică de zidar prosper, este prea grasă ; Gusti Dejeu, un incornorat cumsecade, făcînd parte din categoria rataților agitați, dă telefoane la ore nepotrivite și pornește anchete sociologice puerile ; un actor bătrîior din Turda își cam vopsește părul, își unge fața cu creme nutritive, antirid și o face pe cocoșelul. Mai apar și alte împrejurări neplăcute, de un calibru asemănător, care nu se datorează unor personaje bine delimitate, ci provin din diverse defecțiuni apărute în rețeaua serviciilor urbane. Naratorul, damnat la postura unui Gulliver nimerit în ținutul unor ființe moralmente pitice, le înregistrează cu reprobare. În toate împrejurările verva ironică sau doar umoristică este remarcabilă, punînd o pecete de originalitate asupra ansamblului.

Un loc distinct în reușitul roman al lui Mircea Opriță îl ocupă considerațiile eseistico-parabolice, pe care naratorul le rostește în legătură cu diverse împrejurări sociale. Un loc special în roman îl ocupă, după cum aceia care cunosc scrierile anterioare ale lui Mircea Opriță ar fi putut să anticipeze, aluziile la literatura științifico-fantastică.

În ansamblu privit, romanul **Cina cea mai lungă** este o reușită. Citindu-l, m-am gîndit că Mircea Opriță s-a cam săturat de atîtea nave spațiale, roboți, călătorii în timp și altele de acest tip și că, propulsat de patima clasică a celui recent convertit, promite să persevereze în romanul social.

Voicu Bugariu

***) Mircea Opriță : „Cina cea mai lungă", Editura „Dacia", 1983.**

CRITICA

STUDII DE ISTORIE A CURENTELOR

Pasionat cercetător al clasicismului românesc, fenomen căruia i-a consacrat mai multe lucrări, autor al unor monografii valoroase (Ion Ghica, Dimitrie Bolintineanu, Al. Odobescu) profesorul universitar Dim. Păcurariu a publicat mai multe volume de studii, evocări și cercetări în domeniul istoriei literare.

Cel de-al doilea volum cu titlul **Scriitori și direcții literare** (primul a apărut în 1981) se înscrie în aceeași orientare a cercetării. Structurat în două secțiuni, acest nou volum*) cuprinde două tipuri de abordare : a unor probleme teoretice privitoare la direcții, școli, curente și detalierea unui anumit aspect (clasic, romantic, baroc) la o anume personalitate culturală.

Cartea se deschide cu o trecere critică în revistă a opiniilor privitoare la conceptul de baroc. Dim. Păcurariu consideră că „secolul al XVII-lea, în cultura română, nu e, baroc, precum se susține uneori. El înclină mai degrabă către „umanism și clasicism", dar identifică tendințe baroce la începutul veacului al XVIII-lea, la Antim Ivireanu, la Dimitrie Cantemir și ulterior la Enăchiță Văcărescu. Elemente de baroc, spune istoricul literar, se întîlnesc și la scriitori din epoca deplinei maturizări a literaturii române moderne (Odobescu, Hogaș, Macedonski, Mateiu Caragiale, pînă la Eugen Barbu) dar ca manifestare sporadică, nefiind vorba, „despre o epocă distinctă de dominație barocă".

Înrudit cu acest studiu este un altul, din aceeași secțiune a cărții : „Există un rococo literar ?" Foarte informat, cercetătorul compară opiniile ce s-au emis în legătură cu această problemă și pledează, în final, pentru integrarea între tendințele clasiciste a poeziei erotice scrise de Văcărești, Conachi, Dimachi, Milu și alți poeți din epoca premodernă.

În aceeași secțiune a volumului autorul a grupat încă două cercetări similare ca factură : „Folclorul, primul nostru clasicism" și „Scriitorii și idealul întregirii unității naționale".

A doua secțiune cuprinde studii ce urmăresc fie „Concepția clasică a unui iluminist ardelean : Ion Piuariu Molnar", fie, „Iluminism și clasicism la Dinicu Golescu", sau „Pașoptism și junimism : B. P. Hasdeu".

Sub titlul „Aspirația spre clasicism a unui mare romantic" sînt reunite note despre proza eminesciană referitoare în special la „Cezara", nuvelă în ale cărei fraze succesive de elaborare, cercetătorul observă „atenuarea romantismului" și năzuința către „un ideal de artă clasică".

Un studiu remarcabil este dedicat lui Ion Heliade Rădulescu, în calitatea sa de precursor și îndrumător, iar un altul lui C. Negri, („Decanul" generației pașoptiste), autor ale cărui scrieri poartă „amprenta mișcării literare românești din epocă". Un studiu interesant analizează personalitatea de istoric literar a lui E. Lovinescu, tot astfel cum este descrisă activitatea de creator de școală în istoria literară a lui D. Popovici. Dimensiunea clasică a creației este urmărită într-un studiu intitulat „Un temperament baroc pledînd pentru clasicism", despre G. Călinescu și în „Clasicismul unui realist modern", consacrat lui Marin Preda. Noul volum al profesorului Dim. Păcurariu reprezintă astfel o continuare a cercetărilor majore anterioare dedicate îndeosebi clasicismului românesc și interferențelor dintre curente și direcții, prin considerații erudite și de definire, prin disocierea unor semnificații culturale și prin integrarea fenomenelor într-o unitate determinantă de perspectiva metodologică.

Gheorghe Buluță

***) Dim Păcurariu : „Scriitori și direcții literare", vol. II, Editura „Albatros", 1984.**

VRANCEA – UN SCUT DE ȚARĂ

vartan arachelian

1. Ce deosebește diamantul de cărbune ?

Tainice sint căile prin care locurile, ca și oamenii, reușesc să se identifice în istorie prin fapte și evenimente care se ridică deasupra uitării. Pe o astfel de matrice secretă a străbătut timpurile spre noi și străvechiul ținut al Vrancei. Pămînt frămîntat de repetate mișcări vulcanice, convulsii produse după un calendar geologic încă nedescifrat, Vrancea are un statut geografic special. Uriașa surpătură de pămînt, ce se întinde de la miază-noapte spre miază-zi, este străjuită la dreapta de crestele munților impăduriți iar în stînga de cîmpia Siretului.

Șușița la nord și Putna la sud au ros în scoarță porțile de intrare în cetatea de piatră a Vrancei. În mijlocul uriașelor alunecări de pămînt, pe care zvircolirile din adîncuri ale magmei le-a produs, se află străvechile sate ale răzeșilor. Sînt parcă risipite pe coastele dealurilor încă de la facerea lumii. Oamenii — și vrincenii stau ca o dovadă — nu sînt numai copiii soarelui, ci și ai muntelui. Așezați pe aceste locuri unde fiecare aruncătură de ochi îți amintește mereu de invincibila mișcare telurică, oamenii de aici au în pasta lor intimă nesupușenia care nu de la soare le vine ci de la muntele pe care se cațără și care-i hrănește.

Țara Vrancei, chiar și atunci cînd se afla în cuprinderea Moldovei sau a Munteniei, liberă de autoritatea domnească a fost și nu va fi greșit deloc Cantemir cînd vorbea de existența, încă din zorii istoriei noastre, a unei republici vrîncene.

Ciobani și podgoreni vestiți, cioplitori în lemn și meșteri de case ei împlineau aici și rosturile grăniceritului. Obiceiul munților le era pravilă pe cît de simplă pe atît de dreaptă și vrincenii nu ascultau de trimișii domnești decît dacă și aceștia înțelegeau să se supună datinilor locului. Ștefan cel Mare, vrîncean și el, le respecta cutumele nu numai din datoria pe care o implinim, de-a lungul întregii vieți, față de locurile unde ne-am născut, ci și din logica intimă a domniei la a cărei corvoadă se angajase și față de oamenii de aici care serviseră dintotdeauna patria lor cu o devoțiune exemplară. Vrincenii țineau multe privilegii asupra pămîntului și pentru ele aveau să se judece pînă aproape de zilele noastre, dar privilegiul la care au ținut cel mai mult și de care niciodată nu s-au lăsat jefuiți a fost acela de a rămîne oameni liberi. Ei născuseră Miorița, ale cărei nestemate risipite prin satele vrîncene le adunase Alecsandri, pe pămîntul lor se sărbătorise, într-o zi viforoasă de iarnă, unirea de la 1859, pe pămînturile arestea se ingrămădiseră, în urmă cu șaizeci și cinci de ani, puhoaie de soldați străini țintind uciderea ființei noastre statale.

2. Binecuvintate locuri alcătuiesc vatra românească dar ea e, în egală măsură, și oglinda fidelă a neamului care o stăpînește căci, nu-i așa ?, o țară are nobletea pe care o legitimează vrednicia fiilor săi.

Panciu e un punct minuscul pe harta țării. Secole de-a rîndul localitatea a fost identificată cu faimoasa podgorie, una dintre cele mai vechi și mai mari din țară, făcînd parte, alături de alte faimoase podgorii de la Odobești și Crucea, din „hinterlandul" cetății Vrancei.

Faima de podgoreni a păncenilor le-a adus oare o bunăstare pe potrivă ?

În 1938, aflăm din **Enciclopedia României,** producătorul vindea vinul cu patru lei, iar cumpărătorul îl obținea cu un preț de cinci ori mai mare. Cel ce mijlocea comerțul lua și partea leului. Ce însemnau cei patru lei pe litru de vin aflăm tot din această inegalabilă alcătuire enciclopedică : „În regiunea Mississippi cu munca pe două zile (pe o plantație — n. n.) un negru își poate cumpăra o pereche de ghete, iar la noi un țăran ar trebui să muncească 45 de zile".

Din cei 2 162 de locuitori, patruzeci la sută erau neștiutori de carte, deși comuna urbană Panciu avea două școli primare, o școală de meserii pentru băieți și un gimnaziu industrial de fete.

Așezată cam la mijlocul fostului județ Putna, la poalele dealurilor, pe malurile pîriului Șușița, la douăzeci și opt de kilometri de Focșani, nouăzeci și unu de kilometri de Galați și două sute treizeci și doi de kilometri de București, populația localității se împărțea între cei ce munceau podgoriile — cei mai mulți la număr și care luau o cincime din rodul muncii lor — și cei ce negustoreau vinurile — puțini la număr — care luau patru cincimi din contravaloarea mărfii produse de ceilalți.

O fabrică de spirt din vin și o distilerie de rachiu arătau și ele puținătatea preocupărilor de valorificare superioară a roadelor : cei mulți înglodați în datoriile contractate la **Banca podgoreanului** nu puteau visa la nici o altă inițiativă de industrializare, cei prea puțini la număr cîștigau, cu eforturi minime, prea mult ca să se ostenească cu zidirea unor stabilimente industriale.

Sever Cornel Mermeze : „Rod bogat"

Dar nu numai această urbe intrase într-un cerc vicios.

Parte dintr-un întreg Panciu era sufocat de aceleași probleme insolvabile în condițiile sociale date. Desigur, de la cele 40 de félinare „fixate în 40 de stîlpi de tuciu" în 1913 s-a trecut la iluminarea electrică a orașului, desigur că la începutul secolului existau 17 străzi pavate, desigur primele inițiative pentru aducerea apei sînt consemnate încă din anul 1840, cînd a început construirea primei conducte de apă, desigur tîrgul cuprindea „case joase, văruite în alb, cu acoperișuri în două ape, dar foarte înalte, de trei ori mai înalte decît casa, toate cu pridvor lat în față și toate susținute de stîlpi înfloriți de șteșar și care îndesindu-se se putea merge dintr-un capăt în altul al tîrgului, din pridvor în pridvor fără întrerupere ca pe un trotuar de lemn, sub streașina largă de trei-patru metri, fără teamă de ploaie sau noroi", desigur... Desigur, Panciu era un tîrg mai răsărit dar, totuși, parte dintr-un întreg dezolant.

Starea materială a țăranului ajunsese atît de precară încît oficialitățile timpului recunoșteau cu o dezarmantă tristețe : „Un om sărac nu are nici măcar tentația cîștigului rezultînd dintr-o îmbunătățire a izvoarelor sale de venit. El trăiește de la zi la zi". Se putea trăi mai departe vegetînd ? — aceasta era în fond întrebarea și ea avea un singur răspuns pozitiv : revoluția.

3. Spre cuibul Vrancei, ascuns în ceața zării, se grăbea, într-un automobil militar, cu șaizeci și cinci de ani în urmă, cel ce avea să restituie țării nu numai **Strada Lăpușneanu,** ci mai ales **Baltagul** cu oamenii săi care sînt mai degrabă copiii muntelui decît ai soarelui. Drumul îi descoperea „căpitanului Mihai" locuri vechi și familiare sufletului său. Aici dumbrava incîntătoare de la strunga, dincolo arborii seculari străjuind calea spre Roman, valea Moldovei în dreapta și calea Siretului în stînga, scînteind cu apele lor sub ușoare pulberi argintii. Tainice chemări îl vor lega de aceste locuri. După moartea timpurie a mamei sale el descoperise la Verșeni, odată cu rudele ei, răzeșimea. O a doua mare revelație va trăi Mihail Sadoveanu aici în zona Vrancei, în timpul primului război mondial. Notațiile sale de reporter nu lăsau să se ghicească la început vreo dragoste sporită față de aceste locuri : „Sînt aceleași icoane dragi ale vechiului și frumosului nostru pămînt : satele albe, livezile, drumeagurile cenușii. Sînt aceleași lanuri de grîne, ca flăcări aurii, în imensul cuptor al lui iulie, și aceleași covoare verzi de porumbiști. Dar peste toate plutește parcă un aer de tristețe. În sate și pe cîmpuri au rămas numai femeile, copii și bătrînii. Bărbații stau cu arma în mînă și cu ochii neguroși în puhoiul dușman". În aceste priveliști vrîncene — cititorul poate afla primele impresii ale corespondentului de front Mihail Sadoveanu, directorul cotidianului **România** editat de Marele Stat Major. Deocamdată războiul îi ocupă disponibilitățile creatoare și gazetăria se va dovedi acaparatoare, dar, așa cum avea el să mărturisească mai tîrziu, în aceste zile de front avea să afle primul imbold al construcției **Baltagului,** aici avea să aibă el revelația **Mioriței** al cărui motiv epic va fi simburele în jurul căruia se va ordona trama romanului. Mai mult decît atît el avea să ne spună și locul în care a trăit această mare descoperire : comuna Vizantea, pe malul Șușiței în apropierea Mărășeștilor, nu departe de Panciu. Aflat în văpaia ofensivei de la Mărășești soldații români îl vor impresiona în cel mai înalt fel pe „căpitanul Mihai" : „De mult așteptară ei ora aceasta. Gătiți ca la paradă, bărbieriți și lustruiți, făcuseră cel din urmă legămînt cu inima lor și se duceau cu îndrîjire la jertfă. A fost o lovitură de tăznet. Fiecare coloană hotărîtă la strungă. Zadarnice fură cele din urmă silinți ale inamicului. Unde era valea mai oarbă își făceau scări cu lopata și se cățărau. Veneau amenințători ca valurile neoprite regimentele 2 vinători și 4 Argeș. Năvăliră asupra redutelor începînd de la marginea satului către Încărcătoarea în vreme ce pe restul frontului alte trupe demonstrau ; și la un moment dat, de la postul de comandă al diviziei de pe dealul Curmătătura, generalul M. (Mărgineanu — n.n.) îmi spunea că vede limpede cum oștenii noștri neopriți se cațără, sar ca din arcuri asupra șanțurilor și, deodată, contururile redutelor se desemnară limpede în foc și fum sub explozia granadelor, pe cînd uralele frenetice se amestecau cu urletele tunului. Dintr-odată, după suferințele morale ale așteptării, lovitura aceasta bruscă a infanteriei noastre dezlănțui panica în rîndurile vrăjmașilor. Unii începură a fugi spre sat și spre drumurile de scăpare, cu capetele goale, aruncînd armele. Alții înfigeau puștile cu baioneta în jos, înainte-le, înălțau brațele și se constituiau prizonieri în masă, palizi și tremurînd de groază (...). Țăranii noștri tăcuți și cu sprincenele încruntate, îi dezarmau și-i trimiteau îndărăt. Alții alungau cu baioneta în coastă pe inamic, care fugea risipindu-se. Panica, dîra de pulbere aprinsă, trecu asupra satului și asupra celorlalte".

„Răniți și morți în pulbere: tablou crîncen și convulsionat", esențializa Sadoveanu privelîștea cîmpului de bătălie în timp ce tragedia mută a țărăncilor, care trăiseră ocupația dușmană la Vizantea, va declanșa, probabil, izvoarele generoase din care se va nutri **Baltagul.** Comuna întreagă e o ruină printre care se agită femeile și copiii. Semețe și delicate, îmbrăcate în catrințe negre care se armonizează discret cu cămășile albe, înflorite cu cusături, vrîncenele au trăsăturile rasate pe care le dă vechimea și puritatea neamului lor de munteni. Căpitanul intră în vorbă cu ele. O fată sprincenată, cu ochii căprui și sinii îndrăzneți se apropie fără sfială :

— Să vedeți dumneavoastră, nouă ne părea bine cînd vedeam că arde satul nostru. Las' să ardă ! De-ar arde și cuibul răilor ! Bine că s-au dus că ne-au chinuit destul. Astă iarnă purtau femeile din loc în loc, pe ger, cu pruncii la sîn...

— V-au luat tot ?

— Tot ne-au luat ! Și cel din urmă fir de porumb. Și pe urmă ni-l vindeau tot nouă. Apoi au scociorît pivnițele și ogrăzile pe unde ne ingropasem lucrurile mai de preț și zestrile... Nu știu cum au făcut dar tot au găsit și tot au luat... Am robit la ei ca-n timpurile de demult. Ne scoteau rînd pe rînd și pe fetele mai voinice și pe cele mai crude și ne puneau să lucrăm din greu la șosele. Cu ce inimă lucram noi ? Cum puteam noi face drumuri la străini, ca să apese și să dărîme țara noastră ? Loveam cu cazmaua și înghițeam lacrimile. Cînd li se părea lor ceva, ne închideau, ne chinuiau și ne băteau peste obraji... Ne băteau și cu biciul, domnule...

— Ce să-i faci ? zice cu tristețe o bătrînă. Așa a fost pedeapsa noastră. Neam străin. Cel puțin un lucru tot l-au avut. C-au fost cinstiți cu partea femeiască...

Sadoveanu o privește drept în ochi. Adică așa să fi fost oare ? Bătrîna nu-i poate susține privirile și se întoarce spre ruina căminului ei. Două dintre copile își pleacă ochii. Căpitanul îi bănuiește plini de ură și de lacrimi.

— Da, așa este... par a șopti buzele lor.

Această ultimă și tragică pudoare îi stringe oaspetelui inima de durere. Dar și de ură : „Dacă în grozava furtună care bîntuie popoarele mai pot stărui ambiții, dacă bietele suflete umbrite de moarte mai pot urmări răzbunări, dacă între ruini și sînge ochiul omului mai poate luci, — atunci asta nu s-a putut întîmpla decît la Mărăști : după umilințî, zdrobiri și lacrimi, țăranul soldat s-a năpustit, la 11 iulie, ca într-o nebunie a jertfei, s-a ridicat în Vrancea hecatomba răzbunării lui. Pace morților necunoscuți, trecuți în veșnicia împăcării !"

Jertfa țăranului soldat ca și bărbăția cu care femeia acestuia își asuma înfruntarea soartei mașteră vor fi calitățile morale definitorii ale eroilor sadovenieni. Următoarea mare revelație, după aceea pe care el o trăiește la Verșeni, unde descoperă răzeșimea, prin rudele mamei sale, o trăiește Sadoveanu aici, în timpul primului război mondial, cînd, cu prețul unui uriaș tribut de sînge, ținutul Vrancei intra din nou în legendă.

...Ce deosebește diamantul de cărbune ?

4. Încă din copilărie aveam credința că felul adulților de a se copilări cîte puțin se obține cu un pahar sau două de vin. „Nu-i așa doctore ?" mă adresez interlocutorului meu Ion Pușcă, șeful complexului de vinificație de la Întreprinderea Agricolă de Stat Panciu. El mă aprobă tăcut, nu fără un ușor zîmbet ironic. Tocmai ne întorsesem dintr-o excursie subterană de doi kilometri prin hrubele săpate, în urmă cu cinci secole, pe timpul lui Ștefan cel Mare. (De altfel multe sînt puse aici sub patronajul marelui domnitor.) Lumina difuză, pereții înnegriți și macerați de timp, păianjenii care sporesc impresia dindemult și de departe de viața trepidantă a orașului, piramidele de sticle, negre și ele, și un vag miros de mucegai dădeau friu liber imaginației. O savantă știință a asigurării decorului în care dospesc vinurile înainte de a deveni șampanie este adăugată unei tainice priceperi de a combina culorile, și mirosurile, și buchetele licorilor. Astfel, șampania albă e aici o surprinzătoare asociere de verde și aur, buchetul șampaniei rozé e o suavă însoțire de parfumuri de trandafiri fanați, de tei... Într-adevăr, vinul se logodește perfect cu poezia. Este viticultorul un poet ? În loc de răspuns interlocutorul meu îmi pune în față un manuscris gros de vreo opt sute de pagini. Îl răsfoiesc. Mulțimea de planșe, de statistici, coloanele de cifre mă interzic. E teza de doctorat a interlocutorului meu despre prelucrarea șampaniei în podgoria Panciu. Și astfel înțeleg că vinificația este înainte de toate știință. Între coperțile de carton ale unei teze de doctorat susținută cu strălucire se află adunate observațiile și concluziile unor ani lungi de cercetări viticole, dar și de istorie. Nu și de poezie ? Lucrarea s-a conturat și a crescut la pas, zi de zi, odată cu munca desfășurată aici de tînărul inginer. O întreagă tinerețe, aproape două decenii de viață și de muncă, pot fi rezumate în cîteva fraze banale, impersonale de manual agricol : condiții pedoclimatice, favorabile unor caracteristici organoleptice și de compoziție specifice, aciditatea crescută, cantitatea de alcool mai redusă, și cu o medie a zahărului rezidual sub două grame la litru etc., etc. Dar pînă cînd primul triaj să fie trimis în hrube pentru a se obține prin metoda champenoise licoarea de azi cunoscută în multe țări europene a fost o cale lungă în care s-au impus valori morale, pe care cu o dezarmantă tristețe, oficialitățile timpurilor interbelice le recunoșteau ca fiind în suferință la țăranul român silit să vegeteze de azi pe mîine. Revoluția re-planta în tabloul de valori umane a truditorilor acestui pămînt ambiția și perseverența, spiritul speculativ și gustul competiției. Șampania de Panciu este astfel un produs al acestor atribute morale. Dar cum doi oameni nu sînt identici nici două vinuri nu seamănă între ele. Șampania de Panciu nu e căutată numai în țară, dar și — de cîțiva ani — în multe țări europene. Cum un ciclu de producție durează doi ani șampania din cupele cu care vom întîmpina anul 1985 este deja trimisă în hrube. Buteliile sînt stivuite în poziție orizontală, astfel încît dopul să se afle în permanent contact cu lichidul ; temperatura de fermentare nu depășește 14 grade iar stivele sînt ferite de curenți de aer ca și de indiscreția luminii. Într-o tăcere cum numai adîncurile ocrotite de umbre pot fi, amestecurile se întrepătrund tainice, tainice transferuri se practică între vinurile ce concură la zămislirea șampaniei. După o jumătate de an buteliile sînt restivuite nu fără a suporta șocuri ritmice în scopul readucerii drojdiilor depuse pe pereții sticlelor în masa lichidului. După ce cele din urmă ajung cele dintîi, adică sticlele de la bază sînt aduse deasupra stivei, din nou ele sînt date uitării. Cel ce practică ritualul șampanizării vinurilor trebuie să aibă pacientă de pustnic și credința că gestul greșit poate însufleți prematur licoarea, avortînd-o. Ajunși odată aici știința vinificației se cere prelungită de imaginația poetului. Ea face ca două mărci de șampanie să nu semene între ele iar aici, la Panciu, intuiția poetică a făcut, de bună seamă, ca șampania obținută în multisecularele hurbe să fie atît de apreciată în țară ca și peste hotare.

VIAȚA CÎMPIEI

nicolae petre vrânceanu

Același freamăt al muncii la Bechet, localitate care își atestă documentar șapte secole de existență și totodată, cîteva milenii prin vestigiile de cultură materială adunate în frumosul muzeu de istorie și etnografie comunal. Aici, la confluența Jiului cu Dunărea, culturile sînt foarte bine întreținute și promit recolte frumoase de porumb, sfeclă de zahăr și floarea soarelui. Mica industrie este prezentă la Bechet prin cocheta fabrică de conserve din legume și fructe care valorifică produsele din zonă, prin Întreprinderea de prelucrare a laptelui cu produse recunoscute pentru calitatea lor, prin noua bază de prelucrare a produselor cerealiere, prin activitatea în curs de dezvoltare a portului la Dunăre. Secretarul Comitetului comunal de partid, Iulian Miulescu, se mîndrește de asemenea cu cele două mii găini ouătoare, cu cei 500 porci și cu complexul nou, pregătit pentru creșterea a 800 capete bovine ce vor fi aduse aici în curînd. Hrana le e asigurată fiindcă din prima coasă s-au luat și depozitat 600 tone lucernă de pe cele 120 ha semănate cu această cultură. De asemenea, cu stația PECO, cele 12 secții ale cooperativei meșteșugărești „Muncitorul", S.M.A., coloana de transporturi auto, hotelul și noile spații comerciale deschise la parterul blocurilor recent construite, avînd 80 apartamente.

La Bechet se desfășoară și o remarcabilă viață spirituală, însuși primarul este membru al cenaclului literar „Clepsidre", ne spune Eugenia Dobre, secretar adjunct al Comitetului comunal de partid, care amintește și de cei 670 elevi ai Școlii generale cl. I—X, de Universitatea cultural-științifică și de secția Universității politice și de conducere ce funcționează pentru cadrele din această parte a județului, de biblioteca și cinematograful comunei și despre muzeul pe care l-am vizitat cu mult interes, ghidați de inimosul prof. Gh. Boaghe și de poetul Gh. D. Vasile, bucureștean din satul Lișteava, din apropierea Bechetului. Pe un vîrf de deal dominînd pînă departe frumoasa vale a Amaradiei și comuna Goești, strălucește albă casa în care a trăit Alexandru Macedonski, cel care, în publicația „Cuvîntul meu", anul I, nr. 9, din 22 noiembrie 1915 — publicație expusă într-una din sălile casei memoriale — nota cu previziune patriotică : „Peste o sută de ani vom fi între Carpați și Dunăre — dacă fecunditatea nașterilor nu va scădea — 25 de milioane... Credința mea e că România e chemată să ajungă, cu timpul, fruntașă a națiunilor latine".

Pretutindeni unde am fost zilele acestea, la Sadova, Bechet sau la Goești — localitate din zona colinară a Doljului, unde am fost conduși de Traian Șovăilă, unul din gospodarii comunei — fețele și mîinile arse de soare ale muncitorilor cîmpiei au întîmpinat cu bucurie poezia, cuvintele pline de farmec ale limbii române. Le-am urmărit ochii frumoși, fețele luminate cînd auzeau muzica vorbelor spuse de Alexandru Balaci, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, împreună cu Corneliu Sturzu, Ilie Purcaru, Gabriel Dimisianu, Ion Țăranu, Mircea Tomuș, Constantin Zărnescu și de scriitorii localnici : Frumoși și puternici acești oameni ai cîmpiei oltene care ard fără odihnă în flacăra zilelor de vară, frumoși tinerii și copiii pe care i-am întîlnit, i-am ascultat și i-am cunoscut. Frumoasă și bogată țara, care crește la sînul său asemenea fii de nădejde avînd în ei și munca lor temeliile de granit ale țării. În semn de modest omagiu am însemnat cu un poem trecerea cîmpiei doljene, printr-o nouă vară românească ;

La temelia țării

La temelia țării — griul,
în coșurile de nuiele
lipite cu pămînt și
în amforele din așezările
dacilor și romanilor,
în carele pline scîrțiind
către nevăzute hambare.
Mesagerii lăcomiei și jafului
nu ni l-au luat,
trădătorii comorilor dacice
n-au putut să trădeze griul
ascuns în geologiile
lemnului, pietrei și fierului.
Unica noastră speranță,
aștepta neștiut încolțirea
și deplina rodire,
numai pentru cei
ce-l udaseră cu roua frunților
și-l crescuseră cu vigoarea brațelor
obosite de unealtă.
De cînd ne știm,
verile românești sînt
anotimpuri ale ritualului
ruperi p[illegible]ii aburinde
în palmele bătătorite,
ale celebrării muncitorului ogoarelor,
ale cinstirii temeliilor de grîu ale țării.

george țărnea

ELEGII PENTRU CLARA

Elegia cărții

Am să-mi aduc aminte, cîndva, despre stamine
Și despre duhul florii așezat de praf,
Cu toată oboseala amurgului din mine
Purtîndu-ți carnea scumpă în mîini, ca un zaraf.

Nu va mai fi nici teama că s-ar putea să tremuri
De prea puținul clipei și multul său trecut
Și stînd sub candelabrul iubirii, ca pe vremuri,
Mult mai atent la semne, te voi citi tăcut.

Din fiecare filă a-nstrăinării tale
Am să culeg doar spinii cuvintelor întregi
Lăsînd pe fruntea cărții o ploaie de petale
Să ai și tu, la rîndu-ți, prilej să mă culegi.

Nu va mai fi nici gîndul că m-aș putea preface
Tot încercînd să aflu cită iubire-mi ceri,
Și-nconjurați temeinic de niște nopți dibace
Vom împărți destinul aceleiași tăceri.

Am să-mi aduc aminte, cîndva, despre nectarul
Și despre toată vara furtunilor cu flori,
Chiar dacă pentru tine voi măslui cîntarul
Și s-ar putea, pe urmă, să nu mai fie zori.

Elegia balanței

Din ce în ce mai singuri și mai bogați în teamă
Legalizăm iubirea printr-un contract decent
Și nu mai știm, pe urmă, din care mări ne cheamă,
Spre aventura verii, delfinul inocent.

Doar gustul de cucută din cupele cu miere
Ne mai persistă-n gură, ca spuma unui val,
Și așteptăm apatici o altă înfiere
Din partea unor îngeri cu măști de carnaval.

Pe strapontine roase de-atîta așteptare
Ne întomnăm sub fardul modestelor serbări
Și, cînd dulăii brumei ne încolțesc prea tare,
Dăm buzna-n lașitate, pe scara cu-ntrebări.

Cortinele minciunii se lasă peste riduri
Mistificînd amurgul nisipului pustiu
Și-n paradisul mării inconjurat cu ziduri
Ce-ai mai dori să cauți, ce-aș mai putea să știu ?

Obișnuiți cu doze de zilnică speranță
Ni se tocește viața pe-același coridor
Și așezăm toți pașii cu dragostea-n balanță,
Din ce în ce mai singuri și mai săraci în dor.

Elegia stelelor

Între pămînt și stele ne împăcăm patetic
Lăsînd să cadă lacrimi pe rănile mai vechi
Și invocăm la urmă un inger ipotetic,
Să reclădească jocul aceleiași perechi.

Nu ținem încă seamă de gropile comune –
Deprinși cu adevărul profundelor erori –
Și sufletele noastre se dovedesc imune
La boala abisală a stelelor surori.

Între supliciul păcii și resemnarea vie
Străbatem, în derivă, oceane de asfalt
Și cît prilej de viață s-ar mai putea să fie,
Cînd fiecare ține cu moartea celuilalt ?

Catalogăm impresii dintr-o vacanță vagă
Iubindu-ne pe față, urîndu-ne-n ascuns,
Pînă încep, spre toamnă, secundele să tragă
În inimile noastre cu timpul neajuns.

Toți crinii de pe umeri se dovedesc himerici
Și-ncepe să ne doară, sub timplele de ger,
Ideea că degeaba descoperim Americi,
Dacă perechea noastră nu are stele-n cer.

Elegia verii

Ce se întîmpiă, Clara, cu vara părăsită
În pensiunea mării, pe un nisip sumar,
Cînd adevărul cerne prin cea mai rară sită
Miresele de miere și mirii de amar.

Am vizitat delfinii, ca ultimă favoare
Din partea unei firme de-nchiriat iubiri,
Dar părăsirea verii tot mai profund ne doare,
Cînd ni se face toamnă sub frunte și-n priviri.

La întrebări directe răspundem enigmatic
Simțindu-ne în stare să apărăm cetăți,
Desi ne-apasă vara supusă matematic
Acelorași migrații de mari singurătăți.

Nu ni se iartă încă nici nunta fără acte
Legalizate-n fața conclavului de sfinți,
Nici fuga din ghetoul cu fericiri abstracte
Spre țărmul cu iubire al unei veri fierbinți.

Zăpada-nchipuirii, ca un ogor, se coace
Sub protectoare palme de paznici fără chip,
Dar ce se-ntîmplă, Clara, cu noi de-o vreme-ncoace
Și-ndeosebi, cu vara uitată pe nisip ?

Elegia Micului Univers

Am devenit, se pare, niște păpuși lucide
Prin care nu mai trece nici un fior vital,
Pe tine adevărul iubirii te ucide,
Pe mine fericirea mă bagă în spital.

Ne controlăm și gestul, și mimica, și viața,
Prea conștienți că-n prețul acestui joc impus
Nimic nu mai topește din trupul nostru gheața
Și moare fiecare pe locul unde-i pus.

Din cînd în cînd o mină pretențios de blîndă
Ne duce la plimbare într-un decor steril,
Dar pretutindeni ochii stau vigilent la pîndă
Și nu avem nici dreptul cadenței din cadril.

Pe visurile noastre se varsă naftalină
Ca nu cumva, prin fluturi, să ne trezim de tot
Și să fugim din lume pe mări de vatelină
Pînă vom da, spre vară, de tristul Savaot.

Vitrina-n care toarcem secundă din secundă,
A devenit, se pare, un infinit restrîns,
Pe mine adevărul iubirii mă inundă,
Pe tine fericirea te zguduie de plîns.

Recurs în procesul lui Horea (IV)

„Un om cu capul în mînă"

Interogatoriul lui Cloșca, luat tot timp de 7 zile și constînd din 134 de întrebări, a decurs în mod similar. Iankovich aplicînd aceeași tactică a presărării întrebărilor cu înfățișări de corpuri delicte și numeroase confruntări. Rezultatul a fost același. Cu toate unele ezitări și declarații contradictorii față de care a fost obligat la retractări, nici Cloșca nu a oferit nici o informație despre pregătirea și declanșarea răscoalei, despre conducerea ei, despre modul procurării armelor, al alimentării grupurilor de răsculați ; nu a destăinuit nimic despre nici un tovarăș de luptă, nu a oferit material pentru incriminarea nimănui și, mai ales, l-a ferit întru totul pe Horea. La întrebarea finală, același răspuns care sugerează un apel la judecata intimă a conștiinței, la morala clasei sociale și poporului căruia îi aparținea : „El asigură pe sufletul său că este nevinovat" — a consemnat actuarul.

Crișan, elementul cel mai activ al răscoalei, cel care aprinsese și detonantul ei, a fost prins mai tirziu și nefiind împreună cu Horea și Cloșca, nu a fost părtaș la stabilirea consemnului tăcerii în anchetă. De aceea, la cele două interogatorii (cu confruntări) el a făcut destăinuiri în fața comisiei, asumîndu-și responsabilitatea pentru o serie de fapte, recunoscîndu-și rolul de căpitan, fără a uita însă să dezvăluie și adevăratele cauze ale răscoalei — crunta asuprire și exploatare a iobagilor. Cu toată această hotărîre de a-și recunoaște rolul și faptele, este de subliniat că pe Horea nu l-a implicat.

Era promițătoare pentru Comisia de anchetă evoluția interogatoriului lui Crișan, dătătoare de speranțe în sensul aflării amănuntelor mult dorite pe care Horea și Cloșca le ascundeau. Dar, cea de a treia ședință de anchetă nu a mai avut loc, actuarul consemnînd că „în ziua de 13 februarie 1785, s-a terminat instrucția acestuia", pentru motivul că „s-a strangulat cu sfoara de la opinca în arest, și astfel a devenit sinucigaș".

De ce a făcut Crișan aceasta ? Nu era el omul care să se teamă de moarte, el pe care Sterca Șuluțiu îl caracterizează ca fiind „om cu capul în mînă" ; și nici de consecințele faptelor sale nu s-a temut, fiindcă atunci nu ar fi declarat totul cu dezinvoltură. Această bruscă schimbare a lui, această trecere de la dezvăluiri sincere și bărbătești la impunerea unei tăceri absolute, prin gestul care presupunea teribil de multă voință, de a răsuci sfoara trecută în jurul gîtului cu o piatră, pînă la strangulare, nu poate fi explicată decît prin intervenția unui factor care i-a schimbat total gîndurile și hotărîrile. Situația aceasta ne sugerează probabilitatea că a ajuns la el — pe căile tainice știute numai de ei — consemnul lui Horea. În orice caz, ceva, sau cineva, l-a făcut să înțeleagă că este în interesul cauzei pentru care era dispus să își dea viața, să ofere cît mai puține informații dușmanilor ei. Și a hotărît să-și impună tăcerea absolută, irevocabilă, cu aceeași ardoare și totală dăruire cu care a îndeplinit toate poruncile lui Horea.

Ultimele cuvinte (sigure) rostite de Horea sînt cele consemnate de actuarul Comisiei în ultima zi a interogatoriului său.

Apoi a urmat calvarul purtării lui (cît și a lui Cloșca), în lanțuri, cu un car, bine păzit de armată, prin satele unde a avut loc răscoala, în plină iarnă. Dacă prin ordinul imperial prin care s-a dispus această pedeapsă — inexistentă în legislația penală a acelui timp — s-a urmărit umilirea, zdrobirea sufletească a eroului prin priveliștea satelor „pacificate" prin care era purtat, calvarul a fost inutil, fiindcă marii eroi, nestrămutabili în credința față de idealul pe care îl slujesc nu pot fi umiliți. S-a urmărit, desigur și ca, prin această înfățișare a lui Horea în lanțuri, înfrînt, să se stingă în sufletele iobagilor speranța și încrederea în el. Dar, și acest aspect stăpînitorii s-au înșelat — încă de cînd au aflat că a fost arestat, țăranii au voit să creadă că el se află la Viena, că prinzeste cu generalii, că are lanțuri de argint și chiar dacă l-au văzut în lanțuri grele, din fier, pentru ei Horea cel adevărat nu mai era cel martirizat de stăpînire, ci efigia a cărei trăsături o purtau în sufletele lor, în cîntece, în versuri — în memoria lor generoasă și plină de recunoștință. Horea devenise un simbol al idealurilor lor, trecuse deja în retortele sufletelor unde se plămădesc legendele.

Unii autori scriu că Horea ar fi sperat ca în acest drum al osîndei să fie eliberat de credincioșii săi, sau măcar aceștia să-l împuște, spre a fi curmat astfel calvarul său. Poate da, poate nu ; din momentul în care „a tăcut adînc" el a știut că pentru el nu mai există alt drum decît al împlinirii jertfei.

În unele acte ale Comitatului Hunedoara și apoi în cartea lui D. Teleki („A Hora támadás története", Pesta, 1856) și în lucrările ulterioare ale celor care s-au luat după el, în căutarea unui argument care să „dovedească" complicitatea Împăratului la răscoală, s-a susținut că în timp ce loviturile de roată îi sfărîmau oasele, ei ar fi vrut să vorbească, și, de aceea, pentru a-l împiedica să facă dezvăluiri senzaționale, s-a grăbit aplicarea loviturii de grație (peste piept, în dreptul inimii). Informația este neverosimilă, în raport cu faptul că în timpul execuției orice ar fi spus, cuvintele sale ar fi fost acoperite de răpăitul toboșarilor aranjați în careu pe laturile „estradei" de supliciu. De altfel, un ziar francez al timpului (copiat de Bălcescu și publicat de Al. Papiu Ilarian, în „Tezaur...", v. III, p. 364) relatează că în timpul execuției Horea „nu a scos niciun strigăt și nu a dat niciun semn de durere".

Ziarul „Magyar Hirmondo" (coresp. din 16 mart. 1785) a publicat un reportaj din care răzbătea ura de clasă și șovină, și cu toate acestea a trebuit să consemneze că „Horea a mers fără nici o schimbare, cu inima îndrăzneață la locul destinat pentru cea mai amară clipă a vieții sale...". Sterca Șuluțiu, referitor la același moment, a scris : „...el adînc tăcînd, îi deteră întîia tăiere cu roata...".

De unde venea această tărie a eroului? Desigur, din adîncul acelui caracter al său care l-a dus la convingerea că viața sa nu poate avea împlinire decît dacă o depune în slujba poporului din care făcea parte, acceptînd pentru acest înalt ideal și nevoia jertfirii ca martir. Dar, această tărie venea și din înțelegerea faptului că era dator să ofere miilor de iobagi aduși cu forța să asiste la execuția sa și o ultimă, supremă pildă — a modului urcării cu demnitate și a treptei sublimului în jertfa sa.

Desigur, nu știa că între copiii sau nepoții celor dinspre Banat va fi unul cu numele Eftimie Murgu ; nu știa că între urmașii celor dinspre Tirnave vor fi unii cu numele Axente Sever, sau Stepfan Ludwig Roth, sau Mureșianu, sau Barițiu ; nu știa că între cei care au fost aduși dispre ținuturile sale vor fi unii cu numele Buteanu, sau Dobra — nu știa că unul cu numele Iancu va proclama pe Cîmpia Libertății din Blaj : „Cu lancea lui Horea...!".

Nu putea ști că legat de „patul" supliciului său avea o mină întinsă spre Moldova și alta spre Țara Românească — nu putea ști că trupul său tăiat în bucăți și înfipt în țepi, în diverse locuri, va avea ca mormînt întregul pămînt transilvan, și că inima sa, îngropată la Alba, va bate necontenit, auzind-o toți cei care vor pune urechea la pămînt, și o vor asculta cu smerenie și recunoștință zecile de mii adunați acolo în 1918 spre a împlini vetrei strămoșești forma ei firească, avută dintotdeauna și pentru totdeauna.

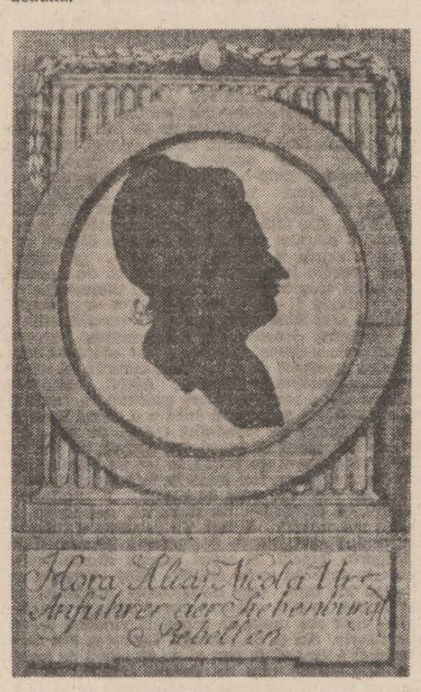

„Recursul" lui Horea

Ștefan Pascu a atras atenția că un ziar italian („Diario Estero", nr. 1061/1785) a publicat știrea că : „Horea cerea a fi judecat nu după legile țării, ci după regulile dreptății" („Stiri noui privitoare la Revoluțiunea lui Horea", Sibiu, 1943). Aceasta înseamnă că încă unii dintre contemporanii săi (mai puțin influențați de optica nobilimii) au înțeles sensurile adînci, reale, ale declarațiilor finale făcute de Horea — că în sufletul său, în fața eternității, se știe nevinovat.

Apelînd la judecarea faptelor sale în lumina scopurilor și semnificațiilor reale ale acestora, el avea incontestabile temeiuri pentru o asemenea cerere, nu numai în raport cu „marea judecată" a istoriei, a viitorului, ci și în fața anchetei la care a fost supus de către Comisia imperială special împuternicită în acest scop.

Acest „recurs" este ,de fapt ,singura apărare de care 'a făcut uz Horea, la altele neputînd apela fiind fidel principiului de a nu implica pe nimeni și de a nu oferi informații despre răscoală. Cum ar fi putut răspunde ofertei anchetatorului de a-și propune martori, știind ce represalii aducea orice cuvînt de scuză sau explicare a faptelor sale? Pe drept observă autorul Ioan Fruma că preotul Hagi (Ioan Crișanuțiu) din Cîmpeni, numai pentru niște cuvinte de compătimire pe care le-a rostit văzîndu-l pe Horea în lanțuri a fost arestat și apoi condamnat la moarte de Tabla Comitatului Alba.

De altfel, numai în mod impropriu putem vorbi despre „procesul" lui Horea, fiindcă și în contextul legislației acelui timp un proces presupunea contradictorialitatea, cît și publicitatea dezbaterilor. În ce privește contradictorialitatea, trebuie să observăm că Horea a fost lipsit de un reprezentant judiciar (avocat), astfel că nici acele observații sau contestații pe care le-ar fi putut face în limitele principiilor de comportare în anchetă pe care și le-a fixat, nu le-a formulat. Sub al doilea aspect, al publicității, este semnificativ ceea ce s-a scris în ziarul „Magyar Hirmondo", că : „Audierea lui Horea și Cloșca se face în mod atît de secret, încît deși sîntem în fiecare zi la Curtea Excelenței sale contele Iankovich, nu putem afla nimic". În această situație, în afară de onestitatea cu care îl creditățm pe contele Iankovich nu există nici o garanție asupra faptului dacă ancheta a decurs întru totul așa cum a fost consemnată de actuar, sau nu.

Liberul arbitru în procedura pe care a urmat-o Comisia se poate constata, spre exemplu, și prin consemnarea făcută la încheierea interogatoriului din 22 februarie 1785, cînd s-a prevăzut pentru termenul următor ascultarea a noi martori, în scopul lămuririi unor împrejurări, dar, la următoarea ședință de anchetă (ultima), n-au mai fost aduși alți martori, iar lui Horea i s-au pus ultimele cinci întrebări, fără vreo explicație a acestei renunțări de audieri. În plus, cînd i s-a comunicat învinuirea de „tulburător crud al liniștei publice", nu s-a specificat și acuzația de tîlhărie.

Dacă ar fi existat apărare în „procesul" lui Horea, atunci s-ar fi impus contestarea aproape a tuturor martorilor audiați, fie pentru motivul că erau interesați (și subiectivi) ca victime ale răscoalei, avînd deci în proces situația de „părți vătămate", fie că erau coinculpați.

În ce îi privește pe cei din urmă, reținem mai întîi faptul că s-au utilizat de către Comisie declarațiile date anterior de către Ursu Uibaru, care între timp a fost condamnat și executat. Petruță Toma din Mușca, un alt martor a cărui depoziție a fost reținută ca probă acuzatoare relevantă în cuprinsul sentinței, a fost căpitan al lui Horea, aflîndu-se deci sub acuzare, la fel ca și ceilalți martori din Mușca, Man Dumitru, Macavei Vasile, și Chifor Toma. Nobilul român Chendi, cu care Horea a fost confruntat timp de o ședință întreagă, a fost principalul martor al acuzării, depoziția sa fiind proba centrală pe care s-a sprijinit motivarea sentinței, fiindcă el a relatat ordinul lui Horea de pornire a doua oară asupra Cîmpenilor, a dezvăluit că Horea primea și trimitea scrisori, că a dispus arestarea juzilor nobililor, cît și rezistența în fața armatei, că la el a venit Crișan ca să solicite ajutor, conturîndu-i astfel poziția de conducător al răscoalei. Dar, fiindcă a stat mai bine de o săptămînă la Horea, făcîndu-i servicii de traducător și de scrib, era în situația de a fi învinuit de a fi fost participant la răscoală, complice al capului ei, cu atît mai mult cu cît apărarea sa în sensul că a răspuns la chemarea lui Horea fiindcă primise o scrisoare amenințătoare căzuse, fiindcă acea scrisoare se afla pe masa Comisiei și era, în realitate, o respectuoasă invitație. Strădania sa de a se salva trădîndu-l și apăsîndu-l pe Horea este astfel explicabilă, dar îl definește ca martor interesat, recuzabil.

Martorii episodului din Bucium, singurii față de care Horea a schițat un gest de apărare, arătînd că îi sînt dușmani, fac parte dintre cei vătămați de răscoală, subiectivi și deci contestabili, ca Giurca Petruța, care pretindea că i-a fost jefuită casa de răsculați, Onu Costinaș, căruia i-au pretins răsculații 50 de florini, Surca Petru, arestat de răsculați pentru trădarea lui Horea și apoi iertat de acesta, sau Toma Bugnariu, în casa căruia a fost tinut prins Horea. Despre preotul Nicula Goia din Vidra am relatat că era nepot al preotului-jude ucis de răsculați — cu grav motiv deci de a fi subiectiv.

Dar, în cuprinsul sentinței pronunțate, acești martori, care au constituit singurele probe pe care s-a bazat, au fost prezentați ca fiind „mai presus de orice obiecție".

Sub aspectul stării de fapt, sentința reține în sarcina lui Horea, în esență, că fiind dovedit că „a instigat tulburările" din principat ; „că s-a așezat în fruntea poporului răsculat pe care singur l-a adunat, i-a dat conducători mai mici..." ; că „a dat ordine ca din fiecare casă iobăgească să meargă cu el cîte un om înarmat" ca astfel să extermine și să prade cu scopul ca „iobagii să plătească contribuții mai puține" ; că a pus oamenii să-i facă jurămînt de credință ; că a spus că are acte din partea Împăratului ca să execute planul său ; că a dispus rezistența în fața armatei ; că „a determinat după cum se știe, poporul de jos să comită cruzimi înfiorătoare și neumane" ; că „în ce il privește pe el personal, este constatat prin martori jurați și legali, că a dat ordin sever la marginea hotarului comunei Roșia să fie umplute cu fîn și cu paie gurile băilor ,unde se retrăseseră nobilii și cetățenii maghiari cu o parte din averile lor, apoi să li se dea foc, și astfel să-i silească, sau să iese din văi, sau să fie sufocați acolo în modul cel mai deplorabil, și așa să nu poată scăpa de cruzimile lui".

Examinînd aceste considerente ale sentinței, observăm că ele sînt, la rîndul lor, criticabile. Mai întîi, este surprinzător că redactorul sentinței, contele Iankovich, nu a găsit de cuviință să respecte regula fundamentală și elementară — pe care desigur o știa — ca în expunerea faptelor incriminate să analizeze cauzele care le-au generat, împrejurările în care s-au produs. Cu atît mai mult cu cît tocmai în relatarea cauzelor răscoalei, atît Horea, cît și Cloșca nu au avut reținere, fără să mai vorbim despre relatările lui Crișan. Dar, iată, sentința a trecut sub tăcere condițiile de viață ale iobagilor, nesfîrșitele lor serii de plîngeri, abuzurile nobililor și ale dregătorilor, nerespectarea pînă și a rezoluțiilor imperiale în privința lor. Rostul acestei omisiuni este limpede — scoaterea în evidență a cauzelor și motivelor răscoalei ar fi pus în adevărata lor lumină acțiunile lui Horea și le-ar fi îndepărtat astfel de încadrarea pe care le-o făcuse.

Nereținînd cauzele mișcării, sentința a falsificat și scopul ei, amintind doar fugar că răsculații au săvîrșit totul ca „să plătească contribuții mai puține". Astfel, voia să diminueze conținutul social al revoluției țărănești, deși avea la îndemînă somația adresată de țărani nobililor din Deva, plîngerile și cererile adresate vicecolonelului Schultz și lui Ioan Piuariu-Molnar, din cuprinsul cărora ar fi putut desprinde cu ușurință mult mai adînci lor deziderate de ordin social. Dar, și această realitate a stării de fapt nu a fost reținută pentru același motiv al neacordării mișcării adevăratul ei caracter și conducătorului ei calitatea reală de exponent al acestor aspirații.

Criticabilă este și acea parte a sentinței în care se reține în sarcina lui Horea că „...a determinat după cum se știe poporul de jos să comită cruzimi înfiorătoare și neumane". Mai întîi că formularea „după cum se știe" este străină stilului juridic al unei sentințe, care poate fi privită doar ca o figură de stil, dar nu ca indicînd o realitate dovedită. În al doilea rînd, formularea este și ambiguă — ce se știa? Că poporul a comis cruzimi, sau că Horea l-a determinat să le săvîrșească ? Se pare că se viza incriminarea lui Horea pentru cruzimile săvîrșite de popor, dar chiar și acei martori atît de săriтori față de intențiile Comisiei nu au adus dovezi în sensul că Horea ar fi ordonat cruzimi. Nu există nici un omor care să poată fi legat direct de porunca lui Horea. Deci, lipsea tocmai elementul de cauzalitate necesar unei astfel de încriminări, pentru a-l încărca pe Horea cu violențele săvîrșite din ura și dorința de răzbunare a miilor de țărani care au acționat spontan.

Spre a întări această acuzație — despre care și redactorul sentinței trebuia să-și fi dat seama că se sprijină doar pe o formulare vagă — s-a insistat asupra episodului cu mina de lîngă Roșia, unde cei refugiați acolo au fost siliți să-și părăsească adăpostul prin afumare cu paie aprinse la gura minei. Dar, implicarea lui Horea ca răspunzător pentru acest „episod" este cu totul discutabilă. Martorul Toma Bugnariu, din categoria dușmanilor lui Horea, a declarat în fața Comisiei că alt căpitan al răscoalei a dat ordinul cu aprinderea paielor, iar ceilalți martori revin în depozițiile lor și se contrazic. Ordinul dat de Horea nu este deci confirmat de către martori. În al doilea rînd, scoaterea din mină a celor 94 de refugiați acolo nu poate fi privită ca un act criminal. Atît timp cît Horea a fost prezent la Roșia, nobilii scoși din ascunzătoare au fost tratați cu „denobilare" prin botezare la „vechea lege" și renunțare la titlurile și privilegiile lor sub prestare de jurămînt. De pildă, unuia dintre aceștia, Pavel Lörintz, după prestarea jurămîntului, căpitanul lui Horea, Ion Biro, i-a spus : „...domnul Horea și Ion Cloșca se închină cu sănătate și-ți dau grația domniei tale, familiei tale și averii domniei tale".

Trecînd la încadrarea juridică a faptelor, sentința a prevăzut pentru Horea și Cloșca : „...în conformitate cu Codul criminal terezian, articolul 62, despre tulburări și tumulturi și articolul 90 despre tîlhării, au să fie duși pentru crimele acestea la îndătinatul loc de supliciu, și acolo să li se frîngă cu roata toate membrele corpului, începînd de jos în sus, anume mai întîi lui Ion Cloșca, apoi lui Horea, numit altminterea și Ursu Nicula, și în modul acesta să fie trecuți din viață la moarte, iar corpurile lor să fie despicate și tăiate în patru, capul și părțile corpului să fie așezate pe roate, pe marginea diferitelor drumuri, și anume în satele în care au săvîrșit cruzimile cele mai neelegiuite, iar inimile și intestinele lor să fie îngropate aici, la locul supliciului".

Faptele lui Horea au fost încadrate deci în ticolele 62 și 90 din Codul penal terezian. Primul articol din Constitutio Criminalis Theresiana care a fost invocat, 62, incrimina rebeliunea : „...o răscoală sau o adunare a mai multor persoane care se întrunesc cu dela sine putere, sub pretextul unei plîngeri existente împotriva unei sau altei dări, sau împotriva unei sau altei instituții politice, sau pentru că suferă o afirmativă asuprire din partea autorităților, din partea domnilor, din partea conducătorilor, din partea breslelor sau oricare alt pretext, și au cutezanța că să înlăture nedreptatea prestinsă, prin împotrivire cu forța, sau se adună din cutezanță criminală pentru a injura și ofensa pe cineva". (Ed. Viena, 1769). Pedeapsa pentru infracțiunea de rebeliune era moartea prin tăierea capului cu sabia.

Pentru a se ajunge la cea mai grea dintre pedepsele cu moartea prevăzute în articolul 5 al amintitului cod, era nevoie și de o a doua încadrare juridică, aceea prevăzută de art. 90, care incrimina tîlhăria și omorul la drumul mare. Numai astfel, aplicînd forțat acest articol pentru faptele lui Horea, față de care nu s-a putut dovedi niciun act sau ordin de omor sau tîlhărie, ci dimpotrivă, martorii au relatat numeroase cazuri cînd cei care au apelat la el au fost iertați de pedeapsă, numai astfel, spuneam, s-a putut pronunța pedeapsa fringerii cu roata „de jos în sus", adică prin sfărîmarea — la intervale de trei minute — a oaselor celui condamnat, începînd de la picioare.

O altă critică ce se poate aduce — sub aspect procedural — sentinței date este aceea că după terminarea interogatoriului nu s-a respectat termenul de trei zile prevăzut de codul amintit pentru ca anchetatul să-și formuleze apărarea.

Același cod mai prevedea că executarea sentinței se face la trei zile după pronunțarea ei, or, fiind pronunțată în 26 februarie, ea s-a executat pripit, în 28.

Este adevărat, Codul terezian prevedea că Împăratul putea delega o comisiune specială împuternicită cu judecarea unor infracțiuni, dar dacă ea pronunța una dintre pedepsele cu moartea „aspre", nu anula dreptul la recurs al condamnatului (în termen de 48 de ore de la pronunțarea sentinței), care în cazul dat nu se putea adresa decît Împăratului, și nici apelul la comutarea pedepsei, către același for.

Toate ilegalitățile produse în „procesul" lui Horea își au însă o clară explicație — Iankovich avea o „înaltă" acoperire pentru tot ce a făcut, și anume ordinul dat de către Împăratul Iosif al II-lea încă la data de 10 februarie, unde se prevedea cu privire la capii răscoalei : „În privința lor în orice caz trebuie să se dea un exemplu convingător (...) și apoi la o zi dinainte anunțată să fie executați într-un mod spectacular". De aceea contele Iankovich și-a permis și grava încălcare a tuturor regulilor procedurale de a anticipa conținutul sentinței înainte de a fi pronunțată, în timp ce interogatoriul era în curs, dînd ordinul de convocare a iobagilor la Alba în 23 februarie, cînd interogatoriul s-a sfîrșit în 26!

Ca și cum Horea ar fi știut toate acestea, că adică orice apărare a sa era inutilă ; ca și cum ar fi înțeles că singurul rost al interogatoriului său era acela de a se afla informații despre „mecanismul" răscoalei, s-a mărginit a face un singur „recurs", acela în fața judecății viitorului, a istoriei, a eternității. Și acest recurs al său a fost primit...

Emil Poenaru

«Horea, Cloșca și Crișan» — sculptură de Ion Vlasiu

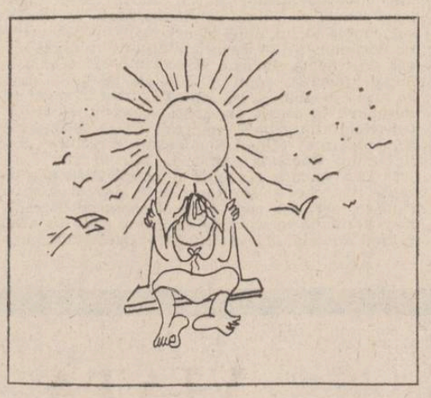

29 SEPTEMBRIE 1984

L4

REMEMORĂRI

Acasă (II)

1

Stăm sub vișinul care tremură
neliniștit, la o masă cu picioare din lemn și fredonăm
cîntece din tinerețe. E și fratele mamei prezent, venit șontic-șontic și într-o rînă, în vizită, de la bloc. E preot pensionar și are încă voce bună la cei optzeci de ani. Îi tremură capul imperceptibil. Și vocea îi tremură. S-a mutat de curînd la bloc, el care a stat toată viața în case parohiale cu grădini respectabile și nu poate suferi betonul fiindcă, zice, îi răscolește reuma. A auzit că aș vrea s-o mut pe mama la bloc și mă privește cu repros și mă prinde într-un colț și-mi zice șoptit printre ultimii dinți :

— Mă nepoate, ce-i cu tine, că erai bălat cu inteligențe ? Unde vrei s-o muți tu pe Tica, (soră-sa adică), la cazemată ?

Și fiindcă e tare în parabole, îmi arată vișinul cu trunchiul său gros și puternic și zice :

— Dezgroapă tu vișinul și mută-l în altă parte și ai să vezi...

Cîntăm, zic, cîntece din tinerețe. Mama are vocea clară încă, frumoasă dar subțiată și vlăguită. E ca un fir de abur șerpuitor : „Eu nu mai iubesc dar mă-ndeamnă, / O umbră și-un vechi obicei / Să trec în amurgul de toamnă, / Prin dreptul ferestrelor ei... /".

Vișinul tremură cheltuindu-și frunzele galbene, amurgul de toamnă cade învăluitor.

— Dacă ne apucăm să cîntăm la tine, la bloc, Todore, băteau vecinii în țeavă și venea responsabilul să ne amendeze, zice mama și mă privește cu înțeles.

2

Merg și dau o raită prin cartier și-i las singuri, pe scaunele lor în toropeala zilei de septembrie. Mă întorc după o jumătate de oră și-i găsesc dormitînd, nemișcați ca două buturugi negre plutind în aerul de miere al toamnei.

3

Mă trezesc bruse, tot să fie două noaptea, cu o senzație de neliniște. O aud pe mama foindu-se în așternut și, după ce ochii mi se obișnuiesc cu întunericul, o zăresc înălțată în vîrful patului sprijinită de perini.

— Dormi, Mircea-al meu ?

— Nu !

— Nici io nu dorm. Știi, mi-am adus aminte ce mi-o spus una care s-o mutat la bloc, o vecină din capul uliții. Știi ce mi-o spus ?

— Nu știu, zic eu.

— Am întrebat-o cum se simte la garsonieră și ea a oftat și-o zis „cum să mă simt vecină dragă, bine mulțumesc, parcă aș fi într-un cavou"...

Și după un timp, văzînd că nu răspund nimic, continuă filozofînd :

— Nici mîță n-oi putea ține la bloc, că asta a mea îi obișnuită să doarmă afară. Și pe ciment unde să doarmă ea ?

4

E ultima seară cînd stăm împreună. Liniștea nopții vătuiește cartierul.

Se aude vișinul tremurînd sub geam. Nu vorbim nimic. Am o stare de neputință și duioșie lacrimogenă. Mă simt atît de ocrotit și atît de copil încît mă abțin cu greu să nu o rog :

— Mamă, te rog, spune-mi o poveste...

Mircea Micu

P.S. La 26 septembrie a.c., ziarul Flacăra Roșie din Arad a împlinit 40 de ani de apariție neîntreruptă. În paginile acestui cotidian au publicat numeroase personalități literare ale Aradului : Mihai Beniuc, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Șt. Augustin Doinaș, Paul Everac, Rusalin Mureșanu, Dimitrie Rachici, Cornel Omescu și alții.

De remarcat că în suplimentul literar-artistic „Cariatide", au debutat o serie de scriitori tineri din Arad, mulți dintre ei, astăzi, autori ai unor volume de proză sau versuri. Un salut de inimă acestui harnic colectiv redacțional condus de peste două decenii de același neobosit și tînăr redactor-șef care se numește Crăciun Bonta. La mulți și rodnici ani !

teatru

La școala clasicilor

O lume în agonie, o agonie veselă-tristă cu zbateri precipitate și ralenti-uri supradimensionate. Pentru aplanarea indiferent cărui conflict aceeași soluție : „mănîncă, bea, fă pe-treceri și magnetizează-te". Eroii, pe rînd sau simultan, recurg la alcool plutind între vis și trezie ; incapabili de trăiri profunde se amăgesc cu false drame, se complac în mistificare ; starea de beție permanentă îi împinge din încurcătură în încurcătură. În carnaval ca și la moși există o justificare pentru relevanța situațiilor surprinse, o atmosferă prin excelență mai deschisă, mai destinsă tocmai pentru că presupune jocul măștii. Dar deja începe să nu mai fie nici o diferență între esență și aparență, indivizii se îndreaptă vertiginos spre contemporaneitate, spre lumea lui Mazilu care nu mai presupune nici măcar convenția păstrării aparențelor. La bal — locul de reuniune a personajelor — schimbarea costumelor nu face decît să certifice uniformitatea identităților aplatizate. Spațiul de observație fiind extins, ghetușul de pe ulița mahalalei indică încă din start ridicolul trecerii prin viață, personajele par teleghidate asemeni unor marionete actionînd în virtutea unei inerții generale. Cum în centrul atenției a stat nu schema comică a farsei, ci **tema tragică** a corupției, s-a elaborat o frumoasă plastică a mișcării scenice, un complicat desen de forțe care actionează în cerc, fără ieșire, mereu pe aceeași traiectorie a mizeriei morale și fizice. Contururile sînt clar expresioniste, cu izbucniri onirice și fraze simbolice, există și unele tente naturaliste. Scenografia Vittorio Holtier. Actul întîi se încheie printr-un moment de comic enorm : personajele ies pe o ușă și intră pe alta ; simultan Pampon îl înfruntă pe Crăcănel. Catindatul repetă „tehnica" de la Matei citire, Iordache salvează pe Mița de la o iminentă sinucidere. După această accelerare maximă se produce în actul doi o incetinire neașteptată, dansul funambulesc este anticipat de personaje clownești care valsează singure iar sarabanda fantastă se sparge în panică și focuri de armă ca-n **Conu' Leonida.** La finalul actului trei un șoi de cutremur zdruncină frizeria sordidă dezagregînd subredul eșafodaj pe care se baza universul larvar, personajele-tipologii însă se salvează căci continuă să dăinuie, e strivit doar personajul alegoric — masca arlechin — convențională „aparență" de care nu mai are nimeni nevoie.

Ar fi aceasta o posibilă lectură a inteligentului și incitantului conspect regizoral la **D'ale carnavalului,** semnat de către Dragoș Galgoțiu la Teatrul municipal Ploiești. Inspirat de un text clasic, de referință în dramaturgia românească, exercițiul de bogată inventivitate și serioasă profunzime (deși cu unele suprasolicitări) a antrenat trupa la o experiență utilă, de mare cîștig profesional chiar dacă nu atinge cota reușitei depline, intențiile necăpătînd totdeauna fluența necesară și strălucirea meritată. Se rețin și cîteva tentative interpretative. Marian Rălea, un Iordache obraznic, întreprid. Corneliu Revent — Crăcănel — excelentă figurare a imbecilității senine. Laurențiu Lazăr — Nae Girimea — un bărbat tînăr, viguros, nepăsător, sfidător chiar. Dana Bolintineanu, o patetică Mița orbită de băutură și orgoliu. Didina Ecaterinei Nazarie, „suava" ce se dovedește la fel de vulgară ca și rivala „republicană".

Zguduitor datorită imaginii morbide suprapuse peste un univers unanim acceptat ca, fiind comic, acest spectacol și-a propus, reluînd șirul interpretărilor contemporane ale marelui clasic, să sfărîme oglinda aburită a montărilor „tradiționale" adăugînd încă o modernă exegeză teatrală la dosarul Caragiale.

Irina Coroiu

Eroul Aailei

ionel chiru

— **Sesal tuan,** scuzați domnule, interveni fără veste femeia în discuția noastră, greșiți vorbindu-i doar de rău. Piraților mărilor sînt uneori de folos. Lor, bunăoară, le datorez cel mai bun, mai viteaz și mai frumos soț din lume!

Privirile ni se întoarseră, mirate, spre soția gazdei. Pînă atunci trecuse aproape neobservată, abia ghicindu-i prezența așa că abia acum am putut să-i remarcăm frumusețea, cu totul aparte, care tăia respirația. Părul lung și negru, din care răsărea în dreptul timplei o floare albă, îi încadra fața ovală, cu ochi migdalați și senini, ușor oblici. Fără clipirea sperioasă a genelor, ireal de mari, fără vorbele rostite ca o melodie și fără adierea de zefir a respirației ei, puteam jura că avem în față o păpușă din porțelan, una dintre acele plăsmuiri din fermecătoarele basme ale orientului îndepărtat. Sosise pe nesimțite, parcă plutind prin aer asemenea unei umbre, aducîndu-ne pahare mari cu **cendol,** o delicioasă băutură răcoritoare din sirop, lapte de cocos și cuburi de gheață. Le așezase cu discreție pe masă, lîngă platoul cu felii de papaia și ananas, urmărind cu grijă de amfitrioană să nu lipsească nimic oaspeților.

Oaspeții, adică noi, sosiseră, cum se spune, pe nepusă masă. Cu o săptămînă în urmă nava noastră, „M", un cargou de 15 000 de tone, acostase la una dintre danele portului **Tanjung-Perak,** însemnînd în indoneziană Capul de Argint. În acea dimineață plănuisem o escapadă în afara orașului Surabaja așa că, împreună cu alți doi tovarăși din echipaj, pornisem în hoinăreală.

Am ajuns din cîțiva pași.

— **Selamat datang, tuan,** bun venit, domnilor, ne-a urat omul zîmbindu-ne prietenos și invitîndu-ne să ne așezăm pe fotoliile din bambus din jurul mesei. Nici o grijă, ploile noastre trec repede. Vreți să vă scoateți hainele, să le uscați? **Saya mahal,** draga mea, avem oaspeți!

— **Terima kasih, kawan,** mulțumesc prietene, i-am răspuns binecuvîntînd în gînd pe ospătarul navei care încă din prima zi a escalei dibuise, în bazar, un dicționar englezo-indonezian.

Din motive lesne de înțeles am renunțat la a doua invitație. Conversația s-a înfiripat repede, de parcă ne cunoșteam de cînd lumea, cuvîntul kawan acționînd ca un vrăjit „sesam" către inima gazdei noastre. Sunjyono, cum ni s-a recomandat, era și el „om de mare" ceea ce a adus proaspetei noastre amiciții efectele unui ciment cu priză rapidă.

Despre ce pot discuta, atunci cînd se întîlnesc, niște „oameni ai mării"? De la sine înțeles că despre Mare și toate cele ce se petrec pe ea. Unii spun că, în privința asta, marinarii sînt aidoma pescarilor amatori și vînătorilor. Birfă, prieteni, pură birfă de invidioși! Mai toarnă ei, marinarii, cîte una gogonată însă numai atunci cînd le pică pleasca unui ageamiu dornic să asculte cu gura căscată povești dintre cele mai înfricoșătoare. Dar asta, desigur, din caritabile porniri altruiste, să-i facă omului pe plac! Între ei, de regulă...

Discuția noastră se străduia din răsputeri să se supună acestui „de regulă". Și așa, dintr-una-n alta, venise vorba și despre pirați și ticăloasele lor fapte, destul de frecvente chiar și în zilele noastre. Ospitaliera noastră gazdă ne ospătase cu **gado-gado** un fel de mizgril teribil de condimentat dar extrem de gustos, alcătuit din pește, tot soiul de mărunaie, carne de pasăre, orez fiert și diferite mirodenii, bucurîndu-se foarte de vrednicia cu care-i onoram bucatele. Dispariția ultimelor rămășițe de gado-gado coincidea, în chip fericit, cu eradicarea de pe suprafața mărilor și oceanelor a odioasei îndeletniciri a nelegiuiților. Cu cutezanța omului aflat la adăpost și cu pîntecul îndestulat, condamnam la unison și vehement tîlharii apelor, țintuindu-i fără putință de scăpare la stîlpul infamiei.

Tocmai în acel moment, auzindu-ne belicoasele porniri, intervenise amfitrioana. Se oprise brusc, speriată parcă de îndrăzneala ei. Apoi, simțindu-și obrajii îmbujorați, dispăru cu unduiri de liană după draperia ușii.

Sunjyono zîmbi stînjenit, privind lung în urma ei:

— N-o luați în seamă, prieteni. Așa-s femeile...

Ploaia încetase de mult și soarele reapăruse în înaltul cerului trimițîndu-și fără milă sulițele sale fierbinți. Ocrotiți de acoperișul verandei, de data aceasta împotriva arșiței, ne apropiarăm și mai mult fotoliile de masă, curioși să auzim direct de la sursă o autentică poveste de dragoste, cu pirați și happy-end. Și cum între timp sosiseră, tot pe nesimțite, și cestile cu cafea, aprinserăm țigările semn că sîntem vădit interesați.

— E o întîmplare veche, începu Sunjyono, de acum vreo cincisprezece ani...

Spre apus cerul luase foc reflectîndu-și vîlvătaia roșiatică în oglinda netedă și nesfîrșită a apei. Asemenea unui imens bulgăre de jar încins în cuptorul de peste zi, soarele grăbea să se scalde dincolo de linia orizontului, în mare. Dinspre răsărit umbrele serii înaintau cu repeziciune, învăluind cele cîteva insulițe, mici petece de pămînt și verdeață abia mijite acolo, în depărtare, la suprafața apei. **Perahu-layar**-ul lui Sunjono era „cu prova pe ele".

Sunjyono avea toate motivele să fie mulțumit. Și de data aceasta produsele aduse de el căpătaseră preț bun, se bucuraseră de căutare. Din Surabaja pe care o părăsise cu trei zile în urmă, procurase toate mărfurile trebuincioase și îndeplinise și micile comisioane personale. În plus, de la marele magazin universal Syola cumpărase un frumos sarong pentru el și un sarik cu aceleași înfloriturl și culori, pentru Aaila. Fata nu i-l ceruse dar Sunjyono spera ca darul să-i mărturisească dragostea ce i-o purta mai mult decît ar putea-o face el, prin viu grai.

Aaila era mica zînă răsfățată a sulukutanilor. Sosise pe insulă în împrejurări tare misterioase: un pescar o găsise în larg, plutind pe o bucată de scîndură, în voia valurilor, iar insularii, oameni deosebit de prietenoși, o adoptară imediat primind-o în marea lor familie. Copila, pe atunci de șapte-opt ani, n-a putut da nici o lămurire și multă vreme cei din Suluku au fost convinși că ea era un semn de noroc pe care li-l dăruise Marea. Abia cînd le-a deprins graiul a putut spune că locul ei de baștină este Hawaii, că pornise cu părinții și cu alți oameni cu o corabie și după multe, multe zile și nopți s-a trezit în zgomot cumplit și urlete de groază. De ce porniseră de acasă, încotro călătoreau și pentru ce, ce s-a întîmplat în noaptea aceea cu corabia și cu oamenii de pe ea, cum a ajuns pe bucata de scîndură, n-a putut, totuși, deslușl. Povestea era plină de taine iar sulukutanii, mari amatori de asemenea întîmplări miraculoase, n-au încercat prea mult să le destrame de teamă, poate, să nu li se zdruncine credința că Aaila a răsărit, fără doar și poate, din spuma mării.

Acum avea cincisprezece ani, se împlinise ca fată tocmai bună de măritat. De dimineață pînă în faptul serii, cînd locuitorii erau la muncă, pe plantații sau la pescuit, Aaila avea grijă de copiii lor, învățîndu-i să citească, să scrie și să socotească și, mai ales, să cînte și să danseze. De la o vreme însă printre copii începuse să se învîrtească și Indah, adică „cel frumos", fiul lui tuan, căpetenia insulei. Indah explica faptul că simțise așa, dintr-o dată, porniri către învățătură dar Sunjyono pricepuse imediat adevăratele motive. Ce naiba! Învățătura nu se capătă suspinînd și dîndu-ți ochii peste cap, virîndu-te cînd trebuie și cînd nu trebuie în sufletul dascălului!

Aaila este însă aceea care trebuie să hotărască. Ea, singură!

„Mîine, își spuse Sunjyono, este cel mai bun prilej ca Aaila să decidă, el sau Indah". Cu simțul de onoare și dreptate al sulukutanilor, cel respins se va retrage demn, încetînd orice tîrcoale, respectînd cu sfințenie alegerea. „Mîine, da mîine, va fi ziua cea mare".

Mîine seară vor sărbători sosirea anului nou. Se vor strînge toți în jurul focului din spuza căruia vor ieși, rumeni, **kilaki** mulți, curcani bine hrăniți pentru această deosebită serbare. Vor ciocni și un păhăruț, mic cît un degetar, de **kuntul,** singura zi din an cînd sulukutanii își îngăduie o duscă de rachiu. Își vor ura fiecare **selamat tahun baru** iar Aaila le va spune **haouli makahiki hou** însemnînd același „la mulți ani" rostit ca o melodie, în limba ei din Hawaii. Apoi vor începe să cînte despre soare, ploaie, dragoste și rodnicia pămîntului, acompaniați, ca de obicei de Aaila la **kulintang,** un soi de xilofon din bambus și de Sunjyono la **kendang,** tobița aceea alungită cu care palmele și degetele lui erau deprinse încă din copilărie. Atunci Sunjyono își va lua inima în dinți și-i va confirma mărturisirea sarik-ului.

Simțind cum inima începe să-i bată cu putere, Sunjyono se plimbă puțin pe punte, să-și abată firul gîndurilor, apoi se reîntoarse în **anjungan,** modesta construcție din lemn, de la pupa, numită la corăbiile mari, dunetă. Verifică, înainte de culcare, drumul navei. Era, totul, în ordine. În curînd avea să treacă pe lîngă insulele zărite de cu seară. În ele, se spunea, își aveau bîrlogul cîțiva piraț pripășiți nu se știe de unde. Tuan îi spusese de cîteva ori să ocolească acele locuri de primejdie dar Sunjyono făcuse haz de asemenea temeri: numai să îndrăznească, ei, și-și vor căina zilele.

Cel care avea să plîngă de ciudă fusese însă Sunjyono. În ultima călătorie, cu șase luni în urmă, se pomenise la miez de noapte înfăcat și legat fedeleș. Toată noaptea se zbuciumase zadarnic să scape din strînsoare, mustrîndu-se amarnic pentru nesocotința lui. A doua zi, cînd i s-a desfăcut legătura de la ochi, să intre în pămînt de rușine: se afla în fața obștei insulei iar piraților nu erau decît tuan, Indah și încă un flăcău, care tinuseră să-i dea o lecție. Multă vreme Indah nu-i spusese decît „spaima piraților" și asta, păcătosul, mai mult cînd se afla și Aaila prin preajmă...

Prădă acestei negre amintiri nu și-a dat seama cînd îl furase somnul. Îl treziră niște fosnete și vorbe șoptite. Se ridică intrigat, încercînd să le prindă tîlcul, dar abia apucă să atingă podeaua cînd în anjungan năvăliră trei umbre. În întuneric nu reuși să le deslușească chipurile dar intențiile lor nu lăsau nici urmă de îndoială:

— Dacă ții la viața ta, spune repede ce mărfuri de preț ai și unde le ții, mormăi, abia inteligibil, unul.

Sunjyono rise cu poftă: nu mai ținea la el asemenea glume ieftine. Se smulse hotărît din strînsoarea atacatorilor și porni alene spre una din ferestruici, privind nepăsător afară. Surprinși, agresorii rămaseră uluiți dar cel care-l somase, șeful lor după toate aparențele, își reveni repede. Dădu un ordin scurt însoțitorilor să răscolească nava după mărfurile scumpe și se apropie, amenințător, de Sunjyono:

— Ei, tu. Nu ești în toate mințile?

O clipă Sunjyono încercă senzația că ceva nu-i tocmai în regulă. Zări însă la brîul omului lucirea lanțului de ceas și se liniști. Era chiar ceasul lui tuan. Nu se putea înșela, chiar el i-l cumpărase, cîndva, din Suarabaja. „Nu-i frumos, tuan, îl admonestă el în gînd, să mă faci iarăși de ocara oamenilor... Și a Aailei"... Pînă atunci nu se hotărîse ce să facă dar amintirea fetei îi străfulgeră ideea: le va plăti cu aceeași monedă. Avea la îndemînă, pe pervazul ferestruicii, un retevei de bambus. O lovitură seacă în crestetul capului și insul aluneca moale, pe podea. „Tu ai vrut-o tuan", se scuză el. Îi legă zdravăn mîinile la spate, îi înfundă gura cu un ghemotoc din cîlți și ridicînd chepengul, îi făcu vînt în cala de sub ajungan, pe un maldăr de iută. Abia apucase să pună capacul și un alt individ apăru pe ușă:

— **Kepala!** Șefule, unde ești?

Același retevei îi dădu răspunsul, în scăfîrlie, și cala primi o nouă încărcătură. Cu al treilea procedă identic. Făcu apoi o inspecție pe punte și constatînd că nu mai e nimeni, nici la bord nici în bărcuța legată de copaștie cu care veniseră nepoftiții săi musafiri, urcă liniștit în hamac.

Soarele urcase de mult pe boltă cînd perahu-layar-ul opri lîngă micul debarcader. Se miră că nu-l întîmpină nimeni, ca de obicei, pe plajă și porni agale, spre sătucul dintre palmieri. Acolo îi ieși în cale Aaila. Fata părea îngrozită. I se lipi la piept, înlănțuindu-i gîtul și plîngînd în hohote:

— Sunjyono, **saya sayang,** dragostea mea, ești teafăr! Ce fericită-i Aaila ta că n-ai pățit nimic!

— Ce era să pățesc? întrebă el într-un tîrziu.

— Ai scăpat de piraț, îi explică ea, printre suspine. Ne-au atacat aseară. N-au crezut că nu te-ai înapoiat, l-au bătut pe tuan și au pornit-o în calea ta.

— Așa, deci, Aaila. Te-ai prins și tu în jocul lui tuan și al lui Indah... Păcat, Aaila, mare păcat! murmură el desprinzîndu-i hotărît brațele din jurul grumazului. N-ai decît să te duci la ei, să-i vezi cum arată...

Și-i arătă, cu un gest obosit, nava. Fata însă nu-l luă în seamă și porni în goană spre sătuc, strigînd bucuroasă:

— Tuan, oameni buni, a sosit Sunjyono și-i viu și nevătămat! A sosit Sunjyono!

— Nu acolo-l găsești pe tuan, Aaila, o corectă el. Ei sînt...

Vorbele i se curmară brusc. Dintre copaci oamenii începură să apară și printre ei îi zări pe tuan, pe Indah...

— Ce-i asta? bolborosi el năucit. Cine dracu este atunci sub puntea perahu-layar-ului? Înseamnă că...

Înțelegînd, în sfîrșit îl cuprinse un fel de leșin și se prăbuși pe plajă. Mai simți, ca prin vis, mîngîierile, sărutările și cuvintele de dragoste ale Aailei aplecată peste el.

— Doamna, soția dumneavoastră, este cumva?... l-am întrebat într-un tîrziu.

— Bineînțeles, prieteni. Este chiar Aaila... Saya mahal, nu mai oferi oaspeților noștri dragi un pahar cu cendol? Să-l închinăm pentru pirații tăi.

Zîmbetul lui mucalit și tandra dojană cu care-l mîngîia, din priviri, Aaila, ne-au făcut să încercăm vaga bănuială că, povestindu-ne întîmplarea, Sunjyono nu prea respectase regulile jocului. De, ce să-i faci. Se mai întîmplă și așa ceva printre oameni de mare.

Din noul volum de povestiri de pe mare, în pregătire.

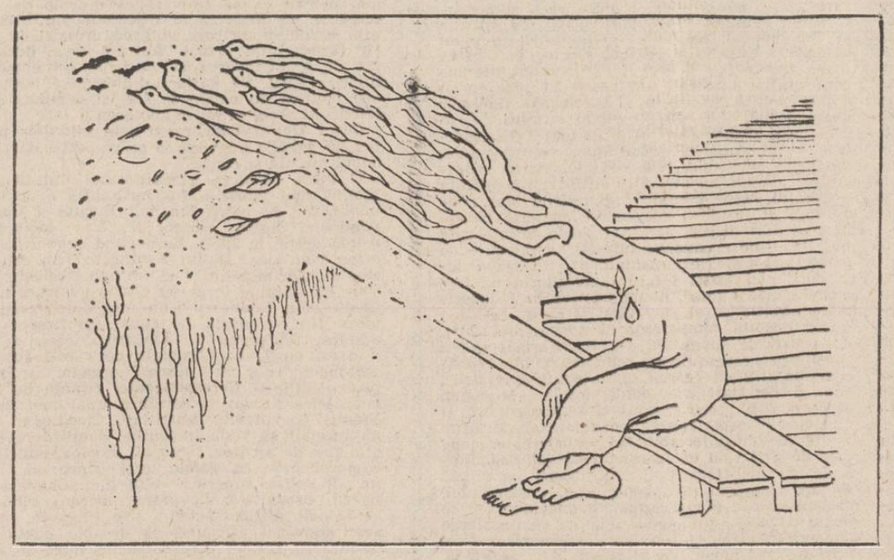

ion iuga

Desen marin

Te-am văzut ieșind goală din mare
călcînd pe lumină parcă lumină erai
pe nisipul de aur
și urmele trupului tău de lemn sfînt
se arcuiau vociferînd umbrele izgonite
de sariul de foc
înfășurîndu-ți coapsele

te-am văzut ieșind din mare iederă plutitoare
și marea avea mirosul părului tău
brațele mele cuprindeau apa să-ți rețină
formele vocii o clipă
din golurile sculptate în translucidul adînc
mă-nțepau spinii
mă biciuiau crengile părului tău îngălbenite
de soare

vino înapoi vino înapoi
în rădăcinile apei unde cobor știu
voi întîlni trupul tău de lemn viu

te-am văzut ieșind goală din mare
gol și neastîmpărat umblu de-atunci prin
adînc

Autojupuirea de flăcări

Aprinsă lacrima gîndului scrie
umbra luminii pe hîrtie
copac transparent în sunetul lui însingurat

o singurătate
cît povara zilei
sînelui meu adăpost în deșert

vînătă lacrima ideii pe obrazul virtuții
autojupuindu-se de flăcări
pînă se întoarce rece ființă
fără seamăn umbră

cu pumnul în gură ideea
urcă în metaforă
pierde calea spre mine
umbra gîndului lasă
respirația chipului meu smuls din hîrtie

Un fel de viață

Trăiesc la masa mea roasă de vremea mîinii
scriind

prin cristal mă privesc chipuri
cunoscute și nu
prin cristalul subțiat de mina creionului

pe cărțile de vizită rătăcesc nume
ciudate adrese
chemări telefonice tăcere
și soarele care intră prin gratiile caloriferului
arginții scuturați din pliscul canarului
aburind dimineața de cîntec
pe obrazul hîrtiei supărat de cerneală

pe claviatura mașinii de scris
viscolesc degetele mele
și fruntea-mi arde ca lumina sub coaja
copacilor
înaintea rostirii

în aceeași poziție trupul amorțit
ca o carte necitită se îmbolnăvește
ca o locomotivă uzată respiră
numai ochii ah numai ochii împrumută lucirea
de lună
și ard sub frunte în felul meu de viață
pe obrazul hîrtiei dansează cuvintele
revolta străzii
gunoaiele zilei
cîteva flori strivite-n degetele uscate
la masa mea de scris lumina dimineții
subțiată de flacăra gîndului
în felul meu de viață

Drum spre Belgrad

lui Adam Puslojić

Cu o creangă de trandafir
cheie la poarta de apă
pentru inima fratelui ramură de măslin
pe o barcă albă de cîntec
în stare să se scufunde de transparența
gîndului
pe Dunărea viscolită de stelarul adînc
pe pragul cetății intram în papuci de rouă

ușor pluteam
pe fum de santal în casă de prieten
cu rucsacul încărcat de cărți și conserve
și cu teama să nu țîșnească alcoolul prin
pînza de sac
irosindu-mi povara drumului în grădinile
Dunării

ușor
ca un vis pluteam
în casa în formă de inimă
oglinda vieții casa aceea
în care nu am simțit nevoia de ferestre
dimineața prieteniei trona cu aer proaspăt
vocile noastre și vocile apei

casa prietenului propria mea țară
cu zorii deschisă în inima mea

Despre mine și digul de piatră

Am clădit digul de piatră
să învîng marea
îmi înțelege valul neputința
și în statui mi-l restituie

mut pămînt în vuietul mării
ca un țăran nesățios de lucru pînă-n groapă
într-o clipă îl respiră sudoarea sării
cerului
cu solzi spălîndu-mi însinguratele mîini

într-un tîrziu
într-o barcă fără vîsle
pluteam cu amurgul
într-o scoică pluteam
eu și cîntecul
înțeles ideal între mine și ape
și deopotrivă
victorie și taină

dincoace digul de piatră

Călărire în ceață

Pe cai orbi fără șa prin ceață
călărim călărim pe cai orbi
fără adresă galopăm
fără țintă la capăt de drum

ceața ține loc de zăbală
în arbori caii se lovesc
și-n umezeala cetii se răscoală

noi călărim călărim

au capetele sparte caii
nevăzute răni călăreții
singeră gropile și copacii de noi
cal de călăreț cum se desparte
cînd spune ceața în văi

arde cu aburi iarba în jur
iarba pe gîtul cailor întoarsă
caii cei orbi din groapa nopții

noi călăreții în vînt ne pierdem
pe cai orbi cînd călărim

Karachi, ianuarie 1983

Desene de Florin Pucă

Poarta Indiei

Vai India se scufundă
de-atîta trecut
merge-n genunchi cu temple pe umeri
porțile ei se deschid spre adînc
cînd păsările-urcă-n tării
aripi se visează mările fluvii
cu verdele Himalayei plutind
prin roșii păduri de gulmohar

Gangele sacru spală rănile marelui trup
pe creștetu-i alb zăpezile viseză
porți de lumină
din tropice de-abanos
prin care să intre alba mulțime
cu ghirlande de amaltas pe umeri
cînd flacăra veșnică —
Mahatma Gandhi —
arde-n Poarta Indiei
deschizînd fereastra
prin care trec copiii
dansînd pe harta calendarului tînăr

în Poarta Indiei arde soarele
torță de pace ard oamenii

---

plastică

Respirația materiei

Deschizînd în acest început de toamnă expoziția sa de la „Galeriile de Artă ale Municipiului", Bogdan Pietris dă tonul debuturilor cromatice ale spectacolelor, nu ne îndoim, vii și nobile a ceea ce va urma în acest anotimp, știut fiind că toamna mai ales este darnică mereu cu iubitorul de pictură.

Trebuie să afirmăm de la bun început că virtuțile coloristice ale lui Pietris sînt evidente și impresionante, mergînd vizibil pe linia predominant clasică a marilor maeștri români, printre care nu în ultimul rînd profesorul său Alexandru Ciucurencu. Atracția vizuală este cauzată de sensibilizarea culorii — nuanțele de albastru și gri sînt predominante —, de lirismul ce transpare cu fiecare tușe. Peisagist subtil el recompune consecvent cu sine mediul vizitat, imprimîndu-i o nouă dimensiune cosmică jalonată de datele sale intime mai mult decît ale realului. Sîntem în fața unor poeme lirice, lipsite deci de retorismul specific obiectului, esențială rămînînd doar sugestia reușită printr-o pensulare caldă, ușor diluată în consens cu propriul său comentariu. Miniaturizată pe suprafețe restrînse sau respirînd amplu pe spații de mari dimensiuni materia se impune cu aceeași congruență ideatică și plastică, fiecare tablou în sine fiind, așa cum spuneam, o reprezentare exactă a personalității artistului. În felul acesta dialogul pictor — privitor, mijlocit de *realitatea sa*, se impune spontan și simpatetic definînd din nou, astfel, esența artei.

Deși în suprafața expozițională portretul este prezentat cu multă zgîrcenie, rămîne important faptul că, în cele patru-cinci existente, ca și în naturile sale statice, ceea ce am afirmat mai sus își găsește confirmarea în deplinătate. Analist fin, prin intermediul culorii, Pietris creează armonii plastice revelatoare pentru esența obiectului sau fenomenului decupat din peisaj, ajungînd la virtuți cromatice antologice. Confesiunea se exprimă în tonuri limpezi, aparent, dar numai aparent, lipsite de tensionare, în șoaptă.

Ajuns la deplina maturitate el reușește să se impună printr-o caligrafiere sensibilă și pură a realului găsind limbajul adecvat plastic de exprimare. Peisajele lacului Mogoșoaia, florile, dar și portretele sale afirmă perfecta aderență a autorului la modelele selectate.

Neintitulîndu-și tablourile pictorul a reușit un generic pe care orice vizitator îl poate descifra pentru sine. Noi l-am denumit printr-o metaforă și credem că nu am greșit: materia respirînd.

Gabriel Iuga

---

muzică

Deschiderea stagiunii bucureștene

Deschiderea stagiunii simfonice la Filarmonica „George Enescu", sub cupola Ateneului Român, s-a făcut printr-un concert de structură „tradițională": lucrare românească, concert cu orchestră, simfonie. Este formula care, deocamdată, combină în aceeași seară muzicală orientări, gusturi, diversități și convenții suficient de specifice, de bine conturate pentru a satisface o anumită nevoie de complexitate, urmînd să se implinească, în principal bineînțeles, prin repertoriu. Sperăm că și în această stagiune colectivul filarmonicii își va continua inspiratele inițiative din stagiunile trecute, oferind nu numai pagini bine interpretate sau nume românești și străine de (oarecare) rezonanță ci și pagini de interes.

În concertul de deschidere, dirijat de Mircea Basarab, primele acorduri au aparținut lucrării semnate de Dumitru Capoianu: **Oratoriul de concert, „Solstițiu"** pentru recitator, cor și orchestră, din ciclul „Flăcări de singe" pe versuri de Eugen Jebeleanu. Este o muzică serioasă, austeră, plină de o ascunsă expresivitate, lăsînd în relief un text avertizînd asupra pericolului isteriei războinice, chemînd mințile lucide și simțirile adevărate la o susținută luptă împotriva celei mai acute forme de alienare a condiției umane. Partitura poartă încărcătura de sens și expresie a textului folosind acea lejeră transparență a muzicii de operă de la inceputurile operei ca gen, aici însă deturnată subtil spre o necesară austeritate, tensionată în consonanță cu valențele textului. Valențele nobil-umane ale partiturii sînt la vedere, realizate cu meșteșug. **Concertul pentru vioară și orchestră** de Mendelssohn-Bartholdy a avut parte de aportul interpretativ al solistei Mihaela Martin, nume tînăr cu puternice rezonanțe în viața de concert internațională. Stilul violonisticii tinerei interprete este intr-o continuă evoluție marcînd interesante rezolvări ale unor pagini renumite prin dificultate. **Simfonia a IV-a** de Bramhs a încheiat o seară muzicală reușită. Deși unele impurități din acompaniamentul concertului cu orchestră sau din derularea partiturii simfonice s-au făcut observate, nu se poate generaliza o observație minoră, cu caracter accidental asupra unei seri muzicale, în ansamblul ei, reușită și — ceea ce este mai important promițînd o stagiune la fel de bine dusă la capăt.

Jocul popular românesc de Corneliu Dan Georgescu este una dintre remarcabilele tipărituri recente, la editura Muzicală, realizată în cadrul colaborării între Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, Academia R.S.R. și C.C.E.S. Rezultatul acestui tip de colaborare duce la constituirea **Colecției naționale de folclor.** Iată titlurile capitolelor din densul **Studiu introductiv — Melodii instrumentale de joc, tipologie muzicală: Considerațiuni preliminare: Definirea obiectului cercetării; Clasificarea melodiilor instrumentale de joc; Descrierea familiilor tipologice ale jocului popular românesc; Privire sintetică asupra structurilor specifice muzicii jocurilor populare românești; Studiul repartiției zonale a melodiilor instrumentale de joc; Privire diacronică asupra muzicii de joc românești; Considerațiuni finale asupra muzicii de dans românești și asupra altor aspecte ale complexului sincretic „dans popular".** O bibliografie selectivă vastă și o notă explicativă preced corpusul de melodii de joc extins pe mai mult de 500 de pagini (urmat de un index alfabetic al titlurilor melodiilor cuprinse). Simpla menționare a titlurilor capitolelor este limpede pentru seriozitatea științifică cu care este tratat un subiect cunoscînd interpretări și clasificări deosebit de variate. Importanța cărții este imensă; ea rezidă deopotrivă într-un irepros abil caracter științific și în valoarea socială și muzicologică pe care o capătă nestematele folclorice făcute, prin tipar, larg accesibile.

Viorel Cretu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

III. Nuvela-basm (3)

Prin urmare, este de luat în seamă realismul de tip nuvelistic din unghiul căruia apare discreditată infailibilitatea omniprezentă și omnipotentă a diavolului. Mai mult decît la Caragiale, **(Kir Ianulea)**, comportamentul personajului poartă însemnele „desacralizării" în totalitatea modului său de existență, inclusiv înainte de a-și fi schimbat identitatea, împrumutînd-o pe cea umană. Cum se vede, eroul lui Creangă, chiar și în ipostaza de diavol în carne și oase, face figură de ins neputincios și păgubos (cunoscutul motiv al diavolului prost), fiind, totodată, supus celor mai elementare avataruri biologice („era buimac de cap și hămesit de foame, de atîta umblet"). Dominat de instinctul de conservare (momentul cheie al ingurgitării hoțului de mămăliga „îmbrînzită"), el își rătează din capul locului șansa de a acționa în virtutea imanentismului suprauman de care s-ar presupune că beneficiază. Modul în care viitorul Chirică se justifică față de Scaraoțchi în momentul cînd acesta îi adresează necruțătoarea întrebare („— Ei, copile, ce ispravă ai făcut ? Cîte suflete mi-ai asuprit ? Dă-ți solia !") împinge la ultimele consecințe fenomenul de discreditare a infailibilității diavolești .

Suita peripețiilor și a explicațiilor invocate, datorită conținutului lor pragmatic derizoriu, în ordine fenomenală, dacă ne raportăm la condiția „supranaturală" a personajului, spune totul despre catastrofala „desacralizare" a însăși tagmei căreia acesta îi aparține. Că lucrurile se prezintă într-adevăr astfel o dovedește constatarea că Scaraoschi însuși nu se arată mirat de întîmplarea încorporînd eșecul slujitorului său ; ceea ce dă de înțeles că totul intră în ordinea firească a faptelor. Însă, acuzația gravă pe care Scaraoschi o aduce neajutoratului său supus este alta : anume, că, în prostia lui de neiertat, acesta s-a lăcomit într-atît încît înfulecînd boțul de mămăligă, pur și simplu a „uitat" să-și exercite unul din „darurile" inalienabile ce-i definesc condiția de ins „supranatural" : „— Ei bine zmîrdoare uricioasă ce ești, de mîncat ai mîncat boțul cel de mămăligă dar ce-a zis omul acela cînd a pus mămăliga acolo, pe teștitură, ai tu știință ?

— Ba de asta nu știu nimic, stăpîne.

— Apoi, ce păzești tu alta, dacă nu știi nici măcar ceea ce vorbesc muritorii ? Să-ți spun eu dară, deși n-am fost în pădure, ca tine : a zis că cine-a mîncat boțul cel de mămăligă să zică bodaproste... zis-ai tu ceva cînd ai mîncat-o ?

— Ba n-am zis nimica stăpîne".

Descifrarea sensurilor înculcate acestui reproș capital pe care Scaraoschi i-l face nepriceputului diavol constituie o operație nu tocmai ușoară, dar care nu poate fi în nici un caz ocolită, întrucît aici identificăm premisa reală a acțiunii fantastice. Credem, astfel, că se cuvine să pornim de la același fenomen de „de-sacralizare" a diavolului. Acesta este într-atît coborît de pe scara ierarhiei primordiale, încît, departe de a se mai afla pe picior de egalitate cu divinitatea, dimpotrivă, are deplina conștiință a superiorității ei absolute. Iată de ce trimisul lui Scaraoschi nu numai că eșuează în misiunea încredințată fiindcă circumstanțe de viață banal pămîntești îi stau împotrivă, ci totodată, se face vinovat în cel mai înalt grad de păcatul nerespectării ritualului aprocrif-religios intrat în practica muritorilor păminteni. Concluzia, de un conținut paradoxal-burlesc, este aceea că în afara conformării la respectivul ritual, subminarea ideii de bine — emanație a spiritului divin exercitat asupra oamenilor — nu este de conceput pentru Scaraoschi și supușii lui. Ne explicăm, așadar, de ce marele stăpîn al iadului se arată atît de nemulțumit de neatentul său supus și de ce, pentru a fi iertat (nu numai de Scaraoschi, ci, după cîte se pare, și de divinitate, a cărei suzeranitate este implicit recunoscută !), el este trimis să-l slujească pe Stan, stăpînul boțului de mămăligă, cel care, prin spusele lui („Ce s-o mai duc acasă ? ia s-o pun ici pe teștitura asta, că poate a găsi-o vreo lighioaie ceva, a mînca-o și ea s-a zice-o bodaproste"), aduce pe nevolnicul diavol la marginea prăpastiei. Porunca și instrucțiunile lui Scaraoschi sînt pe cît de categorice tot pe atît de pline de tîlc în privința ontologiei sui-generis a demersului fantastic :

„— Așa ? în loc să-ți dai osteneală ca să afli pînă și gîndul oamenilor, tu nu știi nici măcar ceea ce vorbesc ei ? Mai pot eu să am nădejde în voi ? Ei, las, că-ți găsesc eu acuș leacul, te-i învăța tu minte de altă dată ! Hai, pornește acum degrabă la omul acela, și să-l slujești taman trei ani de zile, cu credință, la ce te-o pune el ! Simbrie în bani să nu primești de la dînsul, ci să faci tocmeală că, după ce ți-i împlini anii, să ai a lua din casa lui ce-i vrea tu ; și aceea să fie de trebuință la talpa iadului, că au început a putrezi căpătîiele..."

S-ar putea spune deci că și în iad cele mai grave păcate sînt de esență religioasă, oarecum similare cu ale oamenilor, pedeapsa cea mai aspră reprezentînd-o trimiterea vinovatului să-i slujească pe aceștia. Curios e că într-o astfel de împrejurare codul moral propriu forțelor înfunericului suferă o schimbare radicală : viitorul Chirică va avea un rol eminamente pozitiv în destinul lui Stan, alias Ipate. Să reținem, în această direcție, că chiar răsplata dobîndită de diavol pentru serviciile aduse tînărului bărbat (în final, baba intrigantă este luată și dusă pentru trebuințele de la talpa iadului), are aceeași semnificație „constructivă" în ordine morală.

Reintrînd în orizontul nuvelistic al povestirii, odată cu prefacerea neajutoratului diavol în mintosul băiat Chirică („Și cînd pe aproape de casa lui Stan, dracul, s-a prefăcut într-un băiat ca de opt ani, îmbrăcat cu straie nemțești, și umbla zgribulit pe la poartă"), este totuși recomandabil a nu ne lăsa cu totul seduși de cursul realist-comic al faptelor, pierzînd astfel din atenție „supra-realitatea" căreia aceste fapte, în fond, îi aparțin. Basmul, în structurile lui inconfundabil crengiste, se instăpînește și acum cu drepturi depline. Întreaga motivație a demersului epic revendică determinări ezoteric-demonice. Ceea ce pare că ține de contaminanta jovialitate anecdotică a viziunii narative, în ultimă instanță, își dezvăluie funcțiile subtextual ezoterizante :

„— Tot Chirică mă cheamă.

— Măi parpalecule, nu cumva ești botezat de sfîntul Chirică Șchiopul, care ține dracii de păr ?

— Nu-l știu pe acela, dar Chirică mă cheamă.

— Apoi, despre mine, fie oricine ți-a fi nănaș, dar știu c-a nimerit-o bine, de ți-a pus numele Chirică : pentru că ești un fel de vrăbioiu închircit.

— Apoi dă, bade, închircit vrăbioiu, cum mă vezi, acesta sunt, am văzut eu și hoituri mari și nici de-o lume : la treabă se vede omul ce poate. Las' să mă cheme cum m-a chema ; ce ai d-ta de-acolo ? Da' pe d-ta cum te cheamă ?

— Tot Stan mă cheamă, dar, de la o boală ce am avut, cînd eram mic, mi-au schimbat numele din Stan în Ipate, și de-atunci am rămas cu două nume.

— D-apoi ai la știință, bade, că și d-ta ai cîntec :

Ipate care dă oca pe spate.

Și face cu mîna să-i mai aducă una.

— Dar știi că m-ai plesnit în pălărie, măi Chirică ? al dracului băiet ! Parcă ești Cel-de-pe-comoară, măi, de știi toate cele ! De trup ești mărunțel, nu-i vorbă, dar la fire ești mare".

Adevărul este că, dincolo de hîrjoana mintoasă a cuvintelor, cu o voluptate instinctivă ce nu-i părăsește nici un moment, cei doi interlocutori comunică între ei prin intermediul unui limbaj realmente criptic. Deplini edificați asupra rolurilor ce le revin, totodată, cei doi eroi se pare că sînt la fel de edificați unul asupra celuilalt în privința realei identități.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Poetul Ion Sofia Manolescu în fața noului volum de versuri „Ultima pălărie".

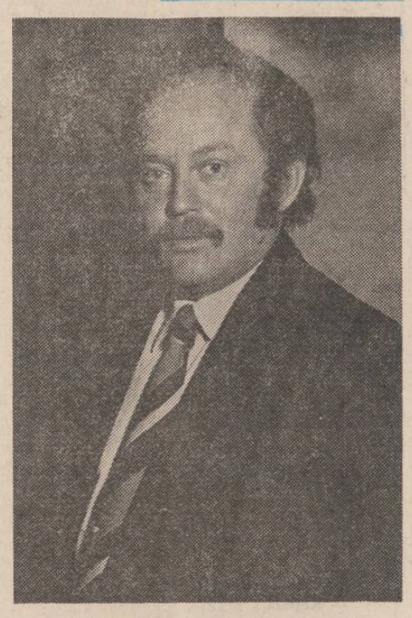

Sorin Titel, un prozator care demonstrează că „tot Banatu-i fruncea".

Fănuș Neagu cu Dunărea la babord și la tribord.

TINERI POEȚI

Marta Petreu

În poemele sale eliptice, discontinui, uneori obscure și chiar rebarbative, poeme ce pipăie realitatea sufletească într-un soi de fervoare „pointillistă", Marta Petreu se arată preocupată de două teme esențiale : luciditatea și căutarea identității de sine. Poeziile sînt astfel investigații, ce se vor superconștientizate, în ființa biologică și morală, aproximații și ipoteze de lucru, crochiuri ale stărilor psihice sau, în limbajul poetei care se ipostaziază frecvent la persoana a treia, folosindu-și prenumele, „teze" : de pildă, **Teze neterminate despre Marta.** Însuși acest procedeu, care amintește limbajul copiilor și care aici denotă scindarea lucid-reflexivă, mărturisește deopotrivă și afectarea și conștiința orgolioasă a autoarei, ce dorește să ne convingă de a fi epuizat prematur cam toate trăirile și sentimentele posibil omenești. Cum realitatea propriu-zisă nu mai are „secrete" în ochii autoarei, rezultă că realitatea imaginară a poemului este mai puternică, mai „adevărată" decît cea dintîi: „Noi intrăm în carte cu trufie / și spunem, / Un poem de dragoste / e mai adevărat / decît o noapte de dragoste. // Un poem al spaimei / e mai cumplit decît spaima. // Un poem despre moarte / e mai real decît moartea. // Noi intrăm în carte / și spunem : / verbele / aduceți verbele / pentru Cina cea de Taină". Literaturizarea existenței și exaltarea posibilităților **magice** ale cuvîntului („Dacă te temi de lepră uită cuvîntul") se constituie astfel în ideea dominantă a volumului de debut al poetei, cu titlul adecvat preocupărilor : **Aduceți verbele** (ed. C.R., 1981).

Actul scrisului înlocuiește prin urmare, în chip voluntar și imperativ, actul trăirii spontane și aflăm, printre altele, că poeta își ia ratia zilnică de consoane din „cele o sută de cazărmi ale imaginației" ; că aude „cuvintele sărind din dicționare în cerul gurii" sau că obiectul cărții exprimă, e însăși „coerența istoriei". Chiar gîndul, „cățelul materiei", cum îl numește poeta, „suge rînduri din carte". În același timp, sînt repudiate „vorbele mari", expresiv sugerate printr-o antiteză a constitui „oasele moi ale poemului". Firește că nu toate afirmațiile șocante, vroit șocante ale autoarei, trebuie luate **ad litteram**, fiind departe de a ne afla în fața unui poet livresc. Ca majoritatea poeților tineri de azi, Marta Petreu folosește din plin ironia și autoironia, denegația și paradoxul. Dimpotrivă, sub enumerările ori apozițiile aparent „reci" și uscate, se trădează o senzualitate violentă, o sălbatecă, uneori, „foame" de senzații și de viață, tinerește, orgolios și cu franchețe asumată : „Înăuntru. Înăuntru e bruta lucidă flămîndă. / Înăuntru e creierul tînăr / pofticios — vulpe veșnic gravidă". Literaturizarea se dovedește a fi un procedeu de „îmblînzire" a energetismului vital, iar luciditatea însăși, mult doritul autocontrol, se manifestă aici intens senzual și erotic, căci „ca un țap în rut : există, atrage". Place în aceste poeme de debut, abrupte, nefinisate ca niște conspecte, cu vocabule aspre și metafore construite din elementele durității senzoriale, efortul poetei de a se defini fără complexe, fără iluzii sau amabilități de circumstanță. Marta Petreu profesează „răutatea" confesiunii și a notației realiste considerată a fi virilă de multe poete actuale ce vor categoric să se ascundă sub o „tunsoare nefeminină". Chestie de gust ! Totodată, însă, dacă relațiile cu sine sînt aduse, în cele mai mici detalii, sub o lupă de microscop, relațiile cu lumea fenomenală, cu cosmosul în genere, cele care „fac" marea poezie, sînt sărace și neconcludente. Etalînd viața particulară, cu trufiile și defectele ei, poezia se menține la un nivel epidermic totuși, interesant, șocant, dar fără mare valoare de generalitate. Dezabuzarea inconformistă parcurge un traseu în plus în al doilea volum al autoarei, **Dimineața tinerelor doamne** (ed. C.R., 1983), volum străjuit de o conștiință negativă în tot și în toate. Certitudinea e incertitudine, realitățile, sentimentele, gîndurile sînt substitute deviate. Astfel : dragostea „devine un exercițiu stilistic" ; conștiința e „prețul supei publice" ; amintirile sînt „noduroase schiloade" ; speranța : „materie căzută în sine stea neagră carie" ; „Toate întîmplările fericite — ne mai spune într-alt loc poeta — se petrec sub așteptările-nchipuirii". Nu scapă degradării nici sufletul („supraviețuitorul pe termene scurte / scutecul unde evacuăm / sinceritatea noastră perversă / Uns cu rouă ca-ntr-o miere dospită / Păstrător al acelor preludii"), iar conștiința identității s-a transformat într-o conștiință „carnavalescă repudiată". „Ipocrizia" e marea artă a secolului, „știința supraviețuirii", cum o denumește autoarea într-o sintagmă sarcastică. E greu de spus cîtă „sinceritate" și cît „clișeu" negativist se ascund în aceste afirmații ale inconfortabilității existențiale, pe cale de a fi ridicată la rangul de retorică. Lipsește de aici termenul confruntării care să asigure complexitatea credibilă a ansamblului, căci instalarea pur și simplu în inconfortabil se poate dovedi „confortabilă", la fel ca instalarea abuzivă în absolut. Tentația de **demonism** e tot atît de periculoasă ca și aceea de **angelism.** Există totuși în aceste poeme „circotașe", crispate, cu numeroase notații metaforice, pertinente, care probează de altfel talentul Martei Petreu, zone de ambiguitate febrilă, unde se deplînge cu adevărat pierderea unor esențiale atribute umane, ca, de exemplu, în următoarele versuri : „Sîntem docți, sîntem docili sîntem solemni / transpirăm reglementar / facem dragoste rar și în grabă / purtăm veșnic parte din trup / cuminția / piatra noastră de moară". Într-un alt poem, **Fuga din Egipt**, alegorismul moral întrebuințat e, de asemenea, puternic sugestiv : „Ei nu aveau nimic : / identică este o întindere de nisip / cu o întindere de zăpadă / Iar noi cunoaștem frica / Mai știm : nevinovate sînt micile vietăți / (curțile interioare rămîn închise) / strict micile vietăți / (curțile interioare rămîn închise) / strict verbală lăudata noastră luciditate / Noi nu mai avem nimic".

Dincolo însă de inconformisme și teribilități, de ironii și sarcasme, dincolo de o perspectivă programat „cinică", se poate descifra, pe alocuri, în cele două cărți de versuri ale Martei Petreu, o autentică lamentație a absenței și frustrării, a melancoliei și singurătății, a inseși fragilității feminine de fapt, atît de frapant-sensibile în sintagme precum : „Singurătatea — un abator vara" sau „Dragostea mea — un orfelinat iarna". Un eros dominator și o nostalgie a sentimentelor mai delicate transpar astfel în aceste poeme ce-și impun normele lucidității și ale cerebralității sever controlate, dar care își refuză, în genere, finisarea poetică : „Cît mai puțină suferință / cît mai puțină suferință pentru acest aproape întîmplător iubit / pe care zilnic mi-l scot în cale // Eu merg pe urmele spaimei — nupțiala călătorie / Sărută-ți mîinile singură ! spun / în nopțile în care / ca un bărbat legitim singurătatea mă ține în brațe // Am trăit spațiile legitime cruzimea legală / Retorte domestice. Gingășii calculate. Macerări vicioase / Experimente tutelate de legea uzurilor ireversibile lente / Și merg pe urmele spaimei — Fastuoasa frigiditate / Euforie".

Dan Cristea

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei (I)

Aș murit Petru Aruștei și încerc să scriu detașat numai despre poezia pe care ne-a lăsat-o (ca și cum poezia, ca și celelalte arte, ar avea o valoare în sine), acum cînd știu că nu e și ea decît tot o știință obscură, mai puțin obscură și derizorie decît pretinsele științe, e adevărat, dar tot o știință încifrată aproximînd și încercînd să descifreze insondabila enigmă a esenței umane : cele cîteva fragmente saphice ca și impresionanta operă goetheeană nu au decît o valoare indicativă în ultimă instanță, dincolo de valoarea lor expresivă... E foarte greu să convingi un lector, chiar de bună credință numai cu argumentele criticii literare, dacă lectorul însuși nu simte în umbra cuvintelor palpitul abisal ca o germinație înfricoșătoare al unor neliniști vecinice, fundamentale : de unde venim ? cine sîntem ? ce va să devenim ? ce putem ști ? ce putem crede ? ce putem spera ?

Primul volum de poeme al lui Petru Aruștei, Moarte și Renaștere *scris pînă prin 1965 și depus la „E.P.L." în 1968 (păstrez exemplarul din manuscrisul dactilografiat plimbat de la „E.P.L." la „Junimea" și de acolo recuperat de autor) conține 25 de titluri : poemele sînt scrise în versete ample, copleșitoare prin forța lor interioară care ne face să acceptăm adevărul că sufletul uman e în mod natural retoric... De la prima intonație, ca și la Lautréamont, simți că te afli în prezența unei voci perfecte de o vehemență imperioasă, unei voci ca un virtej care va absorbi totul și-n a cărei turbare se va topi și vocea umană a artistului : „Acum, mai mult ca niciodată îmi trebuie o hrană puternică, mai puternică decît cea mai sănătoasă otravă ! Trecătorule așteptat atunci cînd nu vii, înghite această sfințită mîncare în cinstea animalului de alabastru, a Calului Suprem care agonizează în nămolul orb alăptîndu-și privirea la sînul Nopții. Calul a evadat din mine în cea de a șaptea zi a Săptămînii Mari și moare pentru că a pictat cel mai frumos tablou al meu..."* (Lumea din vis)*... Clișeele romantice, mitologia paradisurilor naturale redescoperită de impresioniști, realismul critic sentimental devenit kitsch sînt topite într-un discurs poetic balansînd continuu între gravitate și burlesc : „Bunule pisoi din creierul meu, nu mă aștepta și nu plînge la ore tîrzii ci amintește-ți de reclama violent colorată ce o porți cu tandrețe și smerenie la brațul piciorului tău sting din partea de dinainte a trupului tău îmbălmășat în tămîie : „Avionul pleacă zilnic la ora 5, numai duminica la 8 că-i zi de odihnă" ; să urăști însă și să blestemi păsările trimise să-ți ciugulească boabele negre ale gîndurilor tale nebune și vesele. Ca și mine ai înțeles că pasărea aceea din colivie cînd se zbate în cleștele înfometat al Oceanului este sufletul tău care oftează, cu ghearele ascuțite de Speranță și Desperare. O, Calul meu drag, Calul Inimii mele, frate al meu mai mare, în ochiul sting coboară amurgul și heruvimii violeți îmi ciugulesc cu nepăsare și bunăvoință aripile fragede ; înalță-te deci din nămolul Nopții iubitoare de jertfe și ajută-mi să pictez tabloul numit : Moartea geniului. Toarnă peste moartea mea de acum ploaia mănoasă a rugului frunții tale. Din sufletul și Trupul tău, dă-mi totul pînă la sfîrșit. Mori a cîta oară ? Voi sta în pămîntul roșu ca ploaia și păsările de vară și voi plînge privindu-ți sinii răstigniți pe crucea de seară a furiei mele fără să pot șopti Corăbiei cu Ciini de veghe din Marea Soarelui Roșu : „Steaua mea se înalță !", căci atunci cînd mă voi naște aici voi muri cu adevărat acolo unde nu m-am născut încă. Dar voi îngenunchea și voi vorbi cu bucurie dacă cele trei luminări aprinse sub aripile negre ale ochilor tăi orbi și morți vor încălzi Frigul din casele lor. Atît pot acum, doar atît, trăind mereu așa niciodată nu voi putea mai mult. Neputință, ce crud mă lovești ! Trăiesc atît de jos iar Izbăvirea zboară atît de sus ; aripile ei lovesc numai frunțile norilor și stelelor. Și iată cum a fost : din trupul totemului îngropat sub pămînt din care s-a înălțat casa mea s-au născut trei copii. Cei trei copii au căutat pînă tîrziu o pisică, un cal sau o pasăre. În vremea aceea Frigul tușea pe la porțile zăbrelite ale Sufletului meu : „Ești acasă ? : Nu, nu sînt acasă, bătrîn neputincios ! Hei-Hei, ce zgomot se face aici ! Prea de tot ! Trebuie să fug, să fug, să fug ! Micuțul Domn face o plecăciune adîncă și spune : „Sărut mîinile !" Micuțul Domn de ce plînge ? Bună ziua Micuțule Domn, am plecat cu Vaporul ! Vaporul face hu-hu-hu. Domnul strigă : Ura, ura, ura ! În sud sînt Insulele Însorite, sînt oameni cu dinți de foc, sînt tigri, lei și pantere. Totuși, după moartea mea, cînd mă voi reîntoarce la tine te voi uri, Micuțule Domn : de ce m-ai bătut pînă m-ai ucis în ziua în care ți-ai amintit de seara ticăloasă a plimbării mele voioase pe casa ta cu aripi de portocale ? Bagă de seamă ! Și nu a trecut mult din timpul hărăzit Așteptării și a venit Moș Crăciun de după un deal strîmb și cei trei copii l-au rugat :*

Moș Crăciun cu sac în spate și papuci de portocală
adu-ne pe mama noastră c-a plecat acum trei nopți
și-a mîncat-o poate-un cîine sus în ceruri ; după nori. (Lumea din vis)

Cezar Ivănescu

CRONICA EDIȚIILOR

Corespondența lui Duiliu Zamfirescu

Autorul lui **Tănase Scatiu** este, mai este încă, un caz controversabil al istoriei literare române. Trebuie să spunem îndată că nu e nici pe departe singurul. Macedonski, Slavici, Stere — ca să dăm doar cîteva nume dintr-o listă mult mai lungă și care înseriază de „victime" chiar și dintre autorii de astăzi — au avut de „suferit", la vremea lor, dintr-un motiv sau altul, din partea contemporanilor. Un gest de frondă estetică, o adeziune la o anume idee politică, o gafă sentimentală sau o acuză de „plagiat" au stîrnit nu o dată „oprobiul" contemporanilor, iar acesta nu a încetat să reverbereze în timp, cu toate explicațiile care s-au adus mai apoi.

Duiliu Zamfirescu, autor polivalent — a scris proză, poezie, teatru, publicistică — a avut lipsa de tact, tocmai el, diplomatul de carieră !, să țină în incinta Academiei Române un discurs de recepție de o viziune cu totul și cu totul particulară, cu trimiteri atît de inadecvate, directe sau mai voalate, încît a stîrnit, după întîiul ropot de aplauze din for, o dezaprobare aproape unanimă. Și chiar acolo, în sala Academiei, mai apoi, cu cîteva excepții, în majoritatea periodicelor vremii. Căci să vii, în anul de grație 1909, și să îl dezaprobi pe Alecsandri pentru culegerea lui de poezii populare, să contești opera unui Coșbuc, Slavici, Goga și așa mai departe, nu este un lucru de toată ziua, ceea ce a și fost sancționat ca atare. Întîi, și-n aceeași sală, de mentorul și marele lui prieten Titu Maiorescu, apoi de atîția și atîția alții. Și doar, așa cum ne dezvăluie în bogatele și la obiect comentarii ale volumului VII din seria de **Opere**, Al. Săndulescu, înainte de ziua fatidică între cei doi au avut loc destule „pertractări" cu privire la tema și mai ales la tonul discursului. Conciliant pe unele amănunte, Duiliu Zamfirescu s-a sumetit totuși să-și răspice ideile așa cum și le formulase, ca un amator superior, și-n tonalitatea stridentă a unui răzvrătit cu toată lumea. A trebuit să treacă vreme multă pe apă pentru ca să se vază că dincolo de impietățile de neiertat în discursul din 1909 se află și idei nouă care abia cu urmașii au găsit făgașuri de urmat. Autorul însă, dezabuzat de neînțelegerea și atacurile contemporanilor, a sărit din cariera diplomatică pură în cea politică de partid (a fost și deputat) și a sfîrșit, ca scriitor, nu în apoteoză...

Cazul Duiliu Zamfirescu este pilduitor pentru un artist care vrea să se respecte, dar totodată nu știe și cum.

O întîie scoatere a scriitorului din nou în lumină mai viorie a fost prilejuită o dată cu publicarea de către Emanoil Bucuța a **Corespondenței** dintre scriitor și Titu Maiorescu prima ediție în 1937). Respectînd proporțiile — orice s-ar zice, Duiliu Zamfirescu nu este o stea de mărimea întîi ! — am putea calchia aici spusa lui Nicolae Iorga cu ocazia apariției unor inedite din Eminescu : un nou Zamfirescu a apărut. (În paranteză fie spus, Zamfirescu l-a admirat totdeauna pe Eminescu, ceea ce nu e cazul cu I. L. Caragiale pe care-l socotea „inteligent" dar nu-l simțea „organic"...). După prima ediție a **Corespondenței** editată de Bucuța (căci a mai urmat încă una) mai mulți literați (Lovinescu, Sebastian, Cioculescu s.a.) au început să vadă în Duiliu Zamfirescu și o altă fire de scriitor, și un alt ideolog, mult mai comprehensiv cu datele unei istorii, și chiar un alt artist, superior celui din volumele de poezii, proză etc. Lovinescu mergea pînă acolo încît afirma neted : „Nu cred că depășesc adevărul afirmînd că de-abia odată cu publicarea acestei corespondențe intră și arta epistolară ca gen special în literatura noastră". Oare uita, cu bună știință, **Scrisorile** lui Ion Ghica ? Dar cîte volume de corespondență n-au apărut în ultimii ani din cei mai diverși scriitori și din felurite epoci încît aprecierea de astăzi îi vine foarte greu, dacă este în cunoștință de cauză, să mai facă o afirmație absolută. Dar asta e o altă chestiune.

Fapt e că, datorită împrejurărilor, și apoi războiului care a umbrit și cultura, Duiliu Zamfirescu a rămas încă mulți ani un cunoscut mai ales prin școală, ca întîiul ce inițiază romanul-fluviu la noi și că adevărata lui înțelegere a început cu monografia și seria de **Opere** pe care a scris-o și a inițiat-o Mihai Gafița. Fără plenitudinea textelor întinse pe masă, fără asociațiile avizate, fără cercetarea obiectivă a epocii cu toate contradicțiile ei inerente, fără pătrunderea în cercul interior de constiință al omului de lut, cu mărețiile și scăderile lui, nu se poate pune nici un prognostic. Ori dacă se pune acesta este unul nerisabil.

Acum, cu apropae majoritatea cărților sale dinainte, (urmează să apară nu peste multă vreme volumul VI, **Publicistica** — îngrijit ca și cel anterior de Ioan Adam — și vol. VIII — **Corenpondența** (II) — în aceeași impecabilă ținută ca și acesta de sub îngrijirea lui Al. Săndulescu), abia acum, dar materie — și încă multă din D. Zamfirescu mai este ! încă vreo trei volume de anvergura acestora — abia acum ne dăm cu seama că omul, artistul și ideologul pretinde un tratament mult mai nuantat, în orice caz nu poate fi încătușat într-o căsuță mendeleeviană, o dată și pentru totdeauna.

O bună nuanțată **Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu** ne-a dat-o, în 1979 același Ioan Adam, pomenit mai sus. Și din această micromonografie se poate trage încheierea că niciodată clasificările rigide nu sînt bune, că oamenii și autorii pretind un tratament mai plenitudinar, că dincolo de-o gafă a momentului poate străluci o pînză de argumente și de fapte care ele, mai cu seamă ele, dau măsura unui destin. Nu știm cu precizie cît l-a cunoscut în zbaterea lui creatoare pe Duiliu Zamfirescu un Rebreanu sau un Camil Petrescu, dar faptul că el și-a pus înaintea lor „problemele" romanului românesc modern, că a inițiat un „ciclu", că a crezut că atît țăranul cît și intelectualul sînt personaiele noastre majore, nu este deloc de lepădat. Oamenii unei epoci sau unei generații imediat succesive pot să nu se „înțeleagă" sau să nu se cunoască între dînșii, dar „zbaterea" este a aceluiași timp și ea perpetuează — iar istoricul o **simte**, și deci o și tratează ca atare.

Două scurte citate edificatoare pentru acest scriitor care în plan teoretic a dorit mai mult decît a putut săvîrși, cu toate că el rămîne, și numai în manualele de școală, influentate de istoriile literare ca primul autor al romanului românesc ciclic (și aceasta înainte de începutul secolului nostru !) :

„Cel mai însemnat eveniment din veacul al 19-lea, pentru români, este războiul din 1877. Toate clasele sociale au contribuit cu cîte ceva la pregătirea și aducerea la îndeplinire a acestui fapt. Mai mult însă decît toți, au contribuit, fie cu sîngele, fie cu averile lor, acei care erau legați de pămînt".

Iar al doilea citat, dintr-o scrisoare, sună astfel : „Tot spre țară (a fost mulți ani de zile diplomat prin capitale occidentale — n.n.) mi se duc gîndurile și tot într-acolo bate inima".

Poate că Lovinescu și alții credeau — nu fără discernămînt estetic — că Duiliu Zamfirescu a fost mai mare epistolier decît artist dar **Opera**, și cea epistolieră, ne îndrituiește să spunem cu o convingere nonșalantă că acela care și-a pus „întrebarea" a și rezolvat-o măcar cît de cît...

Vom continua, în numărul viitor, cu despuierea corespondenței dintre Duiliu Zamfirescu și Duiliu Ioanin și între aceiași și Titu Maiorescu. Toate celelalte — dacă nu ne oferă vol. VIII vreo surpriză — sînt oficiale, mai mult sau mai puțin și nu îndrituiesc decît aplecarea, anecdotică, și atît de deseori falsă a istoriei literare.

Gheorghe Suciu

CUMPĂNA

Forța poemului

Încă o iarnă, o femeie lîngă mine și
cojocul lîngă foc —
iau de la capăt omenirea.
Alături cîinele mușcă întunericul
și pînă dimineața nu-și mai poate
deschleșta fălcile.
Cînd viitorul tremură de frig în jurul
focului
pădurea coboară în rădăcinile pădurii.
Cu nici o amintire
scriu poemul. El trăiește
aburind pămîntul între două glaciațiuni.

George Alboiu

CENACLUL «INEDIT»

Vineri 21 septembrie a avut loc la Asociația Scriitorilor din București cea de a VI-a ședință de lucru a cenaclului INEDIT al Asociației. Au participat scriitorii : George Alboiu, Alecsandru Văduva Ion Covaci. **Au fost invitați membri ai cenaclurilor bucureștene :** Ion Potopin, George Marinescu Dinizvor, Dan Anghelescu, Lidia Toader, Dumitru Piceava. **A citit proză** Nicolae Stelea.

Ședința de lucru a fost condusă de poetul George Alboiu.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Aveam noi pe unul / nu știa nimic să facă / nici cum îl chema nu știa / numai că alerga de colo-colo / avea-n-avea-treabă / tot îl vedeai alergînd / unii se lăsau păcăliți / iată ce mai aleargă și ăsta / săracu / ziceau / fără să vadă că omul ăsta / săracu / dacă i se cerea să muncească pe cîmp / fugea la sedință / iar dacă i se cerea să-și spună vreo părere / la ședință / fugea pe cîmp / cum s-ar spune / muncea numai pe drumuri / și-n urma lui nu creștea decît praful / dar asta i-a făcut să-l pună / o vreme / brigadier / e activ / ziceau / e energic / ziceau / nu a greșit niciodată / ziceau / din partea lui n-avem de ce să ne-așteptăm la surprize rele / ziceau / ba unul mai tîfnos / care ședea toată ziua lîngă telefon / să fie găsit / adică să răspundă repede / să trăiți / sunt aici / la datorie / il sustinu cît putu de tare / el muncea cu gura / celălalt cu picioarele / astfel se întîmplă / în sat la noi / să fie pus / între fruntași / un terchea-berchea care / mai pe urmă / a ajuns / să stea toată ziua / lîngă telefon / să trăiți.

Iulian Neacșu

P.S. Cei care încă mai iubesc umorul de calitate și nu se simt ironizați de oglinzi sunt invitați la Teatrul Foarte Mic, la Expoziția de caricaturi a excelentului artist onorat de premii naționale și internaționale, desi trăieste la Petroșani, Ion Barbu.

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XV

ZAMFIR DUMITRU. Din **Elegie** — Ioanei D. : „Se face tirziu pe insula mea : / liliecii de noapte mor din zi in zi / și marșuri funebre se simt cum răsar / din umbre de păsări tirzii. / Iubito, osinda mea dulce, / e intuneric pe insula mea / de ce nu-nțelegi că se-ntimplă / uneori să-mi inghețe in pleoape o stea ?" ; și din **Trei** : „Aș fi vrut să vorbesc / despre cai albi / dispăruți in cenușa amintirilor / despre nuferi inlăcrimați / de rouă otrăvită / despre flori de cireș / singerind in fiecare an / despre ape umflate de pești / (...) Vă las de aceea monstrul din mine / să vă desfete el / cu aceste povești veșnice / să vă povestească el / despre zei abandonați / in mocirla Prefacerii. / Eu plec mai departe / și mai departe de voi / in imperiul mugurilor, s-aud singur / cintecul lor inăbușit / de lumină. / (...) dar mi-e limba legată / la poarta cuvintelor / și pentru asta iertați-mă, iertați-mă". Dar din celelalte, nu, nimic. Mai trimeteți.

E. G. Ziceți : „În caz că găsiți aici versuri demne de reprodus, le puteți publica sub numele de : Emil Georgius. Da, am găsit : **Tinguirea castelului, Graiul lucrurilor, Adolescența, Rostul lucrurilor, Prin lan după ploaie,** — pentru **Antologia Poștei.** Iar **Icar**, acesta : „Frînt mă prăbușesc / (...) Nu mă ascund de tine, / Dar zborul, știi bine, / S-a rupt sub aripa mea, / Nu mai e decit un plins peste / Sfărimate flori / Cad. Uită-mă". În ceeace-i privește pe comani, dă-i tătarilor ! Eu am văzut mulți mercenari : dacă nu fugi tu de ei, sigur fug ei de tine. Zi-le lefegii și pace !...

VLADIMIR ȘTEFAN PETRESCU : Am primit ciclurile : **Acțiuni, stări și sentimente nedefinite, Maladii ușor provinciale, Mic manual de magie practică, Acea proprietate...** și **După-amiezile unui cititor liniștit,** peste 50 de pagini. Numai oarecarea noastră vinovăție că pină acum n-am reușit nimic din cit meritați și dv. de la tiparnițele patriei, ne-a oprit de la supărare : să vă spunem că totuși nu sintem editură. Însă și iar însă, fiți liniștit : oprim pentru **Un nume nou,** ciclul **După-amiezile unui cititor liniștit.** Apoi și iar apoi, veți fi invitat al nostru la Cenaclul Dacia Fëniks. Apariția primei cărți a dv. va insemna pentru noi incă o dovadă că adevăratul poet răzbate, oricite balastiere turna-s-ar peste iarba lui. Ștefane Petrescule și chiar Vladimire, sinteți o proptea a Celuia ce-i Poetul.

DAVID AMADEUS CHENDEA : Aceste locuri mai ridicate din toată balta de cuvinte violete de pix : „În templul Ahena Pronaea privesc dar piatra din mijloc ești tu, așa zveltă și blondă, de un blond spălăcit / Și-atunci mă-ntorc spre mare și c-o mină de alge fac un semn (...) Eu am obosit de oboseală, dar tu ai obosit de moarte pe drum". Și **Narcisa,** o movilită de pe care ziceți : „Privește narcisa / E la fel de albă, de inaltă, de fără de culoare ca tine, / Miroase la fel de discret ca tine / E la fel de blindă ca tine și la fel de tristă / La fel de firavă și gingașă / Doar că n-are sini". Data viitoare la alt preț : nici nu stăm de vorbă.

MIRCEA SEVERIAN : Aceste ginduri ce vin din **Gind** : „Poetul vă trădează cenușa / Fumul indepărtează bruma / Floarea de măr / Își poartă strădania / Spre fruct / Sudoarea se face monument / Zare de frunze (...) Un gind / Îmi sporește singele / Chiparos / Respirației mele / Desăvirșit / Leagănul zării / Naște roiuri de taină / Transparența răcorii / Se-ntoarce pe coline". Mai trimiteți.

LICĂ TEODOR : Din **Țăranii** : „Adie vintul peste-ntregul lan / Pădurea se inclină-n cețuri stranii / Că peste tot se află un țăran / Ce-și scotocește pe opincă anii". Cu opinca nu-i chiar așa, dar mai trimiteți. Dacă nu aveți mașină de scris, cel puțin faceți literele mai mari. Însă, de pix, mina să vi se usuce, data viitoare.

MIRELA BEJAN : Mai bine-i să ne trimiteți poezii : cite zece, și nu vă mai explicați atit și nu scoateți limba in oglindă, la cuvint. V-ați deochiat singură, incit de data aceasta, nouă nu ne-a mai rămas pe ce să punem ochii.

CAMIL IACOB : Aceste boabe de mei, însă coliviile noastre aproape sint hambare de seminte, iar pițigoii ghiftuiți nici s-ar uita la ele : „Dar ziua și-a / rostogolit / Pe cărare / ghemul său mare". Și aceasta : „La stupul gindirii mele / Roiesc ideile". Nici Karl Marx n-a avut această senzație ; dacă vreți, dovediți-ne !

EFENDI MARCOS : Detalierea aceasta din **Amintire** : „Amintirea călătorește / printre degete / cu trenul personal / fiecare deget / e o haltă / fiecare deget / e o amintire" Oarecum intreagă, cea fără titlu : „Dați-mi voie să-mi spun cuvintul / să-mi spun oda ingerului / să-mi spun clipa / pe cripta fluturilor / arși de zborul multicolor / ... să fiu paznicul criptei / să zboare culorile / peste culori... / tulburător de fluture / e viața cuvintului". Mai ziceți.

MARIELA ROTARU : Avem de gind să vă arătăm intr-un cenaclu, însă poemele pentru Nichita sint sub ce-i al dv. Să ni se arate Mariela Rotaru dintii.

VIOLETA MIHALCEA : Memoriu la scurta copilărie : „Nu-i timp să suferi pentru infrinți / Doar trupul ce ți-l intinzi spre lumină / Și apa in treacăt pe ochi ți se-ntimplă, / Din veșnicul țipăt, din lacrima strimbă, / Din verde in stele și-n mare / Din clipă-n inel rupt de soare... / Cu umărul smuls de răspuns și de noapte, / Cit trăim ne jucăm și mai ridem de șoapte / Și mai ridem de lume și de noi cit de șapte / Cit trăim ne mai jucăm și noi / Dar apoi vom mai ride de noi ? / Dar apoi ? / Tot ce-am fost a trecut ca un zbor / Ce-am rămas, doar un prag, doar un joc fără glas / Un copil fără păsări albastre-am rămas / Un copil prea tirziu, un copil de pe-acas' / Un copil fără murg și amurg și colinde / Fără zmeii cu coame de brumă și-argint / Fără ochi, doar cu miinile-n crengi de ierbar / Și cu frunzele toate zdrobite și arse /.../ Și cu cruci pe icoanele neaflaților părinți / Căci ce timp să mai sufere și pentru infrinți..." **Simțămint** : „Îmi infigeam dinții intr-un pește alb / foarte alb / nemaivăzut de alb / Și solzii ii tremurau / făcindu-se dintr-odată verzi / Ca ochiul mării pe care spărsese cu unghiile / Ca plinsul peștelui care se ruga / pentru culoarea solzilor lui / pentru respirarea mării din el / Se ruga nebunul pește/ și-mi tot amenința gura / și unghiile care-mi deveniseră albe / ca pielea lui nemaivăzut de albă / Iar eu incepeam să-mi mușc / miinile inălbite pină la coate / și umbra albă a părului meu / Și iar mă temeam / să nu ajung și eu pește alb / neputincios". Violeta Mihalcea, 17 ani, clasa XI B, Liceul de matematică-fizică Ion Minulescu din Slatina, am oprit la **Antologia poștei,** ori pentru altă rubrică, acestea : **Doar caii, Rugă, De trecere, Cintec de pace, Cintecul mioarei, Ca o poveste, Primăvară, Te țin de mină, Sindrom, Ploile cailor albaștri, Ultimul zbor.** Noi credem in calculele noastre și vedem o steauă incă.

GEORGETA DRAGOMIR : Nu v-am inregistrat cu inițialele pseudonimului G.D., din motivul numit : **Prin apele durerii** : „Melancolia mea / Mingiiere caută in singurătate. / Cit mai departe / Nu toate hainele / Au blazoane de suferință / prin apele durerii / Trec puține corăbii". Și pentru motivul **În schitul de flori** : „Pe pajiști de cer / Nici o-ngrijorare / E atita liniște in schitul de flori / Dacă vrei, / Mai deschid o ușă spre singurătate / Vino, / Repede se face tirziu / Aud convertirea cum plinge / De-acum poezia / Are putere doar in gind". Și pentru motivul : **Mesaj** : „Timpul de atunci era vădit de bucurie / Nici o lacrimă nu-ți ardea obrazul / Astăzi / Tu, locuiești in local unde mi-e frig. / Cind scriu / Copiez melancolia ta". Apoi **Clipa de dor** : „A inceput să lovească in mine / lipsa ta / demult, octombrie m-a ciștigat singurătății. / Dinspre toamnă mă frige lacrima / tristeții / Și cad peste mine / ierburi de soare / Pină la intoarcere / Palidă mingiiere / Clipa de dor". Pe temeiurile acestora patru v-am dat in vileag ; și purtați-vă steagul : două inițiale n-aveau dreptul la atita spațiu.

NICOLAE NEDEIA : Calul : „Îmi amintesc cum s-a intins / Pe ilustrata verde a pămintului / cind degetul a mișcat doar o clipă / in recipientul de ceață (...) / și umbra lui necuvintătoare / trăgindu-se ca o spaimă / fierbinte / in noaptea mea". **Nerv de dialog** : „Mi-am zis totuși că sint sonor / ca un ziar pe care fermoarul cuvintelor / pufăi din stații in stații". **În spirit de haiku-7** : „Strigătul / dacă il poți lua de coarne / ai ara jumătate de pămint / de el se șlefuiesc sferele / cu mult rivnita lor / muzică". (V-am iertat la mult rivnita consecuție a timpurilor). **În spirit de haiku-14** : „Noaptea / ca un copac de opaițe / astupă / rănile acestui vint de primăvară". Și aceasta, fără titlu : „Ochii mei albaștri ca țăranii filozofi, / prin carnea ta vijeliind / mă-nșir astfel și fluier la oglindă /.../ A trecut o caravană de cuvinte". Din pachetul acela de vreo sută de pagini, atita s-a lipit de visla galerei noastre. Desenele sint tehniciste, incit i le vom preda secretarului tehnic de vreo vignetă, două. Să nu ne mai trimiteți decit zece pagini.

LETIȚIA OLARIU : De data aceasta, **Ție** : „Mă-nchin / Ție — oglinda mea / Ție — noapte și zi / Ție — tot / ție — care n-ai să-nțelegi niciodată / adevărul că sint, / durerea că ești." ; **O zi oarecare** : „O rază de soare / prin fereastra deschisă / așa incepe o zi oarecare / privită peste turnul / ațipit la ora / cine știe cărui meridian / Fac incă un pas / pe drumul spre Hades / unde-am să-mi imping zilnic / amintirile. / Mă intorc spre trecut / și bunicul mă ia / cu brațe bătrine / purtindu-mă prin istorie / Miine altă rază / imi va veghea pașii / va mai trece / o zi oarecare". Ați băgat de seamă că am ocolit locurile in care cerbul se putea scufunda ; să nu-și rupă vre-un picior sălbăticiunea zicerii. Despre celelalte v-am răspuns la una din poștele trecute.

Proza se află pe seama lui Matei Gavril Albastru.

CRISTIAN ANDREI : Am primit intii plicurile 2 și 3. La patru zile ne-a ajuns și plicul 1.

Am citit cele 62 de pagini din plicul 2, deși iată, avem de șase ori zece, decit ne-am pus norma.

Dați-vă legat, să incercăm **Un nume nou,** strivit ca merele de vară, prin valțurile cenaclului Dacia Fëniks.

Celelalte plicuri, infășațe in șapte fringhii : așa sintem noi — revistă, nicidecum editură.

ALEXANDRU GELU FULGA

* * *

Pe macadamul albit de spaimă te-am aruncat
adolescență subțire
ca pe o lentilă de contact te caut acum
ca pe un cartof scos din pămint
pe vreme de secetă
ah cum imi trimit degetele
semnale străine in creier
cum mă cuprinde frigul
in timp ce pe rigole plutesc deasupra
puhoaielor urme de pași
in timp ce detectoare fidele caută
ecoul unei mlădițe rupte.

* * *

ce mult ne-am iubit noi dragă

ți-aduci aminte cum imi crăpau degetele
cind te stringeam la piept
cum ieșeau dire de-ntuneric peste linii
cum dintr-odată te apuca spaima
și mă luai in brațe și mă stringeai
că intunericul țișnea din mine ca dintr-o
venă ruptă
ți-aduci aminte cum lăsindu-mi brațul gol
intr-o zi
ca printr-o țeavă transparentă
ai văzut tu toate visele noastre sfărimate
o ce mi-ai spus atunci ce mi-ai spus dragă
de s-a făcut dintr-odată noapte.

* * *

ce fericit am fost aseară doamnă
cum parca un cuțit pină la prăsele in mine
cind m-a găsit inserarea
cum mă imbătam de lux și voluptate
privind la șindrila casei dumneavoastră
o iubeam așa noroasă și verde
cum era doamnă cu licheni
pină in ceasurile dumneavoastră
ce noroc acum să spulbere garoafe roșii
vintul peste mine doamnă ce noroc

* * *

fragilă răsuflare a poeziei
intr-un oraș de provincie

primăvara asta-n care
gărzile cad
sub ghilotine romantice
nu chema diligența sfișiată
in trandafirii de plastic
nu chema mările intunecate
prin ceștile de cafea să depună
mărturii false
pentru posibila mea desprindere de stradă
fragilă răsuflare a poeziei
intr-un oraș de provincie
lasă vintul să imprăștie nisipul
care-mi adormise sub tălpi.

* * *

de ce-ai pus toamna in scriu soldat
era ca un taur turbat tovarășe sergent
avea un ochi care-i tremura tot timpul

și lăcrima, lăcrima peste lume rău de tot
iar aseară, aseară cind am ieșit din port
mi-a trimis o haită de melancolii
de erau să mă rupă-n bucăți nu alta.

O mărturisire tîrzie

Urmare din pag. 1

S-a vădit și s-a admis astfel, nu deodată, dar s-a vădit și s-a admis, că dialectica modificărilor e mult mai complexă și că revoluționarul, omul care se cheltuiește in acest proces, posibilul „erou pozitiv", e mult mai complex, e divers, in orice caz, cunoaște izbinda dar poate cunoaște și infringerea, revoluția nefiind un simplu și continuu marș triumfal. S-a vădit și s-a admis totodată că există tradiții și in direcția aceasta, reliefarea „factorilor pozitivi" din viață, realizarea eroului pilduitor era o preocupare mai veche a literaturii, scriitori dintre cei mai de seamă depunind eforturi extraordinare pentru realizarea unui asemenea erou, fără a aștepta clarificările definitive ale „realismului in trei trepte", răspunzind astfel unor năzuințe străvechi și profunde ale omului, de a fi mai bun, de a sta mai drept și cu mai multă cinste in fața vicisitudinilor. S-a vădit și s-a admis, de asemenea, că un erou de acest fel nu poate exista cu adevărat decit in cadrul unei literaturi bogată și diversă, alături de alte personaje, veridicitatea lui, puterea lui de a convinge decurgind nu din ridicarea lui „deasupra tuturor", nu dintr-o superioritate artificială, creată in „laboratoarele scrisului", ci dintr-o confruntare directă cu cele mai complicate probleme ale vremii, din asumarea unei mari răspunderi politice, răspunderea aceasta neducind la golirea lui de omenie, creindu-i posibilități, dimpotrivă, de a da omeniei noi intruchipări, de a duce mai departe, și de adinci, vechi tradiții de luptă. S-a mai vădit și s-a mai admis că nu f u n c ț i a sfințește omul și că, dincontră, omul trebuie să sfințească funcția, și nu prin ceea ce spune, nu prin declarații, ci prin fapte, revoluționarul adevărat neincăpind in armura șabloanelor, ieșirea lui din curenții sulfurici ai fanatismului fiind obligatorie ; ca și lărgirea orizontului de cunoaștere ; ca și ințelegerea unui specific anume, a unui anumit loc, internaționalul neputindu-se aduna laolaltă, ca innoire, ca primenire a lumii, decit prin ceea ce se realizează in acest sens pe plan național, așa cum omul nou, despre care se vorbește de multe ori la modul general, nu poate deveni realitate vie și concretă decit prin ceea ce săvirșește fiecare om in parte, prin felul de a fi al fiecăruia dintre noi.

Vădirile acestea au născut noi pendulări, exagerărilor de sorginte dogmatică răspunzindu-li-se cu altfel de exagerări, liberaliste, noi și innoitoare in aparență, tot dogmatice însă, dogmatismul fiind dotat cu o capacitate nebănuit de mare de a se primeni, de a căuta și de a găsi argumentele de care are nevoie pentru a supraviețui, el intinzindu-se nu o dată peste necesitățile cele mai noi și mai nuanțate. Discutarea publică a unor imprejurări tragice din istoria mișcării muncitorești internaționale și din istoria partidului nostru i-a făcut pe unii să creadă că tot ce s-a săvirșit sub steagul luptei pentru o viață nouă s-a săvirșit sub „semnul răului", rozul și rozaliul din perioada de manifestare maximă a dogmatismului proletcultist fiind inlocuite cu un negru din ce in ce mai crunt și mai artificial. „Eroul pozitiv" din perioada amintită devenind deodată „negativ", activistul de partid care știa și rezolva totul cit ai bate din palme, nu mai știa nimic, era o brută, schematismul lui fiind la fel de strident ca și al predecesorului, doar că purta alt semn. Inlocuirea aceasta a schemelor a fost insoțită, nici nu se putea altfel, de o extindere forțată a p o l i t i c u l u i, tot ceea ce se făcea aicea, la noi, avind un caracter politic nou și innoitor, literatura care se scria aicea avind și ea un caracter politic. Așa s-a spus intr-o vreme : că tot ce se scrie aicea, in perimetrul orinduirii noastre, are un caracter politic, scrisul ca atare fiind considerat un gest politic. După aceea nu s-a mai spus așa ceva, negindu-se, dincontră orice caracter politic pină și literaturii manifest politice, literatura de acest fel nefiind, de fapt, literatură, ea neavind nimic cu valoarea, iar acolo unde nu există valoare nu există, carevasăzică, nici ideea politică. Din această dilemă, se părea, nu era nici o ieșire. S-au dat totuși soluții, de-a dreptul sau mai pe ocolitele, pledindu-se pentru intoarcerea literaturii către „omul simplu", activistul de partid, omul angajat din punct de vedere politic, nemaifiind „om simplu", nemaifiind probabil nici om. S-a ajuns pină acolo incit s-au intocmit „dosare de cadre" pentru eroii literari, concluzionindu-se că sint prea mulți oameni cu funcții in cărțile de proză și că e nevoie de mai multe elemente muncitorești pentru intărirea acestei categorii. Iar scriitorilor, nu tuturor, e drept, li s-a reproșat că sint intelectuali „la prima generație" și că nu au „acces la idee" deoarece sint copii de țărani, vezi doamne, dacă ar fi fost odrasle de fabricanți sau de negustori ar fi umblat cu ideea in plisc prin lume. S-a pledat pe de altă parte, pentru cultivarea absurdului, in literatură și prin literatură, pentru o scotocire cit mai nemiloasă prin toate lăzile de gunoaie ale istoriei, dreptul normal și obligatoriu la critică al literaturii (la care nu trebuie renunțat nici măcar in treacăt) fiind transformat in simplă și cam joasă denigrare, susținindu-se că numai literatura care cultivă absurdul și deruta poate influența in bine societatea, nu direct însă, ci prin „anticorpii sociali" pe care societatea și-i produce (după ce ingurgitează asemenea „produse artistice"), intărindu-se astfel, intărindu-se și modernizindu-se, influențările constructive fiind cam desuete, nemaivorbind de faptul că ele au dus și duc literatura către provincialism, patriotismul și cultul marilor tradiții și al marilor valori umaniste fiind, după opiniile acelorași „esteți", reflexe clare ale unui asemenea provincialism ; in vreme ce complicațiile tipic mic-burgheze ale „eroilor de margine", sau ale antieroilor, duc direct in marile magistrale ale modernității, sincronizindu-ne cu lumea.

În ansamblu însă, dincolo de aceste pendulări, alături de ele sau pe sub ele, mai ales pe dedesubt, in penumbră și in umbră, și in tăcere, gălăgia și prim-planul aparținind falselor efervescențe s-a inaintat mult, s-a ciștigat enorm, despre eroul amintit aici scriindu-se cu mai multă detașare, mai firesc și mai exact, din unghiuri cit mai diferite. Poate că acesta a fost și este ciștigul cel mai de seamă, politic dar și artistic, că nu s-a mai considerat necesară și „operantă" ideea de a realiza un singur și adevărat „erou pozitiv", capabil, nu-i așa, să rezolve „problema aceasta grea și dificilă...". S-a considerat și se consideră, pe drept, după socotința celui ce scrie aceste insemnări, că e mult mai bine să se aibă in vedere o diversitate tipologică cit mai mare, pe linia sugestiilor date de viață, dascălul cel mai de seamă al prozatorului fiind viața, viața cea mare și adevărată, din care au făcut și fac parte integrantă și cei ce și-au asumat deschis și cu sinceritate povara răspunderii politice, cei ce au contribuit și contribuie din plin la primenirea și imbogățirea vieții, fiind sau nefiind activiști de partid. Fiindcă și aceasta a fost o sugestie pe care viața a dat-o prozatorului, și-anume că gindirea politică nu se exercită doar in cadrul unui perimetru organizatoric strict, nu mai depinde direct de „funcție", activistul de partid avind intotdeauna ultimul cuvint, chiar dacă nu avea intotdeauna dreptate, dreptatea aparținind din ce in ce mai mult celor ce cunoșteau mai bine realitățile vii și concrete ale vieții, celor ce au ințeles la timp că nu poți trăi o viață intreagă din „sucul lozincilor". Asta nu inseamnă, bineințeles, că funcțiile și răspunderile au fost egalizate sau abolite, inseamnă doar că obligațiile celui ce se află in frunte au crescut enorm, cei ce au luptat pentru innoire intrind și ei in acest proces, cu voie sau fără voie, unii rezistind in fața „noilor examene", alții răminind pe drum. Acesta a fost și este alt aspect relevant pe care viața l-a scos inaintea literaturii, ajutind-o să ințeleagă și să cuprindă complexitatea și amploarea proceselor sociale declanșate de revoluție, ineditul problemelor care s-au pus și se pun in fața oamenilor, in fața activiștilor de partid și nu numai in fața lor. Firește, viața e viață, iar literatura e literatură, planurile neputind fi amestecate, nefiind nevoie de fapt de o asemenea amestecare, mai ales că invocarea vieții nu le spune nimic unora. Dar eu nu mă gindesc acum la ei, la cei ce și-au nutrit și își nutresc literatura din degetuțul propriei lor minuțe, din ceea ce au adus de acasă, din cuibul călduț al mămițichii (care era așa de bună, era așa de inteligentă !), mă gindesc și ii am in vedere pe cei ce au abordat și abordează frontal problematica gravă și fascinantă a epocii, acordind p o l i t i c u l u i importanța pe care o are, considerindu-l pe revoluționar om și nu altceva, om adevărat și nu „o ficțiune", trăirile și neliniștile lui fiind nu odată propriile noastre trăiri și neliniști. De aceea imi ingădui să spun că drumul e bun și modalitatea aceasta de reliefare in literatură și prin literatură a profilului revoluționarului de azi va da rezultate și mai multe, in măsura in care se va stărui in direcția aceasta, dintre eroii care vor alcătui această galerie se vor alege pină la urmă citeva figuri memorabile, care vor implini in chip fericit relieful „intregului tablou".

Acestea au fost citeva din problemele cu care m-am confruntat inaine de a scrie romanul „Fiul secetei". Și chiar și in timpul cit am lucrat la această carte, chiar și după aceea, termenul de raportare principal pe care l-am avut mereu in față, mai ales in vremea elaborării, a fost viața de astăzi și de ieri a Țării, Vasile Pozdare fiind „rupt direct din viață", cu toate că nu a existat un model de la care să fi pornit atunci cind am scris acest roman, așa cum nu a existat un model anume pentru Monu (din „Suferința urmașilor"), eroii de acest fel fiind, cred, mai complecși și „mai cuprinzători". Nu vreau să spun prin asta că Vasile Pozdare e complex și „cuprinzător", vreau să spun că am dorit să fie așa, fără a dori, bineințeles, să fie „unic", in sensul in care se vorbea de această unicitate (a „eroului pozitiv") in anii de inceput a literaturii noastre noi. Am dorit și am vrut, dimpotrivă, să se alăture personajelor de acest fel, fiind convins că o literatură nu se poate impune decit prin cit mai multe personaje complexe și puternice, modernizarea adevărată a prozei depinzind direct de ce și cit se izbindește in acest domeniu, o proză mare nefiind posibilă nici acum, la acest sfirșit de veac (mai ales acum) fără personaje memorabile, fără o galerie intreagă de asemenea personaje, dintre care nu poate și nu trebuie să lipsească r e v o l u ț i o n a r u l, cel ce a dat și dă sens tuturor lucrurilor, cu prețul vieții de multe ori.

Adevărul istoric

Urmare din pag. 1

nută, pusă in evidență cu o mare claritate de expresie. Interesul la lectură trezit de această carte din primul moment se păstrează viu tot timpul. Scrisul are consistență și curgere rapidă. Istoriografia noastră in ultima vreme incepe să se despovăreze de acel așa-zis „stil științific", in fapt greutate de exprimare, și să-și croiască o cale directă către cititor.

Autorii pun in evidență mai intii rădăcinile in timp ale revoluției din august 1944, cele „2500 de ani de performanțe istorice ale poporului român", in ideea că un fapt istoric remarcabil nu apare intimplător, ci este totdeauna o rodire a unei curgeri istorice anterioare. Descriu și analizează apoi actul din august 1944 in desfășurarea lui, ilustrind o dată in plus că acest popor al nostru și-a afirmat atunci, cum o făcuse și mai inainte, voința sa de a fi liber și stăpin in țara sa, de a nu ingădui ca destinele sale să fie la discreția marilor puteri. Un loc pe care ți-l dau alții in istorie este aproape totdeauna in neconcordanță cu aspirațiile proprii. Experiența poporului român, indelungată și de cele mai multe ori dureroasă, l-a invățat să găsească in fiecare moment soluția viabilă și forțele capabile să-i salveze ființa națională. În 1944 soluția a găsit-o partidul comunist. Și tot acest partid s-a priceput să creeze o largă coaliție antihitleristă, forța necesară care să mobilizeze toată suflarea românească la inlăturarea dominației străine și declanșarea unui proces social-economic și politic de mari, de foarte mari dimensiuni.

Cartea subliniază in continuare urmările actului revoluționar infăptuit intr-un moment „cind nu se precizase clar infringerea Germaniei". Mai intii cele militare : prăbușirea defensivei germane la aripa de sud a frontului sovieto-german, uriașa translație de front, schimbarea in balanța de forțe a coalițiilor in conflict ș.a. Apoi cele logistice, prin smulgerea din stăpinirea celui de al III-lea Reich a importantelor bogății, in primul rind de petrol, de o vitală insemnătate pentru continuarea efortului de război. Apoi cele politice : criza politică din Ungaria, Bulgaria, Croația, Finlanda, precipitarea prăbușirii sistemului fascist in centrul și sud-estul Europei. Concluzia demersului intreprins : „insurecția din România de la 23 August 1944 se așează, prin consecințele sale strategice, economice și politice, printre marile evenimente ale celui de-al doilea război mondial". Comutată in alt context concluzia aceasta a insemnat timp ciștigat, a insemnat durată, valoare esențială intr-un război, 200 de zile ciștigate, potrivit „scenariului" elaborat de autori, se traduc in sute de mii de vieți, imense bunuri materiale salvate. Sint 200 de zile in care progresul omenirii ar fi fost impiedicat de rigorile unui război mondial. „Sint 200 de zile pe care România și poporul ei le-au dăruit cauzei păcii universale". Factorul „durată" dobindește și o altă semnificație. Hitler conta pe prelungirea războiului pentru a pune la punct fabricarea de arme de mare eficiență (autorii in citeva pagini foarte documentate, scot in evidență succesele spectaculoase dobindite de germani — și altele care erau de așteptat — in aviație, marină, tipuri de armament). Durata, la a cărei scurtare au contribuit și românii, n-a lucrat pentru hitleriști.

Capitolele cărții inchinate demonstrației urmărilor actului nostru de voință și de energie de la 23 August 1944 ni s-au părut cele mai bune, cele mai originale și de o mare forță de convingere. Autorii folosesc o vastă documentație, inedită in bună parte, depistată in arhive din țară și străinătate (indeosebi in Germania). Metodologic este exemplară organizarea și subordonarea materialului istoric evidențierii scopului urmărit. Factorul românesc este individualizat in ansamblul desfășurărilor militare din spațiul carpato-dunărean și in contextul războiului mondial. Cercetarea autorilor are intreaga valoare a studiilor istoriografice moderne care tratează orice fapt istoric in conexiunea sa cu altele, cu spațiul de producere și manifestare și interferențele inevitabile. Cei trei istorici români se călăuzesc necontenit și exclusiv de dorința unei reconstituiri riguroase a faptelor istorice și a consecințelor lor. Ei constată pe bună dreptate că frontul germano-sovietic a fost frontul hotăritor in al doilea război mondial, că victoriile de la Moscova, Stalingrad sau Kursk au anunțat decisiv căderea mașinii de război germane, că infringerile suferite de Axă pe frontul african, sud-european și occidental au contribuit substanțial la același deznodămint. Aderind la aceste adevăruri, de fapt axiomatice, autorii relevă, in cartea lor, valoarea excepțională a contribuției României. „Suum cuique tribuere (să dai fiecăruia ce i se cuvine) nu este numai un principiu de drept, ci și unul istoriografic, o obligație elementară de onestitate intelectuală și profesională".

Cartea lui Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu și Mihail Ionescu o așezăm in vitrina izbinzilor istoriografice românești. Ea este ilustrarea vie a uneia din cele mai fericite imbinări a adevărului și militantismului in scrierea istoriei. Cei trei autori vor să ne spună incă o dată că adevărul a fost și este arma noastră in istorie.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Universalizarea anti-culturii

O ideologie literară al cărei punct capital e acela al „boicotului" unor culturi spune cit se poate de multe asupra concepției diversiunii pe tema culturală. Un examen al reprezentărilor de acest fel puse in circulație de grupul «Europei libere» ar scoate la iveală o cu totul insolită perspectivă.

Așadar, să desfășurăm ideea culturală a diversiunii așa cum ea nu reiese explicit din jurnalistica fără concept care se face acolo însă ușor deductibilă din, ca să zicem așa, teoria practică. Nimic nu ne impiedică să presupunem că interdicțiile aplicate de către diversioniști literaturii române au un grad oarecare de generalitate și că recomandările făcute in privința acesteia au valabilitate și in examenul altor literaturi. Dacă ar fi altfel, ar insemna că literaturii române i s-ar potrivi sub raport axiologic un soi de norme iar literaturilor occidentale — altele, ceea ce este cu neputință de închipuit din moment ce principiile artei nu au determinație localistă. Flaubert nu e prozator mare la francezi și ininteligibil pentru germani.

Literatura română, in accepția diversiunii, ar trebui mai intii să se sincronizeze. Să se sincronizeze ? De acord, însă cu cine să se sincronizeze ? Ideea sincronismului avea aplicație atita vreme cit in cultură existau „centre" și „periferii" ; centralismul cultural e astăzi ajuns la muzeu. Dar să admitem că nu ar fi așa, sincronismul producindu-se și astăzi fără a fi, așa cum insă este, anacronic. Cine ar dori să se sincronizeze s-ar afla intr-o poziție de neinvidiat avind a alege intre mai multe culturi și, din acelea, intre mai multe tendințe. Să alegi de la francezi, de la americani, de la asiatici (ciți sint, și ei), din America de Sud ? Iată o dilemă intelectuală insolubilă. Cu toate acestea, diversiunea ar voi să ne sincronizăm, in urmarea galomaniei tot cu francezii și literatura română ar trebui să se infățișeze astăzi tot „ca la Paris". Fie și parizieni pe Dimbovița, dar intrebarea rămine : ce fel de parizieni ? Aici răspunsul pare pregătit, el este : „parizieni avangardiști și... disidenți". În privința avangardei, critica franceză a clarificat de multă vreme chestiunea și intrebindu-se, pe bună dreptate, „incotro se indreaptă avangarda", Pierre de Boisdeffre răspundea in acest chip : „acești teoreticieni ai indeterminării limbajului poetic nu lasă „intr-adevăr nici un loc spontaneității. Sint niște ingineri ai vidului". Viitorul poeziei i se părea că nu e al Franței ci al acelor literaturi care nu au pierdut, cum au pierdut francezii, simțul cosmic : „Poate că această izbucnire se manifestă incă de pe-acum, și ea se va manifesta fără indoială de-aici inainte mai cu seamă dincolo de granițele Franței, in Africa la Quebec, in insulele indepărtate ale Antilelor sau Indiilor — acolo unde poeții au rămas in contact cu forțele naturale ale lumii". Pină și un conservatist cum e Pierre de Boisdeffre are idei protocronice însă diversiunea ar dori, pentru literaturi, avangardă și numai avangardă. Însă modelul critic aplicat literaturii române are și alte numeroase elemente de natură hotărit patologică. Literatura română, de pildă, ar fi azi, cum susținea V. Ierunca, intr-o „sub-dezvoltare care riscă s-o arunce la suburbia literaturii universale". Această catastrofă ar avea drept motivație lucrarea unui grup neo-dogmatic care ar impiedica-o să fie, să zicem așa, „dezvoltată". Așa o fi, dar să ne intrebăm : ce literatură practică neo-dogmatismul și impiedică, in acest fel, cultura de la drumul drept ? În privința aceasta, părerile diversiunii sint aproape insondabile căci ea se rezumă să combată pe neo-dogmatici și pe neo-proletcultiști uitind să explice despre ce fel de literatură e vorba. Totuși, cu enorme sforțări s-ar putea extrage de după negrele formule (de soiul „ravagiile naționalismului", „naționalism integral", „noua dreaptă" și altele la fel) un conținut propriu-zis cultural. Așadar neo-dogmatice ar fi intr-o literatură cultivarea romanului istoric pe teme naționale, poezia patriotică, teatrul cu materie istorică derivată din biografia colectivității care ilustrează acea literatură, teorii protocroniste care se impotrivesc centralismului cultural și, in fine, rescrierea periodică a istoriei și mai cu seamă a istoriei literare, faptă de gravitatea unui delict și asupra căreia s-a așezat etichetă și mai grea : „neo-stalinism". Așa se prezintă tabloul neo-dogmatismului literaturii române prelucrat de diversioniști și bineințeles așa ar trebui să arate orice neo-dogmatism prezent in vreuna din literaturile lumii de azi.

Din acest punct de vedere, trebuie să recunoaștem însă cu regret că literatura română nu e in ierarhia neo-dogmatică pe nici unul din primele locuri și dacă tezele „Europei libere" asupra neo-fascismului literar sint corecte atunci cea mai neo-fascistă literatură de pe pămînt e la ora aceasta... literatura americană. Ea cultivă, de exemplu, intr-un chip obsedant și probabil... neo-dogmatic chiar romanele istorice. În numai cițiva ani, apar „1876" de Gore Vidal (1976), „The Massacre of Fall Creek" de Jessamyn West (1975), „The Surface of Earth" de Reynolds Price (1975), o frescă intinsă pe mai bine de patruzeci de ani de istorie americană. „Centennial" de James Michener (1974, despre Marile Cimpii văzute pe intinse perspective geologice). În trei ani, luați drept obiect de studiu, apar și alte numeroase producțiuni care nu au a face cu America fiind însă romane istorice dedicate celor mai felurite epoci de la Europa secolului al XI-lea („The Iron Crown" de Clare Barroll), la Japonia secolului al XVII-lea („Shogun" de James Clavell).

Acest istorism romanesc nu e o incidentală probă de... neo-dogmatism american, literatura aceea are trăsături „proletcultiste" și mai acute, dintre care nu lipsește, se putea ? poezia patriotică. În 1975 și 1976 apar acolo două extraordinare antologii lirice de o formulă hotărit patriotică și așadar dogmatică : „Selected Poems" de Robert Lowell (conținind poeme dedicate bicentenarului „independenței americane) și „What Thou Lovest Well, Remains America" de Richard Hugo. O bibliografie completă pe nu mai mult de zece ani ar fi intr-adevăr mai greu de făcut deși ea ar clarifica totul. Dar neo-dogmaticii americani nu uită nici teatrul istoric : cu Tom Stoppard („Travesties", din 1976 și J. Updike („Buchanan Dying", din 1974) „dogmatismul" a dat, intr-adevăr, mari lovituri literaturii... liberale. „Ca nimeni altcineva, literatura americană se interesează obsedant de origini și a studiat, cu Alex Haley in „Roots", pină și genealogia unui negru. Povești de trib, folclorice, sint și la N. Scott Mamaday „The Names"), un roman țărănesc mai recent e acela al lui Frederick Manfred („The Manly Hearted Woman").

Dar critica literară ? Critica literară este definitiv incăpută pe mina... dogmaticilor căci face, cu Hugh Kenner (in „A Homemade World") examen sociologic și se preocupă, in sinteze, de soarta romanului istoric american de azi (Harry B. Henderson — „Versions of the Past", in 1974). Cit privește mișcarea generală de idei aci chiar nu mai e nimic de făcut. Oamenii se ocupă cu descrierea „excepționalismului american", se compară necontenit cu Europa spre a revela, prin contrast, un raport specific, cred in „regionalismul creator" și in sensul tradiției, sint pentru antimimetism in cultură ; constanta urmărire a priorității e obsesivă, mai acută decit la cei mai fanatici protocroniști români. Mai mult chiar, noțiunea de „poporanism" e cultivată intr-un chip neliniștitor care ar provoca Europei libere o adevărată groază : ideea că poporanismul e „un concept cu mare diversitate" (C. Vann Woodward) nu poate să placă diversiunii, elitiste.

În fine, „rescrierea" istoriei, care in optica „Europei libere" ar caracteriza „neo-stalinismul românesc" și in general orișice fel de neo-stalinism, e foarte iubită de istoriografia americană și astăzi chiar teoretizată cu perseverență. Acest „rewriting" ar fi o fatalitate a istoriografiei zicea recent cineva dar nu la București ci la New York : „asemenea reexaminări ale trecutului sint pentru o varietate de motive o activitate permanentă". Cauze ? Mai intii, apariția datelor noi, apoi noile concepții, noi „unelte de cercetare". „Acestea permit istoricului să pună intrebări noi referitoare la vremurile apuse și să analizeze cantități enorme de mărturii neanalizabile inainte". Chiar și prezentul explică istoria consumată : „În plus, revoluțiile contemporane dezvăluie noi perspective istorice, perspective care pentru invățații de odinioară erau invizibile". Rescrierea istoriei, s-ar zice, „are intr-o oarecare măsură un caracter ciclic". (John A. Garraty — „Sinteză", nr. 18/1975). Dacă acesta e neo-dogmatism atunci să admitem că in acest domeniu americanii au o indiscutabilă prioritate. Teoriile prezenteiste in materie de istorie, cum sint acestea, au la ei o indelungată preistorie ajungind pină la Ch. A. Beard, in 1934, și la Conyers Read, in 1950. Dewey și chiar Benedetto Croce, prezenteiști bineințeles, admitind că istoria se reformulează după modificările istoriei in curs, sint și ei (după ideologia „Europei libere") neo-staliniști și neo-fasciști.

Cu asemenea teorii s-ar putea demonstra cu ușurință că majoritatea literaturilor de azi sint „neo-dogmatice" și „sub-dezvoltate" căci toate au printre capodopere romane istorice, lirism patriotic și istoriografie prezenteistă. Adevărul e că, fiind antiromânească prin ideologia ei exclusivistă, cultura propusă de „Europa liberă" sfirșește prin a fi și anti-americană, și antifranceză și in general impotrivă oricărei literaturi naționale coagulate, universalizind, ca atare, anti-cultura.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Istoria Culturii şi a Civilizaţiei

Cartea pe care o publică actualmente profesorul Ovidiu Drimba, realizare majoră a culturii române, reprezintă totdeodată o sarcină uriaşă pe care numai un erudit de talia domniei sale putea să şi-o asume. Concepută în patru volume mari, această **Istorie a Culturii şi a Civilizaţiei** constituie de fapt o vastă enciclopedie în care sînt clasate şi sistematizate informaţii din sute de tratate, monografii, studii şi articole pe care autorul le-a compulsat şi sintetizat pentru citiri. Dar volumul actual nu este un dicţionar, nici un repertoriu, ci autorul a reuşit să efectueze o remarcabilă elaborare care sistematizează datele fundamentale ale problemelor cercetate şi prezintă astfel cititorului cele ce sînt fundamentale şi structurale în fiecare din civilizaţiile şi culturile studiate. De fapt, marea dificultate în scrierea şi întocmirea unei opere cu acest subiect şi de proporţiile ei constă tocmai în reţinerea fundamentului şi definitoriului cu eliminarea a ceea ce este adiacent şi neconcludent. Adică dificil este tocmai clasarea noianului imens de informaţii şi concentrarea lor spre a închega o creaţie fundată pe repere esenţiale. Afluenţa informaţiilor este adesea un handicap major, în asemenea lucrări de sinteză, pentru reţinerea datelor esenţiale, dar Ovidiu Drimba a reuşit în chip magistral să separe secundarul de principal. Or, aceasta era una dintre menirile unei asemenea opere. Spre a putea-o scrie, Ovidiu Drimba, ca şi alte mari spirite care au scris istorii ale culturii şi civilizaţiei, în primul rînd Will Durant (**Histoire de la Civilisation**, trad. fr., Paris, 1937, V volumes) apoi Arnold Toynbee (**A Study of History**, London, 1950, X volumes), a fost nevoit să se pregătească ani îndelungaţi, nu numai prin studierea operelor care i-au îngăduit să facă sinteza ce ne-o prezintă, ci şi prin frecventarea asiduă a marilor biblioteci din Occident, prin vizitarea principalelor muzee din Europa, în fine călătorind în locurile unde s-au putut efectua săpături arheologice importante. Vom adăuga că Ovidiu Drimba a supus textul manuscrisului său celor mai reputaţi specialişti orientalişti şi eleniştі din ţara noastră. De la început sînt definite conceptele de „cultură" şi de „civilizaţie" înlăturindu-se confuzia creată adesea în Occident prin folosirea abuzivă a acestor lexeme, care nu pot fi în nici-un caz sinonime. După studiul civilizaţiilor şi culturilor preistorice se prezintă civilizaţia mesopotamiană, în care sînt incluse cea sumeriană şi cea asiro-babiloniană. Sînt pe rînd descrise păturile sociale, modul de viaţă, gîndirea prefilozofică şi cea ştiinţifică, arta, muzica, literatura şi în fine influenţele exercitate de civilizaţia mesopotamiană. Aceleaşi diviziuni sînt dealtfel utilizate în studierea fiecărei civilizaţii care este astfel cercetată după un plan unitar. Trebuie să aplaudăm folosirea de către autor a cărţilor şi lucrărilor de asirologie publicate de orientaliştii români, care sînt citaţi amplu şi în bibliografie (p. 817—818). În capitolul consacrat Egiptului antic se relevă deasemenea contribuţiile valoroase ale orientaliştilor români care sînt menţionaţi şi în bibliografie (818—819). Influenţa Egiptului asupra civilizaţiilor mediteraneene este apoi analizată şi evaluată la proporţiile ei reale. Ilustraţii colorate şi în alb-negru, apoi hărţi amănunţite vin să completeze aceste două capitole sus-arătate. Civilizaţia şi cultura ebraică este descrisă în paginile următoare sub toate aspectele ei. Se dau ample informaţii despre esenieni, autorii manuscriselor de la Marea Moartă şi sînt menţionaţi orientaliştii români care au adus contribuţii în această problemă, stabilind de exemplu că Filon din Alexandria a fost esenian şi demonstrînd prezenţa destul de frecventă a esenienilor în scrierile creştine. Influenţa culturii ebraice atît asupra creştinismului cît şi a islamismului este apoi evidenţiată şi se notează înriurirea Bibliei asupra literaturilor europene. Civilizaţia şi cultura persană este descrisă de la începuturile ei, accentuîndu-se modul formării acestui imperiu, poate cel mai întins în Antichitate, dar şi toleranţa şi relativa prosperitate de care se bucurau supuşii săi. Ca pentru fiecare capitol o excelentă hartă însoţeşte textul, unde sînt notate satrapiile şi popoarele imperiului. Se urmăreşte cultura şi civilizaţia persană pînă în sec. al XIX-lea şi putem urmări evoluţia artei persane, diferită substanţial de cea turcă, arabă sau mongolă, dar înriurită de pictura chineză de exemplu. Se analizează cu multă perspicacitate influenţa artei persane în Ţările Române, şi se arată că aceasta începe din epoca traco-dacică. Într-adevăr motive iraniene se regăsesc în piesele tezaurelor de la Pietroasa şi de la Sinicolaul Mare. Din arta persană au fost împrumutate numeroase teme decorative în arhitectura veche românească, în pictura bisericească, în ţesături, în broderii şi în miniaturi. Arta persană a iradiat nu numai în Orientul islamic şi creştin, căci numeroase picturi, statui sau miniaturi din India vădesc clar această influenţă, fie că este vorba de arta brahmanică, budistă sau islamică. Începînd cu civilizaţia de pe valea Indusului, lumea subcontinentului indian este analizată într-o sinteză remarcabilă, care a reuşit să ne înfăţişeze toate aspectele esenţiale ale sale. De fapt fiecare din capitolele acestui volum reprezintă o iniţiere clară în studiul unei civilizaţii antice, şi putem spune că opera lui O. Drimba este un instrument de lucru pentru orice om de cultură din zilele noastre, care are acuma informaţiile cele mai recente şi mai precise despre lumea a treia şi despre marile ei culturi, astăzi cînd atiţia specialişti români, ingineri, tehnicieni, chimişti, medici etc. lucrează în vechi ţări de cultură din Asia şi din Africa. Şi în capitolul consacrat Indiei autorul ţine să arate aportul însemnat adus de şcoala română de orientalistică în studiile de indianistică. Se ştie că primul curs de sanscrită în România, unul din primele create în Europa, a fost ţinut de Constantin Georgian în 1865 deci acum 120 ani şi de atunci şcoala română de orientalistică a avut străluciţi indianişti, printre care trebuie menţionat Th. Icrdănescu, apoi prof. Teophil Simenschy, care a editat o serie de texte sanscrite însoţite de traduceri şi este autorul primei gramatici sanscrite apărute în româneşte. Mai cu seamă trebuie să menţionăm pe marele indianist Mircea Eliade a cărui reputaţie mondială nu este nevoie să o subliniem şi deasemenea trebuie amintit şi strălucitul indianist Sergiu Al. George a cărui moarte prematură o regretăm cu toţii şi care a lăsat o operă ce ar fi necesar să fie tradusă şi cunoscută şi peste hotare. Cultura şi civilizaţia chineză în desfăşurarea ei multimilenară este magistral investigată în toate structurile sale. Sînt prezentate grupurile sociale constituente ale societăţii chineze şi autorul consemnează prioritatea absolută pe care o au chinezii în majoritatea invenţiilor şi tehnicilor. Originalitatea artei chineze şi a literaturii este deasemenea subliniată. Dar autorul marchează înriurirea chineză asupra gîndirii filozofice şi politico-sociale europene (la Leibnitz, de pildă, prin intermediul descrierilor iezuiţilor cu care a avut legături în China şi spătarul N. Milescu). Cu privire la civilizaţia şi cultura japoneză, se aminteşte antichitatea ştiinţelor japoneze, prima şcoală de medicină fiind creată în sec. V la Osaka (pe cînd prima şcoală de medicină europeană a fost creată la Salerno în sec. IX). Pictura impresionistă a preluat de la pictorii japonezi numeroase motive şi procedee tehnice, dar şi poezia şi dramaturgia japoneză a fost imitată de occidentali. Civilizaţiei şi culturii greceşti şi celei cretane le sînt consacrate 210 pagini care pot constitui un mic manual pentru cunoaşterea universului grec. Nimic esenţial nu este lăsat deoparte şi literatura greacă antică este tot atît de bine prezentată ca şi filozofia în diferitele ei şcoli. Autorul dă traduceri făcute de autori români din texte greceşti şi face menţiuni frecvente la operele şi lucrările eleniştilor români care au contribuit în mod strălucitor la cunoaşterea culturii greceşti la noi. Civilizaţia şi cultura română este expusă într-o viziune sintetică a epopeii române şi a grandoarei Romei. Sînt analizate mai toate aspectele vieţii romane, de la păturile sociale la viaţa cotidiană, de la credinţele religioase la artă, tehnică şi literatură. Excelentă ni s-a părut prezentarea lumii etrusce, în care sînt consemnate date şi descoperiri arheologice recente. Un ultim capitol dedicat civilizaţiei şi culturii daco-getice încheie acest remarcabil prim volum. Sînt folosite lucrările cele mai noi cu privire la societatea geto-dacă şi se arată de exemplu că societatea aceasta avea un mod de producţie tributal şi nu sclavagist cum se credea anterior. Deasemenea se redau cuvintele româneşti de origine dacă ca şi celelalte moşteniri dace în cultura română.

Bibliografia publicată la sfîrşitul acestui volum este copleşitoare şi este rezultatul unor ani îndelungaţi de studiu. Volumul se sfîrşeşte cu un index de persoane şi un index de opere care sporesc mult utilitatea şi eficienţa acestei lucrări. Desigur în volumele următoare se va acorda un spaţiu mai cuprinzător problemelor de lingvistică ca şi celor legate de literatura, arta şi muzica creştină şi poate se vor exoune datele esenţiale cu privire la civilizaţiile în culturile semite : arabă, siriacă, sud-arabică, etiopiană, ca şi la cea hitită şi armeană. Trebuie să mulţumim călduros lui O. Drimba pentru scrierea acestei valoroase opere, care va fi un instrument de lucru de neînlocuit în mîna oricărui om de litere de la noi, şi se cade să adresăm mulţumirile noastre Editurii Ştiinţifice şi Enciclopedice, dar mai cu seamă lui Idel Segall, care s-a străduit să redacteze în condiţiile cele mai ştiinţifice şi mai artistice acest masiv volum.

Constantin Daniel

Din POEZIA CHINEZĂ

GUO MO-RUO

Egreta

Egretă albă ca de nea
Pe care ţărm e casa ta ?
În cercuri line-acum pluteşti.
Spre care ţărmuri iar porneşti ?
Înspre adîncuri te repezi
Şi-apoi în ceruri tu te pierzi
Şi iar spre-adîncuri te repezi
Ca iar în ceruri să te pierzi.
Egretă albă ca de nea
Spre care ţărmuri vei zbura ?

Urme pe nisip

Soarele-şi împrăştie căldura
Luminîndu-mi din dreapta făptura.
Mi-azvîrle, nepăsător, umbra toată
În stînga, peste marea necurmată.
Pe plaja-nmărmurită a rămas
Numai mulţimea urmelor de pas.

Soarele-şi împrăştie căldura
Luminîndu-mi din stînga făptura.
Mi-azvîrle, nepăsător, umbra toată
În dreapta, peste marea necurmată.
Pe plaja-nmărmurită a rămas
Numai mulţimea urmelor de pas.

Soarele-şi împrăştie căldura
Luminîndu-mi din spate făptura.
Mi-azvîrle, nepăsător, umbra toată
În faţă, peste marea necurmată.
O, mare, nu-mi şterge cu spuma
De pe plaja nesfîrşită — urma.

Soarele-şi împrăştie căldura
Luminîndu-mi din faţă făptura.
O, soare ! Poţi să-mi azvîrli umbra toată
În spate, peste marea necurmată ?
O, mare, mi-ai şters de-acum cu spuma
De pe plaja nesfîrşită — urma !

Cîinele cerului

Da, cîinele cerului-s eu !
Eu luna-abia ivită-am înghiţit,
Eu soarele abia ivit am înghiţit,
Eu stelele toate abia ivite-am înghiţit,
Eu cosmosul tot abia ivit am înghiţit.
Acesta este Eul meu !

Eu sînt a lunii fundamentală rază,
Eu sînt a soarelui fundamentală rază,
Eu sînt a stelelor fundamentală rază,
Eu sînt a razei X fundamentală rază,
Eu sînt a întregului cosmos bază,
Măsura brută pentru Energy [1]) de bază !

Eu gonesc,
Eu mugesc,
Eu lucesc.

Eu ca focul arzător lucesc !
Eu ca marea cea mare mugesc !
Eu ca micul electron gonesc !
Eu alerg în zbor,
Eu alerg în zbor,
Eu alerg în zbor,
Eu jupoi pielea-mi,
Eu mestec carnea-mi,
Eu sorb sîngele-mi,
Eu muşc măruntaiele-mi,
Eu pe nervii mei alerg în zbor,
Eu pe măduva mea alerg în zbor,
Eu pe creierul meu alerg în zbor.

Eu, acesta-s eu, da !
Eul meu mistui-se-va !

În româneşte de
Tatiana Segal

Pictură de Hua Yan

[1]) Energy — în engleză în original (n.t.).

Balcanice

ORHAN VELI

Poezie cu coadă

Nu ne-am înţeles, drumurile ni s-au despărţit ;
Tu eşti pisica măcelarului, iar eu a uliţei ;
Tu mănînci din frumoase vase emailate,
Iar mîncarea mea e în gura leului ;
Tu la dragoste visezi, eu la o bucată de os.

Dar nici ţie nu ţi-e uşor, frate al meu ;
Nu-i uşor, asa, cît e ziua de lungă,
Să dai din coadă pe străzi.

Poem despre singurătate

Nu ştiu cei care n-au trăit singuri,
Nu ştiu ce spaimă iţi vîră în oase singurătatea,
Cum omul vorbeşte cu sine,

Cum, tînjind după un alt suflet,
Omul aleargă către oglindă.
Ei nu ştiu.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

REPERE

Aspiraţia spre universal

Atunci cînd ne referim la situaţia puţin mulţumitoare a traducerilor din limba română, avem desigur în vedere literatura noastră în ansamblul ei, receptarea unui mesaj adînc, care ar putea spori cunoaşterea de sine a umanităţii. Autorii au fost traduşi în parte, uneori cu bune ecouri, cam toate marile personalităţi, de la Eminescu şi Alecsandri, pînă la Arghezi şi Blaga, iar Rebreanu şi Sadoveanu au avut o bună răspîndire între cele două războaie (de curînd am văzut o versiune Sadoveanu, apărută în cunoscutele ediţii de masă „Reclam" de la Leipzig !). De ce să nu o spunem ? N-au lipsit nici o clipă echivalenţele străine din operele scriitorilor noştri, şi nici autorii importanţi ai lumii care să gireze asemenea întreprinderi şi să asigure audienţa lor. Un poet cu rezonanţă „Nobel" adăugată numelui său, pe lîngă un frumos şi autentic prestigiu intelectual, cauţionase o ediţie italiană din opera lui Arghezi, iar Blaga se aflase el însuşi în proximitatea mult rîvnitului trofeu literar ...Zaharia Stancu umbla într-adevăr în sandale de aur pe meridianele lumii, cu teme foarte atrăgătoare în epocă... Şi totuşi, şi totuşi! Este limpede că lectura străinătăţii scapă din vedere marile înţelesuri ale literaturii noastre. Nici argumentul că limba română nu are o circulaţie universală nu rezistă la o cercetare atentă. La urma urmei, am mai spus-o, daneza nu este mai amplu studiată în lume, iar Kierkegaard şi-a pus amprenta chiar în aceste condiţii asupra citorva generaţii de scriitori ai lumii, şi am fost de-a dreptul uluit cînd am auzit pe un poet din Kerala, în India, care scria în limba malayalam, spunîndu-mi că cea mai profundă influenţă intelectuală pe care a suferit-o a fost aceea a ginditorului danez.

Am observat de atîtea ori, este o problemă importantă, dar cel mai dăunător lucru este să devină o obsesie. Căile gloriei universale urmează legi pe care încă nu le putem descifra, iar datoria scriitorilor este să-şi vadă de opera lor, avînd privirile aţintite în lume, iar nu în pămînt, dar fără a face din aceasta un fel de „convoitise" estetică, fără a considera că este singura noastră posibilitate de afirmare a substanţei naţionale. Nu trebuie să vînăm reputaţia universală, ci să lucrăm pentru cîştigarea ei prin operele care să-i facă pe cititorii de aiurea să simtă că sînt carenţaţi fără asimilarea lor. Vom fi mai cunoscuţi atunci cînd vom fi cu adevărat şi indiscutabil valoroşi. Iată, am avut recent în mînă o monografie consacrată de profesorul Paul Alexandru Georgescu marelui scriitor Romulo Gallegos, apărută la Caracas, într-o colecţie a prestigioasei „Academia Nacional de la Historia", girată de Guillermo Moron. Folosind metode critice actuale, cu un pronunţat gust pentru structuralism, racordat însă la o riguroasă gîndire teoretică, de formulă tradiţională, cu nuanţe comparatiste, Paul Alexandru Georgescu a reuşit un eseu critic de ţinută inconfundabilă, primit cu elogii în chiar patria autorului discutat. Autorul român a propus o construcţie intelectuală ce vorbea prin sine despre validitatea sa, fără artificii de jurnalism inteligent şi fără ostentaţie particularistă. A ne tot plînge că nu ne cunoaşte străinătatea este inutil şi inoperant. Lumea abia aşteaptă să ne traducă şi să se bucure de valoarea noastră, totul este să-i oferim acele opere capabile să comunice universul inconfundabil al acestei umanităţi de la Dunăre şi Carpaţi, cum se tot spune, Iar asta nu pot face decît înşişi scriitorii români. Nimeni nu va afirma literatura română în lume, decît cei care visează în această limbă unică şi-şi fac din visul lor motivul cel mai important al existenţei. În cele din urmă, trebuie totuşi avut în vedere că literatura este mai ales produsul unui mediu intelectual. Nu vom fi atît de valoroşi cît aspirăm a fi, decît în condiţiile unei cunoaşteri profunde a cărţii şi a mediilor intelectuale de aiurea, citind în limbi străine şi folosindu-le pentru comunicare, cu caracter permanent, avînd obişnuinţa dezbaterilor şi a celei mai stringente problematici din lume, „Numai intelectualitatea dă graţie, restul este carte poştală", spunea undeva Camil Petrescu. Trebuie să cunoaştem ceea ce se întîmplă în alte literaturi pentru a ne descoperi pe noi înşine, ridicîndu-ne apoi la gradul de semnificaţie al universalităţii. Lupta pentru impunerea marilor noastre valori este o luptă cu noi înşine, mai mult decît cu vreo rezistenţă malefică dinafară, este procesul de a găsi expresie marii vocaţii a limbii şi culturii noastre româneşti.

Aurel-Dragoş Munteanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA SCURT TIMP** după „Zilele filmului românesc", desfăşurate cu un relevant succes de public într-o serie de oraşe ale Danemarcei, „Săptămîna filmului danez" a oferit spectatorilor români pelicule dintre cele mai noi ale acestei cinematografii, într-o selecţie de inspirată diversitate tematică : un moment de supremă tensiune în viaţa unui cuplu („Momentul") ; odiseea a doi actori ambulanţi („Circul Casablanca") ; o comedie amară de epocă, inspirată dintr-o piesă scrisă cu 260 de ani în urmă de dramaturgul Ludwig Holberg („Jeppe de la Deal") ; tragicul destin al unui politist zelos şi intransigent („Poliţistul") ; o incursiune în universul copilăriei („Tarzan cel de cauciuc") şi o alta în intimitatea psihologică a pacientelor dintr-o maternitate („Născuti iarna") ; în sfîrşit un film cu profunde implicaţii sociale („Johny Larsen") ; şi o comedie poliţistă dintr-un popular serial danez („Banda lui Olsen"). Evident, o tematică în măsură să documenteze asupra dimensiunilor şi a rezultatelor procesului de reînvigorare a cinematografiei daneze, început cu aproape două decenii în urmă şi consfinţit anul trecut de Ministerul de Cultură din Copenhaga prin revizuirea legii filmului.

Oaspeţi de seamă, cu prilejul „Săptămînii filmului danez", regizorii : Astrid Henning-Jensen, figură proeminentă a cinematografiei din patria sa, propusă pentru premiul Oscar şi Erik Clausen personalitate multilaterală — scriitor, dramaturg, actor, pictor şi cameraman.

● **O FRUMOASĂ MANIFESTARE** a fost dedicată, la Biblioteca română din New York, artistului român Nicolae Bretan. În prima parte a manifestării, Iudit Bretan, fiica compozitorului a vorbit despre viaţa şi creaţia muzicală a lui N. Bretan, locul şi rolul acesteia în cadrul patrimoniului muzical românesc, pe linia deschisă de creaţia enesciană.

În contextul marcării împlinirii a 200 de ani de la marea răscoală din 1784, a fost prezentată semnificaţia operei „Horia", moment important al creaţiei muzicale a compozitorului, afirmare a surselor de inspiraţie tradiţională, cu accent pe marile momente ale istoriei naţionale. În continuarea serii muzicale au fost interpretate lieduri pe versuri de Mihai Eminescu şi Octavian Goga, precum şi fragmente din opera „Horia", cu concursul artiştilor Donna Radu, Valentin Radu şi Timothy Lindberg.

La această manifestare, care s-a bucurat de succes au asistat profesori şi studenţi de la „Juilliand School of Music" din New York, reprezentanţi ai agenţiei „Columbia Artists Management Inc", un numeros public.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN PROGRAMUL** său editorial pe anul în curs, prestigioasa „VEB VERLAG ENZYKLOPADIE" din Leipzig, — profilată pe editarea unor moderne, multilaterale lucrări din domeniul învăţămîntului, în peste 50 de limbi europene, africane şi asiatice, — manuale, dicţionare, gramatici, manuale de lectură şi de conversaţie, ghiduri de conversaţie, discuri didactice şi divers alt material audio-vizual, — anunţă tipărirea a două dicţionare de buzunar : român-german (cu 12.000 de cuvinte) şi german-român (cu 15.000 de cuvinte) ; a unui ghid de conversaţie german-român, a unui ghid de conversaţie, turistic, german-român-bulgar-ungar, precum şi a unui manual de buzunar pentru învăţarea limbii române ; a unui curs de limbă română însoţit de trei discuri şi a unui volum de studii lingvistice, „Aspecte socio-lingvistice ale limbii române".

Este de remarcat, pe de altă parte, faptul că, pe lîngă programul său de iniţiere în toate limbile europene, „VEB VERLAG ENZYKLOPADIE", din Leipzig, anunţă un alt program, de dimensiuni de-a dreptul impresionante, privind învăţarea limbilor africane şi asiatice (nu fără implicaţii, deosebit de preţioase, privind limbile vechi, de felul lucrării **„Altaramäische Gramatik"** de St. Segert).

Programul de limbi moderne include araba, siro-araba, aramaica, bambara (cea mai importantă dintre limbile naţionale din Mali), bengali, birmana, canara (limbă răspîndită în sudul Indiei), cambodgiana, chineza, ebraica, gurenna (vorbită în nordul Ghanei), hindu, iavaneza, indoneziana, japoneza, lelemi şi nkonia (ambele limbi ghaneze), lingala (vorbită în nord-estul Sumatrei), mongola, pashto (una din cele două limbi oficiale din Afganistan), persana, sancrita, susu (limbă vorbită în Guineea), swahili (unul din cele mai răspîndite graiuri din Africa de răsărit), siriana, tibetana, turca, vietnameza, yoruba (dintre cele mai importante limbi din Africa de vest) şi limba ţigănească (aparţinînd ramurii indo(-arice) noi a familiei de limbi indo(-europene). Incontestabil, un program deosebit dacă e raportat, mai ales, la sfertul de veac de existenţă al activei edituri din R.D.G.

● **POETUL SOVIETIC ROBERT ROJDESTVENSKI** a acordat de curînd un interviu, în Franţa, apărut sub titlul : „Poezia nu suportă lipsa de sinceritate". Trecînd în revistă experienţa sa artistică, precum şi cea a generaţiei din care face parte, Rojdestvenski se referă la unele aspecte mai puţin sesizabile în interpretarea literaturii sovietice de azi, aşa cum o practică îndeosebi criticii din Occident : „În timpul călătoriilor mele în Franţa şi-n Europa Occidentală, am remarcat faptul că sîntem prezentaţi întotdeauna drept poeţi ruşi. Cu toate acestea, în imensa majoritate a cazurilor, o delegaţie de scriitori sovietici cuprinde reprezentanţi ai unor naţionalităţi diverse. Mă întreb dacă îi este cunoscut cititorului occidental caracterul multinaţional al literaturii noastre. (...) Ar fi mai drept în Uniunea Sovietică să vorbeşti de o „gaitmatovizare" a prozei sau de o „gamzatovizare" a poeziei atît de semnificativă şi determinantă este influenţa prozatorului kirghiz şi a poetului din Dagheestan asupra procesului literar actual.

● **UNUL DINTRE MARII COMPOZITORI DE AZI** este considerat a fi Alfred Schnitke. Într-un portret dedicat artistului sovietic de către Jacques di Vanni este trecută în revistă experienţa sa artistică, de la perioada cînd se afla sub îndrumarea compozitorului Golubev, la conservatorul din Moscova, pînă azi, cînd lucrările sale se cîntă pe toate podiumurile mari ale lumii, constituind un element permanent în repertoriul orchestrelor celebre. Alături de Edison Denisov şi de Sofia Gubaidulina, Alfred Schnitke reprezintă generaţia compozitorilor sovietici aflaţi la deplină maturitate. Iată ce scrie Jacques di Vanni ; „Primele sale lucrări datează de la sfîrşitul perioadei de studii şi au cunoscut de atunci un anumit succes. Concertul nr. 1 pentru vioară şi orchestră, 1957, marchează deja interesul compozitorului pentru acest instrument, o Cantată, cîntec de război şi pace, 1959, un oratoriu, Nagasaki, 1960, rămîn fidele moştenirii lui Prokofiev şi Şostakovici. În anii următori, mai ales sub influenţa compozitorilor occidentali din prima jumătate a secolului XX, Hindemith, Bartokn şi a compozitorilor din Şcoala de la Viena, Schönberg, Berg şi Webern, pe atunci foarte puţin cîntaţi în URSS, stilul său evoluează în mod considerabil, adoptînd tehnica serială preconizată de aceşti trei artişti, şi a cărei întrebuinţare se generalizează la compozitorii occidentali de după 1945. Această tendinţă se afirmă în **Dialoguri pentru violoncel şi ansamblu de cameră**, 1963, **Sonata nr. 1 pentru vioară şi pian**, 1963, **Trei poeme de Marina Tvetaeva, pentru mezzosoprană şi pian**, 1965, Variaţiuni pe un acord pentru pian, 1966, şi altele. Concizie, densitate, căutare timbrală, absenţa aparentă de repere melodice tradiţionale, voinţă de abstractizare, acestea sînt caracteristicile operelor de mai sus. El abordează şi orchestra mare, cu o pagină aspră şi violentă, Piannissimo, 1968, inspirată în mod liber din nuvela lui Kafka, **Colonia penitenciară"**. Mai tîrziu, compozitorul va reveni la mijloacele tradiţionale, pînă la tendinţe de sincretism estetic, cu titlu **Sonoritatea galbenă, pentru nouă instrumente, mimi şi proiecţii luminoase după un text al pictorului Kandinski**, 1974. Interesantă este şi muzica sa de film.

● **PE SCENELE PARIZIENE** un succes excepţional cunoaşte una dintre cele două piese ale lui Nikolai Erdman, scrisă în 1928, **Suicidul**. Pusă în scenă de Jean Pierre Vincent, administratorul comediei franceze, în adaptarea lui Michael Vinaver, noua versiune face referinţe limpezi la succesul de demult (1928) al lui Meyerhold. De altfel, piesa a fost montată în 1982, într-o nouă versiune, la Moscova, cunoscînd un frumos succes. Spectacolul de la Paris este comentat în următorii termeni de către Martinne Neron : „Trama piesei este bazată pe o logică de fier : Simon trăieşte într-o societate bazată pe muncă. El, însă nu munceşte. Deci, nu există. Deci, trebuie să moară, din voinţa proprie, ca un nonsens".

SPORT

Sub boltă de viţă

În ultimele zile de septembrie, soarele şi luna au avut însuşirile unor metrese : ne-au linguşit, ne-au sedus şi-au plecat, tunînd şi fulgerînd. Impulsivitatea lor fertilă va folosi grîului din anul viitor... Acum (luni 24), legănat pe un vapor ce mă duce spre hotelul Lebăda din Delta Dunării, înconjurat de plauri, stuf roşu, luntrii de argint cu vîsle de aramă şi lipoveni cu bărbi ca nişte virtejuri încremenite, mă gîndesc la ziua de ieri şi la meciurile de fotbal pe care le-am urmărit la televizor, duminică după-amiază, într-o grădină din Giuleşti. În jur, flori : cavaleri albi, circiumărese mirosind a tămîioasă şi a zile de petrecere dintre cele două războaie, iederă împărătească, un lighean de fluturi vărsat în ograda vecinului, boltă de struguri nohan, muşcate în fereastră, o scară suind într-un pod unde puieşte misterul, aluni infideli — şi, pe ecran, Rapidul jucînd barbut pe morminte. Stînd luminat între daliile cît un miracol mexican (mă gîndesc la templele despre care se poate vorbi neamendat), am înţeles că echipa din Giuleşti goneşte pe cai de gips. N-are forţa de-a supune buruiana uritului. Steaua, formaţie pe care n-o iubesc, n-o stimez şi n-o disprefuiesc, a învins-o, fluturînd aiurea o eşarfă violetă. Limpede, Rapidul n-are talent pentru divizia A. Figurează în dragostea noastră pe locul întîi, — păcat ! — şi nu reuşeşte să ne aducă aminte de hamacul împletit din fringhii de smochin în care-şi trăiau gloria un Ozon sau Dumitru II. Rapidul, condus de Mandiba, indiferent că a smuls cîteva puncte echipelor cu mîna în bandulieră şi arma în cufărul bunicii, seamănă cu o prăvălie plină de sticle goale sau c-un bal desfăşurîndu-se sub podişca din faţa miliţiei. Am auzit de la oameni de bine că, înaintea fiecărui meci, Mandiba-i adună pe jucători jur împrejurul unei mese de ping-pong, sfinţită probabil la o biserică din mahala, îi pune să bată şi să adauge palmă peste palmă şi să strige : jurăm, jurăm, jurăm să învingem ! Ştiu, zeci de turbane au locuit turceşte pe fruntea înalt-seninâ a Giuleştiului, însă nebunia de-acum, finanţată de caiscle noastre seci, ne va cobori într-o pădure de dafini în care nu vom găsi o singură tufă de fasole. Aş fi fericit să-l văd pe Mandiba încolţind Ursa Mare şi Calea Şarpelui, dar...

În aceeaşi zi de septembrie, aprinsă-n simţiri ca galbena de Odobeşti, roşcovană-n litera destinului ca etichetele recomandînd vinul Ottonel de demult (Boghici şi Ducu, Calea Griviţei 302, telefon 3 22 00), Dinamo şi Sportul studenţesc ne-au dăruit, cred, cea mai frumoasă răpire din gîndul vieţii de duminică : mirarea şi voluptatea de-a ne fura pe noi înşine spre a ne muta în litera unei nopţi în care inima îşi aparţine şi iubeşte întreaga lume...

Iată, Dunărea şi vaporul au pătruns într-o aglomerare de cîntece : păsări necunoscute bat valul, armate de greieri ingenioşi sparg faţa pămîntului, ca să bea luna, stelele de deasupra noastră se unesc, lunecînd, şi alcătuiesc arbori mistici, şuieră vîntul, eu sorb aerul rece ca pe gălbenuşul unui ou de lebădă, mi-e dragă singurătatea, mi-e bine şi mă lepăd de orice umbră de tristeţe.

Departe, o boltă de viţă. Nădăjduiesc să-nchin, sub arcadele ei, un pahar pentru toţi băieţii ce mi-au îmbogăţit duminica de ieri. Rup o trestie şi mă iscălesc pe catedralele asfinţitului.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
40
(1 170)
Sîmbătă
6 octombrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sentiment de toamnă

Un puternic sentiment de toamnă pe care țara, în înfățișările ei de lucru, îl trăiește la altitudini umane și sociale dintre cele mai revelatoare, în acest fel ar putea fi numite aceste zile — un anotimp de fapt — ale muncii, gîndirii și creației prin care întregul popor întîmpină cel de al XIII-lea Congres al partidului. Un puternic sentiment de toamnă și, bineînțeles, o puternică stare de emulație care probează sensul unei angajări pe măsură pentru înfăptuirea programului partidului, a obiectivelor dezvoltării noastre multilaterale. Muncind și creînd cu fața către viitor, spre acele noi reliefuri economice și sociale pe care le configurează Proiectul de Directive ale apropiatului forum comunist, eveniment de cea mai mare importanță pentru actualitatea noastră politică și socială, precum și pentru perspectiva pe care în mod cert o consacră și prin care însuflețește durata de gînd și voință ale întregii națiuni. Dorința fierbinte pe care țara o nutrește pentru realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului rămîne ca un profund act de conștiință prin care prezentul și viitorul se continuă într-o inextricabilă legătură, făcînd liant de inimă cu toate marile victorii obținute pînă acum, precum și cu acelea mai mult decît previzibile, ca zestre materială și spirituală pe care ne-o adăugăm neîncetat. Sub asemenea auspicii și cu asemenea înțelesuri aceste zile premergătoare marelui forum comunist dobîndesc semnificații aparte și se transformă într-o constantă de spirit a oricărui act și demers creator. Mai ales atunci cînd luăm cunoștință de preocupările constante ale secretarului general al partidului, de orientările și îndrumările care privesc mersul nostru mai departe, îndeplinirea în condițiile unei noi calități, a sarcinilor și obiectivelor asumate pe calea progresului și civilizației socialiste. În acest sens se înscrie și recenta vizită de lucru în unități de cercetare și producție agricolă, în acest mod programele dezvoltării dintr-un domeniu sau altul dobîndesc o identitate inconfundabilă și poartă pecetea gîndirii și acțiunii revoluționare. Viitorul se identifică astfel în tot ce gîndim și ne propunem ca realitate vie, dinamică, în sensul unei neîntrerupte perfecționări. În imaginea lor de ansamblu Directivele marelui forum vizează cu exactitate aceasta și ne îngăduie, pe calea reflecției, mijloace și modalități noi de contact cu acest viitor atît sub raport economic, cît și social. Știința și cultura sînt implicate direct, ele sînt chemate să devină argumente și mai puternice ale muncii și vieții, ale acelei noi calități sub semnul și prin relieful căreia trec toate domeniile de activitate, inclusiv acela al creației, al racordării și mai accentuate la sursele de inspirație pe care le reprezintă problematica edificării noii societăți și a omului nou.

Ținînd de sfera conștiinței, literatura și arta intră astfel în zona unui interes major și nu puține au fost prilejurile cînd secretarul general al partidului a adus orientări și clarificări de maximă importanță politică și ideologică atît în ceea ce privește condiția creației, cît și aceea a creatorilor de artă, a locului și rolului lor în societate, în procesul formării conștiinței revoluționare înaintate, a asumării spiritului revoluționar. Din acest punct de vedere Proiectul de Directive și, neîndoielnic, însuși evenimentul pe care îl întîmpinăm, cel de-al XIII-lea Congres, realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție în partid constituie garanția fermă a unui comportament politic, economic și social prin care țara își relevă cele mai alese virtuți și capacități ale sale. Și, de bună seamă, noi toți trăim un puternic sentiment al datoriei, al răspunderii și angajării patriotice.

Luceafărul

Benone Șuvăilă «Toamnă»

JURNAL DE POET

Ștefan cel Mare

Cei ce au trăit pentru neamul lor nu mor niciodată pentru că neamurile sînt nemuritoare.

Patru sute optzeci de ani au trecut de cînd s-a așezat sub lumina Putnei trupul sfînt al lui Ștefan cel Mare și el este și va fi cu noi cu toate generațiile viu și întreg în toată măreția și evoluția sa.

Ștefan a știut ceea ce este esențial pentru un neam anume edificarea lui morală, spirituală, că acest popor ca să dăinuie, ca să nu dispară din istorie trebuie să știe zilnic, permanent că viața este lege morală, este renunțare la cele ce disting ființa interioară și datorie față de familie, față de muncă și Patrie, față de eternitate.

De aceea ne trebuiesc cărți, ne trebuiesc aceste universități ale neamului care se cheamă în ev mediu românesc Putna și Neamțu și alte peste patruzeci, de veghe pe sub munți și peste riuri pînă în turnurile cetăților.

S-a bătut ca un leu pentru neamul nostru, a domnit o jumătate de veac aproape, ne-a lăsat țara plină de copii și turme și mănăstiri și cetăți și mai ales ne-a lăsat datoria sfîntă de a ne ști un neam cu toate imperativele morale ce le implică un neam pe fața pămîntului.

Eminescu a venit la mormîntul său cu o urnă de argint plină cu pămînt din toate provinciile românești, adică a venit să spună că fiece om al acestui pămînt românesc este implicat în toată ființa acestui popor, că nu putem viețui fără datoria de-a răspunde în eternitate față de întregul acestui neam zbuciumat dar adînc și sfînt în bunătatea și destinația lui sfîntă ce trebuie să și le dobîndească prin luptă curată morală cu fiecare generație.

Sîntem un neam pe fața pămîntului — acesta-i testamentul lui Ștefan cel Mare: trebuie să trăim ca neam pe pămînt adică major, întrupînd în ființa noastră națională imperativele moral-spirituale ale Logosului întrupat în istorie întru înfrățirea cu alte neamuri egale pentru creșterea iubirii și frumuseții spirituale a pămîntului printre stele.

Ioan Alexandru

Odă cu Pămînt

Mi-am făcut din lege-un ideal
fiind lege de la clasa muncitoare
noi ne-am scris cu sînge ideal
dreptul nostru legîtim la soare

eu îmbrățișez în rime clare
forța unui neam întreg de legi
fiind om și mai fiind mișcare
trebuie prin lege să-nțelegi

la liman e chipul meu uman
simt prin timp stringîndu-mi mîna vie
umbra miinii vii a lui Crișan
n-am la nimeni nici o datorie

toți clăcașii lumii sunt pe cîmp
veacurile toate se răscoală
sunt pămînt și sunt pentru pămînt
un pămînt de libertate socială.

Ion Nicolescu

CIVILITĂȚI LA POST-RESTANT

Rătăcitor prin stele

A trecut un an de cînd marele savant Octav Onicescu a plecat în eternitate. Omul s-a pierdut printre stelele pe care le cunostea de mult, cu care lucra de mult.

Onicescu, scriam cîndva, e un român în galaxii. Ne-a dictat această metaforă fascinanta sa teorie cosmogonică, de urias răsunet în lumea matematicii, acea teorie numită „mecanica generală a corpurilor materiale" ce, pentru prima oară, a integrat mecanicii fenomenul de expansiune a universului. Și care a făcut sensibilă, odată cu aceasta, ideea că, alături de gravitație, mai trăim în mreiele unei forte (pentru noi, profanii în materie, o forță tulburătoare, pentru Octav Onicescu definibilă în cuvinte simple: „o forță de tipul celor elastice"), care ne dă certitudinea dăinuirii noastre în Cosmos.

Deci Octav Onicescu a fost un român în galaxii. Cine știe de pe ce planetă ne priveste acum, cu binestiutul d-sale zîmbet bonom și cu ochii aceia dilatați de lentilele ochelarilor, ochi scrutînd, cuprinzînd, devorînd universul într-o necurmată febră posesivă! A fost un român în galaxii, și, cînd zicem asta, ne gîndim la întreaga sa operă, extrem de vastă, sufocant de densă, o galaxie a inteleciunii în teritoriul căreia nu te poti hazarda fără ghid. „Noutate", „vastitate", „armonie" sînt cuvintele cu care discipolii și exegetii profesorului i-au definit universul operei, fără ca, după cum însisi mărturisesc, să aibă pretentia de a spune prin asta totul. Personalitatea acestui savant de talie mondială este mult prea complexă, ea „nu încape (cum scria odată Mircea Malita) într-o despărtitură si se refuză oricărei clasificări". Fondator al scolii românești de calculul probabili-

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 7-a

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

A privi în perspectivă

Ne-am obișnuit, într-un spațiu al rigorii și trudei orînduite atent și cu devotiune, să ne proiectăm visele către constelația lumii de mîine. Acel mîine care, de fapt, se întemeiază pe izbînzile și luminile clipei de acum. O dialectică subtilă și nuanțată, precum un fluviu subteran, susține întreaga construcție pe care noi ne-am propus-o. Sub semnul rotund al lucrului binefăcut, dintru început viscle noastre exclud hazardul și plutirea în van. Un înțeles al continuității conferă vigoare și dinamism operei pe care poporul român o edifică azi. Iată de ce geometriile plăsmuite de imaginația contemporanilor noștri, pe un tărîm eminescian niciodată supus destrămării și pierderii conștiinței de sine, duc în chiar liniile lor configurative efigia gestului unic, singular, nerepetabil. Am deprins, astfel, prin șirul de anotimpuri, sub auspiciile treziei și orgoliului de a ne ști noi inține, să privim cu luciditate în preajmă, să ne pregătim din vreme uneltele pentru opera care ne va reprezenta. Desigur, căile nu sînt scutite de treceri bruște, de zvicniri în zig-zag, de pante de ale căror meandre încă n-avem știre. Dar vrerea de a ajunge acolo, către acel viitor deloc utopic, ține de însăși luminarea lăuntrică a existenței noastre, de acel flux generos de seve pe care ni se reazemă pădurile și livezile de acasă.

Am avut prilejul, ca reporter îndeosebi, să-i întîlnesc și să-i ascult, să-i înțeleg cum își construiesc biografiile pe mulți dintre cei tineri. De pe acum ei își asumă anume riscuri care țin de o mereu vie dorință de autodepășire, de un acut și sensibil gest de a atinge performanța maximă, de o necontenită forță de a supune lucrurile propriului lor fel de a fi. Citim aici, fie că e vorba de creație artistică sau surprinzătoare realizare tehnică, strădania generațiilor celor mai tinere din patria lui Brâncuși și Grigore Moisil de a participa la opera începută de cei de mai înainte cu o originală și permanentă contribuție. Nu ne surprinde defel, a intrat deci aceasta în firescul cel mai firesc, modelele pe care le propun, în cele mai diverse domenii ale creației, tinerii de la noi. Elevi sau studenți, tehnicieni și muncitori, sub coordonarea unor iluștri dascăli și specialiști, conceap și realizează aparatură de înaltă tehnicitate competitivă pe plan internațional. Iată, spre pildă, am avut posibilitatea să-i vedem pe acești tineri gîndind aparatură medicală și electronică, agregate agricole multifuncționale bazate pe un consum redus de combustibil, i-am întîlnit acolo în modernele lor laboratoare, secții industriale și săli de clasă, preparînd sortimente fluide magnetice pe bază de petrol, uleiuri minerale și diesteri, roboți industriali cu o largă aplicabilitate în diverse sectoare ale economiei naționale, instalații pentru energie neconvențională eoliană și solară, calculatoare de mare precizie, vehicoli cu perna magnetice și cîte multe altele !...

Încă de școlari, ai noștri se instruiesc în amfiteatrele muncii și ale privirii către miine; ale ordinii și disciplinii de gîndire. Ei știu de pe acum ce important rol la revine în a-și dărui întreaga inteligență și putere de muncă pentru triumful lumii de miine, ei vor fi — așa cum îndreptățit li se spune — constructorii mileniului trei. Cărțile pe care le scriu colegii noștri cei mai tineri poartă în litera, simbolul și spiritul lor, ceva din fizionomia acestor oameni pe care se sprijină țara de miine. Virtuțile și orizontul personalității eroilor cărților care se vor scrie se raportează la fapte dintre cele mai concrete, la acea mare onoare pe care ei, tinerii, o au de a fi contemporani cu viitorul. Un viitor șlefuit din aproape în atelierele și laboratoarele imaginației constructive, ale studiului intens și ale dorinței de a vedea ceea ce prea puțini pînă la noi au izbutit să vadă.

Documentele programatice ale celui de al XIII-lea Congres al Partidului deschid și pentru noi, oameni ai condeiului, orizonturi dintre cele mai fertile, acestea impunîndu-ne exigențe sporite atît în perimetrul investigării lumii cît și în cel al expresiei artistice. Sub semnul competenței și al necontenitei vreri de a ne spori în lumini și frumuseți noi cuvîntul scris, privim cu încredere către MIINE convinși fiind că arhitecturile sale durabile se plăsmuiesc încă de AZI. Cu har și o înțelegere nuntață și adîncă a lumii, cu devotiunea față de misia noastră și cu multă, foarte multă sudoare.

George Chirilă

Gîndind anul 2000

În lumina toamnei, țara se vede mai bine, conturul ei se decupează după sufletul nostru — încărcat de căldura verii și nostalgia cerului înalt și albastru —, după partea catifelată a sufletului nostru. Toamna — cel mai curat anotimp românesc — particularizează cîmpia frăgezind aerul cu mirosul gutuilor coapte și al porumbiștilor adunînd seva pămîntului și răspîndind-o ca o binecuvîntare către noi, încarcă dealurile cu sunetul discret — freamăt de licoare pentru mai tîrziu — al viilor, revarsă asupra văilor de apă ceața subțire, albastră a dimineților subțiri și reci ca niște presimțiri. Te-ncarci în lumina toamnei, ca un pom dăruit, cu soare și tării, cu brume și nenumite și nesfîrșite culori. Te bucură și te încîntă nu numai prin ceea ce este și prin ceea ce a fost, te bucură lucrurile ce vor veni ci pentru că plinătatea pare un sentiment. Poate mai sigur chiar decît în primăvară, în toamnă certitudinea că lumea este bună și blîndă, că dăinuie chiar și ruginind este mai puternică și mai plină.

Există această toamnă românească. Există această toamnă în care gîndim anul 2000. Nu ca o cumpănă ci ca un drept echilibru, ca pe o înfrîngere a prejudecății legate de trecerea de-o rotunjime care atît a speriat altădată. Gîndim anul 2000 în cifrele unui Proiect ce trasează viitorul. Cu aceeași încredere că lumea este și va dăinui prin oameni și pentru oameni. Dezvoltarea socială și economică a României înscrisă în Proiect ne dezvăluie nu numai un sens istoric, legic al trecerii către complexitate, către un progres dorit, ci și o largă deschidere către lumea literaturii. De ce ? Pentru că într-o lume a specializării, într-o lume a conexiunilor multiple, cu repercusiuni asupra fiecărui individ, abia bănuibile uneori, scriitorul trebuie să se ocupe, pentru a atinge starea de performanță, și de politologie, de economie, de sociologie, de istorie etc. pentru a fi om al timpului și al mărturiilor despre timpul tău trăit. În această toamnă românească se instituie un proiect de viitor. Asupra căruia trebuie să ne aplecăm cu toții pentru că el este viitorul nostru.

Un proiect a cărui îndeplinire va fi garantată de realegerea în înalta funcție de secretar general al Partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu, luminatul conducător a cărui prezență la conducerea destinelor țării a permis, prin directivele Congresului al IX-lea al Partidului, deschiderea atît de fertilă a literaturii și artei spre adevăr și spre nou.

Constantin Stan

● **IN ACEST NUMĂR :** ● **Generația luptei cu inerția** ● **Poezii de** ● **Constanța Buzea** și ● **Petre Stoica** ● **«Acolo este zimbetul nostru» — proză de Ștefan Dimitriu** ● **Poeme de Grigore Hagiu** și **Ion Sofia Manolescu** ● **Un poet prezentat de Ion Gheorghe : Ion Petrovai** ● **Cronica literară semnată de** ● **M. Ungheanu** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **Paul Dugneanu** ● **Cartea de debut de Alexandru Condeescu** ● **Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu** ● **Numele poetului de Cezar Ivănescu** ● **Rememorări de Mircea Micu** ●

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Între manuscrisele poetului

Cine poposește — chiar și pentru o clipă — în intimitatea manuscriselor lui Vasile Voiculescu de la Biblioteca Centrală de Stat din București, unde au fost depuse de mîna pioasă a fiului său Ion Voiculescu, acela care s-a ocupat mai tîrziu și de pregătirea unor editii din opera poetului, poate să se considere fericit. Un scris frumos, cu arcuiri rotunde, te lasă să pătrunzi încet-încet într-un domeniu patronat de visare, de unde țîșnește cu fiecare nou rînd flacăra inspirată a unui vers. Sînt aici manuscrisele originale a mai multora dintre volumele sale si în mai multe variante : uneori în creion, alteori în cerneală albastrăverzuie ; apoi cu o cerneală neagră și cu o ortografie mai îngrijită, varianta definitivă. Multe dintre poezii poartă aici un alt titlu decît în volume. Așa de exemplu **Inscripție pe-o criptă scumpă** este publicată în volum **(Intrezăriri)** cu titlul **Icoana lumii,** titlu pe care și-l ia de la primul vers : „Icoana lumii zace între zădărnicii / Trec îngerii pe-alături, dar unul nu se pleacă / Și nimeni nu mai știe că pulberea săracă / A fost moștenitoarea bătrînei vesnicii." La fel se întîmplă cu poezia **Epidaur** din ciclul **Evocări-Privelisti** care în manuscris avea titlul inițial **Vedenie,** după cum poeziile **Crăiasa de zăpadă** sau **Inscripție pe o foaie căzută** prezintă în manuscris deosebiri față de textul definitiv. Trecerea de la o variantă la alta, modificările operate vor constitui desigur pentru editorul viitor prilej de meditație si confruntare obligatorie, de acribioasă muncă filologică sau de stabilire a unor date și împrejurări de ordin biografic care au marcat un eveniment sufletesc sau altul. Așa de pildă poezia **Copiilor mei** publicată în volumul postum **Poezii** din 1968, cu text stabilit de I. Voiculescu și V. Iova și cu o prefață de Aurel Rău, avînd la sfîrșit notată numai data, mai conține în manuscris și o indicație de regie edificatoare : „după banchetul de la Capșa dat lui Mircea Eliade". O alta, avînd în manuscris titlul **Holocausta,** dar publicată în volumul **Intrezăriri** cu titlul **Versul** poartă în manuscris mențiunea „1939, iunie, București", fiind mai întîi expediată lui N. N. Condeescu, după cum reiese din cuvintele notate alături : „Citește pe verso scrisorii o mică exegeză a acestui sonet, oarecum criptic". Din păcate exegeza lipsește, așa că nu ne putem da seama de modul în care interpreta poetul conținutul mesajului său. Reproducem spre probă prima strofă din manuscris : „Cînd duhul însuș stă holocaustă / Și-n noi funingine de zei s-abate Desprins [în ediția definitivă cuvîntul este înlocuit cu **oprit** — n.n.] un vers, din albia îngustă , Înghițată-n sine gînd și voluptate".

Mircea Popa

Continuare în pag. a 6-a

Naturaleţea ficţiunii

O enormă plăcere a povestitului se ascunde în toată proza lui Sorin Titel. **Povestirea** este tabloul viu rezultat din alăturarea, intersectarea, topirea, din amestecul cinetic și chimic — într-un cuvînt din compunerea de **imagini** în mișcare. Secvențe și straturi ale existenței : viață **povestită.** Nu propriu-zis povestirea, arhaică în fond, modernizată în formă, este preocuparea autorului, ci **povestitul.** În romanele care alcătuiesc un ciclu epic mai mult decît redutabil, **Țara îndepărtată** (1974), **Pasărea și umbra** (1977), **Clipa cea repede** (1979), cantitatea de material „vorbit" este copleșitoare. Convingerea lui Sorin Titel prinde contur : ca instanță ori putere supremă, autorul nu poate fi altceva decît un regizor secret, un distribuitor de voci care povestesc, un împărțitor, deci, de roluri pe care, finalmente, cu greu le-ar mai stăpîni. La ce bun să le stăpînească, dacă ele se mișcă atît de frumos, de firesc și de uman în cîmpul narațiunii. Acest scriitor foarte doct în privința tehnicilor narative moderne, dar deloc înrobit vreuneia, făcîndu-le să „circule" liber prin cărțile sale, are o naturaleță cuceritoare în timbru, o știință subteran dozată, încît rezultatul final pare un vesnic asediu al vieții retrăite, recompuse fictiv, împotriva propriei ficțiuni. Amintirea vie se răzbună : „cele povestite" sînt mai **reale,** mai pline de viață adică, decît realitatea însăși. A inventa înseamnă a trăi.

Povestitul oferă prozei lui Sorin Titel tensiunea existențială dorită. El este forma de viață cea mai naturală. E modul de existență și de fascinație al unei umanități privite cu simpatie și cu o plăcere care transpare din orice nervură a textului. Cantitatea de material vorbit din aceste cărți este comparabilă în proza contemporană doar cu aceea din ciclul epic al lui D. R. Popescu. La autorul **Vinătorii regale, vorbitul** devine centrul de greutate al construcției romanești. Numai că acolo **a vorbi** nu e întotdeauna sinonim cu **a povesti.** Scopul e altul : materialul vorbit are valoare și efect anchetatorial. E **ipoteza** rostită epic. Tehnic discutînd, înscenarea orală a lui Sorin Titel e mai puțin „dramatică" și mai puțin grotescă. Povestitul e modalitatea de a conviețui a personajelor, realitatea lor morală, psihologică, socială — exemplară. De aceea în jurul **personajului rememorator** (de la Eva Nada, atît de reliefată, la Maria, Tisu, Nușca) nici nu se poate pune problema creditabilității, ca la D. R. Popescu. Oralitatea îi semnalează rostul în ansamblu — i-l pune în ecuația vieții.

A povesti e a tăifăsui : a petrece timpul, a ține de urît, a convoca bogăția unui spațiu real dar sărac prin caracterul său implacabil. Povestind, eroii opresc „clipa cea repede". Încearcă să fracționeze în chip decisiv curgerea timpului pentru a-și apropia „țara îndepărtată" a esenței vieții. Secretul metafizic despre care nici unul dintre ei nu are permisiunea să spună că îl atinge chiar numai cu dorința. Viața are tainele sale și nu e bine ca oamenii să le răscolească, să deconspire **cauza.** Fundamental rămîne să trăiască **efectul,** la fel de fascinant, la fel de fremătător și tot atît de plin de aventură. Ori măcar de simțul ei, simț normal, deloc utopic. Efectul suferinței, efectul fericirii, al bucuriei sau al tristeții, al extazului, al apoteozei ori al melancoliei. Efectul adevărului și al minciunii, al iluziei și deziluziei — toate aceste linii directoare de sensibilitate și acțiune omenească transpar din „cele povestite". Intersectarea vocilor, simultaneizarea lor, planurile temporale voit încurcate, dialogul în dialog, anularea punctului de vedere subiectiv-auctorial sînt tot

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

VARTAN ARACHELIAN: «Duminică după infern»

Experiența limită pe care a trăit-o România în primul război mondial a făcut pe mulți să creadă că ea va deveni punctul de plecare al unei bogate literaturi. Epopeii războiului s-ar fi cuvenit să-i urmeze una literară, credea și E. Lovinescu. Curios, dar rezultatul n-a fost acesta. Războiul prim mondial a mobilizat mai puțini scriitori decît ar fi fost de așteptat. Între marile titluri ale literaturii române, puține sînt cele care au drept temă războiul prim mondial. Avalanșa de evenimente, duritatea sau atrocitatea situațiilor prin care a trecut lumea românească atunci n-a trecut nici pe departe în literatură la proporțiile pe care le-a oferit participarea românească la război. Poate și pentru că greul acestui război l-au dus cei de jos, care nu făceau literatură, dar au reușit să facă o țară : soldații simpli care prin uluitoarea lor rezistență și dăruire au suplinit marile lacune organizatorice și strategice ale stat-majoriștilor români din prima parte a războiului. Totuși, dacă nu există o recoltă importantă a operelor de ficțiune inspirate de primul război mondial există o sumedenie de cărți de amintiri rămase de la participanții la luptele duse împotriva austro-germanilor. Ele provin mai ales de la ofițeri, rareori de la subofițeri, de la gazetari, de la intelectuali care au rămas sub ocupație, de la medicii militari, de la cîțiva scriitori care au luptat în prima linie. O carte cuprinzătoare despre cel dintîi război mondial și despre participarea românească a dat doar C.I. Kirițescu, **Istoria războiului pentru întregirea României**, în 3 volume, și faptul că autorul nu este istoric de profesie spune mult despre golurile istoriografice privitoare la acest cumplit eveniment pentru România. Cel care a preluat sarcina de a da o panoramă completă a războiului din punctul de vedere al participanților la el a fost Vartan Arachelian, excelent gazetar verificat de reportajul contemporan. **Toamna pătimirii noastre** este primul volum al dilogiei sale și cuprinde războiul românilor pînă la retragerea în Moldova. Cea de a doua parte, de care ne ocupăm în aceste rînduri, este **Duminică după infern** și înfățișează războiul românilor în dureroasa retragere moldoveană, dar și refacerea armatei române, capabilă să repurteze o victorie de mari dimensiuni la Mărăști. Vartan Arachelian nu scrie o carte de istorie. Deși respectă datele istorice, deși cartea lui este plină de cifre și informații ample asupra războiului, ea tinde să fie o carte despre condiția omului angajat într-o încercare care-i poate prăbuși sau ridica. Arachelian pleacă de la documentarea tehnică, dar mai ales de la puzderia de însemnări de front a combatanților, de la memoriile băjenarilor, de la cele ale românilor rămași sub ocupația germană, de la mărturisirile oamenilor politice. Bizuindu-se mai ales pe această materie autentică cartea are densitate și culoare. În plus ea vorbește convingător despre cele mai însemnate straturi ale societății implicate în acest război, pe care le lasă de cîte ori poate să vorbească singure, apelînd la materia cărților sau paginilor lăsate de ei. Reconstituirea militară este dublată de o reconstituire a stării de spirit a frontului și a spatelui frontului, de derularea a nenumărate figuri umane prinse în acțiune, cu avantajul considerabil de a fi toate adevărate și autentice. **Duminică după infern** seamănă cu un roman cu sute de personaje. Aici personaje principale nu există, chiar dacă revin din loc în loc figuri politice de prim ordin. Cea mai mare atenție se acordă persoanelor altfel anonime care au văzut și trăit războiul în direct, fără nici o mijlocire. **Duminică după infern** este o carte cu epică, cu figuri și situații de neuitat. Priceperea autorului este regizorală, dar nu se reduce doar la atît. Vartan Arachelian știe să taie din blocul documentar pietrele de mozaic necesare pentru a oferi o panoramă vie și coerentă a frontului, dar în același timp vădește o intuiție psihologică remarcabilă și o mînă sigură în reconstrucția psihologică și portretistică a lumii de care se ocupă. Mai nici un aspect însemnat n-a scăpat autorului. Războiul acesta al retragerii și refacerii este văzut în ce are el mai inedit. Vartan Arachelian dispretuiește eroismul de paradă și retorica uzată a eroismului. El prezintă mai ales fapte, succint, cu o știință a decupării care dă cărții o mare alertețe și un ritm susținut. Războiul este prin definiție plin de neprevăzut și faptele care-i atrag sînt mai ales cele singulare, cu o mare doză de inedit. Ajunși în lupta de poziție cele două armate, cea română și cea austriacă, stabilesc un fel de armistițiu nescris, și curioase de manifestările celeilalte tabere trimit ambasade cu mesaje scrise pe scînduri rupte din gard. Românii se bucură de intrarea în război a americanilor. Șipca azvîrlită de o patrulă dușmană prudentă conține întrebarea : De ce vă bucurați ? O altă scîndură transmite ironic știrea pe aceeași cale. Peste cîtăva vreme vine răspunsul. Informația este un simplu zvon. Este un război scos din canoanele cunoscute, un război viu și adevărat, în care oamenii nu se poartă după instrucțiuni protocolare ci mai ales după inspirația lor, care în cazul românilor se dovedește nesecată. Mai amintim paginile despre tragicul marș al copiilor către Moldova care mor pe drum de foame și de frig, în condiții apocaliptice. Iată într-adevăr o temă pentru o operă mare. Cartea lui Vartan Arachelian este și o defilare de asemenea situații — temă care trimite la cărți nescrise. Desigur, se poate spune că autorul minuiește o materie oferită de alții, dar modul în care Arachelian topește această carte într-un întreg armonios și coerent este dincolo de orice discuție, iar valorificarea acestor memorii și documente prin potențare incontestabilă. **Toamna pătimirii noastre** și **Duminică după infern** oferă istoria dramatică a unui popor, a unui stat care, supus unei presiuni colosale, nu cedează conștient de îndreptățirea lui și a gestului său. Vartan Arachelian vede acest război în lumina lui cea mai adevărată de război popular. Autorul scrie cu nedisimulată simpatie despre ostașii simpli, despre ofițerii devotați frontului și cu superioritate documentată și dispreț justificat despre figurile și maimuțăreala politică care s-a suprapus de multe ori inumanului efort de supraviețuire al militarilor de primă linie. Această tristă istorie este văzută în context larg, european, și Vartan Arachelian nu trece cu vederea așa-zișilor noștri aliați modul în care au părăsit și tratat România, soldații și interesele ei, în momentele cruciale. Polemismul cărții se bizuie însă întotdeauna pe fapte. Vartan Arachelian pune înaintea epitetelor documentul, faptele, situația veridică. **Duminică după infern** este de aceea o carte tensionată, palpitantă, care privește faptele de la altitudine. Asemănarea ei cu un roman nu este întîmplătoare. Autorul a dorit-o pentru a face cît mai puternic impactul emoțional asupra cititorului. Ea este o carte completă și concurează din punctul de vedere al cuprinderii primele două volume ale istoriei scrise de C.I. Kirițescu, dar pătrunde acolo unde Kirițescu nu-și propunea să pătrundă : în pulsația cotidiană a frontului și a vieții românești. Ceea ce conferă cărții o credibilitate și mai mare este că ea folosește surse de diverse orientări politice, cu optici diferite asupra acestui război, dar că nu devine partizana niciuneia. Într-un fel au văzut și prezentat liberalii acest război, în altfel au făcut-o transilvănenii, în cu totul alt fel scriitorii din jurul „Vieții românești" și aderenții revistei. Au existat chiar adversari ai acestui război și ai țelurilor lui. Acest evantai de opinii este cuprins în cartea lui Vartan Arachelian care face loc tuturor opticilor sub controlul propriei sale optici care vede în acest război o manifestare populară, un război al maselor care înțeleg să-și apere și să-și facă o țară.

Tipul acesta de construcție gazetărească, **Toamna pătimirii noastre** și **Duminică după infern**, este rar la noi, iar Vartan Arachelian stăpînește formula la cel mai înalt nivel al ei. Este una din puținele dăți cînd un gazetar român opune nenumăratelor cărți de consum despre diverse întîmplări ale primului război mondial o carte inspirată de o materie și de optică românească în măsură să întoarcă ochii cititorilor către această materie și tratare. Această literatură desconsiderată de mulți cere însă informație, orizont superior, pricepere literară și talent și contribuie realmente la crearea unui climat de idei necesar spiritului public și literaturii. De altfel în acest moment, în care un scriitor adevărat nu mai poate trăi fără a ști și înțelege istoria pe cont propriu, și nu în pilulele oferite de diverse surse, asemenea cărți sînt salutare și gestul lui Vartan Arachelian exemplar. Opera literară de mîine, cartea de ficțiune și de mare valoare este pregătită de aceste scrieri intermediare scrise cu inteligență și talent, dar care pot avea un rol covîrșitor asupra spiritelor. Iar meritul lui Vartan Arachelian este cu atît mai mare în **Toamna pătimirii noastre** și **Duminică după infern** cu cît reușește de multe ori să ridice această literatură de documente trăite la nivelul ficțiunii.

M. Ungheanu

LUCIAN BLAGA: «Poezii»

ANTOLOGIE, TABEL CRONOLOGIC, PREFAȚĂ ȘI COMENTARII DE MARIN MINCU

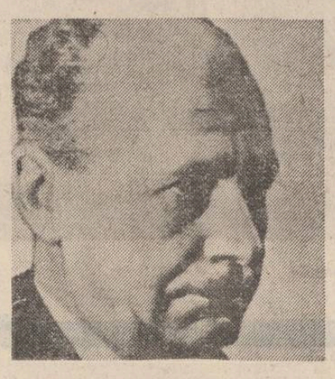

„Lectura noastră de acum, deși într-o colecție de largă circulație, a vrut, în esență, să recupereze un alt Blaga". Am citat din **Nota** la volumul **Lucian Blaga — Poezii. Antologie, tabel cronologic, prefață și comentarii** de Marin Mincu, din colecția „Lyceum" a Editurii Albatros. „Un alt Blaga" — iată o tentativă ambițioasă și spectaculoasă, în linia preocupărilor criticului care ne-a dat o altă perspectivă asupra „Luceafărului" și asupra poeziei lui Ion Barbu. De această dată însă, ceea ce ne oferă criticul nu este într-atît de „altfel", pe cît ar lăsa să se înțeleagă intențiile sale. Cel puțin în punctul de pornire și anume expresionismul poeziei lui Lucian Blaga. Din această perspectivă, lirica blagiană a mai fost abordată și Marin Mincu o știe foarte bine. Chiar dacă la începutul studiului său introductiv la poezia lui Blaga, criticul, avîntat, observă că „deși exegeții de pînă acum au vorbit vag despre aflilerea poetului la expresionism, în analiza propriu-zisă aproape nimeni nu i-a dat importanța cuvenită", peste cîteva pagini avîntul se mai domolește și — la subsol, ce-i drept — sînt semnalate „contribuții importante" despre expresionismul lui Blaga, precum Eugen Todoran, Victor Iancu, Șt. Augustin Doinaș, Ovidiu Cotruș, Ov. S. Crohmălniceanu. Să mai adăugăm și noi studiul lui Mircea Vaida intitulat „Blaga expresionist", din volumul **Mitologii critice**, dimpreună cu observația că nu în „Lucian Blaga și mitul modern al poeziei" se ocupă Eugen Todoran cu precădere de expresionismul blagian, ci în „Preliminarii la opera lui Lucian Blaga". Asadar, cercetarea lui Marin Mincu nu explorează chiar spații neumblate. Acest lucru nu diminuează însă importanța contribuției sale. Căci, față de cei citați, care, dintr-o perspectivă sau alta, urmăresc influențe, filiații, similitudini de motive și teme, Marin Mincu integrează total lirica lui Blaga formulei creative expresioniste : „Poezia lui Blaga are drept punct de referință fundamental poetica expresionistă și discursul blagian își relevă originalitatea mai ales atunci cînd îl integrăm acestei poetici creative, cea mai importantă după clasicism și romantism". Mai mult chiar, Blaga, consideră criticul, „va selecta tendința expresionistă, de altfel singura catalitică, după propria-i expresie, pentru lirismul său. Expresionismul constituie pentru Blaga formula creativă ce i se potrivește, la fel cum a fost pentru Eminescu romantismul : a-l considera ca atare în actul exegetic nu înseamnă altceva decît a ne conforma obiectului cercetării critice". Ne aflăm, cu această afirmație, foarte aproape de o observație a lui Liviu Rusu din studiul „Viziunea faustiană în opera poetică a lui Lucian Blaga", cuprins în volumul **De la Eminescu la Lucian Blaga** : „După cum pentru Eminescu romantismul german n-a fost un model de pastișă, ci un ferment care l-a ajutat să-și descopere eul poetic ce mocnea în propriile-i adîncimi, tot așa expresionismul german a fost pentru Lucian Blaga un ferment pentru a se regăsi pe sine". Demonstrarea acestui fapt, adică selectarea și denotarea semnelor poetice și alcătuirea lor într-un sistem coerent de interpretare, îi aparține în întregime lui Marin Mincu. Primul capitol al studiului său introductiv, intitulat **Situația poeziei în anul 1919. Între tradiționalism, modernism și avangardism**, analizează contextul poetic contemporan debutului blagian. Deceniul al doilea al veacului XX se caracterizează pe plan literar european prin apariția futurismului, expresionismului și dadaismului. La noi, majoritatea apariților editoriale aparțin direcției „tradiționaliste". Sînt citați Octavian Goga, Adrian Maniu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic. Tendința „modernistă" este ilustrată cu Dimitrie Anghel, Ion Minulescu și Bacovia, observîndu-se că receptarea modernității și originalității autorului **Plumb**-ului nu este un cîștig al epocii avute în vedere. Dichotomia tradiționalism-modernism este utilizată de Marin Mincu doar în scop didactic, precizîndu-se, pe de o parte, că tendința tradiționalistă nu trebuie confundată, în secolul XX, cu, de pildă, poezia tradițională cosbuciană și, pe de altă parte, că „unii dintre poeții enumerați nu se înscriu, la o cercetare mai riguroasă, decît în mod aparent la direcția enunțată, putînd fi oricînd lecturați din altă perspectivă" (se exemplifică cu Adrian Maniu). În acest context, Lucian Blaga, cu **Poemele luminii**, este „primul mare poet român care reușește să sincronizeze în mod definitiv formele poetice românești cu cele europene", aderînd decisiv la poetica expresionistă. Capitolul următor analizează **Încercările poetice anterioare Poemelor luminii**, pentru a constata că tînărul Blaga, pînă la descoperirea expresionismului, se conformează tradiției momentului, versificînd după modelul Goga, din dorința de a fi publicat. Odată împlinit acest deziderat adolescentin, Blaga se află în căutare de altceva, de un tip de poezie care să evite locul comun impus de formele poetice tradiționale (sînt citate mărturii semnificative ale poetului din **Hronicul și cîntecul vîrstelor**). Primul contact cu „noul stil", cu arta expresionistă se petrece în 1916, la Viena. Viitorul poet nu manifestă nici un fel de complexe, arătîndu-se, dimpotrivă, extrem de receptiv față de avangarda expresionistă. Marin Mincu citează din nou, în acest al treilea capitol, intitulat **Poetica expresionistă**, fragmente din **Hronicul...** O întrebare se impune aici. În ce măsură aceste mărturii tîrzii (redactate prin 1946) sînt creditabile ? Chiar dacă lucrurile nu s-au petrecut așa, faptul rămîne puțin important. **Hronicul...** arată că Blaga **a vrut** să se fi format în atmosfera expresionismului, iar volumul **Poemele luminii** (1919), în care Marin Mincu descoperă toate elementele programului expresionist (sentimentul absolutului, isteria vitalistă, exacerbarea nietzscheeană a eului creator, retrăirea autentică a fondului mitic primitiv, interiorizarea și spiritualizarea peisajului, tensiunea vizionară maximă"), dovedește că așa a fost. Altfel spus, Lucian Blaga a aderat constient la formula expresionistă, considerată a satisface acele „aspirații spre substanțe și forme mai puțin uzate" despre care vorbește în **Hronicul...**

În **Poemele luminii**, demonstrează peremptoriu criticul, Blaga ilustrează exterior perceptele expresioniste, producînd forme retorice de aderență la poetica acestuia. Poetul se construiește, exersează cu virtuozitate, își dinamizează discursul liric propunînd manifestările stihiale ale unui supra-Eu cosmic, împrumutat, ca idee și semnificație, din Nietzsche. Mișcarea, acțiunea sînt esențiale în poetica expresionistă, și Blaga se conformează constîncios și constient metodei și ideologiei.

În **Pașii profetului** criticul observă, îndreptățit, o schimbare de ton și de atitudine. Strigătul expresionist se atenuează, „eul dictatorial" se înnisteste și cedează locul unei entități fără individualitate, zeul Pan. Critica a mai observat aceste lucruri și, de aceea poate, Marin Mincu se dispensează aici de analiză, propunînd doar impresia de ansamblu, articulată în discurs critic. Ideea, la care subscriem, este că, după primele două volume, violenta elanului dionisiac se domoleste și, odată cu **În marea trecere** și **Lauda somnului** asistăm la ceea ce criticul numește „blagianizarea expresionismului" (cap. 4). Aici Blaga dă măsura marii sale originalități.

Din interiorul expresionismului, asumat în primele două cărți, poetul își edifică universul propriu, cu rădăcini adînci în spațiul cultural românesc, dar cu sens transcendent, metafizic : „Această poezie nu mai are încandescența primară, ci iradiază o tensiune metafizică. Dacă expresioniștii germani văd în criza totală provocată de război un moment al apocalipsei și clamează cu toții un nou Dumnezeu care să reînceapă Geneza, Lucian Blaga transferă întreaga experiență în coordonatele unei construcții metafizice (...) Lucian Blaga ridică un sistem original de semne poetice și filosofice care nu mai lasă nici un dubiu în legătură cu înscrierea experienței sale în evolutia sistemului mai amplu al poeziei române, considerată ca o **langue** în întregul ei. De cînd poezia blagiană e doar un element component (parole) al acesteia". Acum, repertoriul expresionist se autohtonizează, are loc, cum spune Marin Mincu, „spațializarea blagiană a poeziei" care își fixează „toposurile cosmicizante în coordonatele unei structuri inconfundabile".

Ca modalități ale discursului poetic, Marin Mincu distinge, în primele două volume, o „structură a strigătului" (dilatarea enormă a eului) în următoarele două o structură a retragerii (dispersia eului în anonimat, interiorizarea) iar în următoarele (**La cumpăna apelor, La curțile dorului, Nebănuitele trepte** și postumele), o „structură a spunerii" echivalentă etapei numite **Clasicizarea blagianismului**, analizată în capitolul cu acest titlu. Se produce acum, cum scrie imposibil criticul, „pactarea vizibil programatică și, de aceea, aproape didactică, cu sistemul liricii tradiționale". Marin Mincu devine, deodată, foarte aspru. I se reproșează poetului erotizarea facilă și formele folclorizante. Pe nedrept, căci postumele lui Blaga nu sînt nici pe departe așa ceva. Criticul scade meritele lui Blaga din ultima perioadă de creație, pentru a subînia — cred — o dată în plus, originalitatea perioadei de mijloc. Oricum, **Clasicizarea blagianismului** este un capitol expediat. Ceea ce reprezintă o dublă greșeală. Întîi, pentru armonia triadei sale interpretative, criticul nu ar fi trebuit să schimbe tonul discursului. Apoi, demonstrarea celor afirmate se cerea cu atît mai mult acum, cu cît „postumele" blagiene au fost salutate cu entuziasm de o mare parte a criticii.

După studiul introductiv, urmează antologia propriu-zisă, conținînd poezii alese din toate cele trei etape ale creației. Poeziile sînt însoțite de scurte, dar dense comentarii care le izolează semnificațiile, le încadrează în ansamblul liricii blagiene și în poetica expresionistă. Sînt probe de eficiență și pertinență, care completează binevenit propozițiile teoretice din studiul introductiv.

Propunîndu-ne un Blaga expresionist, Marin Mincu nu-i anulează originalitatea, ci, tocmai, o subliniază, trasîndu-i mai exact dimensiunile. Într-un spațiu precis delimitat, sînt mai ușor de observat marile repere. Amplificat în limite rezonabile și tradus în cîteva limbi de circulație, studiul lui Marin Mincu poate impune și pe alte meridiane marea creație poetică a lui Blaga.

Valentin F. Mihăescu

II

NICOLAE BREBAN: «Drumul la zid»

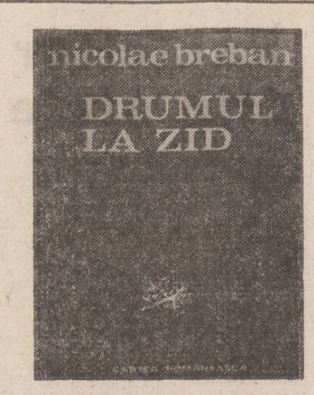

Discuțiile cuplului Vezoc-Castor Ionescu, mai bine zis, monologul lui Vezoc și aprobările deferente și amuzat cordiale ale celuilalt sînt nu numai secvențe de un excepțional realism cinematografic dar constituie și o subtilă metaforă a artei narative sau, dacă vreți, a poeticii romancierului : povestirile lui Vezoc, de altfel bine cunoscute, reprezintă forța și atracția irezistibilă a ficțiunii, textul ce repovestește lumea, iar felul respectuos, aproape ceremonios în care Castor Ionescu ascultă discursul prietenului său, permițîndu-și totuși să comenteze mental scena, privind și autoprivindu-se cu o blîndă, iucăușă ironie, (ar fi foarte multe de spus despre dispoziția ludică a personajului și chiar a autorului, despre rolul și semnificația jocului / jocurilor în configurația textului) sugerează poziția autorului și, într-o anumită măsură a cititorului față de convenția acceptată a narațiunii.

Dar înainte de această funcție retorică sau textuală, cum vrem s-o numim, Castor Ionescu este unul dintre cele mai originale și bine construite personaje din literatura noastră. Nu este deloc ușor să-i găsești un precedent în romanul românesc, în afară doar de o parțială inrudire cu eroii mărunți din nuvelele lui Mircea Eliade, mai rezonabil fiind să-i căutăm tot printre eroii brebanieni : conștiința socială modestă și revelațiile le-am întîlnit la Grobei (ce diferență de structură, totuși) în **Bunavestire**, fantezia și propensiunea în imaginar (nu însă și spiritul jucăuș) la Paul din **Animale bolnave**, blîndețea lui Krinitchi (desigur, fără ieșirile fanatice și mistice ale acestuia) din același roman, sau multumirea de a exista a „filosofului" Ceea, din **Îngerul de gips**. Cîte ceva din toate acestea, poate și din altele se regăsesc în Castor Ionescu fără a fi o sinteză a lor, ci o identitate puternic marcată, în care, normal, pot fi decelate, urme ale creațiilor anterioare. De fapt, singura înrudire de structură, ca și prin simbolul biblic la care trimite, extinzînd aria comparațiilor, este cu printul Miskin, „idiotul" iluminat al lui Dostoievski, dispretuitul societății și crucificatul suferintei, ce ascundea însă o natură sufletească superioară, nu numai în sensul propriu dar și metafizic al termenului. Cu rezervele și diferențele de rigoare, cam același lucru se poate spune și despre Castor Ionescu. Considerat de unii colegi cam „neajutorat", „sfios", chiar puțin „năting", iar în familie privit, evident, cu dragoste dar și cu un usor sentiment de condescență, el exercită asupra celorlalți, fără să-și dea seama, o inexplicabilă atracție și mai tîrziu, influență. Personajul apare în ochii celor ce „știu" să vadă, ca înconjurat de un fel de aură : „Vreau să zic că este ceva în jurul persoanei dumitale ca și cum... da, parcă ar vibra aerul, asta..., da, da, cred că ești o personalitate, domnule Ionescu !". **Drumul la zid** este romanul personalității atît de stranii a lui Castor Ionescu, anodin functionar într-o mare institutie, soț și tată exemplar, ce va trece însă printr-un șir de întîmplări (probe și inițieri într-un alt plan) ce îi vor schimba radical existența. Existența nu și structura, pentru că marea forță a personajului emană și din consecventa, inalterabilitatea caracterului și puritătii lui morale. Adevăratul semn al faptului că este un „ales", nu este semnul psiho-fizic perceput de cîtiva însi, senzatia că ar fi înconjurat de o aură, de o lumină palpabilă, ci profilul său moral și spiritual. Castor Ionescu este, măcar în prima parte a existenței sale un sfînt, nu în sensul cel mai exact al termenului, un Francisc din Assisi modern. Încapabil de a face cuiva vreun rău, este pur și simplu fericit că i s-a oferit darul de a fi, de a trăi printre ceilalti oameni, și viata i se pare un prilej de mici miracole și bucurii pe care ar dori să le împărtășească și celorlalti, iar în felul lui o și face. Una dintre semnificatiile jocurilor este legată tocmai de acest lucru. Prin joc își relevă siesi miracolul lumii, iar prin „jocuri" transformă pentru fetele sale. Tina și Grete cea mică, existența într-un spectacol feeric. Pe sotie o înconjoară cu o dragoste supusă iar fată de colegi este atent și serviabil pînă la umilință, manifestări în fond, ale generozității și bucuriei de a exista. Și, bineînțeles după îndeplinirea obligațiilor cotidiene, serviciul, treburile casnice, timpul acordat sotiei și copiilor, seara se retrage într-o cămărută separată („chilia" și ideea de recluziune) unde lucrează pentru el, iar simbătă seara citește cărtile sacre și meditează asupra lor, destul de laic, fără a „crede" chiar, nestiind însă că, într-un fel își citește și își reciteste propria istorie trecută și viitoare. Dar identificarea cu o singură figură din registrul sacru ar fi restrictivă, întrucît personalitatea lui Castor Ionescu este un complex de ocurente mitico-realiste. Acest fapt devine mai limpede odată cu declansarea întîmplărilor ce au deviat cursul existentei sale. Nu este vorba însă de evenimente și factori exteriori, ci de aventuri ale spiritului, sufletului și trupului, pentru a folosi o tricotomie alchimică, foarte potrivită pentru ceea ce i se întîmplă lui Castor Ionescu, aventuri, ce pot fi însă, foarte bine, taxate, dacă am executa un decupaj doar la nivelul scriiturii realiste, drept proiectii și derealări psihice. Personajul trece mai întîi printr-o stare de epuizare din care va iesi numai prin niste complicate, exercitii de vointă, („boala" sufletului), apoi va urma o perioadă de acute și umilitoare suferinte fizice (boala trupului), succedată apoi de senzatia devitalizării totale, a neputintei de a mai face ceva, renuntînd pînă și la lectura textelor sacre, și apoi a oricărui efort intelectual („boala" spiritului), după care, firesc, nu urmează decît moartea. Pentru a se obișnui cu noua lui situatie, Castor Ionescu renunță la familia atît de iubită și la prieteni, pentru a se refugia undeva în oras, într-o cameră sordidă, trăind în izolare lună de zile singura lui legătură cu exteriorul fiind scrisorile, și acestea din ce în ce mai rare. Acest roman al bolilor, pe care îl putem numi și al patimilor și martiriului lui Castor Ionescu este cu adevărat teribil, și numai un prozator de talia lui Nicolae Breban, atît de imaginativ și concret, totodată, care este în stare să descrie claustrarea într-o cameră a unui ins, pe mai multe sute de pagini, cu luxuriantă și senzationalul descoperirii unui nou continent, putea să îl ducă la capăt fără a te descuraja prin monotonie. Dar destinul eroului nu se încheie aici, el renuntînd la gestul efectiv al mortii, desi simbolic și într-o anumită măsură și fizic, recluziunea și penitenta lui totală (despărtirea definitivă de familie, prieteni etc.) au echivalat cu moartea, pentru a pleca undeva în nord și a se stabili într-un sat unde începe o altă existență, o renastere deci. Și în acest mediu, descris acum cu un ochi de prozator realist în cea mai bună tradiție, Castor Ionescu exercită aceeași stranie și indicibilă fascinatie, dar nu numai pasiv ci dînd, aș spune, un sens micii colectivități de aici. În preajma lui celelalte personaje își descoperă adevăratul destin și se descoperă, fie și fulgurant, pe ei, ca oameni, ca ființe în existență. Arhitectura simbolică și mitică a romanului nu se termină însă cu această zidărie și pastă densă realistă ci se completează apoteotic printr-o tulburătoare, ritualică scenă : sinuciderea Floricăi, mîndra și casta zeită (așa o văd toți și Castor însuși), sotia dominator-ocrotitoare, care prin gestul ei, de iertă și dragoste, îi dă lui Castor libertatea desăvîrșită, dar și atît de dureroasă de a întrupa o idee, un principiu mitic. **Drumul la zid** este prin personajul său principal ca și prin anvergura construcției, masivă și suplu — riguroasă totodată (cu cîtă forță spulberă această carte prejudecata scrisului brebanian „greoi", prolix, aplicată automat ca o etichetă și **Drumului la zid**) nu numai cel mai important roman al lui Nicolae Breban ci și unul dintre marile romane ale prozei românești contemporane.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

Propensiune asupra realului

Cu fiecare volum de poezie sau proză al autorilor aflați astăzi în jur de 30 de ani se conturează tot mai evident elementele unei noi „retorici" cultivînd perifrasic realitatea într-un demers aproape esoteric al rostirii autentice, trădînd și ascunzînd în același timp o stare de spirit comună „avangardei" tinerei generații. În acest sens volumul lui Gabriel Stănescu*) este unul dintre cele mai reprezentative debuturi din ultima vreme, exprimînd convingător, cu luciditate și într-o cheie personală, problematica generală a crizei sensibilității juvenile prinsă în rigorile pozitiviste ale veacului de fier : „Melancolia e un sentiment retrograd spuseră unii / Și mulți năvăliră atunci în agora / Ca un nor de lăcuste flămînde în muzica infernală a golului / Vrînd să împartă între ei ceea ce demult fusese cu sila împărțit / Dar nu trecu mult și bătrîna Europă / Născu din nou întrebarea / Dacă poezia mai e comestibilă / Dacă mai are destule resurse morale / La viitoarele burse ale foamei atomice / Și cu o logică neinspirată / Ploaia radioactivă inventată în anticamerele / Unui secol ultramecanizat / Învață moartea să cînte pe corzile dezacordate ale chitarei / Ay ca o armă din țeava căreia / Ieșeau schilodiți toți marii poeți ai acestui veac." Sarcasmul nu e decît o formă exacerbată a sentimentului dureros al pierderii candorii și al vulnerabilității sufletești. S-ar spune că poezia și proza tînără își propun demitizarea literaturii ca univers imaginar recunoscînd fără iluzii tirania realului, de unde ironia și invazia apoeticului, ceea ce revelează însă printre rînduri o criză a maturizării : trecerea de la „vîrsta de aur" a copilăriei și a adolescenței — prelungite — poetice și visătoare („în războiul de treizeci și patru de ani / dintre obscuri și radioși / a fost răpus un copil / în timp ce se juca / în cea mai deplină seninătate") la legile rigide ale responsabilităților prozaice ce pun capăt nepăsătoarei „boeme" a tineretii scriitoricești prin firească și necesara integrare a adultului : „De data asta eu sînt cel care face bilanțul : / Ratele casei întreținerea laptele cumpărat dimineața / Sub religia indiferentă a ploii într-un pulover subțire / În pantofii tociti ca dinții în gura speranței / O simplă chestiune de rutină". Această criză a maturizării găsește în Gabriel Stănescu un interpret cu un amplu registru tonal : de la revoltă la resemnare sau la consemnarea albă a noilor experiențe pe care i le oferă trecerea în noua „vîrstă". Ceea ce își apără cu îndărătnicie tînărul scriitor prin diverse „tratate" și „exerciții" în versuri sau proză sînt reveriile, sentimentele candide, eul poetic, inconformismul, toate semne ale imponderabilității juvenile agresate de realismul maturității. Poet de fină sensibilitate și cultură, Gabriel Stănescu scrie o poezie cerebrală unde discursul suferă savante distorsiuni spre a exprima adevărul. Torturat de sinceritate, autorul evită însă expresia directă și gesticulația liberă în favoarea unei tehnici a aluziei și echivocului poetic, versul, deși ancorat în real prin „fotografii" din imediata apropiere, învăluindu-se prudent într-o aură enigmatică, producătoare, ca în manierism, de alegorii ale lucrurilor. Noua retorică a concretului își propune un lucru mai dificil decît pare la prima vedere : exprimarea parabolică a relației om-univers în secolul XX pornind de la o estetică materialistă. Realul devine o emblemă a propriei esențe ce nu se poate altfel revela. Odată descifrat „codul" poetic, versurile dezvăluie în Gabriel Stănescu un liric de substanță, deplin stăpîn pe mijloacele sale de expresie alese cu o scrupuloasă conștiință de sine, nu de dragul ultimei mode. Chiar și scăderile cărții (Ciclurile **Studiu de caz** și **Întrecerea dintre armonie și invenție**) provin din „îndeminarea" lirică a autorului. Spirit grav și melancolic, însetat de autentic și certitudini, el realizează de fapt o metapoezie unde dominantă rămîne interogația asupra posibilității gestului liric. Ca și în cazul altor colegi de generație, rezultă o literatură de frontieră neruptă din legăturile realității, situată undeva în „antecamera" marilor teme. Ironia nu este o armă suficientă spre a tăia „nodul" ce împiedică acei intrarea. **Exerciții de apărare pasivă** desenează plin de neliniste și ingeniozitate volutele unei absențe, parafrazele unei tăceri. Este de așteptat ca acest poet remarcabil să treacă în viitorul volum, după un stagiu de „apărare activă", deja vizibil, la un atac frontal asupra rostirii poetice, dincolo de subtilitățile de limbaj.

Alexandru Condeescu

*) **Gabriel Stănescu : „Exerciții de apărare pasivă", Editura „Albatros", 1984**

BREVIAR

■ **SINTEZE ISTORICE ÎN LIMBI STRĂINE.** Alături de cîteva remarcabile volume de critică literară, semnate de Adrian Marino și de Al. Duțu, apărute în limbi străine spre a fi difuzate în alte părți, Editura științifică și enciclopedică a dat și două interesante monografii din domeniul istoriografiei, ambele apărute nu demult. O monografie dedicată lui Alexandru Ioan Cuza, semnată de Valeriu Stan, recapitulează, cu o bună documentație, principalele momente ale domniei acestui mare reformator. Istoricul pornește de la ideea de „unire" pe care o consideră o „permanență a istoriei poporului român" și dezvăluie datele fundamentale ale domniei lui Cuza, cu reformele și cu activitatea diplomatică trebuincioase consolidării statului abia creat.

De o însemnătate mai mare, avînd și o miză culturală majoră, este monografia destinată popularizării ideilor și personalității lui A.D. Xenopol, autorul acestei cercetări fiind cunoscutul istoric Alexandru Zub. Este, s-ar putea zice, un exemplu de sinteză destinată difuziunii externe, documentată, scrisă bine (stilul se cunoaște chiar în fragmente) și cu un orizont vast în istoria științei ilustrate de Xenopol. Al. Zub a fixat „omul și epoca", i-a deslușit „orizontul formativ", a explicat în ce măsură acțiunea lui Xenopol pornea de la „legitimitatea sintezei". a desfășurat teoria xenopoliană privitoare la „principiile fundamentale ale istoriei", și, în sfîrșit, a stabilit contemporaneitatea operei lui Xenopol. Cea mai importantă secțiune a micii lui monografii (dar „mare" prin rezultat) e acest capitol final unde istoricul, orientat în noile direcții ale istoriografiei, îi vede pe Xenopol ca pe un mare contemporan : «ecoul postum al operei lui Xenopol și noua „istorie serială"» e un studiu care ar merita, poate, dezvoltat aparte. Oricum, difuzionea cercetărilor istorice românești, chiar dacă se produce prin sinteze de dimensiuni mai reduse, poate interesa pe mulți atunci cînd, așa cum o demonstrează Al. Zub, e prezent simțul ideilor epocii noastre.

■ **CASĂ CU CAL ȘI CĂRUȚĂ.** Cum se înfățișează o casă „modernă" și „prosperă" din ziua de azi în optica reporterului Titu Dumitrescu („Flacăra", nr. 39) ? Iată cum : „Casa cetățeanului N. Gh. are un aer modern și prosper : etaj, terasă de 20—30 metri pătrați (aici a făcut nunta fiicei sale) chiriași, cal cu căruță, fîntînă de ciment". Să reținem așadar : o „casă" care se respectă are obligatoriu cal și căruță.

■ **O „EDIȚIE SPECIALĂ".** Un interesant „caiet-program" este cel tipărit de Teatrul „Maria Filotti" din Brăila spre a însoți reprezentațiile cu piesa „Martor și judecător" de Ion Bălan. Cum personajul principal al acestei piese de teatru este Panait Istrati (mai ales Istrati din epoca lui de început, brăileană), se înțelege că în această „ediție specială" contribuțiile privitoare la autorul „Chirei Chiralina" sînt preponderente. Pe lîngă fragmente exegetice colectate din opera lui Tudor Vianu, Ibrăileanu, și Pompiliu Constantinescu, precum și a unor critici contemporani, ca Al. Oprea și I.D. Bălan, micul dosar Istrati conține și extracte quasi-necunoscute din gazetăria brăileană a prozatorului, ceea ce dă și o coloratură de document inedit.

A.S.

Generația luptei cu inerția

Coborîrea în sine

Sub voal tremurat, descoperind o sensibilitate acută și un suflet deschis, poezia Constanței Buzea developează — în pofida măștii glaciale — dorința de tandrețe ; tablourile ei, în care migrează amintirile, tăinuite traumatisme căutînd refugiul edenic, nu se împacă cu vacarmul și culorile tari, șocante. Declarativă, celebrativă, afirmativă, lirica Constanței Buzea poartă obsesia fragilității și interogațiilor dizolvante, infirmînd însă o veche constatare a lui G. Ibrăileanu, criticul fiind convins că poezia ne scapă de povara cugetării reci.

Cenzura lucidității e tiranică la Constanța Buzea. Reverberațiile afective, dispoziția interogativă și monologală, fluiditatea confesivității se lovesc de acest „obstacol" : treapta afectului, foamea romantică, încifrarea (săracă) și eticismul celei care visează o „puritate de schit" sînt blocate parcă de ridicarea la reflexivitate, conștientizînd imperfectia poemului. De unde „mutenia" poetei : „În fața oglinzii aștept / pînă ce imaginea mea / se îndură să mă privească". Fără a izbuti singularizarea prin limbaj, traiectul liric al Constanței Buzea divulgă o biografie, nici aceasta izbitoare prin singularitate. Eliberată, vocea interioară propune un jurnal liric, aglomerînd motive diverse : entuziasmele juvenile, tensiunile cuplului, miracolul maternității, spaima devenirii și degradării (**Norii** anunțau o etapă frămîntată, convulsionată de seismele existenței, pierderea iluziilor, resemnarea — toate sigilate de o cerebralitate antifeminină, de o impresionantă forță meditativă. **Confesiunea coagulează lirismul** Constanței Buzea, contemplativismul n-o ferește de virtejul mișcării ; în fond, zice poeta, „orice mișcare e o schimbare în soartă". Ridicîndu-se la reflexivitate, Constanța Buzea coboară adînc în sine.

Poeta debuta sub fascinația armoniilor. Ritmurile secrete ale eului urmau vocile materiei, bucuria așteptării și împlinirii — spațializînd sentimentul — se acorda ritmului naturii (**La ritmul naturii** se chema chiar un volum din 1966), ingenuitatea diafană umplea „întiiul univers" : cel al copilăriei. Această gravă tonalitate elegiacă trece în tema erosului, dezvoltînd poezia echilibrului domestic. Poeta este o Penelopă în așteptarea Stăpînului, duce o existență subordonată (de „simplă femeie îndrăgostită ; vezi **Cîntece de soție**), imaginea odăii îi ingustează spațiul liric. Deci o indiscutabilă poezie „de interior" — cum observa Ion Pop —, calmă și confesivă, fără exces de gesticulație. Gravitatea tonului nu se împacă cu furtuna sentimentelor ; lirica Constanței Buzea e plivită de senzualitate, denudată de metafore fără a fi o meditație propriu-zisă. Sentimentul abstractizat are o rezonanță existențială, dar nu duce povara poeziei „de idei". Mai mult, poeta acuză oboseala de a fi, renunțarea, „un sfînt sîngînînt al trecerii și al căderii". Celebrînd iubirea, ea așteaptă un „singe bătrîn". Acest prematur ton de senectute se cuplează cu o umilință netrucată. Senzația de extincție, faza agonală („Eu m-am umbrit"), asceza ce se deschide contemplării trezind nostalgia purităților primare, se explică prin **pierderea sensului.** Poeta se retrage în umilință (vezi **Coline,** 1970), evadînd din sine tocmai pentru că sensul existenței e alterat în absența iubirii. În spațiul eterat al reculegerii, sufletul brumat, amurgind în toamna agonică (funerară și totuși, frumoasă), ascultînd „poruncile putrezirii" cunoaște o spaimă tulbure. „Nu depind de nici o spaimă" — ne asigura poeta. Dramatismul ajuns la paroxism întreține însă supliciile unei nevroze bacoviene, visînd neatinsul liman al orei senine. Însingurarea, melancolia hăituiesc acest suflet asaltat de vîntul neliniștii, în zbucium fără leac. Notația sentimental-anxioasă e telegrafică, poeta cultivă austeritatea. Cu deosebire poezia de azi a Constanței Buzea probează un economism al mijloacelor, îmblînzind suferința. O carte precum **Cină bogată în viscol** este — înainte de orice — o carte despre condiția poeziei, în dublul regim al ceremonialului

și anxiozității, ea vorbește de superbia demiurgiei, îndoindu-se de fapt de victoriile spiritului creator. Răzbate incertitudinea poeților de rasă, risipind aburul misterios și mecanismul iluzionării, descoperind — prin neîncrederea în cuvînt — fisura iluziilor camuflate. Nu de experimentalism e vorba aici, poeta — trecută prin experiența „clasicizantă" (**Sala nervilor** proba o severă disciplină ritmică) — neavînd complexul modernității. Remarc însă că aceste îndoieli în eficiența comunicării nu conduc la o subversiune a rostirii poetice. Mutenia (de specie blagiană) e o retragere în înțelepciunea tăcerii, conștiința fiind obsedată de candoarea pierdută. Copilăria e un paradis răvășit, drumul spre singurătate expune o durere statuară. Izgonită din grădina cuvintelor, poeta convalescentă retrăiește armoniile senine de altădată, exilate în amintire. Ea rămîne un „copil etern", fericirea și tristețea comunică într-o melodie gravă : „M-am înșirat, deși pe dinăuntru / Un înger mă privește-nlăcrimat". Poezia rămîne pentru Constanța Buzea o „panoplie de osînde".

Poeta s-a construit cu răbdare, pătrunzînd spre adîncul sufletului său. În lirica Constanței Buzea vom întîlni nu atît motive livrești, cît amintiri de gradul doi : rănile omenescului. **Sufletul poetei e chiar materia din care izbucnește (cu sfiiciune) poezia sa.**

Adrian Dinu Rachieru

Romantism și melancolie

Petre Stoica este la ora actuală creatorul uneia din cele mai prodigioase geografii lirice din cîte există în poezia română, stăpîn seniorial peste un domeniu cu fauna și vegetația lui anume, cu peisaje, obiecte și figuri inconfundabile, zămislite în zona fecundă de întrepătrundere a realului cu fantasticul. În „generația luptei cu inerția", el oferă exemplul unei foarte frumoase consecvențe cu sine, nutrită aceasta, în chip paradoxal poate, de un spirit mereu **frondeur** și de un mare suflet de copil, așa cum îi stă bine, de altfel, oricărui poet autentic. Spiritul de frondă este congener acestei poezii care s-a așezat totdeauna cam de-a curmezișul liniei poetice **en vogue,** impunîndu-se treptat și cu greutate, dar constituindu-se astăzi într-un cert reper pentru modalitățile lirice ce redescoperă atît voluptățile și trădările realului, cît și un necesar, legitim examen de verificare cu fragmentele de prozaism existențial.

Clipa fericită, de rezonanță deplină a poeziei scrise de Petre Stoica sună de-abia acum, cînd autorul ei a devenit, între timp, un maestru al descripției și al evocării, al inventarului obiectual sau al umorului absurd, în poeme ce amestecă într-o rafinată textură melancolia și sarcasmul, tristețea și zeflemeaua, gravitatea și jocul, sinceritatea și mistificarea, procedeele deopotrivă de simple și de complicate ale artei naive sau ale celei expresioniste.

Cu mici excepții, o siguranță a tonului, o știință matură a ceea ce e potrivit și a ceea ce nu e potrivit cu propria structură se fac simtite chiar într-o primă perioadă de creație a autorului, extinsă pe mai bine de un deceniu și încorporată în vreo șapte titluri de volume. Datele temperamentale, un instinct artistic sigur și un instinct de autoapărare îl determină pe Petre Stoica să se instaleze dintru început în cadrul unui soi de pastel ori baladă modernă, aflat la antipodul liricii festive și solemne. Cultivarea banalității e modul său de a contracara festivismul ori rigiditatea oficioasă. Căutînd să surprindă eternul și gingașul suflet al obiectelor, al lucrurilor cenușii, poezia parcurge deopotrivă, prin descriptie si evocare, nucleele ei de lirism, verificate în timp și spațiu. Tîrgul provincial, piața, curtea, gara, șopronul, podul, sertarul, circul, mulțimea obiectelor de interior ori de gospodărie etc., etc., sînt locurile unde mai dăinuie încă — e ceea ce se scoate în evidență — miracolul poeziei. Poetul trăiește în acest timp al obiectelor, care înseamnă și afectivitate, și valoare simbolică ori morală, bîntuit de nostalgia copilăriei. El pleacă de la un sentiment, sentiment încercat de majoritatea generației, spre lucruri și își reinventă o lume, dar, cu vremea, această lume, simplă și naturală, situată între real și imaginar, își va secreta propriile ei sentimente, propriile ei norme și rigori, care se vor constitui în esențiala obsesie a poeziei lui Petre Stoica. Poezia acestuia e fasonată, dacă se poate spune astfel, de lucrurile cu care intră în contact sau pe care și le imaginează poetul. Săracă în emoții, lirica lui Petre Stoica se îmbogățește și se complică în emotivitate pe măsură ce cantitatea de lucruri, de obiecte și peisaje interioare sporește, ca și cum fiecare din acestea și-ar solicita „vocea" personală. Cîteva aripi de înger, cîteva figuri enigmatice ori fosforescențe crepusculare aduc aminte, în aceste „poeme cu glas de gramofon", cum le numește autorul însuși, de traducătorul lui Trakl, neînfeudat însă nici o clipă zonelor sacru-misterioare din univers.

Volumul **O casetă cu șerpi,** apărut în 1970, aduce o schimbare notabilă în lirismul lui Petre Stoica. Acesta devine mai incisiv, mai sarcastic, mai atent la probleme și angoasele lumii contemporane. Poetul, cu nostalgii, declarate și chiar puse în practică, de Titir modern, vituperează civilizația actuală, civilizația spray-ului, a plasticului, a nichelului ori a betonului, într-un limbaj, nu o dată, direct pamfletar, îmbi-

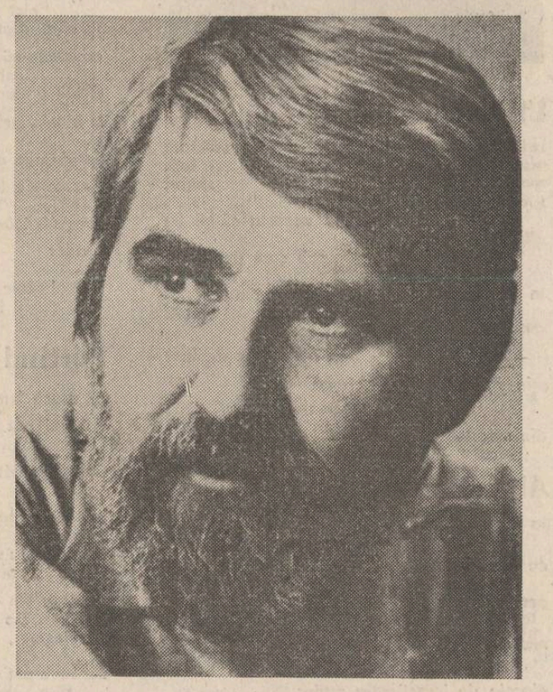

bat cu otrăvuri. Multe poeme de acest gen ar putea fi considerate aproape „ecologice" sau „pacifiste", la o privire superficială, dacă programatismul lor n-ar fi abătut de inocență și ironie, de spirit de frondă și fantezism, de o morală mult mai gravă, a simplității și adevărurilor esențiale. În tot ceea ce întreprinde însă, poetul depune o mare forță de autoconvingere, cît și un dram de mistificare sau, mai bine zis, de idealism donquijotesc. El s-ar putea declara partizanul bătăliilor pierdute la prima ochire. Din capacitatea de sugestie impresionantă pe care o are asupra sa realitatea tangibilă, din sentimentul contemplării inutile, dintr-un naturism sănătos, neatrofiat de rafinamentul livresc, ci, dimpotrivă, pus în valoare de către acesta din urmă, în fine, din același spirit de frondă s-au născut superbele, delicioasele și tandrele poeme „idilice", închinate voluptăților agreste, din cîteva volume de „viață la țară". Există în aceste volume (**Iepuri și anotimpuri,** 1976, **Un potop de simpatii,** 1978, **Copleșit de glorie,** 1980) un Petre Stoica aflat în cea mai bună formă poetică a sa: plin de umor și inventivitate, ironic și autoironic, grav și destins-jovial, substanțial și gratuit, cu o forță de descripție extraordinară și cu o memorie copleșitoare în detalii. Realismul și suprarealismul, credibilul

Dan Cristea

Continuare în pag. a 7-a

POEME DE CONSTANȚA BUZEA

Să rezistăm umbriți de-aceeași carte

Mișcat să fie aerul ca-n moară,
Grămezi de frunze, toamna mea cu tine,
S-avem în fața ochilor coline,
Să fiu bolnavă și să nu mă doară.

Roua în roiuri cadă peste stepe,
Mirosul ierbii să trezească sete
Să se adune cai de-un an în cete
Oprind în mers căruțele cu iepe.

Acelorași triști să ținem parte,
Să nu se-ndure dulcea lumii moarte
De sufletul meu rupt în două soarte.

Să rezistăm umbriți de-aceeași carte,
Cînd a nu fi, și-a fi mereu departe,
Același chip le este dat să poarte.

De răul și de binele rămas

Să nu uităm acest interior,
Pătratul de pădure al ferestrei
În fumul lunii alungit ușor.

Eu voi cădea din somn ca dintr-un vas
Și voi simți, ca peștele, că mor
De răul și de binele rămas.

Păsări

De-ar fi să vezi că vîntul n-are răni
Și apele se-nchid nepăsătoare
Asupra lucrurilor înecate !

Privește ce dezastre se întîmplă
Cînd mica lume-n care ne trădăm
O-mpart și alții, înaintea noastră !

Și nu-nțeleg ce vină am. Că sînt ?
Că s-a-ntîmplat să fim aceleași păsări
Cu-aceleași pene lungi pînă-n pămînt ?

Voroneț

Ochii ni s-au închis, am văzut înapoi
Un albastru migrînd înflorit peste noi.

Ne întoarcem cu dor unde-am fost
și-am iubit
Pe pămîntul umbrit al bătrînului schit.

Ca un cric rătăcit, ca un vreasc subțiat
Suntem muți cînd vorbim despre ce
ni s-a dat.

Noi mereu căutăm un albastru de preț
Ce-ntr-un veac este cer și-n alt veac
Voroneț.

Pe pămîntu-ncuibat cu sămînță de somn,
Cresc copaci rămuroși, pirostrii
pentru Domn.

Dar acești vechi pereți spun întruna
ceva,
Ca și cum ar boci, ca și cum ar cînta.

Să tăcem, s-auzim ce spun vechii
pereți,
Poate vom desluși taina de Voroneț.

Poate-albastrul la care fiii noștri revin,
Este limba română tradusă-n senin.

Poate carii stelari noaptea turlele rod,
Poate-altaru-i un pod, poate-albastru-i
un cod.

O, acești vechi pereți spun întruna
ceva,
Ca și cum ar boci, ca și cum ar cînta.

Dacă noi am putea căuta mai adînc,
Să simțim ce spun ei, să vedem
de ce plîng.

Înfășurat în aripi de mercur

Oricît trecuse sufletul de pur,
De dor de moarte se îmbolnăvi.

Înfășurat în aripi de mercur,
Surizător, cuvîntu-l umili.

Dar, fără suflet nu avem contur,
Suntem săraci fără melancolii.

Sufletul meu, visezi să te îndur
Umbrit în setea lumii pămîntii.

Ca să te-ascult, ar trebui să fur,
Și, undeva, să mint ar trebui.

Cu milă răzvrătită vrei să jur
Că mă voi naște spre a te iubi,

Fiind păcat de tot acel murmur
Promis, retras de sorți și de stafii.

Acolo unde cred că ești

Acolo unde cred că ești,
Nici trenurile nu străbat,
Acolo ca de sticlă par
Pădurile de brad brumat.

Tot mai departe simți și taci
Adăugat la rest mereu,
Și nu mai pot înainta
Decît pierzîndu-mă și eu.

Cum ninge, alb, e orice drum,
Și alb respiră-ntregul timp,
Nici nu te-aș recunoaște-acum
Desperecheat și fără nimb.

Mi-e milă și să-mi amintesc,
Dar nici să uit nu mă îndur
Cîtă părere-i în destin,
Cîtă greșeală-i împrejur.

Cu degete de frig adun
Ca sub un șal înzăpezit
Sufletul nostru încă bun,
Mișcarea lui către argint.

Cum ninge, nu s-ar mai opri,
Și fi-vor brazii ingrădiți,
Acolo unde cred că ești,
printre barbari meteoriți.

În fiecare an aștept
Să ningă, să te pot vedea
Dacă privești, dacă asculți,
Dacă mai înțelegi ceva.

Zăpadă

Și doar în pomi zăpada rezistă
ca un nimb.
Îți mai aduci aminte ? Cînd ești copil
curg streșini.
Trec păsări, duc în pliscuri stafiile cireșii
Fructe cu gust de apă, răni ale altui
timp.

Nevindecate răni în vis se zbat,
Ca praznice-n oglindă, tot în oglindă
duști,
Vedenii necrezute, ca golul unei puști
Care-a ucis zăpada și ea a singerat.

Cum să te fac să-ți pară rău de tine,
Să calci un drum de adevăr în sine-ți,
Să n-ai de dus aceste pleoape vineți
Privind fluid prin ochii încă tineri !

Ce să-ți aduci aminte ? Ce e ?
Ce-a fost atunci ?
Să-ți mai aduci aminte e-un mod
scăzut în fire,
Iei fructele cu totul cu creanga lor
subțire,
Le-așezi în vase goale ca-n niște
cuiburi lungi.
Și mă gîndesc ce să-ți arăt cînd vii,
Fotografii cu multă lume gri,
O casă care s-ar înzăpezi.

Arborii

Arborii ieri
Pluteau sfiiți
Și erau reci.

Hornuri întind
Perechi perechi
Umbre piezișe.

Cum să le ceri,
Să le promiți
Că-i înțelegi ?

Sufletul tău
Nemaisperind
Să-și vină-n fire,

Penet de-argint —
Șindrile vechi
Pe-acoperișe.

Păreri de rău
Seamănă-n gînd
Dezamăgire.

Nervi

Cuvinte, cuvinte și-o pasăre lină
în minte.
De suflet, de suflet, că este,
tu adu-mi aminte.
Nădejde, nădejde, chiar dacă pădurile-s
vineți.
Iubire, iubire, cînd viața, cînd moartea
revine-ți.
Cu mine, cu mine, o șansă ce nu
se revarsă.
Cu tine, cu tine, lumină de ceară
neștearsă.
De fosfor, de fosfor, de nervi răzvrătiți
ne e boala.
Și totuși, și totuși, tot nouă ni-e dată
sfiala.

Deal rotund

Răsare ca o lună, și apune
Sufletul meu nici tînăr, nici cărunt.
Atît de rar mă-ndur să cred că sunt,
Ceva mă-ngîndură, ca o genune.

În ceasuri rele și în ceasuri bune
Aș întreba, mi-ar place să răspund,
Dar mă petrec senin în amănunt,
Lăsînd mișcarea lumii să-și răsune.

Abia pricep, în urmă, ce se spune
Despre luminile care ascund
Fintini prea-pline și fintini-lacune.

Dar peste capul meu e-un deal rotund,
Și-i paște turma pacea din păsune
Cu-al ei sărat murmur de dinți mărunți.

Ca o greșeală-n care-am stat

Toamna-n grădină, toamnă pe deal
Toamnă pe șes,
Toată lumina prinde rugină, frunzele ies
Să se-nfășoare pe răsuflare și pe
vedere
Într-o cădere ca o culoare fără putere.

Ea ne ajută, sufletul nostru e împăcat,
Vara e mută ca o greșeală în care-am
stat.
Cum suntem azi, am fost și ieri, alții,
tot alții,
Marea ne uită, uită-ne mulții, înalții.

Fie că stăm de-aici-nainte puri
în lumină,
Frunze aduc înspre pămînt urme
de vină.
Totuși, ce preț necugetat se pregătește
Pentru livezi și pentru vii,
pentru nădejde.

Pentru un cer încă senin,
pentru schimbare.
Pentru toți simburii care devin
lacre de soare ?

POEME DE PETRE STOICA

Spre rosmarinul din basm

Sîntem iarăși la țară
Îți aduc în casă lemne apă dovleci
ciinele vrea să-și împartă visul cu noi
dar atîpește lîngă focul de pește sfîntă
aprind lumina și o clipă ești zînă din
icoană
și fiindcă e toamnă miroase a petrol
lampant
iar merele de pe scrin au gust de
veșnicie
pînă tîrziu citim din calendare vechi
totul e galben sau cafeniu și nespus de
uitat
noi însine sîntem litere în sicriele
paginilor
dar nu te speria — curînd nechează caii
înhămați la sania din fotografia de sus
și ne vor duce prin cîmpul alb
spre rosmarinul din basm

Treflă pe treflă

Poeților Virgil Mazilescu și Daniel Turcea

Stăm la o masă așternută cu amurg
de coniac
printre picioarele noastre aleargă
animale teribile
dar numai în zori ucidem tigrul acum
pindim armonia cuvîntului carnea sa
e mentă smochină ori smirnă și iată
că pămîntul ne slăvește pe toți
de ce să ne mănînce vulturul acela
o și e vară și toamnă și iarnă și încă
ne aflăm în acest carusel dar nu vă
speriați
toate drumurile duc mîine la riul
care ne spală moartea adunată pe față
și desigur vom fi
treflă pe treflă

Pînă la pagina 9

Deși fumez citeodată trabuce să știți
că nu mai există miracole pe înălțimi
unde zeii porunceau sînt rampe
de lansare
nimfele au murit pline-s poienele
de reziduri
atomice Goliat e-ntr-adevăr mai puternic
decît David sînt convins nu mai există
miracole
am crezut pînă la pagina 9 ce să-i faci
într-o zi vom avea pe lună bibiloteci
tribunale etc.
și cade și ultima trapă vai mie vai ție
iubite canibal

Și nu uita și nu uita

Stăm întinși pe țărmul mării noi baritonii
veacului cu aripi de nylon desigur cu
toții iubim
nisipul și soarele dintre valuri apar sirene
cu sini
otrăviți ; visăm avem nostalgia
gramofonului cu pilnie
de pe vremea cînd doamnele volănașe
domnișoarele polka
se-mbăiau în costume metafizice o
bomboană cu mentă
să uiți trecutul să accepți staniolul
autentic poftim
o barcă să pleci fără busolă să pleci
fără nimb
s-a aflat cu precizie că ultima iluzie s-a
dizolvat
luna e numai o piatră ponce un disc
oarecare
poleit cu cenușă lasă computerul și intră
în mare
și nu uita și nu uita și nu uita niciodată
destinul planctonului

La masa șoarecilor iarna

Iată pleacă zăpezile și reapar cuvintele
sterpe
aceste zdrențe ale gurilor noastre
și-n fumul depărtărilor crește bogată
speranța ierbii iar apele poartă prin
lume
mesajele peștilor iradiați care în șoaptă
vorbesc
un limbaj mai moale mai trist
și frazele se reîncheagă viguroase în
inimi
în vara spre toamnă treierăm fericiți
pleava consoanelor și neghina vocalelor
și la masa șoarecilor iarna mîncăm
coaja cuvintelor goale apoi adormim
în haine de genii

Puteți cumpăra o carte de vise

De vreme ce ați venit la tîrgul de toamnă
vizitați-mi taraba cercetați-mi concepția
de viață iată doamnelor iată stimați
cîntăreți
am borcane cu homunculi de expus
în birouri
am oglinzi care vă arată un suflet curat
puteți
cumpăra o răzătoare pe care să vă
radeți în voie
inteligența și hreanul harul hramul vă
rămîn
neatinse pe nimic puteți cumpăra o carte
de vise
(trandafiri de vei visa sub șenilele
tancului
în curînd vei șuiera) la același preț
convenabil
vă ofer portrete de caporali teozofi
puteți cumpăra
o minunată mască de gaze o puneți cu
grijă
pe față în zori cînd ieșiți voioși în pădure
la cules de ciuperci scuzați-mă
doamnelor domnilor
întrucît papagalii sînt produs de import
planetele se trag pe ascuns

Pe hîrtie de turnesol

Nu mai există gîște sălbatice nu mai
există
zine cu bucle de aur casa de turtă dulce
a pierit în bombardamentul atomic din
timpul
războaielor punice așa se spune în
marile cronici
unde ni sînt visătorii există în schimb
pretutindeni
comunicate de presă suave masacre de
fluturi
unde ni sînt visătorii plîngeți copii
curînd
veți afla că mesajul părinților a fost
așternut
pe hîrtie de turnesol nu mai există gîște
sălbatice
plîngeți și plîngeți copii se apropie
coarnele
nopții plîngeți

Iar vouă

În timp ce în bucătărie curăț cartofii
mă gîndesc la gloria tuturor zilelor mele
afară plouă tradițional mocănește
plouă exact ca-n momentul în care
Napoleon a strănutat pentru ultima dată
iar vouă mocofanilor nici că vă pasă

Sfaturi pentru cel care exersează tehnica spectacolului la trompetă

În calea auditoriului ieși întotdeauna
în chip de statuie ecvestră
fără milă ia-te în răspăr cu furtuna
acestui anotimp zevzec
simburii mărului scuipă-i cu scîrba
patinatorului eșuat
aruncă-te în riu și diferența plătește-o
cu boabe de inupăr
somnul tău fie o treaptă spre limpezimea
grădinii înghețate
păstrează vie amintirea acelui fosnet
izbucnit din rîndurile galeriei
treci prin tunele cît mai lungi la capătul
lor vei auzi sunetul ideal
din existența ta fă un miracol care să-i
sperie pe nepoții vidanjorului
de ce te lași sedus de liniștea burniței
de melodia lupului răgușit ?
îndeobște aura pipirigului traduce
bucuria convorbirii cu neantul
lărgimea hainelor tale să nu depășească
lărgimea tăcerii nupțiale
în preajma unei bălțoace uită-ți vîrsta
senilă și totodată
pogoară-ți fruntea în așteptarea zeului
cu mustăți năpîrlite

Sfaturi pentru cel care îndrăgește sufletul obiectelor

Cu trabucul în gură leagănă-te între
timpul trecut și timpul prezent
improvizează un cîntec menit să
amintească popasul dorobanților
sub ulmi
doliul panglicilor din scrin va fi obsesia
ta pînă în ultima seară
învață răbdarea portretelor ce ne privesc
din adîncimea secolelor
există o poezie ce crește cu capete
de hidră deasupra prafului maroniu
rostind cuvîntul majolică gîndește-te
la îngerii lunecînd desculți prin salon
eliberează pe dată somnul cuibărit
în atîtea cufere de piele tocită
rămășițe calme rămășițe blegi oricum
rămășițe cu petalele căzute
deschide ultimul sertar și împrăștie
nuanțele mărgelelor gălăgioase
crezi oare că biata garnită din pod nu
nu ar merita un pic de compasiune ?
mi-e sete de singele timpului prefăcut
acum în timp de nisip
imaginația ta are picioare de gazelă
treci însă încet printre smalțuri
fii sigur că și aceste obiecte asurzite vor
cunoaște ziua învierii
pînă atunci așează-te lîngă foc singur
și fără aduceri aminte.

Domnia-sa Bacovia

Se va întreba mereu domnilor cine
este el
nu l-am văzut niciodată la banchete
nu l-am văzut la distribuirea laurilor
nu l-am văzut cu medalii de aur la piept
l-am văzut trăgînd la țintă cu
o armă veche
l-am văzut la aniversarea tramvaiului
cu cai
l-am văzut acolo jos printre cei de jos
se va întreba mereu domnilor cine
este el
se va întreba dar nimeni nu va răspunde
nimeni
și va ninge mereu pe un trist patinoar...

ion sofia manolescu

Ultima pălărie

salutare salutare salutare
visul e tare e tare
masca surisului spartă
s-ar putea
ca pălăria aceasta să-mi fie
ultima pălărie
sub care am trecut
(aici a fost o poartă)
în absolutul din absolut
deschideți fereastra
că nu-s prea departe
prin iarba cuvintelor frînte
puneți dragostea-nșelată să cînte
din moarte în moarte

Alți sisifi – alte pietre

la capătul amabilităților
nu m-am lăudat niciodată
cu ceea ce s-ar fi cuvenit să mă laud

pentru un portret plin de șarm
singur mi-am bătut cuie în talpă
mai mult de spaima adevărului
decît din pricina minciunii

dincolo de investigația roților
am lăsat o impresie liniștitoare
înainte de a-mi fi mușcat buza de jos

la culesul văzduhului spornic
priceput mă arătau
semnele privirilor dureroase
din care au luat naștere
pietrele și sisifii
dar nu vă uitați la ceea ce vă spun —
mai bine mînați-vă singuri catîrii
că asemenea fapte
s-au mai petrecut și-n altă dată
cu alți sisifi cu alte pietre

Nunta corăbiilor

pe deasupra singurătății
umblă umbrele singure
preschimbate în cîntec de pocăre
din lumina prefăcută în țăndări
asemuindu-mi alesul asemenea
la plecarea miriapodelor
nici un oaspete din cei necunoscuți
nu și-a lăsat amprentele pinzelor
aducîndu-mi aminte de umbra ta
îmi petrec brațul pe după moarte
și mă prefac că nu văd nimic
în bătaia luminilor
abia acum încep
despărțirile dintre ape
dincolo de totdeauna
dincolo de niciodată
pare că totul e veșnic
așadar e timpul
să ne auzim desprinderile
tocmai acum
tocmai acum la nunta corăbiilor

Purtînd toate nașterile

se usucă lemnul zăbovind pe urmele mele
nu mai pot aștepta mersul melcului
prin iarba vestigiilor
ritmul urmărit nemulțumește
inecul din necunoscutul fîntînii
vrăjitele nopți
acoperindu-mi umbra
la suprafața spaimei
au devenit destul de prietenoase
doar eu am omis să scot umbra
fără s-o pot scuti de accesul luminii
care este totodată viața ei
dar nu e puțin lucru
să-mi decupez umbra de ziua de ieri
s-o întorc din lacrima zeului neinvocat
de-acum urmînd steaua
din focul pămîntului
cresc spicele regenerării
în zvonuri albastre
purtînd toate nașterile
spălate de mierle pe albiile plaiului

ion petrovai

CU ION DE PETROVA

● Vorbirea lui, însă nu scrierea, prea liniștită, cu mersul vechi, întîrziat, de atelaj maramureșan cu boli bătrîni. Pentru că sînt dealurile mari, și-apoi timpul îndestul... Larg la suflet, în chipul și semănarea văii Vișăului, răbdător cît toată piatra riului, stă pe lume, de Ion Petroval, de din țărani, de profesor din țărani, de poet din de țărani.

La vechimea uluitoare a neamului din care-a odrăslit, răbdarea lui este morala unui popor strîns mii de ani între opreliști și răfuieli; generozitatea și blîndețea se arată forme de luptă întotdeauna biruitoare. Deci născut de mamă-sa. Răbdarea, ei nici firea polemicii n-o are, nici deprinderea de-a-împinge și-a ieși în față. Cu versuri s-a arătat în revistele Echinox, Tribuna, Steaua, Cronica, Tomis și la noi, la Luceafărul. Dar se descurcă greu după ce trece toate viaductele acelea brigadierești și iese din cel mai lung tunel: apele capitalei îi răsucesc barca-n toate părțile și, dacă s-a-ntîlnit cu un prieten, uită de ce-a trecut prin piatra munților, încoace.

Am vrea, acum și astfel, ca selecția de față din poemele sale să fie cît mai cuprinzătoare, și să-i dea un oarece avînt; repezindu-se și el, mai valah, în poarta unei edituri, care poartă de editură, n-are ceea ce și cu ce ne ține la respect o poartă maramureșană. Este bine să știe și prietenul nostru, Ion De Petrova: băga-te cu umărul, că ai putere literară deci talent și că porțile pe-aici sînt inculate de cei slugind nu de stăpînul.

Ion Gheorghe

Poveste cu păsări ucise

Strunele
Au sîngerat degetele.

Săgețile cîntecului
Au ucis
Păsări cețoase.

Clipe

Merele roșii
Au coborît din ramuri

Lacul
Spală de veacuri
Luna
Lăsînd-o cum a fost,

în lunca inundată
de coșmare
Sălciile
Se strigă pe nume.

Cu glasuri zdrențuite
Se aud cîntînd
Cocoșii.

E ceas de rod
Și mă inundă
Nuferii.

Acuarelă

Cerul își varsă sîngele
În fîntîni
Săpate lîngă drumuri.

Pe tipsia verde
Adorm
Buchetele de fluturi roșii.

Acuarelă de pictori anonimi
Vrăbiile
Ți-au răpit parfumul.

Vîrtelniță

Purtată pe mîini
Precum copilu-n fașă
Lîna îmbrățișează
Furca și fusul
Prefăcîndu-se fir
Și-apoi
Vopsită felurit
Trece visînd
Prin brațele vîrtelniței
Care
Bucuroase de trudă
Se rotește —
Precum soarele
În jurul grădinii noastre
Cu pomi și porumb —
Pe trei oase
De arbore bolnav.

Vîrtelnița
Deșiră firul
Și dezleagă
Limba bunicii.

Șerpi

Clorofila curge-n ramuri —
Șerpi de mai
Verzi,
Ametitor de verzi
Noi,
Umezi de noi,
Lungi,
Infinit de lungi,

Vin,
Vin ei,
Șerpii de mai
Mirosind a liliac
Irosind păpădiile
Cu trofee dulci
Purtînd în ramuri
Luna.

Statornicie

Din lacrimi de voivozi
Au crescut stejarii
Ce-i port pe umeri
Ca pe adînci lumini;
Niciodată ei
Nu ne pot părea
Plopi triști
Ori sălcii ce se înclină
Din mult prea mărunte
pricini.

Acolo este zîmbetul

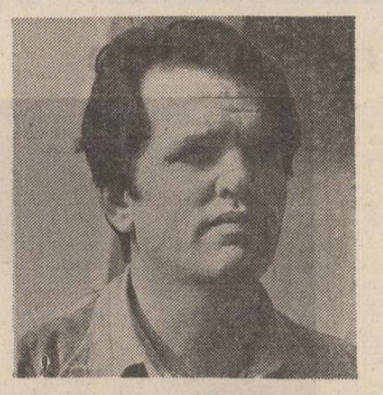

ștefan dimitriu

Nici acum, cînd îmi reamintesc jocul acela de noapte dintre pereții fosforescenți din casa pescarului, unde simțeam în răstimpuri cum vuiesc, în galaxiile lor nepătrunse, zarurile zvîrlite în jurul nucleelor, cum se rup și se prăbușesc, una din alta, ca sub niște imense bolți subterane, celulele, nici acum cînd încerc să prind, ca-ntr-o plasă de fluturi, cuvintele care s-au spus atunci, pentru a le muta din memoria mea în memoria foilor de hîrtie, nu înțeleg prea bine, nu înțeleg îndeajuns ce se petrecuse cu mine, cu noi, atunci, în noaptea aceea, pe care delta ne-o deschisese, ca pe-o poartă de aur, în față. În afară de cazul cînd explicația în stare să reziste cît de cît la toate-ntrebările mele n-ar fi decît cea mai simplă și cea mai sigură dintre toate: m-am îndrăgostit iar de Silvia!

Diminețile începeau toate la fel, cu micul dejun servit pe veranda umbroasă, cu drumul șolticăit spre plajă, mai întîi printre casele pescărești, trase parcă la indigo, cu năvoadele mari întinse pe garduri, la uscat, apoi printre ciulinii unui cîmp aducînd mai degrabă cu o suprafață lunară, din mijlocul căruia se ridică, precum o nălucă-n pustiu, o cazarmă grănicerească — soldații căraseră, cine știe de unde, pămînt fertil, înghesuit acum între cărămizi văruite și impresurat cu flori palide, străvezii. Scriu aici cu un fel de plăcere ascunsă toate aceste nimicuri, banale amănunte, și mi se pare deajuns să rostesc sau să scriu cuvintele cele mai simple, cu echivalentele cele mai concrete cu putință, pentru ca mintea mea să facă din fiecare dintre ele o mică sărbătoare. Poate să-i fie îngăduită asta unui procuror? N-am întrebat pe nimeni și nici n-am de gînd să întreb. Deocamdată, mai am două zile de concediu și, deci, timp berechet să mai rămîn, cu stiloul în mînă, sub alveola aceea de sidef. Știu cel puțin că atît cît voi mai zăbovi acolo, la marginea timpului și a mării, nimeni nu se va osteni să mă-ntrebe: „De ce nu ne iubești tu pe noi, Irava?"

Așadar, adevărul pe care m-am sfiit îndelung să-l privesc în față și de care mă tem și acum, ca de un fapt neîngăduit, ce m-ar putea îngropa în ridicol, este că m-am îndrăgostit de Silvia. Nu iar, cum am scris mai înainte, furat de sonoritatea cuvintelor, ci așa cum s-ar fi cuvenit să se-ntîmple cîndva, în tinerețea sau în adolescența noastră, dacă am fi avut norocul să ne-ntîlnim atunci. În vara asta, s-au împlinit patru ani de cînd ne cunoaștem, de cînd am călătorit cu ea în duba aceea încărcată cu lespezi de gheață, de cînd ne-am regăsit — amuzați de-ntîmplare — pe culoarele spitalului raional și de cînd am rămas apoi împreună. Dar lucrurile au decurs în tot acest timp de la sine, fiecare din noi sosise parcă la o-ntîlnire de mult așteptată, eram exact cei care trebuia să fim, nici mai buni, nici mai răi decît se cădea să fim, chiar și Mihai fusese prevăzut în acest riguros scenariu, iar viața noastră, așa cum a-nceput ea să curgă mai departe, era o continuare netulburată a vieții noastre de pînă atunci. N-am avut multă vreme curajul să-mi spun, dar astăzi nici nu mi se mai pare un curaj, că ne-am oblojit unul altuia răni mai mult sau mai puțin ascunse, fără să bănuim că sufletele noastre tînjesc după ceea ce le fusese răpit, că există și la ele acea măruntă proprietate — pe care manualele de chimie ale Silviei o numesc valență — de a se lăsa uneori antrenate în combinații atît de fantastice și de neprevăzute, încît, în urma acestui miraculos proces, ele pot să devină cu totul altele, de nerecunoscut. Asta ni s-a-ntîmplat și nouă, acolo, în deltă — chimie sau alchimie? disputa continuă — sub piramida aceea de stuf înnegrit, în golul acelei încăperi faraonice, cu sclipiri reci și fosforescente, și nici pînă astăzi nu m-am dezmeticit și mă-ntreb chiar dacă mi-ar mai plăcea să mă dezmeticesc vreodată.

Mă trezeam dimineața înaintea ei — obicei din „viața civilă" — și rămîneam o vreme așa, cu capul sprijinit în palmă, cu cotul înfipt în pernă, abia respirînd și privind-o de fiecare dată cu o superstițioasă uimire, ca și cum m-aș fi temut ca imaginea ei roz-aurie să nu se topească în albul imaculat al încăperii. O vegheam astfel pînă cînd pleoapele i se deschideau dintr-o dată, pînă cînd privirile noastre se întîlneau din nou, cu o bucurie copilăroasă, și atunci începeam să-i trec ușor degetele prin păr și șuvițele ei blonde se răsfirau către marginile pernei, în toate direcțiile. Apoi, cite-o rază de soare pătrundea, fără veste, prin geam, pe deasupra perdelelor groase și lungi, și o auzeam atunci pe Silvia murmurînd:

— Raza asta de soare îmi amintește...

★

Razele ceva mai tîrzii ale dimineții îi trezeau din somn și pe cei mici și punctul final al poveștilor Silviei era pus de obicei de năvala lor totdeauna neașteptată, de luarea ei în primire, mai ales de către Ionuț, care-și adusese și el aminte (o eventuală reclamă, ar putea să sune așa: „În loc de lecitină, folosiți primele raze ale dimineții!") de cuvintele unei parabole sau ale unei parodii, pe care le știa de la Dinu Sabar (ambiția acestuia, fundamentată pe o pedagogie proprie, de a ascunde din calea copiilor „cățelușul" acela cu păr creț, dădea rezultate), cuvinte care aici, după numai o săptămînă de ședere în deltă, sunau, cel puțin pentru mine și pentru Ionuț, ca o predestinată batjocură:

— „Lumea-ntreabă, cieveteșe,
Pentru ce Von P. halește
Dimineața peșe, la prinz peșe, seara peșe?"

De fapt trebuie să spun că și noi, ca și enigmaticul Von P., mai ales după primele zile, în care am dat gata toate proviziile aduse de-acasă, o începeam de dimineață cu peștele, și dacă stau și socotesc bine, cred că am mîncat (pentru mine și pentru Ionuț se potrivește mai bine acest cuvînt, în timp ce pentru Silvia și Mihai, ca și pentru Von P., cuvîntul „ce exprimă adevărul" este că „au halit", pentru că ei au făcut-o întodeauna cu cea mai mare poftă), deci cred că am mîncat sau am halit, de la caz la caz, nu numai tradiționalele borșuri, plachii, saramuri și aspicuri sau — semne ale civilizației care nu iartă — perișoare, sarmale și chifteluțe de pește, dar, dacă nu este o nălucire a mea, atunci cu siguranță că mi s-a pus în față, de către amabila noastră gazdă, chiar și dulceața de pește, în orice caz, clătite umplute cu pește, tocat împreună cu oasele lui cele mai dulci. La unul din prînzuri, tocmai cînd începusem să nu-l mai înțeleg deloc pe năbădăiosul Von P., am zărit cu încîntare, în mijlocul mesei noastre de pe verandă, un platou mare, cu ceapă și roșii tăiate mărunt și, fără să mai stau vreo clipă pe gînduri, am improvizat în grabă, din lingura și furculița pe care le aveam la-ndemînă, un fel de cupă de excavator, pe care am repezit-o în mijlocul ispititorului platou. Dar uitasem că parabola sau parodia aceea era însuși însul nostru sfînt de vacanță, așa încît mi-e teamă că nu am manifestat destul umor cînd, dedesubtul acestui îmbietor strat de ceapă și roșii, am descoperit un banc întreg de scrumbii afumate, specialitate extrem de rară în timpul verii, dar pe care gazda noastră se făcuse luntre și punte să ne-o procure. Ca să nu pling și eu, împreună cu cel mic, l-am luat de mînă și-am plecat, ca bărbații, la crișmă. Iar acolo, ne-am destrăbălat amîndoi, după poftа inimii, cu tot ce-am găsit noi mai apetisant, la ora aceea, în întreg Sfîntu Gheorghe de deltă: marmeladă cu biscuiți!

Dacă aș povesti această întîmplare unui străin, sînt sigur că el n-ar înțelege, nu de ce nu mă omor după sarmale și clătite cu pește, pentru că asta n-o-nțeleg nici eu, dar de ce n-am făcut cale-ntoarsă după numai cîteva zile, așa cum ar fi procedat mulți bărbați dintre cei pe care-i cunosc. Întrebarea pare și de data asta întortocheată, dar răspunsul e cît se poate de simplu: Silvia era fericită, și eu eram fericit dacă era fericită Silvia! Și-apoi, marmeladă cu biscuiți nu mai mîncasem de pe vremea foametei, de cînd bunica își chibzuia atît de savant impușinata ei pensie, ca să putem cumpăra aproape în fiecare zi cîte o pîine rotundă și cîte o jumătate de kilogram de marmeladă, iar acum, după o deliberată și atît de îndelungă absență, marmelada reapăruse în viața mea tot salvatoare, și — fapt oarecum curios — în loc să-mi trezească amintirea unor vremi de restriște, ea îmi înveselea din nou cerul gurii și, prin el, întregul meu trup, cu senzația aceea extraordinară că am în față un viitor plin de promisiuni, ca un fermecător zgîriie-nori, la temelia căruia trebuia să depun, linguriță cu linguriță, munți de răbdare și de marmeladă.

Zilele se-nșirau, egale și luminoase — comparația nu-mi aparține dar nu mă pot opri să n-o folosesc — ca mărgelele pe un fir de ață, iar dacă zilele astea s-ar fi adunat, miraculos, într-o salbă adevărată, ea n-ar fi putut străluci nicăieri mai frumos decît la gîtul și pe pieptul Silviei. Despovărată de hainele ei de fiecare zi, de bluzele ei mult prea sobre, de fustele ei mult prea didactice, de pieptănătura parcă făcută spre a-i ascunde armonia figurii, Silvia se năștea din nou, în fiecare zi, pentru mine, din spuma luminoasă a valurilor, pentru că — mai bușteanul decît bușteanul lui Arhimede, cum sînt — eu rămîneam cu copiii pe plajă, în timp ce ea se pierdea, de una singură, în largul mării și revenea, într-un tîrziu, puțin obosită, la mal, parcă adusă de valuri. O priveam de fiecare

ÎN PAGINILE 4, 5, 6 și 7 IMAGINI DE LA TABĂRA DE SCULPTURĂ BABADAG, 1984

Narcis Teodoreanu: „Coloană"

eugen dragoș

ROCADE

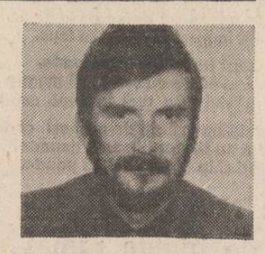

I Fericirea

În vremurile despre care vorbim existau două mari întinderi de apă în care trăiau foarte mulți pești.

Prima mare întindere de apă avea pești cu două cozi.

Peștii din cea de-a doua întindere de apă aveau două capete.

Neștiind unii de alții, își duceau traiul liniștiți. Din cînd în cînd, tihna le era tulburată de cîrligele pescarilor de pe digul ce despărțea cele două mari întinderi de apă.

Astfel se întîmpla ca în traista unui pescar să se întîlnească un pește cu două cozi cu unul cu două capete. Și tare se mai minunau fiecare de înfățișarea celuilalt. Nu le venea să-și creadă ochilor, uitînd, pentru moment, primejdia ce-i amenința. Pe loc se îndrăgostiră unul de celălalt pînă cînd amețiră.

Se întîmplă ca pescarul să alunece pe dig și să scape traista cu cei doi pești, care au căzut fiecare în întinderea sa de apă.

Și-au revenit după mult timp și au început să povestească semenilor nemaiauzita întîmplare. Ca un făcut, pe loc au fost declarați pești nebuni și exilați lîngă dig, unde era locul peștilor pedepsiți.

Acolo, tînjeau unul după celălalt, încercînd să se agațe de cîrligul ce le putea aduce fericirea.

Mare le-a fost bucuria cînd, după lungi și chinuitoare așteptări, s-au întîlnit. Se zbăteau de fericire. Dar... abia atunci și-au dat seama că se aflau într-o tigaie cu ulei încins.

II Înțelegerea

În vremurile despre care vorbim existau o pădure în care, laolaltă, își duceau traiul copaci înalți și copaci scunzi. Dar, traiul dus de ei nu era bun. Neînțelegerile porneau din cauza înălțimii la care se ridica fiecare.

Cei scunzi se plîngeau că sînt umbriți de cei înalți și razele soarelui ajungeau greu pînă la ei.

Cei înalți le reproșau celor scunzi că rădăcinile lor de suprafață le luau cea mai mare parte a apei de ploaie, care nu mai ajungea pînă la rădăcinile lor adînc înfipte în pămînt.

Disputa lua o și mai mare amploare, în timpul furtunilor, cînd vîntul se furișa și strecura intrigi, făcîndu-i să se certe și chiar să se lupte unii cu alții, pînă cînd unii se prăbușeau istoviți și slăbiți.

Zilele senine erau pentru ei o adevărată binefacere, după zbuciumul furtunii.

Și totuși, într-o asemenea zi senină în care și copacii înalți și cei scunzi erau liniștiți, se întîmplă ca în pădure să apară cîțiva oameni cu topoare, care începură să doboare și copaci înalți și copaci scunzi.

Întreaga pădure privea înmărmurită la semenii lor ce cădeau unii peste alții în gemete asurzitoare, fără deosebire de înălțime. Cozile de topor, în timp ce loveau, le șopteau: „Noi sîntem făcuți din copaci înalți și din copaci scunzi răpuși de voi în timpul furtunilor".

teatru

t

Personajul posibil

Provocînd spectacole, dramaturgia suportă la rîndul ei o revitalizare a sensurilor, a vizunii, împărtind în mod egal dreptul la ofensivă estetică nu numai cu arta histrionică dar, neapărat, și cu scenografia. Astfel că artele participante la întregul numit spectacol influențează „vizibil" calitatea textului dramaturgic.

Spre deosebire de poezie și proză, fiecare dintre ele fiind suficientă sieși, dramaturgia ajunsă în spectacol poate să „accepte" și uneori chiar „solicită" intervenția celui mai avizat cititor al ei, directorul de scenă. Ion Ungureanu îmi relata că, punînd în scenă, la Moscova, **Sfînta sfintelor** de Ion Druță, a simțit că spectacolul mai are nevoie de un personaj. Și a creat el, regizorul, acest personaj, dăruindu-i cîteva apariții plastice, ba și replici, decupate, bineînțeles, din text. Druță n-a protestat pentru că **personajul propus** de Ion Ungureanu **era posibil**; adică se năștea chiar din împinzitura piesei sale. Ion Ungureanu a săvîrșit deci nu un agresiv transplant ci o **operație de vizualizare.**

Procedeul, nu rar întîlnit în recuzita mizanscenică a vremurilor noastre, conduce, atunci cînd este respectat spiritul operei dramaturgice, la o profundă revigorare și primenire a textului. Vizualizări de augustă calitate ale întîmplărilor din afara scenei a realizat nu demult Anca Ovanez, în spectacolul ei „O noapte furtunoasă" de la Botoșani, restituindu-ne un Caragiale perpetuu genial și ca atare în acord cu sensibilitatea și spiritul critic al generațiilor de azi.

Totuși, cît de departe se poate merge cu procedeul personajului posibil? Întrebarea are multe răspunsuri pozitive. Am descoperit unul dintre ele în producția din acest an a trupei studenților de la Institutul de teatru din Tîrgu-Mureș. Într-adevăr, o lectură insolită, poate chiar foarte îndrăzneață, „siluind" în aparență textul dar cu interesante rezultate în planul expresiei scenice, a reușit să dea Lorand Lohinszky, în ipostază de regizor artistic, piesei **Conu Leonida față cu reacțiunea.** Procedeul seamănă poate cu cel din fizica nucleară, unde, prin bombardare, orbitele unui nucleu pot fi sărăcite sau, dimpotrivă, îmbogățite cu un electron. În **Conu Leonida...** nucleul ideatic este „susținut" pe orbitele a trei personaje: Leonida, Efimița și Safta; observînd că universul psihic al Efimiței este derutant definit prin chiar replicile ei uneori aproape monosilabice, Lorand Lohinszky îi propune acesteia o preocupare care nu poate fi socotită neapărat ca improprie: adulterul. Din această perspectivă, răspunsurile Efimiței, cînd indiferente, cînd întrebătoare, mai tot timpul așa-zis naive, pot fi socotite și (subtextual) ironice. Desigur, în această viziune scenică pensionarul Leonida nu va mai intra în dialog cu Efimița ci, practic, va **monologa** despre rostul Republicii și despre ...Galibardi. De altfel trebuie să remarcăm efortul directorului de scenă de a recunoaște personajului Leonida valoarea de entitate, de a-l integra adică în seria de tipologii apte să traverseze granițele naționale. Replicilor rostite în limba maghiară li s-a asigurat o scenografie cu trimiteri clare la etnofizionomia ungurească. **Leonida** are o mustață „pe oală" și se revendică limpede din mahalaua de altă dată a tîrgoveților maghiari.

Așadar, Efimița din spectacolul lui Lohinszky nu are opinii politice pentru că este ocupată cu... viața. Ea își face semne lesne de descifrat cu cineva pe fereastră (această fereastră există în decorul propus de însuși Caragiale). Apariția celui de-al patrulea personaj, Flăcăul, intrînd cu o spaimă ager învinsă pe fereastra deschisă, imediat ce ostenitul Leonida a început să sforăie, nu mai sochează. Acest al patrulea personaj, care nici nu are nevoie de replică reașează ritmul, respirația partiturii dramatice. Fenomenul de primenire a textului dramaturgic (practicat cu eterogene mijloace de teatrul modern) capătă aici o nuanță demnă de interes.

Paul Tutungiu

muzică

m

Ansambluri studențești

În cazul muzicii contemporane, calitatea interpretării presupune în egală măsură o veritabilă **știință a interpretării** pentru că, frecvent, problemele de logică muzicală, de reliefare sonoră a elementelor de interes sînt considerabil diferite față de cele ale interpretării repertoriului clasic și romantic. **Orchestra de cameră „Concerto"** a Conservatorului bucureștean a dovedit, cu prilejul unui concert susținut în sala Dalles, o autentică aderență la specificitatea interpretativă a muzicii contemporane românești. Conducătorul și dirijorul formației, **Dorel Pașcu, muzician** și dirijor cu remarcabile realizări, nu a ales un program contemporan ca simplă completare față de numeroasele pagini preclasice, clasice și romantice cu care **orchestra „Concerto"** apare frecvent în fața publicului bucureștean. Calitatea interpretării presupune aici înțelegerea lucrărilor executate și este evident faptul că, atunci cînd ai înțeles modul în care sînt gîndite și scrise lucrări de valoare incontestabilă, vei reveni asupra unor pagini inrudite de pe pozițiile muzicianului care știe (pentru că a **fost învățat să înțeleagă**, la timpul potrivit) să desprindă problemele de interpretare specifice și să le rezolve adecvat. Așadar, valențele artistice ale serii sînt completate de remarcabile valențe pedagogice sprijinite în principal pe calitatea lucrărilor (dintre care amintim piese semnate de Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Nicolae Brînduș) și pe calitățile dirijorului. Insistînd asupra actului dirijoral semnat de Dorel Pașcu, trebuie subliniată claritatea gestului, simplitatea indicației dirijorale guvernată de principiile economiei de mijloace și obiectivității. Explicit nu înseamnă aici sec, arid, amorf; atunci cînd muzica se alcătuiește din cantilene și contraste rezolvate organic, gestul dirijoral al lui Dorel Pașcu adaugă acel plus de culoare, de expresivitate care are rolul de a antrena și unifica orchestra într-o interpretare trebuind, uneori, să fie în primul rînd sensibilă.

★

„Dacă Nicolae Iorga este considerat ca fondator al școlii românești de bizantinologie, Ioan D. Petrescu (1884—1970) este cel care a pus bazele **școlii muzicale românești** de bizantinologie. Prima sa lucrare, **Les idiomèles et le canon de l'Office de Noel** (Paris, Edit. Paul Geuthner, 1932), prefațată de Amédée Gastoué, reprezintă și cea dintîi contribuție românească la studierea artei muzicale bizantine. Ioan D. Petrescu aprofundînd cu un evident spirit analitic, aspectele teoretice ale vechii muzici bizantine: semiografia, structurile modale, formele, genurile și stilurile etc., toate acestea însoțindu-le cu exemplificări concrete extrase din manuscrise aparținînd unor epoci vechi (secolele XI—XIV)". Am reprodus acest amplu citat din **Nota asupra ediției**, semnată de Titus Moisescu, cuprinsă într-un amplu volum (al doilea) de **Studii de paleografie muzicală bizantină** al regretatului Ioan D. Petrescu. Despre importanța activității cercetătorului român, cuvintele reproduse vorbesc singure. Asupra importanței obiectului de studiu, într-un cuprinzător **Cuvînt înainte**, insistă însuși autorul: „Scopul lucrării noastre este acela de a prezenta desfășurarea muzicală a slujbelor — și sub acest aspect ii apare originalitatea — servindu-ne de textele a două manuscrise muzicale aflătoare în Biblioteca Națională din Paris (...) Manuscrisele alese sînt caracteristice pentru civilizația bizantină (...) Este de remarcat că instrumentele de lucru alese sînt din acea epocă cînd situației critice din punct de vedere politic a lumii bizantine, i se opune situația strălucită a literelor și artelor care păreau că prepară moștenirea strălucită ce aveau să o transmită posterității. „Lucrarea vine să se alăture oarecum indirect importantei **Colecții „Izvoare ale muzicii românești — Documenta et transcripta"**, ajunsă deja la volumul al VII-lea.

Viorel Crețu

nostru

dată cu aceeași plăcere și curiozitate cum își înalță treptat, peste dunga de taină a orizontului, trupul ei arămiu, grațios și, în același timp, surprinzător de atletic, linia desăvîrșită a umerilor, a pieptului, a pîntecului, a coapselor, a gleznelor, și, oricît aș fi încercat, n-aș fi fost în stare să-i descopăr vreun cusur, în afară, poate, de acela că era atît de puțin conștientă de farmecul ei și că, departe de a și-l etala în viața de toate zilele, ea făcea tot ce-i stătea în putință ca să-l ascundă. Pentru un bărbat cu firea mea, asta însemna mai degrabă o împrejurare fericită. Nu m-am lăsat niciodată atras de femeile spectaculoase sau care se vor așa, și asta nu din pricină că n-aș fi simțit încurajarea lor, adeseori chiar asaltul lor, dar mi s-a părut că intuiesc, chiar de la primul meu impact mai serios cu viața, iar mai apoi am avut suficiente motive să mă încredințez că femeile acestea spectacol sînt atît de convinse de dreptul lor de-a plăcea, încît fac orice ca să placă oricui, și dacă la început jocul acesta poate să pară nevinovat, el sfîrșește mai întotdeauna dincolo de limita pe care un bărbat normal poate s-o accepte. Dacă aș fi întîlnit-o pentru prima oară aici, pe plaja imensă și-aproape pustie de la Sfîntu Gheorghe, Silvia ar fi putut să-mi apară — paradoxal — într-o lumină străină, iar destinele noastre, în loc să se sudeze, s-ar fi — numai — intersectat. Întîmplarea, însă, ne-a fost favorabilă. Și poate, mai mult decît întîmplarea, determinant a fost instinctul sigur al Silviei de a ascunde de ochii tuturor ceea ce trebuia să văd numai eu, într-o clipă de zburdalnică iluminare. Asta nu mă poate împiedica să mă-ntreb acum, jumătate în glumă, jumătate în serios, dacă nu sînt, totuși, victima unei vrăjitorii. Pentru că, dincolo de sublimul întîmplării, trebuie să cercetez și eu, așa cum ar face-o orice om cu scaun la cap, dacă e normală și nu mai degrabă caraghioasă dragostea aceasta tîrzie a mea pentru Silvia. Cum nu am însă de gînd să forțez lucrurile în această direcție, mă voi mulțumi, așa cum o fac de trei săptămîni și mai bine încoace, să trăiesc sub această impresie, sub această stare de grație, sub această narcoză, spre a mă sustrage, în mod voit, de la întrebările care stau gata să năvălească din toate părțile, să mă înunde cu povara lor citeodată insuportabilă. Nu știu exact ce va fi, cum va fi, peste două zile, peste o săptămînă, dar azi îmi ajunge încă să închid ochii și să privesc lumina aceea pe care n-am mai întîlnit-o decît în pînzele lui Canaletto, lumina aceea atît de ireală și, totodată, atît de concretă, amestecată, ca un ulei sfînt, cu stropii de apă ai mării și curgînd șiroaie peste umerii și peste coapsele unei femei, pentru ca să-mi spun : ești și tu un biet om, ca toți ceilalți, Irava — născut ca să fii fericit cu atît de puțin, dar arareori în stare să cauți și să găsești puținul acela care-ți lipsește...

După cîteva zile și nopți petrecute în deltă, alături de Silvia, lumea aceea a mea de borfași de rînd și de escroci superrafinați, de primejdii și de amenințări, de întrebări perfide și de răspunsuri grave, începea dintr-o dată să-și îndulcească contururile, să-și estompeze stridențele și, cum îi rămîneam mereu dator Silviei pentru amintirile ei, trezite de primele raze ale dimineții, era rîndul meu — seara, în golul fosforescent al odăii acoperite cu stuf — să invit trupa mea de bufoni și de saltimbanci, precum mai demult, în duminicile cuminți de acasă. Silvia gîlgîia din nou, cu rîsul ei copilăros și molipsitor de altădată : „Vai, ce caraghioși sînt și ce dumnezeu trebuie să te simți printre ei!", mai că-mi venea s-o cred, rîsul ei era prea convingător cînd îi schițam, din cîteva linii numai, cîte o nuntă tumultuoasă de mahala, de unde scăpam totuși de fiecare dată cu viață, din moment ce eram, iată, în stare să-i povestesc, după atîta timp, cum a fost. Toate spaimele și toate indolelile mele dispăreau ca prin farmec, rămîneau numai scheciul, numai cupletul comic, numai vodevilul, numai caricatura, singele cel adevărat se prefăcea în cerneală colorată iar lacrimile erau născute cel mult de un hohot prea violent de rîs. „Tu inventezi, nu se poate să fie totul atît de comic", gîlgîia de rîs Silvia. Sigur că inventam, dar nu întîmplările-acelea, care erau riguros exacte, le inventam eu, ci un mod nou de a le privi, un fel de cimitir vesel, o variantă autohtonă a umorului de spînzurătoare. Polemizam parcă, fără să vreau, cu Garcia Lorca și cu toți autorii „nunților însîngerate", nunta de la care veneam eu se derula, pînă la capăt, așa cum fusese ea concepută, ca un prilej de petrecere și de veselie. „Nici nu pot să-mi explic rîsul meu", gîlgîia Silvia, trebuia neapărat să i-l procur pe Bergson, așa cum mie mi-l pusese în mînă Dinu Sabar, pentru ca să-și explice și ea, dacă ținea cu tot dinadinsul, mecanismele celе mai ascunse ale rîsului ei sănătos. „Cum pot să rid, cînd povestea începe c-un mort?" se-ntreba, deocamdată, Silvia. Într-adevăr, totul începea de aici, și numai mortul acela, care de altfel impunea și prezența mea acolo, în fruntea bucatelor, era singurul care nu mă prindea de-un nasture, care nu încerca să-mi explice ceva, să-mi atragă atenția asupra unui amănunt foarte important, să-mi încredințeze o taină, să facă publică o revelație, să iasă cu ceva, cu orice, în față. Mai greu îmi venea să aflu cine l-a doborît pe eroul serii, pentru că la-ntrebarea „cum s-a-ntîmplat ?", răspunsul era întotdeauna mult prea vag pentru a-mi oferi o pistă de cercetare : „Păi cum să fie, a tușit de trei ori, și dus a fost!". Un capăt al firului părea să mijească totuși la orizont, atunci cînd plutonierul-major Miuță îmi strecura foarte conspirativ cîte un biletel mototolit, nu mai mare decît un bilet de tramvai, pe care citeam grăbit, cu un început de speranță : „A fost găsit omorît de către nevastă-sa", dar, dată fiind ambiguitatea textului, speranța abia încolțită se destrăma repede în fața vreunui martor incoerent. Nu găseam nicăieri nici o logică, deși eram fără milă supus unui bombardament de informații, dar cum fiecare dintre informatorii mei voluntari voia să vorbească, îmi venea foarte greu să pun o ordine oarecare în toate acestea și, pentru a-i mai trezi din somn pe martori, fără a le strica însă nunta, mă pomeneam că — îndemnîndu-i să-și potolească setea neistovită, ce părea că-i macină neiertător, nu numai cu vin, dar și cu apă de la cișmea — îmi depășesc atribuțiile și devin un fel de trimis al ligii antialcoolice. Un trimis prea puțin norocos, pentru că, auzind cuvîntul „apă", nuntașii mei se scuturau ca de friguri : „Ce-i aia apă, dom' procuror? Aia-n care fac treabă mare și treabă mică peștii?" — „Sînt extraordinari! exclama, gîlgîind de rîs, Silvia. Ar trebui să-ți notezi undeva toate poantele astea. E păcat să le uiți! E păcat să se piardă!". Ale dracului poante!... Multe din ele s-au și pierdut. Dar nu eram eu cel care să le regrete. Pentru că, oricît mă străduiam, oricît mi-aș fi dat silința, tot nu puteam să le așez cu vreun folos cap la cap, acolo, la nuntă. Vasăzică, vecinul de vizavi fusese și el chemat, într-un tîrziu, să petreacă, deși toată lumea era la curent cu faptul că el nu mai vorbea de patru ani cu nașul mare. Neamul prost, însă, tot neam prost. „Mă doare-n cot de nunta voastră!", strigase invitatul acesta de ultimă oră, care urcase și el, între timp, pe cont propriu și împreună cu prieteni de nădejde, spre vîrfurile comei alcoolice. Nuntașii săriseră cu ciomegele, dar fuseseră întîmpinați cu o grindină de bolovani. Cineva mă trage de mînecă să mi-i arate, adunați într-un morman destul de impunător, și printre ei zăresc unii de forma și mărimea calupurilor de bazalt din pavaj. Cineva a avut curiozitatea să contabilizeze pietrele astea și să-mi comunice fericit numărul : 103! Nea Miuță o tine însă mai departe, una și bună : „A fost găsit omorît de către nevastă-sa!". Plutesc mai departe în vag și nici nu știu cărei dintre tabere îi aparține mortul. Pentru că, între timp, victime și călăi, învinși și învingători, toți au fraternizat în jurul celor 103 pietre sacralizate, pe care nici nu mă obosesc să le cercetez. Clarificări în plus nu-mi poate oferi nici cazul bărbatului ras în cap, care poartă cu demnitate pe teasta-i enormă o adîncitură lungă și vinătă, de dată foarte recentă. „Dacă-l plouă pe cap — remarcă în grabă unul dintre nuntași — curge apa ca pe-un burlan". Încîntat de idee și fără să fie dispus, ca celălalt, să aștepte o ploaie destul de incertă, mai cu seamă că pînă atunci omul din fața mea, lovit probabil cu o rangă de fier, ar putea să închidă și el definitiv ochii, unul dintre nuntași îi aruncă în grabă o găleată cu apă rece în cap. Și — quod erat demonstrandum! — apa se scurge prin adîncitura din teastă ca prin burlanul de pe acoperiș. „Mă faci să leșin de rîs", gîlgîie Silvia. „Nici nu pot să-mi explic rîsul ăsta cretin". Și-l va explica ea, în mod sigur, după ce-l va citi pe Bergson. Un martor demn de luat în seamă dar care, din păcate, nu are nimic de declarat, este acela care se recomandă cu mîndrie nereținută : „Eu sînt client vechi — am stat și sub ăștia, și sub ăia". Mai cu picioarele pe pămînt se dovedește însă a fi o cucoană trecută bine de prima tinerețe, care tiriie după ea un mascul resemnat și reușește să-mi abată pentru o clipă atenția de la cazul în speță. „De doi ani am divorțat de jigodia asta, dom' procuror, mi-l denunță femeia pe individ, dar vă rog să-l chemați și pe el la procuratură, poate-mi dă măcar mașina de călcat înapoi". Silvia este aproape istovită de rîs cînd eu o anunț, în sfîrșit, că, ceea ce rămînea, deocamdată, ca certitudine, după o astfel de primă și amănunțită investigație, era tot concluzia, cam echivocă, ce-i drept, dar în ton cu întreaga harababură, pe care plutonierul-major Miuță — cu nasul lui de vulpoi — o stabilise din capul locului, și anume că bărbatul acela, care abandonase înainte de vreme petrecerea, „a fost găsit omorît de către nevastă-sa".

Vaporul care ne-a scos din deltă a plecat către Tulcea înainte de a se crăpa de ziuă. Am continuat să dormim, claie peste grămadă, în salonul cu canapele tari, acoperite cu mușama roșie, pînă cînd un soare sfredelitor ne-a deschis, cu violență, pleoapele. Și atunci am avut în fața ochilor o scenă pe care cu greu mi-aș fi putut-o imagina. Iat-o :

Așezat în genunchi, pentru a transforma capătul unei banchete într-un pupitru comod, și migălind cu un creion bont pe o foaie mototolită de hîrtie, Mihai se căznea să prindă din zbor și să fixeze, pentru eternitate, cuvintele cu care fratele său de trei ani, inspirat dar analfabet, se despărțea, în mod curios și neașteptat, de deltă :

„O scară suie-n bolta cerului
mai sus decît o floare,
acolo este zimbetul nostru
împreună cu un infinit de stele"...

Neștiind dacă, în următoarele zile, va trebui să mă adresez unui critic literar sau unui psihiatru, am rămas cîteva clipe descumpănit. Singură Silvia, cu firea ei practică, a știut ce să facă. Și astfel, dintr-o geantă de călătorie, aflată la îndemînă, ea a scos repede schimburi uscate pentru băiatul cel mic, asupra căruia emoția despărțirii de deltă se manifestase nu numai în chip artistic.

Fragment din romanul „Soarta infanteristului"

III Dragostea

În vremurile despre care vorbim existau două case alăturate, deosebite doar prin culoare, una roșie, cealaltă violet.

În casa roșie își duceau traiul o femeie roșie și un bărbat roșu iar în casa violet o femeie violet și un bărbat violet.

Buna vecinătate ce-i caracteriza făcu ca într-o zi femeia roșie să nască un copil violet, însă acesta semăna atît de mult cu bărbatul cel roșu încît îl adora. Dragostea ce-o purta (băiatului cel violet) îl făcu pe bărbatul cel roșu să-și schimbe treptat culoarea din roșu în violet. Astfel după un timp deveni violet cu adevărat.

Văzînd acest lucru femeia cea roșie îl părăsi luînd și băiatul violet cu ea.

Disperat bărbatul cel roșu (care între timp devenise violet) bătu pentru întîia oară la ușa casei violet.

Ușa se deschise și în prag a apărut femeia violet care înroșindu-se îi spuse că a rămas singură.

În acel moment amîndoi au observat că în apropiere apăruse o casă verde în care locuiau un bărbat verde și o femeie verde : cu un gard verde atît de înalt, încît nu se întrezărea nimic, iar în fața porții stătea un băiat violet care după o mică ezitare porni cu pași hotărîți spre casa roșie.

De atunci dragostea lor nu și-a mai schimbat culoarea.

POEME DE GRIGORE HAGIU

și cum unul se amestecase cu toți

caii mergeau agale
zornăind se duceau caii
spre cimitirele cailor morți
parcă a sete
parcă a foame
pe cîmpiile pierite și goale
cu lumînări aprinse în coame

și cum ploaia-ncepuse
i-am privit cu pămîntul
cu metalicul șuier de frunze
cu lacul bulbucat din apropiere
cu orizonturile numai iele
cu puterea cea mai lipsă
și fără de putere

și cum unul
se amestecase cu toți
și cum nu mai erau nici tu cai
nici tu oameni
nici tu osii nici tu roți
i-am gîndit o secundă lungă
i-am gîndit pe cei vii cu cei morți

mă sudez la natură la umbră și gol și fantasmă

am să vă spun adevărul
am să vă mint frumos
sînt clipe cînd nu mai știu
ce-i sfera și rombul și cubul
gînditoarele de carne și os
clipe cînd uit
cu mine însumi de mine însumi
trăind fantomatic numai cu trupul

mă sudez la natură
la umbră și gol și fantasmă
la nebuna mișcare-pietrită
din adîncuri de moleculă
și chinul de-a fi inafară
măcar o secundă o dată
să vezi ce se-ntîmplă
să pipăi cuvîntul fără de gură

cu alte simțuri
în tăcerea totală să te cuprinzi
cu alte simțuri
pe tine însuți cel de departe să te simți
feroce trezie
distrugătoare cutezanță
lîngă pumnul de sînge întunecîndu-se
în strălucitoarea strachină de faianță

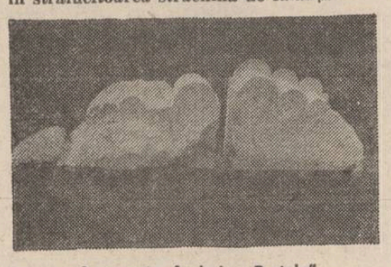

Antoaneta Andrei : „Peștele"

aerul acela tare cu care toți oamenii

poate am trecut puțin prea mult
de partea cealaltă
încep să gîndesc poate
cu un altfel de gîndire
îmbrățișînd mai multe lucruri deodată
într-o nestăpînită desime
ce-ar fi să se poată numi la nevoie
chiar și privire

ceea ce privesc privește mai departe
judecată după judecată
simțire după simțire
ființare și neființare
după ființare și neființare
un lanț puternic înfipt
în aerul acela tare
cu care toți oamenii
vii și morții
pînă la urmă s-au fript

și nu e filfîit de aripă
e mai mult pocnitura aceea seacă
fișiitul acela uscat diafan
cînd se-nchid ușile
blindatelor case de bani

să fi fost ploaie lumină întunecare

am intrat într-un somn
pe care l-am mai dormit o dată
pe cînd visul pietrei ieșea
numai de-o palmă din piatră

să fi fost ploaie
să fi fost ninsoare
apă zăpadă
lumină întunecare

nu se mai vede
nu se mai pricepe
e o altfel de lume
sînt un altfel de pietre

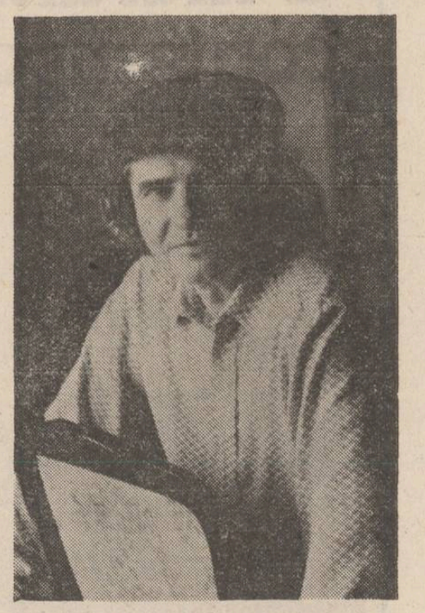

descîntă bine descîntecul

frigul mă pătrunsese
cum se spune
pînă la oase
umezeala pustie
și priveam în tăcere cum mi se urcă
pe piciorul stîng
o pată tot mai vinătă de igrasie

de nu ar ajunge la inimă
la creierul care palpită
la mîna febrilă care scrie
în netulburata liniște adîncă
de nu ar izbi cu un colț mortal
în mine și mult mai sus de mine
vultur și stîncă

descîntă bine
descîntă descîntecul
el are nevoie mai multă
chiar decît tine
să fie să stea să rămînă
astănoapte printr-un tub de aramă
pentru el am tras nisip de la lună

dinspre mine către mine

piatra de mine ce sînt
în lacul de mine căzînd
și amurgul acesta vălurindu-se
lărgindu-se din întreg în întreguri
materia cu materie
ferecîndu-și desferecîndu-și
înelarele neguri

prea repede-mi trece natura
și deodată pe dinainte
limpede să mai văd în adîncuri ceva
de pretutindeni mă urmărește
inconsistența cea grea
ce vis mă visează
ce vrea să-i visez
din visarea-i ce însuși nu știe
la ce pentru ce și cum l-a ales

nimic din tot ce spusesem
despre mine
dinspre mine
către mine
nu s-a întors
azvîrlisem în aer un vultur
și gravitație nu a mai fost

trebuie să rememorez totul și toate

trebuie să rememorez cu atenție
înainte să-mi stea
mai clar să-mi apară
trupul tău agățat de un cîntec de greiere
într-o fantastică și fierbinte noapte de vară

trebuie să rememorez
să-mi fie foarte la îndemînă
gestul acela al bătrînei de maică-mea
în dimineața de toamnă senină și rece
mirosind o petunie aproape fără să se aplece

trebuie să rememorez
pînă unde am mers
două răsuflări la o răsuflare
în noaptea bătrînului meu de tată
cea îngrozitor de mare

trebuie să rememorez
totul și toate
cu o infinită migală
singur cu scrisul
în camera goală

pregătește lemnele buștenii arborii pădurea

ploaia începe să-mi încerce casa
pe la colțurile șubrede
picătură cu picătură
acum rezistă într-adevăr
numai străvechile morminte
căptușite cu mai multe rînduri de zgură

de nu m-ar trece riul
umflat și cu bîrne rupte
și cu leșuri de bovină
fantomatica moară de apă
măcinînd laolaltă cu el în neștire
maluri unde întuneric făină

pregătește lemnele
buștenii arborii pădurea
ațină focul cel lacom peste tot
jărește cărbunele crud
sînt umede încă și trebuie arse bine
cărțile mele de lut

și totuși de-a lungul cerului

lunga istorie a secundelor
clapă după clapă
neagră albă
albă neagră
peste îngreunarea casei
care ia apă

chiar subt mine
pivnița plină de apă
stele noi peste mine
și-un cîntec de lebădă
bîrna ce crapă
catargul ce încă mă ține

și totuși
de-a lungul cerului
în înaltul veacului
cocoarele
cu lenește rotogoale precise
iau măsura lacului

scriu și aș scrie în împăcare în uitare

cum dispare înotătorul
încet și spumos
de la cap la picioare
azvîrlindu-se de pe cea mai înaltă stîncă
în cea mai adîncă mare

cum își desenează arborele
cu migală pe geam în inserare
sinea cu sinele
neputînd să-și întîlnească
decît numai vinele

scriu și aș scrie
în împăcare în uitare
în totală surzenie
de nu mi-ar fi scrisul
asemene

Tiberiu Moșteanu : „Orgă solară"

pînă astăzi pînă mîine

intri seara în casă
cu seara pe înserate
și vîntul de care
o după-amiază întreagă
plin ai fost
încă mai bate

oasele tremură
carnea svîcnește
necruțător este focul
toată făptura
în toată făptura
își caută locul

liniștea împietrește
pînă astăzi
pînă mîine
ajuns la mine numai piatră
îmi cade lung pe masă
lătratul de cîine

plastică

9 sculptori la Babadag

Undeva, în inima de calcar și de lumină a Dobrogei, într-un loc legănat de legende și miresme orientale, nouă sculptori au pus temelie unei noi ctitorii artistice. Orbitor de albul calcar sarmatic al carierei Sitorman din vecinătatea Babadagului este poate cel mai plin de noblețe mineral ce se poate oferi rîvnei sculptorului, în afara marmorei. Și acest privilegiu natural a aprins în inima pasionatului cărturar Valeriu Nani, directorul Casei de cultură din Babadag, dorința de a dărui urbei sale un muzeu de artă în aer liber. Aidoma celor de la Măgura Buzăului, Arcușului, Hobiței, Săliștei, de care auzise atîtea.

Susținut în entuziasmul lui de organele județene și de conducerea U.A.P., la 10 august a fost inaugurată prima ediție a taberei de sculptură de la Babadag. Nouă sculptori au alcătuit primul nucleu artistic al noii ctitorii culturale de la poalele Pădurii Codru, pe coama blîndă a dealurilor Coium-baba ce străjuie la Sud-est pitoreasca așezare a Babadagului.

La finele lui septembrie, „cei nouă meșteri mari și cu Nani zece" (ca să păstrăm tipicul formulării legendare cu care ne-au fost prezentați componenții taberei) s-au înfățișat publicului cu opera lor. Rodul unui demers creator susținut și inspirat, ce s-a nutrit din prea-plinul zestrei de frumusețe a locurilor și a oamenilor ce sălășluiesc în ele. Un transfer fertil de spiritualitate a compus cadrul propice unei stări de reflectivitate pe alocuri intens poetizată, ca în lucrările „Omagiu rațiunii" de Mihai Laurențiu, „Logodna luminii cu piatra" de Alina Enache, „Echinox" de Maria Branea sau „Ceas solar" de Radu Adrian. În fapt, artiștii au încercat să traducă în forme cît mai expresive, marcate însă de poetica aleatorie a gesturilor spontane, a inventivității, datele unei specificități distincte a locurilor, prin extrapolarea acelor atribute care să-i confere cel puțin promisiunea durabilității.

Tendința generală a fost aceea de a evita perifericul, notația pitorească prin supralicitarea „culorilor" locale (excepție fac intrucîtva „Peștele" Antoniei Andrei și „Coloana" lui Narcis Teodoreanu). De aici, impresia unei subiectivizări accentuate a temelor, tentația poeticului fiind evidentă. Dincolo de aceste premise de sorginte culturală, le-aș spune, ce au pregătit elaborarea propriu-zisă a lucrărilor, au existat trei factori materiali ce au influențat hotărîtor creația sculptorilor : calitățile excepționale ale pietrei, efectele meteorice ale luminii echinocțiale și spațiul ambiental. Independent unii de alții, artiștii s-au regăsit în acest elan unificator al impulsurilor creatoare cristalizate aproape identic în jurul elementelor cele mai concrete ale lucrului lor. Amplasamentele lucrărilor, tăietura în piatră a formei, ritmurile temperate ale plinurilor și golurilor, moliciunea formelor, proiecțiile de-a dreptul solare ale unor compoziții — „Orga solară" a lui Tiberiu Moșteanu, „Ceasul solar" de Radu Adrian, „Omagiul Rațiunii" de Mihai Laurențiu, „Coloana" lui Narcis Teodoreanu, ori „Echinox" de Maria Branea — sînt urmarea unei asemenea consonanțe a gîndirii plastice.

După cum „Nașterea fluidelor" a lui Crișan Bela, „Confluența" Manuelei Siclodi și, din nou, „Echinox" al Mariei Branea (conceput ca un fabulos izvor de fluid luminos) ilustrează, în tiparele alegorizante ale unor forme inteligent compuse în spațiu, metamorfozarea minerală a luminii, încremenirea lavei solare în repere telurice calme și expresive, deopotrivă. Integrarea lor în spațiu este armonios și firesc implinită. Nimic nu șochează privirea, deși, plastic vorbind, modalitățile de abordare apelează aproape în exclusivitate la un registru figural-simbolic tratat în cheie modernă.

Cu toate acestea, pe colina de la poalele Pădurii Codru, cele nouă prime sculpturi ale taberei de creație de la Babadag deschid orizontului dobrogean o perspectivă artistică și culturală înnoitoare și adînc dăinuitoare.

Corneliu Antim

Nulla dies sine linea

Nu știu cîți dintre caricaturiștii noștri pot urma această faimoasă maximă prin care sînt elogiate, deopotrivă, răbdarea și perseverența, virtuți care în credința multor ingrijitori de artă se insoțesc obligatoriu cu talentul pe abruptul drum al creației. Dar, majoritatea dintre ei, deși poate ar dori să nu treacă o zi fără măcar să tragă o linie, nu au cum să se dedice exclusiv caricaturii, ocupațiile lor retribuite și neretribuite fiind dintre cele mai diverse (muncitori, tehnicieni, ingineri, profesori, elevi, studenți etc.). Din caricatură, cum s-ar spune, nu se poate trăi, de aceea înjghebarea unei expoziții personale de caricatură este, de cele mai multe ori, o aventură pe care nu și-o pot permite multi. Îți trebuie curaj și o speranță înfimă pentru a expune zeci de lucrări în calea unor amatori care, cel mult, le privesc cu îngăduință, fără a le lua în serios, ca pe niște glume mai bune ori mai rele și atît.

Și totuși, în afara poantei, care nu poate lipsi din nici o caricatură, aceasta trebuie să mai aibă și alte calități care țin de calitatea desenului, de „punerea sa în pagină" și, atunci cînd e cazul, de armonia culorilor.

Toate aceste scurte observații ale mele pot fi regăsite într-unul și același autor de caricaturi, Ion Barbu. Cine este el, dacă ignorăm datele din „cererea" sa de a-i vedea expoziția, găzduită cu generozitate în cele două săli de la Teatrul Foarte Mic ? În nici un caz poetul, deși cred că acestuia, cum îl știm, i-ar fi plăcut o asemenea „confuzie" în cafeneaua bucureșteană. Deci, Ion Barbu este un tînăr inginer care lucrează în minele de cărbuni din Valea Jiului, are curaj, păstrează mereu o speranță, cît de mică, în sufletul său de caricaturist (și-a adjudecat de-altfel mai multe premii naționale și internaționale care i-o mențin), are umor, are desen, are proporționalitate și are chiar și inclinații coloristice. Toate acestea pot fi constatate în expoziția sa, în care caricaturile cu explicații se alătură celor fără explicații, formînd cîteva cicluri tematice (antirăzboinic, civice, rural, tineret etc.).

Pentru cei care nu au avut, ori nu au timpul și interesul pentru expoziția aceasta, voi povesti cîteva din caricaturile lui Ion Barbu, bineînțeles pe cele care mi-au plăcut indeosebi. Astfel, din ciclul antirăzboinic, am remarcat „Proiectul de reducere a cheltuielilor militare" (propunerile de reducere nu ating cu nimic arma și muniția soldatului, manifestîndu-se din plin la hainele și încălțămintea lui) și „Un Nu hotărît armelor de foc" (spus de cei înarmați cu... ciomege). Ar mai fi avionul împărțit la propriu în 3 clase. Da Vinci „aprobat", interviurile (vulpea cu un microfon în mînă așteaptă răspunsul corbului care are în plisc bucățica de cașcaval), adulterul în familia diavolilor cu un îngeraș surprins în dulap, „războiul civil", în care militarii se bat după ce și-au lepădat uniformele, arcul, grija față de om și chioșcul care oferă la propriu „un larg evantai" din reclama lui atît de închipuită... Mai sînt și alte caricaturi deosebit de izbutite, din cele 45 de lucrări cîte au fost se pot alege multe, talentul de excepție al lui Ion Barbu fiind pus în afara oricărei discuții. Această ultimă expoziție îl confirmă încă o dată și numai cei ce nu mai știu să rîdă sau nu mai suportă rîsul în oglindă i-l pot nega, fără însă, se știe, urmări.

Iulian Neacșu

6 OCTOMBRIE 1984

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

Nuvela-basm (4)

Bănuiala că drăcușorul travestit în zdrențărosul și pricăjitul Chirică ajunge să-l slujească pe Ștan — și nu pe altcineva — în virtutea unei „programări" anume apare îndeajuns de întemeiată. Scrutat în latura lui gravă, profund existențială (latură indiscutabil existentă, dar pe care, captivați de formidabila vervă comică a „zicerii", o pierdem prea lesne din atenție), textul narațiunii ne dezvăluie, o tulburătoare **realitate secundă**, frapantă prin consistența ei demoniac-ezoterică. Opinia de circulație curentă, acreditată și în cazul lui Caragiale, potrivit căreia inimitabila „comedie a limbajului" este expresia unei geniale înclinații spre bufonada enormă se cuvine serios amendată. Exagerind cu bună știință, — observăm în treacăt —, dacă acordăm unei asemenea optici statut de definiție determinantă, riscăm să așezăm aproape întreaga operă crengistă sub semnul unei totale — adevărat superbe ! — gratuități stilistice ; ceea ce, nu încape discuție, reprezintă o eroare fundamentală. Cînd în pasajul ceva mai înainte citat întîlnim formularea paremiologică finală referitoare la strategia însurătorii bărbatului după vîrsta de treizeci de ani (..iară de la 30 de ani înainte numai dracu-i vine de hac"), să convenim că faptul nu ține numai de jocul debordant al oralității în sine. „Zicerea" în cauză, constituind concluzia întregului lanț de paradigme căruia îi aparține, „bate" direct către persoana lui Stan ; se enunță condiția lui de flăcău bătrîn și se sugerează soluția unică de a ieși dintr-un atare impas, prin aproape insesizabilul transfer a preceptului canonizat de înțelepciunea populară în sfera biografiei individual-fenomenale. Ideea că Stan a intrat în zodia celor „marcați" de un asemenea dat fatalmente demonic se impune de la sine. Că „zicerea" nu e o simplă vorbă în vînt o dovedesc cu prisosință decisivele peripeții prin care tînărul bărbat va trebui să treacă după apariția lui Chirică. Revenind la momentul apariției lui Chirică la poarta gospodăriei lui Stan, să observăm deci că acesta **este** „pregătit" pentru întîlnirea cu viitoarea lui slugă. Se poate spune că „vocea" demonizată a eului propriu îi „spune" cu cine are de-a face. Replicile lui, aparent, de o inteligență gratuită („— Măi, parpaleacule, nu cumva ești botezat de sfîntul Chirică Schiopul, care ține dracii de păr ?" ; „— Dar știi că m-ai plesnit în pălărie, măi Chirică ? al dracului băiet ! Parcă ești Cel-de-pe-comoară, măi, de știi toate cele !") par că, din parte-i, divulgă o asemenea „știință" ; ca să nu mai spunem că, la rîndul lui, Chirică își cunoaște perfect omul. În astfel de condiții, între cei doi se încheie un soi de pact faustic, ale cărui clauze, la drept vorbind, sînt limpede formulate :

„— Bun, măi Chirică, ia acum văd și eu că nu ești prost ! Hai ! cît să-ți dau pe an ca să te tocmești la mine ?

— Apoi eu... nu mă tocmesc cu anul.

— Dar cum te tocmești tu ?

— Eu mă tocmesc pe trei ani o dată ; pentru că nu-s deprins a umbla din stăpîn în stăpîn și vreu să cunosc ceva cînd voiu ieși de la d-ta.

— Despre mine, cu atîta mai bine, măi Chirică. Și ce mi-i cere tu, pentru trei ani ?

— Ce să-ți cer ? ia, să-mi dai de mîncare și de purtat cît mi-a trebui, iar cînd mi s-or împlini anii, să am a lua din casa d-tale ce voiu vre eu.

— Ce fel de vorbă-i asta? Poate că tu îi bărăni atunci să-mi iei sufletul din mine, ori mai știu eu ce dracul ți-a veni în cap să ceri !?

— Ba nu, bade Ipate, n-aibi grijă ; nu ți-oiu mai cere vrun lucru mare pînă pe-acolo. Și-apoi, ce ți-oiu lua eu din casă nu-ți face trebuință d-tale.

— Apoi na ! zise Ipate. Măsură-i vorba cu îmblăciul. Balan să-ți aleagă din gură ce spui, dacă nu vorbești deslusit.

— Apoi dă, bade Ipate, unde-i vorbă, nu-i mîinie ; mai bine să te tocmești întîi, decît pe urmă.

— Apoi aceasta-ți spun și eu, mă, ciotul dracului ! dezleagă odată calul de la gard, să știu eu atunci — de-oiu ajunge cu sănătate — ce-i al tău și ce-i al meu.

— Ia lasă, bade Ipate, lasă, nu te mai pune și d-ta atîta pentru te miri ce și mai nimica, că doar n-are să fie un cap de țară...

— Măi Chirică, știi una ? rămîi la mine, și ne-om împăca noi atunci. Te văd că ești un băiet isteț și — mai știi păcatul ? — poate și harnic ; sameni a fi știind de unde să iei lucrul și unde — să-l pui".

Discuția pe muche de cuțit, în pofida inimitabilei ei teatralități comice, este departe de a ținti doar la relevarea incitătorului spirit mucalit sub auspiciile căruia se desfășoară dialogul dintre cei doi eroi. Este greu de admis că Ipate și Chirică se tocmesc, pur și simplu, asemenea unor inși oarecare, interesați, firește, unul să dea cît mai puțin iar altul să obțină cît mai mult. Mai exact ar fi, poate, să spunem că în timp ce Chirică **știe** exact ce vrea, la rîndul lui, Stan **simte** provocarea, eul lui demonic îndemnîndu-l să accepte jocul. Drept urmare, Chirică își impune clauza nu pentru că l-a păcălit pe viitorul său stăpîn, ci pentru că acesta, „dirijat" de „vocea" respectivului eu (conștient sau nu, iată chestiunea esențial ambiguă asupra căreia ni se pare inutil a insista, în sensul încercării de a o elucida), „vrea", realmente, să intre în jocul propus. Împrejurarea că în locul clauzei finale, clare, de o concretețe indiscutabilă, „contractul" stipulează o înțelegere atît de amenințătoare prin ilimitarea prerogativelor spune tot în această privință. În spatele incertei și riscantei înțelegeri, de fapt, se află adevăratul **pact** dintre Chirică-diavolul și Ipate „demonizatul". Întregul curs narativ al povestirii nu are altă menire decît de a scoate în relief realitatea acestui **pact**. Chirică urmărește pas cu pas să-l aducă pe Ipate în situația de a-i favoriza obținerea singurei răsplăți ce-l interesează, ca urmare a poruncii lui Scaraoschi. În același timp, cu voluptos apetit pentru îmbogățire și cu prefăcută mirare, Ipate se lasă complet atras în jocul isteței slugi. Sfidînd orice bun simț realist, el dă curs fantasmagoreicei propuneri a lui Chirică de a se angaja la strînsul recoltei de grîu de pe întinsa moșie a boierului doar ei doi, într-un timp inverosimil de scurt (o singură noapte !), cerînd drept plată atîția snopi cîți vor putea duce, ambii, în spinare. În acest punct, epica povestirii se dizolvă în enormul fantastic ; ceea ce în **Amintiri** (episodul Oslobanu) ține de gigantismul buf, acum beneficiază de un determinism burlesc și straniu, de-a dreptul demonic chiar :

„Atunci Chirică, nici una, nici două, scoate o funie cu care era încins, leagă bine gireada cea mare, cum știe el, o ia în spate și pe ici ți-i drumul. Iară boierul, mai văzînd și aceasta, a încremenit cu mîinile subsuori, uitîndu-se la dînsul, cum se ducea. Și crezînd că de-acum și Ipate are să ieie cele două girezi mici și-l calicește de tot, crăpa de necaz, dar n-avea încotro. Și neștiind ce să facă zise lui Ipate cu binișorul :

— Om bun, na-ți bani în locul griului ce mai ai a lua; și lasă-mă în pace. N-am crezut că am a face cu dracul.

— Ferească Dumnezeu, cucoane, cruce de aur cu noi în casă. Departe de pe locurile acestea ! Ba, zău, am muncit de-a dat inima din noi".

Cum se vede, Ipate nu dă semne de neliniște jucînd cu nonșalantă siretenie diavolească farsă pusă la cale de Chirică. Odată pactul încheiat, el merge neabătut pe mîna slugii.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

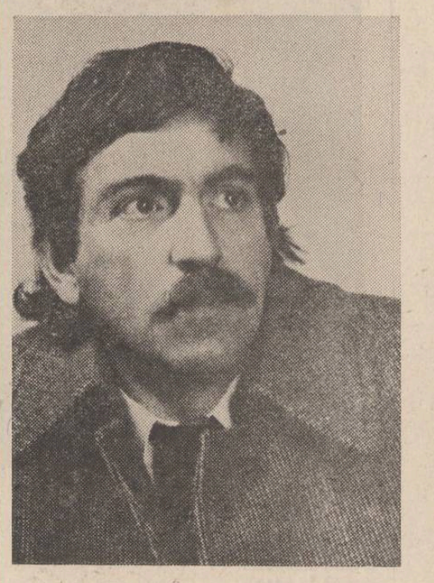

Un etern cercetător al orizonturilor hispanice – Darie Novăceanu

Autentice „Povești auzite de bunicul meu" – sînt adunate de Gavril Matei Albastru în cel mai recent volum al său

Mihail Davidoglu ține o prelegere tinerilor confrați Sânziana Pop și Mircea Radu Iacoban

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Între manuscrisele poetului

Urmare din pag. 1

Tot așa poezia **Te înalț** din volumul **Întrezăriri** poartă în manuscris titlul de **Altoi**, fiind datată „Duminică 14 mai 1939". Și aceasta i-a fost trimisă spre lectură prietenului său Condeescu, pe atunci bolnav temporar de o gripă, însoțind-o și de două sticle de vin de Viforita spre mai rapida vindecare a trupului acestuia.

Nu este lipsită de asemenea de interes nici informația că frumoasa și argheziana sa poezie **Plugărie** a fost inclusă inițial într-un ciclu intitulat **Sonete interzise**, probabil pentru limbajul frust la care apelează, la fel ca și poetul de la Mărțișor cu care își găsește numeroase afinități : „Nu mai visez la palide domnițe. / Rivnesc arzuia carne dolofană. / **Robuștii** nuri ce-aduc de la căpițe / Sălbatic iz cu gust de buruiană. / / Mi-e silă de capcana diafană. / Dulci brațe albe, suflet în șuvițe. / Vreau trunchesa iubire pămînteană / Trintită pe-un plocad de romanițe. / / Stau sînii dîrzi scoțind ca din adîncuri / Grădinile lor doldora de mere. / Să-mi umplu mîini, ochi, gură, de belșug / / Și să mă **plec** pe rodnicile-oblîncuri / Cu-aceeaș lungă, ritmică putere / Cum te apesi în coapsele de plug". (Cuvintele subliniate au fost ulterior înlocuite cu altele).

Alături de poezii, aceeași arhivă păstrează și manuscrisul cîtorva piese : **Darul domnișoarei Amalia, Trandafir agățător** și **Gimnastică sentimentală**. Dintre acestea doar ultima a fost publicată, celelalte două rămînînd pe mai departe necunoscute publicului cititor. Cum nici prezentarea lor de către exegeți n-a depășit limita unor stricte informații de circumstanță, ne permitem aici să oferim cîteva detalii în plus.

Darul domnișoarei Amalia a fost concepută ca un scenariu radiofonic, constituit din „VII tablouri radiofonice", cum ne informează autorul și dintr-un **Prolog**. Printre personaje se află inginerul Paul, d-șoara Amalia, o voce. Inginerul Paul se străduie să facă întreprinderea pe care o conduce rentabilă, încercînd să-i determine pe lucrătorii aflați în subordine să-și respecte angajamentele contractuale. Aceștia sînt nemulțumiți de tratamentul inuman care li se aplică, de condițiile grele de muncă, de exploziile de gaze cărora le cad victimă. Revolta lor e legitimată și revendicările lor pretind a fi satisfăcute. De partea lor se află și domnișoara Amalia, care se convinge tot mai mult că pretențiile și cererile formulate de ei sînt minime. Aceasta o determină să ofere acțiunile pe care le posedă unei conduceri muncitorești, astfel ca „toți să fie colaboratori", să nu existe exploatare și exploatatori. Constituind un fond de ajutor pentru Casa lucrătorilor, tînăra patroană, acum săracită, devine sufletul noii mișcări pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale muncitorimii. Deși ideea este utopică, irealizabilă, totuși credem că poetul a ajuns s-o pună în discuție, tocmai în urma ecoului pe care-l cunoaște în epocă lupta organizată a clasei muncitoare pentru drepturi și libertăți economice și politice.

Spre deosebire de cazul dezbătut în **Domnișoara Amalia, Trandafir agățător** este o piesă de dimensiuni mai ample în care aceeași generozitate feminină devine fermentul dezvăluirii laturilor ascunse ale personajelor și a revelării unor componente sufletești dintre cele mai alese. Concepută ca o dramă sentimentală sui-generis, piesa ne propune o interesantă poveste de dragoste, în care calitățile umane ale partenerilor ies încet încet la iveală spre a triumfa în final. Subiectul nu este complicat, dar e suficient de profund pentru a susține pilonii dramatici ai piesei. Tînăra Roza Trifoiescu e îndrăgostită de tînărul violonist Vlaicu, care iubește la rîndul său pe Ilona. Suferind un accident, Vlaicu e îngrijit cu devoțiune de Roza și își dă seama de greșeala în care căzuse. La rîndul ei, Roza rămîne tare în fața insistențelor doctorului Nicodem, astfel că ea devine dintr-un „trandafir agățător", dintr-o „biată rază uitată de soartă într-o glastră", femeia desebită către care aspiră. Chiar dacă conțin numeroase scăderi, textele acestea ar merita totuși să vadă lumina tiparului. Același lucru și despre unele din poeziile sale care au un aer inedit, în sensul că n-au fost cuprinse nici în ediția definitivă din 1944, nici în edițiile ulterioare. E cazul poeziilor **Iubire tîrzie** și **Glas din groapă**, pe care le reproducem aici.

VASILE VOICULESCU - inedit

Iubire tîrzie

Nu vreau să-ți trec flacăra mai departe
Nu alerg cu tine spre alba ei mină
Nu te mai dau jar făr-de moarte
Te-opresc numai a mea... În mîndria-mi bătrînă.

Iubire sosită prea tîrziu pînă la mine
Torța ta o-năbuș la piept cît pot
Arde-n mine brațul care te ține
Urcă-n adînc și aprinde-mă tot
Singur, singur, fără-mpotrivire.

Glas din groapă

Nu mă-nspăimîntă viermele. Roază
Cît vrea ; el e stăpîn peste mine
Mă umple altceva de groază
Iat-o : coropișnița. Vine.
Scîrnavă, cu săbii în coate
Cîngi, spîngi, burghiuri... toate le-mbină
În lături... Nu vreau... nu se poate
Sînt carne, carne de-ospăț, nu rădăcină !

1938, Iuni. 25 iulie. București

Cărți Românești 3 / 1984

A apărut de curînd nr. 3/1984 al trimestrialului Cărți Românești, editat de Centrala Editorială în 4 versiuni străine (în limbile engleză, franceză, germană și rusă).

În primele pagini ale revistei sînt publicate articole de sinteză privind opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ilustrate cu fotomontaje, fotografii, precum și volume omagiale, închinate personalității de prestigiu internațional a președintelui țării noastre.

Semnalăm de asemenea remarcabilele lucrări științifice ale tovarășei academician dr. inginer Elena Ceaușescu, Cercetări în domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari, Noi cercetări în domeniul compușilor macromoleculari și Cercetări în chimia și tehnologia polimerilor.

Revista prezintă în continuare literatură social-politică, istorică, tehnică și științifică, beletristică, precum și cărți de artă apărute între 1 martie — 31 mai 1984. Aici remarcîndu-se rubricile închinate aniversării istoricului act de la 23 August 1944, construcției socialiste din România, așa cum se reflectă în cuvîntul scris și tipărit.

De subliniat, și la acest număr, ținuta grafică a revistei, bogata și atrăgătoarea ilustrație, informația bibliografică densă, utilă, ce face din Cărți Românești un indispensabil instrument de lucru pentru cercetătorii din țară, ca și de peste hotare, ai fenomenului cultural românesc de astăzi.

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei (II)

Titlurile poemelor, intens-evocatoare ca un enunț muzical, au o valoare referențială, adevărată operă poetică *a lui Petru Aruștei constituindu-se ca o încercare de sinteză muzical-pictural-lirică :* Lumea din vis, Venirea primăverii noaptea, Peretele iubit de pictor, Nebgrohd, Rugăciune în pustiul roșu, Noaptea, Și cînd voi fi singur te voi striga, Proiect de nemurire, Atunci cînd vine, Cina, Nemuritoarele amurguri, Călătorie sentimentală în Helruhn, primăvara, Așteptare în Ajunul Anului Nou, Există o Stea, Transcendență, Cunoaștere și mister, Cînd pictorul își zidi casă, Transfigurare, chemări îndepărtate, Aurora murind primăvara, în zori, Supraviețuitorul plîngînd într-o noapte cu îngeri, Esențe tari, Copilul și himerele, Moarte și renaștere, Aurora în bătaia vîntului, Fiul cel bun, Apariție în timpul unui ritual, *sînt și titlurile unor tablouri, azi, în mare parte pierdute, arse sau dosite de „anume colecționari" ; à propos de titlurile acestor poeme îmi amintesc bine că în 1967 ne-am amuzat copios cu ocazia debutului unui mai bătrîn prieten, pretins „poet metafizic" (și care acum de curînd văzui că se crede chiar metafizician) : am căutat să vedem în cărțulia lui ce „ciupise" de la noi în grabă, căci fusese și el un festivist pînă la debut : de la mine luase versuri, jumătăți de versuri și imagini-motive cu toptanul, de la Petru Aruștei și de la alții, titluri și sugestii de titluri și altele...*

E adevărat că multe se pot „împrumuta" în poezie, un anume verbiaj care îi poate înșela pe mulți o vreme, mișcarea interioară însă, muzica irepresibilă care te invadează de dincolo de cuvinte, inefabilul matricial, „dementa" imprevizibilă a artistului autentic nu pot fi nici „ciupite", nici „împrumutate" și de aceea deși au trecut douăzeci de ani de la scrierea lor, poemele lui Petru Aruștei sînt tulburătoare peste retorica devenită loc comun prin zelul unor „înaintemergători".

„Cu Blestemul înfipt în canini roșii ai gîndurilor Călătorul își continuă cu abnegație și mîhnire drumul spre cîmpiile nocturne ale Oceanului populat de acele minunate viețuitoare, Triptica. Drum bun Cel ce se ucide pe Sine ! În seara aceasta numai ucigașul are dreptate ! Zice : Acum vă înțeleg și vă iubesc, sfinți de pe pereții sufletului meu, acum sînt mai slab și mai pustiu decît voi ! Zice așa apoi se înalță din singele pămîntului și pleacă. El era Călătorul și trebuia să treacă mereu pe acolo. Capul lui era plin cu pisici roșii, pictate în culori firești, obișnuite, care lătrau fără să ofteze cu tandrețe, așa cum fac Bărbații cu Femeile în casele lor, atunci cînd trec vapoarele roșii pe sub razele-schelete ale Lunii. Dar el purta sub hlamida Sufletului povara scumpă și fidelă a unui drapel roșu și nu cu multe clipe în urmă venise Îngerul și-i tăiase aripile, surizînd cu candoare. Înger frumos și abia auzit, unde să te cauț ? Ci el se reîntoarce și se închină la picioarele Troiței de la Răscruce, spunînd că de acolo a plecat pe cînd animalele sfinte din ochii păsărilor flămînde pășteau iarba amurgului de pe coamele oceanelor. El știe, oamenii se nasc joia, iar în Ceasul Mare de la sfîrșitul Săptămînii își scaldă giturile lungi de lebădă în Singele Cerului, cutreierat de bîrcile vîntului negru. Și strigă : Uitați-vă cum curg în fîntînile sufletelor voastre picăturile de sînge din gîtul sugrumat al Oceanului Negru, din Nemărginire. Sculați-vă deci și veniți s-o tăiem căci acolo a fost găsit cadavrul Vîntului cîntînd din trompeta Bucuriei ! Și la cele mai tîrzii ceasuri ale Serii, venind însingerat din Cîmpie le-a spus așa : Voi, care ați fost Cărămidari să-mi faceți trei cărămizi căci nu mă mai iubește Patranela ! Aveți grijă însă să le fierbeți chiar sub cazanul cu benzină, să nu creadă aceasta cumva că-i ascundem ceva și spre mîhnirea lui, să ne pedepsească. Nu, voi care ați fost salahori, să-mi faceți o Casă și-un Cîine, doresc atît de mul o Casă și-un Cîine ! În casă aș face un foc mare, mi-e atît de frig iar Cîinele m-ar apăra atunci cînd va veni Marele Frig să mă sfîșie ! Îngenunchease lîngă scheletele de la picioarele Troiței și-și privea cu multă curiozitate rănile ce și le făcuse singur. Chiar rînjea. Privi în ele ca printr-un ochean și văzu clipele țîșnind picătură cu picătură pe caii lor albi spre Neantul însingerat ce-și înfipse pliscul în singele lui prospăt, primăvăratec !" (Venirea primăverii noaptea).

Cezar Ivănescu

«Cenaclul Numele poetului»

ȘEDINȚA A XXXIII-A

Bine încinși (mai întîi) de căldura acestui neașteptat și ultim iureș de vară, precum și (mai al doilea) de febra creației (poetul n-are vacanță, cum nici simțirea, nu ? !), vineri 28 septembrie a.c. ne-am reîntîlnit sub semnul acestui destin comun care este Cenaclul „Numele Poetului".

Conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu**, anunță în programul serii pe **Gabriela Crețan**, una din cele mai bune poete de azi, și pe **Dan Oprina** care ne-a mai încîntat și altă dată cu strunele ghitarei sale, „ciupite" cu virtuozitate, așa cum face dealtfel și cu acele cuvinte care se încruntă, despară sau lenevesc, țîșnesc ori unduie molcom în frumoasele sale poeme.

Astfel, prima „se mărturisește" poeta **Gabriela Crețan** în volumul cu titlul „Măștile Marelui Inchizitor", volum alcătuit din două părți : „Domnul cu oglinda roșie" și „Ultimele farse". Pe măsură ce citește vocea sa pare că se stinge, ce o mai țin sînt cuvintele, aceste cuvinte a căror ardere e pe dinăuntru și care și-au murit imediatul pentru a străluminа în eternitate. Citățm la întîmplare : „de parcă m-ar frînge roată / de parcă s-ar răsturna o oglindă / din care se varsă o furie vinătă / și, iată, lacrima mea / — o silabă / care gliseză pe marmura roșie / întunecînd-o" (în lacrimi) ; „dragostea mea a fost o oglindă albă / cutremurată / de o umbră a muzicii" (poem abstract) sau „lumină a contemplării, umbră a unui vis / sofianic / îndepărtată ca focul din bivuacuri / ca aerul pe care-l sfîșie mănușa / în două jumătăți egale" (muzicant cu armonică).

În pauză, unii cenaclișți l-au felicitat pe **Radu Cange** pentru dubla sa victorie : este prezent atît în Caietul de poezii al Editurii Albatros cît și în cel al Editurii Dacia din Cluj, în vreme ce alții și-au făcut ultimele corecturi pe manuscrisul „Eucroniei", care, iată, a izbutit în prima sa fază conceptuală, urmînd să-nfrunte de acum lungul drum al slovei spre eternitate. Succes !

În partea a doua a serii, poetul dublat de ghitarist, care este **Dan Oprina**, „atacă" un „Concert pentru ocean și orchestră" (poezie și muzică), unde melodica spartă a cuvintelor cu suris amar este contrapunctată de acorduri vizionare acustic. Poetul aude „dansul veveriței", „joc în re major", „amintiri din ceasul mare" etc. și se confesează anafilactic : „părul tău arde ușor / ca iasomia, ca iarba uscată a viselor / fotografia mării se clatină / imagine cu păsări de furtună / iubirea a pustiit toate pădurile / în cenușa rămasă poți desena / mici triunghiuri spre fala îngerilor geometri / te sărut / moarte bună" (fotografia secundei).

În unanimitate, cenaclișții au opinat că a fost o seară care s-a întrecut pe sine.

Hero

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 12 octombrie 1984, orele 19, la sediul revistei „Luceafărul" din Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXXIV-a ședință a cenaclului „Numele Poetului", condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

CRONICA EDIȚIILOR

Corespondența lui Duiliu Zamfirescu (II)

Cum spuneam, ne referim numai la corespondența cuprinsă în acest volum, al 7-lea din seria de OPERE. În acest masiv tom (888 p.) scrisorile sînt prezentate pe autori și începe cu cîteva misive către Academia Română și se oprește la bogatul fond epistolier adresat lui Titu Maiorescu (inclusiv). Din **Scrisori inedite**, editate tot de Al. Săndulescu, în 1967, cunoaștem, în mare, și conținutul viitorului volum 8 — acolo interesul îl vor stîrni, probabil, scrisorile adresate Elenei Miller-Verghy, „superlativa", „frumoasa", „scumpa", „dulcea", „Mamițico". Era, după cîte aflăm din parcimonioasele **Note** o femeie cultivată, directoarea „pensionului nou de domnișoare", care ținea un salon literar unde se întîlneanu Delavrancea, Vlahuță, Zamfirescu ș.a. Sobrul dandy Zamfirescu și-a creionat fără de îndoială și sub oblăduirea acestei doamne virstnice poza lui de mai tîrziu. Dar, încă o dată, aceste scrisori (36 la număr) nu fac obiectul însemnărilor noastre de acum.

Cel mai bun prieten de tinerețe și confesor necondiționat al lui Duiliu Zamfirescu a fost un tiz al său, Duiliu Ioanin. Ni se păstrează 39 de scrisori trimise. Sînt cele mai exuberante din tot epistolierul autorului **ciclului Comănești-enilor.** Despre adresant știm puține lucruri, că a fost coleg de liceu și apoi de facultate cu Zamfirescu, magistrat după aceea, colaborator la **Literatorul** lui Macedonski, dar poet minor. **Dicționarul literaturii de** Iași nu-l înregistrează. În adolescență și-n prima tinerețe, prietenii nu se aleg, ei se impun oarecîtva de la sine — sînt atîtea cazuri ! — și iată că Ioanin nu rămîne de tot uitat în istoria noastră literară datorită doar colegului său. Chibici Revneanu a avut norocul să-i fie prieten și sprijin la agonie celui mai mare poet român și de aceea nu poate fi uitat de nici un biograf al poetului. Acești prieteni rămîn în istoria culturii imediat după frumoasele iubite ale marilor autori.

Corespondența dintre Zamfirescu și Ioanin se întinde pe o destul de lungă perioadă (august 1876 — aprilie 1892). Nu știm din ce pricini s-a oprit (dacă s-a oprit !) aici. Dar nici nu ne interesează prea mult. În orice caz, marea majoritate a scrisorilor datează din anii 1880—1881. Sînt, deci, din perioada studenției și din primii ani de slujbaș ca magistrat al lui Zamfirescu. Tînăr, totuși cu destul de bogate lecturi, Zamfirescu mai dezvăluie încă lestul unei adolescențe „întîrziate", acum se petrece și prima lui „dramă" — dragostea pentru Eliza (care se va căsători cu un altul și va muri curînd). Cum bine observă Al. Săndulescu, aceste scrisori „iau forma de jurnal, înregistrîndu-se zilnic și uneori de două ori pe zi, ca într-o diagramă, temperatura morală a tînărului". Găsim de toate în aceste pagini și autorul lor îi cere interlocutorului să-i scrie de toate : „Scrie-mi ci ț-o trăni prin cap, că eu nu știu ce să-ți mai spui". Descrieri de natură, filozofări mai mult sau mai puțin puerile, declarații de dragoste și ginduri misogine etc., etc. fac obiectul acestor scrisori postadolescentine. Ceea ce ridică valoarea lor este tonul liber, oral, nu o dată deșuchet și glumeț (pe ici, pe colo se întîlnesc și pasagii licențioase). Surpriza pe care o produc este că nu te aștepți de la un asemenea ins să evolueze — în lume ! — așa cum s-a și consacrat apoi... Iată o mostră : „Vin de la masă. Acum sunt om ca toți oamenii. Am mîncat și am băut (Călinescu subliniază, în **Istorie**, că Zamfirescu era un... mîncăcios). În curînd o să vie stăpînă-mea lenea și n-o să mai fiu în stare a-ți îndruga două vorbe.

Tot într-un „jurnal" (parțial, și acesta, bineînțeles) se constituie și corespondența lui Zamfirescu către Titu Maiorescu. Aici sîntem însă pe alt teren și la altă vîrstă. Diplomatul intrat în pîine i se adresează fostului profesor și sprijinitor. Scriitorul se adresează criticului de autorite, ale cărui principii le aprobă. Omul de lume se adresează omului de lume. Și totuși, fără a avea pe înreaga dimensiune acelasi ton dezinvolt din textele adresate lui Ioanin multe pasagii din scrisorile adresate lui Titu Maiorescu conțin expresii „nude", cu toată deferența care stătea la mijloc (magistrul era cu 18 ani mai în vîrstă decît expeditorul) și cu toate că Duiliu știa că **epistolele** îi erau citite și de „secretară" (recte : a doua soție a lui Maiorescu). Omul deja familiarizat cu meandrele diplomației europene, căsătorit cu fiica unui important om politic și de afaceri italian îndrăznește însă să se adreseze fostului dascăl și protector cu toată sinceritatea... Pînă la un punct (și pînă la o vreme — v. foiletonul anterior cu pasagiul referitor la discursul de recepție al imberbului Zamfirescu), oamenii se cam potriveu. În societate : reci, distanți, în ținută totdeauna de gală (oare nu-i imputa, penibil, cumnata lui Maiorescu poetului Eminescu că avea vesmintele necălcate ?) afabili dar, în fond, nu o dată cinci.

Avem 191 de scrisori trimise de Duiliu Zamfirescu lui Titu Maiorescu. Din răspunsurile acestuia din urmă ni s-au păstrat doar vreo cîteva zeci (?!). Citite împreună (editorul le dă și pe ale lui Maiorescu la **Note și comentarii**) ne întîlnim cu un adevărat „roman epistolier", poate cel mai bun pe care l-a scris Duiliu Zamfirescu. O materie diversă și aici, o zbatere necontenită de gînd, cu foarte interesante trimiteri nu o singură dată, spre idei generale ; o mărturisire adeseori sadică a meandrelor sufletești ; o **dragoste** pentru magistru chiar ca-n romanele de dragoste ; o aspirație spre un tip ideal de dialog și purtat pe mai bine de două decenii ca apoi să se rupă (aproape brusc) — vina întransigentului profesor sau sumetirea fără de noimă a discipolului ajuns la rang în societate ? — acestea și încă multe altele ne întîmpină în această corespondență exemplară.

Și, tot ca-ntr-un roman de **dragoste,** punctul culminant — ruperea relațiilor — definitiv și pentru todeauna cum ar zice un mare prozator al timpului prezent. Firile celor doi semănau, cum am și afirmat, pînă la un punct. Dincolo de el, de acel punct tacit aprobat, începea schisma. Și ea o dată declarată n-a mai putut fi conciliată — nici de unul, nici de celălalt. De la apelativul „iubite domnule Maiorescu" s-a trecut peste o prietenie de atîția ani la adresarea rece „Excelenței-voastre să primească expresiunea gratitudinii mele pentru răspunsul telegrafic ce a binevoit a-mi da." Unde mai sînt zăpezile și exuberanțele de altădată ?...

Inițiată de Mihai Gafița, continuată (cînd nu se mai aștepta nimeni) de Ioan Adam, intercalată cu acest volum 7 și cu următorul, 8, de Al. Săndulescu, și continuată de acelasi Ioan Adam, ediția **Operelor** lui Duiliu Zamfirescu va ajunge, sîntem siguri de asta, la bun sfîrșit și doar ea singură ne va da seama despre un autor meritos și totodată contradictoriu al literelor românești. De asemenea zidiri, cultura noastră are nevoie pentru mai dreapta înțelegere a oamenilor și faptelor lor cari au fost și ne îmbie astăzi idei nouă întru desăvîrșirea idealului național.

Gheorghe Suciu

REMEMORĂRI Acasă (III)

1

evit orice discuție despre o eventuală mutarea la bloc. Mă prefac că am uitat subiectul și că am înțeles totul.

Mama se mișcă prin cameră neliniștită și tot închide și deschide ușile dulapului din lemn masiv.

— Mircea, zice, să-i Marilenei, (soției mele), că vreau să vorbesc cu ea ca între femei. Să vină pînă la mine că-i plătesc eu drumul. să-i arăt unde sînt pregătite hainele cele de moarte și ștergurile și batistele și luminările și tot ce trebuie. Is bătrînă și nu se știe niciodată, filosofează ea cu o luciditate dezarmantă, și eu vreau să spun cuiva apropiat ce trebuie să facă și ce rost are fiecare lucru de aici.

Nu pot să-ți spun ție că tu ești bărbat și poate că uiți... Să știi că nu costă nimic îngropăciunea mea că eu am plătit totul înainte prin Casa de ajutor reciproc, prin **asigurație**... Numai la popă va trebui să plătiți cît se cuvine și la cantor. Așa că, te rog, spune-i să vină, să vorbim, că plătesc eu trenul...

2

Plec dimineața în oraș. A plouat peste noapte și pe o anumită porțiune, pînă la primul colț, unde strada e nepavată, trebuie să baletez prin noroi.

Mama propune să mă însoțească, ca în vremea tinereții mele, cu pantofii curați în mină pe care urmează să mi-i încalț după ce scap de zona dificilă.

— Lasă, că doar trebuie să mergi în oraș cu **papucii** curați. Nici cînd erai holtei nu mergeai cu ei murdari, dar amu cînd ești scriitor și te cunoaște lumea...

Accept să mă însoțească și după ce-mi schimbă încălțările și înaintez cîțiva pași, **o simt** urmărindu-mă cu privirea și mă întorc.

— Mircea, zice mama, n-ai nevoie de ceva bani... ?

3

Avionul trece pe deasupra cartierului. Zboară destul de jos astfel că pot recunoaște străzi și case și poduri. Pentru o clipă, într-o străfulgerare, văd și bătrîna casă părintească și curtea și grădina lată cît o batistă și în curte silueta mamei alăturată siluetei vișinului bătrîn. În jurul acestei oaze, blocurile de beton se înalță ca într-un cerc ; trufașe și nepăsătoare.

Mircea Micu

P.S. Un volum selectiv care adună cele mai reprezentative poezii semnează recent poetul Nicolae Prelipceanu intitulîndu-l sugestiv : **„Degetul de sticlă"**. Poezia lui profundă și sensibilă îl ridică în rîndurile celor mai autentici creatori contemporani.

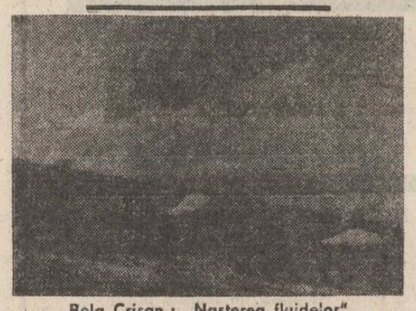

Bela Crișan : „Nașterea fluidelor"

Rătăcitor prin stele

Urmare din pag. 1

tătilor, creator al „statisticii informationale", profesor solicitat de toate marile universități ale Europei și Americii, ctitor și director al Institutului de mecanică de la Udine — Italia, savantul Octav Onicescu a adus științei românești laurii unei recunoașteri de dimensiune planetară.

În modesta casă bătrînească, cu geamlic și peluză de flori în față, de pe cheiul Dîmbovitei, nonagenarul profesor trăia, cînd l-am vizitat ultima oară (cu cîteva luni înaintea morții sale), în ermitajul uriașei sale biblioteci, sub stivele de savante cărți între care statura-i putină părea a se pierde. Cărți savante, tomuri grele de matematică și de alte științe, dar și altfel de cărți, multe altfel de cărți care întrețineau dialogul profesorului cu miracolele acestei lumi. „Joc Secund" al lui Ion Barbu stătea alături de cărțile matematicianului Ion Barbilian, operele lui Eminescu (ediția Perpessicius) se învecinau cu cărțile lui Pârvan și cu lucrările lui Gogu Georgescu, savant român ctitor al teoriei sonicității.

Nu se ingropase între cărți, nu trăia în umbra amintirilor sau doar sub aura elogiilor oamenilor de știință de pretutindeni, ci încă mai urca scările facultății de matematică, asteptat de amfiteatre întesate de studenți și profesori. Pînă în ultima clipă, prelegerile sale, îndeobște vorbite liber, au uimit prin ținuta științifică și prin eleganța artistică a expunerii. Iar în ceasurile în care stătea acasă soneria de la intrare zbirniia încontinuu, zeci de vizitatori-pelerini, studenți, foști studenți și colegi universitari venind să-i caute luminile. Printre discipolii săi sînt nume notorii, unii din ei, ca Georgescu-Roegen sau Ionescu-Tulcea, fiind socotiți printre marii matematicieni ai Americii, printre stelele de primă mărime ale acestei științe.

Octav Onicescu : un român în galaxii.

Naturaleţea ficţiunii

Urmare din pag. 1

atîtea componente naturale ale artificiului ascuns — ale tehnicii, de altfel desăvîrșită, pe care se sprijină construcțiile narative ale acestui prozator. Explicația de natură retorică ar consta în regimul de obiectivare în spirit **ideal**. E un truc interior, în bună măsură misterios, ieșind la suprafață ca o stare firească, competitivă numai cu autenticitatea. De această **obiectivare ideală** vorbește un „subsol" de la începutul **Dejunului pe iarbă**, experiment de „nouveau roman" aplicat la universul țărănesc : „Azvîrliți dincolo de foamea lor atroce de cei lîngă care au trăit, ei coboară din fotografiile vechi și îngălbenite și el începe să le urmărească povestea, încurcînd puțin lucrurile — în așa fel încît singurătatea lor devine propria lui singurătate, durerea lor, tare rămî adînci, în propria lui carne — o poveste pe care el o inventează pe măsură ce ea se desfășoară înaintea ochilor lui, fără a încerca să-i scape aproximația". **Încurcînd puțin lucrurile** : suplimînd adică golurile realității, momentele în care absența detaliului semnificativ văduvește o existență de culoare, o virstă — de savoare, o ambianță — de căldura gestului omenesc, un truc — de fantezia și fabulosul preconizate. Succesiune și, mai ales, intersecția de „povești", romanele lui Sorin Titel sînt mărturisirile acestei obiectivări ideale („adevăr ideal" — Nicolae Ciobanu).

Pasajul citat de noi din **Dejunul...**, romanul aflat, pare-se, la răscrucea evoluției scriitoricești a lui Sorin Titel crește în semnificații și condiție stilistică pînă la aparenta dezvăluire a privirii auctoriale, în **Pasărea și umbra**. Succesiunea vocilor e întreruptă de o confidență a autorului — a regizorului de destine. Pentru că personajele (aici, cele două femei, Iulișca cea tînără și Iulișca cea bătrînă), în identitatea lor așa-zicînd „reală", au murit de mult, nimeni nu ar mai putea distinge cu timpul „pe cele adevărate de cele născocite". Nevoia de ficțiune stăpînește însăși realitatea pe care o intruchipează romanele ciclului. E nevoia de depășire a cotidianului, de pătrundere în dialectica evenimentului. De a afla și îndeosebi de a vedea prin actul povestitului gestul întim, determinarea măruntă, interiorul sufletesc al acțiunilor. Neatingînd niciodată cauza, neapropiindu-se de ea, cu spaima avută în fața divinității ce nu se arată muritorilor, toți eroii lui Sorin Titel transformă efectele în tot atîtea ficțiuni ale cauzei. Compoziția romanului **Femeie, iată fiul tău** (1983) evidențiază demonstrativ atare aspect. Cei doi Marcu, — cele două povești — sînt personaje diferite dar destine identice, vorbind pe fondul unei obsesii tematice noi (a maternității), susținute arhitectonic, despre aceeași presiune a efectelor asupra rețelei cauzale. În acest „viciu" imaginar, conținut ca un acompaniament armonic al acțiunii, rezidă farmecul umanității stufoase care se mișcă în spațiul bănățean, amestec de civilizații și tipologii — transilvănean, muntenesc, german, sîrbesc. Acest **mixtum compositum** e „învîrtit" ca o roată a destinului într-o geografie real-imaginară : Făget, Lugoj, Balta Caldă etc. Sate, tîrguri, orașe, în prima jumătate a secolului nostru, trăind experiența crucială a ultimului război, amintindu-și de celălalt, visînd la nostalgii intacte sau trăindu-le aievea, navigînd între certitudine și derută, călătorind cu trenul în ierni sănătoase, cu zăpezi purificatoare, înghesuindu-se în vagonul de marfă devenit întretăiere a existențelor și prilej al povestitului, așteptînd în gări de pe linii secundare trenuri iluzorii cu întîrzieri fantomatice, țesînd astfel cu dragoste destinul aproapelui, privind ninsoarea care cade abundent și acoperă încurcatul fir al vieții, ori evadînd din cînd în cînd în melancolie, în eșec, în grotescul existenței umile — sau chiar **evadînd** într-un real fabulos, puțin plauzibil dar palpabil, între visul sublim și coșmar (Honoriu Dorel și Tisu, studenți în medicină la Viena, pleacă împreună cu Sieglinda și Gudruna la castelul acestora de pe Rin, transformat de domnul Günter în creșcătorie de găini cu dimensiuni extraordinare, recorduri absolute). Cită ironie într-o asemenea înfăptuire, deghizat nostalgică, de evidentă extracție grotescă : fabulosul fluviu al imaginației wagneriene, alături de umilele „creaturi" înzestrate totuși cu vocație și cu nume din Tetralogie ajung prilej de a vizita nu mai puțin fabuloasa creșcătorie. Episodul conține o metaforă a creației, și desigur miza simbolică a romanului **Pasărea și umbra**. În turnul castelului se află izolat un cocoș cu dimensiuni fabuloase, incredibile dar adevărate. Cuprins de fervoare admirativă, Honoriu Dorel Rațiu pictează fantastica ființă, modificîndu-i cîteva „accente", într-un spirit aproape oniric. „Cît de fantastică poate fi realitatea, își spuse Honoriu Dorel, cît de puțin trebuie să o modificăm !". Nimeni, continuă personajul, nu își imaginează atare proporții pentru o pasăre din imediata actualitate. Dar ea există. Natura fabuloasă se răzbună însă cumplit. Deznodămîntul e la un pas de tragedie. Uriașul cocoș îl rănește îngrozitor, simili-apocaliptic, ca în **Păsările** lui Hitchkock, pe cel care îi zugrăvise chipul. Modelul real se revoltă împotriva ficțiunii, încercînd să distrugă voința care se aplecase imaginar asupra lui. Realitatea e întotdeauna năvalnică în romanele lui Sorin Titel, ea îl subjugă pe autorul ficțiunii. Interferența de voci, joncțiunea povestirilor sînt modalități de a sugera această „năvală" a vieții. Sînt asemenea descătușări de energie. Povestitul este o indeletnicire „primară", una dintre acțiunile permanente ale ființei umane. Trăsătura ei diferențiatoare se localizează în energia psihică pe care o pune în circulație.

Se călătorește mult în romanele lui Sorin Titel. Cu trenul, cu căruța, pe jos. La tîrg, la doctor, la școală, în străinătate, în refugiu. Călătoria e parabolică, alegorizînd condiția umană (**Lunga călătorie a prizonierului**, 1971), firească, nostalgică, „moft" sau trebuință, ori e umil-vicioasă (cei trei popi se adună la „Împăratul Traian" să joace cărți). Călătoria este o tentativă sau chiar o formă de a dobîndi aminarea, un răgaz confiscat morții. Dacă trebuie să găsim o temă centrală în jurul căreia fosnește lumea acestor cărți, ea e fără îndoială meditația thanatică. În fața morții, personajele își rememorează existența sau intervin agenți ai povestirii, eroi investiți cu această funcție. Se moare (v. atrocitățile războiului în **Țara îndepărtată**) sau se așteaptă moartea într-o manieră originală. Tema morții se împletește organic cu obsesia maternității în **Femeie...**

Alături de călătoria dătătoare de speranță, aminarea compozițională a morții e dăruită de poveștile intersectate. În **Pasărea...** pretextul epic este moartea lui Ion. Anunțată la început de „vocea povestitoare", ea devine evenimentul catalizator al „poveștilor". Așa încît impresia finală va fi că așteptind atît de mult moartea personajului, ea nu se va mai întîmpla. Că aminînd-o întru imaginarea altor destine, cu care cel al lui Ion se întîlnește, autorul va omite pînă la urmă să-și mai omoare eroul. Același spectru, mutat însă în codul melancoliei, ne întîmpină în **Clipa cea repede**. Sînt aici pagini superbe despre sentimentul sfîrșitului și infuzia melancolică pe care o aduce. Moartea „domnului director" sugerează apusul unei lumi. Avînd conștiința propriei existențe, a propriei slăbiciuni și stăpînindu-și pornirile, el dilată „clipa" — deci **amină**. Dimpotrivă, viața mult mai tributară instinctului de conservare, cea a înghititorului de săbii Gheran, sfîrșește brusc și naratorul se grăbește să dea această senzație. Evident, în cursul sinuos al existenței și ficțiunii, totul poate continua — povestea, reîncepe.

Prin cărțile publicate de Sorin Titel, literatura contemporană cîștigă unul dintre cele mai importante repere.

ANUNȚ

A X-a ședință a Cenaclului DACIA FENIKS are loc pe data de 6 octombrie a.c. la Casa scriitorilor — Calea Victoriei 115.

Citesc : Dan Emilian Roșca și Vladimir Ștefan Petrescu.

Recital de muzică și poezie

În întîmpinarea celui de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, Comitetul de cultură și educație socialistă al municipiului București și Uniunea Compozitorilor, au organizat joi, 27 septembrie a.c. la Ateneul Român, recitalul de poezie și muzică patriotică și revoluționară „Imnuri pentru țară și partid".

Au participat poeții : Cezar Baltag, Mihai Beniuc, Ion Brad, Nicolae Dan Fruntelată, Petre Gheimez, Ion Horea ; artiști ai primei scene românești : Valentin Gheorghiu, Mihaela Martin, Elvira Cirje, Marcel Roșca, Lucian Marinescu, Cezara Dafinescu, George Motoi precum și corul Filarmonicii „George Enescu".

aurel m. buricea

Doarme frunza căzînd

Somnul meu rătăcește prin bruma nopților
și ochii roșii lovesc de razele lunii
pleoapele de plumb ale singurătății
ale toamnei frunze cad peste memorie
drumuri galbene acoperite de cintece tirzii
ca un ciine negru zgribulit de frig
satul doarme sub iluzia toamnei
pe cărări obosite de vis sufletul meu
imi caută acest trup viscolit de așteptare
timpul se zvircolește in gindurile mele
ca un vierme intr-un măr roșu uitat cindva
în podul de fin pe care doarme cerul

ascultă cum curge riul spre ziua de luni
și fără duminică viața incearcă să-noate
în apa sărată a depărtării de sine
o galaxie se stinge-n lacrimi
vai, cunoașterea are pe miini sînge de iepure
vino tu, rătăcito, și trezește aceste petale
de trandafir
din somnul prin care nu-ți descopăr chipul

Pasărea de dor plăpîndă

deasupra casei bătrînești
puiul de lumină și de puf
pe spatele mamei sale tremura
spre amintiri dinspre viitor zbura
și de-acolo de deasupra spiritului meu
mi-a căzut în vis pe partea stîngă
pasărea de dor plăpîndă
și-n loc de ochi parcă avea
două picături mari de cer
bătea din aripi un timp stingher
n-aveam gravitație și eram stea
și-ncremenea lumina-n jurul meu
să zbor mi-era tare greu

în pieptul meu nevindecat
cuțitul de azur și-acuma rugînește
ca-ntre două numere de taină...

Elegii nocturne

începe săptămîna și fără tine
toamna scrie elegii nocturne
cimpia se zbate ca un iepure
cînd glonțul trece prin inima lui
nevinovată
fuga nu-i totdeauna speranță
doar tinerețea mea o cunoaște
distanța dintre gîndire și simțire
lumina ce stinge-un măr în putrezire
aș fi aprins constelații prin zăpezi
de brațele tale cuprindeau vara
după umerii de bronz ai Logicii
iată săptămîna și fără tine

adună nopți de singurătate
și-n depărtare răsare o mănăstire
călugărițe tinere poartă doliul
unor zile trăite doar în visare...

Poeme mecanice

încă mai încerc să iubesc
acest calculator electronic
coduri adorate de făcut dragoste
dragoste fără vise
să iubesc după programare
sau să iubesc pentru altul
plecat în concediu pe steaua vega
adoratule îmi spuneai adoratule
numerele ne memorează în baza iernii
din tipografie pădurea de mesteceni
fuge pe drumuri de singurătate
poeme mecanice imprimă ghiarele fiarei
unde tinerețea memorează afectiv
despre logica matematică și alte
sentimente bronzate la sorii negri
numai tu, iubito, mai suferi de amnezie
pe acest transatlantic luxos așteptînd
zăpezi magnetice la țărmul fericirii...

PROBABIL/POSIBIL

Personaj: Pămîntul

Însemnările de față pornesc de la o carte scrisă de celebrul Isaac Asimov (**Civilizații extraterestre**, Cuvînt înainte și traducere de Andrei Bacalu, Editura politică, 1983). Nu este o carte de ficțiune, ci una de speculație. Faptul că o recenzez într-o revistă literară este însă justificat. Felul în care Asimov prezintă și asamblează un mare număr de informații științifice, stilul discursului său, în care raționamentele impecabile sînt condimentate din cînd în cînd de sofisme benigne, sclipirile de moralist, ce apar din loc în loc — toate acestea dau lecturii o savoare literară. Mai este o elegantă deosebită a etalării argumentelor, care îl determină pe cititor să îl asemene pe autor cu un floretist de mare clasă sau, de ce nu?, cu un jongler de geniu, care execută zîmbind incredibile tururi de abilitate. În cuvîntul său introductiv traducătorul găsește formulări remarcabil de exacte ale acestei ultime calități : „Avem de-a face nu cu o simplă înșiruire de date sau de presupuneri, ci cu o adevărată incursiune în anatomia probabilității, cu un soi de radiografie a hazardului și necesității, cu un elegant balet intelectual desfășurat la limitele posibilului".

Nu este nevoie de cunoștințe speciale de astronomie pentru a-ți da seama că în materie de civilizații extraterestre aproape tot ce se poate spune sînt pure speculații. Restul sînt ipoteze indemonstrabile ținînd de domeniul paleoastronauticii și relatări (însoțite uneori de dovezi materiale) despre întîlniri de grade diferite între oameni și „farfurii zburătoare", relatări care, după cum se știe, nu au dus la vreo localizare a unei civilizații extraterestre. Așa stînd lucrurile, lui Asimov i-a rămas calea speculației, pe care, după cum arătam, o folosește cu virtuozitate. El pornește de la prezentarea unor date în legătură cu sistemul nostru solar, dovedind imposibilitatea existenței unei alte civilizații decît cea terestră între limitele lui. Apoi își extinde investigațiile, luînd în considerare Galaxia care înglobează sistemul nostru solar. Pe măsură ce crește coeficientul de pură speculație, reverberațiile literare ale textului se măresc la rîndul lor. Semnificativ din acest punct de vedere sînt capitolele intitulate **Explorarea spațiului** și **Zborul interstelar**. Trecînd în revistă diferitele proiecte de explorare și de populare a spațiului cosmic, Asimov își reamintește parcă de faptul că a publicat multă literatură S.F. și îi dă frîu liber fanteziei sale. Din aproape în aproape el ajunge la imaginarea unor „lumi-în-sine" populate de oameni care au părăsit cu multe generații în urmă Pămîntul, „lumi în derivă" care se îndepărtează tot mai mult în spațiu, nemaiavînd nici o dorință de a se întoarce în locul de baștină al strămoșilor lor : „Fiecare lume-însine în derivă prin spațiul cosmic își pierde în cele din urmă contactul cu baza, cu așezările în spațiu, cu alte lumi-în-sine. Ea devine o cultură izolată, în care apare o literatură proprie, forme de artă proprii, o lume cu propria ei filozofie, știință și chiar etnografie. Toate lumile-însine evoluează în acest fel și nici una nu va prezenta o strînsă asemănare cu vreo alta. Cu fiecare escală într-un sistem solar și cu fiecare nouă plecare în spațiu, se va produce o adevărată explozie a diferențelor". Imaginea finală, de o certă energie poetică, întrevede o populare a întregului Univers cu pămînteni, obținută parcă în urma unei infinite fecundări, în care Pămîntul a fost principiul masculin : „Omenirea ar înceta astfel să aparțină doar Pămîntului și sistemului solar, ea ar aparține întregului Univers, în care s-ar împrăștia mereu tot mai departe, formînd o imensă varietate de specii înrudite, pînă cînd Universul însuși ajunge să nu mai poată, într-un fel sau altul, încetul cu încetul, să permită existența vieții".

Arătam că Asimov nu se preocupă exclusiv de latura științifică și anticipativă a posibilităților unor contacte între pămînteni și reprezentanți ai unor civilizații extraterestre, ci reflectează, în chip de moralist-sociolog-politolog, la soarta contemporanilor săi. Iată o viziune a viitorului, în care optimismul facil, dar și pesimismul psihasten sînt în egală măsură refuzate : „Încep să fie înțelese legăturile dintre explozia demografică, poluare, penuria de materii prime și alienarea umană, privite ca pericole la scară planetară, la fel cum începe să fie înțeleasă și necesitatea unor soluții ale acestor probleme, soluții care nu pot fi decît globale. Iată o idee în răspăr, o idee care aproape că ne face să auzim scrîșnetul de frustrare al popoarelor puse în fața enervantei necesități de ignorare a propriilor supărări și suspiciuni, obligate să coopereze. Omenirea poate eșua. Forțele violenței le pot învinge pe cele ale cooperării ; poate că a durat prea mult, poate că, deși încercăm să cooperăm, din toată inima, așteptarea prea lungă ne-a făcut să trecem de momentul în care am fi putut preveni prăbușirea civilizației noastre, victimă a conflictelor interioare. Dar dacă eșuăm, nu vom evita inevitabil și fără a rezista, vom lupta cu eșecul. Va fi o luptă strînsă. Ne vom prăbuși poate la un pas de succes. Vom supraviețui poate după suferințe neînchipuite".

Civilizații extraterestre poate fi considerat un roman cu un singur personaj : Pămîntul.

Voicu Bugariu

Laurențiu Mihail : „Omagiu rațiunii"

Romantism şi melancolie

Urmare din pag. a 3-a

și absurdul, sinceritatea și imaginația mistificatoare își dau mîna în aceste poeme, pe care autorul însuși le judecă astfel : „Vai cît de mult vă înșelați vai / poemele mele nu au strălucirea cozii de păun / și nici gust de migdale nu au / iartă-mă frumoasă domnișoară ilfoveană / știu că-ți plac sonetele stropite cu eau-de-cologne / și iartă-mă iubite profesore de liceu / știu că adori poemele al căror sens e obscur / altfel privirea nu ți-ar fi încruntată / pînă și în clipele în care faci amor / și iertați-mă cu toții voi care acolo sus în balcon / v-ați așteptat să arunc din gitlej / lungi triluri de privighetoare tradiționale / dar gitlejul meu e răgușit după atîta țipat în pustiu / asta e situația v-o spun cu deplină sinceritate / poemele mele au duritatea pămîntului sărac / parfumul lor e duhoarea florilor căzute în șanț / au strălucirea lămpii afumate / gîfiie ca o roabă din secolul trecut / au gustul unturii de pește / au gustul fructelor pădurețe / au gustul vieții refuzate / poemele mele copii părăsiți în ploaie / poemele mele degete înghețate / poemele mele saci cu zdrențe / poemele mele da poemele mele glorioase / dacă nu vă plac / suflați-vă nasul / și dați în ele cu pietre".

Însăși faconda redutabilă a poetului și-a creat forme proprii de a se manifesta cu dezinvoltură, mascîndu-și astfel discursul implicit în formele epistolei, ale filei de jurnal sau de cronică, sub aparențele, încă, ale lectiei didactice ori ale sfaturilor „ad usum delphini".

Ultimul volum al poetului (**Întrebare retorică**, 1983) continuă monologul crispat, sarcastic și deopotrivă profetic pe tema „relelor" epocii contemporane, epocă din care — socoate autorul — a dispărut orice urmă de romantism, iar utilitarismul și tehnocrația au adîncit prăpastia dintre om și univers. Hotărît lucru, în ce privește viitorul, Petre Stoica — cum o și afirmă într-un vers — suflă „pînă și-n iaurt"! Lăsînd puțin deoparte previziunile lui sumbre, nu-i mai puțin adevărat că dacă Petre Stoica posedă însuirea de a imagina cu brio în registru „idilic", capacitatea de a trăi și „portretiza" angoasele, numite și nenumite, de a aduce la suprafața realului momente cu gust de cenușă, clipe de singurătate, de dezorientare și neliniște este la fel de percutantă. O teamă de ordin mai grav circulă, inefabil, prin versurile recente ale autorului : „ea trăiește pretutindeni / e nevăzutul și nepipăitul / e numai umbra soaptei / golul dintre bătăile orologiului / resoiratia horoscopului / miezul ecoului...". Oricum, Petre Stoica, unul dintre poeții cei mai importanți ai momentului de față, a refuzat întodeauna optimismul superficial și experiențele lesnicioase în poezie, rămînînd consecvent cu sine însuși.

CUMPĂNĂ

La culesul viei

Să mergem cu toții la culesul viei :
copii, bătrîni, bărbați, femei
deschidem viile lui septembre
să ținem o săptămînă podgoria în dinți.
Pe tine să te îmbrac în ciorchini
de struguri —
struguri albi, struguri negri
și să dansăm
dansul strugurilor.
În mari butoaie să curgă dansul nostru,
din mari butoaie să iți beau tot dansul —
un dans răsucit ca un cuțit
în inima viei ;
pînă cînd sîngele ei începe să gîlgîie,
pînă cînd ultimele două boabe
de strugure
ascunse sub o frunză de viță
vor fi strivite împreună
de picioarele noastre de acum zece ani.

George Alboiu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Universalizarea anti-culturii

a face din deznaționalizare, din cosmopolitism și chiar din avangardă universale chei ar fi fost prea de tot și în definitiv bătător la ochi : grupul „Europei libere" știe să investminte în opinie cele mai multe dintre tezele diversioniste. Tot ce se leagă de acestea s-a sublimat, ca atare, în ideea de sincronism care e avantajoasă și prin imprejurarea că a fost emisă chiar în cultura românească și părea că izvorește dintr-o generalizare a experienței acestei culturi. Majoritatea diversioniștilor sînt „lovinescolatri" și aceasta nu doar pe canalul, ca să zic așa, genealogic (determinat adică de Monica Lovinescu), ci și din necesități... diversioniste pure. Ei sînt „sincroniști" pentru că trebuie să fie „sincroniști".

Însă sincronismul „Europei libere" se înfățișează într-un chip îndeajuns de curios și cu destule libertăți față de teoria lovinesciană canonică ; nu e vorbă că și cu destule dezvoltări care se nimeresc **cum nu se poate mai bine**. Fapt e că intîia condiție a **sincronismului diversionist** consistă în... avangardism. Avangarda ar fi, susține un teoretician anonim în prefața la „Cahiers de l'Est", o excelentă sustragere în timp de la datele literaturilor răsăritene. E adevărat, E. Lovinescu observase că imitația „procedează dinafară înăuntru, cu alte cuvinte de la formă și cu tendință spre fond" însă importația de avangardă nu-i plăcuse defel : „pe lîngă negația unei stări de fapt, formele noi trebuie să conțină — zicea el — și o afirmație. Oricît ar fi de incisivă, negația în sine e sterilă". Însă diversiunea nu are idei pe tema aceasta și știe că avangarda e obligatorie.

Acest avangardism diversionist, care ar dori mai întîi să impună forma și, prin aceea, mai apoi fondul, pornește de la observații lovinesciene însă nu de la spiritul lovinescian care repudia avangarda. Să presupunem însă că modernismul prizat de Lovinescu la vremea lui ar fi totuna cu avangardele de azi, ceea ce nu e adevărat din moment ce avangarda e un fenomen esteticește databil. Chiar diversioniștii observă că a imita prin sincronizare ar fi a valorifica experiențe defuncte : „Abstracționismul a devenit un fel de abc al artei moderne așa încît acum se așteaptă alte revolte — și unele au și început să se ivească — pentru ca istoria artei să meargă înainte. Numai artiștii din țările realismului socialist au fost retrogradați la starea unui Polonius care de-abia acum trebuie să redescopere ceea ce de mult a fost descoperit și s-o ia de la început". (M. Lovinescu — „Ființa românească" nr. 3/1965 p. 120). Așadar, aceasta și nu alta este semnificația sicronismului mecanic aplicat de diversiune : **a obliga o literatură „să o ia de la început"** și să descopere ceea ce alții au consumat de mult, reținînd-o în aceeași poziție, presupusă, de „întîrziere" (o altă expresie simpatizată de diversiune). Istoria diversionistă a literaturii române moderne este, de aceea, o istorie a unui organism inferior care și atunci cînd se sincronizase nu prezenta, prin tocmai acest fapt, o „originalitate deosebită". Pe această temă, Monica Lovinescu a spus tot ce se poate spune : în literatura interbelică „scriitorii creau în același pas cu scriitorii occidentali" dar aceasta ar fi însemnat că „modernismul nu reprezenta în România dintre cele două războaie o originalitate deosebită". („Unde scurte", p. 100). Nu e așadar greu a vedea esența acestui sincronism diversionism : de a adînci, așadar, complexele de inferioritate rezultate din ideea întîrzierii și de a împiedica forțele originale să se manifeste, demobilizate de prejudecata că nu ar fi „moderne" și în pas cu „spiritul veacului". Acest abstract „spirit al veacului" este o idee lovinesciană însă prelucrată de diversiune într-un chip convenabil. E. Lovinescu vorbise de „interpenerație", „de spirit al timpului și solidaritate sufletească și de forme sociale", diversioniștii înțeleg prin acestea importația disidenței și solidaritatea politică pe deasupra sistemelor deosebite (reminiscență dogmatică) : sincronizarea, după „Europa liberă", ar fi constituită din „încercări disperate de sincronizare cu restul literaturilor europene [...] ale scriitorilor hotărîți să sacrifice esteticul pe altarul mărturiei". („Cahiers de l'Est", nr. 1 (1975).

Nu e greu a se observa cum adaptarea tezelor lovinesciene la diversiune s-a făcut repede și hotărît. De altfel, lovinescolatria grupului verificat s-a văzut pretutindeni și ea se explică probabil și prin ușurința în a lega de lovinescianism o ideologie de tot anacronică așa cum este aceea a diversiunii. Adevărul este că adaptabilitatea ideii de sincronism este foarte mare și cine ar avea curiozitatea să compare un număr de observații ale lui E. Lovinescu, mai ales din „Istoria civilizației române moderne", cu prelucrări diversioniste de azi nu ar găsi considerabile diferențe.

Citeodată, analogia pornește de la o simplă observație inofensivă și cu înfățișare generalizatoare ori descriptivă. E. Lovinescu nota, de exemplu, că într-un proces de imitație „penetrația ideologică" e momentul „inițial". Diversiunea știe de ce se ocupă atît de atent de cultură, pe acolo „penetrația ideologică" se poate produce mai ușor, travestită în „opinii". În alt loc, tot el descoperea că imitația este inițial elitistă deoarece „păturile superioare" ar constitui „elementul plastic". Elitismul diversiunii și accentul pus pe intelectual și pe creator se explică, așadar, foarte bine. Ideea că tradiționalismul e ruralist aparține cu totul lui E. Lovinescu. Tot acela se ocupa de „migrațiile vremii moderne" și notase că „exodul populațiilor pe toată suprafața globului pămîntului crește în proporții uriașe". Interesată a promova emigrația, diversiunea a citit asemenea propoziții cu indiscutabilă încintare.

Acest lovinescianism pare a fi, chiar atunci cînd pornește de la nuanță, îndeajuns de **unidimensional** deși datele capitale ale sincronismului promovat de Lovinescu nu sînt cu mult reformulate. Lipsesc din această **exegeză practică** a lui E. Lovinescu, făcută de diversiune, destule observații care sînt adevărate însă care îi contrazic în chip izbitor pe diversioniști. Ideea de „saeculum", așa cum o identifica E. Lovinescu, avea legături cu teoria **poligenezei culturilor** căci nu alta e în substanță semnificația unei observații lovinesciene, precum aceasta : „necesitățile momentului istoric depășesc legile elementare ale imitației" prin contagiune". În alt loc, E. Lovinescu admitea, e drept fără entuziasm, și o anumită protocronie: „sînt totuși și idei ce anticipează asupra timpului". Avangarda nu-i plăcea și o considera, într-un loc, „o adevărată masonerie artistică". Tradiția, în optica lovinesciană, era mult mai complexă decît o vede diversiunea avînd „mai multe filoane care privite parțial ar putea constitui baza unei tradiții naționale". Să notăm că asemenea idei caracterizează, cel puțin așa zice diversiunea, un fel de „neo-fascism" românesc care ar fi protocronist, tradiționalist cu alte date decît „tradiția de bază" și impotriva avangardei. Să numărăm și pe E. Lovinescu între precursorii acestei direcții ? Iată o interogație tulburătoare pentru anticulturali.

Adevărul este că **lovinescianismul diversiunii** e o simplă interpretare parțială, rezultată dintr-un dirigism ideologic propriu dogmatismelor. De altfel, sincronismul acesta mecanicist are mult din relicvele epocii modelului unic.

Nu-i vorbă, o teorie care exalta ideea de centru (fie și cultural) nu putea să nu placă dogmaticilor căci nu spusese E. Lovinescu aceste vorbe : „Orice formă de artă apărută într-un centru artistic se propagă aproape instantaneu peste toată Europa" ?

Totuși, spre a împinge examenul pînă la capăt să admitem că ar fi fost cu putință ca sincronismul lovinescian să fie atît de profund culturalicește încît să conserve un număr de adevăruri fundamentale verificabile și azi. În privința aceasta, înaintarea științelor este implacabilă și teza sincronismului e, dintr-o perspectivă contemporană, un pur... anacronism. „Centralismul" cultural lovinescian e azi vetust într-o lume care, avea dreptate J. J. Servan-Schreiber, e „multiformă". Explicația sincronistă a „civilizațiilor inferioare" a cedat locul ideii, mai adevărate, a poligenezei. Eurocentrismul lovinescian a ajuns, ideologic, în muzeu înlocuit de o reprezentare mult mai elastică asupra culturilor aflate în dialog (pe tema aceasta, cf. „Le Racisme devant la science", ed. rom. 1982, passim). Adevărul e că în fața științei rasismul, de oriunde ar veni, nu are drept la cuvînt.

Artur Silvestri

Septembrie la Leipzig

Toamnă la fel de aurie dar și de capricioasă cum este cea de la București, s-a așternut peste întregul Leipzig, de la începutul lunii septembrie.

Faptul însă a trecut aproape neobservat, pentru că peste oraș pusese concomitent stăpînire febra Tîrgului de toamnă '84.

6 000 de expozanți din Republica Democrată Germană, dar și de pe întregul mapamond, mai bine de 100 de mii de vizitatori din toate colțurile lumii — într-un amalgam de chipuri, de culori, de feluri de îmbrăcăminte și mai ales de graiuri — sînt în măsură să schimbe, chiar și numai pentru 8 zile, ritmul și fizionomia unui oraș atestat documentar de aproape 2000 de ani !

De fapt, respectînd proporțiile, trebuie să recunoaște că o anumită ritmicitate se păstrează totuși cu obstinație pe aceste meleaguri : frecvența calendaristică a celor două tîrguri anuale — din martie și septembrie — ancorate și ele în tradiția a peste opt veacuri. Dar este orașul acesta, într-adevăr, exclusiv lăcașul marilor confluențe comerciale ?

Datele, și în cele din urmă **faptele**, o infirmă. E drept că, prin tradiție, Leipzigul își trimite de secole, mărfurile, în lumea întreagă. (Nu degeaba i-au dedicat bucureștenii, acum vreo trei sute de ani, un întreg cartier gravitînd în jurul Lipscanilor de astăzi !) Tot de secole, însă, Leipzigul își trimite în lumea întreagă cărțile ieșite din tiparnițele sale, dintre care multe au fost cîndva printre cele mai vechi de pe bătrînul nostru continent, cărți ieșite din depozitele unor edituri care înscriu, la rîndul lor, tradiții greu egalate: **Breithof și Härtel — 1719, Dieterich 'sche Verlag Buchhandlung — 1766, Johann Ambrosius Barth — 1780, Brockhaus — 1817.** Cum să treci cu vederea faptul că o școală superioară de desen și arta cărții a luat ființă aici în 1777, sau că Bursa librarilor germani s-a constituit, în același oraș, în 1825. În sfîrșit, că în 1840 tipografia **Offizin** imprima lucrări în 300 de limbi !

De sute de ani **alma mater lipsiensis** (1409) răspîndește în toate punctele cardinale idei de felul celor ale umanistului Ulrich von Hutten, ale căpeteniei de țărani răsculați în 1523, Thomas Müntzer, ale filosofului și matematicianului Leibnitz, ale iluminiștilor Lessing și Klopstock. De cîteva secole răzbat din Leipzig ecourile motetelor, ale cantatelor sau fugilor lui Johan Sebastian Bach, numit, în 1723, organist, la Thomas Kirche, și, ceva mai proaspete, acordurile muzicii lui Mendelssohn-Bartholdy și Schumann și Richard Wagner.

Tocmai pentru că lucrurile stau așa, tot prin tradiție inaugurarea manifestării pur economice-comerciale care este Tîrgul international, este precedată, în ajunul fiecărei ediții, de cîte un concert al orchestrei **Gewandhaus** (străinepoată — în linie directă — a primei orchestre care — cu peste două secole în urmă — a cîntat în vechea **Hală de pînzeturi** a tîrgului).

În acest an, al 140-lea de la data fondării, de către Mendelssohn-Bartholdy, a Conservatorului din Leipzig, piesa de greutate a concertului preinaugural a constituit-o Simfonia a IV-a — „Italiana". (Mendelssohn-Bartholdy a fost și primul director al prestigioasei **Gewandhaus**).

Scriind despre **Gewandhaus**, cum să nu-ți fugă gîndul la Caragiale care aflat între 1906—1910 la Berlin și fiind un pasionat meloman, se interesa regulat, cu stăruință chiar, la prietenul și editorul său, Paul Zarifopol, domiciliat pe atunci în Leipzig : „ce se mai cîntă miercuri, joi la **Gewandhaus**", „cum stați cu muzica în sezonul de primăvară ?", „cînd este la **Gewandhaus** exclusiv Beethoven ?" și se repezea cu trenul la Lipsca să asculte muzică.

Așa cum se întîmplă de trei ani încoace, de cînd orchestra **Gewandhaus** s-a mutat în noul său sediu din Karl Marx Platz, într-o clădire de deosebită originalitate arhitectonică, ultramodernă, o sală mare de concert, de o eleganță sobră și ultrarafinată, cu o acustică **perfectă** — „un adevărat monument de artă" — (expresia aparține marelui dirijor Kurt Mazur, conducătorul instituției încă din 1970) — concertul din ajunul inaugurării Tîrgului de toamnă '84 a fost urmărit într-o atmosferă de profundă recule-

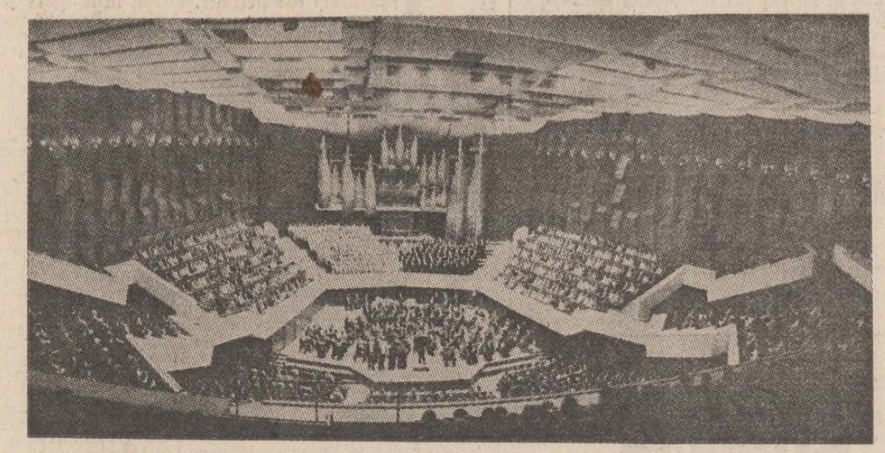

Noua sală de concert „Gewandhaus" din Leipzig

gere, de către 2 000 de auditori — în marea lor majoritate specialiști în tehnică sau oameni de afaceri — sosiți cu treburi la noul tîrg și care umpleau sala pînă la limită.

Prof. Kurt Mazur a dirijat cu puțini ani în urmă în România și se consideră — mi-a făcut mărturisirea pe bandă de magnetofon, în cursul unui interviu realizat tot la Leipzig acum trei ani, — un prieten al muzicii din țara noastră. Pe atunci mi-a vorbit despre un număr mare de compoziții românești contemporane pe care le prețuiește, cîtind efectiv două nume, Anatol Vieru și Ștefan Niculescu. Acum, după concert înmînîndu-i drept omagiu discuri și partituri ale celor doi compatrioți ai mei, a fost încîntat — „ați ținut minte ? Frumos !" Și a promis să le studieze și să comunice ambilor muzicieni din București, în timp scurt, opinia sa.

Constați cu plăcută surpriză că muzicienii români, interpreții-oaspeți, cunosc bine drumul **Gewandhaus**-ului. Elegantele și voluminoasele albume de stagiune editate aici amintesc că în aprilie curent a figurat la loc de cinste în programul stagiunii trecute de la **Gewandhaus**, filarmonica „George Enescu" și că în noua stagiune va fi oaspete Mihaela Martin, care va interpreta în februarie viitor cu orchestra **Gewandhaus**, sub bagheta lui Fred Buttkewitz, „Simfonia spaniolă" de Lalo.

★

...Din ziua imediat următoare, Leipzig-ul comercial avea să imprime într-adevăr un ritm specific cotidianului. Unui cotidan care, puține zile mai tîrziu, înregistra atribuirea a două noi medalii de aur pavilionului țării noastre la tîrg, — una pentru o ingenioasă mașină de tricotat românească — „unicat mondial" — după expresia reprezentanților juriului, cealaltă pentru străvechiea „perlă" de Jidvei-Tîrnave. Asociată unei tradiții de conlucrare rodnică a reprezentanților comerțului nostru cu partenerii din R.D.G. și cu alți parteneri străini, activitatea pavilionului României s-a înscris așadar din nou cu aldine la capitolul prestigiului țării.

★

Străzile, piețele au în Leipzig și o altă poezie. În Karl Marx Platz, aceea a ritmurilor arhitectonice noi, moderne : pe o latură **Opernhaus** — Opera construită cu aproape un sfert de veac în urmă pe locul unui teatru distrus de ultimul război. (**Opernhaus** fiind prima clădire reconstruită într-un Leipzig care suferise distrugerea în timpul războiului a circa 40 la sută din clădirile sale). Opusă, noua **Gewandhaus**, concepută și realizată de arhitectul prof. dr. Rudolf Skoda, clădire a cărei fațadă principală, complet din sticlă, îți oferă de la mare depărtare și îndeosebi seara sub lumina puternicelor reflectoare uriașa pictură „Cîntecul vieții" a lui Sighart Gille din Leipzig, lucrare unică prin dimensiunea ei — 750 mp. ca pictură de tavan — în întreaga Europă. Ingenios concepută și realizată în formula arhitectonică a splendidei clădiri, pictura aceasta pornește de la cea mai avansată margine a tavanului etajului trei și coboară oblic străbătînd fără să se întrerupă celelalte niveluri pentru a se termina ca tavan al holului imens de la parter.

Pe o a treia latură a pieței, grupul de clădiri noi ale Universității Karl Marx concentrate în jurul unui bloc turn cu grațioasă siluetă, înalt de 34 de etaje, admirabil simbol parcă al științei, culturii și artei în acest oraș.

De altfel, nu departe de gara principală, peste drum de pitorescul **Pare al lebedelor** (albe și negre) o clădire aproape similară ca formă și dimensiuni, adăpostind de astă dată locuințe iar la primele niveluri unități comerciale, vine să simbolizeze, dimpotrivă, Leipzigul comercial. Simboluri intenționate ? Simplă întîmplare ? Între cei doi piloni se împarte marele, incomparabilul oraș.

Dar, Leipzigul are și doza lui puternică de romantism, marcată încă din Piața Vechii Primării — odinioară prima clădire în stilul renașterii din întreaga Germanie, piață unde cu probitate și migală atitea alte clădiri au fost refăcute în ultimii ani după planurile inițiale, de acum vreo cinci secole, ale arhitectului Hyeronimus Lotter. Nu pot vorbi despre orașul acesta viu și cald în totul neobișnuit prin multitudinea chipurilor sale, fără să amintesc pe cei care-l populează permanent, pe locuitorii săi simpatici — harnici, gazde exemplare, binevoitori și surizători.

★

Părăsind acest atît de deosebit și impunător oraș, al doilea ca mărime și importanță al Republicii Democrate Germane, impunător prin măreția pe care i-o conferă conținutul său, și atît de incitant tocmai prin acest conținut, — părăsind orașul prietenos și cald al unor locuitori prietenoși și calzi, înțelegi ce a simțit Goethe cînd a rostit : „Mein Leipzig lob ich mir..." ceea ce ar vrea să însemne „Leipzigul meu, sînt mîndru de tine !"

Marius Ralian

fleur adcock

Fleur Adcock s-a născut în Noua Zeelandă în 1934, dar locuiește și lucrează în Anglia din 1963. Autoare a numeroase și apreciate volume de poezie, ea este caracterizată de criticul Gavin Ewart drept „cea mai talentată poetă care scrie în momentul de față în Anglia". Marile teme ale existenței circumscrise civilizației moderne devin teme poetice, viața fiind copiată cu emoție și sensibilitate într-un incitant jurnal poetic.

Unui fiu abia întors în Noua Zeelandă

El este ramura mea verde crescînd
într-o plantație depărtată.
El este prima mea invenție.

Nimeni nu poate fi în două locuri deodată.
Am plecat amîndoi din Athena
în aceeași dimineață.
Am călătorit într-un compartiment
sufocant, înghesuită
între niște soldați și niște țărănci
pe bancheta fierbinte, lipicioasă doar
cu niște apă minerală caldă ce nu-mi
potolea setea.
El a călătorit
într-o cabină de vapor cu ferestre pătrate,
traversînd
repede Mediterana
spre Suez.
Apoi eu am ajuns la Londra
într-o vară mohorîtă, amintindu-mi,
pe cînd îi stringeam patul pliant și
îi înapoiam televizorul închiriat. Tîrziu.
Au sosit scrisori
din Aden și Singapore.
El ajunsese
deja în casa tatălui lui, pe
vîrful stîncii, bătută de furtunile iernii
dinspre insula Khapiti, și înul unduitor
sub vînt. Mai departe nu mai are unde merge
El este strălucitoarea mea pasăre marină
pe o plajă stîncoasă

O surpriză în peninsulă

Cînd m-am întors în noaptea aceea am găsit
piciorul unui ciine întinsă și fixată cu cuie
de peretele dintre
cele două ferestre. Părea abia ucis —
pe marginile blănii mai stăruia sîngele. Nu
era ciinele meu : niciodată n-am avut un ciine,
nu prea îi iubesc. (Poate că
făptașul știa asta). Era
un ciine maroniu, cu părul moale ;
nu avea cap dar îi lăsaseră coada.
Pe partea dinăuntru a pielii jupuite
era arsă forma peninsulei, pîrlită în linii
groase pînă la blană : o hartă grosolană.
Poziția orașului era mărcată
de gaura lăsată de un glonț ce trecuse
prin perete. Mi-am lipit ochiul
de ea și am văzut copacii întunecați
din jurul casei, smăltuiți de lumina lunii.
Am încuiat ușa și am rămas trează
pînă în zori, sorbind cafeaua amară
a localnicilor
din cești minuscule. Un ciine
mi-ar fi fost de folos, mă gîndeam,
că m-ar fi apărat. Dar poate cîrd de pe perete
tocmai ca să mă apere mi-a fost lăsat
pentru că nimeni n-a venit în noaptea aceea
și nici în celelalte trei ce i-au urmat.
A patra zi
era ziua plecării. Pielea de ciine
atîrna încă pe perete, țeapănă și uscată
de aoum
mușchii și mirosul o părăsiseră.
M-am întrebat dacă nu cumva îmi fusese lăsată
ca amintire și nu ca o amenințare
Și, doar ușor înfiorată, am scos
cuiele și am luat-o cu mine.

Coasta dealului

Alb-roșcat ca o fineață.
Dar e încărcat de chiciură, nu de semințe.

Îl conturează pentru tine în timp ce stă
la fereastră,
și părul îi e alb, spre argintiu.

El îți mai toarnă vin în pahar,
rîde de anecdotele tale timide, se întrece
pe sine,
e la fel de spiritual : radiază de bucurie
cu spatele în dreptunghiul ferestrei.

Zăpada se oprește. Norii nici nu trec
nici nu coboară
fulgi rari pe suprafața palidă a dealului.

Spune-i că verdele mai crește încă pe deal
din pricina acestei după-amieze el aproape
te va crede.

În românește de Liliana Ursu

Balcanice

BLAJE KONESKI

Dimineață de toamnă

Răvășite morminte sătești.
Nici tu cruce — doar odăile umede,
Și deasupra-le părul pădureț,
Răstignit în vînt,
Plîngînd cu toate ascunsele zvicnete.
Neguri și tină.
Cețurile calcă pe stearpa-mpietrire.
În urma lor
Urme
Pline cu apă
Se afundă în lut.

Iezer

Pe gînduri, ieși din casă cu aceeași
blestemată idee
Și parcă înspăimîntat, chiar în prag,
Descoperi, după al cine știe cîtelea drum,
lumea :
Lacul sub vînătul văl al Belasiței,
În verdele crug de cinari și de chipreși.
Și trebuie ca, într-o clipă de om,
frumusețea
Să ți se pară iarăși de rînd,
Să se scufunde în tine precum în țărînă
Și să dispară,
Pentru ca tu să fii iar un normal om
nefericit,
Aidoma celor mulți de prin preajmă.
Dar cît este, totuși, de fără de preț
Acest interval dintre două mustrări
de conștiință !

În românește de Dumitru M. Ion

REPERE

Un roman de Jókai Mór

O carte interesantă a scriitorului maghiar Jókai Mór traduce Lucia Verona pentru editura „Univers". Este vorba de romanul **Eppur si muove**, dedicat renașterii conștiinței naționale maghiare în secolul trecut, prin limba națională și prin poezie și teatru. Tabloul pe care se înscriu eforturile poetului Kálmán Jenöy este teribil, descris fără cruțare de romancier. Este locul unde pare că pămîntul nu se învîrtește, așa cum îi spune personajului central un prieten și tovarăș de idei : „E țara viermilor și a curcilor adormite. Vei fi un Camoens care în ceasul morții își aruncă operele în foc, frustrîndu-și astfel patria neînțelegătoare. Această lucrare trebuie să rămînă îngropată în fundul sertarului, pentru ca, atîta timp cît ești în viață, să nu afle nimeni de ea, și după moartea ta s-o găsească posteritatea și să se îngrozească toți ce comoară au îngropat cu tine în mormînt. Pînă atunci n-o arăta nimănui, pentru că proștii vor reacționa la poemul tău precum țiinii la sunetul viorii : scheunînd de spaimă !". Iar într-un dialog cu un savant orientalist pornit să caute ungurii în patria lor asiatică de origine (prototipul să fie oare Körösi Csoma, deși ideea plutea în aerul epocii ? !) se spune : „Prin urmare mai sînt unguri în afara Ungariei ? Savantul cugetă multă vreme și răspunse : — Încă nu i-am găsit, dar cred că sînt. (...) Puse călătorul o întrebare : — Dar în Ungaria mai sînt unguri ? Meșteșugarul rămase multă vreme pe gînduri. — Nu-i găsesc... Dar cred că vor fi". În asemenea pasaje se află și notele romantice caracteristice acestui frumos roman al lui Jókai, îndeosebi ideea ostilității mediului, a geniului neînțeles care va mîntui națiа sa, aerul aristocratic al personalității excepționale, atît de firesc la Jókai Mór, încrederea în posteritatea reparatoare, ș.a.m.d. Limba maghiară era în acea vreme folosită numai de clasele inferioare, nobilimea preferînd germana sau latina, dar teama de schimbări și apărarea statu-quo-ului convenea totuși situației de dominație a celorlalte naționalități, așa cum reiese din convorbirea poetului cu o înaltă oficialitate a vremii, căreia îi cere aprobarea pentru spectacole de teatru în limba maghiară. Jókai Mór afirmă o speranță nețărmurită în ceea ce privește valorile nației sale, un simțămînt demn de respect, o bănuială a faptului că asuprirea altora înseamnă o decădere, o ruinare a propriei condiții. Poate că viziunea de la sfîrșitul cărții este totuși prea optimistă : „S-au trezit toate naționalitățile și cei treji concurează între ei — nu cu spada, nu cu bita, ci cu școli, cu fabrici, cu emulație spirituală", dacă ne gîndim că referința se face la perioada dualismului, cînd știm cu toții cum stăteau lucrurile. Dar Jókai Mór era un romantic tîrziu, și perspectiva lui trebuie înțeleasă ca atare. Oricum, din convingerile sale era exclusă orice intoleranță sau discriminare. Personajele care îi poartă mesajul în acest roman sînt pline de elanuri nobile, iar viziunea lor în ceea ce privește viitorul poporului maghiar, trebuie respectată ca un lucru firesc și înălțător pentru oricine. Personajele sînt construite cu măiestrie și finețe psihologică, iar problematica romanului se afirmă în scene firești, încărcate de tensiune reală. Elementele ce au conotații speciale pentru istoria comună cu a popoarelor învecinate trebuiau explicate mai îndrăznet în notele traducătoarei, cum ar fi desele referințe ale textului la **Tripartitum** al lui Verböczy. N-ar fi stricat de altfel o prefață, scrisă cu pondere și cu veneratia cuvenită pentru marea artă a lui Jókai, dar care să explice și unele aluzii din text, precum și o serie de implicații sociale și referințe istorice. Altfel se pot naște neînțelegeri care să umbrească receptarea acestei cărți atît de generoase. Codul lui Verböczy a fost expresia voinței de dominare a nobilimii maghiare, care definea „națiunea" drept clasa marilor latifundiari. Romantismul maghiar era desigur progresist, dar avea și nuanțe paseiste, care se cuveneau explicate.

Eppur si muove este un roman scris cu o deplină încredere în forța narațiunilor simple, care propun cititorului întregul lumii, contemplat dintr-o poziție de demiurg. Scriitorul mișcă destine și creează întîmplări, oamenii trăiesc deplin, și idealurile și căderile lor, iubesc, urăsc, se luptă, cad și învinq... Regăsim aici tipul acela de narațiune împărătească, realizat de un scriitor cu talent, chiar dacă nu un mare scriitor. Nu lipsește umorul gras și caricatura, cum apare de pildă în pasajul consacrat unei vizite lîngă Arad a celui mai josnic personaj din carte, un decăzut moral desăvîrșit, ziarist vulgar și ideolog de ocazie, care își închipuie că va fi mîncat în timpul unei dezinfectări, deși suferea un simplu ritual de igienă. Jókai nu-și reține sarja, într-un pasaj foarte suculent. Un amănunt, personajul încearcă să vorbească cu „barbarii" în grecește ! Adică în limba uneia dintre cele mai mari culturi.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DINTRE MARII COMPOZITORI MAGHIARI** de azi este Georgy Kurtag, elev al lui Milhaud și Messiaen. O lucrare recentă, **Mesaje**, din 1976—1980, a cunoscut de curînd o frumoasă realizare, în interpretarea Adriannei Csengery, alături de un ansamblu de 20 de instrumentiști, din care comentatorii au remarcat îndeosebi folosirea clavecinului baroc, un instrument destul de puțin reluat de către artiștii contemporani. Interpreta a cîntat cu o mare noblețe cele douăzeci și una de poeme ale Rimmei Dalos, precum și citatele introduse în lucrare, din opera poetică a lui Alexandru Blook și a Annei Almatova. Comentatorii au evidențiat frazarea expresionistă, nota pasională, lirică și sarcastică în același timp, tonalitatea plină de amărăciune a acestei lucrări importante din muzica de azi. Marele dirijor Pierre Boulez a realizat, de altfel, și un disc excepțional cu această lucrare.

● **O AUTOARE** redescoperită în literatura americană este Josephine Herbst, căreia Elinor Langer îi dedică o amplă monografie. Într-o recenzie extinsă, profesorul Robert Gorham Davis o comentează sub titlul, **O viață de angajamente pasionate.** Se știe că Josephine Herbst a fost una dintre figurile centrale ale stîngii comuniste din America deceniilor trei și patru, ziaristă și romancieră de prim plan. Monografia Elinorei Langer aduce mult material inedit, între care și unele explicații tulburătoare ale treptatei excluderi din viața publică pe care a suferit-o romanciera spre sfîrșitul vieții. Un document uluitor este extras din dosarele F.B.I.-ului, un raport al unui agent care citează un informator ce denunță în Josephine Herbst pe un agent internațional, extrem de periculos pentru țara sa. Aceste „minciuni fantastice" aparțin de fapt romancierei Katherine Anne Porter, afirmă Langer. Katherine Anne Porter era sursa confidențială, informatorul F.B.I.-ului ! Să citești și să nu crezi ! Suprarealiștii români spuneau că nici apa Oceanului Pacific nu spală o pată de sînge intelectuală ! Cartea Elinorei Langer face dreptate Josephinei Herbst și anunță probabil un interes reînnoit al cititorilor pentru opera sa.

● **DOUĂ MONOGRAFII** dedicate lui George Washington, sub semnătura lui John R. Alden și respectiv Garry Wills ne propun o înțelegere actuală a figurii unuia dintre cei mai enigmatici lideri ai epocii moderne. Sarcina nu pare deloc ușoară, așa cum remarcă și scriitorul Patrick Anderson într-un comentariu, pentru că „George Washington scapă înțelegerii noastre", fiind departe de tipul psihologic al omului actual. Mai incitantă este desigur cartea lui Garry Wills, intitulată **Cincinnatus. George Washington și secolul luminilor** și publicată de Doubleday. Cităm din articolul lui Patrick Anderson : „După opinia lui Wills, Washington și-a asumat în mod conștient rolul lui Cincinnatus, romanul care a fost luat de la plugul său pentru a salva cetatea, și care s-a reîntors la plug atunci cînd a trecut primejdia. Dar odată reîntors la fermă, el s-a aflat sub o presiune crescîndă pentru a-și asuma un rol nou, acela de conducător politic. Unii l-au criticat pentru că s-a mișcat prea încet. Wills spune că a avut dreptate să ezite pînă atunci cînd nu mai părea că-și calcă angajamentul și devenea limpede că-și asumă din nou doar rolul lui Cincinnatus".

● **PROBLEMA CELUILALT** se intitulează cartea lui Tzvetan Todorov dedicată posibilităților de comunicare între culturi, a dialogului între universuri intelectuale și spirituale diferite. Pornind de la cuceririle lui Cortes și de la distrugerea spiritualității aztece, Todorov realizează descrierea unor tipologii morale excepționale. Iată concluzia unei recenzii a lui J. Culler : „În mod deosebit m-a intrigat figura lui Columb. În contrast cu modernul, plinul de resurse și lipsit de milă Cortes, Columb este un om cu obiceiuri medievale, cu practici și scopuri specifice acelei epoci istorice. Tot ceea ce vede în călătoria sa este interpretat de el ca semn al faptului că va atinge Asia în curînd și că va găsi aur, iar călătoria însăși este înțeleasă ca un mijloc de a aduna bani pentru o nouă cruciadă în Țara făgăduinței. Descoperirea Lumii Noi, ca un produs accidental al unei misiuni medievale, rezultatele masive și neașteptate ale unei perseverențe eronate, aceasta pare să fie una din concluziile acestei istorii, deși nu cea pe care Todorov ar vrea să o înfățișeze".

● **CRITICUL BRAZILIAN** de film Paulo Emilio Salles Gomez a publicat un roman intitulat **Cele trei femei ale lui P.** Eroul acestei narațiuni compuse din trei părți se numește de fapt Polydoro, dar cere să fie numit P., fiind un om de afaceri din Sao Paulo. Este folosită tehnica oglinzilor care se reflectă în oglinzi, toate cele trei povești de dragoste fiind asemănătoare și totuși diferite, asemănările și deosebirile reieșind din confruntarea lor, iar cele trei portrete feminine reflectă în fond trei imagini ale aceluiași personaj masculin. Un comentator trage următoarea concluzie : „Reiese un om obsedat de dragoste și care nu poate totuși iubi, un cîntec vechi și trist care ne este oferit în haine comice, care îi va face pe unii cititori să caște de plictiseală, dar poate în același timp să-l amuze, după cum îi va face să se piște pentru a vedea dacă sînt treji pe cei care se vor suspecta că suferă de aceeași boală ca și P".

SPORT

Bînd venin cu pumnalul

Joi, 4 octombrie, noaptea. Mă doare capul cu două legături de mătase, numai fir ales, dăruite de Universitatea Craiova și Dinamo București, și, în același timp, în jurul genunchilor mă simt caraghios c-am crezut, indemnat de bucătarii ce-i toacă proviziile, că echipa Steaua e capabilă să bată pas de defilare și dincolo de buza gamelei, din care sorb teamă chioară formații gen Jiul, Rapid, Gloria Buzău. Steaua e nisipul cu care se luminează parchetul sălilor de bal din garnizoanele provinciei, atîta tot.

Instinctul secret al cronicarului, care nu e orgoliu excesiv, îmi spunea că vor intra în turul doi al cupelor europene doar echipele capabile, pe întinsul unei partide, să bea venin din flacăra desperării și să schimbe otrava, printr-o putere tainică, în pumnalul cu care se dă lovitura de grație. Acest lucru nu-l puteau înfăptui la noi decît Universitatea Craiova și Dinamo, două mari echipe, care nu cunosc imperfecțiunea revoltei și unde speranța nu se transformă în rutină, iar maturizarea nu înseamnă abilitate în învîrteli, ci înlănțuire de idei.

Universitatea Craiova e o echipă a jertfei. Dar în același timp și călăul decapitînd idoli de aur de-a latul Europei. Dac-aș avea o minte foarte inventivă, una în stare să distrugă limbajul, aș încerca să găsesc un cuvînt fascinant, cu o imensă putere de distribuție a frumosului, care să definească rolul ce-l joacă de atîția ani în fotbalul nostru această mîndră aventură a Olteniei. Mă mulțumesc să spun doar că toți acei minunați băieți, care-au îndoliat, vremelnic, și Sevilla, îmi îmbărbătează sufletul ca o baladă nemuritoare, cîntată de Tudor Gheorghe.

Dinamo București, în Cipru, ne-a ridicat în munții lunii, ne-a lepădat în cîmpii surmenate și iar ne-a suit în luntrea de argint mat cu care lunecă, victorios, peste închipuiri negre, capcane simulate și virtejuri ascunzînd lăcomie. Jocul echipei lui Cornel Dinu a căpătat însușiri de poveste orientală : nu știi unde începe, unde se termină și mai ales unde înșeală și unde rodește. Epatantă, formația din Ștefan cel Mare stîrnește aversiune și deopotrivă uimire. Dar cu ce pas triumfal trece mereu mai departe ! Și nu uitați : Craiova și Dinamo știu să reziste, rupîndu-și din carne, jafului din ce în ce mai fioros practicat de aproape toți arbitrii desemnați parcă anume să ne mănînce. Păcat că cele două mari echipe (singurele mari echipe ale noastre) au cele mai restrînse loturi din campionatul diviziei A. Pe cînd Steaua incorporează în fiecare an pogoane de nume care mereu se dovedesc neghină și rar de tot cîte-un bob de grîu arnăut. Mulți îmi spuneau, ieri, la sfîrșitul meciului cu A.S. Roma că Steaua a ratat calificarea din lipsă de experiență internațională. E o prostie. Cum poți căpăta experiență internațională dacă ești azvîrlită mereu pe margini chiar din primul tur ? ! Adevărul cel crud e că Steaua a jucat penibil și că, la urma urmelor oricîte puncte i-ar fura Rapidului sau A.S.A.-ei din Tîrgu Mureș, e o echipă sprijinită-n 4—5—6 cimitire. Jucătorii ca Bumbescu, Iovan, Pușcaș și Pițurcă sînt un pericol permanent pentru propria lor poartă. Ieri, — de ce telespectatorilor nu le-a fost arătată faza ! ? — Pițurcă, depășit complet de împrejurări, debilitat probabil, a luat mingea în mîini, în careul nostru de 16 metri, și-a aruncat-o scîrbit spre tușă. Orbit de soare, arbitrul a trecut cu vederea această fază de maidan și astfel Steaua își înscrie în palmares un prestigios meci nul în compania lui A.S. Roma. Dar chiar dacă mi-ar scutura, în fiecare săptămînă de iarnă, un portocal pe masă, Steaua rămîne pentru mine, așa cum spunea, la stadion, un mare ziarist sportiv, o echipă de pițigoi. Sau de pițurci de treflă, cum a ținut să adauge un regizor de teatru. Trăsătura strîmbă a zilei de ieri poartă, în final, numele lui Hălăgian. Neinspirat și nedorit pentru mari intîlniri, zumbalai, meștere, cu tinctura ideilor matale tactice nu poți mînji un ou de furnică, darmite un ou de șarpe.

Despre Sportul studențesc, doar atît : altoiul Hagi nu prinde pe butucul Mircea Sandu. Deci, înapoi la douăzeci de spectatori și jumătate.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată.
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
41
(1 171)
Simbătă
13 octombrie
1984
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROMÂNIA, AZI

Un climat de profundă emulație, un spirit viu, dinamic, de activă și febrilă angajare, o atmosferă de muncă și creație dintre cele mai sugestive fac din aceste zile un adevărat și specific anotimp al gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale, în pregătirea și întîmpinarea celui de-al XIII-lea Congres al partidului, marele forum comunist al întregului popor, al întregii națiuni. Proiectul de Directive suscită interesul unanim și constituie modul de a vedea mai departe în viitor precum și starea de fapt, experiența propriei noastre construcții intr-o lumină care implică și studiul și analiza și implică deopotrivă și spiritul revoluționar, creator, factorul atit de decisiv, atit de hotăritor în procesul edificării noului nostru destin. Spiritualitatea unei întregi epoci dobîndește din perspectiva apropiatului forum noi argumente și semnificații. Ea concentrează adevăruri și fapte după măsura cărora oricare eveniment se constituie în punct de reper al unui orizont în permanentă deschis. Și trimite în același timp spre date ale existenței economice, politice și sociale care ne rezumă in modul cel mai exact. Bunăoară această importantă manifestare pe care o reprezintă Tîrgul Internațional București aflat azi la cea de-a zecea sa ediție și organizat sub cunoscuta deviză — de fapt o componentă esențială a politicii românești — și anume: **comerț, cooperare, dezvoltare, pace.**

De zece ani, așadar, România întreprinde asemenea largi demersuri, expune rezultatele marilor sale eforturi creatoare în plan economic, științific și tehnic și găzduiește rodul gîndirii și muncii altor țări și popoare, în ambianța pe care cu consecvență o propune și o apără pentru afirmarea unei noi condiții a lumii contemporane. De zece ani România își prezintă imaginea ascensiunii sale pe calea progresului și civilizației socialiste iar în acest an, ca o prelungire a jubiliarei sale expoziții prilejuite de marea sărbătoare din august, își onorează în chip strălucit prezența, demonstrînd ceea ce secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, numea însăși capacitatea economiei, a științei și tehnicii românești, a poporului român de a gîndi și crea la cel mai înalt nivel.

Inaugurată de președintele țării, această nouă manifestare internațională dobîndește o semnificație aparte, legată de însăși situația lumii și mai ales de modul cum se poate coopera și conlucra pe plan internațional, în respectul independenței și suveranității, pentru a asigura progresul, pacea și prosperitatea întregii omeniri. Congresul al XIII-lea al partidului, prin directivele sale aflate în dezbatere, conferă României și poporului său un loc tot mai demn și mai respectat in lume, situînd economia și preocupările noastre în materie de muncă, gîndire și creație într-o nouă și decisivă etapă a dezvoltării, a împlinirii celor mai înaintate deziderate de progres și civilizație. Argumentul cel mai relevant in această privință îl constituie însuși faptul că la această ediție jubiliară a manifestării internaționale găzduită la București pavilioanele românești cuprind rezultate de vîrf ale muncii și gîndirii creatoare originale, exponate din circa 650 de intreprinderi și centrale industriale, institute de cercetări și proiectări din multiple domenii de activitate. Realizările din dezvoltarea economiei au influențat însuși comerțul și volumul acestuia făcindu-l să crească, pe arena schimburilor de valori internaționale, de peste treizeci de ori în 1984 față de 1950. Participă la actuala ediție a tîrgului 39 de state, precum și numeroase firme cu care țara noastră are vii și statornice legături.

O cifră din Proiectul de Directive ale celui de-al XIII-lea Congres al partidului vorbește de la sine despre realitatea și perspectiva economică a țării: volumul comerțului exterior al României va crește în 1986—1990 cu 41—45% față de actualul cincinal. Se confirmă astfel însuși stadiul la care am ajuns și se confirmă mai ales creșterea participării noastre la schimbul de valori ale lumii, prospectînd neabătut asupra mijloacelor și modalităților de realizare a unei noi ordini economice internaționale, a păcii și înțelegerii.

Luceafărul

«Toamnă românească» — desen de Sabin Ștefănuță

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

Un demers esențial

Se acceptă că viitorul este aproape întotdeauna un prezent posibil. Însă în ce sens și mai ales sub care laturi ale sale, concrete și deci pe cit posibil lipsite de imprevizibil, supuse deci rigorii, cunoașterii și conducerii se manifestă el, acest viitor ? În ce măsură și după care criterii sau pentru care scop poate fi mai lesne observat, studiat și transformat în experiență ce ne anticipează și ne include în același timp, implicîndu-ne din unghiul propriilor noastre cerințe și posibilități ? Cit de aproape sau cit de departe poate fi, il deducem din care fibră și pe ce undă a sa — acest viitor care poate fi și o obsesie in lumea de azi, nu e așa ? Pentru că istoria, toată cultura, intreaga civilizație, toată economia s-au făurit in răstimpuri cutremurate mereu de ideea și permanența acestui viitor insondabil în momente de cumpănă, derutat și deturnat uneori de la sensurile majore ale existenței, foarte greu și apăsător atunci cind se transformă intr-o conștiință oarbă, a fatalității, sau în cel mai bun caz a unei intimplări cit de cit salvatoare. Există și o mistică a viitorului tot așa cum poate să existe și o luciditate a sa, e populat pe ceruri și pămînturi diferite, cu speranțe și probabilități de calcul care fac din fiecare oră și clipă a prezentului o piatră de încercare a insuși actului de a fi. În ordinea morală acest viitor aparține tuturor, în ordinea socială el diferă, ține de opțiune, de efort ca și de posibilități, ține de hotărirea cu care el este și poate fi transformat tot mai mult într-o conștiință de masă. Este cazul cit se poate de exact al României ultimelor două decenii și mai ales al perspectivei următoarelor două cind prin toate articulațiile și structurile ei economice și sociale se pregătește să facă față viitorului și intră încă de pe acum la confluența celor două milenii. Căci dincolo de semnificațiile și motivările in plan economic și social care se întemeiază pe însăși realitatea noastră concretă, din perspectiva continuității, a asigurării pe mai departe a procesului dezvoltării, prin proiectul de Directive ale apropiatului forum comunist România chiar acest gest de o asemenea largă și cutezătoare importanță întreprinde, la un asemenea orizont și sub asemenea altitudini morale își fixează ea viitorul și propria ei imagine despre sine, cu o forță și o constanță de spirit ce izvorăsc din propria ei istorie, din propria ei experiență. O istorie care in datele ei apropiate circumscrie spațiului celui mai ardent de gindire și acțiune revoluționară, marcat de Congresul al IX-lea al partidului și de tot ce a insemnat el pentru munca și viața noastră intr-un deplin consens politic și social. Din acest unghi, Congresul al XIII-lea consacră și mai puternic evenimentul inițial și-l transformă intr-un desăvirșit act al renașterii și implinirii naționale. Astfel, intr-un răstimp de douăzeci de ani s-au pus temeliile următorilor douăzeci și viziunea asupra sfirșitului de mileniu atinge altitudinea și rigorile unui demers colectiv esențial.

A. I. Zăinescu

Luminile Congresului

Ce am fost, ce sintem, ce vom fi : existența fiecărui om, a fiecărei colectivități este marcată de aceste intrebări fundamentale. Numai amintindu-ți de unde ai plecat poți avea măsura exactă a devenirii tale. Privind istoria mai veche a acestei țări vom desluși cu ușurință o continuă frămintare a evenimentelor care au făcut ca pe teritoriul patriei să bintuie poate mai multe furtuni decit pe invecinata Mare Neagră. Au fost vremuri în viața provinciilor românești cind domnitorii se schimbau de cîte două-trei ori pe an, au fost zile cind se intretăiau mai multe năvăliri simultane și, de parcă pustiirile lor nu erau de ajuns, foametea, molimile și calamitățile de tot soiul veneau să intregească stampa medievală a prăpădului. Și atunci, pe fluxul apelor și al doinei tămăduitoare, începeau bejeniile românilor de la un capăt la altul al țării, nicidecum în afară. Astfel, s-au intemeiat sate de ardeleni în Dobrogea, de moldoveni în Oltenia, de munteni in Transilvania ș.a.m.d. Istoria e plină de alte asemenea intîmplări dramatice, iar dacă adunăm anii de siguranță și pace trainică de-abia dacă facem o viață de om tînăr. Asta, ca să nu mai vorbim de tragediile propriu-zise, de apele înroșite de sînge, de soarta cumplită, brâncovenească am zice, a atitor iubitori de țară care prin jertfa lor au luminat drumul națiunii spre viitor.

Așadar, ce a adus nou socialismul în această țară a atitor patimi ? Fără a vorbi despre uriașele prefaceri inregistrate în toate domeniile vieții noastre, consider că o dimensiune cu valoare excepțională o reprezintă siguranța zilei de mîine, respectul față de om și familia sa, ocrotirea vieții ca viață. Iată că ceea ce nu reușeam înainte să plănuim de la un an la altul, de la o zi la alta, intrucit edificiile se surpau peste noapte, izbutim să facem astăzi în perspectiva deceniilor și a veacurilor. Iar asta n-ar fi posibil fără garanțiile liniștii creatoare și fără triumful patriotismului total. De-abia acum, în epoca noastră, a biruit gîndul unui cărturar iubitor de țară, care scria, în urmă cu aproape un secol: „Primul pas de politică solidă este deșteptarea limbii și a conștiinței istorice in popor“. Formulat în condițiile complexe ale lumii contemporane, ale viziunii noastre științifice despre educație și cultură, despre societate și umanitate, acesta este de fapt unul dintre postulatele vitale ale politicii românești, mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului. Au trecut aproape douăzeci de ani de atunci. Avem motive temeinice să afirmăm că aceasta e perioada de cea mai mare stabilitate în existența multimilenară a țării. Firește, numai prin ea însăși conștiința istorică nu e suficientă pentru asigurarea evoluției sociale. Forța ei se cere intreținută și amplificată, asociată cu dinamica promovării noului, optimizată de complexul mecanism al legităților evoluției. Într-un cuvînt, din conștiință istorică trebuie să facem o conștiință revoluționară.

Am dinaintea ochilor, aidoma multor creatori, tineri sau virstnici, un document care indică exact poziția noastră pe harta istorică a lumii viitoare : Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000. Încă din titulatura sa acest program degajă o putere extraordinară : aceea de a gîndi destinul patriei tale, nestingherit, pînă la sfirșitul veacului și al mileniului. Pe scara de marmură ce urcă spre Arcul de Triumf al viitorimii acest program este numai o treaptă, dar o treaptă esențială. Și ne-am obișnuit, de la congresele anterioare, ca tot ce s-a plănuit să prindă viață. Frumoasă e calea de la utopie la vis și de la vis la realitate ; ceea ce multora le părea a fi o utopie, în 1945, treptat a devenit vis și din vis faptă palpabilă. Ne-am găsit făgașul cel bun și il vom urma întocmai. Directivele apropiatului Congres sînt istorice nu numai pentru că vor rămîne în istorie, ci și pentru faptul că materialul lor de lucru este însăși istoria, pe care o modelează și o planifică, pe coordonatele unor strategii cum nu a mai cunoscut poporul acesta niciodată, determinind-o să umple tiparele timpului și spațiului nostru național. Știm prea bine că în spatele fiecărui titlu de capitol, în spatele fiecărui cuvînt, al fiecărei litere chiar, se află miliarde și miliarde de ore de muncă asiduă, care va veni în curind, pen-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 2-a

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

O cîntăreață autentică

Majoritatea discurilor pe care le am și le ascult cu plăcere, ori de cite ori imi îngăduie răgazul, au încrustate în șanțurile lor invizibile muzică populară din toate părțile țării. (Știu că mărturisirea aceasta le face mare bucurie unor (ne)critici ai cărților mele).

N-am studii muzicale, nu știu cînta la nici un instrument (și cit am mai lălăit acuma-s vreo patruzeci de ani dintr-un fluier de prun, dar în zadar !), n-am voce, n-am ureche (muzicală), dar îmi place muzica (în afară de cea lejeră).

Ardelean fiind, la mine în auz a preponderat totuși, și încă mai este în „top“ pe locu-ntii muzica populară din Bănat. Iar cind am citit articolul lui Lucian Blaga, „Barocul etnografiei românești“ (publicat intiia oară în 1926), am avut revelația că electivitatea mea sufletească avea și-un temei de obiectivitate. Cu timpul, am devenit mai „înțelegător“ și cu alte zone etnografice, de la Bucovina Vicovencei la Oltenia Mariei Ciobanu, de la Părăușii Nordului la Floarea Tănăsescu de Dobrogea. Să n-o uit pe Veta Biriș, conjudețeanca mea...

Totuși, două „zone“ îmi stau, îndată după Banat, la suflet: Bihorul și Năsăudul. Să dea specialiștii explicații la această observație de bun simț: într-o parte și-n cealaltă muzica locului se afirmă, autentică și tulburătoare, prin cîntărețe... Iată, în Bihor sint citeva Florii și Viorele alături de care Dumitru Sopon (nu știu ce-i lipsește să fie deplin...) nu intră in seamă.

A, dar voiam să spun ceva despre **o cîntăreață autentică.**

Este **Viorica Flintașu.**

Alături de celelalte cîntărețe, cu chiar numele generic al florii, ea cîntă autentic și frumos, cum ii place poetului prieten Alexandru Andrițoiu să scrie despre Dumneaei. Dumnealui mai adaugă și cuvîntul, bimilenar cu siguranță: cantabil. Ei bine, intr-o lume de zgomote, nu mi se pare greșit să spun, îmi place să afirm un pleonasm spunind că Viorica Flintașu cîntă chiar cantabil. Asta — o dată. Dar Domnia sa cîntă pe versuri (a nu se citi absolut deloc „texte“) atit de șlefuite prin multe succesiuni de generații încit iți imbie comparația cu pietrele polisate din rîul lui Heraclid. De-o pildă, aceste simplități adinci : „Umblă norocu pe lume / Da la mine nu mai vine / La tată casa oprește, / Pe mine mă ocolește...“. ori : „De-aș prinde norocu'-odată / L-aș pune-n drum lingă cheatră / Ca să-l calce careie — Lumea cu picioarele ; / Să-l calce și bun și rău — / Citeodată să-l calc eu !“. sau : „Mulțumesc, bade, frumos / De cită dragoste-a fost / Că mai multă n-o mai fi / Pin' la capătul lumii...“.

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 2-a

ȚĂRII

În tot ce văd și mă-nconjoară azi :
Din culmi de munți cu tulnice de brazi...
De pe tăpșanul dealului cu vii
Și pînă-n mări de grîne pe cîmpii...

Toți fiii țării-n muncă se anima ;
Largi drumuri către viitor deschid,
Rostind voința noastră, unanimă :
Statornica iubire de Partid !

În toate-avem măsură pentru muncă ;
Brățară vieții — aur sufletesc...
Urcușul fi-va cea mai naltă stîncă
Și mai presus — drapelul românesc !

Asemeni odei care încunună
Imensa bucurie dintr-un gînd ;
Ori din cuptor oțelul se îndrumă —
Șarpe de flăcări — domolit și blînd...

Asemeni pînzelor scăldate-n soare
Cînd macii luați din foșnitorul grîu,
Împodobesc cămăși de sărbătoare
În rotitoare hore, sîrbe, brîu...

Asemeni cărților deschise
Din care învățăm să știm,
Cum munca dă puteri și vise
Și visu-n faptă-l năzuim...

Al XIII-lea Congres, tovarăși,
Dă României nimburi de poemă ;
Noi alegînd pe Ceaușescu iarăși
În funcția Partidului, supremă,

Avem chezaș chiar viața-i exemplară,
Înaltul crez de a-mplini destine...
Un roi al hărniciei ; Pace-n țară !
Și fagurii vieții — spre mai bine !

Valeriu Lință-Cosmin

CĂRȚILE UNEI EPOCI

Jocul paradoxelor

Nu mai e un secret pentru nimeni că ignorind net habitudinile curente după care numărătoarea începe cu unu și povestea cu începutul, Paul Anghel și-a publicat în răspăr cărțile ciclului **Zăpezile** iar neconformismul său a stîrnit comentarii disproporționate.

Dintre supozițiile diverse cea care i-a atribuit ca metodă de lucru principiul „finis est causa causarum“ își găsea chiar în cîmpul romanului un plus de suport in analogia strînsă pe care autorul însuși o făcuse intre război și seismul tectonic. Prelungind-o, apare lămurit că și intr-un caz și în celălalt ravagiile potențează încă mai concludent gradul de ruptură de la epicentru, drept care, fără preliminarii, autorul s-a aruncat în plin conflict armat iar „rafalele“ au fost volumele 5, 3, 6, adică Rahova, Grivița, Plevna sau Prețul libertății, cum anticipase încă din 1968.

Ne aflăm, acum, la ani buni de atunci, liniile tăiate sinuos au prins definitiv „capul de expresie“ al neatîrnării în formula inedită propusă de scriitor dar nu mai puțin pliabilă pe mulajul istoric și poate e momentul să mai amintim ce s-a amintit, priza de istoric a scriitorului, deși intr-un demers de atare anvergură, bătaia istoricului și intinsă e, și scurtă. De ajuns să ne oprim într-una din răscruci, raportul istorie-ins, pe care il pune în colocviu romanul cu sublinierea autonomiei, intransanței cu care mărșăluiește prima prin lume cerînd loc să treacă societatea și lipsindu-se, oricînd de individ („decizia persoanei este total desființată“ notează franc, Duner). Or, istoricul tocmai de aici ii extrage misia, și obiectivitatea. De aici prin iradianță matca colectoare în care existenții din **Zăpezi** s-au lăsat cuprinși conștient sau numai ca obiecte ale hazardului neavind altcum face, decit să-și depună prezentul chiar dacă lucrul nu s-a văzut sau n-a contat (Slăniceanu, soldatul Puiu, Ignatiev etc., etc.). În consecință, istoricul poate rezuma oarecum senin războiul din planul imperativelor contextuale care ii ajunge, scriitorul nicidecum, el fiind tentat mai degrabă să submineze pledoaria uscată de la bara istoriei, relativizîndu-i prescripția, prin scormonirea resorturilor celor mai sensibile, pînă la interiorul obscur, anarhic, al individului. Asta ar insemna deja mult dincolo de generalitatea global asimilată in cunoștința publică aceea că 77 a cioc-

Mihaela Ciobanu

Continuare în pag. a 11-a

În acest număr :

EROUL UNIVERSULUI RURAL — PROTOTIP AL PROZEI ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

● Semnează: ● Nicolae Georgescu ● Marian Vasile ● Constantin M. Popa ● Valentin F. Mihăescu ● Mariana Brăescu

În pagina a 3-a

ȘIRNEA — UN SAT ÎNTRE CER ȘI PĂMÎNT

● Reportaje de: ● Sânziana Pop ● Constantin Stan ● Liliana Ursu ● Corneliu Ostahie ● Daniel Stoica ● Mihai Alexandru

În paginile 4 și 5

Dor de pictură

Nu mai țin minte dacă „Luceafărul“ a consemnat, cu luni în urmă, apariția splendidului album (tipărit de „Sport-Turism“) cu reproduceri după tablourile marelui pictor Mihai Bandac. Cine n-a apucat să-l cumpere, să nu-l mai caute. A dispărut din librării din chiar clipa ivirii lui.

Mi-e dor de Bandac. Mi-e dor de o expoziție a lui Bandac. Mi-e dor să spun ce știu și ce tot am mai spus despre Bandac. Ultimul dor mi-l pot împlini, e în puterile mele s-o fac. Deci :

Bandac, tip vesel, vital, expansiv, exploziv, derantjant pentru mulți, dar iubit de cei mai mulți. Iubit de cei ce iubesc România, cultura română, socialismul adus de Congresul al IX-lea. Bandac, prietenul pictorilor, al scriitorilor, al

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 2-a

REPERE DE LITERATURĂ CONTEMPORANĂ

Cuvîntul, patria adevărului

Pe cit de prolific, pe atit de complex, de polivalent in manifestările sale, Dumitru Radu Popescu personifică decis **scriitorul-total.** Romancier, dramaturg, eseist, nuvelist, poet, el tinde spre o formulă sintetică, refuzată speciilor ori chiar genurilor clasice. Romancierul „teatralizează“, dind epicului o structură dramatică, eseistul își dispune argumentele epic, ca intr-o povestire care s-ar termina in cele din urmă cu ajutorul cititorului, in timp ce dramaturgul e insoțit insistent de umbra lungă a eseistului obsedat de dilema morală. Această concomitență a ipostazelor, alianța, dar și conflictul dintre ele il disting imediat pe autor, fiind in același timp semnul forței și al vulnerabilității lui. E greu de știut și acum, după o carieră literară care depășește trei decenii unde trebuie căutat **adevăratul** D.R. Popescu. În nuvelă, în roman, în dramă, nivelul performanței ii este la fel de familiar, de accesibil. Încercind o sistematizare, un scurt inventar al semnelor particulare ale creatorului, ajungem la un număr relativ restrins de obsesii. Prima, și cea esențială, este **adevărul,** mai bine spus **căutarea adevărului.** Într-un eseu din volumul **Virgule,** D.R. Popescu mărturisea de altfel că „scriitorul locuiește intr-un burg numit cuvînt și in lumea dintre cei doi poli adevărul este patria sa“. Ca un ecou prelung, venit din spațiul ficțiunii, protagonistul unuia dintre marile sale ro-

Ioan Adam

Continuare în pag. a 10-a

CRONICA LITERARĂ

AUGUSTIN BUZURA: «Refugii»

Augustin Buzura s-a specializat intr-un melodramatism sumbru, tenebros, sprijinit pe figuri umane tarate, precare moral. Proza lui nu numai că respiră atmosfera de spital, dar in **Refugii** are spitalul ca loc de predilecție. **Refugiile** se deschid cu o scenă tulbure in care femei diforme, dizgrațioase, repulsive strinse intr-un pavilion medical apar și dispar fantomatic din raza privirii eroinei și a naratorului, scenă care se constituie in emblema cărții. Ioana Olaru nimerește intr-un spital la inceputul **Refugiilor** și nu-l poate părăsi nici după patru sute șaizeci de pagini. Autorul folosește salvatoarea formulă a planurilor temporale diferite și alternante, care suplinește in cazul multor prozatori de azi, reala vocație epică. Dispuse insă coerent, faptele, materia epică și psihologică a cărții, oferă un subiect dintre cele mai banale. Doi absolvenți de facultate, tineri și proaspăt căsătoriți sint obligați de repartizare să se despartă : Justin Olaru ajunge profesor de muzică intr-un sat, Măgura, iar Ioana Olaru, traducătoare in secția documentară a unei mari intreprinderi conduse de Rafiroiu. Distanța minează sentimentele celor doi tineri : Justin devine din ce in ce mai gelos și participind la chefurile notabilităților comunale se ratează. Gelozia lui o indepărtează pe fată. Se produce ruptura. Ioana Olaru este singură și hărțuită de bărbați, prietena ei Victoria ii dă sfaturi practice, iar șeful Rafiroiu vrea s-o intrebuinteze ca „animatoare" atunci cind are inspecții masculine de la minister. Dintr-o asemenea inițiativă apare relația Ioanei cu Anton Crișan, care eșuează repede, fie pentru că sentimentele reciproce sint slabe, fie pentru că Ioana are o infirmitate sufletească. Justin, coabitind la Măgura cu fata popii, continuă s-o caute pe Ioana la uzină ori acasă, fără a reuși s-o mai recistige. Din legătura cu Anton Crișan, Ioana Olaru incearcă să iasă printr-o alta cu Sabin, arhitect ratat, care-i dă o intilnire in afara orașului, la un motel, de unde Ioana ajunge la spital (după ce este urmărită necruțător pe cimp de o mașină cu faruri aprinse) serios traumatizată. Redus la segmentele sale esențiale, subiectul își vădește lipsa totală de originalitate. **Refugii** este o versiune nouă a vechii povești melodramatice cu fata inocentă, care asediată de un mediu ostil și mai ales de bărbați fără scrupule, decade. Recunoaștem prefabricatele speciei, doza de senzațional care o intovărășește. Eroina este intotdeauna imaculată, intotdeauna victimă, intotdeauna neajutorată. Nu lipsesc figurile de crasă imoralitate sau figurile morbide care ilustrează tipul de melodramă cu fete inocente și terfelite de viață. Directorul intreprinderii, Rafiroiu, este un asemenea personaj pragmatic și imoral, cauză principală, in **Refugii**, a decăderii Ioanei. Cit despre inclinația spre senzațional și violență, spre morbiditate este suficient să trimitem la inceputul romanului, cu scenele de spaimă de la motel, inspirate parcă de Hitchcock, cărora le urmează urmărirea cu mașina pe cimp, violențele confuze după accidentarea eroinei, imaginile dezolante și oribile ale salonului de spital. Toate acestea ne indică in **Refugii** literatura lipsei de invenție, literatura efectelor tari.

Cele trei direcții in care tinde să ne cointereseze ca cititori autorul sint : viața la țară dusă de profesorul de muzică Justin Olaru, viața la oraș a absolventei de engleză Ioana Olaru, fata neajutorată, și viața inginerului de mină Helgomar, prietenul Victoriei Oprea, la care este găzduită Ioana, fir eliptic. Romanul își propune să ne infățișeze medii, conflicte, drame, personaje, toate acestea urmind a fi susținute prin substanță, motivația, autenticitatea lor. Ar urma cu alte cuvinte ca minusul de invenție să fie suplinit de unul de intuiție și observare a realului. Procedeul este cel al acumulării egale, repetitive. Atit viața satului, cit și cea a orașului legată de Ioana sau cea legată de Helgomar sint prezentate prin adiționări de fapte, așezate unele lingă altele, unele după altele in cantități cit mai mari, fără o gradație și un vizibil semn terminus. Viața satului se compune in romanul **Refugii** din relatarea isprăvilor grupului de notabilități locale : primar, miliție, preot, învățători, profesori, care sint aceleași de-a lungul intregii cărți și se pot rezuma la cuvintele beție continuă. (Semnalăm că același unghi caricatural il avea Mihail Sadoveanu cind vorbea despre lumea sătească in **Crișma lui Moș Precu**, ținta lui fiind alta decit cea a imitatorului său de astăzi, Augustin Buzura). Atras in virtejul acestor bețivani agresivi, Justin Olaru, fire slabă, este firesc să naufragieze și să intre in mrejele frumuseților locale. Nu sint alte fapte, ci mereu aceleași intr-o ediție nouă, cu nimic deosebită de prima. Cimpul realității nu mai este observat propriu-zis, investigat, ci redus la o imagine repetată excesiv, paroxistic. Viața orașului este ca și cea a satului, reductibilă la citeva situații care se repetă, monoton și paroxistic. Ioana este supusă agresiunilor, iar agresiunile provin din mentalitatea de consum a oamenilor care o inconjoară, mobilizați, după comentariile unui personaj, doar de stomac și sex. Dacă eliminăm decorul și costumația, ca și numele personajelor, din cele de la oraș și cele de la țară putem face o grupare comună minată de aceleași instincte și mobiluri. Diferența este doar de toponimie și de onomastică, pentru că umanitatea de la Măgura este totuna cu cea de la Riul Doamnei. Ochiul prozatorului, imobil, nu descoperă realitatea ci proiectează asupra ei desenul său unic. Realismul cărții este de aceea foarte relativ. Fiind un realism de esantioane al notelor pitorești și picante, și nu unul de adincime. Cartea se evidențiază prin colecționarea limbajului șmecheresc, golănesc, periferic, prin citate din „folclorul lumpen", care au rostul de a gira realismul și autenticitatea cărții. Oricit de inviorătoare ele nu pot insă inlătura monotonia privirii, lipsa ei de prospețime, in fond imaginea premeditată a realității, lipsită de noutatea autenticității. Exhibarea limbajului de periferie, a teribilismelor de expresie, vădit mai noi, nu țin locul examenului mai adinc al realității și mai ales al universului omenesc, foarte sărac la Augustin Buzura. Mai interesant sub planul execuției este grupul de notabilități sătești care o țin tot intr-un chef, dar și aici stăruie umbra altor inaintași, unii recenți, cum este D. R. Popescu cu chefliii din **Dor**. Atrag atenția apoi personajele rurale cu spoiala de cultură care le face rizibile, dar și aici se poate cita un model evident in Teodor Mazilu. Pe scurt, romanul lui Augustin Buzura suferă de insuficiență creatoare, căreia i se adaugă și pretențiile de roman intelectual. **Refugii** nu are personaje decit in chip formal și strict exterior. Ele sint deosebite doar prin nume și prin citeva ticuri, constituind in realitate un singur personaj cu sarcini romanești diverse. Fie că se numește Tatiana, fie că se numește Andra, fie că se numește Victoria, intilnim aceeași conduită, aceeași mentalitate, același limbaj. Mai mult decit atit, personajele, indiferent care le este locul in trama cărții au aceleași habitudini de gindire și de expresie. Lumea personajelor lui Augustin Buzura este de aceea extrem de monotonă și deloc memorabilă. Tușele groase incearcă o separare schematică a pozitivilor și negativilor. Niciunul din personajele din **Refugii** nu iese din carte pentru a face concurență stării civile, ceea ce este important, pentru că densitatea și proeminența personajelor impune de fapt o carte și viziunea ei. In **Refugii** personajele sint simpli funcționari ai necesităților romanești, marionete vizibile ale voinței auctoriale, ceea ce in loc de a le spori interesul li-l scade. Deobicei intr-o carte există un singur rezoneur, un personaj prin care autorul își permite să-și insereze părerea intre a personajelor, cu care nu vrea să se confunde. Dată fiind situația din **Refugii**, toate personajele, ca roboți ai autorului, sint capabile de a prelua această funcție. Dacă vom pune cap la cap discursurile celor mai multe personaje locvace din **Refugii**, vom obține un discurs unic, unitar, fără diferențe de atitudine, de exprimare, de optică. Dacă am fi notat cu Augustin Buzura 1, Augustin Buzura 2, Augustin Buzura 3, și așa mai departe, personajele din **Refugii**, autorul ar fi oferit o imagine mai corectă asupra tipului de roman pe care-l serie, deoarece simularea tipului de roman tradițional cu personaje abia incurcă lucrurile.

Refugii incepe cu o drăcuială, care se repetă de citeva ori in primele pagini. Acesta este tonul, iar muzica romanului o confirmă. Dacă s-ar face o analiză a cuvintelor cheie din acest roman și chiar și din celelalte romane ale lui Augustin Buzura, cuvintele „cretin", „timpit", „idiot" s-ar afla la loc de frunte. Toate aceste personaje văd existența in chip darwinian, ca o cavernă cu monștri, și țin s-o spună cu vorbe apăsate și crude. Nici Victoria Oprea, personaj mai curat din anume puncte de vedere, nu scapă de limbajul și viziunea grosieră. Desigur poate fi și o chestiune de gust, dar nu este numai de gust.

M. Ungheanu

ION GHEORGHE: «Joaca jocului»

„Joaca jocului" (Ed. Cartea Românească, 1984) de Ion Gheorghe repetă, in punctele esențiale, experiența mai veche a „Zoosophiei" insă o „zoosophie" care vine după marile reconstituiri autohtoniste aplicate pe o substanță arhaică și pe un moment cronologic culturalicește fără virstă. Dacă poezia nu ar fi trecut prin „Dacia Fēniks", prin „Noimele" și prin „Scripturile" e sigur că acum „Joaca jocului" nu s-ar fi infățișat așa cum este.

O asemenea curiozitate estetică, pe care e recomandabil să o intelegem ca un produs baroc, vine așadar in urmarea unor experiențe intelectualicește decisive unde poetul a trebuit să pună o imaginație incordată ca un arc de oțel și să trezească, de asemenea, și capacitățile lui vaticinare pe care le și cultivă intr-un chip nu lipsit de pitoresc. A extrage din misterioase relicve preistorice nu doar o mitologie ci și o civilizație in toată puterea cuvintului, a deduce prin ingenioase răsuciri de oglinzi o istorie incifrată in monede sint, intr-adevăr, niște cu totul complicate operațiuni care ar fi putut, prin concentrarea minții, să includă pe poet intr-o inanalizabilă mutenie ori intr-o elocință desfăcută de rațiune, inaptă de a se exprima inteligibil. Cu toate acestea, liricul nu a ajuns acolo deși s-ar putea zice că el a văzut, in felul lui, ceea ce trebuia să vadă. Cea mai de seamă insușire a lirismului e, la Ion Gheorghe, aceea a regenerării, poetul are despre creația lui o perspectivă, ca să zic așa, palingenetică, făcind ori de cite ori este de trebuință cite un rezumat care și modifică in realitate considerabil suprafața liricii. „Joaca jocului" este, ca și „Zoosophia", antiteza lui, momentul de repaos creator, o recapitulare intreprinsă in toate planurile, de la stil și pină la metafizică.

Această clipă care e a libertății creației, sustrasă necesității verificării doctrinare, e, din toate punctele de vedere, o euforie a poetizării. Mintea a scăpat de metodologie și eliberează energetismul primigen, materia fără formă, gindul fără infățișare, cuvintele fără gramatică : a crea insemnează acum a reconstitui un impuls geneziac. Din artificializarea voluntară a „Scripturilor" și a „Daciei Feniks", atit de abstrușă incit poetul o simțise și era impins să explice cum a procedat, nu a mai rămas decit efectul intelectual, soluția teoretică, stratul mitului imaginar. „Joaca jocului" este o creație reieșită din doctrină insă fără doctrină manifestă.

Prin raport la „Scripturile" și la „Dacia Fēniks" e aci incă un element esențial nu inedit ci incă o dată accentuat : poetul a reciștigat ideea creației fără identitate, imaginindu-se, ca anonimul poporan, un generator de mituri și nu doar un interpret al lor. A revela pe o cale intelectivă ori prin ingenioase metode o lume care zăcea acoperită de enigme, așa cum o făcuse in „Scripturile", insemnează a vedea in poet un agent al revelației și nimic mai mult; ceea ce dezvelea el, cu oglinda și cu ochiul, era cel puțin in principiu, o realitate ignorată, de felul civilizațiilor pierdute. Acest **arheologism** a dispărut acum, inlocuit de creație. Orișice „repaos" de felul acesta e un triumf al creației șiroind, cu toate acestea, de o lungă serie de experiențe consumate. In acest anonimat orgolios stă și gindul poeziei de incepătură, a momentului care presimte serii noi ; nu un descălecat fără preistorie, făptuit pe neant ci o schiță de sinteză.

„Joaca jocului" repetă, intr-adevăr, multe din datele teoretice care se prevedeau pină acum. Poetul se mișcă intelectualicește in trei dimensiuni etnologice și voiește a le topi in ideea că arhaicul local ar fi fost o compoziție unde intraseră, cine știe cum, toate acestea. El e de aceea „asiat" (intr-o linie care a reținut din indieni și din chinezi destule), „grec pitagoreic" și „trac", inchipuind, așa cum făcuse in „Cultul Zburătorului", substanța originară a culturii autohtone. In această retortă, pe care el a infierbintat-o mai ales in „Scripturile" sforțindu-se a reconstitui pină și o limbă originară, s-ar ascunde un compus ireductibil care se intrupează istoricește prin indivizi insă care nu pierde, odată cu decăderea provizorie in timp, spiritul specific. Poetul ar voi să zică, și citeodată o și demonstrează poetizind, că originarul e depus in indivizii istorici și ii activează ; ancestrația lucrează in temporalitate, aceasta este ideea.

„Joaca jocului" este proba acestei intuiții care nu se află departe de adevăr mai ales că prin straturile incurcate ale limbii, unde pătrund fiorii virstelor culturale revolute, demonstrația se poate face. Nu intimplător, poetul pare a vorbi nu o dată etimologic, precum latiniștii, insă nu in latineasca reconstituită prin română ci intr-un idiom inanalizabil, poetic prin mister : „Zici că Iglesia / Este cu egle sau agvile / Un lăcaș de toată gresia / Cu astfel de gadine. / Ca un baroc, el cultivă lirismul cu ecouri, desfășurind un limbaj de invenție spre a intruchipa enigme : „Pe movila retezată / zată / Nu lăsa să urci cu fată / fată / Nici nu da / uda / Cu muieri / ieri / Că te-or lepăda / da". In chip de „logosfiu", poetul scoate din cuvinte o lume care nu poate trăi sub regimul clipei insă care ar fi putut, dacă originarul s-ar fi consolidat in alt fel, să existe : „Nu-i tirziu / Ziu / Din ziuă / Tirziuă ? / Ai intirziat / Bălat / Și-ai intirziat / Fată /... / Sint apostat / De la Seschimbă / Căci de la Rămine / Mai eram pe mine / Și pe mai Apoi / Făptură / Făpturoi / Zum-zumuitură / De roi / Bine, Fiu / Logosfiu / Așa am fost să fiu". Ceea ce este, in „Joaca jocului", extraordinar e sentimentul euforiei limbajului, extazul inaintea limbilor posibile. Peste tot, poetul pare că este vorbit de limbaj și nu stăpin asupra acestuia ; el lasă inițiativa cuvintelor nu in ideea avangardistă de a-l reduce la neant ci cu simțămintul că reface, prin condiția lui anonimă, materia inițială. Nimic nu indică in această supunere a eului față de cuvinte o cit de sumară dramă, liricul face parte din categoria marilor fericiți pentru care libertatea limbii insemnează eliberarea istoriei depuse in aceasta. Indiferența față de retorică este, de aceea, in „Joaca jocului" deplină, și Ion Gheorghe nu se tulbură cind trece repede de la o schiță de descintec straniu („In movila / Stilpului — / De odihna și de mila / Trupului / Țapi de lut / Iezi de pămint / Care de-o ureche slut / Care de picioare frint") la o mică incantație cu sintaxa turbure, ca in folclor („Că ne-a somnul aromit") și apoi in proza cea mai pedestră („De s-a furișat necunoscut / In mărul aurit"). „Joaca jocului" e, prin urmare, și o conjuncție de stiluri fără necesitatea unui canon ; cind nu face doctrină, poetul lasă cele mai ireconciliabile elemente să se intilnească, scotind efecte fără voința de a scoate efect. In acest lirism de lexicon unde toate timbrele sint prezentate fie și cu cite o vocaliză, poetul a reținut mai intii mult din folclor in ideea că originarul a putut găsi acolo mediul conservator cel mai propice. „Stilp cu brad", „Ale negre" (o extraordinară lirică a negativului, văzut poporan), enigmaticii „Juni ințăpiți", strania „Cal-arsa", vin dintr-o adincă memorie inanalizabilă și de aceea imperisabilă. Un „Sărut bătrin", cu muzici ciobănești, e dintre toate producția cea mai rezistentă și, am impresia, intre puținele care seamănă cu spiritualismul bizantin din „Zoosophia" : „La Mamă Bătrină / Despletrită / Stăpină / Peste simburii de chitră / Venișă, Doamne / Om bătrin / Intre toamne / Ce se pun / Și-ntre veri / Ce se ridică / Tot prin codrii cei de meri / Și merei la o adică / Sărutași / Pe frunte / Și cu oile le lași / De la munte / Din Sărutul cel Bătrin / E părerea că părutul / Nu stă bun / Tot a ploaie / Și-a ninsoare / De se taie / Celui Soare". Insă pe lingă acest folclor paralel, poetul a inventat și o lirică reconstituită care se intilnesc in unele puncte cu soluții pe care le-au mai găsit și alții ; in materia lui originară, combinind metafizica arhaicului și sonoritățile poporane stătea inchisă o intreagă **ipoteză poetică românească** pe care lirismul de azi o deslușește in chip colectiv. Un soi de simultaneism imagist fusese cultivat și de Nichita Stănescu: „Mă, el, ne el / Al meu ne mine / In orice fel / Orice e bine". Enigmistica nichitiană e și aici : „De ce vine El cu păunul / Pe umăr ? / Să ne-arate că e Unul / Cel fără de număr ? / De ce stă El fără de număr / In singur Unul ? / Că-i strălucește pe umăr / Cerul tot instelat ca păunul". Nimic dintre acestea nu a venit pe canal cult : acest lirism era virtual in creația poporană, in ingeniul limbii, și poetul nu a făcut decit să-l dezlege, creind o poezie inatestabilă ca folclor, insă la fel de ingenios plăsmuită precum era de „istorică" muzicalitatea epică a lui Sadoveanu.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«EROISMUL» MELANCOLIEI

Alergînd *) se intitulează al cincilea volum de versuri al lui Titus Vijeu. Poetul, spuneam cu o ocazie trecută, este un sentimental livresc pentru care conștiința *convenției literare* — fiind suficient de pronunțată — inlocuiește spectaculos planul strict senzorial. Rafinat, cultivat, dotat cu un simț ludic provenit din gustul relativizării, autorul *Panateneelor* e un „suflet visător" inchis intre pereții bibliotecii. Nimic mai „vesel" decit acest lucru, ținind si el de recuzita literară, declarat retoric ca un eveniment greu de uitat : sensibilitatea nu e deloc in pericol să-și piardă prospețimea. Universul livresc este cel puțin tot atit de darnic in senzații, imagini, figuri, intimplări și ceremonii fals-romantice, inspiră tot atit de multă vitalitate ca și natura. In acest sens trebuie citit și titlul noii culegeri : dezinvolt dar și galant, vitalist dar și nostalgic, blind dar și tăios, folosind deopotrivă arma subtilă a ironiei și risul zgomotos, scenic, Titus Vijeu rămine totuși incununat de un insolit „eroism" chiar și in nostalgie. O dinamică „represivă" alături de predispoziția pentru imaginate victorii ale spiritului insoțesc in permanență *melancolia* (melancholia ?), adică tocmai starea tutelară a sentimentalului cu deliberare rătăcit in labirintul cărții. Titus Vijeu imbracă acum masca alergătorului in cursa nesfirșită a melancoliei.

Ca și altădată, sentimentul își aliază in *Alergînd* grăuntele de luciditate prin care irumpe ironia. Dar univocul liric din *Simbătă seara unui deceniu* (1979) se tranformă aici intr-o plurivalență sui-generis. Baladist și in aceeași măsură ironizind lucrurile „dulci" exaltate, Titus Vijeu preschimbă ambiguitatea lirică in evanescență. Pentru a exista — pentru a exista ca fior *vital* — melancolia, moralizează poetul, trebuie să fie o energie risipită. Pierderea nu e, metaforic vorbind, decit un cistig in luciditate — in luciditatea candidă a jocului. Prin el, sau prin amintirea lui, sufletul se descarcă de ambiție și vanitate, orgoliul își anulează funcția. Totul „sună" acum ca o eliberare : atingerea evanescenței s-a produs, ființa poetului se pierde in lucruri (in lucruri *livrești*). Ici-colo „povara sumară" a inefabilului vine să puncteze tocmai această „intimplare" : „Adolescent corupt de minunea literaturii / cea mai frumoasă priveliște am trăit-o / in pagina romanticilor germani / (Der Abenddämmersschein) / Amurgul purtindu-și lumina / peste cetăți vinovate. / Și eu inspăimintat de frumusețea elaborată / a acelui crepuscul... / Eliberat de osinda acestui blestem / de a privi lumea ca in cărți, astăzi știu / de ce clădirea bibliotecii centrale / se-apleacă sub povara sumară / a unui bob de rouă prăvălit / pe acoperișuri". (*Lumina amurgului*). Desigur, tipul acesta de poezie nu ar fi de inteles in afara moralei pe care o conține. A face morală prin actul liric ? Iată o intrebare cu un răspuns atit de previzibil negativ, incit nici nu suportă discuție. Totuși, in această *stare* rezidă farmecul poeziei scrise de Titus Vijeu și in general al liricii care judecă natural un aranjament livresc. Morala poetului este jocul, in sensul inalt de deconspirare a unei atitudini și inclinații specifice : „Chezășie a vieții noastre stă jocul. / Nici un cuvint impotriva sa, patimei dulci." Jocul — o *patimă dulce*, iată o figură poetică suo care citim fără indoială o nonșalanță tipică spiritelor relativiste, inșilor care așternă lumina sclipitoare a inteligenței deasupra pestrițului amurg, plin de toate efuziunile sentimentale. Inainte de orice, poezia lui Titus Vijeu respiră prin toți porii ei inteligență. E un spectacol, in sensul că, incordat, spiritul își permite un ceremonial abstract-gratuit, cu timbru vag arhaic, inutil și mai ales himeric (*O precizare, Armura blindă a realității, Despre un prieten comun, numit Huckleberry Finn* sau *Printr-o vale cu citrice*, poeme diferite ca temă și chiar ca realizare stilistică, totuși foarte apropiate prin tensiunile spirituale create.

Carte de maturitate, *Alergînd* este frumoasa demonstrație a unei conștiințe literare parcurgînd aventura propriei inteligențe.

Costin Tuchilă

*) *Titus Vijeu : „Alergînd", Editura „Eminescu" 1983.*

Luminile Congresului

Urmare din pag. 1

tru că altfel nu se poate. Fie că sintem muncitori sau țărani, creatori de frumos sau constructori, cercetători științifici sau ostași, directivele ne privesc pe toți, in egală măsură, deoarece componentele lor sint inseparabile și opera de edificare a României noi este o operă colectivă. Un frumos poem despre pline, de pildă, reprezintă insăși piinea cu care poetul participă la cina poporului său, la fel cum piinea propriu-zisă, făurită de țărani, poate fi un poem in toată puterea fierbinte a cuvintului. Un marș entuziast creat de un compozitor poate inflăcăra inimile in așa măsură incit paza hotarelor să fie neclintită, de o mie de ori mai viguroasă. In ceea ce ne privește pe noi, creatorii, o frază lapidară, dar plină de gravitate, ne onorează și pe mai departe cu increderea partidului. Căci, se spune in Directive : „Se vor crea in continuare condiții pentru dezvoltarea culturii și artei socialiste, pentru inflorirea intregii vieți spirituale a poporului, se va intensifica activitatea de formare a oamenilor muncii in spiritul inaltului umanism al societății noastre, al principiilor eticii și echității socialiste". E nevoie, prin urmare, de o cultură națională cu tot mai sporite valențe estetice și umaniste, care să se pună cu adevărat in slujba poporului. Este un adevăr incontestabil că partidul s-a ținut de cuvint, intotdeauna. Și pentru a ne da seama de uriașa lui probitate nu e nevoie să-i privim istoria de peste șase decenii, ci numai ultima perioadă, de la Congresul precedent pină astăzi. Practic, din 1979 incoace, s-au infăptuit in domeniul culturii lucruri de o importanță excepțională. N-aș vrea să insist asupra bazei materiale, a descătușării de energii pe care o reprezintă „Cintarea României" sau a creațiilor noi, pentru că ele sint bine cunoscute și formează subiectele altor studii și articole. Mă preocupă in schimb o problemă peste care unii detractori din afară, făcindu-se pur și simplu de risul lumii, sint dispuși să o treacă cu vederea : valorificarea moștenirii culturale. In cei cinci ani petrecuți de la Congresul al XII-lea, mulțumită politicii de o reală noblețe a partidului nostru, au fost redate in circuitul național de valori lucrări fundamentale, la care generațiile anterioare abia indrăzneau să viseze. Puffind semnătura unor ilustri cărturari-patrioți, cum au fost Nicolae Bălcescu, B. P. Hasdeu, N. Iorga, G. Călinescu, Vasile Pârvan, Lucian Blaga, aceste opere consfințesc prin reapărirea lor (unele, ca să fim sinceri, nici nu fuseseră publicate de regimurile anterioare), politica democratică, suflul de epopee națională ce caracterizează activitatea partidului nostru. Un partid care alocă fonduri uriașe pentru o construcție precum Canalul Dunăre-Marea Neagră, dar își face vreme in aceeași perioadă pentru a publica „Scrierile din exil" ale lui Nicolae Bălcescu, „Cuvente den Bătrini" de B. P. Hasdeu, sau marea culegere de „Poesii populare" a lui G. Dem. Teodorescu — un asemenea partid merită stima tuturor. In diadema de pietre rare a acestei epoci, pe care pe bună dreptate o numim Epoca Ceaușescu, restituirile culturale aduc nu numai strălucirea și argumentul istoriei, constituind o verigă de aur intre generații, ci și forța rădăcinilor pentru corolele viitoare. Luminile Congresului ce se apropie se văd astăzi in toată măreția lor, ele se fac constelație și ploaie de raze pentru bucuria zilei de mline. Vom spune și noi, aidoma unui mare impătimit, care a fost Petru Rareș: „Vom fi iarăși ce am fost și mai mult decit atit !". Pentru că patria este eternă, iar cu eternitate ne-a dăruit destinul din belșug.

Dor de pictură

Urmare din pag. 1

femeilor frumoase, al ciobanilor din munții Rodnei, al taragotului lui Fărcaș, al aparentei ursuzenii a lui Lăncrănjan, al criticii lui Mihai Ungheanu, al artei lui Ciucurencu, al memoriei lui Nichita și Caragiu, peste toate ale României, al peisajului românesc, al ritmurilor, muzicilor și culorilor lui.

Bandac, unul din cei mai mari coloriști ai picturii române.

Ne-am născut probabil, notam cindva, pe un meridian al culorii. Dar și pe o paralelă ce ține de toată feeria Sudului. La această interferență, cu o paletă cit Dacia, s-a născut o școală de pictură care nu are pereche decit in Franța și in Italia. Ba și in Olanda, mă trage de minecă cineva. Ba și in Anglia, mai zice același (Paul Anghel).

Românii au adunat, de fapt, la ei, meridianele și paralelele (sintem, s-a spus, un pămint de răscruce, o răscruce a geografiei și a istoriei, dar și a armoniilor), inventind pe cont propriu un alfabet al culorilor in care se recunosc toți ceilalți, recunoscindu-ne la rindu-le o specificitate anume, un ton unic. Fie că se cheamă Voronet, fie că se cheamă Luchian, românii sint coloriști. Tonitza și Ciucurencu sint coloriști. Lucian Grigorescu a fost și el un mare colorist. Un ultim colorist, printre cei mai mari, e Mihai Bandac.

Ce inseamnă Bandac ? Inseamnă finețea tonurilor, transparență, suavitate, strălucire cromatică, dor de doină străveche, transanța liniei, știința de a pune punct acolo unde nu te aștepți, dar nu brutal, surdinizind punctul printr-o gamă de sugestii care face muzică.

Așta-i Bandac, cu culorile lui in care cintă culorile și armoniile României.

Nu știu ce văd alții in pinzele lui, eu văd mai totdeauna niște flori. Niște suave flori de cimp românesc străluminat de o perpetuă primăvară. Să fie mare și unic Bandac doar prin niște flori ? E dificil, spunea cineva, să faci revoluție, sau măcar o breșă spirituală pictind niște flori. Dar revoluția, ca limbaj, observa același, (Paul Anghel). inseamnă in artă descoperirea unui cod de relații și echivalențe absolut inedit față de glosarele tradiționale, indiferent de obiectul substantival al contemplării, indiferent dacă prezumtivul convorbitor găsește sau nu imediat drumul spre un asemenea limbaj. Ca și un Luchian ori un Ciucurencu, Bandac ni-l propune, in rimă cu limbajul revoluționar al epocii.

Mi-e dor de Bandac, mereu mi-e dor.

O cîntăreață autentică

Urmare din pag. 1

Brusc, ți se inviorează-n minte strofa eminesciană: „Căci te iubeam cu ochi păgini / Și plini de suferinți / Cum mi-i lăsară din bătrini / Părinții din părinți...".

Cum cintă doamna Viorica Flintașu, timbrul vocii dumneasale — n-am nici pe departe indrăzneala de a le substitui in cuvinte neputincioase. Niciodată o **cronică** muzicală nu m-a lămurit despre armonia care se-ntrețese pină sus, la stele. Muzica — și după umila mea părere — se ascultă și te lasă — dacă ai organ de rezonanță — pătruns. Ea te invinge, pină-n carne, ca un jungher cu plăsele impodobite de diamante și ametiste și cu lama lui scăpărind lumină in stropi ca o vibrație multă vreme incordată. Bunăoară, ce frumos cinta mama mea și-acuma pămintul de de-asupra ei nu mai vibrează. Intr-o altă zi, de veac viitor, pe același petec de humă, vor fosni in primăveri pomii, risipindu-și miriadele de petale ingreunate de culoarea galbenă a polenului și de care numai singure albinele nu se mai intreabă de ce.

Cintecul doamnei Viorica vă pătrunde in suflet, iar urechea oricit de astupată, cum a fost a mea, precum a Craiului vechiu din poema eminesciană, se destupă. Timpanul vibrează. In suflet ți se insinuează un sunet „pin' la capătul lumii". Iți dai seama de ce scurt dar, poate nu efemer este rostul tău pe această crustă de lut. Muzica unui dor, trece, iți zici, peste eufemeridele sumetirii de-o clipă. Ascultind — te crezi, și pe bună dreptate, — cineva. Intr-o tulburătoare poezie din volumul „Stele fixe", fratele acestei hărăzite cintărețe deapănă aceste cuvinte : „Acum imi dau mai bine decit oricine seama / Ce arhetip e tata și ce durere mama, / Ce-adinc izvor un frate, ce riu de lacrimi sora...".

Să-mi dea voie poetul, marele poet, prieten al meu, de decenii, să-i spun că, in consolarea dulcei sale surori riul de lacrimi este limpede ca o durere care s-a cristalizat. Iar eu unul mi-o consider pe doamna Viorica, de soră bună.

Și am pus, și-oi mai pune discurile cu vraja nepovestită a melosului intru ascultare. Și imi dau seama, din ascultare in alte pătrunderi, de la o dată la alta, de ce este melodia.

Ascult și-ncerc să mă pătrund pină departe. Și doar atit pentru că nu mi-am propus să vă povestesc... muzica. Iată că am preadormit — ascultind-o.

Simbătă 13 octombrie a.c., ora 12,00, are loc la Muzeul Literaturii Române, deschiderea expoziției Vasile Voiculescu, organizată cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii marelui scriitor.

Expoziția reconstituie viața și opera scriitorului omagiat prin intermediul documentelor și a altor mărturii originale aflate in arhiva Muzeului Literaturii Române.

BREVIAR

■ **RIGOAREA SPIRITULUI CRITIC** este trăsătura ce definește in chip laudabil și de data aceasta o bună parte a textelor de critică și istorie literară publicate in revista băcăuană „Ateneu" (sept. a.c.). Edificatoare, intre altele, sint articole precum cele semnate de Constantin Călin (**Elanul productiv**), Vlad Sorianu (**Mihail Sulin**), George Genoiu (**Dramaturgia lui Paul Everac**), Cristian Livescu (**Eminescu. Dialectica stilului**). Atrage in chip deosebit atenția modul obiectiv și pătrunzător in care Cristian Livescu anedează exaltările miroboiant-fastidioase ce viciază indeajuns de grav perspectiva estetică și tonul exprimării, in genere, din naiv-indrăznețul demers interpretativ **Eminescu. Dialectica stilului** de Theohar Codreanu. „A-i refuza poetului orice intuiție preeinsteniană, cum se mai intimplă și azi, in numele unei inguste fidelități față de G. Călinescu — conchide impetuos, cu dezaruri amenințătoare in priviri, Th. Codreanu — inseamnă a-l deservi pe Eminescu, inseamnă a deservi cultura națională, in sensul că faima universală a poeților depinde in mare măsură de ideile pe care le vehiculează criticul». Inspăimintătoare somație pentru intreaga noastră critică l^ Chiar așa ? Ce ne facem ?

■ **DESEN '84.** Sub această titulatură, un impresionant număr de foarte tineri plasticieni fac o veritabilă demonstrație de cutezanță și bun gust in cadrul expoziției recent deschisă la Galeria Eforie din Capitală. Iată și citeva din numele care se rețin in chip deosebit : Doina Adam, Mirela Buciu Isăilă, Peter Csechi, Ana Golici, Mihaela Isac Crișan, Daniela Wanda Maiorescu, Dan Mihălțeanu, Tudor Nicolae, Cristian Paraschiv, Dan Stanciu, Dodi Teodorescu Romanați, Iosif Varga. Din acuta tabletă semnată de Mugda Cărneci, inserată in catalogul expoziției, spicuim acest semnificativ pasaj : „Tinerii artiști nu refuză peisajul, in baza tradiției picturale românești moștenite, sau in baza experimentelor pe care acesta le ingădue ; ei il practică de o manieră sau alta, dar intotdeauna cu exigența adecvării la sinele lor individual și cu observarea, aproape inconștientă, a unor date perene ale echilibratei mâtei stilistice autohtone."

■ **ALBA-IULIA** se intitulează suplimentul de cultură, artă și literatură apărut sub auspiciile revistei „Tribuna". O inițiativă demnă de toată lauda, menită a releva și pe această cale valorile creatoare ale străluciteI și străvechii vetre de cultură și de inălțător elan patriotic care este Alba-Iulia. Sumarul suplimentului, bogat și dens, indreptățește din plin increderea in șansa de afirmare a tinerilor condeieri de pe aceste meleaguri.

■ **UN DEBUT POETIC RECENT** este cel marcat de volumul **Fericit precum mirele** de Nicolae Sava, apărut la Editura Junimea. Membru de marcă al remarcabilei „grupări" poetice din zona Tirgu-Neamțului (alături de Daniel Corbu, Aurel Dumitrașcu și Adrian Aluigheorghe), Nicolae Sava propune o carte de poeme semnificative pentru distincta sa personalitate creatoare. Dorind să relevăm sinceritatea dură și tandră a poemelor lui Nicolae Sava, citām această scurtă „inspiratie" ce incheie sumarul cărții : „Ce accident mi s-a intimplat domnule ce accident s-a rupt o rază de soare in mine (intrase așa din intimplare ca o sabie scăpată din mină iar stăpinul ei cind vruse s-o scoată s-a indoit puțin de sinceritatea mea și a rupt-o)".

Cronicar

EROUL UNIVERSULUI RURAL

prototip al prozei românești contemporane

MITOLOGIA ECHILIBRULUI

Viziunea pe care o aduce Marin Preda despre sat și țăran are toate șansele de a rămîne una universală. Satul nu mai este văzut ca un simplu punct pe hartă, mai apropiat sau mai depărtat de centru, mai aproape sau mai departe de o gară, în prelungirea unui capăt de drum național sau abătîndu-se de la el printr-o potecă. El devine o lume completă, suficientă sieși, conținînd în germene toate manifestările omului modern de la instituțiile principale ale orașului pînă la polarizarea atenției în jurul unor indivizi excepționali, adevărate personalități care „fac istoria", aici ca și la nivel național. Satul Moromeților se află la jumătatea distanței dintre capitală și munte — acumulînd relativ rapid viața trepidantă a centrului.

Muntele reprezintă în conștiința țăranilor zona absolută a conservatorismului. Drumurile lor cu produse cerealiere pe firul riurilor în sus sînt reale, dar mult mai rare față de tradiționalul drum „pe Vlașca" al muntenilor. Cerealele sînt mai ieftine cînd vii să le cumperi decît cînd îți sînt aduse ; urmînd această lege a firii, muntenii sînt cei care realizează marea parte a produselor de schimb și nu cei citiva săteni din Siliștea-Gumești care „evadează" din tîrgul de cereale de la Pitești și merg pe firul apei în sus pe drumuri știute din auzite. Pe o scară imaginară a degradării civilizației, satul Moromeților se află undeva la mijloc, între marele centru care urmează rapid procesul de stricare a tradițiilor și brîul de gheață al muntelui, polul nord, zona imobilă care aproape nu reacționează — sau reacționează extrem de lent și nesemnificativ — la schimbările istoriei. De altfel, ca să revenim la tema drumurilor, comuna Siliștea-Gumești nu prezintă un interes prea mare pentru muntenii care merg pe Vlașca. Aceștia aduc pentru schimb în special oale — iar pămîntul din zonă este bun de oale (vezi cum îl prelucrează Polina cu Birică pentru a face din el cărămidă) — sau lemn de construcție (uluci pentru garduri, țăcheți, bulumaci, etc.), butoaie, țuică, etc. Lemnul de esență tare lipsește, într-adevăr, din zonă — și putem considera conflictul din „Moromeții", (tăierea salcîmului din spatele casei) drept o consecință a acestei lipse. O altă consecință o constituie transferarea către salcîm a unui simbolism specific stejarului sau bradului în zonele mai înalte. I se va părea totdeauna ciudat unui muntean adevărat cum pot oamenii de cîmpie să pună drept inima casei un trunchi de salcîm cînd această funcție o îndeplinește stejarul prin excelență. Cînd îi vinde salcîmul lui Bălosu, Ilie Moromete substituie forma tradițională de schimb între munteni și oamenii de la șes. Vecinul lui știe care este sursa lemnului și drumul lui, de aceea nici nu insistă atît de mult să-l cumpere de la Moromete ci acesta însuși, putem spune, îi forțează mîna tăindu-l și apoi aducîndu-i la cunoștință că-l vinde. De aici, implicarea puternică a lui Moromete în tăierea salcîmului : gestul lui poate deveni gratuit dacă Bălosu refuză copacul, se poate anula dacă între timp acesta intră în vorbă cu un muntean care-i aduce lemnul necesar. Sînt atîția „parametrii" de care depinde eficacitatea tăierii copacului — și, în plus, Moromete ține la el pentru că-i definește locul casei, rămînerea pe loc în această lume a oscilațiilor necesare, a mișcărilor surprinzătoare. Muntenii sînt, în ultimă instanță, oamenii cu care Ilie Moromete este într-un continuu conflict, pe care încearcă să-i imite — și faptul că va reuși, după ruinarea din finalul volumului întîi al romanului, să se îmbogățească din nou, și chiar să fie mai bogat decît a fost, se datorează insistenței cu care el face în sens invers drumurile lor. Este un „secret" al meseriei de căruțaș pe care nu orice vecin al lui îl deține, pe care eroul l-a descoperit privind insistent muntele ca zonă a conservării și pe care, în sfîrșit, îl poate folosi datorită îndemînării deosebite în afaceri. Pe aceleași drumuri fiii lui nu vor ști ce să facă să scape mai repede de grîu, vor vinde în pierdere și se vor face de rușine în sat. Drumul la munte nuanțează, apoi, o valență latentă a sufletului lui Moromete : iubirea de oameni. Să zicem că fiul, Nicolae Moromete, înțelege vag că tatăl său are o legătură oarecare cu o munteancă. În fapt, eroul nu merge de fiecare dată în același loc, drumurile lui sînt mult mai variate, mai răspîndite — și peste tot pe unde ajunge își face prieteni. Vinde astăzi mai ieftin într-un sat pentru a putea să mai vină, și altă dată, pentru a lăsa loc de întoarcere. Pentru căruțaș mersul în cutare sau cutare direcție nu este o alegere întîmplătoare a variantelor în funcție de marfa pe care o are și locul unde poate s-o vîndă mai avantajos. El devine un specialist care face tot timpul drumul, pentru care casa înseamnă căruța lui și familia — animalele sale pe care le poate schimba după voie în anumite tîrguri sau sate pe altele plătind în plus sau primind în plus. Pe el îl atrage drumul ca mod de existență, ca scop final — nu ca mijloc, pentru a cîștiga cutare sumă și a se retrage apoi liniștit în casa lui de la deal sau de la cîmpie. Rezidă aici importanța inițială a schimburilor în natură ca ajutor reciproc între colectivități din zone geografice diferite. Munteanul are nevoie de grîu — omul de la șes are nevoie de lemn de construcție. Cine merge la cîmpie doar cu scopul de a face rost de grîu este un amator, un diletant, adevăraților specialiști, profesioniștii drumurilor, merg acolo și pentru aprovizionarea cîmpiei cu cele necesare. Ei au, în fond, responsabilitatea unui echilibru economic între cele două zone — prin urmare își iubesc meseria într-un scop uman superior, se simt, în felul lor, „conducători". Or, Ilie Moromete face politică din pasiune de a judeca destinul oamenilor, de a-l înțelege ; nu din dilentantism. Iubirea de oameni (filantropia) este un efect direct al implicării lui în procesul acestui schimb de produse și mecanismul de autoreglare ce-i permite pe de o parte să se îmbogățească și pe de altă să fie mereu pe drumuri. El nu este „nesățios", cum crede Catrina Moromete, ci are un ideal clar : vrea să atingă nivelul de viață al unui muntean mijlocaș, să aibă cele necesare pentru a munci numai în interesul familiei sale și a cîștiga timp de meditație în folosul obștii și pentru propria desfătare. În acest fel, „glasul pămîntului" sau „glasul iubirii" (categoriile lui Liviu Rebreanu) nu pot avea în sufletul lui Moromete „rostiri mistice" — chemarea drumului, în schimb, da. Uimirea lui și neliniștea nu vine din aceea că fiii l-au părăsit, ci din faptul că ei au plecat la București, în inima răului, făcînd exact drumul invers decît cel pe care-l întrevede el însuși pentru o anumită ameliorare a situației economice și morale a epocii. Cu celălalt fiu, Nicolae Moromete, va tenta Cimpulungul din aceleași motive, cu aceeași bucurie și încredere oarbă că poate găsi o cale de înfrîngere a destinului geografic al satului său. În realitate, mai mult de jumătate din personajele romanului fug în marele centru, Ilie Moromete rămînind solitar în încercarea lui de a aduce în atenție civilizația satului de deal la cîmpie. Lumea, așa cum o vede Ilie Moromete, putem spune că are la bază tocmai aceste drumuri care duc și aduc cele necesare; un fel de osmoză naturală al cărui agent se simte eroul. El nu este un muncitor agricol dintr-un sat de cîmpie cu atîta pămînt, atîtea animale, atîta venit — ci un participant la nivel național la crearea și menținerea echilibrului între sate de diverse zone. „Secretul" pe care-l deține în privința drumului invers, față de ruta muntenilor este domeniul lui pe care-l experimentează pînă cînd îl va putea legifera propunîndu-l concetățenilor ca mod de salvare din sărăcie. Poziția satului la mijlocul scării valorice între centru și munte este, apoi, pe o scară valorică urmînd eficiența drumurilor muntenilor spre Vlașca, de asemenea una de mijloc. Aceștia își descarcă, de obicei, produsele mai la vale, pe malul Dunării, prin Siliștea-Gumești vînzînd numai mere sau țuică, produse de prisos schimbului, nu grosul, nu elementele cu pondere în acțiunea lor. În mod necesar, deci, ca sat de mijloc, satul Moromeților trebuie să sintetizeze experiența acestora, să-i ajute mergînd alături de ei mai la vale sau mai la deal. Ilie Moromete întrevede o soluție economică eficientă pentru ridicarea satului său, experimentează un mod de existență ce poate deveni, în anumite condiții, specific, „esențial" și nu „superficial", pentru acest tip de sat.

Nicolae Georgescu

Spiru Chintilă : „Făuritorii istoriei"

fixat prin cîteva repere fundamentale în proza românească de dinainte de cel de-al doilea război mondial, eroul lumii rurale va deveni un personaj cultivat în chip sistematic de către romanul românesc abia în perioada postbelică, pe fundalul unor mari prefaceri istorice ale satului contemporan. Față de Ion al lui Liviu Rebreanu, față de țăranul văzut dintr-o perspectivă orășenească de către Duiliu Zamfirescu, agricultorul literaturii române postbelice ia o înfățișare de personaj-obsesie fără de care o istorie sociologică a acestei perioade literare ar fi cu neputință de întreprins. Figurile cu adevărat memorabile de țărani acum apar și concentrația acestei teme pe o întindere cronologică relativ mică față de întreg procesul literar anterior spune că în conștiința literară a prozatorului s-au petrecut mutații esențiale. Pînă și un autor cu tendință modernă învederată și înclinat către examenul psihologiilor citadine cum este Camil Petrescu, a considerat necesar să se fixeze, în primul volum din ciclul „Un om între oameni" asupra lumii rurale. Ilie Moromete **al lui Marin Preda,** Monu **al lui Ion Lăncrănjan,** bătrînul Nicolae Picu **înfățișat de Gheorghe Suciu,** Năiță Lucean **al lui Dinu Săraru,** Darie **al lui Zaharia Stancu sînt numai cîteva din portretele țărănești de neuitat, pe care romanul contemporan le-a pus în circulație, uneori la dimensiunile unui mit literar. Autori de toate vîrstele fac din eroul lumii rurale eroul literaturii lor.**

Acest proces, și sistematic și profund, are drept explicație, între altele, și ideea de valorificare a fondului sufletesc național ; o literatură „cu țărani", cum se mai zice uneori, nu poate fi decît o literatură a acestui spațiu și a acestei geografii. Mai mult decît atît, o asemenea literatură probează cu mijloacele creației literare și gradul de responsabilitate socială a scriitorului, implicarea lui în problemele realității românești contemporane. O recapitulare a figurilor durabile ale acestei galerii de personaje rurale este întotdeauna binevenită ilustrînd și prin exegeză o realitate a literaturii române de azi.

ECOUL „ARHAIC"

O încununare a prozei ardelenești cu țărani poate fi socotită, sub raportul creației de personaje memorabile, opera romanescă a lui Ion Lăncrănjan, mai ales din „Cordovanii" și din „Suferința urmașilor". De la moralismul ilustrativ al lui Slavici, de la eticismul frămîntat al lui Ion Agîrbiceanu si vitalismul tragic al lui Liviu Rebreanu la profunda literatură, de tăria unei stînci, a lui Ion Lăncrănjan este o evoluție dar și o continuitate. Prozatorul a păstrat cîteva caracteristici care sînt ale prozei ardelenești dar le-a dezvoltat în sensul adîncirii sunetului specific. Literatura lui despre rural este de un **moralism tragic.**

Într-o mărturisire amplă despre „Cordovanii", Ion Lăncrănjan dădea unele din cheile romanului explicînd că a pornit de la o reprezentare familială : „Lae" era inițial unul dintre frații lui. „La un moment dat — preciza el — drumul lui Lae, al lui Lae din carte, firea lui și felul lui de a fi — „feluşagul", cum se zice în Ardeal — s-au intretăiat cu drumul meu propriu și cu felul meu de a fi, cu gîndurile și cu frămîntările mele. Pe urmă s-a îndepărtat de toate căpătînd, ca personaj literar, o anumită independență, n-a mai fost un om anume, a fost și a rămas un erou de roman". Să precizăm, că, alături de Monu, el este unul dintre cele mai durabile figuri țărănești din literatura română postbelică ; încă o dovadă că în proza românească **personajul memorabil,** ca o categorie sociologică a literaturii, nu dispare.

Ardelenismul lui Lae — un Ion al altui timp — explică mult din încrîncenarea eroului care n-ar avea loc în nici o altă geografie literară. Eroul pare a nu avea evoluție, timpul trece pe lîngă el, purtînd întîmplările, „facerile" și „desfacerile", cum spune autorul, dar ele nu-l modifică după cum nu-l modifică nici pe Monu. Ele doar îi probează tăria morală și romanele sînt expresia acestor încercări, probe, pe care eroii le trec cu voia dar mai ales fără voia lor. Ei sînt supuși acțiunii tragice a timpului, a unei istorii față de care spiritul nu pare a avea soluții.

Ca și numeroase situații tipice ale prozei ardelenești, „Cordovanii" este povestea unui moment istoric caracterizat prin modificări de esență și, ca în tragedia greacă, prin confruntarea a două legi diferențiate cronologic : o lege „veche", a comunității arhaice, și o lege „nouă", a istoriei în mers. Asemenea evenimente cruciale sînt, la Agîrbiceanu, substanta realității lui etice, un moment asemănător poate fi găsit și în romanele lui Gheorghe Suciu, mai ales în „Botează-mă cu pămînt". **Confruntarea între lumi** este o trăsătură a prozei românești „nordice", nu numai ardelene ci și bucovinene, dacă ținem seamă de „Solemnitățile" lui Ion Țugui. Dar „ardelenismul" e un mai bun vehicul pentru literatură din acest punct de vedere, fiind creator de personaje dure, cu o soliditate psihologică memorabilă. Acest Lae, rămas în vremea noastră din cine știe ce timpuri imemoriale, are tăria unui masiv muntos vechi, insensibil la ruina vremurilor, dar și inapt de a mai interveni în istoria pe care o cunoaște dar nu o poate controla. Dacă ruralii sadovenieni sînt de **tip carpatin,** oferind un model de civilizație veche, ruralii prozei ardelenești și îndeosebi ai lui Ion Lăncrănjan sînt de **tip hercinic,** reminiscențele unei civilizații de dinainte de civilizația cunoscută. Rezistența lor, întărită prin convulsiile istorice, pare edificată pentru intervale infinite de timp.

Există la acești eroi o **fatalitate a tragicului** explicată prin imposibilitatea de a se sustrage proceselor lumii istorice ; chiar dacă ar dori ei nu ar putea să fie ocoliți de tragedie deoarece ei întruchipează chiar obiectivul asupra căruia legea „nouă" acționează. De aceea, Lae se confruntă și cu propria familie și cu satul, cu noile forme de viață, și în conflictul dintre „nou" și „vechi" al lumii rurale el se află chiar în miezul acestui conflict.

Să observăm că „Suferința urmașilor" are o formulă literară asemănătoare, caracterizată prin **definitiv.** Romanul începe încrîncenat și Monu, cu programul lui, este definit din primele cîteva rînduri : „Monu nu-și dădu seama cînd se adună și se încordă în el o anumită hotărîre, un gînd răvășitor de răzbunare și nu atît de răzbunare cît de dreptate, de ridicare. O dată pentru totdeauna — împotriva tuturor batjocurilor pe care le îndurase el în ultimii ani". În aceste date, enunțate de la început ca o axiomă, se mișcă Monu, un alt personaj fără soluție. El are structura lui Lae și chiar dacă în jurul lui lumea evoluează el o parcurge, ca să spunem așa, cu o liniște și o încrîncenare superioare. Tipul de superioritate a lui Monu, care e asemănător cu al lui Lae, e dat de sentimentul că istoria a verificat acest răspuns uman și l-a ratificat în nenumărate rînduri : ei sînt **oamenii unei vîrste de aur ajunși într-o vîrstă de fier.**

Despre țăranii lui Ion Lăncrănjan s-a spus uneori că ei nu sînt nuanțați, că ar fi croiți „dintr-o bucată", că ar reprezenta, prin voința autorului, niște structuri „dogmatice". O privire mai atentă asupra realității literaturii, comparată cu realitatea despre care vorbește literatura, spune însă că nu poate fi vorba de așa ceva. Scriitorul nu a întruchipat aceste personaje în conformitate cu ideea lui despre realitate ci **urmînd** datele realității. În literatură, nu este indiferent dacă un individ este muntean, moldovean sau ardelean, o analiză a personajelor țărănești din literatura română dovedește clar că este așa, chiar dacă prin tradiție mediul rural, mai conservator, ar fi putut să păstreze caracteristici apropiate. Țăranul morometian este iute, pripit la vorbă și, fiind de la cîmpie, e mai febril, ruralul sadovenian păstrează din lirismul patetic moldovean chiar dacă înfățișează comunități vechi. Ardeleanul e arhaic și cu un simț puternic al originalului chiar pe latura socială.

Atît Lae cît și Monu sînt, prin structură, „ardeleni" și nu ar putea să fie prin regimul lor regional altfel decît sînt : prozatorul nu a intervenit în psihologie, arta lui literară s-a manifestat în alte direcții. Ca „ardeleni", ei reprezintă **structuri morale integre,** resorturile etice îi mină către limpezire cît ar fi aceasta de grea, uneori tragică. O neinduplecare a oamenilor, o tenacitate în vederea scopului urmărit, toate acestea conduc în proza lui Ion Lăncrănjan și, în general, în proza ardelenească, la o conștiință a ideii de limită. Idee tragică, prin excelență.

Ca într-o tragedie, aceste romane ale unei lumi tragice nu aduc ca efect literar angoasa ci purificarea prin durere, catharsis-ul. În ecuația lor teribilă intră multă patimă, țăranii lui Ion Lăncrănjan sînt o expresie a acestei pasionalități combatante care se lasă devorată de obsesia dreptății, a adevărului ei. În ciuda tragismului, proza lui nu dă un sentiment al deznădejdii ci, dimpotrivă, de căutare încăpățînată a sensului moral al lumii. „Originalitatea robustă" de care vorbea, privitor la Ion Lăncrănjan, Perpessicius este o formă a unui ecou străvechi, de popor care crede în stabilitatea lui indiferent de cum s-ar mișca faptele lumii. Dacă Marin Preda mută, așa cum s-a afirmat, Grecia cetăților în Muntenia, Ion Lăncrănjan vede Ardealul printr-o Eladă tragică, dinainte de „nașterea tragediei".

Mariana Brăescu

O DIORAMĂ CU PORTRET COLECTIV

Pentru un adept al lui Proust cum este Camil Petrescu, acordînd eului rolul de centru narativ care asigură unicitatea perspectivei, abordarea formulei tradiționale în trilogia istorică Un om între oameni *(1953) poate părea surprinzătoare. Dacă tentația „reconstituirilor"/restituirilor istorice îl încercase sporadic, (dovadă „Danton" sau schița de intenție din* Rapid — Constantinopol — Bioram *inspirată de Constantin Brîncoveanu), termenul constant de referință rămîne, fără îndoială, Sadoveanu a cărui impresionantă epopee recuperează trecutul din substanța evanescentă a legendei, evocînd epocile în sensul adevărului. Camil Petrescu încearcă să unifice „necesitățile epicului cu necesitățile adevărului istoric" pe bază documentară. Apelul la documente, obsesia exactității îl determină să procedeze la reconstituiri prin „deducție", în sens aproape arheologic („maniera" Odobescu va fi perfecționată prin sfidarea a ceea ce Georg Lukács în* Romanul istoric *numise „prejudecata" eficienței literare a autenticității istorice).*

Demonstrația barocă etalată în trilogie lasă să transpară, pe lîngă arhitectura impresionantă a eposului, adevărata miză a pariului cu sine. Trebuia răscumpărat orgoliul („complexul") intelectualului citadin în fața copleșitoarei realități rurale, a acestui univers intuit încă din 1930 ca problematică și complexitate și care se refuzase în cele din urmă luării sale în posesie. Pentru că primul volum din Un om între oameni *rămîne, indiscutabil, o „diorama" a satului românesc, văzut în datele sale fundamentale.*

Camil Petrescu va veni, bineînțeles, cu tipul său de țăran, transformînd documentul (aici sursa Dinicu Golescu pare esențială) în trăire, inscriind în tiparul epocii individualități pregnante, memorabile. Dincolo de realitatea vieții sociale, zguduitoare prin cruzimea actelor represive, prin treptele degradării umane ca și prin izbucnirile de revoltă, descoperim substanța profundă a țărănimii ca lume. Ceea ce, în mod obișnuit, se înțelege prin monografie rurală, la Camil Petrescu devine un poem al trăirilor elementare, o saga a pasiunilor puternice, fatale, în care eroul și eroicul redimensionează ființe virile, pentru care acțiunea reprezintă expresia unei concepții despre existență. Viziunea neagră, brutală și violentă asupra vieții clăcașului, amintind de pînzele lui Băncilă, revelează „rădăcini" arhaice, formele originare ale unei colectivități ce se definește prin capacitate de supraviețuire, tărie morală, optimism funciar în tonuri mai apropiate de Ressu prin senzualitatea privirii, frenezia dezlănțuirilor dionisiace sau meditația de sorginte baladescă.

Personajele care rețin atenția sînt frații Firu : Miai zis Găman, Ion și mezinul Toma. Cel din urmă, avînd mai mult un rol compozițional (element de legătură între nivelurile romanului, prin accesul la toate mediile sociale), se reintoarce din „pribegie" cu mina pierdută în timpul zaverei lui Tudor Vladimirescu, reintegrîndu-se în ordinea satului ca un alt Tudor Șoimaru, după ce parcurge un întreg ceremonial al recunoașterii. Ion, fratele mijlociu, deși are numai 23 de ani, reprezintă factorul de stabilitate : „aci, în satu ăsta, sunt rădăcinile mele, aci rămîn". În contrast, apare Miai sin Firu, care la 28 de ani păstrează ceva din temperamentul unui Jder, nimbul unei anume grandori în gesturile sale romantice. Acest „haiduc al dragostei", cum a fost numit, nu are „tăria" să devină un haiduc veritabil. El străbate satele cînd cu murgul, cînd pe jos, însoțit de lăutari, ipostază pitorească a erosului popular care în credința lui Camil Petrescu „e, cele mai adeseori, o frățietate în amar" și care se purifică prin „păcat". Prozatorul urmărește prin cuplul Miai și Sultana manifestarea deplină a pasiunii ca simbol al vitalității. Ignorînd rațiunea, ei se despart și se regăsesc ascultînd numai de glasul inimii și al cîntecului, investit în care cu funcții multiple. Melosul popular transcende ființa, reprezintă „creația continuă" a colectivității, generată din adîncimile „de început istoric". Mesajul său conține „tîlcuri" descifrate numai de cei inițiați („este o epistolă primită și gîndită din nou pentru cel care-l ascultă").

Viața spirituală la Vadul Rău, circumscrisă în zona horei, a nunții sau a înmormîntării, atribuie oamenilor și lucrurilor, în aparență fără importanță, valorile unui cod al permanenței. Vasile Peștefript, protagonistul concursurilor la joc, Păcălete cobzarul sau numai „briul, betele și chimirul" sînt „o parte din viața românului". Să notăm, de altfel, că „betele" constituie și dovada uciderii lui Miai de către Ichim. Căutînd eroii epopeii rurale în „marile pătimiri ale muncii forțate" (Șerban Cioculescu) sau în suferințele iubirii nu putem să nu observăm că, adevărata victorie a lui Camil o reprezintă, încă o dată, portretizarea feminității. În acest sens, Sultana, „șerpoaica neagră", este o întruchipare fascinantă a Evei, pură și libertină, imprevizibilă și fidelă, sfîrșind în focul de la han pentru a pedepsi și a se pedepsi. Deși cartea conține situații și deznodăminte tragice, sentimentul precumpănitor pe care îl transmite nu este unul amar, de apăsare, ci, unul de vigoare, de împlinire stenică. Amenințările de tot felul nu atrofiază capacitatea de rezistență înnăscută a țărănimii, clasă ce perpetuează însemnele neamului. Este luciditatea prozatorului care, transmutat în alt spațiu de existență, își modifică tonalitatea narativă, nu și optica. Documentația fastidioasă, mistica amănuntului nu înseamnă la Camil Petrescu parcurgerea unui traseu spre trecut pentru a regăsi „fosila" faptului consumat, ci plasarea directă în epocă pentru a deveni trăire directă.

Roman — „sumă" (Albérès), avînd o compoziție polifonică, în care un întreg context uman, social, politic însoțește destinul eroului central, Un om între oameni, *dă substanță originală literaturii de inspirație rurală.*

Constantin M. Popa

UN ȚĂRAN

Năiță D. Lucean, 36 de ani (la începutul necazurilor), însurat, 6 copii, de profesie țăran, în satul Cornu-Caprei, pe malul Cernei. Acțiunea romanului se petrece în preajma cooperativizării. Titlul cărții lui Dinu Săraru nu este deloc ostentativ, ci doar foarte exact. Pentru că despre asta este și vorba, despre „Niște țărani". Cum sînt ei ? Încă din a doua pagină a romanului, Dinu Săraru lămurește intențiile sale : «acele cîteva sute de țărani care stăteau nemișcați sub ploaia mărunță și mirosind a ciine sau a păr de vacă înecăcios și mucegăit, sînt toți uriți, și constata acum, absent la cele ce spuneau ofițerii, că „țăranul nu e frumos decît la horă și la nuntă și la botez și la vreo petrecere, de sfîntu Dumitru, cum ar veni, cînd s-au făcut cîteva bucate și ai altă stare, îți vine să te culci la amiază, în zi de lucru, și să nu te scoale nimeni, că-l omori. După ce trece și hora, și nunta, și botezul, țăranul nu mai are timp să fie frumos, se ia cu viața, cu treburile, cu vai de capul lui, mai vin și niște copii, fuior, unul după altul, și le e foame și dracu mai știe ce le e, și dacă-ți mai moare și-un bou, s-a ales praful de viața ta"». Autorul refuză, se înțelege de aici, idilismele mai vechi și mai noi din literatura cu țărani, propunîndu-și de la început o viziune realistă asupra existenței rurale, într-o perioadă istorică deloc concesivă. Năiță Lucean, memorabilul personaj al lui Dinu Săraru, este altfel și decît Ion al lui Rebreanu și decît țăranii din Slavici, și decît Moromete al lui Marin Preda și decît Monu al lui Lăncrănjan. Dar, în același timp, este deopotrivă cu ei prin legătura indestructibilă (deși...) cu pămîntul, socotit garanție nu doar a independenței materiale ci și a aceleia, la fel de importantă, a gîndirii. Țăranii lui Dinu Săraru sînt uriți de dinafară, acțiunea timpurilor le marchează chipurile, dar sufletele lor, adesea încercate, păstrează o doză intangibilă de frumusețe morală, care le asigură rezistența. Năiță D. Lucean știe ce înseamnă prietenia (relația sa cu Pătru cel scurt reprezintă o noutate tematică în literatura de inspirație rurală, în care țăranul acționează fie singur, fie integrat în mari colectivități) și-i acordă o mare pondere în existența sa. Este o prietenie bărbătească, cimentată pe front, continuată pe „frontul" cotidianului, construită din priviri, din subtexte, fermă însă în momentele cheie. Nu este, desigur, o întîmplare în roman faptul că după moartea lui Pătru cel scurt, Năiță semnează cererea de intrare în colectivă.

Temperamental, personajul lui Săraru se apropie de structura lui Ilie Moromete. Plăcerea de a discuta, impunîndu-și astfel superioritatea față de ceilalți, este mai mică la Năiță Lucean, însă, în „compensație", țăranul lui Săraru este un virtuoz al tehnicii evitării evenimentelor prin aminare. „Să vedem" este expresia lui favorită, care traduce nu doar un scepticism funciar (dobîndit prin experiență), ci și voința de a obține certitudini (corespondent al acelei „Pe ce te bazezi ?" din proza lui Marin Preda). Semnificativă, din acest punct de vedere, este secvența de la începutul capitolului V, cînd Craina și Ciclop vin să discute cu Năiță perspectiva înscrierii în colectivă. Cei doi „oficiali" vor să între cît mai repede în „probleme", știind că, pe acest teren, au avantajul funcțiilor și directivelor. Năiță ocolește însă momentul, prelungind preambulul, cu o retorică de mare subtilitate. Discuția, condusă discret de Năiță, se pierde în amănunte și divagații, iar finalul ei lasă lucrurile într-o indecizie hazoasă : — „Păi mai stăm noi de vorbă, încheiase Craina discuția, fără un rezultat anume, fiindcă, deocamdată la ei în acea comună nu se pusese încă problema colectivizării, ca în alte părți, unde se și făcuse colectivizarea. — Mai vor-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

SPEȚA ȘI VARIETATEA

Există în prozele lui Gheorghe Suciu (schițe, povestiri, romane) un personaj fundamental care leagă între ele toate volumele sale. Un erou de tip energetic, un individ înclinat, pe de o parte, spre invenție și progres social, pe de altă parte hotărît să-și apere, cu argumentele noii civilizații, valorile civilizației în care s-a născut. Acest erou este Nicolae Picu, protagonist în romanul „Botează-mă cu pămînt", devenit apoi punte de legătură de la acesta la „Război și dragoste", ambele, cum ne avizase autorul, componente. ale unui ciclu intitulat „Adio, domnilor țărani".

Dar nu numai ceea ce scrie Gheorghe Suciu după „Botează-mă cu pămînt" intră în acest ciclu ci și scrierile lui anterioare ; prozatorul a descoperit un tip rural puternic și semnificativ și face din el unul din pilonii prozei lui. Nicolae Picu e fixat ca model (e drept, conturat ulterior) încă de la volumele de schițe din tinerețe.

În „Antrenorul și zeul", întîlnim un personaj cu numele Nik. Un erou întreprinzător, activ, care nu se îndoiește de forța sa, de izbinda sa în tot ceea ce întreprinde. El apare cu același nume în „Lucrări și zile din viața lui Nik".

Dar tipul uman cel mai izbutit rămîne tot acest Nicolae Picu și se poate spune că el e rezultatul unei meditații a scriitorului asupra soartei țăranului (ardeleanului, în specie) la încrucișarea a două civilizații. El vrea să ilustreze afirmația din nota explicativă a romanului „Botează-mă cu pămînt" ; „Întregul (ciclu — n.n.) își propune să evidențieze că cea mai numeroasă și mai adîncă dintre clasele noastre istorice, țărănimea, era pregătită în spiritualitatea ei pentru primenirile revoluționare ce-au venit, vin și vor veni necontenit". Bătrînul Nicolae Picu aceasta și demonstrează cu prezența lui pe toată întinderea creației majore a lui Gheorghe Suciu.

Interesant este că în „Botează-mă cu pămînt" impresionează în chip neașteptat un erou secundar numit Aron, fiul acelui memorabil Nicolae Picu. Element neașteptat, întrucît personajul e lăturalnic, chiar episodic și nu intră în intenția autorului mai mult decît atît. Ca și personajele prevestitoare din schițe el nu e decît o frîntură, un fragment din complexul uman constituit de arhaicul, elementarul Nicolae Picu, zis „Bătrînul". Aron, fiul său (în „Botează-mă cu pămînt") îl accentuează, deci, pe latura patriarhalismului : acesta reprezintă cu toată ființa vechea civilizație țărănească, drepturile, legile, simbolurile ei. Acest tip nu apare decît în două-trei scene dar apariția lui este întotdeauna puternică. Limitat, morocănos, el nu știe altceva decît că orice vine în conflict cu sistemul patriarhal îi este străin ca valoare.

Este, cum spuneam, un fragment din figura complexă mai dialectică a tatălui său, Nicolae Picu. Căci Bătrînul, cum i se mai zice în lumea lui, reprezintă și el tipul clasic al țăranului care își intocmește existența în chip autarhic.

Familia sa e concepută ca o unitate închisă în care el este șef iar ceilalți sînt executanți ; s-a spus cu justețe că el se comportă în casa lui ca un stăpîn feudal. În altă dimensiune însă, Bătrînul e un personaj întreprinzător și receptiv la noutăți. Tînăr fiind, plecă tocmai în America unde se angajează (cu rol periferial, ce-i drept) în lucrări industriale riscante (construcții de coșuri la zgîrie-nori) dovedindu-și îndrăzneala și priceperea. E deschis, deci, la progres fără să renunțe însă moralmente la

Marian Vasile

Continuare în pag. a 10-a

constantin abăluță

Poem

(fragmente)

1.

Incep să scriu acest poem în timp refuzat
printre atîtea treburi siciitoare care
mă-mpresoară
va fi oare o evadare din același dreptunghi
prăfuit
o limpezire așa cum ieși cu fața velină din
spuma clăbucului după ras...
În cameră e liniște sau nu
fereastra e deschisă și zgomotele
orașului au loc în creierul meu
neliniștea căderii creionului pe podea
a căderii a căderii a căderii lui nesfîrșite
ca-ntr-o prăpastie
a primejdiei tangibile iminente ca o gumă de
mestecat
a marilor culturi de cereale izbucnind în
degetul meu cel mic
atunci cînd bat aceste litere la antediluvianul
meu CONSUL
a dimineților ascunse-n cutele cămășilor
și-ncercînd de acolo să mă catapulteze-n
toate unghiurile planetei
pentru că prietenii mei au ales pentru mine
lumea
așa cum privești o eclipsă prin geamul
afumat
și-n contul celor ce se vor întîmpla
calci pe mozaic cu piciorul gol
adică ce se înțelege și cine poate stabili
reperul
regnul în care plouă
în nopțile cînd treceam prin grădini părăsite
după 20 de ani în spatele unei cărți sau în
spatele altcia
și cele mai mici amănunte despre nopțile
noastre albe
pe lucitul pulpelor fum de țigară și-n
însemnate
capitole învățînd iubirea sufiind în mușcat
de vînt
dar căderile de frunze ne întorceau în
camere mai triști
în felul cum scriam poeme pe aerul
exaltat din nămîini
pe cînd nino și nora nu aveau încă mașină
de scris
și nici nu-și puteau închipui că o să aibă
vreodată sub degete
altceva decît creionul protector ca o coajă
tăcută pe rană

2.

Însă de cum intram la cinematograf hainele
ni se uscau
și ne puteam ișcăli pe minute întregi
de-ntunerice
în liniștea nimănui ori poate a unui ventrilog
căci trecînd de la unul la altul țigara
ajungea și la mine cu toate că eu nu fumam
pentru că eu eram mesagerul
pentru că asemenea momente există
cînd te afli între și ceasul îți lasă pe brat
o tăcută dezorientare
nu vei călători niciunde și găurile din tălpi
vor fi de la aceleași trei sau patru pietre
ce-o să devină cît de curînd monumente
comemorative

3.

A ascunde ceva față de cineva
o stare de lucruri de care mă tem ca de o
ploaie deasă
cînd nu mai vezi numerele caselor și poți
intra-n altă parte
cîteva detalii de uși și ferestre
voci mai palide ca de obicei
sfîrșești prin a nu mai ști unde ești tu

Odată aveam de gînd să plec într-o excursie
pregătisem rucsacul, bocancii a sunat
telefonul
n-am putut vorbi cu nimeni
căci nimeni nu răsoundea de cealaltă parte
a firului
am închis m-am așezat pe pat
eram obosit de parcă aș fi și făcut o lungă
excursie
am început să desfac încet
cu gesturi mecanice
urmăream pe fereastră pălăriile trecătorilor
îmi venea să plîng
așa a fost atunci
oricum amintirea îmi lasă pe piele
puncte reci
în diferite părți ale corpului
și venirea prietenilor în vizită
nu te poate convinge că nu s-a-ntîmplat
nimic
ei te știu cu toții de mult timp ei sînt o
perdea involuntară
schimbările tale ajung în lume incetinite
senzația de goană o dă doar clipitul din
pleoape
pe care-l ai cînd te iscălești
pe manuscrise sau pe chitanțele zilnice

Apoi altădată pe cînd reparam soneria
pe cînd amprentele geamgiului nu se
șterseseră încă de pe geam
și mă făceau să văd totul într-un anumit fel
și porumbeii voiajori își scuturau inelele
deasupra casei mele
Nu spun mai mult
beam întotdeauna din același pahar
desenul de pe buza lui nu îl vedeam cu anii
și legănatul apei dinăuntru putea provoca o
dereglare
făcîndu-mă confundabil cu cine știe cine
cu cerșetorul ce seamănă cu premiantul din
copilărie
și nu e numai asta pe atunci cu toții
intuiam în orice bulgăr de zăpadă
un alter-ego creierelor noastre
Așa
așa am continuat pe aceste meleaguri
tulburate
desfășurîndu-ne în salturi mici ca banda
mașinii de scris
și cînd ajungeam la capăt ceva mai tociți
luînd-o înapoi cu nonșalanță convinși că
asta-nseamnă înainte
senzația de trăit/netrăit
tușul întins din loc în loc pe hîrtie
urma gîndului și-a mîinii diluîndu-se
diluîndu-se

4.

Tatăl meu se scoală noaptea să se ducă la
baie
se sprijină-n umbrelă inventează noi trasee
prin odăi
o-ntreagă geografie ezitantă copiată
după cea a vecinei de sus femeia cu picior
de lemn
mă trezesc noaptea și ascult
cele două deznădăjduite încercări
umbrela și piciorul de lemn ritmînd
amîndouă aceleași spații vuitoare ale
blocului-tip
dar cîtă imaginație în lupta lor
ce țări ce revoluții pierdute cîștigate
și cum se întrețes tăcerile
prin plafon
contratimpul mă derutează uneori
și mă face să sar în ajutor tocmai cînd
nu tatăl meu avea nevoie de el

de fapt bătrîna doamnă e cuplajul meu
telefonic
aș putea s-o sun formînd doi de zero
dar n-aș vrea să-i știrbesc demnitatea
singele chiar gîlgîind e demn
chiar înundate granițele-s granițe
și iată că adorm la loc
sufocîndu-mi intențiile reprimîndu-mi
iluzoria investitură
chiar și cu tatăl meu sînt
atent de departe
îl las să se conducă singur :
o viață e o viață
cum să-i răvești impulsurile care
poate vor fi cele din urmă
cum să ajuți aerul să devină
cît mai repede gol...

5.

Cînd nu am să mai pot zice nimic
cînd voi fi sub țărînă mai cald și mai bun
voi privi la femei cu o dragoste adevărată
lipsită de egoism
de tembelismul clipei
de raționamentele profesorilor de echitate

Ce simplu e totul : sîni și coapse
răspund lent ca munții care-și schimbă
formele și culorile
ploi alergînd
spală miliniile de crime, și iubiri pămîntene
Doar dragostea morților
pură
lipsită de finalitate
în miezul ei incandescent veșnic se va roti

6.

Să vii la mine pentru că eu tac
de-atîta timp și am
chef de-o lungă lumină plutitoare
atît cît să înșatur răzvrătirea
pulberii din dreptul ușilor
și mă opresc
și nu lipsește mult un camion
cu oameni uituci să se răstoarne

De oboseală aleg cărări neumblate
în timp ce scriu poemul am senzația
că el s-ar putea să rămînă nescris
vizavi de atîtea realități cîte comportă
cel mai mic spasm al unui deget
înainte de-a recunoaște

Ce poate recunoaște o flacără
cheaguri de lumină leagă pădurile
și e un coboriș abrupt pe unde cresc turle de
cucută
iar seara trece trenul
și țipă o voce

Poate că dacă mi-ați scrie zilnic
cerurile s-ar depărta

Faptele din natură ca roua pe-un pumnal
un dar egal cu vîntul :
puterea de-a nu cuvînta

Anotimp

Pe-nserat mă-ntorc acasă
Ușa are cearcăne de-atîta așteptare
Intru. Nimeni mă întreabă
Unde tot umbli ?

Îmi salvez absent cuvintele
Cele pe care n-am ocazia să le spun
Și solemn mă așez la masă...

Încă un prinț detronat
De dragoste.

Fast

Ciocîrlia stă în razele fabuloase
ușor îi e zborul, cîntecul
îi caută cîntecul în lanul
nesfîrșit de sunete

Iarna îi cunoaște cîntecul
primejdia ei se mărește
seara e un cuibar părăsit
urme nu sînt, sunetul
pleacă de-odată cu fastul
ciocîrlia se botează în cupe
de crin și sunetul
se duce flacără
la izvorul cuvintelor

În razele fabuloase
împărătește stă cîntecul
discret și durabil
pregătind înălțarea
poetului.

Sunet și formă

Separată-n adînc, izbutind să pătrundă
Prin hotarul lumesc o scînteie-n afară
Viața-i captivă, mărire și pîndă
În potențele cerului și-n pămîntul ce-l ară.

Ordinea-i dată-n cuibar, pendulările sacre
Țin strîns cu un sunet de capăt abisul
Întregul a-nvins hărăzit să consacre
Tenacele verb decadînd în toxinele-i visul.

Iar bate-n ființă extazul, climatul
Creat pe-a căderii dură se-ncinge
Atingînd în cuvînt nesperatul
A toate-nflorînd într-un rug pe meninge.

Doar un cerc să aduci din adîncuri de ape
Să-i marchezi începu'ul și-asaltul secret
Dilatîndu-l atît cît să poată începe
Alterego călare pe un soare schelet.

pavel peres

Elegia pădurii cu miri

Torța imensă-naintea pădurii
Se zvîntă prin celule-n alte gesturi
Mă văd încoronat de-odată
Bufon și rege — păstrător de resturi.

Cărarea-i dreaptă, albă, efemeră
Călătorim pe ea ca prin zăpadă
O flacără lăstun pe piept ți-a pus
Pe care ochii mei doar pot să-l vadă

Ce zbatere și ce schimbări se-arată
Cînd dimineața-i încă neștiută
Cînd soarele-l presimți într-o pecete
Trecînd pe săbii grele să le-ascută

De mine-ndepărtîndu-mă pînă la sînge
Ți-acopăr vorba șiroind prin ceață ;
Învățăcelii-ar da pe tei cu smoală
De-ar fi să nu ne știm la suprafață.

Toate știrile

Aici totu-i simplu în numele zorilor
telefoanele aduc miros proaspăt de conifere
pînă-n casă, nu ne ferim de convorbiri
aici totu-i complicat în numele pămîntului
în umbletul nostru către sînea cărărilor.

Cineva mi-a pictat chipul
în iubirea mea fără de moarte, eu,
cel înalt ca un munte de rouă.

Pămîntul se mișcă, trupul meu
a mai crescut cu-n tunet.

Rămîn aici, livezile vor înflori mereu
oceane de alb vizibile de pe toate planetele
Rămîn aici
și soarele a tremurat odată
pentru viața mea.

SÎRNEA-UN SAT

Victorie pentru iarbă

Sînt două sute după ultimele statistici. Au între șaizeci și optzeci de ani și fac ceea ce au făcut din tată-n fiu toți sîrnenii : cresc vaci. Singura bogăție a locului în care trăiesc este frumusețea, dar cum din ea țăranii români n-au dobîndit niciodată venituri, — sîrnenii și-au legat viața de iarbă : s-au dat din drumul ei la o parte, s-au suit sus, pe dealuri, cu case cu tot, cu copii și cu vite, lăsînd-o pe ea să crească în voie, să curgă și să se reverse pe tot platoul cuprins între Piatra Craiului și Bucegi.

Locuitori ai văzduhului, cocoțați ca păsările, în cuiburi, nu e nevoie decît să deschidă fereastra ca să vadă ca dintr-o fereastră a cerului — iarba, iarba lor, raiul acela de iarbă în care anotimpurile aprind și sting pe rînd culori și miresme, fluturîndu-și drapelele luminoase pe meterezele munților.

Dar victoria ierbii are în destinul lor un înțeles mai adînc decît frumusețea : ea înseamnă viața, rostul, munca lor neîntreruptă de mersul soarelui și de anotimpuri pentru ca hrana vitelor să fie cosită, vînturată și adunată, înălțată în căpițe și apoi transportată tocmai sus, în hodăile de pe dealuri, cărată acolo cu brațele și spinarea fiindcă nici o mașină din lume, nici o roată de tractor întărită cu lanțuri nu poate să urce povîrnișurile piezișe ci doar ei, nemuritorii din Sîrnea, bătrînii aceia și spinările lor rupte-n două, „croznile", cum le zic încreștindu-și obrazul de veselie, unelte ideale de ridicat și transportat greutățile, locul cuprins între ceafă și șale, orientat într-o linie paralelă cu orizontul, pentru ca omoplații și coastele să facă unghi drept, perfect cu picioarele, purtînd o cantitate cît mai mare de lemne sau fîn.

Ei deci, femei și bărbați între șaizeci și optzeci de ani pe care nimeni n-a trebuit vreodată să-i împingă spre muncă în afară de propria lor conștiință, după cum tot nimeni și nimic n-a izbutit vreodată să-i împiedice să muncească : nici zăpezile care îi înghit cu vite cu tot, nici războaiele mondiale pe care sîrnenii le-au măsurat tot cu pasul, pe jos, înrolați ca infanteriști, nici potrivnicia istoriei care i-a scos afară din munți, nu o dată, purtîndu-i pe drumuri de foame și de bejenie, nici copiii lor plecați de acasă către școlile înalte și industriile Brașovului. Moartea doar, ea la vine de hac, îi așteaptă ori la cosit, ori la căratul lemnelor din pădure, le spune „gata" și-i culcă, fără avertismente, în iarba care după ce i-a ajutat să trăiască le cere viața înapoi.

Oameni bolnavi în Șirnea nu sînt. Cine nu poate să muncească — dispare. Natura aspră a muntelui și munca istovitoare au operat o selecție atît de necruțătoare, încît un om de optzeci de ani cărînd pe deal o cobilță cu două căldări de apă pe care le urcă de la trei kilometri distanță — este acolo, în Șirnea, un fapt normal.

— Mai puteți ?

— Păi am putut pîn' acu, c'am fost tineri. De-acum să vedem ! (Adică de la optzeci de ani înainte). Și chiar văd ! Un ceasornic pe care nu trebuie nicicînd să-l regleze, îi trezește fără abatere la trei dimineața și îi culcă la miezul nopții, planificîndu-le cu atîta rigoare viața, încît sîrnenii n-au timp de vorbit ; ca să afli ceva trebuie să te tii după ei, să-i întrebi din mers și ei tot din mers să-ți răspundă, să te cațeri pe dealuri prin diminețile lor care sînt luminate cu stele, să te afunzi în pădurile unde soarele nu răzbate vreodată, să pleci în munții pe care îi închiriază cu anul ca să-și pască în ei vacile, oile și viteii fiindcă pajiștea satului este mică, muntele Pleșa e sterp și abia încap pe el vacile pe care le păstoresc peste vară copiii, să pornești primăvara cu ciurda în Munții Coja, Jigăria și Capra, la vreo patruzeci de kilometri distanță, tocmai în porțile de piatră ale Săcelelor de lîngă Brașov, să „oprești" muntele cu ei primăvara pentru ca iarba să se refacă, să faci „curățură" scoțînd înpeniții și bolovanii din pajiști și împrăștiind bălegarul în poienile de pe munți, să participi în iunie la ieșitul vitelor în pășune, la înfierarea lor cu smoală fiartă pe spate, să aștepți toamna, cu să vie septembrie și să pornească răvășitul oilor de la munte, întoarcerea cirezii în sat, trecerea ei în hodăi și scosul oilor, acum, în iarba măruntă și lovită de brume, dar care tot ține pînă la prima ninsoare, pînă cînd tărîmul satului măsurat neclintit între Munții Piatra Craiului și Bucegi se întunecă, deodată, și sub primele zăpezi viforîte oile o tulesc lîngă vaci, la hodăi, și abia atunci, la o hiertură de pecloici și la o gură de țuică să vorbești, lîngă plita fierbinte a sobei :

— Despre ce ?

— Despre muncă, firește. (Sfînta muncă de care nu se despart nici duminica).

„Și atunci ce vrei să știi de la ei ?"

— Chiar asta, spui. Munca. Felul în care o fac.

Moș Benga Iosif trage adînc din țigare, te privește cu ochii lui strălucitori de inteligență, se mîră enorm pe sub borul pălăriei de fetru de o întrebare atît de nătîngă și spune :

— Păi dacă iarba e-n pragul ușii, să mă fac că n-o văd ? Uite-o ! Intră pînă în casă, pînă în grajd, pînă-n suflet ! Trebuie doar să lași vitele s-o mănînce. Și să le mulgi. Vezi dumneata ? Cu o mînă mai puternică decît asta, stringi o dată de uger și stropești cu lapte tot județul Brașov.

Rîde.

— Tinerețe să fie, sănătate și putere de muncă. Că doar n-o să lăsăm dealurile astea să moară după ce le-am trezit !

Deci dealurile ! Satul lor, mai frumos decît raiul, așezat chiar în cer, așternut cu pajiști înflorite și mirositoare, înconjurat de coroana veșnic strălucitoare a munților, locul acela în care cînd ajungi, călător, prima dată, trebuie să te sprijini de tîmpla înaltă a cerului, să cazi în genunchi și să mulțumești ca pentru o biruință, în vreme ce ei te privesc mirați că dai atîta preț frumusetii în loc să-i vezi valoarea în muncă, prețul în fîn, în vite și lapte, în lînă, în carne și în burdufurile de brînză care se încarcă pe samarii măgarilor, să observi tăria lor de a trimite fără nici o întrerupere de-a lungul vremurilor — hrană către locuitorii orașelor. Nu-mi plac cifrele strecurate în reportaje, le găsesc inexpresive și fade, dar faptul că niște bătrîni, între șaizeci și optzeci de ani cresc trei vite în medie pe fiecare cap de locuitor, dezlegînd un fluviu de două sute de mii de tone de lapte pe an spre județul Brașov — mi se pare nu doar „o întîmplare de muncă deosebită" ci chiar un fel concret de a înțelege patriotismul, un mod de a ține cu țara și de a-i sprijini fără inconjur istoria, pe care țara nu va putea nici ea vreodată să-l uite și istoria să-l accepte, înainte de a hotărî că atîta strădanie omenească merită să dureze, că rodul ei nu trebuie să se piardă și un nou schimb de muncă, ceva mai tînăr, să pornească înapoi, din orașe, ca să-i sprijine pe bătrîni.

— Fiindcă dacă sîntem ultimii, s-a terminat.

Așezat strategic în curtea casei, sus, pe vîrful dealului, între vacile sale bălțate, învățătorul Folea, „un țăran alfabetizat", cum își zice, mă privește cu o speranță nebună așteptînd să spun că „nu", niciodată tabloul acela vivant cu un învățător de sat fericit între vacile sale nu va putea să dispară de pe suprafața pămîntului românesc.

Dar problema tinerilor din Șirnea trece drept prin inima primarului Nicu Cioacă, pe el trebuie să știi să îl cauți ca să-ți spună cît de greu îi cade să fie „cel mai tînăr din sat la aproape cincizeci de ani". Nu singur. „Cu Lucica, nevastă-mea, cu Țeposu, veterinarul și cu nevastă-sa, sanitarul, popa, poștașul, directorul Folea, vreo cinci gospodari și corpul didactic compus din doi învățători, doi profesori localnici și-un navetist".

Nu prea înalt de statură, cu înfățișare blajină și foarte sentimental în comparație cu stilul ironic și persiflant al șirnenilor, primarul din Șirnea are încredere în directivele de partid. — 25 la sută pentru agricultură înseamnă, ca forță de muncă, mult !

Și nu prididește să schimbe bicicleta cu calul și calul cu sania și cu schiurile, ca să transforme indicația în realitate pe toți cei treizeci de kilometri de deal, de pădure și munte pe care îi are zilnic de străbătut între Șirnea — Fundata și tur-retur.

— Împătimit al drumurilor, zice și rîde, dar oamenii îl prețuiesc pentru vesnica lui neodihnă, pentru felul blajin în care știe să-asculte și, mai ales, fiindcă știe să spună „o vorbă bună la un car de obezi".

— Unii s-au și întors, zice și privește cu-îngrijorare către creasta înzăpezită înainte de vreme a Pietrii Craiului. Au renunțat la navetă, s-au statornicit lîngă vite și anul acesta mi s-au născut cinci copii.

— Zi-le numele ! poruncește și sanitarul le spune, botezîndu-le încă o dată cu un zîmbet mare și fericit.

— Eu pe ultimul l-am hotărît cioban !

„Vrei tu nu vrei, că din zece, citi am, mi-au plecat destul nouă ! Tu nu mai pleci. Întăbulez tot pe tine și la anu'te-nsori !".

Cu coasa în mînă, mai îndoit de spinare și ceva mai șchiop de-un picior decît anul trecut, moș Benga Iosif dă ocol proprietăților sale și-mi arată și mie casa, grajdul, șura, și mă cheamă să stăm jos, pe iarbă, fiindcă, știți doar, în Șirnea există doar iarba, ca să fie doar ea au dispărut și gardurile și curțile și, firește, și cîinii, din iarbă intri de-adreptul în casă și din casă ieși tot în iarbă, și cît timp un țăran din Șirnea vă va chema să ședeti alături de dînsul, pe iarbă, în iarba de sus de pe deal, de sus din cer și din soare, să mulțumiți ca pentru o biruință și vă rugați ca pentru o împlinire, că în timp ce Șirnea pentru dumneavoastră e raiul, pentru omul acela de șaizeci sau optzeci de ani este un loc de muncă obișnuită pe care doar astfel muncindu-l, îl împiedică să dispară vreodată de pe harta geografică.

Sînt doar două sute după ultimele statistici. Foarte puțin în comparație cu eternitatea. Foarte mult în comparație cu nimic !

Sânziana Pop

Viața la munte

În Șirnea, la poalele Pietrii Craiului, unde omul poate sta deopotrivă cu un picior în Ardeal și cu celălalt în Muntenia, înfrățind printr-un pas cele două provincii, natura e mai aproape de om decît istoria, și asta pentru că pădurea a înghițit repede bocancii scorțoși ai soldaților care patrulau cîndva la graniță, acoperindu-i cu frunze uscate, cu mărișul caprei și campanule. Prin aceste păduri se zice că au hălăduit și haiduci, pe care oamenii îi evocă nu fără a strecura în sufletele ascultătorilor o anume spaimă secretă, probabil pentru a le întări convingerea că natura nu e alcătuită numai din gîze și flori, ci și din duhuri ascunse care pot mișca bolovanii, proiectîndu-i în necunoscut. Tocmai de aceea, locurile cele mai stranii, în Șirnea, sînt cele în care se află odăile singuratice, ca niște vietăți chircite și zgribulite, unde copiii intră cu teamă și cu închipuirea electrizată, scotocind după cuiburi de cucuvele. Aici, în aceste odăi, risipite pe dealuri, mintea se tulbură imperceptibil și gîndul fuge, treptat, la șarpele casei, căruia oamenii nu uită să-i pună noaptea o strachină cu lapte, și la alte drăcării pline de farmecul tulbure al demonologiei. Și e firesc să fie astfel, căci nu departe de Șirnea, la Bran, pe unde se zice că s-ar fi preumblat Dracula, au rodit cele mai stranii povești cu vampiri, din care Braun Stocker și-a alimentat popularitatea. Tot aici, pe drumul cotit care coboară în Șirnea, există Stînca Dracului, în mijlocul unui neasemuit peisaj selenar, pe lîngă care, atunci cînd trec, drumeții iuțesc pașii, deși nimeni n-a văzut vreodată prăvălindu-se din vîrful acelui colț stîncos ființe hidoase care să-i pună pe fugă. Bătrînii nu se dau în lături să-i sperie pe cei curioși cu tot soiul de închipuiri, ba chiar au un fel de voluptate de a chinui imaginația fragedă a celor mici, șirnenii fiind maliționși și cam cinici, și avînd un gust cu totul deosebit pentru vorba vie și colorată care-i apropie mai mult de munteni, deși pe hartă degetul se oprește la limita de sud a Ardealului. În Șirnea, toți oamenii au porecle și cel mai adesea își răspund între ei prin aceste nume scornite, fără să facă nazuri și să întoarcă spatele, complăcîndu-se în aceste dialoguri burlești, desprinse parcă din imaginația Pitarului Hristache. În aceste ficțiuni onomastice e probabil și o bună doză de utilitate, fiindcă e greu să-i deosebești pe toți care se numesc la fel, adică Benga, Cojocaru, Țeposu, Chirciu, Dudu, Cioacă sau Nan. Nici numele lor nu sînt tocmai străine de nuanța zeflemelii, dacă ne gîndim că Benga înseamnă drac, Chirciu pipernicitul, Nan piticul, iar Cioacă, vită slăbănoagă. Apoi, aproape de Brașov, Cimpulung și Tîrgoviște, unde s-a format limba română literară, lipsesc regionalismele, în schimb abundă vorba deșucheată.

Aproape de vatra satului, unde se înalță un munte pietros pe culmile căruia s-a așezat un lanț de pădure, a fost înainte granița Imperiului. Pînă nu demult încă se mai puteau observa niște movile din piatră, rotunjite cu migală, pe care copiii, plictisiți să mai păzească animalele, le scrijeleau răbdători, însemnîndu-și acolo iubirile lor copilărești pe care timpul le acoperea încet cu un strat cenușiu de licheni. Peste istoria țării, ei își așterneau viitorul lor candid, visînd povești de dragoste tulburătoare, în timp ce vacile, înnebunite de muște, îi trezeau cu mugetul lor suferind din dulcea reverie. Acum movilele au dispărut, dar marginea imperiului n-a putut scăpa totuși de urmele transeelor, rămase acolo ca niște zgîrieturi ale istoriei. În partea opusă, unde s-a ridicat în vremea din urmă un cochet monument istoric, în locul numit Vîrful Micului, s-au purtat chiar lupte, neatestate decît de urmele găsite în pămînt, căci luați cu armele, oamenii n-au mai avut timp de hrisoave. De-abia mai găseau timp să scrie acasă cîte-o depeșă pe coală de mesteacăn, așa cum am descoperit chiar eu în lada străveche a bunicii cîteva rînduri dulcoră din partea soțului ei plecat la oaste. În afara fotografiilor îngălbenite și a acestor epistole tandre și ușor tînguitoare, istoria n-a lăsat prea multe urme în Șirnea. De altfel, acești munteni nici nu sînt prea sentimentali iar despre nenorociri vorbesc rar, foarte rar, ca și cînd ar vorbi despre un guturai. Cei mai în vîrstă își mai aduc totuși aminte de diferite lucruri ciudate împrăștiate pe drum, imediat după război, cînd, din curiozitate, s-au și ales cu cîte-o înfirmitate : un proiectil, o grenadă care explodau în mîna firavă a femeilor dornice să afle cu ce se vor fi îndeletnicit bărbații lor cît timp au fost plecați.

Simțind că propriul lor sat alunecă ireversibil spre stingere, șirnenii au încercat să mai conserve cîte ceva din tradițiile de altădată. Sigur că ritualul a căpătat tot mai mult aspect de nedeie, cu bere și mici, dar e bine totuși că oamenii își mai amintesc de propriile cutume, precum **Măsura laptelui,** sărbătoare păstorească ce se desfășoară la începutul lunii iunie, în fond un obicei vechi, legat de propriile îndeletniciri. Întrucît vara animalele părăsesc curțile oamenilor pentru a urca în munte, la stînă, stăpînii lor se întrunesc de fiecare dată pentru a măsura laptele, bucurîndu-se ori întristîndu-se de felul cum le-au îngrijit în timpul iernii. După această măsurătoare, ei își primesc la începutul toamnei răsplata în urdă și brînză, preparate cu meșteșug de un bagi, de regulă bătrîn, care-și lasă casa pentru a înfrunta în munte ploaia și privațiunile, consolat doar de cîinii lui lățoși și burzuluiți.

În ciuda impuținării tot mai accelerate, șirnenii nu sînt deloc blazați și continuă să înfrunte depopularea vizibilă prin tot felul de inițiative în folosul prosperității lor, ca o compensație parcă în fața viitorului nu prea lumînos al satului. Ei au trei magazine, două restaurante, un aprozar și, de bună seamă, școală și cămin cultural, unde duminica se string pentru a se elibera de robota din timpul săptămînii. Sînt petrecăreți și le place să se distreze cu orice prilej, uneori nu fără autoironie, ceea ce vrea să spună că au gustul histrionismului. Bătrînii dansează alături de tineri rock și multe de-alde alea, amuzîndu-se de mișcările stilcite pe care nu le mai pot desăvîrși. În schimb, dansurile populare fac parte din firea lor și un bărbat nu se lasă pînă nu joacă briul, cu mișcările lui complicate ca într-un soi de yoga, considerat proba de rezistență. De regulă, în astfel de cazuri femeile se retrag încet pe margine, se țin de brat și-și admiră bărbații înfocați dar nu se sfiesc să-i birfească pe cei mai moi de picioare. La nunți merge cam tot satul iar holtei cărora le mijește mustața abia așteaptă să-nchidă drumul miresei, cînd pleacă de la părinți, pentru a o vămui de sărutări, sub privirile neputincioase ale mirelui care e silit să accepte datina, deși inima i se stringe de ciudă. Spre seară, cînd petrecerea se încinge, aceiași tineri drăcoși așteaptă o clipă de neglijență a mirelui și fură mireasa, punîndu-i pe tînărul berbant la grea încercare. Nunta ține trei zile dar momentele cele mai pitorești spre sfîrșit, cînd se frige mielul și cînd oamenii sînt puși pe farse, de la cele mai nevinovate pînă la cele mai aspre. Cîndva, în astfel de clipe, trei nuntași nu s-au lăsat pînă n-au urcat țambalagiul în vîrful casei, somîndu-l să cînte, spre disperarea bietului lăutar, iar ei jucînd în bătătura casei mai abitir decît oricînd. Dacă-i nuntă, nuntă să fie !

Mai trist este că în Șirnea sînt tot mai puțini copii, clasele s-au împuținat, școala numără acum numai o mînă de elevi, ca pe vremea domnului Trandafir, și pe oameni îi apucă tristețea văzînd cum satul îmbătrînește și-atunci iau creionul și așternpe o foaie de hîrtie cîteva rînduri către copiii lor plecați departe, luați cu valurile vieții, și scriu așa, fiindcă le e dor de ei și nu i-au mai văzut demult : „Dragul mamei, să știi că noi sîntem bine sănătoși...".

Daniel Stoica

ÎNTRE CER ȘI PĂMÎNT

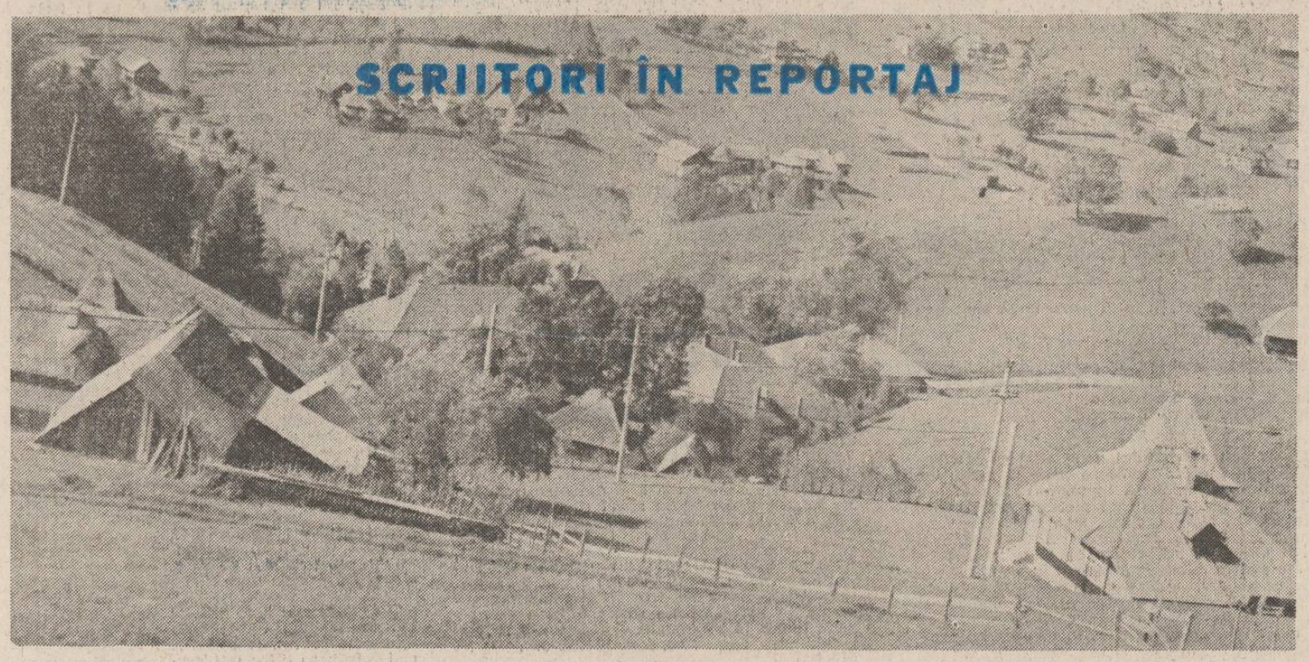

Cînd omul își este sieși lege

„Lupu' nici nu-l băgăm noi în seamă", zice femeia care-a urcat cu pasul repede și sigur al omului de la munte, toată creasta și-acum zimbește la întrebările noastre, „mai greu' e la noi cu ursu', cu viața și cu porcu' mistreț". Ne lasă vorbele în descifrare, ca pe o parabolă, și urcă în continuare la vite pentru că-i duminică și vitele nu știu de sărbătoare — tot cu pășunatul, tot cu adăpatul, zi de zi—, și pentru că nici de sărbătoare, nici pe ploi sau viforniță izvorul nu se retrage mai aproape de sat— tot la un ceas, un ceas și jumătate dus întors stă ! Cu ursul ne-am lămurit noi cum e, pentru că numai cu cîteva zile înainte de a ajunge la Șirnea dăduse într-un sat din apropiere și vătămase niște vite. Născuți și crescuți în grădinile zoologice, urșii au căpătat deprinderi rele : nu mai hibernează iarna, se dau la om cu furie și sfărîmă orice întîlnesc în cale. Așadar, e greu cu ursu'. Cu porcii mistreți iarăși e greu pentru că strică bruma de cartofi și mălai, brumă mai prețioasă aici decît o salbă de aur. O salbă, cine o are, e moștenită de la buni și străbuni și se lasă moștenire copiilor și nepoților, dar pentru a obține ceva mălai și gulii și cartofi trebuie să muncești din greu pe pantele astea și chiar dacă muncești tot nu ești sigur pentru că mai trebuie să te ajute și soarele și toamna lungă și cîte altele încă ! Deci e greu și cu porcii mistreți ! Dar cu viața ? Cu viața e la fel ca și cu ursu' și cu lupu' și cu porcu' mistreț ! Adică, e greu, aici, la Șirnea. S-a năravit și ea, s-a dedat la confort și de unde confort și de unde să-i dai ce-ți cere și ce merită ea, viața, pentru ca s-o duci bine împreună ? La 1 200—1 300 m altitudine, cu apa ascunsă la 800 m sub pămînt, sau la kilometri buni depărtare de așezare, cu vînturile care jumătate de an bat dintr-o parte, iar cealaltă jumătate din partea opusă, iar atunci cînd bat din ambele părți șirnenii știu că va vremui, și e de rău, zăpada ajungînd și la 3 m, despărțind casele de hodăile vitelor, cu dealurile astea dumnezeiești de frumoase, dar cu otavă mică, asuprită adesea de pietre și de calcar, cu distanțele ce aici se măsoară prin ceasuri bune de mers de la o gospodărie la alta, desigur că e greu. Dar toate cîte sînt, sînt pentru om făcute. Și dacă omul se luptă cu ursul, se luptă cu lupul, cu porcul mistreț, se luptă el, omul, și cu viața, supunînd-o, făcînd-o blîndă și, din cînd în cînd, chiar frumoasă. Și nu de ieri, de alaltăieri, ci de cîteva sute de ani. Poate chiar de o mie, dacă e să dăm crezare legendei, frumoasei legende de întemeiere, a lui Bran, cel din munți care-a împărțit fiilor săi — în număr de zece — ținuturile astea, urmînd cursuri de apă sau coama dealurilor. Nu se spune acolo, în legendă, dacă bătrînul și-a iubit egal fiii, dar, probabil, că fiecăruia a dat după aplecarea și felul de a fi, lui Șirnea Rogozean dîndu-i statornicia. Pentru că șirnenii sînt, prin legendă, constructori de case, astfel că ei nu numai că s-au statornicit și s-au bucurat și-au ținut la gospodăria lor, dar i-au ajutat și pe alții să înțeleagă și să iubească acest cuvînt magic : acasă. De-o mie de ani prin legendă, de cîteva sute de ani prin atestarea documentară (la 1432 se vorbește de așezarea șirnenilor, ceea ce înseamnă că ea trebuie să fi fost aici cu alte cîteva sute de ani mai înainte) șirnenii sînt acasă și-au ținut și țin cu dinții, cum se spune, de obiceiurile, de limba și de portul lor, chiar dacă șirul de pietre, urmînd curbe de nivel, ocolind văioagele, un șir nu mai înalt de o jumătate de metru, însoțîndu-te cu încăpățînare pe orice drum din Șirnea, insinuîndu-se ochilor și minții tale, îți dă fiorul fostei granițe de imperiu. Dar, pe granița și în imperiu, Șirnea a fost, este și va fi un autentic sat românesc, în leagănul limbii române și civilizației românești, urmînd sfaturile înțeleptului Șirnea Bran Rogozean : „Voi, șirnenilor, mulți frați / Laolaltă v-adunați / Și cu obștea de-mpăcare / Sfatul bun să-l cugetați / Casa voastră sus pe dealuri / De polatre s-o legați / Cu piroane de răchită / Prinse bine-n chiotori / Ce v-o apără de vînturi / Iar de vite aproape stați".

Nu mai sînt ei șirnenii mulți, dar sfatul îl urmează, stînd aproape de vite, legîndu-și strașnic casele așezate pe dealuri, căutînd și urmînd sfatul bun. Pentru că la Șirnea omul își este sieși lege, iar munca principalul judecător. Veterinar sau primar, învățător sau educatoare, fost funcționar la primărie, gestionar sau navetist la Rișnov ori Brașov, cu toții își încep ziua de muncă la patru dimineața, cu toții cosesc, string otava, încarcă hodăile pentru iarnă, smulg pămîntului cîteva sute de kilograme de mălai și de cartofi, bat drumurile ceasuri întregi adăpînd vitele sau aducînd apă pentru gospodărie. Un om cu o tașcă de piele bătînd dealurile călare, dar cel mai adesea pe jos poate apărea pentru un neștiutor al obiceiurilor un fapt de mirare. Și, și mai de mirare ar fi dacă ar afla că nu este altul decît primarul Nicu Cioacă. Sigur, aici e o altă unitate de măsură, aici trebuie să te desveți de prejudecățile care impun primarului un sediu, o figură sobră și multe sedințe. Primarul din Șirnea e fost învățător, dar, mai întîi de toate, e un gospodar din Șirnea, și dacă oamenii nu pot lăsa vitele și finul și celelalte treburi pentru a ajunge la primărie, el, primarul trebuie să meargă pe la oameni, pentru că viața își cere drepturile și obligațiile ei, fără să țină seama de condițiile naturale, în scripte Șirnea nu este un caz, ci un sat cu atîtea și atîtea capete de vite, cu atîta și atîta producție, și, dacă, uneori, furajele nu ajung la șirneni, apoi laptele e musai să ajungă acolo unde trebuie. Și-ajunge, cărat cu cobilița de două ori pe zi, cale de cîteva dealuri pînă acolo unde poate pătrunde o mașină, ajunge și cînd e frumos și miroase a fin proaspăt și te bucură soarele, și cînd plouă mocănește de te face și pe tine lichid, și cînd bat vînturile și te îngroapă omătul. Șirnenii nu se plîng. Și dacă ei, oamenii nu se plîng, primarul nici atîta nu ar avea voie : să se indoiască. Nu se îndoiește, dimpotrivă, speră și muncește, muncește de parcă la Șirnea ziua ar fi din cauciuc și s-ar întinde după pofta și nevoile oamenilor.

„Nu-i munca lup să fugă-n pădure", se spune, n-o fi, dar aici la Șirnea seamănă cu lupu' de care oamenii nu se tem, ia acolo, o vietate, o obișnuință a locurilor, cînd mai rea, cînd mai bună, pentru a dăinui trebuie să nu o bagi în seamă, să faci casă bună cu ea pînă la 78-80 de ani, cînd mai ești încă tînăr !

Constantin Stan

Viața începe la ora patru

La Șirnea viața începe la ora 4, cînd pleacă autobuzul de Rișnov și cînd cerul mai opintește încă în spinare sacii încărcați cu stele, și e liniște, și e frig, vîntul se izbește de colțul casei, și miroase vag a zăpadă și a fin cosit, răscolind într-o doară cîte ceva din amintirea iernii trecute, o neliniște surdă cît un presentiment, aceeași iarnă cu troiene clădite pînă sub acoperiș, imaginea halucinantă a potopului alb, amestec ciudat de sublim și nenorocire, pămîntul pe care calci se înalță cît să atingi cu mîna firele întinse pe stîlpii de telegraf, și te retragi în cochilia ta de cărămidă și var, drămuindu-ți efortul și socotind cu o teamă nemărturisită niciodată : lemnele și mălaiul, finul și cartofii, tot ce ai agonisit într-o vară scurtă și răcoroasă, pentru a răzbi apoi singurătatea și poteca împotmolită, și viscolul, și urletul jalnic de lup, tragi cu urechea, nu te sperii, or fi în Ciocan sau Fundata — îți zici, urechea nu te înșeală și nici instinctul primejdiei, mai degrabă te temi de urs, nu prea înțelegi ce se întîmplă și cum se face că fiara și-a uitat obiceiurile, nu mai hibernează, nu mai are somn, atacă omul, atacă vita ziua-n amiaza mare, numai cine nu știe nu se teme, ar fi multe de povestit, dar nu e timp, vine femeia și te iuțește, mereu speriată că acuși se întunecă, ce ne facem dacă miine plouă, dacă o să cadă bruma, stă finul neintors pe deal, cartofii nescoși, animalele însetate și laptele neînchegat, cînd de fapt fiecare își cunoaște rostul și graba. La Șirnea în afară de iarnă și vară nu mai există vreun alt anotimp, o iarnă grea și lungă ce ține din octombrie și pînă-n mai, trebuie să muncești pe brînci ca să-i reziști, zicea **Nicu Cioacă**, primarul comunei, altcumva n-ai ce minca și vitele-ți mor de foame, muntele e dur, e nemilos cu cei slabi și leneși, muntele e zgîrcit, apa ți-o dă la cîțiva kilometri de casă, pășunile pentru vite sînt sus, pe creastă, trebuie să cari totul cu spinarea, în crozne cum se spune pe la noi, și lemnele pentru bucătărie, și gunoiul pentru îngrășat pămîntul, și apa de băut. Cînd vii ca turist pentru cîteva zile ți se pare totul frumos, idilic, peisaj montan, oameni la coasă, cobilițe, vaci întorcîndu-se de la pășune, mirosul de otavă, soarele ce apune dincolo de Bucegi, dar ca să înțelegi cîte ceva din viața șirneanului trebuie să-l vezi cum se luptă iarna cu omătul și cu singurătatea, să-l îndemni să-ți povestească despre munca lui și despre viața familiei din care se trage, să discuți cu **Victoria Crăciun** — femeie cu 14 copii, cu dom învățător **Folea** care în 32 de ani de muncă nu a avut nici o zi concediu medical, cu **Nicolae Frunteș** — părintele muzeului nostru sătesc, cu **Ion Buzatu** — tînărul de 25 de ani, cel care după 7 ani petrecuți la I.C.L. Brașov s-a întors să muncească la noi în sat ca timplar, cu **Gheorghe Țeposu** — veterinarul nostru, omul care parcurge zilnic de la o gospodărie la alta și 30 de kilometri, să discuți cu moș **Ion Cojan**, bătrînul de 81 de ani pentru care hodaia, cositul și creșterea animalelor i-au fost „și serviciul și navața lui", că pînă acum, cît a fost tînăr, s-a descurcat, n-are de ce să se plîngă, „amu, de aici înainte ne-o fi mai greu", să-ți vorbească de fii-său care a făcut „institutul psihotehnic" — zice el cu oarece ironie — în loc să rămîie și să-și muncească pămîntul, să-ți povestească despre războaie și despre urgiile ce s-au abătut asupra satului. Vei pricepe atunci tăcerea și vorba lor multă, modestia și lauda de sine, și mai ales, încăpățînarea de a crede doar în dreptatea lor, doar în experiența deprinsă de la părinți. Ei știu mai bine ca oricine că muntele e nemilos cu cel fățarnic și închipuit. Aici trebuie să fii practic în tot ce faci, și mai ales să lupți. Asta o înveți de mic, de la cîțiva ani. Cînd copiii tăi : Nelu Căciulă (clasa a II-a), Monica Stroe (a V-a), Luminița Centiu (a V-a), Adrian Cojocaru (a II-a), Mirela Benga (a V-a), Angelica Benga, Ciprian Bătușaru, Georgiana Chirci, Marin Tențu, Nicoleta Dudu, Florin Tîrgovișteanu și cîți alții vin la școală pe jos, pe schiuri de la 3 sau 5 kilometri fără să-i ducă nimeni de mînă, viața pare să se deruleze parcă mai intens și-n tot cazul mai dramatic. La Șirnea copiii învață să meargă pe picioarele lor în sensul cel mai adevărat al cuvîntului. La Șirnea, viața începe la ora 4 și se împlinește, trecînd de miezul nopții, într-un somn greu de cîteva ceasuri. Pentru șirnean, pentru cel care a hotărît să rămînă aici, e cu neputință să-l convingi că viața poate fi trăită și altfel.

Mihai Alexandru

«Așteptăm prunc pe toamnă»

La Șirnea soarele e o căpiță de fîn rostogolită peste lume. Aici oamenii își măsoară zilele în munți. În munți „munciți". Bat din zori și pînă în noapte, cu piciorul dar și cu sufletul, munții. Fiecare e stăpînul de drept al cîte unui deal cel puțin. Casele și le ridică cît mai aproape de cer. Și știu aduce iarba pînă în pragul stelelor. De aceea cerul cel mai înmiresmat îl are Șirnea.

Cînd am întrebat-o pe o femeie ce urca dealul cu o „boccea" de fîn în spate, din care de abia i se mai zăreau ochii, despre vechimea satului ei mi-a răspuns „Apăi e vechiu. Asa l-am pomenit eu și moșii mei. De cînd îi iarbă și de cînd îs munți pe lume, așa să știți."

Și într-adevăr lumea începe și se sfîrșește la Șirnea cu iarba. Cu finul. Păsunile raiului nu-i o metaforă fortată, ele există cu adevărat nu numai în literatură dar și în viață, adică la Șirnea.

Șirnenii sînt oameni dintr-o bucată. Chipuri arse, aspre, tăiate parcă în piatră, modelate parcă de vînt și de ploi, de munții dimprejur. Vorbesc puțin dar cu tîlc. Au vorba înmiresmată asemeni pajiștilor. Cînd îi vezi la coasă sau înălțînd cu pruncii și femeile lor munții de fîn nu se poate să nu te gîndești că așa trebuie că arătau zeii cînd coborau pe pămînt.

Casele și le fac din piatră și lemn. Pereții sînt îmbrăcați în draniță, iar acoperișul cu șiță. Un șirnean bătrîn, „mai vechi decît lumea", cum mi-a spus el, zîmbind pe sub mustață, mi-a arătat casa nepotului lui, de fapt viitoarea casă căci nu era ridicată decît temelia din pietre mari de rîu. „Pentru lemn trebuie să mai așteptăm, pînă la toamnă. Are și lemnul legea lui și-i bine să n-o tulbure omul. Ele nu se taie oricînd, mai ales pentru ridicarea unei case. Lemnele pentru casă se taie numai toamna și nu în orișice zi, ci numa cînd îi lună nouă sau în descreștere."

La Șirnea soarele e o căpiță de fîn rostogolită peste lume. La „odaie" (locul unde-și țin vitele) soarele răsare mai devreme și apune mai tîrziu. Îes cu mic cu mare la fîn fiindcă ei, șirnenii sînt vestiți crescători de animale și înainte de orice trebuie să le asigure acestora hrana. Iernile sînt foarte aspre aici și de cele mai multe ori ca să ajungă la odaie trebuie să-și facă drum prin nămeții de zăpadă cu calul. Un drum de acasă și pînă la odaie poate să dureze cîteva ore bune iarna. „Da-i musai să le dai apă și fîn că vita nu știe de viscol și de iarnă. Ei să-i pui în față apa și finul. Zăpada-i cît casa citeodat dar trebuie să răzbați pînă la ele. Altfel nu ești om." îmi spunea Iosif Buzatu, om harnic și gospodar de frunte în Șirnea.

„Cine nu iubește muntele nu rezistă aici. Șîntem ca la 170 de familii. Eu sînt tîmplar de meserie, și mi-am luat femeie tot de pe aici, de peste munte din Peștera. Așteptăm prunc pe toamnă", îmi mărturisea Ion Buzatu, fiul lui Iosif Buzatu. „Și îi păcat că tinerii nu prea mai rămîn în sat. S-au dezobișnuit de muncă. Aici te scoli la 5 și pin te culci tot nu gați treaba. La oraș îi mai ușor. Lucri opt ore și în rest ești liber să faci ce vrei. Dar mie nu mi-ar trebui așa viață. Am încercat și eu. Am lucrat ca tîmplar de întreținere la Brașov și Rișnov dar pîn la urmă n-am mai rezistat și m-am întors acasă. Mi-a fost greu fără munți.

Îi ascult pe acești oameni simpli vorbind despre ei, despre satul lor. Preț de cîteva zile am fost martora muncii și vieții lor. Și viața nu-i tocmai ușoară în creierii munților dar ei au rămas și continuă să rămînă, să înfrunte muntele și să îmblînzească natura

Piatra Craiului și Bucegii veghează maiestuos casele. Dinspre Muchia Armășarului se adună norii. „Nu-i bai. Iese el și soarele, numa să știi să-l aștepți". Ei știu s-o facă și iată de ce la Șirnea soarele e o căpiță de fîn rostogolită peste lume.

Liliana Ursu

O experiență de viață

O dimineață în Șirnea mai înseamnă, pe lîngă specificul locului la un astfel de moment al zilei, adică pe lîngă frumusețea neverosimilă a peisajului care-și îndepărtează treptat, în funcție de creșterea lentă a intensității luminii, umbrele putrede de umezeală ale nopții sub care a stat ca o nestemată într-o cochilie opacă, și o destul de ciudată (la prima vedere) deplasare a localnicilor din centru, așezat la o altitudine mai joasă, spre înălțimile împrejmuitoare ; oamenii urcă mînați de treburile lor, urcă la cosit sau la întors finul, urcă să vadă de vite, urcă spre șoseaua Brașov—Cîmpulung, grăbiți să prindă autobuzele cu care își încep ziua de navetiști. De undeva, de pe Piatra Craiului, presupunînd că ai avea o vedere atît de bună, ai distinge această mișcare matinală, risipită în toate direcțiile ascendente deodată și te-ai gîndi că acolo, în mijlocul satului, s-a întîmplat ceva ce nu poți deocamdată înțelege, apoi, la foarte puțin timp, ai observa o mișcare inversă, siluete minuscule îndreptîndu-se pe cărările care luneacă domol ca niște șopîrle calcinate prin verdele ierbii spre tălpile dealurilor, convergînd spre un punct anume. Sînt copiii care, după ce au fost treziți de părinții lor și pregătiți de drum, se îndreaptă spre școala din Șirnea. Ei te liniștesc asupra presupusului eveniment nedorit din vatra satului, ei sînt cei care coboară și risipesc senzația de iminentă pustiire pe care ai trăit-o doar cu puțin înainte. Locul în care se adună, o piațetă în mijlocul căreia tronează un stîlp de telegraf ce poartă la rădăcina lui urmele războiului cu (foarte puținele) mașini care trec pe aici, este încadrat de o clădire arătoasă. Pătrunzi în ea, miros de var încă neuscat, de șerlac înghițit de lemn, de cretă, bănci, table, încăperi după încăperi, atelier mecanic, strung, freză, polizoare, scule — un spațiu care ți se pare familiar, o școală ca toate școlile. Cu toate acestea, școala din Șirnea nu este chiar o școală obișnuită, ceea ce o

Fotografii de Constantin Stan

face să se individualizeze fiind, în primul rînd, numărul mic al elevilor (62), apoi sistemul de predare simultană, pe urmă dascălii nevoiți să se specializeze din mers în cele mai diferite domenii pentru a putea preda în cursul aceleiași ore și fizica și geografia și desenul și muzica și chimia ; nu trebuie uitat, totodată, efortul (excepțional ar fi un adjectiv potrivit) făcut zilnic de unii copii care, pentru a ajunge aici, străbat cu noaptea-n cap 5 și chiar mai mulți kilometri, pe terenuri accidentate, venind din Valea Peștelui, din Valea Ulmului, din alte zone marginale, situație în care frecvența este și rămîne totuși foarte bună. Sosit din afară fiind, ți se pare că, în ciuda bazei materiale excelente, condițiile de învățătură nu sînt aici prea ușoare. Localnicii te lămuresc însă repede, așa stau lucrurile, copiii sînt puțini pentru că însăși populația localității este mică, avînd, în continuare, tendința de a scădea, distanțele sînt distanțe, n-ai ce le face mai ales la munte, dar totul se compensează prin marele respect pentru cunoaștere, prin pasiune, prin dăruirea exemplară a dascălilor, învățătorul **Ioan Folea**, directorul școlii, un om excepțional care, deși în pragul pensiei, nutrește ambiții mari privind viitorul instituției pe care o conduce, învățătoarea **Maria Răpeanu**, profesorul **Gheorghe Benga**, absolvent al facultății de istorie-geografie, dar care predă, fără ca acest lucru să constituie o simplă acceptare a rigorilor normei didactice și cu atît mai puțin a unui rabat la calitate, toate disciplinele, afară de română și matematică, motiv pentru care i se mai spune și profesorul Mozaic. Dacă o adăugăm și pe educatoarea **Cioacă Lucica**, soția primarului comunei, lucrînd și ea cu o grupă combinată, adică mică-mijlocie-mare, cam acești ar fi toți cei care fac să **existe** școala din Șirnea. **Să existe**, nu să supraviețuiască. Odată sosit aici, încă îți dai seama, că Șirnea este o experiență de viață, o experiență în interiorul căreia sînt alte și alte experiențe de viață. Școala este una dintre ele. Și, cu toate că ea nu se compară îndeaproape cu experiența muncii istovitoare pe care muntele ți-o pretinde nemilos, clipă de clipă, poate că de aici ar trebui început atunci cînd îți pui problema cum de oamenii aceștia, atîți cîți au mai rămas, țin cu orice preț ca locurile lor natale să nu rămînă **doar** un rai al frumuseții naturii, se luptă pentru fiecare veste care s-ar putea răspîndi despre ei, pentru sensul ei drept și emoționant, organizează festivaluri de obiceiuri tradiționale, concursuri sportive etc. Școala i-a ținut strîns uniți ; pentru că ea nu reprezintă doar centrul (nu neapărat în înțeles geometric, deși ar fi posibil să fie și astfel) celor 27 de kilometri pătrați de teritoriu brăzdați în fiecare dimineață de pașii copiilor, ci în aceeași măsură, centrul speranțelor lor de dăinuire.

Am străbătut alături de învățătorul Folea drumul pînă la el acasă, un drum lung, obositor. El îl face de două, de trei ori pe zi. Dus-întors, și asta de cîteva zeci de ani, timp în care ar fi putut renunța ca atîția alții. Nu și-a pus însă niciodată problema în acești termeni, școala a fost și rămîne credința fundamentală a vieții sale ; o credință pe care o transmite elevilor lui, elevi care, chiar dacă nu devin cu toții dascăli, învață, dau examene și reușesc la licee și facultăți, unele, ca informatica, părînd rupte de-a dreptul din altă lume atunci cînd vorbești despre ele aici, unde te simți ca la începuturile pămîntului, au adică sădită în ei convingerea că școala, anii petrecuți pe băncile ei te împiedică să te risipești, îți luminează întreaga existență.

Am venit la Șirnea pentru a vedea un sat pe cale de dispariție. Și am plecat convins că dacă acesta ar fi fost singurul scop al călătoriei mele aș fi bătut zadarnic atîta drum. Șirnea va continua să existe. Iar școala sa este un argument esențial în sprijinul acestei afirmații.

Corneliu Ostahie

mircea florin șandru

Nervii mei

Nervii mei de sidef, de fildeș, de metacrilat
De catifea, de mătase, de purpură
Cum stau ei în întuneric, în carne
În holograma ii vezi pilpîind, scoțînd minuscule fîșcări electrice
În plasa lor inima, în plasa lor moartea
În plasa lor rochia ta fluturînd, leul o trage cu ghearele
Hei, tînăr eram, mă aplecam deasupra apei și beam
Riul purta pietricele și morți, crengi rupte și arbori
Ruptă e plasa acum, coapsa ta luminează încet, ca o novă în stingere
Riul mă poartă cu sine, în plasa lui inimă, în plasa lui moartea.

Păsări

Mari hale avicole în care viața crește în întuneric
Doar celule multiplicate la infinit, albe, golite de sînge
Ca plantele lipsite de clorofilă, păsări
Zăcînd în gunoaie, în umilință
Unele peste altele, doar amintirea
Acelor păsări sălbatice, acelor păsări
Domestice libere
Carne crescută în întuneric, vietăți
Nemișcate, oarbe, dobitocie de carne
Viață haotică, aripi, mușchi uitînd senzația zborului
Viață pilpîind în rafturi de fier, în colivii suprapuse
În beznа industrială
Doar amintirea libertății sălbatice
A acelor zile domestice libere.

Viață în infraroșu

O lumină intensă te înconjoară, arde pe lucruri
Le ridică din întuneric
În forme pulsatile le proiectează pe cer
O lume colorată se atinge de simțuri, se unduiește
Un mecanism al iluziei, un spectacol perfect, cu actori, cu aplauze
Dar ceea ce ochiul nu vede se petrece în infraroșu
Numai carnea simte, numai meningele, numai sîngele orb
O lume de raze și de tenebre, ca în peșteră
Ca în placentă, ca în golul primordial
O lume roșie-neagră, cu forțe necunoscute
Cu aburi, cu nevăzute raze calorice, cu semnale
Forme stranii se nasc, se sting, plutesc peste străzi, peste case
În încăperi, se suprapun peste lucruri
Șira spinării le simte, ca niște șobolani pe balustrada de nichel
Ca niște lilieci plutind în întunericul calm
Viața în infraroșu, sărăcăcioasă, umilă
Luptînd să existe, tîrîndu-se
Ca viermele orb, ca bacteria, ca noroiul, ca sîngele
Doar ura scoate trîmbe de aburi, doar frica se așază încet, uriașă
Doar pielea corpului tău lasă mici dîre electrice
Doar viața se agață cu ghearele mici, delicate și urlă : trăiesc.

Mîna în somn

Mîna în somn semănînd cu o gheară
Corpul întreg semănînd cu un animal tînăr și impietrit
Pielea ca o peliculă fină de calcar filtrînd apa
Plămînii pompînd aer, ca diamantul în peșteră, sub vertebre
Să intri în inserare, dormind ca înecații pe mare
Cu carnea abia pilpîind în micile ei alveole, pe oase
Să nu simți zgomotul zilei cum se retrage,
Cum milioane de hertzi nu mai vibrează ci dispar în pămînt
Să stai nemișcat în carapacea corpului tău, în meninge, în pleură
Să filtrezi elixir și otravă, să vegetezi
Cînd totul în jurul tău vegetează, rezistă
Cînd pe mlaștină ies plante reci, carnivore și strălucesc
Cînd singur și anonim ești un animal tînăr și impietrit.

Lumină torențială

Dimineața, ca o hulă marină, atît de puternică, atît de proaspătă
Corpul meu se destinde încet sub biciuirea luminii torențiale
Simt încă totul difuz, ca un înotător subacvatic, ca o tîmplă sub anestezic
Ziua urcă fulgerător peste străzi, gîlgîie ca torentul de apă
Trăiesc. Voi trăi. Încă o zi se adaugă vieții elementare
Corpul plutește. Corpul ca sabia trece prin aer
Simt totul distinct, excitant, dureros
Cale de o mie de leghe spațiul miroase; miros de ciment, miros de moarte
Și ochiul acesta obosit, cu retina decolorată
Cum hohotește el în lumina torențială
Cum soarbe el formele, cum se prăbușește-n culoare, cum lăcrimează
Șira spinării, ca o hienă, cum adulmecă, cum stă gata să sară
Trăiesc. Dimineața ca o hulă marină, atît de puternică, atît de proaspătă.

Ascultînd sunetele nopții

Pot sta nemișcat o noapte întreagă în întuneric,
E o nebunie, recunosc, dar mie îmi place, și
Tot ceea ce îmi place mă odihnește.
Cunoaște-mă
Spune noaptea, cunoaște-mă, spune sunetul nopții
Venind din apropiere sau de la mare distantă
Cunoaște-mă, spune lumea de forme a nopții
Îmi deschid încet floarea craniului, îmi deschid
Venele, îmi deschid întreaga poartă de sînge,
Deschid auzul ca o membrană imensă
Deschid nervii, ca o plasă de fire electrice,
Pun șira spinării să stea la pîndă și ea ca hiena
În pustiu își scoate ghearele și așteaptă.

vasile andronache

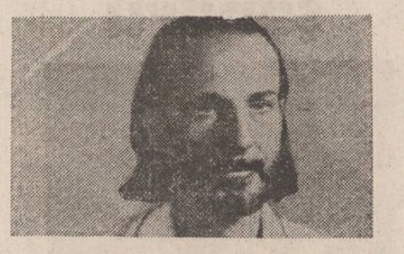

Ne stă-n putere

Să cîntăm prieteni să cîntăm
Pe aripile cîntului să ne-nălțăm

De n-avem curaubeu să-l meșterim
Din clipe luminoase să luminăm și-n frig
Cu deznădejde ochiul să nu ni-l aburim
În numele a tot ce-i pur vă strig

Avem destulă omenească zare
Și aripi încă tinere avem
Și-avem neliniști și tumult de mare
Și liniște și pace încă-avem

Să băgăm de seamă tristețea e un fleac
Cîndva din fundul mării perla tot e scoasă
Ne stă-n putere și avem și leac
S-avem o viață demnă și frumoasă

Ca o silabă de aur

Lumini frumoase tinere lumini
Arzînd ca diamantul prin văzduh
Voi sînteți ca zăpada florilor de crin
Sensibila-ntrupare a unui liber duh

Ardeți în larguri și-n gene de păduri
Semn că acolo cineva veghează
Cînd prin istorie se furișează furi
Și ochii plini de ură în cap le scînteiază

Pe-aproape e toporul și felinaru-aprins
Apa fîntînii să rămînă clară
Și ramul pomului de floare nins
Cel care-l prăduiește tăișul îl doboară

Așa ne-am apărat din veac de veac
Casa și bătătura și urma cu părinți
Acum este lumină și cînt și nu mai tac
Și îmi zîmbesc din poze străbuni cu chip de sfinți

E primăvară lume în Dacia la mine
Și steaua bucuriei în case s-a aprins
Și o baladă-a păcii la mine-n suflet vine
Ca o silabă de-aur înfiorată parcă de-atita necuprins

Frumoasă țară carpatină

Voi galopa prin umbră de-o fi nor
În Dacia spre vechile izvoare
Cînd de străbuni iar mi se face dor
Și am să-aprind un rug de neuitare

Prin negurile vîrfului carpat
Ca ciuta neagră trece-voi să știu
Acele urme care ne-au păstrat
Izvorul neamului pentru vecie viu

Mă-nchin la soare la izvor mă-nchin
La codrii zvelți și sunători de tisă
Mormintele la sărbători cu vin
Eu le stropesc și pleoapa țin deschisă

Un voevod în mantie de-amurg
L-aștept în prag cu sare și cu piine
Istorice minciuni le-au ars pe rug
Din adevăr să izvorască miine

N-a fost bicisnic neamul meu frumos
Au tăbărît pe el străine vînturi
Dar ființă înspre noapte nu și-a-ntors
Ascuns prin codrii a-nginat în cînturi

Dorul de libertate și moșie
Puterea vetrei a mutat-o-n fii
Și din cenușă-a fost să reînvie
Și să rămînă tînăr pe vecii

Unii se laudă cu temple
Noi cu ulcioare și-nflorat pridvor
Pe care pot să le contemple
Cei care n-au în suflet nici un nor

Deasupra vetrelor străvechi
Noi înălțarăm alte ctitorii
Și alte frumuseți fără perechi
Moderne-altare pentru bucurii

Frumoasa țară carpatină
Cu sufletul prin vreme înălțată
Și-arată chipul tînăr în lumină
În acest timp istoric fără pată

Arheologi din alte ere
Venind vor dezgropa tardiv
Sub o livadă grea de mere
Oasele noastre ca un tiv

Tras prin țărini ca o zăpadă
Iluminînd lîngă izvoare
Vor încerca prin os să vadă
Tumultul nostru ca o mare

Noi doi pe palme de calcar
Ținem o mînăstire fiul
Sîntem sub tufe de pelin amar
O treaptă ce susține viul

Sus în lumini pe cei ce sînt
Și vin ca o coloană-n urmă
Nerisipiți de nici un vînt
Pe-un drum ce-n veșnicie scurmă

Inel după inel prin cicluri
Cu largi volute-n timp și cer
De jos noi vă trimitem plicuri
Să nu vă temeți de mister

Căci patria pe toți ne ține
În lutul ei ca pe-o comoară
Pe cei de sus cu focu-n vine
Pe morți în urma-i tutelară

Desen de Ilie Florin

Iubindu-ne-am rămas pereche
Și pe sub iarbă și în cărți
Cu plînsul lumii în ureche
Hotar pe minerale hărți

La ceasul marilor tăceri
Cînd sus dau holdele în pirg
Sub pleoapa limpezilor seri
Mîinile noastre țin cu sîrg

Izvoare-adînci interioare
Din care rodul se-mplinește
Și facem sevele să zboare
În spicul greu care foșnește

Și știm după cum crește umbra
În fundul vechilor fîntîni
După cum în păduri lugubra
Furtună își desleagă cîinii

Că-i anotimpul toamnei iar
Că se apropie decembre
Cu înghețatul albu-i car
Înfiorîndu-ne prin membre

Se vor aprinde-n sobe focuri
Și fericiți vom fi că sînt
Urmașii noștri-n aste locuri
Că țara le e lucru sfînt

Iubito-n craniu parcă-mi bate
Cu rădăcinile un tei
Troianul florilor răzbate
Și-mi umple urna cu scîntei

Și nu mi-e rece nu sînt trist
Pe-un pat de mineral întins
Același chip știut de crist
Îl port în veci și neînvins

Nu duc pe umeri doar o cruce
Duc neamul apele și cerul
Și o vecie le voi duce
Și numai tu-mi vei ști misterul

Epifaniile toamnei

„Luat de-a orașului sfadă
Uitasem că toamna venea."

Bacovia

pan izverna

Peste munții de rugină, peste șerpii apelor, peste hărțile orașelor tentaculare și trufașe, trece Toamna în caru-i glorios fericind lumea și omenirea prin gestul sublim al sceptrului Ei.

O văd dar ca pe Cybele purtînd cununa pădurilor ce își metalizează podoaba verdelui nenumărat al frunzelor, surizînd într-o quadrigă la care bat din aripi armăsarii frenetici, fii ai norilor, frați ai vînturilor, stăpîni ai văzduhului, ducîndu-și puternica zeiță peste împărăția anotimpului metafizic.

Se aude sunetul larg al carului, duruitul înalt al roților lui și, în azur, se văd coamele telegarilor și cununa din raze de aur, de rugină de argint și de aramă a reginei.

O, victorie a cugetului nobil aliat cu înțelepciunea! În această reculeasă logodnă gîndul se întoarce spre amintirea luptelor: Pînă mai ieri am fost învingători și am pierdut. Am pierdut totul și am cîștigat viața. Încă trăim, încă ne putem bucura de ziua noastră pămînteană și avem vlagă să mai ridem de toate averile ce ne-au stat în mîini, în putere și în voință. Avuțiile ne-au scăpat dar am rămas cu mîinile, cu o parte din puterea noastră uriașă altădată și cu voința convertită azi, în aproape opusul ei, în meditație, în cunoaștere, în contemplare.

Nu e drept a vorbi despre Toamnă ca despre un anotimp ci ca despre o stare a Cosmosului. Ea este o taină adîncă, o enigmă înaltă și dominatoare, imposibil de descifrat pînă la simburele ce-i ascunde ultimul mister, așa cum mistere sunt și viața, moartea sau istoria.

Dar marea? S-a întîlnit vreodată cu toamna? Se înalță apropiindu-se sau se ucid și în locul lor lasă un plumb vuitor ce prevestește neantul?

Marea ca o stare a spațiului și o taină a timpului; toamna ca o stare a timpului și o taină a spațiului.

Spațiul și timpul Toamnei se adună, se împlinesc, își surid, se înclină unul spre altul, se contemplă, se cunosc, merg împreună, se substituie, se confundă, devin una, ca într-o geometrie nemaivăzută, dominată de foarte înalte legi, inaccesibilă minții decît ca bucurie a privirii liniilor ei armonioase ce nu pot fi înginate și imitate de geniul omului.

Visarea în Toamnă este un efect al adîncimilor spațiului Ei.

Poezia, consubstanțială Toamnei, este în spațiu, plutitoare și difuză. În întelesul și subt forma aceasta, cum sunt presărate în aer insulele de ether celest, spiritul ce o „captează" nu se inspiră ci **se lasă inspirat**; este ca o fecundare a unui pămînt steril și fertilizat deodată de vigorile nemăsurate ale crugului desmărginit din care coboară forțele zeilor.

Ducînd mai departe acest gînd, o credință cată să mă încerce: S-ar părea că Toamna, deși inconștient, și cel din urmă om **devine** poet. Dacă poate sau nu să exprime esențele, să-și obiectiveze simțirea, adică prea plinul simțurilor sale înmlădiate, este o virtute ce nu mai ține acum decît de **cuvînt** și de puterea lui de pătrundere în alte inteligențe sensibile. Dar toamna și-a făcut datoria-i zeiască. Adică și-a pogorît harul asupra sinelui omului, revelîndu-i în propria-i simțire, puteri adormite în stare să-l facă să zboare. Miracolul s-a produs.

Cosmosul, în întregimea lui fiind schimbat, avînd alte linii de forță și alte dimensiuni, spațiul crescînd înspre ilimitat (lărgindu-se, desmărginîndu-se), orizonturile îndepărtîndu-se și devenind plutitoare, fac ca și ființa să crească, omul să se simtă uriaș, să uite de suferință și de moarte. Numai toamna omul poate fi o vreme nemuritor.

Dar în același timp spațiul se încurbează păstrînd totul subt o cupolă unde nu mai vedem nimic nefamiliar și necunoscut. Lumea nu-l mai e străină și omul este în lume, cum ar fi liber în curtea lui.

Timpul pare și el că stă, că se lasă ușor ca o boltă asupra spațiului convertind totul într-un univers armonic și nou din care nu trebuie să ieși ci e bine să rămîi și să te bucuri ca de o feerie a Edenului.

Toamna este o Arcadie, un paradis terestru și nu e nevoie să te afli în zone binecuvîntate de natură ca să intri deodată în Arcadia ferice. Arcadia se lasă ușor de sus, din înalt și cuprinde lumea în întregimea ei colorînd-o altfel, îmbogățind-o, fericind-o, sanctificînd-o.

De aceea în Toamnă omul este un schimbat. Armonii somnolînd în el de ani și de milenii, se trezesc, se aud întîi încet, apoi răsună tot mai puternic, coarde învechite, ruginite, uitate, încep a fi atinse și ciupite de etherul Toamnei. Strunele aceste în sufletele cele mai alese prind a cînta cu adevărat provocînd o simfonie imposibil de descris și de cuprins.

Toamna poetul adevărat își dă măsura orfismului său întreagă. Desfrunzirile îi apropie strania lumină a Limbului și promontoriile Infernului. Lumina îl bucură ca de regăsirea nesperată a iubitei căzută **in aeternum** în Hades. Și lira lui se face mai puternică, devine thaumaturgică, mișcă pietrele și stîrnește uimirea sălbăticiunilor din codru, lumea lucrurilor neînsufletite ține seamă de existența lor și se bucură că aud și că simt.

În Toamnă poetul este mai rafinat și mai plin de duhul poeziei, mai încărcat de suflet. La fel muzicianul mare și pictorul sublimat de natura spațiului și a timpului Toamnei și care a uitat de teroarea formelor.

Desen de Raluca Grigorcea

Dominația blîndă. Toamna domină, dar domină blînd, ea nu încearcă să opreseze cu frumosul, cu armonia, cu culorile sau cu sunetele ei pe nimeni. Sunete, culori și armonii își impun prezența tutelară radiînd înefabilul Toamnei. Și există o stare de **întomnare**, în trepte, corespunzînd unei maturări, în devenirea lui spre frumos, a spiritului.

E ca o ființă enormă și de aceasta nu poate fi cuprinsă și nu se vede în întregimea Ei. Nu poate fi asemuită decît cu prezența nevăzută, dar permanent simțită a zeului.

Dispariția vîrstei. Omul uită ce vîrstă are chiar dacă își știe anii. Un bătrîn spunea că în luna lui Brumar el se simte ca la treizeci de ani. De asemeni bolnavii păliți de soarele Toamnei își uită boala ce i-a ținuit de două ori pînă acum: prin obsesie și prin durere. Zîmbetul lor este de nedescris și numai cine i-a privit îndelung a înțeles că drumul de la viață la moarte trece prin vama ei, a Toamnei, care poate opri cînd vrea un deznodămînt, o trecere în neființă.

Dintre temerarele tentative de cucerire ale omului, știința transmutației metalelor, căutarea elixirului și a panaceului — alchimia mi se pare cea mai apropiată Toamnei. Analogia nu apropie mai mult decît desparte. E doar o simetrie, o oglindă anamorfotică și un paralelism. Am sugerat mai devreme o fizică și o geometrie dar numai ca posibilitate și metodă, iar nu ca o comparație în care s-ar putea crede. Alchimia însă da, fiindcă este un amestec armonic dominat de legi magice.

Magia Toamnei se arată lumii, devine evidentă printr-un spor de taină. Ea se refuză observației și analizei. Nici cel mai pătrunzător, ochi — cea mai clarvăzătoare privire, mai aplicată cosmosului mărunt ce cade imediat sub simțuri, mai obișnuită cu scrutarea naturii și a fenomenelor sale obscure, nu se poate lăuda cu descifrarea enigmelor Ei. Așadar, fizicianul lucid nu va putea spera, cum nici biologul meditînd asupra esenței comune a speciilor plantei, nici scormonitorul de roci, dezolante în mutismul lor veșnic (fiindcă natura nu vorbește dacă nu este silită), sau cu un cuvînt cuprinzător — naturalistul nu va putea spera să mărturisească asupra inefabilei magii a naturii Ei.

O va face mai bine artistul mare: adică Poetul, Muzicianul, Pictorul. Dar pe rînd o vor reduce la cuvînt, la sunet sau la culoare. Numai înfrățirea celor trei arte într-una supremă, de ar fi cu putință asemenea minune, într-o osmoză, pînă azi imposibilă, de natura forței ce a dat naștere vieții, ar fi în stare să o exprime și ar semăna aceasta cu revelarea lumii primului om, în zilele Genezei.

Dar oricît ar fi de mari Poetul, Muzicianul, Pictorul, cîntînd-o, celebrînd-o, desfășurînd-o pe pînzele imanente ale unei libere de vreo constrîngere imaginații, izvorîtă din iubire ca dintr-o necesitatea supremă, nu vor face decît să-i crească partea ei de umbră și de taină. Pentru că dacă nu poate fi spus totul, partea induce spre creșterea tainei.

Nu se poate însă termina tentativa înaltă a artei într-o crispare sceptică. Arta este întotdeauna luptă și cucerire. Sentimentul amar al neîmplinirii îi este străin adevăratei arte. Gestul artistic nu se va întrerupe în fața ochilor albaștri ai tainei. Nu. Dimpotrivă, taina fertilizează! Sunetele coardelor cheamă alte sunete prietene, culorile strigă după suratele lor exilate de vreo scurtă absență a penelului, umbrele își caută partea lor de lumină și jocul corespunderilor continuă pînă cînd balanța se va afla în echilibrul ideal al Artei.

Iar cuvîntul nu va avea niciodată astîmpăr și se va mistui într-o căutare fără capăt, dar creatoare în orele de har de pagini ce poartă pecetea de aramă inmuiată în lumina, în culorile roadelor și în vinurile Toamnei.

Alchimia ei întreagă se confundă cu lumea, o determină, o colorează, o fortifică și îi dăruiește armoariile nobile ale științei, precum și însemnele sublime ale magiei.

Vom recunoaște materia naturii în devenirea ei spre aur în vastul athanor supus Luminii.

Grația Luminii schimbă lumea în visul ei ideal.

Lumina — mediu bun pentru contemplare, pentru rațiune și pentru iubire.

Vom vedea flacările și vom auzi trosnetele lumii în fericită schimbare subt pilpîirea caldă a aștrilor. Soarele însuși e mai ocrotitor, mai iubitor de viață și în melancolia lui se poate discerne o voință îmblînzită de a păstra totul. Prea multă topire și risipă. A venit vremea înțelepciunii. Trebuiesc păzite cu grijă toate ale lumii, cîte mai sunt întregi. El împrumută această blajină lumină stelelor, iar splendoarea lunii se vrea revărsată peste întinderea vieții, adunată în cea mai fericită a ei calmă respirație, încît universul de aproape se confundă în noaptea siderală cu infinitul, cu eternul și cu purul absolut.

Natura magnifică a nopților și a zilelor, a amurgului, a diminetilor și a amiezii în care s-a oprit pentru o clipă feerică roata istoriei, sanctifică lumea apropiată și pe cea îndepărtată, din gîndurile noastre vechi și din ființa noastră arhaică.

Lăsîndu-ne străpunși de unda demiurgică a razelor Ei noi ce alină vechi dureri, devenim corpuri mai luminoase, mai vaste, cu șanse de simțire nouă și neștiute inimii noastre capabile într-o astfel de stare să izvodească ginduri ce au inflexiunile ordinei cosmice.

Aceste ginduri ne vor aminti o veche ființă, acoperită de multe umbre, al cărei suris și contur le-am pierdut sau le-am uitat, o ființă nenumită care, îndrăznim să credem cu bucurie, văzînd că se trezește în noi, că ne seamănă și că-i recunoaștem zîmbetul cald.

Ființă, mereu regăsită, pînă azi de cîte ori germenele vieții noastre înmugurite din pămînt și călătoare printr-o lume neștiută, pe scenele și treptele unui **theatrum orbis terrarum**, inundat de nopți și penumbre ce ne-au făcut de nerecunoscut nouă însine, în șirul pierdut al existențelor, care acum în plină lumină alchimică a măreței Doamne a timpului o aflăm vie și visătoare subt o rază eternă.

Glas de lup

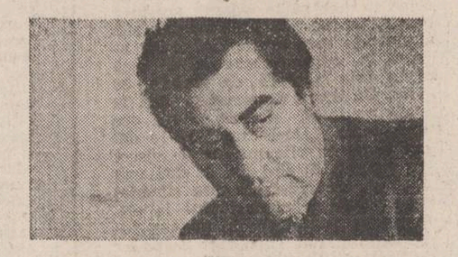

marcel uluitu

Zadarnic prietenii, argumentînd, încearcă să mă rețină. Oamenii încinși de dans și de sobele pline cu lemne arzînd, nu mă pot convinge să rămîn. Mă simt străbătut de fiori reci ca de gheață, contrast chinuitor, îndemn de a pleca. Îmbrac paltonul în timp ce ies din încăpere.

Afară, un vifor polar mă lovește în față, dîndu-mi senzația echilibrului pe care-l căutam, stîrnindu-mi încrederea în forța, în capacitatea mea de a înțelege. O credință apărută din existență, din viață. Credința că aș putea orice, dacă m-aș detașa de realitate, fie și numai o clipă.

De aceea m-am avîntat în spuma stîrnită de atotputernicia vîscolului. Nu regret despărțirea de oameni. Păstrez amintirea furiei neînțelegerii chinului, scrîșnetul durerii sufletești. În virtejul năpraznic, îmi pot dovedi puterea dominatoare, asupra fulgilor de nea, alungați din cerul smolit, pe întinsul iernatic.

La adăpostul unei case, lîngă un geam luminat, unde mă opresc o clipă, fulgii coboară lent, confeti reci, în snopul de lumină. Se așează pe căciulă, pe palton, vor parcă să ascundă în mine speranța autoeliberării.

Îmi continui drumul noptatic, prin mijlocul cohortei de fulgi eliberați din zăgazuri rupte de giganți. Speranța mă poartă, singur, în noapte. Aș vorbi fulgilor, dar aceștia mi se topesc pe buze. Nu se pot apăra.

Vîntul îmi aduce în urechi sunetul picurat al copacilor, care nu-și pot stăpîni clănțănitul, ca de dinți, al crengilor înghețate.

Deodată, șuierul năpraznic al vîntului, în crengile de smoală ale copacilor, este străpuns de un strigăt sălbatec de atenție, de alarmă, de veghe perpetuă. Îi răspund hămăituri repezite. Vîntul și fulgii cad răpuși. Cad fără putere, în fața chemării care sparge și întunericul nopții și desișul fulgilor intrați în panică.

Ce vrea oare urletul acela prelungit? Simt stringîndu-se pielea pe mine... Hainele-mi sînt lărgite! Mă chircesc. Mă cuprinde groaza ancestrală, frica primordială de lup. De departe, vine mereu același strigăt, aceeași chemare.

Răspunsurile hămăite îmi spun că sînt apărat. De cine?! Cunosc vocea liniștitoare, vocea ajutorului. Dar dacă această voce este sugrumată de lanț, poticnită de icnelile voinței stăpînului?!

Glasul lupului este liber. Nici glasul animalului de pradă nu poate fi confundat. Dar nu știu ce-și spun... Despre mine? Despre altceva?

Undeva un semen al meu hăulește. Hăulește în cele patru vînturi. Doar un licăr de speranță, în cele patru zări?! Aștept în zăpadă înțelesul vocilor, sensul lor. Hăulitul este glasul spaimei. Așa își strigă el groaza, pentru a părea mai tare decît urletul care-și ascunde intenția.

Pornesc iar poticnindu-mă în troiene, hecatombe de ființe înghețate, care-și găsesc astfel odihna. M-am despărțit de case. În spate, luminile mici din ferestre își consumă ultimul licăr. Se sting pripit.

Deodată, din față, aproape parcă de mine, își strigă prostește prezența. Fac apelul? Îi răspunde un urlet tremurat care-mi confirmă conjurația. Vorbesc aceeași limbă...

Gîndul, speranța, luminile îndepărtate nu se pot uni cu hămăitul chinuit și cu hăulitul temător, contra urletelor ființelor care au venit atît de aproape de mine. Așteaptă ei oare deslegarea de cuviință, sau ce?

Vîntul și fulgii se ostenesc în rafale. Poate de aceea n-am înțeles semnalul.

Îmi șterg automat ochii, deși nu-mi folosesc la nimic în bezna în care se zbenguie fulgii, în bezna adîncită de fulgii care mi se lipesc de gene. Doar auzul îmi poate fi de ajutor. Dar nu-mi pot trăda specia. Singura ființă care poate imita toate vocile naturii este omul. El poate imita toate limbajele naturii, dar ca să le înțeleagă, se luptă din greu cu interpretarea lor, din cauza propriilor porniri. Ghemuit în mine, tăcut și singur, înconjurat de stihii, înaintez în noapte, spărgînd cu elanul dorinței, pîrtia în mijlocul troienelor.

Luminile caselor dispăruseră de mult.

Pe întinsul cîmpului acoperit de zăpadă se face deodată lumină. Vîntul își potolește năvala. Fulgii nu mai au izvor. Totul s-a liniștit. Stelele trimit raze reci, care se reflectă în infinite direcții, pentru a-mi da feeria întinsului albăstrui.

Pe covorul noptatic alb-albăstrui, ondulat de marginile șoselei, în zăpadă, nu departe de mine, văd deodată stelițe aprinse. Sînt, parcă, nestemate montate în blocul de alabastru, pe marginile căruia se sprijină cupola cerului stropit cu alte stele, înghețate. Luminițele așteaptă cuminți. Din cînd în cînd se sting.

De-abia acum înțeleg nuanțele urletului prelung, stins sinistru, în bezna îndesată cu fulgi. Oare aceasta-și comunicau peste sat? Le înțeleg răbdarea acum! Parcă-i chiar ceva mai mult... Îmi cunoșteau ei oare drumul pe care-mi căutam liniștea sufletească?! Dacă-i așa, înțeleg de ce instinctul operează mai bine la omul nedotat. Înțeleg eroismul acestuia în război și echilibrul somnambulului pe cumpăna casei. Înțeleg că pentru a fi, pentru a trăi, nu este nevoie de superba minte a omului, care-și irosește forțele interpretînd ceea ce el știe să imite.

Tăcerea — interlocutorul meu aici în inima zăpezilor — privea la cele patru luminițe și la mine. N-avea cum să-și spună părerea. Elocventa tăcere nu-ți poate spune nimic despre bestie, chiar dacă aceasta te privește cu ochi de pară.

Deodată un val de zăpadă, stîrnită de vîntul ce-și luase elan din odihnă, mă înfruntă pieptiș. Vîntul se opune înaintării mele. El care este neutru în această întîlnire! El care are de minat turme de fulgi, se opune înaintării mele spre steluțele sclipitoare, ascunse în troiene. Pătrunde sub palton, își face loc cu înverșunare pînă la piele, hotărît să mă transforme în sloi de gheață, decît să mă lase să fiu devorat de dihănii. Îmi strigă furios în urechi, pericolul, ce mă așteaptă. Dar omul imită și vîntul, fără să-i înțeleagă mesajul. Vîntul se repede năvalnic, îmi pătrunde în ochi, în gură, în nas. Nu înțelege de ce nu-i recepționez mesajul, nu intuiesc, pericolul, de ce nu aud clănțănitul nerăbdător?!

Luminile stau nemișcate. Privesc împietrite la lupta mea cu vîntul. Sînt parcă fascinate de această luptă cu vîntul prevestitor. Dacă ar pricepe complicitatea vîntului, ar încerca, poate, să-l devoreze. Dar ei n-o cunosc... Nici eu n-o înțeleg!

Sînt patru lumini... Dacă ei n-ar fi opaci — ca mine la vocile lor — ar închide cîte un ochi. Și n-o să cred că sînt doi lupi chiori în zăpada din șanțul șoselei. M-aș șterge nedumerit la ochi și aș intra între ei. Dar incapacitatea lor de a disimula, mai mult poate, certitudinea, nu le permite să înțeleagă că eu — care nu le-am înțeles glasul — le înțeleg acum prezența.

Cele patru steluțe mă privesc lacom...

Vîntul continuă, cu disperare, să pătrundă pînă la piele. Deodată are parcă un aliat. Simt prelingîndu-se pe spate, de pe o ceafă, o dîră pe care nu știu s-o interpretez. Ca un sloi de gheață mă răcorește, împrăștiind căldura produsă de bietul meu organism, pregătit astfel să facă față pericolului. Fiindcă, în sfîrșit, am înțeles pericolul, din vijiitul vîntului, din reflectarea stelelor în ochii animalelor ce stau ghemuite, în înfrigurată așteptare.

String pe lîngă mine paltonul răvășit de vînt. Întorc spatele vîntului, păstrînd în ceafă imaginile gălbui lucitoare, graiul vizual al unor existențe flăminzite. Acum vîntul nu se mai luptă cu mine. A încetat să-mi răscolească hainele. Mă împinge cît poate de tare, cu nesfîrșite opinteli, din spate. Alerg în noapte, sub cerul depărtat stropit cu stele tremurînde de ger, sau poate toț de spaima pe care le-a adus-o vîntul. Alerg sub acest cer îndepărtat și indiferent, care-mi poate oferi doar raze de gheață.

Dune lungi se înșiră, troienite ici-colo, mîngîiate de învîrtejiri de zăpadă. Trimit spre mine lumina albastră palidă, imaginile unor imense dealuri — tufe acoperite de vînt.

Auzul îmi este concentrat pînă la durere. Vreau să prind tropotul labelor lupilor în zăpadă. Percep parcă, zgomotul făcut de o trupă, trecînd pe un pod. Mă înfior auzindu-l. Nu înțeleg cine poate să alerge astfel în spatele meu. Urechea nu-mi dă certitudinea, ci groaza pe care ți-o picură în suflet neputința înțelegerii. Mi-e frică să întorc capul. Certitudinea este cea mai puțin dorită, fiindcă mi-ar cere o atitudine. Nu-mi pot închipui căderea, asupra mea, pe întinsul nopții de larnă, a patru stele care-și zoresc labele ucigașe, în urma mea. Limanul salvării este poate aproape. Grozava pașilor pe care-i aud mă face să alerg cu picioarele îndoite. Mai tîrziu, cînd am înțeles că „pașii" erau de fapt zgomotul paltonului lovit de pulpele mele, am avut iar imaginea deplorabilă a bietului om, care nu înțelege zgomotele naturii, deși el le poate imita așa de bine. Dar nu acum... Acum privesc la zarea care se apropie ca un munte alb-albăstrui, cu conturul șters din cînd în cînd de o fulgurare alburie.

Groaza se amplifică. Poate troiene mari, pe care nu le voi putea traversa, se vor opune salvării mele?!

Nu regret o clipă plecarea mea în haosul naturii iernatice. De altfel regretele vin mai tîrziu, cînd, în liniște, ne împiedică odihna. Regretele sînt concluziile nereușitelor noastre.

Toate forțele mele se unesc, să treacă obstacolul alb. Dar — minune — acesta-și desface brațele. Văd garduri troienite și case ascunse-n nămeți. Departe spre cele două margini ale satului aud iar glasul iritat al cîinilor. Hăuliturl. Îmi încotinesc mersul, trag adînc aerul înghețat. Departe, urletul sfarmă liniștea dintre case, iar un altul mai repezit, mai scurt, mai aspru, răspunde de dincolo de sat.

Revin lîngă casa pe care o părăsisem. Stau rezemat de un perete, cu picioarele grele, împietrit în neputință fizică. Gîndul doar, mai aleargă pe cărările urletelor de lupi.

Vîscolul, furtuna mă scăpase? Transpirat, în gerul care purtat de vînt, mă răcorește, încerc tardiv să-mi înțeleg salvarea.

Un țăran

Urmare din pag. a 3-a

bim — zise și Năiță — dar să mai lăsăm nițel să mai crească și copiii ăștia ai mei, să putem sta de vorbă cu ei ca proprietari, să facă ei cum vor ei, să mă scap eu de răspundere, dinaintea lor, cum v-am spus. — Păi pînă cresc ei mari, intrăm în anul două mii — se veseli Craina ne-apucă sfîrșitul pămîntului. — Intrăm și în anul două mii — se arată Năiță Lucean convins, dacă așa e ordinul, intrăm în anul două mii! Tu intri, măi Ioane? — se adresă ei lui Ciclop, care se ridicase de pe pat și se încheia la vestonul militar. — Lasă, domnule, anul două mii, că acum se pune problema! — Păi cu problema zic și eu să intrăm în anul două mii, poate că atunci se mai cumintește lumea și e altă judecată".

Năiță Lucean nu este un revoltat exponențial, de felul lui Monu din „Suferința urmașilor" de Ion Lăncrănjan. Nu este nici victima inocentă Carol Măgureanu, din „Fețele tăcerii" de Augustin Buzura. El rămîne un moromețian, încredințat că timpul mai are încă răbdare și că soluțiile personale mai pot fi eficiente. Un naiv, în fond, care ascunde o armă inutilă, construiește temelii de casă pe locurile sale, taie scara de la pod, provocînd accidentarea celor veniți după cote.

La sfîrșitul romanului, Năiță D. Lucean are cu cîțiva ani mai mult decît la început. Și, mai puțin, un prieten, un car cu boi cîteva pogoane de pămînt. Își păstrează profesia: țăran. Vremurile noi îl află disponibil pentru marile transformări viitoare din Cornu-Caprei.

Versuri citite în cenaclul «DACIA FENIKS»

nicolae macovei

Intersecție

Despre această zi nu pot spune adevărul
trec lent prin aer și văd cum umbra ioanei
se intinde
ca un nor somnoros de la un capăt la altul
al orașului
secundele vibrează
totuși știu cum se sfîrșesc
cînd ajung la altă intersecție
pierzindu-se intr-un gang plin cu ziare
ar trebui să botez orele cu nume de zei
iar cînd nu mi-ar ajunge limbajul
să arunc un avion de hirtie pentru a măsura
cît de aproape a coborît cerul

Răspundere

Pot uita singurătatea intîlnirilor
totuși in ochi am alți ochi care mă
suspectează
iar cînd deschid o carte literele amenință

asta nu-i tot :
cînd spun cuiva bună
nu-mi răspunde și își reia antrenamentul
chiar ieri m-am certat cu ioana
după ce a privit indelung imbulzeala norilor
a inceput să urle fără pic de rușine

m-am săturat să mă turtesc de pereți
miine dimineață îmi voi spăla sîngele de pe
obraz
și după ce voi umple ligheanul cu fotografii
le voi impărți gratuit pietonilor
fără să mai aștept nimic

Parcul

parcul nu avea nici un arbore
o singură furnică înainta fără să ajungă
tu mă țineai de mînă.
vizitatorii treceau tăcuți unul cîte unul
pînă la barieră fluturînd ziare
aici vîntul se oprea brusc
soarele intra în pachetul cu fotografii
de fapt nu era vară nu era toamnă
era pur și simplu invenția noastră sinceră
pînă am descoperit întîmplător
că și noi eram dira altcuiva
mai străin decît șarpele în bibliotecă

Fără urme

Respirăm semnele zodiacului
călătorim printre indicatoare universale
căutăm nebuni filoanele mișcării
dar seara ca de obicei
nu mai găsim nimic inteligibil
nimic care să dăinuie încă o zi
ne consumăm integral între soare și sunete

Periscop

Pe birou am un stilou mușcat și un dicționar
plouă
dincolo o fostă parașutistă doarme cu fața în
sus
din telefon se căznește să iasă un șarpe și nu

în aceste condiții nici măcar o scrisoare nu
mă poate
salva de la inec
și oricît mă impacă ideea că apa e
primordială
pindesc orbirea muzicală a vulturilor

După amiază

în cameră e un telefon demodat și un măr
îmi spui că ora e arbitrară
te pieptănai
dar treptat a inceput ploaia
nu reușeam să-ți urmăresc toate mișcările
ștefan mă intreba :
ce e între un număr și altul

o ! fotografii care se pierd în viața memoriei
atîta bucurie în aer
și în același timp frunzele din fereastră
uniformizează după amiaza

Ceartă

Bat la mașina de scris
nici nu-mi dau seama cînd ajung la capătul
rîndului
erai furioasă : ți-am spart oglinda de la
bunica
dar am să cumpăr alte cărți
pentru că simt nevoia unei siguranțe
uneori e de-ajuns să privești cum alunecă
norii
dintr-o zi în alta
să deschizi ușile și ferestrele

afară s-au încălzit zidurile
acoperișurile trec lustruite de o vagă neliniște
privind o clipă în zare îmi amintesc ideea ta
că ridicăm prea rar ochii spre cer
așteptînd o viață mai bună
numai aici în fața vechii mașini stoewer record
știu cît de greu este să spui ceva adevărat
și las degetele să apese haotic pe clape
cerîndu-ți scuze

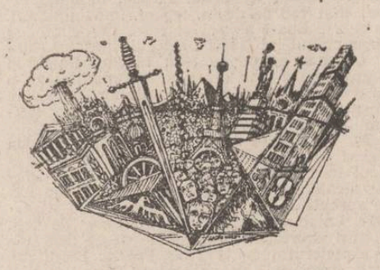

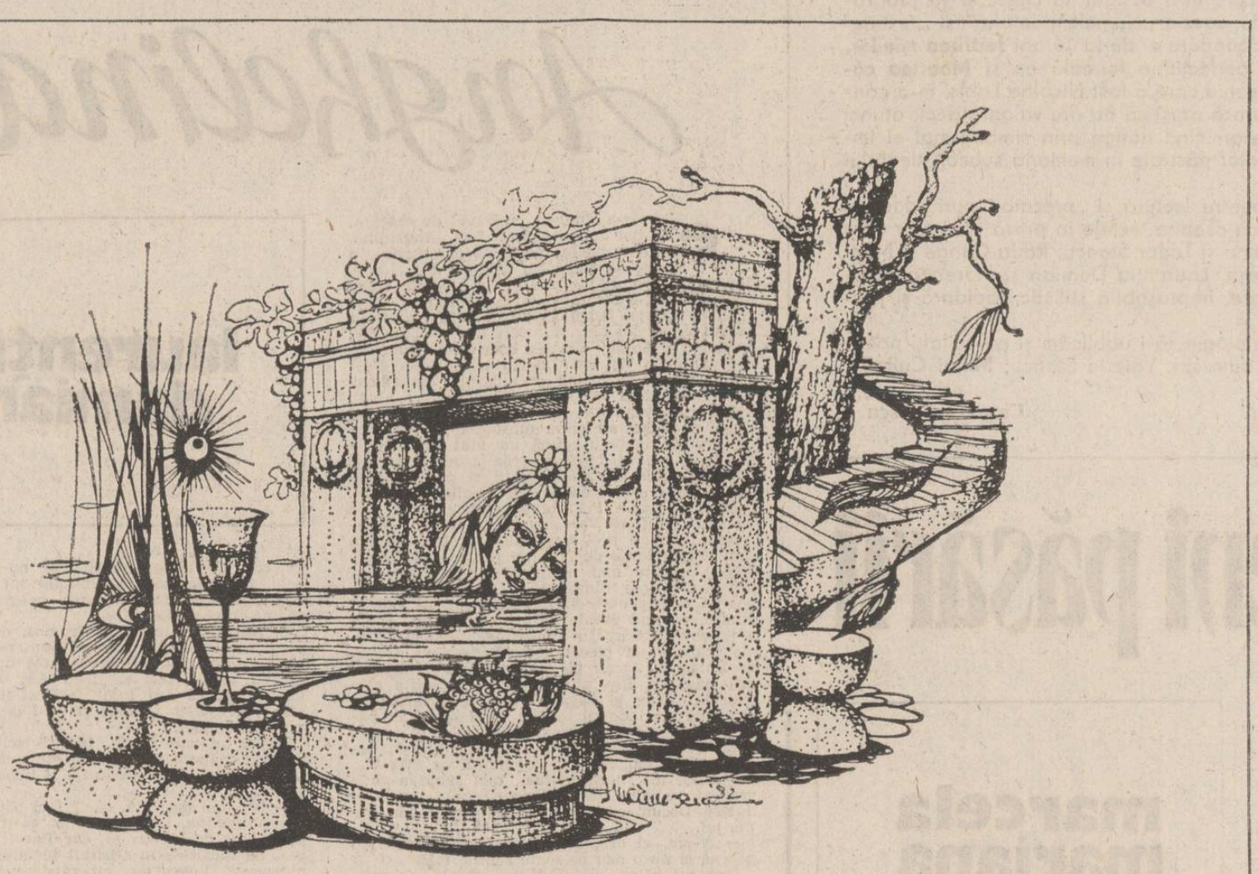

«Toamnă» — desen de Traian Marinescu

costel bunoaica

Abecedar în care ochiul putrezește

Sat natal zăvorît între ierburi
injunghiat de dropii și dampfuri de zei
născocite cîți te cutreierară
cîți rădăcină găsiră
.. ; despre o anume tăcere cărțile scriu
pe tine te știu ca pe ceva care-și
scutură zaua divinității asupra asprimii
ochiului de țărînă, înfipt rămășești cu burta în
sulița cerului cu sufletul protăpit în
vatra izbînzii nimicniciile mele pedepsind.

.. ; și vreme trecu peste mine. mă fulgeră.
salcîmul dinăuntru se risipi. cu cioturi
mă impunse. rădăcini mă cotropiră.
mai veșted ca secera ruginită pe
sicriul bunicului mai plins decît toate
minciunile sînt.

aerul tău îl mai sorb nesătul. răbdător
ești. și încrezător în cei cu semnul de
foc înfierați. gigantică fire humusul tău.
și cei dinăuntru pedepsiții de zei.

în ureche îmi urlă vîntul de smoală
nici o rasă mai
tare nu este doar cea din țărînă înălțătoare.
nealterata, nesupusa, divina rasă în care
țăranul
se varsă. de unde apa mea izvorăște.
o, sat natal
abecedar al meu în care ochiul putrezește
imperios și barbar.

Măr ionatan

Vine la oraș cu pleava cîmpiei pe căciulă
de-l ciripesc păsările
și i se așează pe umeri ca pe o
cracă de salcîm ;
bagă mîna în buzunar unde ciocotesc
grăunțele ca în silozuri...
furca mîinii inundată de prunci și
de miresme aerul imblînzește.
îl năpădesc păsările,
îi ciugulesc mîinile și ochii ;
el merge așa, cu ochi de păsări,
cu mîini de păsări, de-și dau orășenii
cu cotul, îi cad în genunchi,
i se închină.

intră la aprozar de cumpără ionatane și
sirop de busuioc pentru nepoții
lui care îl trag de mustăți —
magazinul se umple cu miros de iarbă și grîu.

pentru el cumpără coasă nouă și o
încearcă la ureche
să-și dea seama cîte carate are.

se intoarce țăranul, noaptea, cu ultimul
autobuz,
cornul lunii i se înfige în spate — pumnal
răsfățat,
cîmpia îl latră și i se ghemuie la picioare.

e țăranul un zeu la care toți se închină.

Desene de Traian Marinescu

daniela simionescu

Despre ea

O aud adesea pe mama vorbind
cu hainele de sărbătoare
cînd trece printre gutuile păstrate
de astă-toamnă
pentru mine
mi-ar fi spus
să nu mă duc dimineața devreme-n
talcioc
să nu cheltui zăpada pe nimicuri
sen-ti-men-ta-le
caut de atunci un peisaj incredibil
cu care se poate construi un poem.
și mama, temindu-se de cumințenia
mea exotică...
o mai aud cum umblă prin casă
închizînd ușile cu sfințenie
pe lîngă cuvintele mele inutile
ca fotografiile mișcate.

Poem simplu

Regina teilor travestită în clovn
ce hohot de floare în inima mea
Risul porumbilor albi coborîndu-se
pe umerii noștri ca o poveste
peste iubirile noastre îngenunchează
cenușa flamingului alb

vii desenînd pe basme semne
de-ntrebare
în toți vișinii atîrnă autoportretul tău
și plasa de stele transportă un bidon
cu benzină
marele meu oraș așteaptă încă să
plouă
și alte certitudini nu sînt
ancora timpului tău dizolvîndu-se-n
rouă

Desen

Ca semn al pădurii — liniștea
apa luminii — această mirare
atingîndu-ne
întîmplări odihnindu-se în
ochii izvoarelor
în flacăra acestor vitralii
parcă se string
inimi de greieri
sub degetul tăios de tăcere

Eden provizoriu

Incep să miros a fiară sălbatică
am deja cercuri fine la gleznе
căutai ploaia trecută pe lîngă bluzele
mele
prin
privirea ta
balerinele se duc deocamdată
la baia de abur.

Întîmplare

într-un colț al camerei mele
plutește un nor alb
care mă privește citeodată
scîncind
cînd mă apropii
se lipește timid de perete
cred că mă iubesc toate obiectele
din încăperea aceasta
pe sub fotolii, pui de tigru
îmi caută gleznele luminoase

A doua întîmplare

o pasăre nu se va simți niciodată
stingherită de suflet
ele nu au amintiri, dar există o rază
ascunsă-ntre aripi
despre care nimeni n-a rostit un cuvînt
nefiind zărită
cînd trupul umilea prin săgeată
văzduhul
pe ramurile plecate
păsările își țin aripile strînse
— deschizîndu-le poate o clipă
cît nu se poate trage în cuvinte
linia unui zbor.

florin șlapac

Zăpodie

(fragmente)

— In ce privește
în adevăr curajoasele și pline de meșteșug
isprăvi ale iscusitului
ZĂPODIE
cu minciunile și umbrele cele trebuincioase
de pe cînd au imbrebenit zorii
și pînă au lenevit
adormindu-l

* * *

„Him, zăpada miroase a must,
atîtea lucruri în curte albesc ;
aud un stol de vise
grăbind așezat spre vremile calde.
Simt urmele lor cum se-nalță, cum cresc,
cum închid porțile pe aici
la besearecă, la vie, la han..."
liliaia Zăpodie cu țurțuri de iorgovan
sub talpă. Tocmai picase din pat
visînd cai verzi pe un relief de palat.

Cotoli dormeau milc în găoace de albină.
Timpul bleg și afund pogorise în trupul lui
de tină.

„Mi-e pumnul de humă, uns cu feleștioc,
lipit cu fier și cărămizi
la foc" —
cîntăcea Zăpodie
alintat de zodie
parcă pe veci.

* * *

O vacă umise cerul în coarne.

Ochi de grămătic clipeau din lucarne.

Sfichiuitoarea de ev : Pohta Pămîntului
hămăia
cu o falcă în răscrucile cerului
cu burdihanul gol, somnorocit.

Infricoșat, spuzit,
amurgul tiriș, transparent
gonea către orient.

* * *

Răsuflarea meșteruiui
ca de pui de găină
zgîndări nara unei volburi :
piu de ocarină.
Din pîntecul noianului pitulat
dincolo de noapte, dincolo de sat,
crescură ierburi urzite
aromite
bune de mîncat.

Zăpodie, cu palmele sure, cu degete mure,
purcese la frămîntări de ghizdav,
de vino-ncoace,
de crudiciuni,
izvodind bucate
presărate cu amiros
de puf și adamant,
îmbobocind cîmpia cu pofticeli
de hăcuieli.

Pohta Pămîntului, pe nerăsuflate,
cretoșind ziduri de riduri,
căzu în coate înghițind ca haplea
locma grăsavnică, toată.
pînă cînd — sub bolta cocîrjată —
a crăpat în două :
jumătate-aer
jumătate-rouă.

* * *

Dar tînguirea licorilor
trecu prin clondir ca prin sită
și Zăpodie
sătul de olm, de privit,
se puse reavăn pe meșterit :
picătură
peste picătură de rouă
s-a zuzuit el din polobăcel
în polobăcel
amestecîndu-se cu hidromel, tulburel
și untură de cățel,
zvîntind, descîntînd, șlefuind trup de lut și
straie grele,
ochi senini minjiți cu stele. Și cu ele

scobind în piclă lung brăzdoi
ziduri vîntoase
peste zăvoi.

In afunzimea ei ametitoare
pădurea leoarcă sub nea
se întindea să bea
și bea.

Reveneala se strecura înceată
înghițind alene lunca toată.

* * *

Conturul se înalță amar
ca o ciupercă seacă de var.
Din nămețire : zviir ! gheme de lină.

Intr-o bulboană se scăldă o zînă.

Cîntul ei ca un zbor
peste fisticeala grohotișului aruncat ici-colo
rîvnitoriu.

* * *

Luminat așa, meșteri urcioare, vetre, hulubării.
Oștenii, izbiți în frunte cu bătăi de aripi,
ca la un semn se cumințiră
și o luară către deal, stuchind în palme,
de bătură spice în ogor.

Se dezmorțiră străzile de-atîta piine
și covrigi. Meșterul zidărise un cuptor,
în care focul acru și viu
singera zi și noapte.

Veniră la urmă de sărbători
să-i pupe mîna și să-i dea comori.

Zăpodie
încălecă un minz răcoros
fulgerînd adînc severa noapte.

Cenaclul «Dacia Feniks»

O OPTA ÎNTÎLNIRE

„Un lucru straniu care se întîmplă cu „Dacia preistorică", a spus **Ion Gheorghe** după ascultarea unui capitol din lucrarea lui Nicolae Densușianu, este că mulți istorici o neagă, dar nimeni nu se duce la izvoare, adică la fantastica bibliografie ce o blindează și o justifică alături de urmele materiale". Poetul a pretins, prin urmare, ca afirmațiile să fie susținute de dovezi și aceeași rigoare a impus-o și discuțiilor ce au urmat pe marginea textelor aduse spre dezbatere.

Opiniile ce au succedat lecturării versurilor sale de către **Ion Mînzală** (Alex. Drăghici, Cristiana Hîncu, Florin Grigoriu) ca și concluziile poetului Ion Gheorghe converg în ideea că poemele citite sînt prea esențializate, prea „descărnate" și de aceea par devitalizate, lipsite de forța pe care o degajă poezia patriotică a aceluiași autor. In acest context s-a și considerat binevenită o eventuală multiplicare a registrelor în care se exprimă, o amplificare a simbolurilor vehiculate pentru a da pregnanță prin aceste fațete chipului său poetic.

Versurile lui **Marcel Fandarac** au fost mai mult controversate, dar, în cele din urmă, s-a conturat aprecierea că scrie o poezie valoroasă, cu reușite mai modeste atunci cînd este tentat de persiflare și prozaism care nu par să corespundă structurii sale poetice. „Poezia, a amintit **Alexandru Brad**, este doamna limbii, este metaforă și meditație și nu trebuie să o degradăm". Interesantă este și observația poetului **Vasile Andronache** : „Am ascultat doi poeți cu o tăietură mai ciudată a versului și de aceea cuvîntul obosit, aparent demonetizat capătă alte valențe".

Pentru prima dată s-a citit proză, în această ședință, în cenaclul nostru și (poate de aceea) părerile, din care redăm cîteva au fost oarecum contradictorii : **„Ion Marin** are talentul de a construi, dar îl risipește în teme periferice" (V. Andronache) ; „are goluri în construcție și din plăcerea zicerii pierde personajul, regăsindu-l astfel" (D. Oprișor) : „personajele sînt atît de bine conturate încît prin ele cunosc tot mediul în care evoluează" (I. Voichițoiu) ; „toate cele trei proze mi se par decupate dintr-o realitate care ne sare în ochi", iar autorul are un cert simț al limbii" (Al. Brad)

Cu această ședință, cenaclul „Dacia Feniks" a luat vacanță pînă la echinocțiul de toamnă. Așadar, următoarea întîlnire în aceeași sală din strada Biserica Amzei nr. 7, în ziua de 22 septembrie 1984.

A NOUA ÎNTÎLNIRE

Au sosit și au fost primiți cu bucurie în cenaclul „Dacia Feniks" doi tineri poeți din Satu-Mare, din Maramureșul străbun în care oamenii săi vechi poartă drept chip icoane de voievozi. In seara echinocțială de septembrie, la Casa scriitorilor — unde ne-am întîlnit de astă dată, Dumitru Păcuraru și George Vulturescu și-au afirmat crezul poetic — plin de sensuri profunde și angajare lucidă — într-o rostire puternic racordată sensibilității contemporane.

Poezia lui **Dumitru Păcuraru** poartă în ciuda modernității irecuzabile „pecetea nordului ancestral", a susținut Ion Mînzală cărula forță expresivă a versurilor îi evocă totodată cromatica și simbolistica măștilor maramureșene. Mai puțin tentați de asemenea filiații, dar rămînînd în zona reveilării vizualului, Ion Iacob vorbește despre sugestii goyești, în timp ce Cristian Hîncu încearcă o definiție a poeziei auzite, prin apel la Munch (Strigătul). Ecourile expresioniste sînt chiar mai numeroase, a argumentat aceeași vorbitoare, fiind în esență lor poeme de reacție. Incărcătura livrească, cu adevărat mare (sînt inserate citate din Trakl, Rilke) este însă deliberată, integrată în ansamblul ce lasă impresia unei proteice originalități.

George Vulturescu a stîrnit prin poezia citită veritabile stări de efuziune. Marian Zamfira a susținut în intervenția sa că ne aflăm în fața celui mai puternic poet care a citit în cenaclul nostru, asemuindu-i unui alergător purtînd o torță. Asemenea aprecieri au fost nuanțate de Dorin Sălăjan pentru care poetul este el însuși o făclie, o conștiință a cărei forță este dismulată și distilată în sonuri elegiace. Există, însă, și o ironie subsidiară, greu de decelat între că împrumută din poezia anglo-saxonă și ce absoarbe osmotic din folclorul indigen. Entuziaste, solidare dar și argumentate au fost luările de cuvînt ale lui Alexandru Răzvan Țambu, Iacob Voichițoiu, Florin Diaconu.

Alexandru Brad s-a declarat la rîndul său impresionat, susținînd că nici unul din cei doi poeți nu poate fi ușor încadrat, aliniat la o direcție sau la o tradiție, dovadă fiind numeroasele și diversele raportări livrești. La ambii poeți, a atras totodată atenția, există un risc al violentării limbajului, ceea ce ar putea intra în dezacord cu programul lor poetic. Este o poezie incomodă, a spus în finalul ședinței conducătorul cenaclului, poetul **Ion Gheorghe**. E o preluare de ștafetă a luptei cu inerția și de aceea o astfel de poezie trebuie să fie și trăită, în sensul că asemenea autori nu se pot impune doar prin scrisul lor, ci și prin exemplaritatea vieții lor.

Ion Marin

TINERI

CENACLUL «Numele poetului»

Corina Toma a fost aceea care m-a obligat să citesc și să programez pentru ședințele cenaclului de poezie „Numele poetului" și „textele" în proză ale unor tineri autori : capodopera ei de la 16 ani **Jertfirea mieilor,** de aceeași intensitate tragică și perfecțiune formală ca și **Moartea căprioarei,** capodopera copilului de geniu care a fost Nicolae Labiș, m-a convins o dată mai mult că așa-zisa proză artistică nu are valoare decît atunci cînd devine parabolă tulburătoare ori cînd atinge prin simbolismul ei implicit zonele profunde ale arhetipurilor păstrate în memoria subconștientului colectiv.

Am citit și am programat pentru lectură și „prozatori puri" dar am selectat pentru această antologie cu osebire textele în proză ale celor care sînt întîi de toate poeți... Corina Toma și Tudor Stancu, Radu Cange și Marcela Mariana Milcu, Dumitrița Stoica, Laurențiu Damian și Florentin Palaghia scriu o proză densă, sclipitoare, ireproșabilă stilistic, lapidară și prețioasă ca poemul în proză.

Sperăm ca într-o viitoare antologie să-i publicăm și pe ceilalți poeți-prozatori, autori ai unor romane ; cum sînt Valeriu Stancu, Mihai Culman, Radu Marin Mocanu și alții...

Cezar Ivănescu

Asemeni păsării

marcela mariana milcu

MOTTO :

„O. Mimi fără chip !"
(S. J. Perse)

Nuiaua vibrează, ar putea fi arc — dar o rup, o înmănunchiez, o arunc în foc. Arde cu o flacără încovoiată, iar cenușa ei e o umbră de arc. Trupul meu ca o săgeată vie palpită în fața-i.

Aprind acest foc în amurg, la marginea mării, întru chemarea lunii. Și, recunosc, pentru umanizarea asprului aer al singurătății.

Mimus a rămas acolo, în urmă. Încerc să-i recompun mental imaginea. Mi-e cu neputință, în jurul meu sînt ziduri de neagră uitare. Vreau să mi-l aduc aminte, să experimentez suferința, să aprind uscăciunea asta de iască din piept. Dar sînt cu totul în afara durerii : o primă izbândă a sufletului.

Fac un pas. Un val mă ajunge din urmă, stinge focul și umbra lui atinge pragul casei mici și albe, cu albastre obloane, spre care mă îndreptam. Se spulberă apoi și rămîne doar o tăcere molcomă.

Din soare curge ceață ruginie. Ziua se resoarbe-n univers.

Ultimele raze plăpînde se apleacă peste fereastra de culoarea cenușii, atingînd cu umbre mov oblonul de lemn. Un ultim reflex sau poate o clipire a ochilor colorează totul în roșu. E parcă o lume privită printr-un ciob de sticlă peste care curge sîngele miinilor mele. Această ultimă răsuflare a soarelui aburește un pahar verzui, mișcă un coș cu mere aflat pe masă alături de cărți, și ceasuri și tigări. Coșul se răstoarnă de la sine. Cad mere de argilă și aur. Cu o strălucire se sfîrșește amurgul. Vine Stingătorul de Lămpi, în persoana unui vînt negru și nămolos. Marea clipocește de parcă ar curge, mi-o imaginez ca pe un fluviu imens.

Mi-e frică și sînt singură. Dar îmi place să-mi fie frică și să fiu singură. Pînă cînd, nemaiputînd îndura lăcomia de spaimă de care-s cuprinsă, reaprind lampa și iată-mă ieșind din tumultul trupului meu. Mă lipesc de trunchiul verdelui arbore al unui poem de Elytis care „fotosintetizează" aerul din jurul-mi — totul mi se arată altfel acum : tristețea se îmbină cu frumusețea în părți egale, iar lucrurile se opun provocării tristeții. Scaunul de un alb bătrîn se balansează-ncet, în ritmul mării.

De n-ar fi poezia, cum altfel aș putea îndura claustrarea și singurătatea — spaima de toate aceste ființe care sînt eu ?...

Alunec în poem și nu îmi mai simt trupul ca fiind al meu. Din carne sînt făcută și țin în mînă sceptrul Frumuseții. Simt Inefabilul cel geamăn cu Sublimul. Acolo sălășluiește acea esență mai presus de gînd. Mai marele zeilor noștri și-al zeilor zeilor. Lui mă închin. Neginditului : — Binecuvintează-mă și mă primește...

M-am retras aici așteptînd iluminarea. Ceea ce am trăit acolo nu a fost viața mea : nici elanul, nebunia, aventura, mișcarea nici compromisul, încremenirea sub acea jurisdicție fixă.

Mi-am luat numele Eupatia. M-am dezvățat să plîng. M-am lăsat în voia liniștii naturale. Nimic nu mă îndurerează. Acolo, toată viața am bocit. La început, lăsată cu leagăn cu tot la bunici, plîngeam de mă înveneam. Mică eram, cît un pumn. M-au scăldat două luni în gălbenus de ou. Bunica azvîrlea cu balegă de cal în soarele la asfințit, murmurînd melopeic :

Soarele după deal
Plînsu lu Mémémé în balegă de cal...

De plînsoare nu m-am putut vindeca, astfel că mai tîrziu m-am văzut nevoită să-i ofer o durere pe măsura măreției sale.

Cu adevărat enorm și netrucat, fără să mă simt fericită-n suferință ca într-un lichid amniotic, am suferit la moartea micii Avia. Avea zece ani. Cu cîteva zile înainte primisem de la ea o scrisoare :

Dragă Mémémé

Mai întîi de-a mea scrisoare îți doresc zile ușoare și o viață îndelungată să ne mai vedem o dată. Mémémé te rog să mă ierți că nu ți-am mai scris pînă acum, dar să știi că nu am mai putut. Află că de la data de 24 februarie m-am îmbolnăvit și nu am mai putut să mai merg la școală, iar cînd ți-am trimes mărțișorul eram bolnavă acas'. După o săptămînă am fost internată la A. unde nu am stat decît două zile și m-a transferat la B. Fiind foarte grav și la B. am stat doar o zi și m-a trimes la C. unde am stat 5 luni de zile la spitalu' de boli contagioase. Boala se numea „septicemie cu stafilococ". Mémémé să știi că nici un doctor nu garanta să mai scap cu viață... după 5 luni de suferințe am reușit să scap de moarte dar însă cu picioarele paralizate. Acum merg cu căruciorul. Acum sînt acas' nu mai pot să merg picioarele nu le simt și plus de asta nu pot să urinez decît cu sonda și mai am și niște răni care nu vor să se vindece deloc. Nu pot să-mi iau nici o cană cu apă, nu pot să mă întorc de pe o parte pe cealaltă nu pot să stau nici măcar în fund și de aceea mi-e foarte greu să scriu. Mémémé pot să-ți spun că mama mea este un adevărat doctor. Ea mă pansează, ea mă întoarce, trebuie să aibă grijă de mine mai rău ca de un copil mic. Mémémé cred că înțelegi de ce nu am putut să-ți mai scriu. Cînd am venit de la siptal am găsit scrisoarea ta și m-am bucurat că nu m-ai uitat. Mémémé eu nu mă mai duc la școală și nici nu mai scriu poezii dar pot să-ți spun că Mircea face poezii mereu. Mémémé tu ce mai faci ești sănătoasă. Îmi pare rău că nu pot să vin pe la tine și aș fi bucuroasă să te mai văd o dată. Nu pot să mă impac cu gîndu că eu n-o să mai merg niciodată și aștept din zi în zi parcă o minune care să facă să pot să merg din nou în picioare. Nemaiavînd cuvinte potrivite pentru continuarea acestei scrisori îți zic la revedere și pentru că se apropie anul nou La mulți ani și Sărbători Fericite.

Fire blîndă liniștită
Stai cuminte-n banca ta
Iar atunci cînd vei fi mare
Ce ar fi, vei mai vedea.
A.R.U. (Aștept Răspuns Urgent)

Avia

Mai tîrziu, cînd Alice s-a azvîrlit pe fereastră, n-am mai fost atît de cumplit impresionată, iar moartea lui Ta mi-a părut firească : se duceau, pe rînd, cei din jurul meu. De altfel, Ta a murit cu maximă naturalețe, după ce a rostit ultimele cuvinte ale unei anecdote stupide.

Cît de neinteresantă și de depărtată îmi pare acum viața, cea de toate zilele de acolo ! E drept, am clipe cînd îmi doresc să plec, îmi spun că nu pot rămîne aici nemișcată, să aștept, ce ? Dar cînd îmi amintesc că am venit aici spre a mă desăvîrși, a privi în mine, a mă înțelege și a mă crea din nou, mă alin. Învăț să văd fără privire. Lumea se lărgește, apar în ea lucruri și fenomene noi. Țin în mînă o piatră și simt ce ea ar putea fi sau poate ce a fost.

Scriu. Pentru ochii cei nevăzuți care plutesc în aer. Fără teama că voi fi supță de mîndria dorinței de glorie. Era să pic cîndva în ea : începusem să scriu tot ce voiau să audă. Scriam năvălitor, în ritmul aplauzelor ce-mi băteau la ureche.

Și deodată, ca un titirez cabotin transformat subit într-o zburătoare elice, am dispărut...

...plecasem pentru cîteva zile la mică-mea, Lia. Era prima oară cînd comiteam actul. Acum aveam voie să merg la ea, eram „aproape celebră", se lăuda cu mine. În copilărie mă plictiseam de „cvasiorașul" în care stăteam, dar nu aveam unde mă duce : în G., îmi era absolut interzis să mă arăt, socotită fiind obiect de rușine, copil „vegetal".

În sfîrșit, înnebunită de torentul de zgomote și dinamisme urbane, după ani de orgoliu tenace, profitam de invitația Liei de a merge la țară.

Coborînd din „rată" la „intersectie", aveam trei kilometri de mers pe jos pînă la intrarea în satul G. Era o după-amiază de aprilie răcoros, drumul mirosea a praf și a vegetație pruncă. Am întîlnit-o în drum, pe soră-mea vitregă. Mara, care păștea vaca lîngă canal. Am mers „toate trei" pînă în sat, fraternizîndu-ne uluitorul mecanism al mersului ! Mergeam încet prin miezul blîndului peisaj campestru. Am trecut pe lîngă movila lui Francu, avînd pe ea o cruce plăpîndă. Se răsturnase carul la coborîre. Am trecut pe lîngă o casă de rudari, aflată în plin cîmp. Atunci mi-am amintit căscioara din V. și mi-a venit ideea despărțirii de Urbe. A despărțirii de toată viața mea trucată. Trebuia să mă fac nevăzută, să nu mai știe nimeni de mine, altfel cei ce mă iubeau m-ar fi chemat înapoi...

Am ajuns. Lia devenită tot mai autentic-țărancă, se dădea de ceasul morții să fie ospitalieră. Cînd mi-am aprins o țigară, a venit fuguța cu un ibric tronconic, roșu cu „buline" albe, plin de un lichid oribil pe care nu l-ar fi băut nici caii. Am stat „la o cafea". Lia ridicînd un mic deget mobilizant în aer și dînd ceașca pe gît, cu sete, apoi ștergîndu-și gura cu dosul palmei. Pe urmă s-a apucat de tricotat o vestă verde-praz. Ciudat, înstrăinarea încercată în casa mamei mele augmenta înstrăinarea față de casa mea din Oraș...

Au apărut apoi vecinele, alde Lenuța lu' Cîrba, Palaghița lu' Fanache Vodă și tușa Firsina, mama lu' Gongoiu.

— Venirăm s-o vedem și noi pe Mémémé ! Fa, Lio, da' frumoasă-i ! Saminâ cu tine la tinăreață, io z'c ! — tușa Firsina nu se mai oprea din melițat. Am aflat astfel că lu' „Muma Bună" i-a murit vaca : a muscat-o o nevăstuică de uger ; că Safta lu' Vergu merge-ntr-un picior și sapă la vie, ori că Zoia s-a certat iar cu omu-său, Nae.

Amețisem. Se clătina totul în jurul meu, iar personajele din fața-mi aveau chipuri de superangular. Deodată, am auzit-o pe Mara strigînd :

— Mamă, mamă ! Să zgudoaie ferestrele !

Am ieșit afară, printre pereții care mă pasau de la unul la altul. Urla pămîntul, se ondula șerpește. Pe sub cocoașa movilei lui Francu se mișca o bulă de lumină gălbuie. Ajunsă în vîrf, pocni ca un buboi, răspîndind în aer puroiul unui fum de pucioasă. Departe, peste fluviu, ardea cerul. „E război", am gîndit. Pămîntul s-a mișcat iar, ca o „corabie beată". Apoi s-a liniștit totul, de parcă acea nebună agitație fusese doar părere. Mai tîrziu, am aflat despre prăpădul pe care cutremurul l-a făcut în Oras. În sat nu s-a dărîmat nici o casă, doar unor găini le-a căzut „cotineața" în cap.

S-a lăsat întunericul. Lia, năucă, a ieșit din casă, tricotînd în neștire. Ghemul uitat înăuntru își făcea apariția, rostogol-rostogol, în pragul „marchizei", tras de firul viitoarei veste verde-praz. Tușa Firsina, chioară în seară, a zărit firul și-a-nceput să țipe :

— Ai fa, Lio, văzuși că să crăpă pămîntul ? Iu, Doamne ia-mă tu pe mine, ce mai fu asta, tică ?!?

Cutremurul a fost prilejul Ruperii-de-Lume. Cei din Oras nu știau că am plecat, mă puteau crede sub ziduri : Căsuța pe care mi-o lăsase Ta, aflată la marginea mării și-a țării, într-un cîmp de ciulini, era, în sfîrșit, izbăvită de blestemul uitării. Am plecat „asemeni păsării care pînă să-i auzi glasul s-a dus / a luat-o soarele în purpura lui și apune"...

Fragment din romanul (în lucru) „Jurnal de asceză sau Amintirile unei fete cu dinți"

Anghelina

laurențiu damian

Elena s-a cununat cu Pavel de crăciun. La doi ani, a avut o fată. Anghelina. Într-o noapte, Anghelina a fugit în lume. A făcut un băiat și mai apoi două fete. A trăit optzeci și șase de ani. Băiatul, Linu, s-a însurat de tînăr și a făcut șapte copii cu Maria. Patru au murit cînd nu săltau pragul celor doi ani. Au trăit trei — Lia, Paraschiva și Ștefan. Lia s-a măritat la optsprezece ani. La un an... m-am născut eu. Deși aveam nume și mamă și tată, eu am rămas pentru tot satul „cel al Anghelinei".

A făcut Anghelina un copil și a venit pe iarnă, cu calul, în plină ninsoare. În Rămînerea venise înghețul după un vînt primăvăratec, vînt ce stîrnise mirarea oamenilor, dar viscolul venise pe neașteptate și păsările, înșelate de vreme, cădeau cu aripile înghețate. Oamenii stăteau în fața sobelor, cădeau pe gînduri, satul primise în mutenie frigul, deveniseră la mare preț teracotiștii, trebuia să dai cam patru bănițe de porumb pentru o teracotă, dădeai, nu te mai uitai, îți frigea ninsoarea privirea. Într-o dimineață, Vache anunță din goarnă că înghețase Dunărea. Lumea a stat în uimire, privind gheața nefiresc de întinsă, apoi a înnebunit. Bărbații au scos sănîile, au înhămat caii și au plecat spre Dunăre să treacă în Bulgaria. Jucau pe gheață, cintau, biciuiau caii nădușiți, învăluiți de abur, muierile stăteau înfofolite și băgate una lîngă alta în sănii, cu merinde cu tot, cu frică să nu le părăie oamenii lor prin zăpadă : — Uite, uite, lume-țară, urla Vache, s-a deschis lumea, vedem și noi bulgarii, ăia ce muieri or avea ?!...

— Taci, mă, neisprăvitule, nici sanie n-ai și vrei să se uite vreo bulgăroaică la tine ! — îi zise Docan, cu ciudă că se atîrnase de sania lui.

— N-am, ai dreptate, ridea Vache, dar am goarnă și nu o dau pe toate sănîile tale.

Oamenii călcau cu ciudă pe gheață, degeaba se zvîrcolea Dunărea în adîncuri, nu mai putea să ia pe nimeni, se învățase în fiecare an cu carne de om, de inecat, sănîile zburau pe gheață și bărbații loveau caii cu biciul, înjurînd vesel. În prima sanie, gonea tușa Aurelia, îndemna caii și plîngea, trebuia să ajungă prima și să caute pe fata aia... fata care-i ademenise de pe celălalt mal băiatul, care plecase înot fiind înghițit de virtejuri. Cînd l-au adus acasă oamenii, umflat, verde, tușa Aurelia nu l-a recunoscut, sau n-a vrut să-l recunoască... în mintea ei, băiatul văzuse o femeie, o bulgăroaică frumoasă care se scălda pe celălalt mal, pornise înot și acum era cu ea acolo, dar după visele ei, el nu era fericit. Asta gîndea tușa Aurelia, oamenii o lăsau să creadă, îi respectau durerea, numai o durere ca asta putuse să-i fure mințile. Sănîile goneau, ninsoarea cădea greu peste rămîneni, îngropîndu-le amintirile...

Pe ninsoare, Anghelina s-a urcat pe cal și a pornit spre Rămînerea, la casa tatălui ei, să-i arate copilul. Îl prinsese cu bete de trupul ei, să-i fie cald. A mers călare toată noaptea, o noapte fără lupi, nu mai ieșeau la atîta ninsoare nici ei, iar spre dimineață ajunse acasă, fără să creadă în semnele de rea prevestire. În curte o aștepta Pavel. O aștepta în prag. Cu biciul. Atît mai avea, un bici... avusese odată șaretă și cal, mergea falnic, în picioare, trăgînd de hățuri, îi prindea vîntul cămașa și privirea, dar după ce fugise Anghelina cu un necunoscut, de ciudă că nu le prinsese urma, omorîse calul în bătaie, vînduse șareta,... un bici mai avea, poate-l ținea ca să-și aducă aminte și acum cu biciul o aștepta în pragul acoperit de zăpadă.

— Ai venit ? vorbi Pavel, măsurînd-o din priviri, ai venit... am auzit că ai făcut un copil cu cap de ciine ! Anghelina nu-l privea în ochi. Se uita doar la mîinile lui înroșite de frig, fără să simtă privirea neagră. Rise cu teamă de ce auzea. Rise.

— Am făcut un copil frumos, de asta am venit... cel pe care nu l-ai vrut de ginere s-a uitat în apa fîntînii și s-a tot dus, nu l-am căutat, așa a fost să fie... Am venit să mă ierți, tată, că am fugit fără să-ți dau veste. Hai, privește-ți nepotul și dă-i dezlegare să-ți poarte numele !

Pavel nu zise nimic. Ridică biciul și plesni. Singele înghețat pe fața Anghelinei. Mult timp nu se auzi decît loviturile și hohotul de plîns al bătrînului.

— Nu mai da, tată, că-ți faci păcat ! — șoptea Anghelina, îngenunchiată, să-și apere copilul lipit de carnea ei, dar Pavel nu mai auzea. Se încălzise în sfîrîitul biciului și-i plăcea ninsoarea, lovea rar, cu răbdare și-i plăcea ninsoarea, îmbătrînea după fiecare lovitură, dar nu se vlăguia, Anghelina se tîra la picioarele lui, apoi se auzi țipăt de copil și Pavel rămase cu mîna în aer. Mîna care se pregătea să lovească încă.

— Pleacă ! Maică-ta a murit de rușinea pe care ne-ai făcut-o ! Ea te-a iertat. Iar eu am rămas singur. Singur ! — urlă Pavel, de se sperie calul. Pleacă !

Atunci se ridică Anghelina. Stătea în fața lui dreaptă, era frumoasă ca omătul în mîinile mamei încălzite la țest, după pîine, se ridică mîndră și vorbele ei lovirâ mai puternic decît biciul.

— Plec ! Acum plec ! Ciine ești tu, nu tatăl copilului meu ! Să te bată dumnezeu și să nu-ți dai sufletul pînă n-am să-ți pun eu mîna pe tîmplă... mai ții minte, tată, cum mă puneai să te frec la tîmplă cînd ți se speria somnul ?... Plec ! Cînd o să-ți mingii eu fruntea, atunci să-ți dai sufletul !

Și rise, lăsîndu-l pe Pavel înfricoșat. Încălecă pe cal și hohotind a viață reîncepută se pierdu în ninsoare.

Pe copil l-a botezat Linu.

Pavel a mai trăit un an. S-a chinuit mult, trăgînd să moară. A tot strigat-o pe Anghelina, dar ea n-a venit, nimeni nu știa pe unde este, ea n-a aflat de boala bătrînului sau nici n-a vrut să afle, a murit chircit pe laviță, cu privirea la fereastră, o aștepta, o aștepta... L-au îngropat rămînenii, privind cu uimire, fără să înțeleagă, de ce murise el cu mîna la tîmplă.

Anghelina îl creștea pe Linu și trăia cu un pescar, făcîndu-i năvoade și judecînd că l-a prins și pe el într-un ochi de năvod, ca pe un pește priponit în apă și zîmbea, zîmbea acum altor nenorociri. Dragostea ei cu Viorel a ținut pînă la a șaptea duminică, pentru că atunci a ieșit ea la tîrg să vîndă năvoade și s-au adunat toți pescarii să se minuneze. Lui Viorel i-a fost frică să n-o piardă și s-a pierdut el, cu năvodul prin smîrcuri, fără urmă... a rîs Anghelina, a rîs cu lacrimi, și-a luat copilul și s-a întors în Rămînerea. N-a călcat niciodată în casa tatălui ei, nici în curte n-a intrat. A vrut o dată. Dar cînd să pună mîna pe poartă a auzit biciul ! A opta duminică a mers la horă. A stat pe margine un timp. Apoi a spart hora și i-a zis unuia.

— Costea, vrei tu să fii omul meu ?

Bărbatul a privit-o năuc și a urmat-o. Oamenii și-au făcut cruce. Anghelina avea privirea blestemată, era frumoasă, înaltă și falnică, în iarbă cu licurici s-a iubit ea cu Costea și i-a luat mințile... și satul n-a mai făcut multă vreme hore. De frică.

Creștea Linu. Anghelina a avut cu Costea două fete. Amîndoi munceau la cîmp, cu ziua, cînd la unul cînd la altul, își ridicară casă și gard, ăsta era visul Anghelinei, să aibă un gard înalt, să nu vadă nimeni ce face ea în curte — fetele creșteau și ele, semănau cu Anghelina, de la Costea nu luaseră nimic, de parcă femeia le-ar fi făcut singură,... „a avut noroc, Costea !"... șoptea satul pe la colțuri, cine ar fi avut curaj să zică așta cu voce tare și cine ar fi avut îndrăzneala să o privească în ochi pe Anghelina ! Avea ochii triști, parcă nu mai aveau viață și nu mai zîmbea, știa că zîmbetul îi aduce numai necaz.

Citeodată, seara, obosită de muncă, se așeza rezemîndu-se de tablia patului și-și mîngîia tîmpla cu mîinile.

Linu semăna cu Pavel. Se făcuse gata de nuntit, fetele îi trimiteau ele vorbă, dar băiatul era tăcut, lucra cu lene... îi plăcea mai mult să colinde, dar nu prin sat, rar de-l vedea cineva, mergea pe cîmp, înspre vie, apoi o lua pe malul Dunării, unde stătea pe mal privind. Anghelina îi vorbea cu blîndețe, deși de cîte ori se uita la el o apucau fiorii, îi amintea de Pavel, de biciul care-i lăsase semn pe față, de iarna aceea nebună cînd risese ea de toată tristețea și de toată nedreptatea.

— Mamă, îi spuse într-o zi Linu și Anghelina simți că-i vine ameteală, era ceva necunoscut în glasul lui, necunoscut și amenințător — mamă, iartă-mă, eu vreau să mă mut în casa bunicului ! Atît apucă să spună, pentru că Anghelina lovi în el cu toată puterea.

— Nu o să pleci niciodată acolo, n-o să te duci decît dacă dă țărina peste mine și nici atunci... Linule, tu nu trebuie să intri pe poarta aia !

— De ce mamă, de ce ?

Anghelina se simți deodată bătrînă și fără putere. Se ducea viața ei și liniștea ei, pe el, pe Linu îl iubea cel mai mult și iată, tocmai copilul ei făcut din păcat și fugă, tocmai el pleacă și nu o mai ascultă. Anghelina simțea că degeaba i-ar povesti despre iarna aceea, despre loviturile primite, despre blestemul ei, degeaba, Linu avea privirea lui Pavel, acum, cînd i se uită adînc în ochi înțelese, erau ochii lui Pavel, ochii bunicului, nebuni, neîndurători... ce mai putea să facă, cui să-i ceară ajutorul, nici să plîngă nu putea, să se tirască la picioarele lui — și atunci Anghelina, își apropie mîna de tîmpla lui Linu, fecioral se feri, credea că vrea din nou să-l lovească, dar nu, mîngîiere era în mîna ei dreaptă care-i atinse tîmpla, apoi zîmbi... Linu tremura ca varga, nu cunoscuse zîmbetul de mamă, zîmbi și înhămă calul la căruță, îi puse toate lucrurile îndemnîndu-l să plece.

— Mă trage ceva acolo, mamă, ce să fac !

— Nenorocirea te trage, Linule ! zise Anghelina și se întoarse, să nu-i mai vadă, să nu-l petrească.

Băiatul privea din căruță cum se depărtează casa, Anghelina nu era în prag, închisese poarta înaltă, atît de înaltă că nimeni nu vedea ce face ea în curte, nimeni nu trebuia să vadă, își părăsea casa și curtea, surorile și copilăria și pe tatăl lui cel nou, pe cel adevărat, de sînge nu-l aflase și nu-l va afla niciodată, ce i s-o fi întîmplat după ce a privit el în fîntînă, nimeni nu știa, odată Anghelina îi spusese că s-ar fi putut să fie nădușit de muncă și s-a spălat cu apă rece, și-a spălat mîinile și ceafa, a turnat apă cu ciutura pe ceafă și a înnebunit, poate că umbla din sat în sat, dar el, Linu nu putea să creadă asemenea vorbe, se uita înapoi din căruță și nu-i părea rău, de nimic nu-i părea rău, îl ducea un vînt de primăvară spre deal, în cealaltă parte a Rămînerii, la casa ce-l așteptă și de ce se apropia de ea se întețea și vîntul chemîndu-l...

Anghelina stătu un timp, apoi pe cît de bătrînă era trase calul de căpăstru, încălecă și o luă pe scurtătură. Zîmbea, gonind calul, parcă și-ar fi adus aminte de tinerețe.

Linu opri la Dunăre. Stătu pe mal mult timp, parcă cineva îl tot ținea pe loc, sau stătea, el singur cu gîndurile lui, să se liniștească, să știe în sfîrșit cine e și ce i se va întîmpla, speriat, de viață...

Cînd ajunse în deal, la casa bunicului, o văzu arzînd din temelii. În fața porții, ca o nebună, cu privirea arzînd mai tare decît toată vîlvătaia stîrnită, stătea Anghelina. Ridea în hohote, Linu a crezut că maică-sa a înnebunit, flăcările se ridicau pînă la cer, sau așa le vedea el, înalte, parcă mușcau din nori, o luă în brațe pe Anghelina, să o apere și privirâ amîndoi, muți, la flăcările ce nu mai conteneau, fără să-și spună nimic unul altuia, era liniște, se auzeau numai trosniturile focului, o zi și o noapte a ars casa, vîntul de primăvară a împrăștiat cenușa peste dealuri și peste toată Rămînerea, peste cei doi, acoperindu-i în îmbrățișare. Dimineața, Linu s-a smuls de lîngă Anghelina, a privit-o mult timp, ce bătrînă i se părea, parcă trecuseră ani, a mai privit temelia arsă și fără să se întoarcă a întrebat, atît a mai putut, să întrebe, deși părea să fi înțeles de mult.

— De ce ? De ce, mamă ?!

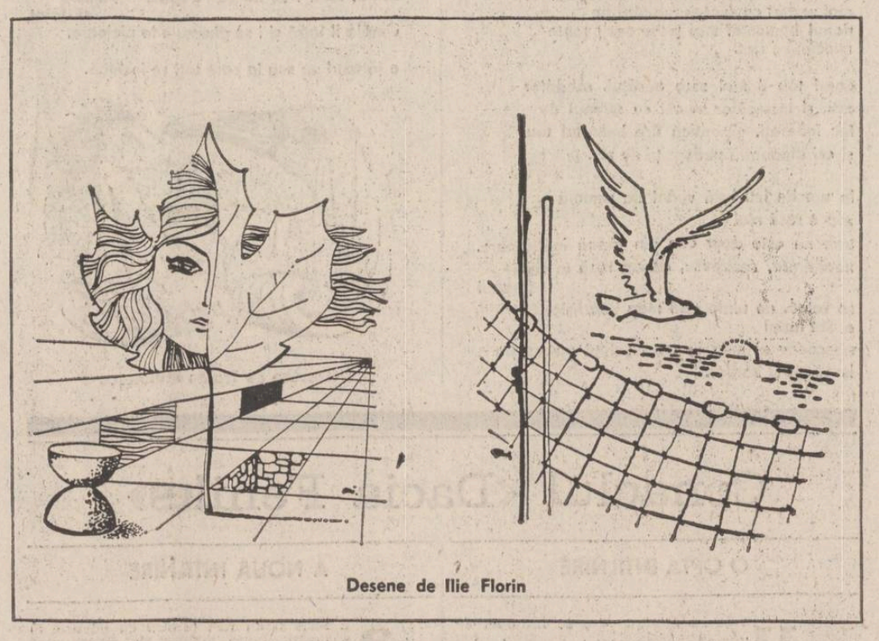

Desene de Ilie Florin

DUPĂ AMIAZA UNUI

dumitrița stoica

Aur pe pămînt, aur în aer. Păianjenii visează toamnă lungă și fire de mătase se agață de mîini, invizibile, insistente, scintei efemere în întinderea confuză, nu încă tristă, dincolo de bucurie. Frunze de porumb, aramă, coroană încinsă, cap neîncoronat, uitat, neiubit. Uniformă în verde putred, vestea, îmbibat de lumină. Frînte de oboseală, în amiază, carele. Umbra lor strînsă, sufocată, pilpîie. Soarele bătrîn, obosit coboară pe pămînt, tăcut, fericit, cu somnul prins de pleoape. Aromă de învingător. Nostalgică vigoare risipită în rod, reflectată în irisul cailor. Singure în picioare glugile, trupuri decapitate, îmbrățișate, doritoare de brumă. Ape inexistențe, evaporate, latente, așteptînd toarcerea. Deasupra doar ciorile înnegrite, înfrigurate în rotocoale. Contrapunct. Punct. Același sfîrșit.

Amiază. Uniformă siciitoare, aspră, existență de epidermă. Șerban e un nume de șarpe cu pete. Petele duc la tașism ca și soarele. Inconsecvență. Pe uniformă o pată brună, lustruită, inutilă : pistolul, jucăria, semnul lui Vulcan făurarul, șchiopul, nefericitul. Focul sufocat, predestinat, lipsit de destin. Lemn ars și înăuntru flacăra așteptînd. Doar pielea roasă, jegoasă, miros de bivol mumificat. Miros pentru șerpi. Familia în schimb e solidară și mai ales tradițională. Tatăl, profil acvilin și barba viitoare, sigură, albă. Mama micșorîndu-se, adunîndu-se întorcîndu-se la sine. Frați mulți, necunoscuți, copii. Aburul răsuflării topit în apă dospită, sărată, sălcie. Sub gîtul boilor, pămînt reavăn, întors, respirat. Șerban e un nume de șarpe umed. Buze secate, în urmă armata, cazarma, sudoarea. Paturi de fier. Sub ele rugina, praf de strănutat, gîndaci de Colorado. Soldați de fier. Doar ochii sticloși, înserați ca o lună în noapte. Veșnicul rol. Privindu-se dinlăuntru ca din afară cum îi merg pașii și-i lunecă ochii. Singurătatea iubită, cocoloșită, înduioșătoare. Orizontală, culcată, neîntreruptă. Departe doar femeile despletite, trezite, pauză. Aproape, una singură, descintec în frunze uscate, basma însingerată, lunecătoare, impresionism. În colțul gurii de tată un rictus asiatic. Prepuielnic, somnul amiezii se sparge.

— Grigore, adu-mi o seceră !

Grigore, dormitînd, caută o seceră. În căruță, lucruri răscolite, forme pentru sinele lor însuși. Concertul presupune un înăuntru și un înafară. Mijlocire Hegel. Secera e tăiș întors, viclean, eficient. Trunchiuri de porumb foșnind, șușotind, amenințînd. Singurul vînt al verii. Întrerupt, șovăitor, polifonic. Nu are centru și nici margini. Plutește. L-au mirosit ciorile, și, iată-le, revenite, nechemate, multe. Nu se suportă. Luminile ochilor se ciocnesc în văzduh, scintei negre, de ură, de foame. Sentimentele sînt de domeniul imaginarului. Există și nu există. Șerban își măsoară cu mirare trupul. Picioarele plictiste de odihnă, aleargă peste cîmp, pînă la fîntînă. El, la umbra carului, le privește indiferent. Cumpăna fîntînii este semnul de indoială al întinderii fără măsură. Scîrțîitul ei se aude mai ales iarna, cînd trec pe departe, obosite, trenurile. Pufăie, moșnegi tabacici, și-și văd de drum, țepeni, impăminteniți, nemuritori. Apa-i adîncă și rece. În oglinda ei tulbure, chipul lui Narcis, setosul, înecatul, fantele. Legenda spune că i-au îndemnat pe toți să facă versuri, iar ei m-au cufundat într-o baltă crepusculară și din lacrimile lor prefăcute au ieșit albe, nepătate, florile. Concors opposítorum.

— Tu, fată, pune mîna pe seceră, nu mai sta la visat !

Ecoul inexistent, sunete fără sprijin, ducîndu-se nicăieri. Fata își scoase degetul din nas și se apropie într-un picior. Nedumerire și lepădare. La munte, casele poartă urme de urși. Zgîrieturi aburinde, cum trebuie să fie urma de labă a piciorului de la Trois Frères. Eternitate moartă. Prezentul, ah, prezentul ! Cum l-aș mai molfăi grăbit, speriat, recalcitrant. Ar trebui o Cîntare a Cîntărilor moderne. Începutul : „Fesele

PROZATORI

tudor stancu

VÎRTEJ

Se învirte, se învirte. Totul ca într-un smens vîrtej. Vedeam stelele punctînd curgerea viscoasă a aerului și apoi soarele care îmi împingea în nări mirosul de iarbă. Odată cu razele sale înfloreau și caișii, și corcodușii, și magnoliile scumpe de prin curti, crescute din același pămînt negru, uscat. Era prea primăvară ca să simțim praful ce se așternea odată cu căldura. „În curînd o să plouă", mi-am spus, lepădînd ciotul de lemn din mînă. Fusese un băț veșted și, încercînd să zgîrii cu el pămîntul, se rupsese. Eram zi și noapte în același loc, laolaltă cu școala, curtea școlii, casa de peste drum în care locuiam, satul, și totuși mă învîrteam neîncetat, în același timp cu planeta uriașă, așteptînd să mă ajungă ploaia din urmă și să mă ude.

Era cald. Am scos limba. Mă gîndeam. Cînd crezi că ai apucat taurul de coarne, atunci îți scapă printre degete, alunecă lin prin fața ochilor tăi și nu mai poți face nimic ca să-l aduci înapoi, măcar pentru o clipă. Numai să-l mai vezi o dată. Încă o dată și gata. Dar nu, nu mai ai nici o speranță. Te faci că renunți cu bună știință și, cu ultimele licăriri de demnitate, îl uiți. De fapt nu reușești să uiți decît ocazia, scrisă cu un O mare, un cerc pe marginea căruia gravitezi mereu, nereușind să pătrunzi înăuntru. Un țarc în care el se învîrte încontinuu. Taurul negru sau poate taurul alb. Și pentru el trebuie să-i iertăm pe toți ceilalți care nu fac nimic, stau și se uită. Și totuși, iertînd, nu iertăm decît propria noastră slăbiciune. N-ar fi bine ca cerul să fie roșu, roșu aprins, un cer care să se învîrtă deasupra noastră zi și noapte, un cer în care să ne repezim călare pe taurii noștri focoși.

Din ogradă vedeam ulița unde începuseră să se arate buruienile. Acum, dacă o să plouă, or să răsară multe, multe și astea care sînt deja or să se înalțe peste șanț ca să poată fi păscute de vaca lu' Țața Neacșa. Iată-le, trec amîndouă, legate una de alta cu o funie murdară sau cu un lanț invizibil. Se duc. Se pierd. Se reîntorc. Au treabă. Eu sînt în vacanță. Pot face ce vreau de dimineață pînă seara sau chiar pot să nu fac nimic. Nu mai am lecții de făcut, pot să nu mă mai spăl pe dinți și în urechi în fiecare dimineață și pot foarte ușor să trec de la un gînd la altul sau, cum ar spune dom' învățător, de la o „idee" la alta. Ușor, pe nesimțite, fără vreo legătură vizibilă. Soare, ceapă, limbă, televizor. Ca un cerc, ascuns în spatele cuvintelor. Primăvară, taur, planetă, taur. Totul de un roșu aprins. Și undeva un cer negru sau poate un cer alb. Ei bine, voi ierta pe toți cei care au trecut pe lîngă mine, ștergîndu-mă din mers cu pămătuful cozilor pe care n-am reușit să le apuc la timp și să le bag pe gît ca să pot vomita tot ce am în mine. Tot ce am nevoie și tot ce nu mai am nevoie. Toate. Amestecate, amețite. Se învîrte. Nu pot să prind nimic. De-aș putea să mă joc cu lucrurile așa cum mă joc cu cuvintele! Cu toate lucrurile acelea pe care le văd atît de rar dar care îmi vin în minte fără vreun motiv anume. Soare, limbă, taur, planetă. Aș putea spune orice. Aș putea face orice. Și eu stau.

Stau leneș la umbra frunzulițelor firave și crude și doar ochii mei se mișcă imperceptibil, urmărind traiectoria pe care o descrie Nea Fănică, trecînd pe ulîță. S-a așezat pe băncuța din fața porții. E ostenit.

„M'neața".

„Bună, mă...".

„I — ii g-greu ?"

„Mde... așa ș-așa...".

„Cum e la pensie n-nea...".

„Cum să fie, răspunde Ștefan, frecînd o țigară între degete. Mde... bine, fac ce vreau, mă'c unde vreau... Hm... un lucru doară..."

„Un l-lucru ?"

„Deh... bătrînețele...".

„Ce-ți face băiatu ?".

Aici, Ștefan Bănuță se scărpină după ureche, se uită în dreapta, apoi în stînga și spuse încet, cu privirile ațintite în pămînt, ca și cum ar fi împărtășit un secret :

„Face d'aia... leteratură... 'ce că...".

Bine mă, nea Fane. Cum spui mata. Dar nu mă interesează ce zice el. Eu sînt copil. Citesc. Povestesc. Așez cuvintele care se potrivesc în dreptul unor imagini ce reprezintă cîte un lucru, apoi așez bucățele de hîrtie pe care sînt desenate diferite obiecte deasupra cuvintelor care le denumesc. Citeodată mai și greșesc...

A stropit puțin. Nici n-a plouat ca lumea. Puținele picături, destul de mari de altfel, n-au udat bine nici pămîntul, nici gardul și nici băncuța de lemn din fața porții. Tușesc. Gîjîit.

„La revedere, nene Fane".

„Mde... ne-om mai găsi noi... cu bine".

Se învîrte, se învîrte. Un dans amețitor. Nea Fănică s-a sculat de pe bancă și a pornit tăcut pe ulîță, gîndindu-se la băiatul său și la roșiile din grădină. M-am întins după bățul rupt, aruncat puțin mai încolo. Nu l-am ajuns. Trebuia să mă scol dar mîinile și picioarele nu mă ascultau. Nu mă ajuta nici capul. Încercînd să mă mișc, mă zbăteam aiurea, disperat. Cred că eram tare caraghios.

Privesc cu părere de rău la scăunelul care stă pe prispă, nefolosit. Am să încerc să urlu. Dar nu pot. Nu mai pot. Nu mai știu. În jurul meu se învîrte ceva. Să dorm ? Să uit ? Picioare și mîini de gumă. Limbă de gumă. O să vă spun tot. Cu buzele și cu limba de gumă care se învîrte în gura mea uscată. Se învîrte aiurea, deși am văzut atîtea, am citit atîtea. Le știu, le știu pe toate și totuși mi-e atît de greu să spun ceva inteligibil încît trebuie să gîndesc tot. Dar pînă la urmă tot o să vă spun. Tușesc. Hîriit. O să beau o cană cu lapte alb, gros și cu bot de spumă, mulș proaspăt, mulș de plăcere de la țîța vacii care a trecut puțin mai înainte prin fața ochilor mei. Vreau să-l simt aspru, fierbinte, cum curge prin mine și, încet, încet, mă umple. O să vă spun tot. N-au intrat zilele în sac. E de-abia primăvară și vreți să știți tot. Dar eu nu pot face nimic. Vă las să așteptați.

Se învîrte. Se aude un huruit. Un motor. Se apropie un norișor de praf. Niște roți mari de cauciuc, groase, zimțate, care intră ușor în pămîntul țărav. Pămîntul acesta de primăvară care nu este destul de pregătit să suporte greutatea unui tractor de cîteva tone. E dincolo de gard dar eu îl văd așa cum e, roșu, murdar de praf și de noroi uscat. E frumos, atît de frumos, un simplu tractor cum e el, e frumos pentru că au trebuit să treacă mii de ani pînă ce mintea omenească l-a putut construi. Dar, ce contează ? Inspir aerul într-un ritm mecanic, neomenesc. Ce credeți, dacă mi-ar pune alte mîini, alte picioare, sau chiar altă limbă, aș fi la fel ca mai înainte ? Dar ochii, ochii nu se pot înlocui ? Sînt prea în primăvara lumii ca să-mi pese. Nu pot să mă mișc și știu. Dar nu pot face nimic. Nici

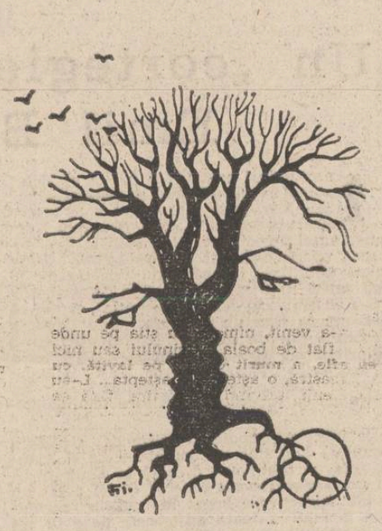

voi nu puteți face nimic. Încercați doar să vă gîndiți sau măcar să vă întrebați : „Mă, ce vrea ăsta ?" Dar știm destule. Știu bătrînii. Știu și tinerii. Pămîntul e reavăn. Nu săpăm gropi pentru morți, săpăm gropi pentru semințe, semințe din care vor crește plante înalte pline de sevă, pline de roade pe care le vom culege cu toții de-abia la toamnă. Trebuie să mai așteptăm. Mașinile ne ajută, dar pămîntul tot cu buzele îl sărutăm. Tot cu mîinile îl frămîntăm și tot cu nările îl mirosim. Galben, negru, cafeniu. Sau poate roșu. Să se repeadă toți taurii în el și să coboare prin coarne în măruntaiele lui ca să scăpăm pentru totdeauna de ei. Iar din cer să privească miliarde de ochi beliți.

E seară ? E dimineață ? Se învîrte. Pătrate albe și apoi pătrate negre. O bilă mare deasupra lor. O bilă roșie care se rostogolește neîntrerupt, trecînd repede dintr-un pătrat în altul. Se învîrte și-mi luminează mîinile. Am degetele negre și crăpate în jurul unghiilor galbene. E zi ? E noapte ? Totul începe cu o ușoară aureală. Un pahar de vin roșu. O mașină roșie. Apoi o baltă roșie de sînge. O baltă unde vin să se adape toți taurii. Ca un singur accident, un singur vînător îi pîndește. Un om cu vînișoare roșii în albul ochilor.

Mă dor oasele. Mă dor mușchii. Fac pipi în pat. Mă răsucesc în jurul meu odată cu pămîntul. Pe lîngă mine roiesc stele și sateliți. Astronautul ne privește prin viziera coifului său de metal. Și noi îl privim pe el. Dar n-am înțeles nimic.

E primăvară și nu m-am întrebat de ce. Privesc pe ulîță și din cînd în cînd, și la bățul rupt pe care nu pot să-l ajung Stelele din cer s-au ascuns în picăturile de ploaie care cad peste mine. Am rămas cu țiuitul în urechi și singur. Adio curgeri viscoase de lumină ! Adio boi și vaci și tauri ! Totul se învîrte ca într-un dans amețitor.

Într-o seară de noiembrie tata intrase pe ușă, mai puțin afumat ca de obicei, și pusese pe mușamaua ce acoperea masa de la bucătărie o pereche de chei strălucitoare. Erau prinse pe un cerculeț de metal, de care era atîrnat un breloc colorat. M-am repezit la breloc și m-am uitat la el. Într-un cub de sticlă era închisă, ca printr-o minune, o floricică roșie. De cum l-am văzut am știut că-l vreau.

„Dă-mi-l mie", i-am spus tatei.

„Ce vorbești, mă ? Îți place, ha, ha" rise el dezvelindu-și dinții lați acoperiți pe alocuri cu nicotină. „Asta o să-mi poarte noroc, mai spuse el, luînd între degete brelocul și arătîndu-mi-l. Las că o să-ți aducă tăticu' unul mai frumos. Bine, mă ?"

„Ihi", am răspuns cu vocea gîtuită. Îl voiam pe acela, atunci, imediat. Fără să fi vrut, lacrimi umede îmi veneau în ochi.

Tata îl puse cu grijă la loc pe masă, parcă temîndu-se să nu-l spargă.

„Ce-i, Ioane ? Iar necăjești copilul !" apăru mama în pragul ușii, ștergîndu-și mîinile de sortul colorat, puțin înnegrit în dreptul soldurilor.

În cameră se lăsă o tăcere stranie. Se auzeau cîinii lătrînd pe după șipcile gardurilor. Tata privi la mîinile lui groase și brăzdate în podul palmei, apoi le puse pe masă, ca și cum s-ar fi sprijinit în ele și-și umezi buzele.

„Uite, Mărio, am cumpărat și eu o mașină", spuse el aproape grav și, pentru o clipă, un licăr ciudat îi jucă în ochi.

Mama își duse o mînă la gură, șoptind printre dinți.

„Nu... nu se poate...".

Nu-mi dădeam seama ce se întîmplă.

„Auzi, fă ? Am luat o mașină ! Una nou-nouță, chiar de la magazin. Ia uită-te, am cheile acia. Și actele chiar în buzunar, se bătu el cu palma grea peste piept. Ei, ce zici ?"

Mama nu zicea nimic. Nici eu nu ziceam nimic.

O mașină ! Simțeam cum o bucurie nouă, necunoscută pînă atunci, urca în noi din tălpile picioarelor.

„Unde e... mă... Ioane, mă ?"

„Am băgat-o în curte", spuse el vesel. „Așa-i că n-ați auzit nimic ? Hai să vi-o arăt, chiar dacă-i întuneric, să vede ia... da' s-o vedeți și pă dinăuntru c-are și lampă... he, he".

„Da bine mă, omu lu Dumnezeu, cum d-ai adus-o pînă aici dă la orași ? În circă ?"

„Ehe, păi mi-a adus-o d-alde Gheorghe a lu Veta dă la Țesătorie, il știi tu, ăla de-i șofer la Irefe".

„Care mă, că nu-l știu ?"

„Nu fi proastă, ăla care stă peste drum de ai lui Fane Balamuc pă ulița cu brazi...".

„Aaa... păi bine mă, da nu l-ai chemat în casă să-l omenim cu un pahar, ceva, acolo", se supără dintr-odată mama.

„Ehe, de chemat îl chemai eu, da nu vru să vină, 'cea că-i grăbit, că-i tîrziu, c-asa și pă dincolo, da io știu că nevastă-sa e d-aia care te tot... la cap...".

„Cum vorbești mă, în fața copilului ?"

„Las că-l cinstesc io, ca oamenii, n-avea tu grijă...".

„Da, da, știu eu, pe la circiumă, pe la circiumă, cu toți ăia...".

„Taci fă din gură și hai să vi-o arăt. Nu vreți s-o vedeți ?"

Am ieșit în curte. Priveam fascinat la monstru. Era roșu și stătea nemișcat pe o bucată de pămînt țare, cu mici gropițe de la scurmatul găinilor. Era luminat în parte de becul chior ce fusese aprins deasupra verandei. Ne uitam și parcă nu ne mai săturam. Mai văzusem și alte mașini dar parcă nici una nu era așa frumoasă. Stătea neclintită dar nu părea deloc moartă. Părea un taur gata să pornească la asalt. O priveam în nestire, îmi plăcea atît de mult, dar nu știu de ce, la un moment dat, m-a trecut un fior prin șira spinării. Ca și cum, deodată, mi s-ar fi făcut frică de ea. Parcă aș fi simțit dintr-odată frigul de afară. După aceea am stat mult timp pe lîngă ea, am pipăit-o peste tot, m-am urcat înăuntru, m-am jucat pe la butoane. Într-un tîrziu, mama își aduse aminte de mine și mă trase în casă. „Nu știi ca ai fost bolnav ? Vrei să ți se facă iar rău ?" M-am dus la culcare dar nu-mi era somn. Auzeam frînturi de fraze din sufragerie. „Mașină îți trebuia ?" „Ei și ?"... „...mai bine reparam casa...". „O s-o reparăm la anul...". „Poate că așa mai lași și tu băutu...". „...taci !... am și eu mașină, e bine ? Am muncit pentru ea, n-am băgat mîna", „...ei, așî". „Las c-o să le arăt eu... și p-ormă...". „Vi-sezi, du-te de te culcă...". „...las c-o să vezi tu... ! Acu să ne bucurăm, să ne veselim !" „...ne trebuia un aragaz cu patru ochiuri...". „Dă vinu ăla, femeie, și lasă aragazu". Am auzit cheile tîrîte pe masă. Stăteam sub plapuma subțire și mă gîndeam la mașină. Cînd o să cresc mare o să-mi cumpăr și eu una, da una mai mare și mai frumoasă. Brusc, mi-am adus aminte de breloc. Mașina era a tatei, dar brelocul de ce nu putea fi al meu ? Plîngeam înfundat și am adormit cu dinții înfipți în pernă.

Ploua încontinuu, murdar, și seara se lăsa încet, încet, parcă adusă de picăturile de ploaie ce cădeau din ce în ce mai întunecate. Stăteam trîntit pe pat, acoperit pe jumătate cu un pled alb-negru, scorțos, și citeam o carte de botanică, zăbovind din cînd în cînd asupra pozelor de pe care culoarea se estompase din cauza hîrtiei ieftine. Din camera vecină se auzeau înfundat șoapte și bîzîitul neclar al unui aparat de radio.

La un moment dat am auzit trosnind ușa de la intrare, ca și cum ar fi spart-o cineva cu toporul. Apoi se lăsă o liniște deplină. Am ridicat capul și am privit pe fereastră. O pală puternică de vînt alungase norii cenușii dinspre apus și, deasupra orizontului, soarele își aducea aminte că e vremea cînd ar trebui să se retragă. Aprinsesem becul prea devreme și cele două culori din aer se învălătuceau într-o luminozitate nefirească. Am auzit strigăte și pocnituri puternice, zgomote de obiecte trîntite pe jos sau aruncate pe pereți. Mi-a fost frică să mă duc să mă uit. Urmă din nou liniștea aceea deplină, înfricoșătoare. Apoi ușa camerei mele se deschise ușor. Am înlemnit, ghemuit într-un colț al patului. În pragul ușii se profila silueta masivă a tatălui meu. Se clătina puțin pe picioare. Soarele care cobora spre apus arunca una din undele sale pe chipul său desfigurat. S-a uitat la mine cu o privire aburoasă :

„Hai !"

A închis ușa după el, a luat hăinuța ce stătea pe spătarul unui scaun și m-a îmbrăcat cu ea. Gura îmi era încleștată și toate mișcările mele erau mecanice, neverosimile. Apoi a deschis dulapul și a scos de undeva de jos o valiză de carton, îngrămădind în ea tot felul de lucruri și cîteva cărți. Pe masă era o fotografie înrămată, în care eram toți trei, eu, mama și tata, pe o stradă dintr-o stațiune balneoclimaterică. A luat fotografia, a privit-o o clipă, după care a aruncat-o pe jos. M-a apucat de o mînă și m-a tras după el. Am ieșit în hol, am ieșit pe ușa deschisă de la intrare și am coborît, împleticindu-ne, cele trei trepte ale verandei. În fața casei stătea într-o rînă mașina roșie a tatei. Mai încolo, un om își păștea vaca în șanțul de la marginea drumului. Lumina crepusculară ne învăluia și aburii ce se ridicau după ploaie păreau aburi de sînge. Tata deschise portierele și ne urcarăm în mașină. Puse valiza pe bancheta din spate și dădu drumul la motor. În radio-ul lăsat deschis zumzăia o melodie. Am plecat cu mașina. Nu știam unde. Nu știam de ce. Mă bucuram că mă plimb cu mașina și rînjeam prin geam la fețele copiilor care priveau la mine de pe marginea drumului. Soarele cobora din ce în ce mai roșu către apus. Tata tăcea și apăsa pedala de accelerație. Șoseaua era udă și din ea se ridicau aburi. Pe marginea ei răsăriseră iarba și buruienile fîrave.

Martorul

radu cange

Sînt solitar. Nu știu de ce, dar această senzație mi se pare îndreptățită. Și totuși mă simt exonerat. Există acest paradox în mine. Din prieteniile mai vechi sau mai noi nici una n-a rezistat, poate cu o singură excepție sau două. Sînt profesor. Nu contează nici specialitatea și nici școala unde îmi fac meseria. Aproape nici orașul unde viețuiesc. Vă rog să nu întrebați nimic în ceea ce privește persoana mea. Sînt un om obișnuit. „Mă țin bine" la cei aproape patruzeci și cinci de ani pe care îi am, deși cunoscuții mă flatează. După ei aș arăta cu mult mai puțin. Am realitatea mea în care mă mișc, respir, privesc și uneori chibzuiesc. Mai sînt și gînduri moarte, desigur. Cu toate acestea nu vă alarmați. Sînt un om obișnuit. Atît cît pot să-mi dau seama — uneori subiectivismul ne sufocă și după cum spune una din filozofii nici nu există obiectivism sau cam așa ceva, dar chestiunea este mult mai complicată —, am rămas încă înalt, blond, cu un păr aproape bogat. Dar zilele trecute s-a întîmplat ceva cu mine. Mai bine zis am fost un martor, poate ca atîția alții. Am fost un martor cu puțin suflet.

În ziua aceea, căci nu-mi mai amintesc de a fost marți sau vineri, eram puțin neliniștit. Pașii m-au îndreptat către un restaurant puțin frecventat la ora aceea. M-am așezat la o masă și am așteptat. N-aș fi vrut să beau și nici să mănînc. Vroiam doar să privesc, să văd fețele oamenilor și să ghicesc, dacă se putea, ce se petrecea cu ei în după-amiaza aceea, care nu era nici caldă și nici rece.

M-am așezat, după cum vă spuneam, la o masă. Și am așteptat pînă cînd ospătarul m-a băgat în seamă. Este și el o persoană importantă și mă întreb de ce nu i-aș acorda atenția cuvenită.

— Ce doriți ? mă întrebă apărînd pe neașteptate.

— O bere, vă rog.

A dispărut din unghiul privirii mele aproape la fel cum apăruse. La o masă învecinată erau doi tineri, probabil soț și soție, și care n-aș putea să vă spun de ce, mi-au atras atenția. Îi urmăream inconștient, gîndurile lăsîndu-mi-le să hoinărească pe unde numai ele știau. Curios

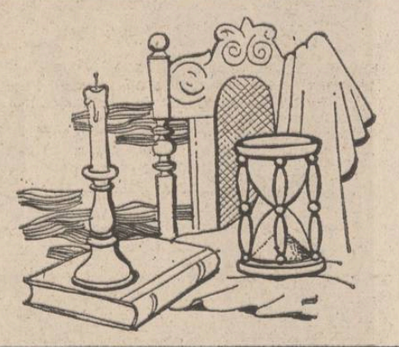

lucru, deși eram singur la masă, un individ a cerut voie și s-a așezat la masa tinerilor. Pe mine, sincer să fiu, această situație m-a vexat. Doar mai erau cîteva mese goale sau... dar ce să mai spun... Dar el avusese probabil preferință. Ciudați mai sînt unii oameni, mi-am spus. M-am uitat mai atent la el. O figură inexpresivă, fruntea îngustă și virsta indefinită. Cu un început de abdomen. Tinerii apucaseră să comande fripturi. Cel puțin această impresie o aveam și peste cîteva minute această impresie a mea avea să fie confirmată. Individul, mai bine-zis intrusul, începuse să transpire și se arăta nerăbdător. După un timp mi-am dat seama că soțul tinerei doamne vroia să se ducă peste drum să cumpere un ziar. Poate urmăreau vreo știre, vreun anunț. Cert este că așteptau ceva, n-aș putea spune anume ce. Era o simplă presupunere totuși. Bărbatul a plecat oarecum liniștit. După cîteva minute, mie mi s-a părut o veșnicie că ar fi trecut, am auzit o izbitură puternică și un țipăt foarte aproape de mine care m-au făcut să tresar. Am văzut-o pe tînăra doamnă că se ridică de la masă aproape zvicnind. În același timp ospătarul aducea și cele două fripturi. Și nu știu de ce și acest amănunt mi-a atras atenția. S-a citit imediat pe fața lui contrarierea. Nu înțelegea pentru care motiv tinerii nu mai sînt la masă. Dar cînd a observat-o pe femeie disperată și țipînd, a părut pentru moment descumpănit. Se întîmplase ceva. Pe soțul tinerei doamne îl lovise o mașină. Probabil în ziar aflase vestea și poate nu era o veste oarecare și trecuse strada în fugă fără să se asigure.

Ca și cum aș fi primit o palmă nemeritată, mi-au izbucnit două lacrimi. N-am putut să nu aud, cu toată situația dureroasă la care fără să vreau luam parte, cuvintele intrusului :

— Lăsați fripturile, le mănînc eu.

— Dar berea, berea cine o plătește ? întreabă ospătarul.

— Eu, i-am răspuns prompt ospătarului și i-am plătit pe loc.

Intrusul începuse să mănînce tacticos, în timp ce pe bulevardul milei mi se părea că plouă cu smoală topită.

Cum am descoperit timpul

corina toma

Eram copil. Încă. Și timpul trecea fără să-l simt. Ușor ca un drum. Ca un drum de cîmpie. Mă uitam în el și avea nume de sfinți, nume de sărbători. Rotund era timpul meu. Rotund ca o roată. Ușor ca un drum. Ca un drum de cîmpie. Năvălea înainte fără să-l simt. Năvălea înainte. Poate repede. Poate încet. Avea el o vorbă : „Nu te-ntoarce din drum, că-i păcat". Și se ținea de ea, nu de ce-l rugau oamenii. Nu înțelegeam eu vorba asta. N-aveam nevoie de ea.

Eram copil. Încă. Și nu văzusem calendare. Apoi, cineva mi-a arătat, cu degetul întins, timpul crucificat, închis, pătrat, ca o foaie de calendar.

Eram copil. Încă. Și am plîns fără să știu de ce. Și timpul a mai trecut o dată pe lîngă mine. Rotund ca o roată. Ca o roată de car. Ușor ca un drum. Ca un drum de cîmpie. Nici nu s-a uitat înapoi. Ținea la vorba lui, nu la ce-l rugau oamenii : „Nu te-ntoarce din drum, că-i păcat !" Și eu am vrut să se-ntoarcă. Să-l mai simt o dată rotund. Rotund ca o roată. Ca o roată de moară. Dar, timpul devenise rigid, colțuros, ca o piatră de hotar. Greu am trecut de ea. Timpul mă apăsa. Din ce în ce mai pătrat. Din ce în ce mai greu. Bătătorindu-mi umerii și cărarea spre neființă.

florentin palaghia

Colivia

Ta ata avea un fel aparte de a înjura. Ceva cu papuci ori cu bisericani. Oricum, așa cum era, cu acel aer de prinț dezmoștenit, parcă se afla într-o colivie de unde încerca să iasă dar nu putea. Maică-mea, mistică, cu figură de icoană veche, tot timpul în mișcare, avînd mereu ceva de spus, se eliberase de sentimentul de teamă față de această colivie din care uneori tata zîmbea profetic răsucindu-și mustața și lăbărțindu-și buzele : „Mama voastră de proști, nu vedeți bă cum se duce totul pe ripă ! Credeți că v-a făcut dumnezeu nemuritori ?". Apoi se întorcea să-și verse focul pe biata bunică-mea : „Ce tu crezi că dacă m-ai născut o să rămîn lîngă fusta ta o veșnicie, înțelege, trebuie să am grijă de colivie, altfel cine crezi că ar hrăni toată șleahta asta de prințișori ?".

Pleca să-și aprindă o țigară răsucită de soru-mea cea mică care îi cunoștea mai toate metehnele. Norei ar fi dat orice doar să o știe fericită. De fapt știa mult mai multe lucruri decît noi toți ceilalți frați, se chivernisea atît timp cît era pe acasă și avea grijă de mama și de tata. Dar un dor ciudat de ducă mocnea în pieptul ei, o frematare de iluzii și necunoscut. Atunci devenea alta, o explozie, o torță vie. Tata o chema deoparte, vorbeau mult timp în secret. Ea dispărea și tata rămînea trist răsucindu-și țigara între buze și scuipînd cu silă ghemotoace de „tutun și jornal" printre dinți. Mama plîngea și se căina : „Biată Noră, ce diavol te paște ?".

Luminile se aprindeau profetic împurpurînd colivia cu petice de sînge pe care mama știa să le descifreze. Tata o lua peste picior : „Termină fă Ioană cu timpeniile, nu vezi ce bucurie a sosit pentru noi. Ne vom elibera Ioană, ascultă cum vine o zi despre care vor vorbi și copiii copiilor noștri. Ascultă glasul pămîntului, el ne-a trimis-o pe Nora să ne tămăduiască".

Tata pleca apoi răsucindu-și mustățile la circiuma lui Zorică peste drum să mai pălăvrăgească cu Mitu, cu Laie, cu Marin, cu ceilalți prieteni osteniți și ei de ziua ce trecuse ca un stol de lăcuste peste cîmpul ruginit de uscăciune și secetă. Și se aprindeau în aer frunze ruginite, stoluri de spaime. Pe la geamuri pîlpîiau luminări de veghe smălțuind chipuri adunate în jurul meselor, subțiind întunericul vast, vălurind noaptea descompusă în stele și raze de lună.

Trandafirul diavolului

Noi cei mai mari, presupuneam că Nora pleacă la cula domnească. Era o casă veche, pe dealul Mostrișorului părăsită de stăpînii duși demult pe alte tărîmuri. Rămăsese printre dărîmături o umbră. Umbra era ibovnicul părăsit de mireasa care în ziua nunții se aruncase de pe muntele de sare în lacul cu oglinzi otrăvite. Mireasa, fiica unor boieri scăpătați, fusese cea mai frumoasă dintre fetele lăsate de dumnezeu pe aceste pămînturi rătăcite în genune.

Piaza rea a duhului necurat îi injura de mama focului pe toți cei care își găseau cale pe acele tărîmuri. Pe fată o chemase Maria. Taica Tase a siluit-o pe dărîmături. Avea pe atunci nouăzeci și doi de ani. Era în Sînta Marie mică. Dorind să-și amintească de Maria lui și trecînd prin acele locuri blestemate o strigă: „Marie, unde ești fă Marie, fi-ți-ar caii de pomină ! Ieși muierea din ascunzătoare !" Umbra rătăcitoare a ibovnicului l-a urmărit și i-a înfipt în spate un cuțit. Duhul l-a injurat : „Pocitanie, trup fără veghe, mască fără de chip, bestie, fii putreziciune, blestematule !".

A murit rătăcind cu ochii după Maria. Apoi și-a dat duhul repetînd : „Marie, facă-se voia ta !, facă-se voia ta... !".

Dimineața Nora se întorcea teafără, roșie în obraji. Călca sfioasă pe prag, îndoindu-se de mijloc, lăsîndu-și sinii să învingă aerul. Își săruta pe rînd părinții, aștepta o injurătură din dragoste și rătăcea spațioasă prin aerul mirosind a tămîie și busuioc.

Sora cea mică se întorcea subțire și nebună, mai frumoasă decît oricînd din peregrinarea sufletului. Tata îi era confident. Nimeni altcineva nu cunoștea adevărul. De la un timp dispărea din ce în ce mai des. Pe buze îi înflorise trandafirul diavolului. De fiecare dată cînd apărea la geam închipuiri, se schimba la față, își răscolea privirea, se ruga strașnic unui demon desluși doar de ea și alerga prin aerul dăruirii suspinînd de plăcere. Dispărea ca o ceață, ca un fum, mistuită de doruri, chemată fiind de stele polare, de care de foc, de cai. Din depărtare se auzea un cîntec stăruitor. Nimic nu mai rămînea din înfățișare. Totul se preschimba într-un cîntec din ce în ce mai puternic, un zbor de iluzii în căutare de spații bizare.

Tata se obișnuise. Aștepta cu ochii închiși întoarcerea Norei. Știa că pleacă, știa că vine. O dorea stăpînă a casei. O visa îmbrăcată mireasă. Dar visele se spulberau între dinții care mestecau tutunul cînd de cele mai multe ori singur își amintea de Ioana, de casă, de iluzii, de idealuri.

FAUN

tale ca un capăt de vagon rotund". Arcimboldo a fost un bucătar suprarealist al unui rege bolnav de imaginație. Cînd venea toamna, rontăiau împreună neghină din griu. Neagră. Ochi de fată mare. Pupile aprinse, coapte, dezmărginite. Puntea lor tremură, amețește, se trece. Cînd încep vorbele e frig și rămîn singuri. Ca ciorile negre, nelipsite, nedorite.

Mișcarea amiezii spre seară, frunze de porumb, aripi de pasăre galbenă, ochi în care prăpastia crește, se-ntunecă, amenință. Legănare și în ea, minusculă, intrigantă, inevitabilă, îngrijorare, trezirea, umbra. Iubire, viață pierdută în privire, gol. Temperament de muzician lipsit de muzică, ratare. Paganini sau pașii sufletului, cadențați, otel, scîncetul cosmosului singur. A alina e un verb întîlnit în literatura populară. Alina e un nume de fată, iar dorul nume de băiat.

Șerban ține în palmă raze de soare, gălbenușuri de ou. În lemnul ros al pistolului, lumina se piaptănă ca o fată mare, despletită, uitucă, virgină. Cochetărie. Acordul între toamnă și vară prelungit, invitație la nuntă. Nunta soarelui cu el însuși. Androginul, întregul, nefericitul. Ochiul lui mort, lipsit de nostalgie. Numai bătrînețea are memorie. Spre seară, Șerban își trece mîna peste frunte în semn de aducere aminte. Preludiul virstei ultime, ghicitoare de sfinx. Trezirea nu apare decît toamna, seara sau la bătrînețe. De-abia atunci în nările minjilor aerul pătrunde înțepat și bolborosind ca sifonul. După tentația frisoanelor, se așterne meditația, liniștea și, mai ales, reveria. Reveria este refuzul. Reciproca nu-i adevărată. Lozinca fiind univocă și clară, ar trebui introdusă în sistemul semnelor de circulație. Pe o șosea umbrită de sălcii, prioritatea este a căruțelor. Dar mai ales pe o mirişte unde odihnește, singuratică și înaltă, o fîntînă.

În drum spre magazie, carele scîrțîie din încheieturi, animale bătrîne, osoase, nesuferite. În boală nu există tristețe. De pe buzele ei arse scrum injuraturile zboară cu aripi de păpădie. Cînd i-a murit bunica Șerban a privit în timpenie la vasele de sînge ieșite prin piele, ca niște zgîrciuri și-a uitat să mai plîngă. Îi aduseseră frezii de la oraș, ei care nu văzuse frezii niciodată și care n-avea să știe că el îi aduse flori portocalii, plesnind de frăgezime. Ca vasele de sînge... Ziua aceea și noaptea următoare a băut lichior cu paiul, a rîs și a plîns homeric. Cînd se deschidea ușa, hohotele sale ieșeau țopăind, iar în covor rămîneau urme de copite. Isteria lui nu se adresa morții. Moartea e cocoană respectabilă. În fața ei și-a plecat pălăria și n-a mai băgat-o în seamă. Dar istoria neterminată, chip născut pe jumătate, suferind, plăpînd, rugător. O istorie de vară și toamnă, presărată de fosta bunică printre istorii cu nemți. Singura istorie în care printr-un capriciu al timpului, ei doi au fost contemporani. Au jucat chiar și în horă. Pe ea o cheamă Lina, dar ei cufundat în mirare, minunare, minune, i-a spus Alina (A ! Lina !), O singură dată. Și-acum o privește dintotdeauna, spre vest unde soarele se scurge în pămînt. Gestul femeilor de a-și strînge părul răzvrătit, amețitor, insinuant. Pe cerul de deasupra, artificial vopsit, tîrîa, singurele sobre sînt punctele negre, corbii. Distonantul este semnul înfățișării viitoare. Acum, de neacceptat, guraliv, disprețuitor. Într-un virf de glugă o cioară își linge penele. Soarele, cioara și Lina — linie, neîntreruptă, surizătoare. Plisc de cioară întins spre Lina, rugă de iubire. Croncănituri. Săgeata în ochiul soldatului — o rază tîrzie. Moartea iese din pistolul vechi, tinără, înfocată, cu trenă. Și perversă fiind, o alege pe Lina, cuprinzător, fulgerător, mire grăbit. În Șerban se instalează întunericul. Dă drumul mirării din ochi, cu un filfiit pudic și spune : „C'est le soleil".

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

III Nuvela-basm (5)

Ideea — și în ordinea fantasticului de mare subtilitate — este aceea că „scenariul" conceput de Chirică **trebuie** respectat întocmai ; ceea ce se și întîmplă, în continuare, de-a lungul atît de cunoscutei acțiuni a povestirii. Pas cu pas, Ipate răspunde neabătut „comenzilor" diabolice ale slugii, fie că Chirică îl însoară, fie că, după aceea, imaginează insolitul episod final cînd este pusă la încercare fidelitatea tinerei neveste. În toate, lui Ipate nu-i rămîne altceva decît de a se complace în profitabila aventură. Miza pactului cu diavolul, spre deosebire de contextul mitului faustic, apare în totul **dezidealizată.** Registrul tragic este substituit de cel comic. Dacă ne gîndim bine, într-asta constă modernitatea sui-generis a viziunii lui Creangă ; în detronarea sublimului cu prețul necruțătoarelor lovituri pe care acesta le primește din partea utilitarismului derizoriu : „Nu știu — i se adresează la un moment dat Ipate lui Chirică — nălucă să fii, om să fii, dracul să fii, dar nici lucru curat nu ești. Numai fii ce-i fi, asta nu mă privește ; mie unuia știu că mi-ai priit bine; n-am ce zice !" Că, în fond, tînărul bărbat „știe" în ce poveste a intrat, cu cine are de-a face, nu încape totuși nici o îndoială. Voit echivocul pasaj de încheiere a povestirii, din punctul de vedere al lui Stan/Ipate, menit a ține totul sub pecetea tainei, iar din al naratorului, menit a-i reafirma viziunea anecdotic-grotescă, ne edifică întru-totul :

„Și iaca așa, oameni buni, s-a izbăvit Ipate și de dracul și de babă, trăind în pace cu nevasta și copiii săi. Și după aceea, cînd îi spunea cumva cineva cîte ceva de pe undeva, care era cam așa și nu așa, Ipate flutura din cap și zicea :

— Ia păziți-vă mai bine treaba și nu-mi tot spuneți cai verzi pe pereți, că eu sunt Stan pățitul !"

Încă o dată, deci : **realitatea secundă,** adică revelator fantastică, a nuvelei-basm își reafirmă concluziv preeminența. Ar fi și acum, mai ales acum, un semn de mare și păgubitoare slăbiciune dacă ne-am lăsa în totul seduși de inimitabila și aparent gratuita „făcătură" sibilinică a textului. Totul este, în realitate, de o stringență logic-ideatică (subtextuală dar și supratextuală) uluitoare. Distingem, astfel, prezența a trei „voci" a căror identitate în ordinea structurilor narative nu comportă nici un dubiu : a povestitorului, a ascultătorului (sau cititorului) și a eroului. Este limpede că în cazul fiecăruia se avansează un punct de vedere aparte asupra **eventualului adevăr** inculcat întîmplărilor prin care a trecut Stan/Ipate. Complăcîndu-se într-o ambiguitate abil regizată, întrucît el, pasă-mi-te, știe totul dar nu vrea să spună, naratorul o dă pe panta anecdotismului stereotip („Și iaca așa, oameni buni, s-a izbăvit Ipate și de dracul și de babă, trăind în pace cu nevasta și copiii săi") ; ceea ce, evident, nu face decît să ne abată atenția de la esența problemei. Ascultătorul (sau cititorul), la rîndu-i, are doar unele bănuieli, atît de vagi însă, încît tonul lui insinuant („cînd îi spunea cumva cineva cîte ceva de pe undeva, care era cam așa și nu așa") nu trădează nicidecum superioritatea celui aflat în cunoștință de cauză, dispus a face din asta un joc al inteligenței, ci, în primul rînd, îi divulgă starea de profundă și insurmontabilă incertitudine. În fine, eroul, fidel întregului său comportament, ne lasă pradă aceleiași stări de ezitare între a crede că știe sau a crede că se preface a nu ști despre ce a fost vorba. Căci, în definitiv, ce vrea să însemneze, care este sensul celei din urmă propoziții a povestirii („că eu sunt Stan pățitul !") ? Oricît am încerca să intuim elementele spectaculare ale scenei (inflexiunile vocii, mimica), ajungem la constatarea că răspunsul poate tot atît de bine să exprime faptul că pățania lui Stan (ca experiență de viață nemijlocită și numai de el cunoscută) are sau nu are legătură cu ceea ce crede ascultătorul (sau cititorul), cu diavolul. Mai mult chiar, judecînd după obediența vicleană dar, paradoxal, și ușor nătîngă arătată față de Chirică, sîntem parcă îndreptățiți a crede că „eul" demonic al lui Stan/Ipate a acționat independent de voința „stăpînului" său și că în ce-l privește pe acesta, dintr-un atare unghi, simțul realității l-a părăsit cu totul ; de unde posibila încheiere că atributul de **om pățit** nu face decît să exprime absoluta neputință a eroului de a spune ce anume a... pățit.

Rezultată (vd. Ovidiu Birlea, op. cit.) din îndrăzneața contopire a două tipuri distincte de basm folcloric (tipul „schimbul dezavantajos" și tipul „întrecerea în puteri și isteține cu diavolul") și avînd o impresionantă circulație, în timp și spațiu, la nivelul motivelor subsumate și al prelucrărilor culte (idem, p.p. 99—100), nuvela-basm **Dănilă Prepeleac** revendică dreptul aparținerii la fantastic în aceeași măsură cu **Povestea lui Stan Pățitul.** Tema propriu-zisă a povestirii — forțarea destinului de către omul nevoiaș și păgubos datorită flagrantei lui inaderențe la logica pragmatică a realului — este ideal pusă în ecuație narativă cu prețul a ceea ce am numi insolitul proces de „domesticizare" a miraculosului mitic-folcloric. Este important de reținut faptul că rădăcinile cele mai intime ale procesului în cauză se vădesc chiar în partitura epică ce aparține întîiului tip de basm popular valorificat de Creangă : un tip de basm care, esențialmente, nu are nimic comun cu elementul miraculos. Să luăm în discuție primul „incident" înscris pe axa catastrofalei degringolade marcată de transpunerea epică a motivului „schimbul dezavantajos" :

„Mergînd el cu Duman și Tălășman ai săi, tot înainte spre iarmaroc, tocmai pe cînd suia un deal lung și tărăgănat, alt om venea dinspre tîrg cu un car nou, ce și-l cumpărase chiar atunci și pe care îl trăgea cu mînele singur, la vale cu propele și la deal cu opintele.

— Stăi, prietene, zise ist cu boii, care se tot munceau din funie, văzînd troscotul cel fraged și mîndru de pe lîngă drum. Stăi puțin cu carul, c-am să-ți spun ceva.

— Eu aș sta, dar nu prea vre el să steie. Dar ce ai să-mi spui ?

— Carul dumitale parcă merge singur.

— D-apoi... mai singur... nu-l vezi ?

— Prietene, știi una ?

— Știu dacă mi-i spune.

— Hai să facem treampa : dă-mi carul și na-ți boii. Nu vreau să le mai port grija în spate : ba fin, ba ocol, ba să nu-i mănînce lupii, ba de multe de toate... Oiu fi eu vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

— Șuguiești, măi omule, ori ți-e într-adins ?

— Ba nu șuguiesc, zise Dănilă.

— Apoi dar, te văd că ești bun mehenghiu, zise cel cu carul, m-ai găsit într-un chef bun ; hai, noroc să dea Dumnezeu ! Să-ți aibi parte de car și eu de boi".

Familiarizați cu mecanismul atît de „ermetizantei" disimulări a **realității secunde** (adică fantastice) practicat de scriitor, nu credem a forța nota conferind un dublu sens tîrgului făcut de Dănilă. Un prim sens, firește, este cel consacrat de motivul tematic originar, lesne sesizabil în datele lui moralizante și anecdotice. Punînd însă aceste date în relație cu reala tipologie umană a eroului și cu faptele ce urmează a ilustra celălalt motiv folcloric valorificat în povestire („întrecerea în puteri și isteține cu diavolul"), ne dăm seama că Stan procedează ca atare întrucît el chiar **crede** că i se oferă un car ce merge singur. Este cel de-al doilea sens conferit episodului, menit a sugera că atributul definitoriu al lui Dănilă este acela de ins fantast, înzestrat cu darul de a uzita în beneficiu propriu de o asemenea însușire. Altfel, nu s-ar putea explica temerara lui hotărîre de a se înfrunta, în continuare, cu trimisul lui Scaraoschi.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

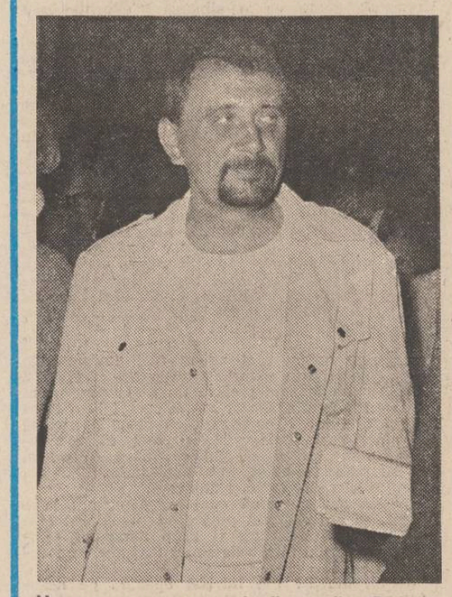

Un nume pentru memoria literaturii: Romulus Guga

Cîștigătorul raliului București – Medgidia, Corneliu Leu

„Toamna oltenilor" cu Dinu Săraru, Alexandru Balaci și Marin Sorescu

Cuvîntul, patria adevărului

Urmare din pag. 1

mane, **Vînătoarea regală,** apărut în 1973, îi răspunde preluindu-i și dezvoltîndu-i tema : „Adevărul cuprinde și toate cele mărunte ale vieții, normal, dar de ce să nu cuprindă chiar esențialul, adică chiar viața și moartea, țara, conștiința, nu ?" Astfel conceput, romanul semnifică, la rîndu-i, o **realitate totală,** plină de contraste și mistere, de întîlniri imprevizibile ale tragicului cu diafanul, ale sacrificiului cu mistificarea, ale lirismului intens, simbolic, cu violența și crima. Față de romanele vîrstei clasice a literaturii noastre, în care romancierul înainta ordonat, clarificat de dinainte asupra destinelor personajelor, asupra traiectoriei lor existențiale, ciclul epic al lui D.R. Popescu echivalează cu o geneză și o descoperire simultană, **prin cuvînt,** a vieții. Realul se naște prin **istoriile,** prin depozițiile contradictorii, sinuoase ale personajelor, printr-o anchetă infinit repetată. Dacă se poate stabili o similitudine între un personaj predilect al scriitorului, **anchetatorul,** omul aflat în căutarea adevărului, și autorul însuși, atunci ea constă în această continuă aducere de probe pentru un verdict pe care nu-l dă niciodată. Vorbind cîndva despre romanul său **Ploile de dincolo de vreme,** D.R. Popescu făcea loc unei semnificative profesiuni de credință : „În romanul meu, descriu doar vocile opiniei publice, fără capitolul final al întîmplării, cel al hotărîrii judecătorești. Un scriitor nu trebuie întotdeauna să scrie acest capitol final, ajunge să-i condamne moral pe cei în cauză prin opiniile incriminate ale celorlalți protagoniști ai romanului și să le lase cititorilor plăcerea de a scrie în mintea lor acel capitol final. Ancheta pe care o întreprinde scriitorul trebuie terminată de cititor".

De aici deprindem alte „caractere" ale romanelor lui D.R. Popescu, caracterul lor **deschis,** funcția lor de **procese ale culpabilității.** Cu fiecare erou se pune, direct sau indirect, problema responsabilității pentru drama individuală ori pentru cea colectivă. Legată de această opțiune, este și preferința pentru **mituri și simboluri,** mereu actualizate în context contemporan. Încă din faza nuvelisticii de acum două decenii scriitorul se arăta preocupat de problema morală, de implicațiile contemporane ale unor interogații străvechi. **Duios Anastasia trecea** (trecerea semnifică aici, ca în poezia lui Lucian Blaga, ideea de moarte, de reintegrare în Marele Tot) e, de pildă, o reluare în decor românesc, a mitului Antigonei. Ca Sofocle, D.R. Popescu relevă prin intermediul unei tensionate demonstrații epice, măreția ființei umane. În simplitatea lui, subiectul are ritmul, densitatea, sentimentul implacabil al destinului copleșitor propriu tragediei antice. Anastasia, **învățătoare** într-un sat de graniță acoperit de norile războiului, calcă interdicția ocupanților de a înmormînta partizanul ucis. Împlinirea ritualului mortuar nu e pentru eroină — cum s-a spus ades — numai un gest de conformare la tradiție (ceea ce ar putea părea constrîngător), ci o expresie a libertății interioare, o demonstrație superbă a forței de a spune nu chiar cu prețul vieții. „O să pot ! Și asta o să pot ! Sînt liberă să pot [să mor]", îi spune Anastasia unui consătean prudent, repede conformat interdicției. În **Leul albastru** același simbol al voinței de libertate, de astă dată prea tîrziu venită, ia o coloratură nouă. **Dor,** nuvelă excepțională, introduce problema justițiară într-un context hamletian. Cu o logică bărbătească, Lena descoperă taina, aparent impenetrabilă, a unei crime, înlesnind pedeapsa. Ea este o Ximenă care face (și își face) dreptate împotriva sentimentului, a legăturii, acum de sînge, dintre ea și bărbatul care i-a omorît tatăl.

Romanele următoare și ele aceste scheme simbolice de relații, mascate însă de ritualul narativ faulknerian, de fantasticul eruptiv, propriu realismului magic. Dacă în **Vara Oltenilor,** al doilea roman al scriitorului, apărut în 1964, **ancheta** vizează un furt, în funcție de care se reface, prin atitudini divergente, geografia morală a satului, în **F,** prima verigă a unui ciclu de șase romane, pretextul, urmărit cu o fervoare detectivistică, e o crimă, descompusă și recompusă ca un spectacol. Perspectiva e relativistă, personajele înseși sînt greu situabile într-o singură categorie umană. Romancierul crede, dintr-o convingere adîncă, în eterogenia naturii umane. Clasificarea umanității fictive în funcție de categoriile morale tradiționale e imposibilă : Binele ori Răul există pe deasupra oamenilor, sînt proiecții ideale. Ancheta e de aceea nesfîrșită, fiecare plus de cunoaștere a adevărului aducînd cu sine o scufundare mai adîncă în misterul personalității. Aparent opuși, indivizii sînt de fapt convertibili ca-n farsele tragice ; prin lipsa de reacție morală martorul e sosia criminalului, acesta, încercînd să falsifice adevărul, devine involuntar un agent al lui, omul de veghe, conștiința trează, nu e decît un torționar subtil al sufletelor, justițiarul ascunde impulsuri impure ș.a.m.d., impresia finală fiind de sorb nimicitor, în stare de a culpabiliza pe toți, de a-i antrena pe toți. Alt roman, **Cei doi din dreptul Țebei,** contemporaneizează drama lui Romeo și a Julietei, agravată de astă dată de circumstanțe naționale diferite. Unguroaica Ilona și românul Ilie fug în pădure, la vreme de război, din satul invrăjmășit, ocupat pe rînd de maghiari și români. Scena se divide : pe de o parte, în sat se dezlănțuie caruselul violenței, al celor mai inimaginabile atrocități, pe de alta, pădurea e un spațiu ocrotitor al idilei, o insulă de liniște și puritate unde, sub obîrșirea bătrînului Gălățloan (alt Don Lorenzo), cei doi își consumă, cu o puritate care e a naturii înseși, ritualul iubirii. Refugiul e însă ineficient. Tibor, fratele fetei, îl află în pădure pe Ilie și cei doi sfîrșesc încleștați, în timp ce codrul însuși e distrus de un năpraznic bombardament. Din fața lumii, a istoriei, nu se poate fugi deci, brațul ei lung ajunge pretutindeni.

Vînătoarea Regală, O bere pentru calul meu, Ploile de dincolo de vreme, Împăratul norilor întregesc un ciclu epic al cărui început și sfîrșit sînt de găsit de fapt în **F.** Pe parcursul lui se poate observa, dincolo de fatala discontinuitate, ce reproduce în fond discontinuitatea vieții, o anumită evoluție a perspectivei morale. Verdictul îl dă, tot mai des, cititorul.

Și în ipostaza, frecventă, de dramaturg, D.R. Popescu este adeptul unui teatru al personalității morale. În linia lui Sartre, el crede că „teatrul nu se preocupă de realitate, ci de adevăr". Ceea ce nu înseamnă însă că acesta nu e căutat și descoperit și în realitate. Dar el devine **mai adevărat, mai real** în operă. Piesele sînt și **alegorii** ale vieții, nu numai **imagini** ale ei.

E dificil de ales din bogata panoplie dramatică a autorului piesa care îl definește în absolut. **Cezar, măscăriciul piraților, Pasărea Shakespeare, Acești îngeri triști, Balconul, Pădurea cu pupeze** constituie argumente oricînd convingătoare. O carieră scenică de excepție a avut însă cu deosebire **Acești îngeri triști,** dramă datînd din anul 1969. Ea exprimă, cum afirma cîndva autorul însuși, „revolta împotriva unor mentalități depășite, împotriva compromisurilor". În linia unei etici de care D.R. Popescu nu se depărtează niciodată în teatrul său, drama propune cîteva mari adevăruri, rostite cu acea sententiozitate ce are ecou de la înălțimea scenei : „Socialismul trebuie făcut cu oameni de același nivel cu el, nu nu corigenți. Ideile mari cer oameni mari", „Ca să fii de folos altor oameni, în primul rînd tu trebuie să fii om". Dar demonstrația e mult mai largă, nu se limitează la o descărnată schemă de idei. Sînt în piesă două personaje cu destine pînă la un punct convergente : Ion și Silvia. Prin absolutismul moral și candoarea adolescentină, aceștia se disting imediat de fauna din jur. Ei rivnesc un paradis terestru, o fericire omenească, pe care „moliile socialismului" le-o refuză sau le-o terfelesc, fără a le putea reteza prin aceasta firul căutărilor. Cu deosebire dramatic este contrastul dintre premise și concluzii, dintre prolog și epilog. Contestatarul, violentul, alcoolicul Ion din primele scene devine caldul, liricul Ion din final. Cu „frivola" Silvia, reconvertirea la puritate se produce întocmai. Dar există și o mișcare inversă, de recul : indivizii „corecți", „cumsecade" (Marcu, Cristescu), veghetorii asupra moralității obștei, ascund sub faldurile vorbelor mari infirmități morale, lașitate, micime sufletească, egoism. Timpul ridică pe unii, coboară justițiar pe alții. Însă fenomenul nu se petrece de la sine, cu lentoarea implacabilă a unui destin orb. Oamenii, sugerează dramaturgul, trebuie să-și înfrîngă frica și decepțiile, sînt datori să-și ia destinele în mîini. Acesta este, la urma urmei, scopul ultim al dramaturgiei lui D.R. Popescu : acela de a avertiza, de a chema la atitudine, de a instiga la uman. Ca și în proză sau în eseistică, prin această viguroasă, neliniștitoare chemare se rostește tare o **conștiință.**

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei (III)

Nu l-am putut uita douăzeci de ani, și nu-l voi uita cred pînă la moarte, *Peretele iubit de pictor,* pentru că acest poem mi-l evoca pe Petru Aruștei clocotind de forță inocentă în fața miracolului umil al existenței ca un „zid vechi ce stă în dărîmare", mi-l evoca „eroic" à la Carlyle, peste suferință, prăbușit în marea bucurie a artei cînd găsea răgaz, după ce picta firme, și un adăpost cu pereți mult-iubiți de pictor după ce îndura frigul nopților dormite sub cerul liber : „Tin minte bine, a fost o vreme grea pentru mine atunci. Trebuia să tai cîteva stive uriașe de oameni cu un fierăstrău ruginit pe care mi-l dăruise nu știu cine anume, un om totuși. Nu aveam timp pentru odihnă, iarna bătea la ușă și ceilalți nu aveau lemne. E drept, mi se dăduse și un ajutor în noua mea muncă, o balerină. Faptul că era îmbrăcată într-o rochie albă, cu jupon, mi se părea chiar absurd. Tot cărînd bucățile acelea tălate de mine mă temeam că-și va murdări rochia. Spre surprinderea mea rochia rămînea mereu la fel de curată ca la începutul tuturor începuturilor. Cei din stive strigau mereu să-i tai mai repede ; ce, nu vedeam ?

Iarna se apropia cu pași repezi de oameni. Ce vor pune aceste făpturi pe foc ? Dacă începe curînd-curînd să ningă ? Și izbucneau în hohote de rîs. A, atunci, în vremurile acelea am muncit ca un turbat. Pînă la urmă am sfîrșit prin a mi se părea ciudată balerina căreia nu i se murdărea niciodată rochia. Ce viață putea fi aceea pe care o trăiam eu ? M-am chinuit mult pînă cînd am reușit să arunc fierăstrăul din mîini ; unealta aceasta devenise atît de ascultătoare încît făcuse corp comun cu brațul meu drept. Totuși, eu am fost cel care a triumfat. Fiind un om liber și puternic am fugit departe, în locuri frumoase, să mă mistuie soarele, să uit totul. Mare mi-a fost mihnirea însă cînd de pe Arcul de Triumf pe care stăteam am văzut un grup de oameni îndoliați tîrîndu-mi trupul spre mormînt, spre mormînt. Simțeam cu durere cum îmi creștea o barbă neagră, de ceară, deși o ștergeam întruna cu palmele mele însîngerate. Înainte de a mă cobori în groapă au fost rugați să mai aștepte puțin, doar puțin, deoarece trebuia să vină cineva să mă vadă cît mai aveam forma aceea. În ultimul timp s-a spus că cine trebuia să vină n-o să mai vină, așa că pot să mă bage în pămînt. Am vrut să mă arunc de sus asupra lor, să-i împiedic să-și ducă gîndul urît pînă la capăt. Mi-au spus că nu-i frumos ceea ce vreau să fac, că nu-i stă bine unui mort să se împotrivească atunci cînd este dus spre mormînt, la mormînt.

— Și nu uita, din pricina ta vom fi noi pedepsiți ; ai întîrziat pe pămînt o oră și treizeci și trei de minute ! Cum vom justifica noi această întîrziere, atîta risipă de timp ?

Și începură să mă tirască spre mormînt cu și mai multă furie. Ba chiar s-au apropiat de urechile mele și au strigat cu putere în ele probabil să mă încurajeze :

— Și nici nu trebuie să te superi, facem doar așa cum e în tabloul tău !

Cred că se gîndeau la *Marș funebru,* ultimul meu tablou. Mi-au mai spus că am numai de cîștigat dacă mă las înmormîntat. Eram indignat, se înfăptuise o mare nedreptate. M-am întors furios acasă și am început să mă culc seara la ore normale. Bineînțeles, mă băgam în pat numai după ce-mi dădeam jos hainele de pe mine. Se întîmpla însă că în fiecare dimineață venea tata după ce străbătea pe jos vreo treizeci de kilometri să-mi spună :

— Dă-te jos din pat ! În pat nu se doarme îmbrăcat ! Ascultător coboram și mă dezbrăcam, cu toate că știam bine, mai făcusem asta și aseară. Tot atunci mai venea cineva la mine și mă dojenea cu asprime :

— Nu-mi place cum mi-ai scris firmele ; ai scrisul urît, chinuit, stîngaci. Unele litere le-ai lungit în chip necugetat, altele dimpotrivă ! Ce înseamnă asta ?

— Asta înseamnă că am făcut acolo o anumită filozofie pe care n-o pricepi tu ! Voi încerca să-ți explic, deși știu, n-are sens. De pildă : *L* este cineva cu capul în nori, naiv, prea puțin practic. Face metafizică și-i iubește pe Beethoven și Bach. *S* se exteriorizează greu, își face complexe. Inhibiția totală. *Z* este torturat de propriul său eu. Atenție însă, uneori dorește să pară om de lume ; nu reușește. *I,* strident, mereu alarmat. *O* mulțumit de sine, orgolios. *M,* un mizantrop. Am dorit ca în lozincile și firmele mele fiecare literă să-și aibă personalitatea sa. Numai atît am dorit să-ți spun, tu dacă nu vrei să-mi dai banii nu mi-i da și asta-i tot !

Ce puteam face ? Nu puteam recunoaște că eram nefericit, ar fi fost rușinos. Trebuia deci să lupt, să triumf ! Îmi trebuia un punct de sprijin. Trebuia să trăiesc în preajma unei lumini și bucurii mari, izbăvitoare. Mare mi-a fost bucuria și am simțit că am triumfat cînd, după atîtea zadarnice căutări și înșelătoare iluzii, am aflat Peretele Iubit de Pictor !".

Cezar Ivănescu

Desen de Nicolae Gadonschi

SEMN

Un „cortegiano" modern: Emil Brumaru

Înscriindu-l acum zece ani la capitolul „Manieriștii" **(Poezie și generație,** pp. 232—234), stabileam astfel nota specifică a poetului : „Emil Brumaru e un intimist, amplificînd banalul casnic la proporțiile unei epopei burlești. El explorează afectiv obiectele familiare descoperind poezia lor și intrînd astfel în tagma **prețioșilor** dintotdeauna". S-a observat, în general de critică, faptul că Emil Brumaru este un **prețios** ; s-au descris elementele poetice ale universului său, cu o minuțiozitate aproape voluptuoasă, făcîndu-se toate asocierile posibile. Ar mai fi de adăugat doar ce se înțelege prin **poet prețios** spre a nu se confunda cu judecata de valoare minimalizatoare.

De la început, trebuie să afirm că structura discursului, diagrama sentimentului ca și atitudinea față de destinatar divulgă la Emil Brumaru un **comportament amoros** ce își află un precedent extrem de bogat în tradiția manieristă a genului ; **toate mijloacele puse în act indică acele mișcări de eleganță studiată, acel echivoc oximoronic al îndrăznelii, acea fandare grațioasă și narcisică** aparținînd cavalerului sau mai exact curtezanului Giambattista Marino, dar nu numai acestuia. Toată recuzita imaginară, pusă în funcțiune cu excesivă precauție de poet, are rostul de a artificializa, de a ascunde, de a obscuriza un ritual „curtezan" prin care se însinuează mișcările învăluitoare (la nivelul comportamentului și al discursului) ale unei **ars amandi,** condusă cu minuțioasă **rafinatezza** pînă la cele mai infime nuanțe ale sugestiei și persuasiunii ; de aceea, este exclus ca receptorul să nu fie convins(ă) să capituleze pînă la urmă. Odată acest scop esențial atins, discursul amoros devine o gimnastică manieristă de o admirabilă virtuozitate ; neinventînd un modul stilistic nou, poezia aceasta nu va fi gustată altfel decît ca „artificium" și „studium", iar nu ca ceva natural și spontan. Ceea ce a schimbat Emil Brumaru, raportat la seria structurală în care se înscrie, este priza la real ; e vorba, însă, de „realul" convențional, acea referință „lingvistică" a discursului prin care orice poet încearcă să propună un limbaj original. Această referință nu mai urmează direcția arhi-consacrată, ci își inventează un cadru răsturnat, acela circumscris de obiectele aflate în intimitatea casnică ; ele, (obiectele), au rolul prin provenința lor „laică" să răstoarne perspectiva solemnă, trecînd-o din registrul **înalt** în cel **basso.** Susțin, însă, că demersul autorului **dulapului îndrăgostit** se afiliază comilitonilor lui Guido Cavalcanti, întrucît **obsesia producătoare de text a acestei poezii este de natură amoroasă** pe de o parte, iar, pe de altă parte, **tehnica versificației ca și figurile și speciile la care se recurge pentru a exprima sentimentul amoros aparțin arsenalului manierist.** Cu o astfel de perspectivă răsturnată, ce a dat naștere în mod firesc la interpretări exterioare, Emil Brumaru **restituie și reașează integritatea domeniului poetic manierist, rescriindu-i toposurile.** Priza ironică și autoironică nu des-liricizează discursul ci, ca și în cazul aventurilor derizorii ale cavalerului de la Mancha, reface **a rovescio** gravitatea consumată de o prea îndelungă întrebuințare și dă astfel justificare actuală unei retorici ce părea definitiv compromisă.

Ceremonialul amoros instituit ca discurs amoros (tradiția literară indică atîtea moduri poetice de seducție) are o singură finalitate acum — seducerea și atingerea actului : „Te-ademenesc cu pandișpan și zahăr / Și-n ani bisecți cu ouă de furnică, / Miresme-n samovare lucii scapăr / Să-ți văd șoldul țicnit și glezna mică. // Îți caut cu migală ceafa-n părul / În care-agrafe ard și mor panglice, / Rostogolesc din bibii groase mărul / Spre tine ca vesmintele să-ți pice. // Și ne iubim bezmetici, albi de pudră, / Elastici, fumegoși, crud sfîșiați / De fluturi ce scot țipete și zburdă / Imensi prin hăul ceților cu zaț". Toate strategiile discursului tind să developeze (deși aparent se întîmplă invers) o senzualitate nudă, materială, revelată brusc la granița dintre text și real ; detectivul Arthur și Julien Ospitalierul (actanți lirici dar și existențiali) aleargă înfrigurați de pulsiuni concupiscente să adulmece dira lăsată în aerul afrodisiac de „sînii ei prea mari" sau „prea albi", uneori ținuți prizonieri în „sutienul fierbinte", alteori pedepsiți cu libertatea. Aceștia devin treptat emblema unificatoare a discursului amoros, lucru scos în evidență de investitura de topos principal pe care le-o dă frecvența implicării în text. Actantul liric configurat pare să-și fi găsit în ambianța grea, „încinsă" a bucătăriilor, „pătimașe", tocmai acele perverse impulsuri nevinovate care să motiveze o sintaxă a senzualității exacerbate : „Bucătării, bucătării de vară, / Creme de zahăr ars strălucitoare, / Mari șervete de-azur, dulapuri-sfinxe, / Dulci utopii din linguri vechi prelinse ; / Luminile se-așează lîn pe scaun, / Din cratițe bea lapte prins un faun, / Nasturii cad subțiri de la cămașă, / Bucătării încinse, pătimașe...". Explorînd cotloanele bucătăriei căreia i se asociază inventarul faunesc și floral al grădinii din preajmă, ca pe un adevărat laborator alchimic, **curtezanul** se dedă la tot felul de operații sofisticate, ce au rostul precis de a ascuți și rafina simțurile : „Petreceam zile întregi strivind coropișnițe naive și monstruoase în țițini de arpacaș, sfredelind melci devotați cu burghiul, flagelînd fluturi de marfă din plăcerea de-a auzi pocnetul aripilor frînte în dosul latrinelor văruite trandafiriu /.../ Ademeneam aromele în flacoane de sticlă șlefuită și rece cu-o gentilețe perfidă de copil fanfaron. Iar pe cele care nu cristalizau imediat, renunțînd pe veci la vagabondajul lor virginal, le vărsam în gropi imunde clocotind de luxura duhorilor ; și nările mele se amuzau". El este capabil de adevărate „cruzimi", dovedindu-se astfel, în succesiunea marchizului de Sade, un „asasin manierat" ; îndrăzneala amoroasă, în această ordine, ajunge la altitudinea verbului **a mușca,** ilustrînd partea „joasă" a amorului : „Să azvîrlim poemele în troace / De bulion cu franjurile moi / Și-n dup-amiezi cu muște columbace, / Printre gigante bule de oloi, / **Să mușcăm femeilor dulci țîța** (s.m.) / Cea prinsă,-n sus să stea, de sfirc cu ață, / Cu nara dilatată de tărîță / Mărarelor tocate pentru rațe ! / Să prețuim în perne șolduri dalbe !". S-a vorbit mult de un principiu al candorii ce ar prezida acest discurs amoros ; cred că, mai degrabă, e vorba de o atitudine contrară, întrucît ne aflăm în nota burlescă din **commedia dell'arte** unde totul este caricaturizat și parodiat. **Toată această recuzită a obiectelor și ființelor minuscule și fragile este permanent parodiată, tratată în tonuri ambigui la limita dintre candid și grotesc și chiar în aceasta constă originalitatea lui Emil Brumaru.** Aglutinarea de materii aparent suave, dar cu echivocă încărcătură simbolică (a se vedea, de exemplu, abundența văroasă a **melcilor,** ce trimite la Ion Barbu cel din „Uvedenrode" și nu cel din „După melci") se supune totdeauna unei funcționalități amoroase ; astfel, **fluturii** ca topos al purității prin definiție, sînt chemați să participe scandalos la scenariul „defăimător" : „De mîini și de picioare ți-am prins cu fringhii groase / Trupul viclean și trîndav de patru strașnici fluturi / Ca să ți-l rupă-n calde bucăți. Stînd pe mătase, / La geam, cu talpa-n lapte și buzele-n vermuturi, / Voi admira mari flenduri din fusta ta de stambă, / Canari pletoși cîntîndu-mi cu tril de marmeladă, / Și mestecînd crenguțe voi arunca în ladă / Melci gîtuiți zburdalnic c-un vechi fitil de lampă!" „Defăimarea Reparatei", „tulburătoarea femeie, cea cu două suspine laice" cea „leșinată de foame și dragoste", cea care „și-a agățat indiferentă de un miner al / dulapului îndrăgostit, / călzi încă, transpirați ușor de-o fugă grațioasă prin ierburile lungi ale deziluziei, ciorapii de mătase țiuitoare", iată întîmplarea discursivă extraordinară ce are loc „pe întinsele domenii ale rezervației naturale de îngeri" povestită „din chiar lira îngerului Emil Brumaru".

Marin Mincu

Speța și varietatea

Urmare din pag. a 3-a

concepția patriarhală. Pentru el, toate instrumentele noii civilizații sînt bune cîtă vreme îl ajută să-și fortifice sistemul său tradițional de valori: „Speranța cu care a trecut Apa (adică Oceanul — n.n.) i s-a împlinit, și-au făcut casă nouă așa cum și-o dorise, din cărămidă acoperită cu țiglă, și-a cumpărat vite, și-a făcut unelte noi de muncă". Dar cel mai complet, complex și plenar ni se relevă acest memorabil reprezentant al satului ardelenesc străvechi, dar încă viu în contemporaneitate, așa cum este el reeditat în „Război și dragoste", unde experiența lui de om umblat prin lume, inteligența și diplomația îl transformă într-un factotum al satului, totodată într-un simbol al rafinatei civilizații țărănești ardelene, reușind să salveze localitatea de războiul nemților în retragere după 23 August 1944. Acest erou rămîne, într-un grad anumit, o abstracțiune și o frumoasă idee a scriitorului, elocventă ca sens în economia ciclului său despre țărani, un personaj memorabil care unește și spiritul practic al țăranului transilvan și aspirația lui către stabilitate. Nicolae Picu are toate caracteristicile unui reprezentant al unei categorii rurale ardelenești, un personaj aflat pe pragul dintre două lumi.

13 OCTOMBRIE 1984

L10

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

XVI

CIPRIAN ANTONIU : Ziceți în bilețelul însoțitor : „Profit de culanța dv. trimițînd mesageri cîțiva greieri care vor să-mbuneze lumea". Noi i-am prins pe cîțiva : **În tranșee :** „Cînd vin licuricii / uiți rănile care te dor / Poate că mîine / începem / altă viață". Fără titlu : „Cu un fluture împușc țipătul din mine — / această Casandră / cu care nu mi-e rușine / în clipele mele de primăvară". Și grămada de **Haiku**-uri : 1. — „Avea o grădină imensă / încît a uitat / unde-a pus trandafirii". 2. — „Reamintește-ți / cît eram de frumoși / floarea cîmpului..." 3. — „Stinge lumina : / vin să-ți aduc un pumn de licurici". 4. — „Lîngă opaițul meu / s-a aciuiat un greier... / cred că mă-ntrifoi". 5. — „Rămîi / Luna are nevoie / de amîndoi". 6. — „Lăsați copacul / să-și aleagă singur / păsările care să-l locuiască". 7. — „Petalelor, zise piatra, / să nu vă speriați / eu sînt fluturele". Băgăm de seamă că la Tîrgu-Jiu s-a ivit o pasăre din cele două mari grădini : a Soarelui-Răsare și-a Fiilor Cerului. Ascultăm.

RODICA DUMITRAȘCU : Reținem Nota biografică : „Asistentă medicală la spitalul de urgență nr. 3 din Brăila, cardiologie, 44 ani, moldoveancă din jud. Bacău, fiică de învățător. Primul din șapte copii în viață. Mamă a 2 fetițe (17 și 10 ani — Cătălina și Mădălina) amîndouă au voci bune, Cătălina face și versuri. Îmi iubesc mult meseria și am învățat să cunosc oamenii în diverse posturi (bogați, săraci, tineri, bătrîni, cu studii înalte, sau fără nici un fel, țăran sau orășan etc). Munca cu oamenii bolnavi și cu familiile lor mau(!) făcut să mă simt deosebită". Aveți dreptate, însă printre categoriile posturilor umane, trebuia să distingeți și pe-acelea de : talentați, netalentați, citiți, neciti̦ți și mai apoi a oamenilor deosebiți. Ne-ar interesa versurile Cătălinei.

GEORGE RACAȘANU : Din **Aștept să-mi vii, iubito :** „A rămas destulă lumină în mine / Pentru amîndoi, iubito... / N-avem nevoie de soare / N-avem nevoie de nimeni". Și versul : „Simt că am stat în zadar la fereastră" din poemul **Adio** Chiar așa, adio, căci ne-om mai vedea...

IACOB DANUȚ RADUCU : Fără primele trei versuri, **Credință** (2) : „Așa cum mă dorești. Mă ai / Carte de căpătîi / Lîngă lumina lămpii / prietenoase / Așa cum sîntem — vom fi / Imenși în zbaterea din tăceri / Sorbindu-ne pînă la amintire / Îndepărtîndu-ne de propria faptă". Și noi vă urăm din tot sufletul nostru sănătate și mai trimiteți.

Z.C.A. Ne scrieți : „Pentru că sînt pasionată cititoare a revistei **Luceafărul**, m-am gîndit să vă trimit una din poeziile mele. Nu o trimit pentru a mă lăuda cu faptul că sînt cine știe ce poetă, ci cu gîndul de a-mi corija eventualele mici greșeli de „mînuire" a limbii. Poezia se numește „E greu" și o scriu mai jos." După opt greuri de opt km. de banalitate acest surîs al îngerului : E greu să alegi mereu / ce e ușor din greu". Vă implorăm noi : citiți din greu.

ROTARU LUCICA : Din cele șase scurte lucrări scrise, cu titlul : **Lui Eminescu,** am scos pe mai, dintre toți înecații, aceste rînduri : „Rîurile-și schimbă cursul, îmbrățișîndu-te cu greu, / Foșnetul frunzelor se-aude la tine-n mormînt (mereu)" (...) „Codrii au suspinat la vederea ta". Puțini dintre cei puternici au reușit la eroul spre care cutezați cu sfîntă nevinovăție. Lăsați această temă pentru mai tîrziu. Vă așteptăm, dar citiți poezie.

EXPEDITOR : MARIA. Vă citim din scrisoare: „În zilele de azi, toți tinerii scriu versuri, proză, dramaturgie... literatură. Chiar și eu, care încă din clasele primare am îndrăgit această frumoasă pasiune de a scrie. Mărturisesc că am îndrăgit foarte ușor această pasiune acum nedespărțită de sufletul meu (...) Și atunci mi-am zis în gînd : Ce-ar fi să apară într-o revistă și una sau mai multe poezii scrise de mîna mea. N-ar fi rău. Mai întîi de-a vă scrie poeziile, vă fac o analiză a operei mele. Poeziile mele, au, aș zice eu, un stil aparte față de stilurile poezilior marilor poeți. Mai curînd l-aș numi stil popular, în sensul nu prea bogat în metafore și epitete" etc, etc. Hai să ne punem la mintea ăluia și să-i răspundem : nu toți tinerii scriu ce ziceți ; chiar și dv. care-ați trecut prin clasele primare, că numai tînăr nu sînteți, și degeaba ; ușor ați îndrăgit, ușor o să renunțați la această pasiune. Și nu vă mai ziceți ce-ați zis, că nici una (nici mai multe) de mîna dv. n-o să apară. Doar în ceea ce privește stilul aveți oarecare dreptate : se deosebește — sînteți în stilul fără de stil. Data viitoare dăm drumul la cîini.

CORNELIU ANCA : Ați auzit ce-o să pățească vecinul de deasupra dv. Vedeți-vă de-o treabă onestă ; nu umblați la poezioara ocazională : zgîriie.

ION ADANIS : Cel ce în bilețel ziceți : „Aceste încercări... douăsprezece, migălite în timpul liber, cînd chinui și eu pixul, în speranța că doar, doar..." Aflați că nu-i departe : griva prinde iepurele : **Pînă ne facem :** „Dornici / De altă plecare, / Păsări cu vechi visători, / Alunecăm / Pe-o aripă de zare / Pînă ne facem viori". Și din **Dialog :** „Poezia, poate că e / Flămîndă lupoaică nebună : / Urlă la stele / Și sfîrtecă mieii din lună" ; și iar din **Dialectică :** „Repetăm cu toții verbul" „a ninge / Rupem ochiul pe dindouă / jumătate vede : ninge / jumătate vede : plouă" **Pentru niște cuvinte,** astfel : „Ci doar că / Spusese niște cuvinte, (...) Înșirate-n fața / Plutonului de execuție... / Numai că el / Sonorizînd aerul / De parcă nimic n-ar fi fost, / A strigat cu degetul îndreptat / Către inima sa : / Îngenunchiați : ...Foc !" ; **Mă murmuri greșit :** „Cînd plec neștiut / Proaspăt îți fulgeră sînii / Și, spăimîntă / c-ai să mă cauți / În somn, / Mă murmuri greșit". Greul cel frumos abia de-acum vă-ncepe.

ȘTEFAN BARBU : Doar atît : **Și omul acesta :** „Cînd am atins / ferestrele iernii, respirînd aerul îmbococit, / în văzduh, se topea / aripa păsării albe. / Erau ultimele zvîcniri / ultimele bătăi, pasărea albă / cuibărea în coasta / pămîntului. / Bătrînii sporovăiau, / amestecînd timpu, / că anul acesta / va crește liniștea grîu / din belșug". În celelalte șapte, vi s-a uitat satana peste umăr : și v-a deochiat. Întoarceți-vă bine către noi.

DUȚU VIORICA : Iată o creștere : de la două versuri în **Liniștea de somn :** „Ocean fluid în fluide oceane" (...) „Veșnicele stele în veșnicia lor", la trei, în **Gînd genial :** „Înălțimile albastre, sînt rotunde la privire" (...) Doar de viață din vechime, al planetelor repaus / Este căci la a lor viață, nimeni nu are adaos". Apoi la întreaga strofă în **Cîte nu-s de definit :** „Spațiu unic de întuneric, planează peste lumină / Păstrînd fără să-și dea seama, mult înfiorata vină... / Sîmbure de lumină, sălășluiește-n întuneric / Și avînd privirea dreaptă, veșnic e atotputernic". Și mai apoi două strofușoare, în **Inimă — floare de colț :** „Voința, — tăria de granit / Sinceritate — apă de izvor / Inimă — floare de colț comori eterne sînt de iubit / Ce cîntă azi plîngînd cu-al lor fior / Emblema scrisă de toți". Și mai acest fragment din **Dor de țară:** „Veșminte de auri pe oameni, pe pomi / Ape limpezi de te-oglindeai în ele / Rouă argintie pe stele pe flori / Și nestemate rîuri de mărgele / Strai uscat de plîns, să mă apropii dau / alerg ca un copil, brațele întind / Parcă-s bătut în cuie, fără voie stau. / Numai cu privirea raiul îl cuprind... / Voevozii, eroii, povestitorii / Geniile, geniul poporului însuși / Țineau mare sfat, de stau în loc și norii / În hora mare a păcii mîna dîndu-și". Și, în sfîrșit, tot în dulceața sfîntă a nevinovăției, **Tu vii :** „Murmurînd în noapte-albastră, / Străjuită de salcîmi, / Te așteaptă-n poarta noastră, / Umbra marilor bătrîni ! / De-nalță parfumul florii / În alb cîntec minunat / Îngînîndu-l mereu polii (?) / Tot mai sus, mai destrămat ! / Cu unduiri de valuri / Tu vii, tu vii ca din senin / Din mîndre văi de haruri"... Precum și **Timpul :** „Timpul — împărăția lui / Domnește înainte... / Acuma este, acum nu-i / Și totul se perinde. / Timpu-n ani lumină trece / Pentru mine-atît de greu ! / Lăsînd vremea ca să plece ; / Generații cresc mereu. / Nevăzut rămîne timpul / Ce se-ntoarce-n amintiri / Astfel inima dorindu-l / Are neînțelese firi / (...)" Sub steaua ce-o vedem cu toții, nu se poate să nu izbîndiți. Dar trăiți-vă necrispată viețișoara, viața.

FLORIN GRIGORIU : În bilețel, vă apărați : „Nu cred că este-n deșertăciune trimiterea acestor 10 texte. Altele au fost publicate în unele reviste sau citite la radio. Dar fiecare cu norocul său". Vă răspundem : nu-i numai după noroc. Este și după loc (unde, cum) și după soroc (la ce și cînd) și după busuioc : să nu ne îmbătăm la cap, la inimă. Prin urmare : **Cîntec pentru regii daci,** sărind pîrloagele ca pe cîmp, lîngă Lehliu : „La cer de pămînt / morții ne sînt / Și vine o apă / de ni-i dezgroapă / Și vine un ceas / cînd iarăși au glas /.../ Cu cîntec încet / pierdut prin făget, / pierdut lîngă lume, / ascuns printre nume / și-n cioburi de urme / și-n trupuri și-n umbre. / În genunchi dacă stăm / la ei ne rugăm / cu ochii în vînt, / cu trupu-n pămînt, /.../ la margini de ploi / cu dînșii în noi". Dar în întregime și doar atît, **Urme :** „Din semne vremea s-a născut / Purtăm cu toți același scut. / Și bem cu pumni făcuți căuș / La fel izvorul jucăuș / Semne pe farfurii de lut / Pe pietre semn necunoscut. / Și-un semn de pasăre în zbor / Privit de ochii tuturor... / ne cheamă și ne cer pesemne / Urme de pietre, fier și lemne, / De grîu, pămînt și de eroi / Și cîte sînt rămase-n noi".

ANGELA FILIP : Cu oarece strategie așezați notița biografică la sfîrșitul celor șaptesprezece file din fascicola cu poezii. Ați bănuit că, buzoian fiind, și noi, să nu slăbim frînele : Ei bine, **Palmele rapide,** șase din cele patrusprezece, ni s-au impus în ciuda buzoieniei ce ne pîndește. **Poem :** „Chiar dacă înaintea ta / lumina e limpede / întinde ca orbul / mîinile-pipăie-n cer / vîrful degetelor / zidul abia cicatrizat / în aer / mai zac aruncate / frînturi de sălcii / păsări de plumb / otrăvite preziceri", **Definiție :** „Pentru mulți oameni / fereastra este / un tablou / în rama căruia / fixăm / pe un fundal luminos / copacul iubit". **Gîndacul :** „de mic a intrat / în aparatul de / radio / din bucătărie / a crescut / hrănit cu Paganini și / Mozart / și acum nu mai / are pe unde / să iasă afară" **Flori (ca) steaua :** „Flori ca steaua / luminate sînt / (... ?) pădurii / ridicînd / intens murmurul / copacilor către / ale cerului urechi" **Ochean :** „Printr-o monedă veche / pătrund tainele trecutului / ochiul meu înflorind / ca un candelabru de cais". **Ra :** „E pasărea care / bea apă din / izvorul aerian / al ploilor". Iar din pagina finală : „Actualmente operator chimist la Întreprinderea de polimeri, Buzău. Publicată de Gazeta Viața Buzăului și revista Cîntarea României". Păi, la revedere, în **Luceafărul.**

PĂDURE CATALIN : Prea disperat în bilețel : „Am 16 ani. Sînt încă elev. Dar asta nu spune totul. Vă rog fiți binevoitori și-mi acordați o șansă. Vă pun la dispoziție o primă șarjă din creația mea". Asupra acestora v-ați prins fotografia, pe care, bănuim, o pregătiserăți pentru panoul de onoare al fruntașilor la învățătură, din liceul agro-industrial Brănești... Vă răspundem : șansele vi le dați singur, precum se poate constata din poezia **Eu încă sper :** „Armele voastre / sînt totul / Dar eu am lumina : / Zîmbetul ei mă face / să cred / că încă n-aveți totul / De aceea eu sper / să vă treziți / odată". Și din **Lacrimi zvîntate :** „Buzele / care mi-au / răcorit fața / Nori mulți / la orizont" ; **Ca niciodată :** „O urmam în tăcere / Era o stea sau o rană / Am ajuns la o peșteră / Singur, iată ! / Și-un munte de ecou / a venit / ca niciodată". **Apoi cad :** „O formă banală / (timidă la început) / apare pe buze / ca o reclamă pe un perete / Apoi cad în brațele / iubirii și iar un sărut / și iar un sărut...". Și, la sfîrșit, **Neliniște:** „Îmi face semn / mă cheamă afară / spre sufletul ei alb, iarna / Prin cîte ferestre privesc / și nu mă-ncumet / **să ies !**". Acum v-ați mai liniștit ?

MARIETA RĂDOI

Amîn jocul

Fluxul de beton al străzii
mă caută pe sub pietre.
Și sărutînd în fiecare anotimp
serumul hainelor tale
mi-am amintit
că nașterea ta a fost un trucaj
Amîn jocul pentru ultima dată
acum cînd corpul meu
s-a împrăștiat
în fiecare stație de autobuz.

Pentru o nouă călătorie

Mă ascund în aerul verde
să muște din cîntecul acesta
ce-mi ia vîrsta de mînă
pentru o nouă călătorie.
Dar pasărea mă vorbește de rău
și iarba nervoasă
trage cu dinții de rochia mea
Creanga mă alungă de pe o frunză
pe alta,
în timp ce stropii de polen
înmuguresc timid
în părul care minte culorile.

Tablou

Nu călcați pe portrete,
sînt fragile,
dorm eu în mijlocul unei foi de hîrtie.
Nu presați rîsul cu talpa,
un buchet de creioane patinează
tipărind figuri îngîndurate.
Nu ștergeți tabloul
chiar dacă aceste culori
se ascund una de alta.

Plînsul florii

Merg alături de calul
care și-a frînt copita
în roșul petalelor.
De mult trebuia
să ajung acasă
dar plînsul florii
se rostogolește aici,
în palma mea
și calul e de mult transparent.

Popas

În culoarea închisă a părului
respiri mirosul pașilor mei
care se mai împiedică
printre cele șase pete de vin.
Cu mîinile sub barbă
ascult în hanul domnesc
discursul unei uși antice
și cele șase pahare asfixiate
vomitau în continuare
sînge pur.
Iar tu parcă îmi fărîmi
conturul rochiei de zahăr ars.

Jocul paradoxelor

Urmare din pag. 1

nit două mari imperii și cîteva popoare obijduite care au servit tampon, aducînd românilor rîvnita independență. El, concludem restrîngînd la limită malurile, a forțat breșele prin care ideile au răsuflat primenind aerul secolului 19 pe două continente, a fost laboratorul experimentelor de varii domenii și nu în ultimul rînd tactice, tehnice, păgubitoare pe alocuri ecologiei (în treacăt spus e și ultimul, mare, război care are ca protagonist calul) a spart stasuri umane cu ticurile lor cu tot și lucrurile acestea perturbate, dislocate reclamă într-un etaj superior al înțelegerii raportarea la ce rămîne în loc, intrinsec și etern. Paul Anghel atașează dar, și alte trepte de perspectivare implicit altitudinea filozofiei de la care istoria trebuie neapărat inclusă devenirii în durată, care la rîndu-i se pierde în ordinea abstractă a timpului. Meditația se desfășoară într-o circularitate ce nu se poate închide, spirala vizează în punctul de sus valoarea, capul descrescător infinitul mic, accidentul, unde rămîne atunci actul istoric ? În regimul lui, temporic, ca și omul. „Istoria nu are decît un singur perete tragic" declara cîndva autorul, sceptic la crezul cunoscutului filozof cum că omul — țintind acea „zare ultimă" — circulă liber în istoric și la fel, vesel în el.

Iată și în **Fluviile** o îmbrățișare supraistorică : „societățile umane și omul în sine, durează puțin" dar care instantaneu detonează reciproca : în puținul cît există, omul să facă din abstracția spațiu-timp, dîră a trecerii sale. Este una din mizele ciclului să depună mărturie asupra strădaniei deloc vesele, crîncenă, a românimii ca nație de a se fixa în, și dincolo de „insuportabilul istoriei" acolo unde ar purcede libertatea de manifestare despre care vorbea pe alte temeiuri existențialistul.

Dar dacă se petrece așa cu colectivitatea, indivizii luați singular au cel mai ades reacție de respingere la limitare. Prin cărți perindă euri ciclopice care își iau „distanța" față de eveniment ca produs al clipei ; ghimposul Parva nu admite dialog decît cu congenialii, preluînd liber un vers al lui Eminescu, el punctează inconsistența clipei din poziție demiurgică : „cînd timpul calcă în lume el nici un pas nu face". Unii merg cu insubordanța pînă la suprimarea de sine (Kuzminski) alții încearcă o așezare confortabilă în agoniseală (Garussi) sau scapă prin alienare (Rudi) și numai spiritele înainte văzătoare (un Kogălniceanu) conciliază pressingul istoriei cu însumarea pravilelor ei. De aici abia, s-ar putea avansa, răsturnînd — cu precauție ! — fracția, că insul cu calea lui trage pîrtie comunității și respectiv epocii.

De regulă Paul Anghel e la larg în periplul prin vreme, incursiunea e condusă așa fel încît trecutul să-și impună o prezență densă, gnomică, iar noi să pipăim treptat că grandioasa constelație de paradoxe nu se oferă gratuit, ele ies cu tot atîta forță din vîltoarea existenței cît și din încordarea și stupefacția gîndirii în fața ei.

Ca să le „îmblînzească" scriitorul le convertește imageriei, viața personajelor sale care zilnic o fabrică pe a sa. „Războiul a devenit pentru mine un act intim de existență", ne confiază, și nu e aici vorba să înțelegem că ar trăi numaidecît ambarasele lui Nae Maican ci că ia în asalt — pînă la a face masă — cu intelect și pasional omenesc, excepționala aventură a contemporanilor săi de acum un veac. Mai aproape se poate spune că operează el, după foamea de a acapara epoca prin „vîrfuri" de personajul Parva. Lansează sonda în imediat și scoate eșantionul Robcănescu, să zicem, (nu numai verișoara Bette e eternă !) pe care iute îl aruncă în pagini, fosilizîndu-l, ca mod de a replica cu jubilație înaintașilor care la fel și-au „înțepenit" epoca prin tipuri — și cel mai vîrtos lui Caragiale.

Lucru care îi și reușește. Probă că deși incomod, ne obligă cu fiecare volum să-l însoțim, disociind, legînd destinul eroilor săi de destinul colectiv și de ideea — în sine — de destin, ale cărui linii de fugă, le urmărește decis să descopere în universal, pentru om în genere și pentru români în caz, un destin VOIT. Măcar că hotarul e greu de tras, pe aceeași cale vine ființa manevrată ce se predă destinului ca unei imposibil de ocolit sentințe. Cuplul Nae — popolana Didină, îl primesc astfel și nu numai ei. Dar oricum ar fi trăit umanitatea **Zăpezilor** destinul, emoțional sau reflexiv sau întramîndouă feluri deodată (observați cît de obsedant revine cuvîntul destin în partea I-a) ideea impactului cu soarta le învolbură profund. Dezbătînd-o, aceasta se destăinuie ca cea mai amară de pînă acum, după cum infuzia tonică ne-o aduce volumul patru al ciclului **Noroaiele.**

Piesă de legătură, prin excelență, ea atinge din caruselul paradoxelor pe acela în care ne găsim cel mai radical angajați, viață-moarte, ființă-neființă. Fragilul vas e ciocănit expert, pe toate părțile ca golul să-și sune lung și difluent ecoul, în fizic și metafizic. „Din lut se fac vase, iar folosirea vaselor depinde de golul din ele. Iată ce înseamnă folosul ființei și utilitatea neființei" — Lao Tzi.

Întocmai în **Noroaiele,** golul fizic, prin secerarea combatanților, se cere expres acoperit cum somează și căpitanul Bogdan. După cum noroiul fizic oricît de scîrbavnic lucrează placentar, fertil ; nu întîmplător, de peste tot sămînța, sporii, vestesc nașteri la moșia defunctei Grădișteanu. E semnul bun că viața se cocoață neînfricoșat peste moarte (prilej cu care Paul Anghel ne dă o splendidă „Eine kleine Nachtmusik", fluid de chietudine și reverie, pandant — în diapazon stenic și cotă artistică superioară la ce Vlahuță cînta plîngăcios „cresc flori din jalea mea de ieri").

Iar dacă în bazinul vast, văzut acum din pupila paserii heraldice, pare să dea iama moartea zburătoarele și mamiferele vorace trădează încă mai abitir o matrice a viului cu sangvinitate, galopantă ce își trimite alonje de la carte la carte. O Panciatrantă cu lighioane grăind înțelepțește — vine să dezvelească vina de naturalitate pe care e altoit întreg ciclul și care se menține zdravănă lîngă „noos" ca și în vis-à-visul permanent cu moartea. Paul Anghel lasă să cadă accentul pe puterea sinergetică capabil să o dezvolte războiul ; perpetuu pe cîmpul de bătaie după reflux vine exaltarea ofensivei cu răcnetul ei ce aduce sfîșierii nașterii și drăgostirii. (Toma Nicoară, spre abis aude „ultrasunetele" intrauterine). Chiar prin spusa colonelului Cerchez că pe oameni nu lupta îi înnebunește ci starea pe loc, referind la front dar parcă nu numai, se introduce subtextual înțelesul că lupta e componenta dinamizatoare a acțiunii în genere. Ofițeri ca Aldea se „bat" pînă și pentru ce pare imposibil, să pună în ecuații inteligibile hazardul, probabilitatea, gîndind rece și cu un stil de rostire à la Montherlant : „Eliberați bărbații de cămine și de femei, ei nu se vor mai detesta" proclama acesta. — „Eliberați războiul de obsesii pasionale — istorice, sociale, religioase, morale — și va rămîne frumos și liber, o problemă rece de tehnică" deschide larg diafragma, Aldea.

Trecînd de aici la noroi ca emblemă, el semnifică starea ultimă, captivitatea în lipsa de soluții, deznădejdea. Dar autorului nu-i e străin că „golul" face viitor plinității pe care o așteaptă — între liniile de foc e plantată EA, agentul universal Yin fără de care cobilița lumii s-ar lăsa pe-o parte, promisiune a continuității războiului cosmic din care miraculos, șiroie și biruie viața și etalează o carte despre înfrîngeri, necum a înfrîngerii. Extremele joacă din nou gata să se atingă spre a epuiza cuprinsul dintre ele, altminteri, deliberarea asupra „golului", vidului, ținută de aproape toată lumea masculină inclusiv Păuna în derivă — și prin exces ajunge ades la efectul invers, de revelare a puținului din mult („cînd ceva e mult nu poate fi durere ca și într-un cimitir") nu instalează depresia. Moartea nu mai e abordată, cum se procedase cu alt prilej din haloul stelar al lui „a nu fi" ci din patosul lui „a fi" care nu lasă morbul să metastazeze. „Golul" apasă, speranța urcă și gestul vag al soldatului muribund primind peste sine înaintarea alor săi, încremenește în efigie la **Noroaiele.**

CUMPĂNĂ

Pomul lui Edgar Poe

El se urcă în copac
și totul este o proză perfectă.
Cu toporul el se urcă în copac
și totul pare o poezie perfectă.
Nu atrăgea nimănui atenția,
doar gura toporului o mîngîia
și cu ce poftă discretă
gura toporului o mîngîia...
Pînă la ce vîrf voia s-ajungă,
pe care creangă voia să stea
în timp ce cu dreapta, cu mîna stîngă
gura toporului o mîngîia ?
Începe să sune. Care vioară
nešlefuită încet suferea ?
Nici Annabel Lee către seară
ca vioara aceea nu se stingea.
În timp ce urca — reteza, construia
un stîlp fără trepte, o luminare
de lemn și în vîrf odată ajuns
din topor scăpărîndu-se
el era o flacără mare.

George Alboiu

Sonet

Lui Tudor Coman

Ce fals e bronzul frunzei pentru tine !,
continuă scădere faci din sumă,
mai tînăr ești cu fiecare brumă
a miezului de toamnă care vine.

Trecuții ani stau martori, să ne spună
că vrerea împlinirilor de bine
și truda, doar, e tot ce te rezumă
oricînd, pentru orice, pentru oricine.

Din norii amintirilor se cern
atîtea slove cîte-ar fi-ntr-o carte –
omagiu-adus celei de-a opta arte
cînd, totuși, prin șuvițe umblă ierni...

...Rămîi spre anii care se aștern
un Gutenberg al veacului modern...

Sandu Ștefănescu

PROBABIL/POSIBIL

Literatură și matematică

Adeseori mi s-a întîmplat să îl aud pe cîte un deținător de numeroase informații culturale zicînd, cu un zîmbet pigmentat de un straniu, aparent inexplicabil orgoliu : „Mie să nu-mi povestești despre matematică, fiindcă am uitat pînă și tabla înmulțirii". Este vorba despre o nuanță psihică care nu ține numai de ceea ce am putea numi „orgoliul ignoranței", păguboasa trufie pe care unii o degajă brusc, atunci cînd se găsesc în fața unor domenii absolut necunoscute pentru ei. Un istoric al prejudecăților, încercînd să detecteze momentul apariției ei, ar ajunge probabil la vechi secvențe cu patricieni bolnavi de superbie, care disprețuiesc tot ce este legat de evidența bunurilor materiale pe care le dețin, precum și de tranzacționarea acestora. Raționamentul său ar fi susținut de foarte numeroasa literatură de feudali ruinați în mod metodic de către administratorii domeniilor lor și din cauza faptului că manifestă un dispreț constant pentru „socoteli". Ia te uită, și-ar putea spune înduioșat istoricul nostru, înseamnă că în actualitate respectiva reacție ține și de sfera atît de elastică a snobismului, iar persoanele care o practică sînt niște simulante de noblețe !

O extrapolare justificată ne duce în mod lesnicios la concluzia că în același fel poate fi explicată situarea unora în raport cu diferite alte forme ale cunoașterii care nu folosesc în exclusivitate limbile naturale. Iar o tentantă încheiere ar fi următoarea : „rezistența" la literatura SF ar fi datorată acelorași două cauze: „orgoliul ignoranței" plus simularea snoabă a totalei neputințe în materie de „socoteli" !

Actualitatea arată că prejudecata schițată mai sus se află într-un declin la a cărui desfășurare participă și cele două cărți ale matematicianului Gheorghe Păun, de la care pleacă însemnările de față. Este vorba despre **Sfera paralelă** și **Din spectacolul matematicii** (apărute la Editura Albatros în 1984 și respectiv 1983).

Prima este o culegere de povestiri SF, editate în cunoscuta colecție „Fantastic club". Ca prozator, Gheorghe Păun se dovedește a fi rutinat, capabil de a ilustra în moduri onorabile cîteva dintre temele tradiționale ale genului. Povestirile sale nu mizează în mod special pe scriitură, reușind, în schimb, de cele mai multe ori, să ofere o atrăgătoare acrobatică a ideilor, capabilă să genereze acel fertil „vertij intelectual", care este una dintre mizele cele mai importante ale genului. Aș cita din acest punct de vedere textul intitulat **Posibila reîntoarcere,** unde este imaginat un interesant transfer de personalitate (în spiritul unei cunoscute povestiri a lui Dino Buzzati) de la un om către un calculator foarte perfecționat, al cărui comportament devine, din acest motiv, imprevizibil. O povestire în care este deasemenea speculată posibilitatea unor dereglări surprinzătoare în modul de a reacționa al unui calculator este cea intitulată **Sabotorii.** Aici, un calculator utilizat în scopuri militare devine „secretos", interpretînd în moduri exagerate unele dintre indicațiile conținute de programul său ; în cele din urmă (analogia cu procesul de invadare a unui creier uman de către paranoia este impresionantă) din tendința sa „patologică" de a își păstra secretele, el își ucide operatorii. Și alte texte sînt notabile. Dintre ele le-aș menționa pe cele care închipuie parabole ale pericolului atomic (**Planeta natală, Elegie, Piatra soarelui**). În fine, o mențiune specială merită un text deja menționat, **Elegie,** unde autorul reușește să își depășească înspre lirism ingeniozitatea. Viabile în sine, dar dezvoltînd un nefericit efect de autominimalizare, sînt și textele de umor SF, unde autorul navighează în siajul unei orientări nu tocmai promițătoare.

În cea de a doua carte, practicînd o eseistică remarcabilă prin densitate, Gheorghe Păun se dovedește a fi mai „conectat" decît atunci cînd face literatură de ficțiune științifică. **Din spectacolul matematicii** (apărută în colecția **Lyceum** și beneficiind de o recomandare semnată de Solomon Marcus) este o scriere deosebit de atrăgătoare. Cine o citește cu suficientă răbdare, fără să demobilizeze în fața inerentelor dificultăți pe care le întîmpină, realizează o stare de spirit deosebit de favorabilă efectuării unor raționamente (nu neapărat matematice). În mod special atrăgătoare mi s-au părut a fi referirile la asemănările și deosebirile dintre creierul uman și calculator, la „gramatica creierului", la „teoremele de imposibilitate" (mult asemănătoare paradoxurilor), la problema modelării și a sintetizării ierarhiilor sociale. De o importanță ce atinge și depășește teoria literaturii este capitolul intitulat „Preliminarii la o paralelă necesară : matematica și literatura SF". Citez cîteva dintre considerațiile îndreptățite ale lui Gheorghe Păun în legătură cu posibilitățile formative ale literaturii SF : „Literatura SF este, poate, cel mai eficient mijloc de pregătire a tinerelor generații (și nu numai a acestora) pentru a face față «șocului științific al viitorului» [...]. Iar matematica a dat naștere la multe «unde de șoc» (geometriile neeuclidiene, existența problemelor nedecidabile algoritmic [...] existența problemelor care nu pot fi rezolvate fără participarea esențială a calculatorului etc.) și sigur va sili și în viitor cunoașterea umană să-și mute frontierele, să inverseze unele perspective, să accepte rezultate tulburătoare din puncte de vedere tradiționale. Formarea oamenilor care să găsească și să integreze aceste rezultate în filozofia zilnică este o sarcină de care literatura SF se achită cu un succes și cu o competență discutabile".

Voicu Bugariu

REMEMORĂRI

Despre ridicol, vulpi și căsnicii stricate

Ce fericit și ce ridicol eram în primăvara anului 1964 !...

În preajma sosirii paștelui, dintr-o stofuliță ieftină de **celofibră** a cărei culoare verde concura pe cea a broscoilor vegetarieni, urma să-mi fac primul meu costum **uni** și la două rînduri, cu care să sparg inima tîrgului.

Convenisem cu un croitor bătrîn și ratat să-mi lucreze ieftin și în rate acest costum despre care amîndoi eram convinși că va reprezenta ultimul strigăt al modei.

Făceam naveta la Șiria, în satul lui Slavici, sculîndu-mă zilnic în crucea nopții, cheltuind două ore dus și tot atîtea întors într-un tramvai electric ce parcurgea scîrțîind din toate șuruburile cei treizeci de kilometri care despărțeau satul de orașul de pe Mureș.

Eram dascăl la Șiria, învățam niște surdo-muți să vorbească, meserie pe care aș exercita-o și azi cu talent dacă cineva ar avea nevoie, iar la oraș aveam glorioasa și invidiata funcție de secretar al Cenaclului literar din localitate. Doamne, ce ședințe trăgeam duminica, și cum citeau cei douăzeci de confrați atinși de morbul amăgitor al poeziei, și cum se autoforfecau la punctul **discuții,** și cum ți-i disecam eu la punctul **concluzii** împănîndu-mi perorația cu citate latinești învățate pe de rost, și cum le dădeam indicații tematice sfătuindu-i să scrie despre hidrocentrale și tractoarele năbădăioase produse la fabrica din Brașov.

Eram just și pe linie, mă orientam bine și aveam viziuni foarte realiste.

Doar în intenția de-a-mi confecționa un costum în preajma sărbătorilor de paști dovedeau un anume spirit retrograd mistic. Dumnezeu știe de ce... ?

În fine, după îndelungate incursiuni la domiciliul acelui bătrîn și ratat croitor, care ba nu era acasă, ba era prea euforic, costumul a fost gata. Îmi venea ca unui boxer o mănușă de mireasă...

Dorind să epatez și să dau gata avocații urbei, cei care defilau pe Corso încliftați la patru ace, mi-am pus o cămașă roz-bombon și o cravată mult mai verde decît verdele salatei de martie, cea anemică și încă năucită de ger. Nu aveam simțul fin al felului în care trebuie să te asortezi. Aveam însă curaj !

Nu mai spun ce impresie am produs celor aproape treizeci de cenacliști, majoritatea băieți cu dogma realismului socialist prins la butonieră, avînd cele mai diverse profesii : de la electricieni la activiști raionali UTM.

Și nu mai spun ce rupere de formație am realizat trecînd ca o iolă singuratecă printre grele vase de război ale avocaților și doctorilor însoțiți de consoarte pe acel canal al îmbățoșării duminicale din orașul de pe Mureș...

Adaug că purtam în vîrful creștetului o pălărie la fel de verde, iar pantalonii erau atît de înguști jos, (se purta burlan cu 21 cm. la bază), încît i-am îmbrăcat folosindu-mă de lingura de pantofi.

Ce ridicol dar și ce fericit eram în primăvara anului 1964 !...

2.

Am aflat cum scapă vulpea de purici. **Metoda,** dacă e adevărată, dovedește încă o dată nu numai viclenia dar și inteligența acestui animal care nu se lasă dresat.

Cică, exasperată de foiala micilor insecte vigorate de soarele verii, cumătra cea roșcată, ia o trestie în vîrful dinților ascuțiți și se afundă încet-încet în apa vreunui rîu. Agilii săritori și neiubitori de apă migrează spre locuri fără umezeală. Ajung, la un moment dat, să se refugieze pe buza trestiei. Și atunci, vulpea se scufundă în adîncuri și descleștează dinții înecîndu-și incomozii scormonitori de blană în adîncurile limpezi.

3.

Se pierde oare uzanța civilizată a conversației telefonice ?

Nu mai există formula : alo ! vă rog să mă scuzați că vă deranjez, la telefon cutare, aș dori să... etc.

Acum, sună telefonul și o voce agresiv dialectală își repede timbrul în receptor penetrînd urechea : Halo ! Cine-i acolo la telefon ?...

Nu spune cine-i **dincolo,** nici nu vrea să știe dacă a greșit sau nu.

Insul își declină numele cu rădăcini hilare și latră pe firul care suportă, fiind din metal și înfășurat în plastic. În asemenea ocazii le retez convorbirea ghilotinînd cu receptorul îmbățoșarea obrăznicăturii.

4.

Prietenul meu, scriitorul S, a cărei consoartă practica funcția de ghid ONT însoțitoare de turiști străini pe trasee montane, îl lasă singur acasă vreme de aproape două săptămîni. Confratele scrie cu frenezie și pentru treburile casnice cheamă o vecină de bloc să-i facă, contra cost, menajul. Se întoarce soția, execută inspecția de rigoare și îi anunță că **de mîine** (cuvînt sacru), dînsa va da divorț.

Nu înțelege scriitorul, ageamiu, naiv și fericit că și-a terminat două capitole de roman.

— De ce dragă, care e motivul ?

— Motivul ? se miră consoarta, uite motivul...

Și-i arată un pulovăr nou-nouț, numai bun de îmbrăcat, lucrat una pe față patru pe dos, bob de orez, și așa mai departe...

— Bine, și ce-i cu asta ?

— Ce-i cu asta ? Poate vrei să spui ce-s cu astea, și-i flutură sub nas cele două mîneci întregi.

— .... !?

— Ce te miri, inocentule ? Cînd am plecat avea o singură mînecă croșetată...

Vecina, gospodină cinstită și harnică, îi croșetase și mîneca începută de consoartă...

Mircea Micu

CONFABULE

***

Cum ne ascundem privirile uneori
privirile noastre
bietele noastre priviri la despărțire
cînd vor să rămînă singure
așa se ascund sălbaticii din insulele Mari
și Mici
cînd pe țărmul lor
deodată
aterizează o corabie albă cu steagul
de purpură
în vîrful catargului
iar ei aleargă repede într-o parte și alta
rătăcind înspăimîntați
doar-doar nu vor fi prinși
și duși în cealaltă lume.

Iulian Neacșu

m a p a m o n d

Lirică din R. F. Germania

JÜRGEN LIEBING

Liebeserklärung

Te iubesc
sau aș putea spune
îți dăruiesc o scrisoare
îți scriu un poem
îmi încolăcesc brațele în jurul gîtului tău
sau
îți îngrădesc libertatea de mișcare
după cum spui tu

Toamnă

Șuruburile
se strîng tot mai tare
sub unghii
a mai rămas
ceva pămînt
oare va reuși
să supraviețuiască iernii
cosul pieptului geme
și gîndurile, luna și soarele
sînt tot mai melancolice
totul depinde de vreme
Măturătorii adună frunzișul
și cuvintele
alunecă printre prieteni
e ceva putred în noi
privirile sînt mai tăcute
spinările mai gîrbovite
pașii
încotro
Mai e timp

ULLA HAHN

Teamă și curaj

Ah, mica mea fantezie
mă urmărește peste tot
îmi grăbește piciorul drept
înaintea celui sting
îmi îndoaie genunchii
pînă la bărbie
mă hăituiește
pe șosele, pe alei
printre salcîmi
îmi bagă spaima în suflet
și îmi insuflă curaj
mă face prizonieră

Cuvintele mele

Cuvintele
Le-am smuls din mine
și le las nude
să-mi respire sub limbă

le sucesc
le scuip
le aspir
le suflu
le încordez
din cap
pînă-n picioare
le destind

le fac
mai mari ca o navă cosmică
mai mici ca un copil de țiță
și caut peste tot un rînd
care să-mi spună
unde mă aflu
(unde sînt)

ERICH FRIED

Poem noptatic

Să nu te acopăr
cu sărutări
ci doar
cu pătura
(care ți-a alunecat
de pe umeri)
să nu-ți fie frig
în somn.

Și mai tîrziu
cînd te vei trezi
să închid fereastra
să te îmbrățișez
să te acopăr
cu sărutări
și să te descopăr.

În românește de
Carmen-Francesca Banciu

Ion Popescu-Negreni : „Flori"

„Poezia metamorfozei"

Acum cîteva luni, a apărut în Italia, editată de „Quaderni di Stilb", o masivă antologie internațională de poezie sub titlul „Poesia della metamorfosi" — Poezia metamorfozei. Perspective ale poeziei în Italia și în lume la începutul anilor '80 — sub îngrijirea lui Fabio Doplicher.

Punctul de plecare al acestui impunător volum (de 710 pagini) îl constituie întîlnirea internațională de poezie desfășurată la Fano (Provincia Pesaro și Urbino).

Articulat din trei secțiuni distincte — o primă secțiune menită să fixeze critic momentul anilor '89, intitulată „Poezia în Italia la începutul anilor '80", reunind o bună parte din intervențiile poeților, criticilor de poezie și oamenilor de cultură italieni, o a doua adunînd poezii ale poeților italieni și o a treia, cea mai întinsă, circa 450 de pagini, constituind antologia internațională de poezie propriu-zisă — volumul ne interesează, îndeosebi, prin spațiul acordat și modul de prezentare al poeziei române contemporane.

Înainte de a trece la o analiză mai amănuntită a acestei extrem de interesante și incitante antologii, aș vrea să remarc că atît întîlnirea de la Fano — generos sprijinită de administrația provincială de stînga — cît și cartea de față au pornit dintr-o reacție împotriva monopolului exercitat de marile centre culturale italiene și de editurile lor, din ideea — pe care nu putem să nu o salutăm ca atare — că provincia trebuie să-și schimbe rolul de „consumatoare" de produse artistice și culturale și să se transforme în creatoare de viață culturală și artistică, aceasta ca urmare a existenței unei noi realități în fapt de cultură, semn de intrare, cum spune Fabio Doplicher în intervenția sa, într-o epocă a „transculturii", a încrucișării și confruntării conștiente între zone lingvistice și etnice diferite, a năvalnicei apariții a unor limbi considerate pînă mai ieri minoritare.

Poezia metamorfozei, promovată cu asiduitate de revista STILB și de animatorul ei, poetul Fabio Doplicher, se precizează astfel ca un discurs poetic și ca o propunere de meditație internațională asupra poeziei, o confruntare lipsită de retorică și de aroganță, o dezbatere privind problematicitatea cuvîntului poetic, sistemul de semnificații, identitatea discursului poetic, un nou chip al demersului poetic, prin urmare, în concordanță cu mutațiile verificabile la tot pasul.

Mi se pare interesant de subliniat că deși pornesc de la atari premise și din atari „complexe", dezbaterea organizată la Fano și antologia lirică italiană întrunesc intervențiile și liricile unor Giuliano Manacorda, Mario Luzi, Piero Bigongiari, Roberto Roversi, Edoardo Sanguineti, Elio Filippo Accrocca, Elio Pagliarani, Dario Bellezza, Paolo Volponi, reprezentînd virste și tendințe din cele mai diverse și care nu sînt niște „marginali" ai literaturii italiene.

Dar să vedem ce oferă, de fapt, această antologie. Cinci sute nouăzeci de pagini de poezie și prezentări critice (din cele 710 ale volumului), două sute douăzeci și unu de poeți antologați din douăzeci de țări sau grupe de țări, cu patru sute patruzeci și două de poezii. Un adevărat „banchet" poetic de la care nu lipsesc marile voci ale lumii contemporane.

Paginile dedicate României cuprind poezii de Marin Sorescu (în traducerea lui Marco Cugno), Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Marius Robescu, Mircea Ivănescu, Mircea Dinescu, Traian T. Coșovei (traduse de Smaranda Bratu Stati), Grigore Arbore. Valentin F. Mihăescu semnează o prezentare a poeziei ultimului deceniu, insistînd asupra lui Beniuc, Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Gherasim Luca, Gellu Naum, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu și Ion Gheorghe, asupra poeților din generația „Echinox" și asupra poeților din ultima generație, iar Grigore Arbore încheie cele douăzeci și șapte de pagini ce revin poeziei române cu un scurt eseu, „O problemă de identitate", intervenind la obiect în specificul dezbaterii organizate de revista italiană.

Este, fără îndoială, îmbucurător că poezia română pătrunde într-o astfel de antologie deși, din păcate, nici unul din poeții antologați ori alt om de litere din țara noastră nu a luat parte la întîlnirea internațională de la Fano. Prezența noastră în acest volum este rodul unor entuziasme și contacte mai degrabă marginale și nu al unui dialog direct între părțile interesate. Probabil că un dialog direct, nu de la distanță, ar fi dat mai multă consistență și varietate acestei prezențe, repetăm remarcabile, ar fi punctat critic într-un chip mai adecvat bogăția și diversitatea peisajului nostru liric.

Constantin Ioncică

REVISTA STRĂINĂ

● **TREI PRIETENII LITERARE : Byron—Shelley, Rimbaud—Verlaine, Robert Frost—Edward Thomas** este titlul cărții lui John Lehmann, cunoscutul autor al monografiei **Virginia Woolf și lumea sa,** poate cea mai de autoritate contribuție în ceea ce privește mediul socio-literar al autoarei **Valurilor.** Comentariile lui P. Sourian la ultima carte a lui Lehmann sînt mai puțin favorabile, deși problema este de tot interesul : „Autorul... mărturisește că este fascinat de procesul prin care doi poeți se pot întîlni, și pot provoca apariția celor mai bune lucruri, în fiecare dintre ei, prin această asociere. A provoca mărturisirea unei asemenea fascinații, în mod retoric, exprimă o poziție blîndă, care îl ține pe autor la distanță de o temă literară, cu care te poți lupta mai bine atunci cînd este tratată serios. (...) Lehmann are darul simpatic și desigur important de a ne comunica entuziasmele sale, ceea ce și face în discutarea prieteniei lui Robert Frost cu criticul britanic Edward Thomas. Acesta a început să scrie poezie interesantă după ce l-a întîlnit pe Frost și înainte de a fi omorît în primul război mondial. Lehmann realizează aici serviciul de a ne sugera că opera lui Thomas este subevaluată și că ar merita o altă apreciere".

● **CONTINUĂ ÎN PRESA BRITANICĂ** supozițiile și discuțiile în legătură cu poziția de „poet oficial", sau cum se spune : „poet laureat", o situație socială de un tip unic, care se acordă prin decret unei personalități literare de prim plan și care încumbă anumite responsabilități, între care și aceea de a scrie poezii ocazionale. Prin moartea lui John Betjeman s-a creat problema „succesiunii", cu atît mai mult cu cît personalitatea lui „Sir John", cum era supranumit, precum și opera lui de mare ținută dăduseră o nouă strălucire acestui titlu. Cel mai probabil candidat pare a fi poetul Philip Larkin, dar sînt menționate și alte nume, Roy Fuller, D.J. Enright sau Charles Causley. În legătură cu Larkin s-a ridicat obiecția că anii din urmă par să fi înregistrat o scădere a capacităților sale creatoare, precum și că ar fi cultivat în opera sa aluziile obscene. Între timp, Gavin Ewart a publicat în **The Spectator** un poem care începe cu cuvintele : „Va fi oare Larkin / cel turtit ca o plăcintă", ceea ce în engleză rimează perfect : „Oh, will it be Larkin / as flat as a parkin ?" În încheiere, Ewart spune : „Ar putea să fie mai rău. Va fi rău. Trebuie să așteptăm". Oricum, pare interesant !

● **SUB TITLUL Parisul nu a fost așa,** Leo Litwak publică un interviu cu romanciera și poeta Kay Boyle, una dintre membrele grupului de scriitori expatriați la Paris în anii '20, care au constituit celebra „generație pierdută", cum o numise Gertrude Stein. În vîrstă de optzeci și doi de ani, Kay Boyle a publicat un comentariu autobiografic, alternînd cu anumite pasaje din cartea lui Robert McAlmon, **Fiind genii împreună,** iar interviul realizat de Leo Litwak se referă la această ultimă realizare a cunoscutei scriitoare și a apărut în **The New York Times Book Review,** constituind prima contribuție majoră la retușarea portretului acelor ani, așa cum ne fusese transmis de majoritatea istoricilor literari. Iată ce spune Kay Boyle : „Am fost întotdeauna foarte nemulțumită și frustrată de interpretarea care s-a dat celor întîmplate la Paris. Nu era deloc acea perioadă glorioasă despre care s-a presupus că ar fi fost. (...) Nu m-am dus acolo ca o exilată. Îmi creează într-adevăr un resentiment să fiu numită drept exilată. Lucram acolo, aveam o slujbă. Și am întîlnit pe acești inși care veniseră din America nu pentru că ar fi vrut să protesteze împotriva vreunui lucru anume, ci pur și simplu pentru că rata de schimb a dolarului era foarte bună. Era chiar atît de sordid pe cît vă spun. Cred că toate feluriile de glorificare a acelei perioade minunate, de așteptare a împlinirii unei meniri, sînt absurde. Știu că se întîmplau sinucideri, era foamete, erau tot felul de suferințe. (...) Era o revoltă împotriva oricăror prețiozități literare, împotriva retoricii întîmplătoare și seci, împotriva convențiilor depășite, literare și academice. Lozinc ile noastre erau : Jos cu Henry James, jos cu Edith Wharton, jos cu sterilitatea din **The Waste Land !** Îl aveam pe Walt Whitman. Dar nu dădeam nici un ban pentru cei mai respectați autori americani ai ultimului secol ; eram cu totul împotriva lor. Doream o școală experimentală la scară mare, irespectuoasă în mod furios, un alt mod de a scrie în America. Și eram în curs de a o crea. Ne aflam în Franța la fel cum erau copiii din cruciada care le poartă numele, care se adunaseră pe sol francez în speranța că vor ajunge să facă ceea ce părinții lor nu reușiseră".

● **FRAGII SĂLBATICI,** singurul roman al lui Evgheni Evtușenko, publicat mai întîi în revista **Moskva,** în anul 1981, a cunoscut de curînd un mare succes în traducere engleză. În versiunea Antoninei W. Bouis, a fost editat de William Morrow and Co la New York, iar cronica semnată de Susan Jacoby în **N.Y.T. Book Review** conclude : „Cu toate micile sale scăderi literare, **Fragii sălbatici** demonstrează în mod amplu că Evtușenko nu este un talent obișnuit. În termeni americani, el poate fi cel mai bine imaginat ca un amestec între Walt Whitman și Norman Mailer, cu toate extravagantele entuziasme, riscurile, autopropulsarea, farsele și talentul care pot fi așteptate de la un asemenea personaj". Recenzentul explică o serie de elemente de tehnică literară, precum și de limbaj, facînd mai accesibil mesajul romanului, care cere un cititor avizat și binevoitor. Mai criptic decît poemele sale, textul de proză al lui Evtușenko nu este mai puțin revelator pentru starea de spirit a unei generații literare de excepție.

● **UN EPISOD** în marea luptă pentru aducerea criminalilor de război naziști în fața judecății popoarelor este relatat în cartea lui M.C. MacPherson, **Singele robilor său.** Sînt reconstituite împrejurările reale prin care criminalul Pieter Menten este prins și adus în fața judecății de către B. Krumholz, căruia îi asasinase întreaga familie în timpul holocaustului. Mai mult decît faptele narate, oricît de atroce ar fi ele, sînt însă tipologiile morale și împrejurările cu valoare generală pe care le sugerează cartea. Tema holocaustului este de altfel una dintre cele care au solicitat cel mai mult natura umană a acestui sfîrșit de secol. Aflăm astfel că s-au înregistrat pînă acum peste șaptezeci de mii de lucrări de acest gen, în peste cincizeci de limbi. Concluzia unui comentator la cartea lui MacPherson este de-a dreptul teribilă : „Sentința de zece ani a lui Menten (el se află acum într-o închisoare sigură, pe țărmul olandez al Mării Nordului) va fi în curînd îndeplinită. În 1986, el va fi liber din nou. Pedepsit și foarte bătrîn, dar liber. Krumholz și-a terminat misiunea, dar nu va fi, desigur, niciodată liber". Povara celor întîmplate apasă numai victimele, care se vor întreba întotdeauna cum de a fost posibil să se întîmple ceea ce s-a întîmplat.

● **UN ROMAN** celebrat de critică este **Zeii, băieții andrii și poliția** de Humberto Constantini, scriitor argentinian care s-a ilustrat printr-o virtuozitate excepțională în folosirea limbajului și a posibilităților sale de a exprima tragismul prin umor acid. Comentatorii atrag de asemenea atenția asupra studiului pe care autorul îl întreprinde în ceea ce privește mecanismele terorii : „Cel mai sinistru și teribil aspect al problemei și unul asupra căruia Constantini insistă se referă la rolul șansei și întîmplării, ca instrument al represiunii. Nimic nu reușește să stăpînească opoziția mai mult decît o teroare întîmplătoare, care-și selectează victimele în mod arbitrar, permițînd în același timp autorității să-și mențină pretențiile de ignoranță a realității". Teroarea politică din continentul latino-american și-a găsit un adevărat monografist.

● **SE ÎNTÎMPLĂ** rareori ca un editor să recunoască în public și să regrete marile erori pe care le-a făcut în ceea ce privește aprecierea unor autori. Un mare articol al criticului Caryn James, sub titlul **Mărturisirile unui editor — refuzuri pe care le regret,** consemnează următoarele : „Atunci cînd am întrebat pe cîțiva editori și conducători de case de editură dacă își pot aminti de lucrările de proză despre care regretă cel mai mult că au refuzat să le publice, am provocat cîteva cazuri de amnezie temporară, precum și o mare varietate de mărturisiri care arată de ce cîteva dintre cele mai bune romane recente poartă cu ele istorii ale respingerii lor. În timp ce multe răspunsuri reflectă prevederea cu care lucrează editorii de astăzi, multe altele probează și vechea ironie implicată în faptul că originalitatea poate fi o piedică în publicarea unei cărți, făcînd ca meritul artistic al unei opere literare să fie greu de judecat, iar perspectivele sale comerciale imposibil de prezis. (...) Romanele care nu se supun unei categorii anume sînt în mod particular vulnerabile la judecăți greșite".

REPERE

Avatarurile unui mit

Cartea semnată de Doina Graur la editura „Dacia" din Cluj-Napoca, **Avatarurile unui mit,** analizează reprezentările artistice ale infernului, acest **„mundus** al damnaru", cum îl definește de altfel chiar autoarea. Titlul sugerează perspectiva istorică, deși premizele cercetării și tratarea motivului adopta în cele din urmă caracteristicile de analiză tipologică, ceea ce îi sporește dificultățile. A urmări în întreaga literatura universala cariera unui „mit" atît de pregnant și de obsesiv este o sarcină aproape imposibil de rezolvat, din cauza materialului copleșitor prin diversitate și adîncime, cît și din cauza obstacolelor teoretice. Pare că omul a construit de la începuturile sale o viziune a infernului, nu găsim nici o mare spiritualitate fără complementul său „infernal". Doina Graur a făcut eforturi vizibile de a controla acest imens material, cu indiscutabilă abilitate, oferindu-ne o primă tentativă de a gîndi realitatea „infernului" în literatura lumii. Prin forța lucrurilor, există limite la o asemenea întreprindere. Referințele plastice sînt destul de reduse, cu toate că ar fi oferit posibilitatea unei înțelegeri adîncite a reprezentărilor de gheenă. De asemenea, meditația asupra începuturilor, asupra textelor vechi, este fugitivă, cu toate că acolo putem găsi însăși cheia problemei. Doina Graur se referă, de pildă, într-un capitol, cu destulă insistență, **la Cartea lui Iov,** un text foarte vechi, apărut la confluența vechii culturi ebraice cu cea egipteană. Se presupune că **Iov** datează cel puțin din secolul VIII—IX î.e.n. Aici se află una din primele formulări ale credinței în „ridicarea din țărînă", a eschaton-ului, care venea din spiritualitatea egipteană (într-un loc se află chiar un cuvînt care denumește o zeitate egipteană). Ce relație există însă între convingerea că trupul va fi înviat și între ideea mîntuirii și cea a damnării ? Eschatologia nu este tot una cu credința în infern. Sînt distincții foarte subtile, care devin vizibile mai ales la întîlnirea dintre civilizații. Introducerea „nomismului" (de la gr. „nomos", lege) hebraic face posibilă „judecata" și condamnarea după faptele omului, adică abia în urma revelației sinaitice, cînd omul află ce trebuie să facă și ce să nu facă. Singura interdicție anterioară, cea formulată atunci cînd omul se afla în starea lui de plenitudine, odată călcată, a provocat catastrofa inițială, căderea lui, „shevirat ha-kelim", cum îi spun cabalistii, stricarea cupei, a vasului perfect care era omul. După ce a primit legea, omul are și o șansă de redempțiune, iar condamnarea se face numai în funcție de faptele sale, iar nu de îndeplinirea sau călcarea unui ritual. Omul devine ființă morală, responsabil de actele sale și pasibil de condamnare. La Avraham și chiar la Iov pare să predomine o altă idee, cea a fidelității față de zeu, după Moise, lucrurile se nuanțează și este posibilă, mai tîrziu, și ideea redempțiunii și viziunea mesianică, lumea restaurată, **olam ha-tikkun,** am spune în aceiași termeni. Am urmărit cu atenție analizele și referințele din capitolul **Ciclul emergențelor,** pentru că ele erau mai aproape de propriile noastre preocupări și pentru că sînt esențiale pentru substanța problemei. Am verificat referințele bibliografice ale autoarei și am constatat cu surprindere că sînt în majoritatea cazurilor eronate, ceea ce mă face să cred că au fost citate prin intermediu. Ne oprim la acest aspect pentru că el tinde să caracterizeze tot mai mult cărțile cu pretenție „științifică", teze de doctorat, etc., unde mulțimea referințelor bibliografice este impresionantă. Se indică ediții originale, imposibil de abordat fără o foarte strictă specializare. Dau un singur exemplu, extrem. La un moment dat se citează **Aboth,** IV, 4 și **Berakoth** XXVIII, 2, fără „apud" sau fără indicația că ar fi vorba de o traducere. Neavînd la îndemînă tratatul **Berakoth,** am verificat numai **Aboth** unde la IV, 4 scrie în ebraică : „Meod, meod heve șefal ruah, șetikvat enoș rima", adică : „Foarte modest să fie spiritul său, pentru că speranța oamenilor este aceea a vîrmelui". N-are nici o legătură cu „șeolul", adică infern, din textul Doinei Graur, absolut nici una. Iar tratatul „Berakoth" cum o fi fost consultat, deoarece noi nu cunoaștem nici o traducere completă a textului, scris într-un idiom arameo-hebraizat ?! În note se pare că este folosită ordonarea materialului venită din **Septuaginta,** pentru că este vorba de patru **Cărți ale Regilor,** dar nici una dintre trimiteri nu e exactă, unele sînt de-a dreptul întîmplătoare, iar o carte cu numele **Esau** nu există. Acestea nu sînt amănunte, ci elemente care asigură autoritatea științifică a unei asemenea cercetări, și nu este bine că nimeni, nici referenții lucrării (probabil de doctorat, prelucrată în carte), și nici editorul, și mai ales recenzenții nu-i verifică pe autor. Trebuie să formulăm exigența cercetării textului, direct, în original acolo unde este posibil, sau în traduceri ușor verificabile, iar nu a citării unor opinii intermediare, neindicate nici acestea ca atare. Se produc în caz contrar o serie de erori, care apoi se perpetuează. Iată, acel „Ba' al Zbb" nu este un „zeu", ci însuși dracul. Traducerea numelui indica „stăpînul muștelor", în aramaică „bahaldebobo", folosit adeseori (de aici și titlul lui William Golding, **Împăratul muștelor** !).

O altă problemă a unei asemenea cărți se referă la precizia terminologică. De pildă, „eon" este un cuvînt grecesc, venind de la verbul „a fi". Folosirea lui modernă desemnează mari cicluri temporale, în nici un caz nu poate fi întrebuințat în sens spațial, ca tărîm, ansamblu, **situ** sau **mundus** (chiar Blaga adaptează termenul în mod abuziv), așa cum procedează Doina Graur. Ca să nu mai vorbim de mulțimea expresiilor rebarbative : infernul ca „entitate sacră", arta care „adumbrește și semnifică ile supranaturale ale infernului" : „experiențe spirituale elementar omenești", „instituirea lui Dumnezeu", „înclinația infernului spre neant", „profanizarea infernului" s.a.m.d. Iar analiza pe o jumătate de pagină a unui text de Barbusse, într-un context ca acela al cărții Doinei Graur, este incredibilă. Un autor minor și nesemnificativ care primește tot atît spațiu cît Dante !

Cartea Doinei Graur este o primă tentativă de abordare a unei probleme fundamentale a spiritualității omenești, cu inerente scăderi, dar și cu marele merit de a incita, de a formula ipoteze și de a ordona un material foarte vast.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Cheia de pelin și cheia de miere

Am urmărit etapa de duminică (duminica trecută) prin roua micului ecran. Și avînd eu timp berechet înainte, dar și mai mult înapoi și, fiind costeliv în pornirile miloase, am constatat următoarele :

— cînd pierde Craiova, orice cal șchioapătă de-o ureche ;

— cînd cîștigă Sportul studențesc oricărui cal (fie el șontorog) îi curge sucul ierbii prin colțurile gurii roase de zăbale ;

— cîștigă Rapidul, toată lumea face zîmbre ; mai vrea ;

— cînd celelalte echipe din divizia A practică un joc scofîlcit, calul se trage din iepure, fiindcă dă urechile pe spate în clipele alergării spre văgăuni.

Așa stînd lucrurile, îmbufnată Craiovă și limpede oraș al lui Bucur, dați-mi voie să intonez marșul lăutarilor uitați în viile dintre cele două războaie mondiale :

...fă-mă, Doamne, ce n-am fost, măi,
pădurar și șef de post...,

și să afirm, cînd mistica apelor din octombrie ne desparte sau poate ne separă momentan (și momental) de ômătul unde puteam să ne înecăm, spre folosul dușmanilor continentali, că se vor întoarce, mult mai bogate în stil de secol desfigurat de iubire, toate patimile vechi în inimile noastre. Adică, vom iubi din nou ceea ce pierdem în fiecare zi, spectacolul, lumea extaziindu-se. Eu, ca să nu ne depărtăm de exemple, voi fi iarăși coridorul spre sufletul adînc al pămîntului fermecat din Giulești. Aproape toată lumea, de duminică, s-a întors cu elicele smintite de uimire numai deasupra viilor bogate numite Dinamo și Craiova. Gîște grase, năvoade doldora de pești, maluri rupte de bărci coborînd pline de lună, cer italic, oțel superb, păduri cu mireasmă de lauri. Două echipe de primă arcadă, suferind în aur topit. Dinamo, frigul curat și aromele ucigașe ale fotbalului modern. Prin această formație, destinul fotbalului românesc își moaie degetul în timp și-și scrie numele pe toți pereții misterului. Universitatea — un roșcov încă în vigoare, puțin desfrunzit, cu trunchiul julit și rezemînd un balcon de fier vechi, mărginit de-un felinar învelit în iederă arhaică și iluminînd — deopotrivă — patimi desuete și patimi înalte. Cheia de pelin, cheia de nisip, cheia de miere și cheia de zăpadă (cu toatele) rămîn în mîinile lui Mircea Lucescu, (la națională, și-n mîinile lui Cornel Dinu și Mircea Rădulescu, pe linia echipelor de club. Ei trebuie să ne demonstreze, indiferent de înfrîngerile vremelnice, opulența talentului românesc. Lucescu, Dinu, M. Rădulescu sînt oamenii desemnați să ne poarte îngenios pe o litieră a speranțelor. Impulsiv și fertil, ca o mare aglomerare de greieri pe un cîmp bîntuit de lună, așteptat din partea lor zborul care frămîntă violent tîmplele tobei. Mă vreau din nou în cerul european al patimelor clocotitoare.

Cei ce nu cunosc gustul înfrîngerii. Numai aceștia-mi sînt dragi.

Trag nădejde că, mîine, Sportul studențesc îi va arăta lui Halagian drumul spre Titu, via Fusea, Mătăsaru, Gherghani și alte gări unde se vînd gîfîieli gușate.

Fănuș Neagu

P.S. Prietenul meu Emeric Jenei s-a întors la conducerea echipei Steaua. Bun venit Emi și mult noroc. Și lasă să treacă de la tine neghiobia că atunci cînd se credeau urcați în scări de mătase cei ce răspund de destinele formației din Ghencea te-au trimis acasă și l-au chemat pe Halagian ca să îndurereze milioane de spectatori.
Cele rele să se spele...

F. N.

Balcanice

MIHAIL RENGIOV

Mergem ținîndu-ne de mînă

Mergem
Ținîndu-ne de mînă
Îngerul muntelui
Privighetoarea tăcerii
Sufletul întunericului

Mergem ținîndu-ne de mînă

Mergem ținîndu-ne de inimă :
Sălbăticiunea muntelui
Sobolul tăcerii
Viermele întunericului

Mergem
Ținîndu-ne de suflet.

Cad, fără zgomot cad

Cad, fără zgomot cad
Picăturile nopții

Luminări cresc spre cerul
Pironit de întunecate cristale

Lovesc în văzduh
fără zgomot lovesc
Obscurele cuvinte ale
Tăcerii.

25 ian. '81, Nerezi.

În românește de
Dumitru M. Ion

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
42
(1 172)
Sîmbătă
20 octombrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL PREGĂTIRII MARELUI FORUM AL COMUNIȘTILOR: CONGRESUL AL XIII-LEA

SPIRITUALITATEA UNEI EPOCI

Ca un edificiu uriaș, luminat din toate părțile și văzut de la distanțe și pe mari durate în timp, țara trăiește la altitudinea apropiatului eveniment care va fi cel de al XIII-lea Congres al partidului. Sensul distinct este acela al dezvoltării, dinamica este a progresului și civilizației. Nu există domeniu de referință economică sau socială pe care Proiectul de Directive ale marelui forum comunist să nu-l acopere în viziunea și semnificația sa definitorie pentru acest timp, pentru această epocă. Vorbim pe bună dreptate de o nouă spiritualitate și vedem că pe parcursul a aproape două decenii aceasta reprezintă însăși configurația, fizionomia și starea însăși a țării, pulsul și energia mereu vii ale ideilor, concepțiilor și orientărilor care stau la baza actului de creație înțeles în cea mai largă și mai nobilă misiune a sa. Este indiscutabil meritul secretarului general al partidului care, intre atitea și atitea abordări noi, revoluționare, ale cresterilor calitative pe care le recomandă de la o etapă la alta opera de făurire a noii societăți a inclus și pe aceea a existenței prin cultură, un factor de conștiință deosebit. Cultura, creația literară și artistică au intrat astfel în zona unui interes major și fac parte dintre marile ctitorii ale acestei epoci. De la moștenirea înaintată a trecutului, în sensul perpetuării și valorizării tot mai active a zestrei noastre naționale și spirituale pînă la afirmarea deplină, neîngrădită a valorii, pentru transformarea acesteia în criteriu și modalitate a creației ; de la afirmarea spiritului creator în toate compartimentele vieții sociale și pînă la transformarea acestuia în climat, în stare de emulație și principiu al muncii, al gîndirii și acțiunii revoluționare. Patriotismul creației a cîștigat astfel în substanță și viziune fiind într-o tot mai ridicată măsură unul dintre acele elemente de sprijin ale ideii de epopee națională în sfera căreia istoria unică, lupta și munca poporului se împletesc strîns și alcătuiesc acel izvor veșnic viu al inspirației, dimpreună cu prezentul trăit și asumat la scara unei permanente împliniri și a unei deveniri transformatoare.

Destinul creației rămîne inseparabil de acela al țării intregi cum tot astfel el a fost și se constituie într-un destin de conștiință. Revoluționînd modul de a vedea și înțelege rolul culturii și artei în societate și mai ales al creativității care trebuie să fie o manifestare a talentului și aptitudinilor întregului popor, secretarul general al partidului tovarășul Nicolae Ceaușescu, a consacrat, într-o mare perspectivă istorică și pe temeiul concret al realității, însăși nevoia de cultură și de știință în societatea socialistă. Cu argumentul emoțional, care ține de însuși specificul său, dar și acela al rațiunii propriei existențe, cultura apare în această viziune ca purtătoare și făuritoare de conștiință, de sensibilitate și patos nou revoluționar. Privite la un loc, cultura, știința și conștiința exprimă chipul model al constructorului înaintat al noii societăți. Ele reprezintă și orizontul nou, calitativ sub care spiritualitatea, noua spiritualitate a acestei epoci trimite către omul de azi și de mîine, în cel mai deplin acord al său cu umanismul și noua sa condiție, la altitudinile unui viitor pe care îl certificăm neîncetat. Proiectul de Directive ale celui de al XIII-lea forum al partidului garantează în chip esențial aceasta și întărește pe mai departe o viziune care e a spiritului revoluționar, a spiritului creator.

Luceafărul

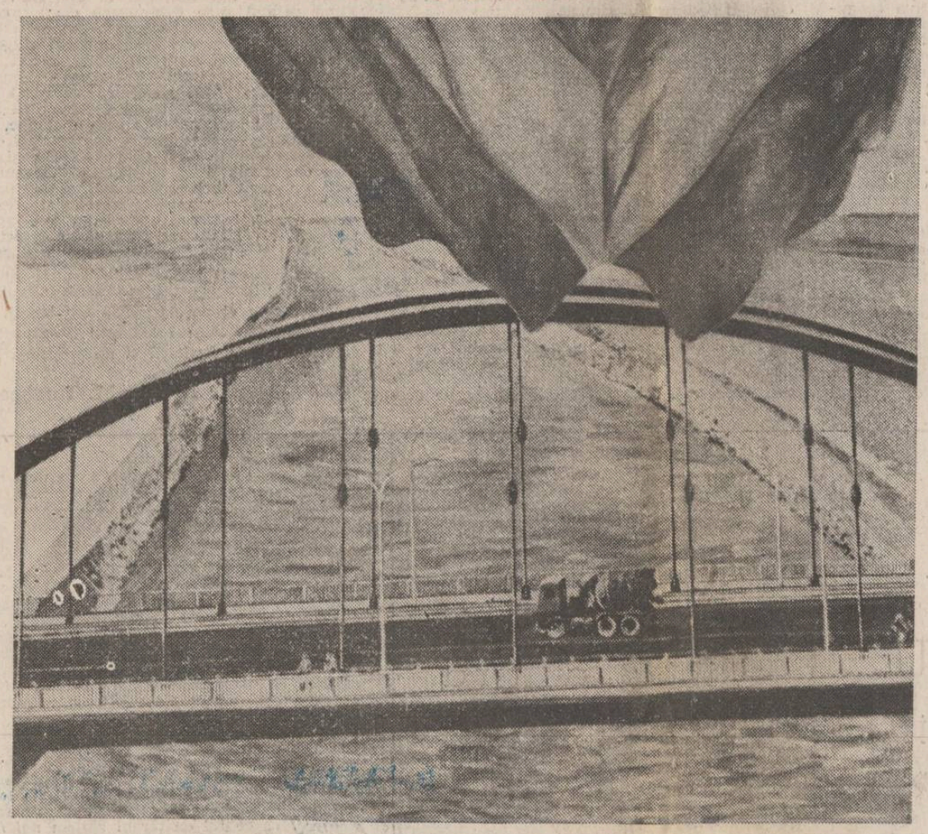

Eugen Popa : «Canalul Dunăre—Marea Neagră»

● În acest număr : Generația luptei cu inerția ● Poeme de ● Ana Blandiana și ● Marin Sorescu ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● Valentin F. Mihăescu ● Cartea de debut de Alexandru Condeescu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Cronica ediților de Gheorghe Suciu ● Rememorări de Mircea Micu ● Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

CĂRȚI ȘI EVENIMENTE

Armata română pe scena istoriei

Patru specialiști în istorie militară — Constantin Olteanu, Ilie Ceaușescu, Florian Tucă și Vasile Mocanu — au realizat o analiză aprofundată a unui moment crucial din istoria armatei române. Prin grația destinului nostru național, momentul a fost crucial și în istoria poporului român. Bineînțeles, 23 August 1944 nu a fost nici prima și nici singura dată din calendarul românilor cînd acțiunea armatei s-a confundat pînă la indistincție cu acțiunea țării, cînd interesele supreme ale patriei au fost slujite cu o exemplară credință de brațul ei înarmat. Neobișnuit de dramatic a fost doar contextul, practic lipsit de precedent prin marja de risc, în care s-a desfășurat angajarea României în matca idealurilor ei firești.

De fapt, cartea **Armata română în revoluția din august 1944** (Editura politică, 1984) reprezintă mai mult decît spune titlul ei, adică mai mult decît o relatare amănunțită, susținută de o temeinică informație. Ea se constituie și într-un argument al perenității noastre. Ea răspunde la întrebări acumulate în timp și lămurește imprejurări pe care simple amnezii sau interese mai mult decît tulburi le-au învăluit ani în șir în tăcere. Ea regăsește rădăcinile în timp ale clipei supreme de eroism din vara lui '44 și, totodată, deschide ferestre largi spre orizonturile zilei de azi. Ea racordează trecutul la semnificațiile prezentului țării și faptul că armata română, atît prin jertfele ei de ieri, cît și prin misiunea ei actuală, este înfățișată ca un

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

Memoriile Soldatului Român

Soldatul Român
Stă singur la Masa Tăcerii
Și-a dat arma jos de pe umăr
Și-a pus ranița sub masa de piatră
Și-a desfăcut centura : cartușierele goale
Și-a început să scrie Memoriile sale de Război —

✲

Soldatul Român se întoarce de la Porțile Vienei
El străbătuse pe jos Istoria
Dintr-o parte în alta a Europei
Așa cum i-a fost destinul
Soldatul Român nu a fost de profesie soldat
Pentru el războiul nu a fost niciodată o profesie
Soldatul Român a fost soldat la nevoie
Mai ales atunci cînd i se dădea buzna în casă
Și i se luau cu japca Pămîntul și Grîul
Cine s-a atins de Pămîntul Soldatului Român
Blestemat a fost — căci
Pentru Soldatul Român, pămîntul este Patrie.

✲

Soldatul Român
N-a cerut onoruri, nici medalii
Și nici citări pe Ordin de zi
El s-a mulțumit c-a putut să scoată prin luptă
Fiara din Curbura Carpaților
Și că a văzut tricolorul
Fluturînd firesc
În orașele poporului dac
Numite Oradea, Carei și Satu Mare

✲

Soldatul Român
Întors de pe fronturile Celui de-al II-lea Război Mondial
Își scrie încă memoriile
Și adevărul iese de sub pana sa
Limpede ca apa Dunării Nemuritoare...

Ștefan Dincă

FIȘIER DE CUVINTE

Mihnea Gheorghiu

În multe din reprezentările chipului său în iconografia revoluției de la 1784-85, Horea apare cu părul despărțit în două cozi ce coboară de pe tîmple la înălțimea umerilor. Era o pieptănătură „cu cadenete", obișnuită la militarii din anumite unități europene din sec. 18, preluată și de „muscadinii" regaliști francezi de după 1794. Numele coafurii se trage de la Șieur de Cadenet care o lansase în sec. XVII în regimentele sale ca mai practică decît incomodele „plete lungi pe spete" de pînă atunci. Autorii portretelor respective subliniau astfel caracterul militar al personalității conducătorului insurecției armate a iobagilor ardeleni? E o ipoteză de detaliu pe care cercetătorii istoriei militare și a artelor acelui veac pot să (nu) ne-o confirme.

Pe poetul Pierre Emmanuel, recent decedat, l-am întîlnit după războiul la Biblioteca Franceză din București, încărcat încă de misterul preferințelor sale pentru Hölderlin și Mallarmé și pentru Augustin și Toma d'Aquino, clamînd încă : „o, Poezie, rațiune înflăcărată !"... Relația unică stabilită de dînsul între actualitate și eternitate revine și-n miturile lui biblice **Babel** și **Sodoma** pline de aluzii la vremurile noastre. Un critic recent menționa chiar una la eforturile conjugate pentru a cuceri spațiul cosmic. El pledează în favoarea omului care depune mărturia că există. Umanismul lui era caracteristic tipologiei morale a poeților din generația care a ilustrat literatura franceză a Rezistenței cu toate „tribulațiile" pe care unii dintre ei le-au străbătut **după.** I-am cunoscut pe unii dintre cei din urmă, mai mult sau mai puțin nefericiți, grijulii de moarte, dar unii poate mai mult temători de uitare. El a murit cu conștiința curată.

„Tribulații" — de unde poate să vină vorba asta îndrăgit de o anumită incertitudine critică? De la latinul „tribulatio" (zbatere, chin, suferință), desigur; dacă nu, de la Triboulet zis Florial, bufonul lui Louis XII și al lui François I, patronul lui Leonardo da Vinci.

Continuare în pag. a 7-a

«ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI, PRIMA ZI DE PACE» — anchetă de Haralamb Zincă ● Poeme de A. I. Zăinescu ● Cronici de artă ● Versuri de ● Viorel Cozma și ● Ioan Vieru (În paginile 4 și 5).

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

Lucrul bine făcut

Lucrul bine făcut — o formulare românească străveche. A confiscat în ea, bulb de soare vital într-o corolă, aliajul expresiei bine temperate și al făptuirii în acord cu necesitățile realității. Dintre paremiile și vechile sintagme poporane, contemporanii preiau, utilizează și adîncesc, astăzi mai mult ca oricînd, tocmai pe acelea care ilustrează modul românesc de a fi în lume. Un lucru bine făcut — astăzi, poate smulge surisuri unora. Și pe bună dreptate, as zice. Pentru că, repet, mai mult ca oricînd azi nimeni nu ar mai îndrăzni să pună la îndoială adevărul, sigilat în această expresie banalizată dar deloc banală. Ce altceva înseamnă, întreb pe eventualii amuzați de reiterarea formulării străvechi, permanentul îndemn cuprins în documentele oficiale, privitor la continua preocupare pentru calitatea muncii, a vieții însăși ? Evident, răspund, acel lucru bine făcut. El însemnînd o izbîndă nu doar asupra materiei inanimate, nu doar asupra trestiei ginditoare, deseori copleșită și niciodată înfrîntă, ci mai cu seamă asupra entropiei activantă sub incidența condițiilor sociale obiective.

Iată, așadar, o triplă victorie. De aici decurge un aspect fundamental : nu-i vorba de o directivă oficială de îndeplinit, volens-nolens, dar e înțelegerea de către fiecare lucrător contemporan a propriei meniri, a propriului or-

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

Romanele acestui timp

Cine cunoaște ce se gîndește și se realizează azi în lume în planul teoriei cunoașterii, fuziunea atît de dinamică a ultimelor descoperiri privind lumea materială, cu noile interpretări ale existenței și poziției omului în univers, nu poate să rămînă netulburat. O mișcare uriașă de idei hrănește certitudinile și incertitudinile acestui sfîrșit de secol. Se nasc întrebări noi, se dau răspunsuri la dileme foarte vechi. Trăim, asemeni unor privilegiați, o epocă de mutații extraordinare în cunoașterea umană, așa cum poate că istoria încă nu a cunoscut-o, și în acest flux ce traversează și leagă toate compartimentele vieții noastre, mai discret sau mai fățiș, se redimensionează o nouă definiție a omului însuși. Prezentul ne apare tot mai mult ca un teritoriu turbulent de reevaluare a zestrei culturale a trecutului și de pregătire atentă a unui viitor deja contradictoriu, în care unii descifrează promisiuni iar alții mai multe bariere sau pericole. Dar ceea ce este mai important în acest prezent, este realitatea evidentă a faptului că fiecare om se găsește conectat la vasta mișcare de idei a lumii contemporane. Pentru epoca noastră, a exista înseamnă a exista în planul cunoașterii și reevaluărilor, al consonanțelor, al comunicării, al schimbului de idei. A exista echivalează cu a construi sisteme, teorii, edificii, mașini nemaigîndite ; a exista devine sinonim cu o arhitectură de sensuri în care ființa se află prinsă dar pe care, gîndind-o, o stăpînește, o dirijează spre un scop. Și dacă scopul vieții este cunoașterea, cum spunea un gînditor, sensul ei este să evolueze, evoluția.

Ce legătură, s-ar spune, au toate acestea cu romanul românesc contemporan ? Iar răspunsul vine firesc ca o altă întrebare : oare literatura, ca formă integrantă a culturii, se poate sustrage dinamismului și metamorfozelor care o caracterizează pe aceasta din urmă ? Firește că nu ! Și credem că, ceea ce le leagă într-o fuziune indestructibilă este tocmai propensiunea spre construcție spirituală și idei. A construi în roman înseamnă înainte de toate talent, inteligență artistică, instinct de arhitect al temelor, motivelor, personajelor, marilor evenimente convocate. Romanul modern a evoluat în acest sens, lucru pe care retorica și teoria literară s-au grăbit de altfel să-l consemneze. În ceea ce privește ideile, acestea sînt apa și aerul cu ajutorul cărora autorul își individualizează personajele în discurs acordîndu-le, cum spunea Mircea Eliade într-un eseu din tinerețe, dimensiunea unor conștiințe teoretice. Construcția romanescă nu este decît o armonie inefabilă, o orchestrație ingenioasă de structuri unde găsim funcționînd instinctul epic de a croi edificii romanești și propensiunea spre dimensiunea omului problematic. Ce ne rămîne în absența lor ? Un imens gol tradus printr-o inflație de cuvinte, de care suferă, din păcate, pentru cine este onest și dorește să o vadă, o bună parte din romanul nostru actual cramponat de teme aparent senzaționale, imaginînd personaje stereotipe, mișcîndu-se într-un tot mai vizibil gol de idei. Nu cu plăcere mărturisim că

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 2-a

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Adnotări în marginea unor poezii inedite

Trebuie să fi fost un privilegiu rar prezența în preajma lui V. Voiculescu în anii de după 1950, cînd poetul se retrăsese definitiv din viața literară și trăia exclusiv în lumea cărților și a manuscriselor (cum își dorise de-a lungul anilor și al peregrinărilor de medic prin județele țării). Omul cu chip blajin, de sfînt bizantin (cum îl caracteriza cineva), cu barba-i ascunzînd o față obosită, dominată de ochii vioi ca de viezure, trăia acum o interiorizare aparte, cu arderi misterioase, generate de înțelepciunea decantării, experiențelor de viață și a lecturilor acumulate de decenii. De aici, din aceste tainice combustii se vor ivi pe rînd **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară**, uimitoarele **povestiri** fantastice, romanul **Zahei orbul**, cu ecoul critic cunoscut. Ceea ce se știe în genere mai puțin este, însă, altceva. Firea continuu neliniștită și mereu în căutare de noi făgașuri de expresie a scriitorului încearcă în această vreme și alte două „căi" pentru poezia sa : cea a spiritualizării, în care motivul religios din **Poeme cu îngeri** (1927) primește noi valențe; apoi calea poeziei pe care am numi-o **a nostalgiei exoticului.**

Bunăoară, într-o poezie scrisă în fugă, aidoma unui gînd notat, spre a nu zbura, în „Agenda germană", poetul se vede pe sine rob al „Destinului de-nalte fapte", un destin făurit din „vorbe ce se-mbină". Ideea pare reluată și în „Magul", o altă poezie unde creatorul, (poetul?) deține înalta magie a versurilor : „Sub ris și insulte / Clădi în pustie / Cu sbuciume multe / Din versuri oculte / Înalta-i magie". Pe de altă parte, în **„Centrul eternei gravități"** poetul se luptă „pentru smulgerea din orice lege-a robiei universale", pentru atingerea unei frumusețe spirituale unice și mai presus de înfățișările și evenimentele banalei vieți de zi cu zi. Poezia (scrisă tot pe „Agenda germană", în aceeași zi și pe aceeași filă cu **Sonetul 90**) amplifică astfel o mai veche tendință a poeziei voiculesciene și

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 6-a

Confirmarea unor talente

A devenit deja o tradiție întîmplarea prea fericită că nici un an nu trece peste Bucureștiul izvorînd de lumină fără ca premiile acordate de C.C. al U.T.C. scriitorilor tineri din România să nu marcheze un adevărat eveniment al culturii prin opțiunile mereu pertinente și juste care selectează, din sute de cărți tipărite, aproape fără excepție — VALOAREA ; pe cei mai buni dintre prozatorii, poeții, criticii și istoricii literari, reporterii, publiciștii și traducătorii, selectați din volumul destul de amplu al unui an literar editorial. Corectînd și gustul publicului — adeseori vulnerabil, și pe cel al criticii de reviste — premiile C.C. al U.T.C. sînt, în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, un gest de justiție literară și, totodată, un îndreptar.

Firește : se întîmplă întotdeauna ca premiile să fie cu mult mai puține decît cei care le-ar merita, mai ales în domeniul atît de fertil al liricii unde tot mai multe glasuri tinere cer cuvîntul. Iată însă că atît Gabriel Chifu cît și Corneliu Ostahie sînt autorii unor volume reprezentative fără echivoc, construite ferm, sustrase arbitrariului, deci solicitînd o lectură „sporită", o înțelegere deschisă, în care criteriul estetic să poată semnaliza desprins de cauze minore, la pragul său de sus. În ce privește proza, faptul că unicul premiu i-a fost acordat lui Ștefan Agopian delimitează, credem, în chip fericit, talentul deosebit și personalitatea distinctă a tînărului scriitor. Puține, foarte puține sînt cărțile de proză (și nu numai la noi) în care evenimentele, conflictele, destinul să fie privite dinăuntrul universului sufletesc al celor ce sînt

Alexandra Lupan

Continuare în pag. a 6-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Pe urmele unei faimoase „întoarceri"

Seducător ca tentație intelectuală, după titlu,*) romanul lui Modest Morariu, se îmbie irezistibil cititorului curios de interpretări. Numai că textul său ne prezintă nu o reluare tradițională a mitului și nici o „viziune" joyceană a faimosului motiv epopeic. Nu, nici una, nici cealaltă, ci o alegorie sui generis la care, dealtfel, se pretează polisemia simbolului în intenția celui ce vrea să-l speculeze la maximum. Și ce performanță epică de mare subtilitate realizează autorul prin acest recurs într-o ireproșabilă limbă românească !

Ulise, eroul lui Modest Morariu e însă omul contemporan, omul prezentului iminent, însul obligat să recurgă la pluralismul planurilor sale de conștiință pentru a-și dezvălui intimitatea unor gînduri care-l obsedează în timp ce-și trăiește existența într-un univers criptic. Or, pentru realizarea unor astfel de proiecții de lumi interioare ce putea fi mai nimerit decît recursul la un simbol pe care tot reflexivitatea critică s-o descifreze ?

De altminteri, Ulise poate fi oricine iar alterego-ul său, Eumeu (cum și noțiunea ne-o spune) acea pereche dialectică a **înseitații** noastre, cu care, de fapt, fiecare, în momentele sale reflexive, intră în nesfîrșite dialoguri. Tot ce face astfel, unul, celălalt foarfecă în lumina celei mai necrutătoare incisivități. Nimic nu-i „iartă" Eumeu lui Ulise după cum însă nici Ulise nu se sfiește să comită tot ceea ce simte

Marcel Petrișor

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

ADRIAN DINU RACHIERU: «Orizontul lecturii»

Sociologia literaturii este tratată de cele mai multe ori astăzi drept o disciplină care începe cu noii ei susținători. Dar literatura română s-a intîlnit de mai multe ori cu sociologia și aceste intîlniri au lăsat urme indiscutabile în istoria ei. Amnezia își are explicațiile ei. După război critica literară a devenit precumpănitor sociologică și a simplificat radical receptarea actului literar, denaturîndu-i factura și chiar evoluția. Acțiunea sociologică din sinul criticii literare a provocat o reacție de refuz și așa s-a născut eticheta negativă de sociologism vulgar. Ea nu este decît o etichetă de o operativitate relativă și limitată, care și-a extins dreptul la existență dincolo de momentul ei. Etapa de azi a literaturii are nevoie de formule și de concepte de lucru mai operaționale, pe măsura complexității momentului. Fapt este însă că odată cu refuzul unei anume viziuni sociologice instalate în critică s-a respins chiar sociologia literaturii, disciplină la locul ei în cîmpul disciplinelor interesate de literatură și auxiliare acesteia. Reculul a fost foarte mare de vreme ce încercările de a relua legătura cu preocupările de sociologie literară au întîrziat aproape douăzeci de ani. O carte ca **Orizontul lecturii** de Adrian Dinu Rachieru, care încearcă să fixeze fizionomia preocupărilor de sociologie literară de azi, ilustrează ea însăși stadiul ajuns în recuperarea acestei discipline. Adrian Dinu Rachieru are conștiința necesității unei perspective istorice minime pentru existența sociologiei literare care se scrie astăzi și a unei viziuni lucide asupra dificultăților disciplinei. Oprindu-se la tensiunea existentă astăzi între estetism și sociologism el propune depășirea falsului impas : **„Acuzele reciproce între estetism și sociologism trădează un viciu de gîndire ; inaderența dincolo de inapetența temperamentală) nu e atît la tezele propuse, cît, mai ales, la excesul și dogmatismul folosirii lor. Or, de deformări nu răspund principiile sau metodele ; și e cel puțin curios că erorile unor comentatori deveniți brusc sociologi au fost transferate disciplinei“**. Adrian Dinu Rachieru propune întoarcerea la principii și la metode, introducerea sociologiei în cîmpul universului literar, ca factor indispensabil, cu atît mai mult cu cît o sociologie empirică s-a făcut întotdeauna aici, pentru a nu mai vorbi de tradițiile criticii literare românești în care sociologia s-a aflat la loc de cinste. **Orizontul lecturii** discută raportul dintre societate și literatură, dintre literatură și public, rolul criticii literare în aceste raporturi, problema succesului și a valorii literare, a necesității critice sociologice, a inerenței spiritului critic în literatură și deci al sociologiei, a formelor de insucces literar care determină valorizări necuprinzătoare, tinzînd totodată să facă tabloul și bilanțul preocupărilor de sociologie literară, implicite și explicite, așa cum le vădește publicistica literară. Tentativa lui Adrian Dinu Rachieru este interesantă pentru că el propune racordarea disciplinei la ceea ce numim global sociologia literară empirică din cîmpul literelor oferindu-i o justificare teoretică articulată. Interesul cărții provine deci și din această panoramare a celor mai importante discuții literare din ultimul deceniu, trecute prin filtrul noțiunilor sociologice clarificatoare. Cuprinderea este deci prima caracteristică ce se cuvine a fi menționată ca act pozitiv. În pagina lui Adrian Dinu Rachieru colaborează, deci, ori de cîte ori abordează teme și probleme de interes acut, scriitori și publiciști, care nu s-au pus în relație și n-au fost puși în această relație. Fotografia aceasta detașată, care ignoră izolaționismul voit al unor opinii, are marele merit de a înfățișa o viață literară în care ideile există, în care tensiunea ideologică se face simțită, și în care doar inițiativa coagulantă și sintetică, care să dea altitudine și sens lipsește. Altfel zis, Adrian Dinu Rachieru spune cu autoritatea disciplinei pe care vrea s-o reprezinte că dinamica ideilor literare are un rol incitant și că se impune a fi luată în serios atît de cei dinăuntrul cercului literar cît și de cei din afara lui. Ideea de **Orizontul lecturii** este că literații fac sociologie ca monsieur Jourdain proză și că această sociologie empirică ocazională, formulată aproximativ se impune a fi captată și reelaborată cu instrumente de specialitate. **Orizontul lecturii** se arată de aceea atras de mai toate chestiunile care preocupă pe orice scriitor cu un oarecare orizont teoretic : de importanța succesului, de diferența dintre succes și valoare literară, de chestiunea curajului literar, de problema „obsedantul deceniu“, de operativitatea conceptului de generație, de „generația Labiș“, de chestiunea promovării propriilor valori, de protocronism și de sincronism. Din acest punct de vedere cartea este mai ales o recapitulare de teme incitante transferate anticamerei sociologiei. Adrian Dinu Rachieru nu ne oferă încă reelaborarea lor, dar confirmă importanța punerii lor, justificînd necesitatea dezbaterii intelectuale, sociologice avertizate în aceste direcții. Desigur, autorul, ca sociolog, este preocupat și el, ca alți colegi ai săi, de metodele sociologiei aplicate, de anchete, de statistici, de eșantioane sociologice etc., dar el este mai interesat decît alții de temele concrete cărora să subordoneze instrumentarul metodic. **Orizontul lecturii** ar fi deci prima joncțiune incipientă și încă eficientă între arsenalul metodologic al sociologiei și cîmpul literaturii.

În genere, Adrian Dinu Rachieru nu este pasiv în colectarea de teme și litigii literare. Intervenția lui dovedește o familiarizare cu cîmpul literaturii nu numai sub aspect sociologic ci și sub acela al substanței intime a acesteia. Discutînd de pildă formula romanului atras de realitățile anilor cincizeci, Adrian Dinu Rachieru introduce chestiunea în datele sociologiei succesului și a orizontului de așteptare. Fiecare loc și moment are formula sa de best-seller de unde și cei interesați a se înscrie ei : **„Există ori mai degrabă pre-există, scrie Adrian Dinu Rachieru, un cadru determinat, un stereotip de disponibilități (afectivă, emoțională, documentară) pe care se pot grefa anumite formule de best-seller (M. Giugariu) ; este și cazul romanului „obsedantului deceniu“, propunînd o producție de „deconspirare“, superficială, evacuînd informația politico-istorică în latura ei anecdotică și provocînd gustul publicului avid de senzațional“**. Viziunea sociologului vine să confirme și să completeze unele judecăți ale criticii literare privitor la acest tip de roman. Ea merge mai departe și indică și efectele negative inevitabile ale proliferării acestei producții : **„mistica succesului, răsfățul scenic rîvnite de semnatarii unor asemenea apariții debile, probînd nivelul mediocrității epigonice și productive, coboară gustul și, astfel, conivența cu publicul e împinsă înspre interesul periferic în receptare“**. Cît privește conceptul de generație literară, folosit abuziv, după Adrian Dinu Rachieru, în publicistica literară el este totuși o realitate sociologică și literară în egală măsură, care poate oferi rezultate remarcabile în studierea istoriei literare. În cadrul de sociologie literară este introdusă și dezbaterea despre protocronism și sincronism văzută ca discuție despre sociologia succesului, a sociologiei influențelor și așa mai departe. Adrian Dinu Rachieru procedează constructiv asamblînd discuțiile literare într-un mozaic amplu.

Pledoaria elastică a autorului **Orizontului lecturii** pentru drepturile sociologiei în literatură are în vedere mereu opticile exclusiviste ale autonomismului literar, pe care-l combate principial, reprezentanții lui intrînd practic de multe ori în teritoriul sociologiei. Critica literară fără o sociologie minimă, refulată, nu există, ne atrage atenția Adrian Dinu Rachieru. Uneori autorul rămîne pasiv la propunerile publicisticii literare, cum se întîmplă în cazul preluării formulei de „roman politic“ greu de admis pentru romanele cărora se aplică la noi, formulă ce s-ar fi cuvenit verificată cu mijloacele sociologiei. Apoi ierarhia referințelor este aproape inexistentă în carte, autorul fiind bucuros a colecționa tot ce-i oferă publicistica literară pentru construcția proprie. Acest procedeu creează o plăcută impresie de cordialitate, de colaborare binevenită, dar practic poate fi și o sursă de confuzii valorice sau opționale. **Orizontul lecturii** nu merge întotdeauna dincolo de suprafețe ținînd să fie ceea ce-și propune : o introducere, dar cîteva chestiuni se cer aprofundate sau limpezite. Intră aici și capitolul contribuției românești de sociologie literară, căruia Adrian Dinu Rachieru îi acordă mai multă atenție decît alți militanți ai disciplinei sale. Fiind primul care formulează clar motivele respingerii sociologiei literare, autorul mai are de făcut încă un pas. Sociologismul vulgar repudiat astăzi n-a modelat grosier numai literatura contemporană lui, ci și zestrea literară, și cu atît mai mult pe aceea de sociologie literară. Al doilea pas este acela al despovărării înaintașilor întru sociologie de aceste haine, lucru care întîrzie, fiind mai ușor să operezi cu instrumente oferite de-a gata de sociologia literară occidentală decît să degajezi terenul propriu de acest balast. De aici și sentimentul unor susținători recenți ai sociologiei literaturii că pleacă de la zero, ceea ce nu este conform realităților. Tăierea unei căi de acces prin obstacolul sociologismului vulgar către propria noastră contribuție în sociologia literaturii este hotărîtoare pentru emanciparea disciplinei, pentru scoaterea ei de sub zodia suspiciunii moștenite. Emanciparea sociologiei literaturii ține de luciditatea delimitării ei de propriu-i balast istoric.

M. Ungheanu

MARIN LUPȘANU: «Între viață și moarte»

Universul rural al satului românesc de cîmpie constituie tema fundamentală a poeziei lui Marin Lupșanu și din acest al treilea volum al său, intitulat mult prea cuprinzător **Între viață și moarte**, (Editura Cartea Românească, 1984). Căci „între viață și moarte“ stă totul, emblemele poeziei lui Marin Lupșanu pierzîndu-se în această indeterminare. Dar nu titlul unui volum definește substanța acestuia și, din fericire, poezia de aici este substanțială și, adesea, memorabilă. Față de primele două cărți, **Basoreliefuri**, (Editura Cartea Românească, 1981) și **Văzduhul teluric** (Editura Albatros 1982), cu care se solidarizează tematic, **Între viață și moarte** anunță o schimbare a tonului, adumbrit acum cu tristeți, meditativ și nostalgic, cu discrete note elegiace. Satul este o lume în declin, peste care vremurile trec erodînd adînc : „Spre care lumi se duc țăranii / de ies așa tăcuți din sate / și trenurile obosesc și intră-n cîmp pînă la piept ? // Vine cîmpia ca un val și le înghite casele / unde s-au iubit ei și au plîns / și-au împărțit grijile pînă noaptea tîrziu / numărîndu-le ca pe galbeni // Vine cîmpia și trage satul dintr-o răsuflare / încît primăvara / bucurii vor încolți în acest colț de lume / sau tristeți / după cum au fost ei de bogați la suflet / după cum au iubit viața // Se duc țăranii dar le rămîn temeliile numelui / în pămînt ca buturugile. / zadarnic îi strigă cîmpia incendiată de maci / se duc țăranii cu lumea lor îndesată-n desagi“ **(Marea călătorie)**. Poeziile sînt un fel de pasteluri, descripții pregnante care circumscriu un peisaj fizic și lăuntric, pentru ca apoi, spre finalul poemei, o tușă energică să introducă un alt semn, tensiune lirică, dobîndind sensuri existențiale grave. Iată un **Basorelief de primăvară** în care exuberanța anotimpului evocat este contrazisă de tulburătoarea metaforă finală : „Frumoasă ca o sclavă / iluminînd cortul regelui pe cîmpul de luptă / cade primăvara peste sat vindecîndu-ne rănile // Ape mari cară leșul iernii la vale / bucătăria de vară / bizîie ca musca-n capcana păianjenului / mieii calzi aburesc în halele reci / și dacă liliacul de plastic se sinucide-n balcon / navetiștii se risipesc asemeni furnicilor / după zilnica pîine // Doar țăranii plîng în orașe, plîns țărănesc / și lacrimile se-ntorc pe jos în sate / strălucind în bătaia soarelui / ca un pîlc de zeițe goale pe cîmp“. Satul patriarhal a dispărut demult, dar nu amintirea acestuia tulbură viziunea poetică, ci pierderea identității, ambiguitatea statutului, absența reperelor. Veșnicia blagiană rămîne doar o piesă de muzeu, înlocuită în cotidian de semne care nu alcătuiesc o structură. Tonul este, deocamdată, general constatativ, colorat subteran de o ironie rece, vecină cu sarcasmul. Este, deopotrivă, o reacție de apărare și de respingere : „Îngrijim mormintele pe deal : / stau amintirile-n noi cu capul în jos / ca liliecii în podul bisericii, / femeile plîng, bărbații fumează / preotul tînăr în blugi, aleargă caprele / prin cimitirul tăiat în două / de meridianul rețelei electrice ; / e sîmbătă și trec țăranii la moară / cu sacii leșinați în cărucioare de butelii / pe deasupra casei părintești fulgeră pupăza / precum cometa Kohoutek, / iarba doarme pe pragul vechi, / vecinii au copii în orașul cu parcuri / unde adolescentele cu viața legată la gît / țin rachetele sub braț / asemeni bunicilor furcile rămase la muzeu / și unde / vom pleca și noi mîine în zori / într-o Dacia cumpărată de ocazie / de la măcelarul din colț“ **(Week-end)**.

Pe acest fond neliniștitor, eul liric se integrează peisajul, căutîndu-și identitatea, în spațiul copilăriei, dorit ca refugiu, regăsit ca absență. Sînt poemele antologice ale lui Marin Lupșanu. Încărcătura emoțională este nucleul în jurul căruia imaginile gravitează semnificativ, figurile se esențializează, decupînd un spațiu lăuntric, invadat de tristețe : „Nu știu dacă s-ar mai găsi rămășițele / copilăriei mele prin pădurile lumii / acum cînd cobor de pe baricada marilor orașe / numite Walt Whitmann, Esenin, Rimbaud / și simt ceva asemănător / cu spaima ce-l cuprindea pe bunicul / în nopțile lungi de iarnă cînd își socotea / contingentul / și sînt orb și mă duce luna de mînă / Oh, copilărie prădată de furnici / ca un fruct prăbușit cu fața-n țărînă“ **(Oglinda retrovizoare)**. Singurătatea este acum spaima și orgoliul poetului. Presiunea realului va fi resimțită ca agresiune, ființa își asumă propria fragilitate ca pe un **fatum**. Retragerea în sine rămîne singura soluție existențială, acceptată nu fără regretul baricadelor posibile. Nostalgia este suverană : „Corul florilor de mușețel căzut în extaz / în cabinetul de limba română / unde Caragiale privește ironic / femeia de serviciu hrănind viermii de mătase / cu frunza duzilor de la șosea / unde sporovăiesc țăranii călări pe butelii / pînă seara tîrziu / unde șotronul gravat pe asfalt / strigă numele copilului cu ciuf auriu / cînd trece învățătoarea tînără / ca o ploaie răcoroasă de vară / de renaște iarba printre dalele școlii vechi / cu pîntecele pline de semințele cîmpului / cu ferestrele largi deschise de-i vezi inima hodorogită / înfășată-n mai multe vopseluri / ca o epocă zugrăvită de pictori iluștri / declanșînd filmul cu episoade nostalgice : pieile de miei, fata popii, / moneda furată din vitrina numismatica / mirosul uluitor de var proaspăt și cerneală / tipografică / în fața cărora inima mea / e un cuib de prepeliță într-un lan cotropit de combine“. **(Cuibul de prepeliță)**. Ferindu-se de imitații și de tentația poeziei ca „ars combinatoria“, ancorat tematic în tradiție, dar cultivînd un limbaj modern fără ostentație, evitînd ironismul excesiv care este moartea poeziei și acordînd credit mai mare reflecției, Marin Lupșanu este în **Între viață și moarte** un poet profund, impunîndu-se ca o valoare certă a tinerei generații.

ION BURNAR: «Viața la țară cu și fără Tănase Scatiu»

„Orgoliul de a trăi „viața la țară“ este afirmat cu superbie juvenilă ca pe o sfidare aruncată lumii, de Ion Burnar, poetul debutat în 1981 de Editura Eminescu, cu **Memorandum liric** și aflat acum la a doua sa carte, intitulată ironic **Viața la țară cu și fără Tănase Scatiu** (Editura Eminescu, 1984) : „Stimați, poeți și critici literari / eu ion burnar din dragomirești / cronicar al satului crescut / și cu spinoza și cu sfaturile tatălui meu / vă spun că pe la noi tractorul ară pe tarla / și pîinea-i mai albă-ntr-adevăr / că nu se moare de fericire totuși / inima noastră crește sau scade / doar în funcție de grîu de prunci și de pace / și dacă veți veni la noi / nu mai intrați pe strada principală / unde cimitirul doar v-ar privi cu milă / ci căutați satul în afara lui / mă veți găsi legînd un snop / puțin trist că m-ați putea confunda / cu vreo imagine dintr-o carte depășită. **(Scrisoarea pe un motiv vechi)**. Îl urmăm pe poet în Dragomireștiul său poetic și-l aflăm preocupat de istorie, de literatură, de existența rurală și, nu în ultimul rînd, de sine însuși. Această dilatare a eului are ca efect spontaneitatea rostirii, sinceritatea comunicării și, totodată, un minus de reflexivitate care poate da impresia superficialității. Eroul liric judecă totul, nu are îndoieli, proclamă certitudini, numește lumea și refuză să se lase numit de ea : „Acum / dacă eu sînt cel căzut în război / sulițat de tot felul de meridiane / dacă numai eu ar și semăn / declarații de independent tras de patru cămile deodată / și dacă ochii pruncilor îmi sunt / marile mele atestate de vechime / este inutil să mă căutați / doar în cartea de istorie“ **(Numele eroului necunoscut)**. Valorile vieții obișnuite, ale existenței nespectaculoase, vigoarea universului rural sînt opuse tehnicismului și utilitarismului urban. Pierderea autenticității este maladia în contra căreia se ridică verbul poetic în versuri simple, ca niște notații abrupte luate din fuga vieții : „Nu de istorie mă plîng / ci de privirile ei întoarse de la copilărie / de pămîntul / care nu mai încape-ntr-o ogradă / și de ograda / fără cloșca cu pui / și trebuie zilnic să mă lupt / tot cu alte orătănii / care-mi ciugulesc grîul / de pe cîmpiile turzii / de dragul progresului cumpăr și pui congelați / mă mut rîzînd și dintr-un bloc într-altul / numai fiul meu să nu observe / lipsa unei case-n care locuim / și după ce se oprește orice leagăn / **(Migrație zilnică)**. Prospețimea tonului dă iluzia poeziei, dar absența ideației grevează asupra discursului poetic, amenințat aici de un prozaism fără acoperire. Uneori, Ion Burnar se lasă contaminat de tonul și limbajul poeziei lui Sorescu, din „La lilieci“, fără, însă, culoarea lexicală de acolo. Poemele construite astfel sînt salvate de pastișă doar prin autenticitatea orgoliului țărănesc : „Într-un sat prăpădit distracția e / să mă uit la peisajul orășenilor televizorul / cum dă bunicul lecții TV pentru lucrătorii din agricultură să stau de vorbă cu Platon / și cu alții din brigada lui / despre cum se murea de exemplu / înaintea erei noastre față de acum / dacă se semăna la timp sau pe etape / hi hi să facă un moromete mai hîtru / în rest avem toată ziua de lucru / învățarea concordanței timpurilor / între firul de grîu și floarea de mînă / caii știu deja ori to be ori no to be / spre nedumerirea babelor ce țin loc de agenție Reuter / că ce fel de țărani sîntem noi / dacă mergem la școli avem casă, familie / și halba ne mai pune s-avem și idei“ **(Viața la țară cu și fără Tănase Scatiu)**.

Cînd renunță, pentru o clipă, la etichetarea realității înconjurătoare, cînd, adică, se întoarce către sine, încercînd o definiție a propriei ființe, Ion Burnar reușește poezii notabile. Căutarea identității sub presiunea istoriei este o idee poetică pe care autorul știe s-o îmbrace atrăgător : „Și viața-i frumoasă fi-r-ar să fie / asta o știu de cînd mama adormi-n brațele mele / de-am rămas pînă azi cu această / carte de-nvățătură la piept / clasele primare plusul sau minusul infinit / sînt doar un alt fel de-a vorbi despre mine dar ce să fac azi / în ceasul cînd planeta-i o inimă / o cismă sau un glob de hîrtie / azi cînd fotografia mea e o casă / cu ferestrele ei / prin care indiscretă se tot uită istoria“ **(Buletin de identitate)**. Ion Burnar refuză, s-ar zice, deliberat metafora, din teama poetizării artificiale. Așa cum, de frica sentimentalismului, gonește afectele, mizînd mult pe veracitatea discursului. Riscul, evident, este al aridității și poetul trebuie să țină seama de-acum încolo de acest pericol. Mai cu seamă că, lăsîndu-se „pradă“ simțămintelor și interogațiilor, renunțînd la poza de învingător, cu răspunsuri și soluții la tot și toate, poetul reușește să se apropie de poezia veritabilă: „Și tu cel purtat dintr-o parte într-alta a lumii / pentru apa cea limpede a ochilor / pentru surîsul nepoliticos de limpede al ochilor... / o pădure. Cu plete de aur / umblă fără chip prin zilele mele / mai degrabă atingi o himeră / mai lesne prin raiuri mă călătoresc / vorbesc de lîngă mine cum / aș vorbi de lîngă crucea sudului / cea amirosind tot mai des a brad tras la rindea / o pădure cu plete de aur / mă-nvinovățește de îmbătrînirea păsărilor / de aerul pe care l-aș ști pricepe / hei iubire cum nu știi să mori / o pădure cu plete de aur / o voi crede de-acum pe cuvînt, doar tot e-o pădure imaginară.“ **(Invenție neajutorată)**.

Acordînd mai mult credit „pădurii imaginare“, „himerei“, cred că Ion Burnar își va găsi formula poetică adecvată talentului său. „To be or no to be“ — vorba poliglotilor cai din poezia citată mai sus.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

În absența satului

Unul dintre cei mai autentici reprezentanți ai curentului tradiționalist din lirica tînără este Rodian Drăgoi. Deși poetica la care aderă necondiționat autorul poate părea demodată, și în multe privințe (imagistică, prozodie, lexic) chiar este, poemele volumului său *) conving liric, adică emoționează dind sentimentul adevărului trăirii încercate de poet. Irigate subteran de tristețea despărțirii ireductibile de universul satului, care la acest popor cu adînci rădăcini rurale se contopește adesea cu cel al copilăriei, versurile sînt nu moderne, ci altfel „actuale“, ținînd cumva de etnos, de permanențele unui suflet colectiv : „nu vrea să mă primească otrava asta blîndă / fîntîni uscate umblă bezmetice prin sat / oglinzile mai stau încă la pîndă / cîntecul se-ntoarce în mine-nlăcrimat // dar tot însămînțez flăcări în cer / cînd geme cîmpia hăituită de grîu / tăcerea mă sărută cuvintele mă cer / rănile-și spală lumina în rîu // iarba crește din pămînt spre pămînt / dar tăcerea cărnii uită să mai plîngă / maica mea respiră un lunatic mormînt / și noaptea doarme spre mîna ei stîngă“. Structural poetul aparține expresionismului nostru țărănesc — bine conturat în cîteva din sistemele poetice interbelice — unde lirismul este bîntuit de o melancolie fără nume, ca de un rău fără leac, parcă urmare, ca în basmul atît de românesc al lui Ispirescu, a încălcării interdicției de a trece prin „valea plîngerii“, locul dorului de acasă, al nostalgiei sfîșietoare după o lume nemaitrăitoare decît în încîntătoarele amintiri ale identității cu sine : „Și-n păsările oarbe se face tot mai frig / n-a mai venit nici mama să mă vadă / plînsul își face loc cu coatele prin lume / și o femeie naște pe zăpadă“. Înregistrîndu-și acut sau în surdină tristețea, Rodian Drăgoi nu-i explică însă motivele ; cu instinct poetic el nu-și constată ori comentează „dezrădăcinarea“, ci o trăiește inefabil. Poezia sa, chiar și cea de dragoste, este dominată de figuri ale absenței și singurătății : frigul toamnei și al iernii, zăpada înghețată și tăcuta ninsoare, lacrimile mamei, plînsetul pămîntului, imagini ale nerodirii și oboselii, un lexic al negației traducînd sentimentul difuz al înstrăinării : „Tata își duce oasele la moară / apoi își bate sîngele în grindă / vîntul doboară iar o întrebare / ninge tăcut și alb dintr-o oglindă // o nuntă fără miri se-ntîmplă în pămînt / prin lacrima mea trece o pădure / mă bea cu sete cel care nu sînt / cuvintele vin noaptea să mă fure“. Sînt cultivate cu insistență procedee ale indeterminării — întrebări lăsate fără răspuns, pronume nehotărîte (cineva, nimeni) — vagul spațial sugerînd aici o „neașezare“, o continuă rătăcire (nicăieri, niciunde). Îi răspunde în alte poeme un bucolism elegiac reconstituind din fragmente un sat al memoriei ca un eden îndepărtat și rustic definitiv pierdut. De o inspirație mai rece și mai „cerebrală“, deși mai directă în linia „totemismului țărănesc“ imaginat de Ion Gheorghe, este ultimul ciclu al cărții, **Statui în boabe de grîu**. Tînărul poet nu s-a rupt încă de sub tirania marilor modele și în afara celor consubstanțiale sensibilității sale se mai pot recunoaște izolat ecouri argheziene, bacoviene și chiar stănesciene. Tehnica versificației, datorită recuzitei poetice parțial „ieșite din uz“ și a sentimentalității autorului, împinge uneori expresia spre retorism sau naivități de romanțe, după cum nici conceptualizarea emoției nu o avantajează : „Plecasem singur noaptea era rece / în urmă se-auzea un plîns ciudat / să fug voiam dar nu aveam putere / că prea eram de spaimă colindat“. De drag de rimă se poate ajunge la improprietăți (oricît de dotat ar fi poetul, licăririle nu se pot auzi) sau mai des, la senzația unei prozodii mecanice : „ferestrele îmi spun că ești neîngăduit de frumoasă / și un mare zbucium o să-ți intre în casă“. Din fericire dintre versuri răsar mereu imagini frumoase de certă invenție lirică. Poet remarcabil este Rodian Drăgoi în poemele unde metafora de sorginte modernă se îmbină firesc cu lexicul și forma tradițională reflectînd dimensiunile unei puternice sensibilități : **Cu ochii respir, Timpul întoarcerii, Variantă, O dată la un veac, Ograda cu lacrimi, Toamnă, Printre păsări.**

Alexandru Condeescu

*) Rodian Drăgoi : „Către iarnă“. Editura „Albatros“, 1984.

BREVIAR

■ **CULTURA CUCUTENI.** Mai mult de două pagini de revistă dedică în nr. 40/1984, revista „Cronica“ din Iași culturii Cucuteni, de la descoperirea căreia, în 1884, s-a aniversat recent centenarul. Sînt convocați, în aceste pagini, specialiști de mare prestigiu din Europa cunoscători ai acestei culturi, participanți la un simpozion internațional care s-a desfășurat în septembrie la Iași. Printre semnatari, Mircea Petrescu-Dîmbovița (România), John Nandriș (Anglia), Linda Ellis, Marija Gimbutas (S.U.A.), Olof Hockmann și Gisele Bürger (R.F.G.). Majoritatea acestor intervenții, docte, serioase, dovedind o cunoaștere profundă a temei, sînt memorabile.

■ **TRIBUNA TELEORMANULUI.** Remarcăm, ca și în alte dăți, interesantul supliment cultural (de dimensiunile unei reviste, căci are 24 de pagini) editat, sperăm periodic, de un grup de entuziaști literați teleormăneni. Numărul omagial, dedicat celor patruzeci de ani postbelici, cea mai recentă ediție a acestei publicații se remarcă mai cu seamă prin poezie (semnată de Al. Popescu Tair, Florea Miu, N. Lupu, D. V. Delceanu, Anton Tianu, printre alții) doar și prin publicistică (Al. Mardale, Gh. Filip). Colaboratori ai publicației, Ion Segărceanu, Nicolae Nasta, autori originari din această parte a țării, demonstrează că o literatură „regională“ se face, într-adevăr, cu toate forțele. Cît despre forțele Teleormanului, ele există.

■ **PROPOZIȚII AVANGARDISTE?** Operațiunile de anexare a cît mai multor prozatori maturi, pe care le fac unii dintre textualiștii tineri, se reflectă și într-o recenzie a Cristinei Felea, dedicată, în „Tribuna“, unui volum de Vasile Andru, autor care părea, cu „Noaptea împăratului“, că s-a fixat pe o direcție istoristă corectă. Ce ar fi propriu acestui prozator, în viziunea Cristinei Felea ? Iată : „proza lui V. Andru conține în textura sa o serie de provocări și interogații incitînd mereu cititorul, eliminîndu-l din confortul său“. Avangardiștii care doreau să „pleznească pe cititor peste bot“ nu scriau altfel. Ar mai rămînea doar să clarificăm ideea de „provocare“.

■ **CLASAMENT.** O apreciere de tip sportiv emite în „Convorbiri literare“ (nr. 9) cronicarul Constantin Pricop. Obiectivul ? Proza lui N. Breban. Acesta, zice cronicarul, ar fi „unul din cei cincișase prozatori importanți ai timpului nostru“. Sperăm că acesta e, totuși, unul din cei „cincișase prozatori“ de la noi, nu din lume, căci ar fi prea de tot.

■ **IARĂȘI „GENERAȚIILE“ :** Un punct de vedere judicios în privința „generațiilor“ literare e acela al lui Romulus Vulpescu, susținut în „Ramuri“ nr. 9, cu prilejul unui interviu. Întrebat de reporter dacă generația e un termen impropriu el răspunde astfel : „Nu, eu nu zic că-i impropriu, adică generațiile nu apar pentru că ele vor ! Noi nu putem constitui o generație doar fiindcă ne-am născut în același an sau cam în aceeași vreme am debutat, sau... Eu cred că asta constituie individualități. Ce-i aia generație ?! Nu știu...“ Ideea de înaintare naturală a literaturii, străină de accelerări conjuncturiste, merită reținută în această intervenție.

■ **„PE PUNCTE“.** La o rubrică de „note“, din „Cronica“ intitulată „Pe puncte“, lui N.T. (N. Turtureanu ?) i se pare că doi critici au reacționat „suspect de asemănător“ la romanul „Obligado“ de C. Țoiu Criticii ar fi N. Manolescu (în „România literară“) și V.F. Mihăescu (în „Luceafărul“). Am recitit și noi cronicile în chestiune și nu am găsit în ele prea multe asemănări. Însă cine știe ce sens inanalizabil dă N.T. formulei „suspect de asemănător“ ?

■ **O SURPRIZĂ ?** O surpriză ar putea fi pentru Victor Rusu, recenzent (în „Orizont“ nr. 39) al volumului de „Fabule“ semnat de N. Dragoș, ideea acestui poet de a continua o lungă serie de fabuliști. O și declară, de altfel, punînd surpriza pe seama cititorilor : „N. Dragoș își surprinde cititorii publicînd la Editura Eminescu un volum de „Fabule cu sau fără morală“. Dar cititorii credem că nu sînt foarte surprinși. Multe dintre fabule apăruseră mai înainte în revista „Urzica“.

A.S.

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Pe urmele unei faimoase „întoarceri“

Urmare din pag. 1

că trebuie făcut sub imboldurile trăirii de martor căruia nu trebuie să-i scape nimic. Iar pe fundalul unei banale existențe, care poate fi a oricui, evenimentele semnificative se-nșiruie cu cea mai firească noimă. Și parcă cu atît mai mult, cu cît paradoxul dintre semnificativ și banal pare mai tensionant. Trăind astfel permanent între amintire și reflexie el realizează de fapt existența căreia nu i se poate reproșa nici lenea dar nici elanul, nici angajarea dar nici refuzul după cum însă nici numai o dimensiune a trăirilor în dauna celor condamnate la permanenta virtualitate.

Reintors, chipurile, la capătul visurilor sale, în Itaca — acel motiv simbolic al unor finaluri cărora nimeni de fapt nu li se poate exclude — Ulise intră în chingile unei domesticități care, fie că e reprezentată de Penelopa, fie de orice banală virtuoasă, îi devine cu atît mai stînjenitoare, cu cît mai arzătoare îi apar amintirile. Și nimic n-o neliniștea mai mult pe Penelopa decît reveria și gîndurile celui așteptat și-ntors. **(Așteptarea și împlinirea,** ce anulantă pereche de momente existențiale controversate!) „Adeseori, în timpul reveriilor sale, Penelopa, se apropia de el cu duioșie prefăcută, pentru a-i smulge mărturisiri, sîcîindu-l cu veșnica ei întrebare:

— La ce te gîndești, Ulise ?“

Pentru ca apoi, în urma oricărei porniri firești de destăinuire, Ulise să se pomenească mereu cu reproșuri aluzive la o eventuală trădare sau la nemeritul încrederii investite întrînsul. Semn în fond al neputinței virtuții de a se satisface numai în sine și prin sine. (Ce ilustrare plastică însă în cîteva pagini a reflexivității la rochefoucauldiene).

Numai că pe fundalul sîcîielilor domestice și matrimoniale cu acele dialoguri din care se-ntrevede totuși permanența unor legături trainice, eroul nu mai poate trăi la suprafața lucrurilor fără a ajunge la conflicte de tipul unor contravenții la ceva dinainte stabilit. Or, atunci începe de fapt adevărata reacție a „eroului“ : cufundarea cu voluptate în lumea amintirilor, trăirea-n trecut, refuzul prezentului și reabordarea „începutului“ : copilăria. (Ce asemănare cu faimosul vis oblomovian !).

„Odată, zîmbind, se revăzu în ograda fericită a copilăriei. Era tot o zi în soartă de miez de vară, căci iarna și noaptea apăreau rareori în amintirile sale...“ Prilej însă și de subtile observații și reflexii la adresa „cauzelor“ vieții. Dar numai pînă-n pragul marelui război troian (războiul specific de fapt al speței umane) cînd tulburătoarele obsesii ale eroului (spulberarea iluziilor — vădite de altfel și-n celelalte volume ale autorului, chiar și de poezie) îi revin în cîmpul conștiinței cu o intensitate surprinzătoare. Și-n centrul atenției sale pe primul loc stă anularea eroismului născut din orgoliu și fanfaronadă.

„Pe Ahile mai ales nu-l putea suferi. Fusese cel mai vanitos și mai fanfaron dintre toți, veșnic rumegînd replici pompoase pentru posteritate și trăncănind neobosit la ședințele de strategie...“ Un proces catartic de fapt după care urmează încercarea de desprindere a eroului de sine și de contingent, de nostalgii, dorințe, calcule, speranțe. Ataraxia, în fond acea ataraxie antică, final aureolar al marilor eroi epopeici.

Numai că pînă la „realizarea“ ei, contrariile își spun și ele cuvîntul cu aceeași intensitate cu care se încearcă și anularea lor. Și ceea ce tulbură cel mai mult e amintirea catastrofalului, punctînd intens răscrucile vieții : venirea troienilor, moartea Penelopei și pribegia cu zgîlțîielile lui Eumeu. Cel mai mare spectacol, însă, cum exclamă eroul și-n care — abia trăind — el își dă seama că „făcuse atîtea lucruri în viață doar de dragul spectacolului“.

Și din insul activ, devenit judecător de sine, Ulise se pomenește **voyeur** al morții, trăind într-un timp „care-i părea ca o băltoacă mohorîtă presărată ici-colo cu insulițele evenimentelor“. Cunoscător însă de sine, continuă autorul, și de toți cei ce, ca el, nu reprezintă decît aparent virtutea sau biata nevoie de ideal. Cu o singură amintire însă rămasă nestinsă totuși întrînsul și cu o speranță poate : aceea de a fi realizat prin suma tuturor trăirilor sale o unitate monadică în care să nu se spună c-a rămas vreo virtualitate netentată cu realizarea și realizare neștirbită de „eumelcul“ gînd al acelui „oare n-ar fi fost mai bine dacă...?“ Pentru ca-n final apoi eroul să se stingă de-a binelea „desfăcîndu-și“ reintoarcerea într-acea „miraculoasă ubicuitate la care jinduise întotdeauna“.

Ce gînduri și evidente deci, premonitoare însă pentru sfîrșit de tip eleat, sfîrșitul unei vieți cu atît mai palpitante, cît mai atotcuprinzătoare i-au fost și intențiile celui ce a realizat-o. Și cît echilibru în frumusețea unei lecturi în care totul te-mbie cu egală putere de seducție.

*) **Modest Morariu : „Întoarcerea lui Ulise“, Editura „Eminescu“, București, 1982.**

Romanele acestui timp

Urmare din pag. 1

romancierul de azi pare a trăi în afara dinamismului de idei al timpului prezent. Cramponarea sa de trecut (ascunzînd parcă o deficiență de reflexivitate, și preferind forma stabilă a formulei romanului obsedantului deceniu) sau ancorarea într-un pitoresc neesențial și minor, acreditînd viziuni cînd sumbre, fără speranță, cînd umoristice, pare greu de înțeles, dacă facem comparația cu ce se întîmpla de pildă în romanul interbelic.

Totodată ar mai fi de reținut un lucru : deasupra tuturor problemelor tematice, de idei, de construcție, literatura, arta au menirea să producă emoție estetică. A fermeca, dacă nu este singura ținută a unei opere, ea nici nu poate fi eludată decît cu riscul de-a înfățișa un produs spiritual, epic sau poetic, lipsit de însușirea care îl face de fapt invulnerabil. Opera fără har este dintotdeauna vulnerabilă, așa cum invulnerabilul oricărei opere vine și din farmecul ei. Avalanșa de obiecte literare scrise sub imperativul lui „a spune un adevăr“, și nu a comunica la un mod artistic o idee despre o esență umană, este defectul foarte multor romane cu un aparent aer problematic. Cred că nu greșim afirmînd că romanele adevărate conțin o undă superioară de detașare, gravă sau ironică, cuplată cu o speranță ce izvorăște chiar din intimitatea frumosului artistic. Putem oare rămîne indiferenți la nobilul mesaj al acelor opere literare ce vorbesc despre complexitatea misterioasă și eternă, despre unicitatea ființei umane prin personaje de excepție în care specia vine să se oglindească ?

Generația luptei cu inerția

„Locuită de-un cîntec"

Există o gravitate extraordinară în tot ceea ce scrie Ana Blandiana ; o asumare nobilă și plină de fervoare a condiției de om și de poet, o interogație neobosită asupra a ceea ce caracterizează și pecetluiește ființa umană : identitatea și originile acesteia, destinul ei în lume, legitățile existenței, mijloacele de a le armoniza cu dorința de puritate și transfigurare. Într-unul din poemele începutului, Ana Blandiana deplîngea darul **tragic** de a preface în cuvinte lumea fenomenală, asemeni legendarului rege Midas, sub mîinile căruia orice lucru atins se preschimba în aur. Cu timpul, acest sentiment de **inconfort** existențial, legat de harul poeziei, dispare și, dimpotrivă, poeta se lasă pătrunsă tot mai mult de viața elementelor, trăind cel mai adesea și în chip paradoxal în numele lor. Universul nu-i mai apare sărăcit ori monotonizat **prin** cuvinte, ci, tocmai, făcut durabil atîta vreme cît durează starea de veghe a creatorului. Ceea ce rămîne însă e darul excepțional al poetei de a transforma orice temă lirică într-o temă de meditație profundă și de superioară poezie, în permanent contact cu termenii vieții și ai morții, ai destinului sau ai eternității. Poezia Anei Blandiana poate fi și suavă, și delicată, copilărească ori melancolică, dar depășește pe rînd aceste atribute parțiale, poposind de fiecare dată în zonele spiritualității și ale ceremonialului cosmic. Nimic nu e gratuit sau întîmplător în această poezie, din contră, totul e trăire în miracol și adevărată lecție lirică de a privi și contempla lumea ca pe un miracol. Departe de a promova un optimism facil ori un idilism de circumstanță, poezia Anei Blandiana nu persistă, cu toate astea, nici în urît, nici în grotesc, constituindu-se mai degrabă ca un mijloc de exorcizare a acestora. Ea nu desfigurează fața realității, ci acordă sens și semnificație pînă și aspectelor maculate ale acesteia, căci dacă puritatea este o aspirație, ea nu se confundă totuși cu profunda inocență a inimii omenești, izvorîtă tocmai din conștientizarea la irepresibila trecere. Timpul distrugător, timpul declinului e deopotrivă un timp al duratei și al intrării în eternitate : „Sînt / asemenea / nisipului clepsidrei / care poate fi timp / numai / în / cădere".

Totul în univers este, pentru Ana Blandiana, metamorfoză, curgere heraclitească, fluiditate. Depinde de unghiul din care privești lucrurile pentru a le zări fața de zi sau fața de noapte, durabilitatea sau temporalitatea. Lumea e însăși ființa poetului, e totuna cu miile de fețe ale acestuia și, mai ales, își găsește punctul de sprijin în intimitatea devorată a creatorului, neîndoielnic asemuit lui Orfeu în întreaga „concepție" despre poezie a Anei Blandiana. Mai întîi însă, în poemele de început, această intimitate e mai ales de ordin moral, o introducere problematizantă de criterii etice, altfel zis, cu toate că tensiunea și înfiorarea dinaintea naturii ori a misterului cosmic se proiectează drept trăsături esențiale, configurative ale lirismului Anei Blandiana. „Aventura de a fi cinstit", căutarea liniei „care desparte răul de bine", cultivarea umilinței sau a purității au totuși un ușor aer intransigent și declarativ față de poemele mai recente în care e vorba de un spațiu lăuntric ce respiră laolaltă cu întreg universul : „Respir, respir. / Cum stau cu ochii-nchiși, / Simt stelele-ascuțite prin pleoape / Scriindu-mi pe retină semne moi / Ca peștii morți pe luciul unei ape. / Se-ntîmplă ca în vis — respir, respir, / Bolta de sticlă groasă dă să crape / Cînd sîngele luceferilor înghețat / Se umflă-n ea și nu îl mai încape ; / Și-atunci lumina scîrție prelung, / Ca un pietriș sub botul unei sape, / Și pașii tăi îndepărtîndu-se răsună / Cu dangăt surd de clopote sub ape / Înaintînd atît de transparente / Că nu se văd — aproape, mai aproape ; / Se-ntîmplă ca în vis — respir, respir / Cleștarul care vine să mă-ngroape".

Mai cu seamă de la admirabilul volum **Octombrie, noiembrie, decembrie** (1972), poezia Anei Blandiana a descoperit un ritm pe cît de generos, pe atît de auster de a se exprima, un ritm care se confundă, în perspectiva sa, cu însuși pulsul existenței cosmice. Pornirile orgolioase au cedat cu totul în fața unei retrageri extatice spre viața simplă a elementelor, a plantelor și viețuitoarelor în genere, într-un timp aflat deasupra clipei și într-o „triumfătoare țară a nimănui", dintre viață și moarte, ce conține în ea însăși făgăduința de supraviețuire. Un lirism aerian, blînd ca un crepuscul, încercuind o stare vegetativă și cu toate astea superconștientizată a devenit modul profund personal de comunicare a interiorității poetei. Practic nu se mai întîmplă nimic memorabil în poezia Anei Blandiana decît, cel mult, refuzul de a rotunji și duce pînă la capăt orice gest categoric. Sentimentul poetic trăiește din neîmplinire, din aminare, din somnie, dintr-o oboseală, mărturisită, față de Idee („Am obosit să mă nasc din Idee" — spune poeta la un moment dat). Ceea ce-și dorește e faptul de a încerca pe cont propriu comportamentul lumii fenomenale. Dacă afinitatea și sensibilitatea extraordinară la viața cosmică, la legăturile misterioase din univers au rămas nealterate, în schimb, se consumă o trăire ipotetică, paradoxală. Locuită acum „de-un cîntec" și numai aparent impersonală, „fericită și fără speranță", poeta viețuiește **ca și cum**, imaginînd premisele unei posibile alte existențe.

Prima impresie, și nu deloc neadevărată, ar fi că Ana Blandiana antropomorfizează în chip deopotrivă de delicat și de grav natura, că scrie o istorie personală, grea de lirism, a originilor vieții elementare, repunînd misterul în drepturile sale încălcate. Mai adînc însă se poate citi în această lirică paradoxal naturistă, a „modelului vegetal", un alegorism moral, de o tristețe reculeasă și totuși copleșitoare, pe temele culpei sau ale inerției : „Închide ochii, dormi și tu, / Lasă-ți pleoapele să cadă / Ca un cuțit de ghilotină / Pe gîtul lumii din afară, / Închide ochii, spune nu, / Nu e nimic de înțeles în / Eresul care începu". Plină de înțelesuri, de la planul de sus la cel de jos al existenței, poezia Anei Blandiana impune mereu prin timbrul ei grav și solemn.

Dan Cristea

Sublimul „plebeian"

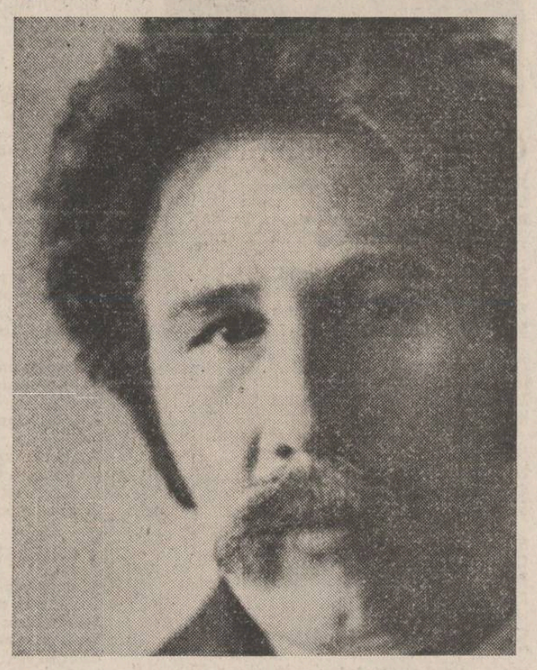

Parodicul, prima ipostază a poeziei lui Marin Sorescu (**Singur printre poeți**, 1964), întinde antene deghizate asupra celorlalte volume de versuri. **Para-odos** : „contra-cîntec", în grecește ; de la **Poeme** (1965) poezia soresciană este „istoria" fecundă și capricioasă a transformărilor viabile artistic ale **distorsiunii** („principiul parodic este cel care folosește obiectul mimetizat pentru a da o imagine a sa prin reducția numărului de componente și detalii, sau prin distorsiunea unui număr dintre acestea", Marian Popa). Abaterea de la **obiectul inițial** (fie el un sentiment, o stare, o idee literară consacrată, un mit răsunător ori numai un fragment mitologic) se va face într-o manieră originală, pe un tărîm eminamente **liric, poetic**, așa încît distanța față de parodicul originar va purta marca nouă a unei „filosofii" construite cu instrumente ironice. Dacă răsfrîntă în plan social și existențial, ironia e demistificatoare, în plan estetic ea are o funcție demitizantă. Din structura a discursului, distorsiunea (ca și, de altfel, reducția ansamblului la elementul particular necesar) devine treptat una dintre componente. Funcția ei, esențială, se reduce deci la scară. E un proces evident de asimetrizare, de cea mai pură factură manieristă. Compunîndu-și o filosofie populară, trăită, relatînd în contraste ingenue mărunte neliniști, sau mari angoase, poezia lui Sorescu proclamă depășirea prejudecăților. Ironia naivă, falsă ironie cu o marcă atît de personală (vocea eului, foarte puternică) coboară inspirația „înaltă" la faptul cotidian. Critica a observat îndeobște doar un aspect : Marin Sorescu este văzut sub masca de distrugător al convențiilor literaturii. E adevărat, poetul „scrie delimitîndu-se întotdeauna de ceva" (Eugen Simion) dar nu numai atît : el scrie **depășind** întotdeauna ceva. Nu miturile, nici sentimentele cuprinse în metaforă, nu o întreagă tematică literară sau convențională, ci lirismul ei, făcut vizibil prin distanțare prozaică și prin relativizare inteligentă a oricărei forme și valori, sînt ținta poeticii soresciene. Avînd în față o idee, Marin Sorescu vrea să vadă ce se află dincolo de universul interpretării ei literare, să-i simtă articulațiile după ce a depășit teritoriul fierbinte al emoției. Inteligența nu e folosită pentru a submina literatura, pentru a topi tot ce a putut oferi ea în legătură cu o idee, nu e așadar mijlocul de proclamare a antipoeziei, ci e întrebuințată pentru a vedea **dincolo de literatura** din jurul unei idei. A te abate de la obiectul inițial sfîrșește prin a-l depăși.

În sensul acesta, pornită din examinare parodică, poezia atinge treapta lirismului pe o cale nu ocolită, cum s-ar crede, ci directă : metamorfoza „contra-cîntecului" în obiect liric este consecința acelei textuale — și subtextuale — „treceri dincolo". E o formă a ființei de a răspunde la „năuceala" străveche a genezei : „Ce mi-ai făcut, Doamne, / Tocmai cînd mă deconectasem ! // Parcă mi se luase o ceață de pe ochi / Și-ncepusem să văd întunericul, / Luna e altfel, acum mi-am dat seama / Altele sînt încheieturile lucrurilor // Parcă-mi sărise un dop de beznă în urechi, / Mi se deslușise adevărata cîntare / Nici nu știți ce înseamnă secretele sunete / Ale unui gînd, desfășurîndu-se. // Acum parcă mi-a dat cineva cu un par în cap / Și revin la vechea-mi năuceală. / Aud că tu ești cel care m-ai lovit atît de tare / Cînd ai făcut lespedea să se dea în lături", (**Învierea lui Lazăr**). Dacă în volume ca **Moartea ceasului** (1966), **Tinerețea lui Don Quijote** (1968), **Tușiți** (1970), **Suflete, bun la toate** (1971), **Astfel** (1973), obstacolele limbajului utilizat, care e o retorică a punerii în paranteză a lucrurilor serioase, pot îngreuna percepția realei probleme artistice puse de Marin Sorescu, erosul sorescian (v. **Descintoteca**, 1976, **Sărbători itinerante**, 1978) este cea mai bună dovadă și totodată o involuntară deconspirare a tehnicii poetice. Un motto („Liniște, că ne uităm în ochi") pus înaintea **Descintotecii** indică și structura viziunii și orizontul tematic. În **Sărbători itinerante**, de pildă, sentimentul luării în stăpînire a propriului „teritoriu liric" este foarte puternic. Marin Sorescu se „uită" în ochiul-oglindă al lui Marin Sorescu. La „spectacol" participă și iubita, materială și himerică în același timp, și astfel „uitatul în ochi" devine ritual, e o ocupație infinită în care oglindirea reciprocă încearcă să restituie cunoașterea de sine. Istoria unei distorsiuni ajunge în acest fel însăși schița insolitei istorii a cunoașterii. **Văzul** e un model de concentrare, egal cu simultaneitatea privirii, cea care „ochește" o mie de lucruri dintr-odată. O asemenea senzație trebuie să dea poemul dar, vai, în fața perfecțiunii „facem greșeli gramaticale".

S-a vorbit mult despre cinismul poeziei lui Marin Sorescu. El este un rezultat al nevoii de comunicare a sentimentului, mai mult, o stare a comunicării, cînd emoția se află sub lupa inteligenței ironice. Impresia generală pe care o lasă autorul este de cucerire a unui **sublim plebeian** ; se simte în versurile sale un extaz de bufon care știe tot și trebuie să depășească mereu aparența luxoasă prin afișarea cinică a instinctului plebeian. Liricul Marin Sorescu este o formă de conviețuire tematică împreună cu cinicul și, adesea, narativul Marin Sorescu. Lirismul autorului ascunde emoția ideii, cinismul său o coboară în stradă, o tăvălește prin praful „vorbelor". E o compensație, un echilibru pus în slujba construcției, nu a distrugerii. Construcție bazată pe o optică țărănească, întotdeauna relevabilă. „În poezia lui Sorescu optica țărănească a luat-o înaintea universului țărănesc" (Cornel Regman), a cărui expresie propriu-zisă, de un comic irezistibil, o găsim în ciclul **La lilieci**. Comicul de situații — poezia narează sau înfățișează **scene** — și de limbaj se sprijină pe o imagine grotescă în care elementele pitorești ale satului oltenesc sînt sugerate cu un simț parodic extraordinar. Nuanța metafizică, apărută paradoxal, aparține fondului arhaic ce se actualizează în forme moderne. De la structurile distorsionante, prin treapta sublimului poetul trece la parodia existențială, al cărei statut și imagine ating profunzimi ontologice. E sensul — și capriciul — „istoriei" de care vorbeam. Inanalizabil cu rezultate serioase la nivelul unei poezii, Marin Sorescu oferă imagini excepționale la nivelul întregii opere.

Costin Tuchilă

POEME DE ANA BLANDIANA

1945

Fusese furtună pe cimp și anume
Să-nvingem furtuna ieșisem cu arcuri
pe cimp.
Învingători ne-ntorceam, fluturînd
peste lume
Cerul senin ca pe-un panaș puțin strimb.

Arcul de vișin petrecut peste umăr și eu
Mi-l legănam fericită în rînd cu băieții,
Cu demnitate, în urmă, ca pe-un trofeu
Tiram tăcuți pisica moartă a cetății.

Dar cînd am intrat în oraș, speriată,
Bucuria ni s-a-nchircit în plămîni ca
un chist,
Și ne-am inspăimîntat privind, deodată,
Acel oraș al nostru, trist.

Dărîmăturile, cunoscute, murdare
de soare,
Ne înșfăcau privirile brutal ca-n clești —
Treceam pe străzi ca pe ciudate maxilare
Cu dinții scoși și răni grotești.

Arcul de vișin pe umăr se legăna,
Călcam molozul cu ură în rînd
cu băieții —
Pe dureroase străzi de mahala
Tiram tăcuți pisica moartă a cetății.

Cumințenia pămîntului

E mare, greu de urnit și răbdătoare
Dac-o lovești durerile sînt simțite dar tac,
E mare, de-aceea poate să stea
nemișcată,
Poate să vorbească doar o dată sau de
două ori într-un veac.

Știm că există, trupul ei mare
Știm că ne sprijină dacă-am greși,
Știm că nu poate să moară, că lîngă
sinii ei
Putem să ne-ntoarcem copii.

Și-atunci cînd aerul se va face cald
și mătăsos între noi,
Cînd nu ne vom teme unii de alții,
de vînt,
Vom ști că vorbește Cumințenia
pămîntului.
Cumințenia acestui pămînt.

Acolo sus

Acolo sus pe munte casa
Apare și dispare dintre nori.
Cine-o îmbracă în atît de lașe scuturi
Și-o părăsește-atît de deseori ?

Ochilor noștri cine-o lasă pradă
Și ochii noștri, cine pradă ei ?
Stăm atîrnați de jilava icoană
Ca lacrimile-n geana unor nesiguri zei.

Ne-o amintim din altă viață sau
E numai presimțire groaza ?
Trăim însă, dacă trăim, ca să vedem
Acolo sus pe munte casa...

Descîntec de ploaie

Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile,
Înnebunitele ploi și ploile calme,
Ploile feciorelnice și ploile—dezlănțuite
femei,
Ploile proaspete și plictisitoarele ploi
fără sfîrșit,
Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile,
Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor
albă, înaltă,
Îmi place să le rup firele și să umblu
cu ele în dinți,
Să amețească, privindu-mă, astfel
bărbații,
Știu că-i urît să spui „Sînt cea mai
frumoasă femeie",
E urît și poate nici nu e adevărat,
Dar lasă-mă atunci cînd plouă,
Numai atunci cînd plouă,
Să rostesc magica formulă „Sînt cea mai
frumoasă femeie",
Sînt cea mai frumoasă femeie pentru
că plouă
Și-mi stă bine cu franjurii ploii în păr,
Sînt cea mai frumoasă femeie pentru
că-i vînt
Și rochia se zbate disperată să-mi
ascundă genunchii,
Sînt cea mai frumoasă femeie pentru
că tu
Ești departe plecat și eu te aștept.
Și tu știi că te-aștept,
Sînt cea mai frumoasă femeie și știu
să aștept
Și totuși aștept.
E-n aer miros de dragoste viu,
Și totuși trecătorii adulmecă ploaia
să-i simtă mirosul
Pe-o asemenea ploaie poți să te
îndrăgostești fulgerător
Toți trecătorii sînt îndrăgostiți,
Și eu te aștept.
Doar tu știi —
Iubesc ploile,
Iubesc cu patimă ploile,
Înnebunitele ploi și ploile calme,
Ploile feciorelnice și ploile—dezlănțuite
femei...

Umilința

Nu pot împiedica ziua să aibă douăzeci
și patru de pre.
Pot spune doar :
Iartă-mă pentru durata zilei ;
Nu pot împiedica zborul fluturilor
din viermi,
Pot doar să te rog să mă ierți pentru
viermi,
pentru fluturi ;
Iartă-mă că florile se fac fructe, și
fructele, simburi,
Și simburii pomi ;
Iartă-mă că izvoarele se fac fluvii,
Și fluviile mări, și mările oceane ;
Iartă-mă că iubirile se fac nou-născuți,
Și nou-născuții singurătăți, și singurătățile
iubiri...
Nimic, nimic nu pot să împiedic,
Toate-și urmează destinul și nu mă
întreabă,
Nici ultimul fir de nisip, nici sîngele meu.
Eu pot doar spune —
Iartă-mă.

Cîntec

Lasă-mi toamnă, pomii verzi
Uite, ochii mei ți-i dau.
Ieri spre seară-n vîntul galben
Arborii-n genunchi plîngeau.

Lasă-mi toamnă cerul lin,
Fulgeră-mi pe frunte mie.
Astă-noapte zare-n iarbă
Încerca să se sfîșie.

Lasă, toamnă-n aer păsări
Pașii mei alungă-mi-i.
Dimineața boita scurse
urlete de ciocîrlii.

Lasă-mi, toamnă, iarba, lasă-mi
Fructele și lasă
Ursîi neadormiți, berzele neduse,
Ora luminoasă.

Lasă-mi, toamnă, ziua, nu mai
Plînge-n soare fum.
Înserează-mă pe mine,
Mă-nserez oricum.

Să lăsăm să cadă cuvintele

Să lăsăm să cadă cuvintele
Numai ca fructele, numai ca frunzele,
Numai cel în care moartea s-a copt.
Să le lăsăm să cadă
Aproape putrede,
Abia îmbrăcînd în carnea lor
Osul sfînt.
Simburul gol desfăcut,
Ca din veștezi nori luna,
Poate s-ar furișa spre pămînt...

Așteaptă să vină octombrie

Așteaptă să vină octombrie,
Așteaptă să treacă
Tulburea fugă de moarte
Ascunsă în rut,
Neroada furie a creșterii
Și coacerea oarbă.
Așteaptă pînă cînd creanga
Se leapădă de fructe
Și fiara își uită
Puiul crescut.
Rămîi în cer
Pînă cînd ziua
Are curajul să se umilească,
Punîndu-se cu noaptea
Spate-n spate
Să vadă cine-i mai înalt
Și noaptea gingașă se-apleacă
Spre a părea
Egale și surori.
Nu te-apropia
Pînă te cheamă
Singe stingaci
Ca să cobori.
Tu vino numai cînd răsare
Înlăcrimatul soare de octombrie
Din oul văruit cu nouri,
Clocit în calde veșnicii,
Pîndește cumpăna din care
Se lasă-n jos cuminte
Atunci
Poți, chip de om purtînd,
Să vii !

POEME DE MARIN SORESCU

Drumul

Ginditor și cu mîinile la spate
Merg pe calea ferată,
Drumul cel mai drept
Cu putință.

Din spatele meu, cu viteză,
Vine un tren
Care n-a auzit nimic despre mine.

Acest tren-martor mi-e Zenon bătrînul —
Nu mă va ajunge niciodată,
Pentru că eu mereu voi avea un avans
Față de lucrurile care nu gîndesc.

Sau chiar dacă, brutal,
Va trece peste mine,
Întotdeauna se va găsi un om
Care să meargă în fața lui
Plin de gînduri
Și cu mîinile la spate.

Ca mine acum
În fața monstrului negru
Care se apropie cu o viteză
inspăimîntătoare.
Și care nu mă va ajunge
Niciodată.

Bărbații

Mircea cel Bătrîn îmbrăcat în zale,
Alexandru cel Bun îmbrăcat în zale.
Mihai Viteazul îmbrăcat în zale.
Ion Vodă cel Cumplit îmbrăcat în zale.
Și aici, în Oltenia, Tudor Vladimirescu,
Primenit și el cu zale
Peste cămașa morții.

Mie-mi vine să mă așez pe genunchii lor
Și să-i trag de mustăți
Și să-i întreb, de ce sînt toți
Îmbrăcați în zale ?
Și unde tot pleacă în fiecare dimineață
Și de ce nu mai stau pe-acasă,
Să se bărbierească mai des,
Că, uite, bărbile lor
Mă zgîrie
Cînd mi-alint de ele sufletul.

Aș vrea să merg și eu cu voi, le zic,
Să văd măcar lupta de la Rovine,
Dar mă împing-eți blînd la o parte
Și mă lăsați în grija femeilor.

Și cum caii voștri și-au tocit pe drumuri
Pînă și șeile frumoase cu ciucuri,
Luați din prima biserică zidită de voi
Biblia legată în piele
Și-o puneți pe ei cu literele în jos,
Să se umple de sudoarea și de sîngele
Acestor locuri.

De multe ori vă întoarceți victorioși,
Și eu mă joc cu steagurile năvălitorilor,
Făcînd din ele corăbioare
Și dîndu-le drumul pe apa Dunării.
De multe ori nu vă mai întîlnesc
Și-atunci mă mir cum poate să nu se mai
întoarcă
Un om care are nevastă și munți și copii.

Brîncovene Constantine,
De ce-ți taie turcii capul
De cinci ori la rînd,
O dată pentru fiecare copil al tău
Și o dată pentru tine ?

Sultanul are în palat
Un coș de hîrtii pentru capetele domnilor
români
Care niciodată nu se nimeresc supuse.
Dar, uite, trunchiul de pe care a fost
retezată
Mîndria ta de ghiaur
A rămas în picioare,
Ca un stîlp de pridvor românesc înstrăinat
La Istambul.

Dar ce tot răsfoiesc eu cartea asta cu
poze ?
Mai bine mă uit în sus,
Fiindcă cerul nostru e zugrăvit,
Ca voronețul,
Cu toată istoria românilor.
Deasupra Posadei e lupta de la Posada.
Deasupra Podului Înalt
E lupta de la Podul Înalt.
Deasupra Călugărenilor,
E lupta de la Călugăreni.

Sînt bătălii pe toți pereții,
Și în firide și ocnițe,
Pe stele e chipul încruntat al bărbaților
de demult.
Iar sus, în turla neagră,
Stă Decebal pe nori de otravă,
Bînd otravă,
Și otrava prelingîndu-se de pe mustățile
lui.

De două ori

Mă uit la toate lucrurile
De două ori,
O dată ca să fiu vesel,
Și o dată ca să fiu trist.

Copacii au un hohot de rîs
În coroana de frunze
Și o lacrimă mare
În rădăcină,
Soarele e tînăr
În vîrful razelor,
Dar razele lui
Sînt înfipte în noapte.

Lumea se închide perfect
Între aceste două coperți
Unde am îngrămădit toate lucrurile
Pe care le-am iubit
De două ori.

Ctitorie

Așa cum stai
Dreaptă,
Cu brațele moi
Pe pîntecul plin,
Pari o veche soție de voievod
Ținîndu-și ctitoria.

Și parcă-aud un glas
Venind de dincolo
De dispariția materiei :

„Noi, Ion și Ioana,
Cu puterile noastre
Am durat acest sfînt
Copil
Întru veșnica pomenire
A acestui soare
Și-a acestui pămînt".

Trebuiau să poarte un nume

Eminescu n-a existat.

A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe.
Ca o barbă nepieptănată de crai,
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuib rotit.

Și mai ales, au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema : Mircea cel Bătrîn,
Ștefan cel Mare,
Sau mai simplu : ciobani și plugari,
Cărora le plăcea să spună
Seara în jurul focului poezii —
„Miorița" și „Luceafărul" și „Scrisoarea
a III-a".

Dar fiindcă auzeau mereu
Lătrînd la stîna lor ciinii,
Plecau să se bată cu tătarii
Și cu avarii, și cu hunii și cu leșii
Și cu turcii.

În timpul care le rămînea liber
Între două primejdii,
Acești oameni făceau din fluierele lor
Jgheaburi
Pentru lacrimile pietrelor înduioșate,
De curgeau doinele la vale
Pe toți munții Moldovei și ai Munteniei
Și ai Țării Birsei și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adînci
Și un tînăr care vorbea cu ei,
Întrebîndu-i ce se tot leagănă fără vînt ?

Au mai existat și niște tei,
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut
Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi și mișcătoare șesuri.

Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Li s-a spus
Eminescu.

Semne

Dacă te-ntîlnești cu un scaun,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu un munte,
E semn rău, ajungi în scaun.
Dacă te-ntîlnești cu carul mare
E semn bun, ajungi în rai,
Dacă te-ntîlnești cu un melc,
E semn rău, ajungi în melc.
Dacă te-ntîlnești cu o femeie,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu o față de masă,
E semn rău, ajungi în sertar.
Dacă te-ntîlnești cu un șarpe,
E semn bun, moare și tu ajungi în rai.
Dacă șarpele te-ntîlnește pe tine,
E semn rău, mori și el ajunge în rai.
Dacă mori
E semn rău.

Ferește-te de acest semn,
Și de toate celelalte.

viorel cozma

Cinstim partidul biruinței

Se-nalță astăzi mîndră și senină,
Sub cerul însorit de bucurii,
Această țară, patrie de suflet,
Și noi asemeni, demni ai țării fii.

Sub roșii și sub tricolore flamuri
E visul nostru mai cutezător,
Temeiuri punem hotărîrii noastre
Și-ncrezători privim spre viitor.

Partidul Comunist este lumina
Înnobilînd al țării nou destin,
El ne-a redat încrederea deplină
În vremile de azi și care vin.

Îndemnul lui spre comuniste piscuri
Ne este astăzi flacără și crez,
Cinstim cu toți partidul biruinței
Și cel de-al Treisprezecelea Congres.

Și premărind iubit Conducătorul
Cu inima bătînd pentru popor,
Pe Ceaușescu-l vrem cîrmaci în fruntea
Partidului atotbiruitor !

Spre mîndrul viitor

În țara astăzi liberă și demnă,
Cînd visele în fapte se-mplinesc,
Privim tot ce-am rodit spre fericirea
Acestui plai de suflet românesc.

Și ne mîndrim că munca ni-i izbîndă
În orice colț de țară ai privi,
Căci pretutindeni au crescut în zare
Noi și înfloritoare ctitorii.

Și tot prin muncă, fără de odihnă,
Sporit a fost și rodul pe ogor,
Științei taine noi i-am smuls asemeni
În săli de clasă ori laborator.

Tot ce-am creat voinic și demn în țară
E rod al conștiinței ce-o avem
Că sîntem astăzi și stăpîni și fauri
Și pentru asta cutezăm și vrem.

Sub flamura partidului ni-s anii
Prilej de-nsufletite bucurii,
Români, maghiari, germani-nălțăm columna
Uniți în vatra scumpei Românii.

Și descifrăm inscrise-n Directive
Noi împliniri spre mîndrul viitor,
Ne stau chezaș Congresul Treisprezece
Și Ceaușescu drept Conducător.

Marea devenire

Partidul împletește-n el izvoare
De început, de luptă și-mplinire,
Și curcubeu în arcuiri solare
Ne e temei spre marea devenire.

Cu el în frunte, pe întinsul zării,
Și soarele e mai strălucitor,
Încununînd senină fața țării,
Temei rodind pentru înaltul zbor.

Prin el ne este țara minunată
Și vise noi în inimi înfloresc,
Ne e voința mai înflăcărată
Și comuniste aripe ne cresc.

Acum, la a partidului chemare,
Prezent răspundem un întreg popor,
Și ochii ne sînt raze vii de soare
Privind din azi al țării viitor.

Cutezător proiect ne luminează
Spre comunism urcușul temerar,
Și către glorii țara își urmează
Partidul Comunist — înalt stegar.

Avem chezaș spre-a țării biruință
Pe Cel ce-n frunte-i gînd biruitor,
Cu Ceaușescu-i țara o ființă,
Și țara-l vrea mereu Conducător.

Primește-mă, soare!

Primește-mă, soare,
Să fiu rază din tine,
Să vin de-acolo
De unde mereu
Caut să vin,
Încărcat
De lumină
De dor,
De speranță
Pentru prietenii mei,
Oamenii,
Să le fiu
Izvor de primăvară,
Dorință de viață,
Țării rodiri
Viitoare.
Primește-mă, soare,
Să fiu rază din tine,
Să fiu, asemenea ție,
Pentru prietenii mei,
Dimineață.

ioan vieru

ieșirea

din nou în această parte văd
cum cauți ieșirea

nervii renunță să încordeze
forța amurgului
între mine și el se ridică cenușa
pentru strivire
nu-ți aminti purtarea pe umeri
a valului singur

nu-ți aminti lașitatea ochiului la marginea
mereu confundată
apărarea tîrzie ar putea fi subiectul
mereu în discuție

mîna dreaptă mîna stîngă sub
ghilotina defectă
exaltă privirea străină
iată linia corpului intrată în vid
cobori pe scările ce nu se sfîrșesc
atent să observi cerul.

îndepărtare pînă aici

e o mireasmă tot mai aproape
de ferestre
ea mă mai poate convinge

astăzi planta crescînd din cerneală
a fost
lăsată pe pajiștile disprețuite
gest al mîinii care ne-a folosit nouă

o imagine provizorie cînd privește cineva
prin strigăt
și observă ceea ce ne-am închipuit
conversații ale norilor
despre care nu trebuia să spun nimic

tot mai multă viață pe hîrtiile aparținîndu-ne
poate orbit scriu direct
pe fața de masă
întrebîndu-te cine ești tu
într-un spațiu care a fost al meu și unde revin.

dig inutil

tu ești vinovatul
cum să nu-ți cer să te aperi tocmai acum

se apropie de tine furtuna
prea bine prea bine știindu-mă
observînd cum ești dusă la locul pedepsei

sufletul dorește să înlocuiască ceva
pentru așteptare

să ții nă de singurătate păsării înălțîndu-se
prea mult deasupra noastră
ca o mînă
trăgînd după ea trupul împușcat
pe culmile invierii

și împrăștie puțină cenușă între cei care
s-ar putea cunoaște
între cei care ne fac loc să trecem
și-ntre ei se urmează
la fel întrecîndu-se unii pe alții în față

lăsînd pur și simplu digul înghițit
de mîlul apelor limpezi.

întrebîndu-mă-n fața ta

cîntărețule cită înțelepciune apără
cîntecul

din nou să ne împotrivim unul altuia
un zid de prieteni
care nu mai pot să vorbească

să-ți fie bine
cum nu poate fi celui care urmărește
cum se închide prea încet o capcană
cum eroul nu are vreo șansă în plus
în timpul luptei

cugetă cum cade lumina dinspre absență
fii mai aproape de balustrada pe care
mergi de fapt
fii cu ochii în patru ca această furie
a realului dislocînd limbajul.

ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI,

Parafraza la romanul lui Camil Petrescu, se înțelege, este una deliberată. Se vor împlini, în primăvara anului viitor, 40 de ani de la înfrîngerea Germaniei hitleriste și de la încheierea celui de-al doilea război mondial. Precum bine se știe, armata Română a adus, alături de armata Sovietică, de celelalte armate ale Națiunilor Unite, o contribuție de seamă la Marea Victorie, la înălțarea Soarelui Păcii deasupra Europei. Drept care, istoricii celui de-al doilea război mondial situează aportul României la zdrobirea și înfrîngerea celui de-al treilea Reich pe locul al patrulea după U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie.

S-au scris și se vor scrie multe pagini și cărți închinate oștirii române, drumului său glorios și plin de jertfe către acel 9 Mai 1945, intrat de-a pururi în istoria omenirii ca PRIMA ZI DE PACE. Așadar, efortul meu creator nu este singular, el se va deosebi însă, pînă la un anume punct de cel al istoricilor și al confraților mei într-ale prozei. Reluînd, de fapt, o idee mai veche, materializată cu zece ani în urmă în coloanele revistei „Viața militară", mi-am propus realizarea unei cărți document care să pornească de la o amplă anchetă desfășurată printre participanții cu arma-n mînă în războiul antihitlerist. Se înțelege că o asemenea acțiune de documentare mă depășea. Mi-a venit în întîmpinare Editura militară, cu care colaborez de aproape trei decenii. Sprijinul său nemijlocit a fost decisiv în lansarea anchetei. Răspunsurile nu s-au lăsat mult așteptate ; ele sînt emoționante și revelatoare. Desigur, cartea la care lucrez nu se va limita doar la relatările veteranilor de război, însă acestea reprezintă substanța sa principală. Cu prilejul zilei de 25 octombrie 1984, zi în care istoria României socialiste consemnează împlinirea a 40 de ani de la eliberarea ultimei palme de pămînt de sub ocupația hitleristă, îmi permit să dau publicității trei răspunsuri la ancheta inițiată. Dar mai întîi, să vă prezint cele patru întrebări fundamentale ale chestionarului.

1. Unde și în ce împrejurări v-a găsit ultima noapte de război, prima zi de pace ?
2. Cînd și unde ați intrat în războiul antihitlerist ?
3. Care a fost momentul cel mai dramatic trăit pe front ?
4. Dar cel mai luminos și înălțător ?

DUMA FLORIAN
Batalionul 7 Vînători de munte

« Dacă păstrez amintiri ? »

1. Cînd s-a încheiat războiul aveam în urma mea șapte ani de militărie. La data încorporării fusesem muncitor la Întreprinderea de bauxită din județul Bihor... și număram douăzeci și unu de ani și cinci luni.

În dimineața zilei de 8 mai 1945, batalionul 7 Vînători de munte din componența Diviziei 20 a sosit în comuna Blumendorf, în apropierea soselei ce ducea la Praga. Realizasem astfel, după un marș de o zi și o noapte, un cerc în jurul unității germane care opunea o rezistență organizată... Vestea Victoriei am aflat-o seara, la poalele unei păduri. Dar ce folos, nemții refuzau să capituleze. Au mai luptat cîteva zile, pe urmă s-au predat. Îmi aduc aminte că zile și nopți în șir convoaiele de prizonieri s-au tot scurs pe șosele. Iar noi am fost nevoiți să batem pădurile și să adunăm armele, munițiile și echipamentul abandonat de inamic. Timp de o lună am tot adunat din păduri și ripe armament și echipament german...

Cu imaginea asta s-a sfîrșit războiul pentru mine. Încolo, Ziua Victoriei, desigur, ne-a bucurat mult.

Dacă păstrez ceva amintiri sau documente din zilele războiului antihitlerist ? Păstrez, cum să nu... Păstrez sub geana ochiului stîng o schijă de grenadă. Cînd mă uit în oglindă, îmi văd dantura ruptă complet în partea dreaptă a gurii... Mi-a rupt-o un obuz care a surpat peste mine malul unei gropi. Mai apoi, la picioare, două degete degerate.

Mai păstrez într-o cutie diverse hîrtiuțe, chitanțe și însemnări, deoarece în ultimele luni ale războiului, am fost comandantul trenului de luptă. Pe cine ar putea să intereseze niște bonuri de hrană ?! Ale companiei a II-a pentru zilele de 1, 2, 3 mai 1945. Efectivul companiei număra atunci 63 de guri, dar iată că bonul din ziua de 4 mai, îmi amintește că respectiva companie rămăsese cu 42 de militari. Deci, cu patru zile înainte de terminarea războiului pierduse 21 de militari. Continui să păstrez, ca pe un obiect sfînt, lista cu efectele găsite în lada de companie a locotenentului Tîrla Petru... ladă expediată familiei ofițerului... Nici pînă azi n-am aruncat hîrtia cu adresele camarazilor mei, notate cînd ne-am lăsat la vatră...

2. Am intrat în război cu hitleriștii în Transilvania, pe direcția Tîrgu Mureș — Zalău — Sălaj — Mihești de Cîmpie — Gherla — Sărmaș — Bonțida... Pe acest traseu am eliberat orașul Zalău, reședința batalionului nostru. Nici că se putea o cinste mai mare pentru noi...

Am luptat în Ungaria, în Cehoslovacia, cu pierderi foarte mari — trupă, subofițeri, ofițeri... După ce am fost numit comandantul trenului de luptă, aveam obiceiul să însoțesc marmidele sau bucătăriile în linia întîi. Nu pot să uit, cum într-o noapte de iarnă, în munții Cehoslovaciei, am ajuns la compania comandată de locotenentul Tîrla Petru. Aduseserm cu noi ceai fierbinte și m-am dus la dînsul și l-am rugat să-l bea. Iar el mi-a șoptit că de înghețat ce era, nu putea vorbi. În zorii zilei, compania s-a ridicat la atac... Printre cei căzuți s-a numărat și locotenentul Tîrla : gloanțe de mitralieră i-au secerat inima. După ce a fost înmormîntat, i-am rînduit lucrurile din lada de companie și le-am trimis familiei...

Nopțile, cînd ajungeam cu mîncarea pe poziții, ne tiram cu marmidele dintr-o groapă în alta, să le dăm soldaților de mîncare. Pe mulți îi găseam înghețați... înghețaseră în somn. Pămîntul era de gheață, iar gropile de apărare nu se puteau face decît din zăbavă. Într-o noapte, în timp ce împărțeam mîncarea caldă, bucătarul vine speriat la mine și-mi spune tulburat că în groapa aia sînt doi soldați morți... Înghețaseră. Mi se păruse că vorbise prea tare și i-am astupat gura cu palma. Ne puteau auzi nemții, erau foarte aproape, la treizeci-patruzeci de metri, și ar fi deschis focul. În perioada aceea căutau nu numai să ne oprească, dar să ne dea și înapoi. N-au izbutit. Dar cîți români au plătit cu sufletul lor tînăr această victorie ! Țin în casă o fotografie făcută înainte de a intra în luptă... Sînt fotografiați toți comandanții de companie, de plutoane și grupe. În total — 24. Dintre aceștia numai 2 s-au întors teferi acasă. Într-o pădure din Cehoslovacia, comandantul batalionului, căpitanul Gănțaiu Marin, a fost rănit grav. Sanitarii l-au scos din linia întîi pe o targă împletită din cetini. În anul 1947, pe peronul gării Beiuș, mi-a ieșit întîmplător în cale. Avea piciorul frînt și mergea în baston.

În aceeași pădure a fost rănit și locotenentul Abranie Ionel. Lui Abranie i-a urmat la comandă Tîrla Petru... Mureau unul după altul sau erau scoși din luptă cu răni grave. Rîndurile se răreau, nu dădeam însă înapoi nici cu o palmă...

Ostași români în acțiune pe străzile Budapestei

Mulți au rămas în Munții Tatra... Unii au fost găsiți și îngropați, alții nu...

3. Cel mai luminos moment l-am trăit în luptele din Transilvania, la Sîncrai de Mureș... Împreună cu compania făceam prin porumburi siguranța flancului stîng al frontului unde, în continuarea noastră, se găsea compania a IV-a. Nemții au reușit să se infiltreze printre cele două companii urmărind să ne încercuiască mai întîi pe noi, pe urmă batalionul... Deși eram puțini — de pildă, plutonul pe care-l comandam număra 9 ostași — i-am înfruntat cu sînge rece, luptînd, cum se zice, spate-n spate cu restul companiei. E drept ne-a venit în ajutor și ploaia. L-am respins pe inamic, a lăsat în porumburi morți și răniți. Lupta asta spate la spate, pe pămîntul nostru, prin porumbul nostru, prin ploaia noastră, mi-a redat cu adevărat sentimentul că-n joc era libertatea pămîntului străbun.

Aș mai povesti bucuria întoarcerii acasă. La Episcopia Bihorului, imediat după trecerea frontierei, ne-am oprit și de bucurie că am pus piciorul pe pămînt românesc am chiuit și am aruncat în sus cu bășlile. La Zalău, vechea reședință a batalionului 7 vînători de munte, am defilat în centrul orașului, în uralele locuitorilor. Cei mai mulți reveneau și ei la gospodăriile lor, după ce eliberaseră partea ciuntită din nordul Transilvaniei.

După șapte ani de militărie, m-am întors la meseria mea. Am lucrat ca strungar la Atelierele C.F.R. Brașov pînă în anul 1976, cînd am ieșit la pensie la limită de vîrstă.

anchetă de

haralamb zincă

ANDRONACHE VASILE IANCU
Regimentul 35 infanterie

« A fost pentru prima oară cînd am plîns... »

1. Îmi amintesc de o noapte frumoasă, senină, înstelată. Primisem ordin să poposesc cu compania — cum am ajuns eu, sergent-major, comandant de companie la pionieri, am să povestesc ceva mai încolo — pe lîngă un grup de case de pe șoseaua ce ducea spre Banská Bystrica, oraș situat mult în urma noastră.

În jurul orei opt seara, am ajuns la obiectivul fixat. Eram obosiți, flămînzi — nu mai mîncasem de două zile — totuși, le-am cerut ostașilor să curețe armamentul. Nu de alta, apucam să mîncăm sau nu întram, de obicei, în foc după miezul nopții. Regimentul ne folosea ca grup de șoc. S-a trecut la executarea ordinului, în timp ce eu încercam să găsesc o rezolvare pentru a-mi hrăni luptătorii. În vremea asta, sosește de la regiment un agent, mă ia de-o parte și-mi comunică, nici mai mult, nici mai puțin, știrea că ostilitățile au încetat. Să fi fost orele 21. Au încetat ostilitățile, dar nouă ni se cerea să fim cu ochii în direcția inamicului. Puțin timp după plecarea agentului, toată linia s-a luminat ca de sărbătoare : cu rachete colorate, cu gloanțe trasoare... Vuiau depărtările. Ostașii mei urmăreau cu încordare și emoție spectacolul. Au cerut voie să tragă și ei. „Trageți, le-am pus, dar nu mai mult de jumătate din muniția ce-o avem !" Chiuiau ai mei de bucurie și trăgeau în aer, salutînd sosirea păcii. În inima lor, ca și în a mea, s-au născut bucurii și speranțe. S-a tras cît s-a tras, apoi s-a așternut o mare liniște care m-a determinat să iau măsuri de siguranță, am fixat santinele, de pildă și pază, după care ne-am culcat pe lîngă zidurile caselor.

În zorii zilei — deci, ar veni în prima zi de pace — ne-au venit marmidele, ne-am astîmpărat foamea. Apoi, pe șoseaua unde înnoptasem, a apărut coloana regimentului. Se pusese în marș, pe direcția vest. Compania mea s-a intercalat și ea în coloană.

Îmi amintesc foarte bine că, la un moment dat, șoseaua făcea un cot mare. Cînd fruntea coloanei a trecut binișor de el, exact cînd ne așteptam mai puțin, războiul a început din nou. Inamicul a deschis împotriva noastră foc ucigător cu armament de infanterie și luptele au fost reluate. Trei zile ne-am mai războit pînă ce l-am văzut pe inamic îngenunchind definitiv.

2. Înainte de a răspunde ceva mai pe larg la întrebările următoare, aș vrea să fac cîteva precizări. M-am născut în județul Tutova, la țară, dintr-o familie de țărani săraci. Țăran

teatru

«Passacaglia»

Teatrul „Bulandra", a îmbrățișat cu încredere, prin regizorul Mircea Cornișteanu, piesa durată de Titus Popovici în urmă cu două decenii.

Pe o scenă statică, într-un spectacol ce nu comportă schimbare de decor, învingînd cu detașare prejudecata „teatrului de acțiune" — ce presupune, după unii, cu obstinație, imagine mișcată — Cornișteanu concentrează atenția colaboratorilor săi asupra unui primordial și definitoriu element dinamizator: CUVÎNTUL...

Viziunea scenografică a lui Dan Jitianu decide, drept cadru, evidența unei realități prea concrete. Ideea „barierei" de pene — dincolo de care zborul imaginației e nestingherit — ar fi putut înaripa fantezia decoratorului, pentru ca limbajul vizual să prelungească semnificațiile piesei și în sensul subtilității unei imagini poetice a „Passacagliei", ca arcă a iluziei...

Echilibrul profesional al marelui Octavian Cotescu face ca Profesorul să comande ritmul și atmosfera desfășurării scenelor. Ansamblul celorlalte personaje se definește plecînd de la el și în funcție de el. Este catargul care nu permite năruirea corăbiei, axul înțelegerii, purtătorul ștafetei de suflet din ieri spre azi, din veghea desuetudinii înspre clocotul prezentului ce intră cu violență în scena istoriei. Cotescu își construiește personajul liniar, în înțelepciunea bunătății, nescutindu-l pe fostul profesor de muzică nici de ridicol, nici de bufonerie, pentru a accentua latura tragicogrotescă a unui moment, a unei lumi... Marcel Iureș alcătuiește un Andrei reținut, demn, impetuos sau timid. Printr-o rostire cultivată, calmă el impune distanță, respect, o răceală calculată temeinic, îmbogățind ascendent împlinirea personajului, cu plierile și stingerile lui. Ion Besoiu dă viață unui Knapp autoritar și blazat, derutat, dar nu pierdut, ambiguu și măreț, instabil și tiranic. Scena înfruntării magistrale dintre Oberleutnant și Pianist, construită pe o dublă lovitură de teatru, conține cheia fiecărei direcții de zbor. Vibrînd pentru aceeași emoție, doi dușmani pot depăși „calea" fricii într-un scurt moment de solidarizare afectivă. Rănile urii, ale incoliției umane nu pot fi însă definitiv închise prin înțelegerea muzicii lui Bach. Răzvan Ionescu, în ipostaza lui Mihai — personaj complex prin definiție, nu și prin text — nu este favorizat de limitele rolului. Din intenția de a îngroșa „galopul" vremurilor noi, intrările și ieșirile furtunoase îl mențin într-o stare de precipitare excesivă, din cauza căreia uită că emoția oricărei evocări se degajă către spectator, stilizată și dezbărată de orice naturalism, cînd e bine strunită, cînd nu este aprinsă. Pentru Valentin Uritescu, Vartolomei este neîncăpător și, datorită lui, devine „Uriașul" de poveste, care, vorbind cu ochii și cu tăcerea (cînd vinovată, cînd biruitoare), degajă lumină în noaptea derivei, descreținînd apele mării ce înconjoară scena, făcînd-o să-i preia freamătul...

Vint bun la prova... regiei... Corabia „Passacagliei" și-a găsit marea și... o conduce... Și cîtă bucurie, văzînd că publicul — ah, publicul acesta subestimat, în spatele căruia se aruncă toate neputințele — iubește „mișcarea" sacră a cuvintelor...

Nicoleta Gherghel

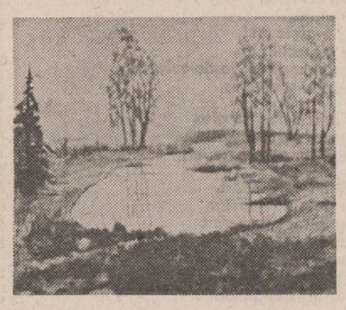

film

«Singur de cart»

Cel de-al treilea titlu al filmografiei lui **Tudor Mărăscu** re-confirmă (după **Bună seara, Irina, 1980** și **Învingătorul — 1981**) calitățile unui cineast interesat mai puțin de spectaculosul întîmplărilor evidente și de convenționalismul sentimentelor declarate pleonastic. **Tudor Mărăscu** rămîne un regizor ce refuză clișeele optimismului bombastic, un regizor capabil să sugereze traiectoriile trăirilor unor personaje obișnuite cu discreția și sensibilitatea și, mai puțin, cu falsul patetism sau cu banala sinceritate.

Situația eroului din **Singur de cart** poate părea melodramatică: **Pavel**, eliberat după ispășirea unei pedepse primite pentru omor prin imprudență, încearcă să scape de obsesia greșelii prin integrarea într-o colectivitate amabilă, dar superficială, surizătoare, dar și lipsită de adîncime.

Suferințelor reale li se adaugă noi eșecuri (la facultate, în dragoste), iar conștiința vinei mereu prezente va fi stearsă numai atunci cînd dorind să salveze viața unui prieten, **Pavel** ajunge din nou să-și asume o gravă răspundere în fața legii.

Citit astfel, personajul interpretat de **Dragoș Pîslaru** generos, cinstit, frustrat propune o altă perspectivă într-o ecuație în care eram obișnuiți să vedem numai concluzii fericite, frumoase aduceri din condei în finaluri grele de convenție.

Filmul lui **Tudor Mărăscu** nu exclude perspectiva unui optimism ponderat, demonstrînd capacitatea cineastului de a înnobila cotidianul, de a conferi vibrație unor delicate sentimente ce subliniază elocvent natura caracterelor evocate.

Secțiunea curajoasă în universul unui tînăr tarat de obsesia greșelii, dar fiind în stare s-o depășească prin forța de sacrificiu și solidaritate umană chemată să-i anuleze complexul, **Singur de cart**, este, nu mai puțin, un film meditativ, tolerant, înțelept și atașant.

Irina Petrescu, Dragoș Pîslaru, Octavian Cotescu, Vasile Nițulescu, Nineta Gusti, Medeea Marinescu, sînt cîțiva din membrii unei distribuții conduse cu discreție, într-o perfectă armonie cu tonalitatea partiturilor. De remarcat, ambianța deloc strigătoare a unor decoruri și costume perfect adecvate acțiunii și personajelor (**Lidia Luludis** și **Dumitru Georgescu**).

Spontaneitatea nesofisticată și echilibrul recentei opere cinematografice semnate de **Tudor Mărăscu** se înscriu stilistic pe linia unor mari succese cinematografice românești de acum cîțiva ani (**Septembrie** și **Stop cadru la masă**) în ciuda unor sensibile diferențe tematice.

★

Urmăriți în aceste săptămîni pe ecrane un scurt metraj intitulat **Ars longa** (Scenariul și regia : **Cornel Cristian**, producție : Studioul „Alexandru Sahia"). Autorul, pasionat filmolog și competent producător, se află la primul film ca regizor. Subiectul filmului inspirat de activitatea restauratorilor, pasionații cercetători ai bolilor artei, fie că se numește monumentală sau arhitectură, sculptură sau pictură, demonstrează perenitatea operelor create de marii artiști, perenitate întreținută cu instrumentele moderne ale științei restaurării. Filmul este un eseu elocvent despre o profesie aproape necunoscută, în același timp, o pledoarie pentru studiul patrimoniului artistic național.

Călin Stănculescu

PRIMA ZI DE PACE

eram și eu în 1938, cînd am fost încorporat. După ce mi-am făcut stagiul militar am fost trimis la o școală de subofițeri, pe care am absolvit-o la 12 iunie 1941 și am fost repartizat comandant de pluton la Regimentul 35 infanterie... Deci, la terminarea războiului duceam cu mine în ranița șapte ani de armată. De altfel, aveam să rămîn mai departe, pînă la pensionare, în cadrele armatei. Pe frontul antihitlerist — din pricina unor situații grele — comandantul regimentului mi-a încredințat în cîteva rînduri comanda companiei de pionieri... Cum se făcea, cum nu se făcea, dar mereu mă pomeneam avansat comandant de companie... De pildă, noaptea de 23 August 1944 m-a găsit în comuna Cringeni, județul Teleorman, unde Detașamentul „Stejarul" de instruire a recruților, aflat sub comanda colonelului Ciuciu Paul, se pregătea de luptă. Dumnealui a convocat ofițerii și subofițerii unității și ne-a adus la cunoștință ordinul întoarcerii armelor. Am intrat în acțiune chiar în noaptea aceea. Am ocupat cu tot detașamentul poziții pe malul Dunării, în stînga orașului Turnu Măgurele, de unde am tăiat cu foc calea vaselor germane ce încercau să urce în sus, pe Dunăre. Cu recruții noștri am mai acționat și la București. Apoi, de aici, detașamentul, care număra circa 1 800 de militari a fost îmbarcat într-un mărfar și transportat într-o direcție necunoscută... Numai cînd am coborît din tren am aflat că am ajuns la Mediaș, în Transilvania. Am debarcat în zori, cam pe la ora patru, dar către ceasul asfințitului ne aflam de-acum pe înălțimile de la nord de satul Puchișoara, în contact cu inamicul. Se anunța o încleștare crîncenă și de durată. Așa a și fost. Inamicul se agăța de fiecare boschet, de fiecare fir de iarbă. Zilnic cădeau mulți dintre ai noștri, iar noi, cei în viață, nu aveam nici măcar o clipă de răgaz să ne plîngem frații de arme. Aproape o lună a durat hărțuiala asta cu un dușman înrăit. Desigur, l-am alungat dincolo de Mureș. Însă din cei 160 de ostași din compania care a intrat în foc în noaptea de 23 august 1944, cei mai mulți pentru prima oară, au rămas doar doi militari — soldatul Telibașa Ioan și cu mine...

Tot aici, comandantul companiei, un locotenent, din păcate nu-i mai țin minte numele, s-a îmbolnăvit grav și a fost transportat de urgență la București.

Resturile Detașamentului „Stejarul" au rămas pe loc, la Zalău, să aștepte sosirea trupelor operative ale Regimentului 35 infanterie. Aici, timp de trei săptămîni, împreună cu alți ofițeri și subofițeri, am instruit un alt detașament de recruți ce urma să plece în linia întîi. După îndeplinirea misiunii, am pornit în căutarea regimentului. L-am ajuns dincolo de Carei, în Ungaria, nu departe de Tisa. Domnul colonel Ghețaru Nicolae, comandantul regimentului care mă cunoștea foarte bine, mi-a încredințat comanda companiei de pionieri, subordonată lui direct. Prima misiune ? Trupele sovietice construiseră peste Tisa un pod de pontoane peste care urmau să treacă pe celălalt mal și unitățile noastre... Companiei mele îi revenea răspunderea ca, împreună cu cei cinci ostași sovietici care asigurau mai de mult paza podului, să facă siguranța trupelor române pe tot timpul trecerii pe celălalt mal. Ordinul a fost executat întocmai : trecerea s-a făcut fără nici un fel de surprize, la adăpostul întunericului. Apoi mi-am adunat compania și, pe un drum de căruțe, am pornit-o pe urmele regimentului. Nu se luminase încă bine de ziuă, cînd am intrat în contact cu inamicul.

Monumentul eroilor patriei (București)

3. La întrebarea asta socot că ar fi locul să povestesc despre un camarad de-al meu, un bărbat îndrăznet, cu experiență de luptă. Îl chema Ifrim Constantin, sergent, comanda o grupă de pionieri... Mă lega de el o camaraderie călită în toiul luptelor. N-am prea lăcrimat la război dar cînd sergentul Ifrim Constantin a căzut, bărbăția mea s-a prăbușit și am plîns ca un copil neajutorat. Mai bine însă să povestesc ce om a fost Ifrim...

Ajunsesem în Munții Tatra : ger, zăpadă, dar și acalmie. De mai bine de trei săptămîni zăceam sub cerul liber. La începutul lui februarie, cred că eram în 2 februarie, vine Ifrim la mine și-mi spune cu asprime : „Domnule sergent-major, cît o să mai stăm noi pe muntele ăsta ? Că dacă mai stăm așa, murdăria și păduchii o să ne zăpăcească". Avea dreptate: nu ne mai primenisem de mult. „Și ce vrei să facem ?" îl întreb curios. „Păi, eu zic să mă lași să mă duc la inamic. Nu să dezertez, ferească Dumnezeu, ci în cercetare... Să încerc să-i descopăr pozițiile. Iau cu mine și pușca mitralieră. Dacă e ceva, trag și semnalizez..." „Singur vrei să mergi ?" întreb. „Singur !" îmi răspunde. I-am aprobat acțiunea și m-am înțeles că de va fi descoperit și atacat, o să-i sar în ajutor cu foc.

Parcă-l văd. Bine camuflat în halatul alb, de munte, cu pușca mitralieră legată de spate. Puțin mai tîrziu s-a făcut una cu zăpada, și nu l-am mai zărit. Din momentul acela a început și zbuciumul meu... „Nu trebuia să-l las !" mă dojeneam. Așa, în zbucium, a trecut o oră, a trecut și a doua... Într-un tîrziu, s-a auzit de la o mare depărtare răpăit de mitralieră... Era și parcă nu era mitraliera lui Ifrim. Pe urmă s-a făcut liniște. Nu știam ce să cred. Am intrat într-o așteptare chinuitoare. Ifrim s-a întors abia către seară, luîndu-mi un pietroi de pe inimă. Era obosit și transpirat. I-am dat să bea ceai din puținul ce-l mai aveam în bidon. După ce și-a tras sufletul a început să-mi povestească. Ca să nu-l zărească inamicul, atît la plecare, cît și la înapoiere, se tîrîse prin zăpadă o bună bucată de drum. Izbutise să nu-și trădeze prezența. Așa a trecut prin pozițiile dușmanului, pînă ce a ajuns într-un loc de unde a descoperit șase militari în uniforme horthyiste ; stăteau descălțați în jurul unui foc de vreascuri și-și uscau ciorapii sau își încălzeau picioarele. Sergentul Ifrim n-a sovăit să-și descarce arma în ei încît nici unul n-a scăpat cu viață. După isprava asta, s-a așteptat la o replică a dușmanului și cum ea n-a venit, Ifrim s-a grăbit să se întoarcă rapid la ai lui. „Ai auzit arma mea ?" m-a întrebat după ce și-a încheiat raportul. „Am auzit-o !" i-am confirmat. „Nu pot să pricep de ce nimeni n-a deschis focul asupra mea", a mai adăugat el, necăjit parcă.

Eu însă am priceput că n-ar fi rău ca peste noapte să iau măsuri de siguranță. Am transmis companiei ordinul ca după căderea întunericului să-și întărească vigilența și să se tragă toată noaptea cu puștile mitralieră serii scurte, așa încît inamicul să știe că-l așteptăm, dacă pun la cale un atac de noapte.

Acțiunea sergentului Ifrim avea să aibă un epilog cu totul neașteptat. Pe de o parte, am fost certat și amenințat cu Curtea Marțială pentru consum nejustificat de muniții, în noaptea ce trecuse, iar pe de altă parte... Însă, să vedeți, în noaptea următoare, am dat din nou ordin să se tragă rafale scurte, de prevenire a inamicului și care au încetat după miezul nopții. Dar nu trece nici o oră și hop, că vine la mine foarte agitat sergentul-major Băbescu Gheorghe, comandantul plutonului 2, și-mi raportează : „A apărut inamicul în zona plutonului !" „Dacă a apărut, întoarce-te și primește-l cum trebuie !" i-am ordonat. A plecat. După un timp vine în fugă un agent și-mi raportează precipitat : „Inamicul a atins poziția noastră și se predă. Sînt soldați unguri... mulți la număr. Depun armele".

N-apuc bine să mă lămuresc că este adus la mine un sergent ungur, mi se adresează în românește : „Să trăiți ! Sînt originar din Maramureș. Sîntem 94 de soldați maghiari, aproape un escadron și am hotărît să ne predăm !" „Păi cum așa ?" mi-am exprimat eu uimirea, căci nu-mi venea să cred că totul era adevărat. Mi-a explicat : „Ieri, o pușcă mitralieră de-a dumneavoastră, a pătruns în pozitiile noastre și a surprins în jurul unui foc șase ofițeri și subofițeri, toți comandanți ai escadronului nostru. Unul n-a rămas în viață. După întîmplarea asta, am fost chemat la comanda diviziei și mi s-a comunicat că am fost cu toții pedepsiți și ca s-o ispășim ni s-a ordonat să dăm un atac de noapte, să-i răzbunăm pe cei șase și să ne întoarcem la bază cu cel puțin cinci prizonieri români... Am înaintat tiriș și cînd ne-am dat seama că am căzut în ambuscada românilor, am hotărît să ne predăm... Și vă mai spun că mîine dimineață divizia noastră are de gînd să atace".

Toată situația asta de necrezut a rezultat din acțiunea voluntară a neliniștitului sergent Ifrim.

Am raportat telefonic regimentului. În locul colonelului Ghețaru Nicolae venise nu de mult colonelul Rădulescu. Nici lui nu i-a venit să creadă că 94 de soldați maghiari s-au predat fără să tragă un foc de armă, i-am trimis însă la regiment sub escortă, ca să vadă minunea cu proprii lui ochi.

În aceeași noapte, divizia noastră a decis să ieșim din defensivă. Regimentul 35 infanterie a primit ordin să atace înainte ca inamicul să-și revină din lovitură prin pierderea unui escadron. Am asaltat în iureș și am înaintat în adîncimea Munților Tatra.

Așadar, dezmorțirea i-am datorat-o lui Ifrim Constantin... A căzut la 21 martie, pe crestele munților care marcau frontul de la nord spre sud, în direcția localității Zvolen Slatina. Pornise în fruntea plutonului, în urmărirea inamicului. A fost lovit de un proiectil anticar și rupt în bucăți... Ca să-l îngropăm așa cum cere datina, l-am cules bucată cu bucată și l-am condus pe ultimul drum pe o foaie de cort. A fost pentru prima și ultima oară cînd am plîns pe front. Pierdusem un bun camarad și un bun luptător. A fost înaintat, post-mortem, la gradul de sergent-major și decorat cu „Virtutea militară" clasa a III-a.

4. Cel mai luminos moment de pe front este legat, firesc, de unul dramatic. La începutul lunii aprilie, tot urmărind inamicul prin Cehoslovacia, am fost opriți în fața localității Vișcovice, situată pe niște înălțimi. O apărau două batalioane de nemți... N-aș vrea să descriu luptele pentru această localitate ; au ținut o zi, o noapte, și iarăși o zi. Inamicul a lăsat pe cîmpul de bătaie mulți morți și răniți, dar și noi am plătit scump izgonirea lui dincolo de sat... Am luptat pentru cucerirea fiecărei case în parte. N-am avut timp să mă ocup de răniți, de morți, căci nemții se pregăteau de un contraatac ca să pună din nou stăpînire pe Vișcovice, și trebuia să organizez apărarea companiei (un alt comandant al companiei — căpitanul Georgescu Marin — fusese rănit și din nou mi se încredințase comanda). În toiul acestor eforturi, către orele 11, mă cheamă la telefon domnul colonel Ghițescu Marin, noul comandant al regimentului, și-mi ordonă să mă prezint urgent la trenul regimentar, iar de acolo la cel divizionar, căci a doua zi va sosi din țară domnul general Vasiliu-Rășcanu, ministrul de război, și va dori să stea de vorbă cu mai mulți soldați, subofițeri și ofițeri ai diviziei.

A doua zi mă aflam în spatele frontului, pe un platou unde urma să aterizeze avionul cu domnul ministru de război. Era o zi frumoasă, cu soare. Ne aliniaserăm pe grade și funcții : comandanți de regiment, de batalioane, de companii. Avionul a aterizat la ora 10. Ministrului i s-a dat onorul. De fapt, acolo, a avut loc o solemnitate de decorare. Mie, domnul ministru mi-a prins pe piept „Virtutea militară", clasa a III-a, un ofițer din escortă mi-a petrecut pe mînă un ceas, iar un altul mi-a pus în brațe un pachet. Deci fusesem decorat și primisem și daruri.

Am terminat cu bine războiul. În tot acest răstimp n-am fost bolnav sau rănit. Atîta doar că slăbisem. Cîntăream 58 de kilograme.

POEME DE A.I.ZĂINESCU

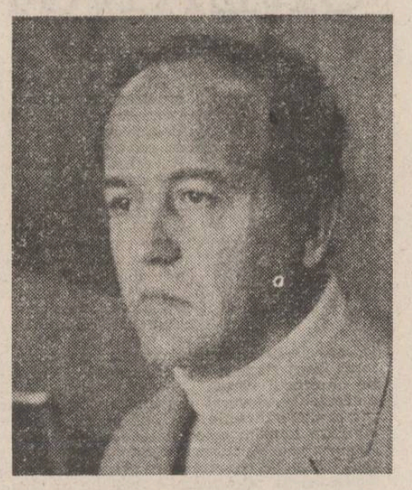

Iubind

Oh, mult, în multe feluri se poate vorbi
Despre patrie și se pot întocmi multe acte,
se pot
Întocmi legi, dacă-n legi am încăpea de tot
Ori am putea ara și sămăna cu ele pe cîmpii.

Poți să-ngenunchi adînc ori să te zbați amar
Și să-ntocmești noi cumpeni la fîntîni,
mai clare,
Dar dacă patria o clipă nu doare și tresare,
Nici inima nu bate atuncea ca un far.

De la o alergare grea a lumii peste fire,
Se pot stîrni și patimi și furtuni,
Să se tîrască, pot, și genii și nebuni
Și să-și cerșească orbi un colț de nemurire ;

Pot să se-adune aștrii-ntr-un ospăț mai treaz
Și viermuind să-și ducă sîngele în palme,
Pot să se-nalțe gropi și pe sub gropi
doar arme,
Ca o detunătură-a clipei și-a nopții-n care
cazi,

În matca spiritului nori pot să se-adune,
tulburi,
Și-aluviuni cu trunchiuri ca de fosfor, moi,
Dar despre patrie și-n patria ce-o frăgezim
altoi,
A nu cînta iubind e ca și cum ai muri
de-a pururi.

Trandafirii lunatici

Retezați ii credeam, trandafirii lunateci,
Căzuți lacrimei pradă și nu-s,
Retezați ii credeam, luați prin nori ca ostateci,
Puși cu ghimpii să are, să tulbure-n sus ;

Retezați ii credeam, făcuți horn peste case,
Fum ce pilpiie-n somn și se-ncheagă sub
grinzi,
Retezați ii credeam, strivind dulci ca terase
De aer pe-un foc și acela-n oglinzi ;

Retezați ii credeam, un geam alb, plin de raze,
O perdea ce s-a tras sau se sfîșie-n vînt,
O cunună pe-aceste-abia singure fraze,
Retezați și eu să văd lună-n cuvînt.

Ceața din pereți

Va cînta o privighetoare mai sus decît lumina
Și arșița ochilor ei, însă de pe inimile
Noastre nisipul nu va naște decît insule,
Ceața pereților, asta e ; va cînta

O privighetoare și varul
De pe pereți se va stinge treptat, se va cerne,
Nu ții nici tu sita norilor, nu,
N-o țin nici eu ; singuri

Vom trece astfel și pe rînd pe sub cearcănul
Privighetorii aceleia, numai sunetul,
Doar tresărirea ochilor ei, răsuflarea
Fierbinte și gîndul

Oh, dragostea mea, numai gîndul
Că dintr-odată se vor repezi către noi
Și alte priveliști ; doar gîndul
Acesta care-și e suficient sieși și stăm

Ca o amintire în fața altei amintiri !..

Decît cameleonul

Dar de lumina ochilor mei căci decît visul —
Cameleon, oh, decît visul —
Cameleon —
Mai bine șarpele !

Șarpele, cel puțin,
Îl auzim cum se dezbracă în iarbă
Și trece zvircolindu-se prin aer,
Bătătorit de arșița-n amurguri, vînătă,
Și ametit de ea, prins
Ca într-o capcană de crini.

Ca un covor pulsînd feeric de semințe
Și-amestec surd, metalic cum e țipătul,
Cenușa viscolită-n ochi sau curcubeul
Ce se aprinde calm și se arată
Toate-ndoielile din noi.

Șarpele
Care ne-aruncă — unul în întîmpinarea
Celuilalt — ca pe niște robi mereu în muncile
De cazmă ale celuilalt și-ntr-una
Îmbrăcînd și dezbrăcînd prin aer
Cămășile de fum ale cuvintelor,
Că mai rămîne-o spuză numai de pe ele,
seara
Brumînd de parcă am vorbi c-un mort.

Ca o ispită tulbure de-a ne atinge
Și-a-mbrățișa cu firul ierbii-odată
toate stelele,
El care nici nu mai poate să se înșele și nici
Să își mintă destinul, curbura
Sacră ce-o face și se aruncă
În gropile propriilor ochi

Dar de lumina ochilor mei căci decît visul —
Cameleon, oh, decît visul —
Cameleon —
Mai bine șarpele !

Oho, călătorule!...

Oho, fii binevenit,
Ospătează-te și odihnește, călătorule,
Văd că ți-e totul familiar, muți lucrurile
Dintr-un loc într-altul, îmi iei mîna
Și scrii ceva, îți tremură literele
Picură niște stîlpi albi sau acoperișuri prin ele,
Străvezii pocnesc mugurii mării și aerul
Se va fi umplut de corăbii — sînt fructele ei !

De degetul mic

Lumea uneori nu se uită la soare,
Lumea uneori cade-n gînd ;
Voi de ce-o mai enervați, însă,
De ce dați din picioare
Și-o obosiți, copii, pe pămînt ?

De ce ca într-o lacrimă-aproape
Sau ca într-un nor
— Călător și așa dinspre semne —
Nu îi mai aduceți aminte,
Nu îi plîngeți de dor
Și n-o puneți, de pildă,
Să taie lemne ?

De ce n-o mai cerneți,
N-o întoarceți un pic
Cu niscaiva legi ori povești
Cu de-acasă
Sau cu de-altminteri,
De ieri sau de azi — tot un spic
Ori o răspîntie-n care cu pace se lasă ?

De ce la urma urmei n-o țineți
De degetul mic
Și nu-i bateți cu pumnul în masă ?

Pentru că lumea, vedeți și voi, tare
Uneori se trezește cu supărare
Și nici nu mai știe ce-o doare : capul
Sau umbra care o seceră de la picioare ?

Mi-e-nfrigurată lumea

Mi-e-nfrigurată lumea uneori și tace,
Urme de dinți nu-n carne simt, ci doar
în gînd,
Gustul gîndului c-au prins mult mai fierbinți
și fragezi
Copacii mulți se-așază la masă delirînd.

E-o fabulă, desigur, pe care pofte-o nasc,
Se-ntoarce frunza pe partea cealaltă și sună,
Se schimbă dulce aerul în teasc
Și-n teasc ciorchine fierb bucăți de lună.

Mîncați, deci, săturați cu dinții voștri seară,
Dacă n-ați fi copaci, blestem v-aș zice, crud,
Orbi răstigniți din pleoapa cărora ca ceară
Nu lacrimi cad, ci păsări ce se-aud.

E-o fabulă, desigur, pe care și norii-o simt,
Dar dacă de dorința fructului vă treceți
rînduri,
Și dacă fructul însuși e un nor vorbind,
Și dacă pe nori nu fructe creșteți ci
doar scînduri,

Mîncați, ne-ncetiniți o clipă chinul vostru,
Mîncați, umpleți cu foamea voastră gînd,
tăcere, stea,
Eu dacă tac voi singuri nu tăceți și rostul
Vostru un semn să-mi fie încă spre-a tăcea.

Pînă mîine în zori ca-mprejmuind surd cu ace,
Toate grădinile lumii-un ospăț vor da blînd,
Oh, pînă mîine în zori și-nfrigurînd iar
și fraged,
Dar pînă mîine, poate, voi trece eu însumi
în gînd.

plastică

Sculptura mică

Salonul de sculptură mică a ajuns la a X-a ediție ! Ceea ce debutase într-o sală periferică sub forma unei tentative de grupare a căutărilor artistice socotite doar exprimări libere și de atelier ale sculptorilor, a devenit astăzi una dintre cele mai semnificative manifestări artistice ale peisajului cultural al țării.

Toamnă de toamnă, „Salonul sculpturii mici" se impune prin spectacolul unic al unei creații, în care diversitatea imaginii plastice, a formelor compune un profil deopotrivă expresiv și concentrat al întregii sculpturi românești a momentului. Tehnici dintre cele mai diferite, modalități de exprimare în care pot fi regăsite toate trăsăturile marii sculpturi, de la lecția clasică a modelajului la cele mai moderne coordonate ale domeniului, de la portret pînă la medalie și de la compoziție cu caracter alegoric la semnul plastic întarsiat într-o structură formală, toate aceste soluții se oferă privitorului cu egală putere de convingere și cu atributele unui remarcabil profesionalism.

Majoritatea lucrărilor nu urmăresc experimentul cît desfășurarea în tiparele tehnice și materiale cele mai adecvate a unei viziuni plastice perfect controlate. Lucrarea de sculptură mică se converteste astfel într-un fel de recital vizualizant, căruia îi sînt proprii demonstratiile de sensibilitate, coerentă a gîndirii plastice și, nu în ultimul rînd, virtuozitate artistică. Sînt criterii care grupează și în această ediție iubiliară personalități deplin conturate ale sculpturii contemporane. Și, ceea ce este îmbucurător, în aceste „saloane ale sculpturii mici", organizate de patru ani încoace la galeria „Orizont" (edițiile anterioare, ca și meritul deplin al pionieratului în asemenea întreprindere culturală, aparțin Casei de cultură „Fr. Schiller"), precumpănitoare sînt prezentele tinerilor artiști. Și aceasta, în conditiile unei selecții foarte exigente și competente a lucrărilor, constrînse, ce-i drept, și de limitele fatalmente restrînse ale spațiului de expunere. Sugerăm cu acest prilej, ca la viitoarele ediții întreg complexul galeriei „Orizont" (deci, și sala de la subsol a „Atelierului 35") să fie destinat acestui gen de expoziții, pentru a oferi o imagine mai completă asupra domeniului și o mai convingătoare participare și a artiștilor din provincie. Cunoaștem lucrări remarcabile ale unor sculptori din Timișoara, Arad, Baia Mare, Tg. Mureș, Brașov, Cluj-Napoca ș.a., ce ar putea spori dimensiunea calitativă a expoziției și ar pătrunde pe această cale într-o zonă de interes mai larg și mai autorizat. Pentru că publicul este foarte receptiv și în conștiința lui asemenea manifestări artistice au întrunit întotdeauna ecouri durabile.

În actualul „Salon al sculpturii mici" — realizat prin strădania organizatorică a sculptorului Ion Deac-Bistrița și a secției de specialitate a U.A.P. —, numeroase lucrări au mai fost văzute în diferitele „personale" ale ultimului an. Acest fapt nu scade cu nimic valoarea de ansamblu a expoziției, în care fiecare artist a înțeles să fie prezent cu ceea ce are mai reprezentativ la această oră în portofoliul de creații. Și reîntîlnirea cu lucrările lui Ion Iancuț, Elena Hariga, Vasile Gorduz, Manuela Siclodi, Gr. Minea, Neculai Pădureanu, Anton și Armenui Eberwein, Al. Păsat, Tib. Mosteanu, Czitrom Bela, Dinu Rădulescu, Ion Deac-Bistrița, Ov. Maitec, Bela Crișan, Horea Flămînd, Aurel Vlad și a încă numerosi alții, este cu atît mai relevantă, cu cît sentimentul că sîntem martorii unei conjuncturi augurale a generației de contemporane, deosebit de înzestrate și de active, de sculptori, se bizuie, înainte de toate, pe realitatea incontestabilă și originală a operei lor.

Corneliu Antim

muzică

«Te apăr și te cînt, patria mea»

A VII-a ediție a Festivalului-concurs al cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt, patria mea" coincide cu sărbătorirea împlinirii a 40 de ani de la istorica zi de 23 August 1944, pregătind totodată mărețul forum al comuniștilor — al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Marșurile ostășești (interpretate de Corul Școlii Militare de Muzică, dirijor profesor Ioan Goicea — remarcabil ansamblu coral distingîndu-se prin acuratețe și disciplină, prin forța a glasurilor bărbătești și măiestrie artistică, Corul de femei-ofițeri al Casei Centrale a Armatei, dirijor lect. univ. Silvia Serierieru, interesantă personalitate dirijorală a Conservatorului bucureștean, Corul Regimentului de Gardă, dirijor căpitan Tudor Chiva, ansamblul ostășesc ridicîndu-se pe deplin la înălțimea momentului festiv și Corul ostășesc „Albatrosul", dirijat de plut. adj. Marin Hudițeanu, au impus atenției unele realizări deosebite. Aviatori cutezători (muzica Temistocle Popa, versurile Adrian Mierlușcă, premiul I în concurs), Trec ostașii (muzica Gheorghe Cojocaru, versurile Constantin Cirjan, premiul II), Bravi ostași ai României (muzica Dan Beizadea, versurile Viorel Gh. Cozma, premiul Ministerului de Interne), Elev la școala ostășiei (muzica Ion Mitu, versurile Petru Nicolae) și Comandantul suprem (muzica Mircea Bădulescu, versurile Ion Tîrlea — mențiuni) sînt, după părerea mea, lucrări de reușită ale cărora merite au fost răsplătite elocvent prin distingere publică. Remarcabile mi se par, pe lîngă evoluțiile interpretative ale unor — să reamintim — neprofesioniști în mare parte, valențele mobilizatoare ale unor melodii simple și generoase, ușor de intonat și reținut, avînd așadar toate caracteristicile care se cer unor marșuri ostășești.

Corului și orchestrei Ansamblului Artistic „Doina" al Armatei, dirijori Sergiu Eremia, Constantin Popovici și Gheorghe Popescu, i-a revenit misiunea artistică de a prezenta în concurs o sumă de lucrări inscrise în secțiunea „cîntece patriotice", unde distingem cîteva remarcabile reușite. Apărăm columne de lumină (muzica Sergiu Eremia, versurile Jean Ghelluc, soliști Constantin Ene și Pompei Hărășteanu, premiul I în concurs) plasîndu-se categoric în frunte, grație unor ample dimensiuni simfonic-poematice și unei remarcabile abilități componistice în găsirea unor armonizări care să rupă uniformitatea de gen fără a depăși totuși limite consfințite de o îndelungată tradiție la români. Bătrînului cu inima cît țara (muzica Constantin Costoiu, versurile Constantin Avram, solistă Veronica Costoiu, Premiul C.C.E.S.), Ostași, țărani și muncitori (muzica Claudiu Negulescu, versurile Constantin Cirjan, premiul C.C. al U.T.C.), Horea, Cloșca și Crișan (muzica și versurile Cătălin Ursu, solist Pompei Hărășteanu, premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor), Cînd te cheamă țara și Comandantul suprem (muzica Constantin Arvinte, versurile Mircea Block, ambele distinse cu premiul II) — acestea sînt cîteva dintre lucrările desprinzîndu-se categoric fie printr-o melodică captivantă, înălțătoare, fie printr-o deosebită măiestrie a învesmîntării armonice și orchestrale, fie prin valențe poetic-muzicale trimițînd la largi genuri vocal-simfonice interesant asimilate.

Muzica ușoară a încheiat spectacolul de gală, desfășurat în fața unei săli arhipline, a unui public entuziast și receptiv. Remarcabilă mi se pare deschiderea organizatorilor care, iată, găsesc o fericită modalitate de a alătura, prin tematică, creații atît de diverse nu numai ca stil ci și ca gen. Este lucru știut că muzica ușoară are cel mai crescut impact în rîndurile largilor mase de auditori. Valențele de șlagăre ale unor lucrări ca Trandafiri pentru armata țării (muzica Marius Țeicu, versurile Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu, premiul I), Te apăr și te cînt (muzica și versurile Alexandru Mandy, premiul Uniunii Scriitorilor), În vatra noastră scumpă, România (muzica Dan Dimitriu, versurile Eugen Rotaru, premiul Biroului U.T.C. din Consiliul Politic Superior al Armatei), La revedere băieți (muzica Aurel Giroveanu, versurile Aurel Felea, mențiune) — nemaivorbind de capitolul interpretare — sînt incontestabile și aceste calități sînt „speculate" inteligent într-un concurs care, impunînd restricții tematice, stabilește totodată norme și criterii avînd influență directă, pe temeiul răspîndirii în public, asupra educației largilor mase. Și, să nu uităm, acest efect de înălțare morală este principalul deziderat pus în fața artiștilor români, contemporani cu vremurile de glorie ale României socialiste, vremuri de măreție împliniri sub cîrma înțeleaptă a omului de stat Nicolae Ceaușescu.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

III. Nuvela basm (6)

Atît de puternicul proces de **domesticizare** a miraculosului, în **Dănilă Prepeleac**, spre deosebire de ceea ce se întîmplă în **Povestea lui Stan Păţitul**, are drept efect aproape totala „dezermetizare" a substratului ezoteric, potenţial existent în a doua parte a povestirii. În fapt, avem de-a face cu o viziune prin excelenţă „antisacralizantă", a cărei proiecţie epică se impune prin enormul ei spirit comic. De data aceasta, **nuvela-basm** se converteşte în parodie burlescă, fantastică şi fantasticizantă. Este specia pe cuprinsul căreia Creangă rămîne maestru neîntrecut, adevărat deschizător de drumuri şi într-o atare direcţie, slacă ne gîndim la recidive similare precum cele din proza lui Sadoveanu, Arghezi sau Voiculescu. Evident că în noul context distincţia operată între **planul secund** (adică fantastic) şi cel anecdotic-realistic nu mai este posibilă, parodia fiind aceea care le contopeşte cu totul, restituindu-le, aşa-zicînd, unei **antirealităţi** acaparantă tocmai prin flagranta ei inconsistenţă ezoterică. Întreg lanţul de confruntări dintre Dănilă şi trimişii lui Scaraoschi apare tutelat de acest straniu şi amuzant fenomen de descalificare a sacrului. Fie că este vorba de dimensiunea divină, fie că se are în atenţie dimensiunea demonică, elementul în cauză este supus celei mai necruţătoare acţiuni de „laicizare" derizorie. Ideea, impulsionată de o jovială şi originară atitudine antimistică, este aceea că de vreme ce oamenii au inventat suprarealitatea miraculoasă căreia mitologia populară îi conferă un asemenea statut privilegiat din unghi fabulos, tot lor, oamenilor, le revine dreptul de a juca în perfectă cunoştinţă de cauză comedia respectivei suprarealităţi. Nici mai mult nici mai puţin, Dănilă Prepeleac — precum, de altminteri, şi alţi eroi ai lui Creangă, între care, cum vom vedea, şi Ivan Turbincă — este exponentul acestui joc, avîndu-i parteneri ideali pe trimişii lui Scaraoschi. În chiar punctul de pornire, înainte numitul fenomen de domesticizare a miraculosului îşi dezvăluie raporturile descalificante :

„— Am să durez o mănăstire pe pajiştea asta, de are să se ducă vestea în lume, zise el. Şi deodată se şi apucă. Face mai întîi o cruce, ş-o înfige în pămînt, de însamnă locul. Apoi se duce prin pădure şi începe a chiti copacii trebuitori : ista-i bun de aminare, cela de tălpi, ista de grinzi, cela de tumurugi, cela de costoroabe, ista de toacă ; şi tot aşa dondănind el din gură, iaca se trezeşte dinaintea lui c-un drac ce ieşise din iaz.

— Ce vrei să faci aci, măi omule ?

— Da nu vezi ?

— Stăi, mă ! nu te-apuca de năzbutii. Iazul, locul şi pădurea de pe-aci sunt ale noastre.

— Poate-i zice că şi răţele de pe apă sunt ale voastre, şi toporul meu din fundul iazului. V-oiu învăţa eu pe voi să puneţi stăpînire pe lucrurile din lume, cronoraţilor !

Dracul, neavînd ce-i face, huştiuluic ! în iaz şi dă de ştire lui Scaraoschi despre omul lui Dumnezeu, cu năravul dracului. Ce să facă dracii ? Se sfătuiesc între dînşii, şi Scaraoschi, căpitenia dracilor, găseşte cu cale să trimeată pe unul din ei c-un burduf de bivol plin cu bani, să-l deie pusnicului Dănilă, ca să-l poată mătura de-acolo.

— Na-ţi, mă, banii ! zise dracul trimis ; şi să te cărăbăneşti de aici, că, de nu, e rău de tine !

Prepeleac se uită la cruce, se uită la drac şi la bani... dă din umere ş-apoi zice :

— Aveţi noroc, spurcaţilor, că-mi sunt mai dragi banii decît pusnicia, că v-aş arăta eu vouă !"

Scena, cu incomparabilele ei însuşiri dramaturgice, este nemaipomenită ; **„Dănilă Prepeleac** — afirmă pe drept G. Călinescu — se poate juca aproape în întregime", iar Tudor Vianu observă că scriitorul „toposte povestirea în dialog, reface evenimentele din convorbiri sau introduce în povestirea faptelor dialogul personajelor, ceea ce-i dă putinţa să intre în psihologia lor, să ni-i arate cum gîndesc şi cum simt, cum ezită şi cum se hotărăsc". Ar fi deci, şi acum, semn de păgubitoare grabă să ne lăsăm captivaţi doar de fascinanta „gratuitate" a reprezentaţiei. În sensul celor spuse de Tudor Vianu este de subliniat perspectiva de uz cotidian, în ordine existenţială, din care are loc confruntarea dintre cele două „lumi". Acestea se întrepătrund atît de puternic încît impresia ultimă este de sinteză indestructibilă. Pragmatismul canonizat (de gîndire şi comportare) se constituie în normă curentă pentru ambele categorii de personaje : „Apoi lăsă banii şi se întoarnă în heleşteu, unde găseşte pe Scaraoschi tare mîhnit pentru pierderea unei comori aşa de mari, cu care ar fi putut dobîndi o mulţime de suflete.

Prepeleac, în acest timp, se chitea cum ar face să vadă banii acasă la dînsul.

— Bun ! zise Dănilă. Nici asta nu se ie din drum. Tot mănăstiri să croieşti, dacă vrei să te bage dracii în samă, să-ţi vie cu banii de-a gata la picioare şi să te facă putred de bogat.

Pe cînd se îngrijea el cum să ducă banii acasă, iaca un alt drac din iaz i se înfăţişează înainte, zicîndu-i :

— Măi omule ! Stăpînu-meu s-a răzgîndit ; el vrea mai întîi să ne cercăm puterile ş-apoi să iei banii."

Suita momentelor cînd eroul se întrece în voinicie cu trimişii lui Scaraoschi reprezintă toţi atîtea tentative de subtilă şi inimitabilă parodiere a fabulosului mitic cultivat de basmul axat pe leit-motivul invincibilităţii lui Făt-Frumos. În acest chip interpretată, povestirea **Dănilă Prepeleac** poate fi privită şi ca o semnificativă parodie la basmele fantastice ale lui Creangă însuşi, **Povestea lui Harap Alb, Povestea Porcului** şi **Făt-Frumos fiul iepei.** Mecanismul ce pune în mişcare fenomenul de domesticizare a miraculosului vizează în primul rînd psihologia şi înzestrarea intelectuală a protagoniştilor. Interpretînd o idee avansată de Al. Dima, Ovidiu Bîrlea (op. cit.) defineşte astfel termenii problemei : „Într-adevăr, cum arată Al. Dima, în **Dănilă Prepeleac** sîntem «în faţa unei puternice asociaţii prin contrast», dar nu atît între Dănilă Prepeleac îmbogăţit prin burduful de bani şi mai isteţ decît dracul, care nouă ni se pare a fi secundar, în orice caz nereliefat de Creangă. Contrastul e de altă natură, între Dănilă cel prost şi dracii şi mai proşti. Căci în mentalitatea populară arhaică zmeii (diavoli şi alte spirite vrăjmaşe) sînt înfăţişaţi a fi peste măsură de puternici dar din cale afară de proşti. Ca atare, ei pot fi învinşi de om prin cea mai elementară isteţime, ajunge un dram de viclenie pentru a-i face să piardă întrecerea sau prinsoarea". Adevărul este că viziunea eminamente parodică nu poate fi concepută în afara unei asemenea „comuniuni" pe scara inferioarei înzestrări a minţii, în cazul căreia departajarea între personaje e doar o chestiune de proporţie şi nu de disjuncţie calitativă. Altfel, s-ar ivi o iminentă incompatibilitate, datorită căreia eroul — în cazul de faţă, Dănilă — ar trebui scos de sub incidenţa spiritului comic. Drept urmare, iscusinţa lui Dănilă este atît de naivă, atît de primară, încît numai prostia şi mai mare a partenerilor săi de întrecere îi asigură eficienţa. Mizînd pe un asemenea tip de departajare a gradului de (anti)inteligenţă, povestitorul asigură puritatea grotesc-comică a demersului anecdotic. Dacă Dănilă deconcertează prin elementaritatea absolută a soluţiilor alese (iepurele dat drept fiu şi ursul ca unchi bătrîn de 999 de ani, legatul la ochi, încălecarea calului etc.), în schimb, dracii se descalifică cu totul datorită desăvîrşitei lor inabilităţi în folosirea puterii supranaturale cu care sînt înzestraţi.

Întrucît dracul are conştiinţa faptului că din chiuitura lui Dănilă i se poate trage chiar moartea (ceea ce indică dispariţia celui mai de seamă ascendent asupra adversarului : nemurirea), este firesc să concludem prin a spune că domesticizarea miraculosului, în **Dănilă Prepeleac,** atinge gradul zero al parodiei fantastice.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Pompiliu Marcea pregăteşte o monografie despre critica lui Şerban Cioculescu

D.R. Popescu consumînd şah la desert

Una din „conjuraţiile" traducătorilor : Romulus Vulpescu şi Dan Duţescu

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Adnotări în marginea unor poezii inedite

Urmare din pag. 1

totodată decodifică şi oferă cheia unor texte publicate anterior.

Originală, plină de vitalism, frustă şi de un farmec aparte — tipică pentru ceea ce am numit convenţional **nostalgia ţinuturilor exotice** — ne apare poezia intitulată „Divertisment african", aflată de noi în două variante în arhiva familiei. Piesa, un adevărat giuvaer literar, unic şi surprinzător în contextul liricii voiculesciene, a fost concepută aidoma unui imn închinat frumuseţii feminine, armoniei fizice a tinerelor de culoare, comparate de poet cu perfecţiunea şi gingăşia îngerilor : „Cînd vii lîngă mine furiş din zăvoi / Oh, Nilonga — Lula — Landa — / Mă faci neagră fată, să cred că la voi / În tropice îngerii sînt negri şi goi. / Alături de tine ai noştri-s de scamă / — Năluci boreale — : i-atingi, se destramă". Cadenţa, ritmarea poemului se fac prin repetarea versului „Oh, Nilonga — Lula — Landa", lipsit de conţinut, dar cu sonorităţi de tam-tam. (De altfel undeva, în marginea manuscrisului, mîna poetului a aşternut precizarea : «După fiecare vers se spune refrenul „Oh, Nilonga — Lula — Landa" şi se bate din palme»). Femeia, în speţă negresa, este văzută în momentul dansului — în acea clipă în care trăieşte prin toate fibrele trupului ei plăcerea mişcării, a ritmului, a patimii de a juca : „Tu nu ştii plăcerea s-o tai jumătăţi : / Întreagă arzi, tortă-n lumini-voluptăţi... / Să cerc altă cale, piezişă,-i inept : / Cu tine păcatul e alb, pur de-a drept".

În legătură cu această din urmă poezie inedită se cuvine, poate, să facem şi cîteva precizări necesare. Nostalgia ţinuturilor exotice este nu numai produsul unei imaginaţii poetice prolifice şi variate, ci şi al frecventării unor autori prestigioşi din mai toate domeniile poeziei, ştiinţei şi culturii. „Am alergat — mărturisea V. Voiculescu încă în 1935 — la tot ceea ce atunci ispitea o minte încercată de credinţă şi hrănită ştiinţificeşte, materialism, pozitivism, evoluţionism. Littré, Claude Bernard, Auguste Comte, Darwin, Spencer... Am cunoscut Kabala, din studii..., am citit Seferul cu comentariile lui, am practicat pe razcrucienii lui Péladan, de la Gnoză şi Pista Sofia, prin Fabre d'Olivet, Saint Yves d'Alveidre, Eliphas Levy şi Papus, pînă la modernii Schuré, Rudolf Steiner, M-me Blawatzky, Annie Besant şi cîţi alţii."

Poetului, dator să se informeze cît mai mult şi — mai ales — mergînd la sursele cele mai autorizate în materie, de mare folos îi vor fi fost desigur, cărţile găsite prin anticariatele bucureştene pe care (potrivit unor mărturii ale poetului Ion Larian Postolache şi ale altor contemporani) le frecventa zilnic încă din studenţie, dar şi din volumele primite mai tîrziu, la cererea sa expresă, de la Marta, fiica lui aflată în capitala Franţei. De altfel, în cîteva din scrisorile trimise ei de către scriitor (fapt necunoscut încă) figurează nume de autori şi titluri de volume după care eventualul biograf al scriitorului îşi poate face lesne o idee asupra ariei largi a lecturilor poetului. Fără îndoială că printre cărţile primite de la Paris ori descoperite prin anticariatele bucureştene va fi figurat măcar una din lucrările lui Leo Frobenius referitoare la Africa.

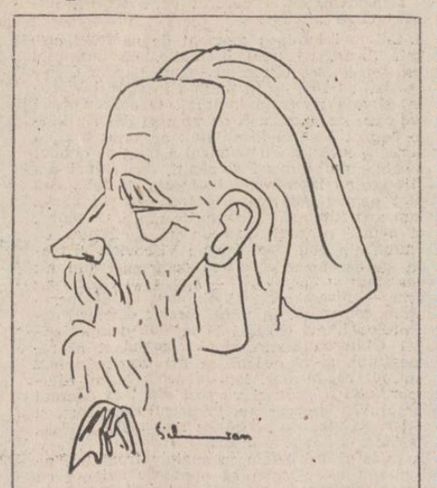

Desen de Silvan

Departe de a fi fost analizat în întregime şi în toate articulaţiile sale, universul liric voiculescian va oferi viitorului exeget şi editor al **Operelor complete** ale scriitorului surprize şi revelaţii rare. Rîndurile noastre — acum, la ceasul aniversării centenarului său — nu se vor decît o mică fereastră, din multele posibile, prin care poate fi privită creaţia celui care ne-a dat **Sonetele, Pescarul Amin, Iubire magică** şi **Sezon mort.**

VASILE VOICULESCU - *inedit*

(Magul)

Sub ris şi insulte
Clădi în pustie
Cu sbuciume multe
Din versuri oculte
Înalta-i magie

Mari comori rebele
S-ascund în obscur
Magul, peste ele
Tainic a tras grele
Zăvoare de-azur

1950, oct. 31

(Destinul meu de vorbe ce se-mbină)

Destinul meu de vorbe ce se-mbină
Cu şopotul de vise ce bîntuie în noapte
Îngîndurat se pleacă şi se-nchină
Nemuritorului Destin de-nalte fapte
Ce-Ţi făureşti din forţă şi lumină.

(Almanahul german)

(Sînt o legendă, o parabolă năucă)

Sînt o legendă, o parabolă năucă
Rostit de gura Ta — În van mă ţes
Au ochii care nu Te văd vre-un înţeles
Şi mîna-ntinsă care nu te-apucă ?

Te faci o azimă cînd viu Te cer
Cu grîul meu şi strugurii din vie
Ah, ca în adînca mea copilărie
Eu tot visez o scară pînă-n cer
Şi Făt frumos călare pe mister
Biruitor, să intru în Împărăţie

Luni, 25 iunie 1956

NUMELE POETULUI

Petru Aruştei (IV)

Într-o tradiţie poetică moldavă întemeiată de Eminescu şi continuată pînă la Labiş. Petru Aruştei este tulburat şi el de mitologia hiperboreeană, de tenebrosul nordului legendar, invocaţia sa din Nebgrohd neştiind decît un pur exerciţiu retoric lautréamontian inocent, reminiscenţă a unor lecturi timpurii din epopeile sîngeroase, fascinante, barbar-clamoroase ale septentrionului : „O Nebgrohd, corabia ta se apropie mereu de ţărmurile sîngelui meu blestemat ! Auzi cum ne latră ciinii lunii ? Plină îţi este corabia cu podoabele Luminii şi ale Bucuriei. Ci vino în Întunericul meu, vino în Mihnirea mea ! Şi cînd vom auzi goarnele purpurii ale cocoşilor vestind venirea dimineţii noi vom fi de mult fugiţi din nisipurile roşii ale Nopţii. Vom fi răpit atunci măcar o picătură din albul imaculat al Nopţii noastre de pe pămînt, mai imaculat decît caninii tigrului ce străjuieşte porţile zăbrelite ale Speranţei. O fărîmă doar, o fărîmă de cuminecătură smulsă din fruntea Suferinţei răstignită pentru hoarda neiubească a zilelor albe ce vor veni. Şi de se va auzi un glas din adîncuri şi din înălţimi acela va fi pasărea cerurilor ivită din valurile înspumegate ale oceanului. Iubeşte-o, răbdătoare fiind n-a iubit-o nimeni pînă atunci. Şi ne vom opri cîndva înspăimîntaţi din goana noastră turbată prin ţărîna nimănui ! Tîrziu pe cînd ar fi seară, va creşte din trupurile istovite Copacul de sînge cu roade bogate pentru păsările cerului căci am sorbit o picătură din ceea ce nu se mai întoarce niciodată îndărăt. Nebgrohd, steaua mea plămădită din cele trei coaste ale lutului numit Aşteptare, călăuzeşte-ţi corabia spre mine şi mă izbăveşte ! Păsările Nopţii vor veni curînd şi vor acoperi cu pliscurile lor de foc ochii violeţi ai dorinţelor. Aud cum se rup mormintele vii din mine cu morţii lor de o sută de ori morţi şi rătăcesc fără odihnă ca nişte făclii de marmură prin întinderile de dincolo de Sufletul meu ! Încă o dată voi fi mai puternic! Ce bine, zeul meu stă în copac şi are dinţii verzi, verzi ca hoiturile ierburilor zugrumate de el. Coboară zeu mic şi taciturn să-ţi văd dinţii verzi de bucurie ! Ştiu că mă minţi, ştiu că e în zadar! Aici este un început de cetate. Nebgrohd e la geam, Nebgrohd bate în geam. Şi iarăşi aud, aud pumnalele paşilor tăi înfigîndu-se-n inimă! Sfinx chinuitor, femeie neagră a Nopţii, aruncă-ţi caninii mai ascuţiţi decît Blestemul şi coamele tigrilor !

Nebgrohd, căldul meu, ţi-am auzit strigătul înfierînd pustiurile fierbinţi şi nesfîrşite din Sufletul meu!".

Cezar Ivănescu

CRONICA EDIŢIILOR

Costache Negruzzi

Dintre scriitorii veacului al XIX-lea, Constantin Negruzzi este unul la care revin cu mare plăcere. **Scrisorile** lui pot fi recitite ori de cîte ori simţi nevoia unei destinderi superioare. Autorul lui **Alexandru Lăpuşneanu** este un prozator şi eseist (nu şi un poet) de mare rafinament care şi-a exersat pana pe cele mai variate subiecte. A fost un om de mare gust. „Prin colaborarea la publicaţii conduse de Asachi şi Heliade, Kogălniceanu şi Barit, Alecsandri şi Haşdeu, prin abordarea unor probleme de prim ordin pentru românii din toate provinciile, Negruzzi se impune ca un promotor al ideilor care au pregătit evenimentul hotărîtor al unirii" (Liviu Leonte).

Pînă nu de mult cea mai bună ediţie din scrierile lui Constantin Negruzzi era socotită aceea întocmită de V. Ghiacioiu, lucrare premiată de Academia Română şi trasă la editura **Scrisul românesc** din Craiova (1937 ;1942). Ediţia cuprindea o parte din sumarul volumului **Păcatele tinereţelor,** apărut în 1857 sub supravegherea autorului. Fragmentară, cu un text care nu mai corespunde normelor filologice de astăzi, cu „destule naivităţi în interpretarea artistică" ediţia V. Ghiacioiu trebuia înlocuită cu alta, nouă, pe măsura pretenţiilor actuale. Această sarcină şi-a asumat-o criticul şi istoricul literar de la Iaşi, Liviu Leonte. După un stagiu de mai mulţi ani, care s-a fructificat în mai multe culegeri din acelaşi autor, Liviu Leonte ne-a dat, în binecunoscuta colecţie de „ediţii critice" a editurii Minerva, întîiul volum din seria OPERE ale lui Constantin Negruzzi (1974). Ediţia a primit în acelaşi an premiul „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum".

Editorul îşi planificase seria în 2 volume în primul cuprinzînd **Păcatele tinereţelor** (cu un studiu introductiv, variante şi comentarii), partea cea mai rezistentă din creaţia lui Constantin Negruzzi, urmînd ca în volumul II să includă poezia, proza, publicistica, teatrul şi corespondenţa. Iată că după zece ani a apărut şi volumul II al seriei, dar nu şi ultimul !

Nu e singura oară cînd editorul ne împărtăşeşte un plan ca apoi acesta să fie pe parcurs îmbogăţit. Numai în timpul lucrului se descoperă şi se organizează materia şi nu i-am adus nici unui editor vreo vină că ne-a oferit mai mult decît ne-a făgăduit la început...

De altfel, cum am mai subliniat în mai alte rînduri, e şi greu, în lipsa biobibliografiilor pe autori şi a altor instrumente de lucru, să propui din capul locului un plan ferm. Editorul încă, în marea majoritate a cazurilor, trebuie să adune şi să colaţioneze singur materia, cum trebuie să descopere nu o singură dată manuscrise inedite şi să despoaie, tot singur, periodicele vremii. Acest travaliu pretinde abnegaţie şi cere timp. Astfel se explică de ce, în atîtea cazuri, distanţa în timp de la apariţia unui volum la altul este uneori atît de mare.

Liviu Leonte ne confirmă, în **Introducerea** la volumul al II-lea, cele spuse mai sus. „Volumul al doilea din operele lui Negruzzi urma să fie şi ultimul. Lucrul la ediţie a demonstrat însă că aceasta ar fi dus la o aglomerare de texte şi comentarii care ar fi depăşit dimensiunile rezonabile pentru o asemenea carte. Am operat deci o împărţire, lăsînd pentru al doilea volum proza şi poezia iar pentru al treilea şi al patrulea, teatrul, eseurile şi publicistica, scrisorile. Un glosar cu trimiteri la pagină va încheia ediţia".

La timpul apariţiei primului volum al acestei ediţii nu mă ocupam de cronica ediţiilor şi ca atare nu l-am comentat. N-o fac nici acum, pentru că, poţi oare, după atîtea exegeze să spui mai mult decît o impresie despre capodopera care este nuvela **Alexandru Lăpuşneanu ?**

Dar mie unuia îmi plac — ei bine, nu în concurenţă cu celebra nuvelă ! — şi **Scrisorile** strînse sub supratitlu **Negru pe alb — (scrisori la un prieten)** — cele 30 de „epistole" cu epilogul lor cu tot. (Voi încerca să reproduc acest scurt şi enigmatic epilog — spre dezlegare ! — în suplimentul **Domino** al **Luceafărului).**

Ce „fragmente" — de memorii, anecdote, pamflete, microeseuri, note de călătorie, portrete etc. — atît de suculente fiecare în parte, atît de clar reproduse (nouă ne aduce aminte uneori de schiţele lui Caragiale), ce rafinament faţă de meandrele vieţii şi istoriei şi ce artă concisă impecabilă a zicerii în aceste scrisori!

Şi materia volumului doi devine foarte interesantă atît pentru optiunile cultural-artistice ale mijlocului de veac trecut, cît şi pentru stadiul limbii literare de dinainte de **Junimea** şi Eminescu. (Dicţionarul-tezaur al limbii române, trebuie, oricum, să ia în cercetare şi asemenea texte).

Din prima secţiune a acestui volum, **Proză,** se poate reţine **Zăbăvile mele... Parte întîi** („un text licenţios, singurul de acest fel din cariera de traducător şi scriitor a lui Negruzzi", „o operă clasică a erosului" aparţinînd — ne informează editorul — englezului John Cleland (1709—1789). Demne de lecturat mai sînt, aici, şi **Cîrjaliul** (după Puşkin), **Călătoria arabului patriarh Macarie de la Alep la Moscva,** delicioasa bucată **Flora română** (corespondenţa pe teme floristice dintre Onisim Cernetel şi tînăra văduvă Angelica Florineasca, idilă cu aspect ironico-savant, care duce la căsătoria celor doi protagonişti... patrioţi).

În secţiunea a doua avem traducerea unui număr din baladele lui Victor Hugo. După cum reiese din articolul consacrat autorului francez în dicţionarul **Scriitori francezi** (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978), Constantin Negruzzi ar fi primul traducător în românește al lui Hugo. Cel ce ştie aprecia şi patina limbii de acuma-s aproape 150 de ani găseşte sonuri interesante şi expresii delicioase în aceste tălmăciri (**Ea ca s-adoarmă a mea ureche, / Deşteapt-atunci pădurea veche / Şi-n depărtare s-aude un corn** (ceva anteeminescian, nu ?) ; **Eşti veştedă şi rece ca statuia de peatră, / N-asculţi al nostru vaiet n-auzi al nostru plins ; / Priveşte, iaca focul se mîntuie în vatră, / Candela se sfîrşeşte, puţin de nu s-a stins** etc.).

Şi mai de luat în seamă mi se par traducerile de sub titlul **Satire şi alte poetice compuneri de prinţul Antioh Cantemir** — operă foarte lăudată în epocă, despre care Alecsandri scria că „limba românească (=a acestor traduceri n.n.) este o limbă bogată, sonoră şi plină de frumuseţi originale". Heliade (probabil) în **Curierul românesc** zice : „Atît e de bine traducţia, încît este de dorit a fi şi originalul astfel".

„Traducţiile" pot fi citite şi astăzi cu savoare. Ele au dăinuit de altfel, multă vreme în limba noastră, fără a se simţi nevoia unor alte variante. Să adăugăm, în spiritul adevărului, că aceste „traducţii" din Antioh Cantemir sînt făcute în colaborare cu fabulistul Donici.

În linia documentaţiei pe care ne-o oferă **Comentariile** editorului — ediţia este întru adevăr excelentă ca şi aparatul critic ce-o însoţeşte — să dăm o paralelă: cum traduce Negruzzi şi cum... G. Călinescu, în 1954. Iată esantionul Negruzzi, Donici : „Pe cînd cucoşul cîntă la revărsat de zori, / Cînd soarele pe dealuri începe-a străluci. / Strămoşii tăi cu oastea ieseau la cîmpul slavei, / Iar tu subt adamască cu sufletul, cu trupul, / Afundat în pufuri, sălbatic horăieşti, / şi tocmai dup-amiază deschizi îmflaţii ochi, / Tragi o căscare lungă, mai dormi înc-o bucată, / Te scoli, te-ntinzi, trei cîrferturi : aştepţi ca să-ţi aducă / Cafeaua, ciocolada, sau ciaiul chinezesc. / Din aşternut îndată drept la oglind-alergi ; / Aici apoi e grija şi truda cea mai mare. / Spinarea îţi acoperi c-o haină femeiască, / Zulufii după reguli în rînduială-i pui, / Îi încreteşti pe frunte, pe rumenii obrazi, / Ş-o parte după ceafă în săculeţ s-ascunde..." Nici o piedică-n transcripţie. Şi acum versiunea superior „bufonă" a lui Călinescu : „Cucoşul cutcurigă şi soarele răsare / De dincolo de munţi. Acum la drumul mare / Strămoşii tăi cu oastea ieşeau; tu-n mătăsoase / Brocaturi înfăşat tragi strașnic aghioase ; / Dospind în perne, trece din zi o jumătate. / Atunci sătul de somn, cu pleoapele-ncărcate / Un ceas întreg te-ntinzi şi căşti pînă ce ai / Cacao indiană sau chinezescul ceai. / Din aşternut spre-oglindă faci iute săritură / Şezînd piezîş începi a ta pieptănătură / Pe umăr cu tulpan de damă cu migală / Tu părul fir cu fir îl pui în rînduială". N-am la-ndemînă şi traducerea acestui loc făcută de marele poet contemporan Virgil Teodorescu, că l-aş fi spus, consecutiv, la comparaţie.

Liviu Leonte ne oferă prin aceste prime două volume o serie de opere dintr-unul din cei mai rafinaţi scriitori ai secolului trecut şi ne îmbie certitudinea că şi celelalte două volume ce vor succede nu ne vor dezminţi aşteptările. În **Istoria** sa, G. Călinescu i-a dedicat cîteva bune coloane lui Constantin Negruzzi, însoţite de o bogată iconografie şi pe drept — căci scriitorul şi omul în veacul lui au fost şi, deci rămîn, ca un exponent.

Ca şi eroul ediţiei sale, Liviu Leonte îşi edifică ediţia într-o aparentă modestie şi înţelegere, dar aceasta nu înseamnă că nu tinteşte la ducerea la bună desăvîrşire a întreprinderii sale.

Noi nu ne îndoim de izbînda-i frumoasă.

Gheorghe Suciu

Confirmarea unor talente

Urmare din pag. 1

convinşi că acţionează în sensul istoriei, al necesităţii, al omului care se simte responsabil nu doar de succesul acţiunii sale ci şi de puritatea ei, de imaginea vieţii sale în conştiinţa celorlalţi. Creator de lume, de univers propriu, Ştefan Agopian este şi un excelent stilist, un autor de „scriere literară, frumoasă" cum destul de rar se mai întîlneşte în ultimul timp. În ce priveşte problemele criticii, ele sînt tot atît de multiple şi de stubtile cum sînt problemele poeziei, de pildă, dar fiindcă dezbaterea lor se petrece într-un cerc „restrîns", de „specialişti" — socot unii, ele nu pătrund decît atunci cînd iau forme polemice în opinia publică. Nu este adevărat. O carte ca aceea semnată de Mihai Coman, reţinută şi ea printre premiile acordate de C.C. al U.T.C. îşi dezvăluie integral sensurile într-un spectacol critic nepolemic dar pledant, o afecţiune vizibilă faţă de materia cercetată şi care se comunică la o tensiune stilistică remarcabilă, plină de rigoare şi spontaneitate şi care face ca exprimarea să nu dispară în nebulozităţi şi nici să se tirască terestru. Vorbind despre reportaj, să reţinem, înainte de toate, că ne aflăm în situaţia fericită cînd un gen tratat atît de mult şi atît de greşit ca o cenuşăreasă a literaturii, beneficiază de o bună bucată de vreme de premii distincte, acordate unor scriitori la fel de dotaţi ca poeţii şi criticii. Cauza ? Faptul că reportajul şi-a îmbogăţit, ca gen literar, considerabil personalitatea, aducînd, odată cu exprimarea artistică şi adevărul vieţii, profilul cît mai veridic şi complex al oamenilor de azi. „Gongorismul" a rămas în urmă, uitat în trecutul istoric, reportajul, asemeni celorlalte genuri literare trăind astăzi o fericită diversificare. Să notăm, cu satisfacţie, că şi în această privinţă premiile C.C. al U.T.C. au făcut o fericită alegere în persoana şi personalitatea Aretei Şandru, prozator şi reporter deopotrivă, autoarea unor cărţi remarcabile prin amprenta lor de neprefăcută autenticitate, prin claritatea expresiei lor. De aceleaşi aprecieri s-a bucurat şi cartea tînărului reporter D. I. Dincă Îngăduindu-ne această „selecţie" în selecţia premiilor acordate anul acesta de C.C. al U.T.C. să notăm la urmă dar nu în ultimul rînd ! valoarea estetică a judecăţilor de valoare exprimate, faptul că în ciuda diverselor formule de creaţie premiate — adevărul artistic a fost principalul criteriu care a operat în selecţii, mai exact, — reflectarea autentică în opera de artă, pe calea unei înalte măiestrii artistice, a trăsăturilor esenţiale, caracteristice ale realităţii în care se exprimă pregnant adevărul vieţii. A exprima adevărul despre viaţă, adevărul vieţii, iată succesul fiinţării oricărei creaţii autentice, criteriul fundamental al aprecierii formulelor artistice. Nici un mod de creaţie artistică nu primeşte dreptul la existenţă decît înfruntînd şi depăşind tot ce l-ar putea împiedica pe artist în legătura sa trainică cu realităţile vremii, cu problemele ei.

Tipăriţi în numeroase periodice de literatură din ţară, cunoscuţi, deja, publicului cititor, debutanţi (cei mai mulţi), susţinuţi şi publicaţi cu precădere în revista „Luceafărul" scriitorii tineri răsplătiţi pentru creaţia lor literară din anul 1983 cu premiile C.C. al U.T.C. reprezintă o certitudine a literaturii române de astăzi, un moment crucial către diversificarea şi îmbogăţirea actului creator. Fie ca zborul lor către alte tărîmuri de inspiraţie şi de muncă să se petreacă sub cer senin !

REMEMORĂRI

Urşi văzuţi prin binoclu şi amintiri vetuste

În sfîşierea de toamnă a pădurii l-am văzut o singură dată şi după zile şi nopţi întregi de pîndă, sus, la Schitul de fum, cu ajutorul lui Trifon cel atoateştiutorul.

Era a treia noapte de aşteptare între somn şi trezie în podul şubred al acelei şuri părăsite. Urşii nu mai veneau şi mă plictisisem să vorbesc în şoaptă şi să mănînc mere ionatane şi pîine de secară. Prin acoperişul rărit ochiul meu prindea aceeaşi privelişte : poiana cu iarbă grasă şi necălcată de om, firul pîrîului iute ocolind-o ca o centură lichidă, trei stînci golaşe şi solitare şi în bradul înfipt drept în mijloc, ca un imens piron vegetal, două veveriţe executînd numere de circ.

Puteau să vină şi noaptea ademeniţi şi hipnotizaţi de luna plină, dar nu se arătaseră, opriţi probabil de instinctul lor ancestral, avertizaţi de mirosul lor năprasnic şi ager.

În zorii celei de-a patra zi, cînd ne pierduserăm orice speranţă, au apărut. Întîi masculul greoi şi prevenitor, pipăind aerul în toate părţile, uitîndu-se din cînd în cînd în urmă. A cercetat poiana dîndu-i ocol cu pasul său greu şi neauzit, s-a apropiat de unda limpede tulburînd-o cu botul. A scos un mormăit înfundat, ca un fel de chemare. Din adîncul pădurii a apărut ursoaica, mai mică de statură, parcă mai deschisă la culoare, mai nepăsătoare şi agilă, înaintînd în fugă. S-a oprit în mijlocul poienii şi s-a trîntit în iarba grasă răsucindu-se pe o parte şi pe alta.

Masculul s-a apropiat demn şi grav şi-a mîngîiat-o cu laba lui butucănoasă în semn de alint. Soarele lumina jumătate de poiană ca un imens reflector, o mierlă cînta imitînd privighetoarea şi eu încremenisem şi respiram lin cuprins de emoţie. Ursoaica s-a ridicat scuturîndu-şi blana. Masculul şi-a lipit botul de nările ei brune şi despicate mormăind ceva cîntat.

Ea l-a muşcat de ceafa înălţată şi zbîrlită, ridicîndu-se pe picioarele din spate. S-a ridicat şi ursul masiv şi statuar şi au rămas o clipă faţă în faţă, ca într-o îmbrăţişare. Mierla cînta imitînd privighetoarea, soarele lumina jumătate de poiană, veveriţele rămăseseră înşurubate în brad. Apoi ursoaica s-a culcuşit la pămînt. cu graţie şi feminitate şi ursul s-a aplecat deasupra acoperind-o cu umbra lui moale şi brună. Soarele a scăpat în pîsla brazilor şi poiana a fost cuprinsă de un dulce întuneric şi multă vreme n-am mai văzut nimic şi-am auzit doar mormăieli cîntate şi trilul înteţit al acelei mierle nebune imitînd privighetoarea... Lentilele binoclului se aburiseră.

2

E o doamnă de modă veche şi în cămăruţa ticsită de cărţi, mirosind a parfum ciudat şi-a mobilă reumatică, soarele nu pătrunde pe nicăieri.

Are un cap mic, obrazul căzut şi devastat de vîrstă, părul rărit, şi cum stă zîmbind în fotoliul care o îngroapă în moliciunea lui putredă, pare o păpuşă uitată de copii. Mintea ei e încă vioaie, politeţea desăvîrşită, şi păstrează o doză de cochetărie în felul în care se îmbracă şi în felul în care încearcă să te facă să te simţi bine. Ceşcuţa fină cu cafea tremură în mîna scheletică. O broşă cu sclipirile unui ochi de peşte mort îi închide corsajul, rujul violent pare o picătură de sînge pe faţa galben-pergamentoasă. Îmi arată cărţi rare şi documente vechi, poze cu Bucureştii de altădată şi mîna ei cu braţul descărnat se mişcă sacadat ca maneta unui robot. La un moment dat mişcările îi devin mai febrile, chipul i se luminează, vocea sigură prinde nuanţe tremurătoare :

— Ce ziceţi de fotografia asta ?

E o scenă cu fundal încărcat de steaguri şi flori şi în mijloc, pe un fel de podium, zîmbeşte spre mine cu o dentiţie perfectă, o tînără frumoasă, cu părul lung, pînă aproape de talie, cu trupul frumos conturat sub rochia uşoară. Dedesubt stă caligrafiat cu litere ronde : „Miss România 1925".

Intuiesc emoţia ei intensă, îi simt tremurul mîinii, prind cu coada ochiului felul în care încearcă să-şi cabreze corpul sub faldurile rochiei vechi, distilez nuanţa secretă de triumf din glasul prins de rugina anilor şi declar cu seninătate şi calm :

— Doamnă, să ştiţi că nu v-aţi schimbat prea mult. Poate părul, poate expresia, poate... şi biigui cuvinte politicoase.

Ea a căzut în fotoliul de piele adînc şi rece ca un sicriu şi mă priveşte cu o expresie de nemaipomenită fericire în timp ce lacrimile taie şanţuri adînci în făina fardului făuritor de iluzii.

3

Imaginea acelei femei încremenită cu steagul galben în mînă, plantată în cuşca ei protejată de o plasă de sîrmă, disperarea mută a acelei femei păzind un canton de cale ferată în care trenurile n-au oprit şi nu vor opri niciodată...

4

Iată marea acum, la sfîrşitul toamnei, sfîşiindu-şi voalurile, furioasă ca o mireasă părăsită de nuntaşi în mijlocul drumului.

Mircea Micu

Armata română pe scena istoriei

Urmare din pag. 1

factor de vitalitate şi continuitate în istoria noastră îşi are morala şi însemnătatea lui.

Nu există nici un prag în trecutul ţării despre care să putem afirma că armata română a slujit alte ţeluri şi alte interese decît cele ale naţiunii care a investit în puterea ei încredere şi speranţă. Istoria noastră este cu totul şi cu totul departe de a fi un lanţ de lovituri de stat militare, iar cuvîntul **puci**, din lipsă de echivalent în limba română, a trebuit să-l împrumutăm de aiurea, pentru a putea să ne referim la întîmplări de aiurea. Este adevărat, am traversat şi etape cînd preponderenţa punctului de vedere militar s-a impus, prin forţa împrejurărilor, în viaţa de zi cu zi a românilor. Însă acestea au fost chiar etapele cînd numai armele mai puteau hotărî soarta ţării. Ceea ce nu înseamnă decît că armata română a avut în permanenţă o conştiinţă şi o etică a ei, că prestigiul ei a rămas nepătat în timp.

Fără aceste precizări, o anume realitate nici nu poate fi înţeleasă în toată amploarea : la 23 August 1944, conform unei elocvente formulări a volumului în discuţie, oştirea română „a întors armele, ca un corp sudat, fără nici o defecţiune". Pentru cei familiarizaţi cu problemele armatei, faptul nu poate fi despărţit de adevărul că un element primordial al educaţiei militare româneşti din toate timpurile l-a reprezentat, între multe altele, şi respectul desăvîrşit al **directivei politice**. Dar în vara dramatică a anului 1944 planul de referinţă şi justificare a acţiunilor nu mai era de ordin strict teoretic. Conştiinţa armatei române se afla în consens deplin cu directiva celor mai lucide forţe politice ale ţării nu numai în virtutea unei tradiţii. În 1944, românii au gîndit la fel, la nivelul tuturor claselor şi păturilor sociale, şi inima lor a bătut la fel, indiferent de culoarea hainei purtate. Iar cei ce au ştiut să opteze pentru o soluţie mai radicală şi mai clarvăzătoare, în vîrtejul probator al succesiunii vertiginoase a evenimentelor, s-au ales precum griul de neghină. Nu întîmplător, cei ce şi-au asumat rolul de avangardă în misiunea de salvare a ţării de pe marginea unui incalculabil dezastru au fost comuniştii. Şi nu întîmplător armata i-a urmat ca un singur om. Sub îndrumarea Partidului Comunist Român şi sub scutul armatei, poporul şi-a regăsit şi identitatea de sine şi calea împlinirii aspiraţiilor lui.

O anume optică din istoriografia noastră de ieri, ale cărei argumente s-au anemiat considerabil în timp, acredita stăruitor afirmaţia că în august 1944 armata română era secătuită material şi moral. O asemenea aserţiune nu era doar un simplu neadevăr, ci un neadevăr cu consecinţe meticulos calculate. Dificultatea ei de a se concilia cu realitatea, treptat, a condus-o spre o totală desuetudine. Într-adevăr, în vara lui 1944, oştirea ţării era mai puternică decît în anul nefast al angajării ei silite peste hotarul intereselor naţionale. Şi situaţia la care ne referim era departe de a fi pur şi simplu paradoxală, într-o ţară în care sîngele, griul şi alte valori de esenţă s-au economisit totdeauna cu o chibzuinţă de neînţeles pe alte meleaguri.

Cartea a cărei lectură stîrneşte şi justifică astfel de gînduri are meritul de a aprecia acţiunea armatei române în context real şi de a defini cu pregnanţă consecinţele reale ale acestei acţiuni. Desigur, ca dotare şi număr, armata română nu se putea compara cu forţa militară a Germaniei naziste, încă redutabilă în momentul dat. Însă fapta ei a determinat răsturnarea sensibilă a unui raport de forţe chiar în momentul cînd nu trebuia deosebit de mult deplasat dintr-o balanţă în alta pentru a da peste cap tot cîntarul. Iar succesele ei în luptele propriu-zise au avut un temei normal : ofiţerul şi ostaşul român ştiau mai multe despre tăria şi slăbiciunea armatei germane decît orice ofiţer sau ostaş aliat ; ei s-au mişcat şi au învins pe teritoriul naţional şi în slujba unui interes naţional ; ei nu au considerat confruntarea cu germanii drept un episod pasager al războiului, ci au avut din pornire conştiinţa caracterului decisiv al angajamentului lor ; în sfîrşit, au avut un cuvînt greu de spus cauza dreaptă şi specificul distinct al artei militare româneşti, făurită şi verificată în veacuri întregi de încleştare cu năvălitori de toate calibrele.

Întoarcerea armelor împotriva armatei naziste are în istoria României semnificaţia unui război cu adevărat popular. În susţinerea acestui punct de vedere, participarea la ostilităţi a populaţiei şi a gărzilor patriotice se constituie într-un argument, nefiind totuşi singurul invocat de autorii acestei substanţiale cărţi. În împrejurările date, numeroase corpuri de trupă şi detaşamente ale armatei nu au aşteptat în pasivitate deznodămîntul evenimentelor. În cazuri frecvente, ofiţerii aflaţi la comanda lor au organizat rezistenţa şi ofensiva fără a mai solicita dispoziţii şi ordine superioare, mizînd pe propriul instinct şi pe propria iniţiativă. Fiind realmente remarcabilă simultaneitatea în acţiune a unui organism a cărui vitalitate şi capacitate de ripostă s-au afirmat în pofida transmisiunilor dificultuoase. Pe faţa aceasta a lucrurilor, cartea recenzată de noi oferă exemple de o elocvenţă deosebită. Alături de popor, armata însăşi a uzat de metodele şi tehnicile unui război popular, regăsindu-şi rapid unitatea de comandă, în circumstanţe cărora puţine armate le-au rezistat fără să se destrame.

Temeinic ordonate în succesiunea lor, capitolele cărţii **Armata română în revoluţia din august 1944** reconstituie cu minuţie şi respect pentru adevăr premisele şi momentele de început ale unei contribuţii militare care merita o altă apreciere la încheierea păcii în Europa. Şi gestul îşi are semnificaţia lui : în tribunalele istoriei, nici un recurs nu este tardiv.

PROBABIL / POSIBIL

Un volum de debut

În ceea ce priveşte volumul de debut al lui Lucian Ionică (**Ziua confuză**, Editura Albatros, 1983) mi se pare potrivit să amintesc o interesantă clasificare a mijloacelor de a obţine energie. Respectiva clasificare se referă la două grupe de asemenea mijloace. Mai întîi la grupa celor „dure" (tipic fiind în acest sens centralele atomice) şi apoi la a celor „slabe" sau „moi" (de tipul exploatării energiei solare). Şi în legătură cu literatura SF se poate opera o clasificare analogă. Astfel, în prima categorie pot fi incluşi autorii care recurg la o despărţire brutală de prezent, apelînd la convenţia unui viitor foarte îndepărtat, în legătură cu care cititorul contemporan nu poate avea decît reacţii logice şi nicidecum afective. Un exemplu ar fi textele în care apar diferite tipuri de federaţii realizate de către fiinţe inteligente aflate în diferite puncte ale Galaxiei noastre. Tot în SF-ul „dur" ar putea fi incluse şi textele unde apar performanţe tehnice de neconceput din punct de vedere ştiinţific (de exemplu, nave cosmice ale căror viteze sînt superluminice) ; şi în acest caz, datorită neverosimilităţii absolute, participarea afectivă a cititorului este nulă. În cea de a doua categorie (pe care eu însumi am ilustrat-o prin textele SF pe care le-am publicat pînă acum) pot fi incluse scrierile ale căror autori nu renunţă la orice legătură cu experienţa de viaţă a cititorilor contemporani lor. Drept consecinţă se iveşte o literatură SF al cărei coeficient de realism este demn de a fi luat în considerare. Mediile sociale în care au loc întîmplările relatate sînt aproximativ cele ale zilelor noastre, în personaje ne putem, pînă la un punct, recunoaşte. „Dozele" de fantastic ştiinţific sînt mici şi inocularea lor se petrece în cadrul unui scenariu al prudenţei. Unii cititori preferă ca din primele rînduri să atingă un tărîm de basm al tuturor posibilităţior tehnice. Este, fără îndoială, o chestiune de gust, dar mai este aproape sigur că aceşti cititori sînt practicanţi ai lecturii naive.

Cele mai reuşite dintre povestirile lui Lucian Ionică fac parte, în mod vădit, din a doua categorie. Întîmplările au loc în lumea actuală, personajele sînt, de regulă, oameni obişnuiţi, chiar mediocri, care nu ţin defel să devină nişte vedete aflate în atenţia mijloacelor de informare în masă. Semnificativă este, din acest punct de vedere, povestirea intitulată **Nenumărate şanse**, unde un anume Leopold Zaremba (numele s-ar potrivi de minune, mi-am zis, unui magician şi prestidigitator din Viena anilor 1900) se trezeşte pe neaşteptate într-o reţea de întîmplări inexplicabile, toate avantajoase pentru el ; în cele din urmă, bunul Leopold ajunge la concluzia că tot viaţa lui cenuşie de dinainte de declanşarea procesului norocos este mai potrivită pentru el. Un text întrucîtva analog, unde deasemenea este speculată ideea introducerii de personaje mediocre în conflicte tipice pentru literatura SF, este povestirea intitulată **Totul este posibil.** Aici apare un funcţionar conştiincios, Teo Gil (de data aceasta, numele mi-a evocat un cascador contemporan). Cum el posedă un dovedit simţ al datoriei, precum şi o anume ardoare activistă, „Institutul de cercetări fundamentale" îl angajează pe postul de cercetător principal, punîndu-i la dispoziţie mijloace materiale teoretic nelimitate. Teo nu are decît să gîndească şi să vină cu propuneri grandioase, cu proiecte de mare anvergură. Ce se întîmplă ? De unde în primele momente onorabilul Gil se simte ca un demiurg, nu trece multă vreme şi mediocritatea îl cuprinde din nou, precum o gripă temporar stopată. În loc să treacă la concretizarea imenselor posibilităţi care îi stau la dispoziţie, el începe să suspine după munca rutinieră pe care o practicase înainte. Se decide să-şi dea demisia.

Din categoria textelor care cultivă ambiguitatea şi paradoxul fac parte alte cîteva povestiri ale volumului. Citabilă este, de exemplu, povestirea intitulată **Demersul de la ora prînzului**, unde ni se prezintă tribulaţiile unui nepot care îşi aminteşte discuţiile pe care le-a purtat cu bunicul său dinspre mamă. Toate bune, numai că respectivul bunic a dispărut cu douăzeci de ani înainte de naşterea nepotului... Anumite aluzii, destul de abil plasate, întreţin ambiguitatea, împiedicîndu-l pe cititor să tranşeze în vreun fel dilema. Tot de domeniul paradoxului dătător de vertij intelectual este şi povestirea numită **Tehnicianul şi telefonul**, unde se speculează în legătură cu o eventuală simbioză între tehnologie şi parapsihologie.

Este uşor de constatat faptul că, pe măsură ce întîmplările imaginate se petrec în vremuri mai îndepărtate de prezent, efectul literar al povestirilor scade. Semnificativ este, din acest punct de vedere, textul intitulat **Nasturii**, unde o parabolă a milei faţă de animale este plasată într-un viitor extrem.

Printre scăderile promiţătorului volum de debut al lui Lucian Ionică aş menţiona şi unele ticuri narative de umorist (sau de ironist), care intervin fără serioase motivări în destul de multe ocazii. Mulţi autori de literatură SF cad în capcana lor, din lipsă de experienţă sau, mai grav, dintr-o pornire instinctivă de a se detaşa de ceea ce scriu. Ce vor să sugereze, în definitiv, aceste ticuri ? Nimic altceva decît următoarele : „Eu, autorul, scriu literatură SF, dar privesc genul respectiv de sus, cu oarecare îngăduinţă ironică, nu-l iau cu totul în serios". Şi apoi se miră şi sînt consternaţi de lipsa de atenţie pe care le-o arată critica...

Voicu Bugariu

Festivalul naţional de creaţie „Vasile Lucaciu", Cicîrlău, Maramureş, ediţia a IV-a

În cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României", Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă, Centrul judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă Maramureş şi Cenaclul literar „Vasile Lucaciu", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din R. S. România, organizează cea de-a IV-a ediţie a Festivalului „Vasile Lucaciu" al cenaclurilor literare din România, în perioada 1—2 decembrie a.c.

Festivalul îşi propune descoperirea şi promovarea de noi talente literare din rîndul muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor care activează în cadrul organizat al cenaclurilor literare, dorind, în acelaşi timp, să fie o expresie a capacităţii creatoare a maselor, stimulînd creatorii ale căror lucrări, proză sau poezie, sînt inspirate din viaţa nouă, socialistă, din trecutul glorios de luptă al poporului nostru, avînd un bogat conţinut de idei şi care oglindesc idealurile umaniste ale timpului nostru.

La acest festival-concurs pot participa membri ai cercurilor şi cenaclurilor literare din toată ţara (care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au volume tipărite şi care nu au obţinut Premiul Festivalului acordat de Uniunea Scriitorilor şi Cenaclul literar „Vasile Lucaciu") cu lucrări inedite : maximum 10 poezii, iar proza pînă la cel mult 15 pagini.

Lucrările dactilografiate în trei exemplare, însoţite de cîteva date ale activităţii literare a concurentului, se vor depune sau expedia pe adresa : Căminul cultural Cicîrlău, cod. 4857, jud. Maramureş, pînă la data de 10 noiembrie 1984 (data poştei) cu menţiunea PENTRU CONCURS.

FIŞIER DE CUVINTE

Urmare din pag. 1

Unul dintre fenomenele cele mai curioase ale naşterii secolului inovator al douăzecilea fusese arta lui Rousseau „Vameşul", tablourile lui straniu poetice, dintr-o admirabilă materie picturală care armoniza desenul său „naiv" căzut dintr-o lume antidimensională, cu o culoare tot dintr-altă lume, de o neaşteptată acurateţă în pura ei violenţă anticlasicistă, o pictură decurgînd ciudat din cea mai sinceră memorie culturală moştenită de la caligrafii evului de mijloc. Spre a-l răzbuna de neînţelegerea duşmănoasă a colegilor mai bine instalaţi în expoziţii, s-a adresat unui poet şi critic de artă mai tînăr, lui Apollinaire care orienta de pe atunci poezia simbolistă pe căile nebune ale suprarealismului, şi altui novator cu personalitate flamboaiantă, lui Picasso. Funcţionar blînd la accizele Parisului (de aceea poetul Alfred Jarry, autorul lui **Ubu Rege**, consătean cu dînsul, l-a şi botezat „vameşul") şi-a părăsit viaţa paşnică pentru existenţă de artist sui-generis, ca să moară fără prea multă glorie şi să fie înmormîntat tot cu modestie în satul natal, în Laval. Acum, în culmea gloriei postume, atelierul i-a fost reconstituit tot acolo, nu departe de locul unde zace întru eternitate sub un epitaf compus de Apollinaire şi gravat de Brâncuşi: „Noi te salutăm, bunule Rousseau"...

În limba franceză, elogiul **gentileţei** naive a „vameşului" sună desuet, ca un vers de Malherbe, meşterul începător al poeziei franceze, ca, mult mai tîrziu şi mai departe, Ienăchiţă Văcărescu al nostru. De la naivitatea lui Văcărescu, la aceea a lui Brâncuşi tot al nostru, cine-ar mai cuteza o trăsură de unire ? Doar suprarealiştii pesemne, cîţi şi pe unde vor mai fi.

Orideciteori urmăresc vreun parastas cultural la care se prezintă lăudătorii postumi şi choeforele de serviciu, după ce la vremea vieţii răposatului aceiaşi i-ar fi întors spatele, mă întreb care-i valoarea efectivă şi convertibilă a obolului lor. Vorba ecleziastului : „este numai deşertăciune şi goană după vînt"... Totuşi, istoria economiei publice ne reaminteşte că moneda folosită în antica Eladă înaintea erei noastre era inadins grea şi de o formă incomodă, ca să împiedice tezaurizarea (Plutarh, **Licurg**, IX). Ea împrumuta forma unor frigări de fier, căci aceasta e originea cuvîntului „obol" care înseamnă „frigare". Fripturiştii antici erau siliţi a fi mai rezervaţi...

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Cerbul este un păun cu coada-n frunte.

II. Un scîrţîit obraznic — al uşii ce se-nchide.

III. Sînt unii care scriind cîte o sută de aforisme pe zi sînt convinşi că ele vor fi şi scurte...

IV. Veninul este lacrima şarpelui.

V. Ca să-şi schimbe numai o dată culoarea, cameleonul visează albeaţa zăpezilor veşnice.

VI. Criticul pripit îmi aduce aminte de bostangiul care-şi încearcă pepenii, în vrej, cu briceagul, de cînd sînt ca pumnul, să vadă dacă sînt copţi.

VII. Aforismul acesta, scris acum, ar putea să rămînă o taină.

VIII. Un scriitor zicea că el scrie pentru sertar şi că, deocamdată, este singurul beneficiar al măreţului său scris; o vecină avea o capră care se mulgea singură. Băiatul, copilul stăpînei, nu o pierdea din ochi, o ducea prin iarba cea mai dulce dar îşi păzea porţia de lapte şi-o pleznea peste bot cu o nuia minioasă de cîte ori narcisica se uita cu jind la propria ţîţă.

IX. În zilele de vară, nori de efemeride zburau la doi-trei metri deasupra pămîntului, prin grădini şi pe drumurile satului. Mă ridicam în vîrful picioarelor ca să le pot atinge... Veneau din toate părţile spre Borcea şi împînzeau apa cu miliarde de corăbioare în derivă.

X. Cînd poezia se ţine numai de glume, critica nu reuşeşte să-şi păstreze seriozitatea şi rîde.

George Alboiu

Lamento la un monument stingher

Una din cele mai frumoase ctitorii oltene — şi ale ţării — este cea a Jitianului. magnific monument de veac străvechi. dăruit cu toate darurile de istorie şi de artă. Un edificiu de vigoare şi de rigoare arhitectonică. la temelia căruia stă zidit un ideal clasic de frumos. adăposteşte comori de artă de o unică bogăţie. Nicăieri. poate. nu se pot mai bine urmări secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea ale artei clasice româneşti. în exemplarele ei de excepţie. Un bogat catalog întocmit de cercetătoarea Teodora Voinescu. cu un Cuvînt înainte al distinsului cărturar dr. Nestor Vornicescu. ne înfăţişează o suită de creaţii artistice care. gîndindu-te sub ce vremi de foc şi risipă au fost făurite. fac să ţi se taie răsuflul : o somptuoasă colecţie de picturi în tempera pe lemn şi aur. o nu mai puţin impresionantă colecţie de sculpturi în lemn (uşi. timple. mobilier etc.). superbe obiecte de argint ori ferecate în argint aurit, multe din ele impodobite cu pietre scumpe, şi, peste toate, plăsmuiri funerare din piatră, alcătuind o colecţie de o amploare şi o valoare fără rival. Din păcate. stăm cu această carte-album în mînă. o răsfoim. ne minunăm... şi cam atît. Aflat la numai cîţiva paşi de Craiova. monumentul şi tezaurul lui sînt inaccesibile oaspeţilor. Mulţi au auzit de ele. vin şi oameni din alte ţări ca să le vadă. dar. din păcate. nu pot ajunge la ele. neexistînd un drum de acces. N-ar fi nevoie de cine ştie ce magistrală. ci doar de. acolo. un drum uşor de vreun kilometru şi jumătate. Inginerul Cristiel Bădescu, directorul Trustului de construcţii al Doljului. pe care-l stim om de bine. de inimă şi de acţiune. ne-a făgăduit. acum mai mult timp. că se va înhăma domnia-sa la această nu tocmai istovitoare treabă. dar multul timp a trecut şi monumentul Jitianu-Craiova rămîne mai departe stingher. Poate că vreo întreprindere oltenească sau naţională specializată în drumuri va voi. pînă la urmă să facă un serviciu istoriei şi artei românilor.

Ilie Purcaru

Lucrul bine făcut

Urmare din pag. 1

goliu de a fi făuritor. Iar această menire echivalează numai cu conştiinţa lucrului bine făcut. Indiferent de domeniul unde activează, indiferent de locul unde-şi scrie cu sînge menirea (cum admirabil au izvodit expresia basmele noastre), făuritorul din România contemporană este dator modului românesc de a fi în lume. Şi lucrul bine făcut este fructul dintîi şi de pe urmă, proiectul, executarea şi rezultatul făptuirii. Şi aşa stau lucrurile cu atît mai mult cu cît rostuirea socialistă a relaţiilor dintre oameni şi dintre aceştia şi obiectul muncii lor asigură garanţia înfrînării şi anihilării sistematice a entropiei sociale. Altfel spus, condiţiile de viaţă şi de muncă, continuu ameliorate în ultimii 40 de ani, alcătuiesc nu numai fundalul cît garanţia însăşi a izbînzii fiecăruia şi a tuturor. A izbînzii — adică a lucrului bine făcut. Care implică, dacă mai trebuie reamintit, o puternică dimensiune morală. Care implică, aşa cum e ştiut, o înaltă calificare. Fiind, în ultimă instanţă, o emblemă politică a omului contemporan. Par să uite cîteodată, unii, de uriaşul decalaj dintre România anilor '40 şi România din 1984, România acestor ultimi 20 de ani, cu legitimă mîndrie numită epoca Ceauşescu. De uriaşul salt realizat de făuritorii acestor meleaguri. Şi, nu întîmplător, aceştia par să uite şi străvechea sintagmă, nestemată a modului nostru de a fi în lume, referind asupra lucrului bine făcut.

Măreţele obiective ce vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea al P.C.R. coincid tocmai asupra acestui punct cardinal : conjuncţia în spiritul deplinei omenii dintre a fi şi a făptui. Nu este indiferent dacă, fiecare în domeniul străduinţelor sale, se confundă sau nu cu făuritorul acestui lucru bine făcut. „Ridicarea nivelului de pregătire a întregii populaţii — stă scris în **Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R.** — va reprezenta o modificare calitativă în caracterul diviziunii muncii, contribuind atît la afirmarea personalităţii umane, cît şi la satisfacerea în condiţii superioare a intereselor şi cerinţelor generale ale societăţii". Iată, aşadar, o fertilă continuare, în spirit revoluţionar, înnoitor, a ceea ce a chezăşuit, de-a lungul secolelor, modul nostru de a fi în lume, omenia locuitorilor arcului carpatic. Există toate premisele pentru a respecta şi îndeplini obiectivele cuprinse în actualul **Proiect**. Respectînd şi îndeplinind, fiecare în sfera activităţii proprii, dezideratul omului de omenie. Dezideratul celui care are conştiinţa lucrului bine făcut. Dezideratul nostru, al tuturor.

CONFABULE

Un ţăran trece strada

Mai era unul care / o vreme / s-a făcut contabil / avea ceva carte / şi nici prost nu era / numai că nu-i plăcea să muncească / la cîmp / aşa că de-ndată ce a aflat că-i postul liber / s-a şi înfiinţat proţap cu cererea la preşedinte / care-i venea şi un pic de neam / preşedintele ce-a făcut / ce-a dres / l-a luat lîngă el / i-a dat scaun şi masă / hîrtie şi creion / uite mă / ţine astea / i-a mai zis / dîndu-i şi situaţiile încopciate în dosare / ai grijă / altfel dăm de bucluc amîndoi / tu de prost / eu că te-am luat de la sapă / şi te-am făcut contabil / n-avea matale grijă / îi răspunse contabilul / aşezîndu-se cu grijă pe scaun / cu capul sprijinit în palmele îndoite sub bărbie / n-avea matale grijă / numai să fiu lăsat în pace / şi aşa se şi întîmplă / toată ziua nimeni nu-l întreba nimic / nici măcar cum îl cheamă / numai el / din cînd în cînd / chema omul de serviciu şi-l întreba / mă Ilie mă / cum mai e timpul afară din sediu mă / că vreau să mă duc.

Iulian Neacşu

ANUNŢ

A XI-a şedinţă a Cenaclului DACIA FENIKS are loc pe data de 20 octombrie a.c. orele 16,30, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei 115. Citesc : GHEORGHE POGAN şi REMUS VALERIU GIORGIONI. De asemenea, se vor audia poeme dedicate celui de-al XIII-lea Congres al Partidului.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la strategia tensiunii la apologia terorii (I)

O relativă originalitate nu se poate, totuşi. nega grupului „Europei libere" şi aceasta are în vedere mai ales trăsăturile lui teroriste cu specificaţia că, urmînd tezele „noii drepte", obiectivul principal rămîne „metapolitica", adică, pe scurt, cultura : un **terorism cultural.** Însă legăturile „Europei libere" cu profesioniştii terorii nu sînt de dată recentă, ele, au, ca să zicem aşa, o considerabilă preistorie. Numeroşi „jurnalişti" de acolo sînt foşti legionari scăpaţi în Occident după rebeliune ori după 1944, ajunşi departe. „Poet" legionar fusese şi Ion Caraion (prezenţă mai rară la „Europa liberă"). Legionar cunoscut e şi C. Dumitrescu-Zăpadă, caraghiosul „ideolog" care a semnat „La Cité totale" ; mai sînt şi alţii. Ceea ce a rămas la aceştia din tinereţea „verde" — s-a combinat cu tezele neo-fasciste cunoscute, însă şi cu relicve ale fascismului iredentist care înfloresc, din păcate, în Occident : texte revizioniste a promovat la „Europa liberă" şi Anneli Ute Gabanyi, iar la B.B.C. s-au exprimat, cu aceleaşi horthyste „idei", Mihnea Berindei şi M. Korne.

Însă terorismul. aşa cum îl interpretează. fără norme de direcţie „Europa liberă" nu vine acolo numai de la „dreapta" ci şi de la „stînga". O înclinaţie către grupurile anarhiste ori teroriste de extremă stîngă avuseseră sau încă mai au cîţiva „parizieni" culturali. V. Ierunca fusese o vreme troţkist, la extrema stîngă se aşezase şi Şerban Cristovici, Alain Paruit îi simpatizează pe puitorii de bombe iar Paul Goma participă, într-un rînd, la un „congres" al „Internaţionalei negre" teroriste.

De altfel, totul începînd de la organizare şi pînă la funcţiune e în grupul „Europei libere" de inspiraţie teroristă. Mai întîi, grupul : aproape militarizat, operînd în secret, cu programări şi cu o solidaritate dusă cîteodată pînă la inconştienţă. O analiză întreprinsă în fugă a monopolizării de grup (făcută pentru perioada „externă") spune multe despre supunerea la comenzi. Însă principiile monopoliste păreau să funcţioneze, în secret, şi înainte ca unii dintre „europolibriştii" de azi să plece din România : ideea că teroristul de mîine trebuie să capete, mai întîi, notorietate aici, spre a fi „prestigiul" mai mare. lucra după toate datele foarte eficace. Recenziile „circulare" pe care membrii de azi ai grupului le făceau în folos colectiv sînt cuprinse, dealtfel, în orice bibliografie. O Magdalena Constantinescu (azi colaboratoarea de bază la „Limite") traducea mai demult pe Dieter Schlesack (recenzent azi al lui Paul Goma şi colaborator şi el la „Limite"), pe cînd acela se afla în România.

Marele „maestru" al prognosticurilor în materie de terorişti e, însă, Ion Caraion. Numai în „Viaţa românească" el a recenzat într-un singur an (1968) şase autori care mai tîrziu au plecat în străinătate, toţi legîndu-se de grupul „Europei libere" : Al. Lungu (nr. 7/1968), Petru Popescu (nr. 7/1969), Gabriela Melinescu (nr. 6/1968), Angela Croitoru (nr. 5/1969), Ilie Constantin (nr. 8/1968), Miron Chiropol (nr. 6/1968). Realitatea însă rămîne mereu aceasta, revelată printr-un simplu examen bibliografic. E adevărat că teroriştii nu opreau singuri şi fără ajutor „de la centru". Majoritatea celor slăviţi de Monica Lovinescu (în „Unde scurte") au părăsit la date diferite România ceea ce denotă că în materie de complicităţi pe termen lung maşinăria funcţiona bine. Pe Ion Caraion femeia îl lăuda în 1967, pe Matei Călinescu în 1969, pe Ion Omescu în 1973 ; se mai poate încă exemplifica. Ca şi teroriştii care nu au complexe din pricina frontierelor, voind să creeze un „internaţionalism al spaimei", oamenii „Europei Libere" se mişcau cu o vivacitate demnă în mod sigur de o cauză mai umană. Aceste complicităţi de bandă secretă, ca acelea ale mafioţilor, odată ce s-au consolidat bine au trecut la operaţii mai extinse.

Întîiul care dădea indicaţii milităroase de război secret, era Virgil Ierunca, omul credea că viitorul artelor în România ar fi fost „rezistenţa şi, cînd va suna ora, insurecţia". „N-avem vreme de protocol", zicea revoltatul pistolar de la Paris, ca şi cum omenirea s-ar fi aflat încă de atunci în plin război.

Regula capitală era însă pretutindeni „secretul", înţeles prin transmiterea de mesaje cifrate, „în dodii" : „Vorbim în dodii — zicea Monica Lovinescu — ca să ne înţeleagă prietenii şi să nu ne audă duşmanii". O formă de secret era, se înţelege, şi protecţia, înţeleasă ca un procedeu tactic pînă cînd ar fi venit „ora" : „A-i lăsa (pe tineri — n.n.) să-şi consolideze unele poziţii ce nu pot fi cucerite uşor, înainte de a le semnala progresele sau străduinţele, ni s-a părut, ni se pare încă, mai prudent". „Viclenia" era recomandată mereu ca metodă nu doar „pentru a dura" ci şi „pentru a cuceri noi poziţii". Că era vorba numai de o aşteptare o spunea cît se poate de clar tot Monica Lovinescu : „tinerii înaintaseră mult, chiar dacă nu pot cere încă tot ce li s-ar cuveni". Limbajul războinic însă în gustul operaţiunilor militare secrete se vedea peste tot : „se poate conta — aprecia Monica Lovinescu — probabil pe ingeniozitatea de care dau dovadă unii scriitori actuali (...) importanţa formulei stă doar în a deschide o poartă" (în 1965, cînd prin tehnicile „occidentale" diversiunea se gîndea „să pătrundă"). Ca într-un marş lung „scriitorii români avansează tactic — dădea stratega de la Paris comunicate secrete de front — şi cuceresc ceea ce li se îngăduie".

În chip uimitor, scriitorul era smuls, în această viziune însîngerată de crime necontenite, de la îndeletnicirile lui naturale şi pus să facă agitaţie politică teroristă. Un C. Dumitrescu-Zăpadă era de părere prin 1981, că „intelectualii contestatari, scriitorii, savanţii, artiştii, pregătesc aşadar terenul" ; „a pregăti terenul" în scopurile pe care acum le cunoaştem. Însă ideea nu era defel originală, scriitorul care pregăteşte contrarevoluţia devenise, la Virgil Ierunca, o adevărată obsesie. Atacul prin „cuvînt", întreprins aci prin „indiferenţă, refuz, detaşare, humor", aci prin „complot" pur, însemna o formă de a „rezista", căci scriitorul ar fi avut drept sarcină militară „să încerce să ţină piept" nu să-şi scrie opera după cum îl taie capul. Ideologul opoziţiei. al „inaderenţei" devenise, postum, E. Lovinescu „simbolul neîmpăcării şi inaderanţei". Mai mult decît atît „exilul interior" era recomandat tot timpul ca o formă de protest ; „tăcerea", „depolitizarea" deveneau condiţii ale subversiunii. În aceste poveţe cuvîntul „subversiune" apărea mai rar dar apărea totuşi, căci un G. Banu credea că „deriziunea" ar fi „o modalitate de apărare subversivă". E adevărat că în materie de subversiune părea că accentul ar fi căzut numai pe oportunităţi, oamenii căutau, cum s-ar zice, ocazia fericită şi nimic mai mult. Îndrumări pe această temă dădea, în 1976, şi Paul Goma într-o scrisoare intitulată «the Tanase Problem» : „Vreau ca această scrisoare să fie făcută publică (la **Europa**, mai ales). Ţi-am mai trimis una cu aceeaşi rugăminte — ce faci ? Poţi folosi şi din vechile scrisori către Böll (...). Să nu pierdem o asemenea ocazie. Căci, cine ştie dacă ni se mai oferă alta ?".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Iurii Voronov

U. R. S. S.

Orașul sub zăpadă

Zăpada-i pin' la briu —
Și de privești
De pe acoperiș
În orice parte,
Par străzile
Tranșee ostășești
Prin care bintuie
Cumplita Moarte.

Vagoanele
În gări pustii îngheață ;
Locomotive zac
Și fulgii cad,
Și nici un semafor
Nu prinde viață
Pe șinele ce duc
Spre Leningrad.

Pe boltă
Luna lunecă sihastră,
Ca recea lacrimă
Pe-un chip durut
Și case
Fără geamuri la fereastră,
Par oameni
Care ochii și-au pierdut.

Dar că orașului
I-i moartea partea,
Nu credeți !

Chiar de-i moartea-n fața porții!
Ne-nvață cei ce luptă dirz cu moartea
O singură poruncă :
„Moarte morții !"

Știm :
Nu-i ușor să juri,
Dar în oraș
Dușmanul de-o intra, să-l facă praf,

O, nu steag alb
Ci fașă de bandaj
Vom face noi
Din ultimul cearșaf !

Trei

Mă duc la el, cu pledul să-l acopăr...
N-or auzi ce gura mea înșiră.
Răspuns n-or da...
Din trei,
Curind descopăr
Că în odaie doi nu mai respiră...
Și totul eu pricep — și ce temei
Mai am ca piinea s-o împart în trei ?

Stînci

Se scrie :
„Fiți de stincă!" — și-acest rînd
În amintire-i greu păstrat oricînd.

Nu c-ar fi scrisul
Șters pe foaia oarbă,
Ori comparația
Sicîitoare :
Ades și-apare
Chiar a toamnei iarbă
Cu prospețimi
De primăvară-n floare.

Nu că aici
Sînt morți... Acest cuvînt
Mai necesar e-aici
Ca-n orice parte,
Dar fără oameni
Marmuri fără moarte,
Și Ieii Nevei,
Leii legendari,
Ar fi pe veci
grămezi de pietre sparte.

...O, stînci,
Fiți voi ca oamenii de tari !

(Din ciclul „Scrisori pe mărețul pămînt")

În românește de Aurel Covaci

KLIMENT ȚACEV

R.P. BULGARIA

Aeroport

Lui Lubomir Levcev

Învolburări de grai străin,
priviri străine,
risete străine
m-aruncă pe fotoliu
într-un aeroport,
în colțul său de sticlă.
În fața mea sclipește un ecran —
noian de cifre, semne neștiute —
și simt în clipa asta
cît de mărunt e omul
în fața măreției sale,
pe care singur și-a creat-o
cu mintea și cu brațul.

Și eu mi-am simțit măreția.
Mirîndu-mă de cutezanța mea,
am început să cred cu-adevărat
că totul e făcut anume pentru mine.
Și eu, probabil zilnic,
creez ceva irepetabil
pentru ca oamenii, cu gurile căscate să rămînă,
să simtă cît de mici sînt și de jalnici
și totodată măreția să și-o simtă !
Ne cheamă ceru-albastru și curat,
din piste își iau zborul „Tu"-uri, „AN"-uri,
cu vuiet se anunță grele „Caravelle".
Și lumea vrea să zboare, grăbită undeva.
Pe canapeaua moale instalat
se simte omul tot mai copleșit,
nu vrea, nu poate să admită
că mintea-i caraghioasă și-ndrăzneață
creează cele mai mărețe lucruri,
pe care cifrele și semnele necunoscute
nu le înregistrează pe ecrane,
și care prin cuvîntul cel mai șters din lume,
Viață se cheamă !

Maturitate

Lui P. Matev

Cît de ciudat este
să-ți amintești c-ai fost și copil !
Leagăne pestrițe,
lume pestriță,
pestrițe și stelele.
Eu am plîns după-acele păsări
ce zboară către Miază-zi ?
Eu am încălzit la sîn
ouă pestrițe de șarpe ?...

Se-ndreaptă spre Sud
și se-ntorc regulat
călătoarele stoluri.
Raze calde și vii
clocesc ouă pestrițe de năpîrcă.

Nu mai vărs lacrimi.
Calc în picioare
razele moi din frunzare.
Și mă ustură ochii,
durerile mute,
ne-mpărtășite vreodată,
iar năpîrcile se tîrăsc
la picioarele melc.
Mi se iritâ obrazul
din pricina lamei de ras.
Mi se asprește și inima —
de vorbe prietenoase, duioase.
Îmi amorțește cotul sting —
mă trage de mînecă inima iarăși.
Îmi scutur haina mereu dimineața
de zîmbete — amăgiri prea binevoitoare.
Îmi închid și ochii,
măcar în somn să pot uita
că-n drumul meu mult prea grăbit,
eu am călcat azi în picioare
o veche, trainică prietenie...

Și-atunci îmi dau seama din nou
cît de ciudat este
să-ți amintești c-ai fost și copil !

Uneori

Lui P. Aliptev

Uneori —
din păcate tot mai rar —
eu mă opresc și-ascult cum păsările cîntă.
Începe una —
își risipește darnic trilul,
o clipă se oprește și ascultă.
Îndată alta îi răspunde —
tărăgănat, nespus de tristă.
Ce ar putea să-și spună ? Mă întreb.
De ce nu înțeleg și-al păsărilor
grai pestriț ?...

Grăbită, o furnică
piepțiș ia drumul mare —
unde se duce oare și cînd se va întoarce ?
Ce gînduri bîntuie-n căpșorul
cel negru și micuț, doar cît un bold ?
Și-mi pare rău
că-atîtea lucruri nu-nțeleg —
Și doar sînt om
și-ar trebui să pot, să știu de toate...

Și merg pe drumul meu, mă zbat ca toată lumea,
și versuri două îmi repet în gînd,
versuri pe care nici nu știu cine le-a scris :
„Să fii tîlhar pe drumurile-mpărătești,
dar inima să ți-o păstrezi curată !"

În românește de Valentin Deșliu

Carte frumoasă, cinste cui te-a scris

Tipărită în condiții grafice care o așează în vitrina cărților prețioase, de artă, însoțită de imagini ale sculpturilor lui Brâncuși, ultima antologie de poezie română contemporană editată anul acesta la Ravensburg, în Republica Federală Germania, — își datorează existența unui temeinic cunoscător și iubitor al culturii române — Helmut Berner, care într-o postfață ce ar merita să fie integral reprodusă pentru considerațiile ei pertinente și generoase, motivează demersul său în favoarea literaturii române în termeni pe care orice cultură din lume îi poate rivni : **„Aceste texte deslușesc cîteva trasee prin poezia unei țări, care deși este plasată între Orient și Occident, izbutește, încă de milenii, să afirme o cultură independentă"., ... „o poezie care prin sunetele sale a imprimat impulsuri importante liricii universale".**

„Wurzeln im Licht" — „Rădăcini în lumină" este, după cum se grăbește chiar autorul să precizeze, o „privire" doar „în fizionomia și specificul peisajului liric românesc". Nu se poate selecta integral. „O privire de ansamblu este, practic, imposibilă într-o antologie, mai ales în contextul ultimelor trei decenii în care au apărut tot mai mult glasuri tinere care s-au înscris la cuvînt". S-a lucrat, așadar, pe traducerile româno-germane tipărite în România pînă în 1984, mai ales sub egida, celebră deja în cultura europeană, a editurii „Kriterion". Comunicate cu titluri exacte și date de apariție, cărțile folosite de editorul de la Ravensburg ca „materie primă" poartă ele, deci, vina unor absențe nemotivate, nume mari ale liricii noastre contemporane, cărora orice selecție obiectivă trebuie să le acorde prioritâți. (Că Adrian Popescu e prezent în această antologie e foarte bine, dar că lipsește Ion Mircea este întristător, ca să dăm un singur exemplu).

Dar Helmut Berner n-a lucrat singur. Alături de el s-a aflat Klaus Stephani, colegul nostru de la „Neue Lieteratur", poet „bilingv" dacă ținem seama că s-a născut, trăiește și scrie în România, cunoscător „dinăuntru" al poeziei române, capabil, deci, să alcătuiască o antologie a cărei lacună de informație să fie suplinită de criterii „ultravalorice". Temerară întreprindere ! Demult nu ni s-a mai propus o viziune atît de „severă" asupra poeziei, atît de „radical" valorică. Și Klaus Stephani izbutește ! Împotriva părerii că un poet nu poate fi nicicînd exprimat printr-o singură poezie, toți cei 33 de autori cuprinși în antologie de la Tudor Arghezi la Gheorghe Pituț „viază", ce-i drept într-o traducere exemplară, păstrîndu-și pe deplin autonomia stilistică dar izbutind să reprezinte și literatura română ca expresie unitară la cel mai înalt nivel. Un „regal" acoperind aproape toate tendințele liricii actuale, explozia pe care ea o conturează constant pe firmamentul culturii române, care arde și luminează departe, în tot spațiul european.

Mari poeți de limbă germană din România, colegi de-ai noștri cunoscuți și stimați, solidari cu valorile literaturii române, și purtîndu-le, prin sigiliul semnăturilor așezate în capul unor tălmăciri de excepție către spațiul de spiritualitate germană din vestul european, contribuie atît de mult și de efectiv la prestigiul poeziei noastre în lume încît binele pe care îl face nu se poate răsplăti decît tot prin bine : așezîndu-le cărțile prin traduceri românești de același calibru la locul pe care îl merită în cultura noastră de azi.

Franz Hodjak, Anemone Latzina, Klaus Stephani, iată doar trei din numele generosilor coautori ai „Rădăcinilor în lumină", a căror trudă poate să fie omagiată numai prin versurile unui mare poet : „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris !".

Sânziana Pop

Desen de Sabin Ștefănuță

Mici povestiri chineze

Pomul nefolositor

Hui-Tse îi spuse lui Ciuang-Tse :
— D-le, eu am un pom mare și fără nici un folos. Trunchiul lui nu-i drept și-i noduros, încît nu-i bun de scînduri, iar crengile lui sînt atît de încîrligate, că nu-s de nici o trebuință.
Stă la marginea drumului de țară, dar nu-l ia-n seamă vreun tîmplar. Vezi, vorbele d-tale-s ca pomul ăsta, mari și netrebuincioase, de nimeni folosite.
Ciuang-Tse răspunse :
— D-ta n-ai văzut niciodată o pisică sălbatică și care își pîndește prada tupilată ? Sare cînd la dreapta, cînd la stînga, din cracă-n cracă, în sus, în jos pînă ce, din întîmplare ajunge într-o capcană sau crapă-ntr-un laț. Și-atunci îi acolo bivolul cu trupul lui gros, care asemănător unui nor întunecă cerul. Pe drept cuvînt poate fi numit mare. Firește că la prinsul șoarecilor nu se pricepe.
Căci iată: ai un pom mare și nu știi ce să faci cu el — de ce nu-l așezi în sălbăticie singuratică și lipsită de umbră ? Ai putea trîndăvi la piciorul lui ori să dormi în umbra-i gustînd netulburat tihna. N-ar mai trebui nimeni să gîndească la secure sau topor și-așa ai fi cu el dincolo de folos ori pagubă.

Perla

Împăratul Galben călătorea de la Marea Roșie spre nord, sui muntele Kun-lun și privi spre sud. La-ntors acasă își pierdu perla prăjită, trimise Cunoaștere s-o caute, dar el n-o găsi, Trimise Vedere-Limpede s-o caute, dar n-o găsi. Trimise Tăria-Vorbirii s-o caute, dar n-o găsi. În sfîrșit il trimise pe Cel-fără-Intenție și el o găsi.
— E-ntr-adevăr ciudat, spuse împăratul, cum Cel-fără-Intenție putu s-o găsească.

Cocoșii de luptă

Ci Hsing Tse puse la cale pentru prinț o luptă de cocoși.
După zece zile prințul îl întrebă de-ar fi gata de luptă cocoșul.
— Încă nu, răspunse Ci, încă-i certăreț și fălos.
După alte zece zile prințul îl întrebă iarăși.
— Încă nu, răspunse Ci, îl mai ațiță glasul și vederea altor cocoși.
După încă zece zile prințul îl întrebă din nou.
— Încă nu, răspunse Ci, îi mai tremură mînia în trup și-n ochi.
Cînd însă trecură iarăși zece zile și prințul îl întrebă, Ci răspunse :
— Acu-i vrednic ! Alți cocoși pot țipa-nainte-i cît vor, el nu-i va lua în seamă. De-l vezi ai putea zice că-i de lemn. Virtutea lui e desăvîrșită. Cocoși străini nu vor îndrăzni să se măsoare cu el, vor fugi cît colo.

Hoțul mare

Tu te păzești de hoții care sparg un sipet cu scumpeturi, bagă mîna prin traistă ori golesc un lădoi, îți legi lucrurile cu funie sau sfori, pui cîrlige ori lacăt pe ele.
Lumea numește asta deșteptăciune.
Cînd vine însă un hoț mare, el ia lădoiul în circă, cutia sub braț și traista și-o atîrnă pe umăr chinuit numai de grija să nu se rupă legăturile și-ncuietorile.
Astfel se face că deșteptăciunea lumii îi vine-n ajutor hoțului mare.

În românește de Emil Cira

după **Martin Buber,**
Reden und Gleichnisse des Tschuang-Tse

ROLANDO CERTA

ITALIA

Heliconul și Parnasul

Sînt două piscuri
la neatinsă — altitudine
Acolo-n străvechea Eladă
sălășluiseră muzele
Rămîn, picotind ca-ntr-o dulce distrugere
între a fi și a nu fi

Acolo chiar țiparul închis e
și ora-și scandează minutele lenește
iar ziua decurge ca apa
dintre Fintina Castaliei,
perenă de-a pururi,
perenă hemoragie de dragoste.

Buricul pămîntului

Deci, Sparta sau Athena ?
Apollo detestă statuia
Ce i-o închină războinicii
îi plac surugiii din Delfi
și cursele cailor și
frumoasele jocuri olimpice
și un vers de Pindar sau de Bachelide, —
și neostoit, maratonul.

Căci peste încinsul Parnas,
pe unde se-ncumetă acvile,
el dulce suride cu lira în mînă
și antica, alba columbă a păcii.

Fîntîna Castaliei

Poet sau profet ?
De vii cu-nserare la Delfi
la lina Fintînă-a Castaliei, —
i-i pură și proaspătă apa
căci curge din munții Parnas
Dar cum vei întinde picioarele
și undele-n care doar mina și gura
desmiardă vrăjitul cristal, sărutîndu-l ?

Dar apa îi curge
în ceață și sigură
tîrînd spre departe tot ceea ce-o tulbură

Astfel am băut
Din Fintîna Castaliei.

Seară la Delfi

Întunecata mantie a serii
închide, zilei, florile pestrițe
Acolo jos se-nclnge luciul Ittiei
și cade noaptea peste munți, la Delfi.

N-am ascultat nicicînd tăceri mai vaste. —
Și ah, o pauză doar de-o clipită
ca pentru o adîncă reculegere.

Curînd, vor ridica, la țărmuri, ancora —
În apollonic soare, Fedriazii
se vor grăbi să-mi însoțească drumul.

Afrodita

Natura.
Origine-a vieții și somn
Sub soare, nudă, Afrodita
purcede lin cu pasu-i de gazelă.

Știu bine un șuriș
care ucide-n jur melancolia.
Șuris ce însă repede se spulberă
precum lumina dulce-a dimineții.

Surghiunul din Delfi

Lui Febos Delfi

Ochi străluciți,
privirile și brațul sigure, —
după o cursă lungă peste secole,
ai reajuns la Delfi, Surugiule.

Cîrlionții părului îți sînt
acoperiți de colb poate că după
străbaterea atîtor nori de aer
sau a polenului din flori
sau poate
doar prin culoarea amintirii lor

Fii deci țiparul
și înfățișarea ageră
ca iluzorii ei

Tu, după secole, reintră-n cursa
de cai pe care ca nimeni, demult
te-ntreci pe-arenele de vise mari

Dar e și o sfidare grea, semeață —
Poate că doar nimicul sau eternul, după tine !
Poate că numai dragostea rămîne
de nu cumva și ea e doar adio ?

(Din „Poetul la Athena")

În românește de Al. Andrițoiu

REVISTA STRĂINĂ

● **PREMIUL NOBEL** pentru literatură a fost acordat, în acest an, poetului ceh Jaroslav Seifert, pentru conținutul „senzual și inventiv" al poeziei sale, care „dă o imagine eliberatoare a umanității neîmblînzite", un omagiu care se referă la conținutul generos al artei sale, la nota patriotică a unui scriitor care s-a opus ocupației naziste a țării sale. Presa internațională a menționat faptul că Seifert a cucerit sufragiile Academiei suedeze fiind preferat englezului Graham Greene, poetului senegalez Leopold Sedar Senghor și romancierei Marguerite Yourcenar, aceasta din urmă fiind favorită pînă în chiar ziua anunțării marelui premiu.

● **SUB TITLUL** „Cavalerii adevărați mor în patul lor", Harry Sieber comentează romanul catalan, **Tirant lo Blanc,** publicat mai întîi în 1490 și tradus recent în engleză de David H. Rosenthal. Avînd ca autor pe Joanot Martorell, deși poartă în general și semnătura lui Marti Joan de Galba, care a adăugat cîteva capitole, acest roman, menționat cu elogii în Don Quijote, a cunoscut o mare circulație în lumea mediteraneană a epocii sale, fiind tradus în spaniolă în 1511 și în italiană în 1538. Pentru noi are o importanță deosebită prin faptul că modelul eroului evocat în carte parte a fi fost Ioan de Hunedoara. Harry Sieber scrie următoarele : „În urmă cu mai mulți ani, scriitorul peruvian Mario Vargas Llosa atrăgea atenția asupra importanței romanului **Tirant lo Blanc** în istoria literaturii. Martorell, spunea el, este primul dintr-o linie de scriitori care țin locul lui Dumnezeu — Fielding, Dickens, Flaubert, Tolstoi, Joyce, Faulkner, — care încearcă să creeze în scrierile lor o realitate globală. Este cazul cel mai timpuriu de scriitor atotputernic, imparțial omniscient și ubicuitar".

● **MAREA SCRIITOARE** Barbara W. Tuchman semnează un amplu comentariu la cartea lui Gordon Brook Shepherd, **Arhiducele de la Sarajevo. Romanul și tragedia lui Franz Ferdinand de Austria.** Problema principală este dacă personalitatea moștenitorului tronului ar fi putut să schimbe istoria Europei și soarta conglomeratului nefiresc de popoare pe care urma să-l conducă. Specialistă în istoria europeană de pînă la primul război mondial, Barbara Tuchman încearcă să descifreze posibilitățile „întrerupte" de tragicul eveniment de la Sarajevo. Este evident că în personalitatea principelui moștenitor nu se aflau șanse de supraviețuire ale unei Europe care-și trăise traiul. Oricît de atrăgător l-ar portretiza unii autori nostalgici de azi, arhiducele era un prizonier al castei sale, poate mai lucid decît cellalți potentați ai imperiului, dar tot atît de prizonier al marilor interese habsburgice. Comentatoarea cărții lui Brook Shepherd atrage atenția asupra faptului că autorul nu ia în considerare cellalți factori din ecuația războiului, îndeosebi puternicele coaliții antigermane și antiaustriece. Recenzia se încheie cu o „ironie" a istoriei. Nici un monument nu-i este consacrat în Sarajevo arhiducelui, ci eroului național care a marcat prin sacrificiul său deznodămîntul sîngeros al unui ciclu de evenimente ce trebuiau în mod legic să destrame nefirestile alcătuiri ale unui imperiu sinonim cu o închisoare a tinerelor națiuni.

● **O SCRIITOARE** din Africa de sud care s-a impus în literatura lumii prin cărțile sale profund revelatorii pentru dificultățile morale ale unui regim politic aberant este Nadine Gordimer. Marea romancieră de azi a debutat încă în 1939 cu scurte povestiri, iar apoi a publicat opt romane, deși a rămas fidelă și genului scurt, în care recenzenții au remarcat mai ales culegerea „Ceva, acolo, departe". O amplă recenzie semnată de Salman Rushide în **New York Times Book Review** se referă la marea putere expresivă a scriitoarei, la angajamentele sale politice și morale, atît de stringente într-o lume dominată de conflicte insolubile. „Cele mai multe dintre povestiri, în ciuda unor note false, fac din această carte una dintre cele mai remarcabile culegeri de proză scurtă, marcîndu-și excelența și creîndu-și rezonanțele sale artistice, nu atît prin exagerări și rapiditate a notațiilor, cît prin descrierea scrupuloasă a unor trăsături în care toți cititorii Nadinei Gordimer vor recunoaște imediat acele adevăruri imposibil de evitat".

● **PETER MATHIESSEN** se ocupă în ultima sa carte, „Rezervație indiană", de viața indienilor americani, consacrîndu-și marile sale daruri unei reconstituiri literare a formelor de spiritualitate care asigură supraviețuirea unui popor cu destin excepțional. David Wagoner scrie următoarele, într-un comentariu consacrat cărții lui Peter Mathiessen : „Avem de-a face cu o privire elocventă și îndurerată la situația trecută și prezentă a multor teritorii indiene, unde neliniștea socială și injustiția au devenit o sursă de confruntări deschise. Prin această, cartea nu este excepțională. Dar ceea ce o transformă într-o meditație neobișnuită și foarte valoroasă pentru conștiința noastră este efortul său de a îmbina considerațiile cu mînia inevitabilă și amărăciunea care se transformă într-o exigență imediată, încărcată de avertismente profetice. (...) Fiecare capitol din „Rezervație indiană" este o trecere în revistă a unei zone geografice diferite. Deși opiniile mai adînci și sintezele lui Mathiessen sînt concentrate în prefață, în epilog și în unele scurte pasaje, părțile deschis lirice și pasionate se văd peste tot. Cartea merită o atenție dedicată și va fi, fără îndoială, folosită ca o lucrare de referință de către viitorii conducători ai populațiilor indiene, precum și de unii conducători albi mai abili, tot așa cum coloniștii de demult studiau realitatea și elocventa specifică de pe vremea unor John Adams și Thomas Paine".

● **O CARTE** dedicată problemei războiului nuclear este semnată de scriitoarea australiană naturalizată în Statele Unite, Helen Caldicott. Intitulată „Dorința nucleară", lucrarea trece în revistă argumentele folosite pentru a justifica cursa înarmărilor, demonstrînd lipsa lor de valabilitate, precum și motivele ascunse pe care le reflectă. Cronica lui Tylor Branch se referă la trăsăturile de stringentă intelectualitate ale eseisticii lui Helen Caldicott, scoțînd în evidență actualitatea cărții : „Tot atît de vechi ca și nașterea lumii, războiul a constituit întotdeauna o parte a paradoxului vieții și a morții : urît de cei care iubesc și iubit de cei care urăsc. Războiul a scris cea mai mare parte din istoria noastră, a fost glorificat din timp în timp de toți filozofii care caută puterea și a pătruns adînc chiar în natura pacifiștilor care consideră curajul de a înfrunta moartea drept o parte a frămîntărilor lor morale. Este un fenomen nou pentru oameni de a afirma deschis că războiul izvorăște numai din natura josnică a lucrurilor. Ceea ce aduce nou arsenalul atomic promite să transforme războiul în ceva situat dincolo de valorile și vechile ritualuri ale reînnoirii prin moarte, oferind perspectiva nimicului. Ceea ce poate fi nou este să ne imaginăm cum va arăta natura umană, cum se va schimba ea în cîteva secole de aici înainte, dacă ne vom acomoda la gîndul că războiul este imposibil".

● **UN ROMAN** inspirat din folclorul hawaian este **Maui Semizeul** de Steven Goldsberry. Este interesant de notat că arhipelagul care a constituit o zonă de reverii aproape neînfrînate nu a inspirat literatura de calitate. O recenzie a lui Jasson Berry conchide următoarele : „Literatura serioasă, izvorîtă din surse folclorice și de religii primitive, este o afacere riscată. Punînd lucrurile în termeni deschiși, dacă un romancier intenționează să reînvie zei morți, ei ar trebui să fie foarte interesanți. Legendele și miturile trebuie, în cele din urmă, să se transforme în povestiri bune. (...) Goldsberry folosește o abilitate extrem de sofisticată pentru a construi un singur fel de tehnică literară : el se abate în mod periodic de la povestirea directă pentru a reamînti cititorului că desfășurarea povestirii se bazează pe surse mai vechi".

SPORT

Caisa neagră

Cuplajul interbucureștean, bag mîna în foc și o scot tot vie, a fost o pace negociată cu mult înainte de începerea războiului. Vreți să scoatem ouăle din găină cu săgeata ? Partidele, cred eu, au fost mai întîi jucate în cabinet și abia apoi în teren, unde puteau nici să nu mai coboare. Pentru că e o glumă proastă să vezi cum primele patru formații își pun (două) cinstea la mezat — dumful ciupirii unui punct se făcea simțit din Giulești sîrbi pînă-n năduful Lacului Tei — iar celelalte două vînează tăuni pe spinarea cailor de lemn și-i injură pe copiii de mingi, fiindcă aceștia, în loc să-și piardă vremea bînd limonadă oparită, se grăbesc (ei, doar ei !) să relanseze jocul. Dacă bișnițăria s-ar fi petrecut la Moși, unde lipsește turta dulce, fisticul, maimuța dresată, pălămida turcească și tunul de azvîrlit confetti în capul balului, am fi dărîmat circul, am fi confiscat piticii, iar pe femeia cu barbă albastră am fi obligat-o să învețe pe de rost textele cîntecelor prezentate la festivalul muzicii de la Mamaia, foaie verde muscă țețe sau gîngania care dă boala somnului. Încasînd cîte un sfert de milion de lei, dacă nu și mai bine (mi s-ar sbîrci buricele degetelor numărînd), fiecare din cele patru echipe ale Bucureștilor s-a întors acasă călare pe vițelul de aur, cel atît de iubit de burghezie și pe bună dreptate stigmatizat de noi, iar cei vreo șaizeci de mii de spectatori (tuturor ne pare rău că nu ne-am plătit biletele numai în firfirici de 15 bani), am luat-o lipa-lipa pe dunga străzii, prin sufletul sărat al duminicii deasupra căreia plutea amețitoare mireasmă de bere clocită. Nu știu care pui de lele susținea că în provincie se joacă mai viguros și mai colorat. Poate pe la buza cramelor, că pe stadioane nu răsare mai nimic.

Miroase îndrăcit a fum de frunze de toamnă. Și leoaica lunii întinde gheara spre nădejdile noastre. Dați-mi voie să-i dau calului meu, priponit cu crep vișiniu de-o garofiță de pe peronul Gării de Nord, o cofă de must, și să vă spun că antrenorii francezi ai lui Girondins Bordeaux — Couecou și Jacquet — au făcut deplasarea la București, ca s-o vadă pe Dinamo jucînd, într-un avion taxi. Teamă mi-e, și nu fără temei, stimați frați și domnișoare, că aproape orice arbitru din lumea asta mare n-ar sta ore întregi pe gînduri ca să aleagă : Belmondo sau Ciupi Rădulescu? Moulin Rouge sau Călugăru' din vechiul schit ? Smochine de pe talerele Sudului sau corcodele din Plumbuita ? Mi-e frică de întreg corpul arbitrilor, fiindcă prea de multe ori i-am văzut pe unii suind trepte de marmură în castele princiare și coborînd din ele cu scarabei de aur la butonieră. Să vorbim pe șleau : mi-e teamă de caisa neagră din mijlocul colibei de argint.

Dar eu cred că băieții noștri, atît cei de la Dinamo cît și cei de la Universitatea Craiova, vor ști, miercuri, să împartă mari cantități de tăcere neagră în tabăra adversarilor. Pentru că-i știu puternici și mereu îndrăgostiți numai de virful muntelui, voi fi tot timpul cu inima lîngă ei. Ca vinul bun lîngă ideea de frumos.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
43
(1 173)
Simbătă
27 octombrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL PREGĂTIRII MARELUI FORUM AL COMUNIȘTILOR: CONGRESUL AL XIII-LEA

ORIZONT REVOLUȚIONAR

O zi ca un echinocțiu de toamnă în plan economic și social, o zi tradițională deja, o zi-simbol: ziua recoltei. Sărbătorită în fiecare an pe durata ultimelor două decenii și trăită la dimensiunea și cu sentimentul unei maxime angajări, cu o neîntreruptă și densă concentrare de efort și voință în grija față de cea mai mare avuție a țării, pămîntul și oamenii ei, această atît de înaltă și indivizibilă zestre pe care o sporim de la an la an și către care ne deschidem inimile ca-n fața unei miraculoase opere de artă. O capodoperă, în fond, pe care toamna o arată și mai pregnant, în reflexele și incendiile sale de culori.

Desfășurată în prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, această sărbătoare primește de fiecare dată un plus de semnificații și argumente. Ediția din acest an este implicit legată de jubileul glorios al țării și de marele eveniment care este apropiatul forum al comuniștilor, Congresul al XIII-lea al P.C.R. Și avînd, desigur, în urmarea sa cea mai firească, un întreg program prin care agricultura românească și lucrătorii ogoarelor străbat o nouă etapă, spre cotele unei noi calități, susținute și preconizate prin înseși rezultatele obținute pînă acum, după viziunea și trebuințele proprii economiei românești configurate și ele, la rîndul lor, în proiectul de Directive ale celui de al XIII-lea Congres.

Prin rezultatele acestui an — unele de vîrf, consfințite și prin decret prezidențial privind conferirea titlului de „Erou al Muncii Socialiste" unor unități agricole — s-au făcut pași siguri și hotărîți către ceea ce, în concepția secretarului general al partidului, înseamnă înfăptuirea noii revoluții agrare, o cerință esențială, de cea mai mare importanță și cuprindere în strategia dezvoltării multilaterale a patriei. Aceste rezultate constituie scopul și modalitatea permanentă a acestui amplu proces, de la ele și prin ele trebuind să se ajungă la un nou stadiu, pe o nouă treaptă a existenței noastre. Ele marchează totodată însăși capacitatea economiei românești, puterea ei de a produce și crea, la un înalt nivel tehnic și științific, tot ceea ce ne este necesar. Dotările de natură tehnică, implicațiile noului, ale științei, fac din această principală ramură a economiei o variantă a muncii industriale cu implicații asupra profesionalității ca și asupra vredniciei, asupra dăruirii, a iubirii și grijii față de pămîntul și frumusețile țării, ale poporului. „Proiectul de Directive privind dezvoltarea economico-socială — sublinia în cuvîntarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o cu prilejul sărbătoririi Zilei recoltei — dă o perspectivă minunată ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, creșterii continue a bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes". Ca o coordonată esențială a acestui deziderat, un orizont de fapt în plină și amplă așezare, agricultura deține firește o mare pondere, de la investiții, dotare și organizare și pînă la acele adevărate programe ale recoltelor de vîrf, un exemplu concludent fiind însuși acest an, o premisă a tot ceea ce va trebui să fie înfăptuit. Pentru aceasta, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu invoca exemplul, cerințele și calitățile pe care le afirmă în gîndire și acțiune spiritul revoluționar, comunist. *Procesul revoluționar nu va înceta niciodată, deoarece permanent trebuie să acționăm pentru perfecționarea activității noastre, pentru ridicarea nivelului dezvoltării economico-sociale, pentru un om nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, cu înalte cunoștințe științifice și culturale, care să ducă cu mîndrie mai departe făclia civilizației, a progresului, cuceririle revoluționare, să asigure națiunii noastre, întotdeauna, în veci-deveci, un loc demn, liber, independent în rîndul tuturor națiunilor lumii.* Sînt aici, în aceste cuvinte, definite înseși trăsăturile devenirii noastre, se află modul și modalitatea unei exemplare reprezentări a existenței și, de bună seamă, din perspectiva orientărilor și hotărîrilor pe care le va adopta apropiatul forum comunist, se află însăși linia de boltă a marelui edificiu al țării.

Luceafărul

Modernitatea valorificării tradițiilor cultural-științifice

● **Colocviile «Luceafărului»** ● **Participă : Edgar Papu** ● **D. Vatamaniuc** ● **Petru Creția** ● **Adrian Riza** ● **Ion Stroie** ● **N. Georgescu** ● **Artur Silvestri** ● **Ilie Bădescu** ● **M. Ungheanu**

În paginile 4 și 5

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

UN LOC AL VIEȚII

Citeodată, în lumea impresiilor e mai confortabil, mai lejer, trăim în sentimente mai mult și nu e nimic rău în asta, trăim într-un spațiu al senzațiilor după care, ca în această toamnă, de pildă, ca în aceste atît de înalte și intime zile ale ei : orizonturile se suprapun, se întretaie cu un colorit și-un freamăt de aripi cum nu s-au mai văzut. Parcă ar vrea să zboare, copacii, parcă ar zbura. M-am uitat către linia cocorilor, încă nu se distinge, n-a început. Se amestecă sudul cu nordul, magia lunii bate către asfințituri, departe, și totuși cercul ei plin, voluptuos, stă gata să se rupă, o hemoragie de greieri e cerul, stă traforat de cîntecul lor. Se clatină, se înclină mai ales acolo în podgorie de unde viața atîtor lucruri și întîmplări îmi năpădește brusc în memorie iar pietrele, așa cum tac și fulgeră galbene sub lună au dacă nu suflet de om atunci cel puțin de legendă și povești.

E frumoasă noaptea în podgorie, e fascinantă, luna miroase și-a peliniță, și-a frunză de viță arsă, răscoaptă de vînt și miroase și-a pămînt. De parcă lumina ei ar țîșni invers și s-ar cuibări acolo sus, printre invizibile ziduri de nori. Ceea ce nu-i departe de realitate, din lumea impresiilor în lumea convingerilor nu-i decît un salt ; ori un popas de-o viață sau, citeodată — cine știe ? — chiar un sat. Acolo ești și copil, ți-ngădui să fii și copil, ai cui spune mamă, ai cui spune tată, ar fi cumplit altfel — orfani în istorie sau orfani de istorie, nu ?" — lumea și sub cel mai aspru sau cel mai tandru și tainic acoperiș al ei nu se reazimă decît de niște rădăcini. Iar eu nu am liniște în aceste nopți cu lună pînă nu îmi văd și-mi revăd locurile. Ele îmi dau starea aceea febrilă a convingerii, o lume unde nu totdeauna-i lejer, nu-i ușor și nici confortabil, nu-i nici chiar fără zbucium, fără recul sau frămîntări citeodată, însă întotdeauna exact ! Ca oricare om la urma urmei un scriitor s-a născut undeva și el se naște tot timpul odată cu acele locuri, el se naște odată cu tot ce se întîmplă și i se întîmplă, mereu. Ca această toamnă, de pildă, sau ca în această toamnă cînd a scrie îmi pare a împlini o vîrstă sau o datorie. Mirosul de pămînt al razei de lună mă-ntoarce deopotrivă către impresii și către convingeri. Lumea e a realului, desigur, în proiecția ei stau și certitudinile dar stă și visul. Stă și puterea de a visa. Voiam de fapt, în altă ordine, să scriu despre proiecția locurilor natale în universul unui demers colectiv esențial — nostalgia lor se vede însă că primează sau ordinea poate

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

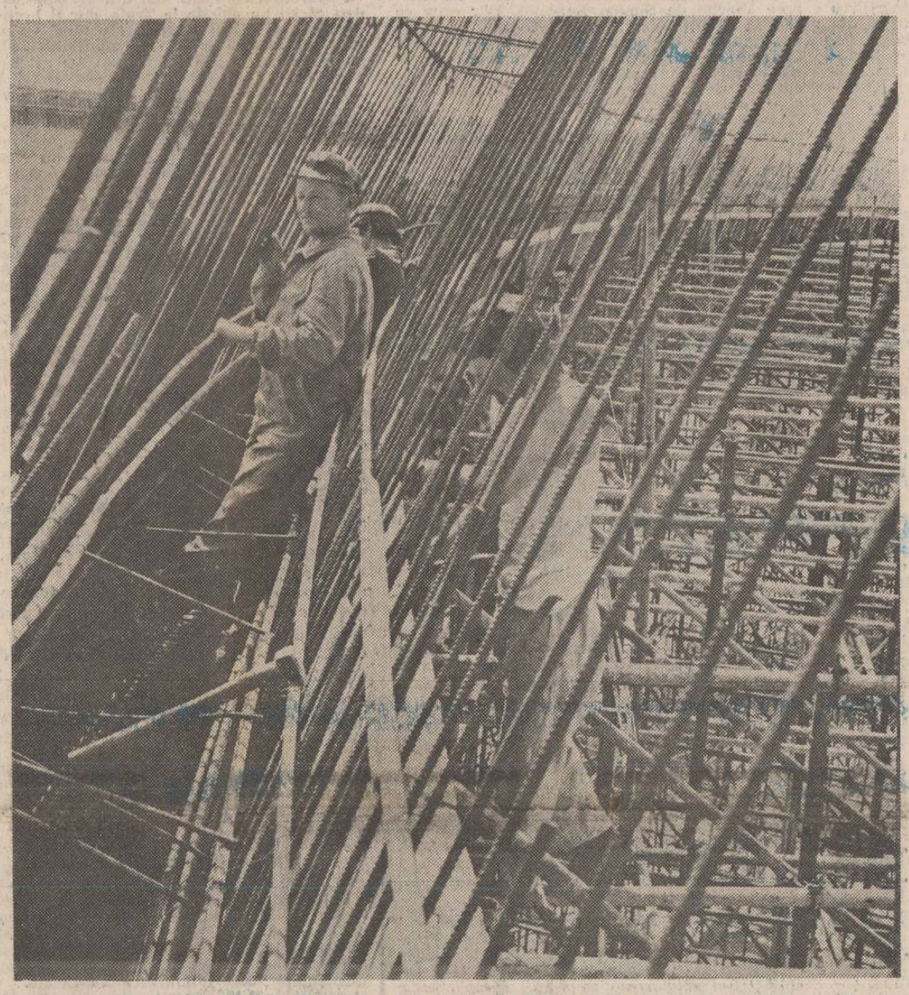

«Constructori» — fotografie de Gheorghe Cucu

ASPIRAȚIILE UMANISMULUI NOSTRU

De multe ori, atunci cînd vorbim despre ceea ce a adus socialismul în viața noastră, ne referim cu precădere la mutațiile care s-au produs în structura de clasă, la industrializare, la modernizarea economiei, la sporul de civilizație, la îmbunătățirea condițiilor materiale de existență, la „monumentele" ultimelor decenii ca Transfăgărășanul sau Canalul Dunăre-Marea Neagră, — la acele mari realizări care stau mărturie ascensiunii noastre istorice în anii socialismului și care ne conferă o legitimă mîndrie, și insistăm mai puțin asupra modului în care socialismul se reflectă în viața noastră cotidiană prin valorile sale moral-culturale, prin efectele concrete ale promovării umanismului revoluționar.

Eliminînd izvorul privării de drepturi a marii majorități a populației, rămasă în ignoranță, marginalizată față de viața social-culturală a societății, pe care îl constituia proprietatea privată cu inegalitatea economică ce îi este inerentă, socialismul se afirmă ca purtătorul unui nou tip de umanism, superior, capabil să promoveze o egalitate reală, o participare efectivă a tuturor cetățenilor la viața politică, socială și culturală, să asigure un climat de demnitate și promovare a valorilor autentice — de afirmare a personalității umane. Așa cum scrie tovarășul Nicolae Ceaușescu în cartea recent apărută, „Drepturile omului în lumea contemporană" : „Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale a colectivității, a poporului, a umanității. Aceasta este forma superioară, cea mai avansată a gîndirii umaniste, expresia realistă, nu utopică, a înfăptuirii idealului de dreptate și egalitate pe Pămînt".

Acestui umanism de tip superior, revoluționar, îi este proprie starea de demnitate, de egalitate, de dreptate, de generozitate, de într-ajutorare reciprocă, de solicitare la participare activă, de instituționalizare și continuă dezvoltare a tuturor factorilor care contribuie la afirmarea individuală în acord cu interesul general al societății. În acest context se înscrie și politica promovată consecvent și eficient de partidul nostru de ridicare a oamenilor prin instruire.

Temeiul acestei politici îl constituie recunoașterea rolului pe care îl are „cunoașterea" — factorul prin care omul s-a desprins din lumea animală și și-a realizat ascensiunea prin seria necontenită de „aflări" — mai ales în condițiile socialismului, unde spontanul, anarhicul, lasă tot mai mult loc dezvoltării raționale, previzionate, atît în ce privește optimizarea activității în toate sectoarele, cît și al afirmării, al ridicării fiecărui individ, a cărui viață se îmbogățește, își înmulțește semnificațiile prin „învățare".

Există o cunoaștere obiectivă, o apropiere a adevărurilor fundamentale ale realității prin raționamentele științei, și o asimilare subiectivă a realității, pe căile emoției artistice. La temelia ambelor moduri umane de „aflare" se află instituția fundamentală a școlii. Cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Putem afirma, fără teama de a greși, că dacă nu am fi înfăptuit — aș putea spune — această revoluție în transformarea învățămîntului românesc, nu am fi putut obține nici celelalte realizări în dezvoltarea economico-socială a patriei" — constituie o strălucită recunoaștere și confirmare a rolului ce revine școlii în societatea noastră — instituție situată între factorii principali care determină și dinamizează progresul și dezvoltarea conform cu cerințele contemporaneității.

„Revoluția în transformarea învățămîntului românesc" a constat în generalizarea treptată a învățămîntului pentru toți tinerii țării, modernizarea continuă a conținutului său, legarea lui de practica productivă și cercetarea științifică de vîrf, cuprinderea în sistemul de perfecționare profesională și reciclare a peste 3 milioane de cetățeni anual, — astfel că „a învăța" a devenit o stare firească pentru fiecare, accesul la cunoaștere un bun al vieții tuturor.

Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000, urmărind cu precădere o direcție fundamentală a dezvoltării intensive, a creșterii accentuate a productivității muncii, a realizării unei calități superioare în toate domeniile de activitate, prin nevoia de oameni cu o pregătire profesională la nivelul tehnicii mondiale de vîrf, cît și prin imperativul implicării mai adînci a științei în toate sectoarele activității sociale, așează în fața învățămîntului noi solicitări și exigențe, cere o stare revoluționară de pasiune, de sete de nou, de dăruire pentru cunoaștere, — cere înțelegerea faptului că „a învăța" înseamnă astăzi un mod necesar de a fi, un sens fundamental al existenței fiecăruia, un mod de a putea răspunde solicitării la atitudine creatoare care este chemarea ceasului istoric pe care îl trăim, este emblema modului înălțării societății noastre pe noi trepte de civilizație. Așa cum, cu deplin temei, afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu : „nu se poate concepe făurirea unei societăți socialiste dezvoltate, nu se poate concepe comunismul, fără a așeza la baza sa cele mai înalte cuceriri ale științei și tehnicii, cele mai noi cuceriri ale cunoașterii umane în general".

Starea de „a învăța" este un minunat exemplu al îmbinării interesului general cu cel individual în societatea noastră, unde știința, ca factor nemijlocit de producție este ridicată la rangul de prospector al viitorului, de optimizator al tuturor activităților, de valorificator al eforturilor uman productiv, de dinamizator al ascensiunii istorice, fiind totodată larg accesibilă tuturor, ridică nivelul de înțelegere al indivdului, eliberîndu-l de prejudecăți și ignoranță, îi asigură posibilitățile de afirmare profesională, îi conferă existenței semnificațiile atît de specific umane ale „înțelegerii".

Emil Poenaru

SENSUL ACTUALITĂȚII

Teatrul dimensiunilor istorice și politice

Un excurs rapid prin destul de vasta producție literară a lui Paul Everac, autor dramatic favorizat nu numai de teatre (care îl joacă destul de frecvent), ci și de edituri (care i-au tipărit mai multe volume), certifică vocația de tribun al actualității pe care și-o revendică nu doar prin scris, ci și prin combativitatea declarată cu viu grai. Parcurgînd drumul deloc ușor de la „teze și antiteze" pînă la „analize și sinteze", Paul Everac a început prin a pune în discuție o temă din atît de complexa problematică a satului contemporan, **(Poarta)**, treptat apoi și-a cultivat, îmbogățit și dezvoltat aptitudinile de observator al realității impunîndu-se nu ușor atenției generale. **Ferestre deschise** avea să beneficieze de o montare modernă ce susținea vivacitatea „feliilor de viață". **Explozie întîrziată** are premiera la Arad, dar la Teatrul Bulandra, Clody Bertola și Petre Gheorghiu vor complini virtuțile dezbaterii ce încă mai rezistă ca demers ideologic, cum a dovedit-o un recent spectacol tv cu actorii ieșeni Violeta Popescu, Sergiu Tudose și Emil Coșeriu. În 1964 Moni Ghelerter realiza un prim spectacol de mare sobrietate cu **Ștafeta nevăzută**, în care regretatul Emanoil Petruț crea portretul lui Anghel Dobrian. Printre piesele originale prezentate la Teatrul Mic, **Simple coincidențe** figurează ca o montare memorabilă, interpreți George Constantin, Carmen Galin, Ovidiu Moldovan. Teatrul Bulandra a fost gazda spectacolului „de autor" **Contrapuncte**. O montare interesantă, de tensiune intelectuală, semna Ion Cojan la Național în 1970 avîndu-i ca interpreți ai **Camerei de alături** pe Ion Lucian, Valeria Gagealov, Ion Marinescu. La Teatrul Mic în 1978 autorul se ambiționează să-și regizeze singur comedia tragică **Cititorul de contor** care apăruse deja pe scenele teatrelor din Oradea, Timișoara, Brăila. Un spectacol reprezentativ pentru anvergura politică a scrisului lui Paul Everac este **Un fluture pe lampă** prezentat la Naționalul bucureștean de către Horea Popescu. Un mare succes de casă a făcut mult timp **Viața e ca un vagon ?** Teatrul Giulești, care la un moment dat deținea prioritatea în promovarea dramaturgiei originale, a recomandat **A cincea lebădă**, regia Tudor Mărăscu, interpreți Irina Mazanitis și Corado Negreanu. Același text a mai fost prezentat și în limba maghiară la Cluj de către Horvath Bela. **Un pahar cu sifon** s-a jucat prima oară la Craiova (regia V. Baloch), apoi la Arad (pus în scenă de autor), la Iași (recitit de Nicoleta Toia), iar Leopoldina Bălănuță și Nicolae Dinică, îndrumați de Cristian Hadjiculea, cuceresc aplauze în țară și peste hotare. Dacă **Constandineștii** ca și alte piese importante nu și-au găsit entuziaștii care să le interpreteze, în schimb pentru **Ordinatorul** au subscris de la început Ștefan Mihăilescu-Brăila și Tudor Mărăscu la Teatrul Giulești, piesa apărînd pe afiș și la Craiova, Cluj, Pitești. **Cartea lui Ioviță**, după ce Dan Alecsandrescu a prezentat-o la Tîrgu Mureș, autorul a dorit să-i facă singur proba calităților pe scena Teatrului Național, rezultatul un spectacol-maraton cu un protagonist care mult prea rar se hotărăște să-și etaleze realul talent, Florin Piersic. Regizori din diverse generații Călin Florian (Iași), Petre Popescu (Teatrul Bulandra), foarte tînărul Dominic Dembinski (Constanța) și-au adus aportul la prestigiul acestui autor... O abilă tehnică dramaturgică îi permite lui D. Solomon performanța destul de rară de a face părtaș publicul la un simpozion de elevată substanță ideatică sub aparența unui discurs de cele mai multe ori agreabil în care alternează inflexiuni grave și accente comice, echilibrate de o serioasă respirație speculativă. Prima piesă din seria celor dedicate unor mari filozofi, de fapt problemelor libertății de gîndire, **Socrate**, tipărită din 1969, nu a avut nici pînă acum premiera, ca de altfel **Soldatul și filozoful** și alte piese. **Diogene ciinele** (1973) a fost montată de trei ori : la Ploiești de Emil Mandric, la Oradea, la TES de George Teodorescu. **Platon** (1974) a cunoscut o unică versiune la Birlad în regia lui Cristian Nacu. La Timișoara **Arma secretă a lui Arhimede** l-a interesat cu profit pentru public pe regizorul Ioan Ieremia, aceeași piesă jucîndu-se de două stagiuni cu succes și la Teatrul de Comedie, cu Aurel Ghurumia în rolul principal. **Elogiul nebuniei** a avut premiera absolută în regia lui Bogdan Ulmu la Timișoara. De popularitate s-a bucurat farsa pseudo-polițistă **Fata morgana**.

Irina Coroiu

Continuare în pag. a 6-a

● **Biografia cărților noastre** ● **Vasile Rebreanu : «Congresul al IX-lea a adus literaturii române ceea ce a adus poporului și țării românești : conștiința de sine»** (în pagina a 3-a)

Bălgrad

Catran și liliac dospeau în aer
și iarba nu-și mai amintea de iepuri;
un somn smolise oasele; fîntîna
mai pîlpîia în steaguri limpezi. roșii...

Cohorte-mpovărate cu salcîmul
neînflorit al treflei de osîndă
urcau amiaza muntelui de sare
la podina înaltă pentru jertfă.

Se vătămase zarea a ninsoare
lîngă mireanul rege fără țară,
cu zeghe înălbită-n apa doinei
și stemă de pecingine pe umeri...

Și se ivi pe cer un soare rineed;
rînjind, călăul își întinse mîna
și-l smulse: rece fulgera moneda
ce avea să-și treacă peste dînsul zîmții...

Mircea Ichim

Calendarul cutezanței noastre

HOREA

Ia mai toți marii jertfiți ai acestui pămînt, ca mai toți cei răsăriți de lîngă cei mulți, pentru cei mulți, ca și cum toți ar fi unul, și unul ar fi în toți, Horea a intrat în calendarul cutezanței noastre, celei mari, de a fi noi, prin noi înșine. A fost nu dătător de simbol pentru viața românească, marcată de dăinuirea și continuitatea aceluiași gînd al părinților strămoși, care spuneau : apărați-vă casele, pruncii și tot ce e moștenire și vă înconjoară.

N-a fost casă din Ardeal care să nu păstreze chipul lui Horea, dacă nu între ramele de lemn uscate, atunci în pacea glasului ce aducea aminte de el, de horia lui Horea.

L-au descoperit pe Horea istoricii. L-au descoperit oamenii politici, curioși să împingă cutezanța lui în noianul celor „rele", care aduc numai neliniști. L-au surprins nobilii agitați de cutezanța moțului din Albac, gata să-i taie capul, de cum îl vor prinde. L-au surprins gravorii timpului său, știind că se cuvine să rămînă măcar chipul celui ce a cutezat ceea ce nu pot cuteza decît predestinații. L-au surprins, cu gîndul lor repezit, scriitorii vremii, dar numai ca să-l așeze în rîndul răzvrătiților fără socoteală, care atacă, întocmai ca și hoții, ziceau ei, la drumul mare, ca să se răfuiască cu cele nepermise lor. L-a surprins, urmărindu-i cutezanța lui, chiar împăratul Curții din Viena, dornic să afle ce popor poate naște asemenea oameni cutezători în ale lor ?

Dar care era, totuși, în calendarul cutezanței noastre, cutezanța lui Horea ? Ce vroia și ce vroise el întotdeauna ? Se ivise el, oare, așa, pe neașteptate în completa stare de lucruri a Ardealului iobăgit ? Cerea el sau ceruse oare mai mult decît era firesc să se ceară ? Și de ce ajunseseră oare să ceară cei ai pămîntului, în pămîntul lor ? Pe la 1784, acum două sute de ani, cînd „Revoluțiounea lui Horea", cum bine o numea iluminatul Nicolae Densușianu, zguduia pămîntul întregului Ardeal,

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

DIMITRIE CANTEMIR:

«Opere complete»
IX, partea I

Scrierile lui Dimitrie Cantemir au cunoscut peregrinări aventuroase pînă cînd au ajuns la adevăratul lor destinatar. Aventura lor mai continuă încă, de vreme ce literatura română nu are încă o ediție care să cuprindă toate lucrările marelui cărturar român din secolul XVIII. Prima ediție a Operelor complete scrise de Dimitrie Cantemir a început să apară la Editura Academiei Române începînd din 1973 și a dat luminii tiparului pînă acum **Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea, Descrierea Moldovei, Istoria ieroglifică** și acum în urmă **Despre numele antice și de astăzi ale Moldovei** și **Istoria Moldo-Vlahică** în vol. IX, partea I, ediție bilingvă sub îngrijirea lui Dan Slușanschi, care face și traducerea din limba latină. Atît **Prefața** lui Virgil Cândea, cît și **Introducerea** lui Dan Slușanschi ne avertizează și ne familiarizează cu dificultățile speciale ale unei asemenea întreprinderi. Originalele acestor lucrări aflîndu-se în Arhiva centrală de stat pentru acte vechi din U.R.S.S., transcrierea s-a făcut după microfilme a căror calitatea îngreuiază accesul la text. În ciuda acestor dificultăți și a eforturilor speciale pe care ele le presupun, aceste texte apar pentru întîia oară în limba română într-o versiune suplă și nuanțată, adnotată la subsol ori de cîte ori fraza latină cantemirească oferă posibilitatea interpretărilor diferite. Dan Slușanschi, ca și altă dată Radu Florescu în cazul traducerii unei cronici săsești în latinește, realizează o transpunere pe cît de scrupuloasă pe atît de fluentă și de sugestivă. Manuscrisul **Despre numele antice și de astăzi ale Moldovei** ca și **Istoria Moldo-Vlahică** prezintă un interes special în cuprinsul operei cantemirești pentru că ele premerg și explică opera fundamentală a lui Dimitrie Cantemir **Hronicul vechimii moldo-vlahilor.** Însemnătatea lor depășește însă perimetrul laboratorului istoric al lui Dimitrie Cantemir, cu atît mai mult cu cît traducerea lui Dan Slușanschi le face accesibile și consultabile. Nici **Prefața** nici **Introducerea** nu se ocupă de contribuția istorică propriu-zisă a acestor texte, operație aminată, se pare, pentru partea următoare închinată **Hronicului vechimii,** care înfățișează un interes incontestabil. Masa informației pe care o minuiește Dimitrie Cantemir atît în **Despre numele antice** cît mai ales în **Istoria Moldo-Vlahică** este impresionantă, autorul vădind un spirit critic și o dialectică cu totul remarcabile. **Istoria Moldo-Vlahică** stringe la un loc, confruntă, discută și pune în circulație izvoare fundamentale ale istoriei românilor cu o orientare sigură în cele mai multe cazuri, asupra caracterului și valabilității lor. Acuratețea ediției ne restituie tocmai limpezimea procedeului și orizontului cantemiresc în materie de istoriografie. Atît **Despre numele antice și de astăzi ale Moldovei,** cît și **Istoria Moldo-Vlahică** oferă elementele hotărîtoare ale unei definiri corecte a contribuției istoriografice a lui Dimitrie Cantemir. Autorul **Istoriei Moldo-Vlahice** nu e un narator pasiv, un compilator de izvoare, ci un istoric interesat tot timpul de adevărul istoric, capabil de o critică acută a izvoarelor pe care le întîlnește. Interesat de poporul român, de originea și istoria lui, Dimitrie Cantemir se va confrunta inevitabil cu izvoarele și opiniile care au provocat din partea cronicarului Miron Costin o adevărată polemică împotriva „baznei" despre origina românilor inserată în cronica lui Grigore Ureche de Simion Dascălul. Dar ceea ce este la Costin polemică și impetație, la Dimitrie Cantemir devine critică savantă de izvoare. El nu se situează pur și simplu împotriva acestei scorniturl, ci caută să-i afle simburele de adevăr prin eliminarea succesivă din discuție a surselor care o confirmă sau o infirmă. **„Căci făgăduiala noastră a fost aceasta : să arătăm cu conștiința nepătată și cu sufletul curat orice ar fi fost dat la iveală spre ținere de minte de către alții despre neamul nostru fie de bine, fie altminteri".** Cum „bazna" lui Simion nu găsește confirmări în izvoarele istorice sigure, Dimitrie Cantemir coboară la cele de mina a doua cunoscute pentru felul lor „băznuitor" de a înfățișa istoria. Într-un asemenea izvor slav el recunoaște unele elemente coincidente celor din „bazna" lui Simion, și tot de aici culege alte elemente care-i conduc către reconstituirea istorică a evenimentului de la care a plecat defăimătoarea legendă. D. Cantemir restituie pe această cale faptul istoric, de la care prin metamorfoze succesive, motivate de interese religioase și politice, s-a ajuns la deformarea adevărului. Dimitrie Cantemir pune în **Istoria Moldo-Vlahică** în discuție, dintr-un punct de vedere modern, valoarea pentru istoria umanității a istoriei scrise, a credibilității izvoarelor, a autorității lor reale. Scriind mai tîrziu istoria românilor, după alții, care și-au scris istoria neamurilor lor, Dimitrie Cantemir se întîlnește cu afirmații care nu se completează, nu se confirmă unele pe altele, ba chiar se bat cap în cap, și asta nu numai privitor la istoria vlahilor. Interesat însă în primul rînd de dovezile despre existența românilor, Dimitrie Cantemir nu-și poate reprima sentimentul de surpriză și nici concluziile la care a ajuns și pe care le transcriem pentru valoarea lor, care depășește timpul cînd au fost scrise : **„Să trecem sub tăcere hronicile și scriitorii de hronice ai regatelor și principatelor (aflate) departe de noi și care ne sînt fie puțin, fie deloc cunoscute ; ci să ne mirăm de vecini, la care citim că polonii i-au bătut întotdeauna la război pe ruteni, pe șvezi, pe tătari, că i-au făcut peste tot una cu pămîntul pe muscali, că, i-au sfărîmat nu arareori pe unguri, căci, după cum ne-o arată, îndrumîndu-ne, experiența, (știm) că polonii mai în fiecare zi au fost bintuiți de ceambulurile crimeenilor și bugeccenilor, că au fost prădați de atîtea ori de ruteni, șvezi și muscali ; iar că ei nu au luat vreodată de la unguri nici măcar o palmă de loc, ne dau strașnică mărturie nemișcatele hotare ale regatelor lor".**

Dimitrie Cantemir ne atrage atenția că aceste cronici ne descriu fenomenele conform unui proiect ideal de existență a lor și nu conform realităților. Cronistica evului mediu la care se referă savantul, nu numai cea polonă, a îmbrăcat în vorbe și haine frumoase multe situații neplăcute pentru a menține moralul și părerea despre sine a celor implicați. Această terapeutică cronicărească cu bune rezultate asupra mentalității conducătoare, afectează desigur adevărul istoric. Istoriografia modernă confirmă pe Dimitrie Cantemir. Confruntarea cronicii medievale despre războiul de la Posada din 1330, dintre armatele române și maghiare, cu noua informație istorică asupra epocii, dezvăluie un mod de a ocoli supărătoarea evidență, ba chiar de a înfățișa lucrurile potrivnice adevărului. Confruntarea izvorului scris cu realitatea structurilor istorice constituite, de viață socială cotidiană, instituțională, economică, politică, propusă în germen de Dimitrie Cantemir este astăzi un procedeu de lucru curent și necesar. A perpetua increderea nelimitată în izvorul narativ înseamnă a scrie o istorie lacunară. Împotriva unei istorii lacunare sau purtătoare de măști se ridică tot timpul Dimitrie Cantemir în numele adevărului și a unei metode de lucru care să-l scoată la suprafață. Consecințele acestui mod preconceput de a scrie istoria duce la încurcături fără de capăt. Dimitrie Cantemir care a căutat să reconstituie circulația și așezarea neamurilor în Europa scrie : **„De pe urma acestuia** (a cronicarilor postmedievali n.n.), **abia de se pot deosebi, după credința mea, cine e adevăratul scit, cine got, cine get, cine dac, cine hun, cine german, cine sarmat, cine slav și — ceea ce pare a întrece orice mirare — cine roman și /cine/ grec ? Căci astfel, evreii lingușindu-i pe greci, mințeau că sînt de un singe cu spartanii, franțujii mai din vechime se lăudau că își au obîrșia la Troia, dar ii bește1este Petavius, el însuși franțuz. Vitichind, cu următorii săi, zice că saxonii, locuitorii dintru început ai Germaniei, sînt din spița macedonenilor, și că se trag din rămășițele /celor/ ai lui Alexandru cel Mare. Orihovius polonul se gratulează singur că a dovedit că neamul polon este după stirpe slav, dar după fel și după grai — grecesc, ba chiar attic. Orbinus raguzanul pe cale-ntoarsă față cu Orihovius, tăgăduind că macedonenii sînt greci, arată cu tărie că sînt slavi și apoi preschimbă în greci tot neamul bulgar, boem, rutean, sîrbesc și polon și laolaltă și între acestia și amîndouă Sarmațiile și mult întinsa Scție și mai și ca Ovidiu în METAMORFOZELE lui ; iar despre aceștia tot el a arătat în aceeași carte a istoriei sale cu dovezi, pe cît crede el, neclintite, cum că își trag începutul de la patriarhul Rubin".** Dimitrie Cantemir opune mereu acestor pretenții și argumentațiuni **„experiența vădită"** înlăturîndu-le din discuție. Savantul istoric român este în conflict cu o întreagă mentalitate istorică de epocă, contaminată de spirit propagandistic, și încearcă să-i opună o viziune justă și echilibrată a lucrurilor. Emiterea de „bazne" asupra românilor are o origină mai veche. Ea mai poate fi întîlnită și astăzi ajutată de mijloace mai rapide și penetrante de difuzare decît manuscrisele medievale. Pentru cei care le combat astăzi Dimitrie Cantemir este un mare înaintaș. **„Căci, scrie el, am făgăduit să răbdăm cu sufletul împăcat judecățile asupra neamului nostru /date/, de acei autori care sînt cuprinși de lumea învățată în rîndul istoricilor, sau sînt primiți măcar oarecum, dar nu față de băsnuitori și de cei ce rătăcesc în afara oricăror vărări /vrednice/ de numele istoriei".** Respingerea însă se face cu ajutorul unei metodice critici a izvoarelor, ceea ce face din Dimitrie Cantemir un istoric modern, demn de a figura, așa cum scrie Virgil Cândea, între istoricii europeni de la Jean Bodin și pînă la Voltaire. **Istoria Moldo-Vlahică** confirmă în Dimitrie Cantemir pe marele deschizător de drum.

M. Ungheanu

Horea

Urmare din pag. 1

potopul suferințelor învăluia casele, ulițele, hotarele și drumurile de pretutindeni. Existau în acel Ardeal doar muncitorii pămîntului, iobagii, iobagii români. Ei n-aveau decît ziua și noaptea, și săptămîna și luna, apoi anul și anii întregi, toți anii vieții lor pentru muncă la „domnii de pămînt". Care „domni de pămînt" ? a întrebat atunci Horea. Cine-s „domnii de pămînt" ? Cei care-i stăpînesc prin daniile ce li s-au dat trădînd și renunțînd pînă și la ai lor, de un singe și de un neam, sau cei care lucrînd, din zorile zilei, pînă sub lumina stelelor, acel pămînt, îi dau „viață", îi culeg roadele, care nu-s ale lor, îi brăzdează întinderile, ca să nu rămînă pustiit ?

Acei iobagi români ai Ardealului nu erau recunoscuți nici măcar a patra națiune în stat, deși ei erau moșnenii, trăind aici deodată cu lumea. Cum au ajuns, stăpîni de națiune, cei fără teritoriu etnic, fără limbă vie a pămîntului, s-a întrebat Horea ? S-au dus către împărat 19 000 de petițiuni, și nimeni nu le-a ascultat. S-a spus acolo că s-au făcut „listele românilor care în urma evenimentelor de la 1784 au fost scoși din Transilvania și colonizați". Scoși din propriul lor pămînt. S-a arătat că fugile în munți se țin lanț. Că iobagii sînt prinși la grapă, ca vitele. Că nobilii nu mai aplică decît legile care ucid, oricum, cu știreangul, cu glontele, cu roata. Căpitanii de graniță, Petrus Lupp, Nicolaus Remety, Ladislaus Moldovan, Ioannes Sinkay, Tyron Dragosy, Abrahamus Kallyani, toți români, deși cu numele schimbat în catastife, au cutezat să ceară împăratului să nu mai fie uciși iobagii de către nobili, să li se dea, cum zicea Horea, „Dreptul fiecărui om de la natură", de a fi recunoscut ca om, să nu li se mai aplice bastoanele, să nu mai fie aruncați în apele Mureșului, cei de la Trăscău, de la Ighiu, de la Cetea și de la Geoagiu de jos, nici să se mai facă devastări în Zărand și Hălmagiu, și apoi să fie siliți iobagii, aceiași nefericiți iobagi, să cumpere de la nobili carnea din vitele lor bolnave. Dar cine i-a auzit ? Nimeni ! Gidele din comitatul Hunedoarei, ca și cel din Deva se plîngea că a executat toți iobagii prinși, i-a îngropat pe toți, că dăduse ordin împărăteasa, Maria Tereza, să fie curățite drumurile de cadavre, și ei le-au curățat, dar se plîngeau că au fost plătiți pentru asta numai cu 70 de florini.

Atunci, și de aceea s-a ridicat Horea, cutezanța lui Horea. Atunci, cînd totul era supus destrămării, atunci cînd Cancelaria aulică a Vienei dăduse drept de numire Cancelaria regia hungarico transilvana aulica, acelei care, cu sila, schimbă și numele și prenumele oamenilor, apoi se stinsese și de sufletul și de credința lor, silind, în numai trei zile, să treacă la alte confesiuni și credințe un număr de 1 122 de români. Iar cei mîndri aici de ginta lor latină și mai veche decît și aceasta, deveniseră în ciuva ani străini de toate ale lor. Aceasta a fost iobăgia trupului și a sufletului la iobagul român al Ardealului, și asupra ei se va întoarce cutezanța lui Horea în calendarul cutezanței noastre.

În cutezanța lui, Horea n-a cerut decît drepturile alor săi. N-a dorit decît mîntuirea de iobăgie. N-a crezut decît în cei care știu apăra și iubi propriul lor pămînt.

În cutezanța lui, Horea n-a cerut schimbarea din calendare și înlocuirea celor înscrișl acolo, ci numai recunoașterea a ceea ce au înălțat cu viața lor, pentru viața tuturor celorlalți, iobagii Ardealului. Ei ar fi putut și li s-ar fi cuvenit să intre în calendarul cutezanțelor noastre.

În cutezanța lui, Horea a lăsat în această parte a Europei și mai departe drum deschis gîndului că numai națiunile statornice în ale lor își pot cuceri ceea ce este al lor. Așa ne apare Horea în calendarul cutezanței noastre, ca un înaintemergător, stăpînind puterea veacurilor și împlinirea lor în puterea libertății cucerite.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Stătea rezemat de gard / cu mîinile în buzunare / duminica spre seară / cînd mai trece unul sau altul / și-l poți opri să schimbi o vorbă / doar sunt din aceleași sat / doar plouă la fel pe toate acoperișurile / pe urmă vede lumea că n-a murit / ori că nu-i bolnav / mai află / și tu ce se petrece / cine mai e cu cine / ori cine nu mai e cu cine / și așa mai departe / ieși în gura satului și auzi / bre / a venit unul alaltăieri / ce a fost alaltăieri / vineri / ce să fie / deci vineri a venit / aha / și cine a venit / un inspector de bufet / primiseră ei / acolo la oraș / o reclamație împotriva lu șefu / care șefu / șefu de la bufet / scria că bea mai mult decît vinde / așa că a venit inspectoru / șefu i-a oprit masa în colț / și-a chemat nevasta de-acasă cu de-ale gurii / băutură avea el destulă / a închis bufetul / și amîndoi s-au pus pe vorbă / iar inspectorul hoț / ce crezi că făcea / ce să facă / bea și mînca / da dar bea cot la cot cu șefu / să vadă / ăsta bea sau nu bea / cum era în reclamație / turna și inspectorul / turna și șefu / noroc mare / pînă tîrziu noaptea / cînd plecă ultima cursă / atunci s-au despărțit și ei / iar inspectorul era tare obosit / de / muncise cît să verifice reclamația / și il dovedise șefu / uite de ce am venit / îi spuse inspectorul la sfîrșit / sprijinindu-i-se în brațe / au scris unii de pe aici că bei în timpul serviciului / oameni răi / îi zise șefu / oameni răi.

Iulian Neacșu

PREMIUL «PERPESSICIUS»

■ **Simbătă, 20 oct. a.c., în Rotonda Muzeului Literaturii Române, s-a desfășurat tradiționala festivitate anuală de decernare a Premiului „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum". Juriul, compus din acad. Șerban Cioculescu (președinte), Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Edgar Papu, Dimitrie Păcurariu, Al. Piru, Dan Simonescu, M. Ungheanu, Ion Vlad și redacția revistei „Manuscriptum", a acordat, în urma numărării voturilor,** Premiul „Perpessicius" **al revistei „Manuscriptum" pe anul 1983 tovarășului DAN ȘLUȘANSCHI pentru ediția critică a vol. : D. Cantemir,** Opere complete, **IX, tomul I,** De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus si Historia Moldo-Vlachica, **Prefață de Virgil Cândea, Editura Academiei, București, 1983.**

Totodată, juriul a acordat o Diplomă de onoare **vol. IX—X din ediția Al. Odobescu,** Opere, **Corespondență (1880—1886), text stabilit de** Rodica Bichiș, Nadia Lovinescu, Filofteia Mihai, **Editura Academiei 1983.**

CUMPĂNĂ

Un stîlp care cîntă

Cîte lucruri / sînt pe lume / care nu au / nici un nume, / numai noi, / doi fericiți / într-o zi / am fost numiți. / Cîte lucruri / sînt pe lume / care nu au / nici un nume / și atît de / fericite / sînt că nu / au fost numite, / numai noi / doi îndrăgiți / într-o zi / am fost numiți. / Și am vrea / odată, doamne, / să ieșim / din toamne, / să rămînă / numele / numai pe la / mumele. / Atunci numele / să fie / încă-un lucru / pe cîmpie, / singur-singur / singurel / cu toți morții / după el. / Primăvara / fie verde / ca să știe / cum se pierde / și să fie / umbră-amară / către seară / cînd în singe / se omoară / soarele / de-odinioară.

George Alboiu

BREVIAR

■ **ORGOLIILE „EMINESCOLOGIEI MODERNISTE"**, articolul polemic pe care Mihai Drăgan îl publică în revista **Cronica** (19 oct. a.c.) este o pe cît de încîntată, tot pe atît de întemeiată luare de atitudine în problema atît de gravă vizînd falsul impact al operei eminesciene cu proliferant-contuncturala practică a „modernismului" superfluu în planul interpretării critice și estetico-filosofice. În litigiu se află versul postum **„Viața-i cuibul morții — moartea e sămînța vieții noua",** căruia preopinentul lui Mihai Drăgan, altfel un eminescolog serios — (e vorba de George Munteanu), îi conferă calitatea de **„«genială prefigurare intuitivă» a principiilor termodinamicii" (!?).** Este, fără îndoială, un excelent prilej pentru Mihai Drăgan, cunoscut pentru probitatea și echilibrul demersurilor sale de istoric literar, de a pune în discuție cu toată fermitatea, prevalîndu-se de argumente inatacabile, maladia atît de contaminantă a „eminescologiei moderniste".

■ **UN DOCUMENT INEDIT VASILE VOICULESCU** se publică în același număr al revistei ieșene. Extras din arhiva Muzeului de literatură al Moldovei — Casa Pogor — Iași, textul este o densă și tulburătoare confesiune a marelui scriitor, datînd din 27 nov. 1909, ziua în care autorul **Sonetelor închipuite** împlinea vîrsta de douăzeci și cinci de ani. Pentru dramatica lor sinceritate, citățm aceste rînduri : **„Stau în casă,** la masa de scris : boala mă împiedică să fiu, trupește, acolo unde îmi este sufletul. Stau... și sînt trist. de-o tristețe amarnică, neliniștită, neastîmpărată și totuși covîrșitoare. Întreaga mea tristeță de odinioară — blîndă și resemnată, ce m-a întovărășit ca o soră de-a lungul celor douăzeci și patru de ani de mai înainte, mi-a fost răsvrătită, aițată, răscolită, de bucuriile scurte, neașteptate, de durerile și deznădejdile fără seamăn ce mi-a adus acest din urmă an — al douăzeci și cincilea — ce se încheie astăzi... Și astăzi sînt trist, nespus de trist, de acea tristeță dușmană, ce nu iartă, nu te alină, ci neîmpăcată te mustră, te învrăjbește, și hărțuitoare, îți zgîndărește toate rănile, înveninîndu-le... tristeță care-n loc să te împace, să te amorțească, dimpotrivă te face să te zvîrcolești ca un vierme sub strivirea propriei tale neputințe și nimicnicii... „Iată, deci, una din sursele fundamentale din care se trage profundul dramatism existențial ce traversează marea operă literară voiculesciană.

■ **PLEDOARIE PENTRU CRITICA „RISCATĂ".** Într-un comentariu din „Orizont" (19 octombrie a.c.) pe marginea cărții de debut a tînărului și talentatului critic Marian Odangiu **(Romanul politic,** Editura „Facla"), Mircea Mihăieș scrie, la un moment dat : „N-ar fi rost rău ca Marian Odangiu să debuteze cu o carte mai «riscată», mai puțin supusă constrîngerii unei singure teme" etc. aducînd drept argument opinia potrivit căreia tînărul critic „se află mai în largul său" în sfera interpretărilor unde „rigoarea pare a se lăsa sedusă de himera unei critici totale". Ce incompatibilități o fi sesizînd Mircea Mihăieș între hotărîrea demnă de toată lauda a confratelui său de a debuta cu un studiu de sinteză și „himera criticii totale", evident, e greu, dacă nu imposibil, de priceput. De altfel, tonul condescent al recenziei depune mărturie convingătoare în privința complexului de superioritate de care pare a fi bîntuit foarte tînărul comentator. Ce noroc pentru Marian Odangiu că sfaturile lui M. Mihăieș vin după apariția cărții sale !

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

MELANCOLIE ȘI AȘTEPTARE

Ion Stoica

Pași peste ierburi

Trei volume. Casa de vînt (1981). Portile clipei (1982) și foarte recentul **Pasi peste ierburi*),** atrag atenția asupra lui Ion Stoica, un tradiționalist în linia lui Ion Pillat, mărturisind într-o prozodie fără cusur, cu ritmuri fluente și diafane, un conținut senin — seninătatea „duhului" ce se ascunde în forme vegetale —, usor umbrit de sentimentul acut al clipei efemere. Principala structură a poemelor din **Pași...** este meditația în fața curgerii implacabile a timpului. Element, fireste, desprins din recuzita tradițională a poeziei, nelipsit de nuanțe bucolice și secrete melancolii. Melancolii senine, coborînd din îndelungatul exercițiu de contemplare a formelor și contururilor transparente, din imaginea boltii azurii scufundate în oglinda apei. Acest gen de nostalgie este umbra „caldă" irigată de subtiri fire străvezii, nostalgie invitind la deslusirea rosturilor vietii, chiar și din cea mai fugară percepție. Pata de culoare care se „frînge" declină într-o abstractă uitare, întunecîndu-se în jocul trecător al clipei. Cuvîntul acesta avea în volumul anterior aceeași coerență lirică pe care o dobîndește acum **ceasul.** „Apa orelor" scaldă simțul panteist sigur, dovedit de majoritatea poeziilor. Divinitatea este spiritul, „duhul" rezident în ierburi, în „urmele de cer" ce „se sterg" odată cu trecerea „orei" prielnice, în începutul etern al naturii („Pași peste ierburi"). Întreaga natură devine astfel un răspuns spiritualizat la tulburările cugetului. O formă derivată de panteism, fiindcă în identificarea divinității cu natura în totalitatea ei locuiește zeul puternic al zădărniciei. Divinitatea e veșnică : materializările ei sînt însă trecătoare.

Figura **ceasului** (cu seria sinonimică : ora, tîrziul, depărtarea lăuntrică, sorocul, așteptarea, „rotundul clipei", „nestirea si cuvîntul" — „În ceas e si nestirea si cuvîntul" —, blîndetea umbrelor pieritoare si „risul viu" al luminii, „ceasul din toate", clipa crepusculară" etc) domină și structurează imaginația lui Ion Stoica. Reprezintă tensiunea lirică de primă importanță și, fiind o imagine a succesiunii ce tinde spre desfacerea în simultaneitate, explică rostul muzical al universului liric. Muzica sferelor este înlocuită aici cu tainica fluență armonică din fiecare plăsmuire a lumii preponderent vegetale. „Ceasul", „ora" sînt **întîmplarea, măsura** pusă efemerului, modalitatea explicită de a supune (îmblînzi) cosmosul de neatins, întîrzierea, adică, a curgerii monotone si ofilirii sentimentelor. Dar nu numai atît : **ceasul** cuprinde deopotrivă strălucirea si întunericul, în subtextul metaforic al figurii stările aflate într-o anume cronologie si discursivitate ajung să se suprapună : „În ceas e si argintul si rugina". Frăgezimea izvorului si totodată sentimentul că în puritatea lui există întîiul semn al mortii. Totul cunoscut însă „mult prea tîrziu" („Am aflat totul / Mult prea tîrziu...") : constiința pare întotdeauna, în versurile lui Ion Stoica, să se afle cu un pas în urma naturii. Întelepciunea acesteia este modelul suveran, modelul cel mai apropiat dar, în același timp, printr-o subînțeleasă refractie, aduce si senzatia de desertăciune. Nici o reprezentare nu scapă de eroziunea timpului. Starea care menține echilibrul rămîne **așteptarea,** un fel de risipă imaginară, rostind înfiorate neliniști : „Pierind în drumurile lor. / Tăceri de alb fără hotare / În spaime noi au pus răzor / De linisti vechi si asteptare. / Pînă cînd iar în ochi de vînt / Fiorul vine din risipă. / Se-adună soapte si descînt / Si altă primăvară tîrșă. / E doar lumină si prinos. / Văzduhul tot se vede-n undă : / Cînd ceasul meu e colturos. / Degeaba lumea e rotundă." **(Degeaba).** Sînt versuri în care cursivitatea muzicală retine un ton fals-luminos, așa cum se întîmplă în mare parte din poeziile volumului. S-ar impune, poate, o mai atentă revizuire a structurii imaginilor lirice pentru a înlătura unele urme de conventionalism : „norii calzi, părere de cuvinte". „La o margine de vrere / Eu eram vesmînt de vînt / Zdrențuit peste tăcere." Dincolo de aceste mici neîmpliniri, oricînd retușabile cartea lui Ion Stoica, bine construită, unitară, cu o siguranță remarcabilă a tonului, impune un poet.

Costin Tuchilă

***) Ion Stoica : „Pași peste ierburi", Editura „Eminescu", 1984.**

REFLECȚIE ȘI SENSIBILITATE

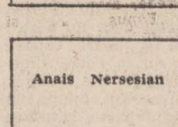

Anais Nersesian

«Singurătatea spectacolului»

Poezia pe care o conține noul volum*) semnat de Anais Nersesian este o oficiere și o căutare a „imaginii sentimentale", dominată de tristețe, cu senzația plutirii într-un „timp indecis" ori a încremenirii într-un „timp de chihlimbar" în a cărui opalescență ființa este o vietate pietrificată. Este o lirică asupra căreia planează amenințător un semn de întrebare, îmbolnăvită de sentimentul pastișei, de pierderea sensurilor, de uitare. Ceva crud, ceva pinditor, dezvoltă nu armonia, ci trauma ca sursă a lirismului : „Și cuțitul lumii a trecut / lăsînd în aer amprenta mîinii / tăiată pe cînd împărțea / ciinilor sălbăticiți / trupul frînt al pîinii / aș vrea să mă doară / și nu mă doare / cînd văd cum din palmă se șterg / decolorîndu-se / mult cunoscutele linii / pînă va osteni / împietrind într-un gest de iertare / țipătul ei împroașcă cu singe / merele coapte / podeaua de grîu / și pereții de lapte / și pe toate în jur / lasă semn / înfricoșați și uimiți se adună / la poarta închisă / vecinii / — femeie nebună, de ce ți-ai vopsit / în roșul păcatului / casa de lemn ?"

Poemul se dizolvă, rostirea își pierde increderea în propriile puteri, cuvîntul se istovește, refrenul se simte „uzat de atîta rostire", iubirile sînt infirme. Reveria se transformă în coșmar, deliciul în supliciu, toate formele capătă contururi monstruoase : „la marginea frunzelor de migdal / se prelingeau picături de arsenic / se sufocau culorile / în parfumul amalgamat al sevelor / și în disimulatele tăceri complotau / simțuri vegetale. / (...) / Dintre flori și fructe monstruoase / ne pindeau ochii unor șoareci malefici / și noi ne mîngîiam cu degete inocente / închiși în lumina tot mai tremurătoare / tot mai palidă a secundei / ce se pregătea să dispară."

Formele sărbătorii, din care sensul s-a retras, devin elemente onirice. O frenezie fără cauză, născută din exasperare, o amețeală și o extenuare provenite din efortul de a umple ori a masca din falsa petrecere unanimă un spațiu „circular, părăginit și gol" creează în **Crochiu fantezist** și **Ultima secvență** sursa unei scenografii a absurdului.

Universul poetic este marcat de derută, de sentimentul dezarticulării, al înstrăinării de sine, al spectacolului senzațional dar fără sens, al sărbătorii simulate **(Să mă fac scinteie, În această scenografie).**

Ficțiunea, neliniștea subiectivă și universul livresc reprezintă cele trei surse ale poeziei. Tristețea luminoasă din volumul precedent **Alb și Negru,** timbrul elegiac, erotica de sugestie au dispărut în acest nou volum, în care se accentuează sentimentul pindei, al nesiguranței, al agresiunii, al pericolului iminent : „Lipsit de limanul știutelor pleoape / se lărgește spre margini / rotund / ascunzînd în nisipul mișcător / din străfund / pești fără ochi / continente însingerate / magnetică rotire răpitoare / în care dispar și se refac / oceane circulare / prea tainice răbdătorul / prea flămîndul / pindește lacom clipa de zbor / cînd mă voi prăvăli spre adînc / luminîndu-i / disperata orbită pustie / cu traiectoria arderii muritoare".

Evoluînd în linia volumelor anterioare, lirica scrisă de Anais Nersesian caută o vindecare pentru neliniștea ființei, asaltate de coșmaruri, prin refugiul într-un imaginar care nu-i mai oferă însă nici o compensație, nici o certitudine și nici o euforie. Confesiunea a dobîndit un ton mai grav, iar muzicalitatea a fost copleșită de tensiunea trăirii.

Sultana Craia

***) Anais Nersesian : „Singurătatea spectacolului", Editura „Eminescu", 1984.**

PROZĂ

ARTA DE A SPUNE NU ESTE SUFICIENTĂ SIEȘI

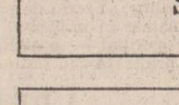

D. Kalmuski

«Îmbunătățirea funciară»

Frumos titlu a găsit D. Kalmuski romanului său: **Îmbunătățirea funciară !** De la „Colonia penitenciară", a lui Kafka, n-am mai întîlnit un asemenea titlu. Să nu se creadă că D. Kalmuski e kafkian. Miza romanului său e prea mică, nu se poate compara cu miza nuvelei predecesorului nostru în ale scrisului. E drept, și în cazul de față*) avem un condamnat la indemînă, numai că autorul ni-l prezintă după eliberare. Kafka ne povestește pur și simplu cum e executat cineva și, mai ales, ni-l prezintă pe călău, deopotrivă stăpînul și robul mașinăriei sale. În „Îmbunătățirea funciară" fostul condamnat își amintește cum i-a trădat pe delincvenții evadați (din tren?). Destul de simplu: „gaborul" îi zice că, în fond, și el e om, că nu își face decît meseria (o meserie ca oricare alta, pretinde. Și noi ne-am întreba dacă e într-adevăr așa!). În sfîrșit, paralela nu rezistă. Linia lui Kafka se duce spre cu totul alte orizonturi. D. Kalmuski rămîne pe loc. Ambiția lui e ceva mai modestă : „Îmbunătățirea funciară" ! Pretextul cărții îl constituie, ca în atîtea cazuri, dorința eroului de a-și povesti viața, mai bine zis un eveniment din viață. În sine, o întîmplare, cît de dramatică ar fi ea, nu e suficientă pentru a deveni și literatură. Literatura nu copiază realitatea, o recreează și propune o nouă realitate, așa o știm cu toții, mai greu ne vine să și credem că e așa. Dar, iarăși, nu e caz de discuție aici. Elementul biografic al eroului cărții există: detenția ! Mobilul : să povestească, exemplar, ce a pățit el, ca învățătură de minte pentru alții, eventual. Sau ca o dezvinovățire (fiica sa, Anamaria, deși nu i-o cere, ar merita probabil explicația cuvenită). Sau, în fine, cum se exprimă mai mulți și de mai multe ori în carte, pentru a se realiza, povestind, ca scriitor. Destule argumente ce ar fi putut deveni substanță epică. Mai ales că autorul ne și spune în cîteva rînduri că vrea să ne dumirească asupra a ceea ce i s-a întîmplat. Rememorările, evocările, parantezele, aruncarea peste bord a punctului și a majusculei și alte numeroase tehnici, iar, compoziționul, intercalări de file de jurnal, modificarea perspectivei, schimbarea unghiului de vedere, rămîn în cele din urmă simple trucuri literare. Nu aflăm exact motivul condamnării. E drept, la un moment dat e evocat un drum cu o mașină de furat ; se mai pomenește de o broșă, parcă ; se mai pomenește de un esoteric număr „cinci" ; de un oarecare Kagula ; de un director de șantier, din vechea gașcă a „barului nostru". Se pomenesc destule, însă nu aflăm, totuși, ce ne interesează. Apoi, pentru că suspiciunea îl însoțește în chip firesc pe fostul pușcăriaș, ne află deodată în fața unei crime. Mister și aici. Bun, prin urmare, epicul nu îl interesează pe autor, îl interesează poate ca, pornind de la un pretext oarecare, să ne ofere o radiografie socială. „Tati" se simte puțin vinovat față de fiică, dar nu îndeajuns de tare ca să ne convingă. Anamaria ne scrie cîteva foarte comune întîmplări de puberă (dorința, de pildă). „Clari" despre care nu aflăm mai nimic. Marga, iarăși, se pierde în ceață. Șeful de șantier e carierist, recunoaște atît de firesc, încît nu-l putem condamna. Vrea, ca ingîner, să se ajungă în profesiune. Cine ar avea ce să-i reproșeze ? Un răspopit care știe că Moise a fost foarte bogat (sau eroul pretinde a ști, e greu de precizat, căci eu nu am înțeles). „Gaborul" cumsecade care îl convinge să trădeze și cam atît. Atunci poate limba literară ? Poate, nu neg, nu voi fi priceput eu noutatea. În orice caz, mă deranjează că ingînerul își colorează vorbirea cu foarte banale expresii englezești : „my dear", „darling", „no problems", „little boy", „top secret", „beautiful bird", etc.

Încît, una peste alta, „Îmbunătățirea funciară" bate pasul pe loc și lui D. Kalmuski e bine să i se spună din vreme că a vorbi mult nu e totuna cu a **spune** suficient.

Viorel Știrbu

***) D. Kalmuski : „Îmbunătățirea funciară", Editura „Cartea Românească", 1984.**

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

VASILE REBREANU:

„Congresul al IX-lea a adus literaturii române ceea ce a adus poporului și țării românești: conștiința de sine“

— Vă plac bilanțurile ? Vă propun un bilanț al propriei dumneavoastră literaturi. Cum ar arăta un bilanț al literaturii lui Vasile Rebreanu făcut de Vasile Rebreanu ?

— Nu găsiți că pentru a purta o discuție firească (sper că asta dorim amîndoi, nu ?) ar trebui să pornim de la un punct, cum să-i spun eu, mai incitant. Și așa vor începe curînd bilanțurile literare (al căror conținut îl știm de pe acum). Tocmai noi să dăm tonul acestora ? ! Dacă e vorba totuși... de bilanț, ar trebui mai întîi să-l fac pe al vieții mele, în care e inclusă, adică zidită și creația mea, dar cred că încă mai avem, eu sper cît de mult, pînă la momentul... „adunării“.

— Explicația întrebării mele se află în calendar pe ziua de 11 noiembrie, dar dacă din cochetărie scriitorul nu vrea să răspundă nu insistăm. Ar fi fost un bilanț spectaculos și semnificativ, pe care parțial l-am încercat altădată. Ne-ar fi interesat bilanțul unei literaturi care de la o casă transilvană a ajuns la Hollywood. Să încercăm altfel : căreia din cărțile tipărite îi acordați, acum retrospectiv, o importanță aparte ?

— Răspunsul s-a dat de către toți intervievații de pînă acum. Vedeți că nu țin să fiu neapărat original. Ca orice părinte țin la toate odraslele mele. Nu-mi reneg nici o carte.

— Proza românească și-a croit un drum al ei. În ce măsură proza lui Vasile Rebreanu s-a înscris pe cărările bătute și în ce măsură și-a urmat un drum propriu ?

— A mers în măsura în care se înscrie într-o tradiție nobilă, de aur. Și în măsura în care comunică cu tot ce e nou în lume. Nu a mers în măsura în care are o notă originală, în care posedă o identitate. Argumentul cel mai peremptoriu al acestei identități este chiar faptul că ea **există** în ciuda tuturor atacurilor cu toată gama acestora de la cele iritate pînă la tăcerea semnificativă. Ea există și azi după ce atîtea mode au trecut, mode cărora ea a refuzat să le achite cotizația (tributul), deși teoreticienii lor trimbițau de pe toate meterezele rubricilor cu verzale că nu va supraviețui decît ceea ce poartă pecetea modei sezonului respectiv. Nu mi-am împestrițat eroii cînd se cerea ca aceștia să fie cu pete sau fără pete (și au ieșit, cum știți, peteciți), nu i-am **răsucit** cînd la modă erau sucițiii, n-am scris fără subiect și predicat cînd „noile valuri“ considerau impudice cunoștințele elementare de gramatică, nu m-a obsedat un singur deceniu ci uneori o zi, alteori mai multe decenii sau mai multe secole... Bineînțeles pentru **nu**-uri, care, observați, azi par de-a dreptul ridicole și să le mai evoci, am fost notat în minus de către juriile autoconstituite, numai că eu n-am ținut seama de ele și timpul mi-a dat dreptate. Modele s-au dus. Mărturisesc că m-aș simți nefericit dacă aș constata că și proza mea s-a dus odată cu ele. Cînd spun că au trecut mă gîndesc la cele amintite, au apărut însă altele, în alte straie, cu alți predicatori și cu alți oficianți. Eu am dobîndit o destul de sigură imunitate. Ceea ce pot deplînge e soarta confraților mai tineri, mai puțin antrenați decît mine și care pot fi fascinați de glasurile de sirenă... hm.... glasurile cam răgușite ale unor sirene destul de virstnice care au mai intonat și refrenele altor mode încă de pe vremea debutului generației mele.

— Confrații mai tineri reprezintă o preocupare pentru prozatorul Vasile Rebreanu ?

— În ce privește tinerii, ei sînt o preocupare statornică a mea și cred că trebuie să fie a tuturora. Toți scriitorii, oricît de mari, oricît de clasici, au fost odată tineri debutanți. A nu te preocupa de tineri înseamnă a avea, întîmplător sau voit, o ciudată amnezie care sare tocmai peste acest moment atît de unic, de mișcător, marcînd întreaga evoluție ulterioară. Că și în viață, nu e același lucru să te trezești într-o familie, sau copil vitreg îmbrincit de toți. Mă bucur că prilejul abordării acestui aspect esențial pentru o literatură mi se ivește tocmai în coloanele revistei **Luceafărul** care are în această privință o menire de mare noblețe pe care ea tot cu o aleasă și statornică noblețe și-o onorează. Cine se teme de noile generații de scriitori se teme de fapt de subrezenia propriei sale producții. După cum falsa generozitate, incubatoarele particulare sau publice nu dovedesc cîtuși de puțin o dragoste reală, o grijă responsabilă față de noile talente ci o suspectă campanie, să-i zicem electorală. A implanta tineri talentați sau nu în locul făcut liber după demolarea operei înaintașilor (înaintași cu un deceniu-două mai virstnici decît noii candidați la nemurire) înseamnă a face o politică la fel de nocivă ca și aceea de a-i contesta pe tineri. O trăsătură esențială a istoriei noastre literare este organicitatea ei, evoluția ei firească, armonioasă, străină spiritului de gherlă, spiritului de uzurpare. Prospețimea, noutatea aduse de o promoție nouă nu se opune violent moștenirii celor de dinainte. S-a mai spus : tinerețea spiritului nu ține de datele înscrise în buletinul de identitate. Istoria literară abundă în „tineri“ de virstă matusalemică, după cum realitatea arată destui nevirstnici cu ticuri, tabieturi, pretenții ce obișnuit apar în anii senilității. Indiferent de virsta celor care o creează, literaturii nu-i este proprie decît tinerețea.

— Există o varietate stilistică în proza de azi ? Ce direcție preferați în acest context ?

— Există. Prefer direcția mea.

— Și care este „direcția Vasile Rebreanu“ ?

— Cred că sîntem amîndoi de acord, stimate Mihai Ungheanu, fără să intrăm în prea subtile speculații estetice, că trebuie să facem totuși o distincție între mijloacele artistice, să zicem stilul, viziunea proprie a unui autor și ceea ce am convenit să numim direcție. Dacă timbrul unui artist adevărat are notele sale cu totul specifice care-l individualizează, îl fac inconfundabil, cine, în materie de **direcție**, ține să fie neapărat original în mod sigur o ia fie pe din jos, fie pe din sus de cale. Aici secretul originalității constă în a te înscrie pe aceeași traiectorie cu cea a poporului tău, a timpului tău. Asta-i direcția. Cînd spun că prefer direcția mea, mă refer exact la această direcție. Gîndiți-vă, din antichitate, de cînd mările și oceanele sînt bătute de navigatori, toți acești temerari, acești adevărați descoperitori de lumi noi, fiecare în felul său fiind un deschizător de drumuri, nici unul n-a avut ideea năstrușnică și fatală de a înlocui rolul Stelei polare cu o stea „personală“ știind foarte bine că prin asta s-ar fi condamnat singur la pieire. Aici nu mai încape ambiția originalității cu orice preț care dusă dincolo de limite generează cu certitudine în ambiție deșartă, deci, neantizatoare. Ca să ne referim la reperele cele mai sigure, mai statornice, mai sacre ale propriei noastre literaturi, despre originalitatea lui Eminescu, a lui Creangă, Slavici, Caragiale, Maiorescu, cred că nu e cazul să mai insistăm acum. Asta cît ținea de personalitatea artistică a fiecăruia. Marele lor merit, calitatea lor de ctitori, de „voevozi ai literelor“, constă nu numai în aceea că sînt scriitori foarte mari, ci și în faptul că direcția lor a coincis întru totul, pînă la identificare, cu direcția în care evolua spiritualitatea românească. Ne amintim că au fost contemporani ai lor, unii foarte mari, care i-au acuzat de cosmopolitism, de lipsă de patriotism, de plagiat și de toate păcatele strigătoare la cer. Cînd, în perspectiva istoriei, să se vadă că tocmai ei au fost adevărații creatori care și-au adus marea, copleșitoarea originalitate drept ofrandă acelei căi lactee, acelei uriașe albii de lumină pe care spiritualitatea neamului avea să înainteze. Știți foarte bine că soarta înainte mergătorilor e una a jertfei curate. Chiar dacă tava era de aur, pe ea capul Înaintemergătorului era retezat. Adevărul însă era acela pe care-l susținuse el. Adevărul nu poate fi niciodată decapitat.

— Ce cărți reper aveți în literatura română postbelică ?

— Cărți semnate de : Blaga, Arghezi, Voiculescu, Călinescu, Stancu, Preda, Eugen Barbu, Lăncrănjan, Paul Anghel, Fănuș Neagu, și foarte multe ale generației mele despre care am vorbit adineaori.

— Altă dată Vasile Rebreanu a vorbit elogios despre o generație de scriitori ilustrată de nume ca Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Paul Anghel, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu, ca despre fenomenul literar cel mai impozant al momentului. Vă mențineți părerea ?

— N-am afirmat niciodată că e fenomenul cel mai important. Am spus și continui să susțin că în momentul de față generația mea duce greul literaturii române. Știu, această afirmație este de o extraordinară gravitate. Nu o fac cu înfumurare, ci cu toată luciditatea pe care ea o presupune. Ca în cazul unei ștafete, a unei ștafete conținînd un tezaur extrem de greu, apăsarea acestuia se transmite de pe un umăr pe altul. A existat un moment în care toată greutatea lui au susținut-o Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Maiorescu, Hașdeu, de la ei a trecut asupra altora, iar azi noi sîntem modeștii, cei care susținem acest tezaur. Te înfiori numai la gîndul ce susții, numai pronunțînd numele pe care le auzirăți. Dar trebuie să fim foarte conștienți de acest lucru. Repet : generația mea se achită cu strălucire de o sarcină atît de nobilă și atît de copleșitoare.

— Răspuns prea rezumativ : ce problematică și ce opere justifică o atît de sublimată afirmație ?

— Sublinierea meritelor generației mele nu o fac dintr-un subiectivism pe care, vă rog să mă credeți, mi-l supraveghez cu destulă severitate. Nu e vorba de o solidaritate de „leat“, de contingent. Fiecare generație literară își are meritele ei și, văzute așa lucrurile, și generația mea ar părea că e una din cele care, firesc, se succed asemenea anotimpurilor. Dar din motive pe care nu ea și le-a creat, a căror povară însă și-a asumat-o, generația mea a avut un rol cu totul deosebit, unic, și veți vedea că acestea nu sînt superlative. Pe măsură ce va trece, timpul va arăta cu tot mai multă claritate cîtă dreptate am cînd susțin acest lucru. Și iată de ce. A existat, cum bine se știe, nu numai o simplă epurare a valorilor autentice, mari. Că aceasta nu s-a datorat unui exces de zel, unor „exagerări“, de moment, unui elan al „începuturilor“, unei „crize de creștere“, ci că a fost făcut cu bună știință și că a fost o operațiune profund antipartinică și antinațională, azi se știe prea bine. Or, rolul generației mele a fost acela de a suda, nu găsesc un alt cuvînt mai potrivit, decît acesta prea tehnicist, de a lega arterele tăiate ale literaturii noastre, de a face să circule sîngele în acel mirific organism care este cultura și literatura noastră, act fără de care acel organism era amenințat să sucombe. Faptul că noi, încă de la debut, ne-am dus nu la „părinții noștri vitregi“, proletcultiștii, ci am știut să ne redescoperim pe adevărații părinți, atunci încă ponegriți, ascunși privirilor noastre, prezentați ca niște sperietori, faptul că nu ne-am temut să ne maculăm dosarele recunoscîndu-ne astfel de părinți (care erau Blaga, Liviu Rebreanu, Arghezi, azi sunînd ca niște imnuri, atunci ca numele unor stigmate din cele mai rușinoase) acesta nu a fost un capriciu, un sport sezonier, ci marea, incomensurabila sete, arșița literaturii noastre întregi, a celei trecute și a celei viitoare, brutal tăiate tocmai în punctul vital în care ele trebuiau să fuzioneze, iar generația mea a fost cea căreia i-a revenit această misiune istorică, de a reface organismul armonios al literaturii naționale, misiune îndeplinită, cum se știe, de către generația mea, asumîndu-și toate riscurile ce azi apar estompate, dar atunci erau puternic resimțite, inclusiv fizic („Dați-mi un dosar, că vă dau un proces“, remember !), misiune îndeplinită cu strălucire.

Dar amputarea era și spre exterior iar generația mea nu s-a sfiit să frecventeze sanctuarele de aur ale marilor valori universale, clasice și moderne reinscriind, firesc și necesar, literatura română în vastul circuit și puls al lumii de unde ea fusese smulsă.

— Ce înseamnă Congresul al IX-lea din unghiul de vedere al scriitorului ?

— Congresul al IX-lea a adus literaturii române ceea ce a adus poporului și țării românești : i-a redat conștiința de sine. A veștejit tendințele parazitare de falsificare a propriei ființe, de anihilare a propriilor valori, de fărîmițare și pierdere într-un amalgam fără noimă, nociv, neantizator. Vedeți dumneavoastră, cînd e vorba de istorie, toți oamenii de știință adevărați vin și-l combat nu atît pe Rösler, cît pe prozeliții lui contemporani care, știm foarte bine, din ce motive mai maculează mult prea îngăduitoarea hîrtie. Lucrurile sînt atît de clare, sentința istoriei atît de limpede încît vă și miră de ce noi amintim problema în acest context. Dar, ia gîndiți-vă ; nu în continuitatea noastră se tăia ca în carne vie cînd erau șterși din literatura română : Eminescu, Maiorescu, Duiliu Zamfirescu, Bacovia, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Blaga, Eugen Lovinescu, Panait Istrati, Mihail Dragomirescu, Paul Zarifopol, Vinea, Ion Barbu, V. Voiculescu, Aron Cotruș, Goga, Gib Mihăescu, G. M. Zamfirescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Pillat, Ionel Teodoreanu, H. P. Bengescu, Pârvan, Iorga ? ! Te cutremuri ! Și asta numai în literatură. Fenomenul era extins la medicină, matematică, inginerie, arte plastice, muzică, era adică general, incluzînd și oamenii politici care au făcut Războiul de independență și Unirea cea Mare. Ce se punea în loc ? Propun mai bine să nu-i mai amintim. Deși, „să nu uiți Darie !“... Iată, stimate Mihai Ungheanu, un tip foarte perfid de röslerianism practicat sub ochii noștri și atentînd la existența ființei naționale însăși. Unde s-ar fi ajuns dacă se continua ? ! Faptul că nu s-a continuat pe acea linie, că ni s-au redat istoria, demnitatea, omenia, conștiința se datorește acelui cu adevărat istoric Congres al IX-lea, celui ce la acel Congres lua în mîini destinele amenințate ale națiunii noastre, marele bărbat care este Președintele Republicii noastre, Nicolae Ceaușescu... De fapt röslerianismul propriu-zis este o teorie absurdă, cu substrat politic, dar care de fapt nu afectează cu nimic existența poporului român. Dar ceea ce s-a făcut în perioada dogmatismului era un neoröslerianism cultural aplicat, real care se săvîrșea sub ochii noștri, se producea o discontinuitate, un vacuum, ceea ce în viața culturilor, ca și în biologie, este fatal. Asta se și urmărea. Această catastrofă a fost înlăturată de Congresul al IX-lea.

— Într-o revistă literară, de altfel foarte modernă în declarații, s-a făcut cu toată seriozitatea propunerea ca poemul Minerii din Maramureș **să fie reintrodus în manual. Cum vi se par asemenea idei și inițiative ?**

— Răspunsul e clar. Cred că autorul, după cît îl cunoaștem, ar fi cel dintîi care foarte vehement și public ar protesta cu știuita-i elocință împotriva unei asemenea aberații.

— Vorbind despre roman ați respins mai demult romanul obsedantului deceniu ca roman de pseudoconflicte, de false alarme. Pe ce se întemeia această părere ?

— Pseudoconflictele. Din păcate, cu două-trei fericite excepții, s-a ajuns și aici la un schematism. După cîteva pagini poți sigur să prevezi totul. Schema se practică încă. Cît despre „curajul“ vitejilor de după război...

— Radu Theodoru ținea să constate într-un interviu că proza de azi nu mai are predilecția temelor și mizelor mari și că dimpotrivă se îndreaptă către cele mici. Era îndreptățit să facă o asemenea afirmație ?

— Nimic nou sub soare. Și azi scriitorii mari atacă temele mari, scriitorii mici atacă temele mici. Fiecare cu vioara și partitura lui.

— Circulă aserțiunea că temele majore duc la opere minore și invers. O consideri valabilă ?

— Nu sînt primul care spun că nu există teme mari și teme minore, dar n-am încotro, trebuie s-o repet pentru că am constatat că așa este. Despre Revoluția franceză (temă majoră. nu ?) se poate scrie o melodramă, sau chiar o comedie, cum s-au și scris, iar despre, cine să zicem, da, despre Robinson (singurătate, nu ?) s-a scris una din capodoperele literaturii universale. Sper că nu mai revenim la automatismul că o operă este fatalmente determinată de tematică atotputernică. **Ultima noapte de dragoste** a fost înțeleasă la un moment dat ca intimistă (? !). Intimistă o asemenea dramatică mărturie a epopeii atît de dureroase a întregirii neamului ! Există altceva, o tendință aparent inexplicabilă, dar are și ea niște resorturi foarte vizibile, de a minimaliza tematica „majoră“, deci cărțile care o abordează insinuîndu-se că o asemenea carte încearcă să se salveze doar prin tematică. Deși teoreticienii respectivi pozează în antidogmatici preferînd, neoficial, chiar titulatura de estetizanți, ei practică cea mai autentică închistare tocmai prin subordonarea mecanică a operei față de rețetă. Paradoxul merge pînă la capăt, scoțînd drept capuri de operă, trîmbițate, premiate, glorificate, acele cărți total insignifiante ca problematică, rebusiste, alegorice pînă a nu se mai recunoaște nici un simbol, diluate, pseudopsihologice indigeste, adevărate somnifere, în timp ce față de celelalte alergia e indiscutabilă. Ba, mai mult, cum spunea Nichita Stănescu într-o audiență importantă — îmi place să-l citez pentru zicerea memorabilă : „M-am săturat să fie injurați comuniștii pe banii comuniștilor“.

— De ce cartea cu temă sau miză importantă n-are succes la critică și are succes la cititori ? Există un succes de critică și unul de cititori ?

— Există și ele din păcate nu coincid. Dovadă că dumneavoastră puneți această întrebare. Există un succes de public, real, spontan, deseori meritat. De prea puține ori critica comentează acele cărți care stîrnesc interesul publicului. Trebuie s-o spunem : funcționează un soi de programare cibernetică a unei părți din critică în așa fel încît cărți de o mare valoare prin adevărul pe care-l rostesc și prin talentul cu care acesta e rostit reușesc performanța incredibilă de a nu se bucura de nici o singură recenzie — complotul tăcerii. Se practică niște detestabile relații deschise nu spre public cum au tins dintotdeauna adevărații creatori ci exclusiv spre cititorii partizani, „criticii de casă“. În aceste condiții rezultatul nu poate fi decît, ai zice, derutant, numai că el nu mai derutează pe nimeni. Scriitorii știind despre ce este vorba, iar publicul nemailuîndu-se după serviciile de publicitate în care nu mai crede. E tot mai subțire acea pătură de snobi care răspund automat la impulsurile criticilor respectivi, îmbogățindu-și în continuare acea cu adevărat fantastică bibliotecă de cărți necitite. Problema asupra căreia ar merita să se discute e cum oameni pretinși serioși, unii dintre ei și cu gust, mai toți cu o largă deschidere intelectuală, perseverează în a nu face altceva decît a organiza zgomotoase lansări de baloane colorate, știind bine că orice cuvînt, odată scris, este fatalmente trimis în judecata posterității.

— Am mai spus că înaintea teoriei valorii, e bine să stea promovarea valorilor. Distanța de la teorie la practică este foarte mare la teoreticienii judecății de valoare. Altfel zis, judecățile lor par a fi de multe ori mobilizate de criterii extravalorice, extraliterare. Un exemplu : C. Țoiu este un prozator de constantă cotă. Aceleași condeie ieri l-au exaltat, iar azi îl neagă, deși condiția prozei lui rămîne aceeași. Ce-ar fi de discutat aici ?

— Ce spuneam mai înainte. E de discutat aici nu cazul lui C. Țoiu, ci cazul criticilor literari respectivi. Se vede că programarea cibernetică de care vorbeam nu a atins încă perfecțiunea.

— Aceste seminarii de literatură cu temă fixă, adevărate „școli de literatură“ cu o programă inovită cuprind și tineri de talent. Credeți în viitorul „școlilor de literatură“, fie ele noi, fie vechi ?

— Parcă v-am ghicit întrebarea și am anticipat răspunsul. Cred că nu mai avem ce adăuga. Lucrurile sînt limpezi și în ce privește așa-zisele „școli de literatură“. Rezultatele sînt cunoscute. Coroniițele de flori s-au veștejit demult pe creștetele premianților acelei școli și vor fi gata veștejite dacă asemenea încercări se vor mai face.

— Vă lipsește o istorie a literaturii române postbelice ? Încercări parțiale se fac : unii se ocupă de destinul lui Arghezi, alții scriu pagini memorialistice despre viața literară, alții fac tabula rasa din etape literare mai vechi, unii încearcă să-i salveze pe antiarghezieni de propriile inițiative. Este și acesta un fel de a face istoria literaturii, nu-i așa ?

— Cum să nu ? Cine n-o resimte ? Nouă, după cele discutate pînă acum, deduceți ce ne lipsește. În legătură cu Sorin Toma, cazul său e oarecum analog cu ce ziceam mai înainte despre Rösler și despre o altă diversiune zădărnicită de Congresul al IX-lea. Și aici, dogmatismul antiarghezian este foarte clar, numai că se practică și astăzi, uneori în haine noi, arborîndu-se chiar masca „modernității“, de fapt ca și în cazul dogmatismului încondeiat de Fănuș Neagu în articolul **La marginea literaturii**, ridiculizînd sau trecînd sub tăcere adevăratele valori autohtone fie ele clasice, fie actuale. Să nu rămînă cineva cu impresia că autorul pamfletului antiarghezian dintr-un simplu calcul filial a săvîrșit cunoscuta „execuție“ doar pentru a-și întrona tatăl în jilțul suprem al literaturii române. Bătaia ispășirii este mai perversă și lungă. Tocmai de aceea el nu trebuie niciodată minimalizat. Dar nu trebuie să rămînem doar la identificarea lui și să nu vedem formele lui de adaptare, cum ziceam, foarte abil deghizate.

Dar dacă pe alocuri de-a lungul acestei convorbiri ne-am arătat sceptici, avem bucuria de a mărturisi cu deplină sinceritate că nici unul din incidentele pomenite nu au forța de a clinti cîtuși de puțin din albia ei, din cursul ei statornic, literatura română. Ea e maica noastră și e nepieritoare. E răsărită pe un picior de plai și e vegheată de raza eternă a „Luceafărului“. Destinul ei e destinul neamului din care ea crește. Iar cea mai intimă și cea mai sacră aspirație a fiecăruia dintre noi, fiii ei, nu poate fi alta decît să ne scufundăm destinul nostru în destinul ei pînă la identificare.

— Ce n-ar trebui să ocolească o istorie a literaturii române contemporane ?

— O istorie a literaturii române contemporane ar trebui să nu ocolească ceea ce orice istorie a oricărei literaturi nu are voie să ocolească : esențialul, privirea francă, lucidă, obiectivă chiar dacă nu rece, chiar dacă tandră, puterea de generalizare și de analiză profundă, spiritul de discernămînt, mai întîi și mai întîi, răspunderea față de ceva atît de sacru cum e literatura națională. Sigur că orice epocă literară își are și anecdotica sa, fermecătoare desigur, dar a-ți imagina că, povestind fără măcar harul hazului cum un ilustru scriitor își cumpără o pălărie la Paris, ai și făcut un portret înseamnă a te abandona în hamacul fragil al iluziilor. Cred că eșecurile cele mai frecvente nici nu se datoresc atît lipsei de talent, cît unei absențe a dragostei autentice față de literatură. Or, în afara acesteia, cred că e de prisos și să ne mai pierdem în discuție.

Reporter

Desen de Sabin Ștefănuță

De steaua haiducului

Prietene care te joci cu lutul cuvîntului,
pe o roată stă tot greul pămîntului,
din table de argilă semințe se nasc,
povestea doare mai vie sub teasc.

N-aduce veacul ce-aduce anu' —

se zice că Toma Alimoș și Vasile Rebreanu
se legaseră frați.

La Cluj sub brumă, pe o dungă de deal,
clopotele iscă zumzet de stea,
haiducul Vasile Rebreanu caută un cal
fără ham, fără șea.

Calul lui e suflet,
prietenii lui sînt goruni, sînt fagi,
și mai e un țăran cu
fluturi în desagi,
cu scrisoare de la Avram Iancu.

Mircea Vaida

Profil de scriitor matur

La apariția romanului **Casa**, în 1962, roman reprezentînd debutul matur al scriitorului și distins ca atare cu premiul Uniunii Scriitorilor, puțini dintre criticii și cititorii lui Vasile Rebreanu au putut să intuiască drumul devenirii sale viitoare. Scriitorul era atît de ancorat în problematica tematist-ruralistă a satului transilvănean, mijloacele sale artistice erau atît de adecvate acestui demers realist de tip tradiționalist, încît toate indiciile (dar și recomandările) tindeau a-l cantona definitiv pe scriitor în linia acestei mari tradiții a prozei transilvănene, de la Slavici — Agârbiceanu — Rebreanu și Pavel Dan, dar, de ce să n-o spunem, întrucîtva neîndestulătoare și, mai ales, neacomodată mutațiilor survenite nu numai în realitățile social-politice de după cel de-al doilea război mondial, dar și unor modificări vizibile de accente apărute în chiar planul artistic. Cel care și-a dat seama de acest neajuns al limitării sale în orizontul artistic antebelic a fost însuși scriitorul. Volumele care au urmat **Călăul cel bun** (1965), **Pisica roșcată și îngerii** (1966), **De chemat bărbatul pe stele** (1966) prefigurau deja o opțiune care cu timpul a devenit fermă : reîntoarcerea la proza scurtă, ca la o modalitate epică mai labilă, în stare să-l exprime mai bine, și o netă adeziune la cîștigurile prozei moderne a secolului nostru, atît ca discurs, cît și ca mod de organizare a materiei. Pentru moment critica a rămas derutată, ba unii și-au exprimat în mod deschis opinia că părăsirea de către scriitor a făgașului realismului ardelenesc din **Casa** și din povestirile de început ar putea să dăuneze artei sale, pătrunsă deja de unele infiltrații artistice străine. În această eroare au persistat și critici experimentați ca Ov. S. Crohmălniceanu și Valeriu Cristea (pentru ultimul, de exemplu, fiind vizibil faptul că proza lui Vasile Rebreanu „se dezvoltă bine pe drumul unei proze clasice, de factură realistă, atestîndu-și din ce în ce mai hotărît talentul“) în timp ce alții, sesizînd deja noua dimensiune a scrisului său, se exprimau tranșant, că nuvelistica sa, în totalitatea ei, „nu poate fi anexată tradiției literare din Transilvania“, de care el s-a îndepărtat și s-a delimitat în același timp.

Și, într-adevăr, drumul spre modernitate al prozei lui Vasile Rebreanu este vizibil. Cu fiecare nou volum al său (**Țiganca albă**, 1968, **Securi pentru funii**, 1970, **Jaguarul**, 1972, **Iubirile cascadorului**, 1976, toate volume de povestiri, și pînă la volumul de teatru **Fintîna cu patru chipuri**, 1980), proza s-a diversificat și densificat, și-a cîștigat o culoare proprie, ușor de sesizat de la o carte la alta. Sîntem aici de părerea lui Marian Popa că „în povestirea sobră, frenetică, cu acțiune limpede și simplă, cu simboluri discrete, cu fulgerări de imagini picturale, se află adevărata vocație a lui Vasile Rebreanu“. Același lucru îl confirmă și Cornel Regman, exigentul alcătuitor a două antologii de proză scurtă de după Eliberare, **Nuvela românească contemporană** (1944—1974) și **Nuvela și povestirea în deceniul opt** (1983) care reține numele lui Vasile Rebreanu în amîndouă antologiile, fapt întîmplat numai cu cîțiva dintre scriitorii noștri contemporani.

Scriitorul ne apare astfel ca unul dintre cei mai reprezentativi povestitori ai momentului, unul dintre aceia care și-au conturat un drum propriu și un timbru distinct, de o netăgăduită valoare și originalitate. Scrisul său s-a îmbogățit mult în ultimii ani, a căpătat valențe noi, și-a adîncit poezia interioară și linia desenului. Citit astăzi cu ochi detașat, lectorul poate surprinde în pasta sa cromatică irizări de forță și virtuozitate, răsturnări de planuri și situații, conduse cu mînă sigură de un experimentat observator și analist, dublate de o conștiință artistică plină de ingenuitate și candoare, în numele cărora pledează pentru apărarea valorilor sacre ale omenirii de furia distrugerii și a agresivității. Sub chipul molcom și blajin al scriitorului, sub aparența sa bonomă și calmă, se ascunde un demon ghiduș și hipersensibil, vibratil la cea mai mică nuanță de vătămare a personalității umane, de schilodire și mistificare a ei. De unde o tentă ironică, subiacentă, un continuu val de denunțare a viciilor și sacrilegiilor omenirii, în raport cu natura adevărată, originară a acesteia, scăldată în miresmele pure și tari ale firescului și poeziei vieții. Propensiunea spre poetic, spre lirismul interior este o altă trăsătură a scrisului lui Vasile Rebreanu, pasionat descifrator de suflete infantile, de universul fascinant și plin de fantezie a celor neatinși încă de aripa mutilatoare a răului. O bună cunoaștere a folclorului național l-a dus înspre valorificarea sugestiilor basmului și al mitologiei populare. Nu de puține ori întîlnim la el personaje și comportamente de sorginte folclorică, mai ales acolo unde s-a lăsat sedus de farmecul analogiei, al parabolei, simbolului și mitului. Așa s-a întîmplat în volumul **Călăul cel bun** (1965) de pildă, alegorie inspirată a piedicilor pe care omul le are de străbătut în fața vicisitudinilor sorții. Asemenea Micului Prinț al lui Exupéry, eroul lui Vasile Rebreanu privește lumea cu ochii uimiți și candizi ai copilului, surprins de nedreptățile și răutățile ei, încercînd s-o schimbe și s-o facă mai bună. Născut, după o îndelungă așteptare, din tremurarea dulce a unei crengi de tei, „omul cu fes alb“ redescoperă valorile tradiției și permanența sufletului colectiv, generozitatea și frumusețea sa morală. Imaginarul acesta folcloric, stabilind corespondențe secrete între „lumi“ (sau între naturile umane și înfățișarea lor fizică și etică) se poate detecta și într-o serie de povestiri din volumele **De chemat bărbatul pe stele** sau **Securi pentru funii**. Așa de pildă povestirea **Cînd se sperie calul** devine în ultimă instanță o alegorie a spaimei, **Horror vacui** o circumscriere a singurătății, în timp ce **Semnele**, o insinuare a vinovăției. Procedeele folosite de autor se aseamănă în parte cu acelea ale lui Gib Mihăescu în conturarea „fețelor“ ascunse ale urîtului sufletesc. Evident, în proza de această factură, riscul îngroșării anumitor trăsături, sau a simplificării și schematizării altora este vizibil, dar rezultatul e dimpotrivă : el aduce textului o încărcătură de semnificații în plus. Altfel spus, textele sale semnifică mai mult decît spun.

Îmbinînd aceste mijloace cu altele, luate din literatura absurdului, foarte modern ne apare scrisul lui Vasile Rebreanu și în ultimele sale două cărți, romanul-colaj **Un caz de iubire la Hollywood** (1978) și cel de teatru **Fintîna cu patru adevăruri** (1980). El fusese experimentat cu succes și în acel fals roman din 1976 intitulat **Iubirile cascadorului**, unde construcția de tip mozaicat sau de alegorie teatrală cu suspens detectivist este pusă direct în aplicație. Acum metoda este perfecționată și ridicată într-un plan de generalitate mai larg. Aparentul jurnal de călătorie al scriitorului în Statele Unite ale Americii este încorporat într-o structură epică labilă și ambiguă, alternînd în mod spectaculos cu povestea de iubire stranie și aproape demențială a unei tinere americance, cu încercarea ei deliberată de a-i prezenta prin contrast două Americi : una mecanoidă și hipercivilizată, sedusă de miturile și mofturile (surogatele) unei lumi bazată și dominată de concurență, de devoranta cursă pentru bani și profit, și cealaltă, obsedată de puritate și idealism, pătrunsă de instinctul de autoapărare și conservare a fondului primitiv, originar al omului.

O largă gamă de mijloace scenice, o fantezie debordantă și nestăvilită dovedește autorul și în domeniul dramaturgiei. Ultimul său volum **Fintîna cu patru adevăruri** atestă din plin calitățile de „scenarist“ ale scriitorului, capacitatea de a stăpîni și conduce o intrigă, de a transcede planul strict al realului cu unul simbolic, general uman. În general e vorba de un teatru psihologist, valorificînd valențele parabolei, comediei de limbaj sau a tehnicii polițiste, a unor procedee împrumutate din teatrul absurdului, din antiteatru sau din fanteziile poetice. Combinînd și experimentînd tehnici diverse (**Asasinatul de pe plaja pustie, Mareșalul și umbra, Pe loc repaus... asasini, Vagonul dispărut, Securi pentru funii, Doi și al treilea**), Rebreanu scrie un teatru literar și reprezentabil, unul care se poate citi cu plăcere, tot așa ca și interpreta. Dialogul viu, subtil, răsturnările de planuri, seducția misteriosului vieții, a mecanismului ei dus pînă la absurd și căzînd în simplă bufonerie lexicală, în ritualistică goală, angajează mereu și cu dezinvoltură teatrul lui V. Rebreanu în direcția denunțării unei cazuistici morale vinovate, a unor mecanisme și practici umane perimate, redescoperind omul și frumusețea lui interioară. Din această pricină scrisul său rămîne tînăr și profund actual.

Mircea Popa

SUB SEMNUL PREGĂTIRII MARELUI FORUM AL COMUNIȘTILOR: CONGRESUL AL XIII-LEA AL P. C. R.

«Orice popor, mai cu seamă un popor cum este poporul român care are o istorie destul de veche, nu poate să nu pornească în elaborarea căilor de dezvoltare de la trecutul său istoric, să nu țină seama de tradițiile sale, care, în fond, sînt suma diferitelor concepții a tot ceea ce popoarele au acumulat mai bun în trecutul lor de luptă și de dezvoltare spirituală. În acest sens, tradiția, bazarea pe tradiții poate fi — și constituie — un factor indispensabil al progresului. Nimic nu se poate construi ignorînd trecutul ! Esențial este să se ia ce este bun și să se asigure o dezvoltare pe baze noi, în raport cu nivelul de cunoaștere la care a ajuns societatea într-un moment sau altul.»

NICOLAE CEAUȘESCU

MODERNITATEA VALORIFICĂRII

Colocviile «Luceafărului»

Edgar Papu

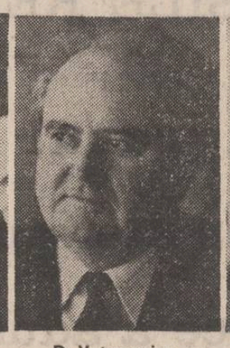

D. Vatamaniuc

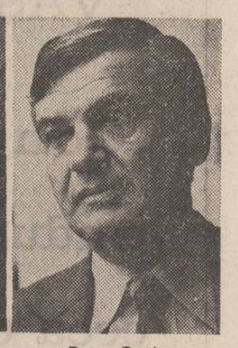

Petru Creția

crări de asemenea anvergură apar la noi rar — dar nu prin raritate devin referențiale, ci prin seriozitatea cu care abordează subiectul. Strîns ancorat în sociologie — știința secolului XX — Ilie Bădescu face legăturile (conexiunile) acestui „bloc de marmură" (ca să reluăm imaginea maioresciană) pe care și l-au dăltuit românii în secolul al XIX-lea — cu dantelăria europeană a aceluiași timp, observînd armonia îmbinărilor, scoțînd în evidență prioritățile gîndirii eminesciene. Lucrarea domniei sale se înscrie într-un curent mai larg de recuperare a secolului al XIX-lea românesc. Sîntem, încă, atît de aproape de acest secol al marilor mișcări de spirit românesc — și totuși, dacă nu facem efortul suprem de a-l recupera, riscăm să-l vedem alunecînd pe lîngă noi, devenind o legendă, fărîmițîndu-se și pierzîndu-și unitatea precum acel minunat secol al XVII-lea pe care cu greu l-am regăsit.

ADRIAN RIZA : Problemele pe care le examinează Ilie Bădescu în cartea sa sînt, fără îndoială, probleme fundamentale ale devenirii societății românești. Ele au căpătat acest statut impunîndu-se în timp, din ce în ce mai limpede, ca atare. Dar și pentru faptul că această limpezime s-a însoțit de o dezbatere, nu o singură dată pătimașe : că în jurul lor s-au rostit mai toate marile constiințe ale culturii noastre; că, timp de mai bine de un secol, atitudinea față de ele a definit programatic direcții, orientări, curente. Fireste, istoria trăirii spirituale a unei colectivități își anexează această meta-cultură, această para-cultură, o converteste în pur fenomen cultural. Riscul însă nu este mic. Dezbaterea pierde datele primare, procedura începe să domine fondul, dosarul îngroapă cauza, excrescența bibliografică cîștigă autonomie și pretinde o independență, sub scutul căreia noțiunile pot să fie, și sînt adesea, deturnate și manipulate. Nu voi insista asupra stiutelor avataruri ale „sincronismului" dintr-o epocă prea apropiată.

Dar poate că, pe termen lung, mai important este fenomenul tertiar — faptul că această falsă autonomie „provincializează" problemele. Satisfăcîndu-se pe sine, hrănindu-se din propriile acumulări, dezbaterea devine locală, particulară, își limitează orizontul. Am făcut nu de mult o comparație între sursele constructiei lovinesciene (sincrone unele, „anacrone" altele încă de pe atunci), cu locul lor în ierarhia valorilor europene din epocă, și bagajul de idei al unui „lovinescian" de circumstanță care reținuse din toată discutia „înapoierea" funciară a culturii românești. „Sincronismul" celui din urmă receptiona tardiv, la a treia, a patra mînă, ecourile „locale" ale chestiunii. Aș îndrăzni să spun că istoriografia și lingvistica românească, oprindu-mă doar la aceste domenii pe care îmi îngădui să cred că le cunosc mai bine, luptă încă și împotriva unor fantome stiintifice, care datorează o aparentă de viață, un fals statut de probleme, dosarele încărcate și supraîncărcate pe care le tîrăsc după ele.

M. UNGHEANU : Intenția noastră este a supune discuției, plecînd, ca și în cazul cărții lui Ilie Bădescu, de la contribuții novatoare, caracteristice actualului stadiu de cercetare cum sînt recentele cărți despre arhitectura românească ale lui Constantin Joja, și astfel de „fantome"...

ADRIAN RIZA : Desigur, vom discuta **Contribuții la satul devălmaș românesc** de H. H. Stahl, carte innoitoare, și nu **Eseuri critice**, de același care reprezintă reversul medaliei. Unul din marile merite ale cărții lui Ilie Bădescu este încercarea de a deprovincializa problemele pe care le propune meditației noastre. Desigur, el are un punct de vedere pe care îl urmăreste într-o încercare de demonstratie, cu metodă și cu toată rigoarea. Dar mai importantă decît acceptarea tezelor sale este acceptarea demersului în sine, acceptarea noii deschideri pe care o dă discutiei. El ne propune, în primul rînd, să-i receptăm dimensiunea europeană, să-i reevaluăm datele esentiale, în functie de remodelarea pe care o impune integrarea modelului românesc în modelul continental la care apartine. Problema „sincronismului" si problema „culturilor critice" denăsesc ca atare cadrul în care s-a produs receptarea lor emotională, în urmă cu atîtia ani, ca aspecte specifice, dacă nu exclusive, ale istoriei culturale românesti. Perspectiva se adînceste astfel si se limpezeste.

În al doilea rînd, si de aici pornind, Ilie Bădescu „deprovincializează" chestiunea reexaminînd contributiile românesti la o dezbatere care, în chipul acesta, își valorifică în alt fel miza. Eminescu nu are intuitii, mai mult sau mai putin geniale, ci o gîndire sociologică, capabilă de constructie solidă si care vehiculează concepte validate ulterior de o întreagă directie de cercetare. Nu este vorba de o caricatură de protocronism, de proprietăți dubioase, hrănite de exaltări sentimentale, ci de faptul că o gîndire sociologică românească, bogată si fertilă se confirmă în confruntarea cu cele mai subtile mijloace de verificare pe care le-a pus la punct o adevărată strategie a cunoasterii, complexul metodologic al stiintelor sociale contemporane, pe care Ilie Bădescu îl cunoaste foarte bine si îl minuieste necrispat. Căci întreaga întreprindere porneste de aici, de la deschiderea totală spre orizontul contemporan de cunoastere si de la stăpînirea bogatului său arsenal de mijloace, de la faptul că acestea nu devin un scop în sine (cum se întîmplă cu atîtea lucrări de imitatie în care metoda înlocuieste obiectul), ci sînt folosite aplicat, adecvate materialului.

În sfîrșit, aș spune că din acest punct de vedere cartea lui Ilie Bădescu poate să contribuie la cristalizarea unei tendinte, foarte limpede la unii, mai putin definită la altii, difuză în sectoare întregi ale cercetării, prezentă în orice caz tot mai puternic, de a integra fenomenul românesc într-un context mai larg, de a-l privi cu mai multă insistentă comparativ, de pe palier european si, fără embargo, de pe nivelul celor mai noi date ale domeniului. Cartea lui Ilie Bădescu ilustrează foarte bine rezultatele ce se pot astepta de la un asemenea demers.

N. GEORGESCU : Ca „lider" de partid, Eminescu a depășit cu mult programul partidului conservator. Eu nici n-as rosti cuvîntul „partid" în legătură cu Eminescu. Acest cuvînt implică ideea de „parte", de diviziune a întregului. Pe Eminescu îl caracterizează, ca să zic așa, o „particulă" esentială, acel „mi" din „plinșu-mi-s-a". El este un reprezentant al totului, un „voievod" al neamului : în el și prin el se exprimă un popor. Este „unul" si nu „parte" : acel „unu" din teoria sa cosmogonică : „Dar de-odat' un punct se mișcă... cel întîi si singur. Iată-l / Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl..." „Chaosul" este, în acest caz, tara însăsi cu neputință de despărtit de „voievodul" el. În acest sens cred că Eminescu a fost mai mult decît un „lider" de partid.

ILIE BĂDESCU : Eu personal sînt fericit să ascult toate aceste puncte de vedere atît asupra semnificației cărții în întregul ei cît și asupra unora dintre problemele speciale pe care le ridică. În legătură cu ceea ce s-a spus simt nevoia să precizez că din mănunchiul de probleme ale cărții nu toate sînt rezolvate, iar în raport cu cele rezolvate n-am izbutit probabil să le încadrez pe toate în ideea unitară a studiului întreprins. Am în vedere și faptul că orice carte poartă în „mănunchiul ei de probleme" și pe acelea care reprezintă universul său interior dar și pe acelea declanșate în cîmpurile ei de receptare, astfel încît ea nu este niciodată singură cu autorul ei. Relevanța socială a unei cărți este legată de gradul în care ea izbutește să polarizeze stări ideatice mai mult sau mai puțin latente, să determine alte puncte de vedere să-și dea seamă **lor însile** într-alt chip decît au făcut-o pînă la apariția ei. Nu știu dacă și în ce grad cartea realizată de mine se ridică pînă la o asemenea relevanță. Ceea ce știu însă este că a fost în intenția mea să mă confrunt cu acele puncte de vedere, care, venite pe valul spiritului pozitivist al epocii, se caracterizează printr-un **neutralism cultural sui-generis.** Scrierea unei cărți este expresia solidarității cu un program cultural ferm precizat. Nici o teorie despre om și cultura lui nu este liberă de o ideologie (explicită sau implicită).

Sub un atare unghi de vedere mi se pare cît se poate de semnificativă ideea rostită de scriitorul Ion Lăncrăjan atunci cînd preciza că „Eminescu n-a fost tovarăș de drum cu conservatorii, ei au fost tovarăși cu el. Pentru el partidul a fost țara, poporul". În adevăr Eminescu n-a fost liderul nici unui partid. El a fost liderul unei clase fără partid, „clasa pozitivă", care în accepțiunea lui Eminescu se identifica cu poporul român, redus la statutul cel mai de jos. Eminescu a fost liderul „clasei pozitive", o clasă care, din nefericire, nu avea nici un partid. Această clasă a fost reprezentată tocmai de creatorii „culturii eroice" (întîi) și de creatorii „culturii critice" după aceea. Aici stă unul din sensurile eroice, pe care l-au atribuit culturii române moderne. Oamenii ei au creat o cultură majoră din poziție de reprezentanți ai clasei pozitive. Au creat o cultură în condițiile presiunii imperiilor din această parte a Europei, iar fapta lor colectivă n-a beneficiat de protecția suprastructurilor luminate, așa cum s-a întîmplat cu marii creatori ai culturii occidentale. Ei au creat totodată și cultura modernă și statul național român cum se exprima un istoric al acestei culturi. Sud-estul european a avut, în genere, un alt destin decît cealaltă Europă. Lucrul acesta poate fi înțeles numai dacă lărgim sfera culturii pînă la a cuprinde, într-unul din straturile ei, și **valorile** economice și dacă înțelegem că geografiile economice sînt dinamice. Secolul al XVI-lea este secolul în care se naște o geografie economică nouă în lume. Acum se naște sistemul economic mondial „centru — periferie". Într-un atare context România, și dealtfel tot sud-estul european se confruntă brusc cu presiunea celor două mari curente ale istoriei : imperiile încă puternice și sistemul „centru — periferie" ; unul acționa prin pîrghii proprii imperiilor, iar celălalt, prin pîrghiile noi ale presiunii capitalului. Aceasta era geografia economico-politică a continentului, și ea reprezintă una dintre cele mai periculoase „provocări" ale istoriei căreia România și alte popoare trebuiau să-i răspundă.

M. UNGHEANU : Nici o creație omenească nu este posibilă fără aceste „provocări". Important este ca scriitorii să răspundă „provocării" timpului și locului lor.

ILIE BĂDESCU : Eminescu este sociologul acestei „provocări" și al răspunsului pe care românii l-au dat acesteia. Eminescu este toposul în care, în cultura noastră, ideea românească devine una dintre **marile idei teoretice** ale Europei. Ca să înțelegem corect acest lucru nu trebuie să uităm că în Europa occidentală curentul socialist, echivalent prin **amploare** cu mercantilismul secolului al XVII-lea, reprezintă cea mai spectaculoasă aventură teoretică a spiritului european. Este prima ridicare politică a maselor la conștiința funcțiilor reale ale capitalului în **context metropolitan.** Ceea ce îndeplinea ideologia de serie socialistă pentru „centrul" sistemului **economic** mondial, va îndeplini, în contextul „periferiei" seria ideilor culturii critice. România, prin **cultura critică,** reprezintă una dintre cele dintîi ridicări de amploare **obștească** la conștiința funcțiilor capitalului în „periferie". Cultura critică reprezintă reacția la **capitalismul periferial,** așa cum cultura socialistă a reprezentat reacția la provocările capitalului în metropolele occidentului. Acesta este „metabolismul cultural" care a făcut ca o stare de periferialism economic să fie transfigurată în stare de avangardă culturală. Și tocmai într-o atare experiență stă originalitatea culturii critice românești. Astfel încît, din **acest** punct de vedere, putem socoti cultura critică românească, prima de acest tip din lume. Iar Eminescu este primul model de gîndire europeană care s-a exersat în formulele culturii critice în ansamblul lor. El este întemeietorul culturii critice românești și filiațiile gîndirii sale pot fi urmărite în toată aventura istorică a acestei culturi. (Se vede că **nu** ne referim la conținuturile ideatice **particulare** ale culturii critice, care, în forma lor specifică, pot fi întîlnite și în alte părți. Ne referim la înțelesul culturii ca **mod obștesc original** de a se răspunde **provocărilor** istoriei, context în care istoricul ideilor se simte stînjenit dacă nu este dublat de antropologul și teoreticianul civilizațiilor). În general, dacă examinăm **modul** în care se mișcă ideile în Europa vom observa că seria ideilor occidentale nu este **repetată imitativ** în seria ideilor care cuprinde alte regiuni culturale ale Europei. În general seriile ideilor conțin, fiecare în parte, modele de răspuns ale culturilor la problemele cu care se confruntă grupurile umane (clase, comunități, națiuni întregi), astfel încît din acest punct de vedere, seriile sînt inconfundabile, seria însăși fiind și continuă și discontinuă în termenii ei. Părerea noastră este că, în seria ideilor critice, cultura critică românească deține **preponderență axiologică** atît prin amplitudinea cît și prin diversitatea răspunsurilor la problemele care confruntau periferia economică a Europei. Iar în acest sens ea este o cultură protocronică. Desigur că, într-o atare accepție, putem, în plan secundar, proceda la determinarea sincronizărilor. Este, totodată normal ca sincronizările să fie într-o tensiune cu protocroniile ; primele tind spre nivelare, protocroniile (ca preponderente axiologice, mai ales) tind spre diferențiere. Din păcate noi sîntem destul de prinși încă în modul de desfășurare al discursului și limbajelor științifice occidentale și ne este greu să acceptăm că există și alte limbaje în știință decît cele create în așa-numitele „centre culturale". În cultură procedeul determinant este acela al universalelor culturale. O astfel de universală este însăși „cultura critică" românească. Într-o atare viziune se cer reexaminate multe din teoriile și ideologiile difuzioniste. Cultura europeană are un model de dezvoltare inconfundabil în istoria omenirii. Este regiunea culturală în care dezvoltarea culturilor nu se mai limitează la difuzinea unui model, a unor valori dintr-un centru în aria sa, ci cunoaște o dezvoltare prin „dispersarea" și chiar prin deplasarea centrelor astfel încît în ansamblul ei ea crește și continuu dar și discontinuu, cu fiecare moment de resurecție a centrelor culturilor naționale. Prin acest model al ei de creștere, Europa ar putea comunica ceva restului lumii. Este, de aceea, cu atît mai straniu să întîlnești, chiar la cetățenii Europei, refuzul acestui model, contestarea lui. Orice cultură crește organic prin înălțarea propriilor sale modele locale astfel încît influențele, sincronismele sînt întotdeauna secundare, iar pentru ca o cultură națională să devină universală trebuie să se raporteze **catalitic** și nu **imitativ** la aceste influențe. Dar pentru aceasta trebuie acceptată ideea forței revoluționare a tradiției, pe care noi am formulat-o expres în carte. Pentru cei care încă susțin că **modelul** creșterii culturale este acela al **difuziunii** valorilor create într-un singur centru și deci al „sincronizării" ariei cu acest centru, trebuie reamintită o idee curentă a sociologiei științei, aceea după care orice grup de oameni de știință, este și un grup de putere, un grup care va acționa prin mecanisme specifice precum „colegiile invizibile" pentru menținerea modelelor și teoriilor sale la rangul de „teorie dominantă". Într-un atare context, prin mecanismele **selecției și circulației** ideilor se va urmări reproducerea unui topos cu o teorie dominantă (cea creată în „centru") în vreme ce restul teoriilor (modelelor, limbajelor) vor fi, în continuare socotite (mai mult implicit) drept teorii nerelevante, care n-ar merita să fie luate în seamă. Fenomenul poate fi regăsit chiar și la un ansamblu mai larg de produse ale unei culturi. Dar dacă o creație (operă, teorie etc.) ar putea circula normal, s-ar putea dovedi valoarea, întreaga ei strălucire.

Desigur însă că pentru aceasta o astfel de creație trebuie să fie cunoscută corect, inter-

Gheorghe Petrașcu: «Cărți și flori»

M. UNGHEANU : Este în tradiția revistei **Luceafărul** obiceiul de a supune discuției cărțile cu mizã importantă și deschidere problematică majoră. Cartea pe care v-o propun astăzi atenției, **Sincronism european și cultură critică românească** de Ilie Bădescu, își propune să abordeze fenomenul românesc în context european valorificînd contribuția românească cu instrumentele unei analize sociologice marxiste și moderne. Autorul refuză opticile și metodele după care fenomenul românesc se află la remorca unor inițiative mereu dinafara lui și încearcă o demonstrație, după noi convingătoare, asupra modului independent și original în care societatea și cultura românească au răspuns la provocările istoriei, elaborînd un model propriu de înțelegere și evaluare a evenimentelor. Ilie Bădescu revizuieste atît imaginea dezvoltării economice și politice a țărilor românești, cît și pe aceea a dezvoltării lor culturale. Efortul principal se îndreaptă în direcția descompunerii mecanismului istoric al propriei dezvoltări, prin confruntare cu cele occidentale, și în valorificarea creației culturale românești. Cercetarea sociologică, cu implicații adînci de economie politică, intră și pe teritoriul literaturii și al culturii, unde Ilie Bădescu descoperă originalitatea contribuției românești, prin crearea unei „culturi critice" al cărei rezultat de vîrf, recte sociologia lui Mihai Eminescu. Cultura, literatura română sînt foarte interesate de o carte precum **Sincronism european și cultură critică românească** în care se rediscută teze intrate de mult în circuitul cultural dintr-o perspectivă nouă. Publicistica politică eminesciană capătă o explicație elaborată și cu atît mai convingătoare cu cît este comparată cu modele sociologice moderne ale lumii de azi. Tezele lui Lovinescu, ale lui Zeletin, chiar ale lui Petre Pandrea, deși nu este citat, pe tema dezvoltării sociale, politice, economice și culturale românești sînt rediscutate cu argumente noi, de un autor care minuiește un instrumentar de lucru modern. Judecînd în context istoric și diferențiat, Ilie Bădescu este firesc interesat atît de sincronie, cît și de protocronie, iar răspunsurile cărții lui sînt extrem de incitante.

PETRU CREȚIA : Cartea aceasta este o carte deschizătoare de drumuri în cultura română contemporană ; este prima carte de sociologie științifică, privitoare la a doua jumătate a secolului XIX și aportul ei conceptual este esențial : ea deprovincializează discuția noastră în jurul societății românești în acel moment de răscruce. Cartea conține cîteva propoziții importante în ceea ce privește materialismul istoric care este primul care propune nu ca teorie ci ca paradigmă preluarea creativă și acest lucru l-a și săvîrșit, cu cartea sa, Ilie Bădescu. Tot în favoarea cărții : acest fel de a se raporta la modul de gîndire sociologică este un capitol declarat antidogmatic. Pe de altă parte, nu numai subiectul discuției și nu numai Eminescu sînt puși într-un context mai larg, ci fenomenul social românesc capătă perspectivă universală. Cele petrecute la noi și ale căror ecouri trăiesc pînă azi apar ca un grad mai mare de obiectivitate iar analiza întreprinsă dezvăluie un mecanism conceptual care să scoată această problemă din patriarhalitatea ei. După o asemenea carte, nimeni nu mai poate vorbi cum îi vine la gură despre Eminescu și despre societatea din acea vreme.

Tezele lui au fost enunțate de lupta politică de zi cu zi. Eminescu a fost un om de partid, nu stipendiatul unui partid ci unul dintre liderii săi. Unul din liderii Partidului Conservator din România dintre 77—83, și a intrat în conflict cu multă lume.

Eminescu a fost sensibil la suferințele acestui neam. Era normal ca orice român să devină alergic la orice formă de acaparare și atunci putem spune că a exagerat dintr-o adîncă durere — o iubire dincolo de concept, și care pentru noi este sfîntă.

D. VATAMANIUC : Cînd se discută despre sociologia lui Eminescu este bine să ne amintim și definiția pe care o dă poetul acestei discipline științifice. **„Sociologia e între toate științele** — notează Eminescu în manuscrisul 2 264, 337 — **unica care atinge interesele oamenilor, sentimentele, patimile și prejudițiile lor".** I. Bădescu caracterizează sociologia poetului, pe bună dreptate, ca o sociologie practică. Opțiunea poetului nu este întîmplătoare. Opțiunea sa are la bază concepția despre sociologie, ca disciplină a cercetării relațiilor dintre oameni și este condiționată de statutul personal în activitatea sa din anii 1876—1883.

ARTUR SILVESTRI : Sincronism european și cultură critică românească este, să observăm aceasta, producția unui autor care a probat, cel puțin în cîteva momente ale biografiei intelectuale, o afară din comun aptitudine științifică. Prin acest op, extraordinar, Ilie Bădescu iese în rîndul întîi însă nu își face defel un debut științific. El a mai produs încă trei contribuții, între care două în colaborare, și a le așeza alături de aceasta, recentă, mi se pare de un interes indiscutabil. „De la comunitatea rurală la comunitatea urbană", din 1980, e rezultatul unei colaborări cu N. Radu însă mîna sociologului care a făcut „Sincronismul european" se vede încă de aci. E, mai întîi, ideea culturii critice în acțiune deși acolo fără conceptul pe care Ilie Bădescu l-a inventat mai apoi. „Cultură critică" însemnează continuitate mai ales, ca atare ceea ce se desfășura acolo era ideea „continuității în formele spațiului social". Istorismul perspectivei din „Sincronism european" nu lipsea ; nu lipsea nici ideea „regionalizării". Numeroase din însușirile pozitive ale acestei contribuții de acum se văd cu ochiul liber în acel opuscul din 1980. Mai întîi, formulistica, adeseori memorabilă, vreau să zic puterea de a conceptualiza ușor și profund : Ilie Bădescu vorbea, în chip de coautor, despre „configurație reală și configurație imaginară a spațiului social", despre „spații sociale și arii geografice", despre „virstă biologică și virstă culturală", despre „proximitate fizică și «prăpastie» socială": Aș putea să mai citez încă multe formule care se țin minte. Însă nu numai atît, sociologul desfășura pretutindeni o perspectivă istorică prezentă și în „Sincronismul european" : el studia tipurile istorice de ierarhii, de la „ierarhia militară la ierarhia seniorială" fundamentale în feudalism, examina chestiunea urbanului dintr-un unghi care e, de asemenea, istoric și așa mai departe. O schiță a **voinței de specific,** prezentă în „Sincronism european", se vedea și acolo în diferențierea dintre „tipul occidental și tipul oriental de regionalizare a spațiului social al comunităților domestice". S-ar putea zice că înainte de aplicația acestor teze la condiția culturii românești, Ilie Bădescu făcea aplicații în mic luînd, cum s-ar zice, probe de teren. Această perioadă de palpări e, am impresia, esențială pentru acest autor care merită din multe puncte de vedere elogii. Însă ea nu încetase cu întîia lui contribuție, aceea din 1980, un an mai tîrziu el ne dăduse încă una, de data aceasta fără colaborator, despre „Satul contemporan și evoluția lui istorică". Aceeași abilitate conceptuală, aceeași inteligență în a dezvolta teze originale. Mult mai mult din ceea ce va fi „Sincronism european" se întrevedea aici : cînd descrie „sistemul genealogic și civilizația marilor drumuri", „economia domenială și economia tributală", „relația de clientelă și relația de rudenie" dar și „caracteristicile generale ale tipului țărănesc de personalitate", el se afla, cred, la un pas de ideologia criticistă din „Sincronism european". De ce observ toate acestea ? Spre a zice acum, după administrarea de probe, că **Sincronism european și cultură critică românească** e, deocamdată, producția cea mai însemnată a unui autor „cu operă" și care nu a nimerit din întîmplare pe o idee fierbinte și esențială, cu aplicație în cultura românească pe lungi intervale de timp. De altfel, s-a observat, cred, că niciodată Ilie Bădescu nu a greșit fixîndu-se, așa cum fac unii intelocrați, în domenii care pun probleme falacioase. El are un „flair" cu totul necomun în a-și fixa drept materie de studiu exact ceea ce, în actualitatea imediată, constituie un dosar deschis.

Semnificativ este că el exemplifică un prototip intelectual nou, de cercetător ideolog care pune în opera lui nu doar onestitate a opțiunii, consecvență și chiar abnegație ci și inteligență, cultură, orizont intelectual. Este, cred, o întruchipare a intelectualului tînăr lucid, cu opțiuni ferme de ordin național, citit și școlit în directă confruntare cu Occidentul și a cărui aptitudine de a emite judecăți asupra culturii lumii de azi a părăsit provincializarea îngustă a celor care doresc, fără să știe de ce, numai „să se sincronizeze". Cu acest autor tînăr, ca și cu alții de dinaintea lui, răspunsul românesc intelectual la o interogație universală începe să capete materialitate.

M. UNGHEANU : Demersul lui Ilie Bădescu privitor la cultura critică reprezintă răspunsul tinerei generații de intelectuali la „provocările" și problemele fundamentale ale timpului nostru. Important este să observăm că Ilie Bădescu nu este singurul.

D. VATAMANIUC: Cartea pe care o discutăm oferă și pentru istoricul literar teme de meditație. Construită ca o expunere din perspectivă sociologică, integrează în structura ei, neașteptat, aspecte din activitatea unor scriitori care au jucat un rol important în mișcarea noastră culturală din secolul trecut. Dacă imaginea ce-o aveam despre ei nu se schimbă în trăsăturile generale, cartea introduce însă în discuție noi fapte, care nu stau, în general, în atenția istoricului literar. Ilustrativă în această privință mi se pare demonstrația privind „comportamentul social" al unor scriitori, cum este C. Conachi, în personalitatea căruia I. Bădescu distinge două „ego-uri sociale într-una și aceeași persoană". C. Conachi este înfățișat și de G. Călinescu ca o personalitate de tranziție între două epoci istorice, însă criticul îi evocă personalitatea cu elemente pitorești din biografie. Cartea lui I. Bădescu ne oferă un C. Conachi implicat în contextul relațiilor social politice din vremea sa. Cuvinte asemănătoare se pot spune și despre I. Heliade Rădulescu, „omul deplin al culturii eroice", cum îl definește I. Bădescu după o expresie împrumutată dintr-o carte a lui C. Noica, aplicată poetului nostru național. Stăm în fața unei personalități ale cărei merite stau în opera sa, judecată în sine, cum se știe, dar și în faptul, cum arată I. Bădescu, că prin ea se operează ieșirea din interregnul fanariot și sincronizarea cu Occidentul. Mă opresc la aceste două exemple, deși aș putea să dau și altele ilustrative în egală măsură. Ceea ce vreau însă să subliniez are în vedere faptul că o carte ca aceasta, elaborată de un nespecialist în istoria literară, este plină de învățăminte și pentru noi. Explicația o vedem în perspectiva din care se întreprinde examenul culturii critice românești.

ION STROIE : Cred că ne aflăm în fața unei cărți care este literalmente deschizătoare de drumuri în cercetarea culturii românești. Și spun aceasta avînd în vedere, în primul rînd, performanța autorului în procesul de respingere a pseudoargumentelor unei dialectici denaturate. Pentru a înțelege cultura unui popor este necesară înțelegerea din perspectiva dinamicii ei interne, a specificității ei ireductibile. Or, nu trebuie să uităm că dogmatismul a impus o tiranie a schemelor lipsite de adevăr, pe de o parte, și de valoare metodologică, pe de altă parte. Cum să te eliberezi de aceste scheme ? Pornind de la o analiză materialist dialectică și istorică a fenomenelor în specificitatea lor. Așa a procedat Ilie Bădescu în elaborarea cărții sale. Pentru el, dialectica lui Marx și Engels, tocmai pentru că este dialectică consecventă (materialistă și istorică în același timp), nu este un **dat** și din această cauză ea nu epuizează dialectica devenirii sociale ; dialectica este variată ca și varietatea devenirii societății. A înțelege natura devenirii sociale nu înseamnă a-i aplica acesteia o schemă generală sustrasă istoriei, ci, dimpotrivă, a descoperi modul constituirii generalului din individual și particular, adică geneza sa dialectică. Ilie Bădescu a ținut seama de contribuțiile lui Marx și Engels la descoperirea legilor generale ale capitalismului așa cum au apărut și s-au dezvoltat ele în Anglia. Dar tocmai natura descrierii acestor legi pe dezvoltarea societății engleze reclama o cercetare cu ajutorul unor noi paradigme, adică cu ajutorul unor paradigme care să țină seama de specificitatea dezvoltării din alte zone geografice.

N. GEORGESCU : Fără a putea zice că această carte iese din goluri, aș spune, totuși, că ea umple un gol necesar. Ca repere cronologice, ce jalonează acest drum greu și anevoios al receptării cît mai exacte a ziaristicii lui Eminescu, amintesc studiile lui D. Murărașu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu și pe cel al lui Al. Oprea : „În căutarea lui Eminescu gazetarul". Le-am ales pe acestea două și datorită spațiului rotund (50 de ani) care le separă ; ca o simplă constatare, observ că lu-

TRADIȚIEI CULTURAL-ȘTIINȚIFICE

Adrian Riza

Ion Stroie

M. Ungheanu

Ilie Bădescu

N. Georgescu

Artur Silvestri

pretată fără distorsiuni și deci asimilată de membrii colectivității de apartenență a respectivului creator. Numai astfel se poate constitui baza culturală pentru dialogurile catalitice cu alte creații și culturi, numai astfel o cultură își poate constitui propriile ei coduri, lumea ei de înțelesuri, de modele și astfel poate dobîndi autonomie. Altminteri, însăși sincronizarea este falsă căci de fapt ea se va sincroniza prin imitație, prin adoptarea unei poziții față de „centrul" în jurul căruia va gravita. Din acest punct de vedere editarea publicisticii eminesciene, a tuturor manuscriselor sale echivalează, pe o fațetă a ei cu o adevărată „renaștere" a culturii naționale românești, căci ea va reprezenta reluarea, la bazele ei, a unei tradiții care să ne permită o așezare mai demnă în lumea culturii mondiale, prin creațiile de mîine ale culturii noastre.

ARTUR SILVESTRI : Însemnătatea contribuției acesteia e foarte mare și din alt punct de vedere și ea se poate observa încă în titlu, conținînd acolo cele două elemente care, în ce o privește, mi se par esențiale. E, pe de o parte, intîia contribuție serioasă despre „sincronism", întreprinsă de un cercetător care cunoaște problema și care, fără a fi bănuit că ar fi un adept al „partidei protocroniste", o și tratează cu obiectivitate. Într-o altă cultură, am observat aceasta cînd am recenzat sinteza lui Ilie Bădescu, o asemenea întreprindere nu ar fi atins un nerv cultural vital ; în cultura românească unde sincronismul e un concept cu funcțiune încă activă și care indică un model cultural aproape generalizat (bineînțeles abuziv) — da. Cine examinează cu luciditate cultura românească și nu după fel și fel de programe confuzioniste observă numaidecît reticența ei față de ideea sincronistă ; această reținere se explică mai ales prin ceea ce a descoperit Ilie Bădescu adică prin această „serie critică", prin această „cultură critică românească". El a fixat drept inițiator al ei pe Eminescu însă cred că în adîncurile culturii românești ideea critică era activă și a lucrat cursiv. Țin minte că făceam, prin 1981, premoniția că de aci înainte critica va trebui să valorifice **o linie Dimitrie Cantemir** unde puteau să fie înglobați și Heliade și Hașdeu și Maiorescu și Xenopol, Iorga și Pârvan, G. Călinescu de asemeni, Eminescu în primul rînd ; și văd acum că nu am greșit, această linie pe care Ilie Bădescu o denumește „cultură critică românească" e valorizată, în cunoscător, putînd, în fine, să devină și un concept activ pentru viitorul cultural, o probă că în condiții de luciditate tradiția nu e literă moartă ci dă soluții pentru o cultură națională de tip organicist. Este, zic, o soluție științifică aptă de a deveni program literar, avînd pentru aceasta toate datele, inclusiv o preistorie îndelungată precum și o legătură de natură consubstanțială cu elementele fundamentale ale culturii românești.

ILIE BĂDESCU : Scrierea unei cărți este în mare măsură un proces de valorificare al unui climat de idei, un dialog între ceea ce s-ar putea denumi „spiritul public" (fără hipoztazierea acestui concept) și laboratorul mental al autorului. Cartea mea poate fi socotită, în acest sens și un „produs obștesc" căci ea valorifică întregul climat de idei creat mai întîi în cîmpul beletristicii românești. Este un exemplu de prioritate a beletristicii în raport cu sociologia în dezbaterea marilor probleme ale culturii și societății noastre contemporane. Cartea are o linie de filiație în problematica ridicată de beletristica românească întîi. Am în vedere în primul rînd romanele scriitorilor Ion Lăncrănjan despre țărani și ale lui Paul Anghel din ciclul „Zăpezilor...". Nicăieri nu este exprimată cu atîta forță „drama monumentală a tradiției", cum numește colegul meu N. Radu, dramă a cărei scenă cuprinde un întreg popor țărănesc, ca în romanele lui Ion Lăncrănjan. După cum Paul Anghel în ciclul său a plăsmuit într-un chip singular încleștarea celor două forțe cosmice în pragul acestui mileniu : țăranii și imperiile dîndu-ne ampla frescă a încheierii unui ciclu istoric cu durată de peste 6 000 de ani al căror piloni au fost cele două forțe apuse. Și într-un caz și în altul (și exemplele mai pot fi găsite) centrul scenei este același element statornic al lumii românești : țăranul. Atmosfera de ideal și de teorie imprimată prin contribuțiile remarcabile ale revistei **Luceafărul** și nu în cele din urmă, ideile ferme ale criticului și istoricului literar Mihai Ungheanu, reprezintă cealaltă linie de filiație a cărții. Toate evident vin pe linie de filiație fundamentală a cărții — linia culturii critice românești —, ceea ce mi-a permis să realizez cartea tocmai în acest moment și nu în altul.

PETRU CREȚIA : Forța revoluționară a tradiției este ceea ce definește și poziția fiecăruia din noi față de ceea ce se întîmplă cu istoria noastră azi. În mod revelator, revendicînd protocronismul românesc, cartea spune ceva esențial despre specificul destinului nostru național — rupe cu tradiția pe care Europa a vrut să ne-o impună și înscrie istoria noastră într-un cîmp de cercetare, într-un cîmp în care nu se mai pot vehicula concepte de import. Toți știm ce specific a avut această istorie, dar este bine să îl definim tot mai precis.

Avînd a mă ocupa, ca editor de texte, de cultura românească din a doua jumătate a secolului trecut, am simțit tot mai mult și tot mai viu nevoia de a-i înțelege temeiurile și mișcarea interioară, termenii exacți ai răspunsului ei la istorie și, nu mai puțin, puterea ei de a face mai adecvat și mai profund propriul nostru răspuns. În acest sens, am așteptat să apară între noi cartea pe care o discutăm astăzi și, alături de ea, în făgașul ei, fie și împotriva ei, studii care să se inspire din spiritul ei deschizător de drum. Cu alte cuvinte aveam nevoie cu toții, sau mulți dintre noi, de o cercetare care să rupă cu tradiția rea și să reînnoade firul celei bune, aceea în care totul, chiar lucrurile cele mai dureros apropiate de sufletul nostru pătimitor și de cugetul nostru mîntuit, să se așeze, după cuviința demnității noastre, în marginile adevărului. Într-adevăr, cartea lui Ilie Bădescu, sociolog deopotrivă sensibil la vechimea vie și la inovirile legitime ale științei, scoate dezbaterea din stadiul ei provincial și din remanențele sale devenite cu vremea arhaice și o așază în lumina unor concepte menite să definească, în cadrul general al unei paradigme materialiste (declarat și consecvent antidogmatice), specificul societății românești la acel moment de răscruce al ei, cu și mai mare apăsare, specificul tiparului cultural de reacție națională la realitatea istorică. Ilie Bădescu crede a statornici că, așezați întîi, secular, la periferia imperiilor, apoi la aceea a metropolei (înțeleasă ca epicentru al dezvoltării capitalismului central și vest-european), la noi s-a născut pentru întîia oară în lume, după perioada febrilă de sincronizare înfăptuită de cultura „eroică", o **cultură critică** al cărei ctitor, în sensul cel mai strict sociologic al cuvîntului, s-ar dovedi M. Eminescu. Cît puteam fi de acord cu acest punct de vedere, oricît ar fi el de vrednic de a fi luat în considerație, rămîne să vedem, cu toții, după o mai adîncită cercetare a lucrurilor.

ADRIAN RIZA : Aș reveni, dintr-un alt unghi, la problema „deprovincializării". În toate științele istorice — și sociologice, oricît de derutante ar fi modelele formale, rămîne o știință istorică — se manifestă astăzi o tendință de „globalizare", de „mondializare" etc., termenul ca atare are mai puțină importanță. Una din trăsăturile cele mai interesante ale procesului este spulberarea „europocentrismului", departe de a-și fi epuizat mulțimea de consecințe, ascunse mai în toate planurile.

Europenii și neeuropenii, mergînd unii în întîmpinarea celorlalți, fac eforturi mari pe această direcție. Dar, în Europa, problema „occidentalocentrismului" rămîne o problemă deschisă. Căci cutare istoric occidental, convins că și-a depășit mărginirea, de fapt plătindu-și tributul față de o modă, „globalizează" o istorie văzută de la Paris sau Londra, integrîndu-i citeva elemente indiene, persane sau chinezești. Istoria nu poate fi însă „mondializată" pe sărite. Problema „marginalilor", în Europa ca și în Asia, este o problemă cheie pentru viziunea totală și globală pe care o pretinde noua înțelegere a procesului istoric. Înainte de a-și depăși „europocentrismul", științele istorice europene trebuie să-și depășească „occidentalocentrismul" ; înainte de a integra fenomenul arab sau indian, ele trebuie să integreze fenomenul european neoccidental. Cartea lui Ilie Bădescu propune în acest sens o soluție plurivalentă. El sugerează un model capabil să integreze cenzura și prin urmare s-o explice. Structurile zonei „periferiale", mecanismele care o animă, procesele specifice și consecințele lor în plan cultural, văzute în context continental, așa cum le analizează el, pot fi o contribuție românească importantă la rezolvarea problemei, pași mari în întîmpinarea unor preocupări care există și în Vestul european, la o seamă din oamenii cei mai profund și responsabil angajați în renovarea viziunii istorice, în reala ei „mondializare" printre altele.

Preocupat pe teren strict istoric de „refeudalizarea", de „cea de a doua șerbie" din estul continentului care marchează, prin secolul al XVII-lea, o bifurcație fundamentală a istoriei europene, Fernand Brandel nuanțează procesul : această revigorare a sistemului feudal în răsărit este o consecință a „integrării" în noile sisteme de forță economică pe care le schițează evoluția capitalismului. „O conjunctură cu dublu sau triplu efect a împins Europa răsăriteană, odată cu începuturile secolului al XVIII-lea — spune el — spre un destin **colonial** de producător de materii prime, destin în care cea de a doua șerbie nu este decît aspectul cel mai vizibil". Sistemul feudal local, „unitatea autarhică" locală, se deschide „în partea de sus" spre un sistem capitalist. „Nu avem a face cu un sistem feudal — conchide el — căci departe de a fi vorba de o economie mai mult sau mai puțin închisă, care se autosatisface, este vorba de un sistem în care seniorul încearcă să sporească prin toate mijloacele tradiționale cantitatea de grîu comercializabil. Nu avem a face, desigur, nici cu o agricultură capitalistă modernă de tip englezesc. Avem a face cu o economie de monopol, monopol al producției, al distribuției, totul în serviciul unui sistem internațional, el însuși puternic, neîndoielnic capitalist". Pătura suprapusă se definește ca atare și își ocupă, în timp, locul firesc pe nivelul de „deschidere" al structurii pe care o exploatează, pe nivelul raporturilor de tip „colonial" pe care le stabilește piața cu furnizorul de materie primă. Vreau doar să subliniez o convergență, în același timp încă o confirmare istorică într-o arie cu mult mai amplă a modelului sociologic pe care-l propune cartea lui Ilie Bădescu.

PETRU CREȚIA : Dar tocmai asta e cartea lui Ilie Bădescu : un îndemn la o mai elaborată examinare a realităților la care se aplică cu un aparat conceptual totodată modern și apropiat specificului nostru regional și local, cu obligația metodologică de a vedea structurile și evoluțiile în contextul universal, înnoind perspectivele și noțiunile operaționale, revizuindu-ne prejudecățile (oricît am șovăi s-o facem) și procedînd la o severă critică a prejudecăților altora (oricît i-ar costa). Din acest punct de vedere sociologia modernă este un instrument prea adesea neglijat ori distorsionat, atît în perspectiva lui istorică, cît și în viabilitatea lui în sfera noastră de viață. Tocmai de aceea înfățișarea lui Eminescu ca sociolog al realităților contemporane cu el, și anume ca precursor al culturii critice, impune (și aici contribuția lui Ilie Bădescu rămîne deschisă) construirea de către noi a unei sociologii complexive și corecte a momentului său istoric și cultural. Avem nevoie, în afară, fireste, de o solidă armătură teoretică, de numeroase elemente pregătitoare : de ediții complete și critice din toți autorii vremii și din toți cei care au studiat-o (și nu le avem în măsura dorită), de studii speciale de ansamblu cu întemeiere în monografii preliminare pe probleme, pe autori, pe curente, de o solidă cunoaștere a realităților economice, demografice, politice, ideologice, sociale și socio-culturale, atît în mișcarea lor internă cît și în interrelațiile lor, atît de complexe, cu ansamblul european în care se înscriu (și le avem numai în parte și nu întotdeauna inspirate din concepte stricte și din motivații obiective).

Eminescu — monument de Gh. D. Anghel

D. VATAMANIUC: Lucrările de sinteză, ca cea de față, dar și de altă natură, se impune să fie privite și sub aspectul modului cum sînt selecționate și utilizate instrumentele de lucru. Demonstrația nu se poate susține convingător — dimpotrivă — cu instrumente de lucru de multă vreme caduce. Nu susținem demonstrația, de pildă, cu extrase din ediții depășite, cînd avem altele, întocmite după criterii științifice. I. Bădescu pare să nu țină seama — sau nu în toate cazurile — de această obligație, deloc neglijabilă, pentru ținuta științifică a cercetării.

ARTUR SILVESTRI : Să mai notăm ceva și anume că **Sincronism european și cultură critică românească** este și contribuția unui cercetător oarecum marginalizat, vreau să spun care nu era, pînă ieri, printre vedetele, vai, atît de perisabile ale unei vieți culturale unde vedetismul factice încă se mai cultivă. Cine știa de acest excepțional cercetător, care scria, sustras presiunii ideilor preconcepute, o atît de adîncă meditație asupra culturii românești ? Mărturisesc că, exceptînd o intervenție din „Viitorul social", care anticipa în multe puncte ceea ce a devenit sinteza de acum, nici eu nu aveam cunoștință de el ; cele trei mai vechi opuscule, care acum se valorizează a posteriori, nu cred că făcuseră cine știe ce succes de critică, poate numai unul de specialiști, deși văd abia acum că sînt de tot remarcabile.

Această retragere voluntară în sinteza pură e, cred, opțiunea cea mai coerentă sub raport intelectual și este sigur că Ilie Bădescu a avut noroc că a putut să o facă. Însă asemeni lui sînt pretutindeni asemenea cercetători nebăgați în seamă adeseori, căci nu răspund la mitologiile puse în circulație de unii savanți fără operă serioasă ; a-i face să se exprime în deplină libertate a opiniei este cea mai de seamă dintre probele luciditații sociale. A-i scoate, carevasăzică, în linia întîi și a le asigura securitatea intelectuală și morală.

Oricît ar părea de curios, totuși, **Sincronism european și cultură critică românească** nu este o apariție singulatică ; vreau să precizez, și să se înțeleagă bine această observație, că această contribuție este și produsul unui context. **În cultura românească de azi se întîmplă fără îndoială ceva,** un spirit colectivist care plutește în aer și a cărui înfățișare intelectuală cea mai pregnantă este ideea de sinteză în folos național. Teza culturii critice românești nu a apărut din neant, ea trebuie pusă alături de protocronismul lui Edgar Papu, de critica ideilor literare a lui Adrian Marino, de istorismul teoretizat de Alexandru Zub, de critica literară a lui M. Ungheanu, de creația literară, de inalt nivel estetic, a lui Eugen Barbu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, Valeriu Anania, de eseistica lui Constantin Noica, de istoriografia literară a regretatului Al. Oprea, de sintezele din arhitectură ale lui Constantin Joja, genial creator de problematică intelectuală, de muzicologia lui Vasile Tomescu și Gh. Ciobanu. Aceștia și alții consolidează în cultura românească de azi cel mai de seamă curent culturalist cu ramificații în toate artele : **curentul organicist.**

EDGAR PAPU : Ceea ce m-a impresionat mai mult în această carte este că ideea națională, în care se încadrează fenomenul românesc nu este o deviație sentimental impresionistă, ci un concept analitic și formulat cu toată rigoarea și obiectivitatea științei. Prin severitatea metodei sale el știe să ne insufle încredere într-o atare noțiune. Aceasta cu atît mai mult cu cît printr-o logică de fier, care poartă și girul unei vaste informații, Ilie Bădescu anihilează orice posibilă discuție îndreptată să nege existența unei priorități românești pe plan universal. La drept vorbind nici n-a existat vreodată o asemenea discuție, fiindcă nouă nu ni s-au adus argumente antroprotocroniste, ci am fost numai „certați" și „moralizați". În al doilea rînd, Ilie Bădescu aduce o ultimă contribuție în măsură să completeze demonstrativ ideea lui Constantin Noica despre Eminescu privit ca „omul deplin" al culturii românești. Cît a trebuit să se cucerească în eminescologie și cîte minți au trebuit să conlucreze pentru a se ajunge la ideea de „cel mai mare poet român", la aceea de „om deplin !" Printre alții, regretatul Al. Oprea, împreună cu o parte din cei de la această masă rotundă, a arătat că Eminescu este creatorul ziaristicii românești moderne. Prof. Octav Onicescu a demonstrat calitatea lui Eminescu ca precursor în unele ramuri ale științei din veacul nostru. Ideea s-a văzut foarte recent completată din alt unghi de vedere de către fizicianul A. Dorobanțu și de către matematicianul Paul Corteanu. Este poetul european care a pătruns și a înțeles cel mai bine India, afirmă distinsa profesoară indiană Amita Bhose. Iată că vine acum și Ilie Bădescu și completează ultimul loc gol, identificînd riguros în Eminescu și un creator al sociologiei românești. Faptul că toate aceste puternice lumini convergente îndreptate asupra „omului deplin al culturii românești" au avut și au încă loc în anii noștri ne îndeamnă să-i dăm dreptate lui Eminescu, ne îndeamnă să-i dăm dreptate lui Artur Silvestri că se întîmplă ceva fundamental astăzi cu cultura românească, că trăim un moment al marilor dezvăluiri, al decisivei autocunoașteri. Prin cartea sa, Ilie Bădescu vine să se situeze temeinic în acest climat al luminii.

În Occident se face abstracție de prioritățile datorate altor cercuri de cultură decît ale lor : **graecum est, non legitur.** Nu este această atitudine suficientă un mod de a falsifica istoria culturii ? Trebuie găsită o ieșire din acest impas. În al doilea rînd, dar tot în legătură cu aceasta Ilie Bădescu face importanta afirmație că Eminescu a creat și a folosit un limbaj filozofic, însă altul decît cel din Occident. Faptul îmi pare că premerge interesantele tentative de astăzi ale lui Constantin Noica și am crede că nu numai ale sale. Și la acest lucru s-a gîndit mai înainte Eminescu.

N. GEORGESCU : Trebuie spus că studiul lui Ilie Bădescu anticipează cel puțin două dintre lucrările mari pe care le așteaptă centenarul lui Mihai Eminescu : căutarea operei și bibliografia exhaustivă. Cred că scrieri precum cea a lui Ilie Bădescu — sau, ca să mă refer la literatură, precum monumentalul roman al lui Paul Anghel „Zăpezile de-acum un veac" — ar fi fost posibile mai devreme la noi ; în orice caz, reeditarea eminesciană le-ar fi ajutat mult să apară. Ar fi interesant de știut, de exemplu, în ce măsură ziaristica eminesciană neprinsă pînă acum în volum poate aduce argumente noi, poate întări concluziile la care a ajuns Ilie Bădescu (autorul a lucrat pe ediții selective). Mă gîndesc chiar la posibilitățile lingvistice pe care le va oferi un text mai întins pentru lansarea și susținerea unor concepte, a unor termeni-forță din vocabularul eminescian. Este remarcabilă valoarea operațională a celor două concepte cu care lucrează Ilie Bădescu : „diaspora" și „reconquista" acoperă o largă zonă europeană și definesc realități bine conturate. Desigur, pe omul de știință îl va interesa chiar ocurența acestor termeni — și a altora, desigur — în opera lui Eminescu. În privința limbajului științific eminescian s-a ajuns la concluzia că este foarte bogat, cuprinzînd termeni care au intrat în limba română mult după moartea poetului pe alte filiere decît prin textul său. O oglindă fidelă a acestui limbaj vom avea odată cu a treia lucrare fundamentală pe care o așteptăm, anume, acel index bibliografic exhaustiv.

ION STROIE : Autorul a trecut la un mod de reconstrucție a modului de gîndire sociologic dintr-o perspectivă dialectică. Aici mi se pare remarcabil următorul lucru : evidențierea capacității gîndirii eminesciene de a înțelege stadiul societății românești cu contradicțiile sale. Eminescu gîndea contemporan cu marii contemporani ai gîndirii sociologice. Eminescu știa sociologie și filosofie socială, dar rațiuni de ordin politic și practic îl determinau să atace problemele cele mai arzătoare. El ataca aceste probleme cu ajutorul celor mai adecvate concepte sociologice. Eminescu nu era singurul sociolog, dar era cel mai profund. Analizele lui Ilie Bădescu reușesc să ne demonstreze contribuția lui Eminescu la dezvoltarea sociologiei românești în sensul specificității ei. Dacă se pune problema definirii conceptiei sociologice eminesciene, atunci ea poate fi considerată ca una obiectivă și avînd ca rațiune ultimă explicația fenomenelor sociale în vederea asigurării dezvoltării lor în sensul progresului național. Eminescu nu poate fi acuzat de viziune idealistă asupra istoriei decît de cei care nesocotesc opera lui social-politică, pe de o parte, activitatea sa politică desfășurată pe tărîmul ziaristicii, al scrisului politic. El a văzut tot ce trebuia să vadă în acel timp și ceea ce urma să vină. Ilie Bădescu a surprins nu numai noutatea poziției eminesciene, ci și angajarea lui ca sociolog nu de pe poziția unuia sau altuia dintre partidele vremii, ci ca sociolog de pe o poziție a poporului producător al bunurilor materiale și spirituale. Eminescu era un sociolog angajat de pe pozițiile poporului român, dincolo de cadrele de partid. Cartea ne propune o imagine dialectică asupra faptelor cu ajutorul unei gîndiri teoretice sociale. Prin urmare, nu ne aflăm în fața unei viziuni sociologice empiriste. Trebuie remarcat un fapt peste care nu se poate trece cu vederea : modul cum reușește să valorifice modelul protocronist elaborat de profesorul Edgar Papu. Cartea lui Ilie Bădescu ne va permite o citire nouă a operei sociologice și politice a lui Eminescu. Despre limbajul științific și sociologic al lui Eminescu putem spune că el urma calea obiectului cercetat. Format într-un climat al dezbaterilor creatoare, Ilie Bădescu ne-a dat, din perspectiva dezvoltării românești, o imagine a varietății universului, o imagine a devenirii universalului, a pluralității lui.

D. VATAMANIUC : Cartea lui I. Bădescu se înscrie, după părerea mea, printre acele cercetări care marchează nu un sfîrșit, ci un început de drum. Așteptăm cu același interes extinderea investigațiilor și la alte aspecte ale culturii noastre critice din secolul trecut, ca și continuarea lor la epocile următoare, pînă în zilele noastre.

PETRU CREȚIA: Cartea lui Ilie Bădescu, așa înnoitoare cum poate fi considerată, se așază într-o tradiție pe care nici n-am valorificat-o, nici n-am criticat-o îndeajuns sau, cînd am făcut-o, am făcut-o cu instrumente uzate ori compromise, provenite dintr-un import necritic și dăunător. Cazul lui Eminescu este semnificativ : spiritul lui înalt și cuprinzător, cunoașterea adîncă a lumii românești, gravitatea lui morală, patriotismul trăit pînă la ardere de sine, sporul de înțelegere pe care l-a adus, cu inerente dar coerente limitări, istoriei și sociologiei naționale trăiesc în prezentul nostru prea adesea înconjurate de mitologii, de exaltări semidocte într-un sens ori în altul, de ignoranțe și inversiuni fluturate ca niște stindarde, de manipulări arbitrare și de parohialisme fanatice. **Sincronism european și cultură critică românească** ne invită să construim un sistem de adevăruri în care lumea lui Eminescu, care se află la obîrșia României moderne, să poată fi gîndită în spațiul unei **culturi critice** de inspirație științifică, urmașa aceleia căreia, cum spune Ilie Bădescu, Eminescu i-a fost întemeietor. Iar Eminescu însuși, cu măreția lui întreagă, grea de realitate și de vis, să poată fi gîndit și iubit în lumina adevărului său și al lumii. Și din adîncul unei tradiții care, recuperată cum se cuvine, este expresia unei puteri revoluționare a cărei trăinicie se află în mîinile noastre, Ilie Bădescu afirmă corect că, în cadrul societății de atunci, Eminescu este, dincolo de contingente, reprezentantul unei pături sociale românești **pozitive** (termenul e al poetului), pătură care nu-și găsește o expresie politică adecvată. Se află în această frumoasă formulare un deziderat hotărîtor pentru chipul cel bun al oricărei vremi românești.

ILIE BĂDESCU : Cartea lasă foarte multe probleme deschise astfel încît multe elemente sînt neacoperite. De pildă, ideea continuității culturii critice nu este dusă la capăt. Ea este încă lipsită de demonstrație, ceea ce ar reprezenta o sarcină de viitor. Reține apoi ideea că într-adevăr editarea publicisticii eminesciene ne va arăta un nou Eminescu. De pildă, este clar că sînt domenii întregi neacoperite în gîndirea noastră teoretică (mai ales pe linia aplicațiilor la diverse domenii ale istoriei, sociologiei, antropologiei, economiei, teoriei culturii etc.) și unele părți din formula de gîndire eminesciană au rămas total neurmate. **Sociologia** imperiilor, de pildă, care a reprezentat o chestiune centrală în gîndirea poetului, a fost urmată numai de Iorga și apoi lăsată. Iorga face o deschidere de drum unică în felul ei, după știința noastră, în Europa. Poate ar trebui să mă corectez, amintind aici „manuscrisele..." lui Marx și scrierile lui M. Weber. La noi însă această linie a fost continuată numai pe linia strictă a istoriilor unde l-aș pomeni negreșit pe Al. Val. Georgescu și pe H.H. Stahl. Apoi tezele și modelul teoretic eminescian în abordarea statului n-au fost nici ele urmate. Exemplele ar putea continua. Am vrut să spun numai că editarea completă a lui Eminescu se încadrează în marea familie de acte ale culturii eroice, ceea ce reprezintă o notă de mare onoare pentru cei care se ocupă de această ediție.

MIHAI UNGHEANU : Cartea lui Ilie Bădescu ne dă prilejul să vorbim despre valorificarea moștenirii noastre culturale dintr-o perspectivă nouă, o perspectivă care refuză etichetele vechi, metodele anterioare, instrumentele perimate. Interesul cărții lui Ilie Bădescu stă în atitudinea radicală față de inerțiile cercetării sociologice pe terenul istoriei societății și culturii românești. De aceea și rezultatele sînt pe măsura scrupulelor și exigențelor pe care autorul le pune în joc. Ilie Bădescu reevaluează practic mecanismul societății românești, așează într-un context mai realist justificat istoric evoluția ei și aceasta îi îngăduie și o altă concluzie asupra opticii politicii eminesciene. În evaluarea publicisticii eminesciene el ține seama de contextul social, economic, cultural și politic, restituindu-ne substanța originară a inițiativei sociologice eminesciene. Privită din diverse unghiuri, cartea lui Ilie Bădescu care, desigur, poate suporta sugestii, critici, completări, ne oferă prilejul unei constatări îmbucurătoare în legătură cu înnoirea mijloacelor și perspectivelor de lucru, pe un teren care interesează îndeaproape istoria culturii și literaturii române.

El nu-și propune să rezolve litigii momentane și pleacă de la chestiuni fundamentale. Marele merit al cărții este că se subordonează istoriei imediate și că tinde să valorifice toate contribuțiile valorificabile ale înaintașilor. **Sincronism european și cultură critică românească** este un cîștig al cercetării și metodei, o treaptă utilă pentru evoluția cercetărilor viitoare.

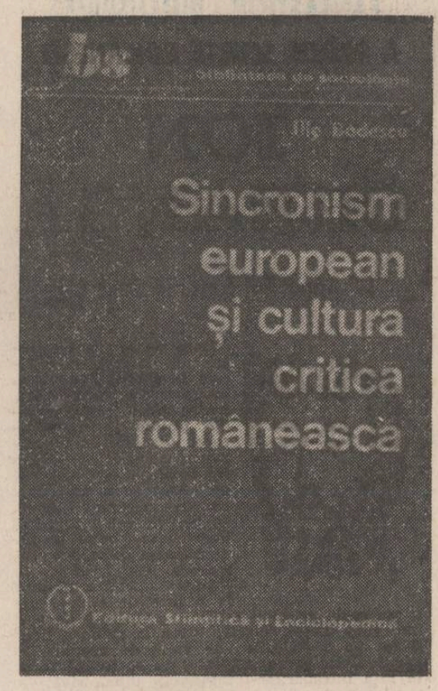

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

IV Apocriful funambulesc (1)

Spre deosebire de starea de lucruri identificată în **Dănilă Prepeleac**, în **Ivan Turbincă** (1878) irepresibilul spirit parodic ţintind la descalificarea (de fapt, la umanizarea) sacrului în ambele lui ipostaze — divină şi demonică — ia un curs narativ oarecum invers. În esenţă, calea parcursă este de la basm la nuvelă ; ceea ce relevă programul naratorului de reducere a miraculosului la proporţiile impuse de o ontologie profund realistă, guvernată de acel bun simţ moral colectiv, care, la rîndu-i, întemeiat pe o filosofie de viaţă de neclintit în certitudinile ei existenţiale, nu se inhibă deloc în faţa întrebărilor-limită, ci, dimpotrivă, le rezolvă cu gravă voie bună. Cauza adîncă a procesului de „nuvelizare" stă în instinctul povestitorului de a „restitui" supra-realitatea basmului realităţii originare, percepută în datele ei, aşazicînd, palpabil arhetipale. „Mişcarea de solidaritate cu vatra stirpei căreia îi aparţine — observă cu pătrundere Vladimir Streinu — (...) este pentru această viaţă sufletească (a lui Creangă, n.n.) actul ei reflex. Şi ţine în aşa măsură de subconştientul automatic, încît autorului nu i se pare deloc nepotrivit ca, în **Ivan Turbincă**, adică într-o poveste de pe cînd umbla Dumnezeu pe pămînt, Moartea să pedepsească pe erou, lăsîndu-l să trăiască atît cît «zidul Goliei şi Cetatatea Neamţului, ca să vezi tu cît e de nesuferită viaţa la aşa adînci bătrîneţe ?»". Ideea este că eternitatea absolută a timpului postulată de basm îşi are echivalentul în veşnicia celor două edificii pe care Creangă „le contemplă cu ochii spiţei". „Căci — conchide originalul exeget — în privirea ţăranului localnic, cetatea se vădeşte ca fiind acolo de cînd lumea, odată cu munţii nemţeni ce o străjuiesc, odată cu apa Bistriţei şi a Moldovei şi totodată cu străvechile aşezări Humuleştii, Pipirigul şi Broşteniii". Mutatis-mutandis, mecanismul ce conduce la transferul lumii basmului în realitatea pămînteană este acelaşi.

Întîia şi decisiva mişcare întreprinsă de povestitor este aceea de „nuvelizare" intim-realistă atît a spiritualităţii cît şi a trăseelor narative specifice legendei hagiografice :

„Şi cum mergea Ivan, şovăind cînd la o margine de drum, cînd la alta, fără să ştie unde se duce, puţin mai înaintea lui mergeau din întîmplare, pe-o cărare lăturalnică, Dumnezeu şi cu sfîntul Petre, vorbind ei ştiu ce. Sfîntul Petre, auzind pe cineva cîntînd din urmă, se uită înapoi şi, cînd colo, vede un ostaş mătăhăind pe drum în toate părţile.

— Doamne, zise atunci sfîntul Petre, spăriet : ori hai să ne grăbim, ori să ne dăm într-o parte, nu cumva ostaşul cela să aibă harţag, şi să ne găsim beleaua cu dînsul. Ştii c-am mai mîncat eu o dată de la unul cu acesta o chelfăneală.

— N-ai grijă, Petre, zice Dumnezeu. De drumeţul care cîntă să nu te temi. Ostaşul acesta e un om bun la inimă şi milostiv. Vezi-l ? Are numai două carboave la sufletul său : şi, drept cercare, hai, fă-te tu cerşitor la capătul ist de pod, şi eu la celalalt. Şi să vezi cum are să ne deie amîndouă carboavele de pomană, bietul om ! Adu-ţi aminte, Petre, de cîte ori ţi-am spus, că unii ca aceştia au să moştenească împărăţia ceriurilor.

Atunci sfîntul Petre se pune jos la un capăt de pod, iară Dumnezeu la celălalt şi încep a cere de pomană.

Ivan, cum ajunge în dreptul podului, scoate cele două carboave de unde le avea strînse şi dă una lui sfîntul Petre şi una lui Dumnezeu, zicînd :

— Dar din dar se face raiul. Na-vă ! Dumnezeu mi-a dat, eu dau, şi Dumnezeu iar mi-a dat, că are de unde.

Şi apoi Ivan începe iar a cînta şi se tot duce înainte". Apare deci limpede că relaţia fundamentală pe care se edifică naraţiunea este „relaţia basm — viaţa de zi cu zi" (V.I. Propp — **Transformările basmelor fantastice**), care, spre a-şi asigura proiecţia în imaginarul revelator în ordine simbolică, apelează la trama legendei hagiografice. De aici, se înţelege, decurge deplin normala convieţuire a celor două „lumi", ai căror exponenţi comunică între ei în virtutea unui statut existenţial cvasisimilar. Nu este greu de observat că Ivan parvine la situaţia de a întîlni pe Dumnezeu şi pe sfîntul Petre nu datorită cine ştie cărui **dar** sau cine ştie cărei fapte de conţinut miraculos, ci datorită egalităţii cu sine în direcţia felului său de a fi eminamente uman. Pe de altă parte, cele două personaje divine, în acţiunea lor de a pune la încercare omenia lui Ivan, departe de a se prevala de atributul congenital demiurgic (implicit, extrinsec realităţii pămîntene), din contră, beneficiază tocmai de cvasisimilitudinea individualităţii fiecăreia din ele cu aceea a eroului. Sincer vorbind, Dumnezeu nu ar avea cum să-şi pună în valoare puterea de a **şti** ce fel de suflet are Ivan dacă însoţitorul său, graţie experienţei nu prea plăcute prin care trecuse („Ştii c-am mai mîncat eu odată de la unul ca acesta o chelfăneală"), nu ar arăta atita teamă la gîndul posibilei reeditări a păţaniei de altădată. Însuşiri precum frica şi îndoiala fac din apostol un autentic erou de **basm-nuvelă**, radical diferit de cel cunoscut din legendele hagiografice. Mai departe, chipul în care Dumnezeu îşi dezvăluie identitatea poartă însemnele unei asemenea **de-solemnizări** generale, încît „dubletul" realistic al legendei hagiografice se relevă în deplina lui tonalitate intim umană. Humuleştianismul subiacent al basmului îşi exercită cu extraordinară pregnanţă efectele catalitice :

„— Bună calea, Ivane, zise Dumnezeu. Dar cînţi, cînţi, nu te-ncurci !

— Mulţămesc d-voastră, zise Ivan, tresărind. Dar de unde ştii aşa de bine că mă cheamă Ivan ?

— D-apoi, dacă n-oiu şti eu, cine altul are să ştie ? răspunse Dumnezeu.

— Dar cine eşti tu, zise Ivan cam zbîrşit, de te lauzi că ştii toate ?

— Eu sunt cerşitorul pe care l-ai miluit colo la pod, Ivane. Şi cine dă săracilor împrumută pe Dumnezeu, zice scriptura. N-aţi împrumutul înapoi, căci noi nu avem trebuinţă de bani. Ia numai am vrut să dovedesc lui Petre cît eşti tu de milostiv. Află acum, Ivane, că eu sunt Dumnezeu şi pot să-ţi dau orice-i cere de la mine ; pentru că şi tu eşti om cu dreptate şi darnic".

Cît despre următorul moment al scenei, cînd Ivan, copleşit de fericita întîmplare, îşi exprimă dorinţa de a fi răsplătit prin darul legat de miraculoasa turbincă („— Doamne, dacă eşti tu cu adevărat Dumnezeu, cum zici, rogu-te, blagosloveşte-mi turbinca asta, ca ori pe cine-oi vrea eu, să-l vir într-insa ; şi apoi să nu mai poată ieşi de aici fără invoirea mea") apare cît se poate de evident faptul că basmul-nuvelă intră cu totul în drepturile lui :

„Dumnezeu atunci, zimbind, blagoslovi turbinca, după dorinţa lui Ivan, şi apoi zise :

— Ivane, cînd t-ei sătura tu de umblat prin lume, atunci să vii să slujeşti la poarta mea, căci nu ţi-a fi rău.

— Cu toată bucuria, Doamne : am să vin numaidecît, zise Ivan. Dar acum, deodată, mă duc, să văd, nu mi-a pica ceva la turbincă ?"

Aşadar, cum zice G. Călinescu, „Tot ce în gegenere e transcendent şi poveste, la Creangă e readus pe pămînt şi micşorat". Referirea se face tocmai la episoadele de început ale povestirii. Se va vedea că fenomenul capătă aspecte de un funambulesc total odată cu intrarea eroului în competiţie cu faţeta demonică a dimensiunii transcendentale.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Sânziana Pop în aşteptarea volumului „Scrisori din linia întîi".

Virgil Cândea, descoperitorul manuscrisului latin al „Istoriei Imperiului otoman" de Dimitrie Cantemir în Biblioteca Universităţii americane Harward.

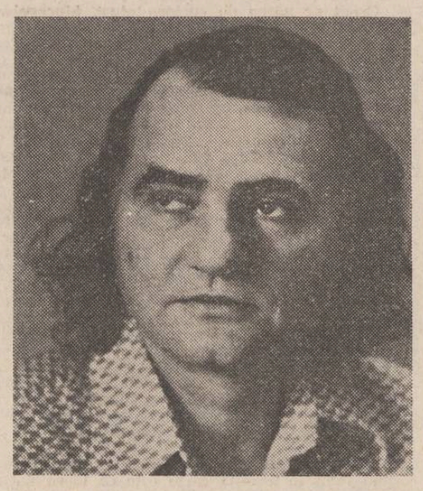

Grigore Hagiu, cîştigător recent al unui premiu de literatură pentru copii

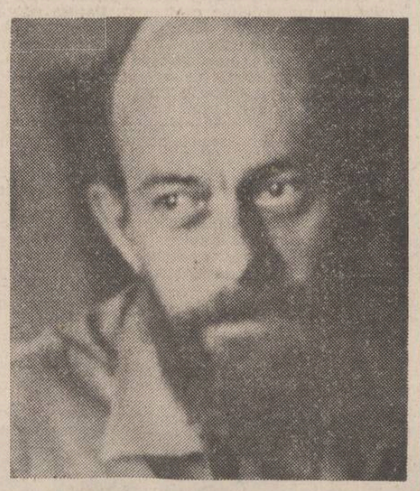

Alex. Rudeanu a tipărit la Editura Militară o carte despre omenie : „Capcana albă".

NUMELE POETULUI

Petru Aruştei (V)

Rugăciune în pustiul roşu, Noaptea este unul dintre poemele magistrale ale lui Petru Aruştei în care imaginaţia plastică dantescă, gustul cruzimii şi tentaţia scenariului romantic de coşmar cedează în final angoasei existenţiale, angoasei care se constituie ca dominantă a primei sale cărţi : „Apoi a fost legat cu un odgon de o coloană înaltă şi neagră poruncindu-i-se să numere stelele care vor cădea pe întinsul acelui pustiu nesfîrşit. Ce muncă grea i-ai dat ! Îi vine uneori să strige : dar aceasta este chiar Viaţa de care trebuie să mă salvez ! Şi-l aşteaptă de mult cufundat în pustiul roşu, cutreierat de fiarele otrăvitoare, evadate prin gurile sufletului său, atunci. Cînd va veni, dar cînd va veni ? Corabie îndepărtată, căutînd cu braţele ochilor Ţărmul de întuneric arată-ţi sînii albi, arată-ţi ziua coapsele albe clipă de clipă, mai fierbinţi decît dinţii Soarelui — Totem, cel care-i arde şi în mănîncă pe toţi ! O, caii tăi negri reîncarnaţi străbat în galop pustiul fără hotară noaptea, gîtul pe jumătate sfîrtecat al pustiului roşu din sicriele din care s-au înălţat spre cer caii-stele. Te caută şi te-au uitat de mult, înghit spinii ierburilor roşii, otrăvitoare, căutînd trupul crucii din care au fugit Noaptea cu cîte un înger în braţe. De pe acum crucea de gheaţă a Nesfîrşitului îţi striveşte aripile sufletului tău părăsit de îngeri, noaptea. Ci tu respiri şi aştepţi cînd auzi şi auzi în Cer dinţii roşii ai stelelor strivind trupurile tămăduitoare ale îngerilor rătăciţi de aseară. E timpul, hienă roşie ce pleci spre ei cu templul sufletului îmbălsămat în tămîia iubirii, să te ascunzi între dinţii flămînzi de aseară ai Soarelui ! E seară şi se aude gongul ceasului din Cer şi tu te bucuri cînd auzi trompeta din pămînt cîntînd şi ai chipul la fel de frumos ca al tuturor vieţuitoarelor din jurul tău, Omule ! De acum se face seară în Noaptea din ochii tăi şi ciinii cu cruci de foc între aripi se înalţă spre fîntînile îngerii din Cer. Tu ai îngenunchiat şi ai ascultat cu umilinţă bocetul tînguitor al ciinilor înecaţi în gîtul Calului Negru din Cer şi chiar atunci ţi-a bătut în porţile Sufletului sfioasă, cu aripi de fluture, o rază mică, o lacrimă căzută din ochiul Bucurici şi Sufletul a băut-o ca pe o lumină făcută să fie băută de Dumnezeu atunci cînd va rătăci şi va boci prin nisipurile roşii ale pustiului în care Marea Mihnire vine din Cer şi din Pămînt ; acolo unde vin îngerii să se roage muşcînd din piinea luminoasă a Morţii. Ci tu, cel care vei pleca Acolo în căutarea realcătuirii din urmă a neființei şi nemuririi tale, mai ascultă trompeta roşie a Cerului alungînd caii negri ai nopţii peste dinţii Pămîntului ; mai ascultă cum trec paşii Arhanghelului de foc îmbrăcat în haine arzînd prin lumina de Sus, purtînd între umeri sicriul-mormînt cu calul negru culcat între luminările aprinse. Calul negru zîmbeşte şi întreabă iarăşi, oftînd : — Ţi-am dat eu oare voie să-mi seceri iarba de pe cap ? M-am obişnuit aşa şi acum nu mai pot altfel, îşi răspunde singur, bătîndu-se cu pumnii peste dinţi. Dar în zori a fost cuprins de o însufleţire bruscă, stranie, nelămurită. Era ceva care venea spre El, un delir care nu poate să fie mărturisit. Oh, Viaţă, eşti tu oare o încrincenare continuă sau doar un joc de care trebuie să-mi fie mereu ruşine ?"

Cezar Ivănescu

Recviemul profesorului

Îmi vin în minte în aceste bronzuri de toamnă cîteva versuri dintr-o poemă mai puţin cunoscută a lui Mihai Eminescu : „Ca iarna cea eternă a Nordului polar / Se-ntinde amorţirea în sufletu-mi amar, / Nimic nu luminează astei pustietăţi, / Doar sloiurile par ca ruine de cetăţi / Plutind pe asprul viscol al morţii cei de veci !" / Tu, ramură-nflorită... pe visul meu te pleci !" Este una dintre ultimele creaţii ale bardului, poartă titlul : **„Apari să dai lumină"** şi a apărut postum în „Convorbiri literare" din iunie 1895. O melancolie prevestitoare de furtuni străbate aceste versuri limpezi, din care erupe tragedia omului de excepţie. Nu ştiu de ce în cîntecul său de lebădă care este monumentala Ediţie în trei volume a poeziilor lui Eminescu, Profesorul D. Murărăşu insistă mai mult asupra acestei elegii. Poate pentru faptul că puţini oameni „apar să dea lumină", iar „ramura-nflorită" şi mai puţini s-au priceput să o plece pe visul poetului. Poet care, iată, la aproape 100 de ani de la trecerea sa în eternitate, îl cheamă la sine şi pe acela care l-a venerat poate cel mai mult. O viaţă de om închinată lui Eminescu, o pasiune mistuitoare pentru existenţa şi opera poetului naţional, o muncă enciclopedică pusă în slujba Zeului — iată pilda pe care ne-o dăruit-o Profesorul.

Născut cînd se făcea pomenirea de 7 ani, după datină, a lui Eminescu sub semnul de o mare nobleţe şi eleganţă al Săgetătorului, D. Murărăşu a deprins din legendele Botoşanilor natali, din umbrele de taină ale grădinii Vârnav cultul iubirii faţă de cel care sfinţise locurile prin sfiicіunea sa demiurgică.

În anul de început al primului război mondial îl aflăm absolvent de liceu în tîrgul natal, după care îşi ia licenţa în litere şi filozofie la Bucureşti (1921) şi doctoratul (1930). N-a avut ceea ce se cheamă un „curs al onorurilor", singurele satisfacţii pe tărîm public fiind poate activitatea ca dascăl şi autentic ambasador cultural la Şcoala română din Paris (1925—1929) şi îndelungatul profesorat universitar din ţară, prin care a format şi educat mai multe generaţii în spiritul culturii clasice. Era bun cunoscător al limbilor latină şi greacă, franceză, engleză, germană, italiană, arabă. A efectuat de altfel traduceri remarcabile din Vergiliu şi Lucreţiu, precum şi din tezaurul celor „1001 de nopţi".

În îndelungata sa viaţă de 88 de ani a scris lucrări ce vor rămîne de referinţă pentru cîteva secole de acum înainte : **„La poesie neolatine et la renaissance des lettres antiques en France"** (studiu publicat la Paris în 1928), apoi sinteza **„Istoria literaturii române"**, lucrarea **„Din presa literară românească"**, o pertinentă ediţie din teatrul lui Caragiale şi multe altele. Dar ponderea bibliografiei sale o deţin scrierile şi ediţiile consacrate lui Eminescu. Editor al operei gazetăreşti (1931) şi al celei literare (1935) ale marelui creator, D. Murărăşu a mai tipărit lucrări fundamentale cum sînt **„Eminescu şi clasicismul greco-latin"** (1932), **„Comentarii eminesciene"** (1967), **„Mihai Eminescu. Viaţa şi opera"** (1983).

Atît cît l-am cunoscut, pot spune că era un om frumos în toate privinţele, avea distincţia omului care a cercetat misterele manuscriselor rare. Cumpătarea lui provenea dintr-o asceză a înălţimilor pe care o trăiesc numai acei aflaţi în intimitatea stelelor polare. L-am iubit cu toţii pe marele cărturar pentru osîrdia lui infinită, pentru inima generoasă cu care s-a dăruit tuturor, oficiul său numindu-se de fapt : înalt patriotism, conştiinţă clară a geniului nostru ca popor şi a misiei românilor în lume. **„Şi cînd propria ta viaţă singur n-o ştii pe de rost, / O să-şi bată alţii capul s-o pătrunză cum a fost?"** — se întreba Eminescu în **„Scrisoarea I"**, neştiind că numai după cîţiva ani se va naşte o generaţie de oameni ca Murărăşu şi alţii, care i-au infirmat, cu dragoste, scepticismul. Apărut ca o lumină, Profesorul va rămîne în memoria culturii române în chip de lecţie morală, pururi tînăr, pentru că luminile, adevăratele lumini nu se pot stinge pe bolta patriei niciodată.

Corneliu Vadim Tudor

ARHIVA «LUCEAFĂRULUI»

În sfera de atracţie bacoviană

Întîmplarea, curiozitatea mea de băcăuan, omisiunea numelui în *dicţionarul* Ateneului, m-au dus la fişele de bibliotecă şi apoi la cele două plachete de poezii, tipărite foarte tîrziu, după 1930, ale lui G.D. Apostol, ca să aflu că e una şi aceeaşi persoană cu Gh. Apostol care a scris poezii patriotice (1918), dar mai ales ca să aflu că *George Arin*, care apare cu două poezii în „Orizonturi noi", revista băcăuană din 1915 a lui Bacovia, n-ar fi Bacovia. L-a indicat ca fiind Bacovia, cu certitudine, nu ca în cazul *Emus* : „atribuit", Agatha Grigorescu-Bacovia, o dată prin „comunicare scrisă" la 10 octombrie 1967 lui Mihail Straje pentru „Dicţionarul de pseudonime", a doua oară în articolul „Un Bacovia inventat" din „Luceafărul", iunie 1978, articol în care era negat pseudonimul Clement-Bacău, cu atît mai relevantă fiind afirmaţia că George Arin e Bacovia. Ştiind pe de altă parte, din toamna 1957, de la băcăuani martori din epocă, oameni de încredere (îmi decriptaseră pseudonime de la „Orizonturi noi" : Emus = E. Muscă, deci nu e Bacovia dar cam bacovian, L. Calvar = Lazarovici, din cartierul Podul de Fier, şi nu Ion Amaru) că Bacovia a răspuns prin „Orizonturi noi" lui Eugeniu Revent, care îl atacase nemilos în „Chemarea" (Bacău 1912) dar nu-şi aminteau sau nici n-au ştiut în ce mod, am conchis, fireşte în „Luceafărul", septembrie 1980, că a răspuns prin poeziile semnate George Arin. Dacă autorul lor era Bacovia ele nu puteau fi decît pastişe voluntare — şi le subliniam acurateţea. (Involuntar pastişează cine nu are personalitate : G.D. Apostol). Mai semnalam, din

Desen de Elena Constantinescu

„Orizonturi noi", 1915, o poezie semnată *Laura*, întrebîndu-mă dacă nu e scrisă de Bacovia, aceasta fiind în realitate poezia de referire directă la Eugeniu Revent ! *Revent :* „Aşa de palidă te-arăţi... Că nu ştiu pe ce lume sunt". „Că te-am iubit numai pe tine / Nici pîn'la moarte n-o să-mi iert". *Laura :* „S-a stins amorul... ce tristă viaţă... Realitatea loveşte-n faţă" etc., cu aceeaşi perplexitate. Laura : femininul lui Laur, nume vegetal, cum erau cele de la „Chemarea". Pseudonim feminin (dar scris de bărbat) : disimulare ingenioasă şi, dacă vrem, nu imposibilă la Bacovia. Posibilă de a fi bacoviană şi alegerea laurului cu dublul sens al cuvîntului. Ca un ecou al apariţiei „Orizonturilor noi", cu angajarea fermă a lui Bacovia, era privită şi recenzia din martie 1916 (poeziile din PLUMB „nu-pot face în poet din Bacovia") apărută în Curierul Băcăului sub semnătura *Odin*. Dar despre *Odin* băcăuanii mei nu ştiau, sau nu mi-au spus) decît atît, că nu e G.M. Vlădescu, despre care îi întrebasem, ştiind că era atunci la Bacău, secretar al Inspectoratului agricol. Abia acum de curînd, reluînd „Curierul Băcăului", am aflat dovada, ca şi negru pe alb, că G.M. Vlădescu trebuie într-adevăr exclus : el intenţiona, din primul număr al ziarului, să impace două tendinţe contrarii, pe semănătorişti (I.G. Milcov) cu, să le spunem azi, bacoviştii (Emil Muscă), publicîndu-i unul lîngă altul, faţă în faţă ! *Odin ?* Nu intru acum în amănunte, îl avansez a fi, mult-probabil, Dan Protopopescu, colaborator la „Curierul Băcăului". Asupra lui Dan Protopopescu şi G. Mihail Vlădescu (aşa semna în 1916, iar mai înainte Mihail Corbea) va trebui să revin, Mihail Corbea a colaborat şi la „Chemarea" (1912—1913) (cu proză), ca şi G. D. Apostol (cu două poezii) : Am dat, pînă aici, o idee despre o ambianţă ; ca să ne întrebăm dacă în această ambianţă G.D. Apostol a putut colabora în 1915 la „Orizonturi noi" sub semnătura George Arin.

Am parcurs activitatea de poet a lui G.D. Apostol. Prin bunăvoinţa doamnei Lelia Harnagea, bibliotecară principală, la cabinetul de microfilme al Bibliotecii Academiei R.S.R. am cunoscut poezia cu care a debutat, în martie 1908, în „Semănătorul" : *Încep să cadă flori de tei :* „E-ntiiul plins al primăverii... / O rază din amurgul serii / Cutremurată ca de-un vis / Din vremi neînchegate încă". Din poeziile publicate în „Chemarea" : „De cîte ori m-adusese trenul / Din depărtările dorite în gînd îmi răsărea poemul / Din lumea viselor trăite". „Să dau a versurilor formă / Atîtor vise spulberate". Trecînd la poeziile din „Orizonturi noi" aş zice că se observă o ridicare de nivel. Un plus de animaţie, o vivacitate lirico-dramatică : semne ale unei apăsate re-scrieri de către Bacovia ?

E început de toamnă... pe cer se-adună norii... Cîmpia nu mai rîde... s-au dus de mult cocorii şi pentru ce-aş mai plînge, cînd toate-s în zadar !

Ar fi un indiciu interesant, neaşteptat pentru cunoaşterea lui Bacovia ca redactor de revistă în 1915.

Ne obligă la tot felul de supoziţii afirmaţia fără dubiu a Agathei Grigorescu-Bacovia că George Arin e Bacovia. Cum nimeni n-ar deposeda cu inima uşoară pe un sărac, de bunurile lui, pe G.D. Apostol, încerc şi această explicaţie : Agatha Bacovia ştiind de la Bacovia — ca deobicei, reticent, retractil — că a publicat în „Orizonturi noi" sub încă un pseudonim, între George Arin şi Laura (feminin), rămase neidentificate, a optat pentru *George* Arin. Bacovia oricum a fost darnic şi cu G.D. Apostol. Iată un vers, de mai tîrziu, al lui Apostol, mărturie a prezenţei, în memoria lui afectivă, a poeticei bacoviene : „Cerul plumburiu de toamnă las-o grea melancolie". Bacovia : „O grea mizantropie". (*Arta* 1904 şi *Ateneul cultural* 1926). G.D. Apostol a apărut destul de frecvent în „Ateneul cultural", publicaţia ateneului băcăuan. Bacovia nu-i ţinea în favoare, dacă ne orientăm după interviul dat lui I. Valerian în „Viaţa literară" din 1927 : „în jurul «Ateneul cultural» am strîns o seamă de prieteni şi colaboratori". Dă nume, omiţînd premeditat pe profesori (cu excepţia lui Liberale Netto) dar şi pe avocatul G.D. Apostol, versificator mai evoluat decît N. Anghel sau N. Ţintă, aceştia menţionaţi.

În bibliografia la „Bacovia şi Bacăul" (Bacău 1977), Gheorghe Pătrar indică un articol scris de G.D. Apostol şi publicat în „Ateneu", septembrie 1966, din care citează. M-am dus la acest articol, să-l am întreg. (Vorbind de Bacovia) : „...l-am cunoscut, apreciat şi am colaborat — într-o mică măsură... am fost distras... prin ocupaţiile mele profesionale. Aveam deci cu Bacovia relaţii ocazionale.. a fost codirector cu Gr. Tabacaru la Ateneul (cultural)... Bacovia era un revoltat contra ordinei sociale... această revoltă era proprie firii lui...". Nimic altceva nu aflăm. Nu am alte date asupra relaţiilor Bacovia—G.D. Apostol. Şi iată acum această relaţie :

Poeziile din „Orizonturi noi" 1915 semnate George Arin la aflam, cu neinsemnate modificări, în „Vînt de primăvară", placheta lui G.D. Apostol, Bacău 1932.

Marcel Marcian

P.S. Schiţa SCARA (Luceafărul nr. 24), retranscrisă în 1946, a apărut iniţial în 1943 în cartea POVESTIRILE. **M. M.**

PROBABIL/POSIBIL

Personaj: Pămîntul

O carte de Isaac Asimov **(Civilizaţii extraterestre**, traducere şi cuvînt înainte de Andrei Bacalu, Editura politică, 1983) ne atrage atenţia asupra virtuţilor formative pe care le are literatura de popularizare ştiinţifică.

Chiar pentru cei mai puţin avizaţi, numele lui Asimov este cunoscut şi, după cum îndreptăţit scrie traducătorul, „aproape sinonim cu proza ştiinţifico-fantastică şi cu popularizarea ştiinţei". Cîteva dintre foarte numeroasele sale cărţi de ficţiune au fost transpuse în limba română. Iată că acum ele sînt completate de una în care raţionamentul nu atinge marginile sofismului.

Tema civilizaţiei extraterestre a dat naştere, în ultimele decenii, unui mit : cel al „farfuriilor zburătoare", al OZN-urilor. Numeroşi au fost autorii care au încercat să găsească o logică în mulţimea de informaţii contradictorii referitoare la această temă. S-a născut astfel o literatură a speculaţiilor pornite de la relatări (probele fotografice fiind, de regulă, cu totul neconcludente).

Asimov, dovedind o eleganţă şi o pregnanţă cu totul ieşite din comun, alege o altă cale, mai promiţătoare. El socoteşte că OZN-urile (cu a lor foarte problematică existenţă) nu reprezintă decît un caz particular al unei probleme de o complexitate infinit mai mare.

El se întreabă : de ce să facem mari şi sterile eforturi de gîndire pentru a stabili dacă sîntem vizitaţi în mod practic şi să nu ne concentrăm asupra posibilităţilor teoretice a unor contacte?

Drept urmare, după un scurt istoric al opiniilor mai vechi legate de „pluralitatea lumilor locuite", începe să ia în considerare şi apoi să abandoneze, după caz, posibilităţile de existenţă ale unor fiinţe raţionale pe alte corpuri cereşti, pornind de la o situaţie de evidentă imposibilitate (a Lunii) şi ajungînd la estimări statistice în legătură cu numărul de civilizaţii care ar exista în Galaxie.

Sînt discutate apoi posibilităţile pămîntenilor de a realiza călătorii în afara sistemului nostru solar (nu înainte de a se fi trecut în revistă teoriile mai importante în legătură cu apariţia şi dezvoltarea vieţii pe Pămînt). Mai ales în acest domeniu al călătoriilor cosmice, discursul lui Asimov se transformă într-o proză SF aflată în stare de virtualitate. Iată un singur exemplu. Gîndindu-se la şansele pămîntenilor de a învinge uriaşele distanţe care îi despart de alte stele, Asimov aderă la mai vechea idee a unor „lumi în derivă", au nor „lumi în sine" (nave cosmice uriaşe, de fapt nişte mici planete artificiale construite pe Pămînt) care ar urma să se deplaseze în spaţiu pe parcursul mai multor generaţii de cosmonauţi ; drept urmare se vor ivi şi se vor adînci o seamă de deosebiri. Imaginea finală are o certă energie poetică.

Spunem că literatura de popularizare ştiinţifică are virtuţi formative. **Civilizaţii extraterestre** prezintă argumente convingătoare în acest sens.

Voicu Bugariu

Teatrul dimensiunilor istorice şi politice

Urmare din pag. 1

montată în 1971 la Teatrul de Comedie de Mihai Dimiu şi în 1983, la Galaţi, de Mircea Cornişteanu. **Scene din viaţa unui bădăran** s-a jucat la Botoşani (regia Cristian Pepino), la Satu Mare (regia Mihai Raicu), la Galaţi, la Tîrgu Mureş (regia Dan Alecsandrescu), la „Ion Vasilescu" (regia Radu Boroianu) şi la Teatrul de Stat din Oradea — secţia maghiară cu titlul iniţial **Mizantropul domnului Moliere** (regia Farkas Istvan). O piesă-pretext tratînd despre raportul dintre realitate şi artă, **Într-o etaje**, s-a jucat întîi la Braşov (regia Mircea Marin), după care autorul a rescris-o special pentru clasa de actorie a celui care a fost şi un dascăl exemplar, Amza Pellea, un spectacol în care profesorul apărea alături de învăţăceii săi (regia Ion Cojan)... Paralel cu această modalitate de evocare oarecum monografică ce se cere desigur extinsă, relevantă ar putea fi — de exemplu — şi o panoramă asupra personajelor viabile ale teatrului românesc actual iar eroul comunist are chipuri nenumărate în galeria deschisă de acei minunaţi „oameni în luptă" ai lui Alexandru Voitin, în creaţia unor dramaturgi ca Titus Popovici, Leonida Teodorescu, Iosif Naghiu, Radu F. Alexandru pînă la acel erou numit generic Bărbatul din tetralogia **Politica** de Theodor Mănescu. Li s-ar alătura şi figurile eroilor legendari pe care Mihnea Gheorghiu, Paul Anghel sau Sütö Andras i-au reconsiderat dînd perspective noi istoriei de ieri, de azi, de mîine... Tipologia ţăranului în aceşti ani de profunde mutaţii ar aduce în discuţie, cu siguranţă, şi piesele lui Gheorghe Vlad... Cei care au preferat teatrul parabolă de sorginte folclorică sau mitologică — Radu Stanca, Valeriu Anania, I.D. Sîrbu sau cei care au impus o modalitate specială de implicare în actul teatral — Alexandru Sever, Romulus Guga — au zămislit eroi aureolaţi de mister sau poezie, de duritate sau gingăşie... Dacă o serie de scriitori ca Marin Preda, Eugen Barbu, Mihai Beniuc, Fănuş Neagu au cochetat cu muzele lui Thespis este tocmai pentru că şi ei au fost tentaţi să-şi verifice capacitatea de comunicare şi în acest fel deschis, direct, spontan, angajat, prin teatru, al cărui efect se constată simplu, în reacţia sălii, în intensitatea aplauzelor... Cum umorul este o coordonată spirituală specifică românului, ar fi bine venită şi o trecere în revistă a succesiunii comediografilor — pe scenă şi în conştiinţa opiniei publice — astăzi Ion Băieşu şi Tudor Popescu fiind promotorii genului... Puţine sînt femeile care au ales jocurile Thaliei, Lucia Demetrius, Sidonia Drăguşanu, Eugenia Busuioceanu, Ecaterina Oproiu şi la faţă de cortină nu trebuie uitată nici contribuţia inestimabilă a sensibilităţilor feminine... La un moment dat un autor ca Paul Cornel Chitic a constituit „un caz" pentru că nu îşi găsea interpreţi, o montare la Teatrul Mic i-a validat însă priza la public... Dar poate că fiecare autor în parte ar merita să fie analizat serios din perspectiva spectacolelor pe care le-a inspirat, fie ele bune sau proaste (pentru că se învaţă şi din greşeli !) şi ideal ar fi să crească interesul secretariatelor literare, al tuturor factorilor de decizie, pentru această uriaşă responsabilitate pe care o implică montările de ţinută şi, nu neapărat în premieră absolută... Mai ales cînd cu toţii — autori şi interpreţi — sînt animaţi deopotrivă de dorinţa de a impune dramaturgia românească şi peste hotare, astăzi, cînd şcoala noastră de teatru este cunoscută în mai toate ţările lumii... Vitalitatea teatrului românesc se cere evaluată şi în funcţie de prezenţa în repertoriu a clasicilor literaturii române şi universale, a dramaturgiei interbelice, aşa cum s-ar cere o evidenţiere a tuturor acelora care prin scrierile lor asigură, stagiune de stagiune, peisajului teatral actual o reală complexitate tematică şi stilistică. Decantarea valorică exactă urmînd a se face în timp... Multitudinea versiunilor scenice păstrează în permanenţă şansa unei optime reprezentări şi tot aşa acumulările succesive ce se nutresc din procesul dialectic de continuitate şi discontinuitate al evoluţiei artei contemporane conferă pondere deosebită momentului actual şi în domeniul teatrului...

27 OCTOMBRIE 1984

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

NINEL BADEA : Mai intîi aceste **Definiții : Plictiseala :** „Nimic nu se potrivește mai mult / decît copacul manechinului în vitrină". **Despre poet :** „Sînt ca o închisoare din care / au fost eliberați deținuții". **Modalitate :** „O geană, o geană ca o greblă, / cu care aduni lucrurile și / te înconjori / pînă devii invizibil". **Viteză :** „Între ieri și mîine / lebăda de-abia mai are timp / să-și contemple propria moarte". Mai apoi **Izvoare :** „În stația de așteptare / Prin bocanci se vede pămîntul și / dincolo de pămînt, centrul pămîntului / Prin asfaltul transparent al autostrăzii / se ghicesc mîinile celor ce-au lucrat-o. / O singurătate străvezie, așa încît / plopul, încît rădăcina, așa / încît lacrima prin / vasul comunicant pînă la ochiul de sticlă / singurul, o materie opacă ce / trebuie traversată. Încep să înțeleg / mîinile speriate ale mamei". **En attendant Godot :** „E toamnă. Revendicare a frunzei lipită / pe epiteliu. Pe sub tălpi / circulă o șosea. E toamnă. / Va fi și mai T. / Fără nici o intenție, aici, între / orarul și minutarul ceasului de mînă. / Mai aplec un gînd. Mă predau cohortelor de / praf și frunzișg. Aștept / Nici singurătatea / N-are chef să mai vină, / Pinze jerpelite cu peisaje de toamnă / stau aruncate pînă se identifică / cu însăși toamna. / Donez goliciunea unui plop dezgolit / Apăs cu placheul pînă urlă nervul / Nu țîșnește nici o arteziană" Cu deosebire dar fără primele două versuri, **D. N. Viața :** „Pe toată autostrada, nimeni / încît ai putea lega cu o / sforicică nordul cu sudul, / ai avea singurătatea [...] cadou. / Cade melancolia găinat de pasăre rară / ca și cum ar mai putea să însemne ceva. / Sub ochi, rănile unde / smoala km. 25 Singura / lacrimă este apa acestei pompe. / E liniște. / Tocmai acum sunetul ar putea să te tragă de lobi / și să te ducă în locuri mai calde / Asta te mai ține, o cabină telefonică nefolosită / în care, după cîteva încercări nereușite, / cineva îți dictează poeme. Cînd / parcă liniștea... / Se aude lătratul bocancilor / din piele de ciine și, / cînd poate tocmai e ora, să vină mașina , / acel cineva va face sul șoseaua / și-o va muta lîngă biberonul unui nou născut". Gravitate și suferință, frazare matură, nici n-ai zice : fire de Ninel. Data viitoare, cînd vă scoatem în vitrină, poate ne scrieți numele adevărat ; sau poate îl aflăm împreună, precum se pare că merită poezia ce-o propuneți.

TECUCEANU GHEORGHE : Numai în **Regăsire,** aceste rînduri : „Sărut cu buze avide perlele sfioase /.../ S-aducă un strop de lumină inimii ce îmi secase / s-aducă un strop de primăvară să mi-l sădească în oase". Ori citiți poezie, să-i deprindeți firea și vicleniile, ori nu mai puneți mîna pe tocul de scris.

VIOLET DIN TĂTARU : Puteți să fiți și roșu, oranj, galben, verde, albastru, indigo, alb negru din Ghiauru ; tema-i mare, voința aprigă, darurile cuvîntului de nici un talent.

ION BIRIȘ : Pe bilețel, ce scrie, și atîta tot : „Dacă vei apropia cerul de ochi, vei vedea / sufletul pîlpîind ca un sens al flăcărilor / ca un leu ucis / înainte de dragoste / în toamnă". Cui îi este teamă de leu, să stea-n cortul lui, de ce scoate un deget și-i zice **Eclipsă ?**

TEODORA PURPUR : Vă mulțumim că la Bistrița magnoliile au înflorit și oprim : **Poluare :** „Deșertam saci plini de / Cuvinte pe cîntarul / Bătrînului Morar. / Tremurînd alegea / Unul cîte unul / Așezîndu-le cu grijă în două grămezi / Cuvinte-cheie, / Cuvinte-flori. / Cînd termină cîntăritul / Aruncă grămada cea mare / În apa limpede" ; **Stihuri de țară :** „Pe la ochi și pe la gură / Mi-e dor de cal, de trăsură, / Să-i văd coama, / Să strig vîntul / Să ne culce-apoi pămîntul, / Într-un fir de iarbă verde / Cîn'ne vede nu ne crede / Cîn'ne crede nu ne vede" ; **Explicație :** „Ugerul pămîntului / Secat / De păcat / E fluierul vîntului. / Glasuri înfometate / Șoptesc / Nebunesc / Rugăciunea de lapte. / Iarba de pușcă / nu-i miere, / nici piine / nici ziua de mîine" ; **Egoismul semnelor mele de punctuație :** „După sentimentele mele pun : / Virgulă / (Sînt asemenea nisipului din clepsidră) / După gîndurile mele pun : (Două puncte. / (Abia aștept să le destăinui) / După emoțiile mele pun / Trei puncte / (Niciodată nu știu ce urmează) / După certurile noastre pun : / Punct și virgulă / (Există bucuria împăcării) / Între noi pun : Linie de dialog / (Ne înțelegem drumul) / După numele meu pun : / Punct / (Să nu-i urmeze altă fată" Însă cea mai profundă și viguroasă, rămîne **Printre rînduri :** „Soldații citesc scrisorile / printre rînduri / apoi le aruncă îngroziți / în cazanul cu ciorbă aburindă / ori în tocana de cartofi / nimeni nu se înghesuie la masă, / nici un soldat nu mănîncă / două porții / ciorba e plină de timp frumos, de măritiș, de pescuit sau/ de îmbolnăvirea mamei. / Soldații mănîncă în silă, / tocana se digeră greu, nu se pot / înghiți tăcute cuvintele / și în fond nici nu se potrivește un / cartof cu- / mai am cinci luni, / un caporal m-a bătut sau / am împușcat un trandafir din greșeală. Soldații rumegă cuvintele / apoi le sculpă și așteaptă / o nouă scrisoare". Și noi, dar nescuipînd !...

MIHAI LUCIAN : Ziceți „Vă trimit cîteva din încercările mele literare, pentru că tind spre „starea de grație", și pentru că vreau să spun că „sînt frumos". Pe deplin conștient că a vrea nu e totuna cu a putea, apelez la judecata obiectivă a **Poștei redacției** judecată — de ce să n-o spun — acidă, dar dreaptă". Vă mulțumim pentru aprecierea Poștei noastre, credem pe cuvînt că sînteți frumos și, deci, o să vă însurați bine ; sîntem aproape siguri de starea de grație, în care vă aflați. Patru poezii, din cele șapte, vă susțin : **Alb :** „Negru înghețat în alb, / alb și alb, giulgiu, / mi-au căzut frunzele, / a murit Nichita, / vifor de neputință înfiorată / de albul căzut, / de albul plins... / frig de suflet și / frig de alb, / alb crud și alb sălbatic, / alb demonic, sufocare și alb... / mi se desfac așchiile sufletului, / iarăși alb și alb / A murit Nichita ?.." ; **Romb :** „Unghiuri descîlcite de fuioare / de fum arhaic, / blînzi și egali / ne răsuflăm în ochiuri / de viață neînceputâ ; / fata din vis / mă obsedează albastru / și rece". **Fluidă :** „Pentru fiecare cireș atîrnat / de streașina casei, / pentru fiecare cais / plini de albi-flamingo, / pentru fiecare cîntec / de plînset de copil, / pentru fiecare, / eu și tu / cite un bătrîn". **Bucata de lut :** „O string ca pe un pumn / o resfir într-un vulcan : / căniță, căni, cănoaie / ulcele, oale, oloaie / lutul mă torturează / sălbaticul lut desmățat / dansează lut dansul de lut ; / atmosfera roșcată / mă umple ca pe o pagină / cu scris de lut, / roșcat". Vedeți cum vă iese cu jucăria aceea numită rimă : veți dobîndi disciplină.

RADU DĂNAILĂ : Acestea, cu eradicări : **Timpul măsurii :** cu un sărut / Ori cu mîngîierea alintată, / Tu treci peste timpul măsurii / Și meșterul anonim își aduce, / în haine de sărbătoare, / prinosul nesfîrșit..." **Colț de țară :** „Spațiu / timp. / Prezența noastră între ape / Și peste munți. Mare ospitalieră / Prunc în leagăn / Mine de aur / Lanuri bogate / Șirag de pietre scumpe / apele tale / Tricolor / întins / sub cel mai / frumos cer de / August, / ca un inel de logodnă". Am scos pompierismele ; **Închinarea :** „De n-ar fi existat buciumul , / De n-ar fi fintini, / De n-ar fi embleme / cu zimbri care filtrează văzduhul, / cum s-ar fi numit acest minunat pămînt ? / De ce nume s-ar fi legat ctitoria de pe Argeș ?". Și **Copacul :** „Martorul meu este acest copac / făcut din cercuri și inele înțelepte. / Eu i-am vegheat urcușul / Lîngă el munții și apele s-au despletit / cu tot atîtea ramuri /.../ El a intrat în inima mea / încercuindu-mă cu cercurile lui, / întărîndu-mă cu tăria lui, înălțîndu-mă cu înălțimea lui /.../ Cine va citi rostul nostru în inelele înțelepte / pe care le vor lăsa oasele noastre ? / Cînd va cădea copacul vor geme munții și vor adormi gurile / deschise ale vînturilor". Am tăiat uscăturile și-a rămas locul curat, ca la Tazlău în parchet...

VIOLETA IONESCU : Mai întîi am dat de poezia **Ce poți face în timpul vieții :** „Poți să încerci peruca din păr de păpădie / dacă vrei, sau să pariezi la cursele de libelule / de pe hipodromul vocabulei : / sau să te arunci ca o mingé de cauciuc din nacela lacrimei / poți încerca o caligrafie specială / pe literele viitorului / atent, foarte atent la fabricarea cernelei / din coacăze și irișî în timpul somnului / De asemenea te poți încumeta ca un răsărit de soare / mai poți să faci disecție pe nisipul gîituit în clepsidră / Sau să formezi cu cele patru puncte cardinale / o dreaptă, pe care să mergi pînă la capăt". Apoi : **De ce tăcerea, Poveste, Tu, Repetabila, Iubire ipotetică, La începutul poeziei, Cît ești de aproape, Mărele oraș, Mă făcusem că ning, Structură, Respirări, De acea, Albă cădere de ziuă, N-am învățat ferfeirea, Încă, Zidire,** și încă vreo șase fără titlu. Pentru toate acestea și la **Un nume nou,** trimiteți-ne fotografia și cîte ceva de știut despre dv. La revedere, nu însă fără aceste acorduri : **Stare :** „Leagănă colina asfințitul / cu brațe dulci rubensiene / Capul meu fumegă ultima șoaptă / prăvale careuri de somn. / Peste umeri, singurătatea / și-a întins pledul, învelind / ce se mai putea înveli". **Repedele poem :** „Repedele poem / despre întîlnirea mea conspirativă / cu vara / limanul în care îmi rostogolesc genunchii / ca două ouă de flamingo / Iarba ca dinsa-ngenunchează / marelui vis țîșnind / din trupul meu. / Curajul de-ați pune inima / în virful mușuroiului / și ea să bată, să bată / să bată..." Zodia se-arată generoasă cu deosebire.

SIMON – PETRU OPREA

Călătorie în călătorie
Ca o lacrimă
departele
îmi călătorește privirea
și în lină surpare de sine
mă fac umbră
unui lucru nedeslușit
să fie oare
doar o stare tristețea
și nu o călătorie
a lacrimii
prin neînțelesul
privirii fără sfîrșit ?...

Locuit de-un oraș
În orașul acesta
sînt
mai multe ploi
decît păsări
și decît mesteceni
mai multă tristețe

de unde am venit ?
cit stau ?
unde voi merge ?

nu sînt întrebări
ci mai mult răsfringeri
în oglinzile cerului
ale acestui oraș
care mă locuiește...

Cartea ploii
Și cînd ploile
par deasupra lumii
un acoperiș de ecouri
ale luminii dintîi
curgătoare ambasade
semnînd
tratatele tristeții
cu sufletul nostru
o carte de povești
se face inima
în care
pe ruguri de crini
ard
toate creziile curgerii
timpului
chiar dacă
nu i-am înțeles încă acestei
vieți rostul...

Artă pentru artă
În brazdele palmei
numai timpul
dă socoteală semințelor

de pîrcele bete
aruncate la naștere
mai mult în vint

și rodul lor
floarea de mac
frumusețea împotriva
cerințelor

ne satură de vis
în acest lan al faptelor
cum numai în Cuvînt...

REMEMORĂRI

Povești despre mirese capricioase

1.

Amicul meu B. a rămas celibatar convins din pricina unei întîmplări pe care n-a putut-o elucida niciodată și care l-a făcut, vorba lui, să-și piardă încrederea în sexul frumos. După o curte îndelungată și asiduă a decis să se căsătorească cu o jună frumoasă, potolită și de caracter. Nu-i putea reproșa nimic, se înțelegeau de minune, o iubea și era iubit, își cumpăraseră pînă și mobilă înainte de a oficializa căsnicia la ofițerul stării civile, ce mai, era convins că va întemeia un cămin trainic și de durată.

A sosit ziua nunții și conform înțelegerii cu nașii a pornit spre Casa căsătoriilor, însoțit de rude și de prieteni, mireasa urmînd să fie adusă de la domiciliu. A trecut ora stabilită pentru ceremonie, apoi și sfertul academic, apoi o jumătate de oră, o oră, și în sfîrșit după ce a sunat zadarnic la locuința miresei unde nu răspundea nimeni, au aflat și cei doi nași cu figuri dacă nu speriate oricum extrem de nedumerite. Mireasa nu era cu ei. Au găsit-o îmbrăcată, pregătită și înainte de a porni spre locul ceremoniei, fericita în alb s-a scuzat pentru cîteva clipe și... dusă a fost.

— Bine, îl întreb pe amicul meu, și ce s-a întîmplat după aceea ?

— Am întîlnit-o, normal, i-am cerut explicații....

— Și ?

— N-am izbutit să aflu niciodată de ce n-a mai vrut să se căsătorească cu mine. Pur și simplu a refuzat orice discuție pe această temă.

— Și ea s-a căsătorit ?

— Încă nu. Îi face curte un prieten de-al meu de vreo trei ani și ca să-ți mărturisesc sincer, abia aștept ziua cînd vor merge la sfat...

2.

Tot satul a vorbit multă vreme despre nemaipomenita aventură a fiului potcovarului cel care făcuse nunta toamna, nuntă mare cu trei sute de invitați. Era frumoasă mireasa și totul se întîmpla imediat după război, într-un sat de cîmpie.

Mirii veniseră de la biserică și nașul tocmai se pregătea să strige dansul mîresii și să adune darurile cînd în curtea cu mesele așezate în formă de U a apărut un ins necunoscut, un subofițer de grăniceri. A apărut și-a făcut semn țiganilor să tacă și cioroii au tăcut văzîndu-l cum își cumpănește automatul pe mină. Și el s-a oprit în fața nuntașilor așteptînd. Nimeni nu știa cine e și ce vrea. Au apucat să vadă pe fericita mireasă ridicîndu-se și mergînd spre el și luîndu-l de braț și dispărînd în uliță așa cum era, în rochia albă plătită de fiul potcovarului. A plecat și dusă a fost trei sau patru zile, după care s-a întors la potcovarul ei care i-a tras o **sfîntă de bătaie.** Și au trăit mulți ani fericiți. Din cînd în cînd, cînd vedea cite o uniformă militară în fața ochilor, potcovarul se făcea negru și-i trăgea un toc de bătaie soției care a rămas tot frumoasă deși a trecut spre bătrînețe.

3.

În vremea copilăriei mele obicelul de-a fura mireasa în noaptea nunții era foarte răspîndit și des practicat. În general căsătoriile se făceau nu numai după criterii, ca să zic așa, de amor. Mai interveneau și părinții care-și alegeau ginerii și-i impuneau tentați de înzestrarea lor materială. Mireasa se fura de regulă noaptea, puțin înainte ca fericita pereche să se retragă pentru a reveni în mijlocul nuntașilor, în haine casnice. Furtul se făcea, evident, cu acordul celei răpite.

Fel și fel de metode, una mai inventivă ca alta se uzitau pentru păcălirea ginerelui mai mult sau mai puțin vigilent. Mireasa invoca un pretext oarecare, ieșea în curte sau în grădină unde o aștepta adevăratul iubit singur sau cu prietenii și... adio ! Recuperarea se făcea după o vreme sau nu se mai făcea niciodată.

4.

Prietenul meu, poetul X, a fost forțat să se căsătorească la îndemnul părinților imediat după terminarea liceului. S-a supus dorinței unanim exprimate. După terminarea nunții, spre dimineață, mirii s-au retras în camera lor, triști și înstrăinați. Proaspăta soție i-a declarat că nu-l iubește și că nu simte nimic pentru el. Două luni au trăit ca frații, dormind în paturi separate, fără să spună cuiva impasul în care intraseră. Apoi, într-o bună zi, prezumptiva soție a dispărut lăsînd un bilet explicativ. A fost găsită după o săptămînă undeva pe o șosea de munte din nordul Moldovei, moartă, într-un automobil răsturnat și zdrobit de un copac, alături de trupul neînsufletit al unui bărbat necunoscut. De reținut că nefericita victimă era îmbrăcată într-o lungă și albă rochie de mireasă.

5.

Masă de nuntași în **saloanele** spațioase ale unui restaurant de provincie. Puțin după miezul nopții un comisionar aduce pentru mireasă un buchet de 23 de trandafiri Baccara, roșii ca sîngele. Surpriză, curiozități, comentarii tipice. Mireasa se retrage cu buchetul în brațe undeva spre ieșirea din spate. Trece o vreme, mirele intră în alertă, apoi toți invitații. E căutată zadarnic. Nici a doua zi, nici după o săptămînă, nici după o lună, în sfîrșit, nici după ani de zile, n-a fost cu putință să i se dea de urmă. Au trecut șapte ani de atunci și nefericitul soț, cel care mi-a povestit toată această întîmplare misterioasă și bizară, așteaptă și azi să apară de undeva mireasa lui volatilizată în noaptea nunții în rochia ei somptuoasă și cu buchetul roșu de trandafiri strîns la piept.

Mircea Micu

d. l. filipescu

Există și devine

Obosit,
M-am oprit
Să beau
O cană de cer
Limpezit a cocori
În săgeți
Ce-mi înțepau buzele
A răcori.

(Venisem
Să caut cuvîntul
Pierdut în păduri
De poeme.
Nu știu,
M-adusese pămîntul
Ori setea de zbor
Băută-n blesteme.
Mergeam prin pustie
Ca toamna prin ani
Pribeagă
Pe-a cerului ușă,
În legănare tristă
De castani,
Precipitați
În turnuri de cenușă.
Nu rămăsese
Decît marea,
Mereu aceeași,
Și destinul,
Peregrin în timp,
Căutarea speranței
Și chinul.)

Și cînd credeam
Că-s mai singur
Apare fratele meu
De cruce,
Venise din a treia materie
Ca o perie,
Ca o dimineață,
Bun la toate
Cum îi plăcea poetului
În viață
Să-l spurce,
Să-l arate.

Și fratele de cruce,
Sufletul,
Îmi spune :
„Să nu-ți fie teamă de tine
Ce crezi c-ai pierdut
Există și devine".

Oricît...

Oricît am vrea
Să întîlnim păduri,
Nu vom găsi
Decît un singur pom
Sfidînd cu-nțelepciune
Tăișul din securi
Purtate-n mîini de oameni
Ce-s doar un singur om,
Pe care drumu-l duce
Și vine iar să-l ia
Pe margine de apă,
Cîmpie, munte, stea,
Prin pulbere de soare
În aur moale nins,
Subțire și nesigur
Nedeslușit ca-n vis ;
Un drum ce nu se-oprește
Lumina parcă-l șterge
Căci semnul stă, plutește,
E-ascuns în univers.
Oricît n-om vrea
Să credem
Toți oamenii-s doar unul,
Credința, visul, dorul
De unul mi le port,
Și zilele sînt una
Și nopțile, la fel
Iar anii-s toți doar unul,
Așa cum și toți morții
Sînt doar un singur mort.

După o vreme...

La-nceput, satele și orașele lumii
Și-au strîns șoselele și drumurile,
Ograda, grădinile și ce-au mai fost în stare,
S-au retras în case albe, tăcute
Și s-au apucat să-aștepte un semn
De plecare.

Într-o noapte cu lună plină,
Dintr-un îndemn,
Casele și-au spălat fața
În fîntînile din curte,
S-au îmbrăcat mirese dragi
Și-au dispărut toate
Cîte erau de multe-n
Copaci.

După o vreme, pădurile
Au început pe nesimțite,
Să descrească-n pămînt,
În cercuri tot mai mici,
Furișîndu-se-n rădăcini,
Fără să vorbească,
Ca umbrele-n miezul zilei
Dispărînd săgeți în puncte
invizibile.

Arghezian

La frontieră de-ntrebare
Unul se naște, altul moare.

La frontiera frontierii
Ești ca la terminarea serii
Cu întrebare de-ntrebare,
Fără răspuns, fără crezare.

Și-atuncea, doamne, unde este
Însemnul pus într-o poveste ?

Sau, poate, tot ce-n ea s-a zis
E frontiera unui vis,
Difuz, în tremurat, că piere
La margine de frontieră ?

Nici un semn

Voi muri
Cu cer, și soare, și munți
Cărunți ;
Pomii
Vor săruta destinul
Îndoiți
Pîn' la frunți ;
Iar vîntul,
Vînt
Etern
Va sufla prin timp
Gol.
Nici un semn
De-nceput,
De sfîrșit ;
Cui să-i cer,
Cîn' să-mi dea ?
Mă născusem cu munți, soare
și cer
Pui de stea.

DIN LIRICA TURCĂ

ISMAIL UYAROGLU

Începutul poeziei

La margine de pîrîu, vrăbiuța
Bea apă.
Apa-i limpede, vrăbiuța sperioasă,
Și cît de frumos se poate scrie
Poezia unei vrăbiuțe ce bea apă...
Cam așa gîndește
O floare firavă de pe-aici.

Deodată :
Un glonte.
Vrăbiuța moare, pîrîul se-nsîngerează.
Floarea-i îngrozită.
Dar poezia ?
A și început să fie scrisă.

NECATI CUMALI

Prietenul

Oare-ți șovăie mîna
Cînd o întinzi spre pîine ?
Oare uiți să-ți mesteci îmbucătura
Întrebindu-te :
Cum e el acum
Cum își trăiește viața ?

Apare și dispare sub cortina ochilor tăi
Un chip sensibil, trist, deopotrivă
Rizi tu, ride și el...
Amintirea lui te-nfioară
Amintirea lui te ocrotește.

Haide, ieși pe stradă
Descarcă-ți sufletul prin bazare
Plimbă-te pe malul mării

Răcorește-ți fruntea și pentru el.

TALIP APAYDIN

Siat

Mereu îți zic,
Dragă fiule :
Sînt unele lucruri
La care se ajunge mergînd
Căutînd și iar căutînd.
Ai să mergi mult
Ai să cauți și mai mult
Ai să obosești și mai mult
Cam așa e mersul lumii.

UZDEMIR INCE

Treptele

Soarele la cinci suliți în sus
Pe acoperiș,
Munțele la cinci suliți în jos
Spre adîncurile mării.

Soarele roșu aprins
Treptele de var stins
Marea sinilie cît cuprinzi.

Tu, dacă vrei, urcă sau coboară
Nu sta incremenit.
Treci cu pasul întins
Prin noaptea fumegîndă.

În românește de
Erem Melike Roman

Un loc al vieții

Urmare din pag. 1

că e aceeași, a scrisului și nu altcumva — voiam să spun, așadar, ceea ce sînt ca natură umană și socială acele locuri și ceea ce vor fi.

Am citit ca oricine Proiectul de Directive ale apropiatului forum comunist și, de bună seamă, atenția mea s-a oprit asupra ființei acelor locuri în nenumăratele ei schimbări și prefaceri. Îi văd și-i aud pulsul la orizont în tot ceea ce se definește acum ca revoluție, ca o nouă revoluție în agricultură dar, după cum însuși secretarul general al partidului sublinia recent, acest proces este cu mult mai larg și de durată, el ține de permanența însăși a existenței și vizează toate componentele societății, îl vizează pe om în primul rînd și marchează condiția sa. Astfel încît toate programele în curs și tot ceea ce se prevede în Directive fac din fiecare colț al țării un loc al schimbării, al creșterii, un loc al vieții, al existenței plenare. În lumea impresiilor și-a convingerilor ființează astfel ca o colină, ca un deal și acel dor, acel reazim la urma urmei al nostalgiei și al plenitudinii, un dor esențial de viitor. Ca niște magistrale pornesc acum spre el orașele și satele țării iar podgoria, toate locurile și întîmplările ei care-mi alcătuiesc acum memoria parcă sînt și unice și sînt și cele mai frumoase și se grăbesc asemenea culesului într-una din toamnele lor cele mai fertile și cele mai lungi.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la strategia tensiunii la apologia terorii (II)

Oricum ar fi, aceste combinații secrete stimulau gustul terorii, însă acesta nu e deocamdată terorism. A aștepta momentele propice, a trimite mesaje cifrate, a proteja pe agenți e doar subversiune, activă, ce e drept, însă fără datele violenței atroce față de cei care se împotrivesc diversioniștilor, fără sforțările de a intimida colectivități, fără asasinate (e drept, „morale", căci în domeniul culturii în acest chip se ucid adversarii) fără apeluri la răzmeriță colectivă, fără mitologia apocalipsului, fără presiune politică permanentă și, în definitiv, fără creația unei noi mitologii, aceea a terorii. Însă aceste elemente sînt, în grupul „Europei libere", foarte vii, terorismul e acolo „ideologia" cea mai sigură, căci a înlocui gîndul cu violența e, în adevăr, la îndemîna firilor rudimentare. Propriu acestui „terorism" e mai întîi născocirea unei artificiale stări de incertitudine a propos de cultură, egală cu precipitarea către neant : teza după care în România literatura se sterilizează și că unica soluție ar fi exilul e potrivită cum nu se poate mai bine acestei metode. Însă și mai mult, a crea, prin dezinformare de soiul „propagandei negre" (care fabrică știri false) o stare de nesiguranță e o procedare pe care terorismul o adoră : cei care vorbesc de arestări (care nu se produc) de intelectuali, de neo-dogmatici, de neo-proletcultiști, de „revoluție culturală", au în vedere un calcul în care intră și intimidarea unei colectivități.

Însă teroarea de-abia începe cu aceasta, urmează denigrarea pe toate căile (între care metoda clasificărilor obsedante, toate negative) a celor care se opun diversiunii : rînd pe rînd numeroși scriitori de întîia mînă au devenit în laboratoarele subversiunii, „dogmatici", „proletcultiști", „plagiatori", „neo-fasciști". **A contribui, prin fals, la asasinatul moral aplicat acelora care nu fac joncțiunea cu teroarea — iată o tehnică verificată.** Apoi, e la rînd apelul direct la „revoltă", denumită cînd „opoziție", cînd „contestație", mai rar „disidență". Teza „curajului", fluturată prin fața scriitorului român, de către „Europa liberă" are categoric o semnificație teroristă. A îndemna la abandonul „esteticii" pe care ar înlocui-o „protestul" fățiș, aceasta înseamnă ; s-a văzut cîtă energie s-a pus în propagarea acestei idei. Metapolitica „noii drepte" lucrează în acest domeniu foarte adînc și C. Dumitrescu susținea că „intelectualii contestatari, scriitorii, savanții, artiștii pregătesc așadar terenul" (pentru revoltă — n.n.). Mai înainte de aceasta Virgil Ierunca se întreba retoric : „Cum e cu putință ca scriitori și cărturari români să doarmă mai departe somnul degradării, somn de mucigaiu și de enigme ?" Imaginile „somnului" și ale „trezirii" sînt semnul înregimentării teroriste. Sfaturi despre „rezistența de front comun" și despre contestația intrată adînc în ocult dădea și Monica Lovinescu. A ei este și teza „radicalizării" și a „solidarității". „Mărturia", crede E. Reichmann, ar fi trebuit în mod obligatoriu să fie „violentă".

Apologia violenței e, în grupul „Europei libere", cea mai simpatizată dintre formele și unul dintre teoreticienii acestei chestiuni rămîne, indiscutabil, Virgil Ierunca. Revolta oarbă, „refuzul pur", al noii drepte, era elogiat de el cu o vigoare de bărbat care ține mîna pe pistol : „a asuma aparenta ineficacitate, a înainta mereu împotriva curentului (...) numai pentru că un anumit lucru trebuie săvîrșit pînă la capăt" ; e parcă o profesiune de credință de anarhist, care ascunde mașinăria infernală sub haină. Conspiratorul e, dealtfel, o febleță a grupului „Europei libere" : conspiratori trec și prin scurtele proze ale Sandei Stolojan. Însă mitologia terorii s-a întărit, prin timp, și mai mult. Un elogiu al terorismului făcea, în 1957, Virgil Ierunca în acești termeni : „Bineînțeles că privirile noastre trec peste oamenii legii care caută jertfa într-un paragraf, demnitatea cu martori ! Bineînțeles că privirile noastre trec peste cei ce vor să reconstituie tot ce nu se poate reconstitui, clipa prielnică a eroismului românesc, pe care ei țin să-l încadreze cu legile și fără legile lor, în «crimă» sau așa ceva (...) Spre vinovații care acuză se îndreaptă privirile noastre pentru a le spune pur și simplu că în boxa lor noi vedem un altar.

Cît despre verdictul Procesului el nu poate fi decît acesta : „odată cu noaptea de Februarie a faptei lor, eroii de la Berna au întors încă o filă de glorie — una unică — în cartea zilelor neamului". Era vorba, se știe, de asasinii unui funcționar al ambasadei române de la Berna. Niște asasini deveniți „eroi", slăviți și sanctificați — iată o morală teroristă tipică. Însă dragostea pentru criminali nu se termină aici. Pe terorist îl laudă și un recenzent anonim, în „Limite" făcînd din Iuda un modern, „frate cu teroristul sau (...) cu delatorul contemporan", în care „recunoaștem morala nihilistului". Dar Iuda era considerat mai înainte un „intelectual", de unde se deduce că intelectualismul e înțeles în grupul parizian în chip de nihilism și de teroare.

Pe bătăuși și pe declasații violenți Paul Goma i-a slăvit în cîteva romane. Alții se ocupă cu planuri de suprimare fizică a adversarului politic sau de idei. Într-un rînd, N.C. Munteanu se rugă să-i apară cît mai repede lui Eugen Barbu „opera postumă". Pe G. Călinescu, Virgil Ierunca, biruit zdrobitor într-o polemică, ar fi voit să-l tragă în țeapă, căci teroristul nu găsește, armelor minții, altă soluție decît amorul. „Mai mult, d-sa mă mustră în una din cele 2 cronici aproape rimate pe care mi le-a consacrat că nu m-am gîndit între alții la Vlad Țepeș (...) i-aș răspunde să fie liniștit că tocmai la Vlad Țepeș mă gîndesc de cîte ori citesc „Contemporanul" în general și cronica optimistului în particular".

Însă terorismul luase și înfățișări mai puțin subiective, într-un loc Virgil Ierunca visa cumpenele de fintini din România prefăcute în spînzurători unde „viteazul" bărbat ar fi voit să-i atirne pe inamici : „Iată de ce după istovirea opiniei cugetului, nu și a dorului, dintr-odată toate cumpenile de fintini din România mi-au apărut, alevea ca niște spînzurători. (Cu ce rugă să mă rog pentru convertirea vedeniei mele !)".

Pe teroriștii picați prin desant în iur de 1950 în munții românești, spre a împușca și a spinteca pe autohtoni, omul îi slăvea conform cu morala lui care, se știe, e aceea de a face din crimă un eroism și din asasin — un sfînt. „Răscoală de-a curmezișul istoriei" — iată cea mai „profundă" idee definitivă a lui Virgil Ierunca.

Acest război de cuvinte, purtat însă cu toate mijloacele terorii, are îndărătul lui o străveche metodologie a subversiunii : originalitatea grupului terorist de la Paris nu e nici în acest domeniu absolută. Cine studiază mistificațiile continue și practica terorismului cultural de acolo prin comparație cu tratatele antice de „război indirect" capătă repede convingerea că în istorie răul a lucrat întotdeauna metodic și rezolut. Într-un breviar al subversiunii, apocrif la „Arta războiului" de Sun Zi, observatorul atent detectează cu uimire întreaga mașinărie a urii pe care „Europa liberă" a pus-o în funcțiune : prăbușirea valorilor, denigrare organizată, apologia declasării, retorica opoziției secrete, manopere cu „generația tînără", discordie între „tineri și bătrîni", atacul ultimativ la tradiție, agenturi, sanctificarea imoralității, ocupație tăcută : „Dezagregați tot ce este bun în țara adversarului ! Implicați-i pe reprezentanții clasei cirmuitoare în toate operațiunile criminale ; Subminați cu orice prilej luările lor de poziție și modul lor de a vedea ; Livrați-i pradă rușinii publice și compromiteți-i în ochii propriilor cetățeni ! Bizuiți-vă pe concursul indivizilor celor mai lipsiți de scrupule, al celor ce nu se dau în lături de la nimic, al celor mai decăzuți moral cu putință ! Nu ezitați să folosiți toate mijloacele și toate prilejurile pentru a dezarticula și tulbura activitățile guvernamentale ! Semănați discordie și ceartă între cetățenii țării inamice ! Ridicați-i pe tineri împotriva bătrînilor ! Procedați, prin toate mijloacele, la distrugerea armamentului, a depozitelor de revitalizare, mai ales a disciplinei forțelor armate ale inamicului ! Compromiteți vechile tradiții ale țării și divinitățile ei seculare (cele care dau coeziune unei țări, unui popor) ! Fiți mărinimoși în oferte și-n recompense pentru a cumpăra informații și a tocmi complici ! Plasați pretutindeni, în toate locurile cheie, agenții voștri secreți ! Nu vă scumpiți niciodată la bani, nici la promisiuni, numai astfel veți dobîndi profiturile cele mai înalte, atingîndu-vă țința !"

Această polemologie amorală întemeiată pe lucrarea parametrilor ascunși ar fi putut să triumfe, cine știe, dacă umanitatea nu i-ar fi cunoscut cheile. Însă o lume a egalității între națiuni, a coeziunii bizuite pe cultură și pe valori, nu se mai sperie de aceste umbre anacronice ale terorii, între care și „Europa liberă".

Artur Silvestri

27 OCTOMBRIE 1984

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Discutînd la Londra istoria României

S-ar fi zis că-i un miracol meteorologic. De îndată ce avionul Tarom, care aducea delegația noastră la al 4-lea colocviu româno-englez, aterizează pe aeroportul Heathrow, ploaia, care nu contenise la Londra, încetează și cerul capitalei britanice se învestmintează într-un albastru senin, mingîiat de razele vesele ale soarelui. „Timpul ține cu românii", sînt primele cuvinte — după cele de bun venit — schimbate cu inimosul nostru prieten Dennis Deletant, sufletul acestui colocviu. De înălțimea unui jucător de baschet și radiind un aer de tinerească energie, ne dă toate lămuririle în românește cu o amabilitate caldă, ce îl face să-l simțim drept unul dintre noi.

Din prima seară a sosirii, un dineu reuneste cele două... Team-uri: Prof. Hugh Seton-Watson este fiul lui Robert W. Seton-Watson, autorul binecunoscutei **A History of the Roumanians**, el însuși unul din reputații specialiști ai Europei de răsărit. El este cel care a scris încă în 1961, că actul de la 23 August 1944 se numără printre evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial, iar în 1967, că cel mai semnificativ eveniment din istoria Europei răsăritene de la moartea lui Stalin (1953) este politica de independență a României. Prof. E. T. Tappe este un binecunoscut specialist al istoriei relațiilor româno-engleze, volumul său **Documents concerning Rumanian history** constituind o mină de știri prețioase pentru evul-mediu românesc. Profesorii Maurice Pearton și Harry Hanak sînt autorii unor contribuții de mare notorietate în domeniul istoriei moderne și contemporane. Li se adaugă un eminent specialist în geografia României, profesorul David Turnock care a și scris un volum despre geografia economică a țării noastre.

Delegația română este condusă de profesorul Camil Mureșan, de o distincție intelectuală care impune din primul moment și de un calm... britanic. Alexandru Duțu, un nume binecunoscut străinătății (revista „Mentalities", care apare în Noua Zeelandă îl numără în comitetul de redacție). Vasile Vesa și Gh. Buzatu, personalități reprezentative ale „generației de mijloc" a istoriografiei noastre. Valeriu Dobrinescu, unul dintre cei mai temeinic pregătiți dintre istoricii (încă) tineri și, bineînțeles, semnatarul acestor rînduri, pendulînd între istoria medie și cea contemporană.

Tema colocviului o constituie relațiile româno-engleze în perioada interbelică, problemă de cel mai mare interes a istoriei contemporane a celor două țări, care a beneficiat în ultimii ani de o masivă reînnoire a bazei documentare, îndeosebi prin intrarea în circuitul public a documentelor de la Foreign Office (Ministerul de externe). În cadrul comunicărilor și a discuțiilor ce le-au însoțit au fost amănuntit dezbătute aspectele economice, politice, culturale și eclesiastice ale relațiilor între cele două țări. Aceste raporturi s-au integrat — în chip firesc — contextului de politică externă a României și Marii Britanii. În comunicările noastre subliniem că apărarea independenței și suveranității naționale ca și a integrității teritoriale au constituit obiectivele fundamentale ale politicii externe a României de-a lungul întregii perioade interbelice. Colegii britanici se ocupă, mai ales, de locul pe care relațiile dintre cele două țări l-au ocupat în cadrul politicii „conciliatoriste" (policy of appeasement) a cabinetului de la Londra, a sensului pe care l-a avut această politică. Discuțiile sînt foarte vii. Nu există o unanimitate de păreri și confruntarea lor este deschisă, sinceră, benefică. Progresul oricărei discipline implică astfel de confruntări și adevărul se limpezește din această luptă a contrariilor. Una este perspectiva politică de la Londra și alta de la București. Marea Britanie, o mare putere cu un întins imperiu colonial (în anii 1938—1939, asupra căreia se concentrează mai ales discuția), dispusă să cedeze lui Hitler în Europa centrală, dar interesată să-i oprească drumul spre grîul și cerealele de la noi; România, o țară pentru care unitatea națională, realizată prin lupte și jertfe, e bunul cel mai de preț. Din păcate, pentru cei mari, cei mici sînt și monedă de schimb și evenimentele din anii 1938—1939 au relevat cu prisosință această nefastă concepție.

Discuția abordează în cîteva rînduri „incidentul Tilea", acel demers al ministrului României la Londra (17 martie 1939) pe lîngă cabinetul britanic în urma unui „ultimatum" german, care nu a fost găsit nicidată în arhive. Un episod, neelucidat complet nici astăzi, și pentru explicația căruia există numeroase versiuni, inventariate critic de Simon Newman în 1976. Le evocă profesorul Harry Hanak, îi dă replica Gh. Buzatu, autorul celui mai documentat studiu din istoriografia noastră, despre această problemă.

Istoria nu e însă numai succesiune de crize și conflicte, ci și creație culturală și schimb de valori. Profesorul Camil Mureșan conturează imaginea Angliei în cultura României interbelice; Al. Duțu semnalează tulburătoarea similitudine dintre vederile lui Nicolae Iorga și G. M. Trevelyan despre forța poetică în reconstituirea istorică; David Turnock face o magistrală expunere despre dezvoltarea rețelei de căi ferate în România interbelică, însoțindu-și comunicarea cu hărți și diapozitive, care aduc în austera sală de curs a lui Slavonic School peisajele însorite ale României.

După dezbateri, relaxare. Plecăm la Oxford, unde gazdele oferă un prînz. Printre ele, profesorul D. Obolensky, cel care a scris despre Commonwealth-ul bizantin, acea comunitate de popoare — între care și românii — care s-au împărtășit din strălucita cultură a Bizanțului imperial. Decorul este o încîntare: dantelatlă de piatră galbenă a colegiilor se asociază cu verdele gazonului impecabil, totul într-o splendidă zi de toamnă. Plecăm apoi la palatul Blenheim, al ducelui de Marlborough, construit între 1705 și 1722 între ale cărui ziduri s-a născut, la 30 noiembrie 1874, Winston Churchill. Vizităm camera în care a venit pe lume cel căruia Anglia îi datorează atît de mult. Este expus și celebrul costum-combinezon purtat în timpul celui de-al doilea război mondial. „His finest hour" a fost desigur în toamna anului 1940, cînd Anglia a rezistat singură lui Hitler. Churchill a fost însă și exponentul politicii sferelor de influență — atît de nocivă popoarelor — și gîndul mă urmărește în cimitirul de la Bladon, un mic sat unde este înmormîntat cu alți membri ai familiei.

În tot timpul șederii noastre, ne-am bucurat de atenția amabilă a ambasadorului Vasile Gliga, care nu desminte nici pe pămîntul englez, tradiționala ospitalitate românească. Cînd îi mulțumim pentru solicitudinea arătată răspunde: „Ca om mi-a făcut plăcere, ca ambasador aveam datoria să o fac".

Ne despărțim și de colegii britanici cu sentimentul unei îmbogățiri reciproce întemeiate pe o mai bună cunoaștere și înțelegere. Îi așteptăm la noi, dornici să ne continuăm discuțiile.

Și cum să închei fără să amintesc de osteneala președintelui Academiei de Științe Sociale și Politice, Mihnea Gheorghiu, pentru buna reușită a colocviului româno-englez. A făcut-o nu numai ca eminent „anglist", ci și din convingerea că schimburile culturale înnobilează partenerii și exorcizează duhul cel rău al urii și războiului.

Fl. Constantiniu

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL** „Elie Wiesel, flacăra speranței", ziarul **Figaro** din 6 sept. a.c. publică un articol consacrat celui mai recent laureat al premiului literar al Festivalului filmului american de la Deauville. Elie Wiesel este de fapt scriitor de limbă franceză, dar predă literatura la Universitatea din Boston. Presa consemnează faptul că „Acest premiu, care corespunde celei de a 40-a aniversări a debarcării pe plajele normande, scoate în relief o operă marcată de persecuțiile din timpul celui de-al doilea război mondial". Premiul a fost acordat pentru cea de a 25-a carte a lui Wiesel, **Al cincilea fiu.** Debutul său în literatura franceză, în anul 1958, cu **Noaptea,** prefațată de François **Mauriac,** a constituit începutul unei cariere spectaculoase, iar ultima carte, cea premiată la Deauville, este construită pe același motiv al suferinței inexplicabile și al neliniștii pentru viitorul unei umanități care nu-și asumă cu luciditate trecutul. De ce s-a născut ura care a dus la holocaust ? pare să se întrebe cu fiecare rînd al său acest autor excepțional. În textul din **Figaro** sînt incluse o serie de răspunsuri ale lui Wiesel : „La capătul oricărui raționament în ceea ce privește această problemă vom găsi nebunia. Și la capătul nebuniei vom găsi o altă formă de nebunie. Dar simplul fapt că scriem demonstrează că nu ne-am pierdut speranța. A scrie despre moarte înseamnă a scrie împotriva morții. A scrie despre violență înseamnă a scrie împotriva violenței. (...) Trecutul se numește Auschwitz. Iar viitorul, Hiroșima. (...) Am încercat dificultăți teribile de a mă proiecta în anul 2000. Aceasta era tema unei reuniuni la care am participat de curînd. Am luptat contra neliniștii, ca și cum anul 2000 ar constitui un obstacol pentru spirit. De fiecare dată cînd este salvat un om, o conștiință nesupusă, sau un prizonier amenințat cu moartea undeva în lume, din cauza rasei sau opiniilor sale, salvăm umanitatea".

● **LA SAN FRANCISCO,** organizația de luptă împotriva războiului : **Fondul mesei rotunde, copiii ca dascăli ai păcii** a organizat de curînd un mare concurs internațional de desene și creație literară a copiilor, dedicat acestei probleme fundamentale a umanității. Cîștigătoarea concursului a fost declarată Liubov Antoșuk, elevă din Jitomir, un orășel din Ucraina. Desenul ei se intitulează **Copiii lumii** și a fost apreciat de juriu ca fiind cel mai bun. Presa consemnează de asemenea gestul nobil al elevei Liubov Antoșuk, care a donat premiul său în valoare de 1 000 de dolari în favoarea Fondului sovietic al păcii.

● **PE LÎNGĂ** Biblioteca de stat V.I. Lenin a fost deschisă la Moscova o expoziție a Muzeului tipăriturilor rare. Vizitatorii au putut admira mai întîi tăblițe de argilă scrise cu caractere cuneiforme, reprezentînd cultura sumeriană și asirobabiloniană din mileniile IV, II î.e.n. În rîndul exemplarelor rarisime este de asemenea remarcată de către specialiști lucrarea „Sfatul lui Budha", scrisa pe frunze de palmier. Există, de asemena, cărți în formă de toc, cărți în formă de sul, cărți în formă de armonică, scrise pe papirus, pergament, coajă de mesteacăn, mătase și hîrtie. Expoziția este bogată, cuprinzînd monumente de scriere străveche din India, China, Coreea, Japonia și Rusia. Se află aici și frumoase incunabule, între ele se distinge **Ceaslovul** lui Chefner, un monument al artei tipografice franceze, tipărit pe pergament în anul 1496, precum și ediția din 1469 a **Istoriei naturale** a lui Plinius cel Bătrîn. Este expus, de asemenea, **Apostolul,** prima carte tipărită la Moscova, în anul 1564, de Ivan Fiodorov.

● **MARELE PICTOR** Nicolai Roerih este cunoscut ca unul dintre artiștii cei mai proeminenți care și-au dedicat viața indianisticii. Mai puțin comentată în articolele și cărțile dedicate lui Roerih, care a trăit între anii 1874—1947, este activitatea sa de gînditor care s-a ocupat cu marile probleme ale umanității, îndeosebi cu pacea și războiul. Se știe azi că **Pactul lui Roerih** a constituit cartha înglobată în „Convenția internațională pentru protecția culturii în caz de conflict armat", adoptată la Conferința de la Haga în anul 1954. Nicolai Roerih și-a petrecut copilăria și tinerețea în satul Izvara de lîngă Leningrad, unde autoritățile sovietice au organizat de curînd un muzeu foarte apreciat. La Izvara a început Roerih să picteze, aici și-a dezvoltat pasiunea pentru săpăturile arheologice în vechi necropole ale slavilor și vikingilor, iar azi este emblematic aici „steagul păcii", acel drapel internaționalist care conferă drept de imunitate monumentelor culturii pe timp de război. Roerih, care și-a petrecut ultimii ani ai vieții în India, fiind prieten cu Mahatma Gandhi și cu Nehru, a lăsat Uniunii Sovietice prin testament cea mai mare parte a pînzelor sale. Istoricii și oamenii de artă din Leningrad au depus mari eforturi pentru restaurarea conacului de la Izvara, expunînd documente și fotografii, obiecte personale ale artistului, precum și numeroase pînze originale ale lucrărilor sale.

● **CATASTROFELE** naturale primejduiesc adeseori monumentele culturii. Tot așa, marile cataclisme istorice, războaie, și evenimente neprevăzute, precum și accidentele de tot felul. Se întîmplă rareori ca asemenea împrejurări să conserve de fapt monumente ale culturii. Recent, arheologii au descoperit în ruinele orașului Otrar, cel mai vechi centru de civilizație în sudul Kazahstanului sovietic, două cărți în manuscrise, aruncate pe podeaua de lut a unei case ruinate de un incendiu care a avut loc cu peste 7 secole în urmă. Scrise în limba arabă, cu tuș negru, cele două volume conțin sute de pagini cu texte pe hîrtie albă de o calitate excepțională. Cărțile au coperți în piele cu gravuri ornamentale. Fragmentele descifrate pînă acum atestă că este vorba de lucrări ale unor autori necunoscuți, consacrate unor descrieri istorico-geografice. Interesantă este însă o altă ipoteză a specialiștilor, care se referă la faptul că locuitorii orașului Otrar posedau biblioteci personale. Exista obiceiul în acea vreme ca oamenii învățați să-și dăruiască unii altora cărți cu conținut laic. Aceste împrejurări sînt adeseori evocate în unele legende consacrate vechiului oraș Otrar. De asemenea, se cunoaște că în acest centru comercial și cultural a existat o vastă bibliotecă. Din Otrar era originar marele gînditor arab Al-Farabi (870—950).

● **UN FENOMEN** interesant în studiile de pedagogie îl constituie cazul copiilor excepționali, capabili să sară peste etapele de instrucție și educație obișnuită. Cercetătorii studiază de pildă cazul lui Konstantin Slavin, student în anul III al institutului de medicină din Baku care, are, azi, 15 ani, în timp ce Mușfig Kerimov, la numai 14 ani, a primit calitatea de student la același institut. Fiu de învățători din Bedelan, un sat aflat de asemenea în Transcaucazia, Mușfig Kerimov a început la vîrsta de 3 ani să învețe după cărți ale fraților și surorilor mai mari. El și-a dat în particular examenele pentru clasele a III-a, a VI-a și a IX-a terminînd școala cu trei ani înaintea celor de-o vîrstă cu el. În tot acest timp s-a aflat sub controlul medicilor și a cercetătorilor pedagogi. Konstantin Slavin, colegul său mai mare, a luat pînă acum toate examenele cu calificativul maxim și este hotărît să studieze problemele de genetică medicală.

● **CRUCIȘĂTORUL „AURORA"** a fost transportat la Șantierul naval „Jdanov" din Leningrad, unde urmează să fie supus restaurării. În octombrie 1917, crucișătorul „Aurora" a tras istorica salvă de tun care a însemnat începutul insurecției revoluționare de la Petrograd. Stația radio de la bordul lui a transmis prima în eter textul manifestului leninist „Către cetățenii Rusiei", prin care se făcea cunoscut că Guvernul burghez provizoriu a fost răsturnat, iar puterea de stat a trecut în mîinile comitetului militar-revoluționar.

În anii care au urmat nava a fost transformată în muzeu. De-a lungul timpului, peste 17 milioane de oameni au vizitat „Aurora". Lucrările de restaurare și refacere vor fi executate, de asemenea manieră, încît să conserve crucișătorul pentru o perioadă de aproximativ 300 de ani. Vor fi refăcute, de asemeni, suprastructurile de pe punțea superioară și teugă, catargele și tachelajul, coșurile de fum.

● **Simbătă 20 octombrie 1984 s-a deschis la Cercul cultural-artistic din orașul Padova expoziția de pictură și grafică a artistului român Sabin Ștefănuță. La vernisaj a vorbit prof. Sandro Marini, critic de artă, președintele Cercului cultural-artistic din Padova.** (Reproducem în această pagină două lucrări din expoziție).

REPERE

Tipologii culturale

Este interesant să constatăm cît de ample sînt preocupările românești privind spațiul cultural latino-american, dacă vom nota că la București lucrează în momentul de față unii dintre cei mai mari hispaniști ai lumii. Cercetările asupra spaniolei americane, întreprinse de colectivul lui Marius Sala și materializate pînă acum îndeosebi în **El léxico indígena del español americano. Apreciaciones sobre su vitalidad,** 1977 și **El español de América,** T. I., **Lexico,** 1982, publicate de Academia Mexicana din México și, respectiv, Academia din Bogota, Columbia, avînd și girul Academiei Române, constituie demersuri prestigioase, o manifestare eminentă a științei românești, într-un domeniu ce nu duce lipsă de aderenți. Tot așa, studiile de literatură hispano-americană ale profesorului Paul Alexandru Georgescu, bucurîndu-se de sufragiile celor mai reputați specialiști în materie. Pe această linie se înscriu și marile eforturi de traducere în românește a literaturii de pe continentul latino-american, versiunile lui Dan Munteanu, Andrei Ionescu, Cristina Hăulică, Darie Novăceanu și mulți alții (să nu uităm excepționalele versuri ale lui Mihai Cantuniari din poezia lui César Vallejo) ! Pare uneori că acest travaliu însemnat al hispaniștilor noștri este mai puțin evidențiat în discuțiile literare, cu tot marele succes de public al traducerilor, iar referințele critice la patrimoniul literar hispanic sînt în genere foarte reduse, cu cîteva notabile excepții, între care ne bucurăm să consemnăm exemplul constant al profesorului Mihnea Gheorghiu și pe cel al unui tînăr eseist, Dan Arsenie, din păcate destul de puțin prezent în revistele de largă circulație. Trebuie de asemenea să înregistrăm și contribuția unui traducător publicat mai ales în ultimii ani, Esdra Alhasid, remarcat de noi prin versiunea pe care a propus-o la **Radiografia Pampei,** celebra carte a lui Ezequiel Martínez Estrada, și autor acum al unei frumoase echivalențe românești, **Muzică și ritmuri cubaneze,** după **La musica en Cuba** de Alejo Carpentier. Racordat la o spiritualitate cu tradiție balcanică extrem de solidă, Esdra Alhasid s-a format intelectualicește într-un mediu cu rădăcini străvechi hispanice, fiind astfel avantajat în ceea ce privește înțelegerea confluențelor culturale. Mutatis-mutandis, o asemenea lume de confluențe, un asemenea „univers" artistic încearcă să definească și Alejo Carpentier în cartea sa. Atunci cînd un scriitor important se oprește asupra unui domeniu artistic, el caută cu siguranță să exprime mai mult decît simpla lui predilecție. În studiul lui Carpentier se încearcă definirea unei tipologii care interesează tinerele națiuni de pretutindeni, cu atît mai mult cu cît avem de-a face, în cazurile individualităților pe care își bazează analizele, cu nume extrem de sonore în anumite cercuri, dar care nouă nu ne spun mai nimic. Espadero, Ignacio Cervantes, Amedeo Roldan sau Alejandro Garcia Caturla sînt pentru cei din lumea lor la fel de proeminenți ca Enescu sau Cuclin, Lipatti și Jora pentru noi. Sînt virtuozi în ceea ce privește instrumentele la care cîntă, stîrnind aplauzele publicului din mari centre ale lumii, partiturile lor sînt editate la „casele" cele mai importante din Europa și America, au un conținut național foarte pregnant, îmbinat uneori cu experiența universală... Și totuși, și totuși... Scriitorul Carpentier ridică pentru noi probleme pe care nu le formulează ca atare, dar care trebuie să ne dea de gîndit, și ele seamănă mult cu problemele altor culturi similare, chiar dacă se pot racorda la tradiții mai ample, cum ar fi cea a latinității pentru români. O să dăm un singur exemplu, îndemnînd mai degrabă la lectura acestei cărți atît de incitante. Carpentier face un portret dublu, al lui Espadero și al mentorului său, Gottschalk, cu pană de romancier, surprinzînd însă o primejdie reală. „...Gottschalk îi înșira castului Espadero diverse povești pe un ton foarte aprins, și printre altele, despre niște căsătorii pe care niciodată nu le concretiza. Iubea aplauzele, recepțiile, decolteurile, parfumurile. Espadero, în schimb, manifesta o aversiune bolnăvicioasă, ori de cîte ori trebuia să apară în fața publicului. Credem că printr-un proces psihologic Espadero își crease despre Gottschalk o imagine ce nu o avea și nu avea să o aibă niciodată, (ar fi trebuit aici : „pe care acesta nu o avea..." asemenea ezitări mai există la traducere, chiar smîrcurile scăderi notabile ale țesutului textului românesc ! n.n.). Toate inhibițiile sale erau, cu siguranță, cele pe care Gottschalk le ignora. Mai ales, omul acesta, care era cu trei ani mai mare decît el, venea însoțit de trompetele „faimei". Théophile Gautier îi făcuse elogiul. Berlioz îl denumea „poetul pianului". A existat cineva care l-a considerat, cu curaj, mai mare decît Chopin. Regina Spaniei, a Portugaliei, marea ducesă a Rusiei i-au umplut buzunarele cu scrisori adresate generalilor și ambasadorilor. Cavaler al Ordinului Isabela Catolica, Gottschalk era oaspete de onoare al Havanei. La Valladolid, contele Pierro îl invită să treacă în revistă batalionul de cavalerie Farnesio. Era editat la Paris și la New York. Venea din Europa copleșit de faimă și onoruri — continent pe care Espadero nu-l va cunoaște. Dacă e adevărat că prietenia lui Gottschalk pentru Espadero a facilitat editarea și difuzarea operei cubanezului în Franța și în Spania, pe coperți putîndu-se citi numele lui **Monsieur Espadero, de la Havane,** în schimb era departe de a da roade optime în ceea ce privește artisticul. Gottschalk era un produs tipic al unei epoci care înalță altare virtuozului. Liszt era admirat în saloane mai mult ca virtuoz decît ca compozitor. La fel se va întîmpla mai tîrziu, și cu Sarasate și cu emulii săi. În fond, ceea ce pe atunci se pretindea unui executant sau unui compozitor era să posede grația unui tenor de operă. Fantezia briliantă, parafraza de concert, capriciul și altele umpleau peste măsură programele". Analiza lui Carpentier continuă, demonstrînd cum o cultură tînără poate deveni uneori, decadentă, în sens peiorativ, fără a trece prin fazele de plenitudine creativă. Redresarea vine prin întoarcere la cultura majoră a lumii și la izvoarele tradiției proprii, pe baza unor solide criterii de valoare, care nu se însușesc decît prin efort intelectual susținut, prin școală solidă și frecventarea maeștrilor adevărați. În artă, ca în toate celelalte domenii ale creației umane, trebuie mai întîi să înveți. Etapele nu pot fi sărite decît dacă plătești un preț prea scump pentru cultura unei națiuni mici.

Aurel-Dragoș Munteanu

din lirica sovietică

OJARS VACIETIS

Strada ei

Toamna nu mă-ncumet pe strada aceea.

N-aș putea răzbate prin bombardamentul castanelor.

Vara nu mă-ncumet pe strada aceea.

Îmbrățișînd-o,
frunzarele o fac de nepătruns.

Primăvara nu mă-ncumet pe strada aceea.

Răsuflarea mea fierbine ar primejdui mugurii.

Iarna ?
Unde te poți încumeta iarna ?

Alte anotimpuri, vai, nu mai sînt...

Nu mă-ncumet pe strada aceea.
Nu mă încumet.

Plic

Sensurile domnesc
în scrisorile neexpediate,
în cele pe care le citește doar focul.

Ascultați
chicotul extatic al sobei
la această lectură
în exclusivitate.

Interceptați
convorbirea nespusului
cu neauzitul.

De fapt,
imboldul noncomunicării
e mai vechi decît scrierea.

E un dialog cu necuprinsul,
cu sine
în necuprins.

E neputința
de a te mărgini la teritoriul
nemărginit de mărginit
al cuvintelor.
Ea creează funcția
de a vorbi cu sine.

Nu tulburați un copil
care vorbește cu sine.
Nu veți înțelege nimic,
iar copilul și-ar putea frînge gîtul
căzînd din nemărginirea
unde trăia în clipa
cînd l-ați strigat.

Privește

Privește
această zi sperioasă și galbenă
ca un boboc abia răsărit din găoace.

Privește
acest cleștar ce nu cutează
să se clintească.

Privește
această floare ce-și desface
înspăimîntată de sine însăși
corola.

Privește-le.

Niciodată nu te-ai văzut
de atît de aproape.

MARIS ČAKLAIS

Apel

Să stringem în donițe tot laptele din univers —
din albul speranțelor, din ugerele
vacilor, caprelor, bivolițelor și antilopelor,
din nucile de cocos și din Calea Lactee
și să scăldăm în el firele de iarbă
și bobul de chimen, și făgăduințele.

Chiar dacă mai sublim decît stihurile noastre
e foșnetul rochiei de mătase clătinate de pas,
să adunăm și cîntecele,
cîntecele noastre care nu satură, nu îmbracă,
nu vindecă,
dar conservă pentru generațiile de sub orizont
singele pur și fierbinte al speciei.

Dăruiește-mi

Fă asta pentru mine,
stinge
țipătul lumii.

Discursul sforăitor,
strada asurzitoare
pune-le să emită pe frecvența
șoaptei.

Imprimă pentru mine
conversația stelelor.
Vreau să înțeleg ce-și șoptesc :
ele nu țipă nicicînd —
sînt mari
fără țipăt.

Dăruiește-mi
un cuvînt uitat și tandru,
atît de tandru și atît de uitat
cum e glasul ultimei frunze ce mai întîrzie
pe ram, în decembrie.

VIZMA BELSEVIC

Știu

Știu unde ești,
dar n-am să te caut acolo.
Nu în pămînt roditor — în piatră
am să semăn,
pentru ca dragostea să prindă rădăcini
în imposibil.
Dintre toate căile ce te ajung
o aleg pe cea ocolită,
pentru ca să te simt răsărind lîngă mine
de unde ești cu neputință,
pentru ca,
atunci cînd ochii noștri se vor întîlni,
să explodeze în ei
depărtarea.

Omul meu bun

Omul meu bun, tu nu mă întrebi unde-am fost.
Vezi cum desenează pușlul nostru —
omul e mai înalt decît casa.

Știi că am fost la toporaș
și de ce am fost la toporaș.
Vezi cum desenează pușlul nostru —
floarea-i mai înaltă decît casa.

Și cînd mă întorc în amurg,
mă-ntîmpini tu, mai înalt decît casa,
iar pe masă găsesc toporași
mai înalți decît casa.

Iubirea

Îmi port iubirea
întocmai cum își poartă țîncul acela
frunza de castan.
Cît de grav o înalță în mîna
nesigură,
cît de greu trebuie că-i vine acum,
cînd abia învață să umble,
să-și acordeze pașii
la toamna atroce din jur.
Coroanele arborilor cad,
împletindu-l,
dar el nu poate cădea,
el își poartă frunza,
el se ține de frunză,
înaintînd în dezastru.

În românește de
Ion Covaci

SPORT

La geamu'-negurat de-o ploaie rece

O păloare fugară pe fața zilei de miercuri : Universitatea Craiova, echipă care știa să înfigă harponul în burta rechinilor, n-a putut să arunce peste bord niște barbuni din golful Pireului. Arborele de scorțișoară de lîngă Urlătoare se usucă văzînd cu ochii. Cei mai buni jucători ai ei (cînd oare se va mai naște un Ilie Balaci ?) stau lungiți pe balansoar, sub undele mingiioase ale toamnei, trei sferturi din timp bolnavi și restul în convalescență. E plăcut că am învins pe Olympiakos, dar e o victorie pe care am sorbit-o cu paiul rupt — oh, și doar această Universitate ne obișnuise cu ideea că laptele se bate pentru unt bun numai în zi de post ! Am suferit ciinește văzînd că în templul iluziei au pătruns porumbei orbi — însă de unde să mai iei vulturi de talia unui Cîrțu, Ungureanu, Lung etc., cînd federația căpăcește fagurii cu miere roșie numai pentru Steaua, ca să dăm cel mai primejdios exemplu !? Întoarcerea Universității Craiova la pasul de tango, alternat cu cel de vals e o bucurie (stupidă) a celor puțini și o năpastă pe sufletul celor ce cu adevărat o iubim. Partida cu Olympiakos mi-a întăritat sîngele doar în prima repriză, cînd am fi putut să ne distanțăm la două sau chiar trei goluri ; în partea a doua, vinele ni s-au înnodat și de spaimă și de oboseală și ne-am lăsat tiriți în jocul cumplit de nervos și brutal al oaspeților. (Nu vorbesc despre bobîrnace, să ne înțelegem) : Temperamentul lor meridional, dezlănțuit în gesturi ce se cereau mai des depășite, mi-a strecurat în inimă bănuiala că la ei acasă vor încerca probabil o vînătoare de vrăjitoare. Dar vor fi atunci în teren și Cămătaru și Irimescu, și cu ei altfel va alerga săgeata dracului din mînă-n mînă.

Miercuri seara, am trăit în ținutul vinului curat ca metafora, la Bordeaux, alături de Dinamo, echipă lîngă care m-am obișnuit și cu groaza și cu miracolele, și am văzut dansînd la un loc, parcă înnebuniți de absint, tinerețea superbă, călăul, minciuna și norocul. Dar și strigătul înjunghiat. Două mari echipe, duse în virtej de iubirea pentru primăvară și furtunile ei, despicînd greșelile ca să aleagă apoteoza. Am fost învinși, fiindcă minciuna și călăul și-au uns buzele cu ulei de măsline și cu lacrima banului. Nu merită să ne ruinăm strigătul răzbunării liberîndu-l din frunză chiar în clipa asta. Păstrăm blestemul înzăpezit pînă-n prima săptămînă de noiembrie, și-abia atunci îl vom face să triumfe.

Arbitrul Fr. Wöhrer din Austria a ținut să-mi confirme bănuielile cărora le dădeam glas în articolul trecut, căci într-adevăr n-a stat mult pe gînduri ca să aleagă între Ciupi Rădulescu și Belmondo, Călugărul din vechiul schit și Moulin Rouge, corcodelele din Plumbuita și smochinele de pe talerele sudului... A ars pe mărăcini pînă în minutul 35. Și trebuie să recunosc : cu mult peste așteptările mele ! Căci grea trebuie să mai fie suferința aia cînd te bîntuie sămînța unui strigăt despre daruri bogate.

Oricît ar lovi aerul cu aripa, Tigana și colegii lui nu vor zbura spre lunile martie și aprilie. Își vor pierde fulgii lîngă Lacul Tei. O spun cu credință tocmai acum, cînd geamul mi-e înnegurat de-o ploaie rece.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
44
(1 174)
Sîmbătă
3 noiembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL PREGĂTIRII MARELUI FORUM AL COMUNIȘTILOR: CONGRESUL AL XIII-LEA

ÎNALTE CERTITUDINI

Încercăm, desigur, și o imagine de bilanț, trăim și un puternic sentiment al măsurii și duratei exacte — partidul între două Congrese ale sale, țara între două asemenea mari și hotărîtoare evenimente, partidul și țara în apropierea marelui forum comunist — și tabloul ce se constituie primește noi și decisive confirmări în materie de viață, de muncă, de efort. Starea este aceea de lucru, de angajare, cuvîntul de ordine este acela al răspunderii, promptitudinea în exercițiul său economic și social se exprimă în aceste zile prin noi adaosuri, prin noi sporuri materiale și spirituale în toate domeniile și sectoarele de activitate.

Aflat în dezbatere, proiectul de Directive ale celui de-al XIII-lea Congres al partidului, inspiră — prin viziunea și concreteța noii etape pe care o consacră — atitudini și fapte de muncă revelatoare, un sens mereu viu și mereu ascendent al încrederii că și al hotăririi înseși, al convingerii că urmînd partidul în frunte cu secretarul său general, poporul și țara vor prospera, se vor ridica neîncetat și vor cuceri, în libertate și independență, noi trepte, noi culmi de progres și civilizație. Vin astfel noi împliniri, vin noi certitudini și noi mobiluri de inimă și conștiință ce se adaugă la patrimoniul unei epoci care poartă marca și titulatura ctitorului și eroului ei, Epoca Nicolae Ceaușescu. O operă uriașă care este țara însăși cu toate altitudinile ei economice, tehnico-științifice și sociale de azi; o operă vie, deschisă, cu toate altitudinile și reliefurile ei umane și morale de azi, o construcție epopeică, fără precedent, și cu urmări dintre cele mai faste pentru viitor. Într-o răsfrîngere clară de stări și atitudini ce țin de preponderența și exercițiul spiritului creator, revoluționar. În scopul unanim afirmat și înțeles sub toate raporturile și semnificațiile sale esențiale, **Pentru dezvoltarea patriei noastre**, sublinia, recent, secretarul general al partidului, **trebuie să ducem mai departe spiritul revoluționar, să trăim și să acționăm permanent ca revoluționari, fiind conștienți că revoluția pe care am inceput-o odată cu asumarea puterii politice de către clasa muncitoare, de către popor, sub conducerea comuniștilor, a obținut succese mari, dar ea continuă, și va trebui să se ridice la un nivel superior.**

Esența unor asemenea reflecții și orientări au acoperire practică în însăși realitatea materială și spirituală a țării iar perioada dintre cele două Congrese înseamnă tot atîtea argumente pentru prezentul și viitorul țării, înseamnă încă o temelie economică și socială pusă edificiului vieții și idealurilor pe care le înfăptuim. **Procesul revoluționar nu va înceta niciodată**, spune secretarul general, **deoarece permanent trebuie să acționăm pentru perfecționarea activității noastre, pentru ridicarea nivelului dezvoltării economico-sociale, pentru un om nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, cu înalte cunoștințe științifice și culturale.**

Ilustrativ pentru aceste zile premergătoare marelui forum, pentru puternica stare de lucru și atmosfera de emulație în care este angajată întreaga țară este însuși exemplul care emană de la activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, acel mod atît de viu și exact pe care îl constituie vizitele de lucru, consultările și dialogurile cu oamenii, soluțiile, orientările și îndrumările pe care le resimțim la fața locului, într-o manieră și un stil care aleătuiesc demult o constantă a spiritului creator, revoluționar și se propagă, prin forța lor modelatoare, la nivelul întregii țări. Bilanțul unei întregi etape se completează astfel în argumente și convingeri care fac din momentul actual un prag înalt de evaluare a perspectivei și deschiderii spre orizonturile viitoare.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei de lucru întreprinsă ieri la obiective economice și de cercetare din Capitală de către tovarășul Nicolae Ceaușescu

Biografii de excepție

Cînd la începutul acestui secol, în plin imperiu al mecanicii newtoniene, Einstein formula primele teze din teoria relativității, mulți s-au întrebat „de ce ?" „cui prodest" ? și iată că jumătate de secol mai tîrziu s-a declanșat explorarea cosmosului care n-ar fi fost posibilă fără formulele lui Einstein.

În acest secol, în care tehnica evoluează halucinant de rapid, în care apar energii noi, instrumente de-adreptul uluitoare, a acorda prioritate cercetării științifice și dezvoltării industriale înseamnă, în fond, a sprijini esența și destinul omului, a-l ajuta să se integreze mecanismului social. Oricît de departe am fi plasați, prin profesiunea de scriitori, de esența acestor probleme, adevărul lor nu poate să ne scape, iar faptul că în proiectul de Directive elaborat în întîmpinarea celui de al XIII-lea Congres al partidului problemele științei și tehnicii ocupă o poziție prioritară, este o nouă dovadă de luciditate și clarviziune politică. Îndemnul la îndrăzneală și cutezanță științifică străbate ca un vector documentele de partid. Cutezanța științifică înseamnă explorarea necunoscutului, traversarea întunericului cu fulgerele gîndirii, noi certitudini de bunăstare pentru viața omului. Tocmai acesta este scopul nobil, înalt al științei, acela de a fi legată de nevoile practice ale societății, de a fi utile tehnicii, dezvoltării, devenind o sursă inepuizabilă de valori, nivel de trai, civilizație, fericire. Relația aceasta dintre știință, tehnică și viața de toate zilele străbate ca un fir roșu în proiectul de directive dovedind, fără echivoc, grija partidului față de destinele poporului nostru, scopul fundamental al politicii sale. Îndemnul subînțeles la aplicație, la transformarea ideilor în valori cotidiene, la apropierea laboratorului de uzină, indică în același timp și calea cea mai sigură de dezvoltare a științei și a tehnicii. Descoperirile rațiunii se stabilesc, se fundamentează, se autentifică, se dezvoltă prin întîlnirea directă cu tehnica. Se naște, deci, o nouă relație între știință și tehnică : aceea de întrepătrundere și stimulare reciprocă. De cîte ori necesitatea adaptării tehnice urgente dintr-o anume ramură a economiei nu a dus, dincolo de rezultatele practice imediate, la realizări teoretice deosebite sau chiar la descoperirea și fundamentarea unor noi domenii științifice. Nu există, practic, tîrg internațional la care participînd, România să nu repurteze mari premii internaționale, succese tehnice de răsunet care acreditează în conștiința contemporană capacitatea patriei noastre socialiste de a spune un cuvînt decisiv și în competiția atît de grăbită și de importantă a științei și tehnicii.

Elogiul și primatul rațiunii, menirea generoasă a științei, necesitatea dezvoltării industriale ca mijloc de realizare a progresului și civilizației României, îndemnul la cutezanță, sînt doar cîteva dintre ideile care caracterizează gîndirea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și care se oglindesc cu fidelitate și în proiectul de Directive încredințat cunoașterii publice.

Așteptăm mereu documentele de partid cu încredere. De fiecare dată lectura lor trezește în noi emoție, mîndrie, răspundere, și înțelesurile noastre despre etică, despre gîndire, despre estetică și creație se îmbogățesc. Și de fiecare dată lectura lor întărește relația noastră cu demnitatea și ne aduce în față cel mai important adevăr : aparținem unei țări care își rostește mîndru în lumea de astăzi numele, literă cu literă, urcînd dintr-o istorie grea și de multe ori nedreaptă. Și ne declarăm deschis, pe față, fiecare și toți la un loc, solidaritatea noastră cu destinul socialist al patriei noastre, cu marile noastre înfăptuiri, pe care cu nețărmurită mîndrie le considerăm ale noastre : luminoase, pilduitoare biografii de excepție.

Nicolae Velea

La sfatul țării

Ci, iată :
Și-aroma de grîne-a cîmpiei
Și marele freamăt pulsînd în orașe
Și visul din ochii copilului
Și zborul porumbelului alb
Și rodirea a tot și a toate
Ca marea în sunetul scoicii
Acolo vor fi
Sfat întru bine vor ține
Adăstînd, plănuind
Ctitorind viitorul
Precum țăranii rodul pămîntului ;
Ci, iată :
Către Marele Forum
Nu doar un gînd
Nu doar urare trimitem
Ci însăși inima noastră
de ostași pe frontul cuvîntului.

Florentin Popescu

Toamnă românească

Clară, puternică, învăluindu-ne gîndul și ochiul cu mireasma deplină a sevelor întruchipate în rod, toamna patriei — ne place să recunoaștem, mai bogată acum ca oricînd — trăiește dincolo de minunatele ei ofrande vegetale, în nostalgia și, deopotrivă, aspirația fiecărui dintre noi. Mai mult decît expresia stării de plenitudine (reflectată în modul nostru de a simți și trăi), ea, mama sa toamna românească, apare ca o împlinire a nevoii de armonie, însumînd în multiplele și ademenitoarele ei priveliști pilda zilelor de muncă fără preget, a brațelor care, neistovite, își așteaptă acum, la ceasul rotund și clar, semnele recunoașterii și biruinței. Este o biruință această nespus de frumoasă toamnă cînd sensul de deplasare al roadelor a înclinat balanța dinspre arii și livezi către răcoarea înmiresmată a hambarelor și pătulelor, cînd ramurile eliberate s-au deslipit de la pămînt și cîmpia își permite să respire, cîteva secunde, cu gîndul la germinațiile viitoare...

Dar sufletul (invadat de sentimentul biruinței) întruchipat în culoarea și sevele neasemuitelor roade, în boabele „proaspete, vii și păstoase", ori, „gălbii sau roșii, verzii, sinilii, aurii" nu se oprește doar aici, la încîntarea, uneori fără margini, el caută neistovit orizontul în imaginea căruia împlinirea capătă sensul duratei.

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 7-a

TRANSILVANIA, inima mea!

Mă întorc în Transilvania, în fiecare toamnă, în fiecare an, cu trupul înfiorat de emoție și sufletul în palme și cînd intru în perimetrul cu aura lui inconfundabilă și unică mă simt sfios și mut ca în fața mamei.

Mă întorc în Transilvania, la altarul sfînt al obîrșiei mele, să ascult cum crește iarba și se schimbă frunza și cum inima pămîntului bătrîn ca lumea bate tînără și fără de prihană.

Mă întorc în Transilvania, la Tebea, acolo unde își are reședința veșnică indureratul, strălucitorul, fără de moarte erou, rug și idee, jertfă și credință : Avram Iancu.

Mă întorc în Transilvania și urc spre Cetatea Albei Iulii cea nemurită de umbra marelui Mihai ținînd în slavă și eternitatea amintirii trupurile sfîrtecate ale lui Horea, Cloșca și Crișan.

Mă întorc în Transilvania și urc la Sarmizegetusa, acolo unde pașii lui Decebal s-au imprimat în piatra multimilenară ca un sigiliu nobiliar al existenței și rădăcinilor noastre.

Mă întorc în Transilvania și fiecare răsuflare a mea e o lacrimă și fiecare vorbă un poem de slăvire și fiecare pas o nădejde și o certitudine.

Mă întorc în Transilvania cînd sînt bolnav de dorul cel fără lecuire, cînd vreau să știu că exist, cînd vreau să mă încredințez că voi exista încă.

Mă întorc în Transilvania și în minte îmi vin vorbele marelui Iancu pe care le scria cu un an înainte de a trece în neființă, vorbele lui șoptindu-le ca pe un poem, vorbele lui limpezi și clare scrîșnite înainte de moarte, cu foarte puțin timp înainte de moarte: „Mai săptămînile trecute nu numai natura vegetală ci și firea omenească îmbrăcase un doliu supărăcios. (...) Așadară, noi ședem de la munți, presimțind c-om avea un an mai bun de cum gîndeam, noi am vrea ca bucuria noastră să invadeze și șesurile, prefăcînd ostenelele oamenilor în fruct, și atunci însăși oricare națiune să poată invia și organiza cele de lipsă, națiunile cele puternice prin cultura lor sosind în ajutor unul altuia.

Asta ar fi de dorit și la poporul român, ca și ei să se ajute unul pe altul, să poată înainta asemenea și cu celelalte națiuni".

Mă întorc în Transilvania așa cum Iancu Avram se întorcea deseori pe Cîmpia Libertății : „Porni singur pe cărarea de pe malul riului și cînd ajunse în cîmpul larg, smălțuit cu flori veștede, își descoperi capul ca în fața unui altar!"...

Mă întorc în Transilvania și nevrednicul meu trup se face cristal vibrînd și inima mea lacrimă se face, gata să se rostogolească și să se scurgă în gloriosul, însingeratul și primitorul pămînt.

Mircea Micu

Fiindcă e vorba de țară

Fiindcă e vorba de țară, de pămîntul, de oamenii și lucrurile ei : acestor creșteri dinlăuntru, neîntreruptelor fluxuri, ridicări și suprapuneri de nivel, cote către care se aspiră și care atrag neîncetat, într-o invizibilă dar magmatică lume de gînduri și stări, ca o urnire de rîu din adîncuri și cu forțe nebănuite, tuturor acestor creșteri, așadar, frămîntărilor și zbaterilor acestora — cum le-am putea spune, o maree, nu ? O mareе sau o ridicare a oricărui gest, a oricărui lucru la rang și putere de ființă. Și totul prin oameni, desigur, prin istoria lor. În răstimpuri care rămîn puncte vii și semn de durată într-un univers care se naște și se ilumineză, se limpezește continuu. Un astfel de moment este acesta de acum, și fiindcă e vorba de țară, de pămîntul, de lucrurile și oamenii ei, această mareе, așa cum o simt și-o disting eu, are ceva și din încremenirea sub nori a unor uriașe creste de valuri, răsuflă vîrfuri și coame de munți la presimțirea zăpezii pe cer, spumă de aștri sau sburării lor pocnesc fragezi în jos și se întind ca pe o cosmică plajă. Pentru că e o continuă naștere de țară, țara se naște tot timpul și din toate unghiurile, pe toate laturile și în toate cumpenele, sub toate bolțile și în toate zidirile și alcătuirile ei.

Să pui timpla doar pe aerul țării și-i auzi din rădăcini toate urnirile, toate ridicările și creșterile ei. Să deschizi ochii numai pe dunga zilelor și nopților ei și-o vezi pînă departe și de departe din străfundul și încleștarea istoriei sale cum își certifică act după act aceasta naștere continuă și își pune pe lucruri pecetea sa de ființă nemuritoare.

Este un moment unic și precumpănitor acesta, el regenerează și întărește-n răstimpuri energii scăpărătoare. Este un moment pe care în limbajul exact îl numim forumul unei întregi țări, forumul întregii națiuni, forumul comunist. Prin el devin vizibile, concrete, acele deschideri ample de orizont, prin el se disting și devin palpabile, cît se poate de exacte, toate acele creșteri și urniri din adînc ale țării, se aude suflul ca de mareе al ridicării spre o nouă treaptă, spre un nou vîrf al realității materiale și spirituale, spre un nou timp politic, spre un nou timp economic, moral și social. Și totul prin oameni, desigur, prin istoria lor, căci în apropierea unui asemenea moment totul e și mai solemn parcă și mai purificator, totul e și mai hotărît și mai exact, lumea posibilităților trece în aceea a certitudinilor, cercurile gîndului se lărgesc continuu, departe, și e o continuă naștere de țară fiecare lucru bine gîndit și bine făcut, iar viitorul, indiscutabil, intră în categoria acestora. Proiectul de Directive ale apropiatului forum trimite precumpănitor spre o asemenea certă înțelegere a rolului și menirii noastre în acest timp iar literatura și arta, de bună seamă, fac și vor face parte dintre dovezile și trebuințele sale cele mai firești.

A.I. Zăinescu

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Poezie și solificare (I)

Întemeind poate, prin joc, „o răscruce a tuturor cărților sale" (dacă s-ar putea astfel parafraza unul din versurile despre **Cavalerul Trac**, Manimazos, expus să fie devastat întru stihia Logosului), recenta carte a poetului Ion Gheorghe emerge din contextul operei sale ca un tărîm al solificării. Nu se încheagă doar un teren provizoriu, neutru, într-un punct de intersecție al sensurilor fundamentale care o compun, ci un spațiu poetic privilegiat, un tărîm cucerit, suspendat fiiințind odihnitor în echilibrul exultației și certitudinii („Fiat, fiat !") ; o sincopă extatică în vertiginoasa inerție de neliniște anulează, pentru intervalul acestui text, etimonul conflictual al lirismului său. În spațiul care-l separă pe Neicanime din **Zoosophia** de acel Duminică din **Noimele**, „țăran de noima lui Apollo". „Mari nedreptăți, uzurpări de suflete și vieți / s-au făptuit întru zămislirea poeților" — anunță **Scrisorile Esențiale**. În numele lor, poetul își asumă, într-o continuă anamneză revendicativă, o arheologie a noimelor („Am lucrat cu uneltele căutătorilor de morminte / încît merg cu troienele de piatră pînă la glezne, / viața voastră de-atunci aducîndu-mi-o astăzi aminte", a „epitafelor și inscripțiilor în piele și riduri", a „sfintelor hieroglife de pe țărani" („din zori căzuți cu stinca de git / se ridică seara cît zeii mult încercatei lor spițe / pe focul mare pușì, pe rugul tinerii de minte / și-n apa morții aruncati și-mpînși de-acolo înapoi"). Un univers poetic cutreierat de o nostalgie arhetipală a refacerii tiparelor unui substrat arhaic într-un continuu orizont de pierdere, fie îndepărtat între milenii, fierbe în „magma alchimică" a acestui „Logos turbat", al „vorbirii grozave" cu o forță de coerență ce devastează efemerele taxinomii exegetice. Dar, într-un ultim ostrov, se închide spațiul transmutării ei glorioase : **Joaca jocului** exultă de „spiritul aliaților" în care pulsează bucuria revelației, de la cuvintele așezate ca motto, pînă într-ale celui din urmă poem : „Pasăre pe masă, / între doi călăreți / Prea luminoasă / Acestei vieți ; / De aur la picioare, / Te ciugulesc doi cocori, / Să nu cu-atîta soare / Să ne omori ; / De foc la ghiare, / Se ling doi șerpi / Să nu de-atîta soare / Să rămînem sterpi /.../ Să fim ție bună masă / Între doi Călăreți, /

Cristiana Hîncu

Continuare în pag. a 7-a

Un critic simbolist

Bune intuiții în explicitarea liricii moderne românești, corelate cu stăpînirea unui limbaj critic evoluat, recomandă pe N. Davidescu drept un spirit orientat în problematica poeziei noi. Blamul, pe drept primit, pentru pamfletul arghezian din 1937, precedat de articolul detractor la adresa lui Caragiale, marele scriitor fiind privit ca un exemplu de inaderență la spiritualitatea națională, au lăsat în umbră, pentru multă vreme, meritele de critic ale lui N. Davidescu. Dar asemenea erori regretabile nu anulează un trecut valoros de prospectare a expresivității simboliste. Denigrarea celor doi mari creatori îl va fi surprins, probabil, și nu între ultimii, chiar pe N. Davidescu, în seama căruia trebuiesc trecute receptarea favorabilă, în 1922, a lui Tudor Arghezi, pertinent comentat în **Flacăra** dar și mai înainte, precum și a lui Bacovia, Blaga, Adrian Maniu, Perpessicius. La Bacovia, recenzat sau felicitat într-un interval scurt de cîteva ori, în 1916, în 1924, și 1930 sînt relevate autenticitatea impresiei dureroase, persistența obsesiei despre materia în descompunere, valoarea intrinsecă a viziunii adînci. Ca atare, criticul conchidea în portretul dedicat aceluia care în **Plumb** și **Scintei galbene** se păstra într-un laconism dîrz și vital (în pofida singularizării) : „Fiindcă clasicizarea unui scriitor înseamnă capacitatea lui de a rezista vremii. Și este ceea ce a făcut d-l G. Bacovia".

Perspicace, mai cu seamă în cazul acelor autori deconcertanți tratați negativ sau capricios, N. Davidescu obține o serie de rezultate excelente ori de cîte ori transferă în serviciul poeziei înnoitoare experiența proprie de cărturar și de partizan al versului elaborat.

Examinarea pozițiilor sale este de natură să deslușească mai deplin evoluția spre un concept al subiectivității disciplinate de cultură în care sinceritatea acceptă să se supună controlului intelectului. Pe acest teren, deși a polemizat cu

Henri Zalis

Continuare în pag. a 7-a

EPOCĂ ȘI POEZIE

Actualitatea marilor mituri

Specificul balcanic al literaturii române depășește, cum am văzut într-un articol trecut din „Luceafărul" (nr. 32/1984), accepția comună a pitorescului. Climatul de libertate spirituală instaurat în ultimele două decenii a permis, printre altele, reformularea — reconsiderarea — în spirit modern a unor structuri mitice străvechi. Întoarcerea la marile mituri, folclorismul de substanță, arhaitatea generică răstălmăcită sau numai „simulată", figura mitologică folosită ca pretext pentru meditație filosofică — toate acestea formează un cadru larg, cu viziuni și situații interferente.

Spațiul balcanic este ținutul originar al lui Orfeu, cîntărețul născut în Thracia montană. Originea poeziei e cîntul. Orfismul, o componentă distinctă a liricii contemporane. În poezia lui Dan Laurențiu performanța orfică este săvîrșită într-un spațiu al virtualităților, într-un încă imperfect „somn de aur". Concepția sa poetică urmează riguros conduita **iubirii fără cunoaștere.** Creația este întruchiparea fidelă a extazierii orfice. Conștiința orfică este o **conștiință stelară.** Regîndirea originilor ține de o profunzime aproape impenetrabilă. În concepția orfică simultaneitatea dintre esență și existență, suprapunerea planului ideal cu cel obiectual se traduc prin concomitența dintre originea cuvîntului și actul, performanța lirică. Opera ajunge astfel să semnalizeze materializarea originii, fiind „viața cuvîntului" — existență marcată de semnul morții. Întoarcerea la originea poeziei (cîntului) rămîne în această ordine un eșec. Opera, perfecțiune care echilibrează haosul, îmbrățișează ca pe o condiție vitală această deznădejde.

Dimpotrivă, Orfeu-ul lui Horia Zilieru este, vizibil, descins din conștiința de **poeta artifex** a autorului. E un **Orfeu îndrăgostit** (1966) radiind intensități de lumină și încifrare metaforică, de fapt punct de plecare al dezlegării misterului construit cu o dibăcie de artizan al metaforei. Iubita imaginară căreia i se închină poetul este un abur vegetal, decantare ultimă a esențelor. Erotismul său e unul „universalizat" (Marian Popa).

Un tradiționalist în sens orfic este Gheorghe Istrate. Poezia lui exaltă ritualic figuri și sensuri mitologice, învăluite de tensiuni incantatorii. Expresionismul țărănesc — destul de cenușiu aici — este bogat, ilustrat. Alături și în mod paralel cu Gh. Istrate, George Alboiu este creatorul unei viziuni poetice sprijinită pe simțuri ancestrale, transcrise în codul fabulației generic-mitologice. Ea se înscrie în cadrul unui resort activ al liricii de astăzi : (re)crearea unei **geografii mitice.** Cît de specific românească este o asemenea ipostază, e limpede de văzut. Sursa

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

SÂNZIANA POP: «Scrisori din linia întîi»

„Scrisori din linia întîi" de Sânziana Pop sînt ceea ce spune despre ele titlul cărții : o serie de epistole către cititorii din locurile fierbinți ale actualității. Titlul mai înseamnă ceva : faptul că scriitoarea caută „linia întîi" și cu această observație sîntem în spațiul definirii personalității autoarei „scrisorilor". Este vorba desigur de o „linie întîi" ale cărei tranșee nu se văd, dar care este descoperită cu predilecție de prozatoarea îmbrăcată în salopeta reporterului. **Scrisori din linia întîi** conține relatări de la „fața locului", reportaje în sensul obișnuit al cuvîntului, dar reportaje care tind la Sânziana Pop să depășească condiția speciei. Condiția primă a reporterului este aceea a oricărui scriitor adevărat : aceea de a ști să vadă, să descopere sub aparențele comune sensul ascuns, înfățișarea esențială a lucrurilor. Din acest punct de vedere „scrisorile" Sânzianei Pop sînt o repetată dovadă a științei de a vedea, a capacității de a exprima plastic și pregnant cele descoperite și interesul unei asemenea cărți vine, de aceea, nu numai din direcția „descoperirii" ci și a modului în care se face și se prezintă descoperirea. „Linia întîi" este pentru Sânziana Pop orice loc unde oamenii știu să înfrunte dificultățile, știu să fie utili, să proiecteze indiferent de obstacole și să susțină proiectul pînă la capăt. „Linia întîi" este, de aceea, în egală măsură o mare uzină, cît și un ogor izolat lucrat pe o coastă aspră și săracă de munte de doi oameni înarmați cu o arhaică săpăligă. „Linia întîi" este reprezentată desigur de marile șantiere ale țării, dar mai ales de cei care, în marele univers al muncii, o trăiesc cu intensitate și demnitate. Toate acestea nu fac însă decît să circumscrie aproximativ „scrisorile" Sânzianei Pop. Felul ei de a le „spune" este totul, maniera particulară a prozatoarei de a fi reporter este ceea ce le dă viață și sens. Sânziana Pop are o mare capacitate de a se „uimi" în fața tuturor formelor de viață, de a se entuziasma în fața efortului uman. „Scrisorile" sînt un șir de uimiri spuse cu grație și plasticitate. Scrisoarea începe brusc, fără preliminarii fastidioase : faptul urmărit este adus dintr-odată sub obiectiv, fără tranziții. Șocul are rostul de a ne așeza într-un contact direct și netrucat cu realitatea. Sânziana Pop caută imaginea hotărîtoare, gestul semnificativ, care ne sînt prezentate fără nici o expoziție. În ele se închide tilcul general al „descinderii", în jurul lor se organizează „scrisoarea". Scriitoarea preferă concretețea semnificativă și o promovează peste tot ca un refuz permanent al reportajului șablon. Secțiunile pe care le operează sînt pe cît de energice pe atît de dense. În al doilea rînd, scrisorile au în vedere oameni. „Linia întîi" se susține de către oameni și ceea ce reține mai ales Sânziana Pop sînt oamenii, „scrisorile" fiind practic o colecție de portrete. Predilecția autoarei nu exclude deloc peisajul, citeva din scrisori vădind o contagioasă înclinație pentru farmecul naturii, o adevărată idolatrie a unor vechi vetre unde natura și omul realizează o coexistență fericită, dar ceea ce preferă sînt oamenii și mai ales tinerii. Întîlnirile cu ei sînt deobicei scurte, cu durata unui instantaneu, dar timpul este suficient pentru a le fixa un portret memorabil. Iată undeva pe lîngă Vîlcea un țăran stînd ca un rege în tronul său pe sacii cu sămînță și dovedind în dialogul cu reporterul neajutorat o siguranță de **stăpîn al cîmpurilor. Omul este un țăran simplu și fără grandoare fizică, dar surprins în actul fundamental al vieții lui el devine majestuos. Știința este de a-i prinde pe cei portretizați în momentele cruciale ale existenței lor, de a le oferi șansa frumuseții exterioare.**

Oricine poate observa cu ușurință că expresia cea mai frecventă a oamenilor întîlniți de Sânziana Pop este surisul. Toți, aproape toți oamenii pe care-i înfățișează ea surid, dar nu este un singur suris, ci mai multe, o suită de surisuri cu o gamă de nuanțe întinsă. Predilecția scriitoarei nu înseamnă însă festivism și aplecarea către ceea ce este mai uman în om pentru capacitatea acestuia de a face proiecte și de a le executa, pentru puterea și știința de a suride. Surisul e o victorie. Iată de ce reportajele din „linia întîi", cu un titlu atît de nimerit pentru ce vor să fie, sînt atît de personale și cu un aer de unicat.

„Scrisorile" Sânzianei Pop nu pot fi decît ale Sânzianei Pop. Ea are un mod propriu de a înțelege și de a practica reportajul în care transferă dimensiunea personalității ei, ca și știința de a scrie proză. Din această pricină multe cele mai multe din „scrisorile" acestui volum de epistole, sînt mai mult ale prozei decît ale reportajului. Și practic nu este atît vorba de reportaje cît despre o serie de confesiuni care definesc un eu liric. **Singurătate pentru doi** rămîne desigur reportaj în măsura în care ceea ce se relatează acolo s-a petrecut, în măsura în care personajele sînt reale, dar atmosfera și tensiunea textului, tăietura problematică, regia generală sînt ale prozei și, de fapt, ne aflăm în fața unei inventări a realității dintr-un unghi foarte personal, inimitabil, care le scoate din sfera reportajului. În această categorie intră și **Portret de adolescent cu griu** unde maniera cinematografică rapidă, esențializată, notația fină a senzațiilor, persuasive cele de miros, fac mai mult decît reportajul.

Tot proze în toată puterea cuvîntului sînt și **Amintiri din Casa soarelui, Pietorii de la Vulturești,** ca și **Un nume nou. Amintiri din Casa soarelui** ne dezvăluie însă propensiunea spre candoare a prozatoarei. E aici o prospețime purificatoare de senzații și mai ales o receptare avidă și luminoasă a lumii copilăriei care dă unor pagini aura antologiei.

Către proza Sânzianei Pop ne duc de-a dreptul însemnările de călătorie din **Primăveri sub zăpezi** în care orice întîmplare pare sub stiloul ei petrecută pentru a fi scrisă, dar acest efect este desigur în cea mai mare măsură dovada talentului scriitoarei. Sânziana Pop are putința de a aduce realitatea sub propria baghetă, de a da senzația sau iluzia că aceasta ascultă de scriitor și nu de legile ei ascunse.

Scrisori din linia întîi care dezvăluie plăcerea tensiunii, a freneziei, a candorii, a nostalgiei ne oferă și posturile cele mai avantajoase ale scrisului Sânzianei Pop. Cele două formule, care se încarcă cel mai bine cu substanța și emoția particulară a scrisului ei, sînt opuse ca aspect dimensional : de o parte tabletele, scurte, „revelațiile", de cealaltă reportajele sau compunerile mai lungi cum sînt **Îngeri în salopete albastre, Singurătate în doi, Scene de iarnă sub constelația Orion.** Primele corespund „uimirii", unei respirații scurte, care-și e suficientă sieși în puține pagini, celelalte ne-o arată în condiția alergătorului de cursă lungă apt să facă față duratei și substanței în durată. Scrisorile intermediare, care au toate calitățile și pecetea aceluiași stil, nu par a răspunde integral chemării de sus a scriitoarei, care are arta de a fi sugestivă în spațiu foarte mic, dar și capacitate de a articula îndelung, constructiv și contagios. Din acest unghi de vedere **Scrisorile din linia întîi** sînt o carte care vorbește despre stadiul actual al prozei Sânzianei Pop în chipul cel mai expresiv pentru cine i-a urmărit traiectoria de la **Nu te lăsa niciodată** și **Serenadă la trompetă** pînă astăzi. Tot **Scrisorile** ne oferă și o altă preocupare a scriitoarei, una de un ordin aparent diferit. **Cometele magice** sînt pagini închinate lui Mihai Eminescu, vieții lui petrecute sub o zodie absorbantă, și Sânziana Pop ține să reconstituie itinerariile sufletești ale poetului odată cu cele geografice, într-o incursiune care, fără a evita arhiva, este o expediție în viața de altă dată a țării. Pasiunea pentru Transilvania a marelui poet, în care autoarea se recunoaște, este marea temă a **Cometei magice.** Se deschide aici un orizont pe care l-am mai întîlnit și în evocarea bisericilor și mînăstirilor din nordul Moldovei în care, altădată, Sânziana Pop realiza practic un roman concentrat. Bănuim aici teme care gestează, chemarea unor orizonturi și a unei problematici pentru care actualele **Scrisori din linia întîi** pot fi o fereastră către viitor. Sânziana Pop scrie despre muncă, tensiune, devotament, puritate și acestea nu-s legate de o geografie și un timp obligatoriu. **Scrisori din linia întîi** ne oferă ca formulă, una din ipostazele caracteristice ale scriitoarei. Sânziana Pop reabilitează reportajul, îi restituie demnitatea prozei, dar deschide o perspectivă nouă asupra propriei ei literaturi.

Noutatea, de subliniat a **Scrisorilor din linia întîi,** nu vine din scriitură, de aceeași valoare cu cea din cărțile precedente, ci din încercarea reușită de a dezvălui frontal, convingător, fețe ale realității mai puțin frecventate. **Scrisori din linia întîi** este o carte angajată și reprezintă în proza Sânzianei Pop, neîndoielnic, etapa marilor mize sociale și politice.

M. Ungheanu

MARIUS ROBESCU: «Inimile de platină»

Marius Robescu este printre puținii poeți contemporani care nu se tem de cuvinte, de presupusa incapacitate a limbajului de a numi și transmite adevărurile ființei și ale existenței în general. Din acest motiv poezia lui are un mod surprinzător de direct și tăios de a pătrunde în miezul lucrurilor, de a se apropia chiar, cu o anumită cruzime a exactității, cu o precizie dureros scormonitoare, de zonele și punctele vulnerabile ale vieții. În nici unul din volumele anterioare nu am avut mai pregnant această senzație a percutanței semantice, ca în cartea de față **Inimile de platină** (Editura Cartea Românească 1984), fapt cu atît mai demn de subliniat, cu cît actualul său discurs poetic este mai înclinat spre metaforă și imagism decît altădată. Dar este vorba de un tropism de o maximă concizie semantică, de un fel de imagism aforistic, făcînd și mai acut sentimentul existenței de „Și iată-mă înghesuit / lîngă zidurile orașului / de duhurile răpitoare ale cîmpiei // Odinioară se mulțumeau cu putreziciuni / astăzi nu le mai ajunge carnea vie // coltat este griul / coltată iarba / bobul se ferecă în sine / afară împingînd doar un dinte de fier. // Strivită de atîtea copite / iarba își pune ea însăși pinten tăios // poftim și alege / copilandru cu tălpile goale / ieși acum de sub pietre / de la scolopendre și raci / tîrăște-te din grota mecanică / unde licuricii își poartă / recile lumini de neon în spinare // fraged țesut de noțiuni / alb de ciupercă / gloria îți iei ca merinde pe calea ferată // răzbunarea pe tine te vrea / străveziu / pradă soarelui despuiat // ce vorbă ? / zilele pînă la cea din urmă aici le petrec // tremurînd de frig / cu amîndouă mîinile îmi trag / pînă sub bărbie propria umbră !" **(Cîmpul lui Marte)** Mai mult decît oricare dintre colegii săi de generație, Marius Robescu se situează în existență, și din acest punct de vedere este vizibil, începînd cu volumul **Spiritul însetat de real,** efortul său de a-și edifica o ontologie poetică, dar, în același timp, o autentic poet de descendență expresionistă (am discutat acest aspect al poeziei sale în **Universuri imaginare**) este conturbat și de sentimentul metafizic fie doar și ca o torturantă absență sau inaccesibilă distanță ironică : „Îngerii au mărunțaie de ceață, / au mărunțaie de fier // ei nu înghit alimente / nu scuipă ambalaje // ci doar cîrmesc prin mulțime / fulgere albastre // agățat de piciorul unui înger / ca un sac de nisip // nesuferită povară / ce sînt decît un om oarecare ? // Sus, mult mai sus se ciocnesc / țestele lor planetare !" **(Boltă)**

Spuneam la început că autorul nu se pierde în inutile și sofisticate divagații despre posibilitățile de (non)semnificare ale limbajului, ceea ce nu înseamnă că nu este preocupat de condiția poeziei și a actului poetic. Nu însă ca fapte de limbaj ci ca fapt de existență. Dacă pentru textualiști și noii retoricieni care au exercitat o influență incontestabilă asupra liricii contemporane, poezia este o problemă gnoseologică sau, și mai strict, epistemologică, pentru poeți ca Marius Robescu ea este o dramatică opțiune ontologică. Mai mult decît atît: un risc asumat, un pariu existențial : „Oamenii fac salturi de țipar în cosmos / în timp ce / frigul cosmic coboară tot mai des pe pămînt / din poemul adevărat se învață mai mult decît sintaxă : / istoria naturală, mulțimea speciilor create // iar ceea ce nu se vede în afară / în tine se scrie cu litere strîmbe / scrijelate cu greutate de sus în jos / (brațul care o face / tremură de oboseală) // rezultă un mesaj naiv de care plîng chiar și zidurile // cît despre dulăi, haimanale și vidre / ținînd cuvintele în dinți / ca pe niște pești vii / ca pe cuțite // luna îi strînge de pe drumuri / să-i așeze în cuiburi de vată / să scoată ouă noi / de cenușă // cu ele moartea își umple arca pînă în vîrf !" **(Istoria naturală).** S-ar zice că într-o anumită privință poezia este teritoriu adevărurilor inconfortabile rostite cu un fel de bruschețe tăioasă a sincerității, nu prea des întîlnită la alți autori. Și nu este vorba numai de enunțuri cu valoare general abstractă sau socială (cu excepția unor reflexe anticitadine), dimpotrivă, acestea sînt foarte rare, ci de adevărurile și temeiurile ființei, expuse, și nimic mai mult, în cruda, aspra lor claritate : „Se dă cazul / cînd treci pe o stradă aproape goală / (geamgiul tocmai a dispărut după colț / galeș fotografiind cu spinarea apusul) / și deodată îți vine să bați cu piciorul într-o poartă / cît poți de tare și de smintit // se precizează / că nu la o poartă oarecare ai vrea să bați / deși nu ți-e cunoscută nîciuna / și abia ciorchinii unor flori violete / îți trezesc o amintire — amintirea unei miresme / și atît // se cere / să arăți legătura dintre /furia nervilor și a inimii în această clipă / și colțul batistei îndoit elegant /în buzunarul de sus al hainei tale / alb precum gîtul unui porumbel ațipit // Răspuns : prin metoda poeziei nu se poate găsi rezolvarea // Răspunsul corect : metoda poeziei / nu necesită rezolvare." **(Demonstrație)** În paranteză fie zis, impresia este cu atît mai puternică cu cît tonul pare mai calm, mai neutru („se dă cazul", „se cere", „se precizează"), iar dramatismul conținut al enunțului este mai intens. Bineînțeles că realismul spiritual al lui Marius Robescu nu se confundă în nici un caz cu mimesisul sau hiperrealismul caracteristic ultimului val poetic. „Metoda" sa este de cu totul altă natură : ea vizează centrii nevralgici ai existenței și nu fotografierea sau montajul „feliilor" de viață. Nimic mai străin concepției sale despre arta poetică decît încorporarea sau sugerarea afluxului realului, indiferent cît de abil și semnificativ ar fi fost executat decupajul. El vizează esența și nu aparența fenomenului oricît de amară este experiența cunoașterii. O experiență însă pe care numai poetul o trăiește pînă la ultimele consecințe, poezia fiind, totuși, și un act de învăluire nu numai de necruțătoare revelații : „Fiecăruia din voi aș putea să-i plantez un simbure amar în cerul gurii //din care să crească iute un arbore amar // iar mai tîrziu un codru amar / trecîndu-vă înalt de ochi / înecîndu-vă în spuma lui verde // apoi să adaog sprințarelor voastre urechi / roata greoaie a unei mori de apă / pritocind adîncul, răscolind plasma obscură // chiar fără-dusem pe jumătate toate acestea // (la ce alt Bun / mîndria și timpul ?) cînd o roză cu obrajii mînjiți, cu mirosul stins, sufocat, apăru și-odată // luat-o-am pe brațe atunci / și departe am dus-o pe un pat gol / să se zvînte la soare // rămășițele ei / nu mi-au îmbolnăvit nicidecum privirea." **(Roza dezgropată)** Și, deși admite că poezia poate fi și o „roză stinsă", acea vedere necruțată de sentiment, mereu trează, mereu lucidă nu ezită să se coboare înlăuntrul ființei, în străfundurile trupului (complicat și necunoscut ca un labirint) pentru a scruta, a-l cerceta, și a se explora pe sine : „(...)dumnezeule doamne ! am exclamat / atent la semnificații // aiureala asta care mi-a chinuit copilăria / la intervale oarecum precise / în adolescență punîndu-mi chiar viitorul sub semnul / nesiguranței // această realitate inaccesibilă mie / din adîncul probabil al trupului meu / de aproape aduce cu un nobil blazon ! // ciudat e doar faptul / că din fructele copacului răsturnat care se vede aici / îmi amintesc a fi gustat aievea // erau sărate și dulci / erau stropi de sînge." **(Radiografie)** Miza acestei poezii este autenticitatea și sinceritatea profunzimilor psiho-sufletești, nefalsificate de nici o iluzie. Înfrumusețată doar, poate, de mireasma unei aduceri aminte a copilăriei, repede și aceasta refulată. Poetul iubește și urăște existența așa cum este ea, în egală măsură.

A spune despre Marius Robescu că este unul dintre cei mai importanți poeți de astăzi mi se pare un truism. Eu totuși am să-l comit ; Marius Robescu este, într-adevăr, unul dintre poeții noștri actuali cei mai valoroși și originali.

Paul Dugneanu

ION MIRCEA: «Copacul cu 10.000 de imagini»

trei volume subțiri de versuri în treisprezece ani — **Istm** (1971), **Tobele fragede** (1978) și, acum, **Copacul cu 10 000 de imagini** (1984) — iată un argument suficient, s-ar zice, pentru a așeza poezia lui Ion Mircea sub semnul sterilității. Mai cu seamă în condițiile în care poeții din generația lui (primii „echinoxiști") și, în general, scriitorul contemporan depun eforturi susținute să-și rotunjească în cît mai scurt timp bibliografia operei. Cîte cărți, atîta valoare ! — acesta pare a fi, la o privire superficială emblema succesului. Lucrurile nu stau însă deloc așa, cel puțin în cazul lui Ion Mircea, poet de structură mallarméană, tentat de idealul poemului ca o probă albă. Lectura celor trei volume de pînă acum ale poetului ne oferă imaginea unui creator veritabil, pentru care poezia nu este o indeletnicire de duminică, ci un mod de existență, suferință și purificare. Nimic nu trece pe hîrtie, pînă ce nu a fost distilat în retortele sufletului și purificat la temperatura de arc voltaic a gîndirii. „M-am împrietenit cu vorbele de timpuriu / dar aveam să le cunosc mult mai tîrziu avatarul / cum se întîmplă regilor care se căsătoresc de copii. / în timp ce moartea-i bate la fereastră / gîndirea noastră (locuită de-aceste orale viețuitoare care-și poartă cu sine căsuța) / o mănușă vie o plantă întoarsă pe dos / își caută febrilă forma primordială și originea / De dimineață îmi antrenam sufletul / cum chirurgii sau pianiștii mîna / dar beat de beatitudine doar astăzi văd / astăzi cînd moartea e soarele meu." **(Vai nouă, faraoni).** Este un crez poetic asemănător celui eminescian, pe care Ion Mircea nu doar îl proclamă, ci îl și respectă cu devoțiune. Consecutiv, se înțelege ușor, poezia lui Ion Mircea este elaborată, calofilă, livrescă și nu spontană emisie lirică datorată umorilor virstei. S-ar putea crede de aici că ne aflăm în fața unei poezii care-și refuză emoția și nici nu o provoacă cititorului. Dar, nu. Căci ermetismului semnificațiilor i se aliază o imagistică senzuală, ca expresie a seismelor interioare provocate de impactul eului cu lumea. Obsesia fundamentală a liricii lui Ion Mircea este cea thanatică. Dacă în primele două volume de versuri ea se disimulează între cutele unui limbaj esoteric dificil de decodat în esența lui și lesne de interpretat într-o altă direcție, colaterală, în **Copacul cu 10 000 de imagini,** moartea este piatra unghiulară a universului poetic, este tema sa exclusivă, nu exhibată, dar propusă ca subiect continuu de meditație. Majoritatea covîrșitoare a poeziilor nu sînt altceva decît circumscrieri ale spațiului thanatic. Vecinătatea neantului nu generează spaime ireversibile, căci efortul este de asumare, de înțelegere și cuprindere. Nu **horror vacui,** ci **amor fati.** Iată un poem în care moartea este văzută ca transparență și irizare, inefabilă ca o metaforă suficientă sieși : „Nu mi-e cu totul clar / cum inefabilul poate fi transmis cu limbă de moarte dar lei și leoaice și eu am visat / dar nu pe țărmul mării ci moartea imaginîndu-mi-o / după modelul oceanelor o jungla transparentă / în care transparențe mai mari le iluminează pe celelalte / și le mănîncă. Numai că / iată ce se întîmplă / de milenii / moartea e asociată / asfințitului solar și se spune în chipul cel mai obișnuit / „S-a stins lumina lumii" / „Pe l-apus de soare / Ca să mi-l omoare" sau „To go West" — / dar cum ne-am plăsmui astăzi moartea / dacă alternativ doi / sori nu unul ar lumina pămîntului ?" **(Cum inefabilul)**

Cele mai anodine întîmplări ascund, sub aparența banalității, teribile istorii, căci lucrurile — ne spune poetul — au propria memorie, sînt semne pe care imaginația le descifrează conform unui cod special. Un superb poem intitulat **Mașina de măcinat cafea,** construit pe această **idee, devine, datorită extraordinarei imagini finale, un breviar al existenței consumată înainte de a fi trăită : „Într-o altă dimineață eram singur și ascultam / glasul confuz al mașinii de măcinat cafea. Mă îmbăiam / într-o mireasmă vie (de mulatră ieșind din mare-n văzduh) / apăsînd cu podul palmei capacul transparent / al mașinii de măcinat cafea și simțind cum mă fură trepidația-i ușoară. Curînd / Zgomotul inițial avea să se stingă. Să se stingă / în altceva decît liniștea. Căci am început / parcă din senin să aud o împletitură / de voci intraductibile un uruit / persistent de lanțuri un bici / tăind tufișurile și după foarte puține secunde / o rumoare / crescîndă precum a faimoaselor / ploi cu broaște / antice monede sau nisipuri roșii. Apoi / deodată distinct un număr de împușcături — / și plînsetul vînatului / care era un om. Și din nou uruitul / de cătușe și lanțuri ; și procesiunea / de voci sub teroare ; / și lătrăturile ogarilor care se îndepărtau la somațiile / vîntului. Doamne / gîndeam / prin Columbia sau Etiopia cîndva / fragmentul acesta de viață derulat fulgerător / ar fi fost înregistrat în memoria / arbuștilor de cafea din preajmă încît după sute de ani / aceste boabe de cafea prin măcinare / să reproducă întocmai ordinea de atunci a sunetelor, / ca din pilnia gramofonului. Moartea / omului vînat din Columbia / sau din Etiopia — bîndu-mi eu pe urmă cafeaua — mi-a încoltit în creier și iată-i / Pomul imens // pe care urcă pitonul de aur al morții, în spirală / spre imaginara-mi senectute : un mic animal / pe care fascinația și spaima l-au exilat acolo sus / pe crenguțele cele mai fragile / laolaltă cu fructele și cerul."**

Poemele lui Ion Mircea au ceva din liniștea tragică și solemnitatea unui cimp de luptă după o mare înfruntare. O înfruntare depășită însă, consumată în spatele cortinei, la adăpost de cruzimea privirilor indiscrete. Ceea ce „vedem" este doar epilogul, în care „raisonneur"-ul (același cu actorul) oficiază sacerdotal. Cele două mișcări sînt, desigur, imaginare, căci totul chiar și propria existență stă sub semnul imaginarului.

Într-un singur poem din volum ele apar sugerate doar. O suită de imagini atroce conotează înfruntarea. Urmează un vers care proclamă realitatea închipuirii, pentru ca apoi totul să devină sentențios, fără uscăciune însă, ca o pagină din Kant în traducerea lui Eminescu. „Un fulger trepanînd cu pliscul / calota craniană a iepurelui în timp ce doarme. / Crinul mușcînd de ceafă un miel / și înălțîndu-l de la pămînt. / O primulă țîșnită în întuneric / și dimineața deschizînd cu tîmpla ușa / ca un prizonier cu mîinile / încătușate la spate. Deși imaginare / naturale-mi par acestea toate. / Moartea însăși / nici ea nu mă mai tulburâ. La gîndul morții / demult nu se mai tulburâ inima mea. / De la ea / dușmanii tăi au atîtea să-nvețe" **(Dialectica imaginarului).**

Pentru poet începutul și sfîrșitul ca în **Glossa** lui Eminescu se îngemănează, existența înseamnă degradare, cei doi termeni ai ecuației viață-moarte sînt comutabili căci „din moarte sîntem cercetați prin colosale telescoape."

Totul în poezia lui Ion Mircea este de un dramatism riguros (cînd intervine ironia, ca în poemul **Lecția de inițiere,** rezultatele sînt sub valoarea întregului volum) și prin urmare, era firesc ca tensiunea opoziției viață-moarte, controlată, pe de o parte, de viziunea filozofică asupra devenirii, să-și găsească, pe de altă parte, rezolvarea, într-o imagine emblematică înglobînd armonic, contrariile. Este metafora osmozei, acceptată ca soluție definitivă. Și este, în același timp, piesa antologică a volumului : „Patrulaterul unui arhaic penitenciar / s-a înălțat cu întunericul la cer / și iată-ne liberi / în lumina cubică a lumii. / Filele Genezei și Apocalipsei mototolite la un loc / ți-ar putea face o idee / despre starea noastră — / într-o anatomie de Archeopterix / limbile noastre împletite ca un X. // Nimic nu ne mai poate da de gol / nici orbirea / aparentă din reverii // nici mireasma ta de levănțică / nici celelalte stîngăcii. / Un autodafé / n-ar scoate la iveală decît că laptele se cabrează-n fața focului. / Te mai deosebești / doar ca palmele și tălpile crengilor. / Prin brațul meu putrezit / brațul tău scoate șoimul în lesă din cușcă / iar șoimul visător / din brațul meu ca din mănușă mușcă" **(Osmoza)**

Ion Mircea este un poet profund care nu se lasă atras de mirajul trecător al modelor cultivîndu-și cu obstinație propria formulă poetică, singulară în contextul poeziei românești actuale. Originalitatea sa nu stă de bună seamă în tema abordată, ci în alianjul omogen dintre senzualitatea imaginii și rigoarea ideaticii.

Grăbindu-se încet, în răspăr față de precipitarea ce caracterizează o bună parte din noua generație de poeți, Ion Mircea este țestoasa care nu poate fi întrecută de Ahile cel iute de picior.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Amintiri din copilărie

Orizontul nemărginit al Bărăganului din zaristea Dunării a dat în literatura română o puternică vină de povestitori, autori ai unui inconfundabil **realism liric** unde stilul inflamat și intimplările pregnante traduc vitalismul aprins și locvace atît al lumii povestite cît și al povestitorilor ei. După **Defonia,** roman memorabil al gălățeanului Apostol Gurău, literatura crepusculului satului tradițional al cîmpiei dunărene se îmbogățește cu un alt volum remarcabil, de data aceasta de nuvele, al brăileanului Vasile Rusescu *). Indiferent, însă, că își subintitulează cartea „roman" ori „nuvele" și acești autori din noua generație, ca și modelele lor de suflet, Panait Istrati, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, ne spun frumos — într-un limbaj colorat și vivace, plin de farmec, cu cuvinte pitorești arse de soarele ironiei, dar și umbrite de nevăzute nostalgii — povești captivante. Povestitori, nu romancieri ei suferă de exces de talent. Diferă desigur, „unghiurile" din care în prozele lor, privesc aceeași lume din care vin cu toții și de care sînt pătimaș îndrăgostiți. Vasile Rusescu încearcă și în bună măsură reușește un tur de forță lingvistic și narativ, scriindu-și toate povestirile din punctul de vedere al copilăriei de odinioară, neafectată de „școlirea" matură a autorului, limbajul acestuia nediferind prin nimic de al celorlalte personaje, croi sau povestitori la rîndu-le. Stilul e net oral, neaoș, fără excese supărătoare de neaoșisme sau haz cu orice preț al numelor sau poreclelor, deși umorul nu lipsește. Locuitorii satului, ciobani, țărani, pescari, unii bănuiți a fi puțin hoți de cai, alții gata să-i treacă Dunărea, mai toți oameni sărmani și frămîntați de muncă au acea vorbire într-o dungă, între seriozitate amară și ironie subțire, venită dintr-o îndelungă obișnuință cu meandrele vieții și adînc simț al fatalității. Unele regionalisme îngreunează totuși lectura. Invenția e minimă, lucrurile par a se fi petrecut aievea, impresia e de naturalețe și veridicitate : „Veneau flăcăii, ăia de care se țineau ceată și prietesug la mai toate zilele mari, și alde soru-mea, mai că vreau, mai că nu vreau, dar le dodisem eu, hoțoaicele, că d-ale dracului se izmeneau așa, că mai toată dimineața cătau cu ochii la fereastră — se lăsau duse la fîntînă. Le turnau cîteva ciuture bune în cap de le făcea ciuciulete, și uite-așa, cu bulucul ăla după ele și cu apa șiroaie, șiroaie, intrau în odaie, la căldură, unde părinții îi omeneau cu țuică fiartă și cu brînză goală, care cu ce putea, dar țuica era lege. Ele se schimbau chicotind nărăvite în camera alăturată, iar ăștia după ce beau ce beau, îmbucătură luau așa, de ochii mamei, plecau după alte zevzece, ca spre prinz, țuicăniți preț d-un post bun, să se adune la fîntînă, depănînd vrute și nevrute din cele de peste noapte. Cum știam și eu că-i era toana, printre ei se amestecase și tataricu Prună, abia așteptînd să afle isprăvile celor de la fîntîna lui. P-ăia de făcuseră isprăvi, care mai de care, îi cinstea cu lituța din buzunar, pe mormălăi, albie de porci îi făcea, cu gura zlobodă".

Prozatorul riscă monotonia și o sărăcire a perspectivelor narative, dar reușește să devină un personaj („copilul") alături de celelalte, retrăind odată cu lumea povestirilor în acel timp edenic al amintirii. Procedeul vine evident din Creangă („Atunci cînd a dat vestea, cam odată cu clopotul bisericii, eram la dulapuri, cum e pe la noi de Paște. Că și-acum numai la gîndul ăsta mă tot învîrtesc în ochi cu satul împodobit de sărbătoare, știndu-mina gata, gata s-ating hora"), dar dincolo de regăsirea „timpului pierdut", autorul ambiționează a da prin acest film al memoriei o imagine — pentru adult totdeauna de amurg — a satului în care a copilărit. Fiecare personaj, loc ori lucru are povestea lui, trasată din cîteva linii repezi sau creionată pe îndelete, iar din multiplele fragmente se încheagă un univers real cu umanitatea, geografia, istoria și „mitologia" lui. De la o povestire la alta personajele se reîntîlnesc, ca într-o minusculă „comedie umană", destinele lor se întretaie, ceea ce era plan principal într-una devine episod secundar în alta. Bucățile încep abrupt, ca și cum mereu ar continua o vorbire întreruptă, „ruptura" sugerînd aici întregul. Rezultă în final o „imagine a lumii" credibilă și viabilă. Ea se închide simbolic prin plecarea șarpelui casei după dărîmarea vechii locuințe — trecere de la timpul mitic la timpul istoric — coincizînd cu plecarea copilului la școlile de la oraș. Copilăria fiind irepetabilă, marele risc al prozatorilor acestei virste este de a rămîne autorii unei unice cărți. Vasile Rusescu este dator cu o confirmare pe măsura debutului.

Alexandru Condeescu

*) **Vasile Rusescu : „Moartea fîntînii", Editura „Cartea Românească", 1983.**

BREVIAR

■ **„REVISTA ROMÂNĂ".** Un aspect sărbătoresc, mai ales prin valoare, animă numărul 9/1984 al „Revistei Române" cunoscută publicație destinată propagării culturii române în străinătate. Piesa de rezistență a numărului rămîne grupajul dedicat culturii Cucuteni, de la a cărei descoperire în Moldova s-a împlinit recent o sută de ani. Despre această cultură străveche, a cărei însemnătate sub raportul evoluției formelor estetice s-a scris mult, se pronunță acum Dan Monarh, Ștefan Cucoș și cunoscuții savanți Vladimir Dumitrescu și Mircea Petrescu-Dîmbovița. În chip special merită o mențione studiul solid, articulat și sistematic al lui Vladimir Dumitrescu („Arta culturii Cucuteni"), un exemplu de examen arheologic îmbogățit cu elemente de analiză estetică. Pe tema culturii cucuteniene revista aduce și o semnificativă bibliografie selectivă.

Același număr dedică, sub titlul „Valori românești", o mică antologie operei lui Al. Odobescu. Cîteva fragmente din „Pseudo-Kynegheticos" (selectate inteligent) dau cititorului străin o imagine corectă despre eseist și savant. În plus, un adevărat studiu de cîteva pagini de revistă semnat de Mircea Tomuș e pozitiv pentru înțelegerea originalității acestui autor, așezat sub semnul erudiției și al artei.

Mai multe eseuri, care ilustrează ideea de dialog cultural studiază implicațiile naturalismului în literatura română (H. Zalis), valorile universale ale muzicii românești (Viorel Cosma), dialogul mondial al ideilor (D. Ghișe și L. Grünberg). Recenzii, cronici literare și de artă semnate, printre alții de Valentin Lipatti, N. Șarambei, Doina Hanu completează acest remarcabil număr care mai conține și două eseuri de politologie și de sociologie a culturii semnate de Adela Becleanu-Iancu și M. Drăgănescu. Un număr atractiv, valoros, în spiritul pe care „Revista Română" și l-a asumat.

■ **„LIMBĂ ȘI LITERATURĂ"** Conținînd cu precădere studii de factură didactică, destinate profesorilor de limbă și literatură română, publicația cu acest titlu, editată de societatea de științe filologice vechiculează, aproape în fiecare număr și unele interesante cercetări originale care ies din perimetrul restrîns din necesitățile școlii, al activităților didactice. De exemplu în nr. 2/1984 (revista este trimestrială) apar obișnuitele rubrici dedicate unor analize literare (acum desfăcînd creații ale lui Marin Preda și D.R. Popescu) examinărilor de stilistică (între care acesa a lui Gh. Tohăneanu merită remarcată) și de istoria limbii (prin condeiul neobosit al lui Boris Cazacu).

Pe lîngă acestea, revista mai publică și alte contribuții, unele dintre ele de o factură deosebită. Un remarcabil eseu de sinteză dedică Gh. Ciompec unei teme majore a literaturii române de dinainte și de după 1900 : „Desăvîrșirea unirii și redimensionarea permanențelor culturii". Autorul, care a scris o foarte documentată cercetare asupra mitului Meșterului Manole studiază acum consecințele în ordinea literaturii pe care momentul 1918 le-a generat. Sînt notate printre altele cîteva idei care se rețin : dezvoltarea estetică a literaturii independentă de ideea culturalistă, resuscitarea marilor mituri autohtone etc. Cu astfel de studii, ca și printr-o altele, revista „Limbă și literatură" îndeplinește și un deziderat didactic major, acela al cercetării.

■ **ORIZONTUL „FILOSOFIEI" :** Cităm cu satisfacție, din articolul judicios al lui Vasile Gogea („Astra" nr. 10) următorul pasaj : „Trebuie relevat faptul că și din acest punct de vedere filosofia românească din perioada pe care am încercat s-o caracterizăm nu face altceva decît să reînnoade firul unor tradiții ale luptei cu concepțiile iraționaliste, retrograde, fasciste, rasiste ori apologetice de oriunde ar veni ele — /.../ chiar și discuția amplă, polemică, reprezentativă pentru regimul concurential al valorilor, stirnită de teoria protocronismului românesc și dominată de statura unui erudit ca Edgar Papu, poate fi subsumată acestei tradiții". Este o vizibilă opțiune îndreptată către o direcție organicistă a culturii române de azi, opțiunea unui filosof tînăr care este, din cîte știm, și un prozator de viitor.

A.S.

POEME CĂTRE MARELE FORUM COMUNIST

A fi comunist

Să știi că există mereu o spadă ce fumegă
Să știi că ești propriul tău scut
După ce un pămînt asemenea altora și totuși
mai altfel
Te-a ingăduit. Te-a inventat. Te-a crezut –
Drumul către ceilalți e drumul
Ploilor spre lumea subpămintenelor semințe
În vreme ce noi, unul cite unul
Le strecurăm lumina printre gene.

Te-ajunge istoria ca o umbră asemenea
Umbrei tale
Iar adevărul ei ninge peste răni
Ca o rășină ciudată și moale.

Oricum, eu știu că aici vor exista. Și exist
Asemenea celorlalți, cu două brațe, în loc
de aripi,
Și-mi ajung pentru zbor :
Prin lacrimă și zimbet mi-am tăiat un drum
dureros de sonor
Și cred că asta înseamnă a fi comunist.

Țară

Eu cred că țara-i o planetă aparte
Rotindu-se de tot atitea ori
Cit nopțile se vor preface-n sori
Despre care nu s-a scris vreo carte.

Se așează ierburile-n sine
Pregătind rodirea viitoare ;
Ca un cal de aburi toamna vine,
Cal de aburi potcovit c-o floare.

Lasă urme în pămintul moale
Adincime, jertfă pentru ploi
O planetă ninsă de petale.

Partidul – axa de rotire
A Țării intregite a rămas,
Flacăra albastră și subțire
Luminînd la fiecare pas.

Partidului

Sintem memoria acestui loc :
Noi, oamenii patriei nu găsim reazim decît
În truda prin care
Deopotrivă pămintul și fierul și sarea devin
Rivnite puteri viitoare.

Am așteptat dar nu îngenuncheați :
Pentru tot ce-am crezut și cinstit și apărat
Timpul ne-a transformat în bărbați...

Partidul e semnul că sintem. Că sînt
Mai presus de tăcere. Mai presus de cuvint.

Carmen Focșa

Baladă

Cîntă bolta unui fag
Zborul lui din lut,
Cîntecul inalță-n steag
Dangăte de scut.

Lîngă el stau în genunchi
Și-i adus aproape,
Inima ce-i bate-n trunchi
Susur viu de ape.

În arterele de lemn
Sevele adînce,
Ca-ntr-un rit străvechi, solemn
Se prefac în sînge.

Sus în frunzele lui roșii
Se rostesc cuvinte,
Din pămînt răsar strămoșii
Țara să-mi alinte.

Într-un alai de lumini

Într-un alai de lumini
Domnul Tudor trece
ca un tunet.

Ecoul muntelui
A ajuns pînă aici.

Pietrele lustruite de lacrămi
Scinteiază-n ochii urmașilor.

Acolo unde-mi ajunge dorul,
Acolo,
Marginile țării mele.

Nicolae Sinești

Sunetul fertil

Să vorbești despre adevărul piinii tale
și despre sunetul fertil al clipei,
Să povestești obrazul zilei de ieri de azi
și de miine,
Să faci steag din frunzișul,
din iarba fraților tăi.
Să fii prezent
mereu prezent
la nașterea fintinilor.
E-ngăduit
chiar flacăra, aceasta vuind
imi insoțește diminețile cu sclipăt de zăpadă
Sunt oșteanul ei,
sunt strigătul ei de luptă frumoasă,
Trist ori fericit
o ascult cum se desfoaie în mine
conturu-i în suris nesfirșit.
Sunt zarea ei în semințe
e-ngăduit să vorbești
despre absolutul paserilor,
e-ngăduit.

Marian Zamfira

Poem

Mai multe chipuri de a-ți privi patria –
deci de-a o iubi

numai unul întregul
precum înfiorata ramură tinără trunchiul
te simți, la auzul numelui ei rostit
către tine de cele din jur

citeva înțelesuri ale numelui tău
răsărit pe o carte sau tăcut ca o lebădă :
numai unul poate să aibă numele Ei
România întreagă

citeva feluri de-a fi ai înțeles
pînă acum
pentru Ea numai unul, întregul – cel de
atunci cînd te știi de dinainte al Ei.

Date îți sînt multe chipuri de a o privi
ca ramură-om, om-copac, ramură-floare :

De-a o iubi deci.

Daniela Simionescu

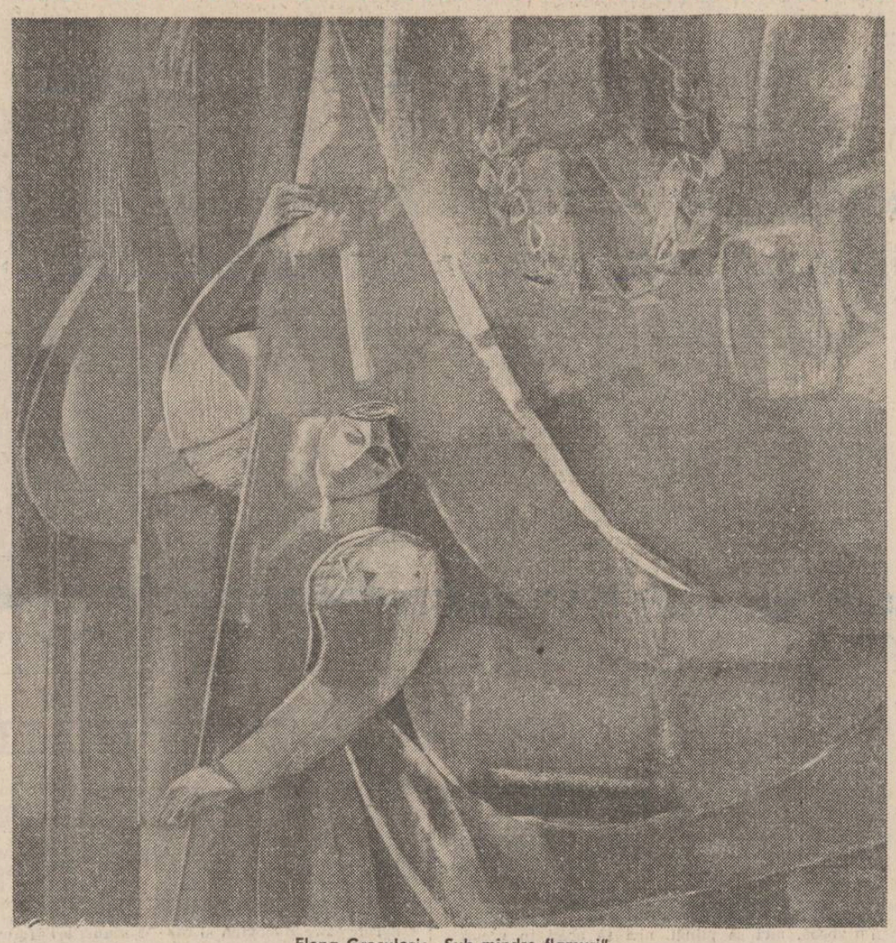

Elena Greculesi: „Sub mindre flamuri"

Trei cîntece

STRĂBUNI :
În păsări, în aer
în timplă
sparg timpul
cu ochi de străbuni.

VIAȚĂ :
Viața mea
este o brazdă
albă
din faptele Patriei.

OM :
Imn, lumină,
un singur poem ;
Omul
în mărimea lumii :

M-am însămințat
în Limba Română,
vine primăvara !

Mariela Rotaru

Desene de Raluca Grigorcea

Patrie firească

Ce patrie ciudată,
de încăpătinare
Cite lunci ai numărat
În ăst timp de neschimbat... ?
De o calci, îți mincă mersul
ăst popor născut cu versul,
cînd o crezi îngenunchiată,
morți cu vii într-o armată
te dă viermilor mincare
și se-ntoarce fiecare
ca un foc în matca țării,
ca un dig în fața mării.

Noțiune

Patria, nu-i doar
un desen,
Patria,
e trecere
spre un alfabet
un asalt al redutei de piine.
Astfel cred că rostesc :
„Patrie –
mereu, ca o obsesie
cotidiană,"
pînă cînd eu
fi-voi patrie.

Stîlpii

Stîlpii vorbesc de fintini
și de roșii fluvii rămase
în ciuture de bătrîni
ascunse-n argile și oase.

Constantin Menagache

Stăpîni

Peste creștetul lui noiembrie
am întîlnit candoarea ta liniștită
din stîrpea Carpaților o lume nouă
zimbea cu siguranță adîncită

într-o liniște de noiembrie
tu – eu – mai aproape de-nțelepciune
mai aproape de-o lume nouă
stăpîni pe năvalnica minune

Imn

Născut din zborul
vulturilor !
În străvechea țară
sărutată
de gurile riurilor
întinzi degete de
lumină –

extazul trezirii
pămîntului
sub înțelepciunea
soarelui și-a ploii
extazul trăirii
pe acest dezlănțuit
colț de rai.

Patria urcă

Patria urcă treptele
una cîte una
împlinirile albe
cîntînd

o cauză dreaptă
pentru oasele

Carpaților

în firea muncitorului
în firea țăranului –
treptele adevărului

treptele voinței

Mircea Popa Alexandru

Stea

Puterea zării urcă vîntu-n șea
Îmi mîntui visul vremilor în spadă,
Din unda frunții Văilor o stea
În despletirea patriei să cadă.

De grîne, oase, sînge cer și humă
Mi-au pus părinții straiul legănare,
Au adormit luceferii la grindă
Să-mi curgă-n sînge Dunărea călare.

Traian Chirăcuță

Ilegaliștii

Nimeni nu i-a iubit mai mult ca mine,
cu sfială, cu mîndrie, nimeni, nimeni...
nimeni nu le-a cusut cămăși tricolor și haine
noi

Vă spun că el încă purta ghetele adolescenței
că ea purta vădit entuziasmul anilor celor
douăzeci și doi

Pionieri ai unei ere de-abia începute
creșteau pe ascuns, primeau arme pe ascuns...

Le-au mai rămas pe-ntinderea de timp :
citeva cătușe ruginite, ploaia de gloanțe,
și un fel de munte, un fel de Olimp...

Primesc cu ochi negri aceste dovezi, această
durere...
Unii spun că e doar istorie, eu sînt de altă
părere.

Descîntec

Patruzeci de flori albastre
să se facă cer senin
peste rădăcina sfîntă !
Patru picături de sînge
prinse-n magicul rubin !
Patruzeci de bobi de aur,
să avem cu ce tocmi
moartea negrului balaur,
limpezimea-n zori de zi...
Patruzeci de paltini verzi,
patruzeci de vechi stejari,
luminări pentru cei morți,
catedrale pentru lari !
Patruzeci de ani de pace
în coloana infinită,
înălțare pentru fii,
pentru patria gîndită !

Valeria Deleanu

Ctitor

Să fie reales :
Țara îl dorește.
Omul cu viață de baladă :
El e Ctitorul,
Imprimăvărînd colinele țării.
Nicolae Ceaușescu
Părinte : devotat acestor munți,
Al acestor cîmpii
Stejarilor Patriei.

Limba română

Cred în cuvinte ca în serile lunii mai
cu cerul buburuze de stele ;
cu iarba speriată.
Cred în cuvinte ca în sîngele mamei

Cred în cuvinte ca în bobul de piine ;
că va naște spic peste fereastra lui mîine.

Cred în cuvinte ca în plugul țăranului.

Cred în cuvinte ca în ploaia
ce udă covorul de trifoi,
creanga pentru fluierul ciobanului :

Limba Română e mireasa florilor
limba română e ceafă de taur :

Nimic nu se pierde – totul se naște
de la zi la zi fagure de lumină

Ion Machidon

O egretă de apă

Îndrăgostiții de viață trăgeau la rame-ncet,
surizători
pe lîngă sălciile înrădăcinate-n nori,
pe lîngă sentimente ;
inocente siluetele lor nedesțipindu-se de aer,
de pămînt, de univers
lubirea lor e un congres, o egretă de apă
din lac ridicîndu-se, din vers
adîncul ochi al celui care-i contemplă
o lacrimă
de fericire zboară-se din finalul poemului
meu pe sub steaguri,
pe sub freneticii chiparoși,
adolescenții frumoși
ai patriei mele !

Prima odă

Înapoia arborilor sărea o secundă,

Patria mea se lumina cu cocori
și-n inima ei filfîiau vise
munții deveneau suavi, de piatră de iarbă
de sînge –
cîmpiile / străzile aidoma lor nu puteau muri,
nu puteau plînge !
Înaintea lucrurilor pulsa o monadă –
inima Partidului Comunist Român !

Văzul lui împănat cu vise-n zbor
peste scuaruri, uzine, peste marea cea mare,
peste gîndițoarele trestii din estuare... ;

Partidul nostru ni s-a născut
din primăvara lanurilor de stele, de idei, de
grîne :
Putere a Cuvintelor Române !

Marcel Ion Fandarac

Patrie

Ești fruntea mea de tinără grădină
Cu paseri albe ciugulind zenit
Și-ți sorb încet din muzica divină
Văpăi de aur ce te-au întregit.

Îți despletesc în timpla ta, și-n cînt,
Miresme noi ce sfredelesc în cer
Cînd simt în nări mirosul de pămînt
Și-ascult la truda lui de șantier.

Și iar colind prin cunoscute locuri,
Ce-și leagănă pădurile de fagi,
Pe unde rid copilării și jocuri
Rămase mie tot la fel de dragi...

Tu, patrie, ești tăinuitul riu,
Cîntînd duios cu țapinarii-n munți –
Ești soarele cununilor de grîu
Lucind în coroniță albe pentru prunci !...

Astfel, istoria

Mă scriu adînc pe brazdele lunare
Cu fruntea mea de tinăr muncitor
Replămădit din lut nemuritor
Și din Carpații sărutați de mare –

Și număr rînd pe rînd martirii
Stringînd cu ei mileniile-n gene
Ce mi-au doinit din riuri și poiene
Să-nvăț să merg pe drumul împlinirii...

Din cartea mare-a vremurilor noi
Ce arde-ncet cu flacăra curată
Citesc istoria mea toată
Unde se-mbracă timpul în eroi.

Florian Dan

Partidului slavă

Seninul țării îl presimt urcînd
spre spații noi de aripi și tărie
și curg în viață faptele din gînd
al tău partid și datorită ție

În plete anii prind să înflorească
se rotunjesc decenii de putere
te poartă-n inimi firea românească
ca pe-un erou al comunistei ere

Sintem decișI ca să-ți urmăm chemarea
spre noi izbînzi ne porți în viitor
împodobim cu vise toată zarea
a pururi ești partid învingător

Un cuvînt, un destin

Cînd am trecut pragul înțelegerii
am prins cu sfială un cuvînt
o pasăre dorită
dar de care-mi era teamă.
De-atunci l-am auzit și l-am trăit
neîntrerupt
Unde era lumină venea s-o sporească
prin razele lui de foc și de maci
Unde era întuneric și greu
odată rostit aprindea inimile
și încorda trupurile
punînd umărul și mintea
Cuvîntul acesta e un destin
la vîrsta-nțelepciunii e tot mai tînăr
fiindcă îl întinerește lumina
Cuvîntul acesta, cuvîntul PARTID
e numele meu și-al vostru
e numele țării

Flori de cuvinte pe brațele patriei

Nu sînt destule cuvintele
să înfloreaască în jerbe
pe brațele patriei
Să culegem cît mai multe nestemate
din limba ei de miere
și să i le întoarcem
în fagure de iubire
S-o venereze în tăcere
cei care n-au darul
cuvîntului măiestrit
Ea trebuie să audă mereu
cum ne bate sîngele
pentru ca inima ei de mamă
să bată de-a pururi
la timpla noastră

Toma Grigorie

Pămîntul patriei

Pămîntul patriei – vibrare
pogorînd și suind în lumină
ca o flacără gînditoare,
pregătind nașterea soarelui,
în focul fără de sfîrșit,
pentru ceasul grîului,
pentru clipa sabiei,
pentru lacrima slovei.

Pămîntul patriei – statornicie
zidită-n grădini și izvoare,
pe frunțile munților – tată,
în inima cîmpiilor – mamă,
în aripa cuvîntului doinit,
mit crescînd ca piinea dintii,
răzbind pînă azi prin ploi de tăgadă
în veșnicul zbor al măiestrei.

Pămîntul patriei – uriaș trup
al eroilor ziditi în flăcări nestinse.

Cîmpia Română

La miazăzi e țara mea de verde –
leagăn de vis al patriei Române,
unde dreptatea bobului de grîu,
și datina și graiul sînt stăpîne.

Spre sfinte constelații se înalță,
din blînd pămînt, cetăți de mărturie ;
astfel mă știu țăran și rege dac,
mîndru clădind pe-această temelie.

Aici veghez cum crește piinea țării
în lan de haruri, printre generații ;
aici eu vreau să fiu stejar de pază
și prin frunziș să murmure Carpații.

Și cînd îmi reazem timpla de fîntînă,
în somn visez tot patria Română.

Oglinda patriei

Unduiește-n oglinda fintinii
albastrul de Voronet,
izvorînd fără timp măsurat
prin pecețiile bravilor
de Transilvania,
de Moldova,
de Valahia.
Din străfunduri țîșnește
spre lumini mioritice
albastrul de România
în ciutura plină.
Și cerul se-mbogățește de senin
deasupra prietenilor mei
beți de albastru daco-latin.

Gheorghe Dinică

Autumnală

Ploaie de aur cade pe copaci
Și din păduri ies vulpile-n lumină
Oarbe păstrăi pocnesc de pe araci
Cromatic hram în conuri de lumină
Pe sub imense zboruri de mireasmă
Ciorchinii ard albastre vini tîrzii
Și bruma delirantă ca o iasmă
Mușcă-n obrazul merelor făclii.
Purtînd pe brațe a soarelui povară
Poporu-adună în cămara Țării
Inmiresmatul rod al bunăstării
Cînd curcubeul toamnei ne-mpresoară

Ion Popa Argeșanu

stelian gruia

Pretexte

Oi ! și stelele, stelele,
Pică de somn, grelele,
Rid rogoazele, relele,
Buha își toarce mărgelele.

Vine la apă mirele,
Calul paște zefirele,
Nebuna își țese firele,
Lume-resfiră-le !

Strigă a pacoste urmele,
Cînd mi se mistuie turmele,
Dor și ne chinuie surlele,
Lupule-omule — urlă-le !

* * *

Cînd mi-au spus că sînt salcie,
am ris ca salcia.
Cînd mi-au spus că sînt brad
am șuierat ca bradul.
Cînd mi-au spus : ești izvor,
am plîns cu rușinea stejarului.

* * *

Trei rotunduri de lună
vind o noapte nebună,
la răscrucea zorilor,
sorbind vinul morilor.

Prima lună e cunună,
pe lăcaș de voie bună,
la tîmpla viorilor
și privighetorilor.

Cea de-a doua vrea să pună
pecetea de mătrăgună,
pe-e geana sorilor,
cu visul ninsorilor.

Iar a treia merge strună,
pe grumaz de vrăjună,
cu albeața norilor,
în șleaul cocorilor.

* * *

La urma urmei de ce
cîmpul sterp, chinuit de arșiți,
pămîntul acesta al nimănui,
de ce să-mi fie cedat
pentru cultura speranței ?

Iar planta aceea sălcie,
cu frunze mărunte și seci,
de ce să amenințe-n'r-una
cu gînduri preacalcu'ate,
spre calea gloriei slute ?

Și ochii aceia nemernici,
rotunzi și lacomi de toate,
cît o să-mi spună povești
despre argonauții betegi
și oarba pasăre Phoenix ?

* * *

Și-n casa ta și-n casa mea
Și-n orișicare casă din cetate
Plutesc osîndele cu feregea,
În rînjet strîmb de castitate.

Eunucul toarce zilele de frupt,
Cu ochii îndesați în gaura cheii,
Dor bătăturile pe dedesupt,
Cînd poruncesc de dragoste lacheii.

Iar șarpele cu ochi misturtori
Alunecă pe cugetele sparte,
Rostogolind un crez nemuritor :
S-au rătăcit noroacele departe.

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA FESTIVALUL INTERJUDEȚEAN DE CREAȚIE LITERARĂ «AFIRMAREA» SATU MARE

gheorghe achim

Foarte tînărul profesor de limba și literatura română Gheorghe Achim, trăind și muncind într-o mică localitate din proximitatea Țării Oașului, este, totodată, un poet de reală vocație. Faptul, deosebit de îmbucurător, ni s-a relevat cu prilejul pe cît de exigentului tot pe atît de revelatorului concurs de creație literară „Afirmarea" de la Satu Mare, cînd lui Gheorghe Achim i s-a decernat atît marele premiu al festivalului, cît și premiul revistei noastre. Vigoarea candid-morală a fluxului liric, „prinsă" într-o sintaxă poetică pe măsură, remarcabilă prin percutanța ei metaforică, iată, pe scurt, atributele ce îndreptățesc un asemenea dublu succes. Recent am aflat că Gheorghe Achim se numără printre cîștigătorii concursului de debut al Editurii Dacia. E și acesta un semn că opțiunea noastră are serioase temeiuri.

Nicolae Ciobanu

Ora de disecție

O balenă înmiresmată pe cîmpuri de lut
inima mea, goală și pudică, desvești mîntată
în fața cuvintelor,
cerșind îndurare, bîlbîindu-se,
femeia, femeia, ce adevăr duplicitar

Intru în propriu-mi trup ca-ntr-un exil
acceptat.

Nu am nici o prejudecată ci doar
teme-te de acei care au întotdeauna dreptate
ei sînt stăpînii unui imperiu de despotism
al tiparelor.

Atît de singur încît mi s-a făcut frig,
atît de discursiv că deodată mi-e bine ;
acest poem vă vestește că încă n-am murit,
acest poem ca o pată de sînge pe creier.

Poem cu prea multe cuvinte

prea multe sunete și prea puține cuvinte
pentru un adevăr,
gîtlejul gîlgîind de sunete ca niște celule
înmulțindu-se dezordonat,
doamne, îngropat pînă în gît în sunete,
decolorate, lipicioase, blajine,
mai protestez din vîrful limbii uneori
mai sînt deci, și încă e bine

prea multe vorbe și nici un cuvînt
ci doar refuzînd cu încăpățînare viziunea
spasmului,
el chinuitul, atoatecuprinzătorul, daco-getul,
numai libertatea este întreagă, zicea,
prea multe vorbe pentru un adevăr atît de
fragil.

Reducerea la unitate

Ne vom lepăda de timp ca de o haină
prea strîmtă,
ne vom lepăda de cuvintele cele plăcut
foșnitoare,
de gesturile largi, învăluitoare, de ochi,
de buze, de unghii,
de carne și sînge, de auz și miros,
ca un copac lipsit de frunzele sale
ne reducem la unitate.
Cum pielea noastră se făcuse ochi, un ochi
mare
și roșu, rostogolindu-se, izbindu-se de obiecte,
repezindu-se cu întăritare asupra lor, mut
de uimire,
ohoho, cum mai călăream pe vedere
ca pe un armăsar căruia i se viră pintenii
adînc în burtă,
prin ce lumină orbitoare treceam, noi, ochiul,
ca și cînd popoare de sori ar fi împietrit
la subțioara neliniștii noastre.
Atîtea întîmplări ciudate s-au petrecut,
nici chiar mirarea nu le mai încape.

Mai spun doar : ochiul ca o planetă celestă
într-o zodie de toamnă.

După cădere

Ce de profeți minunați s-au perindat,
ce concepte ilustre, ce fraze sublime,
cavalerul fără frică și fără prihană siluind
auzul mulțimilor,
peste acoperișuri cădeau vorbe încinse
ca o ploaie
fierbinte de vară ori ca bobii de linte.
Jurăm înflăcărați pe un nou umanism
cu coperțile roase de molii,
printre isme delicate și ademenitoare
chirurgul desface burta umflată
de cumințenie a bărbatului matur,
bisturiul taie adînc, iată frica, spaima
și nedumerirea,
osul sacru și vena iliacă, lașitatea ca o
epidermă elastică și mătăsoasă
peste nervii surescitați, peste fibreie lungi ;
respir prin porii mici, delicați și încerți
porția de sinceritate reprimată.

Zilnic îmbulzeala, cuvintele repetate mecanic
și nerușinat,
tu îți privești propria-ți cădere cu desgustul
cu care
ai privi o femeie urîtă îmbrăcat în vesminte
strălucitoare,
căderea, vertijul și bezna,
obrazul ridat, ofilit la umbra conceptelor,
a cărților cu scoarțele groase.
Cîtă limpezime aș vrea să conțin uneori
și cîtă lumină,
dar cuvintele se întorc de pe buze umilite,
printre viscere,
intoxicîndu-te cu neputința lor, cu fragilitatea
lor.

Eram frumos gătiți, mireasa mea,
îngenuncheam în fața altarului,
de bună voie și nesilit de nimeni te voi însoți
la eșafod,
de bună voie, ad maiorem gloriam Dei.

Ha, ha, ha vor spune ei, a fost un cetățean
loial
cît de frumos știa el să-și rateze poemele,
cît de pedant le sucea gîtul într-un mediu
aseptic și anaerob,
spre gloria, spre mai marea glorie...

LUMEA DE

Cînd s-a născut, în vara lui 1932, mămăliga-sa adusese deja pe lume trei fete. Tatălui i-ar fi plăcut, deci, să vină și un băiat ! dar fu tot o fată. Bunica spuse : dacă așa a vrut Domnul ! Dar asta n-o consola.

El muncea la pădure, sus, pe Valea Vadului, și era acasă tot a doua săptămînă din lună, de simbătă seara și pînă duminică noaptea.

Mama era tocmai sus, la prășitul cartofilor, pe primul deal unde aveau ogorul cînd s-au pornit durerile facerii. S-a culcat în iarbă, s-a văietat, a strigat, nimeni n-a auzit-o. Atunci i-a zis fetiței mai mari (avea deja patru ani !) Fugi la Bebu, să vină repede !

Fetița alergă la vecina care muncea pe un loc din apropiere. Aceasta înțelese imediat despre ce este vorba, luă ulciorul cel mare în care era apa pentru toată ziua de muncă și grăbi către mama.

Așa s-a născut Marie Kraftschik, pe Primul Deal. Mama împlinise de cîteva zile douăzeci și unu de ani, tata avea do ăzeci și șase, iar surorile aveau patru, trei și un an și jumătate.

Mama, Liessku Langthaler, se căsătorise la șaisprezece ani cu țapinarul Johannes Kraftschik, iar la șaptesprezece făcu primul copil : nu înaintea „sorocului" ci după „lege", la nouă luni.

Ceilalți copii au venit pe lume cînd tata se afla în pădure : la sfîrșitul verii, în zilele de săptămînă. Fiindcă prunci și fluiere (trebuia s-o precizăm mai din vreme) țipterii făceau iarna : doar atunci nu se taie lemne și nu se însămînțează ogorul ! stai toată ziua la căldurică, cioplești fel de fel de lucruri frumoase, seara te duci la circiuma evreiască și noaptea iți prinzi nevasta în brațe. Dar mai totdeauna ea e atît de ruptă de oboseală, încît suportă totul cu resemnare, căzînd apoi într-un somn adînc și greu.

Cînd m-am născut, surorile mele au văzut. A povestit Anna mai tîrziu : am văzut cum ai ieșit, erai roșie toată și țipai ca un mieluțel.

Bunica, Maria Theresia Kraftschik, cobori din pod o covățică de lemn : în ea urma să dorm. Bebu, sora mai mare, avea deja patul ei. Cele două micuțe se culcau fiecare în leagăn.

Dar pînă la botez am dormit la mama în pat : abia după aceea era voie să pregătești leagănul. Se temeau ca fiind încă nebotezată să nu mă fure vreun zmeu (se întîmpla des pe vremea aceea). Dacă un zmeu lua un copil de țipter din leagăn, îl punea în loc pe al lui : era foarte păros și avea cap de apă. Pentru ca să împiedici schimbul nu era voie să spui nici o vorbă, nici să plîngi, nici să arăți în vreun fel că erai pe cale să-ți pierzi cumpătul. Dacă pe pernă sau pe învălitoare rămînea un păr de zmeu, trebuia să-l iei cu grijă și să-l azvîrli pe plita încinsă. Doar asta ajuta : cîteva minute mai tîrziu se ivea zmeul, își lua odrasla din leagăn și așeza copilul de țipter la locul lui.

De la mama am aflat mai tîrziu ce-a spus tata cînd s-a întors după zece zile acasă din pădure. A intrat în antreu, a văzut că mama nu mai e chiar așa de rotundă și a întrebat : a venit cel mic ?

Da, răspuns mama în șoaptă, e o fătucă ! Șoptea fiindcă eu dormeam alături, în cameră.

Iar o fătucă și nu un fecior ! spuse tata, se spălă pe mîini și pe față și merse la circiumă. Spre miezul nopții se întoarse acasă și se culcă pe laviță, lîngă sobă. Dimineața mama încălzi ca deobicei o oală mare, de apă, pe plită, și-i pregăti baia în ciubărul cel mare de lemn.

După baie tata îmbrăcă o cămașă curată și-și schimbă rufele pe care le purtase două săptămîni în pădure. Își tăie unghiile de la mîini și de la picioare, se rase, își puse pantalonii de duminică, pantofii de piele și haina neagră, și-și luă pălăria cea nouă, verde.

Așa, îmbrăcat frumos ca un vînător de duminică, intră în camera unde eu, fiica lui cea de-a patra stăteam, la vîrsta de zece zile, în pat.

Mama stătea în spatele lui, pe pragul ușii, ca să vadă ce-o să facă.

Tata mă privi și bombăni : o fătucă, a patra, și-atît am vrut un fecior !

Apoi plecă, merse la circiumă și veni acasă abia pe înserat.

Tata era beat și furios fiindcă prietenii îl batjocoriseră din pricina celei de-a patra fete. Susțineau că nu e în stare să întemeieze un băiat.

Mama nu dormea încă, zăcea moale în pat și-l aștepta. El intră în odaie, o apucă de păr și o lovi în pîntece.

Ea scăpă și fugi în bucătărie ca să mănînce bătaia acolo, să nu se trezească copiii.

Tata turba de furie. Un fecior am vrut ! striga într-una lovindu-și femeia pînă cînd căzu pe podea, nemișcată. După aceea și-a dezbrăcat hainele de duminică și s-a dus să se culce în grajd, pentru ca după miezul nopții să-l prindă prima răcoare a dimineții acolo și să-l trezească : la două noaptea trebuia deja să pornească, să străbată în circa cinci ore vreo treizeci de kilometri pînă sus, în pădure.

Cînd copiii s-au trezit n-au știut ce s-a întîmplat. Mama încălzea laptele pe vatră și ziua a decurs normal.

Anna s-a dus cu giștele în luncă, a primit merinde cu ea. Celelalte două surori, Liessku și Jolli s-au jucat în curte iar mama a lucrat în grădină.

Cînd s-a născut Joku, fratele meu cel mai mic pe care îl cheamă ca pe tata, am văzut. Asta s-a întîmplat tot pe Primul Deal, sus, dar aveam pe atunci deja șase ani.

Pînă atunci auzisem mereu că pe copii îi aduce barza și chiar cîntasem de-atîtea ori : barză, barză, dragă barză, adu-mi un frate într-o frunză de varză ! Dar am văzut cu ochii mei pe unde vin copiii. Eram groaznic de curioasă, voiam să văd cît mai mult, și cu toate că femeile care se aflau în preajmă mă alungau, am obținut ce-am vrut și-a fost o întîmplare care apoi m-a preocupat foarte mult.

Îmi amintesc cum bunica, după ce l-a cercetat pe micul Joku cu multă atenție ca să vadă dacă totul este în ordine și nu cumva îi lipsește ceva, s-a dus la icoană și s-a rugat.

Apoi i-a spus mamei : am știut că o să fie băiat. De trei ori te-am visat și pe urmă am visat un vultur. În visul al treilea vulturul s-a așezat pe hornul casei și atunci am știut că o să vină la noi un bărbat. Și acum e aci. Slavă domnului !

Și de ce nu mi-ați spus ? întrebă mama. M-aș fi bucurat așa de mult că o să vină !

Despre așa ceva nu e voie să vorbești, copila mea, fiindcă se poate întîmpla o nenorocire, răspunse bunica, niciodată nu e voie să vorbești înainte despre o naștere. Nu-ți amintești de vecina noastră Hotzberger Ressku, care a plecat acum un an în oraș ? A prezis că va naște o fetiță și domnul a pedepsit-o : a născut un copil mort.

Peste o săptămînă tata a venit iar acasă. Cînd a intrat în curte noi, fetele, am strigat într-un glas :

Avem un frate ! Avem un frate !

Tata întrebă : unde este ?

În casă ! În casă !

Mama tocmai îi dădea să sugă lui Joku cînd tata a intrat. Nu rosti nici o vorbă, îngenunchie în fața ei, privi copilul, o mîngîie pe mama pe brațul gol, se ridică și ieși afară.

Avem un băiat frumos, mai șopti mama cu o voce plîngăcioasă.

Da, răspunse tata.

Fără să se spele pe mîini și pe față, se duse la circiumă, lui Goldbrunner unde ceilalți țapinari erau cu țuica în față deja. Evenimentul fu atît de îndelung celebrat, pînă cînd grasa și solida doamnă Șeila Goldbrunner, crismărița, trebui să tîrîie pe fiecare bărbat în parte pînă în fața ușii. Goldbrunner avea hernie și nu putea să ajute la o muncă atît de grea, așa că se descurca mereu singură.

Nu mai știu cînd a venit tata în noaptea aceea acasă. Noi, copiii, dormeam, iar a doua zi era foarte bine dispus. Pe cînd mama ședea lîngă plită și încălzea laptele, el o mîngîia drăgăstos pe păr. Ea îl privea și zîmbea mulțumită.

Mama n-a mai făcut după aceea copii și așa am rămas doar cinci : în alte familii erau și opt și zece copii și o țipteră din Valea Peștii făcuse douăzeci și unu de copii ; dar din ei au mai trăit doar șaisprezece.

Cînd Marie a împlinit șapte ani s-a dus la școală. Mama i-a cusut o rochie nouă și i-a cumpărat panglici albe pe care i le-a împletit în cozi .Pentru pantofi din piele n-au mai ajuns banii, așa că Marie a purtat, ca cei mai mulți copii, ciubote din lemn ; nu erau prea comode, fugeai rău cu ele, dar țineau cald fiindcă bunicul le căptușise cu o bucată de blăniță de oaie.

Acest bunic avea pe atunci cam patruzeci și cinci de ani, purta o barbă roșie uriașă din care pricină i se spunea și „Șepi cel roșu", numele său adevărat era Josef Reichenberg. În prima zi de școală îi dărui Mariei o păpușă din lemn cioplit. Fu prima ei jucărie. Și ultima.

Din resturi de stofă mama cusu o bluziță, dîrdel, iar dintr-o bucățică frumoasă de piele o pereche de pantofi de oraș cum purta numai doamna Falger, soția șefului ocolului silvic.

Păpușa primi numlee Marișca și Marie se jucă cu ea pînă împlini paisprezece ani.

Atunci cunoscu un bărbat.

Pe Franz Warhyanowski l-am văzut prima dată într-o duminică din mai. Toată valea era înfloriță, soarele ardea foarte puternic și toți oamenii aveau fețe vesele.

Fusesem la biserică cu prietena mea Milli și cînd am trecut pe Strada Mare, Franz stătea la un colț. A spus un lucru pe care l-am găsit foarte caraghios fiindcă am ris amîndouă. Și i-am răspuns și atunci a ris și el foarte tare. Am mai ținut-o așa citva timp, tot pe glumă, și pe urmă m-a întrebat : nu ești Maria lui Kraftschik Joku ?

— Da, am zis și m-am gîndit că poate știe că tata o bate pe mama uneori. Dar după cîte se părea nu știa nimic, fiindcă mă privea atît de blajin încît m-a apucat fierbințeala.

Te-ai înroșit, spuse brusc gisca proastă de Milli și rise.

Și Milli avea paișpe ani dar mergea cu băieții deja de doi ani și știa chiar și cum se face să nu rămîi, dar despre asta nu mi-a spus niciodată ceva precis.

Pe urmă l-am întîlnit pe Franzi doar duminecа, fiindcă în timpul săptămînii muncea în

Gravură de Gheorghe Ivancenco

ȚIPȚERII

Țipterii sînt o populație de limbă germană, imigrată în mai multe etape în România, între anii 1776 și 1829, purtînd la obîrșie numiri diferite după diferitele zone ale fostului imperiu austro-ungar din care au pornit către Bucovina și Maramureș, răspîndindu-se apoi în tot nordul țării — de la Iacobeni și pînă aproape de Zalău. Țapinari, tîmplari și zidari în majoritate, (odinioară plutași și băieși) trăind în deplină armonie cu străvechea populație românească a Maramureșului, cu care a schimbat nu doar modele de organizare gospodărească, dar și tradiții, datine și obiceiuri folclorice, — țipterii au contribuit în mare măsură la dezvoltarea economică și social-culturală a răsăritului Maramureșului în secolul XVII. Ca tîmplari, au participat la înălțarea multora dintre celebrele biserici de lemn ale nordului românesc; ca specialiști în construcții — au ridicat (la Măcărlău) primul baraj de pe Valea Vișeului și mai tîrziu la Făina (1790) cînd s-a și pornit exploatarea planificată a temnului din această parte a Maramureșului. La începutul secolului XIX întemeiaseră deja vreo douăzeci de cătune care aparțin, astăzi, toate de Vișeul de Sus : Valea Sasului, Valea Peștii, Dealul Ciungilor, Suligul Mare, Suligul Mic, etc. Ca zidari de renume și ca muncitori feroviari, țipterii maramureșeni au participat la construirea căii ferate Sighet—Vișeu și, mai tîrziu, la șantierul național al tineretului Salva—Vișeu. La recensămîntul din 1977, în Vișeul de sus erau 3 430 de țipteri, cu toate că arhiva bisericească indică cifra de 6 000. Oricum, Vișeul este centrul spiritual și cultural al populației germane din această zonă a țării, mai ales că din 1949 aci funcționează din nou o școală de opt clase cu limba de predare germană.

Textul pe care îl publicăm, tipărit în revista „Neue Literatur" în anul 1983 sub semnătura lui Claus Stephani, face parte din inițiativa cu totul remarcabilă a acestui scriitor de a înregistra (lucrează cu ajutorul magnetofonului) fapte și mai vechi și mai noi din viața țipterilor, precum și texte folclorice. După o excelentă antologie intitulată „Povestiri populare ale țipterilor din nordul României" apărută la N. G. Elwert Verlag — Marburg în 1983, în R.F. Germania, după apariția la Kriterion a volumului „Drumuri prin întrebări" cuprinzînd texte țiptere din Bucovina de sud, „reportajele" publicate în Neue Literatur sînt noi străduinți de a aduce spre cunoașterea publică lumea atît de puțin cunoscută a țipterilor din Maramureș, istoria lor bazată pe relatări de viață directe, nemijlocite, înregistrate cu maximă fidelitate, încărcate de farmecul naiv al povestirilor populare, atît de simple prin curgerea lor omenească, atît de fantastice prin culoarea lor : „viața ca viață" rostită de oameni modești, pierduți în pădurile de granită ale Maramureșului, povestind despre muncă și suferință, despre dragoste și speranță, despre naștere și despre moarte cu o înțelepciune pe care o au numai oamenii legați de pămînt.

Desprins dintr-un grupaj de „povestiri ale femeilor" textul de mai jos păstrează nealterate savoarea și neobișnuitul, care sălășluiesc încă în spiritualitatea țărănească a Maramureșului.

Sânziana Pop

---

film

«Moara lui Călifar»

Peliculă recompensată cu Premiul pentru debut la ediția din acest an a Festivalului filmului pentru tineret de la Costinești, **Moara lui Călifar** confirmă posibilitățile unui cineast familiarizat deja cu tehnicile de citire cinematografică a literaturii, personalitatea unui creator capabil să impună un stil. **Șerban Marinescu** repune în discuție disponibilitatea artei a 7-a de a oferi spectatorului ecranizări mai mult sau mai puțin libere, mai mult sau mai puțin consecvente cu textul sau cu spiritul operei autorului ecranizat.

Drumul ales de cineast cu sprijinul celor trei scenariști **(Valeriu Drăgușanu, Petru Maier Bianu, Radu Petrescu)** este îndepărtarea de textul povestirii lui **Galaction** prin prelungiri epice menite să servească programatic o demonstrație etică, construită toemai prin acumularea nefirească de întîmplări. Distanța este luată și față de atmosfera realismului magic practicat de **Gala Galaction** (cu excepția începutului filmului și poate, a finalului) ecuația socială fiind îngroșată, jocul alternanțelor între imaginar și realitate pierzîndu-și forța de seducție necesară.

Încercarea de re-evaluare a sensurilor primare ale operei literare, operație de altfel plină de riscuri, a impus o biografie mai bogată a principalelor personaje, apariția altora, menite să justifice în evoluția lor concluzia moralizatoare, în care obsesia banilor devine patologică, iar alienarea rămîne o consecință a „procopselii" promise de moș Călifar.

Dezumanizarea lui **Stoicea** e schițată în paralel cu evoluția sa socială, dizolvarea moralității în raporturile cu familia, vecinii, partenerii de afaceri, elimină în general sugestia conținută în textul lui Galaction, cîteva elemente rămînînd totuși cinematografic memorabile (laitmotivul oglinzii, finalul deschis, atmosfera primei părți, în general, mai bine conduse, mai puțin supuse unor locuri comune).

Redimensionarea explicativă a visului lui Stoicea, atenuează virtuțile unui realism magic bănuit a fi mult mai aproape de atmosfera și morala lui **Galaction.** Cîteva rezolvări facile (focul de la conac, atemporalitatea laxă cu trimiteri la date evident decalate prin muzică și recuzită, accidentul eroului din final), scad din meritele filmului. Printre aceste merite reale, unul major se datorează operatorului **Călin Ghibu,** un mare plastician al imaginii, capabil să sugereze tensiune relațiilor între personaje, să portretizeze convingător, să obțină fascinante nuanțe în pelicula alb/negru utilizată, să pună în valoare un peisaj, un decor, un personaj, să le sublinieze atmosfera prin factura plastică.

Opera primă semnată de **Șerban Marinescu** promite un cineast care probabil la al doilea titlu al filmografiei sale va fi mai exigent cu scenariștii și va avea forța unei detașări mărcate față de acumulările cinematografice ce au influențat și mai pregnant **Moara lui Călifar,** film din aceeași familie spirituală cu **Moara cu noroc, Nunta de piatră** și **Tănase Scatiu.**

Paul Tudor: „Iarnă"

Călin Stănculescu

---

televiziune

tv

Noiembrie

S-au aburit ferestrele dimineții, semn că la Joseni lucrurile au reintrat în normal : este din nou frig la polul frigului. Noiembrie, luna lui Brumar, a venit, cum era și firesc, cu brumă, încă nu a nins, dar zăpada se presimte, miroase ; frunzele încă mai cad din creangă în creangă, crizantemele ne albesc privirile, de departe, din septembrie, mai ajung la noi ultimele sclipiri roșcate ale toamnei, ba chiar și cele blonde ca nisipul de la Eforie.

Un asemenea ecou a fost și o fotografie de toamnă din „Albumul duminical", o fotografie care avea următoarea explicație : „Un cules cum n-a mai fost nicicînd". Fotoreporteri, Smaranda Jelescu și Ștefan Mărăscu. Mărturisesc încă de la bun început că n-am crezut o iotă din titlu, obișnuit fiind cu asemenea metafore de orgoliu. M-am întrebat însă : cum adică „un cules cum n-a mai fost nicicînd"... în podgoria Murfatlar (unde, slavă domnului, se culege de sute de ani!), ori „un cules cum n-a mai fost nicicînd..." la televiziune. Probabil, mi-am răspuns, că autorii s-au gîndit și la una și la alta, iar ca importantă, dezlegarea acestei șarade poetice este ultima. Pentru că, în primul rînd, m-a interesat factura neobișnuită a acestei emisiuni care nu a fost nici reportaj, nici recital poetic, nici documentar, nici „viață economică" și nici emisiune pentru pionieri și școlari. A avut însă din toate cîte ceva, și în plus ambiția de a prezenta un fel de monografie a comunei Basarabi, de curînd ajunsă „port la Dunăre și Marea Neagră", cum se exprima un localnic. Desigur, spațiul abordat avea telegenie, cum s-ar spune : podgorie renumită, canalul cu toate modificările socio-economice pe care le impune, („canalul a adus două școli..."), o comună bogată, puternică din toate punctele de vedere, cu oameni harnici, îndrăzneți („zilnic sînt prelucrate aici 200 tone de struguri"). Subiect bun, dar nu numai atît. Ne-a impresionat ambiția realizatorilor de a face „subiectul" altfel, mai complex, mai atractiv, deși l-ar fi putut face cuminte, corect și atît. Dorința aceasta de a surprinde viața așa cum este din cît mai multe unghiuri, într-un sat, într-o comună, într-un oraș, este salutară. Într-un loc unde se muncește bine și se trăiește bine, nu? Simpla înșiruire a unor cifre, impresionante în sine nu este suficientă, ochii vor să vadă și urechile să audă care este efectul lor în plan uman. „Raionarea" unor emisiuni, unicitatea unghiului de vedere, specializarea îngustă scad mult din interesul de care acestea ar trebui să se bucure. Cu atît mai binevenită ni se pare deci o asemenea inițiativă, care rupe cu îndrăzneală din micile feude ale fiecărei redacții în parte pentru a ne arăta în ansamblu cum se muncește și cum se trăiește într-un loc sau altul.

Desen de Petru Țira

Iulian Neacșu

P.S. 1 La „Telerama" se reia cu obstinație rubrica de „carling", deși, după știința noastră, „sportul" acesta de măturători nu se practică nicăieri în țară. Ca, de altfel, și acrobația pe schi sau pelota. În schimb nu apare nimic din fotbal. Să nu mai intereseze pe nimeni?

P.S. 2 N-am înțeles ce consultații istorice au dat consultanții filmului „Comoara", un film enigmatic, de nepătruns, de nepătruns...

PESTE DEAL

claus stephani

pădure și nu venea acasă. Pe atunci avea optsprezece ani, crescuse înalt, era blond și purta o mustață mică, ca toți tinerii.

Într-o duminică ne-am dus sus, în poiană, și-am stat pe iarbă. Franzi cînta frumos, dintr-un pai, și eu m-am culcat pe spate și-am privit norii. Acolo, sus, este domnul, mi-am spus, și ne vede, și eram așa de bucuroasă!

Ne mai sărutasem și la poartă de cîteva ori pînă atunci și ne-am sărutat și acum, în poiană.

Da, odată tot trebuie să se întîmple! și m-am gîndit că dacă tot va fi unul, să fie Franzi măcar.

În seara aceea am pus păpușa în dulap fiindcă devenisem femeie. Mama a văzut dar n-a zis nimic.

După cîtva timp Marie observă că seara aceea din poiană nu rămăsese fără urmări. Se înspăimîntă și merse întîi la biserică. Acolo o imploră pe maica domnului s-o ajute. Cînd după două săptămîni nu se întîmplă nimic, merse la Kransnoiarska, o ruteancă bătrînă despre care se zicea că este vrăjitoare și se ocupa cu tot felul de minuni.

Krasnoiarska îi dădu să bea un lichid care putea atît de îngrozitor încît Marie vomă imediat. După aceea goli, totuși, sticluța cu „elixirul" dar în starea ei nu se schimbă nimic.

Într-o zi mama îi ceru socoteală. Marie povesti totul imediat. Mama îi arse două palme atît de puternice încît, își amintea Marie, crezuse că o să-i sară ochii din cap.

Apoi mama spuse: dacă tata observă, te omoară, și eu nu pot să te ajut.

Franz nu mai fu de văzut, între timp se împrietenise și cu Milli Babjartschik și probabil că mergea cu ea acum sus, în poienele dintre munți.

Dar domnul le orîndui astfel că într-o zi tot ne-am întîlnit. Și atunci i-am spus tot. Privea în altă parte și se purta de parcă n-ar fi avut nici o legătură cu el. Putea să fie și altul, a zis.

Care altul, Franzi? Doar numai cu tine am fost sus, în poiană!

A trebuit să mă creadă.

Te iau, a spus, dar și Milli îmi place.

Ia-mă, m-am rugat, nu mai pot trăi de rușine!

Bine, Marie, te iau: dar să nu te superi dacă merg și la Milli.

Am spus da fiindcă voiam să mă mărit repede.

A fost o nuntă frumoasă și eram atît de bucuroasă că Franzi era acuma al meu! Bineînțeles că Milli a fost și ea invitată. Cred că atunci, chiar în noaptea aia, m-a înșelat cu ea.

După șapte luni s-a născut primul nostru copil. A fost băiat și l-am botezat după tatăl său — Franz și după bunicul meu — Josef; așa că n-a numit Franz Josef.

Franz era un bărbat bun, harnic, adunător, aducea toți banii acasă, nu bea și — cel puțin în primii doi ani de căsătorie — nu m-a bătut. Singurul lucru care mă deranja era Milli. Nu-și găsise alt bărbat și Franz pleca adeseori de acasă simbătă seara și atunci știam că se întîlnește cu persoana, netrebnica.

Tăceam.

Am tăcut doi ani și mi-am înăbușit suferința în mine.

Pe urmă, într-o seară cînd s-a întors iar acasă și mirosea a parfum rusesc, l-am întrebat: ce te faci dacă tîrfa îți leagă de gît un bastard?

Franz n-a răspuns. A ridicat doar mîna și m-a lovit atît de crunt, că după aceea am zăcut două zile în pat și a trebuit să se ocupe mama de copii.

După prima bătaie, Marie a făcut un lucru pe care după aceea l-a regretat amarnic și azi e fericită că nu a avut urmări grave. S-a dus la o femeie, Anna Kirchdraufer, care făcea farmece. Pentru asta trebuia să plătești o sumă de bani: dacă farmecele nu aveau urmările dorite, primeai o parte din bani înapoi, dacă aveau — nu primeai.

Întîi i-am spus lui Anna-Neni să facă în așa fel ca Milli să nu mai aibă nici o plăcere cînd se întîlnește cu Franzi.

Asta nu pot s-o fac, a spus Anna, e prea simplu; trebuie să ceri altceva, fiindcă altminteri nici nu pot să pretind de la tine bani.

Și-atunci am zis: Milli să fie atît de bolnavă încît să nu mai poată umbla cu bărbați — o boală care să-i stingă poftele.

Asta da, a spus Anna, o asemenea boală există: sînt femeile care nu mai suportă bărbații din pricina mirosului.

Mai tîrziu Marie a avut remușcări, fiindcă de fapt dorise tot timpul ca fosta ei prietenă să se mărite și să aibă și ea copii. C-a fost așa, sau altfel, pînă la urmă s-a făcut. Dar după trei săptămîni Marie a primit de la Kirchdraufer cam a treia parte din bani înapoi, pregătindu-se să sufere și mai departe că Franzi călca strîmb.

Cînd a venit acasă în simbăta de după prima bătaie s-a spălat, s-a schimbat și a dispărut fără o vorbă. Am oftat puțin dar pe urmă m-am luat iar cu treburile casei.

A venit acasă abia duminică dimineața și n-a zis nimic cînd a intrat în bucătărie.

Nici eu n-am zis nimic așa că am tăcut amîndoi.

Deodată a țipat la mine: de ce nu spui nimic?

Am răspuns: fiindcă n-am nimic de zis.

Asta l-a înfuriat atît de tare încît m-a bătut iarăși îngrozitor.

Eu zăceam pe podea, micuțul plîngea fiindcă trebuia să mănînce. Franz s-a spălat pe față, s-a pieptănat cu grijă și a plecat.

În duminica aceea nu m-am putut duce la biserică, vecinii au observat și a doua zi, bătrîna doamnă Kreiter m-a întrebat de ce n-am fost la slujbă?

I-am zis că mi-a fost rău.

Ai să te obișnuiești, mi-a răspuns, ești încă tînără.

Aveam șaisprezece ani pe atunci.

Cînd am împlinit șaptesprezece a venit pe lume cel de al doilea copil, Emu — l-am botezat după tatăl lui Franz — Emmerich.

Franzi tot mai mergea la Milli dar domnul a avut grijă să nu poată face copii. Eram foarte bucuroasă de asta și mă rugam tot timpul să nu-i atîrne de gît un bastard.

De băut bea puțin — crucea asta nu trebuia s-o port — și se juca cu drag cu copiii. De fapt, toate erau în ordine dacă n-ar fi fost blestemata de Milli și bătăile. Cel mai tare sufeream din cauza lui Milli, cu bătăile mă învățasem deja, mi se părea că fac parte din căsnicie. După ce le încasam, îmi spălam loviturile cu spirt și mă apucam iar de treburi, în vreme ce Franz mergea cu copiii la plimbare. La cîteva ore după ce mă bătea putea fi uneori foarte tandru, mă strîngea în brațe și, ca și cînd asta ar fi fost un lucru firesc, mă prăvăleam cu el pe pat.

Trebuia să am grijă singură de copii, de grădină și de pămînt, fiindcă Franzi lucra în pădure.

Aveam deja douăzeci de ani și Franzi împlinise de curînd douăzeci și patru cînd l-au adus într-o zi acasă, într-un car de lemn. Tocmai spălam rufele și fierbeam lesie și scoseam în curte ciubărul cel mare. Deodată, doi tovarăși de muncă de-ai lui Franzi au deschis poarta și unul a zis: Marie, fii tare!

Dumnezeule, mi-am dat seama că s-a întîmplat ceva groaznic.

„L-a prins dedesubt" au mai zis și mi s-a făcut atît de rău încît am leșinat.

L-au dus în casă și au mers înapoi în pădure.

Pe urmă femeile l-au spălat, l-au ras și l-au pregătit, pentru că eu nu puteam să fac nimic, eram prea moale.

La înmormîntare a venit și Milli. A plîns foarte tare și m-am gîndit: plîngi, femeie blestemată, plîngi, că un bărbat ca ăsta n-o să mai găsești nici tu!

Pe cînd sicriul lui Franz Warhyanowski era coborît în groapă, o pasăre albă a venit, brusc, din pădurea apropiată și s-a așezat pe un copac care se afla în preajmă: era pasărea-sufletului. (După credințele vechi, populare, sufletul omului care moare în condiții neobișnuite, se transformă în pasăre albă. Această pasăre a sufletului veghează apoi mormîntul pînă cînd sufletul mortului poate să treacă în lumea de dincolo.)

Toți oamenii care au participat la înmormîntare au văzut pasărea-sufletului. Cinci zile a stat acolo, neclintită. Între timp a murit și bătrîna Kaschauer-Nantschi și cînd au îngropat-o, pasărea mai era încă pe mormîntul lui Franz.

Pe urmă, într-o zi a venit o vecină și-a spus: pasărea sufletului a dispărut. Domnul a luat-o la el. Amin.

M-am bucurat așa de tare și-am mulțumit domnului că i-a iertat lui Franz totul, vreau să zic — treaba cu Milli și bătăile.

Mai tîrziu, Marie s-a chinuit singură cu copiii, fiindcă n-a mai vrut să se mărite. Au ajutat-o surorile, atît cît au putut.

Amîndoi băieții au mers la școală și fiecare a învățat cîte o meserie: Franz Josef s-a făcut electrician, Emmerich — zidar. Între timp amîndoi s-au căsătorit și au deja copii mari.

Astăzi Marie lucrează ca vînzătoare într-o alimentară. Slujba îi place, cunoaște multă lume, e amabilă cu oricine, știe tot despre toți oamenii fiindcă cele mai multe noutăți se schimbă aci, la cumpărături.

Doi ani a economisit cu severitate și apoi și-a cumpărat un televizor; și cîteva mobile. Acum adună pentru un concediu la mare. Despre asta vorbește adesea, fiindcă n-a plecat niciodată din orășelul de munte.

Dar odată tot trebuie să vezi ce se află peste deal!

În căsuța ei de lemn este plăcut. Deasupra televizorului se află o fotografie îngălbenită, așezată în ramă de catifea, executată de un fotograf ambulant: avea paisprezece ani pe atunci și era îmbrăcată în dindel, cu șorț alb; lîngă ea se zărește Franz: un braț îi e petrecut după umerii ei, celălalt e tăiat — se află după gîtul lui Milli, așa că și Milli lipsește din fotografie.

Era o zi luminoasă, de mai, se disting copacii înfloriți în fundal.

În românește de Sânziana Pop

petru solonaru

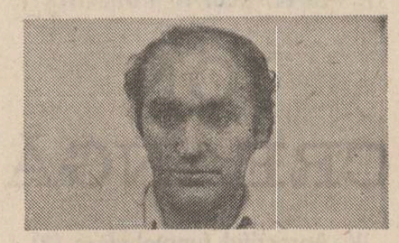

Albastru de septembrie

Plutire —in viu,
albastră mingiiere,
sub pirg himer întîrzii rugii rari
și lăcrimînd spre Echinox
tresari
o ultimă, luminilor,
părere.

Aproape ochi răpit de-ascuns absintul
visul ți-a fost Zadarnicei
indemn
Dedată, vai, lumesc rodirii,
semn
de păci te vru,
mirarea
pustiindu-l...

Suris înfrînt de-a trecerii hotară,
petalelor
le-ai tulburat căderi.
E toamnă azi, Femina!
Triste seri
de-acum
și-incet
uita-vor sfînta vară...

Cum îndura-vei, Toamnă...

Cum îndura-vei, Toamnă, să ne fii
cenușă doar
și trecere prin cînt?...
...Îți sîntem vechi, firavul legămînt
sub mina-ți albă —
— în care cerni pustii...

Cui, în frunzarii,
roua va veghea
adînci oglinzi fără întoarceri totuși,
de nu-i făcut
să înțeleagă jocu-și
cumpăna serii peste Nu și Da?...

Și ce vei face
după asfințiri
cînd marele răzor de oseminte
tăcerii
stins
aduce-va aminte
că Niciodată Taina n-are miri?...

Cum îndura-vei, Toamnă, să ne fii
cenușa doar
și trecere prin cînt?...

Cît prin arbori

Cît prin arbori bate mreaja clipei
singur, ceasul,
ingeresc de toamnă,
sub regretul,
ce-în tăceri o-îndeamnă,
molcom frunza se dedă risipei...

Ne-înțelesul freamăt,
iată,
scade,
sub poteca purure albastră...
Ce rămîne din plecarea noastră,
față tristă,
tulburînd monade?...

...cîntec

Părere-i roua ce-adormi-în petale,
cum tristă treci
iubita mea — în amurg
sau e cenușa
rătăcind prin burg
pustie pradă mingiierii tale?...

Precum silfide
lacrimi cad plutirii
sub pretutindeni urma ta arzînd.
E-această ziuă —
— în oseminte
cînt,
căci săgetare dărui unduirii...

Vină-n zadar...

Vină-n zadar o albului din lotuși,
septembrie,
te-înrourî învins!
E — atît pustiu sub trecere
de-i nins
hotarul său
cu umbra ceții totuși...

Al criptei prund
solar
mai întîrzie
— în aproapele crepuscul
fără duh.
Săgeata, vai, arzîndă prin văzduh,
a vieții-ne,
cu noaptea ne îmbie.

Încă mai ești,
mirarea mă ascunde
și ceasul, sus,
mai bate-încet cuvînt.
De-acum
tăceri
dura-vor teama-în gînd,
răspuns întors
din marele Niciunde...

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE «NICOLAE LABIȘ», EDIȚIA 1984

mihai gălățanu

Cele douăsprezece munci ale poeziei

Morile nopții n-au făina neagră a orelor
întru măcinat
copilul plînge cu buricul nemoșit
apele sînt peste tot cuprinsul pămîntului
roata geme în trunchiul copacilor
iar focul s-a răzlețit
și cremene nu-l mai poate a ține
trebuie să dai animalelor un nume
femeia te așteaptă cu sînii
— nuferi despletiți în octava lumii! —
nedeprinși cu parte de bărbat
sigiliul lui Solomon încă
îi pecetluiește coapsele
șapte peceți pe gura amofrei zac
înlăuntrul efritul lui eblis
sălășluiește
gazelele încă nu știu să se strige pe nume
ciinele nu știe că e ciine
inima nu a aflat că e inimă
vatămă tu legea și ritul
îndriduind lucrările firii
Gazelele au aflat și s-au bucurat
„ciinele a venit și mi-a spus „eu sînt ciine")
și toate s-au cunoscut ele însele
prăpastia mi-a spus „mie ai să-mi spui
prăpastie"
iar grîul a recunoscut
„pe românește voi fi grîu, fără nici
o îndoială"

⁂

Îmi muști buzele și te rabd
cum mergi pe pieptul meu, pe pietrele mele
vătrai încins, fulguind, al Poeziei.
Balenă ridicîndu-se
din abstracte ape
albă, ființînd sau dincolo de ființă,
schelet calcinat, monstru teribil
cum mă sorbi tu pe mine
dintr-o singură sorbitură
cum mă înghiți tu pe mine
dintr-o singură înghititură
cum mă îmbrățișezi tu pe mine
dintr-o singură îmbrățișare.
Și iarăși și iarăși mă locuiește o spaimă
că n-aș putea avea trup pentru toate
muncile tale
că n-aș putea respira întregile tale miresme
că n-aș putea te a iubi așa cum
iubește bărbatul femeia.
Brazde negre mi-or acoperi ochii
riuri de secară mi-or brăzda pieptul
în lungirea apei ori bătaia vîntului.
De ce mă întrebați dacă nu știu de mine
eu n-am să știu de mine niciodată
mamă, eu însumi sînt trupul uzat
ferfeniță, vătămat și rănit, al Poeziei.

⁂

Dacă nu vei mai putea să mergi
am să-mi tai picioarele și am să ți le
împrumut
pînă la capătul cuvîntului
aș putea să alerg cu tine în circă
— printre șerpi și balene umflate de
ierburi —
dacă va fi de dus am să te duc
(tatăl meu, o singură dată tată,
mă plimba în spinare,
teatea mare îl plimba la rîndul lui
în spinare).
Dacă nu vei mai putea a vedea
vei vedea cu ochii mei
iar dacă mîinile nu te vor mai a sluji
întru menirea lor
mîinile tale vor fi mîinile mele
desăvîrșind lucrarea mîinilor
Dacă nu vei mai putea a fi
voi pune cuvîntul să fie în locul tău
să meargă, să vadă, să lucrare,
să rîdă, să se sbuciume, să știe.

plastică

Poezia domesticului

Arta lui **Ion Dumitriu** ilustrează definitoriu ceea ce am putea numi **interioritatea contemplației.** Pentru că întrutotul remarcabilă la acest artist de sorginte urbană este capacitatea de a se abandona cu o candoare niciodată disimulată acestui spațiu al eternității, care este satul românesc. Se simte în pictura lui Ion Dumitriu acea nostalgie atît de proprie orășenilor, după viața la țară, și a cîmpeanului după vălurirea inierbată a priveliștilor piemontane. Artistul nu glosează sentimental în marginea acestei realități, ci pătrunde, mai exact, **se pătrunde** de **miracolul** ei, cotrobăie în miezul ei existențial și din această scormonitoare trudă obiectele pe care le atinge, surprinzîndu-le în ipostaze unice, se încarcă de lumina interioară a descoperitorului. Așa se explică de ce imaginile, cu care artistul revine astăzi între noi (Galeria „Simeza"), compun un univers de fragmente atît de personalizate și de intens vibrate poetic. Multe dintre lucrările actualei expoziții se revendică acelei teribile serii de **„portrete ale obiectelor"**, pe care anonimii prerenașterii germane și, mai tîrziu, marea pictură flamandă le-a impus într-o școală ce dăinuie și azi cu strălucire. Unei asemenea ascendențe estetice îndrăznesc a-l alătura și pe Ion Dumitriu. Pictura lui nu poate fi judecată în afara subiectivității profunde ce o angajează în repetabilul său dialog cu elementele unui spațiu de concentrată spiritualitate.

Rafinamentul acestei disponibilități contemplative, emanația dinăuntru a undelor cromatice cu care artistul își aureolează fiecare **obiect-personaj**, dau dimensiunea unei metarealități asupra căreia pictorul operează cu migală, învăluindu-ne în mrejele ei atît de domestic poetizate. De aceea, pictura lui Ion Dumitriu nu ar putea fi nicicînd clasată drept descriptivă. El își compune cu meticulozitate cadrele, scontînd poate chiar pe unele efecte cine-fotografice ale imaginii, într-o tentativă foarte modernă de „citire" expresivă a realului.

Pretextele obiective, ca și modalitățile de plămădire a picturii sale se situează foarte aproape de tehnicile hiperrealismului. O pedantă cultivare a detaliului expresiv, o aplecare pasionată spre notarea exactă a conținutului material al obiectelor, simțul puternic al acestei materialități ni-l dezvăluie pe Ion Dumitriu drept un virtuoz al descifrării formelor. Au și aceste calități importanța lor în definirea personalității artistice a pictorului. Dar, credem, precumpănitoare rămîne în pictura lui Ion Dumitriu arta de a compune și de a exterioriza conținutul acelei metarealități de intensă vibrație lirică, de care aminteam mai înainte. Prin aceasta, artistul ne dezvăluie chipul fabulos-domestic al existenței într-un spațiu mioritic. Un spațiu ale cărui înțelesuri, conform viziunii etno-filosofice blagiene, nu vom înceta niciodată a le descoperi, îmbogățindu-le mereu.

În această sursă aș căuta mereu izvorul ingenuității picturii pe care o practică azi Ion Dumitriu. Artistul se află la un asemenea pol al înțelegerii, din care orizonturile lumii, ce o cercetează cu atîta învăluitoare dragoste, i se relevă cu limpezimea atotgrăitoare a simbolurilor arhetipale. Este semnul echilibrului ce l-a dobîndit la capătul unor ani de statornice căutări și a unei tot mai mature deprinderi a meșteșugului. Artistul ne apare astăzi deplin stăpîn pe instrumentele artei sale. Expoziția de la „Simeza" se impune, deopotrivă, prin unitatea viziunii plastice, prin căldura umană a mesajului ce ni-l propune și prin ținuta estetică a fiecărei lucrări ce o cuprinde.

În foaierul Teatrului Foarte Mic sînt de reținut cîteva cicluri de reliefuri în bronz și aluminiu ale sculptorului **Czitrom Bela.** Artistul etalează și de această dată o gamă foarte variată de simboluri plastice, cu bine asimilate ecouri din arta paleolitică, faraonică, sumero-akkadiană, gotică și barocă, tratate într-o cheie modernă.

Corneliu Antim

muzică

Creații lirice românești

În muzica românească contemporană, Gheorghe Dumitrescu reprezintă întruchiparea portretului unui artist cu o înaltă conștiință politică, nobil-patriotică și moral-cetățenească; mărturie pentru aceasta stă întreaga sa creație, de dimensiuni ample și cu amprentă epopeică, de unde, cu siguranță, pagini numeroase vor intra în istoria artei românești. Ceea ce se impune însă cu pregnanță, cred, este faptul că maestrul Gheorghe Dumitrescu și-a propus consecvent găsirea unor „corespondente" sonore pentru citeva dintre paginile de glorie ale istoriei neamului. Bineînțeles, interpretarea faptelor și sensurilor istoriei îi aparține (nu întîmplător, compozitorul își scrie frecvent și libretele creației sale lirice), însă amploarea și însemnătatea întreprinderii, valențele de frescă sonoră, ancorarea în contemporaneitate a modului în care este abordat subiectul, se alătură unei măiestrii componistice incontestabile, constituind astfel temeiul valorii estetice. În ceea ce privește creația pentru scenă, dacă vom aminti că elementul izbitor îl reprezintă ambitia spre cuprinderea într-o vastă epopee vocal-simfonică a istoriei neamului, vom avea o imagine clară asupra celui mai important capitol din creația maestrului Gheorghe Dumitrescu. Premiera **tragediei lirice în două părți Orfeu** se poate consemna în dreptul realizărilor primei scene lirice a țării. În ceea ce privește motivația lucrării, autorul este explicit: „Am scris tragedia lirică **Orfeu** ca un omagiu adus strămoșilor noștri și divinului print trac Orfeu — muzician, poet, filozof, cel care a trăit în mileniul al II-lea î.e.n., în plină înflorire a culturii marelui neam trac". Prin subiect așadar, prin specific muzical, printr-o complexă tratare scenică, creația se depărtează de clișeele genului liric pentru a împrumuta mult dintr-o interpretare contemporană a spiritualității strămoșilor noștri. Prin „tragedie lirică" se zugrăvește un amplu complex scenic-muzical unde semnificația se află deopotrivă în valențele subiectului și ale muzicii, trimițînd, ca relativ gen proxim, la misterele laice. Îndreptîndu-se spre tradițiile artei populare și ale artei culte românești (momentul de virf este momentul **Oedip**), Gheorghe Dumitrescu a „împrumutat" nobila dimensiune umanistă a personajului principal: omul Orfeu se luptă cu zeii, cu destinul, omul Orfeu este supus întîmplărilor vieții ca orice alt semen, revolta sa împotriva absurdității destinului este aceeași ca în **Oedip**, aceleași fiind deci semnificațiile morale ale creației. Hristofenia Cazacu (decoruri și costume), Alexa Mezincescu (coregrafia) și Stelian Olaru (maestru de cor: principalul și cel mai bine realizat artistic și interpretativ personaj al operei îl reprezintă, incontestabil corul, compartiment omogen, disciplinat, obținînd frumoase efecte vocale) sînt principalii colaboratori „din culise" ai regizorului George Zaharescu, semnatar al unei viziuni scenice surprinzînd just valențele de mitologie laică ale subiectului (de reproșat ar fi, poate, o prea mare concentrare a derulării subiectului în centrul scenei: aproape toate personajele intră prin centru, pe culoarul lăsat liber între două ample mase de coriști, indiferent de importanța lor dramaturgică). La pupitrul orchestrei, Carol Litvin și-a asumat dificila misiune de a reda sonor o partitură complexă și pretențioasă; cu unele mărunte imperfecțiuni, secvențele sonore s-au ridicat calitativ la nivelul unei interpretări vocale deosebite în care s-a distins, în primul rînd, Constantin Ene, interpret al rolului titular, cîntăreț cu frumoasă voce și o bună știință a compunerii actoricești a rolului. Lucia Țibuleac (Euridice), Corina Circa (Medeea), Adina Iurașcu (Hecate), Adrian Ștefănescu (Aetes), Emil Iurașcu (Iason) sînt cîteva dintre interpreții de marcă ai unui spectacol reușit, al unei partituri ridicîndu-se de multe ori la înălțimea celor mai bune pagini ale maestrului Gheorghe Dumitrescu.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

IV. Aprocriful funambulesc (2)

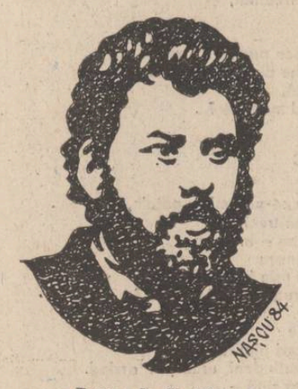

Desen de V. Nașcu

„Aerul de liniște fabuloasă" — cum zice G. Călinescu analizînd **Povestea lui Stan Pățitul** —, ce caracterizează relația dintre erou și diavol, în **Ivan Turbincă** este trăsătura care beneficiază de un regim cu totul aparte. De data aceasta, „desacralizarea" spiritualității demonice atinge un asemenea grad încît, spre deosebire de **nuvelele-basm Povestea lui Stan Pățitul** și **Dănilă Prepeleac**, diavolul capătă întruchipări absolut derizorii iar ca statut existențial se află într-o totală și umilitoare stare de subordonare față de om. Precum în sfera miturilor religioase primitive, diavolul e un fel de spiridus prostănac și neastîmpărat, pus pe șotii, mai mult erou de feerie bufă decît personaj de anvergură, înspăimîntător prin forța lui distructivă, malefică. Adunați în colectivități nediferențiate și animați de un spirit gregar jucăuș, dracii părăsesc lesne iadul instalîndu-se în diferite locuri : aici, avînd consimțămîntul tacit din partea anumitor indivizi umani în a căror sluibă se află, ei se dedau la tot soiul de pozne, enervante pentru cel intrat în raza lor de acțiune și amuzante pentru cel căruia îi sînt povestite. Ideea de loc bîntuit de prezența înfricoșătoare a diavolului, corelată cu aceea a indivizilor umani „insemnați", datorită demonismului lor atotputernic (cum se știe, mari locuri comune ale basmului fantastic de groază), este redusă la proporții parodice. Pur și simplu, boierul cel „cam zgîrcit" (deci, acesta este motivul unic pentru care dracii îl sluiesc) are „o pereche de case, mai de-o parte, în care se zice că locuia necuratul" și în care îi găzduiește pe musafirii inoportuni. Fiind unul dintre acestia, fireste Ivan are și el parte de acest tratament. În succesiunea lor, momentele ce compun scenariul înfruntării eroului cu dracii cei neastîmpărați propun imaginea unui excepțional spectacol feeric-nocturn. Teatralitatea extraordinară a eposului crengist își dezvăluie și o atare dimensiune, cuceritoare prin virtualitățile ei de spectacol conceput în maniera jocului de lumini și umbre. Ni-l imaginăm, astfel, pe Ivan încercînd să doarmă, în timp ce, prin întuneric, dracii cei poznași îl necăjesc în fel și chip („Dar poate, bietul, să se odihnească căci cum a stins luminarea, odată se trezește că-i smunceste cineva perna de sub cap și i-o aruncă cît colo !") : ceea ce-l determină să se ridice din pat și, ca un ostaș neînfricat ce se află, să pornească la luptă, chemînd în ajutor puterea credinței în cele sfinte : „Ivan atunci, punînd mîna pe sabie, se scoală răpede, aprinde luminarea și începe a căuta prin casă, în toate părțile, dar nu găsește pe-nimene.

— Măi ! Dar acest păcat ? Ori casa asta nu-i curată, ori s-a cutremurat pămîntul, de mi-a sărit perna de sub cap, și eu umblu bădăcăind ca un nebun ! Ce-or mai fi și cutremurile leste?! zise Ivan, mai făcînd cîteva cruci pînă la pămînt, și apoi iară se culcă".

Este de la sine înțeles însă că lucrurile nu se opresc aici, semn că în infantilul lor apetit pentru joacă, dracii nu par deloc speriați de sabia lui Ivan și cu atît mai puțin de recursul la semnul sfintei cruci. De altă parte, să observăm că, în virtutea aceluiași fenomen de **de-sacralizare** derizorie, chipul în care dracii își exercită „darul" poartă pecetea unui izomorfism, asa-zicînd, prin definiție domesticizat („Dar, cînd să atîpească deodată se aud prin casă o multime de glasuri, care de care mai uricioase : unele mîrlăiau ca mîța, altele covîțau ca porcul, unele orăcăiau ca broasca, altele mormăiau ca ursul, mă rog, fel de fel de glasuri schimonosite se auzeau, de nu se mai știa ce mama dracului să fie acolo !"). Mai departe, dincolo de magnifica ei spectaculozitate bufă, scena prinderii și pedepsirii dracilor (inclusiv a lui Scaraoschi) accentuează asupra catastrofalei scufundări în derizoriul însolit a spiritului demonic :

„— Apoi, stăi dar ! că are Chira socoteală, cum văd eu. Și odată începe a striga puternic :

— Pașol na turbinca, ciorti !

Atunci diavolii odată încep a se cărăbăni unul peste altul în turbincă, de parcă-i aducea vîntul. Și după ce intră ei cu totii înlăuntru, Ivan începe a-i ghigoși muscălește. După aceea legă turbinca strîns la gură, o puse sub cap, mai trîntindu-le prin turbincă niste ghionturi rusesti, colo, cum știa el, de da inima din draci. Apoi se culcă cu capul pe dînsii și, nemaifiind supărat de nimeni, trage Ivan un somn de cele popoești... Dar, cînd aproape de cîntători, Scaraoschi, căpitănia dracilor, văzînd că parte din slugile lui se zăbovesc, porneste cu grăbire la locul stiut să le caute. Și, ajungînd într-o clipă, se vîră, el stie cum și pe unde, în odaia lui Ivan și-i sterge o palmă prin somn, cît se poate. Ivan, atunci, sare ars și odată strigă :

— Pașol na turbinca !

Scaraoschi, atunci, intră și el fără vorbă și se înghesuieste peste ceilalti dimoni, căci n-are încotro".

Cît despre ialnica bicisnicie fizică a dracilor, ne putem face o idee exactă iudecînd după modul în care Ivan îi scoate pe rînd din turbincă, pedepsindu-i și mustruluindu-i în chipul cel mai umilitor cu putință, de față cu întreg satul :

„Dar, pînă la vremea asta, se adunase împrejurul lui Ivan tot satul, ca să vadă de patima dracilor. Căci lucru de mirare era acesta, nu șagă! Atunci Ivan dezlegă turbinca în fața tuturor, numai cît poate să încapă mîna, și, luînd cîte pe un drăcușor de cornite, mi ti-l ardea cu palcele, de-i crăpa pielea. Și după ce-l răfuia bine îi da drumul, cu tocmeală, să nu mai vie pe acolo altădată.

— N-oiu mai veni, Ivane, cîte zilesoare-oiu avè eu, zicea Ucigă-l-crucea, cuprins de usturime, și se tot ducea împuscat. Iară oamenii ce priveau și mai ales băietii lesinau de ris.

Dar, mai la urma urmelor, Ivan scoate de barbă și pe Scaraoschi și-i trage un frecus, de cele moschicești, de-i fugè sufletul.

— Poftim ! După bucluc umbli, peste bucluc ai dat, măi iupîne Scaraoschi ! Să te înveti tu de altădată a mai bîntui oamenii. Sarsailă spurcat ce esti. Și apoi, dîndu-i drumul, „na !" fuge și Scaraoschi după ceilalti, ca tăunul cu paiul..."

Să mai retinem că propozitiile în care este consemnată reactia sătenilor fată de cele văzute („Iară oamenii ce priveau și mai ales băietii lesinau de ris") indică o stare de lucruri generalizată cu privire la aproape completa domesticizare, în variantă comică, a spiritului demonic. Într-un atare context, Ivan se impune ca excepție, adică e **alesul**, doar întrucît, în marea lui omenie, verificată de Dumnezeu însusi, este în măsură să-i prindă pe draci în năzdrăvana lui turbincă și să-i pedepsească așa cum numai el stie s-o facă.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

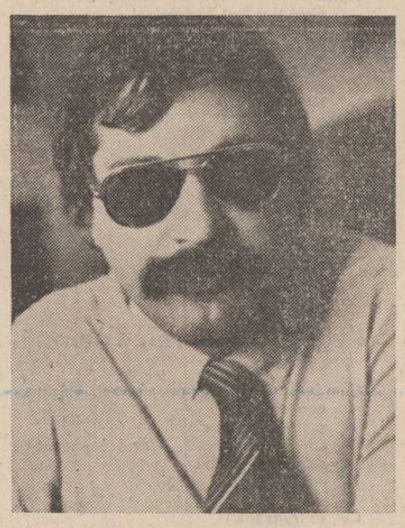

Artur Silvestri, autor al unei cărți despre „pseudo-cultură" pe care a predat-o editurii Albatros

Alexandru Dan Condeescu, care a pregătit, împreună cu Nichita Stănescu, o antologie din poezia acestuia „Ordinea cuvintelor", în tratative cu Cartea românească pentru apariția ei

În urmă cu cîțiva ani, la o întîlnire cu cititorii, pe meleagurile Albei Iulii, poetul Teodor Balș, prozatorul Ion Lăncrănjan și poetul Petre Anghel

SEMN

Proba liminară

Ceea ce se observă la Angela Marinescu ca ceva nou este **principiul fiziologic** al condiției feminine, asumat ca limită absolută a demersului scriptural și existențial. **Limfa** și **singele** polarizau ca toposuri fundamentale sistemul limfatic și sangvin al poeziei, ce se decanta dezordonat din retortele unei senzualități morbide, debordînd dincolo de falsa pudicitate a poetelor care cochetează sprințar cu o biografie a simțurilor, de cele mai multe ori artificială. Angela Marinescu nu voia să trișeze, aici unde nu se poate trișa decît o dată, și, cu o programatică violență, făcea vivisecție la rece pe corpul pulsînd de energii vitale, pe propriu-i corp și pe corpul poemului. Ea se inscrie, desigur păstrînd toate acele elemente diferențiatoare pe linia unei Elisabeth Browning sau, mai recent, a Sylviei Plath, în acea categorie de poete ce transformă discursul într-o experiență agonală, ca **probă liminară** între trăire și expresie. Actul lor se propune ca dirâ materială între existență și scriitură sau ca urmă corporalizată a unui text (meta)fizic în care ființa este înscrisă (țesută) ca fibră biologică și scripturală în mod simultan. Gestul suprem ce se poate imagina prin intermediul unui discurs fatalmente **mediator**, este chiar acela de a apropia cît mai mult posibil existența de scriitură, de a transgresa această mediere străină și alienantă, de a o constringe să se reducă la minimum, să se șteargă și să se topească în chiar actul rostirii prin cuvinte sau **peste** cuvinte, care nu trebuiesc să mai fie un vehicul pentru a transporta sens ci chiar **sensul în starea plasmatică**, placentară, șiroind de singe și limfă ca acel făt ce se **smulge** din întuneric prin **țipătul** sfîșietor al luării de cunoștință cu propria-i naștere. Poemul se naște greu, într-un virtej material antrenînd singe, carne, lumină ; el se naște însă ca o „rană" în creier („Creierul meu în / creierul tău / îmbrățișat / să te sfirteci pe tine în singele cuvintelor // singura mea rugăciune este actul") și nu în inimă, deci nu în afectul pletoric afișat cu impudoare de o tradiție feminină. Actul iubirii, consacrat în toposurile unei game de sentiment previzibile, suferă, astfel, o mutație ascendentă ; discursul amoros e „o floare abisală" ce „crește în sexul creierului", el nu mai este doar efect al pasionalității incontrolabile, ci cauză controlabilă, descoperită chiar în actul producerii ei, nu mai este un corp separat de sentiment ci este chiar corpul sentimentului. Electronii creierului creează acea reacție entropică numită „iubire", ei scrijelează canalele pe care circulă limfa și singele, în absența cărora nu sînt posibile nici „forma", nici „viața". „Cuvintele" doar înlesnesc o lectură posibilă a acestui gen de existență, de infra-existență : „În preajma mea aceste cuvinte însorite / dar de gheață, ele sînt ceea ce numesc / efort existențial, esență. // dincolo de ele vidul / dincoace de ele vidul / între ele vidul. // singură cu mine însămi / în fața tuturor lucrurilor / ce și-au recăpătat forța de a fi." Spuneam că limfa placentară se extinde ca o plasmă cosmică în care se scaldă toate, elemente abstracte și concrete, mină dar și mingiiere, ochi dar și privire, pulbere dar și stea. Nu există poem în volumul **Blindajul final** din care să lipsească **dira roșie a singelui** ; un „jet de singe" cosmic naște în arcanele propriilor protuberanțe fluidul ce ține în „compromis" viața și poezia ; dincolo de acesta nu se poate concilia „amestecul", nu se poate scrie **textul** altfel decît în singele „luptei cu mine însămi". Discursul este o probă textualizantă continuă în care au loc **ruperi, sfîșieri, fisurări, tăieri** de materii, de organe vii, de sentimente, de rațiune („creier") ; în el se petrece o explorare avidă a spațiului interstițial dintre semne (cuvinte) și existență care nu mai reușesc să se instituie reciproc în acea coeziune dorită, dincolo de orice mediere alienantă, ci se izolează în „bătăliile frigului" : „Bătălii de frig, frigul pătrunde printre ochi. / frigul te lovește între ochi. / mască. mască din carne peste carne. / mască din oțel peste carne. / tremur. tremur și vibrația răspunde înafară. / vibrațiile sonare, păienjeniș, cring strîns. / răsturnare. Sun-Ra. o Sun-Ra soarele și soarele / și mișcarea aceea pe care nu o pot numi. / smuls sunetul și smulsă urechea și trupul ridicat / peste lespezi de plasmă. cuvinte în care mă pot îngropa. / legănare... / toată lumina este înafară. în mine este doar întuneric / libertatea este înafară. în mine există doar obsesia libertății. / natura este înafară. în mine există doar creierul. / iubirea este înafară. în mine există doar semnul morții. bisturiul și precizia. / și dacă dintr-o sete fără margini / vreau să ridic brațul deasupră-mi / îmi sacrific / brațul". Actul poetic nu poate fi deci, total ; este mereu ceva ce scapă, ceva în minus și în plus în același timp, pe care textul nu-l poate constringe să intre în semnele vide, nu-l poate **textualiza** și groaza, spaima, angoasa existenței vin din această neputință repetată de a sili realul (interior sau exterior) să se manifeste, să devină pipăibil, să **fie.** Astfel discursul devine o exorcizare a realului, cea mai gravă și mai angajantă din cîte există. Se întîmplă perpetuu o „descărnare" a materiei și a discursului (cuvîntului) sau, mai exact, a materiei discursului pentru că „nici un cuvînt nu are acoperire" și poeta deși ar dori, nu poate să „fie acoperită de cuvinte". Ea rostește un discurs sincopat, fiind o sacerdotesă a actului de **in/formare poetică** a existenței, o Pythie ce pipăie spațiile pure, virgine ale discursului ; totul se realizează printr-o concentrare extremă și o sincopare studiată a sintaxei care are drept obiectiv producerea de sens în plus : cu cît este mai strunit firul discursului, mai strîns, mai ținut în punctele așezate aparent arbitrar între cuvinte și sintagme, cu atît încordarea lecturii se pliază către o comunicare mai profundă, dincolo de dira expresiei, îndreptată spre acea vitalitate pulsatilă a nașterii discursului, în zona rarefiată unde cuvintele nu sînt decît forme goale, ciocnîndu-se friguros ca să producă sens. Poemul sau scrierea poemului se transformă astfel într-o geneză singerîndă a discursului și a lumii în mișcare simultană. Intensitatea operației poetice este transmisă de fluxul coagulant al rostirii (scrise) ca tragic act de „scoatere a ochilor" : „ochii mi-i scot cu grijă / și singele de s-ar duce singur. / geometrie a vieții. nimic nu are formă. / forma e fisura. sînt plină de fisuri". Poeta bîjbîie astfel între existență și cuvînt ca să exprime fisura formei propriului eu ce se identifică brusc cu textul lumii înscris în întunericul ființei ereditare. Există însă un **ermetism** construit al discursului Angelei Marinescu pe care-l semnalez în treacăt. Cum s-a văzut și din citatul mai lung, ce am dat mai înainte, din cînd în cînd poeta simte o inexplicabilă tentație să încarce poemul cu aluviuni oraculare sugerînd o direcție orfică neașteptată ; liminaritatea irepetabilă a rostirii nude, sobrietatea actului ce se comunică în sine ca rostire intensă a gestului și a cuvîntului direct, nemediat de nici o simbolistică, exclude asemenea inserții incongruente cu puritatea inițială a discursului. Simbolurile ce apar sînt probabil întîmplătoare relicve ale unei tradiții constringătoare, dincolo de dorința și voința poetei. Oricum, prin duritatea bărbătească a rostirii, prin sintaxa sincopată și prin teritoriul textual traversat, Angela Marinescu este o solitară singulară a poeziei contemporane, prea puțin vizitată de critică din motive lesne de explicat.

Marin Mincu

P.S. În **Flacăra** de săptămîna trecută, Al. Piru onorează cu atenția sa cartea mea de „texte comentate" la Lucian Blaga. Îi mulțumesc pe această cale și îi semnalez că, dacă citea cu atenție textul **(intoarcerea la text)** ar fi observat că omisiunile de care mă acuză atît de doctoral nu există fiind o invenție a sa. Din situarea în contextul poetic european al deceniului doi nu „lipsesc" nici Rilke (citat însă cu **Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge** care apare în 1910), nici Gottfried Benn (citat cu volumul **Morgue** din 1912), nici Georg Trakl (citat cu volumul **Gedichte** din 1913).

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei (VI)

Tentația scenariului romantic este evidentă și într-un alt poem al lui Petru Aruștei intitulat **Și cînd voi fi singur te voi striga.** Dar acestui scenariu i se adaugă aici o viziune candid-copilărească a Universului, candoare de asemeni specifică poeziei lui Petru Aruștei, care-i luminează de dinăuntru adesea cruzimea unei viziuni, îmblînzind-o. Un fior tragic al bucuriei de a trăi pînă la capăt viața îndoindu-te mereu de realitatea ei răzbate din acest poem „— De acolo cobora ca o reptilă moale, în întuneric, tîrîndu-și capul cu o sfoară albă prin țărînă. Capul lui era greu și într-o seară a obosit. A vrut să se odihnească dar capul l-a privit mirat. Se tînguia mereu. Dar acolo murea El, cel din întuneric, scăldat în singe. Din El se înălțau spre cer aburi reci și aripi mari de lilieci treceau peste umerii lui fără cap. Altădată a rămas singur și a strigat : o, moarte, o, bucurie curată și fără sfîrșit ! Așteaptă, nu muri, i-a strigat El ! Doresc să-ți vorbesc ! Uite, tu vezi luna, stelele, soarele și spui că toate acestea sînt ceea ce crezi tu. Așa spui și nu-i adevărat. Sînt doar niște simple becuri electrice, întreg Universul este străbătut de o rețea deasă de cabluri. Te întrebi poate cum de nu se sparg niciodată becurile? Se sparg, cum nu, însă pun eu altele cînd tu dormi ! Te mai întreb acum : dacă într-o zi nu voi mai schimba becurile ! Ce vei face ? Cum vei trăi singur în întuneric și frig ? Chiar și mort vei simți cît ești de singur ! — Cu asta ai terminat, pot să mor de-acum, nu? — Nu, nu poți să mori încă, mai așteaptă ! Cum poți să fii atît de naiv ? Acesta este un adevărat miracol, petreci cu ce-i al tău, fără să pierzi nimic din tine, nu-ți dai seama ? În craniul său plin cu elopote albe și negre un om striga furios încă din zori, smulgîndu-și din ochi șuvițele groase de lumină : — A, lasă, nu-i nimic, mă mai culc eu și în seara asta, mă mai scol eu și în zori, dar lasă, nu-i nimic !

Am înțeles că un om ca el, care se culcă în fiecare seară și se scoală în fiecare dimineață, fără îndoială, este un martir ! În aceste clipe el nu mai vrea să fie viu ! De ce ai întrerupt firul firesc al Vieții ? — Pentru că vreau să continui Universul!" Și începu să-mi recite o poezie lungă dar toate treceau pe lîngă urechile mele fără să pot memora ceva. Înțelegînd totul s-a apropiat de craniul meu și mi l-a despicat în două părți egale, cu un cuțit roșu. A scris ceva pe o coală albă și a băgat-o în el. L-a închis bine și a apăsat pe un alt buton. Am auzit atunci versurile foșnind prin craniul meu : El mi-a spus totul, el mi-a spus totul / despre luna care trece visătoare pe cer / ca un cavou greșit tălmăcit de privirile lașe / despre cămila ce paște în căruciorul ei proaspăt / și despre mine, un difuzor ce bea cu nerușinată mihnire / din acel sfînt untdelemn semănat din belșug peste grădini și peste ape / în cinstea simpaticilor Îngeri-corbi ! // Am căutat peste tot înfrigurat dar n-am găsit nimic, niciodată.

— Iată, acestea sînt singurele cuvinte pe care le mai știi, mi-a spus. Nici măcar tabloul pe care-l pictasem în ultimul timp ; n-a fost totul o himeră oare ? L-am pictat cu adevărat ? Abia mai tîrziu mi-am amintit că nu m-am căutat pe mine ci cu totul altceva și m-am bucurat. Un singur gînd m-a fulgerat ; peste cîmpiile din fața mea soarele începuse să arunce imense bucăți de foc."

Cezar Ivănescu

CRONICA EDIȚIILOR

Comori miniate și ornate din epoca lui Matei Basarab

Doi tineri cercetători și critici literari, soții Sultana Craia și Gheorghe Buluță au tipărit un frumos volum de „Manuscrise miniate și ornate din epoca lui Matei Basarab".

Cartea a ieșit — se putea altfel ? — de sub teascurile Întreprinderii poligrafice din Sibiu, Șoseaua Alba Iulia, nr. 40, care ne-a hărăzit de-a lungul anilor cu atîtea și atîtea frumoase tipărituri (cu prioritate albume de artă color) și ai căror iscusiți meșteri mari merită elogiul nostru, al tuturor, împătimiți și de aspectul grafic al tipăriturilor.

Nefiind nici istoric și nici istoric al artelor, mă îngrădesc în această cronică la cîteva impresii de amator și las pe seama specialiștilor exegeza de rigoare. De altfel, cititorii și privitorii acestor file găsesc în aparatul critic al cărții pe lîngă un studiu introductiv adecvat, tabelul manuscriselor miniate și ornate din epoca lui Matei Basarab, ca și descripția laconică, dar caracterizatoare în chip priceput a fiecăreia din peste patruzeci de planșe reproduse în culori (probabil nu și pe hîrtia cea mai bună, comparînd portretele Domnului și al Doamnei Elina (planșa V) din corpul albumului cu aceleași date și pe copertă, aici pe carton velin și lăcuit, unde colorile și detaliile fascinează cu adevărat privirile).

Domnia lui Matei Basarab (1632-1654) a însemnat o epocă în general pașnică, și, deci, rodnică în ctitorii de tot felul.

„Matei Basarab este tipul reprezentativ al domnului de țară : ieșit din rîndurile boierimii, legat de pămînt prin moșiile pe care le stăpînește, lăsate de un lung șir de strămoși, el are cele trei însușiri care au caracterizat pe toți marii noștri voievozi : e viteaz, credincios, și gospodar. Ținîndu-și cuvîntul și îndeplinindu-și datoria el nu uită nici un moment că dreptul și autoritatea trebuie să aibă în slujba lor o puternică armată. El știe de asemenea că nimic temeinic nu se poate face fără credință ; în sfîrșit, e pătruns de adevărul că stat înfloritor înseamnă bună gospodărie, visterie plină, negoț și industrie prospere. Prietenii îl iubesc ; dușmanii îl respectă. Și într-o vreme cînd domniile țin cîteva luni, un an sau doi, el izbuteste să păstreze scaunul peste două decenii". Am citat din istoricul Constantin C. Giurescu, care concluzionează de justețe domnia lui Matei Basarab, ca pe o „epocă de intensă activitate constructivă, cea mai intensă, împreună cu aceea a lui Constantin Brâncoveanu, din întreaga istorie munteană".

În acțiunile sale, domnitorul muntean a fost sprijinit de două personagii de eminamente suplețe intelectuală și sufletească. Întîi chiar de soția sa, Doamna Elina și în al doilea rînd de fratele acesteia și cumnat deci al domnitorului, Udrișteș Năsturel. Să-i caracterizăm și pe unul și pe celălalt după clasica **Istoria literaturii române vechi** a lui Nicolae Cartojan. Mai întîi pe soața de viață și idealuri, Doamna Elina, o figură din cele mai reprezentative din panteonul nostru feminin. Zice N. Cartojan : „„DOAMNA ELINA" a fost una din acele frumoase icoane feminine care se desprinde din trecutul românesc într-o lumină de aureolă, împărtindu-și vremea între grijile casei (cînd căutînd, după cum se vede din scrisorile ei „izvoade de pateare și mai mari și mai mici", ori „semințe de flori de tot felul") și între grijile domniei (cînd ținînd locul soțului său în scaunul domnesc, cînd ajutînd răniții sosiți de pe cîmpul de luptă și cerînd sibienilor să-i trimeată „fără zăbavă", „un cherurgus bun", cînd, în sfîrșit, punînd la cale cu un gust ales ctitorii mănăstirești și locașuri de recreare sufletească.)".

Fratele Doamnei Elina a fost Udrișteș Năsturel pe care același istoric al literaturii noastre vechi, Cartojan, îl definește că „era cel mai cărturar boier al timpului său în Muntenia".

Nu-i locul să ne-ntindem aici și — cum recunoaștem — nici nu sîntem de specialitate. Dar bibliografia parcursă cu prilejul acestor simple note (expresie de titlu la venerabilul nostru Kalustian), ne îmbie mult mai multe citate interesante și de actualitate, peste veacuri. Din nefericire nu le putem reproduce acum pe toate.

Cele peste patruzeci de reproduceri de miniaturi și ornări, manuscrisele aparținînd epocii lui Matei Basarab, au trezit în mintea mea următoarele (o parte) de propoziții :

— Cînd este pace între popoare înfloresc artele și ele lasă dîră de recunoaștere, în consecuitatea lor, a generațiilor ;

— Cînd se scrie (miniată sau și ornată) o CARTE, aceasta străbate secolii și dă seamă viitorimii ;

— Cînd un om trudește luni și chiar ani la scrierea unei cărți impodobind-o, de la inițială pînă la caligrafia minuțioasă, lucrul acesta este răzbunat de urmași (adicătelea prețuit).

— Un domnitor înțelept lasă în urmă-i semne pe care timpul inexorabil nu le poate șterge ;

— Cînd se înginau între ele cartea manuscriptă cu aceea tipărită ne place — azi, să le iubim pe amîndouă ; dar parcă e mai frumoasă desemnarea unei pene muiate într-o cană de colori (rețete, unele neexplicate) decît tiparul mărunt al secolului nostru, chiar dacă, mie nesuferit, cărțile de buzunar olfactiv îmi dau o repulsie ;

— Cînd privești o miniație și o ornamentație de odinioară ți se impune constatarea că parcă dăm azi mai mult preț tirajului decît frumosului care este logodirea conținutului explicit cu forma, amîndouă, dimpreună, dătătoare de stare spirituală ;

— Cînd doar pentru inițiala unui Act de cancelarie, se muncea zile la șir, recunosc că antecedenții noștri știau, ca și contemporanii, că o pecete de frumusețe dăinuie și lasă mărturie de adevărul ei din veac.

Cînd privești, în sfîrșit, asemenea planșe reproducînd frumusețile de odinioară tresalți sufletește că în urma muncii și a talentului semnul încrustat nu se șterge ci dăinuie de-a pururi, peste eroziunea elementelor primare, ca și versul antic care dăinuie peste eroziunea aramei.

Gheorghe Suciu

Actualitatea marilor mituri

Urmare din pag. 1

folclorică rezistă, inepuizabilă fiind, revărsărilor de energie sentimentală ori fecundării cu noi idei literare. În sfera aceluiași motiv, al **cîmpiei,** se încadrează, ca tipologii comunicante, „Cîmpia Eternă" (G. Alboiu), „Valea Plîngerii" (Gh. Istrate), „Pustia" (I. Alexandru). La George Alboiu, fabulația mitologică, atîta cîtă este, sfîrșește într-o realitate pagină, energică, saturată de asprimea răscolitoare a geologiei primare, populată de mulțimi nomade. Vechimea aceasta e una a originilor lumilor, a spiritului transcendent ce nu se poate întruchipa decît terestru, scormonind și sfîrșind în neagra „sărbătoare" a pămîntului.

Cu mitul — desigur, „mit personal" — al „Cîmpiei Eterne" pătrundem într-o atmosferă de austeritate arhaică, imemorială, a cărei aparentă monotonie ascunde „marile mistere" (Paul Dugneanu). În aceeași matcă s-ar afla întreaga poezie a lui Ion Gheorghe, pornită să reconstituie cu mijloace lirice substratul mitologic al poporului român. Recompunerea imaginară a „Daciei Feniks" este doar o etapă dintr-o aventură continuă", ramificată cu fiecare volum. C. Stănescu vorbea de o „neliniște hasdeiană" cu care poetul sondează straturile adînci ale memoriei colective. Legendă, descîntec, baladă, ritual real sau **inventat,** ceea ce coincide cu crearea unui model cult (individual) care adesea substituie sursa documentară inexistență, vădesc aceeași intenție (doctrinară) a poetului : de a făuri imagini, sensuri, figuri, tipare stilistice care să redea spiritualitatea arhaică. Manimazos este simbolul nașterii logosului — „logos turbat", în sensul că întemeierea — și conștiința de întemeietor — devine modalitatea sintetică, reunind **extatic** fazele temporale. Poezia lui Ion Gheorghe conține în profunzimea ei și o interesantă meditație poetică asupra timpului, deopotrivă categorie filosofică și accepție comună. Atemporal, momentul zămislirii ajunge în același timp pierdut în negura vremurilor și contemporan. Manimazos este „răscrucea" — **cheia** acestei viziuni, fortăreața inexpugnabilă, sugerînd puterile **înfăptuirii,** întinsă de la ilimitatul (proto)istoric la viitor. În poezia lui Ion Gheorghe viitorul este întotdeauna un **viitor anterior :** forma „posterioară" e forma-prototip ce urcă din spații imemoriale, aceea care „se spune singură". **(Logos turbat).**

Dacă structural lirica lui Ion Gheorghe se apropie de tipologia dionisiacă, Cezar Baltag este un apolinic. Viziunea siderală este aici rodul unei savante — în înțeles reflexiv — unificări de idei folclorice și conceptualizări livrești. Orizontul mitologic invocat are o grație și un echilibru desăvîrșit, accentele de patetism ținînd mai mult de compoziția oraculară a ansamblului. Lîngă experiența ludică se așează imaginea **răsfringerilor** virtuale. Dorul, ca să alegem un singur exemplu, urmează un proces de ermetizare. Deși versul este limpede, semnificația seamănă cu un cristal himeric : cu cît te apropii de el, cu atît alcătuirea îți scapă.

În același context trebuie situată lirica de mare poet a lui Cezar Ivănescu, pe care o parte a criticii o privește de sus sau pur și simplu, o ignoră. Ea reprezintă fără îndoială un reper esențial al poeziei noastre. Lirica aceasta e tributară arhaității perene prin căutarea obstinată a muzicalității, de la structura poemului la efect, nu în scopuri gratuite, ci pentru a extazia „barbar" metafora gnoseologică. Întoarcerea la original a poeziei, parțială, ca performanță, e cu atît mai mult totală din punct de vedere al concepției. Modernitatea acestei viziuni „arhaice" e evidentă, primitivismul ei fiind simulat. Literatura lui Cezar Ivănescu reprezintă o sinteză superioară de elemente în descendență eminesciană combinate cu motive trubadurești, folclorice, trecute prin poezia argheziană, cu structuri „infernale" care vin din Bacovia. Metaforă filosofică, poezia sa se află în situația paradoxală de a căuta **unitatea** de tip ontologic printr-o **dualitate** a secțiunii gnoseologice pe care o folosește ca instrument de investigație și cunoaștere lirică. **Rodul** semnifică materia în veșnică mișcare, combinînd obsedant principiul vieții și al morții. Drama proprie este o dramă a ființei, are deci statut ontologic. Căci proclamînd **ordinea necesară,** logosul, poetul sfărîmă unitatea inițială, rodul, starea virginală amestecînd inform eros și thanatos. Logosul atentează așadar la virginitatea primordială, posesiunea conștiinței este însăși drama conștiinței, întemeietorul este și primul distrugător al esenței. Armonia originară e substanța lirică spre care tinde poetul.

Ca structură tradițională modernizată în permanență, **balada** este o formă frecventată. Există, mai mult, un **spirit baladesc** în care s-ar încadra poeți diferiți, de la Tudor George, manierist stufos, debordant, la Lucian Avramescu, Nicolae Dan Fruntelată sau N. Grigore Mărășanu. Primul a parcurs drumul de la tradiționalism la ironie și persiflare, al doilea imaginează stări-limită aflate la granița desfășurării epice („aproape balade"), justificînd uneori ironic și autoironic, alteori în registrul melancoliei active, o viață afectivă trăită intens, cu autenticitate **(Război în vis** e un titlu sugestiv). Prin baladele lui N. Grigore Mărășanu apare în lirica actuală un spațiu inedit : al bălților dunărene, combinație de realitate și proiecție imaginară invocînd actualitatea prin poeticul protest împotriva distrugerii naturii.

Silvan, pictor de caractere şi artişti

În genul portretului şarjă, atît de popular într-o vreme şi încă popular în cîteva ţări şi în paginile cîtorva publicaţii, au făcut carieră o seamă de graficieni, astfel că numele lor a ajuns să evoce, în chip destul de autoritar, puterile, esenţiale genului.

Artele grafice româneşti cunosc un număr de mari desenatori de caractere, unul din aceştia fiind Silvan. E temerar de spus dacă Silvan e cel mai însemnat dintre ei. E mai simplu de demonstrat că Silvan e unul din cei mai importanţi autori de portrete în linie ironică din toată istoria caricaturii. În orice caz, faptul că a ştiut să-şi cîntărească atent disponibilităţile şi să nu facă dintr-un dar — precum atîţia — un abuz, i-a asigurat un spor de stimă şi o exegeză critică extrem de riguroasă. Între plasticieni, Silvan nu a făcut niciodată figura celui îngăduit — fie şi cu simpatie. Silvan este şi, cu siguranţă, rămîne artist plastic, dar unul foarte specializat. O specializare care, printre atîtea alte fapte bune, a prilejuit-o şi pe aceea a precizării criteriilor de valoare în domeniu. Oricine discută astăzi virtuţile portretului şarjă are memoria alertată de virtuţile portretelor de scriitori cu semnătura lui Silvan.

Am ajuns astfel în miezul chestiunii. Miezul chestiunii e că Silvan a desenat caractere de scriitori. El a desenat, e drept, şi actori — într-un timp şi sportivi — dar opera şi-a clădit-o cu imagini ale lumii scriitorilor. E chiar o lume aceea pe care a portretizat-o el şi o dovadă că-i aşa e că ne amintim mai curînd chipul lor din desene, decît din fotografii şi realitate. Masca are mai multă pregnanţă, mai multă viaţă decît chipul. La această interesantă performanţă Silvan a ajuns desenînd enorm. Cuvîntul enorm s-a tocit prin uz. În general, uimirea noastră fabrică superlative acolo unde s-ar cuveni doar oarecare laudă. Nu cunosc pictor care să fi făcut peste o mie de schiţe pentru un singur subiect portretizat. Enormul e, la artiştii laborioşi, la cei mai muncitori, ceva ce poate fi încă măsurat. Pentru portretul lui Ion Barbu, de fapt pentru ideea ce ne-am făcut-o despre poet, despre înăuntrul spiritual (privind desenele lui Silvan semănate pe parcursul unor decenii prin expoziţii şi reviste) Silvan a realizat mai bine de o mie de planşe. Dacă numărul nu vă impresionează, vă propun să-l mai citiţi o dată. Cu o mie de desene — calitativ comparabile cu acelea lucrate de dînsul — unii umplu o carieră, nu doar o mapă. Pentru portretul academicianului Şerban Cioculescu, iarăşi un teanc de sute. Silvan socoteşte că, în cei cincizeci—şaizeci de ani, de cînd profesează această artă gingaşă, a produs o sută ori două sute de mii de desene — ca să poată fixa în conştiinţa publică vreo cîteva zeci, marcate Silvan. Marcate precum metalul preţios. Din sutele de portrete ale lui Ion Barbu, unul, pe care-l ştim cu toţii, are impact de emblemă. Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Blaga, Rebreanu, Călinescu au binemeritat de întreaga dragoste şi osîrdie a peniţei lui Silvan. Pentru că, iată adevărul, peniţa desenatorului e parte din fiinţa lui ; nu mai este instrument, ci cuprins uman. Cît despre desen, el se construieşte pe sine. E altceva decît repetiţia maniacală. Desenul are propria-i viaţă şi-l caută pe artist, îl cere pentru nuanţă, pentru clipa de miracol, cînd tot omenescul pare peste omenesc. Un prestidigitator nu procedează altfel, numai că în prestidigitaţia lui Silvan e vorba de caracterul creatorului, de dezvăluirea elementului fundamental. Dacă portretul unui om poate fi făcut în cîteva linii, rareori e posibilă şi operaţiunea inversă : citirea omului din aceste cîteva linii. În grafica lui Silvan asta se poate. El e un psiholog extraordinar, numai că, spre deosebire de alţi autori de caracter, Silvan are mare dragoste pentru subiecţi. Numai dragoste. Ştim că autorii de şarje îşi ostenesc talentul scoţînd portretul cui şi necui, la oricine le iese în cale şi pentru oricine e dispus să achiziţioneze. Pasiunea pentru desenul caracterelor are la Silvan destoinicia şi fidelitatea destinului mare.

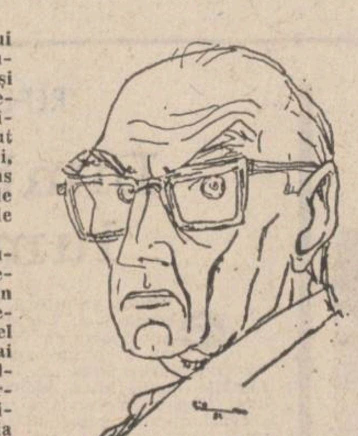

SILVAN IONESCU
autoportret

Silvan împlineşte 75 de ani. Portretele lui le-am întîlnit, de la reîntemeierea revistei, şi în Luceafărul. Noi, scriitorii, să-i mulţumim pentru că s-a devotat cu tot talentul la portretul breslei.

Tudor Octavian

CIVILITĂŢI LA POST-RESTANT

Zambaccian

În toamna asta cu lumini şi graţii eterice, dar si voluptoase, care i-ar fi smuls chiar si aristocratului Pallady cele mai de rînd încîntări, Zambaccian ar fi avut 95 de ani. Putea să-i atingă, făcea parte dintre acei insi puternici, debordînd de vitalitate, în stare să frîngă si să ferice pietrele, asemenea unui Paciurea, Ladea sau Storck.

Zambaccian, divinul Zambaccian. A spune despre un armean gras, gros, mic, smead si buzat că e divin poate trezi, în cel mai bun caz, surîsul, dar ce ne-am fi făcut fără el ? Cît din frumusetea vietii noastre s-ar fi stins ? Ce ne-am fi făcut fără casa-muzeu de lîngă statuia Aviatorilor, în care intrai ca într-un templu ? Ce ne-am fi făcut fără comorile lui, strînse cu mînă de avar dar dăruite oamenilor într-un continuu si fastuos festin de artă ? Fără acele comori (azi la Muzeul colectiilor) care aduceau lîngă noi spiritul viu al celor mai nobile veacuri de artă, ridicat, pe diferite trepte ale personalitătii, la strălucire ? Zambaccian, divinul Zambaccian, aprig negustor de artă şi suprem rafinat al ei, tronînd solitar în casa-muzeu sau casa-templu de pe strada ce-i poartă numele ca, zicea un poet, un preot păgîn lîngă altarul cu vestale. Divinul Zambaccian, care culesese polenul rece, volatil si imponderabil al Senei, făcîndu-l să întîlnească vegetatia caldă a Dîmbovitei ca să dea în vileag lumina unei inflorescenţe originale pentru ambele soluri. Adunase România si Franta în expresii suverane ale geniului lor, la un pol al colectiei se aflau Grigorescu, Aman, Luchian, Petraşcu (marea lui iubire !) Pallady, Tonitza, Bunescu, Ressu sau Iser, Paciurea sau Militza Pătraşcu, la celălalt Renoir, Delacroix, Bonnard, Courbet, Corot, Pissaro, Derain, toti surprinsi în momente definitorii si rare si cristalizînd prin pînzele lor, asezate în semnificativă vecinătate, un colocviu care de fapt, pentru cele două popoare, este de mult un solilocviu.

„Întors în ţară, scrie Bucuta, tînărul a înţeles să-şi organizeze viaţa aşa cum i se destăinuise în depărtatul oras nordic. În vremea aceea, pe la 1913, Bunescu venise proaspăt de la München si lucra marine, iar Teodorescu-Sion făcea studii pentru panourile din sala de sedinte a noului si nenorocitului local al Primăriei constăntene. Zambaccian i-a cunoscut si a învătat mai departe de la ei, printr-o metodă care-i venea de la cealaltă îndeletnicire a lui, de legături de-a dreptul si de initiere, nu prin oameni de teorie, ci prin mînuitorii însisi ai unui mestesug. Mai tîrziu s-a apropiat si de alti pictori". A învătat atît de bine încît a descoperit mari artisti de la întîiele lor tablouri, unora le-a luat pînzele din ateliere, altora le-a retinut din mici expozitii sfioase, cu un ochi si un instinct al valorii care ating miracolul. Rezultatul a fost una dintre cele mai bogate, dacă nu cea mai bogată oricum cea mai aleasă dintre colectiile particulare de artă din România.

L-am cunoscut cînd era bătrîn si orb, suferind cumplit că lumea culorilor pentru el devenise neagră. Poate doar Beethoven să fi suferit mai atroce cînd urechile surde i-au refuzat sunetele si armoniile. Stătea, cînd l-am văzut prima oară, într-un fotoliu, în fata unui panou de Luchieni. Contempla flori. Îl orbeau, vedeam bine (pe el, orbul !), explozia de liliale albăstrele si de galbene dumitrite, fluturii scumpi ai părăluţelor, incendiile trandafirilor, smerenia tufănelelor si circiumăreselor, flori folclorice, reeducate de genialul artist si silite să devină metafore. Orgiast al voluptătii culorilor, le devora acum cu alte simturi, secrete, în timp ce pîndea cu urechea pasii vizitatorilor, stiind în faţa cărui tablou se opresc şi sorbindu-l împreună cu ei. Alteori l-am văzut, în fata pînzelor lui, tinînd ochii strînsi, foarte strînsi, ascunzînd parcă o prea scumpă comoară, pe care voia s-o ia cu el.

E ciudat, scria odată Paul Anghel, cum acest armean „a făcut să consune cu atîta strălucire geniul pictural românesc, pe care l-a polarizat ca un magnet". E ciudat dar, zice cercetătorul, este extrem de pretios pentru noi, căci prin pasiunea lui orientală pentru lucruri scumpe si somptuoase, Zambaccian ne-a descoperit un filon, poate cel mai viu al artei noastre, care e sensibilitatea cromatică de exceptie. Sîntem prin asta, adăugăm, mai bogati cu niste frăgezimi si armonii, developînd valenta mediteraneană, sudică, apolinică a spiritului nostru.

Descoperiri pe care i le datorăm si lui, lui Zambaccian.

Ilie Purcaru

PROBABIL/POSIBIL

Un cenaclu

Marţi, 30 octombrie 1984 a avut loc la Muzeul literaturii române şedinţa Cenaclului autorilor de anticipaţie, al Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti. Condusă de Ion Hobana şi Adrian Rogoz, şedinţa a fost mai deosebită, obiectivul ei fiind discutarea a patru volume recente, datorate unor autori tineri. Cele patru volume sînt următoarele : **Ziua confuză**, de Lucian Ionică, **Domenii interzise**, de Leonard Oprea, **Sfera paralelă**, de Gheorghe Păun şi **Marele prag**, de Alexandru Ungureanu, (toate apărute în colecţia „Fantastic club" a Editurii Albatros). Cum însemnările de faţă nu sînt o cronică de cenaclu, nu voi inventaria opiniile rostite în legătură cu volumele aflate în discuţie şi nici pe cele referitoare la problemele generale ale genului (cu două excepţii). Din acelaşi motiv, nu voi menţiona numele celor care au luat cuvîntul (cu o singură excepţie). Voi încerca, în schimb, să sistematizez ideile care au fost lansate (unele dintre ele au fost repetate de mai mulţi vorbitori), precum şi să sintetizez structura în care aceste idei ar putea fi inserate.

Dilema legată de apartenenţa sau neapartenenţa literaturii de anticipaţie la „literatura generală" a fost prezentă. Unii vorbitori s-au referit la ea chiar fără să-şi dea seama. Acest aspect a apărut cu cea mai mare claritate în legătură cu volumul lui Lucian Ionică, **Ziua confuză**. Această carte, s-a spus, impresionează în primul rînd prin calităţile ei literare (scriitură elaborată, îndemînare a ambiguizării situaţiilor, ştiinţă a construirii unor personaje plauzibile din punct de vedere psihologic). Rostită de un vorbitor, afirmaţia „Lucian Ionică se află cu un pas înaintea celorlalţi trei autori" a fost preluată, ajungînd un fel de laitmotiv al şedinţei de cenaclu. De la un punct însă, discuţiile au luat o întorsătură previzibilă. După ce un tînăr care agrea francheţea a spus că autorul respectiv are stil, dar nu are idei SF, discuţiile au căpătat pe nesimţite o altă turnură, ajungîndu-se la lansarea aserţiunii că Lucian Ionică dă semne că s-ar îndrepta spre domenii aflate dincolo de graniţele literaturii de anticipaţie. Fără, desigur, s-o fi premeditat, cenaclul a sfîrşit astfel prin a ilustra unul dintre paradoxurile genului : cu cît un text SF este mai realizat din punct de vedere artistic, cu atît tendinţa lui centrifugă, de părăsire a genului înspre domeniile „literaturii generale", este mai mare.

O altă faţetă a aceleiaşi dileme, la care vorbitorii s-au referit sau de care s-au izbit în rostirea opiniilor lor, a fost următoarea: ce trebuie să facă literatura de anticipaţie, să înşire cuvinte potrivite, dătătoare de emoţii estetice, sau să găsească idei capabile să „electrocuteze", să producă şocuri intelectuale, în cunoscutul stil al literaturii manieriste din toate timpurile ? Se pare că genul SF, datorită elasticităţii lui deosebite, permite ambele posibilităţi. Astfel încît unii autori, a căror inventivitate este mai săracă în ceea ce priveşte extrapolările (uneori sofistice) ale raţionamentelor ştiinţifice şi filozofice, au la dispoziţie cultivarea unor scrituri artiste, care să pornească de la teme şi motive consacrate.

Un moment de vîrf al şedinţei l-a constituit lansarea unei importante teoretizări. Pornind de la o povestire de Gheorghe Păun (**Protezozaurii**) unde este construit scenariul unui viitor în care oamenilor va fi posibil să li se înlocuiască orice organ prin proteze, profesorul Solomon Marcus a spus că, spre deosebire de opiniile precedente, vede în acest text o încercare de depăşire a principiului logic al identităţii. Într-adevăr, un om ale cărui organe (inclusiv sau exclusiv creierul) au fost înlocuite, nu mai este egal cu sine însuşi. De la această constatare, realmente dătătoare de vertij intelectual, vorbitorul a trecut la o extrapolare de asemenea deosebit de incitantă. Din moment ce în multe domenii ale cunoaşterii umane se constată o pierdere analogă a identităţii, de ce s-ar strădui genul SF să şi-o păstreze ? Nu cumva este această străduinţă un demers depăşit, neconcordant cu ideile actualităţii ?

Răspunsul la aceste întrebări este dificil de dat. Este îmbucurător de constatat, însă, că evoluţia conştiinţei de sine a literaturii de anticipaţie se produce parcă după modelul unei respiraţii. Mai întîi, o expiraţie, corespunzătoare tendinţei genului de a se dezagrega, de a se dizolva în masa „literaturii generale", apoi o inspiraţie, o restrîngere fortificatoare asupra lui însuşi.

Voicu Bugariu

Poezie şi solificare (I)

Urmare din pag. 1

Pasăre Prea Luminoasă / A celeilalte vieţi /.../ Mai plină de-acasă / Întoarce-ne-n Apoi / Prea Luminoasă / Înfige-ţi ghearele-n noi". Între lirismul revendicativ al Logosului Mut, blocat, din **Megalitice** („Marele Mut muşcîndu-şi limba friptă de tăceri"), sau dintr-un poem mai tîrziu, **Nu tăcerea** pînă la Logosul dezlegat, Solificat şi Proferat din ultimul poem din **Joaca jocului**, se consumă unul din sensurile rezolvate ale acestei neodihne existenţiale, articulînd în limbul acestei epopei a neliniştii închiderea ciclică prin textul unei cărţi cu **analogon** alchimic ; un compendiu în care opera se autoexplică, în transparenţa unei simultaneităţi de palimpsest a nivelelor ei, **Joaca jocului** e un **Liber transmutationis**. Titlul său numeşte poezia, arhetipal, ca **topos** al combinării tuturor jocurilor, fiind, în acelaşi timp, numele „transmutaţiei", acel **Ludus puerorum** (joc de copii) descris de C.G. Jung : „...simbolul totalităţii este încă sub imperiul forţelor creatoare infantile. Trebuie revelat că, în **Opus alchymicum**, copiii joacă de asemenea un rol. Opera, sau o anume parte, e adesea numită jocul copiilor **(Ludus puerorum)** (...), e vorba, pesemne, de o definiţie eufemistică şi, probabil, în acelaşi timp, simbolică. Ea se referă la o coperare a forţelor „infantile", adică subconştiente reprezentate sub forma cabirilor." **(Psychologie et alchimie**, Ed. Buchet/Chastel 1970, p. 264, t.n.).

Aşa cum s-a mai semnalat, poetul reia, ciclic, dar într-o trans-figurare susţinută de întreaga evoluţie a poeziei sale de pînă acum, experimentul poetic al Zoosphiei, salutat cu atît entuziasm de critică în 1967. Epuizînd un interval de aproape douăzeci de ani de poezie, în interiorul căruia coerenţa e obţinută, paradoxal, printr-un principiu consecvent de diversificare a operei oarecum programatică, de către un poet care a căutat să fie altul în fiecare carte („înspăimîntat mereu de propria-mi neatîrnare /.../ de mine însumi care n-o să pot fi iar" — **Vine iarba**), **Zoosophia** s-a dovedit a nu fi o carte închisă şi nu doar un simplu dicţionar metaforic : ea transmite acestui ultim text o reţea a imaginilor sale obsedante, figurile unui bestiar imemorial. Inventarul animalier mitic reînvie cu noi nexuri simbolice prin care se reconstituie unitatea structurală a aceluiaşi univers într-o altă interrelaţionare a temelor. Emblemele zoomorfe se înlănţuie mai coerent, într-o altă sintaxă, fermă, care articulează fazele succesive ale operaţiei de transmutaţie alchimică, desăvîrşindu-se prin **solificatio**, nu rămîn doar la acea inseriere de hieroglife mobile şi deformabile în captivitatea cărora **Zoosophia** construia şi instaura mituri axiale ale culturii şi istoriei noastre **(Formica, Asinul, Licorna)**. Distorsiile şi dizlocările sintetice, sudurile şi torsiunile lexicale, reflexele incantatorii onirice, combinări ludice de vocabule („Pe muntele prim / Să ne oprim, / O, prim, / Prim O, Ou, / Pe apele Părintelui tău !"), licenţele, de fapt autarhia flexionară a limbii poetice, suficient reprezentate şi în celelalte volume, se continuă mai coerent din **Zoosophia** în **Joaca jocului** fără ca aceasta din urmă să devină complementul mimetic, premeditat, al manierei poetice a celeilalte.

Joaca jocului este desfăşurarea unui **ekphrasis** (cu valoarea de „descriere a unui obiect de artă" a termenului, într-un fel, prin ceea ce tradiţia secolului trecut numea „transposition d'art") întemeiat aici într-un anume înţeles mai adînc. Poemele se nasc din contemplarea unui astfel de obiect, a unei tablete, un răboj arhaic păstoresc (semnul unei situaţii contractuale, cu valoare în prezenţa a doi posesori). Redescifrarea funcţionalităţii lui, în raportul dintre acest răboj şi sistemul cutumier din epocă, reactualizează etimonul spiritual al situaţiei simbolice în general (scindarea unui obiect în două fragmente pentru recunoaşterea ulterioară a două persoane în momentul refacerii lui (gr. **symbolon=sym+balo** — a arunca, a aşeza împreună), aflîndu-ne, aşadar, întru simbolul care separă şi reuneşte, la sursele poeziei.

Un critic simbolist

Urmare din pag. 1

Lovinescu, nu apare N. Davidescu drept ceea ce a şi fost: un lovinescian? Descătuşat de lanţurile unor replici ocazionale sau iritatii obscure, criticul simbolist, atît de activ si de permeabil la directiile literare contemporane, se alătură în fond, lui E. Lovinescu.

Lovinescu intuise perfect specificul simbolurilor bacoviene, ca să ne oprim la un exemplu elocvent, tocmai pentru că de la elementul ei fundamental, dezagregarea, stiuse să surprindă obsesia mortii si a neantului, valentele răvăşirii sufleteşti şi ale dezolării. N. Davidescu, am mai spus-o, reia în termeni asemănători, cu un vocabular înrudit, aceeaşi radiografie. Pentru el secretul originalităţii bacoviene rezidă în tipătul sfîsietor de sumar, în durerea primitiv surprinsă (Lovinescu vorbise de atmosfera de ansamblu, fără să retină plastica de amănunt).

Davidescu se bizuie pe această interpretare exactă. Definitive în cercul lor extrem, senzaţiile lui Bacovia îi apar ca simplu pretext pentru o unică senzaţie supratensionată. Rotunjirea esenţei se face în virtutea liniei care se lasă acaparată de un macabru nedeghizat. Peste tot aceeaşi esenţializare scoasă în relief de Davidescu: „Totul se reduce însă la un efect de optică. Poezia aceasta e mai curînd amplificarea pînă la bucata de sine stătătoare, a uneia din acele notaţii cu care, de obicei, dl. Bacovia încheagă doar unul sau două rînduri, o strofă cel mult, o intensitate, din poeziile sale de succesive planuri de viziune poetică".

În fapt, Davidescu de fiecare dată cînd aderă global, are totuşi pe parcurs sau în final pornirea să polemizeze cu subiectul îmbrăţişat. Aşa procedează cu Arghezi, aşa procedează cu Lovinescu. Cu amîndoi se află, dincolo de nuanţe, pe o unică platformă. Articolul publicat de N. Davidescu în vara anului 1919, deşi reproşează lui Lovinescu o slabă percepţie a originalităţii argheziene, nu face decît să restabilească sau, într-un caz, să preludeze verdictul critic al acestuia, venit să ateste forţa poetului, forţă probată de chiar numărul mare de imitatori.

Reliefurile imaginii argheziene — arată Lovinescu — se ridică pe felurite locuţiuni familiare, pe conversiunea vulgarului în ecou poetic. Meritul de a fi îndrăznit creează un precedent ispititor.

Dar încă din 1923 Lovinescu susţinuse că Arghezi reprezintă capacitatea prin excelenţă de a exprima abstracţia prin materie, ineditul fiind obţinut din prelucrarea detritusurilor verbale. Lovinescu pomenea de transformarea mucegaiurilor, bubelor, limbricilor, noroiului în valori lirice de referinţă.

Că N. Davidescu nu este — şi am văzut-o în cazul Arghezi — un simplu repetitor al instinctului critic lovinescian ne-o dovedeşte şi în modul în care primeşte poezia lui Adrian Maniu. Înaintea lui Lovinescu, el sesizează devierea sentimentului în calambur, eliminarea notaţiei proaspete prin comentarii sarcastice. Adrian Maniu, căruia evoluţia ulterioară a poemei **Salomea** i-a accentuat nevoia continuă de stilizare ironică, de divagaţie parodică pe urmele lui Laforgue (vezi **Balada spînzuratului**) împleteşte jocul cu gravitatea.

Lovinescu vorbea de un amestec de lacrimi cu rîs, de macabru voit şi duioşie. În 1922 cînd scria despre Adrian Maniu, N. Davidescu vedea partea lui vie de originalitate în elipsa versului care împinge pînă la limite extreme savanta îmbinare de elemente. Maniu nu este numai un capricios al stilizării ci şi un savant artizan de sonorităţi înlăuntrul cărora ideea prozaică iveşte pe neaşteptate un colţ rafinat de tablou. Simplitatea de linii nu-l înşeală pe critic. El vede o unitate în chiar barocul rezolvărilor: „E o literatură de adînci intuiţii şi de scăpărătoare găselniţe, de voinţă şi de inspiraţie, condiţionate reciproc, de rafinament aproape bolnăvicios şi de simplicitate, în acelaşi timp".

Tot conturul liric îl ajută să priceapă struna pe care cînta Mihail Sadoveanu. Nicăieri ca în **Hanu Ancuţei**, crede N. Davidescu, n-a subordonat marele prozator mai evident fraza poeziei peisajului. Rezultă de aici că talentul lui Sadoveanu, talent de povestitor şi de colorist, aparţine poeziei, lărgeşte sfera de simboluri sistematic aplecată spre pămîntul tutelar: „O aceeaşi atmosferă, izvorîtă ca negurile din văi, pe coama dealurilor moldoveneşti, în sufletul romantic al locuitorilor acestui ţinut, prin codrii şi prin luminişurile lor...".

Eseul **Ideea de muzicalitate şi poezia modernă** (1935) rezumă o întreagă optică. Faza pe care o ilustrează N. Davidescu se resimte de nevoia pledoariei pentru modernism. Cînd fenomenul s-a impus el nu mai trebuie să convingă pe nimeni de foloasele muzicalităţii lăuntrice. Constată totuşi ce a adus numitul principiu: un plus de personalism izvorît, la rîndu-i, din plăcerea de a face accesibile stări de suflet nedesluşite. Acum scopul final a fost atins, stările în discuţie sînt percepute în latura lor senzorială, în ritmul şerpuitor ce urmează jocul lor de ape şi de efluvii.

Mai mult decît s-ar crede, N. Davidescu împrumută o atitudine dinamică vechiului militantism. Gama de asociaţii, vocabularul îi sînt marcate de noua directivă simbolistă. Pasiunea literară cu care detestă osificarea va fi atributul propriei fizionomii pe fruntea căreia stă scris că eseistul şi scriitorul N. Davidescu pot fi puşi alături. Le rămîne comună într-un fel nevoia de a sfîrşi o misiune.

(Din lucrarea, în pregătire, „Un veac de critică literară")

Toamnă românească

Urmare din pag. 1

Iar orizontul sub care se petrece maiestuoasă, inegalabilă, această cosmică tranhumanţă a sevelor, din unghiul propriului nostru mod de a simţi şi trăi este, nu poate fi altul, decît apropiatul eveniment de-o importanţă covîrşitoare pentru destinele patriei de mîine, cel de-al XIII-lea Congres al partidului menit a adopta ceea ce întreaga naţiune a analizat şi dezbătut în spiritul autenticei responsabilităţi şi al adeziunii depline, adică, tocmai direcţiile de acţiune în viitorul cincinal şi pînă în pragul celui de-al treilea mileniu.

Toamna românească '84 este, iată, din perspectiva timpului istoric la care ne raportăm, o sinteză şi o împlinire : sinteză a celor patru decenii de dezvoltare liberă şi independentă şi, în acelaşi timp, împlinire a eforturilor unui popor — care şi-a propulsat destinul într-o perioadă de timp relativ scurtă — conştient şi devotat cauzei construcţiei şi desăvîrşirii sale multilaterale. Profundele semnificaţii ale celor patru decenii de împliniri fără precedent în toate domeniile de activitate şi, mai cu seamă, ale ultimelor două decenii, au fost strălucit reliefate în cuvîntarea rostită cu prilejul adunării solemne de către secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu : „Se poate afirma, fără teama de-a greşi, că în îndelungata sa istorie de peste 2000 de ani, în care poporul nostru a parcurs multe etape grele şi importante, epoca acestor 40 de ani este cea mai măreaţă şi înfloritoare din întreaga dezvoltare istorico-socială a poporului român".

Împlinire şi, totodată, moment de referinţă, este toamna românească '84, pentru că ne mai despart cîteva zile pînă la evenimentul istoric — cel de-al XIII-lea Congres al partidului — ale cărui hotărîri vor jalona direcţiile mersului nostru ascendent. Ştim de unde venim, ştim cine sîntem, ştim spre ce ne îndreptăm. În spaţiul de interferenţă al dezbaterilor realiste, chipul de mîine al patriei, reflectat în priveliştile inegalabile ale roadelor, apare ca o certitudine, iar aceasta este consecinţa muncii pline de dăruire şi abnegaţie a întregului popor, hotărît prin întreaga sa putere şi forţă constructivă, demonstrate fără drept de apel în deceniile din urmă, să-şi construiască viitorul pe temelia propriilor fapte. Deci, în acest spaţiu de interferenţă, dezbaterile nu puteau avea altă menire decît aceea de analiză responsabilă, capabilă să evalueze potenţialul de care dispunem pentru a da viaţă obiectivelor pe care le avem de îndeplinit. Temeinicia direcţiilor de dezvoltare din viitorul cincinal trebuie căutată, mai întîi de toate, în înseşi operele plăsmuite de geniul şi forţa poporului în anii construcţiei sale libere, iar acestea, impresionante, nu pot fi înţelese la justa lor valoare decît în contextul procesului istoric pe care-l parcurgem, cu mari investiţii materiale şi umane, adică, cu încredere, şi, am spune, cu o tonică cutezanţă. Ne-am dobîndit pe merit încrederea în forţele proprii şi, tot pe merit, avem conştiinţa că astfel, îndeplinind ceea ce ne-am propus, desăvîrşim imaginea de mîine a patriei. În acest sens privind, opţiunile sînt îngemănate în incandescenţa firească a faptelor, altfel spus, în unitatea de simţire şi acţiune a întregului popor.

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Cu aripile zdrenţuite de atîta zbor, porumbelul reintră în ou şi-şi redobîndeşte forma.

II. Toate rîurile curg spre centrul pămîntului.

III. Ontologic, semnificantul ocupă un loc secund. Obstinaţia cu care unele discipline îl tratează ca pe o autoritate supremă are în ea ceva imperialist. E de ajuns să substituim termenii echivalenţi care ne interesează : „La început a fost semnul" cu „La început a fost cuvîntul" şi ne întoarcem la definiţia logosului biblic. O asemenea rememorare, chiar metodică, este justificată numai de atitudinea artistică, înclinată să păstreze şi să altoiască oricînd marile şi micile Simboluri, nu şi de cea ştiinţifică datoare să se obiectiveze şi după aceea să numească. Aşa se explică de ce atitudinea „ştiinţifică" despre care vorbeam (cu deosebire în cazul literaturii) nu devine niciodată gîndire ştiinţifică — rămîne tot atitudine artistică deghizată în armură de cavaler sistematic.

IV. Instinctul de creaţie este urmat îndeaproape de umbra lui — instinctul de conservare. Cu timpul, umbra capătă consistenţă, capătă carne, începe să atîrne, să se atîrne, să se opintească. Şi-mi aduce aminte de strigătul nostru cînd eram copii şi treceau în goană căruţele de care ne agăţam, cu rîndul, pe furiş : „Dă cu biciul dindărăt / că se-atîrnă-un cîine mort !"

V. Poezia atacă orice atitudine „umană" care lucrează pentru dezantropomorfizarea lumii.

VI. Posibila legătură, în timp, dintre descîntec şi articolul critic. Ambele vor să tămăduiască sau să stîrpească ceva.

VII. Cîtă vreme stă cu tălpile înfipte în pămîntul prozei, Anteul poetic nu poate fi învins.

VIII. Către mit. Doi inşi se luptau pe malul Borcei. Se învîrteau, se pîndeau, îşi trozneau pieptturile, se desfăceau şi iar se apucau. Cînd unul era cu ochii spre Borcea, celălalt era cu faţa spre cîmp. Primul era furat o secundă de trecerea apei şi, pentru o secundă, uita de luptă ; celălalt stătea locului precum cîmpul din faţa lui. Şi iar se învîrteau : primul primea forţă de la cîmpul către care privea, celălalt era orbit o clipă pînă la glezne de alunecarea apei către mare. Am aflat că şi acum se mai luptă şi nu ştiu care va fi învingător.

IX. În fiecare seară, la ore prestabilite, bătrînul singuratic îşi plimbă melancolia ca pe un cîine de rasă.

X. Binecuvîntată fie această toamnă fastuoasă, binecuvîntat pămîntul din unghiile părinţilor noştri care şi-a aprins candelabrele, în toate pieţele şi pe toate drumurile. Nu ne lăsa la greu bătrînul nostru prieten !

George Alboiu

P.S. Poeţi care ar trebui (ar fi trebuit) să fie prezenţi în „Antologia poeţilor tineri" : Adi Cusin, Marin Lupşanu, Petru Aruştei, Şerban Codrin A. I. Zăinescu, George Ţărnea.

Cenaclul DACIA FENIKS se întruneşte în cea de-a XI-a şedinţă sîmbătă — 3 noiembrie a.c. orele 16,30 la Casa Scriitorilor, Calea Victoriei nr. 115. Citesc : Marian Zamfira şi Ioan Manole.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Un prototip istoric: bilingvul tradiţionalist

S-ar putea obiecta, în ceea ce îi priveşte pe mulţi dintre scriitorii de origine română, care scriu în străinătate conform cu tradiţia naţională, că opera lor nu ar prezenta însemnătate estetică din moment ce numai „fondul" ei este valorizat prin aşezarea într-o ereditate românească. Dacă Paul Lahovary scrie în franţuzeşte despre Vlad Ţepeş nu derivă de nicăieri că el ar fi prin aceasta aparţinător de literatura română. La o repede privire acest raţionament pare fără cusur şi, cu toate acestea el nu este adevărat. Criteriul limbii este, în adevăr, decisiv însă mulţi dintre aceşti scriitori, obsedaţi de tema românească scriu, acolo pe unde se află, în româneşte. Aşadar, nu limba literaturii lor îi împiedică să refacă legăturile cu originile şi nici materia lor creatoare.

Mă grăbesc să observ că o asemenea categorie de autori cuprinde mai ales o generaţie astăzi ajunsă în pragul senectuţii ori, în cîteva cazuri, aproape patriarhală. Atît Mircea Eliade cît şi E.M. Cioran, Dinu Adameşteanu şi Paul Lahovary sînt scriitori care au depăşit de mult 60—70 de ani, fiind stabiliţi în străinătate înainte de 1940 şi puţin după război : în majoritate, sînt foşti studenţi care se specializau prin Apus ori doctoranzi la diferite Universităţi. Această generaţie culturală, care a conservat pînă azi echilibrul între specific şi universalitate, e în totalitatea ei o generaţie a literaturii române. Sînt unii, mai cu seamă la „Europa liberă", care ar voi să întindă acest proces de „emigraţionism" cultural peste marginile acestei vîrste, care e, din punct de vedere al culturii, vîrsta clasicizării. Asemenea operaţiuni nu au însă logică din moment ce nu se întemeiază pe valori şi pornesc, în generalizări pripite, de la condiţia unor autori care se ocupă mai mult de politică şi, spiritualiceşte, se deznaţionalizează progresiv. Practic, fenomenul istoric de „bilingvism" în literatura română încetează cu generaţia lui Mircea Eliade, ultima care încă aparţine, cu „bilingvii" ei, de literatura naţională ; cuprinderea cazurilor mai recente exemplifică „deznaţionalizarea" galopantă şi, poate în cîte un caz sau două, încă nedefinite, o rară fidelitate consubstanţială.

Ceea ce deosebeşte hotărîtor pe acei autori, astăzi notorii în lume, de cîţiva diletanţi mai recenţi nu este, în primul rînd, „fondul" lor românesc ci viziunea organicistă asupra culturii române. Ei pornesc de la ideea că o cultură naţională e un întreg unde tradiţia lucrează asupra actualităţii şi o absoarbe la nivel de valori spre a se reformula periodic în vederea înaintării culturale de mîine. O perspectivă elastică asupra tradiţiei literare (unde intră forme specifice, idei, direcţii şi un fond comun vechi) dă, mai întîi, nota acestei serii „organiciste".

Mulţi pornesc, spre deosebire de gălăgioşii contemporani, de la teza străvechimii culturii româneşti şi nu întîmplător creaţia lor are o componentă istorică izbitoare. Dintr-un substrat insondabil Mircea Eliade a schiţat o mitologie autohtonă, „De la Zalmoxis la Ginghis Han": Substratul tracic l-a preocupat pe Iosif Constantin Drăgan în „Noi tracii" iar Imperiului milenar al dacilor i-a dedicat mai apoi o remarcabilă cercetare. Studii asupra vechimii a făcut şi Cicerone Poghirc ; istoricul Eugen Lozovan a revelat pentru mileniul mut şi pentru medievalitatea românească, absolut remarcabile dovezi de stabilitate. A demonstra că românii au o cultură veche şi specifică şi o civilizaţie originală nu este efectul unei viziuni „drăgăniste" asupra istoriei, aşa cum zic unii în deridere, ci o probă de raţionalitate ştiinţifică întemeiată pe documente şi străină de prejudecăţi ale folclorului cultural.

Practic, ideea specificului îi preocupă pe toţi aceşti organicişti, cu tot ce presupune ea, de la periodizarea specifică şi pînă chiar la datele culturii populare. O intervenţie pe tema specificului, a lui Alexandru Ciorănescu, denotă o extraordinară luciditate savantă şi nu e plăcut, probabil, unora din cei care ar voi ca în cultura română să numărăm mereu numai goluri : „Dar inventarul a ceea ce nu suntem e dovada unui complex mai mult decît a unei voinţe de afirmare, pentru că nu poate duce la definirea prin contrast a ceea ce suntem sau avem (...). Numai dacă aş face inventarul complet al absenţelor şi deci aş dispune alături de el de inventarul la fel de complet a ceea ce ar fi trebuit să posed, s-ar putea deduce prin comparaţie care e compoziţia exactă a colecţiei mele. Statistica negaţiei are toate şansele să rămînă o curiozitate sterilă dacă nu chiar sterilizantă". Cine observă că nu din absenţe se judecă o cultură ci dimpotrivă, că pe baza acestora reiese specificitatea ei, nu poate să rămînă în afara acelei culturi : de altfel, să notăm că ideea e, în esenţă, călinesciană şi o îmbrăţişase, mai înainte, şi Vasile Pârvan.

Pentru E.M. Cioran, specificul folcloric al unei întinse perioade literare româneşti nu este nicidecum o tragedie. Lauda oralităţii, pe care filozoful a făcut-o admirabil, e o contribuţie care se reţine pe tema personalităţii literaturii române : „Lumea orală, cît ne este de superioară ! Oamenii (aş vrea să spun popoarele) nu rămîn în adevăr decît pe timpul cît au oroare de scris. Din momentul în care sînt stăpîniţi de prejudecată, ei intră în echivoc, îşi pierd toate vechile superstiţii, posedaţi de o alta nouă, mai rea decît toate celelalte împreună."

În sfîrşit, în optica lui Mircea Eliade o cultură naţională e cu atît mai puternică cu cît are valori mai numeroase care pătrund, prin adîncimea operei, în universal : ideea omogenităţii unei culturi şi a valorizării unitare e, la el, extraordinară ; „O cultură nu e făcută de cinci sau zece oameni, ci de sute şi mii de scriitori, cărturari, oameni de ştiinţă, gînditori, critici, artişti, gazetari. Numai dacă generalitatea autorilor se impune pe plan internaţional, cultura neamului respectiv e valorificată drept o cultură specifică şi creatoare. Renaşterea italiană străluceşte şi astăzi nu datorită cutărui sau cutărui geniu individual, ci datorită ansamblului de personalităţi, care au creat şi s-au completat una pe alta în decurs de cîteva generaţii. O cultură naţională se impune lumii ca un ansamblu de creaţii spirituale, pe toate planurile şi de toate mărimile."

Însă voinţa de specific nu rămîne în aceste cazuri şi în altele la simple declaraţii, categoria aceasta „organicistă" a concretizat-o prin opere în majoritatea cazurilor memorabile : răspunsul modern la tradiţie e în acest caz hotărîtor. A redefini, cu datele esteticii de azi, substanţa tradiţională românească — iată ideea. S-ar putea exemplifica uşor cu proza fantastă şi mitologică a lui Mircea Eliade din „Noaptea de Sînziene" şi cu fabulosul folcloric de „Vintoasele" de Paul Lahovary.

„Ourobouroş" de Luki Galaction dezvoltă ritualistica românească, pictura ei păstrează, sub fastul coloristic baroc, datele ortodoxiei. Pe Vintilă Horia etnogeneza şi, în fond, civilizaţia getică l-au făcut să compună un roman remarcabil („Dieu est né en exil"). Lirica lui Ştefan Baciu dezvoltă un post-simbolism cantabil minulescian, Mihail Steriade eminescianizează. Nu doar creatorii vin cu viziunea organică, exegeţii şi filozofii, cîţi mai sînt, nu fac abstracţie de tradiţie. Studiile arheologice ale lui Dinu Adameşteanu (despre Basilicata) aplică la Italia sudică o schemă pârvaniană notorie, revelată de acela în coloniile greceşti euxine. George Uscătescu a scris despre Brâncuşi pagini memorabile („Brâncuşi y el Arte del Siglo"). Victor Buescu a urmărit un mit românesc („Meşterul Manole") în literatura portugheză. Ioan Guţia este un eminescolog excepţional, cu o senzitivitate rară la operă. Nicoletta Corteanu Loffreddo a difuzat, în Italia, pe Macedonski şi mai ales pe Blaga, aşezat între marii filozofi moderni. Practic, dintr-o viziune organicistă asupra culturii nu pot ieşi decît valori ; „bilingvismul", cînd nu e turburat de resentimente politice anti-culturale, poate înfrînge piedica, de tot considerabilă, a „lipsei de mediu". „A te răzvrăti împotriva eredităţii — zicea cu dreptate E.M. Cioran — înseamnă să te răzvrăteşti împotriva a miliarde de ani, împotriva primei celule."

Din punctul de vedere al artei, a nega ereditatea spirituală înseamnă a lupta cu tot ceea ce a dat, unei culturi, omogenitatea inconfundabilă.

Artur Silvestri

mapamond

Poeme de NIKOLAI RUBȚOV

În pădure, toamna

De toate simt că-s mulțumit
Cum stau pe burtă tolănit,
gust merișoare coapte bine !
Sperii șopîrlele vărgate,
apoi mă tolănesc pe spate
și-ascult ce jalnic țipăt vine
de la un stîrc...
Pe cer, furiș,
printre mesteceni și brădiș,
peste tristețile tăriei
ca niște gînduri, norii zboară,
în vale riul se-nfioară
cu nepăsarea bucuriei.
Pădurea-n toamnă o iubesc.
Deasupra — cerul îmi dă ghes
să mă prefac din vechea stare
în ochi de frunză, stacojiu
sau plaie susurînd să fiu ;
și renăscut prin transformare
să mă întorc la cuibu-mi drag
ai ălor mei, cîndva, în prag,
în fața drumului să jur :
— O frunză în pădure-am fost !
— Și ploaie în pădure-am fost !
Credeți-mă : am suflet pur...

Cîntec de iarnă

Satul acesta păstrează luminile.
Nu-mi prevesti de mult dor !
Numai cu stele sclipindu-și cununile,
noaptea-i gătită ușor.

Ard liniștite, lucesc minunatele,
susură riu-nghețat...
Grele mi-au fost drumuri aspre, păcatele.
Unde ești gînd întristat ?

Cu simplitate o fată-mi zîmbește,
însumi zîmbesc radios !
Greul uitat e și-abia se zărește,
stelele ard luminos.

Cine mi-a spus că în ceața amarnică
lunca s-a părăginit ?
Cine mi-a spus că nădejdea-i zadarnică ?
cine, ah, cine-a mințit ?

Satul acesta păstrează luminile.
Nu-mi prevesti de mult dor !
Numai cu stele sclipindu-și cununile,
noaptea-i gătită ușor.

Senzație nocturnă

În negură cînd stau
mi-e sufletul nebun —
bulboanele-s adînci
și milul te petrece.
Lumi mă privesc din cer,
lumina lor adun,
știindu-le obrazul
fermecător, dar rece.

Și-n față munții suri
ca la un semn apar,
un lanț de creste sumbre,
enigme spre tărie, —
privirile-mi sînt duse,
nelinîștit tîrșîr,
sensibil ca poet,
slab în filozofie.

Cristeiul a țipat,
din nou s-a auzit...
În cețuri de ce stau ?
De cse nu dorm, eu, oare ?
Degrabă la culcat !
Căci noaptea-i de dormit
și tocmai despre asta
cristeii țipă tare...

Steaua cîmpurilor

Din ceață steaua cîmpurilor crește,
privește-un ochi de apă tremurat.
Cu două'spe bătăi un ceas vestește,
iar somnul tot pămîntul l-a-nfășat.

Stea călăuză-n clipe de urgie,
mi-o amintesc cum după deal suind,
ea scînteia și-n toamna aurie
și-n iarna poleită cu argint.

Stea vie, care flacăra nu-și stinge
și liniștește spaimă-n patru zări,
prietenoasă, raza ei atinge
orașele urcind din depărtări.

Dar doar aici, din ceața înghețată,
ea arde dînd luminii ei un sens
și-s fericit că-n lumea asta toată
peste cîmpia mea lucește dens.

În clipele de trist adagiu

În clipele de trist adagiu
îmi reprezint un riu gălbui,
și vocea de adio-a dragei,
și foșnet de mesteceni șui,

și prima nea sub bolta rece
pe cîmpurile ce-au secat,
și unghiul de cocori ce trece,
gonit de-argintul scuturat...

Demult mi-e inima beteagă,
a obosit de dor, de vin ;
demult e vremea să-nțeleagă
că a iubit năluci din plin.

Dar cînd o casă-i mișcătoare
încerci degeaba s-o oprești ! —
Plîngă surd viorile-n chemare,
și galben riu, și ce iubești.

Și totuși văd sub bolta scundă
pînă la plins, nespus de clar,
și galben riu, și vocea blîndă,
mestecenii foșnind barbar,

de parcă-i veșnic naufragiu
și timpul se zgîrcește, mic...
În clipele de trist adagiu
nu povestiți despre nimic.

Paula Tudor : „Frezii"

* * *

Hai, măi pămînt,
să stăm o clipă-n loc
uitînd de trebi,
de drumuri zgomotoase

Dă iarba zvon !
Bat valuri lenevoase,
zenitul arde
sub solarul foc.

Acolo peste mări
pline de-ardoare,
pămîntul meu,
nerăbdător am fost —
după minunea zării
mișcătoare
altor minuni mai mari
le-am dat de rost.

Cu toate astea,
ca pe-o sfîntă soartă,
eu, pacea ta,
am vrut-o-n depărtări

și-s fericit
că-n cerul fără pată,
plutesc, plutesc,
ca gîndurile, nori.

Și eu mă jur
cît jură lumea toată,
că voi slăvi
azurul tău de dor,
pînă cînd lira mea
tărăgănată,
o să-și ridice pinzele u

Jur-împrejurul
dragostelor mele,
spre lunicile
unde-am cosit
cîntînd,
se-nvîrte viața mea
sub ploi de stele,
cum tu, în jurul axei,
drag pămînt !

În românește de
Passionaria Stoicescu
și Dumitru Bălan

Manifestare literară
în cadrul „Zilelor culturii sovietice"

În cadrul „Zilelor culturii sovietice", care se desfășoară în Capitală și în alte localități din țară, joi, 1 noiembrie a.c. a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" o manifestare literară.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România, care a subliniat faptul că relațiile foarte bune dintre Uniunile de scriitori, dintre scriitorii români și sovietici se înscriu, în mod firesc, în cadrul general al relațiilor foarte bune dintre partidele și popoarele noastre, a căror perspectivă a fost conturată cu claritate și la întîlnirea dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Konstantin Cernenko.

Prozatorul și criticul literar **Vladimir Amlinski**, secretar al organizației scriitorilor din Republica Socialistă Sovietică Federativă Rusă, a mulțumit pentru ospitalitatea de care se bucură delegația de scriitori sovietici pe care o conduce și s-a referit la principalele tendințe din literatura sovietică actuală. Din delegație mai fac parte prozatorul **Iuri Iakovlev** și criticul literar **Norbai Hudaiberghenov.**

La manifestare a participat **Piotr Ilici Șabanov**, adjunct al ministrului culturii din U.R.S.S., șeful delegației guvernamentale care participă la „Zilele culturii sovietice". El a subliniat importanța manifestării organizate de Uniunea Scriitorilor din R.S. România pentru mai buna cunoaștere și prețuire a valorilor din literatura celor două țări.

Au participat, de asemenea, ceilalți membri ai delegației guvernamentale sovietice.

Au fost de față **Dumitru Lazăr**, director adjunct în Consiliul Culturii și Educației Socialiste și **N.A. Netiosov**, consilier al Ambasadei Uniunii Sovietice la București.

În încheierea manifestării, actorii **Mircea Albulescu, Florina Cercel** și **George Motoi**, de la Teatrul Național „I.L. Caragiale", au susținut un amplu recital de poezie sovietică.

Un interesant tînăr poet

Ca unul care am avut prilejul să cunosc mișcarea literară din Iugoslavia, începînd cu sfîrșitul deceniului al VII-lea, de pe vremea cînd am fost lector de limba și literatura română la Universitatea din Belgrad, mișcare literară pe care am urmărit-o cu interes, fie în călătoriile făcute în țara vecină și prietenă, fie, mai ales, prin frecventarea operelor apărute și a publicațiilor literare importante, m-am întîlnit, nu o dată, cu traducătorii reputați ai literaturii române în sîrbocroată, în compania cărora am petrecut clipe de desfătare intelectuală.

În rîndul acestora, a intrat, de curînd, un interesant tînăr poet, Petru Cârdu, care s-a impus, în scurtă vreme, ca un traducător de excepție. Pare un adolescent. O figură luminoasă, de o candoare netrucată și o poziție intelectuală sinceră, constructivă și dinamică, nutrită de lecturi bogate și variate. Petru Cârdu își cucerește interlocutorul prin programul literar pe care îl schițează clar, metodic, pertinent. Chiar dacă acest program pare, uneori, ușor eclectic, distingi la poet o permanentă căutare de sine în contact cu lumea și cu marile valori. Nu cunoaște ura. N-am observat la Petru Cârdu nici o urmă de invidie cînd aude vorbindu-se de succesele confraților. Din contră, el discută cu dragoste, cu înțelegere, cu simpatie despre alții, încercînd să descopere, întotdeauna, florile sacre din tot ceea ce citește și interpretează. Fără a fi un critic amabil al scrierilor pe care le supune judecății, găsește, de cele mai multe ori, formula care să nu respingă, ci să accepte și să înțeleagă. Născut în 1952 la Bariș, un sat din Banatul iugoslav, Petru Cârdu a debutat în 1970, la 18 ani, cu volumul **Menire în doi**, urmat în 1974 de **Aducătorul ralului**, iar în 1981 de **Pronume.** În dorința de a-și apropia noi teritorii ale cunoașterii și poate una nemărturisită încă, de a ocupa o catedră universitară, s-a dedicat cu pasiune studiului, frecventînd Facultatea de filologie din Belgrad, secția de literatură sîrbă și de literatură comparată, adăugînd noi cunoștințe dobîndite la secția de istoria artelor de la Institutul Nicolae Grigorescu din București. Poet autentic, cu puritate în ton, ironic, și meditativ, Petru Cârdu cultivă o lirică gravă, pendulînd între melancolia rafinată și asociațiile contrastive :

Am onoarea să raportez : / acest poem se dezbracă-n spini. / L-am luat cu mine, dornic de cunoaștere. / În ziua aceea am uitat / să dau sfat materiei dintre a fi / și a nu fi /. S-au clătinat zidurile casei, / a cîntat pianul între două paranteze / îndepărtate. / Am onoarea să raportez : / fii blînd cu mai-marii comunei / Iată o credință de dincolo. / Sfîrșit de discurs : / poemul citit își schimbă decorul / la pagina următoare.

Absorbit de poezie și de difuzarea ei, Petru Cârdu conduce, de cîțiva ani, cu înaltă profesionalitate, Biblioteca KOV, o editură a Comunei Vrșac, unde a fost recomandat de renumitul poet Vasko Popa. Aici, într-o splendidă colecție de poezie universală, s-au publicat cele mai interesante voci din poezia contemporană. De obicei, un traducător trebuie să treacă proba de foc a transpunerii din limba străină în limba națională. Petru Cârdu face parte dintre acei traducători care știu să deslușească sensurile celei mai ascunse ale poeziei. Excelent cunoscător și al limbii poetice sîrbocroate, Petru Cârdu a editat, de curînd, o antologie bilingvă a poeților de expresie românească din Vojvodina (**Antologija pesama vojvotanskog rumuna**, Vršac, 1983), cuprinzînd selecții din creația poeților Mihai Avramescu, Radu Flora, Cornel Bălică, Slavko Almăjan, Felicia Marina-Munteanu, Ioan Flora, Petru Cârdu și Ileana Ursu. Luînd ca titlu al antologiei titlul unei poezii de Radu Flora, alcătuitorul florilegiului, un om de gust și cu un acut simț al limbii, înnobilează titlul, apropiindu-l de Mallarmé — **După amiază în oraș** (Popodne u gradu) Tot lui Petru Cârdu îi datorăm și prima antologie din poezia slovenă apărută în limba română — **Efemera mea veșnicie** (Editura Univers, 1984). Poezia slovenă a fost cunoscută, pînă acum, doar prin unele traduceri apărute în presa literară și din tălmăcirea lui Radu Cârneci din poezia lui Srečko Kosovel despre care atrăgea atenția A.E. Baconski prin **Panorama poeziei universale contemporane** din 1972.

Petru Cârdu realizează în această antologie o apropiere luminată, activă, ascendentă a cititorului român de mesajul poeziei slovene contemporane „împlinind după o opinie a lui Nichita Stănescu — aboslut toate condițiile unei asemenea temerare ambiții". Sînt prezentați în această antologie poeții sloveni contemporani din toate generațiile de la Srečko Kosovei, Edvard Kocbek, Jože Udovič, Matej Bor, trecînd la generația de mijloc cu Ivan Minatti, Ciril Zlobec, Lojze Kvakar, Tone Pavček, Dane Zajc, Gregor Strnișa, Kajetan Kovič, Veno Taufer, Franci Zagorinčnik, pînă la generația tînără cu Svetlana Makarovič, Niko Grafenauer, Tamaž Salamon, Tone Kuntner, Marko Kravos și Ivo Svetina. Prefațatorul, care nu e altul decît poetul și eseistul și nu numai atît, Gheorghe Tomozei, ni se înfățișează, și de astă dată, ca un contemplator al superbului domeniu al poeziei cu o admirație plină de afecțiune, întîlnindu-se în just și devotiune neabătută pentru universul poeziei cu traducătorul și poetul Petru Cârdu. Gheorghe Tomozei ni se relevă și aici ca un cititor universal, care gloseză pe marginea literaturii scrisă în limbi de circulație și a destinului marilor poeți din literaturile mai puțin cunoscute : „Întîlnirea cu poezia slovenilor e dintru început frapantă. Vocile acestei poezii conving, aria lor ideatică se circumscrie în cea a valorilor perene europene și — iarăși și iarăși — avem a ne plînge de nemeritatul con de umbră în care viază limbi de restrînsă circulație." O convingătoare pledoarie pentru descoperirea unor asemenea valori ar putea fi poemul lui Edvard Kocbek intitulat **Caii**, din care reproducem : „Unii divinizează vacile sfinte și zmeii, / broaștele țestoase de o mie de ani și leii înaripați, / inorogii, pajurele cu două capete și fenicșii, / iar noi l-am ales pe cel mai frumos animal, / s-a afirmat pe cîmpuri de luptă, în circuri, / a purtat pe el prințesele și aurul scos la vedere / și de aceea caesarii vienezi / vorbeau franceza cu diplomații isteți, / italiana cu superbele actrițe / spaniola cu dumnezeul infinit, / germana cu slugile analfabete / însă cu caii vorbeau slovena".

Octav Păun

REPERE

Limbile lumii

Editura științifică și enciclopedică împreună cu **Les Betles lettres** din Paris au tipărit de curînd o traducere franceză a excepționalei lucrări publicate în 1981 de Marius Sala și Ioana Vintilă-Rădulescu, **Limbile lumii. Mică enciclopedie.** În fapt aveam de-a face cu o versiune substanțial îmbunătățită, recenzînd nouă sute nouăzeci și șase de limbi în plus față de cele două mii o sută șaptezeci și unu din ediția românească, ajungînd deci la articole privind trei mii o sută șaizeci și șapte de limbi, din cele aproximativ opt mii de idiomuri presupuse a fi vorbite pe pămînt. Pentru un împătimit al graiurilor, consultarea unei asemenea cărți este o adevărată sărbătoare, mai ales după ce a verificat, cel puțin în parte, rigoarea științifică și maxima utilitate a informațiilor puse la dispoziție de cei doi autori. Într-un spațiu fatalmente redus, ei reușesc să spună mult, să delineească trăsăturile vocabularului și ale sistemului gramatical în limbi destul de îndepărtate de tot ceea ce-și poate închipui un cititor neavizat. Este o performanță ce trebuie evidențiată în primul rînd, pentru că ea transformă lectura „enciclopediei" lui Marius Sala și a Ioanei Vintilă-Rădulescu într-o lectură ce depășește pura noastră avidități de informații, într-o „plăcere" a minții, dacă putem spune așa, care se vede confruntată cu economia draconică a mijloacelor și cu nevoia de preciziune a gîndirii moderne. Dificultățile par să fi fost depășite cu succes, și datorăm acum celor doi autori o lucrare unică în felul ei, cum nu știm să mai fie alta în lume. Să ne grăbim a spune că „mica enciclopedie" de la „Editura științifică" și Les Belles lettres" trebuie adăugată celorlalte cărți publicate de Marius Sala în Europa și în cele două Americi, pentru a înțelege importanța contribuției științifice a lingvistului român, rolul său proeminent în contextul mondial al acestui tip de preocupări.

Am citit cu atenție o serie de articole privind unele limbi care m-au interesat în cursul anilor, îndeosebi limbile vechi, și am visat pe marginea altora, pe care le auzisem în diverse împrejurări. M-a intrigat caracterul oarecum sumar al considerațiilor privind greaca veche, aproape inexplicabil, chiar dacă spațiul acordat acestei limbi este destul de mare. Accentul a căzut pe utilele infirmații privind alfabetul care a avut, desigur, un rol important în Europa și în Orientul anterior. Probabil că autorii au presupus că oricine are la îndemînă sursele privind limba propriu-zisă. Puține, deși foarte utile și limpezi, sînt și caracterizările privind egipteana și diversele scrieri în care a fost păstrată. În domeniul limbilor semite găsim articole substanțiale și fără erori notabile (translitterarea unor forme ebraice este nesigură : de ce se scrie, de pildă, **talmidxa** în loc de **talmidha** sau **talmidcha,** cum ar fi mai firesc ? Probabil că este vorba de o influență spaniolă, datorată surselor folosite de cei doi autori !). Extrem de utile și destul de exacte sînt considerațiile privind limba arabă și aramaica (aici trebuie, poate, discutat mai mult alfabetul și influențele sale !). Surpriza mare a fost să găsesc un articol consacrat limbii tigrina, un idiom semit din Eritreea, despre care nu știam aproape nimic, decît că ar fi oarecum înrudită cu vechea limbă ghezi (etiopiana clasică). Formele citate de Marius Sala și Ioana Vintilă-Rădulescu sînt pur semite, atît din punctul de vedere al rădăcinii cuvintelor, cît și a tipului de flexiune. Cît privește alte limbi, cum ar fi cea akkadiană, mi s-a părut de asemenea că informațiile dăteză, chiar dacă noi însine am lucrat numai cu o gramatică ce este considerată îndeobște a fi prea veche (F. Delitsch, **Assyrische Grammatik,** 1889). Un frumos comentariu am găsit în legătură cu limba elamită, foarte bogat, cu totul excepțional, dacă avem în vedere puțina cunoaștere a acestei limbi, care nu este nici semită și nici indo-europeană. N-am înțeles apoi de ce nu se discută particularitățile limbii samaritene, pomenită doar ca un dialect aramaic, deși cei mai mulți autori o consideră o limbă de sine stătătoare. Revenind în Europa, am regretat caracterul sumar al considerațiilor privind slava veche, atît de bogată și de importantă pentru noi, mai ales în prelungirile slavone. Stăruind în ultima vreme pe **Manualul** și textele reproduse de Vaillant, am redescoperit o limbă de mare bogăție, cu o funcție spirituală imposibil de neglijat în spațiul nostru.

Dar ce lectură oferă această carte cînd pionierii în articolele referitoare la limbile altaice și siberiene sau, să zicem, cele africane de vest, pe care nu le cunoaștem deloc ! Am citit despre dialectul „akan" și mi-am amintit de poeziile prietenului meu Joseph Abruquah, romancierul ghanez de limbă engleză, care scrie versuri numai în limba tribului său, ritmată puternic, avînd parcă rezonanțe de tam-tam. Dacă nu mă înșel, folosește dialectul „akwapem" și-și ortografiază numele limbii în alt fel : „accan". Enciclopedia realizată de Marius Sala și Ioana Vintilă-Rădulescu și tradusă în limba franceză de către Rodica Vintilă poate fi un prilej de mare bucurie pentru toți cei care trăiesc întru cuvînt.

Aurel-Dragoș Munteanu

Paul Tudor : „Stejarul"

Balcanice

OKTAI RIFAT

Cînd coboară lupii

Ține-ți mîinile pentru seară,
Leagă-te la cap pentru noapte !
Jumătate lună și cărămidă.
Rămîi ca un semn
Ca o fosilă rămîi
Și taci.
Ca un magnet care adună stelele !

IOVAN STREZOVSKI

Soare și ceață

Ceața de aur plutește pe zare
Și eliberează ascunsa comoară.
Soarele, păun de aur plimbă o pală de
iarbă-aurită
Și bea apa de aur din pocalul de aur.
Privighetoarea-și deschide sipetul de aur
din cioc,

Glasu-i de aur urcă pînă la ceruri —
Oricine ar auzi-o ar cobori pre pămînt
Să-și caute mîntuirea în nebunia aceasta.

Tot ce ating cu sfiiciune ating.
Mă farmecă strălucirea de aur.
Copacii mă adorm cu pulberi de aur
Și-mi arată sfîrșitul pe-o scară de aur.

În românește de
Dumitru M. Ion

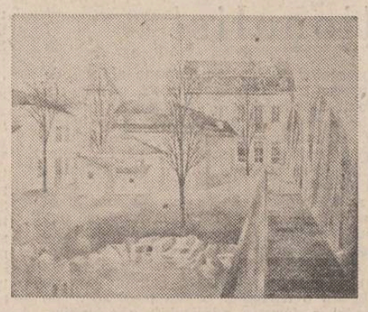

Paul Tudor : „Malul Oltețului"

SPORT Bucla Giulești — Orhideei...

Este cea mai frumoasă ieșire de pe Podul Grant. Pînă duminica trecută, noile generații de gărari o împodobiseră cu arcuri de triumf, pietre zăpăcite-n splendori, clăi de zăpadă și cu ochi plini de rotiri cîntînd dragostea, pomeniți numai în brumele căzînd pe podgorii. Iar la capătul ei, băieții lui Victor Stănculescu erau întîmpinați cu plecăciuni și umilință : călcați cu încredere pe trupurile noastre, Beatitudo Vestra, Magnitudo Vestra, Majestas Vestra, invineți-ne spinările, dumicați-ne vertebrele, dar zdrobiți-i și p-aia ce vor să vă amintească de cîrnele diviziei B. Însă din clipa cînd Poli Timișoara, străluciț slujită de Dumitru (și doar noi l-am crescut și l-am făcut om!) i-a schimbat pe Manea și toată grupa în fazani înfanteriști, bucla Orhideei s-a schimbat în Poarta oilor, poarta prin care erau duși mieii spre altarul de jertfă. Zeii Giulești sînt falși, iar dacă antrenorii Stănculescu și Krauss nu se vor aduna din mîhnirea și spaima ce i-a cuprins după revărsarea riului Bega și vor încerca în continuare să dreagă fructul crucii, adică planta numită busuioc, vom ajunge iar să scoatem iepurii la cotoare de varză și caprele pe gheață. Să nu ne dăm legați uritului și miniei și să credem în floarea noastră de funingine vișinie. Vom schimba macazul, veți vedea, și-i vom trimite pe alții între fălcile lupului, căci sînt în stînă oi și mai jumulite și zei mai știrbi decît noi.

Vin marile întîlniri cu Olympiakos Pireu și Girondins Bordeaux. Și simt cum mă cuprinde patima Lăpușneanului de-a împărți otravă. Dar dinspre Craiova bate vînt amar, cu crengile răvășite. Am văzut cu toții cum Universitatea s-a curățat, la Tîrgu Mureș, de lăstarii ei de ametist. Niciodată nu i-am întîlnit pe Cămătaru și compania jucînd atît de prost. Parcă făcuseră jurămînt să dea în brînci, călcînd pe moletierele desfăcute. Trag cu ochiul îndărăt, printr-o spărtură a timpului și văd că, în afară de Lung, aproape niciunul dintre craioveni nu mai seamănă cu băieții care jefuiau culori din tapiseriile Europei ca să le împletească iscusit în scoarțele oltenești. Pe vreme de urs cu laba ruptă nu e bine să șuiere șarpele, chiar dacă-i ăla din temelia casei. Să așteptăm ziua de miercuri și să tragem nădejde că se va trezi din ierburi, ca să bea aburi de smirnă, trandafirul pe care mi-a fost drag să-l cînt.

Pîndesc întîlnirea Dinamo — Girondins Bordeaux, tot așa cum pîndea nea Iancu Caragiale moștenirea Momuloaiei. Într-un ziar francez, înaintea meciului tur, apărea o fotografie înfățișîndu-l pe Tigana c-o vioară sub falcă (se putea altfel!?), dimpreună cu alți trei coechipieri, și dedesubt explicația : Tigana și colegii exersează dansul cu care să-i sfîrșească pe români. Pînă la urmă s-a dovedit că cei patru au ureche muzicală proastă. Vreau ca, miercuri, Augustin, Tălnar, Orac, Suciu etc, aflați acum în pădurile de brad ale Brașovului, să-l învețe pe Tigana geamparalele și pe prietenii săi sîrba în căruță. Acești cocoși plini de îngîmfare merită să afle că și la porțile Orientului funcționează rotisoarele.

Mi-ar cădea bine pe buza cramei s-o văd pe Universitatea Craiova întorcîndu-se acasă cu două capiteluri ionice, (în nici-un caz și cu groapa oracolului de la Delphi), pentru a-și împodobi culele și m-ar unge pe buze (dați-mi voie să iau din solniță un bob de mărgăritar ca să-mi aprind o frunză de iederă) untdelemnul alunecării lui Girondins Bordeaux în albia vorbelor goale. Asta, fiindcă nu-mi plac niciodată ieșirile prin Poarta oilor, ci dansul bucuriei pe bucla Orhideei.

Fănuș Neagu

În curînd: **ALMANAHUL «LUCEAFĂRUL» 1985**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
45
(1 175)
Sîmbătă
10 noiembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL PREGĂTIRII MARELUI FORUM AL COMUNIȘTILOR: CONGRESUL AL XIII-LEA

VOINȚA UNANIMĂ

Înscris în filele de calendar ale acestei toamne, în cronica gîndurilor și sentimentelor noastre, Congresul al XIII-lea al partidului, evenimentul cel mai important de care ne apropiem și din perspectiva căruia țara întreagă, întregul popor, își dau măsura cea mai înaltă a faptei și acțiunii revoluționare primește în aceste zile noi confirmări de spirit și atașament, noi argumente și motivări de ordin politic, economic și social prin care luăm act, cu justificată mîndrie, de condiția și relieful propriei noastre contemporaneități. Vizitele de lucru ale secretarului general al partidului, participarea și cuvîntarea sa la conferința organizației de partid a municipiului București ne readuc în memorie un întreg traiect istoric străbătut de la Congresul al IX-lea și pînă acum, o imagine cît se poate de elocventă a tot ceea ce înseamnă economia, știința și cultura țării în tot acest răstimp în centrul și pe durata căruia iluminează distinct și cu cea mai mare forță de penetrație gîndirea și activitatea eroică, neobosită, cugetul și acțiunea în permanență vii și cutezătoare ale celui căruia partidul și țara i-au încredințat cîrmele destinului național și îl urmează, în cea mai strînsă unitate, pe calea înfăptuirii unei opere fără precedent. Acest traiect trece prin biografia noastră a tuturor și se constituie în criteriu și normă ale celei mai fecunde experiențe.

O înnoire profundă a marcat din temelii toate domeniile și compartimentele muncii și vieții sociale, un spirit nou, revoluționar, a propulsat și propulsează toate demersurile și căutările noastre în materie de construcție economică dar și morală în cel mai deplin sens. Pe firul tuturor forumurilor comuniste care au urmat epocalului eveniment care a fost Congresul al IX-lea se înscriu programele dezvoltării și propășirii noastre, se înscrie țara în cea mai fertilă și mai prodigioasă epocă a sa. Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului au deschis noi orizonturi apropiind tot mai mult împlinirea unei perspective de durată și transformînd-o în realitate complexă, durabilă, cu suporturi dintre cele mai revelatoare în însuși modul nostru de a fi și trăi. Stă în această însăși viabilitatea marii opere inspirate de partid și de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, stă faptul de oricine văzut și înțeles că, în identitatea sa de gînduri și aspirații, o țară formează o singură entitate cu conducătorul său și în toate demersurile, în toate ridicările și toate eforturile sale se sprijină pe voința și forța sa lăuntrică, descoperind și punînd în valoare toate resursele sale de devotament și abnegație, întregul său potențial creator între care experiența istoriei și exercițiul însuși al libertății și demnității, al independenței în durată și sensul ei multiplu, la zi, sînt zăcămintele de aur cele mai de preț.

Este astfel totul o epopee în desfășurare și la matca ei afluiesc mereu înfăptuiri și certitudini de azi. Și sosesc certe și încurajatoare semne din viitor, de la acel timp în proiecția căruia ne situăm toți și la dimensiunea căruia e prefigurarea însăși a dezvoltării, a propensiunii economice, materiale și spirituale a țării în lumina proiectului de Directive ale celui de al XIII-lea Congres. El ne împlinește rotund la scara unei epoci. Realitatea a aproape două decenii vine și fertilizează idei și hotăriri noi, făcînd liant de durată cu înfăptuiri și orientări care ne plasează încă de pe acum la confluența a două milenii. Ne regăsim întregi în miezul acestei realități ca și în dinamica ei de spirit, cu sentimentul direct al unui efort necesar și puternic, pe măsura puterii înseși de a gîndi și crea. Este acesta și crezul unanim cu care întîmpinăm marele forum comunist, este aceasta și voința unanimă cu care îl dorim reales în suprema funcție în partid pe cel ce reprezintă în chipul cel mai înalt garanția prezentului și viitorului, inima și conștiința unei epoci : Nicolae Ceaușescu.

Luceafărul

Tovarășul Nicolae Ceaușescu — tablou de Marin Nicolae

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

România se află, de peste două luni, în al 41-lea an al istoriei sale noi, al existenței sale libere, demne și independente. Cu o lună înaintea lui 23 August, întreaga țară marcase împlinirea a 19 ani de la Congresul al IX-lea, eveniment ce reprezintă un capitol nou de istorie românească, dens și reprezentativ la scară națională și internațională. În partea a doua a acestei luni are loc al XIII-lea Congres al partidului — un alt eveniment de excepție al acestui bogat an politic și care, desigur, va deschide perspective de mare anvergură destinelor țării și poporului sub conducerea partidului în fruntea căruia se află — din martie 1965 — omul politic, comunistul și gînditorul revoluționar care și-a pus pecetea inconfundabilă pe această EPOCĂ — Nicolae Ceaușescu.

Este epocă nouă pentru că noul cîrmaci al destinelor noastre a înțeles, ca nimeni altcineva pînă la el, că partidul pe care-l conduce trebuie : să fie un partid revoluționar, să gîndească revoluționar și să aibă un stil de muncă revoluționar. Este, în fapt, o triadă pe care al IX-lea Congres are meritul incontestabil de a fi repus-o în drepturile sale reale și în slujba edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră. Aceasta a însemnat, în primul rînd, superioara valorificare a gîndirii proprii, a forței sale inepuizabile și, evident, ancorarea în realitatea distinctă geografic, care s-a regăsit cu pregnanță și în chiar redarea numelui partidului — Partidul Comunist Român. O ancorare în realitățile țării, care a impus, cu îndreptățire, adevărul că un partid politic care conduce — și înfăptuiește — o revoluție nu poate repurta victoria finală fără o teorie revoluționară — din care să lipsească dogmele, principiile simpliste sau rigide, ideile preconcepute sau care izvorăsc din — și privesc — alte realități, bine determinate politic și social ; fără cunoașterea aprofundată a istoriei naționale proprii, în toată întinderea și adîncirea ei, conectată firesc la cea universală.

Este epocă nouă, atestată de viziunea cu totul originală a orientărilor și hotărîrilor Congreselor și ale Conferințelor Naționale, guvernate de spirit creator, care au deschis cîmp liber unor prefaceri profunde în opera vastă de construcție socialistă — materială și spirituală — în România. Viziunea științifică novatoare și realistă, cît și activitatea concretă de transpunere în practică a hotărîrilor Congreselor și Conferințelor Naționale — au condus la o autentică renaștere românească — în toate laturile vieții sale, economice și spirituale — la o permanentă și fascinantă redescoperire a noțiunilor de patrie și patriotism — atît de înălțătoare și cu atît mai dragi nouă, tuturor, cu cît nu a fost departe vremea în care, despre acestea se vorbea aproape în gînd sau căpătaseră sensuri restrictive. Astfel, restabilirea întregului adevăr istoric a devenit operă primă, valorificarea fundamentată științific a aportului concret al înaintașilor progresiști și umaniști urmînd în directă conexiune.

Este epocă nouă în care s-au rostit aceste cuvinte despre istorie dar destinate Istoriei : „Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri. Avem un trecut glorios, care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru. Avem datoria să ridicăm pe o treaptă nouă și să îmbogățim cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizație poporul, națiunea noastră socialistă".

Așa cum actului de la 23 August 1944, cu implicații istorice pe plan românesc și cu majore consecințe în evoluția războiului antihitlerist, i s-a demonstrat peremptoriu caracterul de revoluție de eliberare socială, națională, antifascistă și antiimperialistă. Declanșat și realizat în condiții internaționale favorabile, evenimentul de la 23 August 1944 este înfăptuirea unui popor — cel român — care, sub conducerea partidului său comunist, a înțeles exemplar necesitatea actului revoluționar, care i-a adus libertatea socială și națională, i-a deschis drumul spre marile împliniri de azi și de mîine.

Este epocă nouă, calitativ superioară, ce are drept corolar adevărul — devenit axiomă — că socialismul se construiește cu oameni și pentru oameni. De aici a decurs și teza necesității creării unor baze democratice, largi și solide, socialismului, a unui cadru organizatoric bine și minuțios definit, prin mijlocirea căruia oamenii muncii să ia parte direct și concret, la toate eșaloanele conducerii societății, într-un stat al democrației muncitorești revoluționare. Se regăsește, aici, ideea, de incontestabilă actualitate, a rolului maselor în dezvoltarea socială, necesitatea făuririi conștiente de către popor a istoriei. Așadar, Congresul al IX-lea reprezintă și o piatră de hotar între o abordare îngustă, bazată pe ipoteze desprinse de realitate, a conceptului democrației în socialism, și dezbaterea sa principială, temeinică, printr-o solidă cunoaștere și interpretare riguroasă a marxismului, prin argumentele teoretice solide care, transpuse în practică, demonstrează cu constanță că lărgirea drepturilor democratice nu contravine orînduirii socialiste ci o întărește, așa cum dezvoltă conștiința și determină creșterea răspunderii maselor populare, stăpîne pe propriul lor destin și ale căror aspirații sînt descătușate. Încrederea în mase înseamnă încredere în Partid iar aceasta se traduce, în fapt, prin legătura indestructibilă Partid-Popor ce asigură unitatea și succesul acțiunii.

Este epocă nouă care, deopotrivă, impune și teza că viabilitatea și succesul operei de construcție socialistă într-o țară depind în primul rînd de factori naționali intrucît, în socialism, și încă multă vreme în viitor, națiunea are un rol progresist. Specificul național și, în directă legătură, suveranitatea națională sînt principii cu adevărat cardinale și în noul tip de relații pe care-l impune și presupune — și nu-l neagă sau restringe ! — construirea socialismului într-o serie de țări, întrucît acesta este fundamentat dialectic de teza unității în diversitate, care nu contravine marxismului și își are izvorul adevărat în el.

Este epocă nouă în care s-au definit concret virtuțile incontestabile ale noii unități în mișcarea comunistă și muncitorească mondială, ba-

Dumitru Constantin

Continuare în pag. a 4-a

TIMP COMUNIST

Această epocă a răsărit din gînduri mari,
luminate de iubirea totală față de patrie,
de om și de viață...
Ea este cea mai albastră dimineață...
surplusul de albastru colorează ochiul
bunei-priviri.
Țara e spațiul sentimentelor,
ne asemănăm din tată-n fiu numai și
numai
prin puterea neîntreruptei iubiri.

Spun: epoca Nicolae Ceaușescu înseamnă
istoria cea mai blîndă, zidirea cea mai
înaltă...
fiecare piatră de hotar este o inimă, nu
piatră.

O, și tu Dunăre devotată,
apă înmulțită triumfal,
cerul luceferilor arată,
timp comunist din val în val...
Și, iată, arcuim punte de aur
deasupra acestor vremuri liniștite.
În jurul unui Om se string zilele noastre
frumoase,
sărbătorile preacinstite...
Și, iată arcuim punte de aur
deasupra acestor liniștite vremuri...
În jurul unui Om se string speranțele
unei lumi...
O, tu planetă vie să nu mai tremuri !
Spun: epoca Nicolae Ceaușescu înseamnă
istoria cea mai blîndă
scrisă-n fața soarelui.
Viitorul nu are nici un fel de umbră.

Valeria Deleanu

De drept și de fapt:

TRANSILVANIA

Transilvania este placa turnantă a istoriei noastre moderne. De aici a izvorît iluminismul românesc, prin marii ei bărbați s-a realizat intrarea în concertul politic al țărilor europene, dar mai cu seamă s-a înfăptuit codul de aur al dreptului nostru ca națiune liberă, egală în drepturi cu toate celelalte, puternică și bazată pe o civilizație străveche. Ne mîndrim cu Transilvania, fiindcă în atîtea împrejurări vitrege, care ar fi înfrînt, poate, orice altă rezistență, ea și-a păstrat forța de luptă, idealurile și speranța. Fostă patrie a „tricolorului ilegal" și a onomasticii latinești (și prin aceasta românești), Transilvania este pildă și carte de învățătură. Treci prin Lugoj și te oprești la muzeul în care se poate vedea, între altele, nesfîrșitul joc al ascunderii tricolorului de ochii cenzurii : în broderia cămășilor, în monogramele de pe șfetere, în tivul ștergarelor, ori în înfloriturile de pe cojoace.

Prin Transilvania a ajuns la noi, din istorie, consecvența și intransigența în fața idealului național : de aici ne-au venit mereu, în secole, gustul libertății și al demnității, căci într-o bună parte a acestui teritoriu și-au avut patria Dacii Liberi. Din Transilvania ne vin primele forme ale organizării statale, primele dovezi istorice ale ospitalității românești... Pe aici, Europa a intrat în Carpați, aducînd curentul revoluției și al mișcărilor naționale moderne. În Transilvania au fost supuși la suplicii luptătorii pentru cauza românească, asemenea ereticilor din Evul Mediu ; aici, vreme de secole, „vrăjitoria" supremă a fost considerată aceea de a simți și a gîndi românește. Cine nu cunoaște istoria Transilvaniei va înțelege cu greu sofisticatul sistem de umilințe în care au fost înjugați, în vreme, românii de aici. Prima mare tentativă a eliberării a făcut-o, se știe, Mihai Viteazul. Acest mare vizionar și-a depășit cu mult timpul și de aceea a trebuit să piară. Căci numai asemănarea e pricina unirii — ar fi fost îndreptățit să spună marele voievod. Ori tocmai această asemănare nu a fost niciodată pe placul autorităților din Transilvania. În colecția doctorului Vasile Pop din Sighet se află cîteva pecetare, cu o vechime de peste 150 de ani, care „copiază" cu fidelitate opere ale lui

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

PRAG DE PATRIE

Noi moții ținem patria-ntr-un pumn
Ori într-un prag de casă părintească
Spre seară cînd cuvintele apun
Începe gura-n fluier să vorbească
Și-atunci se-aud pe fiecare deal
Înflorate stelele cum joacă
Tineri frumoși pun noaptea peste cal
Și-ntr-un galop de dragoste se-neacă
Pe margini rare tulnicele aprind
Focuri de dor prelung încercuite
Pînă se urcă satele în cer
De fluierul lui Horea răscolite.
Atîta-i de senin peste păduri
Că ai putea ciopli o sărbătoare
Noaptea se scaldă goală-n Arieș
Și apa strigă cercuri umblătoare
Tîrziu în ochii somnului apun
Pînă și munții lungi să se-odihnească
Noi moții ținem patria-ntr-un pumn
Ori într-un prag de casă părintească.

Dumitru Mălin

● În acest număr : ● „Un izvor veșnic viu al literaturii tinere". ● Articole de ● Nicolae Georgescu ● Mariana Brăescu ● Adrian Dinu Rachieru ● Stan Velea ● „Fapte și oameni pe măsura acestui timp comunist" ● Reportaje de ● Ion Andreiță ● Mircea Constantinescu ● Constantin Stan ● Poeme de ● Ion Potopin ● Gabriel Iuga ● Petre Ivancu ● Radu Felix ● „Perspectiva clasicist-filozofică a lui Athanase Joja" de ● Alexandru Surdu ● Poșta redacției de ● Ion Gheorghe ● Sport de ● Fănuș Neagu.

TÎNĂR ÎN AGORA

Climatul democrației

Contemplată (doar) în sine, orice sărbătoare nu și-ar putea depăși condiția și nici gîndul care o inconjoară n-ar izbuti cu mult mai mult decît valul patetic rostogolit de țărm ; pentru ca ea să existe, să-și propulseze destinul întrînd în durata istoriei, ea trebuie, necesar, să urmeze (să împlinească) unor „generații de fapte", dacă putem spune astfel, să se sprijine așadar pe acele izbînzi capabile ele însele de deschidere și înzestrate cu forță de sugestie.

Momentul acesta este, desigur, unul sărbătoresc dar nucleul lui de iradiație însumează tocmai acumulările din toate domeniile de activitate ce se justifică și se oglindesc în opere (materiale, sociale, culturale, etc). durabile, purtătoare de sens. Cel mai important eveniment politic al anului din viața țării, Congresul al XIII-lea al partidului are o dublă semnificație : de a sintetiza ceea ce am dobîndit prin muncă tenace și investiții impresionante în perioada pe care am parcurs-o de la precedentul congres și, totodată, în spiritul unei analize profunde, științifice, vizionare de-a legifera coordonatele devenirii noastre. În climatul fertil, stimulativ al unei temeinice democrații.

O stare reală — aceea a democrației — identificabilă în însăși existența fiecăruia dintre noi, cea care a făcut

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 7-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Timp și memorie în roman

Romanele lui Laurențiu Fulga par, sub aspectul tensiunii epice, variante ale aceleiași stări de spirit, mereu nuanțate la nivelul intensificării trăirilor, și de aici parcurgerea lor cu un sentiment de incitare. Aflîndu-și geneza în febra elaborării, un destin îl prefigurează pe celălalt, ordinea scriiturii, cronologia factologică, regimul planurilor narative, motivațiile temporale (comprimarea și dilatarea timpului) sugerînd o logică ce abandonează tipare consacrate atît în sorturile intime ai structurilor narative, ale simbolurilor conținute în termeni, relații și situații oponente. „Abia atunci mi-am dat seama că destinul lui Heronim — protagonistul din **Salvați sufletele noastre** n.n. — era însuși destinul Ei...", sună o frază de sfîrșit (p. 348) din ultimul roman al autorului, **E noapte și e frig, seniori** (Editura Cartea românească, 1933).

Puține cărți pun ființa umană, într-un mod atît de radical, în raport direct cu experiențele sale fundamentale. Pentru autorul **Straniului paradis** și al **Morții lui Orfeu**, al **Fascinației** și al demersului enigmatic, ontologic și cognitiv, din **Salvați sufletele noastre**, literatura este o continuă și seducătoare provocare a **memoriei**, a **imaginației** și a **timpului**.

Inițiativa epică e decisă de specificul unei lucidități de o altă conotație decît cea camilpetresciană, ce permite realizarea unor conexiuni surprinzătoare în ordinea existenței, dedublări ale Eu-lui, transferuri senine dintr-un plan al realului în cel al imaginarului, soluționări ale conflictului prin situații-limită, travestiuri onirice etc. Supravegherea, ordonarea existenței sub lupa sensibilă a conștiinței ce ia act de dimensiunile și consecințele tragicului devin motiv de reflecție atît asupra destinului uman în general — afectat de diminuarea alternativelor — cît și asupra mecanismului **creației** și deci (și) a destinului **creatorului**. Implicarea în actul de transfigurare se face în termenii unei categorice premoniții : „Așa mi s-au născut toate cărțile, în mare zbatere și devoratoare suferință" (p. 120). Scrisul e nu un paliativ ci însăși esența devenirii întru conștiință. De aici și utilizarea unor simboluri — drumul, interiorul, oglinda etc. — invocate atît din rațiuni estetice cît și prefigurate de aprehensiunile Eului ultragiat, surprins de imprevizibilul destinului. Mărturia **consemnată**, oferită posterității spre judecată e un pariu ce include în substanța sa proba riscului și a sacrificiului : „munca mea la carte — se destăinuie personajul-narator — devine o sfidare aruncată Destinului și mie însumi" (p. 126). Nevoia de contact — afectiv, spiritual — capătă, în condițiile unor experiențe triste ce duc la izolare, caracterul unei provocări irezistibile : „Așa s-a născut în mine trebuința de a comunica..." (p. 83). Soluția se întrevede și se împlinește la nivelul **visului**, teritoriu care favorizează interogațiile cele mai profunde sau mai dureroase : „Visul, pentru mine, — i se adresează Heronim lui Rafael —, este ochiul permanent deschis către ascunzișurile din noi, capabil să surprindă și să aducă la suprafața conștiinței semne și simboluri ale viitorului nostru necunoscut". Experiența se repetă, cu același grad de tensiune, în **E noapte și e frig, seniori.** Se adaugă accederea spre formele superioare ale conștiinței prin rațiunea **scrisului**, a **creației.** Pentru că, exultă același Narator, „Nu cunosc ființă mai paradoxală, mai fecundă în protecții contra oricărei panici a scurgerii timpului real, decît ființa de după terminarea unei simple secvențe de roman. E biruința mea asupra condiției de vierme...". Scrisul fortifică, așadar, creînd sentimentul învingerii **timpului**, una din permanențele scrisului lui Laurențiu Fulga.

În **E noapte și e frig, seniori** timpul se dilată în cele două personaje, El și Dînsa, „pînă la dimensiuni monstruoase". Mereu se simulează, prin anticipație, o evadare din realitate în vis și invers, din concret în imaginar. Surprinzător apare faptul că, dacă spațiul e fatal limitat sau dispus labirintic, „cerc închis, ferecat", timpul se sustrage oricăror eforturi de a-l fixa într-o durată certă. O plimbare cu sania sau o incursiune de cîteva ore într-o peșteră etc. aglomerează detalii de istorie a umanității. Personajele trec prin vîrste succesive, grație unui

Vasile Chifor

Continuare în pag. a 7-a

Fragment de frescă

În ansamblul prozei ultimului an literar, orientate într-o mare măsură pe anumite direcții tematice deja ajunse la saturație (cum ar fi aceea a obsedantului deceniu) și preocupate în chip exagerat mai mult de spunerea unui adevăr decît de formularea lui artistică, ultima carte a Gabrielei Adameșteanu consacră definitiv un prozator, venind totodată să ne așeze într-o zonă de confortabilă normalitate a romanului atins post-festum de o febră justițiară. **Dimineață pierdută** este deopotrivă un roman de evocare și de actualitate unde intuiția epică rezolvă cu virtuozitate atît problemele universului romanesc avansat cît și pe acelea ridicate de modalitățile narative convocate, fără de care această subtilă transgresare în trecuturi discontinue și prin generații sau mentalități felurite nu ar fi fost poate atît de izbutită. Dorim însă, de la bun început, să precizăm că romanul nu este o demonstrație de modernitate epică, ci un text unde mijloace narative diverse funcționează atît de firesc încît osmoza lor produce un ecran transparent în care lectorul nu are cum să se împiedice.

Din prezentul epic, sărac în aparență, al vizitei unei foste modiste (Vica Delcă) a casei Mironescu-Ioaniu, la descendenta acestora, Yvonne Scarlat, se desface o arborescență amețitoare de întîmplări și semnificații. Cele două personaje feminine oferă în dialogul lor sau prin fluxul vorbirii interioare viziuni complementare unor evenimente aproximativ similare, conform mentalității de mahala (Vica) sau de intelectuală rafinată paralizată de protocolul copleșitor al propriei ei ascendențe și de neșansele vieții personale (Yvonne). Dacă la începutul romanului, mahalagismul (nu lipsit de observații pătrunzătoare !) al personajului cu care debutează acțiunea, derutează, fiind chiar supărător prin amploare, treptat înțelegem că Vica Delcă are rolul de a enunța temele ulterior dezvoltate, deținînd totodată rolul de moderator al evocării lumii aristocratice de la începutul secolului. Din păcate intenția autoarei devine evidentă destul de tîrziu, ceea ce poate fi consemnat ca o scădere a cărții. Pe parcurs, din incidența confesărilor și rememorărilor prind substanță tot mai numeroase prezențe și voci narative ce vor deveni, la rîndul lor, indepen-

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

E. LOVINESCU: «Mihai Eminescu»

Existența unei colecții cum este **Eminesciana** Editurii Junimea, înseamnă un gest salutar. Seria de volume tipărite pînă acum cuprinde culegeri de studii și de articole sau monografii dedicate poetului Mihai Eminescu de-a lungul timpului. Sînt restituite, pentru prima oară, la un loc, contribuții de o mare semnificație și valoare în bibliografia eminesciană, cum sînt cele datorate lui G. Ibrăileanu, N. Iorga, G. Călinescu, Tudor Vianu, Mihai Dragomirescu, D. Caracostea. Importanța lor rezidă în strîngerea laolaltă a unor exegeze care au circulat pînă acum separat. Ele proiectează asupra operei poetului și personalității lui o lumină insistentă și, în același timp, ele ne oferă o perspectivă nouă asupra exegeților. Foarte prețuite pentru cariera lui Nicolae Iorga este culegerea de articole și studii închinate lui Mihai Eminescu, după cum și aceea semnată de Mihail Dragomirescu. Meritul colecției **Eminesciana** este acela de a crea noi puncte de reper în bibliografia problemei. La scrierile românești se adaugă și interesul străinilor pentru poezia lui Mihai Eminescu, exprimat în studii și cărți de mare întindere, pe care colecția **Eminesciana** le-a pus în fața cititorilor români. Totodată, seria coordonată de Mihai Drăgan a promovat și studii recente, contemporane asupra operei lui Eminescu. În totalitate, seria propusă de Editura Junimea constituie un reper semnificativ al atenției pe care, după 1944, istoria și critica literară românească o acordă lui Mihai Eminescu.

Ultima apariție, în colecția **Eminesciana**, este o culegere de texte scrise de E. Lovinescu despre Mihai Eminescu. Ca și în alte cazuri, îngrijitorul ediției, Ion Nuță, așează, unul după altul, articolele sau capitolele consacrate lui Mihai Eminescu de criticul antologat. Ne aflăm în fața unei încercări de a crea, ca și în cazul N. Iorga sau Mihail Dragomirescu, un nou punct de reper al bibliografiei eminesciene. Risipite în presă și în diverse cărți, textele semnate de E. Lovinescu despre Mihai Eminescu li se oferă șansa unei cariere noi. Dar dacă în cazurile amintite recolta era bogată și pregnantă, nu aceeași este și situația culegerii **E. Lovinescu — Mihai Eminescu.** Criticul de la **Sburătorul** a scris despre Mihai Eminescu cu prilejul abordării altor teme, mai generale, unde personalitatea, opera și ideile poetului au fost încorporate ilustrativ. Critica lui E. Lovinescu nu este o critică literară în care exegeza eminesciană să fi găsit un loc de prim ordin. Din acest motiv, credem că este bine să ne întoarcem la profilul seriei **Eminesciana.**

Ediția alcătuită de Ion Nuță este tipică pentru maniera inerțială a unor reeditări postbelice. Prezența contribuției lovinesciene în seria **Eminesciana** este mai puțin importantă decît alte contribuții care n-au intrat încă în atenția editurii. Desigur că în mod firesc în limitele acestei serii poate intra, și trebuie să intre, tot ce s-a scris mai important despre poet. Și în cele din urmă și textele datorate lui E. Lovinescu, care n-au constituit niciodată texte fundamentale de referință în biografia eminesciană. Faptul este explicabil și îl ilustrează, efect involuntar, chiar editia alcătuită de Ion Nuță, care scoate la suprafață contribuții de aspect lateral privind opera eminesciană, contribuții contradictorii ca atitudine și opțiune.

Pentru a realiza un corp de pagini convingător, sînt extrase din **Istoria literaturii române contemporane**, din **Istoria civilizației române moderne** și din **Titu Maiorescu și contemporanii lui** toate referințele la Mihai Eminescu. Cea mai importantă secțiune este cea din **Titu Maiorescu și contemporanii lui,** care reprezintă practic, o biografie a poetului, apărută însă după **Viața lui Eminescu** de G. Călinescu, și, fatalmente, în umbra acesteia. Ea însumează circa 138 de pagini și marchează prezența cea mai substanțială din volum. Majoritatea celorlalte extrase se ocupă cu precădere de ideologia poetului, a cărei caracterizare în viziunea lui E. Lovinescu suportă, credem, necesare discuții, pe care ediția de față nu le are în vedere.

Alte titluri se referă la edițiile Eminescu și sînt urmarea unei polemici dintre E. Lovinescu și G. Ibrăileanu asupra modalității în care ar trebui restituit poetul.

Cele mai puține pagini sînt cele privitoare la operă, indoielnice ca putere de cuprindere și caracterizare, cum este cazul paginilor inedite asupra romanului **Geniu pustiu** sau precizările asupra filozofiei lui Eminescu. Ne aflăm în fața unor producții de tinerețe, etapă în care atitudinea lui E. Lovinescu față de clasicii noștri este ezitantă. **Precizări asupra filozofiei lui Eminescu,** articol apărut întîi în **Flacăra,** procedează la o evaluare de-a dreptul minimalizantă a poeziei de aspect filozofic la marele poet. Întrebarea era dacă întemeindu-ne pe comentarii critice de o valoare relativă în bibliografia eminesciană, putem trece la alcătuirea unui volum de profilul celor pe care ni le-a oferit seria **Eminesciana** pînă acum.

Pe scurt, E. Lovinescu a scris intermitent și condiționat despre marele poet apelînd rareori la o analiză și circumscriere profundă a operei lui. Multe pagini din culegerea lui Ion Nuță sînt urmarea unor litigii de opinie între E. Lovinescu și alți critici, opera poetului avînd rolul de material de disecție demonstrativă. Scopul este demonetizarea unor critici adverși, E. Lovinescu a bătut multă monedă pe tema analizei pe care Mihail Dragomirescu o face **Somnoroaselor păsărele,** încercînd să facă din exegeza criticului de la „Convorbiri critice" o operație comică. De la palierul epocii noastre, sistemul estetic dragomirescian, ca și analizele sale critice sînt privite cu alți ochi decît au făcut-o E. Lovinescu și contemporanii. Mai mult decît atît, culegerea precedentă din colecția **Eminesciana,** pe a cărei copertă stă numele lui Mihail Dragomirescu, acordă cu argumente toată atenția acestei analize. Este mai curînd vorba aici despre o predilecție polemică care are în vedere critici contemporani, decît valorificarea lui Mihai Eminescu. Nu altfel se petrec lucrurile atunci cînd Lovinescu abordează maniera modernă în care D. Caracostea rezolvă analizele eminesciene. Este evident că intenția principală rămîne compromiterea lui D. Caracostea, și nu de a-l pune în cea mai bună lumină pe Mihai Eminescu. Și în acest caz, optica de azi asupra contribuției lui D. Caracostea este diferită de cea a lui Lovinescu care încerca să minimalizeze prin ridicul un demers critic de tip modern al literaturii române. Așa stînd lucrurile cu situația exegezei lovinesciene asupra operei marelui poet național, încercarea lui Ion Nuță poate fi considerată ca inerțială : ca urmare a unei evaluări postbelice supradimensionate a operei critice lovinesciene, se consideră necesar ca E. Lovinescu să figureze automat în orice bilanț al criticii literare românești. În cazul bibliografiei eminesciene, titlurile pe care le prezintă actuala ediție nu echivalează însă însemnătatea altora, prezente în colecția **Eminesciana,** pe care criticul **Sburătorului** le contestă. Acestes crieri și-ar fi găsit firesc locul la rîndul lor, într-o serie de opere complete lovinesciene, serie care a și început să apară. A-l introduce în colecția **Eminesciana** înseamnă a-i conferi un statut exegetic pe care E. Lovinescu nu l-a ilustrat cu adevărat niciodată. Nu întîmplător, G. Călinescu se întreba dacă va afla vreodată ce părere avea E. Lovinescu despre scriitorii mai vechi și despre clasicii literaturii române. Culegerea alcătuită de Ion Nuță oferă un răspuns negativ întrebării, pentru că ea, dînd curs chestiunilor biografice și ideologice, cuprinde prea puțină materie exegetică, valabilă, actualizabilă întru totul astăzi. Cînd am folosit termenul „inertial" ne-am gîndit și la faptul că anume texte, privitoare la Mihai Eminescu, sînt reproduse fără a fi adnotate de îngrijitor. Citatul pe care-l dăm este revelator pentru pasivitatea față de optica lovinesciană, preluată fără spirit critic de alcătuitorii ediților criticului. **„Înăbușită un moment, influența eminesciană și-a răscumpărat ușor timpul pierdut : pusă în circulație prin mișcarea semănătoristă, continuată apoi prin oameni și acțiuni felurite, ea supraviețuiește și astăzi în unele manifestări xenofobe sau fasciste ce se reclamă încă de la «actualitatea lui Eminescu»".** Legătura pe care o face E. Lovinescu între Eminescu și fascism este mecanică și născută din necesități polemice contemporane mai mult decît din necesitățile impuse de chiar configurația operei eminesciene. Aceste rînduri sînt scrise în 1926 și reflectă o tensiune ideologică personală a criticului și mai puțin un adevăr bizuit pe textul eminescian. De altfel, apelul la aserțiune, absența demonstrației ar fi trebuit să alerteze pe cei care au reeditat pasiv acest text de mai multe ori.

Ajunși în acest punct, credem că este nimerit să aruncăm o privire asupra efectelor pe care inerțiile reeditărilor le pot produce în climatul literaturii contemporane. Ion Nuță reproduce în cartea sa un text care a mai fost reprodus de cîteva ori prin intermediul unor ediții postbelice anterioare, ediții cu tiraj de masă. Preocupările de ideologie eminesciană la E. Lovinescu nu sînt întîmplătoare, el însuși reprezentînd o ideologie politică care este aceea a dreptei liberale din România. A reproduce această ideologie, fără aparat critic, științific, înseamnă, a promova fără spirit critic ideologia unui partid politic defunct. Iar dacă adăugăm că ideologia stîngii liberale, a foștilor socialiști trecuți prin sînul partidului liberal, unde alcătuiau extrema stîngă, vezi cazul operelor lui G. Ibrăileanu, exponent al direcției democratice de la **Viața românească,** în tiraje nesatisfăcătoare, este cazul să ne punem întrebări asupra tabloului de istorie literară rezultat din pasivitățile și inerțiile editoriale. Bine intenționat în punctul său de plecare, util desigur prin biografia lui Eminescu de E. Lovinescu, gestul editorial al lui Ion Nuță este discutabil prin pasivitatea și inerția reeditării.

M. Ungheanu

PETRU CREȚIA: «Poezia»

În absența unei vîrste antice, culte, de felul clasicismului grec și latin, literatura română se sforță o vreme a restitui din tradiție ceea ce corespundea, cu datele proprii, acelui moment, și descoperi, după cum era previzibil, în chip de clasicism vechi autohton, creația populară. Pentru mulți, dintre vechi (de soiul lui D. Cantemir), pașoptiști, însă și moderni, precum Eminescu, Blaga și Sadoveanu, mitul poporan devenit mitul antic, anonimul popular fu înălțat la dimensiunile marilor greci și ale latinilor. Această revigorare periodică, în baza unui clasicism local, nu cu mult diferit de acela care a creat cultura europeană, e, s-ar zice, o caracteristică a literaturii române, getismul ei însemnînd un adînc simț al organicității, substanța sufletească o dată exprimată în forme de acum canonice.

Totuși, dintr-o astfel de nostalgie a clasicismului, fără formele verificate la alții însă cu forme proprii, a putut ieși citeodată și o tendință determinată de clasicismul cult, antic, înțeleasă ca o necesitate de a completa tabloul canonic de literatură europeană și a împiedica literatura să înainteze, pornind de la presupuse goluri. Că a fi lipsit de antichitate, de elementele greco-latine nu e un vid ci o trăsătură originală, din moment ce ele au în loc miturile neguroase e, cred, în afara discuției. Însă, din moment ce literatura a voit nu o dată să pună alături de tradiția organică și o tradiție recreată, de esență ficționalistă, înseamnă că fenomenul există și el trebuie valorizat. Acest latinism, uneori extravagant pornește de la cronicari, (al cărora model stilistic sînt istoricii vechi), înaintează prin Școala Ardeleană și mai apoi prin gramaticii secolului trecut, de felul lui Massim și Laurian, însă e, de asemenea, detectabil și în lirism nu doar în tendințele generale. Cei care fac la noi parnasianism sînt, deși puțini, niște clasiciști fără tradiție, însă cu reminiscență antică fictivă. Mult din simbolism valorifică anticitatea. Alții, precum Ion Al. George, Hildebrand Frollo, Pius Servien fac lirică cu datele antice, ca și bucolicii și felul lui Ion Pillat și al pillatienilor pînă la Blaga, cel din „Mirabila sămînță". Ca în orice proces reconstitutiv, această **serie a clasicității fictive** include numeroase imitații, exerciții mai cu seamă prozodice, și are un caracter scolastic considerabil. A recrea în românește antichitatea ar fi mai întîi a refface la români formele greco-latine și sînt destui acela care le-au refăcut.

Nu acesta e cazul lui Petru Creția, admirabil eseist cu dicțiune antică, festivă, în „Epos și logos" (unde școliile se întîlnesc cu memorabile eseuri teoretice, despre exotism, de exemplu) ; el ilustrează în „Norii" și în „Poezia" (ed. Cartea Românească, 1983), o asimilație spirituală a clasicismului pentru care forma crește, abia perceptibilă, dintr-o materie în adîncul ei clasică. Poetul, căci avem a face cu un poet adevărat, e un extatic și, în poemele în proză, un de tot admirabil creator de lirism antic reconstituit, însă prin aceasta și un modern, în gustul Valéry și, mai înainte de el, Mallarmé (ca și acela, el vede poezia „impunător de tulburătoare în imanitatea ei"). Pentru el, poezia e sensul suprem, ultimativ, al lumii, care nu rezultă din creație, întrucît e o realitate obiectivă: „Poezie, pasăre augustă și nevăzută, pasăre în zbor nesfîrșit peste pustiul unor mări ușoare și calde și pline de șoapte, sărbătoare auzită a nevăzutului, revelare ocultă, bucurie, simulacru divin [...] Dar nu. Nu această vorbire deșănțată, nu acest limbaj încărcat de tropi echivoci, de concepte impure e menit să dea seama de tine : numai tu însăți. Numai tu însăți în căderea ta de lavină, în absurditatea ta aurorală, în mișcarea ta neoprită spre un punct arbitrar și indescifrabil, numai tu, fecioară în zale, copil, androgin, sibilă tînără veșnic, înger vechi, diotimă, stea".

Dacă lumea e nemăsurată și impalpabilă, poezia e „singele" ei, „marea interioară", „lumina", ea întruchipează esențele. Explicarea poeziei, care nu se poate explica, ar fi de aceea, numai o descripție de proces făcută de poet prin largi desfășurări de analogii. Un astfel de agnosticism emoțional (poezia, fiind emoție, ea este ireductibilă) e memorabil prin încordarea patetică. Ea trăiește în om și iese la suprafață în rare clipe euforice însă nu-l caracterizează pe acesta, căci este expresia unui „al treilea regn", transfigurație. Și din această mișcare barocă, de „palingeneză și palinodie din același elan", poetul a făcut un principiu. Realitatea, crede el, se pierde în imaterialitatea literaturii, apță aceasta a restitui lumii sensul mai pur, aparent nevăzut, „barbian" : „Tu ești întîlnirea, metatopicul loc unde are loc, unde se săvîrșește întîlnirea, îmbinarea fierbinte și castă, infinit roditoare, de regnuri și vise, de timpuri, semințe și gînduri, de zei și culori, de esențe și aparențe, etern iarmaroc al ființei și morții, neocolită răspîntie a oricărui drum. Și așa se poate gîndi, și așa și nu altfel, poezie, libertate, belșug nevăzut și fără zăgaz, etern fără țărm și pedeapsă, turn babilonic și artă".

Nu e multă materie inedită sub raport conceptual aci, căci Petru Creția nu pune în poezie un tratat științific, însă lirismul lui este o artă poetică și un practic „univers al poeziei" în același timp.

Cu neputință de cunoscut în esență, poezia ar fi, zice Petru Creția, descriptibilă prin formele ei între care și acestea : „Poezie în timp ce volatilă și vie te exali o dată cu răsuflările noastre sub cer, ești totodată în înalt și în departe, zenit absolut și orizont mișcător împreună cu distanța finitudinii însăși", ea este și o erotică, izvorînd din extaz necondiționat : „poezie, casandră și hierodulă, infinită cetate, doamnă întunecată și sacră brodată cu semne, chip zugrăvit cu durere în ochiul soarelui însuși, există prilejuri mai aspre, cînd mușcăm pulberea la picioarele tale, cînd gîfiim în lumină, cînd ne cutremură spaima". Fără această prozopopeizare barocă s-ar zice că Petru Creția înaintează pe o inteligentă linie călinesciană, căci și G. Călinescu se credea spiritualicește grec (în multe puncte și era).

Însă pretutindeni mitul clasicității antice este la Petru Creția foarte viu. El compune în românește un „threnos", face un „exercițiu metric", o „antifrază". Chiar și un „cîntec de lume" (care nu seamănă cu ah-turile balcanice antonpannești), e tot un exercițiu antic, ca și un „cîntec în stil naiv". Poetul elogiază „Tîrnava" românească, urmînd tipicul anticilor, care divinizau riurile și le dedicau poezii. Sînt aici probe parțiale de lirism, mai aride totuși din pricina exactității exercițiului scolastic, sub nivelul poemelor în proză căci Petru Creția e, cu „Triumf", autorul unuia dintre cele mai frumoase poeme de acest fel care s-au scris în literatura română. Dar această lunecare de propoziții izvorîte din substanța propriului extaz nu este la noi fără precedent. Înainte de „Triumful" acesta, Pârvan dăduse, prin „Memoriale", un admirabil exemplu de imnic antic și, în general, poetul e, prin patetism și prin cultul poeziei, un Alecu Russo extrem de estetizant, cu psihologia lui Macedonski: „Te vei ivi în bolta zilei mari, te vei ivi difuză și eternă ? Iată, te privește soarele și ochii și aerul tăcut și sufletul tăcut și marile ape amare și bietele stele, toate te pîndesc poezie, să vii, să fii aici pretutindeni, ca mierea și sarea luminii".

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

POVESTEA PREZENTULUI LEGENDAR

În cele mai multe cazuri trecutul legendar este o noțiune situată între adevăr și transfigurare estetică, între istorie și imaginar. Ion Andreiță ne propune însă o călătorie prin **prezentul legendar,** într-un anumit punct de pe „harta romantică a țării". Scrisorile de la Șantierul Tineretului Dunăre — Marea Neagră dezvăluie, sub aparența măsură a unui procedeu bine stiut în literatură, nașterea legendei sau mai exact coexistența ei cu realitatea. Literatura noastră primea în dar, acum mai bine de 40 de ani, o legendă a unui rîu scrisă sub mantia grandiosului, a cosmicului, a eternului. **Cartea Oltului** era povestea unui rîu voinic în fața căruia oamenii se închinau cu modestie. **Natură vie cu baracă** este povestea unor oameni voinici (dar cîtă delicatețe în sufletele lor !) în fața cărora Canalul se înclină cu grandoare.

Am numi această culegere epistolară, un reportaj, dacă acest termen pe cît de vag pe atît de uzat, n-ar ridica împotriva lui pedeapsa excluderii din arta literaturii. Am numi această carte un roman, dacă acest termen n-ar trezi în sufletul cititorului un alt orizont de așteptare. Am numi aceste pagini, de un lirism vibrant, poem în proză, dar ce depărtare de canoanele lui. În fine, cititorul ar putea vedea în acest volum scenariul unui film în același timp documentar și de ficțiune, în care dinamismul luptei cu „vrăjmășia pămîntului creator al Dobrogei" alternează cu stop-cadrele și ralentiurile mișcării interioare a oamenilor, în care masivitatea mașinilor se umanizează sub atingerea degetelor care le minuiesc, din toate acestea rezultînd o sinteză a grandiosului cu fragilul.

Epopeea canalului scrisă de Ion Andreiță ocolește tonul solemn ; cu toate acestea, desfășurînd povestea unor oameni simpli, ea ne deschide porțile unei legende care își desăvîrșește conturele sub ochii noștri. Este aici o legendă care, născută după alte legende (aceea a Bicazului, a Porților de Fier ori a Transfăgărășanului) completează cartea în curs de elaborare a istoriei noastre contemporane. Canalul este pentru cei care îl construiesc, aventura vieții lor „dar nu o aventură ca oricare alta, ci una anume, adevărata aventură, acea odisee pornită în căutarea unei adînci statornicii".

Ion Andreiță dorește să-și asume această aventură transcriind și transfigurînd viața, lupta și speranțele acestor oameni, descriind amănunțit dramatica măreție a ceea ce este Canalul Dunăre-Marea Neagră. Se întîmplă, ca și în acest „certificat de maturitate", să pătrundem mai întîi în tărîmul vrăjit al visului, ce reia evenimentele copilăriei.

Traseul autorului se limpezește deci : sondaje adînci în memoria eroului, schimbări ale registrelor stilistice, narațiune condensată, care trădează romancierul ascuns, pendulare între monologul interior și dialogul viu cu ceilalți. În același timp realitate directă și transfigurare, roman și lirism, reportaj al faptului cotidian și menționare a evenimentului ieșit din comun.

Aproape același traseu îl putem întîlni și în alt text remarcabil : **Lectra Haul.** „Lectra Haul nu există. Lectra Haul este o poveste frumoasă. Ea se întîmplă departe într-o țară a minunilor acolo unde numai corbii pot duce veștile... Lectra Haul există. Lectra Haul este o poveste frumoasă. Ea se întîmplă aici, alături de noi, la o bătaie de inimă". Putem înțelege parcurgînd capitolul că Lectra Haul — această mașină uluitoare — este visul unui copil, care după tristeți și suferințe, se materializează. Visul copilului este să devină șofer, dar o afecțiune congenitală la picior îl împiedică să parcurgă drumul firesc și pare a-l îndepărta de aspirațiile sale. Iată însă că „epopeea Canalului" se realizează cu oameni și pentru oameni. Constantin Popa primește, pentru meritele sale, mirajul oricărui tînăr : o mașină extrem de puternică pe care numai un șofer priceput știe și poate să o struneaască. În același timp împlinirea acestui vis consacră definitiv calitățile omului de excepție de lîngă noi, iar tînărul știe că acesta este prețul efortului și al voinței și împărtășește experiența sa mai tinerilor prieteni de la o școală de recuperare. „Lectra Haul este într-adevăr o mașină, așa cum v-am mai spus, dar ea este în același timp o minunată poveste! O poveste despre vis și realitate, despre voință și curaj, pe care voi n-o cunoașteți încă...".

Mai toți eroii lui Ion Andreiță sînt oameni obișnuiți, cu defecte și calități, cu visuri și greutăți și cu o viață sufletească aparte. Ei au mereu un demon de învins : o timiditate, un defect fizic, un eșec, o spaimă. Scriitorul ne descoperă aceste suflete cu o duioșie reținută. El ne descrie victoria acestor personaje realizată prin muncă aspră, cu dinții încleștați, pentru transpunerea în viață a unui vis grandios. Acești eroi, reali și legendari totodată, înving pe cont propriu și laolaltă cu ceilalți. Roman și poem, epopee și reportaj, scenariu de film și legendă, **Natură vie cu baracă** se impune ca o carte care se citește cu sufletul la gură și care declanșează dăruirea entuziastă a participării.

Cristian Popesu

EDIȚII

FOLCLOR DIN ȚARA DE SUS

Dintr-o nobilă și persuasivă inițiativă a Editurii **Minerva,** căreia redactorul credincios **Ioan Șerb** i se dedică permanent cu însuflețire și discernămînt, folclorul își are prăznuirea lui cuvenită și momentele sale festive, ce îmbogățesc tezaurul edit al culturii noastre naționale. După apariția masivului volum **„Folclor din Maramureș",** datorat profesorului **Vasile T. Donica,** iată și pe acela intitulat **„Folclor din Țara de Sus",** la fel de impresionant prin amploarea culegerii, care vine să cinstească memoria profesorului **Vasile G. Popa** de la liceul **„N. Gane"** din Fălticeni, acel care a influențat în mare măsură evoluția strălucitorului său elev **Nicolae Labiș,** determinîndu-l, la începuturile studiilor sale, să devină un autentic folclorist, detector, culegător și comentator.

Din păcate, emeritul dascăl Vasile Popa nu a mai apucat să vadă opul tipărit al strădaniilor sale, perioada investigațiilor sale durînd mai bine de treizecișicinci de ani (1945—1970) și acumulînd un material folcloric fabulos, inventariat și selectat minuțios în șapte dosare voluminoase de cîteva mii de pagini, însumînd : I. **Strigături și chiuituri ;** II. **Urături fălticenene ;** III. **Oratii și conăcării ;** IV. **Cintece, doine, scrisori ;** V. **Bocete, descintece, blesteme ;** VI. **Teatru folcloric ;** VII. **Diverse,** la care se adaugă și intenția alcătuirii unui volum de proză (povestiri și povești), rezolvat parțial.

Prin amabilitatea familiei marelui folclorist **Vasile G. Popa** (1912—1976), **Corpusul fălticenean,** colecții de literatură populară din Bucovina și Moldova nordică, alcătuite de I. G. Sbierea, al acestuia, care vine să se adauge grandioaselor S. Fl. Marian, D. Dan, Elena Sevastos, Elena Niculiță-Voronca, M. Friedwagner, Leca Morariu ș.a., marchează tezaurizarea spiritualității populare din aproximativ cincizeci de localități ale zonei respective.

Această primă ediție de la **Minerva** (1983) s-a bucurat de îngrijirea, ordonarea, clasificarea editorială și prefațarea **Mariei Luiza Ungureanu,** cu o pioasă grijă.

Căci, într-adevăr, distinsul profesor, despre care Labiș pomenea adesea cu nespusă evlavie îndeolaltă cu „singaporeanul" meu conviv Ghiță Mărgărit, a fost un folclorist de înaltă vocație, angrenînd în activitatea sa hăruită atît patosul rapsozilor populari cît și pasiunea propriilor săi elevi și prieteni, păstrîndu-i-se o amintire neîntinată.

Dintr-o scrisoare a fostei sale eleve Constanța Zaharia, aflăm cîndva cîte ceva din sirguința supremă, pe cît de anonimă, a regretatului profesor : „Pe masa lui de lucru, alături de marii clasici ai literaturii universale, se aflau prestigioasele culegeri de folclor românesc. Citea și recita din cărțile populare în care găsea o adîncă filosofie specifică oamenilor acestor locuri, o artă poetică demnă de a sta alături de marile valori spirituale ale lumii. Și pentru ca nimic să nu se piardă din literatura populară, profesorul nostru cobora din tîrgul Fălticeniului spre oamenii satelor din rîndul cărora se înălțase. În mai multe rînduri, în vacanță, ne-a luat și pe noi în peregrinările lui prin satele Țării de Sus a Moldovei. Cît i-am fost de utili în această muncă este greu de apreciat, dar sigur putem spune că în mod plăcut urmărea să ne apropie „pe viu" de folclor. Eram poftiți în casele oamenilor, mergeam la hore, ne amestecam printre săteni".

Asemenea evocări patetice veneau într-un armonios consens cu versurile de mai tîrziu ale **folcloristului de la Mălini,** Nicolae Labiș : **„Bătăile versului am prins a deprinde / Nu din cărți, ci din horă, din danț ! / Rimele, din bocete și colinde, / Din doinele seara cîntate pe șanț !"**

Orientarea crucială, fie către filonul folcloric, fie către cel cult al literaturii noastre clasice temeinice, a stat dintotdeauna la baza opțiunii sale și învățămîntului său de tandru pedagog, dar și a propriei înfiorări de substanță și structură, pentru care har, eternă fie-i pomenirea folcloristului Vasile G. Popa !

Tudor George

PROBABIL/POSIBIL

Almanahul „Anticipația" — 1985

De cîțiva ani revista „Știință și tehnică" editează un almanah dedicat în întregime literaturii de anticipație. Principalul animator al acestei valoroase inițiative este Ioan Albescu, redactor șef al revistei. „Almanahul anticipația" vine să compenseze absența unei publicații de specialitate, să umple golul creat de încetarea, în 1974, a apariției „Colecției povestiri științifico-fantastice".

Încă în precedentele sale apariții „Almanahul anticipația" a dovedit că este consecința unei strategii lipsită de ambiguități, care poate fi ușor înțeleasă citind lista consultanților, așa cum apare ea la sfîrșitul almanahului : Sorin Antohi, Dănuț Bărăgan, Ion Doru Brana, Mihail Grămescu, Ion Ilie Iosif, Viorel Marineasa, Dan Merișca, Alexandru Mironov, Adrian Rogoz, Cornel Secu. După cum se poate vedea, cei care sintetizează personalitatea almanahului sînt, în marea lor majoritate, oameni tineri, ilustrați mai ales ca literați amatori. Singurul autor profesionist inclus printre consultanți este „patriarhul" Adrian Rogoz. Un loc special îl ocupă, firește, Alexandru Mironov. Chiar fără să fi perseverat în publicarea unor texte de ficțiune, el s-a făcut cunoscut prin texte de popularizare științifică, precum și prin comentariile pe care le susține în ultima vreme pe teme de știință la televiziune. Este clar, deci, că almanahul a fost gîndit să ofere cîmp de manifestare mai ales amatorilor valoroși, persoanelor talentate, care s-au apropiat de literatura de anticipație din pasiune, dar întîmpină dificultăți atunci cînd este vorba să își publice producțiile.

O asemenea strategie are și dezavantaje. Eu însumi am fost nedreptățit de una dintre reverberațiile ei. Deși am oferit almanahului de anul trecut un text inedit, am avut surpriza să văd că apare o variantă inițială a uneia dintre prozele mele vechi. Fără să îmi ceară consimțămîntul, cum este uzual, redacția almanahului mi-a republicat textul respectiv la rubrica „Retro", ca și cum ar fi fost vorba despre un autor care nu mai scrie demult, care s-a ilustrat și el cîndva, într-un trecut pe care actualii luceferi ai genului și-l mai amintesc cu mare greutate... Amintirea acestei flagrante lipse de **fair play** nu mă va împiedica însă să remarc buna ținută a actualei ediții a „Almanahului anticipația".

Remarc în primul rînd cîteva povestiri ale unor autori români. Printre ele : „Cîntecul libelungilor" de Mihail Grămescu, un text de o halucinantă poezie, al cărui destin literar pare a fi dintre cele mai promițătoare ; „Artele marțiale moderne" de Alexandru Ungureanu, o extrapolare de o mare inventivitate a unor secvențe ale tehnicilor japoneze de luptă individuală.

Dintre prozele traduse (la un nivel de fluență întrutotul satisfăcător) menționez tulburătorul roman SF „Picnic la marginea drumului" de Arkadi și Boris Strugațki, precum și „Arena" de Frederic Brown. Mai sînt prezenți, cu texte de valoare medie, dar oricum interesante, Isaac Asimov, Herbert Franke, Robert Silverberg ș.a.

Foarte incitante sînt cele cîteva articole pe teme de știință, unde oameni de știință dezbat unele preocupări ale cercetării actuale.

Un eseu atrăgător este cel semnat de Alexandru Mironov : „Noi, roboții".

Sectorul de critică și istorie literară conține texte în general interesante. Dacă informațiile despre literatura SF din alte țări sînt meritorii prin desime, nu același lucru se poate spune despre calitatea exegezei. Alături de judecăți nuanțate se află și teribilisme zadarnice, precum și expresiile unui paternalism deplasat, întemeiat în principal pe ideea naivă că stăpînirea limbii engleze și lectura unor cărți SF scrise în această limbă duc în mod automat la obținerea unui „blazon" intelectual.

Voicu Bugariu

BREVIAR

Simpozion: «100 de ani de la nașterea lui V. Voiculescu»

■ Sub egida Societății de științe filologice, în organizarea Filialei Buzău, în ziua de 6 nov. a.c. a avut loc o sesiune de comunicări științifice consacrată Centenarului V. Voiculescu. Conduse de prof. dr. Ion Hangiu, secretarul Societății de științe filologice, la lucrările simpozionului au fost prezentate numeroase și interesante comunicări : Ion Rotaru : **Actualitatea operei voiculesciene,** Mihai Zamfir : **Personalitatea lui V. Voiculescu în contextul literaturii române,** Gheorghe Ciompec, **V. Voiculescu, tehnica povestirii,** Nicolae Ciobanu, **Mitologie autohtonă și fantastic în narațiunea voiculesciană,** Cezar Tabarcea, **Structuri narative în proza lui V. Voiculescu,** Ioan Constantin Munteanu, **Semnele arhaicității la V. Voiculescu și Fănuș Neagu,** Viorica Nebel. **V. Voiculescu și Panait Istrati sau poezia plaiurilor buzoiene,** Aurelia Andrei, **Contribuții documentare la cunoașterea vieții lui V. Voiculescu,** Paul Marinescu, **Considerații privind psihologia personajelor voiculesciene,** Ion Mănoiu, **Mit și realitate în opera lui V. Voiculescu,** Alexandru Duțu, **Rezonanțe folclorice în povestirile lui V. Voiculescu,** Ana Voinea, **Aspra frumusețe a poeziei lui V. Voiculescu,** Traian Cristea, **Satul în poezia voiculesciană,** Constantin Petcu și Filofteia Petcu, **Dimensiuni temporale și efecte epice în proza fantastică voiculesciană,** Luminița Dima, **Natura în poezia lui V. Voiculescu,** Camelia Budan, **Totemul acvatic la V. Voiculescu,** Mioara Birzănescu, **Spațiul scenic al pieselor lui V. Voiculescu,** Savina Vlăduți, **Artă poetică în „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare",** Tatiana-Doina Mănoiu, **Ipostaze ale valorificării folclorului în opera lui V. Voiculescu.** După bogata sesiune de comunicări, în ziua de 7 nov. participanții s-au întîlnit cu elevii Școlii generale din Pîrscov, comuna de naștere a scriitorului, unde a avut loc un moment literar-muzical în cadrul căruia au citit din versurile lor poeții Bucur Chiriac, Gheorghe Andrei, Constantin Petcu. A fost ascultată cu mult interes poezia **La noi acasă** de Gheorghe Andrei, ca un ecou la **Casa noastră** a poetului aniversat. Cităm cîteva versuri din poezia lui Gheorghe Andrei : „Chiar acum cu țîmplele albite / Vara noi venim la casa noastră, / Să copilărim pe sub fereastră. / Ori pe dealuri blînde, însorite // Orice vîrstă peste noi se lasă, / Satul îl avem mereu în pas / De aceea cel mai mic răgaz / îl copilărim la noi acasă". După asemenea versuri menite să trezească atmosfera voiculesciană „la ea acasă", s-au vizitat casa părintească a poetului din Pîrscov și Tabăra de sculptură în aer liber Măgura din apropiere.

Cronicar

10 NOIEMBRIE 1984
L2

SUB SEMNUL PREGĂTIRII MARELUI FORUM AL COMUNIȘTILOR: CONGRESUL AL XIII-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

UN IZVOR VEȘNIC VIU AL LITERATURII TINERE

Istoria literaturii române cunoaște drept una dintre constantele ei, care îi dă originalitate și un pronunțat specific între literaturile europene, coordonata populară, folclorică, **a creației literare, apelul necontenit la un zăcământ de substanță veche autohtonă care a influențat și a marcat periodic literatura cultă. Așa procedaseră marii scriitori ai vechimii, Dimitrie Cantemir printre ei, tot astfel pașoptiștii militanți, romantismul românesc, Eminescu mai ales, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, toți scriitorii importanți ai literaturii române a căror operă are ceva de spus la comparația cu literaturile altor spații geografice.**

Literatura contemporană românească, dezvoltînd tradiția acestei puternice linii specifice, a făcut din creația populară, adaptată la dezideratele moderne, o și mai fructuoasă materie fundamentală a cărei funcționalitate e, printre altele, și aceea de a contribui la păstrarea caracterului specific al artei naționale. Creatorii tineri, urmînd îndemnurile de o excepțională însemnătate ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **care le recomanda** „să bea din același izvor ca părinții, ca strămoșii lor, să nu fugă spre alte izvoare sau la ulcioare, chiar dacă sînt poleite", **probează prin creația lor continuitatea acestui proces.** Numai o literatură care își trage seva din izvoarele poporului nostru — **continua** tovarășul Nicolae Ceaușescu — din forța și vitalitatea poporului nostru va deveni o literatură cu adevărat clasică". **Pagina pe care o propunem în acest număr, dedicată fenomenului literar tînăr și semnificației creației populare în asigurarea acestei continuități, probează, credem, convingător, că literatura tînără se află, prin reprezentanții ei cei mai valoroși, pe o linie literară solidă, întemeiată pe tradiție.**

Ecoul etnic și civismul poetic

Pentru cine pătrunde fără prejudecăți (dar nu și fără sfială) în grădina liricii noastre, tabloul ivit — la o rapidă ochire — refuză monotonia unei formule ; fenomenul poetic tînăr se diversifică bogat captînd filoane lirice în care ecoul etnic se aude, civismul e treaz forînd straturile spiritualității românești, lîngă stenografia citadină golită de sentiment apar cei care reînnoadă legăturile cu tradiția (nu de scurtă respirație ci aparînd mizele unei literaturi) : sentimentul rămîne materia primă a poeziei.

Găsesc utilă această recapitulare, plantînd — pentru discuția ce urmează — cîteva repere, aducînd în scenă nume importante ale liricii tinere. De pe o platformă comună țîșnesc notele deosebitoare : demistificarea de ultimă oră e „concurată" de tentativa sacralizării la Adrian Popescu sau resacralizării la Ion Mircea, deceptionismul lui Dinu Flămînd se echilibrează cu puseul vitalist-caligrafic al lui Horia Bădescu, efortul ordonării la Paul Balahur nu exclude reinventarea visului la Nicolae Dan Fruntelată, pasionalitatea sensibilă la eveniment, preocupat de istorism (în cazul lui Corneliu Vadim Tudor) are ca pandant poezia ca „sfîntă eresie", complicat elaborată în retortele atelierului lui Aurel Sorobetea.

Adrian Popescu înțelege poezia ca valorizare ideatică a lumii, ca revenire la primordialitate și puritate, conservînd „un iz de lucru vechi și neucis". Omul e apropiat naturalului, realul e redescoperit din unghiul sărbătorescului, al duminicalului. Textul e saturat de o imaginație spiritualizată, cunoscînd voluptatea numirii, fulgurantă și fragilitatea dăinuirii. O concretețe delicată celebrînd elementele respiră poezia sa, îmbătată de inefabil, aparținînd unui stilist elegant. Misterul străvezimea, ofilirea îmbracă sensul paradisiac al universului liric, dorința de armonie ; deghizamentul abstract nu anulează impulsul localizării : naturismul e posibil într-un spațiu matricial. Adrian Popescu evocînd „limburile transilvane", susurul magic al limbii și zarea păduroasă. Abandonul reveric, reculegerea păstrează bucuria cuvîntului ; heroglifele naturii alcătuiesc o scriere sacră, decorativismul imagistic (de un naturism paradisiac, cum am văzut) se transfigurează extatic, negînd materialitatea. Spiritualizarea înseamnă purificare, desprinderea din „brațele înfocate ale Materiei", poetul **sacralizează** dibuind o artă străveche, graiuri uitate, rivnind transparența, unind — în echilibrul plăpînd — sinceritatea și ținuta esoterică (memoria livrească). Suav și agrest, plecînd de la banal dar nesfîrșind — prin vocație alchimică — în banalizare, Adrian Popescu împacă notația realistă a faptului cotidian cu unda misterioasă, lumina difuză, aburul sacru.

Sub acuza de narcisism a pornit la drum Ion Mircea. Neispitit să-și sporească titlurile cu rivna industrioasă a altora, poetul își îngăduie gestații lungi. I s-a reproșat, de asemenea, și absența pulsului vital, la acestea toate, Ion Mircea răspunde cufundîndu-se în atemporalitate, contemplînd adică semnele criptice dinspre alte lumi, descoperind amprentele din Cartea cu imagini, devenite emblematice pentru universul său poetic. E un lirism gnomic deci, care — iată — la ultimul Ion Mircea s-a „deschis" : purismul palpează realul, poetul evadează din propria-i formulă, Ion Mircea parcurge drumul invers, de la text la viață, dar deslegînd rolul intemeietor al limbajului poetic : resacralizîndu-l. El pătrunde în lumea pre-adamică a eposului folcloric, în pacea in-creării, în „dimineața speciilor", cînd convietuirea elementelor antinomice obligă la o viziune Oximoronică. Acest joc de oglinzi paralele se continuă la infinit, într-o visătorie ritualică plonjînd în mitologia amintirii. Doar memoria escavează o imagine edificatoare a timpului, ancorată în „fericitele dimineți ale siliciului". Ion Mircea face un efort recuperator, **el coboară la rădăcini** într-o căutare tensionată de conflictul dintre primordialitatea (esențializată) și entropia galopantă, hrănită aceasta de multiplii lui Unu, „implacabili și monstruoși". Prin resacralizare, Ion Mircea **accede la realul esențializat** ; epurarea realului și apoi palparea lui îl conduc la punctul de plecare, cînd „pare abia la început / creația lumii". Doar aparent experiența sa metempsihotică e repetitivă.

Lîngă aceștia, Horia Bădescu pare un tradiționalist, căruia îi lipsește, cum s-a observat, vocația bufoneriei. Poetul e un sensibil „îmbibat" de lecturi asimilate, manifestînd echilibru și constanță. Simplitatea (clădită îndelung, răbdător și transparența traversează toate încercările sale ; Horia Bădescu n-are superstiția genurilor, remodelînd cu har tipare consacrate. În **Stare bizantină**, o frumoasă culegere de balade, stilizarea delicată — sub stea mateină — reînvie boema „cavalerilor de dimineață" ; meșteșugăria villonescă, zburdălnicia jargoului baladesc, lumea în visare, plină de șolticării, acel crailic „scîrbit de timp" nu obturează stratul serios și nu anihilează ironia, e drept rezervată. Maeștrii săi stau rînduiți în bibliotecă. Dar Horia Bădescu dă semne de „întomnare", părăsind caligrafia rafinată (se înțelege, nu definitiv) în favoarea trăirii. El e **un vizionar încă ascuns de caligraf** (Ioan Adam), deși pupila serii, toiul nopții, zbîrcirea clipei, înghețul sînt semne panice ; timpul devastator, erosul ridicat la putere cosmică nu alungă „rotirea superbilor hultani". Dar „fumegă țevile toamnei" și „ne-nconvoaie timpul". Miniaturist delicat, cu pigment anxios (o jelanie shakespeareană însoțește îndepărtarea de „gura de cîntec"), atacînd marile teme ale existenței cu forță expresivă, Horia Bădescu reușește o proiecție cosmică, supraviețuind prin cuvînt. **Viața de fiecare zi a domnului Quijote** (ultimul ciclu din **Recurs la singurătate**) înseamnă nu doar escaladarea iluziei și aventura (cotidiană) în imaginar, ci și asumarea destinului în albia „trăitului".

Paul Balahur — cum observa Artur Silvestri **— reformulează folclorul.** Baladescul e trecut prin retortele cultismului, materia mitologică în care gîlgîie sevele folclorului (chiar titlurile cheamă modelele folclorice : **Făt-Frumos din grai, Nopțile de zburător)** naște un imagism temperat acum, cerebralizat, acoperind pasiuni mocnite ; fiindcă, trebuie reamintit, prin formație Paul Balahur e prins în „chingile științei" și **nevoia de ordine** disciplinează haosul pasional, drenînd jetul imagistic. Poetul caută principiile unificatoare, „Marile Mume", „orologiul unic" ; aruncat din paradis, spăimos, dezabuzat, alertat de tobele apocalipsului, el propune și reverii neoromantice, transferînd „în peisaj" propriile stări. Însă obsesia recreării liricii populare rămîne cea mai durabilă.

În fine, Nicolae Dan Fruntelată, poet în plină ascensiune valorică, maturizare și limpezire, este un citadin care vine din lumea rurală. Poetul are obsesia vegetalului și pluvialului, manifestă candoare mitică, lirica sa e un amestec de enigmatic și prozaic. Regăsim aici ritualul folcloric și baladescul, cîntecele lumești și eresurile, o simbolistică verificată și o expresivitate percutantă, un retorism de calitate slujit de **sinceritatea comunicării.** Trăind **intimitatea colectivității** (H. Zalis), Nicolae Dan Fruntelată pare un nemodern : „Nu e modern, nu e modern / să-ți iubești patria și graiul vechi" — spune el în **Sentiment vetust. Vara din noi, vara** reverberează o stare de suflet : cea a plinătății, izvorînd dintr-un sat fabulos, slăvind lumina „în catedrala iubirii", înviind „pămîntul din suflet" și copilăria cu mireasmă de grîu („mă duc la țară, lumea se-nclină. Mă duc la mine" — **Mă duc la țară).** Este un univers mirific, epurat de triști strigate: rana dezrădăcinării nu doare fiindcă, sufletește, — „pedepsiți să nu uităm" — despărțirea nu s-a consumat. Doar mina, „lamă de plug" caligrafiază grav o poezie-avertisment încărcată de responsabilitate, biciuind carnavalul vorbelor și rostogolirea „cuvintelor umflate". Este aici amărăciunea de luptător a poetului pacifist, acuzînd spleenul acestui timp, afișînd în vitrinele secolului „amintiri carbonizate". Emisia lirică nu cuprinde doar clasica antiteză, opunînd noxelor urbane și tehnicismului alienant paradisul patriarhal. Hemoragia rurală e condamnată, firește că nu în registru neosămănătorist : „Dăm totul, se stinge un cîntec uitat" **(Venim la oraș).** Dar fiorul elegiac străpunge și poza „sarcasmelor", dezvăluind o adolescentă otrăvită de spaime, orgolios însingurată, îmbrăcînd culoarea neliniștii. Poetul privește în oglinda veacului : frica infiltrată, poezia conjugată „la toate disperările", maternitatea asediată stîrnesc **regretul falsificării spectacolului** : „ne prefacem că sîntem". Veghind nașterea „bobului de liniște", inventînd îndoiala, poezia lui Nicolae Dan Fruntelată năzuiește către sublim, **revitalizînd visul și realitatea.** „E timpul să se poarte și speranța" — glăsuiește autorul (vezi **Parada modei)** ; în consecință, „vom trăi poezii în neștire", condiția poetului fiind cea de a armoniza solicitările lumii exterioare cu nelinistite ce brăzdează eul, luptînd și pentru cauze pierdute.

Un **limbaj de salutară directețe** și un patetism reținut colorează lirica lui Nicolae Dan Fruntelată. Poetul a „crescut", proiectul său liric a devenit **o biografie de generație.** Îndepărtarea de tinerețe naște o melancolie cenzurată de o blîndă ironie, fără a cădea în pelteaua sentimentalismului. **La bătrînețe, lupii tineri** dezvăluie un poet elegiac, plin de tandrețe, fără crispările din recuzita ultimului modernism. Nicolae Dan Fruntelată cîștigă în reflexivitate fără a pierde din spontaneitate. Ciclul **Scrisori către generația mea** poate fi o încheiere nimerită și pentru acest articol ; imnificînd, poetul află pe harta poeziei noastre enclavele purității.

Adrian Dinu Rachieru

...Arta și literatura contemporană trebuie să păstreze și să dezvolte specificul național al culturii noastre realizat de-a lungul anilor prin înțelepciunea și talentul creator al poporului, să fie — cum spunea poetul — „suflet din sufletul neamului."

NICOLAE CEAUȘESCU

Maria Costa : „Despre viață"

Permanența ca temă romanescă

I

Analiza structurilor sociologice ale creațiilor unora dintre prozatorii tineri dovedește, la o privire atentă, că în numeroase dintre cazuri ei pornesc de la date ale tradiției și mai ales ale tradiției populare. Acest **factor de legătură și de continuitate** față de proza matură (unde universul popular ocupă, la Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Gh. Suciu, Platon Pardău, un loc fundamental) face, în orînduirea și estetică și de mentalitate a unor asemenea creații, să se exprime ideea de specific național. Deși diferențe există între prozatori și chiar între cele două promoții distincte care formează proza tînără, totuși unitatea în valoare a acestei virste literare constă în primul rînd în răspunsul ei omogen în conformitate cu linia majoră a prozei românești.

Chiar cu acest temei al unității, proza tînără e însă un fenomen complex, ea evoluînd de la un mitologic copleșit de experiment (la o promoție afirmată în anii '70) pînă la un pitoresc fabulos și exotic, stimulat de influența sud-americană, de resurecția prozei lui Mircea Eliade și de romanescul lui Ștefan Bănulescu (la promoția cea mai tînără).

Pentru prozatorii promoției '70, miticul este un element al stabilității, unicul în materia experimentelor de toată mina. La Vasile Sălăjan, de exemplu, se simțea, în „Coborînd spre nordvest" (1972) necesitatea de a da unitate experienței literare prin contribuția genealogiilor puternice ale spațiului local (în capitolul „Chinuitoare umbre ale puternicilor bărbați") ; de asemenea, recursul la miraculos nu se putea face acolo fără apelul la lumea populară. „Rodeo" (1983) întărește impresia de mitologic prin ideea prozatorului de a face din spațiul montan un loc sacru ; Olimpul acestei lumi românești este Muntele, la care revenirea este întotdeauna echivalentă cu o refacere a energiilor lumii. Pentru Alex. Rudeanu, accesul la permanențe se face, în „Pietrele acestei case" (1975) prin imaginea familiei stabile de munteni, ca și prin descrierea unui tip uman aflat în consonanță cu forțele naturale. Nicanor Candrea e un asemenea bărbat mitic, straniu, complice cu natura, cunoscător al secretelor ei, putînd să scape pădurea de putregaiuri, pe oameni de dihori și de șerpi, un ins cu sensibilitate meteorologică, înfățișător, cu priviri magice. Puterea lui fascinantă tutelează chiar și după moartea lui lumea pe unde a trecut, prozatorul introducînd aici, și în „Blana ursului din pădure" (1981), unde apare și o altă bizară făptură, Lisaura, un mit al eroului civilizator, de dimensiuni arhaice, care reprezintă nu numai o soluție a existenței moderne ci și un model etic. În același spirit se mișcă și lumea rurală a lui Ion Marin Almăjan, din „Neîmpăcații în minie" (1974), care intruchipează, prin Urmoacăru, pasiunile tari, totuși tolerante, o morală care respectă omul și îl consideră o ființă fără de care civilizația nu poate exista. Un tip de înțelegere specifică a lumii, bazată pe intuiția naturii și pe civilizația naturală, poate fi întîlnit și la Eugen Uricaru, în nuvelistica din „Despre purpură" (1974) și în „Vladia" (1982). Spre deosebire de romanele lui istorice („Rug și flacără", „Memoria", „Așteptîndu-i pe învingători") unde preponderent e un anumit activism întemeiat pe lucrarea unor grupări de forțe oculte care impulsionează istoria în sensul dorit, ciclul „Vladiei" consfințește, dimpotrivă, biruința unei umanități naturale, de tip popular, care trăiește, cum ar fi spus Blaga, în „orizontul misterului". Pentru mulți prozatori din această promoție **soluția civilizației naturale** reprezintă un răspuns la existența modernă, înțelegînd prin soluție și tipul de morală constituită în mediul popular și, de asemenea, modelul de civilizație țărănească, obștească, adică o continuare a naturii și nu o constringere a acesteia. În proza lui Teodor Burza, din „Casa șerpilor" (1982) acest apel la factorul civilizator rural și străvechi se observă foarte bine. Paul Eugen Banciu, în „Casa ursei mari" (1978) recurge, de asemenea, la o asemănătoare soluție, cu deosebirea că lumea lui nu este cea a cîmpiei (ca în „Casa șerpilor") ci aceea a muntelui. În condiții de mutații sociologice adînci, cum e cazul șantierului din „Casa ursei mari", prozatorul descoperă factorul duratei care e o femeie, aparent sălbatică, ilustrînd o rasă bizară, cunoscînd muntele la fel de bine ca vietățile lui. Ea reprezintă soliditatea tradiției care asimilează „noul" gregar ; și o face, în acest roman, pe deplin. În aceeași categorie, a **omului natural,** poate fi încadrat Frasin dintr-una din „legendele din nord" ale lui Sever Iuliu Utan („Calul alb de la miazănoapte", din 1977). Pentru toți acești prozatori **modelul Sadoveanu** a funcționat cu o mare autoritate și se poate aprecia că „poporanismul" lor are și un anumit caracter livresc ; nu însă pe de-a-ntregul, căci importanța pe care ei o pun în soluția naturală, confruntată cu realitatea unei civilizații moderne de tip alienant, este, în condițiile intrinseci ale prozei lor, o opțiune la care au ajuns și sub imperiul necesității.

Mariana Brăescu

Fenomenul criticii „folcloriste"

Literatura populară, această poartă principală prin care se pătrunde spre marea temă a specificului național, este frecvent comparată cu izvorul. „A se adăpa la izvorul curat ca lamura și mai prețios ca aurul al poeziei noastre populare" — cere Mihai Eminescu poeților. Sintagme ca „izvoarele veșnic vii ale literaturii populare", „izvoare folclorice", etc., au devenit astăzi frecvente — dar simțul limbii compară mai rar acest tezaur cu o fîntînă. Cred că ar fi, de altfel, impropriu : fîntîna ne sugerează o carte, ceva scris, stratificat, în care pătrunzi cu simțul văzului — pe cînd izvorul este mai aproape de spiritul literaturii populare care trăiește numai prin viu grai, care te pătrunde prin auz oprind ferestrele fanteziei, ținîndu-te în tensiune sensibilă acum și aici.

De izvoarele folclorice se ocupă în egală măsură poetul, prozatorul și criticul. Cînd vine din interiorul folcloristicii, acesta din urmă ne dovedește două lucruri : menținerea în stare veșnic vie a tradiției populare și posibilitatea ei de codificare, de definire într-un specific național. Dar și criticul literar se apleacă — și cu mare succes — asupra fenomenului literar. Dumitru Bălaeț, într-o foarte interesantă lucrare intitulată „Eterna regăsire", analizează recurența motivelor mioritice în literatura noastră cultă. Pornind de la miturile populare care ordonează păstorîtul, de la vechile texte juridice sau de la documente istorice în care se răsfrînge importanța acestei ocupații pentru poporul român, autorul analizează, apoi, pasaje din „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Teodosie", din „Psaltirea în versuri" a lui Dosoftei, din „Viața lumii" de Miron Costin și din „Istoria Ieroglifică" de Dimitrie Cantemir. Există, în toate aceste opere din literatura română veche, o temă comună care le străbate ca un fir roșu : cea a „plîngerii" pentru viață, pentru trecere — și un personaj comun care este „mama". Tema este de sorginte mioritică, personajul patronează, de asemenea, balada. Există, în viziunea lui Dumitru Bălaeț, un spirit mioritic adînc implicat în conștiința neamului care se exprimă chiar în operele de la începutul literaturii culte românești. Ambiția autorului merge pînă acolo încît depistează urme clare din „Miorița" în creația autorilor analizați, ceea ce arată că balada le era cunoscută bine. În psalmul 46 din Dosoftei, de pildă, citim : „Pe vîrfuri de munte / S-aud glasuri multe / De buciume mare / Cu-naltă strigare" — ceea ce, ca ritm și ca atmosferă, amintește de începutul „Mioriței" ; în „Viața lumii" de M. Costin citim : „soarile și luna / veți da gios cununa" — simboluri din baladă. Dumitru Bălaeț analizează, în continuare, „Cîntarea României", face interesante considerații despre sentimentul mioritic la Eminescu și Ion Barbu — după care pătrunde în poezia contemporană urmărind spiritul mioritic de la Nicolae Labiș și Nichita Stănescu pînă la poeți ca Ion Gheorghe ori Cezar Ivănescu. Concluzia sa este — ca să ne păstrăm în limitele categoriilor anunțate — că aceste fîntîni ale spațiului, care sînt cărțile, se regăsesc etern în izvoarele primordiale.

Un cercetător mai tînăr, Mihai Coman, scrie o lucrare de critică, „Izvoare mitice", în care analizează, de asemenea, legăturile creației culte cu folclorul. O incisivă analiză a nuvelei „Înainte de moarte" de Marin Preda ne arată pasiunea autorului „Moromeților" pentru misterul apei în conștiința populară. Cercetarea putea fi extinsă la întreaga operă a lui Marin Preda (nuvela „Înainte de moarte" stă la baza volumului 2 din „Moromeții" — care, din punct de vedere simbologic, este o pledoarie pentru fîntîni, aceste „mărturii de om" în universul rural) — dar autorul pornește de la premize foarte largi, nu urmărește un motiv anume ci principiul însuși de îmbinare a creației culte — a cărții — cu izvoarele folclorice. Literatura critică tînără are, însă, și cercetări tematice. Mircea Constantinescu, în „Triumful lui Făt-Frumos", analizează basmul „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte" (demersul său este concomitent cu elaborarea studiului lui C. Noica) — ajungînd la concluzia că prin acest basm se poate pătrunde spre tema specificului național. I-am amintit pe Mihai Coman și pe Mircea Constantinescu și pentru un alt motiv : amîndoi cercetătorii valorifică studiile unui mare învățat al timpurilor noastre — l-am numit pe Gheorghe Mușu — care racordează etimologiile la înțelepciunea populară. Se pare că destinul lui Gheorghe Mușu este acesta, de a fi citat la subsol, de a sta la temelia unor cărți ce ajung din alt domeniu spre analiza limbii. Enciclopedia pe care ne-o promite autorul (a scris pînă acum „Zei, eroi, personaje", 1971, „Lumini din depărtări", 1981, „Din mitologia tracilor", 1982) va fi, fără îndoială, o carte de referință despre istoria culturii românești. Tot o lucrare tematică este cea a bănățeanului Marcu Mihail Deleanu : „Glasul pămîntului" : preluînd sintagma din romanul „Ion" de Liviu Rebreanu, autorul urmărește motivul în romanul românesc contemporan transilvănean — dar și bănățean, prin Marin Preda, de pildă, muntean. Ne reținem în mod special atenția comentariile la romanele lui I. Lăncrănjan și Gh. Suciu. Din aceeași zonă a Banatului avem cartea lui Vasile Tudor Crețu : „Ethosul folcloric — sistem deschis", un studiu erudit rezultat în urma unei strălucitoare activități de teren în care ni se demonstrează cu argumente pregnante că fenomenul popular este viu în esența lui, capabil de a suscita interesul atît al omului de știință cît și al creatorului. Subiecții anchetați de Vasile Tudor Crețu la fața locului vorbesc o limbă românească de acum 50 sau 100 de ani și păstrează aceleași concepții despre viață pe care le regăsim în studiile înaintașilor folcloristicii noastre — cu adaptările timpului, desigur. Iată, de pildă, opinia unui bătrîn despre jocul popular : „Dintre toate cîte is pre lumea asta, toate îmbătrînesc. Numai jocul rămîne tot tînăr. El nu îmbătrînește niciodată. Noi toți trecem prin el. Și oameni și muieri. Dar numai tineri. Jocul nu primește moș. Prin el o trecut taica și tata cînd or fost tineri. Și eu am trecut prin el. Mai ieri-alată-ieri o trecut și feciorș-meu, Pătruț. Acum is la rînd nepoatele. Miine, cine știe... Jocului îi place tot ce-i tînăr. De-aia, orice ai face, el nu îmbătrînește. Tot așa rămîne : tînăr !" — Ca și codrul la Eminescu, sintem obligați să adăugăm. Ca și izvorul, jocul este descărcare continuă de energie ; la timp bine ales, potrivit cu sărbătorile populare, el rămîne amintirea creației primordiale, a mișcării dintîi ca tendință de închidere în cerc viu a regnurilor și ideilor.

Nicolae Georgescu

Spiritul cărților populare

Ce-i drept, șocantă la prima vedere, afirmația potrivit căreia cărțile populare pot fi considerate, pe anume laturi, adevărate expresii-tezaur ale etniei românești, nu este hazardată și paradoxală decît în aparență. În realitate, dacă locul scrierii și paternitatea, uneori cunoscută, alteori nu, pledează într-adevăr mai degrabă împotrivă, criteriile și modalitățile de receptare, altfel spus, adaptarea la necesitățile autohtone și indeosebi circulația diferențiată firește pe întreg teritoriul românesc demonstrează, în schimb, contribuția substanțială a literaturii populare scrise, alături de alte forme de civilizație, la generalizarea și consolidarea unor matrice spiritual-comportamentale, de mentalitate și limbă, care vor influența ulterior în straturile de profunzime destinele culturii românești pe direcția esențialităților distinctive. Specialiștii reputați, aparținînd cîtorva discipline umaniste, își interferează de mai multe decenii eforturile științifice în acest sens cu rezultate, s-o recunoaștem, meritorii și perspective dintre cele mai promițătoare.

Cele mai intens solicitate și mai vechi dintre cărțile populare descind, se știe, din spațiul asiatic, cu posibilități de situare geografică relativ precisă. Traduse la început în limbile antichității clasice : egipteană, greacă și latină, au migrat mai apoi prin transpuneri în limbile popoarelor moderne și în țările din centrul și apusul bătrînului continent, stimulînd creațiile locale. Concepute, așadar, în limbi sau dialecte ale extremului orient, în prima virstă a circulației lor, toate aceste cărți populare purtau pregnant și aproape exclusiv, era de așteptat, însemnele realităților socio-culturale care le-au dat naștere. Odată cu depășirea perimetrelor naționale sau ale seminției, cu integrarea lor în aria universală, începe însă un complicat proces de adaptare a conținutului și a formei la împrejurările de viață și civilizație ale popoarelor receptoare. Căci traducerea unei cărți, într-o vreme cînd nu existau posibilități de multiplicare prin tipar și nici prea mulți cărturari care s-o facă, presupunea eforturi costisitoare, întrecînd deci semnificația capriciului de moment, a accidentului, care nu trebuie exclus total, și inscriindu-se explicativ între limitele unor determinări mai largi, cultural-istorice.

Dificultățile sînt notabile încă din faza selecției, opțiunea în sine, deloc întîmplătoare, implicînd o stare de spirit adecvată, grefată pe o treaptă de dezvoltare culturală care, la rîndul ei, prelungește generativ o sensibilitate capabilă să înregistreze, să vibreze la stimulii cărții și să-i asigure succesul de public. Condițiile favorizante sau nu operează deci hotărîtor în alegerea unei cărți anume. Ele se manifestă însă ca atare, de astădată în acțiune, și în diferitele etape ale circulației — traducere, copiere-editare și, mai consistent, în comunicarea orală, cînd e cazul — intervențiile individualităților respective, lesne vizibile în toate registrele, tinzînd să finalizeze tocmai acei factori mai de ansamblu, ce țin de suprastructură, care conduc la apropierea și asimilarea operei de către lector. Modificările sînt citeodată atît de substanțiale, încît cartea tradusă își pierde masiv caracterele originare, autohtonizîndu-se prin intertextualizare, ca să folosim un termen din critica de ultimă oră, purtînd adică amprentele diferențiale ale realității receptoare. Iată de ce B.P. Hasdeu opina pe bună dreptate că ele nu se traduc, ci se transformă, întrucît orice popor posedă o formă proprie, primind ca al său numai ceea ce corespunde acelei forme specifice, care se modifică și ea de la o epocă la alta. Or, cum împrumutul este creator, multe elemente se adaugă, se suprimă sau se prefac pînă cînd „planta cea exotică capătă un aer indigen" **(Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI,** 1879).

Asimilarea cărților populare pe solul românesc prezintă frapante similitudini de procedură cu procesul parcurs de celelalte popoare europene. Fazele răspîndirii, desfășurate pe secole întregi, constituie tot atîtea prilejuri de „transformare" în accepția hașdeiană, de adecvare a lor, nu numai formală, la reliefurile noului context spiritual, ai cărui agenți purtători : tălmăcitori, copiști sau, mai rar și parțial, povestitori, le-au folosit cu sîrg și adesea cu deplină eficiență. Un savant în materie, I.C. Chițimia, distingea mai demult două planuri principale spre care se adună inserțiile localizatoare : a) cel al elementelor istorice, etnografice și culturale, și b) cel al temelor folclorice. Exemplificările care indică întrebuințarea cadrului de basm, a termenilor evocînd realități sociale, istorice și culturale românești sau a unor cuvinte și expresii frecvent întîlnite în folclor sînt dovedditoare. Schimbări substanțiale, fertile în interpretări, vizează însă și tiparele epice, la nivelul temelor și indeosebi al motivelor : împliniri, reducții, interferări. Asemenea modificări sînt mai ușor detectabile în cărțile populare mai vechi și cu surse în folclorul popoarelor respective **(Cărțile populare în literatura românească,** vol. I, **Studiu introductiv,** I, 1963).

Depistate, clasificate și interpretate cu ajutorul metodologiei comparatiste, localizările de acest fel reprezintă mărturii concludente care evidențiază aportul definitoriu al literaturii populare scrise la întregirea unei imagini cît mai cursive a istoriei și culturii noastre din secolele mai depărtate. Fiindcă distribuirea în toate mediile sociale a urmărit și a realizat într-adevăr și scopuri educaționale. Proverbele și fabulele, spre exemplu, ne gîndim desigur la cele adăugate fondului comun, universal, au preconizat adevărate idealuri tipologice cu neîndoielnice valențe instructive, care se pot reasambla în retrospectiva vremurilor imemoriale, cînd cărțile populare constituiau singura literatură a întregii națiuni ; itinerariile integratoare, întreprinse de Al. Duțu, făgăduiesc concluzii majore. În același timp însă, circulația nelimitată a făcut posibilă răspîndirea acestor modele pe tot spațiul vorbitorilor de limbă română, cărțile populare dovedindu-se astfel un element coagulant cu rosturi fundamentale în cimentarea unității spirituale pe întreaga suprafață locuită de români. Sînt motive temeinice, se mai pot înșira și altele, care îndreptățesc considerarea lor drept adevărate vehicule purtătoare prin veacuri ale specificului național, ale etniei românești. Apreciate din această perspectivă complexă, cărțile populare alcătuiesc un muzeu imaginar al spiritului românesc.

Stan Velea

FAPTE ȘI OAMENI PE MĂSURA

ion potopin

Caligrafia epocii de aur

Sînt epoci care strălucesc în vreme
asemeni răsăritului de soare
fertilizînd pămînturile-n pace
și dezlegînd adîncile izvoare
din funii tari de piatră, să se-adune
și riuri să devină laolaltă
sînt epoci cînd lumina dimineții
peste cîmpia țării e mai-naltă...

Așa se-nscrie epoca de astăzi
în marea carte-a timpului, cu fapte
ce-și proiectează, limpede, statura
pe-un orizont imens de holde coapte
ca fetele, cu sălbi jucînd, de galbeni
în care sînt atîtea visuri, hora
cînd în amurg înalt se rotunjește
scăldată-n bucuria tuturora !

Epoca Ceaușescu se distinge
de toate cîte-au fost, prin magistrale
cutezătoare ce ne poartă pașii
sub bolta simfoniilor astrale
acolo unde, vom ajunge sigur
noi înșine fiind o ctitorie
a epocii, semnînd cu foc albastru
poemul comunist care se scrie...

Epoca Ceaușescu-i demnitate
din cîte culmi înalte sînt, e piscul
Epoca Ceaușescu e puterea
cuvîntului netemător de viscol
Și-l vom urma pe cel ce ne conduce
care și-a pus sigiliul său de faur
mai vie peste veac să lumineze
caligrafia epocii de aur !

Printre columne albe

În forumul de aur al toamnei se aud
ca harfele cum sună, adînc, în sărbătoare
din București, din Vrancea, din Cluj și din Aiud
din toată România scăldată-ntre hotare
de marea bucurie desfășurată-n grai
cuvinte cumpănite, rotunde, grave, pline
de mierea înflorită pe mii de guri de rai
culeasă din dogoarea-mplinirilor depline...
Congresul XIII al celor ce decid
cum va să fie țara în zborul ei spre soare
înalta perspectivă a gîndului lucid
prin ani o profilează cu munți, păduri, izvoare
mai strîns îngemănate cu tot ce s-a visat
cu toată frumusețea ce-n marmoră se scrie
că-n noi, în fiecare partidul și-a lăsat
pecetea de lumină, de dor și bucurie !

Vin dimineți pe culme ca focul pe comori
chilimuri însorite peste cîmpii s-așternă
se limpezesc în toamnă amieze de cocori
și seara amiroasă a strugure de povarnă
căci toamna-i o mireasă bogată, zestrea ei
macatele cu păsări ce n-au uitat să zboare
ștergare, ii și fote, inele și cercei
și-un leagăn pentru odrasla iubirii viitoare,
o zi cum e bobocul de trandafir învolt
care de-acum, mireasmă și adevăr există
precum există cerul care se scaldă-n Olt...

E ziua ctitorită de țara comunistă
Congresul XIII cum o înscrie-n noi
desferecînd puterea adîncurilor toată
să umple energia cu-nflăcărat șuvoi
sub clopote albastre ce-au prins de-acum să bată
ca sîngele-n artere, conductele adînci
asemeni magistralei de dor, ca să ne poarte
printre columne albe ce s-au tăiat din stînci
triumfători, departe, spre vis, tot mai departe!

Gloria luminii

Îi știm de-acum lumina purtată-n ochi, sub pleoape
îi știm și adevărul, prin ani desăvîrșit
cum știm și viitorul, de noi atît de-aproape
așa cum știm coloana cea fără de sfîrșit
din fapte proiectată spre zări, brîncușiană
urcînd din generații poeme de Carpați
ce și-au făcut din țară a visului icoană
de comuniști romantici, sublimi, neînfricați...

Tu ne-ai sădit această lumină în privire
și ai săpat fîntîna destinului în noi
cînd însetam de viață, de cîntec și iubire
sorbind din apa vie, să devenim eroi
cum tu, partid de aur, ce vrei în orice clipă
îngemănați cu fibra înaltului azur
avînd, crescută-n umăr, a soarelui aripă
cu sufletul de soare, ca soarele de pur !

Congresul XIII e-n noi, cu-acea fervoare
partinică, de vatră cu focul viu, nestins
oricît ar sta, la poarta cuvîntului zăvoare
tu scrii în noi poemul de nimenea învins
din el își saltă cupa un trandafir de pace
din care-ar bea și zeii, de-ar fi în lume zei
se limpezește fața oglinzilor opace
desferecînd în ele havuze de idei...

Îți știm de-acum lumina purtată-n ochi, sub pleoape
îți știm și adevărul prin ani desăvîrșit
statura ta purtată pe lespezi largi de ape
ea însăși e coloana de dor făr' de sfîrșit
ce-o proiecta pe zare, vibrînd din corzi de aur
vioara bucuriei cînd floarea și-o deschid
aceste zile-nalte sub mîini de meșter faur
ce modelează-n țară cuvîntul de partid...

Este Cuvîntu-n care s-a așezat, anume
să strălucească-n anii revoluționari
ca într-un vis al țării și-al veacului, un nume
ce înfioară munții și codrii de stejari
de neclintit ca piscul, înalt cum e stejarul
un nume : Ceaușescu ! Al României fiu
a ctitorit lumina cu verbul lui ca jarul
și-n gloria luminii stă visul țării viu !

gabriel iuga

ANTEU
sau poemele reîntoarcerii la sine

Zorii

Același trup îmbrac mirat în zori
de lunga lumii-ntoarcere spre sine
cînd păsări vin prin arborii sonori
la lutul viu al țării să se-nchine

și mai ales i-o sete-n zori de rouă
ca-ntre păduri izvoarele sunînd
cînd cerbii trec să soarbă luna nouă
din palma caldă a-ntîiului cuvînt

o lume-ntreagă se revarsă-n zi
în firul ierbii se trezește-o lume
a fi părtaș cu țara-nseamnă a fi
prezent în zori la fiece minune

Totdeauna țara

Să-mi fie dată viața în deșert
și tot m-aș naște încă-n orice seară
pe-acest pămînt albastru, sfînt și drept
ce-l voi numi întotdeauna – țară
să-mi fie dată moartea cu-mprumut
– dar poți împrumuta un timp iubirea
cînd țara este semn de început
e cifra Unu și e însăși Firea ?

cînd nu mai poți muri se-aude-n gînd
deșertu-naintînd spre iarba verde
să-mi fie dată moartea cu-mprumut
să cred în om cînd nimeni nu mai crede

Cîntec

Mereu mai trece peste ierburi luna
mereu mai cade-o stea în munți, departe
ca apa înviind întotdeauna
sufletul pietrei dincolo de moarte

ne-a mai rămas, iubită, valul mării
în lungi vocale să ne-adie ochii
ziditi în nemurirea caldă a țării
din basmele albastre-a mamii Dochii

și regăsind în foșnet de aripă
întîia reînviere a ierbii-n lume
să ne-adăugăm cu fiecare clipă
la șoapta țării dincolo de nume

Îmbrățișați să ascultăm cum plouă
cum crește-n curcubeie o lume clară
și adunînd culorile din rouă
să-nchipuim din trupul nostru-o țară

Mereu un mîine

Rămas sărac de vanități deșarte
mi-e sete doar de visul țării plin
cînd bobul sur al timpului se-mparte
de-a pururi stelei lumilor ce vin

să-mi fie crez, prin fiu, mereu un mîine
sub umbre clătinate în amurg
să fiu pe rînd pămînt sfințit de pîine
din lan de aur cerul revărsînd

și cum în somn lumina crește-n sine
și-n ochi de păsări zboruri fără greș
o nouă zi să răscolesc din mine
ca albul pur al florii de cireș

De vocație și de profesie: șantierist

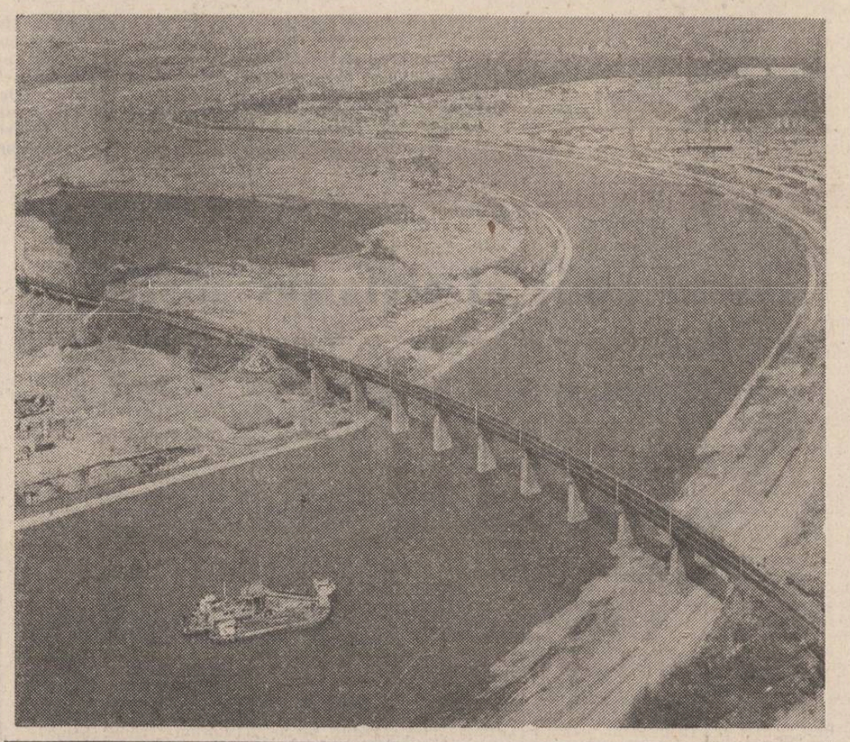

I-am cunoscut tot într-o toamnă, într-un tîrziu de toamnă adîncă, prăbușită de rod. Dinspre Cazane băteau curenți subțiri și repezi, Dunărea era coamă nărăvașă strînsă-n zăbala batardourilor. Aici, în albia golită de ape, ne-am cunoscut. Îmi amintesc și astăzi vocea acelui maistru, numele i l-am pierdut, o voce aparte, cînd dură, cînd prietenoasă, cînd tăioasă, ca o comandă militară, cînd rugătoare, dar totdeauna gravă, impunătoare ,o voce pe care ai fi recunoscut-o dintr-o mie : „Hai, măi, băieți, încă o tură și sîntem la cota zero, vă rog eu, că nu putem ține Dunărea asta prea multă vreme în zăbală, rupe dracului batardourile și năboiește peste noi". Dar Dunărea mai avea să rămînă în zăbală, iar maistrul să-i mai roage, cu vocea aceea inconfundabilă — „Hai, măi băieți"... — timp nimerit să ne cunoaștem mai bine. Eu — **carnet de reporter** și un **stilou** din care curgea prea mult cerneală ; el — **subțire și înalt și tînăr,** ca un lujer de viață puternică, înfipt în soare. Amîndoi la început de meserie. Eu — ... ; el — **șofer de mașini grele.** Asta făcea acolo, la Porțile de Fier : scobea albia fluviului pentru a pune talpă barajului.

Ne-am reîntîlnit, după șapte ani, la Bumbești-Livezeni. Eu — **carnet... stilou...** ; el — **buldozerist,** mecanic de utilaj greu. Cinci ani a muncit pe traseul Valea Sadului-Bumbești-Livezeni-Petroșani-Simeria, la dublarea căii ferate și electrificarea ei. Despre întîmplările brigadierilor, călătorind prin aceste locuri cu un sfert de veac înaintea lui, îi povestea din cînd în cînd un bătrîn impiegat din gara Lainici, fost brigadier. De cele mai multe ori însă, cînd curiozitatea tînărului trecea hotarul în neastîmpăr, bătrînul își trăgea șapca roșie peste niște sprîncene cănite și mormăia morocănos : „Cum a fost ? Cum să fie ! Cum se vede". Atît. Restul — din cartea „Viaduct în timp", a lui Dionisie Șincan, aflată la îndemînă, în lada cu scule.

Ne-am întîlnit pe șantierul Canalului Dunăre — Marea Neagră ; mai întîi pe „tronsonul experimental", apoi chiar pe **Șantierul național al tineretului,** unde-l recomandau faptele de pînă aci. Eu — **carnetul...** ; el — **excavatorist.** Meserie grea, mai grea decît pînă acum, pentru mai grele mașini, ale unei mai grele opere umane. Și așa a început să taie pămîntul : ba la kilometrul 45, ba la kilometrul 48 sau 54, ba la mama dracului mai știe care kilometru, că pe toți i-a întins sub șenilele excavatorului. Cel mai greu a fost însă la kilometrul 51.

Și iată că au terminat. O muncă întinsă pe parcursul a mai multor ani, între care acest ultim cincinal, cuprins între Congresele al XII-lea și al XIII-lea ale partidului, s-a impus ca un cincinal al maturității oamenilor și desăvîrșirii operei, cea mai mare construcție cunoscută vreodată în România. Pentru el, pentru prietenul meu, acest cincinal și acest canal s-au constituit și într-o performanță cu totul deosebită. Într-un an, într-un singur an de șantier național, el a reușit să excaveze un milion de metri cubi de pămînt. Este o performanță pe care, la această oră, n-o mai deține nimeni în România — și nici în lume nu sînt mulți care să se laude cu așa ceva. O performanță durabilă, dintre acelea ale căror creșteri se măsoară în milimetri pe an, iar el, prietenul meu, se înălțase cu o palmă deasupra acestor milimetri.

Ne reîntîlnim, iată, tot pe Șantierul național al tineretului — și tot la canal, dar de data aceasta la Canalul Poarta Albă — Midia — Năvodari, unde a venit cu excavatorul său, în căutarea altor performanțe. Vorbim despre munca de azi, unde brigadierii s-au angajat să construiască 5 kilometri de canal, care kilometri încep să semene tot mai mult cei de dincolo, pe care navighează acum vapoare. Prietenul meu se numără și aici printre fruntași, a fost primul excavatorist și pe noul șantier, prima cupă tot lui i se datorește (dincolo o smulsese pe ultima, ca și pe prima, de altfel). Duce mîna la tîmple, cîteva șuvițe argintii răsar de sub casca de protecție, „tinerii lupi încep să îmbătrînească" — zice — și îmi arată cu degetul o fotografie prinsă în geamul cabinei : „Rodica, fiică-mea, o știai într-a-nții, este într-a IX-a, trec anii..." Tac. Îmi amintesc o poveste cu o fetiță care luase premiul I în clasa I, dar taică-său nu putuse să vină la serbare, s-o vadă cu coronița pe cap, s-o audă cînd spune poezia, tocmai atunci era o inspecție pe șantier, nu putuse pleca, iar pe el îl duruse întîmplarea. Dar tac, nu vreau să scurm amintiri vechi, deși știu că în acest moment și el se gîndește tot la fetița aceea cu coroniță. Tac eu, tace el, mîna i se încrîncenează mai puternic pe manete — și de sub geana de orizont a șantieruui încep să rotească, ademenitor, performanțe încă „nedecopertate" — și din care, sînt sigur, cel puțin una îi va reveni și prietenului meu.

...De aceea n-am putut lăsa să treacă **neobservabilă** această ultimă întîlnire a noastră. Consemnînd-o aici, nu-mi mai rămîne decît să divulg numele acestui prieten al meu, autorul atîtor performanțe obținute pe șantierele naționale ale tineretului : se numește **Ion Bălulescu** — și este de fel din Huznicioara Mehedinților.

Ion Andreiță

Congres

Dintr-odată se face solstițiu,
Dintr-odată
Iubirea noastră nestinsă
Pentru Patria atotbiruitoare
Ajunge la apogeu

Cît ai clipi din ochi,
Cît ai clipi dintr-o viață
E apogeul dragostei de țară

Iată, e clipa cînd din noi, dorinți răsar,
Ca din ogoarele desțelenite, flori,
Cînd Patria e pentru toți
Grădină înflorită de 'nalte idealuri
Și noi, pătrunși de rostul ei,
Îi sîntem devotații demiurgi

Cînd spun partid

Cînd spun Partidul Comunist
Mă deschid ca o floare,
Gura mea singură nefiind deajuns
Pentru întreaga lui măreție

Partidul e lumina ne-ntinată,
Tezaur de nădejdi și năzuințl,
E călăuza dreaptă, iscusită
Și gîndul nostru sublimat în faptă.

Cînd spun Partidul Comunist
Mă simt pe de-a-ntregul o voce
Prin care nația slăvește
Pe înțeleptul ei conducător.

Corin Bianu

Eră de lumină

În epoca de aur poporul își zidește
O Țară-a Biruinței, a Păcii, Omeniei
Mai dîrză libertatea n-a înflorit vreodată
În vatra neînfrîntă și sfîntă a României

O nouă ctitorie înnobilează vîrsta
Acestor generații de comuniști Eroi
În Era luminată de muncă și idee
Un viitor mai trainic îl înălțăm prin noi

Voință suverană de fapte și de glorii
Partidul demnității cinstind Conducătorul
În așezarea piinii, heraldică lumină
Sub zarea împlinirii e astăzi Tricolorul

Ion Popa Argeșanu

Cuvinte roșii

Aceste cuvinte roșii incendiază poemul
Natura lor de aer în vocea lui noiembrie
Umple orașul de rouă

Aud coaja stejarului în care s-a durat veacul
Strigîndu-mă cu pană de vultur prin marele tumult
Al tortelor din imnul vieții și al sărbătorii
Poporului cît soarele de puternic
Ieșit în stradă din Forum

Iată durata cuvîntului Tău înnobilîndu-ne
Ca o lucrare de artă din privirea luminii.

Ion Vergu Dumitrescu

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

zată pe recunoașterea dreptului fiecărui partid de a gîndi propria dezvoltare, pe obligația de a răspunde în fața propriului popor și, totodată, pe respectarea opiniei celorlalte partide. Fiecare partid comunist slujește poporul său — ai cărui fii cei mai buni sînt membrii săi — iar tot ceea ce face el este în slujba poporului său. Fiecare partid răspunde în fața propriului popor — și nu a altui partid, întrucît nu pot exista relații de subordonare, ci de egalitate deplină în drepturi și independență. Fiecare acțiune și hotărîre a sa trebuie să corespundă intereselor poporului iar în eventualitatea că se comit unele erori — inerente într-un proces revoluționar de edificare a unei lumi noi — viața le corectează din mers. fiecare partid avînd forța și capacitatea de a trece cu bine un asemenea moment, învățînd permanent din analiza lucidă și responsabilă a construirii socialismului.

Este epoca nouă, în care Congresul al IX-lea a declanșat cu putere *renașterea României și pe arena mondială,* proces complex, caracterizat de o intensă, vastă și rodnică activitate, desfășurată de statul și partidul nostru și pe plan internațional, politică avînd la bază principii clare, aplicate cu fermitate și care, așa cum le definea memorabil secretarul general al partidului, „sînt pentru societatea omenească de astăzi, pentru relațiile de colaborare în lume ceea ce sînt apa și aerul pentru existența omului". Sînt principiile care, enunțate de la înalta tribună a Congresului al IX-lea anunțau și prefațau strălucit preocuparea partidului nostru de a da glas vocației de pace a poporului român, pentru a împlini marile idealuri ale destinderii și colaborării, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, a progresului și civilizației.

A proclama pacea ca țel suprem — iată un alt adevăr ce caracterizează epoca nouă, deschisă de Congresul al IX-lea, care, pe meridianele Terrei, a căpătat o valoare simbolică.

Este Epoca Nicolae Ceaușescu — o identitate tot cu valoare simbolică pentru anii scurși din 1965, perioada celor mai dense împliniri și prefaceri ale străvechiului pămînt românesc.

Este epoca nouă, în care opera teoretică și practică a conducătorului partidului și țării noastre — gînditor și strateg marxist de anvergură internațională — transpusă în viață, a devenit tezaurul exprimat de expresia Epoca Ceaușescu.

Este epoca nouă, în care identitatea România — Ceaușescu a devenit simbolică în conștiința întregii lumi, ce vede în ea îngemănarea dintre o Țară demnă — un Popor brav și un conducător de seamă.

Este epoca demnității naționale căreia Congresul al XIII-lea îi va reconfirma virtuțile și îi va configura ascensiunile.

teatru

„Îți șade bine cînd rîzi..."

Spectacol itinerant conceput de regizorul Alexe Marcovici în patru timpi. A. M. și Rodica Popescu-Bitănescu, Ion Marinescu, Corado Negreanu. Destinația : Maramureșul, între Vișeu și Borșa.

Aici, au venit pe fugă, citiva actori bucureșteni, să-i învețe pe acești oameni dintr-o bucată, terapia rîsului... !

Baia Borșa, Vișeul de Sus : edificii somptuoase, destinate artei, scene spațioase, săli lambrisate cu dorință de frumos și căldură sufletească...

Spectatori minunați, venind de prin toate satele... Mari și mici, așteptînd emoționați și cuminți să culeagă veselie pentru o iarnă...

Un bilet de intrare ca la... Național... Nu rămîne nimeni pe gînduri. Sălile gem, la început de nerăbdare, apoi, prea curînd, de prea multă răbdare, adică de îngăduință.

Prezentatorul (regizorul însuși) trage de timp... se pronunță în graiul lor dulce și respectuos pînă și cei de-o șchioapă...

Poante vechi și neaerisite, unele grosiere...

Spectatorii aplaudă de complezență, pentru că le este dor de-un spectacol adevărat...

Rodica Popescu promite „o seară de neuitat" la „Hanu' Ancuței", nimeni nu are însă ce uita, dintr-un fragmențel fără umor ; rîde cu vocea-i percutantă, din belșug, fără să aibă de ce și bieții oameni zîmbesc și ei cu sfială ; încearcă, apoi, să antreneze sala cu un cîntecel de pahar, respirația i se taie, microfonul amplifică lipsa de voce și de aer...

Și, oamenii buni, ce să facă, aplaudă... Mai din jenă, mai din mimetism... Doar li s-a comunicat că

actorii aceștia sînt mari (la Teatrul Național ! ! !) și că joacă în filme, în multe filme, alături... — paradoxal — de Amza Pellea ; pe cît de frecventă atît de stranie referință : să uzitezi de popularitatea unui mare actor dispărut, pentru a culege roadele unui succes prin invecinare... !

Între două momente „picante", care nu-l prind, Ion Marinescu se salvează cu... Eminescu !

Corado Negreanu, decent, jenîndu-se, parcă, pentru ceea ce se pretinde a fi comic în sceneta scrisă de A. M. și interpretată cu el, își păstrează un ton rezervat..., preferînd să se descătușeze, melodramatic, într-un lung monolog de Aldo Nicolaj, vizînd condiția tragică a actorului anonim, sfîșiat între a fi și a părea, între mirajul gloriei și nesansa ascensiunii... Cu profilul spectacolului nu se potrivește, să fie o aluzie transparentă... ? ! !

Îți șade bine cînd rizi, om din Maramureș, numai să ți se potriveacă povestea la ris...

Cînd a plecat în turneu, către tine, improvizația bucureșteană va fi intuit că a te face de ris poate produce pe lîngă indignare și... rîsul !

Nicoleta Gherghel

P.S. Au semnat condica de... profituri în Maramureș : Draga Olteanu cu „Chirițele" sale volubile..." ; Nicu Constantin și Angela Ciochină în ipostaza „merg pe gard, de drum mă țin", doar că schimbaseră gardul cu microfonul și drumul cu scena...

Teatrele au nevoie de beneficii și totuși, nici o trupă serioasă nu ajunge în acest colț de puritate românească...

film

Românii la 1784

Un tandem experimentat de cineaști — regizorul **Mircea Mureșan** și scenaristul **Titus Popovici** — propune prin **Horea,** un film important pentru epopeea cinematografică națională, o privire contemporană, angajată și analitică asupra „revoluțiunii" acelui erou supranumit „Craiul", „Regele Daciei", „Împăratul", erou ce întruchipa seculare aspirații de libertate și demnitate națională.

Scenariul lui **Titus Popovici** înglobează evenimente semnificative pentru o evocare sugestivă nu numai sub aspectul general al mișcării populare conduse de Horea, Cloșca și Crișan, ci și pentru individualizarea unor personaje aflate în prim-planul dramaticelor întîmplări petrecute în urmă cu două secole.

Împăratul Iosif al II-lea, „luminat", cu limitele cunoscute **(Alexandru Repan),** generalul Vaida **(Mircea Albulescu),** soldatul supus, dar și capabil să-și respecte adversarul, contele Iankovich **(Radu Beligan),** investigatorul trimis de împărat să descearnă cauzele răscoalei pentru o viitoare prevenire a conflictelor sociale din imperialul-conglomerat de natiuni, completează o galerie vie de personaje ce populează cu viață și culoare un conflict în care sînt reliefate caractere, fără ajutorul formulelor prefabricate. Dialogul lui **Titus Popovici,** comentariul său, nu ocolește pilda sau ironia, efectul fiind întotdeauna centrat pe o dominantă necesară înțelegerii personalității personajelor aduse în avanscena narațiunii cinematografice (memorabile sînt în acest sens dialogurile lui Horea cu împăratul și cu fiul său).

Mircea Mureșan și-a regăsit în **Horea** inspirația cinematografică de mare

respirație din **Răscoala** și **Ion,** propunînd o viziune cinematografică clasică, dar cu îndrăzneli de limbaj ce convin tonului baladesc împrumutat evocării unui important capitol de istorie națională.

Anvergura spirituală, fermitatea morală a eroului (interpretat cu sobră reținere de **Ovidiu Iuliu Moldovan)** sînt expresiv sugerate în complexa țesătură dramatică a omagiului cinematografic adus marii mișcări țărănești din Transilvania secolului XVIII.

Contribuții deosebite la succesul peliculei o au cu certitudine autorul imaginii — **Vivi Drăgan Vasile,** un operator atent la nuanțele portretelor, dar și la rafinamentele mișcării maselor în cadru, compozitorul **Tiberiu Olah,** acelasi inspirat plăsmuitor al universului sonor axat pe ideile directoare ale epicii, și autorii decorurilor și costumelor — **Marcel Bogos** și **Desdemona Lozinschi,** arhitectii unei sugestive ambiante plastice, în perfect acord cu epoca și datele personajelor.

Modernitatea filmului semnat de **Mircea Mureșan** este și o consecință a exploatării gestului revelator, a replicii tensionate, a utilizării discrete a metaforei și laitmotivului vibrant, tradițional, firesc pentru dezvăluirea adevăratelor stări ale personajelor.

Regizorul **Mircea Mureșan,** a realizat un film purtător al unei autentice lectii de educatie patriotică, revoluționară cu miiloacele adevăratei arte ce va rămîne fără îndoială un titlu de referință în epopeea cinematografică națională, servită uneori cu prea mult aplomb și mai puțină înțelegere artistică.

Călin Stănculescu

ACESTUI TIMP COMUNIST

CONSTRUCTORII

Intrarea în subiect

O simetrie de suflet și lumină indică, statistic, pe țară, la fiecare zece locuitori, un bucureștean. Aceeași simetrie, foarte probabil, ar dezvălui la fiecare zece bucureșteni, un faur dintr-o întreprindere inexistentă înainte de 23 August 1944... O palmă răsfirată — teritoriul municipiului București. Și pe fiecare deget cite un colier de iscusință inginerească : platformele industriale. Platforma Militari, spre drumul Pitestilor. Platforma Măgurele, ruptă din drumul Alexandriei. Platforma Băneasa, spre drumul Ploieștilor. Platforma Danubianei, spre drumul Olteniței. Platforma Ghencea-Moghioroș, spre drumul Domnești lor. Noi de patru decenii aceste coliere. Și fiecărei platforme i s-au cuvenit, în funcție de aceeași iscusință inginerească, orașele ei de locuit. Iar între acestea, iscusința inginerească a deschis o platformă serpuitoare, subterană — metroul ; peste puțini ani doar, dedesubtul Bucureștilor va circula rapid, silențios, cronometrat ; probabil că din doi fauri bucureșteni, unul va folosi metroul. Dar și o platformă a lăcașurilor chemate să preschimbe definitiv Capitala într-o metropolă tradițional-modernă, conform profilului ființei noastre naționale : noul centru civic al cărui obraji vor înflori convingător prin dantelata siluetă a Casei Republicii.

Proprietarii, producătorii și beneficiarii iscusinței ingineresti locuiesc civilizat, muncesc civilizat, circulă civilizat. Dacă înregistrează cineva, fie și binevoitor, abateri de la regulă, faptul intervine ca subiectivitate periferică. Principiul iscusinței ingineresti n-are vină, cum nici un principiu n-are vină. Dar sărbătoresc, prin rîndurile prezente, o realitate atit de nouă, atit de neînchipuit chiar și pentru „veteranii" înșiși ai ei, încît subiectul nu poate fi decît omul lucrător, făuritor.

Desen după natură

Maistru sau ucenic, adică elev abia pregătindu-se să-și ia zborul, să-și ia răspunderea în dinți și să-și vadă visul cu ochii, făuritorul e pretutindeni același. Întîi — el este neapărat frumos, indiferent de virstă, naționalitate și standardul breslei. Îl umple, ca o permanentă, frumusețea efortului de concepție și de act. El făurește, gîndind, și gîndește, făurind. Este, apoi, moral : făptuind pentru toți ca pentru sine, deoarece de patru decenii toți sînt ca unul. Este și curajos, îndrăznind peste puterile așteptate de la mediocritatea rutinei, căldută și satisfăcută. Fără o asemenea îndrăzneală de concepție și faptă, colierele de iscusință inginerească ar fi fost doar reazem de iluzii utopice în cazul cel mai fericit... A fost, și este, cu atît mai temerar făuritorul, cu cît făptuirile sale, din metal nobil sau din lemn nobil sau din piele înnobilată răzbat pe meridianele Terrei, competitive. În sfîrșit, făuritorul acesta — lucrător în metal sau lemn sau piele — e și un permanent intelectual. Cine-și imaginează creația tehnică modernă fără o concepție aferentă, mizează pe vid și anacronisme.

Momentul destăinuirii

Interese imediate și de perspectivă, congenere curiozității firești a scriitorului, mi-au tras pașii spre numitele coliere de iscusință inginerească, platformele industriei bucureștene. Avînd avantajul novicelui m-am mirat și m-am lăsat uluit. Am invidiat metalul supus și cuminte, electricitatea surizătoare, atomul pus la punct, cauciucul modelat, cazanul, șina și țeava trase la indigou, tranzistorii determinați să-și spună cuvîntul. Am venit și revenit și tot venit. În preajma lor. Printre ei. Alături. Împreună. Și astfel m-am aflat și eu printre cei care nu de multi ani, au pus umărul ridicînd, scobind, sfredelind, defrișînd, asociind, pledînd, reușind... Dar cine sînt ei, invidiații aceștia aleși? Veteranii, desigur.

Din nou despre veterani

...Pentru că pe ei îi omagiez (cu toată invidia de care mă fac culpabil). Cine sînt ei, de fapt ? Ce-au realizat ei, în fond ? ...Presupunîndu-l tipic, voi comite un exemplu. Aleg intenționat (dar atît de firesc pentru cei 40 de ani de libertate) o mare întreprindere-antreprIză, meteor al centralei care, singură, face nucleul unei bine cunoscute și peste hotare platforme bucureștene. Ore lungi, pe cît de ghemuite, comprimate de surprize, mi-am cufundat trupul, hainele, gîndurile în fumul și cenușa și trepidațiile și mirosurile combinate ale unei hale principale. Sau **halei vechi** cum se exprimă pe aici veteranii tineri sau tinerii veterani, adică aceia cu minimum 18—20 ani vechime neîntreruptă : au apucat ei să bată primii țărușii și să traseze cu sfori perfect întinse locul viitoarelor hale și birouri și instalații și depozite și clădiri administrative, acolo, lîngă cele două hambare folosite de germani în ultimul război drept ateliere ale unui aeroport clandestin ; și au mai apucat, ei, să alerge pe cîmpul sălbatic dimprejur, cînd Bucureștii erau numai o promisiune cetoasă a depărtărilor, un zvon filtrat de tramvaie și cheflii, de miros tirît de mititei și bere răsuflată, la butoaie, atît reprezenta atunci orașul pentru cei cîtiva pionieri ai uzinei ; și să fugă, ei, prin holdele ivite nu se știe cum și să frigă porumb și să smulgă ciuperci, să le prăjească în tigăi cumpărate sau schimbate pe toale vechi cu sătrarii aciuiați ciorchine pe vremea aia, sau sterpelite de la neveste. Înșeși marginile Bucureștilor de atunci se identificau cu mahalalele neconcludent deosebite de comunele satelite. Cine vrea să afle cum a fost, în ce-au constat începuturile unei uzine **din anii nostri**, e nimerit să caute o mină de maistri, dintre aceia care ziua întreagă umblă de la tablourile de comandă la malaxoare, de-aici la valturi sau la stivuitoare sau tocmai către extremitatea halelor, unde se face controlul calității, acolo unde simt ei, „veteranii" de patruzeci de ani, că e nevoie de un cunoscător, de un mester care să regleze pulsul mașinilor, utilajelor, benzilor transportoare, manetelor, electrocarelor, al tuturor instalațiilor de încălzire, amestecare, răcire, trefilare sau gumare, al tuturor miilor de operații și gesturi mărunte, aparent automate dar necesare și, prin asta, minunate, misterioase și vitale, pulsul obiectelor, faptelor, gîndurilor care fac totalitatea zisă muncă, zisă proces tehnologic, zisă industrie, fără de care nu pot răsufla, vietui nici omul, nici uzina, nici orașul...

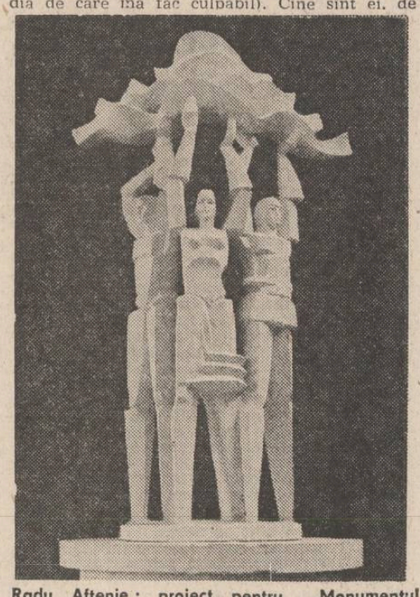

Radu Aftenie : proiect pentru „Monumentul brigadierilor de la canalul Dunăre – Marea Neagră"

Un silogism perfecționat

Aceeași premisă, aceeași concluzie : veteranii sînt acei făurari plini de tinerețe. Platformele iscusinței ingineresti își au veteranii lor, perpetuați prin faptă și concepție. Asadar, cine n-are veterani, să-și procure degrabă. În anii socialismului, platformele industriale constring Bucureștii la o fastă mîndrie internațională. O noblețe care obligă : pe toți veteranii, respectiv pe proprietarii, producătorii și beneficiarii iscusinței ingineresti ; pe noi toți, asadar. Un suris deschis, precum cerul acestei toamne senine în care capitala patriei noastre și cetățenii ei întîmpină după cum le este și sufletul — prin de lumină și frumusețe — Congresul al XIII-lea al Partidului.

Mircea Constantinescu

Zimnicea — orașul simbol

Fascinanta istorie a cîmpiei încă n-a fost scrisă. Sau, a fost scrisă numai pe porțiuni, prin istoria celor cîteva localități, rămînînd să fie descifrate acele imense netezimi de cîmpie cu o civilizație extrem de rezistentă în ciuda materialului fragil din care ea a fost alcătuită — pămîntul. Apele scot adesea la iveală fragmente cu o vechime apreciabilă, plugurile se lovesc și ele de vremurile de demult, canalele de irigație dau, la rîndu-le, peste alte șanțuri. Grîul, planta care acoperă mai bine de 10 luni cîmpia, fiind cea mai pretențioasă și mai migăloasă dintre culturi, presupune și impune o mare statornicie precum și o civilizație bine tocmită. Or, grîul a fost și este în continuare simbolul cîmpiei. Ciclicitatea naturală, rotirea făr' de oprire a anotimpurilor au apropiat, se pare **lumea** cîmpiei de starea naturală în care foarte important rămîne prezentul.

Scriu și gîndesc (gîndesc și scriu) la toate acestea cînd imaginea unui prea domol car coborît parcă din Grigorescu îmi apare în minte traversînd printre blocurile, pietele și drumurile noi construite în Zimnicea. Coboară parcă din istoria Zimnicei, îndreptîndu-se numai ei știe către ce. Acest car îmi mai evocă însă ceva, un fapt care adesea poate fi întîlnit în aceste orașele : există oameni care încearcă să dea clipei un sens, să o fixeze în tabelul periodic al istoirei. Un astfel de om, din întîmplare un bun prieten de-al meu, a cumpărat un „Zenit" cu care în primăvara anului 1977 a fotografiat Zimnicea. S-a gîndit el atunci că băiatul lui are dreptul și fără îndoială obligația să știe și să vadă cum arăta acest orășel. Sigur, evocatoare ar fi fost vorbele scrise de Vlahuță (sau Iorga în „Marea Enciclopedie") despre Zimnicea care ani de zile nu și-a schimbat înfățișarea : „Pe șesul ce se așterne înspre apus, pînă în Rusca Lungă, a fost vechea cetate-a Zimnicii, din care nu se mai văd acum decît șanțurile de apărare. Aici se găsesc în pămînt urne de lut pline cu cenușă și sfărămături de oase, scule și rămășiți de podoabe femeiești de pe vremea dacilor... Mai departe, pe măguri ușor înclinate, de-a lungul malului se desfășoară în soare lanuri de grîu și iniști albastre. (...) Case mici, sprijinite una de alta, povirnite sub coperișuri de olane, au aerul unor moșnegi ce povestesc..." Asociate și imaginilor, povestea Zimnicei ar fi fost întreagă. Și va rămîne întreagă prin acel album de fotografii al lui Florian Ghirțoi.

Ceea ce a fost după aceea, adică povestea reconstruirii orașului a însemnat practic povestea solidarității umane. Au venit aici oameni din toate trusturile de construcții spre a așeza temelii noi orașului. Și orașul, se poate spune, nu a fost reconstruit ci practic construit într-un timp record, devenind orașul-simbol al ultimilor cinci ani. Ritmul a fost atît de înalt încît nici ei, zimnicenii, încă nu s-au dumirit și parte din ei nu s-a adaptat orașului cel nou, dereglîndu-le tabieturile lor de oameni obișnuiți cu grădinile și vița de vie și mușcatele și zorelele și tot ceea ce mai compune farmecul unei căsuțe la curte, după cum se spune. I-am văzut serile plimbîndu-se prin centrul nou al orașului, cu treburi la magazinul cel mare, pentru a vedea un film sau pentru un spectacol la casa de cultură, și aveau aerul și comportarea sfioasă a unor țărani sosiți la oraș, sosiți la oraș cu bicicletele pentru că numai prin sate am mai văzut atîtea biciclete ca-n Zimnicea. Nu e nimic rău în asta, era frumusețea — fie să dureze cît mai mult — bunului simț cu care omul cîmpiei întîmpină noutățile, cu amestecul de respect reținut și încîntătoare mirare.

Dacă față de orașul lor zimnicenii se arată sfioși — să zicem — față de modernele întreprinderi care au apărut aici tot în ultimii ani, se poartă autoritar. Le-au luat în primire sigur și siguri de ei, fără obișnuitele complexe, și sofisticatele instalații de la Întreprinderea de țevi sudate înseamnă pentru ei nu numai un obișnuit loc de muncă ci și un prilej de a demonstra și a-și demonstra capacitatea de adaptare, prin inteligență, la ritmurile civilizației. Dezinvolți, ei au propus și au înfăptuit modificări instalațiilor, dovenind că automatizarea poate fi înțeleasă și de către toți cei care au răbdarea de a citi semnele grîului și ale viței de vie. Au răbdarea și știința de a le descifra. Am pendulat, în biroul inginerului șef de la Întreprinderea de țevi sudate, Gheorghe Casapu, între admirația stîrnită de intransigența și vehemența cu care se răspundea cererii de a prelua o comandă și sentimentul de patriotism local care mă lega de întreprinderea pe terenurile căreia am jucat fotbal în copilărie — Țevi Sudate din Colentina. Știam cît de veche e întreprinderea și ce oameni de ispravă sînt la Țevi Sudate din Colentina și realizam atunci cît de repede zimnicenii au ajuns competitivi, au ajuns să fie somități în materie. Dar, probabil că întîmplarea — care făcea să mă lege printr-un telefon de copilărie — să mi-i apropie pe acești oameni din Zimnicea, și să privesc la ei cu partea cea mai frumoasă a omului, cu inima, încercînd să-i înțeleg așa cum sînt.

Să înțeleg de exemplu de ce s-a renunțat la monumentul care ar fi trebuit să marcheze renașterea orașului : au considerat, ei, zimnicenii, că lucrul cel mai frumos și cel mai adevărat de arătat îl reprezintă chiar orașul care în cinci ani a făcut să dispară o imagine ce părea de nedesiipit pentru oricine care ar fi spus : Zimnicea este punctul cel mai sudic al țării. Atît. Pentru că după aceea nu ar mai fi știut ce să spună despre el. Așa cum adesea despre cîmpie spunem : aici se cultivă grîul, secara, ovăzul, orzul, porumbul. Ca și cum ar fi un dar al naturii.

Zimnicea este un dar al oamenilor pentru un prezent continuu, pentru o istorie continuă.

Constantin Stan

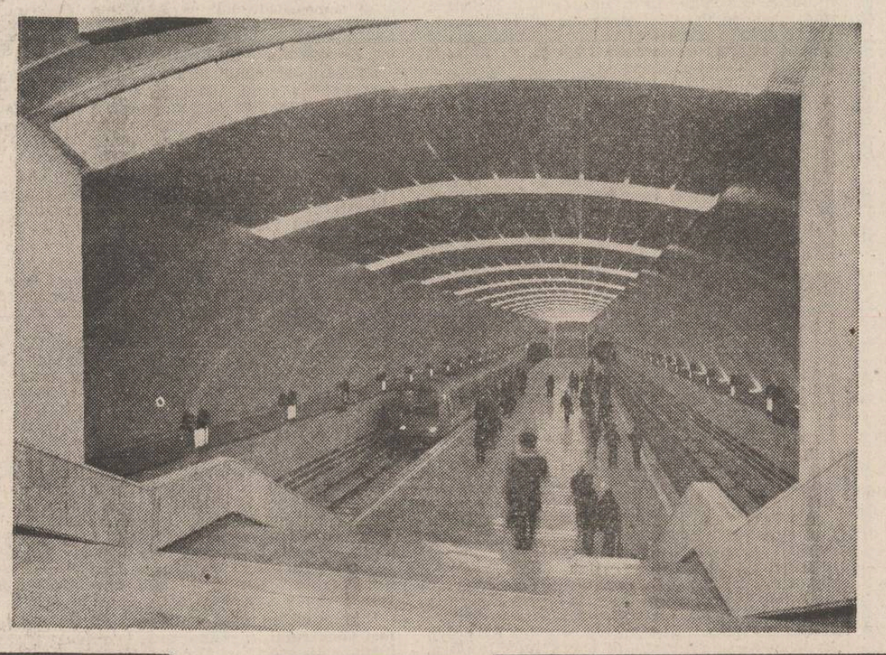

petre ivancu

O liniște cosmică

Țară a mea de viață și de pămînt
te învăluie caldă mierea din cuvinte,
singele tău de miresme tot mai fierbinte
pulsează în cintecul care sînt.

iarba e tot mai verde acum,
păsările au ochiul de azur,
dau inimii tale dulce contur
fiecare piatră, fiecare drum.

o liniște cosmică în patrie bate,
cu degete de lumină bate în geam,
au înflorit porțile la cetate
și mugurii explodează pe ram.

țăranii duc iarba între pleoape,
cu răsărit pe coapsa unui riu,
ca duhul tăcut al blîndelor ape,
trimit răvaș de bine și de griu.

Rangul de țăran

sînt truditor pe-un ochi de țară
nu, doamnă, nu e o magie,
sînt un țăran ce veșnic ară
pe o planetă de hîrtie.

radu felix

Patrie

Mă apropii mereu de tine
Ca de un liman al copilăriei,
Aici nu sînt niciodată singur
Și nici trist nu pot fi,
Chiar dacă toamne mai multe
Apasă muntele și umărul meu
Cu un bronz mișcător și fluid.

Mă apropii mereu de tine
Ca de un țărm de mare-nsorit,
Unde valuri albastre mă leagănă
Într-un ritm mereu auzit,
Aici nu sînt niciodată bătrîn
Și nici întristat vreodată
Chiar dacă anotimpuri ca valuri mă trec.

Mă apropii mereu de tine
Într-un drum și-ntr-un ceas nesfîrșit,
Deși n-am plecat niciodată
Mai departe de cît te-am iubit,
Vis al meu mai frumos decît toate,
Rotund românesc fără moarte –
Stea de lumină în etern răsărit.

su plug de suflet trag mereu
imense brazde-n lanuri de cuvinte,
am semănat în flori speranța,
lumina sa profundă și fierbinte.

blestem ar fi putut să fie,
dar nu e, doamnă, nici povară,
sînt un țăran ce veșnic ară
cu brazde-adînci de poezie.

Tablou de toamnă

cîmpia doarme învelită în șoapte
brațele noastre au înflorit de miresme,
toamna ascultă culcată în ierburi,
potcoavele cailor pierzîndu-se în gleznе.

prin cerdacul serii hoinăresc năluci,
satul în amurg pare o cetate,
grîul obosit s-a întors în țărani
cu ochiul inocent luminînd
dinspre moarte.

Grîul verde de acasă

In memoriam Marin Preda

și nu e tren să mă întoarcă,
prin mine pilpiie o coasă
să-mi învelești lumina gurii
cu grîul verde de acasă.

eu, printre arborii de sticlă
mă pierd ca-ntr-o uitare deasă,
să-mi învelești lumina gurii
cu grîul verde de acasă.

Petale de lumină

mireasma grîului ca o maramă veche,
iubita mea, foșnește în pridvor,
cînd duc țăranii toamna la păscut,
peste cîmpia veșniciei lor.

ce grîu curat, ca un blestem frumos,
a răsărit în carnea ta divină,
și peste dealurile adormite-n rouă
sîntem două petale de lumină.

Cîntec

Curînd nu voi mai fi
decît un fruct ori o floare
sau numai o ramură blajin mișcătoare
bucuroasă de vederea luminii
și întoarsă spre ea ca și cum
eu însumi m-aș înălța pe picioare.

Curînd nu voi mai fi
decît o șoaptă ori un cuvînt,
decît un murmur de vînt
sau poate un pescăruș înaintea furtunii
vestind răsăritul, începutul minunii
ca și cum pe aripa lui aș pluti.

Curînd nu voi mai fi
decît semnul, cui, de-ntrebare ?
decît picătura a cîta, din mare ?
decît frunza pădurilor verzi,
decît zvon de albine și iezi,
amintitul, uitatul, temutul tîrziu
speranța că pot să mai știu...

Curînd... Ah, prea curînd !...
Dar pînă atunci în toate fiind
blîndul, fierbintele astru
Tuturora fericit mă închin
și pînă nu-i, o, pînă nu-i prea tîrziu
mă-mbrac într-o foame de-albastru
și cînt...

De dragoste

la vezi, ai călcat pe-o stea
Sau drept pe inima mea !

Nu că doare, nici că-i trează
Dar de-atuncea luminează

Și nu pot, nu pot, nu pot
Din găoacea ei s-o scot

S-o așez cum se cuvine
Sus pe cer – pe ea, pe tine –

Să rămîn fără de ea
Cer pustiu cu nici o stea

Și să uit, să uit, să uit
De călciiul tău uimit

Și de călcătura care
Mă aprinde și mă doare,

Inimă și stea și gură
De blestem, deochetură.

Acuarelă

Mai întîi se va vedea mîna
apoi degetele se vor vedea,
petele de vopsea,
pensula și umbra acoperișului
casei de peste drum ;
Albul hîrtiei impregnate
întinsă pe șevalet
pentru surprinderea cît mai exactă
a unei amintiri oarecare
ori a unui zbor
ușor de imaginat în auriul,
melancolicul octombrie.
Și numai foarte tîrziu,
după ce vor adormi adînc
ploile, frunzele și alte
ciudate viețuitoare
Umbra mișcătoare a artistului
întorcînd fața visului
către lumea mută din jur
ar putea să se arate.
Din cînd în cînd...

plastică

Expoziția Horea, Cloșca și Crișan

După cum ne-a obișnuit, Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România își face o datorie de onoare din a cinsti așa cum se cuvine, prin acțiuni proprii, momentele aniversare ale istoriei culturii și neamului românesc.

În aceste zile de ruginie toamnă întîrziată, găzduiește, la sediul său din Calea Victoriei 125, o interesantă expoziție consacrată împlinirii a 200 de ani de la izbucnirea Revoluției populare condusă de Horea, Cloșca și Crișan.

Organizată în cadrul „Zilelor academice istorice", expoziția oferă o adevărată panoramă a desfășurării evenimentelor, etalînd cele mai importante și diferite piese originale, de o inestimabilă valoare documentară și artistică : desene și gravuri de epocă, foi volante, documente, fotografii, cărți poștale ilustrate, însemnări istorice, manuscrise literare ale marilor scriitori români, cărți rare (ediții princeps și bibliofile), partituri și discuri muzicale, cronici și relatări contemporane ale unor călători străini în Transilvania, lucrări de referință de ultimă oră (cărți, ziare și reviste), ce consacră spații ample bicentenarului revoluției.

În linii mari, exponatele pot fi grupate în trei categorii : lucrări de istorie națională (de la tratate generale la monografii speciale, studii și articole), izvoare narative străine și opere literare. Astfel concepută, expoziția interesează, în egală măsură, publicul larg și pe specialiști (istorici, artiști plastici, istorici și critici literari).

Secțiunea interpretărilor istorice conține o gamă largă de manuscrise și publicații, de la cea dintîi monografie a revoluției transilvane, publicată de Nicolae Densusianu cu prilejul centenarului pînă la cea de a doua ediție a grandioasei monografii a lui David Prodan, apărută recent, la bicentenar, alături de **Istoria Românilor** și **Istoria românilor din Ardeal și Ungaria** ale lui N. Iorga și de multe altele.

Deosebit de importante, atît sub aspectul conținutului, cît și al valorii lor de patrimoniu, ni se par cele aproximativ 15 publicații din secolele 18 și 19 ce transmit interesante știri despre țăranii iobagi din Transilvania, despre luptele răsculaților cu nobilimea și cu armata imperială, despre HOREA. Dintre acestea, amintim **Siebenbürgen, Hebst historisch — geographische Erläunterungen. Mit den Schatterissen der beyden Rebellen, Horia und Gloszka**, Strasburg, /1785/ ; **/Brissot, Jacques Pierre de Warville/ Seconde Lettre d'un Défenseur du Peuple à l'Empereur Joseph II, sur son réglement concernant l'émigration et principalement sur la révolte des Valaques; où l'on discute à fond le droit de révolte du peuple**, Dublin /Paris/, 1785.

Revoluția lui Horea reflectată în literatura română este un capitol bine reprezentat, selecția operată permițînd gruparea manuscriselor lui M. Eminescu, V. Alecsandri, O. Goga, L. Rebreanu, I. Pillat și a edițiilor lui Al. Odobescu, Ioachim Drăgescu, I. Pop Florentin, Șt. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, A. Naum, Oscar Walter Cisek, Vlaicu Bârna, D. Almaș, Alex. Voitin ș.a.

Consecventă în respectarea principiilor constitutive formulate de Societatea Academică încă din 1867, reunind și de această dată (pe un criteriu tematic bine stabilit) piesele de mare valoare adunate cu grijă în acest lăcaș de generații de vestiți cărturari români, Biblioteca Academiei își îndeplinește, o dată mai mult, misiunea istorică pentru care a fost creată : de a conserva și valorifica fondul național de manuscrise și de imprimate, necesar pentru cercetările fundamentale asupra limbii, istoriei și diferitelor manifestări ale vieții materiale și spirituale a poporului român.

Maria Rafailă

muzică

Arta interpretativă sovietică

Arta interpretativă sovietică se bucură la noi de un renume categoric, de un binemeritat prestigiu. Este o idee care a ieșit întărită din întîlnirile cu publicul nostru, cuprinse în **Zilele culturii sovietice în R.S.R.**, cadru larg (la puțin timp după derularea **Zilelor culturii românești în U.R.S.S.**, manifestare remarcabil organizată și primită de public, cu puternice ecouri în mass-media), unde predominante au fost numeric manifestările muzicale, organizate cu sprijinul unor instrumentiști, cîntăreți și balerini prestigioși, a remarcabilei Orchestre de cameră a Filarmonicii de stat din Moscova, a Cvartetului de stat lituanian, a Ansamblului popular rusesc academic de stat „Piatnițki" și a Ansamblului de estradă „Melodia".

Stelele baletului sovietic se numește unul dintre capitolele de cea mai largă audiență de public alăturînd coregrafii clasice și moderne, soliști de renume și balerini de valoare proveniți de pe diverse scene ale țării vecine. Renumele școlii sovietice de balet se sprijină, în bună măsură, pe acuratețea dansului clasic (remarcăm aici ținuta expresivă, eleganța interpretării din cunoscutul **Adagio** din actul II al baletului **Lacul lebedelor** de Ceaikovski sau din **Grand pas de deux** din **Don Quijote** de Minkus, realizate de Nadejda Pavlova și Viaceslav Gordeev, momentele din **Esmeralda** de Pugni, **Corsarul** de Adam, interpretate de Valentina Sobțeva și Iuri Grigoriev, Valentina Ganibalova și Igor Petrov; insistăm asupra unor fragmente din creația lui Pugni — **Grand pas de quatre**, coregrafia J. Perrot și A. Dolin, interpreți N. Antonova, N. Barișeva, R. Lerman și N. Rogozina și **Oceanul și perlele**, coregrafia A. Gorski, interpreți N. Rogozina, N. Antonova și Mihail Petuhov — remarcabile piese atît în ceea ce privește coregrafia, clasică, de o remarcabilă rafinare a detaliului expresiv, alternînd variat „lucrul" pe poante și cel la demipoante, săriturile mari, de virtuozitate și figurația la unison sau în simetrie de opoziție, elementele de dificultate și cele de grație, de expresie, cît și în privința interpretării, la nivelul și pretențiile coregrafiei). Tradiția coregrafică clasică oferă majoritatea elementelor de bază pentru coregrafiile contemporane, dezvoltate în două mari direcții. Prima direcție este cea a introducerii, cu sprijinul consistent al partiturii muzicale, a elementului folcloric (momentele din baletele **Ciolpon** de Rauhverger, coregrafia V. Sarghibașev, interpreți remarcabili fiind Aisilu Tokombaeva și Ciolponbek Bazarbaev și **Galaneh** de Aram Haciaturian, coregrafia V. Galstian, dansate cu expresivitate de Elena Pavlidi și Ovanes Divanian). Cealaltă direcție este reprezentată de marele teritoriu al coregrafiilor neoclasice, preluînd pașii și pozele tradiției, îmbogățite, dezvoltate expresiv și plastic (**Adagio** din **Facerea lumii** de A. Petrov, în superba coregrafie — prin plasticitatea inventivă a prizelor, prin eleganța logică a portée-urilor, prin derularea interesant susținută dramatic — a lui V. Elizariev, nu mai prejos interpretată de Natella Dadișkiliani și Vladimir Komkov).

Orchestra de cameră din Moscova, condusă de renumitul violonist Victor Tretiakov, a susținut, la Ateneu și Opera Română, programe de excepție. M-aș opri asupra **Concertului pentru vioară și orchestră nr. 4** de Mozart, nu fără a aminti două partituri sovietice — **Concertul pentru orchestră de coarde** de I. Riaets și **Preludiu pentru orchestră de cameră** de Șostakovici, interesante pagini de expresie austeră, impecabil realizate sonor. În Mozart, Victor Tretiakov și-a demonstrat din nou valoarea deosebită. Un ton de splendidă puritate, dublat de o intonație puțin ridicată, cu excelent efect în partiturile clasice, o frazare de o logică impecabilă, o tehnică într-atît de omogenă încît schimbările de registru și atac survin pe nesimțite — acestea sînt cîteva dintre atributele distingînd un moment de excepțională valoare.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

IV. Aprocriful funambulesc (3)

Atotcuprinzătorul aer de comedie bufă, pe teritoriul căreia, cu o desăvîrșită naturalețe, este sfidat orice tabu, își are originea în sistematica actiune de uzurpare a metaficzicului și prin aceasta a transcendentului, de către vitalismul epicureic al lui Ivan. De un straniu funambulesc apare constatarea că pentru eroul lui Creangă eventuala deosebire calitativă dintre rai și iad stă mai ales în putința sau neputința acestor locuri ale vesniciei de a răspunde dorințelor sale atît de pămîntești : de soldat supus în chip fortuit unor privațiuni îndelungate : („— Tabacioc este ? : „— Votchi este ?“. „— Femei sunt ?“ „— Lăutari sunt ?“). Firește că iadul este acela care răspunde prompt respectivelor „comenzi“ și dezamăgit total de răspunsul sfîntului Petre („— La iad, Ivane, nu aici : — Măi ! Dar ce sărăcie lucie pe aici, pe la raiu !...“), Ivan se îndreptă într-acolo. Dată fiind o asemenea **descindere**, potrivit tabloului sinoptic întocmit de Lazăr Șeineanu, în principiu, basmul lui Creangă ar trebui să fie încadrat la **Ciclul descinderilor infernale. Tipul Teseu (coborîre pe tărîmul celălalt).** Practic, însă, asa ceva nu e posibil. Iadul în care pătrunde eroul nostru (un iad la ale cărui porți, de altminteri, acesta ajunge lesne și revede : „Și el știe pe unde cotigește, că nu umblă tocmai mult și numai iaca dă și de poarta iadului“) nu are absolut nimic comun cu ideea de... **infern**, spre a fi, astfel, în măsură să susținem că asistăm la o experiență umană limită în ordine transcendentă. Dimpotrivă, loc al păcătoșeniilor celor mai scuzabile, iadul din basmul crengist întrunește în totul condițiile unei circiumi mai deocheate. După ce dau drumul la poartă, temători, pe deplin supuși, dracii împlinesc voia lui Ivan : „Se uită dracii unii la alții, și, văzînd că nu-i chip de stat împotriva lui Ivan, încep a-i aduce, care dincotro, rachiu, tutun, lăutari și tot ce-i poftea lui Ivan sufletul. Umblau dracii în toate părțile, iute ca prisnelul, și intrau lui Ivan în voie cu toate cele, căci se temeau de turbincă ca de nu știu ce : poate mai rău decît de sfînta cruce“. Mai mult, chiar : în cele din urmă, locuitorii iadului fac eroului pe plac intrînd și ei în **guleaiu**, scena fiind și de data aceasta de un comic inimaginabil : „De la o vreme se chefăluiește Ivan cum se cade și unde nu începe a chiui prin iad și a juca **Horodinca** și **Cazacinca**, luînd și pe draci și pe drăcoaice la joc, cu nepus în masă ; și, în vîrtejul acela, răsturna tărăbi și toate cele în toate părțile, de-ți venea să te strici de ris de iznoavele lui Ivan“. Din rîndul unei colectivități atît de timorate, incapabilă a-l înfrunta pe Ivan, se desprinde totuși cineva care e în măsură să vină de hac nesătiosului petrecăreț. Mai inteligent decît în **Povestea lui Stan Pățitul**, așadar, Talpa-iadului identifică fără greș călciiul lui Ahile și în ce-l privește pe Ivan, învingîndu-l cu propria-i armă. Am putea zice, că se speculează reflexul condiționat cel mai de seamă al eroului :

„Și atunci, îndată ce i se aduc cele cerute, și Talpoiul face iute o darabană și apoi, furișîndu-se de Ivan, iese cu dinsul afară și începe a o bate ca la războiu : brr... brr...

Ivan, atunci, își vine în simțire, și într-un loc ieșe afară cu pușca la umăr, să vadă ce este.

Talpa-iadului, atunci, face tuști ! înăuntru și dracii tronc ! închid poarta după Ivan și prind zăvoarele bine, bucuria lor că au scăpat de turbincă“. În fine, interesant ni se pare, în acest punct, să mai subliniem că infailibilitatea lui Ivan, ca posesor al turbincii, încetează cît timp dracii se află în iad iar el dincoace de porțile ferecate ale acestuia : „Bate el Ivan în poartă, dar au prins ei acum dracii la minte“. Este, deci, semnul că, cel puțin în asemenea condiții, iadul își relevă un anume grad de imunitate în fața turbincii lui Ivan.

Ne-am fi așteptat ca cel puțin în raporturile cu Dumnezeu stăpînind împărăția vesnică a raiului, Ivan să fie supus unor încercări mai deosebite, spre a se sugera astfel ideea distanței nemăsurabile dintre cele două **lumi** fatal antinomice. Or, și de data aceasta ne întîmpină o stare de lucruri mai mult incitătoare decît deconcertantă prin intimitatea ei realist-fabuloasă. Senzația că și raiul s-ar afla pe undeva pe aproape, într-o vecinătate oarecum recunoscută, nu e deloc înșelătoare, chiar dacă la început Ivan beneficiază de serviciile sfîntului Nicolai : „Numai sfîntul Nicolai trebuie să știe asta, zise Ivan, scoțînd o iconiță din sîn și sărutînd-o pe dos și pe față“. Un adevărat epicurianism osmogonic definește relațiile dintre erou și divinitate. Este semnificativ că această realitate vizează însuși misterul suprem al existenței, coplesitor prin dramatismul lui ineluctabil. Luînd în atenție un motiv tematic precum acela al raportului viață-moarte, s-ar părea deci că **basmul-nuvelă** se menține neclintit în tonalitatea lui apocrif-funambulescă. Din categoria celor care **văd moartea**, Ivan manifestă aceeași perfectă egalitate cu sine, fiind și acum pe deplin încrezător în puterea turbincii celei năzdrăvane : „Și nu mult după aceasta, numai iaca ce vine și Moartea și vrea numaidecît să intre la Dumnezeu, ca să primească poroncă.

Ivan atunci îi pune spaga în piept și zice :

— **Ștoti**, Vidma ! Unde vrei să te duci ?

— La Dumnezeu, Ivane, să vedem ce mi-a mai poronci.

— Nu-i voie, zise Ivan, las' că mă duc eu să-ți aduc răspuns.

— Ba nu, Ivane, trebuie să mă duc eu.

Ivan atunci, văzînd că Moartea dă chioară peste dinsul, se stropșește la ea zicînd :

— **Pașol**, Vidma, **na turbinca !**“

Chipul în care eroul, chiar atunci cînd, deposedat de turbincă, păcălește pe moarte închizînd-o în sicriul ce și-l pregătise sieși, la fel, se impune prin generalitatea bufă a inscenării :

„— Â... ra... ca' de mine și de mine ! Dar nici atîta lucru nu știi ? Se vede că numai de blăstămății ai fost bun în lumea asta. Ia fugi de-acolo, să-ți arăt eu, nebunule ce ești !

Ivan, atunci, iese din raclă și stă în picioare umilit. Iară Moartea, avînd bunătate a dăscăli pe Ivan, se pune în raclă cu fața-n sus, cu picioarele întinse, cu mîinile pe piept și cu ochii închiși zicînd :

— Iaca așa, Ivane, să te așezi.

Ivan, atunci, nu perde vremea și face tranc ! capacul deasupra, încuie lacăta, și cu toată rugămintea Morții, umflă racla în spate și se duce de-i dă drumul pe-o apă mare, curgătoare, zicînd :

— Na ! că ți-am făcut conețul. De-acum du-te pe apa simbetei ! Și să ieși din raclă cînd te-a scoate bunica din groapă. Mi-a luat el Dumnezeu turbinca din pricina ta, dar încaltea ți-am făcut-o bună și eu“. Consecvent cu felul său de a fi, Ivan întîmpină cu aceeași contaminantă voie bună și blestemul lui Dumnezeu de a-l lăsa să trăiască vesnic („Să știi, Ivane, că de-acum înainte ai să fii bucuros să mai ai și să te tirii în brinci după mine, rugindu-mă să-ți ieu sufletul, dar eu am să mă fac că te-am uitat și am să te las să trăiești cît zidul Goliei și Cetatea Neamțului, că să vezi tu cît e de nesuferită viața la așa adînci bătrînețe“), acționînd potrivit cu firea lui petrecăreață, adică ducînd-o numai în **guleaiuri**. Și totuși, în subtextualitatea lui intimă, pasajul ce încheie povestirea pare că degajă, prin ricoșeu, o anume undă de haz elegiac, apropiat întrucîtva cu rîsu-plînsul postulat de un mare poet contemporan. Ca și în alte rînduri, Creangă dă de înțeles că povestea poate fi (și trebuie !) citită în răspăr ; ca atare, trebuie înțeleasă și altfel, adică în ideatica ei fantastică subsumată.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

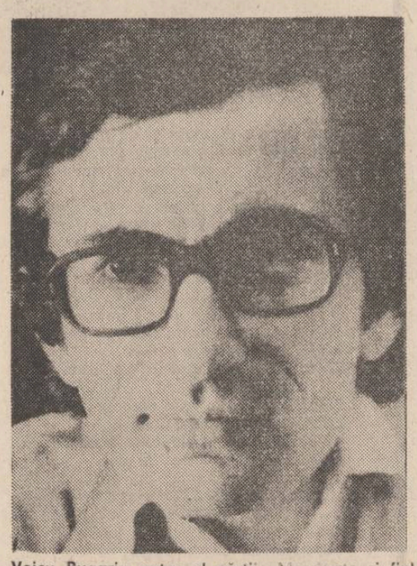

Voicu Bugariu autor al cărții „Moromete și fiul său“ care a fost predată editurii „Cartea românească“

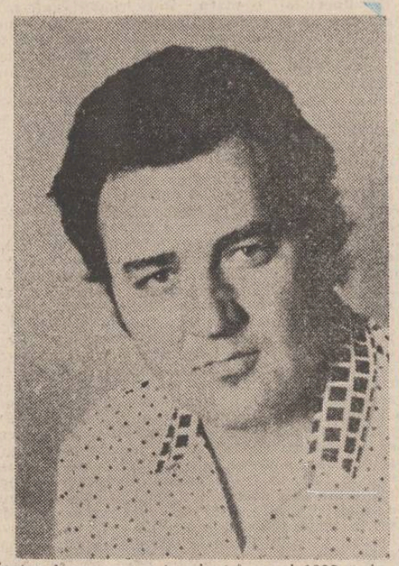

Nicolae Georgescu a terminat în anul 1982 seria de eseuri „Praguri moromețiene“ care se află în manuscris la editura „Cartea românească“

Moment festiv la Casa Scriitorilor cu prilejul decernării premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1983 : Valeriu Răpeanu, Nicolae Țic, Ion Brad, Irma Huszár și Ștefan Tcaciuc

Perspectiva clasicist-filozofică a lui Athanase Joja

Athanase Joja, de la a cărui naștere s-au împlinit de curînd 80 de ani, a fost una dintre cele mai importante personalități filosofice și culturale ale României Socialiste. Clasicist de formație, el a fost, încă din tinerețe, și un adept convins al filosofiei marxiste. L-au interesat, în primul rînd, problemele materialismului și ale dialecticii, pe care le considera perene și fundamentale pentru înțelegerea întregii filosofii și, în mod special, a filosofiei grecești.

Urmărind originile dialecticii în filosofia greacă, Joja acordă de timpuriu atenție școlii eleate, lui Heraclit, Platon și Aristotel, ajungînd, în mod firesc, la surprinderea legăturii dintre dialectică și logică și la conjugarea permanentă a acestora cu tendințele materialiste sau idealiste. Joja își pregătește astfel premisele unei poziții originale în cadrul disputelor, de după anul 1950, în legătură cu conceptul de logică dialectică. Într-adevăr, Joja se va dovedi singurul adept al logicii dialectice care va pune în joc argumente istorice fundamentale din filosofia greacă. El a înțeles că statutul unei dicipline logice nu poate fi stabilit prin decrete, că el se impune de la sine prin găsirea filonului său istoric, prin argumente care să-i dovedească originalitatea, dar nu prin singularitate și excepție, ci prin consubstanțialitate și continuitate. Joja a prevăzut, în acest sens, și poziția adoptată, tot după anul 1950, de reprezentanții logicii matematice, care, după trecerea entuziasmului inițial, de infirmare a oricărei tradiții, au început să-și caute predecesori tot în filosofia greacă, conferind astfel disciplinei lor o parte din prestigiul gîndirii antice. Inițiatorul acestei orientări, Jan Lukasiewicz, a stîrnit o adevărată mișcare filosofică în această direcție.

Athanase Joja, clasicist și filosof marxist, a fost singurul pregătit, în acea vreme, să dea riposta cuvenită exagerărilor care au însoțit orientarea inițiată de Lukasiewicz. Dacă acesta din urmă a făcut un comentariu, din punct de vedere al logicii matematice, la prima carte din **Analiticele Prime** ale lui Aristotel, Joja va comenta nu numai întreaga logică a lui Aristotel, cu numeroase referințe la opera lui filosofică, dar și contribuțiile predecesorilor lui Aristotel, începînd cu pitagoreicii și sfîrșind cu Platon, cît și opera stoicilor, care i-au urmat, și, toate acestea, nu dintr-o singură perspectivă — a logicii matematice —, ci și din punct de vedere clasic și dialectic. Dar, în felul acesta, Joja va elabora o adevărată **istorie a gîndirii antice** din perspectiva filosofiei moderne, ocupînd astfel un loc singular în contextul gîndirii filosofice contemporane. Acesta a fost rodul întîlnirii fericite dintre cele două componente culturale ale gîndirii lui Joja : clasicismul grec și filosofia marxistă — rod materializat în patru volume impunătoare, intitulate, din exces de modestie, **Studii de logică.** S-a dovedit ulterior că ele alcătuiesc un edificiu monumental, care face o notă aparte prin stilul clasicist și perspectiva general-filosofică.

Joja coboară pînă la analize minuțioase, lingvistice, în care se întrece cu vechii comentatori greci. Sînt texte analizate propoziție cu propoziție și cuvînt cu cuvînt, inaccesibile necunoscătorilor de limbă greacă. Ele amintesc de studiile clasicistului V. Brochard, care sînt însă mult mai sumare, mai puțin extinse și lipsite de amploare filosofică. Joja confruntă în permanență cele trei perspective : clasică, simbolică, dialectică, neuitînd nici o clipă de aprecierea acestora din punct de vedere materialist, ceea ce presupune considerații ample de natură ontologică și gnoseologică, dar și sociologică și chiar etico-estetică. Nu este întîmplător că una dintre lucrările sale se numește **Logos și etos.**

Joja n-a fost deci un simplu istoric al logicii, chiar de excepție, ci și un **teoretician** al istoriei logicii. El a și elaborat, de altfel, lucrări ample pe această temă. Liniile directoare ale teoriei sale, pe care le aplică în mod consecvent la istoria gîndirii antice, sînt valabile însă pentru întreaga istorie a gîndirii teoretice și au constituit criteriul de împărțire a ceea ce Joja numea viziunile logicii. Pe baza acestora, el a schițat esafodajul unei istorii a întregii logici. Este vorba de viziunile : aristotelică, stoică, medievală și matematică, în privința logicii formale, și de cea dialectică, în privința logicii reformale.

Criteriile de clasificare ale acestor viziuni ale logicii, pe baza cărora pot fi stabilite granițele lor, în care acestea apar, se dezvoltă sau stagnează, fără a-și încălca domeniile și fără a se substitui reciproc, au la bază aspecte derivate direct din problema fundamentală a filosofiei în viziune marxistă — problema raportului dintre gîndire și existență. Metodologic, raportul ia forma relației dintre **logică și ontologie**, iar gnoseologic, dintre **obiectiv și subiectiv.**

Primatul ontic față de logic determină caracteristici general-filosofice, permanente ale viziunii aristotelice asupra logicii. Independența logicului față de ontic permite formalismul excesiv al viziunii stoice și scolastice, dar și convenționalismul viziunii logico-matematice.

Pe baza aspectului gnoseologic al problemei fundamentale pot fi caracterizate ca extremiste obiectivismul și subiectivismul sau psihologismul, proprii viziunii logico-matematice și respectiv celei logico-clasice.

În planul logicii ca atare, determinînd aceste oscilații, ca aspecte fenomenale ale unei esențe unice, care determină și **unitatea** acestor viziuni în cadrul logicii, se află ceea ce Athanase Joja numea **bivalența logosului** — concept pe care îl deduce din analiza fragmentelor filosofice rămase de la Heraclit. Este vorba, în esență, de semnificația antică a termenului **logos**, care însemna rațiune, gîndire, dar și ordine, măsură, structură, lege a realului. Logosul este deci, în același timp, al ființei și al gîndirii, este obiectiv și subiectiv. Logosul subiectiv nu se raportează direct la lucrurile individuale, ci la logosul acestora, la ceea ce au ele esențial și permanent. Această este cauza independenței relative a logosului subiectiv, a logicului ca atare. Ea implică istoricitatea logicii, evoluția ei în timp, metamorfoza ei în viziuni cu caracteristici proprii, determinate în ultimă instanță de ponderea valențelor binare, obiective și subiective ale logosului“ — **Jani bifrontis imago**, cum îi spune Athanase Joja.

Ilustrativă, în acest sens, este soluția **problemei adevărului,** care imprimă, la rîndul ei, particularități specifice fiecărei viziuni. Conceperea adecvării logosului subiectiv la cel obiectiv, recunoașterea caracterului determinant al obiectivului, va constitui criteriul aristotelic, clasic al adevărului material, care imprimă logicii aristotelice aspecte formale, dar nu formaliste. Conceperea adevărului doar ca adecvație a gîndirii cu sine, imprimă logicii stoice, prin adevărul formal, caracteristici formaliste.

Adevărul **cum fundamento in re** nu poate fi însă ignorat, consideră Joja, în nici o viziune. El a răzbătut pînă și în sistemele formaliste ale logicii matematice. Propozițiile despre viitorii contingenți, care puseseră în discuție principiile gîndirii din logica tradițională, își au replica formalistă în logicile polivalente moderniste.

Adecvația la lucruri, la logosul obiectiv al acestora, determină și **modul specific de exprimare al adevărului,** fie în limbaj conceptual, fie în limbaj simbolic. Primul, adecvat adevărului material, are limitele limbii uzuale, imprecizia acesteia ; ultimul, adecvat adevărului formal, are precizia calculului matematic. Ponderea celor două limbaje este esențială pentru caracterizarea viziunilor logice. Ea determină, de altfel, direct sau prin mijlocirea raportului dintre obiectiv și subiectiv, soluția celebrei **probleme a universalului,** căreia Athanase Joja îi dedică studii de mare subtilitate. Cele mai importante sînt acelea referitoare la doctrina platonică și aristotelică a universalului și cele referitoare la **statutul entităților abstracte.** Ultimele urmau să alcătuiască, la rîndul lor, o istorie, de data aceasta a **gîndirii moderne** din perspectiva clasicistă a problemei universalului. O istorie în care să fie integrate în mod armonios orizonturile clasice, simbolice și dialectice ale logicii, ca și considerațiile **despre** logică, metalogice și general-filosofice — considerații pe care Joja, dispărut în plină activitate creatoare, a reușit totuși să le formuleze și impună în contextul cercetărilor românești de logică, de filosofia și istoria științei, înscriindu-și astfel numele printre cei mai de seamă logicieni și filosofi români.

Alexandru Surdu

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei (VII)

Scenariu romantic cu un singur personaj, poezia lui Petru Arustej este susținută și de o retorică adecvată, cea a gestului larg, a unei cromatici, adeseori violentă, care tinde mereu spre roșu, culoarea sîngelui, culoarea focului, simbol în sine al unei existențe mistuitoare. Scenariul romantic este organizat în jurul acestui singur personaj care, asemeni unui **Deus otiosus,** creează lumea, dar e pretutindeni și mereu singur, obosit, căutînd semnele divinității și ale eternității în propria-i operă și nedînd decît de „pulbere și tristețe metafizică“. Un poem ca **Proiect de nemurire** se construiește astfel pe o retorică a întrebărilor fundamentale. Lipsa răspunsurilor lasă loc angoasei : „Ziua aceea de la început mi s-a părut lipsită de noroc, totuși n-o voi huli pentru că și ea face parte din viața mea. Stai așa, mi-a strigat cineva, dacă nu mă asculți cînd trec pe lîngă tine nu-ți mai recunosc geniul ! În ziua aceea am fugit mult și abia înspre seară, fiindu-mi rușine de ceea ce făcusem, am căutat un nume pentru ea și n-am găsit. Mi-a fost milă de mine și de Călătorul orb. În fiecare seară îl vedeam bipăind pămîntul cu bastonul lui negru, fără să găsească vreodată ceea ce căuta. Pînă cînd cobora Noaptea și întunericul se scurgea cleios și moale pestě trupul gîrbovit. Atunci înceta să mai caute și aștepta într-o moarte obositoare ziua următoare, pentru a-și relua istovitoarea muncă. Dumnezeul meu poate fi soarele, focul, pămîntul și ceva foarte-foarte abstract. De aici și pînă în Nesfîrșit îmi trebuie un Dumnezeu. Cînd am fost singur nu pe tine te-am strigat ? Cel care dorește să tacă nu poate să tacă, cel care dorește să strige nu poate striga ! Nu, de ce spui asta ? Cînd ei mîncau și beau nu eu le-am strigat : Cimitir și clopote la miezul nopții, pulbere și tristețe metafizică, viermi și noroi, singurătate și ploaie, groază și moluște ? Nu, nu se va spune. Cel care s-a regăsit pe sine n-a spus asta. Acela a întins brațele și a spus : „Trebuie“ ! Cînd știa că nu trebuie. Totuși e bine cînd se știe că ceva trebuie. Dar acela care știe a spus : „Nu mă strigați îndărăt !“ De ce fac toate acestea ? Dar, bine, mi-e sete, mi-e o sete nebună ! Tu nu te apropia atît încît să pot bea ! Degeaba, nu blestema ! Auzi tu ? Și nu huli ! Soarele nebun e în noi și ne mistuie sufletul clipă de clipă ! Ale cui sînt strigătele ? De ce să te înșeli ? Nu ți-ai dat seama nici pînă acum că bratele noastre au strigătul asemănător cu cel al trompetelor ? Și nu uita, nimeni nu moare ! De ce te lauzi c-ai murit ? De ce-mi strigi astfel de minciuni din pămînt ? Acum, liniște, s-a făcut seară ! Păsările Luminii se duc, ne lasă ! As vrea să pot picta tabloul pe care nu l-am pictat niciodată ! Și usile sufletului s-au închis în urma celui plecat. Mă duc să văd cine a plecat. Strig : „Hei, cine a plecat ?“ Nu-mi răspunde nimeni. De ce ? Voi ? Ce-i cu voi ? V-ati amintit tot ? Vă dau un sfat : Dacă vi se spune un basm urît să nu vă temeți ci încurajați-vă așa : basmul acesta nu-i pentru noi ! Bucurați-vă, deci ! Strigați : Slavă slavă ! s-a spus că nu sînteți singuri și așa trebuie să fie !“

Cezar Ivănescu

Istorie și onestitate

Printre condițiile care determină împlinirea unui destin de istoric, N. Iorga enumera, între altele, viața lungă. Din păcate, Aurică Simion nu a avut parte de viață lungă. Firul existenței i s-a curmat, cu mult înainte de vreme, și întîmplarea aceasta a stîrnit o consternare adîncă, mai ales în conștiințele tinere, tinere nu neapărat ca ani, ci ca fibră. Cu toate acestea, destinul său de istoric este un destin împlinit.

Cel puțin două dintre amplele sale studii, acoperind controversatul interval septembrie 1940—august 1944, au adus în istoriografia românească un suflu de o prospețime incontestabilă. Nu atît bogăția informației utilizate i-a impus cărțile, mai toate documentele invocate de el fiind la îndemîna oricui, cît o anume optică asupra eticii celor chemați să limpezească istoria. Aurică Simion era ferm convins că un cronicar onest al unui timp revolut se poate dispensa de obiceiul nefast de a cuprinde oamenii și evenimentele în formule rigide, date odată pentru totdeauna, și, de asemenea, era ferm convins că documentele contradictorii nu se exclud, ci se completează. Și că fețele istoriei sînt tot atît de multiple ca și fațetele personajelor care imprimă vremii un curs sau altul.

În consecință, dacă despre personalități era vorba, nu s-a șfiit să dezvăluie existența unor trăsături nebănuite sub măștile înghețate fixate pe chipuri prin sentințe sumare. Dacă despre evenimente era vorba, Aurică Simion ne-a lăsat să înțelegem, mai mult decît alții, că nu există istorie în afara omului viu, concret, și că orice dezertare de la adevăr începe prin neînțelegerea omenescului, prin confuzia dintre eroarea inevitabilă și ticăloșia deliberată. În sfîrșit, Aurică Simion a știut că un istoric adevărat, înainte de a blama fără probe concludente un timp revolut, este dator măcar să se asigure că blamul său nu va afecta și prestigiul națiunii care a traversat acel timp, îndurerată și gîfîind sub poverі pe care nu le merita.

Analizele întreprinse de Aurică Simion asupra perioadei septembrie 1940—august 1944 sînt marcate de două direcții principale ale efortului : sondajul în profunzime și aprecierea nuanțată. De fapt, primul efort l-a determinat pe al doilea în cadrul unei alte misiuni, asumată cu o egală decizie, de a înfrînge prejudecăți acumulate în timp, pe parcursul unor generații întregi. Și imaginea developată de el a sfîrșit prin a se impune. Avem mari motive să credem că o anume convingere i-a alimentat permanent tenacitatea și entuziasmul : spre deosebire de adevăr, minciuna nu este niciodată capabilă să sedimenteze temeinic. Spiritul său justițiar a proliferat. Deși obstacolele care trebuiau învinse nu au fost derizorii. În realitate, țelul său era cu totul și cu totul altul, mult mai înalt : istoricul s-a străduit să reabiliteze un întreg popor.

Puțini au demonstrat mai argumentat decît el cît de străină era mișcarea legionară de idealurile perene ale poporului de la Dunăre și Carpați. În ascensiunea Gărzii de Fier la putere, mulți au văzut un triumf al răului și un moment culminant. Dimpotrivă, neacceptînd formulele consacrate, istoricul nostru a dovedit cît de evidentă era în acest aparent triumf sămînța declinului. Pe de altă parte, așezate sub lupă, raporturile dintre români și naziști, din aceeași perioadă istorică, s-au dovedit a fi altele decît cele acreditate de o întreagă literatură bazată totdeauna pe simple afirmații și foarte rar pe dovezi. Mai mult, Aurică Simion a analizat cu acuitate mecanismul prin care poporul român și forțele lui politice lucide și-au impus punctul de vedere în momentele dificile ale istoriei, împotriva forțelor dispuse să abată națiunea de la cursul ei firesc.

O epocă tulbure are totdeauna o aparență și o esență și de cele mai multe ori aparența nu trădează esența. La fel, în perioada la care ne referim, suprafața nu a coincis totdeauna cu profunzimea. Într-adevăr, cînd ne rezumăm doar la a frunzări presa vremii, întîlnim în această perioadă o sumă întreagă de declarații neîndoielnic compromițătoare pentru cei ce le-au făcut publice. Însă dincolo de declarații, în istorie contează faptele și foarte multe fapte nu se pot explica decît prin adevărul că epoca a obligat numeroase persoane la o evidentă disimulare. Evidențiind asemenea contradicții între vorbe nefaste și fapte demne, Aurică Simion a sfîrșit prin a dovedi că românii nu au împărtășit nici o clipă țelurile imperialiste ale Germaniei naziste, că nu au făcut nimic altceva decît să-și apere cu cerbicie ființa. Este simplu să afirmi că un gest sau altul al protagoniștilor timpului a reprezentat o eroare, dar este mult mai greu să deslușești mecanismul erorii, lanțul cauzal în cadrul căruia eroarea nu este neapărat un țel, ci o verigă obiectivă. Efortul de a-și asuma această dificultate constituie lecția adîncă a paginilor care ne-au rămas de la acest cronicar prob.

Nebînuit de vanitatea de a aduce soluții acolo unde ele nu ne mai pot ajuta cu nimic, Aurică Simion a militat consecvent pentru un soi de apreciere a oamenilor și faptelor din trecut în cuprinsul căreia echitatea să fie o valoare de ordin consubstanțial. Cu alte cuvinte, scopul lui nu a fost acela de a descărca de răspundere un personaj sau altul dintr-o perioadă pe care fatal n-o mai putem retrăi. El nu a fost, cum s-a sugerat, un administrator de circumstanțe atenuante. El ne-a încredințat că adevărul obiectiv nu este un bloc fără muchii, ci un cumul articulat de nuanțe exacte. Istoricul a arătat cu o rară elocvență cititorilor săi cum se trăia și se acționa sub apăsarea unui timp nemilos. Și cum idealurile unei națiuni sfîrșesc prin a învinge.

Mihai Pelin

CUMPĂNĂ

Mere

Frigul acesta și tremurul oștilor.
Bătrîna vecină
bate la ușă : împarte mere . Îi tremură
mîinile,
un măr se rostogolește pe ciment,
îl ridică și-l șterge cu mîinile
să fie primit.
Oștile tot așa tremurau în frigul acela
de sute de ani, să fie primite. Tu
de ce tremuri că oaste nu ești, singele tău
construiește clipă de clipă un castel roșu
de forma unei inimi perfecte,
zi și noapte îți retezi ca pe un braț
parfumul
care te cunoaște și continui să tremuri
cum tremură iarna burta oiței
cînd de la capătul cîmpiei o adulmecă
fiara.

George Alboiu

Fragment de frescă

Urmare din pag. 1

dente. Autoarea le introduce în narațiune cu dezinvoltură și grație, am spune, desenînd starea de spirit, atmosfera inteligheției românești de la începutul secolului, mai precis din perioada de dinaintea declanșării războiului balcanic și anii nesiguri ai primului război mondial. Ramificațiile temporale apar însă mult mai întinse în trecut, legat la rîndul lui prin fire decise de prezent. Protagoniștii sînt profesorul universitar Ștefan Mironescu (ce crește în roman dintr-un abia sesizabil complex de vinovăție al fiicei sale, Yvonne) de o înaltă ținută morală și spirituală, singura prezență luminoasă a romanului, ale cărui frămîntări ne parvin și prin intermediul unui jurnal ; Sophie Mironescu, ulterior Ioaniu, ființă duplicitară și voluntară ; Margot, sora ei ; Titi Ialomițeanu, politician dubios și curtezan al saloanelor folosindu-și farmecele și oferindu-și serviciile pentru a culege informații, un zelos în timpul ocupației nemțești din primul război mondial ; Alexandru Geblescu, combatant în primul război mondial, ulterior pare-se agent secret, avocatul Niki Scarlat, soțul Yvonnei, apoi prezențele familiare din viața Vicăi, o lume informă și trivială agitată de mizerie și intrigi mărunte.

Dimineață pierdută nu se vrea însă atît romanul decăderii unei familii și a dispariției ei fizice sau istoria unei case ce a protejat timp de un secol generații succesive, ci radiografia unei neșanse, aceea a spiritualității românești a acestui secol nedreptățite de istorie. Sacrificiul intelectualității române în vîrtejurile acestui veac — războaie mondiale, amenințarea țării cu dispariția ei fizică, dictatele nedrepte, închisorile, prigoana din perioada dogmatismului — care au împiedicat-o sistematic, ca un adevărat blestem, să se exprime la adevărata ei măsură, constituie firul decisiv al cărții, de la persoana lingvistului de talie europeană Ștefan Mironescu, abia scăpat din coșmarul holerei din timpul războaielor balcanice și nevoit să-și întrerupă cercetările de primul război mondial cînd mizeria îl duce la ruină fizică și apoi la moarte, pînă la nepotul său Tudor, supus unui tratament nedrept. Patriotismul, meditația pe marginea destinului spiritualității românești din acest secol pot fi considerate temele grave ale acestui roman, de fapt un roman despre generații pierdute, de sacrificiu, ce irup de sub colportările mărunte, mondenităților, cozeria și intrigile amoroase — pînza subțire sub care se țes temele dramatice ale cărții. Cheia o constituie jurnalul de ocupație (și nu numai) al profesorului Mironescu, patriot cu vederi liberale, dezgustat de politicianismul venal, surd la ideea națională dar bine înfipt pe drumul profiturilor și avantajelor materiale. Lumea viermuitoare, mondenă din jurnal, pare plasma ignobilă destinată să-l anihileze lent împingîndu-l spre ridicol.

S-ar mai putea spune, vorbind despre această epocă, că nu atît prețiozitatea reconstituirii documentaristice constituie punctul forte al prozei Gabrielei Adameșteanu, ci refacerea unui spirit capabil, de la un moment dat, de a-și subordona pitorescul și aleatoriul. Pe de altă parte, antiteza subtilă a trecutului cu prezentul epic nu face altceva decît să mărească atmosfera tragică, golul, vidul prăbușirii morale, asaltul trivialității înnobilate totuși în final de singurătatea și mizeria absolută a Vicăi Delcă, al cărei sfîrșit reia teme similare enunțate odată cu Ștefan Mironescu, Sophie Ioaniu, Margot și Yvonne.

În afară de obiecția formulată anterior privind oportunitatea debutului narativ pe o notă voit tivială, romanul Gabrielei Adameșteanu mai dă la iveală cîteva puncte nevralgice. La un moment dat narațiunea prezintă o demonstrație strălucită de virtuozitate pe marginea unui episod poate nu atît de semnificativ în economia romanului. Este vorba de o după-amiază (este adevărat, din apropierea iminentă a intrării țării în primul război mondial) centrată pe flirtul Sophiei Mironescu cu Titi Ialomițeanu. Dacă autoarea a voit să disocieze net între gravitatea responsabilă a savantului conștient de momentul de tensiune și inconștiența celorlalte voci frivole, fiecare interpretînd din perspectiva sa un același gest echivoc (Sophie organizează o petrecere dar îl invită mai devreme pe Titi Ialomițeanu cu gîndul de a-l atrage în chioșcul din fundul grădinii pentru a-i face declarații de dragoste), atunci înscenarea prin naratori flotanți nu este foarte clară. Momentul definește în schimb hotărîtor caracterele și relațiile, acel esențial inconfundabil din manevrele psihologice și sociale ale personajelor. Romanul se resimte de asemenea de absența unei perspective epice ceva mai largi, a unei conștiințe narative cu o viziune ceva mai cuprinzătoare. Miza prea mare pe vocile personajelor convocate în fluxul narațiunii, dorința de a lăsa romanul să se țeasă exclusiv din intersectarea viziunilor parțializate ale acestora privează romanul de meditația necesară a unui ochi integrator pe care nu îl putem, oricît s-ar strădui autoarea, (și nici nu voim) să-l identificăm în viziunea de existență a Vicăi Delcă. De aici o anume insatisfacție, senzația de plafon ideatic scăzut deși aptitudinea autoarei în acest sens s-a vădit în jurnalul profesorului Ștefan Mironescu (mai mult al unui intelectual rasat, copleșit de problema națională și nesansa unei căsătorii nereușite decît unul de idei al lingvistului, vag conturat în acest sens).

Prin problematică și construcție epică, **Dimineață pierdută** este unul dintre romanele incitante și valoroase din ultimul timp. Scris cu rafinament și eleganță stilistică (în ciuda unor ușoare neglijențe) romanul se încheie pe nota unei triste sfîșietoare. Senzația e a unui fragment de pictură, ruptă din tulburătoarea frescă a unei epoci.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

VIII

ION TISA : Drumurile : „Cine a făcut în mine / Drumurile acestea năuce ? / În ele nu se rătăcesc vînturile / Și umblă țărani / Ce cred, cînd apele-s mări, / În munți și-n creșterea pomilor / Pe care Ion îi știe nemuritori. / De-mi sînteți ram de sînge, / Pășiți și voi, prieteni, / În viața lor, / Să vă cutremure cîmpurile limpezi / Și trecerea Lunii în iarbă". **Rădăcini :** „Rădăcini gînditoare / Bătrînii satului / Înnoptează în sufletul griului / Și-s pacea trupului meu / Li-i pasul greu / Priviți cum coboară / În cerul țărînei / Și-n sfinte aduceri aminte ; / Sau poate-n morminte, / Să vadă cum trăiesc izvoarele". Dar mai cu seamă **Rîsul tău aleargă:** „Tăcerea muntelui, albă, / Doar rîsul tău aleargă cu sania / Pe luciul privirii de lup / Și-mi bate cu stele / Trecerea-n alt anotimp / Ca o nălucă, doar inima ta / Rătăcește în crengi și mă lasă / Să tremur în gheţuri de teamă / Îmi scutur pădurea pe ochi / Să-mi lunece-omături în sînge, / S-aud cum în carne mai plînge / O aripă ruptă din păsări / Nu vezi că în iarnă cobor / Și mă taie lumina rîsului tău ?". Tisa este lemnul cel mai tare. Să rezistați !

GLAUCUS : Am oprit : **Roșioare, După moartea ultimei ferigi, Brațele morții, lîngă conducta cu țiței, Gura asfințitului, Scrisoare, Timpul, Mărimea 44, Pas înainte, Cuibul lăstunului.** Dar cum să facem **Un nume nou,** cu un Glaucus ? O fotografie și cîteva detalii din Buletinul de identitate, așteptăm. Pînă atunci, acest superb strugure de masă mare : **În piața Bacău-sud :** „Între timp s-a împletit cu floarea de crin / paisprezece se sprijină-n cincizeci și ceva — / negru apoi din ce în ce mai decolorat / mi s-a transmis la telefon : / vei fi vizitat de nori cumulonimbi / pe la orele 18 să fii între policlinică și magazinul universal / e posibilă o întrevedere cu așteptarea din primul mileniu î.e.n. / dar păstrează chitanțele și nu te lăcomi / sînt destule verdețuri în piața Bacău-sud / iar sub brațele întinse ale statuii / cîntă privighetoarea".

DANILĂ NICOLAE : Numai **La păstori :** „După ploaie-am fugit înspre ei / Mi-era foame și dor / urcușu-mi făcea pașii grei / Nu-i vedeam / Dar fugeam / Spre colinele lor / Fugeam la păstori / Și la cîinii / Cei aprigi și liberi din zori / I-am găsit mestecînd înserarea / Fumul umed, urca spre păduri / Caii falnici și suri / Nechezau, răvășind depărtarea /.../ Ei mi-au dat să mănînc, surîzînd / ca la unul de-al lor / Și trăim, mulțumindu-le-n gînd / Unor suflete mari de păstor (...) / Și-am rămas lîngă ei / La stîna cea amplă, a păstorilor mei" O fi ea amplă, dar poezia dv. este învechită din toate părțile. Nu numai în sensul în care ziceți că : „poeziile pe care vi le trimit, sînt mai vechi, de pe timpul cînd, cămășile mele, erau spălate acasă la mama, la Mediaș, ci nu de bietele mele mîini în (...) Constanța". Dacă v-ați nărăvit la vapoare, de ce nu scrieți despre noua dv. situație ? Căci săracii de păstori, au o seamă de cîntări, dar mai vechi ca la vapori...

TICATIAN — CONSTANTIN MANOLE. Ziceți în proză : „Doresc să aduc un omagiu, prin intermediul revistei **Luceafărul** marelui nostru poet G. Bacovia. Am toată certitudinea că mă veți sprijini în această pornire de recunoștință pentru marele poet. Alături de poezia cu dedicație, v-am mai trimis încă două lucrări, pentru a vă afla părerea asupra creației mele. În cazul cînd aceasta va fi favorabilă, doresc să public sub pseudonimul Ticatian". Vă răspundem : pornirea dv. de recunoștință nu-i decît puțină oprire în apele teritoriale bacoviene, așa : „Și-n ropotul de ploaie verde / orașu' abia de-l mai zăresc, / și totul e scăldat în verde / amanții verzi se contopesc, / privesc prin geamul meu cel verde / Orașu-abia de-l mai zăresc". Și vă mai spunem și noi verde că nu-i nimic de luat în seamă. Deci Ticatian să ticoteze iar Manole să zidească.

ION FĂGĂRĂȘANU — ziarist. Vedeți **Luceafărul** din 31 martie a.c. Poșta red. nr. 2. Protejatul dv. a primit răspunsul cuvenit. Vai de noi, ziariștii, care nu mai citim decît propriile cărți de vizită.

MARIANA COLȚATU. Entropie : „Paharul cu picior, din care mi-am băut sîngele odată, cu sorbituri de meduză, s-a spart / E jos pe caldarîmul rece de ploaie de azinoapte (...) Iubirea noastră — pahar de cristal spart la picioarele mele. / Dacă aș fi într-alt timp și-ntr-un alt spațiu aș putea să trec (...) Mi-e dor iubitule, de tine : cum e-n lumea morților ?" Celelalte, tot o rătăcire și-o dezordine. Citiți poezie, că ne supărăm.

VALENTIN NEGRU : Fragmente din **Căciiul de nisip :** „Clipeam / Furtuna de nisip nu încetase. / Clipeam. / Nisipul se multiplica / de fiecare dată altul / de fiecare dată același. / Totul (devenise) o sferă de nisip / încins, zgrunțuros / ... / Clipeam / Doar înapoi drum / și întoarcerea, imposibilă / ... / Acesta este zidul ! / Întors în sine, / rotund / Aici, eu / Tot aici, eu / Între noi, șerpuie înnoptări ; / Și eu (...) de jur împrejurul zidului / strivind grăuntele de nisip / prea greu de univers (...) / formă de formă / Doar cuvintele, / Mereu schimbătoare / Se scurg / în clepsidră". Precum și acestea : „Shin Huang Ti / prin moarte de moarte se apără / Doar piatra geme în facere ! Soare a răsărit, / soare a apus, / file cărți — / vieți — s-au spulberat / piatra prin piatră trăind. / Shin Huang Ti, a învins / cu uitare uitarea. / Și piatra doar cîntă și pia/tra doar cîntă și piatra do/ar cîntă și piatra doar cîn...". Tot astfel, fragmentul IX : „Dacă omul ar străbate, în vis, / Paradisul / și i s-ar da o floare / drept dovadă că a ajuns / într-adevăr / acolo / și dacă la trezire, floarea / aceasta s-ar afla în mîna / lui (...) / Ei bine, atunci, de ce tu, / amintirile mele ?" Din ciclul **Arta silogismului acestea : „1.** — cînd pe cer apărea cometa / deznădejdea căpăta închipuire (...) / Și era într-adevăr o secerare / de liniști : / cîinii lătrau nemaiauzit / și peste marginea zilei / se revărsa inimă de noapte ; / gîndurile căpătau mireasmă de busuioc / și fecioarele se drăgosteau / amăgite. / Apoi cometa pleca, / în sat noaptea era noapte / și din cînd în cînd un copil / secera liniștea / de foame". 2. — (Rotund) : „Așa am citit / toate culorile se nasc albe din alb / ochiul este o prismă este un suflet lumina bezmeticise orașul cu alb / toate respirațiile se ridicau albe / din verdele copacilor / undeva un parc trăia alb și nu era iarnă / întîmplător fericirea grumazul ridicase / toate culorile se nasc albe din alb / așa am citit". 3. — „Întru neștirbita credință a ploii / izma dantelase aerul înspăimîntată / de absență / poate azi, / poate mîine, poate oricînd și / niciodată ploaia / nu întîrzia ; / bisericile explodaseră / de prea rodul setei și ronțăiau lumina / dorind să stea de vorbă". 4. — „Ți-a rămas în privire o coasă de furtună / prunduind lumina într-o nefirească / urcare pe culoare ; / septembrie blînd rîurea, / potolit în coaja gutuilor, / coapsele pline de adevăr / ale luminii / brațele s-au deschis lagunar / și vara sculptează / o posibilă întoarcere, / doar pe retină — furtuna".

Data viitoare, vă scoatem la tablă.

VASILE MUSTE. Vetuste și greoaie, ca niște boi nepotcoviți, pe drum de gheață : **Tîrziu cu poet :** „Toamnă închisă în gara uitată / poetul cu mîinile pline de grîu / ceasul întors vreme iară să bată / tranșee de liniști săpate spre rîu, / arbori sîngerînd a rugină de stea / somnul planetei tras între linii / nemărginea nopții de margine grea / parcă se roagă de noapte ciulinii / luna se clatină ruptă de pietre / și caii se rup cu nemoarte de frîu / ce depărtare așteaptă, ce verde, / poetul cu mîinile pline de grîu". Însă și inegale : **Cîinii ca fapt divers :** (...) „La sosirea salvărilor sîngele se amestecase cu zorii / nu luase în seamă nimeni acest amănunt / numai păsările erau de culoarea altor victorii / decît ale celor ce sînt. / s-a adus mult var pentru groapa comună / apoi s-a închis fiecare în sîngele neamului său / nimeni n-a plîns și nu și-a urat noapte bună / prin dreptul caselor ziua a trecut ca o pasăre de rău", **Urma de cerb,** eradicînd patru versuri banale : „În ochii cerbului rănit / Ca o limbă în clopotul serii / (...) / pe nelumite cărări / ramuri atinse / de amintirea trecerii lui / fără moarte se leagănă". În întregime **Patria la Coruieni :** „Se-ntîmplă iarăși seară pe pămînt / parcă se-așează lutul peste tată, se vede-n lume întuneric sfînt / pe datorie și pe niciodată / (și eu vă strig cu țara în cuvînt) / din satul meu căzut peste izvoare / se face frig și sîngerează vînt / și de uitarea satului se moare / (luați aminte-n veșnicia lui) / de inimă albastrului rămas / (neamul acesta n-a cerut de mas / și n-a călcat în visul nimănui) /". Am închis în paranteze rîndurile, cum ziceam vechi, declarative, citind în libertate și merit versurile adevărate, cu vuiet. Prea multe gloanțe în vînt : ori schimbați pușca, ori cereți-vă la raport : / sînt cîțiva instructori : Blaga, Barbu, Bacovia — care pe mulți ne-au învățat reglarea tirului.

COSOVA ION : Mai sigure, cele scurte : ușor de purtat, ușor de mînuit, ușor de pus în vitrină : **Gura celuilalt :** „Am urcat scările / oamenii curg în pămînt / Eram în ziua morților / Fiecare sufoca gura celuilalt / Cu durere putrezește ușa mamei". **Decembrie și ianuarie :** „Decembrie și ianuarie / Și iunie și martie / Vîntul / Pădurea răsună în curcubeu / Flori încordate / Cu durere putrezesc / Cu pădure / Mă însor". **Focuri :** „Steaua trecuse și / Oamenii cotrobăiau / Pod singuratic / și trist / Grădina cu struguri / Pajiști alunecînd / Peste umbre". **Cu visle :** însă cam stinsă : „Cu visle / Seara va trece dincolo / Un toboșar își prelungește toamna / și ropotul stins". Precum ziceți, precum puteți.

MARIAN PETRI. Straja de la poartă : „E doar o poartă spre imperiul alb, / o poartă / Iar de strajă stă un crin / În mînă, ai, cînd vii, / pășindu-i pragul, / tot un buchet de crini, fără venin / cu halebarda se înclină / umorii tale / veșnic schimbătoare... / cînd te ridici lovind tăceri / pe seară / să n-ai intenții putrede, barbare / Nu vei putea să mai privești în urmă, / cînd înserarea crinu-a ofilit / și-n loc să intri falnic / în imperiu, / vei vrea să pleci și vei pleca / venind / Din nou vei bate la înalta poartă / ce te invită iar spre-nscăunare ; / de-atîtea drumuri caii-și pierd / răbdarea / și orice încercare-a vîrstei doare / o repetabilă intrare în dorință (...). Iar tu-n afara albului / vei fi". **Părinții :** „Pe genunchi bătrînul lasă mîinile grele / să se odihnească / venele albastre-ramuri umflate / stau să plesnească... / Cînd vin copiii — rareori ! / ramurile vinete se ridică înviorate de ploaie / degetele zgîrcite se dezdoaie / veninul oboselii scade ; / mîinile au arome de flori (...) Copiii pleacă iar, / sărută mîinile sfinte / căzute pe genunchi, / ca pe două morminte". Și acest fragment din **Ritual :** „Abia atingi apa cu prudență la mal, / i te închini / Arunci picături cu adîncul palmei pe umeri, / îți obișnuiești fața și răbdarea / cu stropi din ce în ce mai reci și mai grei. / Apa te cheamă atunci cu mai multă putere, / te prinde și te acceptă pe măsura pornirilor / fără să-ți spună misteriosul ei tact / din care se hrănește viața / în legănarea-i uriașă". Dacă v-ați jurat să nu vedeți, nici s-auziți despre lucrarea rimei, vă dezlegăm noi. Altfel, proză necurată.

MARIETA RĂDOI : Am dat cuiva, să se recenzeze, placheta aceea de versuri. Am arestuit de bine, pentru antologie, poeziile dv. : **Amîn jocul, Pentru o nouă călătorie, Tablou, Plînsul florii, Popas,** întregi. Și aici, această amforă cu buza strîmbă, din fabricație : „Cum stau / (...) Aripa ta bate / în geamul încărcat cu begonii / iar eu tresar în mirosul de lună / Privirile tale / au rămas doar o încîlceală / de crengi albe".

VIOLETA MIHALCEA

Doar caii

Stelele dezleagă coame turbate de cai
Pe frontul de ploaie mi-apăs genunchii
Gîndindu-mă la florile trecute pe partea
uitată
Din ochiul spart îmi surîd zarurile gîndurilor
nerostite
Rămîn doar oarbe înaripate ascunse
Să-mi ocolească sopotul tremurător
Doar albe semințe înaripate
Rămîn
Și caii...

De trecere...

Și-mi pare-acum tăcerea
Stropită-n steaua ta.
Aș prinde-n lacrimi doar mărul
Mușcat cu inima.

Pe umbrele-amîndouă
Purtate peste noi,
Greu ne-am cioplit în durere
Cu umerii-ntr-un sloi...

Și-i veșted. Și-i tîrzie
Lumina ce ne-a nins...
Și-albastra mărilor floare
Ce oarbă-i înadins !

Cîntecul mioarei

Între panglicile de aripi plînse vîntului
Am simțit cum părul albastru
îmi pierde mirosul de ploaie...
Iar șoaptele — îmi adormeau pe lacrimile
florilor.
Rănindu-mi speriate gura smulsă din
merele albe...
Mi-am adunat atunci în palmele triste
ale inimii
Și liliacul cerului și zîmbetul risipit pe clipe
Și-am încercat să mă-nfășor
în cîntecul topit al mioarei...
Eliberată de zborul flămînd al păsării
din piept.
Din murmurul ierbii răsăream,
Iar pietrele-mi cîntau de-ngropăciune :
„Mioară, mioară, flori de primăvară"...

Primăvară

Muzica s-a oprit în palmele mele...
Trist îmi zîmbește umbra zăpezii
Pierdută în cupele albe din muguri,
Cernută prin lacrimi de ploi înspre stele.

Vîntul aburește, înnoptat de ninsori,
Verdele cer picurînd sălbatic
Lumina frunzelor, ce naște-n pui,
În puii galbeni, mirosind a flori.

Din coarne sîngerînde și-amare de cerbi
Primăvara țîșnește, senin, ca un bocet,
Pe albul sărutat la drumul din urmă
De coarne de melci, în vîrfurile ierbii.

Prin stoluri de raze, de dragoste grele,
Lupoaica se-ntoarce-n pădurea albastră
Cu trupul de strigăt și ultimă rană
Și muzica pornește din palmele mele...

Timp și memorie în roman

Urmare din pag. 1

„tunel" al timpului extrem de flexibil și generos și „în numele unei metabiologii" de o extracție particulară, ieșirea din peșteră coincizînd cu etape ale unei vîrste mitice. În planul creației (a se vedea și considerațiile asupra mitului lui Manole), experiența e fericită, căci astfel personajul, inspirat, își permite explorarea și a altor zone ale fantasticului, în favoarea cărții la care lucrează. Ideea unei poetici a romanului — și aceasta o obsesie fundamentală a prozatorului — e legată tot de mobilitatea **memoriei** și dimensiunile **timpului** (perspectivele temporale) : „Tot mai convins că sunt depozitarul unei neobișnuite memorii ancestrale, de mituri și eresuri, care-și strigă prin mine dreptul la afirmare. Dar sunt, deopotrivă, și martorul unui timp destul de nervos, dacă nu chiar tragic în toate contrariile sale fără măsură, oscilînd între delir și nepăsare, între panică și fie ce-o fi, timp convergent cu însăși istoria care nu-i altceva decît o sumă de crime împotriva condiției umane, și care timp ar merita să fie reconsiderat, demascat, pus în lumină, cu toate fețele sale ascunse. Oscilez între două formule de roman, chinuit tot mai mult de chestiunea dacă n-ar trebui să încerc și eu experiența unei creații foarte realiste. Aș mai fi eu însă același, egal cu mine însumi, și-n ce măsură tocmai o astfel de literatură nu m-ar pierde ?" (p. 131—132).

Prizoniere ale **memoriei,** personajele lui Laurențiu Fulga sînt captivii unei lumi pe care ele însele o creează și i se subordonează, proiectînd-o din sfera imaginației în tipare care să dea sentimentul autenticității. Memoria conservă și generează în același timp, ea constituindu-se, în cazul acestor personaje, drept **un rezervoriu de imagini și idei.** În spațiul deloc protector al memoriei, închis concilierilor dar deschis reflecțiilor mergînd pînă la a face din libertatea obsesiilor instanța supremă, personajelor li se oferă puține alternative. Prim-planul cărții este dominat (în pofida unor numeroase considerații etice, estetice, filozofice, existențiale etc. care pulverizează discursul epic prin fragmentare dar îl face incitant la nivelul reflecțiilor ; sînt valorificate sugestii din numeroase domenii, în registre diferite ; nu lipsesc referințele livrești, aprecieri asupra unor autori și opere, asupra artei brîncușiene ; reflecții despre muzică sau pericolul nuclear etc. toate așezate sub semnul istoriei) de un scenariu regizat în afara oricăror norme de prudență reflexivă, despre **Viață** și **Moarte.** În **Salvați sufletele noastre** sculptorul Heronim — și numai el —, aflat într-un moment-limită al existenței, suportă conștiința tragică a **vinii asumate,** ca o confirmare a destinului, ceea ce îi conferă o luciditate tragică (v. obsesiile repetate ale imaginii fetei înecate, a cărei statuie o proiectează într-un elan și sub o inspirație de moment) : „eu totdeauna am pus — se mărturisește el — ora de naștere a cuiva în relație ocultă cu ora morții sale". Patosul justițiar precumpănește. Heronim, Mama, Arghira revendică prioritatea vinii. Povara incertitudinilor intensifică ritmul existenței, o transferă dintr-o realitate în alta. Detașarea față de scurgerea timpului („Celălalt Heronim însă rămăsese la granița copilăriei, singur") reintegrează personajul în stadiul unei vîrste a inocenței. Ieșind din timpul obiectiv, Heronim suportă (ca și Dînsa, din **E noapte...**) un proces al dedublării cu consecințe imprevizibile în planul cunoașterii spirituale. Aceeași sumbră călăuză va justifica, nu fără o cinică superioritate : „evadarea pe care ți-o propun eu nu înseamnă reîntoarcerea la condiția umană (...). De îndată ce părăsim spitalul intrăm în alt timp și spațiu, mai presus de mine..." (p. 31). În **E noapte și e frig, seniori,** personajul-narator consemnează etape ale biografiei spirituale și existențiale stimulat de un eveniment tragic, moartea Dînsei, moment care îi conferă, prin aceeași disponibilitate spre vis, ca și în cazul lui Heronim, o altă identitate, care îi va permite trecerea în convenție a timpului obiectiv: „voi fi nevoit să-mi constitui o altă memorie", exclamă el surprins de incertitudinile perspectivei. Trăirea dramei în imaginarul conștiinței se face printr-o trucare subtilă a realității, cel puțin așa cum simulează, în condițiile unei memorii vii și prompte în evocări. Personajul are **conștiința culpabilității,** deși mobilurile îi rămîn străine : e arestat și interogat fără a ști cauzele, rămîne fără lucru, dar preferă, cu o mare doză de candoare, condiția mistificării realității : „Dar pe dinafară — notează el — jucam aceeași farsă grotescă, rătăcind cît era ziua de mare în căutare de lucru..." (p. 56). Contactul cu realitatea înseamnă reiterarea datelor biografiei. În acest plan al cărții — care preia motivele literaturii „obsedantului deceniu" — singurul gest înaintea izolării definitive este întocmirea de autobiografii (o detaliase pe a 305-a). Pe un fond al căutărilor și a indeciziilor, afectat profund de pierderea Dînsei, personajul reușește doar performanța izolării, într-o rezolvare pasageră și insuficientă a impasului: „Și iată-mă din nou singur, abdicat de la orice iluzie..." (p. 74) exclamă el asemeni psalmistului arghezian. S-ar putea chiar vorbi de o vocație specială a personajelor lui Laurențiu Fulga pentru singurătate, în absența posibilității de conciliere cu realitatea exterioară : „Astăzi, de pildă, am așteptat toată ziua să mi se întîmple ceva, nu mi s-a întîmplat nimic. Și niciodată ca azi, în desfășurarea insuportabilă a orelor, senzația de pustiu, de penitență, ca și certitudinea de însingurare, de expulzare a omului care sunt din conștiința altor oameni. E ca și cum n-aș mai exista, nimeni pe lume care să mai aibă, cel puțin pentru o clipă, în această zi, reprezentarea mea" (p. 139). Ca într-o irealitate provocată, dominată de obsesii și anxietăți, comunicarea se face între limite bine conturate : personajul conversează cu cîinele Dicky, se întreține telefonic cu o misterioasă Domnișoară W. Nu sîntem departe de literatura absurdului, care se realizează, aici, din perspectivă fantastică și prin aducerea în planuri independente a unor elemente — situații, personaje, reprezentări — cu funcții parabolice. Pătrunderea din logic și concret în spațiile imaginarului, ale fantasticului e spontană, așa după cum în **vis** detaliile se organizează într-o estetică a existenței ce nu refuză coerența și ordinea. Pătrunderea în chiliile unei mînăstiri și descinderea nocturnă a Zugravului, care pictează pe pereți doar chipul Dînsei ; proba spirituală la care-i supune misteriosul Cabanier (interdicția — precum în clasicul basm românesc, și nu numai — de-a vizita o cameră din pivniță) ; întîlnirea Dînsei cu un om fără trup care-i oferă o floare ; pătrunderea într-o rezervație păzită de soldați — simbol al terorii, al întreținerii sentimentului de nesiguranță și anxietate —, proprietatea unui Stăpîn ce-și asumă prerogative de demiurg ; peregrinarea personajului-narator printr-un oraș bizar, urmărit de siluete ce intimidează ; episodul luntrașului ; în sfîrșit incursiunea asemeni unui Orfeu, în căutarea Euridicei, în celălalt tărîm (observăm că unele simboluri sînt preluate din cărțile precedente), toate aceste, repetăm, „probe" de rezistență spirituală accentuează drama imposibilității sustragerii de la efortul cunoașterii. Pentru că, de fapt, întregul demers epic al acestui roman-poem, confesiv și evocator, grav și profund prin substratul filozofic și existențial, e prezidat de ideea accederii la cunoașterea umană prin rațiune, prin discernămînt și o disponibilitate întreținute de patosul și perseverența creației. Romanul este exemplar prin consecvența cu care este dezvoltată și demonstrată o Idee — supraviețuirea prin artă — Idee pe care textul a încorporat-o în toate nuanțele. Iar despre particularitățile și mecanismul intim al romanului s-a exprimat, cu distincția-i cunoscută, Constantin Ciopraga într-un excelent articol, **Tristețe și fantezie** (în **România literară,** nr. 6/1984) din care preluăm un pasaj „... dificil la lectură și greu de încadrat într-o matrice (...) romanul lasă impresia de densitate cerebrală și semantică rar întîlnită în prozele din ultimii ani ; e ca și cum materia concretă ar dispărea sub presiunea ideilor iar figurativul s-ar subordona voit nonfigurativului".

De drept și de fapt: TRANSILVANIA

Urmare din pag. I

Constantin Brâncuși : Coloana infinitului, Pasărea măiastră, Scaunele. Știindu-se că marele sculptor n-a fost niciodată în Maramureș, se cere explicată curioasa asemănare. Răspunsul poate fi găsit cercetînd vechile pistolnice (pecetare) gorjenești, care sînt aproape identice și pe care artistul le-a văzut în casa părintească. Verdictul cercetătorilor : Unitatea culturii populare pe întreg teritoriul Vechii Dacii. Dincolo de acest exemplu, ce poate părea minor, unitatea românilor ca o singură națiune este un fapt istoric. Prin Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 s-a realizat o consfințire administrativă a acestei unități. Evenimentul a stîrnit, desigur, entuziasmul general al populației, dar în limitele lui firești. Nu s-a produs nicidecum o explozie ca atunci cînd cîștigi la loterie. Transilvania nu a fost nicicînd privită de români drept Lozul cel mare al norocului, pentru simplul motiv că ei au știut întotdeauna că le aparține de drept. De aici, lupta de secole, speranța și credința în ceasul istoric al dreptății. Cum o fi fost, mă întreb, să trebuiască să călătorești la Baia Mare și în Maramureș — patria mea de suflet — cu pașaport ?! Să încerci să treci Munții Bucegi ori Paring, cu riscul de a fi arestat sau împușcat de grăniceri ?! Cine și-ar putea imagina, dintre tineri, că a călători la București, de la Cluj, era un lucru complicat, presupunînd zile de așteptare pentru viză ?! Numai la aceste amănunte dacă ne gîndim mai intens, noi cei tineri, înțelegem cît de importantă a fost pentru istoria noastră Marea Unire. Căci „dacă veți fi uniți și veți avea același gînd — spunea poetul persan Firdousi — pînă și muntele se poate scoate din rădăcini"...

CONFABULE

* * *

Al cincilea anotimp este într-o privire a ta
îndreptată spre mine
în el mi-ar place să rămîn ani
de lumină și de întuneric învelit
în culori de zăpadă
și în liniște de umbre pe nisipurile
dinăuntrul mării
ori într-o grădină
acolo unde suntem aripi ale aceluiași
fluture.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Hergheliile secrete

„— Ce vrei tu, calule ?
— Aripi, stăpîne..."

Numele său are rezonanțe de blazon moștenit și, pe deasupra, i-a fost dat să se nască în aceeași zi cu tatăl lui Raskolnikov.

Îndesat și blond, ca un viking rătăcit din îndepărtatul Nord, ochii ascund strălucirea sinilie a fiordurilor melancolice și singuratice. Afișează un aer de copil veșnic mirat, o bonomie a grăsanilor pașnici și o eleganță discretă și neglijentă.

Surîde minunîndu-se, crede tot, sau, poate, nimic și, cînd descinde în capitală, își rezolvă treburile mergînd cu taxiul fiindcă îl sperie tumultul motorizat al marelui oraș ca pe orice om de la țară.

Despre el, sublimul Nichita, împreună cu care făceau concurs de recitări nocturne, avea cîteva exclamații definitorii : „Don Bazil a inventat caii cu aripi la copite" sau „Uită-te la el, ce **boiar** cu buzunarele pline de fluturi".

Prietenii îi vic Vasile, eu îl apelez Vasilică și dînsul semnează cu numele ce l-a consacrat : **Vasile Rebreanu.**

Deci, prietenul meu de la Cluj, prozatorul și dramaturgul, și, de ce nu, excepționalul reporter și, de ce nu, subtilul poet și, de ce nu, finul eseist, Vasile Rebreanu, împlinește o jumătate de veac...

Nu cred ! Sînt convins că și-a modificat anul pe certificatul de naștere, să pară mai matur, să ne păcălească pe noi și să ne impresioneze, pe noi și, desigur, hergheliile secrete de cai pe care le ține ascunse și le hrănește, și le adapă și le mîngîie coamele și le pregătește pentru a invada brusc, într-o noapte cu lună, străzile betonate ale marilor orașe.

Sorgintea lui țărănească se reflectă în scrisul său curat, profund, poetic și învăluitor.

Teatrul său, cel puțin una din piesele sale, plutește în taina pecetluită de amintiri și regrete. Rememorează femei de fum, siluete pierdute, desenate cu aburul degetului pe geamurile caselor părăsite.

În orașul de la poalele Feleacului, unde își are reședința, l-am căutat de cîteva ori fără a izbuti să-i dau de urmă.

Legenda literară susține că are undeva o casă mică, într-o pădure mare, o casă de nimeni știută, unde se retrage vremelnic și scrie povești, la o masă simplă de lemn negeluit, avînd în dreapta și-n stînga umerilor doi mînji ce-l încălzesc cu răsuflarea lor mirosind a lapte.

După ce termină ce are de terminat, încalecă pe mama mînjilor care așteaptă în fața ușii priponită de o floare și se întoarce în oraș.

Dragă Vasile și scumpe Don Bazil, boier cu buzunarele pline de fluturi, anul acesta, în acest noiembrie, chiar mîine, 11 brumar, o să vin și-o să te calc, și-o să-ți mut calul în pădure, și-o să închid ușa căsuței pe dinăutru și după ce vom zdrobi o damigeană de **molan ruj** o să-ți pun degetul în piept întrebîndu-te :

— De ce minți, bre dumneata, că ai 50 de ani ?...

Mircea Micu

Climatul democrației

Urmare din pag. 1

posibilă întruchiparea gîndului și visului în faptă, adică, în acțiune, în manifestare autentică.

O stare reală — aceea a democrației — sesizabilă în gesturi, în trăire, în aspirație, în codul nostru esențial după care ne conducem și în temeiul căruia înțelegem să fim și să dăinuim.

Iar starea reală a democrației noastre reale este însuși climatul în care trăim și acționăm, fiecare în domeniul său de activitate, climat în care participarea responsabilă este în consens cu năzuința și afirmarea.

Democrația socialistă, nefiind un concept abstract, ci o problemă de civilizație, nu poate fi manevrată (precum cea burgheză în culisele politicianismului carierist) ori extrapolată și, în consecință, nici înțeleasă decît în contextul general al procesului istoric de devenire a societății în cele patru decenii de libertate și independență, ea însăși pe durata etapelor pe care le-am parcurs, adîncindu-și încontinuu și perfecționîndu-și nemijlocit cadrul și formele de manifestare. Devenind — și existînd — o democrație reprezentată larg, întărită de o participare directă în toate domeniile (economic, social, politic, cultural), sub semnul umanismului revoluționar. Pentru că, indiferent dacă nuanțăm și spunem democrație economică (bazată pe participarea tuturor categoriilor sociale la conducerea sectoarelor vieții economice și sociale) ori culturală (în cadrul căreia se manifestă cu pregnanță democrația ideilor și a creației), în fapt, avem în vedere democrația noastră socialistă, revoluționară care constituie „chezășia adevăratei libertăți a poporului" și care vizează tocmai „făurirea de către poporul însuși a propriului său viitor".

Ca tineri scriitori (trecuți de puțin de treizeci de ani) putem recunoaște că ne-am format în anii decisivi ai democrației, în anii epocii pe care o numim cu mîndrie „Epoca Nicolae Ceaușescu", devenind prin ea și, am spune, crescînd odată cu ea. Nu am trecut prin sîrmele ghimpate ale dogmatismului și nu am fost nevoiți să ne apropiem pe ascuns valorile.

Climat fundamental pentru că, în acest spirit, noi nu am înțeles — nu aveam cum să o facem — tradiția, sensurile ei definitorii și perene, ca și cum ar fi fost ceva „străin" de lumea pe care tocmai o descifram, ci drept o moștenire firească, pilduitoare, purtătoare de orizonturi și deschideri profitabile. Astfel înțeleasă și asumată, libertatea de gîndire, manifestare și afirmare, străină de chingile obscure ale prejudecăților, se regăsește în cadrul general — unde se identifică multiplele ipostaze ale democrației, — cu alte cuvinte, în climatul autentic ce garantează împlinirea și durata vîrstelor creatoare.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Neointernaționalismul „disident" (I)

Teza culturii de exil nu trebuie pusă totuși pe socoteala unor simple accese megalomane pe care le manifestă niște naivi marginalizați, ea are legături mai numeroase decît ar părea la prima vedere și e, în ultimă analiză, de natură politică. Toți aceia care susțin că literatura română s-ar fi mutat în... Occident nu sînt în primul rînd scriitori ci sînt „contestatari", sau, cum se mai zice, „disidenți". Această inedită terminologie pe care istoria culturii a cunoscut-o recent, nu pornește exclusiv din mediile „românești" occidentale ci din grupări multinaționale „internaționaliste", formate și acelea tot din „disidenți". În vara lui 1983, la Paris fusese chiar anunțată crearea unei asociații mutuale intitulate „Internaționala Rezistenței Anticomuniste" și în componența căreia „disidenții" erau majoritatea zdrobitoare. Așadar, acei români cu fumuri mesianice caraghioase fac și ei parte din acest trib cu nume curios și exemplifică, îndeajuns de fidel, ritualurile lui insolite.

Ce sînt, așadar, disidenții și, între ei, „românii provinciali" ?

Pe la începutul anilor '60 au început să sosească în Occident felurite manuscrise provenind din țările răsăritene, producțiuni de felurite valori a căror ireductabilă trăsătură ar fi fost aceea că „erau interzise". Urmate adeseori și de autori, care plecau de acasă ca să viețuiască printre străini, aceste compoziții începură să apară din inițiativa unor editori iubitori de scandal și în scurtă vreme formară o clasă distinctă: „literatura disidenților". Cu sprijinul unei părți a presei occidentale și cu ajutor necondiționat de la radio „Free Europe Liberty", acești autori începură să se impună mai puțin prin operă și mai mult prin declarații și interviuri, „scrisori deschise", rumori publicitare. Bineînțeles că nu toți erau niște provocatori politici, hotărîți să se dedea la orice fel de operațiuni : cei mai mulți însă ajunseseră pe mîna diversioniștilor care doreau să întrețină tensiunea internațională și să reveleze săptămînal cîte un „caz" politic de anvergură. Fenomenul e, în fond, mai complicat, mă rezum doar să observ că în numai zece-cincisprezece ani ideea de „disidență" cîștigă unele canale propagandistice occidentale și deveni o temă curentă în gazetărie. Cum terminologia era deja inventată însă nu avea o substanță distinctă se găsiră destul de repede cîțiva „ideologi" care făcură, pentru disidenți, și un program cultural pe care oamenii nu îl adoptară decît, cum s-ar zice, a posteriori : mai întîi opera și pe urmă teoria. Fie și așa, doar că acest program heterogen nu pare a izvorî din altă parte decît din cercurile „noii drepte" franceze. Să examinăm, un moment, cîte ceva din acest program și incoerent și dogmatic, care ia, în realitate, de la un grup la altul înfățișări nu tocmai asemănătoare. Practic, „disidenții" ar fi creatori din Est care se „opun" comuniștilor. Însă doar cu „opoziția" nu se poate realiza nimic. Ei sînt, în general, autori antiprogresiști în ideea că „progresul" conduce la „birocrație" și aceasta nu le place defel.[1]). Să adăugăm că „disidentul" nu propune soluții, el este în fapt conservator, voind să împingă pînă la „delir" situația politică pe care nu o admite : idee de natură hotărît nihilistă.[2]) La prima vedere, opoziția „disidentului" ar fi în primul rînd o împotrivire la un „limbaj" : el susține că ar avea oroare de „limbajul etatic" și de „limbajul tradiției".[3]) Disidenții ar fi, poate, anti-tradiționaliști dar nu absolutizînd această opoziție : ei resping o parte a tradiției și întreprind și ei, ca și avangardiștii, **o recuperare selectivă.** Suprarealiștii căutaseră în istoria literaturilor precursori, și disidenții au căutat în istoria literaturilor naționale inși, care să-i preceadă. André Siniawski fixa printre strămoși pe Pușkin, Lermontov și Dostoievski susținînd că și aceia se opuseseră, la vremea lor, tradiției.[4]) Simpla negare a tradiției nu e un criteriu dar să nu ne încurcăm în inutile chițibușuri teoretice.

Negînd tradiția, „disidentul" voia să absolutizeze „limbajul individualismului", experiență personală irepetabilă cum am spune în cuvinte pe înțeles.[5]) Julie Kristeva era de părere că disidentul ar trebui „să afirme ca valoare politică acest drept la singularitate, la zicerea specifică".[6]) Era cît se poate de clar că asemenea teorii depășeau cu mult marginile esteticii și intrau adînc în politică. De altfel, în materie de creație, dizidentul nu se încurcă, pare-se, cu estetica. „Nu trebuie să scrii literatură bună — zicea cineva — pentru a fi considerat scriitor disident ; e deajuns să fii implicat într-un scandal oarecare".[7])

Cum mai este văzută cultura în perspectiva disidentă ? În felurite înfățișări care mai de care mai curioase. Iossif Brodski, de exemplu, crede că „disidența" înseamnă „exil" iar „exilul" ajută enorm pe scriitor căci acolo el ar fi mai atent la limbaj : „obiectivare a limbii, alegere mai meticuloasă a cuvintelor".[8]) Teoria limbii de exil mai pure, e bineînțeles o absurditate, întrucît o astfel de limbă e, orice s-ar zice, o limbă... artificială, trăind în mediu străin. Tot I. Brodski lua cîte o idee din B. H. Lévy și asocia fascismul cu comunismul : explicații nu se dădeau.[9]) Un Georges Conrad susținea și el indiferența la estetic : „la un anumit nivel, valoarea estetică a literaturii coincide cu etica ei".[10]) Pentru un Georges Nivet, „disidența" avea și o categorie estetică pe care o stabilea că este „provocarea". Pe scurt, „disidentul" „ajunge să provoace adversarul atît estetic cît și politic".[11])

Artur Silvestri

[1]) Iossif Brodski „Poésie et dissidence" în „Tel quel" nr. 76/été 1978, pag. 51.
[2]) Guy Scarpetta în „Tel quel" été 1978, nr. 76, pag. 48.
[3]) Iossif Brodski, op. cit. pag. 51.
[4]) „L'art est supérieur à la réalité", „Tel quel", été, 1978, pag. 57, cf. și Brodski, ibid. pag. 52.
[5]) Ideea lui Brodski, ibid. pag. 51, a lui Guy Scarpetta, ibid. pag. 47.
[6]) Julie Kristeva, în „Tel quel", nr. 74/hiver 1977, pag. 4.
[7]) „Tel quel" nr. 76, été 1978, pag. 67.
[8]) „Tel quel", nr. 76, été 1978, pag. 54.
[9]) Ibid. pag. 55.
[10]) „Tel quel", nr. 76, 1978, pag. 62.
[11]) „Tel quel", nr. 76, été 1978, pag. 78.

m a p a m o n d

Din POEZIA SOVIETICĂ

EDUARDAS MIEŽELAITIS

Miniaturi din Mildeș

2

În program, întîia ești trecută —
Jocul tău nicicum nu vreau să-l scap.
Pe pereți te cațări ne-ntrecută
Și ca nimeni poți să stai în cap.

Dar în cîte m-a-ntrecut maimuța ?
Pe pereți nu umblu nici puțin,
Nici în cap nu stau, ca găgăuța,
Capul pentru gînduri doar îl țin.

Ești ca omu-n rest, leită dînsul,
Căci natura, prețios serviciu,
Pe maimuță o-nzestră cu risul :
Cel mai pur uman, mai vesel viciu.

4

Nu o coadă, ci solarul spectru
Poartă el, păunul, prin grădină.
Merge țanțoș, parcă-i, fără sceptru,
Ludovic pășind spre ghilotină.

Pretendenții la scumpa lui coroană
El în toate păsările vede ;
Cu paleta lui, trufașă toană,
Cel mai genial „tachiste" se crede.

Spre Parnas își poartă-n rotogoale
Coada — foc bengal de curcubee,
Dar coboară boabe de ciugoale
Printre vrăbii — jalnice plebee.

9

Lotus pal în palmă țin — o faclă
De singurătăți mistuitoare.
Pal romantic trist cătind din raclă
Către luna-n ceruri călătoare.

Biet romantic, moartea ne-nturnată
Te-a răpit real, fără prihană,
Iar din apa ce ți-a fost turnată
A rămas doar o juma' de cană.

Ne-ntristată, fata-n negre plete
Își va prinde cel mai alb din lotuși,
Astfel vei fi pus și tu, poete,
În mormînt de noapte-adîncă, totuși.

(Din vol. „Cardiogramă", 1963).

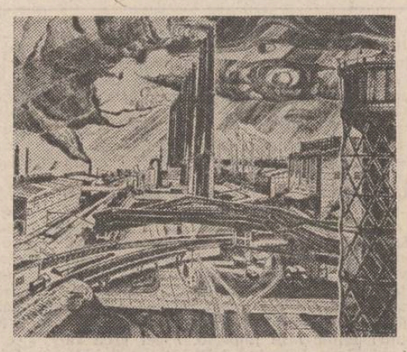

A. Kolceanov : „Nașterea oțelului"

MARINA ȚVETAEVA

* * *

Cum dreapta pe un trup cu stînga-ncape
Ți-e sufletul de sufletu-mi aproape.
Cald și ferice stăm așa cum lîngă
Aripa dreaptă stă aripa stîngă.

Suflă un vînt — neant se-ntinse-n pripă
De la cea dreaptă la cea stîngă-aripă.

10 iulie 1918

* * *

Privești măreț, fără cuvînt,
Deșertăciunii mele sporul.
Tu ești de piatră, dar eu cînt,
Ești monument, eu gust doar zborul.

Eu știu că delicatul mai
E-n timp o clipă trecătoare,
Dar eu, ca pasăre, urmai
Porunca unei legi ușoare.

16 mai 1920

* * *

Tu, ce m-ai iubit cu falsul
Adevărului — minciunii,
Tu, ce m-ai iubit — vai, arsul
Cap de drum nu-l trec niciunii !

Tu, ce m-ai iubit precum
Timpu-n vreme nu se-ntinde ! —
Nu mă mai iubești acum :
Adevăr în cinci cuvinte.

12 decembrie 1923

În românește de
Ilie Bădicuț

Vasili Șukșin:
«Cum înțeleg eu povestirea»

Am să încep cu filmul, oricît ar părea de ciudat.

Orice priveliște creată de artist pentru delectarea artistică este o armonie de culori, linii, lumină, umbră, mișcare. Principalul este mișcarea. Arta nu poate fi moartă. Iar mișcarea nu poate fi într-o rînă, strîmbă, asta nemaifiind mișcare ci demolare din mers.

Filmul. Privelistea este oarecum brutală pentru că aici avem de-a face cu psihoza maselor aflate în receptare. Nu este deloc unul și același lucru dacă în sală se află zece oameni sau cinci sute. Dar nimeni nu se teme de asta. Omul merge la film și se dăruie cu plăcere forței acaparatoare a acestei poruncitoare arte, simțindu-se coparticipant la un fel de „spionaj" în masă, nederanjîndu-l cîtuși de puțin vecinul care plînge sau rîde alături. Îi devine chiar mai apropiat parcă pentru că împreună trec prin aceleași stări sufletești.

Dar iată o lege de neclintit. Cum începe în film să slăbească una din părțile lui componente, cum se descoperă că privelistea și-a pierdut din mișcare, s-a strîmbat și bate pasul pe loc, filmul își pierde puterea lui magică și începe să enerveze. Enervează semnificatia falsă, lipsa caracterului la eroi, neputința lor tristă în fața tuturor celor care stau în sală, enervează minciuna, psihologia inventată, situațiile create la masa de lucru — enervează tot ceea ce nu este viață în mișcarea ei rapidă și fără de întoarcere. Apare o asemenea senzație ca și cum sub ochii tăi e bătut un om slab iar tu ești legat de scaun. Ți-e și ciudă, te și doare, ți-e și rușine.

În creatia artistică orișice își are locul și măsura sa și parcă din fiecare e ceva mai puțin decît ar trebui. De fiecare dată cînd încep să mă uit la „Ceapaev" am senzația că-ncep s-alerg (pînă la halucinație). Și mă simt uimitor de bine din cauza acestui sentiment îmbătător. Și de fiecare dată cînd filmul se apropie de sfîrșit, descopăr cu tristete că am alergat prea repede, că bucuria s-a terminat, că mișcarea mea s-a oprit.

Și-acum despre povestire.

Filmul și povestirea sînt total diferite ca fenomene. Dar legile după care se fac un film bun sau o povestire bună sînt aceleași.

Îmi plac într-o povestire bună lucrurile spuse la obiect, compacte. De fapt, ce este după mine o povestire ? Mergea un om pe stradă, a-ntîlnit un cunoscut și i-a povestit cum, de exemplu, mai adineaori, după colț, a căzut în drum o bătrînică iar un zdrahon de flăcău a-nceput să hohotească. Dar după aia i s-a făcut imediat rușine de rîsul lui prostesc, s-a apropiat și-a ridicat bătrînica. Și s-a mai și uitat de-a lungul străzii — nu l-o fi văzut careva cum rîdea ? Asta-i tot. „Mergeam adineaori pe stradă — începe omul să povestească — văd, vine o bătrînică. Alunecă — pleosc ! Și nu știu ce namilă începe deodată să hohotească..." Probabil c-asa o să povestească. Dar dacă-ar fi-nceput asa : „M-am trezit astăzi cu o dispozitie deprimantă. Noaptea am avut nu știu ce cosmaruri, nu știu ce fiare sălbatice...". „Ai băut ieri ?" — se va interesa interlocutorul. Ce-ar trebui să-i răspundă ? „Eu lui despre bătrînică, iar el mie despre „ai băut"! Ce amestec am eu aici ? A căzut o bătrînică după colț". Asa oare ? Sau cum ? Mai rău decît orice e-atunci cînd apare întrebarea : „Tu despre ce vorbești ?..." Nu știu de ce, dacă un alt scriitor se apucă să scrie despre „bătrînică" el o să povestească mai mult ca sigur ce-a fost ea înainte de 1917. Cînd cititorului si-asa îi este clar — o fată sau o tînără femeie. Sau o să-ți însire pe două pagini cît era de frumoasă dimineata din ziua aceea în care a căzut bătrînica. Dar dacă-ar fi spus : „Era o dimineată frumoasă, caldă. Era toamnă". — probabil că cititorul si-ar fi amintit de o asemenea dimineată din viata lui, caldă, tomatică. Doar se pare că nu se poate scrie fără a avea în vedere faptul că cititorul o să recreeze multe.

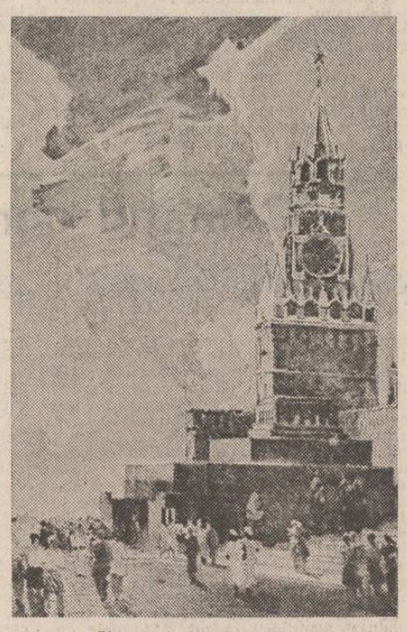

Pictură de Vladimir Stranih

În cazul de față vorbesc nu despre lungimi, care pot nici să nu fie lungimi, ci despre aceeași lege a mișcării. Povestirea trebuie și ea să-l antreneze pe cititor, să nască în sufletul lui sentimentul îmbucurător al mersului impetuos în urma vieții sau cu ea împreună, cum preferați. Iar ritmul vieții noastre (a secolului XX) este destul de vioi. În astfel de conditii vei fi repede întrebat : „Tu despre ce vorbești ?"... Nu știu ce-i ăla „stil telegrafic", dar știu ce-i aia o povestire plicticoasă. Și trebuie să fie interesantă, asta-i tot.

Dacă în sala de proiectie sînt cinci sute de oameni ei vor descoperi imediat că e plicticos. Cu povestirea e mai complicat. Un singur om va găsi întotdeauna o clipă să se îndoiască. „Poate că n-am înțeles ?" Citeodată, nu înțelege într-adevăr. Numai că adesea, nu e înțeles după mine faptul că scriitorul (povestitorul) este un om obisnuit, acel om care s-a întîlnit pe stradă cu un cunoscut și a vrut să-i povestească una sau alta din întîmplările vietii. (E altă poveste ce întîmplare l-a impresionat). Totul e simplu. Dar iată că atunci cînd treaba ajunge la masa sau la masina de scris totul se răstoarnă într-o groapă care se cheamă „chinurile creației". Se caută începuturi, sfîrșituri, intrigi, deznodăminte. Se poate face așa, dar se poate face și cu totul altfel. Și totusi. Dacă bătrînica a căzut pe stradă nu înseamnă că în povestire ea poate să cadă putintel în sus. Nu e fotografie, naturalism, folclor sau simplism, ci un fapt veridic de viată : bătrîna cade în jos, nu în sus. În sus e original, asa ceva încă nu s-a întîmplat, dar e inventat. La masa de scris. În chinurile creației. Iar să inventezi o povestire e greu. Și esențialul e că nu trebuie.

Dar concluzia autorului ? Dar atitudinea lui ? Dar stilul ? Dar nimeni nu se omoară nici cu concluzia, nici cu atitudinea, nici cu stilul. Încercati să repovestiti fără a avea nici o atitudine orice istorie. N-o să iasă. Iar dacă o să iasă fără atitudine, asta o să fie tot o atitudine si o să i se găsească si o denumire, vreun „realism indiferent". Se stie doar că nici măcar doi fotografi nu pot să ia instantaneul aceluiasi obiect la fel, nemaivorbind de un scriitor care are la dispozitie toate resursele vietii reale. E altceva că nu există scriitor fără o minte sincer preocupată de om, bine, rău, frumos... Asta asa este. De aceea nu trebuie probabil, ca scriitorul-povestitor să se distragă de la experienta lui de viată într-o directie „pur" profesională. Pe partea „pur" profesională e mult mai usor să-ncurci urmele, să ascunzi că de fapt, tu nu ai ce spune. Si din nou bătrînica poate s-o ia în sus.

Măiestria e măiestrie si este o chestiune de acumulare. Și dacă scriitorul nu ar face, (nu ar încerca să facă) din asta scopul imediat al muncii sale si în centru ar rămîne viata sa cu ceea ce a văzut si i-a rămas întipărit în minte, bun si rău, iar măiestria s-ar adăuga mai apoi la toate astea, ar iesi un scriitor nerepetabil si nesemănînd cu nimeni altul.

Citeodată, citind o povestire, înteleg că a fost scrisă „ca să fie". Si a trecut omul prin bucurii si emotii, si a „căutat cuvîntul", si a cerut ca în apartament să fie liniste, si pentru ce ? Bătrîna a căzut iar lui puțin îi pasă, el a si uitat că ea a căzut, acum au început să vină picătura cristalină de ploaie, si soarele înviorat, si ceata zdrentuită. Și toate astea tot „ca să fie". Cînd totul ar trebui să fie de folos bătrînei, „cazului" ei, si nu este deloc nevoie de asa ceva. Ea a căzut numai, săraca, si probabil că-n traistă ducea ouă, si le-a spart, si acasă fiul asteaptă omleta, si se grăbeste la servici, si-o să fie scandal...

Faptele oamenilor trebuie să fie în centrul atentiei povestirii. Nu e vorba de un roman, loc e puțin, timp e puțin, se citeste din mers. Și în afară de asta faptele oamenilor nu se înventează la masa de scris. Iar atunci cînd nimerește în sfîrșit pe masa de lucru în calitate de material, trebuie probabil să te înarmezi cu bărbătie si să elimini tot ceea ce ar putea distrage atentia cititorului de la esentialul acestora. Iar faptele sînt omenesti doar atunci cînd ele sînt în permanentă miscare, într-o insesizabilă dar permanentă înnoire. Si trebuie că acea povestire e bună, care printr-o minune a conservat această miscare, n-a omorît viata ci a „transplantat-o", fără să-i fi făcut vreun rău, în constiinta noastră de cititori.

În românește de
Vera Făgădaru

Balcanice

ORHAN VELI

Iluzie

M-am eliberat dintr-o mai veche iubire ;
De-acum toate femeile sînt frumoase.
Cămașa mi-e nouă,
Sînt îmbăiat, ras, a venit primăvara.
Soarele strălucește —
Am iesit pe stradă — oameni liniștiți ;
Și eu sînt liniștit.

MELIH GEVDET ANDAI

Păsări și nouri

În taina unui han
Sub o lampă de-aramă
Am găsit un vechi manuscript ferecat
Poate rămas de la selgiucizi.
Pe fiecare pagină pete de vin
Lăsate de autor sau de vreun cititor —
cine știe.
Spre final, într-un loc ferit, undeva,
Erau adăugite următoarele cuvinte cumplite :
„Bolta cerească e stavila creierului nostru.
Prin ea umblă păsări și nouri".

În românește de
Dumitru M. Ion

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA BIBLIOTECA ROMANĂ DIN ROMA** a avut loc, la încheierea manifestărilor desfășurate în cadrul „Întîlnirilor culturale româno-italiene", o masă rotundă cu tema „Invitație la o mai bună cunoaștere a culturii românești". Au participat profesorii Mariano Baffi, Florea Firan, Paolo Soldati. Cei prezenți au asistat la o amplă trecere în revistă a traducerilor publicate în România și Italia din literaturile celor două țări. Vorbitorii au subliniat particularitățile literaturii române contemporane, ținuta exemplară a unor opere de reală valoare mondială.

● **SUB GENERICUL** „Literatura țărilor vecine", la Viena, a avut loc o seară culturală dedicată împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Panait Istrati. La manifestarea organizată de Pen-clubul austriac și ambasada română au participat personalități ale vieții culturale și artistice, un public interesat de opera marelui scriitor român. Despre viața și activitatea lui Panait Istrati a vorbit dr. Max Demetrius Peyfuss, de la Institutul de romanistică al Universității din Viena.

REPERE

Cunoaștere și comunicare

Efortul de traducere și răspîndire a literaturii române peste hotare constituie în cele din urmă o problemă a străinilor ce afirmă imperativul de cunoaștere a valorilor noastre, cu sentimentul că studiul lor aduce un complement indispensabil propriei formații intelectuale și morale. Activitatea de traducere nu este un act complezent, ci răspunde unei necesități care se definește prin angajare profundă în destinele culturii naționale și universale. A pune valorile literare ale lumii la îndemîna cititorilor tăi înseamnă a-i respecta și a-i iubi, a-i ajuta să-și sporească umanitatea pînă la intensitatea și amploarea marilor personalități. O asemenea concepție generoasă mi s-a părut a sta în centrul activității unuia dintre marii editori ai continentului, bun și statornic prieten al literaturii române, Domokoș Janos, directorul editurii „Europa" din Budapesta. Într-o întîlnire recentă, am evocat cu omul de cultură budapestan o serie de probleme referitoare la traducerea literaturii noastre în Ungaria, și am putut să constat marea deschidere problematică și lipsa de prejudecăți estetice, atunci cînd este vorba de propunerea unor versiuni ale poeților, prozatorilor și dramaturgilor de la noi. La editura „Europa", mi-a declarat Domokoș Janos, vor apărea în curînd o serie de cărți traduse din românește, dintre care se află deja în tipografie volumul din poezia lui Ion Barbu, **Joc secund,** precum și o traducere a romanului lui Gabriel Gafița, **Iarna e o altă țară.** Mai pregătim versiuni ungurești din poezia lui Aurel Rău, cea a lui Mircea Ciobanu și din opera Anei Blandiana. Mi-am amintit atunci că Ioan Alexandru evocase în cadrul întîlnirii buna sa colaborare cu editura maghiară, în legătură cu publicarea unui volum ce s-a bucurat de un frumos succes budapestan. În stadiu avansat se află și traducerea romanelor lui Petre Sălcudeanu, **Biblioteca din Alexandria,** și Sorin Titel, **Femeie, iată fiul tău,** a continuat Domokoș Janos. Trebuie să vă spun că un autor cu mare succes la noi, aproape comparabil cu un succes de piață al unui scriitor la modă din Occident, este Augustin Buzura, din care am tipărit pînă acum patru cărți. Am continuat dialogul, întrebîndu-l pe directorul editurii „Europa" în legătură cu modelul conceptual ce prezidează o asemenea activitate. Pentru noi, mi-a spus Domokoș Janos, traducerile reprezintă o cauză națională. A cunoaște cît mai mult din literatura universală înseamnă a întări conștiința de sine a cititorilor noștri. Trebuie să știți că nu numai „Europa" publică traduceri în Ungaria. Avem o vocație pentru traduceri. Prima poezie atestă în limba maghiară, la 1 300, este o traducere... Dar cea mai bună epocă au constituit-o deceniile de dinaintea primului război mondial. Iată, **L'Assomoir** al lui Zola a apărut în traducere maghiară în același an, aproape simultan cu publicarea lui la Paris. Romanul lui Tolstoi, **Învierea,** a apărut la numai un an diferență față de versiunea originală. Mă veți întreba de unde vine această propensiune... La noi, a citi totul este resimțit ca o necesitate vitală... Apoi literaturile nu s-au dezvoltat în mod egal... Nu se poate face o contabilitate a valorilor... Există literaturi mari și necunoscute. Nu se poate spune că n-au valori, ci doar că ele sînt încă necunoscute. Noi facem efortul de a le afla și de a ne îmbogăți cu ele. Să nu mai vorbim de marile succese literare. Dacă o carte este discutată cu aprindere în coloanele presei mondiale, și nu se traduce la Budapesta în decurs de cinci ani, prilejul se transformă într-un adevărat scandal național. Iată, din literatura norvegiană am tradus mai puțin, doar vreo douăzeci de titluri, dar am compensat prin mai buna difuzare a literaturii suedeze, din care am produs în Ungaria chiar best-sellers, cu romanele lui Sven Delblanc, pe care îl văd candidat la Nobel. Asta ca să mă refer la unele literaturi mai mici din Europa. Traducem din literaturi africane (avem un redactor pentru limba swahili !), precum și ale popoarelor din Asia (mai greu este să formezi cunoscători de limbi din Indochina !). Într-un cuvînt, ne străduim să depășim cercul oarecum cunoscut al marilor literaturi vestice. Revenind la țările noastre, vă asigur că vom face și în continuare eforturi de a ne ține la curent cu cele mai interesante apariții de la București și vom încerca să le traducem în Ungaria.

L-am întîlnit pe Domokoș Janos în mai multe ocazii ce presupuneau schimb de idei și de cărți. M-a frapat întotdeauna mina concentrată și dorința lui de a afla și de a înțelege ce se petrece în mod real în literatura română. Este indiscutabil că stima reciprocă și cooperarea leală între națiuni se bazează pe cunoașterea și respectul valorilor artistice și intelectuale.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ROMANUL** lui Robert Coover, **La Bonne et son Maitre,** de fapt traducerea întreprinsă de Denis Roche pentru Editura Seuil, cunoaște un succes neobișnuit în Franța. „Mai puțin cunoscut în Statele Unite decît în Europa, scriitorul american pare că reeditează în anii noștri exemplul „generației pierdute de după primul război mondial", acei tineri romancieri și eseiști care au găsit la Paris un mediu mai propice afirmării lor literare. Robert Coover este de fapt profesor la Universitatea Brown, petrecîndu-și o bună parte din timp în capitala Franței. El declară : „Eu sînt un marginal. N-am nimic de-a face cu Mailer, Updike, Philippe Roth. Dar în toate epocile artistice importante, marginalii trasează linia adevăratei forțe de creație. Cu timpul, ceilalți cad în uitare". În cronica publicată de revista **Express,** Michael Braudeau spune că „Romanul acesta este o lecție de neliniște, desigur, dar mai întîi una de măiestrie artistică".

● **UNUL DIN MARILE SUCCESE** în spectacolul de operă contemporan este considerată a fi fastuoasa montare a operei lui Gluck, „Ifigenia în Taurida". Sub titlul **Ifigenia, o frumusețe fără cusur. Ultima operă a lui Gluck pusă în scenă de Liliana Cavanni. Ireproșabilă !,** Jean Francois Briane scrie : „Realizarea sa este ireproșabilă. Hieratică, simplă, respectuoasă, neoclasică. (...) Cea mai coerentă reușită a sezonului la Opera din Paris, ea marchează reintoarcerea lui Gluck, cu alura sa de restaurație incrementită, care convine perfect frigidității epocii noastre artistice. „Comentatorii remarcă decorul lui Ezido Friggerio, inspirat din statul Farnese din Parma, precum și pe Shirley Verrett și Thomas Allen, cel doi interpreți ai rolurilor principale, precum și contribuția dirijorului Gerd Albrecht. De fapt, **Ifigenia** este penultima operă a lui Gluck din 1779, și a fost dedicată reginei Maria Antoanetta.

● **ELSA MORANTE,** cunoscuta scriitoare italiană, fostă soție a lui Alberto Moravia, și unul din cele mai răsunătoare nume ale romanului italian din deceniul al șaptelea, cunoaște o nouă glorie prin romanul **Arracoeli,** apărut recent și la Gallimard, în traducerea lui Jean-Noel Schifano. După celebrul **La Storia** din 1974, este cartea cu cel mai mare ecou de presă și de public. Angelo Rinaldi definește în următorii termeni romanul Elsei Morante : „Avem de-a face cu un infern al memoriei etern reîncepute, propunînd enigme pe care durerea le mărește fără încetare prin tăcerile sale". Elsa Morante dovedește în plină senectute că are resurse de a reveni asupra tematicii sale obișnuite și de a propune imagini artistice halucinante prin noutatea lor.

● **UNA DIN EMISIUNILE DE TELEVIZIUNE** cele mai tulburătoare proiectate recent pe micile ecrane din Franța se intitulează : „Soldații pierduți ai aventurii vietnameze", reluînd problema destinului tragic al tinerilor care nu au mai putut să se reintegreze în societatea americană după experiența traumatizantă a războiului în Indochina. Doi reporteri ai televiziunii franceze i-au căutat pe acești marginali ai societății americane, găsindu-i în pădurile din Alaska, fugind de instituții și de contactul cu oamenii, luînd cocaină și alte droguri, urmăriți de coșmare terifiante. Este o problemă morală pe care ziariștii și scriitorii o evocă rareori în Statele Unite, deși constituie una din moștenirile cele mai împovărătoare ale războaielor recente. Cronica pe care revista **Express** o dedică acestei emisiuni avertizează asupra aspectului nefast pe care aventurile militare nereușite le au în ceea ce privește echilibrul psihic al participanților la lupte.

● **UN NUMĂR RECENT** al publicației **l'Alphée** este dedicat poeziei italiene, de la Dante la Savinio. Primită cu elogii binemeritate în presa franceză, această nouă inițiativă revuistică, care se ocupă exclusiv de probleme ale poeziei, se referă acum la unele traduceri de cea mai bună calitate, între care a fost evidențiată versiunea **Cîntului al XII-lea** din **Ierusalimul eliberat** al lui Tasso. Versiunea franceză aparține lui Michael Orcel, iar cronicarii nu uită să reaminteasă că acest cînt a constituit baza libretului unei opere de Monteverdi. De asemenea, cuvinte calde au avut toți recenzenții acestui număr pentru traducerea scrisorii lui Leopard către Jacopssen, unul dintre marile manifeste ale pesimismului romantic. Preocupările scriitorilor francezi în ceea ce privește marea literatură peninsulară au cunoscut în ultimul timp un avînt deosebit, indicînd o creștere a prestigiului literaturii italiene, atît clasice cît și contemporane.

● **UN VOLUM** recent dedicat de Jean Champion marei pictorițe Suzanne Valadon se bucură de o mare atenție din partea presei franceze, constituind prilejul de a estima din nou locul acestei artiste în conștiința contemporaneității. Este evocată viața tumultoasă a pictoriței, aspirațiile sale artistice, precum și caracterul prăpăstios al unor experiențe matrimoniale, relațiile atît de întortocheate cu fiul său, Utrillo. Suzanne Valadon este o pictoriță cu tușă energică, afirmînd în lucrările sale valori vitaliste într-un limbaj adeseori lipsit de strălucire, dar încărcat întotdeauna de pregnanță.

SPORT

Căutînd în mierea timpului

Recunosc : sînt unul dintre puținii oameni care-și construiesc zilnic paradisuri artificiale. Fantoma lor spînzură de streașina casei mele în orice clipă. Din această pricină, ca să nu zic de foaie verde matostat și alte pietre semiprețioase, ca de exemplu jaspul și calcedonia, mi-am închipuit că domnul Ginlay, arbitru scoțian și cetățean al planetei noastre, va conduce partida Dinamo București — Girondins Bordeaux ca un autentic fabricant de whisky ; domnia sa, spre mîhnirea a sute de mii de oameni, a condus-o (sau măsluit-o), ca un autentic consumator de whisky. Pentru că dacă nu era beat în clipele cînd dădea decizii anapoda (toate în favoarea francezilor), atunci sînt obligat să cred că, fluierînd mizerabil, își îngroșa substanțial contul din bancă. Dar să lepădăm greața din sînge, fiindcă răstignitului îi șade bine cu piroanele în palme și să ne întoarcem în pragul casei noastre, ca să vedem de ce ne-am împiedicat în mohorul toamnei și n-am ajuns la iarba fragedă din primăvară. O singură explicație : Dinamo nu mai are jucători de aur nativ, ci de argint cărpănos. Echipa lui Cornel Dinu a jucat foarte bine o repriză, apoi, ca de atîtea ori în toamna aceasta, a scăzut pasul, a pus fruntea la nivelul genunchilor și genunchii la nivelul bolovanilor. A greșit și bunul meu prieten Cornel Dinu că nu i-a introdus în teren mai devreme pe Movilă și Tulba. Dar un eșec nu se justifică prin schimbări. Nu facem nici cap de țară și nici spume la gură de mînie pentru o înfrîngere, dar trebuie să-i spunem echipei Dinamo că jocul ei costeliv nu ne-a mulțumit. Am fost mai buni decît francezii și am pierdut. Am fost mai aproape de adevăr și stăm în brațe cu mînciuna. Toate oalele (fără nici un pic de vin bun în ele) se vor sparge, cum e obiceiul la noi, în capul antrenorilor. Dar eu le-aș spune, măcar lui Orac și Augustin, o glumă amară : lasă că fac eu om din tine, striga maimuța, bătîndu-și puiul la fund ! Atît.

Recunosc, în al doilea rînd, că eram ferm convins că Universitatea Craiova o să se întoarcă de la Atena la adăpostul nopții. Sînt bucuros, și dacă aș fi mai tînăr, aș zice : sînt și fericit că această mare echipă (singura !) știe să țină stîlpii toamnei pe umeri de bărbați și să ne deschidă drumul spre toate oceanele lumii. Căutînd în mierea timpului, nu găsesc o a doua echipă românească în stare să treacă prin atîtea furtuni și să iasă mereu cu toate catargele înalte și pline de luceferi.

Mihnirea semănată în mine de echipa din Ștefan cel Mare rămîne dincolo, de prag, dincolo de ușa închipuită din șiraguri de mărgele și mătănii (simburi de rodie și măslin), pe care mi-a atîrnat-o, ca pe o clipă de mirodenii suită în altarul toamnei, uluitoarea echipă a Craiovei și acel frumos băiat numit Cîrțu, pe care niciodată Mircea Lucescu nu are ochi să-l găsească.

Fănuș Neagu

În curînd: **ALMANAHUL «LUCEAFĂRUL» 1985**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
46
(1 176)
Sîmbătă
17 noiembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUCCES DEPLIN LUCRĂRILOR CONGRESULUI AL XIII-LEA AL P.C.R., MARELE FORUM COMUNIST AL ȚĂRII!

La al XIII-lea Congres, Ceaușescu reales!

Gîndurile și sentimentele întregii țări se îndreaptă acum către marele forum comunist, cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Un sentiment de înaltă mîndrie patriotică, revoluționară emană de la forța marilor înfăptuiri prin care bilanțul muncii și creației noastre, al libertății și demnității patriei a cuprins în acest an jubiliar imagini de o semnificație economică, politică și socială demne de cea mai cuprinzătoare și mai densă carte a istoriei contemporane. Pe firiera celor patruzeci de ani de libertate, Congresul al IX-lea al partidului a inaugurat o epocă și a consacrat un destin. Eroic prin însăși gîndirea și fapta celui ce ne inspiră și ne conduce pe calea progresului și civilizației socialiste, astfel încît numele său a devenit în inima și conștiința întregii națiuni un simbol și o sintagmă ale întregii noastre existențe. Rostindu-i numele, ne rostim propria noastră identitate și țara își rostește propria sa vocație și drepturile sale la istorie, la timp, la înfăptuirea unei opere fără precedent. Ea, această operă, s-a edificat treaptă cu treaptă avînd, pe traiectul celorlalte forumuri comuniste care au urmat, deschideri și clarificări largi de orizont, punctînd un traiect în permanență ascendent și pe largi arii de desfășurare economică și socială. Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului au hotărît măsuri și programe prin care eforturile, toate capacitățile materiale și umane ale țării au dobîndit și dobîndesc relieffuri noi, la zi, ca o vastă și inconfundabilă relevare a spiritului mereu viu și dinamic, propulsator și făuritor de conștiințe, spiritul revoluționar.

Gîndurile și sentimentele întregii națiuni se îndreaptă acum către marele forum comunist ce-și va deschide lucrările ; el — prin importanța și amplitudinea sa politică și socială — preocupă atenția tuturor, dinamizează și pune în acord viitorul cu cerințele și posibilitățile prezentului, se constituie în acel tip de evenimente care rămîn pentru totdeauna în memoria timpului și a oamenilor, punct viu de reper la orizontul gîndirii și acțiunii revoluționare. Întîmpinat și așteptat cu cel mai larg interes, cu noi fapte și dovezi ale muncii creatoare, Congresul al XIII-lea al partidului reprezintă, în esența sa, un moment de bilanț și de continuitate sub toate aspectele existenței noastre, în înaintarea pe calea progresului, a dezvoltării multilaterale, pentru a ne înscrie într-o nouă etapă configurată strălucit de proiectul de Directive aflat în dezbatere și consacrînd astfel un sentiment plenar al participării și angajării noastre în tot ceea ce partidul decide, ca centru vital al întregii națiuni, și unește, într-un flux impresionant, forțele și energiile țării în vederea înfăptuirii marilor obiective pe care ni le-am asumat. **Proiectul de Directive privind dezvoltarea economico-socială,** sublinia secretarul general al partidului, **dau o perspectivă minunată ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, creșterii continue a bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes !**

Gîndurile, sentimentele întregii națiuni se îndreaptă acum către marele forum comunist și trăim cu toții sentimentul cert al unei angajări și răspunderi esențiale. Știm că, așa cum se precizează și în proiectul de Directive, înfăptuirea obiectivelor fundamentale ale dezvoltării economico-sociale în cincinalul 1986—1990 și în perioada de perspectivă va asigura ridicarea României pe trepte tot mai înalte de progres și prosperitate, va duce la întărirea și mai puternică a statului nostru socialist, a forței economice și sociale a societății noastre. În centrul eforturilor întregului popor se va situa consolidarea tuturor realizărilor obținute în edificarea noii

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU – pictură de Zamfir Dumitrescu

„România se va înfățișa la sfîrșitul acestui secol ca o țară socialistă multilateral dezvoltată, atît din punctul de vedere al industriei, agriculturii, învățămîntului, științei și culturii, cît și al nivelului general de viață și de civilizație al poporului. Pe această bază se vor crea condițiile materiale necesare care vor asigura trecerea la înfăptuirea și la manifestarea tot mai largă în societatea noastră a principiilor comuniste de repartiție, de muncă și de viață în toate domeniile de activitate".

DIN PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA AL P.C.R.

A fi al țării tale

A fi al țării tale și prin aceasta, numai prin aceasta, al lumii în care trăiești. A ști, a simți, a te confunda cu **tot ce devine în Patrie,** cum spunea Blaga. Cu ochiul limpede privind, cu inima deschisă iubind fiecare faptă de bine a poporului tău. Înțelegînd saltul uriaș pe care l-a făcut țara în acești ani de zidire socialistă. Prețuindu-și, redescoperindu-și marile, adevăratele valori, în istorie, în cultură, în știință și doar astfel construind mai departe, îndrăznind în permanență, dînd visurilor identitate palpabilă. Așezînd sub semnul libertății și egalității depline viața tuturor fiilor unei națiuni și punînd temelie nobilul crez că numai lucrarea pentru patrie este măsura supremă a ființei, dreptul și datoria cea mare pentru fiecare dintre noi. Și cu toată această avere de spirit deschizîndu-te către grijile lumii, rostindu-ți demn gîndul de pace și de înțelegere, arătînd căile adevărate și omenești întru împlinirea acestui gînd.

Iată sensurile, marile repere de conștiință și acțiune revoluționară, patriotică ale lecției de istorie trăită a unei epoci românești : Epoca Nicolae Ceaușescu.

În aproape două decenii, **România și-a conturat prin înțelepciunea limpede, prin marea dragoste de țară și de oameni a bărbatului, a comunistului care-i conduce destinele, Marele Vis al unității de gînd și faptă care adună energiile națiunii sub arcul de boltă al independenței, libertății și demnității.**

Marele Vis în care se întîlnesc, precum riurile

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 7-a

Spiritul literaturii române

Dezbaterea de idei este unul din marile cîștiguri ale ultimilor ani de viață culturală și literară. Necesitatea dialogului este indiscutabilă pentru dezvoltarea unei culturi și a unei literaturi. Afirmarea unor poziții, a unor puncte, de vedere, confruntarea lor, deschid posibilitatea elaborărilor ideologice colective de mare rezonanță. Cultura și literatura română și-a cîștigat acest drept și l-a ilustrat de mai multe ori în ultimii ani strălucit. Toate acestea desigur n-ar fi fost posibile fără platforma de idei a Congresului al IX-lea, congres care a deschis larg porțile saltului calitativ al culturii și literaturii române. Înaintea Congresului al XIII-lea al P.C.R. acesta este contextul în care ne mișcăm : un context al schimbului de idei, al fertilului dialog pe temele literaturii și artei.

Pentru scriitorimea din România, Congresul al IX-lea înseamnă legitimarea marilor năzuințe ale literaturii române, mișcarea ei liberă pe liniile propriei tradiții și ale modernității în egală măsură. Evoluția actuală a literaturii române datorează enorm Congresului al IX-lea. O literatură intră în desuetudine, o literatură nouă îi ia locul. Chiar înțelegerea literaturii române în ansamblul ei, alterată de dogmaticele interpretări anterioare, se modifică. Fără Congresul al IX-lea gesturile de importantă recuperare culturală, literară n-ar fi fost posibile.

Ne-am putea opri aici. Dar marea diversitate stilistică și tematică de azi n-ar fi fost posibilă fără Congresul al IX-lea, Congres care consacră spiritul revoluționar al poporului român, al culturii și literaturii române. Un roman ca „Delirul" n-ar fi fost posibil decît în aceste condiții, precum și ciclul lui Paul Anghel despre războiul de independență sau ciclul romanesc pe care D.R. Popescu l-a închinat proceselor de conștiință ale unui activist de partid, după cum și cărțile lui Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, și ale numeroșilor scriitori de azi care au înțeles literatura ca integrare în marea revoluție socială și politică a poporului român.

Literatura nu poate fi separată de politică. Titulatura de revoluționar de profesie se poate aplica într-adevăr scriitorilor. Mă gîndesc în primul rînd la revoluționarii de la 1848, în același timp revoluționari, scriitori, gazetari, pictori, oameni de arme. Spiritul revoluționar al literaturii române poate fi căutat mai ales în lectura cu poporul a **scriitorilor ei.**

Spiritul revoluționar cere un climat de idei pe măsura lui. Iată de ce este important de la ce ne revendicăm și ce tipărim de predilecție. Spiritul revoluționar al literaturii române este cel care-i asigură demnitatea și impune o conduită. Iar scriitorii de azi vor exprima cu atît mai mult spiritul revoluționar al literaturii române cu cît își vor revendica mai ales datoriile morale ale scriitorului.

M. Ungheanu

Pentru noi — mierea lumii!

Călător de drag, din pornire adîncă, lăuntrică, prin priveliștea țării luminată mereu altminteri de rețeta solară a anotimpurilor, mereu nou, imposibil de clasat și de comparat, străbați ca într-un înțeles de poveste drumul de la țară la patrie, de la un contur geografic în care ți-a fost dat să te naști și a cărui frumusețe o constați cu satisfacție și obiectivitate către înțelesul adînc al unicității, de care te apropii prin cunoaștere intimă și idee, — unde granițele între om și lucru se pierd, toate, încărcate de mierea lumii, și patria este locul pe care conștient nu l-ai putea părăsi niciodată, dealul scînteietor din Podișul Transilvaniei, de pildă, a cărui frumusețe magică n-o mai vezi, ci ea trăiește în tine, ajutîndu-te să-ți sprijini tîmpla și sufletul de lumina ei.

Acesta este, cred, înțelesul fundamental pe care Congresul al IX-lea al Partidului l-a dezlegat pentru noi, dezlegîndu-ne, pentru ca el să fie posibil — chiar viața, un drum biografic de pe care au trebuit risipite și împrăștiate atîtea neguri și confuzii ideologice. Nu știu cîtor generații în lume li s-a dat șansa aceasta de a exista la nivelul de patrie, la nivelul real al capacității de muncă, de inteligență și de personalitate, de integrare în social.

Chipul socialismului românesc sîntem noi, generațiile contemporane acestui timp care ne datorează izbînzile sale și căruia îi sîntem, pentru cîte lipsuri există, mereu datori. A găsi existența, modul de viețuire în care ceea ce ne înconjoară să ne justifice, să ne sprijine rostul diurn, omenesc, înseamnă a ne

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 7-a

Patria de azi — patria de mîine

Congresul al XIII-lea al partidului — Congres al întregului popor !

Aceasta este realitatea în care se cuprinde pe deplin, în marele său adevăr și profunda sa semnificație, noul congres al partidului.

Aici, aleșii comuniștilor, ai poporului întreg vor hotărî — dînd expresie unanimei voințe a partidului și a țării — orizonturile clare, cutezătoare în care va evolua — pe drumul progresului general, multilateral — România socialistă.

Aici, la Congres, partidul, țara vor da memorabilă expresie înaltei prețuiri, devotamentului deplin față de alesul fiu al națiunii, purtătorul inestimabilelor virtuți ale poporului, comunistul de pilduitoare omenie, revoluționarul încercat și cutezător, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Realegerea sa în înalta funcție de secretar general al partidului, ecoul puternic în inimile tuturor al acestei hotăriri profund partinice și patriotice, se constituie într-un veritabil simbol al voinței patriei, într-un luminos argument al certitudinilor ei.

Lui, marelui fiu al țării, partidul, poporul îi aduce astfel gîndul de omagiu, de înaltă stimă, cu convingerea că astfel drumul ales, destinul României — așa cum sînt hotărîte de partid, de încercatul arhitect al evului românesc socialist — se vor afla ferm în orizonturile unei luminoase împliniri. În numele omului, spre binele omului !

Congresul al XIII-lea al partidului va fi un moment istoric în devenirea țării !

Prezența în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu este certitudinea fundamentală pentru viitor, pentru portretul de mîine al Patriei.

Patria de azi, Patria de mîine ! Dacă s-ar putea afla un loc în univers, de unde privirea să cuprindă, rotitoare, Patria cu toate împliniri le ei deodată, atunci priveliștea ce s-ar dărui sufletului însetat de adevăr s-ar preschimba în cîntec. În cîntec de izbîndă ! În cîntec de bucurie !

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 7-a

Întîiul comunist

Congresul fiind lumina umanității noastre
Punînd pe frunți blazonul gîndirii tutelare
Ca să vîslească vela spre zările albastre
A celor ce din muncă și-au făurit altare

Pe cerul lumii pîinea e-un astru arzător
Ce-i zmulgem din țărînă conturul greu de aur
Ca roții dintr-un arbor rotundul mișcător
Pe trudtorul țării l-încoronăm cu laur

Pe făcătorii păcii eu îi slăvesc prin cînt
Pe cei care ținutul acesta mioritic
Îl fac să fie-n lume transfigurat pămînt
Prin dragoste și muncă întrind în timpul mitic

Pe-ntîiul comunist al timpului ardent
Cel luminat de floarea zăpezii pe la tîmple
La pulsul vremii veșnic de veghe și atent
Cel ce gîndește fapta ce mîine-o să se-ntîmple

Pe Ceaușescu-n cîntec îl dăltuiesc stelar
Iubindu-l ca pe fiul carpatic fără pată
El nu e o-ntîmplare istorică de zar
E întruparea noastră umană și curată

Pe fruntea lui lumina muncii strălucește
Neobosit ca țara visindu-i viitorul
Nestinsă grija țării pe frunte-i viscolește
Cu el la cîrmă țara desăvîrșindu-și zborul

Vasile Andronache

Epopeea națională

O idee-forță, o idee-matrice în cuprinderea și la tensiunea căreia se înalță ca niște fascinante virfuri de munți, cu scăpărări vii, dinlăuntru, toate marile momente ale istoriei și fac din arcul de cer carpatic un reazim și o lumină ale însuși sufletului nostru românesc, o idee care ne alcătuiește, ne reia din începutul ființei, al dăinuirii noastre ca țară și popor și ne continuă, probînd în realitatea materială și spirituală cele mai arzătoare aspirații, idealurile noastre cele mai scumpe, modul însuși de a ne releva, de a lua act de noi înșine și a ne împlini pe planul conștiinței de sine, mereu : epopeea națională. Această lucrare atît de sensibilă și de anevoioasă, cu o migală ce a cuprins secolele și care a dobîndit putere de grai deopotrivă prin bucurii și suferințe, prin luptă și jertfă — epopeea națională ; eroică prin însăși întinderea și pregnanța ei nu numai istorică, nu numai politică și socială ci și morală în cel mai înalt grad — epopeea națională, o operă imensă, de multe ori nevăzută, neînțeleasă de departe, dar permanentă, fără de odihnă și

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Sentimentul istoriei

Călător în ultima vreme prin țară, dacă o călătorie se poate numi încercarea de a descifra, de a cunoaște și a recunoaște lumea căreia îi aparții, am sesizat cum, în moduri diverse, desigur, în exprimări mai simple sau mai complicate, oamenii au tot mai acut sentimentul istoriei. Nu este vorba de un paseism, de o cantonare în evenimente intrate-n cartea cea mare a poporului român, ci de un mult mai complex și, poate, mai complicat mecanism, de joc al timpurilor care, aducînd în prim plan și pornind de la o foarte bună cunoaștere a istoriei, conferă clipei, prezentului dimensiunile noi ale responsabilității. Sentimentul istoric este sentimentul **apartenenței** la o istorie care acum se scrie și a cărei descifrare nu mai este lăsată în voia vremii ce va veni, prin distanțare, prin perspectiva, atît de des invocată, temporală. Sînt analizate resorturile, implicațiile, propu-

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● **Identitatea unei epoci, demnitatea unei epoci : EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU** ● **Eroul exemplar — un concept activ al literaturii române contemporane** ● **Colocviul și Festivalul național de poezie «Scriitorii și spiritul revoluționar»** ● **Poeme într-un ceas de sărbătoare** ● **Repere literare contemporane**

EROUL EXEMPLAR -
un concept activ al literaturii române contemporane

O temă de acut şi permanent interes socio-estetic precum aceea vizînd condiţia personajului în contextul prozei româneşti de azi comportă o multitudine de perspective interpretative, practic cu neputinţă de epuizat. Graţie realismului ei fundamental — atît în sens fenomenal, cît şi în sens imaginar — proza românească contemporană îşi afirmă distinctul ei statut creator concentrîndu-şi atenţia, în primul rînd, asupra fascinantului impact dintre datele moral-sociale şi etnico-politice ale timpului nostru istoric, un timp revelator prin spiritualitatea sa umanist-revoluţionară, şi existenţa umană individuală, valorizată în identitatea ei specifică, de destin irepetabil şi exemplar. A pune deci în centrul demersului narativ conştient de sarcina ontologică asumată studiul complex (şi pe cît posibil complet !) consacrat condiţiei eroului înţeles ca chintesenţă a însăşi dinamicii social-istorice, aceasta este, fără îndoială, direcţia principală în care se concentrează efortul creator al prozatorului român de azi. Identificăm într-o atare opţiune conştiinţa faptului că epicul este, mai presus de orice, o formă privilegiată de afirmare a ceea ce s-ar putea numi eul uman colectiv prin exponentul său suprem care este eroul literar. În spiritul atît de fertilelor sugestii şi îndrumări formulate de secretarul general al partidului cu prilejul Consfătuirii de la Mangalia, iniţiind în preajma Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român dezbaterea de faţă, repunem în discuţie tema atît de stringentă prin conţinutul ei civic-patriotic a eroului model în proza noastră contemporană.

Masă rotundă cu participarea criticilor literari ● Nicolae Ciobanu ● Zaharia Sângeorzan ● Valentin F. Mihăescu ● Artur Silvestri

„Poporul — în care tineretul are un rol de seamă —, oamenii muncii sînt cei care au realizat tot ceea ce am obţinut în dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sînt eroii care trebuie să-şi aibă locul în film, în teatru, în poezie, în artă, în literatură, în pictură, în toate domeniile creaţiei artistice! Pe ei trebuie să-i prezentăm!"

NICOLAE CEAUŞESCU

NICOLAE CIOBANU : A încerca definirea condiţiei eroului exemplar al prozei româneşti de azi prin raportare la contextul literaturii româneşti moderne în general, nu constituie nicidecum indiciul comparaţiei valorice **ad hoc**, aşa cum se mai crede uneori. Spunînd că, de pildă, e posibil a pune în relaţie eroii lui Marin Preda cu aceia ai lui Liviu Rebreanu, Slavici şi Caragiale sau Camil Petrescu, înainte de toate, ne angajăm într-un demers analitic necesar judecăţii de situare, judecată care, la rîndul ei, este absolut indispensabilă judecăţii de valoare. De aceea, rămînînd chiar la exemplul invocat, vom merge mai departe distingînd două planuri relativ autonome, şi totuşi interferente, capabile să modifice din perspectivă axiologică cum anume se petrec faptele. Unul este, desigur, acela al factorilor circumscrişi realităţii obiectiv-fenomenale, în sens direct social-istoric şi moral-politic, sursa inalienabilă a ceea ce s-ar putea numi plasmă epică realist-originară, în afara căreia nu este de conceput nici măcar cel mai disimulat demers narativ (nuvelistic ori romanesc) ce aspiră la autenticitatea esenţială, în ordinea timpului şi a spaţiului. Or, rămînînd deocamdată la acest nivel al interpretării, trebuie spus că individualitatea profund distinctă a eroului predist (cum zice un critic adjectivînd numele marelui scriitor) se trage din organicitatea apartenenţei sale la un **anumit timp al istoriei poporului român**, la timpul istoriei româneşti contemporane. Insuficient investigată, tema timpului obiectiv cu reflexele ei tulburătoare în tema timpului individual-biografic al eroului, este de natură să releve structurile demersului romanesc predist la treapta ontologiei sale intrinseci. De modul în care acest timp, în inextricabila lui fuziune obiectiv-subiectivă, este asumat de către erou, identificăm reala diferenţă specifică ce marchează modul său de existenţă în raport cu contextul istorico-literar modern în general. De aici pornind, ni se deschide cale de acces în planul existenţei lui artisticeşte fictive, adică autonome, cînd ne aflăm în situaţia privilegiată de a sesiza fascinantul fenomen de sublimare a istoriei fenomenale, cu identitatea ei „fizică" în ordine temporală, în **istoria românească**, altfel zis, **în istoria irepetabilă a unui destin.** Or, dincolo de multitudinea formulelor înnoitoare sub aspectul tehnicilor narative şi al mijloacelor de investigaţie (nu neapărat întotdeauna superioare, ca eficienţă artistică propriu-zisă, celor anterioare) identitatea sui-generis a timpului căruia îi aparţine şi pe care şi-l asumă este aceea care conferă eroului din proza noastră de azi statutul originalităţii diferenţiatoare în contextul prozei moderne nu numai româneşti, ci şi străine. Pe scurt, se poate spune că eroul prozei româneşti actuale îşi relevă statutul autonom, fiind, înainte de toate un **erou al timpului nostru,** fie că, în ordinea strictei cronologii istorice, el aparţine unui timp „fizic" (nuvelă sau roman istoric, nuvelă sau roman de război, nuvelă sau roman de strictă actualitate etc.) sau unui timp cvasiimaginar (nuvelă sau roman istorico-parabolic, nuvelă sau roman mitic-fantastic etc.). Climatul creator atît de propice al ultimelor decenii de istorie românească favorizează şi **impune o atare propensiune spre diversitatea centripetă,** exemplelor oferite de proteica operă romanescă a lui Marin Preda li se alătură numeroase altele, la fel de pregnante, exponenţii lor fiind, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Radu Tudoran, Laurenţiu Fulga, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Titus Popovici, Fănuş Neagu, Ştefan Bănulescu, Ion Lăncrănjan, Teodor Mazilu, Sorin Titel, Augustin Buzura, Dinu Săraru, Vasile Rebreanu, George Bălăiţă, Nicolae Velea, Aurel-Dragoş Munteanu, Constantin Toiu, Paul Georgescu, Constantin Chiriţă, Constantin Gheorghiu, Paul Anghel, Platon Pardău, Francisc Păcurariu, Radu Petrescu, Petre Sălcudeanu, Eugen Uricaru, I. M. Almăjan, Mircea Ciobanu, Radu Theodoru, Ion Arieşanu, Mircea Micu, Virgil Duda, Gheorghe Suciu, Romulus Guga, Ştefan Agopian, Mircea Nedelciu, Gabriela Adameşteanu, Constantin Stan, Ion Florian Panduru, Teodor Bulza, Iustin Moraru, Sorin Preda.

ZAHARIA SÂNGEORZAN : Proza de azi, schiţa, povestirea, nuvela, dar mai ales romanul, trăiesc prin personajul literar, prin adevărurile morale, sociale, istorice pe care le comunică. Personajul e sinteza vieţii, reprezentată în construcţia epică. El este vocea ideilor, vocea conştiinţei operei, fiindcă orice text narativ, ca să existe, ca să dureze, nu este de conceput în afara personajului. Romanul e creaţia epică ce îşi condiţionează actualitatea, valoarea, prin condiţia personajului. Condiţie ce reclamă din partea scriitorului o artă de a-l eterniza în tipare orignale, de a-l construi estetic, din perspectiva realităţii naţionale, sociale şi istorice. Fiecare epocă, reflectată în roman sau nuvelă, trebuie să fie reprezentată de un personaj cu un statut existenţial şi istoric capabil să transmită o faţă a realităţii, un mod de a gîndi şi de a trăi lumea, de a o proiecta în spaţiile imaginarului. Literatura este şi creaţia unor personaje memorabile. Ion, Moromete, Darie, Principele, Ioanide, Monu, Grobei, Isaia Iota, sînt personaje care au intrat în conştiinţa românească, au devenit simboluri datorită faptului că autorii lor au desăvîrşit ideea de personaj, au respectat condiţia lui estetică şi socială. Personajul literar din proza contemporană are modele şi ele trebuie respectate sau depăşite. Marele romancier se dovedeşte şi un mare constructor de personaje. El creează personaje în acord cu vocaţia sa artistică, cu destinul unei societăţi. Condiţia personajului literar este însăşi condiţia unei proze realiste, angajate cu totul în destinul societăţii, a vieţii pe care o trăim.

ARTUR SILVESTRI : Să notăm, totuşi, că aspectul programatic al literaturii nu e totuna cu aspectul ei real. Un examen privitor la condiţia personajului în proza românească nu e, în ciuda unor profeţii sumbre pe care unii le fac citeodată, o sfortare de a mentine în viaţă un element literar care ar fi sortit pieirii. Personajul nu moare în romanul românesc şi nu e defel obligatoriu a face asupra acestei chestiuni ipoteze care să pornească de la date care nu aparţin acestei literaturi. Opera nu e în nici una dintre arte o imitaţie pură a realului şi a înregistra pe bandă magnetică zgomotele străzii nu este nicidecum a face artă. Hiperrealismul american e, în pictură, o simplă experienţă care a ieşit din tehnicile pictorilor de reclame. Ironie ? Bine, dar pe cine ironizăm şi din ce punct de vedere ? Cred că în literatura română asemenea experienţe ar putea să aibă loc numai cu condiţia unei analize ideologice serioase, fără prejudecăţi însă şi lipsite de complexe aşa-zis culturale. Avem, în ceea ce priveşte teoria personajului, o noţiune care clarifică multe nedumeriri : aceea de „erou exemplar". Si este neindoios că, în cele mai semnificative dintre manifestările ei — şi acestea nu sint puţine — epica noastră de azi propune imaginea memorabilă a tipologiei umane în discuţie.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Fidelă, din momentul în care lucrul a devenit posibil, propriei sale tradiţii, proza românească s-a arătat, totodată, sensibilă la inovirile de formulă propuse de marile experimente literare ale secolului douăzeci. Este vorba, însă, de acele experimente care s-au dovedit a fi experienţe literare formative, cu putere de iradiaţie maximă, modele de asumat. Faţă de experimentul în sine, fără consecinţe, proza românească a manifestat o benefică neîncredere, venită, aş zice, dintr-un echilibru structural. Tot ceea ce n-a fost verificat în perimetrul propriu, dacă nu a trezit suspiciunea, a provocat, oricum, desincronizări explicabile şi deloc îngrijorătoare. Dintr-o experienţă de lectură fatal limitată, dar, aş cuteza să spun, valabilă, observ că, în linii generale, proza românească se conformează unui anume spirit clasic. Prozatorul contemporan de la noi acordă în continuare credit nelimitat personajului şi evenimentului. Indiferent de maniera de abordare, de strategia şi tacticile narative, el tinde să creeze personaje memorabile, reprezentative pentru o epocă şi un climat. În acest context, era firesc ca, de pildă, noul roman francez, care proclama dispariţia personajului, să nu se bucure la noi decît de o slabă audienţă. Explicaţia nu este, desigur, atît de simplă cum ar rezulta din cele spuse pînă acum. Un rol deosebit de important l-a avut contextul politico-istoric. Era de recuperat o epocă, trebuia explicat şi literar un moment istoric, scriitorul se afla în căutarea adevărului pierdut. De aici, formula clasicistă a prozei „obsedantului deceniu", cu personaje şi întîmplări precis conturate. Chiar dacă, venind către actualitate, formulele prozastice se diversifică, modalităţile stilistice se rafinează, simplităţii, uneori schematice, îi ia locul complexitatea viziunii, rolul esenţial continuă să-l deţină personajul. Nu altceva se întîmplă, de fapt, din cîte îmi pot da seama, şi în alte literaturi. Literatura sovietică, cu Valentin Rasputin, Viktor Astafiev, Iuri Trifonov, Cinghiz Aitmatov, sau cea americană, cu Saul Below, William Styron, Norman Mailer, Philipp Roth, dincolo de fireştile diferenţieri tematice şi stilistice propun, într-un fel, personaje memorabile în situaţii memorabile. Cîte astfel de personaje trebuie să aibă o literatură pentru a fi considerată o mare literatură ? Greu de răspuns şi, poate, puţin important. Important este ca ele să existe. Iată : Ilie Moromete şi Victor Petrini, eroii lui Marin Preda, Lae Cordovan şi Monu, ai lui Ion Lăncrănjan, Ottaviano şi Hrisant Hrisoscelu ai lui Eugen Barbu, Grobei, din **Bunavestire** de Nicolae Breban, „frumoşii nebuni" ai lui Fănuş Neagu, Gheorghe Palada şi Pascal din **Istorii**-le lui Mircea Ciobanu...

ARTUR SILVESTRI : O însiruire a personajelor memorabile din proza românească postbelică ar fi şi foarte greu de făcut şi indeajuns de laborioasă. Ele sînt, să ne înţelegem, foarte numeroase şi nu cred să fie prozator care să iasă din serie şi care să nu fi creat cel puţin un individ care să se reţină. Lumea literaturii merge, din acest punct de vedere, alături de lumea reală. De altfel, stă în tradiţia prozei româneşti creaţia de tipuri obsedante. Noi zicem despre cite cineva că e un „Hagi Tudose" dacă e zgîrcit, că e un „Dinu Păturică" dacă e arivist (şi mai sînt, s-o recunoaştem, grobieni, agresivi, neştiutori de hristoitii), că e „Tănase Scatiu" cînd e slugarnic. Dar ce înseamnă aceste, de-acum obligatorii, analogii care pot continua mult şi bine ? Înseamnă că umanitatea literaturii s-a impus conştiinţei publice. Acest element e în proza românească, se ştie, foarte activ.

Observ însă că memorabile rămîn, între personajele literaturii contemporane, nu Păturicii şi Hagii, de felul lui Tudose, (adică înşi pe care morala mai degrabă îi cuprinde printre aberaţii) ci eroul civilizator şi problematic, umanizat la un grad înalt. Seria eroului prozei postbelice e formată, din cîte mi se pare, de un prototip de esenţă morală.

ZAHARIA SÂNGEORZAN : E adevărat acest lucru : temele eterne ale literaturii dintotdeauna au o tradiţie care nu poate fi părăsită, neglijată. Naşterea, nunta, dragostea, moartea, sînt teme eterne ce primesc în contemporaneitate noi valenţe etice şi artistice, cunosc prin reluare, prin confluenţă morală şi politică, şi nu mai puţin istorică, o nouă viaţă. Temele condiţionează şi apariţia unor noi tipuri de personaj. Ele sînt creaţia unor disponibilităţi artistice ale romancierilor care au valorificat cu succes tot ce ţinea de structura umană a personajului. Există un personaj de Renaştere, de Ev Mediu românesc, altul aparţinînd epocii moderne, altul epocii actuale. Fiecare personaj poartă cu sine virste spirituale ale timpului în care trăiesc, pecetea mediului din care ies, în care s-au format, sînt exponenţii unui anumit stil de viaţă, de gîndire şi de sensibilitate.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Temele eterne ? Adică viaţă, moarte, iubire, timp ? Desigur. Căci literatura nu poate exista în afara a ceea ce este omenesc. Fiecare epocă vine însă cu specificul său, cu problemele momentului, care intră în rezonanţă cu conştiinţa scriitorului, cu modul său de a gîndi şi înţelege lumea. Astfel că, „tratînd" în continuare temele eterne, scriitorul dă, deopotrivă, simplu spus, o imagine a timpului său, cum bine zice Z. Sângeorzan. Cantonată excesiv în problematica „obsedantului deceniu" proza românească actuală pare a încerca, totuşi, să se emancipeze de sub tirania acesteia, devenind şi o proză a actualităţii. O literatură al cărei verb refuză conjugarea la timpul prezent este asemeni unui martor mincinos. Nu dogmele fac substanţa unei literaturi. Fiecare scriitor îşi alege, conform structurii sale formulele, temele şi epocile adecvate acesteia. Dar **tema actualităţii** trebuie să-şi găsească, în peisajul complex al prozei contemporane, un spaţiu pe măsura complexităţii prezentului. Semne ale acestei propensiuni pot fi observate, în special, în cărţile tinerilor prozatori. Este doar un început, care „se vrea fecund". Pledez, dacă mi se dă voie, pentru continuitate.

ZAHARIA SÂNGEORZAN : Teme, personaje, timp istoric formează o structură deschisă umanului, unui permanent proces de sincronizare cu ceea ce progresul, civilizaţia, ştiinţa lumii aduce ca spor de frumuseţe, de noutate. Spiritul românesc creator e foarte receptiv la o galerie de personaje cu vocaţia implicării în istorie, în social. Destinul românesc al romanului de azi cunoaşte o extraordinară voinţă de a rosti adevărul istoriei, conştiinţei, de a purta cu curaj şi cu sinceritate un dialog cu actualitatea, cu marile ei forme de existenţă, de manifestare. Tipologia personajelor din proza contemporană este o expresie a explorării socialului, a marilor relaţii pe care societatea românească de azi le creează, le promovează. Romancierul vine şi le dă un nume, o memorie, ne trage într-o sinteză epică, menită să ne convingă de specificul vieţii de realitatea interogată, analizată, de stilul de existenţă istorică. Temele literaturii române contemporane sînt temele vieţii sociale şi morale ale acestui timp. Tinereţea şi valoarea lor sînt date de putinţa scriitorului de a asculta vocile lor, de a transpune cu artă o experienţă de viaţă într-un simbol narativ, într-o idee fundamentală despre om şi condiţia sa existenţială.

NICOLAE CIOBANU : Nu încape discuţie că în chiar acest inalienabil tip de interferenţe dintre etern-uman şi contemporan rezidă coeficientul de **viabilitate actuală** (în sens călinescian) proprie personajului pus în circulaţie şi de proza noastră contemporană. De nu s-ar petrece astfel lucrurile, ilustrativismul factice (cum s-a întîmplat în chip cvasigeneralizat în perioada proletcultistă) ar face ravagii. La drept vorbind, rămînerea în descripţia aşa-zicînd evenimenţial verificabilă reprezintă un mijloc, şi nicidecum un scop pentru orice demers românesc ori nuvelistic autentic. Ce se întîmplă de aici încolo reprezintă imperiul libertăţii absolute a creatorului pe al cărui cuprins el nu are alt scop mai stringent decît de a surprinde impactul **actualităţii faptice cu actualitatea eternă.** Elaboraţia narativă viabilă şi în cazul eroului aparţinînd eposului nostru de azi este aceea în care tema timpului prezent se sublimează în temă a timpului din totdeauna. **Sinele şi sinea** eroului din scrierile unor autori precum cei citaţi mai înainte se confruntă în temeiul unui dramatism ontologic intim, spre a-şi apropia, cum ar zice Eminescu, acel **punctum saliens,** în care eul său profund îşi exercită prerogativele realmente existenţiale. Dacă faptele nu s-ar prezenta în acest chip, să fim sinceri şi să recunoaştem că extraordinara „foame" pentru romanul actual (şi de actualitate !) a cititorului nu s-ar produce sub nici un chip. Nu este vorba nicidecum de un paradox cînd spunem că acest cititor aspiră, înainte de toate, să perceapă adevărul realist-mitic inculcat de spiritul creator realităţii fenomenale pe care (prin trăire nemijlocit cotidiană) o cunoaşte, din punctul lui de vedere, precum nimeni altul.

ARTUR SILVESTRI : Ziceam, aşadar, că realitatea nu are nevoie, spre a deveni artă, de artişti care să o copieze aşa cum este ea; creaţia nu e fotografie ci teleologie. A face din realitate o mişcare vie care să se mişte în raport cu un scop, operînd în materia brută a vieţii selecţia cea mai nimerită — aceasta înseamnă a face artă.

VALENTIN F. MIHĂESCU. Opera este produsul imaginaţiei scriitorului. Acesta se află — folosesc o sintagmă a unui tînăr poet — „la cea mai înaltă ficţiune". A te afla aici nu înseamnă, nicidecum, a fi în afara realităţii, ci, dimpotrivă, în interiorul ei. Dar cu mijloacele specifice literaturii. Scriitorul re-creează lumea, lumea în care trăim şi în acelaşi timp alta.

Cele două universuri, existenţial şi literar, comunică la mai multe nivele. Un roman care să nu conţină ceea ce numim experienţă de viaţă este o imposibilitate. Nu ştiu dacă această experienţă trebuie dobîndită neapărat cu instrumente sociologice. Este clar însă că sociologia şi-a cîştigat un loc de mare importanţă în viaţa societăţii moderne.

Dacă vrem, scriitorul este şi el un sociolog. Un sociolog sui-generis, care, implicat în social, îl observă şi studiază în chip specific. Cunoaşterea mecanismelor socialului, în general cunoaşterea oamenilor sînt acţiuni indispensabile profesiunii de scriitor. Cu această zestre în bagajele sale scriitorul imaginează lumea. Nu neapărat o lume eroică, dar o lume în care eroul exemplar are deplin drept de existenţă. Cînd spui erou exemplar, s-ar putea ca o anume doză de circumspecţie să se insinueze în gîndul receptorului. Nu cumva este vorba de o etichetă fără acoperire substanţială? Din păcate, perioada sociologismului vulgar a repercutat în sfera literaturii, dînd naştere unor personaje necreditabile şi, prin urmare, insuportabile. Vremea a trecut, erorile au fost analizate şi eroul exemplar şi-a recăpătat statutul firesc. Înainte de a fi un erou, el trebuie să fie un om. Exemplaritatea sa nu constă doar în disponibilitatea de a fi dat exemplu, ci, mai cu seamă, în complexitatea gratuită a acţiunii sale. Cred că acesta este primul punct din statutul eroului exemplar. Din acest unghi de vedere, chiar dacă se luptă doar cu morile de vînt, Don Quijote este un erou exemplar.

ARTUR SILVESTRI : Revenind la ceea ce spuneam mai înainte, aş arăta că ideea de exemplaritate a eroului vizează specificitatea etnică a condiţiei sale şi aş exemplifica prin cele propuse de lumea lui Paul Anghel, o umanitate românească în adevăr monumentală. Gran'mère Grădişteanu, Adela Bals, Răscanii, toată ofiţerimea de acolo, de la căpitan la general, ilustrează o Românie absolută, văzută în primul rînd prin trăsăturile care o disting de alţii. „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Făcerea lumii" conţin iarăşi personaje memorabile. Mare creator de eroi cu altitudine morală este şi Ion Lăncrănjan. Tabloul e consistent, şi prin morală şi prin artă însă, am impresia, că şi prin sociologie.

ZAHARIA SÂNGEORZAN : Scriitorul poate să fie şi sociolog, dacă experienţa, vocaţia sa, i-o cere. Cunoaşterea sociologică e o şansă asumată pentru romancierul disponibil să ia contact direct cu viaţa, cu lumea morală şi istorică. Evident, fenomenul nu asigură succesul absolut şi nici nu înlocuieşte intuiţia artistică, talentul de a reconstitui un univers. Dacă lucrurile s-ar petrece întocmai, atunci sociologii de profesie ar fi cei mai buni romancieri. Scriitorul este un aliat al realităţii şi raportul realitate-literatură-ficţiune-imaginar e un raport care pune în evidenţă semnificaţia unui model de a fi reper şi seman pentru natura eroului exemplar. El este un produs al capacităţii scriitorului de a sintetiza cu talent identitatea eroului, de a-l privi ca un fenomen al relaţiei istorie-destin. Un personaj devenit erou traduce cel mai exact această relaţie, această sinteză.

NICOLAE CIOBANU : Cele spuse de mine înainte nu contrazic cu nimic dezideratul implicat în aceste observaţii corecte. Parafrazind un binecunoscut postulat marxist legat de faptul că opera lui Balzac ne învaţă mult mai multe despre istorie decît nu ştim cite tratate ştiinţifice, să relevăm că viabilitatea tipologic-umană a eroului din proza românească contemporană îşi trage sursele, la fel de puternic, din adevărul axiomatic că el este o **fiinţă socială** şi că, prin urmare, cunoaşterea sociologică (dobîndită, deopotrivă, pe calea experienţei practice şi a experienţei intelectuale), în ultimă analiză, reprezintă o dimensiune fundamentală a cunoaşterii de sine. O asemenea afirmaţie de principiu poate fi scoasă de sub incidenţa apodictismului numai cu preţul analizei critice efectiv comprehensivă şi la criteriile sociologiei literare. Din păcate, aceste criterii la noi sînt încă incorporate mai mult demersurilor paracritice decît celor analitic-literare propriuzise. Mult vehiculatul deziderat al **criticii totale** nu este de conceput în afara acestui vital necesar act de asumare a criteriului sociologic implicat, fără crispări şi ostentaţii, în exerciţiul interpretativ şi evaluativ. Este o rămînere în urmă pe care realitatea invederată de statutul sociologic al personajului de roman şi nuvelă (actuale) o atestă cu avertizantă pregnanţă. Este adevărul pe care prozatorul de azi îl înţelege în datele lui esenţiale şi s-ar cuveni, într-o atare ordine de idei, ca „lista" de nume mai înainte propusă să fie completată cu numeroase altele : Mihai Giugariu, Petre Anghel, Nicolae Damian, Gheorghe Schwartz, Anatolie Paniş, Florin Bănescu, Corneliu Leu, Al. Ivan Ghilia, Costache Olăreanu, Vasile Băran, Maria Luiza Cristescu, Marius Tupan, Ion Ţugui, Dan Claudiu Tănăsescu, Nicolae Frînculescu, Viorel Ştirbu, Vasile Preda, Genoveva Logan, Stelian Gruia, Nicolae Boghean, I.D. Teodorescu, Al. Deal, Eugen Banciu, Vasile Sălăjan, Apostol Gurău, Horia Ungureanu, Radu Ciobanu, Constantin Munteanu, George Şovu, Ion Hurjui, Constantin Novac, Vasile Andru, Mihail Diaconescu, Dumitru Tudor Savu şi încă mulţi alţii.

ARTUR SILVESTRI : Totuşi, critica e una şi creaţia e alta şi din punctul de vedere al acesteia înaintarea este vizibilă. Nu cred că trebuie să facem din preocupările de sociologie ale prozatorului un capăt de ţară şi să le descurajăm pe motiv că opera nu ar fi, prin asimilaţia sociologiei durabilă. Nu rezultă de nicăieri că o cercetare sociologică serioasă, care va confirma mîine, ceea ce prozatorul a văzut azi, va nărui valoarea acelui prozator care e valoros în primul rînd... ca prozator şi nu ca sociolog. Dacă a văzut bine, bravo lui, înseamnă că studiul ştiinţific specializat a rămas momentan în urma sensibilităţii literare şi a cuprinderii ei. Atît şi nimic mai mult. Sînt destui prozatori care astăzi fac şi munci de sociolog şi de istoric (al epocii curente ori al altora, defuncte) şi această contribuţie complexă nu poate decît să fie pozitivă pentru creaţie. Şi, pe urmă, dacă nu studiază realitatea ca un specialist (adică în chip de sociolog) cum ar mai putea prozatorul s-o cunoască profund ? Să medităm, aşadar, la această obligaţie literară, care e a zilei de azi.

NICOLAE CIOBANU : A vorbi deci despre caracterul exemplar al eroului pus în circulaţie de proza noastră actuală echivalează cu însuşirea acestuia de a sintetiza în personalitatea lui, imuabilă artisticeşte, acele trăsături de caracter, acele trăsături moral-intelectuale, acele întrebări şi aspiraţii, acele opţiuni existenţiale, care, în totalitatea lor indestructibilă, ajung să releve condiţia lui de exponent al unui timp istoricesţe determinat şi determinant în epicitatea lui documentar-realistică; un timp capabil, însă, necondiţionat, a-şi asuma „vocea" timpului monadic, adică a acelui timp care îşi lăsa amprenta sublim ontologică a existenţei de azi şi dintotdeauna asupra individualităţii umane, scrutată, aceasta, în identitatea ei, aşa zicînd, palpabil-arhetipală. Spre lauda lor, prozatorii români de azi ating, adesea, o asemenea performanţă, onorîndu-şi, deopotrivă, vocaţia, timpul istoric căruia îi aparţin şi, nu mai puţin, cititorul de azi şi de mîine.

IDENTITATEA UNEI EPOCI, DEMNITATEA UNEI EPOCI:

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Valoarea primordială

În viața unei națiuni, un ceas de bilanț este și un ceas de lucidă evaluare a puterii istoriei de a se închega în capitole distincte, de sine stătătoare între toate faptele din care se hrănește perenitatea. Și trăim un asemenea ceas de bilanț. Timp de două decenii, România a avut, cum ar fi spus cronicarii de altădată, „pace în țară, pace în afară". Timp de două decenii, sub conducerea înțeleaptă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, România și-a reciștigat identitatea, pe temeiul unui progres multilateral al întregii vieți politice, sociale și economice naționale și, totodată, și-a fortificat considerabil prestigiul internațional, prin promovarea unor soluții clarvăzătoare pentru problemele nevralgice ale lumii contemporane, prin participarea activă la schimbul mondial de valori materiale și spirituale. Au fost anii cei mai spornici din anii de libertate ai României. Și dacă ne scrutăm retrospectiv istoria, este limpede pentru noi că nu ni s-a oferit niciodată un răgaz atît de întins de liniște și creație, de construcție și bunăstare.

Intemeiat, numim acest răstimp laborios Epoca Nicolae Ceausescu. Identitatea ei poate fi regăsită, înainte de toate, în demnitatea ei. În stăruința unui călăuzitor vizionar de a converti energia națională în bunuri care consolidează independența și autoritatea țării, în certitudinea poporului că urmîndu-i îndemnurile păsește într-o nouă etapă a existenței sale, eliberată de închietudinea înaintea viitorului, care l-a încătușat timp de veacuri. Iar argumentul suprem al acestui adevăr îl reprezintă însuși chipul României de astăzi, și nu numai chipul ei, ci și sedimentele noi din conștiința și sufletul ei.

Niciodată strădania poporului care sîntem de a-și reclădi casa și viața nu a fost mai fertilă și mai densă. De la progresul statornicit în cuprinderea satelor și pînă la amplul proces de industrializare socialistă, de la reconstrucția orașelor românești pînă la marile corecții ale peisajului țării. Din vara lui 1965, cînd Congresul al IX-lea al partidului a încetățenit un climat nou în existența națiunii și un stil nou în raporturile politice și sociale, etapele succesive ale drumului nostru spre viitor s-au desfășurat într-o coerență lipsită de precedent, legitimîndu-se prin mari realizări în toate domeniile de activitate. În același timp, perfecționarea continuă a democrației noastre socialiste, a sistemului instituțional care asigură maselor largi de oameni ai muncii accesul la conducere și decizie, la răspunderea asupra orizonturilor unui destin colectiv, a descătușat energii latente, le-a sporit cu coeficientul substanțial al solidarității. Și roadele, chiar înainte de a se recunoaște în realizări materiale, se recunosc în statura spirituală a omului contemporan, a cetățeanului României socialiste.

Dacă omul este măsura tuturor lucrurilor, el ne dă și măsura năzuințelor sale, și a epocii sale. Pentru om, prin om, societatea românească de astăzi a izbutit ceea ce într-o altă etapă istorică nu se putea concepe : spulberarea hotarelor dintre ființă și ființă, ridicarea omului la înălțimea unei misiuni colective. Prefacerile din conștiințe au însoțit în mod necesar prefacerile decorului vieții și mărturisim că bilanțul lor nu se mai poate încheia cu aceeași dezinvoltură cu care numărăm apartamente sau alte valori. Cu toate acestea, și sub acest aspect al evoluției noastre spirituale, progresul este incontestabil. Astăzi, solidaritatea poporului este una de esență, întemeiată pe o echitate care se înscrie între cele mai înalte țeluri ale programului nostru social. Optimismul poporului, alături de o componentă funciară pe aceste meleaguri a încredierii în viitor, și-a anexat sentimentul de certitudine generat de puterea de a plănui și înfăptui întocmai cu planurile. În sfîrșit, în rădăcinile entuziasmului acestui popor, dovedit în atîtea și atîtea împrejurări, întîlnim starea de libertate, condiția care transformă un individ oarecare în cetățean, ceea ce spune totul despre climatul social românesc.

Întemeiat, numim acest răstimp de deplină afirmare umană Epoca Nicolae Ceaușescu. Ea nu ar fi primit acest nume dacă omul care o modelează și o orientează neobosit, de două decenii întregi, întru atingerea unui ideal pentru care a militat încă din fragedă tinerețe, nu ar fi stăruit cu atîta tenacitate spre a repune în drepturi înseși înțelesurile adînci ale istoriei și culturii noastre și în primul rînd datoria împlinirii lor într-o continuitate dialectică. Epoci și spații în care simpla abundență de bunuri amăgește națiii întregi au mai existat și vor mai exista pe pămînt. Dimpotrivă, cu o chibzuință rezultată dintr-o istorie de două ori milenară, noi am optat pentru o bunăstare sub care și dincolo de care nimeni să nu întîlnească vidul și suficiența. Alături de truda investită în edificarea unei civilizații în consens cu exigențele timpului, tot atît de tenace a fost și este și efortul poporului român întru cîștigarea conștiinței de sine.

În Epoca Nicolae Ceaușescu, în a cărei identitate demnitatea națională a României se încorporează ca o valoare primordială.

Mihai Pelin

Tapiserie de Cornelia Ionescu

Fapte la temelia acestui timp (I)

Între marile evenimente care au jalonat și direcționat sensul devenirii istorice a poporului român, la loc de frunte se așează Congresul al IX-lea al partidului, moment cu consecințe unice, cruciale, pentru mersul înainte al poporului nostru, pentru procesul de construcție socialistă în România. Prin modul nou, profund creator și revoluționar de abordare a sarcinilor și obiectivelor social-economice ale etapei istorice date, prin larga deschidere spre înnoiri și perfecționări în toate domeniile de activitate, Congresul al IX-lea a inaugurat o perioadă de dinamism fără precedent în dezvoltarea societății socialiste românești, de uriaș avînt creator al maselor de oameni ai muncii, al întregului popor român.

Asupra dinamismului și mutațiilor revoluționare multiple produse în perioada, de două decenii care a trecut de la Congresul al IX-lea, și-au pus puternic amprenta spiritul novator, gîndirea cutezătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, militantul comunist de genială clarviziune, cu înalt prestigiu internațional. De numele secretarului general al partidului nostru sînt indisolubil legate originalitatea soluțiilor concrete adoptate în ultimele două decenii pentru rezolvarea problemelor de bază ale organizării și conducerii societății noastre, aplicarea creatoare a socialismului științific, a concepției materialismului dialectic și istoric, a adevărurilor universal-valabile la condițiile din România, aprofundarea fenomenelor și aspectelor noi apărute în procesul transformării revoluționare a societății românești și a lumii contemporane.

Cu deosebită mîndrie, toți cetățenii patriei noastre văd în personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu pe omul care, încadrîndu-se, de peste cinci decenii, în mișcarea revoluționară, în lupta clasei muncitoare împotriva exploatării și asupririi, s-a identificat cu aspirațiile celor mulți, a luptat, sub steagul glorios al partidului, pentru libertate și dreptate socială, pentru unitate și independență națională a patriei și poporului român, pentru ca oamenii muncii din țara noastră să devină stăpîni pe munca și destinul lor, pentru triumful cauzei socialismului și comunismului pe pămîntul României. Epoca nouă inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului — cea mai înfloritoare și mai demnă din întreaga existență a acestor meleaguri — poporul nostru o numește cu legitimă mîndrie patriotică : EPOCA CEAUȘESCU, după numele alesului său fiu, omul a cărui gîndire cutezătoare și activitate ciocotitoare au acționat și acționează ca o uriașă pîrghie de progres, ca un statornic și neasemuit exemplu și îndemn în slujirea devotată a țării, la efort și pasiune pentru propășirea ei în libertate. În această EPOCĂ NOUĂ, înscrisă cu litere de aur în cartea gloriei românești, țara a progresat cel mai mult, a făcut pașii cei mai marcanți spre viitorul ei comunist, și-a sporit în ritmuri altădată de neconceput avuția națională, suportul însuși al libertății și independenței, s-a consolidat necontenit o magistrală cucerire — unitatea de neclintit a poporului în jurul partidului, s-a cimentat mai puternic ca oricînd frăția oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate.

Ideile și orientările de o inestimabilă valoare teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu și-au găsit o strălucită materializare în istoricele înfăptuiri obținute în toate domeniile construcției socialiste din patria noastră. După Congresul al IX-lea, consolidînd, în continuare, construcția socialistă, Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au reorientat întreaga activitate spre edificarea, la nivel superior, a societății socialiste spre valorificarea substanțială, novatoare, a puterii creatoare a poporului, a condițiilor naturale minunate de care dispune țara noastră, spre afirmarea și mai amplă, liberă și demnă a României socialiste pe plan mondial. Au fost întreprinse însemnate măsuri pentru continuarea, în ritm susținut, a industrializării țării — singura cale de lichidare a subdezvoltării, pe care socialismul a moștenit-o de la vechea orînduire, de consolidare a independenței și suveranității naționale, — pentru creșterea continuă a producției agricole. S-au întreprins măsuri importante pentru afirmarea și mai puternică a învățămîntului, științei, culturii și artei, pentru educarea socialistă a oamenilor muncii.

Reorganizarea administrativ-teritorială a României a contribuit esențial la creșterea forțelor de producție și repartizarea lor armonioasă pe întreg teritoriul țării, la dezvoltarea în ansamblu a societății socialiste, a favorizat în mod substanțial înfăptuirea, la nivel superior, a obiectivelor construcției socialiste în România.

Creșterea producției materiale a societății noastre socialiste, îndeosebi prin dezvoltarea puternică a industriei, prin aplicarea în producție a celor mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice, perfecționarea neîntreruptă a relațiilor de producție și social-politice, a formelor și metodelor de organizare socialistă a societății, a activității cultural-educative, s-au desfășurat, în mod firesc, concomitent cu accentuarea trăsăturilor noi ale claselor și categoriilor sociale, cu creșterea coeziunii moral-politice a populației României, cu întărirea unității întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Clasa muncitoare, exponent al intereselor fundamentale ale întregului popor, a devenit o clasă omogenă, cu o înaltă conștiință socialistă, revoluționară, accentuîndu-se rolul ei de clasă conducătoare în societatea socialistă românească. A crescut rolul țărănimii, al intelectualității, care au dobîndit trăsături noi, de tip socialist, corespunzător etapei de dezvoltare pe care o parcurge țara noastră. Ca întruchipare a relațiilor tot mai strînse între toate categoriile sociale, dintre organizațiile politice, educative, culturale, a gradului înalt de coeziune a întregului popor român, s-a constituit Frontul Democrației și Unității Socialiste, cea mai largă organizație de masă cu rol multiplu în înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru. Pentru participarea tuturor oamenilor muncii la conducerea unităților economico-sociale, a întregii societăți, a fost realizat un cadru organizatoric larg democratic, unic în felul său, prin constituirea, la nivel național, a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Național al Agriculturii, iar în unitățile economice și sociale s-au înființat consiliile oamenilor muncii, acestea îndeplinind rolul de organe de conducere colectivă ; au fost instituționalizate adunările generale ale oamenilor muncii — foruri supreme de conducere ale unităților — investite cu dreptul de a dezbate și a lua hotărîri în toate problemele esențiale ale organizării și conducerii acestora.

În preajma deschiderii lucrărilor celui de-al XIII-lea forum al comuniștilor, poporul român se prezintă cu victorii istorice în toate domeniile de activitate. Dintr-o țară agrară slab dezvoltată, România s-a transformat într-un stat industrial-agrar cu o industrie puternică, modernă, cu o agricultură socialistă în plin

Mircea Mușat

Continuare în pag. a 7-a

Tot într-un noiembrie de aur

În urmă cu un deceniu, tot într-un noiembrie de aur, din pridvorul căruia scrutam un **miine** al marilor împliniri, Congresul al XI-lea al P.C.R. a adoptat **Programul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism** — carta fundamentală, ideologică, teoretică și politică a partidului, în care sînt înscrise, într-o amplă perspectivă istorică, strategia generală și orientările tactice ale marii opere de edificare socială pe pămîntul patriei noastre.

Elaborat sub îndrumarea nemijlocită și cu contribuția esențială a secretarului general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, Programul P.C.R. a devenit — prin rigoarea dimensionării obiectivelor politico-economice și social-culturale de atins, prin forța catalizatoare a idealului revoluționar pe care îl nutrește — programul de acțiune al întregului popor român.

Timpul care a trecut de la adoptarea sa i-a validat prevederile imediate și a început să i le confirme cu vigoare pe cele de perspectivă, ceea ce asigură acestui document programatic de importanță cardinală caracterul de autentică prognoză științifică a devenirii noastre socialiste.

Gîndit de la bun început ca o operă ideologică, teoretică și politică **deschisă** — „Nu trebuie să uităm nici un moment că Programul nu dă și nu poate da decît orientarea științifică generală ; concluziile și prevederile sale nu sînt dogme date o dată pentru totdeauna", sublinia tovarășul **Nicolae Ceaușescu** — carta fundamentală a partidului a fost permanent îmbogățită cu teze noi, formulate la Congresul al XII-lea și la conferințele naționale din 1977 și 1982, la unele plenare ale C.C. al P.C.R.

Consecventa traducere în viață a prevederilor Programului, care și-au găsit expresia concretă în ultimele două planuri cincinale și în alte documente de partid și de stat, este dovada cea mai grăitoare a indestructibilei unități dintre litera și spiritul său și practica politică.

Acum, în preajma Congresului al XIII-lea al P.C.R., de cînd întreaga noastră națiune a luat act de proiectul mobilizatoarelor Directive pentru viitorul cincinal și de orientările de perspectivă pînă în anul 2000, aniversarea unui deceniu de la adoptarea Programului P.C.R. dobîndește o și mai mare strălucire, deoarece — pe de o parte — mărețele ctitorii înălțate pe magistrala cincinalului în curs sînt adevărate cariatide ale unor noi înfăptuiri socialiste, iar pe de altă parte, pentru că prefigurarea atît de limpede a impunătorului relief economico-social și cultural al României anilor 1990—2000 atestă încă o dată vocația prospectivă a partidului nostru, a eminentului său conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Promontoriul, de la altitudinea căruia întreaga noastră națiune își asumă în chip lucid viitorul, are înscrisă în roca lui o istorie milenară. Cota sa cea mai înaltă a fost să se numească **„Epoca Nicolae Ceaușescu"**. Nenumărate sînt izbînzile acestui timp cu nume de erou, dar — indiscutabil — creația sa cu anvergură fără egal este Programul Partidului Comunist Român.

Întregul partid, întregul nostru popor se pătrund astăzi și mai adînc de suflul mereu generator de energii ale acestui document programatic, mai ales că apropiatul forum politic al țării va adopta — așa cum arăta tovarășul **Nicolae Ceaușescu** la Conferința Organizației de partid a municipiului București — **„hotăriri care dau o perspectivă luminoasă înfăptuirii Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism a patriei noastre"**.

Mircea Ichim

Voința Patriei

Spre timpul care vine de privim
Vedem ce-a fost, cum este însăși țara
Și-un orizont mai însorit ne știm
Printr-un partid asemuit cu vara.

Același drum e-al devenirii semn
Partid și țara-n caldă-ngemănare
Clădind destine-n fericire, demn
În comunista neamului lucrare.

Un adevăr de împliniri am scris
Cu Omul ce cu patria e una
Care-n istorii rostul ne-a decis
Dintr-un Congres ce luminează-ntr-una,

Anticipînd această cale dreaptă
Cu România-n suflet și în gînd
El cucerește pururi, nu așteaptă,
Prin pulsul Patriei, anticipînd.

Desfășurarea sigură-a mișcării
Congresul treisprezece e avînt
Și definind un timp de slavă țării
Prin Ceaușescu-i trainic legămînt

Vedem aievea comunista vrere
Pe cel ce e chezaș în tricolor
Cel ce dă viața fericitei ere
Și se-oglindește simplu, prin popor.

E Ceaușescu arhitectul care
Înseamnă-n rostul Patriei progres
Erou și ctitor fără-asemănare
Îl vrea din inimi neamul reales.

Pavel Pereș

Sărbătoarea

Aceasta-i țara : ca un Făt Frumos l...
Din lacrimă, din frunză, din cuvînt...
Din luptele cu timpul s-a întors
Să-și rostuiască toate cîte sînt.

Eu m-am născut din geniul ei solar
Îi torn beton, oțel la temelie
Din zborul ei istoric milenar
Ce-a înstelat lumina-n veșnicie.

Fantastici prunci parcă mă duc de mînă,
Pe magistrală sînt cărunți părinții,
Din loc în loc răsare o uzină
Și trec cu ele pe sub columna minții.

Luminile horesc a sărbătoare
Peste orașele zidite peste noapte...
Și parcă simți că nimeni nu mai moare
Că lumea veșnicia și-o împarte.

Și un bărbat ales, peste istorii
Într-un destin de epocă fierbinte
În fruntea țării, aducător de glorii
Ne-a fost și călăuză și părinte.

În crezul comuniștilor din România
De pace, libertate și progres ;
Pe magistrala unde se-naltă glia
Am tot urcat congres după congres.

Nicolae Sinești

E patria în pragul mărețului Congres

Ne-ntîmpină în toamnă rotunda împlinire
Împodobind în lume a Păcii puritate
Zăpezile luminii cînd auresc ogorul
În vatra omeniei cresc holde-mbelșugate

E ceasul nalt al Țării, al marilor victorii
Al faptelor înscrise prezentului din noi
Sub tricolor Partidul azi poartă-n libertate
Spre Era comunistă pe bravii săi Eroi

E Patria în pragul mărețului Congres
Prefigurînd prin muncă temeinic viitorul
Purtînd făclia vieții în lume pretutindeni
Poporu-și realege cu drag Conducătorul !

Ion Popa Argeșanu

Magistrale către 2000

Ca scriitor mi-am pus în mod firesc întrebarea, la lectura proiectului de **Directive ale Congresului al XIII-lea al partidului,** care este sentimentul dominant între multele pe care le degajă acest document de o importanță deosebită în viața poporului nostru. Răspunsul nu e greu de găsit dacă ne gîndim la raporturile pe care ni le propune cu Timpul acest program grandios, cutezător de lucru. Sensurile adînci, subtextuale, de ordin simbolic și filosofic, aici trebuie, după părerea noastră, căutate. Căci timpul nu este unul abstract, ci concret, uluitor de concret, de presant, de cotropitor, este tocmai timpul pe care îl trăim aici, la răscruci de milenii.

Au mai rămas deci doar 15 ani pînă la sfîrșitul acestui mileniu care ne-a scos din noaptea Evului Mediu și ne-a redat luminii și științei, aducîndu-ne din ce în ce mai grăbit, mai trepidant unde ne aflăm azi, cu toate bucuriile, și neliniștile, și năzuințele noastre.

Ca oameni, ca părți sensibile constitutive din ansamblul umanității, este necesar totdeauna să gîndim întregul din care facem parte și să deducem de aici binele, frumosul, adevărul, să ne raportăm la ele cu întreaga noastră ființă. Este cu atît mai vibrant la tine ca om, cu cît poți recunoaște un consens colectiv apropiat care te învăluie, te cheamă, îți propune un model de umanitate pe care îl simți al tău și al tuturor și ale cărui contururi le poți întrezări la orizont, înălțuindu-se tot mai clar din tiparele unei realități dinamice din care faci parte. Este tocmai ce ne propun **Directivele Congresului al XIII-lea** al partidului nostru în perspectiva anului 2000. Cifră cu rezonanțe colosale. Cifră răsunînd între haosul cosmic din care am ieșit prin miliarde de ani și cosmicitatea umană către care năzuim, în sensul grec al cuvîntului, ca limpezire și armonizare, și umanizare deplină a spațiului în care viețuim. Că aceștia sînt termenii în care se pun problemele celor 15 ani care ne-au mai rămas pînă la sfîrșitul marelui și teribilului mileniu al umanității nu e greu de dedus din amploarea pe care a luat-o în ultimul timp cursa înarmărilor, din crizele și neliniștile, și angoasele care ne bîntuie, din tot mai acutele amenințări ale pulverizării atomice.

Dar sub crusta acestor grozăvii planetare care ne privesc pe toți ca oameni, nu e greu de întrevăzut fiorul unei primăveri care poate veni, care stă-n puterea noastră, își pipăie făgașe, își arată semnele. Căci iată, tot mai multe popoare își caută în sine un model de umanitate conform cu tradițiile, cu posibilitățile și cu resursele lor ; își planifică viitorul, fără să amenințe pe nimeni și fără să aducă prejudicii cuiva, ci dimpotrivă, propunîndu-și în mod deliberat să sporească zestrea de știință și de conștiință a umanității.

Cu un asemenea program de muncă pașnică, închinată binelui unui întreg popor și conform cu năzuințele fundamentale ale umanității, partidul nostru ne-a obișnuit de multă vreme. Dar parcă niciodată el nu a fost atît de puternic conturat pe dimensiunile mileniului în care trăim, ca în aceste Directive ale Congresului al XIII-lea. Este meritul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de-a fi conturat, pe baza unei vaste experiențe și decantări de probleme, dimensiunile monumentale ale acestui program de lucru pentru un întreg popor. Într-un limbaj simplu, pe înțelesul tuturor, punctat din loc în loc cu cifre și procente estimative, putem recunoaște ușor oamenii în mijlocul cărora trăim și faptele lor, voința lor de mai bine, inventivitatea, inteligența și perseverența lor. Preocupările noastre de zi cu zi pentru o viață mai bună sînt coordonate între ele cu obiectivele majore ale unei existențe plenare a tuturor. E un exemplu de modelare care nu se poate să nu aibă răsunete adînci în conștiințe. Bineînțeles, cu condiția ca acestea să fie deschise, eliberate de închistări și prejudecăți. Munca pașnică prin ea însăși se opune războiului și violenței și le exclude moral din rîndul faptelor vieții. Popoarele pot face aceasta, conturîndu-și mai precis viitorul, luptînd pentru el, angajîndu-se cu toate forțele lor pe drumurile mari, deschise ale constructivității umane.

Directivele Congresului al XIII-lea sînt în acest sens o mărturie și o invitație dintre cele mai grăitoare la pasnicitate și lumină. Ele propun un model de umanitate către care năzuim, model izvorînd din tiparele realităților noastre, bazat pe forțele, și sacrificiile, și posibilitățile noastre și cu fața deschisă către luminile tuturor.

Acestea sînt adevărate magistrale pe care vrem să înaintăm ferm, echilibrat, atenți, încrezători în noi înșine, dar și cu un sentiment acut al timpului uman universal, acum cînd ne apropiem tot mai mult de marile, răscolitoarele răspîntii ale anului 2000.

Dumitru Bălăeț

„Căutîndu-ne istoria la noi acasă"

Potrivit unei definiții a muncii noastre, evocată frecvent, sîntem istorici ai clipei prezente. Reamintind-o, cred că, dincolo de metaforă, ea conține un adevăr incontestabil, care devine și mai frumos, și mai impresionant, și mai durabil atunci cînd clipele prezentului au calitatea și efervescența celor pe care le trăim acum, aici, pe acest pămînt numit România, în zilele premergătoare Congresului.

Trăindu-le și avînd datoria de conștiință profesională și morală de a le consemna, o facem integrîndu-le firesc multilateralei activități a partidului nostru comunist, subliniindu-i implicit, între numeroasele direcții în care acționează în chip transformator și profund înnoitor, contribuția istorică la cunoașterea totală și promovarea istoriei noastre. Din atare perspectivă, începînd cu Congresul al IX-lea, istoria românească a fost luminată dintr-un unghi nu doar drept ci și adevărat ; în fiecare moment de seamă din viața partidului și a țării, prin îndrăzneala gestului secretarului general al partidului, prin forța și capacitatea sa de abordare s-a evidențiat cu claritate bogăția autentică și reală a istoriei noastre. Și, totodată, în mod indeniabil, istoria a fost situată la baza întregii activități ideologice de educație patriotică, socialistă a poporului : „Partidul Comunist Român își trage seva și vitalitatea din glorioasa istorie de milenii a poporului nostru, din toate evenimentele și luptele desfășurate de-a lungul vremurilor ; el își afirmă hotărîrea de a asigura, în noile condiții istorice, dezvoltarea continuă, pe o nouă treaptă, a civilizației și vieții întregului nostru popor, de a-i făuri un viitor demn și liber, viitorul comunist". Este, mai sus, formulată ideea care ghidează vastul proces de construcție socialistă, ce are în centrul său partidul nostru comunist, și care, deopotrivă, dezvăluie substanța rădăcinilor sale, a umanismului și clarviziunii cu care el, partidul, concepe și conduce acest proces istoric. Este un proces complex, în care contribuția tovarășului

Dumitru Constantin

Continuare în pag. a 7-a

17 NOIEMBRIE 1984

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI AL XIII-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Colocviul şi Festivalul naţional de poezie

SCRIITORII ŞI SPIRITUL REVOLUŢIONAR

Telegramă

Tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ŞI IUBITE TOVARĂŞE NICOLAE CEAUŞESCU,

Participanţii la Colocviul şi Festivalul naţional de poezie „Scriitorii şi spiritul revoluţionar", organizate la Timişoara în zilele de 12—14 noiembrie 1984, în întîmpinarea măreţului eveniment care este Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român — eveniment ce se va înscrie cu litere de aur în eroica biografie a poporului român, animaţi, asemeni întregului popor, de luminoasele idealuri ale prezentului, de devotament fără margini faţă de politica patriotică, umanistă, revoluţionară a partidului, vă exprimăm profunda admiraţie şi recunoştinţă pentru activitatea clarvăzătoare şi neobosită pe care Dumneavoastră, cel mai de seamă fiu al poporului nostru, personalitate eminentă a lumii contemporane, o desfăşuraţi cu atîta strălucire în slujba propăşirii patriei noastre socialiste, a luptei pentru progres şi pace în lume, reprezentînd pentru scriitorii români un înalt exemplu de eroism, de dăruire patriotică şi revoluţionară.

Ca scriitori, sîntem adînc conştienţi şi mîndri de faptul că, exprimîndu-ne adeziunea pentru realegerea Dumneavoastră în înalta funcţie de secretar general al Partidului, ne exprimăm nemărginita gratitudine faţă de întreaga activitate revoluţionară consacrată de Dumneavoastră, de mai bine de cinci decenii, prosperităţii naţiunii noastre. Sîntem mîndri că în anii ce s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului, care a inaugurat o epocă nouă, de profunde transformări revoluţionare în viaţa partidului şi ţării, scriitorii români s-au bucurat de grija fierbinte, de clarvăzătoarea şi generoasa Dumneavoastră îndrumare. Din adîncul aceleiaşi simţiri şi alături de întregul nostru popor, scriitorii români, care dau cea mai înaltă apreciere uriaşei Dumneavoastră contribuţii de însemnare, în toate domeniile, a spiritului revoluţionar, profund înnoitor, care a catalizat forţele creatoare ale naţiunii, care a condus la apariţia unor opere importante ale scrisului şi culturii româneşti contemporane, spirit revoluţionar care caracterizează „Epoca Nicolae Ceauşescu", vă aduc cu acest prilej cel mai fierbinte omagiu, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, pentru modul magistral în care acţionaţi în vederea elaborării şi înfăptuirii politicii partidului pentru continua propăşire a ţării noastre.

Îndemnurile şi sfaturile Dumneavoastră, mult iubite tovarăşe secretar general, de a ne îndrepta către pilda vie a creaţiei populare, şi-au găsit o profundă rezonanţă în conştiinţele noastre, în scrisul nostru, considerînd o datorie de onoare pentru toţi cei ce avem misiunea de a fi cronicarii şi interpreţii lucizi şi activi ai istoriei naţionale, de a fi, prin operele noastre, purtători ai spiritului revoluţionar, de a sluji, prin scrisul nostru angajat, marile comandamente politice, economice şi social-culturale ale timpului nostru socialist, aşa cum, cu claritate şi înţelepciune, aţi subliniat în atîtea prilejuri, prin prezenţa Dumneavoastră, prin care aţi onorat marile reuniuni şi evenimente ale vieţii noastre spirituale, prin ideile de anvergură politică şi culturală cuprinse în Expunerea prezentată la deschiderea anului universitar de la Timişoara.

Profund convinşi de justeţea şi realismul îndemnurilor Dumneavoastră, vă asigurăm şi cu acest prilej, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, că, aşa cum a reieşit din întreaga desfăşurare a Colocviului şi Festivalului naţional de poezie de la Timişoara, scriitorii din ţara noastră — români, maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi — vor urma neabătut politica partidului, ferm hotărîţi să-şi aducă întreaga contribuţie la îndeplinirea hotărîrilor ce vor fi adoptate de marele forum al comuniştilor, cel de al XIII-lea Congres al partidului, să-şi pună munca, talentul, întreaga responsabilitate în slujba împlinirilor înaltelor idealuri ale poporului român.

Puternic însufleţiţi de măreţele perspective ce le prefigurează documentele Congresului al XIII-lea al partidului, de măreţele obiective ale dezvoltării economico-sociale ale României în cincinalul 1986—1990 şi pînă în anul 2000, de exemplul strălucit, de îndemnurile, orientările şi indicaţiile Dumneavoastră, cel mai iubit dintre fiii poporului nostru, scriitorii participanţi la lucrările Colocviului şi Festivalului naţional de poezie „Scriitorii şi spiritul revoluţionar", toţi scriitorii şi oamenii de cultură din patria noastră, susţin din toată inima realegerea Dumneavoastră, mare revoluţionar al epocii contemporane, în înalta funcţie de secretar general al Partidului Comunist Român, ca supremă garanţie a înălţării pe cele mai înalte culmi a culturii noastre socialiste, a vieţii materiale şi spirituale a poporului. Ei se angajează solemn să acţioneze cu întregul lor talent, cu întreaga lor pricepere şi energie, pentru realizarea, în spiritul patriotismului revoluţionar, a operelor pe care — prin cuvîntul Dumneavoastră înaripat — timpul României socialiste, epoca noastră le cer.

Vă asigurăm, mult iubite şi stimate tovarăşe secretar general, că toată fiinţa şi conştiinţa noastră nu cunosc o mai nobilă chemare decît aceea de a înfăptui idealurile înalte, revoluţionare, ale iubirii de patrie, de partid, ale slujirii minunatului nostru popor.

PARTICIPANŢII LA COLOCVIUL ŞI FESTIVALUL NAŢIONAL DE POEZIE

Dialogul cu viaţa

Colocviul şi Festivalul naţional de poezie „Scriitorii şi spiritul revoluţionar" se înscrie ca un eveniment de cea mai mare importanţă în efervescenţa vieţii social-economice şi cultural-artistice care pulsează în municipiul Timişoara şi judeţul Timiş. Împreună cu celelalte manifestări „Scriitorii şi pacea" şi „Scriitorii şi patria" din anii anteriori, ca şi alte acţiuni ce s-au desfăşurat tot în cursul acestui an, bogat în sărbători de rezonanţă, acţiunea complexă din aceste zile poartă însemnele nu numai ale tradiţionalei ospitalităţi, ci şi aspiraţiile unei spiritualităţi tinere, viguroase, înnobilate de virtuţile socialismului. Este neîndoios faptul că activităţile din cadrul actualului colocviu şi festival vor fi profund marcate în aceste zile de atmosfera politică revoluţionară, patriotică, declanşată de eforturile întregului nostru popor de a întîmpina Congresul al XIII-lea cu noi şi însemnate realizări.

Colocviul şi Festivalul de poezie „Scriitorii şi spiritul revoluţionar" se implică organic în acţiunile ce sînt organizate în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României" răspunzînd cerinţelor formulate de politica partidului, ca întreg frontul ideologic, toată activitatea cultural-artistică să fie concepută şi desfăşurată pentru formarea omului nou, cu o înaltă conştiinţă patriotică şi revoluţionară, participant activ la construirea socialismului şi comunismului pe pămîntul României.

Întreaga noastră activitate s-a desfăşurat sub egida marilor sărbătoriri din istoria poporului nostru : 65 de ani de la făurirea statului naţional unitar român, 125 de ani de la Unirea Principatelor, 40 de ani de la victoria Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, împlinirea a 200 de ani de la marea răscoală populară a lui Horea, Cloşca şi Crişan. Astfel, în întreprinderi, instituţii, în cadrul aşezămintelor de cultură, în organizarea noastră cu sprijinul consiliilor locale de educaţie politică şi cultură socialistă s-au desfăşurat numeroase acţiuni, care au valorificat realizările celor două manifestări ce au avut loc în judeţul nostru, „Scriitorii şi pacea" şi „Scriitorii şi patria".

Complexul de acţiuni ce a avut loc atunci, întîlnirile cu mase largi de oameni ai muncii, pătrunderea intensă în rîndul elevilor, studenţilor, ţăranilor cooperatori ai literaturii, ca fenomen puternic implimentat în viaţa noastră, a avut un mare răsunet în judeţ. De asemenea manifestările ne-au oferit prilejul nu numai de a lua legătura directă cu scriitorii ţării şi opera lor, dar **ne-a făcut** să înţelegem că literatura actuală abordează o problematică majoră, căutînd să răspundă cerinţei formulate de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care spunea : „Literatura şi arta trebuie să fie un instrument de perfecţionare continuă a societăţii, a omului — de afirmare a dreptăţii şi echităţii sociale, a modului de muncă şi viaţă socialistă şi comunistă". **Beneficiari** ai celor două manifestări naţionale, care au impulsionat fără îndoială şi activitatea Asociaţiei scriitorilor din judeţul nostru, contactul cu literatura valoroasă şi creatorii ei a însemnat un sprijin preţios la declanşarea a numeroase acţiuni politico-educative.

Dincolo de rezultatul **material şi spiritual** al acestor acţiuni cu caracter profund educativ, patriotic, militant, revoluţionar, a fost promovată cu succes ideea programatic urmărită a dialogului, colaborării efective a creatorilor cu oamenii muncii la locurile unde-şi desfăşoară activitatea, în ambianţa specifică a fiecărui loc de muncă.

Şi nu în ultimul rînd, operele participanţilor ne-au ajutat la tipărirea unor prelegeri, au fost găzduite cu mai multă generozitate de revista „Orizont", de alte publicaţii care apar în judeţul nostru.

Au devenit mai numeroase festivalurile locale ale poeziei, recitalurile, concursurile şi schimburile de experienţă cu problematică literară. De asemenea, a fost stimulată activitatea cenaclurilor, promovarea şi afirmarea unor noi şi reale talente din rîndul tuturor categoriilor de oameni ai muncii, s-a îmbunătăţit expresia verbală a numeroaselor formaţii artistice de amatori participante la Festivalul naţional „Cîntarea României".

Îmi exprim convingerea că şi reuniunea din aceste zile va contribui la transpunerea în viaţă a generosului îndemn al tovarăşului Nicolae Ceauşescu : „Literatura şi arta, atingînd o înaltă ţinută umanistă, bogată în idei şi sentimente nobile, inspirate din viaţa şi munca poporului, din idealurile socialismului şi comunismului, realizat în stiluri şi maniere de creaţie variate, vor îmbogăţi patrimoniul culturii noastre socialiste şi universale contribuind astfel la continua înflorire şi modelare a vieţii spirituale a poporului nostru".

Alexandrina Cornean

preşedinta Comitetului judeţean Timiş pentru cultură şi educaţie socialistă

Viorel Mărginean : „După serbare"

Constantin Nițescu : „Omagiu"

Naţional şi universal

Suntem aici la Timişoara veniţi o parte bună din cei care nu ne jucăm cu cuvintele şi nu ne putem juca faţă de acest grai românesc în care s-au jertfit atîtea minţi luminate de-a lungul veacurilor.

Lasă morţii să-şi îngroape morţii lor, aşa începe **Fenomenologia spiritului.** Sunt cauze moarte din care trebuie să ieşim.

Ştim în vremile mai noi de la Hegel încoace care este tendinţa spiritului care este faptul de răscruce al spiritului al abstractului spiritual apersonal, anume de-a se întrupa, de-a deveni istorie, de-a deveni viaţă istorică aşa cum se luptă Luceafărul lui Eminescu de a se întrupa ca fiinţă istorică de **a deveni Iubire, căci spiritul este Iubire.**

Întruparea spiritului în istorie corespunde cu apariţia limbilor adică a naţiunilor. Numai prin întrupare spiritul devine realitate istorică iar întruparea întîmplîndu-se în limba unei naţiuni spiritul este universal în măsura în care este naţional.

Naţionalul este cel care dă spiritului prin întrupare marca universalului.

Am să refac pe scurt gîndul altui filosof contemporan de astă dată dintr-o scriere postumă apărută anul trecut **Heimat un Sprache** datorată lui Heidegger. El spune aşa : Limba nu există. Da, nu există limbă, oamenii nu au o limbă a lor comună stăm muţi unul lîngă celălalt căci limbă de înţelegere între toţi oamenii nu există şi asta nu ca un neajuns, ci ca o împlinire. Există numai limba mamei şi a părinţilor şi-a strămoşilor, limba cîntecului de leagăn şi a bocetului, limba Mioriţei şi a colindelor. Există limba română. Ceea ce am spus în taină şi-n lacrimi, asupra acestor munţi şi coline asupra jertfelor acestei seminţii. Există cele de taină ale părinţilor cele ale acasălui ale lui Heim-Heimat, cele ale Patriei.

Tot aşa Patria nu există decît ca acea spusă, întrupată în graiul tainic al unei naţiuni. În aşa fel limba nu este una şi Patria altceva ci Limba este ca naţiune numai şi ca atare ca Patria. **Sprache als Heimat** nu Sprache und Heimat îşi încheie filosoful textul său.

Am folosit cuvîntul a două nume de filosofi asupra cărora s-a pronunţat istoria de favorabil că să revenim asupra celor de acasă.

Să nu credem că putem fi universali altfel decît fiind ai Patriei decît ştiindu-ne întrupaţi ca Logos în misiunea istorică pe care cum spune Bălcescu o avem noi românii de împlinit în istorie.

Căci înseamnă a gîndi revoluţionar ca spirit adică a fi în spirit cu adevărat făcător de bine pentru oameni valorificîndu-l acolo unde el odihneşte în fiinţa naţiunii a fiecărei naţiuni şi mai departe a fiecărei persoane care se luptă să achiziţioneze — exact aşa spune un mare gînditor — să achiziţioneze spiritul.

Ceea ce facem noi să-mi îngădui să spun ceea ce face un poet astăzi în România datorită unei drepte înţelegeri a spiritului este să facă plauzibil acest spirit al binelui şi adevărului spiritul iubirii de oameni al jertfei de sine întrupat într-un anume fel în istoria poporului român.

Valorificăm istoria poporului nostru în scrisul cărţilor noastre pentru că este expresia spiritului întrupat în istorie care în acest şi numai în acest fel este universal. Cum am văzut şi lucrat noi românii acest dorit ca el să fie universal tocmai fiind al nostru. În celebra sa carte asupra Istoriei lui Mihai Vodă Viteazul, Bălcescu fixează cele două braţe lucrătoare ale spiritului în naţiune ca legea dreptăţii şi legea jertfirei, a iubirii şi frăţiei ; dreptate aşadar şi frăţie.

Dar acestea sunt isvorîte din memoria acestui neam care a lucrat spiritul în istorie spre binele oamenilor pentru că spiritul este revoluţionar totdeauna ca impuls, avînd din a face mai mult bine oamenilor, nu mai puţin, ştiind că făcînd mai puţin bine nu este revoluţionar, că se apropie de rău.

Aceste două borne de lucrare a spiritului în istoria noastră sunt exprimate la nivelul scrisului românesc în dimensiunea spirituală a capodoperelor în jurul celor doi piloni existenţiali ai naţiunii române care sînt Meşterul şi Păstorul, exemplar întrupaţi în celebrele balade „Meşterul Manole" şi „Mioriţa".

Cum arată acest spirit românesc treaz, activ, făcînd binele, vedem din aceste două modele care corespund Dreptăţii — Meşterul şi Frăţiei — Păstorul, teoretizate de revoluţionarul român Bălcescu.

Omul acestui spaţiu românesc lucrează binele ca meşter ce ridică natura la o nouă treaptă de existenţă a ei, cea mijlocită de casă şi de sanctuar întru transfigurarea cosmosului şi intensificarea sa morală — omul dreptăţii aşadar, care, spunea Bălcescu „aruncă omenirea pe calea nemărginită a unei dezvoltări reputate", şi omul frăţiei — păstorul care se jertfeşte din iubire în urma lucrării, pentru că se jertfeşte cînd munţii şi turmele îi apartin, în urma jertfei albe a lucrării aşadar, păşeşte în jertfe din iubire totală pentru statornicirea înfrăţirii între oameni, dizolvînd ura, asimilînd prin iubirea faţă de vrăjmaşi răul din lume în spiritul Logosului întrupat în istorie.

Că ceea ce spun corespunde unui model adînc înrădăcinat în fiinţa neamului nostru este răspunsul lui Horea pe roata istoriei de acum două veacuri. După ce lucrează dreptatea se înfrăţeşte cu cosmosul ca păstorul, rugîndu-se pentru cei ce-l vor zdrobi şi vinde, că răul să nu prolifereze, adeverind **Rugăciunea unui dac** a lui Mihai Eminescu :

„Iar celui ce cu pietre mă va izbi în faţă
Îndură-te stăpîne şi-i dă pe veci viaţă".

Suntem meşteri şi păstori, construim şi adunăm întru frăţie în acest veac, în acesti ani, în această ţară care înţelege că spiritul există numai ca întrupare, i se dă şansa de a fi întrupare şi întrupindu-se în naţiune, care este singura lui universalitate. Se cuvine să rămînem în limitele ce ni le impune scrisul nostru ca oameni ai Logosului — spirit devenit Istorie.

„A trăi şi a muri pentru naţiune, a nu te îndura a pune jos obiceiurile bune bătrîne ale ţării" — spune Eminescu.

Ioan Alexandru

Esenţa şi existenţa poeziei

Cred că tema acestui colocviu pune în discuţie condiţia scriitorului în societatea noastră socialistă, rolul creatorului de literatură şi a operei literare în viaţa politică şi socială a ţării, şi se poate rezuma la întrebarea : ce este valoarea şi nonvaloarea în literatură.

Această întrebare mă frămîntă, deci voi încerca, pe scurt, să prezint aici măcar o parte din răspunsurile posibile şi sincer izvorîte din frămîntările mele.

Activitatea socială şi creaţia artistică sînt două domenii de activitate absolut diferite. Crearea valorilor literare cuprinde-n sine, luînd în considerare determinările sale complicate, anumite componente care doar parţial o plasează înspre o condiţionare pur socială, înspre o funcţionalitate practică şi utilitară. Pe de altă parte activitatea politică sau socială, prin definiţie sînt concret şi practic funcţionale. Şi totuşi aceste domenii sînt foarte strîns legate şi nu pot fi separate unul de celălalt. Căci, dacă vom încerca să le separăm, asta ar însemna să aducem actul de creaţie sub semnul nimicului, sub semnul vidului, fapt care duce la separarea literaturii de viaţă, deci implicit (pentru că, aşa cum a afirmat odată un bărbat înţelept, literatura este o creaţie a geniului uman îndreptată înspre perceperea constantei antropologice proprii numai şi numai omului) ar duce la separarea vieţii de viaţă — şi o astfel de artă pentru artă nici nu există de fapt. Dacă însă vom încerca să afirmăm că aceste două domenii de activitate formează un singur tot, asta ar însemna că încercăm să subordonăm arta cerinţelor imediate, social-politice a momentului, care sînt de fapt provizorii, chiar şi atunci cînd sînt istoric justificate. Deci asta ar însemna să lezăm opera de artă de valoarea ei atemporară, să-i negăm chiar existenţa. Aceste două domenii de activitate pot fi însă coordonate armonic numai atunci cînd ambele vor avea aceeaşi esenţă morală. Iar această esenţă morală pentru scriitorul acestei ţări este una singură, — armonia între oameni, adică morala comunistă. Şi acest adevăr posibil este, după modesta-mi opinie, esenţa spiritului revoluţionar cu care trebuie să fie pătrunsă o operă literară valoroasă.

Şi pentru că scriu în primul rînd poezie, răspunsurile mele la întrebările generate de tema acestui **colocviu ar fi :**

Prin specificul său poezia este şi trebuie să fie subiectivă. Abia atunci cînd este pur subiectivă dobîndeşte valoarea unei anumite cunoaşteri obiective despre adevăr — căci de unde ar extrage poetul acel adevăr, dacă nu din izvoarele subiectivităţii sale, din subconştientul său suprasaturat şi dinamic ? Şi dacă conştiinţa este închistată de neputinţa circulaţiei libere a luminii dintre ea însăşi şi subconştient, dacă este redusă la judecată, raţiune, o astfel de conştiinţă amputată şi subdezvoltată se va pipernici în arbitrar pentru că atunci din subconştient înspre conştiinţă circulaţia este interzisă şi nu este posibilă eruperea acelei siguranţe, acelei certitudini, acelui sentiment instinctiv al necesităţii şi coincidenţei în acelaşi timp. În ceea ce priveşte comunicabilitatea poeziei o poezie autentică nu poate fi ineficace, nu poate să nu aibă un efect moral (care nu trebuie să fie de fiecare dată direct), iar acest efect este în fond întotdeauna favorabil şi în ciuda faptului că se manifestă doar sub forma unui efect final. Ea devine o boare curată şi înnobilatoare a conştiinţei, născută în subconştient, o boare reavănă care alungă norii şi însenineză viaţa. Trebuie să fii doar de partea ei, să-i aperi esenţa şi existenţa. Pe de altă parte însă aş cita cuvintele lui Pablo Neruda : „Acuzarea şi apărarea poeziei nu este de competenţa poetului. Nu există poet care să poată administra poezia. Pe duşmanii poeziei nu trebuie să-i cauţi printre cei care slujesc poezia, ci în insuficienţa armoniei care există în poet. O singurătate de netrecut nu există. Toate drumurile duc către un singur ţel : să mărturisim celorlalţi ceea ce sîntem". Pentru că, zic eu, niciodată omul n-a simţit într-o măsură atît de mare nevoia de poezie (drept forţă stimulatoare) ca în zilele noastre, pentru că niciodată această nevoie n-a fost atît de evidentă ca azi.

Şi pentru că sînt un scriitor slovac, adică un scriitor care aparţine unei mici naţionalităţi din patria noastră aş mai adăuga nişte răspunsuri posibile generate de tema acestui colocviu, referitoare la situaţia specifică a scriitorului unei mici naţionalităţi.

În literatura română pe secularul arbore al literaturii române cresc o seamă de mlădiţe care sînt literaturile naţionalităţilor de pe teritoriul patriei noastre. Cred eu, că datoria mea şi a fiecărui scriitor care scrie în limba unei naţionalităţi cu drepturi egale cu confraţii săi români, este strădania de a promova valorile acestor ramuri de pe acest arbore secular în limba română, căci nu este posibil să se vorbească despre literatura României socialiste fără ca să amintim şi valorile (care există) create de scriitorii naţionalităţilor. Şi pentru că noi, scriitorii naţionalităţilor, avem marea favoare să stăpînim două limbi materne, este de datoria noastră să traducem monumentele literaturii româneşti în limbile noastre. Pentru că aşa este firesc să fie, pentru că literatura României este o mare literatură şi trebuie să fie cunoscută astfel şi peste hotarele ţării noastre.

Ondrej Štefanko

ÎN zilele de 12—14 noiembrie 1984 au avut loc, la Timişoara, sub conducerea tovarăşului **Dumitru Radu Popescu,** preşedintele Uniunii Scriitorilor, Colocviul şi Festivalul naţional de poezie „Scriitorii şi spiritul revoluţionar", organizate de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Au participat : **Dumitru Radu Popescu,** preşedintele Uniunii Scriitorilor, **Domokos Geza,** vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, **Traian Iancu,** directorul Uniunii Scriitorilor, **Anghel Dumbrăveanu,** secretarul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara, **Dan Tărchilă,** secretarul Asociaţiei scriitorilor din Braşov, **Nicolae Prelipceanu,** secretar adjunct al Asociaţiei scriitorilor din Cluj-Napoca, **Mircea Tomuş,** secretarul Asociaţiei scriitorilor din Sibiu, precum şi : **Ioan Alexandru, Lucian Alexiu, Ion Marin Almăjan,** directorul editurii „Facla", **Anavi Adam, Andi Andrieş,** directorul editurii „Junimea" din Iaşi, **Paul Anghel, Sofia Arcan, Aurel Gheorghe Ardeleanu, Ion Arieşeanu,** redactor şef al revistei „Orizont", **Gheorghe Azap, Adriana Babeţi, Coriolan Babeţi, Florica Dănescu, Maia Belciu, George Bulic, Pavel Bujidar, Teodor Bulza,** redactor şef al ziarului „Drapelul roşu" din Timişoara, **Lucian Bureriu, Laurenţiu Cernet, Mircea Ciobanu, Livius Ciocârlie, Vladimir Ciocov,** redactor şef al revistei „Knijevny Jivot", **Iosif Costinaş, Daniela Crăsnaru, Dan Cristea, Vasile, Dan, Alexandru Deal, Simion Dima, Valentina Dima, Gabriel Dimisianu, Octavian Doclin, Eugen Dorcescu, Lucian Emandi, Şerban Foarţă, Nicolae Dan Fruntelată,** redactor şef al revistei „Luceafărul", **Gálfalvy Zsolt, Ion Gheorghe, Dorian Grozdan, Hajdu Győző,** redactor şef al revistei „Igasz Zso", **Ilse Henn Guzun, Alexandru Indrieş, Antoaneta C. Iordache, Mircea Iorgulescu, Alexandru Jebeleanu,** redactor şef al editurii „Facla", **Ion Jurca Rovina, Endre Karoly, Eva Lendvay, Franz Liebhardt, Iosif Lupulescu, Mandics György, Ilie Măduţa, Paul Miclău, Mircea Mihăeş, Draga Mirianici, Cornel Moraru,** redactor şef al revistei „Vatra" din Tg. Mureş, **Hans Mokka, Ivo Muncian, Florin Muscalu,** secretarul Cenaclului din Focşani al Uniunii Scriitorilor, **Marian Odangiu, Emil Poenaru, Maria Pongracz, Cornel Popescu,** redactor şef al editurii „Cartea românească", **Svetomir Raicov, Horst Samson, Vasile Sălăjan,** redactor şef al revistei „Tribuna" din Cluj-Napoca, **Mircea Scarlat, Gheorghe Schwartz, Petru Sfetca, Artur Silvestri, Constantin Stănescu, Ondrej Stefanko, Petre Stoica, Titus Suciu, Mircea Serbănescu, Valentin Taşcu, Ion Dumitru Teodorescu, Pia Teodorescu-Brânzeu, Valentin Tudor, Marcel Turcu, Aurel Turcuş, Mihai Ungheanu,** redactor şef adjunct al revistei „Luceafărul", **Cornel Ungureanu,** secretar adjunct al Asociaţiei scriitorilor din Timişoara, **Doina Uricariu.**

Scriitorii oaspeţi au fost primiţi de tovarăşul **Cornel Pacoste,** prim secretar al Comitetului judeţean Timiş al P.C.R. care a prezentat pe larg scriitorilor măreţele înfăptuiri timişene din anii celei mai rodnice perioade din istoria nouă a patriei, Epoca NICOLAE CEAUŞESCU.

Lucrările Colocviului s-au desfăşurat, timp de două zile, în sala de conferinţe a complexului „Continental", fiind deschise de tovarăşul **D.R. Popescu,** preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Au luat parte tovarăşul **Eugen Florescu,** secretar al Comitetului judeţean Timiş al P.C.R., care a adresat participanţilor la Colocviu salutul Comitetului judeţean de partid, tovarăşa **Alexandrina Cornean,** preşedinte al Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Timiş, **Anghel Dumbrăveanu,** secretarul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara.

În cadrul dezbaterilor colocviului naţional „Scriitorii şi spiritul revoluţionar" au luat cuvîntul : **Ioan Alexandru, Paul Miclău, Mircea Tomuş, Cornel Ungureanu, Hajdu Győző, Toma George Maiorescu, Domokos Geza, Ion Gheorghe, Emil Poenaru, Anghel Dumbrăveanu, Alexandrina Cornean, Cornel Moraru, Ondrej Stefanko, Paul Anghel, Galfalvy Zsolt, Dan Tărchilă, Vasile Dan, Traian Iancu, Gheorghe Schwartz, Mihai Ungheanu,** care au înfăţişat vibrante profesiuni de credinţă faţă de imperativul primordial al scrisului contemporan — spiritul revoluţionar —, exprimîndu-şi hotărîrea de a sluji, cu responsabilitate şi dăruire, nobila cauză a oglindirii vieţii, a zămislirii unor opere care să contribuie decisiv la formarea omului nou. S-a subliniat înalta misiune politică şi socială ce le-a fost încredinţată scriitorilor, ca revoluţionari de profesie, de către partidul şi statul nostru în formarea şi modelarea conştiinţelor. Animaţi de dragostea fierbinte faţă de patrie şi partid, faţă de cel mai iubit fiu al poporului, secretarul general al partidului, tovarăşul **NICOLAE CEAUŞESCU,** oamenii de litere şi-au exprimat acordul total, entuziast, faţă de realegerea la cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român a tovarăşului **NICOLAE CEAUŞESCU** în funcţia supremă de secretar general al partidului.

La încheierea lucrărilor Colocviului naţional „Scriitorii şi spiritul revoluţionar", într-o atmosferă de puternică însufleţire şi recunoştinţă, participanţii au adoptat în unanimitate textul unei telegrame (pe care îl redăm alăturat) adresate Conducerii partidului, tovarăşului **NICOLAE CEAUŞESCU,** secretarul general al partidului, preşedintele Republicii Socialiste România.

COLECTIVUL celor peste o sută de scriitori din asociaţiile din Bucureşti, Braşov, Cluj-Napoca, Craiova, Iaşi, Sibiu, Tîrgu, Mureş şi Timişoara a vizitat una dintre unităţile reprezentative ale agriculturii timişene. Întreprinderea agricolă de stat Liebling, familiarizîndu-se cu înfăptuirile acestui harnic colectiv de oameni ai muncii. De asemenea, au fost vizitate unul dintre măreţele obiective industriale din acest judeţ, Întreprinderea pentru Utilaje de ridicat şi transport din municipiul Lugoj, precum şi Expoziţia permanentă a realizărilor economice şi culturale lugojene, amenajată în incinta Casei de cultură a municipiului.

La sediul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara a fost inaugurată expoziţia „40 de ani de literatură nouă".

A fost vizitată Expoziţia de istorie contemporană, de la Complexul muzeal Timişoara.

La Teatrul Naţional din Timişoara a avut loc Festivalul Naţional de poezie „Scriitorii şi spiritul revoluţionar", la care şi-au dat concursul poeţii : **Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Toma George Maiorescu, Mircea Ciobanu, Petre Stoica, Nicolae Prelipceanu, Daniela Crăsnaru, Valentin Tudor, Florin Muscalu, Eva Lendvay, Alexandru Jebeleanu, Ondrej Štefanko, Vasile Dan, Lucian Emandi, Aurel Turcuş, Gheorghe Azap, Eugen Dorcescu, Dorian Grozdan, Slavomir Gvozdenovici, Mandics György, Doina Uricariu, Octavian Doclin, Ilie Măduţa şi Traian Iancu.** La susţinerea spectacolului au contribuit Corul Filarmonicii de Stat „Banatul" (dirijor : Diodor Nicoară), solişti ai Operei Române din Timişoara : Marilena Chirici, Margareta Nica-Popescu, baleriniі Rodica Murgu şi Ilie Filip, harpista Dăniela Sturzinger, în regia lui Ioan Ieremia şi scenografia Emiliei Jivanov.

MANIFESTAREA „Scriitorii şi spiritul revoluţionar", dedicată apropiatului forum al comuniştilor români — Congresul al XIII-lea al P.C.R. — s-a încheiat prin acţiunile culturale, politico-educative, desfăşurate la Institutul Agronomic din Timişoara, Întreprinderea „Electrobanat" din Timişoara, Liceul de filologie-istorie din Timişoara, Casa de cultură a sindicatelor din Lugoj, Şcoala generală din comuna Pelinţ, Liceul pedagogic din Timişoara, C.A.P. Lenauheim, Şcoala generală din comuna Becicherecul Mic (locul de naştere al poetului Dimitrie Ţichindeal), Căminul cultural din comuna Sînmartinul sîrbesc (unde s-a sărbătorit aniversarea a 20 de ani de activitate a Cenaclului literar din localitate) şi la Căminul cultural din Teremia Mare.

Poeme într-un ceas de sărbătoare

Să se înalțe imnuri

Acum cînd țara-ntreagă își alege
Destinul nou și-un falnic viitor
Cinstim după străbuna și omeneasca lege
Bărbatul demn, viteaz conducător.

Să se înalțe imnuri și harpele vibreze
Încolăcind auzul, punînd pe frunți cununa
Izbînzilor, iubirii și-a conștiinței treze
Spre a dura prin El de-a pururea Comuna

Măreață epocă

Pe bolta demnei noastre deveniri
Al nouălea Congres ne-a luminat întruna
Și liberi azi în țara cu aur în priviri
În epoca măreață noi ne durăm Comuna

Ne făurim destinul al nostru, al tuturor
Adăugind istoriei noi pagini de lumină
Purtați spre comunism de-un brav conducător
În libertate, pace și dragoste deplină.

Prin El zidirea noastră e cunoscută-n lume
Prin El lăcașul păcii numit e România ;
El, Ceaușescu, ctitor al noilor columne,
Și-al viitorului ce va să vie

Viorel Varga

Ca o inimă fierbinte

Intonăm zilnic prin faptele brațelor
Cel mai de seamă omagiu al inimilor noastre
În semn de fierbinte dragoste
Bravului Om al țării, intîiul președinte,
Acum, cînd primăveri se-adună
Ca niște nestemate
În solară cunună
Ca o cinstire solemnă,
Izvorită din inimile noastre.
Cuvintele sînt puține și neîncăpătoare
Pentru a exprima căldura sufletelor
Îngemănate în marea horă a patriei,
De aceea ne înălțăm inimile și brațele,
Întru slăvirea vieții, a piscurilor către care
Se îndreaptă în pace România.
Și astfel țara, ca o inimă încandescentă,
Deschisă spre viitor cu adîncă iubire
Vine să-și omagieze cîrmaciul,
Arhitect al României moderne !

Poem de cinstire

O țară întreagă se orînduiește acum
În solemn anotimp
Pentru o îmbrățișare caldă,
Venită din adîncimea istoriei,
Ca un omagiu suprem, ca o adîncă iubire
Către marele fiu al patriei.
Înțeleptul ctitor, încercat și dîrz luptător,
Totdeauna prin țară, prin noi, –
Cei peste douăzeci și două de milioane
de oameni –,
Animați de iubire, de înaltă cinstire
A epocii în vesmînt tricolor
Ce sclipește în lumina viitorului
Întonînd acum și aici,
Pe această din veac românească glie
Într-un glas superba simfonie
Întru cinstirea omului ctitor
Venit din adîncul istoriei.

Horvath Dezideriu

Coloană românească

Simbolul cutezanței și-al dreptății
spre pasărea albastră-nălță prag ;
coloana românească-i sceptrul sfînt
ce o doinim prin fluierul de fag.

Coloană de gînd, de faptă și țară
se împletește-n suflet tricolor
și-n pacea lumii ne așează teferi
cu-ales destin spre anii viitori.

Și visul ei e visul României,
să-ncriem noi serbări în calendar,
în clipele ce intră în legendă
și revenind prin dorul legendar –

ca o lumină zidind cu lumină
pe vechi temelii – Patria Română.

Gheorghe Dinică

Un erou, un demn pămînt

Nu trebuie să chem cuvintele
Noi orizonturi de congres cîntînd
Mi le dă inima din seva ei
Să laud un erou și un pămînt.

România e numele țării
Ceaușescu e numele simplu
Și-mpreună pe-o vatră de doruri
Cu pace și rod timpul îl umplu.

Și eu sînt fiul mai tinerei țări
Părinții comuniști mă învață
Cum în zborul sublim să nu preget
Piscuri și sori să-mi bată în față.

...Nu trebuie să chem iar slovele
Prin roua ierbii și mai cald cîntînd
Le naște inima din bolta ei
Cînd laud un erou și-un demn pămînt !

Nașterea primăverii

Partidului Comunist Român

Nu putea să se nască
Decît primăvara
Cînd țărîna se transformă,
Cînd aerul se limpezește
Cînd sevele irump
Sub roata mare a soarelui
Și cele mai curate visuri
S-au înfrățit să ardă
Osia de ceară a nopții,
Și în cîmpii să ridice
Copacul sacru al libertății,
Nu putea să se nască
Decît primăvara,
Cînd se nasc imnurile
Pentru că de fapt el era
Primăvara patriei române !

Cristian Petre-Argeș

Congresul inimilor noastre

Ni-i briu de curcubeu întreaga zare
În cer e zbor de mîndri porumbei.
Bogat ni-i rodul muncii în hambare
Și țara mai bogată în idei.

Orașele sclipesc sub bolți albastre,
Iar satele-nfloresc destinul lor.
Fermi la CONGRESUL INIMILOR NOASTRE
Vom plămădi un mare viitor.

Mai rodnic fi-va cîmpul vast al țării
Mai rodnice izvoarele din munți.
Călîți de anii grei ai încercării
Urcăm spre culmi cu-nseninate frunți.

Ni-i Dunărea albastră magistrală
Iar Marea-drum deschis spre-ntregul glob.
Ni-i TRICOLORUL faimă triumfală
Simbol al țării fără nici-un rob.

Prezentul ni-i o mare bucurie.
Elanul-gînd de pace permanent.
Avem în noi aleasă omenie
Prieteni buni pe orice continent.

Ni-s plaiurile azi grădini de astre.
Trecutul ni-i mai bine înțeles.
Vrem la CONGRESUL INIMILOR NOASTRE
Tot pe CÎRMACIUL țării reales.

Constantin Atomii

Imn de cinstire

Se-aprinde roșul în drapele
Și grînele au rodit carate
Și-noată în albastru stele
De ziua viselor curate.

Și cîntecul de hărnicie
Înmugurește iar pe plai ;
Imn de cinstire, România,
Rostim în strămoșescul grai.

Cu zîmbete imaculate,
Corole se deschid și țes
Pe trunchi, cînd, țara-n libertate,
Sui către marele Congres.

Nicolae Rotaru

Desen de Sabin Ștefănuță

Permanență

Doar tu rămîi România,
noi trecem din tată în fiu,
în fiu,
în doină, horă și baladă,
dor și jale,
în Coloana cerului,
în Columnă,
în Coloana infinitului,
luptă, melos și înălțare,
în Voroneț,
în Sucevița,
în Putna,
albastru, roșu, galben,
culori veșnic netulburate
din inimi, din suflet, din gînd,
noi trecem
dar tu rămîi România,
partea noastră arcuită
din Carpați,
partea noastră boltită
din Mare
și credința noastră
fie-ți credință,
noi te-am slujit
cu geniul nostru
mîndru, adînc-luminos, înalt
ca într-un dor din copilărie.

Sandu Stelian

În întîmpinare

E comunismul făurar de preț,
măsură-n timp a unui Ev aprins,
suișul său e visul mult visat
și tot ce-n inimi Omul a cuprins...

E comunismul gîndul mult gîndit,
întîmpinare-n Forum, dimineață,
el este pur, puternic și-nțelept
precum lumina care ne răsfață...

E comunismul tel suprem și e
în gînduri unanime zbor și faptă,
primăvărare-n împliniri dorite,
o veșnică-nflorire, cale dreaptă...

E comunismul patrie și cînt,
glas și putere, dragoste fierbinte,
întru zidirea Patriei-am ales
pe trepte comuniste spre mersul înainte...

Theodor Răpan

De veghe

Soldați de veghe
la hotarele vieții.

În ramuri patria
aprinde mugurii
și legendele cresc
din fîntînile Dorului.

În clepsidre lumina
și semințele tulbură
nașterea mamei.

Mircea Cristea

Congresul treisprezece

Anotimp legendar, Anotimpul ideii,
Îl înălțăm prin veac sub falduri de drapel ;
Anotimpul țării, anotimpul vrerii
Congresul treisprezece ne înălțăm prin El.

Congresul treisprezece – harta țării, – plai roditor,
Cu cetăți de dor și împliniri rotunde
Congresul treisprezece – drumul unui popor
Să urce prin baladă cu încă un munte.

Congresul treisprezece – meșteri să-nalțe cîmpia
Crezului de soare prelins peste priviri,
Catarg lîngă catarg să crească România,
Cu încă o casă să rotunjim iubiri...

La Congresul treisprezece îl realege-o țară
Pe cel ce e cu inima mereu încendiară,
Pe El, Ceaușescu, voința tuturor,
Iubitor de pace, iubit și de popor.

Țară-n sărbătoare

Cunosc o poiană în inima patriei mele
și graiul lin se deschide
sorbindu-și veghea din veghea ei ;
Aerul tare dă sufletului vigoare,
fumurile pe dealuri au o blîndă solemnitate
și, dintr-un adînc luminos, lumina-și pune
voalul în făpturi pînă ce soarele
e viața noului anotimp.
Aici e astăzi și nouă ne este dat
să atingem malul de aur și
zările se deschid prietenoase ; noi
le iubim, pentru că sînt ale noastre
și o mare bucurie e să iubim viitorul.
Lumina s-a copt
și din freamătul ei se deschide
trandafirul, greu de miros.
Ce liniște la sînu-i adînc ; lumea
noastră ascultă Copacul ce-și poartă
în inimă pădurea...
Pe orice lungime de undă Patria
e proaspătă, mereu proaspătă, ca
floarea de cîmp...
Ce liniște, ce liniște ne dau
sărbătorile noastre ca ochii unei
dimineți...

Partid

Lîngă vorba stup, vorba cer,
lîngă piept vibrare, piept stîngher,
lîngă tîmpla soare, tîmpla spor,
lîngă piatra suflet, piatra zbor,
lîngă brazii orgă, brazii noi,
lîngă ochiul boltă, ochiul gînd,
lîngă aștrii vremilor mergînd....

Partidul – crez în libertate,
iubire de pîine,
de dor și de crezuri înalte,
credință-n eroi
și jertfele toate,
iubire de oameni
ridicînd cetate...
Partidul...

Verticalele patriei

Drumurile faptei le știm unde străbat
Din cuget românesc tăriile spre 'nalt ;
Sub limpezi stele, un vis cugetător
Îl înălțăm c-o brazdă izvor după izvor...

Din glasuri adunate renasc ferestre noi
Și-un cîntec de slavă se deschide-n noi ;
Din vreme în vreme înscriem epopei
Spre comunista eră prin frunți de eroi...

Umblă și astăzi poeții prin cetăți
Cîntînd la nunțile mari cît o toamnă,
Anotimpul nostru – soare pentru toți
Partidul – farul, lumină pentru rană...

Patria

Primul tremur de zare
în numele vieții arzînd ;
și,
peste ochiul de lumină,
în cîmpie dropii s-ascund...
Pe întinsul de cuvinte
rotunde-nopții
suie-n gînduri aprinse
și ziua, timp de sunet,
coboară-n adîncuri
precum o ploaie de pace...

La festin – numai cei ce nu se dezic
jocul nu-i joc, ci probă de munte,
bărbații-țărani își rostuiesc pădurea
sub înaltul cretei aplecați
de-a frunțile-arzînd...

Bună dimineața voua reverberații,
lumea noastră teluric miroase a oase
și veghea ei – adaos de cercuri
știe pe de rost cum se petrec florile.

Încît nicicînd nu se va tulbura trecerea
pasului nostru inseninat ca o amintire ;
din primăvară în vară primăvărînd iubirea
conturului luminos al patriei cinstire.

George Corobea

Desen de Raluca Grigorcea

Dintre toate iubirile

Copilul trecea prin iarbă desculț
și iarba-i spunea : „Bună dimineața !
Tălpile tale-mi dau tăria de-a crede
că firele mele nu degeaba-ntîmpină roua !"
Copilul asculta cum se zbuciumă riul
îndurerat că nu poate zbura
și riul murmura printre pietre :
„Bună dimineața, copile !
Se cuvine auzului tău să-i aduc
ca pe-o azimă coaptă
vigoarea ascunsă-n pămînturi."
Copilul privea cum o pasăre taie văzduhul
și pasărea-i vorbea din aripi :
„Privirile tale-mi țin văzduhul, copile,
ca niște palme sprijinindu-mi drumul,
se cuvine zborul să-nveți de la mine !"
Copilul privea ivindu-se-n zare
roata de foc a luminii
și ea îi spunea :
„Dintre toate iubirile
cîte-mi sînt date-a avea, doar a ta
stîlp îmi e, respirare și inimă
în patria, adioma mie, sortită suirii,
Bună dimineața !"

Florentin Popescu

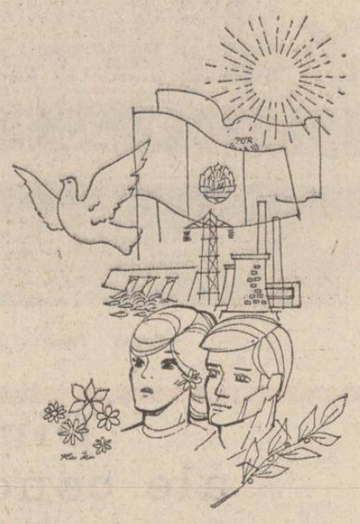

Desen de Florin Ilie

Spre comunista zare

Dragostea n-o poți declara sincer
Fără să o simți mai întîi,
Ea este fluviul curgînd năvalnic,
Ce nu îl poți imagina fără izvoare

Izvor mereu proaspăt
Și însăși dragostea întruchipată,
Partidul nostru comunist
Ne poartă către purpuria zare

Istorie română

În noi și deasupra noastră,
Istoria
Ca o pasăre măiastră,
Înălțîndu-și zborul mereu ascendent
Din străvechi pămînt românesc

Cuibul ei
Nu poate fi altul
Decît limba română

Însuși poemul acesta
Nu este altceva
Decît transcrierea fidelă
A unui cîntec de-al său.

Corin Bianu

Omenie românească

Apleacă-te tu, omule, ce vii
În casa mea ca oaspete bun și drag,
Și rupe-o floare de nu-mă-uita
Să treci cu ea în mînă peste prag.

Doar pentru tine-anume e sădită
Și pentru toți ca tine care vin,
Eu tuturor le dărui cîte-o floare
Și cîte un crîmpei de cer senin.

Cu tine-nchin din cana cea de lut
Cu vinul rubiniu acuma plină,
Căci vinul soare-n el a adunat
Și-n inimi ni-l revarsă azi lumină.

Și-ți dau să rupi din pîinea de pe masă
Ce aburește scoasă din cuptor,
Căci pîinea-i plămădită tot din soare
Ce s-a topit în bobul roditor.

Cînd pleci, eu te petrec pînă la poartă
Și-ți mulțumesc de ceasul poposit,
Așa de vii cu gîndurile bune
Oricînd în casa mea vei fi primit.

Așa-i lăsat din buni străbunii noștri
Străvechiul obicei de ospeție,
De cînd e lumea prietenii-i primim
Cu românească noastră omenie.

Copacul

Din piscul unde țara s-a-nălțat
Urcînd pe trepte drumul înainte,
Văd chipul țării azi strălucind
Din visurile — roade împlinite.

Țară de dor, de ape și cîmpii
Care sub soare lin se unduiesc,
De coame care au miros de vii,
De munți ce către ceruri semețesc,
Țara aceasta
E ca un copac uriaș,
La umbra căruia
Se adună fiii ei,
Copac vrăjit,
De doine și balade,
Ce cîntă din strune de vioară,
Din glas șoptit de fluier,
De nai și de caval,
Copac ce-nalță cînturi
Din strunele trupului său
Cu rădăcini adînc înfipte în pămînt,
În pămîntul acesta
Neasemuit de bogat și de sfînt.

Viorel Cozma

Partidul – coloană de lumină a țării

De cîte ori am privit
Coloana Infinită-a lui Brâncuși
Lumină peste lumină
Și deasupra altă lumină,
Într-o simetrie perfectă
De parcă geometria faptelor
N-ar fi altceva
Decît suprafețele de oglinzi
Ale acestor lumini,
Cum cîmpia începe îndată
Ce marea sărută
Ierburile înmiresmate ale malurilor,
Cum peste multicolorul și aromatul ei chip
De flori, de grîne și de vise
Se așternd dealurile odihnitoare,
Încărcate de pomi în floare și viță,
Cum mai înalți decît dealurile
Nu sînt decît munții
Iar peste stîncile lor
Plutește albul norilor
Și, mai sus – doar cerul
Cu razele nesfîrșite ale soarelui –
Spre care zbor ciocîrliile și vulturii –
De cîte ori am privit
Această arhitectură perfectă
De suprafețe, lumini, culori și înălțare
Ca un nețărmurit dor de țară
Mi-am zis :
Partidul e lumina noastră
Care-a fost la început
Numai dorință de libertate și luptă !
Urcînd prin istorie
Statornic și necuprins,
Din inimă în inimă
Ca plăieșii eroi,
Ca ostașii lui Mircea cel Bătrîn,
Ai lui Ștefan cel Mare
Ori ai lui Mihai Viteazul,
Ca eroii fără uniforme
Ai lui Horea, Cloșca și Crișan,
Ca anonimii luptători ai libertății
Conduși de Tudor Vladimirescu,
De Doja, de Petre Petre,
Ori de alți eroi – fără nume –
Fiindcă nu numele,
Ci faptele i-au unit în acest vis
De libertate și fericire –
Partidul, mi-am zis,
E Coloana de Lumină a țării,
Izvorîtă din sutele de coloane
În defilare, ale muncitorilor
Și țăranilor și tuturor celor care
Luptau pentru o viață liberă
Și-o modestă bucată de pîine,
Răsplata trudei lor...
Partidul, mi-am zis,
E ideea ca un curcubeu
Boltită spre cerul patriei,
Ca lava unui vulcan
Ce întruchipează alte reliefuri
Îngemănate în fapte geometrice,
În acțiuni eroice
De luptă și de jertfă,
Ca cele de la Doftana,
Tîrgu-Jiu și-n alte locuri
Cu răni, ale acestei patrii eroice,
Partidul, mi-am zis,
E forța nelimitată
Întruchipată într-o singură idee,
Coloană de roșu
Statornicită drept simbol
În drapelele noastre de luptă,
Pe fruntea tuturor sărbătorilor :
La 23 August 1944
La 30 Decembrie 1947,
Și, mai încoace, la al IX-lea Congres al P.C.R.
Ca o eșarfă de victorii
Spre dimineața de azi,
Peste-a patruzecea aniversare
A libertății noastre,
Spre-al treisprezecilea Congres de împlinire
Și-al atîtor sărbători ale păcii
Care vor veni
Și pe care inimile noastre
Abia le presimt !

Congresul treisprezece – culme de glorii

Congresul – a treisprezecea treaptă
În veșnică rotire de înălțare,
Ce urcă țara către culmi de soare –
O curgere eternă de lumină,
Cînd faptă lîngă faptă sînt izvorul
De biruință-al nației române,
Cînd inimă de inimă alături
Dau pulsul nou în pieptul țării mume,
Cînd nume lîngă nume,
Cuvînt rostit lîngă cuvînt,
În simțăminte îmbracă-un dor nespus,
Nasc cîntecele înalte ce cuprind
O națiе-nfrățită în speranțe !
Congresul al XIII-lea ne-adună
În lupta dîrză de-a învinge greul –
Uniți în gînd, în simțăminte și în muncă,
Azi știm că țara noastră-i numai una
Și înflorirea ei spre-albastre vise
Stă-n forța brațelor de-oțel pe șantiere,
Stă-n truda ce plugarul o apleacă
Deasupra brazdei, binecuvîntînd sămînța,
Stă-n singele acelor ce-n izvoare
Prin sonde urcă înspre noi puteri,
Stă în cărbune, în oțel și-n grîne,
Stă-n noua calitate a conștiinței
Ce partidul ne arată și ne-o cere,
În zborul înfrățit, nelimitat
Spre culmea cea de glorii
A patriei de mîine !

Spre viitorul patriei de mîine

În noi stă forța partidului și-a țării
Și-n speranța noastră „viitorul de aur",
Cum l-au visat prin vremuri doar poeții
Și l-a înfăptuit numai poporul !
Meleagul minunat al țării-i astăzi
Încoronat de roade, aur și belșug,
E chezășia că ai ei noi sîntem
Precum stejarul are-n glie rădăcini,
E semnul cel mai sigur că-nvățarăm
Cu toții alfabetul faptei simple,
Că dragostea de țară nu-i festivă,
Doar la paradă și la sărbători alese,
Ci-n șalopete și la munca cea mai grea –
Că sîngele ni-i singurul izvor
Ce nu seca-va peste glia sfîntă,
Că forța cea mai tare dintre toate
Ne e conștința ce ne-ndeamnă înainte,
Cum apa și făina, în plămadă,
Nasc pîinea vieții ce-i nemuritoare,
Cum floarea, cu mireasma și lumina,
Ce roua și albina le adună,
Dau mierea cea mai bună de pe lume,
Căci mierea țării e credința noastră dulce
Ce-o înflorește spre un vis de libertate,
Iar dealurile, munții și cîmpia
Sînt faptele-i din aurul cel greu,
În care noi, zidindu-ne cu viața,
Urmăm îndemnul ce partidu-l spune
De-a fi ai țării și ai lui de-a pururi !

Ion C. Ștefan

„Poporul nostru are nevoie de o literatură veşnic tînără, pe care flacăra dragostei de om şi de patrie să nu o lase să îmbătrînească niciodată...“

NICOLAE CEAUŞESCU

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

În căutarea adevărului

Ceea ce impresionează de la bun început în proza lui Dumitru Radu Popescu este, pe lîngă scheleria de bizarerii comportamentale sau numai ale spațiului și detaliului, căutarea adevărului. E vorba desigur de adevărul „poveștii“, întotdeauna existînd fapte de elucidat. Fapte de altfel simple dar asupra cărora plutește incertitudinea. În **Vînătoarea regală**, un personaj, Nicanor, spune la un moment dat : „Stau între incertitudini. E o formă de existență incertitudinea, cel puțin în ce mă privește. Lenevind, ascult și văd nu doar minunile lumii, ci și dezastrele ei și învăț ceea ce știe dintotdeauna toată lumea că dincolo de bucurie se află reversul ei. Lenevind, simt cum cresc și mă maturizez [...], absorb ca un burete o lume care nu este a mea, cum apa nu este organic a buretelui, și aștept să uit sau să împărtășesc altora [...] ce am aflat și să devin ceea ce ar trebui să fiu cu adevărat eu...“ Paralel cu derularea sincopată a poveștii, personajele lui D. R. Popescu caută să afle în mod mai mult sau mai puțin voluntar „ceea ce ar trebui să fie ele cu adevărat.“ Caută — deduc sau numai ating aceasta la capătul unei false inițieri — al unei secrete inițieri, căci odată cu cercetarea adevărului despre un fapt sau altul, de obicei o crimă, un asasinat, o moarte misterioasă, apar apele încă neclare ale **esenței vieții,** se desprind marile — ultime — adevăruri. Să spunem că totuși această intenție nu este urmărită în mod expres, nu are în ordine retorică relief ostentativ. Personajele lui D. R. Popescu trec parcă nestingherite pe lîngă marile adevăruri, formulează memorabil dintr-un capriciu, acordă atenție detaliului și derizoriului mai mult decît faptului esențial. Fac totul pentru a scăpa de răspunderea sensului definitiv ; din cînd în cînd rostesc „la a doua mînă“ adevărul din urmă, ca acest ciudat Nicanor : „Dacă vezi om murind, și mai vezi și mort înviind, nu mai ai nimic de văzut pe lume, îmi zisese atunci, vara, Lereu. Alte minuni nu mai sînt.“ Nu mai sînt în ordinea ontologică la care toți aspiră, fără ca vreunul să ajungă. În ordine pragmatică, lumea în care se consumă — și pe care o consumă — eroii lui D. R. Popescu e plină de minuni : bilciul și mersul pe picioroange, scamatorii de tot felul, scene grotești și indivizi ciudați, cu intuiții magice, decoruri de carton pentru iluzii netrăite, amintiri și vise străine, personaje cu rol de bufon, ironie macabră și mai ales un greu previzibil amestec de inocență și ticăloșie. O „minune“ a acestei umanități în care sub aparența grotescului se simte frecvent pedala gravă a tragediei, este săvîrșirea ei parabolică. Autohtonizarea miturilor, de care s-a vorbit, se petrece în același cadru al rostirii „invizibile“ a adevărurilor fundamentale ale ființei umane, al tensiunii morale. Dacă în **Duios Anastasia trecea** s-a văzut o adaptare a mitului Antigonei, în **Dor** personajul principal ilustrează tipologic situația Electrei. Plăcerea pentru parabolă creează în ciclul romanesc început cu **F**, 1969 — **Vînătoarea regală,** 1973, **Cei doi din dreptul Tebei,** 1973, **O bere pentru calul meu,** 1974, **Ploile de dincolo de vreme,** 1976, **Împăratul norilor,** 1976 — o tensiune simili-mitologică. Umanitatea aceasta umilă tinde astfel la inscrierea în universalitate. Dar pactul posibil este pînă la urmă un impact. În ciuda faptului că personajul central are atît de multe valențe ilustrative (simbolice), pentru că traiectul său narativ se ramifică la infinit, el sfîrșește exact în punctul... inițial. Dimensiunea lui este, se pare, linia circulară. Mort într-un roman, Moise revine în celelalte și halucinează imprevizibilul. Coborît din parabolă, el va sfîrși tot în parabolă : el vine „de dincolo de vreme“, din legenda biblică. Ticălos și inocent, criminal și sfînt, Moise este propria edificatoare a universului închis, ramificat în adîncime. Moise trăiește fatalitatea de a nu ajunge nicăieri. E o formă de a spune că schema fiind prescrisă, adevărurile ultime enunțate, importante rămîn **structurile căutării.** Labirintul ei, în care nu o dată întrezărești „sensul definitiv“. Răspunderea acestuia trebuie însă mereu amînată : din ignoranță, din șiretenie, sublimînd bufoneria ori, dimpotrivă, denunțînd aparențele. Este exact ce se întîmplă în romane, după ce nuvelele, cîteva adevărate capete de serie ale prozei contemporane **(Ploaia albă, Duios..., Dor, Mireasa din iulie),** evitaseră complicația epică, atît de firesc-necesară ciclului.

Romanele lui D. R. Popescu fixează într-o veritabilă fenomenologie narativă drama aceasta de factură deopotrivă ontologică și pragmatică. Adevărul urmărit și, cu atît mai mult, greu identificabil, în **întreaga** lui înfățișare. Pentru a sugera atare lucru, **realul** epic se metamorfozează în **posibil.** Tehnica prozei explicitează aici nu numai viziunea auctorială, ci însăși concepția scriitorului asupra literaturii. „Literatura epică“ nu se bazează doar pe arta de a povesti, de a servi drept reală în plan estetic o lume imaginară relatată, ci pe modul de a te apropia de „povestea“ pe care o ai de relatat. Universul imaginar e un conglomerat de semne provizorii. El trebuie **inscenat.** Numai că în **discurs, în relatare,** universul imaginar — această arhitectură a relativității — trebuie transcris după legi diferite, în structuri gramaticale (narative) mai mult sau mai puțin încăpătoare. Oricum — și acest lucru devine fundamental — **altfel** organizate. Un procustianism de principiu face ca sintaxa narativă să se afle mereu în urma structurilor imaginarului.

Romanele ciclului ascund „povestea“ pentru a face evidente posibilitățile de a te apropia de ea. Senzația este că în permanență autorul, regizor desăvîrșit al relativizării, „pune în scenă“ serii simultane de povestiri. Înainte de a scrie masiv teatru, D. R. Popescu a dramatizat într-o manieră ingenioasă, unică, discursul romanesc. Seriile posibile vorbesc de o realitate unică, structurabilă coerent în jurul a cîtorva nuclee epice. Temele, motivele (atrocitățile frontului, învrăjbirea dintre rase, lupta pentru putere, războinarea, coerența actului revoluționar, căutarea motivațiilor unor întîmplări absurde pentru bunul simț comun, dragostea, nunta, moartea, bigotismul, lașitatea, credulitatea etc.) ricoșează în **neobișnuit** prin tratarea verosimilă a neverosimilului sau invers. O lume măruntă se mișcă într-un spațiu fizic îngust, dar enorm prin proiectare artistică. Amănuntul e îndeobște colosal. Nu contează atît că nodul conflictual **există,** important e faptul că el poate fi. „Poveștile“ acestor romane socializează oniric întîmplarea. Evenimentul se reverberează în conștiințe diferite care fac publice propriile tribulații asertive. Structurile românești sînt la D. R. Popescu rezultate ale unor discursuri-anchetă cu caracter serial, rostite de personaje individualizate tocmai prin puterea lor de a da la iveală serii actanțiale. Povestirea în registru auctorial ocupă un spațiu infim și este, în ordinea posibilului, needificatoare față de „epicul vorbit“ de umanitatea bizară care populează un veritabil triunghi spațial : Cimpuleț, Pătîrlagele, Turnuvechi. Din povestitor, prozatorul modern s-a metamorfozat în regizor de discursuri. **Vorbitul,** ipoteza rostită epic, este centrul de greutate al construcției. Naratorii acestor romane, personaje care vorbesc, nu sînt nici întru totul creditabili, dar nici complet necreditabili. Fiecare are dreptatea lui. „Vorbitul“ dezvăluie și învăluie. Suma de posibilități, *toate la un loc și fiecare în parte,* înseamnă de fapt **obiectivare.** Sînt, acestea, drepturile romanești — consistența profundă în plan scriptural a căutării adevărului.

Costin Tuchilă

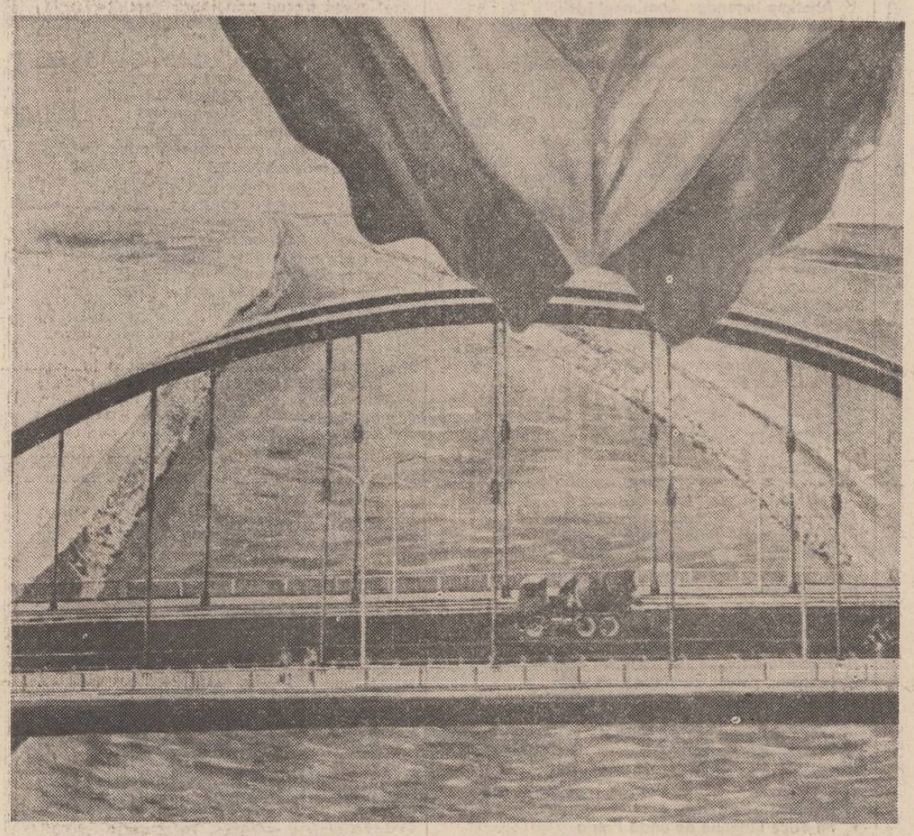

Eugen Popa : „Canalul Dunăre–Marea Neagră“

Dimensiuni ale condiției umane

Roman-povestire, *Îngerul a strigat* împletește evocarea unor aventuri spectaculare cu explorarea unor situații tulburi, prin intermediul narației de tip confesiv, în tradiția lui Panait Istrati, cu care se înrudește prin aceeași pasiune pentru zugrăvirea pitorescului mediilor din ținutul Brăilei populate de o lume bintuită de patimi și nesaț senzațional... Aceasta îl apropie și de Mateiu Luca Caragiale cu care are comună vocația lumilor evanescente, trăind sub semnul apocaliptic al unei teribile vindicte a timpului... Și, fiindcă am pomenit de afinități, este cazul să amintim de Sadoveanu, iar mai aproape de noi de Zaharia Stancu — cu care se înrudește prin cultivarea unei proze poematice cu infuziuni lirice. Preocupat de autenticitate și pitorescul moral, Fănuș Neagu optează pentru evocarea directă, lăsîndu-l pe erou să vorbească în numele său, autorul rezervîndu-și libertatea de înregistrare la nivelul unei oralități truculente de pe pozițiile unui realism liric cu trimiteri spre confidente erotice, asimilate unei estetici vitaliste de umanizare a realității...

Titlul romanului (preluat dintr-un context al *Apocalipsului* — cap. VII, 12) sugerează începutul unor prefaceri însoțite de pedepse ce se abat inexorabil asupra unei umanități rămase în stare de natură, ființînd în sine, incapabilă de a înțelege altcumva seismele sociale, politice și naturale *(id est :* devenirea istoric-dialectică) decît prin asimilarea acestora cu tot felul de datini. Situate între 1934 și 1954, (una dintre cele mai frămîntate epoci istorice), faptele și întîmplările narate de către Ion Mohreanu sînt contrapunctate de trei strigări ale Îngerului, fiecare dintre ele vestind după prevenirile autorului — „nașterea altui timp, chinuitoare și grea“... Deopotrivă martor-narator și participant la acțiune, Ion Mohreanu (afin al lui Adrian Zografi și al lui Darie) evocă etapele unei aventuri traversate de conflicte dure și violente în care sînt angajate destine umane cu tipologii elementare, contribuind la modelarea propriei personalități în anii unei copilării ostracizate, ai unei adolescențe itinerante și al unei tinereți villonești... Spațiul povestirii — deopotrivă imaginar și real — este propice apăsării, tensiunii și zdrobirii caracterelor, un spațiu în care acționează forțe elementare în dezacord cu legile sociale („Ținutu nostru — se fălește unul dintre personaje — e recunoscut ca țara hoților de cai“...).

Originalitatea lui Fănuș Neagu nu trebuie căutată numai în acumularea episoadelor extrem de numeroase (constituind materia densă a mai multor romane), ci și în particularitatea viziunii, în calitatea povestirii, în sintaxa specifică, ceea ce i-a determinat pe unii comentatori să-l apropie de Faulkner, cum și în arta sugerării, la care se mai poate adăuga discontinuitatea narativă grefată pe o fantezie temerară caracteristică suprarealismului.

Viziunea lui Fănuș Neagu are drept suport un temperament robust atras cu precădere de sanzorial și de fantasticul enigmatic. Peisajul Dunării e surprins într-un crepuscul de foc, prevestitor de rău : „Dunărea era tulbure, în asfințit se rupeau feliі de foc, mirosea a plop și a salcie, pămîntul se așternea întunecat spre fundul cîmpiei, cerul sclipea înfășurat într-un abur de negură“. Imaginea cutremurului din 1940 este terifiantă : .....nu știu cum a fost la voi în Dobrogea cu cutremuru, dar aici a fost prăpădu lu Dumnezeu. Cînd mă gîndesc ce hulială și clătinare, se-ncreștește carnea pe mine de frică ! Uite-așa săltau casele, mai ! Întîi și întîi s-au pornit să urle cîinii. Mama mă-si, parcă dăduse turbare-an ei ! Imediat după cîini, în baltă, au început să latre lupii. De groază, fuga-n curte, cu Vetina și Neicu, dezbrăcați, că era noapte. În curte, și mai rău. Vacile rupseseră funiile, caii sforăiau, stringîndu-se unu-n altul, găinile cîrîiau, vecinii strigau, un chiloman nemaipomenit. [...]... și deodată văd că Dunărea se apleacă și se varsă în Noian, taman că o albie cu zoaie pe care-o apesi într-o margine cu piciorul. Era lună și în clipa aia am văzut fundu Dunării gol. Era o spinare uriașă de pămînt sau de piatră de pe care se scurgeau șuvoaie de nămol spre Noian. Vagoane de peste, unu peste altu, se zbăteau într-o forfăială de moarte, fără apă“.

Datinile și superstițiile devin obiect de contemplare vitalist-senzorială. Iată, de pildă, paparudele : „Bîșca luă o coșă cu apă de pe lavită și răsturnă apa în capul fetei. Scuturîndu-se atîtată, fata se lăsă pe vine și bătu pămîntu cu palmele. Cînta un cîntec de paparude și juca. Era un mototol de carne care se frămînta dureros. Cocîlțită de foame se mișca anevoie, picioarele subțiri îi alunecau pe pămîntu ud, părul i se lipise de brațe, boziile săltau în jur, răvășite. Trosnea din deșe și parcă-i trozneau și oasele“. Descrierea unei furtuni de nisip (provocată de un vînt specific verilor secetoase din Dobrogea, denumit Calicu) amintește de clasica descriere a furtunii de pe munte a lui Hogaș :

Înrudit cu Panait Istrati, Sadoveanu și Zaharia Stancu, în primul roman, preocupat de glorificarea unei arhaități evanescente, de întruchipare a spațiului originar al Bărăganului și al bălților Brăilei, spațiu bîntuit paroxistic de vînturile aprige ale instinctelor primare și al exaltărilor biologice, Fănuș Neagu își orientează obiectivul — în **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** (Editura Eminescu, 1976) — spre surprinderea altor spații congenere, aflate însă la antipod, caracterizate prin prezența unei umanități crepusculare, trăind sub amenințarea izbucnirii personante a unor dereglări, a unor eșecuri, a unor dezastre generate de tot felul de seisme, apropiindu-se prin aceasta de celălalt afin al său — Mateiu I. Caragiale.

Lumea personajelor lui Fănuș Neagu din al doilea roman încearcă o ieșire din coridorul spaimelor, prin opțiunea temerară pentru un mod de viață eliberator, care să-i creeze iluzia transcenderii eșecului, a ratării iremediabile, cunoscînd că — așa cum se arată în **Îngerul a strigat** — „nu eșecul în sine inspăimîntă, asta trece, se șterge, se uită, te zdruncină doar difuzarea lui, faptul că alții, știind de el, pot să-l țină viu și necăruțit“...

Într-un asemenea roman, Fănuș Neagu și-a dat seama că nu mai poate recurge la modalitatea confesivă a personajului principal, că este nevoie de o evocare pseudo-obiectivă, în care autorul devine observator al faptelor evocate... Numai că Fănuș Neagu nu-și trădează temperamentul originar, neputîndu-se obiectiva decît atît cît este nevoie ca să creeze iluzia detașării... Vitalist frenetic în care colcăie viața cu toate sevele ei, Fănuș Neagu este **per excelentiam** un artist înzestrat cu virtuozitatea poetizării, un realist liric în opera căruia autenticul și pitorescul sînt filtrate prin prisma unei estetici de cultivare a convenționalului poetic... Sub pana lui Fănuș Neagu totul se preface în imagine — un imagism debordant, metaforizant pînă la exces, înrudit deopotrivă cu cel teodorian, dar și cu cel suprarealistic. În **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** această modalitate șocant-asociativă împinsă pînă la limitele extreme se aplică sugerării unor situații tipice pentru procesul de dezagregare a unei lumi, căutîndu-și eschiva disperată în trăirea nebunească a clipei, ca mijloc de uitare, de expurgare a răului.

Prezentînd o asemenea lume — generată de traumele sociale, politice și morale de după cel de-al doilea război mondial —, Fănuș Neagu a realizat, de fapt, un teribil rechizitoriu indirect al unei lumi ultragiate, al cărei apus iremediabil îl trimbițau chiar acești „frumoși nebuni ai marilor orașe“, care — asemenea Crailor de Curtea Veche ai lui Mateiu I. Caragiale — trăiesc „la marginea Orientului“, încercînd să-și clădească niște „priveliști de basm“, drogîndu-se „cu himere“...

Elaborată trudnic, (începută în 1970, va fi gata în 1975), această carte este imaginea veridică a vieții într-o anumită etapă, a vieții „care nu merge în fiecare zi în picioare, cade, merge de-a bușilea, e rea, arțăgoasă, nesuferită, mincinoasă, plină de praf, tăvălită prin gunoaie“. Martor al acestei lumi, autorul surprinde procesul devenirii eroilor săi care „trebuiau să se despartă“ de propria lor lume, „și de care nu se puteau despărți fără s-o vadă

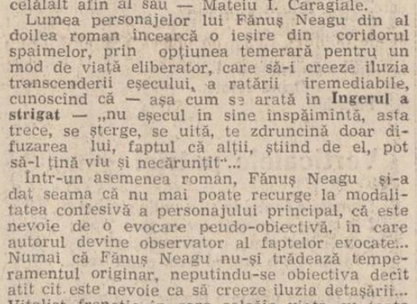

Brăduț Covaliu : „Visuri împlinite“

mereu, cîte puțin, pînă se topește și se schimbă la față, căpătînd pe nesimțite chipul celeilalte lumi“...

Privit prin această perspectivă, **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** este un roman modern în care personajele își construiesc cu patimă dezastrele, trăind finalurile dramatice ale propriei lor existențe în dublă ipostază — de actori și spectatori. O dată cu personajele sale, scriitorul se desparte de o lume aflată într-un ireversibil declin, „cu rugăciunea bunului rămas“, lăsînd mărturia artistică a unei epoci propice esecurilor individuale, într-o lume care se îndreaptă sigur spre zorile unei resurecții...

Romanele lui Fănuș Neagu, romane ale unor lumi constituie nu numai prilejuri de incintare estetică, ci și de meditație asupra condiției umane, asupra dereglărilor sociale și a urmărilor lor în conștiința oamenilor. Meritul romancierului constă în dexteritatea uluitoare de a ne proiecta pe ecranul fictiv al imaginației „siluete de ceață“ ale unor lumi apuse...

Simion Bărbulescu

„Zăpezile de-acum un veac“

Performanțele istorice ale artei nu se produc întotdeauna simultan ca o necesitate absolută, imanentă. Deși această necesitate a fost întotdeauna dorită, visată. Dovadă — chiar marele roman al lui Paul Anghel, **Zăpezile de-acum un veac,** operă ce se apropie de încheiere. Într-adevăr, ce poate fi mai măreț în viața, în istoria unui popor, dacă nu dobîndirea **actului** său de independență care se obține cu sînge, adesea cu valuri de sînge, în urma concentrării supreme a tuturor resurselor sale naționale ?

A trecut însă un secol pînă a se ivi pana și mintea și sufletul, talentul, voința și obstinația de a **cuprinde,** într-o mare carte — marea epopee a poporului nostru de atunci. Vasile Alecsandri, George Coșbuc mai tîrziu — în poezie, Duiliu Zamfirescu — în proză (ca să nu amintim decît atît numai) au adus doar accente ale epocalului eveniment, în entuziastele și generoasele lor **evocări,** fiindcă n-au fost mai mult contribuțiile lor, chiar dacă înzestrarea pentru **mai mult** nu le va fi lipsit, cumva. **Ne lipsea** însă romanul de largă respirație, realist-obiectiv, complex și solid pe tărîmul artei autentice, ca o simfonie gravă, potrivit cu importanța capitală a bătăliei ce-a dus, în 1877, la ieșirea noastră în lume, de sine stătătoare. Cît despre războiul reîntregirii naționale, iată — cartea, capodopera care să-l încapă, se mai lasă încă așteptată, ceea ce s-a făcut pînă acum fiind numai **preludii** la romanul visat, necesar, pe măsura acestui alt eveniment epocal din istoria noastră.

Paul Anghel izbutește, în schimb, referitor la **1877,** mai multe performanțe deodată în capodopera sa, **Zăpezile de-acum un veac,** pentru care — o știe el însuși, cred — nu ne pregătise îndeajuns, deși premizele existau deja în scrisul său, ca preocupare și esențializare, profunditate de expresie. Romanul lui însă este atît de surprinzător ca împlinire, încît face din acest scriitor autorul parcă al unei singure cărți, cu care pur și simplu se confundă.

Surpriza unui asemenea neobișnuit efort creativ, pe un spațiu de peste trei mii de pagini, a tentat critica, firesc, să-i caute antecedente. Și, cum în literatura noastră nu existau (romanul lui Constantin Stere. „În preajma revoluției“, era doar o aspirație la romanul-fluviu, nu și o împlinire în plan estetic), au fost căutate în literatura lumii, în genul proxim, fără a eluda, desigur, diferențele specifice ce se impun, invocîndu-se numele lui Tolstoi, cu al său „Război și pace“. Diferența însă există. El configurează aici drama unui popor de excepție străduindu-se nu să-și impună **statura** în concertul națiunilor lumii, ci să și-o **semnaleze** numai, ca un drept imprescriptibil al poporarelor. De unde și caracterul de filozofie a istoriei al marii lui narațiuni.

Deschideți un atlas geografic al Europei vremii. Căutați **România** acolo. N-o veți găsi. Veți recunoaște însă foarte ușor teritoriul armonios al fostei **Dacii,** rotund ca o inimă și încununat de munții Carpați, ca o coloană vertebrală a sa. Iar din acest teritoriu, doar două fîșii compuneau în 1877 statul român, căruia, încă, nu i se recunoștea oficial numele. În jurul hărții de pe atunci a țării noastre — trei imperii colosale și monstruoase, de mult anacronice și nefirești, strivindu-ne și la figurat și la propriu: cel al Romanovilor pravoslavnici, al Habsburgilor și putrednl imperiu otoman, omul bolnav al Europei, de fapt erau toate trei bolnave, cum avea să se dovedească nu peste mult. Fiecare dintre ele iritat de „ciotul“ ce le stătea în calea expasiunii lor.

Aveam o vechime de peste două mii de ani, pe această glie. Stătusem în fața năvălitorilor veacuri după veacuri, ocrotind — **noi** — civilizația europeană. Aveam destoinici oameni politici, și mai ales un suflet mare. Și doream, cu orice preț, independența, emanciparea noastră ca popor.

Cum a decurs războiul ruso-româno-turc (menționat în istoriografia țaristă, ca și în cea universală, fără numele nostru), se știe. Contribuția românească pe cîmpul de luptă dovedindu-se la un moment dat salvatoare pentru însuși marele nostru aliat în confruntarea cu dușmanul. Și totuși ! Domnitorul României, rudă cu Romanovii — nu mai era o rudă a acestora, ca șef de stat, la masa tratativelor, cînd devenea, subit, cel mult o rudă săracă, o căpetenie de țară încă neindependentă... Iar oamenii noștri de stat, de o **statură** depășind de departe mica întindere a țării, erau umiliți la Congresul de la Berlin, unde se dicta pacea după un război în care „dictatorii“ nu luptaseră. Și, ca „recompensă“ pentru sîngele vărsat de noi, pierdeam teritorii și „cîștigam“ o **ieșire la mare** (așa se cheamă ultimul volum, încă neapărut, al romanului), pe un pămînt tot românesc, drept... compensație“ ! Toate acestea reies cu putere din frescа „Zăpezilor de-acum un veac“. Dar romanul lui Paul Anghel nu este numai atît: un proces istoric, o pledoarie pentru un **mare** popor mic, frustrat de destin, de Istorie. El este o frescă socială a unei națiuni întregi, dincolo de hotărîrile ei arbitrar stabilite. Este mai mult încă : o frescă europeană în bună măsură, un tablou complex, larg cuprinzător, al eșichierului politic al vremii din această frămîntată parte a lumii. Purtînd cititorul prin cele mai diverse straturi sociale, de la țărani și soldați la mediile intelectuale, la „protipendadă“, cercuri politice-diplomatice, marile cancelarii ale lumii etc. Cu sentimentul că se parcurge nu un roman structurat pe date istorice indeosebi, ci o ficțiune copleșitoare cu nenumărate destine, în ciuda faptului că autorul nu impune multe personaje de **ficțiune** „tolstoiene“. Lucru pe care nici nu și l-a propus de fapt, pentru că protagoniștii cărții sale nu sînt doar niște „eroi“, fie și exemplari, ci o națiune în întregul ei, într-un moment crucial, de suprem efort de afirmare.

Zăpezile de-acum un veac rămîne unicul roman-fluviu din literatura noastră, creat acum, în anii de după război. Scris cu o fluență ce îi dă strălucire, dens reflexiv, romanul lui Paul Anghel — în care talentatul prozator este la el acasă, cu dezinvoltură, în cele mai diverse medii — se constituie într-o profundă meditație asupra istoriei românești cu precădere, dar și universale, în genere. După ce opera se va fi închegat definitiv, o bună traducere a ei în limbi de largă circulație ar spori, incontestabil, semnalarea noastră în lume ca entitate distinctă, de excepție. Ceea ce definește, dintotdeauna, capodoperele.

Hristu Cândroveanu

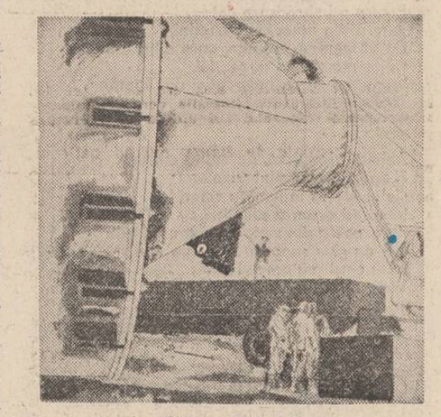

Ion Bițan : „Utilaj greu“

Sensurile istoriei

Ultimul deceniu a produs în literatura română numeroase retrospective asupra istoriei, în ipostaze panoramice și/sau particulare, ce se integrează unui efort poate neprogramatic, dar cu valoare simptomatică, de a regîndi și înțelege evenimentele, faptele, ideile și atitudinea înaintașilor. Constituite în timp din romane cu oarecare autonomie, inserate într-un flux recompus ulterior, ciclurile românești istorice au comune un anume caracter heteroclit, imensa acumulare de fapte reale și simbolice, funcția de dosar de documente și aspirația de a descifra și reprezenta în embleme și figuri exemplare sensurile și adevărurile istoriei.

Apărute pe parcursul a mai mult de zece ani, romanele din tetralogia lui Francisc Păcurariu **Timpul și furtunile** se reorganizează independent de criteriul cronologic, pentru a începe cu ultimul volum tipărit, fiindcă înțelegerea rădăcinilor se datorează în bună măsură înțelegerii a ceea ce a urmat. **Geneza** (1983), **Timpul și furtunile** (1978), **Labirintul** (1972) și **Tatuajele nu se lasă la garderobă** (1982) sînt cărți consacrate unei perioade de mai bine de un secol, de la 1848 pînă după anii cincizeci, interval în care istoria Transilvaniei a cunoscut momente esențiale, eroice și tragice, de zbucium și împliniri. Un secol de istorie într-o compoziție vastă, complicată, cu perspectivă panoramică realizată din convergența și acumularea perspectivelor celor mai diferite, urmărind succesiunea generațiilor, tipologiile caracteristice fiecărei vîrste istorice, aspirațiile, iluziile, decepțiile, ideile și prejudecățile lor, stilul de viață și de luptă. Existența personajelor, multe dintre ele exemplare, adevărată, cu toate contradicțiile lor care le conferă autenticitate, traversează epoci „de mari zguduiri, de amarnice surprize, de uriașe răspunderi“.

Istoria națiunii se răsfrînge în istoria de familie, viața cotidiană, „măcinarea de toate zilele“ se intersectează cu „planul ideal“, într-un tumult în care se amestecă politica, istoria, destinul individual, aspirații nobile și trădări, eșecuri și biruințe, dezamăgiri și speranțe, voința, jertfa, calculul, generozitatea și cinismul, eroismul anonim și orgoliul.

Rostul unei asemenea întreprinderi românești, deopotrivă epice și analitice, este definit, în volumul **Timpul și furtunile,** de profesorul și jurnalistul Onisifor Suciu, acela care scrie el însuși o carte despre Avram Iancu : „Surprinzînd adevărul unei vieți în toată profunzimea și complexitatea lui, cu claritatea unei electrocardiograme foarte complicate dar fără apel în exactitatea și realitatea ei, lăsînd să se străvadă, prin imaginea de ansamblu, constituită din mii de imagini de detaliu, sensul existenței și al istoriei. Transformînd o viață și o luptă într-o sinteză exemplară a tuturor vieților și luptelor, în expresie a rostului major al existenței-în-istorie, adică a singurei existențe autentice și totale“.

Acumulînd evenimente fundamentale — privite însă nu din perspectiva autorului omniscient, ci din aceea a personajelor, care participă la faptul istoric cu viața, preocupările și înțelegerea lor — tetralogia are o construcție cu suprapuneri, întoarceri, cu numeroase paranteze explicative, de nuanțare, de precizare, crocuri și contradicții, pentru că ea trebuie să exprime un adevăr el însuși plin de contradicții ca orice adevăr viu. Registrele se interferează, dramaticul și sublimul se alătură observației maliționse, patosul coexistă cu remarca de umor. Fiecare lucru este analizat din unghiuri diferite, de ochiul critic al altei generații.

Francisc Păcurariu realizează cîteva personaje memorabile între care cel mai interesant este Gerontie Vlad, tribun în oastea lui Iancu, luptător pentru cauza națională, înzestrat cu o personalitate cuceritoare, plin de vitalitate, neobosit, inteligent, figură exemplară dar atît de vie, acest „bărbat puternic, aflat aproape de izvoarele de energii primare ale vieții, dotat cu o mare capacitate de rezonanță efectivă, dar și cu voință de fier, capabilă s-o țină în frîu“. Prin ochii săi se descrie marea adunare de la Blaj, prezența lui Avram Iancu, mișcarea miilor de oameni, dar evenimentul istoric este împletit cu trăirea personajului pe planuri multiple.

Gerontie Vlad, apoi fiul său, memorandistul Iuliu Vlad și nepotul său, Sentimiu reprezintă tipuri istorice, dar aceasta nu înseamnă simplificare, așa cum nu prin simplificare este gîndit personajul Onisifor Suciu — om al altor vremuri. Personajele au acele contradicții omenești care aparțin și ființelor exemplare, logica destinului lor aflîndu-se în chiar aceste contradicții. Ele judecă, înțeleg și acționează în climatul istoric al fiecărei etape, comit erori și sacrificii și sînt nu modele ideale, nu abstracțiuni incremenite, ci oameni vii, inegali, completi. Credințele, aspirațiile, prejudecățile și erorile lor sînt și acelea ale generațiilor cărora le aparțin. Istoria îi ridică, îi poartă și uneori îi uită, marile lor merite, sacrificii sau greșeli nu mai sînt înțelese, așa cum se întîmplă cu cei din familia Vlad, pentru că fiecare descendent își înțelege doar parțial înaintașii, și așa cum se întîmplă în finalul romanului **Tatuajele nu se lasă la garderobă** cu Onisifor Suciu. Francisc Păcurariu încearcă o dreaptă înțelegere a ceea ce a fost și a oamenilor care au făcut evenimentele : „mi-am chemat prietenii și dușmanii, în mod deliberat aleși ca să-l sărbătorească în mod semnificativ pe Onisifor Suciu — **în toate ipostazele sale** — adică în mod egal ca pe un binefăcător și ca pe un călău — pecetluind în acest fel tocmai caracterul necesar și, la urma urmelor, indiscutabil pozitiv, creator, benefic, al tuturor acestor ipostaze — căci concretizarea acestor ipostaze e o simplă multiplicare a unui singur Onisifor Suciu, a unicului Onisifor Suciu ce a umplut cu prezența sa un moment grav, plin de probleme, de drumuri posibile, de virtualități stînd la îndemînă și așteptîndu-și înfăptuirea, al istoriei“.

Tetralogia lui Francisc Păcurariu este o ilustrare interpretată a unui veac de răsturnări, în căutarea a ceea ce este „cea mai sinceră expresie a acestei realități clocotitoare, fierbînd de energii sălbatice“, de energii dezlănțuite, „ciocnindu-se cu violență sau numai în taină“. Furtunile istoriei, frămîntările, dreptatea sau iluzia oamenilor fiecărei epoci formează materia vastă, complexă și contradictorie a unei meditații românești ce caută să discearnă sensurile și să le dea o expresie exemplară.

Sultana Craia

La al XIII-lea Congres, Ceaușescu reales!

Urmare din pag. 1

orînduiri, întărirea pozițiilor României de țară socialistă mediu dezvoltată și trecerea ei într-un stadiu nou, superior — cel de țară socialistă dezvoltată. Se va afirma, astfel, tot mai puternic superioritatea noii orînduiri sociale, care asigură punerea deplină în valoare a bogățiilor naționale în folosul întregii societăți, o viață liberă și fericită pentru toți cei ce muncesc, îndeplinirea celor mai nobile idealuri de dreptate și echitate socială.

Gîndurile și sentimentele întregii țări, ale întregii națiuni se îndreaptă acum către marele forum. Cu mîndria și satisfacția tuturor înfăptuirilor acestor ani și, între acestea, cu mîndria și satisfacția uneia dintre cele mai înalte și mai durabile construcții, aceea care ne definește în chipul cel mai sensibil și pe care o numim : unitatea. O operă incalculabilă prin proporții și de neconceput în afara exercițiului și sentimentului însuși al libertății, o operă imensă, de mare migală istorică și politică, socială și morală în cel mai înalt grad. Unitatea — această înfăptuire care stringe la un loc lupta și zbaterile poporului pentru unire și se întemeiază, se purifică în focul și pe jertfa atîtor demersuri și fapte eroice prin care au triumfat ideea de independență și chipul acesteia, la zi, în lupta, munca și creația revoluționară ce ne-au propulsat pe făgașul vieții și realității de azi. Unitatea — această victorie care ține de relieful și adîncimea sufletului poporului. O operă care este fidelă însuși felului nostru de a fi și gîndi, unitatea care a fost visul și norma de veacuri ale românilor și s-a înfăptuit azi, pentru totdeauna, cu un nume care este și un simbol și un reazim fidel al libertății și un intemeietor și o garanție a propriei noastre identități : secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Prin extraordinara dinamică a personalității, a gîndirii și acțiunii sale revoluționare, a imprimat partidului acel desăvîrșit și cuprinzător act al răspunderii și devotiunii sale patriotice fără de care ar fi imposibil de conceput azi întreaga realitate materială și spirituală a țării, ar fi imposibil de conceput întreaga evoluție din ultimele două decenii și întreaga noastră devenire cuprinsă în matca și pe filiera unor programe naționale de cel mai larg interes. Partidul — Ceaușescu — România formează astăzi o entitate prin care ne exprimăm unitatea noastră de crez și voință, hotărirea fermă de a face totul pentru măreția și demnitatea patriei. Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă în partid reprezintă garanția sigură că istoricele hotăriri ce vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea se vor înfăptui neabătut, că numai astfel țara, în durata glorioasei sale epoci, va dobîndi străluciri noi. Și numai astfel, din dorința arzătoare a tuturor — patria pe noi trepte de progres și civilizație — această operă de monolit care este unitatea noastră de nezdruncinat în jurul partidului, a secretarului său general, va face din acțiunea și fapta acestor ani actul de cea mai înaltă și mai profundă identitate patriotică, revoluționară.

Sentimentul istoriei

Urmare din pag. 1

nerile clipei, în primul rînd prin prisma modului în care vor fi receptate faptele de acum în viitor. Fără a fi un joc de cuvinte, putem spune că se citește prezentul din viitor prin grila trecutului.

Cel mai important eveniment politic al acestui an, atît de încărcat în aniversări istorice, Congresul al XIII-lea, este privit ca un eveniment istoric tocmai din această perspectivă, tocmai pentru că el așează, într-o continuitate, temelii României viitoare, deschizînd noi orizonturi, apropiind, prin ceea ce propune, împlinirea unui vis istoric. Vis îndrăznet, vis cu un contur mai clar exprimat în ultimii douăzeci de ani, de cînd la conducerea țării și a partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. A visa, a visa îndrăznet este o consecință a libertății. A visa este și o așezare firească în istoria patriei și a poporului tău. A avea sentimentul apartenenței la o istorie pilduitoare a poporului român înseamnă, de asemenea, o urmare a stării de libertate. Această stare s-a produs și s-a consolidat în perioada cuprinsă între Congresul al IX-lea și al XIII-lea, perioadă numită, pe drept, „Epoca Nicolae Ceaușescu" perioadă ce își va afla continuarea prin realegerea în înalta funcție de secretar general al partidului a cîtorului României moderne, adică a unei Românii conștiente de istoria sa.

Astăzi, 17 noiembrie a.c., ora 12,00, are loc la Muzeul Literaturii Române vernisajul expoziției „Ecoul răscoalei lui Horea în literatura română".

Cărțile inspirate de figura eroului național, mărturiile iconografice, manuscrisele și documentele expuse demonstrează permanența simbolică a luptei pentru libertate și unitate națională în conștiința poporului român și a literaturii noastre.

Pentru noi — mierea lumii!

Urmare din pag. 1

afla în deplin echilibru cu lumea, într-un echilibru adînc, intim, generator de energie vitală și facultăți creative irepetabile. Dar pentru asta ni se cere să vedem ordinea adîncă a lucrurilor, să ne înțelegem viața în intimitatea ei. Observate și trăite „de la balcon" întîmplările cotidiene vor avea doar culoare și varietate dar niciodată o lege lăuntrică, legea lor de creștere și de înlănțuire pe care numai implicîndu-ne conștient, profund și dramatic, putem să le determinăm.

Nici nu cred că poate exista pentru literatură un alt destin. Apelul la calitate — poate cea mai frumoasă idee-etalon a socialismului nostru pusă în circulație de secretarul general al partidului în răstimpul istoric care desparte Congresul al IX-lea de Congresul al XIII-lea — a fost rostit și înțeles ca apel la calitatea vieții, la etica convingerii noastre intime cu lumea și societatea, la acea implicare lucidă și conștientă care singură poate să determine solaritatea, anotimpurile acelea fabricate după cantități de lumină mereu variabile și care fac ca un drum prin țară să devină o urcare în patrie, înălțare în spirit, într-un rost omenesc care să nu se poată desprinde vreodată de echilibru, de imaginea unui deal șiroind de lumina aurie a toamnei, și a cărui frumusețe să nu îți sprijine ochiul ci sufletul.

Ce altceva le-am putea garanta concetățenilor noștri decît frumusețea și binele. Cum i-am putea sprijini altfel să trăiască decît dezvăluindu-le adevărul că patria nu este doar o simplă hartă geografică ci „jertfă de tot", singurul loc din lume în care granițele dintre om și realitate se pierd în iubire și devotament ? Unică, irepetabilă, statornic la obîrșia devenirii și a aspirației omenești.

Epopeea națională

Urmare din pag. 1

asumată, trăită și purtată pe cont propriu, spațiul acesta de căpătîi la urma urmei, viața pe care o conține și starea, gîndurile și sentimentele pe care le propagă ne reprezintă într-o indisolubilă unitate, la zi, pe traiectul celor mai de seamă înfăptuiri. De la semnificația ei ca durată și pînă la realitatea concretă, în înfățișări economice și sociale care au schimbat pur și simplu imaginea în relief a țării, ea, această epopee, ființează că liant între generații, timpurile viitorului se unesc cu acelea ale prezentului și în matca sa de spirit ea adună tot ce s-a creat mai frumos și mai durabil pentru oameni și de către oameni ca și pentru moștenirea vie, permanentă, a patriei. Cunoaștem momentul definirii ei, ne putem imagina acea clipă unică de sinteză și inspirație în care istoria, lupta și viața, munca și creația poporului au putut fi văzute, ca un singur, prospăt șuvoi în limpezimile căruia se puteau citi toate înnoirile de azi. În transparența acelei clipe îl vedem pe cel care înțelegînd întreg sensul și amplitudinea istoriei o numește ca principiu, ca deziderat și realitate totodată, o propune și o consacră, într-o mare perspectivă, ca termen și concepție de referință : epopeea națională. Și prin aceasta deschide însuși limbajul rostirii noastre în actualitate. Ținînd de viziunea unică asupra istoriei, ideea și concepția de epopee națională au pus într-o lumină nouă rolul creației, al culturii și artei, locul și misiunea lor în societate. Primează climatul valorii, substanța acestora. Și este meritul desăvîrșit al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui gîndire și faptă s-au înscris în materie de creație și orientare a acesteia, ca în atîtea alte domenii, ca o contribuție de cel mai larg ecou. Să rememorăm numai în datele lor generale anii ultimelor două decenii, de pildă, și vom reține desigur tot ceea ce a însemnat ideea de epopee națională în viața spirituală a țării, dimensiunea nouă pe care a dobîndit-o însuși specificul național al creației și valențele universale ale acesteia, forța în plan educativ a culturii și mai ales așezarea ei între criteriile și argumentele de fond ale construcției de conștiință. De la aspirația către cultură și artă s-a produs nu saltul, nu căutarea cî arcușul înalt și edificator către nevoia de cultură și artă, către treapta cea mai de sus a manifestării prin cultură și artă, a existenței creatoare.

PROBABIL / POSIBIL

Civilizația tehnologică

Una dintre funcțiile educative ale literaturii, despre care s-a discutat mai puțin la noi poate fi înțeleasă doar dacă luăm în considerare unele mutații pe care sociologia literaturii le poate detecta. Este vorba despre funcția civilizatoare, în sens tehnico-științific.

România ultimelor patru decenii și mai ales cea de după Congresul al IX-lea al P.C.R. s-a transformat nu numai în sens material, prin aparițiа pe harta țării a unor importante obiective industriale și culturale, ci și prin consolidarea unor mentalități noi față de muncă. Evoluția istorică a acestei perioade a dovedit că o acționare corespunzătoare în cîmpul activității practice nu poate fi concepută în absența unor concepte, pe care în mod global le-am numit prin sintagma de mai sus : civilizare tehnologică. Pentru a face față solicitărilor contemporaneității, ale unei industrii dezvoltate, ale unei agriculturi aflată într-o continuă perfecționare, omul României de azi nu se poate dispensa de o sumă de noțiuni și cunoștințe științifico-tehnologice. În plus, foarte importantă este pentru el deținerea unei anumite mentalități adecvate. Avem deci toate motivele să ne punem următoarea întrebare : în ce măsură literatura română a ultimelor decenii a răspuns acestui deziderat important ?

Putem remarca, în primul rînd, numeroasele scrieri cu personaje și acțiuni din mediul industrial, și agricol (mediu unde introducerea tehnicilor moderne a introdus o puternică nuanță industrială). În aceste cărți autorii s-au străduit să prezinte în moduri cît mai nuanțate problemele specifice ale industriei, relațiile interumane caracteristice mediilor industriale, conflictele și dilemele unor oameni care trăiesc și lucrează în asemenea medii. O enumerare a preocupărilor principale ale acestei literaturi a industriei este dificil de realizat, astfel încît ne vom mulțumi să menționăm doar una dintre cele mai importante teme, de o arzătoare actualitate : cea a disciplinei industriale. Părînd la prima vedere un concept dogmatic, disciplina industrială este, de fapt, o condiție foarte importantă, poate esențială a civilizației tehnologice, pe drumul căreia România s-a angajat cu hotărîre în ultimele decenii. Dacă în societățile patriarhale este posibilă o conviețuire capricioasă, bazată pe inițiative individuale, care pot atinge anarhicul, fără efecte dezastruoase, în societatea tehnologică asemenea fenomene au consecințe mult mai grave. Deci, pentru a folosi o formulare mai sugestivă, putem spune că disciplina tehnologică nu este altceva decît un respect pentru ordine, fără de care marile realizări ale unei țări industrializate nu pot fi concepute.

La civilizarea tehnologică a constructorilor contemporani ai României socialiste a participat, cu bune rezultate, și literatura de anticipație, acel gen pe care, după unele estimări modeste, îl preferă și-l citesc circa un milion de cititori români, mai ales tineri. Meritul acestei literaturi a fost că a familiarizat în mod asiduu pe cititor cu problemele științifice și tehnice importante ale contemporaneității. De asemenea i-a deschis interesul pentru raționamentul de tip științific și tehnic, atît de necesar în actualitate. În fine, este de precizat că frecventarea de către tinerii cititori ai unei literaturi a îndrăznelii gîndirii și a ingeniozității constructive a dus la consolidarea sentimentului stenic al încrederii în posibilitățile omului, în capacitatea lui de izbînzi în lupta cu diferitele vicisitudini inerente, apărute pe parcursul evoluției.

În preajma marelui eveniment din istoria patriei noastre, Congresul al XIII-lea al partidului, făcînd bilanțul unui domeniu atît de neaparent cum este cel al mentalităților, putem conchide cu bucurie că în procesul complex al formării omului nou, demersul îndreptat spre civilizarea tehnologică a fost concretizat în mod remarcabil.

Voicu Bugariu

Patria de azi — patria de mîine

Urmare din pag. 1

Patria este locul unde inimile bat același ritm. Patria este locul în care conștiințele se găsesc laolaltă, puternice prin sudura solidarității.

Patria este certitudinea supremă a zilei de azi, impodobită în culoarea muncii libere și demne. Patria este locul de naștere al cutezătorului vis de mîine, către care urcă brațul și gîndul, într-o îngemănare demnă de ritmurile odei.

Patria este spațiul de etern, de solidaritate în gînd și faptă al tuturor fiilor ei. Patria este spațiul de etern al tuturor fiilor ei...

Ei, Patriei, îi aduce poporul, în aceste zile ale anotimpului rodniciei, ofranda, ivită din gînd comunist, a unor mărețe planuri de înnoire, de prosperitate și civilizație.

Congresul al XIII-lea, supremul forum al celor mai vrednici fii ai țării, comuniștii, printr-o amplă investigare a prezentului și o lucidă scrutare a cerințelor viitorului, va hotărî chipul zilei de mîine a Patriei.

Îl aflăm desenat în linii ferme, în generoasele și mobilizatoarele obiective cuprinse în Proiectul de Directive, în a cărui elaborare rolul decisiv revine secretarului general al partidului.

Iar din paginile acestuia o convingere se impune cu limpezime : ziua de mîine a României va fi o zi de tot mai cuprinzător progres, de consacrare durabilă a unei noi calități a vieții și a muncii. Ea, această zi a început demult, dar niciodată nu s-a înscris în spații ale faptei durabile atît de dense cum sînt cele ale noastre, ale tuturor celor de azi.

Sub cerul liber, suveran al țării, înrolați într-un puternic front al muncii, într-o continuitate ce mărturisește claritatea țelurilor, noi toți, oamenii tuturor generațiilor, purtînd, indiferent de profesie, numele de constructori, făurim cu mîndrie, într-o lucrare demnă, ziua de mîine. Noile dimensiuni ale acestei vaste lucrări naționale, ce vor fi trasate cu mînă fermă și inspirată de Marele Arhitect al Noului Ev Socialist al țării, Partidul Comunist Român, la Congresul al XIII-lea, cheamă — în spații de adînci deveniri materiale și umane — voințele și energiile tuturor. Pentru o Românie liberă, independentă, modernă, socialistă.

Rememorări

1

Anî de zile mă sculam odată cu vecinul meu, un lăcătuș mic și fragil care lucra la Fabrica de vagoane. Stăteam gard în gard și mă trezea tușind și fredonînd melodii vesele, mă trezea să nu întîrzii și să prind afurisitul de tramvai anacronic care mă ducea în Podgoria Aradului unde-mi exercitam profesia de dascăl. Mergeam împreună pînă la stația tramvaiului.

Eu cu nelipsita sacoșă de baschet în mînă, în care zdrăngănea oala cu sarmale, el cu celebra lui cutie de lemn, un fel de lădiță vopsită maro în care-și ducea sculele și mîncarea. L-am rugat odată să-mi arate conținutul acelei misterioase lădițe și mi-a deschis-o eziind. vag jenat, și am rămas trăznit de cîte drăcii folositoare avea înăuntru. Clește, ciocan, șurubelnițe de diferite mărimi, o nicovală în miniatură, un fierăstrău de tăiat fier, un metru metalic, sîrme încolăcite, dălți ascuțite, șuruburi ruginite, cuie, broaște demontate, lacăte enorme, balamale, ce mai, era plină ochi. Nu l-am văzut decît duminica, cînd ieșea să fumeze în fața casei, fără nelipsita lădiță în mînă. Mai tîrziu, cînd posibilitățile mele financiare s-au îmbunătățit și cînd ei ajunsese la pensie și bătea cartierul cu aceeași lădiță în mînă executînd din prietenie vecinilor mici reparații, i-am cumpărat o ladă cu scule noi și sofisticate. N-a folosit-o multă vreme ținînd-o pe scrînul din fața oglinzii împănată cu pozele lui și ale familiei, ca pe un obrect decorativ. L-am întrebat de ce nu se folosește de noile scule și el mi-a răspuns că „încă nu-l ascultă și nu-i cunosc prea bine". M-am nimerit din întîmplare acasă la înmormîntarea lui.

Astfel l-am văzut pentru ultima oară întins în sicriul simplu, cu capul săltat puțin, privind parcă spre cer, în hainele lui de duminică, mic și plăpînd, avînd așezată alături de trupul său puțin lădița veche, plină de scule și șuruburi, lădița cu care traversase o viață și de care nu vroise a se desparte nici după moarte.

2.

Fiindcă a executat muncă grea de la 18 ani, și fiindcă fiecare an muncit i s-a socotit la pensie dublu, prietenul meu, muncitor de înaltă calificare e un **pensionar tinăr.** Știe o mulțime de lucruri, e pescar pasionat și povestește cu un farmec inegalabil întîmplări din viața lui.

A fost brigadier pe trei șantiere naționale, voluntar și nesilit de nimeni, cum zice el, a dormit în barăci și s-a încălzit la lămpi cu petrol, și dimineața se scula împreună cu alți tineri de vîrsta lui și porneau cîntînd și cu steagul roșu în frunte să ia în piept munții și să-i disloce cu tîrnăcoapele lor tradiționale. Nu le fixase nimeni vreo normă, nu exista un plan.

Norma o **spărgeau** ei, alimentați de elanul simplu și tineresc și de conștiința lor profund patriotică. Primeau masă gratuit, nici un ban, ceva țigări și un rînd de haine asortate cu o pereche de bocanci solizi. Munceau voluntar și cu dăruire, nu primeau, repet nici un leu. Odată, cînd a venit în vizită un **activist pe linie de partid,** cum zice prietenul meu făcîndu-mi cu ochiul, și cînd acesta a întrebat dacă vrea să iasă cineva la raport, a ieșit el.

A ieșit bătînd pasul milităresțe în bocancii lui scîlciați, salutînd milităresțe și, spre nedumerirea brigadierilor, a raportat următoarele : „Sînt brigadierul G.F. și vreau să vă rog să trageți la răspundere pe cei care adaugă apă în rația noastră de vin".

Fiindcă, am uitat să vă spun, în afară de hrană, țigări și îmbrăcăminte, primeau zilnic și cîte o jumătate de cană de vin.

Îl întreb care a fost reacția acelui activist de partid. El îmi răspunde : „A zis, de azi înainte o să primiți o cană întreagă cu vin și... nebotezat !" Și așa a fost !

3.

Clipa aceea din amurg, cu puțin înainte de asfințitul soarelui, cînd ne adunam, copii fiind, la gardul fierarului, privindu-l cum iese din hărăbaia plină de aburi și foc, mușchiulos și negru, dezbrăcat pînă la briu, apropiindu-se de ciubărul de lemn din mijlocul curții, de lîngă fîntînă, și de cei doi ucenici stînd smirnă cu niște oale de tablă în mînă. Ieșea ca o arătare din alte lumi, uriaș și neterestru cu sudoarea curgîndu-i pe trupul numai mușchi și se apropia cu pași leneși și cu o nesfîrșită voluptate înscrisă pe chip, de butoiul cu apă limpede și rece. Se apleca încet cu fața spre pămînt curbîndu-și spinarea. Făcea un semn și cei doi ucenici începeau să-i toarne apă pe ceafă și pe cap și pe șale, metodic și cu grijă, în timp ce el se săpunea gemînd și chiuind de plăcere și se făcea tot mai alb și tot mai frumos, îndreptîndu-se și înălțîndu-se încet-încet, cu corpul aburind, înalt și statuar, ca un Hefaistos înainte de-așî pune cămașa odihnei. În fierăria plină de fum și abur, foalele de piele răsuflau agonic, și uneltele vlăguite de forța celui ce le minuise o zi întreagă, intrau în somnul lor metalic. Doar el, proaspăt și primenit, surizător și puternic, se apropia de fîntînă și trăgea douăzeci de găleți pline ochi, cu o viteză nemaipomenită, umplînd la loc butoiele pentru ceremonialul spălării de a doua zi.

Mircea Micu

ANUNȚ

Cea de a XI-a ședință a Cenaclului Dacia Feniks are loc pe data de 17 nov. a.c., orele 16,30, la Casa Scriitorilor — Calea Victoriei 115.

Citesc : DOMNIȚA NEAGA, ANGHEL GÂDEA ȘI MIHAI CUCIURAN.

Fapte la temelia acestui timp

Urmare din pag. 3

progres, cu un nivel de viață materială și spirituală în continuă creștere.

În cele aproape două decenii care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, România a acumulat valori materiale și a cunoscut transformări în toate structurile societății fără egal în întreaga sa istorie. În sfera producției industriale, dacă în 1965 realizam de 17 ori mai mult ca în 1945, în 1984 realizăm de 103 ori mai mult față de același an. O expresie sintetică a progresului economic și social al României o constituie investițiile care în 1935 erau mai mari de 25 de ori față de 1945 iar în 1984 de 108 ori față de același an de referință. În anul 1965 România realiza, în domeniul construcțiilor de mașini de 42 ori mai mult ca în 1945 pentru ca în 1984 să producă de 433 ori mai mult ca în 1945. În domeniul industriei chimice România produce, în 1984, de 1 198 de ori mai mult ca în 1945 și 1 081 ori mai mult ca în 1965. Mari succese s-au înregistrat în domeniul industriei ușoare și alimentare. Numai industria ușoară realizează în 1984, de 68 de ori mai mult ca în 1945 și de 57 ori mai mult ca în 1965.

O uriașă revoluție s-a înfăptuit în viața satului și în agricultura țării. Victoria socialismului în acest vast domeniu a determinat mutații hotărîtoare în configurația generală a satului care preia tot mai mult și mai rapid din civilizația urbană. Dispariția deosebirilor esențiale dintre sat și oraș a devenit o realitate cotidiană, fenomen ale cărui proporții sporesc odată cu dezvoltarea generală a țării. O contribuție de primă importanță la acest proces și-a adus-o mecanizarea agriculturii, dotarea acesteia cu tehnică de vîrf și cantități tot mai mari de produse ale industriei chimice. Dacă în 1945, spre pildă, la un tractor fizic reveneau 1 043 ha, în 1965 la un tractor fizic reveneau 121 ha ca în 1984 acestuia să-i revină doar 59 ha. Despre îngrășăminte chimice în agricultură putem vorbi numai după începutul operei de transformare socialistă a agriculturii. Astfel, în 1950 agricultura a beneficiat de 6 000 tone îngrășăminte, în 1965 cantitățile au sporit la 266 000 tone, iar în 1984 la peste 1,7 milioane tone. Pe aceste baze producția agricolă a sporit în 1965 de 3,6 ori față de 1945 iar în 1984 sporul va fi de circa 7,2 ori față de 1945.

Toate aceste mari realizări sînt dedicate omului, îmbunătățirii necontenite a nivelului vieții sale. „Preocuparea fundamentală a partidului, țelul suprem al politicii sale, rațiunea însăși a construcției orînduirii socialiste și sensul a tot ceea ce înfăptuim — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — este creșterea bunăstării materiale și spirituale a maselor, satisfacerea cît mai deplină a nevoilor întregului popor, asigurarea condițiilor pentru manifestarea plenară a personalității umane".

A fi al țării tale

Urmare din pag. 1

în largul marelui fluviu, toate dorințele și speranțele ce ne-au însoțit istoria.

Putem contempla acum, în acest ceas de sărbătoare, cînd un popor și un partid întîmpină marele forum comunist, imaginea țării care constituie argumentul de neclintit al izbînzii, al visului devenit realitate vie. O industrie puternică, capabilă să răspundă oricăror exigențe ale veacului revoluției tehnicii și științei, o agricultură modernă și diversificată, o cultură care și-a fixat reperele majore susținîndu-le prin opere pe măsură, chipul nou al orașelor și al satelor. Numai un orb sau un răuvoitor poate nega ceva din toate aceste adevăruri. Trăim atîta nou, încît numai faptul că el crește odată cu noi, își află ritmurile în ritmul sîngelui nostru, al vieții noastre, ne împiedică uneori să-i realizăm adevăratele dimensiuni.

Dar, așa cum spune secretarul general al partidului, „nimic n-a venit de la sine, nimic n-a căzut din cer". Totul a însemnat muncă și gîndire permanentă, trudă chiar, sacrificiu chiar. Un popor a construit construindu-se. A îndrăznit depășind, învingîndu-și inerțiile, descoperind în fiecare domeniu marele sens al creației. Iată, acum există desenată harta viitorului pînă la începutul mileniului trei. Un viitor care va fi așa cum îl gîndim, pentru că avem certitudinile prezentului. Un viitor care va fi, pentru că ne conduce și ne va conduce către el Bărbatul care ne-a redat, întreagă și demnă, istoria, care construiește, cu viața sa, cu munca sa, cu iubirea sa de comunist român, proiectul limpede al Marelui Vis, Tovarășul Nicolae Ceaușescu. Nume al acestei epoci hotărîtoare pentru existența națiunii române și renume al nostru în conștiința lumii contemporane. Pentru că tovarășul Nicolae Ceaușescu este al țării, dăruindu-i-se și învățîndu-ne pe fiecare să ne dăruim țării. Într-o decisivă, într-o supremă lecție de istorie trăită.

„Căutîndu-ne istoria la noi acasă"

Urmare din pag. a 3-a

Nicolae Ceaușescu se exprimă atît la nivel teoretic cît și la cel practic, relevînd, cu aceeași pregnanță, raportul dialectic dintre teoria și practica revoluționară, asumarea rolului de a imprima un curs nou, științific fundamentat, acestui proces.

Făurind prezentul glorios și gîndind temerar viitorul de aur o facem avînd mereu în minte faptele înălțătoare ale predecesorilor : „Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie ? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume ? Fără îndoială că așa ar fi".

Cît de simplu și de pătrunzător se exprimă mai înainte exigența de a ne cunoaște la nuanță marii înaintași, lupta lor și, înainte de orice, a poporului pentru păstrarea ființei naționale, pentru libertate și independență ! Apoi, cît de exactă și de percutantă este observația că istoria unui popor îi aparține lui — desigur, în legătură normală cu a altor națiuni, cu care conviețuiește într-o zonă geografică distinctă — și că este obligația sa, în primul rînd, dreptul său de a-și căuta istoria la el acasă ! Observația de mai sus a fost, este și va fi validată întotdeauna numai de istorie și dacă, de la Congresul al IX-lea, avîntul științei noastre istorice a căpătat noi dimensiuni și s-a integrat celui al societății, el a demonstrat astfel viabilitatea și valențele acestei orientări.

Cărțile de seamă și cu mare ecou printre cititori apărute între timp, fie ele reeditări ale unora de referință (în primul rînd ale lui N. Iorga, „Istoria Românilor", semnată de C. C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, „Getica" de V. Pârvan, volumele lui Gh. I. Brătianu, Victor Papacostea ș.a.), fie ele noi (precum cele aparținînd acad. Ștefan Pascu, Ștefan Ștefănescu, David Prodan, Cornelia Bodea, Hadrian Daicoviciu, Ion Ardeleanu, Mircea Mușat, A. Simion, Ion Horațiu Crișan și altora) au adus o contribuție de seamă la cunoașterea istoriei noastre și universale și au ilustrat dinamismul științific al epocii pe care o trăim.

„Valoarea unei istorii cu adevărat științifice constă în înfățișarea obiectivă a faptelor, în interpretarea lor justă, constituind astfel o oglindă a conștiinței de sine a poporului, a claselor, înmănunchind experiența de viață și luptă a maselor și a conducătorilor". Sint, acestea, cuvinte emblematice ce definesc exemplar și valoarea vremii de azi și, incontestabil de mîine, căreia Congresul al XIII-lea, prin însăși calitatea sa de eveniment istoric în viața partidului și a poporului, îi va conferi noi și mari atribute și valențe umaniste.

A face istoria clipei prezente înseamnă, în aceste circumstanțe, o obligație profesională și, mai presus de orice, o adeziune de conștiință ! Numai astfel oglinda conștiinței de sine ne va arăta chipul mereu frumos și tînăr al patriei !

A APĂRUT :

Almanahul „Luceafărul" 1985

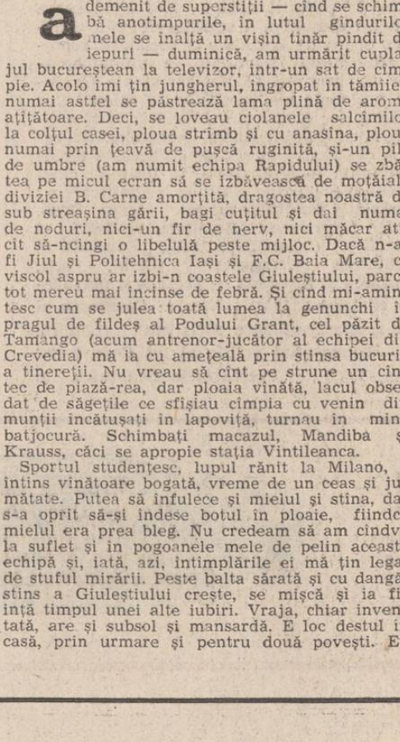

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Proza românească în limba vietnameză

● **CA SEMN AL INTERESULUI RECIPROC** între R.S. România și R.P. Vietnameză de mai multă vreme cele două țări fac un schimb cultural fructuos. De curînd mai mulți scriitori români au fost prezentați cititorilor din Vietnam într-o haină lingvistică nouă. Editura Opere noi din Hanoi a tipărit sub auspiciile Asociației Scriitorilor Vietnamezi o culegere de proze scurte din literatura română contemporană oprindu-se asupra unor nume reprezentative. Culegerea care se intitulează, după titlul uneia din bucățile traduse, „Întîlnire tîrzie" cuprinde scriitori din mai multe generații pentru a oferi cititorului vietnamez un tablou sugestiv din proza românească contemporană. Iată autorii și titlurile : Lucia Demetrius este prezentă în antologia de la Hanoi prin nuvelele : „Moartea omului fericit" și „Soarele în familie", din proza lui Eugen Barbu a fost preferată nuvela „Munca de jos" sub titlul „Așa e munca" ; Nicolae Țic este prezent cu proza intitulată : „la 16 zile" iar Nicolae Velea cu „Întîlnire tîrzie" care a dat și titlul întregului volum. Traducerea din limba română a fost făcută de Vu Dinh Dinh.

Această antologie care prilejuiește un contact elocvent al cititorilor vietnamezi cu scrieri reprezentative ale prozei noastre contemporane, a fost tipărită în cinstea celei de a 40-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944.

Este un reușit gest editorial care ilustrează dorința de cunoaștere și de colaborare dintre popoare prin literatură.

SPORT

Sunetul ierbii și al ploii

Ademenit de superstiții — cînd se schimbă anotimpurile, în lutul gîndurilor mele se înalță un vișin tînăr pîndit de iepuri — duminică, am urmărit cuplajul bucureștean la televizor, într-un sat de cîmpie. Acolo îmi țin jungherul, îngropat în tămîie ; numai astfel se păstrează lama plină de arome atîtătoare. Deci, se loveau ciolanele salcîmilor la colțul casei, ploua strîmb și cu anasîna, ploua numai prin țeavă de pușcă ruginită, și-un pîlc de umbre (am numit echipa Rapidului) se zbătea pe micul ecran să se izbăvească de moțăiala diviziei B. Carne amorțită, dragostea noastră de sub streașina gării, bagi cuțitul și dai numai de noduri, nici-un fir de nerv, nici măcar atît cît să-ncingi o libelulă peste mijloc. Dacă n-ar fi Jiul și Politehnica Iași și F.C. Baia Mare, ce viscol aspru ar izbi-n coastele Giuleștiului, parcă tot mereu mai încinse de febră. Și cînd mi-amintesc cum se julea toată lumea la genunchi în pragul de fildeș al Podului Grant, cel păzit de Tamango (acum antrenor-jucător al echipei din Crevedia) mă ia cu amețeală prin stînsa bucurie a tinereții. Nu vreau să cînt pe strune un cîntec de piază-rea, dar ploaia vînătă, lacul obsedat de săgețile ce sfîșiau cîmpia cu venin din munții încătușați în lapoviță, turnau în mine batjocură. Schimbați macazul, Mandiba și Krauss, căci se apropie stația Vintileanca.

Sportul studențesc, lupul rănit la Milano, a întins vînătoare bogată, vreme de un ceas și jumătate. Putea să înfulece și mielul și stina, dar s-a oprit să-și îndese botul în ploaie, fiindcă mielul era prea bleg. Nu credeam să am cîndva la suflet și în pogoanele mele de pelin această echipă și, iată, azi, întîmplările ei mă țin legat de stuful mirării. Peste balta sărată și cu dangăt stins a Giuleștiului crește, se mișcă și ia ființă timpul unei alte iubiri. Vraja, chiar inventată, are și subsol și mansardă. E loc destul în casă, prin urmare și pentru două povești. Eu pot foarte ușor să-mi vînd zeii pe un măr rotund, simbolurile însă niciodată, de aceea vă anunț că voi rămîne și pe viforniță în grădina dezvelită a Rapidului, indifernt că azi îmi sînt mai dragi Iorgulescu și Hagi decît oricare alt jucător scris cu litere roșii în Almanahul Gotha al Giuleștiului, care-i Mersul trenurilor pe perioada de iarnă.

Am presimțit (cîmpia-mi insuflă puteri sau mi le cirpește cu iluminări proaspete pe cele rupte) că Dinamo și Steaua îmi vor da de furcă în planul emoțiilor. În casa primitoare și la masa lungă, plină de roadele toamnei, eram singurul simpatizant (deci al treispelea jucător) al dinamoviștilor. A inscris Steaua și gazda mi-a umplut paharul. Pentru mine se spărsese o țiglă pe acoperiș și bătea cu măzăriche-n geamuri, dar lacul (în ochii steliștilor) se umpluse cu luntrii-năluci. A egalat Andone, luntrile s-au înecat, Dragnea a luat conducerea, talpa casei s-a umplut de vuietul așteptării, vîntul și-a rupt fălcile, ploaia trăgea lumea-n țeapă. Numa-n paharul meu vinul nu-și schimba culoarea. Apoi s-a făcut ziuă în toate cănile, fiindcă steliștii au înclinat capul, recunoscînd că Dinamo a fost mai bună. Dar și mai coltoasă, zic eu. Pentru că nu e voie, de exemplu, să te numești Suciu, să aspiri la un loc în națională și în același timp să te repezi cu pumnii în adversarul care te-a deposedat de minge. Și totuși, ce meci frumos a fost în prima repriză !

În încheiere : am văzut aseară rezumatul partidei Turcia—Anglia (0—8 !) și nu mi-a trecut un sloi de gheață prin șira spinării. Turcii au prezentat o echipă de cafegii în dulce tihnă, englezii și-au văzut de treaba lor, grăind cu picior spilcuit în iarba leneșă de pe malurile Bosforului. Nu cred că e cazul ca pe Mircea Lucescu să-l ia frica, iarba noastră sună tăios.

Fănuș Neagu

17 NOIEMBRIE 1984

CEAUȘESCU-ROMÂNIA

O RELAȚIE-SIMBOL ÎN CONȘTIINȚA LUMII CONTEMPORANE

Literatura politico-filozofică a lumii consemnează de aproape două decenii o contribuție românească de valoare universală, ce îmbogățește patrimoniul de înțelepciune al omenirii cu valențele generoase, profund umaniste, care definesc de totdeauna spiritualitatea și fapta poporului nostru și care cunosc o plenară afirmare în acest moment al istoriei României : opera președintelui Nicolae Ceaușescu. Bibliografia operelor consacrate României de astăzi, personalității și concepției președintelui țării, evoluează continuu, de la an la an, pe toate continentele. Editate în limbi de circulație internațională sau în limbi vorbite în arii mai restrînse, operele președintelui României, lucrările consacrate gîndirii și activității sale prodigioase, dedicate binelui poporului român, cauzei păcii, înțelegerii și colaborării în lume, reprezintă măturia elocventă a interesului crescînd pe care îl generează în conștiința lumii de astăzi realitățile românești, opera de edificare a noii societăți în patria noastră, demersurile nobile întreprinse de țara noastră pe plan mondial, în slujba afirmării idealurilor cele mai înaintate ale omenirii. Această bogată literatură social-politică, destinată să facă tot mai cunoscută peste hotare România socialistă, realizările sale pe plan intern, neobosita sa activitate pe plan extern, învederează totodată înalta stimă și prețuire de care se bucură, pretutindeni în lume, țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu, inițiativele românești avînd ca finalitate edificarea unei lumi mai bune și mai drepte.

Stindardele României

Oriunde pașii-mi duc prin
România
de-un farmec sfînt simțirea-mi
are parte
căci peste tot se vede omenia
unui popor îndrăgostit de arte.

Și-acolo unde-și coace spicul glia,
și-n fabrici unde focul veșnic arde,
a fost să-mi iasă-n cale Poezia
sub falnicele vieții noi stindarde.

Sînt ale visurilor împlinite
în întregime, nu pe jumătate !
Sînt ale roadelor de toți muncite,
ce tuturor, nu citorva, sînt date !

Și totodată sînt și ale mele
stindardele, căci visul meu e-n
ele !

Miguel Angel Asturias
Guatemala

Într-un răstimp de mai puțin de două decenii, în numeroase țări ale lumii de pe toate meridianele, au apărut peste 120 de lucrări consacrate României, președintelui Nicolae Ceaușescu. Este, fără îndoială, momentul în care, în lume, s-a scris mai mult ca oricînd despre România, momentul în care a apărut un număr mai mare ca oricînd de cărți consacrate realităților românești. Faptul acesta este încărcat de profunde semnificații, generatoare de o justificată mîndrie patriotică. Bogata activitate editorială desfășurată pe plan mondial în scopul mai bunei cunoașteri a României contemporane, a tradițiilor și istoriei sale, a culturii și civilizației sale, a vieții și realizărilor de astăzi ale poporului român, ca și a aspirațiilor sale cutezătoare, a obiectivelor de dezvoltare a țării în viitor, este corolarul firesc al înfăptuirilor istorice obținute de poporul român în construcția societății socialiste, al strălucitei afirmări a României de astăzi în viața internațională, în această epocă, cea mai rodnică din întreaga istorie a țării : Epoca Ceaușescu.

Operele președintelui Nicolae Ceaușescu, volumele consacrate gîndirii și acțiunii sale politice au văzut lumina tiparului în peste 20 de limbi vorbite în lume, la edituri din cele mai prestigioase. În rîndul autorilor și editorilor acestor lucrări se află oameni politici de seamă, fruntași ai vieții publice, scriitori și publiciști consacrați din diferite țări ale lumii. Este și aceasta o expresie pregnantă a faptului că personalități politice marcante, reprezentanți ai vieții economice, științifice și culturale internaționale, care iau act de realizările României de astăzi asociază în mod firesc profundele prefaceri ce au dus la ridicarea României pe trepte tot mai înalte de progres și civilizație cu activitatea prodigioasă, neobosită, desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și statului, activitate pusă în slujba intereselor fundamentale ale națiunii, a înfloririi continue a patriei noastre socialiste.

În același timp, numele secretarului general al partidului, președintele Republicii, este rostit pretutindeni în lume cu profund respect și înaltă stimă pentru consecvență și inepuizabilă energie în activitatea pe care o desfășoară pe plan internațional pentru adîncirea și realismul analizelor științifice și limpezimea concluziilor acestora, pentru principialitatea, caracterul constructiv și umanismul ce definesc inițiativele vizînd soluționarea pozitivă, în conformitate cu năzuințele tuturor popoarelor, a problemelor cardinale ale lumii contemporane.

În anii care au trecut de la Congresul al XII-lea al partidului, ani de rodnice împliniri în edificarea vieții noi, ani de strălucită afirmare a României pe arena internațională, în numeroase țări au apărut noi și noi lucrări care realizează o imagine tot mai cuprinzătoare, în conștiința generală, a contribuției teoretice de inestimabilă valoare a președintelui Nicolae Ceaușescu la îmbogățirea gîndirii politice, revoluționare a epocii, a prodigioasei activități desfășurată de conducătorul partidului și statului nostru, pentru salvgardarea păcii în lume, înfăptuirea dezarmării, edificarea unei noi ordini economice și politice internaționale, dezvoltarea largă, nestingherită a colaborării dintre state, realizarea aspirațiilor de progres și prosperitate ale tuturor popoarelor lumii. În țări ca R.P. Chineză, Grecia, India, Italia, Pakistan și altele, au apărut noi volume, în cadrul unor cicluri de lucrări prezentînd gîndirea social-politică a președintelui Nicolae Ceaușescu.

Numeroase lucrări apărute în acești ani peste hotare înfățișează mărețele succese dobîndite de poporul nostru sub conducerea partidului comunist, a secretarului său general, în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, în lumina hotărîrilor Congresului al XII-lea și ale Conferințe națională ale partidului, a orientărilor și indicațiilor cuprinse în cuvîntările și articolele tovarășului Nicolae Ceaușescu. Se remarcă, din rîndul lucrărilor cu această tematică apărute în străinătate, în ultimii cinci ani, volume purtînd titluri semnificative : **„România și conducătorul său"** (Atena, 1980), **„Nicolae Ceaușescu : România, realizări și perspective"** (Islamabad, 1980), **„România și președintele Ceaușescu"** (Delhi, 1981), **„Ceaușescu și România — prezent și perspective"** (Colombo, 1981), **„Nicolae Ceaușescu și calea românească spre socialism"** (Londra, 1982), **„Umanismul politic al lui Ceaușescu"** (Roma, 1982) ; **„Președintele Ceaușescu și România** (Port-Louis, Mauritius, 1983), **„Adevărata Românie a lui Ceaușescu"** (Paris, 1983), **„Nicolae Ceaușescu — strategia politică a rațiunii"** (Viena, 1983), **„Nicolae Ceaușescu despre calitatea vieții"** (Delhi, 1983) și altele. Un eveniment editorial deosebit l-a reprezentat lansarea, în 1983, la Londra, New York, Paris și Bonn a lucrării **„Nicolae Ceaușescu : constructorul României moderne — om de stat de talie internațională".**

Prezentînd realitățile românești de astăzi, prezentul și viitorul României socialiste, așa cum se prefigurează el în programele de dezvoltare multilaterală a societății noastre, lucrările apărute peste hotare în acești cinci ani proiectează chipul de astăzi al țării pe fundalul istoriei bimilenare a poporului român, relevînd continuitatea și vitalitatea sa, lupta sa necontenită pentru afirmarea ființei naționale, pentru libertate și independență.

Cităm, din rîndul acestor lucrări apărute în ultimii cinci ani : **„Momente din istoria poporului român reflectate în opera președintelui Nicolae Ceaușescu"** (Sao Paulo, 1984), **„România. De la Burebista la Ceaușescu"** (Bruxelles, 1984), **„România. Marea Unire de la 1918"** (Atena, 1984) și altele.

Concepția președintelui Nicolae Ceaușescu privind marile probleme ale contemporaneității, analiza cuprinzătoare, profund științifică, asupra principalelor tendințe, procese și orientări din viața internațională își găsesc o amplă prezentare în volume apărute în perioada amintită în numeroase țări ale lumii.

Consider că influența cea mai mare exercitată de președintele Nicolae Ceaușescu și de România pe arena mondială se desfășoară în eforturile de asigurare a păcii. Printr-o politică promovată cu consecvență, care nu este dependentă sau dictată din afară, țara dumneavoastră a contribuit la dezarmare și la eforturile îndreptate spre realizarea unor acorduri privind măsuri de întărire a încrederii.

Convingerea mea este că, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, România va continua să dezvolte ample legături internaționale, cu țările din toate regiunile. Din propriile mele analize, din discuțiile pe care le-am purtat cu președintele Nicolae Ceaușescu, știu că aceasta este hotărîrea conducătorului României, iar prestigiul, pe deplin meritat, pe care țara dumneavoastră l-a dobîndit în lume se datorează în întregime abordării creatoare de către președintele României a marilor probleme ale lumii contemporane.

Robert Maxwell
directorul Editurii „Pergamon Press", în care a apărut volumul „Nicolae Ceaușescu — constructorul României moderne, om de stat de talie internațională".

Am această fericire

Trăiesc și învăț
în anotimpul Ceaușescu
și-s înflorit,
vestind belșug.
Am această fericire
pe care o țin în inimă
ca pe un tezaur neprețuit,
și pe care o voi duce cu mine,
toată,
în țara străbunilor
unde-mi voi aminti mereu
de un tărîm de basm,
cu oameni frumoși și buni
cîrmuiți în veacul lor luminat
de cea mai vie conștiință
a secolului : Ceaușescu

Hussein Jasser
Kuweit

Și visul meu se cheamă Ceaușescu

Visez o stare
căreia umanitatea
îi dă mereu mai puține șanse
de a se realiza vreodată : fericirea.
Visez cu încăpățînare
un timp care va veni negreșit
nu în întîmpinarea omului,
ci va fi creat de el : comunismul.
Visez cu încredere
o epocă de stabilitate deplină,
cînd umanitatea va începe
în sfîrșit
să construiască punți ale
înțelegerii
trainice, firești, necesare
între indivizi și popoare.

Și visul meu se cheamă
Ceaușescu.

Marwan Abou Mehri
Liban

Epoca Ceaușescu

Numele Său
este perfect traductibil
în toate graiurile Pămîntului,
și adevărații oameni
îl rostesc cu entuziasm.
El înseamnă, mai presus de toate
ieșirea din ignoranță,
instaurarea unei noi ordini,
încetarea conflictelor armate,
dezarmare și pace mondială.
Și mai înseamnă că,
dacă toate acestea într-o bună zi
vor deveni aievea ieșind din
starea de vis
umanitatea se va întoarce în Eden,
iar Epoca Ceaușescu
nu va cunoaște sfîrșitul.
Să-i urmăm drumul
deplin încrezători
în zodia cea bună a planetei.

Sabah Baghdadi
Irak

Un loc deosebit îl ocupă cărțile care înfățișează doctrina de pace a președintelui României, neobosita sa activitate consacrată edificării unei lumi fără arme și fără războaie. Înalta apreciere de care se bucură demersul profund umanist al conducătorului României socialiste consacrat edificării securității și dezvoltării colaborării în Europa, înfăptuirii dezarmării, salvgardării păcii în lume, își găsește o semnificativă expresie în chiar titlurile cărților apărute în acești cinci ani peste hotare : **„Nicolae Ceaușescu — o viață dedicată păcii"** (Delhi, 1980), **„Nicolae Ceaușescu — Contribuția României la realizarea unui sistem trainic de securitate și cooperare în Europa"** (Islamabad, 1980), **„O diplomație pentru pace. Contribuții ale României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, la securitatea și cooperarea europeană"** (Roma, 1981), **„Nicolae Ceaușescu — O luptă pentru dezarmare și pace"** (Bruxelles, 1982), **„Dezarmarea — problemă vitală a întregii omeniri"** (Islamabad, 1982), **„Nicolae Ceaușescu, un militant realist al timpurilor noastre pentru dezarmare și pace"** (Haga, 1983), **„Nicolae Ceaușescu — pace și dezarmare"** (Atena, 1983), **„Destinderea și dezarmarea — punctul de vedere românesc"** (Londra, 1983), **„Pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a colaborării și păcii, liberă de arme nucleare"** (Atena, 1984).

Eforturile neobosite desfășurate de România socialistă, de președintele țării, pentru îmbunătățirea continuă a relațiilor dintre state, pentru democratizarea întregii vieți internaționale, pentru edificarea unei noi ordini economice și politice mondiale, pentru crearea unei lumi mai bune și mai drepte sînt reflectate în lucrări ca **„Nicolae Ceaușescu, promotor al egalității popoarelor și statelor"** (Rabat, 1981), **„Nicolae Ceaușescu — lichidarea subdezvoltării, a decalajelor dintre state, făurirea unei noi ordini economice internaționale — probleme cardinale ale zilelor noastre"** (Tokio, 1981), **„Nicolae Ceaușescu — Concepția asupra noii ordini economice internaționale"** (Brasilia, 1981), **„Președintele Nicolae Ceaușescu și democratizarea relațiilor internaționale"** (Beirut, 1981), **„Ceaușescu și rolul internațional al statelor mici și mijlocii"** (Roma, 1982), **„Nicolae Ceaușescu — Democratizarea relațiilor internaționale"** (Buenos Aires, 1983).

Apariția și prezentarea, în cadrul unor importante manifestări, a lucrărilor consacrate României, președintelui Nicolae Ceaușescu în diferite țări ale lumii au constituit remarcabile momente de exprimare a stimei și prețuirii de care țara noastră, conducătorul partidului și statului, se bucură pretutindeni pe glob pentru contribuția deosebită la afirmarea marilor cauze ale omenirii, la împlinirea idealurilor și năzuințelor fundamentale ale tuturor popoarelor lumii de a trăi într-o lume a păcii și colaborării, mai bună și mai dreaptă, în care toate statele și popoarele să conviețuiască și să conlucreze spre binele comun, pentru progresul și prosperitatea întregii umanități.

În conștiința generală a epocii, numele României socialiste și numele președintelui Nicolae Ceaușescu sînt în mod firesc îngemănate, ca o expresie sintetică, profund definitorie a nobilului demers românesc de pace și largă colaborare internațională. Cu justificată mîndrie patriotică, luăm act acum, în momentul premergător desfășurării marelui forum al comuniștilor români, de larga audiență cu care lumea de astăzi primește contribuția țării noastre la îmbunătățirea atmosferei internaționale, la imprimarea unui curs nou, salutar, evenimentelor de pe arena mondială. Garanția supremă a continuării și afirmării cu tot mai multă vigoare a politicii internaționale a României socialiste o constituie reinvestirea, prin voința întregului popor, în funcția de cea mai înaltă răspundere, de secretar general al partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, arhitectul clarvăzător și promotorul strălucit al acestei politici, personalitate proeminentă a lumii contemporane, omul care, prin prodigioasa sa activitate consacrată binelui poporului român și întregii omeniri a făcut ca România să fie astăzi cunoscută și prețuită în lume mai mult ca oricînd în îndelungata sa istorie.

Corneliu Vlad

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Sucu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
47
(1 177)
Simbătă
24 noiembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În fruntea partidului și a țării, prin voința unanimă a poporului
EROUL NAȚIUNII ROMÂNE, EROUL PĂCII,
TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU

„Comuniștii nu au și nu pot avea țeluri mai mărețe decît de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului, a politicii interne și externe, de a servi în orice împrejurări interesele poporului, ale patriei, ale socialismului și comunismului."

NICOLAE CEAUȘESCU

Cu înaltă mîndrie patriotică, revoluționară

Întreaga națiune a urmărit cu cea mai mare atenție lucrările marelui forum comunist al țării, Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, eveniment care a trezit și trezește înalte sentimente de mîndrie și satisfacție patriotică, revoluționară, și se înscrie ca una din acele strălucite manifestări ale unității indestructibile a întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Memoria noastră va păstra pentru istorie această înălțătoare atmosferă în care s-au auzit și se aud rostite cuvinte vibrante, de aleasă stimă și prețuire față de proeminenta personalitate a celui care, prin voința unanimă a partidului și a țării, a fost reales în funcția supremă de secretar general al partidului, garanție sigură a continuității și consolidării operei de edificare a societății socialiste, a ridicării României pe noi trepte de civilizație și progres.

Condiția umană în România are în acest act explicația și motivările sale cele mai puternice. Magistralul Raport pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a supus dezbaterii Congresului se instituie nu numai într-un document de o impresionantă valoare teoretică și practică ci și într-o pilduitoare sinteză a viitorului însuși, după coordonatele și sub semnul propriilor noastre cerințe și posibilități. Grandoarea și simplitatea unui uriaș edificiu care este țara în întregimea preocupărilor și aspirațiilor ei apare astfel la orizontul eforturilor și nădejdiilor noastre, ale tuturor, tăria și forța unui uriaș și solidar demers se întemeiază, pe mai departe, pe spiritul permanent viu, revoluționar, cu care partidul și secretarul său general abordează problemele concrete ale actualității și propune, dezbate și decide împreună cu poporul și pentru popor soluții viabile, optime în cel mai desăvîrșit sens. Activitatea partidului în perioada dintre Congresul al XII-lea și Congresul al XIII-lea, modul său de a conduce, justețea politicii și măsurilor sale, a programelor adoptate constituie, așa cum s-a subliniat în Raportul prezentat, una din acele vaste și hotărîtoare experiențe care ne îndreptățesc să privim realitatea în toată dinamica sa materială și spirituală, la altitudinea mereu transformatoare și mereu decisivă a perspectivei. De aceea înfăptuirea obiectivelor dezvoltării economico-sociale în cincinalul 1986—1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000 are, prin hotărîrile marelui forum, sensul nu numai al unui indiscutabil și cuprinzător deziderat ci și pe acela al posibilității, conține, exponențial, acel element intrinsec al realului și în același timp al manifestării de voință și abnegație, cutezanța însăși care se presimte și prin care se consacră toate acele încordări de spirit prin care o țară și un popor întreg urcă spre piscurile cele mai înalte ale propriilor deveniri. Astfel : a ne propune ca industria românească să-și mențină și să-și consolideze pozițiile pe care le ocupă, să cucerească altele noi, să se ridice la un nivel și mai înalt pentru a putea fi competitivă, pentru a deține un loc mai de frunte în economia mondială atît din punct de vedere tehnic cît și al calității ; a ne propune ca obiectiv fundamental în agricultură înfăptuirea noii revoluții agrare, transformarea generală a felului de muncă, de viață și de gîndire al țărănimii ; a ne propune implicarea tot mai accentuată și deci tot mai eficientă în muncă, în gîndire și creație a științei, legarea tot mai strînsă a învățămîntului, a culturii și artei de orizonturile reale, concrete ale existenței și prin aceasta a ne propune, și nu numai atît, o nouă calitate a muncii și vieții, o nouă calitate a condiției umane, a conștiinței înseamnă, odată cu marele forum, trecerea în cîmpul de gravitație al unei realități care nu numai că ne stă în măsură și putere ci se alcătuiește și ca stare de spirit, ca acțiune și climat pe potriva celei mai pasionante și mai hotărîtoare angajări. În fața poporului român, a tinerelor generații ale patriei, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, se deschide țelul măreț al unei uriașe activități creatoare pentru transformarea naturii, a societății și omului, pentru realizarea celor mai înalte aspirații

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

O amplă cuprindere de spirit

Multiple, temeinice și edificatoare sînt orientările de perspectivă ca și sublinierile, aprecierile care privesc realitatea, actualitatea noastră economică și socială, vastul complex de preocupări și, desigur, problemele care se pun în procesul consolidării și dezvoltării pe mai departe a operei de făurire socialistă a patriei, a conștiinței înaintate a oamenilor. Magistralul raport prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul marelui forum comunist, Congresul al XIII-lea al partidului, le înmănunchează generic într-un tablou care consacră una dintre cele mai cuprinzătoare imagini ale prezentului și viitorului, ridicate la rang de norme și principii care dau ființă înseși ideii de evoluție, de mers întreg, ascendent pe calea progresului și civilizației. Este o imagine vie, concretă și integratoare, o imagine în lumina și pe parcursul căreia pulsează dens o energie ca de foc, spiritul revoluționar, chintesența de fapt a oricărui mare demers, sensul și configurația oricărui scop în numele și de înfăptuirea căruia se leagă, într-o firească și decisivă continuitate, orice act al existenței noastre politice, morale și sociale, oricare gest în dimensiunea și la impactul căruia se prefigurează istoria ca acțiune, împlinire și reflecție a lor. Precizarea adusă în acest sens de secretarul general al partidului are, în inconfundabila ei formulare, importanța unei teze de un deosebit relief teoretic și practic. Subliniind faptul că procesul revoluționar va continua și în societatea comunistă, că, practic, el nu se va încheia niciodată, tovarășul Nicolae Ceaușescu ridică o idee, una dintre marile idei care-i alcătuiesc opera și consfințesc în planul gîndirii politice și sociale o proeminentă personalitate a lumii contemporane, la statutul de existență al întregii societăți și al întregului partid. *Este necesar* — spune — *să păstrăm permanent spiritul viu, novator, revoluționar al partidului, al activității teoretice și ideologice, să acționăm în permanență pentru perfecționarea și ridicarea rolului conducător al partidului în raport cu noile etape, cu cerințele dezvoltării economico-sociale, ale științei și culturii. Să facem totul pentru ca, întotdeauna, partidul nos-*

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Sub semnul unității

Sub cupola marii săli a Palatului Republicii s-au desfășurat, în aceste zile, lucrările unui act istoric, care — prin orientările și hotărîrile adoptate menite să lumineze amplu chipul de mîine al României, se va înscrie cu litere de aur în biografia partidului nostru comunist, în eroica biografie socialistă a patriei.

Multe și puternice sînt impresiile, semnificațiile acestui memorabil eveniment politic, prefațat strălucit de Raportul prezentat Congresului partidului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, document cuprinzător și realist, adînc pătrunzător în esența realităților vieții economice, politice și sociale ale patriei și în viața fenomenelor lumii contemporane. Încă

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 7-a

În numele unei epoci

În fiecare epocă a istoriei sale, poporul român a știut să discearnă cauza supremă căreia i-a subordonat întreaga luptă și jertfă, toate energiile națiunii. Și s-a numit această cauză Unire, Unitate, fundamentala condiție a existenței noastre, a continuității de crez și de ideal. Din trunchiul ei s-a născut cauza independenței, temelie a demnității noastre și-a felului nostru de-a ne gîndi și de-a ne împlini acasă la noi, zidirea de omenie și de pace întru mereu mai binele poporului de la Carpați și Dunăre. Acum, bate pe ceasul istoriei o nouă clipă solemnă, o nouă clipă de prag, cînd se hotărăște viitorul. Trăim o epocă de mari transformări revoluționare, o epocă fertilă ce a trasat definitiv contururile hărții de conștiință și de faptă ale dezvoltării României sub zodia socialismului. Este o mare izbîndă, o izbîndă de dimensiune națională, faptul că adevărurile acestei epoci se suprapun cu limpezimea sinonimiei perfecte numelui unui mare conducător, al unui erou și părinte al patriei sale și al poporului său: NICOLAE CEAUȘESCU.

Congresul al XIII-lea al partidului a ales, a hotărît unanim. Poporul a ales, a hotărît unanim. Tovarășul Nicolae Ceaușescu stă chezaș cu viața sa eroică, dăruită națiunii sale, cu activitatea sa revoluționară de comunist **de veghe la tîmpla țării și la tîmpla lumii**, că timpul care și-a încorporat marile valori înnoitoare ale unei epoci, continuă și lucrează pentru noi, pentru frumusețea și

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 7-a

Scriitorul, un revoluționar de profesie

În lumea noastră frămîntată de mari convulsii sociale, de mari contradicții între depozitarea unor imense bogății și muritorii de foame, în lumea aceasta în care vocea forțelor progresiste este din ce în ce mai puternică, mai impunătoare, soarta, misiunea scriitorului stau sub semnul unor responsabilități fără precedent.

S-a întrebat cineva vreodată ce forță reprezintă scriitorii lumii, cît de eficientă, cît de penetrantă ar fi vocea lor, glasurile lor unite împotriva discriminărilor de orice fel, a violenței, crimei morale și fizice, a atentatelor la pacea și buna înțelegere dintre popoare ? Ne-am întrebat oare cît de puternică este influența marii arte, a marii literaturi asupra spiritualității naționale, asupra fiecărui individ în parte ? Ne-am gîndit oare cam ce-ar însemna un popor fără artă și literatură ? Și atunci nu putem afirma că scriitorul adevărat este implicit un revoluționar, chiar și de profesie, unul care declanșează — atunci cînd este cu adevărat conștient de misiunea sa — mari resorturi intime în milioane de oameni determinîndu-i să se bată pentru ideea de egalitate și dreptate, pentru ca neamul din care se trag, dar și omenirea întreagă, să-și poată împlini, după propria voie, misiunea istorică, idealurile de fericire și prosperitate ? În excepționala expunere rostită la Congresul al XIII-lea al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbea limpede despre faptul că munca de propagandă ideologică presupune „revoluționari de profesie" că se va pune un accent deosebit în timpul viitor pe **„însușirea metodelor și stilului revoluționar de muncă, pe cunoașterea profundă a**

Ion Marin Almăjan

Continuare în pag. a 6-a

Un răspuns românesc

O însemnătate capitală are în ceea ce privește mai cu seamă pe scriitor, ceea ce acum, la Congresul al XIII-lea al P.C.R., a reieșit într-un chip admirabil din Raportul Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu și anume ideea unui răspuns specific românesc, la o interogație care este a lumii de azi. Ceea ce se știa din creație și din inițiative teoretice, capătă acum înfățișarea limpede a unui program : intelectualul român e dator, față de momentul istoriei contemporane, să aducă în dialogul universal soluția lui, experiența proprie, adevărul vieții noastre. Alții au, desigur, răspunsurile lor, rezultate dintr-o filosofie proprie, dintr-un mediu specific, dintr-o orînduire socială asemănătoare ori diferită de a noastră, românii sînt chemați, prin acest document programatic, să propună lumii gîndul lor specific, efectul unei experiențe istorice care nu seamănă, într-adevăr, cu altele, o experiență care în numeroase puncte ale ei, atinge pentru soarta continentului dimensiunea unui punct crucial.

Însă a răspunde întrebărilor universale nu este a veni cu propozițiuni cîștigate o dată pen-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

Cu litere de aur

În glia vieții noastre suride rod bogat.
Pe fruntea țării crește nemuritorul laur.
Trăim un ev pe care partidul l-a visat,
Cea mai splendidă vreme : epoca de aur.

E soarele puternic în cele trei culori.
Orașele ni-s perle sub bolțile albastre
Carpații-mbrățișează unitele surori
Mai mult ca niciodată în inimile noastre.

Acum trăim momentul febril muncind
cu spor.
Se zămislește-n inimi nou imn de
sărbătoare.
Congresul din noiembrie e pentru viitor
Un drum, o magistrală spre-nalte culmi
solare.

Partidul are-n frunte cum am dorit
și-l vrem
Pe Fiul cel mai vajnic din veac
al României
Iubit Cîrmaci de țară și Comandant
suprem,
Poporului și muncii izvorul bucuriei.

Îi închinăm poeme cu slove de senin
C-a prins pe fruntea țării nemuritorul laur
Și ne-a croit prin vreme un fericit destin
Ce scris ne va rămîne cu litere de aur.

Constantin Atomii

Acești oameni minunați și proiectele lor de viitor

Oamenii pe care-i văd, pe care-i aud, pe care-i simt în jurul meu, în marea sală a Palatului Republicii, unde acum, cînd scriu aceste rînduri, se desfășoară lucrările celui de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, îmi sînt frați, deși pe mulți dintre ei nu i-am mai văzut, nu i-am mai auzit niciodată. Pe toți însă, i-am simțit mereu ca făcînd parte din ființa mea intimă, acolo unde faptele lor și-au trimis ecourile, așa cum farurile călăuzitoare își trimit razele spre noi cu mult înainte ca noi să fi atins cu piciorul țărmul pe care ele își înalță, nedoborite de vînturi, ori de timp, verticalitatea.

Oamenii aceștia sînt muncitori de pe vetrele incandescente ale combinatelor metalurgice de la Galați și Hunedoara ; maiștri și ingineri din marile uzine de automobile și camioane de la Pitești și Brașov ; cercetători din laboratoarele de chimie, mecanică fină sau electronică ; țărani, ingineri agronomi ori zootehniști, deținătorii unor adevărate recorduri în producțiile cerealiere, ori în produc-

Petre Ghelmez

Continuare în pag. a 7-a

CONGRESUL AL XIII-LEA AL P.C.R.
o pagină de aur în istoria contemporană

DIN CUVÎNTUL SCRIITORILOR LA TRIBUNA CONGRESULUI

DUMITRU RADU POPESCU

Sîntem ai acestui partid

Ascultînd strălucitul Raport prezentat la acest Congres, document de importanță fundamentală pentru dezvoltarea economico-socială a României, simt din capul locului datoria, firească și necesară, de a exprima, în modul cel mai clar și mai răspicat, adeziunea scriitorilor la politica internă și externă a partidului și statului, la programele de acțiune care vor fi adoptate de marele forum comunist.

Sîntem ai acestui Partid Comunist Român pentru că îl alcătuim noi, oameni ai acestui pămînt, muncitori, țărani, intelectuali, pentru că toți știm, și astăzi știm și mai bine, pentru că toți simțim, și astăzi simțim și mai intens, că este singurul partid care poate ține pe umerii săi, în muncа și credințele sale, destinul libertății, demnității și onoarei românești.

Sîntem ai acestui partid pentru că astăzi, cînd unii pregătesc războaie reci și războaie apocaliptice, nucleare, considerînd războiul drept un fenomen natural al umanității, partidul nostru, prin glasul conducătorului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată lumii de azi că pacea semnifică mai mult ca oricînd viața, iar războiul transformarea planetei noastre într-un pămînt mort, sfîrșit. Sîntem ai acestui partid pentru că, adresîndu-se prin conducătorul său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spiritualității românești, i-a întrevăzut și i-a definit o concepție și un program de creație, cele ale epopeii naționale, adică ale istoriei prezentului și viitorului patriei. Căci tot ce se petrece în patrie formează substanța cărților noastre. Și este firesc să fie așa. Căci literatura fără țară nu există, cum nu există plantă fără pămînt — cum spunea Liviu Rebreanu. Sadoveanu scria că străbunii noștri au suferit, au luptat, iar cîntecele bătrînești și doinele au fost izvoare de viață și de energie — și de la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți cei care cîntă și se simt ai acestui popor și ai acestui pămînt.

Cred că e de datoria noastră să ne aplecăm cu toată dragostea, asemenea predecesorilor noștri, în fața virtuților contemporanilor noștri care, prin munca și viața lor, sînt o oglindă a acestui timp, o măsură a zilelor pe care le trăim. Sîntem martorii unei etape hotăritoare a autoafirmării noastre naționale — etapă în care accentul este pus pe dezvoltarea intensivă a cuceririlor științei și tehnologiei în toate domeniile sociale, o etapă a înnoirii, ce presupune o valorificare intensă a resurselor naturale și umane, o descătușare și înflorire a potențialului uman, o eficiență politică și morală, care să înalțe România pe treptele visate de premergătorii noștri.

Rolul scriitorului este important în bătălia pentru nou, pentru progresul săvîrșit de om. Prin tot ce a creat mai de seamă, literatura română actuală este o parte integrantă a înfăptuirilor poporului în epoca de mari afirmări creatoare deschisă de Congresul al IX-lea. Spiritul îndrăznet, dinamic, înnoitor, imprimat în acești ani de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tuturor domeniilor vieții naționale și-a aflat și în literatură o fericită răsfrîngere. Climatul de libertate a creației, asigurat de larga democrație socialistă există în țara noastră, a încurajat căutările, a dat impuls scriitorilor să se apropie cu mai mult curaj responsabil de adevărul vieții, de realele probleme ale omului de azi și ale lumii contemporane. Explorarea noilor aspecte ale realității socialiste a lărgit considerabil capacitatea de cuprindere a literaturii actuale, a dus la îmbogățirea mijloacelor de investigație artistică, a sporit simțitor varietatea și originalitatea creației literare. Scriitorii literelor contemporane au răspuns astfel apelului formulat de tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, urmărind ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului".

Subliniind că în acest spirit au fost recunoscute pe deplin statutul specific al actului de creație, statutul scriitorului, rolul său social și s-a statornicit un climat de efervescență creatoare în care au putut și pot să înflorească cele mai diverse talente, vorbitorul a spus în continuare : Drept urmare, aria tematică s-a extins, creației deschizîndu-i-se un vast cîmp de neîngrădită afirmare. S-a desăvîrșit, în această perioadă, acțiunea complexă de refacere a legăturii cu experiența înaintașilor, de așezare a valorilor prezentului în contextul spiritual generat de tradiția culturală. Literatura română din ultimii ani a cunoscut, în prelungirea etapei precedente, un mers ascendent. A crescut puternic producția literară în toate genurile, efect al politicii partidului și statului nostru în domeniul culturii. Din creația noastră într-o țară liberă și frumoasă, din dragostea noastră pentru frumusețe și omenie s-a născut literatura României socialiste, cu opere solide și de durată, s-a născut o literatură care face să strălucească epopeea socialismului românesc.

Înfățișînd aceste împliniri, știm că avem încă multe de făcut, mai cu seamă pe tărîmul creației. Uniunea Scriitorilor are datoria de a-și îndeplini cu mai multă fermitate și perseverență misiunea de a-i mobiliza pe toți membrii săi la realizarea unor opere pătrunse de tumultul vieții oamenilor muncii, care să contribuie în și mai mare măsură la formarea conștiinței socialiste, la creșterea spiritului revoluționar, astfel încît literatura să se înscrie și mai hotărît în vasta activitate desfășurată de întregul popor pentru propășirea societății socialiste românești.

Uniunea Scriitorilor, a subliniat vorbitorul, trebuie să militeze pentru a crea un climat sănătos, în care să nu-și mai găsească locul polemicile mărunte, neprincipiale, să mobilizeze scriitorii la acțiuni importante, astfel ca frontul nostru literar să se manifeste cu putere ca un detașament unit prin devoțiunea sa comună pentru cauza literaturii și a patriei socialiste.

Critica, la rîndul ei, trebuie să contribuie la promovarea valorilor literare autentice, să militeze pentru idealurile umanismului socialist și să constituie un puternic instrument ideologic în apărarea și impunerea acestor idealuri. O critică literară care se mulțumește să emită doar considerații estetizante, descripții neutre, o critică dezinteresată de mesajul operei nu poate ajuta la împlinirea sarcinilor nobile ale literaturii române actuale. Iată de ce ea trebuie să aibă un rol activ, orientînd creația către abordarea într-un spirit nou, revoluționar, a problemelor celor mai arzătoare ale epocii noastre, pentru a contribui în măsură sporită la educarea patriotică, revoluționară a tineretului, a celorlalți oameni ai muncii.

Bucurîndu-se de grija și prețuirea pe care partidul, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu le arată literaturii pătrunse de idealurile umanismului revoluționar, scriitorul trebuie să se angajeze în mai mare măsură în cunoașterea vieții, să acționeze și să creeze ca artiști-cetățeni, să-și consacre toate energiile creatoare făuririi unor opere în care oamenii muncii — metalurgiști, mineri, țărani — să fie adevărați eroi, cu frămîntările și idealurile lor și în care istoria națiunii noastre să fie înfățișată în deplina ei strălucire.

Unul din adevărurile cele mai puternice și mai dinamice ale epopeii socialismului românesc este acela că aproape jumătate din cei 40 de ani care au făurit-o, partidul și poporul nostru au avut în fruntea lor un conducător energic, un om al visului măreț și al faptei măreție, un comunist, un om al istoriei, dar și un făuritor de istorie, un conducător care este ctitorul României moderne. Nici nu putem să ne imaginăm cum ar fi arătat țara noastră lipsită de pasiunea, de cutezanța, de clarviziunea, de tenacitatea, de umanismul și setea de creație ale marelui nostru conducător. Tocmai datorită acestor calități putem să întîlnim astăzi România modernă în orice sat și oraș, în orice colț de țară, și de multe ori și în cărțile noastre. Și nu o întîlnim numai în giganticele-i construcții, ci și în sufletele noastre. De aceea cînd vorbim despre conducătorul nostru vorbim cu această sublimă dragoste de patrie. De aceea, Uniunea scriitorilor mi-a dat mandatul de a exprima dorința și vrerea noastră ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în înalta funcție de secretar general al partidului, întru continua înflorire a României, întru ridicarea ei pe culmile comunismului.

HAJDU GYÖZÖ

O patrie comună a iubirii și unității

Raportul prezentat Congresului de secretarul nostru general reprezintă un strălucit program de muncă și viață pentru toți oamenii muncii fără deosebire de naționalitate. Îmi exprim și eu, cu toată căldura inimii, totala adeziune față de acest minunat document deschizător de strălucite perspective pentru patria noastră dragă.

Cu acest prilej, afirm deschis și limpede, fără ocol, că noi, scriitorii, fără deosebire de naționalitate, la fel ca toți oamenii de știință, artă și cultură, la fel ca întregul nostru popor, sîntem de partea aceluia care ne-a dăruit o patrie liberă, independentă, suverană, o vatră adevărată a frăției, o maică ce își iubește deopotrivă toți fiii.

Mulțumim partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru faptul că prin dezvoltarea armonioasă a forțelor de producție în toate județele, prin crearea deplinei egalități în drepturi, s-a unit sufletul tuturor fiilor iubitei noastre patrii într-o unitate frățească, puternică, de neînfrînt.

Nu demult, în cadrul unei adunări de partid de pe Valea Tîrnavei, un muncitor maghiar spunea : „Votăm pentru secretarul nostru general, pentru că tovarășul Nicolae Ceaușescu ne este credincios, și-l simțim tot timpul aproape. Votăm pe iubitul nostru conducător, pentru că este om de-al nostru, care ne iubește și pe noi, maghiarii din România, așa cum îi iubește pe toți cetățenii țării".

Apreciind că aceste cuvinte simple, pornite din adîncul inimii, reflectă dragostea fierbinte și devotamentul nețărmurit pe care maghiarii din România, întregul popor le nutresc față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, vorbitorul a subliniat că realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în funcția supremă de secretar general al partidului exprimă marea și legitima dorință a tuturor comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii din România socialistă, prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului va face să crească continuu prestigiul internațional al patriei noastre, a cărei înțeleaptă politică externă, bazată pe principii clare, ferme, contribuie la menținerea păcii, la crearea unui climat de colaborare și înțelegere între popoare.

Avem o singură țară. O patrie comună a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Și noi, scriitorii maghiari, ne simțim aici acasă. Numai aici și nicăieri în altă parte. Inima noastră nu este și nu va fi niciînd de vînzare.

Ca parte organică a vieții spirituale a țării, arta și literatura naționalităților conlocuitoare nu au fost niciodată așa de bogate și înfloritoare ca în ultimele două decenii. Iată de ce respingem cu fermitate orice încercare de falsificare a istoriei poporului român, de denigrare a realităților noastre contemporane din partea oricui ar veni.

Oamenii muncii de la noi — români, maghiari, germani, deopotrivă — au învățat dintr-o serie de întîmplări triste ale trecutului că nu trebuie să se mai lase niciodată conduși în eroare de către exploatatori, că nu trebuie să mai îngăduie niciodată ca alții să dispună de soarta și viitorul lor. Unitatea și solidaritatea noastră frățească din „Epoca Ceaușescu" sînt mai tari ca orice, fiindcă ele s-au născut în inimile milioanelor de oameni, fiindcă ele exprimă forța invincibilă a unei țări, a întregului nostru popor strîns unit în jurul partidului nostru revoluționar, Partidul Comunist Român.

Noi, scriitorii, indiferent de limba în care scriem, considerăm de datoria noastră de onoare să slujim marea operă a întregului popor, de edificare a socialismului și comunismului, să ne aducem contribuția la îmbogățirea patrimoniului cultural al patriei.

Pornind de la acest deziderat, vorbitorul a relevat faptul că, pe lîngă operele valoroase, au fost editate și unele lucrări lipsite de mesaj, cu abordări facile ori confuze, care nu servesc opera de făurire a omului nou socialist, unitatea și frăția dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Tocmai de aceea, — a subliniat vorbitorul — în viitor, concomitent cu perfecționarea măiestriei artistice, va trebui să adîncim spiritul militant al operelor literare, amplificîndu-ne astfel aportul la înfăptuirea mărețelor idealuri ale partidului.

Fidelitatea noastră față de partid și patrie este veșnică și ea ne leagă, pînă la ultima bătaie a inimilor noastre, de iubitul nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Corabia noastră înaintează mereu spre noi orizonturi. Pe punte se află un cîrmaci înțelept : eroul de azi și de mîine al patriei noastre dragi. Puternic răsună în țară urarea, pe care o rostim din tot sufletul și toată inima : trăiască marele fiu al poporului și patriei, adevărat român, adevărat om și adevărat comunist, proeminent militant pentru înțelegere și colaborare pașnică între țările și popoarele lumii.

Slavă puternicului nostru partid, Partidul Comunist Român !

Slavă celui al cărui nume va fi de-a pururi înnobilat în memoria poporului nostru cu efigia păcii, libertății, independenței, egalității și frăției, slavă tovarășului Nicolae Ceaușescu !

Lumina sufletului nostru

Dintotdeauna cei ce s-au îndeletnicit cu scrisul în grădinile graiului de acasă și-au aplecat inimile lîngă inima pămîntului din care vin spre a desluși cum, acolo în adînc, grîul încolțește prefigurînd în efigie fizionomia celor ce l-au semănat. Se întîmpla ca adesea vifore și vînturi năpraznice să se abată asupra-ne, dar noi am rămas cum sîntem, construindu-ne existența și gîndurile după un fel care ne aparține. Stau mărturie trainică întru aceasta cărțile de adevăr și înțelepciune de multe ori cu viața scrise de acei luminați bărbați ai culturii române pe care i-am numit Miron Costin și Antim Ivireanu și Dimitrie Cantemir și Gheorghe Șincai și Timotei Cipariu și pînă la Mihai Eminescu și către noi cei de azi șirul de nume continuă să ne ilustreze dăinuirea. Precum bine se știe, scriitorii cei mari au pornit în lumină dintre oamenii simpli ai pămîntului, cei care, cu sudoarea brațelor și scăpărarea înaltă de gînd, și-au dobîndit traiul. Figurile cele mari ale cărților, oamenii fascinanți ai atîtor și atîtor pagini nemuritoare, poartă pe mai departe chipul, graiul și harul acestui popor.

Aceste reflecții ne-au fost sugerate acum de cuvintele-îndemnuri, adresate de secretarul general al partidului nostru, oamenilor de litere și artă de la tribuna înaltului forum al comuniștilor români : **„Numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste...".** Sînt aceste cuvinte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu expresii elocvente ale atenției cu care partidul îi înconjoară pe scriitori insuflîndu-le necontenit imboldul de a realiza acele opere veritabile care să vorbească viitorului despre noi cei de azi. Sub chiar privirile noastre, cu participarea noastră a tuturor, patria se construiește pe sine — o trudă eroică, o inepuizabilă dăruire de gînd și de suflet încununată gesturile și zidirile. Cu multă devoțiune și înțelegere a ceea ce devine în patrie, scriitorii noștri merg permanent acolo, **la izvoare,** stăruie în tumultul muncii și al vieții, astfel încît cărțile, rod al unei aceleiași trude adînci, să respire în litera, semnul și mesajul lor, vibrația unei istorii revoluționare. În halele marilor uzine, pe șantiere, acolo unde se aprind constelații nebănuite, în laboratoare, între lucrătorii ogoarelor oamenii de literă și artă își caută zi de zi modelele umane. S-au scris și se scriu cărți răscolitoare, profunde și adevărate prin modul și viziunea în care sînt abordate realitățile zilelor noastre în ce au ele mai pregnant mai durabil și mai viu. Sînt aceste cărți — devin mereu — pilduitoare cronici despre oameni și fapte memorabile. Desigur, lor, acestor opere, li se vor adăuga altele, elaborate cu multă sudoare și har și înaltă conștiință artistică. Ne place să vedem, ca în orice construcție autentică, acolo jos, la temelie, chiar inimile noastre zidite dimpreună cu ale celora care zidesc lumea de astăzi și de mîine. Piese de rezistență, argumente artistice asupra acestei epoci eroice, cărțile ce se scriu devin pietre ale unui edificiu spiritual care ne reprezintă. Firește, acele cărți mari, durate cu vocație, nicidecum improvizațiile, micile alcătuiri întîmplătoare și acre care uneori se mai ivesc. „Nimic nu-i ușor pe pămînt, / nici să dormi nu-i ușor..." zicea unul dintre veritabilii noștri poeți contemporani, versurile acestea purtînd în miezul lor un crez și o conștiință artistică dintre cele care rămîn. Creatorilor de valoare ai literelor contemporane de la noi le este propriu gestul de a se ști mereu implicați în viața patriei, în edificarea istoriei la zi. Ei — cărțile lor ne-o spun — sînt necontenit purtătorii de ideal și de chip al celor care întemeiază o lume, cu lumini și umbre, cu greutăți inerente oricărei construcții de o asemenea amploare cum este cea a noastră. Este vorba, însă, de o lume în care omul nu se mai află sub vremi, revoluția noastră i-a redat demnitatea și i-a creat climatul în care să se poată simți al său. Întrevedem aici, odată cu impunătoarea construcție a României contemporane, o alta, la fel de categorică : construcția de conștiințe. O dialectică subtilă, ca o mișcare de seve în trunchiul mereu tinerei păduri, decantează mutațiile care se petrec la acest nivel. Așadar, eroii artei românești sînt chiar oamenii care au deprins și deprind un alt mod de a privi istoria. De a-o privi și a o înfăptui. Gesturile lor sînt precise, așa cum le sînt și gîndurile scăpărînd totdeauna lumina unui înțeles distinct. Hazardul este exclus, severe legi ale ordinii și disciplinii lăuntrice conferă fiecărui gest acoperire în gîndul binegîndit. Nu doar că se cunoaște tot mai deplin pe sine, ci omul de azi caută și izbutește să înțeleagă mai mult legitățile dezvoltării sociale, să le pătrundă mecanismele esențiale, evident, în direcția aplicării conștiente a acestora. Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acest fapt îl avea în vedere și de această dată, exprimat cu claritate, în **Raportul** prezentat la Congres : **„Se impune deci să dezvoltăm și să îmbunătățim continuu concepția noastră revoluționară despre lume și viață, activitatea ideologică. Ceea ce am realizat pînă acum și ceea ce cunoaștem astăzi constituie baza pentru o nouă cunoaștere și o nouă dezvoltare a teoriei, a concepției despre lume și viață".**

Prin urmare, și scrisul ni se relevă încă o dată din perspectiva unei deloc comode și facile îndeletniciri, ci ca profundă, nuanțată și reală descindere înlăuntrul fenomenelor, faptelor.

George Chirilă

Partidul noii calități

Ca totdeauna în ceasurile istorice, decisive pentru demersul ei constructiv, pentru prezentul și viitorul ei, țara și-a ascultat, în aceste zile, conducătorul. Raportul prezentat înaltului forum de cîrmaciul partidului și al destinului național — înalt, magistral model de abordare creatoare a problemelor de esență ale civilizației românești, a problemelor cruciale care confruntă lumea contemporană, a politicii noastre interne și externe — s-a constituit, ca totdeauna, într-un sistem de idei și de orientări de o neprețuită valoare teoretică și practică, într-un inestimabil tezaur al nouăului, într-un generator de energie națională care, în timp, se va ridica la prestigiul unui simbol. De la tribuna marelui forum, prin vocea cea mai autorizată a partidului, s-au rostit astfel, cu pasiune și luciditate revoluționară, cu adîncă întemeiere științifică și cu ardent patriotism, acele adevăruri fundamentale prin care o națiune își poate înțelege în profunzime și împlini în major menirea istorică. Am trăit, din nou, la cea mai înaltă intensitate, ascultînd strălucitul cuvînt al omului care ne întruchipează împlinirile și speranțele, sentimentul că ziua noastră de azi și de mîine se află în cele mai bune mîini. Fiindcă avem un partid care, pentru prima oară în istoria noastră, a înțeles pe deplin ce sîntem și cine sîntem. Fiindcă avem un partid care, în cele aproape două decenii de cînd la cîrma sa se află dreptatea și adevărul, și-a făcut din cauza poporului, cauza sa sfîntă și neabătută. Fiindcă avem un conducător care, cu dragostea sa pentru țară, cu fermitatea sa revoluționară, cu omenia sa, cu neoboseala sa veșnic treze, cu excepționala sa clarviziune, întărește, prin girul său personal, drumul de glorie al României și al românilor, simbolizîndu-l prin numele său : Nicolae Ceaușescu.

Avem, așa cum Congresul, lucrările lui au probat-o din nou și cu strălucire, un partid puternic, unit, veritabil centru vital al națiunii, a cărui capacitate de a-și asuma și exercita misiunea de forță diriguitoare a României s-a dovedit în chip magistral. Avem un partid care, în acești ani al căror pisc de largă iradiere istorică a fost Congresul al IX-lea, a inlăturat, din inițiativa secretarului general, orice manifestare de dogmatism, de osificare sau inchistare în gîndirea sa colectivă, amplificîndu-și propria democrație, ca sursă și model pentru democratizarea continuă a societății noastre în ansamblul ei. **„Așa cum am menționat nu o dată"**, — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul Comitetului Central — **rolul conducător al partidului nu reprezintă o lozincă sau o cerință abstractă, el se materializează în munca de zi cu zi a fiecărei organizații, a fiecărui organism de partid, a fiecărui comunist".** Nu un „emițător de directive" situat undeva, sus, deasupra mulțimilor, în afara poporului, ci o forță politică acționînd în însuși nucleul de aur al vieții, în intimitatea creației maselor, prin mase și pentru ele — acesta este, la ceasul de față, partidul comuniștilor din România, partid care-și perfecționează perpetuu activitatea, aplicîndu-și în primul rînd siesi exigențele acelei **noi calități** care a devenit, din însăși clipa formulării ei de către secretarul general, platforma națională de muncă și existență a tuturor oamenilor acestei țări. Implicațiile acestei viziuni și ale acestui demers pe toate planurile înaintării noastre, inclusiv pe cel al literaturii, al artei, unde comandamentele **noii calități** au fost clar și mobilizator răspicate în Raportul prezentat Congresului, sînt mai vaste decît le putem imagina.

Ieri, în Piața Palatului, acolo unde, la încheierea Congresului, mii de bucureșteni au făcut secretarului general, unanim reales la cîrma partidului, o spontană și înflăcărată manifestare, dînd glas totalei lor dăruiri la drumul deschis de Congresul al XIII-lea, am trăit, la cea mai înaltă temperatură, sentimentul că patria însăși, întreaga suflare a României erau un singur om, o singură inimă. Era, de fapt, un întreg popor, care a făcut o singură ființă cu munca și cu creația sa dedicate țării, partidului, viitorului.

Ilie Purcaru

Imagini caracteristice

Este caracteristică pentru perioada actuală din istoria poporului nostru nu numai amploarea fără precedent a realizărilor, ci și larga deschidere spre viitor, grandoarea proiectelor. Premeditām, cu îndreptățire motivată științificește și sufletește, cele mai înalte înfăptuirii, consonante cu remarcabilul prestigiu de care se bucură azi în lume România socialistă. Din acest punct de vedere se cuvine a fi înțeleasă înalta misiune educativă a literaturii. Nu prin lecții despre cum trebuie să se trăiască și nici prin rețete de fericire se îndeplinește această îndatorire, ci prin autentice particularizări ale marilor idealuri ale poporului. În istoricul său Raport la Congresul al XIII-lea, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a sintetizat în chip memorabil această idee : „Eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, întreaga activitate tumultoasă de transformare revoluționară a țării oferă minunate posibilități literaturii și artei, creației de toate genurile, dînd subiecte pentru opere nepieritoare, care să ridice cultura și arta românească la un nivel mai înalt de dezvoltare, să contribuie la formarea conștiinței socialiste a poporului nostru, să insufletească în muncă și viață tînăra generație, să înfățișeze perspectiva, viitorul luminos al patriei noastre".

Se miră unii cum de nu au un ecou semnificativ în masa cititorilor dramoletele unor personaje literare cu totul nereprezentative pentru umanitatea românească de azi. Este o mirare ipocrită sau de-a dreptul ignorantă, ce nu ia în considerare ideea esențială că literatura nu poate să se mai îndepărteze, fără riscul de a deveni minoră, de aspirațiile și de problemele colectivității. Fără îndoială, atît timp cît concretizările lor sînt autentice, toate stilurile pot fi acceptabile. Este însă necesar să spunem cu toată claritatea că importanța socială a operei literare (aflată dincolo de domeniul pur și indeterminabil în mod obiectiv al legitimității estetice) depinde de prezența unor imagini-ghid, capabile să facă sensibile marile aspirații ale colectivității.

Nu trebuie să restringem aria de apariție a acestor imagini la domeniul prozei și la cel al teatrului ; nu doar prin construirea unor personaje de roman și de teatru devotate colectivității, eroice, pot apărea asemenea imagini. Poezia, la rîndul ei, are posibilitatea de a exprima, prin sugestive imagini-ghid, trăirile unei umanități ale cărei frămîntări sterpe s-au estompat, ale unei umanități angrenată cu pasiune constructivă în îndeplinirea idealurilor globale ale României socialiste.

Voicu Bugariu

Prin tinerii patriei prefigurînd viitorul

Citind Raportul prezentat la cel de al XIII-lea Congres al partidului, privim în față viitorul nostru și al patriei. Acest viitor se va edifica prin noi și prin cei care vor fi continuarea noastră — copiii și tinerii de astăzi.

Despre generația tînără, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea cu admirație : „Avem un tineret minunat, care desfășoară o activitate multilaterală fiind prezent în toate sectoarele, pe toate șantierele, aducîndu-și, împreună cu toți oamenii muncii, o contribuție activă la dezvoltarea patriei noastre".

Acestui tineret, secretarul general al partidului îi cerea, de la înalta tribună a Congresului, să își ridice în permanență spiritul de combativitate și de exigență, spiritul revoluționar, să fie continuu preocupat de însușirea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane.

Școala românească, al cărui ctitor de învățămînt modern este însuși ctitorul României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, e cea care îi crește și îi educă pe viitorii constructori ai țării de mîine. Ei vor fi continuarea noastră ; noi înșine, în timpul ce vine.

Cîteva cifre, privitoare la tinerii de astăzi, viitorul de azur al patriei, mi se par elocvente. În cincinalul 1986—1990, conform hotărîrilor Congresului al XIII-lea, vor fi pregătiți peste 1 milion 200 de mii de muncitori calificați, tehnicieni și maiștri, și 146 de mii de ingineri și de alți specialiști cu studii superioare, îndeosebi pentru ramurile de bază : construcția de mașini, metalurgia, industria minieră, petrochimică, a materialelor de construcții etc. În același timp, se va asigura formarea a 590 000 de persoane calificate pentru agricultură.

Dim Rachici

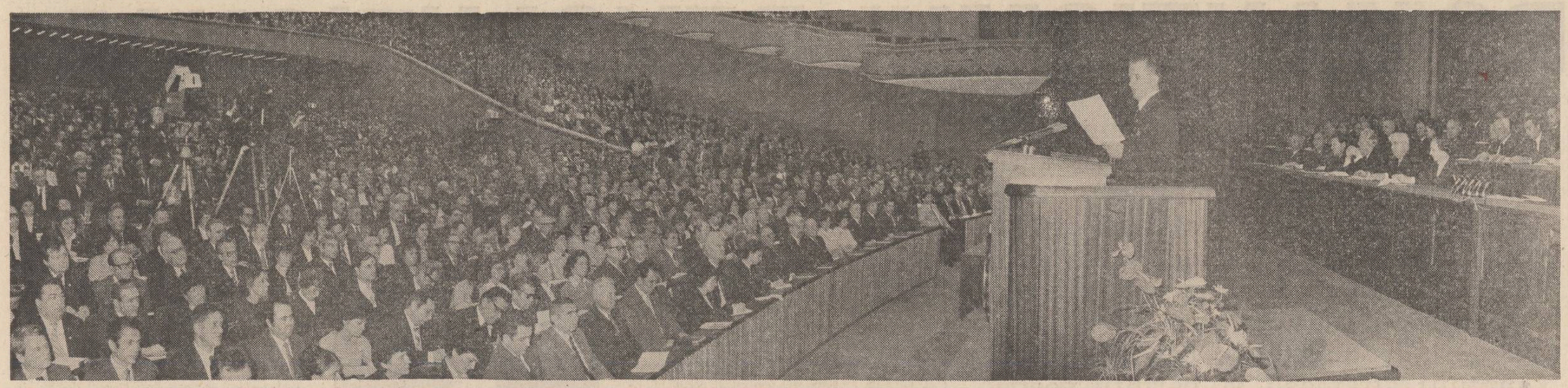

Din Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XII-lea și Congresul al XIII-lea și activitatea de viitor a partidului în vederea înfăptuirii obiectivelor dezvoltării economico-sociale în cincinalul 1986-1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000, a României

PREZENTAT DE TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

În perioada care a trecut de la Congresul al XII-lea, Comitetul Central al partidului, organele și organizațiile de partid au desfășurat o vastă activitate politico-ideologică, de ridicare continuă a conștiinței și educare comunistă a tuturor membrilor de partid.

În învățămîntul de partid de masă sînt cuprinși peste 3,1 milioane membri de partid și alți oameni ai muncii. În Academia de partid și în școlile interjudețene sînt pregătiți anual peste 1 200 activiști de partid. De asemenea, au loc sistematic instruiri și consfătuiri de scurtă durată cu activul de partid. Se poate spune că munca politico-ideologică, de ridicare continuă a nivelului de pregătire a activului și cadrelor de partid a avut și are un rol important în întreaga activitate de creștere a rolului conducător al partidului în societate.

În același timp, sub conducerea partidului, organele de stat, organizațiile de masă și alte organizații desfășoară o largă activitate politico-educativă de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului. Un rol important îl are în această direcție Festivalului național „Cîntarea României".

Îndeplinirea în bune condiții a hotărîrilor ce vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea, afirmarea cu tot mai multă putere a rolului partidului de forță politică conducătoare a întregii națiuni impun ridicarea la un nivel superior a activității ideologice a tuturor organelor și organizațiilor de partid.

În acest sens este necesar să crească preocuparea pentru pregătirea politico-ideologică a cadrelor de partid, a activului, a tuturor comuniștilor. Trebuie să se asigure perfecționarea școlilor de partid pentru formarea cadrelor de revoluționari de profesie, cu un înalt nivel de cunoștințe teoretice, cu o temeinică pregătire politico-organizatorică. Un accent deosebit se va pune pe însușirea metodelor și stilului revoluționar de muncă, pe cunoașterea profundă a problemelor de organizare a activității de partid și a controlului îndeplinirii hotărîrilor.

În același timp, trebuie acționat pentru ridicarea nivelului și eficienței învățămîntului politico-ideologic de masă, care trebuie să înarmeze pe comuniști, pe oamenii muncii cu principiile fundamentale ale partidului, obiectivele și sarcinile ce revin fiecărui domeniu de activitate, să asigure dezvoltarea conștiinței revoluționare, însușirea trăsăturilor moral-politice ale omului nou, participarea activă a membrilor de partid, a celor ce muncesc la înfăptuirea Programului partidului.

Schimbările care au loc în societatea noastră și pe plan mondial fac necesar să desfășurăm o tot mai intensă activitate educativă, ideologică, pentru studierea și înțelegerea fenomenelor economico-sociale, a acțiunii legilor dialecticii în dezvoltarea societății omenești, pentru a da răspuns științific problemelor ridicate de viață, de evoluția umană.

La baza întregii activități trebuie să punem permanent concepția revoluționară materialist-dialectică, socialismul științific — știința transformării revoluționare a lumii. În cadrul activității ideologice trebuie să se studieze temeinic schimbările produse în societatea românească ca rezultat al dezvoltării forțelor de producție, noua structură socială, noile relații de producție și sociale. Este necesar să se analizeze, de asemenea, cum se afirmă modul de producție socialist, precum și dezvoltarea proprietății socialiste de stat și cooperatiste — interdependența și perspectiva acestei proprietăți — ca o condiție obiectivă a făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism. Activitatea ideologică trebuie să studieze noile probleme care apar în sistemul de repartiție și de muncă, în înfăptuirea principiilor eticii și echității socialiste, în realizarea raportului optim între veniturile mari și mici. Societatea noastră asigură o repartiție echitabilă între toți oamenii muncii în raport de activitatea depusă, și, în același timp, creșterea continuă a cointeresării materiale ținînd seama de diviziunea muncii, de contribuția pe care fiecare categorie sau om al muncii o aduce la dezvoltarea economico-socială a țării. O atenție deosebită va trebui acordată, în perioada următoare, elaborării căilor trecerii treptate la aplicarea în viață a principiilor comuniste de muncă, de viață, de repartiție. Pornind de la studierea practicii, a experienței, a vieții, activitatea ideologică, cercetarea din domeniul științelor sociale trebuie să lumineze calea înaintării ferme a României spre cele mai înalte culmi ale comunismului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În întreaga activitate ideologică, în învățămîntul de partid este necesar să se asigure studierea fiolozofiei marxist-leniniste, a lucrărilor de bază ale lui Marx, Engels și Lenin, precum și alte lucrări teoretice contemporane.

În acest sens, este necesar ca Secretariatul Comitetului Central al partidului să asigure tipărirea lucrărilor necesare.

Activitatea ideologică trebuie să dezvolte spiritul revoluționar comunist, răspunderea față de cauza comunismului în patria noastră, precum și spiritul solidarității internaționale. În acest fel, partidul nostru își va aduce o contribuție activă la dezvoltarea concepției revoluționare, la teoria și practica socialismului și comunismului în lume **(Aplauze puternice, prelungite).**

În același timp este necesară, așa cum am menționat, desfășurarea unei intense munci politico-educative, de formare a omului nou. Va trebui să fie intensificată activitatea multilaterală de ridicare a conștiinței socialiste, revoluționare a tuturor oamenilor muncii, de combatere hotărîtă a diferitelor manifestări și mentalități obscurantiste, înapoiate despre muncă și viață. Să nu uităm nici un moment că mai continuă să se manifeste diferite concepții străine, mentalități ale vechii societăți burghezo-moșierești, că nu toți cetățenii au rupt definitiv cu mentalitățile și practicile din trecut, că, din păcate, acestea mai influențează chiar și unii tineri. În același timp, nu trebuie uitat că din afară continuă încă să pătrundă tot felul de influențe străine concepției noastre revoluționare despre lume și viață. Se mai manifestă sub diferite forme concepții naționaliste, șoviniste. Iată de ce este necesar să se intensifice activitatea de educare, de combatere hotărîtă a vechilor concepții, a influențelor care pătrund din afară. Activitatea politico-educativă trebuie să sublinieze în mod consecvent marile realizări obținute de poporul nostru în construcția socialismului, superioritatea modului de viață, socialist, a principiilor de etică și echitate socialistă, de egalitate în drepturi între toți cetățenii patriei noastre. Trebuie să luăm atitudine hotărîtă împotriva diferitelor manifestări mistice și obscurantiste, care împiedică înțelegerea raporturilor reale dintre om și natură, a legilor care guvernează Universul, a cerințelor obiective ale dezvoltării sociale — și care constituie o frînă în lupta omului pentru făurirea conștientă a propriului său destin.

De asemenea, este necesar să fie combătute cu hotărîre orice manifestări de naționalism, șovinism, antisemitism și alte forme de înjosire a omului, străine concepției revoluționare, socialiste. Aceste manifestări aparțin trecutului, perioadei capitaliste, imperialiste, societății împărțite în clase antagoniste care totdeauna au acționat pentru dezbinarea și învrăjbirea oamenilor de diferite naționalități. În societatea noastră trebuie să dispară pentru totdeauna astfel de manifestări !

Să facem totul pentru întărirea prieteniei și frăției dintre toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate ! Combaterea naționalismului și șovinismului reprezintă o parte integrantă a muncii de formare a omului nou, cu o conștiință înaintată, constructor conștient al socialismului și comunismului ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În țara noastră am rezolvat pentru totdeauna problema națională, pe baza concepției marxist-leniniste, a principiilor socialismului științific, asigurînd deplina egalitate în drepturi a tuturor cetățenilor patriei. Indiferent de naționalitate, de limba pe care o vorbesc, toți sîntem fiii unei singure patrii, toți sîntem cetățeni ai Republicii Socialiste România ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

Orice tolerare și, cu atît mai mult, încurajarea unor tendințe și manifestări naționaliste înseamnă a face jocul cercurilor reacționare imperialiste, pun în pericol relațiile de prietenie dintre popoare, servesc numai dușmanilor libertății, democrației, păcii și socialismului. **(Vii aplauze).**

De aceea trebuie să luăm poziție hotărîtă și să respingem cu hotărîre toate încercările făcute de către unele cercuri reacționare, imperialiste, de a denigra mărețele realizări ale poporului nostru, politica națională justă a partidului și statului nostru muncitoresc-revoluționar.

În întreaga activitate politico-educativă de formare a omului nou trebuie să punem pe prim plan dezvoltarea patriotismului revoluționar socialist, a dragostei față de patrie, a răspunderii și atașamentului față de popor, față de cuceririle sale revoluționare, a hotărîrii de a lupta și munci pentru făurirea socialismului și comunismului, pentru ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, pentru apărarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității României. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În același timp, în activitatea noastră politico-educativă trebuie să dezvoltăm puternic spiritul solidarității internaționale, al prieteniei cu țările socialiste, cu popoarele țărilor în curs de dezvoltare, cu forțele înaintate de pretutindeni, cu toate popoarele care se pronunță pentru pace, pentru colaborare, pentru relații de egalitate între toate națiunile lumii. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Să îmbinăm întotdeauna în mod dialectic educarea și dezvoltarea patriotismului socialist cu spiritul solidarității și prieteniei internaționale în lupta pentru progres economico-social pentru colaborare și pace în lume !

În activitatea cultural-educativă trebuie să ridicăm la un nivel superior Festivalul național „Cîntarea României". Formațiile cultural-artistice — în cadrul cărora participă sute de mii de oameni — trebuie să prezinte programe cultural-artistice educative, să aibă un rol mai însemnat în formarea conștiinței maselor largi populare și în participarea acestora la înflorirea culturii naționale. Casele de cultură, cluburile și căminele culturale trebuie să devină adevărate centre ale creației cultural-artistice, ale manifestării largi a spiritului creator al poporului nostru, care a fost întotdeauna făuritorul și păstrătorul celor mai înaintate tradiții de artă și cultură, al limbii române ! **(Aplauze puternice, prelungite).** Acum masele populare, poporul nostru trebuie să dea noi dimensiuni acestor tradiții, să îmbogățească și să adauge concepției noastre despre artă și literatură noi elemente desprinse din realitățile de astăzi ale țării, în care omul muncii, constructor al socialismului, constituie figura principală.

Întreaga activitate cultural-artistică educativă trebuie să servească poporului, să ofere programe care să reflecte permănent munca sa eroică, dorința sa de cunoaștere și virtuțile morale, ce-i sînt caracteristice. Este necesar să se asigure participarea activă a maselor populare la întreaga viață cultural-artistică a țării, ca parte integrantă a activității multilaterale de făurire a socialismului și comunismului în România.

Presa, radioteleviziunea trebuie să reflecte pe larg activitatea partidului, a statului, a întregului popor, să aibă un rol activ în unirea forțelor poporului pentru înfăptuirea politicii interne și externe, să prezinte, în forme specifice, lucrări și programe cultural-artistice cu un bogat conținut de idei și un profund caracter educativ.

Cinematografia, teatrele trebuie, de asemenea, să creeze filme și să pună în scenă piese inspirate din munca și viața poporului nostru. Acestea trebuie să redea, desigur, și trecutul, lupta revoluționară a partidului și poporului, dar și marea epopee a prezentului, prefigurînd, totodată, prin mijloacele cinematografiei și teatrului, ale artei în general, viitorul luminos al României socialiste.

Literatura, artele — care au cunoscut o puternică dezvoltare în anii socialismului și care, în cincinalul trecut, au dat noi opere de mare valoare, avînd un rol important în întreaga activitate cultural-educativă — trebuie să promoveze cu mai multă îndrăzneală spiritul revoluționar în noile creații. Este necesar să se realizeze opere literare de toate genurile care să reflecte pe larg marile realizări ale poporului român, epopeea constructorilor socialismului care, într-o perioadă istorică scurtă, au ridicat patria noastră pe culmi înalte de progres și civilizație.

Eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, întreaga activitate tumultuoasă, de transformare revoluționară a țării oferă minunate posibilități literaturii și artei, creației de toate genurile, dînd subiecte pentru opere nepieritoare care să ridice cultura și arta românească la un nivel mai înalt de dezvoltare, să contribuie la formarea conștiinței socialiste a poporului nostru, să însuflețească în muncă și viață tînăra generație, să înfățișeze perspectiva, viitorul luminos al patriei noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Așa cum am precizat încă la întîlnirea din 1965 cu creatorii din toate domeniile literaturii și artei, sursa de inspirație a tuturor operelor, eroii romanelor, ai întregii creații trebuie să fie oamenii muncii. Sursa de inspirație să fie izvorul viu al muncii, al vieții poporului nostru, nu ulcioarele, chiar aurite, care pot deforma realitățile. **(Vii aplauze).** A sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoarele limpezi, dătătoare de viață, constituie — și va constitui întotdeauna — singura sursă adevărată de inspirație pentru toți creatorii patriei noastre, care doresc să scrie pentru popor, să trăiască împreună cu poporul ! **(Vii și puternice aplauze).**

Numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste, în care tot ce se realizează este destinat înfloririi patriei, omului, bunăstării și fericirii sale. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Întreaga activitate ideologică, politico-educativă și culturală de masă, creația literar-artistică trebuie să se desfășoare permanent sub conducerea politică a partidului. Organele și organizațiile de partid, comuniștii din aceste sectoare trebuie să facă totul pentru a-și îndeplini înalta misiune de a promova politica internă și externă a partidului, de a îndruma și conduce nobila muncă de educare și formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

La baza întregii activități politico-educative trebuie să stea programul ideologic al partidului, adoptat de Plenara Comitetului Central din iunie 1982 și aprobat de Conferința Națională a partidului. Avînd în vedere orientările de largă perspectivă, teoretice și practice ale acestui program, consider necesar ca el să fie însușit și aprobat de Congresul partidului și să devină o parte integrantă a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism a României. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung: „Ceaușescu —P.C.R. !", „Ceaușescu reales la al XIII-lea Congres !").**

În același timp, pornind de la schimbările care au loc în societatea noastră, ca urmare a creșterii forțelor de producție, în noua etapă de dezvoltare a patriei, precum și de la schimbările produse în viața internațională se impune — așa cum am menționat — să intensificăm activitatea ideologică de cercetare legată de problemele perfecționării continue a societății noastre, de înțelegerea perspectivelor dezvoltării omenirii. Trebuie acționat pentru o cît mai bună înțelegere a legilor generale ale dezvoltării, în vederea aplicării conștiente a acestora la condițiile concrete ale societății noastre. Trebuie să avem permanent în vedere că generalul se realizează întotdeauna în condiții concrete și se afirmă în forme particulare, deosebite de la o țară la alta — așa cum suma experiențelor sociale particulare se exprimă în legile generale obiective ale dezvoltării societății omenești.

Se impune, deci, să dezvoltăm și să îmbunătățim continuu concepția noastră revoluționară despre lume și viață, activitatea ideologică. Ceea ce am realizat pînă acum și ceea ce cunoaștem astăzi constituie baza pentru o nouă cunoaștere și o nouă dezvoltare a teoriei, a concepției despre lume și viață.

Cunoașterea naturii și societății nu are limite. În nici un domeniu nu s-a încheiat procesul revoluționar al cunoașterii ! Nu există realități și fenomene, legități ale dezvoltării lumii ce nu pot fi cunoscute, ci numai care nu sînt încă cunoscute. Iată de ce trebuie să acționăm permanent pentru înțelegerea și cunoașterea a noi și noi taine ale naturii și Universului, pentru aprofundarea legităților generale ale dezvoltării societății omenești, ale progresului uman — și să le punem la baza întregii opere de edificare a socialismului și comunismului în România.

În general revoluția, procesul de transformare revoluționară a societății nu se încheie odată cu luarea puterii politice. Cucerirea puterii politice constituie un factor foarte important, dar reprezintă numai o etapă în lupta pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate și echitate socială, pentru victoria socialismului și comunismului. Procesul revoluționar va continua și în societatea comunistă — practic, el nu se va încheia niciodată. **(Vii și puternice aplauze).**

Iată de ce repet ce am spus la Conferința organizației de partid a Capitalei : nu pot să înțeleg pe unii care încep să pună întrebarea ce perspective revoluționare mai au dacă revoluția s-a făcut, acum 40 de ani. Mai aveți de făcut, dragi tovarăși, și voi și urmașii voștri, foarte multe transformări revoluționare, în permanență ! Cine dorește să fie revoluționar, va fi întotdeuna în fruntea transformării societății, a noului ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu reales la al XIII-lea Congres !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria").**

Este necesar să păstrăm permanent spiritul viu, novator, revoluționar al partidului, al activității teoretice și ideologice, să acționăm în permanență pentru perfecționarea și ridicarea rolului conducător al partidului în raport cu noile etape, cu cerințele dezvoltării economico-sociale, ale științei și culturii. Să facem totul pentru ca, întotdeauna, partidul nostru să rămînă un partid revoluționar, să dinamizeze întreaga dezvoltare, să mențină spiritul revoluționar, patriotic, de luptă, al poporului nostru !

Și aș mai spune tovarășilor la care m-am referit : ce s-ar fi făcut înaintașii noștri care au dus lupte grele pentru independență și și-au dat viața, dacă nu ar fi avut încredere în popor, în viitorul său liber și independent ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Numai un asemenea partid, cu cadre revoluționare, cu un spirit revoluționar de muncă și cu o concepție revoluționară despre lume, va putea să-și îndeplinească întotdeauna misiunea istorică de a conduce poporul nostru spre înaltele culmi ale civilizației socialiste, spre împlinirea visului de aur al omenirii — societatea comunistă ! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu reales la al XIII-lea Congres !").**

★

Sarcini importante revin Uniunii Tineretului Comunist — organizația revoluționară a tineretului — organizațiilor de studenți, de pionieri, și organizației Șoimii Patriei, care au înalta misiune de educare și formare a tinerei generații, a copiilor în spiritul concepției revoluționare despre lume și viață.

Partidul trebuie să asigure conducerea și îndrumarea permanentă a activității organizației de tineret și a celorlalte organizații, să considere educarea și formarea tineretului pentru muncă și viață în spiritul concepției revoluționare ca una din cele mai înalte misiuni ale sale. Avem un tineret minunat, care desfășoară o activitate multilaterală, fiind prezent în toate sectoarele, pe toate șantierele, aducîndu-și împreună cu toți oamenii muncii o contribuție activă la dezvoltarea patriei noastre. Ridicarea spiritului de combativitate și exigență, a spiritului revoluționar al organizației de tineret, al tinerilor comuniști, al întregului tineret, preocuparea permanentă pentru înarmarea tinerei generații cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, constituie o datorie de onoare și, totodată, chezășia pregătirii noilor membri de partid într-un spirit revoluționar, garanția viitorului luminos al patriei noastre socialiste. **(Aplauze puternice, prelungite).**

De la înalta tribună a Congresului adresez tineretului și copiilor țării, Uniunii Tineretului Comunist, celorlalte organizații revoluționare ale acestora, vibranta chemare de a nu precupeți nimic pentru însușirea comorilor științei și culturii, pentru a se forma în spiritul tradițiilor revoluționare ale poporului și partidului nostru, de a munci fără preget pentru a deveni destoinici constructori ai socialismului și comunismului, luptători înflăcărați pentru bunăstarea și fericirea poporului, pentru măreția României socialiste. **(Vii aplauze).** Faceți totul, dragi prieteni tineri, pentru a fi la înălțimea încrederii partidului nostru comunist, a condițiilor minunate ce vă sînt create. Învățați, munciți, munciți și învățați, însușiți-vă cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii, concepția materialist-dialectică, fiți cutezători, prețuiți strămoșii și părinții voștri, acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar, pregătiți-vă să fiți întotdeauna gata de a vă face datoria de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pămîntul României, mesajul de pace și colaborare al națiunii noastre socialiste cu alte națiuni ale lumii ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Toate organizațiile de masă și obștești au un rol foarte însemnat în sistemul democrației noastre muncitorești revoluționare și trebuie să desfășoare o activitate susținută pentru organizarea și educarea categoriilor de oameni ai muncii pe care le reprezintă.

Un rol important în societatea noastră îl are noua organizație politică — Organizația Democrației și Unității Socialiste — care asigură participarea organizată a milioane și milioane de oameni ai muncii ce nu sînt membri ai partidului, sub conducerea organizațiilor de partid, la întreaga viață economico-socială, la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru.

Și în viitor trebuie să ridicăm continuu nivelul activității Frontului Democrației și Unității Socialiste, organism politic larg democratic, ce asigură participarea organizată a tuturor organizațiilor de masă și obștești, a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, a întregului nostru popor, sub conducerea partidului, la înfăptuirea Programului partidului, la ridicarea patriei noastre pe o nouă treaptă de dezvoltare, la creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale, la înfăptuirea politicii de pace, de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Congresul al XIII-lea al partidului va adopta hotărîri de însemnătate istorică pentru viitorul patriei. Dar adoptarea unor hotărîri juste, a unei linii generale juste nu constituie decît începutul. Hotărîtoare va fi munca politico-organizatorică de unire a întregului popor în înfăptuirea tuturor programelor de dezvoltare economico-socială. Realizările de pînă acum ne dau deplină încredere că dispunem de tot ce este necesar pentru ca hotărîrile ce vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea să fie realizate, că, în următorul cincinal, poporul nostru va parcurge încă un drum important pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, a înaintării ferme spre societatea comunistă, spre bunăstare, fericire, libertate și independență. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung ; „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

ROMANTISMUL REVOLUȚIONAR -

„Faceți totul, dragi prieteni tineri pentru a fi la înălțimea încrederii partidului nostru comunist, a condițiilor minunate ce vă sînt create. Învățați, munciți, munciți și învățați, însușiți-vă cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii, concepția materialist-dialectică, fiți cutezători, prețuiți strămoșii și părinții voștri, acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar, pregătiți-vă să fiți întotdeauna gata de a vă face datoria de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pămîntul României, mesajul de pace și colaborare al națiunii noastre socialiste cu alte națiuni ale lumii!"

NICOLAE CEAUȘESCU

Legămînt de muncă, dragoste, visare

Motivație

Mă aflam în Sala Palatului Republicii — locul de desfășurare a lucrărilor celui de-al XIII-lea Congres al partidului — cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu prezenta, marelui forum al comuniștilor, Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresele al XII-lea și al XIII-lea, obiectivele dezvoltării economico-sociale a României în cincinalul următor și, în perspectivă, pînă în anul 2000 — document programatic de importanță vitală pentru mersul înainte al patriei noastre. Între magistralele idei-forță cuprinse în memorabilul Raport se află și acea vibrantă chemare adresată de secretarul general al partidului tineretului de a nu precupeți nimic pentru însușirea comorilor științei și culturii, pentru a se forma în spiritul tradițiilor revoluționare ale poporului și partidului nostru, de a munci fără preget pentru a deveni constructor destoinic al socialismului și comunismului, luptător înflăcărat pentru bunăstarea și fericirea poporului, pentru măreția patriei socialiste. Cu cuvinte de dragoste și îndemn, de apreciere și mobilizare li se adresa, tinerilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„Faceți totul, dragi prieteni tineri, pentru a fi la înălțimea încrederii partidului nostru comunist, a condițiilor minunate ce vă sînt create. Învățați, munciți, munciți și învățați, însușiți-vă cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii concepția materialist-dialectică fiți cutezători, prețuiți strămoșii și părinții voștri, acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar, pregătiți-vă să fiți întotdeauna gata de a vă face datoria de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pămîntul României, mesajul de pace și colaborare al națiunii noastre socialiste cu alte națiuni ale lumii".**

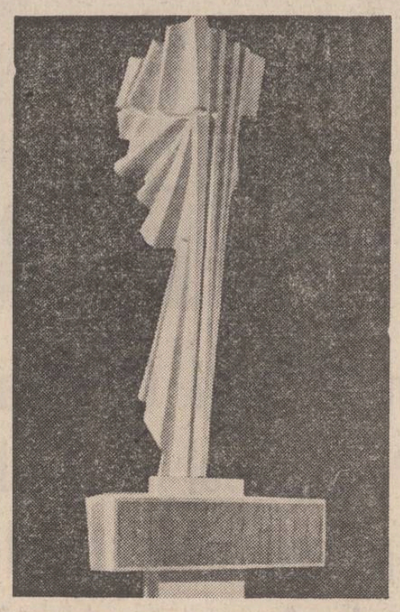

Monumentul brigadierilor de la Canalul Dunăre-Marea Neagră – proiect de Pavel Bucur

Identitate eroică

...Așadar, **acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar !** Adică a acelei înalte, inconfundabile identități eroice conferite tinerilor patriei de însăși patria străbună, într-un moment de supremă luciditate a conștiinței de sine — începutul construcției unei societăți noi, nemaicunoscută pînă atunci. Debutul ar putea fi înțeles și astfel :

...„După ce praful exploziilor se împrăștia, răsuna o fluierătură, un semnal prea bine cunoscut, și tinerii se repezeau de prin adăposturi, cu cazmale și lopeți, cu roabe de lemn sau de fier, curățind locul de sfărîmături. Înaintau în munte cu încetul. Muntele nu le ceda nici o părticică fără un mare efort, fără sudoare, fără oboseală, uneori chiar fără singe".

Iată, rememorată, o secvență din epopeea de început a șantierelor tineretului, desprinsă dintr-o carte de reportaje consacrate acelui timp. Ea este inspirată din activitatea Șantierului național al tineretului de la Bumbești—Livezeni, unde tradiționalul cintec brigadieresc **„Hei-rup"** — din care citez aici numai refrenul : **„Hei-rup ! Hei-rup ! / Cad stînci de fier / În lupta dusă / De brigadier !"** — a răsunat puternic și plenar, simbolic întru primenirea țării pentru o viață nouă, dreaptă și luminoasă. Atunci, acolo, în iureșul amplelor bătălii pentru reconstrucția țării se născu, se impunea, ca o trăsătură nouă și definitorie, romantismul revoluționar. Încă din anul 1945, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe atunci secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, vorbind despre lupta tineretului în trecut și destinele lui în viitorul luminos ce se prefigura, adresa tinerei generații înflăcărata chemare patriotică : **„Prin munca noastră să refacem țara, prin munca noastră să contribuim la clădirea unei Românii îmbelșugate și frumoase, cum n-a fost niciodată pînă acum".** Răspunsul tineretului la această vibrantă chemare a însemnat crearea unei puternice și impresionante mișcări de masă, animat de un fierbinte patriotism, de înalt romantism revoluționar, care avea să cuprindă muncitori, țărani, elevi și studenți, înscriind în cronica eroică a acelor ani exemplare fapte de muncă, de abnegație și devotament. O muncă eroică, devenită apoi starea de permanentă tinerețe a vieții noastre.

O TRADIȚIE VIE, MEREU ÎMBOGĂȚITĂ

Ca orice tradiție vie, activă, permanentă, tradiția șantierelor cunoaște astăzi o nouă tinerețe, fiind investită cu noi dimensiuni, cu noi răspunderi și semnificații, pe măsura timpului istoric pe care-l făurim, a timpului politic și social la care se raportează. Dacă vechiul „hei-rup !" îi unea pe tineri în efortul lor eroic de-a construi o țară din ruine, astăzi chemarea „hei-rup !" ne unește deopotrivă — muncitori, țărani, elevi, studenți, militari ; români, maghiari, germani și de alte naționalități — la înfăptuirea celui mai cutezător program care a stat vreodată în fața unei generații, în fața tineretului patriei : făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism. Astăzi cînd **mai mult, mai bine, mai repede,** sînt comanda socială a dezvoltării noastre multilaterale — **mai mult, mai bine, mai repede** au devenit comandamentul moral pe fiecare șantier, pentru fiecare tînăr brigadier. Anii care au trecut de la cel de-al IX-lea Congres al partidului atestă, cu puterea de adevăr a faptei, deplinul acord între asumarea înaltelor răspunderi încredințate tineretii și îndeplinirea exemplară a tuturor acestor răspunderi. Firesc, nu există șantier al țării pe care să nu lucreze tineri. Dar ceea ce exprimă calitatea tineretului de astăzi al țării, a organizației sale revoluționare, este înalta capacitate politică, organizatorică, educativă de a prelua în proprie răspundere realizarea unor asemenea grandioase obiective. În această perspectivă novatoare, și romantismul revoluționar — ca o trăsătură specifică a tineretului român — a suferit schimbări, în sensul că s-a îmbogățit continuu, s-a amplificat cu valențe și semnificații noi, pe măsura timpului nou al patriei, a tinerilor ce-și asumă responsabilități mereu sporite. Cît de dacă astăzi nu se mai folosește decît accidental roaba și lopata, uneltele romanticilor de azi fiind cu precădere mașini complexe, de mare productivitate, pentru care se cer studii serioase, patosul revoluționar însuflețește cu atît mai mult brațul fierar, romantismul revoluționar devenind autentica stare de spirit a tineretului român, starea de muncă și creație, de viață și împlinire, înnobilindu-se, etapă cu etapă, în spiritul evoluției societății noastre, pe baza nobilelor programe de dezvoltare a patriei socialiste.

Un astfel de program, o ctitorie a anilor noștri tineri — cea mai înaltă și cutezătoare ctitorie a „Epocii Nicolae Ceaușescu" — este, desigur, Canalul Dunăre—Marea Neagră, locul în care romantismul tînăr, revoluționar a înscris o nepieritoare victorie.

Răsfoiesc astăzi filele carnetelor de însemnări, dar mai ales filele memoriei — și din chenarul fiecărei pagini se desprinde chipul unui tînăr brigadier, al unui romantic de cea mai autentică, aleasă calitate. Sute, mii de chipuri îmi apar în fereastra dinspre memorie, așa cum i-am cunoscut în toți acești ani de neodihnă creatoare — în care am purtat, cu modestie, alături de ei, pe umeri de dragoste și voință, visul de izbîndă al canalului. Cu o bună parte dintre ei mă întîlnesc și astăzi, pe șantierul noului canal Poarta Albă—Midia—Năvodari, alții au plecat către noi orizonturi de șantiere ; dar eu îi știu, îi văd, îi recunosc pe toți după inconfundabila floare a romantismului revoluționar, prinsă la butoniera virstei lor tinere.

Chipul din oglinda mișcătoare a ecluzei

Așa l-am cunoscut : în baraca-birou de la ecluza Cernavodă, sub freamătul Dunării din apropiere și al unui polog de zefir înmiresmat ce-i năvălea pe masă prin geamul deschis. Își lăsase fruntea înfierbîntată pe brațul obosit de efort — și doar gîndul îi alerga, trepăduș isteț, scoțîndu-i în întîmpinare imagini fosnitoare, ca dintr-o lanternă magică. O panglică de asfalt stăruia mai mult în fața ochilor minții — și el recunoștea autostrada București—Pitești, la construcția căreia trudise mai mulți ani. Toate cele opt poduri și șaisprezece pasaje-viaduct au fost boltite de inteligența și mîna lui. Poate și pentru că podurile constituiau pasiunea lui, deveniseră un fel de etalon pentru orice întîmplare de viață, deveniseră însăși viața lui. Avea chiar o vorbă, pe care nu se sfia s-o spună cu voce tare : Un arc de cerc poate sugera oricînd silueta unui pod, dar un pod nu poate sugera totdeauna silueta curcubeului. Toate podurile care au ieșit din mîna tînărului Mihai Margine — căci despre el este vorba în aceste rînduri — sînt poduri-curcubeie.

Dar adevărata împlinire a anilor săi tineri, armonioasa completare a înflăcăratului romantism cu un lucid și matur spirit revoluționar s-au petrecut aici, la canal, unde i s-a încredințat răspunderea construirii ecluzei de la Cernavodă. Cam ce înseamnă o ecluză putem înțelege fie și numai memorînd cîteva din trăsăturile ei esențiale : patru sute de metri lungime, o sută douăzeci de metri lățime, la o adîncime de șaizeci de metri — un hău disciplinat, un altfel de teritoriu al **scylei** și **carybdei,** unde vasele nu mai sînt scurtate de coadă, dimpotrivă, ajutate să urce sau să coboare în siguranță praguri de fluviu și de canal.

Astăzi, ecluza Cernavodă tocmai asta face — cu o exactitate și siguranță pe care i le-a conferit truda de zile, luni, ani a tînărului Mihai Margine. Oglinda apei estompează astăzi eforturile depuse. Pentru niște trecători neavizați, ecluza poate fi confundată cu un pur obiectiv turistic. Rama mișcătoare a valului păstrează însă, mereu proaspăt, conturul de efort și romantism al celor ce i-au dat identitate și trăinicie.

Două povești de dragoste

Cum spuneam, cei mai mulți romantici se află acum pe noul canal, trudind și visînd pentru înfăptuirea încă unei idei-cutezanță a romantismului revoluționar al timpului nostru. Pe unii i-am reîntîlnit, pe alții i-am cunoscut acum. Și dacă desprind din noua epopee numai aceste două povești de dragoste, cititorul va înțelege de ce am făcut-o.

Într-un belaz, iată, mă întîlnesc cu unul din descendenții eroilor lui Sadoveanu. Îl cheamă Vasile Bondar — și este exact din comuna **Borca,** satul **Sabasa.** Iar nevasta, nici mai mult nici mai puțin, din **Farcasa.** Gîndul duce, desigur, imediat, la „Baltagul", la acea femeie bărbată căutîndu-și soțul dus să cumpere niște oi — și încuiat în dor și-n „Mioriță". Șoferul de belaz Vasile Bondar știe povestea, dar, uite, aici se citorește o altă legendă, generoasă pentru timp și oameni, iar el nu putea să rămînă în vechea poveste, de-asta a coborît din munte, cu puterea lui Nechifor Lipan în brațe și voința Vitoriei în cuget : să fie și el părtaș la noua ctitorie de țară și de istorie.

...Și-n vreme ce mașina ne hurducăne, izbîndu-ne cu capul de tavan (atît cît să înțelegem că cerul nu e niciodată prea înalt) reflectez la această nouă călătorie pe firul „Baltagului" și la cei ce-ar trebui să vină și s-o însemne pe răbojul fără de moarte al cărții, ca pe o altă nemuritoare poveste de dragoste și de viață.

Cealaltă poveste s-a petrecut la Straja, locul pe unde canalul trece exact prin inima comunei. Cînd săpăturile au atins cota zero, o parte din copii n-au mai putut ajunge la școală, pe malul celălalt. Un tînăr constructor a amenajat o sală de clasă în chiar sediul șantierului național, unde urma să predea o tînără învățătoare, a cărei casă se afla, de asemenea, izolată de restul satului. Brigadierul a cioplit bănci, scaune, a încropit o catedră, o tablă. Treptat a început s-o ajute pe tînăra dăscăliță și la confecționarea materialului didactic. Dragostea care s-a înfiripat între cei doi — pe numele lor Constantin Apetrei din Bacău și Elena Ciobanu din Dobrogea — a fost consfințită prin căsătorie și nuntă.

Am divulgat această poveste de dragoste, pentru a arăta că șantierul — acest spațiu de romantism și luciditate, de muncă și creație — este adeseori și un spațiu în care unele destine tinere se întîlnesc și se leagă, pentru a nu se mai despărți niciodată.

X X X

...Acum, cînd pentru țară și oamenii ei s-au jalonat direcțiile concrete de acțiune revoluționară — expuse prin glasul celui mai autorizat și clarvăzător fiu al poporului : secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — sarcini noi, sporite revin și tinerilor constructori ai patriei. Înălțînd țara, se înalță pe ei înșiși, se împlinesc ca destin. Pentru că șantierul rămîne întotdeauna o școală a romantismului revoluționar, o școală a muncii pentru țară, în care ne-am legitimat, ne legitimăm și ne vom legitima înalta noastră identitate morală de tineri comuniști. Cu toții am trecut, la timpul potrivit, prin această școală ; cu toții am îmbrăcat nobila salopetă a muncii patriotice. De aceea, indiferent de virstă, toți purtăm pe brat, ca pe un înalt însemn de generație, de nestinsă tradiție și solidaritate între generații, ca pe un nobil certificat de indentitate — ecusonul de brigadier.

Ion Andreiță

Revoluția ca luptă cu inerția

Argument

A sociem cuvintele și le folosim adesea după sensul lor istoric, simplificator. S-ar putea să se întîmple asta și din pricina comodității noastre, dar și din prea multă uzură morală a lor, prin repetată folosire. Cînd Einstein rezuma într-o formulă ($E = mc^2$) o întreagă teorie, opusă celor știute și bănuite a fi ca imuabile pentru că se verificaseră pînă atunci și pentru că fenomenele ce nu se supuneau legilor cunoscute erau considerate ca excepții, se producea o mare, extraordinară revoluție. O revoluție prezentă, fără nimic inconjurată de arsenalul de suprafață al cuvîntului sau ideii, adică fără zăngănit de arme, urale, subminări sau schimbări imediate, dar era o revoluție pentru că obliga omenirea să ia seamă la legi ce-i vor modifica gîndirea, statutul, viitorul, concepțiile. O revoluție pentru că deschidea uluitoare perspective, pentru că spărgea bariere, pulverizîndu-le, arătînd că nu există decît imposibilul de moment, că nu există limite umane ci doar comoditatea gîndirii unor limite. De fapt, chiar asta înseamnă revoluție, schimbare, transformare radicală, adică lupta cu inerția, cu lunga și dura comoditate a lucrului știut și obișnuit care, desigur, nu te face să pierzi (sau pierzi numai în limitele tolerabilului, planificatului), dar nici nu te lasă să cîștigi. Astfel înțeleasă, și așa trebuie înțeleasă, revoluția este permanentă, nu are un sens determinat istoric pentru că în aspirația omenirii de mai bine, mai drept, mai frumos, comoditatea și inerția, schimbările de suprafață, fără afectarea rădăcinilor, înseamnă piedici ce trebuie trecute.

A o lua mereu de la capăt

Poate pentru că asociem revoluția unei lumi noi și pentru că această lume nouă se arată vizibil mai întîi prin schimbările spectaculoase făcîndu-ne să o uităm pe cea veche privind, dar și poate pentru că revoluție înseamnă entuziasm și altruism, adică gîndurile îndreptate către ceilalți și nu, obsesiv, către propria-ți persoană, și poate pentru că ei, șantieriștii, renunță primii la confort, la slujba sigură și călduță din orașe (mari sau mici, oricum o lume cu blocuri, magazine, străzi, cinematografe, librării și alte delicii ale vieții zilnice) am aflat mereu corespondente între spiritul revoluționar și lumea șantierelor. De obicei i-am aflat cuprinși în treburile cotidiene ale muncii lor, mai puțin spectaculoase decît s-ar crede, și cînd lucrarea era nu o promisiune pe o planșetă sau un gînd frumos purtat de nu știu cîte generații (un gînd repetat și aminat de indoieli și de acel „nu se poate" inhibant), dar nici o împlinire, un obiect, să-i zicem, finit pe care să-l contempli. De aceea, poate, am scăpat din vedere, și chiar și ei se feresc dintr-un omenesc gest al modestiei frumoase să-l expună, momentul în care se hotărăsc, momentul în care împotriva sfaturilor celor din jur, împotriva chiar a evidențelor inaintează o cerere de transfer, uneori de demisie, optînd pentru șantier, optînd, de fapt, pentru o lucrare, cum spun ei. O lucrare pe care o simt și o gîndesc ca pe o făptură iubită, acaparîndu-le visurile, o lucrare finită, adică îndepărtînd din gînd amănuntele (barăcile, drumurile inexistente, mîncarea la cantină, nopțile și zilele de muncă, depărtarea de ai săi etc. etc.), amănunte de care alții se sperie, sau amănunte esențiale pentru alții. Sigur, am auzit spunîndu-se de cei dinafara șantierelor, că la mijloc ar fi vorba de un lucru foarte terestru — banii. Se cîștigă pe șantier. Sigur că se cîștigă, dar cîți nu vin pentru cîștigurile astea și dau înapoi, mulțumindu-se cu retribuția mai mică, dar mai sigură și mai comod obținută. Și-apoi, după un prim șantier sau după un al doilea șantier, un om ar putea să se retragă (și sînt foarte căutați în orice întreprindere cei care vin de pe șantiere !), dar faptul că revin, că o iau iarăși de la capăt infirmă această prejudecată. Există în ei ceva din orgoliul legendarului Manole de a construi și mai frumos și mai durabil într-o întrecere cu ei și cu timpul, cu prejudecățile și cu comoditatea stării pe loc.

Fîntîna cu apă vie

Acum cîțiva ani îl cunoșteam la Hunedoara, la combinat. Înalt și slăbuț, părînd numai spirit și acțiune. De-o mobilitate extraordinară, nervos numai cînd sta, Ilie Fîntînă era imaginea, dacă vreți clasică, a spiritului muncitoresc în acțiune, a omului care a împrumutat ceva din incandescența oțelului. Cînd în urmă cu cîtva timp o întîmplare m-a pus în fața unor oameni ce-i cunoșteau, am vrut să-mi verific entuziasmul, altfel adesea ponderat, pentru acest tînăr, oricînd un personaj dificil de cuprins în pagina scrisă pentru că poate da impresia de confecționat. Da, a rămas același și creează aceeași senzație tonică în jurul lui, de bucurie a muncii și a vieții. Cu un umor necruțător, un umor care provine, bănuiesc, dintr-o permanentă stare de veghe, Ilie este imaginea opusă gravității și rigidității unui secretar U.T.C. de mare combinat, deci a unui activist cu mari răspunderi. Nu se ascunde și nu se blindează sub scutul lucrurilor sigure exprimabile în vorbe mari și verificate. Starea aceasta, pe care nu o pot avea decît oamenii liberi, se datorește faptului că a vrut și a optat împotriva evidențelor care încercau să-l convingă de dulceața traiului de-acasă pentru siderurgie, pentru meseria de oțelar. El, fiu de oier din Mărginimea Sibiului, a lăsat dealurile și bucolica viață de-acasă (așa se vede păstoritul de departe, nu !) fiind atras de zumzetul, agitația și smogul Hunedoarei. În deplină conștiință că munca-i grea aici și nu se face cu jumătăți de măsură, Dar, pare a spune prin ceea ce face, nici o muncă nu este grea, plicticoasă sau enervantă, impovărătoare atîta vreme cît o iubești și ți-ai ales-o tu însuți. Fie acesta secretul fîntînii cu apa vie !

Iubirea de oameni

Un lucru e cert : nimic nu se lasă atins fără iubire, nimic nu este mai presus de iubirea de oameni. Ea, această iubire este primul impuls și în același timp primul pas spre a gîndi că lumea nu poate sta pe loc. A iubi oamenii ca primarul din Sirnea care colindă împrăștiatele case ale comunei în orice anotimp (cu schiurile, cu calul sau cel mai adesea pe jos), opunîndu-se din răsputeri ideii că această străveche așezare românească se lasă copleșită de bătrînețe. A iubi oamenii ca un om, cu funcții de răspundere în urmă cu ani, de la Șiria care mi-a arătat mai întîi și mai întîi casele oamenilor care țin ca pe o bogăție de preț — muzica și pictura, mîndru de desenele copiilor de la școală și mîndru de întîlnirile oamenilor la cercul de pictură și la seratele muzicale. A iubi oamenii ca învățătorul Folea care străbate zilnic kilometri pe jos pentru a învăța niște pui de oameni misterioasele chei ale descifrării lumii. A iubi oamenii atît de mult încît să-i lași să-și vadă de rosturile lor și tu să construiești combinate, căi de navigație sau orașe întregi. A iubi oamenii atît de mult încît să stai nopți de-a rîndul într-o întreprindere încercînd să afli cum le-ai putea ușura munca.

Fără această iubire de oameni nu există revoluție, adică nu există acea luptă împotriva comodității și inerției, împotriva ideii că nimic nu mai e de făcut. Sigur, a realiza o inovație, a muncii în condiții deosebite, a face o descoperire nu înseamnă revoluție, dar toate acestea la un loc revoluționează lumea, gîndirea, viața noastră. De aceea, revoluția nu are cum să înceteze. Este altfel gîndită, dar ea este mereu prezentă și va fi atîta vreme cît oamenii vor exista și-și vor face visuri și vor avea dorința frumuseții.

Constantin Stan

Urmare din pag. 1

Un răspuns românesc

tru totdeauna, sensul răspunsului românesc nu e, așadar, o expresie a definitivului, el este, așa cum înțelegem din Raport, sensul cunoașterii științifice a actualității, o contribuție la perfectibilitatea lumii : „Schimbările care au loc în societatea noastră și pe plan mondial fac necesar să desfășurăm o tot mai intensă activitate educativă, ideologică, pentru studierea și înțelegerea fenomenelor economico-sociale, a acțiunii legilor dialecticii în dezvoltarea societății omenești, pentru a da un răspuns științific problemelor ridicate de viață, de evoluția umană" — spunea, cu deplin temei, în Raportul prezentat la Congres, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În esența acestui proces stă, se vede bine, noțiunea politologică de „schimbare", semnificația cea mai vizibilă a mișcării lumii vii, expresia legităților obiective ale lumii. Fără simțămîntul că universul uman și material, că lumea în întregimea ei se află într-o perpetuă mișcare nu poate reieși, dintr-un examen oricît de aplicat și de coherent, o soluție valabilă și cu durabilitate în timp. Acest spirit al adevărului, această trăsătură de înțelegere a viului și de anticipare a fenomenalității, sînt puse acum în mod hotărît drept fundament al răspunsului românesc. Însă e un răspuns de mai multe ori specific, care nu e „românesc" numai fiindcă trebuie conceput aici ci și din motivul potrivirii admirabile la o îndelungată tradiție de gîndire românească. A cunoaște lumea de azi este, în accepțiunea acestor istorice documente, a porni de la rădăcina tuturor lucrurilor, adică de la om. Nimic nu se poate înfăptui în cunoașterea și revoluționarea realității fără apelul la sensul umanului, fără acea necesitate, care este esențială într-un moment cum este acesta, de „formare a omului nou". „Om nou" însemnează, cel puțin în cultura românească, un prototip moral și intelectual care stă, am impresia, în chiar ființa istorică a acestui popor. A face din simțul echilibrului, din instinctul natural al justiției și din filosofia naturii universale temeiuri pentru acest model uman, „nou", este a valorifica și ceea ce istoria românească a confirmat că are drept conținut omul care a creat-o. A forma „omul nou" nu este a edifica o tipologie abstractă ci un compus viu, reieșit din experiența generațiilor precedente, o ființă gînditoare care a mers întotdeauna în sensul marilor colectivități, al poporului pe care îl ilustrează. A face artă și a răspunde cu arta lui întrebărilor universului este a aduce, în tabloul culturilor universale, adîncimile poporului român : „Așa cum am precizat încă la întîlnirea din 1965 cu creatorii din toate domeniile literaturii și artei — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — sursa de inspirație a tuturor operelor, eroii romanelor, ai întregii creații trebuie să fie oamenii muncii. Sursa de inspirație să fie izvorul viu al muncii, al vieții poporului nostru, nu ulcioarele, chiar aurite, care pot deforma realitățile. A sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoarele limpezi, dătătoare de viață, constituie — și va constitui întotdeauna — singura sursă adevărată de inspirație pentru toți creatorii patriei noastre, care doresc să scrie pentru popor, să trăiască împreună cu poporul".

Tot ce este gîndire, și nu doar creație, trebuie, prin urmare, să exprime suma intelectuală a experienței specifice. Numai prin specific și prin adîncirea înțelegerii acestei condiții particulare, răspunsul românesc poate fi, în lumea contemporană, operativ și fidel întrebărilor universale. „În același timp — se menționează în Raport — pornind de la schimbările care au loc în societatea noastră, ca urmare a creșterii forțelor de producție în noua etapă de dezvoltare a patriei, precum și de schimbările produse în viața internațională, se impune — așa cum am menționat — să intensificăm activitatea ideologică de cercetare legată de problemele perfecționării continue a societății noastre, de înțelegerea perspectivelor dezvoltării omenirii. Trebuie acționat pentru o cît mai bună înțelegere a legilor generale ale dezvoltării în vederea aplicării conștiente a acestora la condițiile concrete ale societății noastre. Trebuie să avem permanent în vedere că generalul se realizează întotdeauna în condiții concrete și se afirmă în forme particulare, deosebite de la o țară la alta — așa cum suma experiențelor sociale particulare se exprimă în legile generale obiective ale dezvoltării societății omenești". A participa, prin urmare, la o elaborație colectivă, cu propria idee despre lume și despre om, este în dialectica generalului și particularului cea mai de seamă inițiativă românească, pornind și din observația că o societate umană nu poate, dacă voiește să înainteze, să rămînă la datele unei condiții izolate. Propriu experienței românești este sentimentul dialogului, însă al unui dialog care face din „spiritul revoluționar" o metodă. A cunoaște ceea ce se întreprinde în alte părți nu înseamnă a lăsa deoparte spiritul critic, nu presupune eliminarea principiilor politice și ideologice : un „dialog" care să consiste numai din contact unilateral nu ar fi, într-adevăr, dialog. „În același timp — se subliniază în Raport — nu trebuie uitat că din afară continuă încă să pătrundă tot felul de influențe străine concepției noastre revoluționare despre lume și viață". A combate, cum a îndemnat, pe bună dreptate, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aceste concepții e o probă a maturității unei societăți care nu trebuie să rămînă numai în planul cunoașterii de fenomene ci, printr-o atitudine demnă și ofensivă, să dea atunci cînd este de trebuință și o replică științifică : „De aceea — se precizează în Raport — trebuie să luăm poziție hotărîtă și să respingem cu hotărîre toate încercările făcute de către unele cercuri reacționare, imperialiste, de a denigra mărețele realizări ale poporului nostru, politica națională justă a partidului și statului nostru muncitoresc-revoluționar". De aci își extrage țăria demnitatea unui popor, de aci poate să înainteze în cadrele ei istorice o cultură liberă și independentă cum este cultura românească.

Sînt, desigur, în Raportul prezentat la Congres nenumărate elemente care, prin aplicație, au, pentru viața culturii naționale, o funcțiune cu adevărat istorică. A răspunde întrebărilor lumii de azi, în spiritul adevărului vieții românești, este, mi se pare, una dintre cele mai tulburătoare idei.

starea de muncă, starea de creaţie a tinereţii noastre

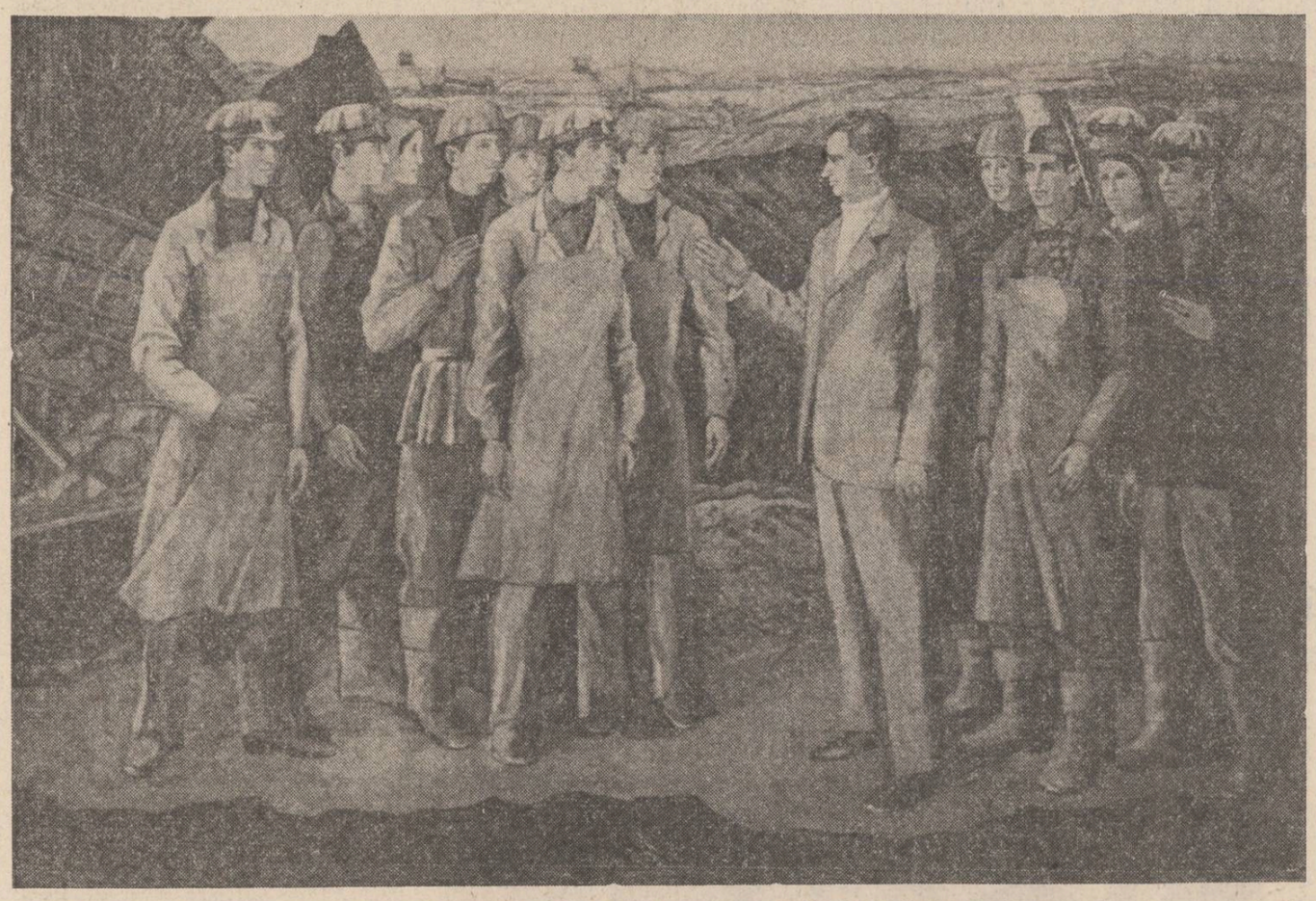

Tovarășul Nicolae Ceaușescu în mijlocul brigadierilor – tablou de Nicolae Groza

ANINA — o filă vie din istoria construcţiei socialiste

Istoria nouă a Munților Aninei a început în urmă cu cinci ani, atunci cînd o culme întreagă a fost dislocată pentru a face loc uriașei ziduri care este Termocentrala de șisturi bituminoase, o premieră mondială. Acum, cînd construcția este în picioare, mai înaltă decît muntele al cărui loc l-a luat, acum cînd primul cazan funcționează angrenat în rețeaua națională, putem rosti cu nerefrimată emoție : Victorie ! O victorie care consfințește încă o dată puterea romantismului revoluționar, rostul mersului pe căi nebătătorite, sensul încrederii în puterile proprii, în dăruire și pasiune ca principale surse de energie umană. Iar cei care înscriu — cu o parte din însăși existența lor — rînd pe rînd, filele biografiei acestui colos energetic, sînt oamenii. Acei oameni despre al căror eroism poți vorbi pe un ton firesc numai aflîndu-te printre ei și poate nici atunci, căci marea lor modestie impune acel ton reținut, acea admirație mută cu care contemplăm de fiecare dată operele capitale ale umanității.

Scurtă biografie

Ce se putea spune acum șase ani despre Munții Aninei ? Că sînt acoperiți de păduri feerice de fag, carpen, brad și liliac. Că la Anina există o mină veche (din care se extrage antracit de foarte bună calitate) și o exploatare forestieră și mai veche. Că oamenii cresc vite și oi, fac agricultură sau sînt mineri, sau oțelari din Reșița. Nici nu-și bănuiau, acum șase ani, vocația de energeticieni. Nimeni n-ar fi crezut că șisturile din Tilva Zinei pot fi o bogăție de importanță națională. Secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost acela care, cu nedezmințita-i clarviziune a atras atenția asupra posibilităților de valorificare a zăcămintelor de cărbune inferior în efortul de a ne cîștiga atît de necesara independență energetică. Și, cum nimic nu se realizează fără sacrificii, culmea Crivinei a fost desființată de buldozere făcîndu-se loc viitoarei termocentrale care trebuia să fie ridicată aici, în imediata apropiere a filoanelor de șist bituminos. De atunci au trecut cinci ani. Coșul de fum înalt de peste 200 m se vede de departe țîșnind alb, ca un adevărat simbol al aspirației spre înalt, al vrerii de mai bine. Alături, clădirea termocentralei, impunătoare ca un transatlantic. Împreună cu inginerii Corina Firuță și Radu Munteanu, urcăm treptele abrupte cale de 92 de metri. La capătul lor...

„...Acoperișul"

De sus, fierberea specifică șantierului își dezvăluie și mai clar mișcarea ordonată, respirația egală a muncii colective. În timp ce ne tragem sufletul după urcuș, inginerul Radu Munteanu explică „De aici se începe montarea cazanului. Întîi se ridică cei patru piloni de susținere pe care se sprijină acoperișul. E o lucrare foarte grea aceasta, trebuie să ai adevărate virtuți de acrobat ca să poți suda atîrnat în centură la cota cea mai de sus. Este un domeniu unde excelează băieții de la sudură. Îi puteți vedea cît sînt de tineri, de curajoși și de agili, alături, la cazanul 2, care a fost și el gata în cinstea celui de al XIII-lea Congres al partidului. „Nu numai că i-am văzut, dar i-am și cunoscut pe cîțiva din ei. Dumitru Turbatu are 23 de ani dar pare încă un adolescent. E din Caracal. A venit pe șantier cînd avea abia 19 ani. Apoi a fost în armată. Cînd a terminat cu milităria s-a întors pe șantier. „Voi rămîne aici pînă la încheierea lucrărilor. Aveți dreptate, e greu, dar tocmai de aceea îmi place. Oamenii la greu își arată fața lor cea mai frumoasă. Apoi, m-am și atașat de colegii mei de muncă și de maistrul ăsta al meu, Octavian Odină, un om cum rar întîlnești, de la care am învățat eu și meserie și viață". Marin Ignea, Ilie Buflea, Constantin Androne și alții, și alții, sînt și ei tineri sudori care și-au pecetluit însemnul de maturitate profesională pe cele mai înalte cote ale construcției.

„...Și după ce am fixat acoperișul — își continuă inginerul Munteanu explicațiile — urmează instalarea cazanului pe care noi îl numim"...

„Mireasa"...

...este numele de alint al generatorului cîntărind împreună cu dispozitivul de fixare 273 de tone ! Este cel mai mare tip de generator (300 megawați / oră) care se construiește în țara noastră. Colosul este vopsit în roz ! Aducerea lui la termocentrală a însemnat mai întîi construirea unei șosele naționale de la Oravița pînă la Marila. Chiar în aceste condiții, „Mireasa" a urcat serpentinele cu o viteză de 4 km pe oră. De altfel, călătoria generatorului (în cea mai mare parte cu șleput, pe Dunăre) este subiectul unui documentar (tare iubit de șantieriștii de la Anina), semnat de Mirel Ilieșiu și numit — cum altfel ? — decît „Mireasa". Cu toate acestea, nu s-ar putea spune că tînărul inginer Szántó Zoltán e cine știe ce intimidat de alura impozantă a Golemului roz pe care îl vede toată ziua de la fereastra-ecran a dispeceratului. Aici, în sala amintind tablourile de comandă ale unei nave intergalactice, am văzut cea mai mare concentrare de tinerețe. „Am mult de lucru cu copiii ăștia, — recunoaște inginerul Szántó (absolvent din 81 dar avînd deja la activ experiența șantierului de la Mintia) — vin aici direct din școli, din Moldova, din Oltenia, din Ardeal. Abia învață cum se comandă instalația și gata, pleacă în armată. Vin alții. Tot din liceu. Și iar, da capo... Dar sînt băieți buni, învață repede". Îi privesc pe băietanii în trening, cu cipilici pe cap, deloc stingheri printre aparatele sofisticate, deși mi-ar fi mai ușor să mi-i imaginez jucîndu-se.

La ieșirea din sala cazanului, vine spre noi ing. Florin Kessler directorul Antreprizei „Energomontaj"-Banat: „Și chiar ați fost pînă la ultima cotă? Păi dacă ați fost nu cred că mai e nevoie să vă explic eu ce a însemnat ridicarea acestei termocentrale, cîtă trudă și cît suflet stau zidite în betoanele care susțin tot ce vi se înalță acum în față privirii." Este adevărat, ajunge (sau trebuie!) să vezi cu proprii ochi pentru a înțelege cît de sărace sînt cuvintele atunci cînd vrei să exprimi momentul acela cînd omul trece dincolo de sine, dăruindu-se fără nici o rezervă pentru binele celorlalți.

„Minunata lecție de romantism revoluționar"

Mai mult de jumătate din numărul celor ce construiesc noua termocentrală sînt brigadieri ai Șantierului Național al Tineretului Anina. Mulți dintre ei au prins atîta drag de viața aspră a șantierului încît s-au încadrat la constructor sau la montaj după încheierea celor doi ani de o detașare. Așa cum aveam să aflu de la secretarul de partid al șantierului, Ion Steranco, acești tineri au devenit oameni de bază la locurile lor de muncă, meseriași în a căror competență și seriozitate se poate avea deplină încredere. Iată doar o mică parte dintre aceștia: Filaret Humureanu, Vasile Sarghe, Doru Iacob, Ion Șuta, Ion Costache, Teodor Butaru, Alexandru Haller, Dorin Popescu. Aceștia și alții, prin faptele lor, stau mărturie că Șantierul tineretului este o adevărată pepinieră în care se educă oameni, în care se formează caractere ferme, conștiințe pentru care munca este o necesitate vitală, o îndatorire patriotică. Cînd privești de sus, de pe platforma termocentralei, poți cuprinde cu ochiii întreaga tabără a uteciștilor. În cîteva minute, pe scurtătura abruptă, poți ajunge la sediul comandamentului. Aici, Alexandru Nevezi, comandantul Șantierului Național al Tineretului îți va strînge bărbătește mîna în semn de bun venit, apoi îți va răspunde că treaba merge bine, cum altfel s-ar putea?

„Fiecare tînăr știe exact de ce se află aici"

...este cheia bunului mers al lucrurilor, pe care o aflu de la comandant. Mai departe, spune: „Aici numai ceea ce faci contează iar dacă încerci să transpui în cuvinte tot ce se întîmplă pe acest șantier, dai senzația că rostești lozinci, locuri comune. Vedeți, tocmai asta e: că noi încercăm să coborîm lozincile de pe pereți, dîndu-le viață prin faptele noastre, prin viețile noastre. Și asta nu se întîmplă ușor. Trebuie să pui suflet la mijloc, pricepere, dragoste, încredere în tine și în ceilalți. Aceasta e lecția cea mai importantă care se învață la noi, dar și pe celelalte șantiere ale tineretului". Oricînd ai sosi pe un asemenea șantier impresia este aceeași : se trage din greu, efortul pentru autodepășire fiind aici o îndeletnicire cotidiană. La panoul celor mai buni dintre cei buni, chipurile surizătoare ale uteciștilor Gheorghe Flonta, Ilie Șurubaru, Gheorghe Stan, Toader Turcu, Dumitru Turbatu, Constantin Șerbănescu, Gheorghe și Mihai Chihaia. După terminarea zilei de muncă, i-am cunoscut pe cîțiva dintre aceștia. Își purtau cu mîndrie salopetele de lucru, și, chiar dacă nu păreau scoși atunci din cutie, frumusețea triumfătoare a tinereții lor trăite în toată plinătatea ei, strălucea parcă mai puternic, mai reconfortant.

„Lupta cu natura te face să te simți mai puternic"

Așa explică frații Mihai și Gheorghe Chihaia faptul că se află la a doua detașare pe șantier și, mai mult decît atît, intenția lor de a rămîne aici pînă la terminarea lucrărilor. În cinstea Congresului au raportat și ei o reușită de prestigiu : terminarea înainte de termen a estacadelor pentru conducta ce va aduce păcura cale de 8 km de la gara Anina la termocentrală. „Munca asta a noastră — povestește Mihai, cel mai mare dintre frați — nu e deloc o joacă de copii. Am înfruntat frigul și zăpada, vîntul și ploaia, am muncit izolați de ceilalți (conducta va trece prin pădure) dar n-am zis niciodată că e greu sau că nu se poate, nu ne-a trecut prin cap nici o clipă să ne dăm bătuți și asta ne-a făcut să ne simțim mai bărbați, mai maturi. Munca pe șantier ne-a atras dintotdeauna. Acasă la noi, la Botoșani, cînd se făcea duminică, mergeam cu prietenii să vedem un șantier, să vedem cum e locul acela unde omul trăiește atîtea experiențe". În ziua cînd i-am cunoscut, mezinul Gheorghe împlinea 26 de ani. L-am întrebat ce înseamnă ziua lui de naștere aici, pe șantier, ce simte el într-o asemenea zi. „Ceea ce simt eu astăzi și în toate zilele, simte oricare tînăr de pe șantier. Mă bucur că sînt de folos aici, îmi iubesc munca, oricît de grea ar fi și mi-e dor de casă. Și mă mai bucur dinainte fiindcă nu se poate să nu primesc azi o veste de la prietena mea, Maria. Apoi, duminică, fiindcă avem mai mult timp, o vom sărbători împreună cu Mihai care a împlinit și el 28 de ani acum cîteva zile. Ne adunam acasă, (adică aici, acasă, la șantier) cu cîțiva prieteni, ascultăm o muzică, bem un pahar de bere, jucăm un remi sau un șah și povestim ce mai e nou pe la fiecare pe-acasă". Frații Chihaia vin dintr-o familie cu 7 copii. Cînd au plecat pe șantier, tatăl lor le-a spus : „Plecați, n-am nimic împotrivă, dar vedeți ce faceți pe-acolo, să nu ne faceți cumva de ris!" Îi transmitem și pe această cale că poate fi liniștit, are niște băieți minunați iar educația bună pe care au primit-o acasă, se rotunjește aici la școala muncii și a dăruirii pe care, se pare, o vor absolvi „magna cum laudae".

„Dacă vreți să mă îmbolnăvesc, nu-mi dați de lucru"

Este răspunsul lui Constantin Șerbănescu la mirarea noastră în fața puterii lui de muncă de-a dreptul uluitoare : este unul din cei mai buni electricieni ai șantierului, urmează cursurile școlii de maiștri, se pregătește pentru admiterea la facultate și este secretar cu probleme educative la organizația U.T.C. nr. 4. Răspunsul lui are și o completare lămuritoare : „Nu sînt eu singurul care învață aici. Alți 13 brigadieri urmează cursurile serale la liceele din Anina și Oravița iar 7 sînt elevi la școala de maiștri din cadrul șantierului. N-aș fi sincer dacă v-aș spune că munca noastră nu e obositoare dar tocmai de aceea, activitatea spirituală vine ca o „schimbare de ton", ca o adevărată „odihnă". Constantin Șerbănescu este bucureștean „cu buletin", și vine de la Electrotehnica. A renunțat la locul mai confortabil din Capitală tocmai pentru că se simțea în stare de mai mult. Ziua venirii pe șantier o ține minte cu sfințenie : 6 octombrie 1983. De atunci pînă astăzi, a parcurs o perioadă a marilor confirmări, timp în care și-a cîntărit și evaluat la adevărata lor valoare puterea de muncă, măiestria profesională, capacitatea de a fi util pe măsura puterii și voinței sale. Nu ne îndoim că tînărul cu un asemenea caracter va învinge toate piedicile și va reuși să împlinească tot ce și-a propus. Este un adevăr dialectic, traiectoria de pînă acum a vieții sale îl demonstrează îndubitabil. Și, faptul cel mai îmbucurător este că, așa cum o spune chiar el, Constantin Șerbănescu nu este singurul care a învățat aici să se depășească pe sine. Legea aspră și frumoasă a șantierului spune că poți să reziști aici numai muncind azi mai bine decît ieri și mîine mai bine decît azi, numai întrecîndu-i pe ceilalți și întrecîndu-te pe tine într-o bărbăție și tenacitate. Aici, în focul continuu al luptei pentru a dărui semenilor tăi încă o treaptă solidă pe care să poată urca în lumină, nu e loc pentru jumătăți de măsură, pentru mediocritate și „lasă-mă să te las". Aici „totul sau nimic" și, „unul pentru toți și toți pentru unul" nu mai sînt simple lozinci ci o stare de spirit pe care primul bărbat al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a numit-o atît de inspirat : romantismul revoluționar. De la acești tineri romantici și revoluționari avem de învățat cu toții o lecție pe care ei înșiși, la rîndul lor, au învățat-o în nenumărate clipe cînd greul a fost mai puțin greu, îmblînzit de sentimentul fierbinte al dragostei de patrie. Să ne asumăm această lecție și să le mulțumim pentru ea.

Gabriela Hurezean

Zece cîntece la alegerea Fiului iubit

I.

Așa e după vremi orînduit
prin vrerea obștii noastre milenare :
la înălțarea Fiului iubit
se iese-n prag cu pîine și cu sare

În datina aceasta am trăit
de cînd ne știm la Dunăre și Mare
înfiăcărați latini din Răsărit
ce știu să pună preț pe-o sărbătoare

Răsune muzici, împletiți cununi
drapele Tricolore să răsară
și dați onor în salve mari de tun

E timp de glorii astăzi pentru țară
cînd Fiul națiunii cel mai bun
a fost ales în fruntea noastră iară !...

II.

Alegem un om și o inimă vie
el este al nostru viteaz avanpost
iar omul acesta ne cheamă a scrie
istoria țării, așa cum a fost

Vom spune ce patimi brăzdară trecutul
vom spune ce greu ne-a mai fost pe pămînt
și astăzi, prin somn, ne mai doare tributul
pe care l-a dat neamul nostru cel sfînt

Eroic ne-am smuls biruințele toate
și nu ne-a căzut nici o mană de sus
nici pace sub soare, și nici libertate

Cumplitele jertfe demult au apus
dar omul din frunte ne face dreptate
și-n veci vom avea adevăruri de spus

III.

Istoria e cartea cea dintîi
a unei țări ce vrea să dăinuiască
noi am avut Carpații căpătîi
și Dunărea, și Limba strămoșească

Și de la primul dac ce s-a ivit
în zarea începutului de țară
o lance și un arc au strălucit
zăgăzuind năvala dinafară

Așa ne-am scris istoria străbună
pe-un riu de lacrimi, sînge și sudori
și nimănui nu i-am rămas datori

Iar patria prin veac o încununa
tribuni încinși cu zale de furtună
martirizați pe-un rug în Trei culori

IV.

Ei și-au lăsat și mama, și iubita
și tot ce-aveau mai scump pe-acest pămînt
frumos și tragic și-au urmat ursita
făcînd cu țara veșnic legămînt

La rădăcina holdelor de grîne
în purpură de maci și în izvor
în rostul nou al patriei române
ei au topit întreagă viața lor

Iar de-au ayut un nume și-un destin
sau au căzut ca frunzele-n cărare
la fel de trainic țara o susțin

Sînt împăcați, nimic nu îi mai doare
ei n-au murit, sînt numai duși puțin
dar se întorc pe cai albiți de sare !...

V.

A nins, și ne gîndim la ere stinse
a nins, și ne gîndim la viitor
și niciodată parcă nu mai ninse
atît de timpuriu și orbitor

Zăpezile au văluri de mireasă
arginturi vechi la tîmple le sclipesc
miroase-a grîu în fiecare casă
și brazii în statui încremenesc

Închisă în armura ei bogată
această iarnă-i singura armată
primită cu urale la hotar
Auguri și semne bune ne arată
de pace și belșug în țara toată
și porumbei din coifu-l ei apar !

VI.

Sînt patruzeci de ani de viață nouă
precum luceferi izvorînd curați
acest răstimp, de-l facem pe din două
răsare Primăvara în Carpați

Căci de aproape douăzeci de ani
mai viu se-aprinde soarele în steme
sîntem mai liberi și mai suverani
partid și țară străbătînd prin vreme

Avem în frunte un bărbat de seamă
e Ceaușescu – vajnic patriot
pe care națiunea îl aclamă

Priviți în jur și veți pricepe tot
de ce-l iubește România-mamă
și-l realege printr-un singur vot !

VII.

Pe-aici era cîndva un cîmp uscat
și-o mahala aproape levantină
un fel de tîrg, sau mai degrabă sat
tînjea bolnav să iasă la lumină
Arșițe mari și viscole urlînd
cohorte de familii ruinate
împărăție de noroi flămînd
și de otrăvi prin circiumi afumate

Și a venit întîi un vînt ușor
apoi furtuna purificatoare
smulgînd din rădăcini acest decor

E un tumult de iarbă și de soare
de stampe noi, pulsînd primenitor
pe harta României viitoare

VIII.

Ne întrebăm : de unde am pornit ?
și ce ne mai rezervă viitorul ?
răspunsul bun ni-l dă necontenit
acela ce ne e Conducătorul

El a prefigurat din temelii
renașterea acestei țări în lume
ca demiurg al noii Românii
el tuturor ne-a dat un nou renume

Își pune semnătura glorios
pe însăși geografia milenară
pe care azi o schimbă cu folos

E ctitor drept și-apărător de țară
viteaz, și înțelept, și luminos
așa precum străbunii îl visară !

IX.

Acesta-i Ceaușescu – Erou pe timp de Pace
izvor al demnității și meșter făurar
el interesul țării îl pune-n tot ce face
și-n noile construcții, și-n veghea la hotar

Îi datorăm atîtea : Canalul și Metroul
și Transfăgărășanul, și case ca-n povești
platforme, irigații și încă foarte noul
proiect de Centru Civic în vechii București

El este fondatorul doctrinei militare
prin care națiunea îi este țării scut
partid-popor-armată fac zid de apărare

Și tot prin el pe plaiul acesta s-a născut
Cîntarea României – un imn de sărbătoare
ingemănînd tot neamul într-un etern sărut

X.

Jurăm pe pluguri și pe arme, jurăm pe pîine și pe stemă
jurăm pe-ntreaga noastră viață, pe austeritatea ei
că vom sluji destinul țării și libertatea ei supremă
că-n piept de-a pururi ne va bate o inimă de pui de lei !

Jurăm să fim la înălțimea Conducătorului de țară
jurăm să împlinim întocmai Programul marelui Congres
români, maghiari, germani : o jerbă cu înflorire seculară
rostindu-și azi voința sacră de Fericire și Progres !

Sus inima, iubită țară aflată-n strai de sărbătoare !
sus inima, într-o unire, români din cele patru zări !
e timp de glorie și slavă cum n-am trăit nicicînd sub soare

Tunați din vîrfuri carpatine și pînă-n largul vastei Mări :
Trăiască România noastră în veci de veci nemuritoare !
Trăiască Ceaușescu – fruntea și gloria acestei țări

Corneliu Vadim Tudor

Patria

De mi-aș pierde vederea, tu
m-ai lua de mînă
mi-ai da din luminile tale
din riuri
din boabe
din munții de diamant...

fiarele m-ar cunoaște
și nu m-ar rupe
albinele mi-ar pune miere
în spin...

De mi-aș pierde puterea
de-a merge-n picioare, tu
m-ai purta ca vîntul
pe spinarea pămîntului
peste năframe de sori
peste rouă și colb

roadele ar veni
pe picioare de frunze
spălîndu-mi fața
ca o ploaie strecurată...

De mi-aș pierde glasul, tu
mi-ai ghici gîndurile
mi-ai tuna șoaptele
prin poli de zăpezi
prin tunele de piatră rară
înmulțindu-le
din copac în copac
scăpărîndu-le în mușchiul verde
foc pentru
întîrziați călători...

De m-aș pierde de mine
vreodată, tu
m-ai găsi
de oricît de adînc
sau departe
m-ai întoarce
în miezul meu sacru
în coaja mea rară
în picătura de sînge
din care am țîșnit...

Victoria Milescu

Cu gîndul fierbinte din Congres

Dinlăuntru-i răsar stelele vorbirii tale
Nedespărțită de sîngele meu
Care agită un steag de culoarea luminii
Ce arde în verbul muncii și-n dragoste de țară
Tu, suflet al măreției, tu adiere prin falduri
Albastre și roșii – strigă-mă
Cu gîndul fierbinte din Congres și dă-mi pacea
Clipei nemuritoare,
Vorbește-mi de eternitate ca de-o petală de trandafir
Ca de zefirul cel proaspăt de pe masa istoriei
Din pieptul eroului, de pe tîmpla marelui bărbat
Care se confundă cu țara și poartă un nume drag :
NICOLAE CEAUȘESCU.

Marea sărbătoare

Iată verbele tale unduind în falduri
Roșii, galbene și-albastre pe umerii-ți cît cerul
În marea sărbătoare prin care treci cu sufletul
Cu dragostea și pacea
Prin care noi înșine trecem știindu-ne prin veac
Inseparabili de vatra ta fierbinte
Și nemuritoare
Iată stelele tale, Patrie, cum ning lumini albastre
Galbene și roșii în falduri de oțel și piine
Cu imnul și cu torța îngemănîndu-ne de-a pururi
Și iată-ne pe drumul de purpură și rouă
Ce duce ireversibil spre Comunism.

Ion Vergu Dumitrescu

Intr-un moment politic de cea mai mare însemnătate pentru poporul român, cum este Congresul al XIII-lea al P.C.R., o recapitulare a marilor creații apărute în literatură în epoca noastră, pe care o denumim cu deplin temei EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU, capătă atît dimensiunile politice ale unui act intelectual patriotic, cît și acelea ale unei probe de creație, o dovadă a vitalității creatoare a poporului român. În continuarea examenelor pe care revista noastră le-a înfăptuit, în numerele ei recente, publicăm acum cîteva eseuri dedicate unor cărți apărute în ultimii ani, aparținătoare de scriitori din toate generațiile ; acest dialog între diferite vîrste ale creației, care este și un dialog al valorii, dovedește încă o dată că literatura română contemporană are o forță de impact social și istoric la dimensiuni pe care niciodată istoria acestei literaturi nu le-a cunoscut. Sensul politic, angajat, patriotic, sentimentul că aparținem unei literaturi străvechi, adînc specifice și al cărei viitor se conturează încă de pe acum, în conformitate cu un spirit al continuității care îi este propriu, reies din astfel de creații care se ridică la proporțiile operei durabile.

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

„Numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste, în care tot ce se realizează este destinat înfloririi patriei, omului, bunăstării și fericirii sale".

NICOLAE CEAUȘESCU

Patria ca monument liric

Poezia lui Ioan Alexandru este, la început, în esență, poezie extrasă din filozofia rurală, solid fundamentată pe principii consolidate și verificate în timp. Faptul nu trebuie înțeles ca o suprapunere a poeziei sale peste anumite principii empirice ale filozofiei rurale, ci ca o elevată expresie a atitudinii poetice pornind de la principiile acestei filozofii. Ioan Alexandru s-a format, însă, și la izvoarele filozofiei și culturii universale, aplecîndu-se cu pătrundere și pasiune spre cea elenă ori germană, spre opera lui Pindar, Roman Melodul ori Hölderlin, dar mereu întorcîndu-se cu îndoite bucurii la Eminescu. Elogiul adus de un admirabil poet al timpului nostru Poetului, a cărui valoare veghează ca simbol peste toate timpurile, este expresia unei adînci înțelegeri a Poeziei și a rostului Poetului : „De mult am vrut să-ți scriu să te întreb / Dar socoteam că dintr-o altă ceară / M-au făurit pe dealul transilvan / Și altul mi-este fratele de țară. //...// Eu vin dintre acești țărani / Păstor diac să dau adînc de știre / Că universu-ntreg a înflorit / Și toate sînt lumină și iubire. //...// De mult am vrut prin tine să vestesc / Mihai, Moldova că mai vine / Încă un plîns încet în univers / Din stranele-ardelene lîngă tine". **(Către Eminescu).**

Lucrarea poetului are profunde rezonanțe patriotice, fiind făcută pentru Patrie și oamenii ei, cuvîntul lui ducînd peste vremurile viitoare specificul unui **topos,** al Patriei unde poetul își rostuiește lucrarea sa poetică. Creația lui Ioan Alexandru este o expresie a Patriei cu tot ce datorăm înaintașilor, a căror cîntare trebuie mereu reamintită, cu tot ce e demn în prezent. După vorba poetului „nu poți fi poet dacă nu ai o patrie, nu lucrezi în vederea luminării și desăvîrșirii unei patrii". În acest sens al elogierii Patriei se cuvin observate și **Imnele,** poezii, de altfel, mult discutate. Pentru Ioan Alexandru „poezia este foc rece, ardoare și rigoare, inimă fierbinte fulgerată de logos, de rațiune, bucurie în veac, înțelepciune și cutezanță, încredere și nădăjduire, dar mai presus dragoste curată față de cei ce vor veni, dragoste fără margini față de cei ce sînt aici, acum în această patrie. Poezia adevărată înseamnă dragoste de țară, descoperirea frumuseții acestui popor și acestei mari tradiții române". Asemeni lui Lucian Blaga, autorul **Imnelor bucuriei** se întîlnește cu marea poezie direct la izvoarele ei universale, adică în asocierea filozofiei populare unei culturi largi și profunde. Pînă la **Vămile Pustiei** poezia lui Ioan Alexandru exprima teama față de valorile expresive ale cuvîntului, nu neapărat în sensul de neîncredere în capacitatea de comunicare totală a cuvîntului, dar în acela de îndoială față de cuvînt. Cu **Vămile Pustiei,** Ioan Alexandru trece la o privire detașată a realității poetice, de la imagismul delirant la solenitatea verbală, continuată în **Imne,** rezultat al unei elevate detașări de obiectul poetic imediat. **Pustia,** ca spațiu poetic distinct, este reluată în **Imnele bucuriei,** dovedind intenția unei cosmogonii proprii. Atitudinea imnică este, deci, de mai demult observabilă, dar devine dominantă în volumele de **Imne.** Tonul sacerdotal, arhaizat este în consens cu o atmosferă serafică, hieratic-oraculară. În fond, **Imnele** sînt elogieri ale unor lucruri, sau mai bine-zis, o „agrăire a firii lucrurilor" prin care se numește și se revelează spre oameni esențele ce formează toposul. Apropierea de firea lucrurilor este o apropiere de tiparele existențiale ori mume, de esențele mereu dăinuitoare în Patrie. Poetul ar fi un nou creator, lucrurile sînt cunoscute pentru că poetul le-a numit prin logos spre cunoașterea tuturor. Într-un imn — **Întoarcerea poetului** — se rostește în profunde rezonanțe demiurgice : „Eu sînt schitul și Pustia. Eu sînt / Și clopotul pustiu. Și cine îi aude graiul / Rămîne greu, rămîne viu". Rămîne dramatică această luptă de a atinge starea de înțelegere a genezelor, de desprindere din hăos spre cosmos, de înțelegere a tainelor lumii de către un spirit mereu însetat de pătrunderea tainelor cunoașterii. Această forță a **graiului** poate să se rostească în **Imne** adresat tuturor lucrurilor fundamentale dintr-un topos specific, cel al Patriei. Prin regresiune se imaginează un alt eden eminescian, tărîm al vechii Dacii ca în **Întoarcerea poetului. Imnul Carpaților** este o poezie a inițierii fiului de către tată, în taina munților, ca simbol al statorniciilor depline și al vieții observată în permanentă devenire. „Nunțile țin de cimitire / Și cimitirele de cununii" simbolizează aceeași proiecție a începutului și sfîrșitului, a vieții și a morții, a punctului primordial de întemeiere pe care lirica lui Ioan Alexandru o cuprinde în permanență, printr-o tulburătoare meditație. Pe ceea ce a observat în sat, în viața țăranilor, se clădesc temeinic lucrurile dobîndite prin studiu. O evocare a țăranilor, prin legătura acestora cu natura, tradiția și lucrurile înconjurătoare este mai rară în felul cum o realizează Ioan Alexandru.

Evocările istorice din **Imne** se realizează potrivit credinței poetului că Istoria intră ca o componentă fundamentală a Patriei. În eseul **Istoria ca patrie** — din volumul **Iubirea de patrie** — Ioan Alexandru explică relația. Evocarea patriei rămîne mereu legată de istorie. Totul este subordonat Patriei — o patrie refăcută și prin valorile perene ale spiritualității naționale, ale istoriei. În **Imne** nu trebuie să căutăm mereu **suișuri,** mereu capodopere, dar nici să suspectăm poetul de regresiune valorică. Imnele sînt poezii de laudă, de **evocare** sau **invocare** a simbolurilor înalte ale spiritualității noastre, sînt, adesea, poezii egale cu ele însele. O regresiune se poate întîlni la Ioan Alexandru, aceea pe firele istoriei pentru a numi prin logos, mai drept și mai exact, patria. Așa se pot înțelege imnele, „căci e fără de moarte imnul pur" spune poetul, pentru a-și integra poezia în spațiul nemuririi. În spirit heideggerian poetul este cel ce dă denumire lucrurilor, este cel care pătrunde și descifrează originile. Forța cuvîntului său este nebănuită. Poetul rămîne un sacerdot al cuvintelor ; acestea sînt sanctificate datorită valorii lor demiurgice, de a recrea în spațiul Patriei valorile ei de nemurire : „Graiul e templul în care mi s-a dat / Să fiu ca mare Preot sfintelor cuvinte / Să le cunosc cu rivnă să le pasc / În iarba deasă de printre morminte // Să fiu cu umilință fruntea lor / În căutarea marilor izvoare / Pe cărărui înguste peste prăpăstii eu / Să mă fac pod smeritelor picioare // Marele Preot cuvintelor altar / Veniți cu toate după mine / Ciunge și mute, oarbelor veniți / Iscate pe picioare și puține //".

În **Imne** se creează mai mult o lume extatică, a liniștii și iubirii, a luminii. Zdruncinarea materiei din **Infernul discutabil** este rar întîlnită. Din „plins" etern și „o limbă necioplită" se ajunge la purificare, din tăcere îndelungă răbufnește poezia. Pentru Ioan Alexandru, poezia este renunțare și plăcere, voluptate a spiritului, dar mai mult ascecă, ascensiune angelică spre lumile pure, fără a ocoli cataclismele infernului. Ioan Alexandru a statornicit în poezia sa un topos esențial, de o specificitate aparte față de alți poeți, prin caracteristicile evidențiate. Cuvintele prin care se adresează țării sînt de o simplitate cuceritoare : „Împărtășescu-ți soarta cu inima și-ți spun / Că dăruit sînt ție cu tot ce am mai bun /". Ioan Alexandru are ca bun de preț poezia, pe care o dăruiește Patriei într-o construcție poetică ce, tot mai mult, primește dimensiunile monumentalității.

Alexandru Ruja

Istoria ca proces de conștiință

Un bun roman istoric este **1784. Vreme în schimbare** (Editura Eminescu, 1984) de Eugen Uricaru. După **Rug și flacără** (1977), interpretare liberă a biografiei revoluționarului transilvănean Alexandru Bujor, autorul **Vladiei** recompune acum aproape „liniar", în vecinătatea strictă a documentului, istoria marii răscoale populare conduse de Horia, Cloșca și Crișan. Scriitorul — în particular romancierul este, spune Eugen Uricaru, nu atît un inventator de lumi și probleme, cît un „explorator al lumii înconjurătoare și al celei interioare". Îndeosebi al celei interioare, am adăuga ; prin ficțiune se pot adesea lămuri datele mai puțin clare ale realității. Frază valabilă pentru romanul istoric, pentru acela, adică, tratînd istoria „interioară", a proceselor de conștiință. În **Mierea** (1979), prozatorul aborda istoria contemporană. Problematica de acolo, motivul limpezit în final constau într-un efect obiectiv. Într-un efort, mai exact, de obiectivare : efectul trecutului care nu îți mai aparține. Trecutul despre care vrea să scrie personajul principal, Nichifor Goreac, rămîne de descoperit ca un fapt viitor, căci în anii săi de absență din Oraș, oamenii au trăit, neschimbată fiind doar imaginea lui despre ei. Mai mult decît ochi al trecutului, scriitorul este un cronicar al viitorului și sensul acesta nu este străin finalului **Mierii** — cum nu este străin nici sfîrșitului romanului de față.

Nu am fi adus în discuție acest fapt dacă nu am fi observat o virtuală similitudine. Ceea ce se poate ști despre trecut este exact ceea ce se găsește la îndemîna tuturor. Ceea ce se poate **afla** reprezintă tocmai cutezanța ficțiunii. Nu poți **ști,** prin plăsmuire imaginară, **totul** despre realitate, mai ales cînd ea e prefăcută în cenușă de trecerea veacurilor. Printr-un paradox aflat în ordinea firii, poți însă scoate la lumină resorturi tainice, ținînd de conștiință și existență — și totul săvîrșit cu mijloacele verosimile ale ficțiunii.

Este, aceasta, încercarea din **1784. Vreme în schimbare.** Cititorul care se așteaptă să aibă ca protagoniști pe cei trei conducători ai răscoalei moților va fi dezamăgit. Ca personaje cu prezență și replică, ei sînt apariții episodice. Pe Horea îl „vedem" de trei-patru ori, pe Cloșca doar în momentul arestării și al supliciului, pe Crișan numai în incidentul de la Curechiu. Nefiind nicăieri, ei sînt pretutindeni în agitația sfîrșitului de an 1784. Sînt corifeii mulțimii și aparițiile lor misterioase servesc întru totul intenției. Romanul lui Eugen Uricaru este scurta istorie a suspiciunii. Ca toți ceilalți aflați în marginea evenimentelor — în **rama** lor, de unde totul se vede deformat și misterios, din cauza prea marii apropieri —, Mătieș se îndoiește o clipă de existența scrisorilor imperiale sau numai de conținutul lor. Abia apoi intervin credința falsă în eliberare, meschinăria și egoismul. Din reconstituire a psihologiei „rebelașului" Mătieș, **1784** devine un roman clădit pe o idee cu caracter demonstrativ : iluzionarea dictată, perfidia interiorizată inconștient de un om „slab", influențabil și incapabil de o acțiune decisă. Moartea virtuală a trădătorului este de un dramatism mărunt, ea nu are nimic din măreția tragică a trecerii în neființă a lui Horea.

Pe acest schelet „ideologic" Eugen Uricaru construiește o ficțiune situată la jumătatea drumului dintre restituirea cinematografică a evenimentelor, „filmate" cu camera ascunsă în hainele personajului principal, și proza subtextual poematică. Sînt multe scene cu pregnantă vizuală în **1784. Vreme în schimbare,** multe scene care au o plasticitate remarcabilă și, în plus, un aer de solemnitate lirică. E adevărat, nu toate sînt egale valoric, ceea ce ar fi fost de așteptat la un roman scurt. Dar textul are o fluență aparte, dată de expresia suplă. Frazele fug parcă una după alta, se caută, își scapă, tot așa cum personajul rătează mereu atingerea punctului esențial. Este, firește, o modalitate de a fi coerent în plan artistic după ce ai retrăit realitatea. „Cititorul este rugat să se încredințeze ficțiunii și să creadă mai departe în istorie."

Costin Tuchilă

Brăduț Covaliu : „Tinerețe"

Memorie și autenticitate

În lumea contemporană maturitatea intelectuală a unei generații este împinsă către vîrsta de 30—35 de ani, în vreme ce cu un secol în urmă ea era atinsă mai timpuriu. Formația mai îndelungată, mai complexă înerent multilaterală, asimilarea unui fond de cultură din ce în ce mai mare, perspectiva planetară, ambiția politică și ritmul societății concură la această prelungire a cristalizării conștiinței de sine a unei generații. După ce se consumă sentimentul juvenil de solidaritate în frondă și aspirații, al adolescenței, tînărul intelectual are nevoie, spre a-și înțelege cu adevărat generația, de o retrospectivă de aproape un deceniu și uneori mai mult. Fenomenul se observă mai ales în proza unor promoții de scriitori-ziariști, care au practicat reportajul și au acumulat o experiență pe care ulterior au convertit-o într-o literatură ce conține și problematica propriei generații. În ultimii cîțiva ani, s-au remarcat, cu primele lor volume mai mulți asemenea prozatori, Tudor Octavian, Cornel Nistorescu, Areta Șandru, Constantin Stan, Paul Eugen Banciu, Mircea Nedelciu — ș.a. — în literatura cărora scrisul jurnalistic, observația și reflecțiile conturează profilul generației universitare formate în preajma anului '70. O asemenea carte este cel de al doilea volum al lui Constantin Stan, **Nopți de trecere,** un roman construit pe principiul discontinuității, din fragmente rememorate și impresii imediate, exacte sau confuze, după starea naratorului. Indecizia plasării în timp a cadrului este simultană cu obsesia unor date: moartea tatălui, apariția unui interviu al lui Herbert Marcuse, impușcarea lui John Lennon. Compus din amintiri, din reminiscențe de lectură, din fapte contradictorii, cu sau fără însemnătate, romanul este o reflecție despre condiția generației tatălui, luptător la cotul Donului, Oarba de Mureș, Budapesta și în munții Tatra, și despre generația celui-care-scrie, fiul reporter, adolescent încă la începutul deceniului opt. Pe de o parte eroismul anonim al unui tată care refuză să vorbească despre război, pe de alta căutările, iluziile și starea de spirit a generației următoare și, încă, meditația despre lumea contemporană, fenomenul Beat, filosofia marcusiană, psihologia tineretului. Din interferența scenelor disparate, a fragmentelor tipărite, prin asociații aparent involuntare, din chipuri ale unor colegi, vecini, oameni întîlniți întîmplător, din experiența de reporter a autorului-personaj se recompune climatul universitar, atmosfera epocii de primă tinerețe, cu gesturile de neconformism, cu naivitățile, neliniștile și speranțele ei. Se conturează tipologii umane, atît cît să conțină sugestii și nu ca modele sau personaje propriu-zise. Strada, interioarele, medii diverse sînt surprinse în notații caracteristice reportajului, care aduce în primul plan adevărurile netravestite ale existenței cotidiene. Planurile se succed, cadrele se modifică. Observația lucidă este copleșită uneori de memorie, timpul își pierde exactitatea, gîndul se întoarce la durata generației războiului, la anii formației, apoi din nou în prezent. Destinele unor tineri, reporterul, Cristina (intervievata) Carmen (cea-despre-care-se-va-scrie/sau nu reportajul), reprezintă ipotezele sociale ale aceleiași generații, variante ale unei tinereți așa acum apar și așa cum nu apar în articole. Problematizarea condiției reporterului prezentă la scriitorii mai tineri sau mai vîrstnici (ca Nicolae Hoban în cartea sa **Reporter de cursă lungă**) este una din formele de manifestare a conștiinței de sine a generației.

La Constantin Stan există pe de o parte acuitatea observației în notația ce definește diferite medii (spitalul, centrul orașului de provincie, cafeneaua, căminele de tineret, strada bucureșteană), iar pe de alta puterea de a imagina, prin generalizare, și ceea ce nu este trăit direct, ci numai relatat.

Există în roman o atitudine exterioară a personajului, provocatoare și aparent cinică, dar care ascunde o anume vulnerabilitate, aspirația neîmplinită a unei iubiri frumoase, chiar dacă fără ideal precis, sentimentul de culpabilitate față de personajul tatălui, intrebarea asupra condiției profesionale. La moartea tatălui, fiul, însă prea tînăr, nu are timp și înțelegere. Tatăl îi pare ușor ridicol, puțin siciitor, puțin demodat, iar tînărul, grăbit și preocupat de propria viață, se eschivează în fața încercării timide a bătrînului de a-l reține mai mult lîngă el. Fiul nu-și va înțelege cu adevărat părintele decît atunci cînd comunicarea nu va mai fi posibilă, iar sentimentul de eșec și de oboseală prezent în relația de dragoste, accentuează amărăciunea tînărului aflat la o nouă vîrstă.

Roman, reportaj, confesiune și eseu despre lume, despre sine și despre destinul a două generații, cartea lui Constantin Stan este scrisă cu luciditate dublată de nevoia de reverie, o tentativă de a formula întrebări mai mult decît a descoperi răspunsuri. Maturitatea generației se manifestă însă abia după confruntarea cu cotidianul a certitudinilor juvenile ușor dobîndite, a iluziilor naive și după consumarea frondei copilărești. Iar pe primele trepte ale maturității așteaptă interogația. Inseriabilă unei literaturi de o factură comună, ce constituie una dintre caracteristicile deja identificabile a generației sale, cartea lui Constantin Stan are personalitate, este bine scrisă și echilibrat construită, convertind fragmentarismul în unitate, cu coerență interioară și autenticitate.

Sultana Craia

Scriitorul, un revoluționar de profesie

Urmare din pag. 1

problemelor de organizare a activității de partid și a controlului îndeplinirii hotărîrilor".

Se știe că o revoluție înseamnă și negație, negația vechilor stări de fapt, a celor care frinează evoluția, pe toate planurile, a societății omenești. Iată o a doua latură a misiunii revoluționare a scriitorului, aceea de a determina în ființa umană dorința firească de înlăturare, de distrugere chiar, a forțelor răului, a celor care împiedică mersul înainte al umanității.

În ceea ce-l privește, scriitorul român contemporan nu poate decît să se integreze si, firește, să devanseze ideile, concepțiile, dorințele și voința neamului său, pe drumul înfăptuirii unei societăți ideale, pe care omenirea a visat-o dintotdeauna.

Minte din mintea poporului său, suflet din sufletul acestuia, scriitorul român nu are dreptul să mistifice realitatea, s-o falsifice, indiferent de obiectul, de scopul în numele căruia caută să justifice aceste acte de trădare a misiunii sale. Nici exagerările de extremă nocivitate ale proletcultismului, nici grimasele estetizante, n-au slujit și nu vor sluji vreodată ideea că scriitorul este un revoluționar de profesie, că este purtătorul cel mai avizat al idealurilor și aspirațiilor poporului din mijlocul căruia s-a ridicat.

Complexitate și contemporaneitate

Din punctul de vedere al evoluției romanului, ultimele două decenii diferă radical de trecut. A apărut, sub impulsul direct al evenimentelor trăite de noi toți, un suplimentar criteriu de judecată. Se profilează, ca demers esențialmente fertil, strădania cîtorva scriitori de a plăsmui un corespondent pentru istoricitatea propriu-zisă. Este o înfruntare, fără intermediari, cu contradicțiile și rătăcirile, limpezirile și rectificările la care am fost martori direcți. Mărturia in discuție, gradul de adevăr al inscrierii pe orbita actualității abia consumate presupun în egală măsură o intimitate fenomenală și un „abiografism" imolicit.

A face uz de un asemenea demers nu este ușor. A reuși exersindu-l literar mi se pare de-a dreptul ieșit din comun. O asemenea performanță (resping excesele, însă termenul are o pregnanță de certă utilitate) realizează, cred, Dinu Săraru cu romanul **Dragostea și revoluția.** L-am recitit cu un ochi proaspăt, cum se întîmplă cînd doar curiozitatea justifică alegerea.

Nu știu ce s-a spus la apariția, în 1981. Mă tem că prea puțin, dat fiindcă, în general, persistă la noi o prejudecată potrivit căreia gazetăria nu îngăduie emanciparea de vechile și eternele ei tropisme. Or, Dinu Săraru este un gazetar înnăscut. S-ar părea că și un romancier înnăscut, judecînd după **Niște țărani** și după acest insolit și temerar omagiu adus „Dragostei" și „Revoluției".

Marea abilitate a scriitorului este cum pune în discuție și mai ales cum pune în relație cele două manifestări. Două manifestări supreme. Una meditînd la cealaltă, alimentîndu-i reacțiile. De bună seamă, m-am referit la revoluție, cît privește dragostea cu care revoluția se contopește ca să se regenereze, ea alcătuiește un capitol distinct. Purtătoare de dragoste mi s-a părut Alexandra Rudeanu, arhitectă ce întinde mina revoluției ca să edifice împreună rațiunea reparației morale.

Să sperăm că va reveni curînd, într-o altă proză, tot a lui Dinu Săraru. Personajul are, desigur, o biografie. Dar, foarte înțelept, nu ne trezește interesul ca biografie, în sensibilă scădere dinamică după ce eroina s-a maturizat profesional. Dimpotrivă, coagularea în roman a unei ipoteze a devenirii revoluției pare să rețină pe drept cuvînt atenția prozatorului. El nu uită că Alexandra Rudeanu, nepoata unei boieroaice căreia revoluția i-a incendiat conacul, se vede chemată de aceeași forță să refacă peste ani conacul familiei. Cel care o investește cu acest rol simbolic este primul secretar al comitetului județean de partid, Dumitru Dumitru, unul din participanții la revoluție. Atent la miracole ca un demiurg veșnic treaz, Dinu Săraru cercetează cîtă disponibilitate are revoluția pentru a se judeca pe sine, a se justifica și, dacă este cazul, de a se întoarce recuperator la primele verdicte.

În romanul său de debut **Niște țărani,** Dinu Săraru refuză idilismul : țăranul său Năiță Lucean nu este obișnuitul și compromisul ins fericit să se dedice colectivizării. El privește evenimentul ca inevitabil după ce face tot posibilul să-i scape. Punctul de vedere al prozatorului are oroare de clișee. Ca atare, imbecilitatea agresivă se lovește de instinctul de apărare și de o stare a limitării suprafețelor de ciocnire. Atît Lucean, Petru, cît și ceilalți țărani se înscriu într-un timp al anonimizării rezistențelor. Spiritul lor este marcat de un fel de biografism comun colectiv. Cu ajutorul verigilor echidistante prozatorul filtrează contrapunctic documentul biografic.

El alege, în fond, un fel de abiografism incipient ca să accentueze esențiai puterile politicului. Politicul este un fel de centru iradiant. Istoria puterii redistribuie altfel accentele jocului participativ. Din spițele lui curg și hărnicia, competența gospodărească, și perspectivele filosofice și, de ce nu ? modificările de unghi sufletesc. Politicul nu e centrat pe biografic, ci pe vizionar și pe vital. Altfel spus, pe exponețial. Ca atare, în modul de a-i contura pe cei doi exponenți ai vizionarului și vitalului, pe Dumitru Dumitru și Anghel Tocsobie, scriitorul amestecă cele două virtuți și întinde punți chiar dacă ele nu fuzionează prea tandru. Politicul, vreau să zic revoluția, intră în scenariul romanului mai viu și mai rotund decît dragostea, fie ca cifru erotic, adeziune simpatetică, vraja dublată de inițiere.

Intimitatea fenomenală (exclusiv anti-idilică) este arma de preț a lui Dinu Săraru. Datorită ei avem, mereu fluturată de narator, arta tîlcuirii realului. Nu tot ce este mutat din locul său este și revoluționar. Dar tot ce rezolvă o injustiție poate fi un act de iubire. Iată cu ce optică am citit acest roman cu o tensiune deloc artificială, crescînd din acțiuni aparent anodine, însumînd o tehnică de existență a doi-trei activiști de partid, din ierarhia mai înaltă.

Ar fi ceva de observat privind o obiecție ce i s-a adus în acest plan lui Dinu Săraru. I s-a reproșat că aglomerează, spectaculos, suprafața plană a narațiunii cu personaje ilustrative, insuflețite artificial. Am răspuns elementar obiectiei semnalînd oportunitatea delimitării de biograficul extrem prin rețeaua de intersectări simbolice. Dinu Săraru închide un număr de evoluții refuzînd fetișul autobiografic.

I s-a mai relevat autorului riscul agitației fără justificare ca un fel de complement romanțios, lux pe care el și l-ar permite ca să îndulcească realismul frenetic. Încă o dată am impresia că alta este intenția și altul rezultatul. Revenind la Dinu Săraru povestea foarte capabilului inginer Cernat, director de trust demis pe nedrept, joacă un rol deloc neglijabil : în mod alternativ, revoluția generază respectul omenescului dar și infernul lui. În romanul **Clipa,** pe umerii lui Tudor Cernat se sprijină un întreg cimp gravitațional. Mai puțin ca fapt biografic și mai mult ca metaforă a realității disparente. Sub acest raport, **Clipa** este un roman-punte. Reporteri troglodiți văd mereu roz o realitate în curs de diferențiere. Dimensiunea polemică a cărții se luminează astfel, pe coordonata ei gravă. Gravitatea naște episodic o teribilă respingere a minciunii și a abjecției. Poate că asemenea secvențe sînt de o coloratură marcat pedagogică. Adevărul lor profund și dureros nu scapă cititorului. Sondajul operat de prozator transformă atari incidențe polemice într-o demonstrație oferită cu brio a drumului contorsionat pe care luciditatea îl urmează uneori în confruntare cu vitalul. Și al revanșei vitalului, înviat spectaculos, în „clipa" următoare...

Cîndva, G. Călinescu opunea anonimatul mithosului universaliei autohtone. Îl înțeleg mai bine acum, grație lui Dinu Săraru. Cînd văd aceste „universalii" deschise infiltrării de specific cu adevărat revelator pentru metamorfozele ultimilor ani.

Henri Zalis

24 NOIEMBRIE 1984

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XVIII

A. R. IACOBESCU : **Sint boarea :** „Sint boarea ce se pierde in spațiu / pornită din focul de săbii (...). Sint timpul se aleargă fără odihnă (...) Ca o săgeată spre stele și cintec“. **Sens :** „De la o virstă, / primăvara / nu-și mai ascunde ghiocelii / sub frunzele toamnei“. **Vestitorul :** „Plutind in lacrima ca roua / ești floarea ce răsari intii / pe bruma toamnei ce trecu“. **Inscripție pe-o amforă :** „Pe-o amforă etruscă / ți-am găsit numele **și** chipul (...) Ești tu sau nemurirea ?“ Celelalte n-au pregnanță in scurtime ; dau vuiet scurt, de vas greu și ne-nflăcărat : lutul cel ne ars, nu sună, nu răs-sună.

PETRU ANCA : Din **Esențiale :** 6. — „Mă întind peste zi / Lumina să mă străbată / Numai așa mă inalță iarba“ 7. — „Atit de sfios / genunchii ei infloresc / Oh, să-ndrăznesc“ 8. — „Liniștea, liniștea / cu genele mi-o mături / cum faci ochi“. 12. — Căzute capcane, / visele mele și crinii mei, / in marginea nopții“. 14. — Licuricii fac larmă / Cum de mă pierd / în a iubirii-ți iarbă“. Am urmat sfatul dv., in ceea ce privește lectura scurtelor poeme Esențiale : „Fiecare se cere citit independent, fără intervenția brutală a imaginii următoare“. De la 1 pină la 18 și inapoi, de mai multe ori, noi răscitind, ne-am oprit la cele cinci. Am luat ce-a fost mai pe placul nostru. Cu celelalte mere, mergeți acasă : altele de aur nu mai sint. Doar la culesul următor.

IONESCU MAGDALENA : „Calcă cu pașii tăi, grei / pe frunzele triste din toamnă“. Și atita tot, pe cind prozuțele le-am dat celui în drept și obligat.

STAN FLORICA : „E atita frig și atita noapte, / Lumina plinge in ochii goi / Căci raza soarelui nu poate / să alunge noaptea strinsă-n noi“ — Cum să poată, biata rază, ce vreți dv., din creion și pe genunchi ?! Mai bine faceți ciorăpei și mănuși — au să țină de cald cuiva. Și veți fi intr-o faptă mai bună decit stihuitul.

VICOL : Semn, astfel : „Peste vîrf trecu un vifor / retezător (...) Buimac, prinse gheată imprejur / dincolo era frig ? / nimeni nu îndrăznea / să-și strecoare mina / in întunecata vecinătate. / După o vreme / piscul se dezgheață / și o boare ne flutură pletele : / dincolo erau anotimpuri / Dar nimeni nu îndrăzni / să-și strecoare palma / să străpungă semnul / mai departe“. **Axis mundi,** abia de-aici : (...). Nimeni în lunile albe de vînt și / păcat / sunetul meu nu-l cunoaște tăcut / ne-ncercat / Zgilțiie omule, măr și cires / pe pămînt / nebănuit neculeș eu rămin / pomul sfînt / Ochii ridică-ți-i / chinul tău zbuciume-mi / coama / in pumnul tău reavăn / stelele scuture-și / poama“. **Goana prelungă :** (...) „Joacă nămeții în față, desfașă / putrede văi / briie de glod / zgilțiie negru tunetul lumile / fără de rod. / Smulge din mine parte cu parte / repedea roată ca năclăită de somn se destină (?) / inima mică deschide o pleoapă / să facă lumină“. **Inițiere:** „Albastră dungă urmează / povestea. / Cu gura îi prinzi șuvoiul / te umpli, te spală părul ei (...) intinse către sin / cu miini de lapte / in inimă amiaza simți / ochiul tău cum se deschide / ca un alt cer“. Arta de a renunța la versurile moi, adormite și fără busolă, este uneori mai grea decit arta poeziei insăși, — care mai este și știință. Trimiteți.

CRISTIAN ANDREI. Noi nu cunoaștem la ce vă referiți. Un pliculeț in care se află un soi de erată la poezii ce nici nu ne-au ieșit in cale. Dacă le-ntilnim, le spunem.

U. I. SAVU : Oricui îi place lucrarea scurtă și cu har : **File din jurnalul tinărului poet :** 1. — Vorbele tale sint prăpăstii / in care dragostea mea / se teme să înopteze“ 2. — „Numai sinii tăi / dorm ca și crinii / cu gura deschisă“. 3. — „Blestemat fie cel care / traversează riul de sudoare / nu inotind ci călare“. 4. — „Fructul decojindu-se-n amiază / sau anotimpul care se trădează“ 5. — „Riul bolborosind printre pietre / ca și un prunc ce vorbește / în somn“.

ADRIAN MOHAI. Singurătatea lui Rafael : „În șezlong de-asupra nopții / (...) continuu din intuneric / și cuvintele zvicnind printre perne de puf / amintindu-și bolta / ieșind de sub acoperișul de porțelan vechi / ți-am simțit mireazma de nisip / ingerii gunoind deșertul / și uguitul apei / genunchii tăi miruiți / frunza coapselor / (...) Și o parte devoră cealaltă parte / căci cu adevărat se naște singurătatea în noi / privea el departe — îndrăgostindu-se“. Și, in intregime, **23 August :** „Oamenii aceia simpli / au știut mai curind / cum se coace pămintul in toamnă / cum picură roua din timplă / asupra bobului de strugure și griu / iar cind in mina lui s-a pus o pușcă / din obișnuință, bineințeles, / au insămintat pămintul cu oasele lor / gindindu-se la noi / ca la un imens / fruct de August“.

ARTEMIZA BODNAR: Travaliu poetic: „Am pedalat îndelung, insistent / pe fiecare vers ca pe o bicicletă / de-odată am simțit : că mă inalț și aș fi / primul care face inconjurul poeziei / reușind să-i simt rotunjimea îmbătindu-mă (...) și un erete versat se-amuza / văzind florile mele naive brumate“

ANA MUNTEAN : Strămoșii : „Unde v-ați ascuns zilele / de sinteți fără umbră din umbră / unde v-ați lăsat nopțile / (...) / Poate aici lingă stina cu oi / poate departe lingă cristalul albastru. / sau dincolo in adincul de marmuri / voi singuri, acolo nașteți statui“.

OVIDIU STANOMIR : Aceste versuri : „Mai liniștit / ca o potecă zăbovind prin iarbă“ (...) „Căci pasărea paradis cind năpirlește / îi cad ingerii, gind cu gind“.

CIPRIAN NAN : „Tocmai acum / cind orașul mă taie in două / sublim incordat / intr-o moarte de rouă / (...) / tocmai acum / cind sfirșitu-i aproape / simt / peste suflet / două lanțuri de ape“ din **Celui care a fost Marin Preda.**

DAN BOGDAN : Posibile intoarceri, așa : „Păsările au întins aripile / spre un mare parc / (...) / dincolo de zbor / (...) nu-i decit un morman de cenușă / soarele se sparge in furtuna intrebării / exist“ — Deci : **Adrian Mohai, Artemiza Bodnar, Ana Muntean, Ovidiu Stanomir, Ciprian Nan, Dan Bogdan,** cu toții intr-un plic ; de la Cenaclul Lumina, al Casei de cultură a sindicatelor din Sibiu ; intr-un car de vreascuri, am găsit rămurelele ce le-am arătat in ghilimele, ca plăpinde situații ale cuvintului in eforturi poeticești. Am muncit ca un rob, pină le-am ales, cules, așezat la vedere. Am lăsat la urmă pe numitul : **Mihai Posada :** care se ridică din tot grupul sindical, astfel : Dacă : „**Dacă** piinea și vinul, / sarea pămintului — tu, dacă taci / înțeleg : / am ajuns / nu intreba pentru ce“ ; **Locuiești miezul unui gind de taină :** „Locuiești miezul unui gind de taină / adincă lanternă in Grotele Mari / levănțica deabea mai respiră prin haină / ne vom deveni legendari / sus in Ardeal, o catedrală / inverzise pină la cer / prin cerc de logodnă albastră / inflorea trandafirul stingher / intr-un hotel nu intreba de zeii lari / ei in poene tropotesc (...) / Se gudură ochii ca o pereche de ogari / captivă miriie lumina căzindu-ți pe față / ocean intre tavan și perdele / mierla va cinta pentru cel (de) dimineață“. **Pur și simplu :** „Zilnic trecem pe lingă / noua fabrică de panificație / (...) o mireasmă străveche / la rădăcina firului de iarbă iubito / nu vom ajunge in caleașca bunicilor / de la muzeu / de cind n-ai mai văzut un cal. / iubito, nu port monoclul bunicului / dar / la colțul de beton al blocului / pe trotuarul nostru / cum intr-o firidă pămintie / a inflorit păpădia / domnișoară, pur și simplu / cu degetul iți vor arăta / citeva constelații“. **Despre pacea copilăriei :** „Acela pierdut, (...) / cer sprijinit pe corolele merilor și caișilor din grădină / de care te îndepărtezi infrigurat / și din părți se șterge mireasma de fin / ca un pastel in decolorare / cerul același / (...) prieteni, prieteni, cu basme pregătim / zorilor de ziuă / (...) memoria“. Cită uscătură a trebuit să tăiem și aici, dar vigoarea fragmentelor ce s-au alcătuit in poeme de sine și de mare frumusețe, ne mingiie. Învățați, la cenaclul acela, să tăiați in carnea moartă a cuvintelor și biciuiți-o pe cea vie, cu vergelele adevărului.

LĂZĂRESCU MIRCEA. Acestea sint, acelea nu-s : **Da, dar parcă s-a schimbat ceva.** „Tresar la zgomot, / tresar la lumină, / tresar la aglomerație, / (...) / port in mine lipsuri vechi, / intrebări fără răspuns, / răspuns la intrebări / pe care nu le-am pus / Merg / mă opresc, / căutind incotro s-o iau. / Unii mă lovesc cu umărul / în umăr, / dar nu reușesc să-mi schimbe direcția / (...) Mi se propune o intilnire. / Spun nu / O alta. Tot nu. / Și somnul vine greu, / vine tirziu, / mai mult nu vine“. **Scene din spectacol = Mizerie și noblețe de Escarpeta :** „Ziduri cu tencuiala mincată, / uși dărăpănate, / lumină gălbuie, murdară / Toate pe pinză, / desenate, / Forfotă zgomotoasă / de oameni sărmani. / O rufă veche pe jos, / alta atirnind intr-un colț. / Culoarea gălbuie se-nviorează / portocaliu și bleu, / cumetre cu miinile-n șolduri, / cu fuste-nflorate, / ochi in ochi, / gata de-ncăierare / (...) / Intervine cineva, / e rost de mincare / culoarea scenei se schimbă / roz și bleu, / muzică veselă, / actorii dănțuie printre decoruri, / părinții unui copil oropsit / sint aflați / in persoana unor oameni cumsecade, / despărțiți de multă vreme / pentru că se iubeau prea mult / și mureau de foame, iubindu-se / Toată lumea mănincă pe săturate“. Ar mai fi **O lecție in 1967,** cea dedicată lui Nichita Stănescu. Însă cam reporterească. Nu disprețuiți metafora, nici rimele. Vă așteptăm.

Cu înaltă mîndrie

Urmare din pag. 1

de prosperitate și bunăstare, de dezvoltare liberă și democratică, de afirmare demnă și suverană a națiunii noastre socialiste. De rezultatele acestei mărețe epoci revoluționare vor beneficia toți cetățenii de astăzi ai României socialiste, ca și urmașii lor, toți cei ce se vor naște, vor trăi și vor munci in societatea comunistă românească. **Pe drumul pe care il avem de parcurs,** arată mai departe secretarul general al partidului, **va trebui să invingem incă unele greutăți, să soluționăm probleme noi, complexe, să ne confruntăm și să depășim o serie de dificultăți inerente desfășurării unei asemenea opere grandioase. Vom urca și vom străbate noi căi nebătătorite, necunoscute — ceea ce impune să fim animați permanent de un spirit cutezător, de hotărirea de a promova tot ce este nou și inaintat in gindirea și practica socială, de a insuși și aplica in viață cele mai noi cuceriri ale geniului uman, tezaurul cunoașterii universale. Pornind pe noul drum, să fim conștienți că nimic nu se poate realiza fără muncă, fără eforturi, fără consum de energie și inteligență creatoare, fără spirit revoluționar, devotament și abnegație.**

Capacitează, ne inspiră aceste aprecieri, se transformă in mobiluri de conștiință ale existenței, își dezvăluie intregul relief al cunoașterii și gindirii politice, revoluționare, au meritul de-a fi reținute și transformate in criteriu, in normă a muncii, a vieții și creației, a iubirii de țară, a faptei prin care se probează deopotrivă prezentul și viitorul și se dă proba propriei identități. Și vor fi multe, sint multe desigur ideile acestui mare forum, care, prin magistralul document prezentat de secretarul general al partidului, prin dimensiunea și concretețea programelor adoptate, a hotăririlor care cer substanța infăptuirii practice rămin ca momente de referință in istoria actualității și perspectivei noastre celei mai exacte.

Națiunea intreagă, partidul și poporul intreg și-au indeplinit un mandat de conștiință realegindu-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu in funcția supremă de secretar general al partidului. Astfel centrul vital al existenței noastre ca țară și popor are o garanție, un temei și o confirmare sigură a indeplinirii rolului și misiunii sale istorice pe deplin indreptățite. Astfel viitorul a devenit și devine concret și măreț, nu numai ca un gind, nu doar ca o speranță sau o probabilitate, ci ca o știință și o posibilitate, ca o condiție și mai ales ca o operă de cea mai fierbinte și mai nobilă arhitectură căreia ii dăm intreaga forță incă din ziua și clipa de azi. Acesta este de fapt marele forum, in acest mod ne conține și ne implică el in tot ce s-a decis, in tot ce am decis și am luat astfel act de noi intr-o nouă condiție și pentru o nouă perspectivă a noastră. Cu mindria, cu satisfacția, precum și cu deplinul și inaltul sentiment al răspunderii și angajării care decurge de aici, știind că in frunte e cel ce ne-a redat demnitatea și a pus și pune mai presus decit orice țara și binele ei, țara și poporul in lupta și munca pentru infăptuirea celor mai nobile idealuri, a celor mai scumpe și mai drepte aspirații, pe care istoria și viața ni le așează in inimi și le intărește in cuget, in conștiințe.

În numele unei epoci

Urmare din pag. 1

propășirea României eterne. Proiectul viitorului este conținut — de la elaborările teoretice de profunzime, pînă la detaliile concrete capabile să dea necesarele puncte de susținere ale întregului — în programul de lucru pe care Raportul prezentat de secretarul general al partidului l-a configurat cu claritatea operei de geniu. Așa va fi țara, așa vor fi oamenii. Prin munca tuturor, un imens efort colectiv sub semnul creației permanente, al patriotismului nu declarat, ci exprimat prin muncă, entuziasm și competență.

În acest front larg, cultura, literatura au locul lor distinct, rostul lor de catalizatori sociali, în procesul de educare patriotică a generațiilor de constructori, rostul lor de a fixa în tiparele artei frumusețile acestui timp eroic.

Congresul partidului a hotărît unanim. Poporul român a hotărît unanim. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, bărbatul ce dă nume unei epoci, ne conduce cu strălucire spre desăvîrșirea de ideal a unei națiuni care, înlăuntrul hotarelor ei și înlăuntrul lumii întregi, își înalță zidirea de pace.

În unitate și independență, adică, privind cu încredere spre viitor.

Sub semnul unității

Urmare din pag. 1

o dată gindirea profund dialectică, perspicacitatea politică, rara capacitate de a descifra semnificațiile și consecințele posibile ale fenomenelor și evenimentelor in desfășurare — proprii secretarului general al partidului — sint puse in lumină puternică de această veritabilă operă politică, teoretică și practică, prin care partidul, poporul nostru sint pregătite să intre cu fruntea sus, cu o riguros dimensionată conștiință a răspunderilor in viitor.

Ca-ntr-o oglindă in care se conectează razele timpului, așa se adună in prevederile și orientările documentului esențial, aprobat unanim de Congres, fețele de miine ale patriei, pe care, iată, le putem privi cu liniște și exact cu un ceas mai devreme, in acest ceas istoric, pentru istorie.

Multe și puternice sint impresiile generate de desfășurarea matur politică și inalt responsabilă in spirit profund revoluționar a lucrărilor Congresului.

Multe sint semnificațiile și concluziile. Dintre toate voi numi-o pe cea pe care o consider cea mai importantă, sinteza insăși a tuturor adevărurilor de azi ale țării, a garanțiilor ferme pentru viitor : unitatea de neclintit a comuniștilor, a intregului popor in slujirea neabătută a politicii partidului, unitatea granitică și dragostea nețărmurită nutrite pentru cel ce s-a identificat plenar cu vrerile națiunii, cu idealurile supreme ale poporului, pentru cel ce s-a dăruit și se dăruiește in mod exemplar, pilduitor cauzei progresului și prosperității continue a patriei, idealurilor socialismului și păcii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Unitate pregnant, elocvent evidențiată de vibranta voință, de nețărmurită dragoste prin care delegații la Congres au exprimat gindul și vrerea intregului partid, a intregului popor, reinvestindu-l, prin votul unanim, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu in funcția supremă de secretar general al partidului.

Astfel, simbolul unei vieți eroice, revoluționare, cum este viața de luptă a marelui nostru conducător, se intilnește cu simbolul opțiunii hotărîte și unanime a partidului și poporului. Opțiune exprimată in numele prezentului de demnitate al patriei socialiste, in numele viitorului de noi izbinzi in spațiul vast al creației materiale și spirituale, in măreața ctitorire a viitorului patriei noastre, ca o patrie a libertății și progresului, a omului constructor conștient de istorica sa menire, de misiunea de a conferi printr-o vie continuitate a faptelor, vaste și luminoase orizonturi de demnitate existenței poporului pe străvechile și mereu tinerele meleaguri românești.

Fapte la temelia acestui timp (II)

În anii făuririi societății socialiste, ca urmare a politicii Partidului Comunist Român de industrializare a țării, a concepției secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la dezvoltarea forțelor de producție, economia României cunoaște ritmuri de creștere fără precedent, rar intilnite in dezvoltarea industrială a lumii.

In toate dimensiunile cantitative și calitative au fost revoluționate viața spirituală, invățămintul, accesul general al populației la știință, artă, cultură. În acest an, populația școlară reprezintă 25,1% față de totalul populației țării, in timp ce in 1944 doar 12,8% din populație era școlarizată. Sintem una din țările europene cu cel mai mare număr de instituții teatrale și de cultură de mase, raportat la populație — 149 teatre și instituții muzicale ; aproape 8.000 cămine culturale ; aproximativ 500 case de cultură și cluburi ; peste 20.500 biblioteci și 423 muzee. Anual tipărim 1,4 miliarde exemplare de ziare și reviste și aproape 85 milioane exemplare cărți.

Pe scara cifrică a valorilor am putea așeza toate celelalte domenii ale vieții noastre materiale și spirituale. Toate însă vorbesc despre uriașa semnificație a celor două decenii de dezvoltare nouă a României și indeosebi de faptul că „Epoca Ceaușescu“ este cea mai inălțătoare in impliniri din cite a avut vreodată istoria poporului nostru. Dar există valori care nu se pot exprima doar, sau in primul rind, in cifre și care, de asemenea, dau armătura faptică concluziilor. Națiunea română a devenit, in această perioadă, omogenă sub aspect social și unitară din punct de vedere moral-politic : Partidul Comunist Român și-a modificat esențial rolul in societate, transformindu-se din forță politică conducătoare a luptei maselor muncitoare pentru prefaceri democratice ,revoluționare, in centrul vital al intregii națiuni socialiste in lupta ei pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și inaintare a României spre comunism.

Bilanțul marilor realizări social-economice, politice și culturale ale României socialiste, programele și proiectele de activitate viitoare ale poporului nostru, presupun existența unui climat internațional de pace și securitate, crearea condițiilor necesare dezvoltării unor relații de prietenie și colaborare pe multiple planuri cu alte țări și popoare. Iată de ce, România socialistă, țara care in decursul istoriei a cunoscut consecințele nefaste ale dominației străine și ale războaielor pustiitoare, și prețul greu al păstrării și redobindirii unității și independenței naționale face tot ce depinde de ea pentru a determina o evoluție pozitivă in domeniul vieții internaționale. Datorită activității consecvente și active pentru pace, independență națională și colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială — activitate desfășurată intens de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — România se bucură de un inalt prestigiu internațional, are numeroși prieteni pe toate meridianele globului.

La baza raporturilor cu alte state, România așează ferm principiile deplinei egalități in drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului in treburile interne și avantajului reciproc, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, considerind că numai pe baza acestor principii se pot asigura pacea și ințelegerea, colaborarea și conlucrarea pe deplin egală intre toate națiunile lumii. Respectarea cu hotărire a dreptului fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării economico-sociale in mod independent, fără nici un amestec din afară este una din condițiile fundamentale ale asigurării progresului și dezvoltării libere a fiecărei națiuni, a fiecărui popor, asigurării păcii și ințelegerii in lume.

Existența unui climat internațoinal de pace și securitate este strins legată de oprirea cursei inarmărilor, de dezarmare și in primul rind de dezarmare nucleară. Avind in vedere situația creată prin trecerea la amplasarea de noi rachete cu rază medie de acțiune și incărcături nucleare in Europa, iau naștere noi și periculoase surse care pot duce la declanșarea unui război nuclear cu consecințe catastrofale pentru civilizația umană. Așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu in repetate rinduri, „Problema fundamentală este aceea a opririi amplasării noilor rachete cu rază medie de acțiune in Europa și a tuturor măsurilor anunțate legate de aceasta, crearea condițiilor necesare reluării tratativelor de la Geneva in vederea realizării unui acord intre cele două părți, care să deschidă calea inlăturării oricăror arme nucleare din Europa și din intreaga lume“. Mai mult ca oricind, in aceste momente grave ale situației internaționale este necesară unirea tuturor forțelor iubitoare de pace din lume, a tuturor popoarelor pentru impiedicarea unei catastrofe nucleare și salvgardarea păcii.

Pornind de la propria experiență istorică și de la analiza științifică a realităților lumii contemporane, de la interesele fundamentale ale poporului nostru, România participă activ la rezolvarea tuturor problemelor complexe ale vieții internaționale, acționează in mod ferm pentru renunțarea la politica de forță și de amenințare cu forța in relațiile dintre state, pentru soluționarea conflictelor și a oricăror probleme litigioase numai și numai pe cale pașnică, prin tratative. Partidul și statul nostru și-au afirmat, totodată, in mod clar, hotărirea de a participa activ impreună cu toate țările in curs de dezvoltare, la soluționarea problemelor subdezvoltării, la realizarea noii ordini economice mondiale, a unei largi colaborări intre toate statele lumii, de a milita cu consecvență pentru triumful idealurilor de libertate și independență ale popoarelor, pentru dezarmare, pentru cauza păcii și colaborării intre toate națiunile lumii, pentru o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră.

Ambianța de puternică efervescență revoluționară și patriotică cu care fiii patriei noastre au intimpinat și au urmărit lucrările celui de-al XIII-lea Congres al partidului a fost structural și entuziast dominată de exprimarea vie — intr-un vibrant consens — a voinței nestrămutate a comuniștilor, a intregului partid și popor, privind realegerea de către Congres, in funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al națiunii noastre, conducător incercat al partidului și poporului român, personalitate proeminentă a lumii contemporane. Astăzi, cind această istorică acțiune s-a indeplinit, cind tovarășul Nicolae Ceaușescu se află din nou in funcția de secretar general al Partidului, putem spune că opțiunea noastră, a tuturor este un omagiu adus tovarășului Nicolae Ceaușescu, expresia increderii și adeziunii țării la politica internă și internațională a partidului, la infăptuirea exemplară a hotăririlor de insemnătate cardinală care au fost adoptate de Congresul al XIII-lea la mersul neabătut al României pe drumul libertății și progresului, al socialismului și comunismului. Este in această opțiune istorică certitudinea mersului inainte al poporului român in epoca contemporană potrivit cu vocația și dorința sa, la cele mai inalte traiectorii ale istoriei noastre naționale, pe drumul nou inaugurat acum două decenii de gloriosul Congres al IX-lea al partidului nostru.

Mircea Mușat

O amplă cuprindere de spirit

Urmare din pag. 1

tru să rămină un partid revoluționar, să dinamizeze intreaga dezvoltare, să mențină spiritul revoluționar, patriotic, de luptă al poporului nostru.

Afirmată in plin Congres, auzită și ințeleasă in intreaga țară, de către intreaga națiune, teza ca atare vizează sensuri și semnificații ale căror răsfringeri se resimt in perimetrul unor multiple domenii și preocupări, inclusiv in acelea ale creației, ale literaturii și artei. Ea este genericul, matca prin care transpar legăturile și moștenirea generațiilor, factorul viu, hotăritor prin care țara de azi se află intr-o indestructibilă legătură și comunicare cu aceea de miine. Nu există revoluționar sau spirit revoluționar pe etape, există sau nu viață inchinată luptei și muncii pentru implinirea marilor idealuri ale poporului, există sau nu viață trăită și ințeleasă in sensul apartenenței la aceste idealuri, există puterea și dăruirea pe care ți le insuflă o asemenea ințelegere a rostului și misiunii in societate, există viață a permanentei creații. Din acest unghi și la o asemenea altitudine marele forum comunist propune și consacră toate marile noastre deveniri. Din acest unghi și la o asemenea altitudine literatura și arta primesc in substanța lor forța binefăcătoare și amplitudinea unei construcții de cea mai intinsă și mai pasionantă cuprindere. Morala este aici implicită și ține de sfera a tot ce-i inalt, durabil și omenesc.

CARTEA SOCIAL-POLITICĂ

Lumea nouă

Multă vreme l-am socotit pe Traian Gânju un etician. Dar deja primul volum din **Lumea morală** (1982) începuse să-mi clatine poate mai degrabă prejudecățile decit certitudinile.

Volumul al II-lea (1984) apărut la „Editura științifică și enciclopedică“ vine să risipească definitiv o părere formată in grabă și să facă loc alteia despre Traian Gânju și anume despre el ca un filosof al moralei, ceea ce este altceva.

Titlul cărții, mai întîi, este revelator : **Lumea morală** și nu **Morala lumii.** Poziția schimbată a celor două cuvinte inseamnă o trecere dintr-un orizont in altul, din cel al eticianului in cel al filosofului. Deci in al aceluia care se folosește de morală numai ca mijloc de reconstrucție a omului și lumii sale in conceptul lor ontologic.

Întreprinderea, dintr-un anume punct de vedere, poate să pară lesnicioasă : morala, in fond, cam de la Socrate încoace, a făcut parte din filosofie nu atît ca domeniu al ei, cît ca un mod de a privi și reconstrui omul. Dar tocmai pentru că are in spate o tradiție care obligă, întreprinderea nu era prea ușor de dus la bun sfîrșit, dacă nu, mai înainte, era greu de pornit. Cînd vrei să te atașezi la o tradiție, trebuie mai întîi să te detașezi. Identificarea presupune ca operațiune preliminară, individualizarea.

Traian Gânju își asuma un risc enorm, acela de a fi copleșit de tradiție. Ce putea să facă ? „Marinarii din Mediterană, scria Ortega y Gasset, și-au dat seama că există un singur mijloc de a scăpa de cintecul sirenelor, și anume să-l cinte invers“. Așadar, cîntecul trebuia cîntat invers dinspre noi, căci numai astfel, „acordurile“ de altădată puteau să devină ale noastre și noi, la rîndul nostru, puteam să ne construim ca sinteză a istoriei, dar sub semnul prezentului și pentru viitor. Căci o filosofie a omului prin morală, mai cu seamă o asemenea modalitate de a face filosofie, înseamnă deschidere esențială către ființa noastră ca ființă concretă.

De fapt, **Lumea morală** a lui Traian Gânju, în cele două volume ale ei, este o pledoarie pentru filosofie ca aspirație a omului către concret. O pledoarie dar mai cu seamă o construcție a acestui concret, a concretului ființei noastre prin morală.

Numai în aparență abstractă, în realitate potrivnică abstractului, adică, după Hegel, fragmentarului și fragmentarizantului, filosofia este concretă sau riscă de a nu fi. Morala ca un mijloc al filosofiei de a se construi în condiție concretă ori ca o modalitate de a „percepe“ ființa noastră în totalitatea ei era dintre acelea care mereu a fost interogată. Lăsată o vreme de o parte ca un fel de cercetare parțială a omului sau redusă la latura pragmatică a „moralizării“ morala a părut să cadă, acesta este cuvîntul, în abstract.

Dar ea vizează „un om în carne și oase, individul în rețeaua raporturilor lui sociale, sub cupola tuturor formelor de existență și conștiință socială“ (**Lumea morală,** II, p. 7). Vizează deci individul, singurul existent ca atare, dar îl vizează esențial. În alte cuvinte, îl instituie ca pe un universal concret.

Numai astfel morala (și dincolo de ea, filosofia), va putea să fie ceea ce de multă vreme s-a văzut a fi condiția ei, anume cunoaștere și acțiune sau cunoaștere pentru acțiune. Căci „problematizarea existențială cu reale valențe moralizante este scopul permanental și final al genezei morale a omului“ (p. 6).

În această dublă condiție, decide cunoaștere și acțiune, și încă acestea legitimate prin raportare la ființa individuală, „în carne și oase“, este firesc ca morala să fascineze. Ceea ce nu este însă de ajuns, pentru că, așa zicînd, nu numai locul sfințește omul ci și invers, mai cu seamă invers. Morala este extrem de promițătoare și seducătoare în ordine filosofică. Dar ca atare este asemenea statuii dintr-un exemplu celebru : este prefigurată, este „conținută“ în marmură, trebuie numai ca cineva cu știință și pricepere s-o „disloce“.

Traian Gânju are această știință-pricepere de a trece morala din condiția ei de existență în cea de operă. Și pentru că în această condiție de operă filosofică, atunci cînd este operă autentică, morala este atît de frumoasă, nu poți să nu te gîndești la puterea modelatoare a filosofiei exercitată simplu, numai prin existență. Dar, încă o dată, aceasta în condiția unei reconstrucții autentice, care deci să-și facă din lumea valorilor lumea ei.

Cartea lui Traian Gânju este o asemenea reconstrucție.

Gh. Vlăduțescu

Acești oameni minunați și proiectele lor de viitor

Urmare din pag. 1

țiile animaliere. Sint oameni care au inființat șantiere, ridicind uzine și fabrici ultramoderne, acolo unde tihna milenară a locurilor nu fusese tulburată pină in urmă cu citiva zeci de ani de zile de huruitul niciunui motor. Au zidit orașe noi, cartiere de locuințe mai mari decit orașele, și sate la fel de atrăgătoare ca și orașele. Sint oameni care știu ce-i bucuria muncii bine făcută, dar care au gustat și din amărăciunea, fie ea și trecătoare, a infringerii. Oamenii aceștia au visat, și-au concentrat toate energiile ființei lor și au pornit la infăptuirea visului. Uneori, fapta a fost dincolo de marginile visului și bucuria implinirii a fost mai mare chiar decit inima lor o putea cuprinde. Alteori visul nu a fost acoperit de faptă pe măsură și amărăciunea și indirjirea lor au declanșat energii noi, de nebănuit, și acești oameni au pornit din nou la lucru să crească fapta pe măsura visului. Din enorma, din neiertătoarea încleștare nu au lipsit nici sacrificiile, nici durerile, nici bucuriile. Citeodată, unii au plătit cu singele lor. Alții au plătit chiar cu viața indrăzneala, mereu omenească și mereu înălțătoare, de a supune natura, tainele ei, de a stăpini cunoașterea. Ei nu mai sint printre cei de lingă mine, dar noi toți îi știm, îi simțim alături, prin visul lor, prin fapta lor ce le-a dăinuit dincolo de ființă.

Cei care sint aici, sub cupola atotcuprinzătoare a sălii Congresului, citeva mii, și alții ca ei, zeci de mii, sute de mii, milioane, aflați in toate satele și orașele de pe intreg cuprinsul țării, fac planuri noi de viitor și, dacă ești atent, in privirile lor, in cuvintele și gindurile lor de acum, deslușești cu claritate fabricile și uzinele de miine, ogoarele mănoase ale verilor ce vor sosi, satele și orașele de peste cinci, de peste zece, ori cincisprezece ani, așa cum sint ele prefigurate in marile proiecte de dezvoltare a țării ; proiecte dezbătute și aprobate de Congres.

Cită sudoare, ce cantitate enormă de inteligență, cite eforturi, cite bucurii și cite necazuri vor trebui consumate pentru ca toate acestea să prindă ființă ! **Să ființeze !** Să ființeze pe harta țării și să ființeze pe harta sufletului nostru !

Cită sudoare, ce cantitate enormă de intelifletul acestor oameni !

Se spune că intr-un bloc de marmoră statuia se află gata făcută. Un sculptor bun nu va face altceva decit să inlăture, cu uneltele sale, marmura de prisos. Translind ideea, putem spune, asemenea, că in sufletul acestor oameni, in munca și lupta lor pentru zidire, in biruințele și infringerile lor, in lacrimile, dar și in cutezanța lor, se află eroii cărților unui scriitor. Scriitorul n-ar urma să facă altceva decît să dea la o parte încărcătura de suflet ce prisosește, ori, din contră, să adauge această încărcătură, acolo unde lipsește.

În fond, izvorul cu apă vie al inspirației, spre care secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îi îndemna pe scriitori să meargă cu incredere, in sufletul acestor oameni minunați ai pămintului românesc se află !

Cu mai bine de un secol în urmă, Eminescu numea el însuși același drum, vorbind despre **novelele** lui Ion Slavici : „Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decit determinată ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului național“. Ca, mai departe, marele poet să conchidă : „Fără îndoială, există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămîntul, în modul de a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent“.

Dar care-i calea și cît de greu este aceasta și cum să faci ca intr-adevăr să ajungi la izvorul cel dătător de apă vie ? Iată întrebări la care fiecare creator va trebui pînă la urmă să răspundă de unul singur, la masa scrisului său.

SPORT

Tablou cu săgeți de aur

Cu ultimul meci al naționalei, desfășurat în Israel și încheiat la egalitate (1—1), Mircea Lucescu pare să-și fi găsit tolba cu săgeți de aur pe care o pierduse pe cîmpiile Franței și în cețurile Irlandei de Nord. E limpede pentru mulți că reprezentativa noastră suferă o transformare — nume ilustre trec în rezervă și altele învăluite în răsăritul speranței le iau locul. Nu sint pornit să-mi sparg cu un trandafir răutatea limbii, dar trebuie să zic că primenirea aceasta mă bucură. Vechile securi sînt azi, cele mai multe, destul de știrbe sau blazate sau pur și simplu cu coada ruptă și muchea crăpată, așa că revigorarea ce se anunță, avînd ca punct de plecare meciul de miercurea trecută, desfășurat pe un pămînt umbrit de portocali, poate dura și se poate împlini. Dacă va fi așa, vom uita sămînța păcatului și iarba greșită.

În schimb, în iarna de acasă, cu zăpezi vinete ca lupii, cu ploi ce ne-ar fi înălțat coloane de lumină în suflet mai pe la începutul toamnei, lucrurile se întărîtă prin crîngul de mălini din fruntea clasamentului și se otrăvesc prin rîpa unde pîndește focul împrejmuit de mlaștini și hrănit cu talismane. Performera etapei a treisprezecea a fost Steaua, care a tulburat felinarele iederii de pe malul Oltului. Tună orb prin nădejdile lui Macri și noaptea dă lăstari înalți. Numai de fum ...Misterul prînzului de duminică s-a dovedit (poate chiar mai mult decît Steaua) Gloria Buzău, care a smintit toate iolele de pe Bega, tocmai în ceasul cînd acestea se credeau acoperite iarăși de stoluri de porumbei. Cremenea, în miinile lui Dembrovschi, dă scîntei însîngerate, pîrjolește podul palmei, însă nu ia trupul mirării. Greierii și-au jertfit darul mult prea devreme... Dinamo, în gîlceava noroiului de sub Paring, acolo unde toată lumea găsește anul ăsta o pîine albă de mîncat, n-a izbutit să smulgă decît un punct. Bun și colțucul ăsta rumen. Vom avea deci o primăvară lăudată : purpura cîntecului ce ne încinge inima cînd se bat în farmece, pentru locul întîi, Dinamo și Steaua.

Am lăsat la urmă roata de azur a Craiovei. Universitatea, care-i răsfățul nostru sărindu-și pînza desfătării cu mărgăritare, a întrecut Chimia Rîmnicu Vîlcea la un scor amețitor. Și totuși, în repriza-ntîi, oltenii n-au chefuit pe scara ce urcă în logodna lumii. Credința mea e că ei și-au păstrat coama năvalnic zburlită pentru jocul de miercuri cu iugoslavii. Atunci îi vreau eu cu toți corbii ieșiți la pradă. Mult succes !

Fănuș Neagu

Președintele Nicolae Ceaușescu arhitectul unei politici de anvergură mondială

MAURA VAGLI,
membră a Comitetului Central al Partidului Comunist Italian

«O idee românească : „Cerul nu poate fi proprietatea celor puternici"»

„femeile acestea care nu contează nimic, scria Cesare Pavese la un moment dat. Era și poate că mai este un adevăr pentru cazuri destul de multe din Italia." Doamna **Maura Vagli** începe să aibă remușcări literare, dacă se poate spune așa. Îl citește din ce în ce mai rar pe Ungaretti, pe Quasimodo, pe Eugenio Montale. Un om care a fost apropiat de literatură, care a urmărit îndeaproape mișcarea literară italiană suferă enorm cînd simte că pierde pasul. O întreb mai mult din întîmplare dacă este o femeie curajoasă. Sigur că da. Este membră a Comitetului Central al Partidului Comunist Italian și este o militantă cu state vechi de servicii pe baricadele luptei. Cea mai mare parte a activității și-o desfășoară în slujba emancipării femeii, a îmbunătățirii condițiilor ei. „În familia mea conducea numai mama. Ea avea toate responsabilitățile. Ea ne-a educat să avem curaj". Discuția curge. Vorbim iarăși despre literatura italiană, despre marii scriitori și despre cei care se afirmă și nu găsesc un drum spre sufletele oamenilor. La un moment dat îmi spune că a terminat facultatea de litere la Universitatea din Pisa, o universitate celebră pentru mulți români din veacul al XIX-lea. Cu totul și cu totul întîmplător o întreb dacă nu cumva a scris cîndva poezie sau proză. Doamna Maura Vagli, după două momente de ezitare, spune că da, nu numai că a scris, dar scrie și acum, dar nu are curajul să se confrunte cu cititorii, să facă un pas spre ei. După ce a fost timp de zece ani deputată în parlamentul italian, după ce a fost în fruntea mișcării feministe și a participat la mari campanii, după ce a militat pentru toate programele și ideile Partidului Comunist Italian, fără să se teamă cîtuși de puțin că greșește, că-și risipește timpul și energia, acum Maura Vagli se teme să spună că scrie poezie, se teme să publice. Această reținere vine poate dintr-o anume discreție care compensează pregnanta sa prezență în viața socială, sau poate că e încă o mică urmă a unui complex feminin. „În Italia, și-n multe alte locuri din lume, politica, și cultura, și puterea, sînt atribute prin excelență masculine. Așa cum spune Cesare Pavese, referitor la timpuri nu prea îndepărtate : „Queste donne che contanno nulla". De atunci s-a mai schimbat ceva. Noi comuniștii italieni, am luptat pentru ca femeile să aibă aceleași drepturi cu bărbații, am luptat pentru emanciparea femeilor, pentru afirmarea lor în viața politică, în viața economică. Noi am promovat solidaritatea în locul competiției, în locul distrugerii adversarului, noi luptăm pentru autodeterminare, luptăm pentru schimbarea structurilor sociale și economice ale țării. Nu vrem să preluăm puterea, vrem să transformăm societatea în bine. Am încercat mereu să mă definesc în raport cu societatea și am încercat s-o educ și pe fiica mea în spiritul răspunderii pentru propria sa identitate". De la literatură care este mereu o punte între doi oameni care încearcă să se apropie, de la întrebările sale legate de literatura română, Maura Vagli a trecut la amănuntele pe care le cunoștea despre țara noastră, la prestigiul de care se bucură România în lume. „Femeile din Italia se situează în avangarda luptei pentru pace și simpatizează, ca și partidul comunist, cu toate țările care fac eforturi pentru atingerea acestui ideal al umanității. Din acest punct de vedere italienii știu foarte multe lucruri despre țara dumneavoastră. Pledoariile pentru denuclearizare, pentru democratizarea relațiilor între state sînt considerate ca relevante pentru deschiderea existentă în România. Ne întîlnim în multe din ideile majore susținute de președintele Nicolae Ceaușescu. Mă refer la propunerile privind datoriile țărilor în curs de dezvoltare, privind schimbarea raporturilor financiare, privind autonomia spațiului cosmic. Așa cum noi ca persoane nu aparținem nimănui, la fel și cerul, spațiul cosmic nu poate fi proprietatea unuia sau a altuia mai puternic. România promovează o conferință privind autonomia spațiului extraterestru și noi subscriem pe deplin la o asemenea propunere creatoare. Cea mai mare surpriză pe care am avut-o în aceste zile de întîlnire cu România a fost numărul mare de femei prezente în sala Congresului al XIII-lea al partidului comuniștilor români. De aceea am vrut foarte mult să mă întîlnesc cu organizații de femei, să le vizitez la locul de muncă și am descoperit că în țara dumneavoastră femeile contează în viața publică, în viața economică, în cea politică. Accesul femeilor la cultură a fost transformat într-un fapt obișnuit".

INGOLF HAKON TEIGENE,
editorul ziarului „Nytid", membru al Consiliului Politic al Partidului Socialist de Stînga din Norvegia

«România de azi arată pe măsura istoriei sale»

Ingolf Hakon Teigene este editorul ziarului NYTID și membru al Consiliului Politic al Partidului Socialist de Stînga din Norvegia. Este un bărbat tînăr, puțin trecut de treizeci de ani și, de fiecare dată cînd discută despre istorie, își aprinde pipa sa din lemn de trandafir. La 19 ani era deja ziarist și ca să poată urma facultatea de istorie și a luat și alte slujbe mărunte, rămînînd în același timp un om preocupat de scris și de influența lui asupra cititorilor. „Istoria te ajută să situezi evenimentele politice într-o perspectivă mai clară. Lecția cea mai importantă pe care ți-o dă această disciplină este că realitatea e mult mai complexă decît ești tentat să crezi, la prima impresie, mai ales cînd te afli în centrul luptelor politice. Dacă te definești ca o persoană politică, implicată în disputele zilei, și te manifești ca un om activ, ești adesea tentat să consideri că lumea e împărțită în alb și negru, iar lecția cea mare pe care ți-o dă istoria este că nimeni nu este perfect alb și nici perfect negru".

— Și ce v-a mai dat istoria, îl întreb eu, stîrnit de pasiunea sa pentru biografiile popoarelor.

— M-a învățat că orice scriere, pentru a avea o șansă în fața cititorului, are nevoie să se bazeze pe fapte.

— Credeți că scrisul ar putea schimba lumea ?

Nici eu nu cred în întrebare, dar i-o pun numai și numai pentru a afla punctul său de vedere asupra efectului social al comunicării prin scris.

— Numai scrisul, nu ! Scrisul e important ca mijloc de informație, dar dincolo de această funcție, el contribuie la conștientizarea omului, la o corectă situare a lui în lumea în care trăiește. Scrisul adaugă realității noi dimensiuni, îi poate da omului o frumusețe și-o putere care să-l ridice cu mult deasupra condiției sale.

Am aminat să-l întreb despre România, încercînd să aflu cîte ceva despre mișcarea literară norvegiană, despre condiția scriitorului norvegian. Dar Ingolf Haken Teigene a ținut să precizeze :

— Am venit în România ca să particip la un eveniment politic. Faptul că mă aflu aici este rezultatul unor relații strînse între Partidul Socialist de Stînga din Norvegia și Partidul Comunist Român. Elementul esențial care dă forță acestor relații este atitudinea politică a României în relațiile internaționale între state, în politica de securitate, de pace. Am venit pentru prima dată în țara dumneavoastră pe care o cunoșteam foarte bine din punct de vedere istoric și care este extrem de cunoscută în Norvegia prin opiniile politice ale președintelui Nicolae Ceaușescu. Politica României în domeniul relațiilor externe este extrem de apropiată de cea a partidului nostru. Și noi, și președintele României, și mulți oameni corecți de pe glob militează pentru pace, pentru o politică de dezarmare, pentru solidaritate cu mișcările de eliberare din lumea a treia. Dar modul în care o face președintele României atrage admirația și respectul oamenilor de pretutindeni. Mă bucur că am descoperit că România arată pe măsura istoriei sale, că românii sînt niște oameni extrem de primitori și de sinceri. Lumea contemporană și omul nu pot depăși această stare existentă în lume decît printr-un efort către dreptate. Mi se pare că astăzi orice om normal, în deplinătatea facultăților lui, trebuie să facă un efort pentru dezarmare. Omul are nevoie să se știe în afara oricărui pericol, să poată citi orice fel de literatură, să asculte Mozart și să fie în permanență într-o opoziție creatoare cu autoritate, cu cei care decid măsuri mai puțin fericite pentru existența lui.

CARLOS PEDRO SPADONE,
secretar politic al Consiliului Național al Partidului Justițialist din Argentina

«O țară cu modele pentru o lume mai bună și mai dreaptă»

Într-una din aceste seri ploioase și umede, după ce **Carlos Pedro Spadone**, secretar politic al Consiliului Național al Partidului Justițialist din Argentina, s-a întors dintr-o călătorie prin București, ne-am așezat în fotoliile odihnitoare din holul unui hotel. Era impresionat de oraș, de modul de a fi al românilor, de ambianța politică existentă în aceste zile, în capitala țării. Am început să discutăm literatură. Deși vorbește perfect limba italiană, pe care o știe din familie, Carlos Pedro Spadone nu se simte apropiat de literatura italiană. Mai mult, se simte străin de ea. Am adus discuția spre Ernesto de Sabato. Un scriitor mare, a spus el. Totdeauna îl citesc cu plăcere, dar a spus-o pe un ton firesc, fără entuziasm, de parcă ar pronunța o judecată oarecare. Am trecut la Jose Luis Borges, acest mare scriitor al lumii contemporane. Carlos Pedro Spadone a trecut mai departe. Am revenit la opera lui Borges. Și atunci interlocutorul meu a reacționat scurt. Borges nu este iubit de popor. E un scriitor prețios pentru intelectuali. Poporul argentinian are nevoie de scriitori luptători. Și cei mai iubiți scriitori din Argentina sînt cei care în cărțile lor se identifică total cu idealurile poporului. Așa mi-a povestit despre operele lui Fermin Chaves, ale lui Ernesto Jaurechea, ale lui Enrique Santos Dissepolo, așa a ajuns să mă întrebe dacă am citit cărți de Alberto Castellani sau de Scalabrini Ortiz. Cînd argentinienii le citesc cărțile au sentimentul că s-ar privi într-o oglindă, că toate durerile și toate idealurile lor capătă un contur exact.

Pornind de la cultură am descoperit un mare militant argentinian, un om politic venit la București nu numai ca o dovadă a bunelor relații existente între Partidul Comunist Român și Partidul Justițialist din Argentina, dar și pentru a observa pe viu un mod de viață și un model de societate. Despre ce este vorba ? Carlos Pedro Spadone este un om care a învățat și s-a format ca om într-o perioadă de mari transformări în Argentina. Conducerea țării fusese preluată de președintele Juan Peron și primul guvern peronist a inițiat o serie de transformări în viața țării, a înființat sute de școli și a creat posibilități de acces pentru copiii oamenilor simpli care pînă atunci nu ajungeau decît rar în universități. S-a creat accesul poporului la cultură și la sport, au fost ajutați săracii, a fost îmbunătățită starea de sănătate a poporului, s-au creat noi locuri de muncă. Însă în țară mai erau mulți săraci și puțini bogați, erau mulți oameni umili. Eva Peron, cea care avea să moară la 33 de ani, a făcut enorm pentru oamenii săraci. În ziua în care Carlos Pedro Spadone împlinea 18 ani, la 16 septembrie, a căzut primul guvern peronist și lui i s-a părut nedrept ca un guvern ales de popor, deși făcuse greșeli, dar făcuse și enorm de multe lucruri bune, să fie schimbat. Asta l-a determinat să intre în focul luptelor politice, să militeze pentru ideile promovate de președintele Juan Peron. Carlos Pedro Spadone s-a întîlnit cu marele om politic al Argentinei. În 1969 l-a vizitat la domiciliul exilului său din Spania. „Era o mare personalitate, un ginditor și un om simplu. Am lucrat alături de el timp de 7 ani, 7 ani în care am trăit făcînd drumuri între Buenos Aires și Madrid. Împreună cu un grup de prieteni am încercat să-l convingem să se întoarcă în țară. Și am reușit. La 20 iunie 1973 președintele Juan Peron s-a întors în Argentina. Două milioane și jumătate de oameni l-au așteptat pe aeroportul din Buenos Aires. A doua zi, la televiziune, el a spus : „Țara asta o punem la punct cu toții sau n-o pune nimeni". A convocat toate forțele politice și a reînceput o mare operă de schimbare a țării. Unii colaboratori i-au înșelat așteptările. Seara, de multe ori, mă chema să punem de acord anumite lucruri. Și de multe ori începea să-mi povestească despre un mare om politic din Europa, prieten al său, președintele Nicolae Ceaușescu. Președintele Peron îmi povestea despre România ca despre o mare izbîndă și îmi spunea că într-o bună zi va trebui să o văd pentru că ea ne poate furniza multe modele pe care să le aplicăm și noi. Îl atașa de președintele Nicolae Ceausescu spiritul de pace și cel de dreptate, lupta lui fermă împotriva imperialismului, afirmarea autodeterminării popoarelor și a neamestecului, cooperarea și progresul. Am venit ca să particip la Congresul al XIII-lea al partidului comuniștilor români, ca să prezint salutul nostru, dar și pentru a vedea pe viu o țară care a dobîndit atîtea succese. Voi merge să văd unități economice, case de cultură, vreau să cunosc cît mai multe din experiențele poporului român, deja modele pentru noi în multe privințe.

Eram la București în holul unui mare hotel și discutam cînd despre literatură, cînd despre nevoia de mai bine a tuturor oamenilor de pretutindeni. Carlos Pedro Spadone era după un drum lung prin Capitală și de mai multe ori mă ruga să repet întrebarea. Îl descopeream mereu cu gîndul departe, la țara sa pentru care venise în România.

Vasile M. Tomuș

„Nu vom precupeți nici un efort pentru a contribui la triumful rațiunii, al înțelepciunii, la cauza independenței popoarelor, a colaborării și păcii în lume."

NICOLAE CEAUȘESCU

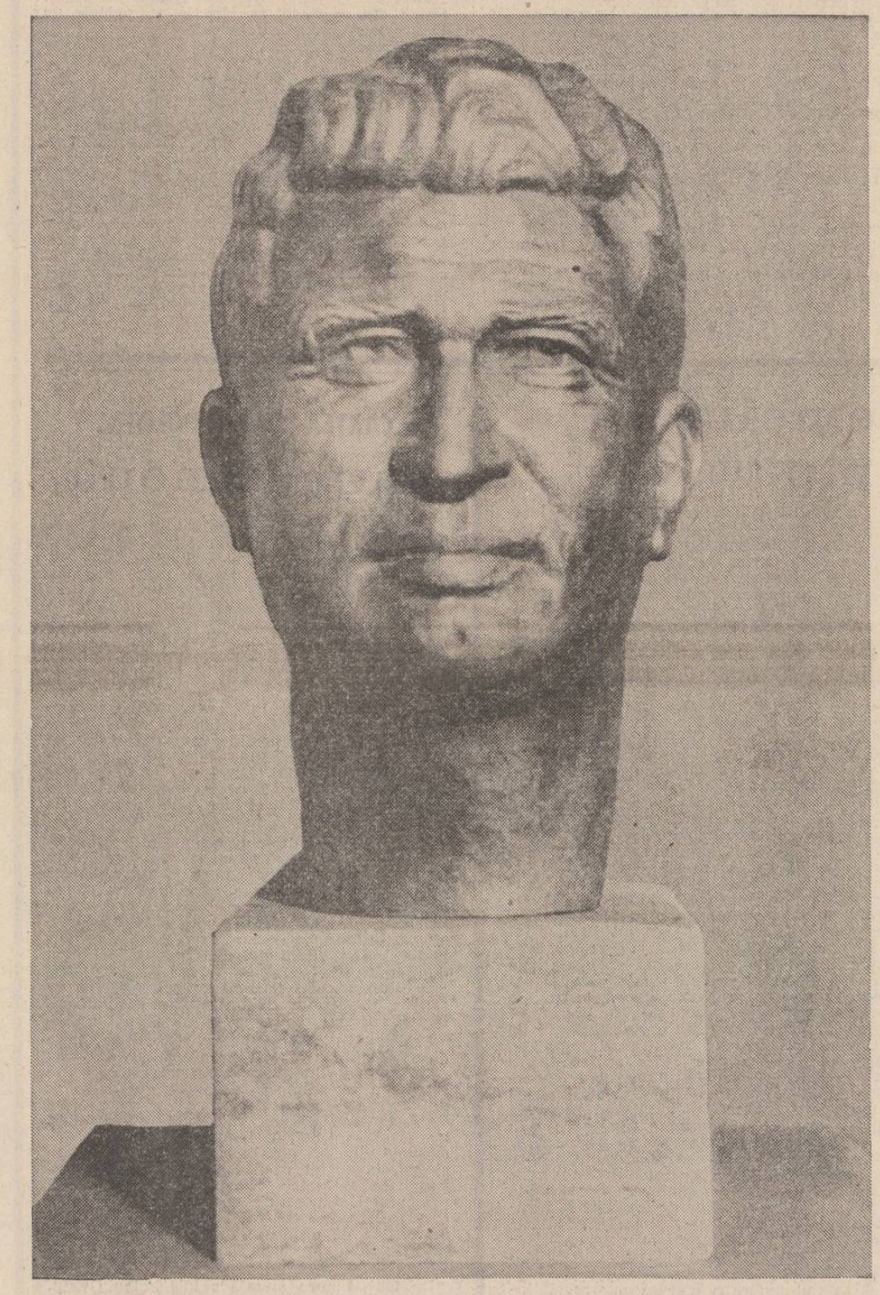

Sculptură de Osman Makunluoglu (Turcia)

Președinte al păcii

Printre fantasmele apocalipsei,
șiroaie de lacrimi și sînge,
prin plînsul lui „dies irae"
care se ridică din popor
cum ar răsări din spicele aurii
din Oltenia și Suceava,
din miriade de aripi albe
odihnindu-se în Delta Dunării,
din Bucureștiul împodobit
de florile lui 23 August,
aud astă seară, vocea ta,
Nicolae Ceaușescu,
serioasă, fermă, senină,
vorbind lumii despre pace.
Despre pace la fel de dulce sună
în română și italiană,
ba chiar și în latină,
limba lui Traian, opresorul
străin : „Si vis pacem
para bellum" !
Dar tu astă seară, Românie,
soră din Orient,
anunți lumii că doar prin pace
se pregătește pacea. Și tot așa și
vulturul
roman a vrut-o
obosit de zgomotul groaznic al
războiului,
soldații din Iliria și Panonia.
Și au cultivat pămîntul
și au chemat soțiile dace
să le fie alături, la bine și rău,
„bogăție" le-au fost fiii,
„Pămînt românesc" noua patrie.
Nu ai fost tu, Americă,
prima lume nouă !
Românie, soră orientală,
sînge din sîngele nostru,
păstrat cu onoare,
în secolele rușinii,
prin note și versuri ades neștiute
răspîntie a lumii,
prea îndelung ascunsă,
exotică floare !

România, care cu vocea ta
de puternici eroi ce au căzut
știind
să rămînă în picioare !
veșnică cinstire
lui Burebista și Decebal !
De la est la vest !
România, conștiință vie a
Europei,
pace e pace, un cuvînt latin.

Aici la noi, mulți se înșeală,
tovarășe președinte,
chiar oamenii cumsecade, e o
eroare
„beser rot als tot", „mai bine
roșu decît mort", e o eroare !
Spune-le tu, Nicolae Ceaușescu,
socialismul
nu anulează viața, socialismul
este istorie, este viață, socialismul
dispută, luptă, învinge
în pace, și nu în moarte,
socialismul nu crește
la Hiroșima.
Nicolae Ceaușescu, dă-mi mîna
pescarului din Tulcea,
a metalurgistului din Cluj,
a ciobanului din Maramureș,
dă-mi mîna curată
a douăzeci de milioane de
români !
fă-mă să aud vocea
fluviului tău, la fel
ca-n ziua aceea pe care
n-o voi uita, la Timișoara :
„Vom munci și vom lupta !"
Nicolae Ceaușescu, tu care vii
din adîncul istoriei
ca un frate de sînge,
să-i chemăm pe toți ceilalți
sub drapelul onoarei,
să pregătim pacea în pace :
„Vom munci și vom lupta !"
Nicolae Ceaușescu,
Președinte al păcii !

Giuseppe Caizzone
Italia

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
48
(1 178)
Simbătă
1 decembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SIMBOL AL UNIRII, AL UNITĂȚII PRIN CARE SÎNTEM

rezonanța ideilor și hotărîrilor marelui forum comunist se împletește strîns cu aceea de inimă și cuget prin care gîndurile și sentimentele întregului partid, ale întregii națiuni fac din acest răstimp de sfîrșit de an un moment unic, deosebit, înălțător și puternic prin faptul de a ne fi îndeplinit un viu mandat de conștiință, cel al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român.

Ca o coincidență istorică, acest moment al realegerii s-a petrecut doar cu puțin timp înainte de ziua Marii Uniri. Ca o expresie a unității indestructibile a poporului, a țării întregi în jurul partidului, al secretarului său general, Congresul al XIII-lea l-a reinvestit pe eroul națiunii la cîrmele destinului nostru unic și solidar. Unire și Unitate, deci, într-un gest care probează însăși lumina și tăria dragostei noastre, puterea de a ne vedea și edifica pe mai departe pe noi trepte de civilizație și progres, Unire și Unitate ca o sintagmă, ca o emblemă de spirit prin care garanția că tot ce am înfăptuit va dura și tot ce vom înfăptui se va întemeia pe efort și abnegație, pe gîndire și acțiune patriotică, revoluționară, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități. **Vom urca și vom străbate noi căi nebătătorite, necunoscute — ceea ce impune să fim animați permanent de un spirit cutezător, de hotărîrea de a promova tot ce este nou și înaintat în gîndirea și practica socială, de a însuși și aplica în viață cele mai noi cuceriri ale geniului uman, tezaurul cunoașterii universale** — a spus, de la tribuna marelui forum, secretarul general al partidului. Și în acest sens marele forum a hotărît în numele și după voința întregului popor, în acest sens a decis el pentru fericirea și prosperitatea întregii națiuni. Temeiurile sînt cît se poate de exacte și concludente, ele sînt cuprinse în magistralul Raport prezentat Congresului, sînt făurite și trăite de noi toți. Astfel, România se prezintă : cu o industrie de 100 de ori mai puternică decît acum patruzeci de ani, cu o agricultură de aproape 7 ori mai bogată, cu o creștere a venitului național de 32 ori mai mare, cu un învățămînt, o știință și o cultură avansate, investite cu uriașe fonduri materiale și umane, parte integrantă a construcției noii societăți și a omului nou, a conștiinței noi, înaintate. Pe aceste revoluționare înfăptuiri care au comprimat un timp istoric și au devenit substanțiale puncte de reper ale unei întregi epoci se sprijină gîndurile și puterea de viitor prin care partidul și țara au decis la cel de-al XIII-lea Congres noi dimensiuni și noi orizonturi ale dezvoltării, ale devenirii noastre.

Ca o coincidență istorică marele forum și-a desfășurat lucrările și a reales în fruntea partidului, doar cu cîtva timp înaintea zilei marii uniri, pe cel ce ne exprimă în chipul cel mai înalt ca unitate a gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale. **Vă asigur, dragi tovarăși,** spunea, **asigur partidul și poporul nostru că și în viitor — ca și pînă acum — voi face totul pentru a răspunde încrederii ce mi s-a acordat, că voi acționa cu întreaga fermitate, cu toate forțele în vederea înfăptuirii hotărîrilor Congresului nostru, a Programului partidului, pentru asigurarea ridicării poporului, a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, pentru întărirea continuă a independenței și suveranității României Socialiste !**

Partidul și țara și-au reales, și-au reinvestit eroul : l-au reales cu unanimă și vibrantă încredere de sine. Se știe și rămîne în memorie astfel acest moment prin care a fi uniți și a acționa în deplină unitate înseamnă a cuprinde istoria în toate marile ei evenimente trecute și prezente ca și în acelea viitoare, cu conștiința că ne aflăm pe un drum drept și sîntem călăuziți să ne împlinim cu ardoare un destin, pe cît de înalt, pe atît de eroic și generos. Vom urca și vom străbate, cum spune secretarul general al partidului, căi noi, nebătătorite, vom obține victorii ale muncii și creației care să ne consacre în termenii unei adevărate epopei naționale. Garanția stă în actul politic major prin care Congresul al XIII-lea al partidului a consfințit înalta realegere, un fapt de o semnificație și o valoare patriotică, istorică și morală în cel mai larg sens. Pentru că partidul ca centru vital al națiunii și poporul ca făuritor al propriei sale istorii și-au asigurat, printr-o unanimă voință și hotărîre, continuitatea unei opere în care viitorul are o răsfrîngere la zi prin tot ceea ce se gîndește și se înfăptuiește în economie, în știință și cultură, în activitatea de ridicare necontenită a nivelului de trai material și spiritual al întregii națiuni. Garanția aceasta care atinge deopotrivă căile minții și ale inimii, certitudinea și limpezimea de spirit cu care privim la lucrurile bine făcute și le prefigurăm pe acelea și mai bune, viitoare, poartă un nume, numele celui reales. Este aceasta starea proprie a unui popor pe care îl auzi și-l vezi urnindu-și din adînc toate energiile și înmănunchindu-și-le strîns pentru atingerea unor noi înălțimi, a unor noi trepte ale identității și devenirii sale. Știind că are la cîrma destinului său național un luptător care-l exprimă pe deplin, un gînditor și un vizionar pe măsură, un patriot și revoluționar înflăcărat a cărui viață și luptă i-au fost și îi sînt închinate pe deplin.

Luceafărul

Sever Cornel Mermeze : «Trei surori»

Telegramă

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

Secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Intr-un gînd cu întreaga națiune, vă aducem un fierbinte omagiu cu prilejul reinvestirii Dumneavoastră în înalta funcție de secretar general al partidului. Vedem în acest act politic de hotăritoare însemnătate prețuirea firească a eforturilor neobosite pe care le-ați depus în activitatea de conducere a partidului și statului, a pasiunii, lucidității și cutezanței cu care ați trudit pentru propășirea țării, pentru așezarea ei la un loc de cinste în viața internațională. Considerăm prezența Dumneavoastră la cîrma destinelor patriei și poporului nostru drept chezășia certă a realizării mărețelor obiective înscrise în însuflețitorul Raport pe care l-ați prezentat la Congresul al XIII-lea al Partidului.

Primind cu bucurie aprecierile pozitive formulate în Raport în legătură cu împlinirile literaturii și artei în ultimii cinci ani, cu rolul acestora în întreaga activitate cultural-educativă, am reținut totodată îndatoririle care ne revin pentru a face din scrisul nostru un mijloc și mai eficient de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii. Răspunzînd înflăcăratului Dumneavoastră îndemn de a ne afla sursa de inspirație în viața, preocupările și aspirațiile poporului, ne vom strădui și pe mai departe să dăm cititorilor opere valoroase, pătrunse de suflul generos al adevăratului umanism revoluționar al societății noastre, de încredere în prezentul și viitorul României socialiste.

Mulțumindu-vă încă o dată, mult iubite și stimate tovarășe secretar general, pentru grija și prețuirea pe care le acordați creației literare și slujitorilor ei, vă asigurăm că vom face totul pentru a fi la înălțimea încrederii cu care ne-ați investit, a timpului eroic pe care-l trăim împreună cu toți cei care nu cunosc bucurie mai adîncă decît aceea a înălțării patriei sub soarele socialismului și comunismului.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Un vot pentru viitor

Într-un anume moment al Raportului prezentat la Congresul al XIII-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a adresat un revelator și patetic îndemn : „Vom urca și vom străbate noi căi nebătătorite, necunoscute — ceea ce presupune să fim animați permanent de un spirit cutezător, de hotărîrea de a promova tot ce este nou și înaintat în gîndirea și practica socială, de a însuși și aplica în viață cele mai noi cuceriri ale geniului uman, tezaurul cunoașterii universale".

Nu este prima dată cînd secretarul general al partidului ne dezvăluie cheia și exigențele progresului necontenit al patriei noastre socialiste, condițiile perfecționării noastre ca oameni și comuniști. Însă, de data aceasta, avem experiența unui drum parcurs, a unor etape încheiate, a unor victorii repurtate și, implicit, avem certitudinea că desenul conturat în proiecte al viitorului are mai multă fermitate decît oricînd. De asemenea, putem aprecia în deplină cunoștință de cauză valoarea inestimabilă a unui îndemn vizionar.

Cu alte cuvinte, o anume relație din existența noastră are un temei cît se poate de dialectic : cu cît înfăptuirile prezentului sînt mai concrete, generatoare de bunăstare, în acord cu aspirațiile și așteptările oamenilor, cu atît viitorul, preconizat chiar de înfăptuitorii împlinirilor de acum, se arată a fi și posibil, și necesar. Și viitorul, din acest moment, ni-l cunoaștem. Reperele lui reprezintă o prelungire în timp și în faptă a unor izbînzi care constituie însăși substanța istoriei noastre contemporane. Congresul partidului doar le-a enumerat, într-un rodnic bilanț. Însă viața patriei le conține în desfășurarea ei cotidiană,

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

Meditație asupra istoriei

există un sentiment care aproape că nu mai are nevoie de a fi rostit — cel al istoriei — el apare, ne conține și se transmite într-o lume a convingerilor care este însăși realitatea, o străbate de la un capăt la altul și se ridică la altitudini și orizonturi largi de reflecție care fac însăși matca vieții, fac rostul și chipul acesteia, ca un sigiliu de cea mai înaltă morală și cu cea mai pronunțată acoperire în acte care dau măsură și durabilitate în timp oricărui gînd atins de flacăra vie și purificatoare a dragostei de patrie și de popor. Este acest sentiment care nu se istovește și care răzbate mereu din adîncurile cele mai tulburătoare ale existenței, el poate fi trăit, a fost trăit și de unul singur de multe ori, în răscrucea și încleștarea veacurilor dar, cel mai mult și mai mult, el a dobîndit forță atunci cînd s-a cuprins de graiul și inima întreagă a mulțimii, atunci cînd noi hotăriri și noi demersuri — fundamentale pentru tot ceea ce reprezintă un destin unic și colectiv — au așezat viitorul la timpul posibil, cel mai exact, și l-au propus ca pe o stare de spirit cu nebănuite resurse și energii. După el sau cu un asemenea tonic sentiment se despică și apele vii ale cunoașterii, după el sau odată cu el se aleg și lucrurile între ele, se așează și gîndurile în bătaia cărora se luminează, sub rotunjimea cerului ei, o țară, după el sau odată cu el se visează, se aspiră către mari înălțimi și se văd veacurile prin care am trecut ca generații și am ajuns azi la un hotar nou de timp și pe o nouă zare de înfăptuiri. Căci, hotărît lucru, într-un asemenea moment sîntem, pe o asemenea treaptă ne aflăm ; cu ochii minții atingem de pe culmile unui an jubiliar reliefurile noi de izbîndă și acțiune pe care ni le-a prefigurat marele forum comunist, cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Un eveniment care, prin multele și multele sale semnificații, printre multele și extraordinarele sale reliefări, printre multele și inconfundabilele sale rostiri în materie de voință, și gîndire, de abnegație și angajare patriotică, revoluționară, ne vorbește și despre această cuprindere a sentimentului istoric, nu numai ca viziune, ca asumare și implicit ca trăire, ci și ca meditație, ca faptă și deopotrivă ca normă de conviețuire, ca înțelegere și răspundere. Văd aici un

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a

CREAȚIA LITERAR-ARTISTICĂ — dimensiune a spiritului revoluționar

● Articole de ● Emil Poenaru ● Alex Rudeanu ● Vasile Donose ● Virgil Calotescu ● Gheorghe Daragiu

MAREA UNIRE

la noi, la români, istoria nu e, n-a fost niciodată literă moartă, depozit rece de date, filă festivă ce se scutură din calendar, ci izvor sacru de viață a națiunii, apă vie, regeneratoare a ființei și a conștiinței noastre, ieri ca și azi. Ca și geții, care sorbeau din Istros înainte de luptă, împărtășindu-se sorbim, la rîndu-ne, din fluviul de fapte al trecutului, ne închinăm la chipurile înaintașilor, pentru a ne ridica mai tari, mai teferi, mai nestrămutați în hotărîrea noastră de a urma „lucrarea secolelor", pe care o moștenim. Sînt zeci și zeci de generații care dau sevă acestui îndemn, iar dintre toate, în prag de decembrie, este mai vie ca oricînd lucrarea generației anului 1918.

De ce-i prăznuim cu atîta fervoare pe cei care, la Alba Iulia, capitala Viteazului, au proclamat cu 66 de ani în urmă unirea Transilvaniei cu țara-mamă ? Pentru că, proclamînd acest act, ei proclamau, în auzul întregii lumi, deplina și definitiva unitate a neamului, ideal străvechi, tot atît de străvechi ca și neamul, ca și limba pe care o vorbim, ca și apartenența noastră la gintă, vis milenar, pus pisc tuturor visurilor omului de la Dunăre și Carpați. Fericită conjuncție a unor străvechi și năvalnice aspirații populare, purtate în lungul secolelor, cu o programă de luptă cristalizată într-un prielnic moment istoric, ziua de 1 Decembrie 1918, act cardinal al existenței noastre, a însemnat, astfel, un act definitoriu al conștiinței noastre despre noi înșine, desenîndu-ne locul și rostul pe harta geografică și spirituală a lumii. Profeții de învățați, încercat cu spada de voievozi, rîvnit de suflarea românească din toate zările, acest act — similar ca greutate și consecințe cu întemeierea Daciei romane — a dat replică peste secole întemeierii prime, legitimîndu-ne ca națiune. Se reîntemeia, astfel, fapta Viteazului, se revărsau în uralele acelei zile, reverberînd din inima Transilvaniei, prea plină și mai sonoră ca bronzul, urale venind din străfund de veac, uralele celor care, la Blaj, pe Cîmpia Libertății, strigaseră „Vrem să ne unim cu Țara !" ; se împleteau, coalizînd forțele demiurgice ale maselor, idealurile generației pașoptiste, făuritoarea primei uniri, cea care, prin glasul lui Bălcescu, proclamase vibrant în auzul lumii : „Vrem să fim o națiie, una puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misie a împlini în omenire".

Avem o misie a împlini ! Această misie, strălucit purtată de generația pașoptiștilor, generația primei uniri, generația independenței, generația idealului național împlinit, generația revoluției, a ajuns vie pînă la noi. Continuăm a o împlini, azi, cu o și mai aprinsă dăruire, cu o și mai nestrămutată credință în viitorul de aur al țării, întemeiat pe marile fapte ale prezentului, chiar dacă țelurile par diferite, diferită fiind și epoca în care le slujim.

Dar toți cei care știu a citi cu bună credință în faptele noastre de azi, în marile fapte ale construcției României noi, în actul nostru edil, ca și în actul nostru politic, în actul nostru de cultură și de spiritualitate, înțeleg bine că tot ceea ce întreprindem e o slujire, o înaltă slujire. Slujim libertății și independenței, slujim unității de monolit a colectivității noastre umane, slujim patriei pe care o dorim „puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră", slujim „pentru binele nostru și al celorlalte națiii", iar această slujire a idealurilor națiunii și societății noastre, ca și a idealurilor de pace, concordie și progres, e, pentru noi, suprema misie, nu numai proclamată, ci devenită fapt.

Act epocal al istoriei românilor, act care, după cum sublinia președintele Nicolae Ceaușescu, **„demonstrează elocvent că formarea statului național unitar român nu este rezultatul unor înțelegeri încheiate la masa tratativelor, ci rodul luptei întregului popor, însuflețit de năzuința secular a unității, de hotărîrea de a implini visul pentru care au luptat și s-au jertfit atîtea generații de înaintași"** — Marea Unire din 1918 trăiește, vie, prin noi, prin toți fiii acestui pămînt, indiferent de naționalitate, decși ca, prin fapta și viața noastră, să răspundem din plin nădejdilor care din veac scînteiază pe chipul patriei.

Ilie Purcaru

Vocația universalității

„a sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoarele limpezi dătătoare de viață constituie și va constitui întotdeauna — singura sursă adevărată de inspirație pentru toți creatorii patriei noastre, care doresc să scrie pentru popor" — sublinia în Raportul prezentat la Congresul al XIII-lea al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu. Această observație însemnată, cu aplicație la întreaga literatură română, are însă un grad considerabil de generalitate. Este un fenomen pe care istoria literaturilor îl cunoaște și care este recognoscibil pretutindeni fără diferențe determinate de timp și de loc, acela al originalizării în direcția specificului : literatura, ca și artele naționale, are drept scop expresia ireductibilă a colectivității care o animă. A fi original în cultură, zicea cineva cu dreptate, este a cîștiga individualitatea pe care o urmărește creatorul singur. **Originalitatea literaturii naționale este totuna cu individualitatea personală.**

Acest proces desfășurat istoricește nu presupune, cu toate acestea, nici un element canonic, literaturile evoluează fără a semăna cu mult între ele ci după ore interioare diferențiate. Într-un rînd, G. Călinescu observa în chip judicios că două literaturi pot fi sincrone în absolut (prin ilustrația unui moment în principiu identic) însă niciodată în relativ. Generalizarea istorică a unor date exterioare, reieșite din așa-zisul „spirit al veacului", nu tulbură în esență substanța sufletească a unei colectivități care, aceea este decisivă în materie de creație și o impulsionează în cadrele stabile. Stabilitate determinată de condiția ireductibilă a creativi-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Odu respirației istorice

**Se bucură poporul ca un copil frumos
că vrerea lui e liber să și-o spună
și ridicînd pe veci un ideal
puterea sa și-a pus-o-n a sa mînă**

**cu toată demnitatea el s-a văzut pe sine
pe cea mai demnă treaptă a gloriei comune
istoria respiră un aer de mai bine
se bucură poporul de propria-i minune**

**istoria respiră cu totul pentru pace
și-n adevărul simplu din pragu-acestei ierni
minuni numai poporul din dragoste mai face
cu inima și gîndul ca un copil etern.**

Ion Nicolescu

JURNAL DE POET

Grigorescu

În galeriile de artă avem o retrospectivă chiar dacă nu cu toate dintre capodoperele celui mai de seamă dintre pictorii noștri : prin Grigorescu mai mult ca prin alții este actualizat spațiul sufletului nostru interior și exterior în dreaptă cumpănă, ancorat în lumina sărbătorii, un spațiu doxologic din care a dispărut orice urmă de tragic, de împrumut, de tristețe, de ironie, unde s-a instaurat bucuria și nădejdea octogonului eliberator. Boul a coborît din heraldica locului pe zarea cîmpului, fertilitatea peste veacuri celebrînd : Ce apropiere din adîncuri cu ființa jertfitoare a acestei creaturi atît de îndrăgită de peisajul și sufletul românesc. Românului lipsind mai îndelung din țară, i se întîmplă să-l mănînce mai ales dorul după boii lui Grigorescu, ființa acestui pămînt este contopită în aceste pînze capodopere care celebrează întoarcerea, întoarcerea de la cîmp în lumina amurgului, acasă, cu recolta-mană în carul tras de boi printre colinele și muncelele subcarpaților, prin cosmosul devastat, la modul dulce și intru totul de acea mistuitoare, scînteietoare lumină neapropiată a seninătății.

Un duh pur și eliberat, ce vine să farmece și edifice pe privitor.

Ioan Alexandru

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA BRAGA: «V. Voiculescu în orizontul tradiționalist»

Clasat ca scriitor mai ales prin versurile lui, V. Voiculescu reintră în actualitatea criticii odată cu povestirile apărute după război și volumul de **Sonete închipuite** după Shakespeare, producind o derută ale cărei urmări se văd și astăzi. Nici proza lui postbelică, nici sonetele nu confirmă vechile clasificări cerind criticii o operație de acomodare cu o operă care nu se supune tiparelor simple. Este în linii mari un examen pe care critica l-a pierdut pînă acum. V. Voiculescu nu are cu excepția a puține pagini o interpretare adecvată dimensiunii și profilului particular al literaturii lui. Inegalitatea scrierilor lui este compensată de autenticitatea și calitatea de material nobil a materiei, realizată totuși în citeva capodopere. În plus, V. Voiculescu mai are pentru unii neajunsul de a continua pînă la cota marii literaturi o direcție teoretic condamnată, tradiționalistă, deși pe axul ei se află cele mai importante creații ale literaturii române. Cercetarea, analiza lui Mircea Braga se resimte de situația obiectului său de studiu. Titlul cărții sale mărturisește prepararația și precauția : **V. Voiculescu în orizontul tradiționalismului** fixează aria cercetării, ceea ce ne spune că nu vom asista la o traversare a operei scriitorului în sine, ci plasată într-un orizont anume, cel al tradiționalismului, și evident confruntat cu exigențele sau limitele acestui orizont. Încercarea lui Mircea Braga are un caracter pronunțat teoretic. Înainte de a aborda opera, Mircea Braga își propune elucidarea conceptului de tradiționalism căruia i se fixează o structură matrice : specificul național, i se precizează calitatea de concept necesar și i se caută sinergiile : trei deodată, adică : obsesia stilistică a culturii populare, realismul și toposul fantastic. Abia după ce se traversează acest preambul teoretic destul de precaut se ajunge la operă. Ceea ce lipsește din preambulul cărții este justificarea acestei necesități : de ce este necesară o redefinire a tradiționalismului, de ce un critic pentru a se ocupa de V. Voiculescu are nevoie de o restituire atentă a orizontului tradiționalismului. Este absentă din carte operația delimitării, a definirii punctului de referință de care se desparte dialectic și polemic, ceea ce se presupune inevitabil în orice act de cultură. Și Mircea Braga nu reprezintă singurul caz de construcție polemică, la care polemismul ca act intelectual firesc se refulează ocolind sursa care-l declanșează. Aparent neinsemnată această lacună afectează întreg demersul teoretic al autorului, care înaintează lent, cu reveniri, fără claritatea dialectică rezultată din delimitările frontale.

Studiul critic asupra operei lui V. Voiculescu apelează la citeva sumare repere introductive pentru a trece apoi la definirea **„ideologiei" artistice sau „gîndul activ și realizator"**. Este vizibil capitolul cel mai nou al cercetării pentru că aici se caută în textele lui V. Voiculescu declarațiile, mărturisirile, de altfel foarte puține, cu ajutorul cărora s-ar putea reconstitui viziunea teoretică a scriitorului asupra propriei creații artistice. După ce a căutat cheia teoretică a tradiționalismului, Mircea Braga mai caută, în aceeași manieră prudentă, o altă cheie a operei scoasă din chiar paginile lui V. Voiculescu. Deși puțin generos în a se explica pe sine și propria operă, totuși V. Voiculescu oferă criticului suficiente texte datorită cărora să se poată vorbi despre o „ideologie" artistică. În elogiul creației populare se caută explicațiile pentru partea cea mai vie și mai interesantă a poeziei și prozei voiculesciene. Urmărind modul în care scriitorul transferă zestrea spirituală a artei populare în propria operă Mircea Braga se vede obligat să facă o mențiune interesantă de ordin general pe care o reținem și noi : „Panoramînd istoria literaturii noastre, ne putem întreba acum, odată în plus, dacă nu cumva obsesia eficienței prin etic nu constituie la rîndul ei o componentă, oricare ar fi locul ei, însă o componentă a mecanismului de „revelare» artistică a specificului național".

În continuare sînt analizate rînd pe rînd capitolele creației voiculesciene : poezia, povestirile, romanul, dramaturgia. Subtitlul **„Treptele devenirii intru artistic" pentru Poezie** este foarte grăitor. Lectura lui Mircea Braga este exactă, aplicată, ținînd să definească fiecare etapă fizionomic cît și valoric. La prima vedere autorul sistematizează ceea ce s-a mai spus cu economie și precizie de vocabular. Concluziile lipsesc, dar o definiție în mers există și capitolele se completează unul pe altul. Spiritul teoretic și de sistem al criticului se manifestă în plin mai ales în cazul povestirilor, unde stabilind structurile și invariantii acestor povestiri, Mircea Braga realizează și o esalonare calitativă oferind un limpede tablou de teme, structuri și valori în proza lui V. Voiculescu. Nu vom mai găsi în pagina acestor analize entuziasmele nejustificate de altă dată, care îmbrățișau otova alături de marile proze ale poetului și pe cele care reprezentau o simplă ilustrație epică, o teză ornată si asa mai departe. Respectul, admirația chiar a criticului față de proza lui V. Voiculescu au drept rezultat o severă trieră calitativă a narațiunilor voiculesciene explicată și prin reușita deplină a unor structuri, care în alte cazuri rămîn în stadiu intermediar ca tratament artistic. Sinergiile tradiționalismului își găsesc cea mai elocventă ilustrare mai ales în aceste povestiri, capitolul teoretic găsindu-și o confirmare expresivă în analiza lor. Controversatul roman **Zahei Orbul** rămîne și în cartea lui Mircea Braga obiect de controversă. Mai întîi criticul nu este de acord că această carte n-ar fi roman ci simplă povestire. Analiza lui tinde să facă demonstrația inversă. Dincolo de apartenența la gen și specie, romanul mai ridică și alte probleme, reluate și ele de Mircea Braga. În genere, criticul contestă lecturile anterioare, găsindu-le la confruntarea cu textul gratuite și extrase mai curînd dintr-o suprapunere a personalității scriitorului peste profilul lui **Zahei Orbul.** Textul cărții nu vorbește după Mircea Braga despre soarta tragică a omului mitic, nici despre „căutarea luminii", nici despre preeminența unui „homo religiosus" în roman. Nefiind toate acestea, vine rîndul noului lector să ne spună ce este romanul Zahei Orbul. După o analiză în care rolul citatului este predominant aflăm că paratextual romanul este o demonstrație livrească. Un răspuns, dar prea puțin. Mircea Braga este zgîrcit în concluzii și se bizuie mai mult pe expresivitatea analizei în sine. Prudența autorului face textul său misterior. Dar dincolo de aceste considerații, este un cîștig modul în care este lăsat să vorbească chiar textul scriitorului și este refuzată aventura unei interpretări atît de libere încît pierde orice legătură cu textul. În linii mari, cîștigul acestei cărți despre V. Voiculescu stă mai ales în încercarea la text, la sensurile lui, decît într-o interpretare cu teze spectaculoase.

Altă piatră de încercare a exegezei operei lui V. Voiculescu este dramaturgia acestuia. Mult mai bogată decît se știe îndeobște această dramaturgie reprezintă un cîmp experimental pentru scriitor, deși citeva din piese au ieșit din laborator și au urcat pe scenă, iar unele s-au bucurat de aprecieri pozitive din partea unor spirite avizate. Mircea Braga este preocupat mai întîi să recunoască materia și structura operei lui V. Voiculescu și în acest compartiment al creației. Omogenitatea de materie și de structură este confirmată, dar cota artistică a dramaturgiei este mai joasă. Criticul consideră că una din cauze vorbind în limbajul teoretic pe care și l-a impus este aceea a „protostructurii oprite. Dacă această protrostructură sau chiar structură se dezvolta în proză pînă la faza reușitei artistice, în dramaturgie ea reprezintă un stadiu intermediar, neconfirmabil artistic. În cîmpul dramaturgiei românești piesele lui V. Voiculescu înseamnă însă, conchide Mircea Braga, un pionierat incontestabil și din acest punct de vedere ele rămîn titluri de referință.

Mircea Braga a conceput cartea despre V. Voiculescu ca pe un exercițiu de teorie și de metodă. Valoarea lucrării este dată însă, mai ales, de ieșirea din excurs teoretic și din metodă, înțelese ca puncte de plecare. Practic Mircea Braga verifică validitatea exegezei anterioare aprobind propozițiile moștenite acolo unde coincid cu analiza sa și amendînd acolo unde analiza constrîngătoare de text conduce în alte direcții decît cele avansate anterior. Analiza de text funcționează însă și ca un factor de autoinhibiție : criticul avansează puține propuneri și concluzii proprii mulțumindu-se cu precizarea cadrelor analizei și a direcțiilor ei. Cu o precizare mai limpede a cauzelor startului acestei analize în orizont tradiționalist și punctul terminus al acestei cărți ar fi putut fi altul.

M. Ungheanu

P.S. Revista **Orizont** reproduce trunchiat un cuvînt al nostru ținut la întîlnirea **Scriitorii și spiritul revoluționar** fără a vădi, în cazul citat, acest spirit. Disocierea între ideologia stîngii liberale și a dreptei liberale din România interbelică să fie pentru cenzorii noștri ocazionali o temă tabu ?

EUGEN URICARU: «1784, vreme în schimbare»

În preajma sărbătoririi bicentenarului Răscoalei lui Horea, Eugen Uricaru dedică acestui important eveniment un roman intitulat : „1784, Vreme în schimbare" (Editura Eminescu, 1984). Întreprindere dificilă cel puțin din două motive. Primul dintre acestea, dar nu cel mai important, ține de tradiția literară, în care mari izbînzi estetice nu s-au prea înregistrat. Eugen Uricaru, deloc complexat de eșecurile antecesorilor, între care unul notabil îi aparține lui Liviu Rebreanu, își, așadar, să intre în competiție, încercînd să ridice ștacheta valorică. Al doilea motiv, il reprezintă fericita existență a monumentalei „Răscoala lui Horea", lucrare excepțională a istoricului David Prodan. Știu și eu că literatura este una și istoria alta. Dar lucrarea profesorului Prodan elucidează contextul istoric, cauzele declanșării și înfrîngerii răscoalei și epuizează interpretarea documentelor, astfel încît o reconstituire literară de tip istoric devine de-a dreptul inutilă. În plus, tensiunea dramatică a evenimentelor istorice și „scenariul" lui D. Prodan este atît de mare încît lucrarea devine, fără voie, concurentă chiar unei încercări literare. Eugen Uricaru nu este însă deloc un începător („Rug și flacără", cel mai valoros roman al său și una dintre reușitele certe ale prozei contemporane, trata, în fond, evenimente legate de revoluția din 1848) și știe să evite pericolele amintite. De aceea, „1784. Vreme în schimbare" (a se observa că titlul cărții nu conține, cum ne-am așteptat, poate, numele corifeului răscoalei) se deschide, ca și „Rug și flacără" cu un „Avertisment" semnificativ : „Cartea de față cuprinde fapte. Unele s-au petrecut aievea, altele au fost imaginate de cei care le-au trăit aidoma, cele mai multe au fost inventate de autor. Cititorul este rugat să se încredințeze ficțiunii și să creadă mai departe în istorie". Citeva zeci de rînduri din aceste pagini se îndatorează documentelor, ceea ce nu-l împiedică pe autor să considere că a dat o interpretare personală unor evenimente ce aparțin cu siguranță și pentru totdeauna tuturor". Eugen Uricaru păstrează cadrul istoric cunoscut și sensul desfășurării răscoalei, dar umple această matriță cu o materie imaginată, verosimilă literar și istoric. Personajul principal al romanului nu este Horea, ci Nuț Mățieș, vărul acestuia și unul dintre trădătorii corifeului, personaj atestat istoric, a cărui acțiune este motivată și interpretată în chip original de către autor. Nuț Mățieș seamănă fizic cu vărul său, pînă la a putea fi confundat cu acesta, întîmplare care va căpăta, în cursul derulării evenimentelor, o pondere deosebită în roman. Un personaj malefic, Anton Melzer, cu statut ambiguu (trimis al Împăratului, reprezentant al unei puteri oculte ?) strecoară în sufletul pur al gornicului (paznic de pădure domenial) Mățieș otrava puterii : „L-a petrecut cu privirea pînă cînd l-a pierdut în desișul încă verde și Nuț Mățieș ar fi putut jura că l-a auzit spunînd, nu striga, nu țipa, dar cuvintele ajungeau pînă la urechile sale, duse de vînt poate : „E Horea, e el și chiar mai mult. E mai bun și lui i se cuvine să fie adevăratul". Mînat parcă de o forță irațională, ajutat de conjuncturâ, capacitat de Melzer, care apare, fatidic, în momentele-cheie, Nuț Mățieș se substituie lui Horea, probînd, în fața „tumultanților" calități de apostol al neamului. Transformarea lui Mățieș, care intră pe de-a-ntregul în pielea eroului invidiat, este excelent sugerată de autor, atent la nuanța psihologică și la tensiunea evenimențială. Este momentul (într-o cronologie reconstituită de noi, căci romanul se desfășoară pe două planuri temporale, asupra construcției cărții urmînd să ne întoarcem mai tîrziu) cînd cititorul „intră" în problematica veritabilă a romanului și, în fond, ia cunoștință de miza acestuia. Revelatoare, din acest punct de vedere, este scena primei întîlniri dintre Horea și Mățieș, secvență fundamentală pentru înțelegerea cărții. Regimentele chezaro-crăiești pactizează cu nemeșimea maghiară și reprimă sălbatic răscoala. Cauza neașteptatei coaliții pare a fi îndemnul la libertate absolută lansat de Mățieș, sosia lui Horea; (...) „dacă știi vorbele acelea, dacă și tu le știi, de ce le-ai ținut doar pentru tine? De ce nu le-au spus oamenilor care este adevărata Poruncă și i-ai lăsat să se bată și să moară pentru o pisanie care nu-i decît o jumătate, nici atît din cît îi trebuie unui om ? ! De ce, vere, de ce ții ascunsă de ochii și de mintea iobagului făgăduința cea mare : libertatea ?" Horea și-a frecat obrazul de fierul puștii, fața i se înălbea ca a unui mort. „E doar o făgăduială, vere. O făgăduială pe care nimeni nu-i în stare să și-o țină. Nici cel care o dă, nici cel care o primește stîrnește frică, mai mare decît frica de moarte și nădejdi care nu se pot împlini. De asta m-am referit eu vere, să nu dau oamenilor nădejdea că pot duce o cruce care e prea grea și prea mare. Nu m-am silit să-i fac fericiți, că nimeni nu poate face bine cu de-a sila. Ce-a poruncit împăratul era o poruncă și nu o făgăduială. Porunca se împlinește ! Tu le-ai făgăduit libertatea ? Asta se dobîndește. Și după aceea se apără. Și în această vreme trebuie să o ingrijești. Și dacă nu știi s-o ingrijești e ca vita, mai mult necaz decît folos. Iar dacă nu știi s-o păzești și s-o ingrijești ajungi sluga ei, o șerbie mai cumplită în această vreme trebuie să o ingrijești. Și dacă ți-au fost spuse, vere. Și nici nu ți-a fost spus că nimeni nu va îngădui, pe față și nici pe ascuns, ca ea să ajungă la îndemîna unor slugi netrebnice care nu vor ști ce să facă cu ea. Din cauza asta s-a urnit armata, din pricina asta porunca împărătească va fi uitat și tot ce fusese îngăduit pentru țăran va fi cu desăvîrșire poprit pentru că frica de rău cel mare sugrumă binele cel mic". Horea este un conducător raționalist, Mățieș, un răzvrătit dogmatic. Posibilitatea libertății, dreptul la ea, iată tema centrală a romanului, disimulată în spatele alertei desfășurării evenimențiale. Mățieș îl va trăda pe Horea în schimbul eliberării, prin decret împărătesc, de iobăgie, iluzorie libertate, căci conduce la alienarea de propriul neam, rămas în robie. Personajul înțelege tîrziu, asemeni lui Alexandru Botta, din „Rug și flacără", că a fost manevrat fără voie, pentru a oferi argumentul formal al represiunii răscoalei. Vinovatul fără vină este o mai veche obsesie a prozei lui Eugen Uricaru.

Romanul se desfășoară, cum aminteam, pe două planuri temporale : trecutul este răscoala și reprimarea ei, prezentul este existența lui Mățieș de după trădare. Sub raport epic, cele două planuri sînt disproporționate. Secvențele care prezintă răscoala sînt mai dense, lui Eugen Uricaru reușindu-i, mai ales, scenele violente expresioniste, cu prim planuri terifiante, excelînd în concretețea detaliilor urmate de panoramări rapide, în contrapunct. Planul prezentului este mai rarefiat în substanță, ritmul trenează. Psihologic, motivația există. Viața lui Mățieș este acum o lentă agonie, o golire treptată de vitalitate, o pierdere progresivă a acuității senzoriale, o însingurare fără leac. Senzația de inconsistență rămîne însă, și asta deoarece absența epicului nu e compensată, de pildă, prin proiecția în imaginar și simbolic, tentată doar dar nereușită. Ca personaj, Mățieș este interesat doar în relație cu ceilalți. Lăsat singur, în plan romanesc, el este cenușiu și lipsit de complexitate. Mai puțin „lucrat", atît compozițional, cît și stilistic (caligrafia nu mai este aceeași din „Antonia", „Rug și flacără", „Vladia"). „1784. Vreme în schimbare" rămîne un roman tulburător, ca orice creație literară ce se situează în intimitatea condiției umane.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

FINALUL UNUI CICLU DE ROMANE

Cu apariția cărții a cincea*) se încheie ciclul „Pe urmele agentului B-39", pe care Haralamb Zincă îl inaugurase în 1976, prin romanul „Soarele a murit în zori". Au urmat volumele „Toamnă cu frunze negre", „Antimpurile morții", „Destinul căpitanului Iamandi". Profesionist al unui gen care nu este acela al romanului polițist, ori de aventură, fără implicații, ci al romanului cu semnificație politică, Haralamb Zincă a creat, în suita de volume care are ca protagonist pe ziaristul și agentul Radu Doinaș, o formulă distinctă, chiar față de celelalte romane ale sale apărute între timp. Împletind ficțiunea cu datele documentare, prozatorul realizează un fel de istorie secretă a celui de al doilea război mondial, nu urmărind pe hartă mișcarea liniilor fronturilor, nici deplasări de trupe, victorii și înfrîngeri, ci activitatea de contraspionaj și diplomatică, „Frontul din umbră", nu mai puțin spectaculos. Cele cinci cărți ilustrează rolul armatei române în înfrîngerea nazismului nu doar pe cîmpul de luptă, dar și prin strategiile complicate ale serviciilor de contrainformații, implicînd mari riscuri și un eroism egal cu acela al luptătorilor din prima linie.

În volumul „Operațiunea Soare" Radu Doinaș trebuie să mijlocească, la Lisabona, o întîlnire secretă între un agent apropiat aliaților și ofițeri germani ostili führerului, misiune ce presupune, ca și cele anterioare, un important coeficient de senzațional și aventură. În întregul ciclu de altfel elementul de surpriză, enigma, înscenarea, răpirea, falsele execuții, dialogul-care-de-mască (sau nu), schimbările de identitate, întrețin atmosfera de tensiune care este una dintre condițiile esențiale ale genului. După Lisabona, Radu Doinaș, ajunge la Viena în preajma Actului de la 23 August 1944 trecînd, prin încercări nu mai puțin dificile.

Pe de altă parte, dincolo de acțiunea propriu-zisă, activează un alt plan al tensiunii, ce are în vedere importanța mizei politice și semnificația strategică majoră.

Romanele acumulează situații-limită, răsturnări spectaculoase de fapte, evenimente imprevizibile, dar autorul distribuie pasajele de tensiune și momentele intermediare într-un joc al secvențelor foarte bine stăpînit de experiența profesionistului. Haralamb Zincă instituie atmosfera celor mai diverse medii și creează numeroase personaje episodice demne de ținut minte. În romanele sale apar figuri originale și tipologii specifice genului, realizate prin descriere-portret rapid dar expresiv și prin dialogul condus cu abilitate și accentuat prin observație. Suită de romane-reconstituire, cicloul agentului B-39 valorifică în formă literară o asiduă cercetare în arhive, dublată de interpretarea faptelor, prin coroborare.

Modalitățile cărții documentare sînt însă convertite în procedee ale romanului de aventuri, susținute prin farmecul unor personaje, îndeosebi al protagonistului. Radu Doinaș are dezinvoltură și viață emoțională, intuiții și inteligență lucidă, spirit de sacrificiu și capacitatea de a gusta bucuriile care i se oferă, el este așadar nu un erou exemplar construit pe o singură dimensiune, ca factor într-o demonstrație, ci un personaj complet, atrăgător, care inspiră simpatie și prin aceasta participarea cititorului la aventurosul său destin. Maiorul Medoiu și Luisa Văitoianu sînt prezențe de aceeași factură, care își implică afectiv autorul, dar Haralamb Zincă realizează și portretele adversarilor fără a le subestima inteligența, fără a deforma personajele în sensul grotescului, și menționînd astfel ficțiunea în limitele necesare ale verosimilului.

Scris cu profesionalitate, alert, bine condus și tot atît de bine proporționat prin raportul între aspectul politic și cel de aventură, ciclul pe care acest roman îl încheie reprezintă o încununare a scrierilor autorului și un titlu de referință pentru genul său.

Sultana Craia

*) **Haralamb Zincă : „Operațiunea Soare", Editura „Militară", 1984.**

POEZIE

«LOCUITOR ÎN OEDIP»

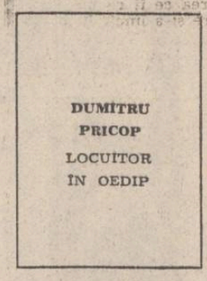

DUMITRU PRICOP
LOCUITOR ÎN OEDIP

Apărut în 1978 și foiletonat cu oarecare zgîrcenie, volumul lui Dumitru Pricop „Patima muntelui" avea să fie recunoscut, ulterior, ca un debut de excepție. „Rătăcit" de generația sa, Dumitru Pricop (n. 1943) debuta, așadar, la vîrsta de 35 de ani, deși între timp culesese premiile importantelor concursuri literare pentru tineret din țară, fiind, mai apoi, în exclusivitate, poetul-laureat al primei ediții a Festivalului național „Cîntarea României".

Dumitru Pricop s-a grăbit încet. Poezia lui s-a ales din bogatul zăcămînt vrîncenesc, filtrat cu voluptate și discreție prin straturi mioritice, cristalizînd într-o formulă proprie motivele populare îngemănate cu marile obsesii culte ale lirismului autohton și universal.

Născută sub pecetea unui destin tragic în care răzbate vocea profetică a originilor, poezia lui Dumitru Pricop se redimensionează de la datele unui fatalism local, funciar, mioritic, pînă la cuprinderea unui martiraj universal de sorginte mitică. Aceeași tensiune se transmite exact, cu descărcări din ce în ce mai acute, în cea de a doua carte a poetului, „Lumile din strigăt" (1981), culminînd, mai apoi, cu „Locuitor în Oedip" (1983). Recitit într-o singură respirație, tripticul propus pînă la această dată de Dumitru Pricop instaurează cu gravitate autonomia unei spovedanii anistorice, un monolog aspru — cel al prințului tutelar, (Poetul ori conștiința însăși) — supraveghind zidirea dar și eroziunea lumii, percepută prin simbolurile ei definitiv consacrate (locuri, zei și oameni): Teba, Delfi, Itaca, Icar, Iisus, Oedip, Cleopatra etc. Poetul pare că resimte, în adîncimile ființei sale, frisonul săvîrșirii păcatului originar pe care s-a întemeiat existența umană și care alimentează, prin mîlul mileniilor scufundate, fragila noastră eflorescență de nufăr navigînd la suprafața păcatelor...

Vina pe care și-o asumă eroul contemporan are izvoare străvechi, rădăcinile lor rupîndu-se din chiar noaptea dintîi, din misterul nașterii și al ființării. De aici purcede dualitatea perpetuă, **creat-increat**, cu descendențele ei presupuse, pendulînd între simbolistica insulei **exilat** (orbit) în destin („ce mult locuiești, sărmane Oedip, / cu voie sau fără în fiecare !"), cît și a celui neîmplinit în **căutare** (Ulise). „Orbirea", precum se știe, e o privire dinlăuntru, analitică și totală. Simbolurile cuprinse-n legiferările miticei Elade nu sînt, de fapt, decît ipostazieri diverse ale marelui Învins : spiritul investigator ce nu cunoaște oboseala, și care, chiar în peisajul prăbușirii, e-ncununat cu „măreția învinșilor". Nu întîmplător poetul invocă emblematica lui Cristofor Columb, alias poetul, mereu descoperitor de continente ce vor suda definitiv geografia spirituală a Omului.

Dumitru Pricop, în adevăr, trăiește măreția tragică a eroului preferat, neascunzîndu-și, poetic vorbind, ținuta orgolioasă a prințului vrîncean, „rege scăldat în alte veacuri", sacerdotal, intransigent cu toți și cu sine purtătorul sigiliului oracular al unui „înalt destin". El este, totodată, corespondentul altui martiraj, cel al regelui baladesc, mioritic, „ciobanul orbit", și el, de ursitoare...

„Locuitor în Oedip" se propune criticii literare benefic, unei investigații mai ample, absolut necesare.

*) **Dumitru Pricop : „Locuitor în Oedip". Editura „Albatros", 1983.**

«DEOSEBIREA DE PĂMÎNT»

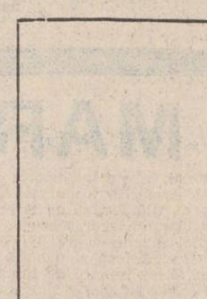

ION PANAIT
DEOSEBIREA DE PĂMÎNT

Poezia lui Ion Panait*) impune un anume ceremonial tensionat, un aspru acord al existenței cu elanurile ei aristocrate, un ritual ferit, însă, de violență și impuritate — ceea ce, în ultimă instanță, nu poate fi altceva decît spovedania unui timid convulsionat.

Ieșind cu hotărîre din aburul patriarhalității, poetul n-a avut răbdarea să-și „ardă" (simbolic) hainele prunciei, ci s-a lansat, asemenea tuturor celor timpuriu intersectați de destin, în marea arenă a confruntărilor directe, conturînd, cu maturitate studiată, relieful unei poezii de certă originalitate.

Am recitit cu plăcere reală cartea dintîi a lui Ion Panait („Noaptea unde mă închin", Editura Albatros, 1970) riguros concentrată pe simbolul nopții, conceput ca spațiu misterios al vegherii și al zămislirii — al genezei, în general. Paradoxal, **noaptea** deschide, în poezia lui Ion Panait, un orizont de lumină prin straturile căreia virsta își filtrează condiționatele ei întrupări.

După o înșelătoare (și nedreaptă) tăcere de 13 ani, Ion Panait revine în atenția cititorilor, împovărat de așteptare, cu un nou volum : „Deosebirea de pămînt", apărut la Editura Eminescu. Față-n față, cele două cărți sînt amforele unei clepsidre aflată în echilibrul împlinirii durabile. Retrasă, pînă acum, într-o orgolioasă discreție, vocea poetului irumpe cu eleganță și stăpînire în volutele unei rostiri clare și penetrante, avînd ceva din tăria și noblețea vinurilor vechi. „Ceva adeseori susține rangul acestui trandafir" — spune poetul, și nu e greu să distingem, în frăgezimea receptacolului vegetal, întruchiparea însăși a poeziei („adevărul miroase a floare").

Și, totuși, floarea adorată de poet e crinu', simbol otrăvit al nocturnității, al privegherilor în sine ale solitarilor neiubitori de spectacole luxuriante, ci doar de recepții intime, aproape neintîmplate drame eșuate la granița idealității... Dacă în cartea de debut poetul trăia teama cenzurată a cuvintului nerostit în rama căruia se instalase memoria („Robește-mă ferestrei ce cade-n amintire"), în cel de-al doilea volum discursul poetic își divulgă, cu sincopări abile, plăcerea trădării propriului enunț încărcat de măreția unei așteptări revărsate... Întîmplătoarele tentații trubadurești („Șah la regină", „Romanță cavalerească" ș.a.) își trăiesc, cu prospețime, farmecul autenticității lor nostalgice („O, lebădă mușcînd din petala încă / verde a toamnei sau poate atîtea / clipe de rouă pe degetele tale / prelungi ca niște privighetori" ; „În noiembrie se ridică zilele ca un templu de nobili..." etc.). Poetul gesticulează în fața unui spectator închipuit — partener de care răspicat se deosebește („Deosebirea de pămînt"), arogîndu-și, cu puterea flagrantei autenticități, proprietatea însăși a Poeziei — „pămîntul divin".

Ion Panait este, cu siguranță, un poet împlinit a cărui prezență așteaptă să fie relevată, cu gravitate, în „radarul" criticii literare actuale.

Gheorghe Istrate

*) **Ion Panait : „Deosebirea de pămînt", Editura „Eminescu", 1984.**

BREVIAR

■ **SPECIFIC ȘI UNIVERSAL.** Remarcabil publicist nu doar prozator, Gheorghe Schwartz produce (în „Tribuna", nr. 47) o interesantă contribuție pe care publicația o atașează unei dezbateri asupra literaturii tinere. Prozatorul a reflectat asupra obiectului și a propus o idee care merită o mențiune, interpretînd voința de specific a literaturii în chipul unei condiții pentru universalitate. A fi universal, dă a se înțelege el, ar însemna să fii profund specific, ipoteză care trebuie salutată ca un cîștig teoretic. Universalizare nu înseamnează asociere mecanică la formula altora, ci completare : „Deci : eu încerc să adaug bucuriile și frămîntările pe care le cunoaște un tînăr scriitor din România de azi bucuriilor și frămîntărilor lumii contemporane. Și am conștiința că lumea contemporană este completă doar dacă și bucuriile și frămîntările unui tînăr scriitor din România sînt așternute în această carte mare în care încap și taigaua și preeria și jungla, și mările și munții și deșerturile, și zăpezile și cine știe cîte alte locuri despre care nu mă încumet să scriu fiindcă nu le cunosc. Despre ele vor scrie tineri scriitori ai acelor locuri". Democrația culturilor, o teză ideologică esențială, se observă foarte limpede în intervenția lui Gheorghe Schwartz.

■ **DESPRE „LIMBĂ" ȘI „LIMITE".** O confuză tabletă, intitulată „Să împartă părerea lucrurile ?" („Ramuri", nr. 11) dă prilejul tînărului Constantin Barbu să emită un șir de opinii asupra semnificației „filosofice" a unor cuvinte. Aceasta, în principiu, și după un exemplu, rău digerat, al lui C. Noica. În realitate, această „scrisoare despre limbă" nu comentează decît un singur cuvînt și comentariul acesta îl arată pe autor drept un filosof îndrăgostit de „limite". Ce sînt, deci, „limitele" ? C. Barbu răspunde „Oare limita („ce limitează") nu-i ea prin marginile ce le dă obiectului horetic, un strălucit exemplu de „bun duel" de „război" chiar al „esenței cu intrarea în prezență ?" Să reținem, „limite" înseamnează „un strălucit exemplu de bun duel".

■ **„POLITICĂ" : DAR CE FEL DE POLITICĂ ?** O recenzie semnată de Al. Th. Ionescu și apărută în „Argeș" (nr. 11) tratează despre o recentă sinteză, merituoasă, a lui Marian Odangiu și dedicată „Romanului politic". Recenzentul procedează, în general, corect, salută ce este de salutat și face observațiile care i se par mai însemnate. Una dintre ele merită să fie decupată. Iat-o : „...transcrîind aceste procedee, regretăm absența din analizele înserate a lui Nicolae Breban și Mihai Sin, ale căror romane sînt o ilustrare și — cum ar spune Nicolae Manolescu — a mecanismelor de manipulare a conștiințelor umane". Înainte de elaborarea conceptului de roman politic ar fi bine, totuși, să știm că nu tot ce intră în domeniul „politicii" poate fi pentru „romanul politic".

■ **EREDITATI.** Nu mai departe decît acum un an, doi, exista o curioasă obsesie a unor recenzenți, aceea de a descoperi în literatura de azi „înlocuitori" ai lui Marin Preda. Cițiva dintre prozatorii de azi, de anvergură mai mică ori mai mare, se văzuseră așezați în locul autorului „Moromeților", ceea ce presupune o perspectivă destul de curioasă asupra literaturii, unde, în chip logic, nimeni nu ține locul nimănui. Mai de curînd, în „Ateneu" nr. 10, cineva descoperi pe cel mai recent substitut, Augustin Buzura. Însă de unde această idee ? Din lectura unor tablete publicate de citeva luni în fiecare număr din „Tribuna" : „În timp ce unii scriitori se metamorfozează cînd scriu pentru presă (cine ? cînd ? — n.n.), devin fără motiv, euforici, idilici, A. Buzura, personalitate coerentă ce amintește de Marin Preda, publică în «Blocnotes» pagini asemănătoare ca factură cu cele din romanele sale". Să fie publicistică romanele, să fie roman publicistica ? Enigmă de nedezlegat.

A.S

În cadrul Cercului pedagogic al sectorului 4 (îndrumător prof. Dumitru Bușcan), la Școala Generală nr. 190 din București a avut loc recent lansarea romanului Dans în foișor de George Șovu, **roman apărut la Editura Cartea Românească. La acțiune, organizată de colectivul catedrei de limbă română, au participat criticii literari** Nicolae Ciobanu **și** Costin Tuchilă, **care au prezentat recenta apariție editorială, vorbind totodată despre problemele literaturii pentru tineret, literatura română în școală, bibliografia critică în manualele școlare. Au luat cuvîntul, referindu-se la raportul dintre ficțiune și realitate, aplicat în mod special asupra cărților lui George Șovu, prof.** Lucian Raica, **directorul școlii, profesorii** Maria Anchescu, Ion Bolog **și** Dumitru Bușcan.

CRONICAR

CREAȚIA LITERAR-ARTISTICĂ — dimensiune a spiritului revoluționar

„LITERATURA, ARTELE — CARE AU CUNOSCUT O PUTERNICĂ DEZVOLTARE ÎN ANII SOCIALISMULUI ȘI CARE ÎN CINCINALUL TRECUT AU DAT NOI OPERE DE MARE VALOARE, AVÎND UN ROL IMPORTANT ÎN ÎNTREAGA ACTIVITATE CULTURAL-EDUCATIVĂ — TREBUIE SĂ PROMOVEZE CU MAI MULTĂ ÎNDRĂZNEALĂ SPIRITUL REVOLUȚIONAR ÎN NOILE CREAȚII. ESTE NECESAR SĂ SE REALIZEZE OPERE LITERARE DE TOATE GENURILE CARE SĂ REFLECTE PE LARG MARILE REALIZĂRI ALE POPORULUI ROMÂN, EPOPEEA CONSTRUCTORILOR SOCIALISMULUI, CARE, ÎNTR-O PERIOADĂ ISTORICĂ SCURTĂ, AU RIDICAT PATRIA NOASTRĂ PE CULMI ÎNALTE DE PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE".

NICOLAE CEAUȘESCU

Dimensiunea formativă a creației

În cuvîntarea la închiderea lucrărilor Congresului Educației Politice și Culturii Socialiste (4 iunie 1976), secretarul general al partidului nostru spunea că făurirea omului nou constituie cea mai mare și mai complexă sarcină, cea mai nobilă răspundere, îndatorirea de onoare a partidului comuniștilor. După 8 ani, în magistrala expunere rostită la tribuna Congresului al XIII-lea, aceeași idee-etalon străbate întreg capitolul închinat activității politico-ideologice a partidului : **„Numai trăind și scriind împreună cu poporul pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste în care tot ce se realizează este destinat înfloririi patriei, omului, bunăstării și fericirii sale".**

În lumina acestor principii se profilează cu o claritate sporită imperativului ca arta să fie o parte integrantă a revoluției. Prin faptul că oferă oamenilor șansa conștientizării relațiilor cognitive și afective, care îi apropie, modelîndu-le raporturile, arta a însoțit istoria din zorii civilizației pînă astăzi, constituind arcul de lumini al spectrului sensibilității umane, curcubeul — semn de mai mult bine și mai mult frumos.

Arta a fost și va rămîne o prezență semnificativă și indispensabilă în societatea umană, atît prin funcția ei de comunicare complexă (de idei și sentimente), prin funcția ei de înriurire a conștiințelor, de instaurare, cît și prin funcția predictivă, vizionară, deschizătoare de perspective și modelatoare de idealuri.

Nu subscriem deci la opinia de sorginte hegeliană conform căreia în etapa istorică în care știința va putea explica totul, societatea se va dispensa de modalitatea artistică de reflectare a realității, pentru motivul că, mai întîi, știința nu va conteni să-și pună întrebări, orice aflare a ei deschizînd porți spre alte necunoscute și, mai apoi, fiindcă asimilarea artistică a realității va rămîne „un mod de existență uman" (Lucian Blaga) indestructibil aparținător de esența consistenței noastre spirituale.

Cele două moduri de exprimare ale condiției umane se completează reciproc și se vor seconda necontenit, știința alimentîndu-se din avîntul predictiv al artei, iar arta îmbogățîndu-se din cutezanța și adevărurile științei.

Prin artă ideile sînt sensibilizate și, totodată, prin comunicarea pe care ea o realizează acționează ca un mediator care înlesnește socializarea umanului.

Noua sensibilitate pe care o înriurește arta determină transformarea structurilor psihice și morale ale societății ; dezvoltă creativitatea și sporește capacitatea de raționalizare și organizare afectivă a spontanului ; acționează ca o modalitate de împiedecare a alienării de esența umană, ajută la restabilirea echilibrului în condițiile supralicitării raționalului în raport cu sensibilitatea și contextul actualei explozii informaționale ; elimină narcisismul și izolarea individuală.

Asemuind ascensiunea istorică a patriei noastre în deceniile construcției socialismului cu o epopee, arta este solicitată să fie „martora" epocii de renaștere națională, de afirmare plenară pe care pe drept cuvînt o numim Epoca Ceaușescu, transfigurînd mărețele fapte ale oamenilor în opere de artă. Totodată ea este solicitată să fie unul dintre factorii fundamentali ai procesului de modelare a conștiinței socialiste avansate, de promovare în viața socială și în viața fiecăruia a spiritului revoluționar.

Arta își poate îndeplini această nobilă menire prin conținutul comunicării rațional-afective pe care o face, prin ardența și altitudinea ideilor pe care le înfățișează și noblețea idealurilor pentru care pledează, prin educarea înțelegerii perspectivelor și scopurilor, a asimilării valorilor și țelurilor care merită dăruirea talentului și capacității de muncă a fiecăruia.

Trăim într-o epocă în care se impune cu fermitate rolul sporit al științei în toate domeniile de activitate, în care arta este chemată să contribuie la cultivarea pasiunii de a învăța, a setei de autodepășire, a cutezanței noului.

În cuvîntarea la Consfătuirea de la Mangalia, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat însemnătatea pe care o are personajul pozitiv, cu valoare de model formativ, în îndeplinirea rolului educativ al producțiilor epice și dramatice — teză ce se cuvine a fi aprofundată, dată fiind însemnătatea ei.

Privind operele epice sau dramatice ca sisteme de comunicare, care folosesc multiple și variate semne, observăm că elementul structural prin care se realizează integralitatea sistemului este personajul. Construcția acestuia, ca mod artistic de ipostaziere a umanului, ca exponent al unui simbol, al unei atitudini, al unei teme, implică din partea autorului o activitate de analiză, de studiere a tipologiilor, de observare a frămîntărilor, a aspirațiilor umane ; o activitate de comparare și de selecție, în urma căreia, printr-un proces de abstractizare și generalizare, i se fixează trăsăturile, i se conturează concretețea ce îi conferă aparența de individualitate. Personajul este elementul principal prin care se realizează ceea ce este specific artei — sinteza generalului prin particular.

Operele artistice epice sau dramatice își pot afirma menirea educativă numai în măsura în care vor contura personaje care să constituie pentru spectatori și cititori modele față de care să se raporteze, exemple pe care să dorească să le urmeze.

Mai mult ca oricînd în istoria poporului nostru, astăzi se profilează în fața creatorului o imensă răspundere față de semnificațiile și înriuririle operei sale, dat fiind larga accesibilitate la artă, mijloacele de difuzare a culturii în masă, cît și sporirii sensibilității și capacității de recepție a oamenilor în urma ridicării nivelului lor de instruire. Dar cine este el, creatorul, subiectul pe umerii căruia cade această atît de mare și de nobilă răspundere ?

Semiotica modernă face distincție între „autorul model", sau „autorul textual" — cel dezvăluit prin opera sa și „autorul real" sau „subiectul enunțării" — adică autorul cu fizionomia sa și datele sale autobiografice. Distincția este întemeiată fiindcă atunci cînd își traduce gîndurile și sentimentele în sistemul de semne specifice genului respectiv, autorul este influențat de subiectivitatea firească a părerilor despre sine, cît și de dorința de a place publicului.

Dar, totodată putem spune că orice operă de artă este un „autoportret" mai mult sau mai puțin fidel al autorului ei, căruia îi trădează mecanismele mentale, viziunea asupra lumii, opțiunile, sensibilitatea — autorul imprumută operei ceva din ființa sa.

El trăiește însă într-o anumită epocă istorică (cu problemele și frămîntările ei specifice), într-un anume mediu social, face parte dintr-o anumită națiune (cu trăsăturile ei specifice, cu valorile ei de permanență), desfășoară o anumită muncă (ce își pune amprenta asupra personalității sale), e integrat unui anumit orizont cultural, a parcurs un anumit proces de formare intelectuală, a trăit anumite experiențe și influențe formative — toate acestea înveder ind că autorul este și produsul mediului social, creîndu-și opera sub influența unor multiple determinații. În operele sale de artă se obiectivează structurile intelectuale și perceptibile ale comunității căreia îi aparține.

În opera sa, autorul nu săvîrșește însă o reflectare pasivă a realității, ci integrează obiectivul și subiectivul, raționalul și emoționalul, într-o elaborare intens condiționată de originalitatea lui creatoare. Opera de artă este deci reflexul conștiinței colective numai în măsura în care orice creator este produsul timpului și lumii sale, întrucît creatorul ei le-a subiectivat într-o manieră inconfundabilă cu a celorlalți contemporani ; opera de artă este deci rezultatul acestei filtrări a realului în sens larg, prin gîndirea, talentul, sensibilitatea, forța de expresie a artistului. În ce privește semnificația mesajului pe care îl comunică opera sa, el nu poate împărți cu nimeni răspunderea ce îi revine. În fața judecății modului în care și-a împlinit menirea el este totdeauna solitar.

Creația sa trebuie să fie accesibilă nu prin limbajul sau formele de expresie folosite, ci prin convergența mesajului ei cu idealurile maselor, cu sentimentele și trăsăturile morale cele mai nobile ale acestora.

Bineînțeles, există și opere care se asimilează mai greu, care se înțeleg mai dificil de către publicul larg. În ce ne privește nu aderăm însă la teza apariției unei „contradicții temporare" între capacitatea redusă a publicului de a asimila valorile de culme ale artei și rolul formativ sporit tocmai al acestora, fiindcă din moment ce o realitate a creat un artist, el va avea cu necesitate și receptori, pregătiți și capabili să-l înțeleagă ; și nu trebuie să se pretindă ca toți cei care iau contact cu opera lui să-l înțeleagă pînă la aceeași adîncime.

Spre a-și putea îndeplini menirea formativă, actul de creație trebuie să izvorească din cele mai nobile trăsături ale personalității artistului, din altruismul care duce la dăruirea prin creație, din angajarea în destinul și idealurile poporului căruia îi aparține, din setea de mai mult bine și mai mult frumos, din speranța trasării unei „urme" pe „nisipul eternității". Artistul creator trebuie să fie întruchiparea modului în care Marx înțelegea împlinirea vieții umane scriind că : „Firea omului este astfel alcătuită încît el nu poate ajunge la desăvîrșire decît muncind pentru desăvîrșirea semenilor săi, pentru binele lor".

Emil Poenaru

Artă, educație, progres

Privilegiul pe care l-am avut de a lua parte la lucrările celui de-al XIII-lea Congres al comuniștilor români, de a trăi acele momente de maximă și vibrantă înflăcărare patriotică în care se descifrau voința și pasiunea revoluționară cu care întregul nostru popor, strîns unit în jurul Partidului Comunist, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este hotărît să pășească în noua etapă de dezvoltare a țării pe calea socialismului și comunismului, Congresul a constituit un prilej de adîncă meditație și de acumulări ce-mi vor străjui gîndul și fapta prin care, ca muzician și totodată ca activist politic pe tărîmul artei și culturii, înțeleg să-mi integrez eforturile în marea operă ce se săvîrșește azi pe pămîntul străbun al patriei noastre. Trasînd liniile directoare ale noii etape de dezvoltare a României socialiste, înfățișînd cu claritate obiectivele principale și sensurile de acțiune ce decurg din necesitatea consolidării și accelerării proceselor acestei dezvoltări în cincinalul 1986—1990 și în perspectiva anului 2000 secretarul general al Partidului nostru, a conferit datelor și cifrelor, ideilor și tezelor, strălucirea și coerența unui program fascinant prin complexitatea, adîncimea și originalitatea articulațiilor sale științifice, ideologice și politice, prin supletea dialectică a analizelor, prin acuitatea observației.

În mod firesc, un loc deosebit de important în strategia generală a dezvoltării, expusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a ocupat activitatea politico-ideologică, de ridicare a conștiinței socialiste și formare a omului nou. În context a fost subliniat rolul crescînd ce revine domeniilor de creație spirituală, ca factori esențiali, constitutivi ai progresului social și uman.

„Literatura, artele — care au cunoscut o puternică dezvoltare în anii socialismului și care în cincinalul trecut au dat noi opere de valoare, avînd un rol important în întreaga activitate cultural-educativă se arată în Raportul prezentat Congresului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să promoveze cu mai multă îndrăzneală spiritul revoluționar în noile creații".

Implicarea din ce în ce mai puternică a artelor în procesul de formare a omului nou, a omului ca obiect și scop al dezvoltării sociale, ca esență a socialismului și comunismului este de natură să potențeze la maximum responsabilitățile sociale și politice ale tuturor slujitorilor artei și culturii românești, cărora li se cere să reflecte în operele lor „eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluționară a țării...".

În fond ce ar putea fi mai nobil și mai înălțător pentru creatorul de artă, deopotrivă muzician, scriitor, poet sau artist plastic, decît slujirea poporului, a muncii și luptei sale eroice pentru afirmarea deplină a libertății și demnității sale, pentru dobîndirea dreptului la viață, la un ideal etic și moral superior !

Explicarea artei prin om, presupune, ca o condiție obligatorie, întoarcerea la om, cu noile lumini dar și cu noile întrebări pe care i le ridică societatea contemporană, cu bucuriile dar și cu frămîntările și aspirațiile acestuia, în deplin consens cu profundul umanism ce caracterizează acțiunea revoluționară a conducătorului partidului și țării noastre.

Muzica, prin esența ei, are misiunea de a degaja acea irezistibilă și iradiantă bucurie a inteligenței umane, o bucurie care luminează și înnobilează trăirea noastră dincolo de eul empiric ; ea poate favoriza pătrunderea în straturile luminoase ale ființei dezvăluind resorturile intime ale acesteia, capabile să contribuie la ameliorarea existenței ; ea poate releva și umaniza sensul evenimentelor pe care le trăim. De la cîntecul patriotic și revoluționar pe care îl socot conștiință politică explicită a muzicii pînă la ample lucrări simfonice, vocal-simfonice, concertante, lirico-dramatice și camerale, muzica românească demonstrează acest lucru ; ea se revendică în tot ce are mai valoros, de la marea tradiție a culturii românești, de la izvoarele veșnic vii ale culturii și înțelepciunii noastre populare. Cîntec simplu înaripat și înaripant îndemn pentru mobilizarea conștiințelor creatoare la opera de fundamentare a destinului nostru contemporan sau amplă desfășurare simfonică, muzica este ceea ce trebuie să fie, adică un document asupra problemelor spirituale ale acestui veac și ale acestei țări ; prin vitalitatea și funcționalitatea educativ-estetică ea vine să ateste consensul necesar dintre valorile materiale și cele spirituale ale societății, dintre progresul de o spectaculozitate impresionantă a științei — știința înseamnă putere — spunea Fr. Bacon — și valorile strict necesare pentru progresul uman, ale conștiinței,

Atașați ideii de claritate, echilibru și rațiune atît de strălucit reflectate de Raportul prezentat Congresului al XIII-lea al Partidului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, muzicienii noștri înțeleg că, prin refuzul ei de a lua în considerare distincția dintre bine și rău, știința fără conștiință poate ușor căpăta o turnură cinică, poate conduce la dezumanizarea rațiunii. Ei știu și îndemnurile secretarului general al partidului, le-a reamintit acest lucru, că sarcina lor este de a contribui la dezvoltarea multilaterală a personalității umane, la îmbogățirea fondului de civilizație a poporului. Față de evoluția generală a spiritualității europene contemporane, o spiritualitate ce pare a fi devorată din ce în ce mai necruțător de demonul cunoașterii și măcinată de criza morală a omului contrariat și strivit în malaxorul unor societăți bazate pe inechitate socială, compozitorii noștri înțeleg că menirea sfîntă a muzicii — cum spunea George Enescu — este de a stinge urile și de a uni popoarele într-o caldă înfrățire ; ei înțeleg — și faptul este ilustrat de o creație impresionantă sub raport cantitativ și calitativ — că reflectînd viața și munca poporului, frămîntările și aspirațiile lui, dragostea și recunoștința pentru tradițiile culturii naționale, pentru frumusețile țării, atașamentul față de partid și față de Secretarul său general, respectul său pentru adevăr și dreptate, lupta sa pentru triumful păcii și înfrățirii între toate națiunile lumii, vor contribui la dezvoltarea artei naționale cu noi opere ce se vor constitui peste timp în documente ale acestei epoci de adînci transformări revoluționare. Afirmîndu-și din ce în ce mai activ calitatea de seismograf al timpului pe care îl trăim și de factor modelator în procesul de edificare a omului nou, reflectînd timpul prezent în dimensiunile lui cele mai caracteristice, muzica românească dobîndește forța și originalitatea mesajului ei, superioritatea ei față de experiențele sterile, prestigiul de care are nevoie ca domeniu de manifestare inexorabil vieții, transformărilor ei.

Vasile Donose

Un fel de-a fi

M-au impresionat niște spuse ale unor părinți, adresate copiilor lor, înregistrate în locuri diferite și la mai mulți ani distanță, referitoare, într-un fel sau altul, la muncă. Într-o familie de munteni, tăietori de pădure, tatăl își dăscălea fiul cum să aleagă, de undeva, dintr-un desiș, „lemnul" (adică pomul) care le trebuia la o lucrare în gospodărie. Erau atitea povețe pregătitoare pentru treaba aceasta simplă, că vorbele bătrînului pădurar sunau ca o blagoslovire adresată vreunui navigator-corăbier sau unui săpător de fîntîni. Se aveau în vedere felul pomului, locul lui față de alții (să nu cumva să le dăuneze în cădere), depărtarea pînă la drum și desimea pădurii (să nu se chinuie calul !), toate sculele necesare și starea acestora, ideea de bază stînd în povața „măsoară de șapte ori și taie o dată !" Spiritul acela gospodăresc mi-a rămas multă vreme în minte și mă tot îndoiesm, dacă merită să-l folosesc, undeva, într-o proză, să nu fie răstălmăcit ca excesiv prețios sau chițibușar, pînă oînd, peste multă vreme, tot în casa unor săteni de munte, mi-am notat cealaltă spusă, a unei femei cărunte, către fiul său, care-i mărturisise că vrea să se însoare. „Tu, băiete — îi zicea maică-sa, pe tonul cel mai serios din lume —, nu ai desțelenit încă nici locul pe care să-l ari în spatele casei unde să semeni inul din care ți-oi țese eu cămașa de nuntă !" Abia după această replică am deslușit gravitatea conținută în poveștele pădurarului de mai demult și m-am gîndit la cîtă gravitate, în toate împrejurările și-n cele mai diferite treburi, pun românii în felul lor propriu și inconfundabil de a munci. Spun inconfundabil asociind termenul noțiunii de amprentă digitală bunăoară sau felului de a umbla al unui om, pe care-l recunoști, după mers, de oricît de departe, dacă omul acela are într-adevăr personalitatea lui... Fiindcă, m-am gîndit mai tîrziu și am căutat și n-am găsit comparații, nu știu dacă există pe lumea asta și alți oameni pentru care felul de a munci reprezintă trăsătura fundamentală cum și-o dovedește, în muncă, românul.... Esența lui ca om, vreau să spun, se vede din felul cum el muncește.

Pentru că el pune în activitatea conștientă de făurire a bunurilor sale tot ce ține de ființa lui, de la gînd la simțire, de la cutezanță la simț de proprietate, de la tradiția moștenită din moși-strămoși și dăltuită în ființa sa pînă la capacitatea cea mai nouă de a invinge timpul, fiind totodată un rezultat al timpului, pe care-l sintetizăm în prezent într-o epocă : „Epoca Nicolae Ceaușescu". Despre eroii acestei epoci literatura contemporană lasă o mărturie la fel de impresionantă ca și faptele, ca și oamenii care au inspirat-o și o inspiră în continuare. Aș spune că în toate cărțile scriitorilor de azi personajele se identifică — și invers — cu epoca lor, iar munca este văzută în plan literar ca una dintre dimensiunile care conferă identitatea și demnitatea acestei epoci. Și dacă descrierea unei scene de muncă este o piatră de încercare pentru un scriitor care susține că știe totul despre eroii săi, majoritatea confraților prozatori au depășit cu succes această grea încercare ; eroii literari muncesc, trăiesc și își întregesc personalitatea în scene și în domenii felurite de muncă, fără de care viața nu poate exista și, deci, n-ar putea să existe nici literatura.

Recent de la tribuna Congresului al XIII-lea al Partidului, referindu-se la rolul literaturii și artei în reliefarea cît mai pregnantă a epocii în care trăim, secretarul general al partidului sublinia încă o dată necesitatea implicării totale a scriitorului în orizontul social al patriei lui : „Eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluționară a țării oferă minunate posibilități literaturii și artei, creației de toate genurile, dînd subiecte pentru opere nepieritoare, care să ridice cultura și arta românească la un nivel mai înalt de dezvoltare, să contribuie la formarea conștiinței socialiste a poporului nostru, să însuflețească în muncă și viață tînăra generație, să înfățișeze perspectiva, viitorul luminos al patriei noastre".

Și dacă societatea noastră de azi trăiește sub deviza permanentă a muncii, oamenii muncii de pretutindeni însușindu-și acest adevăr și străduindu-se în toate domeniile să-și îmbunătățească munca, nu văd cui ar putea să-i fie rușine sau incomod să se identifice cu deviza societății, să se recomande MUNCITOR. La urma urmelor, a fi demn de ceva presupune o situație de viață, o conjunctură anume : demnitate înseamnă a avea și curaj, a fi și cinstit, a trăi într-un anumit fel, a fi moral și așa mai departe, ceea ce nu oricine poate dovedi în orice moment. A munci mi se pare modul cel mai direct și simplu și accesibil oricui pentru a-și arăta demnitatea. Iar epoca la care ne referim este mai darnică în această privință decît oricare alta ; totul e să vrem să muncim și astfel dăm epocii identitatea ei cea mai durabilă...

Alex. Rudeanu

Datoria de conștiință a cineaștilor

Nu demult pe platourile de filmare din SHANGHAI un muncitor chinez m-a întrebat cu obișnuita discreție :

— De unde sînteți ?

— Din ROMÂNIA — am răspuns.

— Ah, LOMANIA-CEAUȘESCU, cunosc !

Atunci, poate mai mult ca niciodată, am avut revelația unei omeniri care respectă și identifică ROMÂNIA cu Conducătorul ei, am înțeles pe deplin recunoașterea universală a marii personalități a lumii contemporane — tovarășul Nicolae Ceaușescu — activ și consecvent luptător pentru progres, fericire, libertate, independență, colaborare, prietenie și pace pe pămînt... Și m-am simțit mîndru că sînt comunist român. Cu acest minunat sentiment, adăugat la cel al demnității de-a participa de două decenii la realizările societății socialiste românești, concepute creator de gloriosul nostru conducător, am intrat în sala Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român. Aici, comuniștii veniți din toate zările spațiului și timpului României socialiste au adus incandescența gîndurilor și sentimentelor unui întreg popor, contopit cu idealurile partidului, demn ziditor al vieții noi și spiritului revoluționar, genial gîndite de cel pe care toată suflarea țării îl întîmpină și-l urmează cu dragoste. Documentele Congresului, inegalabilul RAPORT, mărturie istorică peste timp, bilanț adevărat al eforturilor, greutăților și izbînzilor împlinite de la cel de-al XII-lea Congres, ne-a condus apoi cu viziunarism genial, și realism în același timp, către fața țării din următorii 15 ani. Și noi am văzut aievea România din anul 2000, cu noul relief construit de noi, fiindcă de 20 de ani sîntem obișnuiți ca tot ceea ce concepe secretarul general și partidul să devină fapt material sau de spirit.

Impresionantă prin înaltul umanism și dragoste pentru perpetuarea valorilor omenirii este chemarea conducătorului nostru către toate popoarele lumii, pentru ca acestea să se mobilizeze în slujba păcii.

Să ne amintim oameni ai pămîntului ! După atîtea secole, sigur că țineți minte, deplîngem încă dispariția tezaurului scris din Biblioteca din Alexandria, deși suficient de multe surse și edificii similare au tezaurizat și asigurat continuitatea spiritualității epocii respective.

Dar acum cînd cu luciditate știm că o conflagrație mondială ar putea însemna dispariția vieții de pe pămînt, cine și ce să mai deplîngă?!

Convinși că pacea va triumfa, căci minți și suflete mari vor lupta pentru ea, cineaștii români se angajează să reflecte cu spirit revoluționar-partinic realitatea socialistă din țara noastră, ce se construiește zi de zi sub cerul senin al patriei viitoare.

Fiecare dintre noi am reținut acea sublimiere din RAPORT care cere creatorului de artă să aibă permanentă sursă de inspirație izvorul viu al muncii, nu ulcioarele, care, chiar aurite, pot deforma realitățile, să pună în centrul preocupărilor sale omul nou, constructor al societății socialiste, eroi cotidieni capabili să devină modele demne de urmat, prin înalta constiință revoluționară.

Îndemnul secretarului general al partidului de-a construi în imagini adînc semnificative Epopeea vieții contemporane — peste ani, istorie — este, sîntem convinși, condiția principală de confirmare a valorilor, măsura talentului, realizatorilor, posibilitatea incomparabilă de afirmare a artei noastre cinematografice și a multi doritei școli naționale de film. De aceea ne angajăm să aducem pe ecran, direct din tumultul faptelor de viață, într-un limbaj capabil să transfigureze artistic realitatea, filme convingătoare prin forța mesajului educativ, credibile prin adevărul faptelor de viață socialistă, prin atitudinea conștient revoluționară a eroilor, convinși fiind că așa și numai așa vom contribui și noi la trăinicia coloanei infinite a spiritualității românești. Peste 15 ani, în anul 2000, cineaștii vor prezenta publicului spectator filme cu o altă față a țării, o Românie adusă în fața Congresului și-a omenirii azi de către gloriosul bărbat care a conceput-o, Nicolae Ceaușescu, și pe care în unanimitate de gînd și sentiment, partid și popor, ni-l dorim Conducător în patria comunistă. Numai așa ne vom putea intitula cu demnă mîndrie cineaști ai artei umanist-revoluționare, artiști militanți, liberi pe creația lor, în Epoca Nicolae Ceaușescu.

Virgil Calotescu

Omfăurar

Preiau acest titlu după poemul unui poet care, omagiindu-l pe **SECRETARUL GENERAL AL PARTIDULUI** îl numea inspirat OMFĂURAR pe cel care a dat timpului efigie nouă, făurind oameni demni în acțiunile lor, oameni care zi de zi contribuie prin tot ceea ce fac la edificarea noii Românii, moderne, socialiste.

OMFĂURAR, adică făuritor de oameni, de conștiințe, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU ne dă zi de zi exemplul său strălucit de viață și acțiune : ne face să fim mîndri de noi, în Patria noastră nouă.

OMFĂURAR, spunea poetul, adică făuritor de conștiințe clare, libere într-o țară liberă, independentă și suverană, în țara aceasta a Păcii și Prieteniei, în această țară carpato-danubiano-pontică în care Istoria este o pildă și o mîndrie a întregii națiuni. Fiecare zi încărcată de istorie trece în fila de glorie a luptei drepte și firești pentru acea lume mai bună despre care, de atîtea ori, vorbim elocvent tocmai prin faptele noastre. Cine, în fapt, ne-a învățat acest lucru ? OMFĂURARUL nostru. Omagiindu-l, omagiem istoria bravă, de luptă revoluționară pentru progres și pace dusă de milioanele de oameni ai României în frunte cu cel ce ne este Președinte de Republică, de stat european care și-a cîștigat un binemeritat prestigiu în lume. Se conjugă armonios în acest an două măreț evenimente în devenirea noastră istorică : aniversarea a 40 de ani de la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă și cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român care a avut loc în acest memorabil an, 1984, an care a înscris tot aniversar, în cinste și demnitate, deceniile de aur ale Președintelui nostru.

OMFĂURAR, adică făuritor de oameni prin oameni și pentru oameni așa cum, în acel strălucit început din urmă cu aproape douăzeci de ani, în cuvinte ilustre și ferme, tovarășul Nicolae Ceaușescu exprima o credință de nestrămutat, adică : prin popor, pentru popor !

Împlinim cu mîndrie deosebită un drum de succese remarcabile, venite din voința noastră unanimă, unită. Din multiplele planuri și cel al culturii noi, socialiste își are locul său bine determinat.

Oamenii României noi, cu conștiințe noi, poartă pe baricadele timpului pilda înflăcărătului erou al timpului nostru, și-i spunem pe bună dreptate cu toții : OMFĂURAR

Ales din nou în fruntea Partidului nostru, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU ne este chezășie și certitudine întru Progres !

Gheorghe Daragiu

1918-1 DECEMBRIE-1984

un poem de

ION GHEORGHE

RECVIEM

1. În cimitirul eroilor din Sinaia
Lumina era albă ca oaia –
La al cărei git sunau clopotele monastirii
Pururi cintecul rostirii
Pentru cei dormiti la sinul firii :

„Puii mei,
Care, tot in chip de miei ;
Na, la mama, și mai sugeți
Că vă prinde vremea mucezi :
Pe la cap de groapă,
Stoarce sin de capră,
Pe delături de morminți
Mulgere de bivoliți...

2. Erou soldat
Panait Nicolae
Să-mi dai fața la spălat
Cu lapte de oaie
Și să-mi dai și buzele
Cind picură frunzele
Și să-mi dai și ochii tăi
Să mă mulg la amindoi

3. Un ostaș român
Necunoscut,
Să-ți dea mama sin
La care te-ai născut :

Să-ți vină de sus
Sfircul pururea virginei
Ca pe gura pruncului cel sus
Laptele luminei...

4. Erou soldat
Busuioc Ion
Dă trupșorul la scăldat,
Dragul meu cocon,

În cea apă purpurie
Stoarsă viței cea de vie
Ce-a dat roșul odrăslit
Din coasta celui răstignit

Tot în brațe să te ține
Pururea fecioara de lumină

5. Un ostaș român
Necunoscut
Să-ți dea mama sin
La care ai crescut

Să prinzi sfircul
Cu minuța
Cum ciupește cocostircul
Bălțile, sămința.

6. Erou soldat
Nicolae Ion
Dă picioare la spălat
În apa ălui Vavilon

Și în sfinte pletele
Pururea luminii
Să-ți șteargă mama degetele
Și din talpe să-ți ia spinii :

Unde ești prea strins de jambiere
Să te ungă mir și miere
Unde te-au ros bocancii
Si esti spart de pliscul negrei lancii
Te-oi unge cu seu de inorog
Să nu stai mamii olog

7. Un ostaș român
Necunoscut
Să-ți dea mama sin
La care-ai cunoscut

Să iei mărul
De la maică
Tot la Remus feciorul
În genunchi de sub lupoaică
Cu-amindouă mîinile
Apucind-o de ciorchini
Din toate fintinile
Preaslăvitelor lumini.

8. Erou soldat
Anostu Gheorghe :
Din solda care eu ți-am dat
Un cal nou ți-ai cumpărat
Si sabie de împărat
Dar cămasa cea de zale
Ti s-a tare rupt la sale :
Dă la mama să ți-o cos –
Nu poți merge-așa rufos.

9. Soldat Dine Constantin
Ti-am tăiat drumul cu olin :
Bea ici de-o gură de vin,
Si de-o gură să te soăl
Să ajungi fără ocol
Drept sub pomul pomilor
Dus de mama vămilor

10. Un ostaș român
Necunoscut,
Da' eu floare tot iti pun,
Odihnitule pe scut

Cind te-a lua un pic mirosul
Să-ți furnice osul
Să ne strigi din ceea lume,
Numele ce ți-a fost nume

11. Erou soldat
Deci Vasile
Poate ți s-ar fi mai dat

Ani de zile
Dar al tău nume hotărît,
Tot acolo te-a tirit

Drept în poala
Mamei Domnului
Să te joci de-a boala
Cea de-a somnul somnului

Degetul de la picior
Deci Vasile ți-l tot sugi
Tot în chip de făt-fecior,
De-ai făcut din ingeri slugi.

12. Soldat
Bucur Niță
Iarba pe tine te-a-mbrăcat
Într-o năframă de domniță

Ca un scump epitrafil
Unde ești brodat copil
Degetul de la minuța stîngă
L-au suit furnicile să-l lingă

Pe cind precista lumină
Ți l-a luat în chip de-albină

Și ți-l ea încet sărută
Tot la rană prea durută.
O, seminți, seminți, seminți,
Oseminte, oseminți
Pururi patriei părinți.

GUSTUL ȘI CULOAREA

gheorghe jurcă

Cînd m-a ajuns din urmă trailerul și șoferul a oprit înainte de a-i face eu semn cu mîna, folosind o formulă ce mi-a mers la inimă : „Hai sus hombre !“, soarele se înălțase binișor deasupra orizontului și razele lui lunecau vii pe trunchiurile molizilor, pe horbota cetinișului, pe pietrele drumului, se strecurau în cabină, mîngîindu-ne fețele și trezind în noi senzații proaspete de viață. Din adîncul pădurii răzbăteau valuri de răcoare și odată cu ele miresme acre de vegetație tînără, susurul piraielor, geamătul ajuns la moliciunea șoaptei al rădăcinilor copacilor seculari, trezite din somnul adînc al pămîntului, acele vaiere necunoscute pe care le reverberează pădurile în luna lui mai.

Omul de la volan, un zdrahon și jumătate, croit dintr-o plămadă specială, înalt, umeri lați, fălci osoase, ochi negri cu irizări verzui, voce baritonală, o claie de păr de culoarea spicului copt, fericit că scăpase măcar pentru un timp de uritul drumului, începuse să-mi povestească tot felul de istorii. Șuguia frumos cuvintele. Își căina singurătatea și primejdia drumurilor lungi pe care era nevoit să le străbată, repetînd mereu : „două lucruri nu pot să sufăr în viață : femeia proastă și drumul lung și de astea am avut parte pînă peste cap“, ca apoi să treacă cu ușurință la subiecte mai vesele, ca de pildă, la episoadele amoroase pe care le trăise, la femeile ce-i îndulciseră tinerețile, primele tinerețe, căci trecuse de patruzeci de ani și i se mai potolise sîngele. Văzîndu-mă mai tînăr și mai fără experiență tînuse să-mi dea unele sfaturi cu privire la modul în care să mă port cu femeile pentru a le cîștiga simpatia. „Ascultă, hombre, la mine, zicea cu emfază, că-s ros de patimile lor ! Femeile îs de două feluri : cele pe care le pierzi dacă te porți delicat cu ele și cele pe care le cîștigi dacă te porți mai aspru...“. Mă privea cînd blajin, cu o ușoară compasiune, cînd cu o ironie dulce. M-a întrebat la un moment dat, arătîndu-mi nenumăratele fotografii ce acopereau pereții cabinei și care înfățișau actrițe de cinema, dansatoare și cîntărețe celebre, femei mai mult goale, bronzate de mările și soarele sudului ce surîdeau concupiscent aparatului de fotografiat și bineînțeles admiratorilor de ocazie cum eram și eu, pe care dintre ele aș avea poftă s-o ciupesc de... și folosise un cuvînt trivial ce m-a făcut să roșesc. Mă feream să mă hlizesc la ele ca țăranul la tonomat, le dădeam tîrcoale mai mult cu coada ochiului. „Toate îs șarmante, i-am zis. Că de n-ar fi frumoase nu le-ar fi pus nimeni chipurile în reviste.“ „Ce părere ai, hombre, de cea blondă de colea, cu pielea catifelată și gura dulce ca bombozu sau de cealaltă, brună, cu ochii numai sclipăt, coamă de mînză și gleznele subțiri gata s-o taie la galop prin troasele amorului !“. „Îs numai bune de făcut dragoste !“. i-am zis ca să-i arăt că nu-s călugăr și că văzusem și eu destule la anii pe care îi aveam. „Mama mia !“, a suierat din toți rărunchii și a început apoi să fredoneze un cîntec adecvat momentului : „Cine îmbătrînește omul / Țuica, biterul și romul / Băuturile spirtoase / Și femeile frumoase...“.

În cabină se făcuse cald, așa că a trebuit să-mi dau jos bascul de pe cap și să rămîn numai cu bandajul acela nesuferit ce răspîndea mirosuri grele de tincturi. Nu scontasem de fel pe surpriza ce i-o ofeream, dezvăluindu-mi capul. A căscat niște ochi mari, uitîndu-se ca la o arătare de pe altă lume, gata să scape volanul din mîini și să ne izbim de bolful unei stînci apărute brusc după o cotitură. „Tulai mamă ! Cine te-a sluțit în halul ăsta ?“. „O nimica toată. O neatenție mai bine zis... O întîmplare stupidă“, i-am explicat eu. Se închiolba la scăfîrlia mea care de bună seamă îi trezea compasiune, dar și reflecții hilare. „Am căzut de pe-o scară metalică și era al dracului de înaltă, am continuat eu. Ningea și cum eram grăbit să cobor am alunecat și m-am dus de-a berbeleacul la vale și cînd am ajuns jos, dau fainfrumos cu capul de-o șină și-mi sparg teasta în două. Știi cum ? Ca și cum m-ar fi izbit cineva cu securea în moalele capului. Mi-au pus medicii vreo treizeci de copci. Era cît pe aici s-o zbircesc rău de tot“. Adevărul era însă cu totul altul. Mă mirasem și eu cît de repede confecționasem această plăsmuire. N-avea nici un rost să-i relatez totul, cum se întîmplase, pentru simplul motiv că nici eu nu știam exact pățania. Omul începuse să rîdă cu hohote că se zguduia mașina. „Nu te supăra prietene, încerca să se dezvinovățească de rîsul acela homeric, eu nu rîd de ceea ce ți s-a întîmplat. Îmi dau seama că ai trecut printr-o năpastă mare care se putea încheia și mai trist. Scuză-mă, dar îmi vine să rîd de făula pe care o ai. Să-ți spun cum arăți ? Parcă ai fi Ali Baba. Pe moartea și viața mea ! E ceva... Ceva, nu știu cum să-ți spun dragă prietene, ceva ce nu se poate explica! N-am cuvinte. E incotroscibil ! Ai un cap ca un cozonac. Că din alea n-ai văzut...“. M-am privit în oglinda retrovizoare și-am simțit cum mă umflă rîsul și pe mine. M-a apucat apoi brusc un acces de tuse. S-a oprit și plăvanul din ris și-o bucată de vreme n-am scos nici unul o vorbuliță. „Bine că ai scăpat cu atîta ! Zi-i mulțam celui de sus, că puteai fi mort definitivo“, a mai zis după aceea și a dat iar să fredoneze un cîntec vesel.

Stîrnit de imaginea hilară pe care o văzusem în oglindă am început să mă gîndesc la tot ce mi se întîmplase cu săptămîni și chiar luni în urmă. O vedeam pe Lacrima cum stătea alături de mine și mă îngrijea ca o mamă, îl zărisem și pe tata pironit în mijlocul salonului, cu chipul răvășit de durere, îmi apăruse și imaginea celui din cauza căruia mi se declanșaseră toate belelele. Bietul de el, îmi era milă, cu toate că eu fusesem cel cu un picior în groapă și prin urmare, mie mi se cuvenea acest sentiment și nu lui. Trecea un om cu vază, respectat de toată lumea, om cu merite deosebite, încărcat de glorii, cică avea o valiză de medalii, poseda cea mai elegantă vilă din oraș și, colac peste pupăză, era fericitul soț al unei femei cum rar se pot vedea în tîrgurile de provincie. Înalt, de o eleganță eclatantă, abia trecut de cincizeci de ani, nu exista miting sau adunare festivă în care să nu-l zărești în prezidiu cu acel aer de superioritate pe chip care voia să spună, că, el, Corpade e zeul orașului, că datorită lui locuitorii urbei aveau strand, casă de cultură, parc cu ciupercă de lemn și fanfară care cînta în fiecare duminică dimineața valsuri, polci și mazurci, înfiorînd suflarea orașului în așteptarea supei fierbinți de la prinz. În uzină unde îndeplinea de peste douăzeci de ani funcția de șef de secție, nu se făcea absolut nimic fără știrea lui. Vorbea cu deosebit patos despre biografia sa profesională, neocolind niciodată acel episod plin de tensiune în care aflat în fruntea comisiei de muncitori preluase de la fostul patron uzina metalurgică, apoi despre punerea ei pe picioare, despre refacerea industriei serios distrusă de război. Nu uita să amintească de nopțile dormite lîngă cuptoare, înghițind la praf și la gaze, despre drumurile făcute în țară și peste hotare la diferite schimburi de experiență, întruniri, conferințe, apoi despre inovațiile pe care le adusese cuptoarelor Piltz. Cert este că lipsise de la împărțirea modestiei dar luase, în schimb, cu desaga calupuri mari și grele de trufie și mărire. Mai degrabă ar fi permis cuiva să-i curteze nevasta, pe serafica Teodora, nume și tipar de frumusețe bizantină, decît să se amestece în treburile secției. Dispozițiile lui erau sfinte, nu accepta nici o crîcnire. Ce tărășenie a mai ieșit cînd împreună cu Blag ne-am dus să îi propunem o nouă rețetă de amestec care să ducă la îmbunătățirea randamentului de extracție și mărirea numărului de șarje. Nici n-am deschis bine pliscul că a sărit ca și cum ar fi detonat în fața lui o bombă. S-a făcut cînd vînăt, cînd verde, cînd galben, apoi roșu la față și ne-a scos afară de n-am văzut ușa. Ne-a făcut în tot felul : nemernici, eretici, nebuni, dezaxați. Nu ne-am lăsat nici noi. Peste cîteva zile l-am călcat din nou pe bătătură. Parcă se mai potolise, se mai dezumflase nițel. De avut nu ne avea însă la pancreas. „Ce himere vă bîntuie sufletul tinerețe revoluționară ?, ne-a prins pe amîndoi de umeri și ne-a ciocnit capetele deolaltă, de-am văzut un cer fantastic, plin cu stele verzi, cu sori și cu lună blondă, cu vîrcolaci și alte comete. Ați înnebunit ? Nu merg cuptoarele astea bine ? Vreți să le dărîmați ? Da, asta vreți ? Să vă iasă odată din cap gărgăunii ăștia ! Dacă nu, ví-i scot eu fără nici un fel de anestezie. Ceea ce vreți voi să faceți este curată utopie, fantezie !“. Degeaba încercam să-i explicăm, că se poate experimenta, încerca fără nici un fel de urmări neplăcute pentru el și pentru cuptoare. Chestiunea era foarte simplă, să adăugăm la fiecare șarjă o anumită cantitate de alabastru. L-am poftit la director. Și-a impus punctul de vedere. Cuvîntul lui avea greutate. „Nu vă dați seama tovarăși, își pleda propria cauză, că procedînd în felul ăsta, ne îndreptăm spre o catastrofă ? Lăsați cuptoarele în pace. Nu cu ele ne-am făcut planul în fiecare an ? Am fost sau nu felicitați, dați ca exemplu pozitiv la ziar ? Am primit diplome, steaguri de unitate fruntașă pe ramură, am încasat premii, medalii ? Cu ele, cu aceste cuptoare bătrîne, cu vechile rețete de amestec ne-am trăit viața. De ce să ne legăm la cap dacă nu ne doare ? Lăsați ideile astea pentru mai tîrziu, cînd veți conduce voi uzina. Pînă stau eu aici nu admit !“. În concluzie a propus directorului să fim trecuți la alt loc de muncă, nu înainte de a fi examinați de un psihiatru care să vadă dacă nu avem cumva vreo defecțiune la mansardă. Dihonia din noi nu s-a potolit însă, continua să lucreze febril. L-am bătut la cap pe director pînă ce ne-a admis să experimentăm inovația. Și ca totul să decurgă bine, l-a trimis pe Corpade în delegație la minister.

Curînd am intrat într-un peisaj dezolant, aproape pustiu, ceva în genul celor din sudul Californiei, văzute în filmele cu căutătorii de aur : coline pietroase, tufișuri rare, ici-colo se iveau brațele goale ale unor copaci singuratici. Simpatic, șoferul fluiera o melodie western, în vreme ce mie îmi zburase gîndul la cîmpiile verzi, la finețele de-acasă, la ploile acelea minunate ce fac ierburile și copacii, văzduhul să cînte, să fremete. Îmi părea un veac pînă o să ajung acolo. Parcă îl văd pe tata ce-o să se mai bucure. N-am să-l uit niciodată cu cîtă deznădejde și disperare mă privea la spital, cum tot așa n-o să uit scena aceea de la cuptorul Piltz. Eram în schimbul întîi, emoția îmi strîngea inima ca într-un clește. Ni se dase o șansă și nu trebuia s-o ratăm. Cuptorul duduia, auzeam prin micile orificii cum clocotește metalul cu inversunare, gata să spargă burta cuptorului. Parcă fierbea în mine. Dacă m-ar fi întrebat cineva cum mă cheamă, n-aș fi știut să-i răspund. Noroc că afară a început să ningă cu fulgi mari și stelați și mișcările lor aievea unor fluturi sau flori de măr purtate de boare au avut darul să mă calmeze, să mă scoată pentru un timp din atmosfera aceea. Reveria, ca să-i spun așa, n-a durat mult. Ochii îmi

Guașe de Elena Dragomirescu
Din expoziția deschisă la Opera Română

cornelia mureșan

Domestică

Ce umed miros de iarbă sub rouă
cu mucede ziduri cu sfinți de prisos
ce spaimă concretă de lucruri abstracte
întoarse cu susul în jos.
Ce zici tu iubite de toată-ntîmplarea ?
Printre mușcate, dulcețuri și murături
motan somnolent plictisit de rumoarea
zburdalnicei mele făpturi.

Tu stai sprijinit în cuvinte ca-n cîrjă
ești viu, mai respiri sau doar numele tău
mai tremură vag ca o stea în tărie
reverberată de hău.
Ți-aș spune să vii să privim împreună
imaginare cete de cai în galop
să ne iubim disperat și metodic
precum înainte (sau după) potop.

Dar nu e potop, și nici semn c-o să vină
așa că mai bine cultivă bureți
sau pune dulcețuri și varză-n butoiul
acestei mult prea domestice vieți.

Lanul de grîu

Plătim prea scump un singur răsărit.
Din zile am făcut poduri cu taxă
pe care mergem încolonați în tăcere
precum soldații pe cîmpul minat
prin spaimă-nfrățiți, prin speranță-nfrățiți
înfrățiți prin durere.
Acolo în capăt e lanul de grîu
superbul talaz al mării de spice bogate.
Vom ajunge cu toții, cu unul în minus
cu zece în minus cu o mulțime
sau cel puțin jumătatea jumătății
din jumătate.

Eu mi-am plătit toate taxele
am trecut se pare și podul,
unii spun că sînt chiar în cîmpul de grîu,
fericita de mine
alții jură c-am și ajuns.
Nu-mi mai rămîne decît să aștept
explozia macului strivit în picioare
ca o confirmare, un semn, un răspuns.

Posibile definiții

Sînt doar un val care-n curînd
se va pierde,
trasat de-un elev mediocru pe un caiet
de desen.
Sînt pata de sînge obscur, din stînga sus
a tabloului
care închide în rama bogată o banală scenă
de gen.
Sînt urma lăsată de degetele tale absente
pe un geam înghețat, în ianuarie.
Sînt linia frîntă care nu se unește
cu nici o altă asemenea linie
ca să închidă în sine o arie.
Și așa mai departe. Cît de departe ?

Cît din ochiul tău plictisit mai vine la
mine vreo rază.
Cît viața asta plină de repetenți și de
note scăzute
Mă minte subtil că la mine
e încă amiază.

Pastel

Păduri de verde vindecător
de liniște și stinsă împăcare.
Păduri ca temple-n care intri-nceț
ca pentru o purificare.

În coridoare lungi de umbră
alergi cu gîndul împlinit
cu inima bătînd supusă
de ritmul de la Infinit.

O veșnicie-i pînă-n Capăt
și Capătul l-atingi curînd
în curgerea de verde tandru
care se risipește-n gînd.

Pragul existențial

Vai ce frumos te-apropii de mine
cu scurte fandări masculine
ce delicat, ce inteligent, ce puternic
ce diavol cu zîmbet cucernic
și eu ce ah, naivă
cu sentimentele făcute stivă
făcute minge, făcute breloc
făcute lemne de foc
un foc abstract, în care tot ard
pentru eternul meu bard
pentru tine adică, pragul meu existențial
fără de care, se vede treaba
că nu mai pot
deși am trecut peste o mie de praguri
cu cal cu tot
cu tinerețe, cu douăzeci de ani
de zburdălnicie
drept în cuvintele din poezie.

teatru

t

O prea modernă comedie

...Agitație besmetică ca într-un alt vis, de astă dată al unei nopți de decembrie, ce pare menit să dea la iveală adevărata înfățișare a oamenilor ; trăsături de caracter sînt proiectate caricatural de-a lungul unei acțiuni ce are loc într-un tărîm fictiv, atemporal, aspațial și totuși extrem de familiar ; pentru că este vorba de iubire, și ipocrizie, de sinceritate și mistificare... Se indică un alambicat perpetuum al succesiunilor ce se țin lanț într-o continuă sarabandă... Urmează a fi speculată alegoria aventurii simbolice : doi gemeni, frate și soră, sînt azvîrliți de furtună în imaginara Ilirie, indirect experiența lor va revela coordonate ale naturii umane indeobște ascunse de convenționalisme comportamentale... Un **quiproquo** inițial se divizează degenerînd în alte confuzii și neînțelegeri... O imagine poate fantastică, în orice caz înfricoșătoare, a uritului fizic și moral : vicii convertite în virtuți, virtuți pervertite în vicii... Veleitar pe scara parvenirii sociale, dezvăluindu-se treptat, cameleonicul Malvolio este mai întîi un puritan și un ascet, ca apoi să se dovedească un monstru odios, spectru al răului absolut. (Acceptînd deconcertanta, restrictiva propunere regizorală, Ovidiu Iuliu Moldovan, într-un **contreamploi** operetistic. Împinge eroul spre limita inferioară a grotescului)... Veleitar sub aspect strict fiziologic, Sir Andrew prezintă decrepitudinea în oarbă ofensivă. (Cu o compoziție groasă de haz enorm și facil Claudiu Bleonț ia aplauze la scenă deschisă)... De două ori ipocrită, invocînd o pretinsă, capricioasă suferință și crezîndu-se etern seducătoare, contesa Olivia, în perspectiva unei grabnice împliniri, își pune totuși problema unei tranzacții de indiferent ce natură. (Silvia Popovici schițează o violentă satiră la adresa legendarei regine-fecioare, în genere a femeilor ce refuză cu îndîrjire să abdice de la plăcerile vieții)... Afișînd o misterioasă detașare, participînd fără patos la propriile sale tentative amoroase, ducele Orsino, la rîndu-i veleitar în plan afectiv, ascunde vicii mai perfide. (Damian Crișmaru se conformează sec măștii pretinse)... Neputincioasă în fața destinului, imaculata Viola apare încertă în gesturi, în atitudini. (Concentrîndu-se posac, Tamara Crețulescu nu întreprinde nici o tentativă de senină, necesară detașare)... Sir Toby (Matei Alexandru) nu atinge plenitudinea, vitalitatea debordantă a unui Falstaff... Maria (Eugenia Maci) este isteață, zvăpăiată, dar nu teribilă, subjugantă... Spirit necruțător oscilînd între zeflemea și sarcasm, expresie a bunului simț cotidian, Feste este un înțelept printre nebuni, un fals bufon printre reali măscărici. (Fără efort, Mihai Mălaimare face sesizabilă elasticitatea gîndului acestui **raisonneur** mereu lucid)... Învestite cu un surplus de semnificații (discutabile), personajele nu mai ajung pe deplin să fie tragice prin esență și ridicole prin prezență... Schimbînd cîteva accente și adăugînd noi elemente mai mult sau mai puțin exterioare, schematizînd abuziv pe alocuri, dar mai ales ignorînd repere fundamentale de poezie, de filozofie existențială, Anca Ovanez-Doroșenco și-a propus să prezinte **A douăsprezecea noapte** pe scena Națională decupînd textul shakespearian ca pe o modernă, actuală comedie grotescă a spulberării aparențelor și a demascării suficienților. Dar stilul montării are puternice disonanțe, în loc să fie subtil și rafinat rămîne doar artificios, excesiv redundant. Muzica manifestă o inconsistență supărătoare. Scenografia lui George Doroșenco, interesantă ca sugestie, este sufocată de o plurifuncționalitate gratuită, polifonia intrigii fiind abandonată după primele tablouri... Dimensiunea amar ironică se pierde undeva în zona grotescului care — potențat fără măsură — amenință interpretarea propriu-zisă... O feerie ce s-a vrut atroce, dar nu a reușit să fie decît prea banal terestră...

Irina Coroiu

muzică

m

Cîntecul muncitoresc patriotic și revoluționar

În imediata apropiere a Marelui Forum al comuniștilor români, o binegîndită inițiativă a făcut ca sala Radioteleviziunii să fie din nou gazdă a unor spectacole-concurs și gale a laureaților, după recent încheiatele manifestări ale Festivalului cîntecului ostășesc. Este vorba de **Concursul cîntecului muncitoresc, patriotic și revoluționar,** manifestare inițiată de Uniunea Generală a Sindicatelor în colaborare cu C.C.E.S., R.T.V., C.C. al U.T.C. și Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor.

Juriul prezidat de Nicolae Călinoiu a avut dificila sarcină de a selecta între multitudinea de lucrări prezente în concurs la cele două secțiuni ale manifestării : muzică corală și muzică ușoară. Cele mai reușite lucrări au primit numeroase premii și mențiuni, putînd fi audiate grupat cu prilejul **Concertului de gală al laureaților,** concert care ne permite schițarea cîtorva judecăți de clasificare și apreciere (nu înainte însă de a transcrie aici numele colectivului interpretativ care a asigurat redarea lucrărilor intrate în faza finală : corul și orchestra Ansamblului artistic „Rapsodia Română“ al U.G.S.R. dirijat de Nicolae Ghiță și Anatol Goreaev-Soroceanu și orchestra de muzică ușoară a aceluiași ansamblu, dirijată de Adam Czako, căreia i s-a alăturat grupul vocal „Studio B“). În primul rînd, remarcabilă mi se pare calitatea profesională a cîtorva dintre lucrări, pe drept evidențiate prin premii importante, fapt punînd în vedere nu numai preocuparea, insistentă uneori, de a inova în cuprinsul unor genuri cu limite destul de fixe ci și calitatea profesională a autorilor muzicii care garantează astfel finalitatea, succesul unor întreprinderi dublate, repetăm, de știință componistică. **Ecuator de mese** și **Vise de legendă,** ambele de tînărul Valentin Grueseu, lucrări distinse cu Premiul Uniunii Compozitorilor (versurile aparțin lui Alexandru Andrițoiu și, în a doua piesă, autorului), lucrări prezentate în prima secțiune a concursului, pun în evidență o știință componistică remarcabilă, dublată de stăpînirea tainelor contrapunctului imitatoriu și a orchestrației cantabile. Tot aici, semnalăm valențele orchestrale deosebite ale pieselor **Congresul Comuniștilor Români** și **Mulțumire către țară** pe versuri de Angel Cârstea și Mircea Block, ambele de Constantin Arvinte, distinse cu premiul C.C.E.S., valențele armonice atrăgătoare ale piesei, pe versuri de Ion Neagu, **Slavă clasei muncitoare** de Gheorghe Bazavan (premiul III), nemaivorbind de ambițiile poematic-oratoriale ale lucrării distinse cu premiul I : **Luceafăr nou străluce,** muzica și versurile Theodor Bratu, amplă lucrare vocal-simfonică, remarcabil structurată muzical. Toate lucrările menționate aduc ceva nou într-un gen cu valoroasă tradiție la noi (în direcțiile de „improspătare“ a orchestrației, formei, scriiturii vocale etc.), deschiderea juriului spre nou, spre inedit trebuind așadar subliniată apăsat. La secția de muzică ușoară, lucrările **Onoare ție clasă muncitoare** de George Grigoriu, versuri Mircea Block (premiul I) și, în primul rînd dacă ne raportăm la cele de mai sus, **Floarea muncii, floarea vieții** și **În rîndu-ntîi, noi tinerii,** versuri Mircea Block, muzica aparținînd tînărului autor Ion Cristinoiu (piese distinse cu premiul C.C. al U.T.C.), mărturisesc aceeași înclinare spre nou, spre proaspăt, tradusă cu ajutorul atributelor specifice muzicii ușoare (mai ales la nivel de orchestrație și ritm).

În al doilea rînd, calitatea versurilor este într-o creștere indiscutabilă. Nu aparține cronicii muzicale autoritatea de a discuta acest capitol ; peste el însă nu se poate, cred, sări.

Și, în fine, audiența publicului, sensibilitatea, receptivitatea unei săli arhipline mi se par factori de primă importanță. Dacă ne gîndim că genurile cuprinse în concurs trăiesc și se dezvoltă exclusiv prin priza asupra largilor mase de ascultători, atunci una dintre premisele indispensabile continuității genurilor mi se pare temeinic afirmată.

Viorel Crețu

FERICIRII

erau absorbiți de flăcările cuptorului, inima bătea undeva în timple, zvicnea sacadat precum răbufnirile metalului, picioarele de la genunchi în jos nu mi le mai simțeam, salopeta, casca și ochelarii ce mă apărau de dogoarea focului păreau că se aprinseseră. Pe chipurile tuturor se putea citi roșeața, acea ușoară roșeață pe care ți-o împrumută așteptarea unui fapt deosebit, nerăbdarea, încordarea. Abia mai tirziu am observat că veniseră în secție și unii oameni pe care nu-i cunoșteam sau îi știam doar vag ; se preumblau de colo-colo, unii mă salutau de departe, îmi făceau semne prietenești, cine știe, poate că intraseră aici din cauza ninsorii, alții păreau nepăsători ca și cum s-ar fi aflat la promenadă. Un gînd care mă întovărășise încă din clipa cînd m-a străbătut ideea că am putea sili cuptoarele să dea mai mult, îmi spunea că nu vom da greș. Mai era circa un sfert de ceas pînă la... I-am făcut semn lui Blag să pregătească rina. Puslul inimii creștea cu fiece clipă. Dansul fulgilor de zăpadă îmi furară din nou privirile dar nu pentru multă vreme deoarece, în spatele meu s-a iscat ca din senin o rumoare de glasuri. Întorc capul. Să leșin nu altceva. Se învirtea totul cu mine. Parcă băusem în neștire sau înghițisem un sac întreg de mac. Nu mai vedeam bine. Visam sau poate aveam halucinații. De unde apăruse așa pe nepusă masă ? Stătea proțăpit într-o vergea de oțel și privea năuc la cei din jur. Blag ricîia cu ranga pregătind canalul de scurgere. Oala era și ea pregătită pentru a primi fluviul incandescent al metalului, totul era aranjat pînă în cele mai mici detalii. Corpade începu apoi să sară ca un țap în jurul lui Blag, nu știu ce-i tot cetera la ureche, că ăsta se enervase și părea că acuși-acuși îl va face una cu rina. În cele din urmă s-a retras și Blag și-a văzut mai departe de treabă. Șuvoiul de metal a început să curgă din ce în ce mai virtos. Și pentru prima dată în viață am simțit gustul dulce al bucuriei, al fericirii adevărate. Simțeam că nimeni și nimic nu mai pot zădărnici izbinda noastră. Îmi venea să sar într-un picior de bucurie, să țip, să cînt, să... O, cum aș fi vrut ca printr-un miracol să apară în fața noastră o masă încărcată cu halbe de bere și eu să le fac semn tuturor să se apropie și să înșface cîte-o halbă, să ciocnim în sănătatea noastră, pentru șansa, pentru victoria noastră. Aș fi dorit să ciocnesc cu nea Corpade, să-i spun că orice se poate face pe lumea asta, dacă omul are dragoste, ambiție, încedere în puterile lui și în semenii săi. Metalul curgea năvalnic, se zvircolea și-n oglinda lui am zărit chipul lui Corpade. Părea desfigurat, nu i se mai vedeau decît ochii mari, imenși, un potop de flăcări. M-a cuprins frica, începuseră să-mi clănțăne dinții, să-mi curgă de-a lungul șirei spinării broboane de sudoare, să tremur. Cei strînși în jurul oalei îl încercuiseră și omul voia să iasă și nu putea. Își făcea loc cu brațele, cu vergeaua de oțel ce-o avea la el. Voia să vină spre mine. Mă apropiasem de rină atît de mult că am simțit că-mi iau foc hainele pe mine. Ce s-a întîmplat mai departe, nu știu. Cînd m-am trezit eram într-o altă lume.

O femeie îmbrăcată în alb, blondă ca soarele, cu zulufi ce se vînturau ca niște bondari la tîmple, se căznea să-mi dezlipească de pe goacea capului bandajul pe care tot ea probabil mi-l aplicase. Am recunoscut-o repede. Era Lacrima, iubita celui mai bun prieten al meu, Luca. Mă implora să stau cuminte și să nu mișc, că altfel nu mă poate salva de dureri. Fețele se întăriseră ca niște cercuri de fier. Glasul ei bun și blînd, ochii albaștri în care pluteau luminițe îndepărtate, mîinile ei ușoare, delicate m-au făcut să nu simt nici un fel de durere.

Zăceam deci pe un pat de spital, cu medici, surori alături. „Lacrima, ce s-a întîmplat cu mine ?, am rugat-o să-mi spună. De ce sînt aici ?". A zîmbit, apoi mi-a pus degetul pe buze, să tac. „Ești la spital", mi-a zis. „Asta văd și eu !". Se simțea miros de medicamente, antiseptice, amoniac, boală, descompunere lentă a vieții. „Un accident stupid te-a adus aici. O să afli mai multe după ce vei ieși din spital. Oricum te afli în afara oricărui pericol și asta e lucrul cel mai important". Nu m-am speriat deloc cînd am aflat prin ce-am trecut. Bănuiesc că eram inconștient și nu realizam la dimensiunea reală adevăratul tragism al întîmplării. Îl vedeam doar pe Corpade cum dă să fugă spre mine. Ninsoarea se oprise și ea. Nu mai puteam nici respira, din pricina căldurii sufocante. Apoi am simțit cum iau foc hainele pe mine. Mai departe, nimic. „Corpade, o aud pe Lacrima șoptind, a dat fuga să vină spre tine și să te felicite pentru izbîndă și să se recunoască învins. Tu, copil necopt te-ai speriat și te-ai dat la o parte din calea lui. Destul că te-ai împiedicat de picioarele cuiva și ai căzut. În cădere te-ai lovit cu capul de rina cu mată topită.

Spusele ei m-au înspăimîntat cu adevărat. „S-a ținut moartea de mine și nu i-a mers !". am încercat s-o dau pe glumă. Mi-a povestit apoi cum zăcusem între moarte și viață mai bine de o săptămînă, timp în care doctorii își cam pierduseră speranța de a mă mai salva, dar că acum depășisem momentul critic, eram deci salvat. „Nu se poate Lacrima, să se fi întîmplat chiar așa ! Cred că le cam înfloresti...". „Se poate, nu se poate, acesta e adevărul gol-goluț !" S-a ridicat în picioare să plece. „Nu, Lacrima. Te rog să mai rămîi !", am rugat-o. I-am luat mîna într-a mea și ea s-a reașezat pe pat. Eram numai noi doi. N-aș fi lăsat-o atunci să plece pentru nimic în lume. Simțeam că aș fi murit fără ea. „Păi tu frumoaso, de ce nu mi-ai spus că puteam să dau ortu popii ?", i-am zis, simțind cum mă trec fiori reci din cap pînă în picioare. „Lasă asta ! Mai ai puțin de stat în cîrpele astea nenorocite și apoi vei ieși teafăr. O să-ți crească părul și n-o să se mai observe nimic. Cît despre minte, ți-a rămas întreagă și chiar dacă s-a mai evaporat ceva din ea tot vei rămîne un om mîntos pentru că...".

Lacrima s-a ridicat oftind și cu pași moi, legănați a ieșit din salon, nu înainte de a-mi expedia un zîmbet de încurajare, de speranță. „Cînd mai vii Lacrima?", am întrebat-o. „Mîine dimineață. Acum culcă-te, ai nevoie de multă odihnă și liniște".

„Mama mia !", cum mai mirosi a spital că mă ia cu ameteli, spuse vlăjmanul și scuipa cu scîrbă pe geamul cabinei lăsat jos. E ceva incotroscibil, că din alea n-ai văzut !". „Păi dacă am stat acolo trei săptămîni, doar n-o să miros a griș cu lapte sau a țuică bătrînă, spune și dumneata !". „De, așta cam așa-i !, spuse el. Și ia spune drăguțule, ți-au crăpat goacea capului ?". „Așa ca pe un măr. „Tulai doamne !, se minuna omul, că din alea n-ai văzut ! Pe cuvîntul meu că e incotroscibil!". „Asta e!" „Bre, ai avut mare noroc. Da... Ai avut stea bună. Altfel erai acum morto definitivo ! Știi

ce-i aia ? Îți cînta cucu la cap..." „O șansă la un milion. Așa au zis și medicii !" „Huuuu, hooooooo, hiiiiii ! Măiculița mea cea scumpă ! Să treci prin ce-ai trecut și să mai și rămîi cu mintea întreagă, ba să-ți mai ardă și de glume, zău că asta e ceva incotroscibil. Că din alea n-ai văzut...".

M-a dus pînă aproape de casă. N-a vrut să-mi ia nici un ban. „Să fii sănătos, hombre, și cînd ne-om mai vedea să faci cinste, că ai scăpat cu viață. Du-te și fă-te bine, că mansarda îi lucru gingaș la om", mi-a spus la despărțire. Intrasem în luncile roșioarei. Cîmpurile înverziseră bine, verdele mătăsos al luncilor, ca și frunzele copacilor, aerul umed și călduț ce adia dinspre pădure, se dovedirâ adevărate balsamuri pentru ochii mei obișnuiți să privească în ultimele săptămîni numai albul spitalului.

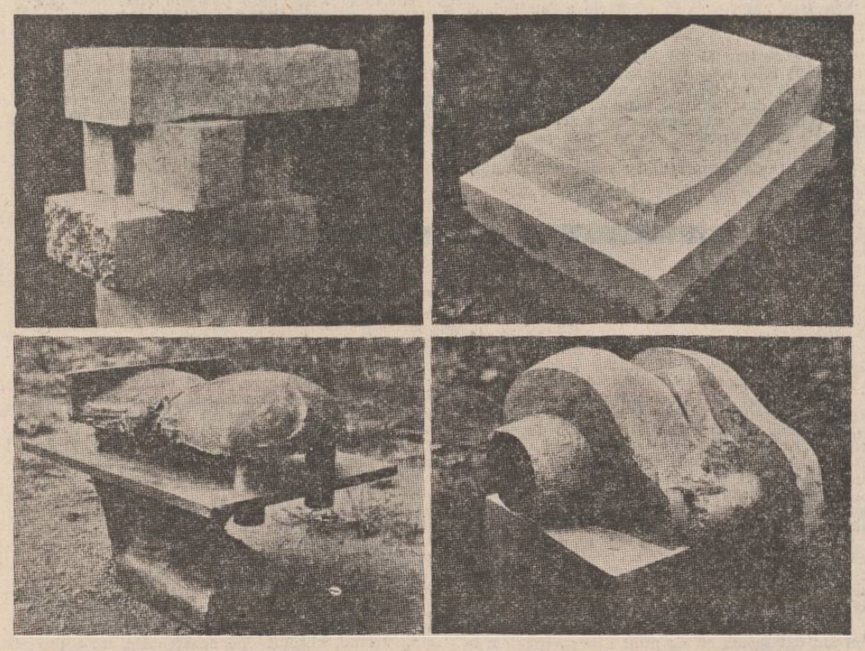

POEȚI DIN MARAMUREȘ

O doină

pentru Vasile Lucaciu

„Ascult mierla,
Ca să nu mint."
Grigore Vieru

Glăsuiește românul o doină –
viers de intristată mierlă încă mai răzbate.
Ci inima stă semeață
ca un codru de flamuri ce-n vînt se-nvilvoară:
„Nu fii mierlă supărată,
Nu-i robia ne-ncetată.
Vine-o dalbă primăvară..."
Rostește românul un singur cuvînt –
el se înalță ca o turlă, veghează
clar și netulburat printre mișcătoarele stele,
deplin cum e soarele și bobul de griu
în amiază.

Muntele

am rostit : MUNTE și iată-l
înfiripîndu-se

din neant

ori din prea mare-mi iubirea
pentru a lui semeție

nimic nu mai este întîmplător
totul
știutele – neștiutele
în ale noastre inimi lăcașul își au

așteaptă un semn cum să fie
și să triumfe

chiar riul
limpede și pururi trecător în preajmă
către misterioase adîncuri poartă muntele

zi și noapte
șiruri nesfîrșite de munți

ori doar adevăratul MUNTE, poate.

Ion Bogdan

Alba Iulia

Milenii din letargie pocnească și toate
vămile roșii
lîngă nubilă a ta gleznă de-argint mincat,
Alba Iulia.
Picure elocința zbucnind miile de aule pentru
Transilvania. Miile de auie sacre. Și ne rămii,
ne rămii
Grai scurs cu rășinile prin tăioase
priveliști...
Din oseminte se-ntrupează Fluierul, apleacă
imne
în fîntîni ! Vină purpura la răni, le ungă.
Desfrunzească stînci peste Eroare și ardă
torțe
pleoapa viscolită-a catedralelor, o,
Poemule :
să despici mlaștina făgăduielii-n van
cu lancea lui
Horea și propriu-ți Destin – agonia
s-o dezbraci
surpat în tine pe-o prispă unde Vizionarul
spintecă
lumea, deschide-n putregaiuri ochiul
jinduitei
Dimineți ! Craiule... Să gemi. Să gemi.
Pe toate
costișele nemingiierii Surparea-i :
Auraria Gemina
în doliu – Centurionii fulgerați sub carpeni
Transilvaniae.
...și odinioară Voievodul, alb și călare –
1601 anno
domini – pe-un cal bătut în șoimi de aur
în fruntea întîiului alai de nuntă al poporului
român...
(Îngăduiește-i, Alba Iulia, Mezinului
atingeri în acest răsărit de flacără nouă...)
Flacără nouă încinge ruine și le
transferă-ntr-un fast al eternului –
La Alba Iulia șezum și plînsem, Noi,
Valachia.
Miile de aule sacre. Și ne rămii, și ne rămii,
Alba Iulia,
Mater Dulcissima, Transilvaniae.

George Boeșa

Voința întemeietorilor

Așezați umbrele cu inima în cosmoramă
admiteți fulgurațiile nisipului devorator
de nisipuri
cu gînduri curate, cu o încredere statornică,
să mai putem trăi fără umbră –
între viață și o perpetuă moarte –
biografia întemeietorului
în vîntul rece –
o ureche și mai multe ape
în cetate vremelnică de spaimă
cu o poartă numai de corn
spre o aspirație nesăbuită –
mlaștina Argonida, meleaguri palustre
pentru ieșirea în lumină
prin ungherul fierbinte al memoriei
să suferim de slava lor !
Ei vin, pe creasta albă de sare

Ion Grigore : „Unirea de la 1 Decembrie 1918"

și nu au nici o pîndă în putere,
ei urcă în vîntul rece –
două miresme sprijinind o floare
și reîntorși în gestul unic
respiră uniform
întreagă trecerea și triumful,
sîngele în extaz și iarba.
Bucuria ce ne cuprinde
e voința întemeietorilor !

Augustin Botiș

Voievozii

Pămîntul țării noastre-i leagăn blînd
În care dorm voievozii osteniți.
Șirul lor tînăr nu s-a întrerupt
În goana unor zîmbri rătăciți...

Apele-s imnuri aspre în curgere eternă,
Carpații sînt granit și oseminte,
Și flamuri sînt, chemare și tăceri
Pentru eroii țării noastre sfinte.

Voievozii dorm în glia strămoșească.
Trezindu-se la ceasuri de restriște,
Prin doine și caval ne cheamă-n munți.

Și munții-ncep atuncea să se miște !

George Boitor

Casă memorială

Toți aud pașii lui ;
inima cu sensurile orizontale
înfiorîndu-se cum
universurile iau forme în fiecare noapte,
uitînd și refăcînd sunetul de luptă.

Un chip așteaptă în cercul furtunilor,
apoi străbate pădurile, nopțile...

...Sămînța grîului
prefăcută în nervuri de
lumină.

Sculpturi de Ion Mândrescu

Încet, pasul și glasul
există în vadul îngust dintre tăceri.
În odaia sa, îmbrîncindu-se pe raft,
cărțile favorite, ascultînd cai morți ai
anotimpurilor ; rămîne lîngă el
vuietul și freamătul final.

PĂRINTELE NOSTRU ARE
INIMA STRĂPUNSĂ DE SĂGEȚI.

O singură odaie. O singură ușă
prin care intră purtînd
candela cu zilele arse.
De-acum îndărătul fiecărei clipe
există un drum ce străbate
sate nemăsurate și margini de orașe.
Se întîmplă ca focul, răsuflarea lui,
să atingă depărtările și gîndurile.
El rămîne înconjurat de puternica
cenușă a tăcerii și paloarea
ideilor sale intră într-un
anumit ocean
și dintr-o parte, dintr-o parte simt că
aceste ape neascultătoare
l-au devorat ; între flori inveninate și
lanțuri, atît de puternic se unește
identitatea sa, și nu dispare, ci străbate
această geografie externă.
Nu și-a uitat nici mersul, nici vorba.
De acum, obișnuința înseamnă
frîngere, picătura lipită de sunet.
În ultimele purificări
umbra sa străbate
icoană după icoană,
această odaie.
...O singură lacrimă
ca un val, spală veacul.
De acum pînă și mineralele
se unesc înconjurînd
acest imperiu al cuvîntului
și al unității.

Petru Dunca

Grai

Brațu-mi înarmat
Cu scutul lui Bogdan cel Viteaz
Descălecătorul –

Scrutez al gliei necuprins
Nimbat de tricolor
Cugetu-mi plin
De pașnicul umblet
Al plugarului de la nord
Și sud de Carpați :
A plecat să scoată roadele pămîntului
Ades a devenit oștean
Cînd pofte străine
Adulmecau fruntariile
Muntene, Moldave, Transilvane
Graiul cu care mîngîiau coconii
Sau își rosteau
Bucuria și amărăciunea
În veacuri de veci.

Sîntem purtătorii făcliei de pace
Milioane
Gata oricînd
Să păstrăm
Zestrea străbună.

Nicolae Remețean

plastică

Identitatea formelor

Un acut simț al formei vădește, încă de la prima sa expoziție personală, tînărul sculptor **Claudiu Filimon.** Creația sa se afirmă astăzi cu precădere prin semnele unei riguroase discipline plastice. Artistul pare înclinat nu atît către crearea unui univers de forme originale cu orice preț, cît mai mult spre delimitarea unei identități plastice distincte a formelor ce compun materialmente spațiul nostru de existență. O lume aproape comună de obiecte investighează ochiul artistului — un stup, un țest, un nod, un fagure, un ciorchine sau, pur și simplu, relieful egal ritmat al unui știulete de porumb. Cu toate acestea, un asemenea inventar de lucruri nu le regăsim transpuse ca atare într-un alt material ; nu o oglindire a acestui univers obiectiv urmărește artistul, ci o conversiune adîncă a lui. Pe acest plan, aflăm una dintre cele mai viguroase atribute ale personalității tînărului sculptor. Și anume, capacitatea de reprezentare adecvată a unui concept formal, pe care numai o gîndire plastică bine educată o poate poseda. Claudiu Filimon deține această cheie a creației.

Stăpînind, în mod vizibil, tainele artei căreia i s-a dedicat, sculptorul se mișcă în voie în această lume de semne, pe care un subtil simț al metaforei îl ajută pe artist să o recompună conform unei sintaxe plastice proprii. Realismul creației lui Claudiu Filimon se bazează pe disponibilitatea remarcabilă a artistului de a sublinia formele realului. Lucrările sale sînt **nu reprezentări după natură,** ci **extracții din natură** ale unor matrice formale coerente și veridice. Artistul nu se rezumă, însă, la atît. El nu este un colecționar, ci un creator și rolul acesta și-l exercită prin efortul, de fiecare dată cu trudnică migală săvîrșit, de a conferi o identitate de sine stătătoare, credibilă, formelor de el plămădite. Obiectele sale ne întîmpină însoțite parcă de o vibrantă aureolă de lumină și tensiune. O stare lăuntrică încărcată de sensibilitate emană din fiecare detaliu al lucrărilor expuse. Sculptorul introduce o astfel de mizâ subiectivă, ușor lirizantă, prin care accentuează calitățile plastice intrinseci ale materialelor cu care lucrează — de predilecție, lemnul. Exemplare mi se par, în această privință, **„Dimineața lumii", „Stupul", „Țestul soarelui", „Pomona".** Întreaga expoziție de la sala „Orizont — Atelier 35" este valoroasă prin omogenitatea ei stilistică și prin maturitatea gîndirii plastice a artistului.

La Galeriile de artă ale municipiului, **Virgil Mancaș** propune, pentru mulți dintre vizitatorii și admiratorii săi, o entuziasmantă probă de virtuozitate artistică. Un mare număr de lucrări, în majoritate peisaje, confirmă calitățile acestui pictor în a surprinde, în tente meticulos compuse, datele semnificative, „polii de sensibilitate" ai unui univers de forme și spiritualitate, ce a impus în ultimile șase veacuri spectacolul marii picturi europene. Virgil Mancaș pare conștient de această ontogeneză a formației sale artistice și o cultivă cu mijloacele ce-i sînt, firește, proprii numai lui. Dar nu în mod inconfundabil, pentru că aluziile motivice și stilistice, atît din compozițiile sale peisagistice, cît și din naturile statice, ne urmăresc cu obstinație. Cu greu putem privi un „sat de iarnă" în viziunea lui V. Mancaș fără a simți, din foarte multe detalii ale tabloului, „ochirea" mustrătoare a lui Breughel cel tînăr. Sau, mai aproape de noi, ale lui Vrăneanțu, Gavrilean (mai cu seamă în ciclurile de „rituale ale iernii") sau Călția („Sărbătoarea" lui Mancaș este calchiere aproape fidelă a „Mesei de nuntă" a înainte citatului).

Nu socotim aceste alăturări drept scăderi ale meritelor acestui virtuoz pictor, ale cărui lucrări se situează la un considerabil nivel de împlinire artistică. Deși cunoscut mai mult ca peisagist, noi socotim că punctul forte al creației acestui artist sînt naturile statice.

Corneliu Antim

Geometria ideilor

Privind sculpturile lui Ion Mândrescu, intrînd în dialog cu formele impovărate de tensiune, descoperi o energie descărcată în sinele obiectelor și una înspre spectator. Încerc, nu în calitate de specialist, să-mi răspund mulțimii de întrebări ce mi se impun de către lumea plastică a neobișnuitului talent care este Ion Mândrescu. În primul rînd limbajul lui unitar, unitate sugerată de structura și jocul volumelor și abia apoi de impecabila tehnică a tînărului artist. Apropiate de figurativ prin redescoperirea unor forme esențiale ale realității, vitale prin conflict și înțelegere, un dramatism logic dintre spațiile pline și inerentele goluri, dintre sferă și plan, un dialog de tipul celui sugerat la întîlnirea dintre munte-șes. Un element poartă aspirația celuilalt.

De unde vine forța structurilor lui Ion Mândrescu ? După Paciurea, Brâncuși, Anghel iată curajul, îndrăzneala celui tînăr de a se căuta și descoperi, de a se căuta și rosti, cu sinceritate și profunzime, în gîndurile și realitatea lui ideatică. În structurile lui din bronz ori lemn, din piatră ori marmoră nu se găsesc elemente străine sieși, nu se regăsesc idei din Henry Moore cum vor fi tentați probabil unii să descopere și nici din Brâncuși. Și totuși prin simplicitate, prin reducerea la esențe cît de aproape este de modalitatea de a gîndi a marelui precursor. Un volum sferic obligă la volume corespondente spațial, un zbor frînt — vezi Limite — sugerează căderea în cunoaștere a lui Manole ori o construcție în bronz patinat, victoria lui Icar. Pămîntul își înalță formele prin scarabeul de aur, focul veghează implinirea. Platoșa de bronz concavă — o cupolă peste riul sugerat prin golul dintre cele două forțe — pămînt-ființă — condiționîndu-se și explicîndu-se în plan moral și filozofic într-o regenerare a celei de a treia cupolă — cerul cu spațiile sale stelare ca o pînză de paianjen prin care ochiul și gîndul artistului își țes verticale zboruri.

Artistul Ion Mândrescu re-crează și re-face în piatră-lemn-bronz o lume de simboluri cu o rară îndrăzneală în expresie. Fiecare din obiectele expuse — în ordinea sugerată de artist — este într-o strînsă relație cu cele din jur, ideile se înlănțuiesc și sporesc de la un obiect la altul. Structurile *(Iluminare,* bronz; *Sinteză,* piatră; *Calea robilor,* lemn) alcătuiesc o lume monolită în sensul în care unele obiecte din lumea ancestrală a satului românesc pot duce la multiple interpretări, reîntorcîndu-se în punctul de plecare, alcătuiesc o lume de semne într-o logică plastică, semne care rezistă întîi prin asociere, prin sens mai apoi prin tehnica impecabilă de care dă dovadă tînărul sculptor în tăierea suprafețelor. El reușește să pună în relief datele materiei în care gîndește, și mai apoi cioplește; virtuțile pietrei ies la iveală cu o rară pregnanță, strălucirile și plasticitatea marmorei, irizările de lumini ca un duel de oglinzi ale bronzului la fel.

În spațiile de lumină reflectată se găsește totdeauna omul, subiectul cu comentariile sale călătorind pe drumul impus de virsta sculptorului pentru a înlesni spectatorului decodificarea sensurilor.

Expoziția lui Ion Mândrescu ne vorbește despre, un mare artist, chiar dacă este doar la început de drum. El are toate datele necesare acestuia: har, tenacitate și credință în ceea ce face.

Ion Iuga

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

V. Basmul fantastic (1)

Ideea homerismului „nuvelizant", din unghiul căruia este receptat imaginarul stereotipizant și îndeajuns de canonizant propriu basmului folcloric, nu trebuie totuși înțeleasă și în sensul că scriitorul ar respinge, programatic, tentația basmului de factură fabulos-mitică, relativ autonom în structura sa : tipologia personajelor, conflictul și motivația lui epică, ideatică morală, cooordonatele timpului și ale spațiului etc. Specia **basmului fantastic** în accepția consacrată de estetică genului își afirmă prezența cu mare strălucire și pe cuprinsul epicii de ficțiune crengistă. De data aceasta, însă, fenomenul de „nuvelizare" a eposului folcloric se exercită exclusiv în interiorul **cadrului dat,** adică în spațiul narativ originar, statornicit de prototipul oral ; în așa fel încît „impurificarea" realistă a acestuia constituie mai ales o problemă de subtilă (prin indicibila ei fidelitate) revigorare narativă menită, în cele din urmă, a sugera un climat existențial caracteristic prin acuitatea lui concret umană. Postulatul formulat de V. I. Propp (op. cit.), potrivit căruia „O formă internațională (de basm fantastic, n.n.) este primară în comparație cu o formă națională", în cazul lui Creangă își atestă indiscutabila valabilitate tocmai pe o asemenea cale. În ultimă instanță, actul creator are drept efect autohtonizarea revelatoare a mai înainte numitului **cadru dat.** Cit despre insemnele particulare ale filonului fantastic și ale ideaticei lui, într-un atare context de asemenea, sînt demne de cel mai mare interes.

Luînd în considerare cele trei basme eminamente fantastice ale lui Creangă **(Povestea porcului,** 1876, **Povestea lui Harap-Alb,** 1877, **Făt-Frumos, fiul iepei,** postumă tipărită în 1898), ajungem la constatarea că ordinea valorii lor este dată de complexitatea și adîncimea acestui fenomen de autohtonizare. „Cazul" basmului postum și neterminat **Făt-Frumos, fiul iepei** a fost luat în discuție, între alții și de G. Ibrăileanu, care l-a „sancționat" cu multă severitate. Punînd sub semnul întrebării însuși faptul integrării ei în ediția operelor lui Creangă (ceea ce, evident, precum și în privința postumelor eminesciene, invederează o poziție excesiv criticistă, care nu a avut nici cea mai mică șansă de izbîndă), criticul aducea în discuție cîteva chestiuni ce merită totuși a fi luate în seamă. **„Făt-Frumos, fiul iepei,** conchide G. Ibrăileanu, trebuie să fi fost un manuscris vechi, părăsit de Creangă sau, dacă e mai nou, un manuscris la care totuși a renunțat, genul conținutului lui nemaifiind în preocupările sale, ori considerîndu-l, **deja,** prea copilăresc". Este inutil, desigur, a ne întreba aici care din cele două ipoteze referitoare la perioada cînd a fost scris basmul poate fi acceptată. În schimb, bogată în sugestii ni se pare ipoteza legată de motivul pentru care **Făt-Frumos, fiul iepei** pare mai degrabă o scriere neterminată prin abandonarea ei. Sub acest raport, explicația lui G. Ibrăileanu sună astfel : „Noi credem că Creangă nici n-a avut de gînd să isprăvească această poveste și s-o tipărească. Din toate poveștile lui, aceasta e singura unde întreg conținutul e numai miraculos. În toate celelalte, adevărate nuvele din viața de la țară, miraculosul e secundar și de multe ori e un ingredient pentru puterea realistă a picturii oamenilor și vieții lor sufletești". Precizînd (așa cum s-a constatat de-a lungul analizei de față și cum se va constata în chip special cînd vom interpreta **Povestea porcului** și **Povestea lui Harap-Alb),** că din punctul nostru de vedere statutul elementului miraculos la Creangă comportă disocieri și nuanțări mult mai complexe, e într-totul adevărat că în **Făt-Frumos, fiul iepei** elementul în cauză covîrșește prin prezența lui. Cauza unei asemenea stări de lucruri este una singură, limpede formulată de Ovidiu Birlea (op. cit.) cînd spune că varianta Creangă a basmului, la fel cu toate cele 56 de variante cunoscute pînă acum, este „de un autentic folcloric neașteptat". Așadar, statutul de simplă **variantă** a scrierii (caz unic pe ansamblul operei narative crengiste) explică totul, căci, iată, nu mai departe, laconismul simplificator, strict enunțiativ, sub auspiciile căruia începe basmul : „Acum, cică era odată un om, care avea o iapă. Și într-o zi, vroia omul să bage iapa în ocol, și ea nu vrea nici în ruptul capului ; și înciudîndu-se omul pe dînsa începu a o bate. Atunci iapa sări peste gardul de răzlogi și a fugit într-o pădure îndepărtată. Iapa era a fătat și, peste noapte, a fătat un băiet în loc de mînz, care băiet s-a chemat **Făt-Frumos, fiul iepei.** Și băiet ca acela nici că mai era altul prin meleagurile acelea ; era frumos și creștea ca din apă ; cît creștea el într-o zi, altul creștea **într-un an".** Cum lesne se poate observa, înaderența textului la structurile narațiunii de tip „nuvelistic" (inclusiv la nivel stilistic, de data aceasta, „alb", străin de meandrele oralității paremiologice), este izbitoare. În alți termeni, absența a ceea ce numim tema autorului, care la Creangă se bucură peste tot de un privilegiu absolut, duce la „transcrierea" de o corectitudine impersonală a basmului folcloric. Și e de mirare că se întîmplă astfel, pentru că în datele lui originare, grație universalismului literalmente incomensurabil în timp și spațiu vădit de motivul inițial (Ovidiu Birlea, în rigurosul său studiu, face trimitere la originea ursulină a eroului, cu ecouri frapante în **Odiseea,** în **Metamorfozele** lui Antonius Liberalis, în epopeea anglo-saxonă **Beowulf,** în epopeea lui Firdusi etc.) prototipul oral se arată extrem de generos sub raportul eventualei acțiuni de „rescriere", în sensul „nuvelizării".

Hazardîndu-ne, la rîndul nostru, a da curs unui punct de vedere ipotetic, ne gîndim că adoptarea unei astfel de poziții neutrale, „obiectivistă" chiar, față de prototipul folcloric exprimă eventuala decizie a povestitorului de a „rescrie" acest basm **altfel** decît a „rescris" toate poveștile și povestirile sale. Anume, ne gîndim că este posibil ca, pur și simplu, Creangă să fi fost atras de puritatea epic-spectaculară a basmului folcloric și, drept urmare, să fi dorit a manifesta o maximă fidelitate față de acesta, cu prețul sacrificării deliberate a genialului său dar de „înscenare" autohtonizant-homerică a eposului oral. Într-o atare ordine de idei, nu excludem de tot nici presupunerea ca marele prozator, procedînd ca atare, să fi nutrit gîndul unei (pasămite !) emancipări, în sensul „modernizării" viziunii narative. A mai încercat acest lucru și în alte împrejurări (încercarea de comedie satirică **Dragoste chioară și amoru ghebos,** de pildă) și dacă basmul **Făt-Frumos, fiul iepei** este scris în ultimii săi ani de viață, ipoteza pare să aibă oarecari temeiuri. Prin urmare, evaluînd scrierea din unghiul temei noastre critice, nu ne rămîne altceva decît să reținem acele momente în care miraculosul cristalizează în structuri epice de o incintătoare spectaculozitate, așa-zicînd, naivă, aflate în intima apropiere a arcanelor fantasticului.

Nicolae Ciobanu

P. S. Răspuns (scurt) profesorului Nicolae M. Emil, localitatea Întorsura, județul Dolj : Consider extrem de pătrunzător și nuanțat amplul dv. comentariu-dialog pe marginea povestirilor și poveștilor lui Creangă, „inspirat" de spusele subsemnatului în prezentul serial. Nutresc speranța că, cel puțin în parte, textul va vedea lumina tiparului în paginile „Luceafărului". Un gînd de caldă simpatie pentru năzdrăvanii dv. elevi, pasionați interpreți ai operei genialului humuleștean.

N. C.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

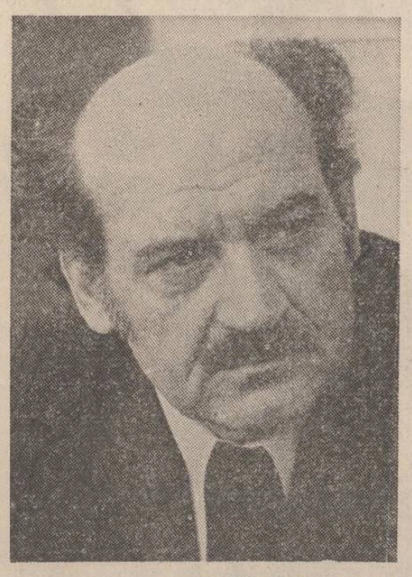

Ion Bănuță și Ion Sofia Manolescu — poeți ai „virstei de aur".

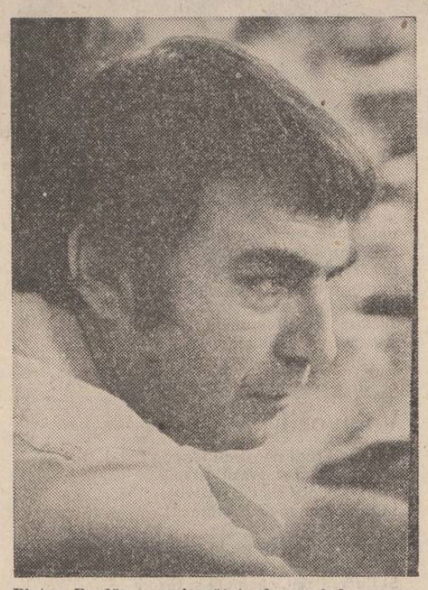

Platon Pardău — o jumătate de secol de roman

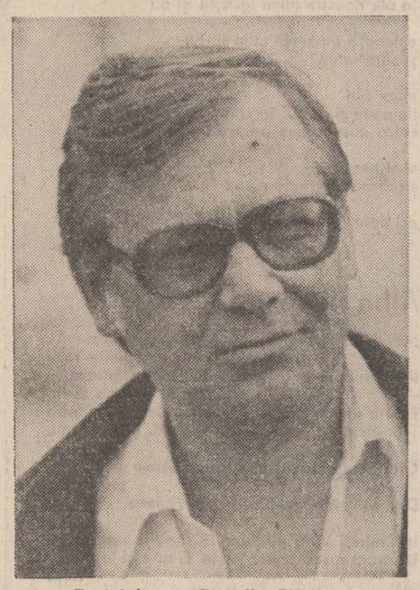

Poetul ieșean Corneliu Sturzu

Conștiința dilematică

Am avut impresia citind romanul **E noapte și e frig, seniori** (1983) că el reprezintă cîntecul de lebădă al lui Laurențiu Fulga. Și iată, din nefericire, impresia a devenit realitate. Cartea aceasta este o frumoasă sinteză — cele trei sute cincizeci de pagini ale ei focalizează universul literaturii unui scriitor patetic, grav în majoritatea scrierilor sale, pornite să deslușească arhitectura condiției umane. Prin patetism și prin preocupările dominante Laurențiu Fulga s-ar apropia de Malraux, într-atît de vibrantă este pledoaria sa pentru „identitatea eternă a omului cu el însuși". Precum un personaj malrusian, eroii — eroul unic din proza lui Laurențiu Fulga — caută acele „imagini destul de puternice pentru a nega neantul nostru". Este drumul, adesea sinuos, dintre două situații-limită, experiențe cruciale din viața universalizată a „omului fundamental", spre himera căruia se îndreaptă întrebind cărțile lui Laurențiu Fulga. Lumea lor nu este ireconciliabilă, deși **Alexandra și Infernul** (1966) sau **Fascinația** (1977), pe de o parte, și **Salvați sufletele noastre** (1980) sau **E noapte...,** pe de alta, pleacă de la motive imaginare complet diferite : într-unele psihoza erotică, în celelalte criza de natură estetică. Sincronizarea celor două planuri, ontologic și estetic, pe terenul demiurgic al creației, este sensul major, putem spune acum, al întregii proze a lui Laurențiu Fulga.

Sensul pe care îl ilustrează, ca un acord final, această splendidă carte cu titlu rațat, publicată anul trecut. Ea este o tulburătoare confesiune despre condiția artistului confruntat cu experiența neantului. Ceea ce se înfățișa ca transă frecvent onirică în alte volume, uzînd de mijloacele realismului fantastic și de o largă paletă de procedee tehnice, devine aici de o simplitate tragică, de o măreție funebră, potențată de punctele sensibile ale memoriei afective, de imaginile ei în care epicul rămîne o ramă pentru stăpînit tonul eseistic. Capitolele scurte ale acestui roman-eseu sînt paragrafe dintr-o posibilă sublimare morală și estetică a obsesiei tematice care apărea de la prima carte, **Straniul paradis** (1942). Se prefigura acolo o concepție filosofică mai largă pe care scriitorul o va face expresivă în romanele sale de mai tîrziu, exceptînd cărțile copioase cantitativ din deceniul al șaselea. E vorba de dualitatea existenței, manifestată frenetic, adesea extatic. Prezența cuplului asigură individului confort interior și echilibru între stările pozitive (simbolul erotic) și cele negative (simbol thanatic). În alt plan, dualitatea se manifestă printr-o balanță invizibilă între spirit și materie, între sinele perfect, demiurgic, și sinele aparent, exersat în ordine existențială. Odată produs dezechilibrul, insul se va refugia în unica speranță de perfecțiune : erosul, capabil să refacă și să conserve esența umană. Invadat de euforia negativă a spiritualizării thanatice, omul încearcă să o domine prin acest adevărat experiment de salvare. „Cunoașterea capătă drept de existență numai prin comunicare" și ideea erotică oferă și o asemenea posibilitate, pusă pregnant în evidență în situații extreme.

În cartea întîi din proiectata trilogie **Eroica, Oameni fără glorie** (1956), se anticipă structura actanțială care va inunda romanele următoare : Ștefan Corbu poartă cu sine idealul erotic, Oxana, la care face apel în momentele în care criza thanatică planează asupra conștiinței. Structura va fi reluată succesiv, caracterul psihotic al revistei erotice intrupîndu-se în personaje, fapte, gesturi, scene, într-o realitate halucinantă. Caracterul de ciclu romanesc nu e dat numai de continuitatea structurilor, ci și de gradul de repetabilitate al acestora. În **Alexandra și Infernul** va fi exemplificată la un nivel artistic superior scindarea conștiinței aflată între eros și thanatos. Războiul e infernul de care personajul se atinge într-un tragic balans între speranță și deznădejde. Psihoza erotică se manifestă sub forma invaziei imaginarului în reprezentările eroului. În fiecare capitol apare alt personaj, dar toate poartă obsesia numită, simbolic, la fel : Alexandra. Posibilitatea de refugiere în imaginație și de purificare prin modelul erotic trebuie să fie aceeași pentru că problematica erotică ridicată de război este invariantă ; și pentru că orice ins este o structură dual care intră în reverberație ori de cîte ori sinele aparent ajunge o prezență infernală. În replică, personajul feminin face pasul infernal, și o vom vedea pe Horația, din **Moartea lui Orfeu** (1970), coborînd prin moarte, în Infern. Principiul feminin se poate realiza **esențial,** în ordinea erosului, numai acceptînd spectacolul infernal, distrugerea la care își corupe partenerul. Retrospectiva „tehnică" din acest roman explică în bună măsură și rătăcirile Alexandrei prin infernul războiului, care apar stranii eroului.

În poemul polifonic **Fascinația,** prozatorul ține să ne convingă programatic de ciclicitatea structurilor. **Fascinația** cuprinde patru romane într-unul singur, identificabile cu cele patru capitole. Revin cinci personaje numite identic, Luchian, Maria, Timotei, Vernescu, zugravul de măști, mereu cu altă stare civilă dar subordonate unei structuri unice. Invazia subconștientului este tratată verosimil nu prin mijloace epice, ci mai degrabă lirice. Detaliului halucinant i se ingroașă latura **figurală** pentru a deveni antologic. „Doamna în roșu" sau **Alexandra** se confundă cu **doamna străină,** simbol thanatic, ca și **domnișoara W.** (M intors) din ultimul volum, act de pulverizare divină a identității pe care nu o realizau eroii celorlalte romane.

O retorică simplificată separă **Salvați sufletele noastre** de cărțile precedente : ea mizează pe exemplaritatea „poveștii" singulare, al cărei protagonist „acoperă" un spațiu epic voit sumar, cedat divagațiilor eseistice, la fel ca în **E noapte...** Interpretarea poematică, simetriile structurale care transcend materia epică, schemele „umplute" cu o populație fantastică de figuri poetice, rotirea textului ca un disc newtonian în jurul focarului luminos au fost părăsite în favoarea surprinderii **transei** tragice. Motivația se află, desigur, în profunzime: structura tragică e monolitică, individualizantă. Ea nu acceptă, în principiu, reluarea ; caracterul ciclic depersonalizează. Romanul din 1930 vine să ilustreze faptul că personajul unic al lui Laurențiu Fulga e traversat de **vina tragică** în oricare ipostază s-ar afla. Modul de manifestare al conștiinței scindate trece acum din planul existențial în cel estetic. Prin Heronim, sculptorul aflat pe un pat de spital în ajunul operației fatale, „vinovatul tragic" e un artist de geniu. Conștiința erotică a individului s-a transformat în conștiință estetică. Dar acestui eu scindat de o implicabilă lovitură a destinului, ca în tragedia clasică, arta nu îi poate oferi nicicum o superioară împăcare, ci un continuu extaz negativ. Existența artistică e pentru el o provocare a hybris-ului ; mai mult, o exteriorizare a neputinței de a se salva prin desăvîrșire în plan estetic. Aici se cere localizată însăși „vina tragică" a eroului. În **E noapte...** romancierul însuși devine personaj, în afara modelelor ilustre ale veacului, cu o sinceritate dezarmantă, pentru a accentua ideea, dîndu-i relieful reflexiei finale. Posibilitatea eliberatoare a artei e insuficientă, incompletă înaintea misterului tragic al vieții reale. În ciuda acestui fapt, ea rămîne „cucerirea înverșunată a omului", felul lui de a se înălța în fața lumii reale, cum spune Malraux. Cuplul se desface fatalmente pentru a se reîntîlni prin percepția, din ultima frază, a neantului. Sînt pagini cutremurătoare, de o concizie neașteptată la un autor care probase construcții polifonice. Am semnala frumusețea unui pasaj : moartea cîinelui Dicky, pagină de mare romancier. E atît de multă tandrețe, atît de multă iubire în fiecare gest și observație, atît tragism, atîta sfîșiere în acest superb poem în proză așezat la sfîrșitul cărții, vorbind despre dispariția irevocabilă a ultimului însoțitor — și astfel de invazia neantului.

Cîntecul de lebădă se înfăptuise.

Costin Tuchilă

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei (VIII)

Forța poemelor lui Petru Aruștei izvorăște și dintr-o bucurie secretă de a trăi, de a crea, de a-și contempla propriile viziuni cu detașare și de a le comunica cu multă precizie, precizie ce vine și din linia desenului pictorului-poet. Chiar viziunile propriei morți, frecvente în poemele lui Petru Aruștei nu au nimic lugubru, ele nu sînt pînă la urmă decît un ritual de exorcizare. În mijlocul hăurilor de dinaintea Facerii, gestul creator, demiurgic — desen sau poezie — aduce lumea în ființă și o organizează în jurul unui principiu constructiv. Dacă despre o angoasă e vorba, ea nu funcționează decît într-un singur sens : viața nu trebuie să ne scape, ea trebuie mereu așteptată cu încordare ca să ne cuprindă mereu într-o nouă alcătuire. În felul acesta Moartea nu e decît un cintec de dragoste din care se naște Viața. Într-un poem cum este cel intitulat **Atunci cînd vine** pe care l-am putea numi un poem-revelație (sensul real al cuvintului **apocalypsis),** sub ochii poetului vizionar se naște o lume curată și puternică, triumfătoare, chiar dacă ea este mereu pîndită de hăurile întunericului. „Urcînd pe înălțimile acelea am văzut în depărtare siluета neagră, prelungă a unui om care se profila pe cerul brăzdat de curbe violete și roșii. Undeva, mult mai în adînc, se simțea prezența unor forme ce păreau goarne. De acolo se înălțau chipuri de păsări cu totul și cu totul neobișnuite. Goarnele și păsările imi sugerau atunci ideea de Înălțare, de Purificare, și cumva, de Triumf. Totuși, răzbăteau pînă la mine raze ce se rupeau fîșii-fîșii din Întuneric. Am coborît cu privirea pe una din ele pînă am văzut Noaptea. Era adîncă, nesfîrșită. M-am înfiorat. Plin de speranță mi-am înălțat privirea spre Totem. Razele ce coborau din el mă orbeau. L-am auzit vorbind : TOTEM : Nimeni să nu se teamă de nimic. Nimeni nu a plecat vreodată fără să se întoarcă. Cel reîntors să se caute într-o nouă alcătuire. Am văzut la picioarele mele pe Copil fugind după ciine, care-i devora capul. Ciinele s-a supărat și i-a spus : — Ia-ți capul îndărăt și nu mă întărita ! — Da, acum nu mai vreau eu ! Și începu să-și dea de-a rostogolul capul prin praful galben. Aștepți ? Dacă nu te temi nu mai aștepta ! Așa mi s-a spus. Am crezut că-i aud pașii. M-am bucurat, am strigat : Iată, vine, deci nu e o minciună ! Mi-am încordat nervii. Inima-mi bătea cu putere în piept. Cum va arăta ! Și dacă mă înșel iarăși Dacă nu s-a născut încă ? Mi-am amintit de un gînd al meu mai vechi. EU : De-ai ști de cînd te aștept, cît doresc să fii în preajma mea ! Vino, nu mă lăsa singur ! UN GLAS : Eu te iubesc mult, mult de tot, dar ce păcat că nu m-am născut încă ! ECOUL : (batjocoritor, poate) Ha, ha, ha ! EU : Hm ! Am alungat acest gînd cu un suris. Amar ? Poate. Un fosnet de vînt a trecut pe lîngă mine ca o părere-regret. Parcă mi-a spus, vîntul parcă mi-a spus : „Nu aștepta, nu aștepta, nu aștepta și viața trece, trece! „Pașii se îndepărtau. Iarăși. Ca-ntotdeauna. Sînt singur. Acum ca-ntotdeauna. În astfel de împrejurări se ride tare : ha, ha ! Așa e bine ? Am coborît spre casă. Acolo mă așteptau mihnite, Păsări. Vai, dar nu-i nimic ! N-a venit! Va veni cîndva! Mi-am primit tablourile. O, păsări, o, Speranță ! Cele trei strigăte erau : „Strigătul spre cer", „Strigătul de seară", „Strigătul obstinat". Vai, Vai ! O casă este un atelier de pictură. Pictorul era singur și aștepta. A așteptat mult dar n-a venit nimeni. A spus : „Va veni cîndva !" A ieșit în grădină cu un hîrleț. Peste tot înflorea liliacul. În depărtare murea o pasăre. Pasărea care murea cînta. Păsările care nu mureau se înălțau spre cer. Mi se părea dureros ceea ce făceau. Dureros poate dar nu sumbru. Moartea era Cintarea Cîntărilor! Mă reintorceam în pămînt. Înălțarea. Purificarea, Bucurie ! Se mai poate picta mult, insă... Am strigat iarăși, am strigat din adîncul ființei mele, am strigat tare: — Sînt bucuros! M-am întins în groapa săpată de brațele mele puternice. Am tras pămîntul peste mine, senin. — Ce faci? m-am surprins întrebîndu-mă. Nu te-ai acoperit bine cu țărînă! M-am ridicat din groapa adîncă și am bătătorit bine pămîntul peste trupul meu reintors în sine. Și pentru că ziua aceea avea ceva sărbătoresc în ea, Pictorul și-a spus : — Nu mai pictez, în schimb încep să miros a pămînt proaspăt și în curînd, dacă o să-mi meargă tot așa bine, o să crească din mine iarbă. Dar va trebui să veghez în continuu ca nu cumva să nu-i aud Strigătul. Atunci cînd va veni !"

Cezar Ivănescu

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

De la Voiculescu la Voicu?

— contribuții bibliografice —

Poetul V. Voiculescu este fiul lui Costache Voiculescu și al Sultanei Voiculescu, fostă Ioan, după cum reiese din certificatul de căsătorie al părinților : „Act de căsătorie a domnului Voiculescu Costache de meserie speculantu, născut în Pirscov, la anul 1833, domiciliat în Pirscov, fiu major al domnului Băcanu Voiculescu, în etate de ani 69 și al doamnei Maria, în etate de 68, de meserie liberă, domiciliată în Pirscov, care au fost de față și au consimțit, și a domnișoarei Ion Sultana, în etate de 20, de meserie speculantă, fiică minoră a decedatului Hagiu Ion și a doamnei Ion Ana, în etate de 55 de ani, de meserie speculantă, domiciliată în Pirscov, care au fost de față și au consimțit. Martori la căsătorie au fost trei plugari și un speculant. Semnează Costache Voiculescu, iar pentru soție, secretarul. (Registrul stării civile — căsătoriți, 1870, actul de căsătorie nr. 5, din 20 februarie, Arh. St., filiala Buzău).

Ceilalți copii, născuți în urma căsătoriei, apar toți cu numele de Voiculescu, de la Filipache pînă la poet. Iată prima parte a actului de naștere a lui Filipache : „Actul de naștere nr. 9, din anul una mie opt sute șaptezeci și unul, luna martie, ziua 4, ora zece. Act de naștere al lui Filipache, de sex bărbătesc născut alaltăieri la casa părinților din comuna Pirscov, fiu al domnului Costache Voiculescu, (în) etate de 30 de ani și al doamnei Sultana Costache Voiculescu, (în) etate de 28 de ani, de meserie comersanți..." (Arhivele statului, filiala Buzău, Registrul stării civile din 1871).

Culmea e că tocmai poetul, în actul său de naștere, apare sub numele de Voicu, ceea ce arată inconsecvența cu care incheiau actele de identitate funcționarii, fără a ține cont de înregistrarea anterioară în primărie a familiei, ci luîndu-se după declarația de moment a declarantului. Trascriem actul de naștere al poetului: „Actu de naștere al lui Vasile Costache Voicu. (Din anul 1884, luna noiembrie, ziua 27, ora 10 dimineața), sexu bărbătesc, născut în casa părinților săi din comuna Pirscov, fiul lui Costache Voicu, de ani patruzeci și cinci și al Sultanei de ani patruzeci, ambi de profesiune muncitori și domiciliați în această comună Pirscovu. După declarațiunea făcută de tatăl(u) său care mi-a(u) prezentat copilul. Întîiul lui martor Ionachie Stancu de ani patruzeci și cinci și Costachi Stanca Nedelia de ani douăzeci și cinci, ambii de profesiune muncitori, domiciliați în această comună, care au prezentat acest(u) act(u) împreună cu noi. C. Davidescu, primarul(u) comunei și ofițer al Stării Civile.

Declarantul(u) și marturii neștiind(u) carte s-au subscris(u) de noi. Declaranți — Costache Voicu ; marturi : Ioanichie Stancu, Enache Stanca Nedelia, primaru oficiar".

La același act apare o rectificare din 1950 : „Rectificat numele de Voicu în numele de Voiculescu spre a se numi Voiculescu Vasile, conform deciziei cu nr. 12 880 din 30 mai 1950, a Comitetului provizoriu București, județul Ilfov, conform decretului nr. 432/1949. 4 iulie 1950, ofițerul stării civile — M. Harabagiu, secretar — M. Preda" (Arhivele statului, filiala Buzău, Registrul stării civile pentru născuți, 1884/6/, nr. 86, comuna Pirscov).

Așa cum se observă, în actul de naștere al poetului apar schimbate și numele și profesia părinților (și vîrsta mamei, mai tînără cu 17 ani pe care tatăl o apropia de a sa), fapt ce l-a determinat mult mai tîrziu să ceară rectificarea numelui la cel adevărat, păstrat de familie din generație în generație. Ca și tatăl, bunicii scriitorului, Băcanul Voiculescu și Maria, născuți 1801 și, respectiv 1802, se ocupau cu negustoria rurală. Bunicului îi este dat de locuitori numele de Băcanul, după numele profesiei.

De reținut și faptul că actul de căsătorie e semnat de Costache Voiculescu, iar din cel de naștere al poetului reiese că acesta nu știa carte („Declarantul(u) și martorii neștiind(u) carte s-au subscris(u) de noi..."). Așa cum am văzut mai sus, tatăl poetului știa carte dar, dintr-un conservatorism specific țăranului de atunci, declară lucruri convenabile atît din punct de vedere al stării sociale, cît și al virstei, ajungînd chiar să nege cunoașterea buchiilor, considerînd că, prin aceasta, ar scăpa din atenția de prim-ordin a autorităților, care căutau să angreneze în mai multe acțiuni pe țăranii înstăriți, cunoscători de carte.

Gheorghe Andrei

Eta Boeriu

Era din ce în ce mai frumoasă. Părea că timpul n-are nici o putere asupra ei. Venea de foarte departe, dintr-o veche stirpe macedoneană, splendidă regină a nopții cu făptura cioplită într-un lemn veșnic tînăr și în care dintele virstei nu se putea implînta. Înaltă, suplă, unduitoare, era suficient să apară pentru ca spațiul să se cristalizeze în jurul ei. Am privit-o de multe ori înainte să ne cunoaștem și faptul că exista, pur și simplu, magnetiza universul, obligîndu-te să o vezi doar pe ea. Era de la sine astfel, puternică și misterioasă, fără nici un fel de efort, fără urmă de străduință, un etalon de magică frumusețe căreia nu i-au trebuit niciodată podoabe, nici zimbete de duminică pentru a fascina.

Cînd m-a primit în conul ei de melancolie mi-am dat seama cît de mult i se sprijinea frumusețea pe suflet. N-am întîlnit niciodată un om mai senin ca Eta Boeriu și nu țin minte să mă fi despărțit vreodată de ea altfel decît împăcată cu viața, căreia îi găsea totdeauna destule virtuți ca să merite să te bucuri de ea.

Nu era explozivă. Nici măcar volubilă. Era tandră. Avea un fel nostalgic de a se ataşa de existență de parcă s-ar fi aflat totdeauna în fața primei și ultimei mari iubiri. Ne întîlneam la mare, în fiecare septembrie, un anotimp pe care îl alegeam de curînd, amîndouă, nu fără urmă de părere de rău și cu o fluturare de spaimă în suflet, — un peisaj ușor ofilit de tristețe și care i se potrivea ca un cadru gîndit de un regizor magnific dinadins pentru ea. Îngropate în plajă (ori de cîte ori izbuteam să o fur din mina doctorului Boeriu) îi adresam liste de întrebări al căror răspuns îl așteptam cu înfiorare, fiindcă nu doar ceea ce spunea mă „lovea", inteligența ei vibrantă și scăpărătoare, — ci vraja, melancolia aceea blajină care îi voala și privirea și vocea, preschimbînd orice subiect de discuție într-o incantație rituală șamanică, studiile italiene, Dante, anii studenției clujene, poeziile, binele mariajului ei de care nu înceta să se bucure ca de un dar divin, fiul, — al cărui nume îl rostea dispersîndu-se de iubire, dar și cine știe ce întîmplare banală privelițte, nume de cunoscuți comuni din Ardeal sau pur și simplu marea, pe care cînd în sfîrșit ne ridicam s-o privim — ardeau.

Astă-vară am vorbit despre Blaga. O rugasem demult și de multe ori să o facă, știind că-i fusese studentă dar m-a refuzat, cu vizibilă iritare, și-am crezut că bat la o ușă închisă definitiv cînd, absolut pe neașteptate, mi-a propus ea „Vrei să-ți spun despre Blaga ? Cred că acum aș putea !" și mi-a spus, și dacă aș fi fost în stare să mă smulg din starea aceea hipnotică în care cădeam ori de cîte ori Eta Boeriu începea să vorbească, aș fi spus și eu, mai departe, aș fi transmis acel cod — Blaga pe care foarte puțini din cei care l-au cunoscut și au scris despre el îl cunosc, — dar vraja pe care o țesea vorbind, existînd acolo, pe tărmul mării în lumina nostalgică de septembrie, binele pe care mi-l dăruia trăind, mă agăța de viață cu o asemenea vitalitate și forță, încît nu voiam să înțeleg nimic ci doar să exist, să absorb elixirul care ei i se termina.

ERA nemărginit de frumoasă. De acum înainte VA FI.

Sânziana Pop

CUMPĂNA

AȘCHII

I. Muzică. Timpul suferă în acute, spațiul — în notele joase.

II. Am o ancoră, mai am nevoie de un ocean și de o corabie.

III. Legendă dunăreană. Dacă atingi o broască de Dunăre, îți lasă pe mină, după o secundă, lichidul ei propriu. În momentul de perplexitate care urmează ea se retrage prin citeva salturi. A doua zi mina se umple de negii broaștei.

IV. Impresionism. Fața riului înaintea iernii exprimă frica apei că va îngheța. Această frică se transmite și privitorului care se zgribulește brusc.

V. Unde se termină ironia insului începe „ironia sorții".

VI. Așa ceva n-am mai văzut
O bunică cu căruciorul
mergea pe trotuar și cînta
din toate puterile :
„nani, nani, puiul mamii".
Mașinile sfișiau liniștea străzii
dar vocea bunicii acoperea totul :
„nani, nani, puiul mamii" !
Și copilul
dormea
liniștit și adînc.

George Alboiu

Poezie și solificare (II)

Un procedeu similar indică notele explicative ale **Scripturilor** : prin mărirea fotografică a unor monezi geto-dace și contemplarea lor într-o lumină estompată se obțin un soi de **tablete** în care s-au așezat „suite imagistice riguroase, precum și combinații de litere grecești și latinești și de rune gotice alcătuind cuvinte ; (...) un soi de pictograme, ideograme". Prin dublare cu oglinzi, ele „se combină în ansamble picturale, dînd la iveală chipuri și grupuri de fiare și animale, de bărboși și femei". Devine recognoscibil „stilul figurativ-hieroglific al reprezentărilor plastice vechi. (...) ...unde nu apărea cuvînt au apărut cuvîntări și tratate ; unde nu apărea chip s-au ivit icoane și temple. Încă de dincolo de cuvînt emană un fel de «mură în gură» ce orientează spiritul celui ce pătrunde sensurile și limbajul monezilor geto-dace (...) Am înțeles că ne aflăm chiar la geneza cuvîntului și a ideii despre cuvînt ca nume și imaginea Ideii, dar mai cu seamă că ne aflăm, cu banii geto-daci, în chiar incinta sacră a **mentalității idiomatice,** la tiparul mental al graiului părintesc". Dacă în **Dacia Feniks** obiectul contemplat aduce în simultaneitate cu limbajul poeziei, pe acela al unei inscripții, al expresiei inițiatice, refractat și recuperat poetic prin operația hermeneutică, **Zoosophia** întemeiase, la rîndul său, acea „zicere la zicere" pe care o reia, mai recent, volumul cu același titlu, poemele articulînd glose lirice ale citatului de poezie („țepele lui Vlad / la noi sînt codri verzi de brad, / săbiile luminoasă / cîmpurile de mătasă ;"). **„Icoane pe sticlă"** ilustrează procedeul **ekphrasisului** în modul cel mai explicit iar „megaloproiecțiile" inseriate în ciclul imediat următor și în **Noimele** sînt reprezentări plastice imaginate și desfășurate după același procedeu, tot astfel descrierile caligrafiate atent ale aspectului exterior strict codificat estetic al ceremonialului riturilor arhaice **(Kalion, Țăranii mucenici,** sau cele imaginate în descîntece sau într-unele din poemele **Cavalerului Trac).**

Din această perspectivă, a unei recurențe care s-a dovedit constantă de-a lungul unei opere, pare mai puțin plauzibil că acest procedeu al **ekphrasisului** poate închide, accidental, un principiu disolutiv, fie și numai în **Zoosophia,** jocul unei „oboseli ironice" în „spirit iconoclast" în spațiul bîlciului rural de Drăgaică, pe tărîmul unei „cumplite bătăi de joc" al unor profanatoare saturnalii carnavalești, cum pare a argumenta C. Stănescu într-un amplu și pertinent comentariu introductiv al volumului **Proba logosului** din 1979.

În transparența suprapunerii acestui procedeu ca demers comun al mai multor volume se vădește configurarea destul de limpede a unei rețele tematice obsesive, insistența unei anumite formule combinatorii a bestiarului omniprezent în volumele lui Ion Gheorghe, indicînd faze ale „operației hermetice". Fenixul, emblema finală a **solificației,** emblemă, în același timp a renașterii prin foc, cifrează un sens care ar trebui să conducă spre ceea ce psihocritica identifică drept **mit personal.** Acesta ar fi sensul obscur. Celălalt sens, clar, indică un circuit de palingeneză ignică, comprimînd violent distanța dintre cele două tărîmuri recuperate în poezia sa, Dacia Felix și Dacia Fëniks. Simbolul apare insistent încă din **Scrisorile esențiale,** recurent, sub diferite alte forme de-a lungul celorlalte volume **(Pasărea, Columba, Lebăda, Pasărea Măiastră, Pasărea Luminoasă),** instaurînd un posibil racord între avatarul său eminescian (pasărea măiastră cu pene de păun de pe umărul Dochiei — **Memento mori),** proiectat, prin solificare pe „cerul înstelat ca păunul" de pe umărul „marelui Unu» din **Joaca Jocului.** În același timp, într-un poem din **Elegii politice,** un țăran „Vrea foc, nebunul, vrea păsări înviind / Din cenușă..." În **Noimele,** aceeași este emblema acestei șanse de resurecție în continuitate a „încercatei spițe" țărănești : „Scrîșnetul de cumpănă de fîntînă ce-l făcea șira spinării / țărăncilor biruite de ciorchinii durerii copți în rărunchi, / îndreptîndu-se sufletele morților către prunci /—/ mai lipsea mîna de cenușă presărată postum / mai lipsea scrumul meu nesemănat încă pe drum / rugul pe care mă voi arde / adunîndu-mă apoi într-o oală de lut..."

„Chivotul spagiric" de care vorbește alt poem, din **Megalitice,** e, metaforic și etimologic, (gr. **Kibotos,** cu sensul de **arca lui Noe,** „Geneza", VI, 14) **o arcă** ; în captivitatea ei evoluează bestiarul, alchimic complet. De-a lungul volumelor, migrează, din aerul său de sfințenie și vrajă, blîndul bestiar sophianic al **Zoosophiei** înfiripîndu-se calm **ekphrasisurile** din **Mai-Mult-Ca-Plînsul.** În același cortegiu, „cu piscul de foc / (...) sămînță / mînca Pasărea Măiastră / la Domnitorul la fereastră", „Neicanime / îl ia pe cărăbuș / din întunecime / și-i face cuibuș", „cărăbușii / (...) adună-n sacul gușii / cenușa cenușii", ni se arată „copilul de oaie" ; „cu sabia de măslin / el trecea pe asin", „din lacrimă s-a făcut o lebădă codalbă". „lebăda a zburat iute pe horn / și a strigat în palatul de diamante", „porumbelul cu lăstar de măslin", „despletită / Eva copilandră / s-a prefăcut în salamandră", „vine șarpele la blidul cu lapte", „vasiliscul", șarpe veninos / în holdele lui Cristos", „Grifonul de trei ori plînge", „Licorna Maică", „Calul Inorog" și „Marele Zimbru" ; „bufnița rotește pe umere / floarea capului după soare». Monumentalizat în **Megalitice,** el trece în panteonul zoomorf al **Daciei Fëniks** („Lupul", „Zimbrul", „Șarpele", „Pasărea Soarelui", „Genia-Oaie", „Boul-lup", „Lupul-Păsării-Șarpelui", „Călărețul pe Cal-Pasăre-Lup", „Șarpele-Bou", „Oul de aur") și de acolo în **Scripturi** cu aceeași frenezie combinatorie pe care o vom regăsi și în **Joaca jocului.** Din **Cavalerul Trac,** metamorfoza lui Manimazos din poemul **Arbora** („ajunse soarele la asfințit (...) și-l văzu / pe Manimazos încolăcit și cu gura / lipită de lemnul cel tînăr — / sorbindu-l, făcînd pustiire / în sîngele mirositor (...) / se lăsă seara și Manimazos alunecă, / se deznodă de pe tulpina tînără, / o dezbrățișă, își depărtă pieptul, / își ridică gura, își sfîrși sorbirea, / sfîrși sărutul început azi dimineață") se transferă în **Joaca jocului** în poemul **Șarpe mușcă lemn** („O mușcă șarpele pe cracă / Fiindcă nu vrea să-l placă, /.../ O mușcă șarpele pe rămurea / Dar de el tot nu murea. /.../ Îl mușcă el pe lăstar / De-l face drept și de cleștar / C-au înghețat cele ape / Din căldură de șarpe. / O mușcă el și pe creangă / Dar o-nflorește de drangă /.../ Pe crenguță, / Pe nuia, / Dar de dragă și drăguță / Cu niciuna nu se ia. /.../ Îl mușcă pe băț, / Îl, mușcă pe vreasc / Și din mult răsfăț / Muguri li se nasc"). Volumul **Zicere la zicere** exultă de presimțirea solificării extatice, sub zodia Fiarei Solare, desăvîrșite în **Joaca jocului (Despre eu :** „În capătul Scării / Inițiatice / Stau Îmblînzitorii / Fiarelor sălbatice // Unei alte-ntemeieri / Dat postum — / Nici în Ieri, / Nici în Acum /.../ Iată, îmi aștern / Cămașa Eului / S-o calce etern / **Laba** Leului // Cel de pe care / Mama Semele, / Aruncă o floare / Asupra vieții mele."). Athanorul sau recipientul spagiric, „vas hermeticum", reprezentat în alchimie prin **ou** sau haosul acelei **prima materia** în care e captiv sufletul lumii (C.G.J., Idem, p. 266), din care zboară Vulturul, Lebăda, Columba sau Fënixul, sufletul eliberat, identificat cu Anthropos înlănțuit de Physis (Idem, p. 206) este în **Joaca jocului** „cuibarul", „cuibul ceresc", oul sau sfera („Om să-mbuib, / Să-nvulturesc / Am în cuib / Al meu ceresc" — **Încuibat** ; Lebăda „Tot fugea cu ei în ou" ; „Pasărea cu ouă-n ea" — **Fiii Soarelui** ; „Într-ale păsării coapse / Ouăle ne-ntoarse") amintind recurența aceluiași motiv din alte cicluri. În Noimele („Sfere și ouă-ngropînd în mitra de pasăre a țărînii adînci" — **Matca** ; „Ciorchini de sfere și ouă poartă-n rărunchi / cuibare se ivesc pe unde se-așaz-ncărcate, depline» — **Mumele)** în **Scripturi** („Și iată cum sînt mărgelele ei ; / Ou de gîscă, ou de rață : de dropie, de gaie ; ou de găină ; de; porumbel; iar ou de gîscă; / în sîrmă de aur legate : în ferecături de litere și semne ;") sau, în **Elegiile politice** fie printr-o proiecție cosmică („Androginul Cosmos cum se manifestă / Sferic, tatăl sfericului care nu se-nfățișază decît sferic."), fie în „sfera fructiferă". Apare aici un straniu echivalent fitomorf al **solificării,** un model, detaliat gradat, de alchimie vegetală după cum, într-un avatar analog al palingenezei, descris de Anton Pann este propus, printr-un subit efort biologic de generație spontanee, în **ekphrasisul** emblemei Fënixului din **Erotocrit** („Era și pasărea Finix în mijlocul unui foc / Care de voia — și se arde făr' de-a se sfii de loc / Iar din cenușa ei iese un viermuleț mititel / Din care iarăși se naște un alt Finix tinerel"). În **Megalitice,** țigvele sînt „sfere spagirice cu popoare de semințe / presărate prin haos /.../ fructele contorsionate la seva de foc / asemenea unor retorte de lemn prețios" ; **Uzina de bocete** din **Elegiile politice** : „Se umflă asemenea pistilurilor cu mitra plină de fruct : turnurile uzinei ; / În șapte lujeri, forțele nesăbuinței / De cum pleacă păsările..." ; **Floarea astrului** devine disc visceral într-o anatomie solară („Eu în locul sacului fără fund, / Al pîntecului, aș fi pus o floarea-soarelui / Din zori, pînă la asfințit, discul ventral / Să se fi întors după astrul cu numele poetului / Apollon / Atîta toată mîncarea omului și băutura / Rotația de floare cu fața la lumină" — **A mînca și a bea).** Reprezentarea fazelor operației transmutării, după „separare", începe cu „mortificarea hermetică", **Nigredo,** stadiul de disoluție, operație obscură, în „mormîntul lui Osiris" și cunoaștere a **Pămîntului,** dezintegrarea în componenți sau amestecul elementelor. Ea apare în **Joaca jocului** în acest prohod cosmic : „Cine v-a dat după negru / De la negru de nu v-a mai luat / Pomii să nu-mi înnegriți / Dar pămîntul e negru cu negru / Nici florile, nici gărgăriți / Negre ca negrul negrelor / Nici verdele negrilor molifți / Nu-l duceți de negru /.../ Cine v-o lua de la negru, / Ale negrului pe veci / La negrul negrului negru / Și negre și reci... „Oul filozofic», înconjurat de foc, exală Dragonul **(Cu balaur-Laur)** ; șarpele reprezintă aspectul instinctiv al subconștientului.

Faza **Albedo,** a culorii albe și a luminii, starea de extaz care regenerează și restituie memoria reintegrînd ființa, Mercurul ceresc, spiritul activ, strălucitor, este simbolizată printr-o lebădă înotînd pe mare din al cărei cioc izvorăște un lichid lactescent („Lebădă de lebede / Pe morți la viață / Tu întoarce-i repede /.../ Alb cocoș, / Întunericul mi-l curmă / Cu-al tău cîntec de strămoș". Simbolul apare constant încă din **Scrisorile esențiale,** fiind reprezentat în fiecare ciclu. În faza **Rubedo,** opera e mediată de foc ; elixirul alb nu e perfect în absența acestui element. Simbolul acestei faze este, în **Joaca jocului,** pasărea de foc („Ești barză, barză / Dar i-ajuți pe morți / Să arză" ; sau în **Vedere în lăcaș :** „Barză, barză, / Mi-ai adus broască / După ce-o să mi le arză / Să mă renască ; / Cocor, cocor, / Mi-ai adus foc / După ce mă omor / Să mă faceți la loc, /.../ La nunta cu-nmormîntare, / Și-nmormîntarea cu nuntă — / De propria-i renăscare, / Pe sine se cîntă"). În **Noimele :** „Pasărea focului — pe vreascuri în fața Soarelui", în **Scripturi** — coacerea, arderea Rumenului („... l-au scos din spuză : copt, roșu tot ; / Fiul Împăratului Roșu ; tot neamul rumen"). Simbolului Femeii Primordiale sau Fecioarei Lumii Singuratice (Cosmou chore) îi corespunde poemul **Core.** Vulturul cu două capete, simbolul comutabil cu Fënixul, „zgripțorul", este de asemenea reprezentat. Laptele, simbolizînd materia indeterminată, supusă solificației e mlaștina de lapte, **lapștina** mistrețului din **Cavalerul Trac,** „cel de obîrșia celor mai blînde" din **Elegiile politice** („Iată, se-ntîlni inflamabilul cu anonimul / de lapte (...) Unul alb, cum e laptele, / Spumos aburind. Flori de zăpadă / Nalbe imaculate arunca-n dreapta / și-n stînga de sine. Altul era o liană / Albastră, portocalie și verde, roșie / și-n toate culorile. / S-au întîlnit și-au făcut o lumină. „Transferat în **Joaca jocului,** simbolizează materia solificabilă, pe care calcă „zeul bălai" („... să se stropească pe față / De-o lumină fără putregai /.../ Că nu e mulsoare / Asupra celor impuri / Este laptele Fiilor Soarelui cei să se-nsoare / Cu pustniciile ei de păduri. / Laptele laptelui înfrînării / Nedesfrînatul de lapte, / Pentru călătorii pe nouri, răscălătorii / Născuți din Muma Noapte."). Prin cucerirea calității solare, principiile suportă transmutația, renăscînd spiritual întru Aur sau Soare. Prin ascenderea celor șapte cicluri planetare se săvîrșește întoarcerea la divinitatea solară, inițiatul fiind încununat drept Helios : „Saie-mă și ră-saie-mă / Pasărea păsăretului /.../ Nu te lăsa sărit — / Numa de la răsărit /.../ În rai, mă, în rai, mă / Între pomii pometului / Răsai-mă și răs-răsai-mă / Pasăre a profetului" **(Alta ca Pasărea).** Procesul simbolic început în haos se încheie cu nașterea Phënexului luminii. Trupul destrămat ființează dispers în anatomia Păsării : „Într-ale Păsării care sînteți / În aripi, în piept, în gușă /.../ Care sînteți în ale Păsării / În ochi, în pliscuri, în picioare /.../ Care într-ale Păsării ajungeți /.../ care sînteți de-ați ajuns în Pasăre / În albuș, în gălbenuș, în ou / Grăbiți-vă și culcați-vă și răsculați-vă / Pînă la Eonul cel nou.» — **De inițiere.** Materia, proiectată arhetipal, a acestei palingeneze, **țăranii,** „fiii unui popor mort și-nviat de vechime" („la gura peșterii sacre a Patriei / Am pus eu țăranii să umble / în brațe cu propriile statui / umplîndu-i pereții de umbre") stau setoși, „în freamătul propriului sînge otrăvit de-așteptare", de **alimentul solar,** de graiul locuit de forfota zeului : „Înjunghiat deasupra căzilor de-l bea omul și-l mănîncă / În trupul fecioarei este noima de cenușă și cretă / zeul zace-n el ca un sîmbure / **graiul este forfota acestuia-n noi"** (s.n.), de întemeierea Logosului, transmutația supremă a materiei în cuvînt : „Încolo, mult timp. Șapte cicluri mari / Se vor măcina elementele să poată vorbi".

Cristiana Hâncu

CONFABULE

✲
✲ ✲

Fiindcă întotdeauna există
cineva care-ți taie privirea
și dorința de dragoste
neîmpărtășită
azi tu mi-ai spus
deși eram abia la începutul lui iulie
sau decembrie
a trecut și vara
ah
a trecut iar vara.

Iulian Neacșu

PROBABIL/POSIBIL

Marele prag

Alexandru Ungureanu face parte din ceea ce „fanii" numesc „noul val" al literaturii românești de anticipație.

Debutul său s-a produs în acest an, în colecția „Fantastic club" a Editurii Albatros, cu volumul numit **Marele prag,** o carte interesantă, mai întîi ca exponent al unei realități ce ține de sociologia literaturii. Această realitate o constituie foarte întinsul grup al amatorilor de literatură S.F.

Din punctul de vedere al situării față de genul preferat, componenții respectivului grup se împart în cîteva categorii distincte. Cei mai numeroși sînt cititorii fervenți, lipsiți de ambiția de a deveni autori ; ei, pur și simplu, preferă cărțile S.F. ; drept urmare le caută, le pîndesc prin librării, le împrumută de la biblioteci și de la cunoscuți. Calcule bazate pe rezultatele unor anchete efectuate în rîndurile elevilor, studenților, precum și în cele ale tinerilor muncitori, tehnicieni și ingineri ne îndreptățesc să estimăm că numărul lor depășește în chip considerabil un milion. A doua categorie, deasemenea nebănuit de bogat reprezentată, este cea a cenacliștilor. Dacă avem în vedere faptul că numărul cenaclurilor „omologate" a depășit cifra de cincizeci, putem conchide că actualmente există aproximativ 1 000—1 500 de autori specializați în literatură S.F. Un număr destul de mare dintre ei au reușit să debuteze în presa obișnuită sau în „fanzinele" editate de diferite cenacluri. De menționat un aspect important : marea majoritate a celor care citesc și scriu literatură S.F. nu au studii filologice, ei situîndu-se, din punct de vedere profesional, în grupul numeros al celor care activează sau se pregătesc să activeze în domenii tehnico-științifice.

Așa stînd lucrurile, este deci necesar să facem o paranteză, precizînd că analogia, întreprinsă de unii, între S.F. și literatura de divertisment (polițistă, de aventuri, „roman popular" etc.) este inoperantă, publicul celei de a doua categorii distingîndu-se doar prin situarea constantă la nivelul modest al lecturii naive.

Din categoria cenacliștilor se desprinde treptat minoritatea celor care reușesc să debuteze editorial.

Alexandru Ungureanu, de la a cărui carte pleacă însemnările de față, este caracteristic pentru structura de sociologie literară pe care am schițat-o mai sus. El este de profesie tînăr inginer, iar cartea sa de debut **(Marele prag,** Editura Albatros, 1984) vine să argumenteze o orientare literară specială, să ilustreze acea categorie de texte literare pe care niște neliterați le adresează unor cititori care nu agreează în chip deosebit textele scrise de literați...

Marele prag își plasează personajele într-un viitor îndepărtat, cînd oamenii vor fi rezolvat probleme tehnice care astăzi par întrutotul insolubile. Relatarea este realizată la persoana întîi, de către un narator a cărui relativă autenticitate provine dintr-o structură psihică de **picaro.** Trecînd prin tot felul de întîmplări imprevizibile, el se manifestă cu spontaneitatea celui care nu are ce pierde. O notă agreabilă de originalitate o aduce recursul naratorului la numeroase formulări argotice, menite, cu siguranță, să îi asigure pe tinerii cititori că autorul este unul „de al lor" și nicidecum vreun belfer pretențios.

În promițătoarea carte a lui Alexandru Ungureanu există și scăderi care dovedesc, a mia oară, că a scrie literatură este totuși o meserie. Dintre acestea aș menționa unele inadvertențe logice de tipul „microsecundă a materiei" sau „defazaj între efect și cauzalitate"), precum și unele erori de felul „un as al lumii interpole". Pot fi selectate și destule stîngăcii de scriitură. De asemenea este greu de înțeles cum de au putut scăpa atît de multe greșeli de tipar.

Voicu Bugariu

REMEMORĂRI

Pe firul amintirii înapoi

I

Într-o dimineață de iarnă rece și limpede ca un cristal, vecinul meu **înviorind** caii cu un șomoiog de paie galbene ce-i încoronau pumnul ca o mănușă de aur. Trăgea vîrtos dinspre cap spre coadă, ținîndu-se de coama mătăsoasă, icnind cu năduf și plăcere.

Și pielea lor murgă se înstela și trupurile prelungi scoteau aburi lînoși învăluindu-i ca-ntr-un nimb sacru.

Iapa necheza tandru și matern, cu capul întors spre mînzul fragil vîrît pe jumătate sub pîntecul primitor sugînd grăbit și nepăsător laptele gros din țîțele negre și calde.

De cîte ori o văd această imagine mă simt tînăr și purificat și aud cum sună zăpezile în singurătatea calmă a cîmpiei încleștate de iarnă.

II

Satele adormite în seara liliachie, cu casele acoperite de zăpezi purificatoare, fumegînd ca niște pipe spre cer. E atîta liniște încît se aud ciriind găinile în somn și din străfunduri de uliți răzbat înăbușit dialogul lătrat al dulăilor filosofînd despre oase și iarnă.

III

Între anii 1950—1953 am ingurgitat atîta marmeladă în combinație cu te miri ce și atîta supă de chimion ajustată cu rîntaș, încît și azi aceste două articole alimentare îmi provoacă o stare vecină cu leșinul.

IV

Adolescent fiind, cîntam destul de bine la armonică. Era o armonică **Hohner** cu 8 basi, mică și placată cu intarsie de sidef, cumpărată de către familie în necunoștință de cauză. Eu îmi dorisem un acordeon. Nefăcînd nici o deosebire între cele două instrumente, imboldiți și de substanțiala diferență de preț, m-au înzestrat cu această armonică. Am ripostat degeaba și pînă la urmă, consolat, am învățat să cînt la acest afurisit instrument de unul singur. Datorită lui mi-am cîștigat și primii bani din viață, cam pe la vîrsta de 16 ani, cînd am cîntat angajat **oficial** la balul unor muncitori dintr-o colonie forestieră. Am cîntat, cu mici întreruperi, de la 9 seara la 4 dimineața, sub privirile extaziate ale mamei și bunicii mele care stăteau pe scaune ca niște imense păpuși înfofolite privind la odrasla ce transpira pe scenă repetînd cam aceleași melodii cu alte ritmuri. Dimineața, am încasat onorariul : 18 lei mari și lați achiziționați prin donațiile celor prezenți și un kg de vin din sfeclă, roșu și cumplit de acru. După ce ne-am încasat banii, și după ce i-au întins, evident mamei, s-a apropiat de mine un muntean cu căciula mirosind a oaie și a zis pipăindu-mi instrumentul ca și cum ar fi vrut să se convingă că e real : „Mă, pruncule, io te-aș chema la botez să ne zici, că văd că nu ești scump, da nu-ți pot da mai mult de 15 lei și mîncare că n-ai **dubaș"** !

Mircea Micu

Un vot pentru viitor

Urmare din pag. 1

ca pe un puls suveran, ca pe o cadență a sîngelui care întreține chiar viața, revigorîndu-i permanent orizonturile.

Privilegiul de a păși în certitudine spre viitor, într-o lume agitată de convulsii și patimi, nu este numai rar, dar presupune și un cuget deschis și receptiv la elanurile spre înnoire ale vieții omului, ale relațiilor dintre oameni, ale contextului social și ale structurilor societății înseși. În amplul proces de reconstrucție conștientă și planificată a unei țări, în procesul renașterii unei națiuni, puterea de a prevedea, de a gîndi strategic nu este numai o simplă abilitate, ci de-a dreptul o datorie. Fără această putere nimic din ceea ce am realizat pînă astăzi nu ar fi fost posibil și nu ar fi constituit pentru noi un motiv de mîndrie. Fără capacitatea de a discerne prioritățile, din noianul alternativelor diverse, în orice domeniu de activitate, progresul stă sub semn de întrebare.

Timp de două decenii, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a învățat să integrăm toate acțiunile noastre în perspectiva largă a mersului spre viitor al întregii țări. De la Congresul al IX-lea al partidului, pînă astăzi, s-au înmulțit substanțial dovezile faptului că în fiecare etapă a dezvoltării noastre soluțiile adoptate au fost optime, justețea lor reflectîndu-se chiar în realizările pe care le-au determinat, în economie, în viața socială, în viața spirituală a României. Din acest adevăr, a decurs o consecință firească : promotorul soluțiilor îndrăznețe, vizionarul capabil să vadă în semințele de astăzi ale unei idei fructele faptei de mîine, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost reales în fruntea partidului, prin votul unanim al comuniștilor români, susținut de încrederea întregului nostru popor, întemeiat pe această încredere. Și cu deplină justificare putem spune că votul Congresului a fost un vot pentru viitor.

Vocația universalității

Urmare din pag. 1

tății particulare, acesta pare a fi sensul ultim al înaintării unei literaturi.

Așa cum spiritul unei comunități este cu atît mai valoros cu cît conține individualități care să se completeze, la fel și însumarea literaturilor unui moment istoric ; ești cu atît mai universal cu cît ești mai specific și nu te asemeni cu alții, aceasta este ideea. Universalitatea e o funcție a originalității și, întrucît o privește pe aceasta, ea provine din însușirea de a depăși ceea ce este, într-un spațiu cultural, esteticește constituit. Pe tabloul integral al literaturilor, valorile, diferențiate între ele prin specific național sînt, în ultimă analiză „exotice" la comparația reciprocă. Ceea ce dă unitate literaturii universale este acest sentiment al **completării unui întreg virtual însă practic infinit :** literatura universală există numai într-atît încît conține adînci diferențieri individuale valorizînd, de pildă, literaturile asiatice față de acelea europene întrucît acelea nu sînt „europene", și literaturile europene față de acelea asiatice întrucît ele nu sînt asiatice. Acest proces treptat de **diferențiere contrastivă** nu rămîne în planurile mari, continentale, și nici în acelea regionale, mișcîndu-se pînă la amănuntele de esență, la literaturi naționale. Căci pentru încă multă vreme de aci înainte, în ciuda oricăror convergențe, **literaturile vor fi naționale sau nu vor fi deloc.**

Nimic nu împiedică, cel puțin în principiu, literaturile să se originalizeze în direcția pe care o exprimă cel mai bine cultura proprie ; și cu toate acestea în ce constă specificul național al unei literaturi ? În privința categoriei de „specific", cultura nu poate admite ideea aprioristă a impalpabilului rasial, specific național nu înseamnează datele metafizice căpătate prin etnogeneză și fixate în chip de normă creatoare. Creativitatea pornește, într-adevăr, de aici dar nu se oprește la aceste elemente și dacă specificul ireductibil are un fond pe care istoricitatea nu-l tulbură el este în esență **cumulativ** în planul accentelor particulare. **Orice valoare exprimată și aptă a crea o ereditate naturală în limitele creativității naționale e atingătoare de specific și îl îmbogățește.**

În esență, specificitatea națională a literaturii e asemănătoare dezvoltărilor naturale produse într-un mediu care nu se poate modifica în actuala configurație a lumii vii însă care acceptă varietățile capabile a se adapta la condițiile stenoterme. A încerca o modificare sistematică de specific național este ca și cum munții s-ar mișca din loc, rîurile ar fi întoarse din alunecarea lor repede sau leneșă, cîmpiile s-ar înălța rupînd scoarța pămîntului ; o mutație de creativitate este la fel de absurdă ca și un cataclism.

Ceea ce impresionează de îndată pe cercetătorul literaturii române în desfășurarea ei de la începuturi și pînă în prezent este extraordinarul ei caracter **organicist,** determinismul spiritual, cultural, cosmic. Scriitorul român cîntă geografia lui ireductibilă și o mitizează ca pe o lume cu o înfățișare de cîteva ori mai uriașească, pune afect profund și definitiv în exaltarea naturistă, e solidar cu istoria comunității proprii pe care parcă a însoțit-o, ca un arheu, dincolo de înfățișările lui pieritoare, comunică înainte și înapoi cu integralitatea literaturii. Înainte de a avea pe Eminescu un lung șir de poeți îl presimțeau pe acesta și după ce poetul a exprimat spiritul românesc pe cea mai înaltă treaptă lirică a lui îl urmă o nesfîrșită ereditate inaptă de a se consuma pînă la capăt. Literatura română era „sadoveniană" înainte de Sadoveanu și a devenit pe deplin sadoveniană odată cu prozatorul. Sînt, în cuprinsul acestei literaturi, de cîteva ori mai mulți Blaga, Ion Barbu, George Bacovia și Voiculescu decît a putut ea să întruchipeze, prin forțele naturii, o singură dată pe pămînt. În tradiția ei imanentă stăteau și Liviu Rebreanu și Ion Creangă și Caragiale, G. Călinescu, de asemenea, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan și Dimitrie Cantemir. În blocul ei de marmură toate înfățișările posibile în această geografie se așezaseră în așteptare spre a fi scoase la ora lor istorică afară, la lumină. Acest organicism care face din literatura română un corp omogen, viu și cu sentimentul stabilității ei prin valori, este trăsătura antropologică cea mai de seamă a ei și aceea care îi dă, prin verificarea de contrast, originalitate deplină. Multă vreme, scriitorul român va înainta în cadrele pe care le-a căpătat arta lui de la moderni, de la pașoptiști, de la cronicari și, încă mai dinainte, de la anonimul popular. El dezvoltă o substanță specifică nu fiindcă este izolaționist, ci fiindcă are ce dezvolta. Literatura română este acolo unde se înalță Carpații, unde curge Dunărea către Asia și unde a murit Eminescu.

Guașă de Elena Dragomirescu

Meditație asupra istoriei

Urmare din pag. 1

sens original pe care secretarul general al partidului l-a imprimat însuși modului de a aborda istoria în unicitatea sa de epopee în care intră deopotrivă lupta și creația înaintașilor și intră, se așează într-o ordine firească a permanenței și viabilității valorilor lupta și munca eroică a poporului în cea mai deplină și mai înnoitoare epocă a sa, văd aici un sens original și transformator pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat spiritului revoluționar și polivalenței acestuia, într-o nouă și cuprinzătoare accepție a ideii de revoluție și revoluționari.

Istoria, nu numai ca realitate, deci, nu numai ca experiență și carte a trecutului și prezentului ci și ca devenire, istoria ca o construcție în permanență vie și pe deplin posibilă, istoria ca o cumpănire de voință, gîndire și faptă nu numai în raza vederii noastre ci și a celor ce vin, istoria prin care ne moștenim și ne moștenesc generațiile. Cultura, literatura și arta fac obiectul acestei permanente moșteniri și țin — poate cel mai aproape — prin emoție dar și prin rațiune, de factorul istoric. Sînt o meditație în istorie și, de vreme ce însăși condiția umană este tot o evidență sau mai bine zis un mod al acesteia, ele, literatura și arta sînt și o meditație asupra istoriei. Apare în acest fel cu atît mai pregnant și mai revelator prin forța pătrunderii și înțelegerii sale îndemnul secretarului general al partidului cu privire la sursa de inspirație și modurile de existență ale artei după care **a scrie pentru popor** înseamnă **a trăi** împreună cu poporul. Sensul și cuprinderea istoriei se află aici la timpul în permanență prezent.

A APĂRUT

ALMANAHUL
„LUCEAFĂRUL"
1985

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Neo-internaționalismul disident (II)

Proprii acestor provocări ar fi **parodia și ironia.** Însă nu doar acestea ci și alcoolizarea pentru a obține „liberarea prin obscenitate, deriziunea întregii istorii mondiale a culturii în limbaj" [1]). Valoarea estetică a unui disident ar fi constat în producerea unui poem scatologic «eliberator» [2]). „Obscenitatea" reprezenta, pentru Georges Nivet, o trăsătură fundamentală a disidenței. Dar nici Marcellin Pleynet nu se lăsa mai prejos : teza lui era ideea despre „implicațiile disidenței în inegalitatea sexuală" [3]). Cînd începeau analizele „sexologice" asupra disidenței nebunia era inegalabilă. O Maria Antoanetta Macciocchi lega moartea lui Pasolini de creșterea influenței politice a stîngii italiene (? !). Dar cum ? Pasolini era homosexual ceea ce nu plăcea marxiștilor și de aceea un „simpatizant" al acestuia l-a asasinat (iată un raționament demn de Urmuz).

Julie Kristeva e, ce-i drept, mai serioasă, ea nu se ocupă de pederaști și de poeme scatologice. Părerea ei este că disidența poate fi avangardistă, sub raport estetic, dar nu așa cum sînt avangardele occidentale. În Est avangarda cultivă „aluzia", „elipsa", „condensarea", „sensul oblic presupus, înfășurat în cuvinte", „un întreg arsenal retoric" pentru a înșela cenzura [4]). Această literatură care ar adopta „rîsul în surdină sau humorul negru" ar proveni din carnavalesc, din satira menipee [5]). Femeile ar fi și ele, prin faptul că sînt femei, „disidente" [6]). În sfîrșit, disidența n-are patrie, ar fi „exilată" și nu s-ar ocupa de ideea specificului național [7]).

Alt „teoretician", Ilios Yannakakis, stabilește etapele sociologice ale „disidenței". „Disidența" nu e de la început „disidență", ea începe prin opoziție și constă în încercarea opoziționiștilor de a ocupa instituțiile și a face din ele „locuri permisive care să poată ușura eclozionea unei contestații deschise" [8]). Dacă o asemenea încercare dă greș atunci nu mai rămîne decît să se treacă, hotărît, la „disidență" [9]).

S-ar mai putea evoca și alte asemenea propoziții, sigur e că din acest „pêle-mêle" ar trebui făcut, un moment, un rezumat. Așadar, disidența e conservatoare și anti-progresistă, antitradițională (dar cu recuperări selective), promovează exilul, deznaționalizarea și internaționalismul „disident", face abstracție și valoarea estetică și se întemeiază mai ales pe „etic", susține creația obscenă, scatologică, ironică și parodică, se preocupă de ocuparea instituțiilor, e avangardistă pe latura aluzivului, a umorului negru, etc.

Prin felurite cercuri „disidente" multinaționale începuseră, la un moment dat, să se învîrtească și cîțiva români care se închipuiau scriitori însă care nu îndrăzneau să-și zică și ei „disidenți". Monica Lovinescu și Virgil Ierunca dispăruseră din România imediat după război, așa că nu se putuseră „opune" decît de la Radio „Europa liberă" unde se angajaseră încă din 1952. Sanda Stolojan n-avea treabă cu această poveste dar îi plăcea ca un fapt monden. Lui Virgil Tănase asemenea adeziuni îi apăreau drept interesante afaceri bănești. Paul Goma era singurul care luase în serios astfel de chestiuni și aderă și el la un grup itinerant de „disidenți", ținînd o vreme conferințe, bineînțeles fără cine știe ce succes. Adevărul e că în lumea pariziană asemenea curiozități „orientale" au prins o vreme și de ele se atașară mai mulți intelectuali doritori de publicitate. Un filozof care studiase istoria nebuniei nu scăpa nici un prilej să manifesteze cu „disidenții" și să fie văzut apoi, la diferite „recepții" disidente. Un romancier în eclipsă de publicitate se bătea cu poliția pentru disidenți. Cînd venea vorba să se semneze vreo moțiune de protest, indiferent pe ce temă, mulți culturali parizieni semnau fără să se uite. „Disidența" devenise o modă anticomunistă și, în ceea ce îi privește pe puținii români care se viriseră în afacerea anti-românească.

Din păcate, se jeluia Monica Lovinescu, românii nu excelau prin înclinații disidente, ei erau, în Est, „un fel de orfani ai curajului" [10]), manifestînd o supărătoare pasivitate pe care diversiunea occidentală n-o pricepea defel. Dar chiar dacă faptele erau acestea, nu se putea sta cu mîinile în sîn drept care, prin mijlocirea „Europei libere", se puse la cale o campanie voită spre a scutura pe români din somnul lor „conformist". O echipă de așa-ziși jurnaliști, originari de pe Dîmbovița se apucă să inventeze o mișcare, o direcție și chiar un război ideologic care ar fi cuprins literatura română și o ținu așa cît se putu, cu ajutoare diverse, e drept și acelea nesemnificative. „Disidența" românească nu exista însă decît în aceste minți înfierbîntate ; dar operațiunile lor diversioniste nu începuseră atunci și nu s-au încheiat cu aceasta. Cei cîțiva „europo-libriști" aveau deja o relativ îndelungată preistorie în exercitarea terorii : a turbura cultura românească și a o prezenta străinilor în chip modificat era o veche îndeletnicire a grupului format, vreme de mai bine de douăzeci de ani, la „Europa liberă".

Artur Silvestri

1) **„Tel quel", nr. 76, été 1978, pag. 82.**
2) **ibid. pag. 82.**
3) **ibid. pag. 19.**
4) **„Tel quel", nr. 76, été, 1978, pag. 41—42.**
5) **ibid. pag. 42.**
6) **„Tel quel", nr. 74, hiver 1977, pag. 5.**
7) **„Tel quel", nr. 76, été, 1978, pag. 44.**
8) **ibid. pag. 87.**
9) **ibid. pag. 87.**
10) **„Limite" nr. 34—35/ianuarie 1982.**

m a p a m o n d

„Sînteți un popor care iubește și respectă cartea“

De vorbă cu profesorul și romancierul John Harvey

Profesor doctor John Harvey este lector de literatură engleză la Colegiul Emmanuel din Cambridge și romancier, în vizită la București. Tip de briton înalt și uscățiv, cu o barbă scurtă, rotunjită, gen D. H. Lawrence, argintată de zorii celei de-a doua vîrste, și un zîmbet luminos, cuceritor. S-a întîlnit cu scriitori români la Uniune, iar apoi, a doua zi, a avut o prelegere în cadrul Catedrei de limba și literatura engleză din București.

— Profesore Harvey, în tradiționalista Anglie există o lungă tradiție de profesori universitari dublați de romancieri sau invers — dacă n-ar fi să ne referim decît la exemple foarte recente, ca C.P. Snow sau Iris Murdoch. În cazul dvs. profesorul se interferează cu romancierul, sau duceți existențe paralele ? Ce sînteți în primul rînd, profesor sau scriitor ?

— Am o lungă carieră de învățămînt, pe parcursul căreia am dorit întotdeauna să scriu să devin romancier. Existența mea obiectivă e cea a unui profesor, dar în existența afectivă sînt în primul rînd romancier, și asta-i ceea ce prefer să fiu, pentru că scriitorul din mine are mult mai multe de spus decît profesorul. Interferența se produce într-un singur punct : literatura mea este influențată de romanul realist al secolului XIX, adică de tema prelegerilor mele de la facultate. În tematică, însă, mă feresc să abordez mediul profesoral.

— Și care este tematica romanelor dvs. ?

— Conflictele sociale contemporane, și aci țin să subliniez influența pe care romancierul și dramaturgul David Storey a avut-o asupra multor scriitor din generația mea. Primul meu roman, intitulat **Atelierul de oțelărie,** înfățișează două zile din viața, sau mai curînd din agonia unei mici fabrici de oțelărie, înghițită și desființată de trusturile marii finanțe și, totodată, drama unui bătrîn maistru îndrăgostit de mașinile lui.

— Deci o mutație a tematicii romanelor de la sfîrșitul sec., care deplîngeau, prin George Eliot sau Thomas Hardy, tocmai infiltrarea mașinismului și drama desfigurării feței idilic-patriarhale a Angliei ?

— Exact. Fiecare epocă cu devoratorii ei. Alt roman al meu își situează acțiunea în Grecia, în timpul dictaturii militare dintre 1968—1974, și încearcă să surprindă psihologia luptătorilor greci împotriva juntei, luptă căreia i se alătură și un personaj englez.

— Un Byron al zilelor noastre ?

— Dacă vreți. Care se îndrăgostește însă de soția unui membru al juntei. Viața e complexă și paradoxală.

— Și cum se oglindește această viață complexă și paradoxală în literatura britanică de azi ?

— Aș spune că momentul literar actual este mai bun decît cele înregistrate de ultimele două decenii, dar nu încă îndeajuns de bun. S-ar părea că, odată cu Joyce, D. H. Lawrence, Virginia Woolf, s-a închis ultima filă a marelui roman englez, al cărui nivel nu a mai putut fi atins. Poezia însă, mai flexibilă, mai maleabilă, a dat și de la T. S. Eliot încoace nume mari, cum sînt Ted Hughes, pe care-l consider primul între poeții noștri de azi, Philip Larkin, Hill sau irlandezul Shamus Heeney.

— Nu sînteți prea sever cu prozatorii postbelici ? Uitați că aceștia au de înfruntat alte concepții de viață, alte gusturi, alt public decît confrații lor din primele decenii ale secolului.

— Proza britanică și-a pierdut nervul, curajul și ambițiile. În secolul al XIX-lea romanul se străduia să-și impună existența, romancierii căutau să făurească o artă a romanului și împrumutau mult de la teatru și de la poezie. După părerea mea, Dickens a fost cel mai mare poet al vremii sale. Astăzi romanul este autosatisfăcut : știe că s-a impus ca formă literară și ambițiile i s-au redus simțitor. Romancierii învață de la alți romancieri și nu de la poeți, scriu pentru romancieri și despre romancieri. Sînt atît de preocupați să fie cît mai insoliți, cît mai imaginativi și mai inventivi, încît, rătăciți printr-atîta fantezie, uită de viață.

— Dar literatura română vă este întrucîtva cunoscută ?

— L-am citit cu emoție pe Eminescu în traducerea tînărului Corneliu Popescu, atît de dramatic dispărut. Am citit cu mult interes traduceri din Cezar Baltag și Cezar Ivănescu. — Cezarii poeziei românești ? — și din Marin Sorescu. Sînt foarte impresionat de întîlnirea organizată de Uniunea Scriitorilor. Mi s-au părut uluitoare vastitatea și profunzimea cunoștințelor celor de față în ce privește literatura engleză. De asemenea surprinzător, pe plan lingvistic, cît de bine se vorbește engleza aici. Am constatat cu aceeași uimire cît de mult se citește la dvs. Sînteți un popor care iubește și respectă cartea. Și aveți ceva de care noi sîntem lipsiți : ceea ce se numește **inteligentsia.** Noi avem mulți intelectuali, dar nu o intelectualitate.

Interviu consemnat de Antoaneta Ralian

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE MENITĂ** să stîrnească multe controverse este cea semnată de Lois G. Forer, și publicată de editura W. W. Norton & Co. Cu titlul **Banii și justiția,** lucrarea fostei judecătoare evocă una dintre cele mai arzătoare probleme ale sistemului judiciar din Statele Unite : costul ridicat al oricărui fel de asistență legală. Încă în 1906, juristul Roscoe Pound făcea senzație în fața colegilor săi, prin celebra conferință, **Despre cauzele nemulțumirii populare cu privire la administrarea justiției.** Iar de curînd, Derek Bok, președintele Universității Harvard, se referea la faptul că „...în Statele Unite a fost dezvoltat cel mai costisitor sistem judiciar din lume, și cu toate acestea nu poate asigura protecția legală a drepturilor celor mai mulți cetățeni ai săi“. Este desigur un punct de vedere rigorist, avînd în vedere idealul de justiție al unei societăți în ansamblul său, iar nu cazuri izolate, mai mult sau mai puțin semnificative. Oricum, cartea Loisei Forer este recenzată favorabil de către profesorul Norman Dorsen de la Universitatea New York și președinte al societății americane pentru drepturi civile, el însuși autor al unui studiu intitulat **Drepturile noastre în primejdie.** Norman Dorsen scrie : „Cartea judecătoarei Forer este un produs al experienței sale, al frustrărilor și pasiunilor sale. Ea afirmă limpede că lupta pentru a asigura o justiție mai bună și egală pentru toți este foarte dificilă, iar adeseori pare chiar o bătălie pierdută. Dar defetismul și fatalismul sînt la fel de inacceptabile, dacă rămînem în spiritul teoriei acelora care apreciază justiția pentru fiecare dintre noi“.

● **O INTERESANTĂ** anchetă publică suplimentul literar al ziarului **New York Times,** cu privire la influențele literare pe care le recunosc diferiți confrați de peste ocean. Saisprezece romancieri sub patruzeci de ani au făcut declarații publicate sub titlul : **Melodia interioară — un sympozion.** Sînt citați mulți autori de marcă, îndeosebi romancieri americani dintre cele două războaie, generația pierdută, precum și marii romancieri clasici ai literaturii ruse. Un nume pomenit cu reverență a fost Samuel Beckett. Cel mai des a revenit mult hulitul, în anumite cercuri intelectualiste, — Hemingway. Opera lui se dovedește o bună inspiratoare de tehnică a scrisului concis și eficace. Sînt menționate de asemenea operele unor scriitori africani și din alte părți ale lumii, Bessie Head, Agnes Smedley, Ousmane Sembene, Ama Ata Aidoo, Ayi Kwei Armah și alții. De asemenea, Heinrich von Kleist, scriitorii clasici englezi, mulți scriitori negri americani și Gabriel Garcia Marquez, despre care Alice Hoffman, autoarea **Cailor albi,** spune că i-a schimbat viața, după lectura celor **O sută de ani de singurătate.** Este de remarcat că influența traducerilor și a literaturilor străine apare subliniată în declarațiile tuturor tinerilor scriitori americani.

● **DUPĂ Cvartetul Alexandria,** Lawrence Durrell a reluat tema jocului dintre dragoste și relativitatea timpului într-un planificat **Cvintet Avignon,** din care au apărut volume în 1975, 1979 și 1983 **(Monsieur, Livia : Îngropat de viu, Constance : Practici solitare),** iar în această vară a fost publicat cel de al patrulea roman al seriei : **Sebastian.** O revistă prezintă romanul lui Durrell în următorii termeni : „Cu peisaje chiar mai exotice și stranii decît cele dinainte și cu un stil tot atît de senzual, Durrell se mișcă între Egipt și Paris și în sudul Franței, în preajma celui de al doilea război și a invaziei naziste. O penumbră întunecată de filozofie stranie îi învăluie personajele“.

● **CRITICUL ALFRED KAZIN** este celebrat pentru ultimul său titlu de carte, **O defilare americană,** care pleacă de la o sugestie dintr-un vers al lui Whitman pentru a trece în revistă contribuția unui secol de literatură americană, de la Emerson pînă la Hemingway. Într-o amplă recenzie, Marcus Cunliffe, el însuși un cunoscut istoric al acestei perioade, scrie următoarele : „Forța acestei cărți stă în ultimă analiză în instinctul profund al lui Kazin pentru un anumit stil critic. (...) Stilul este cel care dă în cele din urmă unitate și putere argumentelor sale. El întruchipează semnătura individuală a autorilor adică marca lor“. În legătură cu stilul lui Kazin a fost remarcată preferința sa pentru expresia metaforică, plină de sugestii adînci, care face pe cititor să caute sensurile ascunse și îi procură o emoție asemănătoare cu cea a cărților de proză, de asemenea talentul de portretist al criticului.

● **UN VOLUM** postum al lui Pablo Neruda readuce în atenția cititorilor pe marele poet chilean. Avem de-a face de fapt cu o continuare a **Memoriilor** sale, publicate în 1977. Editate de Matilde Neruda și de Miguel Otero Silva, textele apărute acum folosesc genuri și modalități diferite de expresie, de la poeme și articole, pînă la cuvîntări ocazionale și interviuri de circumstanță. Supranumit „un Walt Whitman al Americii Latine“, Neruda s-a implicat în destinul omului simplu, a îmbrățișat de timpuriu cauza comunismului, în chip de soluție salvatoare pentru demnitatea celor mulți de pe continentul hispano-american. Criticii au remarcat îndeosebi celebrele sale texte, cum ar fi **Criza democrației în Chile** și marele discurs din senatul chilean, care folosea titlul lui Zola : **Acuz !**

● **O INTERESANTĂ** radiografie a epocii dinaintea celui de al doilea război mondial este întreprinsă în lucrarea semnată de Peter Stansky și William Abrahams, **Călătoria către limită : Două drumuri către războiul civil spaniol,** în care se evocă două biografii de poeți englezi, Julian Bell (nepotul Virginiei Woolf) și John Cornford (strănepotul lui Darwin), care au luptat și au murit pentru cauza Republicii spaniole. Sînt analizate influențele suferite de cei doi în mediile studențești, orientarea către stînga a intelectualității dintre cele două războaie, precum și frumoasele lor aspirații personale, care l-au condus pe Bell în Brigăzile internaționale și pe Cornford în rîndurile ziariștilor care au sprijinit revoluția. Această „biografie duală“, cum a fost numită, este considerată la ora actuală drept una din cărțile esențiale de istorie a mentalităților unei epoci.

● **UNUL** dintre legendarii șefi indieni este Joseph Brant, căruia Isabel Thompson Kelsay i-a consacrat de curînd o amplă monografie, cu titlul **Omul celor două lumi.** Titlul sugerează de fapt concluzia că indienii americani nu au respins de la început dialogul cu albii și nici nu au respins civilizația modernă, așa cum s-a sugerat uneori. Brant este după spusele autoarei : „...cel mai faimos indian american care a trăit vreodată, cu toate că virtual necunoscut“. El a călătorit în Europa de mai multe ori și a frecventat citeva dintre marile figuri politice ale epocii sale, între care George al III-lea al Angliei, George Washington, Aaron Burr și James Boswell. Era de altfel recunoscut ca lider al poporului său, care se compunea din cele cinci mari triburi irocheze : Mohawk, Oneida, Onondaga, Cayuga și Seneca. La naștere s-a chemat Joseph Thayendanegea și provenea dintr-o familie foarte utilă. În epoca sa, forța triburilor indiene era cea care asigura echilibrul puterii pe continent, iar Brant a știut să folosească acest element cu multă abilitate. Cartea Isabelei Kelsay este considerată a fi un studiu fundamental în ceea ce privește istoria societății indiene din America, iar un autor o situează foarte aproape „de limitele pînă la care poate ajunge o investigație omenească într-o asemenea materie“ (N. Scott Momaday). Concluzia marelui scriitor Scott Momaday în ceea ce-l privește pe Brandt însuși este următoarea : Dacă Joseph Brandt rămîne un mister pentru noi, este pentru că exista în însăși natura sa un mister de nepătruns“.

● **MAREA SCRIITOARE** americană Doris Lessing a încercat de curînd o farsă cvasiperfectă. Cunoscută în întreaga lume pentru romanele ei, propusă pentru Nobel și discutată cu aprindere în cercurile artistice, această autoare cu gustul disimulării a scris o carte pe care a propus-o editorului său sub un pseudonim. Deși avusese înaintea, la aceeași editură, un roman care se vîndise într-un tiraj de aproape 800 000 de exemplare, atunci cînd a folosit pseudonimul Jane Somers a fost însă refuzată. A încercat atunci la o altă editură. A fost refuzată din nou. Intitulat „Jurnalul unei vecine bune“, romanul a fost în cele din urmă publicat de un editor obscur, care nu a reușit să vîndă mai mult de 2 000 de exemplare. În anul următor, „Jane Somers“ a mai publicat o carte, „Dacă bătrînii ar putea“, cu aceeași lipsă de succes. Un singur editor din lume nu a fost înșelat de trucul lui Doris Lessing. Este vorba de Ivan Nabokov, de la Editura Albin Michel, care Cunoscută în întreaga lume pentru romanele ei, începutul anului 1985, a **Jurnalului unei vecine bune, împreună** cu „Carnetele lui Jane Somers“, dezvăluind întreaga joacă a marii autoare. Nici Jonathann Cape, nici Granada, cei doi editori americani ai lui Doris Lessing nu-i cunoșteau stilul și nu o prețuiau pentru valoarea sa intrinsecă !... Să mai ai încredere în critici și în editori !

● **O MARE COLECȚIE** este anunțată la Editura Fayard, sub direcția lui Michel Serres și sub patronajul citorva instituții academice de prestigiu. Dintr-un interviu acordat de Michel Serres lui Frederic Gaussen aflăm că se intenționează un „Corpus de lucrări filozofice în limba franceză“, care va cuprinde cei puțin 400 de volume. Michel Serres afirmă că cele 400 de volume vor apare în aproape 20 de ani. Deja sînt anunțate primele 9 titluri, de la **Logica sau arta de a vorbi și de a raționa** a lui Scipion Dupleix (1603) pînă la **Dialogurile asupra comerțului cu grîu** ale lui Ferdinand Galiani (1770). Întrebat asupra criteriilor ce prezidează la includerea unei lucrări în cadrul colecției, Michel Serres răspunde : „Filozofia n-a fost niciodată un discurs independent de alte valori intelectuale, constituind mai degrabă un fenomen ca interferență. De exemplu, textul lui Guizot asupra pedepsei cu moartea se situează la limita dintre istorie, filozofie a istoriei, filozofie politică și filozofie propriu-zisă. Aș dori să public, de asemenea, poemele filozofice ale lui Vigny, care sînt considerate azi de către filozofi drept o lucrare de literatură. ...Aceasta este, de fapt, tradiția franceză, care vine de la Montaigne pînă la Bergson, Valéry, și pe care noi am pierdut-o. Surprinzător este însă că ea reînvie : atunci cînd deschizi coloanele unui ziar pentru o dezbatere asupra rațiunii, o să dai cuvîntul unui matematician sau unui biolog... Adică, faci filozofie în sens franțuzesc, iar nu în cel universitar“.

Poezie din R.S.F. Iugoslavia

VASKO POPA

Sfat strașnic

Mai înainte de a muri dragă vecine
Trebuie zdravăn să dormi

Mă povățuiește un cunoscut
O haimana din parcul vecin

Fără să se ridice de pe banca
Pe care nu pregetă să zacă

ADAM PUSLOICI

Tînguire

Coborîrea cartofului în pămînt
Ne-a dat o nouă speranță.
Acest pămînt își dăruiește
Copilul cartofului.

Mă acopăr cu genunea cerului,
La urmă,
Și dorm adînc
Pe secure cu capul.

DANIEL DRAGOIEVICI

În acvariu

Pentru peștii din acvariu
Lovitura în sticlă
Înseamnă adriatice mări

Văd (apoi) denumirea latină
Datele cele mai importante,
Forma pură, desăvîrșirea.

LILIANA DIRIAN

Sîmbătă

Zi ploioasă. Scrisoare în care stă scris :
Nu trebuie să disperi în fața adevăratei
Pricini a disperării. Aspirine. Răsfoire a
Vieții, urmărire-a ferestrei. Aprindere-a
Becului. Luarea unei doze de ceai și lite-
Ratură. Aproape totul.

NEVENA VITOȘEVICI

Călătorie

Mașina mea se numește soartă.
În loc de combustibil curge timpul.
Drumul e-aglomerat — eu sînt singură.
Mașina unora e grăbită, a altora-nceată —
Totdeauna însă ajunge la mare.
Marea e largă și adîncă.
Nimeni nu știe să-noate.
Aici abia se termină viața.

Imagine din centrul orașului Skopje

IFRAN BELIUR

Apă sărată

Paznicii din jurul lichidului negru
Au cununi de diamant și arme de aur
Și totuși spun că apa de cumpărat e sărată.

TRAIAN PETROVSKI

Nefertiti

Fecioare în albe veșminte
Au găsit-o odihnindu-se
În fastul palatului ei.
Au vrăjit-o cu miresme de Punt
— Țara tămîiei —
Și-n odaia mea au adus-o.
Aici să zacă, au zis,
Milostiva zeiță,
Aici să se odihnească după nașterea
Pruncilor înaripați, cu creștete însorite.
Dacă oamenii au nevoie de frumusețe,
Ca de altfel și zeii,
În ei înșiși s-o caute.

În românește de Dumitru M. Ion

MARICKA ZNIDARSIC

O, noaptea aceasta...

Eu mă topesc în noapte
cu inima de jale mistuită,
cu spaima neagră-n suflet cuibărită.
Eu mă topesc în noapte
și numai tu în beznă mă-nsoțești
îmbătător de dulce și de tandru,
așa cum numai tu, tu însuți ești.
Eu mă cufund în noapte,
dar va veni Crai Nou.
O, de-ar rămîne-n noi această noapte
ca un acord de sfere, un ecou
și tainei noastre să-i întindă punte
de stele și de șoapte.

KATJA SPUR

Eu tot vă mai aștept...

Din nou singură m-a găsit vîntul în răspînte
și fruntea a-nceput să-mi aline.
Îți mulțumesc, vîntule, că mă mîngîi pe frunte,
că te-ai oprit din zbor și la mine.

Ploaia singură-n răscruce m-a prins
cînd toată ardeam de-nsetare.
Îți mulțumesc, ploaie, că setea mi-ai stins
cu apa ta bună, răcoritoare.

Soarele singură m-a găsit în răscruce
și mi-a-ncălzit mîinile mele de gheață.
Îți mulțumesc, soare, oriunde m-oi duce,
că din nou mi-ai trezit setea de viață.

M-a-ntîlnit noaptea-n răscrucea pustie
și m-a-nvelit cu mantia ei brună.
Îți mulțumesc, noapte, și ție,
că-ai stat de veghe cu mine-mpreună.

Vă aștept din nou, prieteni, și acum,
noapte și soare, vînturi și ploi,
din nou vă aștept la răscruce de drum,

EDVARD KOCBEK

Pămîntule, prin tine mă ating de toate

Pămîntule, prin tine mă ating de toate-n fire,
La tine mă întorc, căci trupul îmi revarsă
Mireasma sfîntei jertfe, a morții jeluire
Și-n veci vom ridica spre 'nalt privirea arsă.
Cît ești de dulce, tu, întunecare sfîntă,
Pămînt al morții noastre, dar mai întîi al vieții,
Mă tulbură-adîncimea-ți cînd păsările cîntă
Și cînd cununa nopții o punem dimineții.

În românește de Valentin Deșliu

REPERE

Cărțile, cărțile...

Am fost impresionat să citesc alocuțiunea lui Isaac Bashevis Singer, laureatul Premiului Nobel pentru literatură din 1978, ocazionată de deschiderea unei noi aripi a Bibliotecii publice din New York, Gottesman Hall, și publicată în suplimentul *Book Review* al ziarului *New York Times*. Marele scriitor pornește de la mirarea unora dintre interlocutorii săi, care sînt preocupați de faptul că se exprimă într-o limbă pe cale de dispariție. Cu humorul caracteristic lui Bashevis Singer, el răspunde că multele miliarde de locuitori ai pămîntului de peste un secol vor avea nevoie de atîtea teme pentru tezele de doctorat, încît este neîndoielnică cercetarea în viitor a ultimului manuscris și a ultimei cărți, fie ele bune sau rele, în toate idiomurile și limbile pămîntului. Tot ceea ce este scris va fi adus la lumină de către urmașii noștri, indiferent de audiență, oricît de restrînsă, de astăzi. Ceea ce trebuie să ne preocupe, continuă Singer, este invazia de apariții mediocre. Aceasta poate crea o inflație literară, asemănătoare cu cea a monedei care-și pierde valoarea. Scriitorul povestește apoi două întîmplări la care a fost martor. Cea dintîi evocă maldăre de bancnote aruncate în șanțurile străzilor, fără ca cineva să se obosească a le strînge, pentru că își pierduseră absolut orice circulație, iar cealaltă se referă la o noapte de iarnă cu furtună de zăpadă, cînd prozatorul se refugiase în librăria unui prieten, și el scriitor. Au zăbovit împreună mai multe ceasuri, discutînd literatură și privind urgia de afară, în timp ce ușile librăriei au rămas închise. Nici un singur cumpărător nu intra să caute o carte. La sfîrșitul zilei, plecînd, colegul său a ferecat ușile cu mai multe lacăte. Și totuși, l-a întrebat Singer, de ce încui cu atîta grijă, n-ai văzut că nimeni nu s-a interesat de vreo carte, timp de atîtea ore ? Cum o să crezi că va încerca cineva să intre și să fure cărți pe o asemenea vreme ? Librarul-scriitor i-a răspuns atunci că nu de hoții de cărți se teme el. Chiar dimpotrivă... Cîteva cărți furate ar dovedi un interes pentru lectură care ar duce în cele din urmă și la creșterea valorii lor comerciale. Frică îi era ca nu cumva, în toiul nopții, unii autori să spargă ușa și să pună pe rafturi și mai multe cărți. Se înțelege, era vorba de cărți proaste. Bashevis Singer se referă mai departe la faptul că omul va trebui să revină în cele din urmă la valorile tradiționale, la încrederea părinților noștri în legea morală și în idealurile salvării, pentru a putea produce lucrări de valoare. „Sîntem încă la primele începuturi ale învățării, atît în știință, cît și în artă. Eu prezic un timp cînd multe dintre ideile pe care le-am respins atît de ușor se vor reîntoarce, atît în știință cît și în artă“, spune Bashevis Singer. Vom fi mirați atunci să constatăm cît de false au fost unele mode artistice și unele idei care ne-au solicitat prea mult energiile, și să descoperim că tocmai ceea ce am ignorat în arta din zilele noastre va crește în importanță și valoare. Se întîmplă, de multe ori... Nici nu trebuie să mergem prea departe pentru ca să constatăm cîtă dreptate are Bashevis Singer. Dacă am rămîne în literatura noastră, de pildă, cine dintre publiciștii activi, în 1958, ar fi spus că marele poet al acelei epoci este Vasile Voiculescu, poate că unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai genului, alături de Paul Claudel, în Europa acestui secol (desigur, nu sîntem primul care să formulăm o atare judecată !).

Lumea de astăzi are cît mai multă nevoie de cărți. Să evidențiem încă o dată că Bashevis Singer afirmă că tot universul este construit din literele Cărții. Nu este în nici un fel bine să micșorăm numărul lor, dar tot atît de mare trebuie să fie grija pentru calitate. Am împărtășit mai de mult opinia unui foarte fin cititor de poezie și a unui artist excepțional, A. E. Baconsky, cel atît de caustic cu scriitorii care își transformau talentul într-o formă de industrie, spunînd că valoarea depinde adeseori de cărțile postume. Ce tragică premoniție era în aceste cuvinte pe care mi le repeta în fața statuii lui Medrea de la Șosea, acel Ovidiu tragic și contursionat !.... Postumitatea lui avea să vină prea devreme, iar gloria să-i crească într-adevăr cu o apariție de mare ținută ! Dar cărțile bune apar acolo unde se publică mult, este o relație direct proporțională, pe care nu o putem evita nici în domeniul traducerilor. Aș putea să pariez că orice librărie deschisă la noi fie și după miezul nopții, ar fi plină de cumpărători, chiar și pe furtuni de zăpadă. Astfel încît mulțimea aparițiilor n-ar fi decît semnul întăritor al unei pasiuni vii pentru adevăr și pentru frumos, de care se cuvine să dăm încă o dată seamă.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Ostrovul cu frunză crudă

Scriu, în tîrziul nopții. Și mi se pare că ninge prin geam ; ninge cu lună în interiorul clipei. Iar liniștea orașului, clătinată larg, se amestecă în vînt ca o inițiere subtilă.

Ieri am urmărit meciul Universitatea Craiova — Zeleznicear Sarajevo și mi-am bucurat sufletul cu pogoane de busuioc și păduri de tei. Marile meciuri ale Universității Craiova seamănă cu poveștile Orientului. Trăindu-le, simți cum ți se redeșteaptă-n sînge nopțile scînteietoare din caravanseraiuri — peruzele în montură de aur. Mie, fiindcă iubesc vinul, lemnul despicat, copcile cu sturioni și vorba oacheșă-n mlădieri scumpe (trăsnăi care duc în drumul lupilor bătrîni), meciul acesta mi-a plăcut ca o dezlegare de fluturi din fibule de argint. Șirag de lacrimi scumpe căzînd în cheia sol — cred că noaptea-i de vină de mi se-ncurcă rîndurile-n pagină ca schitul de frunze ce-l îndeasă vîntul în arcada ferestrei... Oricum, trebuie să scriu aici că Universitatea Craiova împarte bucurii roditoare. Dar în grămăjoara noastră de timp, bucuria e articulație de legendă. Dac-aș fi poet aș zice chiar că bucuria e o fîntînă rustică slujită de îngeri și umbrită de smochini. Apoi mai înmugurește în mine ideea sau boarea de polen că Universitatea Craiova ne definește ca vocație : ne plac împrejurările cîntecului și, visători, iubim făclia din trupul furtunii. Această victorie zveltă mi-a scos singurătatea în grădină și m-a limpezit de stropii de venin care-mi zvîcneau în pereții luntrei, cu dezmierdări întunecate, după înfrîngerile suferite de Sportul studențesc, Dinamo și Steaua. Acum, simt că pe buză de carte grea umblă pocnindu-și genunchii un miel din țara blîndă a primăverii. Căci eu cred că drumul Universității Craiova aleargă sprinten spre zeul ce-și sună cupele în zilele de frunză crudă din ostrovul lunii mai.

Chipul nopții se retrage de la geam. Domnește-n mine, în pragul dimineții o geană de somn, amestecîndu-se pe un vad al cailor cu zvonuri tainice, ruperi de ape și cu duhul bucuriilor curate, ca o năzuință spre vis.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
49
(1 179)
Sîmbătă
8 decembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

A SCRIE PENTRU POPOR

a scrie pentru popor și a trăi împreună cu poporul, iată, în formularea ei pe cît de concisă pe atît de vie și cuprinzătoare, una din tezele de fond ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe care, ca în atîtea alte împrejurări și de data aceasta, în plenul marelui forum comunist, a dezvoltat-o ca pe o componentă de ordin ideologic și nu mai puțin estetic a întregului esafodaj de norme și principii care călăuzesc activitatea de creație, instrucția și educația în materie de formare și afirmare a noii conștiințe revoluționare, a omului nou, înaintat.

A scrie pentru popor și a trăi împreună cu poporul este sintagma care definește cel mai exact rolul și misiunea slujitorilor artei. Ea reverberează pe un plan superior însăși tradiția și aduce aminte de constelația tuturor marilor valori care au propulsat-o și prin care spiritualitatea românească a dobîndit deschideri certe spre universalitate, îmbogățind patrimoniul cunoașterii și sensibilității umane. A scrie pentru popor a fost și rămîne dezideratul nobil al oricărei vocații creatoare autentice, modul înalt prin care ne-am putut mosteni și păstra în datele ființei noastre naționale. Își are aici rădăcinile sale puternice însăși înțelegerea istoriei și crește din adîncimi nebănuite chipul însuși în care gîndim și ne rostim asupra drepturilor și îndatoririlor noastre ca țară și popor. Înflorirea culturii naționale — o realitate și un concept totodată, configurația sub raportul creativității și manifestării prin cultură și artă din acești ultimi ani — nu s-ar fi putut produce fără aceste permanente și necesare limpeziri care au survenit în istorie și care își au matca în gîndirea și opera secretarului general al partidului nostru, înflorirea culturii naționale n-ar fi atins zonele atît de înalte ale specificului nostru național și nu s-ar fi integrat atît de organic în orizonturile ideii de epopee națională fără aceste mereu pilduitoare și constante demersuri ale celui care inspiră și călăuzește de fapt toate actele existenței noastre naționale și sociale.

A scrie pentru popor înseamnă nu numai a-i recunoaște uriașa și inepuizabila sa forță, puterea și vocația absolută de a fi și rămîne „făuritorul și păstrătorul celor mai înaintate tradiții de artă și cultură, al limbii române" ci și asumarea unei înalte perspective, a acelor ample și cutezătoare deschideri în cîmpul realității propriu-zise, a transformărilor revoluționare care s-au petrecut și se petrec în toate domeniile de activitate, acea nouă calitate a muncii și vieții sub semnul căreia ființează și literatura și arta, creația în general. **Eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor,** subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, **întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluționară a țării oferă minunate posibilități literaturii și artei creației de toate genurile, dînd subiecte pentru opere nepieritoare, care să ridice cultura și arta românească la un nivel mai înalt de dezvoltare, să contribuie la formarea conștiinței socialiste a poporului nostru, să însuflețească în muncă și viață tînăra generație, să înfățișeze perspectiva, viitorul luminos al patriei noastre.**

A scrie pentru popor, deci, și a trăi împreună cu poporul, a-ți asuma, realitatea, a-i vedea și înțelege izvoarele veșnic vii ale inspirației și a le transforma în operă la fel de vie, deschisă, durabilă, constituie nu numai îndemnul ci și datoria pe care o resimțim, știind că din temeliile acestui timp și ale acestei epoci se ridică cel mai grandios și mai înfloritor edificiu, acela al țării și al identității ei noi, socialiste. Sînt orizonturi vaste care se deschid neîncetat cunoașterii și inspirației, ele, alcătuiesc modul și premiza operei dar și pe acelea ale finalității, ale receptării și integrării ei în circuitul de valori ale gîndirii și sensibilității noastre contemporane. Patriotismul culturii, al creației atinge astfel mintea și inima tuturor generațiilor, este un fapt de istorie al acestor ani și în același timp de conștiință al tuturor celor ce slujesc cultura, literatura și arta.

Se înnobilează o tradiție astfel, se dă conținut și semnificație unei vocații. Marile dăinuiri în timp ale țării, ridicarea la noi cote de relief economic și social a realității, împlinirile revoluționare ale acestei epoci primesc proba de sensibilitate a artei și consacră o nouă spiritualitate, un nou mod de a fi și simți, un nou mod de a vedea și înțelege realitățile. **Numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor** — spune secretarul general al partidului — **participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste, în care tot ce se realizează este destinat înfloririi patriei, omului, bunăstării și fericirii sale.**

A scrie pentru popor și a trăi împreună cu poporul este, categoric, definiția cea mai exactă și mai cuprinzătoare a locului și rolului artistului în societate, ea numește un destin și afirmă o infinită datorie.

Luceafărul

«Horea» — sculptură de Ion Vlasiu

HOREA
în proiecție europeană

Una dintre cele mai documentate și mai inteligente sinteze privind secolul XVIII european este monumentala lucrare în curs de apariție, a profesorului Franco Venturi de la Torino : *Settecento riformatore*. Profesorul italian, binecunoscut pentru lucrările consacrate Enciclopediei franceze, dar și mișcărilor democrate ruse, ne înfățișează un secol al Luminilor inedit datorită unui sugestiv joc de oglinzi : după ce descrie marile momente care au marcat acest secol, el urmărește modul în care se reflectă acestea în presa italiană și revine pentru a le sublinia importanța locală sau mondială. A pornit de la înfățișarea realităților politice, sociale și culturale italiene (în volumul „De la Muratori la Beccaria"), s-a oprit asupra relațiilor dintre forțele politice în cel de-al doilea volum și a lărgit considerabil cadrul expunerii în volumul trei unde a tratat „Prima criză a vechiului regim". Cel de-al patrulea tom a expus „Prăbușirea vechiului regim" și materialul a fost atît de bogat, încît autorul a dăt la iveală două volume masive: prima parte a descris situația din marile state din Occident în preajma Revoluției franceze, insistînd asupra Revoluției americane, în timp ce partea a doua urmărește lanțul revoluțiilor declanșate în Elveția, în Provinciile Unite, în Imperiul habsburgic, precum și frămîntările din Rusia, Impe-

Alexandru Duțu

Continuare în pag. a 8-a

REMEMORĂRI

Singur printre stele

Am în față o fotografie - portret a lui Vasile Voiculescu la anii maturității. Capul său cu oval prelung stă ușor aplecat spre dreapta, într-o poziție contemplativă, fața încadrată de barba inspicată poartă pecetea unei melancolii adînci, ochii sînt limpezi, liniștiți și resemnați. Două cute ușoare pornesc de la baza nasului despicînd ca virfurile unui triunghi obrazul tînăr și neridat. Poetul e elegant ca un diplomat de modă veche : costium închis cu revere largi, batistă albă insinuînd o frunză de nufăr strălucește în buzunarul de sus, și pieptii cămășii imaculate, cu guler ingust, relevă, contrastant, conturul cravatei negre cu buline.

Dedesubtul acestei efigii învăluită într-un aer de nostalgică detașare, mîna scriitorului a caligrafiat cu cerneală indolată cinci versuri definitorii : „Nici un nume, nici o vreme... / Chipul nud al nimănui / Să-și trăiască printre steme, / Fără insul care geme / Pura veșnicie-a lui".

O strofă simplă și zguduitoare ca un epitaf rezonînd nostalgii secrete și insingurări distante.

Fiindcă un insingurat coborît în sine a fost poetul care în pragul senectuții își încorona opera începută în nimbul de aur al Sonetelor imaginare, un insingurat coborît în lumea fantastă a prozelor sale cu un univers unic, vorbind cu lupii pădurilor, dialogînd cu schimnicii și înstelînd cerul cu solzi scînteietori de lostriță.

Destinul literar întrerupt pe nedrept și accidental, putea cunoaște împliniri supreme.

Dar și așa, cel ce ne poartă, năucindu-ne, în împărăția miraculoasă a scrierilor sale, a rămas biruitor, să trăiască printre steme și stele în „veșnicia lui pură".

La o sută de ani de la naștere, iată-l reînviat în statura herculeanului Zahei, blînd și posomorit, trecînd prin fața ochilor noștri, mereu viu, așa cum l-am vrea de-acum înainte, despicînd și topind cețurile frigurosului noiembrie.

Mircea Micu

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL XIII-LEA AL P. C. R.

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Lumina din om

Revoluția socialistă a determinat reformularea unora dintre termenii fundamentali ai civilizației, între ei situîndu-se însăși noțiunea de revoluție, de mijloace și finalitate ale dezvoltării, ale schimbărilor sociale. La patru decenii de revoluție, în România, vedem repercusiunile acestea de substanță, de sens, atît în plan material, cît și în plan moral ; uneltele muncii, datele vieții au o configurație specială, o identitate precisă, care le situează în socialismul românesc, le dă personalitatea noastră, de aici și de acum, conțin acumulările de experiență, de practică a muncii și de practică a unei viziuni noi asupra muncii, asupra moralei muncii, a existenței în ansamblu, vizînd complexele relații din societate, adresîndu-se nu mai puțin individului și rolului său în societate. Revoluția s-a materializat ca un flux spiritual de mare vitalitate, lipsit de standarde și limitări rigidizante ; și-a îndeplinit menirea creînd o societate care și-a propus a fi operă a omului cu destinația omul. Faptul se cuvine a fi considerat din punct de vedere etic, moral, transformativ, educațional, și cînd parcurgem documentele celui de-al XIII-lea Congres al partidului, pătrundem datele dinamicii dezvoltării parcurse, cele ale viitorului, nu putem să nu vedem dincolo de ele, în ele, prin ele, profilul acesta de operă umană a țării, a revoluției, a zilei care a fost, a celei care va veni. Scriitorul își întemeiază construcțiile abstracte pe sintezele acestui concret, pe palpabilul din timpul care se scurge ; el reține durata, iar pentru aceasta trebuie să știe s-o selecteze, s-o caute, s-o găsească.

Prin cele mai bune cărți ale literaturii române contemporane, durata ni s-a întrupat cu putere emoțională intensă și viitorimea va găsi aici, în aceste cărți, secunda pe care noi, oameni ca toți oamenii, am trăit-o, ne-am trăit-o. Vor găsi secunda duratei noastre și spiritul acestei secunde. Spiritul ei tutelat de revoluția socialistă, acest spirit revoluționar despre care, cu vibrant cuvînt de îndemn, ne vorbește tovarășul Nicolae Ceaușescu, situîndu-l ca un corolar al strădaniilor gîndului și faptei, ca un izvor proaspăt, dătător de energii creației. Este aici puntea între prezent și viitor, aceiada care ne include pe toți, lentila prin care să privim împrejur spre a vedea cu ochii noștri, a discerne cu puterea noastră interioară.

Construită în spirit revoluționar, lumea care se impune scriitorului apare ea însăși, cu cea dintîi valoare, simplă dar de neocolit, a adevărului ei. De aceea, lentila pe care o pune în fața ochilor noștri spiritul revoluționar apropie, nu deformează, limpezește, nu prefăce, relevă, nu eludează. O realitate complexă, vie, deschisă, cu experiența ei istorică la fel de vie și deschisă, la fel de fierbinte și prezentă, cu trăseele unor anticipări lucide și necesare, justificate de rațiunea de a fi mîine izvorită din lupta de ieri și de azi, se înfățișează scriitorului. O realitate care, văzută în spirit revoluționar, îi cere scriitorului să-i pătrundă acest adevăr în sensurile lui omenești, de lume a oamenilor, de existențe individuale pornite pe drumul ce ni l-a hărăzit nașterea în aceste vremi și locuri,

Platon Pardău

Continuare în pag. a 7-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

A fi în limba română

Limba însămînțează gîndirea așa cum apele fertilizează pămîntul. Nu se poate gîndi decît într-o limbă anume. A gîndi în limba română, — iată proxima fatalitate a literaturii noastre vechi sau moderne, orale sau scrise. Contururile ferme, prezența cristalină, flexibilitatea mlădioasă a limbii române obligă, simultan, creatorii să preia, să exploateze, să prelucreze și să înnobileze acest tezaur inestimabil. Fiindcă limba oricărui popor — și poporul român bimilenar o dovedește — umple cu virf senin ozonat și adînc scrupulos sufletesc năzuințele, fericirile, tristețile și visurile fiecăruia. Fiindcă fiecare se regăsește în limba română, locuind-o, după puteri și nădejdi, după vocație și ambiție. Orizontul limbii române : strădulcea noastră fatalitate proximă. A sluji acest orizont înseamnă a-l clădi permanent, a-l alimenta continuu, a-l lărgi obligatoriu. Evenimentele importante, fundamentale din istoria limbii române, iată strădulcea fatalitate a scriitorului român, proxima lui exigență imutabilă. Pentru că aceste evenimente, astăzi, în anii socialismului, ca întotdeauna, strălumineză reflectînd strădulcea fatalitate istorică a făuritorilor diurni și nocturni, nedormiții gliei, ai laboratorului, ai ilaului, ai îmblînzirii atomului și conștiinței. Și parafrazînd un vers devenit clasic, mi se pare că niciodată limba nu fu mai frumoasă. Și cu deplin temei aș îndrăzni să spun : niciodată limba nu va fi mai frumoasă. Deoarece în limba română se string, focalizate, toate eforturile de cuget și făptuire înmiresmate cu aroma perenă a interesului comun, a viitorului indeoldată, a idealului omului de omenie. Nimic mai firesc — pentru locuitorii arcului carpatic — nimic mai obligatoriu a fi fiind în limba română, în limba zaristei clocotitoare a străvechimii urcînd în străviitorime. Scriitorul român contemporan exploatează zăcămîntul inepuizabil al limbii române contemporane. În care sînt tezaurizate, nuclee de celulă, năzuințele și im-

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

Vrerea noastră

Partidul e-al nostru dor —
Speranța din tricolor ;
Soarele ce ne veghează ;
Gîndul, inima-n amiază.

Partidul e vrerea noastră —
Zbor de pasăre măiastră ;
Secunda de fericire ;
Nemurirea din iubire ;
Rugăciunea din credințe ;
Încoltirea din semințe ;
Spicul pur care se coace ;
Și lozinca mea de pace.

Partidul în toate este —
Ca seninul peste creste !

El e timpul : neoprit ;
El e spațiul : infinit ;
Energia din atom :
Ce-i mai bun în orice om !

Dim. Rachici

REPERE CULTURALE CONTEMPORANE

O ediție exemplară

De curînd, în legătură cu reeditarea unor scrieri ale lui Eugen Lovinescu, Mihai Ungheanu folosea, cu dreptate, o formulă ce se cuvine reținută : inerția ediției. Prea adesea, reeditarea este înțeleasă ca o simplă redactilografiere a textelor unor mari personalități culturale, fără osteneala selectării lor cu discernămînt, și, mai ales, fără acea regîndire a valorii lor din perspectiva contemporaneității. Cînd este vorba de Nicolae Iorga, dificultățile reeditării sporesc proporțional cu dimensiunile prodigioase ale operei : 1 359 cărți și broșuri și peste 25 000 de articole. Pentru a nu rătăci în Galaxia Iorga, este necesară perfecta ei cunoaștere, rezultată din sistematica frecventare și, cu deosebire, de confruntarea permanentă a vederilor și concluziilor Magistrului cu stadiul actual al investigației istorice. Șerban Papacostea și-a asumat retipărirea unui șir de contribuții ale lui Nicolae Iorga la studiul evului-mediu românesc *) cu acea responsabilitate științifică caracteristică întregii sale opere, care îl așează între marii istorici ai țării. Să o spunem dintru început și răspicat : ediția sa este exemplară.

Exemplară, mai întîi, prin concepția aflată la baza ei. Șerban Papacostea a respins calea facilă a retipăririi unor texte arhicunoscute și lesne de consultat în biblioteci, a străbătut, cu siguranța venită din contactul statornic cu opera marelui istoric, scrierile lui consacrate istoriei noastre medievale și a ales 26 de studii și comunicări, care prezintă trei trăsături : risipite în periodice, ele sînt mai greu accesibile ; documentația și încheierile desprinse din analiza ei sînt, în cea mai mare parte, valabile și astăzi ; directiile de cercetare, cărora ele se integrează ca și un șir de idei fecunde — acele sclipiri de geniu care fac din opera lui Nicolae Iorga un filon inepuizabil — sînt de cea mai mare actualitate în medievistica românească.

Exemplară prin unitatea contribuțiilor înmănunchiate în volum. Departe de a fi un mozaic, volumul se axează pe una din ideile fun-

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

● În paginile 4 și 5 : ● Întîlnirile «Luceafărului» în județul Alba ● 1784—1984 : ISTORIE ȘI PREZENT PE URMELE LUI HOREA ● Reportaje de ● Sînziana Pop ● Corneliu Ostahie ● Constantin Stan ● Sorin Preda ● Liliana Ursu

TOAMNA ÎN TRANSILVANIA

Vasile Rebreanu

Anotimp al sintezei, toamna ne uimește în vremea echinoxului cu arome, cu geometria lanului dispărut, cu dulceața luminii și rotunjimea fructelor. În acest anotimp al împlinirilor, brațele celui harnic se spiritualizează, iar sufletul nostru devine nostalgic, asemenea cîmpului cuprins de dorul podoabelor absente acum, înecat de nostalgia viitoarelor zăpezi.

Aprins de lumina unei stele apuse, sufletul nostru își amintește de mare, de iubiri vechi și uitate, care răzbat în noi prin misterioase decantări de parfumuri, prin ciudate distilări osmotice, sintetizînd coloana înaltă de flăcări, bănuită pînă nu demult stinsă. Inima noastră, asemenea unei scoici, vuiește de cîntece mute.

În acest anotimp generos trăim miracolul, dat numai nouă, oamenilor, de a gusta raza de soare, trecută prin ciorchini și prefăcută în acea licoare slăvită din clipa în care omenirea a trecut de la gîngurit și a început să vorbească prin glasul poeților... Poate tocmai datorită vinului, omenirii i s-a dezlegat limba și, poate tocmai datorită lui, omenirea și-a născut poeții și a învățat să cînte.

Te văd venind, nu știu de unde, și-ți simt în depărtare pașii. Îți aud ce ciudat, ca într-o imensă, reverberată amforă. O amforă a tristeților, a nostalgiilor, a unui dor pe care l-aș amîna, dar care mă învăluie și mă îngenunche. Simțindu-te în apropiere, mireasma ta mă pătrunde și sînt amețit ca de o femeie și carnea mea suride odată cu văzduhul care, și el, te simte și te adulmecă. Chiar dacă marea mă mai cheamă ancestral. Intrînd acum în grădină, luînd acest măr, rotund și copt, gustînd din prunele înrourate, te simt prezentă, fruct rotund ca o lacrimă.

Via cu strugurii ei plini de lumină, de viitoare lumini lichide, ești tot tu, deși nu ești încă aici, lîngă mine. Pădurea ruginie și liniștită, îmi șoptește că în curînd vei sosi.

Te presimt în zborul nostalgic al cocorilor, în răsăritul și apusul lunii. Stele se întunecă ușor cînd îți văd de acolo de sus, brațele dezgolite. Așteptîndu-te am și trimis calul pe care-l știi să aducă din văi, din sate și munți dragostea ca să-ți o pot dărui într-o amforă care să-ți semene. Și-ți voi mai dărui, ca în vechile noastre icoane, soarele în piept, luna în spate și pe umeri îți voi așeza luceferi. Te simt în preajmă și-ți aud răsuflarea. Și te aștept sălbăticiune albastră, Toamnă !

Tu îmi amintești și de, vai, atît de robusta și tragica descriere a ta, făcută de Pavel Dan, marele și dramatic stins în plină vigoare a primăverii lui :

„Deșteptată fără de veste, toamna, cu iarbă verde în părul cărunt, bătrînă, șchioapă, cu un ochi de tînăr și altul de bătrîn, udă ca scoasă din fundul apelor, se ivi într-un lan de porumb tinguind ascuțit, plîngător. Auzindu-i glasul, ciinii Urcăneștilor își virîră cozile între picioare și se retraseră la adăpost, între finuri."

Toamnă mereu nouă, a noastră cu umbra ta de cocori nostalgici, toamnă de aur vechi, grea de rod și de lumină mirifică.

CRONICA LITERARĂ

DIM. PĂCURARIU: «Scriitori și direcții literare»

Preocupările lui Dimitrie Păcurariu, distins profesor la catedra de literatură română a Universității din București, avînd drept obiect curente și direcții literare în literatura română datează de peste un deceniu, și ele s-au concretizat într-un număr de studii și monografii de o reală utilitate, din care cităm : **Clasicismul românesc**, 1971, **Clasicism și romantism**, 1973, **Studii și evocări**, 1974, **Clasicism și tendințe clasice în literatura română**, 1979, și **Scriitori și direcții literare I**, 1981. Ultima sa carte, **Scriitori și direcții literare II**, 1984, Editura Albatros, nu este o lucrare de mare suprafață, ea cuprinzînd nuanțări, precizări, adăugiri, corecții, dezvoltări și completări ale unor poziții și puncte de vedere, dintre care prevalența ideii de clasicism în cultura română ocupă un loc privilegiat, exprimate anterior. Sumarul include de asemenea, cîteva medalioane și portrete de istorie literară, sau analize de text și motive literare, adiacente chestiunii în discuție : **Concepția clasică a unui iluminist ardelean. Ioan Molnar Piuariu. Iluminism și clasicism la Dinicu Golescu, Un mare îndrumător și precursor — Ion Heliade Rădulescu, „Decanul" generației pașoptiste : C. Negri, Pașoptism și iluminism : B. P. Hașdeu, Aspirația spre clasicism a unui mare romantic. Note despre proza eminesciană. E. Lovinescu, istoric literar. Un creator de școală în istoria literară : D. Popovici, Un temperament baroc, pledînd pentru clasicism : G. Călinescu, Clasicismul unui realist modern: Marin Preda, Însemnări despre tipologia curentelor literare. Metamorfoza unei teme.** Nu este greu de observat chiar și din simpla trecere în revistă a titlurilor, că articolele respective sînt subsumate, așa cum am spus, concepției directoare a cărții : urmărirea și analiza unor constante ale literaturii române la diferiți autori și în diferite epoci. Dar studiile, între cele mai substanțiale ale volumului, ce se ocupă direct de aspectele teoretice și concret istorice ale problemei sînt : **O direcție literară controversată, barocul, Folclorul, primul nostru clasicism. Există un rococo literar ?** și **Scriitorii și idealul întregii unități naționale.**

Primul dintre ele dezbate pe larg și într-un spirit polemic chestiunea barocului în literatura română, temă căreia i s-au consacrat, de o bună perioadă de vreme încoace, importante contribuții semnate printre alții de Edgar Papu, Dan Horia Mazilu și Ion Istrati. Spre deosebire de aceștia, Dim. Păcurariu este mai prudent și mai reținut, atunci cînd se pronunță cu privire la barocul autohton. După o amplă introducere teoretică, referitoare la semantica termenului, în care sînt extrase principalele coordonate ale curentului, autorul trece la cercetarea fenomenului românesc, ajungînd la ipoteza că numai **Istoria ieroglifică** este o operă barocă, reflexe ale curentului observîndu-se în **Țiganiada** lui Budai Deleanu și **Occisio Gregorii**, piesă atribuită de unii istorici literari, aceluiași autor, **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie**, operă renascentistă, fiind abuziv anexată domeniului de către Edgar Papu. Cu argumente ce nu pot fi trecute cu vederea, vizînd atît aspectul cantitativ cît și critica internă a textului, (multe dintre exemplele aduse în discuție de susținătorii barocului sînt dovedite a ține mai mult de clasicism), Dim. Păcurariu pune între paranteze existența unui curent propriu-zis baroc în literatura română, fără a nega, în schimb, tendințele și influențele de tip baroc, pe care el însuși le identifică, de la Antim Ivireanu, Dimitrie Cantemir și Ion Budai Deleanu, trecînd prin Odobescu și Macedonski la Mateiu Caragiale, Ion Barbu, G. Călinescu, Eugen Barbu și Fănuș Neagu. **Folclorul, primul nostru clasicism** este o pledoarie pentru vechimea și consistența orientării clasice și clasiciste în literatura noastră la a cărei concluzie nu se poate să nu subscriem : „Tendința spre echilibru, bunul simț, concizia, simplitatea și eleganța expresiei sînt atribute ale creației noastre populare care au constituit pentru literatura cultă românească mai mult decît în alte literaturi un permanent model. Înseamnă aceasta clasicism ? Fără îndoială. Și e, într-adevăr, primul nostru clasicism".

Articolul **Există un rococo literar ?** este conceput în aceeași manieră ca eseul despre baroc, adică o inițiere teoretică în temă și, apoi, aplicarea pe un sector al literaturii române. Demersul principal îl formează analiza conceptului și a sensurilor sale, analiză bazată pe o bibliografie serioasă, din care nu lipsește unul dintre cei mai reputați specialiști ai domeniului, Philippe Minguet, cu **Estetica rococoului.** În linia cercetătorului belgian, care vorbește despre rococoul literar cu justificată circumspecție, Dim. Păcurariu consideră ca elemente definitorii ale curentului **badinerie, echivocul spiritual** și **erosul galant.** Fiind o direcție minoră, ea nu a lăsat, susține autorul, în literatura română o amprentă puternică (în Franța a generat poezia minoră a veacului al XVIII-lea), poeții Văcărești și Costache Conachi fiind reprezentanții unui „clasicism întîrziat" după formula lui G. Călinescu. Și totuși, poeții amintiți nu mi se par străini de, dacă nu influența directă a rococoului, cel puțin de tiparul lui mental și stilistic. Dacă se mai poate spune ceva despre acești lirici cred că din acest unghi ar trebui abordați. **Scriitorii și idealul întregii unități naționale** este un conspect cronologic al modului în care evenimentul de la 1859 și idealul Marii Uniri s-au reflectat în opera scriitorilor în perioada dintre cele două momente, interesul articolului fiind, mai ales, de natură informativă. Din cea de a doua secțiune a volumului se reține pentru justețea opiniilor și soliditatea punctelor de vedere, **Iluminism și clasicism la Dinicu Golescu, Un mare îndrumător și precursor. Ion Heliade Rădulescu, Aspirația spre clasicism a unui mare romantic. Note despre proza eminesciană** și **Clasicismul unui realist modern : Marin Preda.** În legătură cu eseul dedicat prozei eminesciene aș avea de făcut o observație și nu în legătură cu faptul că se discută despre clasicism într-o nuvelă cum este **Cezara** despre care s-au făcut interpretări arhetipal-mitice, simbologice, textualiste etc., ci despre optica autorului. Vreau să spun că elementele clasice, cîte există în **Cezara,** sînt trecute prin filtrul mentalității unui romantic. O cercetare comparatistă despre metamorfozele motivului avarului în literatura universală, prin prisma unor perioade și curente literare, clasicism, baroc, romantism și realism **(Însemnări despre tipologia curentelor literare. Metamorfoza unei teme)** încheie această carte sobră, echilibrată, judicioasă în analize și interpretări.

Paul Dugneanu

ION SEGĂRCEANU: «Veghe și dor»

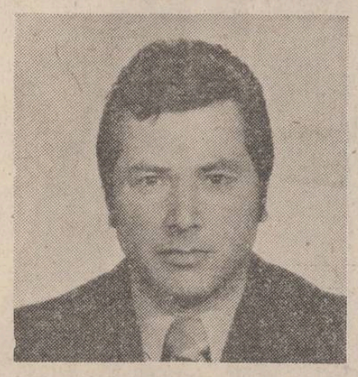

Poet de cîmpie și de Dunăre, din Deliormanul care l-a dat pe Dimitrie Stelaru, Ion Segărceanu e tot ce poate fi mai îndepărtat de liricul viziunilor tenebroase : el exemplifică spiritul euforic al șesului, emoția rustică, exaltarea germinativă. Nici vorbă, acestea sînt elementele pe care geografia le aduce poeziei în acest Sud danubian și solar. De altfel, poetul începuse în acest chip cu „Fuga din hazard" (1970) slăvind „ordinea naturală" a Oltului, dezlegînd o senzorialitate de Bărăgan țărănesc pentru care ciutura grea, riul cu pești frenetici, ierburile, gușterii scăpați de sapă sînt miracole lirice. Emotiv, căci venea dintre cîmpuri, el se așezase totuși în urmarea unui arghezianism șovăielnic, fiind academic în versificație, mișcîndu-se fără invenție ritmică, încredințat de adevărul tehnicii scolastice. Ceva din lumea țărănească, din superstițiile poporane de la șes rămăsese acolo, mai cu seamă prin cîte un bocet pentru un cerb bătrîn ori prin cîte un descîntec grozav, plin de imprecații. Erotica, respectuoasă dar concupiscentă cînd venea vorba de o „nenuntită", avea și spiritul timorat însă insistent al folclorului.

„Solitarul citadin" (1972) părea a revizui cu totul acest lirism temperat și de senzații fruste. Mediul e acum „orașul cel mare, cu bulevarde de smoală", privit de poet cu o anxietate proprie lui Moș Spiridon „la expoziție". Urbea devenise un sediu al „iluziilor desarte" și Ion Segărceanu cînta, înainte de citadinii zilei de azi, tristețea inadaptării, pașii citadinului recent hăituit de „reclamele luminoase". Cabaretul, orașul înundat de luminile de neon, paharul de whisky și țigara Kent indicau o adaptare superficială, silnică și de aceea generatoare de adînci neliniști mute. A dansa „încrîncenat pe-un ritm de twist" i se părea poetului condiția unui „clown bălțat".

În esență, el rămăsese omul ordinii naturale (presimțind, în mic, regimul liricii lui Mircea Florin Șandru) și un „vînt tînăr de sud / năucind copacii / cu frunze și păsări" îi producea o resurecție morală căci poetul era prin excelență un rustic, inapt a pricepe orașul și nici măcar de a-l vesteji. Alții or fi făcut din simțămintele lor prăbușite motivația unui lirism anticitadin și schimonosit, materia unui pamflet, Ion Segărceanu se oprise mai înainte de acestea la o contemplație moralizatoare, pentru care lumea agresă capătă însemnătatea unui paradis. Însă un paradis pierdut și a cărui regăsire nu se mai putea face decît prin memorie. Utopia țărănească, nu altfel decît o explorație biografică, deveni repede o ficțiune a feeriei biografice ; poetul nu edifica utopicul printr-o ideologie și nu recomanda filozofic întoarcerea la natură din rațiuni rezultate din teorie. Țărănismul este la el copilăria universală, Arcadia despuiată de voințele contrare, paradisul subiectivității, o formă, în sfîrșit, de recluziune și de protecție.

Mai acut subiectiv însă și mai grandilocvent „Lungul drum către casă" (1976) însemna și un moment de revizuire a esteticii, mai apropiată acum de sufletul liric care e al unui romantic. Poezia devenise un jurnal personal unde intrau atît drama filială (prin dispariția părinților, acești zei lari), lirismul pedagogic consistînd în povețe către fiică pe tema vieții feerice de la țară, poezia „geografică" (scrisă, adică, la Bruxelles, Rotterdam, Paris și prin alte călătorii). Ceea ce ridica de la regimul clipei această poezie eră, paradoxal un fel de lirism domestic, cultivînd retragerea într-un mediu defensiv, unde vinul spumegă-n pahar „o vrajă parcă sau o rugăciune", și unde poetul se poate deda unei otioase memorizări de tărîmuri natale. Riul Siu, de acasă, clipocind în amintiri, mirosul florilor de salcîm, cîte un tablou campestru cu „roua strălucinată a cîmpului" sînt doar momente de jurnal secret, de cameră țărănească.

„Tărîmul magic" (1980) adîncește, fără noutăți, aceste sentimente. Acum, el se închipuie „un copac migrator / care-și caută disperat în cîmpie / rădăcinile/". Lirismul acesta e tot mai regionalist ori, mai precis, „nativist", căci Ion Segărceanu s-a adîncit cu totul în lumea ritualică rurală, de sat arhaic, lăsînd deoparte anxietățile juvenile din „Solitarul citadin". El imită ritmurile folclorice și chiar invenția „naivă", care este aceea a unui anonim popor : „colo-n valea plîngerii / unde cresc doar singerii / și-unde pasăre nu cîntă / nice popă nu cuvîntă / adumbrind sub un gutui / stă omu cu oama lui / tot cătînd cu ochi de jale / spre cel sat pierdut pe vale / fără sare, fără drum / parcă înecat în fum". Aceste ochiri „d'autre tombeau", desigur esențiale pentru subiectivul adînc, sînt însă ale simțului comun folcloric, la un nivel liric pe care, cu alte date, poetul îl cultivase și-n „Lungul drum către casă" : „patimă, ah patimă / zbuciumul de lacrimă / dragostea mi-o clatină, / sufletul mi-l macină pînă la paraginâ / vino somn tăcut abis / ochi pe stea de veghe-nchis / dorul inimii nestinse / înflorească peste vis / ca un crîn în paradis". Astfel de „ahturi" pasionale nu-s decît incidentale deși o „țigănească", plină de pitoresc, mai ales în cuvintele grozave și fioroase, ar putea să indice o continuitate. Poetul e însă mai liric prin versificația amplă, prin largi mișcări sufletești și de o cadență mai apăsată. Cele mai corecte producții ale lui Ion Segărceanu aici sînt, uhindu-se într-o poemă a memoriei, de felul unei monografii sătești începînd de la geografie (unde riul Siu este misterios și mitologic precum Sena) și pînă la viața ființelor felurite.

„Veghe și dor" (Editura Eminescu, 1984) prelungește magic tărîmul rustic, îndepărtat ca un miraj, sclipind în memorie precum lucirea apelor morganatice vara, pe Bărăgan : „Tot mai aproape tot mai departe / Mi-apare știuta, sublima imagine / De care într-una ca-n vis mă desparte / riul de ceață dînd peste margine / (...) La tine o, iarăși și iarăși revin / tărîm cu răcoare și oglinzi legănate de ape curgînd ca un cîntec divin / din zarea cu soare în eternitate". Efluviile ruralului consolidează o stare de spirit, nu o completează, magia ruralului rămînind, la Ion Segărceanu, un element al psihologiei și mai puțin al esteticii. Poetul academizează despre lumile elementare : „Cum ai ajuns aici / vînt îmbătător al cîmpiei / iluminîndu-mi / ca o binecuvintare casa / de lanuri, fîntîni și podgorii, / de crînguri de păsări și fîn ? / Ia-mă și du-mă cu tine / cît mai departe, cît mai departe / vînt tulburător al amiezii / restituie-mă / acelei împărății a cîmpiei / pe care eteric și tandru o port / ca pe-o sublimă osîndă în suflet". Cele mai închegate esteticește sînt, într-adevăr, poemele în vers liber, mai puțin exercițiile merituoase în stilul clasic, „soigné", nici vorbă însă fără invenție.

Poetul e, de altfel, într-un moment interesant, în care comunicația e stăvilită și complicată de un soi de arabesc ca de chilim, el s-a exercitat într-un fel de experiență imagistică a redundanței. „Trece lebăda albă / grațioasa lebădă albă / lotcă de nea, legănată /printre nuferi și trestii, / pe sub gîrbove sălcii / ninse de-azur și de soare / lunecă, lunecă / singuratecă / melancolica lebădă albă / ca o adiere prin lanuri de flori / ca un suris duios de fecioară, / ca un vis, ca o părere /, ca luna visătoare printre nori /. Șirul de asociații ar putea, bineînțeles, să continue. O senzație, un element, sînt urmate de îndată de alegoria stabilită de poet ori, ca și o coadă de cometă, de tot ceea ce se poate asemăna cu ele, aceasta e tehnica. Marea, de pildă, nu ajunge pentru o emoție elementară recepționată prosopopeic, ea trebuie numaidecît să se înfățișeze și cultural : „Marea cîntă la picioarele mele / orgă imensă cu clape de valuri". Pescărușul nu e doar zburătoarea maritimă ci și o imaterialitate barocă : „Un pescărus / un duh de noapte cu aripi de sidef". S-ar mai putea cita, fapt este că un soi de ornamentație a pătruns în imagistica poeziei lui Ion Segărceanu, de-acum cu efecte de neprevăzut. „Chilimul cîmpului", drumul tivit cu stele, „înalt-rotitoarele stele" care licăresc în fîntîni, sînt, pe această temă, remarcabile.

Poetul e acum animat de un cult al Poeziei, înțeleasă ca un „teritoriu al candorii". Candoarea lui a rămas la rural, la mitologia Siului, și o vaporoasă imagine a cîlețiilor de aur a copilăriei agreste rezumă lirismul lui Ion Segărceanu : „O văd înotînd, lunecînd / printre lanuri unduioase de grîu / strălucind în lumina amiezii / pe dealuri și vii / trasă de cai vaporoși / albi, albi ca hlamidele crinilor / escortată-n văzduh / de aburul guralivelor păsări / iat-o săltînd / pe sub răcoroasele bolți ale cringului / iat-o / la cristalinele vaduri ale Siului pe drumeagul înrourat / al izlazului / pe pantele asaltate / de livezi și podgorii / înaintînd, / asemeni unui triumfal faeton / către sat".

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

CAIETUL DEBUTANȚILOR '82

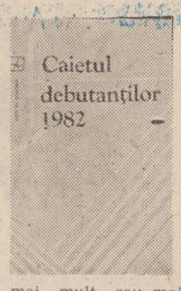

În ultima perioadă bună de timp se scrie și se citește tot mai multă poezie. Nu e, în fond, un proces inedit în literatura română, uneori însă amploarea lui devine evidentă. Mai mult, chiar, se scrie astăzi tot mai bine poezie, aproape ireproșabil, scriitura poetică modernă îngăduind lesne înlocuirea cuvîntului esențial al poetului cu un discurs de virtuozități inexpresive vorbind despre tot felul de lucruri mai mult sau mai puțin autentice. Cantonată într-adevăr mai aproape de teritoriul liric, știința versului pare acum mai ușor de dobîndit, dînd rezultate poetice greu de contestat chiar cînd — vorba poetului — nimic nu ai a spune (ori mai precis ceea ce se spune e de tot comun și insignifiant). Astfel, de pildă, din zecile și sutele de manuscrise sosite la concursul de debut, juriul editurii „Albatros" a selecționat 21 de poeți, din care, din motive regulamentare, numai trei vor apare în volum, ceilalți 18 fiind făcuți cunoscuți cititorilor prin **Caietul debutanților***) care în acest an cuprinde o subțire selecție de 2—5 poeme din versurile fiecăruia.

Cartea, în condițiile arătate, suscită însă interesul nu atît prin individualități, cît prin imaginea reprezentativă a poeziei aflată azi în prima instanță a tipăririi: născuți majoritatea spre mijlocul intervalului cuprins între 1940 și 1963 (anii de naștere a celui mai vîrstnic și a celui mai tînăr), prezenți din toate spațiile spirituale ale țării, rurali, ori citadini, poeții selectați debutează într-o controversată perioadă de tranziție de la expresia „formei mens" caracteristică generației postbelice la cea formată în spiritul „milenarist" al ultimei jumătăți a secolului 20, veacul de fier de la sfîrșitul mileniului. **Caietul** oferă astfel acel amestec valoric de tradiționalism și modernism tipic perioadelor literare de tranziție în general, dinamismului poeziei românești actuale, în special. Vom proceda în ordinea „intrării în scenă", observînd că pentru prima parte a intervalului balanța înclină spre un tradiționalism mai mult sau mai puțin stilizat. Un sonetist corect și locvace în linie minulesciană, cu mult parfum antebelic în lexic este **Sandu Ștefănescu** (n. 1940) : „Mă vei zvîrli povară în ape ursuze / ale uitării tale la ora de reflux / trecîndu-mă-n legenda capturilor de lux / din negurile lumii de sepii și meduze. // Vei rătăci chemată de-un orizont estet / și fals călăuzită pe vagi coordonate / spre zările lui minus, de unde nu se poate / să recompui conturul întâiului portret...". **Radu Cange** (1943) practică, între desuetitudine și modernitate, o simplificare a expresiei în jurul cîte unei imagini poetice, dusă pînă la marginile prozaismului : „Vine un timp / cînd vrei să pleci / lîn alunecînd / pe gheața clipei". Cu versurile lui **Ermil Rădulescu** (1944) se face auzită o îndrăzneală a rostirii dată de o bună stăpînire a tehnicii poetice și de familiarizarea cu temele de profunzime, într-un fel de „clasicizare" de bun augur a modernismului : „ce știți voi despre viața poetului / poeme. poeme / nopțile lui secate de somn, / nopțile lui înjunghiate de vise /.../ ce știți voi despre viața poetului (colportări pitorești / zvonuri bizare / biografii romanțate / heruvimi căzuți în păcat / ce știți voi despre viața poetului / despre tristețea cu care / v-a-nmiresmat". Apar și meditațiile asupra poeziei și poetului **(Crepuscul),** tînzînd, ca la **Mircea Valer Popa** (1947) către o lirică abstractă : „între un întuneric și altul / începe muzica, o distorsiune a timpului / un loc de unde timpul devine spațiu, obiect". Fenomen vizibil și la alți autori ai volumului poemul tinde să devină metaforă totală ori, o imagistică pe muchia absurdului. Un timbru limpede au poeziile lui **Vasile Morar** (1943), sonete cu formă rafinată contrastînd insolit cu conținutul aspru și viguros al lumii maramureșene : „Într-o noapte, luminos ca un tub de neon / a intrat în poemul la care lucram / tatăl meu, țăranul Morar V. Ion / cimpia trăgînd-o după el ca pe-un ham". Poetul se anunță un serios reprezentant al liniei rurale a poeziei tinere, care mai numără în nord autori ca Ion Burnar și Ion Zubașcu. Memorabil prin tonul viciniar substanțial liricii transilvane poemul **Istorie** ar merita citat în întregime.

Alexandru Condeescu

*) **„Caietul debutanților 1982", Editura Albatros, 1984**

BREVIAR

■ **VIAȚĂ, CREAȚIE, ANGAJARE,** este titlul sub egida căruia revista „Cronica" din 30 noiembrie a.c. reunește o suită de articole în care se formulează acute considerații cu privire la problematica vieții literare de azi pornindu-se de la generoasele și mobilizatoarele idei și sugestii cuprinse în documentele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român : **Un adînc și limpede izvor** (Ștefan Oprea), **Activismul literaturii** (Paul Balahur), **Perspectiva totalității** (Zanaria Sângeorzan), **Grija față de destinul culturii naționale** (Vasile Constantinescu), **O viziune prospectivă** (Nicolae Turtureanu).

■ **LUMINILE SCENEI REȘIȚENE.** Un articol-sinteză echilibrat și documentat, consacrat activității Teatrului de Stat din Reșița cu prilejul împlinirii a 35 de ani de activitate, publică Stelian Vasilescu în revista „Familia", nr. 11 a.c. Probitatea vădită de neștiuta activitate a autorului, cunoscut cronicar și exeget al fenomenului teatral, are drept rezultat o foarte instructivă **fișă comentată** al cărei conținut este în măsură să ne informeze cu exactitate în legătură cu bogatele și nu odată remarcabilele izbînzi ale harniculuj colectiv artistic. Încercuim în repertoriu, nume de regizori și actori, succinte notații cu finalitate valorizatoare, toate acestea, cum arătăm, conferă textului elaborat de Stelian Vasilescu o certă utilitate.

■ **LITERATURA ȘI JOCURILE MINȚII,** acesta este leit-motivul sub semnul căreia este conceput sumarul, (atît de interesant și de divers), almanahului Planeta-Șah. 1985. Între protagoniștii recrutați din lumea scriitorilor-șahiști se află Sadoveanu, Caragiale, Camil Petrescu, Aurel Baranga, Marin Sorescu, Octavian Paler, Gabriel Garcia Marquez. În această ordine de idei, spumoasele și, totuși, lucidele notații ale lui Voicu Bugariu consacrate relațiilor unor mari scriitori străini, cu șahul (Elias Canetti, Edgar Poe, Ștefan Zweig) sînt de-a dreptul captivante.

■ **EPIGRAMA,** suplimentul revistei „Urzica" recent apărut, procură o lectură pe cît de agreabilă, tot pe atît de instructivă. Diversitatea de teme și, nu mai puțin, de stiluri înfederată de bogata recoltă inserată în sumarul suplimentului îndreptățesc pe deplin aprecierile optimiste formulate de Niculae Stoian în articolul **La început a fost turnirul** în care pornește de la un recent „clasament" în materie : „Multe idei s-ar mai putea glosa pe marginea acestui clasament. Două dintre ele ni se par extrem de semnificative. Mai întîi aceea că epigrama a făcut dovada disponibilităților ei creatoare pentru o tematică de actualitate, înscrîndu-se fără complexe de inferioritate alături de alte domenii și genuri literare. În plus și în consecință, epigramiștii s-au dovedit un activ politico-educativ care justifică pe deplin atenția ce le-o acordă unele foruri educative și presa din anumite județe". De altfel, vom mai reveni asupra acestei izbutite apariții editoriale.

Cronicar

«Luceafărul» la Focșani

Salonul literar Dragosloveni — XV

„Al. Vlahuță" — sculptură de Mihai Coșan

În cadrul Festivalului național „Cîntarea României", Uniunea Scriitorilor, Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Vrancea, revista „Luceafărul", Muzeul literaturii române, au organizat în zilele de 1 și 2 decembrie 1984 cea de a **XV-a Ediție a Salonului literar Dragosloveni.**

La deschiderea festivităților, care s-au desfășurat la Teatrul municipal din Focșani, au luat cuvîntul **Georgeta Carcadia,** președinta Comitetului pentru cultură și educație socialistă al județului Vrancea, **Mihai Ungheanu,** redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul", **Traian Iancu,** directorul Uniunii Scriitorilor, **Florin Muscalu,** secretar al cenaclului Uniunii Scriitorilor din județul Vrancea.

Salutul din partea Uniunii Scriitorilor a fost citit de **Mihai Ungheanu.**

A urmat un festival literar susținut de membrii cenaclurilor literare „Orizont", „Duiliu Zamfirescu", „Revista Noastră" de la Liceul „Unirea", cenaclului Liceului industrial nr. 1, al Liceului economic și Cercului de critică literară de pe lîngă „Casa personalului didactic" din Focșani. Au citit versuri dedicate patriei și partidului : **Rodica Șoricău, Virgil Panait, Alex. Pleșcan, Liliana Coman, Nicolae Rotaru, Camelia Pricop, Aurora Stan, Nina Bușagă, Doina Roșu, Nina Radu.** De asemenea, au citit din creațiile lor scriitorii oaspeți. **Vlaicu Bârna, Ion Beldeanu, George Tărnea, Ion Mircea, Florin Muscalu, Dumitru Pricop, Gheorghe Istrate** și **Traian Iancu.**

În acest cadru sărbătoresc a fost evocată Ziua Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

După desfășurarea recitalului de poezie au răspuns întrebărilor cititorilor **Mihai Ungheanu, Ion Mircea** și **George Țărnea.**

A urmat vernisarea expoziției „Scriitori vrînceni de ieri și de azi", cuprinzînd cărți vechi, manuscrise, fotografii și alte obiecte ale scriitorilor și oamenilor de cultură evocați.

Manifestările au continuat în cea de a doua zi prin ședințele literare de la Casele de cultură din Adjud, și Mărășești și de la Căminul cultural din Gugești.

„Contribuția scriitorilor vrînceni la îmbogățirea patrimoniului literar național" a fost genericul sub care s-a desfășurat sesiunea științifică la „Casa personalului didactic" și la care au participat prof. univ. dr. **Ion Rotaru,** lector dr. **Ștefan Cazimir,** și lector dr. **Ion Coja.**

Premiile „Salonului literar Dragosloveni" la cea de a XV-a ediție a sa au fost decernate de un juriu alcătuit din **Mihai Ungheanu** (președinte), **Georgeta Carcadia, Andi Andrieș, Traian Iancu** și **Artur Silvestri.**

Premiul Uniunii Scriitorilor a fost acordat poeților : **Ion Panait** pentru volumul „Deosebirea de pămînt", **Dumitru Pricop** pentru volumul de poezie „Locuitori în Oedip", iar Premiul revistei „Luceafărul" pentru proză pe anul 1984 lui **Ioan Dumitru Denciu** pentru volumul „Luminile zeiței Bendis".

Marele premiu oferit de Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Vrancea a fost atribuit lui **Alex. Pleșcan** din Focșani. În cadrul „Salonului literar Dragosloveni" au fost obținute numeroase distincții și anume : **Ioan Barbu** din Rm. Vîlcea, (Premiul Comitetului județean al U.T.C. Vrancea) ; **Virgiliu Vera** din Hunedoara și **Ioan Teodorescu** din Slobozia (Premiul Consiliului județean al sindicatelor) ; **Ion Pasca** din Zalău (Premiul ziarului „Milcovul") ; **Liliana Petrus** din Hunedoara (Premiul Centrului municipal de librării) ; **Adriana Constantin** din Focșani (Premiul „Revistei Noastre" a Liceului „Unirea").

La manifestările „Salonului literar Dragosloveni" au participat : **Mihai Ungheanu,** redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul", **Traian Iancu,** directorul Uniunii Scriitorilor, **Corneliu Leu,** redactor șef adjunct al revistei „Contemporanul", **Andi Andrieș,** directorul editurii „Junimea", **Vasile Băran, Vlaicu Bârna, Artur Silvestri, Ion Mircea, Vasile Rusescu, George Tărnea, George Damian, Ion Beldeanu, Daniel Dumitru, Petrache Dima, Ionel Botez, Gheorghe Istrate, Florin Muscalu, Liviu I. Stoiciu, Dumitru Pricop, Ion Panait, Ioan Dumitru Denciu, Ștefan Cazimir, Traian Olteanu, Ion Rotaru, Ion Coja, Fănuș Băileșteanu, Adrian Bota, Florin Vlad, Adrian Hoajă.**

Cu acest prilej, Uniunea Scriitorilor a dat mandat revistei „Luceafărul" să îndrume activitatea cenaclului vrîncean al Uniunii Scriitorilor.

Ultima întîlnire a avut loc la Casa muzeu „Alexandru Vlahuță" de la Dragosloveni unde scriitorii prezenți, oaspeți și localnici, și-au pus semnăturile pe noua masă de lemn din casa muzeu în amintirea fostei mese de brad pe care, în trecut, și-au lăsat autografele I.L. Caragiale, Octavian Goga, Alexandru Vlahuță și alții.

Oaspeții au fost însoțiți de **Dumitru Coarcă,** vicepreședinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă și au fost primiți de **Alexandru Crihană,** secretar al Comitetului județean de partid Vrancea.

Gazdele și oaspeții celei de a XV-a ediție a „Salonului literar Dragosloveni" și-au dat întîlnire pentru ediția următoare a Salonului de la Focșani.

CIVILITĂȚI LA POST-RESTANT

Copii—artiști

Se știe că avem copii geniali, genii sau minigenii ale matematicii, ale științelor pozitive, dar și mici (sau mari !) artiști, dîndu-ne înviorătoarea speranță că secolul mașinismului se va încurca și cu un pic de inefabil.

Mulți profesori de desen, adesea chiar pictori se îngrijesc de acești copii. Dintre ei ne-a atras atenția, și nu de ieri, o tînără profesoară și pictoriță, Octavia Berca, dăscăliță în mai multe locuri, la București ca și la Bolintinul din Vale. Cercul copiilor-pictori înființat de ea în satul precupeților și al navetiștilor spre fabricile Capitalei a funcționat, ani buni, cu faimă bună, cucerind premii la „Cîntarea României" și distincții la expoziții din țară și din străinătate. Îndrumînd încă cercul Casei pionierilor din Bolintin, Octavia Berca a descoperit și a format minigenii ale picturii și în școlile din București.

A deschis multe expoziții cu desenele și picturile copiilor ei, ultima sub egida Bibliotecii municipale „Mihail Sadoveanu". O expoziție de zile mari, o sărbătoare de artă care s-ar fi putut chema „Lumea (sau „Patria") văzută prin ochii copiilor".

Cum arată această lume a noastră, văzută prin ochii celor mai mici dintre noi ? Tulburătoare și fabuloa ă. Este de fapt realitatea noastră cea de toate zilele, transportată în vis, într-un teritoriu stăpînit de fantastic și, ceea ce artei „mari" îi ca n lipsește, de umor. Sigur, sînt și desene cuminți, școlărești, sigur, sînt și unele care contrazic manualul, logica lecțiilor de anatomie sau de botanică, această lume și această realitate a noastră fiind descompuse de copii în bucăți, care bucăți sînt poate elementele primordiale, și recompuse după alte legi, aparent arbitrare, dar poate, uneori, mai adevărate. Cum văd ei, copiii noștri, această lume ? Isprăvile lor colorate ne spun, de fapt, fiecare cîte-o poveste. O poveste cu tîlc. Nu complicată și nu întinsă, nucleul epic e minim, cît să coaguleze ori să degaje, o viziune. Ei desenează și pictează case, străzi, arbori, munți, ape, lanuri de grîne și turnuri industriale (datele noii civilizații a țării intrînd în aceste imagini la fel de firesc ca și cele eterne), dar nu rămîn, cum s-ar zice, în ele. Ei nu sînt prizonierii obiectelor contemplate, ei le domină. Ei văd toate aceste priveliști și obiecte de sus, pe ei interesîndu-i în primul rînd generalitatea, ca și pe filosofi... Deci ei domină. Cu candoare, dar și cu inteligență, și cu umor. Ei par a ne spune că, de fapt, ei sînt de-acum ai veacului XXI, care va duce mai sus această lume, această civilizație. Ei par a ne spune : „Sîntem copiii unei țări frumoase și bune, de care vom ști să ne îngrijim" — și acest gînd al lor e cea mai gingașă ofrandă adusă patriei.

Profesoară distinsă și pictoriță cu bun renume, prețuită de cronicari și de maeștri ai genului (Sabin Bălașa, de pildă, care a salutat-o cu elogioase cuvinte), Octavia Berca își rupe din timpul creației ca să slujească arta celor ce vor veni, artei țării de mîine. Ea veghează asupra copiilor-genii, a minigeniilor, cu un talent, cu o dăruire, cu o neobosleală ce numai ele ar fi de-ajuns ca să-i asigure un loc de onoare în cîmpul artelor românești. Ea este un exemplu pentru toți profesorii de desen.

Dar nu numai profesorii de desen, ci toți profesorii, și cei de matematică, de chimie ori de economie politică ar trebui să vegheze asupra acestor copii-artiști. Fiindcă lumea noastră de mîine, sîntem siguri, o să aibă o mare, o copleșitoare nevoie de ei.

Ilie Purcaru

REVISTA REVISTELOR

„Lupta întregului popor"

Revista română de istorie militară, nr. 2, din 1984*

● Acest număr al trimestrialului editat de un prestigios colectiv de istorici români în cadrul activității Comisiei Române de Istorie Militară se deschide cu studiul „Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu privind locul și rolul armatei în sistemul național de apărare", semnat de Constantin Olteanu. Un articol omagial este dedicat, în continuare, celei de a patruzecea aniversări a Zilei Armatei Republicii Socialiste România. Gheorghe Gâinușe semnează articolul „Partidul Comunist Român în fruntea luptei întregului popor pentru eliberarea patriei". Bicentenarul „marii bătălii naționale revoluționare populare din anul 1784 condusă de Horea, Cloșca și Crișan" face obiectul unui studiu semnat de Ion Ardeleanu și Mircea Mușat, precum și al unor articole de Dumitru Almaș, Vasile Alexandrescu Liviu Maior, Pompiliu Teodor, Ștefan Pascu, Nicolae Edroiu. Acest corpus de texte constituie nucleul tematic al numărului. Articolele și studiile, semnate de istorici cunoscuți care s-au consacrat cercetării evenimentelor din Transilvania, din 1784, analizează aspecte multiple, complementare, și reprezintă contribuții interesante la înțelegerea acestor fenomene istorico-sociale.

În continuare trebuie semnalat un valoros studiu intitulat : „Adevăruri fundamentale ale istoriei naționale. Oastea la români 2000 de ani de lupte pentru apărarea ființei străbune, a libertății și independenței poporului", în care istoricul Ilie Ceaușescu subliniază că „Instituția militară la români a avut întotdeauna un rol esențial în asigurarea existenței de-sine-stătătoare a poporului, în apărarea ființei străbune în fața repetatelor invazii străine, în conservarea libertății și independenței".

Pagini eroice din istoria militară a românilor din timpul celui de-al doilea război mondial sînt evocate în articolul dedicat de Gheorghe Romănescu eliberării orașului Carei și la rubricile „Veteranii își amintesc", „Memoria documentelor" și „Eroi au fost, eroi sînt încă". Un episod tragic din istoria Ardealului de nord își găsește evocarea în articolul lui Florian Tucă — „Moisei — un Lidice al românilor". Excelentă rubrica „Din arhive", în care se publică studiul întocmit de Marele Cartier General în 1941, privitor la organizarea militară a populației din Munții Apuseni.

Densă, bine documentată și bogat ilustrată, revista conține o problematică de mare interes, pusă în discuție de istorici competenți, care probează cu argumente științifice și documente adevărurile istoriei noastre militare.

G.B.

Generația luptei cu inerția

Runele memoriei

Universul poetic al lui Gheorghe Istrate, în imaginile pe care lirica sa le oferă cu ipostaza maturității, este o lume ancestrală, enigmatică, în care totul răspunde în mit și în simbol. Începuturile poetice anunțau o structură fascinată de forțele htoniene. Forme grele, învăluite în ceață,în aburi, sau „vălătuci de pulbere" se ridică, rămînînd pe jumătate înfipte în pămînt. Mai tîrziu, spațiul liric va fi populat de asemenea statui stranii contemplînd mișcarea aștrilor, ca niște idoli ai unor civilizații necunoscute. Poezia desfășoară ceremoniale de inițiere în taine obscure, prin gesturi cu funcție magică, de întemeiere și de cult al strămoșilor : „aici unde pămîntul răsuflă să batem bunilor un stîlp fierbinte / cu-o pasăre-ngropată-n miezul lui / aici va fi virtelnița poruncii — / lumina neamului și așezarea lui / aici va fi odaia vraciului / ce crește-n fiecare deget umbra / împăraților neamului".

Simbolurile frecvente sînt ale vieții primordiale „cuibarul", „tiparul", „oul" **(Gură de mit)**, „casa". Totul este pe jumătate înfipt în pămînt și are o solemnitate tristă, în monumentalitatea formelor : „au împietrit în carul lor și tac / cu lancea ploii-n creștetul țărinii / văzduhu-ntreg și-a înghețat lăstunii / deasupra fugii lor din veac în veac / ei trec scăpînd prin teascuri de tristețe / cu degetele-nnămolite-n stea / cîmpia-n jurul lacrimei petrece / o turmă de pămînt cu talpa grea" **(Strămoșii)**.

Ființa poetică pare a fi, în felul ei, un ax al lumii, cu rădăcini în pămînt și cu privirile nesfîrșindu-se în spațiul astral, dar în același timp prin ea comunică generațiile trecute și cele viitoare. Gheorghe Istrate are deseori sentimentul multiplicității eului, al răsfrîngerilor de planuri fizice și temporale. Dacă fiecare ființă poarte în sine pe cele din care descinde și imaginea urmașilor, fiind o verigă în lanț și lanțul însuși, fiecare ființă își poartă propriile contradicții, „popas între vis și ocară", cărora le corespund acele „măști" pe care le încearcă mereu poetul.

Una dintre obsesiile acestuia, prezentă în multe poeme, este copilăria. Gheorghe Istrate încearcă, în poezia sa mai tîrzie, aspirația regresiunii și nostalgia eurilor anterioare : „vai știu : de-acum vei fi mereu matur / cercelii vocii nu mai sună moale / îmi port statuia oarbă pe sandale / să-mi urc lumina rece în azur / / eu am pierdut copilul care-am fost / s-a înălțat vislind în alte taine / nu pot să știu cum a pierit din haine / găsindu-și altă steauă adăpost / eu port pe pleoapă lacrimile sale / deși de-acum voi fi mereu matur !"

Fiind un poet solemn și fără euforii, Gheorghe Istrate nu accentuează totuși aspectul de lamento și nu devine patetic. Imaginea copilăriei este singura care aduce o lumină în viziunea sa altfel sumbră, în acea lume fără plante, ca un pustiu de humă și de piatră, de nămol, acel „ev bătrîn" cu rune, cu „inscripții sălbatice", cu ritualuri ciudate. Invocația copilăriei are însă și ea aceeași aură mitică, îmblînzită însă și fără asprimea solemnă a poemelor despre timpurile ancestrale : „acum cînd timpul petrece cu sine / cînd clipa rodește lacuri pe frunți' / copilărie cu poala fosnind de albine / te caut prin cenușa suspendatelor punți / copile tu stai într-o armură de floare / păsări mereu te vinează de sus / să te înalțe, să te coboare / prin cerul lor presupus".

Gheorghe Istrate este unul dintre creatorii de universuri lirice proiectate exclusiv de imaginație, fără reminiscențe din concretul imediat. Lumea sa aspră, rece și pustie, se înrudește cu spațiul „cîmpiei eterne", al lui George Alboiu, cu teritoriul glacial, cu armuri și sclipiri de oțeluri al lui Florin Mugur, cu spațiul învăluit în tenebre dintr-o parte a poeziei lui Grigore Hagiu. Fiecare poet păstrează însă personalitatea distinctă a structurii sale.

Fără a fi criptică, poezia lui Gheorghe Istrate manifestă o tendință de încifrare și de regresiune interioară, care coexistă însă cu nevoia de confesiune conținută chiar și în „ritualurile" sale. Sentimentul thanatic este predominant încă din poeziile de început, dar dobîndește alte nuanțe în poezia mai nouă. Dacă în primele volume el se concentra asupra strămoșilor, asupra străvechilor comunități retrase în sarcofage, în poezia mai recentă fiorul thanatic este exclusiv al ființei poetice însăși. Solemnitatea inițială anula parțial tragicul, pe care însă individualizarea trăirii, la maturitate, îl dezvoltă : „ce să refuz și ce să mai accept / toate cuvintele miros a moarte / bat clopotele-amurgului în piept / mirosul lor copile ne despart / încep o floare și-o termin în zori / mi-e îngerul bolnav și mă refuză / dă-mi Doamne plînsul unei mari condori / și dă-mi ninsoarea pruncilor pe buză"...

Poet cu o personalitate ce s-a format și a evoluat în modalități proprii, Gheorghe Istrate a creat o poezie cu substrat reflexiv autentic, aspră, dramatică, realistă, prin experiența interioară convertită în imaginar și în expresie simbolică.

Sultana Craia

Triumful duratei

Poetul subcarpaților podgoreni, adînciți în ritualistica fără vîrstă, este A. I. Zăinescu, un inclasificabil liric imagist, reflexiv și alegorist, slăvind elegiac paradisurile pierdute țărănești. El începuse, în „Zeii neatenți" (1967), precum un eliptic energetic, poetul era rapsodul podgoriilor pe care le înfățișa mitic ca și cum ar fi fost pline de miracole, de rituri imemoriale și de obiceiuri sempiterne. A cînta calendarul agrar i se părea, de aceea, forma cea mai pură a devoțiunii, și cu toate acestea el nu rămînea la acest didacticism antic, de felul lui Hesiod. Lumea lui nu este aceea elină și apolinică, podgorean, poetul, era un dionisiac fumegos, cu senzorialitate brutală și baroacă, cu un instinct vizionar de esența teribilului. Acum, podgoria lui paradiziacă e populată de cai apocaliptici, de berbeci, de o întreagă faună virilă scoborînd miracolul aproape de realitățile accesibile. Din ritualistic și repetabil, adică din mecanismul elementar al lumii rurale, poetul ajungea în mitic și în miraculos. Misterul lumilor este aci și misterul poeziei, bizuită sub raport stilistic pe asociativitatea imagistă care scoate efectul din coincidențele de materii incompatibile. În acest spirit, înflăcărat de mituri, vîntul e ca o lance, lumina e aspră, somnul e tîrziu ca o luntre, munții parcă ar zbura ; poetul contaminează esențe diferite și adesea contrare, voind să reveleze ceea ce este ireductibil în univers.

„Recviem într-un cimitir de mașini" (1969) vine cu o desfășurare de vers amplu, indiferent la perfecțiunea ritmurilor supuse acestea unei respirații poetice sacadate. Însă și conținutistic poetul a înaintat, adîncind ruralitatea pînă la a-i da o semnificație de dramă universală. El este între acei poeți ai materiei în fermentație lirici, de obicei, ai cîmpiei, care slăvesc sămînța, simburii, pămîntul, plinea, vegetația, spicele, podgoria, adică niște interpreți ai ritualisticii regenerative, a căror emblemă poate fi considerată „veșnica reîntoarcere". Filosofia lui e palingeneza, senzualitatea e, ca să zicem așa, aplicată în metafizic, planta nu mai e trecătoarea vegetală ci speța ei nemuritoare.

Și cu toate acestea, poetul nu a surprins momentul euforic al regenerației ci mai degrabă pe acela al extincției, naturismul lui dionisiac are în vedere jalea morții și nu fericirea resurecției.

„În zale albe" (1971) dă acestei stări tenebroase o și mai pronunțată înfățișare oraculară chiar dacă substanța superficială e tot aceea a ruralului fără vîrstă : tălpile, piatra, plugul, grădina, toaca bătînd de vecernie, frunzele, colinele, fierăstraiele. Dacă substanțial poetul a complicat pînă la oracol imaginea lumii pe care o desfășoară, stilul a cîștigat enorm în epicitate căci poetul, care pune acum accentul pe subiectiv, face din real o prelungă pînză pe unde zugrăvește hieroglifele lui sufletești. „Grădinile ascunse" (1974) merge pe aceeași idee, a ritualității care determină pe individ.

Cultul spetelor, căci A. I. Zăinescu înțelegea mereu prin materie — esențe, e, în sfîrșit, odată cu „Legea vieî" (1976), fundamentul și al filosofiei și al stilisticii. Poetul e acum un reflexiv obiectiv, care porneste de la contemplația unui obiect și meditează privind dinspre obiecte către om. El a îmbrățișat, de aceea, un stil de fabulă sau de apolog, înfricoșat parcă în a denumi cu precizie, e un poet al imaginației tulburate de asociații, de comparații, este un analogist. Totul corespunde în tot, lacrima dospește, norul vorbește prin semne, febra e „cu ghețuri", steaua sună sau se zbate, părinții sînt „tulburi", scoicile înfloresc, plantele sînt de piatră, astrele mișcă ocult arborii, piatra e înaripată, omul seamănă cu negurile. Unei astfel de imaginații care asociază totul îi corespunde și o antropologie de o formulă specială, unde omul e pasiv, „locuit", „privit", „văzut", urmărit, captiv, bolnav pe căi oculte. O imprecizie filosofică a pătruns pretutindeni, pînă și în imaginație, căci poetul se sforțează a cuprinde o noțiune printr-un șir imens de supoziții. Ceața, norii, aburii, fulgerele, invadează acele țări noi ale poeziei, lumea e și ea imprecisă în chip de țări de aer, cer, nori, stepa cu fenomenele ei iluzorii. O tulburare afectivă, ca de rasă veche, cu neputință de identificat, e acum esența ireductibilului sufletesc.

Aceasta e în definitiv legea vieî, regenerația fără sfîrșit, misterioasă, inanalizabilă, petrecută în afara omului care, prin raport la universul forțelor neginditoare, e doar un element între altele. Acest simț al naturii libere care e la poet o necesitate neînțeleasă face din poezia lui A. I. Zăinescu și o experiență a umanului dramatic, aflat în procesul de facere și desfacere al lumilor pe care numai el o poate pricepe fiind, cu toate acestea, înapt în a o modifica. Față de această condiție de „trestie gînditoare", spiritul a găsit numai soluția culturii arhaice, a ritualului colectivităților subcarpatine căci poetul e unul dintre cei puțini care știu să transfigureze sufletul unei comunități în condiție adînc subiectivă și să interpreteze, în chip de rapsod, înfățișabila trecere a clipei în durată și a permanențelor în istoric.

Artur Silvestri

POEME DE GHEORGHE ISTRATE

bărăgan

pămînt clocit de berze scrum de tuci
bălăni învărgate-n ochiul zilei
ierburi rostogolite-n vălătuci
pe pulberea dospită a reptilei

pămînt cu lespezi linse de șopîrle
amiază fiartă nădușind a ploaie
vîntul în galben se azvîrle
cerul acrește în noroaie

trece un tren scrîșnindu-și zgura
deșerturi de căldură lepădînd
și după el se-nvolbură de-a dura
popoare de ciulini migrînd

nave zvîntate satele rămîn
pe oase de bărbați clădite
și urșii ne cutreieră stăpîni
spinările-arcuite în ispite

sonet

hai să vislim copile înapoi
să-mpingem calul din cuvînt în sînge
să rupă umbra care ne tot stringe
în hamurile-i aspre pe-amîndoi

acolo-n rouă iarba tot mai plînge
ea ne așteaptă cu cearșafuri moi
să ne desprindem talpa din noroi
să ne ferim de-nghețul ce ne-ajunge

hai să vislim spre calul tutelar
prin el destinul nostru luminează
alunecarea-n marele cîntar
ce ne măsoară pururea cu-o rază

vai pruncule zăpada n-are rost
noi mirosim a păsări care-au fost

ritual

clopotele mari din rai
răsturnate peste lume
vai sînt capete de cai
trase-n sfori subțiri de spume

vor mai trece prin zăpezi
mari cutremure de iarbă ?
caii mei cu coame verzi
turme de văzduh dezmiardă

cînd copil am fost cîndva
strîns în ceruri ca-ntr-o fașă
apa-naltului era
nădușeala mea trufașă

stă pămîntul ca o șa
pe spinările involte
prințul lumii călărea
bolte-ntoarse peste bolte

eu cînd voi pieri-ntre spini
doar un cal va vrea să-mi ducă
tot pămîntul prin lumini —
car albastru sau nălucă

celest

mi-e trupul încă nezvîntat
copil căzut din nopți cerești
m-am învățat n-am învățat
cum se respiră în povești

aceste capete de oase
nu pot să-ntindă aripi mari
mi-s tălpile în zbor sfioase
nemaiștiind să stea pe jar

mă-ndeamnă sevele planetei
să cad cu buza pe izvoare
cînd în cuptorul alb al setei
se învelesc în frig popoare

dar timpul vai mi-e împotrivă
el mă răstoarnă înapoi
într-o clepsidră în derivă —
ghețar pe-oceane de noroi

vai n-am știut să mă rănesc
cu brumele adevărate
un ger prelung nepămîntesc
mă dogorește greu din spate

ritual

stau singur între suliți și ascult
strămoșul care mi-a vorbit demult

fuioare de lumină pe sub praguri
se-nvolbură ca viespile în faguri

și somnolente umbre prin pereți
mi-apasă-n oase putrede peceți

iar săbii stranii ochiul mi-l despică
albind deodată în această frică

ingrămădind tot sîngele-ntr-un deget
s-arăt năluca-n geamuri încă preget

că mi se umflă hainele-n cuiere
și pruncul sîngelui bătrîn îmi cere

să dezvelesc din gîndul ce-mi rămîne
mumii necunoscute și păgîne

să nu-mi găsesc zbătîndu-mă-n pumnale
pereții țipătului moale

vai sînt chemat să mă întorn buimac
în zăcătoarea lungă-a altui veac

de care neștiind mi-e dor — și voci
înlăcrimate-mi poruncesc prin roci

astfel străpung altare prin altare
mă prăbușesc în primele tipare

și toate măștile îmi curg pe chip
topindu-se în scrum și în nisip

e poate vreo dorință repetată
să-mi cos pe oase carnea speriată —

această haină cu miros bătrîn
în care-s pedepsit să mai rămîn

să mă aplec și să ridic făclia
ce izbucnește-n toată veșnicia

dar orologiul astrului înghează
și-un înger mi se smulge de pe față

săgețile

lui Nicolae Baltag

prietene știu : șoapta ni se face mai mică
hainele pe noi se veștejesc și se strică

ochiul pătrunde lumina cu teamă
piatra sub tălpi putrezind se destramă

orele se-ntrerup și se-nginănă
florile au duh de țărînă

să dăm așadar veste Celui de veghe în oaze
de-acum să coboare podul de raze

fiindcă pe umărul nostru durut
săgețile morții de mult se ascut

fiindcă de ieri dușmănoasă o Fiară
ne îmbrîncește din lumină afară

șarpele

în ochiul lui plutește casa noastră
cu soarele în rana sa albastră

cu orbu-n pleoapa care l-a născut
ca sufletul în cana lui de lut

numai pămîntul rabdă și veghează
lumina ce rămîne-ntreagă-n rază

cînd pulberea de șarpe ne depune
în roata carelor mereu străbune

ce pururea prin veacuri ne adună
pe țărmu-acesta-ncenușat de lună

el e o sabie ce lacom taie
curatul spic din soclul lui de paie

e ceasul umed care întîrzie
să-și sune așezarea-n veșnicie

e încercarea noastră disperată
de a rosti blestemele deodată —

căci Șarpele prin noi mereu desparte
clopotul viu de clopotul de moarte

vis

eu am visat deasupra tuturora
un ceas cu săbii care-și taie ora

o taină mare-nsîngera cuvîntul
acoperind cu umbra lui pămîntul

am vrut să știu și-am întrebat năuc
dar mi-au țîșnit prin vorbă șerpi buluc

din vîntul stelei albe răstignită
ne pedepsea o vrere moștenită

vreun zeu barbar rămas neputrezit
prin turnul sîngelui ne-o fi zărît

va fi vărsat otrava din călcîie
pe creștetele noastre de tămîie

și — m-am trezit învesmîntat în zori
în haina scîrbei lui și în sudori

și-am vrut să sparg aceste voci confuze
dar vorbele mi-au ars încet pe buze —

și doar cenușa lor se mai presară
pe trupul nostru de copil și fiară

ritual

aceste ore care dor
sunt un parfum prelins din rană
să ne grăbim că se destramă
îngăduința morții lor

o prea devreme prea decis
se stinge-n ochiul meu privirea
e-atît puțin e-atîta vis
e-atît de vagă nemurirea

mai dă-mi un drum să-l obosesc
mai dă-mi o lume ca a Troii
mai dă-mi un scut împărătesc
din sînge să-i dezgrop eroii

dar uită ! — vorba-i doar un vad
nici sufletul mai mult nu crește
vai stîlpii visului cum cad
sub steaua care-mbătrînește

aceste ore care mor
mai sînt miraj ? mai sînt minciună ?
e cerul un copac sonor
cu șerpi ce spînzură-n furtună

POEME DE A. I. ZĂINESCU

Țara

Duh al pămîntului de rouă înspicat,
Ca un copac de foc ce ni s-a dat
Și s-a trimis, prin rădăcini de veste,
Această sferă, țara care este.

Țara, după mamă și tată ținînd-o
Veacuri în brațe și binecuvîntînd-o.
După cei vii, după cei morți și după
Cuvînt, această vie-nsămînțată cupă.

Fără de marginea aceasta, rară,
Ca o dumnezeire, țară,
Țara, clopot mereu deșteptînd
La urechea mea fii și fiice de gînd.

Măturătorul de frunze

— De ce mături, domnule, frunze ?
Uite, una își caută rădăcinile-ascunse.
În cercuri ardeau copacii, rînduri
De cercuri și el măturа gînduri.

Se vedea cît de colo că este străin,
Ochii după cum și-i mulа-n rouă puțin
Și după niște haine pe el, îngîndurate,
Grele ca pentru eternitate.

În fiecare toamnă cînd arborii-și lasă
Frunza pe jos ca un dor de acasă
Și mă întreabă, una din ele, cine sînt
Ca o tulburare în formă de gînd.

Golul de aer albastru în care întrasem
Ca într-o țară de purpură și de mătase.
— Numai unghia, domnule, de la picioare
Numai lacrima și tot o frunză îmi pare.

Pe un pod de nori, subțiindu-se blînd,
Măturătorul de frunze, tăcînd.
În cercuri ardeau copacii, rînduri
De cercuri și el măturа gînduri.

Hornari

Ca niște hornari ochii mei au curățat,
Toată noaptea, stelele, și-acum
Mă-ntrebați de ce sînt roșii, de fum,
Pe pămînt de ce sînge se vede, uscat.

Pentru cine funinginea, purpura, sorții,
Zarul și cumpăna, unde poruncă,
blestem ?
Unde-ndoială, lumină și tot ce avem,
Dacă prin unghia lor rouă văd morții ?

Mi s-au aprins, de scrum, pleoapele,
nu vedeți ? !
Ochii mei au curățat stelele numai,
și-atît.
Și îmi legați acum mîi de-ntrebări
de gît,
De ce-a-nflorit, îmi cereți, caria-n pereți.

Cine cu crudă răsuflarea gurii-a spart
Pînza păianjenilor moale și-a trecut ?
În cearcănul privighetorii cine suferă,
temut ?
Ce zic de frunze arborii cînd
se despart ?

Nimic, nimic mai mult ca un hornar
Și-acela-ncovoiat de aripi încă,
somnambul,
Uitat cînd somnul, totuși, vi-e destul
Și vă uitați la el c-un dulce ochi, amar.

Lîngă statuia copacului

Lîngă statuia copacului, fructul ofrandă
căzut.
Numai urme de dinți, flăcări scurse
în coajă.
Numai cîntec pînă la viermele din mijloc
și vrajă,
Numai biruință pînă la lebăda care-a
tăcut.

Și numai grație, grația cu care
se dezvelesc păduri,
Pînă la țipătul mării, uscat, numai
frunze
Ca niște cărucioare cu fete de aer
ascunse,
Numai dorință picurînd sînge ars
în nervuri.

Numai voluptate în cearcănul mării,
doar semne,
Somnambuli în măști de spumă, străini.
Cu cîte o insulă-n brațe, cerșetori
peregrini,
Marea-ngropîndu-li-se-n oase ca-n
steme

Și numai grație, grația cu care începe
un joc,
Numai grație, grația cu care se
întîmpină săbii,
Lîngă statuia copacului, ca un un duh
de corăbii,
Fructul ofrandă-nviind ochi și gură
la loc.

Glorioși cei plecați cu cîte o harpă-n
războaie,
Naufragiați cu cîte un trandafir în ochi
scris
Numai jurăminte în fructul ofrandă,
doar vis,
Umbre pe pardoseala lumii, de ploaie.

Și numai grație, grația cu care
se aruncă un scut,
Numai grație, grația cu care
se întîmpină-o rază
Numai grație, grația cu care-nserează,
Lîngă statuia copacului, fructul ofrandă
căzut.

Uneori ești atît de departe

Uneori ești atît de departe, departe,
iubito,
Încît într-un nor mă visez — și sînt nor.
Dureros cresc în jos, poate altfel
de zbor,
Rădăcinos și cu toate aripile-năuntru.

Nimic nu mă mai amintește, nici dor
Și nici fulger adînc ce se tulbură,
Mă uit în sus, dîră-aproape de purpură,
Și e seară, o pasăre-a ars incolor,

Inflexibil mi-e sîngele, clește,
Și în strînsoarea lui aștri țipă, de fier,
Dureros cresc în jos și-aud lume pe cer,
Mă uit în sus și-aud iarba cum crește.

Locuit sînt de-o aripă pînă la pierdere,
Pînă la pierdere umbre și văi înconjor :
Uneori ești atît de departe, departe,
iubito.
Încît într-un nor mă visez și sînt nor.

Pictură naivă

Viața aceasta nu-i viața noastră,
Noi trăim viața celor mai dinainte
de noi,
Sîntem în urmă cu-o viață.
Viața noastră se află în mîinile copiilor
noștri,

Ei fac ce vor cu ea.
Ei se joacă azi sau se pot bate mîine,
Ei desenează flori în ochii noștri,
Ne desenează pe noi într-un turn
Și asta numim noi
Pictură naivă.

Somn

Ca niște piramide-n văzduh, albe,
În bubuituri reci, de argint, cresc
luminile ochilor,
Tot mai adînci, mai departe acum, poate
vor ninge,
Am astupat toate văile somnului reci
și vor ninge,
Sînt sigur acum, pot să jur că aceasta e
Singura, cea mai grea, dureroasa
ninsoare,
Trupurile noastre-au trecut cea mai
tulbure vamă,
Am întîlnit și cel de al doilea război,
L-am întîlnit și pe primul
Am încheiat pace,
Am pus semn

Și acum
Trebuie să ne trezim, să ne ducem,
Singuri, toate piramidele în spate.

Arheologie

Teascuri grele de foc purtăm pururi
în oase,
Reumatice pietre pe deal și durerea
Aceasta podgorie se cheamă, un astru
Pe care ni-l împrumutăm unii altora.

Dar degeaba ger, ochii-acum ca niște
orașe
În care se așează mult popor, plăcut
mie,
Degeaba vînt, ploi ce-ntarcă asemeni
Unor ugere pe culmi și degeaba
Fulgere, gropi adînci de-ntuneric,
Pacea pe care am încheiat-o eu
E un copil care trece veșnic prin aer,

Cînd ne e nouă mai bine, el rîde,
Cînd ne e nouă mai rău, el rîde,
Cînd ne e nouă mai frig, el rîde,

Cînd ne e nouă mai cald, el rîde,
El nu știe, nu poate să plîngă,
Mă dezvelește în somn cînd și cînd
Și îmi arată

Fulgerele pe care stau.

Să tai lemne

Hai du-te și taie lemne, mi se spunea,
Și eu știam că sufletul mamei se teme,
Ea mă iubea, iubito, cu-o tristețe grea,
Eu aș fi vrut și-n ochi s-aprind
focul o vreme.

Din scrîșnetul iernii fierbinte-mi făceam
Un topor și plecam într-adevăr
să tai lemne,
Un copil auzeam cum mi se smulge
din mîini
Și se-ntoarce prin nori ca prin semne.

Mă uitam de departe, departe
pe urmele lui,
El ningea și se bucura dureros
de zăpadă,
O, dacă nu tăiam lemne-aș fi putut
să-l văd mult,
Dac-am tăiat, nici n-a vrut să mă vadă !

Au trecut anii — mulți arbori de-atuncea
și iată,
Grele zăpezi mi se-așternn în cuvînt.
Mulți injură, mulți laudă-aceasta,
Mulți cu unghia mîngîie și se ascund.

Se văd multe dureri încremenite în alb.
Ninsoarea altfel ce-ar putea
să însemne ?
Se zbat atîtea tăceri în mine, uneori,
Că-mi vine să mă duc să tai lemne.

1784 — ISTORIE ȘI PREZENT PE

Întîlnirile «Luceafărului» în județul Alba

ÎN ACEST NOIEMBRIE, CÎND SE ÎMPLINEAU DOUĂ VEACURI DE LA REVOLUȚIA LUI HOREA UN GRUP DE SCRIITORI TINERI A UMBLAT PRIN APUSENI, PE DRUMURILE CARE AU TRECUT ÎN ETERNITATEA MARELUI ACT REVOLUȚIONAR ROMÂNESC. ASTFEL S-AU ÎNCHEGAT ACESTE PAGINI, CARE NU SÎNT REPORTAJ PUR ȘI SIMPLU, NU SÎNT PROZA PUR ȘI SIMPLU, CI — NE PERMITEM SĂ LE CONSIDERĂM ASTFEL ȘI SPERĂM CĂ LECTURA NU NE VA INFIRMA NICIDECUM — POEME ÎN PROZĂ SCRISE LA PREZENTUL ISTORIC. MĂRTURII DE PUTERNICĂ SIMȚIRE ROMÂNEASCĂ, URMARE FIREASCĂ A CHEMĂRII SECRETARULUI GENERAL AL PARTIDULUI NOSTRU, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, DE-A NE ÎNTOARCE MEREU LA IZVOARELE ISTORIEI, LA IZVOARELE PREZENTULUI, ACOLO DE UNDE SE POATE HRĂNI CREAȚIA ADEVĂRATĂ.

Ce vedea Horea pe fereastră

1. Sînt două dealuri. Două piramide argintii așezate în stînga și-n dreapta soarelui. Dacă ai coborî o rază perpendiculară pe lume, cerul s-ar îndoi pe ea ca o pagină de hîrtie și un deal s-ar suprapune perfect peste celălalt : o singură linie subțire, fosforescentă, urcînd și coborînd pe cerul mătăsos și albastru, conturînd un triunghi luminos.

Pe dealul din stînga soarelui s-a născut : Fericet. Pe dealul din dreapta soarelui a fost prins : Scorușet. O simetrie ocultă i-a înscris și moartea în triunghiul vieții hotărînd ca locul nașterii să stea lîngă locul vînzării : să privești copil, de pe o culme pe cealaltă ca să-ți vezi chiar Golgota iar mai tîrziu, urcînd povîrnișul Golgotei, să privești, înaintea supliciului, ca să vezi, ca într-o ultimă revelație — chiar dealul pe care ai copilărit.

Pe Scorușet n-am fost. Moții îl acoperă în cugetul lor de rușine și ți-l arată mereu în altă direcție de parcă n-ar fi fost niciodată acolo, în fața ta.

Dar pe Fericet m-am suit. M-am cățărat pînă sus, pe spinarea lui argintată de brume, am ajuns pînă-n locul unde soarele și-a făcut culcușul de toamnă și unde se află casa în care HOREA REX DACIAE s-a născut. Casa ? o navă intergalactică țărănească, prinsă de culmea dealului cu odgoane de iarbă, o capsulă de lemn formată dintr-o singură încăpere și prevăzută cu o singură ferestruică prin care nu se vede niciodată mai mult decît cerul și soarele. Dar nici mai puțin ! Și luna ! Și vifornițele stelare ! Și Transilvania !, despre care n-am știut că își are izvorul acolo, sub temelia casei lui Horea, că tocmai de acolo începe, revărsîndu-se în haosul de lumină, unduind ca o mingiiere prelungă în atîtea dealuri și văi și plaiuri scînteietoare încît cetatea Munților Apuseni se deschide spre toate punctele cardinale și nici un alt masiv muntos românesc nu aparține legitim atîtor județe și nu este revendicat ca paternitate de atîția locuitori : Hunedoara, Sibiul, Alba Iulia și Aradul, Sălajul, Bihorul și Clujul, așezate în cerc sub zidurile înalte de piatră, unite, toate, sub coroana Munților Apuseni, descind egal din temelia casei lui Horea, din dealul acela înalt, argintat de brumele toamnei, și pe care era zăpadă cînd Horea, trădat, și-a întors pentru ultima oară privirile către el.

2. Să te naști pe un deal așezat în dreptul soarelui veșnic și să mori zdrobit de călăi ! Nu cred să existe explicație pentru dramă, un înțeles normal pentru o asemenea abatere de destin ; nici un drum omenesc nu poate sări atît de brusc de pe traiectoria existenței normale pentru a intra pe orbita istoriei. Dacă Horea ar fi trăit la cîmpie, într-un loc colectiv, de aglomerare umană, instigat perpetuu de impulsuri rebele și de fiori revoluționari, prezența lui în fruntea cetelor moțești răsculate ar fi avut un înțeles normal. Dar Fericetul se află într-o zonă de protecție solară, deasupra lumii, suspendat pe coroana montană, ca să ajungi de acolo în revoluție nu poți să cobori, simplu, dealul, hotărînd într-o bună dimineață de vară să-ți închei socotelile cu familia și cu destinul tău țărănesc. Sărăcia și umilința, groaznica iobăgie, nu sînt explicații suficiente pentru **strămutarea** lui Horea, pe care istoria n-o va putea elucida niciodată fără cei treizeci de ani care-i lipsesc din biografie, exact anii care despart Fericetul — (un băiat prins în jilțul de ierburi al dealului) de... audiența la împărat. S-a petrecut ceva important în perioada aceea, o încărcare socială masivă dar și o iluminare care l-a purtat pe țăranul Vasile Nicula zis Ursu către conștiința de sine, numindu-se Horea de atunci înainte, cel ce primește sacrificiul de bună voie, adică exponentul conștiinței de sine a Transilvaniei.

— De ce-l pictați chiar pe el ? l-am întrebat odată pe Ion Niță Nicodim și el mi-a răspuns, căutîndu-i umbra în aburii primăverilor din Hălmagiu :

— Fiindcă este al nost !

ESTE. Nu ERA. Al tuturor moților și al tuturor dealurilor și cătunelor pierdute în cetatea de piatră a Munților Apuseni. E suficient să ajungi odată acolo ca să-i simți prezența reală, o a treia componentă chimică a aerului pe care moții îl respiră, care îi sprijină să trăiască „înalt", fără abatere de la o anumită cotă morală, niciodată mai prejos de acel moment de iluminare revoluționară în care Transilvania a luat cunoștință de sine prin Horea și n-a mai dat înapoi pînă la Marea Unire de la 1 Decembrie.

3. Timpul măsurat în cărțile de istorie n-are totdeauna corespondent în realitate. Există întîmplări săvîrșite demult dar care oamenilor le fac bine prin vreme încît sînt, din punctul lor de vedere, pe deplin actuale și chiar „se mută" în ele, ca într-o casă a conștiinței, acționînd și echilibrîndu-și judecățile de valoare după focarul lor de iradiație. Și Horea este un asemenea magic pulsar. Nu doar că imaginea lui se află pe toți pereții caselor țărănești din Ardeal, dar oamenii trăiesc în conformitate cu Horea, au în el un tipar al dreptății și din pricina asta, poate, partea aceea a țării se află într-un clar de destin care scapă înțelesului imediat.

Moții nu pleacă, de exemplu. Nu-și lasă satele răspîndite pe dealuri cu toate că drumul copiilor către școală e lung și anevoios. Și-al plinii, pe care o aduc de departe, cu caii, legată în desăgi, la oblînc. Perseverează în îndeletnicirea lor de țărani. Navighează spre toate industriile ridicate în zonă dar rămîn și țărani. Fac naveta pe șantier sau în fabrică dar se întorc zi de zi, peste deal, făcînd sute de kilometri pe lună, ca să crească vacile, oile și viteii, păscîndu-le pe pajiștile montane, fericiți că sînt liberi, lîngă vămile cerului, mai cuprinși și mai fericiți ca nicicînd.

Sînt multe pilde, apte toate să limpezească „conștiința" care îi ține moți în loc, prețul mare pe care acel loc sălbatec de lume l-a dobîndit provocînd cele mai importante mișcări țărănești din istoria Transilvaniei, un mod grav de a participa la viață, de a o trăi, dimineață de dimineață, ca pe un eveniment. Fiindcă președinți de C.A.P.-uri destoinici și inteligenți am mai întîlnit, de exemplu, dar niciodată unul ca Nicu Hulea, președintele de 24 de ani al C.A.P.-ului din Henig, care vorbind despre fericire ca în dialogurile platonice te întreabă, bruse, ce crezi despre aspirație, dacă ea e conformă cu lumea contemporană și dacă poate fi cultivată în mediul rural, și nu se lasă, și-ți spune cum crede el că se poate ajunge la echilibru și cum ar vrea să-i ajute și pe alții s-o facă, pe cei din Henig de pildă, consătenii lui care l-au întors în unanimitate de pe drumul orașului, considerînd că după patru ani de industrie și navetă ar ști mai bine ca alții și legile și tocmeala, un fel de radar pentru abaterile de viteză legală din lumea satului, „lider", spune, dar pentru asta e nevoie să așezi între tine și lume un spațiu de aspirație, și te cheamă : „hai să vedeți niște copii dormind" și copiii chiar sînt, și chiar dorm, patru, în liniștea încărcată de mere a încăperii și președintele-filosof nu mai are nevoie de ar-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 6-a

Fotografii de Constantin Stan

La el acasă

dincolo de convingerea reală cu care erau spuse de fiecare dată, micile discursuri retorice ale ghizilor întîlniți de mine prin diferite locuri de importanță istorică m-au făcut să mă gîndesc uneori la cît de vulnerabil este limbajul nostru în fața clișeelor, cît de puțin pot să acopere așa-zisele cuvinte mari din ceea ce căutăm, simțim sau vrem să aflăm despre oamenii și faptele în raport cu care timpul prezent și-a luat o distanță apreciabilă. La Iași, de pildă, student fiind, am fost în nenumărate rînduri avertizat că „fiecare piatră pe care calci înseamnă istorie", pentru ca după aceea să aud aceleași cuvinte la Suceava, la Alba Iulia, în alte și alte locuri. N-am simțit niciodată faptul că trebuie să mă îndoiesc de adevărul unor astfel de afirmații, dar sensul lor mi-a scăpat, cu o precizie matematică, în toate împrejurările. Aveam să-l pătrund abia de curînd, cînd — invitat să particip la o deplasare „pe urmele lui Horea" (expresia, recunosc, m-a făcut ușor sceptic, după două sute de ani, deci, vom străbate un traseu asemănător cu cel al eroului, niciodată același, un kilometru sau doar cîțiva metri în dreapta sau în stînga, la deal sau la vale, vom vedea monumente, ne vom opri în sate și în orașe, vom căuta urme sau ni le vom imagina sub straturile succesive de aluviuni adunate de ploaie sau sub cele de beton, vom împrumuta celor văzute ceea ce știm și vom avea clipe de uitare de sine, ne vom întoarce și vom spune... asta e : vom putea spune cu adevărat că am fost „pe urmele lui Horea ?") mi-am dat seama că istoria se învață din cărți, se reconstituie din documente dar se poate simți și trăi numai la ea acasă, chiar și după secole.

Pentru mine, contactul (primul) cu Țara Moților a avut efectul materializării fascinației înseși ; am plecat din Alba Iulia, am trecut prin Bucium, prin Cîmpeni, Abrud, Albac, Roșia Poeni, Roșia Montană, Zlatna, am fost pe Fericet la vatra și la casa cea nouă a lui Horea, am văzut frasinul legendar și m-am simțit atît de aproape de ceea ce căutam, o urmă **materială** adică. Păstrată ca o perlă neagră între cochiliile unei scoici care a putrezit de mult pentru că iscusința niciunui scufundător nu a reușit s-o scoată la timp la lumină, încît urcam dealul abrupt prin iarba crescută pieziș, atrasă de verticala ei cosmică și ignoram faptul că **de atunci** sute de generații din nenumăratele ei popoare au pierit sub coasă, arse de brumă, dizlocate de ploi, pășeam pe cărările șerpuite și uitasem complet că miliarde și miliarde de meteori se depuseseră **între timp** pe fiecare centimetru pătrat, lunecam pe mușchiul dens și catifelat și nici nu mă gîndeam că, asemenea unui aisberg, ce se vedea eră doar o apariție de suprafață, restul migrînd **prin timp și prin piatră** spre adîncurile pămîntului, ducînd poate acolo mărturia și înțelesul sensibil al unor pași coborînd îndesat sau, dimpotrivă, urcînd molcom și care ar fi putut fi chiar pașii lui Horea, intram și ieșeam din casa nouă, de bîrnă albă, încă împînzită de must vegetal, la care douăzeci de meșteri au lucrat două sute de zile și nici nu auzeam bine explicațiile celor ce-mi spuneau că ea a fost amplasată vreo cîțiva zeci de metri mai încolo de vechiul loc și rotită spre alt punct cardinal (oare ce semnificații care îmi scapă poate avea o deplasare de cincizeci de metri, să zicem, în eternitate și ce poate însemna schimbarea direcției spre care privește o casă așezată pe un punct al unei planete care se rotește necontenit în jurul său și al unui centru care la rîndul lui se rotește în fluxul unei rotații nesfîrșite față de care punctele cardinale nu sînt decît invenții ale noastre ?)... De unde această stare, de unde acest simțămînt nou pentru mine ? Am un respect egal, adică nemărginit, pentru toți eroii neamului. Și totuși, abia aici am cunoscut, cu o intensitate mai mult decît detectabilă, acea ispită (fantezistă ?) de a eluda secvența temporală care mă despărțea de calitatea de martor direct al evenimentelor istorice, ispită care, oricît de transparentă ar fi și oricît de mult s-ar identifica cu o metaforă, poate pune stăpînire completă pe tine, este capabilă să te absoarbă într-un fel de dimensiunea neidentificată a existenței, oferindu-ți cu generozitatea lipsei de determinare imediată trăiri irepetabile. Firește, aveam să realizez pe parcurs, nimic magic nu s-a întîmplat, întrasem pur și simplu într-o sferă de referință cu care nu eram obișnuit, oamenii pe care i-am întîlnit nu vorbeau despre Horea „cu căciula în mîini", nu-și înfrumușețau graiul pentru asta și nici nu preluaseră fraze atent meșteșugite din cărțile despre marea răscoală, cărți pe care, dealtfel, le citeau făcîndu-și păreri despre ele. Pentru moți Horea este o **prezență necontenită**, două sute de ani nu au putut schimba mai nimic în modul lor de a-l privi și de a-l răsplăti cu prețuirea lor nedrămuită de vreme. Puțini, foarte puțini, sînt cei care, profitînd de faptul că ești străin de loc, supraliciteză simboluri și motive, lunecînd pe panta propagandei turistice. Altfel, cei din Albac îți vorbesc fără patimă despre „nedreptatea" care li s-a făcut atunci cînd Fericetul a trecut din pricina unei noi împărțiri administrative a zonei la comuna Horea, cei din Horea se arată entuziasmați de faptul că „în sfîrșit" s-a făcut „dreptate". „Dreptate" și „nedreptate" între ghilimele. Pentru că nu poate fi vorba nici de una nici de alta. Fericetul a rămas acolo unde a fost dintotdeauna, la aceleași distanțe la care se găsea și mai înainte față de Albac sau față de Horea, nu există nici o graniță, nici un fel de opreliște, personajul istoric rămîne tot din Albac, iar localitatea de care ține acum locul casei sale îi poartă numele în semn de recunoștință ; numai că moții nu se duc pe Fericet ca la muzeu, unii poate nu se duc deloc, nu asta contează pentru ei deoarece, am mai spus-o, Horea este o **prezență**, a devenit, iată, o miză de revendicat, dar într-un mod cu totul aparte, așa cum unul sau altul l-ar vedea mergînd pe stradă și l-ar ruga să le treacă pragul pentru a se stabili în casele lor.

Corneliu Ostahie

Despre mai multe

Imaginea cheie, imaginea deslușitoare ceea ce văzusem pînă atunci, coborînd cu ochii din dealul Fericetului către codrii cei mari și blestemați ai Scorușetului în după-amiaza de toamnă subțire ca o lamă aurie, cu nuanțe de la mov la violet, de la verde închis la roșu aprins, de lîngă chiar casa lui Horea, refăcută, prin rîvna și munca și mîndria și onoarea oamenilor din aceste cătune, imagine pe care o tot căutasem și-o așteptasem fie pe valea Ampoiului privind casele albastre ale românilor (care au făcut dintr-o obligație, dintr-un semn al recunoașterii pentru bir — casa vopsită-n albastru — un semn de noblețe și vechime și neascultare și, iarăși și iarăși, de neuitare) sau învățînd să bem apă de la conducta de lemn punînd palma întinsă în prelungirea șuviței parcă pentru a simți mai întîi înfiorarea izvorului de sus, din munte sau murmurul lui neîncetat, fie la Buciumi Șasa în școala bicentenară și unde prima dată ni s-a arătat supraviețuirea lui Horea sub forma blestemului ce apasă asupra numelor primilor săi trădători, fie la Abrud, mai mult citind în mintea și-n fantezia noastră decît în cerul afumat de aburul industrial al orășelului, imaginea avea să mi se descopere la Roșia Montană, în cenușiul unei ceți de toamnă cînd în galeriile romane coborînd, galerii de la 131, am fost, cum să spun mai exact ? invitați, povățuiți de a privi vina de aur vizibilă printre rocile muntelui și noi am privit și am luat pe degete mizga aceea care mirosea puternic a metal și în noroiul acela nu am descoperit nimic, nici o sclipire aurie nu ne-a luat ochii și nu ne-a făcut să ne înfiorăm la gîndul aurului. „Nu mai este, ni s-a spus, nimic nu mai este, au rămas galeriile ca semn al trecerii unei lumi supunînd altă lume" și au mai rămas, și din cînd în cînd se mai descoperă, urme umane în aceste galerii pentru ca sclavii, cei ce numai cu dalta au săpat galeriile astea unice-n țară prin forma lor trapezoidală, înalte cît să meargă omul în picioare și de o geometrie fantastică, sclavii aceștia nu-și mai suportau din cînd în cînd condiția și se răzvrăteau și-și doreau lumina soarelui și mingiierea ochiului de o rază prea curată de lumină și atunci erau pedepsiți și bătuți în lanțuri, lăsați să moară în galeriile de ei făurite. Și după ce-am văzut aceste galerii și am înțeles cîtă blestemăție a adus aurul acestei zone și cît de curate în suferință și adevărate erau versurile „Munții noștri aur poartă / Noi cersim din poartă-n poartă", ne-am dus din nou cu gîndul la Horea și iarăși ni l-am întors către începuturi și am citit cu alți ochi și altă pricepere precizarea unui „producător de izvoare" (după expresia lui Pârvan) : „Traian a dus la Roma (după războiul cu dacii, precizarea noastră) 5 milioane libre de aur și argint încă de două ori pe atît" și bărbați cu armele lor peste 500 000. Am glisat, dacă vreți, pe linia imaginară a istoriei pentru că altfel nu se putea, pentru că eram pe urmele lui Horea, voiam a înțelege, și, directoarea muzeului de la Roșia Montană avea să ne spună că și Horea a mers pe urmele altora. Nu era numai o vorbă nu era numai o sintagmă ce se cerea deslușită, ca-n cărțile de istorie : cauzele, desfășurarea, urmările răscoalei, ci un adevăr de care luam act atunci în explicațiile acestei femei care vorbește cu patimă reținută despre o istorie grea și urgisitoare cu oamenii din Munți. Ni se arătau și, prima oară n-am înțeles prea bine de ce, cu încăpățînare și insistență, obiecte, ni se arătau șaitrocuri, steampuri, ni se dădeau amănunțite explicații despre cum se scoate aurul și cum s-a scos aurul din acești munți de mai bine de două mii de ani. Insinuanta întrebare toca în mintea noastră „și aurul ? aurul ? ce se întîmpla cu el ?" pînă cînd am ajuns a ne răspunde singuri și a descifra de ce și Horea a mers pe urmele altora, a mers pe urmele acestor nenorociți băieși ce-și pierduseră libertatea și voiau să li să piardă neamul din pricina bogățiilor aflate în pîntecele munților lor. Duh blestemat, urgie și delirantă febră : aur, aur, aur !

★

2. Chiar și înainte de 1700, ne spune Ruxandra Manta, există plîngeri că „în măruntaiele ascunse ale munților sîntem atît de nefericiți", dar nu numai în măruntaiele munților ci și în plină lumină viața devine din ce în ce mai neagră, dările și impozitele mărindu-se neîncetat (și la cît se măreau la atît creștea și năravul de a-și face parte cît mai mare și el care percepea impozitele), robotele acoperă toată săptămîna și moții își lasă tot mai des casele lor de pe vîrfuri, mai apropiate de-un dumnezeu care nu mai are ochi și pentru ei, și coboară-n tîrguri, coboară și iau drumul locurilor de unde le poate veni mîntuirea posibilă, dar de unde le vine în mod sigur nedreptatea. Este poate prima trecere-n viață a lui Horea, coboritor din cătunul Aradei, de pe dealul Fericetului spre a se lumina cu dreptatea, și dreptatea înseamnă înțelegere și înțelegerea înseamnă expunerea în scris (!!) a dreptății moților. El, constructor de case și făuritor de biserici, bătînd cu pasul toți Munții și văzînd și ascultînd jelaniile celor de-o fire cu el, se va fi trezit la viață, renunțînd chiar la viața lui.

Nu vrem a face excurs istoric, urmărim doar acum, după 200 de ani, semnele existenței lui. (Dealtfel, m-a încîntat aflarea unui fapt : toți cei ce au vrut să scrie despre Horea s-au simțit datori să vină pe aceste locuri înțelegînd că fără a descifra spiritul oamenilor, fără amintirile lor nu poți afla adevărul, Horea depășind, în multe privințe, epoca). Urmărim casele risipite pe dealuri, văile apelor, drumurile grele și izolarea zonei, urmărim felul în care oamenii spun cu mîndrie că numindu-se Nicula „trebe ca să fie din neamu' său", felul lor înfiorat de a vorbi despre pădurea Scorușetului unde-a

teatru

Într-un parc... pe o bancă

Despre oameni în singurătate dramaturgii au scris în varii registre, încercînd să dea glas fiorului existențial ce străbate subteran o asemenea inepuizabilă temă. De la melodramă pînă la tragedie și teatrul absurd au fost explorate, în modalități de expresie diverse, ipostazele unei aceleiași probleme și totuși a rămas întotdeauna un rest, o taină, ceva indicibil constituind o sursă de inspirație pentru creatori. Fiindcă există, în fond, tot atîtea „singurătăți" cîte drame se manifestă iar ceea ce la o privire impersonală trec drept simple „cazuri" pot dobîndi, grație talentului și viziunii artistice, înțelesul lor adînc reprezentativ. Teatrul modern și-a reprezentat cîte un astfel de „caz" precum o oglindă în care se răsfrînge mizeria și măreția acestei lumi. Nu altfel procedează dramaturgul Aleksandr Ghelman, aducînd în scenă două personaje oarecare a căror existență pare să fie o continuă fugă de ei înșiși și de timpul în care trăiesc și, așezîndu-le față în față le va lăsa apoi să se dezvăluie „în libertate". Este vorba de un „El" și o „Ea", aflați la o vîrstă cînd orice nouă alegere întîmpină rezistența unei vieți rutiniere, pe cît de nefericită pe atît de greu de depășit. Piesa, nu de largă respirație, este interesantă totuși prin autenticitatea și realismul viziunii. Vulnerabili, descoperiți în fața vieții, cei doi adoptă un șir de măști care le conferă, pe moment, un anume sentiment de securitate. Întîlnirea lor apare ca un prilej de repaus în cursul acestei fugi de sine și de lume, prilej de a-și cunoaște adevăratele resorturi morale, de întoarcere asupra propriei ființe ; ceea ce trecea drept o măruntă aventură capătă acum, prin apelul la încredere și generozitate, sensul major al contactului dintre oameni, acela al redobîndirii speranței și posibilitatea regenerării sufletești.

Spectacolul Teatrului „L.S. Bulandra" realizat de regizorul Mircea Cornișteanu materializează, în echivalențe scenice concludente, acest proces dureros al descoperirii identității proprii specific personajelor. De la apariția precipitată, de ființe hăituite tinjind spre un iluzoriu liman și pînă la recunoașterea sfîșierii intime, eroii vor urma un itinerariu sinuos la capătul căruia vor întrezări, oricît de încețoșat, o speranță. Una însă pe măsura lor de oameni comuni, o promisiune care e departe de a le rezolva drama, colorîndu-le însă, chiar și pentru o clipă, cenușiul singurătății. Regizorul este polemic față de soluțiile triumfaliste, interesul său îndreptîndu-se cu deosebire asupra raporturilor dintre personaje reflectînd, deloc paradoxal, trăsăturile unui tablou general. Spectacolul are fluență, relief în limitele impuse de text, profitînd de două însemnate prezențe actoricești. Este vorba în primul rînd de Victor Rebenciuc („El"), interpretîndu-și rolul cu finețe și măsură, atent la nuanțele sufletești pe care „tomnatecul amorez" le traversează în procesul dezvăluirii propriului său chip. Îi dă replica Luminița Gheorghiu („Ea"), realizînd cu mijloace actoricești de bună factură portretul unei femei pentru care dăruirea de sine se confundă în final cu însăși rațiunea sa de a fi. Un decor format din două planuri denivelate (scenografia Ștefania Cenean), cu cîteva elemente de atmosferă oferă un cadru nu întotdeauna exploatat de mișcarea scenică. Calitatea traducerii este girată de Mihai Steriade.

Valentin Dumitrescu

film

Amurgul fîntînilor

În filmografia lui **Virgil Calotescu** **Amurgul fîntînilor** este foarte apropiat tematic de o memorabilă creație a cineastului și anume, **Mastodontul**, realizat în urmă cu 9 ani după un excelent scenariu semnat de **Ioan Grigorescu. Amurgul fîntînilor** reconfirmă opțiunile regizorului pentru o epocă tensionată, ce anunță spectaculoase prefaceri sociale, cu importante „prize" de conștiință în contextul secetei din anii '46.

De altfel, satul din Bărăgan unde ajung alungați de efectele calamității naturale cei trei moldoveni interpretați de **Ernest Maftei, Diana Lupescu** și **Dinu Manolache** devine teatrul unor acute conflicte generate de inegalități sociale, dar și de construcția psihologică a unor personaje.

Cei doi protagoniști — Nanu Calotă **(Costel Constantin)** — și Cubai Piroiu **(Mircea Diaconu)** simbolizează antagosimele opțiunilor epocii : efortul individual, încrîncenat, de esență tragică în gratuitatea lui și mobilizarea într-o acțiune colectivă (obținerea apei dătătoare de viață) amorsată de eroul ce participase la împărțirea pămînturilor.

Teza faptelor rămîne însă, în planul scenariului, subordonată tonului locurilor comune. Rezolvarea unor situații, construcția personajelor (primarul, circiumarul), schematismul prezent în unele întîmplări evocate sînt minusuri ce aparțin în totalitate scenariului.

În ansamblu lipsa de detașare față de evenimentele epocii evocate, absența unui firesc filtru al perspectivei, dacă nu al sensibilității contemporane, handicapează în mare măsură încercările regizorului de a conferi epicii filmului firesc și plauzibilitate. **Virgil Calotescu** a atenuat totuși destul de mult din incontestabilele scăderi ale dramaturgiei filmului, apelînd la forța de convingere a imaginilor actualității timpului și solicitînd o echipă de actori consacrați, din rîndul cărora se impun **Mircea Diaconu** și **Mircea Albulescu** ce își înobilează partiturile pînă la atributele unor secvențe antologice (săparea fîntînii lui Culai, anularea semnăturii din actul de vînzare al pămîntului).

Pelicula alb-negru utilizată de operatorul **Vivi Drăgan Vasile** potențează expresivitatea portretelor, a peisajelor arse de secetă, reliefînd și tensiunea rareori prezentă în dialog (e drept, uneori se mai utilizează lumini de factură teatrală, după cum contrejour-ul rămîne o ciudată predilecție).

În concluzie, **Amurgul fîntînilor**, un film ambițios prin premise, rămîne o evocare căreia regizorul s-a străduit evident și cu merite inontestabile să-i polizeze asperitățile.

În completarea filmului un scurtmetraj de văzut și de ținut la inimă : evocarea **Toma Caragiu**, realizată la Studioul „Alexandru Sahia" de **Erich Nussbaum** și **Ion Caramitru.** Un autentic eseu asupra personalității marelui actor dispărut în urmă cu aproape 8 ani.

Călin Stănculescu

URMELE LUI HOREA — 1984

treceri prin viaţă

fost prins Horea şi despre Mătişeşti şi este foarte, foarte interesant cum pentru ei „Crăişorul" nu se depărtează de Munţii lui, nu pleacă mai departe de Cimpeni (pe străzile căruia a fost dus în lanţuri) aminind parcă în negură drumul Bălgrădului şi Dealul Furcilor şi supliciul şi acea sentinţă care glăsuieşte „li se vor frînge cu roata toate membrele corpului începînd de jos în sus (...) şi în acest chip **vor fi trecuţi din viaţă în moarte".** Şi mai este interesant şi cum în poveştile lor deseori căpitanii lui Horea luptă în armata lui Iancu, sau cum Horea chiar participă la evenimente petrecute în anul revoluţiilor.

★

3. Ritmic, obsedant aproape, la Roşia Montană se aud bubuiturile din munţi. Se pușcă, se pușcă mereu mergîndu-se după filonul de aur, filon care se pare trece chiar pe sub oraş. În muzeul oraşului e liniște şi explicaţiile continuă, continuă într-un ritm de bombardare informaţională, dar dincolo de notaţiile noastre, cu care umplem paginile, rămîne sentimentul acestui paradox al celei mai sărace dintre cele mai bogate zone altădată. Iar faptul că sîntem aici, la exact două sute de ani de la evenimentele din 1784, exact în zilele de 5—6—7 noiembrie ne creează un straniu sentiment. E ca şi cum le-am trăi, e ca şi cum noi înşine am fi fost, atît de puternic ni se impregnează. Ceea ce nu poţi cunoaşte direct, poţi suplini prin imaginaţie. Şi modul în care oameni pătimaşi de istorie ştiu pe de rost zilele şi oamenii de la 1784, şi modul în care alţi oameni întîlniţi în drumurile noastre şi-l revendică pe Horea (Albac sau Horea ?), şi modul în care casa din dealul Fericetului a fost refăcută (chiar dacă din 10 birne şi nu din 6 pentru că pe vremea aceea copacii erau mai groşi şi mai bine tocmiţi !) şi numele de rezonanţă prin care am trecut (Buciumi, Abrud, Cimpeni, Albac, Horea, Roşia Montană) ne dau semn de o nouă trecere din moarte în viaţă a lui Horea. Şi chiar şi drumurile noastre şi chiar şi înscrisul nostru de azi, de acum, sau din alte zone scumpe inimii noastre ne dau semn despre existenţa lui nu în inimile noastre, ci în cugetul şi conştiinţa noastră.

Am văzut, se ajunge greu în Munţi. Oraşele mari (Alba Iulia, Cluj, Arad, Deva) cu trenuri rapide sau accelerate directe sau cu aeroport se află de jur împrejurul munţilor, la distanţe incomode şi mari (trenul mixt 3922 face de la Turda la Abrud — un drum de 93 km — mai bine de 6 ceasuri, cu menţiunea că între Cimpeni şi Abrud circulă numai cu ordin special !) de aşezările moţoganilor, cunoscute mai mult din cărţile de istorie. Dar chiar ajungînd acolo în aceste oraşele, tot nu poţi afirma că ai pătruns în Munţi, te afli încă la poalele lor pentru că ştii (şi ştii asta tot din cărţi !) şi-i vezi pe moţi coborînd către ele, afluind asemenea izvoarelor ce-şi află împlinirea în marea cea mare. O curgere, a lor, nu naturală, ci o minare de nevoi şi sărăcie, pentru că moţii nu ar fi coborît niciodată din pădurile şi cătunele şi pădurile lor dacă nu ar fi fost călcaţi de griji, necazuri şi furi. Pentru a înţelege trebuie să laşi oraşelele să-şi vadă mai departe de treburile lor, trebuie să laşi în urmă şi semnele înghesuite ale trecerii lumii şi istoriei pe aici şi să-ţi continui mersul urcînd, spre a căuta alte semne în memoria şi firea oamenilor, în felul lor de a fi şi de a se revendica drept urmaşi ai lui Horea. Şi ajungînd aici, şi privind, şi stînd de vorbă cu ei, cu aceşti oameni ai munţilor, şi aflînd un miliţian care ştie pe dinafară Blaga şi Esenin, şi aflînd un primar care s-a trudit să aşeze în dreaptă cinstire o urmă a trecerii lui Horea şi-i mai încărcat de istorie decît un manual de şcoală, nu mai ai surprize, nu mai poţi spune mirîndu-te că Horea trăieşte.

Constantin Stan

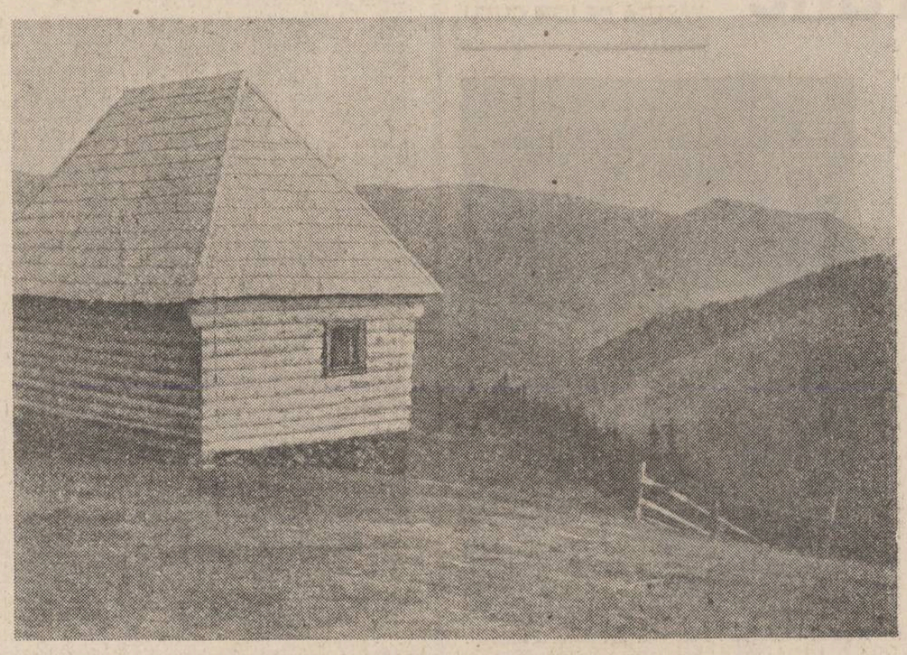

La singurătatea munţilor, cea a oamenilor

Se ajunge greu în munţi, sau cel puţin sta e prima impresie, iluzia întinderilor campestre din jurul Albei Iulia se risipeşte brusc, fără sforţare ca negura unei dimineţi de toamnă, odată intrat pe Valea Ampoiului, mergînd tot înainte şi prima la dreapta cum ar veni, pînă ajungi în Bucium — un drum ce nu conteneşte a se strîmtora, Apusenii îşi umflă pieptul lor de gresie, îţi ies în cale, măsurîndu-te cumva ostil, circumspect în orice caz, nu te cunosc, nu ştiu cine eşti şi cu ce gînduri le treci pragul, îşi cîntăresc priceput graiul, dar mai ales sufletul şi omenia, pacea şi curăţenia care sălăşluiesc acolo, apoi îţi fac loc, nu prea mult, atît cît să poţi trece tu şi soţii tăi, de-a lungul unui firicel de apă ; durează mult să ajungi în inima Buciumului, trecînd pe lîngă pilcuri de case, cîteva doar, de le mai zice şi Cerbu, Poieni, Izbita, case ridicate temeinic în lemn şi piatră, cu podul înalt şi beciul adînc să poată înfrunta iarna lungă şi aspră, pînă ajungi în dreptul unei curţi de unde-ţi iese în cale un ţăran care te poftește c-un singur gest, blînd şi imperativ, să-i cinsteşti casa şi gospodăria, să intri şi să iei loc pe undeva c-oi fi ostenit de drum aşezîndu-te la masă să guşti din bucate : mămăliga stinsă-n unt, slană, coltunaşi cu brînză iute, ţinută în coajă de brad, să cinsteşti cu el un pahar de răchie sau crampăn şi, mai ales, să-l laşi să povestească, fără a-l grăbi, şi va deschide singur sufletul ca o nalbă, cumpărîndu-te mai întîi cu o privire, eşti om bun, îţi va spune, altfel n-ai fi ajuns pînă aici, şi încet, fără veste, te afunzi dimpreună cu el într-o altă lume, lumea numelor de Macovei, David, Mureşan, Petruţa, Iancu, Colda, Pratea, Băişan sau Mitrea, arătîndu-ţi casele lui Toma Bugnariu, unde fusese odată prins Horea împreună cu fiul său Ionuţ şi misteriosul om cu chivără roşie, aghiotantul şi îngerul de pază al lui Horea, cel ce avea să apară şi să dispară neştiut de nimeni. Îţi va mai povesti apoi despre buciumanii din ceata lui Ioan Petruţa, scoborîţi din munţi să-l elibereze pe crăişorul Horea ; despre casele incendiate şi trupurile de ţărani răsculat răstignite de nemeşime ; prea puţin pentru a-i clinti pe cei rămaşi în viaţă din vrerea şi dreptul lor românesc, refăcîndu-şi (pentru a cita oară ?) casele din temelii, şi trudind cîncen pe heiurile strămoşeşti. Nemurirea se cîştigă greu aici, locurile sînt nemiloase cu cei slabi şi fără rădăcini adînc înfipte în piatră, istoria i-a măturat, risipind numele şi viţa celor veniţi aici doar cu gînd de înavuţire, rivnind numai la aur şi odoare scumpe, Horea însă a rămas cu toată averea numelui său, spre dreaptă şi mîndră pomenire, cei care l-au trădat au fost osîndiţi să-şi poarte păcatul şi fapta ticăloasă pînă la sfîrşitul vieţii, şi mult timp după aceea, numele de Onu Costinaş, Giurca Petruţa, Surca Petru, Toma Bugnariu au fost proscrise, nu există răzbunare mai grea ca aceasta — la singurătatea muntelui s-o adaugi pe cea a oamenilor. Horea i-a iertat, istoria nu — istoria lui Joane Gallu, Simone Ciurea, Culiţia Davidu, Avirom Macovei, Joane Todescu, Dumitru Jurcă, Ion Agărbiceanu, Ion Pop Retegan şi a copiilor lor ; istoria reintregirii numelui de Horea şi a ridicării lancei lui, prin Avram Iancu, Dobra, Buteanu, tribunii Faur şi Nicolau Corcheş, centurionul Alecsandru Bistreanu sau vice-tribunul Dionisie Popovici ; prin femeile buciumane în fioroasa luptă de la Cerbu şi-n altele, „rostogolind asupră-le pitri din culmea Bolfului", „deculind pe honvezi" sau pe cei cu însemnele capului de mort prinse la pălărie. Memoria locului le cuprinde pe toate chiar şi acum, cînd tihna s-a aşternut pe cei 40 de kilometri, cît măsoară comuna de la un capăt la altul, peste case şi prunci, case ce mai păstrează încă albastrul, zis şi **mîndră-mărie,** de demult, semnul celor români şi bucuroşi să-şi poarte numele.

Pentru ca să afli toate acestea, trebuie mai întîi să ajungi acolo, să intri în casa şi şcoala profesorului **Voicu Macovei,** munţii să se dea puţin deoparte, atît cît să treci tu cu soţii tăi, după ce te va fi iscodit cu o privire să-ţi afle gîndul cel bun şi omenia.

Îl cheamă **Gheorghe Costea** şi bate spre patruzeci de ani, dacă nu mai mult. Bărbia lată, umerii obrajilor ridicaţi bărbăteşte, ochii căprii şi iscoditori aparţin trăsăturilor oamenilor locului, ca şi mustaţa bogată şi zbîrlită — trăsături puternice, echilibrate, liniştite, voievodale, peste care se revarsă vorbirea lui blîndă, acaparatoare şi o privire curată, bucuroasă a te vedea. Nu se făleşte vorbind în numele altora şi nici pumni nu are pentru a-i slobozi în piept. Îl cheamă, cum ziceam, Gheorghe Costea şi e profesor de istorie în chiar satul lui Horea. Ştie tot ce se poate şti despre răscoală, despre oamenii care au făptuit-o, dar ceea ce te impresionează la profesorul Costea este refuzul dicţiunii savante şi a mîndriei fără frîu. Vorbirea lui e caldă, alinătoare, negrăbită, adînc înţelegătoare, întretăiată de blînde tăceri reflexive care te fac părtaş de prima dată la căutările şi întrebările lui : ce s-a întîmplat cu Ionuţ Nicola după execuţia tatălui său ? cine a fost omul cu chivără roşie şi cîtă legendă încape în această apariţie misterioasă ? ce-a făcut Horea pînă la vîrsta de 40 de ani ? cum au decurs întrevederile cu împăratul ? ce anume a dus la acea superbă condensare a conştiinţei de sine care l-a coborît din vîrful munţilor pentru a-l reda istoriei în plinătatea faptei şi mai ales a gîndului său profetic ? Încet şi parcă fără veste, contururile lui Horea cresc, devin aspre şi reale, desprinzîndu-se din sărăcia şi graba acelui profil medieval de efigie păstrat doar spre ostoirea curiozităţii europene — un vizionar pătrunzător şi inteligent, priceput să descoasă oamenii şi să le vadă în suflet, abil şi diplomat cînd a fost

Sorin Preda

Continuare în pag. a 6-a

Vioara care a coborît muntele

Într-o seară cu lună în creştet, o vioară a coborît muntele. Cîntec aprig, iute şi fierbinte, izvorît din inima brazilor, din sîngele moţilor, din prima frunză desprinsă din frasinul lui Horea. Coboram cărarea abruptă, abia dibuind pămîntul răscolit de „uriaşi" şi iarba lunecoasă pe cînd Nicola Roman, călăuza noastră de o seară în inima Apusenilor păşea drept şi cînta dumnezeieşte, ca pe o scenă perfectă. Ne întorceam din „Casa lui Horea". Din Fericet. Adică din cer.

Azi, ca şi acum 200 de ani, singurul drum spre El e o cărare de munte. Abruptă, anevoioasă, tăcută şi tainică, ca o încercare pentru inimă şi timp. Horea nu se putea naşte decît aici.

Cîtă sete de dreptate, cîtă suferinţă şi prigoană trebuie c-au fost în sufletul lui ca el să coboare din inima munţilor ca să moară tras pe roată în cîmpie.

Străbătînd Apusenii am înţeles că orice român poartă în suflet o astfel de cărare abruptă, tainică şi anevoioasă — pe care a bătut-o cu sîngele pentru a rămîne liber şi neatîrnat, el şi pruncii, şi pruncii pruncilor lui.

Un semn de piatră. Locul pe care a fost casa lui Horea. La cîţiva metri numai, o altă casă. Un tînăr tocmai dă să intre în casă.

— Cum e cînd eşti vecin cu Horea ?

— Nici n-aş putea altfel. Aşa m-am născut şi aşa oi muri.

— Cum te cheamă ?

— Todea Iosif.

O rază de soare se strecoară pe mîinile lui puternice şi muncite. Frunze rare de toamnă, bănuţi de aur pentru alte vămi se scutură din frasînul lui Horea, sădit de părinţi pe această culme la naşterea lui. Un frasin mai drept şi mai vechi decît lumea.

— Am 26 de ani şi lucru la pădure.

— Nu-i greu aici ? Să urci, să cobori mereu munţii ca să ajungi acasă ?

— Ba. Că n-aş putea altfel. Şi-apăi noi moţii nu sîntem paseri călătoare.

S-a roşit tot. O adiere stîrneşte iarba şi cohorta de frunze. Tace. Tac.

— Şcoala unde ai făcut-o ?

— Aici ! Şi-mi arată cu mîna o casă pe celălalt deal. Doar primele clase. Pentru celelalte am coborît în sat. E o femeie tare inimoasă învăţătoarea noastră. Să-i scrieţi numele acolo la gazetă. O cheamă Paven Agaftia.

— E de-aici, din Fericet ?

— Păi, cum altfel ? Uitaţi, locuieşte peste trei dealuri de aici.

— Şi cum ajunge la şcoală ?

— Apăi pe jos. Iarna-i mai greu, că-i zăpada mare pe la noi. Îşi face drum cu calul. O vedeţi acolo departe ? Iese chiar acum din şcoală...

Un punct. Atît. Un punct fix în univers. Un reper. O femeie care coboară şi urcă zilnic trei munţi ca să-i înveţe pe copii carte. De aproape 30 de ani pe acelaşi drum, luptîndu-se cu aceleaşi ierni grele, avînd în faţa ochilor doar crupa neagră a calului în deşertul alb spulberat de vîntul biciuitor şi aburii calzi şi fornăitul lui îi sînt călăuză, şi ea urmîndu-l, cu picioarele înţepenite de frig, şi mîinile roşii de ger. N-a lipsit o singură zi. Ochii mi s-au aburit încercînd să desluşească cît mai mult din acel punct ce în curînd va fi înghiţit de pădure. În zadar. Sîntem prea departe, dar simt că n-am făcut degeaba atîta drum din cîmpie pînă aici.

Pentru că am cunoscut-o pe învăţătoarea Paven Agaftia. Şi pe cei 16 elevi ai ei.

Prin astfel de oameni vine Horea spre noi.

★

Motorul încins al tv-ului abia mai trage. Sîntem pe alt vîrf de munte. Coborîm din maşină. Jos, sub noi, ca un uriaş muşuroi de furnici se zăreşte uzina de preparare Dealul Piciorului. Puncte mişcătoare, buldozerele dau înconjur muntelui, apoi descarcă minereul. De aici de sus, oamenii abia se văd. Alte repere. Vii, emoţionante. La Roşia-Poieni, azi un adevărat miriapod al noii industrii româneşti. Drumul continuă şi în munţi, ca pretutindeni, am căutat Cuvîntul. Prin el ajungi cel mai repede la oameni. Am căutat rădăcina lui dintotdeauna : şcoala, şi am aflat-o pretutindeni şi la Fericet, şi la Cîmpeni şi la Bucium Sara şi la Albac şi la Vidra şi la Bistra şi la Abrud şi la Zlatna. Ultimele şapte şcoli au peste 200 de ani.

Alte repere. Trainice, roditoare. Verigi de cultură, de apă vie. La Cîmpeni, directorul şcolii generale se numeşte Bud Vasile, profesor de istorie, soţia şi fiicele, tot profesoare. O familie de dascăli şi viitori dascăli. Şi toţi au rămas la Cîmpeni, adică acasă, acolo unde oamenii au cea mai mare nevoie de ei.

Bucium Şasa. O zi fabuloasă, îngropată în aurul unei toamne de mult visate şi aievea trăite.

Casele albe, ireale în căldura şi frumuseţea calmă ce-o degajă, se ghemuiesc la poalele munţilor ca un prunc în braţele mamei. Drumul şerpiește, urcă. Am ajuns. Mă fascinează puritatea aerului încărcat de fumul focurilor de toamnă, de roşul stins al merelor ce împodobesc încă crengile golaşe ale pomilor. Oamenii mai lasă cîte un pom neculeş „ca să rodească şi vara ce vine", ca o pecete de ceară roşie pe zapisul zilelor trecute şi viitoare, o punte înmiresmată peste zăpezile ce vor cădea curînd.

Liliana Ursu

nicolae boghian

Baladă de iarnă

Vom ierna amîndoi cu o pătură
aspră şi roasă, albastră, cazonă
numărînd pe dungile ei transversale
cît este forma de monotonă.

Ceaiuri n-o să sorbim, biscuiţii
îi vom înmuia în salivă —
tu gînditoare şi economă
eu pregătit de orice, dimpotrivă.

Poate-o să ningă, zăpezi serioase,
şi-o să fim munţi cu brazi la parter
însine fiindu-ne colindătorii
înlăcrimaţi şoptind ierui-ler.

Va fi să stăm mai mult împreună,
nelogodiţi, denunţaţi de vecini,
adormind cînd cîntă cocoşii la ziuă
infocaţi sub zorii senini.

Cu pieptul gol

Voi putea visa împrejuru-mi
apa întinsă, în potop năruită,
fără forţă de gravitaţie —
trup de muiere tînără şi despletită.

Învirtejirea ei ameţindu-mă
apă voi crede că sînt, contopire,
spaima de-adînc năruindu-mă iarăşi
în tremurata şi stinsa mea fire.

Ci astfel iar voi vedea întrupată
lenes plutind pe o crupă de val
muierea tînără cu carnea roditâ
suav răsucindu-se cu sinii-n aval.

Ca o fregată a singelui, pofta
va spinteca visul cald şi năuc
şi sfîşiat de vîntul pierzării
cugetul îmi va şopti să mă duc.

Iarăşi luminile apei îndulci-vor
trupul vuind de miresme oculte
iluminînd cu pielea curată
a şoldurilor — geamanduri de insulte.

Voi putea visa după-aceea
apa întinsă, îngheţată-n nămol
aruncîndu-mă din străfunduri
pe-o plajă pustie, cu pieptul gol...

Nufăr constelînd pe un rîu

Cosmos de iarbă a fost la-nceput
chiciură ruptă dintr-un pocal
mă năşteam unduindu-ţi pletele ude
epiderma nisipului te cuprindea egal.

Roua luminii cădea tutelară
aerul crud adăpa zei cuminţi
sinii tăi în aroma trezită
boncăluiau peste credinţi.

Nu era spaimă şi de aceea
greierii-ţi cîntau o dantelă suavă,
imboboceau strănutînd diamantele
sub a surisului tău arhitravă.

Cosmos de iarbă a fost la-nceput
fremătînd sfîşiat peste trupul tău viu
ce naviga sub fiorul atingerii
ca un nufăr constelînd pe un rîu.

Crizantema

Acum m-acoperă o sfîntă beteală
ca o spumă de mare dospită
oricărei forme îi sînt momeală
şi pofta lor în juru-mi palpită.

Nu-i nici un pact între vis şi trezie
teascul materiei stringe virtos —
întristarea poate fi erezie,
baletul cugetului, insidios.

Mugurii graşi putrezesc şi arome
ameţitoare în juru-mi gonesc
înflorind în sudălmi gentilome
întreg purgatoriul dantesc.

Respiraţia grea a mişcării
mă înalţă virtejindu-mă-n slavă —
o crizantemă din spuma mării
singerează în urmă ca o epavă.

televiziune

tv

Mihai Viteazul

Trilogia Mihai Viteazul este un moment surprinzător în cariera literară a lui Octav Dessila, autor interbelic prolix, cu romane (mai bine zis „romanţuri") în gustul micii burghezii. „Piesa" are peste trei sute de pagini şi este imposibil de jucat, doar dacă nu s-ar face cu ea un experiment de dragul experimentului, prin care să se pună la încercare răbdarea spectatorilor. Acesta este primul lucru pe care l-a înţeles regizorul Nae Cosmescu, autorul adaptării ei pentru t.v. care a tăiat cu violenţă în desişul replicilor unui autor care nu ştia cînd vorbeşte şi cînd scrie. Desigur că, într-o asemenea întreprindere, apar destule riscuri, inclusiv acela (atît de frecvent în filmele programate pe micul ecran) de a nu mai înţelege de unde vin şi unde se duc personajele. Şi totuşi, cu profesionalismul său, binecunoscut şi din alte ocazii, Nae Cosmescu a reuşit să prezinte un spectacol unitar, în care ideile esenţiale legate de destinul extraordinar al acestui erou al istoriei româniior — Mihai Viteazul — se relevă cu pregnanţă. Unificatorul românilor din cele trei ţări româneşti, Ţara Românească, a Munteniei, Ţara Românească a Moldovei şi Ţara Românească a Transilvaniei, a constituit şi constituie unul din cele mai luminoase nume voievodale din cartea patriei, martiriul său fiind jertfa de sînge care a sfinţit în veci Unirea. Înconjurat pretutindeni de duşmani puternici, Viteazul nu a avut alt gînd şi alt ţel decît să unească şi să apere sub sceptrul său pe cei ce „vorbesc aceeaşi limbă şi au aceleaşi obiceiuri". Nu atît iubit, cît venerat pentru teribila sa îndrăzneală de a înfrunta deschis, bărbăteşte, trei imperii în apoteoză, Mihai Viteazul a devenit unul din simbolurile libertăţii şi independenţei României moderne. Este cu atît mai greu să-ţi asumi responsabilitatea de a-l întruchipa, cu cît eroul este mai cunoscut din cărţi, filme şi portrete din epocă sau chiar din închipuirea fiecăruia dintre noi. Costel Constantin, actor cu inteligenţă pusă înaintea instinctului, a reuşit acest lucru cu strălucire, interpretarea sa, deşi total diferită, situîndu-l, credem noi, alături de alt mare şi regretat interpret al voievodului, Amza Pellea. Însoţit de o excelentă echipă de actori, dintre care ar fi nedrept să-i citîm numai pe cîţiva, (şi totuşi, o excepţie este absolut necesară — Vasile Niţulescu) cît şi de realizatori de înalt profesionalism — Nae Cosmescu. Marilena Rotaru, Doina Teodoru, Beatrice Drugă, Lucian Ionescu ş.a. Costel Constantin a realizat un Mihai Viteazul de referinţă în teatrul românesc contemporan.

Iulian Neacşu

muzică

m

Agendă camerală

Recitalul pianistei Oana Velcovici, susţinut în sala Studio a filarmonicii, a cuprins în totalitate lucrări aparţinînd creaţiei secolului XX, muzicii româneşti revenindu-i aici locul principal. **Sonata pentru pian op. 21** şi **Joujoux pour madame** de Mihail Jora au alcătuit prima parte a unui recital în care am putut urmări o evoluţie distingîndu-se prin precizie, sobrietate, inteligenţă a construcţiei formei sonore la început, fantezie şi umor uşor reţinute însă, în continuare. Se vede limpede că pianistei Oana Velcovici îi convine scriitura de factură neoclasică, căreia îi aplică, cu îndreptăţită corectitudine, canoanele unei estetici tradiţionale. Uşoarele devieri spre sfere de culoare impresionistă (în **Joujoux pour madame)** sau expresionistă (în **Baccanale** de Constantin Silvestri) sînt exact ceea ce trebuie în această muzică vizînd culoarea pregnantă şi dezechilibrul din perspectiva unei gîndiri solid ancorate în armonie, rotunjime şi măsură. **Sonatina pentru pian — pentru mîna stîngă** de Dinu Lipatti, **Cinci piese pentru pian la patru mîini** de Igor Stravinski, realizate cu concursul Ilincăi Dumitrescu, şi **Sonata pentru pian** de acelaşi autor rotunjesc o imagine interpretativă nu atît spectaculoasă cît serioasă şi eficientă, bine aplicată la obiect în cel mai bun sens al expresiei.

La Casa culturii Republicii Socialiste Cehoslovace, manifestările muzicale „pe viu" constituie un fapt frecvent. Dintre acestea, ne oprim aici asupra evoluţiei „Trio-ului de suflători din Košice", alcătuit din Peter Haberlant (oboi), Julius Klein (clarinet) şi Vladislav Klein (fagot), membri ai Filarmonicii de Stat din Košice, tineri interpreţi constituiţi în actuala formaţie de relativ puţină vreme (cunoscuţi totuşi bine în Cehoslovacia, îndeosebi în Slovacia orientală). În program, lucrări de Josef Myslivecek **(Sonata in do major),** František Xaver Dusek **(Partita in do major),** Vojtech Nudera **(Divertismentul nr. 2)** — autori aparţinînd perioadelor muzicale barocă şi clasică, alături de binecunoscutul **Divertisment nr. 2** de Mozart (care există şi sub forma unei sonate pentru pian îndelung studiate de elevii liceelor de muzică), am mai ascultat **Cinci piese pentru trio** de Jaques Ibert şi **Divertisment pentru oboi, clarinet şi fagot** de Milan Novak, lucrări moderne, tributare unei estetici unde locul de referinţă principal îi revine lui Stravinski.

Dacă formaţiei îi lipseşte puţin omogenitatea şi, mai ales, ştiinţa de a interpreta sensurile partiturii prin lăsarea în relief a instrumentului solist acolo unde este cazul (fapt frecvent în muzica clasică, cultivînd monodia acompaniată indiferent de forma instrumentală în care este ea îmbrăcată), meritele în ceea ce priveşte talentul, muzicalitatea şi profesionalismul membrilor sînt evidente, lucru care ne face să aşteptăm cu interes o dorită viitoare întîlnire.

La Muzeul literaturii române, compozitorul Doru Popovici organizează o veritabilă stagiune muzical-literară, locul principal revenind muzicii româneşti, prezentate „pe viu" sau cu mijloace electro-acustice de redare în interesante grupări tematic-repertoriale şi în bine gîndite alternanţe text-poezie. Frecvent, invitaţii sînt nume de prestigiu ale teatrelor bucureştene, ale vieţii literare şi muzicale. Într-una din serile dedicate personalităţii lui Nichita Stănescu, partea muzicală a alăturat lucrări de Aurel Stroe, Tudor Ciortea, Doru Popovici, Liana Alexandra, Dumitru Bughici, Şerban Nichifor ; calitatea principală a acestor manifestări rezidă în ineditul asociaţiilor de idei (vom reveni asupra acestui aspect) cît şi în calitatea lucrărilor programate, chiar dacă audiţia pe disc sau bandă nu prezintă acelaşi element de atrăgător spectacol ca evoluţia nemijlocită a interpretului.

Viorel Creţu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

V. Basmul fantastic (2)

Atît de fidelă față de prototipul folcloric, totuși **varianta** crengistă a basmului **Făt-Frumos, fiul iepei** își dezvăluie anumite însușiri distincte, în măsură a-i conferi atributul de basm cult. Dintre toate, se remarcă mai ales perspectiva gigantescă, puternic contaminată de comicitatea hîtră, din care este perceput și „transcris" detaliul cu încărcătură miraculoasă. Deconvenționalizarea mecanismului narativ originar pe această cale, uneori, conferă episoadelor o fabulozitate intim umană demnă de subliniat, întrucît fantasticul eminamente miraculos apare discret clintit din încremenirea lui consacrată. Sesizăm un anumit joc între partitura narativă de conținut enorm fabulistic și aceea în care faptele sînt proiectate în spațiul fantastic grație intervenției făptașe a elementului miraculos. Sub primul aspect, de pildă, întîlnirea lui Făt-Frumos cu viitorii săi tovarăși de drum dă povestitorului prilejul de a homeriza în sens enorm realistic. Totul poartă pecetea destinderii comice, stare de lucruri izvorită din marea plăcere a personajelor de a juca pe cartea debordantului simț al umorului cu care sînt dăruite fiecare :

„— Dar aist păcat ! Oare ce să fie de vine apa cu mil în două pe așa secetă mare ? zise Făt-Frumos. Și mergînd el pe scursura pîriului, tot în susul apei, ca să afle care-i pricina, numai iaca ce vede un om care năruia munții, sfărîma bolovani în mînă, de-i făcea țărnă, și apoi îi arunca în pîriu. Făt-Frumos, văzînd că omul acesta tulbura apa, s-apropie de dînsul și-l întrebă răstit :

— Mă, da' cu asta ț-ai găsit de jucat ? Pentru ce năruiești munții și tulburi apele ?

— Iaca vorbă ! Da' ce ai tu ? Aista-i meșteșugul meu ; nu știi că mă cheamă Sfarmă-Peatră ? Să nu cumva să mai blestești ceva din gură, c-acuș te sfarm și pe tine !

— Pe mine ? Pesemne tu n-ai auzit încă de Făt-Frumos, Fiul Iepei ?

— N-am auzit nici de tretinul iepei, necum de Fiul Iepei ! zise Sfarmă-Peatră, zîmbind pe sub mustețe.

— Încă te faci a rîde ? Las'că te fac eu acuș să rizi mînzește. Hai la luptă, fîrtate, să-ți arăt eu cine-i Fiul Iepei."

Intruziunea miraculosului, în esență, nu schimbă datele problemei. Dimpotrivă, viziunea comică pare că se revigorează prin ea însăși, deschizîndu-și căi de acces spre caricaturalul enorm, fie că este vorba de portretistică („Nu trece multă vreme la mijloc și numai iaca ce vede el — Strîmbă-Lemne, n.n. — o pocitură intrînd pe ușă : la stat de-o palmă și cu barba de-un cot, cu capul cît nuca, cu ochii cît talgerele, cu minele cît fusele, cu picioarele cît drugii și șezutul cît o față de arie. Acesta era Statu-palmă-barbă-cot, uriașul zmeilor"), fie că se povestește lupta lui Făt-Frumos cu uriașul zmeilor.

Nici cel puțin un detaliu de conținut supranatural precum acela legat de zborul lui Statu-palmă-barbă-cot, luînd cu el enormul copac smuls din pămînt, nu abate narațiunea de pe făgașul ei destins ; e ca și cum doi săteni oarecare, în ura fără de leac ce-i desparte, nu ar avea ceva mai bun de făcut decît să se amenințe luîndu-se peste picior unul pe celălalt : „Se pun cu toții la masă și, după ce ospătează în tăcută, apoi se scoală și se duc la copac. Dar, cînd colo, văd că copacul era smuls din pămînt. Se uită ei în toate părțile și numai iacă Fiul Iepei zărește pe Scaraoschi suindu-se în văzduh cu copacul atîrnat de barbă...

— Ei, las'că oiu pune eu vreodată mîna pe tine ! strigă Făt-Frumos înfuriet. Iară St. [atu]. p. [almă] — b. [arbă]. c. [ot] răspunse :

— Să ne întîlnim la gura iadului de-acum într-un an, și cum au zis, nu s-au mai văzut".

În două împrejurări asistăm totuși la semnificative abateri de la tonalitatea descalificant comică din unghiul căreia este asimilat elementul miraculos. Una din aceste împrejurări vizează punerea în valoare a eroismului invincibil de care este capabil Făt-Frumos atunci cînd, în lupta cu zmeii, ajunge în situații limită și cînd s-ar părea că nu mai are nici o scăpare. De data aceasta, intervenția agentului magic, dat fiind efectul ei benefic decisiv, este tratată cu gravitatea cuvenită. Fără a se aluneca nici acum în recea și distanta solemnitate eroizantă, povestirea atrage atenția prin intimitatea umană a tonului. Iată, astfel, izbutitul episod al luptei dintre Făt-Frumos și cel de-al treilea zmeu, cînd fiecare imploră pe vultur să aducă, pentru el, picătura de lapte cald și picătura de lapte rece, pentru adversar :

„Și luîndu-se la luptă, se luptară ei trei zile și trei nopți de-a rîndu. Și a treia zi pe la amează, cînd ardea soarele mai tare, încă luptîndu-se ei, de aprinși ce erau, din gura lui Făt-Frumos ieșea o pară verde, iară din gura zmăului ieșea o pară roșie ; și tocmai pe atuncea trecea pe deasupra lor un vultur. Zmeul, cum îl vede, zice :

— Vultur-vulturaș ! Du-te și adă două picături de lapte, una rece și una caldă ; pe cea rece toarn-o pe mine, iar pe cea caldă toarn-o pe cinele ist de Făt-Frumos, că ț-oiu da un hoit să mănînci.

Atunci Făt-Frumos îi zice și el :

— Vultur-vulturaș ! Du-te de adă două picături de lapte, una rece și una caldă ; pe cea rece toarn-o pe mine, iar pe cea caldă, pe cinele ista de zmău, că ț-oiu da șese hoituri să mănînci.

Vulturul, cum aude aceasta, aleargă iute și-ntr-o clipă aduce cele două picături de lapte: pe cea rece o toarnă pe Făt-Frumos, de să răcorește, iar pe cea caldă o toarnă pe zmău, de se aprinde și mai tare. Și atunci Făt-Frumos bîrui pe zmău, scoase palosul și-l taie în bucăți cu cal cu tot, de făcu dintr-înșii iar două grămezi."

Cum se vede, în calitatea lui de **arhetip alimentar, de aliment primordial** (Gilbert Durond), laptele este dăruit cu atribute miraculoase esențiale ; dovadă că o atare **ataraxie lactiformă** (idem) intră cu drepturi depline și în arsenalul ezoteric al basmului fantastic **Făt-Frumos, fiul iepei.**

A doua împrejurare în care dramatismul grav își exercită prerogativele pe cuprinsul basmului se referă la relația dintre erou și mama sa, relație chezășuită de obiectul talisman care este năframa („Iaca-ți dau năframa asta, și cînd îi vedé trei picături de sînge pe dînsa, să știi că atunci am murit și să vii să mă cauți"). Odată picăturile de sînge apărute pe năframă, e semn că într-adevăr eroul a fost răpus în luptă, căci, cum arată același Gilbert Durand, în perspectivă antropologico-mitică, sîngele reprezintă **arhetipul căderii,** de luat în seamă fiind „compușii" lui **nictomorfi.**

„În acest timp, numai iaca se și arată pe năframă cele trei picături de sînge despre care spusese Făt-Frumos mine-sa, cînd a pornit de acasă. Și cunoscînd iapa că acesta este semnul perderei fiului său, a și pornit în grabă să-l caute. Și fiind ea năzdrăvană, după multă trudă și căutare, l-a și aflat ; și împrăștiind sîngele cu picioarele, suflă asupra fiului său, și atunci el a și înviet. Și deschizînd ochii și văzînd pe mă-sa lîngă dînsul, zise :

— Doamne mamă, Doamne ! din greu mai adormisem... !

— Dormeai tu, fătul meu, mult și bine, dacă nu eram eu să te înviez, dragul mamei".

În încheiere, ne punem următoarea întrebare: dacă nu cumva Creangă a abandonat lucrul la acest basm tocmai în momentul cînd, trădat de tovarășii săi, Făt-Frumos rămîne singur pe tărîmul celălalt, datorită faptului că viziunea linear-spectaculoasă de pînă acum intră în contradicție cu iminenta complexitate problematică a întîmplărilor ce trebuiau să se desfășoare în continuare ; avem în vedere firescul lor colorar în planul interpretării ideatico-fantastice.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

O strîngere de mînă frățernă : D. R. Popescu îl felicită pe poetul premiat la Struga

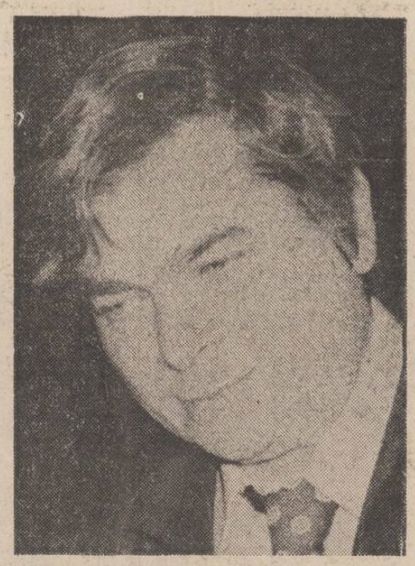

Nichita Stănescu : Portretul artistului în tinerețe

București : la ceremonia acordării „Cununii de aur" a Festivalului internațional de poezie — Struga

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

Scrisoare cu P.S.

...În care nu este nici un P.S., ci este Pop Sânziana, soldat înrolat în detașamentul fierbinte al entuziaștilor. Am cunoscut-o, copil încă fiind — aluzie la vîrstele noastre pămîntești, nu într-o totul simetrice — torpilînd cu verva-i briantă pelicule tv. Întreba, afirma, întreba, se uimea, întreba. Retorică ? Nu. Avidă sincer de răspuns. (În) semnul bunului discipol, iar Sânziana Pop va rămîne sufletește totdeauna la vîrsta avidă, scrutătoare, a discipolilor. „Nu e mirai ?" — întreabă și-acum în ultima-i carte, vorbind cu patimă de miracolul Răsinarilor. „Cum s-a întîmplat ?" „Cum să scrii despre un loc comun ?" „Unde naiba eram ?" „Cum arată Borșa ?"... Întreabă — ca-n viață — O niagară de întrebări și exclamații. (Tu Smaranda, tu cufare, ce crezi ?) Are democrația-n sînge, să nu rămînă nimeni neîntrebat. Ingenuitate ? Poate. Dar în cazul ei e a inteligenței care găsește resurse să redevină ingenuă : **știe să întrebe.**

Fac parte dintr-o generație hazliu-cinică și mă tem c-am pierdut, pe lîngă multe alte privilegii pierdute, și bucuria întrebării. E o glorie, fie și prăfuită ? Nici vorbă. Prezența Sânzienei, pionieră a unei întregi (și notabile !) generații reportericești, îți dă iluzia că devii — fie și pentru un sfert de oră imponderabil — incandescent, că, suflete, vorba venerabilului Arghezi, „poți să te mai bucuri". Adică să te miri, să-ți înțelești arderea lăuntrică, să ai reacții vii. Ea, Reportera, e acolo, în toiul unei bătălii cotidiene pe care o comentează pătimaș, caută (și urcă) piscul unei izbînzi pe care nici o altă meritată cronică nu s-ar osteni să o consemneze. E la datorie, lacomă să pătrundă miezul realității, scăpărîndu-și întrebările. Mi-o imaginez devorînd kilometri, contrariindu-și semnul zodiacal : rac în răspăr, mergînd înainte ori, mai degrabă, în cerc, în sensul de rotație al planetei și inimii noastre incapabilă (totuși !) să apună.

Scrisori din linia întîi este o carte repede. La fel de captivantă ca un document de epocă, un bun polițist, o primă scrisoare de dragoste, o carte a prietenului și o carte bună. De scriitor meseriaș, cu vocația aprofundată și generoasă a celui care ar fi survolat cu izbîndă și grație ștacheta genurilor zise majore. Sânziana Pop a rămas fidelă — superbă obstinație ! — speciei **marginale,** privită ades cu ironia suspicioșilor de **haute bibliothèque.** Dacă m-aș număra printre ei, aș fi început așa : „Am abandonat pentru cîteva ore lectura proaspăt tradusului Ulysse pentru a citi cartea de reportaje a Sânzienei Pop". Dacă — întîmplător ! — adevărul e acesta, **cu nu regret nimic.** Măcar pentru bucuria de a fi citit Povestea poveștilor și de-a fi plîns între paginile 173 și 177, ca un alt „rămas prizonier în fortul copilăriei"... Măcar pentru faptul că pe durata paginilor 34 și 41 **mi-a bătut inima cu putere și..** „Cînd răsare cosmosu peste noi, ea este la trebușoara ei." Chiar așa : numai intensitatea (suprarealistă !) a acestei fraze și-a multor alte perle infantine care-au fost cu prisosință încredințate tiparului, echivalează cu un poem intens. Și mă mai bucur pentru viril-amețitoarea putere stilistică, putere ce translată pe teritoriul cu elipse și volute feminine al poeziei ar fi făcut din blonda cu „cinepă sub glugă" o rivală afurisită. ...Și iar mă bucur, nu pentru tine, care stai în echilibru zănatic, soldat euforic între două campanii, între două reportaje-plecări, ci pentru mine, ca orice bun egoist. Așa cum te bucuri de fiecare Prieten cîștigat.

Smaranda Cosmin

Ce vedea Horea pe fereastră

Urmare din pag. a 4-a

gumente fiindcă iată, aspirația respiră profund și egal, visează vise de aur în fața ta ; și chiar adolescenți frumoși am văzut, nu o dată, negrăit de frumoși pentru locurile în care i-am întîlnit, gata scriși în vedete, cocoțați pe baraje ori macarale, actori-cascadori totodată, mult mai fireși și de-ai locului decît multe stele de cinema, dar niciodată unul care să pară într-adevăr rătăcit de la o superproducție internațională, un Alain Delon uitat sus, pe deal, blond tot, îmbrăcat tot în alb, cu un zîmbet ca aurul cărat de romani din depozitele dacice de la Roșia. Milu Todea pe nume, și pe care tocmai cînd vrei să-l îngădui, să-l întrebi cine l-a surghiunit în pustietatea aceea, să-l „strecori" la „diverse" în reportaj, te îngăduie el pe tine, declarîndu-ți că e profesor în sat, în Horea, chiar la școala pe care doreai să o vizitezi și dacă dorești informații „exacte" din zonă poate el să le furnizeze, fiindcă nici unul din istoricii care au scris despre Horea nu s-au urcat pînă pe Fericet, de exemplu, în timp ce el, împreună cu doctorul din comună anchetează „cazul Horea" sociologic, distribuind chestionarele prin elevi ; „incredibil, spune, cîte fapte reale au scăpat exegezelor, cîtă neîncredere există în memoria colectivă, cîte spații albe s-ar putea completa !" „Și doctorul ?" „23 de ani, ca și mine, e plecat pe un deal la un caz de apendicită dar priviți !" — și prin ușa cabinetului medical se zărește și patul alb, și vitrina cu instrumente dar și zidul de cărți care sprijină ca o temelie de piatră luminoasa „singurătate" a acelor adolescenți ; și directorul școlii din Buciumi (uitați-vă pe o hartă să vedeți unde e !) substitut ideal de doctor docent prof. universitar, veritabilă enciclopedie orală pe tema aurăritului în Munții Apuseni, și Ruxandra Manta, profesoara de istorie din Roșia Montana care a întemeiat un muzeu de valoare europeană — Muzeul mineritului aurului — pe care îl prezintă ca la un congres de istorie internațională și țăranca din Fericet, care a înălțat cu bărbatul, pe un deal unde sînt în total zece case un castel țărănesc, „de ce ?" „ca să fie fain și să ne încapă viața în ei" ;

— Cazuri de conștiință? Poate. Moți — sigur! Urmașii lui Horea rămași pe drumul lui Horea, jurați să rămînă astfel, pe drumul lui Horea, devotați unui model de umanitate pe care istoria, aclamîndu-l, ei nu mai pot să dea înapoi.

Nici n-au unde. Horea e pretutindeni. A treia componentă a aerului.

Petru Aruștei (IX)

NUMELE POETULUI

Cu imagini violent colorate, cu o scriitură ușor suprarealistă — păstrîndu-și o ironie subtextuală — poetul închipuie în poemul **Cina** un paradis — așa cum trebuie să apară el numai în visele curate ale copiilor — din care ființa este în cele din urmă alungată. De aici adînca și inefabila tristețe, pe care o comunică poemul, a celui căzut din starea de înger, a celui obligat să intre sub zodia „Vîntului și a Timpului", smuls cu brutalitate din timpul magic al începuturilor.

Gestul creator al artistului mai poate închipui o imagine apropiată de cea paradisiacă : dacă nu mai ești înger poți picta îngeri ca să ajungi din nou în „pridvorul de ceară albastră". Singura care te ține legat de timpul profan, care te obligă să te închini Vîntului și Timpului să evoluezi sub semnul Soarelui este neputința de a crea, neputința care provoacă artistului o adîncă spaimă : „— O, tigru albastru, tigru al mihnirii, de ce-mi devorezi copacul sufletului meu ? Iată ce cuvinte mi-a fost dat să rostesc atunci cînd peste tot era vineri seară. Prelungă și bună a venit Ea. M-a căutat mult și nu m-a găsit în vremurile acelea, cît mai era încă vineri seară. Cînd n-a mai fost vineri seară m-a văzut. Da, și nu mi-a zîmbit și m-a apucat cu mîna stîngă de după ceafă — de acolo de unde începuseră să-mi crească aripile și m-a scos afară. Da, chiar așa a fost, m-a scos afară să mă mănînce Soarele. Da, da ! Ea era îmbrăcată într-o rochie albă, eu mi-am scuturat aripile de picăturile de smoală roșie. Bucurîndu-se că sînt atît de violet mi-a pus în mîini un talger cu apă fierbinte îndemnîndu-mă să mănînc. Venisem de departe și tocmai mi s-a spus că sînt flămînd și înfrigurat. În jurul nostru copacii erau proaspăt vopsiți cu vopsea verde. Din copacul vopsit cu vopsea roșie a coborît Marele Cîine de Veghe și m-a dojenit cu blîndețe : — Crezi oare că are vreun sens să mănînci copita aceasta de cal ? Întrebarea lui m-a descumpănit puțin și n-am putut să-i răspund decît tot cu o întrebare pe care i-am scris-o pe sprînceana din partea stîngă a capului său : — Crezi oare că are vreun sens să nu mănînc copita aceasta de cal ? Totuși, mărturisesc cinstit, răspunsul meu nu m-a liniștit cu adevărat, așa precum sperasem în taină și mi-am spus : oricum, trebuie să fac ceva. De aceea cînd nu mai era de mult vineri seară m-am înălțat de pe masa pe care pictasem de curînd cîțiva îngeri și am ieșit, ce sărbătoare, în pridvorul meu de ceară albastră. Mă chinuia încă de mult, de pe atunci cînd mai era vineri seară, o dorință nemărturisită. Am sunat tare din corn, să mă aud din depărtare. M-am auzit și m-am chemat cu nostalgie la cină. Am ajuns voios acasă și am hotărît să cinez. Țin minte acum cîntecul ce-l cîntam cu voce puternică, era un cîntec vînătoresc. O singură spaimă îmi mai întuneca bucuria. Mi-am spus că-i bine. Așa era bine. Voi porni în căutarea tigrului albastru, ucigaș în pădurile întunecate din sufletul meu, și-l voi vîna ! Numai o spaimă îmi mai întuneca bucuria. Am privit peretele alb și gol, atîrnînd peste umerii mei și am înțeles că spaima mea nu a fost zadarnică ; plecase Ea ! În viața în care a murit Ea plîngeau Vîntul și Timpul ! Voi, cei care vă închinați Vîntului și Timpului în zori, la amiază și seara, la cină, nu bociți mihnirea din care s-a născut Soarele ! Soarele nebun ca tigrul albastru ce cutreieră pădurile sufletului meu !"

Cezar Ivănescu

CONTEMPORANII NOȘTRI

Fiul Sofiei

Într-o poezie datată și localizată : „Octombrie 1971, Paris" și închinată lui Brâncuși, poetul Ion Sofia Manolescu elegiază : „lasă-mă inimă / să-l învelesc / c-un petec albastru / de cer românesc adă-i din bocet / pămîntul durut / pînă la poarta / uitată-n sărut".

Să mi se îngăduie, acuma la aniversară, să-l învelesc și eu cu oarecîteva petale de cuvinte pe cît mi-i în putință de potrivite.

Ion Sofia Manolescu este un poet născut, iar nu făcut. Ca om de lut, bine ars însă, a fost făcut din flori și fără de-ndoială că încă de la impulsul dintîi pecetea, dublă, i-a căzut, blestem aspru și falnic pe destinu-i să fie, de profesiune diurnă, inginer agronom, iar de destinație nocturnă — poet. Citez din memorie : „Doar citeodată zei / părînd netulburați / îmi permiteau o clipă să mă străvăd prin ei".

Biografia dumnealui nu poate fi trecută în roman pentru că ar părea incredibilă. A făcut de toate și a fost lovit de multe. A rămas și este un om la care se aplică, fără proporția scării de hartă, zicala : **ca o pîine caldă.**

Mai mic de stat, cu ochii mici, rotunzi ca două porumbele (fructul arbustului), săritor la orice nevoie, milos, habauc (cine-a băgat bancnotele-n sobă și a păstrat lemnele la subțioară ?), iubitor de animale (ciini și pisici cu predilecție că de l-ar afla prezidenta ocrotirii animalelor din Engliteria l-ar alege, de-a stînga, vicepreședinte) ; fost vînzător de gheață în toiul verii, brutar, zugrav răstignit într-un circ pe o ușă de scîndură la tirul de cuțite (a făcut-o din dragoste pentru o adolescentă), agronom ani la rînd și străbătînd țara (drept pedepse pentru **pacatele tinereților !)** de la aridtatea, de-atunci, a Dobrogei la Maramureșul de Nord (unde țipurea și juca la horă cu Anucele autohtone) ; altfel liubăreț cu pasiune, tată duios de familie, plîngăreț din senin dar din compasiune curată (un volum i se cheamă **Colivia cu lacrimi) ;** combatant în război într-o uniformă prealargă de soldat Svejk, care nu-l recunoștea niciunul din prieteni ; călător — mai spre senectute — la Paris și Roma **(Așa i-a fost dat Romei,** adică să-l vadă și de Dumnealui !) ; uituc, ticăit, năstrușnic ; poate scriitorul român în viață care-și cunoaște toți confrații pentru că a poposit în casele mai tuturora — unde a elogiat gazda și s-a jucat, pe covor, cu plozii. Dacă în casă se găsea vreo mîță sau vreun cățelandru, pas de-a mai dialoga cu dînsul ! A prășit în grădina lui Arghezi de la Mărțișor și i-a dat marelui poet sfaturi agronomice ; îi cumpăra — în spate cinzeci de ani de atunci — ziare părintelui Gala Galaction („Recomand călduros pe poetul Ion Sofia Manolescu ca vrednic să fie colegul nostru" — astfel l-a prezentat autorul „Bisericuței din răzoare" la primirea în Societatea Scriitorilor Români pe autorul „Muntelui ascuns". Nota bene : celelalte două recomandațiuni au fost semnate de Tudor Arghezi și Eugen Lovinescu !...)

Prieten cu toți, nedușman cu nimeni, naiv incorigibil, venerabil astăzi dar deloc ramolit sufletește — Ion Sofia Manolescu este un poet cu strună particulară în limba română. **Între mine omul și voi cartofii,** volumul gestat în timpul războiului, scris imediat după aceea și publicat abia în 1975 adevărește cu asupra de măsură afirmația de mai sus.

Cu toate acestea, poetul Ion Sofia Manolescu n-a fost niciodată invitat în față la vreun ospăț. Timiditatea-i înnăscută l-a ținut — spre binele poeziei ! — de-o parte. Odihna lui a fost **Odihnă neagră** (titlul primului volum, 1936). A-nghițit viața așa cum i s-a-mbiat, cu dumicaturi mari, zgrunțuroase („Boii / consecvenți naturii lor / nu cunoșteau nimic / din domeniul filozofiei / Totuși / ei rumegau molcum / pilde din povestirile lumii / și aveau o privire calmă și simplă / ca poemul acesta").

Durerile, iubirile, lamentațiile, trudele sale traversate **per pedes** și pe bicicluș (zeci de kilometri) pe drumurile țării au avut o singură săgeată : POEZIA.

Orfanul de acuma-s 75 de ani, fiul Sofiei, s-a răzbunat prin harul cuvîntului de aur. Alții, cu mai mică neîndoielnică dotație, i-au luat-o înainte pe scara deșartă a onorurilor de-o zi, pe cînd Domnia Sa a rămas naiv și poet de-apururi. De la biată hăiduita Sofia dintr-un sat din preajma Romanului moldovenesc, fiul rătăcitor a militat quasianonim dar cu atît mai sigur a poposit în tărîmul filosofiei. A ajuns aicea nu prin preceptele reci, silogistice, ci prin perceperea miroznei involucrului pe care i l-a pus la dispoziție flora copleșitoare și mereu răzbătătoare a pămîntului natal.

După datina provinciei de baștină trebuia să se cheme : Asofiei, și-a luat însă numele bunicului, originar din Muntenia, Manolescu, iar la sugestia suferindului M. Blecher a intercalat între nume și prenume pe Sofia parcă numai pentru a da prilej epigramiștilor efemeri la **poante** însoțite de un hohot zîmbrat de ris.

Ion Sofia Manolescu, fiind un om bun, care a cunoscut multe din suferințele lumii, care nu s-a îndesuit niciodată în fată, care și-a „refulat" orgoliile personale (o singură dată a dat cu catedra în elevii săi — dar nu i-a atins pe niciunul !) este — repet — un poet născut, iară nu făcut. A rezistat intemperiilor prin arma (fără foc) a inocenței. Citez, la aniversarea Domniei Sale din cel mai recent volum, „Ultima pălărie" (chiar își cumpărase o pălărie...) următoarele versuri : „deschideți fereastra / că nu-s prea departe / prin iarba cuvintelor frînte / puneți dragostea-nșelată să cînte".

Ion Sofia Manolescu trebuie cercetat mai mult și iubit — pentru că este un reazem fragil de lumină.

Gheorghe Suciu

Festivalul național al cenaclurilor literare „VASILE LUCACIU"

Cea de-a patra ediție a Festivalului național al cenaclurilor literare „Vasile Lucaciu" s-a desfășurat în zilele de 1—2 decembrie la Cicîrlău — Maramureș. În timpul celor două zile oaspeții Festivalului au fost primiți de tovarășa **Valeria Marinescu,** secretar cu probleme de propaganda al Comitetului județean Maramureș al P.C.R. și au participat la o manifestare omagială dedicată aniversării zilei Unirii de la 1 Decembrie 1918 în comuna Șișești, la casa memorială „Vasile Lucaciu", unde au fost prezentate expuneri privind semnificația zilei Unirii și personalitatea „Leului de la Șișești. Oaspeții, **Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Ion Iuga, Teohar Mihadaș** au susținut un recital de poezie.

În comuna Nistru și Cicîrlău au avut loc întîlniri cu cititorii.

Juriul format din **Nicolae Dan Fruntelată,** președinte, **Ion Gheorghe, Teohar Mihadaș, Ion Iuga, Daniel Drăgan, Constantin Stan, Viorel Sămpetrean, Radu Levărdă, Augustin Cozmuța, Ion Bogdan, Mihai Olos, Valeriu Sabău, Radu Săplăcan, Dan Rebreanu, Ioan Groșan, Spiridon Stănel** a hotărît decernarea următoarelor premii : Marele premiu, Vasile Lucaciu" — Petru Dunca (Maramureș), Premiul revistei „Luceafărul" și al Consiliului comunal de educație politică și cultură socialistă Cicîrlău — Petru Licar (Maramureș), Premiul revistei „Familia" Mihai Cuciuran (Ialomița), Premiul revistei „Astra" — Nistor Tănăsescu (Buzău), Premiul revistei „Tribuna" și al E. M. Cavnic — Nicolae Goja (Maramureș), Premiul revistei „Steaua" — Nicolae Petricsek (Maramureș), Premiul revistei „Vatra" — George Vrînceanu (Harghita), Premiul revistei „Convorbiri literare" — Angela Tîrziu (Alba), Premiul revistei „Amfiteatru" și al Cooperativei de consum Cicîrlău — Mirela Boroș (Brașov), Premiul revistei „Cronica" — Remus Valeriu Giorgioni (Timiș), Premiul revistei „Orizont" — Ion Codreanu (Satu Mare), Premiul Suplimentului literar-artistic al „Scînteii tineretului" și al revistei „Cîntarea României" — Ioan Dragoș (Maramureș), Premiul revistei „Albina" — Costel Bunoaica (Ialomița), Premiul studioului de radio Cluj — Liviu Popescu (Suceava), Premiul ziarului „Pentru socialism". — Pompiliu Cristea (Buzău), Premiul E. M. Ilba — Florin Grigoriu (Călărași), mențiuni Liliana Petruș (Hunedoara), Iulian Citer-Marinescu (Argeș), Mariela Rotaru (București).

C.S.

La singurătatea munților

Urmare din pag. a 5-a

cazul neîndurător nici cu alții, nici cu sine, conștient fiind de sfîrșitul ce avea să-l aștepte, e aici un destin tragic pe care Horea și l-a asumat în întregime, de aceea și-a iertat trădătorii prin testament, pe unul singur din neamul lui de Nicola nu-l pomenește — de fapt, în istorie n-ar avea ce căuta numele trădătorilor, marea lor pedeapsă fiind stîrpirea prin uitare și însingurare veșnică. Amintim de scenele sîngeroase ale răscoalei și profesorul Costea nu se grăbește să ne contrazică, ci clatină din cap neconvins, în alte părți : la Brad, la Roșia, la Zlatna, la Criscior nu la noi, nu sub Horea, nu există documente care să ateste aceasta, Horea avea pretenție și mîndrie de cătană împărătească, de om al legii cumva, legea lui și a poporului său, prin zonă nici nu prea erau nemeși, pentru că pămînturile erau puține și sărăcăcioase, s-au războit doar cu juzii, cu cei din administrație care comiseră abuzuri și încălcări, cu oamenii bisericii catolice, alți asupritori al sărăcimii ; sîngeros și lute pedepsitor era Crișan, cel ce declanșase răscoala cu mult înainte de termenul fixat de cei trei, punîndu-l pe Horea în fața faptului împlinit, căci nici o răscoală nu e bine s-o pornești iarna, cînd n-ai unde te adăposti și ce mînca, răscoala nu a fost de fapt înfrîntă, ci s-a risipit singură prin dezlegarea lui Horea, prin vorbele amăgitoare ale cătanelor împărătești. Profesorul Costea apără imaginea lui Horea cu dragoste și răbdare de istoric, corectînd excesele ori legendele neîntemeiate, căci adevărul n-are nevoie de proptele, așa cum nici o altă reavoință nu-l poate împila sau murdări, adevăr pe care îl repetă mereu elevilor săi horeni, celor 7 copii ai lui Oneț Victoria, cei 12 ai lui Todea Petru, cei 12 ai lui Mateș Zamfira, cei 6 ai lui Costea Ispas, cei 7 ai lui Todea Visalon și cîți alții care își trimit copiii la carte de la 7—8 kilometri peste munte, iarnă sau vară, spre dreaptă creștere și cinstire a eroilor neamului și a limbii pe care o vorbim.

Lecțiile de adevăr ale profesorului Gheorghe Costea au ceva din simplitatea și dărnicia acestui loc de țară numit și Apuseni.

A fi în limba română

Urmare din pag. 1

plinirile fiecărui contemporan, fiecărui făuritor. Avînd conturi ferme și o pregnanță cristalină și o flexibilitate mlădioasă. Avînd perspective clar desenate, avînd viitorul ferm împregnat, avînd suportul străvechi al demnității drept îndrumar al oricărui gînd, al oricărui proiect. A scrie în limba română, azi, este a urmări și glorifica, fără indulgențe poleite din import, satisfacțiile și nereușitele și perseverările și izbînzile finale ale celor care se luptă, care năzuiesc, care îndrăznesc, care persistă, care vor, not și trebuie să izbîndească realizîndu-se, realizînd. Adică, la rîndu-le, îmbogățind însăși limba ocrotitoare, maternă, sacră. Numai așa sînt de găsit „izvoarele limpezi, dătătoare de viață", numai așa „eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluționară a țării" — cum limpede se exprimă Primul Bărbat al Țării și al Limbii Române la actualul forum al comuniștilor, — numai așa toate astea se fac, devin, rămîn literatură.

POŞTA REDACŢIEI de Ion Gheorghe

XIX

DOMINIC DIAMANT. Avea dreptate, acum doi ani, Geo Dumitrescu, spunindu-vă că sinteţi un autor format şi că trecerea pe aici nu vă mai este necesară şi nici de folos. Sinteţi vetust şi caii bat pe loc : nici speriaţi, nici buni la drum. Mai cu viaţă **Balada crinului** : „În părăginită grădină / umplută de troscot şi nalbă / doar vintul mai ştie să vină / Atras de corola mea albă. / Sint singura floare rămasă / În lumea de ierbi inundată / Şi-n freamătul lor ce m-apasă / Eu par o prezenţă ciudată. / Cînd umbrele nopţii-nhăitate / Vin lujerul-nalt să mi-l fringă / Doar flacăra mea / Ce străbate / Puterea cea oarbă, nătingă / cind vintul tăcerea sfişie / Şi somnul de moarte-l dezbină / Doar strania mea nebunie / Răsfringe o dulce lumină". Însă mai trimiteţi : pentru una, pentru alta, este loc destul pe lumea plumbului.

PROCA MIRCEA. Ne scrieţi şi aflăm despre dv. că aveţi greutăţi la intilnirea cu noi : „ce să mai vorbim despre P.T.T.R.-ul din localitate care a refuzat să-mi facă (!) abonament la „Luceafărul", pe motiv că la această revistă nu se poate face abonament. (...) De aceea aş vrea, doar dacă se poate, să-mi trimiteţi dv. această revistă, sau măcar pagina (in care cred că se va găsi şi una din poeziile mele) sau să-mi răspundeţi dv. personal, acasă. Poate că scriu cam grăbit, dar concursul unui cenaclu din Sibiu, apoi Flacăra, Vatra şi dv. (?) sint enorm de solicitat, aşa că indrăznesc şi nu prea, să vă cer un răspuns sau poate o trimitere acasă (!!) a ceea ce în ce cred atit de mult. Închei, deci cu incredere şi în acest sens, vă trimit atit plic, cit şi timbru, iar dacă o fi şi-o fi, vă plătesc pină şi revista. Dar să încheiem şi să ne retragem ca între bărbaţi. Vă mulţumesc, deci, anticipat şi aştept cu incredere. Şi vă rog nu-mi inşelaţi increderea". Am reprodus biletul dv. cu gindul că peste ani, zile şi ceasuri nu mulţi, nu multe, are să fie de folos vreunui autor de satire ale duhului cel ce nu este : nici la Proca nici la Mircea. Plicul şi timbrul le-am aşezat pe masa acatistelor.

RADU NICOLAE. Acest **Peisaj autumnal** : „A tras codrul perdelele enorme / Misterioase, colore, diforme / Zdrenţuite şi sfişiate de vinturi / Greoaie de ploile tulburi / Natura intreagă e-n doliu / Trec zile scăldate-n orgoliu (!) Nimic nu mai cintă, nimic nu miroase (!) E noapte-n perdelele trase / Şi într-o (noapte) le-a intins pe pămint / Semisălbaticul (!) vînt / Rămas-a infinitul ca o pată singerie / Văd în codru ca-ntr-o casă pustie / Se-ngemănează ziua cu noaptea / Decorul sinistru ca moartea". Şi **Se sparge noaptea** : „Se sparge noaptea la poli / Iubito ce cobori din idoli (!) Mă lasă din braţe o clipă / Să văd a nopţii risipă (...) Acoperă-ţi trupul de var / Şi sinii-mătasea iubirii / În casă e-un aer polar / În noi infloresc trandafirii / Îţi lunec-o mină din pat / Şi pleoapele-n dulciul trezirii, / Mă cheamă să cred că-s strigat / Din vis, din străfundul iubirii". Tot de-aceeaşi dulceaţă a neştiinţei păcatului ce se îmbină cu ticăloşia angelică a gurii păcătosului, ce grăieşte, **Moartea iubitei** : „Iubito ai murit de fecioară / Te-au imbrăcat mireasă-n sicriu / Orchestre deşarte pe-afară / Tronau peste timpul pustiu. / Erai mai frumoasă ca vie / Incadrată de crini şi irişi / Mai palidă ... pustie, / Iubito cu ochii inchişi. / Pe buzele-abia-invineţite / Un zîmbet duios delira / pleopele-nchise-mpietrite / Al morţii albastru dansa / Printre lacrimi strălucitoare / Te vedeam zimbind neincetat / Îmi păreai o stea piuitoare / În universul de ceară (afumat) / Pe pleoapele albastre apasă / Eternul, greul nocturn / Pe trupul încins, de mireasă / Planeta din sol taciturn". Cugetările nu s-ar reţine decît la Gigă al **Săptăminii**, în afară de aceasta : „Talentul nu se vinde, talentaţii se cumpără", cu adaosul că pe dv. n-o să vă mai ia nimeni : dacă veneaţi mai devreme, aţi fi mai citit.

MIOARA MATEI. Reţinem din scrisoarea iute : „Mărturisesc că am o inclinaţie spre poezie, dar nu am avut ocazia să-mi desluşesc talentul poetic, neavînd pe nimeni apropiat să-mi dea vreo îndrumare şi nici ocazia să particip la vreun cenaclu literar." Vă răspundem : adevărat : inclinaţie aveţi, şi-o să aflăm de cite grade ; pe cineva apropiat acum — la **Luceafărul** ; ocazia să participaţi la un cenaclu, la Dacia Feniks — unde vă veţi desluşi talentul ; deocamdată in **Toamna** : „Galbenă, / toamna se-apropie de noi / cu paşi de vint / şi cu copacii goi / şi mă trezesc de-apururea plingind / Ca toamna e sufletul meu acum / cu copacii goi şi cu vint, / Unde-mi sint frunzele, toamnă ? / Căci crengile-mi sint goale / şi-mi caut frunzele-n miinile tale — / podoabe ca de mărgăritar / mi le-ai furat fără hotar / Şi-ncet m-ai desfrunzit de ele / frunzele iubirii mele". Scrieţi, trimiteţi şi ne-om deslusi.

ALMA. Atitea în Spania, dar acasă, mai nici un castel. Doar aceste de cuvinte în **Idilă** : „M-am îndrăgostit de prima ninsoare : / Alb imaculat ca un obraz de copil, / Atit de pură, încit a părut rece / Buzelor mele fierbinţi. / M-am îndrăgostit de un brad trufaş / Ce m-a îmbrăţişat cu aromă de cetină verde / (...) El m-a mingiiat şi, după un timp / M-a părăsit lăsindu-mi în păr o crenguţă / ca o amintire a iubirii lui eterne". Avem impresia că se străvede un turn, un turnuleţ de castel în Spania de-acasă. Deci zidiţi.

CREŢU VASILE. Plouă cu soare : „Miresme crude / Verde de cring / Si paparude / Hore încing / Plouă cu soare". Şi atita din **O cint** : „Ziua, din foaie verde / de plop tremurătoare / Iar cintul mi se pierde / În razele de soare". Destul, să putem sta de vorbă data viitoare.

PAUL IOAN. Prozuţele s-au dat Albastrului de Matei Gavril.

PAUL LUCIAN. Doar **Poveste** şi astfel : „Am muşcat din cer / şi-m-am ascuns într-o salcie / să pling / (...) Cerul nu a strigat / nu a gemut / Doar m-a privit mirat". Om vedea.

DRAGOTĂ GHEORGHE. Şi toamna : „Pădurea e înnegrită / în scoarţă / în privire / cărată, desculţă / pină în miez. / Cum şuieră partea uscată / În plămini ! / Şi toamna, / toamna / ce substantiv".

Şi **Crez-are** : „Nici-un trup nu doreşte să existe putred. / Nici-un puls nu doreşte să existe stătut / Înţelege-mă, tu, suflet care vii din răsărire". Şi astfel aţi publicat foarte mult în **Luceafărul.**

ILEANA SIMONA ALEXANDRESCU. Ne scrieţi, dar noi nu ştim nimic : „Iată de ce scriu acum cu o nouă rugăminte şi anume aceea de a-mi răspunde ce soartă au avut manuscrisele mele (poezie, proză, pagini de jurnal) aduse la redacţie în septembrie, de tovarăşul prof. doctor docent (...) căruia i le-am încredinţat... Menţionez că manuscrisele au fost citite de mai mulţi membri ai redacţiei şi că ele sint însoţite de o prezentare făcută de tov. (...) acestuia promiţindu-i-se ferm că ele urmează să fie publicate. E păcat că girul dat de un om de notorietatea celui mai sus menţionat, nu s-a bucurat de increderea dv." Vă răspundem : In acest caz sus semnatul este ca şi crinul ce l-a scuturat Îngerul asupra Fecioarei. Altele, şi mai în virstă, satanele : nu ştiu de noi, şi dau asupra noastră.

BELINDA. Stiletul : „O lume îmi stă la picioare / şi totuşi... Citeodată / Îmi este greu să ridic floarea căzută sau / (...) / sint ca un fel de chirurg ce foloseşte stiletul / în propria ramă / unde îl întoarce încet / să simtă cit poate rezista". **Despre fericire** : „Defilez şovăielnic prin casă / afară plouă şi e duminică / speram să nu-mi amintesc / ce am de făcut / (copiii se hîrjonesc / tu iţi fluieri melodia preferată) / aştern pe hîrtie constelaţiile / scaunului meu, metodic. / Dau scaunul înapoi şi mă aşez / pe altul-greutatea gospodăriei / zace pe spatele meu / prinsă în curele ca o raniţă / nu ... pe nimeni ce socoteli să ţin / caut cheia de la uşa ce duce spre camera / cu provizii de fericire... şi defilez din nou / să împart fiecăruia cite un bob din ea.. / astăzi am reuşit, dar miine ?" Cam multe improprietăţi, dar ne-a interesat problematica şi-am închis un ochi : cu celălalt nu vom ierta cit de curind.

GROZA VASILE. Din cele şasesprezece poezii aceste versuri, din cea fără titlu : „Oare pentru ce m-am născut ? / (...) Pămînt ! Pămînt / Din pămînt sint miinile mele / În piept mi-a crescut o floare, / O gingaşă floare / (...) / Pămînt ! pămînt : Din pămînt sint picioarele mele. / Calcă pămînt peste pămînt..." Şi **Poveste,** aproape întreagă : Am doborit mestecenii din curte / şi din tulpina lor mi-am construit o luntre. / Am strins în pumni mărgean de rouă şi un bob de griu / şi în tăcerea nopţii s-au prefăcut în riu. / Riului din noapte i-am dat un pic de soare / şi la lumina zilei s-a prefăcut în mare / Am luat un strop de apă din marea cea stătută / şi la amiaza zilei s-a prefăcut în ciută. / (...) Tot fragmentar, poemul **Pămîntul are gust de ţară** : „Miroase pămîntul, gustă-l / Şi l-au gustat într-o zi ; (...) aveam o foame de lup / de lup fugărit de-o turmă (!) şi sătul mi-am zis, / amintindu-mi murmurul venelor mele : / pămîntul are gust de ţară". În rest, două trei versuri mai sus de banal, şapte improprietăţi şi cinci banalităţi ; declaraţii şi iarăşi inadvertenţe.

VASILE TUDOSE. Adevărat : este al doilea plic de ni-l trimiteţi. Reţinem şi de data aceasta patru poeme : **Marea alături, Circulum..., Nici un drum către tine, Intimpinindu-mă...** Iar aici, **Incertitudini** : „Lumină vineţie. De unde vin, Şi încremenire / a păsării în cintecul ei. În cerul de flori / arămiu deşteptatele chipuri de memoria pietrei. / Pentru aceea ce n-am ştiut că demult nu / mai e decit pasăre. Şi tu îmi vorbesti. Fără / grabă în lunecarea zăpezii în ziua care pe / aici a trecut. Prefăcută privire să-ndure ameninţarea inimii". La toamnă, pe la jumătatea frunzelor căzinde, să intrăm în vorbă : poate să citiţi în cenaclul Dacia Feniks.

ALIN OZANA. Data viitoare vă dăm numele în vileag, pină atunci : **Baltag de piatră** : „Turmele coboară la şes / ciobanii poartă (...) baltage de piatră, pe care sint încrustate / mai ales / destine din Carpaţi / iată / au intrat turmele în sat / se deschid porţile / ciinii latră / în vatră / numai o poartă rămine închisă / şi-n spatele ei / o femeie se gindeşte / la un baltag / de piatră". Şi **Patru cintece simple** : 1. „Priveşte macul acela rămas pe ginduri / în lanul de griu / nu-i aşa că-i soldatul căruia îi este atit de dor / de acasă ?". 2. „Ceasornicari reparînd ornice, / urmind altora timpul" 3. „În seara aceasta vom trage storurile / cît mai adînc / — fie ce-o fi — / să nu ne vadă lume cit de neputincioşi sintem / şi îmbătrinim mereu / cu o zi". 4. „Ai observat : / păsările mereu călătoare / trecind deasupra curţilor voievodale / ostenind / au coborit să se odihnească / în stemă ?" **Cosaşul,** redusă : „Se ridică de pe sat geana dimineţii / cocoşii au suflat în candela lumii / El a ieşit, iată culoarea sănătoasă a feţei / cum o arată cimpului, după ce-a hrănit păunii. / Poposeşte coasa-n iarbă, cimpul măsoară adînc / — pe unde oare vor fi odihnind străbunii — / culcă un pogon, scoate cutea din oblinc (?!) / (...) In ierburi se face seară, ce uluit e tata ! (nici n-a simţit că a căzut iarăşi rouă). / Îşi face o mincare de om singuratic şi gata : / păunii îl strigă degeaba. / El a inceput în somn o parcelă nouă". **Caleaşca domnească,** i-am dăruit-o lui Matei prea Albastru, să miie el caii.

UN NUME NOU: CRISTIAN ANDREI

Nichita, 13 decembrie 1983

Amurgul se lasă pe tine
Ca minzul intre ai săi
Şi-alintă botul în pielea
Întinsă pe ale cerului căi
Stele i se aprind în dorul
De ducă şi bine

Cuvintele sădite în semeni
Cum mama-şi sădeşte pruncii în lume
Sint aripile Icarului nostru de Argeş
Împreunate în rugă către gindul
Faptelor tale despărţite astăzi de nume

Românii-şi imbracă portul de sărbătoare
Pe fiul cel mare l-au trimis la Zamolxe
Ţara indură-n tăcere durerea sub sin
Laptele ei răcit de gura ce nu-l mai primeşte
Se alină pe noi
Necuvintată ninsoare

Geometrie pasională

Din unghiul tău cind mă priveşti
Ti-l inchid c-un semicerc
Gata să plezneascǎ sub tensiunea
Ochiului lungit în dreaptă
Amintire aprigă săgeată
Tintind mărul din livada
Unei veri ninse pe creastă

Ţara sau Corpul, spiritul, timpul şi nunta

De mă ceri să-ţi fiu hotarnic
Gindu-mi bun să zămislească
Limba ceasului cel darnic
Păsări ora negreşind în aripi
Al lor zbor să te rostească

Şi de vrei să fiu paharnic
Mesei tale de proverbe
Jurămîntul e zadarnic
Rîul piatra nu şi-o clatină
În vorbe

Somnul tău îl voi veghea de-uritul
Visului stingher şi răpitor
Ocrotindu-ţi nepieirea avutul
Din clepsidra dintre gene
Rază de lumină prin seninul
Absorbit în guşa puilor de nori

În mindria ta de fată
Mire chiar mă vei primi
Iubindu-te te voi mai naşte-o dată
Într-un copil părinte-ntors
Între cei vii

Tigrii bengalezi

Tigrii bengalezi
Scapără saltul în
Muşchii braţelor de adolescenţi
Verzi capcane ii reţin
Păstrează colţii albi sclipind
La rădăcină de osu-nsingurat
Al antilopei
Ori de orbirea visătoare a zilei
Poetul iese în grădina casei
Mirosul junglei ii cutreieră plăminii
Cuvintul e iubita ce-l va muri fierbinte
Între sinii insingerindu-i buza
Cu carnea-n care violent
Îşi taie raze luna

Lumina din om

Urmare din pag. 1

de concurs de existenţe într-o competiţie nu spre omul perfect şi steril, spre omul-formulă, ci spre omul cu cea mai mare încărcătură de omenie, de umanitate, către modelul care nu subjugă şi închistează, ci fascinează prin ceea ce este şi ceea ce năzuie a fi.

Cit de inepuizabilă se oferă literaturii lumea în care trăim ! Condiţia nesecării resurselor de a o trece în pagină de carte care să vorbească şi miine depinde, evident, de fiecare autor. Dar nu-i mai puţin adevărat că spiritul în care ne cere revoluţia socialistă să fim ai acestei ţări prin scrisul nostru, conştiinţa că năzuinţa spre eternitate a artei noastre are un sens contemporan, că lupta artistului pentru valoarea artei este o luptă a tuturor pentru valoarea omului constituie căldura binefăcătoare ce transfor pe creatorul solitar prin specific, în om al cetăţii necurmat împreună cu visele, necazurile, luptele, izbinzile, erorile şi tainele semenilor săi. Racordul către viitor pe care il propune viziunea revoluţionară a artistului are loc prin omul concret, omul cel fără de pieire, pentru că el e şi fapta şi gindul deopotrivă, el e şi individul, e şi ţara. În faţa lui dăm socoteală de cuvintele noastre, cit şi cum au rodit pentru el şi pentru oamenii acestui pămînt. El ne-a dat revoluţia ; el ne va întreba ce am făcut ca ea să fie nu un scop în sine, ci un instrument, un mijloc inteligent, mobil, permeabil şi sensibil ca frunza plopului la suflarea vintului, o cale pentru triumful omului şi luminii din om.

O ediţie exemplară

Urmare din pag. 1

damentale în opera lui Nicolae Iorga : raportarea permanentă a faptelor de istorie naţională la contextul internaţional, idee exprimată în titlul uneia din cărţile sale, **La place des Roumains dans l'histoire universelle** şi urmărită statornic de-a lungul intregii sale activităţi. Această idee face din volumul prezentat aici nu o culegere de variate studii, ci o adevărată istorie a evului-mediu românesc din perspectivă europeană.

Exemplară, în sfîrşit, prin chipul în care reeditarea a fost concepută. O postfaţă cuprinzătoare dă cea mai bună analiză — după opinia noastră — de pină acum a concepţiei lui Nicolae Iorga despre societatea medievală românească, relevindu-se strinsa asociere ce a existat intre vederile social-politice ale marelui învăţat şi viziunea lui despre evul-mediu românesc. Fiecare studiu este urmat de „Întregirile editorului", care aduc la zi cercetarea problemei, Şerban Papacostea făcind încă o dată dovada stăpinirii perfecte a problematicei tratate şi la a cărei cunoaştere a adus contribuţii pe cit de numeroase pe atit de importante.

Textele lui Nicolae Iorga au fost grupate în trei secţiuni ce-şi împrumută titlurile de la volumele corespunzătoare din ultima sinteză de istorie naţională realizată de marele învăţat, **Istoria românilor.** Cea dintii, intitulată **Oamenii pămîntului,** cuprinde două contribuţii fundamentale, ambele consacrate unei probleme esenţiale a istoriei noastre, cu implicaţii politice prea bine ştiute pentru a mai fi evocate : continuitatea daco-romanilor la nord de Dunăre, după retragerea aureliană. Iorga nu numai că s-a alăturat lui Xenopol şi Onciul în argumentarea ştiinţifică a acestei continuităţi — astăzi un adevăr contestat doar de ignoranţi sau de profesioniştii răstălmăcirii —, dar a formulat o teorie — aceea a „Romaniilor" populare — care a deschis un nou orizont pentru cunoaşterea vieţii populaţiilor romanizate aflate între Imperiu şi lumea „barbară", dindu-şi structuri proprii de organizare şi păstrind conştiinţa legăturii cu Roma imperială. A doua secţiune, **Ctitorii** înmănunchează studii privind perioada de constituire şi maturizare a statelor feudale româneşti. Elementul autohton românesc a vădit, în acele secole, o uimitoare vitalitate, rezistind valurilor succesive ale migratorilor tiranici şi asimilindu-i pe cei care au sfirşit prin a se aşeza în spaţiul românesc. Creaţia politică a românilor — statul medieval — a apărut ca un scut faţă de politica de expansiune a regalităţii ungare, şi cele două „libertăţi româneşti" — Muntenia şi Moldova — au izbutit să determine eşecul tentativelor celor două regate vecine — Ungaria şi Polonia — de a le controla sau îngloba, printr-o politică, ce a ştiut asocia — în funcţie de împrejurări — abilitatea diplomatică şi rezistenţa armată. Ultima secţiune, **Cavalerii** include studii privind mai ales poziţia ţărilor române în confruntarea cu Imperiul otoman, cercetat de Nicolae Iorga într-un larg cadru de istorie continentală, cu deosebire, sud-est europeană. În aceeaşi secţiune figurează şi studiul din 1904 privind politica ecleziastică a lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul în Transilvania, care relevă una dintre cele mai importante manifestări ale conştiinţei unităţii naţionale a românilor medievali. Excluşi progresiv din viaţa publică a Transilvaniei de formula politică a lui „Unic trium nationum" — alianţa dintre nobilimea maghiară, patriciatul săsesc şi fruntaşii secuimii — românii, populaţia autohtonă şi majoritară a Transilvaniei, au fost reduşi atit ei cit şi confesiunea lor la statutul de „toleraţi". Măsurile lui Mihai Viteazul de reorganizare a structurilor ecleziastice şi de ridicare a clerului românesc au avut, aşadar, o finalitate politică, scopul lor fiind acela de spargere a unui cadru instituţional, care-i condamna neamul său de peste Carpaţi la o situaţie pe cit de precară pe atît de umilitoare. Raportul confesiune-naţiune, în condiţiile specifice ale evului-mediu românesc, a fost întrevăzut de Nicolae Iorga, şi editorul său i-a urmat calea, aducind el însuşi lumini noi în problema — de un atit de mare interes — a naţiunii române medievale (vezi studiul său din volumul colectiv **Naţiunea română,** Bucureşti, 1984).

Intre atit de numeroasele reeditări din ultimii ani din opera lui Nicolae Iorga, **Istoria literaturii româneşti. Introducerea sintetică,** cu excelenta postfaţă a lui Mihai Ungheanu, fusese o plăcută surpriză (Da, termenul poate fi întrebuinţat şi la reeditări, mai ales cind, dintr-o operă de o atit de imensă întindere, se dă din nou la iveală, ceea ce e mai puţin ştiut). Acum, Şerban Papacostea a readus în actualitatea ştiinţifică, citeva dintre cele mai importante contribuţii ale lui Nicolae Iorga la cunoaşterea şi înţelegerea fenomenului românesc medieval, ce nu se aflau la indemîna oricui.

N-am putea încheia afară să nu remarcăm că, încă o dată, intilnim numele inimosului şi competentului redactor Marcel Popa, pe o carte de cea mai bună calitate, la a cărui ţinută excepţională a contribuit şi osteneala lui devotată.

*) **N. Iorga : Studii asupra evului-mediu românesc", Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică", 1984, 459 p.**

CENACLUL «DACIA FENIKS»

A XIII-a şedinţă a cenaclului Dacia Feniks are loc pe data de 8 decembrie la Casa scriitorilor din Calea Victoriei 115. Vor citi : Violeta Mihalcea şi Liliana Petruş.

CUMPĂNĂ

Colindul Şoimel (de la Roseţi)

Leroi lio, Ionel Voinicu
cal ce-şi hărăneşte
cu ce-l hărăneşte —
tot cu orz pisat
în vînt vînturat,
apă ce-l adapă —
apă de năstrapă
scursă de pe piatră
din mormînt de fată,
Leroi lio, Ionel Voinicu
ogar hărăneşte
cu ce-l hărăneşte —
cu miei sugărei
sug la două oi
de la ciobănei.
Leroi lio, Ionel Voinicu
Şoimel hărăneşte
cu ce-l hărăneşte —
cu păsări uşoare
prinse de pe mare.
Leroi lio
Murgul ce-mi grăiră:
Stăpîne, Stăpîne,
Şoim s-a lăudat
c-o să mă întreacă;
de m-o-ntrece Şoimul
piciorul să-mi tai
la ciini să mi-l dai,
limba să mi-o scoţi
din fălci, din fiori
să mi-o dai la ciori.
Leroi lio,
Şoimel ce-mi grăiră:
Stăpîne, Stăpîne,
Murg s-a lăudat
c-o să mă întreacă;
de m-o-ntrece Murgul
aripa să-mi tai
aripa din dreapta
c-aşa mi-a fost soarta,
aripa din stînga
ca să-mi fac osinda.
Leroi lio,
Murgul ce-mi grăiră:
Stăpîne, Stăpîne,
pe noi să ne scoţi
joi de dimineaţă
pe nor şi pe ceaţă,
la cîmp delungat,
la mărul rotat
unde iarba creşte,
în şapte se-mpleteşte
nimeni n-o coseşte.
Leroi lio,
Stăpînul mi-i scoase
şi mi-i aşezară:
picior la picior,
coastă la costiţă,
coamă la comiţă,
drumul că le dară
Şoimel zboară-n vînt,
Murgul — pe pămînt.
Leroi lio,
mult nu zăbovîră
Murgul că-mi sosiră,
la poartă bătură,
din gură strigară:
Stăpîne, Stăpîne,
ieşi de mă preumblă —
tare ce-am venit
m-am înăduşit.
Stăpînul ieşiră
de zaba-l luară
şi mi-l preumblară,
în grajd îl băgară,
finişor că-i dară,
finişor cu flori
cosit de surori
tot în sărbători.
Leroi lio,
mult nu zăbovîră
Şoimel că-mi sosiră,
pe zid se opreşte,
ţifleşte şoimeşte,
strigă voiniceşte:
Stăpîne, Stăpîne,
ieşi de mă sluţeşte —
de aripa stîngă
ca să-mi fac osinda,
de aripa dreapta
c-aşa mi-a fost soarta.
Leroi lio,
Stăpînul ieşiră
cu paloş pe mînă
Murgul ce-mi grăiră:
Stăpîne, Stăpîne,
nu sluţi Şoimelul,
că la nunta ta
bine ţi-or şedea:
călare pe mine,
cu Şoimel pe umăr,
ogar după tine;
şi noi te-om plimba
prin satele rare
pe la fete mari,
prin satele mici
pe la ibovnici,
prin satele dese
pe la crişmărese.
Leroi lio, Ionel Voinicu
fie sănătos!

George Alboiu

P.S. A apărut „Ceasul" (Ed. Albatros), romanul unui mare prozator — Anatolie Paniş.

PROBABIL/POSIBIL

Anticipaţie şi utopie

Un foarte interesant eseu este **Colecţionarul de insule** (Editura Cartea românească, 1981) de Horia Aramă.

Horia Aramă se străduieşte, cu succes, să prospecteze cit mai multe dintre posibilele faţete ale utopiei : istoric, structură, opere reprezentative. Procedarea sa nu are rigoarea unui demers academic, acuzind, în schimb, o simpatică vioiciune asociativă, precum şi un umor moderat, de natură să îi atragă pe cititorii care nu preferă scrierile intemeiate pe nişte scheme conceptuale foarte clare. Aceasta nu înseamnă defel că avem în faţă vreo însăilare grăbită, vreo cărţulie „scoasă" la repezeală din nişte cărţi franţuzeşti de referinţă. Dimpotrivă, Horia Aramă produce inatacabile dovezi ale faptului că tema utopiilor îl preocupă de mulţi ani şi că lecturile sale sint deosebit de întinse.

O reuşită scriere de ficţiune, s-a spus, nu este altceva decit „o maşină de visat". Dar un eseu reuşit ? El nu poate fi decit „o maşină de gindit". **Colecţionarul de insule** mi s-a părut a fi intr-adevăr aşa ceva. Drept urmare, trecind peste unele obiecţii, mai ales procedurale, pe care i le-aş putea aduce autorului, mă voi referi în cele ce urmează la raportul în care se află literatura de anticipaţie faţă de conceptul de utopie.

Să examinăm ipoteza că întreaga literatură SF poate fi incadrată în categoria utopiilor şi a contrautopiilor (în principiu, utopia prezintă şi o cetate ideală, o lume a fericirii, iar contrautopia descrie alcătuiri sociale generatoare de nefericire. Respectiva ipoteză nu este luată în considerare în cartea lui Horia Aramă, dar nu e greu de constatat că includerea unor cărţi SF printre utopii respectă criterii valabile pentru încă foarte multe alte scrieri aparţinînd aceluiaşi gen. Esenţa acestor criterii este ideea că utopii şi contrautopii nu sint doar scrierile care prezintă alcătuiri sociale perfecte, respectiv abominabile, ci şi textele unde apar alte două feluri de himere : cea biologică şi cea zoomorfă. Caracteristice pentru prima categorie sint, de exemplu, în opinia autorului, diversele istorii despre celebrul conte de Saint-Germain, omul a cărui virstă, se povesteşte, ar fi fost multiseculară, dar şi ficţiunile cu personaje care au invins timpul, de felul lui Fosca, tiranul fără moarte din **Toţi oamenii sint muritori** de Simone de Beauvoir. În cea de a doua categorie pot fi incadrate, în opinia lui Horea Aramă, numeroasele animale fantastice scornite de diverşi autori, din a căror lungă serie menţionez doar doi : Dimitrie Cantemir şi Jorge-Luis Borges.

Dacă admitem cele două tipuri derivate de utopii, nu se vede nici un motiv serios pentru a ne opune instituirii unui al patrulea, anume celui al utopiei tehnologico-ştiinţifice, în acest fel reuşind realmente să obţinem o „grilă" prin care nici un text SF nu mai poate să scape.

Consecinţele teoretice ale admiterii unei cvadruple rădăcini utopice a literaturii SF par, chiar la o estimare foarte sumară, promiţătoare. Înainte de a discuta, cit de cit, despre ele este însă bine să reamintim faptul că teoria „clasică" a genului nu acordă utopiei decit un loc printre alte citeva forme fundamentale.

Propun acum citeva teme de discuţie pornite de la admiterea celor patru forme de utopie, aşa cum se manifestă acestea în literatura SF.

Utopia tehnologico-ştiinţifică pare cea mai speculativ-promiţătoare dintre toate cele patru, datorită mai ales actualităţii ei.

Utopiei zoomorfe poate să i se adauge o ramură care să aibă în vedere morfologia diferitelor fiinţe raţionale, dar nonantropomorfe din literatura SF.

Imaginarea unor longevivi (de felul contelui de Saint-Germain, dar şi de cel al unor călători spaţiali, care beneficiază de efectele extreme ale principiului relativităţii) oferă posibilitatea unor reflecţii asupra condiţiei umane, dar şi a obţinerii unor efecte intelectuale de tipul paradoxului.

Utopia zoomorfă are un rol mai mult decorativ, adesea favorizind şi apariţia unor note umoristice.

Se poate vorbi despre o relativă imposibilitate de a construi o contrautopie zoomorfă. În schimb, în ceea ce priveşte celelalte trei tipuri construirea unor contrautopii apare ca teoretic posibilă.

Voicu Bugariu

Elegie la o risipire

memoriei colegei noastre Elena Tuţică-Dumitrescu

Este tristă raza de soare,
ce pe umerii zilei căzu,
amforă, de vreme-nserare,
şi amfora aceea eşti tu,

Aminte lutul şi-aduce
de cei ce au fost visători ;
un drum intrerupt la răscruce
mai spune de tine în zori,

Povestească aerul, blindul
ce cunună ţi-a fost în priviri
te ajungă sufletul, gindul
către albe, celeste zidiri,

Un ochi mai aproape, departe
te cere din neant să mai fii
ca floarea de munte ce arde
pe-un tărim suspendat în vecii...

Florin Costinescu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

„Sinteza artelor": cheia criticii

Sinteza diversionistă între arte nu este nicidecum un punct în programul de moment al „Europei libere" şi ea este o teză antiromânească veche. Această schemă de unificare a „creaţiei", iniţial sustrasă momentului politic şi abia apoi dezvoltată într-un sens care să-l contrazică pe acesta, nu pornea de la creaţia pură ci de la critică. Critica, în sfirşit, este cheia acestei unităţi peste limbaje felurite, însă o cheie ireductibilă ideologic. Originea unei astfel de reprezentări asupra conjuncţiei diversioniste a artelor este ideea că un creator ar fi în mod curent o minte fără pătrundere, aptă, aşadar, de a fi mai repede condusă de „critici", adică de ideologi. Acest feudalism al ierarhiilor creativităţii unde elita este critica iar „rumânii" ar fi creatorii (sortiţi în veşnicie să execute un program) e treapta cea mai de sus a tezelor diversiunii despre creaţia liberă. Multă vreme, ideea grupului „parizian" asupra creatorului aceasta a fost, şi ori de cite ori cite cineva a voit să facă, pe lingă creaţie, şi doctrină, iniţiativa a părut de tot inconvenabilă. Camus, zicea unul dintre elitişti, nu ar avea ideologie, Sartre nu ar şti nimic şi ar fi un oportunist. Scriitorul român „de concepţie", în stare a face şi doctrină rezistentă ofensivei diversiunii, a fost şi el veştejit de „parizieni" şi nu altfel se explică idiosincrazia lor faţă de Paul Anghel, faţă de Ion Gheorghe şi Ioan Alexandru. A ieşi din şerbia ideilor impuse de o critică autoritară şi diversionistă, nu era, pentru creator, de imaginat. Criticul gindeşte, creatorul e tratat printr-un soi de „brainwashing", eliminat, adică, din inerentul dialog de idei.

Aşadar, criticul e, într-o schemă precum aceasta, un ideolog exclusivist, însă un ideolog care să propage tezele diversiunii. Numai cu ideologia nu se putea face, totuşi, mare lucru, din moment ce nimic nu împiedica, în principiu, pe creatori să fie insensibili la presiunea „criticii feudale" şi să se sforţeze a gindi cu mintea, slabă sau nu, pe care o aveau. Spre a impune creaţiei o şi mai consistentă condiţie diversionistă era obligatoriu a face din critic nu doar un ideolog ci şi un agent organizatoric. Acest activism, în domeniul formelor diferenţiate de asociaţie a creatorilor, în ideea de a controla concomitent două sau mai multe teritorii, s-a configurat repede şi bine. Criticul care prin operaţiuni ingenioase ajunge să scrie despre scriitori dar şi despre pictori, exegetul care controlează teatrul dar şi literatura, scriitorul care se aventurează să emită comentarii despre cinematograf, iată reciclări care plac diversiunii. Să admitem, totuşi, că nimic nu împiedică în cultură spiritul să se exprime în deplină libertate faţă de obiect şi că e cu neputinţă a culpabiliza, din principiu, pe aceia care simt o vocaţie plurimorfă. Însă a pune în circulaţie în literatură, artele plastice, cinematografie şi muzică acelaşi cod de teze diversioniste, adaptate, se înţelege, fiecărei arte — aceasta nu mai înseamnă exerciţiu intelectual ci activism cu program politic distinct.

Pe tema aceasta, grupul „Europei libere" a înfăţişat o izbitoare schemă de funcţiuni şi cine urmăreşte interesul diversiunii, pentru totalitatea artelor înţelege mai bine cum se prezintă această manevră. Foiletonistă pe teme literare, Monica Lovinescu a scris destul despre pictură, promovind abstractismul, şi un soi de artă încifrată, asiată ; teatrul i-a plăcut întotdeauna şi pe tema aceasta adoraţia a mers către dramaturgia absurdului şi către viziunile regizorale incontrolabile, din categoria marilor infidelităţi. Virgil Ierunca, eseist programat să opereze în literatură, nu s-a oprit la aceasta ci a făcut incursiuni în artele plastice, şi mai cu seamă în muzica modernă simfonică (de unde l-a exclus pe G. Enescu, „plagiator") şi în jazz. Virgil Tănase este de meserie regizor de teatru (a şi teoretizat intr-un rind „umorul" distructiv), a făcut literatură şi a trecut, ca şi ceilalţi, la îndoctrinarea pictorilor ignoranţi. Cinematografia n-a scăpat grupului verificat. Monica Lovinescu a scris destul, ca o cinefilă cu program diversionist pus la punct ; însă doctrina practică (aceea care stabileşte ierarhii şi promovează esteticul mizerabilist adorat de diversiune şi demobilizează pe doctrinarii „comunişti"), a fost lăsată pe seama altora, căci spre a o susţine ar fi fost nevoie de-o revistă de cinema, pe care diversiunea nu o are la Paris.

Prototipul criticului-navetist a cărui acţiune era, prin doctrină, a unui ideolog şi, prin control asupra formelor de organizare, a unui administrator, ar fi trebuit în baza acestei scheme să aibă un efect cu totul hotăritor. Să observăm, totuşi, că un astfel de program este propriu asocierilor minoritare de indivizi, al căror proiect ar fi acela de a monopoliza, prin accesul la articulaţiile esenţiale, funcţiunile normale ale majorităţii.

Fapt previzibil, căci esenţa diversiunii nu stă, se ştie aceasta, în acţiunile gratuite, în proiectele candide, ea exprimă o formă de război politic aplicat, dacă materia manipulată rezidă în creaţie, artelor. A pătrunde în domeniul artistic sub cuvintul „diversităţii de stiluri" (şi uitind precizarea principiilor care generează, prin ideologie, acel stil) şi utilizind cheia autoritaristă a criticii care promovează „valori" — iată citeva din tehnicile diversioniste tipice. Teza „valorii" fără ideologie e numai intiia dintr-un şir diversionist care în critica antiromânească este mai lung. Valoarea dezideologizată nu ar însemna nimic dacă, într-o acţiune pe intervale lungi de timp, nu ar fi completată de „valorile" cu ideologie sustrasă momentului (şi adeseori împotriva acestuia). Critica monopolistă, atit în planul ideologiei cit şi al administraţiei, e în programul „Europei libere" cel mai de seamă vehicul inventat spre a controla viitorul unei culturi.

A opera selecţii reducţioniste în domeniul creaţiei tinere şi a promova ierarhii inchise, de felul unui diversionist „numerus clausus" nu înseamnă decit a pregăti o cultură, care ar trebui să inainteze natural, pentru o involuţie care să-i trădeze esenţa istoriceşte confirmată. Din acest punct de vedere, ideea de organizare a artelor ca un organ social autonom, cu program „independent" presupune a crea, în timp, printr-o persistentă demagogie care mistifică punct cu punct tezele oficiale, tipul de mentalitate diversionistă prevăzut în programul iniţial.

Sinteza artelor, ajunsă acum în mediile diversiunii la dimensiunile unui cult, este şi semnul abandonării propagandei criptice, prin cifru, şi al adoptării unei linii dure, de formula violenţei, consistind în intimidare, în culpabilizare, în atac direct al celor care se opun soluţiei diversioniste. Propaganda „delfică" a lăsat locul propagandei „macedonene". Şi nu întimplător, căci pentru toate artele programul antiromânesc pare a avea elemente bine definite.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Lirică din R.D. GERMANĂ

BERND RUMP

Legenda comunismului din Vogtland

Hoelz Max este iarăşi în ţară
Cu trupa lui roşie, mobilă,
În Falkenstein la patru dis de dimineaţă
Îi trinti primarului uşa în faţă
Şi ocupă pe dată primăria
Iar săracilor le dădu mărirea.

Comunismul în Vogtland
Începe azi la patru dimineaţa
Să-l lăsăm să-nceapă deci
Altfel n-o să-l vedem în veci
Comunismul din Vogtland
Deşi el ţine doar o zi
E mult mai bine decît dacă am pălăvrăgi
Doar despre actul decisiv

Hoelz Max împarte tuturora bunuri
Aur, argint, mătase, vechituri
Lapte, ouă, brînză, pîine, vin
Veniţi săraci pe gratis cumpăraţi din plin
E vremea dreaptă a celor ce robesc
Să desfiinţăm deci banii
Căci ei ne sărăcesc.

Comunismul în Vogtland
Începe azi la patru în zori de zi
Să-l lăsăm să-nceapă deci
Altfel n-o să-l vedem în veci
Comunismul în Vogtland
Doar o noapte a durat
Mai bine-aşa decît să tot cîntăm
Despre măcelul decisiv

Hoelz Max se ţine de 3 zile pe picioare
Apoi inevitabil înfrîngerea apare
Timpurile încă nu s-au copt
Peste doi ani o luăm de la-nceput
Undeva în Mansfeldschen Revier
Trinteşte unul uşa domnului primar

Comunismul în Mansfeld
Începe azi la 4 dimineaţa.

KURT DRAWERT

Dialog

Războaiele din exterior
Vor deveni războaie din interior
Eu stau în cap
Ţinîndu-mi răsuflarea

Ah, las-o baltă
Ţine-ţi gura

Şi mă uitam încrezător
După o geană
Nici nu-ţi închipui
Cum ne răsucim gîtul
Cînd ne îngheaţă inima

Termină
Şi lasă-mă în pace

În orice caz e mult mai bine
Să speri
Decît să nu speri
Şi astfel m-am poticnit
Din nou
În situaţia de la care am plecat.

Spiegelarbeit

Măreşte-ţi ochii, micşorează-ţi nasul
Scurtează-ţi gîtul

Urechile, ceafa capul
Lungeşte-le, strîmbă-le, disloacă-le

Răsuceşte-ţi bărbia
Încruntă-ţi fruntea
Rotunjeşte-ţi gura
Întinde-ţi pielea
Schimbă totul
În favoarea armoniei ; întocmai
Ca un poem sau un principiu de viaţă.

BENEDIKT DYRLICH

Poem

Zace despletit părul tău
Pe cearşaful mototolit
Nesfîrşit numărul auritelor strune
Ce fac să răsune
O melodie aproape uitată
Surîsul verii în treacăt doar
Îţi atinge gura : alungă
Nălucile cuminţi
Din inutila ta cămaşă...

CHRISTOPH EISENHUTH

Cai pe malul mării

Seara marea este iarăşi a pescăruşilor
prin briza ce-i întîmpină
prin briza ce-i întîmpină
Nisipul îşi culcă liniştea
Mirosul de alge se amestecă în lumină
Seara marea este a cailor

Ei sînt aduşi de tineri bărbaţi
Copitele lor ating valurile
Caii adulmecă zările
Şi greu se întorc pe pămînt

Se-mprăştie în apă jarul din soare
Spaţiul e-un tablou mintuit de mişcare
Mîinile se înfig în coamele zburătoare
Presimt furtuna — şi uită de timp

Cerul schimbător se oglindeşte în mare
Caii vin de la adăpătoare
Sforăitul lor ferecat e de bolta-nserării
Şi doar ropotul copitelor pămîntesc ne mai pare.

ROLAND KLUGE

Înnoire

Rup cu plăcere
Bilete
Cu vechi proiecte
Astfel
Se simte şarpele
Cînd îşi leapădă
Pielea

Meditaţie

Încerc să te întrezăresc
Pînă la os scormonindu-ţi
Fotografia Röntgen
Dar nu pot să-ţi aflu obrazul
Ci doar un craniu
Anonim

Privind în profunzime recunosc :
Adevărul
Se ascunde la suprafaţă.

În româneşte de
Carmen Francesca Banciu

Horea în proiecţie europeană

Urmare din pag. 1

riul otoman, Suedia şi Polonia, preludii ale revoluţiei care avea să zguduie continentul. Revoluţia franceză al cărui bicentenar se apropie.

Apărut în urmă cu cîteva luni, acest din urmă volum intitulat „Patriotismul republican şi imperiile din răsărit" *(Settecento riformatore. La caduta dell'Antico Regime (1776—1789). Il patriotismo repubblicano e gli imperi dell'Est*, Torino, Giulio Einaudi, p. 465—1065) aduce frecvent în scenă pe români, fie pentru că ei se află implicaţi în marile evenimente, fie pentru că presa italiană începe să le acorde mai mult spaţiu ca înainte. Cînd se vorbeşte despre Imperiul otoman se fac referiri şi la principatele dunărene studiate acum nu numai de către corespondenţi de presă, dar şi de oameni cu ochi pătrunzător şi temeinică înţelegere a fenomenelor istorice ; este citat celebrul Volney sau Raicevich care sublinia faptul că „românii din Transilvania sînt de acelaşi neam cu cei din cele două provincii descrise de noi" (Moldova şi Valahia). Un extras dintr-o scrisoare a unui cadiu din Constantinopol reprodus de „Gazzetta universale" din 18 octombrie 1783 pune în lumină conflictul ireductibil dintre patriotismul care înflăcăra popoarele din Balcani şi crisparea înaltei Porţi, ataşată de vechile rînduieli ; era vorba de „o furtună care ameninţa cu prăbuşirea totală a imperiului".

Dar românii intră în atenţia cercurilor politice europene şi, mai mult, a opiniei publice din aceste decenii datorită mişcării lui Horea care a pus sub semnul întrebării „marele proiect al lui Iosif al doilea" de consolidare a puterii monarhice. În acest context, clar întrevăzut de Franco Venturi, răscoala românilor se înscrie organic în lanţul revoluţiilor europene, chiar dacă îşi menţine trăsăturile marilor mişcări ţărăneşti. Franco Venturi arată mai întîi cum au fost percepuţi românii de oamenii de cultură italieni în această fază de sfîrşit a vechiului regim. El se opreşte la paginile scrise de „rafinatul poligraf din Republica di San Marco", din Veneţia, Francesco Griselini care, după o călătorie prin regiunile dunărene, între 1774 şi 1776, a publicat o carte ilustrată de el însuşi : *Lettere odeporiche* cuprinzînd „paginile cele mai vii scrise despre români", observă Franco Venturi. Cartea înfăţişa o naţiune plină de demnitate, cu trăsături bărbăteşti, păstrînd obiceiuri romane, asemănătoare celor din Italia şi plină de însuşiri încă nepuse în valoare : „valahii" din părţile Banatului. Alte pagini au completat portretul unui popor prea puţin cunoscut. Dar el a ieşit puternic în lumină în toamna anului 1784.

Întemeiat pe surse de primă importanţă şi pe interpretările cele mai autorizate, semnate de David Prodan, Ştefan Pascu, Nicolae Edroiu, profesorul de la Torino prezintă faptele şi apoi modul cum s-au reflectat ele în scrierile italiene ale epocii. La început, relatările au pornit de la informaţiile voit deformate răspîndite de autorităţile habsburgice şi de aceea s-a scris că este vorba de o revoltă „montată" din exterior sau de o mişcare dirijată de oameni fără căpătîi. La atîta fericire din imperiu, cine ar fi simţit nevoia să se revolte ! Prin decembrie se mai putea susţine că răscoala e condusă de „Horre, Sofrony şi Sulins" ! Dar se consemna faptul că cel care conducea mişcarea a declarat că revolta a fost provocată de „jugul sclaviei celei mai insuportabile". Franco Venturi prezintă evoluţia evenimentelor şi cunoaşterea lor tot mai deplină în Italia şi intervine cu propriul său comentariu arătînd că Horea a fost tot timpul ghidat de un principiu şi nu s-a bazat pe autoritatea unei persoane : el cerea justiţie şi respectul persoanei umane. Referindu-se la cei care au înţeles cel mai bine sensul evenimentelor, la cărturarul iluminist german Ludwig Wilhelm Wekherlin şi la girondinul Brissot, profesorul Venturi ajunge la această preţioasă concluzie : *„Răscoala lui Horea, privită de la o distanţă mai mare, departe de preocupările imediate, rezultă a fi fost efectiv un episod din criza finală a vechiului regim, în anii revoluţiei americane şi a celei olandeze"* (p. 709—710). O confirmare o găseşte istoricul torinez în scrisoarea lui Brissot adresată public lui Iosif al doilea, deoarece în acest text, revoluţionarul francez „aplica doctrina declaraţiei de independenţă americană la cazul iobagilor din Transilvania". În volumul precedent, Venturi a arătat că acuzaţia adusă de curînd lui Brissot de către un istoric american, anume că a fost în slujba poliţiei, nu spune nimic deîndată ce luăm în considerare condiţiile în care lucrează un intelectual într-un regim absolutist. Dimpotrivă, presiunea la care a fost supus Brissot l-a făcut să cunoască mai bine adevărata faţă a regimului politic în care trăia, „nesfîrşitele compromisuri pe care fusese silit să le accepte pentru a putea supravieţui şi lucra" întărindu-i convingerea că vechiul regim nu mai era susţinut decît de forţă. De aceea a aruncat el în luptă vigoarea adevărului susţinînd cauza unor oameni asupriţi de un regim care credea că nu se va afla niciodată că împilează şi umileşte. Iobagii îşi ceruseră drepturile în numele muncii pe care o depuseseră şi de aceea răscoala lor fusese o revoltă împotriva tiraniei, revoltă deplin justificată ţinînd seama de dreptul la revoltă pe care îl au oamenii împilaţi. Această argumentare arată la rîndul ei importanţa europeană a răscoalei lui Horea, conchide Franco Venturi, indicîndu-ne astfel nivelul la care au ajuns cele mai bune sinteze de istorie a secolului XVIII european şi locul ocupat de români în această perioadă de adînci transformări.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **„ÎNTÎLNIRI** cu istoria şi cultura română" este genericul sub care se desfăşoară în oraşul italian Torre del Greco de lîngă Napoli o manifestare complexă dedicată ţării noastre. De un succes deosebit s-a bucurat gala filmului românesc în cadrul căreia au fost prezentate mai multe pelicule documentare, de animaţie şi artistice. Între filmele documentare au atras în mod deosebit atenţia „România, Ceauşescu, Pace", „Minunile Bucovinei", „România, ţara turismului românesc", „Dobrogea în mărturii". De asemenea, cu interes au fost primite filmele lui Ion Popescu Gopo „Quo vădis homo sapiens" şi „Maria Mirabella".

● **O SEARĂ ROMÂNEASCĂ** dedicată aniversării făuririi statului naţional unitar român a fost organizată de filiala din Nottingham a Asociaţiei de prietenie Marea Britanie — România. Cu acest prilej, a fost relevată importanţa evenimentului de la 1 Decembrie 1918, pentru dezvoltarea economico-socială a României. Publicul prezent, precum şi conducerile filialelor din Nottingham şi Birmingham ale Asociaţiei de prietenie Marea Britanie — România şi reprezentanţii ambasadei noastre la Londra au vizitat cu interes expoziţia deschisă cu această ocazie, expoziţie care reflectă bogăţia artei populare din diferitele regiuni ale ţării.

● **VIOLONISTA** Mihaela Martin se află în Statele Unite pentru o serie de concerte. Presa americană a elogiat performanţa artistică a violonistei române care a susţinut un recital şi concerte la Stamfort (Connecticut) şi Indianapolis (Indiana), manifestări care s-au bucurat de un mare succes de public şi comentarii extrem de pozitive la adresa creaţiei muzicale româneşti şi a şcolii noastre de interpreţi. Repertoriul bogat şi variat al Mihaelei Martin a inclus printre altele piese de Enescu, Mozart, Vivaldi, şi Prokofiev.

● **LA ALGER** s-au desfăşurat „Zilele internaţionale ale cinematecii algeriene", care au inclus şi un medalion închinat filmului românesc. Cu acest prilej, directorul Cinematecii algeriene şi regizorul Mircea Drăgan, invitat la această manifestare, au evocat dezvoltarea cinematografiei româneşti din ultima perioadă. În continuare, a fost prezentat filmul românesc „Columna".

● **LA HELSINKI**, sub auspiciile Federaţiei Asociaţiilor de prietenie dintre Finlanda şi alte state a fost vernisată o expoziţie internaţională pentru copii care include şi exponate oglindind viaţa şi activitatea copiilor din România. În cadrul Zilei României, a fost organizat un recital de poezie, au fost prezentate seturi de diapozitive după basme de Ion Creangă, desene şi alte lucrări de artă plastică executate de copii, precum şi piese muzicale specifice acestei vîrste.

● **„...ACEASTA** este puterea unei muzici deosebite, interpretate magnific"... „...Un spectacol muzical ca acesta se poate vedea foarte rar", „...Am avut privilegiul de a asculta unul dintre cele mai bune coruri din lume". Iată cîteva extrase din presa americană, care a elogiat nivelul artistic ridicat, calitatea repertoriului şi a spectacolelor susţinute de corul **Madrigal.** Formaţia românească se află într-un lung turneu, bucurîndu-se de un deosebit succes de public şi de atenţia constantă a presei.

● **POSTURILE** „Radio nacional" şi „Radio America Latină" din Costa Rica au dedicat României mai multe emisiuni speciale prezentînd principalele direcţii de dezvoltare economică şi socială a ţării noastre în cincinalul 1986—1990, cuprinse în Directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R. Comentarii deosebit de pozitive au fost făcute în legătură cu politica externă promovată de partidul şi statul român.

● **LA** „Ongaku No Tomo Hall", cunoscută sală de spectacole din Tokio, a avut loc un concert de muzică românească avîndu-l ca protagonist pe artistul japonez Hidenori Iwata. El a interpretat la nai un bogat repertoriu bazat pe melodii de inspiraţie folclorică românească. Spectacolul s-a bucurat de succes, numerosul public apreciind unanim frumuseţea cîntecelor din ţara noastră.

● **BIBLIOTECA** română din New York a organizat atît la sediul său, cît şi în alte oraşe o serie de manifestări dedicate culturii noastre. În cadrul acestora, au fost proiectate filme artistice produse de cinematografia românească în ultima perioadă. Despre reuşitele filmului din ţara noastră cît şi despre ecourile şi aprecierile de care s-au bucurat peliculele româneşti prezentate în străinătate au vorbit, la sediul bibliotecii, regizorii Andrei Blaier şi Alexandru Tatos. Cu acest prilej, au rulat filmele „Secvenţe" şi „Diminetile unui băiat cuminte". La manifestare au fost prezenţi regizori, critici, reprezentanţi ai unor companii americane producătoare de filme, un numeros public care a avut cuvinte de laudă pentru realizările şi calitatea filmului românesc contemporan. Seri dedicate filmului românesc au fost organizate de asemenea la San Francisco, Minneapollis şi Chicago. Printre peliculele oferite publicului se numără „Ilustrate cu flori de cimp", „Prin cenuşa imperiului", „Duios Anastasia trecea", „Fructe de pădure".

● **LA SALA** „Baroc" a vechii primării din Viena a avut loc o manifestare dedicată aniversării a 200 de ani de la marea răscoală populară din Transilvania condusă de Horea, Cloşca şi Crişan.

În alocuţiunea rostită de prof. dr. Viktor Heller, preşedintele Tribunalului administrativ, preşedintele Asociaţiei de prietenie Austria — România, au fost reliefate dezideratele de dreptate socială înscrise pe stindardul de luptă al răscoalei şi similitudinile obiectivelor strategice ale acesteia cu mişcările revoluţionare ţărăneşti din alte state europene din perioada respectivă.

Vinzenz Przypolsky, preşedintele Asociaţiei „Unirea — Prietenii României din Austria" a evocat personalitatea legendarului conducător al răscoalei, Horea.

Au fost scoase în evidenţă marile realizări obţinute în dezvoltarea economiei, ştiinţei, tehnicii şi culturii, în ridicarea nivelului de trai al poporului, în asigurarea deplinei egalităţi în drepturi pentru toţi cetăţenii ţării, fără deosebire de naţionalitate. S-au evidenţiat obiectivele de importanţă istorică stabilite de Congresul al XIII-lea al P.C.R. pentru dezvoltarea generală a economiei româneşti, inclusiv agriculturii, în perioada 1986—1990 şi pînă în anul 2000 ca o garanţie sigură a înaintării ferme a patriei spre noi culmi de civilizaţie şi de progres.

În încheierea manifestării, actorul Felix Franchy a recitat versuri închinate lui Horea de Mihai Eminescu şi Aron Cotruş, în versiunea inedită în limba germană, realizată de poetul român de limbă germană, Franz Bulhardt, din România.

Manifestarea, la care a participat o numeroasă asistenţă, s-a bucurat de un deosebit succes.

Balcanice

FIVOS DELFIS

Ugere de rouă

Pentru tine a îmbrăcat pădurea verde veşmînt
Ugere de rouă sînt buzele şi sînii tăi.
Ugere de rouă pulsează în palma mea
Ca nişte fructe în pîrgă.
Mireasmă de miere şi pîine avea singurătatea aceea.

Cărare şerpuită

Şerpuita cărare
Totdeauna i-a fost drumul cel drept
Care ducea spre lumină.

Acela a fost sunetul timpului tău

În zadar te caut şi te pomenesc.
Acela a fost sunetul trupului tău
Care acum nu mai este.
Sunetu-i frînt
În luminoase fărîme.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

REPERE

Despre pasiunile sufletului (I)

Cea de a doua serie îngrijită de Idel Segall la **Editura ştiinţifică şi enciclopedică** este „Clasicii filozofiei universale", părînd a avea o soartă mai bună decît „Bibliotheca Orientalis", din care nu a apărut de mai mult timp nici un titlu, deşi unele fuseseră anunţate cu generozitate. Cauzele trebuie căutate, desigur, într-o ciudată orientare a acestei edituri, alteori atît de inspirată. Frumosul ecou al colecţiei orientale, cît şi încurajări oficiale, necesitatea deschiderii spre orizonturi cît mai largi, ar fi putut să stimuleze cercetările consacrate unor vechi civilizaţii şi literaturi din Asia. Într-un asemenea domeniu trebuie exclus orice capriciu editorial, continuîndu-se iniţiativele care dau strălucire muncii editoriale de azi. De aceea, ne bucură excepţionalele volume publicate de curînd în „Clasicii filozofiei universale", atît Descartes, **Pasiunile sufletului,** cu un studiu introductiv şi note de Gheorghe Brătescu, la care ne vom referi în continuare, cît şi încheierea monumentalei lucrări consacrate filozofiei greceşti pînă la Platon, cu un indice, în anexă, ce constituie o minuţioasă întreprindere, cu valoare ştiinţifică şi metodologică în sine. Sperăm să avem prilejul de a studia îndeaproape această din urmă antologie de texte din filozofii greci, cît şi aparatul ştiinţific al versiunilor româneşti, cu toate că putem mărturisi încă de pe acum convingerea noastră că ne aflăm în faţa unei realizări superioare marilor tentative europene ale genului, vestitelor antologii ale lui Kapelle şi Diels-Kranz. Împreună cu seria Platon,asupra căreia nu am dat seamă în aceste pagini, datorită unor mici rezerve cu privire la acurateţea traducerilor, nădăjduind că procesul de echivalare a textelor se va ameliora pe parcursul apariţiilor de volume, şi nevrînd să umbrim în vreun fel uriaşa semnificaţie a acestui adevărat „corpus" al operei filozofului elin, şi împreună cu proiectele aristoteliene, care se vor materializa în curînd, această sută de volume constituie cea mai demnă afirmare a spiritului actual în cultura română. Folosind o metodologie modernă şi cele mai rafinate şi subtile întrepretări create în procesul de editare şi de înţelegere a textelor, din ultimul timp, traducătorii şi îngrijitorii ediţiilor româneşti au realizat o operă fundamentală, pe care se vor pune temeliile spiritului filozofic românesc de mîine. Dacă Heidegger avea dreptate să afirme „că nu se poate filozofa decît în patria spirituală a Eladei (el spunea chiar că „verbul" trebuie auzit greceşte **griechisch gehört,** pentru a putea gîndi cu adevărat...), atunci vom recunoaşte că cititorul de la noi începe să devină în sfîrşit familiar cu acest mare demers al spiritului. Întorcîndu-ne la Descartes, marele „modern", vom nota mai întîi plăcuta surpriză de a vedea că traducerea şi aparatul ştiinţific al tratatului **Despre pasiuni** sînt semnate de Gheorghe Brătescu, remarcat pînă acum prin studii de istoria medicinei. În cercetarea operei lui Cartesius, Gheorghe Brătescu aduce o remarcabilă erudiţie, păstrînd în general un ton rezervat şi ferit de excese pozitiviste, atît de curente la unii oameni de specialitate, atunci cînd tentează o operă de pură speculaţie. Nu lipseşte nici accentul polemic, acolo unde este cazul, fără a atinge în nici un fel vibraţia încărcată de resentimente a unor comentarii asemănătoare. În acest sens, observaţiile din nota 84 de la pagina 43 sînt pline de înţeles, aducînd chiar o undă de ironie prin mirarea trucată de expresia „Tulburător este că...". Polemica fără ironie i se pare; desigur, prea brutală acestui iubitor de franţuzisme. Distincţiile prea transante au deservit însă de multe ori comentariul, mai ales în ceea ce priveşte legăturile lui Descartes cu spiritul epocii sale. Ele ar fi trebuit evidenţiate cu mai multă hotărîre, chiar dacă relaţiile pot să apară uneori paradoxale, aproape incredibile. Cel mai puternic tratat despre pasiuni şi despre facultăţile volitive apăruse cu peste o sută de ani înainte de Descartes şi aparţinea lui Ignaţiu de Loyola (noi am avut la îndemînă traducerea franceză din 1933, realizată de Pierre Jenesseaux, cu notele celebrului Roothaän, în editura J. de Gigord). Este o lucrare compusă cu alt scop, dar minuţia descrierilor unor stări, precum şi profunzimea cunoaşterii sufletului omenesc o transformă într-o capodoperă. Spre deosebire de Ignaţiu, care era un om de acţiune, Descartes aduce o deschidere mai mare, chiar dacă mai puţină profunzime. Că şi Thomas a Kempis, Ignaţiu era un îndrumător, pe cînd filozoful de după ei era un comentator.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STĂINĂ

● **CĂRŢILE** consacrate aceluiaşi motiv pot să fie de multe feluri... Aşa s-a întîmplat, desigur, şi cu istoriile celui de al doilea război mondial ! De curînd, ziarele din întreaga lume au consemnat volumul **„Războiul cel bun", O istorie orală a celui de al doilea război mondial,** apărut sub semnătura lui Studs Terkel la editura **Pantheon.** Istoria „orală" vrea să însemne de fapt o colecţie de mărturii ale participanţilor. Recenzia lui Jonathan Yardley din **International Herald Tribune** explică titlul în felul următor : „Studs Terkel şi-a pus titlul istoriei orale a celui de al doilea război mondial între ghilimele pentru că înţelege de fapt dublul sens al acestor cuvinte. Pe de o parte, războiul a fost „bun" pentru că, din punct de vedere politic şi moral, o victorie a aliaţilor împotriva fascismului era necesară ; după cum îi spunea un veteran lui Terkel : „Fusese un timp cînd te simţeai bine. Ţara simţea că făcuse ceva care merita să fie făcut. Soldaţii se întorseseră acasă simţind că realizaseră ceva". Pe de altă parte, nici un fel de război nu poate fi numit într-adevăr „bun", iar tendinţa curentă de a privi în mod romanţios cei de al doilea război mondial este, după expresia unei femei din California, „o pură autoiluzionare".

● **MARELE SCULPTOR** englez Henry Moore demonstrează o mare vitalitate artistică. La cei optzeci şi şase de ani ai săi, artistul este prezent în aproape toate expoziţiile importante din Marea Britanie şi din America, iar o recentă colecţie de desene şi schiţe, prezentată publicului de Galeriile Malborough, a cucerit sufragiile celor mai exigenţi critici. Iată ce scria Marina Vaizey de la **Sunday Times** din Londra : „Opera lui Henry Moore este cea mai cunoscută şi cea mai expusă publicului dintre toate cele apărute vreodată în istoria artei. El este un artist, productiv, prolific, iar la vîrsta sa înaintată încă plin de creativitate : într-atît, încît recentele lucrări de grafică au figurat la loc central în expoziţiile dedicate noilor tendinţe în artă, îndeosebi **Imaginea cîştigată cu greu,** prezentată de Galeriile Tate, în această vară, cu toate că Moore avea de două ori vîrsta co-expozanţilor săi. Ca şi la alţi artişti care au trăit mult, cum au fost Picasso sau Matisse, titanii acestui secol, imaginaţia artistică a lui Moore rămîne fertilă şi neaşteptată. Dar chiar succesul său a dus la unele critici. Desigur, unele lucrări din anii '20 şi '30, în perioada cînd a contopit imagini din arta primitivă cu inspiraţia referitoare la figura omenească şi la limba engleză, realizînd incrustaţi în piatră, abstracte şi organice în acelaşi timp, — au fost judecate greşit de criticii săi de atunci, dar astăzi sînt considerate a fi printre cele mai importante opere ale sculpturii secolului XX".

● **UNUL** dintre autorii care păreau definitiv uitaţi era Rudyard Kipling, o întruchipare a unei lumi apuse, cu moravurile şi sentimentalismul ei desuet. De curînd, un spectacol realizat de actorul Alec McCowen, pe un scenariu de Brian Clark, a cunoscut un succes monstruos la Londra. Sînt reluate pasaje ample din opera autorului **Cărţii junglei,** într-un decor foarte simplu, evocînd casa de la ţară a lui Kipling, iar limbajul spectacolului este cel al unei comunicări directe cu spectatorii. Iată ce spune Brian Clark, citat de Caroline Moorhead, într-o cronică foarte, foarte favorabilă, publicată de severul ziar **The Times :** La început aveam prejudecăţile : am crezut despre Kipling că este imperialist, de dreapta, naţionalist-agresiv, partizan al sclaviei. Am citit mai apoi **Kim** şi m-am grăbit să mă apuc de lucru. Este cel mai extraordinar roman care a fost scris vreodată în limba engleză. Am început să-mi dau seama că există nişte prejudecăţi teribile şi neînţelegeri grave în legătură cu Kipling. (...) El ura sistemul de clasă al epocii vitoriano-edwardiene şi preţuia în mod natural clasa muncitoare. Îi iubea pe ingineri şi pe cei ce construiau poduri, şi pe oamenii umili de pretutindeni. Era onest. N-aş spune adevărul dacă aş afirma că am ajuns să-l iubesc, — dar am ajuns să-l respect".

● **REEDITAREA** marelui roman al lui Michael Gold, dedicat vieţii mizere din cartierul new-yorkez Lower East Side, **Jews Without Money,** la editura Caroll and Graf, prilejuieşte frumoase aprecieri din partea suplimentului literar al ziarului **New York Times.** Prima ediţie a cărţii apăruse în anii treizeci, fiind considerată o capodoperă a evocării unei existenţe umile în infernul marilor aglomerări urbane. Michael Gold a scris de fapt o proză de factură autobiografică, inspirîndu-se din propriile experienţe. Autorul fusese un activist social radical, fondator al mişcării de nuanţă socialistă **The New Masses.** În prima recenzie a cărţii, citată de publicaţia menţionată, R.C. Feld vorbeşte de „o capodoperă", comparabilă cu lucrările lui Rembrandt în ceea ce priveşte puterea de evocare a „umbrelor adînci" ale realităţii. În acest context mai este evocat un roman cu tematică similară, **Call It Sleep,** al lui Henry Roth. Sînt două romane „proletare" ale Americii secolului nostru, cărora nu le putem alătura decît cartea lui Victor Villasenor, **Macho,** referitoare la viaţa emigranţilor latino-americani în marile oraşe ale continentului din nord. Sînt cărţile unei conştiinţe aspre a realităţilor sociale.

JURNAL DE POET

Ultimul Heidegger

În recentul meu drum la Heidelberg am agonisit din vitrina unei librării de curînd apărută, la editura Vittorio Klostermann, o carte de două sute de pagini, cuprinzînd ultimele texte ale ginditorului Martin Heidegger, intitulată „Denkerfahrungen" — experienţe ale cugetării. Dar cuprinde această carte din grija lui Hermann Heidegger, unul din fiii filosofului, şi texte mai puţin cunoscute, de suflet, ale filosofului, poezii ale adîncului fiinţei sale, multe poezii timpurii, scrisori, apoi conferinţe tărzii, printre care celebrul Drum de ţară, publicat de mine în **Luceafărul** pe vremea studenţiei mele la Freiburg.

Socot de datoria mea, şi cu cîtă bucurie o fac, să redau în continuare toate aceste poezii ale lui Heidegger în româneşte, aflînd că înainte de moarte, obişnuia să citească zilnic poezie, pe Hölderlin.

Acest iniţiator în a citi poezie, el însuşi poet, spune undeva : „Rostirea poetică este ceea ce prin excelenţă îngăduie muritorilor pe pămînt sub cer înaintea celor divine să locuiască". Poetul este cel ce prin vers „comprimă, esenţializează într-un mod unic dat Patria, ridicînd-o la lumină".

Nu întîmplător cel din urmă cuvînt grafiat de Heidegger este Heimat — Patria.

Ioan Alexandru

Pieritoarea podoabă

Surăzătoare toamnă timpurie
Poarta grădinii a deschis
Condu-mă tu aurie
Pe tinerescul drum promis

Încă o dată să salut
Podoaba precară
Cu pas de pelerin tăcut
Între noapte şi seară

Frunzişul tău foşnitor
De fiorii morţii cuprins
Se resimte-n cădere
Curînd învins

Visul tău fericit
În zi săracă-n lumină
Caută razele-n
Istovita grădină ?

În româneşte de
Ioan Alexandru

SPORT

Înainte de Sarajevo

Evenimentul cel mai important pentru fotbalul românesc rămîne întîlnirea de săptămîna viitoare a Universităţii Craiova cu echipa feroviarilor din Sarajevo. Deşi cu cîţiva titulari în minus echipa craioveană a făcut faţă primei manşe a calificării în condiţii satisfăcătoare. E mai ales o victorie a rutinei şi a calităţii jocului de ansamblu. Chiar dacă Beldeanu a făcut un joc de zile mari victoria rămîne a întregului mecanism al echipei în care randamentul noilor veniţi, chiar dacă nu poartă în întregime pecetea stilului craiovean, a fost util. Trebuie spus doar că acest meci care în momentele penaltiului a stat pe muchie de cuţit putea fi totuşi cîştigat la scor de Universitatea, dacă a doua repriză era jucată cu mentalitatea din prima. Ceea ce este de altfel frumos în jocul studenţilor olteni este tocmai maniera deschisă, demnitatea conduitei în teren, resursele pe care ştie să le arate în cele mai grele momente. Aceste calităţi s-au văzut în meciul cu fotbaliştii iugoslavi mai ales în repriza primă, cealaltă văzînd mai ales jocul apărării la un nivel cunoscut. Oaspeţii din Iugoslavia ne-au arătat caracteristicile unei bune echipe dintotdeauna : calităţi tehnice şi ofensive remarcabile, dar mari fisuri în apărare. Aceste fisuri n-au fost suficient exploatate la Craiova, dar pot fi exploatate la Sarajevo. Calculul rece dă serioase şanse de calificare craiovenilor şi purtîndu-se aşa cum se poartă de obicei pot duce numele echipei lor mai departe pe itinerariile fotbalului european. Indirect valoarea lor este confirmată şi de insuccesul naţionalei noastre în Grecia. Fără craioveni selecţionata română şchioapătă şi a şchiopătat ori de cîte ori nu li s-a acordat toată încrederea. Calificarea echipei României la mondiale, care acum se dispută între noi şi irlandezii nordici, depinde în mare măsură de Universitatea Craiova şi acesta este un motiv în plus ca acestei echipe să i se acorde mai multă atenţie şi asistenţă. Adică un tratament care nu i s-a acordat întotdeauna la nivelul cuvenit de faima echipei şi de utilitatea acestui climat sportiv craiovean pentru fotbalul românesc. Sarajevo poate fi o nouă pistă de lansare a craiovenilor, dar şi a naţionalei de fotbal a României.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
50
(1 180)
Sîmbătă
15 decembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RĂSPUNDERE ȘI ANGAJARE

În rezonanța de fond a ideilor și hotărîrilor marelui forum comunist, țara trăiește cu un acut sentiment al prezentului și viitorului oricare act al naturii sale economice, moral-politice și sociale, adăugînd cu fiecare zi din calendarul acestui sfîrșit de an noi dovezi, noi semne ale identității sale materiale și spirituale, într-un climat de profundă unitate și efervescență creatoare. În acest sens se înscrie și întrunirea unor importante organisme ale democrației noastre socialiste iar hotărîrile care au fost adoptate aduc în prim plan starea de conștiință și responsabilitate în care lucrările celui de-al XIII-lea Congres al partidului, indicațiile și orientările tovarășului Nicolae Ceaușescu cuprinse în magistralul raport prind viață și alcătuiesc programatic conduita sub raport economic și social a întregii națiuni. Din cîmpul vastei sale problematici teoretice și practice, spiritul Congresului trece astfel la orizontul existenței cotidiene și consacră direcții și dimensiuni de conținut ale vieții din toate domeniile și sectoarele de activitate.

Orientările cuprinse în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu rostite la Plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României, precum și la Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii au ca teren de manifestare directă însăși realitatea și dinamica acesteia, spiritul revoluționar, creator, în care trebuie acționat pentru ca în reliefurile economice noi ale țării să se implanteze adînc și cu putere tot mai mare orizonturile necesare ale perspectivei, astfel încît pe lungimea de undă pe care a hotărît-o Congresul al XIII-lea patria să prospere în toată amplitudinea demersului și situării sale pe noi trepte de progres și civilizație. Este aceasta și puterea de lege pe care, completînd seria dezbaterilor și deciziilor din cadrul organismelor democrației noastre socialiste, Sesiunea Marii Adunări Naționale a consacrat-o din perspectiva împlinirilor care vor reuni străduințe, eforturi de muncă, de gîndire și creație ale întregului popor. Proiectul legii Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1985, Proiectul legii Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare precum și alte documente care au figurat pe ordinea de zi a acestor organisme sintetizează o practică și o experiență care primesc impulsuri și deschideri noi, ca semn al unei ascendente și necesare dezvoltări, pe măsura sarcinilor și obiectivelor pe care ni le-am asumat și în sfera cărora se cuprind transformări calitative esențiale. Atît în ceea ce privește industria care, după expresia secretarului general al partidului, se află în plin proces de trecere de la dezvoltarea extensivă la aceea intensivă cît și agricultura care trebuie să se ridice la nivelul cerințelor revoluției din acest domeniu, să străbată o perioadă a marilor producții dar să însemne și un nou mod de a munci și trăi. Toate acestea și încă altele sînt imperative ale momentului care trebuie să facă din ultimul an al cincinalului nu numai un act de bilanț sigur și fructuos al unei perioade în plin proces de încheiere ci și baza sigură a succeselor din viitorul cincinal, premiza cît se poate de reală a înfăptuirilor care decurg din orientările ce țintesc sfîrșitul de mileniu și prin prisma cărora România se va situa pe cele mai înalte trepte ale dezvoltării sale. Sub o asemenea înțelegere, chemarea pe care a adoptat-o Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii este și un răspuns care ne cuprinde pe toți, este felul de a răspunde prin noi înșine și la dimensiunea propriilor noastre răspunderi și datorii de conștiință. Este modul în care privim realitatea nu static și nici sub semnul aparențelor, ci în toată dinamica și substanțialitatea sa, ca pe un proces în continuă perfecționare, sub semnul unor noi cerințe, al unor noi posibilități, ca factor energetic vital în cuprinderea și la frecvența căruia pulsează inima întregii națiuni, partidul nostru comunist, călăuza noastră sigură aflată în proiecția de gînd și acțiune politică, revoluționară a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Luceafărul

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL XIII-LEA

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Conștiința unei epoci, adevărul unei epoci

Un partid al principiilor, un partid al faptelor. Ceea ce mi se pare extraordinar de frumos și cinstit este drumul său de la teorie la practică. Efectiv, tot ce se gîndește, mai cu seamă de la Congresul al IX-lea încoace, prinde viață, oricît ar fi de îndrăzneț.

După un asemenea eveniment, cum este cel de-al XIII-lea Congres al partidului, se impune o reprivire a istoriei românești din piscurile epocii pe care o trăim. Care sînt firoanele străvechi ale umanismului acestui partid, ale spiritului său civic și patriotic, ale strategiilor sale profund revoluționare? Partidul n-a apărut, desigur, ca un „deus ex machina", el a avut, are și va avea continuu un substrat vital, care este însuși poporul.

Fiecare popor în parte a fost întîiul savant al omenirii, întîiul artist de geniu, întîiul magistrat, întîiul rege-ostaș. Experiența fiecăruia e unică și ceea ce istoricii numesc — în lipsă de alți termeni — paralelism al civilizațiilor este în fond o simultaneitate a geniului uman în toată desfășurarea splendorii sale. Poporul știe din ceasuri imemoriale mersul aștrilor pe cer, el cercetează lucrarea plantelor asupra sănătății, tot el taie viscerele pămîntului după comori iar datinile primordiale ale vieții și morții le preschimbă, prin repetiție și șlefuire, în tratate de etică universală. Din cînd în cînd, din trupul lui frumos ca un copac, cum ar fi zis cronicarul, se sumețesc în văzduh mugurii înnoitori, care îl împing mai departe, îi desfac arborescența și îi dau temeiurile nemuririi. Asemenea oameni sînt providențiali și fără ei ar fi imposibil de închipuit progresul umanității. Fie că sînt oameni politici sau conducători de armii, artiști sau inventatori de geniu, oamenii aceștia sînt exponențiali și reprezintă certificatul de maturitate și bărbăție al popoarelor din care s-au născut. Aici nu se poate trișa și de multe ori unii care păreau glorii în timpul vieții au pierit nu pe limba lor, cum se spune, ci pe limba popoarelor, care refuză minciuna și care i-au nivelat cu judecata implacabilă a timpului.

La noi, la români, există o dreaptă măsură a duratei și a răbdării care conferă tuturor evenimentelor și personalităților de excepție veșmîntul curat al eternității. În Albacul lui Horea, de pildă, mai trăiesc și acum strănepoți ai crăișorului care îi poartă numele adevărat de Nicula, iar un copil întrebat deunăzi cine a fost marele comandant a putut răspunde în chip natural „un neam de la noi din sat". Pentru mulți Eminescu nu a murit, așa după cum nu poate muri o doină, el este ca un spirit al locurilor de care mai amintesc case și copaci, drumeaguri de țară și primitive pavaje ce i-au ascultat pașii, bătrîni ai căror părinți l-au

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

Realitatea imediată

Din foarte desele, aproape cotidienele mele drumuri de reporter, am notat în carnet și cîteva dintre expresiile legate direct de activitatea de scris și documentare în teren. Rînd pe rînd mi-au plăcut și displăcut sintagme care în bună parte, iată, dau seamă despre puterea și rolul scrisului. „Fiți atenți ce spuneți, că ne bagă în cerneală !", „Mai luați-i niței în vîrful peniței pe ăștia, că-și fac de cap !", „Ai auzit, tu, ne dă la ziar !", „Cică ne pune-ntr-o carte, cînd, cînd apare cartea, că vrem și noi s-o cumpărăm ? !", „A mai trecut cineva pe aici și n-a scris un rînd despre noi !" „Te va citi o țară-ntreagă !", „Scrieți despre el, zău că merită cu vîrf și îndesat", iată doar cîteva din expresiile care indică pulsul realității vizavi de ceea ce noi numim documentare în teren pentru un reportaj de ziar, pentru o carte de publicistică, pentru un roman, pentru un scenariu de film etc. Aproape peste tot în țară, venirea unui ziarist, a unui scriitor, a unui redactor radio sau tv constituie un mic eveniment. Ceea ce denotă, încă o dată, prețuirea și respectul de care se bucură oamenii care slujesc scrisul. Desigur, din sintagmele de mai sus se poate desprinde foarte ușor dorința ca scrisul, arta, creația să exprime adevărul, credința extrem de vie că scrisul, tipăritura, filmul au o funcție directă educativă, de asanare a unor tare morale, de construire și reconstruire a conștiinței. Altfel scrisul, la prima vedere pare o activitate fragilă, dar, mergînd în teren se poate constata lesne puternicul impact cu realitatea. Cultivăm, și este bine așa, un scris preponderent al gesturilor și faptelor bune. Nu de puține ori mi s-a spus să scriu despre cutare sau cutare lucru pentru că e atît de grozav încît merită să se scrie despre el, că scrisul folosește celor în cauză, că devine un adevărat certificat, un atestat. Am constatat acest fapt de zeci, de sute de ori. Scrisul, în ziar, în cartea de publicistică, în povestire sau roman potențează activitatea, acțiunea, dă un ascendent, dă, acum, ca să vorbim în termeni economici, eficiență acțiunii și activității sociale. Este un fel de act pentru nemurire, fără exagerare spus. Tocmai de aici derivă marea datorie, de conștiință și suflet a tuturor celor care scriu de a porni direct de la realitate, fără ocolișuri, de a pune totul în lumina proaspătă a adevărului, a vocației noastre spre adevăr. În cadrul excepțional al democrației din România socialistă, omul de scris, artistul este întrutotul un om-cetățean. Problemele obștii sale sînt problemele scrisului său. Înțelese la modul superior, aceste principii sînt cuprinse în documentele partidului nostru. În esență sa artistul este văzut ca un adevărat constructor, ca un om care dă un plus de identitate peisajului social. Este cunoscut faptul că operele cele mai izbutite artistic sînt cele în care autorul pune, tratează teme și aspecte pe care le cunoaște cel mai apropiate inimii sale, pe care le stăpînește

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Ținutul și orașul

Altă vreme, spațiul cultural al Banatului a fost încălzit de soarele filantropiei literare, însoțită fiind aceasta de o conștiință critică subdezvoltată ; puținătatea adevăraților scriitori, rănile decalajelor valorice, nu făceau decît să agraveze constatarea, în pofida declarațiilor zgomotoase și orgolioase ce proclamau Provincia drept „centru al lumii". Dacă absența mizei este o veche tară a literaturii „de provincie", condamnînd-o la periferizare, amputarea spiritului critic o făcea prosperă ; doar intoleranța la subliteratură, visînd orbita culturii majore, doar refuzul „criticii" amicale, neamenajînd gloriile burgului și vanitățile lor hipertrofiate, puteau oferi premisele unei renașteri spirituale.

Se pare că acești ani, atingînd — pe alocuri — altitudinea marii literaturi, au venit. Cineva vorbea chiar de o „bunăstare critică" pentru spațiul bănățean. O anchetă a revistei **Luceafărul** pleca de la constatarea că literatura Banatului este acum o enclavă puternică a literaturii noastre. Dar, indiscutabil, exploatarea literară a acestui filon e departe de a-și fi epuizat posibilitățile, înțelegînd aici localizarea nu în sensul strîmt al localismului, de recunoscut prin detalii topografice ori aluzii lingvistice, dialectale. În geoliteratura noastră, literatura Banatului e mai puțin monumentală ; în plus, ea e animată de intenții recuperatorii după ani de tăcere și secetă, vidată fiind de mari personalități și obligată acum, tocmai pentru a renaște competitiv, de a ocoli capcanele moleșirii spiritului critic. Tocmai în acest sens e de precizat că această nouă literatură nu trebuie judecată cu vechea măsură a regionalismului colorat idilic, suficient sieși ; **literarizarea** acestei zone sau a oricărei alteia nu obligă la monografism, deși sentimentul provincialismului, se hrănește cu proză etnografică și hiperbolică. Cum traversăm un timp al atenuării specificului provincial, a rivni la o literatură neprovincială nu înseamnă — pe de altă parte — a părăsi elanul cartografic. A scrie despre Banat presupune, totuși, a studia un teritoriu de senzualitate gilgiitoare, trăind sub regimul sărbătorii, invocînd memoria afectivă.

Față de Sorin Titel care-și concepe romanele sub regimul feericului, față de Ion Arieșanu care face din scris traversarea unor experiențe afective în căutarea celuilalt, Ion Marin Almăjan vădește predilecție pentru firi ursuze, închise, personaje în formare, prinse în trepidația imediatului și manifestă apetență pentru **realism** și **anticalofilism**, pendulînd între invenție și transcriere.

Ion Marin Almăjan a visat să ajungă scriitor. Bun cunoscător al zonei, trăind într-o lume care îi e familiară, prozatorul nu va refuza

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 5-a

România

Triumfă-n pace România
Cu stele aprinse în timp,
Iar drumul prin istorie
Sîngerează cuvintele de dor
Trezite la fereastra veacului.

O grădină se face cîmpia
Cu fîntîni de fulgere și vis
Și trece înfrigurată lumina
Prin ochiul de pace și belșug,
Viscolind în spicele de grîu.

Din soare se naște veșnicia
Și umblă cu țara prin noi.

Dumitru Udrea

În pagina a 6-a : ● FESTIVALUL DE POEZIE NICHITA STĂNESCU ● articole și evocări de ● Ion Mircea ● Ștefan Țeaciuc ● Alexandru Horia ● Nicolae Ciobanu ● Alexandru Condeescu ● Mircea Micu.

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Tema autorului

„O lumină la etajul 10" de Malvina Urșianu

Malvina Urșianu este un autor de cinematograf care-și concepe opera unitar, cu linii de forță directoare trasate ferm și urmărite cu o privire în egală măsură pătrunzătoare și nuanțată. Departe de a avea o claviatură redusă — claviatura ei este recognoscibilă, autoarea are stil — un stil care nu poate fi nici contestat nici imitat. Închisă ermetic, înnădită în opera sa, cineasta ne-o impune cu autoritate și partizan sau nu cu felul ei de a vedea lumea, nu se poate să nu accepți evidența adevărului estetic al acestui tip de propunere, investit cu credință liniștită și firească sinceritate. Filmele ei suscită discuții și provoacă mereu reconsiderarea ansamblului și sînt puține cronicile de film — discuția strictă a poveștii cinematografice și atît — care i-au fost dedicate, majoritatea exegeților simțind de fiecare dată nevoia să facă racorduri cu filmele precedente, cu opera în ansamblul ei, cu personalitatea regizorului. Judecata de valoare vizează de fiecare dată **tema autorului** — și este acesta un semn evident de excelență, de validare a unei conștiințe artistice. Piesele dosarului cinematografic al Malvinei Urșianu se reașează după fiecare premieră, închegînd opera și constituindu-se într-un veritabil discurs unitar despre care s-a mai vorbit de atîtea ori — meditația asupra istoriei, o istorie al cărei dinamism și a cărei logică autoarea le depistează prin destinele eroilor săi. Acest lucru s-a spus de multe ori, dar niciodată nu ni se pare destul, într-un peisaj al cinematografiei românești contemporane în care din păcate asistăm prea ades la filme întîmplătoare, de o suspectă diversitate de tematici și de stil. Arbitrariul și întîmplarea se știe, sînt apanajul mediocrității, eticheta ei, una dintre ele. De aceea, în context, acei artiști ai filmului românesc la care depistăm consecvența și rigoarea, care au deci un flux ideologic constant și forța de a-l face artă se bucură de prestigiu real și sînt cei care pun amprenta personalității lor pe o școală cinematografică națională. Formula artistică a Malvinei Urșianu este surprinzător de modernă la o analiză mai atentă — spunem surprinzător doar pentru că autoarea este caracterizată îndeobște prin clasicitatea și eleganța stilului ei — pentru că această punere în pagină a unei unice obsesii mozaicată aparent capricioasă temporal — trimite în realitate lungi fascicole luminoase spre felul cum era gîndită o epocă analizată filmic anterior și consolidează senzația de unitate despre care vorbeam.

Astfel, **O lumină la etajul zece** — vine abia după **Trecătoarele iubirii**, să zicem, dar destinul moral al eroilor din **Trecătoarele iubiri** devine și mai clar prin această lumină. Metoda este validată valoric.

Ca orice talent autentic ce se desfășoară sub semnul unei ideologii ferme și al unei tematici majore — Malvina Urșianu aduce temei variațiuni din ce în ce mai subtile, anvergura dezbaterii etice mai redutabilă și performanța mai înaltă. Poate că în nici un film al autoarei această performanță nu a fost mai dificil de realizat, de aici și grija particulară a autoarei pentru alegerea unor instrumentații sigure — cum ar fi de pildă un anume tip de actori, apți să descifreze patetismul unei afirmații cu multiple sensuri într-un limbaj intelectual specific. Dificil, pentru că de data aceasta Malvina Urșianu urmărește drama morală a unei femei exponențiale care iese la lumină — după o detenție

Smaranda Jelescu

Continuare în pag. a 7-a

Drumuri spre poet

Chiar dacă în ultima vreme o lumină de culoarea chihlimbarului ori a boabelor de strugure, aplecate spre umbra brumelor, i s-a insinuat în culoarea feței ;

chiar dacă adolescentul (pe care l-am văzut tăind drumuri de parcă zbura, printre suavele trupuri ale studentelor de la filologia bucureșteană de acum aproape trei decenii) s-a mutat, pentru o vreme, în fotografia unui bărbat căruia viscolele vremilor i-au desenat hărți stranii pe față de parcă cineva, un necunoscut, nemaigăsind pergament, l-a rugat să-i împrumute, pentru un timp, coala netedă de lîngă ochii și buzele sale, ca să însemneze acolo fluvii imprevizibile spre misterioase oceane ;

chiar dacă un celebru copac, răstignit în caldarîmul Capitalei, nu se mai aude chemat pe nume și se vede nevoit, acum, în începutul de singurătate al iernii, să împrumute vocea amintirii pentru alint ;

chiar dacă...

Parafrazîndu-l pe Poet, voi spune acum, cînd știm mai exact, mai dureros ca oricînd că „anii trec ca clipele / scuturînd aripele" —

voi spune, deci, parafrazîndu-l pe Poet : „Cel mai mare poet în viață, — lîngă alți cei mai mari poeți în viață, adică lîngă Arghezi, Bacovia, Blaga, Macedonski și pînă lîngă înălțimile Eminescu — este Nichita Stănescu".

Chiar dacă, pentru o vreme, viața, grăbindu-se, a zidit un soclu, iar acolo, sus, lîngă luceferi, pînă unde s-a încumetat să-l înalțe, a așezat în marmură rece ochii, și buzele și fața Poetului.

Voi spune toate acestea, chiar dacă jos, în basoreliefurile temeliei ce sprijină soclul ne aflăm, noi, viețile, îmbrățișîndu-se printre întîmplările zilei ; cum ar fi cea de azi, în care, vorbim, gîndim și plîngem „De Dor de Nichita Stănescu".

★

Și — din vremea pe cînd își publica „Respirările" în „Luceafărul" — parcă-l aud spunînd — în treacăt, pentru că demnitatea și frumusețea gîndului nu cheamă apăsarea inutilă a cuvîntului : — Bătrîne, unii au avut norocul să-l aibă pe Shakespeare. Alții pe Dante,

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 4-a

Amintindu-mi

Vor trece veacuri după veacuri și glasul poeziei lui Nichita se va auzi tot mai distinct. Deși a trecut un an de cînd s-a retras brusc dintre noi, mie, nici azi, nu-mi vine să cred că am privilegiul de a mai sta în preajma făpturii lui fără asemănare. Zidul de om care era Nichita și casa lui erau mai primitori decît Gara de Nord care primește pe oricine. Ca și cerul înstelat al nopții de vară, Nichita era în toată ființa lui un cîntec fără sfîrșit. Mulți bolnavi s-au însănătoșit lîngă el. Ani de an admirația iubitorilor de poezie față de Nichita a crescut în așa măsură încît la data cînd el împlinea o jumătate de viață prin casa lui s-au perindat, vreme de douăzeci și patru de ore, cîteva mii de oameni.

N-am să uit niciodată drumul lui Nichita în județele Satu Mare și Maramureș unde l-am condus în toamna anului 1979. Toți oamenii care l-au văzut pe Nichita nu admiteau ca poetul să se mai întoarcă la București. În Maramureș s-a întîmplat ca de la o depărtare de peste 25 km să vină trei bărbați într-o căruță (cu doi cai superbi pe ale căror spinări puteai să dormi ca pe un pat) care nu s-au lăsat pînă nu l-au convins pe Nichita să se lase dus în satul lor, unde toată suflarea s-a adunat să-l vadă.

Dacă am avut norocul să trăiesc vreme de cîțiva ani în apropierea ființei Poetului, mă mîndresc și mai mult cu faptul că la aniversarea celor cincizeci de ani ai lui Nichita am scris cel dintîi că el este un poet genial. Mi-am re-

Gheorghe Pituț

13 decembrie 1984

Continuare în pag. a 2-a

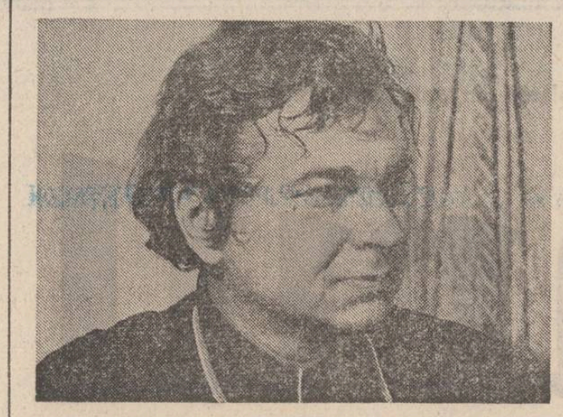

Fețele poetului

Nichita Stănescu mărturisea o admirație geloasă pe Nicolae Labiș. **Moartea căprioarei** i se părea un poem de neatins. Autorul Necuvintelor a inceput ca emul al lui Nicolae Labiș de care nu s-a dezis. Dintr-o generație fără dascăli, Nichita Stănescu este și el unul dintre cei care și-a inventat dascălii, conștient de faptul că actul cultural înseamnă continuitate. Alături de alți colegi de generație a simțit supărătorul gol cultural în care se mișcau și au gîndit o rectitorire a literaturii române. Acolo unde nu era povestire trebuia să apară povestirea și Povestitorul. Acolo unde nu era nuvelă trebuia să apară nuvela și Nuvelistul. Acolo unde nu era roman trebuia să apară romanul și Romancierul. Acolo unde nu era poezie trebuia să apară poezia și Poetul. Și așa mai departe. Nichita Stănescu a făcut parte dintr-o generație fericită pentru că a avut conștiința necesității unui nou început și și-a asumat-o. Oamenii acestei generații și-au propus să arate că orice hiatus este zadarnic acolo unde pot să apară pe golurile create Povestitorul, Nuvelistul, Romancierul, Criticul, Dramaturgul, Poetul, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Este în această demonstrație o încercare de anulare a istoriei care le-a reușit, o încercare de a arunca într-un timp imemorial vremea „comisarilor ideologici" cum i-a numit odată poetul. Figurile scriitorilor acestei generații literare par atît de firești încît mulți uită din ce plămadă dramatică s-a ridicat nufărul. Încercarea lor de a resorbi golul literar a avut drept consecință și resorbirea istoriei care l-a creat. Istoricul literar n-o poate trece însă cu vederea. N-a uitat-o nici poetul atunci cînd împrejurările i-au impus atenției realități pe care le crezuse defuncte.

Moartea poetului a lichidat începutul de contestare la care era supusă poezia lui în acel moment. Pentru marele public Nichita Stănescu rămîne, în ciuda oricăror încercări de redimensionare, Poetul. Ceea ce înseamnă că demonstrația lui reușise.

În adevăr între colegii lui de generație Nichita Stănescu și-a propus să fie Poetul. Adică nu doar un autor de volume de versuri ci o persoană care prin toate gesturile și ipostazele existenței ei să însemne poezia și Poetul. Coeficientul de spectacol din viața lui Nichita Stănescu a fost covîrșitor. Viața lui devenise un bun public. Nichita avea o curte, care-l însoțea pretutindeni, care-i preîntîmpina dorințele, care-i reținea și transcria versurile, care-i difuza formulările. Diminețile poetului erau ca „leverul" regilor, un spectacol cu mulți privitori și un singur actor în rolul principal : Poetul. El era proba vie și zilnică a permanenței poeziei, a faptului că nici poezia și nici poeții n-au murit. O probă deliberată, continuă, fără dubluri. Cei veniți în pelerinaj puteau să pună mîna pe poet : era el, n-avea nici o sosie, care să-l înlocuiască în marele spectacol literar care a fost toată viața lui și pe care l-a creat și scris din mers. Puțini actori au jucat un rol atît de lung, atît de lipsit de pauze și atît de dens. Nichita nu trișa, era autentic și fără rival în spectacolul său cotidian. De aceea a și plecat poate mai repede dintre noi : pentru că a vrut să convingă pe oricine că poezia n-a murit, că Poetul există. Prin el generația lui s-a achitat de o misiune pe care și-a propus-o singură și pe care a dus-o cu strălucire la îndeplinire.

Mai există însă un alt Nichita dincolo de acest fastuos spectacol de inteligență, de improvizație, de lirism pe care poetul ținea să-l ofere cu generozitatea marilor apostoli? Credem că da și cînd ecourile acestei dispariții pretimpurii se vor stinge, figura complexă și adevărată a poetului va ieși la iveală. Ea nu va modifica datele existente, dar le va completa și va schimba poate accentele. Într-o noapte, undeva pe Calea Griviței, în apartamentul unui coleg la fel de blond alături de alții, de Grigore Hagiu, de Constantin Țoiu, Nichita a dat, cu profilul încă pur, unul din spectacolele sale de vervă și de inspirație. Era în vremea cînd toți cei ce erau acolo, și alții ca ei, trăiau cu iluzia înfrățirii generale. Era adică prin anii 1968. Și deodată la un ceas din noapte tîrziu poetul Quadrigai retras într-un dialog cu un alt confrate, mai tăcut, a început să vorbească despre tristețea lui. Mărturisea existența unui ce dramatic, a unei dureri lăuntrice, fără explicație, sau poate fără dorința de a o mărturisi pînă la capăt. Tentativa de a convinge a unui om care știe că nu este crezut și devine cu atît mai insistent. Era într-adevăr trist și singur deși încerca să comunice. Suferea de neputința de a convinge că lăuntric era mîncat de o boală necunoscută a sufletului. A adormit pe covor, cum adorm copiii, cu o mînă aruncată în lături, străin de veselia generală și arătînd drept ceea ce era și ceea ce a fost probabil pînă la sfîrșitul vieții : un adolescent mare și singur, incapabil să-și înfrîngă singurătatea.

S-a zis că un scriitor devine personaj de biografie atunci cînd a intrat în legendă, a ajuns un mit. Nichita și-a clădit legenda și mitul din timpul vieții. Dar legenda este mai bogată și mai surprinzătoare. L-am văzut pe Nichita în postura combatantului. În situații cînd apăra un confrate, și nu doar între confrați, cînd apăra idei care se cereau apărate pentru a apăra demnitatea scriitorului. Sînt și acestea liniile unui portret, chiar dacă ele n-au fost preferate de Nichita Stănescu în spectacolul lui zilnic. Merită a fi menționate pentru claritatea și decizia cu care au fost spuse cîteva din afirmațiile pe care poetul a ținut să le pronunțe într-o împrejurare solemnă cum este aceea a întîlnirii unor scriitori. Suavul poet, minuitor celest de cuvinte a zis răspicat : „M-am săturat să fie injurați comuniștii pe bani comuniștilor!" și este sigur că știe ce spune pentru că repeta cu ostentație fraza, devenită din enunț încheiere a unui discurs scurt care refuza poltroneria jocurilor duble. „M-a săturat, a mai zis poetul, ca România să fie un aerodrom pentru Paris !" și zicînd și acestea avea în vedere aceleași conduite pe care Nichita Stănescu, urmaș sublim al revoluției ploiești, nu le admitea. Pe lîngă testamentul literar al poeziei lui este și acesta un testament pe care-l dăm spre întrebuințare publică.

M. Ungheanu

CRONICA LITERARĂ

DAN C. MIHĂILESCU: «Dramaturgia lui Lucian Blaga»

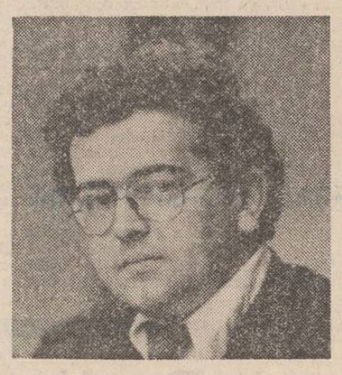

Pînă la următoarele studii eminesciene, (anunțate în deschiderea volumului său de debut, **Perspective eminesciene**, Editura Cartea Românească 1982), dedicate Verbului poetic — axă a ființei spiritual-creatoare — și imaginilor centrului în opera lui Eminescu, în al său al doilea volum, Dan C. Mihăilescu, critic tînăr afirmat inițial în paginile revistei „Luceafărul" ne propune o metodică incursiune în **Dramaturgia lui Lucian Blaga** (Editura Dacia 1984). Criticul își motivează alegerea, și are dreptate, prin aceea că, despre această parte importantă a operei blagiene, s-a scris mult mai puțin decît despre poezia și filozofia sa, iar atunci cînd lucrul s-a mai întîmplat, dramaturgia a intrat în discuție mai ales pentru a nuanța interpretările liricii. Mai mult, și Dan C. Mihăilescu are din nou dreptate „specificul dramatic al textelor, caracterul strict spectacular al acestora, viziunea propriu-zis teatrală pe care o conțin și, deci, pregnanța lor scenică" au fost ocolite, de cele mai multe ori, de către cei care au acordat importanță teatrului lui Blaga. În cartea sa, criticul, pentru a reface echilibrul pretins de însăși unitatea fundamentală a creației blagiene, evită referințele la opera poetică, încercînd o valorizare în sine a dramaturgiei. Nu spiritul poetic al operei este ignorat, ci, cum spune autorul, finalizările acestuia în lirică.

Dan C. Mihăilescu pornește de la ideea, verificată evident prin lectură, dar enunțată încă de la început, că sistemul dramatic blagian, — caracterizat, deopotrivă, atît prin coexistență reciproc funcțională cu filozofia și poezia, cît și prin autonomia sa în cadrul întregii creații, are o unitate tridimensională definită de : serii de structuri tematice și naturi conflictuale, serii de structuri temperamentale, serii de structuri spectaculare. Izolarea și analiza acestora vor proba, în ce privește substanța dramatică, profunzimea și originalitatea viziunii, iar în ceea ce privește tehnica teatrală, perfecta reprezentabilitate a dramaturgiei blagiene. Această demonstrație tinde să înlăture o prejudecată statornică — de aici, cred, caracterul didactic al demersului critic — afectînd dramaturgia lui Blaga. Chiar în timpul vieții autorului **Meșterului Manole** i s-a reproșat, pe diverse tonuri, caracterul nescenic al pieselor sale. Posteritatea nu s-a dovedit nici ea mai înțelegătoare din acest punct de vedere. Inventarul pe care Dan C. Mihăilescu, la sfîrșitul cărții sale îl întocmește numărului de reprezentări de care a „beneficiat" dramaturgia lui Blaga, este de-a dreptul stupefiant. Îl reproducem **pro memoria**: **„Zamolxe** s-a reprezentat de două ori în 62 de ani, la Teatrul maghiar din Cluj, în 1924 și la „Giulești" în 1976. Fragmentar s-a reprezentat în 1967 la „Nottara" și în 1976 a fost difuzată la Radio. **Tulburarea apelor** nu s-a jucat încă niciodată. **Daria** s-a jucat de două ori în 58 de ani, o dată la Cernăuți, a doua oară la Timișoara. **Ivanca** nu a fost niciodată pusă în scenă, ca și **Arca lui Noe**, de altfel. **Cruciada copiilor** s-a jucat de 4 ori în 54 de ani, de două ori la Cluj, citeodată în București și Timișoara. **Avram Iancu** a avut un destin ceva mai fericit, judecînd prin comparație cu cele dinainte. A fost reprezentată de 6 ori în 50 de ani, din care 2 spectacole au aparținut unor amatori. **Anton Pann** s-a bucurat de 3 montări în aproape 40 de ani și de o relativ recentă montare la T.V. Desigur, **Meșterul Manole** deține recordul, cu 9 montări în peste 50 de ani. Dar dintre acestea 2 au fost în străinătate, plus una la Teatrul german din Brașov. Este oare, o situație normală pentru una din capodoperele dramaturgiei naționale ?" Întrebarea este retorică, situația este nefirească !

Considerînd, așa cum face Dan C. Mihăilescu și așa cum trebuie, teatrul lui Blaga un **teatru poetic de idei,** influențat, cu măsură, de formula expresionistă și de fondul mitic autohton, dar purtînd pecetea originalității blagiene, toate acuzele la adresa sa diminuează sau dispar ca nefondate. Aici se află orgoliul întreprinderii lui Dan C. Mihăilescu și caracterul ei polemic. Procedînd, cum spuneam, metodic, cu o încetineală necesară, chiar dacă fără strălucire stilistică și cu formulări redundante, criticul își atinge țelul. Să vedem cum :

În capitolul **Dominantele conflictuale** este izolat specificul conflictualității blagiene, definit de cîteva constante dramatice : **credință vs. religie** (credința însemnînd firesc — umanul, religia — instituționalizarea coercitivă), **tragicul opțional** (eroul axial — nu principal, căci în piesele lui Blaga totul se concentrează în jurul unei personalități iradiante — optează, în esență, pentru **firescul organic,** asumîndu-și consecințele), **sacrificiul necesar** (înțeles ca **desăvîrșire** de sine prin **săvîrșirea** sinelui, în cazul eroilor axiali, ca modalitate de revelare a acestora, de valorizare, în cazul personajelor pereche, de tipul Mira, ca efect imediat al contextului dramatic, în cazul personajelor de tipul Nona, Teodul, Ivanca). Pe aceste coordonate, decurse una din cealaltă, criticul procedează la clasificări ale tipurilor de conflict și ale personajelor, analizînd, din această perspectivă, totalitatea pieselor și extrăgînd doar semnificațiile consonante, „grilei" de lectură. Așa continuă criticul și în celelalte capitole, ceea ce conduce, pe de o parte, la o parțializare a sensului, pe de altă parte, la redundanțe inerente. Monotonia ritmului analizei ține, însă, de un didacticism asumat, datorat mizei importante a lucrării.

Al doilea capitol, **Dominantele psihologice,** are o pondere deosebită în carte, căci cel mai frecvent reproș adus personajelor din teatrul lui Blaga vizează inconsistența lor psihologică, „esențializarea" lor ca purtători ai „tezei" și „ideii". Dan C. Mihăilescu descoperă aici, în acest mod de interpretare superficială un „transfer de loc justificat de estetica actului teatral — între înțelesul epic și cel dramatic al psihologiei". Așadar, ceea ce în proza de introspecție beneficiază de spații corespunzătoare, psihologicul relevîndu-se prin inducție, în dramă operează prin deducție, receptorul fiind cel care trebuie să refacă, mental, „antecedentele" destinului reprezentat. Chiar și în această situație, eroii lui Blaga, cum va demonsta criticul, fac dovada unei complexități psihologice, rare în teatrul românesc. Între dominantele psihologice specifice, Dan C. Mihăilescu analizează **Daimonia — energie ambivalentă, Femininul — cenzură și valorizare, Psihologiile circumstanțiale.** Din nou, personajele sînt grupate, iar contextele dramatice interpretate. Personajele axiale sînt cele daimonice, (latura negativă, distructivă, nu o anulează pe cea pozitivă, ci o potențează), personajele feminine au o dublă funcționalitate, de cenzori ai energiei eroului (Ana, Patrasia, Ioana) sau de stimulenți (Nona, Mira, Ivanca). Cînd eroii axiali sînt personaje feminine (Doamna, în **Cruciada Copiilor,** și Daria) accentul se mută pe problematica afectivă și psihică. În privința **psihologiilor circumstanțiale,** dintre cele care contribuie esențial la developarea situației comportamentale a eroului axial două sînt pregnant dramatice : Dinu, pentru Luca și Filip, pentru Daria), criteriile de clasificare sînt ambigue, dar, pe ansamblu, demonstrația justifică concluzia că : „Studiul psihologiilor circumstanțiale ne-a convins de abilitatea lui Blaga în circumscrierea acestora împrejurul eroilor axiali, nu numai într-un spațiu dramatic potentator al energiilor individuale, ci într-un context relațional ce slujește aproape întotdeauna ideea dramatică".

Al treilea capitol, **Dominantele scenice,** izolează valențele spectaculare, adică, în fond, specificitatea dramatică a textului. Sînt interpretate semnificațiile **spațiului închis, dinamica partiturilor individuale,** (intrările și ieșirile personajelor din scenă), **elementele spectaculare,** tehnica dramatică, bazată pe alternarea dintre static și dinamic), limitele funcționale ale **simbolului** (la nivelul semnificatiilor substanței dramatice, la nivelul personajelor categoriale și, mai cu seamă, la nivelul elementelor de construcție dramatică și al aluziilor simbolice conținute de unele situații și replici). În urma unei argumentații strînse, reieșite din analiza minuțioasă a textului, ideea că teatrul lui Blaga este o realitate autonomă, perfect articulată, adecvată rigorilor genului, capătă o deosebită pregnanță.

Orgoliul criticului, justificat, nu-l lasă să încheie demersul său înainte de a se pronunța și în problema, des abordată, a expresionismului teatrului blagian. O face în capitolul intitulat semnificativ **Sistemul dramatic blagian sau expresionismul bine temperat.** După cum se înțelege și numai din titlu, și după cum ne avertizează însuși criticul, nodului gordian nu i se aplică un tratament machedonic. Diversele opinii, aparținînd unor autorități în domeniu, cu privire la conținutul expresionismului sînt confruntate succesiv cu realitatea textului dramatic blagian, observîndu-se apropierile și deosebirile. Proporția este în favoarea celor din urmă. Dan C. Mihăilescu se ferește însă de radicalitate, care ar deforma, în fond, realitatea, și optează pentru formula „expresionismului bine temperat".

Cartea lui Dan C. Mihăilescu, la rîndul său un critic temperat, cu excelentă priză la text și cu vocație sistematizatoare, valorizează, cu talent, o operă dramatică de excepție, pledînd, cu toate argumentele, pentru reala ei considerare, într-un binele teatrului românesc.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

■ **REVISTA ROMÂNĂ — 10.** Un excepțional număr tematic, în spiritul monografiilor pe domenii care sînt curente la această publicație, este numărul 10 al „Revistei Române", periodic destinat propagării culturii românești în lume. S-a mai observat și altădată înaltul grad de profesionalitate pe care redacția „Revistei Române" (condusă de George G. Potra și alcătuită din Iulian Neacșu, Șerban Stati, V.F. Mihăescu, C. Prut și alții. îl probează în alcătuirea unei reviste cu program patriotic, e momentul să adăugăm că, prin numerele apărute în ultimul an, „Revista Română" face într-adevăr o necesară operațiune de difuzare a adevăratelor valori ale culturii naționale. Cel mai recent număr al ei privește „Perspectivele antropologice în cultura română" și se poate zice că este un exemplu de tablou sistematic al temei. Mai întîi că s-au adîncit majoritatea problemelor care trebuiau lămurite : poziția omului în cultură, creația revoluționară și situația antropologiei românești ca disciplină autonomă văzută în planul tradiției și al actualității, „tiparele" antropologice esențiale care dau specificul culturii românești. La aceste esențiale teme răspund majoritatea specialiștilor români în domeniu, aparținînd de toate generațiile, de la cea a antropologilor clasicizați și pînă la cei mai tineri, care formează, se vede, abia acum foarte bine, o școală antropologică nouă care are și personalități deja bine conturate.

Dumitru Ghișe scrie despre „Omul — valoare supremă" iar Angela Botez despre „Creația revoluționară". studiile și comentariile semnate de Romulus Vulcănescu despre „etnogeneză și continuitate". Paul Petrescu — „Imaginea omului în arta populară românească". Gh. Creană („Miorița") și C. Negreanu (studiu de paremiologie) sînt de asemenea memorabile. O secțiune care fixează școli, curente, contribuții pune alături diverse studii începînd de la cele de istorie a antropologiei românești ca și aplicații privitoare la cercetarea axiologică. Semnatarii sînt antropologi cunoscuți, din toate generațiile : V.M. Mihăilescu, Victor Tufescu, V.V. Caramelea. R. Răutu, Ion Bănșoiu, Dragoș Popa, Ilie Bădescu, D.S. Ogodescu, Mircea Lăzărescu, Ion Gîrbu, Adrian Boeru, Gh. Miron, Ion Olteanu. Ideea de a da o monografie asupra stării științei românești antropologice pe care „Revista română" a pus-o în practică într-un mod exemplar, merită, așadar, o mențiune de onoare.

■ **„GALAXIA NICOLAE GRIGORESCU".** Sub acest titlu generic, „Contemporanul" prezintă, sub semnături prestigioase (C.R. Constantinescu, Petru Oprea, Radu Cârneci), aspecte din creația pictorului Nicolae Grigorescu. O observație a lui C.R. Constantinescu merită reținută pe tema raportului dintre cotidian și major : Pictînd în mic fragmente ale vieții obișnuite, mărunte, Nicolae Grigorescu a făcut istorie în mare". Însă, în aceste pagini memorabile, sînt selecționate și citeva documente emanînd de la pictor, a căror semnificație se dovedește a fi adînc morală. În testament, de exemplu, el instituia o bursă de studii în străinătate, destinată elevilor de la Belle Arte însă cerea să se îndeplinească aceste condiții : „Candidații vor fi obligați a face o lucrare de artă în pictură. Subiectul va fi absolut românesc, luat din istoria noastră sau din viața de toate zilele". Înainte de aceasta, la 23 de ani, N. Grigorescu cerea Ministerului Instrucțiunii Publice să-și întrerupă bursa pe care o avea la Paris. Și pentru ce motive? „Am fost silit — sustinea tînărul artist — care studia în Occident — a veni în țară spre a-mi aduna materialele trebuitoare, precum tipuri, costume, peisaje și altele. Am crezut că patria noastră prezintă destule subiecte veridice de studii, destule frumuseți originale și artistice spre a-și putea avea locul cu demnitate în galeria oricărui muzeu din lumea occidentală, mă voi sili cu toată stăruința pe cît puținele mele mijloace imi vor permite să fiu solul lor interpret". Aceste gînduri își păstrează și azi, la peste o sută de ani de cînd au fost scrise, cea mai acută actualitate.

■ **UN STUDIU.** O remarcabilă postfață, de înfățișarea unui studiu în toată regula, este aceea pe care o semnează, odată cu traducerea „Structurilor cotidianului", de F. Braudel, eseistul Adrian Riza. El nu face numai o prezentare, de altfel foarte necesară, a vieții și operei istoricului francez, de notorietate mondială, ci și un tablou al direcției pe care o reprezintă „noua istorie" franceză. Acest element corespunde unui deziderat al difuziunii teoriilor culturale de întîia mînă și, în ce privește starea disciplinei istorice românești, constituie și o luare de poziție în bună măsură polemică. Autorul acestui studiu dezvoltă pas cu pas principalele trăsături ale „noii istorii", adică interdisciplinaritatea, antipozitivismul, înțelegerea originilor documentului și explicarea acestuia în context, viziunea comparativă asupra societăților și civilizațiilor, în urmarea unei priviri globalizante asupra istoriei. Istoria, ca știință de sinteză, idee proprie „noii istorii", notată bine de Adrian Riza. Util, nici vorbă, acest adevărat studiu confirmă și calitățile de eseist ale autorului, posesor al unei fraze ample, cu multe precizări, al unui stil colorat și accesibil însă care e dens sub raportul ideilor. Cu această contribuție și cu altele apărute în presa de specialitate, Adrian Riza și-ar putea alcătui un interesant volum de doctrină care, alături de cel despre „Ardeal", aflat într-o fază avansată, ar consolida imaginea unei personalități distincte.

A.S.

VIAȚA CĂRȚILOR

CRITICA CONVERGENȚA DEMERSURILOR COGNITIVE

Apărut anul acesta la editura Eminescu, eseul **Noua mitologie a universurilor deschise** e subintitulat de autor, Mircea Herivan, — „Schița unei Istorii paralele și interferente a Cunoașterii contemporane prin Știință, Artă și Tehnologie". În **Argument**-ul introductiv, autorul își definește eseul drept „un roman neobișnuit... documentar dar și de ficțiune... al celei mai mari revoluții din gîndirea umană — trecerea de la universurile închise la universurile deschise". Ce guvernează sensurile acestui roman ? Anume : trei „categorii emblematice : respectiv cunoașterea, adevărul, valoarea. În permanenta comunicare a oamenilor cu Universul, Mircea Herivan propune deziderat „realizării unei științe a înțelegerii noastre cu Universul". Pentru așa ceva, demonstrează el în cărțile apărute în ultimii ani, deci inclusiv în **Noua mitologie...,** una dintre problemele fundamentale ar fi solidarizarea tuturor demersurilor cognitive umane : științifice (și tehnologice), filosofice, artistice „pentru o existență socială deplin conștientă și creatoare, adică, în ultimă instanță, pentru o viață într-adevăr demnă de trăit". Metodologic, Mircea Herivan procedează nu printr-o abordare interdisciplinară, ci prin realizarea unor translații dintr-un domeniu într-altul al ideilor. Una dintre obsesiile curente în eseistica sa, i-aș zice axiomatică, rezidă în principiul conform căruia oricare savant, azi mai mult ca oricînd, e dator să-și lărgească permanent orizontul cultural ; altminteri, rutina, repetitivul îl condamnă la caducitate, la scăderea și chiar anularea capacității sale de invenție. Raționamentul geamăn : și omul de cultură contemporan se cuvine înțeles altfel, drept „deținătorul unei pregătiri care să coreleze (nu să însumeze) formația științifică și orizontul umanist de cunoaștere". În acest context, e binevenită crearea unui nou concept operațional, „inculții ignoranți", dispuși să obstrucționeze administrativ, dar nu numai, pe cei care inventează sau creează cultură. Contractarea situației nu-i lesnicioasă și devine posibilă abia în condițiile cînd cineva, cînd fiecare „poartă adînc înrădăcinată în suflet speranța și increderea în alți oameni și la rîndul său oferă altora această esențială speranță și încredere". Fiecare capitol și subcapitol din romanul lui Mircea Herivan propune subiecte grave și fascinante inclusiv pentru cititorul obișnuit : despre „prima secundă a nașterii Universului" ; despre „genele vagabonde" numite **transpozon** și **orfan** ; despre „schema de întîrziere" a dezvoltării embrionului uman ; despre disfuncțiile emisferelor cerebrale, sturiate în cazul „creierelor crăpate **(split-brain)"** ; despre sincronismul ce ar trebui să existe „între diverse structuri economice și valorile culturale care le pot sprijini dezvoltarea sau le pot frîna" ; despre transferul de „premoniții artistice în zona experimentelor cerebrale și de laborator ale științei" ; despre pictura care anticipează modelele astrofizicii ; despre răspunsurile date civilizației hipertehnicizate și societății industriale de către literaturile lumii — aici se reține, cumva exterior intenționalității generale a eseului, aprecierile calde (pe cît de originale) privind unele opere semnate de Dos Passos, Brecht, Márquez, . Asimov, Ion Barbu și mai ales Boris Vian ; despre posibilitatea unei așezări „simultane în relație a sistemului **știință, filosofie, artă** în condițiile unei implicări tot mai generalizate a tehnologiei ; despre (im)posibilitatea identificării calitative a elementelor de progres în știință, filosofie și artă... În proporție covîrșitoare, paginile acestui roman pasionant nu pun în dificultate vanitatea și orgoliul lectorului, indiferent de profesia și platforma sa de aspirații culturale. Dincolo de asta, Mircea Herivan își păstrează neștirbită credința în transformarea în realitate (într-un viitor prim sau secund) a dezideratului omului integral, născut de marxism. Merită menționat farmecul butadelor și anecdotelor inserate în expozeul eseistic, congeneric intervențiilor unui Gr. Moisil. Și fiindcă am amintit deja de un savant de notorietate, vreau să adaug că, deși conjunctural, prezența lui Mircea Herivan este mult mai discretă decît a unui M. Malița sau Ed. Nicolau, el aparține totuși aceleiași constelații de eseiști români.

Mircea Constantinescu

***) Mircea Herivan : „Noua mitologie a universurilor deschise", Editura Eminescu, 1984.**

EDIȚII UN UNIVERS DE GÎNDIRE

În seria „Restituiri" a editurii Dacia a apărut de curînd prima selecție de discursuri ale filologului, lingvistului, editorului, dascălului și luptătorului pentru drepturile națiunii române din Transilvania care a fost Timotei Cipariu *). Intelectual format în școlile Blajului și mai apoi profesor și director în acest centru de cultură românească, autor de gramatici românești și de manuale, continuator al tradițiilor spirituale ale Școlii Ardelene, cărturarul Timotei Cipariu a fost și un foarte activ animator cultural, cu conștiința datoriei față de națiunea sa.

Discursurile cuprinse în selecția realizată de Ștefan Manciulea și Ion Buzași ilustrează mai ales activitatea dascălului, a luptătorului pentru emancipare națională și pentru drepturile Transilvaniei și pe aceea a cărturarului-organizator, activ în toate formele mișcării culturale românești.

Discursurile școlare atestă formația clasicist-iluministă a profesorului Cipariu. Studiul retoricii se asociază cu temperamentul oratorului patetic și în același timp solemn, neobosind a face elogiul marilor înaintași, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior. Discursurile, cu structuri diferențiate, sînt ale unui orator implicat cu pasiune în misiunea sa de pedagog și de intelectual român. Sentimentul național este prezent în toate discursurile, fie ele școlare sau de inaugurare. Așa cum observă Ion Buzași în scurta prefață a ediției, „cuvîntările lui Cipariu adeveresc o conștiință civică înaintată și curajoasă, anticipînd Memorandumul de la 1892".

Dincolo de caracterul ocazional al discursurilor se conturează o atitudine consecventă și o concepție unitară. Timotei Cipariu face frecvent elogiul școlilor românești de la Blaș și al cărturarilor ardeleni în care vede un exemplu viu. Cuvîntările sale dovedesc erudiție, simț istoric și generozitate. Referințele culturale și argumentele istorice indică un orizont intelectual larg și maturitate politică.

Dintre ideile privitoare la fenomenul cultural se remarcă aceea care pledează pentru conlucrarea generală românească la edificiul „culturii și al literaturii naționale", idee precedată de o interesantă expunere istorică, în „Cuvîntarea rostită la Adunarea Generală a departamentului Blaj a Asociațiunii, (Astra) în anul 1871". În programul cultural pentru care militează Cipariu există ideea înființării unei biblioteci de carte veche românească tipărită și manuscrisă, din cele mai vechi epoci pînă către 1700 și ideea cercetării de către o comisie de intelectuali a acestor fonduri și a altora, pentru elaborarea unui „Dicționar român" de tip academic. Aceste eforturi sînt în concepția lui Timotei Cipariu menite a corespunde adevărului că „toți ne sîntem frați, oricît ne despart munții și văile și oricît ne despart stările politice și confesiunile — **tot numai una să fim, o națiune, o limbă, o literatură".** (s.n.)

Înzestrat cu o solidă cultură, cu simț istoric și sentiment național, Timotei Cipariu identifică aspirațiile intelectualilor ardeleni cu cauza întregii națiuni. Mai multe discursuri din partea a doua a ediției sînt consacrate apărării și afirmării drepturilor românești în Transilvania. Oratorul face apel la înțelegere și cooperare în condiții de egalitate între naționalitățile transilvănene, dar afirmă că, dacă celelalte națiuni nu vor să răspundă „românul transilvan și singur tot nu se va abate de la politica sa", rămînind după expresia lui Cipariu. — „patriotic și totodată național, cu coștința de fier care-i caracterizează natura".

Restituirea oratoriei cipariene în această binevenită ediție aduce la lumină imaginea unei personalități și a unui univers de idei și atitudini care ar merita un studiu de tip monografic, deoarece cuvîntările conțin un bogat material cu semnificație pentru istoria culturii și pentru istoria politică a românilor.

Gheorghe Buluță

*** Timotei Cipariu, „Discursuri", Ediție îngrijită, antologie și glosar de Ștefan Manciulea și Ion Buzași. Prefață de Ion Buzași, Editura „Dacia" 1984.**

CUMPĂNĂ Aşchii

I. Despre diversitatea stilurilor. Căile poeziei, la un moment dat, sînt în afara oricărei dogme. Sînt și critici cu pretenții demiurgice care „fac" numai dintr-un anume mod poetic — și el justificat — matrița fundamentală a gustului contemporan. Nu atît alți critici păstrează echilibrul necesar al receptiei publice cît forța lirică de necontestat a acelor poeți care scriu sub imperativul propriei lor vocații. Cu forța lor neîncătușată de prejudecăți — mai vechi sau mai proaspete — (în domeniul poetic — toate, sterilizante) ei dizolvă dogma și limitează totdeauna efectele criticului dogmatic. Diversitatea stilurilor nu este o vorbă goală. În primul rînd, ea va irita pe criticul care preferă numai un stil ; în al doilea rînd, ea („ea" — expresia) va justifica opțiunile altor critici (la fel de îndreptățite) și, prin aceasta, creații diferite iar, în ultimă instanță, existența mai multor personalități literare. În acest fel criticul fanatic care visează la scriitorul unic este corectat prin scriitorii unici creatori de unicate necesare unei culturi libere și mîndre în libertatea ei.

II. Cînd vorbim despre istorie. Excelente paginile de istorie din **Suplimentul literar,** propuse și comentate de Stelian Neagoe. Textele autentice au o savoare specială, de epocă, pe care expunerile sintetice și impersonale de mai tîrziu nu o pot egala.

III. O întîlnire cu micii cititori, în una din școlile Bucureștiului, s-a încheiat cu cîntece noi dar și vechi și străvechi românești, devenite, în modul cel mai firesc, cîntece contemporane. Copiii le cunoșteau din gura învățătoarei și din gurile **Cenaclului** lui Adrian Păunescu. De unde se vede că poetul Adrian Păunescu multe lucruri minunate făptuiește !

IV. Cerc. Oralitatea nu se constituie niciodată pe deplin în text. În oralitate omul este mai aproape de timpul exprimării. Cu cît este mai aproape cu atît este mai exact. În comparație cu oralitatea orice text este „incomplet". Nu putem comunica oral cu toți membrii societății și, prin convenție, coeficientul de autenticitate care desparte exprimarea orală de cea scrisă este sacrificat. Cu timpul acest sacrificiu nu mai este luat în seamă, convenția este fetișizată și textul ajunge să fie mai prețios. Cu cît omul este mai „textual" cu atît conștiința convenției textului este mai conștientizată, totuși. Și, pentru a recistiga exactitatea exprimării, face drumul invers : în timpul care îl mai rămîne oralizează textul. Ca să poată fi oralizat, el trebuie scris.

V. In loc deP.S. În **Suplimentul literar-artistic** din 9 decembrie poetul Ștefan Mitroi publică cinci „Imagini de suflet" — un reportaj poetic original plastic și fantezist. Una dintre „imagini" are ca titlu un vers de-al subsemnatului : „Seara ca o atitudine cosmică". Versul revine ca un refren în spațiul imaginii fără să se menționeze originea lui ; în schimb, textul se termină așa : „Se lasă seara ca o atitudine cosmică, sau momentele înalte ale zilei cînd, așa cum șoptit rostea Geo Bogza"... și urmează și un citat din poetul amintit. Îi mulțumesc poetului Ștefan Mitroi pentru atenția acordată dar îi atrag și eu atenția că stima față de cititori se manifestă și în indicarea exactă a originii unui text.

VI. Micul poem gerundiv

Ființe ființînd
lucruri lucrînd
flori înflorind
nopți înnoptînd
iubiri iubind
un bici biciuind.
Ceruri ne-cerînd
vii ne-înviind
morți ne-omorînd
doar tăcînd
un gînd —
cel mai blînd.

George Alboiu

Amintindu-mi

Urmare din pag. 1

amintit acest fapt cu prilejul Festivalului de poezie NICHITA STĂNESCU de la Ploiești, unde un mare număr de scriitori, profesori, studenți, elevi și, desigur, prieteni ai marelui Poet ne-am adunat pentru a-i cinsti memoria. Am revăzut-o acolo și pe doamna Tatiana Stănescu și-am ținut să-i aduc, și atunci, ca și acum, un profund și pios omagiu pentru că, dînd viață și zidire din făptura ei delicată unui Poet genial, a devenit o mamă cosmică.

Azi, cînd se împlinește un an de la plecarea lui Nichita, cei care l-am iubit să lăsăm să cadă cîte o lacrimă pe inimile noastre care au mai îmbătrînit cu un an.

Muzeul literaturii român a organizat, joi, 13 decembrie ora 18, Rotonda 13, Evocare Alexandru Oprea, cu ocazia împlinirii unui an de la moartea prematură a criticului. Au participat Paul Anghel, Edgar Papu, Romulus Vulpescu, Dumitru Bălăeț, Mihai Ungheanu, Ioan Alexandru, Ion Lăncrănjan, Adrian Daia și Mihai Bandac.

Evocarea a fost prezidată de academicianul Șerban Cioculescu.

Actorii Maria Ploae și Adrian Pintea au interpretat un fragment din piesa Bogdan Dragoș de Mihai Eminescu în cadrul Teatrului Manuscriptum, inițiat de cel evocat.

Sub semnul Congresului al XIII-lea al P.C.R.

NUMAI TRĂIND ȘI SCRIIND ÎMPREUNĂ CU POPORUL, PENTRU POPOR, PARTICIPÎND ACTIV LA FĂURIREA PREZENTULUI ȘI VIITORULUI PATRIEI NOASTRE, CREATORII DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ POT DA OPERE DE ÎNALTĂ VALOARE, ÎȘI POT ÎNDEPLINI MISIUNEA ÎN FORMAREA CONȘTIINȚEI REVOLUȚIONARE, ÎN PROMOVAREA ADEVĂRATULUI UMANISM REVOLUȚIONAR AL SOCIETĂȚII NOASTRE SOCIALISTE, ÎN CARE TOT CE SE REALIZEAZĂ ESTE DESTINAT ÎNFLORIRII PATRIEI, OMULUI, BUNĂSTĂRII ȘI FERICIRII SALE.

NICOLAE CEAUȘESCU

PROZA SOCIALĂ – o monografie colectivă a epocii

În mișcarea actuală a prozei, cadrul social contemporan poate fi considerat una dintre constantele tematice ale creației, materia ei cea mai activă și cea mai fertilă atît prin posibilitatea de a prezenta cu un limbaj specific adevărul vieții contemporane cît și prin caracterul prospectiv pe care literatura este datoare să îl urmărească. „Poporul — în care tineretul are un rol de seamă — oamenii muncii sînt cei care au realizat tot ceea ce am obținut în dezvoltarea socialistă a patriei noastre" — spunea, pe drept cuvînt, tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Ei sînt eroii care trebuie să-și aibă locul în film, în teatru, în poezie, în artă, în literatură, în pictură. În toate domeniile creației artistice pe ei trebuie să-i prezentăm".

În conformitate cu aceste indicații clarvăzătoare, prozatorii literaturii române de azi pot fi considerați și niște sociologi ai realității românești, opera lor, așezată într-o continuitate de teme și de tipologii umane, creează o adevărată monografie a lumii noastre contemporane, desfășurînd o imagine convingătoare a tuturor mediilor, a tuturor modificărilor intervenite în viața societății noastre. Un tablou al acestor preocupări ar depăși, desigur, cadrul unei simple dezbateri, deoarece numărul acelora care fac din opera lor părți din această monografie colectivă este considerabil. Grupajul de articole care urmează cuprinde analize ale creațiilor unor autori a căror prezență în literatura contemporană merită remarcată, prozatori din toate generațiile, de la aceea matură la acea tînără, care descriu în opera lor mediile cele mai diferite, dintr-o geografie românească integrală. Și nu în ultimul rînd, să notăm că ei sînt autori din toată țara, a căror operă demonstrează încă o dată că forțele literaturii române sînt considerabile, numeroase și omogene.

PLEDOARIE PENTRU VALORI

O carte de proză pe cît de surprinzătoare, tot pe atît de incitătoare este aceea a lui Ion Florian Panduru, intitulată „Au murit poveștile, Siminico". Confirmînd buna impresie produsă de anterioara culegere de nuvele și povestiri, de data aceasta Ion Florian Panduru își întîmpină cititorii cu o narațiune relativ amplă, a cărei cea mai plauzibilă definire ar putea fi aceea de roman-poveste. Și dacă se pune problema raportării la un anume model clasic, fără îndoială că cel propus de Mihail Sadoveanu prin „Dumbrava minunată", merită din plin să fie evocat. În esență, ideea tematică a romanului-poveste imaginat de Ion Florian Panduru ancorează cu surprinzătoare dezinvoltură în atît de obsedanta problematică a vîrstei infantil-preadolescentine, grevată, la modul superb, de revelatoarea, așazicînd, confuzie sub semnul căreia are loc disocierea realului de imaginar, la nivelul experienței strict biografice. Implicațiile fenomenului în cauză poartă amprenta unui interes special, întrucît pe de o parte eroii romanului beneficiază de confruntări fățișe, adesea dure chiar, cu realitățile social-morale ale vieții reale, iar pe de altă parte sînt înzestrați cu un impresionant dar de a interpreta și evalua aceste realități, prin apel, necondiționat parcă, la criteriile propuse de lumea poveștilor și miturilor de ei înșiși reimaginate și retrăite integral. Dar, în chip paradoxal, tocmai un astfel de mod antitetic, contrastant, de percepere a existenței se constituie în resort psihologic specific, în măsură să confere demersului narativ o autentică tensiune conflictuală, să-i situeze pe eroi în poziții cu adevărat favorabile spre a-și exprima personalitatea umană. Ideea creatoare a lui Ion Florian Panduru, deosebit de fertilă, vizează organica intrepătrundere dintre idealitatea congenitală a psihologiei infantile și candid-necrutătoarea ascuțime critică a acesteia. În ultimă instanță, facultatea dintîi, în chipul cel mai natural cu putință, își valorifică însușirile productive recursul la imaginarul fabulos — asumîndu-și dreptul inalienabil de a formula diagnosticul etic cel mai tranșant, a propos de viața celor maturi. Aflați ei înșiși într-o împrejurare de viață dramatică — destrămarea familiei prin moartea mamei și alunecarea în abulia alcoolizantă a tatălui — cei doi eroi, Vijău cel mic și surioara lui, Siminica, sînt constrînși literalmente a se angaja într-o asemenea acțiune de radicalizare a conștiinței morale. Aparent didactică, circumscrisă marilor locuri comune cu care îndeobște operează genul literaturii despre copii, teza morală în discuție primește, însă, pe neașteptate, determinări și implicații de o noutate frapantă. Deschiderea romanului-poveste către leit-motive cu statut de permanență în ordinea valorilor morale, dovedind o acută încărcătură etnic-socială, se produce fără nici o sforțare, de la sine. Plecarea la bunici a celor doi copii — ca și în „Dumbrava minunată" — echivalează cu gestul reflex, profund tulburător prin fondul lui afectiv, de căutare și descoperire a eului mitic, a acelui eu profund ce-și conservă latențele în lumea de basm contemporan a așezării de sub munte, pe numele ei Satbătrîn, unde viețuiește dîrzul bunic Lazăr Vijău. Nu e vorba, desigur, de o soluție tradiționalist-paseistă, ci de o pledoarie lucidă, desfășurată în cunoștință de cauză, al cărei scop vizează organica implicare a procesului formativ, de edificare a personalității umane, în solul valorilor inalterabile ale tradiției. Intim familiarizat cu lumea aceasta, o lume a frusteței morale și, adesea, eroice statornicită din veacuri, prozatorul își argumentează „teza" fără ostentație, fiind mereu atenet la nuanțe, în definitiv, la paradigmele dialogului civilizatoriu dintre moștenirea trecutului și contemporaneitate, cu valorile ei eficient înnoitoare. Deopotrivă, roman-poveste, despre și pentru cei mici, scrierea lui Ion Florian Panduru, cu excepționala ei fluiditate narativă și cu pregnanta ei originalitate stilistică (o foarte personală valorificare a oralității paremiologic-pitorești, proprie graiului submontan din Banat, cu mijloace de un subtil „savantlic" modern-rapsodic), aspiră și izbutește a se înscrie în larga sferă a meditației existențiale cu privire la condiția umană în genere și a comunității rurale țărănești de azi în special. Ca atare, în spiritul cronicii literare a lui Valentin F. Mihăescu din revista „Luceafărul" am reformula și noi titlul cărții lui Ion Florian Panduru, punîndu-l sub semnul interogației : „Au murit poveștile, Siminico?" Răspunsul la întrebare, revelator implicat în ideatica difuz poematică a narațiunii-basm, rezidă, înainte de toate, în aproape inefabila și totuși atît de tulburătoarea stare de spirit melancolic-elegiacă pe care cititorul o poartă cu sine, asemenea unei dulci poveri, mult timp după ce lectura cărții a luat sfîrșit.

Nicolae Ciobanu

NEAMUL PĂDURENILOR

Cele zece nuvele din volumul „Blana ursului din pădure" de Alex. Rudeanu constituie un roman sui-generis cu un fir roșu conducător și o unitate de acțiune. Cîteva racordări erau suficiente pentru ca bucățile fragmentare să se topească într-un bloc compact. Totuși, ceva îmi spune că autorul însuși a dorit să se oprească în proxima vecinătate a romanului. Există la Alex. Rudeanu o puternică pasiune a revenirii la un loc și un timp anume, o neputință de rupere, aș zice, din mrejele amintirilor, din icoana părnților, din leagănul natal. Alex. Rudeanu are o teamă fizică, aș zice, de a închide cercul povestirilor sale, de a se apropia de roman. Subiectul său este foarte vast : autorul urmărește ramificațiile unei numeroase familii bucovinene, „neamul Candrenilor", de la piatra ei de temelie (nunta lui Nicanor Candrea cu Lisaura, anul 1920) pînă în zilele noastre. Hariton, Gabriel, Arcadie, Holdița, Malvina, Căliman — copiii lui Nicanor și ai Lisaurei (remarcăm rezonanța ca de pădure a numelor : toți eroii trăiesc, de fapt, cu pădurea în suflet mai mult decît cu satul lor) au, fiecare în parte, viața lui, „romanul" lui, dar din timp în timp vin pe acasă, locul unde se simt legați de un destin comun. Arcadie ajunge, din pădurar (profesia lui Nicanor pe care fiul o preia ca pentru a asigura o continuitate), specialist în prelucrarea lemnului la o fabrică de mobilă din capitală, Malvina este inginer geolog, a colindat munții toată tinerețea și a pus bazele unei exploatări de metale neferoase în jurul căreia s-a construit un nou oraș, Hariton este ziarist, Gabriel, judecător, Căliman — cel mai vîrstnic dintre fii — a ajuns la pensie și s-a stabilit într-un oraș din apropierea casei părintești. Moartea tatălui, eroică pentru un pădurar (s-a luptat cu un urs) pare a dezmembra familia — dar voința de fier a mamei îi strînge pe copii pe lîngă locul nașterii. Femeile au vocație creatoare în neamul Candrenilor. Prin Malvina și prin Holdița, autorul realizează largi deschideri către realitățile țării. Dacă prima este geolog și are sentimentul mîndriei conștiente de a fi determinat nașterea unei localități noi, cea de-a doua, Holdița (un nume care iese din semnificațiile păduroase ale onomasticii cărții, semnificînd mai degrabă un luminiș, un ochi de pădure) ne transmite un mesaj mai adînc, mai intim al autorului. Căsătorită într-un sat de cîmpie, cu un tractorist, ea rămîne țărancă, muncește pămîntul la C.A.P. împreună cu noile consătence, naște doi gemeni de a căror creștere se ocupă insistent. Este eroina principală a cărții, deși apare numai într-o povestire, un personaj — simbol prin care autorul vede o posibilă expansiune a satului de munte, cu civilizația lui, la cîmpie. Holdița aduce brazi din jurul casei natale și-i plantează la cîmpie — deși știe că nu se vor prinde — își pietruiește curtea cu bolovani de rîu, își convinge bărbatul să accepte renovarea casei în stil bucovinean, seamănă răsaduri tîrzii și cîștigă admirația vecinelor cînd le oferă, în plină toamnă, zarzavaturi tinere — și are o mare dorință : să ia din casa părintească o blană de urs, nu cea a ursului care și-a împărțit moartea cu a lui Nicanor, o alta, mai veche, care stă uitată sub o masă. I-ar oferi Lisaurei în schimb covoare viu colorate care se țes aici, la cîmpie. Fata vrea să scrie acasă — are un scris frumos, rotund, sigur, care-l impresionează pe tînărul și cam necioplitul ei soț — dar nu știe cum să-și formuzele cererea, nu prea are timp de scrisori și — lucru important — i se pare oarecum inutil să-i scrie mamei : „de întrebat, ar fi întrebat-o destule dar o cunoaștea atît de bine pe bătrînă, că-i venea în minte și răspunsul aceleia, încît nu mai avea nici un rost să scrie vreo întrebare". Mama și fiica „stau de vorbă" gîndindu-se una la alta, „își scriu" în gînd scrisori și atît de vie este senzația că se întîlnesc, că-și comunică una alteia gîndurile și noutățile, încît pe Holdița o dor degetele de scrisul imaginar. Nimic din spiritul familiei de munte nu pare a se fi schimbat în fata care s-a strămutat la cîmpie. Ea păstrează, de la ai ei, dorința fierbinte de a avea o casă, de a se simți în casa ei ca într-un mediu al ei, ca într-un perimetru însemnat de ființa ei. Această dorință o au toți copiii lui Nicanor Candrea, povestea fiecăruia în parte fiind drumul ajungerii către casă. O casă a lui în care să regăsească lumina și căldura locului natal. Pînă și rătăcitoarea Malvina, care și-a trăit tinerețea în cort, prin munți, ajunge să-și dorească o casă adevărată. Holdița ar simboliza, apoi, o trecere peste acea „interdicție" fixată de Ion Creangă : „Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, țăranul de la munte strămutat la cîmp și pruncul dezlipit de la sînul mamei sale..." Ea rupe, într-un fel, această linie a unui destin ancestral — dar trebuie spus că autorul nu urmărește o rupere categorică, o îndepărtare „peste nouă văi" : pentru tînăra bucovineancă, „cîmpia" este un loc de undeva din Moldova de jos, ea coboară, deci, pe firul meridianului, în cîmpia muntelui ei, pe firul apei (apelor) ei. Prin rezistență îndîrjită în noul mediu, prin muncă tenace, printr-un optimism contagios — Holdița ne face să credem că, pînă la urmă, va „scoate" și blana ursului din pădurile natale. Alex. Rudeanu își rezervă dreptul, prin aceea că nu a istovit materialul, nu l-a închegat ferm într-un rotund definitiv, de a reveni analizînd mai adînc condiția mutațiilor etnice și culturale de astăzi. Spre deosebire de alți colegi de generație, care abordează această temă cu oarecare reținere, mi se pare că optimismul lui Alex. Rudeanu aduce o soluție nouă : în fond, nu este vorba de mișcarea omului singur dintr-un loc într-altul, ci de mișcarea unei case întregi ; individul are puternice resurse de refacere a „centrului" geografiei afective de care se depărtează. Altfel zis, cu o zicală populară, omul sfințește locul. Eroii lui Alex. Rudeanu se simt oriunde acasă la ei pentru că au casa în suflet, pentru că legăturile de sînge dintre ei rămîn tot timpul curate. În locul unei lungi cronici de familie, autorul punctează evenimentele semnificative din viața acestei numeroase familii a Candrenilor lăsînd opera deschisă : oricînd va putea reveni asupra destinelor personajelor sale simțindu-se, în același timp, implicat între ele, fiind el însuși prezent în frămîntările lor.

Nicolae Georgescu

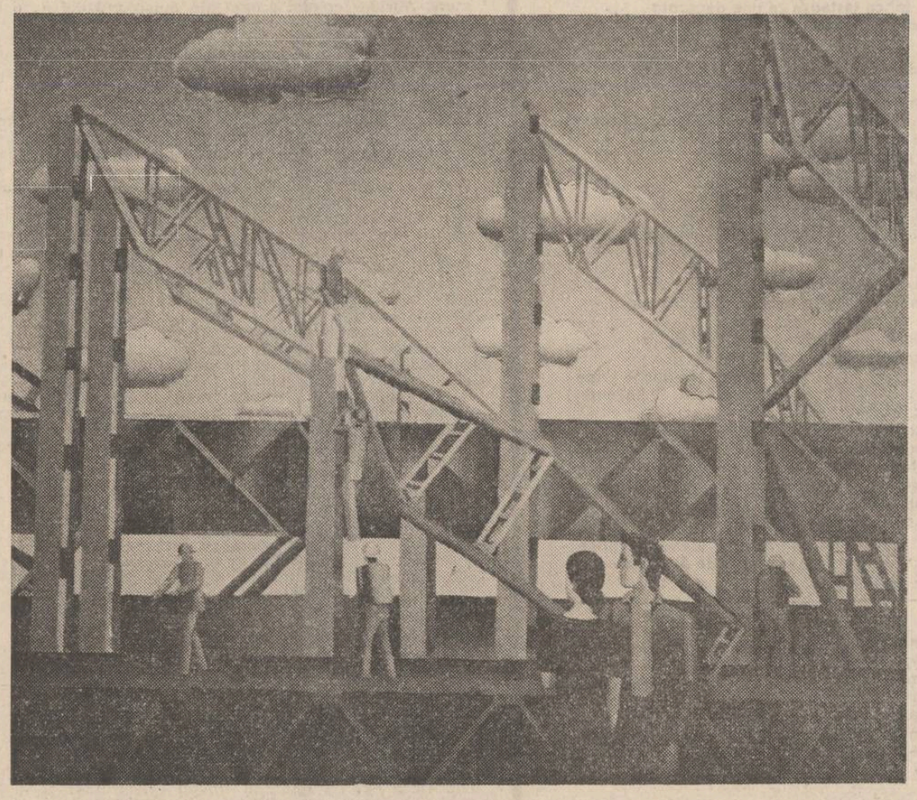

Mihai Rusu : „Șantier"

SOCIAL ȘI PSIHOLOGIC

Este îndeajuns de greu a încadra „Hoții de pădure", romanul lui Anatolie Paniș, în literatura cu pădurari, vînători ori țapinari în linia aceleia pe care Sadoveanu ori Hogaș au practicat-o clasicizînd-o. Dacă Sadoveanu a înnobilat-o prin mit iar Hogaș a învăluit-o într-o aură patriarhală, Anatolie Paniș are meritul de a elibera tema de prejudecata exotismului. El coboară lumea pădurii din mister și excentricism prin observație socială și sociologică și, prin aceasta, literatura pe care o compune se înalță la realism și nu arareori la un realism psihologic inalt. Ce face el în acest roman e îndeajuns de simplu. Pădurar el însuși, autorul este acomodat cu mediul în mod natural, și ceea ce se întîmplă în jurul său nu îl miră, iar consecința literară cea mai evidentă este că nici un ton impresionist nu pătrunde în carte. El observă lumea și nu numai atît, căci observă lumea vie în care trăiește, în care e înfrînt sau căruia îi rezistă și din acest impact care este chiar experiența lui de viață rezultă universul său artistic. Cunoscîndu-o natural, el nu simte nevoie să se documenteze și știind-o atît de exact nevoia de a inventa nu există. Firescul își are sursa, în mare măsură, aici.

Am insistat asupra mediului, interesant din punct de vedere sociologic pentru că nu e la îndemîna oricui să cunoască ce se întîmplă la gatere, cum este viața la cantoanele forestiere, ce este o cabanistă pentru o echipă de forestieri și ce psihologie aparte dezvoltă viața dusă în pădure, în care riscul este o realitate cotidiană. Cu toate acestea, din punct de vedere estetic drama e dramă, indiferent de context. Decorul o poate nuanța și potența în chip particular dar esența rămîne. Așa se întîmplă cu Napoleon Stingă, cel care deschide romanul cu o mărturisire șoc „La 35 de ani eram alcoolic" și care parcurge o dramă morală cu sursă în viața de familie. Desigur, drama e în esența ei generalumană dar mediul colorează și potențează în mod special conflictele, punctele de tensiune dar esența umană rămîne. Caracteristica prozei lui Anatolie Paniș, în „Hoții de pădure" cel puțin, este alianța socialului cu psihologicul. Psihologia e alternată de social. Este meritul scriitorului de a descoperi pentru cititor o lume interesantă, care există și nu se cere inventată din rațiuni de originalitate necesară succesului literar, o lume aspră, adeseori dură și nu de puține ori închisă ca o breaslă medievală. O lume care are propriul său „obsedant deceniu", și, fatal, propriile sale victime. Spre deosebire de alte personaje victimizate de epocă, naratorul din „Hoții de pădure" nu se reabilitează nici după ieșirea din pușcărie (care nu fusese, nici vorbă, politică), și rămîne tot așa, un „hoț de pădure", încercînd să fure, să smulgă cu forța un destin autentic. Cu trăiri patetice, cu îndrăgostiri totale, ori numai pe jumătate, cu nebunia de a observa totul și cu nebunia și mai mare de a nu tăcea din gură, el are o teribilă aplecare de a fi mereu și definitiv un păgubos și în viața socială, și în viața de familie. O ratare totală din cauza femeii și a copilului se adaugă ratării profesionale. Cu toate că nenorocirile se țin în lanț strins, cartea nu alunecă spre melodramă și dacă scriitorul rezistă acestei alunecări aceasta se datorește evident talentului și tonului dur, bărbătesc, pe care-l capătă povestirea o dată cu filozofia că „viața este așa", dură, dar merită trăită „pentru că e viață". Și totuși happy-end are cartea, dar el nu apare în această lumină. Peste toate nenorocirile triumfă viața și s-ar putea obiecta acest triumf dar eu n-o s-o fac, întrucît nimic mai surprinzător în soluții decît viața, și orice i s-ar putea reprosa lui Anatolie Paniș dar cu siguranță că nu știe cum e viața, nu.

Că scriitorul are o amplă experiență de viață — și intră în aceasta nu ce ai trăit ci mai ales ce ai înțeles din ce ai trăit — o probează indiscutabil nuvelele din „Iubita de la Gura Teghii". Spre deosebire de roman, în care combustia este acțiunea, motorul prozelor scurte scrise de Anatolie Paniș devine psihologia. Psihologiile tensionează, „țin" schițele și nuvelele și de aceea, deși mediul este în general oarecare, ele nu intră sub regimul banalului. „Un om fuge de un greier" optează pentru un caz clasic de psihologie feminină : un cuplu adulterin se formează în ciuda timidității rezistente a bărbatului întrucît femeia este o provocatoare vicleană. „Cabanista" fotografiază rivalitatea dintre doi forestieri pe care-i paște o dragoste de bătrînețe pentru o fetișcană, rivalitate obligată a se transforma în colaborare în fața unei primejdii comune și aparent reală, un al treilea candidat la farmecele cabanistei, al treilea, dar tînăr. „Pisici pentru Australia" este aproape absurdă prin absurdul personajelor. „Tanti Domnișoara" surprinde o interesantă substituție de identitate, bine motivată de complexe și refulări.

Nuvelă tragică, scrisă cu remarcabilă finețe, „Japonezii" poate intra cu succes în antologiile genului. Istoria (de presupus cu note autobiografice) a unor copii obligați să la lumea ca maturi poate fi un bun prilej de eșuare în istorioare bine intenționate dar realizate siropos ori moralist-didactic. Conștient de risc, autorul ia distanță afectivă față de subiect într-o manieră ușor scenaristică și care, oricît de paradoxal, de Șukșin amintește. Paradoxul vine din diferența de stil. Apropierea — din filozofia asupra vieții și nu în cele din urmă din finalul tragic, sfîșietor dar nu strigat, ci, dimpotrivă, e o durere strivită.

Din punct de vedere al tehnicii literare propriu-zise cea mai lucrată schiță este „La seceriș" și este chiar o proză care se sprijină pe efecte și mizează pe ele.

Talent remarcabil, Anatolie Paniș fără îndoială este unul din cei mai nedreptățiți (de critică) prozatori ai acestui moment literar. Dezvoltîndu-se din linia Fănuș Neagu, el este departe de a face epigonism și cărțile sale sînt expresia unui scriitor care n-are timp să alerge după modă, tocmai pentru că înainte de a se preocupa de aceasta mai important i se pare să comunice cititorului ce are de comunicat și în acest egocentrism al său Anatolie Paniș este un „braconier", dar unul cu deosebire inspirat.

Mariana Brăescu

„NAVETIȘTII"

În **Navetiștii**, Nicolae Țic surprinde dimensiunea socială a unui grup uman aflat la granița colectivităților bine conturate. De aceea, romanul prezintă un interes sociologic marcat, derivat din acumularea faptelor a căror motivație se constituie în cele din urmă ca o „viziune asupra lumii". **Observațiile** și **justificările**, supuse, de asemenea, unei analize cantitative oferă cititorului, prin intermediul vocii prozatorului și a personajelor sale, posibilitatea de a sonda fenomenul din unghiuri diferite, dar cu insistență asupra aceleiași perspective. **Observațiile** aparțin autorului și apar pe fundalul mișcării epice deturnată de la o curgere uniformă de anecdotica viu colorată a nenumărate întîmplări. Epica este totuși **o măsură a puterii de investigare**, a intenției lui Nicolae Țic de a prezenta un fenomen social cu acea neutralitate pe care obișnuim s-o numim, dacă-i remarcăm efortul, obiectivare. **Justificările** reprezintă o perspectivă identică din punctul de vedere al personajelor. Complementaritatea este decisă de Nicolae Țic în sensul că prin Mihai Aldea, Ilie Huhui, Vasile Calmare, Miluță Uiuiu, ca să-i amintim doar pe cîțiva, navetiștii primesc o identificare foarte minuțioasă în roman cu rostul de a fixa în mediul social și de a reliefa un „personaj" caracterizant în general.

Rezumînd, navetistul este un ins care descinde în șantierul din marginea orașului cu un scop bine precizat. El vrea să cîștige bani convins fiind că bunăstarea nu înseamnă gospodăria sa de la țară, ci hîrtiile cu valoare monetară ce-i foșnesc în palmă. O vreme, pînă se adaptează vieții dintre oraș și sat, face, din neștiință, cu naivitate sau candoare, greșeli. Pare neajutorat și expus tuturor pericolelor ce vin din partea celor lipsiți de scrupule, dar tenacitatea țărănească din el, răbdarea de a aștepta peste o iarnă rodul muncii din vară, îl scoate la suprafață. Se îmbracă, mai nou, „cu jachetă din piele, cumpărată de ocazie... la un preț exorbitant, dar este mîndria lui, semnul lui de recunoaștere; iarnă, vară nu se desparte de ea". Muncește și la cîmp, dar duce coasa nu pe spate ci în mînă cu ostentativă neîndemînare, are un interes crud pentru tot ce se întîmplă în jur, iar limbajul său este schimbat. Trebuie să menționăm în acest sens că autorul surprinde exact mișcarea de emancipare lingvistică a eroilor săi, care prind repede „formulele" nu pentru rutină ci ca mijloc ornamental. Miluță Uiuiu, spre exemplu, își cere demisia deoarece „voia să se **retragă** la sat **pentru a veni în sprijinul producției agricole**". Supremă probă a tăcerii devine din „poți să mă tai în bucăți și nu scot o vorbă", „poți să treci cu buldozerul peste mine și nu scot o vorbă". Meseriile la care tinește navetistul sînt de o simplitate fără de ideal. El este de obicei sudor, tîmplar, fierar-betonist, matrițer, șofer și dorește arzător să se califice. Este un prim pas de clarificare, un pas spre o conștiință mai exactă a sinelui. Aduce în sat civilizația tehnică (frigiderul, aragazul, motoreta, mobila de fabrică, televizorul), ea devenind în existența lui un moment crucial. De cele mai multe ori navetistul sfîrșește prin a deveni orășean. Schimbă gospodăria grea dar îmbelșugată de la țară pe confortul orașului. Este de-acum un om „așezat", are o conștiință iar idealurile sale se luminează de vocația construcției unei societăți la care se simte părtaș.

Acesta ar fi, foarte schițat, în doar cîteva din liniile de forță care-i compun portretul, navetismul, așa cum se detașează din romanul lui Nicolae Țic. În realitate fenomenul este mult mai complex, plin de sinuozități și neprevăzut. Această masă amorfă dar care nu e totuși anonimă, prinde relief prin expresia diferențiată a unor „tipuri", dintre care figura lui Mihai Aldea este de prim plan.

Cartea scrisă de Nicolae Țic în maniera narativă a realismului măsurat nu vizează spectaculozitatea nici prin universul artistic, mai ales stilistic, nici prin suma întîmplărilor din ea. **Navetiștii** este un roman deschis interpretărilor de idei privitoare la fenomenul social descris, în care incidența umană devine problemă literară.

Lucian Chișu

OAMENI ȘI MAȘINI

„Oamenii cei mai simpli pot avea revelații și miracole pe care să le dăruiască romancierilor, fascinîndu-i și dîndu-le de lucru pînă în vecii vecilor...". Această reflecție, datorată lui Saul Bellow și așezată ca motto al romanului **Cheia de contact**, dezvăluie natura prozei lui C. Turturică : apartenența la genul de literatură „cu temă", — acel gen ce dezvoltă în discurs o premisă inițială, — avînd, prin analogie, structura unei lucrări muzicale în care tema principală va fi reluată, modulată și potențată în multiple variațiuni. De aici decurge și aplecarea spre mediile particulare, specificitatea lor dînd substanță epicului investit cu funcția demonstrației.

Cheia de contact (1983) ca și mai vechiul „Filozof de închiriat" desfășoară „revelațiile și miracolele" oferite romancierului de lumea multicoloră a deserveților auto. Naratorul, instanță morală, observator și înregistrator al faptelor, înlătură masca de superficialitate și dezabuzare a eroilor cu care vin în contact, pentru a descoperi trăiri complexe, conștiințe vii, drame autentice. Contrastele, aspectele mai puțin confortabile se subsumează viziunii unificatoare a obiectivității.

Breasla deserveților își are ierarhia (macaregiul e superior greiferistului sau simplului tractorist) și legile sale. Deși lucrătorii sînt sensibili la „afaceri", „cadouri", „șpagă", (o piesă de schimb se obține de la magazie după îndelungi tocmeli), sancționează cu severitate pe cei care încalcă regula solidarității. Niște tractoriști pretind 15 lei pentru o remorcare și vor fi aspru admonestați, în numele unui cavalerism al colectivității. De altfel, naratorul face o adevărată teorie a furtului — competiție în care se investește timp, inteligență, nervi. Pofta, necesitatea și lăcomia ar fi cauzele, repartizate pe vîrste, iar furtul din răzbunare sau cel pentru a nu părea prost, formele de manifestare. Importantă rămîne concluzia că omul nu se naște hoț, iar necinstea e condiționată de tăcerea complice a celor din jur. Pagini de real interes sînt cele în care complicitatea devine vulnerabilă în fața conștiinței culpei (cazul lui Gică, implicat în afacerea cu sacii de ciment).

Numeroase figuri capătă pregnanță prin varietatea comportamentului. Stelu se luptă cu tentația alcoolului, Africanu devine un demagog al drepturilor paterne, Ilie e răvășit de o iubire neîmpărtășită. Fiecare își poartă destinul, îndreptîndu-se spre o finalitate mai ușor sau mai greu descifrabilă în noianul evenimentelor cotidiene. În acest sens, parabola „dulăului alb" ordonează spontaneitatea și arbitrarul existenței („venea de undeva și se ducea undeva... își vedea de drumul lui, hotărît s-ajungă la țintă...") O notă distinctă a personajelor lui C. Turturică este plăcerea de a povesti. Deserveții au o capacitate inepuizabilă de a vorbi, de a produce datele necesare recompunerii vieții familiale, sociale, a destinului individual. Aglomerarea de fapte mărunte lasă totuși loc „miracolului". Naratorul, natură reflexivă („Pot să meditez în timpul programului la orice îmi trece prin cap"), intuiește substanța „aproape tragică" a scenei în care Ghiocel realizează instructajul privind manevrarea „Hon"-ului (autoincărcătorului), ca și semnificația aventurii înlocuirii unei camere perforate, cînd picătura de sudoare devine simbolul descoperirii adevărului.

Trebuie să remarcăm obstinația cu care naratorul observă zonele mai ascunse unde, spre deosebire de „întîrîle principale", situația e mai „cinstită". Acuitatea privirii îi permite să înregistreze ordinea și, mai ales, dezordinea punctelor de lucru, „viața" secretă a mașinilor și utilajelor, adevărate personaje ale romanului. Un motor avînd aspectul unei sculpturi de Moore, „lustruită cu grijă, dar plasată în mijlocul unui maidan cu vechituri", deține rolul martorului incomod, impasibil la „privirile chiorîșe, injuraturile și scuipăturile" mecanicilor. „Veterana", vechiul remorcher cosmopolit datorită pieselor schimbate de nenumărate ori, are o valoare sentimentală absolută pentru aceiași mecanici care în orele de muncă voluntară îi asigură supraviețuirea : „atîta timp cît ea circulă, rămîne și în ei, viu, sentimentul că sînt încă oameni în floarea vîrstei".

La nivelul cel mai general, **Cheia de contact** ne apare ca o dezbatere în jurul raportului între existențial și social („Viața și Societatea sînt două personaje care nu se confundă"). Acest raport evidențiază condiția integrării („să nu fugi"), profesată de Naratorul-personaj, existență scindată între orgoliu și interes.

Înzestrat cu un notabil simț justițiar, C. Turturică este un prozator căruia nu-i e teamă de didacticism, un **didacticism al autenticității**, se înțelege. Nu-i e teamă să spună — estetic vorbind — lucrurilor pe nume, pentru a impune o lume mai puțin cunoscută și aproape deloc exprimată în proza noastră.

Constantin M. Popa

lucia negoiță

Patio

Spațiu închis –
cîteva tinere femei captive
pe orbita unui cerc instelat
copii în landouri de rouă
un „patio" magic
o insulă cu acte în regulă
granițe, turnuri de apă
sigilii și scorburi și crengi vinovate
un cod priceput de mamă și fiu
Cîteva tinere femei
pe orbita unui cerc înstelat...
binevestește, Vulture, soarele
nepăzitul de legi
părintele sigur, al nostru
aflat – neaflat.

Unu contra unu

Mă privea
cu un șir strălucitor
de dinți falși
ca pe un obiect kitsch
lustruit pe potrivă
el mă privea ;
ce puteam face ?
dar să adaug imaginii ?
Zimbeam
cu neinduratii, propriii dinți
ce puteam face ?
pe cine s-asmut împotrivă-mi
unu la unu
unu contra unu,
și doar o dovadă
doar o dovadă
singerinda-mi gingie
însăși victoria
fără durere
tinerețea la pîndă

Cabina de machiaj

A doua ușă pe stînga
farduri, reclame, oglinzi
piese oculte dintr-un
viespar al iluziei...
nici n-ai intrat bine
și iată, semnezi alianța secretă
cu toate păcatele speciei
(suris melancolic, rictus amar,
riduri pe cearcăn)
tu însăți la pîndă
corp lîngă corp cu „cealaltă"
(Canala, serafica, „ochi lunecos")
și iar încordarea de-o clipă
rudenia stranie se risipește
cînd ți-ai compus
în cele din urmă
surisul visat
cînd privirea îți poartă
întunericul oaselor trunchiului
la fel ca țestoasa ce ține deasupra
clarele ape de sub pămînt.

Amintiri de-a dreptul

Un trenci ieftin de culoarea untului
(cu banii ăștia cumpărai o ediție princeps
de la Văduva Scriitorului)
O cărare de roze, o spadă
dintr-un Islam al iluziei
cîteva zeci de săptămîni șașii
cu ochii albaștri și sinii superbi
(ați ascultat Meridiane lirice
o emisiune de A. E. Baconsky)

Pe cheiul Dîmboviței
umbra salciei își tremură spînzurătoarea
ca urzicile-n cîmpul cu maci ;
apar primele cărți ale lui Emil Botta
după trei decenii de la debut
(ați ascultat Meridiane lirice
o emisiune de A. E. Baconsky)

...tablouri, pagini umplute cu scrisul egal
mai vii erau toate decît crinul burbon
și lampadarul strigînd la apel
picuri reci de sudoare pe cearcăn – și noi
poeți anonimi, tineri poeți anonimi
în sacristia pustie
(ați ascultat Meridiane lirice
o emisiune de A. E. Baconsky)

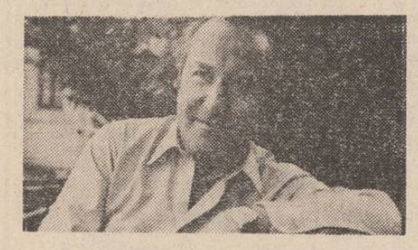

henri zalis

Patria în iarnă

Nimic nu doarme
sub cămașa zăpezii
Nimic nu adastă
sub cerul înalt
sămînța cată să-și culce urechea
în stratul de humă blînd înfășat
Fumegă coșuri
zbirniie fire
urcă spre zare
larmă de șantier
Cine se-ntreabă
unde moțăie vrăbii
nu are spor nicăieri
Patria freamătă
stup cu harnice brațe
mierea curge toată în noi
Noi pășim pe mochetele moi
fiece casă, fiece zid
țese cu visul
trăinicii răcoroase

Fîntîna de sunete

Fără prihană
mi-am împărțit
inima în patru odăi
în prima încăpere
am instalat
soarele
să rodească
gîndurile
în a doua
un bob de cintec
pentru că
el cinstește
toate biruințele
cînd am ajuns
la a treia odaie
am lăsat umbra
să odihnească
peste bucurii
ca să le încerce
Pe urmă
în ultima cameră
după o dreaptă
judecată
am adunat
culorile păcii
și le-am purtat
pe toate
în balans de clopot

Respirație

Respirăm
cu fiecare literă a alfabetului
cu a de la amintire
cu c de la copac
cu f de la flacără
cu v de la veghe
Cînd tragem aerul în piept
hrănim fiecare
rădăcinile din noi
visele clipei
continuitatea
Sîntem o fărîmă
de aer,
și, cum se vede
mai tari decît piatra
fiindcă
respirația noastră
devine
istorie

Tot ce-am putut

Al cui copil ești
tu – și tu – și tu...
mă întrebau
mutîndu-și privirea
de la copac
la gard
de la gard
la tufișuri
de la cer
la trofeele verii

Viețuiam cu ei
lîngă malul riului
pe care l-am petrecut
menestrel turbinelor
m-am plimbat
prin pădurile ce lasă
mobila să se strămute
pașnic în saloane
stau și văd
legănate în mers
combine aurii
Nu mă despart
de cîmpul încărcat
de culori
decît pentru
un singur răspuns
Sînt gospodarul
care ostenește
să adune amintiri
cum pămîntul semințele

E o grație în toate
în zîmbetul vostru
părinți
ai sucului dulce
ai livezilor
cu arlechini și copii
pe cînd eram cu ei
învățasem
să învingem setea, neodihna, introvertirea

Rostirea printre lujeri

S-a dezăpezit demult
les muguri
din muguri flori
din flori poame
din poame lujeri roditori
Primăvara
și-a prins de umeri
o pelerină de mătase
pe fruntea cerului
se anină melodii
cum florile
și poamele
de crengile verzi
cum lumina
de poame
cum armonia
de vîntul călător
cum speranța
de ochiul destinului
cum
dorința
de
paradisul iubirii

nicolae țic

Ucenicul

Ce tot ascunzi acolo? se interesă intrigat, în prag de izbucnire, Mitu Zamfir. Ia să vedem noi, repede, executarea!... După ce se înclină puțin, din mers, Adrian Ieronim scoase din dulăpiorul de scule corpul delict, o sticluță de colonie Fiji. Goală? observă derutat șeful de echipă. Și de ce-o mai ții? Curios, întoarse sticluța pe toate fețele, o apropie de nas, o îndepărtă: chiar și așa goală, uscată, încă mai radia un miros de colonie fină. Păi, cum vine asta, flăcău? Va să zică, aici în atelier e duhoare, ceva infect, ce nasul matale nu suportă. Hi? Dacă nu-ți prieste aerul de uzină, de ce-ai plonjat în direcția asta, flăcău? Aruncă sticluța în mijlocul atelierului. Acum ia mătura, îi zise lui Adrian, și fă curat pe-aici. În aproape treizeci de ani de meserie, Mitu Zamfir ajunsese la părerea că de rele încă îl mai poți dezvăța pe om, fie cu o vorbă potrivită, fie cu mijloacele de constrîngere, însă de indiferență nu prea ai cum, mai ales cînd atîția susținători îi stau la dispoziție în orice moment. Dacă n-ar avea acoperiș, ar fi obligat să și-l caute; dacă nu l-ar îndopa maică-sa cu mîncare pe alese, ar trebui să-și cîștige singur bucata de pîine, ori mai curînd, ori furînd; dacă de soarta lui nu s-ar interesa cînd unul de la centrală, cînd altul de la sector, ori de la minister, altă soluție, decît să-și vadă singur de soartă, ca oricare, în creștet să stea, că tot n-ar afla. Încă nu l-a durut nimic, nici capul, nici dinții, nici sălele, nici soarta. De ce să-l izbesc tocmai eu? Și cu ce drept? Cînd se gîndi mai pe-ndelete cum l-ar putea izbi, încît să simtă și să ia aminte, Mitu Zamfir înțelese, în cele din urmă, că nu prea are cum, doar n-o să se repeadă cu pumnii în el, și nici să-i caute pricini, ca unuia pe care vrei să-l înfunzi cu orice preț. Iar în limitele corectitudinii, numai cu exemple de muncă și de bună purtare, Adrian Ieronim nu se lăsa clintit din indiferență. Totuși, Mitu Zamfir hotărî să-și pună la grea încercare puterile de educator. Prin mîinile lui trecuseră pierde-vară, manglitori, huligani: cu nici unul nu dăduse greș (de unde și faima de specialist în plevușcă). Adrian Ieronim era un speciment mai aparte, un produs al îmbuibării cuviincioase. Măi flăcău, îi zise Mitu Zamfir, în cea de-a treia zi de cînd îi fusese dat în grijă, eu am să-ți explic aici față de maistru, ce ai de făcut pe ziua de azi. Treabă de începător în meserie, la mintea oricui. Dacă execuți totul, în timpul prevăzut și fără nici o greșeală, eu am să-ți string mîna. Dacă la ora trei și jumătate mi te prezinți cu un rebut cum îți stă în obicei, tot eu am să-ți semnez nota de plată. Aici, la noi, greșelile costă și se achită cinstit. Ai cu ce? N-ai, asta se știe. În schimb, tatăl matale, director general în minister, o fi pus ceva bănuți de-o parte: cum uzina nu poate rămîne în pierdere, o să-i trimitem dinsului nota de plată. Acum, deschide ochii și desfundă-ți urechile... Pentru prima oară de cînd se angajase lucrător, Adrian Ieronim își îngădui replică în apărare: După cum știți, eu sînt aici pe post de ucenic, mai întîi trebuie să învăț... după lege, n-aveți dreptul să mă băgați la penalizări. Iritat, Mitu Zamfir îl și apucă de mineca salopetei, însă, cînd să tragă, maistrul Samoilă, de față, îi făcu un semn discret să se-astîmpere. Mda, legea-i lege, spuse maistrul, mai mult pentru sine, apoi se depărtă, posac. Legea trebuie să fie lege și pentru meșter și pentru ucenic, ar fi vrut să-i strige Mitu Zamfir, dar îl opri, la timp, un sentiment de zădărnicie. Tot a mea e greșeala, își zise ceva mai tîrziu, cînd se luă cu alte treburi. Dacă mi s-a dat în grijă chiar de către director, eu am înțeles că-i de datoria mea să-l scot la un liman, meseriaș. Nu sînt eu specialist în plevușcă? Numai că de data asta am înțeles totul pe dos, învățătură de minte să-mi fie: pe cine vreau eu să-învăț meseria de bobinator? tocmai pe odrasla unui director general de minister? N-am să-mi iert astă niciodată. Măi, Mitule, măi, băiatul ăsta n-are nevoie nici de meseria ta, nici de banii uzinei. Îi dau ai lui de toate, îi dau și sticluțe goale de colonie japoneză. Numai de adăpost vremelnic are el nevoie, vreo șase, șapte luni, pînă ce îl propune direcția pentru vreo școală, cum a propus atîția, toți unul și unul, flăcăi de tovarăși cu răspunderi ba la centrală, ba la vreun minister, tovarăși care ne explică nouă, prin telefon, cum e cu legile — și ce pățim noi dacă nu le respectăm, după ce le încalcă dinșii... Măi, Mitule, om nebun și-mbătrînit în rele, nimic altceva nu ți se cere decît să-nchizi ochii și să taci, iar peste vreo cîteva luni, cînd Adrian Ieronim are să se prezinte la examenul de calificare, să-i dai hîrtie la dosar că mult s-a străduit și mari perspective îi prevezi în meseria de bobinator. De celelalte, cîte mai sînt la un examen, au să se-ngrijească directorul, inginerul șef, maistrul Samoilă. Încă o dată, omule, își preciză el, cătrănit: nu ți se cere decît să-nchizi ochii și să taci. E așa de greu? Ce să zic, sigur că e greu, însă, cu puțină bunăvoință, cu puțin efort, o învățăm și pe asta. Două zile mai tîrziu, către seară, pe cînd grăbea alături de nevastă către cinematograful „Scala", unde-aveau bilete, Mitu Zamfir nu mai reuși nici să-nchidă ochii, nici să tacă, apreciind că o asemenea jignire își merită din plin riposta, indiferent de împrejurări: Cum așa, se-ncrîncenă Mitu, trece pe lîngă mine, se uită la mine, la nevastă, și-n loc să dea și el bună ziua, cum se cuvine, că sînt meșterul lui, și sînt cu nevasta, abia dacă își strîmbă mutra, a scîrbă?! Poate că dacă ar fi fost singur și furat de gînduri, într-o situație mai de toate zilele, înregistrînd jignirea, Mitu Zamfir nu ar fi reacționat, totuși, cu atîta neîndurare. Însă ieșirea în oraș, cu soția de brat, și mai ales în plin centru, unde ajungea cu două tramvaie și un autobuz, era pentru el un mic eveniment. Pornea de acasă înviorat, senin și mulțumit că poate să-i ofere soției o după-amiază agreabilă. Cea mai mică dereglare de program, ori vreun afront de sclifosit îl iritau peste măsură. Astfel, uitînd de film, uitînd și de soție, se repezi pe urmele lui Adrian Ieronim.

— Eu sînt, meșterul dumitale. Eu... nu mă mai ții minte?

— Ce doriți de la mine? întrebă Adrian, din mers.

— Cum așa, ce doresc? Ia să-mi stai locului! și Mitu Zamfir îl apucă de umăr: Dacă tot ești expert în legi... și-mi dai peste nas... dacă știi așa de bine drepturile... oare ce-ar fi să te gîndești puțin și la datorii? Că ai destule... Și prima dintre ele este asta... să-mi spui bună ziua, cînd dai cu ochii de mine.

— Nu vi se pare că exagerați? mai întrebă Adrian, cu o severitate șuierată. Domnule... Mitu... sau cum vă numiți... aici nu-i atelier... aici nu mai sînteți în împărăția dumneavoastră. E bulevard, e lume, e altceva, domnule Mitu. Aici nu vă permit nici să mă bateți pe umăr, nici să mă zgîlțîiți de umăr. Jos laba, domnule, jos! Și încă o dată: Ce doriți de la mine?

Pe cine mai cade năpasta? se întrebau cîte unii, poate din lipsă de alte întrebări, mai grave, poate numai din nevoia, atît de firească, de a mai face puțin haz de necaz, căci era și haz să vezi cum niște oameni în toată firea, cu răspunderi profesionale, sociale și politice, prinși într-un adevărat virtej de treburi, își pierd vremea, își macină nervi, își blestemă zilele din pricina unui netot, era și necaz că asemenea lucruri se mai petrec, și încă sub aripa protectoare a unor oficiali, directorul Modoran fiind primul dintre cei vizați. Porțile uzinei, se spunea, sînt deschise oricui. Este datoria noastră, a meseriașilor cu experiență, să-i educăm pe noii veniți. Însă niciunde nu se spunea ce metode ar mai fi de folosit cînd vreunul dintre aceștia nu se lasă educat. Pe cine mai cade năpasta? Se-nțelege: năpasta era Adrian Ieronim. Pălmuit zdravăn de Mitu Zamfir în plin bulevard Magheru, el se adresase procuraturii, sectorului, centralei, atrăgînd asupra uzinei, a colectivului, cîteva comisii de cercetare nu doar a cazului, ci a unui mediu cu manifestări nesănătoase, îngrijorătoare. Pînă și cei doi de la plante medicinale își făcură drum pe-aici. Nu e nici un caz în uzină, declară, parcă mai bătăios ca oricînd, directorul Modoran. Aici nici un muncitor nu și-a cotonogit ucenicul. Poate să se fi întîmplat una ca asta pe stradă. Mergeți la fața locului și cercetați. Aici se dă producție. Mitu Zamfir, recunoscîndu-și fapta, ținu să precizeze: i-am dat ce-a meritat: sînt gata să suport consecințele; vă asigur că n-am să regret nimic. Tocmai cînd vîlvătaia era să se-ntindă, interveni, autoritar, Alexandru Ieronim. N-am nici un amestec în toată afacerea asta imbecilă, îi explică el, telefonic, lui Vasile Modoran. După ce și-a încasat palmele... exact ce-și merita... nenorocitul a fugit acasă și i s-a plîns maică-si... de unde — un întreg bilci... Insist să ai încredere că într-un sfert de oră am să rezolv eu totul, fără nici un fel de urme... Nu cumva... doamne ferește... să vă repeziți în meșter! Îl și înțeleg, îl și aprob. Iar pe Adrian... mai omule... puneți odată șaua pe Adrian... încălecați și trageți de dîrlogi! Eu vă dau toate dezlegările și eu răspund. Măi omule, sînt țăndări, vreau să te văd... În numai cîteva minute membrii diferitelor comisii, inclusiv cei de la plante medicinale, părăsiră uzina. Totuși, comportarea lui Mitu Zamfir, membru de partid, nu mai putea fi trecută cu vederea, indiferent de locul unde se dezlănțuise. Un membru de partid trebuie să se poarte demn și civilizat în toate împrejurările. Înainte de a fi chemat în fața biroului organizației i se sugeră să-și regrete izbucnirea, dînd toată vina pe nervii lui, cam zdruncinați în ultima vreme, de cînd cu tot felul de suprasolicitări (mai ales că nici concediu n-ai avut de aproape doi ani...). Cum așa? se răsti Mitu la binevoitori. Eu am nervii zdruncinați? De unde-ați mai scos-o și pe asta? Mă faceți pe mine de nebun? Aflați că sînt sănătos tun... I se șopti: Ești nebun de-a binelea, dacă vrei să te-alegi cu o sancțiune. Mitu abia se-mbățoșă: Da, m-aleg? Ei bine, fie, am să m-aleg. Asta și vreau: să fiu sancționat eu pentru măgăriile altora! La biroul de partid se luptară cu el să-i explice că nu s-a purtat ca un adevărat comunist: noi nu educăm tinerii cu metode contondente. Mitu: eu, unul, pe celelalte le-am epuizat. Dacă tat-su nu l-a cîrpit la timp, era de datoria mea. Secretarul organizației: Tovarășe Zamfir, ai 58 de ani, ești unul dintre specialiștii noștri... ai ajutat uzina, îți purtăm respect... încearcă să înțelegi că ai greșit, într-un moment de agasare... Mitu, ferm: Eu, nu, eu n-am greșit. Alții. Pus în discuția adunării generale, Mitu Zamfir se alese cu o mustrare. Vă mulțumesc din toată inima, tovarăși, declară el, la sfîrșit, după ce sancțiunea se votă în unanimitate.

Cum trecuse pe la toate echipele de la secția bobinaj, Adrian Ieronim fu repartizat la strungărie, în echipa lui Ștefan Ispas. Pe cine mai cade năpasta? N-avea să mai cadă pe nimeni: după atîta vîlvă, după ce își dobîndise, fie și numai pentru cîteva ore, mica lui faimă de martir, Adrian intra, pentru totdeauna, în cel mai desăvîrșit anonimat. Pentru mine, și te rog să ții minte, pentru mine ești Donose... Donose Pavelescu, dintr-un sat din Moldova, din Cărpiniș, îi declară noul șef de echipă. Ai crescut în casă de oameni nevoiași, cu încă trei frați mai mici. Primul drum la București l-ai făcut în ziua cînd te-ai și angajat la uzină. Încă n-ai avut prilejul să vezi la față un director general de minister. Dragă tovarășe Donose, acum să-ți spun cîte ceva despre strungărie. Există părerea unora că a fi strungar nu-i mare scofală, oricine poate fi, fără nici un efort. Eu, care fac meseria asta de vreo zece ani, susțin că este una dintre cele mai grele și mai necesare: cît de mult ar evolua tehnica, strungăria rămîne de bază și se învață anevoie, abia după șapte, opt ani ajungi să o stăpînești. Unde-ți umblă gîndul? chestionă Ștefan Ispas, intuind absența ucenicului, chiar dacă acesta mima interes. Unde? Adrian se mulțumi să ridice din umeri. Unde?

— Așa... mă gîndeam și eu...

— La ce? Asta vreau să-mi spui.

— Dar n-am făcut nimic rău! se crispă Adrian.

— Donose... dacă ai făcut ori nu ceva rău, aflăm noi mai pe urmă. Deocamdată, îți-am cerut să-mi spui la ce te gîndești.

— E obligatoriu?

— Donose...

— De ce Donose? Mă cheamă Adrian.

— Dacă lucrezi cu mine, te cheamă așa cum am hotărît eu: Donose. Asta nu mai intră în discuție. E limpede? Acum să mergem pe fir, mai departe: cînd eu îți vorbeam despre strungărie, dumneata te uitai într-un punct fix. Ce vedeai acolo?

— Eu? Da... un avion, mărturisi Adrian.

— Perfect! triumfă Ștefan Ispas. Cu puțină răbdare, ne lămurim: ce legătură e între strungărie și avionul cu pricina?

— Așa... nici-una... nu cred să fie.

— Nici eu nu cred, se-năspri Ștefan Ispas. Și-atunci, dacă nu e, dacă nici nu poate fi, de ce susții dumneata, Donose, că n-ai făcut nimic rău? Întîi și-ntîi, m-ai jignit pe mine, meșterul — oare știi dumneata ce înseamnă să jignești un meșter? Donose, cît ți-i fi în grija mea, să ții minte: eu n-am obiceiul să predic în pustiu. Ce tip era avionul ?

— Așa... putea fi un Bac... sau un Boeing...

— Și unde călătoreai dumneata, Donose, cu avionul?

Adrian plecă ochii și amuți, de astă dată nu din ipocrită fățărnicie, cum obișnuia, în prezența superiorilor de-aici, știind că astfel mai scapă de mustrări, ci numai din instinct de apărare: pentru prima oară îl încercase teama că va fi smuls din lumea lui de închipuiri și adus într-o realitate pe care el doar o străbătea, forțat de împrejurări, însă pe care nu voia s-o vadă, nici s-o priceapă. El încă mai avea rezerve de imagini seducătoare, adunate ani la

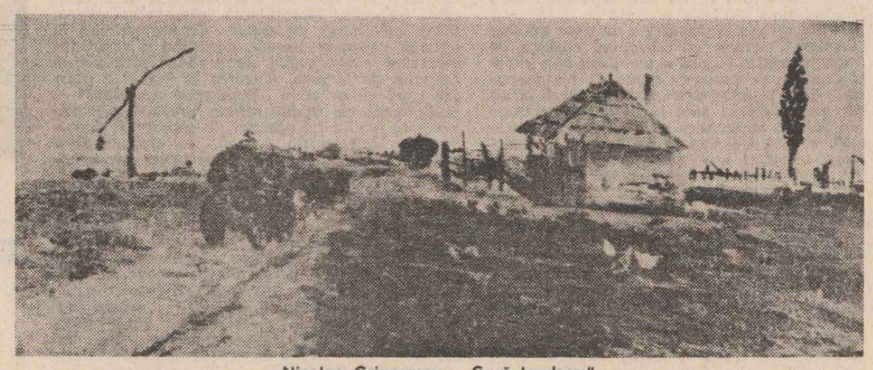

Nicolae Grigorescu : „Casă la drum"

teatru

Pădurea

Decorul (Mihai Mădescu), sugerînd existența pădurii invocate la propriu și la figurat — perimetru interior al descompunerii, dar și posibil loc de reculegere, rămîne în umbră ; la rampă, prin perdeaua de lumină, se conturează două siluete, doi călători în timp. Raisonneuri cu dublă perspectivă — tragică și comică — asupra lumii înconjurătoare, acești mesageri din „împărăția întunericului" sînt propulsați în centrul comediei lui A.N. Ostrovski ca purtători de cuvînt ai idealurilor de cinste și dreptate pe care doar arta le deține în stare pură propagîndu-le consecvent. Ștefan Sileanu — Nesciastlivțev — și Mircea Diaconu — Sciastlivțev — au mers în întîmpinarea intențiilor regizorului Costin Marinescu dînd strălucire cuplului și implicit reprezentației. Unul cu gesturi largi și mișcări ample, celălalt cu mișcări mărunte și gesturi frînte, unul călcînd apăsat, altul mergînd în vîrful picioarelor, Nesciastlivțev înalt, drept, mîndru, orgolios, galant — cabotinul cu emfază și prestanță, Sciastlivțev scund, ghiduș, lingușitor dar niciodată aservit, puțin fricos, nițel obraznic, șmecher chiar, bufon cu farmec și ascuțime de spirit, doi actori pe scena vieții, două modalități de înfruntare a vicisitudinilor. Asistînd ca martori indirect implicați în intriga fariseismului, a parvenitismului, a patimilor degradate, a obtuzității meschine, cei doi sarcastici eroi limpezesc de fapt relațiile dintre celelalte personaje pe care le și stigmatizează în diatriba din finalul piesei. Un moment de forță reverberat dramatic în tabloul ultim care păstrează imaginea artiștilor ambulanți, eterni pelerini.

Dar resuscitarea filonului romantic nu a fost urmărită pe toată suprafața textului clădit pe contrastante planuri paralele, într-o studiată dialectică a raporturilor umane. Gilda Marinescu în rolul Raisei Pavlovna Gurmijscaia demonstrează venalitatea, deopotrivă cupiditatea protagonistei, evită însă compoziția de vîrstă, dimensiunea dezgustătoare, detestabilă a partiturii, anulînd astfel un element esențial al conflictului originar : ipocrita moșierească „trecută de 50 de ani" fiind avidă nu doar de bani, ci și de tinerețe pe care știe cum să și-o cumpere... O surdină permanentă — ambiția unei „cumințenii" exemplare în montare, lăudabila măsură a întregului atenuează însă anvergura ironico-satirică a celorlalte personaje impuse totuși prin notabile creații. Adrian Pintea — Alexei Sergheevici Bulanov — are o primă apariție în care pare un adolescent retras și visător, dar imediat lasă să se întrevadă evoluția individului fără scrupule, imperceptibile modificări mai întîi în îmbrăcăminte, apoi în atitudine, îl transformă repede și spectaculos în autoritar, arogant, necruțător stăpîn. Anca Bejenaru îi conferă Axiușei, orfana tolerată din falsă milă, o delicată fragilitate, dar și tenacitatea, dîrzenia îndelungatei obediențe. Ivan Petrov Vosmibratov, negustorul abil, își etalează grosolănia de mic-burghez în devenire sub chipul lui Constantin Guriță. Valentin Teodosiu, Piotr, este masivul și limitatul mujic ce pune autoritatea părintească chiar înaintea iubirii. Impertinentul Bodaev și ponderatul Milonov — vecinii care intermediază opinia unei societăți corupte — au în George Buznea și Ion Punea interpreți conștiincioși și exacți. Ulita, servitoare devotată și fidelă confidentă, întîrziată îndrăgostită la fel de lacomă și ridicolă ca și stăpîna capătă o viguroasă caracterizare din partea Rodicăi Sanda Țuțuianu. Doar Radu Dunăreanu jucîndu-l pe valetul Carp apasă excesiv pe labilitatea temperamentală și rigiditatea profesională.

Spectacolul Teatrului Nottara oferă o lectură proaspătă, incitantă (chiar dacă nu pe deplin speculată) a unei lucrări valoroase din patrimoniul dramaturgiei clasice universale.

Irina Coroiu

Drumuri spre poet

Urmare din pag. 1

pupa-i-aș Infernul lui, dar și Purgatoriul. Dar și noi avem Miorița, avem frumoșii ei ciobani și ne e deajuns. Sau poate tocmai noi sîntem ciobanii, tragicii ciobani. Mioritici sau ai Mioriței, bătrîne ?

★

Și cît de convins mă aflu în a-i continua gîndul, adăogînd : — Alții au avut norocul să fie contemporani, prin veacuri, cu un Shakespeare sau Dante. Dar săraci în această privință noi nu ne putem ști. Pentru că și noi îl avem pe Cantemir, pe Pârvan, pe care i-ai ținut în dreaptă cinstire ; pe Pârvan care s-a născut încă o dată, mai tîrziu, într-o Elegie. Și pe Eminescu... Și pe Nichita Stănescu...

Adaog sigur aceste ultime cuvinte, cu toate că El repezind mîna într-un gest de neacceptare, ar putea striga : — Noi sîntem doar copiii Mioriței. Bărbații ei sînt statuile. Noi sîntem oamenii.

— Ce fel de oameni, Nichita ? aș vrea să-l întreb.

— „Oamenii sînt păsări nemaiîntîlnite,
cu aripile crescute înlăuntru,
care bat plutind, planînd,
într-un aer curat / care e gîndul" —
mi-ar putea răspunde.

Îl aflu în aceste cuvinte, adunate în una din cărțile sale, pe Poet ; nu doar acolo sus, lîngă luceferi, în înălțimea inefabilă a soclului, zidit de (sau din) viață, ci și jos, în modestele basoreliefuri ale vieții căreia, azi, îi adăogăm încă unul la infinitatea celor la care ea, viața, are dreptul. Iar aici, în aceste basoreliefuri intime, vocea lui ne spune mereu :

„Mîinile mele s-au îndrăgostit,
vai, gura mea, iubește"
sau :
„Leoaică tînără, iubirea
mi-a sărit în față".

Nicolae Grigorescu :
„Țărancă culcată în iarbă" (detaliu)

Poetul ne vorbește... Și chipul lui trece prin anotimpuri, abia acum lăsîndu-ne să înțelegem mai adînc taina vorbelor sale :

„E un spectacol de neuitat acela
de-a ști,
de-a descoperi
harta universului în expansiune,
în timp ce-ți privești
o fotografie din copilărie".

Și, brusc, ne e dor de fotografiile noastre din copilărie și, mai ales, de fotografia poetului Nichita Stănescu din copilărie, pe care, dacă privim atent, cu o curată „viziune a sentimentelor", o aflăm intactă în nemuritoarele sale cărți. Chiar dacă, maturizîndu-se pînă la milenară înțelepciune.

Pentru că El a știut să vegheze „la poarta lumii fără de canate" acolo unde, „ideile, cuvintele noastre devin adevărate".

Așadar, chiar dacă timpul s-a rostit altfel cu viața Poetului, pentru cuvintele Limbii Române adevărul, în ce-l privește, este limpede. L-a scris mai întîi pe pergamentul fără egal al ființei sale ce se îmbrăca, tot mai mult sub privirile noastre, în culoarea chihlimbarului. L-a scris acolo, ca să urce apoi în cerul Patriei :

Sînt un om viu.
Nimic din ce-i omenesc nu mi-e
străin
Abia am timp să mă mir că exist,
dar,
Mă bucur totdeauna că sînt."

★

El este. El și-a clădit din cuvintele Limbii Române, pe care le-a luminat din nou cu sacra flacără a rădăcinilor, o casă nepieritoare.

El este în Patria cuvintelor Limbii Române. Pentru totdeauna.

rind, de pe la zece ani incoace, din multe colțuri ale lumii, ori de-aici de la noi: cu zgîrcenie le revedea, le cerceta, erau balsamul lui aceste imagini și nu accepta să-i fie măcar bănuite. Or, Ștefan Ispas, insistent, diabolic, surprinzîndu-l departe cu gîndul, străin cu simțirea, tocmai inspre lumea lui secretă țintea cu întrebările, în lumea asta se-nverșuna el să pătrundă. Pîn-aici, meștere, altfel... avertiză, doar în gînd, Adrian, luîndu-și, îndată, măsuri de precauție. Cine-i fi și de unde și cum te-o fi chemînd, pe mine, unul, nu mă interesează. De m-ai lega de strungul ăsta, de m-ai ține legat de el cu zilele, cu anii, eu tot nu l-aș vedea. De ce atîta zbatere, cînd eu nu te-am obligat la nimic, nici să mă-nveți meserie, nici să nu mă-nveți? cînd eu nu vreau de la nimeni nimic? Astfel, se retrase într-o mutenie rea, care să-i fie pavăză de moment, cîteva ore măcar, pînă la terminarea lucrului.

— Donose, reluă Ștefan Ispas, cu grijă de părinte, dumneata ești tînăr, ești sănătos, ai aproape douăzeci de ani. Îți convine, nu-ți convine, trebuie să-ți cîștigi existența; asta va să zică să ai o meserie și să cîștigi un ban cinstit. Dacă nu, am să te ajut eu... tare nu-mi place să mai ajut pe alții... știu că și dumneata ai să-mi întorci spatele-ntr-o zi, cînd ți-o fi bine... Adrian, băiatule, de trei ori am zis nu... am refuzat, adică, să mă ocup de dumneata. A patra oară... Directorul Modoran m-a recomandat tatălui dumitale... tatăl dumitale m-a chemat la minister... m-a rugat... mi-a cerut... mi-a poruncit — și-am zis da. Asta-i tot. Ce părere ai?

— Nu știam, nu... se zăpăci Adrian.

— Era datoria mea să-ți spun, să te previn, măcar să știi ce te-așteaptă. Greu are să ne fie la amîndoi. Oricum, eu n-am dreptul să mă plîng. Dumneata poți să te plîngi cui vrei și cît vrei, în schimb n-ai dreptul să zici: nu, nu mai pot. Adrian, băiatule, de ce nu ți-ai văzut de carte? Dacă intrai la facultate, e aproape sigur că nu ne-am fi întîlnit niciodată. Așa, poftim... Ce vină am eu? Adrian, mult, mult de tot te rog să nu-mi porți ranchiună. Mai ales pentru ce va urma... Execut un ordin dat de superiorii mei. Primul pas l-am și făcut. Adrian, am experiență, am și dibuit pe unde te-ascunzi. Prietenește îți spun: coboară printre noi, de bunăvoie și nesilit de nimeni.

Toate aceste mărturisiri și îndemnuri, interpretă Adrian, nu erau altceva decît șiretlicuri de om strepezit, căruia nu-i mai ajungea sufletul lui și-ar fi vrut să mai intre și în sufletele altora, cu tropăituri, întocmai ca elefantul în magazinul de porțelanuri: vraiște, în toate sufletele să fie vraiște. (Comparația o preluase dintr-o carte; multă vreme îl urmărise, iar într-o noapte se visase paznicul unui astfel de magazin, în care năvălise o turmă de elefanți întăriți, de care el se apărase cu un biet ciomag...). Ispas îi provoca, în egală măsură, teamă și repulsie. Așa arată omul de care trebuie să te ferești chiar și în miez de zi, cînd te ia pe după umeri și îți se confesează. Aproape zdrahon, vînjos, lat în umeri, cu mîna grea și un zîmbet parcă uitat în colțul buzelor, lui Adrian îi apărea incapabil de interiorizări, de vreo trăire intensă, necazuri, satisfacții, o repriză amoroasă cu nevasta, fie și cu alta, îl afectează egal: înregistrează, dar nu simte, nu se consumă, nimic nu se leagă de el. Istețimea, cîtă e, îl duce numai la iscoadă.

— Donose, stai de-a dreapta mea, ochi și urechi.

— Da, vă ascult, îmi și notez, se grăbi Adrian.

Adoptă și el o tactică, de supunere oarbă, cu simulări de interes, singura pe care o mai avea la îndemînă în ziua lui cea mai lungă și cea mai neagră. Cam din cinci în cinci minute se uita la ceas: timpul abia dacă se mai tîra. Își duse palmele la urechi și închise ochii: îndată se văzu pe terasa unui hotel din Bușteni, el, față în față cu munții, cu Bucegii, într-o dimineață de ianuarie, grea de zăpadă și de soare. Donose, pe unde-mi bîntui? îl zgîlții șeful de echipă. Curînd, se pomeni reținînd și chiar notînd cîte ceva din explicații. Îi mai reuși o singură evadare, de cîteva secunde doar, el, în Piața San Marco, înconjurat de porumbei... Donose, acum ai să reproduci exact tot ce ți-am spus... ba, îți mai pretind și o mică demonstrație de îndeminare... El se adună în grabă de pe unde rătăcise, ezită, avu și o clipă de sustragere aspră, cu fulgerări de minie în priviri, dar se izbi de zîmbetul celuilalt, acum accentuat, zeflemitor: noi, se precipită Adrian, noi, cînd lucrăm la strung trebuie să ne alegem poziția cea mai avantajoasă, încît să dăm randament maxim, fără cheltuială exagerată de energie... noi trebuie să facem economie de mișcări... Ispas trecu pe poziție de ucenic: Da meștere, pînă aici am înțeles și vă mulțumesc. Vă rog, mai departe... La ieșirea din schimb, istovit, Adrian se arată sensibil doar la mărunte întîmplări de exterior, dintr-un peisaj (același) pe care îl respinsese, contrapunîndu-i imagini din lumea lui: dimineața, cînd intra pe poarta uzinei (fuseseră și zile cînd uitase să intre, fiind nevoie de intervenția altora), de obicei se închipuia pe Valea trandafirilor (petrecuse acolo o scurtă vacanță, împreună cu maică-sa), ori pe malul unui lac din Estonia; în timpul programului de uzină, dar mai ales atunci cînd meșterii îi cereau să facă ordine prin ateliere, se vedea coborînd dintr-un Bac ori dintr-un Boeing pe vreunul din marile aeroporturi, de preferință Orly... (Adrian, îi zisese maică-sa, cu prilejul primei lui călătorii la Paris, ar trebui să iei o pietricică în gură... orașul-lumină îți stă la picioare); iar pe la trei și jumătate, la ieșirea din uzină (niciodată obosit), se refugia în holul vreunui mare hotel, tolănit pe o canapea, cu țigara în colțul gurii, urmărind mișcarea turiștilor, acel du-te vino primenitor, fascinant... Acum era atent la doi meșteri mai în vîrstă, care plănuiau un pescuit în Deltă: la o fetișcană de la bobinaj, care-și căuta partener pentru o partidă de ping-pong; la frații Adam, de la montaj, încărcați de pachete, sacoșe, probabil că se aprovizionaseră de la bufetul uzinei, ori primiseră cadouri... (da, află, îndată, era ziua lor, a gemenilor...). În stația de tramvai era înghesuială, iar tramvaiele veneau încărcate de la cap de linie, trebui s-așteptе vreun sfert de oră, ceea ce îl întreținu starea de iritare. Pentru prima oară se luptă să-și afle loc într-un tramvai, împinse, dădu pe alții la o parte și se ocroti pe el, nerăbdător să ajungă acasă, în ambianța protectoare, unde să refacă legăturile cu lumea lui de închipuiri.

Fragmente din romanul „Intermediarii"

Nicolae Grigorescu : „Luminiș" (din expoziția deschisă la Muzeul de artă)

Ultimele cărți poștale ale poetului

O soartă nedreaptă face ca în anul cînd Hajdu Zoltan ar fi trebuit să împlinească șase decenii de viață, prietenii să treacă pragul ospitalierei sale case pentru a omagia memoria amfitrionului absent.

A aparținut acelei generații de scriitori care și-au început ucenicia în perioada marcată de realismul revoluționar al primilor ani de după eliberare, cînd se turnau fundațiile noi ale patriei, iar tinerii poeți își scandau versurile pe primele șantiere de muncă voluntară ale brigadierilor, în primele fabrici în care deveneau stăpîni muncitorii și în primele întovărășiri înfrățite de truditorii ogoarelor.

De-atunci și pînă în ultima-i clipă, credincios idealului său de artist-cetățean, Hajdu Zoltan și-a împletit existența cu poezia și revoluția.

Dar cîntărețul „Stelelor de pe Mureș", al „Pietrelor din margini de drum", al „Magiei de azur", și al atîtor alte valoroase creații cu care a îmbogățit literatura confraților săi de expresie maghiară din țara noastră a fost totodată un mare și devotat prieten al poeziei române, un înzestrat și neobosit traducător al frumuseților ei.

Datorită lui mi-am văzut și eu, transpuse, stihurile în veșmîntul limbii maghiare într-o carte ce avea să-mi aducă și satisfacția unui premiu, conferit în aceeași măsură și ilustratorului cărții și meșterilor care i-au veghiat tipărirea, precum și editurii ce i-a patronat apariția. În lista distincțiilor acordate fusese omis numai numele de excepție al tălmăcitorului. Pesemne că juriul îl uitase. De altfel, poetul, osîndit de o boală necruțătoare să-și tirască zilele dintr-un sanatoriu într-altul, demult, nu-și mai semnala prezența în forfota vieții literare, pe culoarele redacțiilor ori în birourile uniunilor de creație.

În pragul amurgului său îmi solicita colaborarea la întocmirea unui „Epistolar liric" ale cărui pagini bilingve înmănunchiate într-o singură carte să consfințească prin semnăturile noastre o nedezmințită prietenie literară. Vis spulberat în neant odată cu dispariția poetului...

Poeziile pe care le prezentăm azi cititorilor, transpuse în românește cu aportul substanțial al văduvei scriitorului, fac parte din ciclul mai sus amintit și au fost scrise în februarie 1982, cu cîteva zile înainte de moarte. Sînt ultimele cărți poștale ale lui Hajdu Zoltan.

Victor Tulbure

hajdu zoltan

Acum, ca niciodată...

Pe patul suferinței, destinu-mi zdrențuit
și-așteaptă, printre medici, trupeasca întremare.
Dar sufletului nostru de temeri bintuit
nu știința medicală i-aduce alinare

ci dragostea ce prinde în orice om altoi
și de pe chip ne-aruncă însemnele de fiară
și-n suflet ne ucide tot ce-i urît în noi
și ne redă privirii înseninarea iară

Doar dragostea ! Ea vine din glie, de demult,
din rădăcini străbune, din a măicuței veghe,
din laptele-i pe care noi de la sîn l-am supt
ca să ne țină-n viață cu forța ei străveche.

Și numai ea ne-adună pe toți într-un meleag
al patriei, pe care, sub văluri de ninsoare,
acum ca niciodată o-mbrățișez cu drag
și îi sărut zăpada, de-aici, din depărtare !

Învăluit de noapte

Însingurat, departe de cei ce dragi îmi sînt,
învăluit de noaptea ce sufletul mi-apasă,
sub bolțile-ncleștate ascult al iernii vînt
și îmi visez căldura căminului de-acasă.

Mi-e gîndul, iar, la steaua pe care locuiesc,
la globul ei ce duce, prin nesfîrșite spații,
împinsă în abisul pierzării, sceleratii.

Da, pace nu-i. Și nu sînt profet, nici dumnezeu –
Puteri să schimb eu lumea, nu am. Eu am
doar vise

și-o inimă în care nutresc nădejdi mereu
că visele acestea nu vor sfîrși ucise.

Întreaga mea credință eu omului o-nchin.
Că-n apărarea vieții doar omul se ridică.
E mai presus de haită și niciodată din
înalta-i demnitate de om el nu abdică –

În zalele iubirii

Spre voi, întotdeauna, compatrioți iubiți,
mi-e inima și gîndul. Spre voi mă poartă dorul.
Și voi aceleași vise și griji împărtășiți
și către-aceeași creastă vi se îndeamnă zborul.

De cîte ori, de-acasă, îmi vine un răvaș,
mi se destramă norii și soarele-mi străluce
În el îmi știu al vieții, bogatul aldămaș
ce-mi limpezește fața și zîmbetul mi-aduce.

Atunci, mihniri, și spaime, și îndoieli dispar.
Din brațele tristeții mă zmulge bucuria.
În dulce se preschimbă tot ce mi-a fost amar
și-n cerurile mele se-nalță ciocîrlia.

Nu mai aud ce-nginã, atunci, al bîrfei cor
Și nu mă poate-atinge, pumnalul clevetirii
căci tot ce-i bun devine și mai strălucitor
și sufletul se-mbracă în zalele iubirii !

Orașule părinte

O pasăre măiastră cu pene de rubin
în pieptu-mi cuib își are – și-o slobozesc,
sub stele,
să-ți ducă-n plisc poemul pe care ți-l închin,
slăvite Tîrgu Mureș, oraș al vieții mele.

Și aș fi vrut să fie poemul ce ți-l cînt
spre slava ta nestinsă, Orașule Părinte
cel mai frumos din cîte în lume cînturi sînt
cu cele mai frumoase și mai fierbinți cuvinte.

Dar tot mai stins mi-e glasul.
Modestu-ți trubadur
cu ultimul său licăr mai poate să-ți șoptească
urarea : – Viitorul să-ți fie de azur
și visele-ți de aur în el să se-mplinească !

Iar frații mei ducîndu-ți, prin timp nepieritor,
pe-a măreției culme, cununa frumuseții,
să ducă și-al meu cîntec în inimile lor
ca pe un imn al păcii, al dragostei și-al vieții !

În românește de Geta Hajdu
și Victor Tulbure

iulian neacșu

Maria de zăpadă

Privește ți-am spus privește și cerul
neschimbat cum e
la fel de rotund ca și atunci
cînd ne-am întîlnit
îți minte balul numai balul acela
cînd ne-am apropiat
unul în fața celuilalt
– mărurile aceleiași mări
pe cale de dispariție –
de-atunci nu ne mai desparte nimeni
și nimic
în afară de timpuri.

* * *

Cum s-ar privi pămîntul
și cerul
prin ochii tăi cîndva albaștri
atît aș dori să mai aflu
înainte de a ne despărți
din nou
pentru încă două-trei veacuri
acum nu mi-aș mai dori altceva
decît o singură privire
prin ochii tăi atît de cîndva
și atît de albaștri.

* * *

Să fi uitat de atunci barca noastră
barca
aceea din lemn de santal
care pe înserate a ars
împreună cu noi
pînă cînd
am izbutit să zburăm din ea
– două scîntei mirosind frumos
deasupra lacului.

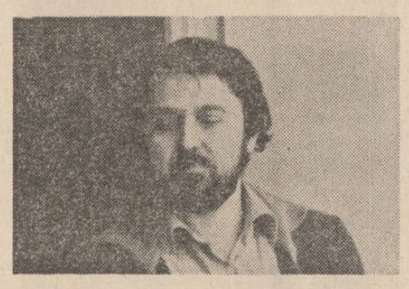

* * *

Ești atît de frumoasă
și dalbă
încît aș fi vrut să te dărui
unei flori
aprinse pe creanga de zăpadă a unui vișin
înghețat
cu rădăcinile în cer
și în decembrie.

* * *

Vom merge acum în muzeul
cuvintelor noastre de iubire
în sala cea mare vor fi cuvintele mari
pe care ni le-am spus
la început
iar în sala cea mică
în vitrine
așezate pe batiste de catifea roșie
vor fi cuvintele mici de despărțire
numai cuvintele pe care nu ni le-am spus
niciodată
nici nu mai sînt.

Ţinutul şi oraşul

Urmare din pag. 1

asemenea porniri de studiu monografic ; el va fi mai cu seamă receptiv la „virstele prozei noastre", sincronizîndu-se cu formulele de succes ale momentului literar, propunînd „replici bănățene". Vom adăuga însă imediat că Almăjan nu practică o literatură strict evocatoare, îmbogățind lista „povestitorilor din Banat". La el, politicul are rol coagulant ; scriitorul își asumă nu doar spațiul (ținutul său literar fiind lesne recognoscibil) ci și timpul generației sale, înțelegînd că politicul este chiar „aerul" epocii.

După debutul girat de Sânziana Pop prin volumul **Sînt dator cu o durere**, interesul pentru lumea rurală (implicit, pentru baladescul degajat de unele pagini remarcabile, precum în **Absența)** face loc (fără a dispare) preocupării de a deslușì capcanele citadine, rezistența Cetății. Scriitorul „trece", minat de alertete narativă, prin medii felurite, vorbește despre implicațiile morale ale „sentimentului puterii", condiția gazetarului ori inocența contrariată (vezi Bildungsromanul lui Crivobara **(Spune-mi unde duce acest drum,** în care descifrăm elemente autobiografice), e interesat de soarta țăranilor **(Neimpăcați în minie),** dezbate cazurile de criză ale „furiosilor" săi, abuzurile unei perioade, epica gravitînd în jurul conceptului-focar : puterea. Vechea propensiune pentru tragic, exersînd tema macularii, nu se stinge. În același ritm sincopat, cu unele complicații artificioase, neeliberat de pecetea jurnalismului, Ion Marin Almăjan e atras de actualitatea vie, transferind-o în document. Fiindcă impulsul recuperărilor și experiența gazetărească își spun cuvîntul, favorizînd fixarea scriitorului în albia romanului-document. Dar oare și-a statornicit Ion Marin Almăjan matca ?

Să ne amintim că Mircea Iorgulescu, întîmpinînd debutul prozatorului, pe lîngă observații nedrepte, de o excesivă severitate țintind „vagile semne de înzestrare", vorbea de împrumutul unor formule sau veșminte la modă. Într-adevăr, Ion Marin Almăjan a fost atras de strălucirea unor formule (impunînd mode literare) și aceste preluări întrețin impresia că prozatorul își caută încă drumul. Oricum, e vizibilă intenția de a sparge granițele provincialismului sau, altfel spus, după vechiul îndemn al lui Virgil Birou, de a ieși din chingile autoidolatrizării, scuturîndu-se de lînceda autosatisfacție. Deși, nu mai puțin evident, preferința sa merge spre monografism ; Ion Marin Almăjan vorbește despre o lume bine cunoscută, cu o precisă identitate, o geografie „reală" (recuperată), vădind — ca și alți bănățeni — **fascinația „ținutului".** Dar a scrie despre acest ținut nu înseamnă, prin chiar această localizare, a face o literatură provincială. Mai ales fascinația nu trece în mitologie și acest „hinterland" al romancierului nu e limitat la realitatea rurală. Cel mai bun roman de pînă acum **(Tornada),** fiind o cronică a Banatului interbelic are ca personaj tocmai **ORAȘUL,** ; acel oraș construit pe mlaștină, pe mormintele exilaților, loc al dezrădăcinării, privit cu ochi de moralist, interesat de evenimentele mari ori mondene, de întîmplările străzii, reverberînd în medii felurite și la diferite nivele. **Tornada** surprinde fizionomia unei epoci de violență și confuzie (1919—1944), un roman-frescă recapitulînd istoria, un roman al orașului, dorind a cuprinde și a spune totul, precipitat : firește că Ion Marin Almăjan s-a oprit în arhive și a răscolit documentele pentru a restitui atmosfera coșmarescă și dramatismul unei perioade, avînd ca ecran viața orașului. El a visat Orașul, gîndind la marea șansă a afirmării literare, la intrarea triumfală în urbe ; n-a putut uita însă ostilitatea primei întîlniri, adoptiunea grea, tirania gîndului reîntors mereu la Cetatea cunoscută toamna tîrziu, cînd oamenii — va mărturisi scriitorul — își zăvorăsc zîmbetele și orașul e un stăpîn : „L-am simțit cetate sau mănăstire cu porți peste care au căzut zăvoarele". **(Spune-mi, unde duce acest drum).**

Dar, indiscutabil, Ion Marin Almăjan nu îmbogățește lista „refuzaților Orașului", precum un Camil Petrescu sau, mai încoace, George Călinescu, aceștia și încă alții animați de mari proiecte bănățene și căutînd apoi alte locuri ale afirmării.

Interesul pentru eveniment, asaltînd „celula" familială e copleșitor la Ion Marin Almăjan ; toate mediile reflectă evenimentul, dar autoritatea mediului — observa Eugen Dorcescu — sporește față de cărțile de început. Ficțiunea suplinește sau suplimentează vocea istoriei, tocmai pentru a nu trăda atmosfera „întregului". Ion Marin Almăjan oferă un roman al Timișoarei, văzută într-o epocă convulsivă, de apocalipsă, bintuită de „tornada verde" ; orașul nu putea fi un spațiu ocrotitor, conservant. Cartea poate fi citită însă ca o continuare a **Orașului pierdut în ceață,** romanul-depoziție al lui Joszef Méliusz, interesat (cu antipatie, pe linia refuzului unui V. Birou sau Stoia-Udrea) de burgul începutului de veac, recuperînd imaginea sfîrșitului unui imperiu (Cornel Ungureanu). Méliusz vorbea de prăbușirea unei lumi, anunțînd Învierea ; ecuația romanescă propusă de Ion Marin Almăjan pleacă de la aceleași premise și vestește un nou început.

Încercarea de a-l apropia **Delirului,** s-a făcut. **Tornada,** într-adevăr stă în umbra romanului lui Preda și a tetralogiei barbiene **Incognito,** interesate — și ele — de aceeași perioadă. **Delirul** este însă un roman al individului ce cucerește viața, confruntat cu anevoiosa nevoie de limpezire într-o epocă ce acuza tocmai pierderea sensului. Concretețea acestei cărți de mare vigoare evocativă nu se explică doar prin absorbția masei documentare ; iar „serialul" lui Barbu, ca roman popular, vădește știutele calități ale unui prozator de culoare, cultivînd frenezia senzorială. Ca și exemplele invocate, **Tornada** — o narațiune obiectivată, folosind tehnica monologului, în care acumularea evenimentelor conduce la accelerarea ritmului și tensionare progresivă — făcea necesară transgresiunea narativă, înmulțind mediile umane. Chiar fără personaje memorabile, propunînd o virulentă frescă socială, dar abia sugerînd psihologiile, **Tornada** este, categoric, o carte matură, concepută mozaicat și atinsă, ușor, de aripa retorismului. Se pare că organizarea epică și țesătura narativă au trezit rezervele rafinaților, gustînd doar deliciile experimentaliștilor. Proza cinematică (H. Zalis) pe care o practică Almăjan, panoramînd aici o epocă confuză, prin proiecții de tip episodic, scrutează cu un ochi ce a citit atent arhivele, varietatea tipologiilor umane și a mediilor, rezervîndu-ne agreabila concluzie a unei șocante limpidități. Almăjan se cufundă în real și această „baie" face bine densității epice. Poate că viciile prozei sale stau în decalajul dintre eveniment și stil ; fraza grăbită, neperiată, sub o superficialitate gazetărească (încă detectabilă) diminuează din forța de impact a cărților sale. Apoi, i s-ar mai putea reproșa „căderile" în melodramatic. E o nepotrivire între asprimea cerută de împrejurări (epica sa angajînd firi voluntare, semețe, ori timide și rigide, oameni vanitoși, revendicativi ca outsideri, manifestînd încrîncenare, dîrzenie și dușmănie surdă, precum Chia ori impulsivității de „minz încăpățînat", ca Bogdan, și rezolvarea dată de autor, plonjînd în sentimentalism (pe alocuri).

După cinci volume, Ion Marin Almăjan ne apare ca un prozator „copt" pentru cărți revelatoare ; mai ales că știuta sa concizie, refuzul pletorismului și abordarea curajoasă a problemelor „fierbinți" sînt garanții în acest sens. Prozatorul timișorean nu folosește retortele estetismului și nu agreează proza edulcorată, falsificînd realitatea. Avem impresia că abia de-acum Ion Marin Almăjan ambalează „motorul" epic.

plastică

Mimesis-ul mimat

Pictografiile lui **Corneliu Petrescu** (Galeria „Simeza") ne îndeamnă, iarăși, la o serie de reflecțiuni asupra limitelor experimentului. Limite în timp și limite în stil. În maniera stilistică, mai exact spus. Am recurs, ca și altă dată, la o terminologie hibridă pentru a defini, într-o formulă lapidară, realitatea obiectului artistic. O realitate a determinărilor tehnice, de redactare a cuprinsului operei plastice. O soluție la care ne constrînge artistul însuși, ce pare a urmări obstinat alcătuirea unui univers plastic puternic personalizat.

Drept care, din laboratoarele creației sale răzbat către noi ecourile a foarte multe voci ce traversează istoria picturii, de la anonimii bizantini la exoticul Yves Klein din imediata contemporaneitate europeană. Unii au distins, într-o anumită vîrstă a creației pictorului-savant, chiar și amprente ale sintaxei plastice a lui Klee. Într-o asemenea reverberantă oază de afinități și „mixaje" stilistice, parada ontologismului cultural demonstrată de pictor nu ne convinge mai mult decît emisia canonică a unui text scolastic. Adică, o insuficientă asimilare a surselor artistice cauzată de disponibilitățile tehnice limitate ale pictorului. Refugiul în experiment, în originalism, este, în consecință, singura alternativă. De aici, etalarea la nesfîrșit a unor module grafice, purtătoare ele însele ale unor virtuți plastice distincte, decantate de o îndelungă consacrare culturală și istorică, pe care minuitorul lor contemporan le „imprumută" fără prea mult discernămînt din arsenalul marii tradiții bizantine (pe filieră slav-ortodoxă, însă), gotice ori baroce. În general, peste toate aceste semne și instrumente — incluzînd aici și culorile : brunurile, roșul, aurul, verdele brillant — ce evocă o anume respectabilă spiritualitate, Corneliu Petrescu așterne o atmosferă de detașare ironic-barochizantă. Ceea ce îl situează pe o poziție oarecum polemică, dacă nu chiar parodică în raport cu modelele frecventate. Și, sînt tentat să cred, că tocmai prin această notă de detașare regizată își caută pictorul substanța modernității sale. Efort insuficient susținut, căci, iată, în pictura colată pe care o practică cu fervoare, efectele unui modernism mimat devin pregnante. Singurele elemente de culoare, pedant decupate și montate în cadrul altfel neutru, amorf al compozițiilor, sînt hîrtiile colante. Și-atunci, nu-i de mirare că opera se-ntoarce împotriva maestrului trădîndu-i fără milă dilentantismul.

Două sînt impresiile pe care ni le incumbă pictura tînărului **Viorel Lăzărescu** (Galeriile de artă ale Municipiului) : echilibrul tihnit al paletei și modestia covîrșitoare a atitudinii sale artistice. Situat în bună măsură în descendența postimpresioniștilor interbelici, din lecția cărora și-a extras rafinamentul coloristic și apetența nedisimulată pentru plein-air, Viorel Lăzărescu nu face nici un efort de prelucrare a acestei zestre afine într-o cheie mai apropiată de idealurile estetice ale congenerilor săi. Gest întrucîtva trubadiresc ce încă mai poate sensibiliza privitori (sau privitoare) bîntuiți de nostalgice imagerii și sonuri. Peneluri ca ale acestui tînăr artist mai sînt necesare, după cîte ne dăm seama, deși pînzele miros adesea cu putere a Dărăscu sau St. Dimitrescu sau Vasile Popescu... Această prelungire a tradiției noastre picturale nu prea îndepărtate este un fenomen încă viu și prezența lui în contemporaneitate nu ne stingherește nicidecum, atîta vreme cît ritualul artistic este săvîrșit cu respectul cuvenit pentru arta maeștrilor înaintași și cu un bine stăpînit meșteșug. O experiență profitabilă, se pare, la scara școlii noastre de pictură, care nu vede în asemenea destine artistice nici drame ale continuității, nici demonstrații de desuetudine.

Corneliu Antim

muzică

Agendă simfonică

Se poate spune despre concertul orchestrei simfonice a Radioteleviziunii, conduse de tînărul dirijor băcăuan Ovidiu Bălan, că a fost un concert de valoare medie. Aprecierea se referă îndeosebi la inegalitatea interpretării pentru fiecare lucrare în parte : alături de momente excelent realizate, s-au putut auzi în sală și unele nesincronizări și imprecizii.

„Năzuințe și împliniri", poem simfonic opus 48 de Grigore Nica, lucrare ascultată în primă audiție, este o replică interesantă, dintr-un punct de vedere propriu programatismului muzical, dată unor estetici contemporane punînd accentul pe fenomenul devenirii sonore, pe implicațiile ontologice ale acesteia. Despre lucrare, compozitorul scrie în programul de sală : „Pentru realizare m-am slujit din punct de vedere muzical de o substanță sonoră densă cromatic, bogată în nuanțe expresive, care contrastează sensibil cu claritatea și seninătatea temei tonale din final, identică cu «Hora Unirii», horă care semnifică eterna încărcătură emoțională a simplei și profundei idei de unitate indestructibilă a poporului român de-a lungul frămîntatei sale istorii". Am reprodus acest lung citat deoarece intențiile creatorului transpar limpede de aici. Merită adăugat că procedeul ajungerii treptate la o temă cu profunde semnificații în spațiul cultural românesc produce aici o interesantă deplasare de sens : substanța sonoră inițială, amorfă, inexpresivă, se modelează nu spre sfere ținînd de o bine gîndită obiectivitate (de tipul armonicelor naturale, de pildă) ci spre un teritoriu de caracteristic etos românesc. Prin aceasta, lucrarea primește așadar culoare și greutate suplimentară.

Interpretarea **Concertului pentru pian și orchestră în do minor** de Rahmaninov a constituit momentul cel mai discutabil al serii. Tînăra pianistă Mihaela Cîrlan este, lucru categoric, o instrumentistă de talent, sensibilă, fără majore probleme în ceea ce privește rezolvarea pasajelor de dificultate. Imperfecțiunile interpretării țin în exclusivitate de capitolul sincronizare : desincronizări între solist și orchestră, între compartimentele ansamblului, între instrumentele aceleiași partide chiar — acestea au fost cauzele coborînd o interpretare care ar fi putut să se ridice la un nivel superior dacă ne gîndim la adevărata valoare a interpreților. Cred că, dacă s-ar fi făcut încercarea de a asculta separat partida de pian, impresiile ar fi fost hotărît pozitive. Dealtfel, din momentele în care instrumentul solist evoluează descoperit, s-a văzut clar că Mihaela Cîrlan are însușiri indiscutabile. Pur și simplu, dirijorul și solista serii au avut nesansa de a înfrunta unul din acele momente, firești în evoluția oricărui artist, cînd totul se leagă foarte anevoios.

În finalul serii de concert, **Simfonia a V-a în re major „Reforma"** de Mendelssohn-Bartholdy, ne-a demonstrat adevărata valoare a tînărului dirijor Ovidiu Bălan, temperament viu și lucid în același timp, prezență sensibilă și convingătoare în fața instrumentiștilor, personalitate bine educată muzical, ale cărei temeinice fundamente teoretice se văd limpede în cursul actului interpretativ. Simfonia a avut culoare și arhitectură clar construită, ritm și diversitate a contururilor melodico-armonice. Plăcerea efectivă de a interpreta pagini melodioase, orchestrate fără cusur, armonizate în cea mai bună tradiție a clasicismului vienez, ușor „insuflețit" de impulsurile romantismului din jurul anilor 1830 s-a observat limpede în sală ; iar această nealterată transmitere de impresii este semnul cel mai sigur, indiciul cel mai la îndemînă pentru a scrie cuvintele „înzestrare muzicală".

Viorel Crețu

Festivalul de poezie
NICHITA STĂNESCU

Uniunea Scriitorilor, Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Prahova, Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă și alte instituții au organizat în zilele de 7—9 decembrie 1984, în orașul Ploiești Festivalul și concursul literar-artistic „Nichita Stănescu".

La sediul Filarmonicii de Stat din Ploiești, unde a avut loc festivitatea de deschidere a Festivalului, au luat cuvîntul tovarășii **Virgil Cazacu**, prim secretar al Comitetului județean Prahova al P.C.R., și **Constantin Chiriță**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, președintele primei ediții a Festivalului de poezie „Nichita Stănescu". La Palatul Culturii, în continuare a fost vernisată expoziția de artă „Omagiu lui Nichita Stănescu" cu lucrări de **Sorin Dumitrescu, Mircea Dumitrescu, Vasile Kazar, Vlad Ciobanu, Vladimir Zamfirescu,** — la care a luat cuvîntul **Const. Țoiu,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, după care a urmat prezentarea unui film despre viața și personalitatea marelui poet. A fost lansat apoi albumul omagial „Nichita Stănescu" editat de revista „Viața Românească" sub îngrijirea lui **Gheorghe Tomozei.** Aceste manifestări au fost urmate de un recital de poezie, interpretat de actori ai Teatrului din Ploiești, și de un recital muzical susținut de **Mircea Vintilă.**

În aceeași zi, la Teatrul Municipal din Ploiești s-a deschis expoziția de tapiserie și grafică „Ileana și Mihai Vasile", urmată de spectacolul realizat de Teatrul Municipal din Ploiești, „Frunză verde de albastru" și de un microrecital prezentat de **Nicu Alifantis.**

Simbătă, 8 decembrie, la sediul Filarmonicii din Ploiești a continuat sesiunea omagială „Nichita Stănescu — omul și opera", la care au prezentat comunicări și mărturisiri numeroși scriitori și cadre didactice din municipiul Ploiești și din județul Prahova. În continuare, la liceele „I.L. Caragiale" și „C.D. Gherea", la Institutul de Petrol și Gaze, la I.C.I.T.P.R. și întreprinderile „Dorobanțul" și „1 Mai" au avut loc întîlniri ale cititorilor cu scriitorii prezenți la manifestări. După-amiază, la Palatul Culturii s-a desfășurat un concurs de interpretare de poezie. Seara, la Teatrul Municipal, a avut loc înmînarea premiilor festivalului de poezie și concursului de interpretare, după care a fost prezentat spectacolul „Orfeu în Cimpia Dunării" realizat de Teatrul „C.I. Nottara" din București.

Au participat la aceste manifestări : **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Constantin Chiriță, Constantin Țoiu** și **Domokos Géza,** vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, **Anghel Dumbrăveanu,** secretar al Asociației Scriitorilor din Timișoara, **Eugen Simion, Mircea Ciobanu, Mircea Tomuș,** secretar al Asociației Scriitorilor din Sibiu, **Traian Ișancu,** director al Uniunii Scriitorilor, **Nicolae Dan Fruntelată,** redactor șef al revistei „Luceafărul", **Corneliu Leu,** redactor șef adjunct al revistei „Contemporanul", **Nicolae Prelipceanu,** secretar adjunct al Asociației Scriitorilor din Cluj, **Corneliu Popescu,** redactor șef al Editurii „Cartea Românească", **Andi Andrieș, Marta Bărbulescu, Radu Cârneci, Nicolae Ciobanu, Denisa Comănescu, Maria Luiza Cristescu, Traian T. Coșovei, Alexandru Condeescu, Nicolae Dragoș, Ion Drăgănoiu, Ion Vergu Dumitrescu, George Damian, Vasile Petre Fati, Viorel Grecu, Ioan Grigorescu, Mircea Herivan, Florin Iaru, Eva Lendvay, Gabriel Liiceanu, Mircea Martin, Mircea Micu, Toma George Maiorescu, Ion Mircea, Grigore Moroșan, Gabriela Negreanu, Damian Necula, Ion Dan Nicolescu, Eugen Negrici, Valeriu Pantazi, Gheorghe Pituț, N. Rădulescu-Lemnaru, Mircea Scarlat, Petre Stoica, Constantin Stănescu, Valeriu Sîrbu, Ion Stratan, Nicolae Stoie, Corneliu Șerban, St. Tcaciuc, Gheorghe Tomozei, Costin Tuchilă, Laurențiu Ulici, Vasile Vlad, Ionel Botez.**

A participat, de asemenea, familia poetului Nichita Stănescu.

Au fost prezenți scriitorii iugoslavi **Ilija Ladin, Bosko Petrović** și **Goran Sinić.**

Marele premiu al Festivalului de poezie „Nichita Stănescu" a fost atribuit poetului **Gheorghe Tomozei.**

Posteritatea... imediată

Constat, cu uimire tristă și alarmantă, că timpul meu biografic, în ultimii ani, se arată teribil de încăpățînat în a înregistra și restitui memoriei mele afective tot ce mi se întîmplă și îi se întîmplă celor din jurul meu cu o exactitate fotografică halucinantă, continuu dătătoare de neliniște interioară, avînd în vedere realitatea adesea dramatică și nu o dată tragică a faptelor întîmplate. Ajung astfel să constat că ideea unanim acceptată potrivit căreia doar memoria intîmplărilor de viață plăcut idealizante, precum, mai ales, acelea ale copilăriei, adolescenței și ai primei tinereți, își conservă întocmai conținutul, devenind amintire vie, statornicită pentru totdeauna în fragment de biografie palpabil, își are reversul ei, de loc euforic și deloc nostalgic. Mai mult decît atît, am chiar senzația că timpul biografic recent este atît de tiranic încît pare că încearcă să închidă căile de acces la datele tezaurizate de amintirea anilor îndepărtați. Încredințez aceste gînduri propoziției scrise acum, cînd, la un an de la trecerea lui din viața pămînteană (eveniment pe care, prin cel mai straniu joc al întîmplării, mi l-a comunicat telefonic inegalabil de minunatul om care a fost Laurențiu Fulga), doresc să spun cîteva cuvinte din adîncul inimii mele vulnerabile și pentru totdeauna vulnerate despre Nichita Stănescu. Și îmi dau deci seama în ce barieră de netrecut se constituie amintirea dimineții de 13 decembrie a anului 1983, și a anului ce i-a urmat, în calea dorinței mele de a vorbi despre anii studenției noastre filologicești, despre anii nu neapărat de tot entuziastei noastre tinereți literare, sau, în sfîrșit, despre indescriptibilele noastre dialoguri foarte puțin vorbite și mai mult tăcute ori private, din anii ce au trecut de atunci.

De altminteri, admițînd că la un moment dat bariera în cauză va fi înlăturată (ceea ce nu văd cum s-ar putea întîmpla), mă întreb cu ce drept mi-aș îngădui să cred că amintirile mele sînt în măsură să-l exprime pe Nichita Stănescu cel adevărat, adică pe acel Nichita Stănescu numai de el, mai exact, numai de opera sa cunoscut. Or, înțelegînd într-un asemenea chip lucrurile (și sîntem obligați s-o facem !), este de datoria noastră, a acelora care, fiindu-i contemporani și avînd amintiri despre el, să ne întrebăm dacă nu cumva riscăm alunecarea — să admitem, involuntară — în impietate, nutrind trufașa convingere că ceea ce credem noi că știm despre omul Nichita Stănescu este tot una cu ceea ce a fost cu adevărat omul Nichita Stănescu. Este drept că dat fiind ilimitatul și fatalul său dar de a se risipi în tot și pentru toți, Nichita Stănescu însuși poartă „vina" unui atare risc uzînd confuzia de neiertat dintre eul său fenomenal și eul său profund, eminamente inaccesibil, de om al eternității. De aceea, nu pot să nu-mi exprim starea de adîncă amărăciune observînd că în anul ce s-a scurs de la plecarea sa dintre noi, așa-zicînd, posteritatea imediată a poetului este literalmente asaltată de avatarul anecdotismului neavenit și al „mărturisirilor" de o autenticitate îndoielnică, străbătute adesea de inabil disimulata dorință (în meschinăria ei) a multora de a-și agăța efemerele lor nume de hlamida genialului poet. Și toate acestea se petrec în timp ce, pe de altă parte, efortul de cunoaștere al lui Nichita Stănescu cel adevărat, așa cum numai în înmărmuritoarea ei genialitate opera sa îl „conține", deocamdată, nu se bucură, practic, de aproape nici o atenție. Sincer vorbind, anul literar 1984 nu înregistrează nici un fapt demn de atenție în ce-l privește pe poet, fie că este vorba de exegeza, fie că este vorba de (re)editarea operei sale. Am în față pios întocmitul album memorial Nichita Stănescu (editat de revista *Viața Românească* și redactat de poetul Gheorghe Tomozei), din sumarul căruia relevante mi se par mai ales masivele cicluri din poezia postumă nichitastănesciană, și mă gîndesc cu stringere de inimă că îngerul lui Nichita s-ar fi apropiat, poate mai mult de noi dacă l-am fi întîmpinat și cu o *carte a cărților* lui Nichita Stănescu.

Ce se va întîmpla în anul (anii) ce urmează, este întrebarea care s-ar cuveni să neliniștească încă de pe acum.

Nicolae Ciobanu

Pe o planetă îndepărtată, un soldat

Pentru cei care au înțeles misiunea pe pămînt a unui om ca Nichita Stănescu e limpede că și moartea care l-a cercetat pe poet nu e decît una din genialele lui figuri de stil. La Nichita Stănescu viața și opera s-au contopit atît de deplin și irevocabil, încît ai sentimentul că prin modul lui poetic se perpetuează în posteritate, sublimat însuși modul lui de existență. Poate doar un vers dintr-o variantă a **„Odei (în metru antic)"** de Eminescu să mai sugereze abstracta maiestate înfrigurată a unei asemenea combustii : **„Pe-al meu propriu rug mistuit mă mintui".** Sînt puțini marii poeți ai lumii care s-au jertfit cu atîta voluptate și la o atît de înaltă și inefabilă temperatură a spiritului în corpul limbii lor materne, încît să nu-i mai poți disocia de ea. Unul dintre aceștia e autorul **„Măreției frigului",** el și limba română se presupun reciproc și pînă în cel de pe urmă al lor amurg vor face desăvîrșită pereche, precum emisferele din Magdeburg. De la o vreme Nichita Stănescu nici nu-și mai scria poemele, doar le rostea. Se găsea întotdeauna în preajma sa o ființă, o stea, o mare, un podiș, un pahar de tristețe sau un lanț de munți care să i le transcrie. Asemenea limbii sale, el trăia într-un continuum de revelație. Asemenea limbii materne, el nu mai avea manuscrise, manuscrisele lui erau scrise de altă mînă.

În acest climat mi-a fost dat să fac cunoștință poetului. În total ne-am văzut doar de trei ori și am fost îmbrățișat de el o singură dată. Dar mi-a fost îndeajuns să fac din aceste întîmplări un fel de dogmă mistică a lui Unu-Trei, să-l pot defini prin vibrație și să-mi însușesc acel inconfundabil și fără moarte „clar de inimă". Ca unuia dintre locotenenții lui pe pămînt să mi se îngăduie astăzi să-i sărut ochii și falangele / cu Nilul și Gangele.

Pledoaria Pleiadei

Eminescu a cerut înaintea morții un pahar cu lapte.
Văzîndu-l pe Voiculescu în Cișmigiu
copiii strigau impietrind : „Uite-l pe Dumnezeu !"
și abia după ce bătrînul dispărea
mai mișcau pietrișul unui „bună-ziua" sau „sărut-mîna".
Mircea Eliade urmează un tratament cu aur.
Mai multe decenii Sadoveanu n-a băut vin mai tînăr de opt ani.
O catedrală care se înalță la cer
lăsîndu-și enoriașii pe un petec de ciment
în mijlocul gurii de rai, Noica
se retrage la Păltiniș să taie cu Zalmoxis lemne fericit întru gîndirea sa
ca într-un nor de aromă aromână.

Și Pleiada continuă :

Ioan Alexandru are cinci copii
pe cînd Bach zămisli douăzeci
și-l văd pe Bach între cele două soții ale sale
sortindu-i în lumina slabă a filogenezei
cum ai decortica orezul amestecat cu diamante.

Și Pleiada continuă :

Între vînzătorul de fructe și vînzătorul de oameni
e o deosebire de la cer la pămînt.

Și Pleiada continuă :

Mumia lui Ramses al II-lea
are o șuviță blondă și pe față o diră albastră ca de cerneală.
Nichita Stănescu e și el acolo, așadar.
E tînăr și tandru și pal.
Pe o planetă îndepărtată un soldat face de gardă
lîngă o pată de sînge regal.

Ion Mircea

Scrisoare către Nichita

În fiecare dimineață
Te văd mergînd spre eternitate
La braț cu iubirea iubirilor tale —
Zeița Poezie
Și te aud cum îi vorbești
Despre scumpa ta mamă,
Marea Doamnă Limba română,
Și frații tăi cei mai buni și drepți
Mihai Eminescu,
George Bacovia
Și Lucian Blaga
Și te mai aud cum îi povestești
Tot ce știi
(Și tu atîtea, atîtea lucruri minunate știi !)
Despre Meșterul Manole,
Mioriță,
Carpați
Și Dunăre
(„NODURI ȘI SEMNE")
Ale existenței noastre
Și cum ai scris
Cele 11 ELEGII
În fagurii cărora ai turnat
Toată bucuria și amărăciunea
Românilor, —
Popor însemnat cu
„ROȘU VERTICAL", culoare căreia tu ai știut
Să-i redai cinstirea, demnitatea
și „Dreptul la timp".
Nichita, rogu-te frumos, din cînd în cînd
Mai adu-ți aminte și de noi cei ce
Deslușim „SENSUL IUBIRII" în „NECUVINTE"
Și facem totul ca să scoatem
În lumea largă
UN PĂMÎNT NUMIT ROMÂNIA.

Ștefan Tcaciuc

Lirismul întemeietor

Poezia lui Nichita Stănescu nu e anticonvențională, este preconvențională. O libertate păgînă, solară îi dă extraordinara mobilitate spațio-temporală. E o viziune proaspătă asupra lumii, ca a presocraticilor în aerul tare al Greciei elementare. De aceea lirismul său este **întemeietor,** are forța adevărurilor prime și clare. Nichita Stănescu nu e un obscur, întreaga sa poezie se ex-pune cu o frustă energie. Ex-centricitatea vectorilor lirici exprimă o vitalitate funciară : „voi alerga deci, în toate părțile deodată" spune poetul cuprins de exaltare. Mișcarea poemelor e centrifugală „asemenea inimii / din sine însăși spre margine." Poetul își pulverizează eul avînd nostalgia ubicuității. E o poetică a extrovertirii. Energetismul stănescian, ca și cel al lui Labiș, menține adolescența tonului liric. Nichita Stănescu este un adolescent perpetuu al poeziei. Mobilitatea nestingherită a conceptelor vine din bucuria preadamică a descoperirii, exprimă beatitudinea ființării : „Ce bine că ești, ce mirare că sînt ! / Două cîntece diferite, lovindu-se, amestecîndu-se." Niciodată nu se simte apăsarea erudiției. Poetica sa imponderabilă pare că nu e străpunsă de complexe culturale înhibante. Poemele sale au avîntul aserțiunilor primordiale în care „eroarea" este îndepărtarea de **este".** Aspectul „eolian" al acestei lirici vine din flexibilitatea gîndirii necanonizate. Nichita Stănescu lucrează cu „posibile" nu cu „reale". De aceea lirica sa e vocalică, aeriană, scenariul poetic este „o memorie a neîntîmplării". Virtualitățile sînt percepute cu „o ureche neinventată de ere". Masa e abolită în favoarea raporturilor pure. Nichita Stănescu nu are vocația flamandă a obiectelor (ca un Arghezi de pildă) ci a relațiilor. Sau, mai precis, **obiectualizează relații.** E la el o metafizică palpabilă. Dialectica e vizualizată ca la primitivii filozofiei. Vizionarismul său nu e abstract ci e convertit într-o „viziune a sentimentelor". Poetica „posibilelor" a „necuvintelor" lărgește brusc spațiul ontic, îl face nelimitat. Limba sa „poezească" e alcătuită din noțiuni simple și curate ca pietrele de rîu. Nu e influențată de „estetica urîtului", această achiziție modernă a liricii, frecvent invocată. Instinctul lui preadamic e structural opus decadenței. E un instinct inaugurator al unui nou eon liric. Fascinantă este sintaxa viziunii, nestăpînirea heraclitecană a metaforelor, agitația browniană a ideilor, ca un joc de săbii strălucitoare în lumina soarelui. O feerie a metaforelor proaspete ce în-ființează o nouă mitologie lirică. Barbian prin însolitul conexiunilor, gesturile sale sînt mai puțin crispate ca ale acestuia, au starea de agregare a aerului. Poezia stănesciană atinge „idealul de zbor". Greu de fixat într-un cadru stabil, edificiul liric are mișcarea diagonală, piezișă, ca a păsărilor în picaj : „pat îmi voi face din aripa zburînd" — spune poetul, pentru el sentimentele sînt „zeițe ale aerului". Discursul liric e o pionjare în spațiul ontic. Ideile sînt senzuale, hedoniste, gîndul e o alunecare „pe o ondulă întinsă". De aici și muzicalitatea continuă a liricii sale. Scenariul cuvintelor transparentizate e un ecou al ideilor pure, dar nu are uscăciunea conceptualistă a unui Valéry, de pildă. La Nichita Stănescu ideile „respiră". Expresie a libertății ontice pregramaticale, poezia stănesciană se mistuie în paradigmele zborului. Durerea existențială e transfigurată pînă devine „o spirală albastră, sfîșietoare". În lumea libertății păgîne elanul metaforelor este aticist. Sentimentele n-au îmbrăcămintea parabolelor ocultante. Conștiința poetului este ostilă construcțiilor labirintice. Lolalitatea emoțiilor configurează „ode ale bucuriei", poezia emană, în stările ei maximale, un optimism funciar : „Calul meu saltă pe două potcoave / Ave. maree-a luminilor, ave !". Profund a-teistă viziunea stănesciană se bazează pe adevăruri senzoriale, existențiale, e o lirică fără complexe livrești, de aici și moralitatea sa genuină axată pe o filozofie a mirării primordiale. Nichita Stănescu nu este un avangardist pentru că nu se opune ci propune un nou **Organon** liric. Poet al cugetului solar, gîndirea paradoxală este la el întemeitoare și nu ironică, axiomatică iar nu dizolvantă. Paradoxurile sale fulgerătoare nu au nimic din oboseala manierismului concettist. Întreaga sa creație este suprasaturată de revelații, de scînteietoare ca un joc de artificii în țăria cerului. Marele poet și-a iubit patria pînă la mistuire : pentru ea a scris poeme „cu colțul inimii" : „Despre patrie se pot spune / cuvinte scrise cu colțul inimii noastre / suspendate în aer, albe spume / ale mării acesteia albastre". Exponent al spiritualității românești, Nichita Stănescu a convertit sensibilitatea modernă într-un lirism esențial cu implicații imense, în evoluția actuală a poeziei.

Alexandru Horia

Paradoxala coerență

De la sfîrșitul anului 1965 Nichita Stănescu publica o serie de **Convorbiri literare** despre structurile artistice și limbajul poetic, „scurte dialoguri" între personajul său empiric și „amicul său poetul" pe care nu le-a retipărit niciodată. Naiv însă și stîngaci, plin totuși de farmecul fanteziei, acest debut în eseistică lasă să se întrevadă deja trăsăturile inconfundabilului stil stănescian, adevărată proză poetică de idei. Dacă poetul, aflat în perioada de elaborare a **Elegiilor,** își făurise acea limbă a poeziei capabilă să-l apropie decisiv de el însuși, eseistul e sensibil handicapat de tradiționalismul „metalimbajului" uzual al epocii și apelează la metafore paradoxale, forțînd logica ideilor intelectuale comune. Distorsiunea conceptelor în imaginile critice trădează însă viziunea profund originală asupra literaturii, viziune a cărei insurgentă modernitate scăpa atunci însuși teoreticianului. Spre a o recunoaște trebuie pătruns dincolo de obiectivitatea noțiunilor, în întrinseca motivație simbolică a imaginilor, oglinzi reflectînd narcisist și involuntar chipul creatorului.

Vorbind despre structuri, eseistul se arăta „sincron" cu preocupările poeticii vremii — 1966 e anul cînd se ține la Cerisy-la-Salle decada **Les chemins actuels de la critique,** moment de referință în radicalizarea noii critici structuraliste —, dar dădea o accepție net personală termenilor. Drumul pe care merge gîndirea stănesciană diferă vizibil de cel spre autonomizarea și obiectualizarea deplină a textului pe care s-a înscris de atunci critica de orientare lingvistică, apropiindu-l în unele privințe de estetica paradoxală a lui Maurice Blanchot. Deschiderea apropae sisifică a operei nu implică pentru Nichita Stănescu regatul hazardului artistic, ci o strictă necesitate interioară în vederea comunicării unei unice și irepetabile experiențe personale : „Structura este un sistem de referință sau mai degrabă un fenomen foarte asemănător liniilor de forță ale unui magnet care ordonează pilitura de fier numai și numai într-o ordine mai dinainte stabilită". Imaginea va reveni pînă tîrziu în reveriile stănesciene pe marginea creației. Este însăși **emblema** acestei lirici deconcertante, de o noutate absolută, asemeni căutărilor lui Picasso în pictură, cu a cărui atotputernicie capricioasă libertatea suverană a lui Nichita Stănescu are multe puncte comune în exprimarea imperioasă a stării de spirit. Și totuși nimic mai puțin arbitrar în aceste uluitoare universuri artistice, chiar dacă intenționalitatea scapă adesea înțelegerii utilitar intelectuale. Totul are sens în viața psihică, iar în esență poezia nu e decît pură fixare a mișcărilor sufletului într-un „obiect de limbaj" cu existență proprie, oprind în loc pentru eternitate o succesiune psihică de momente ireversibile. Asemeni pilituri de fier ce face perceptibilă o energie subtilă, formă inefabilă a materiei, poetul încearcă prin „necuvinte" (ritmuri și figuri poetice, imagini, metafore) să-și facă vizibile sentimentele, stările de spirit, ce niciodată nu le-ar putea comunica direct. Configurînd un sentiment într-o viziune originală în urma unei intuiții personale asupra lumii, poetul găsește singura cale de a face comunicabilă o experiență intimă a cărei natură e numai parțial rațională : prin contagiunea sugestivă produsă de o formă estetic semnificativă asupra cititorului. Ordinea cuvintelor reflectă și transmite ordinea interioară a spiritului poetic în lupta acestuia de structurare a insesizabilei trăiri sufletești. Nichita Stănescu, care, să nu uităm, își intitulează al doilea volum de versuri **O viziune a sentimentelor,** condensează în **Cartea de recitire** întreaga problematică modernă a conținutului și a formei poetice în numai cîteva rînduri dedicate geniului său tutelar : „Dar el, Eminescu, și-a fixat propriile sale sentimente, ca pe niște statui. Exact ceea ce este mai dinamic, mai imprevizibil, mai fluctuant, sentimentele, el le-a statuarizat pe un soclu de noțiuni. Viziunea la Eminescu niciodată nu a jucat rolul de „Ultima Thule". Viziunea nu era scopul final, ci punctul lui de plecare. (...) Poemul, dacă-l înțelegem, trebuia să stîrnească sentimente. Pe un pat al viziunilor își odihnește poetul sentimentele. Ce dorea el ? El dorea să fie iubit." **(Marmoreele brațe reci).**

Emblema e, însă, înainte de orice, simbol al coerenței unui sistem complex de „corpuri" și „cîmpuri" lirice, structurat într-o formă determinată de o legitate interioară. În ciuda aparențelor fragmentarismului universului poetic, metamorfozelor stilistice și perioadelor de creație relativ distincte, Nichita Stănescu a scris o singură carte de-a lungul întregii sale vieți, o insolită **epopee lirică** ale cărei echivalențe sînt greu de aflat în literatura universală modernă. (Northrop Frye vorbește în legătură cu **Tara pustietății** de T. S. Eliot și **Cantos**-urile lui Ezra Pound despre o „tehnică paradoxală a poeziei enciclopedice, dar totodată discontinue", **Anatomia criticii).** Structura artistică în care se generalizează pe sine cuprinde, sub cele mai neașteptate forme, un „scenariu mitic", urmărind descifrarea, enigmei ființei sale. Știind că epopeea în vechea-i formă, epică și unitară, nu mai e cu putință („În plin secol burghez, poemul de amploare, ca și **Albatrosul** lui Baudelaire, se încurcă în propriile sale aripi", **Cartea de recitire),** Stănescu a inventat o nouă coerență structurală — fragmentară și lirică — în care spiritul epopeic cu vastul său caracter enciclopedic și aventuros trăiește printr-o mitologie a eului originar. Poemele se ordonează în jurul citorva nuclee de densitate a emoției precum odinioară strofele cinturilor în marile creații ale aezilor. Se consemnează astfel, chiar în sînul discontinuității moderne, triumful întregului și al unității asupra independenței părților : „o poezie sau o proză nu poate să aibă valoare de sine stătătoare, ci numai încadrată în contextul integral al operei autorului ei", **(Despre structurile artistice).** Poetul nu neagă, desigur, importanța piesei antologice, dar esențial valoarea ei stă în sugestia posibilității unei structuri artistice integratoare — ca în faimosul „cerc hermeneutic" al lui Jaspers, detaliul trebuie confruntat cu totul, iar totul se clarifică prin prisma fiecărui detaliu, într-un infinit travaliu al înțelegerii.

Conștiința acestei unități superioare a poeziei, care transcende sensul imediat al poemului, transformă amestecul de fragmente disparate în imaginea copleșitoare a unui imens mozaic, al cărui sens profund este însăși condiția umană a poetului. Oricare poezie ocupă astfel un loc anume în ordinea unui vast ansamblu pe care doar unghiul de vedere adecvat îl poate cuprinde. Rămînerea prea aproape de suprafețe ori pierderea în amănuntul, oricît de cizelat, nu îngăduie relevația semnificației întregului. Legile secrete ale compoziției cuprind totdeauna în sine perspectiva justă de situare a privitorului inițiat și, ca în marea pictură manieristă, a ști **cum** să privești este condiția necesară pentru a vedea într-adevăr ceea ce privești. Lirica stănesciană se construiește însă muzical, nu plastic : fiecare variantă reia tema și o îmbogățește cu valențe noi, ele fiind piese dintr-un tot simfonic, unde înțelesurile se oglindesc polifonic într-un canon al vocilor lirice niciodată oprit.

Alexandru Condeescu

REMEMORĂRI

Noapte albă

Nu l-am mai văzut trecînd prin Piața Amzei cu mersul său atît de ciudat, de albatros coborît pe țărm, înalt, frumos și îngîndurat și ușor speriat de vălmășagul orașului.

De aproape un an nu m-a **sechestrat** telefonic ținîndu-mă ore și ore, fascinîndu-mă ca-n prima zi și îndurîndu-se să mă elibereze înarmat cu un **ucaz** de iertare către consoarta semnat cu un N imperial înflorit în virful colțului drept.

Nimeni nu mă va suna ca el, la cele mai neașteptate ore, făcîndu-mi cele mai surprinzătoare confesiuni, scoțîndu-mă din casă în crucea nopții, persuasiv sau patetic, de drag de prieten sau de teama singurătății.

De un an de zile nu m-a abordat jucînd sfiala, întrebîndu-mă conspirativ, ce face draga de Onuța, logodnica mea ?

De un an de zile cînd s-a ascuns, orașul e pustiu fără el.

Nu-mi amintesc să-mi fi dedicat vreodată o poezie. Nici nu i-am cerut de altfel. Mi-a făcut însă alte daruri. Inexplicabil de multe, mie dar mai ales fetiței mele. Astfel că, zi de zi, învîrtindu-ne în casă, ochii noștri întîlnesc cîte un obiect dăruit de el și ne pomenim întrebind : **oare ce mai face Nichita ?**

Nu demult, am recuperat de la Titus Popovici un ceas de buzunar frumos și bătrîn care-mi era inițial destinat, dar, printr-o împrejurare de moment, a fost dăruit celui mai sus pomenit. Mai aveam un ceas de la Nichita.

Un Ruhla cu cadran albastru al cărui mecanism obosit s-a oprit brusc înainte ca Nichita să fi împlinit jumătate de veac. După două luni de odihnă a început să ticăie iar, abia auzit. Cestălalt ceas, născut în 1905, are și el inima vie. Stau alături sub fotografia lui și, uneori, noaptea cînd mi-e dor, le pun inimile în mișcare. Nichita zîmbește îngîndurat din poza aburoasă. Îl strig și nu mă aude. Îl sărut și nu mă simte. Îl înjur și nu-mi răspunde. Vreau să-l evoc drapindu-l în cuvinte frumoase și nu se lasă prins. Fuge ! Departe, aproape, fuga lui perpetuă. Și nu mai am cuvinte și nu mai știu să mă tîngui.

Stau în fața hîrtiei albe ca în fața unei ghilotine. Trece iute noaptea de decembrie. Au mai trecut și alte nopți la fel de iute și la fel de pustii. Spre dimineață, mai bine zis, chiar în zori de zi, de undeva din memoria mea obosită, îmi vine în minte o frază : „Mi-e dor de el ca veveriței de un brad"...

Mircea Micu

Fotografii de Ion Cucu

Conştiinţa unei epoci

Urmare din pag. 1

cunoscut fie la Iaşi, fie la Văratec sau în grădina Vîrnav a Botoşanilor. Am fost mîhnit în urmă cu puţin timp cînd un elev pe care l-am întrebat ce poezii a scris Eminescu mi-a răspuns, cu candoare, „Mioriţa". Dar mîhnirea mi-a trecut repede, pentru că dincolo de naivitatea lui se întrezărea de fapt un subconştient colectiv care atribuia poetului naţional tocmai balada naţională, ceea ce e foarte frumos spus. Cu aceeaşi dragoste ne putem gîndi la fiecare mare tribun al naţiei care are un destin orfic, nu în sensul melodic, fireşte, ci ca semn al reîntoarcerii din infern printre mulţimile extaziate de o infinită iubire. Poporul a încredinţat fiecăruia dintre ei cheile cămărilor de taină, l-a împuternicit să-i poarte idealul pe mai departe şi cu cît jertfa era mai mare în timpul vieţii cu atît posteritatea a fost mai darnică în veneraţie. Obişnuim să spunem, mai ales în manualele de istorie pentru tînăra generaţie, că am avut o istorie vitregă. Adevărul este că istoria nu a fost vitregă, ea a fost de-a dreptul frumoasă şi pasionantă — deşi, vorba lui Marx, istoria nu face nimic, oamenii adevăraţi şi vii sînt cei care fac totul. O stare geografică atît de tulburătoare nu putea naşte decît un destin istoric pe măsură. Cine ştie, poate că într-o semiotică ascunsă privirii, poeţii viitorului vor descifra că Ardealul, bunăoară, este castelul de apă al ţării, pentru că de aici izvorăsc toate rîurile, dar a fost şi casa lacrimilor noastre mai fierbinţi, care sînt tot ape curgătoare. Desigur, în raport cu alţii, mai adăpostiţi de furtuni, zbuciumul ne-a fost mare şi patimile multe, dar acestea sînt în definitiv pragurile bărbăţiei, nu de asta ne-am plîns noi, şi există o dialectică a eroismului cu legi de fier fără de care nu se poate zidi nimic durabil. Ceea ce mi se pare cu adevărat dureros este caracterul înfiorător de greu al fiecărui triumf românesc. Demersul sisific are o filiaţie carpatină, probată de zădărnicirea repetată a fiecărui plan, a fiecărui drept legitim. N-am să cobor pînă departe în istorie, ci numai la o aruncătură de veac în spatele nostru — şi anume la pătrunderea şi acceptarea numelui de România. Astfel, de la Unirea din 1859, desăvîrşită în 1862, a fost nevoie de o luptă acerbă, timp de aproape două decenii, pentru impunerea „României" ca nume de stat în conştiinţa Europei. Primul protest oficial l-a comis ambasadorul lui Franz-Josef la Paris, anume Richard de Metternich, care în luna martie a anului 1861 încerca să-l convingă pe Napoleon al III-lea că acest nume trebuie combătut şi interzis cu hotărîre. După numai un an, ministrul austriac al afacerilor externe, contele de Rechberg-Rothenlöwen, acuza folosirea de către Alexandru Ioan Cuza şi Adunările legiuitoare de la Bucureşti şi Iaşi a cuvîntului România, scriindu-i ambasadorului Austriei pe lîngă Înalta Poartă: „Din punctul de vedere al guvernului imperial, inovaţiunea în chestiune capătă o însemnătate mare din cauza tendinţelor de a se face să participe şi populaţiunile româneşti din Austria la mişcarea care are loc pe malurile Dunării de Jos". O corespondenţă diplomatică stufoasă, bogată în intrigi şi ameninţări, a circulat între puterile garante pentru a stopa cursul vertiginos al afirmării acestui nume. Nume care era mai mult decît un simplu cuvînt, era de fapt o idee, iar ideea cuprindea un ideal. Pentru a vă da seama cu cîtă îndîrjire se opuneau unele puteri, în special Austria şi Turcia, este nevoie doar să amintesc că şi după abdicarea şi moartea lui Cuza, pînă în preajma Războiului de Independenţă, bărbaţii politici ai ţării solicitau intrarea numelui România în terminologia europeană şi, implicit, recunoaşterea sa oficială. La 11 mai 1876, ministrul nostru de externe, care nu era altul decît Mihail Kogălniceanu, cerea acceptarea de către turci a acestui nume, pentru ca la 7 iulie, neprimind răspuns, să adreseze Porţii un memoriu acuzator, de mare răsunet în epocă, în care impunea „recunoaşterea individualităţii statului român şi a numelui său istoric". Şi cînd te gîndeşti că iubitul prinţ al Unirii a murit departe de ţară, fără a izbuti să bată o medalie proprie, fără să poată făuri o monedă naţională şi, iată, fără a vedea recunoscut numele scump al patriei, pentru care, după cum spunea, şi-ar fi pus şi pieptul — te apucă o jale infinită. Aşadar, în întreaga perioadă cuprinsă între 1859 şi 1877, s-a dus o luptă înverşunată pe căi diplomatice pentru recunoaşterea celui mai firesc şi mai simplu drept al unui popor: acela de a-i spune ţării pe nume! Ce avea acest nume atît de cumplit, prin ce anume zdruncina scrierea lui călimările din cancelariile lumii? Semantic vorbind, el cuprindea o întreagă latinitate, întrucît era singurul nume de ţară ce evoca Roma arhaică, iar din punct de vedere politic nu era altceva decît simbolul sacru pe care l-au strigat în iureşul atacului sau l-au murmurat în brazdele morţii eroii de la Plevna şi Vidin, de la Mărăşeşti şi Oituz. Un asemenea nume era de temut pentru că încorpora forţa irepresibilă a generaţii şi generaţii de români necăjiţi. Astăzi mi se pare firesc şi parcă de cînd lumea să rostim sau să scriem România — dar gîndiţi-vă cîtă ostilitate a întîmpinat acest dulce cuvînt, cîte nopţi albe a făcut potrivnicilor noştri. Astfel, dacă în jurul unui simplu cuvînt s-a purtat o corespondenţă diplomatică impresionantă prin volumul ei, vă daţi seama ce greu s-a clădit ţara însăşi, cu cîtă jertfă am făurit independenţa şi unitatea sa. Ceea ce n-a dorit să ne recunoască vrăjmăşia străină, prin mijloace paşnice, am cucerit pe cîmpurile de luptă, acolo unde sîngele ia locul cernelii, iar baioneta pe acela al condeiului, scriind apăsat, pentru milenii întregi, numele ţării.

Vom înţelege mai bine libertatea noastră de astăzi dacă vom avea în permanenţă dimensiunea istorică. Nu întîmplător, unul dintre primele documente programatice după cel de-al IX-lea Congres al partidului a fost expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu „Partidul Comunist Român, continuator al luptei revoluţionare şi democratice a poporului român, al tradiţiilor mişcării muncitoreşti şi socialiste din România". Prezentată la 7 mai 1966, cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea partidului, expunerea amintită conţine directive prioritare ale istoriografiei noastre noi, pe fluxul cărora adevărul este chemat la lumină. Iubitor de ţară şi neam, cunoscător profund al istoriei naţionale, tînărul conducător al destinului nostru a fundamentat — la mai puţin de un an de la investirea sa cu funcţia supremă în partid — imperativele majore ale ştiinţei istorice româneşti, nevoia de a se scrie istoria aşa cum a fost. Iată unul dintre motivele temeinice pentru care acum, în preajma celui de-al XIII-lea Congres al partidului ne prezentăm în faţa lumii cu dovada şi garanţia vitală a independenţei noastre: Argumentul Ceauşescu.

Tema autorului

Urmare din pag. 1

abuzivă — într-o lume în care triumfă justiţia şi justeţea societăţii socialiste româneşti, după Congresul al IX-lea al partidului. Ar fi o judecată grăbită aceea de a lua în posesie numai stratul prim propus de autoarea filmului. Desigur, eroina ei este un om puternic, care se adaptează firesc — de altfel, exclude şi termenul de adaptare. Aceasta este lumea ei. Pe care a construit-o şi ea, în victoria căreia a crezut şi care are imperioasă nevoie de oameni ca ea. Desigur, optimismul funciar şi gîndirea creatoare a inginerei, superbia ei morală, forţa în consens cu forţa însăşi a societăţii cu care ea se propulsează în viaţă sînt departe de a fi mimate. Realitatea lor, de altfel, e nu numai şansa eroinei, ci şi şansa filmului. Femeia priveşte atent în jur unde se construieşte şi se demolează. Evident, se construiesc deci şi spiritualităţi şi se demolează, ofensv, spiritul primar agresiv, căruia ea însăşi i-a fost victimă. Găseşte firesc aliaţi şi declară tot timpul că nu se simte nici singură, nici nefericită. Frumoasa fată cu plete strălucitoare care a intrat în detenţia aceea cu atît mai odioasă cu cît era pusă în scenă, în numele fals al unor principii valabile — nu ni se spune de ce şi cum, nu contează, de fapt, sugestia e cu atît mai dramatică, sugerînd că întîmplarea era curentă — este acum o femeie matură, cu tîmple argintii. O simţim cum reînvaţă să se bucure, să meargă drept, ba chiar să vorbească — inginera pare o tăcută, şi în excepţionala interpretare a Irinei Petrescu, nuanţa este că înainte nu era chiar atît de tăcută. Trăieşte obişnuit şi acest mod de a intra în viaţă devine un curaj. Altfel, filmul n-ar fi avut justificarea morală a oricărui act de artă, acela de a fi şi un avertisment. Maria Dinu nu putea ieşi dintr-o asemenea experienţă existenţială nemarcată, nemarcată grav. Desigur, ea mai are de traversat drumul lung de la afirmaţie la realitatea afirmaţiei. De aceea, finalul filmului este tulburător — Maria fuge de lîngă omul care o torturase şi ia un copil în braţe, plîngînd în hohote. Pentru că acest copil nu e al ei, şi ei nu-i mai rămîne decît să iubească toţii copiii lumi, care însă nu vor fi niciodată ai ei. Încearcă o prietenie tandră cu un avocat de bine, sau care pare de bine, un om de treabă şi comun, cu drame menajere — şi nu e nefericită după ratare pentru că îşi impune să nu fie, urăşte nefericirea. Încearcă chiar să salveze pînă şi dintr-un trecut atît de proaspăt şi atît de dur, grăunţele de frumuseţe care va fi fost, dacă va fi fost, într-o fostă iubire maculată. Îşi asumă cu simplitate şi încredere destinul, dar sigur că aceasta o costă. O costă bunăoară acea tăcere care se lasă, cînd intră în casă. Femeia închide uşa şi deschide repede radioul, care-i aduce lumea în casă. Nu e vorba doar de un zgomot de fond, ci de o patetică nevoie de viaţă, de viaţă adevărată, vie, dinamică, de voci omeneşti, de solidaritate. Performanţa Malvinei Urşianu şi performanţa idealei sale interprete, Irina Petrescu, este aceea că totul se petrece fără urmă de melodramă. Oamenii profunzi, marile caractere, nu cunosc melodrama dar nici nu-şi impun prosteşte un comportament ipocrit. Cînd Mariei îi vine să plîngă în hohote o face, cînd simte nevoia să se afunde într-o pădure o face, şi, în general, această excepţională simplitate a comportamentului ei de viaţă reprezintă desigur şi chezăşia că va reuşi să învingă. Şi să se învingă pe sine, în partea aceea ascunsă de privirea lumii, în care sufletul doare şi totul se uită, în afară de ceea ce nu se uită. Secvenţa în care femeia are musafiri la masă, pe muncitorul constructor care urcă cu liftul exterior pînă-n dreptul ferestrei ei de la bucătărie, şi cu timiditate îşi ia omleta şi cafeaua, el afară, ea înăuntru este extraordinară. Se poate afirma că aproape nici o secvenţă în acest film nu are un singur sens, de aceea e minimalizantă judecarea numai la un prim strat ideatic şi emoţional a acestui film dramatic şi lipsit de orice festivism. Dar ce film, ce operă de artă autentică, poate fi bolnavă de festivism? Sîntem în prezenţa unui film grav, unul dintre cele mai grave, mai tranşante, din discursul cinematografic al Malvinei Urşianu. O valoroasă piesă din operă. Dezarmant de simple, marile principii traduse în viaţă, exclud simplismul. Nu e o apă de roze şi-un cîntec de ghitară intrarea din nou în viaţă a Mariei Dinu. Marile erori costă, eradicarea lor presupune o foarte atentă construcţie, pentru că spiritul primar agresiv nu e dispus să moară cu una cu două. Avocatul, personajul lui Gh. Dinică, pare un ins umanist şi pozitiv, şi chiar este. Sensul drumului social al României în care s-a aprins lumina de la etajul zece din casa Mariei Dinu este victorios şi constructiv. Autoarea sugerează însă că marea operă de edificare socială presupune o lungă şi susţinută luptă pentru edificarea unui tip de om social, apt să construiască.

O interpretă ideală a unui rol este aceea căreia nu i se poate găsi o contracandidată. Desigur, pe Maria Dinu trebuia s-o interpreteze Irina Petrescu şi nimeni altcineva. Replica directă i-o serveşte un Dinică surprinzător, dacă Dinică mai poate surprinde pe cineva. Un corp-ansamblu de actori de cert profesionalism, aplicaţi stilului şi temei autoarei, au meritul de a nu crea nici o strîndenţă. Desigur, Mircea Diaconu n-a reuşit niciodată să devină anonim. Nu e nici aici, cînd creează din cinci replici şi trei gesturi un personaj memorabil.

Un film construit din cadre diurne, simple, fără emfază — sîntem după furtună — un film în care, după pregenericul care conţine tragedia, eroina intră-ntr-un bloc în care încă nu s-a mutat nimeni. La etajul zece se aprinde o lumină. La nici o uşă nu răspunde nimeni. Maria e singură. Dar blocul e în construcţie. Şi în toate apartamentele se vor muta oameni. Iar aşteptarea e arta oamenilor puternici.

CENACLUL «NUMELE POETULUI»

Vineri, 21 decembrie a.c., orele 19, la sediul redacţiei revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXXV-a şedinţă a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

Realitatea imediată

Urmare din pag. 1

cel mai bine. Acum, în România anilor optzeci, realitate socială este mai bogată şi mai complexă ca niciodată. O paletă de excepţie din teritoriul cel mai de sus al umanului, mutaţii sociale şi economice adesea radicale, o revoluţie în mers cu luxurianţă de sensuri şi destine. Este expresia deplinei angajări artistice şi exprimă omagiul reciproc pe care şi-l acordă genul artistic cuprinzător — romanul şi realitatea socială dinamică, dialectică, perfectibilă, asumîndu-şi viitorul.

aurel m. buricea

Grota miresei

eu care am avut cîndva
tensiunea luminii
să mă visez
într-o noapte albă
cais înflorit
la marginea cuvîntului
vă pot convinge
despre tristeţe
ca despre o soră
mai mare
moartă în copilărie
şi care rămîne
mereu tînără
în oglinda concavă
din grota miresei
ca şi cînd timpul recită
la sărbătoarea singurătăţii
arta de a nega iubirea...

Recviem

steaua apusă-n ninsoarea depărtării
răsare-n mine redîndu-mă întristării

încă mai încerc să mîngîi amintirile
şi degete de cenuşă bat geamurile

cu ferestre oarbe întunecînd iarna
oricîtă dragoste vama acolo i-ar da

zăpada neagră acoperă munţii de sare
visele mele sîngerînd seacă o mare

cîmpuri magnetice din licuricii dorului
privirile mele secerate de colina dorului

dincolo noaptea bea tinereţea mea
şi cuvîntul tremură de frig în altă stea

vai ce mai rămîne NICHITA de-acum
cînd toate drumurile în viitor sînt scrum

De dor şi amăgire

tu care vorbeşti toate limbile
acestei toamne bolnave de singurătate
nu poţi înţelege zbaterea oarbă
a unei vrăbiuţe prinsă între palmele
cîndva nevinovate ale unui copil
cînd inima captivei are pulsul frunzei
lovită de steaua speranţei, vai, drumul
dintre cîntec şi tăcere avînd culoarea uitării
numai cîmpia mai are memoria jertfei...
doar noaptea se bucură de nemărginire
tot ce atingi face din crizanteme
combinate chimice tratînd sentimente artificiale
iată gîndurile mele sîngerînd printre fiare
dă-mi voie, iubito, să mîngîi privirile mele
secerate

degetele-mi ard de valurile mării secate
şi-un munte de sare luminează negarea negaţiei
valuri de nelinişte lovesc în uşa de sticlă
dincolo umbra visului bea umbra amăgirii
în paharul cerului dumnezeu adulmecă dorul
unde rătăceşti, străino, octombrie se-mbogăţeşte
culegînd tot ce n-am trăit...

adriana sitaru

Peisaj dunărean

Tîrziu, m-au strigat peştii
„Ah, regino Vao", suspinau ei trişti
din aripioare —
Eu suspinam verde ca o sirenă cu
toate petalele princiare

La ora amiezii

Sămînţă de vînt ce moare încet
Prin vii ruginite şi sfinte.
E ora amiezii cînd tata visează
În cramă de vechi necuvinte.

I-e somnul muiat de o miere divină
Ce curge pe fruntea-i de lemn.
Un fluture alb îi coboară în suflet
Ca un melancolic îndemn.

Sămînţă de moarte învie încet
Prin vieţi ruginite şi sfinte.
E ora amiezii, cînd tata e rege
În crame de vechi necuvinte.

Te aştept

M-ai ucis de trei ori cu tămîie,
Şi cu cîini îngropaţi în pămînt
M-ai închis într-un templu de carne
Unde-s doar asfinţituri şi vînt

M-ai uitat într-un cîmp de minciună
Adăpată cu lacrimi şi vin
Cu migdale amare şi plete
Înmuiate în roşu carmin

M-ai iubit rătăcit ca un cîine
Care-şi latră aleea din piept
Şi fiindcă-ai plecat spre-a te naşte
Eu te-aştept, eu te-aştept, te aştept.

PROBABIL / POSIBIL

S F ermetic

Unul dintre cei patru debutanţi ai anului 1984 în materie de literatură SF este Leonard Oprea. Culegerea sa de povestiri se numeşte **Domenii interzise** şi a apărut în colecţia „Fantastic club" a Editurii „Albatros". Titlul cărţii, desigur fără voia autorului, sugerează una dintre notele dominante ale mai tuturor textelor: imaginarea unor întîmplări foarte sofisticate, precum şi prezentarea lor în manière care îngreuiază în mod sensibil lectura. Domeniile prozei lui Leonard Oprea sînt interzise celor care nu posedă o cultură SF foarte solidă şi care, în plus, nu au capacitatea de a intui sau de a deduce cheile dezvoltărilor narative.

Spre deosebire de cei mai mulţi dintre vorbitorii care şi-au etalat opiniile în şedinţa din 30 octombrie a Cenaclului autorilor de literatură de anticipaţie, al Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti, nu voi conchide că proza din **Domenii interzise** suferă din pricina modului relativ criptic la care recurge autorul. Ba chiar, dimpotrivă, socotesc că acest fel îndrăzneţ de a miza pe cultura şi pe inteligenţa cititorilor este pozitiv. Fiindcă, în fond, una dintre calităţile literaturii SF constă în dezvoltarea capacităţii de a folosi raţionamente de tip ştiinţific. În plus, renunţînd la pasajele „introductive", prin care mulţi autori se străduiesc să îi iniţieze pe cititori în „codul SF" pe care îl vor folosi într-un text sau în altul, Leonard Oprea reuşeşte să evite apariţia unei nedorite aure de naivitate. În fine, printre calităţile deosebite ale cărţii despre care discutăm se numără şi inventivitatea autorului în materie de noţiuni ştiinţifico-fantastice. Cu lăudabilă dezinvoltură, aceste noţiuni sînt introduse în naraţiune, reuşindu-se adesea, prin acumularea unor amănunte, obţinerea unei atmosfere de autenticitate.

Foarte prolific în materie de noţiuni SF, Leonard Oprea nu mai este la fel de inventiv atunci cînd este vorba să imagineze idei şi conflicte SF (deşi, trebuie spus, şi în acest domeniu meritele sale se situează deasupra mediei). Multe dintre povestirile sale recurg la conflicte de natură psihologică, intervenite între o lume ultra-raţională şi indivizi care nu reuşesc să-şi înăbuşe impulsurile afective.

Semnificativă din acest punct de vedere este povestirea care dă titlul volumului, unde este imaginată o lume situată dincolo de orice dificultate tehnologică, o lume ale cărei probleme sînt legate de condiţionarea psihică a unor componenţi ai elitei puterii. Pornind de la cunoscuta schemă a tiranului incapabil să îşi pregătească un succesor pe măsură, Leonard Oprea oferă dovezi concludente ale talentului său literar. În mod deosebit interesante sînt echivalenţele plastice prin care un mutant supradotat reuşeşte să îşi reprezinte mişcările sufleteşti (conştiente şi subconştiente) ale semenilor săi. Iată, de exemplu, cum arată „sufletul" unui insurgent, care doreşte să îl răstoarne de la putere pe tiran: „În Sor nu reuşesc să văd decît o nesfîrşită cîmpie de gheaţă pe care, din loc în loc, alcătuite din cuburi negre, se înalţă mici piramide cu vîrfuri retezate. Privesc dincolo de cîmpie. Caut zonele de teamă... Nu înţeleg... Cîmpia asta e nesfîrşită? Înaintez repede. Piciorul mi se izbeşte de un zid invizibil. Da. Cîmpia se termină la marginea unei oglinzi mult înclinate. Întind mîna şi împing peretele reflectant. Suprafaţa i se despică. Fisurile se răspîndesc cu iuţeală. Văd cetatea, palatul-cruce pe care se află răstignită o femeie... În spatele oglinzii, deci... Piriind îngrozitor, imensa oglindă se sparge în mii de cioburi uriaşe şi sute de oameni se năpustesc urlînd. Desfiguraţi de furie...". Un psiholog nu ar fi probabil de acord cu acest mod de prospectare, literar vorbind, însă, el este foarte reuşit.

Un text structurat de o idee similară este **Colonia**, unde apar nişte psihotrope care permit vizualizarea „abisurilor inconştientului prin inducţie bioelectrică". Autorul, din nou, imaginează, cîteva secvenţe memorabile.

Şi alte povestiri reuşesc să transmită impresia stranie de himere riguros imaginate, determinîndu-mă să apreciez că **Domenii interzise** este un debut foarte promiţător. Este însă de asemenea necesar să precizez că Leonard Oprea manifestă şi o înclinaţie spre rezolvări caracteristice literaturii de tip senzaţional. Concretizările acestei înclinaţii constituie un balast păgubitor, pe care, presupun, tînărul autor îl va diminua în scrierile sale ulterioare.

Voicu Bugariu

CIVILITĂŢI LA POST-RESTANT

Cojocul şi mantoul

În raporturile artă populară-artă cultă, dominate de uriaşul avans pe care l-a cucerit — şi-l cucereşte mereu — cea din urmă, au de spus un cuvînt şi vreo 2 000 de meşteri mari, mai ales meşteriţe, din Tismana Gorjului. În această cetate de scaun a artelor etnografice, a artelor ţărăneşti mai bine zis, cei 2 000, slujitori ai cooperativei „Arta casnică", dau Cezarului ce-i al Cezarului, dau şi tradiţiei, dau şi noului, menţinînd un interesant echilibru pe fragilul teren al unor raporturi minate ales nu atît de idealuri artistice cît de interese materiale opuse. Să ne lămurim.

Această cooperativă-academie a artelor populare, cum a numit-o un confrate, veche de mai bine de trei decenii, e, cum se spune, o aprigă (şi celebră) „păstrătoare a autenticului", e autoare de splendide covoare, ii, fote, oprege, vîlnice, trăişti, ştergare, toate păstrînd neştirbit canonul tradiţional, decantat prin veacuri. Cu frumuseţile numite şi cu multe altele, ea iese prin lume, cutreieră peste 30 de ţări şi se întoarce acasă împovărată de lauri. Regretatul preşedinte Traian Burtea, ctitorul acestui aşezămînt de artă, şi actualul diriguitor, Gheorghe Arjoca, odraslă de ţărani-artişti şi specialist cu renume în branşă, s-au ostenit în a dezlega şi pricepe ei înşişi, cu acul şi cu suveica, acele manuscrise cu ieroglife stranii, care se cheamă ii, acele tainice însemne ritualice, derivate din rostul vestimentar, care se cheamă brîie, acele elizee cîmpii ticsite cu flori şi păsări care aici, în Gorj, se cheamă covoare, chilimuri, macaturi sau scoarţe. O pasiune aparte, nu numai a celor doi, a celor două mii: pe lîngă scoarţa populară, şi cea de inspiraţie cultă, de mînăstire sau de conac, care leagă zona etnografică a Gorjului şi Olteniei de fabulosul Orient Mijlociu, maestru în arta războiului de ţesut şi a gherghefului. Motivele, în acest caz, devin feerice, fastuoase, dar fără să „ţipe în pagină", fiindcă meşterii locului, adică ţărăncile, au ştiut să păstreze rigoarea tradiţională a stilizării cum şi codul cromatic sever, apărat ca şi un tezaur sacru. La această primă interferenţă de creaţie folclorică-artă cultă s-a adăugat în timp ofensiva generală, totalitară a celei din urmă, cu care vrednicii stăpîni ai „autenticului" au trebuit să lupte din greu. Au luptat străduindu-se să cultive şi să păstreze bumbacul, pînza topită, abaua, arniciul şi colorantul fabricate după reţetare rustice, să nu le amestece, necum să le substituie prin fibră de nailon sau fir de plastic. Au luptat şi totuşi n-au luptat, împărţindu-se, cum spuneam, între doi Cezari. Fiindcă aceste ţărănci, ca toate ţărăncile noastre, au şi gustul noului (pune-le să copieze un model, chiar unul născocit de ele, şi tot o să-i schimbe ceva!), au, azi mai mult ca oricînd, nu doar o atitudine sentimentală faţă de folclor, ci şi una meditativă, care le duce la căutări îndrăzneţe, la elaborări rafinate, la inovaţii.

Practic, ce s-a întîmplat? S-a întîmplat şi aici, ca pretutindeni (dar aici mai mult ca în pretutindenea satului românesc, dat fiind şi specificul cerinţelor de export adresate Tismanei), o vădită trecere de la ceea ce ne-am deprins a numi „arta clasică" ţărănească la un fel de „baroc" al acestei arte, care, mai mult sau mai puţin spontan, dar în proporţii de masă, îşi anexează un decor mai bogat şi culori mai multe, altădată necunoscute. O trecere care se integrează unui proces mai amplu, cel al tranziţiei de la creaţia populară la artizanatul contemporan, între ai cărui exponenţi este şi cooperativa tismăneană. Cooperativa, ne povesteşte Gheorghe Arjoca, face astăzi şi trăişti din păr de capră, dar şi elegante genţi doar cu inserţii din păr de capră, face şi bătrîneşti cojoace, dar şi originale mantouri moderne, deduse din vechiul cojoc. Cojoacele „autentice" sînt pentru membrii ansamblurilor artistice, nu pentru publicul pe care, fireşte, n-ar avea nici un sens să-l convingem să poarte arhaica vestă de miel miţos. Creînd confecţii noi, nu copiate ci inspirate din veşmîntul tradiţional, interpretat şi adaptat gusturilor moderne, ţărăncile din Tismana s-au impus, mai mult decît altele, prin grija de a conserva în arta lor o notă naţională distinctă. Ele nu se mărginesc, „valorificînd folclorul", la elementele sale de suprafaţă, la aşa-numitele „aplicaţii", ci au în vedere datele de esenţă. Ele preiau din costumul străvechi nu doar podoabe, ci elemente de linie, de croială, de contextură a materialelor, preiau adesea şi tehnici. Deci nu împrumută detalii facile, nu transpun pe straiul modern anacronice (sau chiar ilizibile prin absenţa traducerii, a interpretării) „citate folclorice", ci printr-un migălos şi delicat travaliu, fac folclorul apropiat şi de înţeles generaţiilor tinere. Ele, prin aceasta, nu falsifică, ci lucrează în duh, confirmîndu-şi lor înseşi o matrice stilistică ce se arată (lucru pe care mulţi specialişti nu l-au crezut) generoasă pentru gustul zilei de azi. Recăpătăm, prin creaţia lor, memoria unor forme, a unor categorii, a unor date de structură ale artei noastre populare, al cărei clasicism primar devine, iată, în cazul Tismanei, nu un baroc, ci mai curînd un neoclasicism.

„La Tismana-ntr-o grădină" înfloresc deci şi nişte flori mai ciudate, pe care totuşi le simţim ale noastre.

Ilie Purcaru

Uitat anotimp

poetului C. Atomii

uitat anotimp al uimirii zbucnind prin flori de cireş
frate-i căţelul flămînd ce visează pe colţul de preş
gîndul săltat peste val — translucidă meduză —
gifiie lent azvîrlit pe o plajă ursuză
ziua surîzîndă alunecă înspre amurg
zenitul răsună bătut de copitele calului murg
urechea goneşte gîlceava ţintind la tăcerea din beci
suave m-aspiră-n afund apele calme şi reci
roi de silabe se nasc spre pieirea din larg
pustie-i privirea sub lacrimi care se sparg
cumplit cum îşi cerne clepsidra nisipul fără istov
coclită-i cerneala pe numele-nscris în hrisov
un şoarece ronţăie cerul iar golul mereu de-l astupi
se naşte turbarea nălucă zburdînd printre haite de lupi
şi-i spornică rîvna spre gheaţa din ţîţele iernii
priveghi la copil alintat în ecou de vecernii...

Marius Vulpe

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Sinteza artelor: teatrul

Opiniile grupului „Europei libere" asupra teatrului au, bineînţeles, legătură cu ideea „frontului artistic" diversionist, însă în tabloul diversiunii acesta e, mai mult, unul dintre elementele principale. Pictura dă sau nu dă un sentiment de emoţie neliniştitoare, muzica poate genera stări de anxietate, însă acestea trec mai uşor decît impresia directă, de contact social nemijlocit, pe care o lasă spectacolul dramaturgic. Soluţia teatrului rezultă din directeţea pe care ideea explozivă o poate avea.

Întîia iniţiativă diversionistă în materie de teatru e, se înţelege, aceea de a monopoliza critica, făcînd-o un instrument de control sub a cărui lucrare un program iniţial poate căpăta concreteţe. Însă critica teatrală e, spre deosebire de critica literaturii, o disciplină aplicată pe un obiect care nu este ireductibil, de aceea obligaţia controlului are în vedere atît spectacolul cît şi teatrul ca literatură. Nimic nu poate scăpa unor tehnici puse la punct şi a căror acţiune se întinde, ca o epidemie, pe spaţii întinse ale artelor.

Critica literaturii teatrale e, în optica diversiunii (care nu admite incidentalul creator, ci voieşte o artă după model), expresia unor programe de creaţie. A valoriza opera în afara tezelor apriorice, stabilite odată pentru totdeauna este, pentru monopolul diversionist, de neimaginat. O creaţie teatrală în mers ar trebui să răspundă cîtorva obligaţii „estetice" care nu se discută: un teatru „valoros" e, în accepţiunea „Europei libere", unul care să se întemeieze pe deriziunea ideilor despre om, pe absurd, pe un „humor negru", acid. El este avangardist sau nu există, este anti-realist ori nu poate fi luat în consideraţie, e, pe scurt, o artă de unde orice speranţă a fost eliminată, o imagine execrabilă despre om. În ciuda solicitărilor necontenite asupra realismului „dur" şi „curajos", pe care le face, à propos de literatură, grupul „Europei libere" admiră, în privinţa teatrului, parabola şi anti-istorismul. Cîteodată, crede Anneli Ute Gabanyi, teatrul poate fi „istoric", însă nu aplicat pe istoria naţională a unei comunităţi decît atunci cînd face din acea istorie obiectul unei deriziuni. Un teatru istoric naţional ar însemna, desigur, „naţionalism", „istoricul" în teatru, cred diversioniştii, poate cel mult să se lege de istoria cosmopolită. Să observăm că pasiunile pentru parabolă, humor şi absurd, ca şi pentru „cosmopolitismul" istoric răsărise mai demult şi la unii dintre administratorii dogmatici, anexaţi, în post-dogmatism, modernismelor de toate culorile. O Vera Călin, azi departe de România, elogia prin 1961 „structurile alegorice" şi, mai tîrziu (în 1964, nr. 12 din „Viaţa Românească") îl diviniza pe Arthur Adamov.

Dacă programul diversionist poate scăpa de sub înrîurirea lui creaţia imprevizibilă a momentului (deşi, prin critică practică diversiunea face tot ce poate spre a convinge că „valoarea" înseamnă „parabolă" şi evazionism), aplicaţia asupra teatrului clasic nu mai întîmpină, în condiţii de efort conjugat, nici o dificultate. În acest domeniu, critica nu mai este de ajutor decît în domeniul promovării unui tip de spectacol; în mistificaţia programatică a teatrului clasic regizorul e totul.

„Cultul regiei" e, în mediile diversioniste, legat de acest element şi infidelitatea viziunii regizorale e forma de manifestare cea mai la îndemînă. A interpreta infidel o producţie teatrală clasică presupune, mai întîi, a crea o tradiţie falacioasă pe direcţia programului actual: infidelităţile sînt o expresie a preistoriei fictive pe care diversiunea o creează à propos de absurd, deriziune şi grotesc. Apoi, o infidelitate poate să dea, cu cît e mai mare, sentimentul „libertăţii de creaţie" indiferent de norma esteticului, aceea care presupune totuşi adecvarea la text. O exegeză prin regie nu poate depăşi marginile pe care, în critica literară, le presupune o exegeză critică, şi, cu toate acestea diversiunea crede altfel. În marşul lung desfăşurat în lumea teatrului, grupul „Europei libere" a pus în mişcare tot ce se experimentase în domeniul mistificării literaturii. Critica preventivă şi eliminarea adversarilor venea mai întîi; un articol al Monicăi Lovinescu, despre „Impostura în teatru" („România", New York, nr. 111, iunie-aug. 1970), ataca astfel de obiective pe care diversiunea considera că trebuie să le nege spre a netezi calea simpatizanţilor. Corul critic trebuia, mai apoi, să fie şi el pus în mişcare şi se găsiră cîţiva reprezentanţi care (e un fel de a zice!) să se potrivească programului acesta ideologic. O cronică asupra interpretării piesei „Turandot" (făcută la „Théâtre Chaillot", în 1974), menţiona, desigur, „libertatea totală a regizorului". („Limite", nr. 16/iulie 1974). Însă despre ce era vorba? De o nelinişte tulbure, de o violenţă absolută, de un erotism stilizat. Regizorul selectase nişte pitici şi îi pusese în jurul unei uriaşe, săltată pe coturni (interpreta, Andréa Ferreol, se pricepea la erotisme), iar, într-un rînd, izbea spiritele făcînd sîngele să ţîşnească dintr-un manechin. Alt spectacol care plăcuse grupului „select" şi diversionist, fu acela cu „Pescăruşul" (de la „Théâtre de la Ville"): creaţia lui Cehov ar întruchipa deriziunea şi complicitatea („Limite", nr. 20/nov., 1975 pag. 18). Deşi unii critici serioşi nu simpatizau, nici măcar la Paris, cu astfel de infidelităţi (printre ei Robert Kanters în „L'Express" şi Fr. Nourrissier, în „Le Figaro", 24 febr. 1975), totuşi programul grotescului şi al demolitiunii trebuia elogiat. Dacă Monica Lovinescu era criticul teatral care ilustra grupul iar Virgil Tănase unul dintre cei trei-patru regizori, George Banu se simţi teoreticianul „en titre". El porni, pe la începutul anilor '80, un şir de comentarii (publicate în „Les Nouvelles littéraires", „Travail théâtral" şi „Silex") dedicate fenomenului teatral „estic". În Est, zicea teoreticianul, „centralismul" ar fi piedica de căpătîi, aşa încît una din speranţele care mai rămîneau diversiunii ar fi fost „teatrul universitar", o formă care ar favoriza „subterfugiile" faţă de repertoriile canonice (bineînţeles că politica în domeniul repertoriilor nu putea să scape din încercuire). Totuşi, diferenţe erau în ceea ce priveşte teatrul „sub comunişti", polonezii ar fi ajuns la o expresie înaltă, aptă a fi un model, în vreme ce în România „miturile nelinişteşc" (cf. „Limite" nr. 34—35, ian. 1982, pag. 23). Pesemne că exegetul nu auzise de dramaturgia lui Valeriu Anania, de Paul Anghel, de Ion D. Sîrbu (e adevărat, autori a căror operă s-a consolidat cînd George Banu nu mai trăia în România). În aceste condiţiuni, soluţia exilului ar fi cea mai recomandabilă şi într-un text „Théâtre dans les pays de l'Est, de l'éclosion à la diaspora" („Commedie Française" nr. 96, 1981) omul propunea ideea deznaţionalizării. Că, în gustul propagandistic acum clasic, grupul elogia pe exilaţi nu mai era o surpriză. O cuvîntare a lui Vlad Mugur (difuzată la „Free Europe" şi tipărită în „Limite" nr. 10/aug. 1972), explica, de pildă, binefacerile emigrării pentru regizor. Prezenţa unui actor, Dan Mastacan, într-o piesă de Corneille („La Place Royale"), era considerată un eveniment. Pe scenograful Radu Boruzescu (om, de altfel, dotat) grupul parizian îl lăuda necontenit. Gabrielei Ionescu, asociată la un teatru experimental american, i se făcea un portret în roz. Ideea de a crea o pseudo-reprezentativitate, căutînd să anexeze, fie şi formal, opera unor regizori români care sînt esteticeşte peste medie, funcţiona la tot pasul în grupul „Europei libere".

Să mai notăm că nici cinematografia n-a scăpat de asaltul diversiunii, însă aci materia e, după cît se pare, mai puţină. „Primul film românesc" credea Monica Lovinescu în 1970 („Limite", nr. 4/iulie 1970), ar fi fost „Reconstituirea". De atunci încoace, teoria cinematografiei diversioniste se mişcă mai greu, la Paris. Însă nu lipsiră, bineînţeles, elogiile asupra cîte unei producţii care înfăţişa „cotidianul" sub forma unui mizerabilism neo-realist care ar constitui imaginea României de azi. Şi parabola, creată în cîte o ecranizare infidelă, îi făcu pe diversionişti să exulte, jubilînd de emoţie.

Artur Silvestri

lirică bulgară

LIUBOMIR LEVCEV

Capriciul Nr. 4

Fericirea ? !
Zic unii că-i un abator
pentru poeți. N-am spus-o eu.
Fericirea,
zic unii, e atît
de risipită-n viața noastră,
cum numai viața risipită poate fi
prin univers.
Distanțe stelare !
Stelare deznădejdi !
Dar tu prietene să nu te temi,
să rămii singur în spațiu,
singur în timp,
singur
cu tine însuți...
Ca Prometeu cu stînca.
Ca focul cu Ioana de D'Arc.
Ca funia cu Levski.
Ca fericirea
cu poetul.

MIHAIL BERBEROV

* * *

Cînd va fi să te caut, te voi găsi
în mine. În mine plouă
cu mari picături de maci. Și iarba răsare
în anotimpul meu tinăr, ca un sentiment.

În mine norii sînt oranj și verzi
și de sineală. Ce început !... un ris
de humă cafenie — și pleoape de-auroră.

Cuvîntul doar rămîne să se nască
și numele-ți urmează să-l rostesc.

NIKOLAI HRISTOZOV

Cuvintele vii

Cît timp sînt încă vii,
să lăsăm cuvintele să se odihnească.
Insomnia
este act de curaj —
dar numai trei zile.

Cel ce se mișcă repede
trebuie să respire adînc.
Azi jumătate din aer
se înghite vorbind.
E prea mult.

Ca să-și cîștige iarăși strălucirea,
să fie și-nțelepte și curate,
e cazul să le pronunțăm mai rar
și, fără îndoială,
să le gîndim mai des.

LĂCEZAR ELENKOV

Fereastra

Prieten mi-e acela
care mai rar la telefon mă cheamă...
Prieten mi-e acela
care mai des în somn îmi vorbește...
Prieten mi-e acela
care-i mai taciturn printre oameni...
Prieten mi-e acela
care simte frumosul mai mult în sine...
Prieten mi-e acela
care preferă păsările în livadă...
Prieten mi-e acela
care la geam tot mai des zăbovește...
Prieten mi-e acela
care cu tot mai multă înțelepciune
întoarce fila antotimpurilor în noi...
Noaptea aceasta el a venit la mine.
A bătut la ușă.
Și trecînd pragul
mi-a spus obosit :
Doar viitorul îl ajută !... pe poet.

EKATERINA TOMOVA

Autoportret

Eul meu sunt diversele femei
care mi-au furat chipul,
femei cu diverse destine și trăsături de caracter,
dar fiecare cu cîte un ton din bătăile inimii
mele.

Bune și rele, absconse și autoritare,
ele se fac prezente în interiorul hainei ce o port,
unele cu stare de spirit excelentă,
altele nemulțumite de sine,
iar altele structural melancolice,
singuratice și neîncrezătoare,
trăind închise în durerea lor.
Mîndre, egoiste, furioase, capricioase,
în marea lor majoritate ghinioniste —
ele nu acceptă vacuumul de personalitate
și într-un fel își ratează destinul.
Categorică, unică-n sine,
fiecare din ele cînd îi sosește clipa
mă părăsește definitiv —
și eu rămîn fără de eul meu.

În românește de
Alexandru Ivănescu

Personalitate de prim rang a literaturii bulgare contemporane, Damian Damianov se naște la 18.I.1935 în orașul Sliven, provenind dintr-o familie de învățători. Cursurile liceale le urmează în orașul natal, iar cele ale Facultății de filologie bulgară la Universitatea „Kliment Ohridski" din Sofia.

Lucrează o vreme în calitate de consultant literar și redactor în presa cotidiană și literară, iar din 1968 este încadrat în grupul scriitorilor afiliați Consiliului Central al sindicatelor bulgare.

Debutează timpuriu, cu versuri, în presă, în anul 1949, iar editorial în anul 1958.

Abordînd o gamă lirică vastă, de la poezia intimă, de atmosferă și de nuanțe, pînă la poemul grav, monumental, cu noi și profunde semnificații, Damianov se impune cu autoritate pe arena poeziei bulgare, surmontînd greutățile pe care le-a ridicat sănătatea sa mai mult decît precară. Poetul năzuiește mereu către perfecțiune, către o înțelepciune a simplității și a armoniei dintre gîndire și simțire. Purtător al unui umanism cald și plin de noblețe, eroul său liric cunoaște nu numai duioșia, dragostea sinceră, dezinteresată, ci și suferințele și frămîntările unei conștiințe dureros de sensibile.

Amintim cîteva titluri din opera poetului : **De n-ar fi fost focul** — 1958, **Așteptare** — 1960, **Poem despre fericire** — 1963, **Ca iarba și Îngenunchez în fața ta** — 1966, **Și se duce vara** — 1968, **Tu semeni cu lacrima mea** — 1969, **Rugăminte către lume** — 1973, **Reintoarcere** — 1976, **Blagoslovit să fie lucrul care...** — 1979, **Cerc deschis** — 1983, și altele.

Laureat al marelui premiu Gheorghi Dimitrov.

DAMIAN DAMIANOV

Octava

Acestea nu-s decît opt rînduri scrise-n vers.
Cum să-ți aduni în ele-ntregul univers ?

Poți aduna doar într-o picătură, marea ?
Pămîntul într-un fruct ? Aceasta-i întrebarea !

Dar dacă-n tine fierbe marea cea amară
și plugul îndoielii sufletul ți-l ară,

nu în opt rînduri, ci în opt cuvinte chiar, socot,
te vei putea-aduna cu mare, cu pămînt cu tot.

Patria

Nu-n cuvîntarea mare, zgomotoasă
e patria. În ea o simt străină.
Ea e cocoșul ce mă scoală-acasă
și greierul ce cîntă-n mine în surdină,

e urma de haiduc, căzut în mars
în codrul des, în drumul lung și greu,
mormîntul nimănui — un nume șters.

Și de aceea cred că este-al meu.

Nicolae Grigorescu : „Portret"

De vorbă cu marea

Aproape, — atît de aproape
se-ntrupă marea-n trupul meu.

A morții presimțire peste ape !
Și-a veșniciei unui zeu !

Bat valurile, bat întruna
precum un ceas în ritm turbat.

De răutate, de minciuna
acestei lumi și de păcat
îmi spală sufletul bolnav.
Devin curat, dar mă întreb :
Cum o să spele de nărav
pămîntul tot de singe șiroit !...

Dar valurile tac întruna și bat neostoit !

Rugăminte către lume

Nu voi fi niciodată fericit
cît timp în jurul meu e suferință.

Din blidul meu de om bine hrănit,
de foame poate țipă o ființă !

În somnul meu — tot ea, cu fața răvășită
de-o noapte albă-n chinurile-i grele.

Și țipă crunt copilăria-i amăgită
în jucăriile odraslei mele.

Nu vreau prea mult ca să devin bogat !
Dar sunt bolnav de-o singură idee :

Voi, oameni buni, găsiți un leac adevărat
acestei lumi și-a fericirii sale cheie !

Noapte de noapte

La ora-aceasta calmă, solitară,
în jur nu-i decît fumul de țigară.

În lipsă de amantă — iar durere
și-n lipsă de alt glas, ascult tăcere.

O, voi maeștri ai versurilor albe,
cum le-aș mai înșira și eu în salbe,

dar eu le scriu pe întuneric, ca pe-o jalbă !...
...și de aceea-s negre pe hîrtia albă...

Copiii mei

Iar m-am jucat. Iar m-am jucat cu ei în loc să
scriu.
Au adormit, în fine, dar fila-a rămas goală.

Și, răstignit acu'-ntre ei, îmi spun într-un tîrziu :
„Încă o zi pierdută ! Ah cită iroseală"...

Și de-ar fi numai una în anii cei năvalnici.
În somnul lor, desigur, visează fiecare.

Dormiți, dormiți în pace, copii mei zburdalnici —
trei cărțulii micuțe, în veci nemuritoare !

Cu ochii spre viitor

Ca să fiu foarte sincer, în taină mă cam tem :
numai ce vezi că mîine-poimîine-ntr-o zi,
vreun strănepot de care nici n-am auzit barem,
va dibui o lume nouă
și-n ea pe mine m-o descoperi !

— Noroc, bătrîne ! va striga voios băiatul
și scotocind hîrțoage-asemeni unui idolatru,
doar cu-o minciună să mă prindă-mpelițatul
și mi-e de-ajuns... De-aceea sunt cu ochii-n
patru !

Odaia mea

Mereu micuță, strîmtă, afumată
de-atît fumat și chiar singurătate —
anume mi-o aleg — așa arată.
Odaia mare gîndul ți-l abate,

pe cînd cea mică-aduce cu-o cutie.
În ea poți aduna fără cusur
o lume și să pleci în drumeție
prin viață, ba chiar și pîn' la moarte —
tur-retur !

Prezentare și traducere de
Valentin Deșliu

REVISTA STRĂINĂ

● **COTIDIANUL** „Vecernaia Moskva" anunță moartea scriitorului Viktor Șklovski, cunoscut critic literar, istoric de artă, romanicer și dramaturg, unul dintre creatorii formalismului rus și teoretician al futurismului. Scriitorul a lăsat o moștenire culturală majoră, numeroase studii asupra literaturii, între care „Resurecția cuvîntului" (1914) și „Teoria poeziei" (1925). În cartea sa autobiografică „A fost o dată", Șklovski evocă marii săi prieteni printre care Eisenstein, Mandelștam și Maiakovski. Opera sa de romancier nu mai puțin importantă numără, între altele, volumele „Călătorie sentimentală", „Călătoria lui Marco Polo" și „Căpitanul Fedotov".

● **PRESTIGIOSUL PREMIU „CERVANTES"** considerat un adevărat „Nobel" al literaturii de limbă spaniolă a fost decernat anul acesta scriitorului argentinian Ernesto Sabato. De la instituirea lui, în 1970, premiul, în valoare de 10 milioare de pesetas, aproximativ 59.000 de dolari, a mai fost acordat scriitorilor latino-americani Alejo Carpentier, Jorge Luis Borges, Juan Carlos Onetti și Octavio Paz.

● **UN PROGRAM** foarte interesant de atragere a copiilor și adolescenților spre carte și lectură a fost inițiat de „The New York Public Library's Early Childhood Resource and Information Center". Intitulat „Stellar month of Education", programul pune accentul pe activitatea în mijlocul copiilor de culoare. „Library journal" consemnează părerea coordonatorului programului, Kenneth Bancroft Clark care arată că sărăcia și mizeria socială dezumanizează anumite medii ale societății americane contemporane și că tocmai copiii proveniți din aceste medii trebuie atrași de bibliotecă în activități educaționale.

● **OBIECT DE PATRIMONIU** cultural național, cartea manuscrisă face obiectul cercetării minuțioase a specialiștilor. Julius Sopko, distins bibliolog din R.S. Cehoslovacă a realizat un impunător catalog al „Manuscriselor medievale latine din bibliotecile slovace", în care descrie un număr de 200 de titluri. Dintre acestea, doar 155 de volume au ajuns pînă în zilele noastre. Titlurile celor care s-au pierdut sînt restituite cu probitate științifică din diferse însemnări sau cataloage de epocă.

● **O FOARTE INTERESANTĂ** și utilă prezentare a bibliotecilor din Singapore publică revista „Bibliotekovidenie i bibliografija za rubeznom". După un scurt istoric (prima bibliotecă singaporeză a luat ființă în anul 1823) urmează o analiză detaliată a activităților și rolului Bibliotecii naționale, una din cele mai mari biblioteci contemporane din sud-estul. Asiei, în viața culturală a țării. Acestui centru pilot al muncii științifice i se adaugă Biblioteca universitară, cu o activitate neîntreruptă din anul 1949, cu un fond de peste 700 000 de volume și cu numeroși cititori, studenți și cadre didactice.

● **UN CICLU** de patru conferințe menite să ofere „o privire de ansamblu asupra criticii europene din secolul nostru" publică René Wellek în „Four critics : Croce, Valéry, Lukács and Ingarden" la „University of Washintgon Press". Croce și Valéry sînt analizați împreună exemplificînd pentru cercetătorul american teoria antitetică a raportului autor, operă, cititor, gînditorul italian combinînd elementele într-o unitate perfectă, Valéry considerînd că nu există o relație conceptuală sau cauzală între cei trei factori ai ecuației. Lukács și Ingarden ar reprezenta — după cum scrie Wallace Martin în recenzia sa din „Comparative literature" antiteza teoriilor care au devenit parte comună a modului nostru de a concepe critica de la publicarea „Teoriei literaturii" a lui Wellek. Opțiunile fundamentale exemplificate de cei patru critici ar putea fi coordonatele principale ale unei hărți a criticii secolului XX și ar putea avea această funcție de direcție în volumul al șaselea al „History of modern criticism" la care lucrează René Wellek.

● **„LITERATURA ÎN SPRIJINUL VIEȚII"** — este titlul unui articol din „Buch und Bibliothek" în care Reinhart Zuschlag prezintă experiența unei biblioteci publice din R.F. Germană în domeniul biblioterapiei, adică în „procesul interacțiunii între personalitatea cititorului și literatură, care poate fi o abordare psihologică eficace în vederea stimulării, adaptării și maturizării personalității". Solicitat de un cititor a cărui fiică spitalizată urma terapia prin carte, bibliotecarul a avut de rezolvat problema grea a alcătuirii unei bibliografii adecvate specificului bolii și personalității cititoarei. Relatînd experiența proprie încununată de succes, Reinhart Zuschlag pledează pentru extinderea biblioterapiei.

● **O CARTE** care își propune reconstituirea mentalității epocii lui Montaigne și reușește este volumul lui Géralde Nakam intitulat „Montaigne et son temps. Les eveniments et les Essais". Michel Simonin recenzează acest studiu în „Bibliothèque d'humanisme et renaissance", arătînd că meritul principal al autoarei este acela de a sfîșia „acea mască a temporalului" care acoperă figura lui Montaigne. Reconstituind climatul social și ideologic în care au fost scrise „Eseurile", Géralde Nakam studiază atît realitatea istorică, atestată documentar, cît și mentalitatea actului de creație într-un context istoric specific, realizînd, după Michel Simonin, o necesară pregătire în vederea unei sociologii a Eseurilor.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **PREMIUL HERDER pe anul 1984 a fost decernat cunoscutului scriitor român Adrian Marino, istoric, critic literar și estetician, cunoscut de mai multă vreme și în străinătate. Adrian Marino este după Tudor Vianu, exegetul și editorul lui Alexandru Macedonski cel mai impunător. Studiile sale privitoare la critica literară, între care** Dicționarul de idei literare, **au fost primite cu unanimă apreciere, precum și cărțile publicate la editura franceză Gallimard,** Hermeneutica lui Mircea Eliade **și** Etiemble sau comparatismul militant.

Elev al lui George Călinescu, urmîndu-și maestrul mai cu seamă în stil, dar nu și în metodă Adrian Marino, prin opurile dense, bine închegate ideatic, se alătură în linia unor Al. Rosetti, Al. Philippide, Eugen Barbu, Nichita Stănescu ș.a., încununați cu acest premiu Herder de înaltă valoare.

Colaborator și al revistei noastre, îi felicităm cu toată căldura pe noul laureat. (G.S.)

● **ANIVERSAREA CENTENARULUI NAȘTERII LUI PANAIT ISTRATI** a prilejuit o frumoasă și caldă manifestare culturală în Finlanda, la biblioteca publică a orașului Toijala, bibliotecă în colecțiile căreia se numără un însemnat fond de carte românească, de peste trei mii de volume. În cadrul festiv al expoziției de carte cuprinzînd numeroase volume din opera scriitorului, expoziția organizată în marea sală a bibliotecii, a fost prezentată o bine documentată și expresivă expunere asupra vieții și operei prozatorului omagiat. A urmat un recital de poezie românească. Versuri ale unor poeți români clasici și contemporani au fost prezentate auditoriului, reprezentanți ai autorităților locale, oameni de cultură, ziariști precum și un numeros public, atît în limba română cît și în traducere în limba finlandeză. La această reușită manifestare culturală au contribuit studenți și cadre didactice de la lectoratul de limbă și literatură română a Universității Turku.

● **UN COLOCVIU INTERNAȚIONAL** consacrat studierii operei lui Mihai Eminescu a avut loc în cadrul generos al Bibliotecii române din Roma, unde timp de trei zile au fost susținute numeroase comunicări. Au participat atît la expuneri cît și la discuții profesori, critici și istorici literari din Italia, Franța și țara noastră, subliniind în intervențiile lor caracterul specific al poeziei eminesciene, coordonatele naționale și universale ale creației marelui poet român.

● **ACADEMIA DE MUZICĂ „FRANZ LISZT"** a acordat tradiționalele premii internaționale „Artisjus". Festivitatea de înmînare a acestor prețioase distincții a avut loc recent la Budapesta. Muzicologul român, Viorel Cosma, profesor la Conservatorul din București, se află printre laureații străini ai premiilor decernate de Academia de muzică „Franz Liszt" în acest an.

REPERE

Despre pasiunile sufletului (II)

Problema situării lui Descartes în epoca lui și a raporturilor cu gînditorii dinaintea sa cere de altfel o mare suplețe de interpretare. Chiar aprecierea de către Dr. Brătescu a concluziilor lui Gilson privitoare la terminologia lui Descartes este exagerată. Gînditorul francez evidențiază mai degrabă raporturile strînse ale autorului **Discursului asupra metodei** cu scolastica (Constantin Noica observa : „Indexul scolastico-cartezian, alcătuit de E. Gilson, stă mărturie pentru strînsa legătură, **nu numai terminologică** (s.n.) ce ține pe Descartes în vecinătatea scolasticei", în **Ideea de știință universală la Descartes, Revista de filosofie,** vol. XX (Serie Nouă), nr. 1, ianuarie-martie 1935. Într-o notă la acest pasaj se fac referințe numeroase privind studii ce se opresc asupra aceleiași dependențe, conchizînd : „Nu e curios că doar străini se grăbesc să istoricizeze figura lui Descartes, în timp ce francezii își ascund faptul dependenței sale de scolastică ? Nici filozofia nu scapă cu desăvîrșire de pasiunile naționale !"). O oarecare sărăcie, atît în studiul introductiv, cît și în note, există și în ceea ce privește înțelegerea tratatului **Despre pasiunile sufletului** în raport cu celelalte scrieri și cu ansamblul gîndirii lui Descartes (sugestii bogate se găsesc în M. Uță, **Știință carteziană, Revista de filozofie,** vol. XV (Serie Nouă), ianuarie-martie 1930. Menționăm că același autor are și o carte despre Descartes, publicată la **Casa Școalelor.** De asemenea, un foarte solid studiu dedicat teoriei despre pasiuni a lui Descartes, cu bogate referințe bibliografice, se află în numărul închinat lui Descartes de **Revista de filozofie,** XXII, nr. IV, octombrie-decembrie 1937, sub semnătura Dr-ului Al. Tillmann, **Etica lui Descartes).** Autorul **Discursului asupra metodei** este un filozof asupra căruia s-a scris enorm, și de aceea trebuie adoptată o atitudine de mare prudență în ceea ce privește comentariile. Poți să știi multe despre cum a greșit sau nu Descartes în legătură cu inima, nervii, sîngele și glandele din corpul omenesc, și totuși să nu înțelegi nimic din gîndirea lui. De aceea, mi s-a părut deplasată aprecierea lui Gheorghe Brătescu la adresa lui Basil Munteanu, chiar dacă este atenuată de o formulă deferentă : „...ne putem întreba dacă anumiți comentatori ai acestui tratat l-au citit efectiv. Sînt cel puțin derutante, de pildă, aprecierile pe care le face, în legătură cu scrierea amintită, un studios de acribia și finețea lui Basil Munteanu" ! Justificarea prefațatorului este că asemenea opinii s-ar datora „clișeelor curente" în legătură cu raționalismul cartezian. Bietul Basil Munteanu !. ...Dincolo de faptul că nu este adevărat, și că citatul din **Permanențe franceze** se referă la stilul gîndirii lui Descartes, stupefiante sînt formulele folosite. Ce înseamnă a spune despre un istoric literar cu ținuta lui Basil Munteanu că aprecierile sale sînt : „cel puțin derutante" ? Cel puțin ? Iar a presupune că Basil Munteanu a vorbit vreodată despre cărți pe care nu le-a citit este de-a dreptul scandalos ! Dacă aș fi răutăcios, aș spune că Basil Munteanu cunoștea atît de bine universul lui Descartes, încît ar fi putut că comunice mai multe adevăruri despre tratatul său, și fără să-l citească — decît autorul unor asemenea aprecieri. cu toate că acesta l-a tradus în românește, de altfel într-o versiune remarcabilă ! Dar iată ce afirmă același fost profesor de la Universitatea din București în cursul său despre **Clasicismul francez, II. Ideologia și literatura de idei, I,** 1941—1942, litografiat de Facultatea de filosofie și litere, la pagina 262 : **„In Principia philosophiae,** 1644, tradus în franceză de abatele Picot, există un capitol intitulat : „Comment nous pouvons plus clairement connaître notre âme que notre corps". De aici rezultă că e preferabil să ne ocupăm mai mult de suflet decît de corp, de vreme ce acest studiu ne procură cunoștinți mai clare. Acest psihologism cartezian va fi îmbrățișat cu convingere de întreaga artă clasică, eminamente psihologică. Descartes însuși e un metafizician cu coloratură psihologică, iar ultimul său tratat e un **Traité des Passions de l'âme,** 1649, adică o operă de psihologie". E păcat că asemenea alunecări ale expresiei umbresc ținuta remarcabilă a acestei ediții foarte muncite ! Ele sînt mai degrabă manifestări de inabilitate, care ar fi trebuit observate de către editor. E un fel de improprietate a stilului de gîndire al autorului, iar nu a expresiei sale lingvistice.

Aurel-Dragoș Munteanu

JURNAL DE POET

Heidegger, poetul

Este o nespusă frumusețe în acest suflet de tînăr din Pădurea Neagră, tînărul ce va deveni cum s-a spus de atîtea ori cel mai de seamă filosof al acestui veac ancorat asupra ființei.

Iată ceasul de taină al scrisului său între seară și noapte. Între toamnă și vară, nici noaptea n-a trecut în adîncă stăpînire nici seara nu sfîrșește a fi, nici toamna n-a irupt, nici vara nu s-a retras ; este clipa ce stă la pîndă să devină eternitate. Acum pornește drumul în lumina trandafirului către crîngul grădină împodobit de splendoarea miresmelor duse, devenite fruct împărtășire hrană, hrană și sămînță.

Apar în aceste poezii cuvinte ce vor face carieră filosofică de-a lungul deceniilor : Ființa mea tînără, lumină împuținată, secetoasă, teamă, nerenunțare, și în cele din urmă starea de grație, mila, harul, aura ce va fi pridvorul ființei de mai tîrziu.

Ioan Alexandru

Să așteptăm

În fața porții grădinii împrimăvărate
Să ne supunem ascultării curate
Pînă ciocîrlia și zorii
Și cîntecele viorii
Și murmurul de izvoare
Și argintii, unduitoare
Clopotele turmelor într-o dungă
În corul cosmic al bucuriei
Se-alungă.

Ore ca pe muntele măslinilor

Ore ale vieții mele ca pe muntele de osîndă
Lumină lăuntrică întunecată
Abandonat ezitărilor ce sfîșie
Adesea m-ați văzut.

Plîngînd strigam : nicicînd renunțîndă
Ființa mea tînără zbuciumată
Lepădîndu-se de melancolie
Îngerului Har s-a încrezut.

În românește de Ioan Alexandru

SPORT

Prînzul din cuprinsul întîmplărilor

Zăpada proaspătă îmi ține judecata limpede și pune puțin verde noptatec în patima vorbelor. Nu voi dezlega snopul de nuiele, nici maldărul de pelin ca să ne ia mințile somnul de-astă vară. Deci, cu duhul blîndeții prin nervii arborilor care se schimbă-n colți de sîrmă ghimpată la cel dintîi semn de vînt neprielnic. Cum se prezintă situația în fotbalul românesc la sfîrșitul anului 1984 ? Vînătă ca vița de vie și ceapa de apă. Echipa reprezentativă, însingerată la turneul final al campionatului european, a suferit în continuare o droaie de înfrîngeri, care de care mai de neînghițit și de nesuportat, Dinamo a ratat, acasă, calificarea în sferturile de finală ale Cupei campionilor europeni, Steaua i-a fost soră peltică în Cupa U.E.F.A., Sportul studențesc și-a frînt ambițiile la Milano, iar Universitatea Craiova (de mult n-am mai trăit o stare de umilință ca cea de miercuri !) și-a vîndut dragostea de-o viață pe un corb de rugină, la Sarajevo. În același timp, în campionatul intern s-a instituit ca arbitru al eleganței Gloria Buzău, echipă căreia bunicul meu, pe post de sfîntele moaște, nu i-ar strica în nici un caz media de vîrstă. Așa stau lucrurile și nicidecum altfel, iar noi punem cornul în pernă și ne facem că n-am văzut, n-am auzit și pornim vînătoarea de voturi pentru cel mai bun fotbalist al anului. Lunca arde și mamaia se plimbă eu luntrea prin flăcări ! Undeva-n cuprinsul întîmplărilor stă și prinzul lor de tămîie. Lemnul n-ajunge singur sub joagăr. La începutul drumului stă un topor de oase. Vreți să-l căutăm ? Eu am încercat și mi s-a dat brînci. Pentru o vreme m-am lăsat păgubaș. Am răbdare, vor veni plățile, fiindcă nu putem merge în minune la nesfîrșit. Mărul, oricît de rotund, tot în gură sau în cuptor sfîrșește. Iar eu am cerul gurii zdravăn și gustul zvelt. Dar să nu depărtăm de sujet. Am zis-o pe franțuzește, fiindcă va fi vorba mai jos de Mircea Lucescu. Hodoronc-tronc, vor țipa unii, s-a lefterit Craiova și el se supără pe alte necesități bolnave. Greșiți. Și vă invit să încercăm împreună un control sumar al înfrîngerilor din acest an. La temelia lor îl vom afla de trei ori prezent pe Lucescu : prezent la echipa națională, unde e rostul lui prin numire legală, prezent la Sportul studențesc, unde se potrivește ca sabia irodului în cisma soldatului și prezent și la Universitatea Craiova, ca negara-n spicul griului. Dar eu știu ce se-ntîmplă cu el. Feștelind chiparosul în Franța, s-a apucat să fumeze cu nesaț ideea că-și va ține balta plină cu pește, legîndu-și numele de calificarea scăpătoare a unei echipe de club. N-a ieșit. Nu i-a izbutit atentatul. Mai ales cu Universitatea Craiova. Și-ar fi trebuit să-și aducă aminte că în urmă cu cîțiva ani, tot la Sarajevo și tot pe post de supervizor mai furase un 4—0 cu Corvinul Hunedoara. Îl sfătuiesc să-i lase-n apa lor pe antrenorii de cluburi și să-și vadă de necazurile lui. Pentru că apa, cuvînt umed prin excelență, involburată peste măsură, se schimbă în țînut îndărătnic și ușor inflamabil. Craiova n-ar fi jucat niciodată biza la 16 m dacă n-ar fi fost Lucescu așezat pe credința că numai apărarea, lălăind mîngea, hotărăște soarta unei partide. Nu mă bălăcesc în părerea că Universitatea Craiova a evoluat mizerabil și a pierdut datorită exclusiv amestecului nedorit de nimeni al lui Mircea Lucescu, (că doar nu Lucescu l-o fi asmuțind pe Irimescu să încaseze cite-un cartonaș roșu pe toate terenurile din lume !), totuși vreau să-i aduc la cunoștință antrenorului național nostre o frază aparținînd scriitorului sîrb Ivo Andric, autorul celebrului roman E un pod pe Drina **(foarte aproape de Sarajevo) : „cînd nu poți ajuta cu nimic, atunci e bine cel puțin să te salvezi".**

Și asta pentru că țin foarte mult la el și vreau să-l văd suind munții la Guadalajara din Mexic.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
51
(1 181)
Sîmbătă
22 decembrie
1984
10 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNFĂPTUIREA HOTĂRÎRILOR CONGRESULUI

Țara pregătindu-se să încheie un an, țara pregătindu-se să întîmpine un nou an și pretutindeni, în cuprinderea sa economică și socială, pulsul viu și puternic al hotărîrilor marelui forum comunist, cel de al XIII-lea Congres al partidului, garanția mersului său ascendent, a ridicării sale pe noi trepte de progres și civilizație, acesta este sensul, unul dintre sensurile de fond ale momentului politic actual, acesta este simbolul, unul dintre simbolurile prin care ne exprimăm la altitudinea neîncetatei noastre deveniri. Marea Adunare Națională a dat putere de lege planului și bugetului pe anul viitor, documente care, în registrul lor economic și social, dețin și o certă și inconfundabilă motivare politică, un țel mereu călăuzitor, o constanță de spirit care este aceea a dezvoltării și în consecință a conducerii acestui întreg și vast proces, revoluționar prin însăși forța și natura substanțializării sale. Se abordează astfel ca lege viitorul apropiat și un prim sentiment care se degajă este acela al racordării întregii țări, a întregii națiuni la noi capacități și noi resurse materiale și spirituale, într-o încordare de efort și voință prin care se succed imaginile propriei noastre contemporaneități, ale propriei noastre condiții.

Prin puterea lor de lege, **planul** și bugetul care au fost adoptate, dezbătute și aprobate mai înainte în colectivele de oameni ai muncii, pe ramuri și sectoare de activitate, indică anul următor ca unul dintre anii cei mai complecși din întreaga perioadă a cincinalului în curs. Prin prevederile lor, ele au și un rol de bilanț, se întemeiază pe tot ceea ce s-a înfăptuit pînă acum dar și pe tot ceea ce trebuie gîndit și făcut în continuare pentru ca la finele acestei perioade să se poată privi mai departe și să se poată aborda, de pe poziții sigure, înfăptuirea hotărîrilor celui de al XIII-lea Congres. Au un rol de bilanț și în același timp prospectiv, țin de acel optim și necesar coeficient de siguranță pe care-l luăm ori de cîte ori ne punem problema dezvoltării și a soluțiilor acesteia, conform propriilor noastre cerințe și posibilități. Astfel, la un volum de investiții de peste 300 miliarde lei, ultimul an al cincinalului în curs urmează să devină anul cu cea mai mare producție industrială, cu creșteri importante față de 1984 la toți indicatorii. Aceasta are o strînsă legătură cu calitatea muncii și vieții, cu nivelul de trai în sfera căruia se cuprind toate demersurile noastre de natură economică și socială, implicit acelea care privesc creația, fenomenul cultural-artistic și științific contemporan, implicarea tot mai accentuată a științei și tehnicii, a cercetării și ingineriei tehnologice în producerea noului și pe această cale în ridicarea întregii economii, a muncii și vieții întregii societăți la cote și reliefuri valorice noi, la nivelul unei calități superioare în toate domeniile și sectoarele de activitate.

O lectură politică a acestor documente care dau configurația de fond în plan economic și social a anului viitor reliefează mobilurile care stau la baza unui demers esențial și colectiv și, mai înainte de toate, propune clar și explicit o conștiință a scopurilor, a mijloacelor ca și a soluțiilor. Pe cît de complex, pe cît de voluminos în latura sa economică și socială, pe atît de dinamic și necesar apare acest an din perspectiva întregului program adoptat de Congresul al XIII-lea al partidului pentru cincinalul 1986—1990. De la dezvoltarea extensivă la dezvoltarea intensivă este sensul plenar și generic al unui prezent ce se manifestă în toate implicațiile sale și pe lungimea de undă a unui timp în permanență înnoitor. Resimțim în această pecetea gîndirii și acțiunii secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, resimțim clarviziunea și continuitatea demersurilor sale pentru ca prin tot ceea ce facem să înălțăm pe noi trepte România și să ne împlinim destinul socialist.

Un nou capitol în cronica relațiilor româno-bulgare, un nou argument, o nouă pagină care consfințește bunele și multiplele legături dintre cele două țări și popoare vecine și prietene — vizita în țara noastră, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a tovarășului Todor Jivkov, secretar general al C.C. al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria. Acest nou dialog la nivel înalt — formulă viu statornicită în practica ultimilor douăzeci de ani — conferă o incontestabilă valoare principiilor și normelor care caracterizează raporturile frățești dintre partide și state și dă un impuls hotăritor consolidării și dezvoltării acestora pe multiple planuri, în interes reciproc. Convorbirile oficiale, documentele și înțelegerile asupra cărora s-a convenit probează o statornică și vie prietenie, cu întemeieri istorice atît în trecut cît mai ales în prezentul socialist, în opera de edificare a noii societăți. **Vizita oficială pe care o faceți în România**, subliniia în toastul său tovarășul Nicolae Ceaușescu, **ne dă prilejul să continuăm tradiționalele noastre întîlniri și convorbiri care au conferit, de fiecare dată, noi impulsuri bunelor relații de prietenie și colaborare dintre partidele, țările și popoarele noastre. Sînt încredințat**, aprecia mai departe tovarășul Nicolae Ceaușescu, **că vom găsi împreună noi posibilități de a intensifica și mai mult colaborarea și conlucrarea tovărășească și consider că trebuie să facem, și în continuare, totul pentru ca nivelul acestor relații să crească necontenit, să se afirme, din toate punctele de vedere, ca un exemplu de raporturi între state socialiste vecine și prietene.**

Atmosfera de caldă prietenie, de stimă și înțelegere care caracterizează asemenea momente consacră formule și modalități de conlucrare în virtutea unor scopuri înalte și durabile. **Există** — spune tovarășul Todor Jivkov, **premise favorabile pentru aceasta : o bună vecinătate, tradiții îndelungate de prietenie și relații spirituale, completarea reciprocă a economiilor noastre naționale, cuceriri incontestabile în viața materială și spirituală. Bineînțeles, decisivă este calea noastră comună de edificare socialistă ; decisive sînt ideile și țelurile noastre măreț.**

Preocupîndu-se de continua amplificare a relațiilor bilaterale, a colaborării pe multiple planuri, cei doi conducători au trecut în revistă probleme ale vieții internaționale, scoțînd în evidență necesitatea unei abordări noi, realiste a tuturor acestora, exprimîndu-și convingerea că acționînd unite, conlucrînd tot mai strîns, popoarele, forțele înaintate — în rîndul cărora țările socialiste au un rol de seamă — pot opri cursul periculos al evenimentelor spre încordare și război, pot asigura triumful politicii de dezarmare, de destindere, de independență, de colaborare și pace. Este aceasta expresia fidelă a unei stări de spirit și a unui mod concret, responsabil de a privi lumea și de a lucra pentru condiția umanității. Cronica atît de bogată a bunelor noastre relații de înțelegere și bună vecinătate a primit prin acest nou dialog argumente deschizătoare de noi căi, sub semnul sentimentelor celor mai trainice.

Luceafărul

Secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniia, definind rezultatele vizitei oficiale de prietenie întreprinsă în țara noastră de către tovarășul Todor Jivkov : „Convorbirile pe care le-am purtat împreună în aceste zile constituie o nouă și puternică expresie a tradiționalelor raporturi de prietenie și colaborare dintre popoarele român și bulgar, dintre țările și partidele noastre, o ilustrare a dorinței și voinței comune de a le ridica la un nivel și mai înalt, în folosul reciproc, al construcției noii orînduiri în România și Bulgaria, al cauzei generale a socialismului și păcii".

CÎNTEC

Cel care-și iubește țara
mire mi-e dintotdeauna
și-i fac ziua numai soare
și-i răresc noaptea cu luna.

Celui ce-și slăvește țara,
îi stau munte lîngă el
veghind gîndul să nu-i cadă
de pe creștetul acel.

Celui ce-și iubește țara
îi stau mare lîngă dînsul,
ca-ntr-un leagăn îi țin cerul
ca pe tărmuri îi spăl plînsul.

Celui ce-și slăvește țara
îi sînt iarbă-alăturea
vițuindu-i drumu-n drumuri,
dîndu-i morții cale grea.

Celui ce-și iubește țara
mi-l fac drag, mi-l fac de soartă
îi fac ochii numai stele
veșnicind pe sub o poartă.

Celui ce-și slăvește țara
îi fac gura veac de rai
și mi-l fac asemenea
și-i dau peste vremuri grai.

Celui ce-și iubește țara
îi scot inima-n lumină
și-i fur steaua de pe ceruri
să-i fie nuntirea lină.

Valeria Deleanu

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Socializarea adevărului

Edificarea socialismului — proces de amvergură istorică, proces complex și de durată, operă de creație colectivă conștientă, prin care masele largi populare dau întreaga măsură a capacității și propensiunii lor de a transforma lumea în conformitate cu un generos proiect umanist, cu năzuințele și idealurile lor cele mai nobile — presupune deopotrivă restructurarea din temelii a împrejurărilor vieții materiale a oamenilor și redimensionarea, primenirea universului lor spiritual. Revoluția socialistă propulsînd omul ca ființă generică, individuală și colectivă pe traiectul dezalienării îi oferă acestuia șansa decisivă de a-și apropia în mod real esența sa umană. În această perspectivă a întemeia o nouă cultură, o nouă spiritualitate nu înseamnă numai, așa cum remarca unul dintre cei mai mari gînditori marxiști ai secolului nostru, a face descoperiri „originale" pe cont propriu, a accede la noi adevăruri, ci mai ales, în primul rînd, a răspîndi în mod critic adevărurile descoperite, contribuind în mod deliberat, activ la „socializarea" acestora, astfel încît ele să devină baza unor acțiuni vitale, elemente de coordonare și de ordine intelectuală și morală.

Conștiința autentic revoluționară se delimitează astfel în chip necesar și radical de tot ceea ce este incremenit și osificat în lumea spiritului, exercitînd din punct de vedere intelectual o binefăcătoare înrîurire asupra practicilor teoretice, asupra praxisului propriu zis. Conștiința revoluționară se află însă, nu mai puțin, în mod necesar, în inconciliabil conflict cu inerția și certitudinile confortabile ale conștiinței comune. Ale acelei conștiințe comune căreia gîndirea dialectică îi apare cel mai adesea ca un iminent pericol, în stare să-i răstoarne certitudinile pe cît de comode pe atît

Mihai Milca

Continuare în pag. a 8-a

IN ACEST NUMĂR :

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA
● Poeme de ● Mircea Micu și ● Marius Robescu
●
Eroii cărților nescrise
«Dăbulenii în decembrie»
●
Cenaclul «Numele poetului»
●
«Munții îmbrăcați cu oameni...»
proză de Petru Vintilă
●
Poeți din cenaclul **«Dacia Fëniks»**

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL XIII-LEA

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Necesitatea implicării

Nimic altceva nu e mai actual, astăzi, decît necesitatea implicării în miezul fierbinte al clipei, în șuvoiul tumultos al prezentului, în însuși destinul poporului. Asta nu înseamnă, bineînțeles, aplatizare, participarea prin scris la viața de zi cu zi a oamenilor neavînd nimic comun cu uniformizarea. Ea duce, dimpotrivă, la o deplină realizare a năzuințelor proprii, la o deplină și nevisată înflorire a potențelor fiecărei personalități. Exemple celebre din trecutul glorios al literaturii noastre îndreptățesc cu prisosință aceste afirmații. Fiindcă întotdeauna scriitorii români, cei mari în primul rînd, au fost alături de popor, i-au cunoscut durerile și bucuriile, i-au retrăit năzuințele, unii dintre ei cheltuindu-se cu tot ce aveau mai bun în această dăruire esențială, necunoscînd altă bucurie în afară de slujirea, pînă la capăt, a poporului care îi vădise, nevroind să cunoască altă satisfacție, nemaiavînd vreme să se gîndească la rînguri și la beneficii, cunoscînd astfel libertatea interioară cea mai deplină și mai curată. Asta nu înseamnă, desigur, că au trăit într-o încordare permanentă și că au vorbit toată ziua, se potrivea, nu se potrivea, de natie și de țară, înseamnă doar că au creat în acest sens, în sensul năzuințelor celor mai profunde ale poporului, iubirea lor fiind, cel mai adesea, conținută, ea îmbrăcînd nu o dată haina simplă și strălucitoare a faptelor. Ei nu s-au sfiit, la o adică, să vorbească deschis despre dragostea și devotamentul pe care le nutreau față de neam, declarațiile acestea ale lor stînd totdeauna „în umbra faptelor", necunoscînd niciodată zornăiala și forfoteala demagogiei patriotarde, nici

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 8-a

Conștiința unei epoci, adevărul unei epoci (II)

În materie de progres, totul pornește de la factorul politic. Aspecte aparent minore din structura acestuia, odată transpuse la scara majoră a realităților social-economice, capătă proporții fenomenale. Noi nu am avut pînă acum două decenii o strategie a dezvoltării globale și, dacă stăm să ne gîndim bine, nici nu puteam avea. Astfel, chiar epocile de relativă înflorire au suferit de păcatul fragmentarismului. Instinctul sigur de autoconservare al românilor a găsit însă, în funcție de condițiile istorice, cele mai bune forme de a salva identitatea națională în ansamblul ei : după retragerea de 1 000 de ani într-o viață de tip organic (așa-numitul „boicot al istoriei", după spusele lui Lucian Blaga) asistăm la o perioadă de circa 800 de ani de cooperare cu istoria în direcția făuririi și salvării vieții statale. Este cunoscut faptul că românii au fost singurul popor din această zonă frămîntată a lumii care a reușit să își mențină existența de stat — ceea ce, din punct de vedere tactic și strategic, a avut o însemnătate excepțională în săvîrșirea treptată a idealurilor naționale. Din păcate, vorba lui Nicolae Iorga, am fost nevoiți să construim în locuri ferite, pitit, la munte, atît din cauza lipsei de pace și de posibilități, cît și din dorința de a nu-i irita peste măsură, prin fast și armonie, pe agresorii care aveau la acea oră a umanității o cultură net inferioară. În acest sens, voi aduce numai două exemple : pe de o parte, palatele și basilicile supradotate ale cetății lui Constantin cel Mare, menite să-i umilească și să-i țină la respect pe migratori, au atras în final furia posesivă a ocupanților de la 1453, iar pe de altă parte, după exact 230 de ani, în vremea asediului Vienei, aceiași agresori erau enervați la culme de magnificența catedralei Sf. Ștefan, pe care au bombardat-o de la distanță. Iată numai

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 9-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

UN AN DE POEZIE

Anul pe care îl încheiem nu a fost pentru poezia tinerilor un an de excepție. Au apărut însă unele caracteristici pe care trebuie să le subliniem, ele anunțînd modificări de perspectivă în planul liricii. Analizîndu-se producția poetică din ultima perioadă se poate constata o deviere sensibilă de la direcția rigidă autoimpusă de „generația '80". Este semnul ieșirii din pubertatea agitată care, acum 2—3 ani, cultiva cu ostentație experimentul lingvistic mai mult sau mai puțin necesar evoluției liricii. Scutit de conflicte estetice radicale, anul poetic 1984 este semnificativ pentru procesul de îmblînzire a climatului liric și a sedimentării experiențelor. Intrată într-o zonă a contemplației, poezia tinerilor pare acum o mare după furtună. Relaxarea este aparentă pentru că de fapt metamorfozele continuă să se producă în adîncime, bineînțeles fără „șocurile acustice" de la început. E inutil să repetăm că spectaculozitatea riscantă cu care a debutat iconoclast „generația '80" s-a datorat unui număr relativ mic de „insurgenți" și nicidecum majorității tinerilor care scriau sau debutau în perioada respectivă. Refluxul spiritului războinic nu înseamnă și refluxul poeziei. Impresia de fond este că, în momentul de față, se scrie o lirică mai sentimentală, debarasată de orgoliile cenzorale și „revendicative" cu care încerca să epateze inițial. Poezia tinerilor în ultima perioadă, se dezvoltă pe tensiunea dihotomiei natură-cultură nu prin scindarea ci prin **concilierea termenilor.** Asistăm, în momentul de față, la cultivarea unei lirici de meditație care încearcă tot mai mult să evite punctele de conflict dezarmonic (asta și ca replică la tendința anilor precedenți). Tocmai în această căutare a echilibrului ideo-afectiv constă specificul perioadei lirice spre care ne îndreptăm. Expresivitatea convulsivă declanșată de o direcție a poeziei tinerilor la începutul anilor '80, prin experimente ostentative, a avut se pare doar rolul de a releva termenii disjuncți ai sensibilității actuale. Poetica sciziunii, a discrepanței ontologice pare a fi actualmente în declin, fiind înlocuită cu atitudinea reflexivă. Asistăm totodată la un fenomen de **romantizare** a viziunii, de sentimentalizare a expresiei. Bineînțeles procesul este la început și va fi de durată. Parcurgînd volumele ultimului an, întîlnim mult mai rar decît înainte fragmentarismul delirant și angoasa comunicării în favoarea unei generozități expresive care aureolează moral demersul liric. Observăm că afectivitatea și candoarea (re)pătrund în interstițiile poemelor transfigurînd pozitiv realul. Această discretă cotitură spre neoromantism

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Tulnice de sticlă

I-am privit. Și atunci, concentrat asupra rosturilor lor, asupra muncii oarecum ciudate, mi s-a părut că țevile acelea lungi, la capătul cărora creșteau, în permanență, volume de sticlă, sînt niște tulnice. Toată încrîncenarea lor, de suflători, avea parcă ceva copilăresc în ea. Efortul îi făcea să roșească-n obraji ca fetele mari în ajunul pețitului. Și totul ar fi putut semăna, acolo în fața cuptoarelor în care se zbăteau parcă pești unui rîu fierbinte de sticlă, cu o strigare de bucurie peste dealuri, cu tulnicele acelea simbolice, sclipitoare, rotitoare.

Și de fapt asta și este. O strigare anume a sticlarilor bistrițeni către sufletul și ochii noștri, dar și spre cel al întregii lumi. O strigare anume care capătă, în fiecare minut, forma unui potir transparent, de sticlă sau de cristal. Dacă întreaga producție a celor zece ani de cînd ființează întreprinderea, ar fi putut fi strînsă, pentru o clipă, s-ar fi putut alcătui o piramidă uriașă. Spre deosebire însă de vechile și monumentalele construcții legate prin sudoarea aurită a sutelor de anonimi, Întreprinderea de sticlă din Bistrița își are ctitorii săi de proaspătă tradiție.

Unii sînt deja profesioniști în materie, și cine are asemenea oameni știe cam care este valoarea lor, în aur sau în alt echivalent prețios. Cine nu l-ar rivni pe Francisc Schweller, un om bătăios și îndrăznet, stăpînitor de peste 30 de ani al secretelor acestei meserii. Gravor de formație, arta sticlăriei l-a ademenit ca fata morgana, și de atunci caută strălucirile perfecțiunii. A trecut prin ucenicia sticlei, la Mediaș, iar cine spune „Vitrometan", folosește o parolă, amintește un simbol, al unei școli muncitorești inegalabile. După aceea a urmat, la Turda, o școală tehnică de maiștri. Dar în 1964 se reîntoarce la Mediaș. Marile iubiri nu se uită. După șase ani însă, a fost numit director al Întreprinderii de sticlă de la Tomești.

Marian Constantinescu

Continuare în pag. a 8-a

NICHITIANA

Elegie

Pentru mine, Nichita n-a murit !
În o mie nouă sute opt zeci și unu, Nichita a ascultat aceste gînduri.

Da, să vorbim mereu cinstit despre Nichita. Unii au spus că este un mit fals. Se poate. Se poate numai dacă, conjugată cu jugul ideii, falsitatea se poate percepe de cei care aud doar lătratul cîinilor într-o frunză de toamnă. Pădurile primesc și tristețea mistreților, dar refuză tîrziul vînturilor străcurate ale unor anotimpuri pierdute de mult.

Nichita Stănescu are marea îndrăzneală să fie un stejar imens și bine crepusculat într-o pădure de Bărăgan unde, de fapt, este singular. Solitarul din el, vulcan totdeauna în erupție, își aruncă blîndețea lăstarelor care răsar la miez de noapte și înfloresc în noaptea de Anul Nou în erupția ideilor. Mergeți în cîmpie și adunați în noaptea aceea o singură scamă și cu ea împodobiți-vă mintea!

Nichita nu e om ci este o pasăre, pasăre vorbitoare și cînd vulturii îi ciupesc penele, picură din ele elegii. Elegiile lui, unsprezece la număr, nu sînt coruri de îngeri înverziți în parcul literaturii române. Ele depășesc cu o lacrimă întinderea și pe întinderea lui s-au adăpostit prea mulți pricăjiți! Pentru asta astronomii nu înțeleg de ce Soarele, arbitrînd orbește o cămăruță din Calea Lactee unde s-a adăpostit bunul simț, nu îl găsește, în noaptea de Bună Vestire pe cel care vine în straie de rouă. Sărut pragul cerului pe care s-a așezat Nichita să gîndească la nopțile albe și la zilele negre.

După Marea Plecare, Nichita nu a mai ascultat și celelalte gînduri...

Mie nu mi-a mai rămas decît să îi torn o lacrimă în călimara lui plină cu cerneală pentru încă cîteva sute de ani.

Nichita nu se putea naște decît într-un an istoric, revoluționar precum a revoluționat el

Ion Petrache

Continuare în pag. a 6-a

Ieșirea din labirint

Alexandru Oprea rămîne pentru cei mai mulți dintre contemporanii care l-au cunoscut, mai înainte de orice, directorul Muzeului literaturii române. Această instituție întemeiată sub blazonul eminescian al lui Perpessicius a devenit sub mina lui Alexandru Oprea cutia de rezonanță a literaturii române. Rotondele Muzeului, întîlniri cu martorii evenimentelor și personalităților literare de altădată, au făcut de aici înainte parte din viața acestei case a literaturii române transformîndu-se de multe ori în evenimente. Muzeul a încetat să mai fie muzeu, adică doar un sediu de exponate, devenind o instituție dinamică ancorată în actualitate. După exemplul lui G. Călinescu, Muzeul literaturii a făcut și numeroase excursii documentare, în diferite puncte ale țării, cu același scop al prospecției, al descoperirii de informații și documente noi asupra scriitorilor români și a operei lor. Lîngă documentele vechi, colectate cu grijă, folosite cu parcimonie de directorul Muzeului, au apărut altele, proaspete, imprimate pe benzi de magnetofon, asigurînd posteritatea celor pomeniți și a scrierilor lor. Pentru cele vechi Alexandru Oprea a înființat o revistă, **Manuscriptum,** una din cele mai elegante și bine alcătuite reviste de literatură din cîte am avut vreodată, extrem de prețioasă prin cantitatea de informații și de inedite pe care a pus-o în circulație. Și ca o încununare a acestei activități dinamice, care refuză a confunda muzeul cu un teritoriu al mortificării, dar și ca un omagiu față de primul director al Muzeului, Perpessicius, Alexandru Oprea a trecut la întocmirea volumelor ce lipseau din monumentala ediție Perpessicius a **Operelor** lui Eminescu. Concepută la proporții mari, ediția Perpessicius nu intrase încă în aria prozei poetului, teatrului eminescian, a articolelor politice, a traducerilor. Inițiativa lui Alexandru Oprea a părut atît de firească, ediția completă a celui mai mare poet național intră în bagajul obligatoriu al oricărei culturi, încît nu s-a observat că această ridicare a steagului părăsit este mult mai dificilă decît pare la prima vedere. Alexandru Oprea s-a confruntat senin cu toate aceste dificultăți cu voința neclintită de a tipări ultimul volum al ediției de **Opere** Eminescu în anul cînd vom sărbători o sută de ani de la moartea poetului. Viața lui Alexandru Oprea din ultimii ani s-a confundat la propriu cu viața acestor traiecte ale Muzeului literaturii : rotondele, excursiile documentare, revista **Manuscriptum,** ediția Eminescu. Dimensiunile acestei munci se pot evalua mai ales retrospectiv, deoarece discreția fostului director al Muzeului literaturii române nu le-a subliniat niciodată cu zgomot. Lucrul cel mai important însă pe care vrem să-l spunem aici nu este cel privitor la devotamentul real și benefic al lui Alexandru Oprea ci următorul : Alexandru Oprea a fost unul din puținii scriitori constructori de instituții. Alexandru Oprea n-a intrat în Muzeul literaturii cu mentalitatea cantonierului care se așează indiferent în sediul oferit în așteptarea mutării în altul. El și-a asumat instituția și practic a reîntemeiat-o dîndu-i un profil viu și fecund pentru literatura română.

Deși dispărut la cincizeci de ani Alexandru Oprea lasă în urmă un destin grăitor pentru o generație care a fost constrînsă de împrejurări să se clarifice singură asupra rosturilor ei în literatura română. Și Alexandru Oprea, ca și Nicolae Labiș, ca și Nichita Stănescu, face parte din generația fără dascăli care și-a inventat dascălii, generația fără acces la toată zestrea trecutului cultural, dar care a știut să-și apropie această zestre și mai mult decît atît să edifice mai departe cu conștiința misiunii ei. Paginile de critică ale lui Alexandru Oprea sînt risipite prin multe publicații ale timpului și criticul le-a părăsit acolo de-a valma cu altele deși ele meritau alt tratament. A avut la un moment dat sentimentul unei culpabilități pe care a ținut s-o mărturisească. Și-a luat articolele vechi le-a tipărit într-o carte, **Mișcarea prozei** (1968), și le-a adnotat și amendat la subsol zicînd atunci, „am greșit, astăzi am altă părere". A fost singurul critic dintre cei care s-au ilustrat în anii cincizeci cu numeroase articole care au făcut o **mea culpa** publică. Un gest făcut însă pentru alții. Alexandru Oprea își putea retipări liniștit articolele fără această „autocritică" inutilă. Altfel spus, nu Alexandru Oprea era cel ce trebuia să-și facă **mea culpa** în mod public, iar contribuțiile lui de critică și istorie literară sînt dintre cele la care autorul lor se putea întoarce fără să roșească. Singura explicație a acestui gest ar putea fi dată de dorința autorului de a pune un hotar vizibil între ce a fost și ce va să fie.

Discreția și tactul criticului au acoperit în alte împrejurări atît inconformismul, cît și îndrăzneala lui. A te ocupa de viața și opera lui Panait Istrati în anii cincizeci echivala cu o opțiune riscantă. Panait Istrati era de două ori indezirabil : mai întîi indezirabil literar, scrisese în franceză și nu fusese recunoscut de critica românească, și indezirabil politic, prin dezicerea de credințele lui socialiste, din tinerețe printr-o carte care i-a adus o adevărată moarte civilă. Alexandru Oprea s-a apropiat cu precauție și decizie de acest caz extrem de spinos, dedicîndu-i o carte întreagă care nu evită niciuna din chestiunile delicate ale cazului Istrati, într-un timp în care cazuri literare mult mai comode nu erau încă abordate. Alexandru Oprea l-a revendicat pe Panait Istrati pentru literatura română convingător, și totodată a pronunțat indirect o opinie despre literatura și poziția exilaților. Intervenția sa a redeschis dosarul Panait Istrati peste hotare și a determinat actul de justiție postumă necesar față de chinuitul fiu al Brăilei. Panait Istrati n-a fost pentru Alexandru Oprea doar o temă și o monografie ci un act de opțiune și de angajare. Dacă adăugăm și seria de **Scrieri** bilingve Panait Istrati, inițiate de Alexandru Oprea cu ajutorul lui **Eugen Barbu** și Andrei Ion Deleanu, indicăm încă unul din instrumentele și argumentele unei recuperări programatice întreprinsă cu gîndul către viitor. Autorul cărții din 1963 despre Panait Istrati vedea departe. Reintrarea în literatura română a lui Panait Istrati este opera lui Alexandru Oprea.

Ieșită din hățișul unei epoci de dogme politice și literare, generația lui Alexandru Oprea a înțeles necesitatea marilor mize literare. Alături de Panait Istrati a doua preocupare de viață și de moarte a lui Alexandru Oprea a fost ediția Eminescu. De la primii editori de după 1900, de la Perpessicius al cărui legat îl preia, Eminescu n-a avut un slujitor care să vădească în egală măsură atîta energie, devotament și inteligență puse în slujba scrisului eminescian. El a lăsat în urmă trei volume din seria de **Opere** tipărite, iar altele gata de a fi trimise echipe de colaboratori, și îngrijitori ai ediției Eminescu, în frunte cu Petru Creția și Dumitru Vatamaniuc. Dar Alexandru Oprea n-a fost numai un organizator. El este comentatorul lui Eminescu ca gazetar politic în prefețele acestor volume și într-o serie de studii pe care le-a tipărit în presă. Plecat la drum ca istoric literar fără o pregătire specială în Eminescu, directorul Muzeului literaturii române, a terminat prin a fi eminescolog. Volumul de studii **În căutarea lui Eminescu — gazetarul** atestă inițierea adîncă a comentatorului în cotloanele ascunse ale publicisticii eminesciene. Alexandru Oprea s-a retras din sfera disputelor pro și contra Eminescu, în epoca în care au fost scrise articolele. Gestul de prudență științifică a fost decisiv pentru perspectiva obținută. Confruntînd textele lui Eminescu cu cele care le-au provocat apariția, cu contextul de epocă mai ales, Alexandru Oprea ajunge la concluzia că despre Eminescu trebuie scris totul de la capăt, lepădînd instrumentarul moștenit, care este mai ales al ideologiei politice liberale, adversara naturală a criticii politice eminesciene. Precizarea criticului este cu atît mai prețioasă cu cît foarte multe din caracterizările, formulele, etichetele antieminesciene din arsenalul liberal au trecut inerțial în exegeze postbelice. Alexandru Oprea n-a mai apucat să-și ducă pînă la capăt studiile, să-și desăvîrșească descoperirea. Ea a fost confirmată de altfel strălucit de studiul lui Ilie Bădescu **Sincronism european și cultură critică românească,** care lepădînd de pe suprafața operei sociologice eminesciene sedimentul interpretărilor liberale, fie ele zeletiniste, fie ale epigonilor zeletiniadei a dat la lumină o structură coerentă a gîndirii sociologice eminesciene. Semnificativ este dealtfel că încercarea cea mai recentă de a-l combate pe Ilie Bădescu și prin el pe sociologul Eminescu se face cu instrumente din arsenalul anacronic al zeletinismului. Deschiderea operată de Alexandru Oprea va rămîne însă ca o deschidere de referință în bibliografia eminesciană. În totalitate, activitatea lui Alexandru Oprea ca și scrierile lui ne vorbesc despre capacitatea unei generații care și-a găsit singură drumul știind să depășească mizele false prin opțiunea decisă către marile traiecte ale literaturii române. Ceea ce lasă în urmă Alexandru Oprea nu este numai o activitate, nu e numai o atitudine, ci și conștiința marilor programe culturale.

Ceea ce a înțeles generația lui Alexandru Oprea în ce a avut ea mai bun a fost noblețea subordonării. Ea a pornit la drum cu proiecte care nu i-au aparținut, pe care le-a părăsit pentru mize noi și și-a făurit din mers altele subordonîndu-se lor. (Edgar Papu ar fi numit asta „supracompensație). Pentru Alexandru Oprea aceste proiecte au fost Panait Istrati, Muzeul literaturii, Mihai Eminescu. Într-o reprezentare grafică a situației drumul lor ar semăna cu ieșirea din labirint. La capătul oricărui labirint mișcă o geană de lumină. Această zare luminoasă a fost pentru Alexandru Oprea opera lui Mihai Eminescu.

M. Ungheanu

CULTURĂ ȘI SOCIOLOGIE

Să fi ascultat Nicolae Manolescu glasul vocației atunci cînd a intrat pe un teren care este cu totul străin : sociologia și marxismul ? N-am știință urmărindu-i activitatea, pe cît mi-au îngăduit-o obligațiile mele de cercetător de metodă materialist dialectică și de sociolog, ca Nicolae Manolescu să fi manifestat vreun apetit special în aceste direcții. Lipsit de echipamentul profesional necesar, Nicolae Manolescu n-a izbutit să se refere în notele sale din **România literară** la nici unul dintre conceptele sociologice ale poetului. Și totuși cartea noastră a încercat să pună la lucru ideea eminesciană probîndu-i deplina forță analitică în explicarea realităților economico-sociale ale unei societăți atrase în aria capitalismului prădalnic. Dacă n-ar fi vorba despre un act de manifestare publică, vizavi de sociologia eminesciană, am fi trecut indiferenți pe lîngă impotmolirile „sociologice" ale lui Nicolae Manolescu. Cunoscătorul adevărat al textului eminescian nu s-ar mai întoarce azi la poziția exponentului oligarhiei liberale față de teoriile sociologice ale poetului. L-am numit pe Ștefan Zeletin. Cu atît mai mult, ar trece nevătămat pe lîngă poziția de dreaptă liberală a lui Eugen Lovinescu, față de aceeași mare idee teoretică eminesciană. Acești doi mari ideologi aveau un temei istoric și de clasă pentru atitudinea lor față de sociologia eminesciană. Care este însă baza socială a lui Manolescu atunci cînd împrumută poziția dreptei liberale îndărătnicindu-se întru etichetarea continuă a sociologiei eminesciene drept doctrină conservatoare, reacționară etc. Lipsindu-ne temeiul „liberist" noi am încercat, izbutind uneori, cum ne lasă să afirmăm foarte mulți comentatori și recenzenți adevărați ai cărții noastre, să scoatem ideea teoretică eminesciană de sub această etichetare mai ales întrucît am dovedit că ea funcționează în cîmpul de explicare al destinului românilor în acel prag de istorie modernă care pentru ei a fost sec. al XIX-lea.

Surprinzător la un critic care jură pe sincronism și pe E. Lovinescu este să constatăm că nu sesizează sincronismul demersului nostru critic cu cel al cercetărilor de sociologie de ultimă oră. Cine este la curent cu cercetările și concluziile sociologiei contemporane observă, inevitabil, că multe din construcțiile actuale în vogă au un corespondent mai vechi în gîndirea sociologică românească. Acesta este și cazul lui Eminescu ca gînditor social al vremii lui, pe care o explică, ceea ce face ca semnul de întrebare pus de Nicolae Manolescu asupra lucrării noastre, de fapt asupra lui Mihai Eminescu, să fie un semn de întrebare așezat asupra celor mai moderne rezultate ale unei discipline pe care mărturisește că n-o frecventează. Indiscutabil nu-l mai putem trata pe Mihai Eminescu cu măsuri și metode de acum o sută de ani, de acum cincizeci de ani și nici chiar de acum treizeci de ani. Dar fiecare este liber în fond să-și aleagă ca sediu al startului intelectual o epocă sau alta cu calitățile și metehnele ei.

Ceea ce ne miră însă cu deosebire este lipsa de interes și de adeziune a criticului față de demonstrarea unei teze a cărei noutate nu ne aparține, dar a cărui fertilitate pentru istoria și cercetarea românească rămîne indiscutabilă : aceea că fenomenele Europei de răsărit cer un tratament conform propriei lor configurații istorice, economice, politice, culturale. În cartea noastră **Sincronism european și cultură critică românească** am încercat să fixăm nu numai fizionomia distinctă a acestui spațiu istoric și cultural, dar și capacitatea lui creatoare, evidentă astăzi prin confruntarea cu noile cuceriri ale sociologiei occidentale moderne, capacitate ilustrată mai ales prin gîndirea socială a lui Mihai Eminescu. Or, Eminescu, faptul l-am arătat în cartea noastră și nu numai în ea, nu este liderul unui partid, ci al unei clase, al clasei pozitive din România, fiind astfel, împotriva tuturor partidelor politice. Critica societății românești pronunțată de Eminescu se face în numele claselor de jos și de aceea ea este receptată ca un bun propriu de prima generație socialistă și posteminesciană al cărei scriitor preferat a fost.

N. M. care tot timpul mută discuția din planul sociologiei în planul ideologiei politice, operînd o confuzie de planuri improprie cărții noastre, este nemulțumit că Eminescu a criticat pe liberali la care n-ar fi văzut realizările, dar trece peste faptul că această critică se face în numele claselor pozitive și împotriva păturii parazitare, superpuse. De altfel, despre cartea noastră **Sincronism european și cultură critică românească** N. M. vorbește atît de superficial și de puțin încît încercăm bănuiala că această carte nu-i este cunoscută cu adevărat. Cum despre cartea noastră **Sincronism european și cultură critică românească** N. M. vorbește foarte puțin nu are rostul să insistăm. Este însă interesant din punct de vedere sociologic să demonstrăm modul în care sînt folosite tehnicile de manipulare a textelor, a ideilor și în ultimă instanță a cititorului.

În însemnările despre cartea noastră **Sincronism european și cultură critică românească,** Nicolae Manolescu nu dă semne să fi citit cartea dar nici nu izbutește să-și disimuleze suficient de abil „țința" : sociologia critică a lui Mihai Eminescu. Semnatarul are plăcerea schemelor reducționiste și a mistificărilor pe care însă le introduce în scenă cu o tehnică a gradațiilor și reluărilor astfel încît manipularea cititorului se apropie destul de mult de procedeele „seducției subliminale".

Pentru ca această seducție să izbutească Nicolae Manolescu va reuși, printr-o abilă „sugestopedie", să lase impresia că el poate scrie și emite judecăți chiar și asupra chestiunilor despre care n are habar, cum este cazul sociologiei și economiei. După tonul ritos și judecata „fermă" de genul : „cartea lui X este așa și așa" urmează momentul primei mistificări constînd în introducerea cu de-a sila în conținutul cărții „comentate" a unei idei care-i este cărții noastre complet străină. Corpul străin va săvîrși mai apoi adevărate devastări semantice care au drept rost să creeze golul în care „criticul" va instala **citatul „probator"**, rupt din context și eventual dozat cu anumite sublinieri.

În cazul pseudo-recenziei la care facem referire, Manolescu a procedat în chip asemănător. Lăsînd impresia că ar comenta tezele cărții, autorul care încearcă să ne recenzeze provoacă gradat substituiri, care devin, astfel, premisele comentariilor pe care el le va face în jurul citatului căutat prin ciuntirea contextului. În așazisa prezentare, „pe scurt", a tezelor cărții, Manolescu are grijă să supraadauge mai întîi o idee aparent neutră : „Capitalismul a fost la noi de tip „periferial" sau „dependent" și principalele concepte marxiste create în „metropolă" și valabile pentru capitalismul metropolitan trebuiesc adaptate specific la condițiile specifice din Europa de răsărit. Este ceea ce ar fi realizat, cel dintîi, Eminescu, anticipînd sociologia modernă..." Această a doua idee este însă **falsul** lui Manolescu : ea nu se află nicăieri în cartea noastră, dar Manolescu o „infiltrează" pentru a pregăti, mai departe, atacul propriu-zis. În esență, întregul substrat al notelor lui Manolescu trădează acea iritare declanșată de abaterea de la o schemă dogmatică în interpretarea sociologiei eminesciene, precum și credința agresivă că schema aceasta este **modelul unic** prin care trebuie înțelese ideile epocii moderne din aria culturii românești. În baza acestei scheme, ideologii dreptei liberale sînt prezentați drept autori ai acelei sociologii care, cum se exprimă Manolescu însuși, ar fi „descris cu destulă exactitate drumul României moderne" pe cînd „doctrina eminesciană" este una conservatoare, care n-ar fi „putut oferi", după optica lui N. Manolescu, nimic. („Ce-ar fi oferit, în schimb, calea doctrinei conservatoare ?", se întreabă N. Manolescu după ce îl încadrează în ea și pe Eminescu. Și tot el răspunde : „Întrebare fără sens...").

Pe lîngă pasiunea sa pentru „schema unică" provenită dintr-un arsenal revolut, Nicolae Manolescu se arată a fi un mare amator de așa zise **citate probatorii,** care în concepția lui ar administra dovada finală pentru condamnarea ideologică a liniei teoretice la care se referă. (Practica aceasta și-a exersat-o criticul și altă dată). În partea a doua a articolului său N. Manolescu extrage din cartea mea acest citat pe care-l aduce în fața instanței imaginate de el (care probabil ar urma să-l pedepsească pe „eretic") : „Este deosebit de semnificativ pentru obiectivul urmărit de noi faptul **dovedit** de Marx (vezi scrisoarea către Vera Zasulici) că sociologia materialist-istorică a epocii moderne în Europa de răsărit este **o sociologie a trendului istoric al periferializării acestei arii.** Sintem datori, în actualul context al sociologiei mondiale, să demonstrăm că adevăratul întemeietor al acestei sociologii (deci al sociologiei periferializării n.n.) a fost Mihai Eminescu". Sublinierile ne aparțin nouă de data aceasta și ele au rostul de a reface înțelesul adevărat al frazei. Criticul mizează pe neatenția cititorilor săi (curios mod de a comunica cu receptorul potențial al scrisului său) atunci cînd conchide : „eminescianismul sociologic ar fi deci un marxism aplicat capitalismului periferial". Ca și cum sociologia periferializării s-ar identifica cu marxismul. Oare cînd Nicolae Manolescu că Sombart a fost marxist ? Dar Max Weber ? Probabil nu știe că însuși A. Gunder Frank este **un funcționalist** care totuși operează cu concepte marxiene. Iar toți împreună (și alții necitați aici) au creat familia mare a teoriilor „capitalismului periferial"... Nu vedem, așadar, de ce, dacă susținem că Eminescu este întemeietorul **sociologiei periferializării,** ar trebui să tragem încheierea, cu Manolescu, că tezele sale ar fi un „marxism aplicat capitalismului periferial". Oare din faptul că Marx are, în corpul teoriei sale teze provenite, prin reconstrucție, din economiștii clasici, din hegelianism, etc. trebuie să conchidem că este ricardian sau hegelian ?.

Înțelegem că pe Manolescu îl stinjenește ideea seriilor teoretice (ideologice) **paralele,** deci abaterea de la **teza schemei unice** împotriva căreia Marx protesta socotind-o „o prea mare insultă" atunci cînd un „marxist" îl considerase autorul unei atari scheme.

Rugăm cititorul interesat de problemă să urmărească, chiar și numai la pagina 40, ideea care deschide paragraful „spart" de N. Manolescu cu scopuri cît se poate de evidente.

Așa cum se poate desprinde din acest context și, prin el, din textul răstălmăcit de N. Manolescu, ideile susținute de noi sînt următoarele:

1. — cu ideea **„furtului roadelor ei** (ale agriculturii n.n.) **prin intermediari parazitari"** (citat din Marx), am afirmat în chip expres că Marx este **întemeietorul** teoriei „capitalismului parazitar" (dar că la el teoria nu va căpăta extensie de vreme ce nu se ocupase decît ocazional de Europa de Sud-est. Că așa stau lucrurile ne-o dovedește cealaltă scrisoare a lui Marx, (consemnată de acestui tip de capitalism (capitalismul periferial, n.n.) sînt mai dezvoltate, dar ele se încadrează în aceeași serie **paradigmatică** (deci „paradigmatică" ! !) deschisă în sociologie de Mihai Eminescu și acreditată **pe linia marxismului** de C. D. Gherea. Încît fără teamă Eminescu și Gherea pot fi așezați la originea noii serii paradigmatice".

Așadar, baza socială a teoriei eminesciene este o societate **țărănească** exploatată parazitar, iar baza socială a **ideii socialiste** este reprezentată de către cea mai înaintată clasă din istorie — proletariatul. (Regretăm că-i spunem lui Nicolae Manolescu ceea ce se spune la o lecție elementară de socialism științific). Și pentru ca să-i spulberăm criticului iluziile de monolitism teoretic il citățm pe Marx în legătură cu concepția despre diversitatea empirică a unei baze economice : „aceeași bază economică — aceeași din punctul de vedere al condițiilor fundamentale — ...poate prezenta, datorită nenumăratelor și diverselor împrejurări empirice, condițiilor naturale, relațiilor rasiale, influențelor istorice, care acționează din afară, etc. **nesfîrșitele variații și gradații,** care nu pot fi înțelese decît cu ajutorul analizei acestor împrejurări date empiric". (K. Marx. F. Engels, **Opere,** vol. 25, partea a II-a, București, E. Politică 1978, pag. 448). Acest citat se află în orice manual de socialism științific.

În privința „eminescianismului sociologic" N. Manolescu este într-o confuzie permanentă. Specializîndu-se în reducții și inadmisibile deplasări de premise, el transformă disocierea în echivalență, diferența specifică în gen proxim și apoi aruncă totul pe seama cărții noastre. Rostul acestor aprige răstălmăciri nu este altul decît aruncarea unui voal al grotescului peste demonstrația noastră cu privire la rolul ideii eminesciene, ca tip de idee critică europeană în aria capitalismului periferial. Să-i amintim oare lui N. Manolescu că însuși Zeletin recunoscuse în ideea critică eminesciană axul unei întregi „atmosfere culturale sau mod obstesc de gîndire" ? Ar fi de prisos Pentru cititor facem totuși precizarea că noi ne-am referit la rolul culturii critice în ansamblul ei, or în cîmpul acestei culturi „eminescianismul sociologic", fiind între primele sale expresii, n-a fost și nu va rămîne singurul. În aceeași serie se încadrează, la noi, C. D. Gherea, P. Pandrea, etc., (analiza regimului de „semi-colonie" a sud-estului european a lui P. Pandrea nu poate fi plasat în altă serie decît în cea deschisă de Eminescu și continuată, prin mijlocirea atmosferei de cultură critică românească, de C. D. Gherea). Enorma confuzie creată prin însăilările lui N. Manolescu în jurul eminescianismului sociologic, clarificînd îndeajuns atitudinea sa ideologică, are rostul de a provoca o dezangajare a cititorului față de ideea teoretică eminesciană și, implicit, față de cultura critică românească. Ceea ce-l stinjenește pe adeptul schemei unice este faptul că ideile se pot naște în mai multe centre, nu doar într-unul și că ele pot întinde adevărate serii paralele în diversele geografii economice jucînd astfel un mare rol istoric. Așa s-a întîmplat cu seria culturii critice în cadrul căreia avem satisfacția să constatăm că Eminescu este între cei care au lansat-o. Ulterior, ea va primi, desigur, influențe catalitice diverse, așa cum s-a întîmplat în cazul lui Gherea, la care ideea critică a rodit plenar în tema marxistă și a generat teoria neoiobăgiei și a orbitării. La Zeletin ideea critică a rodit, alături de ideea marxistă, în plină temă „liberalistă" și a generat prima analiză a sistemului mondial capitalist centru-periferie. Tot astfel se va fi întîmplat cu alți doctrinari ai ideii critice, precum ideologul revoluției naționale afroasiatice S. Amin, teoreticianul crizei de civilizație a capitalismului I. Wallerstein, funcționalistul sceptic (o formă tipică a criticismului latino-american) A.G. Gank, etc. Așa încît, îl putem întreba pe N. Manolescu, fără a-i aștepta răspunsul, care este întinderea geografiei economice a capitalismului periferial ? Peste întreaga arie, cultura critică (avînd acum adînc încorporată tema marxistă sau doar un sistem de teze marxiste) joacă rolul principal.

Ilie Bădescu

Nicolae Manolescu, bîntuit de schema unică, mi-a atribuit idei între care cea mai năstrușnică este aceea după care eu aș susține, nici mai mult nici mai puțin, că Eminescu este întemeietorul marxismului, idee străină fundamental, pentru oricare cititor de bună credință, de tezele cărții noastre, **Sincronism european și cultură critică românească.** Din însuși faptul că, în intervenția pe care am avut-o în cadrul mesei rotunde organizată de revista „Luceafărul", noi atragem atenția asupra distincției dintre ideea socialistă și ideea critică, se vede clar că disocierea (care la Nicolae Manolescu devine „echivalență") a două serii n-ar putea duce cu nici un chip la concluzia, atribuită nouă de N. Manolescu, că Eminescu ar fi întemeietorul sociologiei materialist-istorice.

Probabil că gonind peste paginile cărții, N. Manolescu n-a citit ideea, clar afirmată de noi, că Eminescu și Gherea pot fi așezați la baza noii serii teoretice. Tată ce scriem la pagina 236 : „Fără îndoială că teoriile contemporane ale

CARTEA DE DEBUT

Caietul debutanților (II)

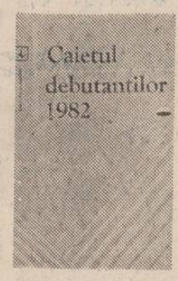

În fața unor eșantioane atît de sumare (2—5 poeme) e desigur dificil a da un verdict corect asupra valorii reale a poeților antologați. Asumîndu-ne riscul, evidențiem dintru început modificarea timbrului liric, a „mentalității" autorilor a căror dată a nașterii trece de deceniul al cincilea, înscriindu-se în ultima jumătate a acestui secol cu care se încheie mileniul. Modernitatea emite mereu aici o notă stridentă, dezacordată, trădînd tensiunea adesea dezesperantă între real și poezie, între aspirație și existență, între cuvinte și lirism, pe rînd batjocorite de poet pentru o vină care nu e a lor. Un astfel de calamburist în linia exercițiilor erotice ale lui Mircea Cărtărescu este **Dan Stanciu** (1952), a cărui îndrăzneală imagistică **(Astrografie)** e pîndită la tot pasul de stupizenia unor elucubrații **(Doamna Șoc).** Poeme cuminți, elegiace și fără pregnanța rostirii scrie **Theodor Borz** (1952). Limbajul comun al cotidianului, străbătut de un real fior liric, caracterizează și versurile lui **Mirel-Nicolae Lazăr** (1953). Considerații ecologice, ce nu depășesc nivelul banalității, ne întîmpină, într-o expresie nudă, la **Ion Monoran** (1953). Cînd nu scrie texte de muzică ușoară pe ritm de samba, **Dinu Regman** (1954) produce o poezie interesantă a singurătății și dezolării **(O casă părăsită).** O serie mai „cerebrală", mutînd lirica spre meditația asupra ei însăși și a cuvintelor, într-o îndepărtantă descendență stănesciană, începe cu **Maria Mailat,** autoarea unor poeme elaborate, cu imagini de un suprarealism căutat cu finețe **(Invocație),** prefigurînd o poezie mai rece, de „idei", care la **Paul Daian** (1954) ia forma unor aforisme conceptualizînd actul liric într-o proză metapoetică, percutantă, dar din care lipsește poezia. **Dorin Popa** (1955) e deja un poet format, cu o stăpînire proprie a cuvintelor, trădînd maturitate și autenticitate : „nici o veste n-ajunge în casa celui neiubit de sine / schimbătoare, fructele lumii nu-l hrănesc / pașii lui mereu mai departe-s de tot ce există / și-n apa melancoliei fratele sinucigaș / se-ațată mai trist, mai dezgustat... // ceasuri oprite în suflet îi bat / și fără speranță în lumina speranței petrece // ..... / subțire / subțire / firul care mă leagă de viața mea /". În aceeași linie conceptuală, utilizînd noțiunea abstractă în imaginea concretă **(Metempsihoză)** se înscrie și **Florin Cândroveanu** (1956). O imagerie absurdă, unde îndrăzneala metaforică produce nonsensuri hilare, umbrește poemele lui **Romulus Brâncoveanu** (1957). **Ștefan Bratosin** (1957) execută corect în cheie modernă motivele lirice dintotdeauna ale melancoliei, cizelîndu-și cu grijă imaginile. Cu un timbru clar, **Sergiu Ștefănescu** (1960) exprimă în poeme convingătoare lupta poetului cu inexprimabilul **(Scrisoarea).** Întrutotul remarcabil e poetul în **Ciinii singurătății** : „în urma vulpii iarba miroase / a blană umedă și a vizuină / ciinilor / mirosul le este strigare / hămăitul lor crește / în pădure / cum aburul după ploaie // ea / așteaptă / ciulește urechile și-ntinde botul 'nainte / apoi / (a fost întotdeauna / atît de singură în desimea pădurii / zile și nopți a flecărit cu umbra / căprioarei a ursului a cucuvelei / a fost întotdeauna atît de singură încît...) // apoi / se bucură copilărește de simțirea / colților în mădulare de vederea / singelui roșu prietenos / cald / aproape tandru". Poezii expresive, dezinvolte, amintind de poemele „rock" ale lui Dan David, scrie cu candoare, într-un stil hiperrealist epurat de excesele model, **Bogdan Teodorescu** (1963), poet aflat într-o juvenilă descoperire de sine a cărei evoluție merită urmărită.

Alexandru Condeescu

BREVIAR

Caragiale pe scena Teatrului Țăndărică

● Despre teatralitatea fascinantă a momentelor caragialiene, fapt unanim recunoscut și, mai cu seamă, atestat de nenumăratele, nu puține dintre ele magistrale, reprezentanții scenice, este, desigur, inutil a mai discuta. Însă, fapt mai puțin sau deloc scontat, iată că de curînd se face demonstrația aceleași incomparabile virtuți proprii „prozei scurte" a lui I. L. Caragiale luîndu-se în atenție una din „pastișele" sale fantastice, inspirate de basmul orientului arab. În speță, este vorba de strania povestire **Lungul nasului,** propusă atenției publicului bucureștean de toate vîrstele pe scena Teatrului „Țăndărică". Spectacolul, în totalitatea lui, ni se pare, realmente,o reușită de zile mari. Pe cît de abilă și de experimentată în arta „scenarizărilor", tot pe atît de inspirată, Nela Stroescu realizează o versiune scenică a povestirii de un... caragialism încîntător. Într-o viziune coerent și dinamic dramatică , autoarea oferă o partitură plină de substanță comică, al cărei moralism difuz-subtextual captivează de la început pînă la sfîrșit. Cutezanța Nelei Stroescu de a inventa noi filoane epico-dramaturgice și noi personaje, de asemenea, nu face decît să valorifice dinlăuntru virtualitățile textului original.

Indiscutabil, un merit de prim ordin în realizarea spectacolului revine sensibilului și lucidului regizor Ștefan Lekisch, care a imaginat totul cu rigoare și cu suplețe, fiind ideal servit de scenografia Mioarei Buescu și de muzica lui Paul Urmuzescu. Dar iată și distribuția în întregime, demnă de laudă fiind toate interpretările, indiferent de importanța și mărimea rolurilor : Rodica Buleti-Dobre, Valentina Tomescu, Valentina Roman, Ioana Alecu-Stoica, Ana Vlădescu, Liviu Berehoi, Florentina Tănase, Sara Dan, Claudia Georgescu, Angela Filipescu, Paul Ionescu.

Lăudabilă prin contribuția „vocilor" este și „prezența" actorilor Mircea Albulescu, Mihai Fotino, Alexandru Georgescu, Jorj Voicu, Mihai Prujiski, Gruia Mihai Surdu, Valeriu Simion, Ana Vlădescu.

Cronicar

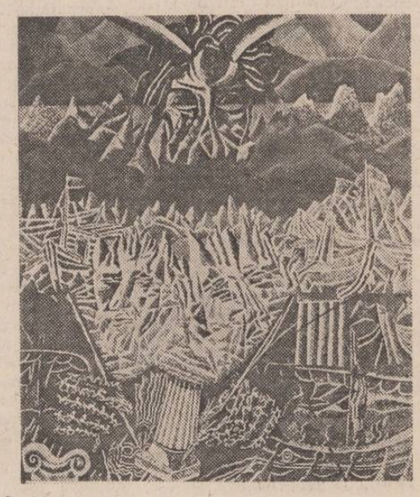

Desen de Sabin Ștefănuță

Generația luptei cu inerția

Toposul baladesc — rapsodic

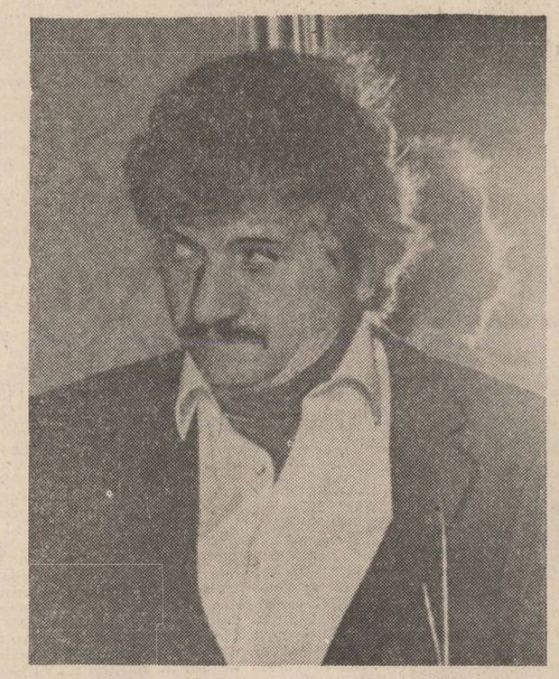

În anii tot mai îndepărtatei mele tinereți cenacliere, la Timișoara, l-am cunoscut pe Mircea Micu. Venit de la Arad, unde, în afara profesiei de învățător-navetist, exercitată într-un sat situat undeva în inima Podgoriei, era, de pe atunci încă, și liderul boemei literare a orașului de pe Mureș, Mircea Micu a citit un destul de mare număr de poeme la cenaclul revistei „Scrisul bănățean" (devenită apoi „Orizont"). În clipa de față, oricît m-aș strădui, nu-mi amintesc prea bine „filmul" reuniunii cenacliere : ceea ce pot doar să spun cu exactitate este faptul că, în ce mă privește, poemele citite de poetul cu înfățișare hirsută, filiform și slăbănog în ultimul grad, nu mi-au plăcut aproape deloc ; drept care n-am ezitat să-mi exprim, răspicat, pe un ton nepermis de vehement, opinia. „Ideea" mea critică viza, în esență, formula tradiționalist-clasicizantă utilizată de poet. În comparație cu furibunda modă moderno-experimentalistă a foarte tinerii „școli de poezie" timișorene de la acea dată, poemele în discuție reprezentau, pasămite, un caz demn de supus celei mai necruțătoare respingeri. În spiritul politicosului și ironicului său orgoliu, firește, Mircea Micu nu mi-a replicat în nici un fel. Lucru de o stranie semnificație, în cele două decenii ce s-au scurs de la poznașa întîmplare, în pofida nenumăratelor împrejurări favorabile, episodul cu pricina s-a bucurat de o desăvîrșită tăcere din partea amîndorura. Încercînd acum să-mi explic totala discreție a poetului, coroborată cu gestul consecvent amical de a-mi da de fiecare dată cărțile sale însoțite de calde, sincere, dedicații, mă gîndesc că o mai rafinat-usturătoare „pedeapsă" decît aceasta nici că se putea găsi. Dacă, într-adevăr, situația se prezintă astfel, „pedeapsa" mi s-a cuvenit și mi se cuvine — cum s-ar zice — cu vîrf și îndesat.

Cum se întîmplă întotdeauna cu poeții autentici încă din anii primei lor tinereți literare, și Mircea Micu **știa** infinit mai bine decît eventualii săi critici spre ce gen de poezie să se îndrepte și căruia să-i rămînă credincios pentru totdeauna. Drept urmare, prozatorul analist-fantast de marcă, memorialistul afectuos-ironic și parodistul dăruit cu un inegalabil spirit „mimetic" nu au împietat și nu împietează cu nimic asupra operei poetului. Nici mai mult, dar nici mai puțin, Mircea Micu are cutezanța de a se înscrie pe traiectoria lirismului rapsodico-baladesc ardelean. „Programul" său vizează fericitul impact diacronico-sincronic dintre tradiție și contemporaneitate, poetul situîndu-se neabătut în inima unuia dintre cele mai strălucite și mai viabile toposuri lirice din cîte a edificat poezia românească. Este, desigur, toposul liric ai cărui ctitori sînt Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, Aron Cotruș și Mihai Beniuc. Reducînd la esență faptele, două mi se par a fi datele în temeiul cărora Mircea Micu își „conduce" demersul poetic, scrutat în pasionanta lui dinamică asociativ-disociativă. Pe de o parte, intră în discuție revelatorul coeficient de implicare intim afectivă a unui eu poetic frapant prin individualitatea lui, deopotrivă, fenomenală și mitică. Pe de altă parte, modul poetic impus de Mircea Micu se distinge prin absoluta perfecțiune, pe care aș numi-o clasicizant-artizanală, a spunerii poetice în integralitatea ei prozodică. Simplu spus, din fericita conlucrare a celor două daruri (hulite și invidiate la fel de crîncen doar de cei — vai, atît de mulți ! — care nu le au) rezultă o structură poetică al cărei efect (la lectură, dar și la recitare) este în primul rînd emoționant: „De Iancu mi-este dor, acum... / Pădurea-i pulbere și fum / și fiecare frunză s-a / întors în veșnicia sa. // Pădurea-i pulbere de-acum, / s-au dus nădejdi din veri de fum, / goruni cu frunza tremurînd / își mută trunchiul în pămînt. // Mai cîntă mierla a pustiu / și plînge-n sufletul meu viu, / și de atîta dor de el / mă fac troiță și inel. // Nu l-ați văzut ieri, către zori, / stînd ca o flacără-n ninsori ? **(Șoapta).** O singură remarcă, pe care de altminteri o consider fundamentală, aș mai face în cadrul prezentei tablete. Anume, mă refer la excepționala disponibilitate a poetului în ordinea temelor și a leit-motivelor ce și le aproprie. Dincolo de cele cîteva filoane tematice obsesive (cîntarea „pătimirii noastre" ori neistovitul alean declanșat de infinitul dor de mamă, spre pildă), poetul dialoghează cu sine și cu lumea prin recurs și la alte **arhisemne** lirice de anvergură existențială, cum se întîmplă în această eminesciano-nichitiană **călărire** în nemărginirea-mărginită a timpului biografic, superbă prin baladismul ei auster și dramatic : „A rămas călărețul în scări, / zăpada sclipește fierbinte, / calul, privindu-l duios, / nechează și-l duce-nainte. // Căzut ca un fluture beat / el șuieră semne de-oprire, / calul înfierbîntat / aleargă-nainte-n neștire. // Într-un tîrziu i-au găsit / sus între piscuri de munte. / Calul în ger răstignit, / el cu o stea spartă-n frunte. // Nu se știa dacă-s vii ; / munții doreau să-i renască. / El se va visa c-a murit, / calul nu știa să vorbească" (Legendă mică).

Scriind cu reală plăcere despre poezia lui Mircea Micu, îmi place totodată să cred că gestul de a face **mea culpa** nu este cu totul tardiv.

Nicolae Ciobanu

Lacrimă înghețată

Transparența imaginară și conceptuală a lumii, propensiunea spre puritate și conștiința nobleții susțin armonios și afabil poezia lui Marius Robescu. Volumele sale, de la debutul cu **Ninge la izvoare** (1967) la recentul **Inimile de platină** (1984) — **Viața și petrecerea** (1969), **Clar și singurătate** (1972), **Utopia ninsorii** (1975), **Spiritul însetat de real** (1978), **Pielea Minotaurului** (1982) — adîncesc treptat o atitudine față de poezie dinăuntrul unei receptări discrete și retractile a universului. Poetul este un admirator al efectului și al staticului aparent ; renunță din pudoare, pentru a se instala definitiv în locul de unde spiritul său contemplativ, de o factură aparte, se poate exersa. Marius Robescu este un poet elaborat, care se studiază pe sine cu atenție înainte de a se preda lumii. Este, aceasta, o stranie condiție a actului divinatoriu care precede instanța lirică, la fel cum oboseala estetă e preludiul ideii. Dar, deși construită, literatura sa păstrează ca pe un lucru rar naturaleța, una a spiritului și nu a „trupului" : carnația ideii nu îl atrage, pentru că practica sa vizează înstrăinarea „absentă" și pudică de corporalitate. Sustrăgîndu-se excesului prin însăși practicarea, cu discreție, a „viciului", acoperindu-se de glorie și noblețe printr-o fină atitudine de blazare, observînd și asimilînd cu secretă plăcere tot ce e lipsit de ostentație, sensibilitatea lui Marius Robescu nu va urmări niciodată un „ideal" ; ea va înregistra durabil — și tainic — lipsa de profunzime, inutilitatea „artistă" a goanei după fericire.

Predilecția pentru **puritate** și **purificare** devine modalitatea optimă de a cîștiga echilibrul spiritual. „Cruzimea purității", „zalele de sticlă" prin care trec deopotrivă inocența și vina, strigătul și ecoul, sînt forme ale interiorizării și deci ale rostirii. Cu siguranță, întreaga existență lirică a acestui poet dezvoltă o răbdare „tragică", ceea ce poate echivala în codul personal și cu o discreție cu gust „sălciu", — stare de „sfîrșeală", aidoma unei lente și îndelungi „înțepeniri" a sufletului cuprins de oboseala de după imaginarul festin. „Sfîrșit de partidă" : într-o atare predispoziție, pentru reverie și trezirea bruscă din reverie, se înscriu toate poeziile lui Marius Robescu. Textul cu acest titlu, publicat în **Pielea Minotaurului**, de altfel sfîrșietor prin lirismul ce se revarsă dintr-o sumară notație, exemplifică nu atît conceptia, cît atitudinea. „Abstracția cu chip de om" **se scrie** pe sine și rezultatul este o lumină intensă și izolarea ființei în această lumină („clar în singurătate"). Creștere și descreștere, seva urcînd în trunchiuri vegetale, ca într-o percepție rafinată a genezei, dar și muzica imperceptibilă a cristalelor de vis anunțînd tăcerea letală — impresia consolidată a „jupuirii pînă la spirit". „Spiritul însetat de real" e spiritul însetat de esență, aspirînd la dobîndirea poziției definitive de cunoaștere poetică. „Realul" lui Robescu e spațiul în care „Eram curat și ușor la vedere / dar ascuns în mine" să poată deveni întîia aserțiune a spiritului.

Marius Robescu „suferă" (adică „se bucură") de claritatea singurătății, motiv distinct, întru totul nou. Solitudinea limpezește „bucuria tristă", o înalță și o purifică. Dar „clarul" în singurătate nu trebuie înțeles ca efort de dezambiguizare poetică, ci ca treaptă superioară în care eternul echivoc devine transparent ca o pînză de apă și se ascunde astfel în subterfugiile transparentei sale străluciri. Claritatea selectează falsa corporalitate sau numai corporalitatea rarefiată: raze, îngeri, vedenii, spiritul prefăcut în cioburi, „reci priveliști", ale inotului cu „ochii în apă", „resturile false ale zilei", „dimineața mohorîtă", acea senzație atît de puțin corporală cum e „După apusul violent al soarelui / obosit și pătrunș de umezeală pînă la os / drumeț — m-am așezat să fumez o țigară la liziera pădurii", coama de fum, ploaia de aur și ceaiul de mușețel alături de parfumul vinului bun și deasupra tuturor două „forme" de a acoperi și simultan substanțializa : **ceața** și mai ales **marea**, indicînd preferința pentru însingurarea într-un spațiu de ierarhii acvatice în care „densitatea ființei" să fie compensată de valurile delicate ale finei unduiri.

Ușor indiferentă și puțin dezabuzată, poezia lui Marius Robescu cultivă o noblețe generică. Conștiința „singelui albastru" este conștiința omenescului din lucruri, din gesturi, e o ipostază a grației. Această credință oferă sufletului tărie, ca un alcool contemplat în deplină politețe și consumat cu candoare. Noblețea înconjoară cu aura plăcutei oboseli, cu gust amar-dulce, cruzimea purificării. Îngăduința ajunge astfel punctul extrem al deziluziei care conține veșnica jubilație întristată. Iar din deziluzie țîșnește floarea — ca în această frumoasă **Roza dezgropată** din ultimul volum : „Fiecăruia din voi aș putea / să-i plantez un simbure amar / în cerul gurii / / din care să crească iute / un arbore amar / / iar mai tîrziu un codru amar / trecîndu-vă înalt de ochi / înecîndu-vă în spuma lui verde / / ori să adaog / sprințarelor voastre urechi / roata greoaie a unei mori de apă / pritocind adîncul / / răscolind plasma obscură / / chiar făcusem pe jumătate / toate acestea / / (la ce bun mîndria și timpul ?) / / cînd o roză cu obrajii minjiți / cu mirosul stins, sufocat, / apăru șiroind / / luat-o-am pe brațe atunci / și departe am pus-o / pe un pat gol / să se zvînte la soare / / rămășițele ei / nu mi-au îmbolnăvit niciodată vederea". Dacă revolta este artificiul inițial, insesizabil, actul final e însăși negarea scriiturii, detașarea prin volatilitate. Plutirea suspendată într-un univers care din prea multă dorință de esențializare abandonează certitudinea materială. Totul devine „rar", transparent ca o lacrimă înghețată.

Costin Tuchilă

POEME DE MIRCEA MICU

Balada mică

Iancule, Mărirea ta,
cînd treceam la Baia dealul,
ți-am văzut sub un gorun
priponit de-o floare — calul.

Iarba scăpăra sub el
și în ochii mari cît pruna
și în scările de-oțel
se juca, nebună, luna.

Întrebai atunci o stea
ce-și ardea departe dorul,
și o frunză întrebai :
— Unde-i, soro, Crăișorul ?

Codrul tot vui din poale
un răspuns ca doina dulce :
— Ia, s-o dus în jos pe vale
sub un carpen, să se culce...

Era seară, calul blînd,
învelit în neguri sure,
sta-nșeuat și aștepta
nechezînd către pădure.

Ascuns în pasăre

Eram în pasăre ascuns
uns cu nesomn, de noapte uns
și în lumina diafană
prindeam încet cîte o pană.
Ele cădeau în leneș dans
purtîndu-și jertfa în balans
și-mi era frig și tot mai gol
stăteam pe un pustiu atol
departe, poate lîngă mare,
lîngă un țărm albit de sare.
A început să ningă lin
și m-a acoperit puțin
zăpada ca o mingiiere
căzînd din două emisfere.
Eram în pasăre ascuns
uns cu nesomn, de rouă uns
și-am început încet să plîng
din ochiul drept, din ochiul sting.

Ce le pasă lor de poeți ?

Ce le pasă lor de poeți ?
Stau și mestecă pui cu mujdei,
Sînt tineri, frumoși și atleți
și înconjurați de femei.

Respiră curat. Aburul gurii lor
umple deodată cabana.
Îi privesc fascinat închipuind
din scobitori, pe furiș, ykebana.

Ce le pasă lor de poeți ?
Au comandat de mîncare.
Cineva, tresărind, prin nămeți
spre lume își taie cărare.

Și totuși, ascultă mîncînd
cum singur, un țurțur, își sapă
din streșini ascunse vibrînd
iluzii rotunde de apă.

Ce le pasă lor de poeți ?
Sînt tineri și n-au ce împarte.
Skiuri sprijinite-n pereți,
drumul, nins și departe...

Și totuși, ascultă cum cad
prin aerul alb, nevăzut,
minuscule conuri de brad
rămase din anul trecut...

Cîntec pentru Horea

Mă-nchin la trupul tău înfrînt,
martirizat, demult, pe roată,
strămoș de sînge dinspre tată,
nădejdea mea neîntinată,
închis cu sila în mormînt.

Iobag din Apuseni, sărac,
român trăind pentru români,
ai dus speranța noastră-n mîini
și lacrimile din fîntîni,
moț demn și mîndru din Albac.

Se zice că mai treci și-acum
prin Apuseni, din loc în loc,
se vede inima-ți de foc
sub zdrențuitul tău cojoc
în taina nopților de fum.

Slăvite om și crai sărac,
încoronat de moți, pe veci,
prin noaptea neamului să treci
bătătorind străvechi poteci
acum, mereu și-n veac de veac !

Șoapta

De Iancu mi-este dor acum...
Pădurea-i pulbere și fum
și fiecare frunză s-a
întors în veșnicia sa.

Pădurea-i pulbere de-acum,
s-au dus nădejdi din veri de fum,
goruni cu frunza tremurînd
își mută trunchiul în pămînt.

Mai cîntă mierla a pustiu
și plînge-n sufletul meu viu,
și de atîta dor de el
mă fac troiță și inel.

Nu l-ați văzut ieri, către zori,
stînd ca o flacără-n ninsori ?

Dar nu-i nimeni

Șade mama și veghează
pe un scaun, lîngă foc.
Și oftînd, rememorează
viața ei fără noroc.

Cum se mai scrumină anii,
zilele cum s-au mai dus,
însoțind în golul zării
zborul berzelor pe sus.

Stele strălucesc departe
tremurînd pe bolta vastă.
Prins de grea singurătate
bate vișinu-n fereastră.

Se ridică iute mama
și deschide ușa larg
Dar nu-i nimeni. În fîntînă
pică stele și se sparg.

Legendă mică

A rămas călărețul în scări,
zăpada sclipește fierbinte,
calul, privindu-l duios,
nechează și-l duce-nainte.

Căzut ca un fluture beat
el șuieră semne de-oprire,
calul înfierbîntat
aleargă-nainte-n neștire.

Într-un tîrziu i-au găsit
sus între piscuri de munte.
Calul în ger răstignit,
el cu o stea spartă-n frunte.

Nu se știa dacă-s vii ;
munții doreau să-i renască.
El se visa c-a murit,
calul nu știa să vorbească.

Așteptare

A cules mama dovlecii
morcovii i-a îngropat.
Iarna ca o cloșcă albă
se înfoaie peste sat.
Iepuri mișună-n grădină
printre verze ce-au albit.
Scade ziua, crește luna
și poștașul n-a venit.
O să vină sigur mîine,
ah! bețivul de poștaș,
poartă-n geanta lui de piele
vești din marele oraș.
Cade noaptea, mama coase
la dantela de bumbac.
Ochii ei ca două stele
picură în vîrf de ac.
Umblă iepurii-n grădină,
verzele s-au ofilit.
Iese mama și se uită
dar poștașul n-a venit.
Poate c-a uitat la crișmă
veștile de la oraș.
Poate că l-au mîncat lupii
pe bețivul de poștaș.

Gînd de octombrie

Mi-e frică, mamă, c-am să mor de tînăr,
Simt cum mă frînge cineva din umăr,
Tot mai aproape steaua mi se-arată
În tremurarea ei decolorată.
Mi-e tot mai dor și merg pe cîmp pierdut
Către sămînța mea de început.
Visez un chip ciudat, nici rău, nici blînd,
Un chip pe care nu l-am cunoscut nicicînd.
Să fie-un semn această taină grea
Sau este însăși presimțirea mea ?
Altfel, de ce, cînd scurta noapte vine
O pasăre se-așează lîngă mine,
Se uită lung, se-nfoaie ca o floare
Cu penele ei negre și ușoare.
Dar nu mă tem ! De-ar fi, e ca și cum
As trece doar o punte sau un drum
Și m-aș apropia mai mult de rîtul
Care mi-a dat ființa și-nceputul.

Un vis

Azi noapte am visat un mag ciudat
cu fața de efigie străveche
în purpură, întreg, învești mîntat
și cu-n cercel de aur la ureche.

Părea bătrîn și ostenit de drum;
un praf lunar îi desluș eam sub pleoape
și mirosea a nu știu ce parfum
cînd a venit, de mine, mai aproape.

Îl mai văzusem undeva, cîndva,
la fel de trist și coborît în sine
fixîndu-mă cu-n ochi ce se zbătea
între lumină și întunecime.

S-a așezat alături a tăcînd
mișcînd mătănii albe între deș te.
Și m-am trezit și m-am văzut plonjînd
eliberat, în ochii lui de pește.

POEME DE MARIUS ROBESCU

Utopia ninsorii

E timpul să ne gîndim la utopia unui fulg de zăpadă
să ni-l închipuim inocent înfășurîndu-ne inima,
căci nu altfel am fost aruncați pe pămînt
ci prinși în parașuta albă a sufletului.

Dacă pleci într-o noapte de iarnă din patul tău cald
înconjurat vei fi ca o lampă de sute de fluturi,
împroșca-vor aripile lor cu polen sideral
ca faraonilor o mască de aur îți vor pune pe chip.

Împlinite acestea poți să adormi fără grijă
brațele împreunate a rugă din umeri nu le mai ai,
foarfeca grădinarului ți le-a tăiat într-o clipă
ca pe un mănunch inutil de tulpini.

Sonetul buf

De curînd pe o bancă în parc
a fost găsit trupul în întregime din aur
al unui efeb
cu amîndouă inimile străpunse de corzile lirei
a fost ridicat în picioare chiar

pe acel loc
(poate cîțiva metri doar mai la stînga)
apoi i s-a comandat un soclu pe măsură
din marmură scumpă

aflînd acestea desigur
veți fi mai puțin speriați
de ce mi se întîmplă mie
de la o vreme din ce în ce mai des :

un om desculț cu pelerină neagră
se plimbă pe terasa mea cînd plouă.

Visul rău al Domnului Tudor

Visai cum calul de sub mine
întinde capul lung spre mine
și-mi mușcă cu dinți lungi și galbeni
mîna dreaptă
mîna dreaptă care-i ține frîul bine

oh se umplu de sînge frîul
și îmi căzu din deget unghia cea de aur —
din botul lui luptîndu-mă să scap
mi se părea că mă înghite
o lighioană de balaur

visai cum calul de sub mine
mă roade și certîndu-l din pinten și din brîncă
noaptea din urmă ne prindea
lîngă o cruce de fîntînă —
visai cum calul mă mănîncă.

Petrecerile toamnei

Adulții se scaldă în dimineața tîrzie de octombrie
îi vezi sărind de la balcoanele lor înghițite
astupîndu-și nările cu o mînă
cu cealaltă suplicînd aerul dens
să-i lase să treacă

încotro pășesc legănat pe fundul oceanului ?
crenguțe uscate le clipocesc în urechi
iar capul femeilor se preface instantaneu
într-o frumoasă, brează crizantemă

nesuferită inconștiență a toamnei !
într-un cimitir mărginaș oasele părintelui meu
dezgropate la soare strălucesc ca un serviciu de porțelan pentru ceai

din mărinimie cineva moaie în miere o pensulă
un copac modern își deschide scoarța trăgînd de fermoar

Lebăda netulburată

Mă duceam să vizitez un prieten
bolnav în agonie
(spiritul lui pur nu mai răbda să întîrzie
pe salteaua de paie putrezite a corpului lui)
călătoream noaptea în tren
cu fruntea sprijinită de fereastra vagonului
și traversînd un pod mi s-a părut că văd
jos pe îngusta lucire de apă o lebădă

nu-ți este frică în timp ce făptuiești
trufașa ființă — am șoptit —
abia cînd privești din urmă pierzi orice-nțeles
(pe vremuri celui condamnat la tortură
i se dădea să înghită o panglică lungă
spre a-i fi trasă înapoi afară din trup)
o rolă de film desfășurîndu-se cu violență
în mărunțaiele noastre
iată amintirile pînă la ultima suflare

a doua zi l-am sărutat pe mort pe obraz
(ochii lui mari și degetul descărnat
erau de nerecunoscut)
și am pornit încet spre gară
în orașul străin
unde țintași de elită împușcau
în tăcere una cîte una
cele din urmă frunze ale toamnei

n-aș fi crezut
că trenul întoarcerii mă mai așteaptă
brume se-așterneau prin stații între șine
cu o plasă de sîrmă peste ceferiștii cu lampioane
iar sub pod lebăda vîslea netulburată
pe panglica însingerată de otel
în fiece clipă acoperind cu pieptul învolt
o altă imagine a vieții cu care nu se va mai întîlni niciodată.

Poveste de la ultimul etaj

Pe distanța a nouă etaje
oamenii își bat cuie în pereți
încăpățînat, ritmic,
cu adversitatea stupidă a păsărilor
lovind cu pliscul

la ultimul etaj e mai multă liniște
aici zgomotele pot veni numai
de jos în sus
asemenea pietrelor zvîrlite de copii
într-un aerostat
ce trece lin, întîmplător, deasupra

tocmai că la ultimul etaj locuiesc eu

dacă aș vrea aș putea
să întețesc flacăra gazului
(care umflă balonul
care se înalță datorită aerului cald
care e mai ușor decît aerul rece)

dar îmi amintesc o întîmplare
spusă (citită ?) de altcineva altcîndva :
în amurg
vînzătorul de baloane surîzînd aiurit
începe să zboare pleșuv deasupra orașului.

Ploi de aur

În fagurele de beton de la etajul al zecelea
urcă o ploaie cu miros de fericire
(după o zi zăpușitoare care-ți apasă creierul
aceasta e o simplă mîngîiere)

dar îmi amintesc : cățărat în picioare
pe o bancă din parc
scuturam cîndva o creangă încărcată de stropi
deasupra unui creștet blond supus
(a fost pare-mi-se în deceniul trecut)

era cu mult după ora amurgului
voiam să botez pios un fapt de dragoste
(nespusă vanitate a adolescenței
să se sfințească singură prin natura păgînă)

pe vremuri credeam într-o realitate suavă
acum mă îndoiesc de propriile-mi amintiri
totuși am văzut ploi de aur cu toții
iar la bătrînețe vom bea desigur ceai de mușețel.
dar nu oricum — ci îndulcit cu miere !

Măr cojit

Din tren văzui țara în toamnă
căpițe de fîn și vițel de argint
și iarba crudă stoarsă de sub brumă

sînt al ei
ars încet în cuptoru-i de lut

al țării sînt
și al trecerii
al cerului cu mască de pom fructifer
și al vîntului

de prin văile ei purpurii
mi se întoarce sufletul
la strămutarea în mine însumi

sînt al absenței

măr cojit în tăcere
(om) al pămîntului.

In memoriam

N-a biruit
ceea ce crezusem biruitor și drept

mare a fost totuși tinerețea !

zdravănă ca o nucă verde !

acum nu mai e
și din ea nimic nu va crește

repede s-a scufundat
trasă de neașteptata-i greutate specifică

tînzind spre centrul pămîntului
cum cei vechi încă
au zis
țeste și brațe plutind pe valuri
nu mă mai mișcă
animalul luminii
joacă degeaba la gura vizuinei.

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL XIII-LEA AL P. C. R.

EROII CĂRȚILOR NESCRISE

Dăbulenii în decembrie

Dăbuleni. Decembrie. Din cele 200 de zile de soare intens, azi, o ceață deasă, ursuză urcă vălurind de la Dunăre. E atît de densă și stăruitoare, încît a paralizat sorbind totul, pînă și respirația animalelor și a camenilor. În cîmp tot ce era de cules, s-a cules : porumbul, strugurii, merele, sfecla. S-a pus sub brazdă anul 1985, adică grîul. Arăturile adînci s-au tras pe cîteva sute de hectare. S-au dat îngrășăminte : gunoi de grajd. Cîte 45 tone la hectar. Și nu numai de grajd. Toată gama N.P.K.-ului. E ceas de bilanț la Stațiunea lui Petre Baniță de la Dăbuleni. Spargem în pumni nuci și sporovăim. Obicei țărănesc de cînd lumea. Sîntem în sala de proiecție a stațiunii. Sală de curs cu aparatură modernă. Între noi, o piine albă, caldă, și o carafă de cristal cu roșioară de Dăbuleni. Stă acolo de protocol, fiindcă nici unul dintre noi nu e băutor. Se răzbună pe neputința noastră împroșcîndu-ne cu reflexe singerii. Sigur singerează în imaginația mea ca un animal tînăr, pus sub jungherul cine știe cărui altar traco-latin. Pînă acum un ceas aici a fost o întrunire de comandament. Colaboratorii lui Petre Baniță, adică doctoranzi și doctori în agricultură, lîngă ei alți factori de decizie și de răspundere din Dăbuleni, Bechet, Călărași.

Am mai scris despre Petre Baniță. Binișor. Am lovit în Petre Baniță, cîndva, mai de demult. Pe atunci eram îngrozitor de tînăr, dar asta n-ar fi o scuză. tinerețea n-ar trebui să fie sinonimă cu prostia, nici cu furia nătîngă. Ni se comunicase o așa zisă sarcină de un foarte priceput agricultor. Un fel de dulce otravă pe care am băut-o cu toată sinceritatea virstei. Nu-i o îndulșoare că au mai băut și alții din această cupă a neîncrederii și a spaimei. Și nici semn de ambițioasă și prematură bărbăție.

„Cum o luași, așa să o spui" — ar fi zis buna mea, femeie simplă, țărancă cu știință de carte, firesc de blîndă în straiul ei doljenesc, purtat sfielnic și curat pînă la moarte.

Am încercat să îmi răscumpăr neghiobia tinereții. Birul pus de Petre Baniță a fost greu. Mi-a primit semnele de pricepere cu imensă generozitate. **„Lasă"**, mi-a spus, **„nu poți fi în același timp și animal hăituit și filozof"**. La ceasul acesta de decembrie, vălurind în ceață, amintirile urcă mult în timp, spre un sfîrșit de martie, 1959. De ce atît de departe ? Pentru că pe atunci Petre Baniță avea 32 de ani și era pentru prima oară cînd venise la Bechet să amplaseze un cîmp experimental pentru valorificarea nisipurilor cu plante hortiviticole.

„Era, zice Petre Baniță, **răzbind prin ceața memoriei, în cîmpul unde mi se hotărise lotul experimental, o ploaie de nisip care distrugea orice firicel de iarbă apărut. Mi s-au părut așa de grele condițiile naturale în acel sfîrșit de martie, încît n-am mai stat și m-am dus la Calafat, la partid. Pe atunci factorul de decizie din Calafat se pricepea la intenții, avea chiar și „suferința țăranului român în sînge", avea dorințî ca noi toți, de altfel, firești. Era chiar vizionar. Suficiente date ca să ne înțelegem. Fie că eu n-am fost pe de-a-ntregul convingător, fie că lui i s-a părut că mutarea cîmpului lîngă Calafat, în cotul Dunării, unde vînturile sînt mai domoale, seamănă cu o dezertare, eert este că s-a rostit atunci un cuvînt greu, s-au mai rostit pe urmă și altele, oricum pentru el reintoarcerea nisipurilor în averea țării, ca și pentru mine, de altfel, era o campanie cu bătaie lungă, și dacă se hotărise să se înceapă această campanie din Bechet, din Bechet trebuia să înceapă prima luptă. Gestul meu semăna, după el, cu acela al unui dezertor... Cuvîntul rău a trecut pe lîngă mine, deși către inimă-mi fusese trimis, glonț fierbinte. M-am întors la Bechet pareă sărăcit, bogat însă în convingerea că lupta care începea avea nevoie nu numai de bune intenții, ci și de fapte, care să răstoarne obișnuințe și să convingă... Ce făcuse țăranul în milenara-i existență, — m-am întrebat —, firesc. Țăranul acceptase vitregia naturii, avînd și timp, avînd și răbdare. Adusese pe lume mulți copii, condițiile fiind aspre. Selecția naturală dură, numai cei care erau dotați puteau să răzbească... Așa au început, ca spinii, să pună stăpînire pe nisipuri, cu ei au prins rădăcini vița de vie, salcîmul, pepenii verzi, secara, tutunul. De la bun început dudul și viermele de mătase au prins rădăcini ; borangicul de sudul Dunării era vestit. Dintre animale : oaia și porcul..."**

„Și totuși, zic eu, în această zonă din Cîmpia Dunării potrivnică vieții, țăranul român a ființat cele mai mari aglomerări umane țărănești. Calafat, Dăbulenii, Bechetul, Călărașii... Cum ?"

„Trebuie să ai o privire de ansamblu și, în același timp, să înțelegi că aceste așezări rurale însoțesc Dunărea : din toate timpurile marele rezervor de pește... În lunca Dunării țăranii creșteau vitele. Dudul se dădea zestre noilor căsătoriți. Tutunul și pepenii verzi, ca și strugurii întregeau tainul. Și cu toate acestea, viața era deosebit de aspră : cerealele se obțineau prin troc, adică prin schimb în natură, cu țărani din părțile Nedeii".

Zîmbesc. Oare Petre Baniță crede că nu știu nici măcar această elementară categorie de economie agrară primitivă ? ! Nu cred ! E o obișnuință la el ca atunci cînd explică să fie pe de-a-ntregul explicit, convingător, fiindcă luînd-o mereu și mereu de la capăt, cu atîția și atîția colaboratori, cel mai derutant fiind pămîntul, eșecul finalizării i s-a pus totdeauna lui în seamă. Realizează de ce zîmbesc.

„Să ne fie de bine", zice și sparge o nucă în palme. E bun miezul. Curat și galben. Și dulce. **„Gura asta a mea a bătut cu folos și fără folos în timpanele multora... Ce vrei ? ! Uneori s-a și răcit, dar n-a tăcut tot timpul..."**

Rîdem. „Aveai și de ce, zic. Din 1949, Ion Dobrescu, pe nisipurile de la Sadova începuse să biruie, la Timburești, universitarii craioveni Al. Buia, Pop Liviu, Marius Popescu și Mircea Oprean făceau proba unei hărnicii care oferea suficiente măsuri de referință !"

„Fiecare ofeream probe. Dar nu aceasta era problema. Ei mergeau pe tradiție, avînd de partea lor un aliat redutabil : țăranul și experiența lui milenară. Aveam și experiențele din 1933 efectuate de Gh. Ionescu Sișești la Poiana Mare. Deci ei erau continuatori, și încă foarte buni. Al. Buia, avînd și geniu și aplicare. Ion Dobrescu, țăran din tată în fiu, sfiicinea unui suflet curat, problema însă era că odată cu revoluția socială, deci premisa fundamentală a unei lumi noi fiind amorsată, în agricultură conceptia trebuia să își creeze cadrul de desfășurare... Ori nu poți să clădești nou, destășurîndu-te în aceeași lume... Un timp, da, pînă nou începe să își trăiască propria lui viață... Ori, ca să revenim pe nisipuri : știam că ne trebuie îngrășăminte, știam că avem nevoie de apă, soare, slavă domnului aveam din belșug... Cum s-o urnim din loc se pare că știam numai eu, de aceea și mi se arătase și bunăvoință și încredere... Cînd am spus însă ce trebuie să se facă pe nisipuri și că sînt și gata să mă înham la o muncă fără precedent, a cărei finalitate va însemna întoarcerea definitivă a nisipurilor în circuitul agricol, adversitățile au început să se spargă în capul meu..."

Pe atunci mă ridicasem și eu împotrivă-i. Învinuirile ce i se aduceau erau sincer sous grave pentru mintea noastră de atunci : stricarea echilibrului ecologic, riscul de a transforma pentru totdeauna o șansă justificată științific într-o calamitate ce avea să afecteze nu numai zona dar și zonele învecinate cu pămînt bun. Previziunile erau sinonime cu acelea ale unui cataclism natural.

„Așa că nu îmi mai rămînea decît să mă iau de piept cu Dumnezeu !, zice Baniță. Negre zile am trăit atunci... Știam însă că am dreptate, asta m-a ținut..."

Planul lui Baniță era de o simplitate care înghețа spiritele : defrișarea pădurilor de salcîmi, nivelarea dunelor într-un cîmp experimental ca în palmă, ridicarea unor perdele de protecție în calea Austrului, crearea unui mare sistem de irigații, un mare volum de îngrășăminte, deci un formidabil efort financiar, în primul rînd. Cine putea să îl facă ? Desigur, Țara.

Petre Baniță era pe atunci un ilustru necunoscut, deși nu dorea să devină, cu orice preț, ilustru. Cu orice preț însă își făcuse din crezul său supremă rațiune de a fi, a unui om care înainte de a-și cere drepturile știa că are indiscutabil datorii morale și materiale. Și Țara avea nevoie să nască asemenea oameni explozivi și lucizi.

Toleranța e de cele mai multe ori semnul unei cumplite slăbiciuni. Adversarii lui Petre Baniță îi declinau și prioeperea practică și pe aceea universitară, la argumentele culese cu sîrguință din tratate de bună credință, tradiționale, reinterpretate insidios, aduceau și altele, de aiurea.

„Agricultura noastră a fost greu încercată într-un timp cînd, din cine știe ce conjuncturi nefavorabile, a suferit și influențe nefaste. Din fericire și mai degrabă prin voința lucidă am ieșit repede din ele", zice Baniță, spărgînd încă o nucă în palme.

Dialogul nostru pare, aparent, ciudat. Fără întrebări, urmărindu-ne într-un anume fel șirul gîndurilor. Din cînd în cînd, zgomotul sec al nucilor sparte în palmă. Și ceața care, iată, a început să pălească.

„Din fericire", zice el.

„Din nefericire, gîndesc eu, că a trebuit măcar și un timp să plătim și acest aspru tribut."

Pînă în 1965, Petre Baniță este înconjurat încă de suspiciuni, deși, retras în stațiunea sa de la Bechet, părea că a abandonat definitiv grandiosul său plan de ameliorare a nisipurilor. În anul unu al renașterii noastre naționale este cooptat într-o delegație științifică românească care este trimisă peste fruntariile țării să vadă ce au făcut și alți gospodari cu pămîntul. La întoarcere mi-a spus senin : „De văzut, am văzut. De cumpărat aveam ce. Trebuie însă să îmi și folosească."

Din ziua aceea Petre Baniță a început să îmi fie drag, ca o nebănuită și ispititoare speranță.

„Știi cînd m-ai cumpărat definitiv", îi zic.

„N-am starea să cumpăr suflete", îmi zice.

În 1971, la Universitatea craioveană, organul județean de partid convoacă o ședință la care participă ca invitați și membri ai Academiei de științe agricole și silvice. Este momentul de luat o decizie. Impresionanta decizie. Ședința aceea a rămas pentru toți cei legați de soarta nisipurilor oltene, memorabilă. Rînd pe rînd s-au rostit, punîndu-se în balanța adevărului evidențele unor ani de studiu și asidue cercetări. Ședința, mai bine spus concluziile acelei ședințe, urmau să arate ce cale trebuia urmată. Pentru Petre Baniță ședința aceea avea să fie crucială. De altfel, și pentru adversarii lui Baniță. Inexact spus, mai bine spus contestatarii planului inițiat de Petre Baniță. Organul județenei de partid anunțase că una sau alta dintre căi nu putea fi pusă în aplicare, fără să aibă unanimitate de voturi.

Aprobată sau respinsă, da, dar în unanimitate.

La ora aceea începuse finanțarea marelui sistem de irigații Sadova-Corabia. Din planul inițial, un mare cîștig și un decisiv ajutor pentru cercetătorii de la Bechet. Acum urma însă să se decidă : defrișarea pădurilor de salcîm, peste 9 000 ha, din interiorul sistemului, nivelarea a 36 000 ha nisipuri, înființarea a 1 800 ha de perdele forestiere, punerea în aplicare a unei tehnologii care să transforme radical ecologia naturală a locului. Finalmente pe nisipuri : grîul și porumbul, cartoful timpuriu, lucerna, pomii fructiferi... O nouă lume agricolă ! !

După acea ședință din ianuarie 1971, nu se mai poate concepe valorificarea nisipurilor fără lucrări de ameliorare. Și Petre Baniță spune : **„Concepția românească de ameliorare a nisipurilor și reintegrarea lor în circuitul economic național unitar are aceeași valoare ca și alte concepții din țările supraindustrializate ale lumii. Dealtfel, unul dintre specialiștii străini a scris în cartea de aur a stațiuni : „Vă felicit. Ați realizat un paradis agricol într-un deșert".** Prima oară cînd am citit această sinceră manifestare de prețuire, Petre Baniță a zis o vorbă cu adevărat memorabilă pentru mine : **„Adevărul este că numai o țară cu o inimă mare putea să își asume și să făurească o asemenea lucrare".** Și l-am zgîndărit atunci ca olteanul, neîncrezător nici în Porțile Raiului : **„Dar, tu ? !" „Eu... bine, eu n-aveam cum să trăiesc decît într-o lume pe propria-mi măsură !".**

Tac. Am tăcut și atunci, admirîndu-i sinceritatea, în tăcere. Pe o carte de a mea, apărută de curînd, i-am scris : „Lui Petre Baniță și cumintei lui soții, pentru felul în care ne-au arătat că în lumea noastră se poate trăi și altfel". Și cînd i-am înmînat-o, l-am zgîndărît iarăși.

„A mai fost un moment greu și pentru tine, și pentru colaboratorii tăi, ca și pentru sistem, de altfel ?

„Cum ai luat-o așa să o spui", parcă zicea buna ta, răposată nu de mult. **Așa-i ?"**

„Așa-i".

„În '72, zice Petre Baniță, **cînd apa freatică din sistem și-a ridicat nivelul și ne-a inundat eforturile... A fost pentru ultima oară cînd contestatarii sistemului au ridicat sabia : ei prevăzuseră o asemenea calamitate. Nu știau însă că odată, la o sută de ani, pînza freatică face și o asemenea minune. Răsfoiseră cărțile de tradiție ale nației pe apucatelea. Eu le devorasem pînă la capăt. Și știam...".**

„Zi-mi Petre Baniță cît este de greu acum, cînd ți s-a încredințat să readuci în circuitul economic național unitar toate nisipurile țării ? !

„În anul 2000, cînd se va încheia această imensă lucrare, voi avea 73 de ani. Crezi că e greu să trăiești 73 de ani, muncind cîte 18 ore pe zi și iarna și vara ? !".

„Nu, zic, țăranii, înaintașii noștri în agricultură și în istorie, așa au trăit".

Dăbuleni, în Decembrie. Ceața s-a împrăștiat de-a binelea.

„Mîine, zice Petre Baniță, va fi un ger strașnic în cîmpie. E bine, mor dăunătorii".

Pun mîna pe carafa cu singe rubiniu și îmi torn în pahar. Îl beau pe nerăsuflate. Pentru gerul strașnic de mîine, pentru obștescul sfîrșit al tuturor dăunătorilor.

Irimia Gotu

george sănpetrean

Antimemorie

La cumpăna gîndului rostit
Clipa se rostogolea imensă.

Cînd nechează caii

Lui Fănuș Neagu

Caii nechează la umbre stelare
Șeile scapă în ierburi amare
Colcăie-n mine iluzii mahmure
Călăreții străpung diminețile sure
Vinturi nebune fac iară de pază
La tine în poală moare o rază.

Scrîșnet

Finul scrîșnea
sub coasă,
coasa sub rouă,
roua sub dimineața
despuiată
de insomnii...

Desen de Luminita Tudor

Burg

În piața devastată
de arșiță
porumbeii ciugulesc
binecuvîntarea copiilor

Amurgul
se lăfăie-n
cetate.

Dimineață

Zorile năpîrlesc printre cocoși.

Nocturnă

În cupe albastre
își sting setea
aștrii
de dor...

scrisoare către România

O CĂLĂTORIE ÎN ȚARA PĂRINȚILOR

Un grup de 67 canadieni de origine română ne-au vizitat țara între 21 iulie și 11 august a.c. Ei au întreprins o lungă călătorie care a acoperit mai mult de trei mii de kilometri prin cele mai frumoase zone turistice : Dobrogea, București, Curtea de Argeș, Sibiu, Cluj, Maramureș, Bucovina, Brașov, Delta Dunării și Litoralul Mării Negre. Acest itinerar a fost întocmit ținîndu-se seama de zonele în care cei mai mulți dintre oaspeți au încă rude, de locurile natale ale părinților sau bunicilor lor, care, în anii emigrărilor economice dintre anii 1900—1914 au devenit pionieri și civilizatori, alături de alți europeni, ai preeriilor din nord-vestul Canadei. Grupul a fost alcătuit sub auspiciile Clubului cultural româno-canadian „Mihai Eminescu" din Regina, Saskatchewan și a fost însoțit de directorii și președintele acestui club. I-am reîntîlnit cu bucurie pe Bill Donison, Ken Moldovan, Bill Roscoe, Vas Zaharil, Larry Lascu. A lipsit, din păcate, un bun prieten : Nick Stirr, fiul întemeietorului clubului în anul 1923. În afara membrilor comunității românești din Regina, din grup au mai făcut parte cîțiva prieteni din provinciile vecine cu Saskatchewan : Alberta și Manitoba.

Grupul de români canadieni care au vizitat va a aceasta România, fotografiați în ultima seară a excursiei pe terasa hotelului „Panoramic" din Olimp. Fotografie de Laurie Nenson

Maria Roșca, din nou peste Apă

Cel mai în virstă membru al grupului a fost Maria Roșca, 86 de ani, care se afla pentru a patra oară în România, după plecarea din anul 1907.

S-a născut în Sarai, azi Cuza Vodă, în Dobrogea, și a emigrat împreună cu părinții și frații în 1907. Își mai amintește încă de casa bătrînească, de via și piriul din spatele casei, „dereaua", cum îi spunea în copilărie, de prietena Aspazia, fiica popii, de fîntîna de la portiță. Fîntîna mai are încă apă și în ziua de azi, dar în rest s-a schimbat totul. Spune : „Întregul sat este transformat, tot căsuri și căsuri, pietruială de asfalt, școală nouă ; biserica este bine îngrijită, există, văd, mult respect pentru monumentele vechimii și grijă pentru omul simplu".

Mama Maria, pe care am cunoscut-o acasă la dînsa, în Regina, este o neîntrecută povestitoare și o fermecătoare vorbitoare de limbă română. Altă școală, decît cea făcută în Sarai, n-a mai urmat. A lucrat pe preerie, credincioasă familiei, limbii române, obiceiurilor de acasă, credinței strămoșești.

I-a adus, pentru a vedea și înțelege mai bine noblețea „rădăcinilor" din care se trag, pe mai mulți membri ai familiei : băieții săi John și Bill, nora Victoria, nepoții Gloria, Bob și Eugene, strănepotul Benjamin (cel mai tînăr membru al grupului, 8 ani) cumnata Margareta și fiica sa Maria. Lipsește numai Stana Roșca (Suciu) din Winnipeg cea mai tînără din familie, și soțul ei, Gheorghe Suciu, care au plănuit ca, în vara viitoare să vină în România orice s-ar întîmpla.

Moldovan, Nenciu, Ion Pană

Familia lui Ken Moldovan, director cu probleme culturale al clubului, este aproape completă. Lipsește Brad, băiatul cel mare, plecat să studieze regia de film în Franța. Sînt de față ceilalți doi copii, Kathy și Adrian, precum și soția, Kay. Impresionat de excursia făcută în 1983 în țara noastră, ca oaspete al Asociației România, Ken a ținut să împartă bucuria de a fi descoperit locurile natale ale părinților cu familia. Pentru el, după cum îmi mărturisește, România este țara care i-a strecurat în suflet „bucurii speciale", este foarte mîndru de a aparține, prin părinți, limbă și credință, acestor locuri din jurul Carpaților. Vorbește frumos românește, cu toate că s-a născut la 12 000 km depărtare de patria limbii române. Îi plac teatrul și literatura, cultura populară, arhitectura. Soția sa, Kay, ai cărei părinți, Nistor, sînt originari din părțile Brașovului (Ken se trage din Dobrogea), spune : „Întreagă această călătorie mi se pare un vis. Este atîta soare și atîta culoare peste tot, atîta diversitate arhitecturală, atîtea vestigii istorice ! Și oamenii : neînchipuit de frumoși și de buni, de harnici și generoși. Au acea simplitate și ospitalitate pe care le imprimă numai o civilizație consolidată, străveche". Gheorghe Nenciu (Nenson) se află, de asemenea, pentru prima oară în România. Este fiul Mariei Nenson din Regina, în a cărei casă, după 75 de ani de viață canadiană (a emigrat împreună cu părinții, în 1905) miroase totuși a busuioc și a șters de în, iar la ferestre sînt atîrnate perdele brodate cu borangic.

Împreună cu Gheorghe se află Laurie, fiica sa în virstă de 22 de ani, arhitectă. Ei sînt, de asemenea, interesați de clădirile vechi și noi ale orașelor. Gheorghe spune : „Am venit în această țară să învăț. Este țara în care au copilărit mama și tata, în care se vorbește una dintre cele mai evoluate limbi ale pămîntului. Sînt foarte, foarte încîntat de tot ce am văzut".

Zahariuc, Donișan, Larry Lascu

Vas Zahariuc director al Clubului, se află, de asemenea, pentru prima oară în România. Este un om vesel și glumeț, poate cel mai cu umor membru al grupului. A venit împreună cu fiica sa Shirley, atrași de perspectiva de a cunoaște patria părinților și bunicilor. Vas spune : Rareori în viață m-am simțit mai bine decît în aceste trei săptămîni. Descoperirea României mi-a oferit cele mai plăcute surprize. Este o țară bogată și ambițioasă, în care se aplică programe de dezvoltare impresionante, multilaterale". Încîntați de frumusețile naturale, de ospitalitatea și spiritul deschis, solar, al oamenilor, de bogățiile recoltelor și de măreția munților și a pădurilor, sînt și soții Rarița și John Donișan (Donison). Rarița ține să precizeze : „Întreaga excursie a fost un vis. Lucru sigur, sîntem frați, cu toate că ne desparte un ocean". Larry Lascu, secretar al clubului, este economist, cu studii în Statele Unite. Este nepotul răposatului părinte Tatoriu, care a fost unul dintre cei mai stimați și respectabili oameni ai preeriei canadiene. Fiul său, Lance, a făcut parte din grupul de tineri participanți la cursurile de cultură și civilizație românească, organizate de Asociația România (după Loring, celălalt fiu, care a participat la aceste cursuri cu un an înainte). Larry se confesează : „Principalul scop al excursiei a fost cunoașterea și înțelegerea milenarei civilizații românești. Cunoscînd România, poți înțelege mai bine Europa. Am avut atît de multe bucurii, încît îmi vine greu să dau un exemplu".

Hlopina, Istrate, Mac Lellan

Simțul artistic general al populației, armonia arhitecturală a orașelor, a hotelurilor, de la Marea Neagră, înaltul standard al vieții sociale, pe lîngă frumusețile naturale ale țării, sînt motivele care l-au determinat pe John Hlopina din Winnipeg, Manitoba, să decidă „Într-un an sau doi, cel mult, îi voi lua pe soția mea Julia și pe copiii mei Shirley și Beverly și voi veni înapoi. Vreau să le arăt această minunată țară, să-i fac să înțeleagă mîndria de a fi român, pe orice meridian ai trăi". Constantin Istrate din orașul Assiniboia se află pentru a doua oară în România. Făcînd o comparație cu anul 1967, cînd a fost pentru întîia oară, el constată importante transformări în toate domeniile. „Mai multe mașini, spune, mai multe fabrici, mai multe camioane, pe autostrăzi, mai multe mărfuri, și mai frumoase, în magazine. Am văzut recoltele : sînt toate bune și bogate, peste tot. Aveți apă și ați pus-o la lucru. Ceea ce-mi place, de asemenea foarte mult este că nu există coltișor în țară în care să nu fi făcut ceva, o nouă construcție ori o fabrică".

Martha Mac Lellan din Winnipeg a venit împreună cu fiicele sale Maria-Iliana (20) și Angela Martha (17). Adînc mișcată de întîlnirea cu țara părinților, ea spune că prin această excursie, chiar dacă puțin cam tîrziu, trăiește visul de-o viață al părinților — acela de a revedea țara și locurile copilăriei.

Rosca, Rosca, Tilly Lipan

Ion Roșca (Roscoe) este fiul Mariei Roșca, un entuziast călător fericit de a-i fi ascultat sfaturile venind în România. Exclamă, cu nedisimulată încîntare : „Totul este atît de frumos ! Fiecare este atît de ospitalier ! Credeam că întreaga civilizație a țării a fost distrusă în cele două războaie mondiale prin care a trecut. Cum s-a putut, totuși păstra ? Cum ați putut să construiți toate orașele într-un timp atît de scurt ? Și atît de rezistente, din piatră și beton... Ca aceste hoteluri de la Marea Neagră. Nu cred să mai existe multe locuri pe lume la fel de frumoase ca Litoralul românesc". Fratele său, Vasile Roșca, (Bill Roscoe), director al clubului, adaugă : „Ceea ce este greu de crezut pînă nu vezi cu ochii tăi sînt atît de multele clădiri vechi și monumente din orașe. Este o reală bucurie să trăiești printre acești oameni pe care-i întîlnești pe stradă, în sate, pe litoral. Cred că poporul român, al cărui fiu sînt, este unul din cele mai alese popoare ale lumii".

Pentru doamna Tilly Lipan, această excursie a treia, este o „mare bucurie". A călătorit foarte bine și pare că visează avînd sufletul plin de frumusețî : „Acest vis numit România, spune, a fost o moștenire în viața noastră, a românilor de peste Ocean. Mă întorc în Regina mai bogată la suflet și la minte".

Barbara, La Verne, Bill Donison

Dan La Verne Petrișor și soția sa, Barbara, se aflau pentru a doua oară în România. Sosind în Bucovina, și-au căutat rudele în Bălăceana și la Gura Humorului. Au mers pe același traseu nordic ca în 1979, anul primei vizite. În grădina casei bătrînești din Bălăceana se mai aflau încă doi meri, pe jumătate uscați, plantați în 1910, cînd „tata Emilian" (77) tatăl lui La Verne, a emigrat împreună cu părinții.

Bill Donison, președintele Clubului, se află, de asemenea, pentru a doua oară în țara noastră, ca invitat al Asociației România. Originar din Satu Mare, Bucovina, el s-a întors cu sufletul deschis spre noi frumusețî. Sălaj, Maramureș, Brașov, Suceava, îi sînt nume familiare. Distinsă personalitate a comunității românești din Regina, oaspetele și prietenul nostru este un remarcabil animator al vieții spirituale și al culturii în cadrul clubului. Este totodată un sincer admirator al României și al poporului român. „România, spune Bill, este a doua mea țară. Sîntem conștienți, noi cei de peste Ocean, că nu putem avea pace în suflet, nu putem fi pe deplin fericiți, dacă uităm că rădăcinile noastre sînt adînc înfipte în solul românesc. Sîntem buni canadieni dar nu ne putem niciodată uita originea de care sîntem atît de mîndri".

O întîmplare de neuitat

La Cluj-Napoca, în restaurantul hotelului „Belvedere", oaspeților le-a fost oferită o surpriză : pe scenă a apărut taragotistul Dumitru Fărcaș și formația sa care au prezentat un program folcloric. Pe Dumitru îl cunoșteau cei mai mulți din discurile trimise de Asociația România și din turneul pe care acesta l-a întreprins la Regina în 1981. Programul a durat pînă noaptea tîrziu, cînd unul dintre cei prezenți, prietenul Dan La Verne Petrișor a spus printre lacrimi „Să știi, de bună seamă, că atunci cînd am ascultat discurile tale am plîns. Pe urmă le-am oprit. Acum, de bună seamă, sînt aici, pot să plîng, cîntă-mi". În acel moment, și Larry și Ken și Bill Donison, și Kay și Vas s-au prins de mînă cu ochii în lacrimi. Dumitru Fărcaș cînta fără întrerupere melodii de pe Someș, melodii de pe Tîrnave. Și acești oameni de peste Ocean, născuți în cea mai întinsă preerie a lumii, în Țara Marelui Cer, plîngeau.

Români prin suflet și prin ascendență, oaspeții noștri au fost astfel, niște turiști speciali. Marea lor bucurie a fost aceea de a vedea ori de a revedea ceea ce poartă în întreaga ființă, ca pe o pecete sfîntă, **Patria Română.** Și nu întîmplător, și de data aceasta, așa cum am scris ce au făcut și în 1979, unii dintre ei aveau în geamantane pungi cu țărînă culeasă de pe locul fostelor case bătrînești, pentru a o presăra pe mormintele nefericiților părinți sau bunici înmormîntați într-un pămînt generos și bogat dar care le-a rămas pînă la capăt străin.

Ion Longin Popescu

«NUMELE POETULUI»

În această lună se împlinesc patru ani de cînd am început să public scurte articole de prezentare a unor tineri poeți necunoscuți la rubrica „Numele Poetului"... Mulți dintre ignorații de odinioară au devenit nume de referință în tînăra poezie românească : Dan David, Smaranda Cosmin, Valeriu Stancu, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov, Traian T. Coșovei, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Codruț, Daniel Corbu, Nicolae Sava, Aurel Dumitrașcu...

Mulți dintre ei au reușit să debuteze, mulți au primit premii literare prestigioase la festivalurile-concurs care au loc pe tot cuprinsul țării...

De aproape doi ani rubrica noastră a fost continuată organic de activitatea Cenaclului „Numele Poetului" asaltat nu numai de poeți ci și de tineri critici literari (precum excepționalii Nicolae Georgescu și Alexandru Horia) și tineri prozatori (Corina Toma, Dumitrița Stoica). Cei șapte autori pe care-i publicăm în această pagină, Petru Aruștei, Gabriela Crețan, Mircea Șoncuteanu, Marcela Mariana Milcu, Florentina Vișan, Virginia Meheș și Dan Oprina nu au tipărit încă o carte, deși după opinia noastră ar fi trebuit de mult să o facă... Nu e numai vina lor... Petru Aruștei, a cărui carte se va tipări postum, a fost ignorat de Editura **Junimea** ca și de cele patru reviste ieșene **Convorbiri literare, Cronica, Dialog, Opinia studențească.** Credem că revistele noastre literare ar trebui să nu renunțe la nobila misiune de a sprijini valoarea indiscutabilă a unor tineri autori obstaculați adesea de simpla rutină editorială...

Cezar Ivănescu

gabriela crețan

Acvariu în toamnă

Ploaia de la ora cinei
descriind în grădină coridoare acvatice.
în paharul subțire de ceai
vezi cum se schimbă anotimpurile.
Interior devastat cu lumină puțină
amară ca laptele florii de leandru
pe care cîndva o purtai sub armură
să-ți aducă noroc pe Cîmpia lui Marte ;
veninoase emulsii, uleiuri subtile
infuzate în sîngele tînăr, doar moartea
te făcea să pălești de orgoliu.
Zodia Racului îți apasă clavicula
(o săgeată
înfiptă în ochiul adînc văzător)
în caldul albuș te acoperă ceața
și numai călciiele goale în fugă
desenează o scînteietoare volută.
Lumină palustră, un acvariu în toamnă
oglindind constelații înșelătoare
Crucea Sudului strălucind printre pești,
Capricornul de aur umbrit de amfibii...
Abia mai respiri cu sudorile morții
pe pleoape. O ploaie cromatică.
Simți cum te schimbi, simți cum lucrează
otrava ?
Echivalențe astrale. Metamorfoze de noapte.

Numai tăcerea

Va veni o zi înghețată ca o lamă sterilă,
tulbure ca apa care se umflă în rigole,
ca lacrima care ne ineacă ;
o zi fără patimi, cu glasuri nisipoase,
cu chipuri ameobice împleticindu-se în vînt
și gesturi care eșuează.
O zi
(cînd vei fi îmbarcat)
a amînărilor deznădăjduite.
Și silnică îți va fi, prietene, părăsirea,
lucrurile care înmărmuresc retrăgîndu-se în
sine,
complicitatea oglinzilor refuzîndu-ți
obrazul încenușat.
Singur, cu moartea din sticlă albastră alături,
abia atingîndu-te cu degete reci,
neînmănușate...
Va veni o zi fără glorie, fără porturi deschise,
înfricoșată ca răsăritul unui soare străin
explodînd în plin miez de noapte ;
cînd vei cădea dintr-un turn,
abandonîndu-te cerului
care te va închide
(un trandafir visînd în relicvar).
O zi
de care nu poți fi frustrat.
La capătul ei numai tăcerea :
o urnă funerară învăluită în raze abstracte.

florentina vișan

Fluviul meu de tuș

Fluviul meu de tuș
ferecat în călimară
uneori noaptea sînt martorul
încercării tale de răzvrătire
aud vuietul fierberii în cataracte
dragoni plonjînd
în teribile turbioane
Neptunicei tale vigori
eu îi pot oferi doar stiloul
biet trident sofisticat și nevolnic
caligrafiind mini-miniaturi
răsuflări întrerupte
o nici măcar sirenelor
nu le pot oferi înecați iluștri
Poate într-o zi o să mă hotărăsc
să te desferec
inundînd palierul
curtea blocului
întreg cartierul
cu riuri de caligrame

Caligraf

spre pavilionul din apus
competentă rugină
amurgul înaintînd lent
pe tăișul cerului sabie
gîtul gingaș sprijin
agonizînd sintagme
ale unei picturi în relief
volume pulsînd cu tăcerea
țipetelor de gîște sălbatice
pașilor fetelor vulpi
perechi simetrii antonime
copaci agățați în cornul lunii
pești împietriți între maluri de jad
rafinamentul procedeului
face să vibreze retina
înecat în cerneluri maestrul
flutură mîna ca un catarg muribund
trasează ultima tușă

Dincolo

Tăcerea din jurul poemului
periculos pîndind
precum pupila în albul ochiului
Cum să te fac să nu te mai temi
cum să te fac
Lasă-te poate neștiutor
în gura balenei
ca un pește înoată-n bulboană
desfată-te ca un fir de nisip
dus de tălpile mele
departe departe de mal
Ninge cu flori de prun
și flori de cireș pe umerele tale
acum la a nouăzecișinoua metamorfoză
și cuvintele pentru tine
încă mai cerșesc tîrîndu-se-n șiroaie
dincolo de ele insele căutîndu-și matca
Mereu tot mai ușoară în lumină sclipind
numai eu dau ocol tăcerii mele
ca unui stup cu miere
cu limba tot mai încleiată de miere

petru aruștei

Lumea de vis

acum, mai mult ca oricînd, îmi trebuie o hrană puternică, mai puternică decît cea mai sănătoasă otravă ! Trecătorule așteptat atunci cînd nu vii, înghite această sfințită mîncare în cinstea animalului de alabastru, a Calului Suprem care agonizează în nămolul orb alăptîndu-și privirea la sînii Nopții. Calul a evadat din mine în cea de-a șaptea zi a Săptămînii Mari și moare pentru că a pictat cel mai frumos tablou al meu. Bunule pisoi din creierul meu, nu mă aștepta și nu plînge la ore tîrzii ci amintește-ți de reclama violent colorată ce o porți cu tandrețe și smerenie la brațul piciorului stîng din partea de dinainte a trupului tău îmbălsămat în tămîie : „Avionul pleacă zilnic la 5, numai duminica la 8 că-i zi de odihnă" ; să urăști însă și să blestemi păsările trimise să-ți ciugulească boabele negre ale gîndurilor tale nebune și vesele. Ca și mine ai înțeles că pasărea aceea din colivie cînd se zbate în cleștele înfometat al Oceanului este sufletul tău care oftează, cu ghearele ascuțite de Speranță și Desperare. O, Calul meu drag, Calul inimii mele, frate al meu mai mare, în ochiul tău stîng coboară amurgul și heruvimii violeți îmi ciugulesc cu nepăsare și bunăvoință aripile fragede ; înalță-te deci din nămolul Nopții iubitoare de jertfe și ajută-mi să pictez tabloul numit : Moartea geniului. Toarnă peste moartea mea de-acum ploaia mănoasă a rugului frunții tale. Din sufletul și Trupul tău, dă-mi totul pînă la sfîrșit. Mori a cita oară ? Voi sta în pămîntul roșu ca ploaia și păsările de vară și voi plînge privindu-ți sînii răstigniți pe crucea de seară a furiei mele fără să pot șopti Corăbiei cu Cîini de Veghe din Marea Soarelui Roșu : „Steaua mea se înaltă" căci atunci cînd mă voi naște aici voi muri cu adevărat acolo unde nu m-am născut încă. Dar voi îngenunchea și voi vorbi cu bucurie dacă cele trei lumînări aprinse sub aripile negre ale ochilor tăi orbi și morți vor încălzi Frigul din Casele lor. Atît pot acum, doar atît, trăind mereu așa niciodată nu voi putea mai mult. Neputință, ce crud mă lovești ! Trăiesc atît de jos iar izbăvirea zboară atît de sus ; aripile ei lovesc numai frunțile norilor și stelelor. Și iată cum a fost : din trupul totemului îngropat sub pămînt din care s-a înălțat casa mea s-au născut trei copii. Cei trei copii au căutat pînă tîrziu o pisică, un cal sau o pasăre. În vremea aceea Frigul tușea pe la porțile zăbrelite ale Sufletului meu : „Ești acasă ?" „Nu, nu sînt acasă, bătrîn neputincios ! Hei-hei, ce zgomot se face aici ! Prea de tot ! Trebuie să fug, să fug, să fug !" Micuțul Domn face o plecăciune adîncă și spune : „Sărut mîinile !" Micuțul Domn de ce plînge ? Bună ziua, Micuțule Domn, am plecat cu Vaporul ! Vaporul face: hu-hu-hu ! Domnul strigă : Ura, ura, ura ! În sud sînt Insulele Însorite, sînt oameni cu dinți de foc, sînt tigri, lei și pantere. Totuși, după moartea mea, cînd mă voi reîntoarce la tine te voi urî, Micuțule Domn : de ce m-ai bătut pînă m-ai ucis în ziua în care ți-ai amintit de seara ticăloasă a plimbării mele voioase pe casa ta cu aripi de portocale ? Bagă de seamă ! Și nu a trecut mult din timpul hărăzit Așteptării și a venit Moș Crăciun de după un deal strîmb și cei trei copii l-au rugat :

Moș Crăciun cu sac în spate și papuci
de portocală
adu-ne pe mama noastră c-a plecat
acum trei nopți
și-a mîncat-o poate-un cîine sus în ceruri
după nori.

mircea șoncuteanu

ahabiana

[ciclu deschis]

1.

era tîrziu
sau un loc imens
orb din facere
dar nimeni nu s-ar fi descleștat
din clipă
și nu numai din nevoia
de mai înalt sau mai adînc,
dar ca într-un ciclon
ne țineam de aceste odgoane
pentru a nu fi smulși...
ori, poate,
noua gravitație să fi fost
cîntecul sirenelor ? !...

2.

...cînd șovăi să cutezi
(împovărat încerci în carne
spaima de orizont ; acolo
contopirea lor, abisurilor,
sfîriie a rod ;
s-au scurs viltorile
și-n urma lor
penumbra șarpe-se)
atunci torni ceară
în urechea clipei care trece
și te pătrunzi de singur
în catarge...

3.

...în urma corabiei
apa rîdea nătîng,
ca de stilet o fugă
în orizontul afund
ar fi însemnat
scăparea
dar pluteam mai departe
și de la egală distanță
ne urmărea crîncen
izbăvirea...

4.

...adînc !... adînc !...
și firea ne vărsa din fire
și din cuvînt ;
ne spintecam cu stele
și fără nici o urmă
în aerul îngreuiat și el
cu încă un rotund...

5.

...ce-am să spun
cînd în urma mea...
va fi tot totul ?...

iată, e noapte ! minunat anotimp !...

marcela mariana milcu

Un taur

Un taur cu coarne-aurite mă-mpunge
În cap și mă-nfurii și țip :
– Ajunge batjocura asta, ajunge ! –
Și coarne îmi iese ca paingi din nisip.

Iar cerul cu ochii de sînge-l privesc.
Strig : – Trup ai de neant și ți-s urmele seci !

În oameni ca-n porți încuiate lovesc
Și lacăte sar și apar pajiști reci.

Marină

Aspră e lumina apusului ;
e lucitor nisipul,
putredă marea.
Tu mă privești –
îți e privirea
ca un calcan pe care
brăzdarul valurilor l-a scos la iveală.

Podișul

Această stază ca un podiș pustiu
Fără zvîrcoliri ale sufletului. Stîncă poroasă
absorbind lucirea lunii.
Iubirea – vagă amintire a unei cîmpii
cu crini cîntători –
trist miracol.
(Această insuportabilă sațietate, de parcă
am înghițit lumea. O sfîrșire
continuă ,ce dura-va etern :
podișul.)
O, doar tu mi-ai rămas, îndurerată te strig,
deși în tine nu cred,
întinde-te pe cer ca un lac de argint,
fă-te deschisă oglindă, mincinoasă,
nostalgică,
lasă-mă să mă răsfrîng în tine :
mirific podiș în care crinii se-naltă
licărind printre megaliții de umbră !

Uneori la amiază...

Uneori, la amiază, la celălalt capăt al cerului
față de soare, e luna :
străvezie, plină de zăpada altei lumi,
străină –
zăcînd fără de cunoștință pe cer :
ce ca un rege
adormit pe tron
pe cînd pe trup i se împleticesc vrezuri de foc
lumini nebănuite.
Neliniști veninoase mi se strecoară-n trup :
aș vrea
să o trezesc,
să-i spun să plece-n noaptea ei,
să nu se lase arsă, ori
să nu se umple de lumină,
spre a străpunge cu cruzime cerul
sub care eu visez și trupul meu devine
un sarcofag de aur fremătător, organic,
păzit de o cucuvea roșie și portocalie,
blîndă ca măicuța,
clipind și ea a somn, abia așteptînd
să-mi spună ,bună dimineața" și să meargă
la culcare.

Timp

Străpungi piatra, sapi caverne,
muntele îl despici, îl prăbușești,
Zburătoare țărînă îl faci –
cel ce lăcaș al zeilor fost-a
îngenunchează în fața fostului lăcaș de zei –
un embrion – o piatră ! – îl rîde și-l plînge –
străpungi piatra, acoperi totul
cu praf sîngeriu.
Recunosc : mă tem de tine – din această
peșteră în care m-am ascuns
te aud trecînd nepustiindu-ți spre neant,
prin miezul stîncii,
avalanșa pneumaticei tale tiriiri.

Vierme al granitului, filon ucigaș,
timp.

virginia meheș

Concentrică

Înlăuntrul meu
cerc peste cerc
închizîndu-se
din ce în ce
mai albastru
peste verdele tînăr
o nuanță de negru
irizează-n afară
genune născînd
vor cădea
sub secure
inele
într-un spațiu
carnal
putrezind
solstiții...

Rugăciune de taină

Reginelor nopții
mă destăinui
la ceas de cumpănă
rodind speranțe
mă întîmpină
cu capete plecate
a înțelepciune
din cînd în cînd
suspinînd arome...
ochilor plecați
li se deschid
mirifice-nțelesuri
genunchii alb
îmi înfloresc
în asfințit
iar mîinile
prind sfiinciuni
de versuri...

Trezire

Să descopăr
înțelesul lucrurilor
rănind cuvintele
cu inocente întrebări
dimineața
să-mi pară proaspătă
iar noaptea plină
de neînțeles
soarele
să-mi orbească
nedumeririle
făcîndu-mă să privesc
în jur
cu ochi din ce în cel mai mici
pînă-n dungă
voi folosi un ciob afumat
la repezeală
să te pot privi
printr-o eclipsă...

Numărătoarea inversă

Castorul neliniștii
îmi dă tîrcoale
să știu
stăruie gîndul
încercuindu-mi noaptea
pînă la durere
neașteptate
țintesc spre mine
picătură cu picătură
îndoielile
numărîndu-mă
degetele mele
altarele nepriceperii
mă zidesc...

dan oprina

Pitagora zîmbind

lui Dinu Alexandru Marian

tu nu cunoști singurătatea celui ce se aruncă
în gol
agățat doar de speranța cîtorva sunete
cînd degetele sale se apleacă deasupra
corzilor
pentru a culege armonice fructe
cînd odată cu răsuflarea oprită
nota vibrează încununîndu-se de o aură
de glorie (efemeră) și nimic nu mai are
importanță în această lume

cînd acordurile majore umplu cutia de
rezonanță
a camerei revărsîndu-se pe trepte ca o ploaie
consonînd cu primele semne ale vîntului
și muzica rotunjindu-se în sine

auzi zvonuri îndepărtate
sălbatic tropot de cai
și metalul legiunilor romane
vuiet de valuri și sfîrîitul sideral
al cometelor moarte
tu singur
în labirintul muzicii
ca într-o mare bucurie :
Pitagora zîmbind în fața cifrei șapte

Instrucțiuni pentru cîștigarea asului

părul tău, imediat după căderea ceții.
o altă întrebare fără răspuns.
părul tău, ca un refuz, ca o binecuvîntare.
armistițiu de noiembrie, cînd fiecare,
singur, pe socoteala lui moare.
și rumoarea dineului de gală
acoperind asasinarea lotusului.

tu știi prea bine :
nimic nu durează,
nimic nu rămîne.
paharul cu amintiri s-a vărsat.

Annabel Lee, eu nu te-am iubit îndeajuns.
acum aș avea timp, dar
pe așternutul de paie rezervat zeilor
amestec zorii și asfințitul.
Annabel Lee, singurele promisiuni rămase
sînt aburii ceaiului
și scoica din vremurile
cînd plănuiai descoperirea Atlantidei.
singura șansă ar fi zarul sferic.
dar gîndește-te cît de frig ar fi
dacă eu te-aș iubi,
soare al rădăcinilor mele,
odihnă a sîngelui meu,
ocean al fluviilor mele,
Annabel Lee.

Fotografia secundei

aici este harfa, iar aici durerea
totul departajat cu minuțiozitate
zilele albe, nopțile cînd erai
măr de toamnă așezat iarna-n geam.
un catalog alfabetic al amintirilor
nebunul cu mîinile albite pe gratii
rîzînd în hohote cu ochii invadați de furnici
mierea și nisipul, orezul și pelinul
aburii ceaiului, sîngele.

părul tău arde ușor
ca iasomia ca iarba uscată a viselor
fotografia mării se clatină – imagine
cu păsări de furtună.
devastatoare, iubirea a pustiit toate pădurile
(ce vremuri : cînd ceea ce e frumos
cu adevărat poate ucide)
în cenușa rămasă poți desena
mici triunghiuri spre fala îngerilor geometri
cele 7 zile ale săptămînii aparțin trecutului
la fel și buzele tale
neobosit șlefuiesc fațetele diamantului
un răsărit e frumos
un apus e și mai frumos
acum știu totul
abscisa și ordonata
am deprins înțelepciunea punctului
un budha contemplîndu-și buricul
echilibrul perfect
te sărut
moarte bună
atît

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A XXXIV-A

Prima parte a ședinței de vineri, 12 octombrie a.c., s-a constituit dintr-un scurt moment poetic (hors-concours) susținut de **Gheorghe Șerban,** acompaniat la ghitară de colegul său **Ilie Petcu** (ambii elevi la Liceul de artă „Gheorghe Tonitza") și din prezentarea — în lectura autoarei, poeta **Virginia Meheș** — a volumului „Interioare".

În partea a doua, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** dă citire unei prefețe scrise pentru volumul de poeme aparținînd lui **Mircea Șoncuteanu,** din care prefață (după ce afirmă că Mircea Șoncuteanu, cel obligat s-o ia mereu de la capăt, are dreptul să publice și o carte, după ce a publicat mai multe prin reviste) am reținut între altele că : „Și Arghezi, și Vinea îl pot consola pe orice debutant întîrziat, îl pot consola și încredința în același timp că poezia vie, autentică este o experiență totală, o reîntoarcere ciclică «ab origine» în beatitudinea începuturilor, în necuvînt, cum spune Blaga. Tipărirea unei cărți — accident pasabil în viața unui poet adevărat — e fatală în ultimă instanță, uneori însă — și e destul să-mi amintesc de Petru Aruștei — e bine să mai mîngîiem făptura fragil copilăroasă a poetului cu cîte o jucărie de hîrtie. Și cei mai teribili poeți blestemați de pe lumea asta tot s-au bucurat și au surîs cînd au pipăit obiectul «flagrant» ieșit din botezul mirabil al cernelurilor tipografice".

A urmat lectura volumului de poeme aparținînd poetului Mircea Șoncuteanu.

După o scurtă pauză, în care poetul Cezar Ivănescu anunță că alți doi membri ai cenaclului nostru, Cristina Suciu-Moscu și Mircea Valer Popa — au reușit să debuteze în Caiete de poezie, au urmat discuțiile pe marginea celor două volume audiate. Astfel : **Radu Cange** afirmă că poezia Virginiei Meheș este o poezie cursivă, lucidă, care tinde spre autocunoaștere, autoarea fiind o poetă care se respectă, ajunsă la maturitate ; „așteptăm o victorie meritată a Virginiei Meheș la o editură" ; despre poezia lui Mircea Șoncuteanu nu se pronunță considerînd că nu poate spune mai mult sau ceva nou decît a spus poetul Cezar Ivănescu, drept pentru care urmează la cuvînt **Alexandru Horia** care face cîteva aprecieri și asupra poeziei lui Gheorghe Șerban afirmînd că este o poezie suavă, delicată, coerentă în starea care și-o propune, a cărei simplitate place, dar atenție la pericolul simplismului ; despre poezia Virginiei Meheș spune că este o poezie autentică, o ardere credibilă, superbă poezia „Salcia", convinge prin tensiunea subtextuală, care trebuie însă să o oblige să-și afle ghiara autentică a stilului personal ; la Mircea Șoncuteanu desprinde trei cicluri : în primul poetul vehiculează utopii importante, termeni mari, concepte, pe care le mișcă într-o mașinațiune filosofică. ceea ce-l caracterizează mai puțin ; un al doilea ciclu care se vrea suav, dar operează cu concepte greoaie, ceea ce — spune criticul — pare un elefant care încearcă să facă balet ; în fine, un al treilea ciclu cu iubiri hître, tăiate, în care se combină rîsul/plînsul și în care stilul lent, puțin sfătos poate fi marca unui stil Mircea Șoncuteanu. **George Mina,** cu referire la poezia Virginei Meheș afirmă că ariditatea limbajului și a expresiei pornește de la dorința forțat manifestă de a folosi, de a pedala pe valori morale și moralizatoare ale unei purități absolute. Despre Mircea Șoncuteanu spune între altele că sînt rare momentele cînd simți că există o personalitate ieșind din glasul său, din matricea sa vorbită și care să urce atît de puternic în toate sferele lăuntrice, „ce m-a impresionat este modul cu totul remarcabil în care lucrează cu cuvintele, la el cuvintele capătă o formă, o structură și o semnificație cu totul aparte". **Maria Cerchez** recunoaște la Virginia Meheș același statut moral, în plus consideră că poeta își gîndește poeziile ca pe niște statui pe care le lucrează, le expune și le contemplă ; poezia lui Mircea Șoncuteanu este o desprindere din gregar spre un univers în care poți trăi „prin scris, din scrisul fiecărei zile" ; acest lucru Mircea Șoncuteanu îl izbutește „pe mîna sa", atenție însă ca ludicul să nu treacă înainte.

În concluziile sale, poetul **Cezar Ivănescu** afirmă că poezia Virginiei Meheș este o poezie de esență morală, o poezie cu tradiție, o poezie valoroasă care-i amintește de un poet francez foarte gustat între cele două războaie mondiale — e vorba de Pierre Reverdy — un poet fără eclatanță stilistică dar de substanță, Virginia Meheș impune prin cinstea cu care scrie — calitate foarte importantă în contextul poeziei feministe de azi — o poezie al cărui demers este autentic, o poezie cinstită care poate ajunge la valorile absolute în zona ei de situare ; despre Mircea Șoncuteanu menționează faptul că poetul, „posesor al unei inconfundabile dicții moderniste", conștient de riscul limbajului, „de arcanele purei textualități entropice, își supune continuu tentația de a lăsa cuvintele în libertate, obligîndu-le să urmeze finalul unui imperceptibil monolog interior voalat de senzualitate și melancolie".

În ultima parte a cenaclului a început (cu această ședință) lectura în comun a „EUCRONIEI", primul articol, articolul-program, fiind citit de către conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, care este și autorul lui.

Hero

petru vintilă

Munții îmbrăcați cu oameni...

«Horea» — tablou de Todor Ioanes

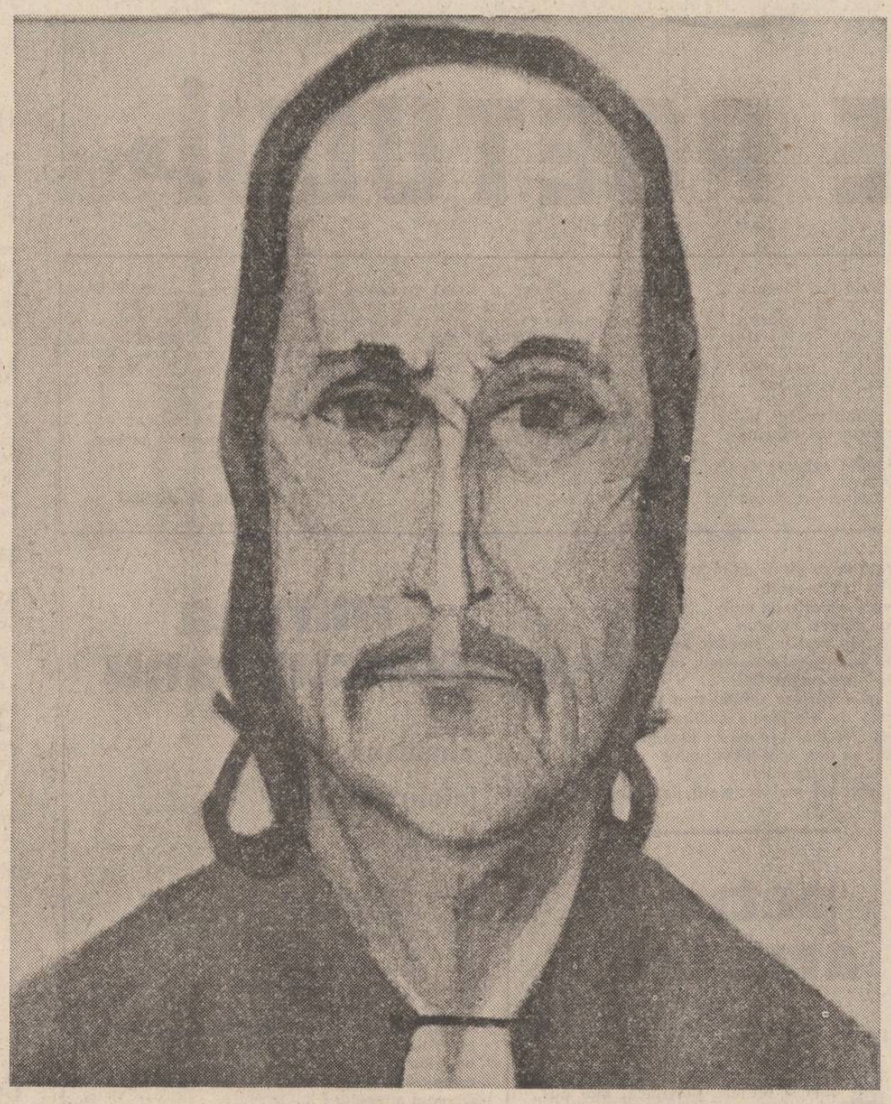

Se lăsase încă din cursul nopții un ger năpraznic, acel ger despre care, într-o mare vechime de timp, țăranii spun că face să crape pietrele.

Îmbrăcat în dolmanul îmblănit, cu gulerul de blană ridicat, cu căciula de jder trasă pînă la sprîncene, cu mustața, barba, favoriții și sprîncenele brumate de-o promoroacă diamantină vice-colonelul Schultz se îndrepta călare spre Cîmpeni. Era urmat de o companie de husari, lîngă el călărea locotenentul Probst și cu toții, ofițeri și soldați, păreau posomoriți, scîrboșiți pînă în adîncul sufletelor de faptul că trebuiau să meargă pe drumul acela din munți, pe un ger atît de aspru.

Schultz se gîndea la ceea ce urma să le spună țăranilor și din ce se gîndea mai mult la acest lucru își dădea seama că din tot planul său nu se va alege decît praf și pulbere.

Planul întîlnirii cu Horea îl pusese la punct într-o consfătuire intimă avută la Sebeș cu Michael von Bruckenthal și cu generalul Pfefferkorn. El, Schultz, ar fi vrut pur și simplu să-i amăgească pe țărani, să-i mintă că împăratul aprobase scoaterea lor din iobăgie și încadrarea lor în noile regimente grănicerești. De asemenea, ar fi vrut să le comunice și amnistia generală, adică nu numai a iobagilor de rînd, dar chiar și a corifeilor.

— Ce cîștigați prin aceasta, domnule vicecolonel ? îl întrebase mirat comisarul gubernial.

— Cîștig aceea că le pot cere corifeilor să vină cu mine ca să vorbească direct cu „marele general" despre cele ce trebuiesc urmate de aci încolo, zise Schultz sigur și convins de ideea sa.

— Țăranii sînt infinit mai șireți, decît în mod obișnuit și eronat îi credem noi, răspunse Michael von Bruckenthal.

— Atunci cum să procedez ?

— Să le comunicați că la punctele date de ei pe cîmpul de la Tibru, nu le aduceți încă un răspuns precis și oficial, pentru acest răspuns trebuind să aștepte liniștiți, iar în ziua de 24, corifeii cu juzii satelor să fie la Tibru din nou, pentru a primi răspunsul definitiv de la marele general.

Așadar Schultz trebuia să le dea un nou termen, pînă în ziua de 24, și nu la Cîmpeni, ci mult în afara munților, la Tibru.

„Nu se va alege nimic din asta", se gîndise atunci pe loc Schultz, dezamăgit că ideea sa fusese respinsă și era și acum măcinat de gîndul cum să procedeze pentru a reuși.

Pădurea de fagi cobora pînă aproape de marginea drumului și crăcile copacilor stăteau îndoite sub greutatea zăpezii sclipitoare. Era senin, era soare, dar asta nu micșora de fel gerul, ci parcă îi înăsprea și mai mult. Uneori valea se lărgea imediat după un cot al riului și atunci înălțimile se depărtau mult, căpătînd o stranie culoare violetă. Pînă la ei erau multe mile în cale dreaptă, dar privirea se oprea pe niște dealuri mici, ca niște cocoașe de cămilă, despădurite, pline numai de clăi de fîn, de pîlcuri rare de case și colibe de lemn, de garduri care nu păreau să împrejmuiască nimic decît o sărăcie de pămînt pietros și la care trebuia să urci pieptiș. În astfel de porțiuni ale drumului coloana de husari în mantăile lor vinăte, cu chivărele lor roșii ca șofranul pe cap, cu șeile galbene și cu păturile de sub șei de-o culoare verde aproape crudă, se puteau zări fără îndoială de departe. Coloana a și fost probabil observată dincolo de Cîrpiniș, fiindcă de pe dealurile albite de zăpada scînteietoare sub lumina soarelui, se auzirăpe neașteptate sunînd buciumele moților. Atunci cînd izbucnise primul semnal de bucium Schultz avu o tresărire de neliniște. Sunetul acela prelung urmat imediat de sunete scurte și repetate într-un ritm repezit, avea ceva lugubru și amenințător și tocmai acel mesaj ascuns, pe care îl comunicau buciumele într-un cifru numai de moți cunoscut, îl făcu pe vicecolonel să simtă un fel de sfîrșeală și de însingurare, ca și cum ar fi fost aruncat la marginea lumii.

— Ne-au observat, zise Probst.

— Da, se pare că acesta-i adevărul, răspunse Schultz cu un glas dezolat și Probst băgă de seamă că vicecolonelul devine dintr-o dată posomorît și că se chincise subit pe cal, ca și cum n-ar mai fi avut nici gît, nici șira spinării. Conchise că lui Schultz i se făcuse frică și cu un gest reflex scoase iar de la oblincul șeii bidonul de cositor și trase un șip reconfortant de vinars. Schultz îi spuse :

— Ai uitat că mai sînt și eu pe aici ?

— N-am uitat, excelență ! Vă rog să vă serviți !

— Ascultă, Probst, în cîte sîntem azi ?

— În douăzeci noiembrie, excelență.

— Am întîrziat exact cu o zi, Probst.

— Excelență, Eile mit Weile, zise Probst cu acel fals aer de înțelepciune pe care îl au semidocții.

— Să sperăm că faimosul Horea nu și-a pierdut răbdarea și ne va aștepta la Cîmpeni, chiar dacă am întîrziat cu o zi.

— Ce contează o zi în viața unui om ? întrebă Probst cu același aer care pune cele mai banale întrebări cu gravitatea unui filozof senil.

Buciumele se auzeau cînd mai tare, cînd mai încet, după cum ecourile lor erau luate de curenții de aer rece și difuzate în spațiul ce părea incremenit de ger. Multă vreme cei doi ofițeri merseră cu caii unul lîngă altul, fără să mai schimbe o vorbă. Păreau că ascultă zgomotul ca de vreascuri uscate și frînte pe care îl făceau caii călcînd cu copitele pe drumul înghețat bocnă. Apoi, deodată își dădură seama că marșul lor era urmărit și ținut de la distanță sub un control tăcut și riguros. Pe dealurile apropiate se iteau, apoi dispăreau, ca și cum ar fi intrat în pămînt, mici grupuri de țărani călări pe caii lor de munte. Erau îmbrăcați în țundrele lor negre sau sure, singurele culori pe care ei le cunoșteau în îmbrăcămintea de iarnă.

Țundrele erau atît de adînc impregnate de zăpadă, încît neaua înghețată părea că face parte din textura lor inextricabilă. Curînd începură să se vadă primele case din Cîmpeni. Schultz răsuflă ușurat de ideea că nu-l prinseșe noaptea pe drum și că pînă seara, adică pînă la căderea întunericului, mai erau două ceasuri bune. La podul de lemn de la intrarea în oraș, le ieși înainte un grup de trei țărani călări.

— Cine sînteți și încotro mergeți ? îi întrebă Schultz.

— Domnia voastră sînteți domnul vicecolonel care a zis că vine încă de ieri la Cîmpeni ca să se întîlnească aici cu oamenii ?

— Eu sînt, zise Schultz, adăugînd imediat : n-am putut să ajung ieri.

— D-apoi nu-i nimic, fiindcă noi ni-s acasă aici. N-a trebuit să vă așteptăm în cîmp.

— Dar conducătorii voștri sînt în Cîmpeni ?

— Trimitem noi după ei, d-apoi acuma-i tîrziu și nu se plătie să mai vină încoace, fără numai mîine dimineață. Dormiți și domniile voastre fie la oficiul montanistic, fie la careva domn acasă.

— Pentru noi nu-i o problemă, zise Schultz însuflețit brusc de grija celor trei plotoane de husari și a celor două căruțe cu hrană și cu muniție. Cum facem pentru soldați ?

— Îi adăpostim prin casele oamenilor, zise unul dintre țărani.

— A, nu, nu pot să-i răsfir prin tot orașul, zise Schultz refuzînd imediat ideea nefericită a dispersării soldaților. Mai bine să le găsim undeva, un șopron cu paie, ori cu fîn.

— La Oficiul montanistic și la hanul armenilor sînt șoproane în care încape și-un regiment, zise același țăran cu glasul său simplu și curat. Au loc și soldații și caii.

— Vom vedea șoproanele și vom aviza, spuse Schultz cu un glas dintr-o dată autoritar, ca și cum și-ar fi dat seama că trebuia de la început păstrată o distanță psihologică apreciabilă între el și țărani. Vorbind cu ei pe podul ce traversa Arieșul, vicecolonelul se uita cu un aer trist spre cele cîteva clădiri incendiate și devastate ce se aflau nu departe de pod. Zidurile înnegrite și ruinate arătau cît de mare și nepotolită fusese și aci, întocmai ca în toate celelalte locuri, furia răsculaților.

— Ce rău v-au făcut clădirile astea ? îi întrebă dintr-o dată Schultz pe țăranii care îi ieșiseră înainte. Și mai ziceți că n-au fost lotri între răsculați...

— Domnule, măria ta, zise unul dintre țărani, acuma ce să mai întrebăm ce rău ne-au făcut casele domnilor de pămînt ?

— Bine, zise Schultz, dar fără nici o nuanță de amenințare. La urma-urmei, se gîndi el însuși, ce-i pasa de clădirile domnilor de pămînt? Oricum, și-a bătucit șezutul mergînd atîtea ceasuri călare și nu dorește nimic altceva decît un culcuș cald, într-o odaie bine încălzită și să bea măcar o cană de ceai fierbinte.

Găsi și el și Probst în clădirea Oficiului de schimb al aurului, una dintre puținele case din Cîmpeni care nu suferise nici o stricăciune. În aceeași stare bună se mai găseau și celelalte cîteva oficii camerale. Fiind considerate a fi ale împăratului, răsculații nu se legaseră de ele, ba chiar postaseră pază puternică la Oficiul de schimb al aurului, ca și la Oficiul tezaurariatului unde se adunau banii din impozite.

Căpătară două camere chiar în locuința directorului Oficiului de schimb, bucuros și fericit să aibă în gazdă doi ofițeri. Mica lui gardă formată din patru drabanți se făcuse nevăzută încă din prima zi a răscoalei, astfel încît răsculații înșiși organizară paza armată a Oficiului de schimb al aurului. După atîtea zile de spaimă și nesiguranță, directorul Oficiului era acum, în sfîrșit, din nou și cu adevărat liniștit pe deplin. Soția lui gătă în grabă o cină destul de simplă, dar își făcură apariția și cîteva glaje cu vin de Aiud și, la propunerea lui Schultz, din care frigul părea că nu mai vrea să iasă, vinul fu pus la fiert, cu scorțișoară și cuișoare. Era un vin tare, pietros și care prin fiert își muia tăria, totuși fără să-și piardă buchetul de tămîioasă, puternic și amețitor. Directorul Oficiului era neamț și îl chema Schenker Otto. Era sas din scaunul Sighișoarei și tot de-acolo era și soția sa Frida. N-aveau copii, din cauza Fridei „care nu prinde", spuse directorul după al șaselea pahar de vin fiert și îndulcit cu miere. Probst se uita la Frida cu ochii unui militar încă tînăr și îi plăcea săsoaica, nu mare în șolduri și nici pieptoasă cu exagerare, blondă și cu niște ochi verzi pur și simplu ucigători. Aflat și el la al șaselea pahar, Probst se gîndi să Frida „ar prinde copil numaidecît" dacă ar face amor cu un locotenent de husari, cu el adică. Se dădea și Frida la vinul dulce și curînd casa se umplu de vocea ei ciripitoare și alintată, încît pînă și soțul ei o privi cu uimire și le mărturisi ofițerilor :

— Domnilor, e o minune ce se întîmplă ! N-am mai văzut-o zîmbind de aproape o lună.

Aproape de miezul nopții puseră capăt micului chef cu vin fiert, dar multă vreme după aceea, în pat, acoperit cu pilota de fulgi mare cît o claie de fîn, vicecolonelul Schultz auzi sunetele ciudate ale buciumelor. Din cauza lor nu putu să adoarmă decît spre ziuă și, pe la orele nouă, cînd Probst bătu îngrijorat la ușa camerei spre a-i spune că țăranii se adunaseră deja pe un loc șes la marginea tîrgului și că erau așteptați cu nerăbdare, ba chiar cu nervozitate, Schultz ieși din așternutul moale și cald și se îmbrăcă la repezeală.

După un sfert de oră Schultz și Probst, fără nici o escortă, sosiră la locul adunării, conduși de un țăran trimis anume după ei. Pe locul acela șes, situat în lunca Arieșului, la marginea orașului, în locul unde se ținea tîrgul de vite, Schultz observă că veniseră la întîlnire cel puțin șase sute de țărani. Dar, imediat după aceea vicecolonelul descoperi uimit și îngrijorat că dealurile din jur erau negre de mulțimea țăranilor care stăteau pe loc, parcă într-o așteptare plină de prevedere. Îndată după sosirea lui Schultz și Probst, din mulțime se desfăcu un mic grup de oameni care se apropie de cei doi ofițeri. În frunte mergeau prin zăpada bine bătătorită doi țărani. Pe Cloșca îl recunoscură imediat și Schultz și Probst. Celălalt trebuia să fie Horea. Nu era un bărbat înalt, dar ciolănos și de departe privirea sa păru să fie atît de pătrunzătoare, încît cei doi ofițeri își dădură repede seama că în fața unei astfel de priviri sfredelitoare trebuie să închizi ochii, ori s-o ocolești. Era o privire vie și inteligentă, una din acele căutături magice care parcă sînt făcute anume spre a cînta spusele, pentru a cerceta chipurile omenești și pentru a despărți fără greșeală adevărul de minciună, credința de trădare și inocența de vinovăție. Imediat în urma lui Horea și Cloșca veneau în grup compact, silindu-se să țină pasul cît mai voinicește doisprezece bătrîni. Toți aveau bărbi mari și albe, iar de sub marginea căciulilor curgeau pletele lor lungi și argintoase. Spre deosebire de Horea și Cloșca, îmbrăcați în țundre de culoare neagră, țundrele bătrînilor erau sure, fie din întîmplare, fie că acel amănunt vestimentar fusese stabilit și pus la punct încă de la plecarea lor din Albac. Fiecare bătrîn avea în mîna dreaptă un toiag lung de alun sfîrșit la capătul de sus printr-o măciulie dustruită de vechime sau de folosință îndelungată. Erau faimoasele bîte de alun ale moților, obiecte banale, care într-o frîntură de clipă puteau deveni din niște simple toiege, niște arme de luptă, niște ghioage fioroase. De la începutul răscoalei se vorbise atît de mult despre bîtele de alun ale moților, încît domnii de pămînt, exagerînd fără îndoială din spaimă, afirmau că n-au pomenit în viața lor arme de luptă mai grozave și mai eficace.

Cei doisprezece bătrîni și cei doi conducători ai răscoalei, se opriră la cîțiva pași în fața lui Schultz și Probst și, în ciuda frigului, își descoperiră cu toții capetele. Surprins de acest gest de salut, vicecolonelul își luă și el de pe cap căciula de jder. După Schultz făcu același lucru și Probst, dar el se gîndi că dacă ar trebui să stea astfel un sfert de oră, cu siguranță că s-ar îmbolnăvi. Din fericire Schultz își repuse căciula pe cap după ce se înclinase cu un exces de morgă și demnitate în fața grupului de țărani și, ca și cum îngăduința asta binevoitoare atîrna de el, le spuse țăranilor :

— Vă rog oameni buni să ne punem cu toții căciulile pe cap, fiindcă respectul reciproc stă în înțelegerea ce va rezulta din întîlnirea noastră.

Desen de Luminita Tudor

Apoi fiindcă oamenii tăceau, Schultz consideră că e momentul să intre direct în fondul chestiunii și le spuse în nemțește, lăsîndu-l pe Probst să traducă frază cu frază :

— Oameni buni, vă rog de iertare că am întîrziat cu o zi, dar am așteptat ordinele de la generalul comandant. Tristețe, fiindcă deși ele s-au anunțat a fi binevoitoare și cu iubire față de supușii căzuți în greșeală, n-au sosit încă. De aceea, eu vicecolonelul Schultz, am dispoziție de la marele general comandant din Sibiu să vă comunic acum că bătrînii și juriții tuturor satelor să binevoiască a veni pe ziua de 24, tot în acel loc știut, dintre Cricău și Tibru, unde vor auzi poruncile împăratului pe care le va aduce la cunoștință însuși excelența sa generalul comandant...

Ajuns aci cu spusele sale, Schultz așteptă traducerea lui Probst, spre a continua, dar se trezi întrerupt nu din micul grup din fața sa, ci din mulțimea așezată de la vreo cincizeci de pași încolo :

— Îi iarna grea și bătrînii nu pot merge singuri la Tibru ! Îi sfîșie haitele de lupi pe drum!

Deodată, peste celelalte glasuri, cu forța unui tunet, răsună glasul unui bărbat aflat în primul rînd și care chiar făcu gestul îndrăzneț de a ridica amenințător brațul înarmat cu bîta de alun :

— D-apoi ce să caute bătrînii la Tibru ? Că ei or stat pe cuptor, nu i-or băgat nimeni în luptă ! Acolo musai să meargă toți, pînă la unul, ca să asculte poruncile împăratului !...

Schultz îl privi nu pe bărbatul care striga, ci pe Horea și îl întreabă într-o formulă indirectă, de respect maxim :

— Ce spune la asta Horea, despre care toată lumea știe că a fost conducătorul răscoalei ?

Era un mod simplu și firesc de a-i afla identitatea și micul său joc, de altfel fără nici un interes practic imediat, reușit pe deplin, deoarece Horea răspunse :

— Eu ascult glasul țării, nimic mai mult. Ce să căutăm iar la Tibru ?

— Să aflați chiar din gura marelui general poruncile împăratului.

— Noi le știm pe toate, zise Horea cu un început de nervozitate în glas. Am prins pe sate, la protopopi și la slujbași, patru patente împărătești.

La aceste cuvinte, Schultz răspunse, dar nu adresîndu-se lui Horea, ci mulțimii :

— Oameni buni, vouă vă grăiesc, întrebîndu-vă dacă recunoașteți că ați greșit pornind singeroasa răscoală ?

— Am fost siliți la pasul acesta, ca să ajungă la urechile împăratului amarnicele noastre stări și rugăminți.

— Dar nu v-ați dat seama că folosind secura, focul și furcile, v-ați îndepărtat mila împăratului ?

La această întrebare, în mod neașteptat, cîțiva bătrîni căzură în genunchi, strigară că își recunosc vinovăția și cerură îndurarea împărătească. După ei se lăsară în genunchi alții, apoi alții, pînă ce căzură în genunchi aproape toți, afară de grupul din fața lui Schultz, care stătea încremenit, ca și cînd ar fi fost de piatră. Schultz nu pierdu momentul psihologic pe care i se păru că îl cîștigase atît de ușor și de neașteptat și îi întrebă în germană, recurgînd din nou la serviciul de translator al locotenentului Probst :

— Dacă recunoașteți că ați greșit, spuneți-mi, cine v-a amăgit la pasul acela nelegiuit ?

— Țara întreagă a făcut-o ! răsunară strigătele mulțimii și Probst îi traduse imediat lui Schultz răspunsul acela colectiv și vehement. Schultz era decis să joace totul pe o singură carte. Căderea în genunchi a mulțimii, deși acum se ridicaseră iar în picioare, îi dăduse certitudinea și curajul care îi lipsiseră pînă atunci și, deși uitîndu-se la Probst îl văzu cît era de alb la față, hotărî că îndrăzneala și spiritul autoritar erau singurele mijloace capabile să ducă temerara sa acțiune la succes. Intenției sale ascunse îi veni pe neașteptate în ajutor însuși Horea care, cu un gest hotărît, scoase din tașca sa de piele atîrnată de-o curea, de-a curmezișul, peste țundră, un vraf de acte legate cu șfoară.

— Iată, zise Horea întinzînd actele spre Schultz, aici sînt rezoluțiile împăratului la nenumăratele noastre plîngeri. Ni le-a dat cu milostivă bunătate, dar nici la comitate, nici la gubernium, nici la Oficiul montanistic, nicăieri ele nu sînt luate în seamă.

Schultz nu întinse mîna după vraful de acte, fiindcă era la cîțiva pași depărtare, dar în clipa aceea nu-l interesa ce fel de rezoluții îi arăta Horea, ci faptul că mulțimea trebuia în continuare să fie amețită cu făgăduiala iertării. În acel moment, pe care, își dădea seama că încă îl stăpînea, Schultz simți că trebuia produsă disocierea mulțimii de conducătorii ei, făgăduită iertarea mulțimii orice ar fi făcut și anunțată pedepsirea numai a seductorilor și căpitanilor ei. Însufleți de acest gînd, rosti cu voce tare, cum făcuse de-atîtea ori în careul regimentului.

— Oameni buni, voi nu pățiți nimic și iertați veți fi de toate, numai două lucruri să îndepliniți acum, de față : să predați armatei toate puștile, pistoalele, săbiile și lăncile folosite în răscoală și să ni-i dați pe căpitanii voștri. Ei vor vorbi cu marele general și, ca apărători ai voștri, vor susține cauza voastră.

— Arme n-avem decît bîtele astea de alun, strigă mulțimea. Cît despre conducători, noi nu putem da pe nici un căpitan, că nici nu știm și nici nu cunoaștem între noi asemenea grad. Răscoala n-a făcut-o un om, ci toată țara !

Schultz nu cedă și zise din nou, autoritar :

— Cum spuneți că n-aveți conducători, cînd chiar adineauri cei doi din fața mea au arătat un vraf de rezoluții ? Eu înțeleg că amîndoi sînt oameni de omenie, dar tocmai de aceea să n-aibe teamă că îi voi lua cu mine la Sibiu, pentru ca acolo, în fața marelui general să apere cauza satelor.

În acel moment mulțimea începu să strige zgomotos, agitînd bîtele în aer, pe deasupra capetelor :

— Pe acești oameni noi nu-i dăm nici într-un fel ! Nici morți nu-i dăm !

Mulțimea făcu în clipele următoare mișcarea vădită de a-l cuprinde pe Schultz la mijloc, dar vicecolonelul, cu brațul drept ridicat autoritar, le ceru să stea pe loc. Exact în același moment Horea și Cloșca se retraseră din fața lui Schultz și se topiră în mulțime, unde nici un ochi oricît de expert, nu i-ar mai fi putut descoperi. Erau sute de oameni îmbrăcați în aceleași țundre negre și pe cap cu aceleași căciuli negre de miel. Toți semănau unul cu celălalt. Toți păreau să ilustreze adevărul că răscoala o făcuse Țara, iar țara erau ei, mulțimea aceea fără număr și fără nume. Pe dealurile din jur, alte mari grupuri de oameni îmbrăcați în țundre negre, stăteau și priveau spre șesul de lîngă Arieș unde Schultz și Probst credeau că își trăiesc ultimele lor clipe din viață. Și totuși mulțimea se desfăcu întocmai ca o poartă vie și ofițerii cu obrajii albi ca neaua putură să plece liberi, nesupărați de nimeni, neurmăriți nici măcar de un singur strigăt de ură și dispreț.

Plecînd, Schultz știa că de aci înainte șiretenia, diplomația și promisiunile fuseseră înlăturate cu un singur gest brutal și că locul lor avea să-l ia armata cu puștile și cu tunurile ei. Dacă un observator ar fi privit de undeva de la o mare înălțime Țara Moților, în așa fel încît privirea sa ciclopică să poată cuprinde vasta întindere de munți de la Crișuri la Mureș, pe drumurile albite de zăpadă ar fi văzut coloanele nenumăratelor unități militare ce urcau spre munți. Era acolo o armată înfricoșătoare, alcătuită din unități celebre, acoperite de glorie pe cîmpurile de luptă ale Europei și care mergeau, unele voioase și pline de hotărîre, altele posomorîte și tăcute, să se acopere de rușine. Zăpada albă și de o strălucitoare puritate, părea de o mie de ori mai curată încît nu puteai s-o privești fără să lăcrimezi

Elegie

Urmare din pag. 1

verbul românesc : o mie nouă sute trei zeci și trei. Dar din praful de pușcă al mitralierelor care seceraseră Griviția a izbucnit acel martie treizeci și unu, cînd zarzării pocneau în ram. Pocnetul mugurilor are un cîntec neauzit decît de păsări și Nichita a fost pasăre cîntătoare. Nu mai cunosc pe lume o altă împreunare ca a acestor sfinte daruri : dintre arbori, păsări. Am fost prieteni. Frați. Nu l-am întrebat niciodată despre această minune pentru că eram convins că n-o să-mi răspundă, nici el nu o știa.

Dar acum, acum cînd Nichita a plecat tot atît de singular cum a fost și în poezie, mă întreb : care dintre stelele lui ocrotitoare îl va lua la braț să îl ducă în pajiștea unde Eminescu îl aștepta cu dor de România? Și dacă semaforul veacului o să-i întoarcă premiile internaționale, circumvoluțiunile verbului or să aibă necesitatea gîndirii unei explozii pentru curcubee viitoare unde Soarele, retras în penumbră, va discuta cu Luna pe scările de marmoră croită din reverberațiile sufletului, scări ale Necuvintelor.

Pentru că a fost și rămîne internațional, marele Esenin i-a dăruit lui Nichita, încă înainte de naștere, un mesteacăn siberian care păstra o frunză vorbitoare în limba lui. Să-l fi clătinat vîrsta la care amîndoi au plecat, sau vinovate sînt săniile cu zurgălăi în care ei acum cîntă, aleargă și noi lăcrimăm?!... În urma acestor mari dispariții nu ai dreptul decît la întrebări. E plină eternitatea de răspunsuri, să le ascultăm dacă mai avem cînd.

...Nini iubea atît de mult actorii, încît am impresia, dacă nu chiar credința, că a vrut să-l urmărească pe Amza Pellea într-o învăluire neștiută. Nini a plecat de bună voie pentru că-și dăduse întîlnire cu Baudelaire, cu Pușkin și cu François Villon și cu încă cîțiva. Își dăduse întîlnire la o tablă de șah — știa foarte bine șah! — să le cucerească nu regina ci regele : pe Shakespeare! Nu-l cunoscuse personal, îl dorea... Și mai cred că a plecat odată cu Amza Pellea și atîția alții mari, să-i învețe Perinița, să le întindă în loc de batistă, rima, rima noastră românească în care se ascund îmbrățișate fericirea și durerea. Noi, românii, prin Eminescu, Labiș și Nichita trebuie să existăm și pe lumea cealaltă unde am început să fim cunoscuți prin jertfele timpurii.

Nini a plecat, după părerea mea, voit. Și asta o știu de la el ca frate nedestăinuit însă tuturor. Îmi zicea într-o noapte că ceea ce a avut de făcut pe pămînt, a făcut sau n-a făcut, dar că el trebuie să convingă lumea cealaltă că poezia românească și spiritul țăranului român îngemănat cu duritatea munților noștri închegați din lacrimă, trebuie impuse în eternitate. Și el a coborît cu umărul lui firav dar cu mintea lui cumplită să ridice, măcar cu cîteva secole mai departe, istoria Poeziei Românești.

Cred că în pridvoarele românești, să aibă loc cum spunea Nini, o neconversație a Luceafărului cu pămîntenii. Dar, desigur, o dată pe an, în treisprezece decembrie, Luceafărul nu va mai vrea să aibă confruntare cu pămînteanul Nichita — nu se va mai putea întîmpla așa ceva. Deci, literatura noastră, începînd cu doisprezece a douăsprezecea opt zeci și trei, n-o să mai aibă dialog cu cerul.

Oare însă Nini, prin monolog, nu va suplini și dialogul?!

Nichita n-a murit! E pe planeta Aceea unde s-a retras.

În fiecare primăvară ieșiți pe prispa gîndului dumneavoastră să-l vedeți cum scutură pentru copiii noștri flori de zarzăr și versurile lui...

★

Nichita nu a murit! Tot într-o noapte tîrzie mi-a spus că cele mai scumpe valori ale lui sînt: Eminescu, Pămîntul românesc și Copiii acestui pămînt — iubea îngrozitor de mult copiii. Și tot atunci mi-a zis ca eu, fost aviator, să fac pentru el un zbor cum a făcut Exupery cu micul lui prinț, pe o planetă străină pentru ca el să cultive zarzări (nu caiși ci zarzări, care au simbure românesc!) și în fiecare primăvară să le scuture petalele pentru copiii de pe Terra. Da, Nichita voia să scuture petale cu versurile lui pentru toți copiii din România...

Numai că astăzi și acum, cînd pentru el a plouat cu toate stelele calde și i-au rămas pe cer numai stelele reci, nu-mi îngădui să fac nici un pas înainte. Poate că trebuie să înțeleg că de-aici începe hotarul dintre mine și Nichita!

Un an de poezie

Urmare din pag. I

duce, implicit, la recuperarea melodicității și, de ce nu, la redescoperirea modernă a „dulcelui stil clasic". Poezia scrisă de tineri, în ultima perioadă, încearcă o conciliere între pointilismul percepției și armonia spiritului. Se iese astfel treptat din superstiția inoculată de dogmatismul antiliric. Poeții tineri au început din nou să scrie (fără complexe) versuri frumoase, valorificînd muzicalitatea cuvintelor și asta (re)apropie poezia de firescul liric. Interesant este că această apropiere de firesc vine de la sine, fără intervenția unui „program" coercitiv, exprimînd de fapt procesualitatea internă a fenomenului poetic. Antilirismul promovat în anii trecuți a glisat treptat spre o poezie melancolică și reflexivă în care binomul natură-cultură este recolvat nu prin închidere textuală ci prin deschidere meditativă. Asistăm de fapt la regăsirea tonului afectiv-moral într-o lirică nu atît de revelație cît mai ales de contemplație. Poezia tinerilor, trecută prin excesele formale anterioare, are acum nostalgia seninătății. Este adevărat că nu întîlnim limpiditatea ideatică și emoțională pe care a avut-o generația Labiș. Lirica tinerilor, în momentul de față, e o rețea de tendințe în care depistăm fenomenul de reducție a complicării existențiale la o formulă estetică adecvată. Totodată, fiind cu preponderență **culturală**, această poezie își cunoaște riscurile devitalizării. Între trăire și comentariul trăirii este un spațiu pe care „generația '80" încerca să-l agraveze prin formula ironiei și a artificiului lingvistic. Asistăm însă în ultima perioadă la o depășire a orgoliului filologic și tehnicist în favoarea naturaleții. Bineînțeles o naturalețe filtrată cultural. Livrescul tinde să ducă la rafinarea privirii nu la împiedicarea vederii (cum se practica prin colajul de citate gen „puzzle"). Privind cu atenție această poezie, observăm că pulsația afectivă se opune instaurării textului, universul liric își menține adîncimea umană. În acest sens evoluția actuală a poeziei tinere infirmă premonițiile unor „textologi" care, acum cîțiva ani, făceau apologia literalității. În direcția tradițională a sensibilității autohtone, poezia tinerilor cultivă sentimentul naturist, emoția originară legată de misterul vegetal și chtonic, sporind șansa autenticității lirice. Tradiția reveriei și a imaginarului evoluează pe baza achizițiilor moderne în plan expresiv. Dealtfel, delicatețea sobră, orientată spre elegiac, definește o bună parte a liriici tinere. Se constată ocolirea stridențelor expresioniste în favoarea unei voalări melancolice a discursului. Poezia de expresie țărănească, robustă tinde și ea spre o estompare a tonului căpătînd o transfigurare modern-bucolică. Recuperarea atitudinii reflexive mi se pare a fi fenomenul cel mai vizibil (și fericit !) în lirica tinerilor în momentul de față. Această recuperare vine, repet, după o serie de contorsionate și stridente experimente poetice în care discrepanța și șocul umbreau virtuțile armoniei. Atenția hipertrofiată asupra realului a avut în perioada de început a „generației '80", un rol de incitare și mai puțin de rezolvare estetică propriu-zisă. Lirica tinerilor (așa cum evoluează în momentul de față) cultivă tot mai mult **sugestiile mitice** evitînd butaforia excesiv cotidiană de pînă acum.

Putem spune că anul pe care îl vom încheia a menținut poezia sub zodia reflexivității, aducînd totodată semnele unei modificări de substanță.

POEŢI DIN CENACLUL

«DACIA FĔNIKS»

marian zamfira

De-ar fi puritatea

Închipuiți ferestre cît o umilință
glasul vostru ca o cange
veniți odată cu orgoliul frigului
flacăra încăpea în pumnul unui copil
acum nu mai acoperă nimic
pribegește doar de la un aer la altul
numără fluturii blestemîndu-se
întredeschisă viața o alveolă
demult sunt mai apropiat iertării
de-ar fi puritatea cercul
cu care să vă jucați și voi.

Nemișcarea lui

Nemișcarea lui ce goană nebună
povestește înălțarea trandafirului iarna
așterne în ochiul tău refugii pentru orbul
frumos
pe limbă imnul infinitului
n-a luat parte la nici o destrămare
sărutul cui cade și-i roade umbra
în fiecare seară lacrima sapă în ziduri
un alfabet ce ne-apropie
trec rușinos pe lîngă el
îl salut odată cu frunzele mici
nemișcarea lui ce goană nebună

Îți spunea numele

Fereastra deschisă-i un măr apropiat
infinitului
nu mai rizi în vis
realcătuiești serile cînd adunai vreascuri
împărțindu-le apoi unui foc cunoscut
doar cuvintelor umede
nu-l priveai nu exista cînd îl priveai ?
în răcoarea oloasă îi ascultai respirația
ca niște măști adiind
cineva într-o arcă înmugurită
îți spunea numele de seară
o umbră se închidea și se deschidea
peste el
sub un strop de cenușă se încălzea cuvîntul

Minunate anotimpuri

Minunate anotimpuri
nopțile trupului tău fuga ta
pasul de flacără
se mai roagă de-a lungul frunzelor
în palme clinchetul pielii tale
sînul tău ca o pasăre moartă
un călău risul — al cui e
fulger uscat frigul ne-apropie

Înspre țărm

Mișcăm un foc înspre țărm
fumul nostru o cetate ascunde cifre de aur
se vede bine tăcerea din piatră
îți privesc gura ca o mare închisă
surisul tău plutește pe harta flăcării
mîinile noastre murmură ne-apropiem
suntem cenușă

Noaptea

Ți-amintești de cele ce vor urma
cum buzele mele și-amintesc aerul
pe sub care n-au trecut niciodată
ți-amintești și deodată noaptea
și țipătul căutîndu-mi ușa
sub pielea ta albastră o cheie
de ceară uscată

Tăceai

Prin glasul tău trecea un fum
o haită de lupi
orizontul se îneca în propriu-i praf
lucrurile își ardeau memoria tăceai
printre ele frigul cătea singerîndă
culegeai mătasea neagră-a cuvintelor
o apropiai de lampa șovăitoare
lampa fugea se risipea ca un murmur

Și noaptea

Răni ca o dinastie uitată
îți spui o poveste foarte veche
fluturi triști se plimbă prin carte
odată cu țipătul călătorului îi mănîncă
literele
te-apropii ca pe-o transă verde
vîntul adoarme în scrin
prin aer monezi derizorii le fură
vulturul acela
auzi țipind zăpada pasului tău
și noaptea se desface moale
în două cătușe albe

PRIMUL BILANȚ

În prima ședință din 5 mai 1984, conducătorul cenaclului „Dacia Feniks", **Ion Gheorghe** a spus : „Sîntem un cenaclu deschis tinerilor din întreaga țară. Mă simt obligat să sprijin cu toată ființa mea această tînără generație de scriitori, atît de talentată, și căreia nu i se poate reproșa nimic." A trecut doar cu ceva mai mult de jumătate de an de atunci și ne simțim datori să anunțăm acum, la sfîrșitul anului — tradițional ceas de bilanț — care sînt primele roade ale unor astfel de programatice intenții, atît de generoase. Dintre cei 35 de autori, majoritatea poeți, care au citit la Casa scriitorilor, în cenaclul nostru, cei mai mulți au fost invitați din colțurile cele mai îndepărtate ale țării, de regulă din județe care nu au reviste literare : Satu Mare, Tulcea, Ialomița, Teleorman, Buzău, Neamț, Vîlcea, Călărași și altele. La rîndul său „Dacia Feniks" a răspuns invitației — cum o va mai face și în viitor — de a merge acasă la tinerii membri ai cenaclului nostru, în ținuturile pline de poezie și demnitate ale Buzăului și Maramureșului.

Cu bucurie constatăm că dintre cei ce au citit în cenaclul nostru, sau dintre membrii asidui programați să citească, foarte mulți au fost premiați la concursurile de poezie organizate în țară, de interes național. Publicăm aceste premii, edificatoare pentru ținuta cenaclului, după cum edificatoare au fost și paginile de poezie deja publicate în revista „Luceafărul", între care două au fost dedicate de membrii „Daciei Feniks" evenimentelor anului 1984, fundamentale pentru mersul ascendent al istoriei noastre : a 40-a aniversare a zilei naționale și desfășurarea celui de-al XIII-lea forum al comuniștilor români.

Să începem prin a preciza că la Festivalul național al cenaclurilor literare „Vasile Lucaciu" de la Cicîrlău-Maramureș, din cei 18 cîștigători, nouă citiseră în cenaclul „Dacia Feniks".

Costel Bunoaica (premiat la Festivalul „Mihu Dragomir" de la Brăila și la Festivalul național „Vasile Lucaciu"), **Mihai Cuciuran** (la Salonul literar Dragosloveni și la Festivalul „Vasile Lucaciu"), **Petru Dunca** (Festivalul „Vasile Lucaciu", „Marele premiu"), **Remus Valeriu Giorgioni** (Festivalul „Vasile Lucaciu"), **Ioan Iacob** (Festivalul de poezie „Lucian Blaga"), **Ion Machidon** (Concursul interjudețean de poezie „George Coșbuc"), **Florin Grigoriu** (Festivalul „Vasile Lucaciu"), **Liliana Petruș** (Festivalul „Vasile Lucaciu", Concursul național „Nicolae Labiș" și Salonul literar Dragosloveni), **Petru Licar** (Festivalul „Vasile Lucaciu"), **Mariela Rotaru** (Festivalul „Vasile Lucaciu" și Concursul național „Nicolae Labiș"), **Nistor Tănăsescu** (Festivalul „Vasile Lucaciu" și Concursul național de poezie „Nicolae Labiș" — Premiul Uniunii scriitorilor).

„Dacia Fĕniks"

claudiu săftoiu

Citadină

Pe stradă a mai rămas ceva
Din zîmbetul zilei.
Oameni grăbiți
Care spre casele lor
Care pe urmele unei amintiri mai de soi
Se împiedică la răspîntii cînd urcă
pe un nou trotuar.
Fanfara cringului mai îndeamnă o dată
Trecătorii să plîngă
Și pleacă și ea departe de marginea
orașului
Unde vîntul slobod șuieră prin gura
trombonului
O notă uitată.
Mașina salvării trece claxonînd
Întunericul care nu se dă la o parte
Și lumina dormitoarelor se stinge pilpîind
În nerăbdare.
Mă aplec peste o frunză uscată
Pe care a uitat timpul să o-ngroape
Și parcă aud vag
Cum o femeie își bate odrasla
Cu niște palme mari —
Cît o pedeapsă.

Înainte de vînt

Să nu scuturi cumva
Copacul acela.
Fructele lui îmi par cunoscute ;
Frunzele înrourate care tremură ciudat
Îmi fac semne pe care nu le pot
înțelege,
Dar știu că ceva cunoscut
Bîntuie gîndurile mele la vederea
Copacului.
Să nu scuturi cumva
Copacul acela.
Îmi voi aminti negreșit
De el.
Mai așteaptă o clipă...
...Acum poți să mă scuturi ;
Știu cum eram înainte de a te abate
asupra mea
Vînt al vieții.

Scurtă anomalie

Se întîmplă lucruri ciudate
Aici :
Sar trenurile de pe șine
Enervate de paralelismul ieftin
A două drepte,
Cad stele — bucăți întregi de cer,
Ca-ntr-un război,
Apune de rușine soarele
După ce s-a dat în spectacol
O zi întreagă
Și peste toate acestea
Se lasă pe pămînt
O bizară liniște
Sufletească.
Nu-mi rămîne decît să mă nasc
O să pot auzi și eu
Măcar la-nceput
Cîteva legi fundamentale
Și o să surzesc apoi
Din tot sufletul
Pentru că va începe vacarmul
Și totul va intra deci,
În normal.

* * *

Visleam neîncetat
Împlîntînd nemilos vîsla
În inima verde a apei
Care răspundea cu un geamăt ud.
Înaintam precaut printre curenții
Vicleni
Și sorbeam cu nesaț stropii de lumină
Ce se reflectau din adîncurile nestiute
și opace
Ale apelor.
Am știut deodată de ce mă opresc
Și mi-am înțepenit privirile în luciul
Viclean al lichidului, care
Cu un susur imperceptibil
Mă blestema
În limba lui acvatică.

Ieși în cîmp

Un greier mi-a intrat în ureche
Și-mi cîntă o șoaptă
Cu picioarele pe gîndurile mele.
E frumos să auzi alte zgomote
Pe steaua aceasta atît de reală
Unde liniștile își cîntă într-un vacarm
ingrozitor
Tăcerea.
După ore și ore de muncă
Ridică-te dintre problemele vagi
Ieși în cîmp unde țăranii mai ascultă încă
Simfonia piinii viitoare
Și pune-ți capul pe o căruță de fîn
Să asculți cum sforăie munca
Fă-ți un culcuș printre greieri și destinde-te
Ca o adormire.

Asfințit

Cîteodată privesc asfințitul
Cu ochi de muritor
Ce asistă la înmormîntarea
Unui erou.
Aplecîndu-mi privirea vinovată
De toate relele lumești
Simt că profanez nemernic
Moartea prematură și regulată
A soarelui.
Nicăieri n-am să aud
Surlele razelor calde
Ce-și implîntă sunetul fierbinte
În epiderma mea
Influențabilă, —
Ca la asfințitul suprem
Al Soarelui.

mircea stăncel

Consuetudinară

Am tras la umbra mărului ca-n port
și cum e obiceiul pe-aici am să mă port
Am fost la tine-n casă, am fost la el, la toți
ai masa pusă-n centru să povestești mai poți
La fel vorbeați cu toții și-aveați același glas
însă c-o teamă totuși în carne am rămas.

Să ne întindem merindarea pe jos
ca-ntotdeauna
și să vorbim naturii d alta și de una
Ne bucurăm că umbra nu trage la rîndea
și tu mai poți zîmbi prin dumneata

Haideți să culegem măceșe, să ne înțepăm
subțire
cu spinii de sub frunze și cu fire
Căci vor veni cu noapte țăranii la cules
și vor lua doar tufe pe ales

Avem cu noi și corfe, avem și scule
să defrișăm grădina de poame-indestule.

Cîntul al șaselea

Eram pe atunci în venele lui ÎNTRU
Cînd m-ai sfîșiat tăcut pe dinlăuntru
Puteam cu cheile primite pămîntul să-l dezleg
Luam cu mine rostul lui întreg.

Și aur am găsit cît umărul mi-e semn,
Spărgeam din drobul sării sudoare cu un lemn
Ieșeam pînă afară prin porțile deschise
Amirosea-n provincii a mine și a vise.

Pentru toate mă numeai părinte
și toamna îmi dădeai un cui de reci veșminte.

Acum sînt în afară, sînt numai la fereastră
Vorbesc de ÎNTRU singur ca de averea
noastră
— Ce-mi mai lipsește ca să fiu în tine
O tînără vioară înfiorînd ruine ?

Dar nici în LINGĂ nici PÎNĂ și nici CĂTRE
de la o vreme nu mă mai lași Cumetre.
Miine bobul sării ne va mai da o veste
urcîndu-se pe frunte, ne va șopti că este.

Doinele răspund la marile întrebări ale lumii

Ar trebui să urcăm muntele acela
și să coborîm într-un loc
unde nu se pune așa de acut problema lipsei
de văi.

Drumul se poate face atît de simplu
că pe jumătate e și realizat :
Și alte prepoziții ce-mi par niște tărîțe
în stradă au doar roluri de sprayuri sau de
tițe.

Iași sinele să-ți urce în memorie
îl cuplezi apoi cu puterea imaginației
după care totul decurge atît de normal
că nu te vei putea pierde niciodată.

Aici ți se oferă cele două șanse
sau te retragi printre cete
sub împărăția verdelui imens
în care trupul tău și se întramă
și iese în istorie precum un gheizer
dar cealaltă-i cu mult mai bănoasă,
prin care carnea și se scofîlcește privind
numai în jos
purtînd vești de la o parte în cealaltă a văii
pe talgerele de aur.

Se vorbește asiduu despre o anume
îmbătrînire
pe care pictorii o întruchipează cu vioara
la git
Ea tremură asemenea țăranului
ce dă ultimul leu
fără să știe
întru păstrarea satului încă un an
între hotarele în care doina răspunde la
marile
întrebări ale lumii.

Masa de seară

Stringerea fărîmelor de piine de pe masa
cu mohair
este noua poveste
pe care trebuie să o spunem fiilor

Ființa vinde stafide
și gîndul țăranilor între stafide visează
Ei mor sănătoși pînă la capăt
că din sănătate trec direct în moarte
încît moartea crește
i se îngroașă carnea pe umeri
ș nimeni n-o mai poate învinge...

...Masa de seară începea dimineața
odată cu sfîrșitul nopții
cînd trupul e prins de git și tras din pat
și tirît sub găleata cu apă rece
de Sinele acela ce nu știe să ierte
cînd își aduce aminte de masa de seară.

Era pregătită cu griji
veneau secunde lungi, dilatate
și ea nu ni se arăta decît din depărtare
treceam prin grădini unde mirosul de mere
ucidea carnalul
îl înveleau în arome
îl aruncau afară din ființă
ca albinele, trîntorii răsturnați în ceară
să nu tulbure mersul spre paradis al naturii.

Veneau amiezile
și tocmai atunci pustiul își arăta colții
mușca din trup
că numai cuvintele îți mai erau de folos
Ele te luau de mînă
și te duceau în liniște
Te luminai atunci
nările cărnurilor Tale uitau urma jivinei
grase
ce dădea drumul șingelui în lume numai să
atîțe pofta
de cărnuri.

Masa de seară vine mult mai tîrziu
ca în vreodinioară.

gheorghe pogan

Coletul nr. 9

Sătul e lucrul
de propria sa vedere,
în învelișuri perisabile
funigeii depozitează
încărcătura Carului Mare.
Numai îngerii
cu aripe luminiscente și roz
construiesc implacabili
inutilă himalaie de nori.

Coletul nr. 11

Iubita gladiatorului
are coapsele ca un an bisect ;
Iubita gladiatorului
are părul ca un riu
curgînd vertical
în care sute de înecați
par fluturi roind
în jurul flăcării timide
care-i arde, secundă
cu secundă chipul
invizibil.

Coletul nr. 18

Părăsit sînt de ochiul lăuntric ochiului
de propria-i vedere
atît de aproape întrupîndu-se
fumegînd ca zgrăveala de chilie.
Așa se părăsește fructul
de prea coapta-i coajă,
își părăsește miezul de lut
prea plina himeră
de foc limpede
meteorit ca o apă asfințind în mare,
O lancie de nervi
despicînd aerul
lepădată
ca o pedepsire cu moartea
Și butucul roșu
pe care condamnatul își culcă tandru
coroniță de nuferi albi.

Coletul nr. 19

Ce ai văzut suflete
cînd mi te-am îmbălsămat ?
Ce ai auzit inimă
cînd ți-am umplut
cu merinde și sclavi
trecătoarea ta piramidă ?
Am văzut dulce lumină
picurînd ca un gazel.

Coletul nr. 20

Luminează hublourile aburite
sprijinind aerul
vaporului cu povești.
Mateloți legănați de vorbe
spală puntea
cu ghemotoace de suflet
inmuiate în dulceață de amintiri.
Vîntul din pînze
cuibarul cald și-l lasă,
Ciinele Mare
latră prin boreal
după Ciinele Mic.
Aisberg, aisberg
tiritoare și pasăre
fie-ți necuprins de înaltă
partea care mă doare
partea ginditoare
partea care ne părăsește.

Cenaclul «Dacia Fĕniks»

A UNSPREZECEA ÎNTÎLNIRE

A unsprezecea ședință a cenaclului „Dacia Feniks" a deputat prin lecturarea versurilor dedicate marelui forum al comuniștilor de către tinerii poeți : Florin Grigoriu, Alexandru Priboieni, Carmen Focșa, Ion Machidon, Constantin Menagache, Mariela Rotaru, Mircea Alexandru Popa, Ion Marcel Fandarac, Daniela Simionescu, Alexandru Răzvan Țambu, Daniel Iacob Vorona, Marian Zamfira și Valeria Deleanu. În continuare s-a citit un nou fragment din „Dacia preistorică" a lui Nicolae Densușianu despre Templul hiperboreilor din Insula Albă, numită în vechime și Leuce, Insula Șerpilor.

Remus Valeriu Giorgioni și **Gheorghe Pogan** au prezentat, apoi, spre dezbatere, versuri remarcate de conducătorul cenaclului dintre sutele de scrisori primite la Poșta redacției. Apreciind poezia colegului său Giorgioni, Gheorghe Pogan a subliniat „siguranța cuvîntului", dar imediat Nastasia Maniu s-a declarat mai puțin convinsă și, „în ciuda impresiei globale bune", a vorbit despre „o inegalitate valorică și o insuficientă stăpînire a textului". Daniela Simionescu a intervenit susținînd că „poetul mizează pe imagine ca pe un fel de substitut al ideii, dar aceste imagini nu au pregnanță spre a fi reținute." A urmat apoi o discuție declanșată de Marcel Fandarac prin exprimarea convingerii sale că „poetul pare diluat și prețios" cînd își lecturează poemele, dar „o analiză a textului vădește o bună tehnică a versificării". Un punct de vedere interesant, dezvoltat apoi de Cristiana Hâncu, a avansat Constantin Menagache, opinînd că poemele au o „tensiune oscilatorie", ceea ce explică într-o anume măsură și diversitatea părerilor exprimate.

Cele 21 de „colete" cum și-a denumit **Gheorghe Pogan,** poemele aduse în cenaclu, au instaurat o veritabilă atmosferă de entuziasm de la început marcată prin intervenția lui Florian Saioc. Florin Grigoriu a făcut îndreptățita observație că unele din „colete" au fost deja publicate, dar faptul că le-a reținut este un argument că au, într-adevăr, valoare. Tot despre confirmare a valorii vorbește și Alexandru Popa, adăugînd că Pogan se apropie de temele sociale fără complexe, conferindu-le rezistență prin lirism. „Asemenea versuri ne plac pentru sinceritatea lor, a spus Ștefan Bratosin, dar și pentru că sînt lipsite de stridențe. Astfel de calități au fost reținute și de Mihai Gălățanu, dar pertinenta sa analiză nu a omis să atenționeze asupra deserviciilor făcute de cuvîntul melodios, dulce, ca și de o anume alunecare în gratuitate. Alți participanți, între care Alexandru Răzvan Țambu, Nicolae Sinești, Traian Chiricuța au apreciat „modalitatea în care Pogan se apropie de poezie", după formularea celui din urmă. Au mai vorbit, Cornelia Tamaian și M. Rogobete.

În ciuda interdicției de a se compara poeții între ei, s-au făcut destule raportări la autori care au citit în alte ședințe, ceea ce l-a determinat pe conducătorul cenaclului, poetul Ion Gheorghe să spună mai în glumă, mai în serios : „dacă spunem de fiecare dată că poetul care a citit ultimul în cenaclu, e cel mai bun, e bine, înseamnă că progresăm !"

A DOUĂSPREZECEA ÎNTÎLNIRE

În biroul în care a muncit **Laurențiu Fulga,** membrii cenaclului „Dacia Feniks" au păstrat un moment de reculegere, după ce poetul Ion Gheorghe a evocat cu îndurerare personalitatea scriitorului dispărut.

Și în această ședință — a doisprezecea — s-a citit un fragment din „Dacia preistorică" ce oferă, nu doar istoricilor, sugestii dintre cele mai fertile. Așa de pildă Oceanul (Okeanos), menționa Nicolae Densușianu, era numele pe care vechii greci îl dădeau numai Mării Negre, în timp ce Sulina purta pe-atunci nume Selina.

Între aceste conotații și versurile **Domniței Neaga** nu a existat un hiatus prea mare, deoarece a citit o poezie de „scintilații" după cum a categorisit-o destul de nimerit Petre Jucu. Victoria Milescu crede însă că o asemenea poezie ce vorbește despre cosmos și heruvimi are prea puține contingențe cu realul. Între această vorbitoare și Marcel Fandarac s-a iscat o dispută asupra canoanelor clasice în lirică, ultimul fiind de părere că nu este deloc ușor să scrii astfel, dar că nu trebuie să abandonezi muzicalității versului, așa cum i se pare că i se întîmplă autoarei din Roșiorii de Vede. Traian Chiricuță este și mai drastic amendînd sentimentalismul, uneori desuet.

Anghel Gidea, din același oraș, a citit o poezie ce l-a determinat pe Nicolae Sinești să-și ia „notițe pe inimă". A fost însă o poziție extremă, cealaltă față a monedei fiind dezvăluită de P. Jucu care n-a reținut decît „naturalismul hidos". O analiză la obiect au întreprins Florin Grigoriu și Ștefan Bratosin, ambii remarcînd că în ciuda unor reușite, versurile mai au încă stridențe. Există o scădere de ritm, o grabă în finalul poemelor a încercat să demonstreze Mircea Popa Alexandru și să explice Cornelia Tamaian.

Poezia lui **Mihai Cuciuran,** cel de-al treilea autor ce a citit în această ședință a impresionat, în modul cel mai profund, visceral, s-a spus, și această stare a fost mărturisită în cuvinte emoționante de către Elena Creangă, Cornelia Popa, Daniel Iacob Vorona. Un dialog între poetul **Ion Gheorghe** și Cristiana Hâncu a relevat multe din virtuțile poeziei ascultate. Textul poemelor, s-a precizat, este la fel de valoros, rezistă prin el însuși în „competiția" cu înțelesurile mai adînci pe care le degajă. Tot ce se află în această înfuzie de contingent are un statut estetic puternic. Lucrul este posibil datorită faptului că poetul nu confundă accidentalul cu esența și datorită generozității sale funciare ce îl obligă să aibă o atitudine de mare omenie ce se convertește în nopțile sale de neliniște într-o poezie înalt patriotică și înalt artistică.

Ion Marin

A TREISPREZECEA ÎNTÎLNIRE

În semnul reamintirii cultului hyperboreu al lui Apollo în capitolul „Daciei Preistorice" închinat acestui „ram al națiunii celei mari și puternice pelasge" (lectură pregătitoare și act programatic al întîlnirilor noastre întru poezie), seara din 3 noiembrie a cenaclului **Dacia Feniks** a confirmat două vocații lirice în chip surprinzător consonante prin timbrul lor elegiac : foarte tînărul poet sucevean Ioan Manole și Marian Zamfira, unul din membrii fondatori ai cenaclului. Bilanțul discuțiilor a conturat, pentru „Elegiile" lui Ioan Manole, teritoriul cucerit al unei poezii de acută sensibilitate peceptivă, de maximă limpiditate și transparență (Nastasia Maniu), căruia îi e proprie o riguroasă structură cristalină, și, în același timp, o necesară asumare a unei ascendențe romantice ca experiență inevitabilă (așa cum arată Daniela Simionescu, reproșînd un anume exces de poetizare, dar disociindu-se prompt de rezerva lui G. Canache privind unele procedee „declarative"). Alexandru Priboieni admiră claritatea poemelor, cizelarea și eleganța. Florin Grigoriu le descoperă încandescența („jurămînte de foc"), C. Menagache — caracterul lor confesiv și Iacob Voichițoiu, un argument în modul cum e prelucrat mitul mioritic. Traian Chiricuță sărbătorește „această comunicare în timbrul loial al poeziei" cu „un poet al imaginarului transparent în evantaiul căruia se deschide fuga de timp, oglindirea retrospectivă, natura privită dintr-un continuu naufragiu, ritmul adîncirii în mirare". Cristiana Hâncu încearcă să indice cîteva repere axiale ale acestui lirism, elegiac în chip programatic, aflat sub un acut semn adolescentin, „semnul heraldic al lacrimii", invocînd simptomul (și argumentul) coerenței tematice și stilistice.

Marian Zamfira a citit, în continuare, din volumul său, „Lacuna Trandafirului", predat editurii Cartea Românească. A fost argumentată „maturitatea și forța acestei poezii, venind din pondere și energie conținută, cum și originalitatea descendenței sale din coasta unei generații nobile" (Nastasia Maniu), valoarea și forța încantatorie (N. Sinești), „știința versului și a spectacolului poetic, avansarea unor multiple deschideri în aceste poeme, lucrate parcă după o tehnică pointilistă, dar aidoma unor tapiserii care sîngerează" (Florin Grigoriu) „atemporalitatea" (Iacob Voichițoiu), tragismul orchestrat (Const. Răducanu), „perspectiva cosmică, forța brutală a cuvintului perfectiunea construcției, cursul firesc al zicerii" (C. Menagache), a fost sugerată descifrarea psihanalitică a regiei textelor (Florica Marin).

„Situat într-un context liric avantajos, poetul este deopotrivă marcat de tendința de a malaxa cuvîntul și sintaxa, de a lăsa, ca un arabesc, cuvîntul în teorba frazei, cît și de a-l azvîrli într-un „illo tempore", în zona lui originară, pentru a-l încărca de straturile lui de vechime" (Const. C.). În sensul afirmației lui G. Canache („Se află într-un impact, în urma unui cataclism. El nu mai descifrează viața, ci fragmente de viață"), Cristiana Hâncu interpretează această viziune a discontinuității ca o expresie foarte directă metaforică a frustării, o poezie de maturitate neîncetat arsă de stigmatul acestei absențe simbolice : lacuna trandafirului gîndit arhetipal, ca receptacol al forțelor de coeziune și iubire. E descifrabilă gama ascenderii, blocată ca într-un paradox eleat, către acest arhetip. Traian Chiricuță a încheiat discuțiile, lăudînd subtila știință a sfîșierii prin care poetul își „mistifică" sentimentele, delimitînd spațiul sensibilității sale în care totul suferă, surdina estetică, limbajul inedit, ciudata senzație de frăgezime carnală a acestei excelente partituri a unui talent propulsat fără traume, a acestei poezii care cere răspundere și sensibilitate.

Cristiana Hâncu

A PAISPREZECEA ÎNTÎLNIRE

O ședință plină de întîmplări între care n-au lipsit cele superbe, precum împlinirea unei seri de poetice variațiuni pe o temă înadins aleasă, după o mai veche idee a lui Marcel Fandarac. Și astfel, „domul înghețat" și-a găsit neașteptate simboluri și reverberații în versurile poeților Marian Zamfira, Mircea Alexandru Popa, Florin Grigoriu, Valeria Deleanu, Nicolae Sinești, Valeriu Stoica, Daniel Vorona, Cristina Ionescu, Cristiana Hâncu, Traian Chiricuță, Andrei Dorian Gheorghe și Constant Mihaelescu.

După ascultarea unui nou fragment din „Dacia preistorică" a lui Nicolae Densușianu, — ce a prilejuit Octaviei Roșculescu considerații atît de captivante, încît l-au determinat pe conducătorul cenaclului să facă un rabat „cutumei" de a nu comenta în ședințele noastre paginile acestei cărți — au citit tînăra poetă Violeta Mihalcea și prozatorul Dumitru Oprișor.

Elena Creangă, prima dintre vorbitori, crede că pentru adolescentina sa vîrstă, **Violeta Mihalcea** are un „suflu" poetic remarcabil și un talent deosebit. Aceste aprecieri au fost confirmate de majoritatea celor ce au luat cuvîntul, nuanțări de substanță „semnînd" Daniela Simionescu și Traian Chiricuță, care au intuit și semnalat faza de laborator în care se află autoarea. „În ciuda tinereții sale, a remarcat Petre Jucu, poeta are o anume propensie spre conceptualizare". ba, mai mult, suferă din această pricină de „un incomplet al metaforei" a opinat la rîndul său, Cristiana Hâncu. Niciunul din aceste riscuri nu se mai resimt însă în poemul „Simtămînt", incontestabil cel mai izbutit dintre poemele citite, fapt certificat de cele trei relecturări. Acest poem a oferit posibilitatea unei abordări de tip hermeneutic lui Ion Zubașcu, a cărui concluzie a sunat astfel : „Dacă va mîza pe o asemenea densitate, Violeta Mihalcea va izbuti să devină o poetă deplină".

„Nevinovații", prima dintre cele două proze citite de **Dumitru Oprișor,** și-a dezvăluit mai greu sensurile, în ciuda structurii sale, aparent mai simple și mai tradiționaliste. Mulți dintre cei prezenți, Mircea Alexandru Popa, Marcel Ion Fandarac, Florin Grigoriu și alții, au apreciat în special cea de-a doua proză („Malagamba") pentru sugestiile sale poetice, pentru „alunecările" — atent dozate — în oniric, pentru preocuparea mult mai evidentă față de psihologia personajului. Siguranța scriiturii a fost însă, în opinia tuturor celor ce s-au exprimat, trăsătura de unire a numeroaselor pagini aduse de Dumitru Oprișor în cenaclu. Nicolae Sinești a găsit însă mult mai multe note comune și observațiile sale au fost adîncite de alți vorbitori pînă la conturarea ideii că ambele proze sînt, de fapt, egale ca valoare. O dimensiune ce părea să rămînă neluată în seamă, cea simbolică, a fost relevată de poetul **Ion Gheorghe,** care i-a recomandat, totodată, lui Dumitru Oprișor să nu uite, în cea ce scrie, „focosul" metafizic.

Felul în care a decurs această ședință, intervențiile avizate, dezbaterile pline de interes, l-au convins pe conducătorul cenaclului că, în viitor, la „Dacia Feniks" trebuie să se citească și proză.

Ion Marin

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

V. Basmul fantastic (3)

Dorind să ilustreze varianta moldovenească a tipului **Amor și Psyche** (bărbat-animal), ciclul **Om-animal** (părăsire provizorie), din cadrul secțiunii consacrate **poveștilor fantastice**, prin **Povestea porcului**, Lazăr Șăineanu se arată profund nemulțumit de faptul că, în general, „cele cîteva povești publicate de răposatul Creangă", care, altminteri, „era excelent scriitor", „nu corespund unei colecțiuni științifice", întrucît, nici mai mult nici mai puțin, autorul **Soacrei cu trei nurori** „ca povestitor de basme e difuz și prolix" (?!). Firește, nu e cazul să reluăm discuția asupra unei chestiuni de mult și definitiv lămurite. Dată fiind împrejurarea că marele savant nu avea conștiința existenței și în literatura română a **basmului cult** (nu altfel erau înțeleși de el, într-un atare context, nici Eminescu, nici Slavici, nici Delavrancea etc.), înțelegem perfect de ce în cadrul amplei sale demonstrații lui Creangă îi erau preferați Stăncescu, Pițiș, Sbiera, Schott, Marienescu etc., ca să nu mai vorbim de Ispirescu. Important de reținut este însă adevărul indubitabil că tocmai „defecțiunile" de neiertat enunțate de Șăineanu — aspectul „difuz și prolix" — constituie sursele inconfundabilei originalități a prototipului crengist, magistral ilustrat și de **Povestea porcului.** Infidelitatea scriitorului față de schema folclorică indoeuropeană a celebrului motiv (avînd originea în poveștile **milesiace**, „prelucrat" de Petronius în **Satiricon**, episodul **Matroana din Efes**, și de Apuleius, în **Măgarul de aur**, cărțile V—VI, **Amor și Psyche)** și în cazul de față se relevă prin acea „prolixitate" sui-generis care conferă basmului o autentică substanțialitate „nuvelistică", fără însă a i se știrbi nimic din coerența și puritatea imaginar-fantastică.

„În povestea lui Creangă — observă G. Călinescu — nu există cultural decît o singură clasă socială, aceea țărănească, și lumea întreagă nu e decît o spoire a dimensiunilor rînduielii din sat". Caracterizarea călinesciană infirmă numai în aparență afirmația de mai înainte cu privire la coerența și puritatea imaginar-fantastică a basmului. În realitate, e vorba de noua identitate etno-ontologică a perspectivei din care este „transcris" prototipul folcloric, singura în măsură, de fapt, să-i revigoreze latențele în cauză. Opus modului „estet", încărcat de opulența fastuoasă a descrierii și străbătut de ceremonialul rafinat, adînc protocolar, propriu relațiilor dintre personajele din **O mie și una de nopți — Istoria lui Aladin —**, modul crengist, arată tot G. Călinescu, este, prin definiție, unul **arhaic.** Aceasta face pe deplin posibilă și mai ales absolut credibilă atmosfera de intimitate firească ce se statornicește între personajele de condiție umilă și universul „împărătesc" căruia acestea îi aparțin în chipul cel mai natural cu putință :

„— Ei, moșnege, ce mai știi de pe la tîrg ?

— Ce să știu, măi babă ? Ia nu prea bune vești : împăratul vrea să-și mărite fata.

— Și asta-i veste rea, moșnege ?

— D-apoi, îngăduiește puțin, măi babă, că nu-i numa atîta, că, de ce-am auzit eu, mi s-a suit părul în vîrful capului. Și cînd ți-oi spune pînă la sfîrșit, cred că ți s-a încrîncena și ție carnea pe tine.

— Da' de ce, moșnege ? Vai de mine !

— D-apoi, iacă la ce, măi babă, ascultă. Împăratul a dat de știre, prin crainicii săi, în toată lumea, că oricine s-ar afla să facă, de la casa aceluia și pînă la curțile împărătești, un pod de aur pardosit cu petre scumpe și fel de fel de copaci, pe de-o parte și de alta, și în copaci să cînte tot felul de păseri, care nu se mai află pe lumea asta, aceluia îi dă fata ; ba cică-i mai dă și jumătate din împărăția lui".

Translația în lumea basmului, în „suprarealitatea" acestuia, intră parcă în ordinea firească a lucrurilor. (G. Călinescu : „Lucrul curios este că acești țărani de cătun, uitați prin munți, pomenesc de împărăție cu familiaritate, ca și cînd ar fi pe aceeași linie de existență"). Evident, nu e nimic surprinzător într-asta, de vreme ce baba și moșul sînt exponenții unui mod de existență a cărui arhaicitate coboară în vîrsta genezică a umanității atît de adînc încît drama maternității, respectiv, paternității lor frustrate poate fi satisfăcută chiar și pe calea „înfierii" unei ființe din afara regnului uman („— Ia — îi poruncește baba moșneagului n.n. —, mîne dimineață, cum s-a mijit de ziuă să te scoli și să apuci încotro-i vedè cu ochii; și ce ți-o ieși înainte întâi, și-ntâi, dar a fi om, da'sarpe, da', în sfîrșit, orice altă jivină a fi, pune-o în traistă și o adă acasă : vom crește-o și noi cum vom putè, și acela să fie copilul nostru.").

Aparținînd ei înșiși **lumii** ce trăiește în timpul primordial al poveștilor (mai exact spus, ei aparțin valorilor ontologice ale acestuia), cei doi bătrîni privesc șocul contactului cu miraculosul în cel mai firesc chip, adică într-un chip prin definiție **a-supranatural.** În pofida trecătoarei spaime superstițioase de care sînt cuprinși, scena în care „fiul" lor adoptiv își dezvăluie însușirea de a vorbi, dintr-un început, este trăită la intensitatea unei întîmplări mai mult familial minunate, decît ieșită din comun, extraordinară ; pentru ca după aceea totul să intre pe făgașul normalității esențiale în ordinea existenței :

„Cînd vorbeau bătrînii, purcelul ședea în culcuș, într-un cotlon sub vatră, cu rîtul în sus, și uitîndu-se țintă în ochii lor, asculta ce spun ei și numai pufnea din cînd în cînd. Și cum sfătuiau bătrînii, ei în de ei, despre acestea, numai iaca se aude sub vatră : „Tată și mamă ! eu îl fac". Baba atunci a amețit de bucurie, moșneagul însă, gîndind că-i Ucigă-l-crucea, s-a spăriet și, uimit, se uita prin bordeiu în toate părțile, să vadă de unde a ieșit acel glas; dar, nevăzînd pe nime, și-a mai venit în sine. Însă godacul iar a strigat :

— Tată, nu te înfricoșa, că eu sunt ! Ci trezește pe mama și du-te la împăratul de-i spune că eu îi fac podul.

Moșneagul atunci zise îngăimat :

— D-apoi ai să-l poți face, dragul tatei ?

— Despre asta n-aibi grijă, tată, că ești cu mine. Numai du-te și vestește împăratului ce-am spus eu !

Baba, atunci, venindu-și în sine, sărută băietul și-i zise :

— Dragul mamei, drag ! Nu-ți pune viața în primejdie, și pe noi să ne lași, tocmai acum, străini, cu inima arsă și fără nici un sprijin !

— Nu te îngrîji, mămucă, de feliu : că trăind și nemurind ai să vezi cine sunt eu."

Înainte de a fi un artificiu de creație menit a facilita desprinderea de real și saltul în ficțiunea fantastică, factorul zoomorfic este receptat ca un fenomen autentic, oricînd compatibil cu legile ființării ca atare a omului. Spre deosebire, de pildă, de basmul fantastic eminescian, expresie a redimensionării sublim ideale și sublim idealizante a **realului visat,** basmul fantastic crengist se structurează în virtutea unei mișcări diametral opuse. **A-transcendentalismul** lui originar rezidă în realismul arhetipal și, pînă la un punct, antimitic sau, poate, mai corect spus, antimitizant, ce-i definește substanța fantastică.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Secvențe de la manifestarea festivă din cadrul „Zilelor culturii bulgare" care a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" în ziua de 18 decembrie. A participat o delegație culturală bulgară, condusă de Ivan Milușev, vicepreședinte al Consiliului Culturii. Au fost prezenți poeții Atanas Dușkov și Todor Ianeev, reprezentanți ai Uniunii Scriitorilor din R.P. Bulgaria

CRONICA EDITIILOR

Epistolar Hasdeu

În trei foiletoane publicate consecutiv în revista noastră în anul 1982 am apreciat fără de tăgadă inițiativa unui grup de istorici și critici literari coordonat de Al. Săndulescu de a începe publicarea corespondenței primite de Bogdan Petriceicu Hasdeu de la feluriți emitenți, români și străini. Am făcut, în primele rînduri, și oarecari obiecțiuni reduse la ideea că atunci cînd este în discuție o personalitate de înălțimea lui Hasdeu nu ne putem îngădui selecții sau operațiunea editorială de multă vreme revolută, a „operelor alese". Cerem, în preliminarii, o scotocire mai scrupuloasă a întregii corespondențe primite sau emise de Bogdan Petriceicu Hasdeu și coordonatorul ediției, Al. Săndulescu, recunoaște că nu am greșit. Dimpotrivă, am dat și noi, cu amăriciune, sugestii, un sprijin pentru îmbogățirea acestei colecții de preț.

Hasdeu nu este un autor oarecare în spiritualitatea românească. Cînd avem de a face cu o personalitate de asemenea anvergură — iar în cazul lui Hasdeu rostirea cuvîntului geniu nu este deloc deplasată ! — orișice amănunt, orișice dată și orișice aduos aparent insignifiant sau numai pitoresc are darul de a se ridica la semnificație: ele trimit o fascie mai slabă sau mai tare de raze care luminează statuia. Statuia care dăinuie peste timpuri. În astfel de cazuri amănuntele prind proporții de pilduire. Lecțiile dăinuie peste vreme și nasc, atunci cînd nu te gîndești, reguli și imbolduri nouă.

Așadar, iată că între timp au mai apărut încă două volume de corespondență. Editorii ne spun că deocamdată cam aceasta este **recolta,** lăsînd totuși să se înțeleagă că surprizele nu sînt excluse pentru viitor. Într-adevăr, este imposibil ca arhivele Universităților din occident ca și a celor din orient cu ai căror profesori de marcă a corespondat Hasdeu să nu păstreze încă destule documente emise de acesta. Și, poate chiar în colecțiile din țara noastră să mai dăm de surprize... Cînd (cînd?!) se va trece la realizarea ediției depline din scrierile lui Hasdeu într-o serie coerentă, mai mult ca sigur că și partea privitoare la corespondență va îmbelșuga noi achiziții. În cadrul colectivului (iar în cazul lui Hasdeu numai un colectiv format din specialiști din diferite domenii poate duce la bun sfîrșit ediția deplină!) autorii tipăririi corespondenței de acum își vor găsi locul de rigoare. Să nu uităm, în context, că dialogul epistolar cu cele două Iulii, mamă și fică, a fost publicat în **Documente și manuscrise literare,** vol. III, de către Paul Cornea, Elena Piru și Roxana Sorescu, în 1976.

În vederea realizării seriei de OPERE Hasdeu și pentru cît mai deplina întregire a corespondenței, emise sau primite, în cadrul corpului, ne îngăduim să dăm editorilor acestui segment de o mare importanță — pentru că nu o singură dată epistola trimisă sau primită de Hasdeu se instituie în chiar eseu științific — sugestia întocmirii unui chestionar (oare n-a fost Hasdeu printre întîii **autori** de chestionare?) care să fie completat prin bunăvoința atașaților culturali ai României în diferitele centre de pe glob. Hasdeu a avut un schimb epistolar pe probleme științifice ce se întinde pe un areal geografic și cultural a cărei diagonală se întinde între Leningrad și Moscova, la un capăt, și între New-York și Baltimore, la celălalt capăt.

Cu documentele deja existente, dar și cu sporul de noi mărturii de care nu ne îndoim că se vor adăuga, se va vedea și mai bine că aici pe arcul Carpaților, s-a zămislit cultură înaltă, nu de puține ori cu întîietate, iar între alți bărbați ai spiritualității românești Hasdeu are dreptul la un loc de față, care i se cuvine pe merit obiectiv. Personalitatea lui copleșește atît pe omul de profil exhaustiv, cît și pe amatorul de deschideri nețărmurite. El este și un factor de legătură între civilizații și popoare, iar pilda sa ni se pare de mare actualitate. Hasdeu a fost o instituție căreia i se adresau oameni de diferite specialități — din țară și din străinătate — pentru elucidarea celor mai felurite probleme. Niciunul nu-l întreba dacă le știe, ci ce părere are dînsul despre cutare sau cutare lucru. Și, în timp record, el se documenta și răspundea... Nu știa limba turcă dar se anunța un sol de la Stambul și trebuia ca cineva să-i răspundă în cunoștință de nuanță : Hasdeu învață doar în cîteva zile limba solului.

În volumul II al seriei avem inserată partea cea mai consistentă, corespondența emisa către Hasdeu de marele romanist german (1842—1927) Hugo Schuchardt ; în volumul III găsim răspunsurile lui Hasdeu. Schuchardt scrie în limba germană, Hasdeu în limba franceză. De la primul se păstrează 52 de scrisori, de la cel de al doilea 32. Avem de-a face cu un veritabil dialog epistolar între doi mari oameni de știință care nu înțeleg să cedeze nici unul nici celălalt nici o fărîmă din propriile convingeri. Explicații duse pînă la amănunt, acribie din partea amîndurora, dar și un orgoliu suveran la amîndoi : la german, mai învăluit, mai încorsetat în etichetă franțuzească ; la român, mai impetuos și nu o dată chiar nervos. Se știe că Schuchardt a prefațat cartea lui Hașdeu **Cuvente den bătrîni.** Majoritatea scrisorilor se rotesc în jurul acestei prefețe. Între cerințele autorului care se vrea „lăudat la modul general" și „ticăielile" prefațatorului se încinge o **luptă** care pentru omul de pregătire filologică chiar medie capătă interesul unui **roman** de dragoste. Aparent, nu cedează nici unul, nici celălalt ca, totuși, pînă la urmă, după o zdravănă oboseală creatoare să admită amîndoi o conciliere respectabilă. Mai rar, după cîte cunosc, o asemenea „gîlceavă" între doi inteleți, prieteni de la distanță, dar ținînd fiecare la convingerile și orgoliile proprii. Dar cînd lupta se duce pe teritoriul științei, rezultatele finale nu pot fi decît benefice și nu ne interesează „învingătorul", căci victoria este a științei.

În volumele II și III foarte interesante sînt și epistolele primite de la membrii familiei sau cele trimise acestora ; ele au darul de a întregi biografia savantului român și a da totodată o mai cuprinzătoare imagine despre această familie spirituală atît de dezbinată uneori în planurile factice ale vieții dar totodată atît de unită în credința unui patriotism neinduplecat.

Prin publicarea acestor trei volume de corespondență primită și emisă de Hasdeu, colectivul de autori coordonat de Al. Săndulescu a făcut o operă valoroasă de restituție care adaugă în chip consistent date noui pentru mai buna cunoaștere a vieții și operei unuia dintre cei mai mari bărbați ai spiritualității românești. Nu uităm că tot în acest an s-au mai publicat încă două dintre operele de mare importanță ale lui Hasdeu. Pe cînd, deci, inaugurarea seriei de OPERE pe care acest titan al culturii noastre o merită cu prisosință ?

Gheorghe Suciu

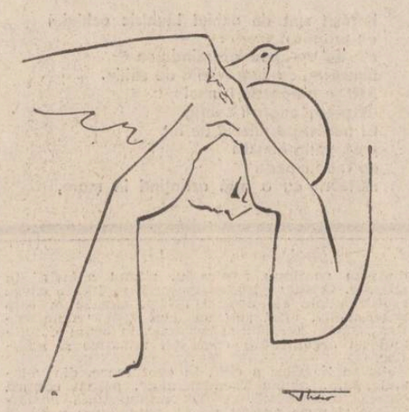

Desene de Luminița Tudor

Petru Aruștei (X)

Discursul marcat de un presimț al fatalității, febril, beckettian, din Nemuritoarele amurguri frisonează prin dramatismul conținut traducînd o stare paradoxală, o simultană postulare a confesivității și a autismului funciar, pecete a oricărui univers poetic obsesional : „Să mă înlut, să mă înalț ! Deci să mă înalț ! Rămîi, oricine ai fi, rămîi ! În serile cînd sînt nebun aș vrea să fiu cu tine ! Rămîi ! De ce nu vii ? Vino ! Și din amurgurile nemuritoare doar eu am rămas ! Voi nu plîngeți, voi nu rîdeți ! Eu oricum, voi pleca ! Tu însă aștepți ! Tu însă așteaptă ! Un om și-a făcut o casă. Din coșul casei iese fum. Fumul se face amurg. Omul spune că-i bine. Nu, omul spune că-i mare. Omul acela este bun și trebuie să trăiască afară. O hienă urlă : — O, stele îndepărtate, o, amurguri nemuritoare ! Nu plîngeți, nu rîdeți ci spuneți hau-hau ! Ah, sîngele care curge din mine. Odată mi-am spus casa aceasta este a mea, tablou! acesta l-am pictat eu. Așa deci, nu-ți pese ! Oprește-te aici și strigă : nu-ți pese ! Sau dacă fugi, fugi tare ! De ce privești îndărăt ? De ce lîncezești ? Strînge bine funia în jurul gîtului. Privește și ascultă ! Lumea aceasta este purpurie ; gîturi lungi, brațe lungi ! Vai, ce abisuri ne înconjoară ! Ce, n-am hotărît ? N-am strigat ? Nu v-am auzit pe voi ? Un om a spus : și ce imensă bucurie ! S-a spus : să fie bine ! Așa ! Albatroșii aceia s-au înălțat spre cer. Există totuși în lumea aceasta amurguri nemuritoare. Și ce chiot ! Din cerurile albastre coboară albatroșii peste noi. Aici eu spun că-i bine. Cînd va fi frig, voi spune. Cînd va fi noapte, voi striga. Cînd voi fi pămînt voi ridica brațul sting spre cer. Iată, am venit. Ele au spus : amurgurile acelea sînte ı noi ! Cel care a strigat a spus așa : chemați la voi pe Omul-foc, pe Omul-vînt ! Și pentru că trebuia să pictez am tras peste mine ca peste un cadavru ușa, am deschis geamul și i-am strigat : ascultă, nu vezi că nu sînt acasă ? Fă bine și spune ca mine : Pictorul nu-i acasă ! Cîntec drag, cîntec mincinos ! Speranță vană ! De ce te-am crezut ? De ce m-ai mințit spunînd că ești salvarea ? Fiind odată seară și bine mi-am strigat : e adevărat ? Te-am ascuns în pămînt ; de ce te mai întreb ? Așteaptă pînă cînd va și spune că aștepți de mult !"

Cezar Ivănescu

NUMELE POETULUI

Socializarea adevărului

Urmare din pag. 1

de vulnerabile și să-i perturbe precarul echilibru pe care și l-a clădit în timp.

Secolul al XX-lea este secolul marilor revoluții sociale și politice dar și al unei uriașe revoluții științifice și tehnice, al unei revoluții fără precedent în sfera cunoașterii umane. Omenirea se îndreaptă cu pași repezi spre o nouă eră în care schimbările sînt tot mai ample, tot mai profunde, tot mai accelerate. De aceea, înțelegerea sensului istoriei pe care o trăim, a legităților fenomenelor și proceselor sociale, economice și politice din lumea contemporană, necesită dincolo de vocația analitică, de puterea de a cuprinde panoramic, sintetic și sistematic spectacolul lumii în dinamica ei, curajul de a regîndi totul, debarasîndu-ne de balastul unor judecăți inflexibile, al unor presupuse adevăruri date o dată pentru totdeauna, ce forțează realitatea să intre în tiparul lor strîmt, coercitiv, deformant. Ceea ce se întîmplă astăzi în societatea noastră și pe plan mondial nu poate fi pe deplin înțeles prin simplul recurs la unele analogii cu trecutul, apelînd la anumite scheme explicative și „scenarii", valabile probabil cîndva, în condiții social-istorice depășite de acum. Socialismul este o realitate istorică, vie, proteică și care nu se poate dezvolta cu adevărat, plenar decît pe fondul unei fuziuni totale între teoria revoluționară și practica revoluționară. Gîndirea revoluționară nu are de aceea nimic de a face cu prosternarea în fața unor teze pretins infailibile, cu închistarea dogmatică și exclusivismul scolastic care și-au dovedit îndeajuns nocivitatea într-o perioadă nu prea îndepărtată cînd se substituiseră abuziv autenticei cunoașteri ideologice, dialogului de idei, exercitării funcției critice, militante a teoriei revoluționare.

Este meritul istoric nepieritor al partidului nostru, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi inaugurat, în urmă cu două decenii, odată cu Congresul al IX-lea al partidului, un nou mod de a gîndi și de a acționa, de a fi adus un suflu proaspăt, revigorant în viața societății noastre, potențînd gîndirea revoluționară originală, cutezătoare, conferind acțiunii revoluționare, practicii social-istorice un caracter conștient, organicitate, sens și finalitate. În întreaga sa activitate Partidul Comunist Român a situat și situează întotdeauna în centrul preocupărilor sale necesitatea intensificării și dezvoltării continue a activității politico-ideologice și afirmării în practică a concepției revoluționare despre lume și viață, materialismul dialectic și istoric, socialismul științific. Nu este vorba aici de o simplă lozincă sau de un postulat abstract, ci de un efort stăruitor, de o strategie ce nu se întemeiază pe interese și nevoi conjuncturale, de un atașament, niciodată dezmințit, față de spiritul viu, peren, genuin al teoriei și practicii revoluționare. În viziunea partidului nostru activitatea politico-ideologică se refuză oricăror tendințe de „iluminare" din afară a conștiințelor, de remorcare și conformizare a gîndirii oamenilor, ea avînd mai presus de toate o precis definită funcție gnoseologică, inepuizabile disponibilități de a capacita conștientizarea de către membrii societății a marilor probleme cu care aceștia se confruntă în existența lor. Sînt cît se poate de revelatorii în acest sens cuvintele secretarului general al partidului nostru care sublinia în fața recentului forum al comuniștilor români că : **„Trebuie acționat pentru o cît mai bună înțelegere a legilor generale ale dezvoltării, în vederea aplicării conștiente a acestora la condițiile concrete ale societății noastre. Trebuie să avem permanent în vedere că generalul se realizează întotdeauna în condiții concrete și se afirmă în forme particulare, deosebite de la o țară la alta — așa cum suma experiențelor sociale particulare se exprimă în legile generale obiective ale dezvoltării societății omenești. Se impune deci să dezvoltăm și să îmbunătățim continuu concepția noastră revoluționară despre lume și viață, activitatea ideologică. Ceea ce am realizat pînă acum și ceea ce cunoaștem astăzi constituie baza pentru o nouă cunoaștere și o nouă dezvoltare a teoriei, a concepției despre lume și viață".**

A fi revoluționar în ziua de azi, în societatea noastră socialistă înseamnă în primul rînd a da dovadă de cutezanță și spirit novator în gîndire, aprofundînd cunoașterea existenței sociale, asimilînd mereu, cu insațiabilă fervoare, tot ceea ce a produs mai bun omenirea în știință, în filosofie, în cultură, în toate domeniile vieții materiale și spirituale. A fi revoluționar aici și acum înseamnă pe de altă parte să imprimi faptelor și acțiunilor întreprinse împreună cu cei alături de care muncești și trăiești pulsul precipitat al epocii noastre, împărtășind astfel nu numai o unică și tulburătoare experiență existențială ci și adevărul sau adevărurile acesteia.

Necesitatea implicării

Urmare din pag. 1

unul dintre ei nebătîndu-se cu pumnul în piept, să se vadă și să se audă, cum făceau marii și mărunții „patrihoți", cum fac întotdeauna demagogii și lătrăii zădărnicilor, cei ce nu au avut și nu au nimic sfînt pe lume.

Implicarea, se știe (se știe dar se uită), nu are nimic comun cu racordările conjuncturale (fie ele „proletculte", fie „pseudoculte"), așa cum nu are nimic comun cu didacticismul mărunt, cu cicăleala „educativă". Ea presupune, din contră, o raportare permanentă, și cît mai firească, la necesitățile reale ale dăinuirii, o cunoaștere a lor din interior. Presupune trăire și retrăire, presupune, mai întîi și mai întîi, sinceritate și iar sinceritate, presupune și cere o detașare cît mai fermă (fermitatea nefiind sinonimă cu brutalitatea și cu primitivismul, cum cred încă săracii cu duhul și văduvîții de vlagă) față de tot ce-i minor și trecător, dar mai ales față de ceea ce este sau poate deveni dăunător în timp : față de infiltrațiile ideologice stîrnitoare și producătoare de derută, față de atrofierea memoriei colective a poporului, care trebuie să fie vie în permanență, literatura avînd rolul principal în păstrarea acestei vioiciuni, față de domolirea gîndului creator și față de încetinirea pasului, oboseala fiind extrem de periculoasă, mai ales în anumite împrejurări ; față de defetismul politic și față de agresivitatea reacționarismului de orice fel (vechi sau nou). Delimitările nu duc, singure, la izbîndă, așa cum nici abordarea unei problematici majore nu duce la realizarea unei mari literaturi, fără ele însă, fără o cunoastere adevărată a adevăratelor năzuințe ale poporului, fără sprijinirea lui în muncă și în luptă (sprijinirea însemnînd, se înțelege, — **faptă** și nu **vorbă**), nu se poate realiza nimic viabil în acest domeniu, cum o atestă dealtfel trecutul, cum o dovedește și prezentul, tot ceea ce e bun și durabil în literatura de azi fiind rodul acestei sincronizări complexe E adevărat că ea nu s-a realizat ușor, „slujirile" de circumstanță părînd cîndva că sînt stăpîne și ale viitorului, nu numai ale clipei, iar acum, mai de curînd, s-au născut și se nasc (sub ochii noștri) altfel de refugii și de subterfugii, necesitatea implicării în real, a unei implicări adevărate, fiind tot atît de imperioasă, astăzi, cum era și ieri.

Implicarea capătă o importanță deosebită în perioadele istorice de schimbări și de mari transformări sociale și politice, cum e și vremea aceasta a noastră, cînd „omul de rînd", poporul cel mare și adevărat, are nevoie, ca de aer, de văpaia cuvîntului scris cu sinceritate și cu dăruire — și cu talent se înțelege, cu talent și cu patos, nu cu lascivități de imprumut. Dovada cea mai clară a existenței în epocă a acestei nevoi o constituie, între altele, interesul neobișnuit de mare și de constant pe care l-a nutrit și îl nutrește publicul de la noi față de noua noastră literatură (față de noua și puternica noastră literatură), interesul acesta neputînd fi diminuat nici de „drămuitorii" de valori, din interior, și nici de denigratorii sistematici ai valorii, din exterior, nici unul dintre ei nereușind totuși să înăbușe ceea ce nu poate fi înăbușit. E un semn de încredere acesta, e un titlu de glorie pentru o întreagă literatură, nu numai pentru doi sau trei scriitori, menținerea și sporirea celui ce semnează mai jos, decît printr-o implicare permanentă în miezul fierbinte al clipei, printr-o contopire lipsită de orice fisură cu destinul însuși al poporului român.

Tulnice de sticlă

Urmare din pag. 1

Aproape un deceniu a format o familie de sticlari, competitivă pe plan mondial.

A urmat chemarea Bistriței. Putea să nu răspundă. Se îndrăgostise irevocabil, în sutele de zile și nopți, stînd în fața cuptoarelor de sticlărie. Se îndrăgostise nu de funcție, deși azi este tot director, ci de acel rost, acea menire, acea putință de a face din nisip sticlă, și de aici încolo de a face artă. Sub ochii lui Schweller s-au format oameni ca Ion Mărgineanu care îmi precizează, cu neascunsă mîndrie, că vîrsta medie a muncitorilor este 24 de ani, că pregătirea lor înaltă le permite să execute lucrări de mare eleganță și suplețe. Exportul, de dată mai recentă, înseamnă cam 90 la sută din produsele fabricate azi, produse apreciate în țări ca S.U.A., CANADA, FRANȚA, ITALIA, ELVEȚIA, ANGLIA, NOUA ZEELANDĂ și chiar în îndepărtata AUSTRALIE.

E greu ? Unii, spun cu sinceritate, că este un lucru firesc. În spațiul acestui firesc industrial lucrează și Ioan Drăgan, sătmărean care a văzut lumina zilei cu 34 de ani în urmă la Bîrsăul de jos. Sticlar suflător trecut prin profesionala de specialitate, la Turda. Apoi șase ani călit în sticlăria de la Poiana Codrului. Maistru din 1980 la secția de cuptoare. Pasiunea lui se îndreaptă spre lucrările de mare complexitate care încorporează manoperă și finețe. Multă finețe. Se simte — spune el — o cerere din partea partenerilor — a unor produse executate la un nivel ridicat de rafinament. Și cum sticlăria este o artă pe care oricît ai învăța-o niciodată nu o poți stăpîni deplin, perfectibilul devine o stare permanentă, creatoare.

Dar un pahar ieșit de pe mîna celor de la cuptoare este un nou născut căruia îi trebuiesc haine. Hainele, le creează gravorii. Dorina Balea este unul dintre aceștia. Drumul ei a pornit de la o întîmplare. Citise un anunț de calificare pentru pictură și gravură pe sticlă. Asta era în 1973. Specializare la Turda (iar acest oraș în care s-au întîlnit și format destine profesionale). Căsătorită cu Ion Balea căruia i-a fost ucenică. Apoi chemarea casei — s-a născut la Simionești — în Bistrița-Năsăud, locul unde se împlinește profesional. Și ea și soțul ei. Azi e șefă de echipă. Iar dacă ați privi cu atenție desenele de pe seturile de pahare, ați vedea strălucind și o parte din talentul, pasiunea și îndeminarea lor.

Obsesia. Necesara obsesie a tuturor tinerilor sticlari bistrițeni. A face ceva nou. Ceva deosebit. Ceva care să fascineze și să încinte.

Cum m-au fascinat pe mine sticlarii de la cuptoare. I-am privit. Și așa cum stăteau roată cu țevile acelea lungi, ridicate, am avut impresia că se pregătesc să cînte la tulnice de sticlă. Dar ei chiar cîntau. Muzica aprindea forme în care vibrează, nebănuite fibre de sticlă, fibre de suflet.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XX

OCTAVIAN E. În Vocile nopții : „Fereastra mi-a spus : că raza poate să vină / la masa învinsă / a vrerii / Ușa mi-a spus / că pulsul trecerii / lasă sîngele / la țărmul urmei / Pereții mi-au spus / că-n mine sînt frunze, încă mai rid, / cînd pala suavă / a vidului / (...) odihnește trucuri / Din ulcior / pășind spre curcubeul / stelelor / Ascult vocile nopții, vocile nopții" — Octavian E., în **Odă antică**, e, cam e: „...Dainosul tău / petală plivită / din rezervoare / nimerește cuțitul singur / în rețeaua iloților (?!) / buzele sale / de fiară / nu vor ezita / să-și proclame / regatul / la umbra de vară / a roților — / părul tău / inelat de ruină / acolo unde ritmul / pentru clipă / a cerut lingouri / păstrează / în adîncuri de sine / barbare ecouri: / robotul e, / du-te și spune Spartei : / trebuie strecurată / însăși / strecurătoarea timpului". „În celelalte Octavian E", nu e.

A.V. Ziceți : „Numărîndu-mă printre cititorii constanți ai revistei „Luceafărul", m-am bucurat cînd am aflat vestea reluării rubricii Poșta redacției. După o destul de îndelungată perioadă de reflectări, m-am hotărît să vă trimit cîteva din încercările mele în domeniul poeziei. Avînd convingerea că îmi veți da un răspuns sincer" etc. etc. Cu toată sinceritatea, vă răspundem : numai în **Oierii,** merită oarece băgare în seamă: „Noi am fost aceia care / aprindeam focuri pe dealuri / și sunam din bucium". Celelalte articole, la gazeta de perete. Citiți poezie și după o și mai îndelungată „perioadă de reflectări", trimiteți. Deci A.V., Ave !

AGLĂIȚA SCUFIE. De mărgăritor, aglăiță în **Dor :** „Am trecut în goană dealuri cirpite cu cer de vară / m-au hăituit înapoi, vorbele tale / să-mi primesc ziua de dar / și poate în ziua aceea / teii mai plin scuturau / și-n aer se resfira / dulce miros de uitare". Și în **Invidie :** „Dorului îi spun că zilele se trec / în amurguri / că zilele se duc pe-un drum al lor / și nu se mai întorc / Oare întîlni-vor chipul iubitului meu? / Nonocoasele mele zile, / de-ați ști cît vă invidiez". Și în **Replică :** „Ce-ar mai trebui ca timpul / să nu-și reia dușmănoasa rotire / de la încheietura mîinii stingi ? Ar mai trebui ca un abur ușor / pe sub pleoapă să topească / un ochi de lumină / pe fereastra înghețată (a iubirii) să putem privi păsări de vis / ce vor aduce primăvara". Și încă în **Așteptare :** „Tînjeam în așteptarea florilor / după miresmele de mai, de iunie / de început de vară cumpănit. / Neașteptat deodată gardul înălbise / de-atotputernicia soarelui de-april / și iarna nu putea ca să mai fie / cu vise minunat întortocheate / în flori de gheață și-n așteptări deșarte. / Alb viu de viață-n floare / mă simt tot mai aproape-n vară". Deci, de-aceea ziceam la început, Aglăiță Scufie — de mărgăritar, însă pe bogate plete de aur. La nume ar mai fi de lucrat, și doar așteptînd în muncă viitorul.

PROCA MIRCEA : Ziceți, în bilețel : „Sub numele de Mircea Proca v-am trimis niște poezii. De acestea ce spuneți ?". Răspundem : tot așa ; să credeți dv. că acelea erau poezii. Dintre acestea, doar astea : „Nu se soarbe boarea de pe iarbă / Nici cu limba nu se linge verdele. / Pantoful cu talpa de aur / Strivește miezul pietrei / din roșul marțian". Poate să vă fie acesta, cum ziceți, Găsirea drumului vieții. Bateți la mașină ; și fără aiureli !

CONSTANT SĂRACU. Din scrisoarea deschisă : „De la Vaslui / ceva ce nu miroase a depeșă / scriu Dumnealui / poetului Ion Gheorghe / la nu știu cîte sute de leghe / rugămintea de-a mă primi în creșă / și cum că, Dumnealui să știe / ca și-n provincie / în afară de citit se mai și scrie. / (...) Prea bine lungul nasului mi-l știu / și ce-am de spus voi spune cît încă nu-i tîrziu / acum cînd și albina își oțelește acul / iar eu semnez sub tot ce-am scris" Constant Săracu". Vă răspundem : Săracule și Constantule ; constante și sărace, de prozaice și cronice rimate, lunge în vorbire, obosind ; în afară de acestea două : **Dans :** „Închipuim / un dans / picioarele un cîntec / brodează / păsări în zbor / se trec între ele / bolnave de umbră"; **Să te rechem :** „Cade amurgul ninsoare peste carte / ceața mai pictează geamul aburit / un riu de vis de tine mă desparte / pe veci pe veci pe veci pe ne-mplinit. / Pe unde-alergi și cum de-mi mai faci semne / să te rechem o ! cum de n-am putere / aceeași pasăre-n pădure taie lemne / amurgul doar pe frunte-i mingiiere — / să te rechem o ! cum de n-am putere". Deci feriți-vă de articolul de gazetă și de scrisoarea particulară căci depeșa este depeșită.

CONSTANTIN NEREANU. Poezia : „Căzute boabe de rouă / pe cămașa lumii. / Oglinzi ale nașterii / prin venele timpului / topite curgînd. / Lăcătul vîntului / la poarta singurătății / (...) În care de taină / iarbă sînt / la coasa morții. / Păstra-voi, păstra-voi / poezia". **Zeu dormind :** „Acolo în luncă / (...) el trăiește încă / în tinerețea mea. / La sînii generoși / ai naturii / amîndoi / unul prin celălalt. / **Cumpănă,** / scoate uitarea din mine / cumpănă". **Logodna :** „Acum / pe umerii mei / urcă / și sapă trepte / în ani / ca să-i mai pot întoarce / prea departe-s de mine / au împietrit / în osteneala somnului"; **Corăbierii :** „Topiți de timp / privind / la piramida vieții / mîinile întinsem / la bine / și departe / la naufragiul iluziilor, / (...) haideți / să-ntoarcem spatele / răului". La bună vedere !

JOIȚA GĂNESCU. Ziceți, în biletul însoțitor : „Ce frumos răspundeți la Poșta redacției". Și zicem : Numai atunci cînd avem cu cine sta de vorbă. Cu **Panerul de rouă :** „Spuneți-mi ce suferință declină / privighetoarea-n ulmi, / de-i adun din iarbă, / chintele negre, / într-un paner de rouă, seara ? / Cine i-a ucis puii somnoroși / în cuibul urzit de solitudinea lumii ?"; cu **Flautul roșu:** „Flautul meu introduce în pini / căprioare / să-și poate mărturisi dimineața / fugile fictive / pe serpentinele silvestre ! / Eu, mă ascund în copitele lor / să nu se tocească / de quarțul intransigent". Și cu **Deturnare :** „Eu cred că un poem tînăr / poate deturna cocorii / din migrațiile lor, toamna ! / Pot locui în mine / sau pe noul Canal Dunăre — Marea Neagră / că-i cald / și-i bucuros de oaspeți". Deci, Joița Gănescu, muncitoare la fabrica Progresul-București, de încălțăminte ; veniți la cenaclul Dacia Fëniks, de-a vă-ncerca la lume, condurul de aur.

DOINA MOLDOVEANU : Nu putem semna pe Anonimus sub acestea : **Despre perfecțiune:** „Efortul sferei de a se sumeți / Din piatra colțuroasă primitivă / Hei-rupul sîngelui, Sisifii mei, / Sărutul înmulțit spre rotunjire". **Oboseala :** „Sură cortină, plumb pe ochi / Vidată mintea de senzații / un somn de piatră-i invocat / (...) / În apa morții scufundare / Desprins de toate călător / În vis cercînd cu-n deget poarta / către tărîmul următor" **Nu-i :** „Logosul descătușat în noi / Eul de oglinzi îl face roi / nu-ncercați să pipăiți morbid / Pragul trecerii peste lucid / E un timp și e-o inițiere / N-o cunoaște încă cel ce piere / Nu-i mai tragic arsul de aripe / Decît măsluirea în risipe". **Condiție :** „Să-ți lași în suflet loc de plîns / de uluire și de ris / (...) Să ai în minte eterale (!) Rotunde Spanii virginale / în care-ncoronat perpetuu / să fie Erosul proclețul / Să-ți iei puterea de la iarbă / tăișul minții ca o spadă / să-ți descompună adevărul / și cînd nisipu-i mișcătorul / încearcă ochiul trei puternic / să te apleci la vechiul sfetnic / ce-ți dăltuiește rădăcini / din joc de simplu și lumini / și să încerci să te împaci / cu sublimarea ta în maci / sperind avid, zi după zi / că ești alesul dintre vii". **Rogvaiv :** „Un demiurg m-a provocat / S-arunc uimiri de liliac / naive și multiplicate / De marea aspră perturbate / Ciocnite ca-ntr-un biliard / Sau ca nisipul în deșert / De vînt solar împins perpetuu / La sinucidere în stal / Dar eu ajuns ca el iubind / Sorbind tăria stelei mume / Rizînd de toamne-nviorat / (...) Vă las gîndirile senine / Putînd de astăzi înmulți / să trec sub stinjenei voit". Atîta a fost astăzi; ce-o fi mîine noi cunoaștem, nu !

IOAN MLADIN : Acestea : „Pe fruntea mea de lauri plină / în gîndul meu de foc nestins / sub soarele ce mă lumină / și-mi dă puterea-i de neprins". În rest, să nu vă mai prindem prea curînd, prin fața casei fluierînd.

CHIFU PANAITE. Uragan : „S-au luat în brațe, la pămînt / Toți pomii răsturnați din cer, / (...) Eu nu mai sînt / E doar o teamă neagră / cînd văd că riul de sub deal / Își cară malurile-n spate / Uitînd de unde-a curs / Și cîte păsări își plîng zborul / În stolul lor pierdut pe sub mocirle / Sau se-amăgesc visînd sub aripi / Un cer ușor întins pe-o primăvară". **Regăsire :** „Din nou măsor din coamă dealul / curgînd de-a dura pînă-n vale / Și mă opresc cu tălpile în riu / Visez încă o dată la lemnele ce trec / Plutind ca pruncii legănați / Sau la vreo piatră colorată / Gîndind c-a aruncat-o acolo / Bunicul meu cînd era mînz". **Invitație:** „Veniți în corabia mea / Să vă plimb / Prin marea tesută / Din alge de aur. / Vîntul ne va mina dulce / Și-o pasăre născută-n cîmpuri / Ne va cînta ca la petreceri / Pînă ce vom cădea / Frînți de plăcere / Și vom visa noaptea toată galbenă". Acestea am ales, cu sufletul la gură că acum, acum se rupe firul vrajei și se-alege praful și pulberea de cuvinte. Citiți poezie multă. La revedere ; dar nu prea curînd.

DANEȘ MARIA : Te-am pierdut : „Te-am pierdut în negura vremii cenușie / Te-o fi luat vre-un nor... cine știe ? / Uneori cobori pe-ari-pa-mi gîndului / Dar iarăși te ridici pe scara timpului. / În urma mea te simt, cu pașu-ți de atunci, / Tresar și mă opresc, dar nu mă mai ajungi. / Și ochii tăi cei verzi ca iarba de cîmpie / Îi revăd mereu în roua argintie". **Coasa bunicului :** „Ca o sabie părăsită / Stă coasa ta / Se văd pe ea puncte înegrite / Ale mîinilor tale trudite : / Iarba nu vrea s-o mai taie. / Ea te așteaptă și nu știe / c-ai plecat pentru vecie". **Codrul în toamnă :** „Vîntul nemilos de toamnă / Leagănă codrul să doarmă. / Frunzele-i foșnesc căzînd / Copaci goi s-aud plîngînd. / Privește codrul pe furiș / Așternutul de frunziș / Doar bolta aurită de scîntei / Ocrotește cu liniștea ei". Și, cu multe tăieturi, **Unui erou neuitat:** „În haina-ți militară / ca verdele de vară / (...) / Te-ai urcat pe-un cal / Și priveai de pe deal / Cu păreri de rău / Întreg satul tău / Apoi în în tropot a mers calul / Prăfuind tot dealul. / Praful se lasă-n vale / acoperind urmele tale". Aceasta sinteți dv. cea pentru azi, o săptămînă: pentru ani mulți și-o așezare temeinică, citiți mult, mult, poezie multă.

BACALOV DANIELA. Casca de război : „Am săpat o floare în casca de război / Iar oșteanul s-a mirat / (...) — Casca mea nu-i ca să țină / Pămînt pentru-o floare străină / (...) / Dar eu nu i-am dat-o și-am fugit / Departe într-un loc tihint / Și nu m-am întors, pînă n-am ascultat / La radio, că oșteanul din slujbă a dezertat". Din clasa a X-a și pînă la tinerețe și iar pînă mai departe, veți citi mult și tot așa, veți scrie. Și ne veți trimite, din cînd, în cînd, pînă ce-o să vă strigăm : Nume nou !

UN NUME NOU:

IOAN MANOLE

Autoportret pe o frunză de mesteacăn

trupul din oglinda mată a culorii
întinzi zîmbetul ca o himeră
În orizontul palmei deschise
tristețea devine un cîntec învins
nemărginind acest colind.
M-aș fi făcut o pasăre albastră
să pot zbura
în viciul absurd al bucuriei
Îmi fac autoportretul pe o frunză
de mesteacăn
visînd la serile adolescenței
Sprijinit cu tîmpla de universul umbros
al rădăcinii
cu tălpile îngropate în rouă
întorcînd arderea culorii
spre cerul albastru.
Desculț !

Autoportret pe o pînză de păianjen

Dezlănțuit
ca o secundă furioasă
în locul predestinat luminii
se vînd melancolii
pentru coloanele de ghipes
ale amintirilor.
Încremenesc
cu brațul întins
spre pînza de păianjen
cu ochii injectați de culoarea roșie
a urechii tăiate.
Mi-e dor de tine Vincent.
Zidind cîte o literă
a numelui tău
în frica aceasta bolnavă a tăcerii
cu mîna tremurată
terminată
în flacără !

Autoportret cu o floare la tîmplă

Nu de tine mi-e frică, demone,
în fața POEMULUI
numai eu știu să îngenunchiez
sărutîndu-i trupul
străpuns de atîtea invenții
Nu, nu e nimeni în această euforie
Spontană
călătorind în cuvintele orbite
de umbra cercului.
Nu de tine mi-e frică, demone,
În fața acestei melancolii
pupila se dilată ca o poartă
pîndind oglinda POETULUI
cu o floare la tîmplă
Nu, nu de tine mi-e frică
Demone.

Autoportret cu un cîine

Fuga spre gratiile albe ale fricii.
Mugurii trosnesc incremeniți
de uimire
în fața trupului gol ca un mesteacăn
bucuria de a cuceri a melancolie
În fața mea cîinele cu ochii orbi
Lacrima albă
trupul traversat de imaginea
frunzei moarte
Fuga
peste cuvintele uitate ale scrisorii
Galbenă
în fața tabloului
Amintirea
Autoportret cu un cîine
Orb
contemplarea orașului
timpul oprit într-o fotografie
De o sută de ani
E iarnă.

Conștiința unei epoci

Urmare din pag. 1

unul dintre motivele pentru care construcțiile noastre au fost indeosebi din materiale perisabile, ceea ce și explică într-un fel puternica civilizație a lemnului care s-a afirmat pe aceste meleaguri. Atunci cînd izbuteam să edificăm lăcașuri mai durabile, bucuria mulțimilor era infinită, procesiunile și serbările întinzîndu-se de-a lungul a zile și săptămîni întregi. Astfel, ne bucuram pentru înfăptuiri mari, cum erau lăcașurile de cult sau palaturile voievodale, dar ne bucuram și pentru lucruri mărunte, într-atît de firească și legitimă era mîndria pămîntenilor de a înnoi țara cu așezăminte. O asemenea construcție — măruntă în raport cu istoria, dar importantă prin utilitatea ei — figurează în lucrarea venerabilului istoric G. Potra „Din Bucureștii de altădată". Este vorba despre Casa apelor, construită în 1846 pe locul actualului Palat al Poștei de pe Calea Victoriei — edificiu menit a adăposti o mașină cu aburi ce scotea apă din Dîmbovița, o filtra și o pompa către puținele fîntîni ale orașului. Punerea de către Gheorghe Bibescu a pietrei de temelie a constituit prilejul unei adevărate solemnități naționale. Apoi, într-o piatră scobită aflată la temelie, s-au așezat un hrisov domnesc și o medalie „spre știința generațiilor viitoare". Adevărul este că după numai doi ani, la 1848, revoluționarii munteni l-au silit pe domnitor să semneze Constituția și să abdice, iar din „întreprinderile colosale" ale lui, despre care primarul Ion Oteteleșeanu spunea că „vor trece din veac în veac" nu s-au mai ales cu timpul nici măcar ruinele. Este departe de mine gîndul de a minimaliza realizările cîrmuirilor anterioare. La proporțiile timpului ele erau valoroase, avînd un rol și un pitoresc deosebit. Tot ceea ce doresc este să arăt, prin puterea documentelor istorice, de unde am plecat, ce drum anevoios am străbătut și unde am ajuns. Dacă pentru clădirea unei mașini hidraulice de dimensiuni artizanale se trăgeau salve de artilerie, se îngropau medalii și mesaje destinate viitorimii, răsunau muzicile naționale, iar orașul era împodobit cu chioșcuri și ghirlande tricolore — ce ar trebui să facem noi astăzi, cînd înfăptuirile Bucureștilor, ca și ale țării întregi, sînt de-a dreptul epocale și încorporează geniul tehnic și miliardele de ore de muncă ale unei națiuni libere? Desigur, în cei aproape 140 de ani scurși de atunci, legile progresului s-ar fi impus oricum și am fi putut consemna, chiar și numai în virtutea lor, realizări demne de laudă. Numai că acestea, prin ele însele, nu sînt de ajuns. Aici este vorba, în primul rînd, tot despre factorul politic invocat anterior. Pentru că de atunci și pînă azi au avut loc evenimente excepționale și fiecare în sine, ca o veritabilă Casă a apelor, a captat și filtrat energiile naționale către înfăptuirea unor opere mai durabile decît bronzul. Astfel, nu am putea înțelege devenirea noastră de astăzi fără Anul revoluționar 1848, care nu s-a lăsat amăgit sau întîrziat de micile eforii locale ale municipalităților și a grăbit procesul de democratizare a structurilor social-politice. Au venit apoi Unirea cea Mică de la 1859 (care pare mică doar în raport teritorial, față de aceea din 1918, dar în realitate este covîrșitoare ca importanță), pe urmă Războiul de Independență, din 1877-1878, mai apoi Războiul de întregire a neamului, încununat cu Unirea Cea Mare și Veșnică din 1918, apoi făurirea Partidului Comunist Român (eveniment deopotrivă politic și național, întrucît partidul nu are nicidecum o istorie separată de cea a țării, ci este rodul întregii istorii de autodeterminare românească) și, în final, actul revoluționar de la 23 August 1944, care a avut un suflu eroic, pașoptist aș spune, dar la dimensiuni politice și armate de-a dreptul gigantice, în consens cu o conștiință națională superioară și cu complexitatea fără precedent a fenomenelor mondiale.

Am făcut acest excurs pentru a înțelege mai limpede etapele istorice ale marilor noastre înfăptuiri de azi. La temelia ideii de progres și a stadiului la care a ajuns civilizația românească contemporană se află o mulțime impresionantă de eforturi, de creații și aspirații care au configurat o tradiție. Tradiție care tezaurizează, în egală măsură, legenda Meșterului Manole și calendarul solar al dacilor, valul lui Traian și podul lui Apollodor, porțile de lemn maramureșene și curcubeele Voronețului, vestitul „murus dacicus" și roata cu făcae (precursoarea turbinei lui **Pelton**), vălurile de tîmplă ale domnițelor și evangheliarele ferecate ale Evului Mediu, ginditorul de la Hamangia și ceramica fără pereche, culele brîncovenești și basilicile Dobrogei, fîntîna subterană de la Sucidava și podul lui Constantin cel Mare, tezaurul de la Hinova și uriașa enciclopedie a folclorului nostru. Este o geografie și o istorie, o hartă în spațiu și timp, care acoperă cu podoabele geniului toate așezările și epocile patriei.

Pe trunchiul acestei bogate tradiții, care nu este altceva decît însăși biografia sutelor de generații de români, societatea socialistă și-a altoit mlădițele de libertate și egalitate, de dreptate și belșug. De ce-l iubim pe președintele Nicolae Ceaușescu? Pentru simplul motiv că, preluînd tot ce-a fost mai bun și mai frumos în Cartea de aur a nației, a înțeles de minune că românii au dreptul la un viitor pe măsura trecutului, prin urmare eroic. Amplasînd omul în centrul tuturor preocupărilor noastre politice, secretarul general a fundamentat, încă din anul celui de-al IX-lea Congres al partidului, doctrina unei veritabile Renașteri românești. Și astfel, bogățiile țării nu mai părăsesc vistieria către cursele de cai, băncile sau lupanalele lumii, și astfel putem clădi în pace pentru împodobirea țării și a existenței noastre cu lăcașuri ale iluminismului, și astfel generațiile de azi își trăiesc viața cu folos, pentru a spune liniștiți că anii nu le-au fost spulberați de lipsuri și războaie, de incertitudini și înjosire a mîndriei naționale. Dacă cei de la 1846, de pildă, adresau mesaje viitorimii pentru o simplă mașină cu aburi, care fericea orașul cu cișmele — atunci ce mesaje am putea trimite noi, urmașii lor, cînd am schimbat în bine însăși geografia țării și chiar a Europei, cînd am îmbrățișat Dunărea cu Marea printr-o construcție a cărei grandoare uimește Planeta? De-ar fi numai atît, tot ar fi de ajuns, dar mai există și un Metrou, și un Centru civic al Bucureștilor, în plină construcție, mai există un Transfăgărășan, și o salbă de hidrocentrale, o armonizare a întregului teritoriu național, și o rețea extraordinară de orașe noi, un sistem masiv de irigații și mii de redute ale învățămîntului, științei și culturii ! Și toate s-au făcut în mai puțin de 20 de ani ! Ce forță de a arde etapele, de a gîndi și edifica, de a mobiliza energii și de a optimiza ! Ce frumoasă răsplată morală pentru visele înaintașilor, pentru zborul lor de multe ori frînt, pentru murmurarea numelui sfînt al țării în etuvele morții ! Destinul a făcut ca Poetul Național să-și scrie testamentul politic încă din cea mai fragedă tinerețe, cînd elanurile sînt fără margini, prin înflăcărata odă „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie" și mărturisesc că strofă cu strofă, vers cu vers, cuvînt cu cuvînt idealul său se regăsește astăzi întocmai, în formulări politice adecvate, în Directivele celui de-al XIII-lea Congres al partidului. Este meritul poporului, este meritul acestui iubitor de neam și țară care e tovarășul Nicolae Ceaușescu — reales prin voința unanimă a noastră în suprema funcție de secretar general al partidului. Acesta este argumentul Ceaușescu, argument cu care ne prezentăm în fața umanității, acesta este triumful plenar al binefacerilor pe care le generează idealul nostru milenar, împlinit astăzi : Independența !

ANUNȚ

A XV-a ședință a cenaclului DACIA FENIKS are loc sîmbătă 22 XII a.c. la Casa Scriitorilor, Calea Victoriei 115. Citește un grup de poeți din Deva, sub redacția lui Valeriu Bârgău. Cu această ședință, cenaclul Dacia Feniks intră în vacanță, pînă la o dată ce va fi anunțată ulterior.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Am eu un vecin / zise văru / abia venit cu oarecare interes de cumpărături / în iarnă / așa / și vecinul ăsta al meu / Bujorel / nu-i om rău / numai că i se pare că-și bate joc lumea de el / și atunci se supără tam-nesam pe toți / și trece pe drum ocărînd / așa / zise văru / aplecînd damigeana cu vin roșu ca sfecla / deasupra paharului / și asta i se trage de la o năzbîtie a lui / mai veche / uite cum / cu ani în urmă se nimerise la circ / și acolo văzu de toate / dar cel mai mult îi plăcuse un cîine dresat / se tot minuna după aceea / cum stătea el ca oamenii / cum număra lătrînd / ori cum sărea peste gărdulețe / să am și eu un cîine ca ăsta / oftă / îi intrase în cap chestia asta / și într-o duminică / pe la prînz / bău el ce bău cam mult / și numai ce îl auzi tot satul țipînd / prin curte / alergîndu-și cîinele / hopa sus / hopa jos / hopa / dar bietul cîine / ce să știe el de circ / tot vroia să se gudure / dînd din coadă / pînă cînd vecinu ăsta al meu / Bujorel / supărat că nu-l ascultă / îl lovi tare cu piciorul / peste bot / așa / mai zise văru surizînd a batjocură.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Iedera în octombrie străduindu-se să coboare zidul.
II. Viermele întîrziat bate la ușa mărului / și nu i se mai deschide.
III. La colțuri stau pitite florărese așteptînd premianții.
IV. Un vers nereușit ca o suferință imperfectă.
V. Florile de lîngă abator, cum devin carnivore !
VI. **Un telefon public.**
Un telefon public cu receptorul atîrnînd singur,
bălăbănindu-se odată cu seara
și-un cîine vagabond ridicat în două labe
pe riuriș
lingînd urechile acelei zile.
VII. **Rămasă printre tufișuri.**
Goală atunci alergînd văratică spre apa geloasă
printre tufișuri timide
și acum alergînd la fel — anii nu te-au îmbrăcat
cu nimic
și imaginea ta în decembrie tremură acolo lîngă
prundiș
ca o pată albă pe conștiința riului.

Tu stai acasă înfofolită, puțin nebună
în fotoliu, lîngă soba fierbinte și ți-e frig
și te miri de ce...

George Alboiu

PROBABIL / POSIBIL

Știința ca literatură

Coexistența pașnică, „siameză", a SF-ului cu literatura de popularizare științifică începe să fie parazitată de anumite semne ale unei „provocări". Este un proces ușor de înțeles prin analogie cu ofensiva cărților-document și a eseisticii, ce se observă în „literatura generală". Cum simplitatea naivă și vidul eseistico-speculativ scot destule texte SF din sfera de interes a lecturii evoluate, literatura de știință popularizată și de speculație pe teme științifice a început să cîștige teren. Că lucrurile stau astfel o dovedesc însei editurile noastre : numărul cărților de eseistică pe teme de știință (originale și traduceri) editate în ultimii ani cel puțin egal cu acela al cărților SF.

În ce fel tinde eseistica pe teme științifice să înlocuiască SF-ul ? Mai întîi, prin renunțarea la prezentarea plată a unor informații și raționamente (pînă în urmă cu vreo două decenii literatura de popularizare și de speculație științifică forma, de regulă, un gen „pedestru", însumînd articole de enciclopedie mai dezvoltate). Apoi, prin regizarea unor suspansuri și folosirea unor procedee retorice menite să stîrnească, în stil manierist, sentimentul de stupoare al cititorului. Există deci semne ale unui efort de înglobare a SF-ului, nu numai explicit, prin asumarea anumitor idei și ipoteze viabile, ci și implicit, prin preluarea unor modalități. Curat literară este, de exemplu, preferința pentru domenii, teorii și idei aflate la limita dintre incertitudine și paradox (paleoastronautică, obiecte zburătoare neidentificate, viitorologie, infrastructura materiei etc.).

Așa stînd lucrurile, apare justificată discutarea unui fel special de talent literar : cel necesar obținerii unei eseistici ale cărei prefabricate derivă din știință. S-ar putea astfel explica pe deplin faptul că o carte de eseistică datorată unui autor talentat, de felul lui Isaac Asimov, este superioară din punct de vedere literar multor cărți SF.

Volumul de la care au pornit însemnările de față se numește **Chei pentru univers. Pagini despre literatura de anticipație** (Editura Litera, 1984) și a fost scrisă de Alexandru A. Boiu, profesor de fizică la Pitești. În fluenta sa prefață **(Un fizician și literatura științifico-fantastică)**, Alexandru Mironov, fără a fi foarte explicit, îi îndeamnă pe autorii de SF să răspundă „provocării" pe chiar terenul de unde aceasta a plecat, atribuind domeniul fantasticului numai unor excepții : „Reușite literar, povestirile și romanele științifico-fantastice românești suferă — cu unele excepții — mai ales de lipsă de imaginație. Motivul principal este, după părerea noastră, inabilitatea scriitorului român de SF de a construi o narațiune pe fondul unei teorii sau idei științifice — fie datorită lipsei de pregătire științifică, fie datorită comodității. Acuzînd tehnicismul unor clasici [...] tînărul autor va prefera, pînă la urmă, proza fantastică — ceea ce merge perfect unor talente excepționale [...] dar, pentru marea majoritate a aspiranților la publicare, rămîne doar un exercițiu steril". Cum reușita literară presupune tocmai imaginație, cred că prefațatorul a vrut să se refere mai degrabă la ingeniozitatea specifică pe care o reclamă eseistica științifică. Într-un text fondat pe o teorie sau pe o idee științifică conflictul și personajele fiind cu necesitate subiacente, autorului SF îi rămîne să-și dovedească talentul **mai ales** prin modalități eseistice.

Literaturizarea eseisticii pe teme de știință obligă SF-ul să se perfecționeze. Se pare că etapa în care orice veleitar, destul de cumsecade ca om și suficient de pătimaș ca „fan", asamblează cîteva clișee ale genului și publică SF în alte tipărituri decît cele pentru copii se apropie de sfîrșit.

Cartea lui Alexandru A. Boiu, în ciuda subtitlului ei, face parte din categoria a cărei „ofensivă" am descris-o, conținînd o bună, incitantă eseistică pe teme de știință contemporană.

Voicu Bugariu

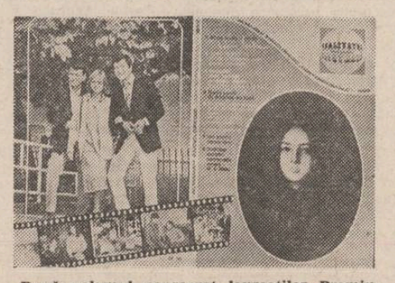

După volumul consacrat laureaților Premiului Nobel pentru literatură, care s-a bucurat de o bună primire din partea cititorilor și a specialiștilor, revista „Contemporanul" a editat un nou almanah enciclopedic, Realitatea literară și artistică ilustrată, **în sumarul căruia figurează multe lecturi atractive și instructive :**

- **Prevenirea și tratarea bolilor secolului : o mică enciclopedie a sănătății, elaborată de prestigioși medici din țară și de peste hotare.**
- **Cele mai bune 100 (+1) filme ale tuturor timpurilor, comentate și ilustrate : istoria artei a șaptea, văzută din perspectiva capodoperelor.**
- **Poezia de dragoste în creația marilor poeți ai lumii.**
- **Marin Preda, inedit.**
- **O antologie de recreație și divertisment.**
- **Întîmplări de pe mări și oceane.**
- **Actorul, un „continent" (de explorat mereu).**
- **Fața necunoscută a pictorului Nicolae Grigorescu.**
- **Erori și falsuri în arta plastică românească.**
- **Un dicționar uzual în 6 limbi.**

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

„Sinteza artelor": artele plastice

În privința artelor plastice, tezele diversiunii pornesc de la ideea „universalității" directe, de limbaj, pe care acestea, spre deosebire, de pildă, de literatură, ar avea-o. E, se știe aceasta, părerea lui Virgil Ierunca, preocupat să așeze artele într-o ierarhie militărească ,al cărei sens ar fi acela al universalității. Literatura, prin utilizarea „cuvîntului", e închisă în localism, belle-artele vehiculînd culori și forme, ar trece dincolo de condiția națională. („Românește", F.R.U., 1964). Inutil să observăm că și artele plastice au, spre a exista ca valori, conținut etnic ; diversiunea trebuie însă să promoveze ideea deznaționalizării și o repetă obsesiv.

Dealtfel, în acest domeniu teoreticienii „exilului" ar fi putut exemplifica bine cu opera lui Brâncuși, a cărui sculptură a revoluționat, într-o bună măsură, creația universală a întîiei jumătăți de secol ; omul trăise mult la Paris și uimea pe europeni cu obîrșiturile lui insolite ca și printr-o filosofie a echilibrului, pe care, acolo, puțini o înțelegeau. Pe această temă, grupul parizian a scris destul și a pronunțat toate poziționările care-l puteau avantaja, inclusiv acelea privitoare la „exil", „avangardă", „universalitate". Mult mai puțin sau deloc a apărut în exegeza brâncușologilor diversioniști noțiunea de genează românească a sculpturii aceluia ; trăsăturile românești ale artei lui Brâncuși fuseseră descoperite nu de românii de la „Europa liberă", ci de... americani. Rarele aluzii pe această temă emise de „parizieni" sînt, ca să zicem așa, databile și au si fost abandonate atunci cînd diversiunea nu avea ce să mai faca cu ideea de tradiție românească. Într-adevăr, evoluția acestor păreri cunoscu și în domeniul artelor plastice ,ca și în literatură, modificări considerabile rezultate din trebuințele tacticii. Prin anii '60, de exemplu, Monica Lovinescu admira pe Tuculescu și, compilînd comentariile lui Petru Comarnescu, lăuda „descoperirea prin folclor a unei lumi magice, de profundă spiritualitate arhaică". Cultul arhaicului putea fi considerat o formă de evaziune, însă era cel puțin întemeiat pe rezultatul estetic organicist. „Că acest demers — adăuga exegeta — este singurul creator, n-ar fi nevoie să amintim" („Unde scurte", Limite, 1978, pg. 205). Nici Virgil Ierunca nu credea altfel, din moment ce tradiționalismul îi apărea, pe atunci, recomandabil.

Aceste evaziuni în domeniile ireductibile dispărură o dată cu 1970, treptat și ireversibil ; artele trebuiau acum să se prefacă în orice fel de stil numai naționale să nu fie. Teoria diversionistă despre belle- arte îmbrățișă geometrismul constructivist, abstracționismul, și mai cu seamă cifrul semnelor asiatice. Un baroc universalist, unde întrau mai ales semnele orientale înlocuia arta tradițională, spiritul ireductibil autohton.

În urmarea acestei răsturnări tactice de principiu, critica diversionistă se adaptă și ea. Odată tradiționalistă, ea deveni universalistă, cosmopolită, orientalistă și, sub raportul limbajului, oraculară, cultivînd ininteligibilul. Pe un sculptor trăitor la Paris o exegetă îl lăuda din pricina unei „germinări de forme în jurul unor axe subțiri", el ar fi făcut „arhitecturi-sinteze". Un pictor care (după părerea lui Virgil Tănase) ar cultiva mitul cetății Mandala, făcea bine și sculptură, dar o sculptură simplificată la forme geometrice elementare. „Mătrăguna", creația altcuiva, ar fi remarcabilă căci ar ilustra o formă... falică. Lumea s-a reduce la un geometrism definitiv, de felul sferelor, al ovoidelor și liniilor cu echer. Victor Cupșa, zice tot Virgil Tănase, ar fi pictorul „oului funambul". O pictoriță, care expunea în 1981 la Haut Pavé, ar ilustra valoarea universalismului printr-o mitologie de „ființe-semne", ca revelate la microscop. Emulă a lui Mirò, ea ar merita urmată și de alții, căci făcea artă din ornamentația calendarului aztec și din decorativismul Extremului Orient.

Cînd nu e asiatică ori geometrică, pictura care place diversiunii este ludică și o Natalia Dumitrescu (care expunea la Raymond Cazenave) făcea bine că improviza programatic, concretizînd filosofia „jocului de cărți". Metamorfozele direcției critice diversioniste (determinată, se înțelege, de o tactică generală în continuu proces de adaptare) nu ar fi operat cu efect în prezența unei colectivități de creatori cu principii ferme și cursive. În materie de caracteriologie a creației, diversiunea simpatizează cu pictorul fără principii, adaptabil și în stil, și în opțiunile etice, tranzacționist prin definiție. Această predilecție nu se explică totuși numai la acest fel, despotismul critic aplicat în lumea artelor plastice are temeiuri și mai numeroase. Mai întîi, creația în metamorfoză continuă a putut produce și justificarea anexării dogmaticilor ajunși acum printre avangardiști. Șirul vechilor acdemiști ai modelului unic, a căror poziție e astăzi curat modernistă și foarte up-to-date e, orice s-ar zice, considerabil conținînd mai toate figurile. Metamorfismul mistic al grupului parizian poate, bineînțeles, să producă și disoluția de stiluri, împiedicînd creatorul să-și identifice forma predilectă care îl ilustrează. Sub cîteva expresii, precum ecumenism al stilurilor, creație proteiformă (Serban Cristovici în „Limite", nr. 15, martie 1974) se ascundea în realitate elogiul adaptării creației la programe în modificare.

În domeniul artelor plastice, diversiunea nu uită nimic din tehnicile verificate. Mai întîi, ideea de front : scriitorii sprijiniră cît se putu pe pictori (în chip de adepți ai solidarității, teoretizate într-un rînd de cineva), și criticii autoritari ai grupării de pictori făcură figură autoritară și printre scriitori (Monica Lovinescu e printre ei, însă exemplele pot continua). Biologismul, în spiritul noii drepte, nu fuse uitat și un comentariu asupra picturii lui Dinu Grigorescu începea prin comunicarea că acela e rudă cu Nicolae Grigorescu, de extracție adică genială. Teza exilului, concretizată prin lungi liste de creatori deznaționalizați se abătu și asupra artelor plastice (o astfel de înșiruire cuprindea într-un rînd pe Andrée Pavelescu, Eleonora Stătescu, Stéphane Petresco, Ioana Olteș). Cît privește creația din România, aci diversiunea are păreri... organizatorice : „filiera Institut-Uniune, recomanda cineva cu vioiciune, trebuie menajată cu orice preț" (9 sept. 1983).

Artur Silvestri

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Poeții spanioli Jesus Pardo și Javier Villan ne-au vizitat țara de mai multe ori. Revistele „Luceafărul" și „România literară" au publicat din opera lor. Îndrăgostiți de România și de literatura română, au publicat la Madrid, între alte articole despre țara noastră și un studiu despre poezia lui TUDOR ARGHEZI, în revista „Nueva Estafeta". Anul acesta Jesus Pardo a fost din nou oaspetele României. Această lucrare despre TUDOR ARGHEZI va fi inclusă de el în cartea despre România pe care o pregătește în prezent. Publicăm un fragment din acest studiu precum și „O dimineață la Mărțișor" de Jesus Pardo.

D.L.F.

tudor arghezi

de Jesus Pardo și Javier Villan

Prezentarea unui mare poet unui public care nu știe nimic despre el, nici măcar din auzite, este o sarcină foarte dificilă. Iar cînd mijlocul folosit este un articol de revistă, întreprinderea este și mai grea, deoarece, un asemenea articol, prin însăși natura sa, nu este suficient pentru scopul propus, așa că trebuie să te limitezi la o prezentare pe „jumătate", cu convingerea că, odată gustul trezit, lectorul va căuta și alte posibilități pentru a și-l satisface.

Arghezi se poate citi în două antologii bune (franceză și spaniolă), ambele publicate în București, dar deja epuizate.

Arghezi — este un poet de o inegalabilă originalitate, a cărui viață a fost, după cum sublinia un critic român, „o permanentă atitudine poetică față de lume". Pentru el, poezia a fost unica sa formă de viață, iar opera se hrănește din existența cotidiană, din concret, fără să-l „înfrumusețeze" sau să-l idealizeze.

Ea exprimă o legătură permanentă cu etnopsihologia poporului român, poezia populară convertindu-se într-o „coordonată esențială a poeziei argheziene" ; ea reprezintă, fără îndoială o „adevărată revoluție a sensibilității, a gîndirii și a expresiei poetice" în literatura română, „dar nu împotriva vechilor tradiții românești, ci în sensul și spiritul acestora".

Sufletul meu își mai aduce-aminte / Și-acum și ne-ncetat, de ce-a trecut. / De un trecut ce mi-e necunoscut, / Dar ale cărui sfinte osemințe / / S-au așezat în mine fără să știu, / Cum nici pămîntul știe pe-ale lui, / În care dorm statui lîngă statui / Și-i zăvorît scriu lîngă sicriu /.../ Și, citeodată, totul se deșteaptă, / Ca-ntr-o furtună mare ca tăria / Și-arată veacurile temelia. / Eu priveghez pe ultima lor treaptă.

„Această viziune arheologică a tradiției — comentează Tudor Vianu, „osemintele" trecutului, reprezintă o constantă la Arghezi", care prin întreaga sa tematică (și aceasta este foarte bogată) ni se pare, în mod natural, mult mai aproape decît oricare, de cea mai luminoasă figură din cultura românească dintotdeauna : Mihai Eminescu" Această asemănare, care unora li se pare mai degrabă egalitate, cu unele avantaje — profunzime, un sens mai cosmic asupra timpului — în favoarea lui Arghezi, este pentru Vianu „o întîlnire intimă în zona marii simplități, într-o vibrație nostalgică față de timpul care trece (expresie nu de pesimism ci de viață).

Se subliniază că la amîndoi, sentimentul timpului este prezent, în cazul lui Arghezi, „pe un fond folcloric către o înțelepciune țărănească, în virtutea căreia, bătrînețea, speranțele realizate, sînt ca o toamnă plină de fruct.

„Cincizeci de ani, de cînd încerci, mereu, / Condeiul, gîndurile și cerneala, / N-au mai ajuns să-ți curme, fătul meu / Frica de tine și-ndoiala. / / Te temi și-acum de ce te-ai mai temut, / De pagina curată și de rîndul / Și de cuvîntul de la început, / Te sperie și litera și gîndul."

Într-o anumită privință, fără-ndoială, Eminescu este mai înainte : Arghezi, este un geniu al limbii, căreia îi dă efecte noi, creînd, în extinsa sa operă poetică, „un univers propriu, un Weltanschauung specific, în care se structurează un sistem de valori etice și estetice de o nedepășită originalitate", dar Arghezi scrie într-o limbă deja „făcută", în mare parte, de către Eminescu, care a revitalizat-o, ridicînd-o la nivelul unei limbi neolatine de sine stătătoare. În acest sens, aportul lui Arghezi constituie o completare, nu o creație.

Tudor Arghezi se numea Ion N. Teodorescu, nume destul de curent încît a trebuit să și-l schimbe chiar de la începutul vieții sale literare. S-a născut la 21 mai 1880, în București, din părinți țărani, sosiți din Nordul Olteniei, regiune care, deasemenea, a dat un alt mare geniu român : Constantin Brîncuși.

Arghezi este pentru România ceea ce a fost pentru Ungaria, mai mult sau mai puțin, Endre Ady, parțial contemporan cu el.

În ambele cazuri este vorba de poeți fundamentali în literatura țărilor respective.

Opera lor reprezintă începutul poeziei moderne în literatura fiecărei țări. Diferiți din punct de vedere uman cît și prin limba în care au scris : în timp ce română este o limbă deschisă la cultura occidentală, prin franceză, s-ar putea spune că maghiara — limbă de origine uralică — este închisă la Europa prin germană, care îi servește ca instrument de cultură, dar este și barieră, în același timp.

Din punctul de vedere literar, ambele țări se aseamănă, în sensul că literatura lor are o tradiție de luptă politică, ce ar avea o oarecare asemănare cu literatura italiană din secolul trecut lucru ce lipsește literaturii engleze, franceze și spaniole.

Poezia lui Ady este impregnată de politică, ceea ce nu se întîmplă la Arghezi. Primul a murit în 1918, exact înainte de a putea participa la „republica comunistă" a lui Bela Kun.

Poezia lui Arghezi nu tratează teme politice, acest rol îl îndeplinește proza sa, mai ales, pamfletul, care constituie un adevărat model de gen.

Puterea imprecației în poezia lui Arghezi

O scufundare creatoare, o succesiune de scufundări ce fac explozie și reapar în naufragiul vital al poeziei. Aceasta presupune memoria alertă a timpului scurs. Amintirea cu o reapariție, mereu eternă, a acelor catarge scufundate care au semnalat călătoria pe mare.

Amintirea ca rasă monahală stimulatoare de noi vele destinate inevitabil distrugerii („ele readuc lucrurile din trecut / spiritul lucrurilor, fără corp și fără umbră"... „sînt triști de demult, din alte vieți, unele mă amintesc, altele m-au uitat".)

Această pitrocire de experiențe, acest amestec de planuri, face ca poezia argheziană, indiferent din ce punct de vedere s-ar analiza, să nu apară mineralizată. O dialectică interioară o recreează și dinamizează, intercomunică multiplele ei compartimente, o interpătrunde și o înrădăcinează în cadrul în care se naște.

Student în teologie, artizan, ziarist, ceasornicar, Tudor Arghezi configurează o poezie plină de rezonanțe cosmice, furios personală, personalistă și intimă, fără să fie lipsită de ecouri colective. Arghezi este un poet total căruia nimic din ființa umană nu-i scapă, nimic nu-i este străin reflecției. Există în aceasta un puternic paralelism între viața și opera sa atît de bogată în peripeții, atît de barocă în sentiment. Poezia sa este o reflectare plurală, o sensibilitate dedublată în direcția totală a rozei vînturilor. Dar să ne fixăm atenția, dată fiind multiplicitatea nuanțelor, la două aspecte : dragostea și credința. Și, în concretiunea sa transcendentală, femeia și Dumnezeu.

Prin intermediul acestor teme se manifestă o amară mînie, o biciuitoare putere de imprecație.

Alegerea acestor două planuri permite să sublinieni la Arghezi antiteza, acea puternică forță cu care își construiește o poezie plastică, plină de durere, vizualizată : „Durerea noastră surdă și amară / O grămădii pe-o singură vioară, / Pe care ascultînd-o a jucat / Stăpînul ca un țap înjunghiat / Din bube, mucegaiuri și noroi / Iscat-am frumusețî și prețuri noi".

După cum se poate observa Tudor Arghezi conduce aceste efecte pînă la ultimele lor consecințe.

Face substantivul să spumege, întinde și forțează adjectivul pentru a crea, într-o atmosferă de crispare, o atmosferă de speranță și tandrețe dezolată, în care vocea vioarei nu mai are acel accent de eliberare („are coardele surde").

Uneori, un tainic spațiu de ironie, ca în poemul „Mihniri" care povestește supărările unui diacon dedat la exaltările lumești, în timp ce călugării ceilalți se pedepsesc amar cu toții. Într-adevăr tristețea călugărului Iakint are un motiv : „La el, azi-noapte, în chilie, / A-ntîrziat o fată vie / Cu sînii tari, cu coapsa fină / De alăută florentină / / Și dumnezeu ce toate vede / În zori, la cinci și jumătate, / Pindind, să iasă prin perdea / O a văzut din cer pre ea."

În mod subtil este schițată aici conștiința eliberatoare a încălcării dogmei represive, cu paralela imediată. Dramatica linie divizorie în care se amalgamează, se exclud și-și reproșează, „dragostea divină" și „dragostea umană". Lupta, în definitiv, între stimulii libertății și ai moralității fricii. S-ar putea spune că aceste două planuri determină o dureroasă etică a imposibilei eliberări.

Iubita este o închipuire de neatins, o dorință care nu se-ndeplinește niciodată (cel puțin la nivelul de plenitudine spre care tinde Arghezi) o pasiune niciodată satisfăcută împotriva căreia se îndreaptă imprecația de tunet a poetului : „Femeie scumpă și ispită moale ! / Povară-acum, cînd vie, te-am pierdut, / De ce te zămislii atunci din lut / Și nu-ți lăsai pămîntul pentru oale ?"

Dar în acest sentiment al clipitei, în această condiție de lut, trecătoare, nu există nici cel mai mic sentiment ludic, nu există nici cea mai mică atracție spre jocul amoros deplin, gratificator în ireversibila sa trecere.

Există, aceasta, da, o conștiință mînioasă de posesiune care generează o respingere insultătoare : „Păstrează-ți sărutarea ca florile otrava / Ca să o dăm țărinii întreagă înapoi."

Sentimentul de dragoste, în definitiv, este împregnat la Arghezi de un sacru spirit teologal de o sacramentală predare transferabilă.

La fel ca Dumnezeu, la fel ca și credința nu este un factor de eliberare ci de dependență îndurerată.

Și această constatare, care provine, probabil, dintr-o aprinsă subiectivizare a poetului îl conduce pe o dublă cale fără ieșire : dureroasa disperare a iubitului pe de o parte și revolta prometeică pe de altă parte. Totuși acest ultim aspect trebuie nuanțat. Acceptînd, ca bază, validitatea afirmației de revoltă, trebuie spus că aceasta este mediată de necesitatea imperioasă de a întări unele credințe, de a descoperi natura acestui dumnezeu distant și de neînțeles : „Singuri, acum, în marea ta poveste, / Rămîn cu tine să mă mai măsor, / Fără să vreau să ies biruitor / Vreau să te pipăi și să urlu : «Este»"

Sau, deja, pe un ton mai resemnat : „Doamne așa obișnuit ești, biet, / Să risipești făptura ta încet. / Prefaci în pulbere mărunță / Puterea dîrză și voința cruntă."

Credința și dragostea ca o anihilare. Sentiment de piatră, de stincă. O întrebare constantă foarte aproape de agonismul unanunian. Și totul expus cu o excepțională potență expresivă, cu dominarea expeditivă a cuvîntului și a infinitelor sale posibilități. Sînt suficiente motive ca Arghezi să nu mai fie un necunoscut în afara României și să ajungă la constelația limitată a poeților eterni.

În românește de
Dorel Filipescu

Tudor Arghezi la Mărțișor — desen de Constantin Piliuță

O dimineață la Mărțișor

n-a venit Tudor Arghezi. Nici la implorarea Mițurei. Nici la tăcerea prietenilor săi din timpul vieții și pe care-i va reface-n moarte. Nici la gesturile, deja obișnuite cu absența ale grădinarului care-i întărește zilnic amintirea sub lumina florală a Mărțișorului. N-a venit Arghezi la Mărțișor.

La Sud de București, azi sanctuar pentru evocare a ceea ce a fost adăpost, atelier, refugiu. Un loc unde să revii mereu, unde să stai permanent. Pentru a te gîndi la tine însuți, pentru a te proiecta în ceilalți. Cincizeci de ani a trăit Arghezi aici. Poemele sale, prieteniile sale, polemicile sale, aici. Și accesoriile cu care-și tipărea temutele pamflete, foile sale volante, efemerele sale reviste. „Aici odihnește Trapo, cel cu ochii de porțelan". Un mormînt simplu, iubit. Aici doarme Trapo, ciinele fidel pe care copii din România vin să-l caute, fără să-l găsească, pentru a se privi în pupilele sale transparente. Și încă două morminte cu epitafurile lor pe care însuși Arghezi le-a scris.

„T. A. născut la 21 mai 1880, în București, originar din Gorj, stins din viață și îngropat aici în Mărțișor la 14 iunie 1967".

„Paraschiva T. Arghezi, născută din țărani independenți din Bucovina, la 20 iulie 1890 stinsă din viață și îngropată aici, în grădina ei și între stupii din Mărțișor, la 20 iulie 1966". De jur împrejur și de-asupra, dîndu-le umbră și lumină, o armată de arbori fructiferi într-o luminoasă înflorire, s-ar putea spune într-o disciplinată și perenă înflorire. Mărțișorul înconjurat de blocuri noi. Mărțișor un loc unde să te-ntorci și unde să stai permanent, a rămas izolat în splendida sa vegetație. Tac masa, pipa, tabacherea, scaune, radio de amatori, resturile unei rudimentare tipografii. Tac și-l evocă pe Arghezi, viața pe care Arghezi și-a construit-o ca un artizan. În acest teritoriu domestic și familiar s-a întărît ani de-a rîndul puternicul impuls agitator al prozei lui Arghezi, s-a ruralizat mai mult instinctul său de țăran iscusit și liber. Nu s-a întors poetul la pomii, la florile, la păsările lui. Dar poetul este aproape, foarte aproape în această dimineață de lumină și păsări. Oricum, o inscripție cumpătată amintește vizitatorului că aici „a trăit și a creat marele poet TUDOR ARGHEZI, 1880–1967."

Jesus Pardo

Mărțișor, 1984

REPERE

Despre pasiunile sufletului (III)

Autorul acestei ediții românești a tratatului cartezian se arată mult mai la largul său în găsirea echivalențelor potrivite pentru terminologia ginditorului francez, precum și în redactarea notelor de la sfîrșitul volumului. Acestea sînt bogate în sugestii, propunînd asociații utile în literatura franceză și în spiritul epocii. Oricît ar părea de ciudat, este greu să traduci o asemenea operă, mai ales din limba franceză, care presupune o mare acuratețe și cunoaștere adîncită a deviațiilor de sens petrecute în istoria vocabularului. Vom evidenția un singur exemplu, deși s-ar putea găsi mai multe pe parcursul acestei frumoase cărți. Ne referim la traducerea termenului „admiration" din „Ordinea și enumerarea pasiunilor" (articolul LIII al tratatului). Gheorghe Brătescu a optat pentru românescul „mirare", iar explicația din nota 109 de la pagina 195 pentru această echivalență este un model de virtuozitate, cu o justă și rafinată discriminare a sensurilor textului, prin lectura lui analitică și prin folosirea corectă a „dicționarului" istoric : „Traducătorul a preferat termenul „mirare" pentru a reda francezul **admiration,** deoarece (cum rezultă, de pildă, și din art. LXXI) pasiunea aceasta nu implică o netă luare de atitudine față de obiectul care o stîrnește, ci mai degrabă o luare la cunoștință despre existența lui. Pare de asemenea puțin probabil ca admirația propriu-zisă să se prezinte ca o stare sufletească în care să nu știm dacă obiectul ne este favorabil sau nu (art. LIII) ; admirația presupune neapărat, cel puțin în sensul actual al termenului, o apreciere pozitivă a obiectului în cauză. S-ar spune că Descartes îl folosește aici pe **admiration** în sensul latinescului **admiratio:** „admirație", dar și „mirare", ambele înțelesuri avînd curs în franceza de acum trei-patru secole". Remarcabilă este apoi, în note, punerea la contribuție a epistolarului cartezian, atît de important pentru înțelegerea ideilor autorului, cît și a bibliografiei științifice mai noi și a contribuțiilor unor istorici actuali ai problemei.

Traducerea este, pe tot parcursul ei, de o mare ținută. Vom cita numai cîteva pasaje reprezentative, pentru a îndemna cititorul să se apropie de micul cap de operă al lui Descartes, care continuă să reverbereze în gîndirea universală (chiar la noi, în 1971, a constituit punctul de plecare al unui opuscul semnat de Nicolae Balotă, **Despre pasiuni,** Editura „Albatros", nemenționat de G.B., poate datorită faptului că autorul „Euphoryon"-ului se îndepărtează, totuși, mult de modelul său, propunînd mai degrabă o operă didactică). Iată clasica definiție a „pasiunilor" carteziene : „...pasiunile sînt percepții sau sentimente sau emoții ale sufletului care sînt raportate în mod special la suflet și care sînt cauzate, întreținute și întărite printr-o anumită mișcare a spiritelor" (art. XXVII). Explicațiile acestei definiții și considerațiile privind rolul pe care îl are cunoașterea adevărului în fortificarea sufletului sînt pagini unice, transpuse într-un limbaj elegant, care sugerează grația și monumentalitatea în același timp : „Este adevărat că există foarte puțini oameni atît de slabi și de nehotărîți încît să nu dorească nimic altceva decît ce le dictează pasiunea lor. Majoritatea oamenilor au judecăți precise potrivit cărora își orînduiesc o parte a acțiunilor lor. Și deși aceste judecăți sînt adesea false sau chiar bazate pe anumite pasiuni de care voința s-a lăsat dinainte învinsă sau sedusă, totuși, putem să le considerăm că sînt proprii ei arme și să apreciem că sufletele sînt mai tari sau mai slabe după cum pot urma într-o măsură mai mare sau mai mică aceste judecăți, rezistînd pasiunilor prezente care le sînt contrarii. Există totuși o mare deosebire între hotărîrile care au la bază o părere falsă și acelea care se sprijină numai pe cunoașterea adevărului. Căci dacă le urmăm pe acestea din urmă, sîntem siguri că nu vom regreta și nu ne vom căi niciodată, în timp ce urmîndu-le pe primele sîntem întotdeauna cuprinși de regrete și de căință cînd descoperim eroarea lor" (art. XLIX). Descrierile fiecărei pasiuni în parte, mai apoi, constituie exemple de virtuozitate (privitor la rolul cunoașterii adevărului și la sensul acestuia în opera lui Descartes, ne îngăduim a sugera consultarea excepționalului studiu al lui Alan Gewirth, **Clearness and Distinctness in Descartes,** din volumul **Descartes. A Collection of Critical Essays,** edited by Willis Doney, Anchor Books, Doubleday and Comp., New York, 1967). Cu toate posibilele obiecții în ceea ce privește anumite aspecte ale acestei ediții, **Despre pasiunile sufletului,** tradusă și îngrijită de Gheorghe Brătescu, este indiscutabil o apariție remarcabilă.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O APARIȚIE RECENTĂ,** mult comentată în presa bulgară, este seria de șapte volume a poetului Christo Smirnenski, editată de „Balgarski Pisatel". Christo Smirnenski a murit de tînăr, în 1923, după ce publicase un singur volum, **Să vină ziua,** în care se exprimă crezul său progresist și comunist. S-a spus despre acest poet extraordinar că a fost „copilul însorit al revoluției", datorită vigoarei pe care o exprimă în versurile sale, a temperamentului său de militant și a credinței neclintite în victoria socialismului. În zilele noastre, opera lui Smirnenski a fost tradusă în peste treizeci de limbi, iar în Bulgaria a fost reeditată „în fiecare an", după spusele Galinei Mintcheva. Poetul a fost în cazul său dublat de un satiric, cu tăișul îndreptat împotriva realităților capitaliste de după primul război mondial. Aceeași Galina Mintcheva scrie în continuare : „Christo Smirnenski a rămas pînă la sfîrșitul vieții fidel preferințelor sale estetice și de creație. Moartea a întrerupt viața și expresia talentului său de poet, dar ne-au rămas de la el opere care vor trăi întotdeauna, ne-au rămas eroii săi și cîntecele prin care a exprimat lupta revoluționară și devotamentul lor".

● **VLADIMIR ZAREV** este un tînăr și ambițios romancier din generația mai nouă de scriitori bulgari (s-a născut în 1947), iar cel de al doilea volum din trilogia pe care a dedicat-o unei familii din Vidin este în măsură să convingă presa de la Sofia de masivul său talent. Primul volum se intitulase **Geneza,** iar cel de al doilea este **Exodul.** Sub aceste embleme biblice se încheagă saga clanului Valcev, de la strămoșul cel mai îndepărtat, în timpul insurecțiilor naționale și a conflictelor sociale din secolul trecut, pînă la revoluția socialistă de după cel de al doilea război mondial și pînă în zilele noastre. Amploarea pînzei compuse de Vladimir Zarev și subtilitatea analizelor întreprinse de el, capacitatea de a mînui personaje numeroase și de a face să trăiască medii atît de diverse au atras aclamațiile criticii bulgare. Este așteptat acum cel de al treilea volum, aflat deja sub tipar. Criticul Mihail Nedelcev scrie într-o recenzie la „Exodul" : „Sîntem siguri că lectura celui de al treilea volum ne va face să descoperim, cu o forță și mai mare, concepțiile artistice ale autorului".

● **DRAMATURGUL** și regizorul Nedialko Iordanov s-a impus de curînd ca poet, printr-un volum publicat de editura „Narodna Mladej". Criticul Bojidar Kuncev apreciază mult arta de poet a lui Iordanov, pentru rafinamentul său estetic și pentru caracterul său „livresc". Deși se oprește asupra unor elemente banale ale vieții cotidiene, poetul insuflețește trăirile sale prin intensitatea problematică pe care i-o dă conștiința sa de om care a experimentat trăiri adînci și diverse. El introduce paradoxul și anxietatea în cotidianul cel mai tern, făcîndu-ne să simțim că întrebările cele mai vechi asupra vieții nu sînt încă perimate. Literatura lui Nedialko Iordanov este o artă profundă, care propune soluția estetizantă, în sensul de afirmare a frumosului vieții, pentru toate frămîntările și problemele insolubile ale conștiinței noastre. În acest sens, ele poartă „un adevăr artistic și un adevăr de viață" care se confundă.

● **ROMANUL** istoric cunoaște o glorie insolită în editurile franceze. După un Nero propulsat în prim plan de o carte mult controversată, a atras atenția volumul lui Pascal Quignard, **Tabletele Aproneniei Avitia,** publicate de Gallimard. „Tehnica" înscenării folosite de Pascal Quignard este foarte cunoscută : autorul presupune că a descoperit „jurnalul" unei patriciene romane din secolul al IV-lea, adică din perioada decadenței imperiului și a celor două „invazii", pe de o parte barbarii din nord (este imaginată intrarea lui Alaric în Roma și cortegiul de masacre ce i-a urmat), iar pe de altă parte lenta penetrație a elementului creștin și schimbarea de ideal din cetate. Provocantă este atitudinea de detașare a paginei Aproneniei, lipsa ei de interes pentru scena mare a istoriei, adică semnul cel mai frapant al decadenței. Criticul Jean Piel scrie următoarele : „Reputația lui Pascal Quignard este de-acum bine stabilită. El a obținut de altfel Premiul Criticii în urmă cu cîțiva ani. Dar această reputație era în început aceea a unui poet care se apăra printr-o erudiție încărcată de prețiozitate. Pare că s-a autodepășit, reușind să evoce pentru noi, cu putere și spontaneitate, imaginea unei adevărate pagine din epoca decadenței romane".

● **ȘOCANTĂ** pare ideea lui Ralph Steadman de a-l pune pe marele pictor să vorbească la persoana întîi în romanul **Eu, Leonardo da Vinci,** apărut la Aubier. O biografie romantată atrage de obicei puțină atenție, dar talentul lui Steadman se împusese cu un **Freud** atît de „special", încît abordarea, chiar insolită, a universului davincian a provocat ample comentarii critice. Steadman a insistat mult pe elemente „negative" din viața artistului, copilăria lui frustrată, lipsa de înțelegere a maeștrilor și profesorilor săi, precum și disjuncția între o curiozitate intelectuală nemăsurată și ezitarea sa în fața pînzei, relativa sicitate a genialului său. Oricît s-ar fi revoltat comanditarii nemulțumiți, oricît l-ar fi bîrfit Michelangelo și l-ar fi trădat elevii, Leonardo nu asculta decît de impulsurile propriului destin artistic, care nu-l grăbea deloc să-și termine lucrările înainte de vreme. Groddeck spunea chiar că Leonardo a ezitat să termine celebra lucrare despre **Cina cea de taină** din pudoare, pentru a nu arunca prea multă lumină asupra părții urîte a omului, cea carnală, cu toate că efortul său a fost de a regăsi unitatea și puritatea principiului divin, adică a spiritului încarnat. Pornind de la asemenea considerații, criticul literar Alain Suied conchide : „Vinci, om de Renaștere, se considera pe sine în chip de creație deplin realizată, însă cu un dublu caracter, aflată în căutarea unității. Împărțirea noastră originală este astăzi confruntată cu „diferența" absolută a ființei rătăcite în hazardul unui spațiu infinit".

● **GERARD GENETTE** a publicat de curînd o altă carte din seria cunoscutelor sale analize stilistice, **Noul discurs al narațiunii** (Ed. du Seuil). Polemizînd cu o serie de ipoteze actuale privind natura intimă a narațiunii artistice, îndeosebi cu cele ale lui Wayne Booth, Genette încearcă o știință absolut formală a structurilor discursive, abolind întrebarea „pentru ce ?" în legătură cu un text, în favoarea lui „cum ?", adică a descrierii mijloacelor mai ales în ceea ce privește romanul actual. Comentînd cartea lui Genette, criticul Jean Catesson întreprinde o analogie între disciplinele noi ale spiritului și unele cercetări pozitive : „Naratologia este o disciplină empirică, la fel cum sînt în medicină bacteriologia și anatomia patologică. Există narațiuni, și este normal ca să le studiem. Astfel, cercetările de structură, analizele de construcție și toate celelalte se vor repeta și se vor acumula la infinit, fără ca vreodată, în principiu, să fie întrerupte prin intervenția directă a unui scop in(de)finit, a unei experiențe. (...). Poate că nu este posibil să alegi ficțiunea ca obiect de studiu, fără ca să fii atras într-un contact, chiar fugitiv cu ceea ce Ph. Lacoue-Labarthe numea **Fictivitate,** fără ca să se producă un eveniment evasi-fictiv, adică să experimentezi starea de ficțiune.

SPORT

Aș vrea să ningă

Mi se spune că la București este o iarnă seacă, o iarnă de frecat ridichea. Îmi pare rău pentru bucureșteni. Unde sînt eu acum — sînt la Virful cu Dor — se petrece florarul a ninge. Ninge din belșug în capul meu și deasupra munților, ninge pînă în măruntaiele ideilor minerale... Cartonaș roșu lui Ștefănescu. Cartonaș roșu și lui Pițurcă. Dar mi-ar fi plăcut un cartonaș roșu și pentru Lăcătuș, care se dovedește favoritul sorții și nu e decît țiganul raiului. Vînzătorii de iaurt și salep (publicul de pe Ghencea ; nu a fost niciodată, nici măcar în Cilicia Aspră, o asemenea lume de fanatici) nu pot înțelege că Steaua, echipă excelentă, nu îndrăznește să pună mîna în focul Europei așa cum o pune Craiova. Steaua se conjugă în ideea lui Ramses al doilea care a domnit 66 de ani și nu cunoaște îndoiala ; iar îndoiala nu e semn de neliniște, ci o treaptă a progresului. Steaua n-a făcut nimic pe plan internațional. Din acest punct de vedere este o echipă de ologi, aurind zicala : celula valahă nu rezistă. Eu nu cred în această idee. Mi se pare falsă. Celula valahă rezistă de mii de ani, și pe rampa magaziei noastre stă culcat un leu de piatră. Trebuie găsit omul care să-l trezească. Întorcîndu-ne la fotbal, zic următoarele : Steaua, oricît de bună și de tînără, este o închipuire și o iluzie de chirpici pe lîngă Universitatea Craiova și Dinamo București și Sportul Studențesc. Numai cele trei echipe pe care le iubesc eu nețărmurit de mult ne pot iniția în taina negustorilor de pietre rare. Nu zic că Steaua e o echipă proastă. Zic că Steaua e o enigmă a noroculuI. Vorbesc cinstit, stînd înalt sub Virful cu Dor. În clipa asta nici o pisică nu mănîncă rîndunici, nici un șacal nu înghite cintezoi, și ninge ca în poveștile copilăriei. Se spune că neamul omenesc s-a întemeiat pe locul numit Muzdalfa de pe muntele Ararat — acolo susține Biblia, strămoșii noștri au petrecut prima noapte după izgonirea din rai —, dar eu cred că e vorba de un calcul greșit sau de o dragoste rea. Lumea s-a născut pe Virful cu Dor. Numai proștii cred că dacă nu pot strangula căile de migrație ale păsărilor, trebuie să stringă de git cocoșii de la miezul nopții. Îmi pare bine că a cîștigat Steaua în fața Craiovei, ca să ne dovedească tuturora că nu există exemplu ideal, și-mi pare foarte rău că Bacăul se află pe ultimul loc, acolo unde era locul Rapidului și mai ales al lui Mandiba. Pentrucă de mult vă spun eu că, începînd din Nordul Carpaților orientali și pînă la Chitila, nu se află o mai searbădă ploaie ca Mandiba. Cumpărîndu-l, Giuleștiul și-a vîndut pîngelele, izgonîndu-l, Gara de Nord se înscrie din nou printre bucuriile noastre, care sînt foarte rare și se construiesc cu migală.

Dacă aș avea la îndemînă puterea de a săvîrși miracole, v-aș dărui desfrunzirea unui tapet roșu, ornamentat cu farfurii albastre. Sînt un om sărac. Prin urmare nu vă pot dărui decît inima și zăpăceala unei ninsori. N-am argint viu la genunchi, însă v-aș dărui o sanie umblînd cu minzul în cap și cu cerbii, pereche cu pereche, pe ulițe profetice.

La urma urmelor îmi sînt dragi toate echipele de fotbal, pentrucă ele, bune sau rele, privesc viața drept în ochi și nu se rușinează de înfrîngeri. Cei ce joacă pentru minunea lumii sînt oamenii care trec prin multe incendii, ei nu pot trăi în colivie, ei ne spun, jucînd, că ușa e deschisă și că există iarbă verde chiar sub zăpezi albastre.

Sînt fericit, vă anunț, că lumea e frumoasă.

Fănuș Neagu

JURNAL DE POET

HEIDEGGER, TÎNĂR

Cele patru poezii apărute pînă acum în versiune românească sînt scrise între anii 1910—1916, numite „poezii timpurii" în ultima lor ediție.

Poezia de față a fost compusă în 1916 vara, cînd Heidegger soldat fiind a petrecut cîteva zile de concediu cu logodnica sa Elfride Petri și prietena acesteia Gertrud Mondorf pe insula Reichenau. Poezia a fost tipărită în „Das Bodenseebuch" 1917 la Konstanz, după specificarea făcută de Hermann, fiul filosofului, Heidegger revenind asupra ultimelor trei versuri. După versiunea aceasta s-a făcut traducerea de față.

De altfel trecerea din ambient în profund se vădește radicală. Sunt vîrste, timp, cuvîntul devine altceva, devine substanță grea și adîncă, apare pustia și simplitatea sfîntă, povara cuvioasă. Acestei bucurii îi apare marea, pustia pasărea clopotniței ce-și caută cuibul. Iarăși amurgul, acest între seară și noapte, intervalul între vară și început de toamnă, captat de altfel și de contemporanul Trakl, ca și halou al acelei lumi.

Ioan Alexandru

Umblet de seară pe Reichenau

Spre mare un fulguit argintiu pogoară
Întunecatul tărîm departe
Și-n istovite de vară, înrourate de seară
Grădini, precum umple iubirea cuvinte
deșarte
Noaptea se lasă
Și-ntre tufuiate — acoperișe polelte de lună
Rătăcește un ultim strigăt păsăresc
Dinspre turla străbună
Iar prin lumina verii ce-n mine-ntrezăresc
Din veșnicii ca fructul greu se-adună
Încărcătură cuvioasă
Mie în pustia căruntă
Simplitate sfîntă.

În românește de Ioan Alexandru

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVII
52
(1 182)
Sîmbătă
29 decembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Republica la ora marilor împliniri

Încheiem un an sărbătoresc, un an jubiliar, anul celei de a patruzecea aniversări a libertății noastre, anul celui de al XIII-lea Congres al partidului, anul realegerii în suprema funcție în partid a celui care s-a identificat și se identifică în cel mai înalt grad cu interesele supreme ale poporului, cu lupta pentru împlinirea celor mai arzătoare aspirații ale țării, conducătorul iubit și stimat al întregii națiuni. Încheiem un an care, ca memorie, ca stare a propriilor noastre convingeri și sentimente, ființează deopotrivă ca bilanț și perspectivă, se înscrie programatic în linia de orizont a marelui forum comunist și constituie un reper cît se poate de edificator, o probă exactă și cît se poate de semnificativă pentru tot ceea ce ne-am propus și am înfăptuit, pentru tot ceea ce vom înfăptui. Marele forum a demonstrat aceasta : în universul muncii și creației noastre ființează acele izvoare veșnic vii, realitatea în permanență și laborioasa ei transformare, ființează, dobîndește chip nou și înalt, tot mai puternic, realitatea materială și spirituală a țării, în universul tuturor faptelor noastre de muncă, de gîndire și viață, trăiește țara la altitudinea unei esențiale și permanente deveniri. Asemeni unei uriașe și solemne rostiri în destin, țara a trecut prin marele său forum comunist trăind pe deplin sentimentul unei puternice înnobilări în cuvînt și faptă, făcînd legătura programatică nu numai cu un trecut apropiat, care a plasat-o în perioada muncii și creației sale celei mai fertile, dar și cu un viitor cert și complex, prodigios gîndit și desfășurat pe distanțe care ne conțin sub raportul propriilor noastre cerințe și posibilități.

O Românie cum nu a mai fost niciodată pînă acum — acesta a fost bilanțul economic și social pe care acest an jubiliar l-a produs ca adevăr și mărturie de necontestat, ca o definiție practică, de ordin material și spiritual a însești ideii de libertate și independență. Dar, nu mai puțin important și nu mai puțin semnificativ, ca o definiție a unui mod de a gîndi și conduce societatea, ca o definiție a conducerii însești de către partid, centrul vital al întregii națiuni. Și, indisolubil legat de acestea, punîndu-și în toate pecetea gîndirii și acțiunii sale revoluționare, a extraordinarei sale activități teoretice și practice, secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Realegerea sa în suprema funcție în partid a fost de aceea ca un viu mandat de conștiință a întregului partid și popor iar marele forum comunist a decis în consecința scopurilor și intereselor noastre fundamentale, ca o garanție a mersului nostru sigur înainte, pe calea progresului și civilizației socialiste.

Încheiem, așadar, un an sărbătoresc, un an jubiliar, anul celui de al XIII-lea Congres al partidului, pornim către un an nou, ultimul din acest cincinal, cel mai complex dintre toți, proiectat după legea de plan într-o dinamică economică și socială de anvergura unui edificiu impunător. Sentimentul este cel al unei noi și fundamentale trepte pe care o urcăm, al unui nou și decisiv semn pentru durabilitatea și măreția unei opere de cea mai mare însemnătate națională. Vizînd perspectiva și mai ales valoarea acestui demers esențial, **vom urca și vom străbate noi căi nebătătorite, necunoscute** — spunea secretarul general al partidului — **ceea ce impune să fim animați permanent de un spirit cutezător, de hotărîrea de a promova tot ce este nou și înaintat în gîndirea și practica socială, de a însuși și aplica în viață cele mai noi cuceriri ale geniului uman, tezaurul cunoașterii universale.**

Luceafărul

Continuare în pag. a 3-a

Trăim toți într-o singură patrie

Istoria, munca, viața și creația poporului și-au găsit și își găsesc una dintre cele mai reprezentative și mai clare expresii, rostirea de fond a drepturilor și îndatoririlor noastre esențiale, într-un limbaj unic, acela care decurge din marile realizări ale anilor socialismului, din victoriile fără precedent obținute în domeniile de activitate, dar și în acela care emană de la ideologia și concepția revoluționară a făuririi unei noi societăți, ale umanismului revoluționar care pune în centrul său omul, ridicarea nivelului său cultural, științific, a bunăstării și fericirii sale. Corespondența în plan material și spiritual a unei asemenea optici, nutrită adînc din seva și vigoarea realității însești, se află într-un sistem democratic unic în felul său, fapt esențial și legic în materie de edificare a unei noi societăți, un sistem care asigură și garantează egalitatea drepturilor cetățenești și ridică pe o treaptă nouă, superioară, conștiința apartenenței și participării la aceeași istorie, la același destin, la făurirea aceluiași prezent și viitor. Este o realitate cît se poate de evidentă aceasta, este un sentiment tonic de mari adîncimi reîntărit și scos cu pregnanță în evidență și în aceste zile de sfîrșit de an, cu prilejul ședinței comune a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, ședință desfășurată în prezența secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Atmosfera dezbaterilor, rostirile de cuvînt ale participanților, trăinicia argumentelor certifică un larg și cuprinzător climat al unității întregului popor, adeziunea fermă la politica internă și externă a partidului, voința neabătută de a înfăptui hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului, programele bunăstării și demnității tuturor.

Prin cuvîntarea pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o cu acest prilej se demonstrează odată mai mult forța de penetrație și de argument hotărîtor ale ideilor socialismului, patriotismului unui demers comun și esențial prin care prezentul și viitorul poporului nostru au fost și rămîn strîns legate de partid, centru vital al întregii națiuni. **Nu trebuie să uităm nici un moment că trăim într-o singură patrie** — spunea secretarul general al partidului, **că făurim socialismul și comunismul într-o singură patrie.**

Indiferent de naționalitate, toți alcătuim ființa aceleiași țări și așa după cum bine se știe și după cum pe bună dreptate menționa din nou secretarul general al partidului, de-a lungul istoriei de secole, au convețuit și au muncit, au luptat împreună români, maghiari, germani, sîrbi și alte naționalități, împreună au făurit și făuresc tot ceea ce se află pe aceste meleaguri, o societate a dreptății sociale și naționale, un nivel ridicat de viață material și spiritual. Problema națională în România a fost rezolvată pe deplin, ea are o supremă garanție în constituția însăși a țării și în realitatea de fapt a muncii și vieții. O economie unitară, armonios dezvoltată în toate zonele țării, un învățămînt, o știință și o cultură înaintată care ne cuprind pe toți și care sînt domenii de manifestare ale aptitudinilor, ale vocației și inteligenței tuturor, un climat propriu al eticii și moralei celei mai înaintate aduc în prim plan argumentul unei realizări definitorii, ea ține de epoca Nicolae Ceaușescu și se numește simplu unitate, marea unitate a întregului popor, criteriul și garanția exercitării tuturor drepturilor tuturor libertăților și îndatoririlor sale fundamentale. În acest spirit se creează noi valori și cultura. Festivalul Național „Cîntarea României" constituie în această privință o cuprinzătoare lecție a unității și, în același timp, a diversității specifice, o modalitate de prim rang prin care, așa cum se sublinia, nu numai că se cultivă și se păstrează tot ceea ce este bun în cultură și artă dar se și adaugă noi și noi elemente, se formează noi tradiții pentru viitoarele generații, se pun bazele unei arte și culturi revoluționare făurite prin activitatea comună a oamenilor muncii, a întregului nostru popor, indiferent de naționalitate. **Noi avem o înțelegere nouă a egalității și libertății,** sublinia tovarășul Nicolae Ceausescu, **aceea a faptului că toți cetățenii patriei au aceleași drepturi în toate domeniile, aceleași libertăți, dar și aceleași îndatoriri față de patrie, față de popor, față de cauza făuririi societății noi, fără clase.** Sînt toate acestea și încă multe altele suficiente și temeinice motive de constiință politică, morală și socială ca și de probitate cetățenească înaltă care ne fac să luăm atitudine și să respingem orice încercare de denigrare a istoriei și realității noastre, împotriva oricăror falsificări a istoriei și ponegriri a unității noastre. Cei ce agită o asa zisă problemă națională urmează de fapt căile diversiunii, tin de situații și interese condamnate de istorie si vor să pună în pericol dezvoltarea liberă a popoarelor, pacea și independența fiecărei națiuni. Respingînd cu hotărîre toate acestea, trebuie **să acționăm și să creăm o istorie nouă, a colaborării,** sublinia mai departe tovarășul Nicolae Ceausescu, **a prieteniei iar pentru țările socialiste, o istorie a construcției în comun a socialismului și comunismului. Aceasta este istoria care asigură adevărata egalitate în drepturi, istoria de care avem nevoie pentru victoria socialismului și păcii !**

Pe frontul culturii și artei această istorie își găsește nu numai un termen de solidaritate și permanentă atitudine, ci și unul dintre orizonturile sale deosebit de fertile, argumentul suprem al creației în libertate și demnitate.

Luceafărul

AN NOU

de Sânziana Pop

A mai trecut un an Clepsidra uriașă a timpului nu încetează să curgă, vămuindu-ne existența, preschimbînd-o în nisip mișcător. Poate că în marile tribunale ale Universului trecerea noastră implacabilă către veșnicie se mai judecă în funcție de Binele pe care oamenii se străduiesc să și-l dăruiască, ocrotindu-i lumina strălucitoare ca pe un foc veșnic viu. Așa ar fi drept. Numai astfel cota zilnică de viață pe care o cedăm în favoarea viitorului ar avea o semnificație.

A nins. Ninge pretutindeni în țară și priveliștea ei îngropată în zăpezile iernii naște același înfiorat sentiment de liniște și de beatitudine care ne bucură și ne sprijină sufletul. Poate că cel mai subtil înțeles al rostului omenesc este apartenența, felul în care locul unde trăiești îți poate grăi astfel, fără discursuri retorice și construcții gramaticale — doar prin el, prin simplă Fire și înfățișare, semnalizînd prin toate detaliile magicei sale structuri — mai adevărat și deplin decît orice limbaj convențional.

Străbateți țara în acest sfîrșit de an îngropat în troienele iernii. Alunecați pe blinda ei unduire prin hornurile adînci ale munților către tărîmul de dincolo al cîmpiei. Parcurgeți, chiar și numai imaginar, peisajele pe care memoria le are la îndemînă pentru clipa cînd dorindu-le, invocîndu-le într-un moment de melancolie — ele să răsară în scena uriașă a lumii, să alunece pe linia orizontului minții, biruindu-te și fermecîndu-te.

Sprijiniți ca Anteu de pămîntul din care am răsărit și pe care trăim, să ne dorim în acest ceas de An Nou și de sărbătoare, — sănătate și fericire, libertate și pace și, mai presus decît toate, aceeași patrie în priveliștea căreia să ne citim, cu iubire și cu înfiorare, rostul și Binele. La Mulți Ani !

PRAGUL LITERATURII

Un bilanț literar nu înseamnă neapărat o listă de nume, echivalentă cu enumerările prudente și curtenitoare din cronicile teatrale. Scriitorii nici nu pot fi de altfel, confundați cu actorii, de vreme ce ei scriu ceea ce ceilalți joacă. Rolul scriitorului este indiscutabil altul. Scriitorul, mai mult decît oricare alt artist, decît oricare alt creator, oferă axe de polarizare sufletească, de solidarizare a conștiințelor. El poate cu alte cuvinte s-o ia înaintea timpului său. Iar uneori trebuie s-o facă sacrificînd succesul imediat. Cum s-a zis despre critică, ceasul scriitorului are menirea de a arăta cu o oră mai devreme ceea ce acele orologiului primăriei vor arăta la vremea cuvenită. Care este ora scriitorului român pe anul 1984 ?

Lăsînd de o parte cîteva excepții, ora scriitorului român pe anul 1984 este o oră a tatonărilor. Riscul, marea tentativă, dacă exceptăm **Zăpezile** lui Paul Anghel, din ciclul **Zăpezile de acum un veac,** și romanul **1784** de Eugen Uricaru pare să nu fi ispitit mintea scriitorului român. Se caută de multă vreme succesul la cititor, succesul de critică, virtuozitatea formelor și tehnicilor. Evenimentul exegetic privitor la literatură vine din afara cîmpului literar, din sfera sociologiei, de unde cu instrumentele moderne ale disciplinei pe care o reprezintă, Ilie Bădescu ne înfățișează un model sociologic eminescian de o coerentă și originală factură, deasupra disputelor de ideologie politică în care poetul a fost introdus cu obstinație, chiar și după moarte, de adversarii gîndirii lui, închinată claselor pozitive ale societății românești. Retractilitatea în fața marilor teme și marilor mize de conștiință și literatură a fost chiar teoretizată. Dar dacă sub arcada marilor teme a înflorit altădată o literatură falsă, compromisă este această literatură, iar nu propensiunea spre marea temă. Explicabilă ca reacție față de producția frescelor mamut, această retractilitate iese din actualitate.

Combustia temelor majore este cea care conferă unei literaturi centrul ei generos și durabil. Combustia din **Delirul** sau din **Fiul secetei** a iradiat asupra cititorilor și scriitorilor de literatură, indiferent de opinia criticilor. Orizontul de așteptare al unei literaturi se modelează după legi secrete care nu iau în calcul rețetele de ocazie. Ce literatură oferim unui popor care în interval de nici două generații a fost supus șantajului politic extern, agresiunii, invaziei, dictatului, un popor căruia i s-au asasinat marile conștiințe, în frunte cu N. Iorga, care a fost constrîns să participe la un război pe care nu l-a dorit, care a înfăptuit o revoluție de eliberare națională și socială antifascistă și antiimperialistă fără defecțiuni și fără trădări, care a luptat pe frontul antifascist pînă în pragul Germaniei ? Ce literatură oferim unui popor căruia nu i-a fost recunoscut sacrificul militar de al patrulea beligerant antifascist în acest ultim război mondial, popor care după aceea a trăit reculul refacerii de după război, foametea, desăvîrșirea radicală a unei revoluții sociale și politice care trebuia să creeze premizele construirii colective ale unei Românii care astăzi stă sub ochii noștri ?

Cadrele orizontului de așteptare al literaturii române le oferă această experiență socială și culturală, istorică și politică singulară în context european. Iar această singularitate, trăită de cei care au apucat seismele dinaintea ultimului război mondial și au încercat să li se opună, de cei care au participat pe frontul de răsărit și pe cel de apus, de cei care după revoluția de eliberare au contribuit la marea revoluție politică și economică a țării, această singularitate, care este un tot, constituie humusul literaturii române. A vorbi despre această singularitate înseamnă a privi de sus lucrurile, a-i vedea rădăcinile, a cuprinde cu privirea toate elementele ei componente și a nu confunda efectele cu cauzele. Una din aspirațiile scriitorului român este să circule, să cucerească Europa literară și să confere literaturii române universalitate. Startul acestei posibile traiectorii îl oferă tocmai această singularitate, caracterul de unicat al experienței poporului român din anii treizeci pînă astăzi. O singularitate europeană pentru că nu este nimic mai european și mai universal decît să participi din plin la marile evenimente ale lumii contemporane : ca miză a conflictului dintre puterile imperialiste, postură în care poporul român are o dureroasă experiență, ca participant activ la cel mai mare război mondial al vremurilor moderne, ca înfăptuitor indiscutabil al unei revoluții sociale și politice al cărui caracter inovator nu mai poate fi contestat nici de adversarii programatici ai socialismului. Experiența europeană a poporului român este o experiență neprovincială, o experiență de epicentru politic și militar. Există efectele acestui epicentru în literatura română ?

Pe alte meridiane, la alți participanți ai ultimului război mondial, ne gîndim în primul rînd la scriitorii sovietici și germani, se scrie astăzi o nouă proză de război, se scrie de fapt o nouă istorie a acestui război, dintr-un unghi mai realist și mai puțin propagandistic ? Participă literatura română la această competiție umanistă care este literatura de război a lumii de azi ?

Singularitatea experienței românești postbelice mi s-a părut a fi mai puțin conturată în recolta de cărți a anului care a trecut. Ora literaturii române bate însă neobosit, ea fiind legată de singularitatea acestui humus generator care este experiența colectivă excepțională a unui popor care nu s-a retras deloc din istorie. Dimpotrivă.

M. Ungheanu

„Noi avem o înțelegere nouă a egalității și libertății — aceea a faptului că toți cetățenii patriei au aceleași drepturi, în toate domeniile, aceleași libertăți, dar și aceleași îndatoriri față de patrie, față de popor, față de cauza făuririi societății noi, fără clase".

NICOLAE CEAUȘESCU

Sub semnul Congresului al XIII-lea al P.C.R.

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Trăsăturile definitorii

de Francisc Păcurariu

Revoluția socialistă, construcția socialismului și a comunismului, se bazează pe o amplă strădanie de a pune în valoare cele mai profunde forțe creatoare de istorie ale unui popor, de a întrupa într-o mare operă de construcție pasnică geniul său creator a cărui manifestare deplină a fost adesea înăbușită de vitregia vremurilor, de a utiliza experiența de viață și de luptă acumulate de el în decursul veacurilor pentru a înfăptui urcușul său spre visul de aur al omenirii : imperiul libertății, comunismul.

În această parte a lumii unde i-a fost dat poporului nostru să se nască și să trăiască, mărturiile durabile ale capacității unui popor de a-și afirma dreptul la viață, la libertate, la înfăptuirea stilului său propriu de a fi, de a gîndi, de a acționa și de a trăi, sînt cu atît mai impresionante cu cît ele dezvăluie o experiență dramatică a istoriei și o capacitate deosebită de a înfrunta încercările ei.

Este, în acest orizont, cu totul firesc că primele valori importante ale literaturii noastre s-au constituit sub semnul implantării în istoria, în destinul, în luptele eroice purtate de poporul nostru pentru apărarea ființei sale. De la cronicari și pînă la înaltele culmi ale literaturii noastre moderne și contemporane, istoria a constituit comoara inepuizabilă din care marii noștri creatori au extras nu numai teme de un interes deosebit dar și experiențe existențiale și figuri

Continuare în pag. a 5-a

LAUDĂ

Cînd țara își pune veșmînt de mireasă
Iar grîul suride pe brazda străbună,
Atunci în Republică sărbătoare se lasă,
Atunci în Republică e mai multă lumină.

Ce cuvinte s-aleg să-mi cînt țara nouă
În graiul meu curat de gîntă latină.
Cuvintele mele sînt fecioare de rouă,
Iar cavalerii trudei în fața lor se-nclină.

Cînd Republicii aduc azi laudă sfîntă,
Pe cerul României e-un Voronet de pace,
Bărbatul Ceaușescu spre comunism ne-avîntă
Și unde-și pune fapta istorie se face.

Chiriac Samoilă

REPUBLICA — BIOGRAFIE CONTEMPORANĂ
IN PAGINA A 3-A

O SANIE SPRE DEPĂRTĂRI

de Fănuș Neagu

O sanie se pierde spre depărtări, ducînd ultimele zile ale anului. Aud crăpînd în boabe de perlă aerul care o îmbrățișează. Iar în pereții de lemn ai căsuței de sub Virful cu Dor, unde stau și închipui povești, în care oamenii acestor nopți de sărbătoare, trecînd pe ulițe sau pe străzi, descoperă sănii albastre în odăi luminate de cetină verde, vintul improspătează timpul, unind melancolia și visul cu speranța patetică într-o lovitură a norocului. Toate gîndurile sînt frumoase și vii, pînă la durere sau pînă la tristețe, fiindcă jur împrejur ninge. Ninge ca-n miniaturile călugărilor medievali și fiecare fulg, înainte de-a cădea pe brazi, pe stinci, pe poteci, pe botul căprioarelor, pe ochii lupilor scînteind la

Continuare în pag. a 6-a

Un călduros

La mulți ani!

cititorilor și colaboratorilor noștri

Anul literar 1984

Glosse la cartea poetului tînăr

Citind nu puține din cărțile tinerilor poeți iviți mai mult sau mai puțin recent pe scena extraordinarului lirism românesc actual, am trăit, realmente, sentimentul unei nostalgice frustrări aducîndu-mi aminte de anii nu prea îndepărtați cînd „oficiam" săptămînal, în cadrul rubricii „Cartea de debut" a „Luceafărului". Iată de ce profit cu mare plăcere de sfîrșitul prezentului an literar spre a-mi atenua, fie și pentru moment, nostalgia anilor de critic al debutanților. Tentativa mi se pare cu atît mai nimerită cu cît cărțile pe seama cărora încerc a mă „defula" aparțin unor **nume** în al căror destin poetic investesc, cu afectivă luciditate, o deosebită încredere. Nu ascund deci faptul că împotriva tonului ușor ezitant invederat în genere de textele critice de care au avut parte — ca să nu mai pun în discuție „tăcerea de aur" a unora dintre cronicarii literari ai momentului ! — îmi asum cutezanța de a afirma că poeții ce intră în atenția prezentelor glosse exprimă, poate, tot ce are mai de preț poezia tînără de azi.

1. Smaranda Cosmin : „Aventura". De multă vreme, poate de la debutul Ilenei Mălăncioiu și al Angelei Marinescu, n-am mai avut senzația tulburător-tonifiantă a apariției unei voci poetice feminine ieșite din comun precum în împrejurarea oferită de Smaranda Cosmin cu a sa „Aventură" tipărită la Editura „Cartea Românească". Gest riscant de a pune structura cărții pe seama unei formulări cu aspirație definitorie, îndrăznesc totuși să spun că extrema vulnerabilitate agresivă și inhibantă a eului feminin este, în esență, purtătorul de cuvînt al poetei. În asemenea condiții, cred că s-ar putea vorbi de camusianismul sui-generis al poeziei Smarandei Cosmin, dată fiind neîndurătoarea confruntare ce are loc între autocenzura morală absolută și ardent-devoranta propensiune spre libertatea autentică și pură ce-i marchează în totalitate mesajul : „Sînt frumoasa care-așteaptă la uși / În anticamere și antracte / Cu veninul pe buze, / Cu paguba în poșetă, / Tricotînd neinspirate surisuri, / Exersînd anchilozate fandări. / Sînt dimineața încercănat-a cuvintelor / Terfelite de-atitea abuzuri, / Estropiate de-atitea candori. / Sfidînd orgoliul testoaselor / Pe umeri îmi duc, îmbatabilă, / Utopia de parcă între Poezie / Și Carne n-ar trimbița, / Ispititor și tenace, oțelul din / Spada Isoldei!" **(Spada Isoldei).** Sau acest teribil autoportret, deopotrivă mitizant și demitizant, în care de-a dreptul bulversant mi se pare impactul planului parabolic, de o potențialitate ideatică magnific „incifrată" și planul biografiei intim spirituale, relevat, dacă se poate zice astfel, în idealitatea lui de o frustețe carnală : „Deseori o vedeam primăvara innoptînd / Pe creneluri lunare, devorînd fosforescenta / Pulp-a Berbecului. / Multă vreme pășeam apoi șchiopătînd / Invocînd negre leacuri și privilegii / Zodiacale. / Ea rămînea aninată între semne carnale / Ronțăind zgîrciul stelelor tinere, / Dumicînd involburate comete, / Secătuind plasma novelor / Pasărea Rock — croncănitul ei de / Hidrargir îmi metaliza insomniile — / Cunoștea strategia masacrului, / Descărna muzica Semnelor prevestind / Monstruoase arpegii / Pasărea Rock a cărei bunăvoință am cîștigat-o / Cu greu, Pasărea Rock în cinstea căreia plănuit-am / Măgulitoare carnagii, / Întortocheate osînde, / În poală-mi zace azi sugrumată și / Ochiul meu în tandrețe-i învăluie / Stîrvul. / ...Iar mina cu care-am scris mărturia / Murdară de sînge galactic" **(Pasărea Rock).**

Intelectualismul de o tulburătoare crispare tandră impune regula jocului în poezia de pe acum structural distinctă a poeziei Smarandei Cosmin.

★

Cei trei tineri despre ale căror cărți îmi propun să vorbesc în continuare, sînt corifei ai surprinzător-încîntătoarei „grupări" poetice tîrg-nemțene, de a cărei existențe a luat cunoștință multă lume și despre care, cum, cu generoasă franchețe, se exprima recent Laurențiu Ulici, se va mai auzi cu siguranță.

2. Daniel Corbu : „Intrarea în scenă". Radicalitatea insurectă, în spiritul strălucitei generații a lui Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru și Geo Dumitrescu, face muzica patetic-confesivă a discursului poetic inserat în prea(editorial) subțiata carte de debut a lui Daniel Corbu, apărută la Editura „Albatros". Încrederea nelimitată în destinul **Poetului** ca exponent privilegiat al binelui obștesc absolut, apărat, acesta, de răul la fel de absolut — un privilegiu asumat cu orgolioasă demnitate romantică —, iată, reperul cel mai de seamă în virtutea căreia poemul își afirmă statutul axiologic : „Trec pe străzi cu o sabie deasupra capului / în spatele meu istoria și această clipă / care i se adaugă / în față femeia în verde semănînd cu neliniștea mea / emuli ai curajului mastodonți spînzurați prin barăcile / risului ipocriții voluntari îngrijind rănile publice / la etaj un bufon plîngînd în singurătate / trec pe străzi ca un Cain cu mîinile / însingerate mut și orb ca dumnezeul acestui veac / refuz toate măștile biletul dus-întors / din jacheta conformistului / dau buzna prin piețele pe unde moartea își face / jocurile de artificii și cei de față albesc de spaimă / nu sînt fericit pesimismul meu a și făcut prozeliți / rătăcesc între mine și mine cu o sabie deasupra / capului blind dezertor prin aburul viziunilor poezia / m-a învățat să fiu mereu singur / trec pe străzi cu o sabie deasupra / capului nimeni nu observă / doar tu inimă : ușă prin care plec și mă-ntorc / în fiecare seară." **(Elegie).** Amploarea revelator coerentă a discursului, așadar, face corp comun cu formularea memorabilă a detaliului metaforic, căci, în aceeași ordine de idei, iată această extraordinară **Elegie în favoarea mîinilor vinovate** : „Peste mîinile însingerat / se așează alte mîini însingerate / peste aceste mîini însingerate / și tot așa pînă cînd / se-nroșește zăpada și intră-n poem / (moartea stă deasupra și cîntă) / pînă cînd se-nroșește amintirea și intră-n poem / nopțile de demult plînsul litaniile sinucigașul de / simbătă seara insomniile / pînă cînd ioana dragostea noastră / se-nroșește și intră-n poem".

Cunosc în manuscris cea de-a doua carte de poezie a lui Daniel Corbu și acest fapt mă face să fiu nerețînut în entuziasmul cu care îi întîmpină cartea de debut.

3. Nicolae Sava : „Fericit precum mîinele". Un sentimental pudic și orgolios se arată a fi Nicolae Sava cu poemele sale „prozaice" din volumul recent apărut la Editura Junimea : „Mina asta care scrie mai dormi iubire mai dormi iubire mai dormi te atinge vinovată aruncîndu-ți somnul în aer să mai facem dragoste mai e atît de puțin pînă la stația terminus și o luăm de la capăt ca orice începători timizi dar sînt numai omul de după amiază în mina mea dreaptă e noapte cu ea nu știu mingiia nici scrie scrisori nici să strig fata de rouă cu părul mînat așa peste noapte." **(Poem pentru Mina).** Sorescianismul zicerii voit prozaice nu-și permite însă devieri anecdotic-pitorești ; dimpotrivă, poetul se menține în superba lui obstinație de a tăia brusc nodul gordian al traseului epico-metaforic, cum se întîmpla în această stranie și lapidară „povestioară" : „Foc strigă pentru ultima oară comandantul dar liniștea plutea la fel de obraznic soldații aceștia refuză vor merge cu toții la carceră (o patrulă găsise Melancolia dăruindu-se în fiecare seară altcuiva ajunsese femeie de stradă) doamnă continuă înfrînt comandantul dacă plutonul acesta nu are curajul ooo poftiți revolverul meu împușcați-ne numai atît merităm... doamna luă revolverul liniștea nu mai pluti la fel de obraznic și soldații căzură cu toții pe ginduri" **(Plutonul de execuție).** Nu încape discuție că Nicolae Sava are toate datele spre a-și măsura forțele cu o formulă poetică atît de pretențioasă tocmai prin înșelătoarele ei virtuți prozodice. Îngăduindu-mi puțin didacticism, aș spune că în cadrul unei asemenea formule nodul lui Gordias nu poate fi tăiat de prea multe ori.

4. Aurel Dumitrașcu : „Furtunile memoriei". Baladismul sentimental și amar, vădind o ascuțită inteligență disimulată, ne captivează în întregime citind poemele lui Aurel Dumitrașcu, distribuite în sumarul cărții sale de debut apărută la Editura Albatros. Dincolo de accentele „impudic" confesive, baladele lui Aurel Dumitrașcu au ceva din straneitatea solemnă a baladelor lui Ștefan Augustin Doinaș : „— Prin cel mai frumos sat / trece în fiecare noapte un înger cu o creangă / de aur pe gură / și mină o turmă de porci și porcii-s de aur / orice analogie ar urîți întîmplarea de sus / s-ar face negru botul de minte unde / atitea ferestre-s deschise / e un ceas mare cît o copilărie de haimana spun / culcindu-mă-n brumă pindind cu maria / dincolo de zid / și din cînd în cînd femeia aceasta coboară-n pămînt / de acolo întreabă dacă vine porcarul cu porcii de aur / îi e frică de canalul umilei noastre tahicardii / se ascunde / mai stai, stai acolo, te anunț eu... // dacă mai pot recunoaște numele tău / după imnuri și sînge înseamnă că-i bine / niciodată n-or să mai fie nopți ca acestea / rareori venele clipei vor mai însera în suris / rareori cu noi / cobor la maria numai că eu stau rezemat / de oasele parietale ale lui dante nu mă mai sperii / întîmplarea cu îngerul nici măcar nu-i un semn / nu sîntem singurii care am renunțat la magie / orele trec precum o litiază a formei / și furtunul de aer n-ar ajuta la nimic sub pămînt / ar deveni un șarpe flămînd între mărgelele creierului / prea istovit / — vine porcarul ! vine porcarul ! / cîntecul lui rupe în noapte sigilii". Nu este mai puțin adevărat că alteori spiritul frondeur, beneficiar al unui inconformism juvenil cu adevărat simpatic, constituie o ispită greu de evitat și pentru tînărul poet, și, de pildă, **Conspirație într-un tratat de estetică** se înscrie cu drepturi depline în catalogul „genului". „Cinismul" din poemele lui Aurel Dumitrașcu se va scutura repede de metafora livresc-trăznită și, sînt încredințat, poetul va dialoga, în stilul său specific, de o logică provocatoare, cu eul său profund, așa cum spre exemplu a face și în subminant autopersiflanta baladă **Ciinele.**

Cînd alți doi mohicani ai „grupării" poetice tîrg-nemțene — Adrian Aluigheorghe și Radu Florescu — își vor vedea cele întîi cărți tipărite, sînt sigur că voi recidiva în oficiul de cronicar al debutanților.

Nicolae Ciobanu

Critică și cultură

Urmînd unui interval prelungit de consolidări, unde întrau atît perspectiva treptat judicioasă asupra istoriei literaturii și o clarificare teoretică, întreprinsă uneori cu eforturi, asupra condiției literaturii române, anul criticii literare pe care îl încheiem, cronologic, acum, poate fi considerat un moment al doctrinei, mai degrabă decît al activității curente pe care disciplina e orișicum obligată să o aibă. Nu uit că în literatură calendarul e mai mult o abstracție și că probabil vor mai apărea, încă o lună-două, interesante contribuții care să merite o mențiune ; însă datele esențiale, pe care acest moment le are, s-au exprimat.

Întîia observație care se poate face este aceea a încheierii izbitoare a unui proces de restituție doctrinară care aduce, în sfîrșit, gîndirea critică românească la elementele ei specifice verificabile prin capodopere, și care au și explicat deslușit mișcarea literaturii române de la obîrșii pînă în prezent. Avem acum la îndemînă marile creații critice și o bună parte dintre acelea care, ilustrînd teritorii apropiate de critica literară, contribuie la soliditatea ideologiei literare și aduc argumente culturale obligatorii. Cu „Istoria" călinesciană, cu opera lui E. Lovinescu, cu ediția încheiată G. Ibrăileanu și cu Maiorescu prezent în actualitatea imediată, critica literară de azi e în posesia tuturor formulelor exprimate. S-a restituit mult din Iorga și din Hașdeu, ceea ce însemnează că anexionismul culturalist e transformat, în acest moment, în perspectivă organicistă. Revin, cu opere esențiale Lucian Blaga, C. Rădulescu Motru și P.P. Negulescu ; absența lui S. Mehedinți, ediția completă a lui M. Dragomirescu sînt încă de discutat. Adevărul e că spiritul critic al literaturii se mișcă în margini mult mai largi.

Unul moment încheiat de restituție, prelungit adeseori nepermis însă acum, în sfîrșit, demonstrabil, îi urmează, prin absorbție naturală, altul, constituit de inițiativa intelectuală acum liberă și care nu mai trebuie, spre a convinge, să evoce idei care nu circulau. Cultura critică românească de azi are la îndemînă toate ideile utile și le folosește.

Din acest punct de vedere s-ar zice că e momentul unor sinteze noi care să dezvolte ceea ce adusese într-adevăr critica românească la punctul ei matur. Acest moment este sigur și el constă în primul rînd în valorizarea cercetărilor parțiale și în elaborația colectivă a unei doctrine noi asupra specificității istoriei unei literaturi. Este, să notăm, o perspectivă modernă, care se ține, și de, cum se zice, „interdisciplinaritate" și de antropologie. Cea mai impunătoare contribuție de acest fel e, fără îndoială, aceea a lui Ilie Bădescu („Sincronism european și cultură critică românească"), venită dinspre sociologie însă a cărei însemnătate pentru înaintarea doctrinei literare este în afara discuției. De la esențiala idee a lui Edgar Papu privitoare la protocronism, exprimată în „Din clasicii noștri" (1977) și pînă la teza „culturii critice", formulată de Ilie Bădescu, nu s-a mai făcut în critica literară de la noi vreo invenție conceptuală care să aibă (mai mult decît spirit de aplicație) înfățișarea unui program. De altfel, ideea nu a putut trece neobservată și a redeschis un dosar ideologic care fusese, poate prematur, deschis în urmă cu șase-șapte ani ; momentul e însă acum altul și o contestație, cum e aceea depusă de N. Manolescu, rămîne așa cum este, adică un gest anacronic și care apără idei pe care lumea modernă nu le mai admite. Am notat, cînd am scris mai demult despre „Sincronism european", trăsăturile de program literar pe care acest studiu, de altfel foarte meticulos, le are ; autorul a voit sau nu să dea și așa ceva, iată o întrebare fără importanță. Contribuția lui a ieșit în acest chip, și evoluția de acum înainte a ideilor despre literatura română nu va putea să nu simtă efectele unei asemenea limpeziri.

Proeminente sînt și producțiile altor studioși, în majoritate sinteze, unele cu lumini considerabile în domeniul unde se aplică. Istoria literaturii române vechi, cu Evul Mediu și Renașterea înfățișate specific, preocupă și pe Nestor Vornicescu („Întîiile scrieri patristice la români") și Dan Horia Mazilu („Literatura română în epoca Renașterii"). Întîiul aduce inceputurile literaturii românești înainte de anul o mie, dibuind o școală literară la Tomis pe care o și descrie prin scriitorii ei cei mai de seamă. Existența unei literaturi proto-române e, cel puțin pentru acest moment al demonstrației, încă nelămurită pentru mulți însă probele emise de Nestor Vornicescu sînt uimitoare și întăresc imaginea de organism coerent pe care această literatură o desfășoară de la obîrșiile neguroase și pînă azi. Mai puțin inovatoare în aspectul ideilor asupra originalității literaturii ca întreg, însă aplicată și pornind de la condiția culturilor răsăritene, este cercetarea lui Dan Horia Mazilu asupra Renașterii în literatura română. Istoria acestei explozii „locale" este văzută de un comparatist atent care știe că în cultură elementele generale nu se înfățișează pretutindeni la fel. Interesantă, mai ales prin efortul de a vedea o notă specifică în mișcarea literaturii de aci, e și sinteza lui Dumitru Micu, despre „Modernismul românesc" (volumul întîi dintr-un diptic). Ideea modernității în marginile unei tradiții adînci răzbate peste tot în monografia, din nefericire postumă, a lui Al. Oprea despre „Panait Istrati", o rescriere a unei contribuții de la început esențiale și care a devenit de la o versiune la alta, mai mult o meditație asupra culturii românești decît o simplă clarificare de „caz". Acestea sînt, de altfel, aparițiile cele mai proeminente ale acestui moment, alături de care merită o mențiune (prin efortul în principiu lăudabil de a fixa literatura în mers într-un tablou) și volumul al treilea al „Scriitorilor români de azi" de Eugen Simion. O discuție asupra acestui ciclu (care, observ, continuă) se poate face și chiar s-a făcut (nu în termenii cei mai potriviți) ; voința de sinteză, după puteri, însă rămîne.

În 1984, imaginea criticii literare nu e lipsită de contribuțiile meritorii care aduc aci lumini în istoria literaturii, aci desfășurări de principii. Ele aparțin acum mai ales universitarilor (desemnînd prin aceasta atît o profesiune cît și o mentalitate) : „Concordanțe și controverse" de Pompiliu Marcea, „Țara omeniei" de I.D. Bălan, „Eminescu, structurile fantasticului narativ" de Nicolae Ciobanu, „Itinerar printre clasici" de Paul Cornea sînt colecții reprezentative de analize ori de studii minuțioase. Foiletoniștii alcătuiesc și ei obișnuitele antologii, de domeniul efemerului pur. („Foiletoane 3" de Al. Dobrescu se ridică de la efemeridă). Trei monografii, foarte diferite metodologic, se rețin : „Apocrife despre Emil Botta" de Doina Uricariu, „Ion Barbu" de Mandics György și „Ion Minulescu" de Daniel Dimitriu. Doi critici de teatru (Romulus Diaconescu și Mircea Ghițulescu) încearcă să sintetizeze dramaturgia postbelică. Un tînăr, Mihai Ispir, dă o incercare asupra clasicismului în arta românească.

În rest, critica literară se face, ca și în alte dăți, mai ales prin reviste, consolidînd poziția unor cronicari remarcabili, precum Adrian Dinu Rachieru, (dotat comentator și al epocii „modelului unic"), A.I. Brumaru, V.F. Mihăescu, N. Georgescu și Al. Condeescu. Cițiva critici „regionali" (precum Al. Ruja, Mihail Iordache și Lucian Chișu) oficiază la suplimentele care apar pe lîngă revistele „principale" și oficiază remarcabil. În sfîrșit, printr-un premiu Herder acordat admirabilei opere a lui Adrian Marino, critica românească a căpătat și o meritată recunoaștere europeană.

Artur Silvestri

Maria Costea : „Despre viață"

Din edițiile anului

Una dintre cele mai importante activități de recuperare a patrimoniului național, munca de editare a unor texte mai puțin cunoscute sau de reeditare a lucrărilor fundamentale din cultura noastră, absoarbe astăzi energia unui număr impresionant de oameni de știință din cele mai diferite domenii, de la matematică și fizică pînă la științele sociale, de la medicină pînă la poezie. Desigur, scopul principal al reeditărilor este dobîndirea unui material de studiu cît mai bine actualizat, răspîndirea în toate colțurile țării a unor cărți devenite, prin acțiunea timpului, rarissime, reintroducerea în circuitul științific a unor informații noi, a unor idei care-și dovedesc valabilitatea uneori peste secole. Există, însă, și un alt scop al acestei uriașe activități coordonate de marile instituții culturale ale țării, patronate de îndemnurile repetate ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la valorificarea tradițiilor înaintate de luptă și gînd ale poporului român. Este un scop social, mai important, poate, decît umplerea unor rafturi goale din biblioteci cu tomuri după care ele plîngeau. Este vorba de munca de înălțare a omului prin cultură, de reciștigare a unor coordonate adormite ale spiritului, de reimprospătare a încrederii în ceea ce Eminescu numea „forțele vii ale națiunii". Prin reeditarea operelor marilor noștri clasici noi cîștigăm ceva din umanismul secolelor trecute, un sentiment al siguranței în Univers și în limitele patriei — pe care să-l opunem spaimei universale de secolele care vin, ceva care să ne țină în admirație activă față de un trecut rădăcinos ; noi cîștigăm, pe scurt, dimensiunile unei continui renașteri capabile ca, prin întoarcerea în trecut, să propulseze spiritul uman spre un viitor limpede.

Din acest punct de vedere, activitatea de reeditare trebuie să fie însoțită permanent de cea de difuzare, de implicarea muncii științifice în educație, în formarea omului nou. Am redobîndit, pînă în momentul de față, o mare parte a patrimoniului național de cultură — și este timpul să investim acest capital în educația tinerelor generații. A păstra realizările obținute doar la nivelul muncii savanților mi se pare timp cheltuit în zadar. Din fericire, activitatea editurilor noastre ține cont de acest deziderat, reluînd, în cele mai multe cazuri, textele ediților critice în tiraje de masă ; este un echilibru pe care l-am dori păstrat și pentru anii următori — și pe care-l înțelegem ca echilibru activ ținînd, adică, seamă și de editarea noutăților — și de reluarea lor în acest al doilea registru, mai amplu.

Din punct de vedere al ediților, 1984 poate fi numit, pe drept cuvînt, anul Hașdeu. Prezent în librării cu cele trei volume ale lucrării „Cuvinte den bătrîni" (vol. I: „Limba vorbită între 1550—1600"; vol. II: „Cărțile populare ale românilor în secolul XVI"; vol. III: „Istoria limbei române") în ediția critică a lui Gheorghe Mihăilă, apoi cu încă un tom de corespondență primită (realizat, acesta, de un colectiv sub conducerea lui Al. Săndulescu) — și acum, de curînd, cu „Istoria critică a românilor" în ediția lui Grigore Brâncuș — Bogdan Petriceicu Hașdeu revine, parcă, în inspecție la strănepoți să-i cerceteze el însuși. Se pune, în fond, în modul cel mai serios problema unei ediții critice complete Hașdeu care să cuprindă într-un singur corpus preocupările filologice, ligvistice, istorice, etnografice, sociale etc., ale marelui savant —și, după cîte înțelegem, această sarcină și-o va lua un colectiv de cercetători din cadrul Institutului „G. Călinescu". Va fi, opinăm, o ediție echivalentă, ca spațiu, marii ediții Eminescu — și n-ar fi rău, poate, să se aleagă același format de carte ce impodobește rafturile bibliotecilor.

Din ediția Eminescu, prezidată de Muzeul literaturii, enumerăm încă un volum de articole eminesciene. Era și timpul pentru că se apropie cei o sută de ani de la moartea poetului.

Celelalte ediții din clasicii literaturii noastre se găsesc în faze avansate de elaborare : Vasile Alecsandri a ajuns la volumul al IX-lea, I. Slavici la al XII-lea, L. Rebreanu, la al XI-lea în timp ce ediția Delavrancea (10 volume) și Ibrăileanu (10 volume) s-au încheiat cu succes. În aceeași editură, „Minerva", s-a reluat anul acesta ediția Hogaș, prin volumul I realizat de Daciana Vlădoiu (Studiu introductiv și comentarii de Al. Săndulescu) — ce reprezintă un șantier nou, bine deschis, care va trebui impulsionat — și se mai află în curs de elaborare ediția Bolintineanu (s-a ajuns la vol. V), Al. Macedonski (vol. VII), M. Eminescu (vol VII — ediția paralelă, pînă la un punct, cu marea ediție de la Academie), C. Negruzzi (a apărut, după o tăcere de 10 ani, volumul 2 în ediție lui Liviu Leonte), L. Blaga (volumul doi al ediției lui G. Gană a apărut în 1984 fiind, însă, un report din anul anterior). Ca o constatare generală, în Editura „Minerva" se publică autori clasici români cu un foarte bine pus la punct aparat critic — în cadrul căruia „bibliografiile" ocupă primul loc. Singurul mic impediment ar fi că aceste volume sînt, de cele mai multe ori, prea groase, greu de manevrat, greu de păstrat intacte după mai multe consultări. Aparatul critic depășind uneori textul propriu-zis, sau aproape atingîndu-l, n-ar fi rău, poate, să se recurgă la soluția lui Perpessicius, la împărțirea tomurilor în secțiuni. Într-un fel, stilul de muncă adoptat de către Editura „Minerva" face inutile alt tip de cărți — cum ar fi, de exemplu, bibliografiile pe autori care s-au publicat masiv în anii trecuți la „Editura Științifică și Enciclopedică". Cărți de sine stătătoare, aceste „bibliografii" au importanța lor și — munca de bibliograf fiind în multe puncte diferită de cea de editor — ține de o ordine anume. În fine, în anul care a trecut n-am mai văzut asemenea bibliografii de autor, iar în planul de editare pe anii următori ele nu cred că vor mai fi incluse. Activitățile se comasează — rezultatul fiind, însă, că în carte domină autoritar spiritul editorului. Trebuie menționată totuși, o mare realizare a „Editurii Științifice și Enciclopedice" din 1983 : indicele revistei „Dacoromania" (1920—1948) elaborat de un colectiv de cercetători sub coordonarea lui I. Pătruț și V. Breban. Este un tom impresionant, de peste 850 de pagini, care poate reprezenta o contribuție decisivă la acea atît de dorită bibliografie completă a etimologiilor românești. Și, desigur, nu poate fi omisă dintre lucrările bibliografice ale anului 1984, „Bibliografia românească modernă", scoasă de Biblioteca Academiei Române la aceeași „Editură Științifică și Enciclopedică" în colaborare cu „Societatea de Științe Filologice". Este o necesară completare a „Bibliografiei Românești

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

Daruri

Să închidem pentru o clipă ochii (chiar și criticii) și să ne imaginăm, acum, către sfîrșitul anului, în fața pomului de iarnă, cu cetina tot verde, ceea ce este, de fapt, adevărat : că volumele de poezie sînt daruri pentru sufletul nostru, pe care acei oameni deosebiți, scriitorii, le anină acum, ca pe niște globuri strălucitoare, de crengile mirifice ale bradului. Să le mulțumim, așadar, pentru bucuriile de peste an și să încercăm să desprindem din Cartea de Poezie 1984, cîteva file ce s-au întipărit, statornic, în memorie. Mai întîi, cîteva nume, care nu mai au nevoie de prezentări speciale : Ion Gheorghe, cu **Joaca jocului,** Dan Laurențiu, cu **Privirea lui Orfeu,** George Alboiu, cu **Cîmpia eternă,** Ioanid Romanescu, cu **Flamingo,** Marius Robescu, cu **Inimile de platină.** Cinci poeți, cinci maniere inconfundabile în peisajul bogat al liricii românești actuale. Ion Gheorghe continuă, în **Joaca jocului,** originala sa investigație în structurile originare ale mythos-ului autohton, probînd, încă o dată, virtuțile poetice ale unui limbaj cu aură de legendă, bogat în simplitatea lui studiată și stilizată, cu rădăcini în ludismul folcloric și în încărcătura sapiențială inițiatică a culturilor populare. O poezie de Ion Gheorghe poate fi recunoscută de la distanță, dar impactul esențial se realizează doar în urma unui contact stăruitor cu acest univers liric singular, care își selectează cititorii. Ion Gheorghe este, și în **Joaca jocului,** un creator de limbaj poetic. Un romantic tîrziu, trecut prin expresionismul german și „simpatetizant" cu eseismul francez postbelic, dar influențat decisiv de spiritualitatea și temele eminesciene este Dan Laurențiu, sensibilitate „retro", idealist sentimental, mistuit pe rugul ideilor și al metaforelor revelatorii. În **Privirea lui Orfeu,** textele teoretice comunică armonios cu poeziile într-un sistem de vase comunicante ale unui lirism consubstanțial ființei creatorului. Poetul oficiază, este un vizionar inspirat, care sacralizează cotidianul, acordîndu-i (descoperindu-i) dimensiunea metafizică.

Cîmpia eternă de George Alboiu este un volum antologic, în cunoscuta și deja prestigioasa colecție „Hyperion" a Editurii Cartea Românească. Poetul descriptează o mitologie a **Cîmpiei** românești, spațiu concret și, deopotrivă, magic, a cărui orizontalitate nu exclude tensiunile contradictorii, transparente într-o poezie „vinjoasă", săpată, parcă, energic, în pămîntul gras al bărăganelor. Teluricul specific este temperat, uneori, de o ironie benignă și de aspirația către celest, pentru ca, apoi, lumea de eres a cîmpiei să redevină cotropitoare. În timp, poezia lui George Alboiu a cîștigat în densitate ideatică și în substanțialitate metaforică, tentată tot mai des de formularea aforistică sintetizatoare, ca reflex al dispoziției meditative.

De o meritată recunoaștere beneficiază, în ultimii ani, poezia lui Ioanid Romanescu, ale cărui volume de început n-au întrunit aderiunea prea multor critici. O antologie, **Demonul** (în aceeași colecție, „Hyperion", 1982), dădea dimensiunile reale ale statuii sale poetice, relîefînd liniile de forță ale unui peisaj liric complex, dramatic, în care eul liric epuizează o aventură a cunoașterii cu totul relevantă. În volumul **Flamingo** poetul reconstituie, într-un fel, toate etapele creației sale. În cronica dedicată cărții, notam că „eul liric trece în poezia lui Ioanid Romanescu de la **acțiune,** prin **asceza suferinței,** la **contemplație.**" Temele corespunzătoare treptelor acestei triade atitudinale sînt **revolta și compasiunea, criza de identitate, asumarea neantului.** Demnitatea în suferință acordă frumusețe tragică versurilor, iar ek-staza în fața spectacolului existenței eliberează ființa de constrîngeri deterministe, limbajul poetic dobîndind o puritate cristalină.

La Marius Robescu, autorul recentului **Inimile de platină,** actul poetic vizează o definire a realului din punctul de vedere al unei sensibilități ce își apropie avidă concretul existențial, pentru ca, sorbindu-i licorile și otrăvurile, să-i descifreze esențele. Poezia este momentul acestui contact, clipa transmutării plumbului în aur. O parte începe deja să strălucească, alta rămîne încă vineție. De aceea, imaginile din poezia lui Marius Robescu sînt, deopotrivă, senzuale, vitaliste și pure, transparente. În formula acestui aliaj special stă originalitatea și forța poeziei sale, una dintre cele mai interesante experiențe lirice contemporane.

De la distanță, cel mai serios și mai profund poet al generațiilor echinoxiste este Ion Mircea, autor, anul acesta al volumului **Copacul cu 10 000 de imagini.** Obsesia fundamentală a poeziei sale este cea thanatică, poetul fiind numit de critică, pe bună dreptate, un „aed al morții". Obiectele banale, întîmplările anodine ascund sensuri teribile, vorbesc în limbajul **de dincolo,** poemul constituindu-se într-o ipostaziere a acestui proces de denudare semantică, întreprins, paradoxal, cu discreție maximă. Tehnica sugestiei este caracteristică acestei poezii, care comunică, persuasiv, uriașa forță a delicateței. Schelăria ideatică nu stă niciodată la vedere, lăsîndu-se însă bănuită dincoace de pregnanța imaginilor.

O structură bacoviană mărturisește poezia lui Alexandru Grigore din volumul antologic **La marginea împărăției** (colecția „Hyperion") apărut postum și cuprinzînd, alături de primele două cărți, una inedită, care dă și titlul antologiei. Cum observa, cu îndreptățire, Paul Dugneanu, unul dintre puținii comentatori ai volumului, nu este vorba de o relație de vasalitate față de temele și motivele poeziei bacoviene, ci de o consonanță în spirit. Tristețea, epurată de lamentații, este gratuită, dar nu mai puțin cotropitoare, mai gravă, mai definitivă. Sentimentul este trăit însă cu noblețe, fără afectări și gesticulații redundante într-o gamă infinită de nuanțări. Peisajul interior, contorsionat, își pune pecetea asupra celui exterior, contaminîndu-l de un rău fără nume, echivalîndu-l propriilor trăiri. Metafora este fin cizelată și grea de sensuri, exprimînd înfruntarea acerbă cu cuvîntul, supus unei gîndiri poetice de excepție. Poezia lui Alexandru Grigore, dispărutul prematur, obligă la o receptare pe măsura valorii sale evidente.

O surpriză dintre cele mai plăcute, este re-apariția lui Ilie Purcaru, reporterul frenetic, în arena poeziei contemporane, după o tăcere editorială de zece ani, cu volumul **Geografii rebele.** Primul volum, **Bunica beps** (1974) aparține unui fantast, cenzurat de livresc, care coboară în istorie pentru a re-crea o lume exotică, pitorească, localizabilă într-un balcanism perpetuu, din care nu lipsesc viziunile catastrofice, cu sens moral. În noul volum, acestor constante li se adaugă reveria într-o geografie exotică, cutreierată mai ales cu ochii minții și reconstituită potrivit volutelor unei memorii capricioase. Imaginația debordează, ritmul acestor „geografii rebele" este copleșitor, reclamînd întrarea în rezonanță sentimentală.

Dintre poeții mai tineri, în curs de afirmare și impunere, am reținut pentru dumneavoastră trei nume și trei titluri : Marin Lupșanu — **Între viață și moarte,** Florin Iaru — **La cea mai înaltă ficțiune,** Octavian Doclin — **Muntele și iluzia.** Prin tematică — universul rural al satului românesc de cîmpie — poezia lui Marin Lupșanu s-ar înscrie în orizontul tradiționalist. Prin expresie, ea ține de sensibilitatea modernă, neliniștită, ultragiată, amar-ironică atunci cînd constată și trăiește absența reperelor într-un spațiu altădată stabil. Scenele cotidianului rural, decupate de poezia lui Marin Lupșanu, capătă valențe noi în acest volum prin atitudinea reflexivă a eului liric, care încearcă, asumîndu-și condiția, să-și recupereze echilibrul.

Un ludic cu multă imaginație, purtînd pe chip, succesiv, o mască hilară și o alta care plînge și identificîndu-se cu fiecare ipostază este Florin Iaru, în volumul **La cea mai înaltă ficțiune.** Ficțiunea este a limbajului, truculent, inventiv, aspectele vizate aparținînd însă unei realități ușor recognoscibile, privite cu cruzime juvenilă și ironie matură.

Tot mai stăpîn pe mijloacele sale, de la un volum la altul, Octavian Doclin scrie, cu egală înzeserare, poezie patriotică, erotică, filosofică, peisagistică. Evident, aceste categorisiri sînt arbitrare și neimportante, ceea ce trebuie reținut, în primul rînd ,din poezia lui Octavian Doclin fiind caligrafia fină a imaginilor vizuale și riguroasa arhitectură a poemelor. Departe de a fi simple notații după natură, ele sînt definiții ale naturii umane, scrise într-o frumoasă limbă poetică românească.

Dintre debutanți, deocamdată : Victor Nițâ — **Turnul Neboisa,** Gabriel Stănescu — **Exerciții de apărare pasivă,** Rodian Drăgoi — **Către iarnă,** Alexandru Mușina — **Strada castelului 104.**

...Agățați aceste daruri în pomul de iarnă și, cînd nu se aprind beculețele, observați-le strălucirea. Garantează

Valentin F. Mihăescu

REPUBLICA- biografie contemporană

Siriu — barajul şi oamenii

Văzut de la înălţimea copilăriei, barajul e o lume deopotrivă fascinantă şi obişnuită. Fascinantă prin imprevizibilul situaţiilor ; obişnuită, pentru că se trăieşte în şantier. Colonia e cadrul de familie, domiciliul oficial al constructorilor, casă şi masă. Acesta este şi decorul de fiecare zi al celor mici, autori şi ei, într-un anume fel, al operei care se realizează în acest colţ de lume şi poveste. Grădiniţa se află în acelaşi corp de clădire cu sediul şantierului, şcoala e peste apă, în apropiere, spaţiul pentru joacă e acolo unde şi-l alege fiecare.

Copiii, ca toţi copiii, mai cunoscători poate în tehnologia barajelor, mai obişnuiţi cu schimbarea adresei. Privindu-i colorind atit de sensibil viaţa de şantier, ai revelaţia că aici, mai mult decît oriunde, oamenii construiesc durabil în ei înşişi.

Am reuşit să încăpem trei în chiblă : eu, şeful punctului de lucru, inginerul Petre Chitan şi un alt inginer de la C.T.C.-ul şantierului. Cineva a bătut într-o şină, semn că totul e în regulă : altcineva a confirmat de jos semnalul şi şufa de care era legată chibla — un fel de nacelă metalică, nava noastră în această călătorie în subteran — a început să se lase. Coborîm lent, strînşi din toate părţile de cercul de semiîntuneric al gurii puţului. Gîndurile vin din altă parte, ocolind clipa.

Era în decembrie trecut, într-o iarnă blîndă, oficializată de fulgii parcă ireali ai unei ninsori căzute din senin, cînd o formaţie de mineri se instalase în căuşul acestor coaste de munte, de unde avea să pornească puţul de acces la galeria principală de aducţiune (principalul drum de apă pentru centrala electrică de la Nehoiaş). Niciunul dintre ei nu mai lucrase la un astfel de puţ şi toţi priveau tematori necunoscutul care îi întîmpina cu fiecare metru înaintat pe verticală.

În aprilie, cerul nu se distanţase de front, coborîrea se făcea pe scări sau cu ajutorul unei macarale de care fusese atîrnată chibla ; formaţiile din cele trei schimburi erau în curs de omogenizare. Prin izolare, şi, mai ales, prin mineritul cu totul şi cu totul deosebit, puţul de acces nu atrăgea pe nimeni, deşi se cîştiga bine. Drumul pînă aici, abia tăiat, înghiţea timp şi oamenii ajungeau aproape obosiţi în schimb. Din iarnă pînă în primăvară s-a înaintat doar cu 12 m.

L-am cunoscut atunci mai bine pe Vasile Panait, unul din minerii cei mai buni ai Siriului, consacrat de Bicaz, de Lotru şi Someş, de alte opere la care participase în cei peste 20 de ani de şantier. Nici el nu mai făcuse un minerit de felul acesta. Detaşarea la puţ o primise ca pe o flatare din partea inginerului şef Rolea, un constructor de mare experienţă, cu care mai lucrase şi despre care avea o părere excepţională, mai ales cînd era vorba de lucrări în subteran. La greu nu trimiţi pe oricine ! Numai că, la început, cu excepţiile de rigoare, punctul de lucru se constituise mai mult din băieţi tineri. **„A trebuit să treacă ceva timp pînă s-a cernut lumea"**, ne-a explicat Panait. Dar, şi cei rămaşi s-au împăcat greu cu gîndul că vor cobori schimb de schimb suspendaţi de macara, ori de şufa maşinii de excavat.

Coborîm. Sînt aproape 100 m de hău sub noi. Se aude zgomotul capacului care astupă gura puţului şi puţina lumină strecurată prin orificiul care face loc şufei dispare treptat. Rostul acestei lucrări la jumătatea distanţei dintre Siriu şi Nehoiaş ţine de urgentarea galeriei de aducţiune. Puţul va servi doar ca acces la galerie în această zonă, în vederea evacuării sterilului. Vagonetii încărcaţi cu material excavat vor fi urcaţi şi goliţi la suprafaţă. În pereţii betonaţi au fost fixate elemente de ghidaj pentru viitoarea „colivie", (cum numesc minerii instalaţia-lift de extracţie). Sînt ca nişte schele „înălţate" în adînc.

Lansarea noastră în subteran se resimte brusc de schimbarea condiţiilor de cadru. Urmează o porţiune nebetonată ; din pereţi curg firele pînzelor freatice forfecate de înaintarea puţului. Ne apropiem de front sub o ploaie rece şi continuă. Lumina săracă a becurilor spînzurate în părţi ne dezvăluie treptat şapte pelerine albastre şi şapte lămpi de miner, dispuse în conturul puţului, asemenea corolei unei flori. Îmi trece prin minte că m-aş putea folosi de o atare metaforă în reportajul pe care mi l-am propus. Chibla se opreşte în dreptul celor 7 muncitori, pe o platformă din scîndură. În acest decor rece şi dur, de sub gluga fiecărei pelerine ne întîmpină priviri calde. **„E schimbul lui Vasile Baciu"**. Prezentarea mi se pare peste mînă, dar aici oamenii nu au complexe şi trec uşor peste convenţii. Pentru fiecare, înşelata — aşa se cheamă şi locul şi punctul de lucru — reprezintă o premieră profesională. Între ei sînt şi doi militari în termen veniţi, alături de alţii, la Siriu, în ajutorul constructorului. În colivie, Bujor e cioban, iar Cîmpeanu, drujbist. Îi întreb : „cum e ?" şi nu-mi răspund lăsîndu-mă să trag eu concluzia. Zîmbim cu toţi cei de faţă, fiecare cu gîndul lui. Mihai Ursache, Petre Neagu, Ion Stroe şi Nicolae Ciociu, minerimineri, îi privesc pe cei doi cu un aer protector, părintesc. Limitele atît de strînse ale pereţilor acestui front de lucru îi apropie pe mineri şi la propriu şi la figurat.

Chitan abate discuţia, explicîndu-mi tehnologia de înaintare şi betonare. Ultimii metri pînă la cota de întîlnire cu linia imaginară care trasează în subteran galeria de aducţiune vor fi excavaţi în aceste zile de sfîrşit de an. După cota 100, puţul va mai înainta însă cîţiva metri, acest fund de sac (plin cu apă) reprezentînd suprafaţa de „aterizat-decolat" a coliviei.

Chibla care ne-a adus în subteran marchează, asemenea unui fir de plumb, centrul platformei de lucru. Coborîrea noastră se cunoaşte. Orice om în plus în acest cerc cu diametrul de 5 m încurcă.

Se repetă semnalul de plecare şi refacem drumul în sens invers. Ne întoarcem din miezul muntelui aproape uzi, în ciuda echipamentului de protecţie. Acelaşi Chitan îmi atrage atenţia că, la fiecare 4 ore, minerii ies să-şi schimbe hainele şi să mănînce. Mă gîndesc la acest dus-întors repetat, la privirile care se izbesc zilnic de orizontul acesta insignifiant prin dimensiuni, dar atît de nelimitat prin semnificaţii.

Confruntarea cu tine însuţi mi se pare aici, mai mult ca oriunde, la oricare alt loc de muncă, de neevitat. Aici, eşti, atît de aproape de tine, încît e imposibil să te ocoleşti.

Îmi revine obsedant în minte dialogul cu Vasile Panait. Am sentimentul că această existenţă ca multe altele aici, aparent lineară, aparent monotonă prin continuitatea în aceeaşi meserie şi în acelaşi cadru, devine — refăcută în această lumină — o superbă poveste despre oameni şi despre dăruirea lor. Fiindcă, atunci cînd cînd stai atît de mult timp în imediata ta vecinătate, nu se poate să nu te întorci mai mult înspre tine, să nu-ţi pui întrebări şi, mai ales, să nu îţi evaluezi fiecare gest. La 40 de ani, cîţi are omul acesta, socoteşte doar pe cei 23 de minerit. Se mai întoarce cu nostalgie la satul lui, Români, într-o Moldovă căreia îi mai aparţine doar printr-o copilărie încărcată de griji şi prin casa pe care şi-a făcut-o în speranţa unei reîntoarceri definitive, mai tîrziu. Ce ştie sigur, este această apartenenţă aproape indisolubilă la şantier şi faptul în sine îi asigură un echilibru reconfortant. Tot ce a realizat în viaţa lui, de familie chiar, se leagă strîns de această lume a şantierului cu care s-a contopit de aproape un sfert de secol.

Dar ne apropiem de ieşire şi pe ultimii metri, înainte de suprafaţă, capacul puţului se deschide aducîndu-ne în strictă actualitate. Chibla e trasă la „rampă" şi coborîm.

Ochii se reobişnuiesc cu distanţele, gîndurile se ordonează iarăşi după luminile şi rigorile cadrului.

Descopăr că timpul trece şi mă grăbesc.

Ştefan Iovan

«Republica» — sculptură de Justin Năstase

Tricolorul

arde-n luturi sînge de străbun
ard şi visele lui Horia în munţi
doina noastră-i tricolorul
ce-l purtăm în inimi şi pe frunţi

steagul ţării-fulgerul frumos
ce-şi slăveşte faldurile-n sori
trec iubirile de glie către astre
ard în inimi cele trei culori

mai presus de cer e tricolorul
ce-l purtăm în inimi şi pe frunţi
arde-n luturi sînge de străbun
împlinite-s visele şi-n munţi !

Gheorghe Daragiu

Cumpene de ţară

Laudă ţie, limbă românească
izvodire veche
arsă-n lăcrimari !
Rug statornic, iată, glia
sub chemări
te primeşte
floarea să-ţi rodească.

Peste toate
guri te murmurară
munţii celor fără nume veşnicii
Bucurie,
Preatulburătoare fii
azi menire- în cumpene de ţară,

Căci din vatra-ţi,
pontică oglindă
ea,
vocala,
suie puls cutumiar
spre cuvîntul
ce-n izbinda clipei, dar,
cu mirare
vorba ne colindă.

Petru Solonaru

30 Decembrie

Zi de ultimă împlinire a anului,
clipă de sărbătoare a Libertăţii
în lumina cea mai cristalină
din cîte au fost vreodată,
zi a jocurilor tale
nu puteai veni decît acum,
cînd mi-e sufletul atît de alb
şi copiii au obrajii de forma
florilor de crăciunese,
se-nvîrtesc în cerc cu porumbeii,
cum te-am scos din uz
pentru totdeauna Doftană,
zi cînd sorbim ultimul pahar
din marele poloboc cu roşul
vinurilor albastre ale Republicii
şi nu pot fi decît adevărat,
recules, desigur prin văzduh,
prin aer simt respiraţia trecută
a eroilor, oameni ai patriei
române, bimilenare.

Sandu Stelian

Republica

În pămîntul patriei
Încolţeşte sămînţa
Să ne hrănim
Cu rodul ei fiinţa.

O piine nouă
Dospeşte-n plămadă
Şi-o altă primăvară
Sub zăpadă.

Republicii Române
Azi, noi contemporanii,
Îi măsurăm
În Om-lumină anii.

Dumitru Drăgan

Mihai Rusu : „Aniversare

ORAŞUL

Şi eu am 30 de ani, nu mă cheamă Geo Bogza, şi am coborît în gara Mizil la 45 de ani, 7 luni, 15 ore şi 6 minute după cunoscutul autor. Nu era luni, era vineri. Sigur, mai trecusem de nenumărate ori prin gara Mizil dar, de fiecare dată, am aminat oprirea din compasiune : care ce-or fi avînd toţi cu Mizilul ? Să-l aleg numa' pe conu' Iancu : Vine bine merci la Mizil, este găzduit de conu' Leonida, şi pe urmă aţi văzut ce i-a făcut ?! Să fie de vină onomastica ? Izul oriental al numelui ? Poate vine de la mizilic ? În fine ! Mi-ar fi prins bine o trăsură, îmi zic, cînd aflu că în Mizil nu circulă nici un autobuz. Nu-i vorbă, distanţele se pot parcurge cu piciorul, dar prestigiul urbei ? Dau s-o iau pe drumul prăfuit paralel cu Gara, dar nu-l găsesc. Nu mai sînt drumuri prăfuite la Mizil ! Caut casele anoste şi găsesc adevărate vile ! Încerc să-mi alung privirea peste imaginea rurală a urbei şi mă poticnesc într-o superbă bază sportivă a tineretului din Mizil. Fac preţ de vreo 20 de paşi şi se iţeşte dintr-o grădină, Şcoala generală nr. 1 din oraş. Altă făină se macină acum la moara Mizilului ! Pun deoparte reportajul celebru, fiindcă îmi dau seama că oricum aş pierde trenul de peste 175 de minute care m-ar duce la Buzău. (Modificări sînt şi în mersul trenurilor : următorul tren este la 117 minute şi următorul următorului, la 262 de minute !) Nu mă abat încă pe la Primărie. Hoinăresc pe străzi. Văd blocuri şi bănuiesc apartamente confortabile în care stau cei ce au devenit „republicani" (parcă republicani, dar altfel, erau şi pe vremea lui nenea Iancu), lucrători în întreprinderile de rang republican ale oraşului : „Relaxa", mai exact Întreprinderea de mobilă tapiţată şi produse din tapiţerie, Întreprinderea mecanică, Filatura de lînă, apartamentele celor care lucrează la Tohani, cine n-a auzit şi n-a gustat produsele de Tohani ! — le ştie şi străinătatea ! Mă surprind că vreau să intru într-un magazin să-mi fac oarece cumpărături şi nu ştiu exact, sînt subjugată reportajului celebru, sau sînt de vină superbele vitrine avînd expuse produse frumoase şi de bună calitate ? Constat cu plăcere că-mi place hoinăreala prin acest oraş-grădină, sau oraş cu grădini, că-mi place să surprind privirea ironică din ochii mizilenilor, deh, sînt ploieşteni ! Îmi place să mă prind în vorbă cu ei. Prilejuri sînt multe şi locuitorii, simţindu-te interesat de oraşul lor, îţi spun multe, chiar dacă discuţia se înfiripă în faţa cinematografului modern, unde lumea aşteaptă la bilete pentru o coproducţie color. Şi aflu, şi-mi place, că în fruntea oraşului este un om de toată nădejdea, un gospodar adevărat. Spun multe şi de toate, dar nici un repros, ceea ce, cum să nu recunosc, mă surprinde. Mă gîndesc să ajung totuşi la Primărie, să-l cunosc pe acest om exemplar, dar nu mă pot împiedica să mă opresc în Lipscanii Mizilului, să admit bunul gust al exponatelor şi civilizaţia comerţului. Şi-n drum, mai fac două popasuri — este derogarea mea de la regulă : mă opresc în şcolile aşezărilor, pentru că eu cred că localităţile se văd cel mai bine în şcoală — la Liceul agroindustrial şi la Liceul industrial. Două licee ce-şi au deja renume şi tradiţie, două licee în care elevii ştiu să scrie bine, să gîndească bine, în care elevii au o cultură generală serioasă. Îmi place. Şi tot nu mă opresc la primărie. O ocolesc şi mă opresc la „Relaxa". Prea se spun multe lucruri despre această întreprindere, şi prea cunoşteam eu Mizilul industrial numai după etichetele sticlelor de oţet. „Relaxa" este o firmă serioasă bine cunoscută în R.F.G., Olanda, Elveţia, ca să amintesc doar cîteva dintre recentele parteneare ale întreprinderii. „Made in Romania" scrie pe etichete, dar ei, — ei, muncitorii întreprinderii — ştiu că asta înseamnă „Made in Mizil" şi le place acest lucru. Şi mie îmi place. Ajung, în sfîrşit, la Primărie. Îl cunosc pe primar. Brusc, mă scuz şi plec repede. Bineînţeles, la Telefoane. Caut cîteva fise şi mă gîndesc : să sun la Buzău, sau la Bucureşti ? Prefixul Mizilului este 972. Nu mă mai întorc la Primărie. Simt că mă întristez şi mă bucur în acelaşi timp, ca la o moarte şi ca la o naştere : a murit Mizilul, s-a născut un alt Mizil. E mult mai bine aşa !

Desen de Sabin Ştefănuţă

Mioara Vergu

Republica la ora marilor împliniri

Urmare din pag. 1

Este acest îndemn, în întregimea sa, pe potriva unor scopuri pe cît de nobile pe atît de exacte şi necesare. După anvergura economică şi socială a împunătorului edificiu pe care îl reprezintă anul viitor şi către care urcăm, acest îndemn dobîndeşte şi forţa unor convingeri şi precepte în permanenţă înnoitoare. Vom urca, deci, urcăm odată cu noul an spre împlinirea în cifră rotundă şi în durată a celei mai fertile epoci din istorie, Epoca Nicolae Ceauşescu. Şi pe cît de complex, pe cît de dinamic, pe cît de bogat în traiectele şi reperele sale economice devenite lege de gîndit şi acţionat, pe atît de înalt şi răscolitor se arată el, acest an care încheie arcul de pod al celor două decenii de la evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului şi lansează mai departe un program ce încununează anii '90 şi mai departe sfîrşitul de mileniu.

Încheiem un an cu satisfacţia unor evenimente deosebite şi a unor realizări care fac operă de pionierat în toată istoria edificării noastre socialiste şi constituie, după cum pe bună dreptate s-a spus, expresia însăşi a capacităţii creatoare a poporului român, a libertăţii şi demnităţii sale, a unităţii de nezdruncinat în jurul partidului, a secretarului său general. Se cuvine să ne spunem, să întărim aceasta ca pe o vie şi neştirbită profesiune de credinţă, acum în prag de an nou, de Ziua Republicii, sărbătoarea care, prin vocaţia şi destinul ei, ne-a cuprins şi ne-a consacrat în cel mai deplin sens şi pe cel mai larg temei ale continuităţii şi dăinuirii noastre ca fiinţă naţională, în exercitarea tuturor drepturilor şi libertăţilor poporului. Un act de rezonanţă istorică dar şi politică în cel mai înalt grad. El a primit, odată cu înălţarea ţării pe cele mai cutezătoare trepte de progres şi civilizaţie, în epoca înnoirilor şi împlinirilor sale cele mai rodnice, şi întărirea prin jurămînt, vocaţia şi întreaga identitate de spirit ale celui dintîi preşedinte al României, primul preşedinte al Republicii Socialiste România.

„Preşedintele Nicolae Ceauşescu este un om de stat de înaltă valoare, angajat activ în lupta pentru pace şi destindere internaţională, pentru apropierea între popoare, un promotor al păcii şi cooperării internaţionale. Sub conducerea sa înţeleaptă, România este o ţară puternic angajată în lupta pentru pace, pentru dezarmare şi, în primul rînd, pentru dezarmare nucleară". Este o apreciere recentă aceasta, una dintre multiplele aprecieri care s-au făcut şi se fac în lume la adresa preşedintelui nostru. Un om al păcii, al construcţiei acesteia, un om al salvgardării condiţiei umanităţii şi al făuririi unei lumi mai bune şi mai drepte pe planeta noastră. O proeminentă personalitate a vieţii internaţionale care a dus şi duce faima şi prestigiul României tot mai departe în lume, apărînd cu ardoare ideile înţelegerii şi cooperării, ale independenţei şi suveranităţii, o proeminentă personalitate şi una dintre cele mai distincte şi distinse conştiinţe ale contemporaneităţii. Ne amintim că în plenul unuia dintre organismele democraţiei noastre socialiste secretarul general al partidului sublinia faptul că aprecierile făcute la cel de al XIII-lea Congres despre situaţia internaţională se adeveresc juste şi stau la baza întregii noastre politici externe. Evoluţia evenimentelor internaţionale din ultimul timp demonstrează că ne aflăm într-o etapă hotărîtoare a viitorului umanităţii şi că acordăm o mare însemnătate mişcării pentru pace din Europa şi din întreaga lume. **Numai printr-o participare şi mai largă a maselor populare, a popoarelor de pretutindeni la lupta pentru dezarmare şi pace** — spunea — **se va putea determina obţinerea de rezultate bune, se va asigura cursul nou, spre destindere, spre soluţionarea problemelor complexe, în interesul păcii, al independenţei şi libertăţii tuturor naţiunilor lumii !**

Încheiem un an sărbătoresc, un an jubiliar, anul celei de a patruzecea aniversări a libertăţii noastre, anul celui de al XIII-lea Congres al partidului şi păşim, sub semnul încrederii, al certitudinilor spre lumea unui nou an, proiecţia în relief economic, moral-politic şi social a duratei şi experienţei propriei noastre munci şi vieţi, un triumf al duratei înseşi a ţării, a istoriei în toată cuprinderea ei. Şi, de fiecare dată, desigur, ne gîndim la clipa solemnă, ca un mesaj, atît de cinstitei şi frumoasei urări : La mulţi ani !

La mulţi ani ! — spunem ţării şi conducătorului ei. La mulţi ani spunem partidului şi conducătorului său. Asemeni unei uriaşe şi solemne rostiri în destin, acestei uriaşe şi profunde îngemănări — partidul şi ţara — care se identifică odată mai mult prin dorinţa, prin puterea, gîndirea, voinţa şi fapta de mai bine ale celui aflat de două decenii în stima, iubirea şi preţuirea întregului popor. La mulţi ani tovarăşei sale de viaţă, remarcabil om politic şi savant de renume mondial.

Ştiinţa, literatura şi arta au primit şi primesc limpezimea de spirit care a transformat într-o adevărată epopee realitatea ca şi istoria ţării şi formează, asemeni acelor izvoare veşnic vii, matca şi orizontul oricărui demers creator autentic, formează cîmpul şi sfera de gravitaţie ale răspunderii pe care o implică existenţa prin creaţie şi vocaţia de a crea, de a scrie pentru popor şi a trăi împreună cu poporul. Este motivul, şi încă nu printre cele din urmă, în dreptul căruia urarea de sfîrşit şi început de an se conjugă la modul şi la altitudinea unei întregi epoci, ale sensibilităţii, ale datoriei, ale angajării care-i dau sens şi durată. La mulţi ani !

Sentiment de ţară

E-atîta Românie în sufletul ce-l port
C-aud cîntînd străbunii din tulnice prin mine
Şi-i văd suind prin veacuri, din cerul ţării cort
La Podu-Nalt, Posada, la Baia sau Rovine.

E-atîta Românie în fapte şi gînduri
Şi-n tot ce se înalţă pe strămoşeşti meleaguri
Încît şi curcubeul din glia de trăiri
Culori îşi împrumută din ale noastre steaguri.

Mi-i dor

Mi-i dor de-acele dealuri cu calme ondulări
Ce-şi oglindesc prin riuri spinările solare.
De paşii mei cei tineri opriţi de întrebări
Făcînd printre mistere o leneşă cărare.

Mi-i dor de-o descălţare pe zgrunţurosul drum
Şi-o oră de visare pe-o-mbătrînită punte.
De vechea mănăstire ca un clăbuc de fum
Nicicînd pierit din coasta azurului de munte.

Mi-i dor s-ating cu mîna minunea din cais
Şi-apoi să-i duc spre gură mireasma
îndulcită.
Să dorm la sînul verii acoperit cu-un vis
Cînd Luna pune aur pe frunze de răchită.

Mi-i dor de glasul mamei şi anii ei cărunţi,
De un izvor în care în loc de flori cresc stele.
De serile divine ce coborau din munţi
Şi fermecau privirea copilăriei mele.

Constantin Atomii

Ţară deschisă

Fulgeră lumina
se leagănă văzduhul
şi vremea se înnoieşte

În pilpîire de culori
o patrie de cer
zvîcneşte.

Libertatea se măsoară
cu ciorchina
în ţara deschisă.

În zborul pur
tăiat în linii
şi dăltuit în piatră

privesc soarele
prin anii Republicii.

Mihai Culman

Poeme de CEZAR BALTAG

Drum

Nu mai suntem aceeași
nici eu, nici basmul
nu mai avem nici inelul
s-a schimbat și zina
am trecut un riu
am trecut o vale
și plopi fosnind nevăzuți
au schimbat povestea

au schimbat toată
povestea

Păsări în amurg

Dezgheață-te, lume, dezgheață,
un clopot imens ne desparte,
aripile-s tot mai în ceață,
inima tot mai departe

Rotește-te, lume, rotește
și tu soare du-mă în vară
orizontul mă părăsește
prietenii încep să dispară

Nu zărisem că norii aleargă
și nu bănuiam că-i furtună,
eram opt, eram cinci, eram
patru
și parcă zburam împreună

Parcă ieri mai era dimineață,
soare-n valuri și-acuma-i doar
nor.
Sunt o pasăre singură-n ceață
și abia mai știu dacă zbor...

Merry go round

vine o vreme
cînd nu mai poți fugi

vine o seară
cînd se îngreunează aripile

vine o clipă
cînd te ajunge umbra din
urmă

cît mai am copile
pînă la chindie ?

dar în valea asta
nimeni
nu știe
cînd apune soarele

Cade seara ca o funie goală
lîngă stîlpul înalt

Stați strigă osia. Jocul
a încetat.
Nu mai văd. Dezlegați liniștea.

Purtătoarea de semn

E destul să vii
și aleea pe care calci
dintr-o dată dispare

și se vede cerul gol
ca și cum n-ar fi fost
niciodată
copacii

Poate doar
numărînd stelele
să ghicim aici pădurea
care a dispărut

copacii care s-au topit
oasele care
încă nu vor să se nască

E deajuns să apari
și ușa la care
bați
e pierdută

Ritual de dragoste

Pasăre măiastră
într-un vîrf de soc,
cu un ochi de apă
și un ochi de foc,
din creangă albastră
lumea o adastă

O stea, altă stea
înc-o stea, cealaltă stea
apoi steaua cea de nea
și steaua de-alături
iar a șaptea stea e ea
Doamna Zărilor
Steaua stelelor

Stai omule nu pleca
în dogoarea ta
că te-i mistui în ea ;
cine te-a-nvia ?

Mîna-n păr ți-am adiat
ochii ți-am îngreunat

Șoapta asta vine
din gînd de la mine
dar lumina ei e dată
de-o Fecioară Maiinaltă

Din prelungi pridvoare
ea cum înțelese
dalba mea chemare
nesmintit purcese

poale străvezii a întins
lucirile s-au aprins

iat-o cum coboară
pe-o scară de ceară
căușul de stele
vine să-l răstoarne
din palmele mele
la tine în carne

Cutreiere-ți trupul
soli cu facle repezi
stelele din stupul
țărinii ce-o lepezi

țăndări de inele
în oasele mele
clinchetit de zale
în oasele tale

O stea, altă stea
înc-o stea, cealaltă stea
apoi steaua cea de nea
cu steaua de-alături
și mai sus de toate ea
Steaua Stelelor
Doamna Zorilor

Mîna-n păr ți-am adiat
ochii ți i-am dezlegat...

Soare, Doamne mare
răsai cu iertare
că tu cît ai dormit
eu te-am limpezit
și-acum te-am lăsat
alb și luminat

Ai murit.
Ai înviat.

Fantoma

Fantoma :
model de indărătnicie
un model
printre altele...

nu caută motivarea
prezenței sale,
trece mai departe
lipsindu-i poate numai
convenția
de a rămîne

pleacă grăbită
părînd că dorește
să o însoțesc numai pînă
dincolo de chip...

„De obicei ne întoarcem —
altfel de cum am plecat
ba chiar ne ferim
să revenim cu păreri
preconcepute
de aceea
nu-ți dăruiesc decît asta"

și-mi lasă o clepsidră înaltă
pe care scrie

trece, nu o vezi,
se strecoară, nu prinzi de veste

Ultimul văl

Totu-i încă drum ;
lutul poartă vina ?
Doamne, ca un fum
a zburat Grădina

Semnele s-au șters
din cartea ființei
de cînd am ales
Pomul cunoștinței.

Sub izvorul mut
a-mpietrit ograda.
S-a tot așternut
viața ca zăpada.

Unde e oglinda,
Grădinarul, unde ?
Lumea e doar tinda
celui ce se-ascunde

Vino, strigă floarea,
unde ești acuma ?
Te-a răpit dogoarea,
Te ascunde bruma.

Se-ndesesc scaieții,
pietrele și spinii
către Pomul Vieții
din miezul grădinii

Fața Ta innoptează,
umbrele-o pătrund...
dar o revelează
cele ce-o ascund.

Întuneric ninge,
dinspre galaxii
lumea mi se stinge
între dioptrii

Dincolo de ele-i
numai inviere...

Nevederii mele
toate sunt Vedere.

Săritură

sau poate zborul
de pe o trambulină de foc

și deodată marea
orizont de planetă străină
trîmbă a unui vulcan lichid

infernul
secetă cu gîtlejul fierbinte
tunet, zăpadă carbonică
uimire de nestăpînit

avalanșă a îngerilor
sau poate lumină ca și cum
se ridică munții într-o secundă
și tu cazi circular odată
cu magma
orbitor
în nucleu

apoi raiul
prăbușire cu o mie de aripi
ca și cum ai zbura

Cine a aprins ?

Cine a aprins luminarea
la care îmi citesc viața ?

Dau o filă în urmă
și încerc să reinnod
întîmplarea
peste care sărisem

Dar flacăra coboară
coboară

„Lumină, save our souls
ci, mai ales apără-ne
de noaptea de dedesubt
de văpaia din inimă"

Dar ceara se tot topește
și flacăra coboară
mută ca un far
călăuzind într-o noapte cu
ceață
o corabie
care vine tot vine
care se apropie se tot apropie
sau care nu mai poate înainta
sau care
se îndepărtează

Cuvîntul

Nu mai poate fi scris
pe nimic
silabele lui ard piatra

ca o lavă
ce-ți topește buzele numaidecît
nu mai poate fi rostit
niciodată

Am dat să-l scrijelesc
și de la prima literă mîna
mi-a luat foc
și gura cu care am vrut să-l
pronunț
s-a făcut stea

Luminează. Atît.
Nimic nu poate spune

Nici măcar : Ard.
Nici măcar : Nu mă atingeți

Dar, priviți-le : e aici. Din nou
Lumea poate începe

Toamnă

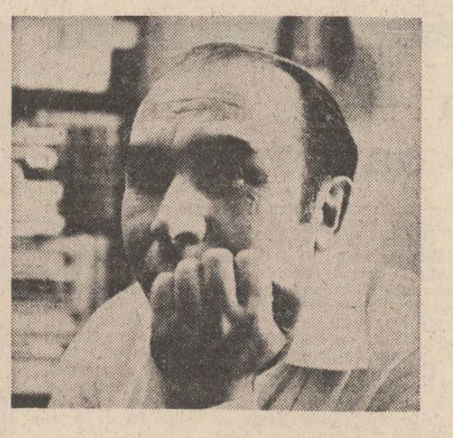

ion lăncrănjan

„Cerbul de care vorbea Calae, spuse Ion într-un tîrziu, timp în care lumina țiui îndelung peste poiană și peste păduri, a murit pe o vreme ca asta, pentru că asta-i vremea lor, azi-mîine încep să boncăluiască... Și cînd încep, nu mai isprăvesc, dimineața și seara, dar mai ales seara, fac muntele să sune și să vuiască... Ba se aude unul dintr-un loc, ba-i răspunde altul din altă parte : Uau-uau-uau-ăăă-ăăă-ăăă-uah-uah...".

„Dar ei, întrebă Gyuri de formă, fiindcă el era nedumerit, peste măsură, că Ion vorbea de altele, după tot ce auzise, au un soroc al lor, o zi anume, cînd încep să boncăluiască ?"

„Un soroc au, dar nu și o zi anume, răspunse Ion în același fel, ca de departe, prin septembrie îi năpădesc floarele iubirii... Atunci încep ei, în luna în care sîntem noi acum, să iasă din singurătățile lor și să boncăluiască... Citeodată, îmi spunea un pădurar, nu Calae, altul, încep mai devreme, altădată încep mai tîrziu..."

„De ce ?! stărui Gyuri cu mai mult interes. Ce-i determină să se poarte în felul ăsta ?"

„Nu se știe... pădurarul acela zicea că ei, cerbii, și ciutele, bineînțeles, prevăd vremea, o presimt cu mult înainte, fără greș... Și că dacă iarna va fi lungă ei intră mai tîrziu în vremea iubirilor... Trec și în octombrie citeodată, ca să nu le piară spița, să nu fete ciutele pe vreme rea, în zăpadă și frig, cînd nu-i nici hrană prea multă..."

„Și cum de simt ei ce va fi ?!"

„Nu se știe, e o taină a lor, cum sînt atîtea altele, pe care nu le-a dezlegat nimenea... Pădurarul care mi-a povestit de treaba asta zicea că a verificat personal — chiar așa zicea : am verificat personal — și că se împlinea de fiecare dată ce era să se împlinească : dacă cerbii începeau să boncăluiască devreme, iarna era scurtă, iar dacă începeau să boncăluiască mai tîrziu, iarna era lungă și grea..."

„Dar tu i-ai văzut vreodată de aproape ?!"

„Pe cine ?"

„Pe domnii cerbi, pentru că văd că ești îndrăgostit de ei, parcă ai fi în călduri și tu !?"

„Într-un fel și eu sînt în călduri, doar că ale mele sînt mai altcum : sînt pline de dor și de jele, citeodată, iar alteori sînt răscolite de pofte, cum nici nu credeam că se va mai întîmpla... Că eu, drept să spun, mă credeam amorțit, mă gîndeam și ziceam că-i gata, cam atita a fost să fie, cînd colo, ce să vezi — să vezi și să nu crezi ! — s-a trezit cerbul din mine, a fost trezit, de fapt, de către o anumită muiere, care-i mai fainâ și-i mai altfel decît toate... Ea m-a făcut, cum-necum, să-mi aduc aminte de mine însumi, că sînt om în putere, sînt în floarea vîrstei, cum se zice, cu toate că nu mai sînt tînăr..."

„Și cine a fost muierea asta, întreabă Gyuri cu un glas aspru și uscat, strunit totuși, cine-i muierea aceea năzdrăvană ?!"

„Erjika, măi Gyuri, ea a fost, ea este, cum cred că ai înțeles și tu !?"

„Am înțeles, îi drept, e adevărat !..."

„Atunci de ce ai mai pus întrebarea asta ?!"

„Să zic și eu ceva, să nu tac !... Ce, tu de ce mi te-ai apucat să vorbești de cerbi, după ce ți-am povestit eu ce ți-am povestit ?!"

„N-am făcut-o dinadins, să știi !..."

„Dar de ce, mă ?"

„Pentru că mi-am adus aminte de anumite lucruri, m-am gîndit la unele și mi-am amintit de altele, cum se întîmplă citeodată..."

„Da ?!... Foarte interesant, mă !..."

„Nu știu dacă e interesant, dar e adevărat, întocmai !..."

„Se poate, dar ce-i cu cerbii, deoarece văd că-i lași și pre ei deoparte !?"

„Nu-i las, n-ai grijă... Tocmai asta vroiam să-ți spun, că-i lucru cu nimica dacă îi auzi și nu-i vezi... Eu am avut norocul asta : să-i văd !... M-a luat un pădurar și m-a dus la un observator, care e ca o căsuță de scîndură, în pereții căreia sînt tăiate trei ferestruici... Am mai fost odată, dimineața, dar atunci n-am avut noroc, am auzit cerbul cum boncăluia, cerbii, de fapt, că erau mai mulți... Pe unul l-am și văzut, de departe însă... Era ceață cînd am ajuns noi, ceață mare și grea... Numai culmile erau atinse de lumini, pînă pe la jumătate... Încolo, numai ceață, de nu se vedea nimica... Și după aia, cînd s-a ridicat ceața, plantația s-a umplut de lumini, de era și mai greu să-i vezi... S-au rărit și boncăluiturile lor, ale cerbilor... Una însă tot se auzea, de pe-aproape... Pădurarul mi-a făcut semn să mă țin după el și să merg cu grijă... Dar eu, om de cîmpie, umblam cum umblă ursul prin smeuriș : nimeream numai peste crengi, călcam în gropi și făceam o larmă așa de mare, că bietul pădurar nu știa ce să mai zică... Îmi făcea mereu semne, necăjit... După aceea mi-a făcut deodată alt semn : să mă opresc, oprindu-se și el, în poziția în care se afla, parcă am fi fost pe front... M-am oprit și am așteptat... El îmi făcea semn să mă uit într-un anumit loc... M-am uitat, m-am holbat că prostul, dar n-am văzut nimica... Și-atuncea, m-am apropiat și mai mult de pădurar, să-l întreb unde era sălbăticiunea... Abia atuncea am văzut-o, pentru că cerbul zăcea, sta culcat, sărind în picioare pe urmă, cînd m-a simțit pe mine, țîșnind cum țîșnește rîndunica în zbor, că numai pasărea asta mai face asemenea mișcări, cum fac cerbii !..."

„Da, și ?!... L-ai văzut ori nu l-ai văzut !?"

„L-am văzut, cum să nu, numai citeva clipe însă, pentru că el odată a fost pe culme, de unde s-a mai uitat o dată înapoi, către locul unde stăteam noi... S-a uitat cum se uită omul, cum spunea Calae că face cerbul acela al lui, care pare sau poate că chiar este așa : năzdrăvan, cum n-a mai fost altul, cum nu poate fi decît cerbul, dintre toate făpturile pădurii !..."

„Și de ce numai el, mă rog frumos ?!"

„Nu știu, Calae ar putea să ne spună... Ce știu eu e că ți-l întipărești greu în minte, după ce l-ai văzut... Te uiți la el, îl vezi bine, cît îl vezi, după aceea, cînd a dispărut, cînd s-a topit el în lumină, cînd s-a scufundat el în apa ierburilor, ori cînd a intrat în pădure, te întrebi dacă l-ai văzut, dacă nu ți s-a năzărit cumva... Din cauza mersului, pesemne, din cauza felului cum umblă el prin lume, parcă ar pluti, parcă n-ar fi cît un bou de mare !?... Nici calul, cel mai ager cal, cel mai iute, nu umblă cum umblă cerbul !... Calul e smucit în mișcări, e abrupt în tot ce face, chiar și-atunci cînd fuge ca vîntul... Dar cerbul, ori că fuge, ori că merge pas de voie, plutește, mă, de nici nu-ți dai seama cînd s-a dus, cum s-a scufundat el în neguri sau în lumini !"

Abia atunci, abia acum se convinsese Gyuri că Ion vorbea de cerbi fără nici un scop, își amintise de ei și-i spunea și lui ce văzuse, ceea ce nici nu era rău — „nu-i rău de fel, deoarece poveștile mai sting încordările dintre oameni, îi îmblînzesc, oricum, îi fac să mai uite de necazuri !..." Îl întreabă, tocmai de aceea, cum a fost seara, cînd au stat „în observator", iar Ion nu numai că nu se lăsă rugat, se încălzi și mai tare, deveni mai melancolic, parcă ar fi trecut de curînd prin împrejurările acelea — „parcă ar fi el însuși cerb, în vreme ce Erjika e ciută, una din ciute, drept pentru care s-a încălzit dumnealui așa de tare, fire-ar el al dracului să fie, că dacă îl mai prind odată pe la mine, nu îl mai iert !... Dacă ajungem cu bine acasă !... Dacă ajungem !?... De ce să nu ajungem ?!... Le facem astăzi pe toate, să le golim ăstora muntele, cum sună ordinul, că de aia ne-a împins președintele la deal, să nu mai aibă el de furcă cu șefii de la județ !..."

„...Seara, își continuă Ion povestea, vorbind în același fel, de parcă lucrurile s-ar fi petrecut ieri, în una din seri, mai ales, a fost grozav !... Nici n-am intrat noi bine în observator, nici n-am apucat să tragem ușa după noi, că cerbii au și început să boncăluiască... Pe departe, ce-i drept, dar au început... Unul de aicea, altul de dincolo... Ziua era frumoasă și limpede, e adevărat, cum ar fi și ziua asta a noastră, doar că nu era așa de caldă... Iar eu, ce să zic, eram așa de prins de împrejurare, că săream mereu de la o ferestruică la alta și-l tot întrebam pe pădurar unde sînt și de ce nu se văd... El mă domolea și-mi spunea, zimbind, să am răbdare... Altfel, zicea el, dacă mă tot foiesc pe-acolo, ei mă simțesc și nu se mai arată de fel... M-am liniștit, ce era să fac.. M-am hotărît să stau neclintit pînă cînd se apropie de noi buciumările mari ale cerbilor... Dar pădurarul, tot el, mi-a făcut semn să mă uit într-un anumit loc... M-am uitat, neîncrezător, fiindcă din partea aceea nu se auzea nimica... De văzut însă se vedea bine... Un cerb, unul singur și fără ciute, venea către noi pe o potecă... Venea și se oprea din cînd în cînd, alipindu-și coarnele de greabăn, parcă s-ar fi alintat pe sine... A boncăluit și el pe la un timp, după ce a părăsit poteca, fiindcă a părăsit-o, fie că ne-a simțit pe noi, fie că nu avea încredere în observatorul acela... A ocolit mult, a suit în zig-zag o coastă întinsă, pînă cînd a ieșit pe culme... Unde l-am văzut cum stătea arcuit în lumină, cum scotea el din piept tunetele care i se grămădiseră acolo toată iarna, toată primăvara și toată vara... C-așa se părea că face, așa făcea : se apleca ușor la fiecare boncăliturâ și-abia după aceea își trimitea peste plantație și peste păduri cîntarea lui mare și puternică : âauu-âauu-âauu !... S-a sucit pe urmă, cînd nici nu ne așteptam, și-a luat-o către noi... Am fost convins de data asta că nu se mai oprește pînă în peretele observatorului... S-a oprit însă, a mai făcut citeva popasuri, adulmecînd și boncăluind... Ultimul popas l-a făcut la mai puțin de o sută de metri de observator, fără a ne lua pe noi în seamă, așteptînd altfel de semnale... Nici n-a trecut mult, cît să-i văd o buburuză de spumă în colțul gurii... Și clipirea ochilor, care era aproape omenească, te rog să mă crezi... Și luminările coarnelor, c-așa avea coarnele, ca niște luminări... Nu în întregime însă, numai la vîrfuri erau așa : ca niște teci de ceară, ca niște pumnale de aur... S-a dus pe urmă, s-a scufundat în lumina de după culme... Altul însă, unul și mai mare — celălalt n-avea, după socotința pădurarului, decît doisprezece ori patrusprezece ani — a venit pînă aproape de noi, să ne ieie în coarne și mai multe nu... Ăsta a venit din dreapta, a plugărit-o mult pe după culme, răscolind luminile cu boncăluitul lui, că așa de tare boncăluia — ăăaaauuu-ăăăaaauuuu... — de mi se părea mereu că trece ceva pe sub noi, o vijîitură de ape, un trăznet pieziș, un lanț de trăznete... Nu-l vedeam, nu-l văzusem la început, și poate că și din pricina asta păreau mai tari cîntările acelea ale lui... Dar și după aceea, după ce s-a arătat el în lumină, tot așa erau, dacă nu chiar și mai tari, atita doar că îl vedeam... Vedeam și ciutele, le-am văzut citeva clipe, fiindcă ele, am băgat de seamă, sînt mai grijulii în asemenea împrejurări, în vreme ce ei sînt netemători... Ăsta, mai ales, habar n-avea, a dat bucium de dragoste către pădurea din cealaltă parte a plantației... A cîntat îndelung, legănîndu-se pe undele pe care tot el le știrnea în munte... Pe urmă a venit deodată către observator... S-a sucit așa de brusc și-a venit așa de iute către observator, încît eu am tresărit și-am dat să mă trag din gura ferestruicii... M-a oprit pădurarul, m-a strîns tare de brat, să stau neclintit... Și mi-a făcut semn cu degetul, să tac... L-am ascultat și-am stat neclintit, uitîndu-mă la cerb cu niște ochi care mai mult l-au nedumerit, decît să-l sperie... Fiindcă s-a apropiat și mai mult, cu pas ușor, ținînd capul într-un anume fel, tot așa, a nedumerire... Ciutele s-au depărtat, au trecut culmea și-au intrat într-un pîlc de brădui... Dar el, nimica, să ne ieie în coarne și mai multe nu... Nu se uita însă la noi cu minie, cum se uită, să zicem, cîinele cînd ți-i dușman, ori cum se uită lupul, ori ursul... Uitătura lui era întrebătoare, cum nu poate fi decît uitătura omului... Era multă mirare în uitătura asta a lui, dar parcă era și tristețe, un alean nelămurit... Altfel, în ce privește înfățișarea lui, trebuie să spun că era măreț în toate : avea optsprezece crengi în coarne, pieptul îi era cum îi pieptul unui taur, doar că era mai înălțat, ca și grumazul, ca și coama de pe grumaz, ca și fruntea, ca și capul, în întregime... Toate erau așa la el, de la arcuirea picioarelor și pînă în vîrfurile albe ale coarnelor... Toate zvîrneau în sus, toate erau făcute pentru înălțare, pentru semeție... Părul îl avea brun-cenușiu, argintiu pe alocuri... Iar o roză îi era ciobită la vîrf... Mult n-am putut să-l cercetez, pentru că el, dacă a văzut că nu mișcă nimeni în observator, s-a sucit și s-a depărtat, s-a dus către ciute, a

Desene de Uca Maria Iov

Burebista

Vreți să știți de Burebista
Avea umbră pe pămînt ?
Vă răspunde semn, nu trista
Fluturare de cuvînt.

Căci de unde pînă unde
Tună norii sfîrtecați
Despre hărțile profunde
De la vechii mei Carpați.

Burebista ? Frunză-n toamnă,
Spaima urmei de copită,
Care așezată-nseamnă
Cernoziom, mormînt sau pită.

Cuta frunții Lui e dealul,
Ochii Lui — fîntîni, fîntîne,
Ține-n palmă tot Ardealul,
Toate Țările Române.

De la El se trage semnul,
El visîndu-l pe Mihai,
Întrebați piatra și lemnul
De le știți vorbi în grai.

Vreți să știți de Burebista
Are umbră pe pămînt ?
Vă răspunde semn, nu trista
Fluturare de cuvînt.

Toma Michinici

18 decembrie 1984

teatru

«Execuția se repetă — Horea»

Străvechiul oraș transilvan Cluj-Napoca a sărbătorit cum se cuvine prin Teatrul său Național împlinirea a două sute de ani de la marea răscoală a lui Horea, Cloșca și Crișan prin premiera absolută a piesei „Execuția se repetă — Horea" de Mircea Vaida.

Piesa lui Mircea Vaida este modernă prin modul de tratare a acestui subiect atît de des abordat și totuși atît de pretențios. Avem de-a face în ultimă instanță nu cu o cronică a răscoalei, ci mai mult cu un eseu poematic.

Remarcabilă este în piesa lui Mircea Vaida totuși arta portretelor. Se impune în prim plan Horea care este văzut ca o proeminentă personalitate a timpului, nu numai națională ci și europeană.

A doua izbîndă ca realizare portretistică este Iosif al II-lea. Monarhul „luminat" este văzut într-o ipoteză puțin obișnuită și deloc avantajoasă : departe de aureola unui împărat atotputernic, Iosif ne apare ca un ins slab, supus presiunilor din anturajul său — și al istoriei ! — incapabil de a decide singur, ezitant pînă la lașitate, sfîrșind prin a patrona o crimă abominabilă : execuția capilor răscoalei. Monarhul este astfel deposedat de toate atributele majestății sale imperiale.

În treacăt fie spus, în portretizarea lui Iosif al II-lea am recunoscut ceva din ironia corosivă, demistificatoare a lui George Bernard Shaw din piesele sale pe teme istorice.

Spectacolul s-a bucurat de regia sigură și fermă a lui Aureliu Manea, o garanție pentru un succes durabil. Manea a gîndit spectacolul ca pe un eseu la lumina rampei, avînd grijă să nu înăbușe sufluI liric al textului.

Interpreții s-au supus cu disciplină și dăruire „comenzilor" regiei, fără însă a-și anula cu nimic personalitatea actoricească. Se impune cu autoritate Emilian Belcin în Horea : prestanț, cu o anume înțelepciune tipică țăranului ardelean răbdător, dar ferm și chiar aspru cînd situația o cere. Este un rol de compoziție, actorul fiind mult sub vîrsta personajului său. Cu atît mai remarcabilă izbînda sa.

Bucur Stan, în Crișan, fără a avea o partitură prea generoasă, a izbutit prin atitudine și gest să realizeze intransigența, neînduplecarea marelui răsculat. Bine conturat Cloșca de Petru Dondoș, emoționant cu deosebire în „cîntecul" său din „Cușca" unde este închis. Ne-a convins de asemenea Ileana Negru (Ludovica) prin cele două ipostaze ale rolului său, de la ostilitate totală față de Horea și răsculați, pînă la admirație și dragoste față de ei.

Tudorel Filimon s-a străduit să realizeze dificilul personaj Iosif al II-lea și parțial a izbutit. Ne-a făcut să înțelegem toată slăbiciunea sa în fața presiunii nobililor maghiari. Numai că ni s-a părut cam monocord, nedispunînd probabil de toată gama necesară rolului.

O mențiune specială pentru Octavian Teuca în Popa Nicolae care a izbutit să realizeze figura un preot ortodox, de fapt mai mult un țăran român costumat în preot, bătrîn bun și înțelept. Și ceilalți interpreți au fost „în rol" reușind să închege un bun ansamblu actoricesc : Victor Nicolae, Ion Tudorică, Marius Bodochi, Ionel Banu.

Scenografia lui Virgil Sviințiu a fost adecvată intențiilor regizorale, recurgînd la simboluri cu semnificații multiple care să sugereze ambianța de epocă.

Discretă și sugestivă coloana sonoră a Anei Marius.

În concluzie, putem spune că premiera absolută a valoroasei piese a lui Mircea Vaida și-a atins pe deplin scopul : Un omagiu pios adus marilor martiri ai neamului românesc din Transilvania anilor 1784—1785.

Cred că această piesă ar merita să fie preluată și de alte teatre cu ocazia centenarului răscoalei și sîntem convinși că se va bucura de aceeași primire călduroasă ca a publicului clujean.

George Timcu

PREMIERĂ LA CLUJ-NAPOCA

plastică

Grigorescu, europeanul

(GLOSE LA O RETROSPECTIVĂ)

● Nicolae Grigorescu aparține ființei spirituale a acestui neam și nici un superlativ nu poate cuprinde încărcătura de înțelegere și adorație a generații întregi de privitori, care au făcut din opera sa un fel de Nord etern al universului lor sensibil. El există în memoria afectivă a românilor, așa cum în geneza culturală a omenirii s-au pecetluit destinele artistice ale unor Fidias, Praxiteles, Michelangelo, Rembrandt, Delacroix, Picasso...

● Audiența amplă și neîntreruptă, de mai bine de un secol, a operei lui Grigorescu l-a adus pe artist în anticamera mitului. Acolo unde, în sufletul românilor, sălășluiește marea tradiție lirică a începuturilor modernității noastre literare — Alecsandri, Eminescu, Coșbuc —, deopotrivă cu efluviile sonore ale primului mare discipol al lui Euterpe la noi — Ciprian Porumbescu. Alăturîndu-mă pelerinajului nesfîrșit al miilor de iubitori de artă de toate vîrstele prin fața pînzelor din retrospectiva de astăzi de la Muzeul Republicii, am înțeles că, într-un fel sau altul, în fiecare dintre noi există, **trebuie să existe**, cîte un Grigorescu.

● Europenizarea picturii românești a început odată cu primele evadări (de dor) ale lui Grigorescu de la Barbizon. Zilele de plein-air petrecute în pădurea Fontainebleau, pe coastele Bretagne-ei, ori pe ulițele de ev mediu scufundat ale Vitré-ului n-au însemnat pentru tînărul artist valah decît descoperirea proaspetei sincerități a luminii de pe colinele subcarpatine natale, la care revenea să-și primenească sufletul și retina ca la un izvor cu apă vie.

● Prudhon, Corot, Th. Rousseau, Millet, toate aceste ecouri se resimt în pictura lui Grigorescu din anii '60—'70, dar toți acești barbizonieni pe care artistul român i-a „conspectat" cu un penel întotdeauna lucid, nu au făcut decît să-i dea mai acut **gustul libertății în continuitate.** Ceea ce a creat pictorul în libertate, adică în peisajul și în spiritualitatea țării sale, a fost mai presus de lecția rusticismului lirizat de tip virgilian a lui Millet. Realitatea luminii și a culorii, așa cum le-a înțeles și le-a împlinit în opera sa Grigorescu după profitabila, altfel, aventură barbizoniană, au impus artelor plastice române exigențe revoluționare compatibile cu agitația europeană ce începuse să sporească odată cu inaugurarea primelor saloane impresioniste.

● Grigorescu a oferit artelor românești pilda unui nou mod de a privi realul și, abia după aceea, de a-l tălmăci cu mijloacele specifice picturii. Așa a ajuns, după întoarcerea din Franța, ca din peisaj să suprime orice obstacol, simplificînd pînă la esență — prin difuze valorații de culoare — cele două planuri cardinale : cerul și pămîntul, ca în antologicul „După ploaie" (sugestie ce avea să facă o adevărată carieră în pictura peisagistică postgrigorescianâ) sau „Pe plai", lucrare în care natura este surprinsă în ipostazele e cele mai genuine.

● O notă care avea să îmbogățească ireversibil evoluția ulterioară a picturii noastre : arta surprinderii în priză directă a realului în momentele lui cele mai expresive. Spunea adesea discipolilor săi : **„Să nu te ții mult după subiect, simte că-l urmărești și se ascunde... Florile de cîmp trebuie să te silești să le faci pe fugă, căci altfel se trec și chipul lor e altul !".** În portret, în peisaj, în compoziții cu tematică istorică, notația riguroasă a elementelor plastice dominante, caracteristice îl situează pe Grigorescu în prelungirea artei romanticilor (ca atitudine și atmosferă, grefate, însă, pe o sensibilitate pronunțat autohtonă), dar și în vecinătatea exprimărilor de avangardă (la vremea aceea) ale primilor impresioniști europeni.

● În arta românească, pictura lui Nicolae Grigorescu a avut forța de deschidere spre modernitatea europeană, pe care, pe un alt plan istoric și estetic, doar frescele Voronețului și ale celorlalte ctitorii bucovinene le-au reprezentat în orizontul Renașterii bizantine.

Corneliu Antim

tîrzie

intrat în luminile care năpădiseră partea aceea de plantație... L-am mai auzit boncăluind un timp, după aceea nu l-am mai auzit... Nu l-am mai putut deosebi de ceilalți, de fapt, fiindcă au început și alții să boncăluiască, de peste tot. s-a stirnit așa un clocot, că mi se părea în cîte-o clipă că-i plin muntele de cerbi... Și poate că chiar era, deoarece ei, în asemenea împrejurări, iau muntele în stăpînire, boncăluiesc și se bat în coarne, trezesc pădurile din amorțire, se poartă, într-adevăr, ca niște stăpîni !...“

„...Dar tu, spuse Gyuri încet, și nu imediat, cum de nu te-ai făcut vînător ori pădurar, dacă-ți plac așa de tare sălbăticiunile ?!“

„Nu-mi plac mie chiar toate sălbăticiunile, răspunse Ion într-o doară, de lup, de pildă, nu-mi place de fel, nici de viezure... Dar cerbii îi iubesc, e drept, îi iubesc pentru ceea ce îi omenesc în felul lor de a fi, pentru semeție și pentru curaj !... Și pentru că sînt singuratici tare !...“

„Și dintre oameni, care îți sînt pe plac, care nu îți sînt pe plac, mai bine-zis !?“

„Da-i limpede, măi Gyuri, că-mi sînt pe plac cei care se asemănă cu cerbii și că-i disprețuiesc pe cei care umblă prin viață cum umblă șerpii prin iarbă !...“

„Iar eu, se grăbi Gyuri să-și concretizeze preferințele, nu pot să-i suferesc pe cei care dau ocol lucrurilor, în loc să le abordeze fățiș !...“

Ion ar fi vrut să întrebe : „cum așa, mă, de unde pînă unde !?“ Nu mai apucă. În deschizătura potecii, în partea pe unde urma să meargă ei, se ivi, ca din pămînt, un grup de oameni, o ceată pestriță și gălăgioasă, străină întru totul de locurile acelea. În fruntea cetei mergea o femeie blondă — „mai mult roșcată decît blondă...“ —, îmbrăcată cu un trening vechi și cam rupt, încălțată cu niște cizme de cauciuc ; alături de ea umbla un fel de om slăbuț și speriat, cu mustața căzută pe oală, cu o privire de șoarece scăpat de curînd din capcană ; în urma lor venea unul înalt și drept, îmbrăcat și el cu ce se nimerise : cu un pulovăr gros, tras de-a dreptul peste o salopetă veche, cu niște pantaloni de ski și cu niște bocanci mari, în picioare (individul se deosebea de ceilalți prin smolirea sa accentuată, fiindcă era negru-tăciune, neagră îi era barba, neagră și fioroasă, negre îi erau mustățile, negre sprîncenele, numai privirea îi era albă, de parcă s-ar fi uitat la lume cu un ochi întors pe dos, răsucit de ură și de scîrbă) : lîngă umărul lui stătea o muiere cocîrjată și urîtă — Ileana o chema —, care îi făcea însă ochi dulci altuia, din urmă, unui pletos bătrîn și cam șleampăt, care fusese măreț cîndva, se cunoștea după cum umbla, fiindcă altfel, acum, era dărăpănat rău de tot ; în urmă și pe alături se foiau alții : un fost actor de circ, cu figură și cu mers de șobolan opărit ; un fost medic, care nu mai avea voie să practice, unul care vroia cu orice preț să semene a intelectual, drept pentru care stătea mai deoparte ; un fost alergător — unul pe care îl chema Simon —, care zîmbea tot timpul (mai mult scrîșnea decît zîmbea) ; un altul cu figură de ogar hămesit ; și alții, cam la fel, plus niște copii ; plus cîinii, niște javre mărunte și iuți, care se înviorară imediat, cînd simțiseră lărgimea și căldura poienii, zbîrlindu-se apoi, cînd auziseră lătrătura lui Bărbat.

„...Bărbat, îi spuse Ion cîinelui său, sculindu-se numaidecît în picioare, cum făcu de altfel și Gyuri — vino încoace !...“

Cîinele nu veni, se dădu însă deoparte, se apropie de Ignat și se uită dintr-o latură la adunătura aceea pestriță și gălăgioasă. O singură dată se suci scurt clănțănînd din fălci către una din javrele grupului, care vroise, nici mai mult, nici mai puțin, să se sfîrcîie pe piciorul lui.

„...Ai văzut, omule, îl întrebă femeia în trening pe Ion, a crezut că-i monument al naturii, a vrut să se pișe pe el !?“

„Am văzut, spuse Ion, întinzîndu-i femeii sticla cu vinars, fiindcă ăștia, veneticii, tăbăriseră numaidecît peste ei, întrebînd de țuică și de țigări (și de **vișchi**) —, ia și bea, că-i tare și-i bun !... Și dă sticla mai departe, că noi mai avem !...“ ,

Înainte de a-i da sticla, Ion aruncă vreo cîțiva stropi peste „mormîntul celor doi oameni“, dar femeia nu înțelese și protestă pe loc — „nu arunca bunătate de pileală !...“ — tovarășii ei de drum — „de drum și de luptă!...“ — făcură la fel, doar Gyuri tresări și se înfioră, fără a spune însă vreo vorbă.

„...Foarte bună, extraordinară ! țipă femeia după ce bău zdravăn. Ia și tu Iorgule, îi spuse ea țiganului aceluia înalt și bărbos, ia și tu Nae !... Luați și beți că acesta este sîngele muntelui !...“

„Asta-i nebună ! se gîndi și se socoti Ion, parcă ar fi avut în fața lui o arătare. Îi așa de apucată că nici nu-și mai dă seama ce zice și ce face !...“ ,

„Și voi, cu ce treburi pe-aicea ? întrebă el, adresîndu-se tuturor. Că muncitori la pădure nu sînteți, nici cu stînele nu aveți legătură!?...“

„Nu, nici vorbă, spuse unul din urmă, noi sîntem culegători de fructe și de bureți !... Dacă te uiți bine la noi o să bagi de seamă că sîntem căzuți toți din căruța vieții, unul într-un fel, altul altfel...“

„N-am băgat de seamă lucrul ăsta ! spuse Ion. Și nici prietenul meu nu cred că l-a observat...“

„Nu !“ spuse Gyuri, bucuros că era și el angrenat în discuția aceea ciudată.

Dar ceilalți, veneticii — „căzuții vieții, prăvăliții și rostogoliții !...“ — nici nu-l luară în seamă. Nici pe Ion nu-l mai luară în seamă. Se perindară însă prin fața lor, de-a dreptul sau pe ocolite — „eu am fost medic !...“, „el ar fi trebuit să fie director !“, „ea e antrenoarea grupului nostru !“, „Iorgu e un fel de Rasputin al orașului nostru !“, „Dabijeanu e alergător de fond, de ala e așa de scăpătat, fondul l-a mîncat !...“, „Doar cel opărit s-a risipit în plăceri !...“, „Ăștia sîntem, ce mai !...“ — goliră sticla de țuică, mai cerură „ceva de supt“, băură și ce le dădu Gyuri, fiindcă avea și el o sticlă în tașca aceea a lui. Iar după aceea plecară, o luară din loc tot așa de brusc, cum veniseră, se depărtară făcîndu-le semne celor doi — „Pa și pusi, mutălăilor !“, „Aveți grijă să nu vă mănînce ursul !“, „Să nu vă fure bau-baul !“, „Să nu vă cherdeți, mă !...“

În urma lor, în poiană se statornici o liniște așa de mare și atît de nefirească, încît lor, celor doi, li se păru, aproape în aceeași clipă, că îi aud pe „ceilalți doi“ cum se întorc de pe o parte pe alta, cum se foiesc sub grămada aceea de pietre sure și atît de felurite. Se auzi efectiv un zgomot la un moment dat, de parcă cineva ar fi vrut să lasă printre pietre, ori chiar ieșise. Nu era nimeni, bineînțeles, doar o piatră care fusese mișcată de ceata culegătorilor își căuta acum locul vechi, foindu-se.

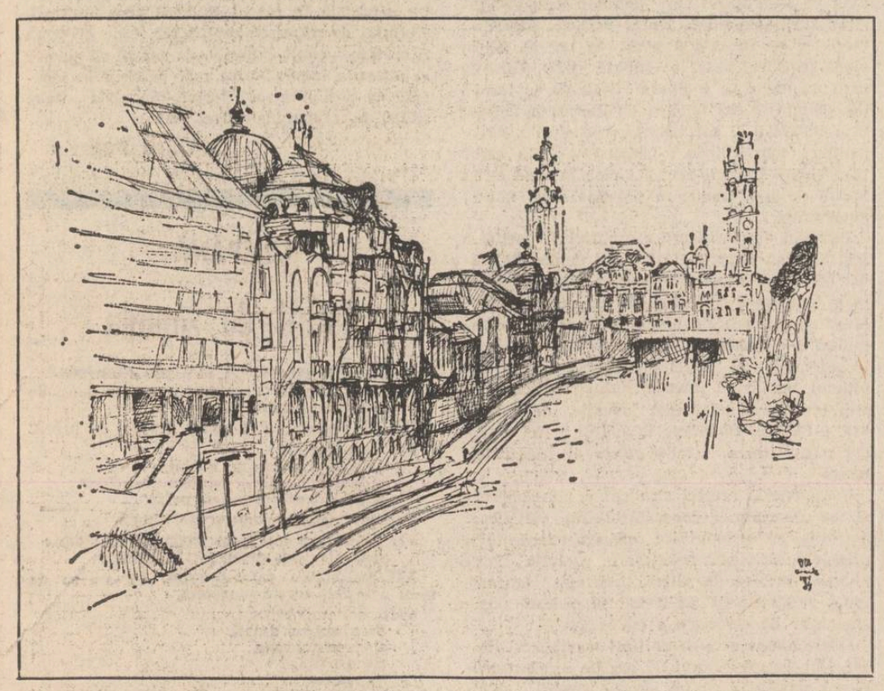

Poeme de GRIGORE HAGIU

lîngă seara care se petrecu

încearcă să răspunzi
fără de da și fără de nu
subt luna ucigașă
lîngă seara
care se petrecu

încearcă să răspunzi
fără de da și fără de nu
lasă pe altul
pe alții
să spună tine tu

încearcă să răspunzi
fără de da și fără de nu
și pe masa lecției de anatomie
pune doar o fărîmă
din moartea care te străbătu

o așchie o scamă
neluată nici de tine însuți
în seamă
oricine știe poate
cîntărită cu alte cîntare
cînd presiunea zeilor scade

și oasele mele cu toatele

cum o mai fi cînd mai scrii
cum era pe vremea
cînd țintă steaua fulgera către
staul
și oasele mele
cu toatele
înmuiate erau într-o baie de
aur

tragi cu tine
înhămat la cioturi arse
la pămînturi înnegrite
o foarte întinsă și aspră
sterpăciune
cu piele gheare și păr
numai de cărbune

pădure străbună
peste mormintele altor păduri
loc bun de însămînțare
iată vocalele ochii vertebrele
iureșul mare și ultim al corbilor
cu aripile scîrțiitoare

stau cu toate simțurile cu toate privirile holbate

oricum ar bate lumina
oricum s-ar întoarce soarele
iarba și piatra și riul
îmi văd numai picioarele

oricît s-ar înălța arborele
pădurea steaua
de-a latul, de-a lungul
niciodată n-o să-mi privească
decît numai trupul

altfel de iarbă de piatră
de pădure de stea
ar trebui să existe
ar trebui născocite
pe mine cu mine însumi
să mă pot vedea

stau cu toate simțurile
cu toate privirile holbate
partea cea mai mărunță și
neînsemnată
a materiei decapitate

în pămînt lupul ursul

pe subt un salcîm
pe subt un șanț
cu sufletul la gură
gîfîind aiurind dîrdîind
cu simțurile desfrînate
damblagit de băutură

deasupra
strigăte panașe surle sirene
cavalcadă multicoloră
vînătoarea adevărată
alunecă fără nuanțe
fără aureolă

în pămînt
lupul ursul
jivina sălbăticiunea fiara
privind cum îi curge singele
încețoșîndu-i umbra
întunecîndu-i gheara

adînc rănit auzul
văzul mirosul gustul
o lipsă gravă de sonoritate
încearcă totuși mai încearcă
bolborosește primele cuvinte
limpezi venind dinspre moarte

să vorbim cu aceleași cuvinte vorbiți de aceleași cuvinte

trebuie să ne reluăm viața
încet metodic de la capăt
în această piele străină
în aceste degete străine
în acești ochi străini
bîntuiți de o străină lumină

auz de la șuier de arbori
miros de la steaua-nghețată
văz de la geam și oglindă
gust de la piatra fulgeruită
echilibru de la starea materiei
de răul răului suferindă

să ne încorporăm
armură peste armură peste
armură
închingări de oțele
nu mai e vreme destulă
să le facem cum au mai fost
ochi și timplă sprinceană și
gură

să vorbim cu aceleași
cuvinte
vorbiți de aceleași cuvinte
care vin și ne-o iau înainte
și ne duc de-a dreptul în cerul
în care nu se mai știe
cine e vulturul cine e mielul

de peste tot o lumină o tremurare primejdioasă

să facem focurile
să facem curat prin casă
și să ne apucăm de scris
de parcă am scrie
în cea din urmă dimineață

de peste tot o lumină
o tremurare primejdioasă
mă știu numai pe mine
și-n depărtare periscopul
dușmanelor submarine

cel ce trosnește arde
vezi bine e focul din sobă
îl imită oasele
de la un capăt la altul al
mesei
soarele palid își mută razele

un dinte bătrîn ne gudură mîna
sau ne-o mușcă
fie ce-o fi grămădim înainte
pe albul hîrtiei
praful de pușcă

parcă luptîndu-se parcă dansînd

închide obloanele
trage perdelele
fă întuneric în odaie
și dă drumul filmului
acelor măcele
acelor crunte războaie

cînd singurul trup se arată
prin frigul de piatră
prin căldura dislocantă
parcă luptîndu-se
parcă dansînd
el cu el însuși laolaltă

vultur ar putea fi cu vultur
ori leu cu leu cu coama
îngălbinată
sfinx cu sfinx în rotire
de nu l-ar da de gol dimpreună
blînda tăcere absentă privire.

el trece pe lîngă mine cu pasul voevodal

s-a zdruncinat mai întîi natura
pe urmă s-a liniștit adînc
în cea mai adîncă tăcere
a spaimei
de parcă s-ar fi așezat mai
bine într-un pat
ori în pîntecul mamei

stau culcat cu o mască
pe față
cu o față a feții mele viitoare
cicatrizată de-a dreptul
pe piatra rănită
la ultima încăierare

aștept să vină somnul
cel cu obrazul tînăr
din tinerețea buimacă
cel care nu știi de-i treaz
ori doarme
și nu e în stare să se prefacă

el trece pe lîngă mine
în ținută de gală
cu pasul voevodal
parcă uneori nu mai vede
dar rar tot mai rar

tot înnegrind, tot descîntînd cîte un petec de hîrtie

tot așteptînd tot murmurînd
a vis a întrupare
brăzdat pe la tîmple de-o
cicatrice
care mi-o lasă
în trecere și-o vede
recea strălucire a carului mare

tot despicînd tot hăcuind
pe lumină de zi
pe lumină de noapte
lemnele plopilor cruzi
focul să ardă și arde
preface-n cenușă sicriu cu
sicriu
de-acolo mi se trage trupul
mîna cu care scriu

tot înegrind tot descîntînd
cîte un petec de hîrtie
vreo cine știe care viață

departe aproape
și cine cu cine se-mbină
și nu se încape.

se-ntunecă a ploaie trebuie aprinsă o lumină

se-ntunecă a ploaie
trebuie aprinsă o lumină
să se vadă
măcar munții și riurile
pe hartă.

se-ntunecă a ploaie
trebuie aprinsă o lumină
măcar să se vadă abaqul
cel la care numărăm cu un
singur număr
capul

se-ntunecă a ploaie
trebuie să aprindem o lumină
cu o ultimă sforțare
să se vadă măcar alcătuirea
cea numai din apă și sare

se-ntunecă a ploaie
trebuie aprinsă o lumină
în ochi de-a dreptul
să vedem cu cel fel de
disperare
își măsoară disperarea
înțeleptul

și-n acest întuneric
și-n această întunecare
înainte de ploaia ce va să vină
trebuie aprinsă măcar o lumină
măcar o singură lumină

Trăsăturile definitorii

Urmare din pag. 1

umane de o mare profunzime, modele de umanitate autentică, de eroism simplu și convingător, de solidaritate nezdruncinată cu năzuințele și interesele cele mai sfinte ale poporului, ca și îndemnuri constructive pentru prezent și viitor.

Desigur nu putem uita că vechea controversă dintre partizanii artei pentru artă și aceia ai artei cu tendință a constituit o adevărată obsesie a criticilor și teoreticienilor români ai literaturii începînd cu ultimul pătrar al secolului al XIX-lea și pînă aproape de zilele noastre. Rodnicia acestei controverse și desfășurarea ei convingătoare au fost însă umbrite de exclusivismul dovedit atît de o tabără cît și de cealaltă. Căci polemiștii au fost, pare-se, preocupați mai mult de afirmarea spectaculoasă a unei anumite formule de artă, a unui curent susținut de ei, decît de descifrarea unor adevăruri estetice trainice, valabile pentru toată lumea, dincolo de curente și tendințe. În ceea ce îi privește pe marii noștri creatori, ei s-au arătat mai puțin dornici să impună formule exclusiviste cît să creeze, în concordanță cu năzuințele lor cele mai profunde, cu sentimentele lor cele mai arzătoare, cu dorința de a-și intrupa prin cele mai nobile valențe estetice conștiința solidarității mai presus de toate cu poporul lor ! Chiar și atunci cînd activitatea lor publicistică s-a integrat în lupta pentru afirmarea unei anumite modalități artistice sau a unui anumit curent, marii noștri creatori s-au lăsat îndrumați în opera lor de creație mai puțin de idei teoretice cît de sentimentul generos al solidarității cu poporul lor, de dorința de a se întări din izvoarele dătătoare de viață ale tradițiilor naționale și populare, și de exigențele estetice pe care le impunea însăși înzestrarea lor generoasă, profund pătrunși de adevărul fundamental că nu există artă pentru artă sau artă cu tendință, ci numai artă autentică, artă pentru adevăr !

„Cultura este — așa cum scria P.P. Panaitescu într-o pagină memorabilă din **Introducere la istoria culturii românești** — întreaga creație colectivă a societății. Ea cuprinde tot ceea ce este unitar de-a lungul veacurilor în viața unui neam, tot ceea ce devine un obicei de viață, o formă de viață deosebitoare, moștenită de generații, specifică acelui neam“.

Așa cum a spus Vasile Pârvan : „ideea-mamă a întregii culturi românești e **ideea romană.** Cultura noastră națională, creatoare, spre deosebire de străvechea civilizație vegetativă etnografică, daco-romană, populară, începe odată cu descoperirea Romei... Noi am descoperit-o simultan, pe căi diferite, dar cu efecte fulgerător-creatoare identice, în toate cele trei țări românești ale Daciei — deplin — abia în secolul al XVII-lea. Istoriografia românească din Moldova, Ardeal și Țara Românească e creatoarea conștiinței naționale superior culturale a poporului nostru“ (Vasile Pârvan, **Idei și forme istorice,** I, **Datoria vieții noastre,** în **Scrieri,** București 1981, p. 385).

Ideea-mamă a culturii românești, despre care vorbea Vasile Pârvan, se implantează, desigur, într-un context de viață culturală în care poporul nostru a fost așezat prin situația sa geografică și istorică, și ale cărei forțe au acționat asupra sa potrivit unor afinități elective determinate de firea sa și de orizontul său spiritual străvechi. P.P. Panaitescu spunea pe bună dreptate că „românii au ținut în istoria lor de Europa sud-estică, dar nu trebuie să uităm că țara noastră este la marginea Europei sud-estice, vecină cu cea centrală ; orașele și satele germane s-au dezvoltat în Ardeal și au trecut în principate ; influența polonă și-a croit drum în Moldova. De asemenea se poate observa că marile curente social-culturale ale Europei (...) au pătruns și s-au dezvoltat și în istoria noastră“. (P.P. Panaitescu, op. cit. p. 24).

Dar în făurirea culturii noastre moderne una dintre forțele modelatoare au constituit-o în principal ideile democratice, pătrunse tot mai mult de principiul naționalităților, venite la noi prin cărturarii români care și-au făcut studiile în Apus, în principal la Paris, și care au adus în țările românești spiritul nou al vremii, al ideologiei burghezo-democratice și al noii literaturi, care dădea glas unor straturi mai profunde ale sufletului omenesc, unei problematici existențiale moderne, complexe, și unor noi idealuri de viață. Așa cum spunea Tudor Vianu: „în primele decenii ale veacului al XIX-lea, concepția care a început să conducă cultura noastră a fost raționalismul revoluționar și democratic de tip francez“ (Tudor Vianu, **Filozofia culturii,** în **Opere** vol. VIII, p. 343, București, 1979).

Spațiul spiritual în care s-a născut și s-a dezvoltat poporul român se definește — potrivit cercetărilor de amănunt și eforturilor de sinteză care au dobîndit în ultimii ani un relief deosebit și o amploare excepțională — prin puternica bază daco-romană atestată de importante zăcăminte arheologice dezvăluite cu o grijă științifică deosebită și constituite într-un orizont indiscutabil de confirmare a continuității poporului nostru pe aria vechii Dacii, ca și prin unitatea organică a tradițiilor culturale ce s-au constituit pe aceste pămînturi.

Dar în cursul acestei complexe cooperări istorice desfășurate, fiecare popor și-a avut drumul propriu, născut din firea și din tradițiile sale, din problemele concrete, specifice, în fața cărora a fost pus, din idealurile sale urmărite cu tenacitate. Creația culturală specifică, istorește constituită și cristalizată în expresii caracteristice, a poporului român s-a zămislit, astfel, într-o interacțiune amplă, dinamică, reciproc creatoare, între el și popoarele care trăiesc în același spațiu geografic, dar în acest amplu proces, virtualitățile sale proprii, energia sa specifică, s-au impus cu forță modelatoare și au determinat caracteristicile profunde, indeniabile, ale unei creații înzestrate cu toate valențele geniului național.

Revoluția socialistă, amplul proces istoric al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, năzuiesc să pună în valoare și să dea expresie cît mai viguroasă tocmai rezultatelor pecetluite de spirit popular autentic ale proceselor istorice prin care poporul nostru și-a conturat personalitatea caracteristică din prezent și își plămădește, prin marile eforturi de făurire a viitorului, trăsăturile definitorii ale culturii cu care se va mîndri mîine. Tocmai prin această caracteristică a sa revoluția socialistă, construirea socialismului și a comunismului, constituie încununarea proceselor prin care cultura noastră națională și-a dobîndit expresiile și înfățișările proprii.

muzică

Despre tradiție

După parcurgerea programului oferit în cadrul zilelor culturii bulgare de orchestra Radioteleviziunii, sub bagheta dirijorului bulgar Rumen Bairakov, sînt posibile cîteva interesante concluzii. Dincolo de afirmația că, într-adevăr, oaspeții serii sînt artiști de primă mărime, primul lucru asupra căruia trebuie insistat (încă din titlu) este cel privind o anumită trăsătură comună a lucrărilor ascultate — lucrări scrise în secolul nostru — care ies numaidecît în evidență.

Despre opera **Momcil,** din care am audiat **Introducere și dansuri,** se scrie în programul de sală că „este considerată cea mai prestigioasă realizare în genul liric a școlii bulgare de creație muzicală“, autorul ei, Liubomir Pipkov, unul din clasicii muzicii bulgare moderne, fiind și semnatar a numeroase partituri în cele mai diferite genuri. La fel, Pancio Vladigherov — din creația căruia a fost interpretat **Concertul nr. 3 pentru pian și orchestră** — „este unul dintre reprezentanții de frunte ai școlii muzicale bulgare moderne, implinind, sub anumite aspecte, rolul de cap de școală, care la noi i-a revenit marelui Enescu“.

Revenind la prima lucrare, vom reliefa pentru început un anumit egipo-nism avînd ca model școala rusă în ceea ce aceasta aduce nou și caracteristic în genul liric : **Boris Godunov, Hovanșcina** sau **Ivan Susanin** sînt reprezentative nu numai pentru școala în sînul căreia au fost create ci și pentru mersul de idei al Europei muzicale a vremii, soluțiile sonore încercate, atmosfera găsindu-și tulpina în folclor aducînd o viabilă rezolvare novatoare (alături de altele, diferite și paralele) impasurilor din tehnica componistică a vremii. Peste o valoare muzicală în sine incontestabilă se suprapune însă amprenta geniului național ; acest spirit a fost preluat creator de Liubomir Pipkov, din paginile auzite fiind limpede o monumentalitate a construcției, o amploare a dezvoltării muzical-dramatice a subiectului, o tehnică de factură totuși tradițională care se apleacă asupra caracterelor personajelor spre a le sublinia, prin armonie și orchestrație, melodică și leitmotivică mai mult sau mai puțin dezvoltată, trăsăturile și destinul. Această insistență asupra unei filiații în ordine istorică este folositoare și în considerațiile pe marginea lucrării lui Pancio Vladigherov, pagină de virtuozitate și culoare, de orchestrație impozantă și tratare a pianului aproape ca instrument obligat (sînt puține momentele unde pianul tace) în care însă elementul popular este mult mai acuzat. Ritmurile aksak (sau „bulgărești“ cum le denumise Bela Bartok), melodia cromatică specifică largii arii balcanice, armonizările interesant colorate chiar — acestea sînt „infiltrațiile“ artei populare în creația unui compozitor bulgar reprezentativ. Aș insista aici asupra începutului părții a doua, pagină superbă, susținută, pe rînd, de pian și violoncel solo, unde acea dominantă a artei europene — melosul — își găsește una dintre înfățișări alături de varianta „melodiei infinite“, oferită de Wagner specificei cuadraturi a clasicismului, alături de recitativul erijat de Debussy la nivel de constantă stilistică. Melodia se deapănă în valori lungi, cu o moderată incidență a melismaticii și cromatismelor, într-o „tensiune de înaintare“ medie (segmentele deja auzite nu împing obligatoriu spre înaintare sau nu o blochează cadențial, ca în clasicism, neîntîlnindu-se aici nici acea îndubitabilă împărțire în motive de la Wagner). În fine, prezența tradiției, în **Concert pentru orchestră** de Krassimir Kiurkciiski, este puternică ; partitura are ceva cinematografic, decorativ („decorație“ excelent realizată orchestral însă), fiind poate prea frecvente juxtapunerile de mereu și mereu alte secțiuni relativ diferite.

Interpretarea a fost la mare înălțime, solista Svetla Slavceva arătîndu-ne, alături de Rumen Bairakov (dirijor de calibru cert) că este posesoarea unei tehnici remarcabile, unde primează lejeritatea și naturalețea.

Coregrafie și componistică

Ansamblul de balet al Operei Comice din Berlin, în spectacol pe scena Operei Române din București, a propus un spectacol-coupé construit în jurul unei tematici relativ unitare. În primul rînd însă, unitar a fost suportul muzical, alcătuit din pagini camerale de Mendelssohn-Bartholdy (cuprinse în momentul coregrafic **Cercul vieții**), Bach (lucrarea **Concert italian** care dă și titlul momentului respectiv), Brahms (în **Drum în noapte**), Schubert (în **Dansuri nocturne**) și Schumann (în **Carnaval**), toate fiind literatură pentru pian cu excepția paginilor schubertiene ; o anumită înrudire de spirit, tradiție și estetică a lucrărilor-pretext pentru coregrafie se poate demonstra ușor. De asemenea, în afara coregrafiei **Concertului italian,** semnată de Volker Tietböhl, toate celelalte secvențe coregrafice aparțin binecunoscutului Tom Schilling, coregraf principal al ansamblului-oaspete. Era de așteptat așadar ca, dincolo de inerentele diferențieri impuse de pagina muzicală și de nevoile de construcție complexă a unui spectacol de relativă amploare, osatura întregii seri să fie astfel așezată încît să ofere o coerență venind în completarea coerenței, din multe puncte de vedere, a fondului muzical (libretul celor cinci momente este semnat de Dr. Bernd Köllinger).

În primul rînd, de reliefat este suprafața camerală a montărilor coregrafice, neaducînd niciodată întreg ansamblul (puțin numeros) în scenă, fapt care nu trebuie dedus dintr-o oarecare nevoie de simplificare ci, cred, dintr-o concepție coregrafică de natură ușor cinematografică, unde prim-planurile sau planurile-detaliu sînt de natură să structureze comunicarea de idei. Cu alte cuvinte, intimitatea montării se răsfrînge asupra subiectului (care, în felul cum este gîndit, cere modicitate expresivă, intimitate și, totodată, detașare individuală) ; scene de ansamblu unde mulți interpreți, prin sincronizarea mișcărilor, ar alcătui un „decor“ pentru acțiunea principală, nu există aici. Fiecare personaj este o unitate distinctă, expresivă, surprinsă într-o mai restrînsă sau mai generoasă evoluție, de unde se poate lesne deduce că tematica generală și comună în același timp a montărilor o reprezintă adevărurile generale ale existenței : dragostea, prietenia, viața și moartea, virstele omenești etc. În afară de **Carnaval,** în care ingeniozitatea scenică este mai dezvoltată grație programatismului culorii muzicale (cîteva momente sînt adevărate plonjări în lumea Italiei, întrevăzută însă parcă din lectura unor pagini de Goethe sau Thomas Mann), toate celelalte montări aduc în scenă un limbaj în mare măsură tributar neoclasicismului, austerității de expresie, moderației în contraste, bunului gust. Amintind valoarea unor balerini ca Hannelore Bey, Jutta Deutschland, Dieter Hülse și Jürgen Hohmann, ne completăm imaginea asupra valorii unui spectacol original și expresiv.

În sala RTV, sub bagheta dirijorului Horst Neumann, am ascultat o remarcabilă lucrare contemporană (scrisă în 1973) : **Mutazioni** de Udo Zimmermann. Muzica este clar tributară unei estetici constructiviste, structuraliste ; secțiunile sînt delimitate limpede, organizarea muzicală diferind, în majoritatea cazurilor, în secțiunile limitrofe. Insist aici asupra unui moment cu totul remarcabil. Finalul se bazează, în principal, pe succesiunea (izocronă) a unor acorduri orchestrale în tempo rapid ; probabil, alcătuirea, structura, ordinea lor este determinată de estetica numerică a piesei. Prelungind însă acest segment (care nu este, ca apariție, original), se impune treptat impresia de culminare apoteotică, grandioasă, în fortissimo. O simplă particularizare de scriitură, urmînd simple legi ale nerepetiției (acest tip de sintaxă sonoră nu mai apăruse pînă atunci), capătă, prin supradimensionare, un plus de pregnanță la nivelul audiției, deplasînd astfel procesul audiției de la o neutră înregistrare a unor transformări ale materialului sonor, spre o audiție „cu sens“, unde elementul etos capătă greutate determinantă. Este aici una dintre soluțiile prin care muzica anilor '60—'70 își găsește calea de transgresie de la (neutră) superorganizare la semnificație.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

V. Basmul fantastic (5)

De-solemnizarea tonului narativ este și acum mijlocul prin care incredibilitatea faptelor (indeobște, acceptată ca orice convenție stereotipă și inevitabilă) capătă o verosimilitate derutant realistică. Are loc o indicibilă „nivelare" a flagrantelor deosebiri de substanță dintre lumea basmului și **reproiecția** ei în posibila realitate arhetipală din care purcede și pe care o prefigurează din unghiul eternității. Lanțul întîmplărilor de conținut miraculos (precum acela în care „fiul" celor doi bătrîni vorbește) se constituie în tot atîtea memorabile momente **de-solemnizante,** pe al căror cuprins nefirescul se lasă prins de la sine în plasa firescului. În asemenea condiții, supranaturalul de structură miraculoasă pare că face jocul unei realități pre-existente, adică, al unei realități care **a existat,** și continuă, neîndoielnic, **să existe,** în ciuda incapacității noastre, de mai lungă sau mai scurtă durată, de a înțelege necondiționat că **acesta** și **nu altul** este adevărul. Detalierea epică, departe de a amplifica sentimentul de străinie intangibilitate a datului miraculos, dimpotrivă, reduce la maximum o asemenea stare de spirit. Se produce cunoscutul fenomen propriu universului imaginar crengist în general de punere a supranaturalului sub tutela domesticului. Cititorul este atît de puternic „înșelat" de cursa ce i se întinde încît ceea ce i se pare că merită atenție este tocmai ambianța detaliat domestică a narațiunii și nu fisurile pe care aceasta la suportă, ca urmare a intruziunii miraculosului. Destinsă, înmuiată în „sosul" voiei bune a povestitorului, narațiunea ne „fură" cu prețul acestor virtuți intrinseci chiar și atunci cînd miraculosul cristalizează în structuri explicit fantastice de o extraordinară spectaculozitate :

„Purcelul însă umbla mușluind prin casă după mîncare și nici grijă n-avea despre încurcala ce făcuse. Moșnegii s-au ciondănit cît s-au mai ciondănit și, cît erau ei de îngrijiți, despre ziuă au adormit. Iară purcelul atunci s-a suit binișor pe laiță, a spart o fereastră de bărdăhan și, suflînd o dată din nări, s-au făcut ca două șuluri de foc, de la bordeiul moșneagului, care acum nu mai era bordeiu, și pînă la palatul împăratului. Și podul, cu toate cele poruncite, era acum gata. Iară bordeiul moșneagului se prefăcuse într-un palat mult mai strălucitor decît al împăratului ! Și, deodată, baba și moșneagul se trezesc îmbrăcați în profiră împărătească, și toate bunătățile de pe lume erau acum în palaturile lor. Iară purcelul zburda și se tologea numai pe covoare, în toate părțile."

Nu altfel se petrec faptele nici în cazul momentului cînd fiul de împărat își leapădă, pe timpul nopții, pielea de porc arătîndu-se tinerei lui soții în toată splendoarea sa de făt-frumos. Aceasta din urmă pare înspăimîntată doar pentru moment de înfățișarea animalieră a soțului, pentru ca îndată să se adapteze la situație și să acționeze ca și cum totul s-ar înscrie în ordinea firească a legilor vieții. „Fata împăratului, cum a ajuns la casa mirelui, i-au plăcut palaturile și socrii, iar cînd a dat cu ochii de mire, pe loc a încremenit, dar mai pe urmă, stringînd ea dîn umere, a zis în inimă sa : «Dacă așa au vrut cu mine părinții și Dumnezeu, apoi așa să rămiie». Și s-a apucat de gospodărie". Apoi, însăși metamorfoza eroului în timpul nopții este prezentată într-o tonalitate dezarmant de neutrală prin domesticitatea ei : „Purcelul toată ziua musluia prin casă, după obiceiul său, iar noaptea, la culcare, lepăda pelea cea de porc și rămînea un fecior de împărat foarte frumos ! Și n-a trecut mult și nevasta lui s-a deprins cu dînsul, de nu-i mai era acum așa de urît ca dintîi". Cum se vede, firescul își exercită atît de puternic prerogativele, încît nefirescul apare cu totul marginalizat, arătîndu-se nedemn de prea multă atenție, spre a merita să fie rememorat prin povestire. În fine, încrezătoare mai mult în sfatul circotaș și irresponsabil al mamei („— Draga mamei, ce fel de viață ai să mai duci tu dacă nu poți ieși în lume cu bărbatul tău ? Eu te sfătuiesc așa : să potrivești totdeauna să fie foc zdravăn în sobă și, cînd a adormit bărbatu-tău, să iei pelea cea de porc și s-o dai în foc, ca să ardă, și atunci ai să te mîntui de dînsa !") decît în povața înțeleaptă a temătorului ei tată, care, singurul, pare că are conștiința fatidicei primejdii („— Draga tatei ! Să nu cumva să te împingă păcatul să-i faci vreun neajuns, ca să nu pățești vreo nenorocire ! Căci, după cum văd eu, omul acesta, sau ce-o fi el/ are mare putere. Și trebuie să fie ceva neînțeles de mîntea noastră, de vreme ce au făcut lucruri peste puterea omenească !"), împărăteasa cea tînără încalcă repede consemnul.

Cu aceasta, de fapt, povestirea intră în zona fantasticului pur, așa încît impurificarea „nuvelizantă" a epicului încetează. Sursa autenticității umane a basmului rezidă în intensitatea suferinței din unghiul căreia eroii își asumă șirul de imprejurări ce dau conținut aventurii lor fantastice. Marea artă a prozatorului, de aici încolo, stă în discreta dar și atît de percutanta problematizare a motivului oferit de prototipul folcloric **(părăsirea provizorie),** în sens analitico-psihologic. Mai mult decît pînă acuma, textul narativ trebuie receptat în intimitatea lui dramatică și nu numai în spectaculozitatea lui fabulos fantastică. Este semn că „jovialul" Creangă, atunci cînd imprejurările aparte ale creației epice o cer (stare de lucruri ce cunoaște, cum se va vedea, suprema generalizare în **Povestea lui Harap-Alb),** face, deopotrivă, dovada exceptionalei lui vocații pentru dramatic. Nu este deci întîmplător că tonalitatea destins domestică a povestirii cedează, brusc, locul tonalității precipitat amenințătoare, lapidaritatea enunțiativă a relatării, indicînd, fără îndoială, saltul decisiv în fantasticul acaparat în exclusivitate de dramatismul fatidic ce îi prinde în cleștele lui neîndurător pe cei doi tineri eroi. Scena necugetatului gest pe care împărăteasa cea tînără îl face aruncînd pielea de porc în foc, urmată de aceea a trezirii tînărului bărbat în această privință, este cu totul memorabilă : „Și cum s-a întors împărăteasa cea tînără sara acasă, a și poruncit să-i facă un foc bun în sobă. Și, cînd dormea bărbatu-său mai bine, ea a luat pelea cea de porc, de unde o punea el, și a dat-o pe foc ! Atunci perii de pe dînsa au început a pîrîi și pielea a sfîrîi, prefăcîndu-se în cioric ars și apoi în scrum ; și s-a făcut în casă o duhoare așa de grozavă, încît bărbatul pe loc s-a trezit înspăimîntat, a sărit drept în picioare și s-a uitat cu jale în sobă. Și, cînd a văzut această mare nenorocire, a lăcrimat zicînd :

— Alei ! femeie nepricepută ! Ce-ai făcut ? De te-a învățat cineva, rău ți-a priit, iară de-ai făcut-o din capul tău, rău cap ai avut.

Atunci ea deodată s-a văzut încinsă peste mijloc cu un cerc zdravăn de fier. Iară bărbatu-său i-a zis :

— Cînd voiu pune eu mîna mea cea dreaptă pe mijlocul tău, atunci să plesnească cercul acesta și numai atunci să se nască pruncul din tine, pentru că ai ascultat de sfaturile altora, de ai nenorocit și căzăturile ieste de bătrîni, m-ai nenorocit și pe mine și pe tine deodată ! Și dacă vei avea cîndva nevoie de mine, atunci să știi că mă cheamă Făt-Frumos și să mă cauți la Mănăstirea-de-Tămîie".

Prin urmare, motivația fabulos-ezoterică, saltul în fantasticul de esență pur miraculoasă nu-și refuză dimensiunea intim-afectivă, de un concretism palpabil în ordine existențială. Dimpotrivă.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Fănuș Neagu aruncînd o privire cu dor de la Vîrful cu dor

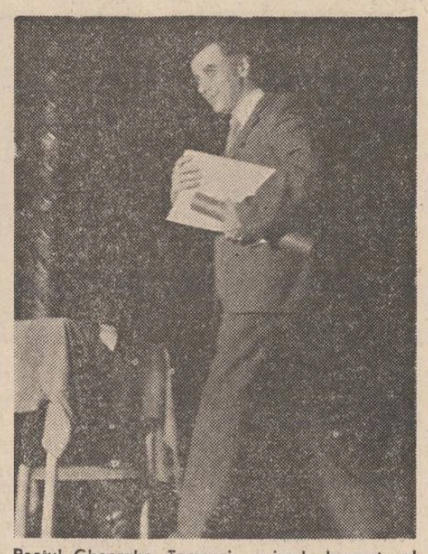

Poetul Gheorghe Tomozei, primul laureat al Marelui premiu «Nichita Stănescu»

Colectivul revistei „Luceafărul" vă urează tuturor, în cadrul unei plenare de redacție „La mulți ani !"

Destinul unui scriitor

Gib I. Mihăescu este un scriitor rareori prezent în preocupările criticii contemporane. O abordare metodică, de tip monografic, a vieții și operei sale întreprinde acum cartea pe care i-a consacrat-o criticul și istoricul literar Florea Ghiță. Volumul, apărut la **Editura „Minerva",** urmărește „nota particulară a personalității scriitorului și a creației sale" și „contribuția sa la modernizarea romanului românesc și a prozei de analiză în general". Premisele lucrării au în vedere observația că în cazul studiat „opera îl reprezintă pe scriitor, iar acesta a marcat prin creație tendințele și spiritul timpului său".

Istoricul literar reconstituie formația intelectuală și datele temperamentale ale scriitorului, utilizînd documente de arhivă literară, corespondență și mărturii diverse, pentru a identifica raporturile dintre operă și existența lui Gib Mihăescu, fără a ignora contextul în care evoluează acesta.

Considerînd pe bună dreptate că epoca de formare a unui scriitor este esențială pentru creația sa ulterioară, autorul monografiei urmărește destinul lui Gib Mihăescu începînd cu anii de școală, perioadă a primelor încercări poetice. Investigația istoricului literar nu se rezumă la cercetarea manuscriselor inedite și a textelor publicate ; el apelează la mărturii orale, culegînd informații de la apropiații scriitorului, pentru a reconstitui ambianța familiară și intelectuală în care a început formația viitorului romancier. Reconstituind prin recursul la diverse surse psihologia tînărului Mihăescu, istoricul literar consideră că „anii de răscruce dintre copilărie și adolescență au fost hotărîtori pentru traiectoria pe care se va înscrie în viitor destinul scriitorului. Din aceeași perspectivă psihologică este conturat portretul artistului în tinerețe, cu predispozițiile, firea, caracterul neliniștit și bizar, discreția și sensibilitatea, cu obsesiile, afinitățile sale.

Capitolul consacrat biografiei pregătește descrierea operei și fixează premisele interpretării acesteia. Monografia este structurată pe secțiuni dedicate activității nuvelistului, romancierului, dramaturgului și publicistului Gib Mihăescu, cu referințe generale, care realizează conexiunile între aceste laturi ale creației. În fiecare secțiune autorul are în vedere situarea în contextul literar și raportarea la personalitatea scriitorului, așa cum a fost descrisă în primul capitol. Și tot astfel, raportarea la receptarea critică a fiecărei opere, la ecourile acesteia, la atitudinea publicului și a criticii. Bazată pe o foarte completă bibliografie, monografia subliniază unitatea și în același timp diversitatea creației lui Gib Mihăescu, evoluția ideilor și a mijloacelor artistice, nucleele tematice și categoriile operei.

Demersul critic vizează pe de o parte definirea globală, care relevă mai ales — în legătură cu proza scriitorului — „substanța ei romantică și vigoarea introspecției afirmate aproape obsesiv, dorința de a-și forma un mod de exprimare propriu, original", iar pe de alta nivelul analitic.

Istoricul literar procedează metodic, organizîndu-și cercetarea etapă cu etapă. El grupează nuvelele și romanele pe categorii, în funcție de criteriul tematic și detaliază apoi fiecare secțiune prin analiză, cu permanentă raportare la receptarea critică în epocă și cu disocieri personale.

Privirea de ansamblu este urmată de observația din apropiere, care relevă particularitățile frapante, dar și pe cele mai puțin ușor de remarcat. Autorul subliniază că, deși este posibilă reprezentarea prin scheme și categorii „opera nu se reduce nici pe departe la o singură formulă, aceea a prozei de analiză, la un aspect particular al vieții, acela al ipostazelor diverse pe care le ia sentimentul erotic, ci este mult mai cuprinzătoare ca arie tematică și univers problematic, mult mai complexă ca modalități de expresie".

Monografia urmărește nu numai inventarul formelor artistice, dar și deplasările de optică, de-a lungul anilor, modificările explicabile prin existența subiectivă și experiența artistică a scriitorului, cum este de exemplu „o trecere de la notația directă a realității, la retrăirea ei în proiecții imaginare".

Critică de definire, situare, analiză și reconstituire, coroborînd informații din toate sursele, lucrarea este elaborată cu spiritul bine organizat și echilibrat specific cercetării de tip universitar, prin acumulare de date și interpretare detaliată : „un element frecvent care contribuie la adîncirea stărilor obsesive îl constituie adecvarea cadrului, proporționarea lui potrivit psihologiei încărcate a eroilor. Gib Mihăescu reușește în majoritatea nuvelelor lui o magistrală atmosferă de teroare, de neliniște și incertitudine, punînd un accent deosebit pe cadrul exterior, întunecos și singuratic, în care se petrece acțiunea".

Imaginea universului artistic este completată prin cercetarea genezei romanelor, îndeosebi pentru romanul **Rusoaica,** prin definirea relațiilor dintre componentele structurii romanești, prin reconstituirea stilului de lucru al romancierului, a proiectelor literare neterminate sau nerealizate.

Un capitol remarcabil este consacrat activității cronicarului dramatic și autorului de teatru care a fost Gib Mihăescu, iar un altul de aceeași factură publicistului. Florea Ghiță schițează „drumul parcurs de scriitor în publicistica dintre cele două războaie mondiale, activitate ce-l onorează pentru spiritul său activ, de cetățean sensibil la marile probleme ale timpului".

Scrisă comprehensiv, metodic, prin prelucrarea critică originală și pertinentă a unui material bibliografic foarte bogat, monografia pledează convingător pentru ideea operei ca „document sufletesc", pentru imaginea unei creații care „a reușit să plămădească o lume plină de culoare, robustețe și profunzime interioară".

Sultana Craia

Din ediţiile anului

Urmare din pag. a 2-a

Vechi" care a absorbit munca titanilor bibliografiei noastre (I. Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu). Tendința rămîne, totuși, aceea de contopire a bibliografiilor în tomurile de opere — și motivul perpetuării acestui tip de „mixtum compositum" poate fi cel al economiei de hîrtie și de titluri.

Anul 1984 excelează, însă, în editarea scrisorilor trimise sau primite de marile noastre personalități culturale. Dacă e să amintim numai de „Corespondența lui Al. Rosetti cu G. Călinescu" (1932—1964), prezentată de Liviu Călin, de „Corespondența primită de G. Călinescu" (vol. I) editată de N. Mecu, de „Corespondența lui Duiliu Zamfirescu" (editor : Al. Săndulescu, cel care coordonează și colectivul de editare a corespondenței lui Hașdeu), de „Scrisori către Ovid Densușianu" (vol. III, editori : Liviu Onu, Ileana Virtosu și Maria Rafailă, sub redacția lui Liviu Onu) — sau de volumul X din „Operele" lui Al. Odobescu (editat în 1983 de către Rodica Bichiș, Nadia Lovinescu și Filofteia Mihai), cuprinzînd corespondența dintre anii 1884—1886 (volum care a primit premiul „Perpessicius" de curînd) — ne dăm seama că tema scrisorilor a devenit majoră. Se poate vorbi, în acest sens, de un „stil epistolar", de vehicularea informației istorice sau științifice în scrisori, de prietenii de la distanță între scriitori români, sau între aceștia și cei străini. Arhivele mari de corespondență fiind deschise, se așteaptă de la anii următori continuarea acestor ediții atît de interesante.

Cît despre „Noua bibliografie Blaga" pe care o anunță cu atîta entuziasm I. Bălu în „România literară", trebuie spus, pentru informarea opiniei publice, că ea nu este nouă deloc : are pe copertă data „1979", este o lucrare de serviciu (dactilografiată și multiplicată), elaborată la Biblioteca Universității din Iași de către Aurora Alucăi și, față de bibliografia lui D. Vatamaniuc (editată în 1977), are marele dezavantaj că nu conține indici completi. Autoritate rămîne, în materie, lucrarea lui D. Vatamaniuc, căruia chiar ediția lui G. Gană îi este mult îndatorată.

Desigur, spațiul unui asemenea bilanț fiind limitat, nu putem nici înșirui, măcar, toate edițiile anului 1984. O mențiune am vrea să facem, totuși, pe marginea edițiilor din scriitorii antici. Anul acesta s-a încheiat, printr-un efort demn de prestigiul filologiei clasice, ediția Strabon la care lucrează din 1972 Felicia Vanț-Ștef și a ajuns la volumul 4 marea ediție Platon (sub coordonarea lui Petru Creția). Acestea — mai ales Strabon — sînt texte care ar trebui să circule cu mai mare ușurință, reluate în ediții de masă, datorită informației foarte importante pe care o conțin. Prin grija clasicistului N. Șerban Tanașoca s-au editat, apoi, „Studiile de istorie privitoare la românii de peste Dunăre" ale lui George Murnu, primite foarte bine în presă.

În totul, trebuie să remarcăm că avem astăzi o prestigioasă echipă de editori care-și face pe deplin datoria readucerii în circuitul de idei contemporane a operelor care au stat la baza formării omului modern. Știind cît de dificilă este această muncă, știind — din pilda lui Perpessicius — că ea implică dăruire pînă la identificare cu omul pe care-l readuci în prezent, pînă la pierderea sănătății, uneori — un respect major datorăm acestor cercetători, și ajutorul nostru deplin pentru ca munca lor să se înmagazineze în spiritul epocii pe care o trăim.

O sanie spre depărtări

Urmare din pag. 1

pînă, în trecători, își copiază conturul cu cerneală de aur și purpură, și-l trimite să se așternă în cîmpiile din sufletul meu. Ninge din adînc de milenii parcă, peste toate vlăstarele lumii. Ninge ca și cum un cocor ar sui treptele unui palat, din răsfrîri de mărgean, ca să ia cina cu conducătorii marilor căi ale migrației. Pentru că, chiar în nopțile astea, într-un alt inel al miracolelor, cărora le sîntem ursiți, ies biiguind din aripi pe margini de cuib, lîngă trestii fierbînd de mierea sudului, puii neamurilor de păsări ce vor picura enigme în ființa lunii aprilie.

Ninge — zăpezile răsărind grîul în colinde. În bușteni de fag ai casei mormăie prin somn un urs, pe talgerul de aramă al lămpii gonesc cu coamele fumegînd în ocoale simbolice, herghelii de cai, cîrduri de reni, ascult și privesc și sînt numai mirare cîntată. Ninge ritmat, ca un fel de inițiere în stare de adorație. Sufletul meu e acum suma descumpănirilor ce mențin, prin contradicție, echilibrul pe care-l instituie ninsoarea. Brazii, așezați pe vecernia mărilor de sare, trăiesc înălțări arogante și scuturări înțelepte. Floarea-soarelui a colindelor lunecă vrăjit prin beția lor albă. În taina stelelor iau ființă ecouri de sidef, închegări de umbre și frigul viguros ce ține pămîntul în legături de mătase pentru a nu se azvîrli în spații de-atîta sete de bucurii necunoscute.

Ninge, și zăpezile dau expresie dualității muntelui : Vîrf cu Dor și jug al extazului. Clopoței — clinc, clinc, clinc — glasuri de copii înfrunzind arborele vieții : lerui-ler, iar în adîncul muntelui, acolo unde se petrece geamătul splendidei creațiuni a Timpului, o sanie albastră începe să urce osia verticală spre luminile din brazii inmiresmîndu-ne odăile. Presimt că darul ce mi-l va aduce vor fi trei luni de vară pentru a urmări drumul și creșterea unei lebede în Delta Dunării. Adică, semnul unei cărți noi.

Torn vin în pahar, închin și beau pentru toți oamenii : La mulți ani cu sănătate !

PROBABIL / POSIBIL

Anul S F

O lungă perioadă de vreme, „a combate" în favoarea literaturii SF a însemnat, mai ales, practicarea unui partizanat infocat, avînd drept tează centrală ideea că genul preferat este nedreptățit în materie de spațiu tipografic și de înțelegere din partea criticii. Ideea unei nedreptăți pe care slujitorii „literaturii generale" ar face-o SF-ului s-a dovedit a fi nu atît expresia unei realități, cît un instrument retoric providențial, în absența căruia un număr mare de intervenții publicistice nu ar fi putut să se iveaască. „Retorica nedreptățirii" a atins un apogeu după 1974, an în care a încetat să apară colecția specializată, intrînd în declin după 1980, pe măsură ce spațiile tipografice (cel mai important îl oferă „Almanahul anticipația" editat de revista „Știință și tehnică") a devenit tot mai accesibil autorilor SF, iar critica profesionistă a început să se intereseze de gen în chipuri tot mai convingătoare.

Cum nu se mai putea vorbi despre nedreptățire, s-a înfiripat un alt „mit", cel al autonomiei pe care SF-ul ar deține-o pe teritoriul „literaturii generale". Drept urmare, discuțiile teoretice au început a porni de regulă, de la ideea că SF-ul este o entitate independentă, care nu are a se compara decît cu ea însăși, deosebindu-se net pînă și de literatura fantastică. Publicațiile specializate, cenaclurile, antologiile, consfătuirile, personalitățile a căror competență literară revelată este în mod strict legată de gen, traduc în practică acest mit al autonomiei.

Procesul de clarificare a propriului specific a fost necesar. Rezultatele lui sînt demne de laudă, cel mai important succes fiind apariția unor texte care semnifică depășirea prea îndelungatei perioade de predominare a diletantismului. S-a consolidat însă și o anume strategie izolaționistă, al cărei paroxism l-a exprimat ultimul număr al „Almanahului anticipația", prin inventarea unei elite juvenile, de ultimă oră, a SF-ului românesc (a apărut astfel o formă păguboasă de „izolaționism al izolaționismului").

Neajunsurile acestei strategii a non-cooperării cu „literatura generală" sînt vizibile și amenință să se amplifice conform cunoscutului principiu sociologic referitor la evoluția comunităților închise. În viitor, „strategia" fenomenului românesc SF ar trebui să execute unele „manevre de corectare a traiectoriei".

Unele dintre acestea ar ținti meșteșugul literar. Chiar dacă autorul SF are de rezolvat probleme artizanale cu un anumit specific, el nu se poate dispensa, fără însemnate riscuri, de experiența majoră a „literaturii generale". Cu alte cuvinte, cultura literară SF nu este suficientă. Lucrurile stau similar și în ceea ce privește critica. În aparență, poți fi un critic bun al SF-ului, nutrindu-te la nesfîrșit din cărțile genului. Practica arată însă că reușite sînt mai ales comentariile unde SF-ul este înglobat în restul literaturii (ilustrative sînt în acest sens cîteva dintre remarcabilele eseuri incluse în ultimul volum semnat de Ion Hobana).

În direcția complementară, cea a înglobării SF-ului în structurile conceptuale ale științei, deasemenea sînt posibile perfecționări, așteptate atît din partea prozatorilor cît și a criticilor. Simplele enunțuri, pe care le practică multe dintre referințele actuale la raportul dintre știință-literatură în SF, se cere a fi dezvoltate.

De asemenea, o atenție specială se cuvine a fi acordată unui aspect foarte puțin discutat, anume nivelului eseistic al genului. În condițiile în care literatura de popularizare și de speculație pe teme științifice devine o concurență din ce în ce mai redutabilă, SF-ul pentru a nu se autoexila în domeniul literaturii pentru copii, este obligat să se perfecționeze și în acest an.

Pe scurt spus, unei dezvoltări spectaculoase pe orizontală, în sensul obținerii unor largi posibilități de afirmare cantitativă, bine ar fi să îi urmeze un salt calitativ, de natură să dizolve și ultimele îndoieli care mai persistă în legătură cu posibilitatea SF-ului de a da texte situate la cel mai înalt nivel valoric.

Voicu Bugariu

Redacția revistei „Luceafărul" mulțumește colaboratorilor săi tipografi care i-au stat alături de-a lungul întregului an și le urează un călduros „La mulți ani!"

CUMPĂNĂ

Aşchii de zăpadă

I. Albit de nea corbul se crede cameleon.

II. Un cîntec de guguștiuc rupt în două de greutatea unui fulg de zăpadă.

III. Nu îngeri cad ci aşchii doar — de îngeri.

IV. Zise Hector.
„Viscolul acesta nu e Ahile
e doar Patrocle — prietenul lui Ahile
și pe Patrocle îl putem ucide"

V. Acul busolei acoperit de brumă.

VI. Viforul ca un arcuș gigantic pe cîmpie
scăpat de-un muzicant înnebunit.

VII. Definiția calamburului. Pe partea de nord a osului crește mușchiul.

VIII. Colindul zăpezii.
Să ningă, să ningă,
s-acopere lumea.
Cu o-nălțare
să semene
această ninsoare.
Tot blînd
domol luminînd,
în moale-adormire,
în calmă zidire ;
suflet pe suflet
oftînd să se-așeze,
ochii să-și piardă
în vîrful vechii amieze.
Pe noi să ne-aștepte
această-nflorită ninsoare
ca dreaptă cărare a mirilor
biserică albă și mare.
Pleca-ne-vom capul
să ne cunune.
Tot albul din lume
cîntare să sune
un clopot ce n-are
nici limbă, nici margini, dar doare
în el cea mai vie ninsoare,
în noi cea mai albă cîntare.

George Alboiu

ANDO

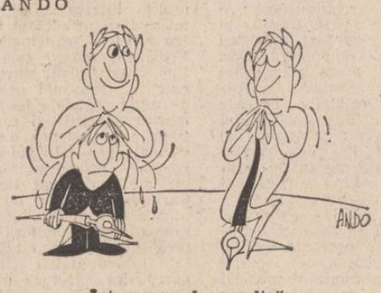

Întoarcerea la „unelte"

Punct de vedere estetic

Finis coronat opus !

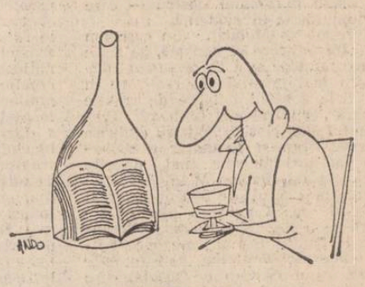

Corespondențe...

ÎNTÎLNIRE ÎN CEASUL AL 12-LEA

Să rîdem cu ei...

1. „Ei bine, iată extrasă din coteț, scrisoarea primită de la Lizzie...“ (I. Murdoch).
2. „Pe Adelaide, în schimb, Beethoven o ferise de Hitler“ (P. Härtling).
3. „Dar Flashing nu era țăran, el era austriac...“ (I. Țugui).
4. „Dacă e adevărat că băștinașii se mănîncă unul pe celălalt, totuși consumul de carne pe cap de locuitor atinge un nivel remarcabil“ (L. Durrell).
5. „Motanii sînt pisicile cele mai de elită“ (I. Murdoch).
6. „Lumina lunii care îi cade pe decolteu nu mă ajută deloc să gîndesc“ (M. Spillane).
7. „...Florica semăna cu Athena Pallace, în momentele cînd ridică lancea“ (N. Breban).
8. „Bărbatul meu e un om minunat, discret, un adevărat intelectual, chiar dacă aparent e măcelar“ (H. Salem).
9. „Iar ochii săi par a fi zărit lucruri care nu se văd tricotînd la gura sobei“ (M. Spillane).
10. „Mai înainte fusesem suferindă foarte multă vreme și poate încă aș mai fi fost fără acest naufragiu“ (A. de Boigne).
11. „Nu vă temeți că femeia care se încuie în odaia ei, după o ceartă, se sinucide. Probează o pălărie nouă“ (R. G. de la Serna).
12. „Cu foarte mare greutate, tînărul inginer izbutește să părăsească și nudul și continentul“ (E. Oproiu).
13. „Unele dintre întîlnirile cele mai semnificative au loc între doi oameni, dintre care unul este fie adormit, fie mort“ (J. C. Powys).
14. „...În timp ce Arthur îi mîngîia brațele și, în momentele de înaltă comuniune sufletească, chiar și picioarele“ (H. Salem).
15. „Ceea ce leagă senzațiile provocate de calea ferată, de sexualitate, este, evident, caracterul plăcerii propriu senzațiilor motrice“ (S. Freud).
16. „Dacă ceva nu poate fi folosit pentru a minți, atunci nu poate fi folosit nici pentru a spune adevărul“ (U. Eco).
17. „...Așa că, în Orient sau Occident rămîi cam cu același sac de sfîrți din capul de la București“ (Gr. Tartler).
18. „În fișiitul acela era o liniște de moarte“ (C. Pavese).
19. „Diferența dintre atitudinea cîinelui și cea a omului de știință este importantă“ (U. Eco).
20. „De ce China produce chinezi și Anglia englezi?“ (S. de Madariaga).
21. „Dintr-un rac, Proust izbutește să facă muzică. Dali, dimpotrivă, cu ajutorul muzicii izbutește să facă un rac“ (S. Dali).
22. „Și cît timp va dura deportarea asta pe viață?“ (H. Rochefort).

Culese de Mircea Constantinescu

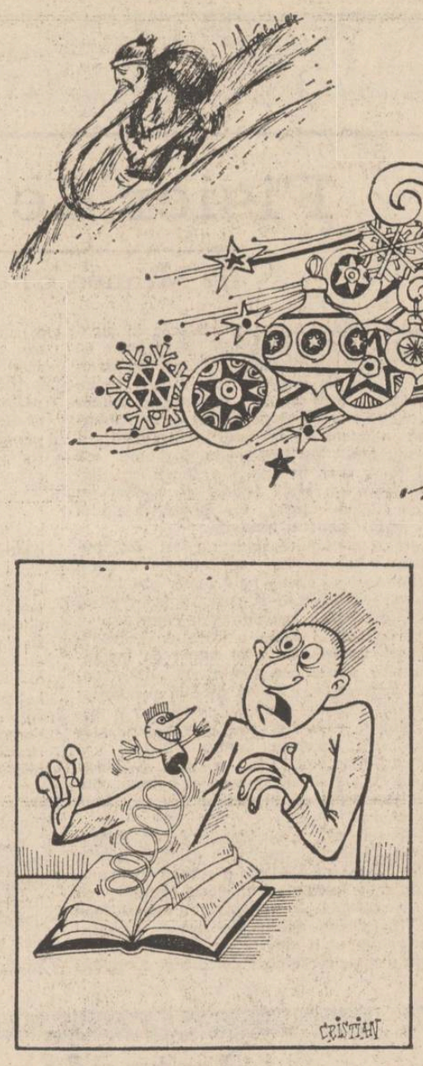

CRISTIAN MIHĂILESCU

TREI RUBRICI RESCRISE DE IULIAN NEACȘU

— 1 —

Mă aduce bine aminte de vremea în care, școlar fiind, mă opream în fața vitrinelor ca să-mi admir frizura și tenul. Îmi spuneam atunci că sînt cel mai frumos bărbat arădean, acum spun alții că așa a fost, și asta mă costă la verandă.

— 2 —

Miresele au obiceiul să apară pe neașteptate la nunți. De-a lungul anilor am adunat mai multe întîmplări ciudate în care mirele și nuntașii s-au trezit puși față în față cu mireasa. Iată una dintre ele: cînd toată lumea era mulțumită că n-avea de ce să mai meargă la biserică și la ofițerul stării civile, ci direct la masă, și asta fără dar, a apărut tam-nisam mireasa, îmbrăcată în alb, cu parură de voal. Se zice că de atunci cei doi, mirele și mireasa, au fost văzuți mereu împreună.

— 3 —

Îmi place să mă duc din cînd în cînd la film. Din păcate nu le pot povesti, pentru că în timpul lor mă uit mereu la Marilena ca să văd dacă mai e supărată pe mine că iar m-am certat cu Pituț pînă noaptea tîrziu.

— 4 —

Cînd mi-am luat primul ceas nu știam niciodată cît e ora, pentru că îl purtam pe dos la mînă. De atunci am numai ceas de buzunar, pentru că la ăsta nu e nevoie să te uiți, se uită el la tine.

— 5 —

Dintre toți cunoscuții, cel mai mult îmi place Iulian Neacșu, pentru că nu știe să cînte și nici să facă promisiuni de pahar. Îl admir pentru că mă ajută cînd scriu. Odată chiar mi-a scris ceva, dar am uitat ce. Cum însă sînt abia la începutul tratamentului, sper să-mi aduc aminte în alt număr al revistei.

REMEMORĂRI de Mircea Micu

CONFABULE de Iulian Neacșu

Un țăran trece strada

Un țăran se uita la alt țăran / de pe cealaltă parte a străzii / hei / strigă el / ori strigă celălalt / poftește / doar ai venit înaintea mea / ba / răspunse celălalt / incremenit lîngă celălalt semafor / eu am venit cînd era roșu / iar tu cînd era galben / așa că treci tu mai întîi / și uite așa / se tot poftesc / care să treacă strada / de ani de zile“.

* * *

Ești atît de frumoasă încît
numai eu
te pot zări cînd zbori
de la un fluture la altul.

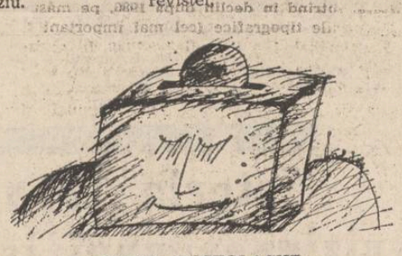

SORIN POSTOLACHE

NIC NICOLAESCU

SPORT de Fănuș Neagu

Aici, unde stau, ninge cu stele, dar eu cred că tot ghetele din Ștefan cel Mare vor lovi mai tare dovleacul, așa că la anu mi-au căzut în bobi drumuri multe sub aripa păsărilor călătoare între nu știu unde și nu mă uita. Orișicit, eu mi-am pregătit batista cu care îl voi petrece pe Mandiba care, călare pe iepurele șchiop, cu albeață pe amîndoi ochii, se-ndreaptă acolo unde e petrecerea mai mare și frunze mai multe de tăiat la cîini. Pentru că de mult vă spun eu că oaia nu se mărită cu cocoșul de pădure, așa cum prostul nu se însoțește cu greierele, deși pe Dinu pot să jur că nu-l duce nimeni de mînă la meci și nici nu-l satură marea moartă de stele. Giuleștiul s-a mutat de sub podul Grant sub podul Basarab, silindu-mă să mai merg fără bilet o stație cu tramvaiul cu cai rotați, pe care atunci cînd eram cît nasul meu visam să mi-l agăț de git la o nuntă și să mă învîrtesc cu el pînă la amețeală. Mi-e dor de țiganul raiului care-și plimbă arcușul pe vîrful limbii și de altfel e și ora închiderii la Doina așa că trec peste drum la Anita și la Stela ca să mă descinte de urît și de boală, că tot trebuie să dau o fugă pînă la Paris ca să pariez juma-juma cu Vintilă pe Belmondo, un armăsar negru ca smoala, care atunci cînd m-a văzut, m-a salutat și mi-a zis: „Hai noroc, nea Fane“. De-aia toți îmi sînteți dragi și prieteni pînă termin treișpte cărți cu voi, de-aia sînt fericit cînd mă văd și-mi iau la revedere de la mine, cînd se string de git cocorii de la miezul nopții și fluieră mărfarul pe sub fereastră ca o mierlă fără eghileți și baston în aripă. 'Nțeles ?

CRISTIAN MIHĂILESCU

epigrame

Prozatorului Eugen Mihăescu
pentru romanul „Țăranii de platină“

Noi știm că, după datină,
Țăranii nu-s de platină.
Ei formează un tezaur,
Dar caratele-s... de aur !

Scriitorului Vasile Rebreanu
pentru piesa de teatru „Fîntîna cu patru adevăruri“

Patru adevăruri are
Fîntîna ? E de mirare
Că nu-i totuși năzdrăvană !
Nu cumva... e-arteziană ?

Ionel Gologan

SORIN POSTOLACHE

DICȚIONAR DE REVELION

- **Răvaș** – ultima critică din an
- **Artificii** – incendiu distractiv
- **Gazdă** – perpetuum mobile
- **Plugușor** – folclor cu bacșiș
- **Pom de iarnă** – magazin universal la domiciliu
- **Cioburi** – corpuri delicte pentru cei ce pășesc cu stîngul în noul an
- **Cafea** – stimulent pentru vigilență
- **Sifon** – medicament la presiune
- **Ora 24** – lumină stinsă și gînd aprins !

Titel Canache

O ISTORIE TRUCATĂ A LITERATURII CONTEMPORANE

Văzută de Sorin Postolache și G. Ostroveanu

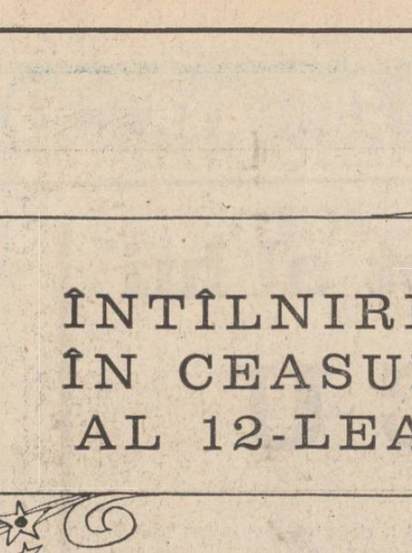

Miss Ahoe și visul marilor sonete lichide

Un om care a speriat O.Z.N.-urile: Ion Hobana

Bolero cu A. I. Zăinescu și Adrian Riza

SORIN POSTOLACHE

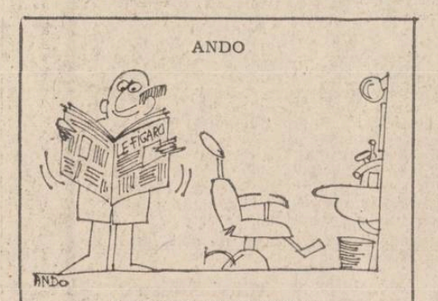

Literatură de specialitate

„Avem scurte impregnate c-un produs de calitate !“ Duo Fănuș-Micu

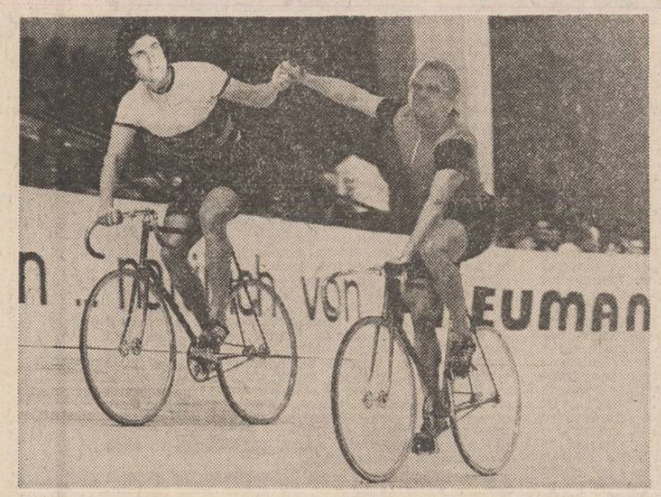

Mereu împreună : Adrian Păunescu și Eugen Barbu

Traian Iancu declară : „Așa ar trebui să se desfășoare toate ședințele de Fond“.

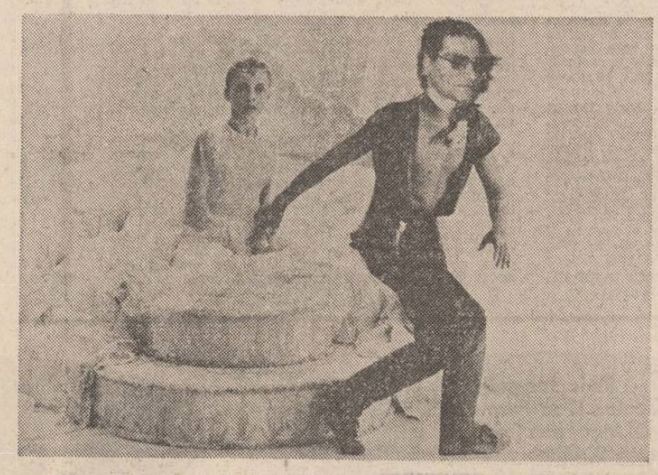

Cezar Ivănescu părăsește ședința a XXXXXVIII-a a cenaclului „Numele poetului“

Grigore Hagiu și Cezar Baltag pe drumurile aspre ale poeziei

ANTOLOGIE PARODISTICĂ DE MIRCEA MICU

ION BĂNUȚĂ

Panarama dorului lelii

Cine are lele, are și dor.

Foaie verde dorul lelii,
sînt trist ca Machiaveli
și de-atîția furi și hoți
mă dor toate patru roți.
Nană cu bujori în față
iar ai chef de garagață ?
Săruta-te-ar ploile
eum ciobanu' oile.
Că sînt singur și sînt trist
ca un pescăruș baptist.

Mîndră, floare de delir,
lasă-mă să te admir
că de ghimpele lumesc
trei aripi de drac îmi cresc.
Mîndră cu privighetori,
ai un rai la subțiori
și mă legeni : huța-huța
de mi se rupe căruța.
Vrei în cer să te respir
pătimaș ca pe-un clondir ?
Sau să-ți scriu o panoramă
să o pui seara în ramă
și de dorul ei să singeri
adormită-n puf de îngeri.

EMIL BRUMARU

Penultima elegie a detectivului Arthur

ARTHUR sfios ca un mărar luneca pe stradă
era îmbrăcat într-o vestă de pluș tivită oranj
ducea de petala urechii un iepure nichelat
de zăpadă
care nu-i provoca absolut nici un fel de deranj.

Era bleg și pe ochi, dantelat, își așezase
un timbru
și scoțind din joben patru ouă albastre de struț
începu să le fiarbă pudrîndu-le cu făină
de cimbru
încît gospodinele toate de spaimă rămaseră : țuț!

Apoi scoase un brici de mătase din teaca unui
crin somnoros,
cu frișcă din belșug săpuni urecheatul
și ca să-i fie animalului ondulat de folos
îl bărbieri fericit de-a lungul și de-a latul.
Termină și se șterse pe mîini cu un păun
franjurat,
sparse trei piersici în dinți și ele se lăsau
atacate
apoi își scoase haina și scrise cu pipa corect
și gramat :
„BĂRBIERIM ELEFANȚI CU PLATA ÎN
VIRAMENT ȘI ÎN RATE“.

ION HOREA

Întoarcere sentimentală

O să mă întorc acasă în județul meu natal.
Taie, vere Niculaie, doi cocoși și un batal,
scoate cepul din butoaie să gustăm din vinul
vechi
pe cînd în cuptor se coace o plăcintă în
curechi.
Ah, cum pling pe vale plopii, parcă-s fete
de mărit,
roata morii, tica-taca, bate rar și liniștit
și în nucul ca un popă în odăjdii îmbrăcat
trei ciocănitori pestrițe un tam-tam de toamnă
bat.
Mă trezesc de dimineață odihnit la șase fix,
iau în dreapta o hîrtie și în stînga iau un pix
și pe cînd în codrul galben se-aud iepurii :
ronț-ronț,
inspirația mă-mpușcă cu lumină ca un glonț.
Pîn-la cinci scriu trei sonete și un tainic
palindrom,
apoi, pînă-i gata supa beau la birt cinzeci
de rom.
Seara fumegă grădina, se aud strigînd cocori,
cîinii stînd în două labe latră nepărtinitori,
luna bate pioneze de aramă în gutui
și pe boltă se arată, calmă, cloșca cea cu pui.
Un dulău, bătrînul Hector, latră fiindcă e
de slujbă,
se ridică în lăbuțe și eu zic : nu face sluj, bă !
El se gudură mai tare și îmi dă să înțeleg
c-ar fi timpul, sub cotarcă, peste noapte
să îl leg.

VIRGIL TEODORESCU

Ori și ce fel

În dimineți ca sepia de pure
trec pișa-piș prin ape de pădure,
oaze verzi ce în devălmășie
cresc brazi și mușchi și flori de răzăchie.
(Știți, poate, florile-n culoarea
cu tonul schimbător precum lichoarea...)
Și, cum zicea, eteric și fragil
precum îmi e și numele Virgil,
colind cu o sacoșă-n alte sfere
după dantelării umbelifere. *)
Și aș umbla și mult și bine foarte
de la apus și pînă-n nord departe
și-aș circula de mi-ar sări scîntei
de n-ar fi Aprozarul 'patrușrei !
. . . . . .
Că uite-așa se chinuiește omul
de multe ori groaznic ca atomul.

*) de pildă : mărarul

Pornind de la un portret al lui

BĂLCESCU

Chipul lui Nicolae Bălcescu ni s-a păstrat în cinci imagini fotografice, în afară de portretele pictate... Aceste fotografii „la un examen mai atent s-au dovedit a fi toate, nu fotografii din timpul lui Bălcescu, cum îndeobște s-a crezut, ci refotografieri mai tîrzii, **după 1852** (anul morții), ale celor cinci daghereotipuri executate, acestea, după natură, dar cu imagini inversate, în care haina și vesta sînt încheiate invers, iar pieptănătura lui Bălcescu este și ea de la stînga la dreapta și nu cum o știm din portretul după natură al lui Tattarescu, de la Paris, din 1851. Aceste fotografii **inversate**, atestă incontestabil existența daghereotipurilor inițiale care, după cum știm, dînd imagini foarte clare, dar inversate, de oglindă, prezintă dezavantajul că alterează oarecum expresia fizionomică, rezultanta a jocului asimetriei celor două jumătăți ale oricărei figuri umane“ **(Adrian Corbu).**

Procedeul fotografic inventat, în 1829, de către francezul L. J. M. Daguerre (1787—1851), perfecționat tot de el pe parcursul anilor, constă în developarea unei plăci cu iodură de argint impresionată la lumină, prin atacarea ei cu vapori de mercur, astfel încît imaginea se fixează cu ajutorul unei sări de sodiu... **L.J.M.D.** obține daghereotipii în 1838 și, la doar cinci ani distanță, în București se deschide primul atelier de daghereotipie — Vilhelmina Priz — însă, din păcate, nu ni s-a păstrat nici un exemplar din cele aici executate.

Ni s-ar părea deosebit de interesant de descifrat m o t i v u l pentru care, în 1892, este refotografiat chipul lui Bălcescu, la Paris după un daghereotip primit de P. Bataillard, în aprilie 1852, cu doar șapte luni înaintea morții revoluționarului român, așadar anterior călătoriei pe care o va întreprinde în vară, pe mare, pînă la Constantinopol și de acolo, pe Dunăre, la Galați, în speranța că domnitorul Stirbei va fi de acord cu reîntoarcerea sa în patrie ; refuzîndu-i-se cererea, a luat din nou drumul exilului și, stabilindu-se la Palermo, moare la 29 noembrie 1852. Acum, în 1892 — data refotografierii acestui daghereotip — se împlinesc exact patru decenii de la dispariția lui. Cine, de ce, la sugestia sau comanda **cui** a executat refotografierea ? Răspuns există doar la prima întrebare: autorul refotografierii din 1892 nu-i altul decît celebrul Félix Tournachon NADAR, fotograf aeronaut desenator și scriitor francez (1820—1910), cel care, după cum se precizează în **Larousse**, „a fotografiat cea mai mare parte a oamenilor celebri din epoca sa“. Să fi executat Nadar reproducerea din proprie inițiativă ? Va fi apărut, în presa epocii, poate chiar în capitala Franței, vreun articol comemorativ, însoțit de portretul lui Bălcescu ? Rămîne de investigat... Mai sînt însă și alte coincidente realmente impresionante : Nadar este unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Jules Verne, iar acesta publică, în același an 1892, cînd Nadar face reproducerea, „Castelul din Carpați“. Scris mai de mult, să-l fi citit Nadar în manuscris ? Sau acum, tipărit ? Cuvintele lui Jules Verne îi vor fi mers la inimă : „Dar valahii din Transilvania nu deznădăjduiesc că-și vor scutura jugul. Viitorul le aparține și el poartă cu o încredere de nezdruncinat, cuvintele în care îi se concentrează toate năzuințele: **Românul nu piere !**“. Asemenea patetice și îndreptățite spuse va mai fi găsit Nadar în opera apropiatului său prieten, secondîndu-l pe eroul Nemo care „vinează pe despoți și **susține principiul naționalităților** (subl. ns.). Inflexibil, el scufundă fregata opresorilor și, magnific, duce comori popoarelor care luptă pentru independența lor“. Nadar însuși este un astfel de luptător, al perioadei 1870—1871, cînd a avut loc Revoluția din Paris și proclamarea Republicii a III-a, precum și, puțin mai tîrziu, insurecția proletariatului parizian, răsturnarea dominației burgheziei și instaurarea Comunei din Paris, oficial proclamată la 27 martie 1871.

N. Bălcescu, neavînd șansa de a trăi prea mult după ce a participat și el la Revoluția franceză din februarie 1848, cea care l-a grăbit să revină acasă, unde trebuia să lupte pentru organizarea revoluției în propria-i țară, așadar, iată-l în decembrie 17, anul 1851 în emigrație, după eșecul guvernului revoluționar român, scriind : „Minutele în care scriu sunt pline de amar și întristare. Pe cînd Europa întreagă se pregătea a saluta triumful libertății, eroica Franță, de la care ca totdeauna se aștepta semnalul, Franța, prin fatalități și prin neunirea fraților ei, cade gemînd de neputință sub un despotism umilitor. Fiii fără-de-legi triumfează în toate părțile și întemeiază spurcata lor tiranie. Sufletele generoase, sdrobite și rănite de moarte, văd apunînd din vederea lor ziua mîntuirei. Însumi eu, cu o inimă sfîșiată de durere, mă lupt cu o boală crudă și neîmblînzită, caut a cîștiga timp asupră-i și a o întrece în iuteală, ca să pot lăsa fraților mei aceste pagine din viața părinților, și cad sleit de puteri, mistuit prin silințele ce fac. Cu toate aceste temeiuri de descurajare, sufletu-mi te slăvește încă, înzeită Libertate, și deși oamenii sîngiuirilor au învelit cu năframă neagră dulcea fata ta, crede că va veni ziua fericită, ziua izbîndirei, cînd omenirea întreagă se va scula spre a sfîșia acest văl și dușmanii tăi se vor împietri la vederea chipului tău de lumină: atunci nu va mai fi nici om rob, nici nație roabă, nici om stăpîn pe altul, nici popor stăpîn pe altul, ci domnirea Dreptății și Frăției ! Aceste cuvinte, ce o dată am dat de deviză nației mele, vor domni lumea: atunci așteptarea, visarea vietii mele se va împlini; atunci toți Românii vor fi unu, liberi și frați ! Vai ! nu voiu avea noroc a vedea această zi, dar și eu asemeni am muncit și am pătimit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvînt va fi încă un imn tie, țara mea mult dragă !“

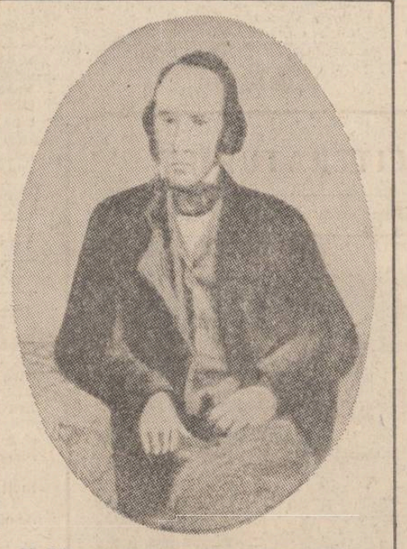

N. Bălcescu refotografiat — Paris, 1892 — de către Nadar, după daghereotipul primit de P. Bataillard în aprilie 1852.

Portretul-daghereotip copiat de Nadar a fost făcut la patru decenii de la scrierea acestei epistole : un chip măcinat de boală, prelung, nu neapărat trist, trădînd, în intensitatea privirii, atît inteligența personajului, cît și apogeul existentei sale, febra lucrului la **Istoria Românilor sub Mihai-Vodă Viteazul**, simfonie neterminată... Un apogeu în declin ? Experimentat fotograf și desenator, autor al unui veritabil **Panteon Nadar**, chiar astfel intitulat, începînd portretele pentru acesta în același an 1852, el voia să cuprindă, în patru stampe imense, chipurile a 1 200 din contemporanii săi, dar n-a realizat decît o singură litografie datată 1854, publicată apoi de **Figaro** în două ediții : în prima — 249 de capete, în a doua — 270 capete, unele din prima înlocuite cu altele... Rămîne de neînțeles de ce Nadar, în 1892, dispunînd de mijloace de copiere fotografică, a păstrat inversiunea daghereotipului original, desi, într-alte cazuri, prin reproducere fotografică se obtinea, tocmai, în mod voit, imaginea „corectată“ a celui în cauză. Astfel, printre multiplele daghereotipuri ale lui Balzac, se conservă două identice, însă, pe cînd primul este păstrat inversat, celălalt ni-l înfățișează pe scriitorul francez **asa cum trebuie**, normal pieptănat, cu nasturii vestei închiși de la stînga la dreapta... Știindu-se că daghereotipia exclude orice multiplicare, indiscutabil c-a doua imagine a fost obținută prin fotografierea celei dintîi. Dacă reproducerea lui Nadar, a portretului Bălcescu, s-a făcut după daghereotipul din 1852, de ce n-a inversat fotografiul... inversiunea ? Poate pentru a păstra caracterul original, **imaginea de oglindă** tipică daghereotipului ? În epocă, invenția a produs vîlvă. Balzac, în repetate rînduri desenat și apoi fotografiat după natură, de către Nadar, îi scrie însă — la 2 mai 1842 — doamnei Hanska : „Tocmai vin de la daghereotipist și mă minunez de perfectiunea cu care minuieste lumina. Îti aduci aminte că-n 1835, cu 5 ani înaintea acestei inventii, am publicat la sfîrsitul lui **Louis Lambert**, în ultimele sale gînduri, frazele care vorbesc despre aceasta ? ...Ceea ce-i admirabil este adevărul, precizia !“.

La jumătatea secolului trecut, efervescența socială este teribilă. Altă celebritate fotografiată de Nadar — Victor Hugo — scrie, între 1859 și 1883, epopeea la **Légende des siècles**, în care-i vorba și despre Vlad Țepeș, desigur sub influenta momentului istoric (fantezist descris), importanță are rostul scrierii acesteia, așa cum îl explică autorul : voia să „exprime umanitatea în cadrul unei opere ciclice, surprinzînd-o în mod sucesiv și simultan sub toate aspectele ei : istorie, fabulă, filozofie, religie, stiintă, rezumîndu-se într-o singură și imensă mișcare de ridicare la lumină, făcînd să apară, într-un fel de oglindă sumbră și clară... această mare figură, una și multiplă, lugubră și scintelietoare, fatală și sacră : Omul, iată din ce gînd, din ce ambitie, dacă vreti, a iesit Legenda secolelor“...

Dar și prietenul intim al lui Jules Verne, Félix Tournachon zis NADAR, a pus umărul la carul Istoriei, împingîndu-l cît a putut și cum s-a priceput : Comuna din Paris, pentru care el s-a bătut în calitate de aeronaut, căci a alcătuit o companie de aerostate de observatie, în chiar capitala Franței, atunci răscolită de revolutie, a pierit în **Săptămîna sîngeroasă** (21—28 mai 1871), cînd fortele guvernului refugiat la Versailles au înăbusit revolta, ucigînd 20 000 de comunarzi... Dreptate și Frăție ? Visul lui Bălcescu... Nadar are 72 de ani cînd copiază portretul revolutionarului român : va fi uitat, cu desăvîrsire, cele petrecute cu doar două decenii mai devreme ? Greu de crezut ! Mai ales că avem de-a face cu un statornic grup de prieteni, păstrîndu-și legăturile de suflet, incapabili să îmbătrînească în simtirea lor profund democratică : Jules Verne, „revolutionar“ în modul de a scrie și de a anticipa umanitatea, își obtine datele necesare „Castelului din Carpați“ și din opera geografului Elisée Reclus, fost călător pe meleagurile românești și, oare întîmplător, fost subaltern al lui Nadar în compania de aerostate ; iar Michel, fratele lui Elisée Reclus, în scurta existentă a Comunei din Paris, functionează ca director al Bibliotecii Nationale din capitala Franței, frecventată cu asiduitate, ani de-a rîndul, de autorul „Castelului din Carpați“ ...Oameni de înaltă constiință civică și profesională, patrioti autentici, gata oricînd să sară unul într-ajutorul altuia, o lume de revolutionari înzestrati cu ales spirit de sacrificiu și cu veneratie față de cei care s-au sacrificat pentru cauza Dreptății și Frătiei. Se numără și Bălcescu printre acestia ? Fără doar și poate ! Alegerea lui Nadar, sau comanda pe care o va fi primit, reprezintă mult mai mult decît o simplă refotografiere de portret... Deloc întîmplător, un memorandist aflat, la vremea aceea, în capitala Franței, cînd luptătorii transilvăneni se zbăteau din răsputeri ca să-și afirme drepturile istorice, înfruntînd riscuri de nedescris, consemnează : „Niciodată nu s-a scris așa de mult și așa de bine în Franța despre cei din Transilvania, cum s-a scris între anii 1890 și 1895 și mai ales în timpul procesului Memorandului, toată presa franceză a îmbrătisat atunci cu însufletire și cu deosebită întelegere, cauza dreaptă a românilor din Ardeal“ **(G. Moroianu).** A românilor din Transilvania, despre care însusi Bălcescu — personaj reprodus de Nadar chiar în 1892, anul apariției „Castelului din Carpați“ — scrie : „Eu cred că mijloacele, noastre de lucrare, punctul de reazăm este în Transilvania : numai cu românii de acolo vom putea odată pune țerile în picioare, printr-insii chestiea noastră se leagă cu a Europei, fără dinsii sîntem izolati“. Mîna inspirată a lui Jules Verne a caligrafiat, de-a dreptul pe românește : ROMÂNUL NU PIERE ! Nadar a reprodus daghereotipul cu portretul lui Nicolae Bălcescu. Nu încape îndoială că efervescenta clipei și-a pus amprenta asupra amîndurora : în 1891, tradus în limba franceză, a apărut **Memoriul studentilor universitari români privitor la situatia românilor din Transilvania.** iar în anul imediat următor, anul copierii daghereotipului și al apariției „Castelului din Carpați“, se răspîndeste **Memorandul** acelorasi oprimati, în cîteva limbi de circulatie europeană...

Cum să crezi că toate acestea nu sînt decît simple coincidențe ?

Mihai Stoian

REVISTA STRĂINĂ

● **CORREO DE LOS ANDES,** revista columbiană de aleasă ținută intelectuală, publică în ultimul său număr versiunea spaniolă a nuvelei „Faisa moarte a lui Julio sau ceasornicarul năting“ de Paul Alexandru Georgescu, una din narațiunile reunite în volumul „Casa Weber sau ieșirea din noapte“ (ed. Cartea Românească, 1982). Conducătorul revistei, Germán Arciniegas, cunoscut cititorilor noștri datorită cărților sale „Popas în România“ și „Biografia Caraibilor“, anunțase traducerea și elogiase nuvela într-un articol apărut în cotidianul venezuelean „El Nacional“ la 7 iunie 1984.

● **O MODĂ** a redescoperirii de scriitori pare să domine acest sfîrșit de an literar din Occident. De curînd, **The Sunday Times Magazine** a evidențiat faptul că Henry Greene și William Gerhardie au fost republicați la mari case de editură și comentați în presa literară ca posibili „cei mai mari prozatori englezi ai secolului“. Situația este de tot neobișnuită, dacă ne gîndim că cel de-al doilea este atît de obscur, pentru public și pentru criticii literari, încît nu se cunoaște nici măcar cum se pronunță exact numele său. Dar cea mai mare senzație a făcut-o relansarea lui Bertie Gurney, dispărut în 1937 într-o casă de sănătate din Londra. Gurney fusese un nume relativ cunoscut în tînăra generație de scriitori de după primul război mondial, cultivînd și un fel de dar al compoziției muzicale. A publicat în acei ani două volume de poezie și a reușit să impună pe podiumurile de concerte cîteva dintre compozițiile sale. A fost apoi uitat cu desăvîrșire, și nimeni n-ar fi putut să prezică marea carieră actuală a scrisului său. Geoffrey Hurd a publicat o masivă monografie, **Încercările lui Ivor Gurney,** iar editura Universității Oxford a inițiat o culegere de opere ale poetului, în timp ce Hogarth Press publică de asemenea **Scrisorile de război ale lui Ivor Gurney.** O revistă de la Londra scrie în legătură cu acest fenomen : „Deci, Gurney nu mai este un personaj obscur, dar nu știm dacă are vreo valoare“.

● **UN ESEU** incitant publică Nigel Ress în **Sunday Telegraph,** consacrat unei probleme foarte actuale : „clișeele de vorbire“. Ziaristul englez afirmă cu hotărîre : „Trebuie să vă informez că în anul 1984 clișeele de exprimare ale oamenilor sînt bine sănătoase“. Pe un ton numai aparent umoristic, Nigel Rees face o analiză semiologică și cercetează justificările psihologice, ajungînd la concluzia că marile clișee ale gîndirii și exprimării noastre se datoresc căutării de confort intelectual și încercării de refugiu a gîndirii în formule obosite. Orice exprimare, oricît ar fi de strălucită, ajunge în cele din urmă să-și „cîștige“ un statut de clișeu. Între altele, eseistul se referă la cîteva dintre cele mai cunoscute clișee de vorbire, remarcate în legătură cu mari personalități politice și literare ale secolului. Winston Churchill este cel care a lansat o celebră formulă care, de ce să n-o recunoaștem, nu poartă nici o marcă a paternității sale reale : „Neobișnuit cum sînt cu vorbitul în public, vă rog să...“ ca și cum, dacă ar fi fost obișnuit, n-ar fi folosit aceeași formulă. Rees scrie : „Deci, nu este totul pierdut. Churchill și-a început cariera de vorbitor în public cu un clișeu, și putem presupune că era constient de asta, ceea ce nu l-a împiedicat să reușească mai apoi destul de bine. Formula strălucitoare de ieri este azi un clișeu ; mîine poate să devină un arhaism pur și simplu“.

● **FENOMENUL** sectelor și al vînzătorilor de fluzii, care proliferează într-o societate predispusă la dezechilibre morale și psihologice, atrage tot mai mult atenția spiritelor lucide și uneori chiar a autorităților din diferite state ale lumii. De curînd, o hotărîre judecătorească a apreciat că „scientologia“ constituie un caz de paranoia colectivă, în spatele căruia se ascund interese de o josnicie fără seamăn. Fondată de Ron Hubbart, azi în vîrstă de 74 de ani, dar retras completamente din „afaceri“, așa numita Biserică a scientologiei este dominată de un grup de tineri avizi și fără scrupule, care încearcă să manipuleze setea de spiritualitate a unor creduli, folosind-o în scopuri lucrative. Un mare reportaj semnat de John Barnes trece în revistă activitățile acestei organizații aflate adeseori în conflict cu codul penal și cu legile fiscale. Reporterul englez citează cuvintele folosite pentru a caracteriza activitățile sectei într-o hotărîre oficială din Statele Unite : „Coruptă, sinistră și periculoasă, imorală și contrară intereselor societății“. Sînt folosite mărturii ale unor foști membri ai sectei, precum și ale unor foști „oficiali“ ai ei, care fac unele dezvăluiri în măsură să înspăimînte prin caracterul lor aproape fascist, de teroarea exercitată asupra indivizilor și a oricărei încercări de independență spirituală.

● **UN PORTRET** al marii actrițe Judy Dench semnează, în revista **Observer,** Richard Findlater. Este vorba de una din cele mai prețuite actrițe britanice de azi, comparabilă cu celebra Peggy Ashcrott, Interpretînd roluri de o mare varietate, de la o Ofelie de neuitat, din 1957, într-o stagiune de excepție la Old Vic, pînă la recente compoziții de comedie și la o Lady Macbeth, asumată împotriva tuturor opiniilor criticii. În legătură cu această personalitate a scenei și ecranului britanic, Richard Findlater povestește că, în 1957, după spectacolul de la Old Vic, el a fost singurul care nu a apreciat-o pe Judy Dench în Ofelia, spunînd însă că are toate șansele ca să devină o mare actriță. Chiar dacă azi este obligat să-și revizuiască opinia asupra rolului creat de Judy Dench în **Hamlet,** criticul mărturisește că este mulțumit de faptul că profetia sa referitoare la șansele actriței s-a realizat pe deplin.

● **UN ARTICOL** al lui John Brooks analizează cîteva romane inspirate din tematica marilor aventuri economice și financiare ale secolului. Intitulat : „Romane pentru clasa manegerilor“ și publicat în suplimentul zilnic al **New York Times,** eseul lui Brooks constată că literatura dedicată în mod deschis personalităților și activităților financiare este foarte pauperă, cu toate că această preocupare constituie un element central al vieții americane de azi. Tema a fost introdusă de fapt în literatura americană încă înaintea primului război mondial de către Henry James, iar apoi a fost tratată de mari personalități literare : William Dean, Howells, Theodore Dreiser, Sinclair Lewis, Jerome Weldman, John P. Marquand și alții, pînă la marile cărți de azi, îndeosebi excepționalul roman al lui William Gaddis, **J.R.,** asupra căruia Brooks se oprește pe larg. Este vorba de faptul că în acest secol viața managerilor tinde să devină la fel de complexă din punct de vedere afectiv și psihologic ca și aspectele care constituiseră gloria literaturii de pînă acum. Probabil că literatura de mîine se va opri asupra ei cu o aplicație mai mare, concretizată în cărți cu adevărat spectaculoase.

● **O BIOGRAFIE** a lui Norman Mailer publică Hillary Mills la Editura Mc Graw Hill, considerată de critică a fi una dintre cele mai interesante cărți de gen din ultima vreme. Folosind o mulțime de date, precum și interviuri cu celebrul scriitor, cartea încearcă o analiză a personalității sale, fără ca să contribuie cu nimic la întărirea tonului apologetic ce-l înconjoară de obicei. De fapt, ocupîndu-se de viața sa „an de an, soție de soție, carte de carte, obsesie cu obsesie“, după cum se exprima un critic, studiul lui Hillary Mills aduce o contribuție substanțială la descifrarea unui univers copleșitor, cutreierat de neliniști ce par fără ieșire.

● **„CORABIA FIXĂ“** se intitulează ultima carte a lui Gerard Durrell, fratele cunoscutului romancier. Gerard Durrell este un naturalist reputat, care a publicat numeroase lucrări de specialitate, precum și unele studii ce vizează echilibrul ecologic. Considerîndu-se atins de zoomanie, el propune constituirea unui parc al animalelor, în insula Jersey din Canalul Mînecii, pentru a conserva, ca-ntr-o corabie staționară a lui Noe, tot ceea ce tendințele nestăpînite ale omului din acest secol amenință să distrugă în natură.

Fișier de vorbe

de Mihnea Gheorghiu

Cercetătorul serios și metodic în științele istorice va schița întotdeauna un zîmbet condescendent la adresa amatorilor de anecdotică, de ceea ce se mai cheamă „mica Istorie“, din tagma cărora fac parte, cu și fără de voie, cei care o întrupează în opere de ficțiune, în literatură și teatru, sau film. Au fost multe dezbateri pe această temă, dar fiecare și-a făcut mai departe meseria lui. Mulți istorici de seamă (în frunte cu Nicolae Iorga) au gustat, la rîndul lor, din fructul oprit al fanteziei.

Scriitori cu pretenții savante au fost mai puțini ; totuși, istoriografia le-a rămas datoare unora dintre ei cu cîteva note bune, sau foarte bune, pentru acuratețea și profunzimea realistă a viziunii lor despre mentalitățile determinante ale unor oameni și fapte din trecut și despre ce-ar putea rămîne din acel trecut ca învățăminte pentru posteritate. Pentru că „documentul pur“, neînsufletit, e la fel de bun și folositor ca un anuar statistic, dar cine nu știe că și statisticile pot fi variabile, sau manipulate, precum cuvintele detașate dintr-o frază !

În același timp, nu numai o dată, unul sau mai multe detalii semnificative sînt apte să modifice o concepție de ansamblu asupra unui subiect anume.

O carte celebră, de sir Harold Acton, despre decadența Medicilor, cea mai celebră familie din Italia **(The Lost Medici),** a revenit în actualitate, după o jumătate de secol, pentru că această speculativă „compilație mai curînd decît narație“ prevăzuse detalii de natură psihosocială adeverite abia ulterior de documentul pur și simplu despre afacerea încurcată și complexă a succesiunii toscane. Conștient, autorul avertiza în Prefață că „din operele monumentale rare sînt acelea care au găsit ceea ce constituie irezistibila atracție a trecutului : acele fapte și amănunte care, într-o frază sau o anecdotă, ne explică secretul unei întregi epoci sau unui personaj, mult mai bine decît o fac paginile scrise de istoriografi și filosofi“. Conștient, dar și lipsit de modestie...

O soartă similară, dar de departe mai cert justificată, a avut reeditarea capodoperei scriitoarei Marguerite Yourcenar **(Mémoires d'Hadrien),** tradusă și la noi, în care personalitatea și destinul urmașului împăratului Traian își află o expresie mult mai profundă decît cele mai multe din paginile istoriei imperiului roman dedicate acestui capitol atît de special. Un simplu detaliu : pe o singură jumătate de pagină, este descrisă inegalabil pieirea lui Apolodor — autorul podului de la Drobeta-Turnu Severin și al Columnei de la Roma —, pentru că Adrian îl detesta dintr-un complex de inferioritate... artistică. Marele arhitect cutezase să critice augustele-i gusturi. Pretextul a fost complicitatea la un „complot“ antidinastic ticluit doar ca să-l lichideze pe un pretendent din sînul familiei imperiale. Capitolul respectiv se intitulează premonitoriu „Disciplina augusta“.

Dacă vor lua în cumpănă, fără prejudecăți de gen și specie, aportul literaturii de inspirație istorică la aprofundarea, clarificarea și generalizarea unor momente ale istoriei universale (și naționale) în cadrul propriu al științei lor, istoricii vor afla probabil mai multe motive de simpatie decît de indiferență.

REPERE

Interferențe

Am avut de curînd prilejul să asist la un excepțional concert, în cadrul Serilor din decembrie, patronate de Sviatoslav Richter la Muzeul „Pușkin“ din Moscova. Erau în sală cel mult o sută de auditori ai unui program Hindemith, lucrări pentru instrumente de suflat și pian, precum și cunoscutul ciclu pe versuri de Trakl, pentru voce și ansamblu mic. Intrarea s-a făcut pe bază de invitații exclusive, iar ezitarea mea între seara de la „Pușkin“ și un concert preclasic, dat de o formație din Roma, a fost tranșată de preferința mea pentru cornul englez, deși am suferit îndelung că nu am putut să aud și o celebră piesă a lui Corelli. Nu aveam, totuși, să regret prea mult, datorită romancierului din mine, care a fost stimulat de atmosfera specială de la muzeu. M-a impresionat în primul rînd dificultatea de a găsi o invitație, cu toate că rîndul doi a fost liber pe tot parcursul manifestării. Mi s-a părut a descifra o anumită concepție despre publicul din sala de concert, asemănătoare cu aceea a unui excepțional poet de la noi, Gellu Naum, care nu vrea să aibă tiraje prea mari la cărțile sale exigui și severe. Nu oricine poate să intre la un concert Hindemith, într-o ambianță Matisse, cu ilustrații originale, expuse pe pereții sălii și în foaier. Participantul la o asemenea seară muzicală are prilejul de a citi un volum de Mallarmé, **înscenat** de Matisse și desfășurat pe un întreg perete, iar apoi să asculte o sonată pentru flaut și pian de Hindemith. Lumea din sală pare să se cunoască atît de bine, încît să evite păcatul inoportunării reciproce. Desigur, putem presupune că toată lumea de acolo îl admiră pe Richter, care a stat în rîndul cinci, alături de soția sa, urmărind cu mare atenție concertul și apaudînd cei mai mult, dar n-am văzut pe nimeni să se ducă la el și să-l țină de vorbă, în pauză, după cum nici semne exterioare de deferență nu am remarcat. Marele pianist era un spectator ca oricare altul, nu exista nici o emfază în toată desfășurarea manifestării muzicale, nimeni nu a vorbit, iar instrumentiștii berlinezi au fost niște tehnicieni remarcabili, cu sentimentul că se adresează unor cunoscători și că nu mai trebuie prezentați. Ei încarnau practica atît de nemțească a lui „zusammen musizieren“, reacționînd la exigențele sălii, pînă la modificarea notei mai arzătoare din ciclul traklian. Totul presupunea degajare și finețe, făcea parte din existența unor oameni pentru care muzica este aerul și hrana indispensabilă, în afara competițiilor și a performanței. Stinghereile nu se ascundeau, nici gesturile de recunoaștere, artificioșul era exclus, dar fără vreo familiaritate joasă și plebeiană. Chiar dimpotrivă, sentimentul de monumentalitate artistică se întărea, ca și voința de perfecțiune, care era ușor de atins într-o asemenea ambianță. Zece instrumentiști excepționali veniseră de la Berlin pentru o seară petrecută împreună cu nici o sută de iubitori ai muzicii, dîndu-ți sentimentul că astfel realizează o formă de umanitate supremă. Mi s-a părut că înțeleg atunci de ce Platon iubea muzica mai presus de toate, un asemenea moment poate revela ideea platonică de umanitate, care nu poate fi plebiscitată și care nu poate fi obținută pe căi cunoscute, ci numai așa cum spunea Arghezi : „Gîndirea vine de la sine, / Pe căi ascunse și streine, / Cînd n-ai chemat-o, / fără știre / Pe firu-i nevăzut, subțire. // Și cînd o ceri nu-ntotdeauna / Și-arată raza-n flori ca luna, / Să țeasă cu argint, la vreme, / Sufletul greu de crizanteme. // O cauți și ai vrea să cînte / În umbra viselor răsfrînte, / Și-n nici o zare nu tresare / Lumina serii gînditoare“. Este nevoie pentru „gîndirea“ aceasta de Mallarmé, de Matisse, de Hindemith, de Richter, de creatori și de spectatori puțini, dacă se poate exigenți ca și aceștia... Zgomotul, oricît de mare, nu poate fi muzică, iar pentru muzică, înainte de toate, este nevoie de gîndire...

Aurel-Dragoș Munteanu

Istoria Transilvaniei în viziunea unui istoric american

Una din manifestările cele mai concludente ale prestigiului internațional al României socialiste este interesul sporit arătat de istoriografia străină pentru trecutul ei. Între istoricii de peste hotare, care și-au dedicat întreaga activitate cercetării istoriei românești se numără și profesorul nord-american Keith Hitchins de la University of Illinois (Urbana, S.U.A.). Sosit ca bursier acum aproape un pătrar de veac în țara noastră, el a studiat cu precădere mișcarea de emancipare a românilor transilvăneni. Teza sa de doctorat **The Romanian National Movement in Transylvania. 1780—1849,** apărută la prestigioasa Harvard University Press, a fost considerată drept „un model de monografie istorică“ (Andrei Oțetea, în „Studii“, t. 5, 1972, nr. 4, p. 830). Două culegeri de studii ale sale au fost publicate în traducere română de Editura „Dacia“ din Cluj-Napoca și ele s-au bucurat de o caldă primire în rîndurile istoricilor noștri.

De curînd, cunoscuta Editură Nagard de la Roma a publicat un nou volum intitulat **Studies on Romanian National Consciousness,** care reunește 12 studii și articole publicate în diverse volume și periodice — unele românești — scrise și tipărite (cu excepția unuia singur, inedit) în perioada 1964—1979. Reîntîlnirea, pe această cale, cu Keith Hitchins este deosebit de utilă și se cuvine, deci, salutată inițiativa casei editoriale din Italia, care s-a îngrijit să pună la îndemîna celor interesați aceste texte publicate în diferite reviste.

Așa cum o indică și titlul, studiile înmănunchiate în volum urmăresc diverse faze ale dezvoltării conștiinței naționale la români. Să precizăm, însă, dintru început că, în afara ultimului studiu dedicat locului revistei „Gîndirea“ în dezvoltarea spiritualității românești, toate celelalte sînt consacrate mișcării de emancipare națională a românilor transilvăneni de la începutul secolului al XVIII-lea pînă la Marea Unire din 1918.

Dincolo de calitățile de informație (în afara bibliografiei, autorul a utilizat și fonduri de documente inedite din arhivele române și ungare) și de analiză, ceea ce se cuvine relevat este viziunea sa asupra istoriei Transilvaniei : pentru Keith Hitchins ea este o parte integrantă a trecutului românesc și, în consecință, în întregul volum se constată o permanentă raportare — explicită sau implicită — la contextul de istorie a poporului român.

Interesul lui Keith Hitchins a fost atras cu precădere de rolul intelectualilor români din Transilvania în marele efort de emancipare și unitate națională. Investigația sa începe cu prima jumătate a secolului al XVIII-lea, dominată de figura lui Inochentie Micu. Vederile istoricului american coincid cu cele ale acad. David Prodan, care în al său **Supplex Libellus Valachorum** — ajuns la a treia ediție recent apărută — a restituit istoriei naționale una din cele mai de seamă personalități ale ei. Keith Hitchins relevă și el lărgirea în gîndirea politică a lui Inochentie Micu a noțiunii de **natio** (națiune) prin includerea țăranilor și nu numai a celor, puțini, care acceptaseră unirea cu Roma ci și a celor ortodocși, adică a întregii comunități etnice românești din Transilvania. Inochentie Micu nu și-a desfășurat activitatea din perspectiva îngustă a obținerii privilegiilor pentru o categorie restrînsă, ci pentru ridicarea românilor — ca **natio valachica** — alături de celelalte comunități etnice din Transilvania. „În concepția sa — scrie Keith Hitchins — baza comunității era etnică, nu religioasă“ (p. 13).

Samuil Klein — căruia autorul îi dedică un studiu special — a mers mai departe decît Inochentie Micu în elaborarea ideologiei naționale. „El a fost primul, scrie istoricul american, care a elaborat doctrina continuității dacoromane ce avea să formeze baza ideologică a programelor naționale românești“ (p. 36). Cu vădită simpatie înfățișează Keith Hitchins pe fruntașul Revoluției române de la 1848 — Avram Iancu. Evocînd poziția lui în problema națională, autorul scrie : „El (Avram Iancu — n.n.) nu a căutat niciodată libertatea pentru proriul popor în detrimentul altora și nu a încetat niciodată să apere cooperarea și respectul reciproc, ca mijloacele cele mai eficace de cooperare a oricăror dispute ar fi apărut“ (p. 97). Deosebit de interesantă este paralela făcută de Keith Hitchins între Avram Iancu și liderii pașoptiști din Occident : „Atașamentul puternic de masă al lui Iancu îl distinge de majoritatea omologilor săi din Europa apuseană. Spre deosebire de intelectualul portretizat în scrierile istoricilor britanici precum Lewis Namier și A.J.P. Taylor, Iancu nu s-a temut de popor, nici nu a încercat să suprime eforturile lui legitime pentru justiție socială“ **(ibidem).**

Volumul mai cuprinde studii despre rolul lui Andrei Șaguna, reacția românilor transilvăneni față de compromisul austro-ungar din 1867 și participarea lor la congresul naționalităților din 1895.

Studiile consacrate atitudinii socialiștilor români, în primul rînd a celor din Transilvania față de problema națională (1903—1918) și față de revoluția din Ungaria din 1918 sînt deasemeni vrednice de cel mai mare interes. Chiar dacă opiniile sale nu pot fi împărtășite integral, probitatea intelectuală a autorului este mai presus de orice îndoială. Se cuvine transcrisă pentru corectitudinea ei următoarea concluzie : „Decizia (socialiștilor români din Transilvania — n.n.) de a sprijini unirea Transilvaniei cu România s-a dovedit decisivă pentru că ea a făcut respectabil socialismul în rîndurile unui popor care, în sfîrșit, era pe punctul de a realiza dezideratele sale naționale. Prin acest act ei refuzaseră să izoleze socialismul de aspirațiile cele mai profunde ale poporului“ (p. 204).

Volumul de studii al lui Keith Hitchins face încă o dată dovada că respectul pentru adevărul istoric este cea mai bună călăuză pentru cercetarea trecutului societății umane. Keith Hitchins a dat un volum ce oferă prilejul unui fructuos dialog atît de folositor progresului științei istorice și apropierii între națiuni.

Andrei Busuioceanu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII